0067340XXXX

VILLANOVA COLLEGE LIBRARY
Villanova, Pennsylvania

This book was donated
3-4-49
by
Rev. M. Sullivan, O.S.A

ACTA

SANCTORUM

PARISIIS. — EX TYPIS V^or GOUPY, VIA GARANCIÈRE, 5.

PARISIIS & ROMÆ, APVD VICTOREM PALME. M. DCCC. LXV.

ACTA SANCTORUM

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur

QUÆ EX LATINIS ET GRÆCIS, ALIARUMQUE GENTIUM ANTIQUIS MONUMENTIS

COLLECTA, DIGESTA, ILLUSTRATA A

GODEFRIDO **HENSCHENIO** ET DANIELE **PAPEBROCHIO**,

E SOCIETATE JESU.

EDITIO NOVISSIMA CURANTE JOANNE CARNANDET

APRILIS TOMUS PRIMUS

COMPLECTENS DIES X PRIORES

PRÆMITTUNTUR DUO ANTIQUISSIMI CATALOGI ROMANORUM PONTIFICUM, CUM VARIIS AD ILLOS OBSERVATIONIBUS
SUBJUNGUNTUR ACTA GRÆCA AD EOSDEM DIES PERTINENTIA.

PARISIIS ET ROMÆ

APUD **VICTOREM PALMÉ**, BIBLIOPOLAM.

1866

SANCTISSIMO ET BEATISSIMO

PATRI ET DOMINO NOSTRO

CLEMENTI X

PONTIFICI OPTIMO MAXIMO.

Sanctorum Acta, a nobis et piæ mem. Joanne Bollando collecta hactenus, digesta, illustrata, SANCTISSIME PATER, ideo fuerunt ad URBANI VIII, ALEXANDRI VII, CLEMENTIS IX Decessorum Tuorum delata pedes, quod unius Apostolicæ Sedis judicio permiserit Ecclesia definire ritum, quo sint ab hominibus venerandi in terris, quos supra omnem humanæ cognitionis captum Ecclesiæ Sponsus glorificavit in cœlis. Nunc operis, ab illis haud mediocriter probati, partem quartam, qua mensis Aprilis continetur, SANCTITATI sistimus TUÆ : non tantum ob eam rationem, quæ ceteris omnibus mensibus fuit eritque communis ; sed ob aliam etiam, ipsi Aprili specialem ac propriam : quod unus hic plurium Sanctorum Pontificum gesta referat, quam alii multi menses simul ; videlicet CLETI, SIXTI I, ANICETI, SOTERIS, CAII, MARCELLINI, JULII I, ANASTASII I, CŒLESTINI I, LEONIS MAGNI, et LEONIS IX. Horum acta temporaque quia non poterant sufficienter haberi explicata absque distinctiori decessorum successorumque notitia ; et velut in catena nexorum mutuo annulorum, proximos sibi utrimque cohærentes quicumque movebatur trahebat secum ; vix ullus fuit totis quatuor primis rei Christianæ seculis Romanus Episcopus, cujus non esset suscitanda illustrandave memoria. Ad hoc porro antiquissimo duo eorum Catalogi, cum ipsi per se contulere subsidium maximum, tum occasionem dedere primi æternique Pontificis CHRISTI JESU ætatem omnem, a nativitate ad passionem, examinandi, et cum vulgari qua utimur Æra comparandi, atque perpetua serie explicandi ordinem ac successionem Vicariorum ejus, usque ad Bonifacium II, quod fit in Diatriba ad primum tomum prælimiňari. Est igitur mensis APRILIS peculiari quodam titulo PONTIFICIUS. Quid ? quod Religiosorum Ordinum institutionem confirmationemque penes solam Petri Cathedram esse voluerunt sacrosancta Concilia ; et ad idem tribunal deferri jusserunt Processus formatos in causa eorum, quorum sanctitatem, virtutum exemplis præclaram et miraculorum evidentia coruscam, aris templisque dignam pronuntiari fidelium populorum devotio flagitat. Atqui de Sanctis ac Beatis Francisco Paulano, Guilielmo Xiclensi, Notkero Sangallensi,

67340

Hermanno Steinfeldensi, Wernhero Bacheracensi, Jacobo Bitectensi, Simone Tudertino, Peregrino Foroliviensi, aliisque nonnullis authentica talium actionum instrumenta, ex autographis Tabellionum Pontificiorum membranis, mensis hic producit in lucem, plura quam antehac in cunctis prioribus simul prodierint : et Cluniacensium, Cisterciensium, Cavensium, Silvensium, Tironiensium monachorum, sub Regula Sanctissimi Patriarchæ Benedicti per numerosissimas Congregationes divisorum, origines ; Fratrum quoque Carmelitarum ac Minimorum exordia deducit, ex scriptorum vetustissimorum fide, eo apud omnes futura majori, quo rerum quæ tractantur tempora vel complectuntur arctius ætate sua vel propius attingunt. Tam multis ergo nominibus Pontificium Tribunal respiciens Mensis, quot alius nullus, merito istic ambit invenire Patronum, ubi necessàrio debet habere Judicem : speratque cum Auctoribus suis, ad Sanctitatis Tuæ Pedes prostratis, nihilo minori se suscipiendum favore, quam qui eadem fiducia Romam accedentes, Januarius, Februarius, Martisu, a prænominatis Decessoribus Tuis Apostolicam nobis Benedictionem jam toties retulere, ad reliquas operis vasti partes melius promptiusque elucubrandas. Id enim hac studiorum nostrorum oblatione, Tuæ Beatitudini facienda, spectamus ; ut Tuo ex Pectore, Pater Sanctissime, velut ex lucis indefectibilis fonte, derivatos radios inferamus in obscuros sanctæ antiquitatis recessus, ad Dei gloriam, Sanctorum honorem, publicam privatamque utilitatem Ecclesiæ : cui utinam longo adhuc tempore præsis feliciter ; ut possis eamdem novorum Patronorum et numero ornare sæpius et fulcire præsidio ; donec illorum ipse consortio, annis meritisque cumulatissimus accedas. Ita post humile Pedum Apostolicorum osculum vovebamus. Antuerpiæ MDCLXXV.

SANCTITATIS TUÆ

minimi famuli

Godefridus **HENSCHENIUS**,
Daniel **PAPEBROCHIUS**.
Societatis Jesu *Sacerdotes.*

FACULTAS

R. P. PROVINCIALIS FLANDRO-BELGICÆ SOCIETATIS JESU,

ET SUMMA PRIVILEGII CÆSAREI.

Cum Acta Sanctorum mensis Aprilis, collecta digesta et illustrata labore et studio Godefridi Henschenii et Danielis Papebrochii, e Societate Jesu, tres dictæ Societatis Theologi legerint, opusque laboriosum, eruditum, ac luce publica dignum judicarint; Ego infrascriptus Societatis præfatæ per Flandro-Belgicam Præpositus Provincialis, potestate ad id mihi facta a Reverendissimo Patre Nostro Joanne Paulo Oliva Præposito Generali, concedo Michaeli Cnobbaert, Typographo Antuerpiensi, facultatem eadem Acta excudendi.

Cumque sacræ Cæsareæ Majestatis decreto cautum sit, ne qui libri a Societate Jesu conscripti, in provinciis Romano Imperio subjectis, excudantur aut venales proponantur absque ejusdem Societatis consensu; hisce declaro eumdem Typographum isto privilegio legitime frui. In quorum fidem hisce, officii mei sigillo munitis, manu mea subscripsi. Actum Antuerpiæ, die VI mensis Decembris, MDCLXXIV.

LAURENTIUS VAN SCHOONE.

APPROBATIO CENSORIS.

Infrascriptus fidem facio, me legisse ACTA SANCTORUM APRILIS, a Reverendis Patribus Godefrido Henschenio et Daniele Papebrochio SOCIETATIS JESU Presbyteris, magno labore nec minori doctrina, collecta, digesta, et illustrata. Opus, olim per Summos Pontifices desideratum, atque Apostolicis Notariis demandatum ; tractu temporis, per hæreticorum nequitiam et simpliciorum inscitiam, varie obscuratum ; nostro hoc ævo, per dictæ Societatis Scriptores, cœptum nova methodo elucubrari ; et in antehac vulgatis Januarii, Februarii, Martii mensibus, per ALEXANDRUM VII et CLEMENTEM IX, utrumque recordationis felicis Romanum Pontificem, insigniter laudatum; atque per Eminentissimos Cardinales, Illustrissimos ac Reverendissimos Archiepiscopos et Episcopos, Religiosorumque Ordinum Generales, et doctissimos viros quamplurimos, magnificis judiciis approbatum, communique Christiani Orbis plausu exceptum ; in quo prudens ERUDITIO, ANTIQUA REDUCIT ; et simplex VERITAS, OBSCURA REVELAT. Igitur et hunc Aprilem, tribus tomis comprehensum, præmemoratis mensibus nihilo inferiorem ; quin etiam, pro modo crescentis usu scientiæ, ipsis præstantiorem ; luce publica dignissimum censeo ; ut qui nihil contineat, quod Orthodoxæ Fidei adversetur, multa autem scitu utilia detegat ac manifestet. In quorum fidem hisce subscripsi. Antuerpiæ XVI Februarii, anno Domini MDCLXXV.

AUBERTUS VANDEN EEDEN I. V. L.
Protonotarius Apostolicus, Canonicus et Archidiaconus,
Illustrissimi ac Reverendissimi D. Episcopi Antuerpiensis Vicarius Generalis,
Librorum Censor.

SUMMA PRIVILEGII

REGIS CATHOLICI.

CAROLUS, Dei gratia Hispaniarum, Indiarumque, etc. Rex Catholicus, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Brabantiæ, etc. Serenissimus Belgarum Princeps, diplomate suo sanxit, ne quis Acta Sanctorum mensis Martii, auctoribus Godefrido Henschenio, et Daniele Papebrochio Societatis JESU Sacerdotibus edita, præter voluntatem Michaelis Knobbari proximis novem annis ullo modo imprimat, aut alibi terrarum impressa in has nostræ Germaniæ Inferioris ditiones importet, venaliave habeat : qui secus faxit, confiscatione librorum et alia gravi pœna multabitur, uti latius patet in litteris datis Bruxellæ XXIII Junii MDCLXXIII.

Signat

Loyens.

AD TOMUM PRIMUM APRILIS

DIATRIBA PRÆLIMINARIS

IN CATALOGOS VETERES

ROMANORUM PONTIFICUM

Ex antiquissimis codicibus MSS. acceptos.

PROLOGUS NOSTER.

Mense Aprili occurrunt Natales Pontificum Sanctorum,

Præmittimus Actis Sanctorum *hujus mensis* Aprilis *tractatum de serie et successione* Summorum Pontificum Romanorum, *qui primis aliquot seculis Ecclesiam rexerunt, eamque martyrio aut vitæ sanctitate exornarunt. Incitarunt nos ad illud studium, tum antiqui Catalogi eorumdem, quos hic damus; tum potissimum dies natales plurium in hunc mensem cadentes; quorum ætates ac res gestæ non satis liquide definiri et tractari possunt, absque decessorum successorumque exacta notitia, quam cum dictis Catalogis dare intendimus ut veritas undequaque stabilita clarius ob oculos ponatur. Ex his quos dixi ad Aprilem spectantibus primo Christi seculo floruit* S. Cletus, *a Principe Apostolorum et primo Pontifice* Petro *cum* SS. Lino et Clemente *ordinatus Episcopus, creditusque post hos Ecclesiam rexisse : qui a successore suo Anacleto, contra quem senserunt Eusebius et plures alii, necessario est cum hisce Catalogis distinguendus. Post hos autem duos traditur usque ad tempora* S. Evaristi, *superfuisse* S. Clemens; *sed privatus, aut Apostolicus Episcopus, id est nulli Cathedræ adstrictus. Seculo secundo vixerunt, et hoc mense coluntur,* SS. Sixtus I, Anicetus et Soter. *Inter memoratum* Evaristum *et hunc* Sixtum, *præfuit Ecclesiæ* S. Alexander : *cujus Acta sincerissima, videntur universam decessorum et successorum Pontificum chronotaxim posse firmissime stabilire. Eamdem corroborant* S. Hermes *urbis Romanæ Præfectus, et* Quirinus *Tribunus aliique ad* X *Aprilis relati, ab eodem* Alexandro *conversi et martyrio coronati sub* Aureliano Comite; *qui ab aliis* Judex, Princeps et Imperator *compellatur : et cujus facinora a variis ad Aurelianum Augustum, sesqui seculo serius imperantem, fuerunt perperam translata. Successerunt* Sixto I Telesphorus et Hyginus; *de quibus actum est tomo primo Januarii, sed quomodo tunc agi a nobis potuit qui sanctæ antiquitatis succum necdum imbiberamus; nunc vero edocti melius magisque exercitati ad veri falsique discrimen percipiendum, amota ista vellemus omnia, et quæ hic indicabuntur sola eorum loco substitui.*

Cleti,

Sixti,

Aniceti,

2 Hygino *successorem damus* S. Anicetum *cui* S. Pius *subrogatus, fuit annos octo verus Pontifex, ante per septem circiter annos* SS. Hygini et Aniceti Vicarius *seu* Chorepiscopus : *quo etiam modo fuerunt Vicarii seu Chorepiscopi,* Linus, S. Petri Apostoli; Sixtus, S. Alexandri *carceri inclusi;* Stephanus, S. Lucii *in exilium acti; et aliorum alii. Imo qui Liberio, sub Constantio Imperatore in exilium acto, præfuit* S. Felix II, *inter Pontifices Romanos ab Ecclesia numeratur, quamvis non sederit post dicti Liberii mortem. Seculo autem Christi septimo, cum* S. Martinus Papa *ab Exarcho Theodoro Calliopa captus et in exilium ablegatus; mandante Constante Imperatore in ejus locum constitutus est* S. Eugenius, *qui usque ad S. Martini obitum fuit Vicarius annis duobus, mensibus octo, diebus octodecim ; ac dein verus Pontifex sedit octo mensibus, diebus octodecim, mortuus anno* DCLVI *die* 11 *Junii, et inscriptus Martyrologio Romano.*

3 Pio *Pontifici successit* S. Soter : *in cujus Actis,* XXII *Aprilis illustratis, demonstramus eum integros annos novem præfuisse, atque anno Christi* CLXXI *vita functum esse. Cardinalis Baronius, quia aliter de annis decessorum senserat, coactus tempus Sedis ad non integros quatuor annos contrahere, ejusque obitum anno* CLXXIX *assignare ;* Si quis, inquit, certiorem de annis Soteris invenerit chronographiam, qua tamen Cletus e numero Romanorum Pontificum non ejiciatur, nec litterarum Martyrum Lugdunensium sincerum testimonium contemnatur, haud inviti assentiemur. *Hæc Baronius : cujus desiderio speramus a nobis faciendum satis solidissima et commodissima methodo, chronographiam istam petendo ex ipsis S. Soteris Actis, nec non ex successione S. Eleutherii, cujus anno* VII *mota est apud Lugdunenses persecutio, cum hujus Pontificis virtus satis ubique innotuisset. Imo successio* Cleti *ab* Anacleto *distincti, contra nuperos Græcizantes, optime propugnatur. Postea, in persecutione Diocletiani, passi sunt mense Aprili* SS. Caius et Marcellinus Pontifices.

Soteris,

4 *Eusebius lib.* 7 *Historiæ Ecclesiasticæ cap.* 32 *asserit,* Caium et Marcellinum sua ætate vixisse. *Sed, quod vehementer obstupescendum est,*

Caii

AUCTORE G. H.

est, ita aberrat, ut videatur ultro voluisse a veritatis tramite recedere. Caii *decessor* Eutychianus *sedit annos octo, cui vix decem menses concedit Eusebius : dein inertissima segnitie,*

Marcellini.

SS. Marcellinum et Marcellum *ejus Successorem, in unum eumdemque hominem conflat ; aut certe, ob nominis similitudinem,* Marcello *omisso, successores* S. Marcellini *statuit in Chronico* SS. Eusebium, Melchiadem et Silvestrum, *sub quo suum Chronicon finit. Quare Eusebio cum suis sequacibus amandato,* in iis quæ sunt Romanæ Ecclesiæ, majorem esse adhibendam fidem ejus alumnis, quam ceteris, *censemus cum Baronio, in Notis suis ad* XXVI *Aprilis, quo coluntur* SS. Cletus et Marcellinus, *quos Eusebius a successoribus* Anacleto et Marcello *non distinxerat.*

Præ libro Pontificali

5 *Latinis igitur potius quam Græcis circa Romanos Pontifices inhærere cum haberemus constitutum, diuturna ac magna solicitudine indagarimus quoscumque de Summis Pontificibus tractatus ab ejusdem Ecclesiæ alumnis antiquioribus conscriptos; et anno* MDCLX *Romam appulsi, hac de re cum viris magis eruditis egimus. Commendabant aliqui Librum Pontificalem, ex quo Vitæ Pontificum editæ sunt ab Aloysio Lipomano tomo tertio Vitarum Sanctorum Priscorum Patrum, usque ad S. Felicem* II *et tempora Constantii Imperatoris, quæ et in tomis Conciliorum saltem usque ad tempora S. Gregorii Magni allegantur, et postmodum ex Anastasio bibliothecario aliisque auctoribus continuantur, ac passim in Annalibus Ecclesiasticis laudantur.*

et Catalogo MS. Palatini,

Lucas Holstenius *Bibliothecæ Vaticanæ tunc Custos (quem nobis* Alexander VII Pontifex Maximus *ut* virum eruditum et hominem pium *commendabat) obtulit* Catalogum Summorum Pontificum, ex antiquissimis membranis Palatinis Vaticanæ bibliothecæ *descriptum, in cujus codice* 40 *armarii* 20 *ante Pœnitentiales Psalmos Davidis continebatur. Hunc catalogum ipsi descripsimus deductum usque ad Stephanum* III *Papam sive ad tempora Pipini et Caroli Magni Regum Francorum; eumque constitueramus aliquando aliis Catalogis minimo charactere excusum, subjungere. Verum quia ibi non indicantur Consules Romani, vix posset ille alium usum habere, quam ut ex crebris ejus erroribus disceremus, quam parum fidendum sit computui annorum, cui Consules aut anni Imperatorum desunt. Alium Catalogum reperimus in illustri bibliotheca* Serenissimæ Christinæ Reginæ Sueciæ,

probatur alius ex MS. Reginæ

contentum in codice membranaceo valde magno sub numero 58, *quem, usque ad* Felicem IV *et tempora Justiniani Imperatoris deductum descripsimus, et hic damus; sed loco dumtaxat secundo, quia post studiosam longamque meditationem, judicavimus primum locum et majoris characteris prærogativam deferendam alteri, notæ longe optimæ Catalogo, qui penes nos pridem fuit, deductus usque ad initium Liberii Pontificis et tempora Constantii Imperatoris, sive annum Christi* CCCLIV, *uti ex adjuncto ibidem Catalogo Consulum (qui in Constantio Augusto* VII *et Constantio Cæsare desinit) manifestum redditur.*

In hoc Consules designantur :

6 *Perplacet opusculum, tum ob summam antiquitatem, tum ob methodum scribendi, qua tempora singulorum Pontificum per Consules, qui tum Reipublicæ Romanæ præfuerunt, accurate designantur ; quam* Regiam viam esse *docet ex Patribus Baronius, in Præfatione ad Annales suos Ecclesiasticos; et ad annum* LXIX *num.* XXXVI *ita concludit :* Tempora annumerata per Consules libentioribus sunt accipienda auribus, cum ceteris illa frequentior, liberalior et verior noscatur esse chronographia, atque in usum frequentiorem accepta, quæ a Fastis deducta est Consularibus. Certe quidem cum vetera monumenta in antiquis scriptoribus interdum invenimus esse Consulibus consignata, magno afficimur gaudio, perinde ac si in tenebris oberranti fax aliqua exoptata præfulgeat. *Hæc Baronius, qui tamen facem illam pro primis Pontificibus sibi non curavit accendere : quod nos in subjunctis Notationibus, et in Vita S. Soteris aliorumque Sanctorum Pontificum Actis, hoc mense Aprilis, ut supra indicatum est, relatis, facere conati, ad eamdem facem alias quoque controversias dirimimus, quemadmodum Baronius seculo tertio et sequentibus facit sæpissime : cujus rei exemplum unicum adduxisse satis erit.*

et per hos controversiæ dirimuntur.

7 *Sub Julio* I *Pontifice, cujus Vitam elucidamus* XII *Aprilis, fuit Synodus centum et sexaginta Episcoporum Romæ collecta,* imperantibus (*ut Acta Synodalia sub initium habent*) Constantio et Constante anno quarto, sub die XIX Kalendarum Octrobrium, Indictione sexta, *et sub finem additur,* Data Kalendis Novembris, Feliciano et Maximiano viris clarissimis Consulibus. *Baronius anno* CCCXXXVII *num.* LXVII, *primo in locum* Maximiani *substituit* Titianum, *qui isto anno* collega Feliciani *fuit : ac deinde sic loquitur.* Quod autem spectat ad Synodum dictis Consulibus annotatam, cum triplici et inter se diversa chronographia signetur, mendum in notas numeri irrepsisse facile est intelligere : primum enim anno quarto dictorum Augustorum, rursum Indictione sexta, atque demum nominatis Consulibus ponitur eadem Synodus celebrata. Si igitur moveatur controversia, quænam harum trium chronographia fidelior habenda sit; mea quidem sententia notatis Consulibus potius inhærendum existimaverim, illa potissimum inter alias ratione persuasus, quod facilius sit in notas numeri errores illabi, quam in ipsa nomina, quod omnes puto justissime concessuros. Hinc enim est quod mos inolevit, ut cum vel anni Imperatoris vel Indictionis, in legibus ab Imperatoribus latis mentio haberetur, Consulum quoque nomina adderentur, eam nimirum ob caussam, ut Fastorum soliditate, annorum Imperatorum numerus vel Indictionis semper integer servaretur; vel si librariorum vitio corrumperetur, ex notatis Consulibus restitui perfacile posset. *Hæc Baronius, quæ in dictis Romanorum Pontificum Catalogis necessario sunt observanda : quod subinde ipsa Imperatorum nomina vitio librariorum aut sciolorum, qui perversam habebant chronologiam, sint immutata, et restituenda ex Fastis Consulum ibi relictorum, quos nescivit imperitia illorum immutare.*

8 *His positis progredientes, ad auctores dicti jam primarii Catalogi perquirendos, pro numero partium illius diversarum, ipsos quoque censemus distinguendos. Prima completur cum* S. Urbano Pontifice, *anno* CCXXX *martyrium passo*

Hujus pars prior usque ad annum 230 *deducta*

passo. In hac priore parte nulli Consules bis repetuntur, quamvis ab iisdem, sub quibus sedere inceperunt quidam fuerint vita functi aut martyrio coronati eorum decessores. Exempli causa S. Alexander *dicitur* fuisse temporibus Trajani, a Consulatu Palmæ et Tulli usque Æliano et Vetere. *Creatus is est* II *Martii anno* CIX Consulibus Palma et Tullo, *cum ad dicti anni Februarium sedisset S. Evaristus : dein* Ælianus et Vetus *fuerunt Consules anno* CXVI, *quos ultimos toto anno habuit Alexander et superfuit usque ad diem* III *Maii anni* CXVII, *quo Consules erant* Niger et Apronianus, *qui tamen non attribuuntur S. Alexandro, sed soli S. Sixto ejus successori : interim Acta antiqua S. Alexandri habent, post hujus mortem*, nutu Dei, eodem anno, defunctum esse Trajanum, *quod certum est contigisse in Cilicia* X *die Augusti*, Nigro et Aproniano Consulibus. *Auctor hujus partis videtur posse statui* S. Anterus Papa, qui gesta Martyrum diligenter a Notariis exquisivit, et in ecclesia recondidit. *Sedit is solum uno mense in suo Pontificatu, videturque gesta Martyrum, potissimum Summorum Pontificum, exquisivisse necdum Pontifex, sub* S. Pontiano *successore S. Urbani. Imo Acta SS. Urbani et Callisti hujus decessoris videri a S. Antero scripta, dicemus* XXV *Maii, quo colitur S. Urbanus, et* X *Maii, quo coluntur SS. Calepodius Presbyter, Palmatius Consul, Simplicius Senator aliique Martyres, quorum res gestæ in Actis S. Callisti continentur.*

auctore forsan S Antero,

9 *Secunda ergo pars inciperet a dicto* Pontiano, *et in hac passim majora Pontificum elogia referuntur, iidem Consules repetuntur, dies ordinationis et mortis Pontificum assignantur. Et hæc pars ad finem fere deducitur, ubi* S. Julii *elogium præter morem aliorum habet accuratam basilicarum ab eo extructarum narrationem : ex qua* XII *Aprilis ad hujus S. Julii Vitam confirmamus hujus Catalogi eminentem soliditatem. Successit* S Julio Liberius, cujus tempore hunc veterem Indiculum Romanorum Pontificum contextum fuisse *asserit Dionysius Petavius lib.* 5, *Rationarii temporum caput* 5, *qui eam penes se habuit. Post obitum* Liberii *constitutus est Pontifex Romanus* S Damasus, *qui rogatus a S. Hieronymo*, Gesta Pontificum, quæ potuit reperire [illegible] Sedis studio, ad eum direxit, *quæ Damasi verba arbitramur intelligenda de jam indicato Catalogo, usque ad* Liberium *ejus decessorem deducto. Epistolas utriusque hac de re, et S. Hieronymi et Damasi, ex codicibus MSS. præponimus. Idem S. Hieronymus de Scriptoribus Ecclesiasticis cap.* 15 *statuit* S. Clementem quartum post Petrum, Romanum Pontificem, siquidem *inquit* secundus Linus fuit, et tertius Anacletus, etsi plerique Latinorum secundum post Petrum Apostolum putent fuisse Clementem. *Ubi opinamur nomine Latinorum indicari hunc Catalogum, a S. Damaso missum ad S. Hieronymum, qui etiam lib.* I *adversus Jovinianum appellat* Clementem, successorem Apostoli Petri, *et in caput* 52 *Esaiæ scribens, ait eum* post Petrum Romanam rexisse Ecclesiam, *scilicet interposito ad modicum tempus* S. Lino, *cui successisse* Clementem *tradunt Optatus Milevitanus lib.* 2 *et S. Augustinus epist.* 165.

altera pars fere ad finem continet reliqua.

Hæc Gesta a S. Damaso ad S. Hieronymum

10 *Sed, ut ad dictum Catalogum revertamur, hunc eumdem habuit Joannes Cuspinianus, et inseruit Commentario suo in Aurelii Cassiodori Consules, incipiens a* Consulatu duorum Geminorum, in quo, imperante Tiberio Cæsare, passus est Dominus noster Jesus Christus *quem locum in Digressione nostra ad idem Prœmium late explicamus) et finit cum Pontificatu* S. Julii Pontificis, *ut supra indicavimus. Eumdem habuit in antiquis membranis Nicolaus Fabricius, Peiresci Dominus et Senator Aquensis, uti testatur Antonius Capellus de Cœna et Passione Christi cap.* 5 *Onuphrius Panvinius, in Commentario in librum secundum Fastorum, incipit citare* Damasum *in Vitis Pontificum* a Consulatu Saturnini et Scipionis, *quando* S. Linus *creatus est Episcopus et Vicarius S. Petri, et prosequitur usque ad finem dicti libri et Pontificatum* S. Julii *sive finem præfati Catalogi. Verum quia immiscet Consules, quorum in aliis Catalogis, libro pontificali et apud Anastasium nulla sit mentio, opinamur illos aut ex Catalogo præscripto quem habuerit, excerptos esse, aut ex Cuspiniano desumptos. Apographum nostrum communicavit olim Joannes Bollandus noster Ægidio Bucherio, qui illud edidit in Commentario suo in Canonem Paschalem Victorii : sed is non parum fuliginis ipsi adjecit, dum Catalogum illum (quem confusiorem et vitiosum judicabat) non satis æstimavit : dixit tamen reliquorum Catalogorum fontem videri, et posse studio industriaque aliorum depurari, atque ad rigandam veteris historiæ siccitatem adhiberi : quod nos hoc tractatu conamur præstare, et judicio eruditorum hominum subjicere, ut quod sincerissimum æstimarint, seligant.*

AUCTORE G. H.

a Cuspiniano sparsim edita,

ab Onuphrio sæpius citata,

Bucherio communicata

11 *Alter Catalogus, quem ut dixi ex MS. Codice Reginæ acceptum secundo loco damus, ex priore Consules habet desumptos, sed subinde non satis exacte : in hoc tamen est utilis, quod aliquot locis lacunæ prioris Catalogi præclare ex eo suppleantur. Ast hic in iis quæ a temporibus* S. Damasi ad Felicem IV *et tempora* Justiniani Imperatoris *traduntur, non habet Consules, præterquam in* Joanne I *et dicto* Felice IV, *quando auctor vixit et voluit imitari auctorem primi catalogi. Postea apud Anastasium Consulum ratio nulla habetur : ideo in reliquis dirigenda sunt tempora per epistolas Pontificum et Concilia sub iis habita, in quibus Consules indicantur; item per Consules apud Prosperum, Marcellinum Comitem, Victorem Tunnenensem attributos initio Pontificatus variorum Pontificum, ubi tamen major diligentia requiritur in posterioribus Pontificibus apud Marcellinum.*

Vitæ Pontificum in altero Catalogo

12 *Porro historia in dictis Catalogis contenta, latius explicatur non solum in Libro Pontificali, quem ante indicavimus, sed etiam in aliis codicibus MSS. de Vitis Pontificum ad Stephanum* III *et Pipinum ac Carolum Magnum Reges Francorum deductis : neque illæ in altero codice Marquardi Freheri, et alio pervetusto Bertiniani monasterii, ac tertio Parisiensi a Philippo Labbæo indicato ulterius deductæ habentur. Continuavit eas Anastasius Bibliothecarius usque ad Nicolaum Papam, sive annum* DCCCLXVII; *et Guilielmus Bibliothecarius aliusque usque ad obitum Martini* V *sive annum* MCCCCXXXI, *et sic continuatas*

et aliis codicibus deductæ.

AUCTORE G. H. *usque ad Martinum quintum*

continuatas habemus in illustri codice. Has, prout inscriptæ sunt, citamus MSS. Gesta Pontificum. *Hisce Gestis supra indicatæ epistolæ SS. Hieronymi et Damasi præponebantur, eodem quo alibi modo, prout subjiciuntur. Post dictas epistolas hic inserebatur titulus.* In nomine Domini incipit series Pontificum Romanorum, qui in Sede B. Petri Apostoli ab ipso usque ad hoc tempus sederunt. *Finit autem cum obitu et sepultura Martini* v *addita hac clausula.* Cessavitque Episcopatus diebus XII. *Auctor ergo sub successore Eugenio* IV *dicendus est scripsisse, ergo ante annum* MCCCCXLVII, *quo Eugenius e vita excessit. Vixit eo tempore* Jacobus Zenus, Patricius Venetus, vir in rebus agendis clarissimus, et omnibus scripturis tam humanis quam divinis disertissimus et doctus, qui his temporibus ad agitandum ingenium de Vitis omnium Pontificum Romanorum librum eleganti sermone conscripsit. *Ita Jacobus Philippus Bergomensis lib.* 15 *Supplementi Chronicarum Brixiæ anno* MCCCCLXXXV *excusi. Est dictus Zenus Episcopus Bellunensis et Feltrensis in Provincia Marchiæ Tarvisinæ* XXVI *Aprilis anni* MCCCCXLVII *creatus, et postea Episcopus Patavinus anno* MCCCCLX *renuntiatus.* Obiit autem, *teste eodem Bergomensi*, anno a Natali Christi MCCCCLXXVI, *id est annis novem antequam in lucem prodiret Supplementum Bergomensis, quod passim circa Vitas Pontificum a Jacobo Zeno scriptas sequuntur Trithemius, Eysengrenius, asserens* optima fide expositas, *Gesnerus, Possevinus, Vossius et plures alii.*

et forsan auctare Jacobo Zeno,

*dem Ep. * Feltrensi et Patavino,*

EPISTOLÆ PRÆVIÆ

Ex antiquis codicibus MSS.

HIERONYMI PRESBYTERI.

Ad Damasum Papam Urbis Romæ.

Beatissimo Papæ Damaso Hieronymus. Gloriam Sanctitatis Tuæ nostra humilitas deprecatur, ut secundum Apostolicæ Sedis auctoritatem, quam cognovimus per Tuam Sanctitatem gubernari, actus gestorum a B. Petri Apostoli principatu usque ad * vestra tempora, quæ scilicet in Sede Tua gesta sunt, nobis per ordinem paucis enarrare digneris : quatenus nostra humilitas sentiens recognoscat, quis meruerit de Episcopis supradictæ Sedis martyrio coronari ; vel si quis contra Canones Apostolorum excessisse cognoscatur. Ora pro nobis Beatissime Papa.

* nostra

II. DAMASI PAPÆ

Ad Hieronymum Presbyterum.

Damasus, Episcopus Urbis Romæ, Hieronymo Presbytero. Gaudet Ecclesia, tuo fonte jam satiata; et amplius sitit curiositas temporum Sacerdotalium, ut quod dignum est cognoscatur, quod indignum respuatur. Verumtamen gesta Pontificum, quæ potuimus reperire in nostræ Sedis studio, ad tuam Caritatem gaudentes direximus. Ora pro nobis ad sanctam Resurrectionem, Frater et Compresbyter. Vale in Christo Deo et Domino nostro. Dat. x * Kalendas Junii. et accepta Kalendas Octobris. Missa de Roma Hierosolymam.

* Idus

ANNOTATA.

Martius Milesius Sarazanius, I. C. Romanus edidit typis Vaticanis, anno MDCXXXVIII, *Vitam et opera S. Damasi Papæ : et quamvis prædictas epistolas non habuerit alias hisce plane similes exhibet pag.* 121 *et sequenti, et est ibi notata* Epistola VII ad Hieronymum Presbyterum. *Ex ea nonulla excerpo. Sic ergo incipit :* Damasus Episcopus Fratri et Compresbytero Hieronymo in Domino salutem. Dum multa corpora librorum in meo arbitrio allata fuissent, contigit, ut et librum Psalmorum in meo animo festinus cognoscerem detineri, et memoriam capacitatis meæ imbuere. Cogitavi Frater amantissime et in Christo semper sacerdos, secundum septuaginta interpretes... invenire vestigia. Peto etiam tuam Caritatem, ut Græcorum psallentiam ad nos dirigere tua Fraternitas delectetur... Peto ergo per Fratrem et Compresbyterum nostrum Bonifacium, ut lubeat Fraternitas tua rei hujus nobis aperire vestigia. Missa v Kalendas Novembris. *Subnectitur* Responsio Hieronymi Presbyteri ad Damasum Papam *hoc modo :* Beatissimo Papæ Damaso, Sedis Apostolicæ Urbis Romæ, Hieronymus supplex. Legi litteras Apostolatus vestri, poscentes ut secundum simplicitatem LXX Interpretum, canendum Psalmographum interpretari festinem... Precatur ergo cliens tuus, ut vox ista psallentium in Sede Tua Romana die noctuque canatur, et in fine Psalmi cujuslibet conjungi præcipiat Apostolatus Tui ordo, Gloria Patri et Filio et Spiritui sancto. Sicut erat in principio etc.

Consuetudo litterarum circa libros inter SS. Damasum et Hieronymum,

S. Damasi elogium aliquod infra ex secundo Catalogo profertur : ubi dicemus, eum sedisse ab anno CCCLXV *usque ad annum* CCCLXXII. *Non videtur autem S. Damasus ipse conscripsisse priorem Catalogum de Vitis Pontificum; sed solum has, ad Liberium decessorem suum a variis deductas, approbasse, et ad S. Hieronymum direxisse. Igitur cum Ptolomæus Lucensis apud Milesium pag.* 21 *dicit*, quod usque Damasum Chronica summorum Pontificum vigorem recipiunt Damaso scribente, *eodem approbante seu subscribente id fieri intelligimus ; et quod ipsi Vitæ Pontificum, ut primo scriptori, passim tribuantur a Sabellico, Panvinio et aliis, minus probamus.*

ob illa primus Catalogus non est scriptus, sed approbatus.

PROEMIUM PRIORIS CATALOGI.

De anno et die mortis Christi.

Imperante Tiberio Cæsare passus est Dominus noster Jesus Christus, duobus Geminis Consulibus, VIII Kalendas Aprilis : et post ascensum ejus Beatissimus Petrus Episcopatum suscepit. Ex quo tempore per successionem dispositum, quis Episcopus, et quot annis præfuit, vel quo imperante.

EXERCITATIO I.

An recte statuatur Christus passus duobus Geminis Consulibus, et VIII Kalendas Aprilis.

Admirandus plane videtur cum hoc Proœmio consensus vetustiorum Patrum et Scriptorum, attestantium, quod hic dicitur, imperante Tiberio Cæsare, passum esse Dominum nostrum Jesum Christum, duobus Geminis Consulibus, VIII Kalendas Aprilis. *Est hic dies* XXV *Martii,*

ad

Dies 25 Martii alibi est examinatus,

ad quem late deduximus sacram Christi crucifixi memoriam, ex triginta et pluribus antiquis Martyrologiis, quorum vetustissimum S. Hieronymo tribuitur. Ubi etiam ad eumdem diem referuntur figuræ Christi cruxifixi : ut sunt Michael Archangelus, de dracone triumphans; Adamus creatus, lapsus, mortuus; Abel justus, primus Martyr; Melchisedec, Rex et Sacerdos; Isaac, a Patre Abrahamo immolatus: Israelitæ, mare Rubrum transgressi. *Imo* sanctus Latro, cum Christo crucifixus, *ad diem* XXV *Martii etiam hodierno Martyrologio Romano est inscriptus. Idem dies ibidem confirmatur ex Tertulliano, Augustino, Beda. Henricus Philippi in Quæstionibus Chronologicis de Annis nati et passi Christi Salvatoris cap.* 19 *addit illustres scriptores* SS. Thomam, et Antoninum *et alios triginta; asserentes Christum* XXV *Martii passum : imo ait, Marianam sentire* temeritati proximum velle hanc sententiam labefactare. *Alphonsus Salmeron, tom.* I *Prologomeno* 38 *fere sub finem, ait* inter tractatus Joannis a Turrecremata manuscriptos unum se invenisse qui inscribitur : In quinque conclusiones Episcopi Abulensis de mandato Papæ examinatas, Prima inter eas damnatas hæc erat : Dominum Jesum passum anno ætatis tricesimo tertio currente. Secunda, nequaquam vigesimo quinto Martii, sed tertio Aprilis mortuum. *Sed his obiter indicatis, placet hoc loco addere aliquot antiquorum, in variis regionibus degentium, testimonia* de Christo crucifixo duobus Geminis Consulibus, *dicto* XXV Martii *et* feria sexta, *quod aliis proximis annis non congruit : idque eo tantum fine, ut sua huic de Summis Pontificibus Catalogo debita consistat auctoritas, relicta aliis libertate ulterius rei veritatem inquirendi.*

hic de Consulatu Geminorum agitur :

2 *Primus itaque prodeat antiquus Tertullianus, qui floruit circa annum Christi ducentesimum et sequentes, et quem S. Cyprianus ob miram doctrinam suum Magistrum appellare solitus est. Hic libro contra Judæos ita disserit :* Christi passio perfecta est sub Tiberio Cæsare, Consulibus Rubellio Gemino et Rufio Gemino, mense Martio, temporibus Paschæ, die VIII Kalendarum Aprilium, die prima azymorum : quo agnum ut occiderent ad vesperam, a Moyse erat præceptum. *Hæc Tertullianus in sua cum Judæis concertatione. Succedat Severus Sulpitius, S. Martini discipulus, qui suam historiam usque ad Cousulatum Stiliconis sive annum* CCCC *deduxit, traditque libro secundo* Dominum crucifixum esse Fusio Gemino et Rebellio Gemino.

cum adstruant Tertullianus in Africa,

Severus Sulpitius in Gallia,

3 *At præ reliquis majoris ponderis testimonium confert S. Augustinus, qui lib.* 2 *de Doctrina christiana cap.* 28 *asserit,* ignorantiam Consulatus, quo natus est Dominus et quo passus est, nonnullos coegisse errare. *Hunc ergo lib.* 18 *de Civitate Dei cap.* 54 *indicat, dum ista scribit, elapsis triginta annis post Consulatum Theodori Manlii; adeoque scimus, annum Christi fuisse quadringentesimum vigesimum nonum, eumque ante obitum ipsius Augustini penultimum, quando dicto capiti, re bene discussa, ne et ipse aberraret, ista interserit :* Mortuus est Christus duobus Geminis Consulibus, octavo Kalendas Aprilis : resurrexit tertia die, sicut Apostoli suis etiam sensibus probaverunt. *Hæc ibi S. Augustinus.*

S. Augustinus in Africa,

Vixit eodem seculo Victorius Aquitanus, qui Canonem Paschalem anno quadringentesimo quinquagesimo scripsit, eumdemque his verbis auspicatur : Crucifixio Christi, duobus Geminis Ruffino et Rubellio. *Habebat Hispania eodem tempore virum eruditum, Idatium in Gallæcia Episcopum, qui Chronicon deduxit usque ad annum quadringentesimum sexagesimum septimum. Huic attribuitur Consulum descriptio, accuratius a Philippo Labbe sub initium tomi primi Bibliothecæ novæ excusa, in qua traduntur ista : :* Rufo et Rubellione Consulibus passus est Christus. *Post Idatium sequitur in eodem tomo Chronicon integrum Prosperi Aquitani, et pag.* 44 *sub finem in Auctario, ista leguntur :* Usitatior traditio habet, Dominum nostrum decimo quinto anno Tiberii Cæsaris, duobus Geminis Consulibus, crucifixum. *Similes Catalogos antiquos Consulum Romanorum allegat Cuspinianus in Commentario Consulum Cassiodori in quibus dicitur* passus Dominus Jesus Christus Consulibus duobus Geminis. *Omittimus Evangelium Nicodemi, quo utebantur Gnostici apud Irenæum lib.* 2 *cap.* 28, *in quo dicebatur* passus Christus sub Pontio Pilato, anno quinto decimo Imperii Tiberii Cæsaris, sub Consulatu Rufi et Rubellionis. *Concludat Georgius Cedrenus historicus Græcus, qui cum Græcis suis assentiens retulisset, ad annum* XIX *Tiberii passum esse Christum, sub finem adjunxit :* Exactius tempus salutaris istius supplicii a Romanis est notatum ; evenisse nimirum Geminis Consulibus : *innuens apud plurimos Latinos, ad sua usque tempora, hanc perseverasse sententiam, tamquam ecclesiæ Romanæ. Consensus aliorum antiquorum infra proferetur.*

AUCTORE G. H. Victorius Aquitanus in Gallia,

Idatius Episc in Hispania,

Prosper Aquitanus in Gallia

antiqui Catalogi Consulum,

Evangelium Nicodemi,

Romani apud Cedrenum in Græcia,

4 *Eamdem sententiam nuper asseruit, ut certiorem et* constantem Ecclesiæ Catholicæ traditionem, *Antonius Capellus, Franciscanus Conventualis, in libro de Cœna Christi suprema, deque præcipuis Vitæ ejus capitibus, edito Parisiis anno* MDCXXV, *cum aprobatione Vincentii Martinelli socii Magistri sacri Palatii Apostolici, et Nicolai Riccardii Ordinis etiam Prædicatorum Sacræ Theologiæ Magistri et Regentis collegii S. Thomæ super Minervam; qui, mandante eodem Magistro sacri Palatii Apostolici legit; et* auream dissertationem *appellavit,* præ singulari eruditione, pietate insigni, robusta etiam ratione agendi pro vindicanda Sanctæ Romanæ Ecclesiæ antiquitate et traditione, dignam, quæ communem lucem aspiciat, maximo litterariæ Reipublicæ emolumento. *In hoc ergo libro cap.* 5 *plura lector reperiet, quæ hanc sententiam confirmant.*

et Antonius Capellus cum approbatione Romana.

5 *En, quod in Proœmio propositum est, scilicet* passum esse Christum duobus Geminis Consulibus VIII Kalendas Aprilis, *partim probatum* XXV *Martii ad Sacram memoriam passionis Christi, partim cæptum hic confirmari, quod plenius fiet sequentibus exercitationibus. Feriam hebdomadæ sextam fuisse in confesso apud omnes est. Unica ab aliquibus difficultas apprehenditur, quasi non fuerit a Judæis dies decima quarta mensis Nisan requisita, non concurrente plenilunio astronomico. In hoc autem quantopere aberrent, quærentes id quod minime tunc observabatur, docebit nos Joannes Kep-*

AUCTORE G. H.

plerus præstans A[illegible] nicis anno MDCXV *[illegible] contra Reusnerum [illegible]* In prima controversia de [illegible] que in Astronomia. [illegible] tum. Ipse Astronomus [illegible] abstraho ab Astronomia [illegible]. Probandum est [illegible] fuisse Astronomiæ docto[illegible] tionem afferunt ad hanc causam [illegible] affirmo, [illegible] illos Judæos usque ad Christi fere tempora, in usu Kalendarii nihil ultra vulgi captum sapuisse. *Et pag.* 94 [illegible] *inquit*, decepti sunt nostri Astronomi, his ultimis [illegible]tum quinquaginta annis, qui [illegible] sua perfecta Astronomia, pleni-lunia ad Christi tempora; ex Pleni-luniis, festa Judæorum; ex his et concursu Feriæ, annum Passionis ausi sunt determinare alium, quam veteres, ætati Christi proximi, tradiderunt. Si hodie quis, omisso computo Ecclesiastico aberrante, ex Astronomia perfecta, accommodatis decretis Nicænis quæ jactantur, computaret Paschata superiorum seculorum, is celeberrime aberraret ab usuali Paschate, et vix unquam justum historiæ annum assequeretur. *Ita Kepplerus, verissime, et ad propositam difficultatem accommodatissime. Hinc nostro adhuc tempore, quando Pascha ex præcepto Synodi Nicænæ celebratur Luna* XV, XVI, XVII *tunc qui non admiserunt correctionem Gregorianam Kalendarii, anno* MDLXXXII *cæptam, celebrant Pascha Luna astronomica* XXII, XXIII XXIV, *et quandoque integra Lunatione, ut vocant, serius. Ita anno* MDCLXXIV, *quo hæc prælo parabantur, quando nos celebravimus Pascha die* XXV *Martii, Luna* XVII, *tunc qui dictam correctionem non admiserunt, suum Pascha celebrarunt mense Aprili, non tamen* XXII *Aprilis, quem* XII *appellarunt, quamvis esset Luna* XVI, *sed hebdomade integra serius, die* XXIX *Aprilis, illis* XIX, *et Luna astronomica* XXIII, *quod absurdum esse ipsi fatentur. Quidni etiam, e sententia Keppleri, aliquot diebus post verum pleni-lunium celebrarint suum Pascha Judæi; et sic Christum in horto comprehensuri, venerunt cum laternis et facibus, quæ alias minus necessariæ fuissent : cui tamen argumento minus inhærere volumus.*

Plenilunium quo Christus passus sit,

cum Judæi cyclo corrupto uterentur

6 *S. Epiphanius, cum hæresi* 70 § 2 *dixisset* Pascha ante celebrari non posse, quam æquinoctium confectum sit, *addit*, Judæos illud nequaquam observasse, apud quod depravata ac perturbata erant omnia. *Et Constantinus Magnus, epistola ad Ecclesias ex Synodo Nicæna data, (quæ refertur pag.* 465 *editionis Lupareæ tomo* 2 *Conciliorum) de Judæis ait*, quod ne hac quidem parte veritatem perspiciant : quippe qui ut plurimum aberrantes, non modo errorem non corrigunt, sed in eodem anno alterum Pascha celebrant. *Imo Beda, Paschasinus Episcopus Lilybitanus, Mariana et Serrarius, a Bucherio in tractatu de Paschali Judæorum cyclo cap.* 5 *citati, volunt Judæos veteres Pascha induxisse, non ex cursu Lunæ, sed ex Neomeniæ cyclo. Addunt alii, apud Moysem nullam plenilunii mentionem fieri, sed solum præscribi diem decimam quartam, mensis primi. In simili antiquitate multum eruditus est Samuel Petitus, a*

non potuerunt veritatem attingere.

cujus calamo habemus quatuor tractatus Pari[illegible] Leges Atticas ab eo collectas, digestas et commentario illustratas, Miscellaneorum libros novem et observationum libros tres, in quibus varia veterum loca illustrantur et explicantur, et Eclogas Chronologicas, in quibus de variis annis Judæorum, Samaritarum, Græcorum, Macedonum, Syromacedonum, Romanorum typis, cyclisque veterum Christianorum Paschalibus disputatur. In his Eclogis lib. I *cap* XI *scribit* Christum passum duobus Geminis Consulibus, anno Æræ vulgatis XXIX, quo mensis Nisan cepit die XI Martii feria sexta, ergo dies XIV Nisan fuit die XXIV Martii, feria quinta. Eo die Pascha celebravit Dominus, et sequenti die XXV Martii, feria sexta passus est, quo ipso die vesperi plerique Judæorum, certe illorum Primores et Pontifices, Pascha celebrarunt. *Hæc latius ibidem Petitus explicat : Petitum sequitur et exponit tabulis expansis Joannes Vossius in Dissertatione de tempore Dominicæ passionis c.* 16. *Et hoc modo sciverunt antiqui Patres et Scriptores ex similibus tabulis et continua majorum traditione*, Christum passum primo die azymorum feria sexta, VIII Kalendas Aprilis et duobus Geminis Consulibus, *et consequenter censuerunt tunc habitam esse Lunam* XV *civilem, licet Astronomica non esset : quod passim reliqui in sua sententia debent admittere. Addatur et id quoque, quod palam est, veterum Mathematicorum tabulas a Metone olim fuisse correctas, Metonis deinde a Calippo, Calippi ab Hipparcho, Hipparchi a Ptolemæo, et Ptolemæi rursus ab Affleganio esse emendatas. Quas ceu male tornatas denuo ad incudem vocat Alphonsus Rex Castellæ, et has velut mancas et impolitas Copernicus reddidit limæ. Istas demum Copernici Tycho Brahe elimavit : idemque alii hactenus præstare conantur : ut non temere proverbialis teneat sermo, facilius omnia Horologia, quam astrologos conciliari posse. Quare propter mathematicorum calculum aut ὀρατὰ φαινόμενα velle a doctrina antiquorum Patrum, unanimi consensu tradita, desciscere, non videtur viri sapientis et eloquium mysticum profitentis; maxime in rebus Judaicis, quod, ut Petavius lib.* 12 *de Doctrina temporum cap.* 12 *observat*, Judaicus cyclus haud accurate lunaribus vestigiis institerit, sed nonnumquam longius aberrarit.

EXERCITATIO II.

Quomodo reliqua vita Christi dictæ sententiæ sit adaptanda.

A controversia de anno mortis Christi totam vitæ ab eo inter mortales ductæ seriem dependere, nemo est qui non videat. Hinc ab omnibus etiam iis, qui alias ab hac proposita sententia opiniones sunt amplexi, solicite laboratum, ut Evangelicæ historiæ contextum cum sua probarent consistere. Id quomodo etiam in antiquiori hac sententia præstari possit, aggredimur explicare. Venerabilis Beda, libro de temporum ratione cap. [illegible] Habet, *inquit*, ni fallor, Ecclesiæ fides, Dominum in carne paulo plus quam triginta tres annos usque ad suæ tempora passionis vixisse. *Imo* Christum mansisse in hac vita annos triginta tres, *ex Apostolorum traditione, testatur*

Ob annos Vitæ 33 et 3 menses,

ac mortem relatam ad an. 29 Æræ vulgaris

tur codex MS. Florentinus Bibliothecæ Medicæ tempore Honorii I *Pontificis exaratus. Supra laudatus Henricus Philippi profert cap.* 5 *hujus sententiæ asseclas, præcipuos viros, plures quam triginta. Hos ergo annos et menses eidem tribuimus, et quia Consulatus duorum Geminorum ex accuratiori calculo convenit cum anno Æræ vulgaris vigesimo nono, arbitramur ante initium hujus Æræ annos omnino quinque adjiciendos esse cum ante citato Capello, quos et Kepplerus innuit addendos. At Deckerius, Petavius, Bucherius, Senescallus, aliique annos quatuor adsciscunt Baronius ad duos annos prævenit : ad unicum Onuphrius : qui tamen postremi duo annum primum Christi nati ab Epocha Æræ vulgaris non separarunt. Ut autem dictos quinque annos probemus clarius, deductionis hujus initium ab anno ante vulgarem Æram octavo sumemus, additis cujusque anni Consulibus Romanis : sic enim etiam ea intelligentur, quæ ante Incarnationem Verbi et Christi Nativitatem gesta, ad Evangelicam quoque historiam pertinent. Consules ergo erant.*

Ante sunt præponendi anni 5

AN. ANTE ÆRAM VULGAR.

8 M. Marcius Censorinus,

C. Asinius Gallus.

Bella sublata,

8 *Ut Rex pacificus veniret, cujus vultum desiderabat omnis terra sublata fuerunt cuncta per orbem Romanum bella. Dictis enim Consulibus asserit Cassiodorus in chronico,* Germanos omnes, inter Albim et Rhenum, deditos Tiberio Neroni, *qui, attestante Dione lib.* 55, *cum Vellejo Paterculo (hic autem cum Tiberio vixit, militavit, præfectura, quæstura, legatione et prætura functus) omnes Germaniæ partes victor peragravit. Tunc vero* Augustus nomen Imperatoris accepit et Tiberio communicavit, *ut ait prædictus Dion. Pace autem constituta terra marique Jani Quirini portæ tertia vice fuerunt clausæ : quas, uti ex Tacito deducit Paulus Orosius lib.* 6 *cap.* 22 *adversus Paganos ad Augustinum,* quietissimo semper obseratas otio ipsa etiam rubigo consignavit.

Janus clausus,

7 Tib. Claudius Nero,

Gn. Carpurnius Piso.

S. Joa. B. conceptus,

Annus hic primus pacis universalis censetur; quando Gabriel Angelus missus ad Zachariam eidem nuntiavit concipiendum S. Joannem Præcursorem Domini.

D. Lælius Balbus,

6 C. Antistius Verus.

Christus incarnatus,

9 *Attulit hic annus tempus acceptabile et diem salutis, diem* XXV *Martii, quando misso iterum ad terras Gabriele Angelo in civitatem Nazareth ad Virginem Mariam, æternus Dei Filius de Spiritu sancto incarnatus, et homo factus est. Quo tempore, ne illud gaudium apud solam Deiparam Virginem consisteret, arbitramur stellam apparuisse in Oriente, qua excitati et gaudio repleti Magi iter appararunt et susceperunt. Tempus hoc infra ex infanticidio constabit. Impletum dein est tempus Elisabeth pariendi, et peperit die* XXIV *Junii Joannem Baptistam. Quibus mysteriis ab Evangelista Luca narratis, addit* exiisse edictum a Cæsare Augusto, ut describeretur universus orbis, *Erat tunc et nullo alio anno sequente* Syriæ Præses, *(uti ex Josepho lib.* 16 *Antiquitatum Judaicarum cap.* 17 *liquet)* C. Sentius Saturninus, *qui ante annos tredecim fuerat cum* C. Lucretio Vespellone Consul *creatus et postmodum, ut infra dicetur, iterum Consul fuit. Ab hoc autem actum esse Censum, docet Tertullianus lib.* 4 *contra Marcionem cap.* 19. Sed et census, *inquit*, constat actos sub Augusto tunc in Judæa per Sentium Saturninum, apud quos genus ejus, *Christi scilicet Salvatoris*, exquirere potuissent *Judæi. Idem antea cap.* 7 *dixerat, esse* Censum istum, Dominicæ nativitatis testem fidissimum, quem Romana archiva custodiunt. *Hæc ibi. At quomodo a Luca dicatur* hæc descriptio prima facta a Præside Cyrino, *tangit plane omnes, quocumque anno ipsum dicant contigisse, cum circa hoc tempus non reperiatur Cyrinus, sive Quirinus, Præses Syriæ fuisse. Verba præfata sic Græce efferuntur :* Αὕτη ἡ ἀπογραφὴ πρώτη ἐγένετο, ἡγεμονεύοντος τῆς Συρίας Κυρινίου, *ubi Joannes Georgius Herwartus in nova Chronologia cap.* 241 *tradit, positivum* πρώτη *vim habere comparativi* προτέρα, *respectu genitivi* ἡγεμονεύοντος *: atque hoc sæpe in sacra Scriptura et apud S. Lucam fieri ostendit, ut sensus sit hujusmodi :* Hæc est descriptio prior, et diversa ab ea, quam postea, *ut infra dicetur*, instituit Augustus, cum Cyrinus esset Syriæ Præses. *Hæc Herwartus, et cum eo plures. Imo* τὰ πρῶτα, *etiam testimonio S. Hieronymi, pro* prioribus *dumtaxat accipiuntur : ut cum Lucæ* II *v.* 26 *de immundo spiritu, qui assumptis septem spiritibus immundioribus se revertitur, ita haberetur*, καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χείρονα τῶν πρώτων, *quæ verba etiam habentur Matthæi* 12 *v.* 45 *; utrobique ita transferuntur :* Et fiunt novissima hominis illius pejora prioribus, *cum ad verbum esset* pejora primis. *Ita Matthæi* 12 *v.* 36 πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους πλείονες τῶν πρώτων, *S. Hieronymus ita vertit,* Iterum misit alios servos plures prioribus *cum præcise verteretur* plures primis. *Alia triginta exempla legi possunt apud Herwartum. Alii vocem* ἡγεμονεύοντος *latius sumunt, et sic S. Justinus hunc* Cyrinum *appellat* Judæi ἐπίτροπον Procuratorem. *Rebellarant anno præcedenti Homonadenses in Cilicia, ad quos domandos missus Quirinus, eos expugnavit, et ad quatuor millia virorum in vicinis urbibus collocavit. Quid si tunc Legatus aut Procurator missus in Syriam, tulerit mandatum census exigendi, quod executus fuerit Sentius Saturninus; ipse autem Romam reversus Æmiliam Lepidam uxorem ab Augusto accepit? Ut ut sit, ob hunc censum* ibant omnes, *teste Luca*, ut profiterentur, singuli in suam civitatem. Ascendit autem et Joseph in civitatem David, quæ vocatur Bethleem, *ibi* Jesus Christus *Salvator noster secundum carnem natus est die* XXV *Decembris. Nam, ut S. Augustinus lib.* 4 *de Trinitate cap.* 5 *habet,* sicut a majoribus traditum suscipiens Ecclesiæ custodit auctoritas octavo Kalendas Aprilis conceptus traditur, quo et passus. Natus autem traditur octavo Kalendas Januarii. *Quam traditionem accurate observamus.*

stella in Oriente visa :

Baptista natus :

orbis descriptus,

AN. ANTE ÆRAM VULGAR. census a Sentio Saturnino exceptus.

quomodo descriptio Cyrino tribuatur ?

nascitur,

Augustus Cæsar XII, 5 1

L. Cornelius Sylla.

circumcisus, adoratus, præsentatus,

10 *Circumcisus est Christus ipsis Kalendis Januarii, ac* VI *die ejusdem mensis a Magis adoratus : dein secunda Februarii in templum delatus et a Simeone in ulnas acceptus, Inde videtur*

ANNUS ANT. ÆR. CH.

detur prout S. Augustinus et alii sentiunt, Bethleemum relatus, ibique Josephus domicilium fixisse. Interim hoc eodem anno, Sentio Saturnino Præsidi Syriæ *successisse* Quintilium Varum, *indicat Josephus lib.* 17 *Antiquitatum cap.* 7; *et hoc approbante,* Antipater, filius Herodis, *in vincula est conjectus. Sub finem dicti anni, fuga ab Angelo mandata, delatus est Christus in Ægyptum, et occisi sunt infantes* XXVIII *Decembris, a bimatu et infra, secundum tempus quod Herodes audierat a Magis de stella visa in Oriente. Elapsi namque erant ab nuntiata per Angelum Incarnatione, circa quod tempus credimus cœptam videri stellam, menses viginti et unus ac dies tres. Occisos infantes dicto* XXVIII *Decembris tradunt in suis Fastis antiquis Latini, Græci, Syri, Arabes, Ægyptii.*

defertur in Ægyptum occiduntur infantes:

4 | 2 C. Calvisius Sabinus II,

L. Passienus Rufus.

Herodes æger seditiosos aliquos Judæos jussit vivos comburi, uti cap. 8 *dicti libri* 17 *describit Josephus. addens* eclipsin Lunæ eadem nocte contigisse: *quæ verba Græce sic exprimuntur.* Καὶ ἡ σελήνη δὲ τῇ αὐτῇ νυκτὶ ἐξέλιπεν. *Kepplerus asserit,* hanc eclipsin Lunæ contigisse tribus horis ante Solis ortum XIII Martii, et fuisse digitorum pene sex, et annis duobus sequentibus nullam fuisse eclipsin ante Pascha: *quo fit ut ab hac eclipsi, mortem Herodis prægressa et tam signanter indicata, maximum robur accedat chronologiæ ei quam proposuimus. Occiso dein filio Antipatro, superfuit Rex Herodes quinque diebus, ante Pascha mortuus. Assentitur cum Kepplero Petavius, qui hoc eodem anno post dictam eclipsim (cujus exactum epilogismum exhibet) Herodem vita functum scribit, lib.* 2 *de doctrina temporum cap.* I, *et lib* 13 *ad hunc annum et lib.* 4 *Rationarii temporum cap.* 22. *Mortuo Herode, Archelaus filius ejus post sedatam quæ in Paschate exorta fuerat seditionem, Romam est profectus, ut ex patris testamento regnum ab Augusto obtineret. Ibi Caium Cæsarem, Augusti nepotem et filium adoptivum, in concilio primum locum tenentem vidit, uti prosequitur cap.* II *Josephus. Ante finem autem hujus anni Caium Cæsarem fuisse in provincias profectum, neque Romam reversum, ex Paterculo, Suetonio et aliis Romanis historicis constat. Interim Archelaus, accepta dimidia parte regni Herodis, Ethnarcha ab Augusto constitutus, in Judæam rediit.*

Herodes moritur:

Archelaus regnat;

3 | 3 Cn. Cornelius Lentulus,

M. Valerius Messalinus.

Christus relatus ex Ægypto degit Nazareth.

Christus monente Angelo in terram Israel relatus est ex Ægypto: cujus mysterii memoria inscripta est Martyrologio Romano ad diem VII *Januarii. Verum quod Archelaus regnaret in Judæa, timuit Josephus eo ire, et admonitus secessit in partes Galilææ (ubi Herodes Antipas, Archelai frater, imperabat Tetrarcha) habitavitque in civitate Nazareth, et ab educatione Nazarenus cognominatus est.*

2 | 4 Augustus Cæsar XIII.

M. Plautius Silvanus, *eique suffectus*

C. Caninius Gallus.

1 | 5 Cossus Cornelius Lentulus,

L. Calpurnius Piso.

ÆRA CHRISTI VULGARIS.

ANNUS NAT. ÆT. ÆR. CH.

II *Ita vocamus Æram, quæ etiamnum fluit, et ad initium cujus aptantur passim a Chronologis aliarum quarumvis Ærarum numeri. Et hæ quidem, quæ ab Epocha passim notiori fluunt, haud ita magnam habent, ut reducantur, difficultatem: difficilius ordinatur Æra annorum a Mundi creatione: hanc tamen et illas, uti ex usu, nunc recepto æstimantur, sic percurre, ut anno* I *Æræ vulgaris habeatur.*

Annus Æræ Constantinopolitanæ *a condito, ut putant, orbe*	5509
Annus Periodi Julianæ, *a Scaligero inventæ,*	4714
Annus Urbis Romæ *conditæ, e computu Varronis,*	754
Annus Olympiadis, CXCV	1
Annus Julianus, *in hac quæstione ab aliquibus adhiberi solitus, cœptus a quarto Consulatu Julii Cæsaris Dictatoris.*	46
Annus Æræ Hispanicæ	39
Imperii Augusti Cæsaris	44
Regnorum Archelai, Herodis Antipæ et Philippi	5

Ab his annis initio vulgaris Æræ sic numeratis facile est et procedendo descendere usque ad hunc nostrum annum Christianæ Æræ 1675 *et retrocedendo ascendere; fluebat cum initio dictæ Æræ.*

ANNUS ÆR. ÆT. VUL. CH.

Ætatis Christi *annus sextus, quo et aliis tribus sequentibus Consules erant*

C. Julius Cæsar nepos Augusti, 1 | 6

L. Æmilius Paulus.

P. Vinicius Nepos,

P. Alfenius Varus. 2 | 7

L. Ælius Lamia,

M. Servilius Gemma. 3 | 8

Sex. Ælius Catus,

C. Sentius Saturninus II. 4 | 9

Caius Cæsar ab Augusto ex Syria evocatus, in Lycia moritur, Corpus Romam revexit Quirinus. Tiberius cum Germanico et Agrippa adoptatur.

L. Valerius Mesalla,

C. Cornelius Cinna. 5 | 10

Æmilius Lepidus,

Aruntius Nepos. 6 | 11

Archelaus dictis Consulibus *lib.* 55, et anno principatus decimo *secundum Josephum cap. ultimo lib* 17, a fratribus accusatus, trans Alpes relegatus est, *et Judæa, quæ illi parebat, in provinciæ formam redacta est. Tunc in Syriam missus est* Quirinus *seu Cyrinus* Præses, *ut jura populis redderet, ac bonorum censum institueret. Et hæc est descriptio a Josepho lib.* 18 *cap.* I *indicata: respectu cujus,* descriptio, *ob quam SS. Josephus et Deipara Bethlehemum abierunt, a Luca Evangelista appellatur* prima, *et ab aliquibus* prior hac *censetur.*

Archelao pulso Cyrinus exigit censum.

Q. Metellus Creticus,

L. Licinius Nerva. 7 | 12

Christus, relegato jam Archelao, et cessante metu, qui Josephum et Mariam coegerat in Galilæam secedere, ascendit Hierosolymam, et inventus est in templo, sedens in medio Doctorum, audiens et interrogans eos: et reversus cum parentibus Nazarethum, erat subditus illis. Lucæ 2.

Christus invenitur inter Doctores.

M. Furius

ANNUS ÆR. ÆT. VU. CH.

8 13 M. Furius Camillus,
Sex. Nonius Quintilianus.

9 14 P. Sulpitius Camerinus,
C. Poppæus Sabinus.

12 *Tiberius Cæsar bellum Dalmaticum confecerat, sed intra quinque dies hujus belli consummati nuntiatum est de clade in Germania accepta : in qua Quintilius Varus, nuper, cum Herodes moreretur, Præses Syriæ, jam Germaniæ Præfectus, cum tribus legionibus ab Arminio Germanorum Duce circumventus et oppressus est. Hinc Tiberius Cæsar de sua victoria triumphum agere non potuit, sed cum novo exercitu ad Rhenum profectus, limites Imperii Romani firmavit. Ita Dio et alii.*

Varo cæso Tiberius tuetur limites

10 15 P. Cornelius Dolabella,
C. Junius Silanus.

Tiberius Cæsar, ob rem Romani Imperii contra Germanos præclare gestam, teste Paterculo perpetuus Romani Imperii Patronus *habitus.*

11 16 1 M. Æmilius Lepidus,
T. Statilius Taurus.

Lege per Consules lata, provincias cum Augusto, communiter administravit Tiberius, *teste Suetonio, et ut Tacitus loquitur,* filius et collega Imperii *: et* a Germania in Urbem post biennium ingressus, triumphum quem distulerat egit. Dedicavit et Concordiæ ædem, item Pollucis et Castoris suo fratrisque nomine de manubiis. *Quæ fere eadem cum indicatis Consulibus referuntur apud Dionem lib.* 56. *Apud Paterculum vero qui aderat, cap.* 121 *ista leguntur :* Eadem et virtus et fortuna subsequenti tempore ingressa animum Imperatoris Tiberii fuit, quæ initio fuit : qui concussis hostium viribus, classicis peditumque expeditionibus, cum res Galliarum maximæ molis, accensasque plebis Viennensium dissensiones, coercitatione magis quam pœna, mollisset; et Senatus populusque Romanus, postulante patre ejus, ut æquum ei jus in omnibus provinciis exercitibusque esset (etenim absurdum erat non esse sub illo, quæ ab illo vindicabantur; et qui ad opem ferendam erat primus, ad vindicandum honorem non judicari parem) in Urbem reversus, jam pridem debitum, sed vindicatione hostium delatum, ex Pannoniis Dalmatiisque egit triumphum. *Hæc ibi. Ab hoc ergo anno saltem labente, sive ad aliquot menses progresso, principium Imperii Tiberii Cæsaris, nondum Augusti, sed simul cum Augusto regnantis, sumendum est : cujus annum* XV *ab Evangelista Luca cap.* 3, *prædicatione Joannis Baptistæ et baptismo Christi celebrem, infra referemus. De hac prima Tiberii Imperii epocha consulendi Capellus indicato cap.* 5. *Herwartus cap.* 248, *et Bucherius lib.* 3 *Belgii Romani cap.* 3.

Incipit æram Imperii cum Augusto administrati

Germanicus Cæsar,
12 17 2 C. Fonteius Capito.
C. Silius Nepos,
13 18 3 L. Munatius Plancus.
Sex. Pompeius,
14 19 4 Sex. Apuleius.

13 *Augustus in Campaniam profectus Nolæ, die* XIX *Augusti, vita et Imperio functus est : cui tunc ex integro subrogatus Tiberius, Imperium solus administravit. Et hinc dicitur initium annorum, secundum quos traditur* Christus *ab antiquis Patribus et scriptoribus* mortuus anno XV Tiberii Augusti Geminis Consulibus, *sic ut hujus secundæ Æræ Tiberianæ annos oporteat auspicari a die* XIX *Augusti, et ideo singulos eorum, ut bifariam dividendos, duplici notabimus numero.*

ANNUS ÆR. ÆT. TIB. VUL. CH. IMP.

solus imperat a die 19 Aug. mortuo Augusto

14 19 4 1

Drusus Cæsar fil. Tiberii,
G. Norbanus Flaccus. 15 20 5 1 2
T. Statilius Sisenna Taurus,
L. Scribonius Libo. 16 21 6 2 3
C. Cælius Rufus,
L. Pompeius Flaccus. 17 22 7 3 4
Tiberius Augustus III,
Germanicus Cæsar II. 18 23 8 4 5
M. Junius Silanus,
L. Norbanus Balbus Flaccus. 19 24 9 5 6
M. Valerius Messala,
M. Aurelius Cotta. 20 25 10 6 7
Tiberius Augustus IV,
Drusus Cæsar fil. Tiberii II. 21 26 11 7 8

Quirinus seu Cyrinus, in Evangelio memoratus, mortuus est : cujus sordidam et præpotentem senectam *describit Tacitus lib.* 4 *Annalium.*

C. Sulpitius Galba,
D. Haterius Agrippa. 22 27 12 8 9
C. Asinius Apollo,
C. Antistius Vetus. 23 28 13 9 10
S. Cornelius Cethegus,
L. Vitellius Varro. 24 29 14 10 11
C. Lentulus Isauricus,
M. Asinius Aprippa. 25 30 15 11 12

14 *Pontius Pilatus succedit Grato Valerio Præses Judææ. Agebant in Principatu suo annum* XXIX *Herodes Antipas, Tetrarcha Galilææ (cujus postea jussu S. Joannes Baptista capite plexus et Christus illusus) et Philippus frater ejus, Tetrarcha Itureæ et Trachonitidis regionis, cum Lysania, Abilinæ Tetrarcha. Factum est autem verbum Domini super Joannem Zachariæ filium, prædicantem baptismum pœnitentiæ etc. Luc.* 3. *cui est hic Tiberii annus* XV, *at Tertulliano* XII.

Cn. Cornel. Lentulus Getulicus, 26 31 16 12 13
C. Calvisius Sabinus.

Christus baptizatus a Joanne VI *Januarii, Dominica die, annorum ætatis quasi triginta, id est, triginta et dierum tredecim. De particula quasi, Græcis* ὡσεὶ, *id est circiter, infra latius agimus. Post jejunium autem quadraginta dierum incepit se impendere prædicationi.*

M. Licinius Crassus, 27 32 17 13 14
L. Calpurnius Piso.

Secundus annus prædicationis Christi.

Ap. Junius Silanus, 28 33 18 14 15
P. Silius Nerva.

Tertius annus Prædicationis Christi.

ANNUS CHRISTI ÆR. ET. TIBER. IMPER.

C. Rubellius Geminus,
C. Fusius Geminus.
29 34 19 15 16 *Lazarus a Christo suscitatur. Ingreditur Hierosolymam, Dominica Palmarum xx Martii. Ultimam cum discipulis cœnam sumit, feria quinta* XXIV *Martii, et die* XIV *mensis Nisan. At die* XXV *Martii, feria sexta in Parasceve primo die azymorum, natus annos triginta tres et menses tres, pro redemptione generis humani in Cruce mortuus est; die autem* XXVII *victor a mortuis resurrexit. Eodem anno S. Jacobus, frater Domini, ordinatus est Episcopus Hierosolymitanus et S. Stephanus lapidatus.*

a Passione 1

30 2 20 16 17 C. Cassius Longinus,
M. Vinitius Quartinus.
Facta persecutione dispersi sunt Christiani. S. Paulus convertitur. Sejano Romæ statuæ ponuntur

31 3 21 17 18 Tiberius Augustus v,
Ælius Sejanus.
Tiberius Imp. Christum inter Deos honorandum proponit. Impedit cum Senatu Sejanus Consul, qui interficitur. Res infra explicatur.

32 4 22 18 19 C, Domitius Ahenobarbus,
A. Vitellius Nepos, *eique suffectus.*
Furius Camillus Scribonius.
Ser. Sulpitius Galba,
33 5 23 19 20 L. Cornelius Sulla.
S. Paulus venit Hierosolymam videre Petrum. Deinde hic Cathedram collocat Antiochiæ.

Paulus Fabius Priscus,
34 6 24 20 21 L. Vitellius Nepos.
15 Philippus, Herodis Antipæ frater, diem suum obiit, *anno Tiberii Principatus vigesimo*, cum *ipse* præfuisset triginta septem annis Trachonitidi et Gaalanitidi ac Batanææ, vir perpetuo modestus, et amator quietis et otii. *Ita Josephus lib.* 18 *Antiquit cap.* 6 *numerando scilicet annos Præfecturæ ab obitu patris Herodis Ascolonitæ, mortui in Paschate anno quarto ante Æram vulgarem. Hinc dicto anno Æræ labentis* XXXIV, *in Paschate, elapsi erant dicti anni* triginta septem (*in textu Græco* ἑπτὰ καὶ τριάκοντα) *et fluebat adhuc annus Tiberii vicesimus usque ad diem* XIX *Augusti: qui Tiberius ditionem ejus attribuit provinciæ Syriæ.*

35 7 25 21 22 C. Cestius Camerinus,
M. Servilius Rufus.
Herodes Antipas est devictus in bello ab Areta Rege, cujus filiam in uxorem sumptam repudiarat, ut Herodiadem duceret. Josephus cap. 7.

36 8 26 22 23 Q. Plautius Plautinianus,
Q. Papinius Galienus.
37 9 27 23 Cn. Aceronius Proculus,
C. Pontius Nigrinus.
Moritur Tiberius Imper. XXV *Martii; cum a morte Augusti regnasset annos* XXII, *menses* VI, *dies* XXVIII. *Clemens Alexandrinus* annos *tribuit illi* viginti sex, menses sex et dies viginti novem. *Consule lib.* 1 *Stromatum : sed hi anni computantur a tempore, quo simul cum Augusto imperavit, scilicet ab anno Æræ vulgaris* XI, *ut etiam S. Lucas ejus annos computavit. Tiberio successit Caius Caligula, filius Germanici. Hic Herodem Agrippam, filium Aristobuli, captivum Romæ, liberavit; donavit illi Tetrarchiam, quæ fuerat Philippi; adjecitque Tetrarchiam Lysaniæ; et imposito capiti ejus diademate, Regem creavit. Josephus historicus nascitur.*

ANNUS CALIGULÆ 1 TIBER. IMPER.

M. Aquilius Julianus,
P. Nonius Asprenas. 2 10 38
Herodes Antipas est spoliatus Tetrarchia Galilææ, et cum Herodiade missus Lugdunum in exilium : ipsa autem Tetrarchia ejus donata est Herodi Agrippæ. Josephus cap. 9.

Caius Caligula Cæsar II,
L. Apronius. 3 11 39
Pontius Pilatus in multas incidens calamitates, propria se manu interfecit. *S. Hieronymus in Chronico.*

C. Caligula Cæsar III,
L. Gelius Poplicola.
Divisio Apostolorum censetur facta, et a S. Petro Cathedra Romæ collocata. Quidni et S. Jacobus frater Joannis censeatur in Hispaniam missus? Res infra explicatur.

CLAUDII

C. Caligula Cæsar IV,
Cn. Sentius Saturninus. 1 12 40

16 *Caligulæ,* XXIV *Januarii occiso, succedit Claudius patruus ejus. Ab eo donata Herodi Agrippæ Judæa et Samaria. Josephus lib.* 19 *cap.* 4. *Reversi SS. Petrus et Jacobus anno* XLIII *Hierosolymam; ubi S. Jacobus occisus, et S. Petrus ab Angelo e carcere liberatus. Hic postea cum S. Paulo Romæ occubuit sub Nerone annis post Christi passionem elapsis* XXXVII, *et Hierosolyma excisa est anno Æræ vulgaris* LXX, *a Christo passo* XLII, *ut passim Patres tradunt. Omnia infra explicantur. Solenne namque fuit antiquis scriptoribus calculos annorum supputare a* Christi Passione aut Resurrectione, *aut etiam, quod id coincideret* a Consulatu duorum Geminorum. *Ita Severus Sulpitius a* tempore Domini Crucifixi et Consulatu Geminorum usque ad Consulatum Stiliconis, *sive annum* CCCC, *enumerat* annos CCCLXXII, *et nostram Chronotaxim confirmat. Similiter in antiqua supputatione (quam Cambdenus, repertam in nonnullis Ninii exemplaribus, edidit ante Britanniam a se illustratam in Apparatu de Anglo-Saxonibus) numerantur* anni a duobus Geminis Fusio et Rebellio usque ad Stiliconem, *et sic deinceps usque ad Anglo-Saxonum adventum in Britanniam. Eodem modo a S. Gregorio Turonensi, ad calcem Historiæ Francorum, numerantur* anni a transitu maris Rubri usque ad Resurrectionem Domini, et a Resurrectione Domini usque ad transitum S. Martini. *Apud Canisium tomo* 2 *Antiquarum Lectionum, Anonymus auctor Chronici, ab Exordio mundi ad* XIII *Alexandri Imperatoris*

peratoris deducti lib. I *cap* 17 A Passione Christi *inquit*, usque ad hunc annum, qui est XIII Alexandri, anni CCVI, *quot scilicet a Consulatu duorum Geminorum ad annum* XIII *Alexandri fluxerunt*.

EXERCITATIO III

Dicta sententia confirmatur e rebus post Christi passionem gestis.

Vides benevole Lector, usitatiorem traditionem (*ut loquitur Prosper Aquitanus*) haberi, Dominum nostrum, decimo quinto anno Tiberii Cæsaris, duobus Geminis Consulibus, crucifixum; *quod, indicata duplici epocha Tiberii, ostendimus optime cum sacra Scriptura convenire. Hunc eumdem decimum quintum Tiberii annum semel iterumque indicat S. Hieronymus, explicans caput* IX *Danielis Prophetæ de septuaginta annorum hebdomadis; ubi in quæstione difficili antiquiorum Scriptorum sententias profert, ac primo Julium Africanum, qui* septuaginta hebdomadas Danielis *finit* ad annum quintum decimum Tiberii Cæsaris, quando passum esse Christum, et compleri hebdomadas septuaginta, juxta lunarem Hebræorum supputationem, *asserit. Alter auctor a S. Hieronymo citatur Tertullianus, contra Judæos ita scribens :* Imperii Tiberii decimo quinto anno patitur Christus, annos habens quasi triginta tres cum pateretur. *Eosdem annos et menses tres Christum natum fuisse, cum pateretur nos quoque diximus. Simili modo Clemens Alexandrinus lib.* I *Stromatum*, annum decimum quintum Imperii Tiberii cum tempore quo passus est Christus *componit. Et hi tres intra ducentos annos post passionem Christi vixerunt. Jungatur illis Firmianus Lactantius, qui sub Constantino Magno floruit, Crispi Cæsaris filii ejus constitutus Magister. Hic lib.* 4 *de Vera sapientia cap* X, Sub Herode, *inquit*, Judæorum Tetrarcha, anno decimo quinto Imperii Tiberii Cæsaris, Judæi Christum cruci affixerunt. *Idem capite* XIV Zacharias, *inquit*, adolevit Darii et Alexandri ætate, annis quingentis ante annum decimum quintum Imperii Tiberii Cæsaris, quo Christus crucifixus est. *Hæc ibi.*

Anno XV *Tiberii passum Christum confirmat apud S. Hieronymum Julius Africanus, et Tertullianus, item Clemens Alexandrinus, et Lactantius,*

18 *Sed progrediamur ad res illustriores, gestas post Christi passionem. Occurrit primo, quod Tiberius Imperator voluerit Christum inter Deos honorari, sed ab Ælio Sejano ac reliquo Senatu impeditus, ipsum Sejanum cum variis Patriciis interfecerit jam tum Consulem anno* XXXI, *cum post Geminos Consules laberetur secundus annus. Totam historiam præclare describit Paulus Orosius adversus Paganos, præfixa ad S. Augustinum præfatione; et libro* VII *capite* IV *ista habet :* Postquam passus est Dominus Christus atque a mortuis resurrexit, et discipulos suos ad prædicandum dimisit; Pilatus Præses Palæstinæ provinciæ ad Tiberium Imperatorem atque ad Senatum retulit de passione et resurrectione Christi consequentibusque virtutibus, quæ vel per ipsum palam factæ fuerant, vel per discipulos ipsius in nomine ejus fiebant; et de eo quod certatim, crescente plurimorum fide, Deus crederetur. Tiberius cum suffragio magni favoris retulit ad Senatum, ut Christus Deus haberetur. Senatus indignatione motus, cur non sibi prius secundum morem delatum esset, ut de suscipiendo cultu prius ipse decerneret, consecrationem Christi recusavit; edictoque constituit exterminandos esse Urbe Christianos, præcipue cum et Sejanus, Præfectus Tiberii, suscipiendæ religioni obstinatissime contradiceret. Tiberius tamen edicto accusatoribus Christianorum mortem comminatus est... plurimos Senatorum proscripsit, et ad mortem coegit. Viginti sibi Patricios viros consilii caussa elegerat, horum vix duos incolumes reliquit, ceteros diversis caussis necavit : Sejanum Præfectum suum, res novas molientem, interfecit. *Hæc Orosius, quibus consonant, quæ Tertullianus scribit in Apologetico adversus Gentes capite* V. Tiberius, *inquit*, cujus tempore nomen Christianum in seculum introivit, annuntiatum sibi ex Syria Palæstina Christum, quod illic veritatem illius divinitatis revelaverat, detulit ad Senatum cum prærogativa suffragii sui : Senatus, quia non in se probaverat, respuit : Cæsar in sententia mansit, comminatus periculum accusatoribus Christianorum. *Hæc ibi, ad quæ annotat Pammelius*, eamdem historiam legi apud Eusebium, lib. 2 cap. 2; Nicephorum, Orosium, Cedrenum, posteriores denique historicos omnes : quibus fidem non adhibere tam probatis scriptoribus, vanum foret. *Eusebius scribit* a Pilato *indicatam* Christi resurrectionem, miracula, eumque Deum haberi. *His positis, traditur Sejanus suscipiendæ religioni Christi obstinatissime contradixisse. Porro veritus Tiberius ne Sejanus ad ipsum Imperium aspiraret, curavit illum per Senatum condemnari, et Consulem cum magna ignominia occidi die* XVIII *Octobris anni* XXXI ; *cum pluribus, ut apparet, mensibus ante impedivisset consecrationem Christi a Cæsare propositam, et constituisset Christianos Urbe propelli ; quibus omnibus ut spatium temporis justum detur, et conversi ab Apostolis Judæi alii qui e Syria Romam venerint; secundum post Ascensionem Christi decurri annum arbitramur; et ex anno dictæ cædis confirmamus, duobus Geminis passum esse Christum : de anno autem illo, constare potest ex Cornelio Tacito, Dione Cassio aliisque passim, narrantibus potentissimi hominis subitam eversionem.*

Tiberius Imp. Christum inter Deos honorandum proponit ob miracula in nomine ejus facta, cum jam Romæ habitarent Christiani, eosque impedire nitteretur Sejanus Consul, post passionem Christi anno 2.

19 *Interim vero dum Romæ Tiberius Imperator addictus esset Christo Domino et Christianis, eisdem in Palæstina maxime oberant Judæi; a quibus comprehensus Stephanus, cum diceret, se Jesum a dextris Dei stantem videre, lapidibus obrutus obdormivit in Domino Protomartyr. Hujus morte in Actis Apostolorum relata additur cap.* VIII. Facta est autem in illa die persecutio magna in Ecclesia quæ erat Hierosolymis : et omnes dispersi sunt per regiones Judææ, et Samariæ præter Apostolos. *Hæc ibi : ob quæ verba Baronius ad calcem anni* XXXIV *movet quæstionem*, cur Apostolis, quorum caussa turbæ omnes a Judæis fuerant concitatæ, Hierosolymis manere concessum fuerit : *et apte respondet*, id non nisi miraculo et illius tantum virtuti tribuendum, qui statuit mare quasi in utre, et posuit terminos ejus arenam exiguam. Opus, inquam, Christi Salvatoris, qui Apostolis dedit implere quod jusserat, ut inter infensissimos hostes ad duodecim annos, quemadmodum

AUCTORE G. H

dum habet Apollonii traditio, versarentur. *Hæc pluribus Baronius. Apollonius iste Urbis Romanæ Senator fuit, sub Commodo Imperatore circa annum Christi* CLXXXV *martyrium passus, cujus Acta damus die* XVIII *Aprilis. De hoc Eusebius, l.* 5 *hist. Eccl. c.* 18, *narrat quomodo Cataphrygas confutaverit, et enumeratis iis quorum mentionem fecit, sub finem ista habet :* Meminit Thraseæ, qui circa hæc tempora Martyr fuit. Ad hæc, tamquam ex veterum traditione, refert : Dominum Apostolis suis præcepisse, ne intra duodecim annos Hierosolymis discederent, *id est, ne ultra Syriam et vicinas ditiones abirent. Quæ ultima sunt verba ipsius Apollonii, non S. Thraseæ Martyris, ut aliqui censent. Colitur S. Thraseas* V *Octobris. Celebratur autem Divisio Apostolorum in pluribus Ecclesiis, et variis Martyrologiis inscribitur ad diem* XV *Julii. Apostoli namque ante in Syria et aliis vicinis Palæstinæ ditionibus Evangelium Christi annuntiarant; et tunc peregre illis per orbem dispersis in omnem terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum. Facta porro est divisio Apostolorum anno Æræ vulgatæ quadragesimo, cum laberetur tunc post Ascensionem Christi annus duodecimus, quod jam statutæ chronologiæ magnam addit confirmationem.*

Divisio Apostolorum anno 12 a Christi passione

facta an. 40

20 *Discessit tunc S. Petrus Apostolorum Princeps ad Principem orbis urbem Romanam, ibique primam Ecclesiæ universæ Cathedram collocavit : in qua testimonio omnium, ut infra ad ejus elogium dicetur, sedit annos quinque et viginti, scilicet usque ad annum* LXV, *quo eum martyrio coronatum infra demonstramus. Tunc etiam S. Jacobus Apostolus, filius Zebedæi et frater Joannis Evangelistæ, potuit discessisse in Hispanias, ut communis Hispanorum traditio habet : ac potuit tam ipse quam S. Petrus, ob occurrentes caussas circa annum* XLIII *reversus fuisse Hierosolymam, quando Herodes Agrippa, ut affligeret quosdam de Ecclesia, occidit Jacobum fratrem Joannis gladio : videns autem quia placeret Judæis, apprehendit et Petrum, volens post Pascha producere populo. Hæc anno* XLIII *contigisse infra in elogio S. Petri probamus; cumque sic potuerit S. Jacobus ad tertium usque annum in Hispaniis substitisse; fit ut etiam in hac parte, quæ aliis tam difficulter probatur, non laboremus. Alter Jacobus Alphæi filius ex duodenario Apostolorum numero, ab illis in dicta Divisione sejunctus, Gazæ, Eleutheropoli, Ostracinæ, et in vicinis Ægypti, Arabiæ, ac Palæstinæ locis, imo et in Perside, Evangelium Christi annuntiavit, ac tandem cruci affixus Ostracinæ Martyr occubuit. Verum quia tam hujus quam aliorum Apostolorum tempus martyrii non fuit a scriptoribus cum anno Passionis collatum, non potest inde statuta chronotaxis confirmari vel infirmari. Tertius autem Jacobus filius Cleophæ et Mariæ, frater Domini, et sicut Paulus ita et ipse Apostolus appellatus, a duodecim die* XXVII *Decembris ordinatus est Episcopus Hierosolymitanus, labente anno Æræ vulgaris* XXIX *duobus Geminis Consulibus, quo fuerat Christus in cruce passus* XXV *Martii : ad quem diem martyrium ejus celebratur in pervetustis Martyrologii Hieronymiani apographis, item apud Rabanum, Notkerum, et in quam plurimis antiquis variarum Ecclesiarum Fastis sacris. S. Hieronymus de Scriptoribus Ecclesiasticis suum de eo Elogium, ita concludit.* Triginta annos Hierosolymis rexit Ecclesiam, id est usque ad septimum Neronis annum. *Aptissime secundum nostram chronotaxim. Nam annus* VII *Neronis, phrasi Romanorum a Januario annos incipientium usitatissima, convenit in annum Æræ vulgaris sexagesimum; dum primus Neronis, licet non integro regnarit, cum anno* LIV *absolvitur : S. Jacobus autem anno* LIX *die* XVII *Decembris annos Sedis explevit triginta, et superfuerunt circiter tres menses usque ad Pascha sequentis anni sexagesimi, quo Hierosolymis e pinnaculo templi dejectus, fullonis ligno percussus, martyrium complevit. Reliqua de utroque Jacobo Alphæi, et Jacobo Cleophæ filio paravimus edenda ad Kal. Maji. Possunt interim a curiosis hujus quæstionis indagatoribus legi laudatio S. Jacobi Alphæi Apostoli auctore Niceta Paphlagone, et Commentarius rerum gestarum S. Jacobi fratris Domini per Simeonem Metaphrastem, qui uterque tractatus extat apud Franciscum de Combefis tom.* 6 *Bibliothecæ Patrum concionatoriæ ad Kal. Maji.*

Cathedra S. Petri Romæ ad 25 annos.

Discedit in Hispaniam S. Jacobus Zebedæus

an. 43 ascensus Hierosolymis,

S. Jacobus Alphæi crucifixus Ostracinæ.

S. Jacobus Cleophæ frater Domini Episcopus Hierosolymis,

occisus an. 60.

21 *Plura etiam sunt in Actis SS. Petri et Pauli, quæ chronotaxim de Passione Christi, duobus Geminis Consulibus peracta, confirmant : quæ infra in elogio S. Petri proferuntur : in primis Synodus Hierosolymitana habita anno Christi* XLVII ; *a conversione S. Pauli (quæ contigit proximo post passionem Christi) anno* XVII, *et biennio antequam Roma pellerentur Judæi. Sed vel maxime elucet veritas dictæ chronotaxis, dum SS. Petrus et Paulus traduntur, occisi post Passionem Christi elapsis annis* XXXVII ; *quia illorum martyrium contigit Consulibus Nerva et Vestino, anno Æræ Christianæ* LXV, *præsente tunc Romæ Nerone Imperatore; qui anno sequenti discessit in Græciam, necreversus est Romam nisi aliquot ante mortem mensibus, et einde fugiens se ipsum* IX *Junii interfecit, cum necdum* XIV *Imperii annum absolvisset. Atque hæc de S. Petro Apostolo, primo Pontifice Romano : quem istis Consulibus obiisse confirmant, quotquot in Sede sua habuit successores, et maxime proximi, Linus, Clemens, Cletus, Anacletus, Evaristus, Alexander, et alii : proindeque stabiliunt præ laudatam sententiam de Christo in cruce passo, duobus Geminis Consulibus, anno Æræ vulgaris* XXIX. *Ad singulorum autem elogia confirmatur temporum ipsis assignatorum ratio ex veterrimis Ecclesiæ Romanæ monumentis, puta ex Catalogis, Vitis et Gestis Summorum Pontificum, manu exaratis et prælo cusis, ex pervetustis generis utriusque Martyrologiis et Breviariis variarum Ecclesiarum et Actis Sanctorum. Porro arbitramur in iis omnibus quæ ad Romanos Pontifices pertinent,* fidem majorem adhibendam Romanæ Ecclesiæ alumnis quam ceteris, *uti monet ad* XXVI *Aprilis Baronius, contra Eusebium, qui Cletum et Marcellum Pontifices omisit, aut certe ab Anacleto et Marcellino non distinxit.*

Synodus Hierosolymis habita anno 47.

SS. Petrus et Paulus occisi an. 65.

22 *Excidium urbis Hierosolymitanæ contigit anno secundo Imperii Vespasiani et septuagesimo*

Hierosolyma excisa an. 70

simo Æræ Christianæ, fuga autem atque dispersio Judæorum facta est in Sabbato die octava Septembris; de quo excidio hisce Exercitationibus addimus, observari a Dionysio Petavio l. 12 *de Doctrina temporum c.* 12. *quod* Clemens Alexandrinus, Origenes et alii quidam ex antiquis, Hierosolymitanæ urbis excidium collocent anno quadragesimo secundo a Passione Christi; nimirum quod anno Tiberii decimo quinto, *secundum posteriorem hujus Æram,* Geminis duobus Consulibus passum esse putent Dominum. *Inter alios antiquos est S. Hieronymus in Sophoniæ c.* I. *v.* 17. *Verba Origenis contra Celsum l.* 4 *sunt ista :* τεσσαράκοντα γὰρ ἔτη καὶ δύο, οἶμαι, ἀφ' οὗ ἐσταύρωσαν τὸν Ἰησοῦν, γεγονέναι, ἐπὶ τῶν Ἱεροσολύμων καθαίρεσιν. Nam quadraginta duo anni, ut reor, intercesserunt inter Jesu Christi crucem, et eversionem Hierosolymorum. *Et hæc sufficiant, ut ostendatur dicta sententia optime cohærere cum tota serie vitæ Christi et rebus post ejus passionem peractis. Advertat porro lector, nullam aliorum sententiam a nobis data opera refutari, sed solum nos proposuisse consensum antiquiorum Patrum et hujus primarii Pontificii Catalogi, quantamque is habeat commoditatem ad Evangelicam historiam universam absque ulla violenta torsione explicandam. Suam cuique opinionem relinquimus, quam si probabiliorem possint argumentando facere, libenter dimittemus disputata hactenus, et majoris certitudinis certiorisque veritatis lucem undecumque oblatam gratanter excipiemus : in eumque finem præcipuas aliorum opiniones paucis suggerimus; ob quas ab receptissima duorum Geminorum Consulum, sub quibus passus traditur Christus nomenclatura recesserint, primum Græci deinde etiam Latini.*

Serius Christum passum tradunt Eusebius 3 annis,

23 *Eusebius Pamphilus in* annum Tiberii Cæsaris XV *offendens, neque Epocham illius duplicem supra expositam discernens, et tres solidos annos Christi prædicationi tribuens, passionem ejus assignavit ad annum Tiberii* XVIII, Consulibus Persico et Vitellio. *Verum Vitellio in Magistratu mortuo suffectus est* Furius Camillus Scribonius, *quem una cum* Cn. Domitio Ahenobarbo *Consulatum gessisse tradunt Tacitus et Dio Cassius. Ast Eusebius unum annum in duos perperam dividens,* Ahenobarbum cum Apruntio *in annum sequentem rejicit, eisque ad tertium annum subdit* Galbam et Syllam, *quos Tacitus, Dio aliique indicant immediate successisse* Cn. Domitio et Camillo Scriboniano : *unde apparet quam obscuram horum temporum notitiam habuerit Eusebius. Alter e Græcis est S. Epiphanius, qui hæresi* 51 *c.* 32, *nulla habita ratione anni Tiberiani* XV, *annum ætatis Christi trigesimum primum signavit* Consulatu duorum Geminorum, *et annum sequentem* XXXII Consulatu Rufi et Rubellionis, *cum magna inscitia hos a duobus Geminis statuens diversos; et annum* XXXIII (*quo per dies* LXXIV *inchoato passum asserit Christum* XIII *Kal. Aprilis) signavit* Consulatu Vinnicii et Longini Cassii, *qui revera duos Geminos immediate sunt secuti. Et sic, Epiphanius attribuit Passioni Christi proximum post Consulatum Geminorum annum, aut ex perverso computo secundum, quem tertium statuerat Eusebius.*

Epiphanius 2 aut 1 anno.

Aprilis T, I.

Post Æram vulgarem a Dionysio Exiguo constitutam.

24 *Apud Latinos, usque ad tempora Dionysii Exigui Abbatis Romani, videtur sensus omnium fuisse, Christum duobus Geminis Consulibus passum. De hoc auctore, Beda lib. de Ratione temporum c.* 45 *ista scribit,* Primo decemnovenalis circuli versu, temporum ordo præfigitur : quem Græci calculatores a Diocletiani Principis annis observavere. Sed Dionysius venerabilis Abbas Romanæ Urbis , et utriusque linguæ, Græcæ videlicet ac Latinæ, non ignobili præditus scientia, Paschales scribens circulos, noluit eis, sicut ipse testatur, memoriam impii persecutoris innectere, sed magis elegit ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi annorum tempora prænotare ; quatenus exordium spei nostræ notius nobis existeret, et causa reparationis humanæ, id est passio Redemptoris nostri, evidentius eluceret. *Ita Beda : qui epocham Dionysianam relinquens, Æram Christianam a Kal. Januarii anni sequentis auspicatur. Hos postmodum ceteri secuti sunt, sed dissimiliter aliquantulum, alii ab Angelica Salutatione sive Paschate ipsam sequente, alii ab ejusdem in carne nati die primo, alii cum Beda ab octavo (ut qui idem esset anni Romani initium) alii a Paschate nativitatem sequenti exorsi annos numerare; donec tandem apud omnes prævaluit ultimis hisce seculis modus is, qui omnium commodissimus erat, et suasit Christi annos Romani anni initio a Kal. Januarii ducto aptare. Paulina c.* 6 *l.* 13 *indicat,* præsidente Eugenio IV Papa, *creato anno* MCCCCXXXI, adhortante Blondo Foroliviensi, Pontificii collegii a secretis Notario, in bullis atque rescriptis Pontificalibus scribi primum cœpisse hanc annorum supputationem, atque a chronographis acceptam usui suo accommodasse, *relicta viris eruditis libertate hujus rei veritatem ulterius indagandi. Hanc nos Æram vulgarem annorum Christi dicimus, licet aliquot ante illam annos Christus, natus statuatur.*

Cassiodorus 2 annis serius Christum passum asseruit.

25 *Eodem cum dicto Dionysio seculo vixit Cassiodorus, qui in Chronico ad annum* DXX *deducto,* Tiberio Cæsare V... Consulibus *ista scribit :* His Consulibus Dominus noster Jesus Christus passus est, VIII Kalendas Aprilis, et defectio Solis facta est qualis antea vel postea nunquam fuit. *Gesserunt Consulatum* Tiberius Cæsar V *et* Ælius Sejanus *anno Æræ vulgaris* XXXI. *Idem his novissimis temporibus asseruerunt Deckerius, Petavius, Bucherius, Seneschallus, aliique sed subductis aliter astronomicis calculis, pro* VIII *Kalendas Martii,* X *Kalendis salutiferæ Passioni destinarunt. Cuspianianus, mendum in Cassiodori suspicatus, ad* Cn. Domitium et Camillum Scribonianum *a Cassiodoro præteritos Consules confugit; atque his Consulibus anno Æræ vulgaris* XXXII *passum Christum velut ex ipsius Cassiodoro mente statuens, eum fecit cum Eusebio concordare : quem etiam annum assumpsit Cardinalis Baronius, et annum* XXXIV *statuit Æræ vulgaris : sed ne perpetuo dissentiret a communi chronologia, postmodum duos annos prætermisit. Jacobus Grandamicus in Chronologia sacra, et Philippus Labbe in Compendio Chronologico Historiæ sacræ et profanæ, asserunt Christum Incarnatum et natum* Consulibus Cornelio Lentulo et Calpurnio Pisone : *et sic annos Christi nati*

VI *ab*

AUCTORE G. H.

ab annis Æræ vulgaris non distinguunt, passumque addunt, cum Tostato (cujus sententiam fuisse damnatam supra insinuavimus) anno ætatis et Æræ vulgaris trigesimo tertio Aprilis, Sulpicio Galba et Cornelio Sulla Consulibus, *Favet plenilunium, in feriam sextam conveniens. Verum sic triennio ante Christum natum, ut supra ostendimus, fuisset e vita sublatus Herodes : quod nullo modo dici potest : et tamen clara deductio rerum ab Herode gestarum, apud Josephum, Dionem, aliosque nullo modo permittit ejus interitum, initio communis Æræ propius admovere. Hæc omnia deducta esse eo fine supra diximus, ut Catalogo antiquo, quem pergimus explicare, debita consistat auctoritas, relicta aliis libertate, ulterius rei veritatem inquirendi.*

alii 5 annis

PONTIFICES ROMANI

I. S. PETRUS APOSTOLUS.

§ 1 *Elogium ex Catalogo priore, a S. Damaso ad S. Hieronymum misso.*

Petrus annis viginti quinque, mense uno, diebus novem. Fuit temporibus Tiberii Cæsaris, et Caii et Tiberii, Claudii, et Neronis; a Consulatu Vinicii et Longini, usque Nervæ et Vestini. Passus autem cum Paulo die tertia Kalendas Julias, Consulibus supradictis, imperante Nerone.

EXERCITATIO IV.

De tempore Sedis et præeminentia S. Petri, ab Ascensione Christi usque ad diem martyrii.

Post Christi Passionem et Ascensionem anno Æræ vulgaris 29

In *Procemio hujus Catalogi relatum est,* passum fuisse Dominum nostrum Jesum Christum duobus Geminis Consulibus, VIII Kalendas Aprilis. *Cujus rei certitudo stabilita est exercitatione triplici jam proposita : in qua diximus, ex principiis positis videri Christum pro redemptione generis humani incarnatum, et in utero virgineo sacratissimæ Mariæ Conceptum esse* XXV *Martii: die autem Decembris pariter* XXV *natum,* D. Lælio Balbo et C. Antistite Vetere Consulibus ; *et consequenter quinque integris annis Æram vulgarem prævenimus. Deinde quia Christus annos triginta tres ac menses tres in hac vita mansit, statuimus cum antiquis Patribus, eumdem (ut jam diximus) duobus Geminis Consulibus,* XXV *Martii, Feria sexta in Parasceve, in cruce mortuum fuisse: et die* XXVII *ejusdem Martii, Feria prima, jam Dominica dicta, resurrexisse. Annus is est Æræ vulgaris vigesimus nonus. Tunc, ut dicitur in citato Procemio,* post ascensum Christi Beatissimus Petrus Episcopatum suscepit, *sed nulli certo loco adstrictum : qualem quatuor annis adscribit illi in Oriente codex MS. Anastasii Bibliothecarii, inter libros Cardinalis Mazarini olim adservatus : et significatur ejus supra alios Apostolos præeminentia: et potestas a Christo collata, pascendi ejus oves et agnos. Princeps ergo Apostolorum constitutus, apud alios peroravit de aliquo in locum Judæ proditoris sufficiendo, et in duodecimum Apostolum eligendo : ubi præmissis precibus sorte electus est Mathias. At post effusum in die Pentecostes supra discipulos Spiritum sanctum habita publice concione convertit circiter tria millia: deinde claudum in porta templi speciosa sanavit, atque Ananiam et Saphiram morte punivit. Quo adhuc anno post septem Diaconos electos, S. Stephanus pro fide Christi Protomartyr, die* XXVI *Decembris est lapidatus.*

S. Petrus Episcopatum suscepit 4 annis in Oriente.

27 *Accessit annus Æræ vulgaris tricesimus, quo Consulatum gesserunt* C. Cassius Longinus, et M. Vinicius Quartinus, *cui Consulatui in citato Catalogo adscribitur initium Episcopatus S. Petri, ob duplicem caussam; scilicet ut ob majorem erga Christum reverentiam, totus duorum Geminorum Consulatus illi etiam post ascensionem relinqueretur, licet adderetur Petrum tunc Episcopatum suscepisse. Altera causa, necessario notanda est, ut juxta modum procedendi, in priore parte hujus Catalogi semper observatum, sicut supra monuimus, iidem Consules numquam repetantur. Anno ergo Æræ vulgaris trigesimo, cum post magnam exortam persecutionem dispersi fuissent fideles; Saulus, deinde Paulus vocatus, qui devastabat Ecclesiam, Domini Christi in via Damascena apparentis increpatione conversus est. Qui post tres annos a sua conversione, adeoque anno Æræ vulgaris trigesimo tertio,* venit Hierosolymam videre Petrum, *ut ipse Paulus in sua ad Galatas epistola cap.* I *v.* 18 *testatur. Quo etiam anno, eum ex Anastasio Bibliothecario de Vitis Pontificum, colligimus collocavisse Cathedram Episcopatus in Antiochia, atque ibidem septem annos sedisse. In cujus rei memoriam solennitas Cathedræ Antiochenæ quotannis celebratur* XXII *Februarii. Hos autem septem Cathedræ hujus Antiochenæ annos non ita quis accipiat, ut in ea urbe ejusve diœcesi permansisse Petrum velit; sed permittat ipsum eodem tempore varias regiones, Syriæ potissimum, peragrasse, et plurimos variis locis constituisse Episcopos uti ad diem ejus natalem* XXIX *Junii latius erit ostendendum.*

cui Consules anni 30 tribuuntur :

an. 33 cum Paulo agit Hierosolymis

et Cathedram Antiochiæ collocat :

28 *Elapso septennio Cathedræ Antiochenæ, substituto ibidem S. Evodio, primam Ecclesiæ Christianæ Cathedram in Urbe Romana, Sede Imperatorum et orbis capite, collocavit, anno Æræ vulgaris quadragesimo : a quo anno inchoandi in Catalogo citato sunt anni viginti quinque Sedis hujus. Et hi viginti quinque anni habentur in altero mox proferendo Catalogo, uti et in MS. Palatino, sed a nobis omisso, item*

dein Romæ an. 40

et sedit 25 annis

item in Pontificali Romano, et apud Anastasium Bibliothecarium in manu exaratis et prelo cusis codicibus, nec non apud Luitprandum, Abbonem et alios rerum Pontificiarum scriptores, ac tandem in MSS. gestis Pontificum ad Martinum V *deductis. Hi autem anni viginti quinque deducuntur a dicto anno vulgaris Æræ quadragesimo, usque ad sexagesimum quintum, et* Consulatum Nervæ et Vestini, *quo etiam obiisse hunc primum Pontificem cum hoc Catalogo ostendemus. Memoria Cathedræ Romanæ solenni quotannis cultu renovatur ad diem* XVIII *Januarii : quam cum tenuit, non mansit assiduus Romæ aut in ejus districtu, sed totam sibi ut supremo Pontifici subjectam Ecclesiam, per totum Romanum Imperium dispersam, assumpsit curandam; ejusque præcipuas regiones atque inter eas etiam Palæstinam et potissimum Hierosolymam subinde visitavit Interim Caio Caligula Imperatore, qui anno* XXXVII *Tiberio successerat, a Chærea et aliis conjuratis,* IX *Kalendas Februarii anni* XLI *interempto; subrogatus est patruus ejus, Tiberius Claudius : qui Herodi Agrippæ, filio Aristobuli, regnum ampliavit, addita Samaria et Judæa. Hic cum tertio anno Judæam obtineret, ab Angelo percussus interiit, anno* XLIII *aut initio sequentis.*

sub Tiberio et Agrippa Herode

29 *Hujus Herodis et Claudii Imperatoris tempore, ingens fames, ab Agabo Propheta prædicta, invaluit, anno vulgaris Æræ* XLII; *quando S. Paulus et Barnabas stipem collectam portarunt Hierosolymam. Qua re in Actibus Apostolorum cap.* XI *relata, additur capite sequenti, quomodo Herodes Agrippa, ut affligeret quosdam de Ecclesia, occiderit Jacobum fratrem Joannis gladio. Videns autem quia placeret Judæis, apprehendit et Petrum, volens post Pascha producere eum populo : sed is Angelico eductus est auxilio. Quod arbitramur factum anno* XLIII. *At, prout cap.* XV *in iisdem Apostolorum Actibus narratur, orta Antiochiæ seditione, propter Judæos ad Christum conversos, qui volebant Gentes itidem conversas circumcidi; Paulus et Barnabas Hierosolymam profecti sunt; ubi facta conquisitione, post audita SS. Petri et Jacobi suffragia, communi decreto statuerunt, Gentes conversas non obligari lege Moysis.*

vinctus Hierosolymis ab Angelo liberatur :

iterum interfuit Synodo Hierosolymitanæ

30 *Tempus hujus Synodi optime potest colligi ex epistola S. Pauli ad Galatas, ubi primo, ut supra diximus, scripsit se* post annos tres, *scilicet a sua conversione, venisse* Hierosolymam videre Petrum, *anno scilicet Æræ vulgaris* XXXIII. Deinde post annos quatuordecim iterum ascendisse Hierosolymam cum Barnaba, *ut cum Petro et aliis Apostolis de suborta dissensione ageret. Quod proinde contigit anno* XLVII : *et sic, teste S. Hieronymo in caput 2 Pauli ad Galatas, a prima hujus conversione, quæ contigit anno Æræ vulgaris* XXX, *numerantur anni septemdecim. Sentiunt quidam cum Baronio plures, illud Concilium habitum, cum Judæi essent Roma pulsi : sed ex ipsis Apostolorum Actibus et peregrinationibus Pauli interpositis, quæ adhuc capite* XV *et tribus sequentibus narrantur, contrarium colligitur. Fuerunt autem teste Orosio lib. 7 c. 6 anno Claudii* IX, *Christi* XLIX, *expulsi per Claudium Roma Judæi. Sed num simul expulsi fuerint Christiani, dubitat Orosius.*

anno 47

biennio antequam Roma pellerentur Judæi.

Fueritne tunc Romæ S. Petrus; et si fuit, manseritne in Urbe; aut si discessit, quonam versus iter instituerit, plane latet. Paulus sesqui anno Corinthi substitit.

31 *Postmodum cum S. Petrus videret Romæ Ecclesiam recte constitutam, velletque majori cum libertate alias quoque regiones lumine fidei illustrare; S. Linum, quem a morte habuit successorem, constituit sibi Vicarium sive Chorepiscopum. Tempus indicat idem antiquus Catalogus, infra in Lino proferendus, dum assignat* Consulatum Q. Volusii Saturnini et P. Cornelii Scipionis, *qui illam dignitatem gesserunt anno* LVI. *Hujus Ordinationis meminerunt etiam Acta SS. Petri et Pauli ex Græcis translata, et a Lipomano et Surio ad* XXIX *Junii edita his verbis :* Cum Petrus non diu apud Romanos mansisset, et sancto baptismate multos regenerasset, et Ecclesiam constituisset, et Linum Episcopum ordinasset, venit Tarracinam, in qua Epaphroditum Episcopum ordinavit. *Hæc in dictis Actis, ex quibus solis S. Epaphroditus Terracinensibus vindicatur, Martyrologio Romano ad diem* XXII *Martii inscriptus. Indicantur deinde in iisdem Actis variæ S. Petri peregrinationes per Ægyptum, Africam, Hispaniam, Britanniam. Advertit autem Eusebius, lib. 2 Historiæ Ecclesiasticæ cap. 22,* Neronem, circa initia Imperii, clementius se gessisse; et defensionem pro fide nostra benigne suscepisse : *adeo ut tunc per totum Imperium videatur Christiana religio ac vera fides fuisse late diffusa et propagata. S. Dionysius Episcopus Corinthiorum, cujus Acta illustramus ad diem* VIII *Aprilis quique cum discipulis Apostolorum potuit vixisse, in sua ad Romanos et S. Sotherem Papam epistola asserit,* SS. Petrum et Paulum in urbem suam Corinthum ingressos, sparso Evangelicæ doctrinæ semine eos instituisse : et in Italiam simul profectos, cum Romanos similiter instituissent, eodem tempore martyrium pertulisse.

S. Linum Vicarium statuit anno 56,

peregrinatur per varias regiones,

Nerone sub initium benigno,

32 *Eusebius deinde loco paulo ante citato subjungit;* Cum Nero postea ad teterrima quæque facinora, prorupisset, Apostolos quoque cum ceteris sævitiam ejus expertos. *Variæ hujus persecutionis caussæ proferuntur, quarum primaria fuit* Urbs Romana, Consulibus C. Lecanio et M. Licinio, incensa; ac videbatur, *teste Tacito lib. 15 Annalium,* Nero condendæ urbis novæ, et cognomento suo appellandæ, gloriam quærere, et sic jussum incendium credebatur. Ergo abolendo rumori subdidit reos, et quæsitissimis pœnis affecit, quos, per flagitia invisos, vulgus Christianos appellabat. Pereuntibus addita ludibria, ut ferarum tergis contecti, laniatu canum interirent; aut crucibus affixi, aut flammandi in usum nocturni luminis urerentur. *Hæc aliaque Tacitus. Suetonio cap. 16 dicuntur* afflicti suppliciis Christiani, genus hominum superstitionis novæ ac maleficæ. *En tempus cœptæ persecutionis anno sexagesimo quarto, ejusque motæ primam caussam. Accessit in Apostolis altera, ob Simonem magum devictum, atque e volatu a S. Petro in terram dejectum et extinctum. Additur et tertia causa in Actis Græcis ante indicatis. Imbuerat S. Petrus fide Christiana duas feminas, Imperatoris Neronis pellices, quæ deinceps pudice vivere statuerant. Si-*

postea sæviente in Christianos.

Post incensam Romam anno 64 cœpta persecutione

ob Simonem Magum extinctum

milia ibidem ex S. Chrysostomo, de aliqua ejus pellice ad fidem a S. Paulo conversa, narrantur. Quapropter impudicissimus Nero furebat adversus omnem Ecclesiam, et maxime hos Apostolos, utpote auctores pudici propositi, quod hæ feminæ, in Christum credentes conceperant ac tenebant.

et feminas baptizatas

33 *Habemus igitur annum persecutionis, in Christianos cœptæ, fuisse Imperii Neronis* X, *Æræ vulgaris* LXIV, *quo plurimi Christiani martyrio coronati meruerunt memoriam, Martyrologio Romano inscriptam, ad diem* XXIV *Junii. S. Leo Papa, sermone primo in Natali SS. Petri et Pauli, videtur dictis Martyribus Apostolorum Principes præponere aut saltem adjungere, dum ita scribit :* Duo ista præclara divini germinis semina in quantam sobolem germinarint, beatorum millia Martyrum protestantur, qui Apostolicorum æmuli triumphorum, urbem nostram purpuratis et longe lateque rutilantibus populis ambierunt, et quasi ex multarum honore gemmarum conserto uno diademate coronarunt. *Hæc ibi. Verum anno persecutionis secundo Apostolos coronatos, expresse docet Catalogus supra relatus his verbis :* Passus est *Petrus* cum Paulo die tertio Kalendas Julias, Consulibus supra dictis, *Nerva et Vestino,* imperante Nerone. *Is est annus Æræ vulgaris sexagesimus quintus et a Passione Christi trigesimus septimus, passim assumptus, quo ob detectam in ipsum Neronem conspirationem, plurimi occisi fuerunt; inter quos C. Piso conjurationis caput, Lucanus poeta, Seneca philosophus, et Vestinus Consul, pro quo substitutus fuit Cerealis Anicius.*

passus cum S. Paulo 29 Junii an. 65

34 *Omnia hæc late prosequitur, dicto lib.* 15 *Annalium Cornelius Tacitus, qui postea lib.* 16 *hoc epiphonemate totam istam tragœdiam concludit :* Tantum sanguinis domi perditum fatigant animum et mœstitia restringunt, *et dein post indicatos anni sequentis* LXVII, Consules C. Suetonium et L. Telesinum, *et pauculas res narratas, finit Annales : ut cogamur ex Dione et Joanne Xiphilino reliquas Neronis actiones cognoscere : ex ipsis autem liquido constat, illum, a dicto anno usque ad ultimos menses vitæ suæ, Roma abfuisse, neque potuisse martyrio SS. Petri et Pauli adesse, si, quod alii volunt, occisi fuerint anno* XIII *aut* XIV *Imperii, et die* XXIX *Junii. Xiphilinus ergo in epitome Dionis, post nominatos dictos* Consules Suetonium et Telesinum, *describit adventum Tiridatis, qui ex Oriente advenerat, petiturus regnum Armeniæ. Subjungit dein iter Neronis in Græciam, qui flagrans cupiditate ludorum eo profectus est cum cytharœdis et militibus, cytharas et theatralia instrumenta ferentibus. Annum vero sequentem insumpsit Nero in magna insania, et quascumque personas etiam muliebri ornatu assumpsit, in Olympico certamine currum agitavit, et in omnibus urbibus, in quibus ludi agerentur, certavit. Voluit etiam Isthmum, Peloponnesi perfodere, et evocavit eo ex omnibus provinciis multa hominum millia. Vespasianus, qui cœpto nunc Judaico bello præerat, post parum contra Taricheas victoriam die* VIII *Octobris, anno Neronis* XIII, *ad Isthmum sex millia lectissimorum juvenum submisit, ut Josephus, qui contra Vespasianum pugnam, scribit lib.* 3 *Belli Judaici cap.* 19. *Consulto enim Delphis oraculo Apollinis, ut Suetonius scribit, senectam Nero sibi et miram felicitatem speravit. Interim cum multæ Romæ conspirationes contra eum exurgerent, Helius Præfectus Urbis, frustra per litteras monitum ultro adivit, et ut hieme sequente rediret procuravit. Neapoli, cum esset Romam venturus, audivit defectionem Galliarum* XXI *Martii, ac dein submotis* Consulibus Silio Italico et Galerio Turpiliano, *se ipse Consulem creavit, quasi hac ratione Gallias debellaturus; imo omnem Senatum veneno tollere proposuit, sed desperans de successu, et ab omnibus desertum se videns, fugit, atque seipsum* IX *Junii interfecit.*

neque potuit postea absente Nerone in Græcia,

et Isthmum perfodere tentante,

qui reversus an. 68

se 9 Junii interfecit.

35 *Passi ergo recte indicantur SS. Petrus et Paulus, Nerone Romæ præsente,* Nerva et Vestino Consulibus, *anno Æræ Christianæ* LXV, *Neronis, si spectetur tempus Imperii cœptum, anno* XI, *qui* XII *solet haberi, licet solum proximo Octobri esset inchoaturus. Præterea anni post passionem Christi elapsi erant triginta septem, quos requirunt S. Hieronymus de Scriptoribus Ecclesiasticis in elogio S. Petri et dein S. Pauli, cum Pontificali Romano, nec non S. Chrysostomus, Honorius, Isidorus, Beda, Rabanus, Nicephorus et passim alii : sed ut supra ex S. Augustino monuimus,* ob ignorantiam Consulatus, quo Christus passus est, coacti fuere aberrare *aliqui, qui dum serius Christum dixere passum, et vellent S. Petro dictos* XXXVII *annos tribuere, etiam coacti fuerunt serius mortem Petri statuere. Nos autem, quia cum S. Augustino et aliis dicimus, passum Christum* duobus Geminis Consulibus, *id est anno Æræ vulgaris vigesimo nono, annos integros triginta septem numeramus, dum S. Petrum passum dicimus* Nerva et Vestino Consulibus, *sive anno* LXV *Æræ vulgaris. Atque hoc modo potuit* Petrus tenuisse Cathedram in Oriente annis quatuor, Antiochiæ septem, ac Romæ viginti quinque, *ut supra ex MS. Mazarinico diximus. Hunc martyrii annum confirmant successores in Pontificatu, Linus, Clemens, Cletus, Anacletus, Evaristus, Alexander aliique de quibus deinceps acturi sumus; et ex quibus omnibus,* (*ut supra in primo Prologo diximus*) *constat Eusebium de tempore, quo quisque Pontifex sedit, fidem non mereri : qui duos, scilicet Cletum et Marcellum, magna cum socordia omisit et aliis ex mera conjectura ordinavit tempus Sedis : ut merito ab eo dissentiat Baronius in morte S. Petri, et deinceps fere per trecentos annos.*

§ II *Elogium ex altero Catalogo, tempore Justiniani Imperatoris conscripto.*

Beatissimus Petrus Antiochenus, filius Joannis, provinciæ Galatiæ, vico Bethsaida, frater Andreæ, et Princeps Apostolorum. Primum sedit Cathedram Episcopatus in Antiochia annis * decem. Hic Petrus ingressus in urbem Romam, [Tiberio] Nerone Cæsare, ibique sedit Cathedram Episcopatus annos viginti quinque, menses duos, dies tres. Fuit Temporibus Tiberii Cæsaris et Caii, et Tiberii Claudii et Neronis. Hic scripsit duas epistolas, quæ Canonicæ nominantur et Evangelium Marci, quia Marcus auditor ejus fuit, et filius ejus de baptismo. Post omnem quatuor Evangeliorum

* *Anast.* septem,

Evangeliorum fontem, quæ ad interrogationem Petri firmata sunt, dum alius Græce, alius Hebraice, alius Latine consonent. Hic martyrio cum Paulo coronatur. Hic fecit ordinationes tres, Presbyteros decem, Episcopos tres, Diaconos septem, per mensem Decembris : qui et sepultus est via Aurelia in templo Apollinis, juxta palatium Neronianum in Vaticano, inter * Zetarium triumphale, tertio Kalendas Julii.

* *Anast.* territorium.

ANNOTATA.

36 *Ex hoc Catalogo desumpsit Anastasius Bibliothecarius Vitas Pontificum, easque amplificavit, et ex priore Catalogo nonnulla hic inseruntur, quæ majorem obtinent fidem, maxime circa tempus Sedis.* Sanctum Christi Evangelium Marcum scripsisse *certum est : et hoc dicunt Græci in Menologio Basilii Imperatoris aliisque Synaxariis,* a S. Petro Apostolorum Principe ipsi dictatum, *uti latius explicamus* XXV *Aprilis, ad S. Marci Acta, ubi Evangelium videri ab ipso Latine conscriptum ex antiquis monumentis indicamus, quod huic textus magis consonum est : qui tamen textus et hic et apud Anastasium admodum est perplexus, nec nisi per liberiorem conjecturam sanabilis. Existimo autem primo legendum esse*, et Evangelium Marci [dictavit] : *deinde sequentia suspicor habuisse hunc sensum :* Post omnia quæ, trium Evangeliorum fontem [collegit *aut* publicavit] quæ (*scilicet Evangelia tria Lucæ, Matthæi et Marci*) ad interrogationem Petri formata sunt : et dum alius Græce, alius Hebraice, alius Latine consonant, tandem omnia ejus testimonio sunt firmata. *Deceperit librarium, e vetustioribus aliquem notus Evangeliorum quaternarius ; et ideo legendum putaverit,* Post omnem quatuor. *Interim certum est ex antiquissimis Patribus, quos ad annum* 99 *Baronius sequitur, post Domitiani mortem, quam anno* XCVII *putamus accidisse, atque adeo post S. Petri Martyrium annis* XXXII *et amplius scriptum esse S. Joannis Evangelium. Dum autem suspicamur hic quoque supplendum verbum* collegit *aut* vulgavit, *vel simile quodpiam (nam omnino sensus exigit aliquod) intelligimus, S. Petrum non tantum instituisse, ut illa tria junctim uno in codice scriberentur, sed etiam ordinasse ut Latinitate donarentur, quæ erant Hebraice et Græce scripta. Hoc vero si clariori auctoritate aliunde probaretur, magnum haud dubie desiderium moveret primæ antiquiorisque versionis, quæ ante versionem ab Hieronymo adornatam in usu priscæ Ecclesiæ fuit. De Canone Missæ profecto dubitandum non puto quin habuerit a S. Petro initium, iis dumtaxat demptis quæ a posteris constat esse adjuncta ; et primam Psalmorum Davidicorum versionem Latinam, quorum ab initio maximus fuit usus in omni communi precatione Christianorum, ejusdem Petri auctoritate adornatam esse, cur non opinabimur ? Quod tres dicatur S. Petrus ordinasse Episcopos, intelligendum pro Ecclesia Romana, ut successive illi præficerentur, et sunt* Linus, Clemens et Cletus. *Quæ hic de sepultura Apostoli adduntur, præclare explicat Paulus Aringhus lib.* 2 *Romæ subterraneæ cap.* 5, *et ad diem* XXIX *Junii erunt a nobis dicenda. Advertat Lector, hoc posito fundamento, inposterum elogia utriusque Catalogi, sed diverso charactere, conjungenda esse, iisque nostra Annotata addenda communi charactere, quo reliqua Acta excudentur. Quæ distinctio absque verbo interposito sufficiet.*

Evangelium Marci a S. Petro dictatum ;

an etiam tria Evangelia collecta,

idque Latine,

sicut Canon Missæ et Psalterium ?

II S. LINUS

Linus annis duodecim, mensibus quatuor, diebus decem. Fuit temporibus Neronis, a Consulatu Saturnini et Scipionis usque Capitone et Rufo.

Linus natione Italus, regionis Tusciæ, patre Erculano, sedit annos undecim, menses tres, II dies duodecim. Fuit autem temporibus Neronis, a Consulatu Saturnini et Scipionis, usque Capitone et Rufo Consulibus. Martyrio coronatus. Hic ex præcepto B. Petri constituit, ut mulier in ecclesiam velato capite introiret. Qui et sepultus est juxta corpus B. Petri in Vaticano, IX Kalendas Octobris.

37 *Linum S. Petro successisse, tradunt etiam Optatus Milevitanus lib.* 2, *Augustinus epistola* 165, *et passim alii, cum communi totius Ecclesiæ consensu. Tempus solius* Neronis *et prædictorum* Consulum, *quo præfuit, indicatur etiam apud Anastasium in omnibus codicibus excusis et manuscriptis ; item in libro Pontificali et in MSS. Gestis Pontificum ad Martinum* V *deductis, nec non apud Luitprandum de Pontificibus Romanis ; præterea in antiquis Ecclesiæ Romanæ Breviariis manuscriptis et excusis anno* 1479, 1490, 1522 *et* 1524, *quæ penes nos habemus. Denique huic sententiæ adstipulatur Florus Lugdunensis, in Auctario Martyrologii Bedæ circa tempora Caroli Magni scripto, asserens ad diem* XXIII *Septembris,* S. Linum tempore Neronis martyrio coronatum. *Indicati Consules fuerunt.* Q. Velusius Saturninus et P. Cornelius Scipio, *qui eam dignitatem gesserunt anno Æræ vulgaris quinquagesimo sexto, quando circa* XIII *diem Maii a S. Petro consecratus est Episcopus ; ejusque* Vicarius, *sive (ut posteri appellarunt)* chorepiscopus *constitutus, sub ejus auctoritate ministerium Episcopale Romæ exhibuit, annis omnino novem usque ad annum sexagesimum quintum, quando* Nerva et Vestino Consulibus S. Petrus *martyrium passus est* XXIX *Junii. Quo mortuo* S. Linus, *verus Pontifex, præfuit Ecclesiæ annis duobus, mensibus duobus et diebus sex et viginti ; tandem Martyr obiit* XXIII *Septembris anni* LXVII, *quo Consulatum gerebant ante memorati* L. Fonteius Capito, et C. Julius Rufus, *et erat annus Imperii Neronis decimus tertius : qui proximo anno, die* IX *Junii, cum ad supplicium quæreretur, Roma fugiens, seipsum interemit. Præfuit igitur S. Linus Ecclesiæ seu Vicarius aut Chorepiscopus seu verus Pontifex, universim annis duodecim mensibus quatuor, diebus decem. Consulat lector quæ supra in exercitatione de S. Petro circa hunc ejus Vicariatum copiosius deduximus, atque addat quod S. Paulus testetur in secunda ad Timotheum epistola sub finem, se Romæ, ubi in vinculis erat, S. Linum reperisse.*

Passus sub Nerone;

fuit Vicarius S. Petri annis 9,

Verus Pontifex annis 2;

38 *In Martyrologio Romano, jussu Pii V Pontificis edito, legitur ad dictum* XIII *Septembris,* S. Linum scripsisse res gestas B. Petri, et ea maxime quæ ab illo acta sunt contra Simonem Magum. *In antiquis Actis SS. Nerei Achillei et Domitillæ, ad diem* XII *Maii illustrandis, dicitur* S. Linus Græco sermone omnem textum passionis eorum, *SS. Petri et Pauli,* ad Ecclesias Orientalium scripsisse. *Verum an sincera illa monumenta adhuc extent, plane incertum est. Ac primo non sunt illa, quæ sub ejus nomine ediderunt Jacobus Faber Stapulensis, Gulielmus Malerbault, et Laurentius de la Barre, quæque passim extant in Bibliothecis Patrum recusa. Alia Acta nos reperimus sub nomine Lini in MSS. Gladbacensi, Barberino, Bisontino et Blumiano, et in his sunt, quæ a S. Petro sunt acta contra Simonem Magum. Ex his constituimus aliqua illustrare ad diem* XXIX *Junii, saltem ea quæ de S. Petro non leguntur in sacra Scriptura, ut a viris eruditis judicium de ipsis ipsorumque auctore feratur. Reliqua poterunt accuratius discuti, aut (si erratum) emendari, cum de S. Petro Apostolo, ejusque Vicario et successore S. Lino, diebus eorum natalibus agendum erit. De hujus martyrio ista habentur in Breviario Romano :* Huic Pontifici

scripsit res gestas S. Petri, et forte etiam S. Pauli.

AUCTORE G. H. *sub Saturnino Consulari occisus.*

tifici caput amputatum est, ob constantiam Christianæ fidei, jussu Saturnini impii et ingratissimi Consularis, cujus filiam a demonum vexatione liberaverat. *Hic est supra indicatus.* Q. Volusius Saturninus, *jam non* Consul, *ut ante legebatur, sed* Consularis, *scilicet sub cujus Consulatu* S. Linus *constitutus fuerat Vicarius S. Petri. Postmodum, ut Tacitus scribit lib.* 14 *Annalium, cum Sexto Africano Trebellioque Maximo, anno scilicet* LXI, *census per Gallias egit; sed cum aliqua per nobilitatem æmulatione cum dicto Africano.*

III S. CLEMENS

I Clemens annis novem, mensibus undecim, diebus duodecim. Fuit temporibus Galbæ et Vespasiani, a Consulatu Trachali et Italici, usque Vespasiano VII et Tito.

II Clemens natione Romanus, de regione Cœlio monte, ex patre Faustino, sedit annos novem, menses duos, dies decem. Fuit temporibus Galbæ et Vespasiani, à Consulatu Trachali et Italici usque Vespasiano VII et Tito... Hic fecit septem regiones dividi notariis fidelibus Ecclesiæ, qui gesta Martyrum solicite et curiose unusquisque per regionem suam diligenter perquirerent, et fecit duas epistolas. Hic fecit ordinationes tres, Presbyteros decem, Diaconos duos, Episcopos per diversa loca quinque, per mensem Decembris. Obiit Martyr tertio Trajani, qui sepultus est in Græcia VIII Kalendas Decembris.

S. Clemens laboravit cum S. Paulo,

39 *Cardinalis Baronius, cum in suis Annalibus ad annum* LXIX *late de S. Clementis Pontificatu disseruisset, ista num.* XLIII *sub finem habet:* Si in ordine et tempore primorum Romanorum Pontificum quempiam errare contigerit, in multos alios errores ferri omnino cogetur. *Prudenter ergo hæc exercitationis caussa proposita volumus, atque ut cum discretione a benevolo lectore excipiantur, rogamus. S. Paulus in sua ad Philippenses epistola, e vinculis Romanis scripta, capite* IV *commendat* Clementem cum ceteris adjutoribus, qui secum laboraverunt in Evangelio. *Eumdem etiam nonnulla Acta S. Petri, quæ sub Lini nomine feruntur,* comitem hujus Apostoli fidelem fuisse, ac veritatem totius prædicationis agnovisse, *tradunt, propterea que ab eo* Episcopum ordinatum. *Confirmantur ista ex Actis Græcis SS. Petri et Pauli supra indicatis, in quibus hæc de S. Petro habentur.* Romam reversus ordinavit Clementem ἀπαναινόμενον, καὶ τὴν προστασίαν παραιτούμενον, recusantem et illam præeminentiam non admittentem: quem idoneis rationibus persuasum ac confidere admonitum, in Cathedram divinorum eloquiorum sublimavit. *Qua in formula S. Petrus fecerit, tradunt MSS. codices Anastasii Bibliothecarii, Regius, Mazarinicus et alter Freheri cum MSS. Gestis Pontificum in elogio S. Petri his verbis:* Petrus vero sentiens diem mortis sibi imminere, Clementem Episcopum consecravit; eique Cathedram et Ecclesiam omnem disponendam commisit, dicens: Sicut mihi ligandi et solvendi tradita est a Domino meo Jesu Christo potestas, ita et ego tibi committo. *Addunt dicta Acta Græca:* Cum fureret adversus Christianos Nero Imperator, et varii comprehenderentur, parcitum fuisse Clementi, ut qui esset de cognatione Cæsaris.

quin et cum S. Petro: ab hoc Episcopus ordinatus,

non post hunc rexit Ecclesiam,

40 *S. Hieronymus, lib.* 14 *Commentariorum in Isaiam Prophetam* ætatis et corporis imbecillitate confectus, *ut testatur in Prooemio ad lib.* 10, *ad caput* LII *sub finem, ista de Christo et Clemente scribit:* Qui cum dives esset pro nobis pauper factus est et credentibus dixit: Discite a me quia mitis sum et humilis corde. De quo et Clemens, vir Apostolicus, qui post Petrum Romanam rexit Ecclesiam, scribit ad Corinthios. Sceptrum Dei Dominus Jesus Christus non venit in jactantia superbiæ, cum possit omnia, sed in humilitate, *etc. Hunc ergo Petri successorem Clementem, non solum* virum Apostolicum, *sed etiam* Apostolum *appellat Clemens Alexandrinus lib.* 4 *Stromatum, ejusdem verba ex citata ad Corinthios epistola allegans. Idem Hieronymus, cum olim junior, in Chronico et libro de Scriptoribus Ecclesiasticis, ex sententia Eusebii, et* S. Cletum *inter Pontifices non recensuisset, et secundum indicasset Linum, tertium Anacletum, et post hunc quartum Clementem; seipsum corrigit, dicens,* plerosque Latinorum secundum post Petrum putare fuisse Clementem. *Ubi per Latinos videtur potuisse intelligere Catalogum Pontificum sibi a S. Damaso transmissum. Quia autem S. Linus* XIII *anno Neronis Martyr occubuit; et hunc annum perperam alii martyrio SS. Petri et Pauli adscribebant, non æstimarunt ii qui hæc credebant, rationem habendam exigui temporis, quo S. Petro superfuisset Linus: imo in Actis Græcis, S. Linus ante mortuus scribitur fuisse, quam S. Clemens a S. Petro ordinaretur Episcopus. Verum inter Pontifices, cum universa Ecclesia retinemus S. Linum: juxta cujus certissimam traditionem, Optatus Milevitanus lib.* 2 *retexens Romanorum Pontificum Catalogum, sic exorditur:* Cathedra unica, quæ est prima de dotibus: sedit prior Petrus, cui successit Linus, Lino successit Clemens *etc. Eodem modo enumerat Pontifices Romanos S. Augustinus epistola* 165.

sed successit Lino

anno 67 occiso;

41 *Mortuo ergo S. Lino* XXIII *Septembris anni* LXVII, *S. Clemens, jam ante a S. Petro ordinatus Episcopus, suscepit administrationem Ecclesiæ, et proximum annum integrum habuit in suo Pontificatu, Consulibus supra designatis* C. Silio Italico, et M. Galerio Trachalo Turpiliano, *et gubernavit Ecclesiam annos* IX, *menses* XI, *dies* XII, *usque ad annum* LXXVII, *cujus tamen anni Consules tribuuntur successori Cleto, qui tunc fuit in Pontificem assumptus; et Consules supra notantur,* Imperator Vespasianus VII et Titus Cæsar V, *qui anno* LXXVI *Rempublicam administrarunt. Imperatores in Catalogis assignantur* Galba et Vespasianus, *ubi sub nomine Galbæ censentur etiam Otho et Vitellius; quod hi tres solum sesquianno regnarint. Quo etiam modo Eusebius lib.* 3 *Histor. Eccl. cap.* 5, Cum Galba atque Otho, *inquit,* anno dumtaxat et sex mensibus regnassent, Vespasianus Imperator renuntiatur: *omisso Vitellio, qui Vespasianum præcessit. Memorati in utroque Catalogo Consules, cum Galba et Vespasiano Imperatoribus, nominantur etiam apud Anastasium Bibliothecarium, in omnibus editis et ineditis codicibus; item in libro Pontificali et MSS. Gestis Pontificum; apud Luitprandum etiam et in antiquis Ecclesiæ Romanæ Breviariis supra allegatis.*

et præfuit usque ad an. 77.

42 *Collocavimus in secundo elogio aliquot puncta, quia videntur hæc verba* [martyrio coronatus] *ibi loco non suo perperam intrusa, et temere ab aliis descripta, et melius absunt a MSS. Gestis Summorum Pontificum a Jacobo Zeno ad Martinum V deductis: quandoquidem sub finem elogii iterum dicitur,* tertio anno Trajani Martyr obiisse VIII Kalendas Decembris. *Annus is est Christi centesimus. Quid ergo de viginti et tribus annis interpositis dicendum. Asserunt varii S. Clementem, a S. Petro Episcopum ordinatum, recusato Pontificatu Romano, ipsum non suscepisse nisi post obitum SS. Lini et Cleti. Quidni potius dicamus S. Clementem, anno* LXXVII *abdicasse Pontificatum, et Episcopum Apostolicum, nulli Sedi affixum, reliquo vitæ tempore vixisse? Godefridus Vendelinus, in suo Commentario ad S. Clementis epistolas, hanc controversium*

abdicato Pontificatu vixit Episcopus Apostolicus usque ad an. 100.

versiam ita dirimit : Anno LXXVII cum Romæ inter fideles orta esset (qualis postea Corinthi) magna dissensio super honore Pontificatus ; Clemens, ne quasi ex testamento Petri successisse videretur, ac ne posteris hæc Principatus ambitio perniciosi exempli haberetur, ultro se Pontificatu abdicavit. *Porro videtur illud ipse Clemens innuere in epistola ad Corinthios scripta, supra a Clemente Alexandrino et S. Hieronymo laudata, ubi in posteriore parte epistolæ ista habet :* Si propter me seditio, contentio, et schismata orta sunt, emigrabo, abibo quocumque volueritis. *Certe S. Epiphanius hæresi* 27 *quæ est Carpocratianorum, asserit a nonnullis tradi,* S. Clementem ab omni administratione vacasse, et eum in quadam epistola scripsisse, Recedo, exeo, bene stabiliatur populus Dei, nonnullis hoc modo consulens ; nam in quibusdam Commentariis ita scriptum reperimus. *Hæc Epiphanius. Hoc ergo modo S. Clemens, relicta Ecclesiæ universalis administratione, reliquam vitam peregisset, dum successive Pontifices Romani præessent SS. Cletus, Anacletus, et Evaristus : cujus tempore, jam plenus dierum et meritorum, Clemens obiisset Martyr, anno (ut diximus) Trajani tertio, Æræ vulgaris centesimo. Interim* epistolam (*ut asserit Eusebius lib.* 3, *cap.* 16 ab omnibus uno consensu receptam, eximiam prorsus et mirabilem, nomine Ecclesiæ Romanæ ad Corinthiorum Ecclesiam scripsit, cum apud eos gravis exorta esset dissensio.

43 *Videntur et jam assertæ opinioni favere præmemorata Acta antiqua SS. Nerei, Achillei et Domitillæ, in quibus isti duo Clementem invitant, ut S. Domitillæ suæ consanguineæ velum virginitatis imponat.* Licet, *inquiunt,* gloria tua tota in Domino nostro Jesu sita sit, et non de humana, sed de divina dignitate glorieris, *quasi tunc ab omni administratione abstractus sibi viveret. Ablegata est non diu post in exilium S. Domitilla cum dictis Eunuchis ad insulam Pontiam jussu Domitiani, anno hujus* XV, *Christi* XCV ; *quo S. Anacletum Martyrem obiisse, constabit ex infra dicendis in ejus elogio. An tunc etiam S. Clemens in exilium actus sit a Domitiano, dubitari posset, quia id Græci in Menologio Basilii Imperatoris et magnis Menæis adstruunt, idemque Trajano adscribitur in MS. Synaxario Græco Collegii Claromontani Societatis Jesu Parisiis ; cui consentiunt Acta Latina, ex quibus Beda in Martyrologium suum ista transtulit,* IX Kalendas Decembris, Romæ natale S. Clementis Episcopi, qui jubente Trajano, missus est in exilium trans Pontum maris. Ubi multis ad fidem vocatis per miracula et doctrinam ejus, præcipitatus est in mare, alligata ad collum ejus anchora. Sed recessit mare orantibus discipulis per tria millia, et invenerunt corpus ejus in arca saxea in templo marmoreo, et anchoram juxta. *Hæc ibi. At locus trans Pontum maris est Taurica Chersonesus, de qua egimus* VII *Martii, ad Acta SS. Ephræm, Basilei et Sociorum Episcoporum, ibidem martyrio coronatorum. Corpus S. Clementis inde Romam transtulit S. Cyrillus Slavorum Apostolus, uti ad hujus et S. Methodii fratris Acta a nobis memoratur* IX *Martii. Demum hæc laus S. Clementis est, quod is primus gesta martyrum per notarios ad id a se constitutos solicite et curiose perquiri jusserit, sicuti post eum SS. Anterus et Fabianus Papæ etiam præstiterunt.*

epistolam nomine Ecclesiæ scribit ad Corinthios :

Missus in exilium alius dicitur a Domitiano, alius a Trajano,

sub hoc submersus in mari

ad Tauricam Chersonesum.

IV S. CLETUS

1 Cletus annis sex, mensibus duobus, diebus septem. Fuit temporibus Vespasiani et Titi et initio Domitiani, a Consulibus Vespasiano VIII et Domitiano VI, usque Domitiano IX et Rufo.

AUCTORE G. H.

Cletus natione Romanus, de regione Vico-Patricii, patre Æmiliano, sedit annos duodecim, II
mensem unum, dies undecim. Fuit autem temporibus Vespasiani et Titi et Domitiani, a Consulatu Vespasiani VIII, et Domitiani VI, usque Domitiano IX et Rufo Consulibus. Martyrio coronatus. Hic ex præcepto B. Petri viginti quinque Presbyteros ordinavit in Urbe Roma mense Decembri, qui etiam sepultus est juxta corpus B. Petri in Vaticano, VI Kalendas Maias.

44 *Cardinalis Baronius, cum in suis Annalibus ad annum* LXIX *martyrium S. Petri descripsisset, acturus de ejus in Pontificatu successoribus, primo exigit* veritatem per Consules accuratius disquirendam : *quod ipsi hoc loco faciendum erat, et nos conamur præstare. Porro S. Clementi, cum nec abdicasset Pontificatum anno* LXXVII, *successit S. Cletus, etiam olim a S. Petro ordinatus. Consules fuerunt dicto anno,* Imperator Vespasianus VIII et Titus Cæsar VI. *Verum huic in ipso anni decursu suffectum fuisse Domitianum tradit lib.* 2 *Fastorum ad annum Urbis conditæ* DCCCXXX *Onuphrius Panvinius. Hoc ergo tempore, cum Domitianus esset suffectus Consul, Pontificatum suum cœpit S. Cletus. At* Domitianus IX et Rufus *Consules fuerunt anno* LXXXIII, *et sequentis anni Consules assignantur* Domitianus X et Sabinus, *pro initio Pontificatus Anacleti, in quorum Consulatu videtur S. Cletus vixisse usque ad diem* XXVI *Aprilis, quo esset martyrium passus anno tertio Domitiani. Hinc anni, quibus vixit S. Cletus in Pontificatu sunt desumendi : solum autem* sex *assignantur in priore Catalogo. Verum in antiquis Ecclesiæ Romanæ Breviariis manu exaratis et excusis anno* 1479 *et sequentibus idem elogium habetur ; sed* anni *Pontificatus tribuuntur* septem, mensis unus et dies undecim : *ac tunc circa medium Martii dicti anni* LXXVII *initium Pontificatus esset statuendum. Qui in altero Catalogo* anni *assignantur* duodecim, *quia cum adjunctis ibidem Consulibus non conveniunt, per oscitantiam librariorum sunt intrusi. Si aliqui arbitrentur Cletum præponendum esse S. Clementi, nolumus funem ea de re contentiosum trahere. Sequimur antiquiores auctores, qui eosdem etiam Imperatores proponunt : ex his Vespasiano,* XXIV *Junii anni* LXXIX *mortuo, successit Titus filius ; et huic, anno* LXXXI *die* XIII *Septembris defuncto, successit ejus frater Domitianus. Reliqua infra ad diem* XXVI *Aprilis, quo colitur deducemus : ad quem diem annotat Baronius,* in his quæ sunt Romanæ Ecclesiæ, majorem esse fidem adhibendam ejus alumnis, quam ceteris. *Quod, ut sæpius diximus, ubique facimus.*

S. Cletus cœpit Pontificatum anno 67 :

Martyr obiit anno 83 :

rexit tempore 3 Imperatorum.

V S. ANACLETUS

Anacletus annis duodecim, mensibus decem, diebus tribus. Fuit temporibus Domi- 1
tiani, a Consulibus Domitiano X et Sabino, usque Domitiano XVII et Clemente.

Anacletus, natione Græcus de Athenis ex patre I
Antiocho, sedit annos duodecim, menses decem, dies tres. Fuit autem temporibus Domitiani, a Consulatu Domitiani X et Sabini, usque Domitiano XVII et Clemente Consulibus. Hic memoriam B. Petri construxit et composuit, dum Presbyter factus * fuisset à B. Petro, ubi Episcopi reconderentur : ubi tandem et ipse sepultus est. Hic fecit ordinationes duas, Presbyteros quinque, Diaconos

** Forte factus certior.*

AUCTORE G. H.

Diaconos tres, Episcopos per diversa loca septem : et cessavit Episcopatus dies quindecim.

Tempus Sedis.

45 *Tempus Imperii solius Domitiani, cum adjunctis paribus Consulum, confirmatur apud Anastasium in codicibus editis et ineditis, nec non apud Luitprandum ; item in libro Pontificali, MSS. Gestis Pontificum, et Breviariis Romanis manuscriptis et excusis anno* 1479 *et* 1490. *Fuerunt autem Consules* Imperator Domitianus x et Appius Junius Sabinus *anno* LXXXIV ; *et postmodum* Imperator Domitianus XVII et T. Flavius Clemens, *anno* XCV ; *quo Anacletus mortuus est,* XIII *Julii, cum scilicet sedisset annos* XII, *menses non decem, sed duos, prout apud Anastasium, Luitprandum, in MSS. Gestis Pontificum, et citatis Breviariis legitur.*

Distinctio Cleti et Anacleti

Idem ubique alius a Cleto statuitur, cum hic Romanus fuerit, patre Æmiliano natus ; Anacletus, Græcus de Athenis ex patre Antiocho ; et singuli diversis temporibus sederint, resque disparatas egerint : facilius tamen potuerunt in unum eumdemque conflari ; quia successive sederunt ; potissimum a Græcis, qui nimis oscitanter circa nomina affinia egerunt etiam alibi. Quæ contra objici possent, rejecimus ad Acta S. Cleti XXVI *Aprilis. Reliqua de S. Anacleto erunt* XIII *Julii, die ejus natali, examinanda ; et si erratum, corrigenda.*

VI S. EVARISTUS

I Evaristus annis tredecim, mensibus septem, diebus duobus. Fuit temporibus novissimis Domitiani et Nervæ et Trajani, a Consulatu Valentis et Veri usque Gallo et Bradua.

II Evaristus natione Græcus, Antiochenus, ex patre Juda de civitate Bethleem, sedit annos novem, menses decem, dies duos. Fuit autem temporibus Domitiani et Nervæ et Trajani, a Consulatu Valentis et Veteris, usque Gallo et Bradua Consulibus. Hic titulos in urbe Roma divisit Presbyteris, et septem Diaconos ordinavit, qui custodirent Episcopum prædicantem propter stylum veritatis. Hic fecit ordinationes quatuor, Presbyteros septemdecim, Diaconos novem, Episcopos per diversa loca quindecim. Qui et sepultus est juxta corpus B. Petri in Vaticano VI Kalendas Novembris, et cessavit Episcopatus dies novemdecim.

Tempus Sedis.

46 *Consules indicati cum Imperatoribus, etiam referuntur apud Anastasium, Luitprandum, in libro Pontificali, MSS. Gestis, et ante citatis Breviariis : quæ tempus Sedis S. Evaristi plane confirmant. Fuerunt autem* C. Fulvius Valens, et C. Antistius Vetus, *in primo Catalogo* Verus, *Consules anno* XCVI ; et Ap. Annius Trebonius Gallus et M. Atilius Metilius Bradua, *anno* CVIII. *Quia vero decessor Anacletus obiit* XIII *Julii, et quidem anni* XCV, *successor autem Alexander subrogatus est circa initium Martii anni* CIX ; anni tredecim, menses septem, dies duo, *in primo Catalogo et antiquis Breviariis signati, optime cohærent ; et supersunt circiter dies quindecim, quibus ante aut post Evaristum Sedes vacasset.*

Dies mortis et translationis.

Dicto VI Kalendas Novembris, *quo sepultus dicitur, refertur etiam a Floro, Adone et aliis, at* VII Kalendas Novembris *in antiquis Breviariis, quo die etiamnum colitur. Dicitur tunc in Vaticano sepultus : forsan translatus, et mense Februario mortuus. Ita infra S. Melchiades traditur obiisse* IV *aut* III *Idus Januarii, et colitur* X *Decembris, quo sepultus ab aliis dicitur.*

VII S. ALEXANDER

I Alexander annis octo, mensibus duobus, die uno. Fuit temporibus Trajani, a Consulatu Palmæ et Tulli, usque Æliano et Vetere.

II Alexander, natione Romanus, ex patre Alexandro, de regione Caput-Tauri, sedit annos decem, menses septem, dies duos. Fuit autem temporibus Trajani... usque Æliano et Vetere. Hic passionem Domini miscuit in prædicatione Sacerdotum. Martyrio coronatur cum eo Eventius Presbyter et Theodolus Diaconus. Hic constituit aquam sparsionis cum sale benedici in habitaculis hominum. Hic fecit ordinationes tres, Presbyteros sex, Diaconos duos, Episcopos per diversa loca quinque, per mensem Decembris : qui et sepultus est via Nomentana, ubi decollatus est, ab urbe Roma milliario septimo, V Nonas Maii, et cessavit Episcopatus dies triginta septem.

47 *Hactenus ex citatis Catalogis et Vitis Pontificum, per Anastasium, Luitprandum, aliosque collectis, et ad antiqua Breviaria collatis, progressi sumus, quoad propria aliquorum Pontificum Acta non reperiantur seorsim conscripta : qualia habemus de S. Alexandro, illustria et ob suam antiquitatem veneranda.*

Acta illustria martyrii S. Alexandri,

Edidit ea Surius, sed stylo, ut præfatur, modice mutato. Extant ea primævo stylo in bibliotheca Vaticana in membranis, optima manu, litteris grandiusculis, ante annos, quantum apparet, facile sexcentos exarata ; et codex numero 1191 *insignitur. Nos eadem habemus, ex variis et admodum præclaris codicibus MSS. desumpta, edituri ad diem tertium Maii, scilicet ex Trevirensi Imperialis monasterii S. Maximini, Rebdorfiensi Canonicorum Regularium in diœcesi Eystettensi, Audomarensi Ecclesiæ Cathedralis, duobus codicibus nostris, ac tribus Serenissimæ Christinæ Reginæ Sueciæ : eademque passim extant in aliis MSS. quæ omnia non lubuit annotare. Extant etiam a Jonino Mombritio, ante annos circiter ducentos, ex MSS. Italicis edita ; et ex aliis MSS. Germanicis, inseruntur Historiis Sanctorum, anno* 1485 *Coloniæ, et anno* 1487 *Lovanii excusis, sed hinc inde contracta. Hæc placuit præmonere, quod in Annalibus Ecclesiasticis ad annum* CXXXII *dicantur* sua antiquitate mendosa : *quia in dictis Annalibus erat Pontificatus S. Alexandri a tempore per Acta signato valde remotus, quasi anno secundo Hadriani Imperatoris esset creatus, et anno ejus decimo tertio martyrium passus. Verum sub Trajano et creatus et passus est.*

Tempus Sedis, ex Catalogis et Vitis Pontificum,

48 Consules, *teste Baronio in Præfatione nostra citato, optime controversias dirimunt, et hi in creatione S. Alexandri erant* A. Cornelius Palma et C. Calvisius Tullus, *anno Christi* CIX, *Trajani Imperatoris* XII. *Ast ultimo integro anno ejusdem S. Alexandri, erant* Consules Æmilius Ælianus, *aliquibus* Velianus, *seu* Helianus, *et* L. Antistius Vetus, *anno Christi* CXVI, *Trajani* XIX, *post quem annum vixit S. Alexander, et fere carceri inclusus, usque ad diem* III *Maii anni sequentis ; et sic ab anno* CIX *et die* II *Martii, præfuit Ecclesiæ* annos octo, menses duos, diem unum, *recte in priore Catalogo indicatos. Jam, quia cardo totius controversiæ vertitur in ultimo pari Consulum ; observandum est illud in utroque hic dato Catalogo reperiri, item apud Luitprandum et Anastasium, in omnibus codicibus editis et ineditis, in libro Pontificali, in MSS. Gestis Pontificum.*

et Actis propriis.

Hinc ergo ad prædicta Acta S. Alexandri transimus : in quibus dicitur eodem anno, post

post mortem S. Alexandri, nutu Dei defunctus Trajanus Imperator, *scilicet elapsis tribus mensibus et septem diebus, cum ex Oriente rediturus in Italiam, vivere desiit in Cilicia.*

occisus jussu Aureliani missi a Trajano.

49 *Verum ulterius ipsa Acta consideremus, in quibus, relata plurimorum ad Christum conversione, additur :* Unde cum hæc ejus opera ad Trajanum Principem venissent, misit, *ex Asia, quo profectus erat,* Aurelianum Comitem utriusque militiæ, de Seleucia Isauriæ, ad interfectionem omnium Christianorum. *Et sub finem,* Aurelianus jussit Eventium et Theodolum decollari, Alexandrum punctim per tota membra transfigi. *Hæc ibi in omnibus supra citatis codicibus Actorum, quibus adstipulantur aut qua Breviaria Romana MSS. et excusa anno* 1479, 1490, 1522 *et* 1524, *quæ penes nos habemus. Consentit genuinum Martyrologium Bedæ (quod remur in Ecclesia Romana olim recitatum, prout auctum reperitur in codice Vaticano ecclesiæ S. Petri) ubi legitur :* Alexander punctis creberrimis per tota membra peremptus, sub Aureliano Judice, tempore Trajani Principis. *Eadem suo Martyrologio inscripsit Rabanus, et latius deducunt ex citatis Actis tum Ado, qui asserit* passum sub Trajano Principe, Judice Aureliano ; *tum Notkerus,* qui jubente Trajano Principe ab Aureliano Comite utriusque militiæ. *Usuardi exempla variant. Aliqua enim illustria MSS. habent* sub Aureliano Principe; *et eadem verba leguntur apud Bellinum, anno* 1498 *excuso secundum morem Romanæ curiæ ; itemque apud Molanum in secunda et tertia editione Usuardi. Maurolycus tradit passum* Trajani tempore sub Aureliano Comite. *In Breviario Romano jussu Pii* v *edito, dicitur* Trajano Imperatore rexisse Ecclesiam.

Aureliani Comitis dignitas et tituli :

50 *Eisdem S. Alexandri Actis, unis et solis, debent notitiam sui Martyrii, S. Quirinus, Urbis Romanæ Tribunus; S. Hermes, Præfectus, et hujus soror S. Theodora ; tunc passi* sub Trajano Cæsare Augusto et Aureliano, comite utriusque militiæ in Isauria, ad interfectionem omnium Christianorum misso, *cui* omnis Senatus ita famulatus est, ut ipsum Principem crederent esse Trajanum. *Erat utriusque militiæ Comitatus, summus honoris et dignitatis titulus, qui ad tempora Arcadii et Honorii duravit : et sic in Notitia Imperii tunc facta recensentur* duo viri spectabiles, Comites rei militaris per Ægyptum et Isauriam, *sub quorum dispositione erant variæ legiones et ministri Imperatorum. Hanc ob caussam videtur dictus* Comes Aurelianus *variis titulis honoratus; et appellatus* Judex, Præfectus, Præses, Princeps, Imperator. *In Lexico Hesychii,* Κόμης *est,* ἄρχων, ἡγεμών. Comes idem, qui Princeps et Dux : *et apud Suidam* Κόμης ὁ λαοῦ ἄρχων. Comes est Princeps populi. *Erant olim Imperatores dicti, qui aliis, Præfecti copiarum et Duces exercituum habebantur : et Appianus (qui eodem quo hic Aurelianus Comes tempore vixit) testatur lib.* 2 *Bellorum civilium,* Imperatoris nomen suo tempore dari solitum Ducibus exercituum, post victoriam cæsis hostibus reportatam. *Hinc commoda jam explicandi ratio datur, quomodo supra apud Usuardum legatur,* S. Alexander cum sociis sub Aureliano Principe passus; et xxx *Martii,* S. Quirinus sub Aureliano Imperatore martyrii coronam consummasse. *Quæ verba aliquibus interpositis sic explicat Molanus in* 2 *et* 3 *editione .* Sub Aureliano [Comite utriusque militiæ et Trajano] Imperatore. *At simpliciter* Quirinum passum sub Trajano Imperatore *scribunt Ado et Notkerus ; Petrus vero de Natalibus,* in persecutione Trajani sub Aureliano Comite utriusque *militiæ : Maurolycus, Felicius, Canisius,* Trajano imperante, sub Aureliano præfecto. *Eodem modo sunt explicandi Ado et Notkerus, dum asserunt* S. Hermetem a S. Alexandro Papa

sub eo tunc passi S. Quirinus.

conversum, et sub Aureliano Imperatore passum. *Verum melius* Comes *scribitur, in Martyrologio anno* 1490 *Coloniæ et Lubecæ excuso; et a Canisio,* sub Trajano Imperatore passus. *Simili modo ad Kalendas Aprilis intelligendi Usuardus, Ado, Notkerus, Bellinus et alii, asserentes,* S. Theodoram, sororem S. Hermetis, martyrizatam sub Aureliano Principe *aut* Imperatore. *Verum iterum melius, in Martyrologio Coloniæ et Lubecæ dicto anno* 1490 *excuso,* Aurelianus Comes *appellatur.*

AUCTORE C S. Hermes, et Theodora hujus soror

VIII S. SIXTUS

Sixtus annis decem, mensibus tribus, die- I
bus viginti uno. Fuit temporibus Hadriani, a Consulatu Nigri et Aproniani, usque Vero III et Ambibulo.

Xistus natione Romanus, ex patre Pastore, de
regione Via-lata, sedit annos decem, menses II
duos, diem unum. Fuit autem temporibus Adriani.... usque Vero et Angulo, martyrio coronatur. Hic constituit ut ministeria sacrata non tangerentur, nisi a ministris. Hic constituit ut quicumque Episcopus evocatus fuerit ad Sedem Romanam Apostolicam ; rediens ad parochiam suam non susciperetur, * nisi confirmata salutationis plebe ad Sedem Apostolicam. Hic constituit, ut infra actionem Sacerdotis, incipiens populus hymnum decantaret Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus Sabaoth etc. Hic fecit ordinationes tres, Presbyteros undecim, Diaconos tres, Episcopos per diversa loca quatuor. Qui etiam sepultus est juxta corpus S. Petri in Vaticano, III Nonas Aprilis, et cessavit Episcopatus menses duos.

* *Corrige* nisi cum Formata salutationis plebi per S A *directa : quid autem sint Formatæ, alibi quære*

Tempus Sedis, sub Hadriano Imp.

51 *Colitur S. Sixtus* VI *Aprilis, ad quem diem Lectorem remittimus : interim obiter indicamus, dici* martyrio coronatum *non* sub Antonino Pio, *sed* sub Hadriano Imperatore, *a Floro, Usuardo, Adone, Notkero, Maurolyco, Felicio, Canisio, Galesinio et in antiquissimis MSS. Martyrologiis. Præterea posterius par Consulum, unde lis tota est dirimenda, in utroque Catalogo relatum, etiam habetur apud Anastasium et Luitprandum, in libro Pontificali, in Gestis MSS. Pontificum et in Martyrologio Flori ex MSS. Atrebatensi et Tornacensi. Fuerunt autem hi Consules anno Christi* CXXVI, *Hadriani* IX, *itaque Sixtus vixit usque ad* III *aut* VI *Aprilis anni sequentis. Nolumus autem hic et in sequentibus repetere singula, alibi plenius explicanda, ne Tractatus Præliminaris moles nimium excrescat.*

et martyrii anno 127.

IX S. TELESPHORUS

Telesphorus annis undecim, mensibus tri- I
bus, diebus tribus. Fuit temporibus Hadriani, a Consulatu Titiani et Gallicani usque Cæsare et Balbino.

Telespor, natione Græcus, ex anachoreta, sedit
annos undecim, menses sex, dies viginti unum. II
Fuit autem temporibus Antonini et Marci. Hic constituit ut septem hebdomadis jejunium celebraretur Paschæ : martyrio coronatur. Hic fecit ut Natali Domini nostri Jesu Christi noctu Missæ celebrarentur, et in ingressu sacrificii hymnus diceretur Angelicus, Gloria in excelsis Deo etc.

tantum

AUCTORE G. H.

tantum noctu Natalis Domini. Hic fecit ordinationes quatuor, Presbyteros duodecim, Diaconos octo, Episcopos per diversa loca quatuordecim, per mensem Decembris : qui etiam sepultus est juxta corpus B. Petri in Vaticano, IV Nonas Januarii : et cessavit Episcopatus dies sex.

Tempus Sedis, sub Hadriano Imp.

52 *Tempus Sedis videtur statuendum ab initio Octobris anno* CXXVI *usque ad Januarii diem* II *aut* V, *anni* CXXXVIII. *Sed quia scrimus ad Vitam S. Sixti, hunc vixisse usque ad* III *aut* VI *Aprilis anni* CXXVII ; *arbitramur, S. Telesphorum, ante illius obitum, Episcopum creatum, ejusque Vicarium extitisse. In signando Imperatore, utriusque catalogi transcriptoribus, obrepserant nomina Antonini Macrini ; pro quibus substituimus unicum nomen* Hadriani. *Sub hoc enim S. Telesphorum sedisse constat, primo ex deductione hactenus facta ; et confirmatur ex Consulibus adscriptis, quorum priores* Gallicanus et Cælius Titianus *fuerunt dicto anno Christi* CXXVII, *Hadriani* X ; *posteriores,* L. Ælius Verus Cæsar II, et P. Cælius Balbinus Vibullius Pius, *anno* CXXXVII, *Hadriani* XX, *postquem ennum aliquot diebus Januarii anni sequentis* CXXXVIII *sedit Telesporus, eodemque etiam anno mortuus est Hadrianus* XII *Julii, relinquens Imperium Antonino Pio.*

mortuus an 138 2 aut 5 Januarii :

53 *Baronius (nescimus qua de caussa) removit martyrium S. Telespori usque ad annum* CLIV. *Sedisse eum tempore Hadriani Imperatoris probant præterea Acta antiqua SS. Faustini et Jovitæ, ex MS. Neapolitano a nobis ad diem* XV *Februarii edita : in quibus capite* 3 *dicuntur hi Martyres* jussi ab Angelo proficisci ad Papam Telesphorum, ut ab eo S. Calimerus ordinaretur Episcopus Mediolanensis : qui repererunt Episcopum Telesphorum, in Catacumbis inter sepulcra sanctorum Martyrum, propter metum Paganorum, latitantem. B. Telesphorus læta facie vultuque sereno excepit eos, Calimerum consecravit, et ad urbem Mediolanensem direxit, ut ibidem Christiani populi Pastor existeret. Cumque B. Telesphorus hæc omnia consummasset, subito ministri Hadriani advenientes ac comprehentes eos, usque ad palatium perduxerunt. *Hæc ibi, quibus plane consentiunt Acta memorati S. Calimeri, quæ ipsi Mediolani, cum aliorum primorum Episcoporum Actis, ex codice Ambrosiano valde illustri, descripsimus anno* MDCLXII. *In his Actis dicitur,* S. Calimerus familiaris fuisse S. Telesphoro Pontifici, inter sepulcra Martyrum latitanti, creatus Episcopus, imperante Hadriano : *et postmodum* martyrio coronatus, sub Antonino Pio. *Integra Acta dabuntur* XXXI *Julii. Dies martyrii a S. Telesporo peracti,* IV Nonas Januarii, *legitur etiam apud Anastasium et Luitprandum, itemque MSS. gestis Pontificum : ipseque ad eumdiem est inscriptus Martyrologiis Flori, Rabani, Notkeri et nonnullis MSS. At* Nonis Januarii *legitur in libro Pontificali, et refertur ab Usuardo, Adone, Bellino, cum hodierno Martyrologio Romano. Ad quem etiam aliqua ejus Acta a Sergero Paulo recens consarcinata, Joannes Bollandus edi sub nomine auctoris permisit ; quæ solidum nullum fundamentum habere postea comperiens, sæpius optavit a suo opere abesse, et solum substitui hæc, aut his quæ nunc damus similia. Ceterum* S. Telesphorum gloriosissime martyrium subiisse *scribit S. Irenæus lib.* 3 *cap.* 3.

memoria ejus in Actis SS. Faustini et Jovitæ

et S. Calimeri Episc. Mediolanensis.

Quis dies martyrii ?

X S. HYGINUS

I Hyginus annis duodecim, mensibus tribus, diebus sex. Fuit temporibus.....

II Yginus natione Græcus, ex philosopho de Athenis, sedit annos quatuor, dies tres, menses sex. Fuit autem a Consulatu Magni et Camerini, usque Orsito et Prisco. Hic Clerum composuit, et constituit gradus, et fecit ordinationes tres per mensem Decemb. Presbyteros quindecim, Diaconos quinque, Episcopos per diversa loca sex : qui etiam sepultus est juxta corpus B. Petri in Vaticano, III Kalend. Januarii, et cessavit Episcopatus dies tres.

54 *Quæ spectant ad tempus Sedis SS. Hygini, Soteris, et Pii Pontificum, clare, ut opinamur, deduximus die* XVII *Aprilis ad Acta S. Soteris, ad quæ Lectorem remittimus. Ob hiatum primi Catalogi, Consules desumuntur ex secundo Catalogo, etiam relati apud Anastasium et Luitprandum ; item in libro Pontificali ; et in MSS. Gestis Pontificum. Ex his priores* Sulpitius Camerinus et Quintius Niger Magnus *fuerunt anno Christi* CXXXVIII, *quo Hadriano successit Antoninus Pius.* At Ser. Cor. Scipio Orfitus, et Q. Nonius Priscus, Consules *posteriores, fuerunt anno* CXLIX, *post quem annum supervixit Hyginus ad diem* X *aut* XI *Januarii anni sequentis* CL, *Antonini Pii* XI ; *atque ad hos dies refertur ipse in variis Martyrologiis : et in hodierno Romano dicitur,* in persecutione Antonini martyrium consummasse. *Verum quia de ejus martyrio nihil legitur apud prædictos auctores, opinantur Molanus et Onuphrius,* Martyris titulum dari, quod multa pro Christi confessione fuerit passus. *Forsan verius diceretur* Martyr, *quod quadriennio inclusus carceri, vitam finierit, quo tempore S. Pius, ut infra constabit, ejus Vicarius Ecclesiam rexit.*

Tempus Sedis.

Quomodo Martyr habeatur.

XI S. ANICETUS

Anicetus *annis* ... a Consulatu Gallicani et Veteris, usque Præsente et Rufino. I

Anicius, natione Syrus, ex Patre Joanne, de vico Amisa, sedit annos undecim, menses quatuor, dies tres. Fuit autem a Consulatu Gallicani et Veteris, usque Præsente et Rufino. Hic constituit, ut Clericus comam non nutriret. Hic fecit ordinationes quinque per mensem Decemb. Presbyteros octo, Diaconos quatuor, Episcopos per diversa loca octo, qui etiam sepultus est juxta corpus B. Petri in Vaticano, XII Kalend. Maii : et cessavit Episcopatus dies VI. II

55 *Ad Acta S. Aniceti, die* XVII *Aprilis, difficultates discussimus, quæ hic moveri potuissent. Arbitramur eum ordinatum, S. Pio, ante S. Hygini Vicario, morbo, exilio, aut alia de caussa impedito. Sedit ab anno Christi* CL *usque ad annum* CLIII, *imperante Antonino Pio ; ita exigentibus Consulibus, etiam relatis apud sæpius memoratos Anastasium et Luitprandum, itemque in libro Pontificali et in MSS. Gestis Pontificum, ac Breviariis antiquis Romanis præcitatis. Videntur aliquot anni, Hygino ab aliquibus detracti, Aniceto assignati. Fuerunt autem Consules priores* Romulus Gallicanus et Antistius Vetus, *anno* CL. *Posteriores vero* Bruttius Præsens et M. Antonius Rufinus, *anno* CLIII.

Tempus Sedis ab anno 150 ad 153.

XII S. PIUS

Pius annis XV, mensibus IV, diebus XX. Fuit temporibus Antonini Pii, a Consulatu Clari et Severi usque duobus Augustis. Sub hujus I

hujus Episcopatu frater ejus Hermes librum scripsit, in quo mandatur contineturque, quod ei præcepit Angelus, cum venit ad eum in habitu Pastoris.

II Pius, natione Italus, ex patre Rufino, frater Pastoris, de civitate Aquileia, sedit annos octodecim, menses quatuor dies 3. Fuit autem temporibus Antonini Pii, a Consulatu Clari et Severi... Sub hujus Episcopatu frater ipsius Hermes librum scripsit, in quo mandatum continetur, quod præcepit Angelus Domini, cum venit ad eum in habitu Pastoris, et præcepit ei, ut sanctum Pascha die Dominica celebraretur. Hic fecit ordinationes quinque per mensem Decembris, Presbyteros octodecim, Diaconos undecim, Episcopos per diversa loca duodecim : qui etiam sepultus est juxta corpus B. Petri, v Idus Julii. Cessavit Episcopatus dies quatuordecim.

An postponendus S. Aniceto,

56 *Optatus Milevitanus lib.* 2, *et S. Augustinus epist.* 165, *cum hisce Catalogis Pium Aniceto postponunt. Fuit ante Anicetum Episcopus, sed Vicarius S. Hygini, quo tempore viguit Valentinus hæreticus. Sedit autem post S. Anicetum verus Pontifex annos octo, mortuus* duobus Augustis Consulibus. *Sunt hi* Marcus Aurelius Verus Cæsar, et Lucius Ælius Verus Cæsar, *tunc anno* CLXI *mense Martio facti Augusti Imperatores : et sic a* Consulatu Clari et Severi, *quo Pius factus est Episcopus et Vicarius S. Hygini, sunt anni* XV, *pro quibus, errore amanuensium, erant scripti anni* XX, *quos correximus.*

mortuus anno 161.

XIII S. SOTER

I Soter annis novem, mensibus tribus, diebus duobus. Fuit temporibus.........

II Soter, natione Romanus, ex patre Concordio, de civitate Fundis, sedit annos novem, menses sex, dies viginti unum. Fuit temporibus Severi, a Consulatu Rustici et Aquilini usque Cethego et Claro. Hic constituit ut nulla monacha pallam sacratam contingeret, nec incensum poneret intra sanctam Ecclesiam. Hic fecit ordinationes tres per mensem Decembrem, Presbyteros septemdecim, Diaconos octo, Episcopos per diversa loca undecim, qui sepultus est juxta corpus B. Petri, x Kalend. Maii. Cessavit Episcopatus dies undecim.

In Actis 22 *Aprilis pobaruntur Sedis ejus 9 anni.*

57 *Priores Consules* Q. Junius Rusticus, et Vettius Aquilinus *fuerunt anno* CLXII. *Unde major fuisset danda exercitatio, nisi* S. Soter *hoc mense* XXII *Aprilis coleretur : ad quem diem omnes controversiæ examinantur, ostenditurque integris annis novem sedisse, usque post* Consulatum Cethegi et Clari, *et usque ad dictum diem* XXII *aut* XXI *Aprilis; anni* CLXXI. *ubi admittimus facultatem, a Baronio concessam, his verbis :* Si quis certiorem de annis Soteris invenerit chronographiam, haud inviti assentiemur. *Servamus autem conditiones ab illo propositas, quas supra retulimus in Prologo nostro num.* 3.

XIV S. ELEUTHERIUS

I Eleutherius *annis* .... Fuit temporibus Antonini et Commodi, a Consulatu Veri et Erenniani, usque Paterno et Bradua.

Aprilis T. I

AUCTORE G. H.

II Eleuther, natione Græcus, ex patre Abundantio, de oppido Nicopoli, sedit annos quindecim, menses tres, dies duos. Fuit temporibus Antonini et Commodi usque Paterno et Bradua. Hic accepit epistolam a Lucio Britanniæ Rege, ut Christianus efficeretur per ejus mandatum ; et hoc obtinuit, ut nullus [cibus] repudiaretur a Christianis, maxime fidelibus, quem Deus creavit, qui tamen rationabiles sint. Hic fecit ordinationes tres per mensem Decemb. Presbyteros undecim, Diaconos septem, Episcopos per diversa loca quindecim ; qui sepultus est juxta corpus B. Petri, VII Kal. Junii. Cessavit Episcopatus dies septemdecim.

Legatio S. Irenæi

58 *Multa quæ hic forent dicenda, indicavimus* XXII *Aprilis, tum ad Acta S. Soteris decessoris, tum ad Vitam SS. Epipodii et Alexandri Martyrum Lugdunensium, ubi egimus de persecutione mota anno* XVII *Imperii Marci Aurelii Antonini, ac Christi* CLXXVII, *quando cum litteris Lugdunensium Romam ad S. Eleutherium missus est S. Irenæus adhuc Presbyter. Sedit S. Eleutherius annos quindecim, ab anno Christi* CLXXI, *et* Consulatu Severi, *aliis* Veri, *et* Herenniani *usque ad annum* CLXXXVI, *id est aliquot mensibus post* Consulatum Paterni, *aliis* Materni, et Braduæ. *Menses in secundo Catalogo* tres *indicati, et apud Anastasium* sex, *videntur perperam intrusi ; ideoque assentimur Baronio non admittendos, nisi dicatur, Eleutherius aliquamdiu S. Soteris Vicarius fuisse. Colitur hic sanctus Pontifex* XXVI *Maii; ubi, si res operam videatur mereri, plenius agere licebit de difficultate circa discrimen ciborum, ex præscripto legis veteris mundorum vel immundorum, tandem superata per decretum positivum; quo Christianis quibusvis, etiam genere et ortu Judæis, liberum esse pronuntiabatur, eo omni cibo vesci, a quo rationabilis natura per se non abhorret : quod Apostolus Paulus in medio relinquere maluerat, ne propter rem momenti per se non magni aut summe necessarii, offenderet animos zelosiorum Hebræorum ; satis pro tunc fore ratus, si imperaret impetraretque, ut is qui manducabat, puta suillas carnes, non manducantem non sperneret ; et qui non manducabat, manducantem non judicaret, Rom.* 14, 3. *Et Apostoli, Act.* 15, 29, *etiam conversos e gentibus a suffocato et sanguine jusserant abstinere, tamquam pro tunc necessariam præcipientes hujusmodi observantiam.*

Tempus Sedis ab an. 171 *ad* 186.

Decretum.

XV S. VICTOR

Victor annis novem, mensibus duobus, I
diebus decem....

Victor, natione Afer, ex patre Felice, sedit II
annos decem, menses duos, dies decem. Fuit temporibus [Commodi, Pertinacis, et Severi] Cæsaris, a Consulatu Commodi v et Glabrionis, usque Laterano et Rufino. Hic constituit, ut Pascha die Dominica celebraretur, sicut Pius. Hic fecit sequentes Cleros : martyrio coronatur. Constituit ut necessitate facienti, ubi inventus fuisset sive in flumine, sive in mari, sive in fonte aut stagno, tantum Christiana confessione declarata credulitatis) efficeretur integer Christianus, quicumque hominum ex gentilitio veniens ut baptizaretur. Fecit concilium, et interrogatio facta est de

VIII Pascha,

AUCTORE G. H.

Pascha, vel de die prima cum Theophilo Episcopo [Cæsareæ] de luna. Hic fecit ordinationes duas, Presbyteros quatuor, Diaconos quinque, Episcopos per loca duodecim; qui sepultus est juxta corpus B. Petri, v Kalend. Augusti: et cessavit Episcopatus dies undecim.

Tempus Sedis ab an. 186 ad 197,

59 *Multa hic in utroque Catalogo perturbata sunt. In secundo habebatur* temporibus Cæsaris. *Apud Anastasium et in libro Pontificali* temporibus Helii Pertinacis et Severi, *quibus* Commodum *præposuimus, uti constat ex Consulibus adjunctis: quorum priores fuerant*, Commodus Imperator v et M. Acilius Glabrio *anno* CLXXXVI; *posteriores*, Ap. Claudius Lateranus *et* M. Marius Rufinus, *anno* CXCVII. *Sedit ergo annos* XIII, *mortuus aut certe sepultus* v *Kalendas Augusti; ad quem diem cum antiquis Breviariis eum recolunt Rabanus, Bellinus et alii, ac denique Breviarium et Martyrologium Romanum hodiernum. Ast Usuardus, Ado aliique referunt ad diem* XX *Aprilis, quo die colitur quidem S. Victor, cum Felice, Alexandro et Papia Romæ passus; sed alterius potius Sedis Episcopus, uti ad eum diem diximus. Inter alia menda citatus in secundo Catalogo* Theophilus Episcopus, *scribebatur* Alexandriæ, *qui fuit* Cæsareæ in Palæstina.

cultus 28 Augusti,

non 20 Aprilis.

XVI S. ZEPHYRINUS

I Zephyrinus *annis* .... A Consulatu Saturnini et Galli, usque Præsente et Extricato.

II Zepherinus, natione Romanus, ex patre Abundantio, sedit annos septemdecim, menses sex, dies decem. Fuit temporibus Severi et Antonini, a Consulatu Saturnini et Gallicani usque Præsente et Stricato Consulibus. Hic constituit præsentiam omnibus Clericis et laicis fidelibus, sive Clericus, sive Levita, sive Sacerdos ordinaretur. Et fecit constitutum de Ecclesia, ut patenas vitreas ante Sacerdotes in Ecclesia ministri portarent: dum Episcopus Missam celebraret, ante se haberet Sacerdotes omnes adstantes, sic Missæ celebrarentur; excepto cum jus Episcopi interest, ut tantum Clerus sustineret: omnibus præsentibus, ex ea consecratione, de manu Episcopi, jam coronam consecratam acciperet Presbyter, tradendam populo. Hic fecit ordinationes quatuor per mensem Decemb. Presbyteros quatuordecim, Diaconos septem, Episcopos per loca tredecim: qui sepultus est in cœmeterio suo, juxta cœmeterium Calixti, via Appia: et cessavit Episcopatus ejus dies quinque.

Tempus Sedis, ab an. 190 ad 217,

60 *Consules indicati*, Tib. Aterius Satarninus et C. Annius Trebonius Gallus, *fuerunt anno Christi* CXCVIII, *Severi Imperatoris* V; *et* Brutius Præsens et Extricatus *anno* CCXVII, *Antonini Caracallæ* VI, *etiam relati apud Anastasium et Luitprandum, in libro, Pontificali, MSS. Gestis Pontificum, et antiquis Breviariis Romanis. Sedit ergo annis novemdecim. Additur apud Anastasium sepultus* VII Kalendas Septembris, *quo die colitur ut* Martyr, *licet martyrii nulla apud antiquos fiat mentio. Tunc igitur licebit explicare hoc ejus obscurissimum decretum, quod videtur spectare Eulogiarum sacrarum distributionem, non ipsam Dominici Corporis communionem.*

an martyrium illatum?

XVII S. CALLISTUS

Callistus, annos quinque, menses duos, dies decem. Fuit temporibus Macrini et Heliogabali, a Consulatu Antonini et Adventi, usque Antonino III et Alexandro. I

Callistus, natione Romanus, ex patre Domitio, de regione Urbe Ravennatium, sedit annos quinque, menses duos, dies undecim. Fuit temporibus Macrini, et Heliogabali, a Consulatu Antonini... et Alexandri. Hic martyrio coronatur. Hic constituit jejunium die Sabbati ter in anno fieri, frumenti, vini et olei, secundum Prophetam, quarti mensis, septimi et decimi. Qui sepultus est in cœmeterio Calepodii, via Aurelia, milliario tertio, pridie Idus Octobris. Hic fecit ordinationes quinque per mensem Decembris, Presbyteros quindecim, Diaconos quatuor, Episcopos per loca septem. Quievit Episcopatus dies quinque. II

61 Consules, Antonius Diadumenianus Cæsar, Macrini filius, et Adventus, *fuerunt anno* CCXVIII; Imperator autem Antoninus Heliogabalus et M. Aurelius Severus Alexander Cæsar, *anno* CCXXII. *Sedit igitur Callistus ab anno* CCXVII, *quo obiit Zephyrinus, usque ad dictum annum* CCXXII. *Illustria sunt Acta martyrii ejus per Notarios Ecclesiæ Romanæ, et forte a S. Antero dein Papa, conscripta: in iis continentur res gestæ et certamina SS. Calepodii Presbyteri, Palmatii Consulis, Simplicii Senatoris, et aliorum Martyrum, quos Ecclesia colit* X *Maii: ad quem diem dicta Acta pro præcipua parte danda prælo paravimus; plenius illustranda ad* XIV *Octobris, ad quem prædicti Consules indicantur in antiquis Breviariis Romanis sæpius relatis, item apud Anastasium et Luitprandum cum magno Actorum et Catalogorum consensu. Dicitur* Callistus Romanus ex regione, urbe Ravennatium *dicta: quam regionem optime explicat Marlianus lib. 5 Topographiæ urbis Romæ cap. 19, asserens esse* Transtiberinam regionem. Nam Augustus, *inquit*, victoria contra Antonium et Cleopatram potitus, binam instituit classem, unam apud Mesenium Lucaniæ portum, alteram vero apud Ravennam. Cumque Senatui esset cura, ut nulla Romam frequentaret multitudo, cui non esset habitandi locus publice assignatus; militibus Ravennatis classis hæc regio fuit assignata, quæ exinde Ravennatium urbs cœpit appellari. Quo nomine appellatum est templum et meritoria taberna, quam, ubi nunc est ædes D. Mariæ, fuisse legimus. *Hæc Marlianus, et consentiunt Acta S. Callisti.* Decretum *ejus putamus posse intelligi pro mensibus Julio, Septembri et Decembri, quibus successive absolvitur collectio frumenti, vini et olei; ad agendas Deo gratias, per quem uti dicitur Psalmo 4 v. 8 a fructu frumenti, vini et olei, multiplicati, seu multipliciter ditati fideles, recognoscerent acceptum beneficium. Porro numerandorum mensium initium hic fit a Martio, uti in sacris facere solebat etiam antiqua Judæorum Ecclesia.*

Tempus Sedis ab an. 218 ad 222

Acta antiqua et cultus.

Urbs Ravennatium Romæ:

Decretum.

XVIII S. URBANUS

Urbanus annos octo, menses undecim, dies duodecim. Fuit temporibus Alexandri, a Consulatu Maximi et Æliani usque Agricola et Clementino. I

Urbanus

II Urbanus, natione Romanus, ex patre Pontiano, sedit annos 8 menses decem, dies duodecim. Hic ministeria sacrata argentea constituit, et patenas argenteas viginti quinque; posuitque etiam Clericos. Hic sua traditione multos convertit ad baptismum, etiam Valerianum sponsum S. Cæciliæ : et multi martyrio coronati sunt per ejus doctrinam. Hic fecit ordinationes quinque per mensem Decemb. Presbyteros octodecim, Diaconos sex, Episcopos per loca septem. Qui sepultus est in cœmeterio Prætexta via Appia, quem sepelivit B. Tiburtius XIV Kalend. Junii, et cessavit Episcopatus dies triginta.

Tempus Sedis, ab an. 222 ad 230.

62 *Fuerunt hi Consules primi* Maximus et Papyrius Ælianus, *anno* CCXXIII; *tum* Calpurninus Agricola et Clementinus, *anno* CCXXX. *Proinde sedit post martyrium S. Callisti adhuc anno* CCXXII; *aut forsan ipso adhuc vivo Vicarius, usque ad* XXV *Maii anni* CCXXX; *ut præter annos* VIII *possint haberi menses* XI *aut* X. *Acta S. Urbani plurima ex variis MSS. collegimus : ex quibus sola illa prælo paravimus, quæ etiam ex MSS. Vaticanis edidit Antonius Bosius, per Notarios Ecclesiæ Romanæ coævos, quidni et a S. Antero dein Papa, conscripta atque in Ecclesia reposita? Nonnulla ex illis damus* XIV *Aprilis, quando celebratur memoria SS. Valeriani et Tiburtii, quorum hic mentio est facta.*

cultus 25 Maii,

Acta.

I CATALOGI PARS II.

De hac divisione egimus in Prologo nostro ; et continuo ex stylo ac modo procedendi, apparebit manifesta partis utriusque diversitas.

XIX S. PONTIANUS

I Pontianus annos quinque, menses duos, dies septem. Fuit temporibus Alexandri, a Consulatu Pompeiani et Peligniani. Eo tempore Pontianus Episcopus et Hippolytus Presbyter exules sunt deportati in insulam nocivam Sardiniam, Severo et Quintiano Consulibus. In eadem insula * discinctus est IV Kalend. Octobris, et loco ejus ordinatus est Anteros XI Kalendas Decemb. Consulibus supra scriptis.

** an defunctus?*

II Pontianus, natione Romanus, ex patre Calpurnio, sedit annos octo, menses quinque, dies duos, martyrio coronatur temporibus Alexandri, [sedit] à Consulatu Pompeiani et Peliniani. Eodem tempore Pontianus Episcopus et Hippolytus Presbyter exilio sunt deputati ab Alexandro in Sardiniam insulam Bucinam, Severo et Quintiano Consulibus. In eadem insula maceratus, et afflictus fustibus defunctus est tertio Kalend. Novemb. Hic fecit ordinationes duas, Presbyteros quinque, Diaconos quinque, Episcopos per loca sex : quem B. [illegible]ianus adduxit navigio, et sepelivit in cœmeterio Calisti via Appia, die depositionis ejus IX Kalend. Decemb.

63 *Progredimur etiam tota hac parte per Consules, qui (quod hactenus non erat factum) sæpius repetuntur, uti infra videbitur. Martyrio coronatum S. Urbanum diximus* XXV *Maii anno* CCXXX; *quo anno Pontianus adhuc aliquot mensibus sedit, et primo ejus Sedis anno, proximum* CCXXXI *inceperunt* Consules T. Claudius Pompeianus et Pelignianus, *aliis* Pelinianus *aut* Felicianus, *relati in utroque Catalogo, et apud Anastasium et Luitprandum; item in MSS. Gestis Pontificum et antiquis Breviariis. Anno vero* CCXXXV *fuerunt* Consules L. Catilius Severus, etc. L. Ragonitius Urinatius Quintianus; *quo anno Imperator Alexander, Mammeæ filius, cum regnasset annos* IX, *mense Martio occisus est : sub quo, ut in secundo Catalogo dicitur, aut certe sub ejus successore Maximino, S. Pontianus in insulam Sardiniam relegatus, et* defunctus *est aut* IV Kalendas Octobris, *aut secundum alios* III Kalendas Novembris, *quo die refertur in Martyrologio Rabani. Ejus corpus a S. Fabiano Romam delatum, ac sepultum dicitur* IX Kalendas Decembris, *quidni legendum* XIII Kalendas Decembris, *quo colitur?*

AUCTORE G. H. Tempus Sedis ab anno 230,

obitus in exilio anno 235.

sepultura Romæ.

XX S. ANTERUS

Anteros mense uno, diebus decem. Dormit III Nonas Januarii, Maximino et Africano Consulibus. I

Anterius, natione Græcus, ex patre Romolo, sedit annos undecim, mensem 1 dies 12, martyrio coronatur temporibus Maximini et Africani Consulum. Hic gesta Martyrum diligenter a notariis exquisivit, et in ecclesia recondidit, propter quod à Maximo Præfecto Martyr effectus est. Hic ordinavit unum Episcopum : qui sepultus est in cœmeterio Calisti via Appia IV Nonas Januarii, et cessavit Episcopatus dies duos. II

ANIMADV. PAP. I

64 *Creatus est* XI *Kalendas Decembris, id est biduo post sepulturam S. Pontiani, et sedit solum mense uno, diebus decem, mortuus anno* CCXXXVI, Consulibus Maximino Imperatore et C. Julio Africano, III Januarii, *quo die de illo egimus. Stupendum mendum est in altero Catalogo et apud Anastasium, ubi illi anni tribuuntur* XI *aut* XII, *plane expungendi : nisi dicatur Vicarius Urbani et Pontiani fuisse. Videtur tunc* Gesta Martyrum, *imo et hujus* Pontificum Romanorum *Catalogi priorem partem* exquisivisse, *et in ordinem redegisse.*

Tempus Sedis a 22 Novemb. ad Januarii an. 236.

Gesta Martyrum et Pontificum collecta.

XXI S. FABIANUS

Fabianus annos quatuordecim, menses undecim, dies decem. Fuit temporibus Maximini et Gordiani et Philippi, a Consulatu Maximini et Africani, usque Decio et Grato. Passus XIII Kalend. Februarii. Hic regiones divisit Diaconibus, et multas fabricas per cœmeteria fieri jussit. Post passionem ejus Moyses et Maximus Presbyteri et Nicostratus Diaconus comprehensi sunt, et in carcerem missi. Eo tempore supervenit Novatus ex Africa, et separavit de Ecclesia Novatianum et quosdam Confessores, postquam Moyses in carcere defunctus est : qui fuit ibi menses undecim, dies undecim. I

Fabianus,

AUCTORE G. H.

II Fabianus, natione Romanus, ex patre Fabio, sedit annos quatuordecim, mensem unum, dies undecim, martyrio coronatur. Fuit autem temporibus Maximini et Africani usque Decio II et * Quadrato, et passus est XIII Kalend. Februarii. Hic regiones divisit Diaconibus, et fecit sex Subdiaconos, qui septem Notariis imminerent, ut gesta Martyrum fideliter colligerent. Post passionem ejus Moyses et Maximinus Presbyteri et Nicostratus Diaconus comprehensi sunt. Eodem tempore Moyses in carcere defunctus est, qui fuit ibi menses undecim, et sic multi Christiani fugerunt. Hic fecit ordinationes quinque per mensem Decembr. Presbyteros viginti duos, Diaconos septem, Episcopos per loca quatuordecim, qui sepultus est in cœmeterio Calisti via Appia, XIII Kalend. Febr. et cessavit Episcopatus dies sex.

* al. Grato.

Tempus Sedis, ab an. 236 ad 250

65 *Repetuntur ante memorati* Consules Maximianus et C. Julius Africanus, *sub quibus creatus est Fabianus anno* CCXXXVI *circa diem* X *Februarii, et sedit* annos XIV, menses XI (*a nobis loco unius menses correctos*) dies decem, *nam alias fuisset creatus sub Consulibus anni sequentis : dicti autem* menses undecim *leguntur in MS. Thuano Anastasii, et in MS. Catalogo Pontificum ex Bibliotheca Palatina Romæ descripto : item in MSS. Gestis Pontificum, et in Martyrologiis Adonis, Usuardi et aliis ad* XX *Januarii, quo obiit anno* CCL, *quando Consules erant* Decius Imperator *et* Annius Gratus. *Qui additur* in carcere defunctus Moyses, *inscriptus est Martyrologio Romano ad diem* XXV *Novembris.*

XXII S. CORNELIUS

I Cornelius annos duos, menses tres, dies decem, a Consulibus Decio II et Decio, usque Gallo et Volusiano. Sub Episcopatu ejus Novatus extra Ecclesiam ordinavit Novatianum in urbe Roma, et Nicostratum in Africa. Hoc facto, Confessores, qui se separaverunt a Cornelio, cum Maximo Presbytero, qui cum Moyse fuit, ad Ecclesiam sunt reversi. Post hoc Centumcellis expulsus, ibi cum gloria dormitionem accepit.

II Cornelius natione Romanus, sedit annum unum, menses duos, dies tres, martyrio coronatur. Hic temporibus suis, rogatus à quadam matrona, corpora Apostolorum Petri et Pauli de Catacumbis levavit noctu : primum quidem corpus B. Pauli acceptum, B. Luciana posuit in prædio suo via Ostiensi, juxta locum ubi decollatus est. B. Petri Apostoli accepit corpus B. Cornelius Episcopus, et posuit juxta locum ubi crucifixus est, inter corpora Sanctorum, in templo Apollinis, in monte aureo, in Vaticano Palatio Neronis, III Kalendas Julii. Post hoc factum fecit ordinationem unam, Presbyteros septem. Qui etiam decollatus est ad templum Martis : cujus corpus noctu collogit B. Luciana, et sepelivit in crypta juxta cœmeterium Calisti, via Appia, in prædio suo, XVIII Kal. Octobris : et cessavit Episcopatus dies sexaginta sex.

66 *Videtur S. Cornelius creatus circa* IV *Junii anni* CCL, *cum post martyrium S. Fabiani Sedes vacasset mensibus quatuor, diebus quindecim. Primo autem Sedis ejus anno, inceperunt sequentem annum citati* Consules Decius Augustus II, et Q. Etruscus Decius Cæsar, *ejus filius; et anno sequente* CCLII *fuerunt* Consules Gallus et Volusianus *Imperatores, sub quibus martyrium passus Cornelius est* XIV *Septemb. cum sedisset annis duobus, mensibus tribus, diebus decem. Prædicti Consules desunt in secundo Catalogo, et apud Anastasium atque Luitprandum, item in libro Pontificali et MSS. Gestis Pontificum : et nihilominus (quod valde notandum est) pro his prioribus Consulibus ab Onuphrio in libro* 2 *Fastorum, ad annum Urbis conditæ* 1004, *citatur* Damasus in Vita S. Cornelii Papæ. *Id igitur Onuphrius habuit ex hoc Catalogo, saltem ut est apud Cuspinianum editus.*

Tempus Sedis ab an. 250 ad 252.

XXIII S. LUCIUS

Lucius annos tres, menses octo, dies decem. Fuit temporibus Galli et Volusiani, usque Valeriano III et Gallieno II. Hic exul fuit et postea nutu Dei ad Ecclesiam reversus. [Decessit] tertio Nonas Martii, Consulibus supra scriptis. I

Lucius, natione Romanus, ex patre Porfirio, sedit annos tres, menses tres, dies tres. fuit temporibus Galli et Volusiani usque ad Valerianum III et Gallicanum. Hic in exilio fuit : postea nutu Dei incolumis ad Ecclesiam reversus est. Hic præcepit, ut duo Presbyteri et tres Diaconi in omni loco Episcopum non desererent, propter testimonium Ecclesiasticum : qui etiam a Valeriano capite truncatus est III Nonas Martii. Hic fecit ordinationes duas per mensem Decemb. Presbyteros quatuor, Diaconos quatuor, Episcopos per loca sex : qui etiam sepultus est in cœmeterio Callisti, via Appia. Cessavit Episcopatus dies triginta. II

67 *Successit S. Cornelio, indicato anno* CCLII, Gallo et Volusiano et Imperatoribus et Consulibus, *et post exilium reversus, anno* CCLV *decessit* Valeriano Imp. III et Gallieno II Imp. Consulibus *hic notatis, et quidem* IV *Martii, quo die Acta dedimus : sedisset autem simul cum exilio* annis duobus, mensibus *aut* tribus (*ut plerique habent*) *aut* octo, *ut in primo Catalogo legitur ; sed S. Cornelii, Centumcellis exulis, Vicarius. Ordinationes duas fecit anno primo et ultimo ordinationis, Decembri mense, cum anno intermedio esset in exilio.*

XXIV S. STEPHANUS

Stephanus annos quatuor, menses duos, dies viginti unum. Fuit temporibus Valeriani et Gallieni, a Consulatu Volusiani et Maximini usque Valeriano III et Gallieno II. I

Stephanus, natione Romanus, ex patre Julio, sedit annos quinque, menses quinque, dies duos : martyrio coronatur. Fuit temporibus Valeriani et Gallieni et Maximi usque ad Valerianum III et Gallienum II. Hic constituit Sacerdotes et Levitas II

vestes sacratas in usum quotidianum non uti, nisi in ecclesia. Hic fecit ordinationes duas per mensem Decembris, Presbyteros quinque, Diaconos quinque, Episcopos per loca duos ; sepultus in cœmeterio Calisti, via Appia, III Nonas Augusti. Cessavit Episcopatus dies viginti duos.

Tempus Sedis, ab an. 253 in Vicariatu, et 5 mensibus in Pontificatu an. 255.

68 *Notati* Consules, Volusianus Imp. et M. Valerius Maximus, *fuerunt anno* CCLIII, *quando S. Lucio in exilium acto, præfuit Ecclesiæ S. Stephanus tamquam ejus Vicarius, mortuus iisdem Consulibus, quibus Lucius ; scilicet* Valeriano Imp. III et Gallieno Imp. II. *Qui etiam Consules ejus morti attribuuntur in Actis martyrii, ad diem* II *Augusti elucidandis. Hinc liquet primo numeros in Catalogo esse inversos, ac legendum* annos duos, menses quatuor *etc. Secundo constat eum fere* duos annos *fuisse Vicarium S. Lucii, at* menses *fere quinque verum Pontificem ; scilicet ab obitu S. Lucii, usque ad dictum* II *Augusti. Quia vero dictus* Maximus Consul, *dicitur in Actis S. Stephani* a dæmone arreptus expirasse, *ab illo alius est, qui triennio post cum Glabrione Consulatum gessit, de quo mox agemus.*

XXV S. SIXTUS II

I Sixtus annis duobus, mensibus undecim, diebus sex. Cœpit a Consulatu Maximi et Glabrionis, usque Tusco et Basso, et passus est VIII Idus Augusti. [Et Presbyteri præfuerunt] a Consulatu Tusci et Bassi usque in diem XII Kalendas Augusti. Æmiliano et Basso Consulibus.

Xistus, natione Græcus, ex Philosopho, sedit
II annum unum, menses decem, dies viginti quatuor. Martyrio coronatur. Fuit temporibus Valeriani et Decii. Truncati sunt capite cum B. Xisto VI Diaconi, Felicissimus, Agapitus, Januarius, Magnus, Vincentius, Stephanus, VIII Idus Augusti : et [Presbyteri] præfuerunt a Consulatu Maximi et Gravionis, usque ad Consulatum Tusci et Gravionis XIII Kalend. Augusti. Quo tempore fuit magna persecutio sub Decio [cœpta] et post tres dies passi sunt Laurentius ejus Archidiaconus, et Claudius [Subdiaconus], Severus Presbyter, et Romanus Ostiarius, et Crescentius Lector. Hic fecit ordinationes duas, Presbyteros quatuor, Diaconos VI, Episcopos per loca duo. Sepultus est in cœmeterio Callisti, via Appia. Nam VI Diaconi ejus, in cœmeterio Prætextati, via Appia, VIII Idus Augusti. Beatus vero Laurentius, via Tiburtina, in crypta, in agro Verano, IV Idus Augusti : et cessavit Episcopatus annos duos.

Tempus Sedis ab an 255 ad 258

69 *Cœpit Sixtus, post mortem Stephani, Pontificatum circa Kalendas Septembris anni* CCLV, *et primo Sedis anno inceperunt annum* CCLVI Consules Maximus et Glabrio, *martyrio affectus* VI *Augusti anni* CCLVIII, M. Aurelio Memmio Tusco, *aliis* Fucco, *et* Pomponio Basso Consulibus ; *cum sedisset* annos II, menses XI, dies VI *recte indicatos. Vacavit Sedes fere anno uno : et Presbyteri præfuerunt usque in* XXI *Julii anni sequentis, quo* Consules *erant* Fulvius Æmilianus et Pomponius Bassus II. *Hiulco sensui integrando interposuimus ex Anastasio aliquot verba* [ ] *uncis inclusa.*

XXVI S. DIONYSIUS

Dionysius annis octo, mensibus duobus, I
diebus quatuor. Fuit temporibus Gallieni ex die undecimo Kalendarum Augusti Æmiliano et Basso Consulibus, usque in diem septimum Kalendas Januarii, Consulibus Claudio et Paterno.

Dionysius, ex monacho, cujus generationem II
reperire non potuimus, sedit annos quinque, menses duos, dies quatuor. Fuit temporibus Gallieni ex die undecimo Kalendas Augusti, Æmiliano et Basso Coss. usque in die VI Kalend. Januarii, et Consulatu Claudii et Paterni. Hic Presbyteris Ecclesias dedit et cœmeteria ; et parochias et diœceses constituit. Hic fecit ordinationes duas per mensem Decemb. Presbyteros octo, Diaconos tres, Episcopos per loca undecim. Sepultus est in cœmeterio Calisti via Appia, quinto Kalendas Januarii : et cessavit Episcopatus dies quinque.

Tempus Sedis e Consulibus emendatum, ab an. 259 ad 269.

70 *Consules, accurate notati, annos Sedis indicant. Fuerunt relati hi, Fulvius quidem* Æmilianus et Pomponius Bassus *anno* CCLIX *quando die* XII *Julii creatus est Pontifex Dionysius :* Imperator *vero* Aurelius Claudius II *et* Ovinius Paternus *anno* CCLXIX, *quo mortuus est idem Dionysius* XXVI *Decemb. et inscriptus Martyrologiis Usuardi, Bellini, Romano et aliis. Sedit ergo annis decem, mensibus quinque, diebus quatuor : qui cum pluribus mendis a variis varie assignantur, sed a Consulibus, passim apud omnes adjunctis, verum Sedis tempus accipitur et stabilitur. Videntur interim. Antiocheni anno sequenti ignorasse ejus obitum ; cum epistolam Synodicam ei scriberent, quam Eusebius tempore Aureliani (qui a Martio anni* CCLXX *regnavit) exaratam scribit. Verum quia nulla Aureliani in dicta epistola mentio habetur, potuit citius scripta fuisse epistola et Aureliani nomen non recte apposuisse Eusebius, ignoscendo errore, cum distantia vix trium mensium sit, inter Dionysii obitum et Aureliani initium.*

XXVII S. FELIX

Felix annis quinque, mensibus undecim,
diebus viginti quinque. Fuit temporibus I
Claudii et Aurelianii a Consulatu Claudii et Paterni, usque in Consulatum Aureliani II et Capitolini.

Felix, natione Romanus, ex patre Constantio,
sedit annos quatuor, menses tres, dies XXV ; II
martyrio coronatur. Fuit temporibus Claudii et Aureliani, a Consulatu Claudii et Paterni, usque ad Consulatum Aureliani et Capitulini. Hic constituit super sepulcra Martyrum Missas colebrari. Hic fecit ordinationes duas per mensem Decemb. Presbyteros octo, Diaconos tres, Episcopos per loca undecim. Sepultus est in cœmeterio suo, via Aurelia, milliario secundo, III Kalend. Junii : et cessavit Episcopatus dies quinque.

71 *Iterum tempus Pontificatus dirigunt indicati Imperatores*

AUCTORE G. H. *Tempus Sedis ab an.* 259 *ad* 274.

peratores et Consules, passim ab omnibus admissi, atque etiam in antiquis Martyrologiis et Breviariis relati. Fuerunt Consules, præfati, Imp. Aurelius Claudius II et Ovinius Paternus, *anno* CCLXIX ; *sed quem totum occupavit, præter quinque ultimos dies, decessor Dionysius ; ut vel inde possemus suspicari, illius forsan Vicarium fuisse S. Felicem ; et ita* anni quinque, menses undecim, dies viginti quinque *possent haberi usque ad* XXX *Maii, quo die inscriptus est antiquis Breviariis et Martyrologiis, in quibus Imperatores et Consules hic indicati assignantur, et ultimi* Consules Imp. Aurelianus II et C. Julius Capitolinus *fuerunt anno* CCLXXIV, *ultra quem annum vixit S. Felix usque ad præfatum* XXX *Maii anni sequentis.*

XXVIII S. EUTYCHIANUS.

I Eutychianus annis octo, mensibus undecim, diebus tribus. Fuit temporibus Aureliani a Consulatu Aureliani III et Marcellini usque in diem VII Idus Decembris, Caro II et Carino Consulibus.

II Eutychianus, natione Tuscus, ex patre Marino, sedit annum I, mensem I, diem I. Fuit temporibus Aureliani, a Consulatu Aureliani III, et Marcellini, usque in diem Idus Decembris, Caro II et Carino Coss. Hic constituit fruges super altario benedici. Hic per loca trecentos sexaginta duos Martyres sepelivit. Hic fecit ordinationes quinque per mensem Decemb. Presbyteros quatuordecim, Diaconos quinque, Episcopos per loca novem : qui et sepultus est in cœmeterio Callisti, via Appia, VI Kalend. Augusti, et cessavit Episcopatus dies octo.

Tempus Sedis ab an. 275 *ad* 283.

72 *Consules assignati,* Imp. Aurelianus III et T. Avonius Marcellinus *fuerunt anno* CCLXXV ; *et posteriores,* Imp. Carus II et Carinus (*qui iterum repetuntur in sequenti Pontifice) fuerunt anno* CCLXXIII, *quo mortuus hic signatur* Eutychianus, VII *Idus Decembris ; ad quem et sequentem diem memoratur in antiquis Martyrologiis : et sic sedit annis octo, hic et apud Anastasium indicatis : sed menses* X *aut* XI *non consentiunt, nisi dicatur sub initium anni consecratus, et S. Felicis tum comprehensi aut aliter impediti Vicarius fuisse. Menda numerorum in adjunctis Catalogis ultro corruunt : de his agimus* XXII *Aprilis ad Vitam S. Caii successoris.*

XXIX S. CAIUS.

I Caius annos duodecim, mensibus quatuor, diebus septem. Fuit temporibus Cari et Carini, ex die XVI Kalendas Januarii, Consulibus Caro II et Carino, usque in X Kalendas Maii, Diocletiano VI et Constantio II Consulibus.

II Caius, natione Dalmata, et ex genere Diocletiani Imperatoris, ex patre Gaio, sedit annos undecim, menses quatuor, dies duodecim. Fuit temporibus Cari et Carini, ex die XV Kalend. Januarii, a Consulatu Cari II... Hic fugit persecutionem Diocletiani, in cryptis habitans, et Confessor quievit. Hic fecit ordinationes quatuor per mensem Decemb. Presbyteros sedecim, Diaconos septem, Episcopos per loca quinque : sepultus est in cœmeterio Callisti, via Appia, X Kalend. Maii. Cessavit Episcopatus dies undecim.

Sedit ab an. 283 *ad* 296.

73 *Omnia hic accurate designata consentiunt inter se et cum decessore : de utroque autem agimus* XXII *Aprilis ad Vitam S. Caii. Sedit hic a die* X *Decemb. anni* CCLXXXIII, *usque ad* XXII *Aprilis anni* CCXCVI. *Addendum,* temporibus Cari, Carini, Diocletiani et Maximiani ; *uti ex Consulibus patet et annis quibus præfuit Caius.*

XXX S. MARCELLINUS.

Marcellinus annis octo, mensibus tribus, I
diebus viginti quinque. Fuit temporibus Diocletiani et Maximiani, ex die pridie Kalendas Julias, a Consulibus Diocletiani VI et Constantio II, usque in Consulatum Diocletiani, IX et Maximiani VIII. Quo tempore fuit persecutio, et cessavit Episcopatus annos IV, mensibus sex, diebus viginti quinque.

Marcellinus, natione Romanus, ex patre Pro- II
jecto, sedit annos octo, menses quatuor, dies quindecim. Fuit temporibus Diocletiani et Maximiani, ex die Kalend. Junii, a Consulatu Diocletiani V et Constantii II, usque Diocletiani VIII et Maximiani VIII, quo tempore fuit persecutio magna, ita ut, infra triginta dies, quindecim millia hominum promiscui sexus, per diversas provincias, martyrio coronarentur. De qua re ipse Marcellinus ad sacrificium deductus est ut thurificaret, quod et fecit : et post paucos dies pœnitentia ductus, ab eodem Diocletiano, propter fidem Christi, cum Claudio et Quirino et Antonino capite sunt truncati et martyrio coronantur. Jacuerunt corpora sancta in platea dies viginti quinque, jussu Diocletiani ubi Marcellus Presbyter noctu collegit corpora Sanctorum, et sepelivit via Salaria in cœmeterio Priscillæ, in cubiculo quod patet usque in hodiernum diem; quod ipse præceperat pœnitens, dum traheretur ad occisionem, in crypta juxta corpus S. Crescentionis, VI Kalend. Maii. Hic fecit ordinationes duas per mensem Decembr. Presbyteros quatuor, Diaconos duos, Episcopos per loca quinque : et cessavit Episcopatus annos sex, menses sex dies viginti quinque, persequente Diocletiano Christianos.

Sedit ab an. 296 *ad* 304. *Vacat Sedes annis* 4.

74 *Quæcumque essent hic dicenda, deduximus ad* XXVI *Aprilis, quo die videtur a S. Marcello adhuc Presbytero sepultus ; sub initum hujus mensis aut etiam præcedenti Martio martyr coronatus, anno* CCCIV. *Ad ejus Acta probamus cessavisse Pontificatum annis* IV, *pro quo, amanuensium culpa, erant scripti anni* VI.

XXXI S. MARCELLUS.

Marcellus, anno uno, mensibus septem, I
dies viginti. Fuit temporibus Maxentii a Consulatu [Maximiani Herculei] X et Maximiani (Galeri I] VII, usque post Consulatum X et VII.

Marcellus,

II Marcellus, natione Romanus, ex patre Marcello, sedit annos quatuor. Fuit temporibus Maxentii, a Consulatu Maxentii IV et Maximi usque post Consulatum. Hic fecit ordinationes per mensem Decemb. Presbyteros viginti quinque, Diaconos duos, Episcopos per loca viginti unum. Sepultus est in cœmeterio Priscillæ, via Salaria, XVI Kalend. Februarii. Cessavit Episcopatus dies viginti.

Sedit ab an. 308 ad 310.

75 *Acta S. Marcelli dedimus ad* XVI *Januarii, sed non satis distincta ab Actis S. Marcellini : quod facimus* XXVI *Aprilis, die festo S. Marcellini : quo per magnam Græcorum oscitantiam non fuisse distinctum Marcellum, ibidem probavimus. Sedisse autem videtur a mense Maio fere finito, anno* CCCVIII, Consulibus Maximiano Herculeo X; et Galerio Maximiano VII, *usque ad* XVI *Januarii anni* CCCX, *qui notabatur* iterum post Consulatum X *et* VII.

XXXII S. EUSEBIUS.

I Eusebius, menses quatuor, dies sedecim, a XIV Kalend Maias, usque in diem XVI Kalendas Septembris.

II Eusebius, natione Græcus, ex Medico, sedit annos VI, mensem unum, dies tres. Fuit temporibus Constantini. Sub hujus tempora inventa est sancta Crux Domini nostri Jesu Christi V Nonas Maii. Hic baptizatus est Judas Quiriacus. Hic fecit ordinationes tres, Presbyteros tredecim; Diaconos tres, Episcoqos per loca quatuordecim. Hic Sepultus est in cœmeterio Callisti, via Appia, VI Nonas Octobris. Cessavit episcopatus dies sex.

Sedit mensibus 4 anno 310.

76 *Non indicantur Consules, quia iidem erant in Marcello signati. Sed aliquis hic error in numeris. Si sic scriberetur*, usque in diem postridie Kalendas Septembris, *reliqua intacta manerent, Colitur* XXVI *Septembris. Quæ in Catalogo secundo de Cruce inventa sunt inserta, erunt exactius excutienda die* III *Maii; et ad alium forsan Pontificem referenda; fabula autem de Juda Cyriaco refutanda ad* I *ejusdem Maii.*

XXXIII S. MELCHIADES.

I Miltiades annis tribus, mensibus sex, diebus * novem, ex die sexto Nonas Julias, a Consulatu Maximiano VIII Solo, quod fuit mense Septembri Volusiano et Rufino, usque in III Idus Januarii Volusiano et Aniano Coss.

** a . Octob.*

II Melciades, natione Afer, sedit annos tres, menses sex, dies septem, ex die Non. Julii a Consulatu Maximini VIII usque ad Maxentium II, qui fuit mense Septembri Volusiano et Rufino Coss. Hic constituit nulla ratione die Dominica aut quinta jejunium quis de fidelibus ageret; quia eos dies Pagani, quasi sacrum jejunium celebrabant. Et Manichæi inventi sunt in urbe ab eodem die. Hic fecit ut oblationes consecratæ per Ecclesias ex consecratu Episcopi dirigerentur, quod declaratur fermentum. Hic fecit ordinationem unam per mensem Decemb. Presbyteros quatuor, Diaconos tres, Episcopos per loca undecim : et cessavit Episcopatus dies quindecim. AUCTORE G. H.

Sedit ab an. 311 ad 314.

77 *Prius elogium, ut scriptum a S. Damaso, refertur ab Onuphrio ad an. Urbis Cond.* 1067. Imperator Galerius Maximianus VIII Consul, *periit hac æstate anni* CCCXI *et tunc fuerunt* Volusianus et Rufinus *substituti. Verum si Melchiades dicto anno, fuerit* 2 *Julii constitutus, solum duobus annis et sex mensibus, diebus octo aut novem sedisset. Nam* Volusiano et Aniano Consulibus *anno* CCCXIV *S. Melchiades mortuus est, idque vel aut* IV Idus Januarii, *quo die memoratur in Martyrologiis S Hieronymi, Rabani, Wandelberti, Notkeri et plurimis MSS. vel* III Idus Januarii, *quo die a paucis refertur. Tempus obitus confirmatur in Actis S. Silvestri successoris. Colitur S. Melchiades* X *Decembris, quo die sepultus traditur in libro Pontificali et MSS. Gestis Pontificum et antiquis Breviariis. Potuerunt tres anni Pontificatui assignari, quia duobus integris annis, et duorum annorum partibus præfuit Ecclesiæ. Verum contra si miles calculationes et numerorum corruptiones prævalere Consules, tam exacte indicatos, sæpius cum Baronio censuimus.*

XXXIV S. SILVESTER

Silvester annis viginti uno, mensibus undecim. Fuit temporibus Constantini, a Consulatu Volusiani et Anniani, ex die pridie Kalendas Februarii, usque in diem [pridie] Kalendarum Januariarum, Constantino et Albino Coss. I

Silvester, natione Romanus, ex patre Rufino, sedit annos viginti tres, menses decem, dies undecim, temporibus Constantini... et Volusiani, ex die Kalendarum Februarii, usque in diem Kalend. Januarii, Constantio et Volusiano Consulibus. Hic in exilio fuit, in montem Soractem persecutione Constantini concussus : et postmodum rediens cum gloria baptizavit Constantinum Augustum, quem curavit Dominus pro baptismo a lepra. Hic fecit constitutum de omni Ecclesia. Hujus temporibus factum Concilium cum ejus consensu in Nicæa Bithyniæ, et congregati sunt Sacerdotes, trecenti septemdecim Episcopi Catholici, et quorum chirographus cucurrit; alii imbecilles ducenti octo, qui exposuerunt fidem integram, sanctam, catholicam, et immaculatam : et damnaverunt Arium, Photinum, et Sabellium vel sequaces eorum. Et in urbe Roma congregavit Episcopos ducentos septuaginta septem, et damnavit Calistum et Arium et Photinum : et constituit ut Presbyterum Arianum non susciperet, nisi Episcopus loci designati : et chrisma ab Episcopo confici, et privilegium Episcopis [dedit] ut baptizatum consignent propter hæreticam suasionem. Hic constituit, ut nullus laicus crimen Clerico inferret. Hic constituit, ut Diaconi Dalmatica uterentur, palla linostina lævæ eorum tegerentur. Hic constituit, ut nullus Clericus propter causam quamlibet in curiam introiret, nec ante Judicem cinctum caussam diceret, nisi in ecclesia. Hic constituit, ut sacrificium altaris non in serico, neque in panno tincto celebraretur, II

AUCTORE G. H.

celebraretur, nisi tantum in lineo; sicut corpus Domini nostri Jesu Christi in sindone linea sepultum est, sic Missa celebraretur. Hic constituit, ut si quis desideraret in Ecclesia militare aut proficere, ut esset Lector ad annos triginta, Exorcista dies triginta, Acolythus annos quinque, Subdiaconus annos quinque, Custos Martyrum annos quinque, Diaconus annos quinque Presbyter tres, probatus ex omni parte etiam foris qui sunt, testimonium habere bonum, et sic ad Ordinem Episcopatus ascendere; nullum majoris vel prioris locum invadere, nisi ordinem temporum cum pudore cognosceret, omnium Clericorum votiva gratia. nullo omnino Clerico vel fideli contradicente. Hic fecit ordinationes sex per mensem Decemb. Presbyteros quadraginta quatuor, Diaconos triginta sex, Episcopos per loca sexaginta quinque. Eodem tempore fecit Constantinus Augustus basilicam in palatio Sessoriano, ubi etiam de ligno sanctæ Crucis Domini nostri Jesu Christi auro et gemmis conclusit. Eodem tempore fecit basilicam S. Laurentii. Eodem tempore fecit basilicam sanctorum Martyrum Marcellini Presbyteri et Petri Exorcistæ. Sepultus est B. Silvester via Salaria, in cœmeterio Priscillæ, milliario tertio ab urbe Roma, pridie Kalend. Januarii. Cessavit Episcopatus dies octo.

Consensu magno, sedit ab an. 314 *ad* 335.

78 *Interposuimus vocem* pridie *omissam, et sic omnia accuratissime concordant in Consulibus, annis, mensibus, diebus, et maxime in die* XXXI *Decembris, quo obiit et colitur.* Consules Volusianus et Anianus *fuerunt anno* CCCXIV; *at* Constantius et Albinus, *anno* CCCXXXV. *Fuerunt autem omnia accurate descripta, ab auctore, qui hoc tempore Romæ florebat. Sub eo habitum primum Concilium Oecumenicum Nicænum anno* CCCXXV.

XXXV S. MARCUS

I Marcus menses VIII, dies XX. Fuit temporibus Constantini, Nepotiano et Facundo Consulibus; ex die XV Kalend. Februarii, usque in diem Nonarum Octobrium, Consulibus supradictis.

II Marcus, natione Romanus, ex patre Prisco, sedit annos duos. Fuit temporibus Constantini, Nepotiano et Secundo Consulibus, ex die Kalendarum Februarii, usque in diem Kalendarum Octobris. Hic constituit ut Episcopus Ostiensis, qui consecrat Episcopum Urbis, pallio uteretur, vel ab eodem Episcopo Urbis Romæ consecraretur. Hic fecit ordinationes duas per Decembrem, Presbyteros quindecim, Diaconos sex, Episcopos per loca septemdecim. Sepultus est in cœmeterio Balbinæ, via Ardeatina, pridie Nonas Octobris: et cessavit Episcopatus dies viginti.

ANIMADV. PAP. 2 *Sedit anno* 336.

79 *Fuerunt anno* CCCXXXVI Consules, Nepotianus, et Julianus. *Reliqua conveniunt, modo præter* menses octo (*quos etiam Marco tribuit S. Hieronymus assignentur ex apographo Cuspiniani* dies XX; *pro quibus, errore amanuensium apud Bucherium, solum* dies XI *sunt excusi.*

XXXVI S. JULIUS

Julius, annos quindecim, menses duos, dies I
sex. Fuit temporibus Constantis, a Consulatu Feliciani et Titiani, ex die VIII Idus Februarii, in diem pridie Idus Aprilis, Constantio V et Constantio Cæsare Consulibus. Hic multas fabricas fecit, basilicam in via Portuensi, milliario III; basilicam in via Flaminia milliario II, quæ vocatur Valentini; basilicam Juliam, quæ est regione VII, juxta forum Divi Trajani; basilicam trans Tiberim, regione XIV, juxta Callistum; basilicam in via Aurelia, milliario III ad Callistum.

Julius, natione Romanus, ex patre Rusticio, II
sedit annos quindecim, mensem unum. Fuit temporibus Constantini, [a Consulatu] Feliciani et Maximiani. Hic fecit ordinationes tres per mensem Decembr. Presbyteros octodecim, Diaconos octo, Episcopos per loca octo: sepultus est in via Aurelia, in cœmeterio Calipodii, milliario III, pridie Idus Aprilis. Cessavit Episcopatus dies viginti quinque.

80 *Gesserunt Consulatum* Felicianus et Titianus, *anno* CCCXXXVII; *at* Constantius Augustus V et Constantius Gallus Cæsar, *anno* CCCLII, *quo Julius obiit die* XII *Aprilis et ad istum diem Acta ejus illustramus. Hic, præter morem primi Catalogi, nonnulla gesta ipsius Pontificis adduntur: an id a S. Damaso ejusve jussu fuerit factum, judicio aliorum relinquimus.*

Sedit ab an. 337 *ad* 352.

XXXVII S. LIBERIUS

Liberius fuit temporibus Constantii, ex die I
XI Kalendas Junias, in diem..., a Consulibus Constantio V et Constantio Cæsare.

FINIS CATALOGI PRIMI,

PROSECUTIO ALTERIUS.

Liberius, natione Romanus, ex patre Augusto, sedit annos quinque, menses tres, dies tres. II
Fuit temporibus Constantii usque ad Constantium Augustum VII. Hic exilio detruditur a Constantio, eo quod noluit hæresi Arianæ consentire, et fecit annos tres. Et congregati Sacerdotes, et cum consilio eorum Liberius, ordinaverunt in loco ejus Felicem Presbyterum Episcopum, venerabilem virum. Et fecit Concilium Felix, et invenit duos Presbyteros consentientes Constantio Augusto Ariano, nomine Ursatium et Valentem, et damnavit eos in Concilio quadraginta octo Episcoporum. Post paucos dies zelo ducti Ursatius et Valens, rogaverunt Constantium Augustum, ut revocaret Liberium de exilio, ut unam tantum communionem participaret excepto rebaptizare. Qui Liberius consensit præcepto Augusti, ut unam participationem conveniret communionis. Tunc revocaverunt Liberium de exilio. Eodem tempore Constantius una cum Ursatio et Valente convocaverunt aliquos, qui ex fæce

fæce Ariana erant, et misit et revocavit Liberium de cœmeterio S. Agnæ, ubi sedebat. Et ingressus Romam in ipsa hora Constantius, fecit Concilium cum hæreticis, simul Ursatius et Valens: et ejecit Felicem de Episcopatu, qui erat Catholicus, et revocavit Liberium. Ab eodem die fuit persecutio in Clero, ita ut intra Ecclesiam Presbyteri et Clerici necarentur. Qui Felix depositus de Episcopatu, habitavit in prædiolo suo a die III Kalendas Augusti. Ingressus Liberius in Urbem IV Nonas Augusti, consensit Constantio hæretico; non tamen rebaptizatus est, sed consensum præbuit. Fecit ordinationes duas, Presbyteros novemdecim, Diaconos quinque, Episcopos per loca octo. Sepultus est in cœmeterio Priscillæ via Salaria V Idus Septembris. Cessavit Episcopatus dies quinque.

XXXVIII S. FELIX II

Felix natione Romanus, ex patre Anastasio, sedit annos tres. Hic declaravit Constantium hæreticum, et rebaptizatum secundum. Hic martyrio coronatur. Hic fecit basilicam in via Aurelia, milliario ab Urbe secundo, ubi et requievit. Hic fecit ordinationem per mensem Decemb. Presbyteros XXI, Diaconos quinque, Episcopos per loca XVIII. Qui etiam capite truncatur, cum multis Clericis et fidelibus, occulte juxta muros Urbis, ad latus formæ Trajani, III Idus Novembris: et exinde rapuerunt corpus ejus nocte Christiani cum Damaso Presbytero, et sepelierunt in basilica supradicta XVI Kalend. Decemb. Cessavit Episcopatus dies XXXVIII.

ANNOTATA AD DUOS PONTIFICES.

81 Consules, Constantius Augustus V et Constantius Gallus Cæsar, *repetuntur: sub quibus S. Julius obiit* XII *Aprilis, et Liberius creatus est* XXII *Maii anno* CCCLIII. *Quibus relatis finit primus Catalogus: qui utinam ad S. Damasum usque fuisset deductus, tunc certiora de his duobus simul junctis potuissent sciri. Liberius autem cum sedisset tres annos, jussus in exilium abire, reliquit Pontificatum: et ipsius* consilio Sacerdotes congregati, in ejus locum ordinaverunt Felicem II. *Hic ergo in locum Liberii constitutus, ut verus Pontifex passim habetur, memoratus in omnibus antiquis Catalogis, Breviariis et Martyrologiis, et hactenus in Ecclesia Officio proprio colitur. Verum a Constantio Imperatore et aliis hæreticis, concitata contra eum et Clerum et adhærentem magna persecutione, depositus est* IV Kalendas Augusti, *quo die celebratur ejus festum, licet postmodum capite sit truncatus,* III Idus Novembris; *et a S. Damaso aliisque Christianis sepultus* XVI, *aut* XII Kal. Decembris. *Marcellinus et Faustinus, Presbyteri Luciferiani, in Præfatione Libelli Precum ad Imperatores Valentinianum, Theodosium et Arcadium, tradunt* Felicem defunctum, Valentiniano et Valente Consulibus, die X Kalendarum Decembrium. *Annus is foret* CCCLXV. Liberius, *restitutus, in Sedem Pontificiam, circa annum* CCCLVIII, *dicitur ibidem* humanis rebus exemptus, VIII Kalendas Octobris, Gratiano et Dagalaifo Consulibus, *id est anno* CCCLXVI. *Est hic variis Martyrologiis ad diem* XXIII *Septembris et sequentem inscriptus. Reliqua de his Pontificibus latius referuntur ab Anastasio Bibliothecario et accuratius exponuntur a Baronio in Annalibus, quos interim Lector consulat, dum hæc suo tempore in hisce Sanctorum Actis erunt accuratius discutienda.*

Liberius creatur 22 Maii anni 353, deponit Pontificatum. Felix verus Pontifex. Martyr obit an. 365. Liberius obit an. 366.

XXXIX S. DAMASUS

Damasus, natione Hispanus, ex patre Antonio, sedit annos septemdecim, menses duos, dies undecim... Fecit basilicas duas, unam ad viam Ardeatinam, ubi requiescit. Hic accusatus in crimine de adulterio, facta Synodo purificatur a quadraginta quatuor Episcopis, qui damnaverunt Concordium et Callistum Diaconos accusatores, et jactaverunt de Ecclesia. Hic fecit ordinationes quinque per mensem Decemb. Presbyteros XXXI, Diaconos XI, Episcopos per loca LI. Sepultus est in basilica sua, III Idus Decembris, cum matre sua et germana. Cessavit Episcopatus dies XXXVI.

82 *Liberio defuncto, ordinatus est S. Damasus, anno* CCCLXVI, *sub finem mensis Septembris: et cum sedisset annos* XVII, *menses* II, *dies* XI, *in Domino quievit* XI *Decembris anni* CCCLXXXII anno Pontificatus XVIII, Indictione X, Antonio et Siagrio Consulibus, *uti legitur in Marcellini Comitis Chronico. Aliquis Sciolus intruserat hæc verba,* Fuit temporibus Juliani: *quæ rejecimus. Sub eo habitum est Constantinopoli Concilium Oecumenicum secundum, anno* CCCLXXXI. *Sedit ab an. 366 ad 382.*

XL S. SIRICIUS

Siricius, natione Romanus, ex patre Tiburtio, sedit annos XV, dies XXXV. Hic constitutum fecit de Ecclesia, et direxit per provincias. Constituit, ut sine consecrato Episcopi loci cuilibet Presbytero non liceret consecrare. Hic constituit hæreticos sub manus impositione reconciliari. Hic fecit ordinationes quinque, Presbyteros XXXI, Diaconos XV, Episcopos per loca XXXII. Sepultus est in cœmeterio Priscillæ, via Salaria. VII Kalendas Martii. Cessavit Episcopatus dies XX.

83 *Creatus est Siricius anno* CCCLXXXIII, Merobaude II et Saturnino Consulibus *Ita Marcellinus, qui etiam Sedi ejus tribuit annos quindecim. Mortuus est anno* CCCXCVIII, *die* VIII *aut* VII *Kalendas Martii, ut plenius* dictum est *ad Vitam successoris.* Consecratum Episcopi, *de quo decretum loquitur, Anastasius explicat esse* fermentum; *de cujus distributione inter parochiæ ejusdem, in qua Episcopus sacrificat, Presbyteros facienda; qui non nisi eo suscepto, possent similes Eulogias populo distribuendas consecrare, videndus est Baronius Tom.* 3 *ad an.* 313 *num.* 49 *et seqq.* *Sedit ab an. 383 ad 398.*

XLI S. ANASTASIUS

Anastasius, natione Romanus, ex patre Maximo, sedit annos * III, dies X. Hic constituit, quoties Evangelia recitantur, Sacerdotes non sederent. Hic fecit ordinationes duas, Presbyteros quinque, Diaconos quinque, Episcopos per loca undecim. Sepultus est ad Ursum-Pileatum, V Kalendas Maii. Cessavit Episcopatus dies XXI.

** leg. IV.*

84 Anastasius I *creatus est circa Idus Martias anni* CCCXCVIII, Consulibus Honorio IV et Eutychiano, *uti exacte tradunt Prosper et Marcellinus; mortuus anno* CCCCII, *sepultus* XXVII *Aprilis, quo die ista ad ejus Vitam deducimus: et confirmantur ex successione S. Innocentii.* *Sedit ab an. 398 ad 402.*

AUCTORE G. H.

XLII S. INNOCENTIUS.

Innocentius, natione Albanensis, ex patre Innocentio, sedit annos quindecim, mensem unum, dies XXI. Hic constituit Sabbato jejunium celebrari, ideo quia Sabbato Dominus in sepulcro positus est, et discipuli jejunaverunt. Hic fecit ordinationes quatuor per Decembrem, Presbyteros XXX, Diaconos XII, Episcopos per loca LIV. Sepultus est ad Ursum pileatum V Kalendas Augusti. Cessavit Episcopatus dies XXI.

Sedit ab. an. 402

85 *Creatum esse* Innocentium I *anno* CCCCII, Imperatoribus Arcadio V et Honorio V Consulibus, *attestantur Prosper et Marcellinus. Sub eo autem habita sunt Concilia Milevitana duo : primum, eisdem Consulibus*, Sexto Kalendas Septembris : *secundum, extremi ejusdem Innocentii Pontificatu, etiam* sexto Kalendas Septembris, Theodosio VII et Palladio Consulibus : *qui est annus* CCCCXVI. *Subjunguntur duæ epistolæ Synodicæ ad Innocentium Papam, qui rescriptum misit datum* VI Kalendas Februarii, Honorio et Constantio Consulibus, *scilicet anno* CCCCXVII. *Post hoc rescriptum non diu superfuisse S. Innocentium, liquet ex epistola Zosimi successoris ad Episcopos Galliæ, data* XI Kalendas Aprilis, Honorio Augusto XI et Constantio II Consulibus. *Hinc colligimus primo, licet* Innocentius sepultus *dicatur* V Kalendas Augusti, *atque isto die colatur, Breviario Romano inscriptus ; videri tamen mortuum esse* XII *die Martii, quando sub eodem elogio* Pontifices Gregorius Magnus et Innocentius *referuntur ab Usuardo, Adone, Notkero, et aliis. Colligimus secundo aut non integros quindecim annos sedisse Innocentium, cum decessor Anastasius sit sepultus* XXVII *Aprilis, eoque die colatur ; aut dicendum hunc etiam aliquamdiu ante vita functum et S. Innocentium* XXII *Januarii creatum, et sic sedisse annos quindecim, mensem unum, dies viginti unum, hic indicatos.*

ad an. 417.

mortuus 12 Aprilis.

XLIII S. ZOSIMUS

Zosimus, natione Græcus, ex patre Apronio, sedit annum I. menses II, dies II, Hic constituit ut Diaconi lævam tectam haberent de palliis linostimis, et ut per Parochias cereus benedicatur. Hic fecit ordinationem unam per mensem Decembris, Presbyteros X, Diaconos III, Episcopos per loca VIII Sepultus est juxta corpus B. Laurentii, via Tiburtina, VI Kalendas Januarii. Cessavit Episcopatus dies XXI.

Sedit ab an. 417

86 *Fuisse ordinatum Zosimum*, Honorio XI et Constantino II Consulibus, *scribit Marcellinus, eumque scripsisse ad Episcopos Galliæ*, XI Kalendas Aprilis, *his ipsis Consulibus, supra indicatum est. Annus is erat* CCCCXVII, *quo anno plures scripsit epistolas, uti et sequenti anno*, Honorio XII et Theodosio VIII Consulibus : *quarum ultima, ad Episcopos per Byzantium constitutos, data est* XVI Kalendas Decembris. *Nec diu postea superstes, sepultusque* VII *alias* VIII Kalendas Januarii, *debuit sedisse* (*ut Anastasius habet*) annum unum, menses octo, dies viginti quinque. *Colitur* XXVI *Decembris.*

ad Decembrem anni 418.

XLIV S. BONIFACIUS

Bonifacius, natione Romanus, ex patre Jocundo Presbytero sedit annos * III, menses VIII, dies V. Hic sub contentione cum Eulalio ordinatur : et fuit dissensio in Clero menses VI dies XV. Et facta Synodo deponitur Eulalius sub aliis Episcopis, quia juste non fuerat ordinatus : et ex consensu omnium sedit Bonifacius Præsul, et constitutus Eulalius in civitate Neptina Episcopus. Hic constituit ut nulla mulier vel monacha pallam sacratam contingeret aut lavaret, aut incensum poneret in ecclesia, nisi Minister, nec servum Clericum fieri. Hic fecit ordinationem unam per mensem Decemb. Presbyteros XIII, Diaconos IV, Episcopos per loca XXXV. Sepultus est in cœmeterio S. Felicitatis via Salaria, VIII Kalendas Novembris. Cessavit Episcopatus dies IX.

* imo IIII.

87 Monaxio et Plinta Consulibus Romanæ Ecclesiæ Episcopatum egisse Bonifacium, *scribit Prosper. Est is annus* CCCCXIX, *quo Bonifacius scripsit epistolam ad Episcopos Galliæ, datum* sub die Idus Junias. *Mortuus fuit anno* CCCCXXIII, *ut ex successione S. Cælestini constat. Colitur* XXV *Octobris, quo die sepultus est.*

Sedit ab an. 419 ad 423.

XLV S. COELESTINUS

Cœlestinus, patria Campanus, ex patre Prisco, sedit annos VIII, menses X, dies XVI. Hic fecit ut Psalmi centum quinquaginta deberent ante sacrificium psalli, quod ante non fiebat, nisi tantum Epistola Pauli Apostoli et sanctum Evangelium, et sic Missæ celebrabantur. Hic fecit ordinationes tres per mensem Decemb. Presbyteros XXXII, Diaconos XII, Episcopos per loca XLVI. Sepultus est in cœmeterio Priscillæ via Salaria, VIII Idus Aprilis. Cessavit Episcopatus dies XXI.

88 *Ad Consulatum* Asclepiodoti et Mariniani *refertur initium a Marcellino et Prospero. Is est annus* CCCCXXIII. *Mortuus est anno* CCCCXXXII, VI *Aprilis, ad quem diem Acta ejus illustramus. Sub eo Ephesi habitum est Concilium generale tertium, anno* CCCCXXXI.

Sedit ab an. 423 ad 432.

XLVI S. SIXTUS III

Xistus, natione Romanus, ex patre Xisto, sedit annos VII, dies XVIII. Hic a quodam Basso incriminatus, accusatur. Ex præcepto Valentiniani Augusti, cum magna examinatione facta Synodo, purgatur a LIV Episcopis, et ejecit Bassum a communione. Hic fecit ordinationes, Presbyteros XXVIII, Diaconos XXII, Episcopos per loca LII. Sepultus est via Tiburtina, in crypta ad S. Laurentium. Cessavit Episcopatus dies XXI.

89 *Ordinatus traditur a Marcellino et Prospero* Consulibus Valerio et Aetio, *anno* CCCCXXXII; *mortuus anno* CCCCXL, XXVIII *Martii, ad quem diem Acta edidimus.*

Sedit ab an. 432 ad 440

XLVII S. LEO

Leo, natione Tuscus, ex patre Quintiano, sedit annos XXI, mensem I, dies XIII. Hic fecit constitutum de Ecclesia. Hic invenit duas hæreses, Eutychem et Nestorium ; et per rogatum Marciani Augusti, orthodoxi Principis, ex hujus præcepto factum est Concilium sanctorum Episcoporum in

in Chalcedone Orientis, in basilica sanctæ Martyris Euphemiæ, et congregati CCLXVI Sacerdotes, et aliorum chirographus cucurrit CCCCV Episcoporum; qui condemnaverunt Eutychem et Nestorium. Et post dies XLII iterum in unum congregati cum chirographis, qui præsentes fuerunt, exponentes fidem CC Episcopi, cum Augusto Marciano piissimo, qui fidem suam una cum Augusta Placidia publice ante conspectum sanctorum Sacerdotum Episcoporum declaravit, ubi iterum damnatus est Eutyches. Et postmodum rogat Imperator Marcianus, simul cum Episcopis XLV, et misit sacra, rogans Leonem Papam, ut fidem expositam fidei Catholicæ et Apostolicæ ei dirigeret. Beatus vero Leo et direxit tomum, et firmavit Synodum sanctam. Hic fecit epistolas multas, exponentes fidem Catholicam rectam, quæ hodie in archivio Ecclesiæ Romanæ tenentur, et decretalem quam per universum mundum spargens seminavit. Hic fecit ordinationes quatuor per mensem Decembrem, Presbyteros octoginta unum, Diaconos triginta unum, Episcopos per loca centum septuaginta quinque. Hic constituit ut monacha non acciperet velaminis capitis benedictionem, nisi probata fuerit in virginitate sexaginta annorum. Sepultus est in basilica B. Petri tertio Idus Aprilis. Cessavit Episcopatus dies VI.

90 *Creatum* Valentiano V et Anatolio Consulibus *testantur Prosper et Marcellinus. Is est annus* CCCCXL. *Mortuus est* CCCCLXI. *Acta ejus damus* XI *Aprilis. Sub eo desinit Chronicon Prosperi: sub eodem habitum est Chalcedone Concilium generale quartum anno* CCCCLI. *Sed quid de virginitate* annorum sexaginta, *vel ut alibi legitur* quadraginta: *cujus probatio ad velamen sacrum exigitur a monacha? Quamvis conspirantibus in eam lectionem exemplaribus, ausim mendum dicere; tam evidens quam antiquum; cujus primus auctor, de probatione, non propositi servati, sed ætatis citra corruptionem actæ agi existimans, absurdum crediderit* sex *vel* quatuor annos *scribere, et posuerit* quadraginta, sexaginta. *Sex autem vel quatuor anni, uti ad ætatem pauci sunt, imo nulli,* (*utpote qui vix infantiam excedunt*) *ita in puberibus diuturnum sunt spatium, ad experimentum constantiæ, cum hodie annus unicus probationis sufficiat. Sexaginta autem vel quadraginta annos ætatis qui requisisset, vix uni e multis spem reliquisset, unquam consequendi velaminis: cum tamen velatarum Virginum plena tunc ubique fuerint monasteria.* *Sedit ab an.* 440 *ad* 463.

XLVIII S. HILARUS

Hilarus, natione Sardus, ex patre Crispiniano, sedit annos quinque, menses tres, dies decem. Hic fecit decretalem et per universum Orientem direxit, et Epistolas de fide Catholica. Hic fecit ordinationem unam per mensem Decembrem, Presbyteros quindecim, Diaconos quinque, Episcopos per loca viginti duos. Sepultus ad S. Laurentium in crypta, juxta corpus B. Xisti. Cessavit Episcopatus dies decem.

91 Dagalaifo et Severino Consulibus, *id est, anno* CCCCLXI, *ordinatum testatur Marcellinus. mortuus est anno* CCCCLXVII, *inscriptus Martyrologio Romano ad diem* X *Septembris.* *Sedit ab an.* 461 *ad* 467.

XLIX S. SIMPLICIUS

AUCTORE G. H.

Simplicius, natione Tiburtinus, ex patre Castino, sedit annos quindecim, mensem unum, dies sex. Hic constituit ad S. Petrum et ad S. Paulum et ad S. Laurentium hebdomadas, ut Presbyteri manerent, propter baptismum et pœnitentiam petentibus: de regione prima, ad S. Paulum; de regione tertia, ad S. Laurentium; de regione septima, ad S. Petrum. Sub hujus Episcopatum venit relatio de Græcia ab Acacio, qui fuit Episcopus Constantinopolitanus, et adfirmabat Petrum Alexandrinum Eutychianum hæreticum, facta petitione ab Acacio. Tunc fuit Ecclesia exequens. Tunc Simplicius Præsul damnavit Petrum Alexandrinum, de quo Acacius innumerabilia crimina adfirmabat. Eodem tempore rescripsit Timotheus Catholicus et Acacius, dicentes: Quia vero in mortem * Presbyteri Catholici Petrus esset mixtus. Tunc Papa Simplicius dissimulans, numquam scripsit Acacio, sed damnavit Petrum. Hic fecit ordinationes per mensem Decembrim tres, Presbyteros quinquaginta septem, Diaconos undecim, Episcopos per loca octoginta duos. Sepultus est ad B. Petrum V Nonas Martii, et cessavit Episcopatus dies quinque. * *Anast.* Proterii.

92 *Ordinatus est Simplicius teste Marcellino,* Pusæo et Joanne Consulibus *anno* CCCCLXVII. *Ejus Vitam illustravimus ad diem* II *Martii, ubi dantur gesta in defensionem fidei contra Timotheum Ælurum, Petrum Fullonem, Petrum Mongum et Acacium, quæ hic satis obscure indicantur. Mortem ejus retulimus ad annum* CCCCLXXXIII. *Sedit ab an.* 467 *ad* 483.

L S. FELIX III

Felix, natione Romanus, ex patre Felice Presbytero, sedit annos VIII, menses XI, dies XV. Sub hujus Episcopatum iterum venit relatio a Patribus Græciarum: Petrum Alexandrinum revocatum ad communionem ab Acacio. Tunc venerabilis Papa Felix, mittens defensores ex constituta Synodo Sedis suæ, damnavit Acacium cum Petro. Post annos tres, iterum venit relatio ab Imperatore Zenone, ut penitus rediret Acacius. Tunc Papa Felix fecit Concilium, ex [cujus] consensu misit duos Episcopos Misenum et Vitalem, ut si invenirent complicem Petri Acacium, iterum damnarent; si non, offerret libellum pœnitentiæ. Qui dum introissent in civitatem Constantinopolim, corrupti pecunia data, supradictis Episcopis non fecerunt secundum præceptum Sedis Apostolicæ. Venientes vero Romam ad Sedem Apostolicam, fecit Papa Felix Concilium, et excommunicatione facta in Concilio, invenit eos reos, et ejecit Misenum et Vitalem Episcopos a communione. Tunc Misenus Episcopus non se tacuit corruptum per pecuniam: cui Concilium concessit tempus pœnitentiæ. Hoc vero factum temporibus, Odoacri Regis. Hic fecit ordinationes duas per mensem Decembrem: Presbyteros viginti octo, Diaconos quinque, Episcopos per loca triginta unum. Sepultus est apud B. Paulum. Cessavit Episcopatus dies quinque.

AUCTORE G. H. Sedit ab an. 483 ad 492.

93 *Fuit hic atavus S. Gregorii Magni, creatus* X *Martii anni* CCCCLXXXIII; *cujus Acta deduximus ad diem* XXV *Februarii : ejusque mortem, cum Victore Tunnunensi, ad annum* CCCCXCII *retulimus : et sic sedit annos* VIII, *menses* XI, *dies* XV.

LI S. GELASIUS

Gelasius, natione Afer, ex patre Valerio, sedit annos quatuor, menses septem, dies septem. Fuit temporibus Theoderici Regis et Zenonis Augusti. Hic suggestu Synodi, cum fletu sub satisfactione libelli purgatum, Misenum Episcopum revocavit. Hic fecit Sacramentorum præfationes cauto sermone, et epistolas fidei elimato sermone. Hic fecit ordinationes per mensem Decembrem, Presbyteros triginta duos, Diaconos duos, Episcopos per loca sexaginta septem. Sepultus est apud B. Petrum XI Kalend. Decembris. Cessavit Episcopatus dies sex.

Sedit ab an. 492 ad 496.

94 Anastasio et Rufo Consulibus, Romanæ Ecclesiæ Felici successisse Gelasium *anno* CCCCXCII, *supra cum Victore Tunnunensi retulimus. Sed jam anno proxime elapso epilepsia extincto Zenoni successerat Anastasius Imperator. Vita functus est Gelasius anno* CCCCXCVI, *sepultus* XI *Kalendas Decembris, eoque die inscriptus tabulis Martyrologii Romani.*

LII S. ANASTASIUS

Anastasius, natione Romanus, ex patre Petro, sedit annum unum, menses undecim, dies viginti quatuor. Hic fecit ordinationem unam per mensem Decembrem, Presbyteros duodecim, Episcopos per loca octo. Sepultus est apud B. Petrum in Vaticano, XII Kalend. Decembris, et cessavit Episcopatus dies quinque.

ab an. 496 ad 498.

95 *Videtur creatus adhuc mense Novembri relati anni* CCCCXCVI, *mortuus anno* CCCCXCVIII, *sepultus* XII *alias* XIII *aut* XVI *Kalendas Decembris.*

LIII S. SYMMACHUS

Symmachus, natione Sardus, ex patre Fortunato, sedit annos quindecim, menses sex, dies viginti quinque. Hic fuit temporibus Theoderici hæretici et Anastasii Eutychiani Augusti. Hic amavit Clerum et pauperes, bonus, prudens, humanus, gratiosus : et cum eo ordinatur Laurentius, sub * intentione Episcopi. Ex qua caussa separata est aliqua pars Clericorum vel Senatorum, alii cum Symmacho, alii cum Laurentio: et facta * intentione hoc constituerunt pariter, ut ambo Ravennam peterent ad judicium Regis Theoderici. Qui dum pervenissent, hoc judicatum æquitatis invenit, ut qui prior ordinatus fuisset, vel ubi pars maxima consentiret, ipse sederet in Sede Apostolica : quod tunc æquitas in Symmacho invenit et cognitio veritatis : et fuit Præsul beatus. Et eodem tempore Papa Symmachus fecit Synodum, et constituit Laurentium in Noceria civitate Episcopum, intuitu misericordiæ. Post annos vero quatuor zelo et dolo, ducti aliqui ex Clero et aliqui ex Senatu, incriminant Symmachum, et subornant testes falsos, quos miserunt Romam ad Regem Theodericum hæreticum; accusantes B. Symmachum ; et occulte revocant Laurentium Romam, et fecerunt schisma, et separaverunt se ab invicem, et pars aliqua a communione Symmachi, mittentes relationes Regi ; et petunt a Rege Theoderico Visitatorem Sedis Apostolicæ Petrum Altinatem. Eodem tempore B. Symmachus congregavit Episcopos centum viginti quinque : et facta Synodo purgatur a crimine falso, et damnatur Petrus Altinas invasor Sedis Apostolicæ, et Laurentius Nocerinus. Tunc ab omnibus Episcopis et Presbyteris et Diaconis et Clero redintegratur Sedi Apostolicæ B. Symmachus, cum gloria, apud B. Petrum sedere Præsul. Fecit ordinationes in urbe Roma quatuor mense Decembri, Presbyteros quadraginta septem, Diaconos quindecim, Episcopos per loca centum quinquaginta septem. Sepultus est apud B. Petrum, sub die XIV Kalendas Augusti, in pace. Cessavit Episcopatus dies tres.

* *Anast.* contentione, *forte* contentione Episcopii

* *Iterum Anast.* contentione.

ab an. 498 ad 514.

96 *Creatus est adhuc anno* CCCCXCVIII, *mortuus anno* DXIV, *sepultus die quo colitur* XIX *Julii, quando Acta erunt illustranda.*

LIV S. HORMISDAS

Hormisda, natione Campanus, ex patre Justo, de civitate * Frisione, sedit annos VIII, dies XVI. Hic Episcopatus auctoritate, ex constituto Synodi, misit in Græciam secundum humanitatem Sedis Apostolicæ : et reconciliavit Græcos, qui obligati erant sub anathemate, propter Petrum Alexandrinum et Acacium Constantinopolitanum. Hic Papa perrexit ad Regem Theodericum Ravennam ; et ex Concilio Regis direxit Ennodium Episcopum Ticinensem, et Fortunatum Episcopum Catanensem, et Evantium Presbyterum Urbis, et Vitalem Diaconum Urbis, euntes ad Anastasium Augustum, ut sub libelli satisfactione [Græci] revocarentur : [sed] nihil egerunt. Item secundo misit Hormisda Ennodium et Peregrinum Episcopos, et Pollionem Subdiaconum Urbis : et portaverunt epistolas fidei, et contestationes secretas numero XIX, et libellum per quem redirent Quod si noluissent epistolas suscipere, contestationes per civitates spargerent ; in quo noluit consentire Anastasius Augustus, eo quod erat in hæresi Eutychi consentiens. Voluit itaque eos per remunerationem corrumpere. Illi autem, contempto Principe, nullatenus consenserunt accipere pecunias. Furore accensus Imperator ejecit eos per locum * periculosum, et imposuit eos in navi sub periculo mortis, cum Magistriano et Perfectiano, Heliodoro et Demetrio ; et hoc dedit in mandatis Imperator, ut nullam civitatem ingrederentur. Illi vero secretius supra scriptas epistolas fidei XIX, per manus monachorum Catholicorum, posuerunt per omnes civitates. Quæ tamen epistolæ susceptæ [non sunt] ab Episcopis civitatum ; qui consentientes Anastasio Augusto hæretico, timore eas Constantinopolim direxerunt in manus Anastasii. Furia ductus Anastasius, Papæ Hormisdæ inter alia sacra, hæc scripsit dicens : Nos jubere volumus, non nobis juberi. Percussus divino ictu Anastasius interiit. Sumpsit itaque Imperium Justinus orthodoxus, et mittens ad Sedem Apostolicam * [petiit ut redintegraretur pax Ecclesiarum]. Tunc

* *Anast.* Frisilone *videtur legendum* Frusinone *in Latio.*

* *Anast.* per posterulam *al.* per posticulum.

* *hæc suppleta ex Anastasio.*

Tunc Hormisdas, cum consilio Regis Theoderici, direxit Germanum Episcopum Capuanum, et Joannem Episcopum, et Blandum Presbyterum, et Felicem Diaconum Sedis Apostolicæ, et Dioscorum Diaconum. Quos is suscepit, munitos ex omni parte fidei, una cum libello, quomodo redirent Græci ad communionem Sedis Apostolicæ. Qui venientes juxta Constantinopolim, occurrit illis multitudo monachorum et Illustrium virorum, in quibus Justinus Imperator et Vitalianus Magister militum ; simul a Castello Rotundo quod dicitur, usque in civitatem Constantinopolim, cum gloria et laude, ingressi sunt, una cum Grato illustri. Ingressi itaque in civitatem, suscepti sunt a Justino Augusto orthodoxo cum gloria. Omnis itaque Clerus Constantinopolitanus, una cum Joanne Episcopo sentientes, eo quod gratiæ suscepti sint, incluserunt se intra ecclesiam majorem quæ vocatur sancta Sophia ; et Concilio facto mandaverunt Imperatori, dicentes : Nisi nobis reddita fuerit ratio, quare damnatus est Episcopus civitatis nostræ Acacius, nullatenus consentimus Sedi Apostolicæ. Et facto Concilio simul cum Justino Augusto, in conspectu omnium illustrium, tunc Legati Sedis Apostolicæ elegerunt ex suis Dioscorum Diaconum ad reddendam rationem : qui ita exposuit culpas Acacii, ut etiam omnes simul cum Justino Augusto acclamarent, dicentes : Et hic et in æternum damnetur Acacius. Eodem tempore jussit Justinus Augustus, accepta veritate, ut sine aliqua dilatione facerent libellum, ad omnes qui in regno Justini erant, ut redeant ad communionem Sedis Apostolicæ; quod etiam factum est, et concordaverunt ab Oriente usque ad Occidentem, et cucurrit pax Ecclesiæ. Qui textus libelli hodie archivio Ecclesiæ reconditus tenetur. Hic invenit Manichæos, quos etiam discussit sub examine plagarum, quorum codices incendio consumpsit ante fores basilicæ Constantinianæ. Hujus temporibus Episcopatus Africæ reordinatur, post annos septuaginta quatuor quod ab hæreticis fuerat exterminatus tempore persecutionis. Eodem tempore venit corona aurea, cum gemmis pretiosissimis, donum a Rege Francorum. Hic fecit ordinationes, Presbyteros... Episcopos per loca... Sepultus est apud B. Petrum VII Idus Augusti. Cessavit Episcopatus dies VI.

97 *Pontifex ordinatus est S. Hormisdas anno* DXIV; *mortuus, post* IX *annos Sedis, anno* DXXIII. *Quæ hoc loco habentur de Concilio repetito coram Justino Augusto, et reddita ratione damnati Acacii desunt apud Anastasium, in libro Pontificali, et in MSS. Gestis Pontificum : digna plane quæ hinc eruta cognoscantur. Reliqua poterunt discuti die* VI *Augusti, quo colitur S. Hormisdas, Martyrologio Romano inscriptus.* *ab an.* 514 *ad* 523

LV S. JOANNES

Joannes, natione Tuscus, ex patre Constantio, sedit annos duos, menses octo, dies quindecim, a Consulatu Maximi usque ad Consulatum Olybrii. Hic vocatus est a Rege Theoderico Ravennam : quem Rex rogans misit in legatione Constantinopolim ad Justinum Augustum, virum religiosum, qui summo amore religionis Christianæ voluit hæreticos extricare : nam summo fervore Ecclesias Arianorum in Catholicas dedicavit. Exinde iratus Theodericus Arianus voluit totam Italiam gladio perdere. Tunc Joannes venerabilis Papa egressus cum fletu et mugitu ambulavit, et viri religiosi Exconsules et Patricii, Theodorus, Importunus, Agapitus et alius Agapitus, hoc accipientes in mandatum legationis, ut redderentur ecclesiæ hæreticis in parte Græciarum : quod si non fuerit factum, omnem Italiam gladio perderet. Justinus autem Augustus, cum ei simul et Senatoribus tantis et talibus Exconsulibus et Patriciis urbis Romæ [occurrisset], omnem concessit petitionem ; et propter sanguinem Romanorum reddidit hæreticis ecclesias, secundum voluntatem Theoderici Regis hæretici, ne Christiani, maxime Sacerdotes, ad gladium mitterentur. Tunc vero, beatissimo Joanne Episcopo sed et viris illustribus positis Constantinopoli, Rex Theodericus, tenuit duos Senatores, Exconsules et Patricios, gladioque interfecit Boetium et Symmachum, quorum etiam corpora abscondi præcepit. Venientes vero supradicti viri cum Joanne Episcopo, post omnia per ordinem acta (Agapito Patricio defuncto in Græcia) suscepti sunt a Rege Theoderico cum dolo et grandi odio : quos gladio voluit punire ; sed metuens indignationem Justini Augusti orthodoxi, non fecit, tamen in custodia omnes cruciavit ; ita ut B. Joannes Papa, in custodia afflictione maceratus, deficiens moreretur : qui defunctus est Ravennæ cum gloria, XV Kalendas Junii, in custodia Regis Theoderici. Post hoc nutu Dei omnipotentis, quadragesimo octavo die postquam defunctus est Joannes Episcopus in custodia, subito Theodericus Rex interiit, a Divinitate percussus. Hic ordinationes fecit per loca. Cessavit Episcopatus per dies decem.

AUCTORE G. H.

98 *Auctor hujus Collectionis, voluit in ultimis duobus sui temporis Pontificibus annotare* Consulatus, et *ab an.* 523 *ad* 526. Maximus *quidem Consul, convenit in annum* DXXIII; Olybrius, *vero in annum* DXXVI. *Reliqua prælo paravimus danda* XXVII *Maii, quo colitur.*

LVI S. FELIX IV

Felix, natione Samnita, ex patre Castorio, sedit annos IV, dies quatuordecim a Consulatu Mavortii usque ad Consulatum Lampadi et Orestis, a die IV Iduum Julii usque in diem IV Iduum Octobris. Hic fecit basilicam SS. Cosmæ et Damiani in urbe Roma juxta templum urbis Romæ. Obiit temporibus Athalarici Regis, qui sub die III Iduum Octobris sepultus est apud B. Petrum. Hic fecit ordinationes duas, Presbyteros quinquaginta duos, Diaconos quatuor, Episcopos per loca viginti novem. Cessavit Episcopatus per dies III.

99 Mavortius *gessit Consulatum anno* DXXVII *et* Lampadius et Orestes *ad annum* DXXX, *ad quem an-* *ab an.* 527 *ad* 530. *num retulimus obitum ejus* XXX *Januarii, quo die ejus Acta dedimus.*

CONCLUSIO.

H*abes, benevole Lector, duos vetustiores Catalogos antiquorum Pontificum Romanorum, et in iis antiquissima*

AUCTORE G. H

sima Ecclesiæ Romanæ instrumenta, quæ circa successionem dictorum Pontificum hactenus potuerunt reperiri. Præposuimus epistolam S. Hieronymi ad S. Damasum Papam et hujus ad illum responsum : ex quibus colligitur priorem Catalogum a S. Damaso ad S. Hieronymum fuisse missum. Eminentissimus Cardinalis Baronius aliqua monita circa hoc studium proponit : quæ per hos Catalogos optime servantur. Primum est, in iis quæ sunt Romanæ Ecclesiæ majorem esse adhibendam fidem ejus alumnis quam ceteris. *Proinde contra Eusebium aliosque Græcizantes statuuntur* Cletus et Marcellus veri Pontifices, *diversi ab* Anacleto et Marcellino *iisdem* veris Pontificibus. *Et cum hasce Pontificibus* litterarum Martyrum Lugdunensium sincerum testimonium *optimo et securissimo modo servatum ostenditur : in quibus alterum erat dicti Cardinalis requisitum. Præterea, quod* libentioribus accipit auribus, tempora per Consules numerantur. *Quibus positis* si quis certiorem de annis invenerit chronologiam haud invitum assensurum *se addicit. Quare Catalogorum tempora cum iis, quæ dictus Cardinalis in suis Annalibus profert, componimus, ut facilius quilibet de re tota possit æquum judicium ferre, et Chronologia hactenus exposita uti Commodius, eo solum fine, ut suus veritati sit locus, quam si dicti Catalogi non contineant, gratissimo affectu certiorem viam sumus amplexuri.*

SYNOPSIS CHRONOLOGICA

Catalogorum præmissorum et Annalium Baronii circa XXXVII primos Romanos Pontifices.

		ANNI Catalogorum	ANNI Card. Baronii
Jesus Christus, *annis vitæ triginta tribus et mensibus tribus expletis, passus est et resurrexit; datoque Principatu Ecclesiæ S. Petro, in cœlos ascendit, duobus Geminis Consulibus Æræ vulgaris*	*anno*	29	34
S. Petrus *Romæ Cathedram collocat, primus ibi Pontifex*	*an.*	40	45
S. Petrus *obit Romæ cum S. Paulo*	*an.*	65	69
S. Linus, *ante Vicarius S. Petri* IX *annis, post Pontifex, obit*	*an.*	67	80
S. Clemens, *ab aliis Cleto postpositus, relinquit Pontificatum*	*an.*	76	102
S. Cletus, *ab aliis Clementi præpositus, obit*	*an.*	84	93
S. Anacletus, *a S. Cleto distinctus, obit*	*an.*	95	111
S. Evaristus *obit*	*an.*	109	121
S. Alexander, *sub Trajano Martyr, obit*	*an.*	117	132
S. Sixtus I *obit*	*an.*	127	142
S. Telesphorus *obit*	*an.*	138	154
S. Hyginus *obit*	*an.*	150	158
S. Anicetus, *ab aliquibus Pio postpositus, obit*	*an.*	153	175
S. Pius, *ab aliquibus Aniceto præpositus, obit*	*an.*	161	167
S. Soter, *post annos Pontificatus novem, obit*	*an.*	171	179
S. Eleutherius *obit*	*an.*	186	194
S. Victor *obit*	*an.*	197	203
S. Zephyrinus *obit*	*an.*	217	221
S. Callistus *obit*	*an.*	222	226
S. Urbanus *obit*	*an.*	230	233
S. Pontianus *obit*	*an.*	235	237
S. Anterus *obit*	*an.*	236	238
S. Fabianus *obit*	*an.*	250	253
S. Cornelius *obit*	*an.*	252	255
S. Lucius *obit*	*an.*	255	257
S. Stephanus, *ante Vicarius, et mensibus* V *Pontifex, obit*	*an.*	255	260
S. Sixtus II *obit*	*an.*	258	261
S. Dionysius *obit*	*an.*	269	272
S. Felix I *obit*	*an.*	275	275
S. Eutychianus *obit*	*an.*	283	283
S. Caius *obit*	*an.*	296	296
S. Marcellinus *obit*	*an.*	304	304
S. Marcellus, *creatus cum vacasset Sedes* IV *annis, obit*	*an.*	310	309
S. Eusebius *obit*	*eodem an*	310	311
S. Melchiades *obit*	*an.*	314	313
S. Silvester *obit*	*an.*	335	335
S. Marcus *obit*	*an.*	336	336
S. Julius *obit*	*an.*	353	352

Finit primus Catalogus, et nos hic cum illo.

EXER.

EXERCITATIO SINGULARIS,

De anno et die mortis S. Ambrosii Episcopi Mediolanensis.

Tractatui prædicto, de primis Pontificibus Romanis, adjungimus hanc exercitationem : ut alii potius suam ferant sententiam, hisce argumentis ponderatis. Hic ergo quærimus, quoto Æræ Christianæ anno, et quo mensis Aprilis die, ex hac mortali vita ad æterna gaudia regni cœlestis S. Ambrosius decesserit. Etenim hujus quæstionis resolutio quadamtenus pendet ex tempore S. Anastasii Papæ, cujus elogio hanc Diatribam junxissemus, nisi dignam æstimassemus quæ seorsim ab illo legeretur. Mensem, cum omnibus passim scriptoribus assignamus Aprilem, in quo etiam Acta S. Ambrosii darentur, nisi illa more nostro transmitteremus ad diem VII *Decembris, quando ob ejus Ordinationem solennissimo cultu festum celebratur in ecclesia Mediolanensi, imo et Romana. Nam in Missali, ad decorem sanctæ Ecclesiæ Mediolanensis anno* MDXXII *excuso, præscribitur non solum in dicto festo, sed etiam in Vigilia, propria Missa. Ecclesia Græca solennissimo ritu etiam celebrat festum S. Ambrosii dicto* VII *Decembris, cum elogio insigni quod Menologio Basilii Porphyrogenitii Imperatoris seculo Christi decimo insertum fuit. Placidus Pluricellus, in Zodiaco Ecclesiæ Mediolanensis, ad Vitam S. Ambrosii, citatis Joanne de Deis et Eugenio Cattanico, asserit,* in quodam Concilio Toletano statutum, ut celebritas S. Ambrosii fieret in illius Ordinatione, quæ more Romano, Græco et Ambrosiano agitur VII Decembris

Festum ordinationis solenne 7 Decembris ; etiam apud Græcos et Hispanos.

2 *In Breviario Romano, anno* MCCCCLXXIX *et postmodum sæpius recuso, dicto* VII *Decembris recitantur ad Matutinum novem lectiones de Vita S. Ambrosii, desumptæ ex illa, quam Paulinus Presbyter illius, in pluribus, et potissimum in iis quæ ejus obitum spectant, testis oculatus, rogatu S. Augustini conscripsit, ubi hæc de sancti Præsulis morte habentur.* Honoratus Sacerdos Ecclesiæ Vercellensis obtulit Sancto corpus Domini : quod ubi accepit, emisit spiritum, bonum viaticum secum ferens. Atque inde ad ecclesiam majorem, ante ea ipsa hora qua defunctus est, corpus ipsius deportatum est ; ibique eadem fuit nocte, qua vigilavimus in Pascha. *Hæc ibi. Mortuus ergo est antelucana hora in Sabbato sancto, non vero sacratissima nocte diei Paschalis, uti ex ejus Vita auctore Paulino scribere se putavit Baronius. Etenim apparet ex Paulini verbis, defuncti corpus mane delatum ad ecclesiam majorem, tota illa die ac sequenti nocte ibi fuisse. At vero,* lucescente die Dominico, *inquit Paulinus,* peractis Sacramentis divinis, corpus ejus de ecclesia levatur portandum ad basilicam Ambrosianam, in qua positus est. *Depositionis memoria celebratur in Ecclesia Ambrosiana* feria quinta in Albis *sive infra Octavam Paschæ : et tum in præfato Missali Mediolanensi, præter Missam Paschalem, præscribitur alia Missa de S. Ambrosio ; atque in Præfatione secundum usum dictæ Ecclesiæ, indicatur* triumphus S. Ambrosii, a morte miraculis clari, æthereum migrantis ad regnum. *Et hæc de obitu S. Ambrosii Sabbato sancto, ejusque cultu feria* V *Paschatis, et* VII *Decembris.*

Dies obitus est Sabbatum sanctum Pascha.

festum depositionis feria 5 post Pascha.

3 *Character anni, quo mortuus est S. Ambrosius indicatur a Paulino his verbis :* Revertens Ambrosius de urbe Aquileiensi uno die præcessit Imperatorem. Nec diu clementissimæ memoriæ Theodosius Imperator, susceptis filiis in Ecclesia et traditis Sacerdoti, in hac luce fuit. Post cujus obitum fere triennium supervixit Ambrosius. *Hæc ibi. Ast,* Olybrio et Paulino Consulibus, Indictione VIII *(is est annus* CCCXCV*)* Theodosium Magnum apud Mediolanum vita decessisse, *scribunt Marcellinus Comes, Prosper in Chronicis, et Socrates lib. 5 historiæ Ecclesiasticæ cap.* 25, *qui addit,* e vita abiisse decima septima Januarii, nocte adveniente ; post cujus obitum fere triennium supervixit Ambrosius, *id est inquit Baronius,* duos integros ac tertium inchoatum. *Verum, quidni* tres integros ac quartum inchoatum? *Num particula* Fere *passim apud omnes istius temporis scriptores idem significat, quod particulæ* Circiter *et* Quasi, *adeoque indifferens est æque ad excessum quam defectum definiti temporis significandum. Hoc ut probetur evidenter, vel unicus sufficit, qui tum vivebat, S. Hieronymus, et in re sanctissima, scilicet in translatione Evangelii S. Lucæ et Actuum Apostolorum ex Græco in Latinum ; ubi sine ulla exceptione indifferenterque particulam Græcam* ὡσεὶ *Latine reddidit* fere, quasi, circiter, *ut aliquot exemplis hic placet indicare. Lucæ 3* Jesus a *baptismate* erat incipiens QUASI triginta annorum, *Græce* ὡσεὶ ἐτῶν τριάκοντα ἀρχόμενος. *Lucæ 9 Saturati quinque panibus* viri FERE quinque millia ὡσεὶ ἄνδρες πεντακισχίλιοι. *Lucæ 23 in passione Christi* erat hora FERE sexta et tenebræ factæ sunt, ἦν ὡσεὶ ὥρα ἕκτη. *Actorum 2, post acceptum Spiritum sanctum et sermonem S. Petri,* appositæ animæ CIRCITER tria millia, ψυχαὶ ὡσεὶ τρισχίλιαι. *Actorum 5 Theodæ consensit* numerus virorum CIRCITER quadringentorum, ἀριθμὸς ἀνδρῶν ὡσεὶ τετρακοσίων. *Actorum 19, a Paulo Ephesi baptizati* omnes viri FERE duodecim ἄνδρες ὡσεὶ δεκαδύο. *Omittimus plura recensere, cum hinc satis liqueat eamdem particulam Græcam* ὡσεὶ *pro libitu a S. Hieronymo Latine redditam* quasi, fere, circiter, *quod idem est ac si alia phrasi diceretur* plus minus *aut* præter propter. *Ergo cum* post obitum Theodosii *dicitur* S. Ambrosius supervixisse fere triennium, *idem est ac si dicatur,* quasi aut circiter triennium : *aut* præter propter, *aut* plus minus quam triennium, *hæc autem sicut non necessario explicantur per defectum ; sed possunt imo debent explicari sæpe aut etiam sæpius per excessum (ut cum dicitur* Jesus quasi annorum triginta, *quos diebus* XIII *excedebat) ita etiam hic ad triennium adjici possent menses duo : et sic obierit S. Ambrosius anno* CCCXCVIII, XXII *Aprilis.*

Annus habendus triennio post mortem Theodosii Imperat.

Fere vente particula fere eadem quæ circiter *aut* quasi.

4 *Quod autem in casu sic fieri debeat probat Character* Indictionis XI *et* Consulatus Honorii Imperatoris IV et Eutychiani, *in annum* CCCXCVIII *concurrentes in Chronico ad annum* DXXXV *deducto, sub quibus characteribus Marcellinus Comes, ista scribit :* Romanæ Ecclesiæ Anastasius XXXVII Episcopus ordinatus, vixit annos quatuor. Ambrosius Mediolanensis, virtutum Episcopus sanctus, arx fidei, orator Catholicus, ad Christum Dominum migravit. *Ita ad dictam Indictionem et indicatos Consules traditur in editione ordinata ab Antonio Schonhovio Canonico Brugensi, et ita ipsi legimus apud Margarinum Bignium in editione prima Parisiensi bibliothecæ Patrum tomo 2, et in editione secunda tomo 7, item in bibliotheca Patrum Coloniensi a Severino Binio edita seculo 6 par. 2. Ediderunt etiam idem Marcellini Chronicon Josephus Scaliger cum Eusebii et aliorum antiquorum Chronicis, et anno* MDCXIX *Jacobus Sirmondus, ex pervetusto et optimæ notæ codice bibliothecæ Titianæ ; et ubique eadem ad dictam Indictionem et prænotatos consules, id est annum* CCCXCVIII, *traduntur : ut mirum sit a Baronio in citata Vita S. Ambrosii scribi,* expressius recenseri Ambrosii obitum a Marcellino Comite in Chronico, sub Cæsarii

Eumdem probant Indictio XI Honorio IV et Eutychiano Coss.

AUCTORE G. H.

Cæsarii et Attici Consulatu, id est ad annum CCCXCVII, *quod nusquam pòtuimus reperire.*

5 *Verum ex præposito Pontificatu S. Anastasii, in dicto Marcellini Comitis Chronico, ratio temporis ante relati manifesta redditur, etiam ex ipsius Baronii confessione, qui annum Christi* CCCXCVIII *ita auspicatur :* Aperitur novus annus Consulatu quarto Honorii Imperatoris et Eutychiani, idemque numeratus Domini trecentesimus nonagesimus octavus, quo octavo Kalendas Martii Siricius Papa, cum sedisset annos tredecim, mensem unum, et dies quatuordecim, ex hac vita migrans, sepultus est in cœmeterio Priscillæ, via Salaria : *et dein num.* 2 *addit,* Vacasse Sedem, post Siricii obitum, dies viginti... Qua ratione dicendum est, in locum ejus subrogatum successorem pridie Idus Martias. Hic fuit Anastasius, Maximi filius, Romanus. *Hæc Baronius : et huic æque ac Marcellino facem prætulit Prosper Aquitanus in Chronico, in quo ista leguntur,* Consulibus Honorio IV et Eutychiano, Romanæ Ecclesiæ XXXVII Episcopatum tenet Anastasius, annis quatuor. *Reliqua de S. Anastasio supra in Catalogis Pontificum attinguntur, et latius explicantur infra* XXVII *Aprilis, quo die ejus Vitam illustramus. Post assumptum ergo ad Summum Pontificatum S. Anastasium, pridie Idus Martias, sive die* XIV *Martii, qui tunc incidit in Dominicam secundam Quadragesimæ, superfuit in hac mortali vita S. Ambrosius ad Sabbatum sanctum, sive diem prævium ante festum Paschale, ut supra ex Paulino ostendimus.*

initium Anastasii Pontificis Romani ;

6 *Ejusdem anni* CCCXCVIII *probatio desumi potest ex pluribus Chronicis et codicibus pervetustis MSS. quos anno* MDCLXII *nos examinavimus Mediolani in illustri bibliotheca Ambrosiana, et apud* V. CL. *Joannem Baptistam Blanchinum Jurisperitum, virum in antiquitate Mediolanensi eximie eruditum : in quibus codicibus tradebatur* S. Ambrosius, *præter* annos XXIV sedisse adhuc menses IV, dies V aut X *Memoratus ante Placidus Puccinellus, Decanus Casinensis et Indagator venerandæ antiquitatis, a nobis Mediolani interrogatus, qua de causa in suo Zodiaco ad Vitam S. Ambrosii, præter citatos Sedis annos apposuisset integros* menses quatuor et dies quinque ; *ingenue respondit, se ita in antiquis codicibus reperisse. Fuisse autem S. Ambrosium in Episcopum ordinatum* VII *die Decembris, ex testimonio omnium Ecclesiarum et assidua ad dictum diem veneratione supra deduximus. Jam vero si ad diem* VII *Decembris addantur menses quatuor, habebitur dies* VII *Aprilis : huic si apponantur dies* X (*pro quibus alibi et facili errore scripti dies* V) *habebitur dies* XVII *Aprilis : qui dicto anno* CCCXCVIII *convenit in Sabbatum sanctum, quo S. Ambrosium vita hac functum fuisse supra ex Paulino demonstravimus. Fuit autem eo anno* CCCXCVIII *Pascha celebratum die* XVIII *Aprilis, cyclo Lunæ* XIX, *Solis* XV, *littera Dominicali* C.

Tempus Sedis quod fuit anni 24.

menses 4

dies 10.

7 *Ultimum argumentum suggerit S. Gregorius Episcopus Turonensis, qui seculo etiam sexto floruit, et tradidit S. Ambrosium in extasi celebrasse exequias S. Martini Episcopi Turonensis, quam lib.* I *historiæ Francorum cap.* 45 *asserit* transiisse media nocte, quæ Dominica habebatur, Attico Cæsarioque Consulibus, *quod diximus* VIII *die Novembris contigisse; depositum vero* XI *ejusdem mensis, quo deinceps celebrem in Ecclesia universa cultum habuit : et is est annus* CCCXCVII. *Hunc annum et diem obitus late probavimus* § VIII *ante Vitam S. Sigeberti Regis, die prima Februarii elucidatam, ad quam lectorem remittimus. Hunc eumdem annum et diem postmodum probaverunt Jacobus Grandamicus, in Chronologia Christiana de Christo nato et rebus gestis ante et post ejus nativitatem, ac potissimum in Appendice intervallo* 3 *cap.* 6 ; *Carolus le Cointe, in Annalibus Ecclesiasticis Francorum ad annum* 498 *num.* 7 *et sequentibus ; Joannes Maan, in sancta et Metropolitana Ecclesia Turonensi, in Vita S. Martini cap.* 30, *et alii. Necessario autem S. Ambrosius (si adhuc superstes, in extasi interfuit ejus exequiis mense Novembri anni* CCCXCVII, *et ipse mortuus est Sabbato sanctæ Paschæ) necessario, inquam, vixit adhuc anno sequente toties indicato* CCCXCVIII.

S. Ambrosium post obitum S. Martini, mortui anno 397

8 *Descripsit Gregorius Turonensis miracula S. Martini libris quatuor, et mox sub initium cum de Scriptoribus Actorum, et ordinatione ac transitu ejusdem egisset ; capite quinto libri primi hanc historiam ita explicat, passim in MSS. Actis S. Martini repertam.* Eo tempore (*scilicet quo S. Martinus migravit ad Dominum*) B. Ambrosius, cujus hodie flores eloquii per totam Ecclesiam redolent, Mediolanensi civitati præerat Episcopus. Cui celebranti festa Dominicæ diei ista erat consuetudo, ut veniens Lector cum libro, non antea legere præsumeret, quam Sanctus nutu jussisset. Factum est autem, ut illa Dominica, Prophetica lectione jam lecta, ante altarium stante qui lectionem B. Pauli proferret, beatissimus Antistes Ambrosius super sanctum altare obdormiret. Quod videntes multi, cum nullus eum penitus excitare præsumeret, transactis fere duarum aut trium horarum spatiis, excitaverunt, dicentes : Jam hora præteriit : Jubeat Dominus lectori lectionem legere : expectat enim populus valde jam lassus. Respondens autem B. Ambrosius, Nolite, inquit, turbari : multum enim mihi valet sic obdormisse, cui tale miraculum Dominus ostendere dignatus est. Nam noveritis, fratrem meum Martinum Sacerdotem egressum fuisse de corpore ; me autem ejus funeri obsequium præbuisse : peractoque ex more servitio, Capitellum tantum, vobis excitantibus non explevi. Tunc illi stupentes, pariterque admirantes, diem et tempus notant, solicite requirentes : qui ipsam diem tempusque transitus Sancti repererunt, quo beatus Confessor dixerat se ejus obsequiis deservisse. *Hæc S. Gregorius Turonensis.*

interfuisse ejus exequiis testantur S. Gregorius Turonensis,

9 *Ex hujus rei memoria permansit in Ecclesia Mediolanensi summa erga S. Martinum Episcopum Turonensem veneratio; et, ut prænotatur in antiquis Missalibus et Breviariis,* incipit liber Missarum totius anni secundum morem Ambrosianæ Ecclesiæ a vigilia et festo S. Martini, *cum duplici adscripta Missa. Item* incipit Breviarium secundum stylum et consuetudinem Ambrosianæ Ecclesiæ, et primo in Vigilia S. Martini Episcopi et Confessoris. *Quo fit ut ab eo festo incipiat Mediolanensibus Adventus ; ejusque sex assignantur Dominicæ, præter Vigiliam Nativitatis Christi, si in Dominicam incidat. Sed quod maxime ad rem nostram facit, dictæ extasi S. Ambrosii adstipulatur Breviarium Ambrosianum, dum in matutina Lectione de S. Martino ista præscribuntur legenda :* Itaque sanctitatis miraculorumque nomine illustris, jam unum et octoginta annos natus, anima Deo reddidit tertio Idus Novembris. Id quod S. Ambrosius præsensit, qui eodem tempore ad altare arctiori somno correptus, tertiaque post hora excitatus, Scitote, inquit, fratrem meum Martinum exisse de corpore, meque ejus funeri piam operam dedisse. *Hæc ibi, quæ confirmat supra laudatus Placidus Puccinellus in suo Zodiaco ad Vitam S. Ambrosii cap.* 30, *adducto ex codice MS. bibliothecæ Ambrosianæ aliquo testimonio his verbis :* Hic *Ambrosius* super altare, inter Lectionem et Epistolam, per spatium fere trium horarum in Ecclesia Mediolanensi [*obdormiscens interfuit*] sepulturæ S. Martini, et cappa ferrea [*id est ferruginea*] indutus, corpus S. Martini sepelivit : ubi chirothecam dimisit Pontificalem. Tandem a somno excitatur, cum ultimam Orationem super funus dicere incepisset. Quod postea compertum fuit, quod totus populus Turonensis ipsum oculis suis viderat ipsa hora et chirothecam. *Hæc ibi, quæ eadem videtur indicare*

Breviarium Mediolanen.

MS. Ambrosianum,

Joannes

Joannes Petrus Puricellus in Monumentis Ambrosianæ basilicæ cap. 84.

10 *Quando nos anno* MDCLXII, *ut supra insinuavimus* Mediolani antiqua monumenta perscrutabamur ; conspeximus opere musivo in choro S. Ambrosii hanc historiam depictam ;* *pictura a mille annis facta,* *cui antiquitatem mille annorum tribuendam esse censet dictus Puricellus cap* 87, *allegato tractatu Francisci Stavoli et Societate Jesu quem ut virum Ecclesiasticæ historiæ admodum peritum, laudat. Fuit eadem historia ut vera et sincera omni plane tempore æstimata, et ut talis relata a Vincentio Bellovacensi lib.* *alii historici.* 18 *Speculi historialis cap.* 33 ; *S. Antonino, par.* 2 *Chronici tit.* 10 *cap.* 11 § 4 ; *Petro de Natalibus, lib.* 10 *Catalogi cap.* 47. *et passim ab aliis, quos enumerare longum foret : sufficiant Sanctorum Acta in quibus eadem historia attingitur. Auctor pervetustus Vitæ S. Antonii Padua, ad diem* XIII *Junii illustrandæ, asserit hunc Sanctum apud Montem-Pessulanum inter con-* *Auctor Vitæ S. Antonii de Padua.* *cionandum, capite operto inclinatum, aliquamdiu permansisse ; interim mirabili modo fuisse in propria ecclesia, et sub summo sacrificio* Alleluia *cecinisse,* quemadmodum, *inquit,* olim S. Ambrosius legitur beatissimi Martini funus, licet procul corpore abesset, curavisse. *Dedimus* VIII *Januarii Vitam B.* *B. Laurentii Justiniani,* *Laurentii Justiniani, a Bernardo Justiniano scriptam, in qua num.* 46 *dicitur venerabilem Eucharistiam sacræ cuidam Virgini, magnæ sanctitatis, seb absenti, impertiisse : et n.* 47 *addit illud facilius credi posse,* quippe cum legerimus Divum Ambrosium, cum esset Mediolani, Divi Martini exequiis interfuisse apud ultimas Gallias : Divum Severum item Ravennatem Episcopum ad S. Geminiani exequias Mutinam in spiritu concessisse. *In Vita S. Severi, a nobis diem primum Februarii elucidata cap.* 6, *auctor ob dictum* *S. Severis Episcopi Ravennatis* *miraculum ista addit :* In hoc specialis doni miraculo æstimare non immerito debemus Sanctum Domini Severum Archiepiscopum, per omnia B. Ambrosio æquiparandum : quia ut ille beatissimus Hierarcha S. Martini incomparabilis viri natalitio deservivit, sic et iste B. Geminiani. *Nam ut cap.* 3 *dictæ Vitæ S. Severi, et cap.* 4 *Vitæ S. Geminiani, a nobis ad diem* XXXI *Januarii illustratæ, traditur ; S. Severus* *S. Geminiani Ep Mutinensis.* *celebrans Missam Ravennæ, cum Lector epistolam S. Pauli esset recitaturus, in extasim raptus, interfuit exequiis S. Geminiani Mutinæ : quod Ravennates, missis Mutinam nuntiis, verum esse deprehenderunt. Floruerunt eodem tempore SS. Martinus et Ambrosius prædictique duo, sed ante illos defuncti, SS. Geminianus* *et B. Lidwinæ ;* *et Severus, Joannes etiem Brugman parte tertia Vitæ B. Lidwinæ* XIV *Aprilis num.* 236 *asserit, ab hac* visum spiritum Gerardi Coloniensis in Ægypto mortui evolantem ad æthera, Domino concedente, qui gloriosum Antistitem Ambrosium de obitu sanctissimi Confessoris Martini certificavit, et exequiis ejus interesse fecit. *Nolumus adferre plures hujus generis apparitiones, passim in Historiis sacris et Actis Sanctorum obvias.*

11 *Laudatus ante Puricellus in Monumentis Ambrosianæ Ecclesiæ cap.* 75 *et sequentibus agit de Basilica Faustæ, et cap.* 82 *asserit,* prope Ecclesiam Faustæ *denique pictura in basilica Faustæ* in Odeo expressam basilicam Ambrosianam, et inscriptum nomen MEDIOLANIUM. Infra vero, *inquit* S. Ambrosius Missam celebrans, altari sub tribuna rectus quidem at dormientis in modum accumbit, capite supra cubiti dexteri manum reclinato : præterea vero etiam Lector coram nonnullis aliis, Missæ sacro adstantibus, somnique illius novitatem pariter ac diuturnitatem mirantibus... Ex adverso latere inscriptum TORONICA, et in eadem ecclesia dum S. Martino funus celebratur, S. Ambrosius itidem illi præsens adnotatur, et subjecti versus sunt hujusmodi.

† Martinus moritur, sed vitæ dona meretur : *Auctore G. H. cum versibus adjunctis*
Tristatur mundus, adjubilatque polus.
Mors sua digna bono fertur celebrata Patrono,
Spiritus Ambrosii dum famulatur ibi.

12 *Hæc pluribus Puricellus, asserens* basilicæ statum effingi, qualem Ambrosii tempore habuerat. *At cap.* 85 *ista habet hic indicanda :* Communis passimque per Ecclesiam Catholicam recepta opinio hæc erat priusquam Cardinalis Baronius eam erroris manifesti argueret, cum in suis Notationibus ad Martyrologium Romanum sub die quarta Aprilis et undecima Novembris, tum etiam in Annalibus ad annum *Contra opinionem contrariam,* Christi CCCLII et CCCCII, nec non etiam in S. Ambrosii Vita, quam ejusdem operibus, prælo postea impressis diligenter a se collectam præmisit. His namque in locis doctissimus ille antiquitatis vestigator acerrime contendit, S. Martini funus minime vero per S. Ambrosium procurari potuisse : quippe cum hic obierit anno Christi CCCXCVII, Martinus autem quinquennio post, sive anno CCCCII. Quæ quidem Baronii doctrina, tametsi recenter tradita, et tot tantisque veterum scriptorum ac monumentorum testimoniis adversa, et ipsa vel etiam novitate suspecta ; mirum tamen est quantopere postmodum plerisque visa fuerit vendibilis et palmaris. Itaque cum recudendum typis esset Breviarium Ambrosianum, non defuere viri graves, qui Cardinali Archiepiscopoque nostro Federico Borromæo religionem injicere co- *constans sententia Federici Borromæi,* narentur, ut ejusmodi miraculum e Matutina S. Martini Lectione, recitari jam solita, detrahi juberet, tamquam commentitium, nec ulla prorsus fide dignum. Sed immotus ad hæc, nec e sententiæ suæ statu quidquam dimotus Cardinalis, antiquitatem ipsam, summo semper, si quisquam alius, in honore ac pretio habere solitus, præcise respondit ; non ita facile derogandam esse fidem historiæ sacræ, quam tantus Ecclesiæ Doctor, sanctitate, prudentia, gravitate, sapientia, eruditione commendatissimus, Gregorius Episcopus Turonensis, circiter annum Christi DLXX ad eam Sedem promotus, ac circiter DXCV postea defunctus, non temere sed absque dubio e continuata Turonensium traditione, certisque illius Ecclesiæ monumentis acceptam (vel etiam e *jubens historiam retineri in Breviariis,* Mediolanensis, e quibus alia tam multa in suos contraxit libros) tam fidenter litteris inter S. Martini miracula (qua quidem in re illum quam maxime cautum esse oportebat) consignasset : quamque postea communis non Ambrosianæ modo, sed etiam Romanæ consensus Ecclesiæ comprobasset : quin etiam cujus defensioni sua non deessent rationum monumenta. Irent igitur ipsi, sibique uni hunc scrupulum reservarent : se quidem nolle ut in ea Breviarii Ambrosiani parte quidquam innovaretur. Quocirca nec aliquid exinde innovatum fuit, quodque supra recitabamus, in hanc usque diem constanter perseverat. *Hæc Puricellus in Basilicæ Ambrosianæ monumentis anno* MDXLV *excusis.*

13 *Verum corruit præscripta Baronii argumentatio, per obitum tam S. Martini quam S. Ambrosii ad veram chronologiam exactum. Nam satis superque os-* *et merito.* *tensum est, S. Martinum anno* CCCXCVII, *die* VIII *Novembris mortuum et* XI *depositum fuisse : et jam hoc tractatu hactenus est demonstratum, S. Ambrosium superfuisse usque in Sabbatum sanctum Paschæ anni sequentis* CCCXCVIII ; *quod vel maxime confirmatur ex ipsa S. Gregorii Turonensis relatione, quod S. Ambrosius interfuerit exequiis S. Martini, Plurimum ergo gratulamur Ecclesiæ Ambrosianæ urbis et provinciæ Mediolanensis de tam præclara antiquitate ab Eminentissimo Cardinali Borromæo tam constanter conservata : utinam et alibi idem factum fuisset.*

14 *Decessisse ergo S. Ambrosium dicimus ex hac mortali vita* Indictione XI, Imperator Honorio IV et

AUCTORE G. H.

Quo errore videatur natalis S. Ambrosii rejectus in 4 Aprilis,

Eutychiano Consulibus, in nocte Sabbatum sanctum exordiente. Nunc si annus incipiatur ab initio Januarii aut prævia Nativitate Christi, numerandus erit annus CCCXCVIII; si vero tantum auspicemur a festo Paschali, uti olim solebat fieri tota Gallia etiam Cisalpina, atque adeo Mediolani fuerit dies iste, ultimus dies anni CCCXCVII. Ipse S. Ambrosius de Mysterio Paschæ cap. 2 asserit esse Pascha vere anni principium, primi mensis exordium, et ut cap. I dixerat recidivatum fidei annuæ felicitatis gaudium : et rursus cap. 3 illi est optabilis annis festivitas, et exordia gignensium rerum. Et S. Gregorius Turonensis, dein in fine Historiæ Francorum colligens summam annorum mundialium, numerat a transitu maris usque ad Resurrectionem Dominicam, et a Resurrectione Dominica ad transitum S. Martini. Quare valde notandum esse censemus, ob errorem, quo aliqui hujus differentiæ ignari, utrumque annum CCCXCVII, quem alii finiebant pridie Paschatis, supposuerunt pro eo, qui jam ab initio Januarii aut Nativitate Christi suum cursum ceperat. Deinde posito erroneo hoc fundamento, quæsierunt in quem mensis diem tali anno Sabbatum sanctum convenisset; et IV Aprilis invenientes, neque jam dubitantes, quin esset verus S. Ambrosii Natalis, ad eum diem nomen ejus Martyrologiis inscripserunt : quod utrum recte factum ab iis esset, alii scrutari operosius neglexerunt, eo quod dies depositionis celebraretur in Ecclesia Mediolanensi die quinta infra Octavam Paschæ, et celeberrimus cultus S. Ambrosii in Ecclesia Mediolanensi et Romana, itemque apud Orientales in Ecclesia Græca et apud Occidentales in Hispania, renovaretur die Ordinationis Episcopalis VII scilicet Decembris; atque ita error ille latius repere potuit. Porro, trecentis et triginta ut minimum ab obitu S. Ambrosii elapsis annis, primus, quantum assequimur, erronei istius calculi auctor vel saltem testis invenitur Beda venerabilis, in suo genuino Martyrologio tanti Sancti Natalem IV Aprilis indicans his simplicibus verbis : Mediolano depositio S. Ambrosii Confessoris. Bedam secuti sunt alii, etiam adjuncto prolixiori elogio, Florus, Rabanus, Wandelbertus, Usuardus, Ado, Notkerus, et passim recentiores.

in variis Martyrologiis ?

15 Conati fuimus illustrare sacram memoriam Jesu Christi, pro salute humana crucifixi ad diem XXV Martii: et pro ea isti diei vindicanda allegavimus ultra triginta antiqua Martyrologia, quorum vetustissimum S. Hieronymo tribuitur. Eumdem diem ex variis antiqui testamenti figuris confirmavimus, nec non ex testimoniis Tertulliani, Augustini, et Bedæ, et quidem teste S. Augustino, sicut a majoribus traditum suscipiens Ecclesiæ custodit auctoritas, octavo Kalendas Aprilis conceptus traditur, quo et passus. Interim, qui hic pro obitu S. Ambrosii ad diem IV Aprilis, et consequenter ad annum Christi CCCXCVII constituendo Martyrologium appellant fidem, eaque sola putant elidi posse tam certas et irrefragrabiles auctoritates, quibus eam mortem ostendimus ad annum CCCXCVIII et XVII Aprilis pertinere; in priori ista controversia, neglecta omnium antiquorum Martyrologiorum imo et Patrum auctoritate, Christum passum fuisse volunt III Nonas Aprilis, licet ad hunc diem nulla ejus in ullis fastis memoria celebretur.

ad quæ appellari miramur ab iis, qui negant Christum 25 Martii mortuum.

Refutatur argumentum de S. Simpliciano

16 Baronius in Notationibus ad diem IV Aprilis probare nititur suam sententiam ex concilio Carthaginensi, habito Kalendis Septembris Cæsario et Attico Consulibus, id est dicto anno CCCXCVII, eo quod ibi cap. 48 ista legantur : De Donastistis placuit, ut consulamus Fratres et Consacerdotes nostros Siricium et Simplicianum; et Siricium opinatur Romanum Pontificem, quem tunc adhuc vixisse supra diximus; Simplicianum, vero conjectat fuisse Episcopum Mediolanensem, quod nusquam legitur. Cum Ambrosius, præter consuetudinem, ex Præfecto provinciæ Mediolanensis et solum catechumeno, eligeretur, in Episcopum; ac dein baptizatus, post alios Ordines sacros susceptos, esset Episcopus consecratus; in ejus auxilium et directionem misit S. Damasus Papa dictum Simplicianum egregiæ eruditionis et spectatæ virtutis Presbyterum Romanæ Ecclesiæ : cui initium suæ conversionis se debere fatetur S. Augustinus lib. 8 Concessionum cap. 1 et 2, a Spiritu sancto instigatus, ut ad eum pergeret, qui sibi bonus apparebat servus Dei, et in quo lucebat gratia Dei, qui a juventute suo devotissime vixerat; ac tum longa ætate, in tam bono studio sectandæ viæ divinæ multa expertus, multa edoctus sibi videbatur, et passim pater Episcopi Ambrosii habebatur : quem hic ut patrem vere diligebat, ac moribundus successorem desiderabat dicens : Senex est, sed bonus (erat enim Simplicianus ævi maturior, uti Paulinus testatur) a quo cum S. Augustinus tum alia multa tum Victorini Rhetoris conversionem audivisset, animo ad hunc imitandum exarsit. Quidni ergo, cum Synodo indicatæ Carthaginensi interesset S. Augustinus, ac sciret S. Ambrosium multis ingruentibus negotiis impediri, forsan et adversa valetudine vexari; voluerit loca S. Ambrosii consuli Simplicianum, virum sibi optime notum, qui quæstionem dicto capite 48 propositam exacte noverat, scilicet usitatum apud Romanos et Mediolanenses morem baptizandi infantes. Præterea ad caput 47, quod præcedit in dicta Synodo Carthaginensi de Scripturis canonicis, quæ in Ecclesia leguntur, passim in omnibus Conciliorum editionibus subnotatur, illud caput haberi alterius Concilii Carthaginensis, post Consulatum Honori XII et Theodosi VII celebrati. Quapropter suspicio esse posset, sequens caput 48 similiter aliunde acceptum esse, aut nominibus perperam insertis haberi corruptum adeoque liquet inde circa obitum S. Ambrosii nihil posse erui; neque ob tam debile argumentum debere ullo modo rejici auctoritatem Paulini, Marcellini Comitis, S. Gregorii Turonensis et Ecclesiæ Mediolanensis. Sed hæc exercitationis causa viris eruditis et Ecclesiasticæ antiquitatis amantibus proposita cupimus, ut rei veritas elucescat.

quasi is anno 397 fuerit Mediolani Episcopus.

non sciret Presbyter sed S. Augustino notissimus.

MONITIO AD LECTOREM.

In Catalogo secundo Pontificum supra relato, optaremus sub finem singulorum elogiorum ea quæ habentur de diebus, quibus Episcopatus cessavit, alio charactere excusa fuisse, quod videantur a posteris subinde aut addita, aut numeris mutatis vitiata, aliqua confusionem adferre.

In Appendice III tomi nonnulla attinguntur de S. Marcellini lapsu et pœnitentia, uti etiam de S. Felicis II Pontificatu.

INDEX SANCTORUM

AD DECEM PRIMOS DIES APRILIS.

A

9 Abdiesus M. in Perside *ex Menæis* 821

2 Abundius Ep. Comensis 91 Vita. *Cap.* 1 Patria, familiaritas cum S. Amantio. Episcopatus. Zelus contra hæreticos 91 *cap.* 2 Missio Constantinopolim jussu S. Leonis Papæ. Zelus pro fide a Thodoreto laudatus 93. *cap.* 3 Concilium CP. Mortuus resuscitatus 94 Reliquiæ Pragæ 899

9 Acacius Ep. Amidæ in Mesopotamia *ex Socrate et fastis* 823

8 Ædesius M. Alexandriæ *ex Eusebio et Martyrologiis* 743

4 Aetius Ep. Barcinone M. 1 sec. *ex Martyroll.* 320

5 Afri Martyres sub Geiserico in Paschate passi. *ex Victore Uticensi et Martyroll. Rom.* 399

10 Africanus M. Afer 851, Vita *ex MS. Græco* 832

1 Agape, M. Heracleæ *ex Martyrologiis* 9

3 Agape, Chionia et Irene Virgines sorores Martyres §. 1 Acta martyrii antiqua Latina et Græca per Metaphrasten. Cultus sacer apud Latinos et Græcos 244. §. 2 Acta Græca posterioris scriptoris discussa. Errores aliorum detecti 246 § 3 Annus et dies martyrii 247. Acta martyrii auctore antiquo in Vita S. Anastasiæ. *ex pluribus MSS. et Mombritio cap.* 1 Domicilium et captivitas Aquileiæ 247. *Cap.* 2 Profectio Diocletiani et sanctarum Virginum Thessalonicam. Acta coram Dulcicio Præside divinitus punito 248. *cap.* 3 Acta coram Sisinnio Comite, et martyrium 249

2 Agapitus M. Thessalonicæ. *ex Martyrologiis* 68

3 Agathemerus M. in Mysia. *ex Martyrologiis* 243

4 Agathopus Diaconus M. Thessalonicæ 320. Acta *ex MS. Græco, Cap.* 1 Ordo, captivitas, constantia in fide 321. *cap.* 2 Oratio in carcere 322. *cap.* 3 Iterata confessio; martyrium 323. Acta Græca *a pag.* XXXVIII *ad* XLII.

2 Agatophus M. Thessalonicæ *ex Martyrologiis* 68

1 Alexander M. Thessalonicæ *ex Martyrologiis* 9

10 Alexander Afer M 860. Vita *ex MS. Græco* 861

5 Albertus Episcopus Montis-Corvini in Apulia 432. Vita auctore Alexandro Ep. Vulturariensi *ex MS.* 433

8 Albertus ex Canonico Regulari Episcopus primum Vercellensis, dein Patriarcha Hierosolymitanus, Legatus Apostolicus, et Legislator Ordinis Carmelitici. *Cap.* 1 Vita ante Patriarchatum, *ex Monumentis Ecclesiæ Vercellensis* 764. *cap.* 2 Prædictis contrariæ narrationes absque ulla veri similitudine excogitatæ *cap.* 3 B. Alberti ad Patriarchatum Hierosolymitanum vocatio et res in eo gestæ 777. *cap.* 4 Obitus et cultus in Ordine Carmelitarum 770. *cap.* 5 Regula quibusdam in Carmelo eremitis præscripta 773. *cap.* 6 Conditio et numerus quibus Regula data : hæc vero unde sumpta explicatur 774 et 909. *cap.* 7 Definitur ætas Brocardi, ad quem Regula missa, et primorum Priorum chronologia ordinatur 779. *cap.* 8 De anno datæ signatæque Regulæ, B. Alberti et S. Dionysii Papæ sigillis fictitiis, ac Ordinis signo recentiori 782. *cap.* 9 Breviarium ex usu sancti Sepulcri, Eremitis præscriptum in Regula, quale fuerit; quale Martyrologium 785. *cap.* 10 Regula a Summis Pontificibus approbata 787. *cap.* 11 Regula Albertina a Romanis Pontificibus aucta et mitigata 790. *cap.* 12 de Carpita seu cappa barrata Carmelitis ab Alberto concessa 792 *cap.* 13 Posterorum circa Carpitam errores, ejusque in albam cappam mutatio 794

6 Amandus, Comes Gisalbæ in Italia M. *ex Ughello, Bartholomæo de Peregrinis et Donato Calvo* 545

8 Amantius Ep. Comi *ex Breviario et Vita S. Abundii Ep. successoris* 743

8 Ammonius M. *ex Martyrologiis* 742

2 Amphianus M. in Africa *ex Martyrologiis* 67

9 Anastasius M. *ex Martyrologiis* 818

9 Antonius Pavonus M. Ordinis Prædicat. Saviniaci in Pedemontio 844. Compendium martyrii, *ex collectione Ambrosii Taegii* 845 Sententia contra homicidas *ex Chronico Ord. Prædicat.* 845

7 Aphraates Anachoreta in Syria 661. Vita auctore Theodoreto Ep. Cyri 662

2 Apphianus M. Cæsareæ in Palæstina 60. Acta Martyrii auctore Eusebio teste oculato 60

10 Apollonius Presb. M. Alexandriæ *ex Mroll.* 854

7 Aquilina junior Sinope ad Pontum Euxinum M. ustulata 659 660

3 Arestus M. Thomis in Scythia *ex Mroll.* 244

8 Asyncritus Ep. Hircaniæ M. *ex Menæis* 738

3 Attalas Ab. Ordinis S. Benedicti Tauromenii in Sicilia *ex Chronico MS. et Cajetano* 253

7 Aybertus Presb. Reclusus Ord. Benedictini in Hannonia 669. Vita auctore Roberto Archidiac. Ostrevandensi. Epistola ad Alvisum Ep. Atrebaten. 671. *Cap.* 1 Pia adolescentia. Vita eremitica Romanum iter, ingressus in Religionem 671. *cap.* 2 Reditus ad eremum. Vita asperrima. Sacerdotium 673. *cap.* 3 Zelus animarum. Confessiones auditæ 675 *cap.* 4 Obitus, sepultura, miracula 679. Miracula recentiora *ex Variis* 677

B

9 Badimus seu Bademus Archimandrita, M. in Perside 821. Vita *ex MS. Græco* 822. Acta Græca *pag.* XXXV *et sequenti.*

1 Basilius M. apud Græcos *ex Menæis* 10

9 Basilius M. *Ex Martyrologiis* 818

0 Beda junior mon. in territorio Rhodigino. Genuæ quiescens 856 Vita *ex MS. Cap.* 1 Ortus, educatio, vita Clericalis in palatio 858 *cap.* 2 Vita monastica, prodigiis cœlestibus illustrata 859. *cap.* 3 Translatio corporis Gavello Genuam 862. *cap.* 4 cultus apud Genuenses 863

3 Benignus M. Tomis in Scythia *ex Martyroll.* 244

6 Berthamus Ep. in Scotia *ex Breviar. Aberdonensi et aliis* 602

2 Bythonius M. in mari submersus *ex Menæis* 251

tum Beatificationis 389. *cap.* 7 Depositiones testium Panormi auditorum 391

H

7 Hegesippus Scriptor Ecclesiasticus. *Ex S. Hieronymo, Eusebio et Martyrologiis* 654

1 Hereneus M. Heracleæ *ex Martyrologiis* 9

6 Herenæus Ep. M. Nicomediæ *ex Martyrologiis* 534

7 Hermannus Josephus Ord. Præmonst. Steinfeldæ in Germania. *Comment. prævius* § I Vita ab oculato teste scripta, aliorum opera, ipsiusmet opuscula 679. § 2 Tempus vitæ : annus et dies obitus : cultus sacer 681 § 3 Reliquiæ, statuæ et imagines. Acta Romæ pro ejus cultu 682. Vita auctore Canonico Steinfeldensi Synchrono. *Tractatus* I. Acta in Vita 683. *cap.* I Ortus, pia educatio, studia, cultus Deiparæ Virginis et hujus apparitiones 684. *cap.* 2 Ingressus in Ordinem Præmonstratensem, studia, ministerium refectorii 686. *cap.* 3 Officium Sacristæ; contemplationes : miri odores collati. Reverentia erga nomen Mariæ, hujus apparitiones variæ 688. *cap.* 4 Nomen Josephi impositum et confirmatum cœlitus. Languores ejus varii et beneficia a Deipara accepta 691. *cap.* 5 Amor et reverentia erga Virgines Ursulanas. Elevatio mentis ex creaturis. Martyrium S. Engelberti revelatum 694. *cap.* 6 Mentis excessus et summa reverentia sub sacrificio Missæ 696. *cap.* 7 Sanctitas testimoniis approbata. Eximia ejus castitas et humilitas 698 *cap.* 8 Excellens caritas et patientia lilio comparata. Alia sanctitatis testimonia 700. *cap.* 9 In expositione Cantici Canticorum et aliis occasionibus redditus invisibilis. Alia ei beneficia præstita 703. *cap.* 10 Potus subministratus. Mors et sepultura prædicta. Tentationes superatæ 705. *Tractatus alter* de obitu, Translatione et miraculis. *cap.* I Rerum in vita gestarum anacephalæosis. Obitus et sepultura 707. *cap.* 2 Miracula in Translatione et post eam facta 708. *cap.* 3 Miracula *ex MS. Marchtallensi.* Epilogus 709. Processus Inquisitionis super fama sanctitatis. *Ex MS. Steinfeldensi. cap.* I Delegatio Commissariorum et commissionis susceptio 711. *cap.* 2 Articuli Commissariis propositi 712. *cap.* 3 Ocularis inspectio sepulcri et aliorum monumentorum 712. *cap.* 4 Parochorum Eyfliensium testimonia 714. *cap.* 5 Depositiones aliorum testium Steinfeldiæ auditæ 715. cap. 6 Examen Coloniæ institutum 716. *Appendix* Reliquiæ Antuerpiam allatæ et solenniter expositæ anno 1673 717

8 Hermes Ep. Dalmatiæ. *Ex Menæis*, 738

8 Herodion Ep. Novarum Patrarum M. *ex Menæis* 738

9 Hilarius M. *ex Mroll.* An corpus Compluti, Villovicosæ, Bononiæ ? 817

10 Hillarius M. Alexandriæ *ex Martyrologiis.* 854

6 Himnarus M. Nicomediæ *ex Martyrologiis* 534

5 Hirenæus M. Nicomediæ *ex Martyrologiis* 396

10 Holda Prophetissa *ex 4 lib. Regum et Menæis* 849

5 Honorius M. in Sicilia *ex Martyrologiis* 397

1 Hugo Ep. Gratianolitanus 36 et 892. Vita scripta jussu Innocentii II auct. Guigone Priore Carthusiensi coævo *ex dupl. MS. et Surio.* Prologus ad Rom. Pontificem 37. *Cap.* I S. Hugonis parentes, studia, canonicatus 38. *cap.* 2 Episcopatus Gratianopol. susceptus 39. *cap.* 3 Monachatus Cluniacensis per annum : frequens in Carthusia cum S. Brunone et aliis conversatio. Inter afflictiones donum lacrymarum 40 *cap.* 4 Oculorum et aliorum sensuum ac linguæ sancta custodia 41 *cap.* 5 Eleemosynæ sanctæ : munera spreta : dissidia sublata, Conciones. Auctoritas summorum Pontificum defensa 43 *cap.* 6 Morbus : monita visitantibus data : mors, sepultura 44

1 Hugo Ab. Bonævallis Ord. Cisterc. Vita *ex MS. Bodecensi et Vincentio Bellovac.* 47

9 Hugo Archiep. Rotomagensis 834. Diploma *ex Menisso* 835 et 904. Vitæ compendium *ex Chronico Fontanell.* 835. Translatio corporis ad Præposituram Hasprensem 837

I

3 Illyrius Thaumaturgus in Myrsinone monte Peloponnesi, *ex Menæis* 252

1 Ingenuana M. Thessalonicæ *ex Martyrologiis* 9

4 Ingenuus M. *ex Martyrologiis* 324

3 Irene soror S. Agapes Virgo et cum illa passa Thessalonicæ *vide a pag.* 244 *ad* 250

4 Isidorus Ep. Hispalensis § I Cultus Sacer. Vita hic danda. An auctor Lucas Tudensis ? 325. § 2 Mortis tempus et locus, Hispalis non Bononia. Monachatus an Benedictinus an Carmeliticus ? 327 et 895. § 3 Testimonia excellentis doctrinæ, beneficia Hispanis collata 328. Vita auctore Canonico Regulari Legionensi, forte Luca postea Episcopo Tudensi, *ex MS.* 329. *Cap.* I Prosapia illustris et sancta institutio in litteris 330 *cap.* 2 Notitia cum S. Gregorio Magno. Liber Etymologiarum scriptus. Scientia sacra adversus hæreses, inprimis Arianam 331. *cap.* 3 Orthodoxa fides propagata, in cellula clausi vita 333 *cap.* 4 S. Leandri Episcopi Hispalensis obitus et libri conscripti. Successio S. Isidori 334. *cap.* 5 Cura in institutione Clericorum, monachorum, laicorum. Iter Romanum. Pluvia impetrata : mortua resuscitata 336. *cap.* 6 Alphabetum orationis ad tentamenta adversarii repellanda et gratiam Dei promerendam 339. *cap.* 7 Epistolæ ad varios § I ad S. Masonem Emeritensem Episcopum 340. § 2 et 3. Ad Braulium discipulum et hujus responsum 341. § 4 ad S. Braulium 342. § 5 et 6. ad S. Eugenium Archiep. Toletanum et ad S. Leofredum Cordubensem Antistitem 343. *cap* 8 Synodus Hispalensis. Hæreticus conversus : cæcus illuminatus. Epistolæ ad varios 346. *cap.* 9 Synodus Toleti habita. Præparatio in morbo ad mortem 345. *cap.* 10 Obitus, sepultura, epitaphium, varia encomia 347. *cap.* 11 Abbreviatio Braulii de Vita ejus 349 Historia translationis *ex MS.* 351 *cap.* I Maxima Hispaniæ pars a Saracenis occupata, præcipua paulatim recuperata 351. *cap* 2 Corpus S. Justæ petitum ac S. Isidori impetratum : præviæ ejus apparitiones 353. *cap.* 3 Corpus S. Isidori Hispali Legionem delatum. Beneficia accepta 354. *cap.* 4 Virtutes et obitus Ferdinandi Magni. Reliquiæ in ecclesia S. Isidori adservatæ 356. *cap.* 5 Cæci et muti sanati. Aqua et pluvia concessa. Victoria de Saracenis data 358. *cap.* 6 Varii energumeni liberati. Epilogus 360. Eadem Acta Translationis primigenia *ex MS.* 895

9 Isidorus M. *ex Martyrologiis* 818

J

1 Jacobus de Padua Ord. Franc. M. in India 51 *Vide* Thomam de Tolentino.

8 Januarius M. in Africa. *Ex Martyrologiis.* 745

1 Joannes IV Ep. Neapolitanus 33. Vita auct.

Joanne

Joanne Diacono *ex MS. Vatic.* 33. Alia auct. Joanne eccl. Neapolit. Cimeliarcha *ex MS. ejusdem ecclesiæ* 34
8 Joannes de Organia Ab Bellopodien. in Catalonia Ord. Præmonstr. *ex MS. Chrysostomi Vander Sterre et Pagio* 799
3 Josephus Hymnographus CP. § 1 cultus Sacer. Legationis Romanæ et exilii tempora 266. § 2 Vitæ Scriptores. Canones compositi. Tempus mortis 267. Vita auctore Joanne Diacono CP. Interprete Joanne Florito collata cum MS. Græco 268. *Cap.* 1 Genus, et in vita monastica virtutes 269. *cap.* 2 Iter Constantinopolim et Romam. Captivitas in Creta 270. *cap.* 3 Liberatio. Canones scripti. Munus Sceuophylacis 272. Acta Græca *a pag.* XXX *ad* XXXIX.
9 Judæi ad fidem conversi, Martyres Leontinis in Sicilia. *Ex actis SS. Alphii, Philadelphi et Cyrini* 816
5 Juliana V. Priorissa Montis-Cornelii apud Leodium, Promotrix festi Corporis Christi. § 1 Vitæ varii scriptores. Locus natalis 435. § 2 Domus Montis-Cornelii, Regula S. Augustini ibidem observata 436 § 3 Quare Domus ista aliquibus primitus videatur fuisse instituti Præmonstratensis 438. § 4 Tempus vitæ et obitus. Reliquiæ translatæ, memoria sacra 440. Vita ab Auctore coævo descripta. *Ex MSS.* 442. *Liber* 1 *cap.* 1 Ortus, pueritia, in humanis conversatio 443. *cap.* 2 Peccata aliena ut propria ab ea defleta. Eximius affectus erga sacrificium Missæ et sacram Eucharistiam 445. *cap.* 3 Assumpti labores corporis et mentis : jejunia et vigiliæ 446. *cap.* 4 Eximia devotio ergo Sanctos, Deiparam Virginem, Christum incarnatum et SS. Trinitatem 448. *cap.* 5 Spiritu prophetico res variæ indicatæ, potissimum Evæ Virgini reclusæ 450. *cap.* 6 Tentati et ægri adjuti : dæmones compressi : Reliquæ detectæ 453. *Lib.* 2 455. *cap.* 1 Institutio domus Montis-Cornelii. Persecutiones toleratæ 455. *cap.* 2 Occasio instituendæ solemnitatis Venerabilis Sacramenti Corporis et Sanguinis Christi 457. *cap.* 3. Dicta solennitas inter varias adversitates promota et cœpta celebrari 459. *cap.* 4 Eadem solennitas variis redditibus collatis stabilita. B. Julianæ de ea colloquium cum Eva reclusa 462. *cap.* 5 Persecutio a Priore illata et sedata. Excellentia morum B. Julianæ. Mors Episcopi Leodiensis 464. *cap.* 6 Tribulationes Julianæ multiplices. Discessus in varia monasteria, dein Namurcum et ad monasterium Salesinnense 466. *cap.* 7 Gesta ejus in Salesinnes : prædictiones variæ : discessus Fossas. 469. *cap.* 8 Ultimus morbus, obitus, sepultura 472. *cap.* 9 Miracula post mortem 475. *Appendix* de Officio Ven. Sacramenti ex directione B. Julianæ composito 900
2 Julianus M. Thessalonicæ. *Ex Martyrologiis* 68
4 Julianus M. *Ex Martyrologiis* 324
2 Julius M. *Ex Martyrologiis* 68
4 Julius M. *Ex Martyrol. Coloniensi* 324

L

6 Leontius Gisalbæ in Italia. Reliquiæ et cultus 545
1 Leuconius Ep. Trecensis *ex Martyrol. et Officio proprio* 13
10 Licinius M. *Ex Martyrologiis* 855
6 Lucianus Gisalbæ in Italia. Reliquiæ et cultus 545
6 Lucius Gisalbæ in Italia. Reliquiæ et cultus 545

M

6 Macaria M. Alexandriæ. *Ex Martyrologiis* 535
7 Macaria seu Madiaria M. Antochiæ. *ex Martyrologiis* 655
1 Macarius Conf. Hegumenus monasterii Pelicetes *ex Menæis et MSS.* 31
8 Macarius M. in Africa *ex Martyrologiis* 742
10 Macarius Archiepiscopus Antiochenus Gandavi in Flandria 864. Vita antiquior jussu Eremboldi Ab. a monacho Gandensi scripta. *Ex MSS. Cap.* 1 Adventus S. Macarii Gandavum : Obitus sepultura 866. *cap.* 2 Miracula intra biennium post obitum patrata 867. Vita altera jussu Segeri Abbatis post elevationem corporis scripta *ex MSS.* 868. *cap.* 1 Ortus, educatio, studia, Episcopatus, virtutes, miracula 869. *cap.* 2 Peregrinatio per Palæstinam. Verbera et vincula tolerata : conversio multorum 871. *cap.* 3 Miracula inter peregrinandum, etiam per Germaniam patrata, 873. *cap.* 4 Peregrinatio per Belgium. Adventus Gandavum. Miracula 875. *cap.* 5 Sanitas cœlitus collata. Morbus, obitus, sepultura 877. *cap.* 6 Miracula, potissimum ad sepulcrum patrata 879. *cap.* 7 Corporis solennis elevatio 880. *Analecta* De Miraculis et patrocinio 882
2 Marcellinus M. *Ex Martyrologiis* 67
6 Marcellinus Tribunus et Notarius M. Carthagine. *cap.* 1 Dignitas Tribuni et Notarii. Præfectura S. Marcellini in Collatione Carthaginensi cum Donatistis 537. *cap.* 2 Familiaris notitia cum SS. Augustino et Hieronymo. Marcellini martyrium et cultus, An patria Toletum ? 539
9 Marcellus Ep. Diensis in Gallia 824. Vitæ fragmentum primum *Ex lectionibus Breviarii Diensis* 825. secundum *ex Antiphonis et Responsoriis* 824 Hymnus 826
10 Marcellus M. *Ex Martyrologiis* 855
6 Moderata M. Sirmii, *Ex Martyrologiis* 534
2 Magnus M. *Ex Martyrologiis* 68
6 Marcia seu Marga M. Alexandriæ *ex Martyrol.* 535
2 Maria Ægyptiaca. Commentarius prævius § 1 Hujus ætas longe quam vulgo credatur antiquior 68 § 2 Quam male creditus sit S. Sophronius Acta scripsisse. Ejus cultus apud Latinos et Græcos 70. § 3. Translatio Reliquiarum ad varias Europæ civitates 71. § 4 Reliquiæ apud Antuerpienses 73 et 898. § 5 Sciptores de laudibus ejus Templa cœnobia, altaria ei erecta 75. Acta *ex MSS.* 77. *Cap.* 1 A S. Zosima inventa Maria 77. *cap.* 2 Illi vitæ meretriciæ sordes expositæ 79. *cap.* 3 Conversio et vita in eremo 81. *cap.* 4 Sacra communio præbita, sepultura curata 82. Paraphrasis metrica auctore Hildeberto Episcopo Cenomanensi. *Ex MS.* ab 84 ad 90. Instrumentum de Reliquiis ad sacellum Regium Ulyssiponense delatis 893, 894 Acta Græca *pag.* XI *ad* XIX.
9 S. Maria Cleophæ. *Cap.* 1 Acta ab Evangelistis indicata. Affinitas cum Deipara. Ejus et Salomes corpora olim Constantinopoli 808 *cap.* 2 Cultus utriusque in urbe Verulana, ibidem Reliquiæ et miracula 809. *cap.* 3 Cultus, Reliquiæ et miracula in diœcesi Arelatensi 812. *cap.* 4 Cultus in Hispania, num istic S. Maria Cleophæ sepulta ? an caput Venetiis ? 814
9 Mariabus Presb. M. in Perside *Ex Menæis* 819
6 Marina M. *ex Martyrologiis* 536
7 Marinus M. *ex Martyrologiis* 659

8 Martinus solitarius Genuæ. 802 Vita *ex MS. Italico. cap.* 1 Cædes patrata, vitæ sanctioris initium 803. *cap.* 2 Vita miraculis clara. Obitus. Elevatio corporis 804. *cap.* 3 miracula post elevationem 804
4 Martyres duo *ex Martyrologiis* 324
6 Martyres duo Ascalone in Palæstina, terra defossi *ex Menæis* 537
2 Martyres tres Thessalonicæ *ex Martyrologiis* 68
2 Martyres IV *ex Martyrologiis* 67
6 Martyres VII Sirmii *ex Martyrologiis* 534
7 Martyres X Nicomediæ *ex Martyrologiis* 656
7 Martyres XI in Africa *ex Martyrologiis* 655
2 Martyres XIV in Africa *ex Martyrologiis* 67
10 Martyres XVII in Africa *ex Martyrologiis* 855
10 Martyres XXXIII aut XXXVI Afri 850. Acta *ex MS. Græco* 851
6 Martyres CCXX aut CCL in Perside sub Sapore Rege *ex Menæis* 536
9 Martyres CCLXXX Bizabdenses in Perside *ex Menæis* 819
6 Martyres DCCC *ex Martyrologiis* 536
2 Martyres socii S. Polycarpi Alexandriæ. *Ex MSS. Menæis Græcis et Arabicis* 59
10 Martyres plurimi Romani, a S. Alexandro Papa baptizati, *Ex Actis, S. Alexandri et Martyrologiis* 850
9 Marus M. *ex Martyrologiis* 817
9 Massylitani Mart. in Africa *ex Martyrol. Rom. et S. Augustino* 818
2 Mastesus M. Thessalonicæ *ex Martyrologiis* 68
4 Maturinus M. *ex Martyrologiis* 324
6 Maxima M. Alexandriæ *ex Martyrologiis* 535
7 Maxima M. Antiochiæ *ex Martyrologiis* 655
8 Maxima M. Carthaginensis *ex Martyrologiis* 742
10 Maximus Afer M. 851 Vita *ex MS. Græco* 852
1 Meliton Ep. in Sardinia *ex Martyrologiis* 10
1 Meliton Ep. Sardium *ex Variis*, an Sanctus ? Ejus scripta 11
7 Milites cc Martyres Synope ad Pontum Euxinum, capite plexi 659,660
7 Modestus M. in Africa *ex Martyrologiis* 655
6 Moyses M. Nicomediæ *ex Martyrologiis* 534
2 Musa Virgo Romana *ex S. Gregorio et Martyrol.* 94

N

3 Nicetas Conf. Hegumenus Mediciensis in Bithynia 253. Vita auctore Theostericto monacho et discip. *ex MS. Græco Vaticano* 254 *cap.* 1 Ortus, studia, vita monastica 254. *cap.* 2 Regimen monasterii. Athanasius ei adjutor datus. Adhortatio ad suos 256. *cap.* 3 Aliæ virtutes et miracula. Obitus Anastasii et S. Nicephori decessoris 253. *cap.* 4 Hæresis iconomachorum exorta et propagata 259. *cap.* 5. Dicta hæresis a Leone Armeno resuscitata cum magna persecutione 261. *cap.* 6 Variæ afflictiones S. Nicetæ illatæ in carceribus et exilio 263. *cap.* 7. Ultimi anni vitæ : obitus, sepultura, miracula. Acta Græca *a pagina* XX *ad* XXX. 264
2 Nicetius Ep. Lugdunensis 96 et 892. Vitæ epitome ex libro S. Gregorii Turonensis de Gloria Confessorum 96. Vita prolixior ex eodem Gregorio de Vitis Patrum *cap.* 1 Ortus, studia, Sacerdotium 97. *cap.* 2 Vita in Episcopatu : Obitus, testamentum, casula 97. *cap.*3 et 4 Miracula post mortem patrata 99, 100 Vita antiquior *ex MS.* 101
1 Nicolaus de Arcu Ord. Cisterc. in Silicia, *ex Cajetano* 49
6 Notkerus Balbus monachus Sangallensis in Helvetia 573. Vita auctore Ekkehardo Decano Sangallensi *ex Antiquis Lectionibus Henrici Canisii* 577. *cap.* 1 Vita monastica ejusque in adolescentia virtutes 577. *cap.* 2 Ejus et aliorum profectus sub Marcello Magistro : disciplina Sangallensis 578. *cap.* 3 Superbus tentator Notkeri punitur. Salomon fit monachus, dein Abbas 581. *cap.* 4 Notkerus Sequentiis scribendis innotescit. Ejus socii Ratpertus et Totilo 584. *cap.* 5 Sancti humilitas et crebræ de diabolo victoriæ 588. *cap.* 6 Senectus, morbus, obitus, sepultura 591. Processus Canonizationis. *Ex iisdem antiquis Lectionibus. cap.* 1 Commissariorum delegatio et subdelegatio 593. *cap.* 2 Juratorum testium depositiones potissimum de miraculis 594. *cap.* 3 Decernitur et defertur cultus Beati 600

O

4 Orbanus M. *Ex Martyrologiis* 324

P

4 Palatinus M. *Ex Martyrologiis* 342
10 Palladius Ep. Antissiodori. *Ex Actis S. Desiderii et Martyrologiis* 861
3 Pancratius Ep. Martyr Tauromenii in Sicilia 237 Sermo encomiasticus auctore Gregorio monacho Paguriensi, interprete Augustino Florito. *cap.* 1 Exordium de Sanctorum veneratione. Collectio virtutum S. Pancratii 239 *cap.* 2 Hujus missio ad Siculos : labores et ærumnæ in horum conversione. Martyrium 239. *cap.* 3 Virtutes Patrum antiqui Testamenti et S. Pancratii inter se collatæ. Ad hunc peroratio 241. Odæ auctore S. Josepho Hymnographo *ex Menæis Siculis MSS.* 242
5 Pancratus M. Alexandriæ *ex Martyrologiis* 396
1 Panterus M. Thessalonicæ *ex Martyrologiis* 9
1 Parthenius M. Thessalonicæ *ex Martyrologiis* 9
1 Parthenus M. Armenus *ex Martyrologiis* 9
10 Paternus Reclusus Paderbornæ in Westphalia. Ex *MS. Mariano, B. Petro Damiano et Fastis* 892
3 Patricius M. Tomis in Stythia *ex Martyrol.* 244
4 Paulus M. *ex Martyrologiis* 324
7 Peleusius Presb. M. Alexandriæ *ex Martyrol.* 656
8 Perpetuus Ep. Turonensis. *Cap.* 1 Tempus Episcopatus collati. Templum S. Martini et alia constructa. Hujus ossa translata 744. *cap.* 2 Concilia habita. Jejunia et Vigiliæ ordinatæ. Obitus, cultus sacer 746. *cap.* 3 Testamentum ejus 747
1 Petrus de Senis Ord. S. Franc. M. in India 51. *Vide* Thomam de Tolentino.
4 Plato Hegumenus Symbolorum et Sacudionis, dein Inclusus Studii CP. 362 Oratio Funebris auctore S. Theodoro Studita *ex MS. Græco Vaticano* 364. *cap.* 1 Ortus, educatio, secessus in Bithyniam 364. *cap.* 2 Vita monastica : virtutum exercitia 365. *cap* 3 Præfectura monasterii Symbolorum : excursus Constantinopolim 367, *cap.* 4 Præfectura monasterii Sacudionis. Veneratio imaginum propugnata in Concilio 368. *cap.* 5 Varia tolerata ob reprehensum adulterium Constantini et Theodotes 369. *cap.* 6 Reclusio Constantinopoli. Nicephori Imp. contra eum asperitas 370. *cap.* 7 Extremus morbus et pius obitus 372. Acta Græca a pag. XLII ad LI.
6 Platonis apud Græcos *Ex Menæis* 537
5 Plantus M. Nicomediæ. *Ex Martyrologiis* 396

8 Phlegon Ep. Marathonis M. *ex Menæis* 738
6 Philaretus monachus in Calabria ulteriore 602. Vita auctore Nilo coævo, Interprete Augustino Florito 603. *cap.* 1 Patria Sicilia. Adolescentia et institutio 604. *cap.* 2 Sicilia Saracenis erepta. Discessus S. Philareti in Calabriam 605. *cap.* 3 Deliberatio de statu Vitæ. Vita monastica in monasterio S. Eliæ 606. *cap.* 4 Cura armentorum et equorum suscepta: vita solitaria 608. *cap.* 5 Reditus ad monasterium Hortulani officium: insigna abstinentia 610. *cap* 6 Monita pia ejus: benignitas in peregrinos: piæ exercitationes 611. *cap.* 7 Morbus, mors, sepultura, miracula 613. *Epilogus* 615
8 Philaretus Mon. Ordinis S. Basilii M. *Ex Cajetano de Vitis Sanctorum Siciliæ* 749
4 Phorbinus in veneratione apud Græcos *Ex Menæis* 374
10 Pinnidus seu Pinnatus M. *Ex Martyrol.* 855
8 Pinnarus M. *Ex Martyrologiis* 742
2 Polycarpus M. Alexandriæ. *Ex Menol. Basilii Imp. et Menæis* 59
5 Pompeius M. apud Græcos. *Ex Menæis* 397
10 Pompeius Afer M. 850 Vita *ex MS. Græco* 851
2 Publius M. Thessalonicæ *ex Martyrologiis* 68
4 Publius M. *ex Martyrologiis* 324
5 Puellæ quinque ex Lesbo Martyres *ex Menæis* 398
9 Procharus e primis Diaconis Ep. Nicomedien. et Mar. Antiochiæ. *Ex Actis Apost. Fastis Græcis et Latinis* 815 et 900
2 Procula M. *Ex Martyrologiis* 67
2 Proculus M. Thessalonicæ *ex Martyrologiis* 68
1 Prudentius Ep. M. Atinæ in Italia de ejus Martyrio, ætate, et cultu *ex Variis* 12
4 Publius in veneratione apud Græcos. *Ex Magnis Menæis* 362
10 Publius M. *Ex Martyrologiis* 855

Q

6 Quartilla M. Nicomediæ. *Ex Martyrol.* 534
1 Quintianus M. Armenus *Ex Martyrologiis* 9
4 Quintilianus M. *Ex Martyrologiis* 324
5 Quintus M. Alexandriæ. *Ex Martyrologiis* 396
6 Quiriaca M. Nicomediæ. *Ex Martyrologiis* 534
2 Quiriacus M. *Ex Martyrologiis* 67
6 Quiriacus M. Nicomediæ *ex Martyrologiis* 534

R

8 Redemptus Ep. Ferentinus in Italia. *Ex Gregorio Magno et Martyrologiis* 748
2 Regina M. *Ex Martyrologiis* 67
3 Richardus Ep. Cicestriæ in Anglia 276. Vita *ex Joanne Capgravio. cap.* 1 Vita, studia, munia ante susceptum Episcopatum 278, *cap.* 2 Promotio ad Episcopatum, labores, virtutes in eo munere 279. *cap.* 3 Prædicatio, obitus miracula 281. Alia Vita auctore Radulpho Ord. Prædic. ejus Confessario. *ex MS.* 282. *Liber.* 1 Vita ejus 283. *cap.* 1 Nativitas, studia, Cancellarii officium 285. *cap.* 2 Consecratio et res in Episcopatu gestæ 287. *cap.* 3 Expletum S. Pauli monitum : Oportet Episcopum irreprehensibilem esse 290. *cap.* 4 Item illud, Episcopum requirentis pudicum, ornatum doctorem, non percussorem sed modestum 293. *cap.* 5 Zelus pro justitia, et animus ab omni cupiditate alienus 295. *cap.* 6 Eum fuisse domui suæ bene præpositum, neque neophytum 298. *cap.* 7 Miracula in vita patrata 301. *cap.* 8 Revelatio de ejus gloria. Extremi labores; morbus, obitus, sepultura 305. *Libe.* 2 Miracula post mortem duobus capitibus deducta 307. *cap.* 3 Canonizatio. Bulla Urbani IV 312. *Epilogus* ad Cicestrenses 316
6 Romana M. Sirmii *ex Martyrologiis* 534
6 Romana M. Nicomediæ *ex Martyrologiis* 534
6 Romanus M. Nicomediæ *ex Martyrologiis* 534
6 Rufina M. Sirmii *ex Martyrologiis* 534
7 Rufinus M. in Africa *ex Martyrologiis* 655
7 Rufinus Thaumaturgus, Diaconus Sinope ad Pontum Euxinum M. capite plexus *ex Menæis MSS.* 659
9 Rufinus M. *ex Martyrologiis* 818
3 Rufus M. Tomis in Scythia *ex Martyrologiis* 244

S

2 Satullus M. *ex Martyrologiis* 67
1 Saturninus M. Thessalonicæ *ex Martyrologiis* 9
2 Saturninus M. *ex Martyrologiis* 67
4 Saturninus M. *ex Martyrologiis* 324
7 Saturninus Ep. Veronen. *Ex Martyrol. et scriptoribu Veronensibus* 660
10 Saturninus M. Alexandriæ *ex Martyrologiis* 854
6 Saturus M. an Sirmii? *ex Martyrologiis* 534
6 Satyrus M. Nicomediæ *ex Martyrologiis* 534
1 Secundus M. Armenus *ex Martyrologiis* 9
6 Secundus M. Sirmii *ex Martyrologiis* 534
4 Simeon in veneratione apud Græcos. *Ex Menæis.* An discipulus S. Marciani? 374
9 Sirmion M. *ex Martyrologiis* 817
6 Sixtus M. Nicomediæ *ex Martyrologiis* 534
6 Sixtus seu Xistus I Pontifex Romanus M. *cap.* 1 Cultus, ætas, Acta 533. *cap.* 2 Translatio S. Sixti Roma Aletrium 900. *cap.* 3 Nova corporis sancti inventio et translatio 902
6 Solutor M. Nicomediæ *ex Martyrologiis* 534
8 Solutor M. *ex Martyrologiis* 742
1 Stephanus M. in Ægypto *Ex Martyrologiis* 9
8 Successor M. *Ex Martyrologiis* 742
4 Successus M. *ex Martyrologiis* 324
5 Successus M. Alexandriæ *ex Martyrologiis* 396
6 Successus M. Nicomediæ *ex Martyrologiis* 534
10 Successus M. *ex Martyrologiis* 855
3 Synnidia M. Tomis in Scythia *ex Martyrol.* 244

T

6 Teguliana M. *ex Martyrologiis* 536
10 Terentius Martyr Afer 850 Vita *ex MS. Græco* 851
2 Theodolus M. Thessalonicæ *ex Martyrologiis* 68
5 Theodora vidua, sanctimonialis Thessalonicæ 403. Encomium per Nicolaum Cabasilam Archiep. Thessalonic. *ex MS. Græco Cæsareo Viennensi* 404. *cap.* 1 Patria, natales, conjugium 404. *cap.* 2 Vita monastica et virtutes 405. *cap.* 3 Laudum Synopsis et cum aliis Sanctis comparatio 406. Acta Græca *a pag.* LI *ad* LV.
1 Theodora M. Romæ an Virgo? soror S. Hermetis M. *Ex hujus Actis et S. Alexandri Papæ* 5
10 Theodorus Afer M. 850. Vita *ex MS. Græco* 851
2 Theodosia V. M. Cæsareæ in Palestina *ex Menol. Basilii Imper. et aliis Græcis* 62. Miracula post tranlationem Corporis Constantinopolim *ex MS.* 64
4 Theodolus Lector M. Thessalonicæ 320. Acta *ex MS. Græco. cap.* 1 Natalis, Ordo, Constantia, prima coram Præside interrogatio 320. *cap.* 2 Oratio in carcere, secunda confessio 322, *cap* 3 martyrium 323 Acta Græca *apag.* XXXVIII *ad* XLI
4 Theonas in veneratione apud Græcos *ex Menæis.* An

An idem laudatus a Palladio? 374
1 Thesidius M. Tuscaniæ in Hetruria *ex Ferrario* 10
5 Thermas M. apud Græcos *ex Menæis* 399
1 Thomas de Tolentino et socii Ord. S. Francisci Martyres in India 51. Acta Martyrii auctore B. Odorico *ex MSS. cap.* 1 Martyrium B. Thomæ, Jacobi et Demetrii 53 *cap.* 2 Martyrium B. Petri, Judex punitus, ossa omnium a B. Odorico translata. Miracula 54
5 Tigernacus Ep. in Hibernia 400. Vita *ex* 3 *MSS. cap.* 1 Ortus, educatio, captivitas, peregrinatio. Mortui resuscitati 400. *cap.* 2 Monasteria constructa. Miracula. Obitus 401
8 Timorius M. Carthagine *ex Martyrologiis* 742
6 Timotheus M. in Macedonia *ex Martyrologiis* 535
7 Timotheus M. Antiochiæ *ex Martyrologiis* 655
6 Timotheus M. Alexandriæ *ex Martyrologiis* 535
2 Titus Thaumaturgus, Presbyter Hegumenus apud Græcos 102. Acta *ex Menæis Græcis* 103
6 Tyria M. Alexandriæ *ex Martyrologiis* 535

U

6 Urbanus M. *ex Martyrologiis* 536
3 Ulpianus M. Tyri in Phœnicia, *ex Eusebio et Martyroll.* 250
3 Urbicus Ep. Claromontanus. *Ex Actis S. Austremonii, Greg. Turonensis et aliis* 251
2 Urbanus M. Thessalonicæ. *Ex Martyrologiis* 68
7 Ursulina Virgo Parmæ in Italia 719 Vita auctore Simone de Zanachis Carthusiano *Ex MSS.* 721. *Cap.* 1 Nativitas et adolescentia divinis revelationibus illustrata 722. *cap.* 2 Avenionense iter ad commonendum Clementem Antipapam 723. *cap.* 3 Iterata Avenionem profectio et constantia inter schismaticos ferocientes 725. *cap.* 4 Peregrinatio in Terram sanctam: Obitus Veronæ in exilio 728. *cap.* 5 Virtutes et adhortatio ad eam imitandam 731. *cap.* 6 Miracula 733

V

1 Venantius Ep. M. a Joanne IV ex Dalmatia Romam translatus, Toletanis Episcopis perperam adnumeratus 6. Reliquiæ Pragæ et Bononiæ 892
1 Venantius M. Arimino Fuldam translatus sub B. Rabano, *ex hujus Vita per Rudolfum coævum cum variis miraculis* 7
2 Valerius M. Thessalonicæ *ex Martyrologiis* 68
10 Viarius M. *ex Martyrologiis* 855
1 Victor M. Heracleæ *ex Martyrologiis* 9
1 Victor M. Armenus *ex Martyrologiis* 9
1 Victor M. in Ægypto *ex Martyrologiis* 10
2 Victor M. in Africa *ex Martyrologiis* 67
4 Victor Ep. Barcinone M. *ex Martyrol.* 319
4 Victor M, *ex Martyrologiis* 324
6 Victor M. Nicomediæ *ex Martyrologiis* 534
7 Victor M. in Libya *ex Martyrologiis* 656
5 Vincentius Ferrerius Ord. Prædicatorum Veneti in Armoricis. § 1 Varii Vitæ scriptores. Cultus sacer 476. § 2 Chronologia ab nativitate ad an. 62 ætatis 477. § 3 Quæ loca et quo tempore sint ejus prædicatione illustrata 479 § 4 Ultimum vitæ decennium explicatum 479. Vita auctore Petro Ranzano Ord. Prædicat. *ex MSS.* 481. *Lib.* 1 Gesta usque ad maturam ætatem. *cap.* 1 Nomen. Præsagia ante nativitatem: pueritia et adolescentia 482. *cap.* 2 Ingressus in Ord. Prædic. Studia Theologica. Conciones 481. *cap.* 3 Infestationes dæmonum, tentationes a mulieribus illatæ. Fama a detrahente lacerata, et restituta 486. *Lib.* 2 Res in matura ætate gestæ 488. *cap.* 1 Labores in schismate Ecclesiæ. Apparitio Christi. Auctoritas Evangelii prædicandi 489. *cap.* 2 Conciones in variis regnis habitæ. Methodus vivendi, circumducendi comites et convertendi alios 491. *cap.* 3 Efficacia concionum: conversio Judæorum, Saracenorum, aliorum. Donum linguarum. Occursus Principum et aliorum 493. *cap.* 4 Consilium in rebus fidei et politicis. Orationis gratia. Adhortatio S. Dominici apparentis 494. *Lib.* 3 Prophetiæ donum. Miracula in vita patrata 496. *cap.* 1 Varia prædicta quæ evenerunt 497. *cap.* 2 Absentia et abscondita revelata 498. *cap.* 3 Mortuis vita et mutis loquela data. Panis et vinum non diminutum 500. *cap.* 4 Dæmones expulsi et coerciti. Tempestates, pluvia et siccitas nimia sublata 502. *cap.* 5 Morbi curati. Calumniæ depulsæ 505. *Lib.* 4 Acta duobus ultimis annis. Mors, sepultura. *cap.* 1 Accessus in Britanniam Armoricam, mora, morbus, obitus 507. *cap.* 2 Exequiæ. Miracula post motem 509. Alia miracula ad sepulcrum patrata, Auctore Francisco Castilionæo *ex MSS.* 510 Alia miracula ex processu Venetensi, a Bernardo Guyardo de Jesu Maria collecta *ex Gallico. cap.* 1 Miracula Veneti, maxime civibus facta 512. *cap.* 2 *et* 3 Miracula patrata diœcesanis 514 et 517. *cap.* 4 Miracula in aliis Britanniæ Episcopatibus patrata 519. Gloria posthuma *ex variis. cap.* 1 Acta pro Canonizatione 521. *cap.* 2 Ordo Canonizationis ex Bulla Pii II 522. *cap.* Elevatio, Reliquiæ, occultatio corporis 523. *cap.* 4 Inventio, recognitio et et translatio anni 1637 facta 524. *cap.* 5 Festum translationis 6 Septemb. 527
9 Virgines V Martyres Sirmii *ex Mroll.* 817
9 Virgines VII Canonicæ Mart. *Ex Mroll.* 820

W

1 Walaricus Abbas Leuconaensis in Picardia *Comm. prævius* § 1 Tempus vitæ, Acta conscripta, etiam Translationum. Dies obitus num 1 Apr. an 12 Decembris? Cultus sacer 14. §. 2 Annus mortis, Corporis varia conservatio 14. Vita a Ragimberto Abbate prope coævo primum scripta, postea ab alio interpolata *ex MSS.* Prologus 17. *Cap.* 1 Ortus, vita pastoritia dein monastica variis in locis, potissimum Luxovii 17. *Cap.* 2 Peregrinatio in Neustriam et Winmacensem ditionem; mortuus resuscitatus, alia miracula 19. *cap.* 3 Spiritus S. Walarici propheticus: donum curationum: idolum ejus jussu dejectum 20. *cap.* 4 Irrisores ejus puniti. Virtutes forma corporis, obitus, sepultura 22. *cap.* 5 Miracula post mortem patrata: ecclesia cum monasterio constructa 23. Relatio corporis et miracula *ex MSS. Cap.* 1. Corpus ad monasterium S. Bertini delatum 24 *cap.* 2 Ab Hugone Capeto relatum ad proprium monasterium 25. *cap.* 3 Miracula sub quatuor Abbatibus facta 26 Supplementum *ex libro* 3 *Vitæ Metricæ MS.* 28 Appendix. Fulcherensis prædii possessio miraculis vindicata illato S. Walarici corpore *ex MS.* 29
9 Waldetrudis fundatrix parthenonis Canonissarum Montibus Hannoniæ 826. Vita *ex MSS.* 828. *Cap.* 1 Genus, matrimonium, continentia, 829. *cap.* 2 Vita solitaria dein monastica. Colloquium cum S. Aldegunde 830. *cap.* 3 Miracula,

racula, obitus 832, Appendix *ex Hermanno Abbate S. Martinii Tornac.* 832
6 Wilhelmus ab. Roschilden. in Dania Ord. Canonicorum Regular. S. Victoris. §. 1 Cultus, Canonizatio, Professio 617. §. 2 Scripta Vita et miracula. Acta Parisiis illustrata 619. Vita auctore ejus discipulo *ex MS. Cap.* 1 Canonici seculares ad S. Genovefæ. Regulares introducti 622. *cap.* 2 e seculari Canonicus Regularis magni zeli exempla præbet 625. *cap.* 3 In Daniam accersitus fit Abbas Roschildensis, et multa adversa fortiter sustinet 627. *cap.* 4 Ejus virtutes et viventis miracula 629. *cap.* 5 Felix obitus, signa futuræ gloriæ prægressa ac secuta 631. *cap.* 6 7 *et* 8 Miracula post transitum 633, 635, 638
6 Winebaudus Abbas Trecis 572 Vita *ex Promptuario Tricassino Camuzati* 569

Z

5 Zenon M. apud Græcos *ex Menæis* 397
10 Zenon Afer M. 851 Vita *ex MS. Græco* 852
2 Zonisus M. Thessalonicæ *ex Martyrologiis* 68
2 Zosimas Presbyter monachus in Palæstina. §. 1 Ætas longe antiquior quam vulgo creditur 68
2 Cultus 4 Aprilis 70
3 Zosimus M. Tomis in Scytia, *ex Martyrologiis* 244.

INDEX
CHRONOLOGICUS.

I CHRISTI SECULUM.

Initium primi seculi cum Æra Christi vulgari, quæ etiamnum fluit incidit in Consulatum Cossi Cornelii Lentuli et L. Calpurnii Pisonis.
An. vi prævio Jesus Christus incarnatus est xxv Martii, et natus xxv Decembris.
An. iv prævio, Herode mortuo, regnat Archelaus. At post cœptam Æram
An. ii Tiberius cum Augusto Imperium administrat.
An. 14 Tiberius, mortuo Augusto, solus imperat.
An. 26 Christus baptizatur a Joanne vi Januarii.
An. 29 Christus, expletis vitæ annis xxxiii et mensibus iii, in Cruce mortuus est xxv Martii, et resurrexit xxvii, Consulibus duobus Geminis.
An. 40 S. Petrus Cathedram Romæ collocat.
An. 65 SS. Petrus et Paulus sub Nerone, tunc Romæ præsente, martyrio coronantur.
An. 67 S. Linus Papa obit Martyr.
An. 77 S. Clemens, abdicato Pontificatu, vivit Episcopus, Apostolicus usque ad annum 100. Interim sederunt Cletus, Anacletus, Evaristus.
Omnia hæc, cum successione aliorum Pontificum usque ad annum dxxv, *explicantur in* Diatriba præliminari usque ad pag. xxxvii.
Seculo 1 S. Prochorus e primis Diaconis Ep. Nicomediæ, Mart. Antiochiæ 815
S. Ctesiphon Ep. Vergii in Hispania prædicat 4 a
SS. Herodion Novarum Patrarum, Asyncritus Hyrcaniæ, Phlegon Marathonis, et Hermes Dalmatiæ Episcopi Martyres 738

II. SECULUM.

An. 116 Martyres plurimi a S. Alexandro Papa baptizati coronantur 850
SS. Victor et Aetius Episcopi Barcinonenses martyrio coronantur 319
An. 117 S. Theodora, soror S. Hermetis, Romæ obit Martyr 5 a
S. Alexandro Papa mortuo, ante ejus Vicarius successit Sixtus i Papa 531 c
An. 127 S. Sixtus i Papa Martyr obit anno 1 Hadriani Imp. 531 c
An. 170 Melito Ep. Sardium Apologeticum scribit pro Christianis et alia plura 11 d
Cir. 180 S. Dionysius Ep. Corinthiorum obit. 732
S. Hegesippus scriptor Ecclesiasticus obit 653

III. SECULUM.

Sub Decio SS. Terentius, Africanus, Maximus, Pompeius, Zenon, Alexander, Theodorus et alii xxxiii aut xxxvi Martyres Afri. 851
Judæi ad fidem conversi, Mart. Leontinis in Sicilia 816
An. 288 S. Urbicus a S. Austremonio ordinatur Episcopus Claromontanus 251 e
An. 289 S. Chrysogonus obit Martyr Aquileiæ, Diocletiano præsente 246 f
An. 490 SS. Agape, Chionia et Irene sorores martyrio coronantur Coss. Maximiano Imp. iii et Diocletiano iv 246 e
Cir. 300 Prudentius Ep. Atini in Italia Mart. 12

IV. SECULUM.

Initio seculi 4 SS. Agathopus Diaconus et Theodulus Lector, Thessalonicæ in mari submersi coronantur 320 b
An. 304 S. Ædesius Alexandriæ Martyr obit 743
S. Calliopius Pompejopoli in Cilicia capite inverso crucifigitur 657
Sub Maximiano S. Polycarpus et socii Martyres Alexandriæ 59
S. Apphianus M. Cæsareæ in Palæstina 60
S. Theodosia V. M. Cæsareæ in Palæstina 62
Cir. 310 SS. Rufinus Thaumaturgus Diac. Aquilina et cc Milites Mart. Sinope ad Pontum Euxinum 659
Cir. 312 S. Urbicus Ep. Claromontanus obit 252 e
Post 355 SS. Desa Ep. Mariabus Presb. Abdiesus et alii cclxx Bizabdenses in Perside Mart. 819
An. 362 S. Eupsychius M. obit Cæsareæ in Cappadocia sub Juliano 819
Cir. 376 S. Badimus Archimandrita M. sub Sapore R. Persarum 821, 822
Sub finem sec. 4 S. Aphraates Anach. in Syria obit 661

V. SECULUM.

S. Acacius Ep. Amidæ in Mesopotamia 823
An. 411 Collationi, Carthagine cum Donatistis habitæ, præfuit S. Marcellinus 538 c
An. 413 Idem in eadem urbe obit Martyr. 537
An. 421 S. Maria Ægyptiaca videtur obiisse 68 e
An. 425 S. Cœlestinus Papa creatur. 540 f
An. 431 Concilium Œcumenicum Ephesi habitum 542
An. 432 S. Cœlestinus Papa obit vi Aprilis 544
Cir. 446 S. Amantius Ep. Comensis obit 743
Cir. 456 SS. Martyres Afri sub Geiserico in Paschate occisi sunt 399
An. 461 S. Perpetuus creatur Ep. Turonensis 744 c
præest Concilio Turonensi 746 a
An. 468 S. Abundius Ep. Comensis in Italia obit 2 Aprilis 91 a
Cir. 490 S. Perpetuus Ep. Turonensis obit 744

VI. SECULUM.

5 *aut* 6 *sec.* S. Georgius solitarius in Malæo monte Peloponesi 324
Sub initium sec. 6 S. Marcellus Ep. Diensis in Gallia obit 824 825
Seculo 6 S. Musa Virgo Romana Floret. 95 a
An. 512 S. Eutychius Patriarcha CP. nascitur 546 a
Cir. 513 S. Nicetius dein Episc. Lugdunensis nascitur 96 a
An. 542 S. Eutychius Patriarcha CP. ordinatur Presbyter 546 a
Cir. 550 S. Tigernacus Ep. in Hibernia 401
An. 551 S. Nicetius ordinatur Episcopus Lugdunensis 97 f

An.

An. 552 S. Eutychius creatur Patriarcha CP. 546 a
An. 553 Concilium v Œcumenicum Constantinopoli habitum 553 554
An. 560 S. Eutychius Patriarcha CP. exul ducitur Amaseam 546 b
An. 572 Persicum bellum cum Romanis renovatum 560 f 561 f
An. 573 S. Nicetius Ep. Lugdunen. obit 2 Apr. 96
An. 577 S. Eutychius Patriarcha CP. ab exilio revocatur ad Sedem suam 546 b
An. 582 Idem obit 6 Aprilis, dein Tiberius Imp. 14 Augusti 546 b c
Cir. 586 S. Redemptus Ep. Ferentinus in Latio obit 748

VII. SECULUM.

Seculo 7 S. Dodolinus Ep. Viennæ in Gallia 30
Cir. 612 S. Walaricus Er. venit Leuconaum in Picardia : obiit ibidem Abbas *anno* 619 *aut* 622, 14, 15
Cir. 620 S. Winebaudus Abbas Trecis obit 569
Cir. 641 Joannes Papa IV corpora Sanctorum ex Dalmatia Romam transfert 6 b
An. 636 S. Isidorus Ep. Hispalensis moritur 327 b
Cir. 661 S. Palladius Ep. Autissiodoren. obit 864
Cir. 665 S. Leuconius Ep. Trecensis obit 12
Sub finem sec. 7 S. Waldetrudis fundatrix Parthenonis Canonissarum obit 826

VIII. SECULUM.

An. 722 S. Hugo creatur Archiepiscopus Rotomagensis 834 e
An. 730 Idem obit 834 e
An. 735 S. Plato Hegumenus nascitur 363 c
An. 738 Idem fit monachus in cœnobio Symbolorum 363 d
An. 770 Creatur Hegumenus ejusdem monasterii 363 d
An. 782 Item monasterii Sacudionis 363 d
An. 794 Abdicata præfectura fit reclusus 363 e
Cir. 800 S. Attalas Abb. Ord. S. Benedicti Tauromenii in Sicilia 253

IX. SECULUM.

An. 807 S. Plato a Nicephoro Imp. mittitur in exilium 363 e
An. 813 obit 17 Martii, sepelitur et colitur 4 Aprilis 363 f 364 a
Cir. 816 S. Georgius Ep. Mitylenæ in insula Lesbo obit exul 665
An. 824 S. Nicetas Hegumenus Mediciensis in Bithynia obit 253 b
Cir. 828 S. Philaretus monachus Ord. S. Basilii obit Martyr 749
836 S. Venantii M. corpus transfertur Arimino Fuldam 7
An. 830 S. Macarius Hegum. Monasterii Pelecetes Confessor sub Iconomachis 31
Cir. 839 S. Berthamus Ep. in Scotia obit 605
An. 853 S. Joannes IV Ep. Neapolit. obit post annos Sedis plusquam 17 32
An. 870 B. Notkerus Balbulus floret, et Martyrologium scribit 574 d
An. 883 S. Josephus Hymnographus obit Constantinopoli 266 268 c
An. 873 S. Beda junior fit monachus in Rhodigino Italiæ territorio Obit *anno* 883 857 f
An. 892 Monasterium Trecense S. Lupi a Normannis eversum 570 a
Sub Iconom. S. Titus Thaumaturgus Presbyter, Hegumenus apud Græcos floruit 102

X. SECULUM.

Anno 903 S. Elias monachus in Calabria obit 17 Julii 603 b
An. 912 B. Notkerus Balbulus monachus Sangallensis in Helvetia obit 574 575
An. 981 Corpus S. Walarici monasteriolo capto deportatum ad monasterium S. Bertini ad proprium locum refertur, uti et corpus S. Richarii, ab Hugone Capeto 24

XI. SECULUM.

Seculo 11 Canonici Regulares S. Rufi clarent in Provincia 617 c
B. Eberhardus ex Comite Nellenburgensi monachus Ord. S. Benedicti 666
An. 1012 S. Macarius Archiep. Antiochenus Gandavi obit 864 867 c
An. 1020 S. Philaretus Junior nascitur in Sicilia 603 b
Cir. medium seculi S. Casilda Virgo Toletana obit 838
An. 1035 S. Hugo postea Episcopus Gratianopolitanus nascitur 36
An. 1058 B. Paternus reclusus Paderbornæ in sua cella comburitur 896
An. 1063 S. Isidori Ep. Hispalensis corpus transfertur Legionem 357 c
An. 1064 Schafhusiense monasterium a B. Eberhardo constructum dedicatur 667 e
An. 1067 S. Macarii Archiep. Antiocheni corpus Gandavi elevatur 865 a
An. 1070 S. Philaretus Junior monachus in Calabria obit 603
An. 1079 S. Geraldus construit monasterium Silvæ-majoris 418 b
An. 1080 S. Hugo Episcopus Gratianopolitanus ordinatur 36
An. 1090 S. Aybertus fit monachus Crispinii in Hannonia 669 f
An. 1095 S. Geraldus Ab. Fundator Silvæ-majoris in Aquitania obit 407 426 a
Sub finem seculi S. Galterius Ab. S. Martini juxta Pontisaram obit 749

XII. SECULUM.

Seculo 12 S. Hugo Abbas Bonæ-Vallis in Delphinatu 47
An. 1127 S. Albertus Ep. Montis-Corvini in Apulia obit 432
An. 1128 S. Celsus Archiep. Armacanus in Hibernia obit 617 a
An. 1129 Canonici Regulares incipiunt Conventum S. Victoris Parisiis 617 c
An. 1130 S. Gaucherius Prior Canonic. Regularium obit 841
An. 1132 S. Sixti I Papæ corpus datur Aliffensibus, sed media via factum immobile, Alatrum infertur 532 c d
S. Hugo Episcopus Gratianopolitanus obit 36
An. 1134 Idem canonizatur 37
An. 1135 Regula Augustiniana in monasterio Trecensi S. Lupi accepta 570 a
An. 1140 S. Aybertus reclusus Ord. Benedictini in Hannonia obit 669
Cir. 1140 S. Geraldi Ab. Silvæ-majoris Vita prior scripta 409 d

An.

An. 1147 Canonici Regulares incipiunt Conventum S. Genovefæ Parisiis 617 f 620 a
An. 1153 Ad honorem S. Sixti I Papæ et aliorum dicatur altare Aletrii 532 e
S. Galterii Ab. corpus transfertur Pontisaræ 764 b
An. 1156 S. Bertholdus cœpit Carmeli habitationem 780 b
An. 1172 S. Wilhelmus fit Ab. Roschilden. in Dania Ord. Canon. Regular. 621 e
An. 1179 S. Winebaudi Ab. Trecensis Reliquiæ exornantur 570 a 571 a
Cir. 1180 B. Albertus fit Prior Mortariensis 765 c
An. 1184 Consecratur Ep. Vercellensis 765 c
An. 1185 In Carmelo degunt 10 eremitæ sub sene Sacerdote 775 a b
Cir. 1190 S. Geraldi Ab. Silvæ-majoris Vita posterior scripta 409 f
An. 1192 S. Geraldus Abbas Silvæ-majoris a Cœlestino 3 Papa Sanctis adscribitur 407 c
An. 1193 B. Juliana Corneliensis Retinnæ prope Leodium nascitur 440 b

XIII. SECULUM.

An. 1203 S. Wilhelmus Ab. Roschilden. in Dania Canonicorum Regular. obit 647
An. 1204 B. Albertus eligitur Patriarcha Hierosolymitanus 767 f 768 d
An. 1208 B. Juliana Corneliensis incipit illustrari visione de festo Ven. Sacramenti 440 b
An. 1209 S. Mariæ Jacobi corpus dicitur Verulæ inventum 812 b
Videtur Regula a B. Alberto Brocardo et Eremitis in Carmelo scripta 782 f
An. 1216 S. Dionysii Ep. Corinthiorum corpus Parisiis excipitur 741 a
An. 1224 S. Wilhelmi Ab. Roschilden. ab Honorio 3 Canonizatur 618 a
An. 1226 Regula Carmelitis approbata ab Innocentio 3 Papa 787
Cir. 1230 B. Nicolaus de Arcu Ord. Cisterc. in Sicilia 49
Gregorius 9 confirmat Regulam Carmelitarum 789 e
Post 1230 B. Hermannus Josephus Ord. Præmonstrat. Steinfeldiæ in Germania obit 679
An. 1238 S. Wilhelmus Ab. Roschilden. corpus transfertur 618 b
Cir. 1240 S. Gilbertus Ep. Cathenensis in Scotia 49
An. 1246 Festum ven. Sacramenti Corporis Christi cœptum est celebrari 440 f
An. 1247 Innocentius IV mitigat et auget Regulam Carmelitarum 790 e
An. 1250 S. Waldetrudis caput a corpore avulsum ob peregrinantium venerationem 827 f
An. 1253 S. Richardus Ep. Cicestriæ in Anglia obit 276
An. 1258 B. Juliana Corneliensis Fossis moritur 441 a
An. 1270 B. Clemens eligitur Generalis Eremitarum S. Augustini, dein abdicat se, et iterum assumitur 801 a
An. 1287 Honorius IV Papa permittit pallium album assumi a Carmelitis loco carpitæ seu cappæ barratæ 797 a
An. 1291 B. Clemens Generalis Eremitarum S. Augustini obit 800 c

XIV. SECULUM.

An. 1303 Corpus S. Ayberti capsæ inclusum transfertur 696 f
An. 1322 B. Thomas de Tolentino et tres socii ex Ord. S. Francisci in India Martyres 51
An. 1342 B. Martinus solitarius Genua obit 802
An 1349 SS. Waldetrudis et Vincentii corpora in processione delata 828 a
An. 1257 S. Vincentius Ferrerius nascitur 477 f
An. 1374 Idem habitum Ord. Præd. accipit 478 a
B. Antonius Pavonus Ord. Præd. Martyr. obit 844
An. 1384 S. Vincentius Ferrerius creatur Magister in Theologia 478 b
An. 1395 Confessarius et Magister sacri Palatii 478 d
An. 1396 a Christo constituitur Præco Evangelicus 478 d
An. 1398 Prædicat in Catalaunia 479 a 493 a

XV. SECULUM.

An. 18 S. Vincentius Ferrerius prædicat in Hispania, Gallia, Belgio, Anglia, Scotia, Hibernia 478, 479, 480
An. 1410 B. Ursulina Parmensis Virgo obit 719
Cir. 1415 Guilielmus Cuffitella eremita Xiclensis in Sicilia obit 375
An. 1419 S. Vincentius Ferrerius moritur Veneti in Armoricis 475 478 e f
An. 1435 Eugenius 4 mitigat Regulam Carmelitis circa esum carnium 792 a
An. 1437 S. Franciscus de Paula in Calabria in oppido Paula nascitur 108 a 194 d 195 a
An. 1448 SS. Mariæ Jacobi et Salomæ inventa sunt corpora, facta inquisitione coram Legato Apostolico 814 a b
An. 1455 Petrus Ranzanus scribit Vitam S. Vincentii Ferrerii 476 a
An. 1456 Ejusdem corpus elevatur die 5 Apr. 523 d
An. 1458 Bulla Canonizationis editur 522, 523
An. 1464 Corpus S. Ayberti novæ capsæ imponitur 672 f
An. 1467 S. Franciscus de Paula ecclesiam primam Paulæ struit 199 b
An. 1470 S. Franciscus Castilionensis scribit Vitam S. Vincentii Ferrerii 486 e
An. 1471 Pyrrhus Archiepiscopus Consentinus confirmat Ordinem S. Francisci de Paula 195 c
An 1474 Idem facit Sixtus IV per Episcopum S. Marci 195 f
An. 1478 B. Catharina Palantina, fundatrix monasterii S. Mariæ de Monte supra Varesium in Ducatu Mediolanensi, obit 640
An. 1480 Reliquiæ SS. Hyacinthi, Elisabethæ, Paulini, Ægidii, Catharinæ, ex Hungaria delatæ Ulyssiponem 893
An. 1490 Puer a Judæis crucifigitur in Hispania in districtu Toletano 3 d

XVI. SECULUM.

An. 1501 Juliana, B. Catharinæ Palantinæ socia, et Sancta habita, moritur 647 c
An. 1502 Vita S. Francisci de Paula adhuc viventis scribitur Gallice, hic Latine editur 10[illegible] e 107 a
An. 1502 Ejusdem secunda Regula probata, et anno sequenti tertia, et anno 1506 quarta 209 a b
An. 1502 B. Catharinæ Palantinæ corpus, auctoritate Alexandri VI Papæ transfertur 647 b
An. 1507 B. Ursulinæ Virg. corpus arcæ marmoreæ Parmæ inclusum 726 e f
An. 1509 B. Hermanni Josephi tumba Reliquiarum in medio templi collocata Steinfeldiæ 682 c
An 1512 B. Notkeri Canonizationis Processus institutus jussu Julii II Papæ 593

An.

An. 1513 Eidem decernitur et defertur cultus Beati 60 a
An. 1533 B. Catharinæ Palantinæ miraculis coruscæ conditur monasterium 641 b
An. 1538 Decreta festivitas a Paulo III Papa B. Guilielmo Cuffitella 375 c
An. 1516 Reliquiæ SS. Benedicti, Scholasticæ, Rochi, Mauri, Placidi et Yvonis ex Francia delatæ Ulyssiponem 893
An. 1547 Julianæ, B. Catharinæ Palantinæ sociæ, corpus transfertur in chorum 647 d
An. 1562 Corpus S. Francisci de Paula ab Hugonottis comburitur, Reliquiis aliquibus asservatis 220 f 221
An. 1569 Reliquiæ SS. Agathæ, Cæciliæ, Barbaræ, Dorotheæ, Felicitatis et Alexii, Florentia translatæ Ulyssiponem 893 894
An. 1571 Reliquiæ SS. Bartholomæi, Theclæ, Josaphat, Mariæ Ægyptiacæ et Pelagiæ Venetiis translatæ Ulyssiponem 894
An. 1584 S. Sixti I Papæ corpus Aletrii reperitur 533 a
Cir. 1590 S. Vincentii Ferrerii arca Reliquiarum occultatur, ne ab Hispanis auferatur 524 c
An. 1594 Reliquiæ SS. Adriani M. Gertrudis de Oosten, Julianæ, Lutgardis, Cuneræ et Christinæ Mirabilis, delatæ e Belgio Ulyssiponem 893

XVII. SECULUM.

An. 1606 B. Ursulinæ Virg. corpus Parmæ transfertur 720 f
An. 1606 S. Hilarii M. corpus Roma delatum est Bononiam 818 b
An. 1610 S. Hilarii M. corpus Roma delatum est Villavicosam in Lusitania 818 a
An. 1611 S. Macarii Archiep. pars brachii donata ecclesiæ Larnensi 884 a
An. 1616 Ejusdem corpus imponitur novæ argenteæ thecæ 884 e f
An. 1627 SS. Mariæ Jacobi et Salomæ reliquiarum capsa aperta coram Card. Richelio 814 d
An. 1628 SS. Othmari atque Notkeri corpora transferuntur 576 a
An. 1633 Reliquiæ XXXIV Sanctorum Ulyssipone allatæ obtinentur Antuerpiæ in cœnobio S. Salvatoris 74 c e
An. 1637 Arca Reliquiarum S. Vincentii Ferrerii inventa, recognita et translata 524 e 525 526
An. 1641 S. Hilarii M. corpus Roma delatum est Complutum 818 a
Post 1643 S. Bedæ junioris corpus translatum ad marmoreum altare 864 d
An. 1651 Reliquiæ SS. Walarici, Blithmundi, Sevoldi, Vulganii, Rithberti recognoscuntur in monasterio S. Walarici 16
An. 1657 S. Galterii Ab. corpus in novam capsam transfertur 764 a
An. 1670 Arcæ argenteæ novæ includitur corpus B. Guilielmi Cuffitellæ 376 b
An. 1672 Reliquiæ XXXIV Sanctorum solenni processione honorantur Antuerpiæ 75 e
An. 1673 B. Hermanni Josephi Reliquiæ Antuerpiæ piæ apud Virgines Præmonstra. expositæ 718

ACTA SANCTORUM

APRILIS TOMUS PRIMUS

Postquam, mense Martio exeunte, victor ab inferis Salvator resurrexit, toto deinde Aprili versatus cum Discipulis est, apparens eis et loquens de regno Dei, aperiendo Scripturas et revelando abscondita a constitutione mundi. Igitur, si mensis hic ab aperto tempore haud vane nuncupatus videtur; nominis sui rationem multo magis probat Ecclesiæ, eorum reseratione mysteriorum, per quæ, inventa redemptione, peccatorum vinculis et dæmonis servitute soluti sancti Martyres, Confessores, Virgines, apertos cœlorum aditus nacti sunt; numero quidem propemodum infiniti hoc ipso Aprili, suis vero nominibus noti plures quam mille quadringinti. Horum Acta, ex omnium gentium Christianarum editis ineditisque, vetustis ac novis monumentis, magno labore collecta, et studiosius illustrata, pergimus in lucem emittere. Tu progredientibus perge favere, ut cœpisti, Lector. Ne autem in hoc prolixo opere, succedentibus sibi aliis aliisque, queratur posteritas non fuisse discretum, quid unusquisque præcipue egerit; eo quod plurium non solum studiis consiliisque communicatis, sed stylo etiam ad invicem attemperato res nostræ procedant; ideo rursum placuit, quod probatum in Februario meminimus, adsciscere initiales nominum nostrorum litteras; ut quibus G. H. *præfigitur, ea elucubrasse* Godefridus Henschenius; *quibus* D. P. *adnotatur,* Daniel Papebrochius *elaborasse intelligatur.* Heriberti Rosweidi *et* Joannis Bollandi *multum veneranda nomina, non præferunt monumenta singula, quæ ipsorum labore conquisita, huic inseruntur mensi; optamus tamen ea semper observari Lectoris animo: quia libenter agnoscimus, collectionem aliqua ex parte ipsorum esse, licet Commentariis Annotationibusque impensum studium totum sit nostrum duorum. Porro Annotationes istas ad Capita singula, quas hactenus minusculo charactere impressas minus commode assequebatur debilior acies senilium oculorum, excudi fecimus eodem quo Commentarios prævios litterarum genere; cum hoc utrobique discrimine, ut quæ nostra sunt alio, alio ipsa allegatorum a nobis Auctorum verba exprimantur. In reliquis priorum trium mensium formam, passim probatam, retinemus. Vale, Lector, et his sic fruere, ut si quid erratum omissumve videris, amice admoneas submittasque; addendum corrigendumve, aut prima quæ dabitur occasione, aut in secuturo operis totius supplemento.*

I DIES MENSIS APRILIS.

SANCTI QUI IPSIS KALENDIS COLUNTUR.

Sanctus Ctesiphon, Episcopus, Vergii in Hispania.
S. Theodora, Mart. Romæ.
S. Venantius, Episc. Mart. in Dalmatia aut Istria.
S. Venantius Martyr Ariminensis, Fuldæ in Germania.
S. Parthenus, S. Quintianus, S. Victor, S. Secundus, } Martyres in Armenia.
S. Victor, S. Chionia, S. Agape, S. Hereneus, S. Castus, } Martyres Heracleæ.
S. Ingeniana, S. Saturninus, S. Parthenius, S. Dionysius, S. Panterus, S. Alexander, } Martyres Thessalonicæ.

S. Victor, S. Stephanus, Martyres in Ægypto.
S. Thesidius, Martyr, Tuscaniæ in Hetruria.
S. Basilides, S. Gerontius, Martyres, a Græcis relati.
S. Meliton, Episcopus, num in Sardinia, an Sardibus in Asia?
S. Prudentius, Episcopus, Martyr, Atini in Italia.
S. Leuconius, Episcopus Trecensis, in Gallia.
S. Walaricus, Abbas, in pago Picardiæ Wimacensi.
S. Dodolinus, Episcopus Viennensis, in Gallia.
S. Macarius Confessor, Abbas monasterii Pelecetes, apud Græcos.
S. Joannes, Episcopus Neapolitanus,
S. Hugo Episc. Gratianopolitanus, in Gallia.
S. Hugo, Abbas Bonævallis, Ordinis Cisterciensis, in Gallia.
B. Nicolaus de Arcu, monachus Ordinis Cisterciensis, Neti in Sicilia.
S. Gilbertus, Episc. Cathenensis, in Scotia.
B. Thomas de Tolentino, B. Jacobus de Padua, B. Petrus de Senis, B. Demetrius Laicus, Martyres, Ordinis S. Francisci in India.

PRÆTERMISSI, ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Sancti Ferreoli, Uzeticensis Episcopi, translatio *hoc die facta est. Habemus aliaqua ejus Acta, danda in supplemento,* IV Januarii.

B. Barontus monachus, *inscriptus est Kalendario Missalis Anglicani, donati cœnobio Gemeticensi a Roberto Archiepiscopo Cantuariensi anno* ML. *Videtur* Barontus *esse, cujus Vitam et Visiones ex MSS. edidimus ad diem* XXV Martii.

Gabriel Archangelus *officio Ecclesiastico, sub ritu duplici, colitur in Ecclesia Nannetensi. De eo egimus* XXVI Martii.

SS. Wandregisili, Ansberti et Vulfranni Translatio *refertur a Petro de Natalibus lib.* 7 *cap.* 127. *Verum ea contigit, ut tum diximus,* XXXI Martii.

Jesu Christi initium prædicationis *memoratur ad hunc diem a Maurolyco et Felicio.*

Sancti et Justi Achaz *memoria hoc die notatur in menæis, cum tali disticho, quasi ipse is fuerit, qui dixisse legitur Isaiæ* 7, Non tentabo Dominum :

Ἄχαζ Θεοῦ πέφυκεν ἑστὼς πλησίον,
Ἄχαζ ὃς εἶπεν οὐ Θεὸν μοῦ πειράσω.

Eodem facere videtur titulus Justi, *solis fere veteris Testamenti Sanctis addi a Græcis solitus. At perfecto impius fuit Achaz iste : quare dum aliunde intelligamus distinctius quis hic inter Sanctos colendos proponatur, ipsum omittimus.*

S. Anastasius Martyr *jungitur S. Quintiano in MS. Ecclesiæ S. Mariæ Ultrajectinæ, eisque additur* S. Venantius M. *in MSS. Aquisgranensi et Trevirensi S. Martini. Ex hisce est* S. Quintianus Martyr, in Armenia, *et alibi* Venantius : *de quibus infra agimus cum mentione* S. Anastasii.

S. Irenæus Martyr, *cum* S. Quintiano, in Armenia passus *dicitur a Galesinio et Baronio, citantibus codicem Græcum seu Menologium. Veremur ne a* S. Hirenæo, *Martyre Heracleensi, sit ad Armeniæ Martyres translatus : uti infra latius insinuamus.*

S. Alexandra Virgo, hoc die mortua *traditur in Menologio Laherii : quod in aliis Fastis non legimus. An* Alexander, *Martyr Thessalonicensis, hoc die relatus, dederit aberrandi occasionem, quis dicet?*

Plurimorum Martyrum, sub Decio ob non restituta idolis templa gladio necatorum, et in S. Aphræ sepultorum, *Natalem hoc die ponit Martyrologium Brixianum Fayni, citato vetustiori MS. Martyrologio in monasterio S. Joannis.*

Peteona, Virgo Deo Sacrata, *soror S. Gildæ Sapientis, laudatur a sanctitate vitæ in hujus Actis, a nobis editis* 29 *Januarii : et cum titulo* Sanctæ *hoc die inscripta est Gynecæo sacro Arturi a Monstier, sed ejus propria auctoritate, ut alia multæ.*

Emma vidua, soror Menwerci Episcopi Paderbornensis, *a Krantzio, lib.* 4 *Metropolis cap.* 26, *laudatur a pietate et liberalitate erga pauperes et ecclesias, et sicut Peteona, cum titulo* Beatæ *inscripta est Gynæceo præcitato.*

Bercundus, Episcopus Ambianensis; *laudatur infra in Vita S. Walerici, cui ipse concessit Leuconaum : in quo loco solebat solitarius in Quadragesima consistere. Dicitur in antiquis Litaniis inter Sanctos Confessores invocari : quod hic indicamus, ut certiora possimus assequi de die natali ac veneratione.*

Kellachus, filius Soergussii, anachoreta et Episcopus Armachanus, *traditur obiisse* an. DCCCXCVIII, *et* ad Kalendas Aprilis *inscriptus est Martyrologiis Dungallensi et Mariani Gormani. Colganus, in Appendice* 7 *ad Acta S. Patricii pag.* 296, *asserit,* non numerari inter Archiepiscopos Ardmachanos, ac videri tantum fuisse Episcopum Suffraganeum S. Malbrigidi.

Lanzo, monachus Cluniacensis, vir magnarum virtutum, *hoc die in Octava Annuntiationis B. Virginis defunctus, laudatur a Malmesburiensi lib.* 2 *de Pontificibus Anglorum et de Episcopis Selesiensibus, et lib.* 5 *de Regibus Anglorum; atque cum titulo Beati refertur hoc die a Menardo et Bucelino; et in supplemento Martyrologii Gallicani* Sanctus *a Saussaio appellatur ; silent Joannes Wilsonus in Martyrol. Anglic. Edouardus Maihew in Trophæis Anglicanis Ordinis Benedictini, Hieronymus Porter in Floribus Sanctorum Angliæ : unde colligimus nihil sciri de aliqua ejus veneratione.*

Gobbanus Sanctus, Aidanus Læch, Tuanus filius Carilli, Filii Gorani, *in* Hibernia, *memorantur in Tamlactensi Martyrologio.*

Hugo beatæ memoriæ Archiepiscopus Viennæ, ex monacho Carthusiæ, primum successit S. Hugoni in Episcopatu Gratianopolitano, ipso vivente ; ac postea, ob vitæ suæ meritum, Viennensis Archiepiscopus factus, quievit in pace. *Hæc Grevenus Carthusianus in Auctario Usuardi, et ex eo Canisius in Martyrol. German. In vita S. Alcelmi appellatur* vir prudens et eximia virtute. *Ceterum de cultu ejus omnes silent.*

Theodoricus de Lureka, ex Canonico Bonnensi monachus Heisterbacensis, ordinis Cisterciensis, *laudatur a Cæsario Heisterbacensi lib.* 7 *Historiarum cap.* 21, *et Homilia* 40 ; *ubi dicitur post preces fusas, magnum lapidem levavisse. Eum menologiis suis cum titulo* Beati *inscripserunt Henriquez, Bucelinus et Chalemotus.*

S. Genetrudis obitus *refertur in MS. Aquisgranensi.* B. Gertrudis *memoria inserta est Auctario Usuardi apud Grevenum : reliqua latent.*

Jakelina

Jakelina, Virgo Romana, Soror Comitis Apuliæ, quæ pedibus mare transivit, *longo encomio laudatur a Cantipratano lib.* 2 *Apum cap.* 29 *num.* 38, *et a Benedicto Gonono lib.* 3 *de Vitis Patrum Occidentis pag.* 193, *qui* Beatam *appellat, uti etiam Laherius in Menologio Virginum, ad hunc diem : qui asserit se diem obitus e Colvenerio intellexisse.*

Reginaldus, seu Renaldus Episcopus Tullensis, *procurante decessore deposito, occisus est anno* MCCXV ; *idque (si credendum Chronico Alberici)* IV Idus Aprilis. *Sed hoc die, ut* Sanctus *et* Martyr, *scriptus est in catalogo generali Ferrarii, et in supplemento Martyrol. Gallicani Saussaii. Historia homicidii describitur in Chronico MS. Richerii monachi Senonensis, et in Historia MS. Leucorum apud Hieronymum Vignerium, Stemmatis Lotharingici pag.* 132 *et* 133, *diciturque* corpus esse in Ecclesia Tullensi, *nullo addito signo venerationis. Non extat nomen in Breviario Tullensi, anno* 1535 *excuso : non etiam honoratur titulo* Sancti *aut* Martyris *a Sammarthanis aut aliis, in Catalogis Episcoporum Tullensis Ecclesiæ.*

Cæsarius Spirensis, discipulus S. Francisci, *ab Helia proximo Generali, quem ob regulæ transgressionem arguerat, in carcerem conjectus, sancte obiit: cujus anima dicitur a Gregorio* IX *Papa visa ab Angelis in cœlos deferri. Inscriptus Martyrologio Franciscano Arturi a Monstier cum titulo* Beati, *uti et sequentes.*

Antonius a Segovia, e monacho Cisterciensi, Minorita, *Aquis in Provincia mortuus : cujus corpus pluribus post obitum annis incorruptum mansit.*

Bernardinus, Antonius, { Neti in Sicilia,
Melchior ab Hierba, Toleti,
Joannes de Moya, in regno Mursiæ,
Isabella Virgo, in territorio Cordub.
} *quorum elogia apud eumdem Arturum videri possunt: qui in Gynæceo* Isabellæ *meminit; Laherius, in Menologio Virginum, Isabellæ* Agnetem *jungit, ab Arturo ad* 21 *Decembris relatam.*

Antonia, vidua Romana, *laudatur a Bosio, teste oculato, tomo* 1 *de signis Eccles. lib.* 12 *cap.* 23 ; *refertur autem cum titulo* Beatæ *in Gynæceo Arturi a Monstier.*

Puer a Judæis crucifixus in Hispania, *anno* 1490, *in districtu Toletano prope Guardiam, refertur a Ferrario in Catal. generali, citatis tabulis Ecclesiæ Tolet. et Marietta lib.* 2. *Nihil de eo Toletana Breviaria vel Kalendaria, nihil etiam Hispanicum Martyrologium aut Quintanadvennas de Sanctis Toletanis. Marietta historiam narrat diemque hunc signat, et cap.* 57 *miracula nonnulla referens, mentionem facit ecclesiæ et sacelli hujus sancti Innocentis, peregrinationum item donationumque ibidem frequentium : sed ita confuse, ut non satis discernamus, an et qua auctoritate colatur ut Sanctus : expectamus igitur dum plenius doceamur.*

Maria Ægyptiaca, Maria Cæsareæ tributa { *celebratur in Menæis et Menologiis Græcorum : et refertur in apographo nostro S. Hieronymi, deest in aliis. An ea, a posteris intrusa, sit Maria Ægyptiaca, quæ hoc die a Græcis colitur, dubitamus cum Florentinio. Hanc Latini celebrant* II Aprilis.

S. Nicetius, Episcopus Lugdunensis, *cum longo elogio profertur, et primo quidem loco in Martyrol. Gallicano Saussaii. Reliqui agunt de eo* II Aprilis.

SS. Agape et Chionia, Martyres Thessalonicæ, *referuntur hoc die in genuino Martyrologio Bedæ, item a Rabano et aliis; et cum iis* Irene Soror, *in MS. Richenoviensi. De iis agimus* III Aprilis.

S. Celsus, Episcopus Ardmachanus, *traditur Kalendis Aprilis obiisse a Mariano Gormano et a* IV *Magistris in Annalibus Hibernicis. Nos, cum Martyrologio Romano, ejus res gestas proferemus* VI Aprilis.

Ezechielis Prophetæ *memoria reperitur in Kalendario MS. Ecclesiæ Aquileiensis. De eo agemus* X Aprilis.

S. Lazarus, Martyr Tergesti, *in aliquibus MSS. passus hoc die memoratur : sed alia MSS. et quædam etiam Martyrologia, eum habent* XII Aprilis.

SS. Caidocus et Frechorius sive Adrianus, *sacerdotes Hiberni, requiescunt Centulæ in monasterio S. Richarii, cui adfuerunt in conversione : et celebrantur hoc die in Martyrologiis, Anglicano, Scotico et Hibernico. Verum apud Centulenses coluntur* XXX Maii.

SS. Cantianorum Reliquiarum adventus, *inscribitur Kalendario Breviarii Hildensemensis, impressi anno* 1516. *Quia ipsum Breviarium integrum non habemus, plura de hoc festo scire necdum potuimus. Coluntur SS.* Cantius, Cantianus et Cantianilla XXXI Maii.

S. Procopius, Abbas in Bohemia, *memoratur a Wione, Menardo, Dorganio in Martyroll. monasticis, et Ferrario. Verum ritu duplici, ut Patronus regni, colitur in diœcesi Pragensi et Olomuciensi* IV Julii.

Theodericus Episcopus, cognatus Ottonis Imperatoris, *memoratur hoc die in Martyrol. Anglicano Witfordi. Est is Episcopus Metensis, a variis relatus ad diem* XVIII Julii.

S. P. N. Augustini commemoratio *inscripta est Kalendario alicujus Missalis : colitur ipse* XXVIII Aug.

S. Simperti, Episcopi Augustani, Translatio *celebratur feria quarta post Dominicam in Albis : quæ feria primo omnium incidit in hunc diem. Colitur* Simpertus XIII Octob.

Sigillator, Episcopus Metensis, qui floruit anno salutis DCCLI, *celebratur in MS. Florario Sanctorum. Est is* Sigebrandus *aliis, multorum conditor monasteriorum, et mortuus traditur die (quo iterum refertur in Florario)* XXVI Octob.

S. Mennæ, solitarii in Samnio, *plurimum laudati a S. Gregorio Papa, lib.* 5 *Dialogorum cap.* 16, Translatio *hoc die facta est. Hanc cum Vita et miraculis late descripsit Leo, Episcopus Ostiensis : quæ danda erunt die, quo inscriptus est Martyrol. Romano et aliis,* XI Nov.

Osmannæ, Virginis et Martyris, elevatio corporis, *in agro Parisiensi facta, recolitur a Saussaio in Martyrol. Gallicano, additurque ejus triumphum coli* IX. Septemb. *aut certe, ut alii habent,* XXII Novemb.

DE S. CTESIPHONTE

D. P.

EPISCOPO, VERGII IN HISPANIA.

I SECULO.

Communis cum aliis memoria 15 *Maii,*

Primorum septem Hispaniæ Apostolorum Episcoporumque communem memoriam Martyrologio suo Usuardus inseruit, ex eoque Baronius Romano Martyrologio ad diem XV *Maii. Hac non contenti Ecclesiæ variæ, singulis diebus sigillatim aliquos colendos assumpsere. Ita Februarium mensem a S. Cæcilio, sequentem Martium a S. Hesychio, atque hunc Aprilem a S. Ctesiphonte auspicandum instituerunt Granatenses : alii alibi variis coluntur diebus. Granatenses Fastos secutus Ferrarius, Catalogo sanctorum generali inscripsit,* Granatæ in Hispania Sanctorum Martyrum, Thesiphonis Episcopi et discipulorum

peculiaris cultus Granatæ hoc die;

ejus

A ejus. Quæ de tempore missionis atque ordinationis omnium septem dici communiter potuerunt, dicta sunt a nobis ad Kalendas Februarii et Martii. Eadem hic nequaquam putamus retexenda, neque propter Granatenses tabulas vel Speudo dexteri assertionem recedendum a prima antiquissimaque, quam nobis dedit Usuardus de Apostolicis illis viris notitia, ut dubitare velimus an in iis singuli requiescant et occubuerint locis, quæ ibidem exprimuntur; quamvis recentiores Hispani, Marietta, Tamaius atque Cardosus, hic in Lusitano Hagiologio, iste in Hispanico Martyrologio, ad hunc uterque diem, prorsus in aliam eant sententiam, alibi satis examinatam. Usuardi verba Idibus Maii hæc sunt: Natalis sanctorum Confessorum, Torquati, Ctesiphontis, Secundi, Indaletii, Cæcilii, Hesychii et Euphrasii: qui Romæ a sanctis Apostolis Episcopi ordinati, et ad prædicandum verbum Dei ad Hispanias, tunc adhuc gentili errore implicatas, directi sunt. Cumque diversis urbibus evangelizassent, et innumeras multitudines Christi fidei subjugassent, Torquatus Acci, Ctesiphon Vergi, Secundus Abulæ, Indaletius Urci, Cæcilius Eliberi, Hesychius Carthesæ, Euphrasius Eliturgi quieverunt.

notitia nuda ex Usuardo:

2 Itaque Vergii requievisse Ctesiphontem, tenemus:
B neque ei socios Maximum, Lupercium ac Musitanum adjungimus cum recentioribus, idoneo destituti auctore: neque de Martyrio ejus quidquam definimus. Qua autem ratione et apud quos fidem Ctesiphon proseminarit, in communi antiquorum silentio patienter ignoramus, vehementer autem optaremus, locum sepulturæ, ejus ab Usuardo nominatum, nosse distinctius. Etenim in maxime varias sententias auctores hic abeunt. Bivarius, illustrandis Pseudodexteri commentis bonam operam eruditionemque magnam infeliciter expendens, in hoc totus est, ut fabulatoris sui lectionem tueatur, sustineatque, Vergium eamdem atque Vergiliam esse; composito nomine ex particula ili, sic dictam, quasi Vergii urbem, ipsamque esse oppidum Verza, in ora maris Bætici, non longe ab Almeria sicum, in Regno Granatensi, quod in Geographicis tabulis passim Beria scribitur. Abderam sive Adram, Veriæ proximam atque a littore remotiorem, non nemo intelligendam putat; sed repugnat Ptolomæus, Abderam, Beriam, Vergiliamque diversissimas urbes faciens; hanc quidem procul a mari, istas vero ad ipsum positas, sed justo milliarium sexaginta intervallo remotas ab invicem.

cetera de eo suspecta omnia.

Vergium an Vergelia, quæ nunc Beria?

3 Inter Almeriam novamque Carthaginem urbs est, Vera hodie dicta, quam antiquo nomine dictam Virgini, totumque inde sinum a Charidemo promontorio Virgi-
C tanum, multi recentiores existimant. Favet Pomponius Melas, urbem Virgi nominans; neque adeo longe discedit Plinius, cum Urgetanum sinum et Urgiam scribit Castrum-Julium cognominatam; facile enim aut ex. i-idisse i potuit, aut propter variam ejusdem nominis pronuntiationem omitti. Pro hac igitur urbe S. Ctesiphonti assignanda, stat Georgius Cardosus, eique patrocinatur nominum Virgis ac Vergis affinitas maxima. Quomodo autem tam opportuno loco sita civitas, atque etiam nunc minime contemnenda, dignitatem amiserit Episcopalem non attinet indagare, quando ne hoc quidem constat, ullos umquam Vergi fuisse Episcopos, sed tantum ibi quievisse Ctesiphontem: qui suam potuit sedem habuisse in Bastitanorum metropoli, hodie Baza dicta, ubi ejus successores fuerint Theudorus, Eusebius, Basilius in III, IV et XV Toletano Concilio nominati. Si enim Torquatus Acci, Indaletius Urci, vicinis eorumdem Bastitanorum urbibus, fundatos reliquerunt Episcopatus, ut ex successoribus identidem nominatis indubitatum est: cur non in eadem Bæticæ tractu in ipsaque metropoli Basta, sedem suam potuit fixisse Ctesiphon, indeque Vergim seu Virgim, maritimum locum Bastitanorumque fortassis portum præcipuum seu emporium, excurrisse aliquando, prædicationis vel negotii caussa; et sic ibi tumulum, qui adhuc D latet, invenisse?

an Virgis quæ nunc Vera?

4 Si quis tamen omnino contendat longius a sociis removendum hunc Sanctum, et versus Pireneos montes lubeat evagari; occurret ei Vergium castrum, a Livio dec. 4. lib. 4 commemoratum; cujus incolas accolasque Vergestanorum nomine idem appellat, describens quomodo M. Porcius Cato Romanus Consul, translato a Turdetanis ad Celtiberos eorumdem auxiliares bello, ceteris in deditionem acceptis, Lacetanorum urbem astu ceperit, confestimque inde moverit ad Vergium castrum: quod præcipuum erat latronum receptaculum, invito loci Principe ab iis occupatum, unde in agros provinciæ pacatos continuas faciebant incursiones. Hæc porro omnia trans Iberum esse gesta, clare apparet ex ipsa Livii narratione: ut dubium esse nullum possit, quin hoc ab eo commemoratum Vergium, inter ipsum et Pirenæos montes quærendum sit. Atque hic ego libenter, pro Lacetanis, Jacetanos legerem, dictos a Jaca, urbe in Arragonia etiam nunc celebri et Episcopali: deviam enim et silvestrem gentem appellat Livius, cui proinde potius asperitas convenit diœcesis Jacensis quam Catalauniæ amœna planities: licet in hac (et quidem ad Iberum in Dertonensi diœcesi) Ortelius E Jaccetanos, Laccetanos vero locent auctores tabularum Ptolomaicarum. Etenim idem Livius Lacetanis, seu potius Jacetanis suis, finitimos facit Suessetanos: quorum civitas Suessatium Antonio, Ptolomæo autem Suestasium scribitur, utique litteris simpliciter commutatis: et existimant aliqui ipsam hodie Sanguessam dici, ad Arragonem fluvium, Jaccam inter et Pampelonam, conjectura sane haudquaquam inepta.

an castrum Livio nominatum in finibus Laccetanorum,

rectius Jaccettanorum:

5 Ast ubinam hic Vergium castrum fuisse concipemus, sic ut ab Jaccitana victoria moventibus copiis haud nimis longum fuerit iter? Hic sane hæret aqua. Bergidum Ptolomæi, inter Jaccam et Oscam sive Heuscam requirendum, ita ut nominis nulla nunc supersint vestigia, suggerunt Ortelius, ex eoque Ferrarius: secundum quos Bergestani Vergestanique iidem forent. Verum, cum citato libro diversos eos faciat Livius, huic conjecturæ non prodest, quod credi posset apud Ptolomæum Bergidum pro Bergio irrepsisse, aliterque pronuntiantibus Vergidum pro Vergio. Ergo his inter Jaccam Oscamque relictis, Livii Vergium ac Vergestani alibi quærendi erunt, et quidem per abrupta conjecturarum. Percurrenti omnia hodierni usus nomina eorum quæ Jaccensi urbi ad meridiem occasumque adjacent locorum, utrobique vetustissimi nominis occurrit Xaverium, vulgo Xavier, (quod Castrum-Vergium velut Ca-ver, junctis nominibus dici suspiceris) alteram in Pampelonensi agro, magni Indiarum Japoniæque Apostoli nata- F libus nobilitatum; alterum in ipso Jaccitano tractu, cis Gallegam fluvium, in tabulis Xavierre latro, dictum ut forte Castrum-Vergii-latronum integre nuncupatum olim fuerit, tum ad distinctionem prioris, tum forte ex latrociniorum memoria, unde in pacatos provinciæ Romanæ agros, ut Livius meminit, inundantium. Atque hæc quidem de Vergio Livii satis.

hoc autem an idem cum Bergido Ptolomei,

aut potius cum Xaverio hodierno?

6 Plus aliquid requiri videtur ut alterutrum, seu etiam primo dictum Ptolomæi Bergidum, S. Ctesiphonti attribuamus. Unde enim verosimile faciemus, tot volventibus annis, quot ab Hannibalis atque Catonis temporibus ad fidem in Hispania prædicatam fluxere, non mansisse modo, sed auctam etiam fuisse loci celebritatem; cujus licet nunc ægre supersit vestigium, magnitudo tamen Ctesiphontem allicuerit ad sedem Episcopalem ibidem constituendam? et cujus rursum tanta fuerit infelicitas, ut recepto fidei Christianæ lumine mox defecerit, adeo ut Vergestanæ seu Vergiensis ecclesiæ Episcopus in nullis uspiam Conciliis subscripsisse inveniatur, nec ipsa ecclesia in ullis diœceseon Hispanicarum descriptionibus nominetur? Contenti igitur hæc proposuisse, veteris Geographiæ studiosis expendenda æstimandaque, de

et an ad has partes S. Ctesiphon spectet?

A *de nomine Sancti ipsius hic addimus, varie a variis exarari, et exerrari in eo a plerisque, dum* Tesiphonem *seu* Thesiphonem *scribunt :* Chthesiphontem *vero minus commode scriptum videri, si Græcam spectes etymologiam :* Chthesiphon *enim a* χθὲς *et* φάω, heri splendentem, *inepto utique significato;* Ctesiphon *autem a* κτῆσις, possessionibus splendidum *auspicatissima nomenclatura significat.*

genus ex Arabia commentitium.

7 *Hunc porro, de quo agimus, fuisse S. Cæcilii fratrem, et Arabico ac patrio nomine* Abenathar *dictum, non magis credimus uni (quem Bivarius citat) librorum, sub sacro monte Granatensi repertorum, quam ab aliis, pariter ibidem repertis et prædicto auctori nominatis Arabicis, verum* D. Tesephontis *præferri titulum veramque antiquitatem. Quid autem de Reliquiis ibidem quoque inventis dicendum sit, majori examini permittere malumus, quam Granatensibus illis tabulis scriptisque (quod necessarium est) non admissis, utrarumque certitudinem falsitatemve separare ad invicem : cum has et illas individuo conjungi nexu præcipui utrarumque propugnatores semper censuerint.* D

æque ac libri sub ejus nomine reperti

DE SANCTA THEODORA

MARTYRE ROMÆ.

G. H.

AN. CXVII.

Matrona hæc Romana fuit, et soror S. Hermetis, urbis Romanæ Præfecti; cum illo a S. Alexandro I Pontifice Romano ad fidem Christi perducta, unicoque mense ante hunc martyrio coronata. Porro (sicuti Acta sincerissima S. Alexandri habent) *eodem adhuc anno, quo hi martyrii palmam adepti sunt,* nutu Dei defunctus est Trajanus : *qui dum in Parthos arma molitur, in ægritudinem incidit, ob quam Selinuntem in Ciliciam delatus, obiit,* Quintio Nigro et Tito Vipsanio Aproniano Consulibus, *die* x *Augusti, anno Chr.* CXVII *: ante hunc autem diem quatuor mensibus et quinque diebus martyrio coronata est S. Theodora.* Missus enim erat Romam a Trajano Aurelianus, Comes utriusque militiæ in Isauria, ad interfectionem omnium Christianorum : cui omnis Senatus ita famulatus est, ut ipsum Principem crederent esse Trajanum. *Hinc posteri eum appellarunt etiam Principem et Imperatorem. Coluntur S. Hermes frater* XXVIII *Aug. et S. Alexander Papa* III *Maii. Quæ vero ad hujus Pontificis in Sede Romana annos spectant, accurate discussimus in tractatu de Primis Pontificibus.*

Sub Trajano Martyr obit anno 117, B

2 *Ab sanctissima hac Martyre Theodora auspicantur principium Aprilis in suis Martyrologiis Usuardus, Ado, Notkerus, Bellinus, et alii recentiores. Usuardi verba sunt ista :* Romæ passio beatissimæ Theodoræ, sororis illustrissimi Martyris Hermetis. Hæc sub Aureliano Principe martyrizata, sepulta est juxta fratrem via Salaria, non longe ab urbe Roma. *Ado eodem tempore hoc eidem concinnavit elogium :* Romæ, beatissimæ Theodora, sororis illustrissimi Martyris Hermetis, quam B. Alexander Papa et Martyr instruxit, baptizavit, atque in fide Christi docuit. Quæ sub Aureliano Imperatore martyrizavit : sepulta juxta fratrem suum Martyrem via Salaria, non longe ab urbe Roma. *Notkerus secutus est Adonem, et cum Usuardo* Aurelianum Principem *appellavit* Judicem *nominat auctor Martyrologii, Coloniæ et Lubecæ anno* 1490 *excusi. In hodierno Martyrologio Romano dicitur* S. Theodora, sub Hadriano Imperatore, ab Aureliano Judice martyrio affecta. *Successit Trajano Hadrianus, sed, ut diximus, post obitum S. Theodoræ : de qua in Actis S. Alexandri varia extant. Horum Actorum exordium est hujusmodi in plurimis MSS.*

I Aprilis, quo et colitur. C

3 Quinto loco a B. Petro Apostolo, Romanæ urbis Ecclesiæ cathedram suscepit Alexander sanctitate incomparabilis : juvenis quidem ætate, sed fide senior. Omnem autem populi Romani amorem ita in eum gratia divina infudit, ut Senatorum maximam partem converterit, et Præfectum Urbis, Hermetem nomine, cum uxore et sorore et filiis baptizarit. *Quæ ultima in vita MS. S. Hermetis ita explicantur :* Unde contigit, ut Præfectum urbis Romæ, Hermem nomine, virum potentem, divitem et nobilem, cum uxore Exuperia, et sorore Theodora, ac filiis baptizaret. *Postmodum est* missus a Trajano de Seleucia Isauriæ Romam Aurelianus, Comes utriusque militiæ, ad interfectionem omnium Christianorum... statimque ut ingressus est Romam, venerunt ad eum Pontifices templorum, et ea quæ facta sunt, invidis vocibus suggerentes, ita Aureliani animum concitaverunt ad iracundiam, ut Hermetem Præfectum Urbis in vincula mitteret, sed et S. Alexandrum Papam carceri manciparet... Igitur cum Hermes Præfectus in vinculis haberetur apud Quirinum Tribunum, *hunc suo colloquio ad fidem Christi perduxit, pro qua et martyrium subiit. S. Quirini Acta dedimus* XXX *Martii; et postridie, sive pridie Kalendarum Aprilis, egimus de S. Quirini filia Balbina :* quæ ex instructione S. Alexandri Papæ (*ut hujus Acta habent*) reperit vincula S. Petri Apostoli, et cœpit ea vincula cum tremore nimio deosculari, et gratias agere Regi cœlorum. Audiens hæc Theodora illustrissima fœmina, cœpit rogare eam, ut sibi ea derelinqueret. Tunc concessit B. Balbina, tradiditque vincula supradictæ Theodoræ illustrissimæ fœminæ, sorori S. Hermetis Præfecti. Illustrissimus itaque Hermes et fide Christianissimus, cum nec blanditiis nec minis ab Aureliano posset revocari, ad ultimum jussus est subire sententiam capitalem. Cujus corpus ejus soror Theodora collegit, et cum digno honore, juxta hortos Reciarios, in via Salaria veteri, sepelivit, non longe ab urbe Roma. *Addunt Acta MS. S. Hermetis, corpus hujus fuisse aromatibus conditum.*

Baptizatur a S. Alexandro Papa

cum S. Hermete fratre : E

accipit a S. Balbina vincula S. Petri

sepelit corpus S. Hermetis.

4 *Quæ dedimus Acta S. Balbinæ, præcitata omnia etiam tribuunt B. Theodoræ his verbis :* Cum S. Hermes, jussu Aureliani, Comitis, in carcere clam decollatus fuisset; B. Theodora, una cum S. Balbina Virgine, rapuit corpus ejus, et sepelierunt in prædio ipsius S. Hermetis Martyris. Quod audiens Aurelianus tyrannus, jussit ambas Virgines comprehendere F et in vincula mittere.... Tunc indignatus Aurelianus, post multa genera tormentorum atque pœnarum, dedit adversus Balbinam sententiam mortis, dicens : Interficiatur Balbina eloquens, ne seducat populum Romanum post errorem suum; et producatur Theodora nobilis, si forte consentiat nobis et vivat. Interfecta itaque Balbina, producta est Theodora de custodia, et exhibita est ante conspectum Aureliani tyranni, cui dixit impius tyrannus : Ubi sunt thesauri fratris tui Hermetis Præfecti? Ostende eos et sacrifica : ne forte post varia tormenta interficiaris, sicut Balbina. Respondit S. Theodora, et dixit : Thesauros, quos habuimus ego et frater meus, pauperibus et peregrinis pro Christi amore dispendimus : ego vero nihil jam residuum habens præter corpus, quod cernis, etiam illud pro nomine ejus libentissime impendo. Verumtamen dico tibi, Aureliane tyranne, quod si corpus meum membratim discerpi jubeas, numquam sacrificabo idolis tuis. Indignatus itaque Aurelianus, jussit et illam flagellis cæsam gladio interfici, sub die Kalendarum Aprilis : cujus corpus sepultum est a Christianis juxta fratrem

comprehenditur

post thesauros pauperibus distributos

flagellis cæsa occiditur

sepelitur : A fratrem suum Hermen, Præfectum urbis Romæ, gloriosum Martyrem ac nobilem, via Salaria, non longe ab urbe Roma, in prædio ejusdem. *Hæc ibi, cum magno consensu Martyrologiorum supra allatorum.* Virgo *etiam* Theodora *appellatur in MS. Centulensi,* *a variis Virgo appellatur.* *Vaticano ecclesiæ S. Petri, Coloniensi S. Mariæ ad Gradus, et alio Cardinalis Barberini : cumque illis idem tradit Petrus de Natalibus lib. 4 Catalogi cap. 21. De cœmeterio S. Hermetis Martyris et sepultura S. Theodoræ, agit Paulus Aringhus, lib. 4 Romæ subterraneæ cap. 34.* D

5 *S. Theodoræ, Virginis ac Martyris, et sororis S. Hermetis aliquas Reliquias asservari Bononiæ in ecclesia Sanctorum omnium, et in ecclesia S. Pauli Barnabitarum, tradit ad hunc diem in Bononia perlustrata Masinus.* *aliquæ Reliquiæ Bononiæ.*

G. H.

DE S. VENANTIO
EPISCOPO ET MARTYRE,
Ex Dalmatia aut Istria Romam translato.

I APRIL.

U*suardus et Ado primi sunt, qui relato in suis Martyrologiis S. Theodoræ Romanæ Martyrio, ista immediate subdunt :* Eodem die S. Venantii Episcopi et Martyris. *Quæ eadem leguntur in omnibus dein scriptis Martyrologiis, uti et hodierno Romano. Notkerus post S. Theodoram posuit Martyres in Armenia passos, et dein de S. Venantio eadem refert.* *Nomen in fastis.* *In MS. Centulensi appellatur* Confessor, *qui a reliquis omnibus* Martyr *habetur : nisi forte de hoc agatur* B *in MS. S. Cyriaci ad* VIII *Februarii, ubi dicitur* Natale S. Venantii Episcopi et Confessoris. *Interim nusquam explicatur cujus Sedis fuerit Episcopus, quo perfunctus martyrio, num ei immortuus, an superstes, ut propterea etiam* Confessor *dicatur.*

2 *Annotat Baronius ad hunc diem,* Corpus ejus asservari Romæ in oratorio, quod dicitur S. Venantii, apud baptisterium Constantini, una cum corporibus S. Domnionis Episcopi et aliorum Sanctorum Martyrum, quorum omnium dies anniversaria agitur hoc eodem mense, tertio Idus Aprilis. *Corpus Romæ, in ecclesia propria,* Cum autem omnia translata fuerint e Dalmatia et Istria a Joanne Papa IV, par est credere, S. Venantium alicujus illarum provinciarum civitatis fuisse Episcopum. Extat ibidem in abside, sicut et ceterorum, imago ejusdem S. Venantii, opere musivo compacta. Hæc in monumentis Sanctorum ecclesiæ Lateranensis. *Ita Baronius, qui eadem repetit in Annalibus ad an.* 641, *quo Ecclesiæ præerat Joannes* IV *Papa : de quo Anastasius Bibliothecarius in libro de Vitis Pontificum Romanorum ista habet :* Joannes natione Dalmata, ex patre Venantio Scholastico, sedit annum unum, menses novem, dies octodecim. *a Joanne IV ex Dalmatia acceptum :* Hic temporibus suis misit por omnem Dalmatiam seu Istriam multas pecunias, per sanctissimum et fidelissimum Martinum C Abbatem, propter redemptionem captivorum, qui deprædati erant a gentibus (*Slavos aliqui interpretantur*). Eodem tempore fecit ecclesiam beatis Martyribus, Venantio, Anastasio, Mauro et aliis multis Martyribus, quorum Reliquias de Dalmatia et Istria adduci præceperat : et recondidit eas in ecclesia suprascripta, juxta fontem Lateranensem, juxta oratorium B. Joannis Evangelistæ, quam ornavit et diversa dona obtulit.

3 *Cæsar Raspona, lib. 3 Basilicæ seu Patriarchii Lateranensis cap. 12, describit oratorium sive ecclesiam S. Venantii, et inter alia ita habet :* Parietes absque ornamento conspiciuntur, unica excepta abdicula sive chalcidica, quæ antiquitus tabulis marmoreis usque ad zophorum incrustabatur, supra zophorum vero usque ad tectum nitet opere musivo, sicuti etiam chalcidicæ tota concameratio nitet. In curvitate vero hujus absidulæ imagines beatissimæ Virginis, Sanctorum Apostolorum Petri et Pauli, et Joannis Baptistæ visuntur; adjectis etiam SS. Venantii et Domnionis Martyrum iconibus, cum pallio et planetis cæruleis : qui sine mitra libros in manibus tenent : eodemque habitu Joannes IV, Capellæ conditor, exprimitur.... Ad murum vero hinc inde emusivo effigies sunt Sanctorum Martyrum, quorum corpora *imago,* hic requiescunt, coronas præ manibus gestantium. In absidis medio cernitur ara, gradibus quatuor elevata : cui super impositum est ciborium marmoreum, fultum quatuor columnis item marmoreis, opere accuratissimo in spiram striatis, cum capitellis ornatissimis : et sub hoc altari proxime enumerata S. Venantii et sociorum corpora requiescunt. *corpus in altari.* *Hæc ibi.* Leo *etiam Papa istius nominis tertius, (teste citato Anastasio Bibliothecario)* in altari B. Venantii fecit vestem de fundato cum velis duobus. *Octavius* E *Pancirolius, in Thesauris absconditis urbis Romæ, de ecclesia hac S. Venantii agit, regione* 2, *ecclesia* 10 *: et sub finem in Indice festorum asserit,* solennitatem S. Venantii, Episcopi et Martyris in hac ecclesia celebrari hisce Kalendis Aprilis, atque Indulgentias eidem esse concessas. *cultus et Indulgentiæ 1 Aprilis.* *In Ordine Officiorum de Sanctis propriis ecclesiæ Lateranensis, præscribitur Officium sub ritu duplici, cum Credo in Missa, quod corpus ejus ibi habeatur.*

4 *Joannes Tamaius Salazar hunc sanctum Episcopum inscripsit Martyrologio suo Hispanico, hac formula :* In Dalmatia illustris observat memoria martyrium S. Venantii, Episcopi Toletani : cujus corpus a Joanne Pontifice Maximo IV, in oratorio sui nominis, apud baptisterium Constantini, in omnium maxima Lateranensi Romana ecclesia, translatum, adservatur. *Verum non est oratorium seu capella in ecclesia Lateranensi : sed est propria ejus ecclesia, haud procul a Lateranensi sita. Dein unde scitur ejus Episcopatus Toletanus, cum talis nominis Episcopus Toleti non memoretur extitisse?* *Episcopatus Toletanus ei affictus.* *Garzias Loyasa, in Catalogo Episcoporum Toletanorum, post Adelphium collocat* Conantium : *sed addit,* a S. Illifonso non enumerarri inter Præsules Toletanos, forte quia parum præfuit. *Interim Ambrosius Morales, lib.* 12 *Chronici Hispanici cap.* F 8 *asserit,* absque Illefonso non haberi mentionem Tonantii. *Agit is libro de Scriptoribus Ecclesiasticis cap.* XI *de* Conantio, *sed* Episcopo Ecclesiæ Palentinæ : *ut is videatur compulsus a posteris inter Antistites Toletanos.* Tantæ caliginis involucrum, *inquit Tamaius Salazar,* reserarunt Marcus maximus et Julianus Petrus, *aut certe sub eorum nomine posteri, affingentes illis nova chronica quæ omnem antiquitatem Hispanicam sua caligine involverunt, ex* Conantio *seu* Tonantio *formando* Venantium, *quasi vixisset tempore S. Gregorii Magni. Potius diceretur S. Venantius primis Christi seculis floruisse cum S. Domnio seu Domnione : qui traditur a S. Petro Apostolo in Dalmatiam missus, et Episcopus Salonitanus creatus, uti pluribus dicetur* XI *Aprilis.*

5 *Aliquas S. Venantii Episcopi et Martyris Reliquias asservari Bononiæ in ecclesia S. Joannis in Monte, tradit in Bononia perlustrata Masinus ad hunc diem. Si adderetur unde et quando illuc allatæ eæ fuerint, posset aliqua conjectura fieri, hujusne an alterius S. Venantii existimandæ sint.* NOT. I

DE

DE ALIO S. VENANTIO MART.

ex Italia in Germaniam Translato.

G. H.

Testimonium Ludovici Pii

Inter Principes Ecclesiasticos Sacri Romani Imperii in Germania stabilitos, sunt Reverendissimi et Illustrissimi Abbates inclytæ Fuldensis Ecclesiæ, de cujus antiquitatibus præclarum opus edidit Christophorus Browerus quatuor libris distinctum: in quo, lib. 3, cap. 13 profert præceptum traditionis Ludovici Pii Imperatoris, factæ B. Rabano Abbati, dein Archiepiscopo Moguntino: *ex quo aliqua, quæ de S. Venantio agunt, hic decerpimus, et sunt ejusmodi:* Rogavit Excellentiam Celsitudinis nostræ vir venerabilis Rabanus Abbas, ut nostra auctoritate liceret ei, legatos suos dirigere ubivis terrarum, et maxime ac præcipue ad Romanam civitatem, et cum litteris nostræ auctoritatis exposcere sacratissimos cineres, videlicet sanctorum Martyrum seu ceterorum orthodoxorum Justorum membra; cui præstitimus ex nostra liberalitatis munificentia facultatem ut ex nostræ auctoritatis præceptione scriberet et

de translatione

B mitteret, ubicumque terrarum vellet, propter prædictum negotium sanctarum Reliquiarum, postularetque tam ab Apostolico, quam a ceteris fidelibus.

et miraculis S. Venantii.

Unde cum labor tantæ sedulitatis ejus non esset inanis, nuper audivimus, quia corpus S. Venantii Martyris, de longinquis terrarum partibus acquisisset, et in ecclesia S. Joannis Baptistæ honorificentissime collocasset. Cujus merita Martyris in Fuldensi ecclesia, ex testificatione miraculorum, facta sunt longe lateque celeberrima. Accurrunt enim infirmi, et sanantur; dæmoniaci, et liberantur; paralytici, et curantur; cæci, et illuminantur, et ex omnimoda infirmitate genus humanum, per gratiam Domini nostri Jesu Christi, opera et intercessione S. Venantii, salvatur. Cujus facti fama nos ex divina compunctione commoti, gratias agimus Deo et sancto ejus Martyri Venantio, qui nostris temporibus, in nostris terrarum partibus, visitare dignatus est plebem suam; et ex diversis necessitatibus et angustiis, miseris mortalibus dignatur subvenire. Proinde rogatu et petitione prædicti Secretarii nostri Rabani Abbatis, offerimus nos Deo et S. Bonifacio sanctoque Martyri Venantio, in præfato S. Joannis Baptistæ monasterio, quasdam res proprietatis nostræ, hoc est, villam Uresprungen nun-
C cupatam, cum omnibus villudis et viculis, imo cum omnibus appendiciis et pertinentiis suis, etc.

Historia translationis:

2 *Hæc Ludovicus Pius Imperator, cujus chartas donationum plurimas scripsit Rudolfus, cœnobii Fuldensis Presbyter et monachus, inter viros sui monasterii eruditos habitus: qui translationi reliquiarum S. Venantii interfuit; et testis oculatus miracula, quæ tunc contigerunt, descripsit in Vita B. Rabani Abbatis sui, a nobis ad diem* IV. *Februarii illustrata, potissimum cap.* IV *et* V. *Extat inde excerpta Historia translationis et miraculorum S. Venantii in Passionali MS. mensis Aprilis, adservato in Bodecensi cœnobio Ordinis Canonicorum Regularium S. Augustini in diœcesi Paderbornensi, adjunctis sub initium nonnullis; et cultus ejus assignatur*

cultus 1 Aprilis.

ad diem primum dicti Aprilis, quando in ante memorata ecclesia S. Joannis Baptistæ etiamnum celebratur festum S. Venantii: cujus tamen sacrum corpus non amplius integre ibidem adservatur, aliis partibus alio delatis, sed nescitur quo devenerint, ablatis tempore irruptionis Suecicæ antiquis monumentis; uti facta diligenti inquisitione indicavit nobis Vitus Erberman, sacræ Theologiæ Doctor et Seminarii Pontificii apud Fuldenses Regens, binis litteris hac super re scriptis. Damus ergo ex Bodecensi MS. dictam Historiam translationis et miraculorum, ad quæ uberiores annotationes dedimus IV *Februarii, eoque curiosum lectorem remittimus: quem monitum volumus, in dicta Vita,* S. Venantium *dici* Martyrem, *nusquam* Episcopum; *uti tamen fit in sequenti Historia: neque indicari diem venerationis, quem assumptum credimus hunc primum Aprilis, quod alius Venantius Episcopus in Dalmatia aut Istria nunc colatur, cui et nos ipsum ideo subjungimus.*

HISTORIA TRANSLATIONIS

Ex Vita B. Rabani, a Rudolfo teste oculato scripta.

Venantius Episcopus Ecclesiam sibi commissam, donec advixit, strenue rexit: et quia per ostium introivit, disposita intrinsecus fideliter domo, et sumptuariis familiæ consignatis, per ostium exivit, dum pro eadem animam posuit. Hujus sacrum cor- E
pus, sanguine proprio pro Christi amore cruentatum, primo in territorio Ariminensis urbis requievit; nunc vero in saltu, qui Buchonia nuncupatur, in ecclesia B. Joannis Baptistæ, quæ a Fuldensi monasterio novem fere stadiis distat, habetur et colitur. Et ne quis ambigat, tanti Patris corpus a tam valenti civitate tolli, et per tot terrarum spatia transferri potuisse: miracula, quæ in via, dum ferebatur, per eum Dominus operatus est, fidem dubitantibus persuadeant. Igitur a quo ab inde sublatus sit, et in eum quem præscripsi locum delatus; subjunctis miraculis, quæ et ipse vidi et aliis veraciter referentibus didici, auribus fidelium intimabo. Rabanus namque, Fuldensis Ecclesiæ venerabilis Abbas, vir valde religiosus, et in Scripturis divinis apprime eruditus, cujus omne studium fuit circa disciplinam monasticam, et in meditatione legis Christi; inter alia, quibus in oratione, vigiliis et abstinentia, ceterisque virtutum titulis formam se sibi subditis præbebat, diligentiam in colligendis undecumque Sanctorum Reliquiis habebat permaximam.

Corpus S. Venantii Martyris

2 Hic quemdam suorum monachorum, nomine Attonem, in Italiam pro hujusmodi re exequenda misit. Qui Ariminum veniens, data sibi divinitus opportunitate, corpus prædicti Martyris secum abs- F
tulit, et in Franciam ire festinavit. Primo quidem propter metum incolarum illud occulte ferebat. Ut autem Alpium jugis transitis in fines Bajoariorum pervenit, jam securior effectus, feretro impositum, confluentibus undique populorum turbis, in cellam, quæ vocatur Solenhof, sitam in regione Sualefeldonia, detulit; et misso nuntio, omnem rei gestæ ordinem Abbati nuntiavit. Populus enim regionis illius summis id petebat votis, ut corpus sancti Martyris ibi habere mererentur: cujus opem in diversis infirmitatum sanitatibus quotidie experiebantur. Abbas vero, cum hoc audisset, mox de suis monachis duos Presbyteros misit ad prædictum Fratrem, præcipiens eis, ut quanta possent celeritate sanctas Reliquias illas sibi afferrent. Erat sane tunc temporis per omnes pene regiones illas celebre nomen S. Venantii Martyris, propter virtutes et miracula, quæ per eum Christus fecere dignatus est. E quibus aliqua, quæ facta sunt in eodem loco, paucis arbitror perstringenda.

Arimino delatum,

claret miraculis:

3 Nam cum adhuc feretrum cum sacris ossibus juxta altare esset positum, quædam fœmina de ipso pago, quæ ante sex annos oculorum lumen amiserat, cum ante idem feretrum prostrata suppliciter orasset

A set, lumen recepit, et Deo omnipotenti gratias immensas retulit. Post hæc altera mulier filium suum sexennem, ex utero claudum, ante Reliquias sancti Martyris posuit; et ibi pernoctans, facto mane adhuc debilem eum domum reportans, in lectum posuit; et egressa ab eo, cum reverteretur, perfectissime sanum illum reperit. Hæc quidem duo miracula, quæ modo retuli, ab eis, qui præsentes erant et ea se vidisse testati sunt, didici: cetera vero, quæ scripturis sum, ipse coram positus vidi; quia ex eis, qui ad perferendos sacros cineres missi fuerant, unus eram.

EX VITA B. RABANI sanantur cæca et claudus,

4 Igitur cum venissemus ad locum prædictum, paratis celeriter omnibus, quæ ad devectionem sanctarum Reliquiarum necessaria videbantur; prima luce, cum ingenti luctu eorum qui ibidem erant remansuri, sanctum illum thesaurum sustulimus, atque iter ingressi portare cœpimus. Erat autem cœlum nubibus obtensum obscurissimis, et tota nocte illa sine intermissione pluerat, ita ut nobis iter illud ea die inchoari posse minime videretur. Sed superna gratia, per merita Sancti sui, id quod timebatur, longe aliter esse fecit. Nam ut pergere cœpimus, mox dissipatis nubibus cœli serenitas venit, ac per viam B parum quid luti apparuit.

tempestas aeris submovetur.

5 Deinde ad locum qui vocatur Holzkircha, situm in Alemannia, venimus: ibique quia, præ multitudine quæ præibat et quæ sequebatur, oratorium intrare non potuimus, sub divo Missarum solennia celebravimus. Factumque est inter celebrandum, duæ mulieres, a spiritibus immundis obsessæ, vexari cœperunt: et mox, per virtutem Christi Martyris fugatis dæmonibus, integerrimam mentis et corporis sanitatem recuperaverunt. Expleta autem Missarum celebratione, cum populus ad sua reverteretur, in vicinum oratorium sacros cineres intulimus: ac ordinatis, qui ibi excubias ducerent, ipsos nos in hospitium requieturos recepimus. Itaque nocte eadem mulier quædam muta, per merita sancti Martyris, linguæ ibidem recepit officium: et altera, spiritu immundo obsessa et brachium habens aridum, ita sanata est, ut die sequenti cum ceteris et ipsa portaret feretrum. Mane vero, inter Missarum solennia, mulier cæca visum recepit; et altera, dexteram manum habens debilem, integram sanitatem promeruit. Cum autem proficisci parassemus, in ipso profectionis nostræ articulo, unus ex Clericis qui nobiscum erant, nomine Othere (cui suscipiendorum munerum, quæ a populo offerebantur, cura commissa fuerat) partem quamdam pecuniæ fraudatus, subito cecidit; et in conspectu totius populi spi- C ritui traditus immundo, vexari cœpit. Tamdiu quippe a dæmonio tormentatus est, donec a circumstantibus auferretur pecunia, quam in zona absconderat. Qua ablata, tam perfecte per Martyris Christi merita curatus est, ut publice suum confessus reatum, dones in loco suo sanctæ Reliquæ conderentur, cum gratiarum actione comitaretur feretrum.

energumena liberantur;

sanantur muta, cæca et aliæ.

6 Igitur inde profecti, venimus in villam quæ vocatur Truthmuntiga: ubi juxta sacros cineres, quatuor mulieres ab immundis spiritibus liberatæ sunt. Nec prætereundum miraculum arbitror, quod merito huic Sancto asscribitur. Ante enim quam ad prædictam villam ventum esset, quædam D matrona nobilis obviam nobis properavit, fibulamque auream in ipso transitu perdidit. Quam dum diu cum omni comitatu suo quæreret, nec inveniret, cœptum iter carpebat. Venit ergo, et adoratis Reliquiis oblatisque muneribus cum rediret, occurrit ei quidam homo ignotus, eamdem fibulam ferens in manu. Quam cum illa suam fore dixisset, Recipe, inquit, quia per orationes Sancti, cujus Reliquias venerata es, reddita est tibi. Inde vero progressi, venimus in locum qui Hasereth vocatur; in quo fœmina quædam, inter alios qui nobis e diverso occurrerunt, vellus lanæ ferens; cum manus ad feretrum munus oblatura extenderet, lana, quam tenebat, velut fumus evanuit: cumque diligenti inquisitione, an furtiva esset, investigatur; inventum est, quod ovis, a qua vellus illud sumptum fuit, proprio possessori erat fraude sublata.

fibula aurea recuperatur,

lana furtive evanescit.

7 Post hæc ad villam, quæ Hamelenburg nuncupatur, pervenimus: ubi claudus quidam, qui suam imbecillitatem duobus baculis in ambulando sustentabat, curatus est per ejusdem Martyris merita gloriosa. Venientes vero ad fluvium, qui Sala dicitur, invenimus Abbatem nostrum cum Sacerdotibus E et Monachis, magnaque multitudine hominum, in altera ripa fluminis, nostrum expectantes adventum. Erat quidem transitui nostro navis ibi parata, sed non in apto loco ad terram subducta: cumque eam nautæ, fune soluto, obviam nobis ducere conarentur; subito e manibus eorum lapsa, quadam vi invisibili, contra impetum fluminis acta ferebatur; donec ad locum, quo sacrum onus susceptura erat, littori applicata pervenit, et mirati sunt omnes. Transpositis autem Reliquiis, cum in oratorium, quod in villa erat, feretrum poneremus; mulier quædam, nervorum contractione ita curvata, ut penitus ad videndum cœlum se erigere non posset, cunctis videntibus, coram sancti Dei Martyris Reliquiis, a tali liberata est incommodo. Postera die inde profecti, venimus in locum, qui dicitur Litolfesbach, qui est in saltu Buchoniæ; ubi cujusdam mulieris pauperculæ filius, a nativitate surdus et mutus, ante sancti Martyris Reliquias, auditu et loquela donatus est.

navis ultro ad reliquias properat;

sanatur contracta,

surdus et mutus:

8 Nos vero iter ingressi, cum venissemus ad conspectum Fuldensis Monasterii; ecce Abbas noster, qui nos pridie præcesserat, nobis obviam venit, cum innumera multitudine Fratrum nostrorum et laicorum, ferens in loculis ossa Beatorum Martyrum Urbani et Quirini, quæ de Roma nuper allata fuerant. Cumque suppliciter adorassent, cum summa F veneratione susceptum corpus S. Venantii, in prædictam ecclesiam B. Joannis Baptistæ, cum hymnis et laudibus, intulerunt: quod Reginbaldus Chorepiscopus, qui inter alios advenerat, in absida ejudem ecclesiæ, ad Orientem altaris, in arca saxea, recondidit; cineresque Sanctorum Martyrum Urbani et Quirini pariter apposuit, singulos seorsum in singulis loculis inclusos. Ubi orationibus eorum, fideliter Deum deprecantibus beneficia præstantur, ad laudem et gloriam Domini nostri Jesu Christi, qui vivit et regnat in secula seculorum.

Reliquiæ solenni pompa deponuntur:

DE

DE SANCTIS MARTYRIBUS ARMENIS

PARTHENO QUINTIANO,

VICTORE, SECUNDO.

G. H.

I APRILIS.

Initium hujus mensis desumitur in Martyrologio S. Hieronymi a variis Martyribus, in quatuor turmas seu classes distributis; quarum prima continet quatuor Martyres, in Armenia *passos. Horum primi nomen est* Parteni, Parthenii, Partheri. Partini, Pastini; *et, quod longius abscedit*, Fortuni. *Secundus appellatur*. Quintianus *et* Quintinianus *et* Quiricianus, *sed rarissime. Tertius et quartus*, Victor et Secundus, *constanti lectione. Duo priores*, Parthenus et Quintianus, *referuntur in MSS. Casinensi, Altempsiano, Vaticano S. Petri Parisiensi a Philippo Labbe communicato, Augustano et Corbeiensi. At* Parthenus et Victor *celebrantur a Canisio in Martyrologio Germanico. Qui duo, cum interposito* Quintiano, *memorantur in MSS. Richenoviensi, Rhinoviensi, Trevirensi S. Maximini, et alio Altempsiano : quibus fere adstipulatur Grevenus in auctario Usuardi. Omnes* B *quatuor referuntur a Notkero et Bellino, Parisiis anno* 1521 *edito; pro quibus faciunt varia apographa Martyrologii S. Hieronymi; et in Epternacensi quidem, ante mille fere annos exarato, ista leguntur*. In Armenia minore Parteni, Quintiani, Victoris, Secundi. *Omisso* Victore, *reliqui tres memorantur in MSS. Barberiniano, Adone Leodiensi S. Laurentii, et Florario Sanctorum.*

Hi Martyres in antiquis MSS

2 *Hactenus cum magno consensu hi Martyres* in Armenia *passi referuntur : imo in MS. nostro, solo quidem sed antiquissimo, diserte locantur* in Armenia minore. *Nonnulla MSS. eos cum aliis miscent. Ita MS. Aquisgranense:* Natalis S. Quintianis Martyris, in Armenia, Venantii et Anastasii Martyrum, Pastini, Victoris. *Ex quibus huc spectant* Quintianus, Pastinus et Victor. *De* S. Venantio *seorsim egimus. In MS. Trevirensi S. Martini etiam conjunguntur* Quintianus, Venantius et Anastasius : *et in MS. Ultrajectino Ecclesiæ S. Mariæ*, Quintianus et Anastasius. *Res nobis difficilis apparet cum* Anastasio, *in tribus MSS. apposito, in quibus deest* Secundus, *et in duobus* Partenus et Victor; *an scilicet* Anastasius *loco horum intrusus forsan fuerit. Similis controversia est apud Galesinium, qui ista habet :* In Armenia sanctorum Martyrum Quintiani et Irenæi : *et in Notis allegatur* codex Græcus, *At nullum similem uspiam* E *reperimus, et arbitramur ex lapsu calami sive alio vitio amanuensis id scriptum esse. Forsan* Codex Græcus *subrepsit pro* Codice MS. *in quo* Irenæus, *ex Martyribus Heracleensibus, de quibus mox agemus, huc fuerit translatus. Interim Baronius, secutus Galesinium, citatoque Menologio, eosdem conjunxit, et Armeniæ adscripsit. Si quis* Irenæum *et* Anastasium *aliis velit adjungere per nos licet.*

an jungendi Anastasius

et Irenæus ?

DE SANCTIS MARTYRIBUS HERACLEENSIBUS,

VICTORE, CHIONIA, AGAPE

HERENEO, CASTO.

G. H.

I APRILIS.

Altera hæc est classis Martyrum, in Martyrologio S. Hieronymi proposita his verbis : In Heraclea civitate item Victoris, Chioniæ, Agapæ *sive* Agapes, Herenei. *Quibus additur* Castus *in apographo Corbeiensi, Parisiis excuso. Pro* Heraclea *etiam* Eraclea, *et* Eracla, *legitur, ast ubi sita sit non indicatur : quatuordecim autem urbes hujus nominis enumerat in suo Lexico Ferrarius. Sunt Heracleæ in Ponto, et Heracleæ in Thracia martyrio affecti plurimi, quibus hi forsan jungendi. In MS.* C *Richenaugiensi ista leguntur :* Et Heraclia Victoris, Agapæ, et Herenæi *in MS. Labbæano, omissa civitate, legitur :* Alibi Victoris, Agapæ, Irenæi. *Pro* Agape referri Agapitum in Kalendario vetere Canonicorum Lucensium *tradit Florentinius in Notis ad Martyrol. S. Hieronymi. Ita etiam in Martyrologio S. Cyriaci leguntur*, Agapitus et Victor *: sed* Thessalonicæ *tribuuntur : ubi passæ sunt sub Diocletiano* SS. Agape et Chionia sorores, *quæ hoc die referuntur in genuino Martyrologio Bedæ, Rabano, Wandelberto et pluribus aliis, de quibus cum Martyrologio Romano, Usuardo, Adone, Notkero aliisque agemus* III *Aprilis. De* S. Irenæo, *hunc translato ad Martyres Armeniæ, jam nunc in præcedenti classe egimus. Si alicui videatur hæc classis omittenda, quasi* Victor *ad præcedentem spectaret,* Chionia, Agape, et Irene *(pro qua intrusum sit nomen* Irenæi*) sint sorores sub Diocletiano passæ Thessalonicæ, per nos licet : potissimum si diceretur sequens classis, quæ Thessalonicæ tribuitur, Heracleæ collocanda. Verum dum certiora ex antiquis monumentis proferuntur, de eis hic agimus tamquam diversis, tum ob antiquitatem Martyrologiorum allegatorum, tum maxime quia tres,* Chionia, Agape *et* Irene *sorores, Thessalonicæ martyrio affectæ in dictis antiquis apographis martyrologii S. Hieronymi referuntur infra ipsis Nonis Aprilis. In Martyrologio Casinensi ad diem* II *Aprilis inveniuntur* SS. Hereneus *et* Agapitus *: quos hic poni debere arbitramur, liberum Lectori relinquentes de iis aliter statuendi.* F

Nomina Martyrum :

an aliqua timenda confusio ?

DE SS. INGENIANA, SATURNINO, PARTHENIO, DIONYSIO, PANTERO ET ALEXANDRO,

Martyribus Thessalonicæ.

Tertia hæc est classis Martyrum, in antiquis apographis Martyrologii S. Hieronymi : quibus adstipulatur MS. aliud Ducis Altempsii, atque ita Martyres memorantur : Thessalonicæ ; Ingenianæ, Saturnini, Parthenii, Dionysii, Panteri, Alexandri. *Duo priores referuntur in MS. Richenoviensi ; ast omnes sex in Martyrologio Bellini, auctius edito Parisiis anno* MDXXI. *Aliqua in scriptione est diversitas.* Ingeniana *quarta reperitur, quæ etiam* Ingenua *et* Ingenianus *scribitur.* Parthenius, *etiam* Partemus, Partinus *et* Paternus *appellatur : et pro* Pantero *etiam* Pantenus *invenitur.* Alexander *sequenti classi*

A *classi adjungitur in MS. Casinensi. In Vaticano MS. pro* Dionysio *videtur* Dominus *legi, eique adjungitur* Victor : *qui iterum in sequenti classe habetur.* Alexander *in MS Casinensi aliis Martyribus adjungitur :* SS. Dionysii et Stephani Martyrum *memoria inscripta est Kalendariis antiqui Missalis et Breviarii Ambrosiani apud Mediolanenses. Sed* Stephanus *ad sequentem classem spectat.* D

G. H.

DE SS. VICTORE ET STEPHANO,

Martyribus in Ægypto.

I APRILIS.

Claudunt agmen Martyrum hi duo Athletæ in apographis omnibus Martyrologii Hieronymiani, et iis consonant plurima Martyrologia tam excusa quam manuscripta, cum Usuardo, Bellino, Maurolyco, Canisio, Galesinio et aliis. Verba ubique fere eadem sunt :* In Ægypto SS. Victoris et Stephani. *In aliquibus interponitur vox* passio : *in aliis additur* Martyrum. *Alios dedimus* Victores *inter Martyres Armenios et Heracleenses. In MS. Casinensi* Victor et Stephanus *referuntur, cum* Alexandro, *sed ad præcedentem classem relato. In MS. Richenoviensi et Labbeano solus* Stephanus *memoratur. Addit Baronius in Notis :* Licet hi conveniant nomine, censentur tamen diversi a Victore et Corona, de quibus idem Usuardus agit pridie Idus Maii : nam hi in Ægypto, illi in Syria passi leguntur. *Diximus supra in Kalendariis antiqui Missalis et Breviarii Mediolanensis referri* SS. Dionysium et Stephanum Martyres : *et in Kalendario Missalis an.* MDLX *Mediolani excusi, celebratur commemoratio* S. Stephani et sociorum Martyrum. *Sed hi socii cum S. Dionysio spectant ad præcedentem classem.*

G. H. B E

DE S. THESIDIO MARTYRE

Tuscaniæ in Hetruria.

I APRILIS.

Memoratur S. Thesidius Martyr, *ex Tabulis Ecclesiæ Tuscaniensis, a Ferrario in Catalogo generali, et iterum in Catalogo Sanctorum Italiæ. Colitur ibidem hisce Kalendis Aprilis, ejusque corpus religiose asservatur. Ita constat ex marmorea inscriptione. At quo loco aut tempore hic sanctus Martyr fuerit coronatus, quæque illi patria fuerit, hactenus nescitur. Est* Tuscania, *vulgo Italis* Toscanella, *civitas Hetruriæ perantiqua, ad Martham flumen, haud longe a Vulsiniensi lacu : de qua egimus ad* VIII *Februarii, occasione S. Communis Martyris, cujus corpus ibidem etiam asservatur. Iterum de eodem* S. Thesidio Martyre *agit idem Ferrarius in Catalogo generali, citatis eisdem tabulis, additque Acta ejus desiderari. Nicolaus Brautius, Episcopus Sarsinæ, eum his versibus honorat :*

Thesidii Tuscana tenet sacra Martyris ossa,
Et renovat certo tempore festa memor.

D. P.

DE SS. BASILIDE ET GERONTIO,

Martyribus apud Græcos memoratis.

I APRILIS.

Ex Menæis Græcorum impressis apud Venetos, et Synaxario, apud Petrum Franciscum Chiffletium nostrum Divione manuscripto, innotuit nobis, quod Sancti hi Martyrium suum gladio consummarint, hoc ipsorum commemorationi suffixo disticho :

In Menæis, et uno MS.

Σὺν Βασιλίδῃ Γερόντιος ἐν ξίφει
C Γερῶν μετέσχε παμβασιλέως Λόγου.
Socio Gerontius cum Basilide. Verbi
Omnia regentis præmium gladio tulit.

Proprium, quæ ab etymologia nominum hic reperitur, secundi versus ad primum allusionem, non æque facile est Latine exprimere. Non etiam promptum est divinare, iidemne hi sint, qui die XIII *vel* XIV *hujus mensis in plerisque manuscriptis Synaxariis, quæ vidimus, referuntur, S. Theodosio vel Theodosiæ conjuncti. Nam Claromontanum quidem sic eos habet ad* XIV, καὶ τῶν ἁγίων Μαρτύρων Θεοδοσίου, Βασιλίδου καὶ Γεροντίου : *in aliis autem pluribus præcedenti die (videlicet in Ambrosio signato* 148 O fol. *et duplici Taurinensi Ducis Sabaudiæ) sic exprimuntur nomina,* Θεοδοσίας, Βασιλίου καὶ Γεροντίου. *Quod hic indicasse contenti, Theodosiam vel Theodosium Martyrem ad diem* XIII, *et ad alteram, cui alibi innectitur, societatem reservamus. Porro die* XIII S. Theodosius *adjungitur* S. Eleutherio Persæ et Zoilo, sub Sapore Rege Persarum passis, *ubi dicuntur* SS. Eleutherius *et* Theodosius post varia tormenta capite plexi; *quod hic de hisce sanctis diximus. An ergo posset inferri sub Sapore etiam hosce coronatos, cum ibidem Theodosio jungantur? Definiant id alii.*

an alibi ad 13 vel 14 relati,

alterque eorum Basilius dictus ? F

G. H.

DE S. MELITONE EPISCOPO.

I ÆTATE SECULO.

Ferrarius, in Catalogo generali Sanctorum qui non sunt in Martyrologio Romano, duos ad diem primum Aprilis profert Sanctos Episcopos Melitones; *alterum Sardium, in Asia; alterum Sulcitanum, in Sardinia. Prioris vitam et scripta edidit Petrus Halloix, tomo 2 Illustrium Ecclesiæ Orientalis scriptorum, qui secundo seculo floruerunt, et cap. 5 tradit,* eum in Martyrologiis ad Kalendas Aprilis adscriptum esse; *et in margine annotat* Maurolyci Martyrologium. *Habemus hujus Martyrologii duas editiones Venetas, in quibus solum ista verba habentur :* In Sardinia Melitonis Præsulis. *Quæ eodem modo Italice translata leguntur apud Constantium Felicium. Eadem, apposito solum titulo* Beati, *leguntur in MS. Usuardo Chamberii apud Conventuales reperto, et alio apud Carmelitas Coloniæ descripto, et in MS. Florario Sanctorum*

Martyrologia de S. Melitone Episcopo,

A *Sanctorum. Grevenus in Auctario Usuardi, Coloniæ anno* 1515 *et* 1521 *excuso, ista habet :* In Sardinia B. Melitonis, Episcopi et Confessoris. *Quæ inde, cum titulo* Sancti, *in Martyrologium Germanicum Canisii translata sunt. Præterea Martyrologia MSS. Bruxellense S. Gudulæ, Centulense, Parisiense duplex S. Germani de Pratis, item Lobiense sub nomine Adonis, Leodiense S. Laurentii, Tarvanense, et aliquod Reginæ Sueciæ, dein nostrum unum valde antiquum, et aliud excusum anno* 1490 *Coloniæ et Lubecæ, eodem modo ista habent :* In Sardinia B. Melitonis Episcopi, cujus actus inter homines celeberrimi habentur. *Hactenus varia Martyrologia, in quibus omnibus* Sardinia, *nusquam* urbs Sardium in Asia, *reperitur ; nisi forte (quia urbs* Sardium *in Asia minus vulgo nota est) irrepserit* Sardinia *magis celebris. Nos de utroque hic agimus, relicturi aliis ulteriorem decisionem.*

in Sardinia.

2 *Ferrarius asserit, se ex tabulis et monumentis ecclesiæ Sulcitanæ habere testimonium hujusmodi :* Sulci in Sardinia Melitonis Episcopi et Martyris. *Strabo, de Sardinia agens libro* 5, *ita de ea urbe scribit :* Πόλεις δ' εἰσὶ μὲν πλείους, ἀξιόλογοι δὲ Κάραλις καὶ Σοῦλχοι, Urbes in ea sunt plurimæ : sed relatu digniores, Caralis et Sulchi : *quas duas, urbium istius insulæ antiquissimas, appellat Mela lib.* 2. *cap.* 7. *In epitome*

an urbis Sulcitanæ?

B *Stephani ista leguntur :* Σοῦλχοι πόλις ἐν Σαρδοῖ, Καρχηδονίων κτίσμα, Sulci urbs in Sardinia, a Carthaginiensibus condita. *Sic et Claudianus de Bello Gildonico,*

Pars adit antiqua ductos Carthagine Sulcos.

Situm hujus urbis ita describit Ptolemæus, lib. 3. *cap.* 3. Meridionalis lateris descriptio, Pupulum urbs, Sulci oppidum, cum portu, Peninsula, etc. *Urbs diruta est, et locus ex situ et quadam vocabuli similitudine colligitur appellari* Palma di Solo. *Successit illi in dignitate Episcopali Villa seu Vallis-Ecclesiæ, ad* XXX *M. P. versus Calarim recedens. In Notitia Episcoporum, qui jussu Hunnerici Regis, pro reddenda fidei ratione, Carthaginem venerunt, legitur* Vitalis Episcopus Sulcitanus. *At celeberrimus habetur* S. Antiochus Episcopus, *sub Hadriano Imperatore passus* XIII *Decemb. a quo vicina insula S. Antiochi appellatur.*

3 *Primus hujus sedis Episcopus statuitur* S. Melito, S. Bonifacii primi Episcopi Calaritani discipulus. *Coli dicitur* S. Bonifacius XXVIII *Decembris, de quo ex codice quodam MS. Dionysius Bonfant, in Triumpho Sanctorum Sardiniæ, edidit elogium, lib.* I *cap* 10, *cujus hanc partem damus.* S. Bonifacius Martyr, Christi discipulus, Episcopus Calaritanus a Divo Petro ordinatus : ubi prædicationem Evangelii miraculorum magnitudine confirmavit. Postmodum stabilita Sede

S. Melito traditur discipulus S. Bonifacii Calaritani,

C Calaritana, ad ceteras Sardiniæ partes admovens oculos ; ut apud omnes prædicatio Evangelica illucesceret ; discipulos, quos habebat, in diversa loca mandavit, et signanter S. Melitonem ad Sulcim urbem, Græcorum et Romanorum coloniam, ubi mira docuit et fecit : atque ita per totam insulam fides Christi propagata est. *Idem Bonfant, lib.* 3, *cap.* 37, *ista tradit :* Natus est S. Melito apud Calaritanos : atque ad fidem Christi conversus ac baptizatus, vitam suam tam sancte instituit, ut a S. Bonifacio dignus censeretur Sacerdotio et Episcopatu Sulcitano : in quo subditos aluit cibo salutaris doctrinæ, et exemplis virtutum potavit, cum magno Ecclesiæ suæ profectu atque utilitate. Tandem cum ad longam usque senectutem vixisset, pro fide Christi, quam prædicabat, capite plexus, accepit æternæ beatitudinis præmium. *Dicitur* S. Bonifacius in Neronis persecutione securi percussus ; *a quo si non diu ante S. Melito fuisset datus Sulcitanis Episcopus, potuisset facile vixisse ad tempora Domitiani. Hæc de Melitone suo Sardi, quæ certioribus monumentis optaremus confirmari.*

ab eo Episcopus ordinatus,

et Martyr obiisse.

4 *Hisce pauca subjungimus de altero Melitone,* D *Episcopo Sardium, de qua urbe ita Stephanus :* Σάρδις πόλις Λυδίας, ὁ πολίτης Σαρδιανός, τὸ κτητικὸν Σαρδιανικός. Sardis urbs Lydiæ. Civis dicitur Sardianus ; possessivum est Sardianicus. *Ab his vix differunt, tum ejus de qua supra egimus insulæ nomen, Græcis* Σαρδὼ *et* Σαρδὼν *dictæ; tum appellativa inde ducta, quæ sunt* Σαρδῷος, Σαρδόνιος *et* Σαρδονικὸς *apud eumdem Stephanum in Urbibus ; et Latinis* Sardus, Sardensis, Sardonius, et Sardonicus. *Est Sardis Metropolis Lydiæ, atque olim* Regia Crœsi, *uti habet Horatius epist.* 1, *una ex septem Ecclesiis Asiæ, ad quas S. Joannes in Apocalypsi scripsit : non tamen fuit tunc Episcopus Melito, ut aliqui recentiores tradunt. Eusebius in Chronico ista scribit :* Cethego et Claro Coss. *id est anno Christi* CLXX, Μελίτων Σαρδιανῶν Ἐπίσκοπος τῆς Λυδίας, βιβλίον ἀπολογίας Ἀντωνίνῳ ὑπὲρ Χριστιανῶν ἐπέδωκεν. Melito, Sardianorum in Lydia Episcopus, librum defensionis pro Christianis Antonino tradidit. *Est is Marcus Aurelius Antoninus, qui tunc imperabat. Antiquissimum de Melitone testimonium præbet Polycrates, Episcopus Ephesinus, in epistola ad Victorem Papam, qui sedit ab anno* CLXXXVI *ad annum* CXCVIII, *et ita habet ex interpretatione* E *S. Hieronymi, lib. de scriptoribus Ecclesiasticis cap.* 45. Quid necesse est Sagaris Episcopi et Martyris recordari ; qui in Laodicea soporatur? et Papyrii beati, et Melitonis in sancto Spiritu eunuchi, qui semper Domino serviens positus est in Sardis, et expectat in adventu ejus resurrectionem? *Quæ ultima ita Græce efferuntur apud Eusebium lib.* 5, *hist. Eccles. cap.* 24. ὃς κεῖται ἐν Σάρδεσι, περιμένων τὴν ἀπὸ τῶν οὐρανῶν ἐπισκοπήν, ἐν ᾗ ἐκ νεκρῶν ἀναστήσεται. Qui in Sardibus situs est, adventum Domini de cœlis, in quo resurrecturus est, expectans. *Colitur* 6. *Octobris S. Sagaris, Episcopus Laodiceæ et Martyr sub dicto Marco Aurelio Antonino Imperatore; certe ipse* Melito, *apud Eusebium, lib.* 4, *cap.* 26, in libro de Pascha, tempus ipsum quo scribebat, in principio operis sui, designat his verbis : Servilio Paulo, inquit, Asiæ Proconsule, quo tempore Sagaris martyrium perpessus est, magna controversia Laodiceæ excita est de solennitate Paschali, quæ tempestive in illos dies inciderat. Quibus etiam diebus hæc a nobis perscripta sunt. *Alios ejus libros ibidem enumerat Eusebius hoc modo :* De recta vivendi ratione et de Prophetis liber unus : alius item de Ecclesia, alius de die Dominico. Est et de natura hominis liber ; unus de formatione, alius de obedientia sensuum fidei. Præterea liber de anima et corpore et mente : liber de lavacro ; liber de veritate ; liber F de conditu et generatione Christi. Item alius de Prophetia, alius de hospitalitate, alius quoque qui Clavus inscribitur. Adhæc de diabolo et de Revelatione Joannis : de Incarnatione Dei liber unus. Postremus omnium est libellus ad Imperatorem Antoninum. *Hæc Eusebius : qui, nonnullis ex dicto libello ad Imperatorem relatis, alia ejus opera memorat, et sunt,* Exceptorum ex libris sacris libri sex. *Omnes hos libros recenset Hieronymus, lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis cap.* 24, *ac dein addit :* Hujus elegans et declamatorium ingenium laudans Tertullianus, in septem libris quos scripsit adversus Ecclesiam pro Montano, dicit, eum a plerisque nostrorum Prophetam putari. *Quæ supersunt ex tot Melitonis libris fragmenta, collegit Petrus Halloix, et simul edidit, atque apud eum videri possunt. Qui in Bibliotheca veterum Patrum exstat sub nomine Melitonis liber* de transitu Beatæ Virginis, *indignus qui tanto viro tribuatur, a Gelasio Papa, cap. Sancta, Dist.* 15 *apud Gratianum, inter apocrypha est rejectus. In libro* περὶ ἐνσωμάτου Θεοῦ, *quem de* Incarnatione Dei *cum aliis interpretati sumus, ostendit Dionysius Petavius lib.* 2. *Theologicorum*

AUCTORE G. H.

Melito Episcopus Sardium in Asia :

circa an. 170.

scripsit librum Apologeticum pro Christianis,

item de Paschate,

et varios alios tractatus :

AUCTORE G. H.

Sanctis et aliquibus adscriptus traditur.

A *rum dogmatum cap.* 1, *impingi ab Origene opinionem Melitoni, quasi senserit aut saltem disputarit Deum esse corporeum : ita referri apud Theodoretum, quæst.* 10 *in Exodum. tam in editione operum Græco-latina quam in quadam Catena MS. in Genesin. Bellarminus de scriptoribus Ecclesiasticis cum Sanctis adscriptum credidit, et sic elogium incipit :* Sanctus Melito, Sardensis, (*imo* Sardianus) Episcopus, M. Aurelii Imp. tempore floruit. *Petrus Halloix toto tractatu eum Sanctum appellat, et cap.* 5 *ista addit*, diem ejus D natalis in sacros Ecclesiæ fastos relatum fuisse, et Martyrologiis quibusdam adscriptum ad Kalendas Aprilis reperiri : *quo die Ferrarius in Catalogo generali, memoriam ejus celebrat :* In Asia S. Melitonis, Episcopi Sardium. *Verum qui allegantur Maurolycus et Canisius*, *eos* in Sardinia *collocare* S. Melitonem, *supra diximus.*

D. P.

DE S. PRUDENTIO EPISC. MARTYRE

Atini in Italia.

CIRCA AN. CCC.

Hujus et aliorum Epp. Atin gesta deperdita :

Inter Colonias, *quibus Volscorum populos in officio continuit Romana Respublica*, Atina *fuit, ad Pontinas paludes*, præstans *Virgilio cognominata : posteri* Atinum *dicere maluerunt. Hæc urbs, quia fidei Christianæ semina ab ipso Apostolorum Principe Petro, tum etiam sacrorum primum Antistitem Marcum accepisse gloriatur, eidem S. Petro olim nuncupatum habuit Cathedrale templum, et in hoc sanctorum* B *Episcoporum corpora; quorum sudoribus irrigata ibidem Christiana religio, egregiis brevi tempore profecit incrementis. Horum* gesta mirifica quamquam in scriptis compendiose legebantur : apud ecclesiam tamen, quæ quondam in S. Marci fuerat honore constructa, nunc autem SS. Nicandri et Marciani nomine prænotatur, incendio referuntur esse consumpta. *Ita Adenulphus, Capuanæ Sedis ab anno* MVIII *Archiepiscopus, in præfatione ad miracula sancti Marci, primi* (*ut diximus*) *Atinensis Episcopi.*

memoria in Atinensi chronico conservata :

2 *Mirandum igitur nequaquam est, si Atinates duo scriptores anonymi, a quibus contextum urbis illius Chronicon atque ad annum* MCCCLV *usque deductum extat, apud Ferdinandum Ughellum Italiæ sacræ tomo* 1 *ad calcem libri, ex perantiquo monasterii Fossæ-novæ MS. mirum, inquam non est, si de* S. Prudentio, *quem decimum illi Episcopum numerant; pauca dumtaxat referre ipsi potuerint : quæ inde Philippus Ferrarius in catalogum Sanctorum Italiæ ad hunc diem, et in tomum* 6 *Italiæ sacræ transcripsit jam dictus Ferdinandus Ughellus : sunt autem hæc :* Gaius, secundo anno Pontificatus sui, ordinavit in civitate Atina Prudentium Episcopum : qui sedit annis xxv, alias xxx, mensibus duobus, diebus quinque. Hic cum quodam die idolum Junonis, quod erat in templo quod situm est juxta Thermas Antonianas, C evertere vellet; tentus a paganis, occiditur : cujus corpus ante ipsum templum inbumatum relinquentes diebus tribus, a Christianis rapitur; et in ecclesia B. Petri humatur, ipso die Kalendarum Aprilis.

locus passionis Atina,

3 *Neque vero* Thermas Antonianas *audiens, dubites an Atinæ passus sit Prudentius, propterea quod illæ celebres haberentur Romæ, ab auctore Antonio Caracalla nomen adeptæ, uti post alios testis nobis est Eusebius in Chronico. Fuit enim hæc exterarum etiam urbium, civitatis Romanæ jure gaudentium, præsertim Italicarum, insania; ut quæ Romæ essent præcipuæ famæ ædificia publica, eorum etiam nomenclaturam ad sua similis usus loca traducerent, ut Capitolia, Amphitheatra, aliaque ejus generis. Quin et* sub Antonini Caracallæ Imperatoris temporibus, *inquiunt Chronicæ præcitatæ auctores*, dedicatum est in Atina Forum ejusdem Antonini, non longe ab Amphitheatro, magnis lapidibus et politis marmoribus : juxta quod forum situm est et templum Saturni (ante cujus fores aquæductus distenditur) variis operibus insignitum..... quod templum et forum Gentilium ritu dedicatum est x kal. Junii, Imperantibus Severo et Antonino, *adeoque ante annum* CCXIII. *Quidni autem propter aquæductus opportunitatem, additæ non multo post thermæ sint, et eodem quo forum nomine dictæ Antonianæ?*

4 *De tempore S. Caii Papæ ad* XXII *Aprilis acturi sumus, dicemusque annum primum illius cadere in Æræ vulgaris annum* CCLXXXIII : *ex quo consequens foret S. Prudentium martyrio affectum fuisse, anno* E *vel* CCCIII *vel* CCCIV, *utique extremo Diocletiani et Maximiani Imperatorum tempore. Sed ne hujusmodi calculis fidere audeamus, facit tum ipsius rei antiquitas, eo tempore gestæ, quo nondum invaluerat consuetudo, annos episcopales, una cum nominibus singulorum Episcoporum, in ecclesiarum diptychis annumerandi (quod longe posterioris ævi inventum fuit) tum Ferdinandi Ughelli de hac ipsa Chronica judicium, quo tomo* 5 *Italiæ sacræ colum.* 512 *censet*, ita ab ea inverti ordinationem Episcoporum et tempora, ut vix castigata tolerabilis evadere posse videatur. *Mirandum est tamen inveniri auctorem, qui, cum* II *anno Caii consecratum Prudentium annos* XXV *sedisse dicat, Martyrium tamen ejus Imperio Probi Imperatoris adscripserit : quando hic est ante Caii creationem mortuus.*

et tempus non satis certum :

5 *Testes Ecclesiastici cultus, S. Prudentio ab Atinatibus delati, præter Ferrarium nobis sunt, tum citatus ab eo Petrus Paulus Florus Urbinas, in libello de vitis et passionibus sanctorum Atinæ Protectorum necdum nobis viso; tum alius eodem titulo libellus Italicus MS. quem, hujus seculi initio compilatum, noster Antonius Jacobillus Neapoli apud V. C. Bartholomæum Chioccarellum reperit transcripsitque an.* 1638. *In hoc tum ante dicta vulgari redduntur lingua, tum hæc oratio recitanda subjicitur :* Deus pro cujus honore gloriosus Pontifex tuus Prudentius gladiis impiorum F occubuit : præsta quæsumus ut omnes qui ejus implorant auxilium, petitionis suæ salutarem consequantur effectum. *Quæ oratio cum mutato solo nomine sumpta sit ex Officio, quod S. Thomæ Cantuariensi* IV *Kal. Januarii recitandum Romana ordinavit Ecclesia; indicio nobis est, recentiori usu receptum esse inter Atinenses festum hujus sancti Pontificis, ac forte post annum* M D LXIII, *quo Aloysius Notarius Atinensis, quotquot invenire potuit Sanctorum Atinensium Acta aliave monumenta, simul cum ipsorum Officiis, in unum Codicem transcripsit ex MS. perantiquo Longobardico : quod ipsum Longobardicum perlegisse se, et MSS. sua ad illud contulisse testatur prælaudatus Ferdinandus Ughellus, propria id manu subscribens Sanctorum Actis indidem acceptis, et nobis cum Romæ essemus perquam benigne donatis : in quibus omnibus nulla fit S. Prudentii mentio; uti nec decessoris ejus Cari : de quo proinde ad* XXIX *Aprilis pari agemus brevitate.*

cultus quando Atinæ receptus ?

DE

DE SANCTO LEUCONIO,

G. H.

Epiſcopo Trecenſi in Gallia.

CIRCA DCLXV.

Trecæ *ſeu* Tricaſſium *numeratur inter illuſtriores Galliæ urbes; cujus varii Sancti Epiſcopi, Presbyteri, Abbates et Virgines ſæpius memorantur in hoc opere : et ad Kalendas Aprilis inſcriptus eſt nonnullis Martyrologiis* Leuconius, *ſeu* Leuthonius, Lenthonius *aut* Leuthenius, *decimus octavus hujus urbis Epiſcopus. De hoc in Martyrologio Coloniæ et Lubecæ an.* 1490 *excuſo, item apud Grevenum in Auctario Uſuardi, et Caniſium in Martyrologio Germanico iſta leguntur :* In territorio Trecaſſino S. Leuthonii, Epiſcopi et Confeſſoris. *Eadem habentur in MS. Florario Sanctorum, et in antiquiore MS. Carmelitico, Francofurto Coloniam delato : in quo, vitio amanuenſium, dicitur* territorium Caſinum *pro* Tricaſſino. *Talis hactenus invenitur notitia ejus apud Germanos. Maurolycus, Abbas Siculus, iſta habet in ſuo Martyrologio :* Trechas Leuconii Antiſtitis. *Maurolycum deſcripſit Felicius; illoque et*

Memoria in variis Martyrologiis.

B *Caniſio citatis, ita tradit Ferrarius,* Trecis S. Leuconii Abbatis. *Nudum nomen, abſque titulo* Beati *aut* Sancti, *exprimunt Demochares, Chenu, Claudius Robertus, Petrus Pithou et Sammarthani, in ſuis Catalogis Epiſcoporum Trecenſium : quibus addit Nicolaus Camuzat, et ipſe Tricaſſinus, in Promptuario ſacrarum antiquitatum Tricaſſinæ diœceſis fol.* 158, de Leuconio, alias Leoconio, Bertoaldo et Wammiro nihil omnino veteres hiſtorias prodidiſſe, adeoque ſolo de nomine eorum notitiam ad nos perveniſſe, imperturbatam tamen ſucceſſionis Tricaſſinorum Epiſcoporum ſeriem inde innoteſcere. *Hac forſam de cauſſa Andreas Sauſſaius nullam ejus mentionem facit in Martyrologio Gallicano.*

2 *Unus tandem Sacerdos et Concionator Trecenſis, Nicolaus Des-Guerrois, excuſſis omnium eccleſiarum et monaſteriorum ſcriniis, plurima ante incognita de Sanctis Trecenſibus prodidit et edidit Gallice typis Trecenſibus anno* MDCXXXVII : *in quibus diffuſe probat Sanctitatem Leuconii,* XVIII *Epiſcopi. Ac primo, in præfixo Catalogo Feſtorum, de Sanctis Diœceſis Tricaſſinæ, quorum ſacra Corpora et Reliquiæ in ea adſervantur, ad Kalendas Aprilis collocatur* S. Leuconius Epiſcopus : *mox in Indice Alphabetico ita legitur :* S. Leuconii Epiſcopi oſſa adſervantur in una ex hierothe-

Veneratio in monaſterio D. Virginis Nonnarum,

C cis monaſterii Divæ Virginis Nonnarum, in urbe Trecenſi. *Præterea fol.* 193 *et ſequentibus plurima late deducit, interque alia allegat duo antiqua Martyrologia Trecenſia, monaſteriorum S. Lupi et Divæ Virginis Nonnarum, in quibus iſta habentur :* In territorio Tricaſſino S. Leuconii Antiſtitis *: et his conformia ſunt, quæ ſupra ex novem Martyrologiis protulimus. At potiſſimum cultus publici teſtimonium præbet Breviarium dicti monaſterii Divæ Virginis Nonnarum, ex codice antiquo impreſſum anno* MDXLII ; *in quo præcipitur celebritas feſti ad haſce Kalendas Aprilis ſub ritu duplici, et recitantur Lectiones ad Matutinum, Orationes et Hymni proprii de iſto Sancto : ubi appellatur a ſanctimonialibus* Noſter Pater, Protector, Magiſter, et Prædicator : *e quibus colligit Des-Guerrois, probabile cenſeri, prima hujus monaſterii fundamenta jacta fuiſſe a S. Leuconio. Allegantur etiam hæc verba ex Oratione.* Per hujus ſancti Leuconii Confeſſoris tui atque Pontificis preces : *et ex Hymno,* Tua ſacra præſentia. *Ob quæ verba opinatur Des-Guerrois,* ſacra ejus oſſa ibidem aſſervari, in una ex duabus hierothecis ligneis inauratis, in qua plurimæ ſacræ Reliquiæ ſunt, nominibus Sanctorum jam pridem incendio aut alio infortunio abolitis. *Demum ex eodem Officio colligitur a Des-Guerrois* eminens doctrina et ſanctitas Leuconii, qua ſubditi ab idololatria ſive hæreſi ſunt ad veram et orthodoxam Chriſti fidem deducti; et invitantur ad vitam agendam ab eo præſcriptam, ut poſſint eum habere protectorem in cœlis. *Reliqua fere ſunt de Communi Confeſſorum Pontificum.*

cum Officio Eccleſiaſtico

An illud monaſterium ab eo conſtructum?

an ejus ibi Reliquiæ?

3 Interfuiſſe S. Leuconium Concilio Senonenſi, habito ad II annum Chlotharii III, *tradit Carolus le Cointe in Annalibus Eccleſiaſticis Francorum, additque* coli S. Leuconium ritu duplici Kalendis Aprilis in Abbatia S. Mariæ, eumque quieſcere in eccleſia puellari illius monaſterii, monialeſque non alium ſuæ domus primum auctorem ac conditorem agnoſcere : famam tamen eſſe illic ab initio non moniales fuiſſe, ſed puellas, quæ nuntium idololatriæ remittebant, fidemque Chriſtianam ab Epiſcopo edocebantur. *Hæc dictus le Cointe refert ad annum* DCLVII. *et* E *bene : quia Chlotharium* III *cœpiſſe anno* DCLVI *regnare ſupra accurate docuimus. Quamdiu poſtea vixerit S. Leuconius, non liquet. Quod autem in Indice Alphabetico apud Des-Guerrois legatur* adhuc vixiſſe anno DCLXXV, *mendum arbitramur, et forſitan annum* DCLXV *eſſe reponendum : maxime ſi inter ipſum et* Felicem-Abbonem (*quem ſub mortem Chlotharii* III *et annum* DCLXX *fuiſſe Epiſcopum conſtat ex Vita S. Frodoberti Abbatis, ad diem* VIII *Januarii excuſa eſt, unquam, inter hos adhuc ſederit* Bertoaldus, *et* (*ut nonnulli volunt*) *etiam* Wammirus.

dicitur anno 657 interfuiſſe Concilio Senonenſi

et forte mortuus circa an 665.

4 *His jam pridem paratis et brevi prælo ſubjiciendis, accipimus, quæ anno* MDXLIII *in citato ſupra Breviario extant excuſa, prout ea a Domino de Villeprouvee, in Camera Trecenſi Electorum Regis Conſiliario, miſſa fuerunt ad Petrum Franciſcum Chiffletium, noſtræ Societatis Sacerdotem ; a quo olim illa petieramus, quique ea Divione deſtinavit ad nos, cum humaniſſimis præfati Domini litteris, datis* XV *Julii anno* MDCLXXI. *Ante Lectiones, quas inde damus, iſta recitatur Benedictio :* Leochonii Epiſcopi et Confeſſoris precatio, ſit nobis vita et reſurrectio. *Deinde habentur ſequentia, diſtincta in octo Lectiones.*

Officium proprium ſubmiſſum

5 Gaudete, dilectiſſimi fratres, in Domino, qui ad ſanctiſſimi Patris et Protectoris noſtri, Sancti ſcilicet Leochonii Epiſcopi, ſolennia conveniſtis, et F ſpiritali jucunditate lætemini. Ex intimo cordis affectu clementiam Domini noſtri Jeſu Chriſti collaudate, qui nos ex idololatriæ erroribus ad agnitionem ſui ſancti nominis, per hujus ſancti Sacerdotis prædicationem, perducere dignatus eſt. Sequamur unanimiter tam ſancti Doctoris veſtigia. Non ſimus tanti Patris degeneres filii : ſed ſanctitatem vitæ illius, morum nobilitate imitemur. Abjiciamus a nobis opera tenebrarum, et induamus nos arma lucis, ſicut in die honeſte ambulemus. Quia nox ignorantiæ præceſſit, et veræ ſcientiæ nobis lumen illuxit : ut filii lucis in omni caſtitate vitæ ambulemus. Non ſint alicujus nequitiæ vel malitiæ occulta in nobis ſemina : quia homo videt in facie, Deus autem in corde conſiderat : nec aliquid illius omnipotentiæ oculis occultari poteſt. Præparemus [corda noſtra] in omni bonitate, ut præclarus Pontifex et pius Prædicator noſter, S. Leochonius Epiſcopus, gaudens non ante tribunal ſummi Judicis in die ultimo deducat : quatenus ex numeroſitate filiorum iſtius cumulemur gloria, et deſiderabilem mereamur audire ſententiam, Venite benedicti Patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum eſt ab origine mundi. Ille in

in eo Lectiones 1. et 2. Nocturni

AUCTORE G. H.

A in cœlesti patria, piis orationibus nostrum agonem quotidie adjuvare non desistit, desiderans suos carissimos filios, quos paterna pietate genuit in Christo, ad gloriæ perpetuæ beatitudinem pervenire. Quapropter, carissimi fratres, unusquisque in suo ordine, secundum virium facultatem, fortiter diabolicis suggestionibus resistat, ut æternam triumphi coronam cum pio parente nostro accipere dignus efficiatur. Non sunt enim condignæ passiones hujus temporis ad superventuram gloriam, quæ revelabitur in nobis. Igitur breve laboris tempus divina nobis voluit esse pietas, et agonis nostri retributionem esse perpetuam: pro temporali tribulatione permanentis gloriæ mercede gaudere. Ideo nulla carnalis concupiscentia, nulla ambitio impediat iter nostrum : curramus per opera pietatis ad cœlestis patriæ portas. Expectant nos cives æternæ civitatis : et Rex ipse, qui vult omnes salvos fieri, nostram cum Sanctis suis vehementer desiderat salutem. Decet enim nos illius esse cooperatores in salute nostra ; qui nos in tantum dilexit, ut proprio filio suo non parceret ; sed pro nobis omnibus tradidit illum. *Hactenus Lectiones primi* D *et secundi Nocturni, quibus in tertio Nocturno additur Evangelium :* Ego sum vitis vera, *cum sua Homilia. Hymnus unicus etiam canitur hujusmodi.*

Hymnus.

Ave Pater scandens polum, ave pie visens solum,
Annua festa, munera, tua sacra præsentia.
Offer, Sacerdos optime, gemitus nostros et preces.
Firma fidem, Præsul sancte, moresque nostros corrige.
Ope guberna fragiles, in mundi hujus pelago,
Atque exutos corpore, pie benigne suscipe,
Quo sine fine, Gloria Deo Patri et Filio,
Una cum sancto Spiritu, tecum canamus perpetim. Amen.

Antiphona. Sancte Leochoni, intercede pro nobis, ut consortes gloriæ Sanctorum tecum effici mereamur.

Oratio

Oratio. Da, æternæ consolationis Pater, per hujus sancti Leochonii, Confessoris tui atque Pontificis, preces, populo tuo pacem et salutem : ut tuis tota dilectione inhæreamus præceptis, et quæ tibi placita sunt, tota perficiamus voluntate per Dominum.

G. H. B E

DE S. WALARICO,

ABBATE LEUCONAENSI PRIMO,

in pago Picardiæ Wimacensi.

CIRCA AN. DCXIX.

Somona, *seu* Sumina *aut* Somena, *fluvius Picardiæ, suam originem sumit in Veromanduis, haud procul ab oppido S. Quintini : et postquam prætèrlapsus est Peronam, Corbeiam, Ambianum, Abbavillam, et alia minora oppida interposita ; tandem in Oceanum Britannicum devolvitur, prope oppidum* S. Walarici, *ad sinistram Somonæ ripam, in Wimmacensi seu Wimmesiæ ditione situm. Locus hic, olim desertus*, Leuconaus, *seu* Leucanaus, *et* Legonaus *appellatus, suscepit* S. Walericum *Eremitam peregrinum, cum aliquot sociis, eumque post vitam ibidem innocenter peractam cœlo transcripsit, et viventis æque ac mortui miraculis claruit. Floruit, et forsan circa eadem tempora, alius* S. Walaricus eremita : *qui e Germania inferiore in Aquitaniam progressus, ibidem fecit vivendi finem : memoraturque a nobis die ejus natali* X *Januarii, et in loco* S. Waulry *appellato servatur corpus in Prioratu Conventuali ecclesiæ S. Martialis subjecto ; agitur autem de eo in Chronicis Gaufredi Prioris Vosiensis tomo* 2 *Bibliothecæ novæ, ex MSS. a Philippo Labbe editæ.* C *His pro utriusque eremitæ distinctione præmissis, progrediamur ad S. Walaricum, qui hoc die colitur.*

Ad Somonam fluvium et Oceanum, vixit S. Walericus, a quo alius S. Walericus eremita in Aquitania,

2 *Vixit in seculo Christi sexto et septimo, ac primo in patria apud Arvernos vitam monasticam egit, tum prope urbem Autissiodorensem, post in Luxoviensi cœnobio sub S. Columbano : a quo, antequam is anno* DCXII *in Italiam abiret, accepta facultate in Picardiam venit, et Leuconaum secessit, regnante in Neustria Chlotario* II, *paulo post Monarcha facto ; sub ejusque regimine e vivis decessit, aliquot ante annis quam moreretur S. Attalas, post S. Columbanum monasterii Bobiensis Abbas. Quandonam obierit S. Attalas non exacte constat, sicut ad diem ejus natalem* X *Martii diximus, verosimilius judicantes eum obiisse circa annum* DCXXVI *aut sequentem, quod pro jam dicto anno, aut etiam anteriori aliquo, ex Vita S. Walarici confirmatur : nam* quidam annorum curriculus *inter obitum utriusque præscribitur interponendus. Cum vita fungeretur S. Walaricus, degebat Bobii apud dictum S. Attalam S. Blidmundus, præfati S. Walarici antea apud Leuconaum discipulus : qui post hujus gloriam isti revelatam redivit Leuconaum, ad sepulcrum primi sui magistri ; et ibidem habitus secundus Abbas, locum et sepulturam S. Walerici ornavit, ecclesia monasterioque constructo. Ejus Acta aliqua (nam etiam ipse post mortem Sanctis adscriptus est) dedimus die* III *Januarii. Monasterio accrevit oppidum, idque satis munitium, cum ecclesia parochiali admodum præclara, S. Martino dicata : et in suburbiis erectus est conventus Patrum Prædicatorum, qui post urbem Teroanam deletam eo migrarunt.*

iste venit Leuconaum circa an. 612. *eique successerunt Abbates, S. Blidmundus,*

3 *Tertius post S. Blidmundum Abbas Leuconaensis passim censetur* Raimbertus, *seu* Ragimbertus, *aut* Rambertus ; *qui in Prologo dicitur S. Walerici* Vitam, summo quidem studio, sed nimis prolixo et simplici sermone dictasse ; *ideoque eam alius* succincto et compto sermone edidit. *Auctorem primum prope coævum Sancto fuisse, indicant ista num.* 8. *ubi* virtutes describuntur, quas, *inquit*, a veridicis et bene compertis viris audivimus, quos ipse edocuit et enutrivit, et quosdam ex ipsis de diversis languoribus sanitati restituit, ex quibus unum in medium proferam ; *et mox adducit num.* 9. S. Blidmundum, *tactu* F *illius a paralysi liberatum ; ut videatur Ragimbertus, ipso Blidmundo incitante, cœpisse vitam conscribere, et post hujus obitum Abbas electus fuisse.*

et Raimbertus Vitæ scriptor.

4 *Vitam hanc a posteris, uti diximus, seculo* XI *editam comptiore sermone, damus ex duplici MS. Bertiniano, et ex alio Bodecensi in diœcesi Paderbornensi, in quo deerat Prologus, desideratus etiam in MS. Laurentii Surii. Hic autem fatetur se illius Vitæ, quamvis ita comptæ, stylum rudem judicasse, atque ea de caussa mutavisse. Nos contra optaremus habere priorem Vitam, a Ragimberto simplici sermone dictatam : in cujus defectu damus eamdem, prout habetur comptior reddita seculo Christi undecimo, cum ibidem Abbas esset Theodinus, cui illum suus politor inscripsit. In altero MS. Bertiniano auctor appellatur* Propius ; *pro quo in altero MS. legitur* Proprius *et videtur alludere ad id, quod immediate ante dixerat,* Domino meo proprio, *et sic subjicit,* amicus vester proprius : *quod etiam observavit Joannes Mabillon, tomo* 2 *Sanctorum Ordinis Benedictini, ubi hanc Vitam edidit, et humanissime communicavit Historiam ablati atque relati corporis cum variis miraculis : quam Historiam, propter styli differentiam*

ea Vita seculo 11 *comptiore stylo ornata, datur ex MSS. cum historia ablati et relati corporis.*

A *rentiam, arbitramur ab alio auctore aliquantum juniore conscriptam, idque sub Theodini successore Bernardo. Extat eadem Vita, apud eumdem Joannem Mabillon in codice membraneo, de prosa in carmen Heroicum versa : unde sub finem pauculos versus damus. Vincentius Bellovacensis, lib.* 23 *Speculi historialis cap.* 21 *et tribus sequentibus, edidit illustre Vitæ compendium.*

dies obitus num sit 12. Decembris.

5 *Quis dies obitus sit S. Walarico assignandus, non æque constat inter auctores. Mabillon censet diem obitus esse* XII *Decembris, eumque singulis paginis ad marginem repetit, motus auctoritate Usuardi et Adonis. Verum in Martyrologio Adonis per Jacobum Mosandrum et Heribertum Rosweidum edito, nulla ad dictum* XII *Decembris mentio fit S. Walarici, ne quidem in Appendice. Ea tamen verba, quæ Mabillon allegat, reperimus in MS. Adone Lobiensi, et, voce* Natalis *omissa, in MS. Centulensi hoc modo :* In pago Winmacensi, S. Walerici Abbatis : qui juxta Somonam fluvium eremiticam vitam ducens, etiam miraculis claruit. *Nam Usuardus eum suo Martyrologio inseruerit, an vero id a posteris fuerit factum, posset dubitari, quia in illustri Martyrologio membranaceo, quod ex Italia delatum habemus, nulla fit mentio S. Walarici. Nihilominus ejus memoria in plurimis et antiquis MSS. codicibus Usuardi, imo et excusis, sub finem diei* XII *De-*B *cembris additur his verbis :* In pago Winmacensi S. Walerici, Presbyteri et Confessoris. *In nonnullis dicitur,* S. Walerici Abbatis. *In MSS. Atrebatensi et Tornacensi memoratur* depositio S. Walerici : *et in MS. Lætiensi inepte additur,* Episcopi. *Hæc ad* XII *Decembris.*

6 *Prodiit anno* MDCLXXI *Vetus Kalendarium, tomo* X *specilegii Acheriani, scriptum seu concinnatum anno* DCCCXXVI, *uti ex adjunctis tabulis satis constat : in quo et ad hasce Kalendas Aprilis, et ad diem* II *Idus Decembris notatur,* Natalis S. Walarici, *additurque ad Kalendas Aprilis* Confessoris. *Ad hasce Kalendas Aprilis in apographo Martyrologii Hieronymiani Corbeiense, Parisiis excuso, sub finem ista leguntur :* Iganau (*imo* Liganau) monasterio, depositio B. Walarici Confessoris : *et hoc forsan antiquissimum venerationis monumentum est. In alio MS. Corbeiensi (quod, judicio ejusdem Acherii a quo habemus, saltem ante octingentos annos est conscriptum) eadem sic recitantur:* Liganau monasterio, depositio S. Walarici Confessoris : *sed erant hæc ad diem* II *Aprilis translata. Verum in Excerptis Corbeia ad nos missis, eadem dicuntur legi ad* Kalendas Aprilis. *Aliud* antiquissimum Ecclesiæ Romano-Gallicæ Martyrologium *communicavit idem Acherius, in quo ad Kalendas Aprilis celebratur* C *memoria* S. Walerici Confessoris : *quæ etiam in pervetusto codice Bedæ de Computu Ecclesiastico, in præfixo Kalendario, habentur : uti etiam in MSS. Trevirensi S. Martini, Ultrajectino S. Mariæ, et alio in Lotharingia scripto. Eodem die Ado, in suo Martyrologio per Mosandrum et Rosweidum edito, et in quampluribus exemplaribus MSS. ita loquitur :* In pago Wimnoensi S. Walerici Confessoris, cujus sepulcrum crebris miraculis illustratur. *Adonis exemplo, ut passim solet, plane eadem referuntur apud Notkerum et auctorem Martyrologii sub nomine Bedæ excusi, et Martyrologii Coloniæ atque Lubecæ anno* 1490 *impressi. In supra citato pervetusto MS. martyrologii Usuardi, quod ex Italia delatum diximus nos habere, ista ad Kalendas Aprilis leguntur :* In pago Wimnau, super maris transitum, B. Gualerici Abbatis et Confessoris. Hic in puerili ætate reliquit patrem suum terrenum, et adhæsit militaturus Regi cœlesti. Cumque esset senex et plenus dierum, eremiticam vitam diligens, finivit in Domino, *Eadem fere leguntur in antiquo MS. Ecclesiæ Pragensis : sed dicitur,* super mare, transitus B. Walerici : *quo etiam modo invenitur in MS. Florentino Caroli Strozzi et alio apud eumdem*

an potius hic 1. Aprilis. qui refertur in antiquioribus Martyrologiis,

etiam Adonis.

et variis codicibus Usuardi,

an. 1486 *excuso. In MS. Usuardo monasterii Albergensis ista habentur :* In pago Wimnacensi super mare, S. Walerici Abbatis et Confessoris. *Verum in sex aliis MSS. quæ sub nomine Usuardi habemus in pergameno exarata, additur præfatum elogium, omissa fere nomine transitus. In quodam veteri MS. quod fuerat Antonii Augustini, ita repererat Andreas Schottus :* Ipso die Natalis S. Walarici Abbatis. *Grevenus in Auctario Usuardi, Maurolycus, Felicius, Canisius, Galesinius, sua etiam elogia ex præcedentibus aut ipsis Actis desumpserunt. In hodierno Romano ista leguntur :* Apud Ambianum, *(nam in hac diœcesi est monasterium)* S. Walerici Abbatis, cujus sepulcrum crebris miraculis illustratur. *Breviaria Ambianensia, quæ habemus anno* MDL *et* MDLIV *Parisiis excusa, solum præscribunt festum ad Kalendas Aprilis, in quibus ad* XII *Decembris nulla ejus est mentio, neque ullius alterius Sancti, ob quem posset videri in Kalendario omissus. Vita ejusdem ad hasce Kalendas Aprilis relata est a Surio, Lippeloo, Gazeto, et passim ab aliis. Petrus de Natalibus lib.* 4 *Catalogi cap.* 21, *Gononus in Vitis Patrum Occidentis lib.* 3 *pag.* 156, *Simon Martin in Floribus Solitudinis, longum ex Vita referunt encomium, asseruntque* quievisse in Christo Kalendis Aprilis, *ad quem etiam diem eum esse vita functum scribit Ignatius* E *de Jesu Maria, lib.* 2 *Historiæ Ecclesiasticæ Abbavillanæ cap.* 84 *Antiquus S. Walarici cultus confirmatur in Vita S. Condeli* XXI *Octobris, qui in ecclesia a se condita circa annum* DCLXXX, constituit memoriam sancti Patris Walarici.

D AUCTORE G. H

atque hodierno Romano

cum variis aliis.

7 *De anno obitus videntur hæc dici posse. Scimus ex Actis eum obiisse* die Dominica, *et aliquot annis ante* S. Attalam : *ergo si ex hac vita migraverit hisce Kalendis Aprilis, assignandus est ejus morti annus* DCXIX, *ob concursum dictarum Kalendarum cum die Dominica littera, Dominicali G, cyclo Solis* XII : *et sic ab ejus obitu usque ad mortem S. Attalæ fluxisse potuit* quidam annorum curriculus, *sicut testatur Vita. Si tamen constaret S. Walericum die* XII *Decembris mortem obiisse; dicendum foret id contigisse anno* DCXXII, *littera Dominicali C. cyclo Solis* XV, *et tunc anni tres aut quatuor fluxissent usque ad diem mortis S. Attalæ Abbatis : cum quo et cum S. Columbano videntur SS. Walaricus et Blidmundus vixisse secundum regulam S. Columbani. Porro monasterium S. Walerici postmodum translatum est ad secularem Canonicorum congregationem : qua remota, procurante Hugone Capeto, successerunt monachi Benedictini, acceptis successive Abbatibus ex monasteriis Bellovacensi S. Luciani, Atrebatensi S. Vedasti, et Parisiensi S. Dionysii. Hunc* F *optimo jure inter suos Patronos recensent Benedictini* S. Walericum : *quem Trithemius lib.* 3 *cum* SS. Columbano, Eustasio, Attala *aliisque, adscripsit viris illustribus ordinis S. Benedicti, cap.* 78 *asserens,* claruisse anno Domini DCXX, ejusque festum coli Kalendis Aprilis. *Trithemium secuti sunt Wion, Dorganius, Menardus, Bucelinus : et eorum omnium Vitas inseruerunt tomo* 2. *Benedictinorum Sanctorum Lucas Acherius et Joannes Mabillon. In Chronico Centulensi, sive S. Richarii, tomo* 4. *Spicilegii Acheriani, ista leguntur cap.* 11 Angelrannus, venerabilis *Abbas Centulensis,* inter suæ magnæ sapientiæ monumenta, in S. Richarii honorem, quamvis antiqui abundarent, quosdam cantus dulciori composuit melodia : nec non SS. Gualarici Abbatis et Wulfranni Archiepiscopi. *Hujus Acta dedimus* XX *Martii, S. Richarii dabimus* XXVI *Aprilis; cujus vitam carmine scripsit idem Angelrannus, mortuus anno* MXLV.

Videtur obiisse aut anno 619 Dominica 1 Aprilis,

aut 12 Decemb. anno 622.

de eo cantum composuit Angelrannus

8 *Willhelmus Malmesburiensis, lib.* 3 *de Gestis Regum Anglorum, et Henricus de Knyghton, qui Canonicus Leycestrencis in Anglia floruit sub finem seculi* XIV, *lib.* 1 *de Eventibus Angliæ, agentes de Guilielmo Conquestore, ad regnum Angliæ capessendum e Gallia*

discessuro

AUCTORE G. H.

Corpore exposito prosper ventus datur

A *discessuro, varia de S. Walerico scribunt, quæ Henricus paucioribus ita exponit :* Cum in portu S. Walerici Dux Guilielmus cum suis, adversante vento, diutius tardaretur, et ob hoc vulgus murmuraret, asserens insanum fore alienum solum volens usurpare, præsertim Deo contra se pugnante : tunc Dux Guilielmus fecit statim corpus S. Walerici foras efferri, et pro vento habendo sub divo poni : et statim prosper flatus carbasa implevit, et sic tertio denuo mense, a coronatione Haraldi, incipiente, in terram Angliæ applicuit. *Eadem reperimus in MS. Ultrajectino Ecclesiæ S. Salvatoris, adjuncta Vitæ S. Walerici, ex Vincentio Bellovacensi descriptæ : sed annus inserebatur* MLVIII, *qui fuit* MLXVI.

Ipsum in Normanniam defertur,

9 *Cum bellum esset inter Philippum* II *Regem Francorum, et Richardum primum Regem Anglorum ac Ducem Normanniæ*, anno gratiæ MCXCVII (*uti referunt Matthæus Paris et Matthæus Westmonasteriensis*) suggestum et Regi Richardo, quod naves ex Anglia venire consueverant apud S. Walericum, ad deferendum victualia Regi Francorum et aliis inimicis suis. Facta itaque illuc equitatione, villam combussit, monachos * destruxit, feretrum S. Walerici cum Reliquiis in Normanniam transvexit. In portu autem B illo naves ex Anglia invenit, frumento et victualibus onustas, quarum nautas suspendi præcepit, navibusque combustis, victualia suis militibus erogavit. *Hæc illi. Videtur tunc corpus delatum in superiorem Normanniam, ad locum maritimum inter Diepam et Fiscannum, eique nomen S. Walerici tribuisse: quia etiamnum sub isto nomine istic oppidum visitur. At pace postmodum reducta, monachi cum sacro Patroni sui corpore Leuconaum reversi sunt, videnturque illud quiete possedisse usque ad tempora Hugonottorum. Imo tunc etiam, Dei protegentis beneficio singulari et patrocinio S. Walerici sacrum ejus corpus servatum est ; oppidumque anno* MDLXVIII *ab hæretico Capitaneo Cocquevillæo occupatum, vigilantia Mareschaldi Brisacensis receptum est, præcipuis rebellibus capite plexis : quæ pluribus in citata Historia Abbavillana traduntur.*

* al dispersit,

et tempore Hugonottorum servatur.

Varia ibidem diplomata.

10 *Anno hujus seculi* XLIII *assumpta est in eodem monasterio reformatio Congregationis S. Mauri : sub cujus cura nunc ibidem adservantur triginta quinque diplomata donationum, a diversis Regibus, Archiepiscopis, Episcopis, Comitibus, Vice-Comitibus, aliisque illustribus viris factarum, quibus eorum continuus ad S. Walaricum affectus demonstratur. Aliquas S. Walarici Reliquias apud Centulenses adservatas fuisse, indicatur in horum Chronico. Ceterum recognitionem Reliquiarum S. Walarici et aliorum Sanctorum, prout* C *ibidem nuper facta est, subjicimus ex MS. Gallico, per Dominum du Cange communicato; in quibus alii Sancti, præter* SS. Walaricum *et* Blidmundum, *memorantur;* S. Sevoldus *scilicet, referendus ad diem* 11 *Novembris;* S. Vulganius, *ad* XVI *Septembris; et* S. Rithbertus, *ad* XV *ejusdem Septembris. Est autem historia Recognitionis hujusmodi.*

Visitator Benedict. congregationis S. Mauri.

11 Anno MDCLI, die XVI Augusti, nos Fr. Matthæus Jonault, humilis Visitator Congregationis S. Mauri in Provincia Franciæ, procedens ad visitandum monasterium S. Walerici supra mare, ejusdem Congregationis et provinciæ, juxta potestatem mihi factam in postremo generali Capitulo Congregationis præfatæ, una cum Domino Augustino Jonardait, Socio et Secretario nostro ; in præsentia et ex consilio R. D. Adriani Blondin, Prioris Dominorum antiquorum Religiosorum dictæ Abbatiæ et Officialis in jurisdictione spirituali ejusdem; et Domni Alexii de Ponthivio, antiqui Religiosi ejusdem Abbatiæ ; item R. P. Domni Martini le Poitenin Prioris, ac Domni Mauri le Marier Cellerarii, Religiosorum Congregationis S. Mauri, in ipsa Abbatiæ stabilitæ ; contulimus ad dictæ Abbatiæ gazophylacium, albis stolisque sacerdotalibus induti, et cereis prælucen- D tibus. Ubi post humiliter et devote invocatum auxilium Spiritus sancti, et adoratos reverenter Sanctos ibidem solitos honorari; jussimus aperiri capsas SS. Walerici, Blithmundi, Sevoldi, Vulganii et Rithberti, assistentibus honorabilibus viris, Mag. Claudio Lucari et Mag. Petro Beguin, Magistris chirurgis in hoc oppido S. Walerici : discooperuimusque sacras Reliquias intus contentas, eo fine ut ipsas repurgaremus, et si necesse foret restitueremus in statum, tam pretiosarum pignorum sanctitati congruum.

Inspici curat capsas Sanctorum Walerici,

12 Et quidem in capsa S. Walerici invenimus Reliquias atque ossa jam nominanda ; caput integrum cum tribus dentibus, uno canino duobusque molaribus ; duo ossa iliorum ; duo femorum ; duo tibiarum, majora et minora; os cubiti, cum radio suo; spatularum unam ; alium cubitum unum, os coxendicis, octo vertebras ; duos astragalos, ossa metacarpii ; viginti quatuor costas, tam legitimas quam spurias; claviculam unam ; magnum numerum ossiculorum ad manus, pedes aliasque humani corporis partes attinentium : quæ omnia involuta erant linteis, jam flaccidis atque consumptis, deinde cooperta panno serico, figurato et integro. Inter dictas vero E Reliquias reperimus parvum frustum pergamenæ chartæ, cum scriptura aliqua et apparentia sigilli affixi; sed ita fracta putridaque omnia, ut nullam inde notitiam haurire potuerimus : erant autem, juxta prædicta lintea et serica opercula, alia quædam linei ac serici panni frusta, magis minusque consumpta. Itaque post adoratas repurgatasque prædictas sanctas Reliquias, involvimus eas linteis novis, albis et sigillatis; quibus opertorium idem sericum, quod inveneramus, superponentes, omnia sigillo nostro consignata reposuimus intra capsam ipsius Sancti ; quam obserari jussimus et loco consueto reponi.

Blitmundi,

13 Postea reserari jussimus alias capsas, et Reliquias in eis depositas retegi. Et in capsa quidem S. Blitmundi, invenimus cranium integrum, nisi quod aberat mandibula superior : in mandibula vero inferiori fixi hærebant dentes septem, oculares, canini et molares : invenimus etiam alios quatuor dentes, loco suo evulsos ; decem vertebras, duas spatulas ; brachialia ossa duo ; duas cavitates radiorum, duo ossa illorum ; duo femorum ; duo tibiarum, majora ac minora, et minorum quidem semifractum unum ; astragalos, et navicularia pedum ossa cum claviculis duabus ; novem costas ; multa ossicula et fragmenta manuum pedumque. In capsa S. Sevoldi reperta sunt ossa viginti notabilia, cum fragmentis F multis. In capsa S. Vulganii caput integrum, demptis processibus ejus mamillaribus, variæ tam superioris quam inferioris mandibulæ partes ; quinque dentes molares, cuidam superioris mandibulæ portioni infixi: quatuor vertebræ integræ, cum quatuor vertebrarum aliarum fragmentis ; pars una scapulæ ; viginti novem costæ confractæ, quarum quatuor ferme integræ sunt ; duo ossa illorum, totidem femorum ; unum tibiale crassius, et minora duo ; duo ossa brachialia ; cubiti duo ac totidem radii ; duæ claviculæ fractæ; quatuor ossa digitorum, tam manuum quam pedum; astragali et ossa navicularia, aliaque fragmina diversa ex variis corporis partibus; juxtaque saccus lineus cum cineribus, et partes telæ auro sericoque permixtæ, in formam duorum veterum paramentorum ad albas pertinentium. Inter Reliquias autem jam nominatas invenimus schedulam ex pergameno, cujus potuimus quædam verba sed absque connexione legere, atque inter alia nomen S. Vulganii, reliquis vetustate consumptis.

Sevoldi, Vulganii,

et Rithberti,

14 In capsa S. Rithberti inventum est cranium, in plures partes divisum ; octodecim vertebræ integræ

A græ, fractæ quatuor; octodecim costæ, tam integræ quam fractæ; os unum illorum et coxendicis; pars ossis sacri, duo ossa femorum, duo tibiarum cum minoribus suis duobus, sed confractis; portio quædam ossis brachialis, astragali et ossa navicularia pedum; quatuor ossa tam pedum quam manuum: præterea numerus magnus fragmentorum ex membris variis, combustione alteratorum. Quas omnes sanctas Reliquias, reverenter adoratas, in linteamina involvimus; intraque linteamina nova depositas sigillatasque, sigillo nostro, ut supra, panno serico operiri fecimus: singulas autem in propriis suis capsis, easque probe obseratas, statui ac loco pristino reddi: veteris autem linei panni ac sericæ vestis fragmenta, nimia vetustate consumpta comburi mandavimus: injunximusque R. P. Domno Martino le Portenin Abbatiæ Priori, cineres includere pyxidi ligneæ pictæ et ornatæ glutino, una cum cineribus in capsa S. Vulgani repertis, atque cum panniculis lineis sericisque, quos judicavimus adhuc posse servari. Quæ omnia, ut dictum est, facta et executioni mandata sunt, die XVI dicti mensis atque sequenti XVII, coram supra nominatis testibus.

Taurini depositum corpus, circa an. 1590, cujus sit?

B 13 *His de S. Walarici corpore ad usque hanc nostram ætatem sic deductis, non possumus assentiri Taurinensibus, qui Ferdinando Ughello, tomum 4 Italiæ sacræ scripturo, persuaserunt apud se esse corpus hujus, qui 1 Aprilis colitur, Sancti. Ait autem ipse quod circa* eadem tempora, *quibus Henricus et Camillus de Cajetanis, alter Cardinalis, alter Alexandrinus Patriarcha et S. Andreæ Abbas commendatarius, ædiculam Deiparæ Consolatricis, ante an.* CCCCLXXX *repertæ, novam et augustiorem ædificari curarunt; id est, circa annum* MDXC, *in prædicta* S. Andreæ ecclesia, *a Benedictinis ad Cistercienses translata*, depositum fuit S. Valerici Abbatis corpus: in cujus honore Taurinenses ædiculam prope eamdem ecclesiam ædificarunt, eadem forma qua Cajetani fratres Beatæ Virgini ædificarant; ubi sacra illa lipsana honorifice venerantur. *Melius hæc de S. Valerico Eremita, apud Lemovicas sepulto, de quo in principio egimus, intelliguntur; referunturque ad* X *Januarii, ubi nihil invenimus, quod de sancti corporis cultu diceremus. Est enim verosimile admodum, quod in illa communi sacrarum rerum strage, quam Hugonotti tota fecerunt Gallia, Lemovicensis aliquis monachus vel clericus, custodiæ suæ commissum sancti Eremitæ corpus abstulerit secum in Italiam, et Novalitii humaniter habitus, istud ibi reliquerit: quod deinde Augustam Taurinorum delatum sit, et ibidem adhuc servetur.*

C

VITA

a Ragimberto Abbate prope coævo primum scripta, postea ab alio monacho expolita.

Ex MSS. Bertinianis et editione Mabilloni.

PROLOGUS

Domino meo semper proprio et insolubili caritatis
a vinculo retinendo, Domino et Patri *a* Theodino Abbati, et omni sanctæ Congregationi vestræ, quæ vobiscum in Domino deservit et sub regulari cura vivere
b gaudet, Amicus vester *b* proprius et omnium Christicolarum servus, perpetuam vobis in Christo salutem. Imprimis, quasi provolutus vestris vestigiis, humili prece deposco; ut adsistentes vos sacris altaribus, qui sedulas et dignas Deo quotidie solvitis preces, me, etsi indignum famulum vestrum, in alta
Vita olim scripta, memoria cordis vestri semper dignemini habere. De cetero vero, ut scitis, cum ante plures dies in vestro cœnobio positus, vobiscum, ut convenerat, loqui cœpissem; vestra tunc Fraternitas nostram parvitatem summa cum humilitate postulabat, ut Vitam Patroni vestri B. *c* Walarici succincto et compto sermone D
ex MSS. ederem, quam ante aliquot annos venerandus vir
c d Ragimbertus *d* Abbas, summo quidem studio, sed nimis prolixo et simplici sermone, dictaverat. Sed
comptiori stylo edita. et hoc mihi ipsum addebatis, quod *e* Hugo Archi-
e episcopus noster ipse hoc jusserat, ut mediocritas mea præfatam Vitam, quasi apertius ac luculentius, solus deberet construere: cujus jussionibus, in quantum valemus, contradicere non debemus. Et duplex exinde nos caussa hortatur, dum et vestra me delectat caritas, et ille qui est summus Pontifex hoc fieri jubet. Et ideo nos ita calamum temperavimus, ut sermo brevis et admodum planus simplicioribus Fratribus intelligentiam augeret, et nec nimis rusticus et indoctus esset, ne studiosis præberet fastidium.

ANNOTATA.

a *De* Theodino *Abbate infra in Historia Translationis agitur.*

b *In altero MS.* Propius, *quasi esset nomen auctoris.*

c *Mabillon* Gualarici, *uti etiam in Historia translationis; at retinemus cum aliis MSS. nomen* Walarici *seu* Walerici. E

d *De* Ragimberto *supra actum: sed si hic Sancto propemodum coævus fuit, quomodo ab auctore seculi* II *solum dicitur scripsisse* ante aliquot annos? *Coævum pene fuisse ostendimus clare: restat igitur, ut per* aliquot, *intelligas*, multos

e *Quis tunc temporis vixerit* Hugo Archiepiscopus, *respectu monachorum S. Walerici, non facile indicatur. Quid si esset* Guido Archiepiscopus Remensis, *creatus anno* 1034, *qui adhuc anno* 1053 *interfuit elevationi S. Bertini? Tempora conveniunt. Nisi quis malit inter Ebolum et Guidonem, a quo nihil factum reperitur circa primos annos ei tributos, interponere Hugonem, tamquam in Catalogis Archiepiscoporum neglectum. Remensibus hoc discutiendum relinquimus.*

CAPUT I.

Ortus, vita pastoritia, dein monastica variis in locis, potissimum Luxovii.

Fuit vir vitæ venerabilis, Walaricus nomine, mediocris quidem genere, sed nobilissimus fide. Hujus beati viri infantia, ut erat divina inspiratione afflata, (ut postmodum eventus rerum, ipsarumque virtutum ejus fama edocuit) sacris quasi monasticis a
Puer pascit oves patris, sui: Domino erudiebatur disciplinis. Nam cum esset in
F Alvernica regione ortus, et adhuc puerulus, sed mente tamen grandævus; oviculas patris sui ibidem per pascua lata circumagens, et per amœna virecta eas conservans, audivit in locis vicinorum propinquis, qualiter nobilium parvulorum mos est Docto-
in agro addiscit litteras, ribus instruere scholas. Exin tali desiderio provocatus, tabellam sibi faciens, cum summa veneratione, humili prece a præceptore infantium depoposcit, ut sibi alphabetum scriberet, et notitiam litterarum insinuaret. Qui mox adeptus quod postulaverat; lætus valde, ad opus sibi injunctum, a quo discesserat, remeavit. Sed cum hæc agerentur, res admiranda atque memoria digna evenit. Cum enim puerulus hic
et Psalterium: bonæ indolis, patris sui gregem servaret in agris; assidua meditatione, divino fultus auxilio, absque nutu genitoris sui, non solum, ut diximus, notitiam litterarum, sed et parvo intervallo totum paraverat Psalterium. Exinde cœpit ecclesiam frequentare: et dum ibi acie mentis choros psallentium intenderet, magis ac magis igne timoris Dei accendebatur, et compunctione cordis amplius roborabatur; de quo igne Dominus ait: Ignem veni mittere in terram, quem volo ut ardeat. Sed et illud quod quidam ait: *Luc. 12, 49*

Feriunt summos fulgura montes.

A *EX MSS. ingressus in monasterium,*

3 Deinde, exardescente in animo ejus calore fidei in majus, audivit non longe esse quoddam monasterium, nomine Autumo, ubi cujusdam avunculi sui subsequitur vestigia. Cui cum præfatus pater, ut de monasterio egrederetur, ediceret; ille beatus puer fertur respondisse, jam se ulterius patris domum non esse visurum. Tunc pater in stuporem et mœrorem animi conversus, cœpit plura argumenta perquirere, et molimine mentis suæ pertractare, assumens secum Patris monasterii immo et omnium Fratrum consilium, qualiter possent ejus animum ad se reducere, ut ad propria voluisset remeare. Tunc Fratres, una cum consensu Abbatis, consentientes precibus genitoris, cœperunt beatum puerulum perurgere, ut ad parentes suos reverteretur, et quandocumque vellet iterum ad septa monasterii repedaret; addentes etiam terroribus blandimenta, offerentes oscula, et verbera minitantes, et jejunium ei duorum vel trium dierum imponentes. Sed ille, instinctus consilio potiori, quasi fundatus ut erat supra petram, immobilis atque interritus in percepta animi sui voluntate perduravit, illius præcepti non immemor : Qui amat patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus. Et illius Apostolici dicti : Quis nos separabit a caritate Christi? tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames? Tunc præfatus Abbas, victus jam cum esset adolescentis animi constantia, perspiciens bonum ejus atque immobile desiderium, secum hæc tandem pertractans, Fratribus dixit : Non abjiciamus hoc, quod nobis a Deo datum esse videmus. Tunc omnes unanimiter, cum bona voluntate et gaudio spirituali, infra septa Monasterii ad Clericatus officium illum provocant : et intra paucos dies, adveniente sæpedicto patre ejus, sub regulari eum ordine constituunt. Crescente autem ætate et gratia providentiæ Dei, omnium erga illum affectus quotidie crescebat. Erat enim corpore castus, mente devotus, affabilis colloquio, amabilis aspectu, prudentia præditus, temperantia clarus, interna fortitudine firmus, censura justitiæ stabilis, longanimitate largus, patientia robustus, caritate sollicitus, bonorum operum plus quam ætas permitteret gratia plenus, stabilis moribus, ut suis. Confratribus regula et norma esset virtutum.

nequit a patre aut monachis ad exitum induci : Mat. 10, 37 — Rom. 8, 35 — B — *assumptus, inter Clericos* — *virtutibus excellit ;*

4 Sed inter hæc animus, ad altiora fastigia et ad potiora ingenia semper ascendens, cœpit peregrinationem, Dei amore, appetere, et patriam parentesque suos deserere. Tunc ad monasterium beati quondam Antistitis *a* Aunacharii, Autissiodorensis Episcopi, perrexit, quod in suburbano ipsius civitatis in quodam est viridario constructum : et ibi a præfato Pontifice benigne est susceptus. Quamplurimum itaque tempus arctissimis jejuniis orationibusque et vigiliis cœlestem ibi vitam agebat in terris. Et cum longe lateque per diversa loca fama virtutis ejus se spargeret; quidam vir nobilis et opibus plenus, nomine Bobo, ad eum, visitandi gratia et suæ instructionis caussa, devote accessit; sed ab ipso Dei famulo devotius est susceptus. Nam intantum eum divinis instruxerat eloquiis, et oratione sua jam muniverat; ut omni etiam mundi cura postposita, voluntariam paupertatem pro Deo eligeret : et ad domum propriam ulterius non regrediens, nec retro adspiciens, sed manum in stipite ponens, una cum magistro suo S. Walarico, pari religionis fervore *b* Luxovium usque pervenit. Ubi venerandus, et admodum sanctus, et sanctæ religionis cultor, B. Columbanus, ex Hibernia insula ortus, his quidem in locis ferme ducentorum viginti, ut fertur, monachorum Pater præerat cœnobii; in quibus nullus sibi aliquid dicebat proprium, præter diurnos labores nocturnasque vigilias. Omnibus etiam omnia erant communia, unum que velle et unum nolle, quibus cor unum et anima una erat in Deo. Et nihil quidem mundiale secum habebant, nisi parcissimum et mediocrem cibum, et humillimum simplicemque vestitum ; sed tamen sibi in Christo omnia possidebant : et his quidem deliciis atque his divitiis contenti, vitam tunc Angelicam ducebant in terris.

egressus e patria, — *a* — C — *degit Autissiodori in monasterio* — *Bobonem virum nobilem Christo lucratur :* — *b* — *pergit Luxovium ad S. Columbanum.* — D

5 Quales vero vel quanti tales tunc uno regebantur Pastore, non est nunc nostræ, ut puto, parvitatis edicere, ne prolixa oratio vel rusticus sermo dictandi fastidium inferat legentibus. Ne videamur tamen omnia præterisse, primam ejus virtutem, qualiter in Gestis ipsius invenimus, brevissime in medio proferamus. Etenim priusquam mater eum in lucis auras ederet, in sinu suo solem prospexit terris lumen effundere ; quod rerum eventus ita postmodum probavit, quia quasi sol, ab Occidente ortus, retrogradiens, sic ille partes Europæ sparsim gyrando sua doctrina splendida et clara illustravit. Si quis vero curiosius et plenius hoc scire voluerit, qualis et quantus in virtutibus miraculorum vir iste beatus exstiterit, vel in scientia et doctrina divinarum humanarumque scripturarum, aut præsagio futurorum, seu quot et quales gentes ad fidem Christi acquisierit, monasteria utriusque sexus construxerit, in dictandi peritia vel exponendi qualis fuerit; facillime hoc poterit invenire, si opuscula illa perquirat, quæ eruditus discipulorum illius *c* Jonas Abba, vir magnus, eloquentia plenus, et dictandi peritus, polito et limato satis sermone de vita ejus composuit. Sed dum magistrum et confratrem B. Walarici, quis vel qualis fuerit, breviter ac succincte perstrinximus, longius paulisper a proposito nostro discessimus : sed ad historiam, auxiliante Domino et ipso intercedente, redeamus.

virum instar solis lucentem, — E — *scientia, virtutibus et miraculis eximium :* — *c*

6 Cum autem hic Dei famulus præfato cœnobio Luxovio inhabitaret, in primis humilitatis caussa et ritu novitiorum, hortum excolere cœpit, in quo admirande et ultra modum olera crescebant. Sed cum contigisset, sicut solet aliquando, ut a vermibus ubique olera devastarentur; B. Columbanus hortum ingrediens, et non solum ibi læsionem a vermibus non inveniens, sed magis cuncta virentia, jocunda, et amœna, atque intacta conspiciens ; intellexit vir Deo plenus, hoc non esse rei eventum, sed humilitatem et obedientiam et meritum fidei B. Walarici. Ille vero e contrario non suo facto hoc deputabat; sed meritis Fratrum omnia esse defensata dicebat. Postquam autem in illo tantam gratiam beatus Pater inspexit ; jussit eum inter condignos probatosque monachos constitui, quem Fratres adhuc, quasi novitium, inter modernos esse judicandum æstimabant. Interea, dum prædictus Pater more solito ad instruendos Fratres divinæ lectioni insisteret, et inter illos sacri verbi semina spiritualibus seminaret eloquiis, eumque Fratres undique concurrentes ad audiendum verbum Dei se invicem antecederent; dum inter illos vestibulum ipsius domus beatus Walaricus subintraret, ad illius ingressum B. Columbanus mirum in modum odorem magnæ fragrantiæ et mirandæ suavitatis ad se venisse persensit. Cumque hoc sensisset, et quis tunc ad eum fuerat ingressus comperisset; fertur hunc sermonem, Divino ut erat spiritu plenus, subjunxisse : Tu es merito *d* Abbas monasterii et senior, mihi diligende.

hortum excolens. — *conservationem olerum a vermibus* — *monachorum meritis tribuit :* — F — *miram a se emittit fragrantiam :* — *d*

7 Postea vero præfatus Columbanus cum Fratribus suis de prædicto cœnobio fuit *e* expulsus, insequente illum Theoderico, exstimulante adversario, et avia ejus Brunichilde, qui hoc tempore regnum Burgundianorum tenebat, Austrasiorum vero germanus *f* Theodebertus regebat; cum adhuc solummodo solium regni *g* Austrasiorum, vir valde idoneus et beneplacitus Deo, Rex Chlotharius sibi vindicabat

e S. Columbano ejecto. — *f* — *g*

A dicabat; quem sæpedictus B. Columbanus sua sancta doctrina monuerat, et tam de amplificando ei regno, quam de prædictis Regibus sibi invicem rebellibus, eos una cum stirpe eorum, justo Dei judicio, a regno quidem male usurpato infra triennium penitus esse perituros, et monarchiam eorum sub ipso glorioso Chlothario adunandam esse. Hæc Sacerdos Dei vaticinando omnia sæpe prædixerat. In præfato vero Luxovio, post discessum beati viri, nonnulli pastores ad manendum ibidem convenerant; et B. Walaricus de quadam cellula regrediens, juxta Domini virtutem expulsis secularibus, cœpit ipsum sanctum locum restruere. Inter hæc *h* B. Eustasius a B. Columbano fuerat destinatus ad hoc ipsum cœnobium regendum, cum adhuc quadam ex parte fines ipsius monasterii quidam utique seculares possiderent. Cum autem de ipsis secularibus dejiciendis calumnia et lis insurgere conaretur; tunc B. Eustasius, cum esset et ipse nobilitate generis et moribus decoratus, una cum famulo Dei Walarico, sic illos suasoriis et suis mellifluis eloquiis, auxiliante Domino, de prædictis finibus monasterii promoverunt, ut de ipsorum secularium controversia nullum inter eos scandalum exurgeret. Sed dum quidam ex Fratribus, levi B animo permotus, vellet eos impatienter subsequi; vir Domini blandis ut erat verbis, ne iret, coercebat. Sed ille, cum jussa sibi magis ac magis contemneret, tunc ei famulus Dei inquit : Fili, non eos subsequaris, ne forte etiam cum notato tibi signo ad nos usque redeas. Cumque tamen prædictus Frater cum aliis comitibus suis illos subsequeretur, orta est contentio inter illos, et lapidis ictu in manu est percussus : unde etiam tamdiu magno dolore est afflictus, ut juxta sententiam servi Dei in signo, quamdiu adviveret, culpa ipsius appareret. Nam articulus ille, quem medici auricularem, vulgus vero minimellum nuncupant, ex vehementia nimii doloris ita se contraxerat, ut etiam radicitus exiccaretur.

monasterium restaurat cum S. Eustasio :

h

seculares possessores discedere suadet :

inobedienti monacho pœnam prædicit.

ANNOTATA.

a Aunacharius, *aliis* Anacharius, Unacharius *et* Ancharius, *traditur primus Abbas fuisse monasterii S. Germani, illudque magnificis prædiis locupletasse dicitur in Historia miraculorum S. Germani, illustranda* 31 *Julii. Hinc ejus appellatum monasterium. At dein fuit Episcopus Autissiodorensis, ab anno* 571 *usque ad annum* 605. *Inscriptus est Martyrologio Romano ad diem* 25 *Septembris.*

b *De* Luxovio *multum egimus* 29 *Martii ad Vitam S. Eustasii : latius agendum de eodem erit* 21 *Novem-* C *bris ad Vitam S. Columbani, qui circa annum* 590 *Luxovium venit.*

c Jonas *Bobium ad S. Attalam venit circa annum* 617 *uti ostendimus ad hujus Vitam* 10 *Martii.*

d *Hunc Malebrancus, lib.* 3 *de Morinis cap.* 10 *conjicit Abbatem Luxoviensem fuisse : sed an recte?*

e *Anno* 610, *triennio ante obitum Theoderici, Regis, anno* 613 *extincti.*

f Theodebertus *Regnum Austrasiorum annis* 17 *tenuit, a fratre prælio victus an.* 612.

g Clotharius *factus monarcha an* 613, *extinctis filiis Theoderici ab avia Brunichilde.*

h *Colitur* S. Eustasius 29 *Martii.*

CAPUT II.

Peregrinatio in Neustriam et Winmacensem ditionem. Mortuus resuscitatus : alia miracula.

Quidam vero e Fratribus, nomine *a* Waldolenus, desiderio quodam accensus, petiit a B. Columbano, ut licentiam ei prædicandi inter Gentes concederet, et venerabilem virum Walaricum, pro solatio fovendæ religionis, secum abire permitteret. Cui beatus Pater respondisse fertur : Etsi pro bono, Fili, D properare disponis; sed hoc scias, quod ille servus Dei magnus est, quem tecum ire perquiris. Hoc autem cave, ne ei aliquid molestiæ ingeras, ne per hoc scandali machinamenta incurras. Cumque ei, ut postulaverat, hoc B. Columbanus permisisset; cum dicto factum venit inposterum, sicut a Sancto Dei fuerat prædictum. Cumque pari comitatu in Neustriam pervenissent, accesserunt ad quemdam præcelsum Regem Chlotarium, cui remotum locum residendi petierunt. *b* Advenientes vero ad quemdam locum Ambianensium, perveniunt Walimago, ubi quidam Comes, nomine Sigobardus, juxta morem seculi, concioni præsidebat quod rustici *c* mallum vocant. Et cum ibidem, ut solet adesse, malis gestis, justa vel injusta sententia unicuique proderetur; contigit ut quidam reus, ob meritum quidem reatus sui morte damnatus, in eculeo jam esset suspensus atque defunctus. Cumque eum a longe B. Walaricus inspexisset, permotus visceribus, ut erat pietate plenus, concito cursu pervenit ad stipitem : et prohibentibus eum carnificibus, ne cadaver jam mortuum ullo modo tetigisset; ille quidem intrepidus, (ut quidam ait, Perfecta dilectio foras mittit E timorem) vinculum incidit, et corpus defuncti manibus propriis ad terram deposuit; et super supinata membra ejus, summo studio caritatis, sese cum lacrymis admodum profusis in oratione prosternit; ita ut facie sua faciem illius imprimeret, et quantum promptior in prece fuerat, tantum citius a Domino obtinuit quod poposcit. Nam adstantibus cunctis imoque stupentibus, quasi ex profundo, somno paullatim calefientibus membris, qui mortuus fuerat, statim incolumis revixit.

a Cum Waldoleno in Neustriam abit :

EX MSS.

b inde in Ambianensem ditionem : c

1 Joan. 4, 17

Suspensum et mortuum resuscitat :

9 Cumque tam magnum miraculum in conventu populi, in præsentia Præsidis præsentatum fuisset; tunc vir Domini supplicare cœpit; ut quem Dei pietas resuscitaverat, bonitas ipsius Judicis ubicumque liberum ire permitteret. Sed ille sævo furore accensus, iterum eum in patibulum suspendi jubet. At, inquit illi servus Dei, Homo, constat te jam illum interfecisse, quem potentia Dei resuscitavit : et nisi meipsum cum illo suspenderis, aliter eum mihi tollere non prævalebis. Et si tu me exiguum Christi servulum audire contemnis, est utique mundi Creator, qui se invocantem neminem spernit; et nos pro suis legibus certantes, sua solita pietate, modo dignabitur exaudire. Cumque his dictis et precibus victus fuisset tyrannus, jussit reum solvi : qui multa per tempora vixit. Nec illud dignum memoria æstimamus esse prætereundum, quod illustris et Deo devota *d* Bertila matrona, quæ multa ei F bona largita est, ut erat sagacis ingenii, providens futura, inspiciens virum admodum esse sanctum, supplici prece postulat ab eo dicens : Hoc peto et humillima prece satis exposco, ut si umquam vobis, Deo volente, ego miserrima superstes exstitero, corpus tuum pro sancto pignore sepelire merear. Et ipse respondisse fertur : In Dei hoc agitur arbitrio, ut fiat ubi vel sicut placuerit ei.

et ne denuo suspendatur, obtinet

De sua sepultura nihil vult statuere :

d

10 Tunc vero præfatus Rex, una cum consensu Pontificis Ambianensis, juxta eorum petitionem, locum eis secretum, et remotioris vitæ et habitatui monachorum satis aptum, qui Leucanaus antiquo vecabulo dicebatur, regio præcepo cessit. In eodem vero loco prædictus Antistes Ambianensis, beatus *e* Bercundus, diebus Quadragesimæ contemplationi divinæ solebat adesse remotus. Ibi autem se B. Walaricus, in quadam cellula segregatus a Fratribus, inclusit : ut omni mundi cura postposita, suo solito more tantummodo divinæ meditationi insisteret : ceteri vero Fratres, construentes sibi cellulam

a Chlotario Rege impetrat Leuconaum :

e

A lam, de eleemosyna Regis videbantur habere substantiam. Situs vero loci illius valde est congruus. Nam uno ex latere vicinitate maris est amœnus, alio autem ex latere torridus discurrit fluvius pisciferæ Somenæ, pars autem, quæ super scopulos et ingentia saxa ab imis ad summa ac præcelsa erigitur, aularum vel ædium fabricam in excelsa aeris fastigia, et magnum ac mirandum mundo vel vicinæ regioni præbet spectaculum. Nec minus illa regio tertia, quæ ceteris præcellit glebis, opima atque frugifera, et tam pomiferis quam pulcherrimis arboribus densa undique, magno ambitu circumcingitur silvis. In ipso itaque eodemque loco B. Walaricus, a tumultu circumhabitantis populi voluisset se latere, sed felix fama virtutum, et exempla bonorum operum ubique eum clarum et insignem plurimum reddebant, juxta illam Dominicam sententiam, Non potest civitas abscondi supra montem posita; neque accendunt lucernam, et ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt: sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum qui in cœlis est. Hic ergo Sacerdos, juxta Prophetam, in templo Dei lapis est vivus in ædificio Dei appellatus, qui recte, ut audio, *f* adamanti lapidi pretioso comparatur, cujus natura talis est, ut quidquid adspexerit, ipsum etiam ferrum, ad se subtrahat. Imo etiam et huic famulo Dei, gratia, quæ in vultu verbisque micabat, quamplures ei adsociabat in opere. Vita vero ipsius vel virtutes, quas per eum Dominus gessit et quotidie facit, a nobis modo vix enumerari queunt: sed illas tantummodo in hac paginula, brevissimo et compendioso planoque stylo descripsimus, quas a veridicis et bene compertis viris audivimus, quos ipse edocuit et enutrivit, et quosdam ex ipsis de diversis languoribus sanitate restituit, ex quibus unum in medio nunc proferamus.

Ex Mss. — *cellula se includit:* — Matt. 5, 14 — *f* — B — *crevit virtutibus et gratia miraculorum:*

11 Quidam enim ex eis erga *g* Iseræ alveum erat oriundus, nomine *h* Blitmundus sive Gogus, qui ab antiquo adversario fuerat percussus, et compaginibus omnium membrorum ita erat dissolutus, ut sursum surgere omnino non valeret. Cumque famulo Dei adductus et præsentatus fuisset, adspiciens in eum ait: Hoc opus, o inimice, tuum est: et segregatum in oratorium suum duxit. Cumque ei manum imposuisset, et oculos ad cœlum elevasset (ut postea referebat ipse qui debilis fuerat) continuo immanis dolor cœpit sese exspargere, ubicumque ille famulus Dei manum imposuisset: et quasi per quosdam meatus, a corpore illius ipsa infirmitas undique ejecta, auxiliante Domino statim ita recessit, ut in ipsa eademque hora, solutis nervis qui exsiccaverant, manu sua porrecta, in proprium statum erigeret eum, et integram illi sanitatem opitulante Domino restitueret. Tunc qui pro foribus aderant, nimio timore ac stupore perculsi, cœperunt simul Sacerdotem Dei summo honore venerari, dignasque Deo laudes et gratias referre. Sed et ipsum, de quo prædiximus, Blitmundum, in tantum plene sua sacra doctrina postmodum edocuit et enutrivit, ut ad ipsum sanctum locum regendum ac ædificandum, secundus et dignus in loco Abbas mereretur succedere.

g — *h* — *S. Blitmundum paralyticum tactu sanat:* — C

12 Waldolenus vero, cujus superius fecimus mentionem, accepta sibi annona et copia cibariorum, quæ eis regio munere fuerat concessa, contigit interveniente aliqua necessitate, ut Fratres ipsius Waldoleni a B. Walarico partem farinæ expeterent. At ille, ut solitus cui nihil deerat, concite petentibus benigno animo postulata dari præcepit secundum illud Evangelicum, Omni petenti te da, et Omni habenti dabitur et abundabit; et illud Psalmographi, Sperantes autem in Domino non deficient omni D bono. Sed illis eam gerentibus, in responso hoc addidit: Petita quidem a nobis portabitis, sed mihi credite, recipienda non erunt. Cumque geruli impetratam farinam suo quidem Seniori præsentassent, ita invenerunt ut vir Dei renuenda prædixerat. Nam nimis concite eis præcipitur, ut hoc ipsum unde venerat summa cum velocitate reportent. De obsessis corporibus dæmonia multa ejiciebat, inter quos erat unus infremens in corio *i* consutus. Cumque ad pedes ejus illum projecissent; peracto quidem jejunio et oratione, pristinæ eum reddidit sanitati. Ad eum autem quoties tales deferebantur, segregabat eos in cellula separatim et afflictus jejunio et oratione: sic illos favente Domino integræ saluti restituebat. Sed plures erant, quibus eulogias mittebat. Qui vero ei præsentati aderant, cum terrore magno vocis exclamabant et dicebant: Heu, heu! jam nos ille adversarius noster torquet, jam nos Walaricus incendit.

prædicit farinam petitam esse referendam: — Luc. 6, 30 — Matt. 13, 12 — Ps. 33, 11 — *i* — *dæmones ejicit*

ANNOTATA.

a *Forsan hic est* Waldolenus, *filius Amalgarii et Aquilinæ, fundatorum monasterii Bezuensis in Burgundia circa annum* 616; *ubi ipse Waldolenus, ante discipulus S. Columbani, fuit primus Abbas. Consule Chronicon Bezuense tomo* 1 *Specilegii Acheriani. Trithemius, lib.* 3 *de Viris illustribus Ordinis Benedictini cap.* 79. S. Wandalinum *appellat.* E

b Walimagum *seu* Gualimagum, *videtur* Wailly *in mappis notari,* 12 *Mill. pas. Ambiano versus Occidentem. Mabillon in ipsa Ambianensium urbe locum hunc fuisse putat, quia ibi exstiterit quædam capella S. Walarici, quæ vulgo extructa credatur in memoriam miraculi, ibi patrati. Malbrancus conjectat Ponticum Morinorum subintelligi, postea Abbavillam dictam. Sed quo fundamento?*

c Mallus *vox Teutonica, antiquis Francis usitatissima in Legibus Salicis, et pro conventu publico, et fere convivio aut cœna sumitur. Hinc Belgis* Maeltijdt, avontmael *et similia.*

d *De hac* Bertila, *ejusque conjugio, et longa vita multa congerit Malbrancus, quæ inspecto Indice Lector inveniet; nos ea, quia minus probantur, omittimus proferre.*

e Bercundus *seu* Berchundus *in Mss. et apud Chesnæum. Surius, et ex eo le Cointe,* Bernardus.

f Magnes, *Francis* Pierre aymant, *id est* lapis amans *aut* adamans *dicitur: sed ab hoc diversus est verus* adamas, *et ferrum non trahit.*

g Isara *fluvius, apud Tarentasios exortus Melhianum oppidum Sabaudiæ, tum Gratianopolim et Romanum, urbes Delphinatus alluit, et supra Valentiam in Rhodanum influit.* F

h S. Blidmundus, natus in aliquo castro Delphinatus *dicitur in Vita,* 3 *Januarii.*

i *Francis* cousu, *participium a* coudre, *fuere. Mabillon,* inclusus.

CAPUT III.

Spiritus S. Walarici Propheticus: donum curationum: idolum ejus jussu dejectum.

Sed nec illud prætereundum est, quod inter ceteras virtutes non minus spiritu prophetiæ claruisse dignoscitur. Nam acta et occulta vel culpas absentium frequenter in publico coercebat; ut tantum illos cautiores et erubescentes de reliquis culpis efficeret, quantum constabat eum nil latuisse, si quid contrarium Dei voluntati in ejus absentia egissent. Sed hoc miraculo a plurimis invento, cogebantur discipuli et auditores verbi, ut interrogati ab eo nihil ei suarum culparum tegerent; sed cum hoc protinus abscondere non poterant, omnia ipsi in publico referebant.

Occulta et absentia novit:

A referebant. Inter hæc duo germani erant, qui ad eum in festivitate B. Martini advenerant : quibus increpando ait ; Admiror cur ante Missarum solennia bibere præsumpsistis. Qui confitentes commissum suum, veniam postulant, et de reliquo sese emendaturos spondent. Alium vero, die Dominico ad se venientem, admonebat dicens : Fili, hoc facere non debueras, quod hodie fecisti. Nonne cum adhuc in domo propria vestimentis tuis te juxta morem indueres, inspexisti conjugem tuam, et illa tibi, secundum voluntatem tuam, heminam plenam porrexit, et tu incontinens et incautus ante Missam bibere præsumpsisti? Sed et ipse veniam postulans, hoc coram eo pœnituit, quod illicite commisit.

reprehendit quos sciebat ante Missam bibisse

14 Nec minus est illud factum mirabile. Dum quædam illustris matrona per quemdam puerum eulogias in hora prandii, id est panem et flascones, ei misisset; præfatus puer, aviditate cibi potusque circumventus, partem sibi retinuit, partemque aliam servo Dei præsentavit. Qui cum hoc factum Divino numine cognovisset, ait : Quod nobis nunc allatum est, inde Deo gratias referimus : sed tu, fili, hoc prævide, ne quid incaute sumas de illo pane vel illo flascone, quos tibi in quodam loco abscondere voluisti : quia serpens etiam in illo vasculo, et in

Redarguit puerum ob detentam partem eleemosynæ :

B pane illo venenum etiam habetur mortiferum. Tunc stupefactus puer illico obriguit terrore, moxque reversus, sicut servus Dei prædixerat, ita invenit. Nam vasculum illud cum aperuisset, et exinde anguem exire vidisset, illum panem contingere nullatenus audebat : sed tremefactus et confusus, de eo quod gesserat, ad Dei servum rediens, pœnitentiam de facto gerebat.

15 Sed et illud adjungendum est miraculum. Quidam ad eum venit, habens venenosum atque mortiferum illum languorem secus oculum, quem pustulam vocant. Cumque signum Dei imposuisset, jussit eum discedere, et proprium opus suum sibi exercere. Sed adhuc in fide dubitanti infert : Equidem, ut video, minus te de salute tua confidere cognosco. Et addidit ei hæc futura prædicens, Sed tu vero, cum ad domum veneris, jus tibi sumendum conjux tua porriget ; sed tu illud omnino non accipias, et vide ne alia medicamenta præter hoc signum de hac infirmitate requiras. Quod si feceris, de ista quidem nunc evades : sed dum advixeris, quoddam ex illa signum habebis. Quæ ita ut dixerat rei eventus probavit. Nam offerente ei conjuge, jussellum sumpsit; et adhuc cornu requisivit, vel aliquod genus extrahendi veneni, quidquid invenire potuisset. Et licet juxta sententiam servi Dei mortem tunc evaserit, sed tamen oculum quidem amisit, et luscus per

de sanitate recipienda diffidenti pœnam prædicit :

C tempora vixit. De prædicta autem infirmitate quales et quamplures exinde per illum Dominus curaverit, quia nimis est prolixum singula percurrere, et ut puto non est necessarium, cuncta vobis referre; sed hoc tamen innotescere curavimus, quia quicumque ad Dei famulum cum ipsa accessissent, solummodo signo Crucis impresso et saliva oris sui linitos, statim illos incolumes reddebat, et in ipsa eademque hora opus, quod sibi vellent, exercere imperabat.

16 Sed et aliud pandimus vobis miraculum. Cum de quodam Principe, pedestri ut solebat itinere, ad cellam rediret; pervenit ad locum, qui dicitur *a* Austa, juxta *b* Auvæ fluvium : nam pro humilitate asellum in itinere sedere consueverat ; sed magis adhuc, caussa majoris assumendi laboris, pedibus frequenter gradiebatur. Et juxta ripam ipsius fluminis stipes erat magnus, diversis imaginibus figuratus, atque ibi in terram magna virtute immissus, qui nimio cultu, more Gentilium, a rusticis colebatur. Cumque hoc Confessor Domini vidisset, confestim zelo Dei accensus, ad puerum dixit : Fili mi,

D impinge hunc in ruinam cadendum. Qui nihil hæsitans nec moratus, manu hunc tantummodo contigit ; et pondus immensum, quod vix multitudo hominum magna vi posset evellere vel securibus incidere, a tactu unius obedientis monachi, quasi marcidus et putrefactus, nimio fragore et magno impetu subito ad terram concidit, atque in semetipsum totus confractus apparuit. Et hic quidem rusticis, habitantibus in loco, non parvum tam mœrorem quam et stuporem omnibus præbuit : sed undique illis certatim concurrentibus cum armis et fustibus, indigne hoc ferentes invicem, ut quasi injuriam Dei sui vindicarent, cum in eum unanimiter magno furore erupissent, et extensis brachiis colaphos ictusque suos in aere suspendissent ; ille, ut erat semper animo intrepidus atque robustus, fertur eis illud dixisse : Si Dominus hoc permittit, nullus ei resistere valebit. At illi e contrario perterriti, ab intentione animi sui statim divino nutu repressi, ab eo recesserunt. Sed his ita dimissis, cœpit Sacerdos divino spiritu afflatus eos instruere, ut relictis idolis omnipotenti Deo deservirent. Et in ipso eodemque loco postea in honorem B. Walarici basilicam construxerunt, juxta fontem aliquem, ex quo fertur ipse se lavisse; ubi plurima beneficia recta fide petentibus a Domino præstantur. E

truncum pro idolo habitum dejici curat a puero,

et rusticos id vindicare paratos convertit.

17 Nec illud a nobis prætereundum est, quod de quodam puerulo fecit Ursino, qui de alta satis fuerat prosapia, germanus cujusdam nobilissimi Maurenti, qui et ipse summus inter Proceres palatii et dignitates aulæ regiæ, illo in tempore cunctos suo ingenio præcellebat; sed majora tamen his potitus est, dum formosam sibi valde pro Christo reliquerat sponsam, et cuncta dignitate seculi postposita cœlestis Domini sequebatur vestigia. Sed de prædicto Ursino quid fecerit prosequamur : cui cum juxta clunem vulnus excrevisset, magnum mortis jam ei periculum imminebat. Genitor vero ejus ad credendum satis admodum duram et incredibilem mentem gerebat : sed parentes tamen curaverunt, quorum mens tum sanior et fides robustior inerat, ut puerulum illum ante sæpedicti beati viri præsentiam præsentarent. Cumque vulnus illud propriis manibus contigisset, statim ab illo infirmitas illa recessit. Quidam vero vir nobilis venit ad eum, supplicans ab eo ut sanaret filium suum, nomine Audobertum (qui languore dysenteriæ longo jam tædio afflictus, magis jam infelici pœna quam vita tenebatur, cujus tantummodo extremam et optatam sibi exspectat horam) et si hoc forsitan non vellet, vel hoc saltem mereretur ut ab ipso sepulturæ traderetur. At ipse Beatus ait : Qui quatriduanum illum jam fœtidum suscitavit de tumulo, et huic, spiritu adhuc vitali in summo pectusculo anhelanti, valet utique salutem restituere. Cumque eum suis sacris membris contigisset ; tunc ipse, qui semivivus aderat, et longe ante nullam carnis alimoniam sumpserat, fertur clamasse et postulasse a patre, ut quantocius cibum sumeret. Et non longa mora interposita, qui manibus parentum servo Dei fuerat allatus, lætus jam una cum patre, divina interveniente medela, equo vehebatur ad propria ; qui postea longam et religiosam vitam fertur duxisse per tempora. F

tactu sanat ulcerosum :

et dysentericum

ANNOTATA.

a Austa, *sive* Austum, *vulgo* le Pont d'Aguet, statio navium munita, *ut asserit Philippus Brietius, et ipse Albarellæus. Sirmius et Mabillon* Augusta.

b Auva *rivulus per paludes in iter am Orci' erumpit, et in Oceanum defluitur.*

CAPUT IV.

A

CAPUT IV.

Irrisores ejus puniti. Virtutes, forma corporis. Obitus, sepultura.

Nec hoc a nobis prætereundum est, quid pro eo, adhuc in hac mortali vita degente, superna et divina ultio gessit : ut nobis per hoc patenter detur intelligi, quia qui Christi famulos irritat, non solum illos, sed et ipsum habitatorem illorum Dominum ad iracundiam provocat, qui ait, Qui vos audit me audit, et qui vos spernit me spernit ; et item dicit, Qui manet in me, et ego in eo. Et ideo in tan-

Luc 10, 16
Joan. 25, 5

tum omnino metuenda est ira justorum, quanto jam in eis omnipotentem Judicem et Dominum præsentialiter inesse cognoscimus. Nam cum præfatus amicus Dei, de quodam loco *a* Caldis, ad septa monasterii tempore hiemis repedaret ; contigit ut præ austeritate frigoris, in domicilium cujusdam Presbyteri cum suis sodalibus, ad se calefaciendum, declinaret. At illi, qui talem quidem et tam magnum hospitem eximio cultu venerari debuerant, ut hujus sacro eloquio (ut ei mos erat) instrui mererentur ; magis turpia ac inhonesta, imo luxuriosa atque mu-

a Sacerdotem et Judicem coram se impudica loquentes arguit.

B

liebria verba, una cum Judice loci ipsius, famulo Dei loqui audacter atque contumaciter cœperunt. Sed ipse e contra, ut consueverat, putridis et corruptis cicatricibus hominum semper salubria medicamenta Divini verbi imponebat : aiebat enim ad eos : Filii, numquid illud in Evangelio non audistis, De omni verbo otioso rationem reddituri sumus in die judicii ? Sed illi, contempto ejus præcepto, magis ac magis incongruis ac impudicissimis sermonibus ebulliebant, ut est illud, Ex abundantia cordis os loquitur. At ille subjungens inquit : Volui utique propter rigorem frigoris corpusculum meum ab igne paullisper refovere, sed vestris prohibeor sceleratissimis verbis ; imo nunc etiam exire non calefactus a vobis compellor. Cumque de domo illa egrederetur, illud non obliviscitur præceptum, pulverem ibi pedibus suis excutit, et ad locum destinatum iter direxit. Sed illos infelices et procaces verborum, quos sæpe diximus, ultio divina mox subsequitur. Nam ille Presbyter, qui recte sibi vel aliis prævidere neglexerat, oculorum subito lumen amisit ; et loci ipsius prædicto Judici sua emarcuerunt statim virilia. Cumque hoc persensissent, Dei jam judicio se esse percussos, licet sera pœnitentia ducti, summa cum humilitate per verba precantia supplicabant, ut iterum famulus Dei in domum illam vellet intrare.

Mat. 12, 36
Mat. 12, 34
diminutusque punitos sanare recusat

C

Sed ille nihil illorum precibus adsensit : nam unus in sua cæcitate permansit ; at vero alius, contracto corpore et putrescentibus genitalibus, ibi de hoc caduco migravit seculo.

19 Merito ergo tantis et talibus virtutibus eminebat, cujus vitam et divina gratia plenam fuisse comperimus, ut quinta paginula hujus libelli brevissimo relatu perstrinximus et computatione. Ab utero enim matris virgo manebat corpore : humilitas vero ejus et benignitas ultra humanum modum excedebat. Tantum enim divina gratia et compunctione erat plenus, ut quot vicibus talentum sibi creditum divinæ intelligentiæ, auribus discipulorum erogaverat ; quotve cœlum spiritu psallens et mente adspexerat, vel humo prostratus orationem direxit, tot etiam vicibus lacrymatus est. Quis enumerare queat pernoctatas vigilias, profusas furtivasque orationes, quas inter condensa veprium et per convexa vallium plurimum amabat ? Quid dicam illas peculiares et profusas admodum orationes, quas pro hoc in cubiculo clausus, Deo soli meditans, frequenter excedebat ? Cujus lectulus, ex virgis contextus, vili satis lectariola tegebatur ; tunica cum *b* capella tantum utens, et linea vestimenta non requirens. Cursum *c* vero, tam monasterialem quam Gallicanum, magno studio indesinenter celebrabat : et cum hoc dupliciter explicarat, tunc quidem imbecillia membra parvo sopori tandem laxabat. Animi autem ejus intentio talis erat, ut per nullum tempus vacaret otio, quo non aut lectioni seu orationi vel operibus manuum suarum insisteret. Et cum omnino in omnes largus et humanus esset, magis tamen in pauperes et egenos et in domesticos fidei hoc exercebat, intantum etiam ut de propriis humeris vestimentum suum eis tribueret. Sed et alimoniam et ceteram substantiam Fratrum, de crastino nihil cogitans, omni petenti se dabat : et ut Fratres exinde non contristarentur, blandis et consolatoriis verbis eos refovebat dicens, Filii, hoc sectamini, et pro certo scitote atque probatum habete, quia quicumque hilari animo necessaria petentibus tribuerit, quidquid et ipse necessarium postulaverit, citius a Domino impetrabit. Sed et hoc ipsum non solum verbis, sed etiam factis confirmabat : nam prædictis suis Fratribus affluenter administrante Domino, et ipso orante, undique eis afferebantur omnia.

Fuit castus, humilis,
deditus orationi et lacrymis,
austerus in lecto et vestitu : b

D

c
osor otii,
liberalis in alios :

E

20 Tanta vero mansuetudo divinæ misericordiæ erat in eo, ut aviculæ in manu ejus frequenter sine formidine cibum sumerent, et articulis suis quandocumque vellet, oblitas suæ feritatis et quasi domesticas eas palparet. Cumque Fratres ad eum venientes expavescerent, et circumquaque volitantes aves adessent ; ille dicebat ad eos : Filii, non faciamus eis injuriam, sed permittamus eas paullulum satiari de micis. Et cum Fratres juxta Patris imperium retrograderentur, illæ pennigero volatu undique certatim adventabant, ut more suo solito annonam sibi allatam de manu Dei famuli iterum atque iterum assumerent. Circa etiam ipsos Fratres tam ei benigna pietas inerat, ut si quempiam de junioribus pro quibuslibet culpis jussisset flagellari (et hoc ipsum, ne fieret frequenter, sæpe jubebat) convocato illo ad se blande leniterque admonebat, dicens : Fili, hoc cave, et tibimetipsi jam attende. Qualem et quantam injuriam nunc perpeti poteras ? sed modo ad emendandum ista tibi sola verecundia sufficiat, ut ulterius jam hoc vitium non admittas. Et quamplures hoc modo sua melliflua doctrina magis prohibebat a crimine, quam aliorum irascentium dira verbera coercebant. Et cum esset vultu hilaris, sermone compositus, statura optima, longa et exili, palmæ tenues et extentæ, gracilissimis digitis et prolixis, oculis pulcherrimis, aspectuque delectabili, facies ejus valde pallida et macie erat confecta : quia frequenter in tota hebdomada, nisi in die Dominico, nihil in cibo sumebat ; non vinum, non siceram, neque aliud quod inebriare potest usitans ; cum in adventu quidem hospitum, in dilectione caritatis de omnibus his poculis prægustaret : et sic tabe corporis animam suam pavit, ut de officio tamen sibi commisso nihil umquam præteriret. Quando vero per eum Dominus diversis languoribus gratiam curationum dabat, vel futura et occulta prænuntiabat ; tunc colore roseo malæ genarum ejus, nimio fulgore, visu mirabili, emicabant ; ut per hoc palam omnibus daretur intelligi, quia ea quæ facta vel dicta per eum dicimus, auxiliante Domino et cooperante Spiritu sancto fiebant. Et his ita gestis ad beatum ac felicem prospere jam properabat finem.

etiam aves silvestres ad se venientes alit :
mansuetus in subditos :
corporis et oris forma amabilis :

F

21 Quadam vero die, cum S. Walaricus, de quadam cellula adveniens, claustra monasterii sui Dominico die fuisset ingressus ; accedens in verticem montis ad quamdam arborem, quæ undique vepribus erat circumsepta, ubi vir Deo plenus furtivas illas et dignas Deo orationes, quas sæpe diximus, solebat exercere remotus ; cumque ibi coram illo aliqui adstarent

locum suæ sepulturæ designat :

A starent Fratres; infixis coram ipsis duobus paxillis, designabat mensuram unius capacem staturæ, et ait illis : Cum de hac præsenti vita tandem volente Deo a vobis migravero, vos me in hoc loco sepelire curate. Et ut ab eo dictum fuerat, ita factum cito venit. Nam

moritur :

in altero die Dominico, hunc quem diximus proxime subsequente, sarcina carnis deposita, cum victoria migravit *d* ad cœlestia regna. Juxta illam itaque quam diximus arborem, in qua Beatus Episcopus Berchundus, ut ipse referebat, Sanctorum Reliquias solebat suspendere, (quod huic Dei famulo fuerat incognitum, nisi fuisset a divino spiritu nuntiatum) in ipso eodemque loco, qualiter ipse prædixerat ac designaverat, summo cum honore sancta ac felicia ibidem reconduntur *e* membra. Et ex hoc nobis

e sepelitur :

aperte datur intelligi, quod eidem obitus suus, imo et locus qui jam erat Reliquiis Apostolicis consecratus, divino quidem numine ante aliquos dies fuerat revelatus.

ANNOTATA.

a Caldis, *forte vulgo* pays de Caux, *aut* ditio Caletensium, *in plures Vice-Comitatus distincta. Est in ea* B *ditione alterum S. Walerici oppidum, ut supra diximus. Mabillon arbitratur esse* Cayeux, *vicum S. Walerici oppido proximum versus Occidentem.*

b Capella *pro* caputio, *aut* capitis tegumento, *sumitur.*

c Cursus *pro horariis precibus ab Ecclesia constitutis accipitur, ut sæpe alibi.*

d *De die et anno obitus supra actum est.*

e *Asserit Mabillon, etiamnum ibidem extare capellam, sesqui lapide a monasterio, ubi nautæ navigationem suscepturi se S. Walarico commendant.*

CAPUT V.

Miracula post mortem patrata : Ecclesia cum monasterio constructa.

Sed his ita peractis, quæ vel qualia miraculorum signa, post suum de hac vita obitum, divina per eum gessit potentia (ne cuncta videamur præterisse) vel pauca ex multis, brevissimo quidem relatu, ut disposuimus, scire hoc volentibus referamus : non ea quæ a plurimis fabulose, sed ipsa quæ a veridicis

Claret miraculis :

testibus comprobata esse didicimus; et illa maxime quæ a venerabili viro Raimberto, erudito Abbate, pio licet studio ac religioso labore et prolixo sermone, sed tamen satis simplici et incomposita edi- C tione, conscripta reperimus. Quædam autem puella,

cæca videt :

per tria ferme annorum curricula, oculorum fuerat luce orbata; quam parentes ad antedictum locum servi Dei perducere curabant. Sed cum ejus finibus appropinquasset, ait ad illos : Quid est hoc, quod sic eminus luce clarius video resplendere? At illi responderunt : Oratorium est Domini Walarici. Et sic laudes Deo referebat et grates, lumenque recepit serenum.

23 Sed et illud quoque miraculum adhuc sitientibus referamus, quod factum est in quodam loco, nomine Austa, ubi stipes idoli ille (ut superius diximus) jussu viri Dei fuerat contractus, et Basilicam ibidem jam in Dei nomine accolæ loci illius præfato Dei famulo construxerant. Juxta quam dum quadam

contemptibiliter de Sancto loquens,

die quædam fœminæ iter agerent, una ex eis præcessit alias, atque lucrata sibi oratione, ad subsequentes se socias hortando, ait : Descendite de his vestris in loco sancto vehiculis, et pro nostris postulate cum prece facinoribus : et paullulum resumptis viribus, vestris tunc potate de poculis; et sic tandem cum gaudio, auxiliante Domino, ad destinata pergamus loca. At illa quæ ex his prior esse videbatur, contemnens ibidem orationi incumbere, super D sessis vehiculis, una cum filia, ad locum quo destinaverant, sine mora properabat. Cumque inter se invicem sermocinarentur, tunc filia cum indignatione matri sic orsa fari : O dulcissima genitrix, o mea spes unica semper, numquid illo in loco habitatores venerari conantur illum, quem ante hos annos asello insidentem despicabili habitu cernebamus. Cui illa respondens ait : Huic vero, ut ais, filia, rustici volunt fieri memoriam, cujus opera apud nos vilia et contemptu digna videbantur. Tunc inter ipsarum stulta et vana colloquia cœperunt crura natæ, quasi more paralysis, rigore nimii doloris constringi : et cum hoc contristata matri suæ innotuisset, illa stupefacta obriguit; quid hoc erat, quidve vellet esse, interrogans. Tunc simul secum pertractabant, et mente sua sibi invicem revolvebant, quid de præfata oratione sancti viri die eadem fecissent, quidve dixissent. Tunc primum, licet coacte, magna tamen humilitate, imo et nimio terrore perculsæ, ad prædictum oratorium viri Dei summa jam cum festinatione repedabant; et ibi, deposita elatione et cervice mentis, tamdiu in fletu et planctu prostratæ jacuerunt, postulantes sibi veniam de commisso; usquedum favente Domino, qui prope est omnibus invocantibus eum, integram sanitatem sæpedicta sua E filia reciperet.

Ex MSS.

punitur paralysi :

veniam commissi delicti petens, sanatur.

24 Sed post suum, ut præfati sumus, de hac luce beatum obitum, tantum se sancto cœnobio humanæ importunitatis mersit conditio, ut illa necessitas illos manachos inde ire urgeret, quæ piis animis prodesse solet, ut est illud, Qui volunt in Christo pie vivere, oportet eos tribulationes sustinere. Ad tempus igitur deferentes locum, illud etiam Evangelicum sectantes, Si persequentur vos in una civitate, fugite in aliam; cum in solitudinem locus ille redactus fuisset, Beatus Pontifex Berchundus, divino instinctus amore, conabatur sanctum illud depositum ad suam civitatem magno cum triumpho deferre : sed cum facta oratione jussisset sanctum effodere corpus, proficere non valebant. Tunc prætatus Pontifex, Oremus, inquit, ad Dominum: vereor enim ne impossibilitas operis aliquo modo nobis accedat. Cumque orationi incubuissent intentius, et bis et ter impetum levandi tentassent, nihil tamen profecerunt. Sicut enim in corpore vivens eremum, ita et defunctus eumdem diligebat locum.

2 Tim. 3, 12

Mat. 10, 23

Corpus transferre conantes, elevare nequeunt

25 Ibidem etiam eum Blitmundus discipulus ejus deposuerat, quem famulus Dei de sua infirmitate (ut superius diximus) curaverat. Qui tunc in illo tempore, cum esset in Bobio sub obedientia B. Attalæ F Abbatis, cujus gesta *a* scripta habentur, frequenter ab illo humiliter postulabat, ut ad locum illum in Francia, ubi B. Walaricus in eremo ibidem est sepultus, conversandi vel visitandi gratia ei concederet demorari. Quæ ab illo minime tunc illo in tempore impetravit : sed illo perseverante in precibus, B. Attala, peracto quodam annorum curriculo, quadam infirmitate afflictus, infirmatus jacebat. Dehinc cum quadam die B. Attala ad ecclesiam iret, sustentabat imbecillia membra monachus ille præfatus, qui cellam S. Walarici sæpe ei petierat visitare. At ipse hoc referebat, dum pariter ambularent, visum esse ei, non solum mentem, sed etiam ipsa membra ab eo sustentata aliquantulo spatio a terra, quasi trium pedum in aere suspendi cum ipso. Tunc ait ad eum : Fili mi, quam antea a nobis expetieras, modo habeas ambulandi et visitandi licentiam. Cumque ille statim minus hoc intelligens, dixisset : Domine mi, quo me ire præcipis? S. Attala subjunxit : Tu ad locum S. Walarici, quod sæpe postulaveras, sume nunc a nobis volente Deo licentiam pergendi. Video enim eum in nimia claritate, et mihi hoc ipsum evenit

a S. Blidmundus degit Bobii apud S. Attalam.

et post gloriam S. Walarici huic revelatam,

A evenit expetere, ut ipse merear in tantam gloriam introire. Et per hoc aperte datur intelligi, quod dum adhuc in corpore ipse vivebat, alius positus in æterna gloria videbatur. Et transacto verborum colloquio, pauco intervallo migravit ad Dominum.

Ex MSS

26 Tunc sæpedictus ille monachus, quem beatus edocuerat Walaricus, ad antedictum locum Leuconaus, ut admonitus fuerat a sancto viro, accessit; in quo pene anni spatio eremitalem ac sterilem vitam duxit. Tunc petiit præfatus vir Blitmundus, *b* tum a glorioso Rege Chlotaario, quam a Pontifice qui tunc erat Ambianensum, ut tale præceptum daret ac licentiam, ut ibi construeret monasterium. Tunc desertis idolis et ritibus Gentilium, vir Domini Blitmundus, qui et secundus Abbas in loco eodem extitit, auxiliante omnipotente Domino et Christianorum vicinorum adminiculis, construere ibi curaverat tam monasterium quam ecclesiam *c* miræ magnitudinis, et cultu mirabili decoratam. Concurrentibus ergo undique populis, recta fide petentibus, merita ejus ibidem magnis virtutibus clarescunt, præstante Domino nostro Jesu Christo, qui cum æterno Deo Patre et cum Spiritu sancto vivit et regnat Deus, per infinita seculorum secula. Amen.

b venit ad hujus sepulcrum.

c et monasterium condit.

B

ANNOTATA.

a *Scripta a Jona, qui novem annis sub S. Attala vixerat monachus Bobiensis.*

b *Ab eo vicus vicinus* S. Blimond *appellatur, teste Mabillone.*

c *In illam tunc translatum fuit corpus S. Walarici, cujus Translationis festum a Molano et Saussaio, cum MS. Centulensi, attribuitur kalendis Aprilis. Quo die si obierit, festum Translationis erit 12 Decembris.*

RELATIO CORPORIS
ET MIRACULA

Ex MSS. a D. Jo. Mabillon communicatis.

CAPUT I.

Corpus ad monasterium S. Bertini delatum.

Anno nongentesimo octogesimo primo incarnationis Filii Dei, relatum est corpus sancti Confessoris Walarici in pagum Wimmacensem, in locum qui dicitur Legonaus; ubi ipse vivens regularem vitam duxit : et relatum est a pago Teroanensi, a monasterio scilicet S. Bertini; in quo longo tempore jacuerat. Qualiter vero ibi fuerit translatum, et inde in Legonaum locum relatum, futurorum memoriæ tradere curamus.... C *a* Regebat monasterium S. Walarici, super mare situm in pago Wimmacensi, quidam Clericus, Herchemboldus nomine : qui dum debuisset Canonica institutione de virtute in virtutem conscendere, et sibi subditos ad cœlestia provocare desideria; vulneratus corde diabolico mucrone, cœpit animo tractare, qualiter Wimmacensem pagum et Legonaum locum privaret sancti Patris Walarici corpore. Adiit itaque Arnulfum, Flandrensis regionis Principem ditissimum : cui prodidit mentis dolosæ conceptum, ut expleret tantæ nequitiæ votum. Cui præfatus Princeps ait : Cum multis hujus mundi divitiis, o Herchembolde, affluam; unum est quod cupio, ditari Sanctorum corporibus, ut a me impensis ditentur honoribus, et ego eorum sanctis intercessionibus cœlorum merear innecti civibus. Et cum hæc cordis revolvo arcana, sacratissima B. Walarici corpus habere peropto, si adest auxilium tui ingenii nostræ voluntatis proposito. Cui respondit Clericus, En, consiliator adero, et adjutorium præstabo. Et Princeps, Satis, ait, meo facies desiderio, si adimpleveris quod opto.

a Arnulphus comes Flandriæ inito consilio cum Herchembaldo Clerico,

D Noscas itaque me plurima illi exhibiturum famulamina, eumque a me ditari gaza non minima. At ille : Si hanc habere margaritam quæris, de quibus a te donabor gazis? Nemo, inquit Princeps, in mihi commissa regione, te præcedet opum ditatione, auri quoque et argenti innumerabili munere. At ille : Adimple quod promittis, et ego tibi deferam corpus Sancti. Sicque factum est, ut quod optavit Principis humilitas, perfecit Clerici cupiditas.

et addictis huic muneribus,

2 Illis siquidem diebus isdem Princeps præfatus litem non modicam cum Rege habebat. Vallatus etenim catervis militum, fretusque ut erat prædives suorum auxilio, *b* Monasteriolum castrum, quod prope finibus ejus situm est, Regi auferens, sibi usurpavit. Igitur, ut præmisimus, accepta a Comite pecunia, præfatus proditor festinat implere, quod promiserat facere : sumensque secum exercitum Principis, cum eo venit clam ad monasterium S. Walarici. Sicque *c* everso castro, deprædato populo, interfectis multis viris cum feminis, detulerunt *d* corpus S. Walarici in locum qui dicitur Sitihu, ubi requiescit B. Bertini venerabile corpus. Sicque Wimmacensis pagus et Legonaus locus, peccatis populi præpedientibus, privatus est tanto pignore, videlicet beati Patris sui Walarici corpore.

b post captum Monstrolium,

c

d Corpus S. Walarici defert ad monasterium S. Bertini.

3 His ita peractis, orta est inter Fratres dubia E quæstio de corpore præfati Confessoris; utrum ipse esset, an ossa secularis viri ibi essent delata. Tunc consilio Abbatis et monachorum, delatum est in Capitulum, in quo jacebat B. Walaricus, scrinium. Expleta itaque lectione Regulæ, et finito sermone a monasterii Patre, ab eo, Benedicte, dicitur, et a Fratribus, Dominus, respondetur. Tunc Abbas subjungit : Dicitur, Fratres, a vobis, hic requiescere corpus S. Walarici : quod utrum verum sit, sciendum est a nobis. Aperiatur locellus : et si ibi sit corpus, videamus. Laudatur a Fratribus, quod ab Abbate dicitur. Cumque hoc vellent opere complere, et locellum aperire : subito ab eorum oculis est ablatus; Angelicisque manibus evectus est, et super *e* altare positus. Quo facto, stupore Fratres attoniti, a Capitulo egressi, et oratorium ingressi, viderunt super altare locellum, in quo jacebat corpus S. Walarici : et lacrymis profusis, cœperunt cantare, Te Deum Laudamus, vocibus excelsis. Quid mirum, si Dominus ossa servi sui de medio dubitantium abstulit, qui Israelitico populo in fide nutanti manna retraxit, et Eliam de medio peccantis mundi curru igneo per turbinem in cœlum transtulit? Voluit autem Deus hoc facere præsente Eliseo, ne forte F mens ejus, ambiguæ infidelitatis cuspide perforata, pravis cogitationibus occuparetur marcida. Portatur Elias per turbinem curru igneo in cœlum; defertur Walaricus per serenum aerem super altare Domino sacratum. Clamat Eliseus : Pater mi, currus Israel et auriga ejus : cantant monachi in Laudem Dei altissimi, Te Deum Laudamus. Deflet Eliseus absentiam Eliæ : gaudent monachi præsentia tam præclaræ margaritæ : ibique per multa annorum curricula custoditur corpus B. Walarici, et veneratur a fidelibus populis.

quod e Capitulo ad altare deferunt Angeli,

e

sicut Elias translatus est in paradisum.

ANNOTATA.

a *Hic nonnulla inserta erant de bellis et seditionibus Francorum : quæ omisimus, quod alibi multo accuratius narrentur, et ad hanc historiam nihil conferant.*

b Monasteriolum, *aliis* Monstrolium, *oppidum munitum prope ostium Cancejæ Fluminis; de eo egimus 3 Martii ad Vitam S. Winwaloei, § 2 et 3, quod hujus corpus ibidem adservetur.*

c *Joannes Iperius Abbas Bertinianus, in Chronico cap.*

A *cap.* 26 *par.* I, *tradit,* locum S. Walarici per Danos fuisse destructum.

d *In Chronico Centulensi dicitur, ex præcepto Arnulphi corpus S. Walarici una cum corpore S. Richarii fuisse in Monasteriolo castro servatum, dein ad monasterium S. Bertini translatum, idque teste Iperio,* IX Kalendas Septembris, anno 2 Hildebrandi Abbatis, creati an. 950.

e Altare majus, *inquit Iperius.*

CAPUT II.

Corpus S. Walarici ab Hugone Capeto ad proprium monasterium relatum.

Qualiter ad proprium locum relatum fuit corpus B. Walarici, audiat conventus fidelis populi : nam Deo proprium est, peccantibus misereri, et aures suæ pietatis eorum præbere clamori. Certe cum pietate judicat, et post mœstitiam lætificat quos corripit et castigat. Recordatus est ergo populi sui, et misertus est plebi Wimmacensi, super absentiam Patris sui tam graviter dolenti. Illo itaque in tempore, mortuo *a* Ludovico Rege, sublimatus est in B solio dignitatis paternæ *b* Lotharius Rex, in nullo inferior patre : sub cujus Dominio inclytus Dux *c* Hugo gubernabat strenue partem Francigenæ patriæ, in divino cultu devotus, Dei et Sanctorum cultor humillimus. Hic cum moraretur in Lutetia urbe Parisiorum, quadam nocte cum esset sopore depressus, eum B. Walaricus per somnium his verbis est affatus : Quid agis? Quem intuens Dux, tremens multumque pavidus, respondit : Vigilo : sed quis sis penitus ignoro. Tunc S. Walaricus : Blando alloquio te alloquor, et obnixe precor, ut nomen meum retineas, et quod postulabo impleas. Ego nempe sum Abbas Walaricus, quondam vivus et post defunctus, incola super maris littus : nunc quoque mutata patria in alia terra, cum sancto Sacerdote Richario, detineor captivus. Sed *d* nunc annente Deo, advenit tempus, ut ad proprias sedes et carissimas soboles redeamus. Dignum est ut populus, olim nobis commissus, de nosto lætetur reditu, qui tempore tam longo tristatur abscessu. Et cum me in meam reduces ecclesiam, projice ab ea Clericorum spurcitiam, et aggrega in ea regularem catervam. Scis etenim Monasteriolum castrum a Comite Flandrensi violenter Francorum dominatui subreptum et subtractum. Et ut noveris me certa dixisse : te illic adire, et castrum, absque C capitali damno mortisque ullius detrimento, prædico recipiendum fore. Accelera petitionem nostram : per nostras enim orationes Rex efficieris Galliæ, et postea hæredes tui, usque ad *e* septimam generationem, possidebunt gubernacula totius regni. Tunc Dux expergefactus, et de visione certus, congregavit exercitum non modicum, tendens ad Monasteriolum castrum : et ut a Sancto prædictum fuerat, ita patrata cuncta monstrantur. Is autem qui ad servandum castrum ab Arnulpho relictus fuerat, turpiter fugiens, locum cum victoria cessit Duci et suis. His peractis lætus Dux, et de visione certior redditus; cœpit cogitare, qualiter Sanctos Dei ad propria loca posset reducere. Accepto itaque concilio a viris religiosis et optimatibus suis, legatos ad Arnulphum Flandrensem Comitem direxit, et ut Sanctorum corpora redderet humillime expetivit. Quibus Arnulfus respondit : Ego non eos a suis sedibus avulsi, aut huc adduxi; sed antequam mihi cederet monarchia, ab *f* avo meo translati sunt in hanc terram, in qua nunc venerantur et honorantur et excoluntur. Hæc audientes nuntii celerrimo gressu sunt reversi; et quæ ab Arnulfo audierant in mandatis, referunt

Hugo Capetus tunc Dux, a S. Walarico apparente admonitus.

recuperat Monstrolium ·

et repetit corpora SS. Walarici et Richarii.

Duci eisdem verbis. Continuo Dux, congregata multitudine sui exercitus, iter arripuit versus fines patriæ Flandrensis. Cum autem venisset in confinibus regionis illius, et hoc audiisset Comes Arnulfus, lacrymabili voce ait suis primatibus : Heu mihi misero, pretiosa corpora duorum Sanctorum perdituro! Continuo accersitis nuntiis precatoria verba dirigit, mandans Duci ; Ne Dux longius veniat, neminem nostrum noceat. Corpora Sanctorum reddam : non sum dignus eorum præsentia, qui dum advixero eorum tristabor absentia. Tunc Dux annuit precibus Comitis. Hinc idem Comes jussit ex argento purissimo fabricari locellum, in quo B. Walarici collocavit corpusculum : scriptique sunt in capite scrinii hi duo versiculi : D

Interius Sanctus requiem capit hic Walaricus :
Arnulfus præpotens, pretio cœlestia sumens.

5 Hoc itaque expleto opere, accipiens corpora Sanctorum, cum nimio dolore, supradicto Duci occurrit citissime. Cernens Dux venientem Arnulfum cum Sanctorum corporibus, profusis lacrymis, poplitibus flexis, cum omnibus militibus suis gratias Domino egit, quod Sanctorum corpora recipere meruit. Hinc pacifice Dux et Comes ab alterutro divisi, Arnulfus Flandris rediit, Dux Sanctorum corpora propriis sedibus restituenda asportavit. Referunt E gratias summo Patri Winmacenses et Pontivii, læti recipientes Patres, quorum præsentia per multa annorum spatia fuerant immunes : Recedunt Flandrenses tristes, tam splendidis margaritis extorres. Et cum venisset præfatus Dux in pagum Pontivum, psallentibus turmis, undique præcedentibus et subsequentibus agminibus, ipse beatus Princeps ait suis : Properate, o vos boni milites, pedetentim cum B. Richario : et ego, quamvis immeritus, S. Walaricum ad proprium reducam locum : inde vero revertens, S. Richarium in pristinum restituam statum. Hinc propriis scapulis imponens corpus S. Walarici, circumseptus undique innumera multitudine populi (qui venerant non solum a finibus Ambianensis urbis, verum etiam a vicis et oppidis sitis super littus maris, et ab omni pago Rotomagensi) non longe a Legonao pervenit. Nititur ingredi arenosum Somenæ alveum, quem omni tempore bis in die, quod vicinum est, operit mare. Dumque vellet ingredi vadum, cernunt præcedentium et subsequentium turmæ accedere mare, ut solitum erat, cum magno fragore : undisque tumescentibus vadum replere, ingentemque sonitum dare. Clamatur a turbis, Ne ingrediamini, milites invicti; ne tumidum F mare vobis inferat periculum mortis. Tunc duo viri nobiles, videlicet *g* Burgardus Parisiacensis Comes et Orlandus Vinmacensis Vice-comes, dixerunt ad alterutrum : En, videbimus, si hic habemus S. Walaricum. Accipientes igitur locellum, in quo jacebat corpus sanctum, accinctis tunicis fidei, more Petri super mare ad Deum pergentis, fluctus tumescentis maris fiducialiter sunt ingressi. Mox tumidum mare a dextris et a sinistris visum est stare, donec Dux transiret cum S. Walarici corpore, et cum subsequentium agmine. Vere mirabilis Deus in Sanctis suis! Meritis igitur hujus Sancti Confessoris renovavit miraculum antiqui seculi : nam exeuntibus Filiis Israel de Ægypto, secumque corpus Joseph deferentibus, qui eos eripuit a penuria famis ; clamante ad Deum Moyse, quasi pro muro mare stetit, et transitum populo Dei præbuit. Quid enim S. Walaricus, nisi Joseph ; et quid Dux, nisi Moysen ; et quid plebs Winmacensis, nisi Israeliticum populum designat? Illi post transitum maris Ægyptios se persequentes mortuos viderunt, isti Flandrenses ad propria confusos redire vident. Cecinit Maria cum mulieribus, Cantemus Domino : reddidit Dux, cum

EX MSS.

ea ab Arnulfo Juniore accipit ;

et S. Richario Pontivii relicto,

Corpus S. Walarici.

mari tumido cessante, defert Legonaum,

monachis et clericis omnique populo, immensas gratias Deo altissimo. *h*

Ex MSS

ANNOTATA.

a *Hic est* Ludovicus Transmarinus, 4 *hujus nominis Rex, mortuus* 15 *Octobris, anno* 954.

b Lotharius *vixit usque ad diem* 2 *Martii, anno* 986.

c *Hic est* Hugo Capetus, *postea Rex Francorum.*

d Nunc, *id est anno* 981, *sicuti expresse dicitur in Translatione S. Richarii, et sicut sub initium correximus, ubi errore amanuensium erat positus annus* 935.

e *Iperius cap.* 29 *par.* 4, *citata* Legenda B. Walarici, *habet* sempiternam generationem, *quæ hactenus per secula septem regnavit.*

f Arnulfus *avus mortuus est anno ætatis* 92, *Christi* 963, *quo adhuc vivo imperarat Balduinus filius, sed ante patrem mortuus anno* 961 : *cui tunc successit hujus filius* Arnulfus II *seu* Junior, *prioris Arnulfi nepos, mortuus* 23 *Martii* 989.

g *Hic est* Burchardus, Comes Corboili, Miliduni et Parisiacæ civitatis, *cujus vitam scripsit anno* 1508 *Odo Monachus Fossatensis, in eaque asserit* corpus S. Walarici ab dicto Burchardo ad suum monasterium relatum fuisse, et tunc Somonam maximis aquis exundantem, ut olim sub Moyse mare rubrum, divisum fuisse, et siccum iter deferentibus sacrum corpus præbuisse ; *ac postmodum dicto monasterio* fecisse donationem possessionum, de Hera, Quent et Monceaux dictarum, et aliarum Helicurti, et in urbe Abbavilla, sub sua et Regis Roberti signatura.

h *Relatum esse corpus S. Walarici die secundo Junii, traditur in Chronico Centulensi : quo die ea Translatio memoratur in MS. Centulensi Martyrologio, his verbis :* S. Walaricus mense Junio, die secunda, suo loco reconsignatus.

CAPUT III.

Miracula sub IX Abbatibus facta.

a Instituitur Abbas Restoldus :

Tunc præfatus Dux, magna solicitudine procurans S. Walarici locum, abjecit ab eo secularem congregationem Canonicorum, et aggregavit in eo regularem ordinem monachorum : misitque Bellovagus ad monasterium S. Luciani, et inde sibi quemdam monachum nomine *a* Restoldum ascivit, quem in monasterio S. Walarici præfecit Abbatem et spiritualem Patrem. Non enim erat immemor promissionis S. Walarici, scilicet si eum ad proprium locum reduceret, quod Rex Francorum fieret, et in eadem regia dignitate filius ejus cum progenie nascitura succederet. Mox, ut scripsimus, Dux cum corpore sancti Confessoris militibusque suis mari transito, venit in locum qui dicitur Firmitas ; ibique quievit paululum, et post quietem ait suis : Eamus, et Sanctum Dei in locum suum restituamus. Et ecce homo quidam, nomine Hildegarius, qui per multos annos fuerat contractus, ita ut aliter incedere non posset, nisi quod scabellulis se adjuvans totum corpus per terram traheret ; ibi cum magno labore, jam properante Duce cum sancto corpore, advenit : magnisque vocibus clamare cœpit, O sancte Pater Walarice, cur hic me dimittis, qui te cum tanta debilitate quæsivi ; et usque huc, totum corpus terram repens, perveni? Nonne tu es Walaricus, qui diceris validus et Dei amicus? Audivi in lectione Evangelii, omnia possibilia credenti. Credo te esse validum ad me sanandum : sed vadis, et me miserum hic solum relinquis. Si præmium vis pro adeptione meæ sanitatis, meipsum trado in obsequium tuæ servitutis. Illico vocem tantæ promissionis subsecuta est gratia sanitatis. Surgit sanus ; vadit cum aliis lætus ; cantat plebs devota Deo laudes in excelso. Et isdem contractus, jam sanus factus, sanctum corpus in ulnis usque ad monasterium portavit et dum advixit in obsequio Fratrum permansit : nam post annorum spatia defunctus, juxta oratorium B. Walarici est sepultus.

Hildegarius contractus sanatur.

Mar. 9, 23

Sub Fulcrado Abbate fiunt miracula :

7 Multa quidem miracula Dominus fecit meritis S. Walarici, tempore Domini Abbatis Restoldi : quo defuncto successit Fulcradus, ejusdem loci monachus : in cujus tempore ostendit Deus multa miracula, quæ per incuriam sunt neglecta : sed quædam adeo fuerunt præclara, ut non potuerint excidere memoria. Cæci enim et claudi, surdi et febricitantes sanati, carent numero, quos suæ opitulationis erexit auxilio. Dæmonibus etiam potentialiter imperabat : et sicut vivus, ita et defunctus, pervasos et vexatos liberabat : hos vero quibus nocere volebant, misericorditer protegebat. Sed ex multis unum sumamus exemplum.

mira tempestas repellitur

Æquinoctium erat, vigilia scilicet S. Benedicti, qua ab humanis migraverat ; et cœpit firmamentum mugire, tonitrua resonare, discurrere fulgura, pavere terra ; sed aeriæ potestates, omissis omnibus, cœnobium S. Walarici audent impetere jaculis flammantibus, nulli ut eo se possent conferre. Forte Abbas Fulcradus in choro jacebat, et pro suis et aliorum criminibus Christum appellabat. Subito *b* bidental juxta eum cecidit, adeo ut *c* froccum ejus lingens minime exusserit, nec ei tamen nec aliis ullo modo nocuit. Mulier vero quædam religiosa in templo orabat, quæ, si fas est credi *d* Religiositati, veraciter affirmabat, quod tria candelabra, quæ in gradibus stabant, quasi cum cereis flammantibus viderit exsurgere, et ignem cœlitus venientem congrediendo repellere. Hæc illa asseruit *e* nobis, et verosimile videtur de consequentibus, etiamsi ipsa non viderit. Petræ enim, tamquam ex maceria, pariter ceciderunt ; quæ unde venerint, nulla unquam vestigia in templo apparuerunt : sed talis lapidatio, sicut et multa pericula ejusdem Abbatis temporibus, S. Walarici repulsa est merito.

sub Adhelelmo Abbate

8 Et hoc de mundo transito, successit Adhelelmus, S. Vedasti monachus ; in cujus tempore quædam mulier erat, Bertha nomine, quæ per debilitatem membrorum, quia in tantum contracta erat ut calcanei ejus hærerent clunibus, a viro suo fuerat derelicta : Hæc addecta manibus parentum, ad sanctum pervenit sepulcrum : ibique longo tempore persistens, expectabat a Deo meritis sancti viri recipere sanitatem. Cumque jam nequiret amplius expectare, decrevit non adepta sanitate in crastinum ire ; et tristis basilicam adiit, et oratione finita, alta voce dixit : O S. Walarice, æstimabam te potentem in reddenda sanitate ; modo, quia non est tibi cura, vadam, sicut veni, contracta. Hæc audiens quædam Dei famula, quæ erat cuidam honorabili viro conjugio sociata, cœpit eam confortare, dicens eam misericordiam Dei et virtutem Sancti expectare debere. Illa ut audivit, in oratione Deo se obtulit : cumque auxilium Dei imploraret, apparuit ei in veste candida quidam pulcherrimus puer, attrectans membra ejus leniter : et mox se erigens, nullumque dolorem sentiens, sanitatem recepit in omnibus membris : et postmodum sacrum velamen suscepit, et peregrinum iter arripuit.

sanatur contracta

item alia anus contracta et curva,

9 In ejusdem quoque, id est, Adhelelmi Abbatis tempore, anus quædam ex vico Melnaco venit, ita contracta et curva, ut penitus non valeret sursum respicere, nec nisi artificio scabellorum incedere : quæ aliquanto ibi commorans tempore, vidensque sibi sanitatem differri, quadam die allocuta est Sanctum Dei tali voce : Qualis, inquiens, Sanctus Dei tu es, qui nullam in misericordiam habes? aut

quomodo

A quomodo Sanctus diceris ab omnibus, qui me non respicis, diebus clamantem ad te et noctibus? vel quomodo Sanctus appellaris mirabilis, qui me debilem et ægrotam non aspicis? *f*... An surdum te facis, quia concessum non vis cedere gratis? Cur me tamdiu martyrizas, qui Christi dona evangelizas? Cur me tantum habes exosam, qui habes Dei gratiam? Num tu habere donum vis solus, qui a cunctis vocaris bonus ?.... Quare te tamdiu agis ingratum, cum omnes te prædicant omnibus gratum? An ridiculum tibi est de vetula, quæ in tuo [obsequio] permanet sedula? aut quia grata sunt meæ verba orationis, ob id differs dextram redemptionis ? Et si excubantes famuli psallunt in choro, nonne et ego suppliciter oro? et si monachorum audis humilitatem, meam cur non audis paupertatem? et si eorum dissimulas peccatum, cur jam meum non suscipis planctum? et si eorum vides castitatem, cur meam non cernis senectutem? Jam enim deficio, quia clamare nequeo. Adhæreat lingua mea faucibus meis, si me sanam feceris, si tibi non promam carmina legis. Hæc et alia fante anu, cœperunt Fratres Vespertinalem synaxim ; factumque est ut nervi mulieris ita mirabiliter extenderentur, ut ipsa gemens Fratres psallentes inquietaret. Itaque sana atque erecta, quæ ante

f — *post longam expostulationem.*

B erat curva atque contusa, surgit quæ exprobrarat, Deum laudans voce clara ; surgit quæ erat tristis, benedicens Deum dulcibus hymnis : acceptoque cereo ad tumulum sanctum currere cœpit, positaque candela in orationem se dedit. Mirantur Fratres, quid eventum esset ignorantes : nam agnoscunt sanam, quam antea viderant ægrotam ; agnoscunt directam, quam antea viderant curvam. Interrogata namque quæ esset, ait : Quid miramini? ego enim sum anus, quam vestræ alebant manus : ego sum misella, quam vestræ caritatis potabat ampulla. Non enim est mirum si me S. Walaricus fecit sanam, qui vestram semper fovet catervam : neque mirabile est quod me fecit directam, qui vestrarum culparum secat habenam. Referunt itaque Fratres gratias Deo, nec non et Sancto extollentes hymnum Walarico.

10 Defuncto itaque præfato Abbate Adhelelmo, successit Abbas *g* Theodinus, monasterii S. Dionysii monachus, tempore cujus quidam civis, nomine Warnerus, natione Britannus, fratrem habebat nomine Hildinum. Qui Romam pergentes et inde redeuntes, venerunt ad fluvium, nomine Taronium : et cum transire vellent, Warnerus undis implicitus obiit ; Hildinus vix cum his quæ portabat evasit : et ejulans

g — *sub Theodino Abbate*

C pro morte fratris, venit intra terminos Corbeiæ monasterii ; ubi a latronibus exspoliatus, his quæ habebat perditis, Belvacum usque pervenit. Inde egrediens, et ad fines S. Walarici venire volens ; ut eum cogebat necessitas itineris, cum Somenam transisset et post transitum se idueret ; ecce subito quædam nigra avis eum in capite alis percussit. Qui illico arreptus a dæmone, cœpit per concava vallium atque per abrupta montium sine discretione discurrere, veniensque ad fluvium voluit se necare : detentus autem a populo, deducitur ad oratorium S. Walarici vinctus. Qui antequam ingrederetur, altis cœpit clamare vocibus : Cur me ad Walaricum ducitis : si enim ad eum pervenero, de hominis hujus habitaculo exire compellar. Cumque ante fores monasterii fuisset adductus, interrogavit eum quidam ex monachis, nomine Petrus, Quo nomine censeris? Respondit? Runcinellus vocor. Tunc monachus, hujus nominis etymologiæ non ignarus, iterum interrogavit Cur ita vocaris? Respondit, Peccatorum animas duco per roncias et spinas. Iterum interrogatus a monacho, cur non aperiret oculos, respondit Tenebras amo, et lucem odi. Tunc compellitur a monacho et a cir-

energumenus liberatur

cumstante populo monasterium ingredi : sed viribus D quibus poterat, ne ingrederetur, obstabat. Tandem *EX MSS.* introductus in ecclesiam, a Fratribus oratione facta, aqua benedicta perfunditur ; et clamans magnis vocibus, fœtore relicto putenti, ab eo dæmon exivit : et ille qui fuerat a dæmone possessus, in terra prostratus, videbatur quasi mortuus. Post unius denique horæ spatium in se reversus, cœpit clamare, Sancte Walarice, adjuva me : jam a dæmone ereptus sum. Qui per aliquantum tempus serviens, sanus ad propria remeavit. Tunc Fratres nimio repleti gaudio, gratias referunt Deo, cantantes, Te deum laudamus.

11 Fuit in tempore ejusdem Theodini Abbatis, quidam homo, nomine Berengerus, natione Francus, qui caussa peregrinationis atque paupertatis de finibus propriis exiens, ad nostrum properare festinabat cœnobium. Qui dum appropinquaret solus gradiens, obviaverunt ei duo nigri homines, teterrimos equitantes equos ; qui interrogantes eum quo iret, respondit, Ad cœnobium S. Walarici. Qui inquiunt : Non recto vadis calle. Illico vero ex utraque parte alapas illi dantes, prostratus est in terra semivivus. Tunc unus ex illis tulit festucam, et in duplo plicatam in aures ejus impinxit. Hoc facto, evanuerunt : ipse vero surdus remansit et mutus. Qui tamen surgens,

et alius, a diabolis surdus et mutus factus,

E iter aggressum perficere cœpit : veniensque ad villam, deductus est ad cœnobium S. Walarici ; et inter eleemosynarios deputatus, accipere cœpit eleemosynam. Nec multo post creverunt in auribus ejus vermes teterrimi atque pilosi, et in capite ejus scabies tam magna, ut fronte ulcerosa et naribus ita deformis appareret, ut nemo eum aspicere posset. Sic miser jacens, non valebat cibum percipere nec potum. Quadam autem die hospes ejus, illi condolens, ait : Hic est unus puteolus, quem S. Walaricus propriis effodit manibus ; si ad eum properare potuisses, ut caput tuum de ejus lympha lavares, credo quod meritis Sancti nostri melius tibi esset. Qui consurgens, ut valuit, festinus eo pervenit : sicque lavato capite, aliquid cœpit audire. Cum autem audiret campanam matutinalem, illucescente die rogat se in oratorium deduci. Qui ductus, dum binis vicibus vellet nomen Sancti invocare, nequivit ; sed vix primam verbi syllabam protulit. Interea vero maximos sanguinis globos ex auribus et naribus et ore emittens, clamavit alta voce, S. Walarice, adjuva me. Qui sanus atque integer redditus, aliquamdiu ibi permansit. Cumque corde tractaret, ut ad patriam parentesque rediret ; quadam nocte, dum ad Matutinorum

vermibus et scabie oppletus.

sanatur.

F solennio pergit, diabolus ei in via obvius fuit : qui ait ad eum, Quo vadis? Respondit, Ad ecclesiam. Et diabolus, Et ego similiter. Sed veni post me et ego te ducam. Qui sequens eum, venit usque ad ripam fluminis, et ingressus in aquas usque ad renes, sciensque se a diabolo eludi, signo sanctæ Crucis se munivit : et tunc inimicus evanuit. Reversusque citissimo cursu, ut erat aqua madidus, ad ecclesiam venit, eventumque rei Fratribus narravit. Quibus interrogantibus, quid agere vellet, respondit : Voluntas mea erat in patriam redire : sed video, quia non vult S. Walaricus, ergoque in perpetuum illius servus.

ANNOTATA.

a Benedictus Papa VII *anno Pontificatus* 6 *Indict.* 9, *id est anno Christi* 981, *Kalendis Aprilis scribens* Restoldo Religioso Abbati, vel omni Congregationi in monasterio S. Walerici, quam Hugo gloriosissimus Comes in Regula B. Benedicti noviter congregavit, successoribusque in perpetuum. Quia, *inquit*, per interventum Hugonis gloriosissimi Comitis, rationabiliter postulantis a nobis, quatenus pro suo amore atque dilectione confirmaremus vobis prædictum monasterium

A nasterium... ut sub jurisdictione sanctæ nostræ Ecclesiæ matris permanendum; ideo omnem cujuslibet Ecclesiæ Sacerdotem in præfati monasterii ditione habere auctoritatem, præter Sedem Apostolicam, prohibemus : *prout plenius habetur in privilegio Pontificio, per Carolum du Fresne Dominum du Cange nobis communicato ex ipsius monasterii archivio.*

EX MSS.

b Bidental, *fulmen dicitur, quasi duos dentes habeat, etiam Horatio usitatum.*

c Froccus *et* frocca, *vestis superior monachorum, Gallice* Froc de moine. *Ingulfus in Historia Croilandiæ*. Induit omni anno totum conventum de tunicis, omni altero anno de cucullis, et omni tertio anno de froccis. *Spelmannus in Glossario ait*, bajulos Londinenses lineum suum vestimentum, ceteris inductum, *a froc*, nuncupare.

d Religiositas *pro Dei cultu sumitur a Tertulliano in Apologetico, uti et* irreligiositas *vitium contrarium : ita B. Coleta* paupertatem velut apicem religiositatis dilexit, *ut habetur in ejus Vita* 6 *Martii num.* 47. *Hic sumitur pro conventu monachorum, qui et* Religiosi *appellantur.*

e *Hinc conjicimus auctorem fuisse coævum.*

f *Loquacis anus battologiam dum pluribus exponere conatur scriptor, in ridiculas fere blasphemias os illius solvit, quas satius duximus prætermittere.*

B

g *Sub hoc Abbate expolita est etiam Vita, eique dicata, ut supra vidimus.*

SUPPLEMENTUM

Ex libro III Vitæ Metricæ MS.

Defectus prioris historia quomodo supplendus.

Q*ui viderit ultimi istius, de liberato Berengero, miracula nexum ex priori de Wernero, conceptum his verbis*, Fuit in tempore ejusdem Theodini Abbatis, *vix poterit dubitare quin omnia se invicem apte consequantur; nisi etiam viderit hæc eadem Acta, ex prosa carmine reddita, ubi post Warneri liberationem ponitur templi sub Theodino subversi historia; Bernardi successio, qui illud restauravit; et miraculorum, sub eodem Abbate (scilicet Bernardo) denuo coruscantium specimen unicum, Berengerus, a dæmonio liberatus; quem eumdem omnino ordinem fuisse in prosa, cogimur credere contextus totius carminis, verbum verbo pene reddenti; ac proinde Theodini nomen, loco non suo positum, esse glossema audacis librarii; qui cum antiquiorem codicem descripturus, eum vel defectuosum, evulso (ut sæpe fit) folio, inveniret; vel festinaret scriptionem absolvere; ommissis intermediis, Werneri et Berengeri curationes isto modo præsumpserit conjungere. Finierat autem scriptor narrationem de Wernero, quando sub horam monasticæ cœnæ surgens famelicus; et versus templum, in quo alii Vespertinæ Psalmodiæ forsitan vacabant, prospiciens; rudera quædam vidit; indeque aripuit occasionem prosequendi carminis, narrans quomodo damnum acciderit et reparatum sit. Id quoniam primi auctoris verbis audire non licuit; audiamus a Poetico Paraphraste, sic Wernerum dimittente :*

Hic ego dimisi narrantem talia plebi,
Et fixi calamum. Narravit nescio quantum.
Cum Baccho et Cerere mihi bellum cœpit inesse.
Surrexi : visu templum percurrere cœpi.
Cernebam multis sparsim fragmenta ruinis.
Mirabar solus : subito cum talia doctus.

Templum diabolico conatu destruitur,

13 Spargebat proprios hiemis veteratio canos,
Manabant nares, lacrymis pluvialibus orbes :
Hic mos est hiemi : fuit illud mense Novembri.
Dœmonibus bellum, nescio qui, rebus inortum,
Vertitur in templum Sancti et turmam monacho-[rum.
Mox resonat tonitru, mox cernit fulgura mundus :
Absens sol tetro contexerat omnia peplo.
Scinditur egregium dimisso fulmine templum : D
Sparsim saxa cadunt, monachos laquearia sternunt.
Sternuntur cuncti, pereunt sed non nisi pauci,
Defensi merito Confessoris venerandi.
Ternos vulnus habet : quarto mors vulneris hæret.
Plenum dæmonibus est templum, deforis, intus.
Intus, saxa crepant : extra, sine vindice regnant
Inter se : cumulo qui fortiter æde revulso,
Per mare, per terras sibi jactant, per quoque silvas :
Quæ post perplura, Phœbo famulante, reperta,
In quorum fuerat manibus, vestigia monstrant.
Talis nox abiit, sol aureus atque redivit.
Abbas consilio Theodinus mane reperto,
Circumfert sanctum cum Relliquiis Walaricum.
Quod dæmon fregit, triplex benedictio sanxit.
Horrificam nequam voluit complesse ruinam,
Templum destruere : propria sed decidit arte.
Namque, Theodino paulo post carne soluto,
Abbas *a* Bernardus, nulli bonitate secundus, a
Successit pastor, veri pastoris amator,
Cunctis dilectus, dilector relligionis :
A fundo templum qui, dæmonis arte volutum,
Incipiens struxit; ornamentis decoravit.
Fructus ecclesiæ satagens augebat ubique :
Terras, ornatus, thesauros, omnia prorsus
Quæ sine peccato potuit conquirere Sancto. E
Ipse locus testem cunctis se præbet herilem :
Claris egregius Confessor, tempore cujus,
Diffusus meritis. Patuit clementia multis.
Multis : sed breviter subeat facundia pauper.

a Bernardo Abbate restauratur.

14 *Sequitur deinde liberatio Berengeri carminibus pressa : in qua narrandorum miraculorum finem faciens Poeta, cum commemoratione iterata Bernardi Abbatis, et synopsi multiplicium miraculorum, Berengeri historiam sic adducit ad exitum :*

Varia sanitas claudo et muto collata.

Egreditur fluvium : festinat prendere templum :
Quæ sunt gesta refert; sed vox in faucibus hæret,
Et quibus e manibus potis est ostendere lapsus.
Clauditur hinc triduo solus sine judice templo :
Quem miserans, veri reddit clementia sanum
Pastoris, cujus claret sine tempore virtus;
Virtus magnifica, Bernardi magnificata
Claris temporibus, claret jam mentio cujus ;
Nec non *b* clareret, nisi mors permissa fuisset. b

15 Denique si voces mihi, quot sunt vertice crines,
Affluerent; minime virtutes æquiparare
Possem, queis clarus patuit meritis Walaricus.
Vincit scriptorem, quantis ardentibus ignem
Extinxit, quantis patefecit lumina cæcis,
Quot claudis gressum, quot victo dæmone sensum, F
Febribus invasos quot reddidit alleviatos.
Nullus ei damnum confecit œconomus, unum
Suscipiendo malum, cui non sit centuplicatum,
Ante diem mortis : sibi quod dignissima testis
Contulit in medium confessio tarda virorum
Cervicem fracti sunt : plures pessime functi.
Ille pedem fractus : huic fossus pendet ocellus :
Huic buccam morbus concludit valde perosus,
Qua Sancti rebus damnum non intulit unum.

Varia miracula fiunt.

16 Talibus et tantis Sanctus clarebat opimis
Confessor meritis, sibi quæ castimonialis
Promeruit vita, mundi dum vixit ærumna.
Sanctorum gradibus nam cunctis æquiparandus,
Quam clarus cœlis monstrat virtutibus almis.

Aggreditur deinde auctor cum singulis cœlestium civium ordinibus comparare Walericum, qua comparatione ad longum hic exprimenda ne tædium generetur lectori; ecce hic adscriptos singulorum capitum titulos : nam totum opus per titulos distinguitur, qui etiam ipsi versibus concepti sunt :

Æquandis sacris quod sit merito Patriarchis.
Artibus illorum meruit quod præmia Vatum.
Quod socius numero sociandus sit duodeno.

Comparatur S. Walaricus cum aliis Sanctis.

Quod

A Quod sit martyrio dignus, non sanguine fuso.
Hic Confessor adest, lucrum cum fœnore defert.
Præmia cum castis non perdit virginitatis.
Cum reliquis gaudet, quorum virtutibus hæret.

17 *Denique concludit, primum omnibus Christianis, tum Bernardo Abbati, ac demque sibi Poetæ patronum S. Walericum implorans. Et pro Abbate quidem suo, aliquando ante supremi Judicis tribunal comparituro, sic precatur :*

Invocatur pro Abbate Bernardo

Porrige Bernardo dextram ; præ-ensque memento,
Qualiter ipse tuo comportans munera templo,
Hinc animas servat sævis, hinc corpora curat,
Et te Patronum spectat sine vindice solum.

Vivebat ergo tum adhuc Bernardus Abbas, cum ista scriberentur : proinde dubium esse nullum potest, sub tali auctoris coævi testimonio, quin Theodino Abbati immediate successerit. Interim Sammarthani, nescio quem catalogum secuti, forte recenter confectum hoc seculo, Theodino sufficiunt Walonem (de quo hic in Annotationibus) huic Severinum et Guattonem, qui adfuerit injunctioni Philippi I Regis anno MLIX ; *post quos successerit Bernardus,* qui capsam S. Walacici confici curavit, *sed absque nota temporis, quod ex hoc auctore certius eruitur, et demonstratur Theodino sufficiendum Bernardum, nemine interjecto.*

Successore Theodini.

B 18 *Sequitur deinde in ipso codice formula* juramenti fidelitatis, prout præstari solebat ab advocatis S. Walarici, et revera præstitum est anno MCCCXXI a Roberto Comite Drocarum, ut patet in collectione chartarum, charta B XIII. *Sequitur porro Latine et Gallice, Latine autem sic habet.* Vos juratis per Deum et per omnes Sanctos, quorum Reliquiæ hic sunt et alibi, quod vos, ab hac hora et deinceps, benevolentiam et fidelitatem habebitis et portabitis huic ecclesiæ S. Walarici et omnibus membris : et etiam possessiones omnes et omnia jura istius ecclesiæ bona fide juvabitis, ad defensandum et custodiendum de omni injuria seu violentia adversus omnes, secundum vestram possibilitatem, quotiescumque super his fueritis requisiti. Concludat Abbas : Ita vos juvet Dominus.

Juramentum fidelitatis.

ANNOTATA.

a *Idem* Abbas Bernardus *curavit novam capsam confici, in cujus limbo circumquaque hi versus leguntur :*

Nova capsa reliquiarum,

Abbas Bernardus, pietatis munere fultus,
Hunc struxit loculum, gemmis auroque decorum :
Ossa beata Patris in quo posuit Walarici,
Nominis ad laudem Christi per secla manentem.

C *Huic Bernardo videtur successisse* Wazo *seu* Walo, *qui traditur anno* 1052 *adfuisse elevationi S. Bertini, quique in Historia miraculorum S. Ursmari,* 18. *Aprilis num.* 23, *plurimum laudatur, adhuc vivus post annum* 1058.

b *Subintellige*, Semper : *nam quod addit,* Nisi mors permissa fuisset, *non de præterito accipiendum est, sed de futuro, uti ex infra adferendis clarius patebit.*

APPENDIX

Fulcherensis prædii possessio miraculis vindicatur, illato S. Walarici corpore.

Primis siquidem temporibus, quidam miles, Gislebertus nomine, de Druisencurt, quadam prædicti Patris nostri Gualarici possessionem, in territorio *a* Fulcherensi sitam, injuste et violenter suæ adscivit ditioni : et reclamantibus Fratribus ecclesiæ prædicti Walarici, eamdem possessionem sibi suisque contumaciter usurpavit. Quod beatus ac Deo dilectus Walaricus minime sustinens, prædictum Gislebertum gravi ægritudine molestavit. Porro idem Gislebertus, in hac parte minus caute sibi providens; prædictam possessionem sibi diuturnam fecit. Ægritudo vero ex diuturna possessione majorem augmentavit passionem. Quod prædictus miles, in ultimo doloris existens, suum contra sanctum Dei Walaricum foris-factum recognoscens, Fratres ecclesiæ prædicti Patris convocat, ut sui suorumque misereantur humiliter postulat, ita tamen quod omnibus videntibus prædictæ possessioni abrenuntiavit. Igitur prætaxati Fratres, suum intrantes Capitulum, super hac re communi utuntur consilio, ut sententiabili decreto, quid super hoc deliberandum sit, censeatur.

Diripiens possessionem S. Walarici a

D *ex MSS. gravi morbo punitus,*

addicit restitutionem.

20 Prior itaque et omnes pariter uno parique voto in hoc consentiunt, ut corpus sui Patroni Walarici, ad prædictum Fulcherense territorium insaisiendum, transferatur. Ubique locorum ejusdem provinciæ rumor iste penetrat, unus omnium assensus, unus et idem omnium clamor æthera pulsat, beatum videlicet Walaricum ad prædictum transferendum esse territorium. Ea tempestate quidam ecclesiæ B. Walarici Advocatus, Rainaldus nomine, prædicto rumore accepto; ne translatio B. Walarici celebraretur penitus inhibuit. Nam quia ejus non præcedebat consilium, ægre satis ac indignanter ferens, ne hoc fieret impedire satagebat. Fratres vero monasterii, tanto magis ad hoc faciendum aspirabant, quanto prædicto Rainaldo molestius videbatur. Quia enim de Regali fisco eadem Abbatia emerserat, prædictam Rainaldi calumniam minus discretam asserebant. Ea propter suos Rainaldus familiares convocans, Accelerate, inquit; omnes totius claustri Fratres commonete, ne in hac parte meæ dissentiant voluntati : non decere monachos aliquid illicite perpetrare, suumque patronum minus discrete a sede propria removere. Econtra monachi, suum nequaquam esse, eorum simplicem utilitatem impedire, asserebant. Eo modo hinc et inde controversia videbatur. Tandem monachis in suo permanentibus proposito, Rainaldus suos convocat, Ite, inquit, totius portas burgi obserate : claves, in castrum meum recludite : ne S. Walarico vel suis monachis liceat inde egredi, prohibete. Interea dies translationis instat, tota regio confluit, tota hinc et inde provincia convocatur. Pars populi intra villam, pars vero exterius imminebat. Exclusis intrare, inclusis exire vetabatur : omnibus tamen cor unum, voluntas eadem, vox eadem insonabat, B. Walaricum debere egredi : nequaquam decere tam sanctum Patrem tantam convocasse populorum multitudinem, et infinitum populum inaniter vexasse. Interea tam Prior quam monachi super hujus fine rei hæsitantes, ad commune recurrunt Capitulum, hinc et inde graviter anxiantur. Ex una parte populus urgebat, ut starent proposito : ex alia vero parte tyrannidem Advocati metuebant. Populus eos ambitionis reos, offerendarum caussa, inclamabant : Advocatus vero præsumptionis et negligentiæ arguebat. Quid plura? Ad ultimum, inebriati calice confusionis, cedunt Advocato, Sanctum populo negant.

Ne solenni processione efferatur corpus S. Walarici

impedit Advocatus,

E

et portas occludi curat.

F

21 Dum hæc ita aguntur, duo juvenes, quorum unus Joannes, alter Gualterius vocabatur, indignanter Capitulum egressi, in ecclesiam intrant, nec sine murmurio. Quos quidam monachus natu senior, claudicans pede, Evrardus nomine, ejusdem ecclesiæ Thesaurarius, summopere [commotos] intuens : Quod, inquit, edictum, quod est super hac re Capituli consilium? Illi vero, Omnes, inquiunt, monachi desistunt a proposito ; plus hominem quam Deum reverentur, plus Advocatum quam nobilitatem loci sequuntur. Hoc audiens Thesaurarius, suspiria trahens ab imo, Omnes inquit, nostri, utpote juniores

Duo juniores,

A juniores, a S. Gualarici consuetudine extranei, nova proponunt. Sicut enim *b* asinus, in transitu pontis, verberatur; ita Patronus noster, in perpetrando miraculo, verberari consuevit. Tunc illi juvenes, Quid igitur, inquiunt, quid super hoc, bone Pater, decernis? Estne voluntatis tuæ ut nostrum exponamus Patronum? Utique, inquit, senex, nostræ voluntati satisfacite; et obedientiam quam mihi, utpote seniori vestro, debetis, operibus implete. Sed pro Pater-noster juro, nisi senex ille Patronus noster valvas burgi suas esse convicerit, turpiter in occisionis macello sedebit, et tremens manum pariter cum baculo, hoc, inquit, eidem baculo graviter vapulabit. Audito prædicti juvenes obedientiæ mandato, Sanctum accipiunt Walericum : Responsorium istud, Sancte Walarice, incipiunt; et prope altare Sanctum populo exponunt. Ita populus suo potitur voto; Sanctum accipiunt, ad valvas usque burgi properant. Prædictus vero bonus Thesaurarius, nixus baculo, hilariter sequitur : erectoque post sanctum baculo, Cave, inquit, cave tibi, Walarice, nisi hodie tuum in hac villa ostenderis dominium, huic verberandus baculo subjacebis

ex consilio senis Thesaurarii, *b*

S. Walaricum exponunt :

B Hoc audito, statim conventus pro foribus erumpit, proprium sequitur Patronum, ad valvas usque properantem. Igitur transacto villæ spatio, ad valvas veniunt. Obseratæ, Sancto negant exitum. Tum demum prædictus Evrardus, Quid inquit, quid nunc agis, Walerice, inveterate dierum? Juro tibi, pro Pater-noster, nisi miraculo et dominio tuo valvæ nobis aperiantur, iste baculus tibi tormentum erit, et ad dedecus tuum inhoneste nimis et turpiter tractaberis. Vix sermonem compleverat, mirum dictu, nobis videntibus, ferri seræ resiliunt; et burgi janua, uno impetu aperta, omnibus qui aderant egressum non negavit. Nec solum illa janua, sed omnes totius burgi eodem momento apertæ steterunt. Omnes igitur astantes, tam monachi quam clerici, Te Deum laudamus in excelsis canentes, cum summo tripudio villam cum humili plebe egrediuntur. Cumque nemus villæ propinquum attigissent, prædicti Advocati familiares monachos accersunt; ne incœpto velint permanere, primo humiliter postulant : sed cum monachos viderent inflexibiles, statim violentiam parant, in Sanctum Dei irruunt : nullo modo longius progrediendum audacter asserunt. In hunc igitur modum tanta seditio exorta est, quod fere sanctum feretrum inter certantium manus lapsum est. Tandem igitur monachi, tam rectitudinis quam virium fortitudine prævalentes, repulsis turpiter satellitibus, arreptum iter gloriose perficiunt : satellites autem pœnitentia ducti, Sanctum Dei humiliter persequuntur. Cumque Fulcherensi propinquarent territorio, nudis pedibus virgas ferentes in manibus, humi prostrati veniam postulant : Se nunquam deinceps in Sanctum Dei tale quid ausuros policentur : Sanctusque Gualaricus, propria possessione [vindicata] post celebrem excomunicationis sententiam, ne quis eamdem possessionem ab ecclesia abalienaret, ad propriam communi gaudio sedem regreditur : regnante Domino nostro Jesu Christo, cui honor et gloria per omnia secula seculorum. Amen. D

et ad preces minasque,

ultro portæ omnes aperiuntur :

obsistentes satellites devicti convertuntur,

et processio peragitur.

ANNOTATA. E

a *Chorographicæ tabulæ, intra sextam leucam a monasterio S. Walarici, ad ulteriorem Somonæ ripam notant oppidum* Faucourt, *quod hic* Fulcheriense *territorium dici, loci vicinia et nominis similitudine persuadeor.*

b *Senili simplicitati et firmissimæ fiduciæ impetrandi a Deo per Sanctum miraculi, ignoscenda comparatio, satis alias insulsa; minæque verberum, feretro incutiendorum infra adjectæ, quæ accipi debent velut per hyperbolen pronuntiatæ : quemadmodum amicitiæ non derogat, sed indicat nihil non de amici erga se voluntate præsumere, qui verbis in speciem minacibus, sed revera solummodo testificativis affectus, apud amicum utitur, pro re quapiam obtinenda.*

DE SANCTO DODOLINO

Episcopo Viennensi in Gallia.

G. H.

SECULO VII.

Habita est Synodus Cabilonensis in Gallia sub Chlodoveo II Rege : sed quoto ejus anno, non liquet. Refertur a Sirmondo ad annum DCL : qui in Notis docet, habitam saltem esse ante annum DCLVIII. *Huic Synodo secundus subscripsit* Landalenus, Episcopus Ecclesiæ Viennensis. *Decessor ejus habetur* Caldeoldus : *quem asserit Ado in Chronico,* Viennensem Ecclesiam rexisse usque ad tempora Theodorici Regis. *Verum quia Chronotaxis Adonis plane turbata est circa tempora Chlodovei* II *Regis ejusque filiorum, ita forsan etiam confusa est circa seriem Episcoporum; cum constet sub Chlodoveo* Landalenum *fuisse Episcopum, cujus non meminit Ado, sed substituit* Dodolenum : *quem unum eumdemque cum eo, qui in Concilio* Landalenus *dicitur, asserunt posteriores,* et Dodolinum *seu* Dolinum *appellant.* Sanctum esse, et haberi, tum in Martyrologio tum in Breviario Viennensi, *docuit nos petrus Franciscus Chifletius noster : et ipsi descripsimus in Galliis Catalogum sanctorum Episcoporum Viennensis Ecclesiæ, inter quos collocatur,* S. Dodolinus sub Theodorico. *Joannes a Bosco, in Antiquitatibus Viennæ sanctæ ac senatoriæ p.* 40, *ista habet :* S. Dolinus Viennæ præfectus est Pontifex, Leone vel Leontio Romanis imperante, et Theoderico Francis, ac Sergio Papa. Decessit vero S. Dolinus Kalendis Aprilis. *Citato Bosco et tabulis Ecclesiæ Viennensis, inscripsit eumdem Ferrarius Catalogo Generali : asseritque,* claruisse sub Sergio Papa et Theoderico Rege circa annum DCLXXXVIII, *omisso Leontio Imperatore, qui aliquot post obitum Theoderici Regis elapsis annis cœpit regnare. Boscum describit Joannes Chenu in Catalogo Archiepiscoporum Viennensium,* et Sanctum Dolinum *appellat cum Joannes le Lievre in Antiquitatibus Viennensibus cap.* 23, *ac deinde ista subjungit :* Noster S. Dolinus magnos pro salute animarum, sibi commissarum, labores atque ærumnas perpessus, decessit dicto seculo septimo, Kalendis Aprilis : et depositus est apud majores suos seu decessores Episcopos. *Saussaius, in supplemento Martyrologii Gallicani ista habet :* Viennæ S. Dodoleni seu Landoleni, alias Dolini, illius Metropolis Episcopi, in Concilio Cabilonensi clari circa annum DCLVIII; ac magis pastoralium virtutum meritis nobilis, eximiæque præsertim pietatis titulis gloriosi. *An dive s. statuendi sint.* Landalenus et Dodolinus *seu* Dolinus, *inquirant Viennenses. De S. Cadeoldo quem decessorem passim statuunt, egimus* XIV. *Januarii, ibique descripsimus Epistolam Joannis Papæ* V, *ad illum datam.*

C

an Landalenus sit Dodolinus ?

hujus cultus

F

DE

DE S. MACARIO CONFESSORE,

D. P

Monasterii Pelecetes Hegumeno apud Græcos.

CIRCA. DCCCXXX

Post aliorum ex eodem monasterio certamina,

Egregia monasterii hujus disciplina innotuit posteritati ex eo dumtaxat tempore, quo eam convellere conatus Iconomachorum coryphæus Constantinus Copronymus, sæviendo probavit, quam firmas illa radices egisset, supra veram fidei petram fundata. Quamvis enim ad XXXVIII *monachos, invidem post varia ludibria abstractos, impius Lachnodracon ablegarit (ut est ad* XX *Januarii dictum, nec non ad diem* XVIII *Martii, quo Theosterictus, ex eo numero unus, etiam Romanæ Ecclesiæ inscriptus Fastis, occurrebat) perstitere tamen in gradu atque proposito, tam ipsi qui cladem istam effugere, quam eorum successores, quibus ante finem octavi sæculi S. Hilarion præfuit, egregius Officii ecclesiastici hymnis a S. Joseph Hymnographo laudatus, ut est ad* XXVIII *prædicti Martii diem annotatum. Hujus pro defendenda imaginum cultura labores, persecutionesque ea de caussa toleratus a tyrannis, subobscure et obiter dumtaxat a Poeta designatus, et fere*

S. Hilarionis successor Macarius,

B

post eas mortem, excepisse videtur hic S. Macarius; plurium etiam ipse palmarum athleta; prout indicat elogium sequens, eidem in Menæis excusis et MSS. Chiffletianis compositum hisce verbis.

Patria C. P.

2 Beatus iste noster Pater Macarius, Constantinopoli natus, et puer admodum orbatus parentibus, a patruo suo est educatus. Traditus autem litterarum disciplinis, cum esset a natura dexterrimus ad omnia, et magna uteretur diligentia, brevi totius Scripturæ percurrit stadium; et hinc quidem, quam vilia essent ac cito perirent terrena omnia, manifesto cognovit; inde, quam firma esset bonorum in cœlis fruendorum æternitas. Quapropter egressus ab urbe divertit in monasterium, quod Pelecetem nominant, et monachis ibidem degentibus permixtus, omisso Christophori nomine, quo prius appellabatur, in Macarii nomen transire ab eis jussus est. His vero in omnibus ferme monasterii usibus serviens, multaque in humilitate virtutes omnigenas excedens, tandem omnium Præses effectus est, et Thaumaturgi cognomento meruit venerabilis haberi. Etenim incurabiles prorsus infirmitates per eum sanare dignatus est Deus et ad ejus orationes pluviam e cœlo super terras opportunam demittere.

in litteris et virtute bene exercitus,

Gratia claret sanatium,

3 Cum igitur magna et celebris illius fama diebus illis circumferretur; ingens ad eum confluxit multi-

C

tudo, tam eorum qui spirituales animæ suæ maculas apud ipsum expurgare, quam qui corporalem percipere medelam cupiebant: nec deerant, qui spiritu simul et corpore confirmati, domum reverterentur. Tandem Sanctissimus Tarasius, Constantinopolitanus Patriarcha, etiam de illo audiit; eumque ad sese accersit, per Paulum Patricium, olim quidem in desperatissimo morbo ab eo curatum, recens vero virtutem illius expertum in conjuge, similiter a medicis extra spem posita et ab ipso sanitati restituta. Adductum autem ad se Patriarcha, Sacerdotem ordinavit, benedictione consueta; quam ille studio vivificæ obedientiæ suscipiens, palam fecit, longe se ab inobedientiæ vitio esse, quo laborant tam multi.

a S. Tarasio Sacerdos ordinatus,

4 Hac auctus dignitate cum in suum revertisset monasterium, humilitatem multo etiam quam ante studiosius exercuit. Interim scandalorum sator diabolus tyrannum Imperatorem in thronum extulit Byzantinum, qui venerandas imagines igne et aqua abolendas traderet. Leo Armenus hic fuit: qui Patriarcham Nicephorum in exilium expulit, Episcopos vero et Archimandritas relegationibus, carceribus, verberibusque gravissimis afflixit. Tunc etiam admirandus hic, e numero sanctorum Patrum memoratorum unus, varie cruciatus fuit, atque in custodia detentus est, usque ad immanis illius tyranni necem. Cujus imperium suscipiens Michael Balbus, et ipse eamdem cum decessore impietatem profitens, postquam Sanctum eduxit e carcere; multum per se aliosque blanditus, minatus plura, profecit nihil: quare ipsum in Aphusiam relegans insulam, arcte præcepit custodiri. Macarius vero omnia generose sustinens, Deo gratias retulit, et in exilio tempore non modico plurima exantlans certamina, editisque ibidem signis illustratus, ad Dominum emigravit.

exul cum S. Nicephoro sub Leone Armeno,

deinde a Michaele Balbo.

et in Aphusia exul moritur,

E

5 *Ignotam Geographis antiquis pariter et recentibus insulam describere, et quo loco fuerit possemus forsitan indicare, si prolixior hujus Sancti Vita, ex qua compendium illud acceptum (vix enim quin scripta fuerit dubitamus) in hoc usque tempus conservata fuisset, et ad nostram pervenisset notitiam. Nunc unum illud dicere possumus, ex Actis SS. Theodori atque Theophanis, egregiorum sub prædicto Michaele et successore illius Theophilo Confessorum, dandis* XXVI *Decembris, eamdem prædictorum quoque Sanctorum exilio, ac plurium fortissimorum aliorum, fuisse illustratam. Hi autem cum prius ad Ponti ostium fuerint relegati a Michaele, suspicari posset aliquis, ultra tendenti hanc fortasse, quam requirimus insulam, reperiendam. Sunt quidem insulæ toto Ponto Euxino raræ (nam Cyaneos aliosque similes scopulos, nullum humanæ habitationis indicium commoditatemve habentes quis insulas vocaverit?) una tamen Bithyno objecta littori, a Chalcedone Heracleam Ponticam navigantibus, medio se offert itinere; quam Thyniadem prisci nuncuparunt, Daphnusiam quoque dictam Ptolemæi ævo, ex ipso intelligimus: unde truncatum Aphusiæ nomen ad Iconomachorum tempora durasse suspicer: Carpusiam hoc tempore dici, auctor est apud Ortelium Niger.*

ignota passim insula,

nisi ipsa Daphnusia sit Ptolemæo

6. *Atque hæc quidem de exilii loco, obscuro satis, per conjecturam dicta sufficiunt. temporum designandorum ratio expeditior est. Tarasium enim, a quo ordinatus Sacerdos Macarius, constat ex dictis ad ejus Acta* 26. *Febr. ab anno* DCCLXXXIV *ad* DCCCVI *annum, Patriarchalem tenuisse dignitatem. Vexationem Episcoporum atque Abbatum sub Leone Armeno, captam anno Imperii illius secundo (qui fuit Christi* DCCCXV) *durasse quinquennio, dictum est ad Acta S. Theophanis die* XII. *et S. Nicephori Patriarchæ* XIII *Martii. Denique Leone Armeno cæso imperasse Michaelem, a* XXV *Decembris anni* DCCCXX, *usque in Octobrem anni* DCCCXXIX, *satis certum habetur. Ex his conjicias, cum longiori tempore in exilio vixisse dicatur Beatus; ad extremos Balbi annos obitum sancti hujus Confessoris non male referri, et ætatem septuagenario majorem tribui posse morienti de quo plura forsan in lucem efferet diligentia posterorum.*

Temporum ratio.

F

G. II.

DE SANCTO JOANNE

Episcopo Neapolitano.

ANNO DCCCLIII

Cultus I. Aprilis antiquus,

Bartholomæus Chioccarellus, *in Neapolitanis Præsulibus, asserit pagina* 86, priscis temporibus, a Neapolitana Ecclesia et finitimarum quarumdam urbium Ecclesiis, S. Joannis Neapolitani Episcopi festum celebrari solitum die primo Aprilis : ita se ex compluribus antiquis MSS. Breviariis et ecclesiasticis Officiis deprehendisse : etsi in uno ex eis die II Aprilis celebrari comperiatur, in alio vero die ultimo Martii. *Decius Carafa, S. R. E. Cardinalis et Archiepiscopus Neapolitanus, in Catalogo*

et hodiernus :

Sanctorum qui Neapoli et per diœcesim coluntur, præscribit ad Kalendas Aprilis festum S. Joannis, Episcopi Neapolitani, sub ritu duplici : *additque* hac die olim solitum celebrari, patere ex Kalendario MS. Ecclesiæ Neapolitanæ. *Electionis auctor Bonus Consul, dicitur a Summuntio magistratum iniisse anno* DCCCXIX : *hunc autem ille solum tenuit sesquianno : adeoque Joannes ante consecrationem cum titulo Electi administras-*

B *set Episcopatum annis plusquam viginti. Hoc certum est ex Heremperti historia Longobardorum, apud Chioc-*

tempus electionis.

carellum pag. 86, quarta die mensis Julii indictione XIX, *fœdera pacis, cum* Joanne Electo sanctæ Neapolitanæ Ecclesiæ et Andrea Magistro militum (*hic autem Bono post sex menses successit*) *signata esse a Sichardo Principe Beneventano, adeoque anno* DCCCXXXVI. *Porro quia Joannes Kalendis Aprilis, et quidem pridie Paschatis, ex hac vita decessisse traditur; morti ejus putamus annum* DCCCLIII *adscribi posse, quando cyclo Lunæ* XVIII, *Solis* XXII *littera Dominicali A, Pascha celebratum fuit secundo die Aprilis ; ac tum, si cum dicto Chioccarello et Ferdinando Ughello dicatur,* un-

et sedis,

decim annos legitime sedisse : *foret* a Gregorio IV Pontificali infula decoratus anno DCCCXLII. *Et huic nostro calculo recte congruunt tempus Gregorii* IV, *anno* DCCCXLIV *circa* XXV *Januarii vita functi, Beneventum obsessum, petitum auxilium Lotharii Imperatoris et impetratum, ducente exercitum Ludovico Lotharii filio.*

Acta dantur a Joanne Diacono,

2 *Acta duplicia damus, quorum priora scripsit in Chronico Episcoporum Neapolitanorum Joannes Diaconus Neapolitanus, quod cum Vita S. Athanasii Episcopi Neapolitani (qui proxime S. Joanni successerat)*

C *absolvit auctor coævus. Acta posteriora ex prioribus scrip-*

et Joanne Cimeliarcha scripta.

sit Joannes Cimeliarcha, nonnullis et omissis et additis, de mandato Bernardi Archiepiscopi, qui traditur anno MCCCLXII *vita functus : post cujus obitum, ut ex Præfatione constat, suam istam lucubrationem vulgavit, quam posteri contraxere et per Lectiones ad Matutinum legendas divisere, prout in antiquo Officio haberi testatur*

ex MSS. eruta.

Chioccarellus. Utraque Acta submisit nobis Antonius Beatillus noster, ex codicibus Ecclesiæ Neapolitanæ descripta. Ast Chronicon MS. Joannis Diaconi servatur Romæ in bibliotheca Vaticana.

3 *Tabulæ Martyrologii Romani ad diem* XXII *Junii, quo celebratur festum S. Paulini Episcopi Nolani, ista*

cum S. Paulino adscribitur 22 Junii,

sub finem habent : Neapoli in Campania S. Joannis Episcopi, quem B. Paulinus Episcopus ad cœlestia regna vocavit. *Addit Baronius, in Notis,* constare eum die Sabbato, quod præcedit sanctum Pascha, ex hac vita migrasse ; cur autem in hanc diem translatus sit natalis ejus se nescire. *Econtra Chioccarellus ait,* satis constare, quod cum certa dies obitus alicujus Sancti nesciatur, is ea die adscriptus videatur, qua alicujus Sancti dies celebratur, cum quo is attinen-

ob illius apparitionem :

tiam vel affinitatem aliquam, etsi levissimam, vel solius nominis habet : *uti hic est, quod* S. Joannes fuerit a B. Paulino ad cœlestia regna vocatus. *Sed quis ille Joannes fuerit disceptatur. Joannes Diaconus*

quæ ab aliis tribuitur Joanni I.

in Chronico asserit, Joannem illum, primum ejus nominis esse, et Episcopum XIV ; *probatque illam apparitionem huic obtigisse, ex Vita S. Paulini, quam scripsit scilicet Uranius oculatus testis, quæ reperitur a Mombritio et Surio edita, quamque in vetustis MSS. reperit Joannes Diaconus. Alii Joannem* IV *intelligunt : sed arbitratur Petrus Franciscus Chifletius, in Paulino illustrato,* Trecensem codicem MS. ex quo Uranii de Paulino lucubrationem descripsit, Joanne ipso IV fortasse vetustiorem esse. *Cum autem in illa Vita dicatur* Joannes cum ingenti neophytorum pompa sepultus, *opinatur idem Chifletius intelligi,* quos ille ab Ethnicismo aut Judaismo ad fidem Christianam traduxerat, et baptismo jam adultos initiaverat : ac neminem unum aut vix quemquam adultorum per tempora imperantis Lotharii superfuisse, qui neophyti nomine veniret, eoque in statu Joannis IV funus honestare posset. *Verum repugnat sibimetipsi Joannes* E

Diaconus, dum ait, dictum Joannem primum sedisse temporibus Damasi et Siricii Papæ, et Valentiniani

sed his ante Paulinum alius videtur mortuus.

et Valentis, Gratiani et Theodosii Imperatorum *cum interim Uranius oculatus testis dicat, S. Paulinum obiisse* X Kalendas Julii, Basso et Antiocho Consulibus, *qui fuit annus Christi* CCCCXXXI. *Fatetur ista Chifletius, corrigitque quasi* floruisse dicendus esset Joannes I Innocentio, Zosimo, Bonifacio et Cælestino Pontificibus ; Arcadio autem et Honorio, Theodosio quoque Juniore et Valentiniano III Imperatoribus. *Sed hæc*

Apparitio Vitæ S. Paulini annexa.

valde notabilis correctio est : præ qua malunt dicere alii, quod per errorem Joanni I attributa sit apparitio, quæ Joanni IV *fuerit facta. Addit Chioccarellus,* in vetustissimis manuscriptis codicibus, quos vidit, Uranii relationem de Paulini obitu haberi, in qua hæc de Joanne desiderantur : *præterea* S. Gregorium Turonensem (qui seculo sexto floruit, ac S. Paulini transitum, quem Uranius conscripsit, verbatim fere retulit) hæc de Joanne Episcopo reticere. *Antonius Caracciolus, in sacris Ecclesiæ Neapolitanæ monumentis cap.* 34, *de S. Joanne* IV *agit, eumque a S. Paulino Episcopo ad cœlestia regna evocatum etiam tradit,* asse-

in antiquis Lectionariis.

ritque Anonymi auctoris narrationem conjunctam esse cum Uranio, filo orationis nequaquam inter- F rupto. Lectionarii namque forma, quæ ex vitæ narratione consurgebat, sic requirebat, ut ex pluribus auctoribus lectio, tamquam unius solummodo, continuaretur. Raro enim Actorum scriptor aut Historiæ auctor nominabatur in publicis Ecclesiæ Officiis : unde ob id periere vocabula auctorum, qui sacras historias scripserunt ; cunctaque eorum notitia magno Actorum detrimento, periit. *Hæc Caracciolus, quæ fere eadem habet Ughellus.*

Corpus S. Joannis in ara maxima

4 *Favet horum opinioni, quod Joannes* I *Neapoli non habeatur inter Sanctos, sicut Joannes* IV, *cujus corpus nunc quiescit in ecclesia S. Restitutæ, in ara maxima, in qua ejus nomen scriptum legitur, uti testantur Chioccarellus et Ughellus. Caracciolus suum elogium ita concludit :* Hoc tandem in Joannis laudem addendum, ipsum olim invocatum, cum Athanasio ejus discipulo,

nomen in antiquis Litaniis,

in antiquis Litaniis Capuani Monasterii S. Joannis Baptistæ, quæ extant in MS. codice orationum, litteris Longobardicis exarato. *Plura suspicatur Baronius, in Notis ad* XXII *Junii, his verbis :* Scimus Nea-

an aliqua ei ecclesia Neapoli olim dicata ?

poli nobilissimas ecclesias S. Joannis nomine Deo dicatas esse : quod autem nulla earum Joannis Episcopi, sed Joannis Baptistæ nomine nuncupetur, id injuria temporum factum puto, et veterum monumentorum

A mentorum inopia, ut hujus ecclesia dicta S. Joannis, transierit in nomen S. Joannis Baptistæ; cujus quidem rei et in aliis locis alia invenimus exempla. *Cæsar Eugenius Caracciolus, in Neapoli sacra, duodecim ecclesias describit, ibidem alias S. Joanni dicatas: an aliqua huic S. Joanni sacra olim fuerit, posset a Neapolitanis disquiri accuratius.*

VITA

Auctore Joanne Diacono.

Ex MS. codice bibliothecæ Vaticanæ.

Si hujus vitam vel mores, qualiter a juventute juste et pie vixerit, scribere tentavero; non dico meæ adolescentiæ, cujus sensus propter ætatem adhuc intercluditur, verum etiam sagacioribus oneri fuero. Tamen in quantum vires suppetunt, ob laudem ejus posteris propagandam, de vitæ illius actibus aliquantulum enarrare curamus: obsecrantes prius, ut nullatenus irrideatur, quod non secundum seculum ex nobili prosapia oriundus descendit; quia qui rectæ nobilitatis est, quæ viget in Christo, novit Dominum, ab initio, pauperum egenorumque consortio usum. Igitur ex

Ortus pauperibus parentibus,

infimis parentibus procreatus, pauperem cucurrit

B pueritiam. Cum autem adolevit, non, sicut illa ætas assolet, mundi secutus est illecebras, sed magis se præceptorum elegit subdere manibus, quatenus litteris imbutus, soli Domino vacare sciret. Non autem magnopere liberalium artium, sed divinæ doctrinæ potissimum quæsivit magistros: quippe qui totum se Deo offerre cupiebat. Cujus desiderium Dominus

eruditus sacra doctrina,

misericorditer adimplere dignatus est; nam divinæ doctrinæ eruditor præclarus effulsit, et præsertim sic scribere novit, ut ex officio cognomen acciperet, et ab omnibus Joannes Scriba vocaretur. Pedes quoque ejus raro platea tetigit. Simplicitatem columbæ cum serpentis prudentia semper in corde retinuit.

Scriba cognominatus:

Pro convitiis non malum, sed obedientiam exhibebat: ac per hoc omnibus dulcis, omnibus carus, nutu cœlesti ad Diaconatus promotus est honorem.

ordinatur diaconus:

a b

ob Tiberii decessoris captivitatem dolet:

2 In corde vero illius patientia et simplicitas perseverabat, dolens magis aliorum quem sua convitia, maxime ex captione Tiberii Episcopi, ita ut ægrotaret, afflictus. Sed, sicut *a* supra retulimus, cum *b* Bonus Consul Tiberium tenebroso carcere et execrabili fame affligeret, jussit cunctos terque quaterque aggregari Clericos, ut illis Electum præberet. Hic autem solus, nonnullis conantibus assumere imo invadere eamdem Sedem, absens ei contrarius ibat.

C Ad ultimum vero multis affectus convitiis, adductus est ante Bonum Consulem: cui feroci pectore et ore garrulo comminari cœpit. Post paululum furiis actus, juravit non alium nisi ipsum facere Electum. At ille clamabat: Præsule meo vivo, non ero Sedis invasor. Unde Dux valde iratus, dixit eumdem jugulare Tiberium; et totius Episcopii servos possessionesque infiscare. Tum ille undique angustiatus, mentem per varia ducebat; hinc formidans de Præsulis nece pontificatusque clade cœleste examen; illinc Apostolicam sententiam et populi infamationem. Sed ubi

ne occidatur agit cum Bono Consule seu Duce,

respectu misericordiæ maluit humanum quam divinum subire detrimentum, ait ad Consulem: Si jurejurando sancire volueris, ut licentiam habeam ingrediendi ad Tiberium Episcopum, et nullatenus eum produces ex ipso Episcopio, nec quamlibet maculam facies in corpore ejus: licet ad periculum capitis mei, præbebo consensum. Hac illico promissione percepta, electus et sublimatus; Tiberio denique Episcopo quantum quietis quantumque exhibebat humanitatis, [non facile dixero.]

eligitur Episcopus,

3 Bonus interea Consul, expleto unius anni et sex mensium circulo, defunctus est: cui successit Leo, filius ejus. Hunc autem Leonem, post sex mensium D dies, socer ejus *c* Andreas pepulit, et factus est ipse Consul. Iste vero Andreas, per rogationem hujus Electi, levavit Tiberium Episcopum de lacu miseriæ et tenebrarum, et sub custodia posuit eum in cubiculo, ante ecclesiam Januarii Martyris. Contra hunc interim Andream Sichardus Beneventanorum Princeps, filius Siconis, innumerabiles molitus est irruptiones. Pro quibus commotus Andreas Dux, directo Apocrisiario, validissimam Saracenorum *d* hostem ascivit. Quorum pavore Sichardus perterritus, infido cum illo quasi ad tempus inito fœdere, omnes ei captivos reddidit. Nec multo post, repedantibus ipsis Saracenis, disrupit pacem et ampliavit adversus Neapolim inimicitias. Mox autem Andreas Consul Franciam direxit, deprecans Dominum *e* Lotharium, ut saltem ejus præceptione a tantis malis sopiretur *f* Sichardus. Quapropter misit ille Contardum fidelem suum, ut si nollet cessare persequi Parthenopensem populum, væsanum ejus furorem ipse medicaretur. Hic autem Contardus cum Neapolim pervenisset, audiens Sichardum peremptum a suis concivibus, ad suum seniorem reverti voluit. Quem Andreas Magister militum, propter ingruentem Longobardorum inimicitiam, tenere curavit, pro- E mittens ei Euphrasiam filiam suam dare in matrimonium, quæ uxor fuerat prædicti Leonis, filii Boni Ducis. Qua sponsione accepta consistens, repedare contempsit. Sed ubi cognovit idem Contardus hujusmodi copulam illudendo protelari, conjuravit cum inimicis Andreæ Consulis, et eum in loco Basilicæ S. Laurentii, quæ ad fontes dicitur, gladio percussit, et Consulatu suscepto eamdem duxit Euphrasiam. Neapolitani siquidem commoti de morte turpissima sui Ducis, post tres dies unanimes irruunt Episcopium, in quo ipse manebat, et confecto feroci bello, Contardum suamque conjugem et homines ejus trucidaverunt: ac deinde inito consilio Sergium, filium Marini et Euphrasiæ, libenti animo ducem statuentes, veredarios Cumas præmiserunt, qui eum festinarent Consulem fieri proficuum. Nam diluculo ipsius diei, quo peremptus est Andreas Dux, direxerat eum legatum ad Sichenolphum, Salernitanum Principem, obsidentem tunc *g* Beneventum. (Enimvero in ipsis diebus divisus est Principatus Langobardorum) Qui cum reverteretur in Suessulano territorio, audivit occisum Contardum. Ut autem exinde veritatem resciret, perrexit ad Cumanum Castellum. Hinc ergo vocato illo, Magistrum militum præfecerunt.

AUCT. JOANNE DIAC. EX MS.

mortuis Bono et Leone filio,

c

Tiberium impetrat e carcere educi.

d

et inter Longobardicas ac Saracenicas irruptiones,

e

f

occisis ducibus Andrea

et Contardo in Episcopio,

assumptoque Sergio,

g

4 His ita peractis, Tiberio Episcopo, in prædicta F custodia posito, appropinquavit ultima dies: qui pridie quam moreretur, residens in Pontificali Cathedra, de Domino Joanne Electo talem sermonem fecit ad populum. Scitis, fratres carissimi, quia peccatorum mole pressus, justo judicio hominibus absque misericordia traditus sum. Sed Dominus, qui deducit ad inferos tribulationis et reducit, quique cum tentatione proventum facit, ad sustinendum; permisit præsentem filium meum, Dominum Joannem, nostram ingredi Sedem, quatenus haberem maximæ tribulationis solatium. Ideoque nolumus vestram latere caritatem, quia de tanta, quam erga me impendit humanitate, etiamsi omnibus membris loquerer, nullatenus illi gratias referre valerem. Tamen quia magis misericordia meæ consolationis, quam præsumptione motus, vivo me, Episcopatum assumpsit, nulla immineat illi nec a Romana sede, nec ab aliis hominibus condemnatio. Hujus etenim professionis, quam sponte pro illo feci, coram Deo et omnibus potestatibus veritatis testes vos habere decrevimus. Hoc autem dicto, surrexit de solio, præcipiens se ad lectulum portari: ubi per duos dies Dominum laudans, veniamque piaculorum implorans migravit a

a Tiberio pridie mortis laudatur:

A seculo. Cujus corpus cum veneratione Dominus Joannes in ecclesia S. Januarii, sepelivit: Sergius item Consul, animatus ex professione quam Tiberius Episcopus fecit, Apocrisiarios suos Romam destinans, obnixius Joannem Electum inthronizari postulavit. Sed Dominus Gregorius *h* Papa Romuleus tam diu hujusmodi petitionem distulit, quoadusque, missa legatione, canonice investigaret, ne Pontificalem subriperet Sedem. At ubi Clericorum et laicorum simulque ipsius Ducis jusjurandi satisfactionem accepit, quod nec Sedem voluntate accepisset vel invasisset, nec aliquid contra Tiberium sed pro Tiberio egisset, et, ut ipse confessus est coram omnibus, multa ei bona periclitanti impendere studuisset; illico accersitum Pontificali infula decoravit.

AUCT. JOANNE DIAC. EX MS.

h et auctoritate Gregorii IV Papæ

constituitur Episcopus.

5 Porro factus Episcopus, quantum et qualem se exhibebat, nulla carnis lingua poterit enarrare: nam omnia se faciebat omnibus, ut omnes lucrifaceret. Senes reverebatur ut patres, juvenes diligebat ut fratres, nulli unquam malum pro malo reddebat, neminem nisi pro suis criminibus increpabat. Quem mœrentem non consolatus est? Cum quo infirmante non infirmatus est? Sic præerat cunctis, ut ipse magis videretur subjectus. Sic fuit secundum Apostolum B Pontifex, ut etiam testimonium foris haberet; non enim nisi pius, nisi justus, nisi sanctus per omnia videbatur. Quorsum ista? numquidnam tanti sumus ingenii ut laudes ejus exprimere valeamus? Excidit ne nos professos esse, parumper posse de eo effari: Quid ergo? Accingamur ad alia; et hæc, quia sunt eminentissima, relinquamus.

excellit virtutibus, maxime humilitate et caritate:

1 Tim. 3, 7

6 Ad sanctum igitur Chrisma conficiendum fecit unam deauratam ampullam, in cujus labiis nomen suum descripsit: acquisivit autem thymiateria ex auro fabrefacti operis, similique labore auream operatus est Crucem: codices vero manu propria utiles et plures descripsit. Corpora quoque suorum prædecessorum de sepulcris, in quibus jacuerunt, levavit; et in ecclesia Stephania sigillatim collocans, aptavit unicuique arcuatum tumulum, ac desuper eorum effigies depinxit.

Fieri jubet vasa sacra:

corpora Episcoporum levat:

7 Decurrentibus istis, ut prælibavimus, Dominus Joannes Episcopus, vir totius sanctitatis, sensit sibi diem adesse solutionis, quo sui nominis gratiam susciperet: gaudebat enim quod brevi temporis spatio dissolutus, finem daret suo certamini, et multo melius esset cum Christo in perpetuum. Septem quoque diebus vi infirmitatis detentus, sedulus in oratione excubans, gratias referebat Domino. Quibus transactis *i* requievit in pace. Luxit plane populus cunctus, tanto orbatus Pastore: sed exultavit chorus Angelorum, quod municipem suum in cœlis suscepit. Insignes ejus exequias uterque sexus et ætas usque ad basilicam S. Januarii deducentes, officialiter collocarunt.

pie moritur:

C

i sepelitur:

ANNOTATA.

a *In Actis Tiberii immediate ante ab ipso relatus.*

b *Antonius Summonte, lib.* I *Historiæ Neapolitanæ pag.* 419, *statuit* 16 *Consulem seu Ducem* Bonum; *et filium hujus* Leonem, 17.

c *Omittitur* Andreas Consul *in Historia Summontii, et a Cimeliarcha in altera Vita, cum omnibus quæ hoc numero narrantur.*

d Hostis *feminine pro exercitu accipitur ex vulgaris linguæ idiotismo, quem etiam apud Francos invenias usitatum, quibus* Ost *significat exercitum, vel ejus partem.*

e *Mortuo Ludovico Pio, anno* 849, *die* 20 *Junii, successit* Lotharius *senior filius, potissimum in Italia, ibidem anno* 823 *Imperator coronatus.*

f Sichardus *dicitur, in Chronico Beneventano S. Sophiæ,* vixisse annos, sex menses decem, *et concessisse* D *privilegium de piscatione in mari Sipontino, anno secundo, mense Aprilis, Indictione* XIII; *ergo anno* DCCCXXXV: *cui si addantur quinque anni plus minus et aliquot menses, videtur vixisse usque ad finem anni* 840 *aut sequentem* 841.

g *Nithardus, nepos Caroli magni, in libro de dissensionibus filiorum Ludovici Pii, quibuscum vivebat, ad annum* 843 *ista asserit*: Mauri a Sigenolfo, fratre Sigehardi, sibi caussa subsidii inducti, Beneventum invadunt.

h *Iste est* Gregorius IV, *mortuus anno* 844 *circa* 25 *Januarii; ut ea legatio saltem anno* 843 *contigerit.*

i *Kalendis Aprilis, pridie Paschatis anno* 853, *ut supra ostensum.*

ALIA VITA

Auctore Joanne Ecclesiæ Neapol. Cimeliarcha, ex MS. codice ejusdem Ecclesiæ.

PRÆFATIO.

Cum quadam die, bonæ memoriæ *a* Bernardus Archiepiscopus (cujus animam possideat paradisus) mecum, tanquam cum perfamiliari ac subdito, in suo E consistorio haberet de divinis colloquium; de corporibus sanctis, quæ hactenus in ecclesia Neapolitana collocata fuerunt, inspirante divina clementia, contigit sermonem haberi. Inter quæ meminimus esse venerabile corpus S. Ioannis, Episcopi ejusdem Ecclesiæ, qui *b* ad Acquarolam vulgariter nuncupatur: quod corpus sanctum collocatum fuisse dicitur ab antiquo, in sepulcro, quod est ante parvum ostium ipsius ecclesiæ, in quo imago sua depicta videtur, nunc vero in altari, quod juxta portam, qua itur ad ecclesiam S. Joannis ad fontes, quod altare Trinitatis vocatur, est firmiter collocatum. Et cum Vita ejus, et qualiter fuerit ad Episcopatum assumptus, et in eo laudabiliter conversatus, in Chronica haberetur antiqua; nec tamen Legenda, quæ ad honorem ejus in festivitate sua legeretur, scripta aliquatenus appareret, dixit dictus Bernardus Archiepiscopus, se pro bono habere, si Legenda ipsius Sanctissimi Joannis ab aliquo dictaretur et scriberetur, assumpta materia et forma de Chronica supradicta: quod ipse proposuerat facere, nisi fuisset morte præventus. Nunc quia quod tanto Patri bonum et utile visum fuit, mihi necessarium debuit magis videri; idcirco ego Joannes Cimeliarcha, licet omnium Clericorum minimus, F secutus voluntatem et affectum prædicti Domini mei Archiepiscopi, invocato divino Jesu Christo auxilio, eodem S. Joanne suffragante, non ad jactantiam, sed ad reverentiam et devotionem ipsius, curavi, pro posse mei parvi ingenii, vitam et conversationem et mortem suam (juxta quod in Chronica reperi) ad honorem Ecclesiæ Neapolitanæ et Capituli compilare.

a Suggerente Archiepiscopo Bernardo,

b

ex Chronica Joannis Diaconi.

scripsit Vitam S. Joannis.

Joannes Cimeliarcha

ANNOTATA.

a Bernardus *vita functus dicitur anno* 1262, *sexto Nonas Octobris.*

b *Quare* ad Acquarolam *vocetur, ait nesciri Chioccarellus;* forte ex familiæ cognomine, vel habitationis loco *conjicit Carocciolus. Quid si in loco hujus appellationis sepultus, inde cognominatus sit, et hoc cognomento distinctus a Joanne* I.

VITÆ HISTORIA

Igitur ex infimis parentibus procreatus, pauperem cucurrit pueritiam. Cum autem adolevit, non (si ut illa ætas exigit) mundi secutus est illecebras, sed magis

Natus pauperibus parentibus.

A gis elegit, se præceptorum subdere mandatis; quatenus litteris imbutus, soli Domino sciret vacare. Non enim liberalium artium, sed divinæ doctrinæ quæsivit magistros: et totum se Deo offerre cupiebat. Cujus desiderium Dominus misericorditer adimplere dignatus est: nam divinæ doctrinæ eruditor præclarus effulsit: præsertim sic scribere novit, ut ex officio cognomen acciperet, et ab omnibus Joannes Scriba vocaretur. Pedes quoque ejus raro plateam attigerunt. Simplicitatem columbæ cum serpentis prudentia semper in corde retinuit. Pro convitiis, non malum; sed obedientiam exhibebat: ac per hoc omnibus dulcis, omnibus carus, nutu cœlesti ad Diaconatus promotus est honorem.

sacraque doctrina eruditus,

3 In corde vero illius eadem patientia, eadem perseverabat simplicitas; dolens magis Clericorum quam sua convitia; maxime ex captivitate Tiberii Episcopi decessoris sui, ita ut ægrotaret, afflictus est. Prædictus enim Tiberius Episcopus captus est a Bono, Consule civitatis, qui contra Dei Ecclesiam, ad cumulum perditionis suæ, cœpit mala peragere: cui cum idem Tiberius obsistere non dubitaret, eligens terreni magis quam cœlestis iram incurrere Judicis; ei jugiter examen comminabatur divinum. Qui Bonus B Consul, injecta manu in eum, comprehendit eumdem: atque carceralibus tenebris religatum, arcte in pane et aqua macerabat eumdem. Et cum sic affligeret eum, jussit cunctos terque quaterque congregari Clericos, ut illi S. Joannem Electum præberent. Hic autem solus, multis conantibus assumere imo invadere eamdem Sedem, absens et contrarius ibat. Ad ultimum multis affectus convitiis, adductus est ante Bonum Consulem; qui feroci pectore, ore garrulo, cœpit fortiter comminari, et post paulum furiis exagitatus juravit, non alium quam ipsum Electum facere. At ille contradicendo clamabat; Præsule meo vivo, non ero Sedis invasor. Unde Dux valde iratus, per sententiam jussit eumdem Tiberium jugulari, et totius Episcopii servos possessionesque infiscari, nisi acquiesceret sibi. Tunc B. Joannes, undique angustiatus, mente per varia ducebatur; hinc formidans, de Præsulis nece pontificatusque clade, cœleste examen; illinc Apostolicam sententiam, et populi infamationem. Sed ubi respectu misericordiæ maluit humanum quam divinum subire detrimentum, ait ad Consulem; Si jurejurando sancire volueris, ut licentiam habeam ingrediendi ad Tiberium Episcopum, et non eum extrahas de suo Episcopio, nec quamlibet maculam facias corpori suo, licet ad periculum capitis mei, præbebo consensum. Hac promissione percepta electus est, et sublimatus. Tiberio autem Epi- C scopo quantum quietis, quantumque exhibebat humanitatis, non est nostræ facultatis evolvere. Bonus interea Consul, expleto unius anni et sex mensium circulo, defunctus est: cui successit Leo filius ejus.

ordinatur Diaconus:

ob captivitatem Tiberii Ep. dolet:

ne occidatur, agit cum Bono Duce,

et permittit se eligi Episcopum.

4 His ita peractis. Tiberio Episcopo, in prædicta custodia posito, appropinquavit ultima dies. Qui pridie quam moreretur, residensin pontificali Cathedra, de B. Joanne Electo talem sermonem fecit ad populum. Scitis, Fratres carissimi, quia peccatorum mole oppressus, justo judicio hominibus absque misericordia traditus sum. Sed Dominus, qui abducit ad inferos tribulationis et reducit, quique cum tentatione proventum facit, ad sustinendum; per[illegible]t præsentem filium meum, Dominum Joannem, nostram ingredi Sedem, quatenus haberem maximæ tribulationis solatium. Ideoque nolumus vestram latere caritatem, quia de tanta quam erga me impendit humanitate, etsi omnibus membris loquerer, nullatenus illi gratias referre valerem. Tamen quia magis misericordia meæ consolationis, quam præsumptione, meum, vivo me, Episcopatum assumpsit, nulla immineat illi, nec a Romana Sede, nec ab aliis hominibus, condemnatio. Hujus professionis, quam pro D illo feci coram Deo et omnibus potestatibus, veritatis testes vos habere decrevi. Hoc jam dicto surrexit de solio, præcipiens se ad lectulum portari; ubi per dies duos Dominum laudans, veniam piaculorum implorans, migravit a seculo: cujus corpus cum veneratione B. Joannes in ecclesia S. Januarii sepelivit.

a Tiberio pridie mortis laudatur:

AUCT. IO. CIMELIARCHA.

eum a morte honeste sepelit:

5 Sergius itaque animatus ex professione, quam beatus Tiberius Episcopus fecit, apocrisiarios Romam suos destinans, obnixius B. Joannem Electum inthronizari postulavit. Sed Dominus Gregorius Papa Romanus tam diu hujus petitionem distulit, quoad missa legatione canonice investigaret, an pontificalem subriperet Sedem. At ubi clericorum et laicorum, simulque ipsius Ducis jurisjurandi satisfactionem accepit quod nec Sedem voluntarie invasisset, nec aliquid contra Tiberium, sed pro Tiberio egisset, et (ut ipse confessus est coram omnibus) multa ei bona periclitanti impendere studuisset; illico accersitum pontificali eum infula decoravit. Porro factus Episcopus, quantum et qualem se exhibebat, nulla carnis lingua poterit enarrare. Nam omnia se faciebat omnibus, ut omnes lucrifaceret Christo. Senes reverebatur ut patres; juvenes diligebat ut fratres: nulli umquam malum pro malo reddebat, neminem E nisi pro suis criminibus increpabat. Quem mœrentem non est consolatus? Sic præerat cunctis, ut ipse magis videretur subjectus. Sic fuit secundum Apostolum Pontifex, ut et testimonium aforis haberet. Non enim nisi pius, nisi justus, nisi sanctus per omnia videbatur.

a Gregorio Papa IV

constituitur Episcopus:

excellit in virtutibus,

6 Quorsum ista? Numquid nos tanti sumus ingenii, ut laudes ejus exprimere valeamus? Exciditne, nos professos, perparum posse de eo effari? Quid ergo? Accingamur ad alia: et hæc, quæ sunt notissima, relinquamus. Ad sanctum ergo Chrisma conficiendum fecit unam de auro ampullam, in cujus labiis nomen suum descripsit. Acquisivit et duo thuribula, ex auro fabrefacti operis: similique labore operatus est Crucem. Codices vero manu propria utiles et plures descripsit. Corpora quoque suorum prædecessorum, de sepulcris in quibus jacuere, levavit; et in ecclesia Stephaniæ sigillatim collocans, aptavit unicuique arcuatum tumulum, ac desuper eorum effigies depinxit.

NOT. 2

conficit aurea ornamenta ecclesiæ:

corpora Episcoporum elevat:

7 In eo denique tempore *a* Theophilo mortuo, filioque ejus Michaele imperante, multæ naves Saracenorum latrocinari cœperunt per Italiam...... Tunc Sergius Consul, una cum Nobilibus Neapolitanis, Amalphitanis, Cajetanisque, non in multitudine populorum, sed in misericordia Domini et hujus F Episcopi precibus confisus, bellum cum eis est aggressus: quibus Saracenis devictis, Domino protegente, celeriter triumphavit. Et quia illorum paganorum victoriam habuit, et etiam Ismaelitarum qui Licosæ habitabant; magnus exercitus Panormitanorum Saracenorum adveniens, castellum Misenacium comprehendit: ac deinde Africani, in forti brachio omnem hanc regionem devastare cupientes, Romam supervenere; atque accelerato de cœlo judicio. *b* ecclesiam Apostolorum, et cuncta quæ extrinsecus reperierunt, lugenda pernicie et horribili captivitate diripuerunt. Idcirco motus Lotharius Rex, ferocem Francorum populum contra eos misit: qui celeriter properantes, eos usque Cajetam sunt persecuti. Hi autem Saraceni, solitam molientes stropham, in locis angustis et arduo colle nonnullos audaciores absconderunt. Franci vero ignorantes calliditatem eorum, conabantur super eos viriliter descendere. At illi de latibulo exilientes, irato Deo, primum percusserunt ipsorum signiferum: quo perempto, cunctis terga vertentibus, validissime occidebantur; et nisi Cæsarius, filius Sergii Ducis, qui cum

a

Saraceni initio victi,

postea aucti noviis copiis,

b

missos a Lothario Imper Francos dolo superant:

A

AUC JOANNE CIMELIARCHA. post tempestate compulsi

cum navigiis Neapolitanorum et Amalphitanorum venerat, littoreum cum eis conflictum cepisset, nullatenus a persequendo recedebant. Lætantes igitur, utpote paganissimi, de tanto triumpho, Cajetam urbem capere minabantur : sed Cæsarius, prædicti Sergii filius, ex adverso cum ratibus suis in portu ejusdem civitatis, magis custos quam expugnator divertens, Domini protectione illis resistebat.

8 Interea Salvatoris omnipotentia, qui humiliat seipsos exaltantes, et in suis viribus gloriantes, tempestivam excitavit procellam, in puppes tantæ superbiæ naufragium comminantem : et perterriti, a Cæsario sibi dari pactionem petierunt, quatenus naves ad terram ducerent, et facta serenitate ad sua citius properarent. Hoc e vestigio nuntiato Sergio Duci, jussit illud sub jurejurando fieri, pavens ne navibus allisis terram caperent. Quo peracto, et serenitate reddita, ire cœperunt. Quibus pelagi vastitatem subeuntibus, excitavit Dominus Austrum, quo dispersi atque demersi, paucissimi ex iis ad sedes proprias remearunt. Eodem quoque anno, supplicatione hujus Sergii Ducis, et Principum Longobardorum, et de consilio ipsius Beati Joannis, direxit Lotharius Imperator filium suum c Ludovicum, bonæ adolescentiæ juvenem, propter catervas Saracenorum sub Rege Apuliæ commorantes, omnium fines depopulantes. Qui adveniens, cœlesti comitatus auxilio, ex illis Ismaelitis triumphavit : et sagaciter veniens, divisione Beneventani et Salernitani Principum sedata, victor reversus est.

pactis initis recedunt.

c

B

alii a Ludovico filio Lotharii coercentur.

9 His ita gestis B. Joannes Episcopus, vir totius sanctitatis, sensit sibi diem adesse extremum, de quo gaudens et exultans, cupiebat dissolvi et esse cum Christo. Verumtamem et hæc, quæ ante finem suum de Beato Paulino Nolano d viderat, duxi necessario annectenda. Nam ante diem tertium quam de hoc mundo S. Joannes ad Dominum migraret, retulit omnibus suis Clericis, se vidisse S. Paulinum, Angelica dignitate vestitum atque ornatum, totum niveum, totumque sidereum, atque odore roseo renitentem; favum etiam candidissimum mellis in manu tenentem, ac dicentem sibi : Frater Joannes, quid hic facis? Solve vincula tædiorum tuorum, ac veni ad nos : hæc enim esca, quam in manu teneo, apud nos satis abundat. Et cum hoc dixisset, amplexus est eum, et immisit in os partem favi illius : cujus dulcedinem atque odorem ita S. Joannes concupisse se dixit, ut si sibi in ipsa revelatione possibile fuisset, ab ejus vestigiis nullatenus recessisset. Nam excitatus a somno, eadem die, id est, quinta feria, juxta consuetudinem suam, remuneratis omnibus Clericis atque pauperibus, sanus Dominicam Cœnam celebravit. Sabbato autem, sexta hora diei, ad ecclesiam lætus processit; ascensoque tribunali, ex more populum salutavit : resalutatus a populo, orationem dedit; collectaque oratione, super altare spiritum exhalavit : et tandem per totam noctem in ecclesia vigilatus est. Postrea autem die, id est, Paschæ, illuminatis lampadibus et cereis, cum ingenti e neophytorum pompa, prosequente etiam multitudine populorum, usque ad sepulcrum deductus, gloriosam atque laudabilem sepulturam adeptus est. In qua etiam usque in præsentem diem non cessat ventres fidelium a doloribus sanare, et aliis variis miraculis coruscare, ad honorem et laudem Domini nostri Jesu Christi, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat in secula seculorum. Amen Sedit autem B. Joannes in Episcopatu annis f septem, et mensibus novem, diebus viginti duobus : et fuit quadragesimus quartus Episcopus Neapolitanus.

d

Ante Obitum a S. Paulino apparente visitatus S. Joannes,

accepit favum

D

Salutato populo moritur Sabbato sancto.

e

f

ANNOTATA

E

a *Mortuus est* Theophilus Imper. *sub finem anni* 841, *aut initium sequentis : de eo late actum est* 10 *Februarii ad vitam S. Theodoræ conjugis.*

b *Anno* 846, *Sergii* II *Papæ* 3, *ut habent Annales Bertiniani.*

c *Leo Hostiensis lib.* 1 *Chronici Casinensis cap.* 31 *asserit anno* 851 Ludovicum Imper. *victorem de Saracenis extitisse* 9 *Maii pridie Pentecostes. Fuerat ante cum consensu patris coronatus Imperator a Leone* IV *anno* 849; *imo anno* 844 *a Sergio* II *coronatus Rex Lombardorum.*

d *Joannes Diaconus hanc apparitionem Joanni Episcopo factam censet his verbis :* Hic tantæ sanctitatis plenus fuit, ut etiam S. Paulinus Nolanæ Sedis Episcopus, sicut in Vita ipsius legitur, eum accersiret, atque evocaret ad Christi gloriam intuendam. *Reliqua de hac apparitione supra diximus.*

e *Idem Joannes Diaconus hæc verba,* Neophytorum pompa prosequenda, *habet de jam dicto Joanne* I *Episcopo. An* Neapolitanorum pompa *legendum?*

f *Imo* novem *potius ; alii* undecim *habent, ut supra diximus.*

G. B.

C

DE SANCTO HUGONE

F

Episcopo Gratianopolitano in Gallia.

ANNO MCXXXII

Tempus vitæ,

Inter illustres viros, qui eximio sanctitatis splendore seculo Christi XI *et* XII *floruerunt, censeri potest S. Hugo, Episcopus Gratianopolitanus in Delphinatu superiore; familiaris S. Brunoni Carthusiæ fundatori, et S. Bernardo Abbati Claravallensi. Natus est S. Hugo anno Christi* MLIII, *Episcopus ordinatus anno* MLXXX, *cum ferme annorum esset viginti septem, ut infra in Vita num.* 5 *legitur. Ad Dominum migravit anno ætatis suæ* LXXX, *consecrationis in Episcopum* LII, *Christi* MCXXXII, *Kalendis Aprilis, sexta ante Dominicam Palmarum feria, uti infra num.* 33 *legitur. Erat annus ille bissextilis, quo cyclo Lunæ* XII, *solis* XXI, *litteris Dominicalibus* CB, *Pascha celebratum fuit die* X *Aprilis. Hæc de ejus ætate.*

Episcopatus,

et mortis.

2 *Excepit S. Brunonem anno Episcopatus sui sexto, cumque in condenda Carthusia strenue adjuvit : quo ab Urbano* II *Pontifice Maximo Romam evocato, Carthusiam rexit Landuinus, primus S. Brunonis in Vita religiosa socius. Hoc aliisque duobus, qui pro Carthusiæ supremo regimine successerant, vita functis; substitutus est circa annum Christi* MCX *quintus Carthusianorum Prior Guigo, mortuus anno* XXXVII *supra millesimum centesimum; adeoque superfuit annis solum quinque post obitum S. Hugonis, cui sanctissima semper fuit amicitia conjunctus. Qua autem dilectione utrumque amplexus fuerit S. Bernardus Claravallensis, explicat in hujus Vita Gaufredus monachus his verbis :* Cum jam Dei famulus Bernardus aliquot in Claravalle annos peregisset, subiit animum ejus, ut S. Hugonem Gratianopolitanum Episcopum et Carthusienses Fratres devotionis gratia visitaret. Quem prædictus Episcopus tam gratanter et tam reverenter suscepit, divinam intelligens in ejusdem hospitis visitatione præsentiam, ut prostratus solo tenus adoraret. Videns autem servus Christi Episcopum, ætate grandævum, celebrem opinione, sanctitate conspicuum, coram se procidentem, vehementer expavit, ipse quoque pariter corruens ante eum : et ita demum susceptus in

auxilium præstitum S. Brunoni,

amicitia cum Guigone Carthusiano

ambo invisuntur a S. Bernardo :

osculo

A osculo pacis, humilitatem suam tanti viri veneratione confusam, non sine gravi gemitu causabatur. In cujus pectore singularem obtinuit ex eo tempore locum, ut fierent deinceps duo illi filii splendoris, cor unum et anima una, et se invicem fruerentur in Christo. Sicut enim Regina Saba de Salomone testatur, uterque sese in altero longe amplius, quam fama vulgasset, invenisse gratulabatur. Carthusiæ quoque a viro reverendissimo Guigone Priore, et a ceteris Fratribus, eodem affectu et eadem veneratione, susceptus est servus Christi; exultantibus illis in gaudio, quia qualem eum per epistolam prius noverant, talem invenerunt et præsentem.

3 *Hæc ibi. Extant inter epistolas S. Bernardi duæ addictum Guigonem num.* 11 *et* 12, *ex quibus quilibet, facile potest advertere, quanta tunc sub dicto Guigone in Chartusia vitæ sanctitas et puritas floruerit. At quanta Guigoni aliisque Carthusiæ majoris monachis fuerit rerum omnium, pro Ecclesiæ defensione, cum S. Hugone communicatio, indicat epistola horum omnium, anno* MCXXX *ad Concilium Iotrense pro justitia congregatum, cum B. Thomas, Prior Abbatiæ S. Victoris Parisiensis, esset crudeliter ab impiis pro justitia occisus. Epistolæ dictæ hæc est inscriptio :* Dominus et Patribus in Christo reverendissimis, Archiepiscopis, Episcopis, et ceteris religiosis personis, in præsentem locum defendendæ justitiæ gratia congregatis, Hugo Ecclesiæ Gratianopolitanæ vocatus Episcopus, et filii ejus; Carthusiensium pauperum servus inutilis Guigo, et qui secum sunt Fratres; agenda cognoscere, cognita viriliter adimplere, per Christum Dominum nostrum. *Omittimus ipsam epistolam recensere, Concilio Iotrensi insertam; de ipso B. Thoma acturi ad* XX *Augusti : cujus Vitam et Martyrium a se anno* MDCLXV *editum, nobis obtulit Philippus Gourreau, dictæ Abbatiæ Prior.*

ambo scribunt ad Episcopos in Concilio Iotrensi,

B

4 *Erat eo tempore, cum Iotrense Concilium haberetur, Innocentius* II *Papa in Galliis : qui ad Archiepiscopos Remensem, Rotomagensem et Turonensem, eorumque Suffraganeos litteras dedit, atque ad vindicandam dicti Prioris necem incitavit. Huic Pontifici optime innotuerat Guigonis et aliorum Carthusiensium sancti mores atque virtutes, et intima animorum conjunctio cum S. Hugone : quem anno sui Pontificatus tertio pie ac sancte mortuum, anno dein Pontificatus quinto Sanctorum catalogo adscripsit in concilio Pisano, anno Christi* MCXXXIV *: uti indicat in epistola, Pisis scripta* X *calendas Maii, ad Guigonem Carthusiæ Priorem; huic mandans, ut vitam ac miracula S. Hugonis diligenter describeret. Priorem præcepti Apostolici partem explevit Guigo, qua res gestas S. Hugonis a prima nativitate ad obitum usque deduxit : alteram vero partem, quæ ejus coruscantia miracula debebat complecti, non attigit; morbis et morte, ut remur, impeditus; anno, ut diximus,* MCXXXVI *vita functus. Erat autem* Guigo, de Castro Valentinensis diœcesis *(verba sunt Petri Sutoris lib.* 2 *Vitæ Carthusianæ tract.* 5 *cap.* 7*)* claris ortus parentibus, ingenio præstans, momoria tenax, clarus eloquio, exhortatione efficacissimus, litteris secularibus et divinis mirum in modum eruditus, nec minus conversatione quam doctrina venerabilis; qui quintus post S. Brunonem majoris Carthusiæ Prior effectus, antecessores suos fama et auctoritate longe præcessit, et rigorem ordinis observavit ad unguem. *Hæc ibi. Habemus hanc Vitam in duobus codicibus antiquis optimæ notæ in pergameno, quam cum Suriana editione collatam nostris annotationibus illustramus. Eamdem in compendium contractam ediderunt Vincentius Bellovacensis lib.* 27 *speculi Historialis cap.* 8, *Petrus de Natalibus lib.* 4 *cap.* 22, *Petrus Dorlandus lib.* 2 *Chronici Carthusiensis cap.* 1, *Zacharias Lippelous, Franciscus Haræus, et passim alii Vitarum hujusmodi collectores.*

Ab Innocentio II *Papa Sanctis adscribitur S. Hugo,*

C

Vitam scribit Guigo,

5 *Nomen S. Hugonis extat variis Fastis sacris adscriptum, tam manu exaratis quam prælo editis. Ex his sunt Grevenus et Molanus, in auctario Usuardi; Maurolycus, Galesinius, Canisius : et ex Monasticis, Wion, Menardus Dorganius. Bucelinus ei longum encomium, texuit : Natalibus Canonicorum adscripsit Constantinus Ghinius : in Martyrologio Gallicano pluribus eum laudat Saussaius : cum quibus omnibus ita celebratur in Martyrologio Romano :* Gratianopoli S. Hugonis Episcopi, qui multis annis in solitudine vitam exegit, et miraculorum gloria clarus migravit ad Dominum.

D

AUCTORE GUIGONE

Nomen in fastis.

EPISTOLA
INNOCENTII II PAPÆ.

Innocentius Episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio Guigoni, Priori Carthusiensi, salutem et Apostolicam benedictionem. Divinis respondentes beneficiis, cognita vita ejus, et auditis quæ per B. Hugonis merita fiunt miraculis, supernæ majestatis clementiam collaudavimus, et Archiepiscoporum, Episcoporum et Cardinalium, atque aliorum qui nobiscum aderant communicato consilio, ipsum inter Sanctos et electos honorari præcepimus, et diem ejus assumptionis cum gaudio solenniter celebrari. Quia igitur ipsius vita, quam pie duxit in corpore, et *a* miraculorum coruscatio, qua Deus eum facit apud homines præfulgere, tuæ maxime dilectioni non extant incognita; auctoritate B. Petri et nostra tibi mandamus, quatenus ea quæ tibi super hoc nota fuerint, diligenter describendo posterorum memoriæ tradas : ut et Deus honoretur in Sancto, et Clerus legens ac populus audiens gratias agant Domino, atque ipsius intercessione peccatorum veniam percipere mereantur. Orantes pro vobis, dilectos filios nostros Carthusienses Fratres per te in Domino salutamus ac benedicimus. Data Pisis *b* X Kalend Maii.

Jubet Vitam et miracula conscribet.

E

a

b

ANNOTATA.

a *Videtur Guigo voluisse miracula tractatu singulari describere, cum ea in hac Vita non attingat : sed eorum necdum vestigium reperimus.*

b *Anno* 1134.

VITA
Auctore Guigone, Priore Carthusiensi, coævo. Ex duplici MS. et Surio.

PROLOGUS
Ad Pontificem Romanum.

F

Domino et Patri carissimo, ac reverendissimo, Sedis Apostolicæ Pontifici, Innocentio, Chartusiensium pauperum servus inutilis Guigo, perpetuam salutem et pacem in Domino, et si quid apud Deum tanti potest peccatoris oratio.

1 Non pepercit nostræ vel verecundiæ vel imperitiæ Apostolatus vestri imperiosa dignatio. Sicut enim huic opusculo præfixæ vestræ Serenitatis indicant litteræ, B. Petri auctoritate et vestra mandastis, ut vitam B. Hugonis, Gratianopolitani Episcopi, noscendam posteris, scripto commendaremus. Rogaverant quidem idipsum jam pridem complures alii, sed maxime non spernendæ auctoritatis *a* Arialdus et *b* Hugo, *c* Mauriennensis et Gratianopolitanus Episcopi : e quibus prior habitu et vita regularis, beati viri in tractandis ecclesiasticis rebus per triginta fere comes extitit annos; posterior vero ex nobis monachus, ita ei in ecclesiastico regimine successit, ut propter diuturnam ac vehementem infirmitatem ipsius, in ejus locum, ipso petente vestraque

a
b c

AUCTORE GUIGONE.

Auctor, ut obediat Papæ, etiam infirma valetudine scribit.

A que pietate jubente, priusquam obiret ipse, consecraretur. Et erga eos quidem, quos præ longa familiaritate vel convictu latere non poteram, nostra nos imperitia seu verecundia, et quæ forte non minus impediebat carnis infirmitas, sufficienter poterant excusare : ad tantæ vero pondus auctoritatis, ne mutire quidem præsumpsimus; ne dum ei non obedimus cui totus commissus est mundus, eum offenderemus a quo factus est mundus ; et dum apud homines vitamus imperitiæ confusionem, apud Deum incurreremus damnationem. Obsecramus autem eos qui hæc legerint, ne tanti sanctitatem Patris, nostra non solum facundia sed et cogitatione longe majorem, ex ista scriptura metiantur; et maxime, ne putent, nos, ultra quam sua postulant merita, nostris eum sermonibus efferre potuisse. Tantum enim abest ut sanctitatis illius magnitudinem plus æquo valuerimus, quasi favorabiliter, extollere ; ut nec illam ipsam sanctæ conversationis ejus prærogativam, quod sine fictione dicimus, tum propter imperitiam, tum propter sermonis inopiam, ut erat dignum, potuerimus explicare.

ANNOTATA.

B a Arialdus, *in MSS. nostris* Airaldus, et Ailardus, *alibi* Ayrardus, *ex monacho et Priore Carthusiæ Portarum, diœcesis Lugdunensis, factus Episcopus anno* 1145. *mortuus an.* 1167.

b Hugo II, *ex Professo Carthusiæ Majoris, Episcopus Gratianopolitanus, dein an.* 1153. *factus Archiepiscopus Viennensis.*

c Maurienna, *vulgo* S. Joannis de Morienne, *ad Arcum fluvium e monte Cinisio defluentem, in Ducatu Sabaudiæ, versus Orientem, distans Gratianopoli* XL *M. P. sed montibus interrupto itinere.*

CAPUT I.

S. Hugonis parentes, studia, Canonicatus.

S. Hugo

Cum ergo præfati Patris sanctissimi mores et opera Deo placentia, sufficientem sermoni adeo præstent materiam, ut non solum nostram, sed et quorumlibet vincant facundiam ; carnis ejus tacendam ex toto duceremus originem : eo quod indifferenter de bonis bonos, de malis malos, de bonis malos, et de malis bonos, per divini judicii inscrutabilem altitudinem, nasci quotidie nullus ignoret; nec referat aliquid, qualibus sit ortus quisque parentibus, sed qualibus vixerit moribus; nec augmenta conferat meritorum, potentia, divitiis et nobilitate terrena claruisse, C sed hæc omnia pro Christo contempsisse : cum videamus et Dominum pauperibus ortum parentibus, et in Apostolis insigniores sumptos ex piscatoribus. Unde et Beatus ad Corinthios scribens Paulus; Videte, inquit, fratres, vocationem vestram : quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles; sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus, ut confundat sapientes : et infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia : et ignobilia mundi et contemptibilia elegit Deus, et ea quæ non sunt, ut ea quæ sunt destrueret : ut non glorietur omnis caro in conspectu ejus. Verum quoniam ii qui de virtutibus tractavere Sanctorum, etiam carnales inveniuntur non tacuisse natales; dicamus et nos breviter, quod B. Hugo, natione Valentinensis, loco juxta *a* Isaram fluvium sito, cui Castrum novum nomen est, parentes habuit et secundum seculi dignitatem non infimos, et (quod excellit) sanctitatis prærogativa conspicuos. E quibus pater, Odilo nomine, præter alia quamplurima, quæ militari licet in habitu laudabiliter gessit vel habuit, veritatis et castitatis amator extitit. Nam et mendacia, ingenua mentis affectione, Religiosis quam plurimis amplius

1 Cor. 1, 26

in agro Valentinensi natus,

a

patre Odilone,

evitabat : et licet duas, priore defuncta, citius fuerit sortitus uxores ; nullos tamen, quod his temporibus et hac temporum labe (præsertim in potentibus) monstro simile ducitur, præter uxorios est expertus amplexus. Idemque ipse ævo jam gravis, sanctissimo monente filio, tanto fervore contempsit seculum; ut senectutis immemor et delicatæ consuetudinis, duras, quas Carthusia propter verba labiorum Dei custodit, vias aggredi non dubitaverit : ubi annis fere decem et octo in tanta sobrietate, tanta vixit humilitate, ut cunctis ibidem Deo famulantibus carus, cunctis haberetur veneratione dignissimus. Cui viam universæ carnis ingressuro (erat quippe ferme jam centenarius) venerabilis affuit filius, eumque propriis et inunxit et sacra Communione replevit manibus : expletoque condigna veneratione tam sancto funere, obitus diem, sicut et matris, eleemosynis, quoad vixit, celebrem duxit et sacrificiis. D

dein monacho Carthusiensi;

3 Quæ videlicet venerabilis mater ejus, cum post abscessum viri (præter quem nullum penitus noverat) vellet et ipsa cuncta relinquere ; quia fœminarum religiosarum rara tunc erant monasteria, pii filii salubribus instructa monitis, continentiæ et eleemosynis, orationibus atque jejuniis, ac reliquis sanctis operibus in domo propria, quod reliquum erat impendit temporis; filios etiam suos, militaribus strenuos actibus, ab immoderatis, quantum poterat, frænans excessibus. Cui decumbenti, ea qua obiit ægritudine, optata filii adest præsentia; adoranda tradit mysteria, extrema non multo post sepulturæ solvit obsequia; prompta solvens obedientia, quod imperat Deus lege Mosaica, dicens, Honora patrem tuum et matrem, ut sis longævus super terram. De qua utique terra Psalmista Domino dicere creditur : Tu es spes mea, portio mea in terra viventium. Hæc autem dicere fuerat solita, quod dum prægnans suis eum ferret visceribus, visum sibi per somnium fuerit elegantem creasse parvulum, quem sistendum Dei conspectibus, Sancti (in quibus et Beatus erat Petrus) deferebant in cœlum. Hinc factum est, eadem adnitente, ut discendis applicaretur litteris : sperabatur enim (nec frustra) singularis apud Deum gratia futurus et meriti. E

matre tum in ædibus propriis sancte vivente et mortua :

Ex. 20, 12

Ps. 141, 6

ab ea ut Sanctus prævidetur in somnio :

4 Amavit autem studia litterarum non mediocriter : propter quæ etiam in exteras profectus regiones, multa sustinuit. Inerat quippe illi, et usque ad ultimam senectam inesse non destitit, verecunda sobrietas; quæ eum et inter suos etiam necessariorum sæpe cogebat ferre inopiam ; dum nec amicis, si quid eum angebat, pudore victus poterat confiteri: quo quasi fræno a multis comprimebatur illicitis. Cum autem a scholis reversus, Valentiæ, ubi majoris Canonicus erat ecclesiæ, inter seculares et lubricos, juvenis licet, pudibundus demoraretur et sobrius (statuerat enim, sicut ipse dicebat, ab omni deinceps contaminatione immunem se, Deo juvante, servare) contigit Dominum Hugonem, Galliarum omnium ex præcepto beatæ memoriæ *b* Gregorii septimi Legatum, ad eamdem venire civitatem ; virum scilicet in ecclesiasticis negotiis strenuum et famosum, *c* Ecclesiæ Diensis tunc Præsulem, postea Lugdunensem Archiepiscopum. Qui cernens juvenem elegantem vultu, statura procerum; eloquio temperatum, moribus verecundum; edoctusque ab eis, qui noverant, cujus esset eruditionis et generis; et, ut erat tam in rebus humanis quam divinis ingenii perspicacis, agnoscens in eo magna quædam futuræ probitatis et sanctitatis insignia; hilariter et affabiliter amplexatus est, rogans ut ad se veniret, suorum certaminum comes futurus et particeps : quibus non solum adversus laicos, qui ecclesias, decimas ac cœmeteria sacrilege detinebant; sed et contra Sacerdotes, quorum vitam inhonesta conjugia F

magna præditus verecundia studia absolvit :

b

c

Canonicus Valentinus adhæret Hugoni, Legato Apostolico, Episcopo Diensi

gia maculabant; Simoniacos etiam, qui cupiditate cæcati, sacra profanaque miscebant, paucis juvantibus, acerrimus insudabat. Quod ipse libenter amplexus est.

ANNOTATA.

a *Supra* Valentiam *Rhodano influit* Isara, *ad quem adjacet* Castrum novum, *adhuc hoc tempore* Chasteauneuf *dictum. Perperam Wion in Notis ad Martyrol. Benedict.* Valentiam Hispanicam *assignat.*

b S. Gregorius VII. *Papa, ante Hildebrandus dictus, creatus* 22 *Aprilis an.* 1073, *mortus an* 1086 *die* 25 *Maii, quo inscriptus est Martyrol. Rom.*

c Diensis Episcopus *creatus est* Hugo *an.* 1073, *ac translatus ad Archiepiscopatum Lugdunensem an.* 1092. *Est sita urbs in meditullio Delphinatus, Valentia distans diei itinere.*

CAPUT II.

Episcopus Gratianopolitanus susceptus.

Aliquanto dehinc temporis exacto spatio, idem Legatus apud Avenionem, non ignobilem Provinciæ civitatem, grande celebravit *a* Concilium, in quo multa ad Dei honorem et Ecclesiæ utilitatem præconio digna patravit. Ad hoc Concilium, Episcopo carentes et Episcopum quærentes, Gratianopolitani venere Canonici: compertoque præfatum juvenem conventui interesse præsenti, petierunt suppliciter, suffragante Concilio, ab ejus venerabili Patrono, cui gratæ officium societatis exhibebat, ut hunc sibi daret sine dilatione Episcopum. Quibus ille protinus gratulabundus assensit, tum dilecti comitis gaudens honoribus, tum Ecclesiæ favens profectibus, cujus etiam sacris officiis futurum non dubitabat opportunum. At vero ille, repentino timore concussis ab imo visceribus, toto reniti corpore, magnisque clamare vocibus; et sese ætate, scientia, et postremo moribus et vita tantis mysteriis imparem cœpit affirmare; nec ullatenus pati, in suæ salutis periculum, sua vilitate officia veneranda fœdari. Quam utique de se sententiam, profundissima humilitate conceptam, usque ad finem non exuit: semper enim, in quantiscumque sanctitatis et bonorum profectibus operum, inutilem se servum et Pontificatus administratione indignum protestari non erubuit; semperque ad deponendum, sicut ex consequentibus liquebit, paratus fuit. Vir autem profundi consilii, qui prædictis eum concesserat Clericis; etsi gaudebat, quod in hac ætate et habitu (erat enim habitu secularis, et annorum ferme viginti septem) honores non modo non appeteret indebitos, sed et repudiaret oblatos; cœpit tamen, rationabili qua pollebat facundia, ejus erigere trepidationem, solari verecundiam, frangere pertinaciam; asserens, in talibus vel subeundis vel portandis oneribus, non de sua quemquam virtute, sed de Dei potius debere benignitate præsumere; a quo deberet sperare bonum quod deerat; et ad quem referre quidquid acceperat. Hujus itaque et ceterorum, qui aderant, virorum gravium consolationibus fractus atque hortatibus, tandem aliquando cessit electioni.

Petitus in Episcopum

pro humilitate diu refugit.

tandem persuasus admittit:

6 Præerat autem eo tempore Viennensi Ecclesiæ Archiepiscopus, *b* Garmundus nomine, quem propter simoniam, cujus sustinebat infamiam, sibi manus imponere non admisit. Cunctis itaque, præter Episcopi, a non sine reverentia memorando Legato sumptis Ordinibus, eodem comitante profectus est, ut a Sedis Apostolicæ summo consecraretur Antistite. Ubi dum, consecrationis statutum opperiens diem, commoraretur; in ipsis quodammodo divinæ servitutis initiis, et in primis sacræ militiæ tirociniis, gravissimam hostis antiqui impugnationem, rudis et talium inexpertus, incurrit: quæ sanctam ipsius animam, usque ad illam ægritudinem, qua et decubuit moriturus, die noctuque, nunc acrius, nunc mitius, non destitit excruciare. Quia enim sanctæ conversationis et illustrium operum insignibus meritis, magnam in populo Dei famam, magnam fuerat habiturus et gloriam; ne forsitan extolleretur, Angelum satanæ, sicut et beatus Apostolus, qui se colaphizaret, accepit. Sic etiam apud Prophetam Zachariam, Jesu sacerdoti magno, veri Salvatoris mysterium præferenti, Satan stabat a dextris, ut adversaretur ei. Nec hoc mirandum; cum conditorem et rectorem omnium Deum, humana carne vestitum, impiis ausibus tentare præsumpserit; et postremo, ostensis totius mundi regnis cum sua gloria, Hæc, inquiens, omnia tibi dabo, si prostratus adoraveris me, idololatriæ etiam scelus persuadere conatus fuerit. Sicut ergo ipsi Domino incredibili præsumptione idololatriam, sic et ejus servo suggerebat viperea machinatione blasphemiam: scilicet ut de Deo, vel de his quæ ad Deum pertinent, aliquid cogitaret indignum. Sed sicut a Domino, sic, eodem juvante, ab ejus servo victus et confusus abscessit.

promotus ad Sacerdotium adit Summum Pontificem:

AUCTORE GUIGONE

infestatur tentatione blasphemiæ,

2 Cor. 12, 7

Zach. 3, 5

Math. 4, 9

7 Cum igitur impugnationem, ut diximus, insuspicabilem sensisset hostis antiqui; reputans ne forte indignatus adversum se fuisset Dominus, quod eligentibus se cesserat vel invitus; electioni in se factæ abrenuntiare modis omnibus deliberavit, et sacras administrationes, quibus indies se magis ac magis deputabat indignum, nullo pacto contingere. Quam deliberationem, ut putabat, saluberrimam, simul cum ipsa tentatione, ab imo corde lacrymis profusis atque suspiriis, ei, qui se duxerat, festinavit ostendere. At ille defectu ejus, et nimio (quamquam a religione profecto) timore, ex parte interim rationabili responsione sedato, ad memoratum Papam pergere, et quidquid ejus angebat animum (utpote Christi Vicario) totum revelare suasit. Quod cum humiliter devoteque fecisset, tanta consolationis ab ejus ore sagina perfusus est, tantumque erga se dilectionis expertus affectum; ut de hac ipsa, quæ in desperationem eum pene compulerat, tentatione gaudere, et felicioris insuper spei materiam sumere cogeretur. Docuit enim beatus Papa, utpote in rebus his nec rudis nec inexpertus, arguere Dominum et castigare quos diligit, et omnem filium flagellare quem recipit: et ideo quanto durius cordi ejus imposuerat flagellum, tanto evidentius paternæ in eum dedisse dilectionis indicium. Præsensisse etiam jam jamque diabolum, quanta per eum ipse damna passurus, quanta Dei populus virtutis foret incrementa sumpturus: et idcirco omnes inveteratæ malignitatis insumere conatus, ut a sacris eum quoquo modo deterrere possit officiis; permittente Deo, ad ipsius quidem ignominiam et pœnam, ad hujus autem coronam et gloriam.

quam indicans summo Pontifici liberatur,

8 Hujusmodi sermonibus, et veritate plenis et auctoritate roboratis, non quidem tentatione penitus extincta, sed tamen consolatione suscepta, animæquior effectus, consecrationem ab eodem post modicum suscepit Episcopalem. Tantus autem et in ipsa consecratione, et toto illo quo ibidem demoratus est tempore, illius viri tanti amor in eum ostensus est: ut patenter ostenderetur, divinæ in eo gratiæ magnum aliquod præsensisse præsagium. Sed et comitissa *c* Mathildis, habitus quidem fœminei sed animi per cuncta virilis, quæ rerum humanarum tumultus atque pericula, instar prophetissæ Deboræ, prudenter sedare et fortiter noverat tolerare; in suo Deum venerans famulo, diei consecrationis ejus necessaria cuncta subministravit; pastoralem, quo diu usus est, baculum dedit; additis Psalmorum secundum B. Augustinum

et ab eo consecratur Episcopus

necessaria procurante Comitissa Mathilde.

AUCTORE GUIGONE CARTHUS.

A gustinum explanationibus, cum B. Ambrosii volumine, cujus est titulus, De officiis : totoque quo deinceps tempore vixit, tamquam verum Dei famulum sincera devotione specialiter honoravit et coluit, sitiens ejus instanter et consiliis instrui et oratione defendi.

Depravatos mores in diœcesi repertos,

9 His ita non solum prospere sed et religiose peractis, ad susceptam reversus Ecclesiam, invenit Clerum et populum, in divinis nimis rudem et incompositum et sanctarum observationum in tantum inscium, ut non solum gradus inferioris Clerici, sed et Sacerdotes uxores ducerent, nuptias publice celebrarent, emere ac vendere sancta non hæsitarent ecclesias, oblationes, decimas et cœmeteria laici, et eorum ditioni Sacerdotes subditi possiderent; usurarii sive fœneratores injusta ex alienis damnis lucra coacervarent, nec ob hoc tamen minus eorum aliqui vel ecclesias intrarent, vel mysteria sacrosancta perciperent : adeo erant omnes disciplinæ totius expertes. Porro substantia domus episcopalis, dissipantibus non tam Episcopis quam tyrannis qui præcesserant, pene fuerat tota consumpta : unde multas ibidem etiam necessarii victus inopias per plures pertulit annos; eo quod nec illicitis contractibus (sicut B pluribus mos est) suas indigentias supplere volebat; et mutuare, unde redderet non habere se cogitans, minime præsumebat. Verum tot et tanta suscepti populi vitia vel peccata, quanta vigilantia quibusve prædicationis et disciplinæ flagellis persecutus fuerit; quos ibidem labores, quos discursus, quasve solicitudines insumpserit; quæ jejunia, quas vigilias, quas psalmodias, quos gemitus, quas preces, quosque lacrymarum imbres, ad propitiandum pro eis Dominum, paterna pro eis compassione profuderit, non est nostræ facultatis evolvere. Sed nec, quis ex tantis laboribus provenerit fructus, nostris exponi verbis aut potest aut opus est; cum rerum in melius manifesta mutatio idipsum cernentium evidenter ingerat oculis.

magno labore emendat.

ANNOTATA.

a *Anno* 1080, *in quo, deposito Achardo,* Gibilinus *factus est Arelatensis Archiepiscopus.*

b Guarmandus *alius, sedit ab anno* 1077 *ad* 1083.

c *Acta collegit et edidit Italice Franciscus Maria Florentinius. Plurima de ea dicuntur in Vita S. Anselmi Ep. Lucensis, a nobis edita ad diem* 18 *Martii, potissimum cap.* 2.

C

CAPUT III.

Monachatus Cluniacensis per annum. Frequens in Carthusia cum S. Brunone et aliis conversatio. Inter afflictiones donum lacrymarum.

a Fit monachus Cluniacensis :

Ipse vero interim, pennatorum in Ezechiele animalium, coram sua semper facie gradientium, sedulus imitator, sese ante se ponere, et sua vel pericula vel profectus subtili examinatione discutere non cessabat. Contemplans itaque suam vel ætatem, vel morum imperfectionem (in quam præcipue usque ad mortem mentis oculos intentos et ipse habuit et alios habere persuasit) et suscepti pondus officii, necdum duobus post consecrationem expletis annis, contemptis omnibus, *a* Casæ Dei ordinis Cluniacensis, factus est monachus*: ibi quippe majus tunc paupertatis et humilitatis studium visebatur. Ubi Sanctorum, quorum ibidem aderat copia, virorum succensus exemplis; eosque suis, quamquam novitius, non minus ipse succendens, annum fecit; cum ceteris bonis, tum præcipue humilitate (cujus præ cunctis virtutibus sectator extitit indefessus) cunctis amabilis. Ita namque sese gerebat, ut cunctorum imitatione pariter et veneratione dignus existeret. Post D hoc cogente, qui se sacraverat, memorato Sedis Apostolicæ Præsule Gregorio septimo, ad Episcopatum a monasterio, quo fervens intraverat, ferventior est reversus; ex unius anni studiis tanta virtutis incrementa reportans, quanta de diuturnæ vitæ laboribus vix assolent multi : pro claustro circumspectionem habens pervigilem, qua non tantum sui sensus corporis, sed et cogitationes comprimeret cordis : pro Abbate justitiam, a cujus mandatis nec prosperis unquam potuit nec adversis abduci : pro congregatione autem religiosos (quibus, propter illud, cum sancto sanctus eris et cum viro innocente innocens eris, carere numquam voluit) socios imo totam universaliter Ecclesiam, quam tam sinceræ dilectionis complectebatur affectu, ut ejus nec adversa nec prospera inconcussis posset tolerare visceribus. Nam juxta illud Apostoli, Quis infirmatur, et ego non infirmor? quis scandalizatur, et ego non uror? semper Ecclesiæ et lætabatur prosperis et torquebatur adversis.

cogente S. Gregorio VII redit ad Episcopatum :

2 Reg. 22, 26

2 Cor. 11, 29

11 In his agebat, et ecce tribus necdum in Episcopatu, post monasterii reditum, completis annis, adest Magister *b* Bruno; vir religione scientiaque famosus, honestatis et gravitatis ac totius maturitatis quasi quoddam simulacrum. Habebat autem socios E Magistrum Landuinum (qui post eum Carthusiæ Prior extitit) duos Stephanos, Burgensem et Diensem, (hi *c* S. Rufi Canonici fuerant, sed desiderio vitæ solitariæ ei, Abbate favente, sese conjunxerant) Hugonem etiam, quem cognominabant Capellanum, eo quod solus ex eis Sacerdotis fungeretur officio; duos laicos, quos appellamus Conversos, Andream et Guarinum. Quærebant autem locum eremiticæ vitæ congruum, necdumque repererant. Hac ergo spe, simul et suavi sanctæ conversationis ejus odore trahente, ad virum sanctum venerunt. Quos ille non solum gratanter sed et reverenter suscepit, tractavit, et voti compotes fecit. Ipso namque consulente, juvante, comitante, Carthusiæ solitudinem intraverunt atque extruxerunt. Viderat autem circa id tempus per somnium in eadem solitudine Deum, suæ dignationi habitaculum construentem; stellas etiam septem, ducatum sibi præstantes itineris. Erant vero et hi septem. Quapropter non istorum tantum, sed et qui successerunt eis, consilia libenter amplexus est, et usque ad mortem Carthusiæ habitatores consiliis fovit semper et beneficiis.

b

S. Brunonem cum sociis Benigne excipit :

c

juvat in condenda Carthusia :

12 Licet vero et prius divini amoris totus arderet incendiis; non aliter tamen ad disciplinæ cœlestis exercitia eorum exemplis et familiaritate inferbuit; F quam si flammanti quis faci plures circumponat alias ardentes. Erat cum eis, non ut Dominus aut Episcopus, sed ut socius et frater humillimus, et ad cunctorum, quantum in ipso erat, obsequia paratissimus; adeo ut vir venerabilis Guilhelmus, Prior tunc S. Laurentii, postea *d* S. Theofredi Abbas, Magistro Brunoni etiam ipse religiosa devotione non mediocriter alligatus, B. Hugonis contubernalis (bini quippe tunc per singulas inhabitabant cellas apud Magistrum Brunonem) non leviter conquereretur, quod pene omnia, ad humilitatem spectantia, intra cellam sibi præriperet officia; et Episcopus non secum, saltem ut socius, sed potius conversaretur ut famulus : non licere sibi tristis asserens ex servilibus operibus quidquam attingere, quæ juxta morem debebant per vices efficere, eo sibi cuncta præripiente. In tantum autem eremum devotus incolebat et sedulus, ut eum Magister Bruno nonnumquam exire compelleret, Ite, dicens, ite ad oves vestras; eisque, quod debetis, exolvite. Eo tempore, magnæ paupertatis et humilitatis ardore succensus, voluit equitaturas suas cunctas

cum iis vivit humillime :

d

a S. Brunone ad Episcopatum remittitur :

A tas vendere, et diviso pauperibus pretio, propriis pedibus in prædicatione discurrere. Sed homo profundi cordis, Magister Bruno scilicet, cujus consiliis non aliter quam præceptis obtemperabat Abbatis, non consensit; timens ne apud se forsan extolleretur, aut a ceteris de singularitate judicaretur Episcopis; aut (quod dubium non erat) idipsum propter asperitatem et inæqualitatem itinerum consummare non posset.

inter graves capitis et stomachi dolores et tentationes,

13 Factum est autem, ut, dum contemptis carnalibus, spiritualia zelo ferventiore sectaretur, præ nimiis vigiliis, jejuniis et lectionibus, orationibus et meditationibus, et reliquis sacris exercitationibus, capitis et stomachi gravissimam decideret in ægritudinem, cujus molestiis et cruciatibus, omni fide frequentioribus et acrioribus, per quadraginta ad minus annos, quoad vixit, nequaquam caruit: atque ita ad illum, cujus supra meminimus, satanæ angelum, quo multiplicius colaphizatus minus extolleretur, alter est additus. Quantum autem his duabus

consolationibus divinis recreatur.

afflictionibus, tentatione videlicet et ægritudine, tamquam aurum in fornace, decoctus atque purgatus, in spiritualem erga Deum devotionem, et in omnium afflictorum veram compassionem excreverit:

B nec ipse adhuc vivens ad plenum, si vellet etiam, posset exponere. Quo enim per hæc magis affligebatur, eo vehementius spretis, quæ mundi sunt, in Deum, refugium verum et unicum, totus efferebatur, voluptatem inde, sicut aiebat, tanto pleniorem hauriens atque suaviorem, quanto fuerat angustiam passus acerbiorem, juxta illud Psalmi, Secundum mul-

Ps. 93, 19

titudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ lætificaverunt animam meam. Hujusmodi *e* alteritatum in eo ad finem usque non cessavere vicissitudines: nunc enim in superna totis viribus spiritalibus erectis oculis, gustando et videndo quoniam suavis est Dominus, ineffabilibus recreabatur gaudiis; nunc infirmitatis humanæ pondere relapsus ad solita, prioribus non vacabat angustiis. Utrobi-

Gratia lacrymarum donatur:

que lacrymæ: ibi pro gaudio, hic pro tædio. Quid plura? Factæ sibi fuerant lacrymæ suæ panes die ac nocte: non has illi prospera, non has siccabant adversa: vix legere, vix psallere, vix sine his divina meditari. Adeo namqua harum in eo excreverat gratia, ut frequenter nec edenti, nisi frænatæ, deessent: multoties enim per has sibi et sociis convivium, maxime aliquot ante finem annos, vel impediebatur, vel fuscabatur.

14 Habebat quippe lectorem, a quo sanctos codi-

etiam cum ad mensam audiret legi sacros codices,

C ces, quorum non paucos scribi fecerat, et alibi et præcipue sibi ad mensam legi faciebat, ut duplicatis deliciis sese suosque saginaret. Cumque lectori de divinis vel severitatibus vel miserationibus aliquid occurrisset insigne, idipsum bis aut ter dicere compellebat: nec mora, spiritali per Scripturam voluptate gustata, concussis ab imo visceribus, tantis lacrymarum infundebatur irriguis, ut voluptatem ventris et gutturis, et sibi funditus tolleret, et in sociis temperaret. Edocti itaque per experientiam comites, cum tales motus cernerent imminere, innuebant lectori cedere, et aliquantisper a legendo cessare, ut taliter molestiam hanc possent ad tempus declinare.

aut confitentium peccata audiret.

Hanc autem divini muneris gratiam peccatores, ob confessionem ad eum venientes, vel maxime sentiebant: clementer enim hos humiliterque suscipiens, patientissime audiebat; aliquando flens ipse cum flentibus, aliquando vero ad lacrymas suis eos excitans fletibus: quod uno liquebit sufficienter exemplo. Vir Deo carus *f* Gauterius, cognomento Calnesius, qui apud nos in monachatu diu laudabiliter vixit et obiit, solebat referre; quod cum in seculo positus, suas ei confiteretur offensas (erat enim in Ecclesia Gratianopolitana litteris et honore præclarus) incubuerit

D ipse super caput ejus, et tantam vertici lacrymarum infuderit copiam, ut madefactis capillis, deorsum etiam rivuli per confitentis ora defluerent. Porro mulierum confessiones non minus caute, quam benigne suscipiebat: non enim in angulis, aut obscuris aut secretis locis eas audire solitus erat; sed potius ubi a pluribus conspici posset: et aurem quidem satis familiariter applicabat, oculorum autem in alteram partem vertebat adspectum; auditum solum, propter insidias diaboli, hujusmodi negotiis asserens applicandum.

AUCTORE GUIGONE CARTHUS.

ANNOTATA.

a Casa-Dei *monasterium in Arvernia, fundatum a S. Roberto primo ibidem Abbate, mortuo anno* 1058 *die* 24 *Aprilis, ad cujus Acta plura de illo monasterio dicentur. Wion perperam S. Hugonem appellat* Abbatem Caslesiensem.

b *Hæc latius referuntur in Vita S. Brunonis, ad* 6 *Octobris, hinc ob sinceritatem et antiquitatem illustranda. Libro* 1 *Speculi MS. Carthusiæ cap.* 5. *dicitur* S. Hugo credi socius in scholis fuisse Magistris Brunonis.

E

c *Erat tum hoc* S. Rufi monasterium *ad muros urbis Avenionensis, sed postea ab Albigensibus vastatum, dein Valentiam translatum est.*

d *Monasterium S. Theofredi, a* S. Calminio, *Duce Arvernorum extructum, sex leucis distat Podio, in cujus est diœcesi. Coluntur S. Calminius* 19 *Augusti, et S. Theofredus* 18 *Aug.*

e Alteritas, *vicissitudo. S. Augustinus de Musica lib.* 6. Cum adhibentur ea, quæ nonnulla, ut ita dicam, alteritate corpus afficiunt.

f *Aliis* Galterius *et* Gualterius.

CAPUT IV.
Oculorum et aliorum sensuum ac linguæ Sancta custodia.

Oculorum custos diligens non aspexit vultus fœminarum.

Prædictam suorum oculorum custodiam incredibili semper et ubique circumspectione servabat; ita ut, cum potentes ac nobiles mulieres (juxta illud Apostoli, Cui honorem,) ad colloquium honorifice hilariterque frequenter susciperet; multa coram se diuque tractantium facies penitus non videret. Dicebat enim, cogitationes illicitas difficillime posse vitari, nisi quis corporis sensus vigilantia multa compresserit: intrare autem, secundum Prophetam, mortem per has quasi fenestras, et ingredi domos nostras. De qua etiam cohibentia sensuum dum vice quadam cum religiosis quibusdam colloqueretur (inter quos erat vir litteris et puritate conspicuus, Dominus scilicet Airaldus, Archipresbyter tunc ipsius, nunc Mauriennensis Episcopus) respondit idem vir Domini Airaldus, passim se mulieres adspicere, nec earum sibi nocere contuitum; est enim castissimus: ad quod ille, non a mulierum tantum, sed a virorum quoque vultibus religiosæ mentis avertendum respondit intuitum; asserens (quod experientia sua potest quisque conjicere) per communionem humanæ mutabilitatis atque compassionem fieri, ut affectiones conspecti frequenter ad conspicientem inæstimabili velocitate pertranseant, et, verbi gratia, de irato iratus, et de tristi tristis, et de lasciviente fiat lasciviens: quas passiones satis esse habere quemquam proprias, non in se transcribere taliter alienas: nullius se totius Episcopatus sui mulieris, præter unius, ita faciem adspexisse, ut ex consideratione vultus, si occurreret, quænam esset posset agnoscere. Quid hac responsione castius? quid circumspectius? quid philosophia vera refertius? Talem utique se mulieribus exhibuisse, cas-

Rom. 13, 7

Jer. 9, 21

F

imo nec virorum:

et unicam solam fœminam de facie noverat,

AUCTORE GUIGONE CARTHUS.

A tissimum : talia in humanis affectionibus advertisse, sapientissimum. Hinc fuit illud, quod cum de matre mea (quæ cum eo, quæ voluit, quamdiu voluit, locuta fuerat) ab eo quæsissem, utrum eam valde senecta fregisset; paululum secum præmeditans, nescio, inquit, utrum sit vetus an non. Hinc et illud, quod muliere quadam, potentia nobilitateque præclara, cujus nomen edicere nolumus, in ejus conspectu, quam morose placuit, multa loquente; cum et ipse, quod libuit, respondisset, illaque discessisset: dicerentque socii ejus, quos prudentes et religiosos semper habere curabat, cur non eam corripuisset, quod se suamque faciem tam facete tamque lascive poliret; respondit ille, non sine horrore quodam et execratione, faciem ejus se penitus non vidisse. Et quid mirum, qoud faciem illius unius non viderat, qui nullam noverat? Ubi nunc Sacerdotum, ubi plurimorum in sacro habitu constitutorum curiosa lascivia, lascivaque curiositas? Attendant hæc et imitentur, si possunt : mirentur et revereantur, si non possunt. Sed et qui sanctitatem sine miraculis nihili ducunt; quæ nos ideo non magni facimus, quoniam ab electis hæc et reprobis haberi communiter scimus, et in majoribus Patriarchis multisque aliis qui Deo valde placuere Sanctis vel nulla vel pauca reperimus : qui B tamen, ut dicere cœperamus, miracula quærunt, etiam atque etiam considerent, utrum mirabilius ab homine, mortali carne circumdato, quidquam debeat exigi ; et utrum cuiquam possit non impossibile videri, per quinquaginta et amplius annos grandem Episcopatum a quolibet homine regi, et præter unius, nullius omnino fœminæ faciem sciri. Et certe erat hæc ipsa parum quidem formosa, sed consilii ejus satis indiga. Et tamen ad ipsius præsentiam, non solum ex suo, sed etiam ex aliis Episcopatibus, seu pro confessione, seu aliis caussis innumeris, tanto devotius frequentiusque veniebant, quanto sanctiorem cognoverant.

idque per annos 50, in toto Episcopatu :

16 Non autem hunc solum, id est, oculorum sensum, sed et ceteros omnes simili diligentia cohibebat. Aures namque et linguam cum a ceteris illicitis, tamen quam maxime ab obtrectationibus frænans, aiebat sufficere unicuique propria peccata; nec esse necesse, ut alienis, suam vel audiendo conscientiam, vel loquendo contaminet linguam. Rumores nec interrogabat, nec facile referebat. Veracem autem eum fuisse in suis sermonibus, quo certius, quam inimici testimonio probare poterimus? *a* Guigo Comes, ad ea quæ mundi sunt, homo satis idoneus, circa eumdem etiam Dei famulum tranquillitatis C tempore valde devotus, invictissime pro justitia resistenti, molestias non parvas nec paucas intulit : bis namque, ut multa taceamus, ab eo pro suis est excommunicatus excessibus, bis eum Episcopalibus expulit domibus. Itaque cum grande placitum inter eos haberetur, in præsentia *b* Guidonis Viennensis Archiepiscopi, qui postea Papa Calixtus effectus est, et vir Dei, juxta illud quod scriptum est, Justus quasi leo confidens absque terrore erit, justitiam adversus Comitem aperta contradictione defenderet; indignatus ille atque iracundiæ facibus inflammatus, paratusque, sicut apparuit, quidquid potuisset objicere, quasi pro gravi crimine intulit, dicens : Audivi aliquando a vobis ego, quod verum non erat dici. Ad hæc Sanctus Episcopus, coram cunctis qui aderant (aderant autem diversi ordinis non pauci) interrogavit, utrum se scientem audisset mentitum. Tunc ille, quamquam iratus quamquam furore repletus, veritatis tamen pondere pressus : eum se respondit scienter nullatenus audisse mentitum. De veriloquio igitur ipsius hoc unum hostis et irati sufficiat testimonium.

aures et linguam arcte frænat veritatis studiosissimus

Prov. 28, 1

17 Et quamquam digressionis forsitan arguamur, quia tamen per Comitem beati viri patuit veritas, per eumdem monstretur consequenter etiam caritas. Infestissimus, ut dictum est, erat ei adeo ut D non in suis domibus, sed aut nobiscum, aut Lugduni demoraretur : ejus quippe civitatis Ecclesia magnam illi reverentiam, magnumque in suis tribulationibus præsidium semper exhibuit, ejusque consiliis in gravioribus uti negotiis pergratum habuit. Cum ergo die quadam de Comite pariter loqueremur, ait ipse bonam se de salute illius spem gerere; nec assecuturum Dei misericordiam desperare, quia numquam delectabilius aut ferventius quam pro eo solitus fuisset orare. Miranda caritas, sed et stupenda non minus humilitas : quid enim caritate plenius quidve apud homines singularius, quam orare non segnius pro persequente, quam obsequente? Quid autem humilius, quam hanc ipsam devotionem non ad sua, sed ad ipsius referre merita; non quæ jam esse sciret, sed quæ futura speraret? Quia igitur certum est ab eo mandatum esse impletum, quo dicitur, Diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos, et orate pro persequentibus et calumniantibus vos; dubitari non licet, assecutum etiam mercedem quæ sequitur; ut sitis filii Patris vestri, qui in cœlis est, qui solem suum oriri facit super E bonos et malos, et pluit super justos et injustos. Qua profecto mercede nihil beatius, ut et præcepto nullum sublimius. Accedant itaque, qui cordis non carent oculis, ut videant cujus sit meriti, qui talis executor præcepti, tanti compos est præmii.

Orat ferventer pro infestissimo persecutore.

Matth. 5, 44

18 De tactu vero vel odoratu, superflue facimus mentionem : quorum alterum, id est, odoratum ad hoc solum curabat, ut putores propter passiones cerebri non admitteret; alteri vero, id est tactui, et antequam ordinaretur, in totum valefecerat. Nec ideo se suosque sensus ab intuitu fœminarum tam disciplinate frænabat, quod circa libidinis vitium se sentiret infirmum (quippe quem et præfatæ tentationis atque infirmitatis angustiæ, et ecclesiasticæ dispensationis multiplices curæ, et maxime assiduum legendi, psallendi orandi, meditandi, speculandique divina studium, ad hujusmodi delectationes pene fecerant insensibilem) sed ut sui habitus et officii, qualem decebat, maturitatem severitatemque servaret; et contra inveterati hostis insidias, circumspectionis infirmioribus, quæ sequerentur, exempla monstraret; docens, non debere quemquam de quantalibet puritate vel firmitate præsumere, cum et homo, testante Job, in eodem statu non perseveret; et adversarius rugiendo sicut leo circumiens, quærat sine cessatione quem devoret : David et Salonem F præ oculis ponendos, quorum, quia se circa mulieres exhibuere licentius, alter ex summa innocentia in adulterium decidit et homicidium; alter de sapientia, qua mortales cunctos excesserat, in servitutem usque desipuit idolorum. Desideria porro ventris, et gutturis vir beatus instantia quanta represserit, res ipsa, tacentibus nobis, certioribus probat indiciis. Capitis namque dolores et stomachi, his maxime creati studiis, satis et super satis cum ab hujuscemodi monstrant abstinuisse deliciis.

in odoratu et tactu recte ordinando accuratus :

Job. 14, 2

non deditus ventri aut gutturi.

ANNOTATA.

a *Floruerunt isto tempore* Guigo Crassus, *Filius Guigonis veteris, qui et Comes Albonensis, et* Guigo Comes Forestensis, *de quibus agit Nicolaus Choirerius lib.* II. *Delphinatus pag.* 797 *at quisnam hic ἀντονομαστικῶς Guigo Comes appelletur, dijudicent alii.*

b *Guido, e nobilissima Comitum Burgundiæ familia, creatus Archiepiscopus anno* 1083, *dein Legatus Apostolicus, Papa electus est an.* 1119, et Callistus II *dictus mortuus an.* 1124.

CAPUT V.

A

CAPUT V.

Eleemosynæ factæ : munera spreta : dissidia sublata. Conciones. Auctoritas summorum Pontificum defensa.

Largus in eleemosynis dandis Eleemosynæ sane fuit et per se diligens exsecutor, et in aliis etiam fervidus exhortator : exceptis enim domus suæ dumtaxat necessitatibus, cuncta pene, quæ consequi poterat, non in thesauros congerebat, posterorum vel dissipanda litibus, vel consumenda luxibus; sed sciens illud Apostoli, Hilarem datorem diligit Deus, distribuit lætus egentibus. (2 Cor. 9, 7) Denique annulos aureos et gemmatos, calicem etiam similiter aureum vendidit, tempore magnæ famis, horreis defectum minantibus; et alendis impendit pauperibus. Adjuvabant etiam non minime hanc in eo gratiam potentes et nobiles; qui sanctæ conversationis ejus, longe lateque salubriter suaviterque fragrantis, odore percepto, de remotis etiam regionibus, quamvis eum non vidissent, ob divinam tamen reverentiam beneficia multa mittebant. *non admittit histriones, clientes, equites.* Procul non a mensa tantum ejus, sed a totis etiam atriis, histriones tamquam vasa perditionis et organa falsitatis : procul militares B clientes, tamquam rapinarum et cædium et totius instrumenta crudelitatis : procul etiam equites, nisi rari et ipsi raro, respectuque quam maxime *a* specialis utilitatis. Non enim æquum putabat, ecclesiarum bona, quæ patrimonia sunt æstimanda pauperum, in aliorum expendi, præsertim malorum, usibus hominum : imo magis semetipsum, tamquam ex pauperibus unum, graviter accusabat, quod sibi ac sociis de rebus sibi commissis competentem sumeret copiam, ac non potius sustineret cum pauperibus et ipse pauper inopiam. *suadet aliis eleemosynas :* Eleemosynam igitur, ut diximus, libenter faciebat; sedule suadebat; pro satisfactione etiam pœnitentibus injungebat. Hæc namque tria præcipue culpas suas emendare cupientibus sectanda præcipiebat, orationem, jejunium et eleemosynam; non humanam in hoc temeritatem, sed Evangelicam sequens auctoritatem. (Mar 92, 8) Dicit enim Dominus, pessimum dæmoniorum genus ejici non posse, nisi in oratione et jejunio. Alibi quoque Pharisæis loquens, Date, inquit, eleemosynam, et ecce omnia munda sunt vobis. (Luc 11, 1)

20 Verum si scribere velimus, quanta moderatione hæc ipsa pro personis, viribus, affectibus et facultatibus dispensare solitus erat; quamque sapienter et sobrie res suas in suorum et suos spiritales et corporales usus, nec non et pauperum solatia distri- C buerit; erit quidem non solum sanctitatis ejus, sed et solertiæ documentum evidentissimum; sed lectoris debemus vitare fastidium. Illud sane quo pacto præterire possumus quin vel breviter attingamus, quod cum frequentissime suorum et alienorum caussas mundanas et ecclesiasticas audiret, ventilaret, termi- *Munera respuit :* naret; cumque in subditis sibi Clericis per tam prolixum vitæ spatium toties consecrationes, degradationes, reconciliationes, pro personarum et ecclesiarum competentibus caussis et necessitatibus, celebraret; manus suas tamen ab omni, secundum Propheticum præconium, excussit munere. (Isa. 33, 15) Eo judice, nulli unquam, personæ dignitas; nulli, pecuniæ profuit quantitas : nullum paupertas, nullum quantacumque officiorum sive natalium reum fecit extremitas : non mitiorem amicus, non duriorem expertus est inimicus : non deargentatam convictis vel confitentibus imposuit pœnitentiam; non lucrosam in placitis de- *incorruptus in judiciis,* fendit ediditve sententiam : non considerabat personam pauperis, non honorabat vultum potentis : quod beati viri eo præclarius illustrat meritum, quo rarius vel in præsentibus vel in præteritis habet exemplum. Quanta nobis hoc loco, si laudare comparatione malorum bona velimus, offertur materia in præsen- D *AUCTORE GUIGONE CARTHUS.* tium temporum fæces invehendi; in quibus cum dedecore atque eversione honestatis et æquitatis pecunia templa penetrat, altaria maculat, sacerdotia venumdat, innocentiam exterminat, omnia divina profanaque contaminat? Exæcant nunc munera oculos sapientum, et subvertunt verba justorum : omnes diligunt munera, sequuntur retributiones : a minimo usque ad maximum omnes avaritiæ student, a Propheta usque ad Sacerdotem cuncti faciunt dolum : non deficit de plateis nostris usura et dolus : postremo in capite omnium avaritia, et pecuniæ obediunt omnia. Sed hæc hactenus : non enim ista suscepimus.

21 Ad Dei igitur hominem verba vertamus, qui temporalium negotiorum litigiosas caussas æternorum amore non amare, sed tolerare, magistra pietate, didicerat. Dicebat enim omni febre molestiora sibi placita, modisque omnibus his abrenuntiaturum, si non in hoc Deum se sciret offensurum. Intererat autem illis tantummodo pacis obtentu, maxime pauperum atque ecclesiarum : his etenim noverat gravius motus nocere guerrarum. Ubi vero inexorabilia in aliquibus odia et inexpiabiles repererat iras, tunc E *dissidentes cum caritate et humilitate conciliat.* demum fortissime, de Dei fisus auxilio, totusque in caritatis atque humilitatis solutus affectum, instantissime ac devotissime, offensis, pro his qui offenderant, supplicabat. O quoties salutis humanæ quasi cæcatus desiderio, in cœnosa se pro talibus caussis loca projecit! quoties ad pedes contemptibilium etiam personarum diu prostratus jacuit! Nec facile, imo pene numquam frustrabatur optatis : nam et siqui negassent; non solum gratis, sed et cum satisfactione pœnitentes, offerebant postea non roganti, quod negaverant supplicanti. Tantam quippe omne genus hominum ei reverentiam deferebat, ut Deum graviter offendisse se crederet, quisquis ei postulata negasset.

22 Fuit etiam prædicator egregius : erat quippe non mediocriter litteratus. Sed et ingenio et memoria bene præditus erat, inquantum molestia capitis non obtundebat : nam et litteras suas ipse dictabat, eas præsertim quarum ei cura propensior erat. Ideo autem prædicans facilius suadebat, quia quod verbis *Quæ verbis docet, re ipse facit :* dicebat, operibus ostendebat. Ut enim commissam efficacius instrueret plebem, faciendo præveniebat (Act, 1, 1) sermonem : sicut et de Domino scriptum est, quia cœpit Jesus facere et docere. Instruebat igitur ad confessionem, excitabat ad pœnitentiam, promptam ad ignoscendum divinam monstrando clementiam : nec quærebat in quo a litteratis quasi sapiens lau- F daretur, sed quod ab auditoribus et melius intelligeretur et utilius retineretur. Denique in tantum auditores ejus interdum prædicatione ejus movebantur, ut capitalia etiam aliqui crimina, Deum magis verentes quam homines, publice faterentur : quod sequens declarabit exemplum. Apud *b* Vinnaicum *b* castrum, populo multo, ad dedicationem ecclesiæ *et in concione ad lacrymas* congregato, verbum fecit quo in multas lacrymas audientium corda resolvit. Ibi mulieres duæ, quæ (sicut apparuit) ejus verba profundius aure cordis imbiberant, audientibus pluribus scelera confessæ sunt, quæ commiserant : et posterior quidem quid dixerit, non satis habemus compertum; prior autem suum se prodidit occidisse maritum. Cumque vir Dei *et publicam peccatorum confessionem movet :* necis exquireret modum, retulit in escam illi se dedisse venenum : post quæ jussit præsentes abscedere, ut ei ceteri, quod volebant, liberius possent ostendere. Tanta vero ad confitendum fuit reliquæ plebis instantia, ut ne dimidiam quidem partem ejus, in tali opere valde licet devota, auscultare quiverit tolerantia. Hoc a viro ætate et sanctitate reverendo Wilhelmo, S. Theofredi nunc Abbate tunc monacho, nos

A nos audivimus, qui beati viri per annos plusquam viginti comes extitit individuus.

AUCTORE GUIGONE CARTHUS.

excellit in omni virtutum genere.

23 Sed quando nos omnia bona ejus, vel breviter tangendo, memoriæ mandare poterimus? Congesserat namque in illum unum divina gratia virtutum ornamenta plurima, quæ dispertita per singulos, plurimos illustres sufficienter facere possent atque conspicuos. Si enim laudatur castitas, quis illo mundior? si sermonis veritas, quis in loquendo cautior? si Dei caritas, quis ferventior? si proximi, quis benignior? si humilitas, quis dejectior? si eleemosyna, quis largior? si oratio, quis devotior? si lacrymarum gratia, in quo effusior? si contemplatio, in quo sublimior? si tolerantia, quis in tribulatione fortior? si justitia, quis districtior? si prudentia, quis circumspectior? si temperantia, quis moderatior? Verum cum talis esset ac tantus, ipse tamen, juxta

Luc. 17, 10

illud Evangelii, Cum feceritis omnia, dicite, Servi inutiles sumus; se infructuosum, se semper accusare non cessabat inutilem, qui Episcopi locum occuparet, Episcopi honorificentiam susciperet, Episcopalia bona consumeret, Episcopi vero nec merita, nec fructus haberet. Et certe præsto erant, quæ possent menti ejus non modo solamen afferre,

et se inutilem servum æstimat :

B sed et in superbiam, nisi tam solida esset, extollere. Ut enim taceamus, quæ Clero pariter et plebi per eum bona provenerant, eremus Carthusiæ, Calesiensis Abbatia, Excubiarum eremus, Regularium Canonicorum apud Miserenum et apud S. Georgium domus, ipso adnitente cœperant, ipso spiritaliter et corporaliter fovente profecerant. Sed ipse imperfectionem suam, qua nec Apostolus carebat, dicens,

juvat in monasteriis construendis,

Phil. 3, 12

Non quod jam acceperim aut perfectus sim, tantummodo cogitans; et cum Psalmista dicente. Ut sciam,

Ps. 38, 5

quid desit mihi; non quid sibi virtutis adesset, sed quid deesset subtili admodum discussione considerans, Episcopalem sarcinam modis omnibus exuere desiderabat: qua sententia vel desiderio, sicut in principio diximus, ab initio suæ promotionis ad mortem usque non caruit.

24 Hac igitur voluntate indies augmenta sumente, Romam legatos et litteras in hoc ipsum ad venerandæ memoriæ Papam misit *c* Honorium. Sed cum legati postulata non impetrassent, imo magis litteras ad eum consolatorias et ad perseverandum exhortatorias accepissent; ipsemet quamvis morbis ac senectute gravatus, spe tamen in posterum quiescendi roboratus, eumdem Romanum Pontificem adire curavit; rogans suppliciter et obtestans, dari senectuti suæ licentiam quiescendi, et ecclesiæ Gra-

c

petit a summo Pontifice absolvi ab Episcopi functione.

C tianopolitanæ meliorem in suum locum Pastorem substituendi. Sed nec ipse (quamvis multas, ut putabat, justas et animi et corporis allegaret occasiones) impetrare valuit, ut sibi tantum et Deo vacare permitteretur. Creditum est enim, quod sola auctoritate et sanctæ conversationis exemplo plus posset plebi prodesse subjectæ debilis et ægrotus, quam quivis alius, robustus licet et sanus. Concessis itaque ceteris quæ petebat, honoratusque a Summo Pontifice et consolatus ut potuit, ad propria remeavit; dimittendi tamen Episcopatum olim conceptum non deposuit desiderium.

d

25 Defuncto autem *d* Honorio, cum per tyrannicam et schismaticam rabiem, non suis meritis sed cognatorum et fratrum fultus præsidiis, *e* Petrus Leonis adversus vestram innocentiam, quæ beatæ memoriæ Honorio successerat, emersisset, atque hoc vir Dei certissime comperisset; morbis licet, ut diximus, et ætate consumptus; zelo tamen domus Dei, cujus diligebat decorem, perrexit *f* Anicium, ut eumdem cum aliis Episcopis excommunicaret schismaticum. Quæ profecto excommunicatio, propter auctoritatem tanti viri, contulit multum et profec-

e

Cum aliis excommunicat Petrum Leonis Antipapam,

f

tum Catholicis et detrimentum schismaticis. Et D certe tam idem Petrus, quam pater ejus, sancto viro multas olim venerationes et obsequia præstiterant: sed beatus homo in tali negotio, id est, ubi periclitabatur justitia, nec amicitia flectebatur, nec potentia terrebatur. Nam et ante aliquot annos, cum Henricus Imperator Papam Paschalem, cum Clericis et parte civium, in ecclesia B. Petri nefanda proditione cepisset; et eorum qui secum erant capti, pietate victum, ad illicita pacta coegisset; ipse præ cunctis, ut apud *g* Viennam excommunicaretur, effecit: qua excommunicatione, Ecclesiæ suæ Domino roborante sententiam, tyranni illius in contrarium est mutata prosperitas, et Imperiali dignitate privata posteritas. Declinante igitur persecutiones præfati schismatici Serenitate vestra, et Gallias ingressa; occurrit ei Valentiam B. Hugo, cum lacrymis rogans et obsecrans (quod et pridem ab antecessore vestro petierat) ut scilicet cunctis sarcinis et honoribus ecclesiasticis absolveretur, et utilior in Ecclesia Gratianopolitana Pastor eligeretur: sed nec tunc quidem impetrare potuit, quod tam efficaciter humiliterque petivit.

uti olim Henricum Imperatorem.

g

E

ANNOTATA.

a *Loco* Specialis *in altero nostro MS. legitur* Spiritualis, *quod et margini apud Surium appositum est.*

b Vinnaicum *castrum, vulgo* Vinay *oppidum, sex* M. P. *ab Antoniano cœnobio distans. In altero MS. legitur* Insuaicum : *et Surio adjectum est* Jusnaicum.

c *Successit Calixto* II *Pontifici* Honorius II, *anno* 1124, 14 *Decemb. et obiit mense Februario anni* 1130.

d *Successit jam dictis mense et anno Innocentius* II.

e Petrus Leonis *Romanus, anno* 1120 *creatus Cardinalis, Antipapa dictus* Anacletus II, *de quo egimus* 10 *Febr. in Vita S. Guilielmi eremitæ, occasione Guilielmi ultimi Ducis Aquitaniæ, a S. Bernardo ab hujus schismate ad Innocentii* II *obedientiam reducti.*

f Anicium *seu* Podium B. Mariæ *in Arvernia, ubi Gerardus Ep. Engolismensis depositus est.*

g *Anno* 1112, *Præside Guidone Archiep. Viennen. et valde collaborante S. Godefredo Ep. Ambianensi, qui colitur* 8 *Novemb.*

CAPUT VI.

Morbus, visitantibus monita data. Mors, sepultura.

Ab hoc tempore cœpit indies magis magisque deficere, et morti crebrescentibus molestiis propin- F quare. E duobus namque Satanæ angelis, quos ei ad colaphizandum, ne extolleretur, datos supra retulimus, tentatione videlicet atque infirmitate, alter, id est, tentatio, ita extinctus est, ut nec vestigium ejus ullum relinqueretur; alter vero, hoc est, infirmitas, excrescere quotidianis non cessavit augmentis, donec illo obeunte, ipse quoque pariter finiretur. Sed cum et antea semper verbis et operibus, in ejus beata anima Deum habitare, claruerit; tum præcipue in hac infirmitatis afflictione postrema, quis vel quanti foret meriti, et quam sincero Dominum veneraretur affectu, et quam vera dilectione in tam diuturna vita sua justitiam veritatemque defensasset, latere non potuit. Nam per ejusdem infirmitatis nimiam violentiam, deleta vel perturbata est pene tota memoria, in ea dumtaxat parte, quæ bonis malisque communis est, et bonis ad bonos, malis ad malos indifferenter usus deservit, localium et temporalium rerum continens formas. Ea ergo memoriæ parte obliterata sive confusa, pars illa, quæ veritatis et justitiæ totiusque divini cultus impressa lineis, in hominibus sanctis et Angelis tantum congruit pietatis actibus, non

Tentatione blasphemiæ liberatur,

morbis magis affligitur :

servat solum memoriam rerum spiritualium :

A non solum æque ut prius, verum etiam constantior interdum ferventiorque innotuit : adeo ut Litaniis et Psalmis pectorisque contusionibus, diebus ac noctibus divinæ clementiæ aures interpellando religiosis, qui sibi serviebant, onerosus plerumque fieret Fratribus.

cum Clericis admittit monachos :

27 Aderant namque ad serviendum ei, tam ex sociis propriis, quam ex nostra et Calesiensi, nec non et Excubiensi domibus, octo vel novem, et interdum etiam decem, partim litterati, partim sine litteris, omnes religiosi Fratres; nec ulla prorsus persona secularis ad ipsius admittebatur obsequium : hi vero die noctuque corporalibus ac spiritualibus necessitatibus ejus devotissime serviebant. Erga quos, servitores videlicet suos, quantum in humilitate (quam inter ceteras virtutes præcipue sectatum supra retulimus) profecerat, quamque profunde puri cordis sacris eam impresserat recessibus, manifestis ostendit indiciis. Nam si quid opus habebat, non a quoquam eorum jubendo tamquam dominus, sed rogando; nec humanam, sed divinam potius remunerationem imprecando, suppliciter exposcebat; verbi gratia, Exhibe vel fac mihi hoc aut illud propter Deum, ut Deus hoc tibi retribuat in futuro. Mirabantur autem et vehementer stupebant, quod qui B subjectos omnes, et propriam præsertim familiam, tanta auctoritate tantaque severitate regere consuevit; in ægritudine, quando solent alii, morbi stimulante molestia, ad irarum et indignationum motus esse procliviores, tantam mansuetudinem, tantam induerat humilitatem. Nam etiamsi quis vel modice reprehendisset eum, vel aliquam molestiam in ejus famulatu se pertulisse dixisset, protinus pugnis graviter pectus verberans, se reum clamabat, et virgarum disciplinam imponi sibi devotissime flagitabat. Quod quia cuncti propter multam circa eum reverentiam recusabant, flebat ubertim; confessionemque illam, qua mysteria celebraturus uti fuerat solitus, innumerabiliter repetebat. Psalmos quoque et divinarum Scripturarum sententias, litanias etiam et orationes ecclesiasticas die noctuque incredibili instantia frequentabat, ita ut nocte una (sicut nobis veraci narratione relatum est) Dominicas orationes trecentas expleverit. Cumque a servientibus sibi corriperetur, quod hæc agendo non solum suo fatigationem corpori, sed etiam augmenta præberet infirmitati; respondebat ille, non solum non hinc suis incrementa miseriis, sed insuper magna provenire remedia.

eorumque obsequium propter Deum humiliter expetit :

sæpe veniam exposcit :

continenter orat :

28 Ita quippe his assueverat studiis, et ita dulce- C dinem Divinæ laudis et obsecrationis medullitus imbiberat; ut cum cetera pene omnia per passionem, ut prædiximus, capitis de memoria diffugissent, hæc prorsus de sanctissima ejus mente nulla vel phrenesis vel alterius morbi vi potuerint aboleri. Imo tanto hæc instantius et delectabilius revolvebat, quanto cetera, oblivione quoque juvante, rarius incursabant. Et cum plerumque, hac ipsa oblivione cogente, ubi esset, vel cum quibus esset, nesciret : interrogatus tamen de his quæ ad justitiam religionemque pertinebant, sine cunctatione veracissime sapientissimeque respondebat. Nam cum falsus rumor exisset, quod Comiti *a* Amedeo, qui Comitis Umberti, patris videlicet sui, secutus exemplum, non exiguam beato seni reverentiam exhibebat, filius natus fuisset, quærerentque qui assistebant ei, an eum vellet ipse baptizare; illico non sine aspernatione respondens, Non, inquit, a quo *b* quis baptizetur curandum est; cum baptismus, a quocumque datus, sit semper idem. Item disceptantibus inter se qui aderant, quis successorem ejus, eo ipso petente jam electum, in Sacerdotem consecraret; similiter indignatus respondit, non eligendum intra Ecclesiam Catholicam

solvit etiam quæstiones occurrentes :

a

b

ordinatorem, cum, licet diversis et a diversis datum D Sacerdotium, non possit esse diversum. Indignabatur autem in talibus facilius et vehementius, quia vel dubitare in his, blasphemiam deputabat.

AUCTORE GUIGONE CARTHUS

saluberrima dat monita,

29 Accurrentibus etiam ad visitandum eum Clericis et laicis, satis multum venerabiliter ac devote, pro personis et officiis, monitus saluberrimos infundebat. Inter quos Guigonem Desiderii, unum de majoribus post Comitem, erga se præ multis devotum, cum flexis genibus (ita quippe omnes faciebant) ante lectum ejus benedictionem flagitaret; severa increpatione corripuit, dicens eum, injustas in subditos exactiones faciendo, animæ suæ perpetua tormenta lucrari. Ad quæ ille stupefactus ait, non hæc sibi ab illo, qui jam pene inter mortuos deputari poterat, sed a Deo potius, qui ei revelaverat, dici; asserens gravissimam revera recenter terræ suæ mulctam imposuisse, necdumque accepisse, nec post hæc ejus monita accepturum deinceps esse.

30 Carnotinus etiam Episcopus, Dominus *c* Gaufridus, servo Dei ex quo notus singulariter etiam carus, post visitationem (quam ei tanto gratiorem quanto magis desideratam exhibuerat) Valentiam, ubi tunc eratis, ad vestri præsentiam reversus; cum, quid ex sua vobis parte dici præciperet, quæreret; ait ille, ut pro se vestra benignitas Dei clementiam E exoraret. Sed et hic cum quæreret, quid pro se vellet orari, Ut Deus, inquit, in me mundanum extinguat, et suum accendat amorem. Idipsum religiosos Fratres, qui sedulum sibi exhibebant obsequium, sæpissime precabatur, reum se et indignum divinis beneficiis non sine pectoris contusione contestans. Quadam autem vice quidam ex sociis, tantis ejus fletibus atque suspiriis motus, quasi consolaturus, Quid, inquit, Pater, tantum plangis, cum nec homicidium, nec perjurium, nec aliud quid criminale commiseris? Protinus ille, Quid hoc, inquit, refert? cum sola cupiditas et vanitas, si divina non adsit clementia, perditioni possint humanæ sufficere? Quid prudentius aut compendiosius ab incolumi et integræ memoriæ potuit responderi? Omnia, quæ vel boni piis studiis aversantur, vel mali perniciosis nisibus consectantur, duobus verbis, Cupiditatis et Vanitatis, inclusit.

c

preces aliorum petit,

detestatur cupiditatem et vanitatem :

31 Diensis etiam Episcopus Dominus *d* Odolricus, unus ex ejus alumnis, et in Ecclesia Gratianopolitana per omnes honores usque ad Decanatum (qui post Episcopatum major ibidem est dignitas) ab ipso provectus; vitæ regularis habitum per reverendas manus sanctissimi senis desiderans sumere, F devotus advenit, ipso jam multa, morbis ingravescentibus, debilitate gravato. Cujus adventus caussa, ministris indicantibus, vir beatus audita, tanto exultavit gaudio, tantaque protinus est repletus lætitia, ut oblitus infirmitatis, venienti occurrere gestiens, pene se de lectulo præcipitaverit. Accedente autem illo, osculatus est eum, et præ gaudio lacrymas fundens; Exuat, inquit, te Deus veterem hominem actibus suis, et induat te novum, qui secundum Deum creatus est in justitia et sanctitate veritatis : memoria, ut jam dictum est, ad communia ultra fidem deficiente, ad divina solito nonnumquam amplius exuberante. Nam et post multa sanctissima et saluberrima monita cum abiret, necdumqum atria cuncta transisset, id etiam mandare curavit, ut de caligis pedules abscinderet, quatenus præter pedes totus jaceret vestitus : dolebat enim nonnullos in religioso habitu, ad sanctitatis injuriam, tibiis dormire nudatis. Post hæc, juvantibus ministris, in planum descendit solum, prostratusque in faciem, magnas Deo, pro eo quod factum fuerat, cum lacrymis gratias obtulit; his indiciis, quantum salutem desideraret humanam, pene jam defunctus ostendens.

d

Diensem Episcopum lætus excipit :

varia monet :

AUCTORE GUIGONE CARTHUS.

odit otiosos sermones.

A 32 Ridere autem, vel otiosis vacare verbis, aut rumores inutiles recitare, servitores suos, nequaquam patienter habebat : statim enim hoc ipsum severa increpatione frænabat ; asserens, tempora fletibus debita et pœnitentiæ, occupanda lamentis ; nec cachinnis, nec nugacibus relationibus, nec otiosis terenda sermonibus. Unde, quæsumus, etiam etiamque considerent, qui mirari nisi insolita non norunt, utrum vel in Scripturis, vel in humanis relationibus tale quidquam nosse potuerint; et utrum non omnino impossibile et contra naturam, et ideo incredibile etiam videatur, potuisse hominem corporalia et a puero consueta de memoria perdere, et divina non potuisse; cum id potius naturæ vel consuetudinis exigat ratio, ut spiritualia et divina, tamquam subtiliora et minus assueta, captuque difficiliora, prius abscedant; illa vero, utpote familiariora et humanæ infirmitati ad cogitandum faciliora, diutius maneant. Quod si ea, quæ circa Sanctos contingere solent, quo rariora eo sunt etiam mirabiliora; quid eo mirabilius, cujus pro sui raritate, nec in Scripturis ullum, nec in humanis rebus extat exemplum? Et sentiat quisque quod vult, nobis autem videtur (nec aliter peritiores, eos maxime qui physicam norunt, B sensuros existimamus) non minus singulare, minusve, imo forte amplius fuisse mirabile, inter tot tamque diuturnas et acerbas cerebri passiones, divinam cognitionem atque invocationem et religiosam non perdidisse devotionem, quam inter eculeos ardentesque laminas et succensas craticulas insuperabili constantia Christianam non negasse fidem. Ibi enim, quod infestat, exterius totum ingeritur; hic ipsa rationis instrumenta ipsaque divinorum et humanorum sensuum, quasi cellarium memoria, intrinsecus impugnantur; et qui eis præsidet animus, non aliunde nec alibi, quam ex eis et in eis, quibus juvari debuerat, dignioribus scilicet et sublimioribus, sibique pro sui subtilitate conjunctioribus sui corporis partibus, attentatur. Horum alterum in reverendis Martyribus, alterum miramur in B. Hugone. Verumtamen hoc illi nec novum nec recens fuerat : in suæ namque mentis excessibus, quos utique crebros et sublimes habebat, relictis non solum ceteris sed et semet sub se, supernam dulcedinem delectabiliter gustare solitus fuerat : unde etiam ad id recurrebat afflictus, quod incolumi fuerat dulcius. Apparet igitur, B. Hugonem, sicut et Sanctum Job, ideo tantis tribulationum procellis exagitatum, tantisque dolorum fornacibus instar auri decoctum, ut et ad societatem Sanctorum purior et clarior hinc exi- C ret, et quod non superficietenus sed ex totis medullis Deum dilexerat, mundus agnosceret; dum ab ejus invocatione nec doloris nec phrenesis vis eum ulla compesceret. Quid plura? In his usque ad ultimum perseveravit spiritum. Erga suam Carthusiam, ejusque Priorem indignum (quod sine lacrymis non scribimus) specialem dilectionem, eorum in tantis afflictionibus memoria non carendo, demonstrans.

comparatur Martyribus :

crebros patitur mentis excessus.

felicissime migrat a corpore,

33 Anno itaque ab incarnatione Domini millesimo centesimo trigesimo secundo, ætatis porro suæ ad minus octogesimo, mense quarto, consecrationis autem itidem ad minus quinquagesimo secundo, Kalendis Aprilis, sexta ante Palmarum Dominicam feria, circa gallicinium, B. Hugo, inter sui temporis Episcopos operibus et fama singularis, pacata domo D et cunctis referta bonis, commissa etiam Ecclesia ac plebe tranquilla pace fruente, migravit ad Dominum, successorem substitutum jam sibi Carthusiensem (sicut diu multumque desideraverat ante) relinquens. Servatum est autem corpus ejus insepultum, usque ad tertiam sequentis hebdomadæ feriam, serenis diebus et calidis, ita ut nemo desideraret æstatem ; mirantibus plurimis, quod nec clementia aeris, nec circumstantis constipatæ multitudinis æstu, nec cereorum calore tabesceret, Ad cujus venerandas exequias tres accurrerunt Episcopi, Diensis, Gratianopolitanus, Carnotinus : qui præcedenti die, post secundam, quam ei in hac sua ultima debilitate visitationem exhibuerat, vix tandem recesserat; rogans, ut si brevi deficeret, post eum (quod et factum est) protinus mitteretur.

quod devotioni populi exponitur :

34 Statim vero ut ejus obitus fama percrebuit, accurrerunt, non ex suo tantum Episcopatu, sed ex remotis quoque regionibus innumerabiles populi, cereos ac diversi generis oblationes afferentes. Omnis ætas, sexus, atque conditio devotissime osculabantur pedes ejus, in tantum ut sandalia ipsa, tamquam tincta pellis, saliva pariter et lacrymis obscurarentur : E nam et lactentes offerebantur parvuli, quo tam sancti corporis tactu adversus omnia munirentur adversa. Nonnulli etiam sandalia ipsa, ardentiori fide osculando, mordebant; aliquid inde ob sanctificationem secum ferre volentes. Annuli ac nummi et res aliæ sancto applicabantur corpori, ut eo sepulto pro Reliquiis haberentur. Aderant ex nostris et Calesiensibus atque Excubiensibus plures Conversi, sanctissimæ glebæ custodes assidui, monachorum quoque et Clericorum cum ecclesiasticis apparatibus greges quamplurimi : tantus autem concursus undique fuerat populi, et tam grata cunctis etiam defuncti præsentia, ut vix tandem eum permiserint sepeliri. Denique quinta defunctionis die, tertia, ut diximus, post Palmas feria, deceperunt turbas; promittentes quod ipsum extra ecclesiam efferrent, ut eum liberius et intuerentur et tangerent. Hac itaque spe exeuntibus, et ita ecclesia Beatæ semper virginis Mariæ, ubi sepeliendus erat, ex parte vacuata ; obseratis protinus firmissime januis, sacri corporis venerandæ reliquiæ, in præparato sarcophago, cum multa reverentia et ingenti lamentantium pariter et psallentium clamore, ponuntur. Frequentia porro turbarum circa sepulcrum ejus, modo rarior modo densior, ob spem divinæ in se miserationis, propter F ingentia beati viri merita, nunc usque perseverat.

sepelitur,

ANNOTATA.

a *Hic est* Amedeus 2, *Comes Sabaudiæ, filius Humberti* 2 : *cui anno* 1103 *mortuo successit, in Cypro insula defunctus Kalendis Aprilis an.* 1149.

b *Scilicet sive is Episcopus fuerit, sive Parochus Sacerdos.*

c *Sedit* Gaufridus *ab anno* 1116 *ad* 1138, *Legatus Apostolicus Innocentii* 2; *quem anno* 1130 *excepit Carnuti, et jam reducebat in Italiam.*

d *Aliis* Odoricus *et* Uldricus, *qui traditur vixisse usque ad annum* 1144.

DE SANCTO HUGONE

Abbate Bonævallis Ord. Cisterciensis in Gallia.

SECULO XII

S. Hugo novitius notus S. Bernardo,

B*onævallis Abbatia Ordinis Cisterciensis, in Delphinatu et diœcesi Viennensi, a Guidone Archiepiscopo, dein Pontifice Romano ac Calixto II appellato, constructa est; eique datus primus Abbas, Joannes Lugdunensis, qui postea Episcopus Valentinus, vixit ad annum circiter* MCXLVII. *Quis huic tunc substitutus fuerit, non liquet. Inter sequentes Abbates fuit Bernardus, scriptor Vitæ S. Bernardi; fuit et S. Hugo, de quo modo agimus: quem Acta indicant in morbo fuisse recreatum a S. Bernardo, cum degeret adhuc in monasterio Mazeriensi, prope Belnam, in diœcesi Cabilonensi, sub annum* MCXXXII *constructo. Inter epistolas S. Bernardi extat trecentesima quinquagesima prima, inscripta Hugoni novitio (quem hunc esse indicatur in præposito titulo) ubi hæc de ejus generoso animo dicuntur:* Adolescens nobilis et delicatus vicit malignum, sprevit mundum, corpus exposuit, propinquorum renuntiavit affectibus, paratos divitiarum laqueos transilivit.... Hugonis nostri sapientia non
B de terra est, sed de cœlo ... Non ætatem teneram Ordinis asperitas terreat. *Hæc aliaque Bernardus, anno* MCLIII *sancte mortuus* XX *Augusti: post cujus obitum anno sequente, Fredericus Ænobardus est Romæ ab Adriano* IV *nomen Imperatoris adeptus. Hoc imperante floruit idem Hugo, jam factus Abbas Bonævallis, et pacem inter dictum Imperatorem atque Alexandrum* III *conciliavit, anno* MCLXXVII; *quamdiu autem postea vixerit, non constat.*

Abbas pacem composuit anno 1177,

2 *Acta aliqua ejus nacti sumus ex Passionali pergameno insigni MS. cœnobii Bodecensis, Canonicorum Regularium in Westphalia ac diœcesi Paderbornensi. Inserebantur ea Vitis Sanctorum mensis Decembris folio* 257 *cum hoc titulo,* S. Hugonis Abbatis Bonævallis. *Vincentius Bellovacensis, qui proximo seculo floruit, anno* MCCLVI *vita functus, eadem gesta nactus, edidit lib.* 29 *Speculi historialis cap.* 33 *et sequentibus, nullo pene verbo immutato; solum cum ante de Frederico Imperatore egisset, incipit hac formula,* Eo tempore: *cujus loco MS. habet,* Temporibus Frederici Imperatoris primi. *Deest utrobique finis, in quo de morbo, morte, sepultura et miraculis postea securis forsan actum est. Cæsarius, Vincentio senior, suo tempore* incepisse Hugonem clarescere miraculis, *testatur apud Manriquem, ad annum* 1183 *cap.* 3 *num.* 4. *Petrus de Natalibus, qui Catalogum Sanctorum absolvit anno* MCCCLXXI,
C *cum egisset libro* 4, *cap.* 22 *de S. Hugone Episcopo Gratianopolitano, more suo subjunxit cap.* 23 *compendium Vitæ, ex Vincentio contractæ, cum hoc titulo:* De Sancto Hugone Abbate Bonævallis: *et sub finem ista subjunxit,* Post multa vero sanctitatis ejus insignia, sanctus Abbas Hugo in monasterio Bonævallis humanitatis debitum solvit, ibidem sepultus. *Secutus postmodum S. Antoninus, Episcopus Florentinus, anno* MCCCCLIX *e vivis sublatus, priora Acta ex Vincentio, paucis omissis, descripsit.*

Acta ex MS. Bodecensi,

Vincentio Bellovacensi,

Petro de Natalibus,

S. Antonino

3 *Apud Colonienses Carthusianos floruit eodem seculo Hermannus Greven, mortuus anno* MCCCCLXXX: *qui exemplum Petri de Natalibus secutus, ad Kalendas Aprilis ista habet:* Ipso die bonæ memoriæ Hugonis Abbatis Bonævallis, Ordinis Cisterciensis: *quibus additur in Martyrologio Germanico Canisii,* Qui plane vir sanctus erat, et ex mandato Dei pacem inter Papam et Imperatorem composuit. *Memorant eumdem Wilfordus, Maurolycus, Felicius et Ferrarius. Inscriptus etiam est Martyrologiis monasticis, atque ita habent Wion et Menardus:* Eodem die S. Hugonis Abbatis Bonævallis, Ordinis Cisterciensis, discipuli S. Bernardi. *Pluribus agunt de eodem Bucelinus, et in Martyrologio Gallicano Saussaius, item Chrysostomus Henriquez in Menologio, qui lib.* 2 *Fasciculi Sanctorum Ordinis Cisterciensis distinctione* 2, *capitibus septem vitam ejus deducit: et multa interserit* de origine solemnitatis coronæ spineæ, quam B. Hugonem in Ordine introducendam curasse *tradit. Verum Angelus Manrique in Annalibus Cisterciensibus, ad annum* 1183 *cap.* 3 *num.* 2 *et* 3, *historiam de festivitate spineæ Coronæ revocat in dubium et impugnat: qui dein num.* 4 *asserit,* Hugonem, infra breve tempus post obitum Sanctis adscriptum, non solum in propria Bonævallis domo, sed per totum Ordinem celebratum Officio proprio, quod hodieque in antiquis Breviariis circumfertur. *Addit dein hymnum, qui Vitæ seriem continet, quem et hic subjicimus, sed præsumpta conjectandi licentia, nonnullis mendis, quæ margini adscribuntur, expurgatum, quia alias non poterat elici commodus aliquis sensus.*

Nomen in Martyrologus:

Officium Ecclesiasticum,

Hymnus antiquus.

4 * Magistrum eximium, Deitatis signaculum,
Hugonem dat Valentia, vitæ valentis speculum.
Sola fruens hac gratia, profert Hugonem flosculum, E
Castri novi militia, castri divini primipilum.
Vates post ab infantia Hugo petit avunculum:
Lugdunensis Ecclesia doctrinæ præstat pabulum.
* Monasterium hoc messuit tanti fructus manipulum;
Ad se trahit Burgundia Hugonem Christi famulum.
Vere plenus munditia Cisterciensi, titulum
In domo Muratoria subit Hugo vestibulum:
Pastores dant consilia: Liunceli Capitulum,
Firma Fratrum concordia, offert Hugoni baculum.
Sic magni viri provident Bonævalli hunc calculum,
Sumentes sibi ex Filia, Hugonis gubernaculum.
Rogemus ut de patria * gratiarum mittat rivulum,
Quibus digna præsentia juge monstrat miraculum.

* *al.* Mysterium exuviæ

* *al.* Mysterium hoc nescit.

* *al.* Gratum.

5 Bonævallensis *igitur monasterio filia, (ut Cistercienses loquuntur)* Domus Maceriarum *fuit, quod Poeta* Domum Muratoriam *vertit: in eaque habitum religiosum sumpsisse indicatur Hugo, cum dicitur ibi subiisse* titulum vestibulum. *Monasterium* Liunceli *(ubi collectum* Capitulum Hugoni baculum *Abbatialem obtulit) vulgo* Domina nostra de Lyncell, *aut juxta Sammarthanos* Leoncel *in Delphinatu, pertinet ad Valentinam* F
diœcesim, estque lineæ Cisterciensis, fundatum anno MCXXXVII, *juxta indicem Chronologicum Abbatiarum Ordinis Cisterciensis, post earumdem Abbatiarum notitiam a Gaspare Jongelingo evulgatum.*

VITA

Ex MS. Bodecensi et Vincentio Bellovacensi.

Temporibus Friderici Imperatoris primi, multa sanctitatis gratia florebat venerabilis Hugo, Abbas Bonæ-vallis: qui juvenis relinquens seculum, conversus est in domo Cisterciensis Ordinis, quæ dicitur Maceriæ, et cœpit valde religiose conversari. Post hæc tentatus valde, cogitavit ad seculum redire. Hæc igitur cogitans, intravit templum, et oravit cum lacrymis, et flexis genibus tetendit manus ad cœlum: et vidit supra altare Matrem misericordiæ, vestitam lumine sicut vestimento: et visum est ei quia videret Jesum filium ejus juxta eam, et quomodo annuntiatus fuerat ab Angelo, et de Virgine natus et pastoribus nuntiatus, et quomodo circumcisus, et a Judæis captus, et flagellatus, et illusus, et crucifixus, et quomodo resurrexerat tertia die, et post quadraginta ascendit in cœlum. Et cum hæc omnia videret, dixit ei Domina nostra: Viriliter age, et confortetur cor

Factus monachus Maceriensis

a B. V. confortatur in sua vocatione:

EX MSS.

A cor tuum in Domino : et certus esto, te amodo talibus tentationibus non pulsandum.

in morbo recreatus a S. Bernardo,

2 Post hæc cœpit nimiis abstinentiis se affligere, ita ut sensum pene et memoriam perdere videretur. Interea S. Bernardus, qui tunc adhuc supererat, venit ad eum per Dei providentiam : et jussit eum mitti in infirmitorium : et etiam ut ei singulis noctibus vigiliæ cantarentur, prius quam ceteris infirmis, quatenus postea satis posset dormire : et ut haberet generalem licentiam loquendi ubi vellet. Et ita, per Dei misericordiam, in brevi convaluit. Tunc cœpit in eo religio multum fervescere : nec multo post Abbas factus est Bonæ-vallis.

fit Abbas,

Novitium tentatum liberat,

3 Sub hoc sancto viro factus est quidam juvenis novitius, valde fervens in suis principiis : qui postea tentatus valde, cogitabat ad seculum redire : et hanc tentationem confessus est Abbati : qui cœpit ei suadere ut remaneret, sed nihil profecit. Tunc Abbas ait : Fili, miserere animæ tuæ placens Deo ne perdas gloriam tibi præparatam : ego enim spondeo tibi, et fidejussorem sponsionis hujus meipsum statuo, quod, si remanseris, Sanctorum Angelomus æternus socius eris Ad hæc verba confortatus ille in Domino, perstitit, et optime postea conversatus est. Qui duobus annis antequam moreretur, gravissima infirmi-

cumque a S. Job visitatum

B tate laboravit : ad quem confortandum missus S. Job, cum maxima claritate, qua totum infirmitorium repletum est ; Ego, inquit, sum Job, quem Pater misericordiarum et Deus totius consolationis, misit ad consolandum te. Sicut ego in tali infirmitate patiens fui, sic tu : et ideo mecum florebis in gloria mea, et cras mecum eris, et metes quod seminasti : quod et factum est. Non multo autem post apparuit Abbati suo in magna gloria, reddens ei gratiam, quod per ejus admonitionem in Ordine perstiterat. *a*

cernit in gloria.

Ex duobus novitiis pereunte uno,

4 Sub eodem sancto viro facti sunt novitii Clericus unus, et miles unus, perfidus et dolosus, qui eodem anno duo castella tradiderat et destruxerat. Huic autem militi dormienti videbatur in visu noctis, quod in puteum caderet, tam profundum, ut tres dies consumeret in cadendo donec ad fundum perveniret. Quod cum sancto Patri retulisset, ille interpretatus est puteum abyssi infernalis, in quo casurus erat si Ordinem relinqueret : et ideo monebat illum ut remaneret. At ille noluit, sed recessit : et cum recessisset, tertia die ab inimicis suis interfectus est. Clericus autem similiter victus, confessus est Abbati tentationem suam. Quem consolans Abbas, promisit ei, quod, si remaneret, Regina mundi pro anima ejus veniret, et duceret eum in requiem suam :

alium promissa D. V. visione confirmat.

C quod et factum est. Nam pridie quam moreretur, apparuit ei Domina nostra, dicens se venire propter eum, qui in die crastina futurus esset in requie æterna : et ita contigit. *b*

b

viso inter Fratres diabolo,

5 In Annuntiatione B. Mariæ, cum idem Abbas excitaret Fratres ad vigilias, vidit diabolum, in medio choro stantem in forma horribili, ita etiam ut ipse Abbas præ timore caderet : qui levatus signavit se, et ivit ad sedem suam. In crastino narravit Abbas in Capitulo quæ viderat, et dixit, aliquem de Fratribus esse in criminali peccato, propter quem diabolus venerat. Quo audito, omnes timuerunt : sed, qui reus erat, simulavit conscientiam suam. In altero crastino iterum dixit Abbas, adhuc diabolum esse inter illos. Et tunc Fratres confessi sunt, et acceperunt singuli disciplinas, precantes Dominum, ut rei conscientiam revelaret Abbati : quod et factum est. Tunc Abbas reum traxit in partem, et dixit illi peccatum suum, Quo audito, ille accidit ad pedes ejus, rogans ei veniam dari, et pœnitentiam secundum voluntatem Abbatis sibi injungi. Quo facto ; diabolus ultra non comparuit.

revelat ob cujus peccatum id fiat.

6 In quadam filia Bonæ-vallis, Abbas quidam, genere nobilis, sed moribus degener, dignis ex caussis D ab hoc sancto viro depositus est, et alius dignior in locum hujus est substitutus. Cumque post hoc factum Hugo discederet, quidam garrulus, familiaris depositi, cœpit ei detrahere et publice dicere, quod propter invidiam magis quam propter justitiam eum deposuerat. Quo audito, Hugo, extensis in cœlum manibus, rogavit Deum, ut manifestaret, se pura et recta intentione hæc fecisse. Et mox ille garrulus, insaniens cœpit discurrere per totam curiam Abbatiæ, et comedere stercora porcorum quæ ibi erant. Quo viso, misertus ejus vir sanctus oravit pro eo, et sanatus est.

Obtrectantem sibi et divinitus punitum

precibus sanat.

7 In domo Bonæ-vallis erat quidam monachus fervens, qui, cum esset debilis corpore, semper tamen tenebat conventum : tandem incidit in paralysim, et diu languit in infirmitorio. Ibi etiam erat magister novitiorum, Joannes nomine, infirmus usque ad mortem : cui serviebat quidam Frater, nomine Benedictus : ad quem Joannes ait : Audis quæ ego audio? Cui ille : Nihil audio : quid auditis? Ego, inquit, audio voces Angelorum psallentium, tamquam voces citharœdorum multorum, qui venerunt pro anima nostri paralytici, et ego cras eum sequar. Sed festina tu pulsare tabulam, quia anima ejus mul- E tum festinat egredi. Tunc Fr. Benedictus ivit considerare qualiter ille paralyticus se haberet, et vidit eum jam grosse anhelantem. Cucurrit igitur pulsare tabulam : et antequam Fratres essent congregati, migravit ille paralyticus, et in crastino Joannes. *c*

Felix duorum Fratrum obitus

c

8 Quidam famulus Cellerarii infirmatus est usque ad mortem, et confessus est peccata sua monacho, pauperum Confessori : et dixit illi quoddam peccatum, quod monachus ille timuit recipere : et injunxit illi infirmo, ut hoc confiteretur Abbati : quod ille concessit, si viveret. Abbas autem tunc præsens non erat, sed in via ; interim vero famulus ille mortuus est. Abbas autem cum de via redisset post Completorium, et sederet in lecto volens se discalceare ; vidit illum mortuum, ascendentem [gradus] dormitorii. Qui veniens ad eum, cecidit ad pedes ejus, veniam petens, et humiliter rogans ut suam confessionem audiret, dicens se missum ad eum propter hoc. Et confessus est cum tanta lacrymarum abundantia, quod etiam Abbas motus est ad lacrymas : et ploraverunt ambo, ita ut manica cucullæ humectaretur. Post absolutionem, mortuus rogat humiliter Abbatem, ut oraret pro se, quia ipse erat in magnis tormentis. Et dum Abbas vellet tactu probare, utrum in corpore esset, an in spiritu ; ille disparuit. In F crastino autem quæsivit a Confessore pauperum, si mortuus illi tale crimen confessus fuisset. Qui respondit : Etiam : sed quomodo illud nosti? Ab ore, inquit, ejus audivi.

Pœnitentem et sub reservatione absolutum,

Hugo post mortem plene absolvit :

9 Quidam juvenis monachus in eadem domo nuper decesserat, cujus mater, postea viso Abbate, cœpit anxie flere de filio suo. Quam ille consolans, ait : Noli flere, certa esto quod filius tuus in magna gloria est : et scio qualiter vixerit, et quam sancte. Quo audito, mater ejus recepit consolationem. Non multo post, cum idem Abbas oraret, apparuit illi monachus ille in vultu clarissimo, et salutavit eum. Quem Abbas cognoscens, ait : Quomodo est, fili mi? Qui ait : Bene, Domine : sicut videris. *d*

revelat alterius mortui salutem :

d

10 Quidam Conversus de alia domo, propter culpam suam missus fuerat Bonam-vallem, ubi infirmatus est usque ad mortem. Abbas autem visitans eum, rogavit eum ut secure confiteretur peccatum suum, de quo infirmabatur : quod ille numquam confiteri voluerat, nec Abbati proprio. Ille autem negavit totum, et petiit sibi dari Corpus Domini. Abbas autem Hugo suadebat ei, ut non præsumeret Corpus Domini accipere, nisi bene confessus fuisset. At ille dicens

indigne communicaturum frustra dehortatur :

A dicens se bene esse confessum, instititut ei afferretur Corpus Domini. Quod cum Presbyter attulisset, et in os ejus posuisset; ille statim clamare cœpit, Quid faciam miser? quid faciam? Tunc Presbyter abstulit ab eo Corpus Domini, quod supra linguam tenebat : et statim expiravit.

divinitus monetur pacem componere :

11 Item aliquando Abbas infirmitatus intravit infirmitorium, et vidit columbam nive candidiorem supra humerum monachi infirmarii : quam cum ille monachus vellet comprehendere, illa volans venit ad Abbatem, et intravit in sinum ejus : et postea exivit per aperturam tunicæ Abbatis, dicens ei verbis humanis; In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, para te, para te, para te : mandat tibi S. Bernardus, ut vadas facere pacem inter Papam et Imperatorem Alemanniæ. Qui sancti admonitione suscepta, *e* pacem inter eos postea fecit. *f*

e f

ANNOTATA.

a *Inscriptus, sub nomine* Hilarii, *Menologio Henriquez* 13 *Aprilis.*

b *Refertur hic, sub nomine* Pauli, *ad* 25 *Augusti.* D

c *Memorantur hi etiam in Menologio,* Joannes 15, *et* Benedictus 25 *Martii.* EX MSS.

d *Mentio hujus in Menologio* 1 *Martii, sub nomine* Simplicii, *de qua appellatione dubitat Manrique.*

e *Anno* 1177, *ad quem annum late referuntur peracta circa hanc pacem, a Baronio; et excerpta, quæ ad S. Hugonem spectant, narrantur a Manrique cap.* 1, *ubi num.* 4 *Romualdus Archiepiscopus Salernitanus, qui præsens aderat, narrat ab* Imperatore Abbatem de Bonavalle Venetias delegatum fuisse.

f *Reliqua desiderantur : Henriquez ex Britone Lusitano addit,* præcedentem de morte revelationem, secessum a negotiis, ac demum mortem ipsam adeo tranquillam, ut nisi ex pulsus respirationisque defectu discerni non potuerit. Ejus denique festum secundum aliquos referri ad 28 aut 29 Aprilis : *forsan quia S. Hugo Abbas Cluniacensis colitur* 29 *Aprilis.*

B

DE B. NICOLAO DE ARCU

E G. H.

Monacho Ordinis Cisterciensis Neti in Sicilia.

CIRCA MCCXX.

Ferdinandi *Ughelli liberali beneficio acceperamus aliquam notitiam B. Nicolai, monachi Netini, cujus depositionis dies cum ignoraretur, assumptus est primus dies Aprilis, quo ejus Reliquiæ sunt translatæ : et agunt tunc de illo Octavius Cajetanus in Martyrologio Siculo, eumque secuti Menardus, Bucelinus ac Chamelotus. Idem Cajetanus, tomo* 2 *de Vitis Sanctorum Siculorum pag* 200, *excudit eamdem notitiam, quam ab Ughello acceperamus, apposito hoc titulo :* De B. Nicolao, monacho Netino, *annotatis in margine* anno Christi MCCXXX, die 1 Aprilis. *Reliqua hic subjicimus.*

Nomen Fastis.

Notitia ex Cajetano

2 Constantia matre et Friderico in Sicilia regnantibus Isimbardus Morengia, Neti Dominus, et Cara ejus uxor, cum genere tum pietate insignes, templum D. Mariæ, adjunctumque cœnobium, quinto ab urbe Neto lapide, ad Aquilonem condidere; agrisque Arcu (a quo Cœnobio nomen, quod in eo ædificatum) Planetta, Gaitanino, et Bulchaleno dotavere : quæ Fratribus et Abbati Rodulfo, eorumque Ordini Cisterciensi tradita, confecto instrumento donationis, anno Christi MCCXII, mense novembri. Ex eo cœnobio familiaque Cisterciensi extitit B. Nicolaus, Netinus, cujus Reliquiæ, ccc ferme ante annos, apud Netinos in honore habentur. Fama est, illum fuisse de familia Comitis Isimbardi, fundatoris Monasterii. Vitæ rerumque gestarum nulla extant monumenta, plura vero sanctitatis. Etenim corpus primum humo levatum, in templo S. Mariæ ab Arcu, in agro Netino, sublime dodrantes quatuor servabatur; inde in urbem Netum translatum est in ædem Cisterciensem, conditumque arca in odeo visitur : sed brachium vetere argento inclusum, in cujus fronte monachus, diademate ornatus, depictus est, hac cum inscriptione : Sanctus Nicolaus de Arco. Attamen vulgo B. Nicolaus appellatur : de quo hæc Vincentius Littara, homo Netinus : Antiquissimum cœnobium, Cisterciensi familiæ ab Isimbardo Comite, anno salutis MCCXII est conditum : ibidem ejus sepulcrum monstratur, in quo etiam Reliquiæ B. Nicolai Netini Cisterciensis Ordinis; quarum nonnullæ, thecis argenteis clausæ, in honore sunt. *Hactenus auctores siculi, nec plura ab aliis suggeruntur.*

et Vincentio Littara,

C

DE SANCTO GILBERTO

F G. H.

Episcopo Cathenensi in Scotia.

CIRCA AN, MCCXL.

Memoria in Martyrologiis:

Cathenesia *in regno Scotiæ ultima provincia Borealis est, maxime vicina Orcadibus insulis, sub qua olim vicinæ provinciæ* Sutherlandia, Strathnavernia, Edir-da-Cheulis, *et* Assynta *etiam continebantur. His præfuit seculo* XIII Episcopus S. Gilbertus, *ad præsentem diem variis Fastis adscriptus : cujus ita meminit Grevenus in Auctario Usuardi :* Gilberti, Episcopi Cathanensis et Confessoris. *Quæ eadem inde descripta leguntur in Martyrologio Germanico Canisii. At Ferrarius in Catalogo Generali eum ita refert;* In Moravia S. Gilberti Episcopi Cathenensis . *quibus addit Dempsterus in Menologio Scotico,* Qui Ecclesiam Scoticam, contra Anglorum impotentiam, pie et strenue tutatus est. *Fuerat S. Gilbertus ante Moraviæ Archidiaconus, inter quam provinciam et Sutherlandiam (in cujus urbe Dunroduno postea habitarunt Episcopi Cathanenses) interjacet* Armanothia *satis late extensa provincia. David Camerarius in suo Menologio Scotico celebrat eum hoc longiori elogio :*

Elogium in Camerario.

2 S. Gilbertus Episcopus et Confessor, et Cathanesia Scotiæ provincia in hodiernum diem celeberrimus : quippe qui Cathanensium Patronus et tutelaris habetur. Et merito : cum sancti hujus viri hortatu, et vigilantia e cœno vitiorum emerserint, pauperumque hospitia non pauca in illa provincia erecta sint : variaque alia pietatis monumenta, ab ipso constructa, cernere est; quæ hujus viri sancti pietatem, et in Carthanenses paternum amorem intuentium oculis detegunt. Fuit S. Gilbertus patria Moravus; et libertatis Scoticanæ Ecclesiæ, contra audaces Archiepiscopi Eboracensis conatus, defensor acerrimus . unde et postea Episcopatum Carthanensem, tamquam libertatis Scotici Cleri constanter defensæ fortiterque evictæ tesseram, accepit. *De hac libertate vindicata in Wilhelmo, Rege* XCIII *ista scribit Joannes Lestæus :* Hugo Cardinalis, a Summo Pontifice lega-

Libertas Ecclesiarum defensa :

A tus, Angliam obit : ex universa Scotia Episcopos Northamptoniam ad certum diem evocat : sistentes ad diem omnes, pro ea qua debent esse in Summum Pontificem observantia, hortatur ut Archiepiscopo Eboracensi sint audientes. Gilbertus Moravus adolescens, vera pietate intimaque doctrina instructus, contra, oratione tersa rationumque firmamentis subnixa, acerrime pugnat : Ecclesiam Scoticam, quæ hactenus officii sui numeros in libertate summa explevit, nunc tandem aliena potestate, tamquam servitute quadam, non esse premendam. Is Episcopatum postea Cathenensem, tamquam libertatis Scoticæ Cleri constanter defensæ fortiterque evictæ præmium, accipiebat : et quod summa vitæ sanctitate præstiterit, ac vivus mortuusque miraculis claruerit, summa veneratione, inter Divos relatus, ab omnibus, celebatur. *Hæc Leslæus, quo citato, priora refert Joannes Azor, parte 2 Institutionum Moralium lib. 3 de 4 præcepto Decalogi cap. 36.*

Responsum S. Gilberti. 3 *Hector Boetius, lib. 13 Historiæ Scotorum, late deducit propositionem Hugonis Cardinalis ab Episcopos Scotiæ, et illud S. Gilberti subjungit responsum :* Jam inde ex quo fidem Christianam suscepissent, liberam fuisse Scotiam, nulli extra suam regionem, B præterquam uni Pontifici, velut Christi Vicario, subjectam. Iniquum modo poscere Pontificem, Scotos Anglis, quibuscum bella prope continua gerant, subdi. Quod si pietatem quærat et concordiam inter ipsos, primum nihil usquam ab Episcopis commissum esse, quamobrem libertate sua merito privari debeant. Deinde non esset [opus] ad exteros novorum bellorum seminarium jacere : si quid inter eos correctione dignum (quod hactenus factum non est) committatur, id Regi curæ fore. Pietatem vero ac reliquas virtutes [si quærant], habere se insignes virtutibus ac eruditione viros ; qui laboribus et vigiliis doceant. Itaque Regem plurimum orare atque obsecrare Summum Pontificem, uti in præsentiarum contentus sit ; nec regnum suum, numquam de ipso aut Romana Sede male meritum, hostibus suis obnoxium faciat. *Dein additur.* Re igitur infecta Legatus abiit. Gilbertus hic postea effectus Episcopus Cathenensis, vir dum inter vivos esset, mira quadam vitæ sanctimonia ; ac proinde, postquam naturæ necessitati satis fecisset, et fragile istud naturæ humanæ corpus deposuisset, Divorum in numerum concessit. *Hæc Boetius.*

obitus circa an. 1240. 4 *Quam Clemens* III *Papa tunc epistolam scripsit ad Wilhelmum Regem Scotiæ ; de exemptione Ecclesiarum* C *terræ suæ, ediderunt Rogerus de Hoveden, parte posteriore Annalium Angliæ in Henrico* II ; *Matthæus Parisiensis, et collectores Conciliorum. Fuit epistola data Laterani* III *Idus Martii, Pontificatus anno primo, qui erat Christi annus* MCLXXXIX. *At superfuit in vivis Wilhelmus Rex usque ad* MCCXIV : *cui tum successit ejus filius Alexander, sub quo S. Gilbertus ordinatus Episcopus, præfuit suæ diœcesi ultra viginti annos, ut obitus ejus referri possit ad annum circiter* MCCXL. *Camerarius in suo Menologio ista addit :* Ferunt S. Gilbertum sub mortem astantibus dixisse : Tria vobis commendo : quæ et ipse in vita semper servavi. *Monita ante mortem :* Neminem lædere : et si quis læsus fuerit, de lædente vindictam non expetere. Secundo, patienter ferre, quæ Deus immittit in nos flagella ; castigat enim omnem filium, quem recipit. Tertio obedire Præpositis et Rectoribus, et nemini esse offendiculo.

5 *Hisce subjungimus compendium vitæ, ex antiquo Breviario Aberdonensi, ibidem in sex distributum Lectiones, quæ in ejus festo, die* 1 *Aprilis, ad Matutinum recitari solebant ; ubi Lectiones Nocturni* III *assignabantur de expositione Evangelii :* Vigilate quia nescitis qua hora Dominus vester venturus est, *etc. Cetera* D *de Communi Pontificis et Confessoris, excepta hac Antiphona ad Magnificat cum Oratione.*

Antiphona :

Normam cunctis caritatis Gilbertus edocuit,
Qui divinæ jam virtutis miraculis claruit,
Et in opus pietatis sua cuncta tradidit.

Oratio, Deus qui B. Gilbertum Pontificem plurium ægritudinum curationibus, actibusque miraculosis insigniri voluisti, fac nos, ejus intercedentibus meritis, ab animæ et corporis languoribus curari ; et ad gloriam, quam eidem contulisti pervenire.

COMPENDIUM VITÆ
Ex Breviario Aberdonensi.

Scotia per illustrissimos principes Guillermum et Alexandrum, ejusdem regionis Reges strenuissimos, per plurima temporum curricula, diademate et sceptro sub eorumdem imperio ditioni dedita ; in Boreali parte regni illius vir magnæ continentiæ, probitatis et fidei per hujusmodi tempora. Gilbertus nomine, insignis operibus et miraculosis actibus floruit, et virtutibus claruit ; qui licet ex satis nobilium Procerum regni Scotiæ stirpe clara propaginem sumpserat ; fidei tamen Christi et bonorum morum honestate multo nobilior extiterat et præclarior. *S. Gilbertus e stirpe nobili,* E

2 Hic in puerilibus annis litterarum studiis traditus, sub adolescentiæ juventutisque temporibus satis sufficienter edoctus evasit. Sed cum ad perfectiorem pervenerat ætatem, ob Scripturarum divinarum scientiæ eminitatem et honestatis excellentiam, Moraviensis ecclesiæ Archidiaconatus nomen sortitus est et honorem. Interea vero quantum ætate in annis transegerat, tantum in sapientia et gratia apud Deum et homines proficiebat, ipsum Omnipotentem Deum et Sanctos in suis factis ubique collaudans. *Archidiaconus Moraviensis,*

3 Percepta igitur a Regibus prædictis prudentiæ suæ sagacitate et circumspectione, in temporalibus et spiritualibus, ipsum pro singulis Regum in Boreali Scotiæ parte agendis, et castris custodiendis, ædificandis, et aliis ædificiis pro utilitate Regis et reipublicæ reparandis, præfecerunt. *præfectus a Rege Boreali Scotiæ,* Quare a pluribus illius patriæ exosus propemodum habitus est, et ut inimicitiam inter ipsum et Regem [suscitarent] mediis quibus poterant machinati sunt. Nam rationum libros, in quibus pro Regi computo reddendo, per eumdem intromissa singula, prout tempora exigebant, in scriptis redigeret, malevoli clam nocte incendio dederunt : quibus consumptis, per Regem, exosorum persuasionibus, accersitur. Dubius quid ageret, ne in ipsius Regis odium incideret, fusa ad Deum oratione, libri rationum jamdudum igne cremati, illæsi in integrum restituuntur. *libros rationum combustos, recipit illæsos.* F

4 Transactis vero aliquot annorum curriculis, viro Deo devoto, Domino Ada Cathenensi Episcopo, a suis diœcesanis quibusdam, ferocitate non minima, funestis armis morte trucidato ; Alexander Rex præfatus, de execrabili hujusmodi facinoris actu certioratus, ne infandum illud et atrocissimum delictum impune relinqueretur, omne masculinum genus illorum delinquentium, usque in quartam et quintam, generationem (trucidatis et oppressis, pro hujusmodi, in unctum Episcopum manuum injectoribus) protinus castrari fecit : moxque omnium populi et Cleri roborato assensu, divinitus Spiritus sancti gratia B. Gilbertum in Episcopum assumpserunt, et consecrari petierunt : quod et merito exactum est. *Adæ, Episcopo Carthenensi, a suis occiso, subrogatur :*

5 Consecratus igitur in Episcopum Cathenensem, diœcesim suam viginti ultra annos rexit, et gubernavit in terra. Dum privatus loquela miserabilis quidam ad B. Gilbertum, ejusdem loquelæ restituendæ caussa, accessisset, et assidue apud eum deprecaretur ; vir Dei pietate motus, sua ad Deum oratione *muto reddit loquelam*

A tione, pro eo primitus Crucis facto signaculo, pollice manus dextræ lingua tacta, illico pristinæ loquelæ ex tunc restitutus est, et recte loquebatur, benedicens Deum, qui talem Confessori suo dederat potestatem, a languoribus sanandi infirmos.

piscationem salmonum fecit fertilem

6 Piscator mercenarius, salmonum piscationem, a Domino terræ illius Cathenensis, certa pecuniæ summa, in affidatione, possidebat : qui cum plurimas inde pecunias piscandi gratia exposuisset, ut inde Domino satisfaceret a dicta piscatione, et hujusmodi aquarum sterilitate nequaquam prendidisset ; et [metueret] ne tempus fatale salmonum cursibus de proximo volveretur ; B. Gilbertum intenta D rogabat mente, quatenus sanctas suas manus in dicta aqua lavaret, unde salmonum pisciculos terræ attraheret. Facta autem manuum sacrarum ablutione, salmones dicto piscatori abundantius natabant ; et quod Domino redderet, cum centupli usura, eidem reportarunt. Post plurima alia miraculorum insignia, *Obit 1 Aprilis.* B. Gilbertus, plenus gratia et fortitudine magna, Kalendis Aprilis ad cœlos super æthera volabat ; et in ecclesia Cathenensi, suis constructa manibus, in pace requiescit hactenus beata, variis suffultus et clarus miraculis.

DE BB. THOMA DE TOLENTINO, JACOBO DE PADUA, PETRO DE SENIS, ET DEMETRIO LAICO.

G. H.

Martyribus Ordinis S. Francisci in India.

ANNO MCCCXXII.

Inter viros Apostolicos, qui olim ex Ordine S. Francisci Indias aliasque Orientis regiones, zelo Christianæ fidei plantandæ, peragrarunt, eminuit B. Odoricus sive Ordericus, de Portu-Naonis aut B *de Foro-Julii cognominatus : cujus Vitam illustravimus ad diem* XIV *Januarii.* *Hic ex Oriente in Italiam reversus est anno* MCCCXXX, *ac suam ipsemet peregrinationem descripsit, in eaque martyrium horum Beatorum Fratrum Ordinis sui quorum sacra corpora detulit ad conventum Ordinis, tunc in Indiis constitutum. Hanc peregrinationis ejus historiam, seu librum de Mirabilibus mundi, habuimus in codice valde antiquo, quem* Fr. Henricus de Glats Ord. Minorum Pragæ, anno Christi MCCCXL, *descripsit.* *Historia martyrii horum Beatorum Fratrum, inde olim excerpta, extat in Passionali MS insigni cœnobii Bodecensis Canonicorum Regularium S. Augustini in diœcesi Paderbonensi, quam inde descriptam nobis transmisit Joannes Gamansius noster, cum hoc titulo :* Incipit passio Sanctorum quatuor Fratrum Minorum, quæ est Kalendis Aprilis : *qui dies infra num.* 6. *confirmatur his verbis :* Compleverunt autem gloriosi viri martyrium suum anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo secundo, Kalendis Aprilis, ante Palmas. *Ita Odoricus in utroque manuscripto. Aliud martyrii hujus testimonium præbuit :* Fr. Jordanus Ordinis Prædicatorum, *in epistola* data in Thana Indiæ, ubi, *inquit,* Sancti mei socii martyrizati sunt, *et ita incipit :* Noverit omnium vestrum paternitas veneranda, me solum sine socio in India pauperculum et peregrinum esse : ubi C post passionem sociorum meorum de Ordine Fratrum Minorum, videlicet Thomæ Sancti, et Jacobi gloriosi, Petri et Demetrii Martyrum beatorum, meis peccatis exigentibus, vivere sum permissus.... ibidemque post felix martyrium, (quod in Feria quinta ante ramos Palmarum fuit in Thana Indiæ) plurimos variis in locis baptizavi.... Ego autem post martyrium, Thanam veniens, etiam Sanctorum corpora sepelivi. *Hæc Fr. Jordanus, cujus integram epistolam, post varios alios, edidit Lucas Waddingus, tom.* 3. *Annalium Minorum, ad annum Chr.* 1321 *num.* 14, *arbitratus eo anno martyrium obtigisse. Verum omnes indicati characteres cadunt in annum sequentem* MCCCXXII, *quo cyclo Lunæ* XII, *Solis* XV, *littera Dominicali* C, *Pascha celebratum fuit die* XI *Aprilis, et hujus Kalendæ inciderunt in Feriam quintam ante Dominicam Palmarum, ut nihil accuratius indicari possit.*

Acta Martyrii, a B. Odorico scripta, ex duplici MS eduntur : Passi sunt 1 Aprilis, anno 1322, Feria 5 ante Dominicam Palmarum :

2 *Verum quia annus more Gallico a variis inchoabatur in Paschate, adhuc ab iis numerabatur præcedens* MCCCCXXI, *eoque postmodum relicto, (cum historia B. Odorici deesset) inquisitum fuit in Feriam quintam ante Dominicam Palmarum, quæ eo anno incidit in diem* IX *Aprilis, quando Pascha celebratum est die* XIX *Aprilis : atque hac ratione ad* IX *Aprilis sunt relati in Martyrologio Franciscano Arturi a Monasterio. Dictum ergo annum* MCCCXXI *his verbis auspicatur Waddingus,* Gloriosum subierunt Martyrium hoc anno, V Idus Aprilis, Feria quinta ante Dominicam Palmarum, quatuor illustres fidei agonothetæ ex Ordine E Minorum, Fr. Thomas Tolentinas, Fr. Jacobus de Padua provinciæ S. Antonii, Fr. Petrus de Senis provinciæ Tusciæ, et Fr. Demetrius laicus de Tafelicio, natione Georgianus, Fratrum interpres ; qui optime callebat linguas Orientales. *Hæc ibi Waddingus : qui in Catalogo Martyrum, una cum Scriptoribus Ordinis Minorum Romæ excuso, alium diem Martyrii assignat his verbis :* Thomas Tolentinas, Jacobus de Padua et Demetrius laicus, anno MCCCXXI die XIII Aprilis, apud Thamnam Saracenorum civitatem plurimis pro fide Christi tormentis toleratis ac superatis, victores migrarunt in cœlum. *Hæc ibi, omisso per incuriam librariorum* Petro de Senis, *cujus nomine ante indicato in littera* P, *lector remittebatur ad* Thomam Tolentinatem. *At dies* XIII *Aprilis ab aliis indicatur, quasi obiissent anno* MCCCXVIII, *quo Pascha celebratum est* XXIII *Aprilis. Ita enim* XIII *dies, assignatus est ab Arturo du Monstier in prima editione Martyrologii Franciscani, ubi interim in Notis signat* annum MCCCCXXI et Feriam quintam ante Dominicam Palmarum. *Verum* dies XIII Aprilis *illo anno conveniebat in Feriam secundam post Dominicam Palmarum. Idem Arturus deprehensum errorem emendare voluit in posteriore editione, et retulit horum martyrium ad diem* F IX *Martii. At visis his tam solidis Actis, si Martyrologium recudatur, poterit referri ad Kalendas Aprilis ; quo die, anno* MCCCXXII, *Feria quinta ante Dominicam Palmarum, martyrii palmam adepti sunt. Abrahamus Bzovius in Annalibus his refert horum pugilum Martyrium, scilicet anno* MCCCXIX *et anno* MCCCXXI. *Sed frustra conjecturas eorum referimus, qui vel antiqua monumenta non habuerunt, vel otium ut examinarent.*

non 9 Aprilis anni 1321, neque 13 Apr. anni 1318, aut 9 Martii an. 1319.

3 *Hæc de tempore Martyrii. Locus assignatur in Actis,* Chana *aut* Chanaa, *aliis* Thana, Thanaha, *aut* Thamna, *quo venerunt contrario vento adacti, cum navim in* Ormes *ascendissent :* Armusiam *appellamus, urbem in sinu maris Persici sitam. Nicolaus Orlandinus, libro* II *Historiæ Societatis Jesu num.* 87, *constituit* Tanaam in Salsettis Bazaini, *et* hic est Tanaa *inquit, num.* 88, urbs olim, quod vel hac tempestate vestigia monstrant, ingens et magnifica, nunc mediocre oppidum : quod longe supra priscam felicitatem Consalvius cœpit evehere, multis incolarum in municipium cœli conscriptis. *Fuit deinceps ibidem erectum Collegium Societatis Jesu, cum variis circumcirca residentiis.* Tanahæ *sæpius meminit Maffejus in historia Indica, et lib.* 9. Hali dux, leviore arrepto navigio

Locus Martyrii est Tanaha in India.

A vigio, Tanaham, atque inde Bazainum oppidum petiit : *et sub finem dicti libri*, Tanahensis dynasta, annuo stipendio imposito, in fidem a Lusitanis est acceptus. *Hujus dein tributi soluti meminit lib.* x.

AUCTORE G. H.

B. Thomas ob zelum paupertatis servandæ

4 *Qui primus omnium collocatur, ac ceteris senior erat*, Thomas Tolentinas, *sæpius a Waddingo in Annalibus Minorum memoratur. Ac primo* ad annum MCCLXXV, *id est annis* XLVII *ante martyrium : quando paupertatis antiquæ Propugnator, sed zelo, ut aliis videbatur, indiscreto*, cum Raymundo quodam et Petro Maceratensi, fuit habitu spoliatus, et in eremitorio quodam carceri tamquam schismaticus inclusus : *ex quo evocatus anno sequente, post disputationem trium dierum a Fratre Benjamino, Doctore veterano, in sententiam aliorum suaviter abductus cum sociis est. Verum redierunt anno* MCCLXXXIX *ad ante conceptum paupertatis affectum, quem ita explicat Waddingus num.* 24. Pii quoque viri, sui instituti zelatores, quorum copiosa series numquam defuit in Ordine, ad tot manifestas regulæ transgressiones vehementer affligebantur, præsertim in provincia Marchiæ. Prodierunt plerique in publicum, quorum agmen ducebant tres illi paupertatis propugnatores, de quibus egimus superius, Fr. Raymundus, Fr. Thomas Tolentinas, et

cum aliis 2 carceri inclusus anno 1275,

iterumque anno 1289.

B Fr. Petrus Maceratensis, restiteruntque in faciem laxioris disciplinæ magistris... *Verum alii* eos, tamquam schismatis auctores, et religiosæ pacis perturbatores, perpetuis adjudicantes ergastulis, primo conjecerunt in vincula tres, quos diximus, aliorum ductores : et ne fieret tumultus in Ordine, alia lege cautum est, ut nullus illorum auderet caussas tueri, aut injuste condemnatos dicere.

eductus jussu Generalis anno 1290,

5 *Verum cum anno sequente* MCCXC *Minister Generalis esset constitutus* Raymundus Gaufridi, nihil, *inquit Waddingus num.* 10, a sua electione tam curavit, quam turbas Ordinis et provinciæ Picenæ consopire... Examinavit caussam, propter quam illi Religiosi viri, quos supra diximus, conjecti essent in vincula. Neque aliam solidam reddere poterant illi Patres, quam quod illorum zelus nimius erat et superstitiosus circa observantiam paupertatis. Atque utinam, inquit, ego et universus Ordo hoc peccato laboraremus, jussitque ut ad se efferrentur. Accedentes apertis excepit brachiis, affabilia et placida eis locutus, persuasit ut persequentibus ignoscerent ex corde, in pio proposito firmiter persisterent, seque in observantia sanctæ paupertatis promovenda scirent habituros sedulum adjutorem. Ut vero aliorum persecutiones effugerent, destinandos duxit, cum

ab eo mittitur ad Regem Armeniæ :

C aliis tribus ejusdem spiritus viris, ad Regem Armeniæ, a quo paullo ante litteras acceperat : quibus rogabat quosdam sibi mitti hujus instituti viros, tum propter animæ suæ et suorum solatium, tum ad instituendum populum multum nimis, qui ad Christianorum fidem quotidie accedebant. Fratres autem ab eo missos, et ab Armenorum Rege tamquam Angelos cœli receptos, alii vexare non destiterunt. Etenim tunc Guardianum agebat Ptolemaidis Paulus de Marchia, Socius Ministri Piceni, qui aderat quando conjecti sunt in vincula ; accusavitque eos apud Jacobum, provinciæ Syriæ Ministrum : cui talem indidit de eis opinionem, ut illum compulerit sinistra scribere Armeno, eumque admonere, ut ab eis sibi caveret, tamquam ab hominibus schismaticis et ab Ordine excisis. Rex acceptis litteris intimos adhibuit Consiliarios, et ex eorum suasu vocatos ad se Patres circa multa interrogavit, monuitque ut obedientiales sibi Prælatorum litteras exhiberent. Ut legit viditque valde commendatos ab Ordinis Primicerio, ut bono essent animo hortatus est, expanditque eis litteras Syriæ Ministri. Illi, ut calumniam diluerent, rem omnem ex ordine narrarunt : qua intellecta meliorem de eis concepit Rex opinionem, scripsitque

apud quem a suis accusatus,

ad Ministrum Generalem, gratias reddens innumeras, quod minime vulgares, sed perfectos viros, quos tamquam Christi discipulos veneratur, sibi destinare placeret. D

majori excipitur affectu ;

6 *Non mansit diu quietum regnum Armeniæ, infestantibus illud Saracenis anno* MCCXCII ; *quorum* innumero et potentissimo exercitui, *inquit Waddingus num* 1, dum viribus impar se resistere non posse judicabat Armenus ; misit suos Legatos, Fr. Thomam de Tolentino et Fr. Marcum de Monte-Lapone, ac nobilem virum Gaufridum Comitissæ, ut Pontifici et Regibus Galliæ et Angliæ significarent, quam in miserabili statu res suæ et Christianorum, barbaræ Saracenorum feritati undique expositæ, se haberent. Misertus Pontifex tantæ calamitatis... transmisit ipsos Nuntios ad Reges Galliæ et Angliæ, datis litteris, *quibus eos* commendat, quatenus pro Divina et Apostolicæ Sedis reverentia benigne suscipiantur, et in negotiis præfati Regis aures pietatis adhibeantur, et animus regiæ propitiationis impendatur. *Advenerunt illi Parisios tempore Capituli generalis, et* porrectis litteris Raymundo Generali, multas reddiderunt Regis nomine gratias, de missis ad eumdem Fratribus, quos tamquam Angelos Dei venerabatur. Id ipsum continebant porrectæ litteræ, quas Minister fecit in publico consessu legi. Et plura addidit nobilis ille Legatus, plenam faciens fidem de vitæ integritate, et optimis Fratrum prædictorum moribus : *Ita Waddingus num.* 14.

anno 1292 mittitur ab eo Legatus in Europam.

et laudatur Parisiis in Capitulo Generali. E

7 *Reversi postmodum in Armeniam sunt dicti Legati : ac dein anno* MCCCII, *ut habet idem Waddingus num.* 8. Fr. Jacobus de Monte et Fr. Thomas Tolentinas peragrata Armenia, in Italiam transfretarunt ; et præstita obedientia Ministro Generali, simul cum Conrado Offidano licentiam petierunt, in Orientem ad partes infidelium abeundi cum duodecim sociis ; allegantes se, dum in illis partibus conversarentur, perspexisse messem esse copiosissimam, et segetes jam albas ad messem, neque quidquam deesse præter operarios. Facile annuit pio desiderio Primicerius, permisitque ut ipsi, (quos probos et perfectos viros esse cognoscebat) duodenos illos socios eligerent... Electis sociis transfretantes, applicuerunt Nigroponto ; deinde Thebis. Perceperunt hic tumultus excitatos inter Fratres illos et provinciæ Romaniæ, et rogati suam imposuerunt operam, ut dissidentes conciliarent. *Hæc ibi, omisso reliquo itinere et laboribus in Oriente inter Tartaros toleratis : quos concipere licet ex reditu dicti Thomæ in Europam, anno* MCCCVII : *quando* Fr. Thomas de Tolentino, *(sunt iterum verba Waddingi num.* 7) a Tartaria rediens, qui per annos plures prædicaverat inter infideles, veniensque in Italiam, accessit ad curiam Romanam ultra montes in Vasconiam, ubi Papa Clemens morabatur cum Cardinalibus ; ubi prius hæc magnalia Fr. Joanni de Muro, olim Generali Ministro Fratrum Minorum, et tunc Cardinali, nuntiavit ; et Fr. Joannes Domino Papæ et Cardinalibus retulit. Advocatus Fr. Thomas in consistorium coram Domino Papa, Cardinalibus et Prælatis, sermone præclaro ista Dei nostri admiranda opera, sic mirabiliter incepta et continuata per Fr. Joannem de Monte-Corvino et alios Fratres, recitavit ; rogans Dominum Papam et Cardinales, ut directio daretur, quatenus hoc opus Dei augeretur et perficeretur. *Hæc ibi. Mandato Pontificis septem Fratres Minores creati sunt Episcopi, misique in Tartariam interiorem, et in Indiæ regiones : nec dubitamus, quin cum illis reversus fuerit Thomas de Tolentino, Dux itineris factus ; ac reliquam vitam in convertendis ad fidem infidelibus consumpserit, quam Deus gloriosi martyrii palma coronavit. Ejus* cranium *postmodum ex India in Italiam delatum est, et* magna cum veneratione asservatur Tolentini, colituique ejus

iterum anno 1302 ex Armenia reversus,

cum novis sociis in Orientem abit ;

F

anno 1307 iterum redux in Europam,

fructu missionis Pontifici indicato,

impetrat 7 Episcopos.

Cranium ejus Tolentini asservatur.

A ejus dies festus; in quo publicas aperiunt nundinas Tolentinates. *Ita idem Waddingus anno* 1399 *num.* 30.

B. Jacobus de Padua, 8 *Alter Martyrum est* Jacobus de Padua, *quem Bernardinus Scardeonius, lib.* 2. *Antiquitatum urbis Patavinæ classe* 6 *pag.* III, *hoc exornat titulo :* De S. Jacobo Martyre Patavino : *et ita elogium incipit :* Jacobus Martyr ejusdem Ordinis Franciscani fuit, sed qua Familia Patavii ortus sit, nemo vere dixerit : constat autem de plebe fuisse. *Est in agro Patavino* castrum Plebis-Sacci *cum cœnobio Franciscano,* *an ex Castro plebis-sacci oriundus,* unde, *inquit Waddingus anno* 1399 *et num.* 30, originem traxisse ferunt B. Jacobum Martyrem, a Padua cognominatum ; *forsan, quia de* plebe fuisse *scripsit Scardeonius, qui sub finem elogii ista addit :* *an Martyr declaratus a Benedicto* XI *?* Brevi spatio in ea regione decurso, cœlestem illam martyrii coronam a Deo in cœlis adeptus est, et hic in terris sancti martyrii nomine a Benedicto XI Summo Pontifice, una cum sociis, jure meritoque decoratus. Natalis autem dies hujus celebratur in hebdomada Sancta Paschæ, Feria IV. *Hæc ibi. Decessor Benedicti fuit* *quod addixerat, Joannes* XXII. Joannes XXII, apud quem Fratres egerant pro Sanctis his canonizandis, quorum votis se B subscripturum indicarat. Sed orta excrescente controversia de paupertate Christi, et schismate Petri Corbarii, cui Cæsenas et alii adhærebant Minoritæ, facile distulit quod ante proposuit. *Ita Waddingus anno* 1321 *num.* 15.

B. Demetrius cujas ? 9 *Tertius qui eodem die passus est, erat* Demetrius laicus, *quem Acta infra cognominant* Zortzanum, *an ex urbe* Sarsana, *quæ in finibus Hertruriæ est sub Genuensibus? Waddingus ait* natione Georgianum *et cognominat* de Tafelicio. *Pisano fol.* 95 *dicitur* Demetrius de Tefolio Virgianus. *B. Petrus laicus ?* *Quartus, qui Biduo post est occisus, erat* Petrus de Senis; *quem Arturus du Monstier asserit etiam* Fratrem Laicum *fuisse, quod in Actis non habetur.*

ACTA MARTYRII

Auctore B. Odorico de Portu Naonis.

Ex duobus MSS.

CAPUT I.

Martyrium BB. Thomæ, Jacobi et Demetrii.

a Est civitas in India media, quæ vocatur *a* Thana, hæc civitas fuit antiquitus valde magna nam fuit civitas Regis Pori vel Porrhi, qui cum Alexandro Magno prælium commisit. Hujus terræ populus idololatrat; nam ignem adorant, serpentes, et arbores. Istam terram regunt Saraceni, qui eam violenter ceperunt. In hac civitate Thana passi sunt quatuor Fratres Minores martyrium gloriosum. Dum enim hi Fratres b essent in *b* Ormes, conduxerunt navim ut irent Polumbum. In qua cum navigarent, flante contrario vento, usque ad Thanam deportati sunt. Illic sunt *Veniunt Tanaham :* quindecim domus Christianorum, scilicet Nestorianorum, qui sunt schismatici et hæretici pessimi. Cumque descendissent de navi, in domo unius illorum se hospitio receperunt. Ubi dum remanerent, contigit litem oriri inter hospitem et ejus confeminam, qui eam secundo graviter verberavit. Quæ ejus c afflictiones ferre non valens, ivit ad *c* Cadi, quod sonat Episcopum cujusdam civitatis, et coram ipso de viro suo conquesta est. Cadi vero eam interrogante, utrum quod dicebat posset probare vel testes inducere, respondit : Quatuor Raban Franci, id est, viri Religiosi sunt in domo mea, qui de omnibus possunt testimonium perhibere. Muliere sic loquente d astitit quidam vir de Alexandria, qui rogabat *d* Cadi, ut mitteret pro eis : et quia essent homines maximæ scientiæ, Scripturas bene intelligentes, idcirco bonum esset de fide disputare cum eis.

2 Quo audito Cadi misit pro eis, et adducti sunt, D *AUCT. B. ODORICO EX MSS* videlicet Frater Thomas de Tolentino, Frater Jacobus de Padua, et Frater Demetrius Zortzanus, qui erat Frater Laicus, sciens optime linguas illas. Frater vero Petrus de Senis non erat cum eis, quia tunc *adducti tres ad Cadi,* iverat extra domum pro aliquo negotio peragendo. Tres igitur prædictos Fratres interrogare cœpit, et de fide nostra multa inquirere. Astantes etiam Saraceni, disputantes contra eos, dicebant Christum solum purum hominem esse, et non Deum. Tunc Frater Thomas ostendit eis, Christum esse verum Deum et hominem, rationibus et exemplis; et in tantum confudit Saracenos, quod quid contradicerent *defendunt Christi divinitatem :* non haberent. Cadi vero videns quod in inquisitione fidei nostræ non poterat proficere, ad respondendum sibi de sua secta cœpit eos inducere; et specialiter quid de Mahometo et de ejus lege sentirent. At illi responderunt : Sicut probavimus validis rationibus, Christum Dei filium verum Deum et hominem esse, qui legem Evangelicam, quæ est excellentissima, omnibus salvandis in terra dedit; Mahometes autem venit, qui legem vilissimam et contrariam isti fecit : si sapiens es, quid de eo sentiendum sit, E ut optime scire potes. Tunc Cadi cum Saracenis altis vocibus clamabant : De Mahometo quid dicitis ? *condemnant Mahometum et ejus sectatores :* Frater Thomas respondit : Ipse est filius perditionis, et cum patre ejus diabolo positus in inferno : ubi erunt secum omnes, qui legem ejus pestiferam observant; quæ tota contra Deum est et animarum salutem. Cadi vero ensem extrahens, et super capita eorum vibrans, cœpit vehementer insistere, ut Mahometum Prophetam magnum et Dei nuntium faterentur. Qui constanti animo eadem, quæ prius dixerant, repetebant.

3 At illi impetum unanimiter in felices Fratres fecerunt, ipsos contumeliis et verberibus affecerunt, *vincti exponuntur ardori solis,* deinde vinctos manibus et pedibus ad solem exposuerunt, ut virtute caloris corpora eorum extinguerentur : nam illic tam intensus est calor, ut si quis per spatium unius Missæ staret in sole, penitus moreretur. Ipsi autem glorificantes Deum permanserunt in sole, a tertia usque ad horam nonam, hilares atque sani. Hæc videntes infideles, consilium inierunt, et ipsis Fratribus dixerunt : Volumus ignem magnum accendere, in quem vos projecti, si, ut dicitis, fides vestra justa fuerit, flamma vobis non nocebit; si autem mala, consumemini ab igne. Responderunt Fratres dicentes : O Cadi, parati sumus ignem, carceres et omnia tormentorum genera, quæ nobis inferre volueritis, pro fide nostra sustinere : verumtamen hoc scire debes, quod si ignis F *parati ignem et quæcumque tormenta sustinere,* incendium nos combureret, non hoc credas ex defectu fidei nostræ provenire, sed ex peccatis nostris, propter quæ nos Deus posset permittere in mortem cadere temporalem; hoc semper salvo, quod fides nostra ita perfecta est et bona, ut sine ea nullus unquam salutem consequi valuerit sempiternam.

4 Cum autem ordinatum esset, ut Fratres in ignem mitterentur, rumor per totam civitatem insonuit : unde omnes utriusque sexus, parvi et magni, ad spectaculum properabant. Accenso igitur copioso igne in Maydano, id est, in platea civitatis, Frater Thomas signo Crucis se muniens, voluit incendium illud intrare. Quem quidam Saracenus rapuit per caputium, dicens : Non intres ignem : quia *e* senex es, et multa in mundo expertus : forte habes C aliquid circa te, cujus virtute ignis circa te non ageret : sed permitte alium præcedere juniorem. Tunc *non permittitur Thomas ingredi in incendium* quatuor viri iniqui Fratrem Jacobum rapientes, eum in flammas projicere nitebantur : quibus ille ait : Sinite me, quia voluntarie hunc ignem pro fide mea intrabo. Cujus verba non curantes, ipsum in incendium

AUCT. B. ODORICO. EX MSS.

Jacobus injectus,

dium projecerunt. Erat autem ignis tam magnus et altus, ut ipse intus existens minime videretur. Vento tamen flante et flammas quandoque deprimente, vox audiebatur invocantis nomen Virginis.

invocans nomen Mariæ, manet illæsus :

Igne igitur totaliter consumpto, stabat Christi athleta super prunas, manibus in modum Crucis extensis, sano corpore et mundo corde Dominum laudando. Hoc videns populus cœpit unanimiter exclamare : Isti sunt sancti : isti sunt justi : nefas est eos occidere. Nunc autem non solum audivimus, sed et videmus quam fides eorum est justa. Vocatus ergo ab eis Frater Jacobus de igne, exivit illæsus. Cadi vero vociferans contra populum, reclamavit dicens : Sanctus non est, neque justus ; sed ideo ardoribus ignis non consumitur, qui tunica qua induitur est de lana terræ Abrahæ ; quæ lana, ut dicitur, diu potest in igne durare.

iterum nudus et oleo perunctus illæsus exit :

Iterato ignis incenditur, et oleo ac adipe superfuso, duplo vel triplo quam antea major erat : deinde Frater Jacobus vestibus exspoliatur, et oleo toto corpore perunctus, mudus in ignem impellitur. Frater autem Demetrius et Frater Thomas, extra ignem genibus flexis, Creatori omnium devotissime supplicabant. Gratia autem Altissimi, tamquam Angelo descendente de cœlis, vim virtutis suæ oblitus est ignis : et Frater Jacobus, totaliter eo consumpto, ut prius illæsus exivit. Populus autem voce magna clamabat : Peccatum est eos occidere, quoniam sancti sunt et amici Dei.

dimissi, ad proximum oppidum ablegantur :

5 Motus hoc officio Melich, id est, Potestas vel Justitiarius civitatis, Fratrem Jacobum ad se vocans, vestibus suis indui fecit, et dixit : Jam videmus, Fratres, vos esse justos, et fidem vestram optimam et perfectam : tantummodo ab hac civitate et terra recedite festinanter, quia Cadi pro posse laborat, ut propter salvandam fidem Mahometi penitus vos extinguat. Erat autem tunc hora quasi Completorii. Totus autem populus Saracenorum, et omnes idololatræ stupefacti et exterriti clamabant dicentes : Tot et tanta vidimus ab istis Sanctis mirabilia, quod ignoramus cui credere debeamus. Melich igitur jussit eos Fratres transduci per quoddam brachium maris, quod ab illa civitate modicum distabat ; et fecit illis illum hominem sociari, in cujus domo prius in Thana fuerant hospitati. Transducti igitur ad unum burgum, in domo cujusdam idololatræ hospitium habuerunt.

6 Interea Cadi perrexit ad Melich, dicens ei : Quid fecimus, dimittendo istos Raban Francos, qui tot et tanta fecerunt in hac urbe mirabilia? quæ videns populus simplex, derelicta lege Mahometi, ad eorum legem penitus convertetur. Scire etiam debes, quod ipse Mahometus in Alcorano, id est in lege sua, mandavit, quod si quis unum Christianum occideret, tantum meritum inde haberet ac si ad Mecam peregrinaretur. Ubi notandum est, quod Alcoram dicitur Lex Saracenorum ; Meca vero, locus ubi jacet corpus Mahometi ; et illuc pergunt Saraceni, sicut Christiani ad Sepulcrum Domini vel ad alia loca sunt. Tunc Melich dixit ad Cadi : Fac ut vis, et sicut animo concupisti.

a submissis lictoribus

Assumptis ergo Cadi quatuor armatis viris, misit eos post Fratres, ut eos interficerent. Pervenientibus illis ad aquam, facta est nox ; et sic tenebris præoccupati, eos usque prope noctem mediam non sequuntur. Interim Melich fecit omnes Christianos in Thana teneri et carceri mancipari. Cum autem perventum esset ad noctis medium, surrexerunt Fratres, ad persolvendum Domino Officium Matutinum. Mox illi quatuor viri in domum irruerunt, et capientes Fratres, ipsos extra burgum, sub quamdam arborem, deduxerunt, et dixerunt illis : Viri Fratres, scire debetis, quod mandatum habemus a Cadi et Melich occidendi vos : quod licet inviti faciamus, cum sitis homines justi et sancti, tamen aliter facere non audemus. Nam si jussionibus eorum non obediemus, nos ipsi cum uxoribus nostris et liberis moriemur.

capti ducuntur extra oppidum nocte,

Responderunt Fratres dicentes : Nos scimus quod per mortem temporalem vitam consequemur æternam, idcirco quod vobis præceptum est diligentius adimplete ; pro fide nostra et amore Domini nostri Jesu Christi, quæcumque nobis intuleritis tormenta, parati sumus humiliter sustinere. Vir etiam ille qui eos assecuraverat, quatuor lictoribus illis viriliter respondit, eos de infidelitate acriter arguendo, dicebat enim : Et ego ex eadem lege sum, et hunc quem isti prædicant confiteor, et pari sententiæ subjacebo.

et pro fide Christi crudeliter occiduntur,

At illi verba sua non attendentes, Fratres beatos vestibus exuerunt : et Fratrem Thomam, vinctis firmiter manibus in modum crucis, capitis abscissione Christi Martyrem fecerunt. Similiter Fratrem Jacobum unus illorum crudeliter per barbam capiens, caput ejus ense usque ad oculos scidit, et post hæc totaliter amputavit. Fratrem vero Demetrium unus gladio per pectus transfigens, amputatione capitis transmisit ad bravium supernorum.

annos 1322 1 Aprilis,

Compleverunt autem gloriosi viri martyrium suum, anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo secundo, Kalendis Aprilis ante *f* Palmas.

nox illuminatur.

7 Divina vero majestas ostendit animas eorum coronatas in cœlis, dum in eorum transitu quædam in terris miracula demonstravit. Nam subito, non sine cunctorum admiratione, noctis illius umbra illuminata est ; et aer, prius caliginosus, resplenduit maxima claritate : similiter et luna ostendit lumen insolitum et splendorem. Post modicum quoque ter voces et tonitrua et coruscationes et fulgura advenerunt, ut omnes clamarent, mortis sibi periculum imminere. Navis etiam illa quam conduxerant, ut irent Polumbum, sed violenter duxerat eos Thanam, cum omnibus quæ in illa erant, mersa est in profundum, quod alias de illo mari numquam est auditum.

ANNOTATA.

a Thana, *aliis* Tanaha, Chana, Chanaa, Tamna, *de qua urbe supra actum.*

b *Id est* Armusia *Waddingus*, A Taurisio versus Cathag iter dirigere statuentes, nave conscensa ut irent Polumbum. *At Marcus Ulysiponensis par.* 2. *lib.* 7. *cap.* 25 *ait* discessere Taurisio versus Cathajum, et inde profecti Armusiam, ingressi navim sunt, ut venirent Palumbum. *Est autem* Taurisium *vulgo* Tauris, *urbs Mediæ, antiquis* Ecbatana, *versus mare Caspium, unde in Thanam iter trium mensium assignant Marcus et Waddingus.* Cathajum *vero est Sinensis regni pars Borealis, uti evidentissime demonstratur in Atlante Sinensi Martini Martinii.*

c *Dedimus* 15 *Martii Acta martyrii BB. Monaldi, Francisci et Antonii, ex ordine etiam S. Francisci, Arsengæ in Armenia a Saracenis occisorum, ubi similis disputatio est cum quodam* Cadi, *sive eorum Episcopo.*

d *Waddingus*, nomine Oseph : *At Marcus :* Hæc audiens Æthiops ex urbe Oseph dicta.

e *Waddingus ait* sexagesimum annum egisse. *Verum qui ante annos* 47 *vir erat in Ordine alicujus nominis, arbitramur pervenisse ad septuagesimum sexum aut circiter.*

f Feria quinta, *ut supra ostensum, et consentiunt passim omnes.*

CAPUT II.

Martyrium B. Petri Judex punitus, ossa omnium a B. Odorico translata. Miracula.

Mane autem facto, *a* misit Cadi, ut res sanctorum

Martyrum

A Martyrum tollerentur, et inventus est Frater Petrus de Senis, qui cum tribus Fratribus non fuerat præsentatus : quem capientes duxerunt ad Cadi. Cadi vero ipsum dulciter alloquens, dona maxima promisit, si fidem Christi abnegare vellet, et Saracenicam profiteri. Cujus verbi pulchris responsionibus deridebat, et munera contemnebat. Tunc ipsum affligere cœperunt per duos dies diversis generibus tormentorum. Die tertia *b* cum Christi miles constanter in sancto proposito permaneret, per gulam ipsum ad quamdam arborem suspenderunt. Ibi a mane pependit usque ad noctem, nihil omnino sentiens læsionis. Deponentes autem eum circa crepusculum, gladiis ipsum per medium diviserunt. Mane autem facto nihil de ejus corpore invenerunt : sed cuidam personæ fide dignæ revelatum fuit, quod Dominus ipsum occultaverit usque ad tempus, a suæ voluntatis beneplacito præfinitum.

Petrus 2 Aprilis capitur.

b et frustra suspensus, gladio dividitur.

9 *c* Illa die qua Sanctissimi Fratres martyrium compleverunt, Melich se sopori dederat, jacens in stratu suo : et ecce apparuerunt ei gloriosi Martyres, fulgidi ut sol, singuli tenentes enses in manibus, et super Melich vibrantes, acsi ipsum dividere voluissent. Quod videns ille, præ timore, ut bos, ululavit, in tantum ut tota familia ejus concitata ad B eum curreret, quærendo quid haberet, aut quid vellet. Evigilans, tandemque ad se reversus, dixit : Illi Raban Franci, quos interfici feci, huc venientes mortem mihi suis ensibus minabantur. Melich vero misit pro Cadi : cui totum quod viderat narrans, consulit ipsum quid faceret, ut tale periculum vitaret. Suasit igitur sibi Cadi, ut pro Fratribus illis occisus magnam ecclesiam faceret, si manus illorum evadere vellet. Ad cujus consilium misit Melich pro omnibus Christianis; quos in carcere recluserat, petens ab eis veniam humiliter, pro eo quod eis intulerat multa mala. Posthæc præceptum statuit, ut si quis aliquem offenderet Christianum, morte puniretur : deinde omnes Christianos permisit libere abire. Insuper ipse Melich ædificari mandavit quatuor mischeas, id est ecclesias, in memoriam Martyrum beatorum : et in qualibet ecclesia Sacerdotes Saracenorum fecit commorari.

c Judex ab apparentibus sibi Martyribus terretur

Martyribus ecclesias construit :

10 Sed, quia impossibile est sine fide placere Deo, ipsum infidelem Melich ultio divina fuit subito subsecuta. Nam audiens Imperator dictos Fratres morte tam miserabili consummatos, misit, ut captus Melich et vinctis manibus adduceretur. Quem intuens Imperator dixit : Quare tam crudeliter egisti in illos Fratres. Cui respondit : Ipsos digne sic mori permi- C si, quia legem nostram subvertere volebant, et malum dixerunt de Mahometo propheta Dei. Imperator ait : Canis crudelissime, tamen vidisti quod Dominus bis liberasset eos ab igne, quomodo ausus fuisti tales eis inferre cruciatus? Cumque sic reprehendisset gravissime, jussit eum cum omni familia sua per medium scindi; ut sicut ipse beatos Fratres mortem pati fecit, talem mortem pateretur.

ab Imperatore cum familia jubetur occidi

11 In hac terra servatur pessima consuetudo, numquam enim aliquod mortuum corpus sepelitur ; sed cadavera in campis dimittuntur, ubi ex nimio calore cito corrupta breviter consumuntur : unde et istorum Fratrum corpora bene quatuordecim diebus jacuerunt, recentia et integra, sicut eadem die qua martyrium subierunt. Quod videntes Christiani in *d* terra illa, acceperunt corpora, et ea cum magna reverentia, (quod longum foret dicere) sepulturæ tradiderunt. Tunc ego Frater Odoricus de Foro-Julii, audiens felices Fratres ex hoc mundo pes martyrium migrasse, illuc veni : et apertis sepulcris, suscepi ossa eorum humiliter ac devote, et pulchris tobaliis involuta ipsa in Indiam superiorem, ad unum locum Fratrum nostrorum, cum uno Fratre et socio et fa- D mulo deportavi.

Corpora Martyrum diu incorrupta transfert B. Odoricus, d

AUCT. B. ODORICO. EX MSS.

12 *e* Omnipotens quoque Deus, qui per Prophetam mirabilis in Sanctis suis dicitur, etiam per istos Sanctos suos voluit mirabilia demonstrare. Cum enim sacra illa ossa per viam sic deferrem; in domo cujusdam hominis hospitio me recepi : et cum sero pergerem ad quiescendum, ossa illa capiti meo supposui, et dormivi. Et ecce subito domus a Saracenis, mihi mortem intentantibus, accenditur : et socio cum famulo citius domum exeuntibus, ego in flammis unicus sum relictus. In arcto igitur positus, accepi Reliquias sanctas; et invocato Dei auxilio et Sanctorum suffragio, in uno domus angulo me collegi. Mira Dei clementia, quæ se a pie invocantibus non elongat, me protexit. Tres anguli domus totaliter comburuntur, illo tantum salvo in quo cum fiducia residebam. Me tandem sine læsione ignem egrediente, tota illa domus et quamplures illi conjunctæ penitus concremantur.

e per ea incendium evadit,

13 Aliud quoque accidit mihi per viam eunti : cum enim irem per mare versus civitatem quæ *f* Polumbum dicitur, ubi piper abundanter crescit, defecit totaliter necessarius ventus. Quapropter idololatræ Deos suos invocantes, ut eis prosperum ventum red- E dere dignarentur, in nullo profecerunt. Deinde Saraceni orando multum laborabant, nec tamen poterant ventum supplicationibus obtinere. Post hæc omnibus mihi et socio meo mandaverunt cuncti, qui erant in navi, dicentes : Vos surgentes adorate Dominum Deum vestrum, et si vestris orationibus salutem consequemur, honorem vobis maximum impendemus : sin autem, vos cum ossibus istis in pelago submergemus. Tunc nos cum tremore surgentes, fiduciam tamen habentes in Deo, qui juxta est his qui tribulato sunt corde, orationes Deo et multas Missas celebrare promisimus gloriosæ Virgini. Cum autem nec sic ventum optatum haberemus, ego clamavi ad Dominum Jesum Christum, ut per merita istorum Fratrum dignaretur nostrum desiderium exaudire : et accipiens de Reliquiis sacris unum os, dedi famulo nostro occulte, præcepique ei ut iret ad caput navis, et illud os in mari mergeret sine mora. Quod cum factum esset, mirificavit Dominus Sanctos suos, et nos clamantes ad se sub nomine eorum, misericorditer exaudivit : nam mox venit ventus optatæ prosperitatis, qui nos cum salute perduxit ad portum.

f

ventum prosperum impetrat,

osse uno in mare merso

14 Cum autem Polumbum venissemus, aliam navim ascendimus, ut ad superiorem, ut dictum est, Indiam veniremus. Transivi vero ad quamdam civitatem *g* Sondon nomine, ubi duo loca Fratrum nos- F trorum sunt constructa, ut ibi sanctas Reliquias poneremus. In ista autem navi erant septuaginta homines idololatræ, præter alios quosdam mercatores. Isti autem idololatræ habent hanc consuetudinem, quod priusquam applicant ad portum, totam navim perquirunt, considerantes quid in ea sit; et maxime si ibi inveniunt ossa mortuorum, mox illa in mare projiciunt. Cum autem sic scrutarentur in navi, licet essent in magna quantitate, numquam tamen illa invenire aut contingere potuerunt; Domino Deo, qui jam absconderat eorum animas in abscondito faciei suæ, ossa eorum ab infidelibus occultante. Pervenimus ergo ad locum Fratrum, ibique ossa beatorum Martyrum, cum magna, sicut decuit, reverentia, condidimus; et sic usque in hodiernum diem Deus omnipotens, non solum in fidelibus suis miracula, sed etiam in infidelibus operatur : nam et idololatræ et Saraceni, cum morbo aliquo detinentur, accipiunt de terra illa, in qua beati Martyres sanguinem suum fuderunt; et illam abluentes, bibunt illam loturam : et multi mox ab omni ægritudine liberantur, præstante

cetera ossa frustra ab impiis quæruntur. g

deponuntur in templo :

clarent miraculis.

AUCTORE B. ODORICO. EX MSS.

A tante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et gloria in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a *Ipsa scilicet* feria quinta: *qua sub tenebris aut crepusculo matutino erant alii occisi.*

b Sabbato Palmarum, *inquiunt Marcus et alii.*

c *Waddingus addit:* Deportatum et sepultum per sanctos Angelos corpus Sancti Martyris.

d *Inter hos erat primarius* Jordanus *ex Ordine Prædicatorum, qui tum eo venerat, ut supra ex ejus epistola retulimus. Addit Marcus socium.* D

e *Sequentia edidimus etiam in Vita B. Odorici* 14 *Januarii: ubi quæ aliter a Waddingo narrantur, indicavimus.*

f *An* Columbum *in insula Zeilana?*

g *Waddingus et Marcus* Zaitonem *appellant: Rodulphus* Zaythom *in elogio B. Odorici: at* Carram *in elogio B. Thomæ Tolentinatis.*

II APRILIS.

SANCTI QUI IV NONAS COLUNTUR.

Sanctus Polycarpus ejusque socii Martyres, Alexandriæ.
S. Apphianus, Martyr, Cæsareæ in Palæstina.
S. Theodosia, Virgo Martyr, ibidem.
S. Amphianus,
S. Victor,
Et alii XIV, } Martyres in Africa.
S. Marcellinus,
S. Satulus,
S. Saturninus,
S. Quiriacus,
S. Regina,
S. Procula,
Et alii IV, } Martyres.
S. Theodolus,
S. Agatophus,
S. Mastesus,
S. Publius,
S. Valerius,
Et alii tres,
S. Urbanus,
S. Julianus,
S. Proculus,
S. Gagus,
S. Agapitus,
S. Dionysius,
S. Cyriacus,
S. Zonisus, } Martyres Thessalonicæ.
S. Gordonianus,
S. Magnus,
S, Julius,
S. Donatus,
S. Maria Ægyptia pœnitens, } Martyres in Palæstina.
S. Zosimas Monachus,
S. Abundius, Episcopus Comensis, in Italia.
S. Musa, Virgo Romana.
S. Nicetius, Episcopus Lugdunensis in Gallia.
S. Vitus Thaumaturgus, Presbyter Hegumenus, apud Græcos.
S. Franciscus de paula, Fundator Ordinis Minimorum.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Sanctus Urbanus, Ep. Lingonensis, *inscriptus est Martyrologio Romano et variis fastis. Saussayus in Martyrologio Gallicano asserit hoc die coli ejus Ordinationem; Natalem autem, quando Acta ejus dedimus,* XXIII Januarii,

S. Elfleda, Virgo et sanctimonialis, filia olim Angliæ Regis, ac neptis S. Oswaldi Regis, *memoratur in MS. Kalendario Sanctorum Ordinis S. Benedicti, Patrem habuit Oswium, Regem Northumbriæ; ac patruum S. Oswaldum, ibidem Regem; quæ pluribus explicata sunt ad Vitam S. Elfledæ,* VIII *Februarii.*

Pontius, Episcopus Claromontanus, *refertur cum titulo Beati a Claudio Chalemoto in Serie Sanctorum ac Beatorum Ordinis Cisterciensis. De eo egimus inter Prætermissos,* VI Martii.

Abundus, Monachus in Villario, *memoratur in Kalendario Cisterciensi Divione excuso; sed a Chrysostomo Henriquez, &c, quo nos inter Prætermissos de eo egimus,* XIX Martii.

S. Eustasius, Abbas monasterii Luxovii, *memoratur ab Usuardo in præcipuo codice MS. monasterii S. Germani de Pratis; item sub finem Martyrologii S. Hieronymi Parisiis excusi attexitur: sequuntur auctores Martyrologiorum MSS. Tornacensis, Lætiensis, Ultrajectini, Bruxellensis, et Altempsiani. Acta ejus illustravimus, ad diem* XXIX Martii.

S. Guidonis, Abbatis Pomposiani, *primaria solennitas hoc die celebratur in Ecclesia Ravennensi et Pomposiana, et variis est Martyrologiis inscripta: de qua ejusque caussa late egimus ante varia ejus Acta, dicto die* XXIX Martii.

S. Priscus, S. Malchus, S. Hereneus, S. Agapitus, } Martyres, *referuntur in MS. Casinensi charactere Longobardico: quos hactenus ita simul junctos non reperimus. Forsan duo primi,* Priscus et Malchus, *sunt passi Cæsareæ in Palestina, quorum Acta ex Eusebio dedimus,* XXVIII Martii.

At SS. Hereneus et Agapitus *videntur inter Martyres Heracleenses relati* I Aprilis.

S. Walerici Abbatis depositio *refertur in MSS. Corbeiensi et Coloniensi S. Mariæ ad Gradus: Vitam ejus illustravimus* I Aprilis.

S. Theodosiæ, Virginis et Martyris, corpus, cum magna veneratione, adservari in Alava regione Hispaniæ, et coli hoc die, *tradit Marietta, et nuper credi cœpit, esse S. Theodosiæ, hoc die Cæsareæ in Palestina coronatæ, ad cujus Vitam hæc infra elucidantur.*

S. Theodosiæ Virginis et Martyris corpus Bononiæ adservatur, Roma nuper delatum, et ob cultum S. Theodosiæ Cæsareæ in Palestina occisæ, *hoc die coli cœptum, uti infra ad hujus Vitam dicimus.*

Joannes, Patriarcha Hierosolymitanus, ab Alexandro I anno Pontificatus sui 2, Christi 773 ordinatus, *in MS. Chronico universali Theoderici Pauli Gorcomiensis, quod habemus seculo* 15 *compilatum,* Sanctus *appellatur cum hoc elogio:* Ecclesiam devote ac religiose aliquantis annis rexit: in vita sua duos paralyticos curavit, unum cæcum illuminavit. Postquam vero feliciter migravit, ejus sanctum corpus in ipsa ecclesia Hierosolymitana sepultum, multis clarens miraculis requiescit: nam in morte claudis gressum restituit, leprosos mundavit, dæmones effugavit: cujus festum celebratur quarto Nonas Aprilis. *Subnectuntur deinde plurima de ipso, a Saracenis Sede sua expulso, et per Carolum Magnum Hierosolymam profectum restituto; quæ ex Turpini fabulis accepta non placent; ac proinde de cultu et veneratione certiora desideramus.*

B. Connallus Droma *indicatur in Vita S. Attractæ Virginis.* 9 *Februarii num.* 5, *quem Colganus existimat* S. Connallum Abbatem de Killchonail in regione de Mainech sive Hi Maine, *natalemque celebrari in Cluain-dallain* 2 Aprilis: *de quo certiora*

tiora expectamus, si Acta Aprilis Sanctorum Hiberniæ edantur.

Hermannus Presbyter, qui gentem suam ad Catholicæ Ecclesiæ unionem in Paschate observando perduxit, *cum titulo* Sancti *memoratur a Thoma Dempstero in Menologio Scotico, et ex eo apud Ferrarium. Citatur ab utroque Breviarium Scoticum. Nos Aberdonensæ habemus, sed absque mentione Hermanni; et Silet de eo Camerarius in Menologio Scotico.*

Bernardus, Archiepiscopus Toletanus, *memoratur cum titulo* Sancti *a Wione, Dorganio, Ferrario et Saussaio in Supplemento Martyrologii Gallicani: at cum titulo* Beati *a Tamayo Salazar in Martyrologio Hispanico, sed ad sequentem diem: cum solo autem titulo* Venerabilis *a Menardo et Bucelino. Antonius de Quintanadvennas accuratissimum opus confecit de Sanctis Toletanis, absque ulla mentione hujus Bernardi.*

Drogo, monachus Floriacensis, cui S. Benedictus apparuit, claruit anno 950, *memoratur a Bucelino cum titulo* Beati, *citata Historia Floriacensi, quam non vidimus.*

Arnulphus de Lovanio, Abbas Villariensis in Brabantia;

Gerardus, portarius in Claravalle, in Gallia;

Bernarda, Abbatissa sancti Spiritus de Olmeda, in Hispania;

Ordinis Cisterciensis, *memorantur cum titulo* Beati *ab Henriquez in Menologio Cisterciensi. Ex his* Gerardus *refertur a Saussaio inter Pios:* Bernarda *ut* Venerabilis Mater *honoratur a Claudio Chalemoto et Bucelino. Omittuntur omnes in Kalendario Sanctorum ac Beatorum Ordinis Cisterciensis Divione anno* 1517 *excuso.*

Nicolaus Gallicus, Ordinis Carmelitarum Generalis IX, *cum titulo* Sancti *hoc die defuncti, refertur a Joanne Grosso* et multis miraculis claruisse *dicitur. Bostius in Speculo Ordinis lib. 7 cap. 25 dicit eu miracula* in vita et in morte *coruscasse. Hinc reperitur inscriptus uti Sanctus Kalendario MS. Mechliniæ apud dictos Patres Carmelitas asservato, et in alio Catalogo Sanctorum ibidem: etiam Philippus a Visitatione Carmelita Gallo-Belga, in libello de Privilegio Sacri Scapularis nobis inscripto, præfixit Kalendarium, in quo idem Nicolaus refertur. Verum rectius judicant alii nullum unquam cultum sacrum eidem uspiam fuisse delatum: imo Ludovicus a S. Teresia, in suo opere de Eliana successione, fatetur ignotum esse sepulturæ locum,* Auraica *nominatum a Bostio; æque ac locum anachoreseos* in monte Enatrof, *unde scripsit opusculum* Sagitta ignea *appellatum, post abdicatum anno* MCCCLXX *Generalatum Ordinis quem quinquennio sustinuerat.*

Augustinus Triumphus Anconitanus, Ordinis Eremitarum S. Augustini, vitæ sanctitate et doctrina clarus, Neapoli mortuus est die secunda Aprilis anno 1328, *et passim cum titulo* Beati *apud Scriptores Augustinianos memoratur: quo tamen abstinent Jordanus de Saxonia, libro 2 de Vitis Fratrum dicti Ordinis cap.* 22, *et Bergomensis in Supplemento chronicarum ad annum* 1320. *In Epitaphio ejus apud Thomam de Herrera Augustinianum, in Alphabeto Augustiniano, pag. 8; et apud Cæsarem Caracciolum Neapolitanum, in Neapoli sacra pag.* 383, *dicitur,* omnes debere sequi talem virum, qui fuit religionis speculum, et pro eo rogare Deum, *et interim in eodem epitaphio appellatur* Beatus, *Est aliqua ejus Vita, ex variis collecta, et ante opera ejus de Potestate Ecclesiastica Romæ anno* MDLXXXII *excusa: quam inde vel ex MS. nostro libenter ederemus, si aliquid certi de cultu ejus sciremus. In præfatione operis recusi ad Gregorium* XIII *Papam, appellatur* vir beatæ memoriæ: *interim dicitur* pictam ejus effigiem triumphali Beatorum corona decorari, *sed an ex particulari devotione, an vero auctoritate Ecclesiæ id fiat nequivimus hactenus scire; et adeo absque præjudicio remittimus lectorem ad jam citatam Vitam; potissimum quia non reperimus nomen ullis fastis sacris inscriptum, ne quidem apud Ferrarium in Catalogo SS. Italiæ, aut alio generali Sanctorum qui non sunt in Martyrologio Romano.*

Genovefa Palatina, Ducis Brabantiæ filia, ob falsam accusationem adulterii a Sigefrido marito morti adjudicata, sed liberata, in antro agrestibus herbis sexennio victitasse; ac postea a marito inventa et in gratiam recepta, *memoratur a Molano in Natalibus Belgii, sed absque titulo* Beatæ, *quem ei tribuit Miræus in Fastis, Belgicis et* Sanctam *appellat Ferrarius. Late dictam historiam describit Freherus par. 2 Originum Palatinarum pag.* 38, *et asserit rem gestam esse temporibus Hildolfi Archiepiscopi Trevirensis, qui mortuus scribitur anno* MCCLV. *Verum nullus fuit Hildolfus Archiepiscopus, nisi qui ibidem seculo* VIII *floruit Sanctus, et colitur* IX *Julii. Browerus in Annalibus Trevirensibus substituit Hillinum Archiepiscopum, ad annum* MCLVI, *sed totam historiam habet suspectam. Esto sane aliquid subsit, non continuo probatur cultus et veneratio Ecclesiastica dictæ Genovefæ: uti nec Mariæ Brabantinæ, quæ Ludovico Severo Duci Boiorum nupta, ab eo ex levi suspicione innocens interfecta est, de qua egimus inter Prætermissos die* XVIII *Januarii. Renatus Cerizerius de hac Genovefa edidit Gallice librum sub titulo Innocentiæ recognitæ, et multas novas inventiones adjunxit.*

Angelus a Spoleto, a Bulgaris in Armenia occisus;

Alii Fratres, a Frederico II Imperatore in Sicilia interempti;

Monaldus, S. Francisci discipulus, Arelate in Gallia;

Electus, Rilonii in Provincia Germaniæ Coloniensi;

Petrus ab Alpharo, Macai apud Chinas;

Lucas a Valle-viridi, Methymnæde Campo in Hispania;

Franciscus Bovolinus, in Calabria;

Joannes a S. Maria, Arenis in Castella;

Maria de Jesu, Virgo, in ditione Cordubensi;

Memorantur cum titulo Beati *ab Arturo de Monasterio in Martyrologio Franciscano, licet varii ante annos centum necdum essent mortui, memoratur et dicta* Maria *in ejus Gynæceo; et* Angelus *a Jacobillo de Sanctis Umbriæ.*

SS. Evagrius et Benignus Martyres, Tomis in Achia, *imo in* Scythia, *memorantur in MS. Centulensi S. Richarii: ab aliis* III Aprilis.

S. Richardus, Episcopus in Scotia. Confessor, *proponitur in scriptis additionibus Carthusiæ Bruxellensis ad Grevenum. Forsan est S. Richardus Episcopus Licestriensis in Anglia, cujus Vitam damus* III Aprilis.

S. Ædesius Martyr, *una cum S. Apphiano Martyre, fratre ejus, recolitur hoc die a Græcis. Ast in Martyrologio Romano* VIII Aprilis.

Holda, Prophetissa, *antiqui Testamenti, indicatur in MS. Kalendario Ordinis Carmelitici Mechliniæ adservato. A Græcis colitur* X Aprilis.

Notgerus Episcopus Leodiensis, *refertur, a Molano Canisio Menardo et aliis. De eo latius agemus inter Prætermissos* X Aprilis.

S. Euthymius Thaumaturgus *celebratur in MS. Synaxario Claromontano Societatis Jesu; et iterum cum aliis, quando num unus idemque censendus sit examinabimus,* XVIII Aprilis.

SS. Ursmari

SS. Ursmari et Ermini, Episcoporum et Abbatum, commemoratio, quod eorum meritis ab Hungaris sint Laubienses liberati, *celebratur in Adone Laubiensi, item apud Molanum, Canisium, Wionem, Menardum et alios.*
Ex his colitur S. Ursmarus xix Aprilis,
Et S. Erminus. xxv Aprilis.

B. Helena de Utino, Tertiaria Ordinis Augustiniani, hoc die anno 1458 mortua, caritate, humilitate ac miraculis celebris, *refertur ab Arturo de Monasterio in Gynæceo sacro, ab Herrera in Alphabeto Augustiniano, et aliis ab eis citatis. Vitam dabimus die, quæ obiisse ostendemus,* xxiii Aprilis.

S. Theodorus, Monachus apud oppidum Muros in Gallæcia, *inscriptus est Martyrologio Hispanico Tamay Salazar, quod ejus mentio fiat in nuper excogitatis Adversariis Luitprandi. Arbitratur autem Tamaius esse* S. Theodorum Siceotam, Archimandritam cœnobiorum in Galatia et Episcopum Anastasiopolitanum : *cujus Acta illustramus* xxii Aprilis.

S. Antonii Confessoris translatio corporis Turonis, *indicatur in MSS. Martyrologiis Prioratus de Averone in diœcesi Carnotensi, et Romano Ducis Altempsii, atque Carmelitano quod Coloniæ asservatur :* Depositio *celebratur* i Maii.

S. Stephani, pilis induti, qui vixit in Laura Sabæ, memoria *refertur in MS. Menologio Arabo-Ægyptiaco a Gratia Simonio Maronita Latino pro nobis reddito. Videtur is esse Stephanus Sabaita, a Græcis relatus ad diem* xiii Julii.

S. Ebba, filia Ethelfridi Regis Northumbrorum, et soror S. Oswaldi Regis, Abbatissa Coldinghamensis, *inscripta est Martyrologio Anglicano Wilsoni primæ editionis et Catalogo generali Ferrarii. At Camerarius ejus loco substituit* S. Ebbam, ejusdem monasterii Coldinghamensis Abbatissam et Martyrem, a Danis cum suis Sanctimonialibus occisam *: quæ in dicto Martyrologio et a Ferrario refertur* xxv *Augusti. In secunda editione Martyrologii Anglicani,* S. Ebba Abbatissa Martyr *collocatur secunda Aprilis : et altera* Ebba, xxv *Augusti. Reperimus Romæ in bibliotheca Ducis Altempsii MS. Martyrologium Usuardi, in Anglia olim auctum : in quo ad* xxiii *Augusti est* S. Ebba, Abbatissa in Scotia, *cujus ad dictum diem etiam meminit Grevenus in auctario Usuardi. Quare, quia arbitramur aliquam* Ebbam *solum ad hunc secundum Aprilis collocatam, quod alius* Sanctus *deesset, poterit de utraque agi* xxiii vel xxv Augusti.

Emigarda Virgo, *inscripta est MS. Florario, aliis fere* Irmgardis *: et asseritur fuisse* filia Comitis Zutphaniensis, *coliturque præcipue* iv Septembris.

S. Irenæus Episcopus, S. Andochius, S. Benignus, Presbyteri, S. Tyrsus Diaconus, S. Felix negotiator, *memorantur in MSS Reginæ Sueciæ, uno signato num.* 130, *et alio quod olim pertinuit ad quemdam Presbyterum Ecclesiæ Silvanectensis. Ex his coluntur*
S. Irenæus xxviii Junii.
SS. Andochius, Thysus et Felix xxiv Septembris.
S. Benignus *autem* i Novembris.

S. Ebregisus, Episcopus Tungrensis et Martyr, Tremoniæ sepultus, *memoratur a Ferrario in Catalogo generali; Molano et aliis* xxiv Octobris.

Didacus, Episcopus Oximensis in Hispania, *indicatur a Richardo Wilfordo in Martyrologio Anglice edito. Nos late de eo egimus ad diem* vi *Februarii inter Prætermissos, ubi ulteriorem inquisitionem rejecimus in diem quo refertur a Ghinio* xii Novembris.

Barlaam, Eremita et Confessor, *indicatur a Greveno, Canisio et in MS. Florario Nobis ignotus: nisi sit Barlaam, qui cum Josaphat in India vixit et colitur cum eodem* xxvii Novembris.

S. Fara Virgo *refertur a Ferrario,* Brugis *adscripta. Est illa* Fara *seu* Burgundofora, Abbatissa Evoriacensis *in* diœcesi Meldensi, *quam plures referunt die sequenti. Proprius dies, quo colitur in ecclesia et diœcesi Meldensi est* vii Decembris.

S. Nicasii, Episcopi et Martyris, Remis Translatio *indicatur in scriptis additionibus Carthusiæ Bruxellensis ad Grevenum, dies depositionis est* xii Decembris.

DE S. POLYCARPO ET SOCIIS,

G. H.

Martyribus Alexandriæ.

SUB MAXIMIANO.

C

Memoriam sacram S. Polycarpi Martyris celebrant Græci in Menæis suis et apud Maximum Cythæriorum Episcopum ἐν βίοις Ἁγίων; et in menæis addunt hoc distychon.

S. Polycarpi cultus,

Τμηθεὶς ὡς κλῆμα Πολύκαρπος Κυρίου,
Πλείονα καρπὸν αὐτῷ πολύχουν φέρει.

Alluditur ad nomen S. Polycarpi, *quo* Multus fructus *indicatur ; ut autem ei majorem fructum et multifarium ferret, debuit ipse ut palmes Domini scindi et amputari : quando scilicet est capite plexus : uti latius explicatur in menologio Græcorum, quod jussu Basilii Porphyrogeniti Imperatoris conscriptum est seculo Christi decimo : in quo* Certamen sancti Martyris Polycarpi *ad hanc* ii *diem Aprilis ita proponitur.*

Elogium Martyris

2 Sanctus Christi Martyr Polycarpus fuit sub Imperio impii et flagitiosi Maximiani, ex civitate Alexandria. Cum vero Christianus esset et maximo divini cultus et honoris studio flagraret, videretque per singulos dies fidem Christi confitentes in vincula conjici, et multiplicibus affligi tormentis; non potuit illud amplius perferre. Præsidentem ergo Principem videns, hominum sanguinem tamquam aquas effundentem, coram ipso consistens, redarguit eum, dicens : Quid ita, o canis insatiabilis, humanæ naturæ oblivisceris? dum et viros unanimes et qui tecum sunt ejusdem consortes naturæ tamquam ligna dissecas, hac solum de caussa quod verum Deum confiteantur et prædicent, atque idolorum errorem detestentur : sicuti etiam ego facio, qui etiam Christi servus sum. Quibus verbis cum Præsidem in iram excitasset, mox vinctus est et acriter excruciatus, sicque ad finem vitæ usque Christum in ore ferens, capite obtruncatus fuit. *Hæc ibi.*

F

3 *Synaxarium MS. Græcum, quod spectat ad Collegium Claromontanum Societatis Jesu Parisiis : plures illi socios adjungit his verbis :* καὶ ἄθλησις τοῦ ἁγίου μάρτυρος Πολυκάρπου καὶ τῆς συνοδίας αὐτοῦ. *Quæ eadem leguntur in MS. Parisiensi Cardinalis Mazarini, et Mediolanensi bibliothecæ Ambrosianæ signato littera O et numero* 148, *item in MS. Arabo-Ægyptiaco Menologio, quod ex Arabica lingua pro nobis in Latinam transtulit Gratia Simonius, tunc Romæ collegii Maronitarum alumnus : in quo ista leguntur :* Certamen S. Polycarpi et sociorum ejus.

Socii

DE

G. H.

DE S. APPHIANO

S. ÆDESII MARTYRIS FRATRE

Martyre Cæsareæ in Palestina.

SUB MAXIMINO Cæsareæ Palæstra Martyrum

Tria celebrantur loca ortu, studiis et martyrio S. Apphiani illustrata : ex his urbs Palæstinæ Cæsarea, palæstra martyrii, eminet. Est ea post Hierosolymam primaria, et Palæstinæ primæ metropolis, ac Sedes Archiepiscopalis, atque ut infra indicatur, in littore maris sita. Altera urbs, S. Apphiani studiis et pia educatione nobilitata est Berytus, et ipsa in Phœnicia prima urbs Episcopalis sub Patriarchatu Antiocheno, prope mare sita. In tertio loco, in quo vitam auspicatus est, nonnulla suboritur difficultas. Lydia regio in Menæis Græcis assignatur : at Lycia apud Eusebium infra dicitur, regio Asiæ ad mare Mediterraneum haud procul ab insula Rhodo, de urbe ista habet Eusebius, Εἴ τις ὅρα Παγὰς ἐπίσταται τῆς Λυκίας οὐκ ἄσημον πόλιν. Si quis ergo Pagas novit, urbem Lyciæ non obscuram. Verum in aliis MSS. istæ voces ὅρα et Παγὰς in unam conflantur, et dicitur
B Ἀραπὰς, et per contractionem Ἀσπαγὰς et Ἀραγὰς. Verum hujusmodi loca neque in Lycia, neque in Lydia reperiuntur : et tamen urbs fuit non obscura. Henricus Valesius, in suis ad hunc locum Annotationibus, conjecit oculos in urbem Lyciæ Episcopalem Araxam ; quod non displicet. Quid si dicatur, vox Παγὰς immutata, et Patara urbs Lyciæ Episcopalis sit intelligenda, oraculo Apollinis olim celebrata? Est hæc sita in ora maris Pamphiliæ, prope ostia fluminis Xanthi, unde facilis fuit navigatio, tam Berytum quam Cæsaream. Et hæc de locis dicta sufficiant.

Berytus studiorum, nativitatis urbs Lyciæ Pagas, num Araxa an Patara ?

Acta ex Eusebio.

2 Acta S. Apphiani damus ex Historia Ecclesiastica Eusebii Pamphili, qui ea describit libro de Martyribus Palæstinæ cap. 4, sive (ut alii disserunt) lib. 8 Historiæ cap. 14. Fuit is oculatus testis rerum gestarum, imo cum S. Apphiano in eadem domo convixit. Ex hisce Actis varia compendia leguntur in Menologio Græco Basilii Imperatoris, et alio Cardinalis Sirleti, et in aliis Menæis et Synaxariis, Græcis tam excusis quam manu exaratis. Similia sunt Acta ex MS. Veneto eruta, a Francisco Zino latine reddita, et sub nomine Metaphrastæ perperam edita ab Aloysio Lipomano. Aliqua his compendiis obrepserunt menda : quorum præcipuum est, quod dicatur Cæsareæ aut Beryti a S. Pamphilo Martyre in sacris litteris exercitatus. Vi-
C dentur isti Græci solicite cavisse, ne S. Apphianus ab Eusebio Pamphili, qui postmodum in hæresim est lapsus, diceretur esse eruditus. Appellatur præterea a Metaphraste et aliis Amphianus non Apphianus, forsam in errorem abductis, quod alius hoc die colatur Martyr Amphianus, in Africa passus, de quo ejusque sociis mox egemus, et potissimum ex antiquis Martyrologiis Latinis.

compendia apud Græcos ad 2 Aprilis.

ab antiquis Latinis refertur 5 Aprilis

3 Celebrem cultum habet noster hic Martyr S. Apphianus in omnibus pene fastis Latinis, sed ad diem quintum hujus mensis Aprilis, quem referunt quatuor Martyrologii Hieronymiani apographa antiqua; item Usuardus, Ado, Notherus, Auctor Martyrologii sub nomine Bedæ excusi, Bellinus, Grevenus, Maurolycus, Molanus, Canisius, cum plurimarum Ecclesiarum Martyrologiis MSS. et hac fere ubique phrasi : In Cæsarea Lyciæ et S. Amphiani. Ubi copula conjunctiva videtur transposita, et sic legi debere : In Cæsarea et Lycia S. Amphiani : quod utroque loco ei debita veneratio olim esset adhibita. Græci memoriam ejus ad hunc referunt, eique conjungunt Ædesii fratris martyrium, tali disticho præeunte.

Τὸν Ἀμφιανὸν ὁρῶν λαβόντα στέφος,
Ἔσπευδεν Αἰδέσιος θανεῖν προθύμως.

Partam Amphiano fratri coronam intuens
Ædesius, illi commori festinavit.

4 Ast neque eodem quo frater loco passus est Ædesius, ut potuerit ejus exemplo accendi ; neque eodem tempore : sed verosimiliter duobus aut tribus annis ante ipsum, ut potius dicendus fuerit sui Martyrii fama illius animum excitasse, ad parem de idololatria lauream expetendam. Et hunc quidem Græcos imitati, Galesinius atque Baronius retulerunt ad præsentem diem II Aprilis; atque cum iisdem appellant Amphianum : Ædesium vero precitatus Romani Martyrologii Recognitor distulit ad diem VIII Aprilis (quando et nos de illo agemus) ibique vocavit fratrem Apphiani : quam lectionem Malumus ex Eusebio retinere, ut vel sic commodius distinguatur ab Amphiano Martyre Afro, paulo post cum aliis sociis proponendo

a Græcis hodie una cum fratre.

5 Pro anno et die martyrii significando indicatur infra num. 3 bellum adversus Christianos a Maximino E
excitatum, anno tertio persecutionis Diocletiani : cujus primus annus, eodem Eusebio teste libro eodem de Martyribus Palæstinæ cap. 2 cœpit anno Diocletiani XIX mense Xanthico, propositis edictis, cum salutaris Passionis dies immineret. Annus is fuit CCCIII quo Pascha celebratum est XVIII Aprilis. Executio autem non videtur continuo facta per totum Imperium, ideoque anno tertio dictæ persecutionis videtur includi posse initium mensis Aprilis anni CCCVI, quando cyclo solis septimo et littera Dominicali F feria sexta, Græce ἡμέρα παρασκευῆς, infra requisita, incidit in diem quintum Aprilis, prout in antiquis Martyrologiis Latinis celebratur martyrium S. Apphiani. Videtur autem dies quintus Aprilis convenire in diem secundum mensis Xanthici apud Cæsareenses et alios vicinos in Palæstina.

an passus anno 306 feria sexta 5 Aprilis ?

6 Illustravimus ad diem XXVI Februarii Vitam S. Porphyrii, in Gazensem Episcopum a Joanne Archiepiscopo Cæsareensi ordinati, in qua Vita a Marco discipulo ejus scripta, num. 21, dicuntur menses Gazæorum in Januario quinque diebus præcedere ante dies Romanos, qui proinde, ob viginti et octo dies solum numeratos in Februario Romano, credi possunt ad tres solum dies mense Aprili, præveniri ab iisdem Gazæis,
et in horum Metropoli Cæsarea : et sic feria sexta, ab F
Eusebio indicata, cum secundo die mensis Xanthici et quinto die nostri Aprilis optime conveniret : sed tunc illud πρὸ τεσσάρων Νωνῶν Ἀπριλίων, ante diem quartum nonas Aprilis, tamquam glossema a posteris imperite intrusum, esset aut expungendum aut mutandum. Ut autem feria sexta conveniret in diem secundum Aprilis, expectandum foret usque in annum CCCVIII, qui non foret annus tertius, sed quintus persecutionis Diocletiani. Hæc viris eruditis ad ulteriorem disquisitionem placuit proponere.

num anno 308. 2 Aprilis ?

ACTA MARTYRII

Auctore Eusebio teste oculato.

In atroci Maximini persecutione,

Maximinus Cæsar, ex eo tempore, quo ad Imperium evectus est, quasi qui odii in Deum, et impietatis sibi innatæ insignia ostentare vellet, violentius quam superiores Principes persecutioni nostrorum incubuit. Cum igitur omnes graviter perturbati, hac et illac dispergerentur, et periculum effugere unusquisque omni ope laboraret, maximusque tumultus cunctas Provincias occupasset; qua tandem oratione divini amoris ardorem plenamque fiduciæ

A fiduciæ confessionem beati ac revera innocentis oviculæ, Apphiani Martyris pro merito poterimus exponere? Qui quidem ad portas urbis Cæsareæ admirabile exemplum sinceræ erga verum Deum pietatis cunctis illius incolis spectandum præbuit, idque nondum viginti annos natus. Ac prius quidem cum secularium disciplinarum caussa, utpote parentibus ortus locupletissimis, plurimum temporis Beryti esset commoratus; incredibile dictu est quo pacto in ea civitate, calcatis adolescentiæ cupiditatibus, nec vigore corporis, nec sodalium consuetudine corrumpi se passus, modestiam amplexatus sit; honeste, sobrie ac pie ex præcepto Christianismi degens, moresque suos moderans atque castigans. Quod si patriam quoque ejus commemorare convenit, eamque urbem, ex qua tam generosus religionis nostræ ortus est pugil, debito præconio exornare; equidem id faciam libentissime. Si quis ergo Pagas novit urbem Lyciæ non obscuram, inde oriundus fuit nobilis adolescens.

S. Apphianus passus est Cæsareæ, Beryti disciplinis et pietate imbutus, natus in Lycia :

2 Qui quidem reversus postea a Berytensibus studiis, cum pater ipsius principem locum domi obtineret; ipse nihilominus cum patre et propinquis suis versari non sustinuit; eo quod illi ex divinæ B religionis præceptis vitam agere recusarent. Sed divino quodam spiritu afflatus, et præ innato Philosophiæ studio, seu potius cœlestis ac veræ sapientiæ amore, vanam hujus seculi gloriam et corporis voluptates despiciens, clam domo aufugit. Ac ne quidem de sumptu ad diurnum victum necessario solicitus, ob spem ac fiduciam, quam in Deo collocaverat, prævio et quasi manu ipsum ducente Spiritu sancto, Cæsaream pervenit, ubi corona Martyrii ipsum manebat. Ibi nobiscum versatus, cum ex sacrarum litterarum lectione, quantum fieri potuit brevissimo illo tempore, fructus sibi collegisset, et congrua arctioris abstinentiæ exercitatione semet roborasset, tandem ejusmodi exitu inclaruit, quem quisquis visu accepit, fieri nullo modo potest, quin simul obstupuerit. Quisquis vero auditione tantum acceperit, admiretur necesse est adolescentis fiduciam, libertatem, constantiam, et ante omnia consilii ac propositi ipsius audaciam, quæ quidem zeli divinæ religionis et divini cujusdam spiritus argumenta sunt certissima.

relictis parentibus et gloria mundana, Cæsareæ habitat cum Eusebio :

3 Nam cum Maximinus secundum adversus nostros bellum excitasset anno tertio persecutionis Diocletiani; et per omnes provincias missa essent tyranni edicta, quibus Rectores jubebantur operam dare, ut omnes omnium urbium incolæ diis publice C sacrificarent; cumque præcones per universam Cæsaream cunctos patres familias ad dæmonum templa jussu Præsidis revocarent; ac præterea Tribuni militum singulos ex tabella nominatim citarent; omnibus ubique locorum Christianis inexplicabili malorum turbine concussis, hic, quem supra nominavimus, nemini communicato concilio, clam nobis qui in eadem domo degebamus, clam universa militum cohorte qui circa Præsidem stabant, ad Urbanum, tunc forte libantem, intrepidus accessit: fidentique animo, comprehensa ejus dextera, e vestigio quidem sacrificium omittere ipsum coegit: mox instar prudentissimi monitoris cum divina quadam gravitate hortari eum cœpit, ut ab errore desisteret: quippe absurdum esse, quod posthabito veri ac solius Dei D numine simulacris ac dæmonibus homines sacra faciant. Id autem, ut verisimile est, agebat fortissimus invenis, divina quadam virtute (quæ ipsum ad hoc impulerat) omnibus, ut ita dicam, inclamante ac denuntiante per hoc facinus, tantum abesse, ut Christiani, qui quidem eo nomine digni essent, ab eo quem semel imbibissent divini numinis cultu unquam abducerentur; quin potius minis, et his quæ minas subsequi solent cruciatibus, adeo illos superiores esse, ut adhuc eo liberius inposterum loquantur, et ingenua atque intrepida voce veritatem prædicent, ipsosque etiam si fieri possit persecutores suos hortentur, ut abjecto impietatis errore, eum qui solus est Deus agnoscant.

ferventе ibi persecutione, Præsidem monet ut ab idololatria abs stat :

AUCTORE EUSEBIO.

4 Post hæc supradictus juvenis, in præsentia quidem (utpote tam audaci perpetrato facinore) a militibus, qui præsidi apparebant, tamquam a feris bestiis discerptus, et innumera verbera toto corpore fortissime perpessus, in carcerem conjicitur. Ubi cum noctis ac diei unius spatio pedibus in nervo distentis mansisset, postero die in judicium adducitur. Compulsus deinde a Judice diis sacrificare, invictam adversus ærumnas, et quantumvis horrendos dolores constantiam animi declaravit; lateribus non se- E mel, sed iterum et sæpius, ad ipsa usque ossa et viscera sulcatis; totque plumbatarum ictibus in os ac cervicem verberatus, ut contusa ac tumefacta facie, ne ab illis quidem qui cum optime norant agnosceretur. Verum cum ille tantis doloribus nullatenus cederet, tortores jussu Præsidis linum oleo madefactum pedibus ejus circumponentes, ignem postea subjecerunt. Quo facto, quantos beatissimus Martyr dolores persenserit, nulla ut arbitror oratione explicari potest. Ignis siquidem consumptis ejus carnibus ad ossa usque penetrabat, adeo ut universus humor corporis, ceræ instar liquefactus, stillatim diffiueret. Sed neque his cruciatibus superatus, licet jam victis et ob portentosam ejus fortitudinem animum despondentibus adversariis, rursus in vincula compingitur. Dehinc tertio post die Judici oblatus, camdemque fidei constantiam licet semivivus professus, in profundum mare demersus est.

plagis discerptus carceri includitur : inter horrenda tormenta invictus, in mare projicitur :

5 Ea vero quæ continuo subsecuta sunt, illis fortasse, si retulero, incredibilia videbuntur, qui oculis suis hæc minime viderunt. Verum tametsi id procul dubio eventurum intelligam, facere nullo modo possum, quin rem gestam posterorum memoriæ commendem: quippe cum universi propemodum incolæ urbis Cæsareæ testes hujus miraculi extite- F rint. Nulla certe ætas tam stupendæ rei spectaculo non interfuit. Postquam igitur sanctissimum illum ac beatissimum juvenem medio mari in altissimum, ut ipsis videbatur, gurgitem submerserunt; repente tantus motus tantusque fragor non solum mare, verum etiam cœlum omne concussit, ut terra quoque et ipsa Cæsareensium civitas eo motu quateretur. Eodem etiam temporis momento, quo repentinus ille ac mirabilis terræ motus acciderat divini Martyris cadaver, utpote quod marini fluctus continere non poterant, ab iisdem ante portas civitatis ejectum est. Hujusmodi fuit exitus admirandi Apphiani, die secundo mensis Xanthici, quod est ante diem quartum Nonas Aprilis feria sexta.

quo subita tempestate concusso, Corpus in littus defertur

DE

G. H.

DE S. THEODOSIA VIRGINE

Martyre Cesareæ in Palæstina.

SUB MAXIMINO

Inter Martyres Cæsareæ passos

Eusebius Pamphily, libro de Martyribus Palæstinæ, accurate agit de iis qui coram oculis suis in urbe Cæsarea passi sunt: e quibus fuit S. Apphianus, anno tertio persecutionis Diocletiani coronatus, cujus Acta Martyrii jamjam dedimus ex capite illius quarto. At capite sexto describit Martyrium S. Agapii, anno quarto persecutionis passi die XX *Novembris. Deinde anno persecutionis quinto, memorat capite septimo varios Martyres: et primo loco S. Theodosiam Virginem, quæ etiam hoc secundo Aprilis variis fastis est inscripta; atque hoc et scribit elogium.*

S. Theodosia laudatur ab Eusebio.

2 Cum vero quintus jam annus persecutionis volveretur, die secundo mensis Xanthici, quod est ante diem quartum Nonas Aprilis, ipso Dominicæ resurrectionis die, rursus apud Cæsaream Theodosia Virgo, ex urbe Tyro oriunda, fidelis gravisque inprimis puella, nondum octodecim annos nata, ad
B vinctos quosdam accessit, qui regnum Dei libere confitentes ante prætorium sedebant, tum ut eos salutaret, tum ut (quod credibile est) eos rogaret, ut cum ad Deum pervenissent, sui memores esse vellent. Quo facto, quasi impium quoddam ac nefarium facinus perpetrasset, correpta a militibus deducitur ad Præsidem. Ille confestim ut erat insanus, et belluino quodam furoris impetu incitatus, cum eam acerbis atque horrendis tormentis excruciasset, et latera ipsius ac papillas ad ipsa usque ossa ferreis ungulis exarasset; spirantem adhuc et læto atque hilari vultu cuncta tolerantem, marinis fluctibus mergi jubet. *Hæc ibi.* Præses *appellatur* Urbanus, *uti supra ex Actis Martyrii S. Apphiani constat, et passim ab aliis notatur.*

Cultus ejus apud Græcos 2 Aprilis.

3 *Celebris est cultus hujus Virginis et Martyris apud Græcos et variis diebus; ac primo refertur hoc secundo Aprilis in MSS. Menæis Parisiensibus Cardinalis Mazarini et Divionensibus Petr. Francisci Chifletii, elogio desumpto ex Eusebio jam relato; quod idem extat in Menæis excusis et apud Maximum Cytheræum atque in Menologio Sirleti, sub nomine* Theodoræ *loco* Theodosiæ; *quod sequuntur Galesinius et Baronius, sed* Theodosiam *appellant.*

item 3 Aprilis

4 *Alter dies apud Græcos est tertius hujus mensis Aprilis, quo refertur in MSS. Menæis Taurinensibus*
C *Ducis Sabaudiæ et Mediolanensibus bibliothecæ Ambrosianæ in Codice littera O et numero* 148 *signato, elogio fere eodem atque ex Eusebii verbis contracto. Memoratur eodem die, et quidem primo loco in Menologio Basilii Imperatoris, unde sumptum elogium, eo quod nonnullæ novæ circumstantiæ addantur, hic damus, et est ejusmodi:* Die tertia mensis Aprilis certamen S. Theodosiæ Virginis et Martyris. Theodosia Christi Martyr fuit ex urbe Tyro oriunda, quæ cum decimum octavum ætatis suæ annum ageret, deprehensa est eo quod Christiana esset: et adducta ad Præsidem Palæstinæ, et de religione interrogata, Christum est confessa. Quapropter percussa est in lateribus et uberibus, ac jussa est Christum negare ac idolis sacrificare. Cum vero ad id suaderi non posset, detrusa est in carcerem, mandatumque carceris custodi, ut non modo ipsum diligenter custodiret, sed etiam ne quempiam ad eam visitandam ingredi permitteret, eique non adferret cibum quousque Christum negaret, diisque sacrificaret. At multis jam diebus elapsis, e carcere educta est, et denuo coacta est impuris dæmonibus sacrificare. Id autem cum audire recusasset, prius acriter cruciata est; deinde in mare projecta, suum Domino reddidit spiritum. *Hæc ibi.*

cum elogio Basilii Imperatoris,

5 *Tertius dies, cultui ejus sacro apud Græcos assignatus, est vicesimus nonus Maii, isque præ reliquiis videtur celeberrimus. Nam majori encomio memoratur in jam citato Menologio Basilii Imperatoris, MS. Synaxario Claromontano Societatis Jesu Parisiis, in Mæneis excusis et manu exaratis, item apud Maximum Cytheræum et in Menologio Cardinalis Sirleti. Præterea totum officium Ecclesiasticum cum suis odis et hymnis peragitur in Menæis de S. Theodosia, de qua illud ibidem elogium proponitur.*

et solennissime 28 May.

6 S. Theodosia Martyr Cæsareæ. Cum hæc sacra et sancta Virgo octavum decimum ætatis annum ageret, ex urbe Tyro exorta, quinto persecutionis anno Cæsareæ pro fide decertavit. Nam jam vincta et mox pœnas datura, libera tamen voce Christum confessa est. Judicibus vero jam pro tribunali considentibus, ad Urbanum Præsidem adducta fuit. Quam E ille frustra ad idolis sacrificandum hortatus, jussit adeo excarnificari, ut papillis ac lateribus laceratis, eo usque crudelis tyrannus progrederetur, quoad ossa et viscera apparerent. Cum ergo puellam omnia supplicia patientissime sustinentem cerneret, omniaque tormenta sine voce et gemitu tacitam perferre; hortabundus rogavit illam, ut diis sacrificare vellet. Tum illa, oculis fixis eum aspiciens, amœno et ridenti vultu dixit: O homo, quid ita aberras? Nonne vides quod per testimonium Christi jam Sanctorum Martyrum consortio digna fuerim habita? Tunc Præses, ubi se a puella derisum cognovit, majora adhuc tormenta Martyri admovit, ac demum in marinos fluctus præcipitari jussit: in quibus beato fine martyrium complevit. *Hæc ibi, quibus consentiunt elogia in aliis Menologiis et Synaxariis tradita.*

Elogium ex Menæis,

7 *Adduntur odæ plusquam triginta, quæ magnificos S. Theodosiæ triumphos extollunt ob devictam tyranni malitiam et infestas dæmonum technas. Tormenta sæpius repetita inculcantur, et laudatur constantia Virginis, ideo a Christo sponso suo coronatæ. Æterna post Martyrium concessa ei gloria variis encomiis expenditur, et ejus apud Deum intercessio expetitur, ut fiat ægris salus et certa omnibus protectio. In adjunctis versibus indicatur ejus in aquis maris suffocatio, et a Christo* F *in aquam refrigerii facta transpositio et sustentatio. Et hæc ex Græcorum antiquis monumentis prolata sufficiant.*

et Odis officii Ecclesiastici

8 *Ejusdem S. Theodosiæ venerationem ad Latinos olim translatam fuisse indicant antiqua Acta vitæ ac Martyrii ejus, quæ nos descripta habemus ex MSS. Trevirensi S. Maximini, Antverpiensi S. Bernardi ad Schaldim, et alio Serenissimæ Christinæ Reginæ Sueciæ. Reperimus etiam illa in MSS. Belfortiano, Budecensi, Rottendorfiensi et Romano Ecclesiæ lateranensis, cujus meminit Aringhus lib.* 1. *Romæ subterraneæ cap.* 16 *num.* 31, *et Baronius in suis Annotatis ad hunc diem. Verum malumus ea omittere, veriti ne ex Actis aliorum Martyrum, ac forsan alterius Virginis, etiam Theodosiæ dictæ, sint plurima assuta aut inserta. Porro ex omnibus relationibus Græcorum et ipsius Eusebii testis oculati constat, eam obiisse in mare projectam. Verum in Actis Latinis dicitur ab Angelis in terram reducta, et saxum cui alligata fuerat manu portasse. Fuisset dein juxta eadem Latina Acta iterum comprehensa et in amphitheatro leoni, leopardo, urso, tauro aliisque bestiis objecta, sed semper illæsa, ibidem capite plexa instar*

Acta ex MSS. Latinis omittuntur.

A *instar columbæ aureæ cælos ascendisset : et parentibus apparuisset et dicuntur hæc gesta* in Cæsarea Palæstinæ die Dominica, quarto, *alius* tertio, Nonas Apriles. *Quæ omnia, licet ante octingentos annos videantur conscripta, malumus omittere, quia in silentio Eusebii et antiquiorum non satis credibilia sunt, et saltem summatim legi possunt apud Joninum Mombritium tomo 2 folio 327, Vincentium Bellovacensem lib 12. speculi Historialis cap. 67 (qui addit se ea ex gestis contraxisse) et Petrum de Natalibus, lib. 4 Catalogi cap. 25, qui omnes dicunt* in Cæsarea Palestinæ *passam.*

Veneratio in Fastis Latinis :

9 *Ejusdem Virginis venerationem antiquam indicant Latina Martyrologia, e quibus quatuor apographa S. Hieronymi ista habent ad diem* III *Aprilis.* In Cæsarea Palæstinæ natalis S. Theodosiæ Virginis. *Quæ eadem ad dictum diem leguntur in MSS. Atrebatensi, Tornacensi, Lætiensi et aliis. In Rabani Martyrologio plurima ex jam citatis Actis referuntur hoc modo :* III Nonas Aprilis. Natale Theodosiæ Virginis, quæ passa temporibus Imperatorum Diocletiani et Maximiani in civitate Cæsarea, sub Urbano Præfecto. Nam hæc cum relictis parentibus confugisset ad carcerem, ubi Christi Confessores clausi erant, tenta est a militibus, et ducta ad tribunal Judicis Urbani. Quæ coram ipso adstans, nec adulationibus ejus est decepta, nec minis
B territa : sed sapientia Dei repleta, falsos Deos Gentilium disputando coram Præside confutabat. Unde et a tyranno nervis ligata et flagellis cæsa, non potuit vinci. Postea ei adhibita sunt varia tormenta, hoc est sartagines ignitæ, leones et bestiæ ex quibus nullam maculam passa est. Deinde in mare demersa, sed per Dei auxilium citius inde liberata, novissime gladio capite abscisso, obdormivit in pace, et complevit martyrium suum, honorifice a Christianis Sepulturæ tradita. *Hæc Rabanus. Ast Ado diem* II *Aprilis cum Actis latinis primum* in mare mersam, *dein* bestiis projectam *dicit, et adscribit* Cæsareæ in Cappadocia, *ubi nullum mare est. Usuardus eodem modo passam ait* Cæsareæ in Cappadocia *sed omittit submersionem in mari. Hinc Galesinius duas proponit* Theodosias, *sed a Baronio satis refellitur.*

Tempus Martyrii.

10 *Annus quintus persecutionis, prout constat ex dictis supra ad Vitam S. Apphiani, convenit, saltem usque ad Aprilem, in annum Christi* CCCVIII. *Verum quia tunc festum Paschæ incidit in* XXVIII *Martii, potuit in Paschali festo, quinto aut quarto Kalendas Aprilis, capta fuisse, ac post aliquot dies* II *aut* III *Aprilis occisa.*

Corpus an ex Palæstina delatum Constantinopolim,

Corpus, aut notabilem ejus partem, fuisse ex Palæstina Constantinopolim aliquando translatum, ejusque rei memoriam XXIX *Maii festivius recoli in omnibus*
C *Menæis ac synaxariis Græcis, ex eo suademur, quod hujus sanctæ Virginis celeberrimus fuerit in urbe Regia cultus, singulari Officii ecclesiastici totius prolixitate commendatus. Etenim Menæa et Synaxaria superius allegata fere conscripta fuere ad usum Constantinopolitanarum ecclesiarum ; quo fit ut in propriis illius urbis festis ornandis explicandisque magis se extendant. Proprium autem hoc fuisse Constantinopolitanis festum colligitur etiam ex Ephemeride Metrica, unicum solum quot diebus Sanctum proponente quæ ad dictum* XXIX *Maii sic habet :*

Εἰκάδι δ' ἐνάτῃ Θεοδοσίην πόντος ἔμαρψε

Vicena nona mersa est Theodosia ponto.

Unde autem fuisset Constantinopolitanis ita proprium hoc festum, idque alio quam obiti martyrii die, nisi ex occasione Translati eo corporis vel alia simili? Moschi quoque sive Rutheni, Fastos sacros Constantinopoli mutuati, hunc ibidem celebrem cultum confirmant; dum in suis tabulis, quas Amstelodami vidimus apud V. CL. Laurentium vander Hem, unicam Theodosiam isto die Maii repræsentant. Porro nostrum de Corpore Constantinopolim translato persuasionem confirmavit nuper

Perstrenui Francisci Nigri Veneti Loritæ et Protonotarii Apostolici, felicissimum Theodosiæ Virginis de tyranno trophæum, ad felicissimam Victoriam Columnam Piscariæ Marchionissam. *Libelli anto graphum, a Georgio Cardoso Hagiologii Lusitanici auctore cum haberet Don Gaspar Ibannez, de Segovia Peralta, Agropolitanus Marchio ; indicavit nobis, significavitque, post longum de persecutionibus Ecclesiæ per aliquot capita descriptis exordium, in materiam veniri per hæc verba :* Sed nos Theodosiæ Virginis pudicissimæ Martyrisque felicissimæ agonem descripturi, tripartitum opusculum facile consequemur, si primo ejus familiam vitæque conditionem, secundo si constantem Christianæ fidei confessionem triumphaleque martyrium, postremo si ea miracula, quibus nos et quondam donarit et indies beatissima virgo ista donare non cessat, brevi quodam argumento facilique oratione persequemur. D

AUCTORE G. H.

et hinc illius apud Venetos cultus ?

11 *In hac autem postrema parte narrat ille Venetus Præsbyter ac scriptor (quem claruisse circa annum* MCCCCLXXX *testatur Gesnerus in Bibliotheca) quomodo cuidam piæ sanctimoniali apparens Beata, suumque nomen indicans, Vitam quoque perquiri jusserit ; et hinc primum ceteris ejusdem monasterii virginibus, tum aliis matronis Venetis innotuerit ; suique patrocinii efficaciam nonnullis testata miraculis, ipsum demum scrip-* E
torem voti nexu obligatum ad colligenda Acta sua impulerit, prout fecit Romæ existens infra Octavas Sanctorum omnium anno MDXIII. *Et hæc quidem prædicti opusculi pars ultima, fideliter transcripta, prælo jam subjecta erat typisque excusa, quando ferale illud Blavianæ Typographiæ incendium totum fere secundum diem Aprilis abstulit, nobisque necessitatem imposuit de novo commentandi quæcumque nunc legis. Ast humanissimus, quem dixi, Gaspar, neque sola nobilitatis prærogativa sed etiam eruditionis præstantia Excellentissimus, intellecto quod acciderat infortunio, semel iterumque describi rem eamdem curavit, usque dum tertia demum vice pervenit ad manus nostras, quomodo infra damus. Pars secunda, quam æque ac primam omittimus, terminabatur in nuda asseveratione translati ex Palestina corporis atque Constantinopolim a fidelibus delati, absque indicio temporis aut ecclesiæ, ad quam et quo facta est translatio. Quæsivimus etiam, num Venetiis, in cœnobio Corporis Christi Ordinis S. Dominici aut alibi, superesset aliquis S. Theodosiæ cultus ; sed idoneum nullum responsum accepimus : et tamen in prædicto codice habetur Officium proprium de S. Theodosia : et in miraculis num. 4 dicitur, quod* in multis tam monachorum quam monacharum Cœnobiis summa devotione quotannis celebretur *ab anno* 1440. *ad eam* F
qui ista scribebantur diem anno 1513.

Pars Reliquiarum in Dervensi monasterio :

12 *Sammarthani tom. 4. Galliæ Christianæ, in enumeratione Abbatum Dervensis monasterii de eorum* XXII *Rogerio sic loquuntur :* MCVIII includit quodam scrinio corpus S. Theodosiæ Virginis, olim huc allatum a S. Berchario ; *qui monasterii fundator, felici obitu Martyr migravit ad Christum anno* DCLXXXV, XVI *Octobris : de ipsa autem S. Theodosia Dervense Martyrologium sic prosequitur elogium ab Usuardo descriptum.* Post multum tempus, corpus ejus multa devotione deportatum est Dervo monasterio a Fratribus loci, et magno debitoque honore locatum : et ibidem divina dispositione quiescit, pie petentibus acquiescens salutis suffragia. *Ita post S. Bercharii Passionem verba hæc recitat Nicolaus Camuzat, in Promptuario Antiquitatum Tricassinæ diœcesis pag.* 112, *absque ulla mentione S. Bercharii, tamquam auctoris dictæ Translationis : quam etiam longe posterius factam censuit Saussaius, in Martyrologio Gallicano ad hunc diem ita scribens :* Leodii celebratio natalis S. Theodosiæ Virginis..... cujus sacrarum Reliquiarum portio ab Oriente, nonnullis cum Sanctorum pretiosis pignoribus

an etiam Leodii ?

A pignoribus advecta, summoque honore tempore Notgeri Præsulis pientissimi excepta, ibidem cultum sanctæ ipsius Christi Athletæ prorogavit. At ut tota demum Patrocinio Galliæ beata Virgo addiceretur, quidquid residuum erat sacratissimi ejus corporis, divino beneficio intimum in Galliæ sinum deportatum, in Dervensi monasterio Trecensis Diœcesis, magna veneratione servatur et colitur. *Porro* Nothegerus vir sanctus, Leodiensem ordinatus Episcopus, XXXVI annis præfuit, *ut scribit Albericus in Chronico, ad annum* DCCCLXXI *initia ejus collocans; quo tempore ex mente Saussaii posterior esset Dervensium Reliquiarum Translatio. Sed de hoc minus laboramus : magisque optaremus scire, unde de Reliquiis Leodium advectis acceperit Saussaius ea quæ narrat; cum neque in Breviariis aut Martyrologiis Leodiensibus impressis ac MSS. neque in Bartholomæi Fisen Leodiensi historia vel Leodiensis Ecclesiæ Floribus, ullum appareat vestigium istius singularis cultus, quem Saussaii verba tamquam notissimum indicant.*

Ex MSS.

13 *Bononiæ apud Monachas sanctissimæ Trinitatis est in veneratione*, corpus S. Theodosiæ Virginis et Martyris, *ex Roma anno* MDCXXII *translatum, et electus ejus cultui hic dies* II *Aprilis ob nomen Martyrologio Romano inscriptum, licet diversæ sint Virgines et Martyres.*

aliquod corpus S. Theodosiæ Bononiæ.

B

14 *Eodem modo apud Hispanos in magna veneratione esse quamdam* Virginem et Martyrem Theodosiam, *docet Joannes Marietta lib. 4 de Sanctis Hispaniæ cap* 66, *ubi ista habet :* Prope urbem Victoriam, supra rupem inter Salvam-Terram et oppidum sanctæ Crucis de Campezo, conditur corpus cujusdam Divæ cognomento Theodosiæ, de qua nec ullam inveni historiam. Die secunda Aprilis agit Usuardus in suo Martyrologio, de quadam hujus nominis Sancta, et hujus regionis oppidani eodem die festum hujus nostræ Theodosiæ celebrant tali veneratione, ut vix ullus deficiat pagus, qui cum umbella processionaliter et litaniis non accedat, ut Deus per hujus Sanctæ merita omnium necessitatibus occurrat. *Hæc ibi. Est indicata* Victoria *urbs præcipua regni Alavæ, in confinio Guipuscoæ et Biscaiæ, a qua* XVI *millibus passuum distat* Salva terra, *et ab hac* Ecclesia S. Theodosiæ *sex millibus passuum. Et hæc videbantur solum de hac S. Theodosia posse sciri, cum ecce nuper in Pseudo-dextri Chronico inserta sunt ista verba ad annum* 430. Eodem tempore allatæ ad Hispanias reliquiæ sacræ Virginis Theodosiæ, ad Cæsaream Palestinæ passæ sub Maximiano, et ad oppidum haud ignobile Cantabriæ dictum Salvam-Terram cum maximo honore devectæ. *Hæc ibi : quæ non ut petita, sed ut certissima, mox martyrologio Hispanico Tamayi Salazar inserta; nunc etiam a viris eruditione claris in ipsa Hispania exploduntur.*

aliud in Hispania, in regno Alavæ

C

MIRACULA S. THEODOSIÆ

Auct. Francisco Nigro Protonotario Apostol.

Ex MS. D. Gaspari Ibannez. Marchionis Agropolitani.

Cum autem Deo Summo optimo nefas esse videretur, beatissimæ Virginis Theodosiæ corpus inter fœdissimos carnifices jacere; eo inspirante Christiani quidam ex Cæsarea civitate membra ipsa sanctissima in Constantinopolitanam urbem *a* transferenda curavere, atque quarto *b* Kalendas Junias non post multos annos in condigno monumento condidere. Ubi tanta cœpit, meritis hujus sanctissimæ puellæ, in populos Deus ostendere miracula, quod totus pene terrarum orbis ad ejus sepulchrum confluebat. Cæci enim luminis instaurationem, claudi rectum incessum, mutili membrorum integritatem, languentes salutem, lymphatici sanitatem, ægrotantes valetudinem, dejecti arrectionem, afflicti solatium, egentes subsidium, naufragi salutis portum, juvenes correctionem, senes corroborationem, hæretici fidem, fideles stabilitatem percipientes, tantæ Virginis nomen in astra tulere. D

Constantinop. translata claret miraculis

a

b

2 Exacto multorum annorum curriculo, cum propter bella dissentionesque (ut fieri solitum est) sæpius Byzantia civitas hostium depopulationes passa fuisset, crebrescentibus in dies discordiis præliisque sævissimis, celeberrima Theodosiæ memoria (ut his in rebus sæpissime contingere solet), una cum aliarum rerum tam publicarum quam privatarum celebritate, aliquantulum deficere cœpit. Unde cum in præclarissima Venetiarum civitate tantæ Virginis nomen adhuc incognitum haberetur; in sanctissimarum quarumdam monialium cœnobio, *c* quod saluberrimo Christi corpori dicatum erat, venerabilis quædam monacha cœlibem vitam agebat, cui nomen erat Bartholomæa : quæ quondam cum primis Sororibus in novum templum illud, Deo servitura, fuerat ingressa. Hæc fortasse dubii cujusdam decisionem audire desirans, quod nullis Scripturarum lectionibus percipere poterat; *d* cum in sanctissima Joannis et Pauli festivitate nocturno tempore, ut imbecillitas nostra requirit, se quieti dedisset, claram hujuscemodi vocem sensit : O quam sapiens Theodosia, quæ nullum penitus Christianæ fidei articulum ignoravit. Quod cum audiisset Bartholomæa, non semel tantum, sed terque quaterque nocte illa repetitum; admirata primum inauditæ Virginis nomen, statuit devotissimo quodam animo, ejus solennitatem inter reliqua divina Officia celebrare, sed ignorabat quonam potissimum die, quove officio id peragere posset : nec enim ejus vitam *e* senserat; nec quo tempore mortem relinquens; ad vitam transivisset. Accessit ergo ad monacham, sibi et amore et benevolentia conjunctam; atque illi omnem hujusce rei seriem secreto exponens, quid sibi agendum esset sedula consulebat.

Venetiis monachæ cuidam nomen ejus divinitus indicatur,

c

E

d

e

3 Evolvunt Martyrologium *f* Sanctissimæ Virgines, si forte Theodosiæ vitam ibi repeire possent : sed cum nihil horum ibi invenissent, sequenti nocte, Virgo quædam, annorum circiter decem et octo, viridi induta veste, ac pulcherrimo stemmate *g* decorata, oculis sidereis prædictæ Bartholomææ in somnis apparuit; ac quasi buxeum ramum, quem manibus gestabat, eidem offerens; suavissime dixit : vallatum sanguine ramum juxta pluteum plantate : videbatur enim ei ad *h* pluteum illum esse, ubi nunc in eodem templo erectum est sacellum, divo Hieronymo ac divæ Theodosiæ dedicandum. Quem cum plantasset Virgo, ac subito mirifice videretur excrescere, non obscure intellexit, Theodosiam prius Martyrio vitam finivisse, plantatumque ramum tam subito excrevisse, ut exiguam primum sui notitiam in maximam omnium devotionem augendam indicaret. Cumque multis postea diebus, et sæpissime quidem, tam vigilans quam dormiens de tanta Virgine multa verba per spiritum relata sentiret, animo magis in dies ad Virginem directo, ejus Passionem summa diligentia inquirere cœpit. Quam cum reperiisset in libro historiarum *i* Vincentii, maxima quidem jucunditate perlegit, ac ex fidei ejus expositione apud tyrannum pristini tandem dubii quod habebat, decisionem invenit : unde et talem sæpius historiam devotissima mente legebat.

f

g

Quæ illius conspectu dignata

F

h

semel

i

4 Sed quodam noctis tempore, dum in honestissimo cubili suo prædicta Bartholomæa quiesceret, apparuit ei beatissima Theodosia, viridi veste induta, ac imperfectam visa est ei coronam porrigere

A gere. Cujus cum imperfectionem miraretur; caussamquem penitus intelligere non posset; deducta ad eam insequenti die martyrii sui partem quæ in prima deficiebat historia, *k* hanc intellexit esse *iterumque k* coronæ partem imperfectam, quæ prius ei a beata virgine fuerat oblata. Consecuta igitur denotissima Bartholomæa hujus beatissimæ Virginis perfectam ex omni sui parte historiam, procurante Fantino Dandulo, Patritio Veneto, tam clarissimo quam religiosissimo, apud Generalem Prædicatorum *l* Vica- *l* *curat diem festum agi,* rium, quibus illud Monacharum Cœnobium commendatum erat, facillime impetravit, ut a Sororibus solenne quotannis in suo sacello, quamprimum ut diximus erigendo, celebraretur officium, quod ab anno salutis Dominicæ quadragesimo supra millesimum et quadragentesimum, in hunc usque diem in tantam quidem venerationem processit, ut in multis tam Monachorum quam Monacharum cœnobiis, summa devotione quotannis, solenniter celebretur.

5 Erat præterea in Veneta Civitate Francischina *Matrona ægrotans* quædam, venerabilis matrona, Andreæ Ingenierii, qui tunc B. Thomæ dicatas ædes populumque sibi commissum ibidem gubernabat, integerrimi scilicet Sacerdotis mater: quæ cum adeo diversis variisque ægritudinibus premeretur, ut vix oculos aperire pos- B set, a Constantinopolitana serva, quamdiebus illis ejus emerat conjux, admonita ut se Beatissimæ Theodosiæ commendaret, quæ multa in dies Byzantii miracula faciebat; scriptum in pariete tam venerabile nomen Theodosiæ matrona devotissima, *invocata sancta sanatur:* quoad melius poterat, genibus flexis adorans, tali cœpit oratione clamare: O sanctissima Virgo, cujus mihi quondam incognitum suppliciter nomen observo, quam mihi perpetuam tutricem exopto, libera me, Virgo pientissima, ex tantis totque doloribus. Ego enim tibi, quod monumentum sit posteris tua me presenti ope servatam, solennes aras solen- *et rursus a mali reliquiis:* niaque dona voveo. Facta subito oratione, quæ prius se a stratis movere non poterat, tantam in se fortitudinem concepit, ut non ab ægritudine aliqua, sed a somno potius surgere videretur.

6 Paucis post transactis mensibus, cum etiam a quadam infesta ægritudine, Medico curante, prædicta matrona liberata fuisset, remanserat tamen particula quædam frigiditatis, in ejus capitis dextera parte, quæ nulla videbatur posse medicorum arte repelli. Sed cum amicus quidam domesticus, urbis Constantinopolitanæ civis, forte in ejus domum advenisset, ac panni cujusdam secum particulam *m* apportasset, quo beatissimæ Virginis *m* corpus C opertum erat; ac hujusce ægritudinis locum tetigisset, omnis subito frigiditas illa repulsa est, caputque matronæ ab omni penitus morbo liberatum evasit.

7 Sed cum transactis annis circiter tribus, cuperet hæc venerabilis matrona, Beatissimæ Theodosiæ apud se imaginem habere; accessit quidam Byzantius pictor, qui pulcherrimam hujuscemodi tabulam vendere volebat. A quo cum pretium exquireretur, visus est nimium illud exposcere. Unde cum *iterumque empta ejus imagine.* ab ea repulsus esset, quæ apud Venetos pictores magis exiguo pretio eam se sperabat empturam, ecce subito correpta est pristini gravitate morbi, adeo quod prioribus cruciata doloribus, animam pene ipsam iterum effundere cogi videretur. Cognoscens autem devotissima matrona, se contra Theodosiæ benevolentiam peccasse, quæ pluris pecuniam quam ejus imaginem æstimarat, accersito conjuge dilectissimoque filio, Byzantium Pictorem illum per totam civitatem requiri jubet; a requisito sanctissimæ Virginis imaginem quacumque pecunia commutari. Quæ cum primum in domum allata esset, coramque ipsa venerabilis matrona preces fudisset, et non sine multis lacrymis commissi piaculi veniam D petiisset, in pristinam subito fuit valetudinem EX MS. restituta.

8 Anno autem Dominicæ salutis millesimo quadringentesimo quadragesimo quinto, tale accidit in prædictæ matronæ corpore apostema; quod cum nullo pacto a medicis liberari posset, qui omnem *Eadem ad mortem deposita,* pene in eam industriam suam consumpserant, remanserat venerabilis anus adeo defessa adeoque morbo consumpta, ut jam videretur coactus ejus spiritus exhalari. Cumque omnis pene mœsta familia in luctuosis lacrymis versaretur, accessit pientissimus filius, atque coram dulcissima matre beatæ Virginis imagine constituta, tales pro ea genibus flexis, non sine lacrymoso gemitu, preces effudit: Virgo nitidissima, columbellæ similis, quam lactea *filio sanctam deprecante,* penna circumdat: Virgo sanctissima, regali splendida stemmate: Virgo clementissima, quæ nemini ad te confugienti benignissimam opem negare soles: cur ancillæ tuæ devotissimæ auxilium ferre moraris, quæ te semper amavit, semper excoluit, semper in corculi fibris fixam portare gestivit? Cur desolatam domum istam, jam per multos tibi creditam relinquis annos? Ecce Virgo beatissima, omnis ab arbitrio tuo spes nostra pendet: succurre igitur ad te E clamantibus: dextram porrige petentibus: misellam hanc ancillam tuam liberare digneris; nam potes, Domina, solari afflictam mariti senectutem, solari non minus solicitam nati mœstamque juventam. Ego enim in tui laudem et honorem, solemne tibi jejunium, in doloris pane et lacrymarum aqua, quotannis voveo; ut sciant posteri, tuo præsidio nostram *subito convalescit,* penitus firmatam familiam. Qua oratione perfecta, visus est aliquantulum ab ægrotante matrona dolor quiescere, depositique sunt aliquantisper pristini gemitus sævaque suspiria, atque in somnum quasi placidum veniens, paululum a vociferatione cessavit. Unde cum eam domestici jam mortuam censerent, lacrymabili voce tecta replentes, abire cœperunt. Sed ecce, non post multum temporis spatium, exsurgit libera matrona, atque in lecto prosiliens, suavissima voce decantat: Vivat sancta fides, vivat Theodosia Virgo. Ad quam vocem excitati familiares accurrerunt; quidnam hoc rei esset, mirantes exposcunt. Interrogantibus exponit devotissima mulier, se beatissimam Virginem ad eam properantem vidisse, quæ cum in manu dextera pyxidem haberet, plurimis Sanctorum reliquiis refertam, tali vociferatione clamari jussisset, ac eam pristinæ reddidisset incolumitati. F

9 Ex eo quidem tempore cœpit prædictæ matronæ conjux egregius, in tantam beatissimæ Martyris *et rursus periclitans servatur illæsa.* hujus devotionem venire, ut singulis annis, omnibus suis impensis in D. Thomæ templo, ejus solenniter festum celebrari curaret, exactisque sacrorum ceremoniis, cognatos et amicos solebat in domum suam ad amicabile convivium invitare. Cum autem quodam die, peracto convivio, remotisque mensis, materias quasdam, ingenio suo, quo maxime valebat, mirifice elaboratas, amicis ostenderet, vas *n* cupreum *n* in medium eduxit, quod igni propinquum, mira quadam arte, sponte sua tantum spiritum emittebat, ut eo faciente subitus ignis accenderetur. Sed cum nimio fortasse igne calefactum fuisset, ob nimiam inclusi aeris violentiam crepuit, atque prædictæ matronæ aspicientis frontem adeo percussit, ut omnes eam tali percussione interemptam fuisse censerent: nam et alia crepentis vasculi portio cubilis velum totum laceravit. Sed Beatissimæ Theodosiæ suffragio favente, venerabilis matrona illæsa remansit.

Erat tanta prædictæ matronæ, totiusque familiæ suæ, in beatissimam Virginem istam devotio, tantus

EX MSS eadem de incendio gymnasii monita,

A affectus, tantaque observantia, ut nihil penitus agere posset, nisi dulcissimum Theodosiæ nomen haberet in ore. Hanc vigilans nominabat, hanc dormiens adeo contemplabatur, ut sæpius multa per somnum futura videret, quæ a beatissima Virgine ista discebat. Cum igitur quodam die præfatus ejus filius, Sacerdos quidem venerabilis, organicam musicam in urbe Veneta publice profiteretur, ac hiemali tempore in publico gymnasio suo, ad sedandum brumale frigus, accensos in olla carbones detineret, quo frigescentia membra discipulorum reficerentur; ac sequenti nocte, nescio quo casu, per testudineum gymnasii tabulatum ignis aspersus esset, ita quod incipiebant quasi trabes accendi; expergefacta matrona, quæ talem casum, revelante Theodosia, in somnis viderat, filium vociferans a somno excitat; ac narrata visione, in gymnasium flagrans emittit; qui cum illuc applicuisset, repertum ut dixerat mater, ignem summo labore tandem extinxit.

filium mittit ut restinguat :

juvantur contactu pestilentia.

11 Cum vero devotissimus sacerdos per multos annos beatissimam Virginem istam veneraretur, ac solenne ejus festum quotannis celebraret, non solum extincto prædecessore suo, viro quidem integerrimo, omnium consensu in ejus locum successit. Sed et B populum sibi commissum, et Venetum quasi populum omnem, in hujusce sanctissimæ Virginis devotionem adeo deduxit, ut infecta pestifero morbo civitate, quo sæpius laborare solet; multi quidem homines, multæque mulieres, quæ tali morbo laborabant, ejus impulsu, devotissimæ Virgini vota nuncupantes, subito liberarentur.

Ipse scriptor in magno mærore constitutus

12 Sed illud in primis miraculum longe ceteris præstantius atque mirandum objicitur, quod voluit clementissimus Deus meritis beatissimæ Virginis suæ in me ostendere. Quod cum non multos ante annos in maxima quadam adversitate constitutus essem, nesciremque quo me verterem, ad cujus opem confugerem; sed quotidie in lacrymis, quotidie in gemitibus essem; ad beatissimam tandem Theodosiam mentem animumque dirigens, cœpi ego eam lacrymibili sic voce precari. Heu, begnissima Virgo, Martyr gloriosissima, cur servum tuum sic desolatum relinquis? cur animam istam in tantis totque tormentis deficere sinis? Memento quæso, pientissima Virgo, quanto solatio Christi Confessoribus quondam fueris, qui tuo fulti præsidio, e tenebris tandem in lucem emersere : mihi quoque in tanta calamitate jacenti benignam porrige manum. Respice, clementissima Virgo, parentum meorum lacrymas, qui quotidie in luctu, et squallore deficiunt. Solare illos, benignissima Virgo, quæ etiam parentum tuorum quondam lacrymas es miserata. Respice C exiguæ gemitus puellæ, miserrimæ sororis meæ, cujus cum in me solo omnes essent quondam spes constitutæ, nunc derelicta miserrimæ virginis rumpuntur præcordia, corculum dolore frangitur, lassum suspiriis virgineum pectus crepat. Ego enim historiam Passionis tuæ, hinc inde dispersam, in pulcherrimum stylum te juvante colligere voveo, celeberrimumque officium præparare, quo occupati sanctissimi viri sanctissimæque virgines, omnes in tui devotionem penitus inducantur. Exaudi ergo beatissima Virgo, virginis tibi dicatæ preces : exaudi voces miserrimi Sacerdotis, qui in te sola spes omnes suas constitutas decrevit. Aut me ex istis tenebris libera, Virgo, quæ mœrori deditos summa pietate liberare soles; aut potius infelicem animulam istam ex miserrimo corpore dissolvas,

et sancte Passionem scripturum se vovens,

ipsa apparente confortatur,

13 Cum hæc, et similia lacrymans dixissem, suavissimus me quidam somnus subito corripuit. Et ecce, beatissimam Theodosiam ad me venientem video, pulcherrimo quidem stemmate coronatam; quam cum vidissem, maxima sum visus voce clamare : Adjuva me, Virgo sanctissima, quia pereo : succurre D mihi, quia languore consumor. At illa ex hilari vultu lætaque facie, hæc mihi suavissima verba reddere visa est : Quid tanto dolore consumeris, carissime fili? quid tantum lacrymis indulges? Noli timere quidquam, nec dubitare : ego enim tecum semper sum, teque non derelinquam, sed non post multos dies ex mœrore isto liberabo; parentesque tuos ac sororem dilectissimam consolabor. Æquo igitur animo omnia feras : nam fortasse hæc tulisse tormenta in posterum gaudebis. Confortetur cor tuum et subito post meum discessum surgito, historiamque meam, ut pollicitus es, pulcherrimo stylo componas, ut legentes Deum collaudent, et in devotionem accendatur. His dictis, beatissima Virgo discessit. Ast ego qui prius morbo consumptus, me nullatenus erigere poteram, sub intempestæ noctis conticinio, adeo robustus, ab omnique penitus malo liber surrexi, ut non de valetudine, sed de amœnissimo somno surrexisse viderer. Ac Deo primum, et beatissimæ Matri ejus, gloriosæ deinde Theodosiæ gratias agens, invocato prius divino auxilio, ut vota nuncupata persolverem, beatissimæ Virginis hujus Passionem, ex multis variisque codicibus Græcis delectam, in unum corpus redegi; fecique tanto libentius E quanto devotior est in talem Virginem omnis mea, quamvis exigua domus.

sanusque consurgens,

brevi tempore opus absolvit :

14 Sed audite mirandam stupedamque rem. Cum in principio quadragesimæ varios hujusce Passionis libros, tam Græcos quam Latinos, reperissem; vellemque ex ipsis omnibus unum tantum corpus efficere, facta prius re divina in D. Francisci sacello, quod proximum erat, devotissimaque oratione perfecta, ut huic operi faciendo beatissima Virgo benignas suppetias ferret, cujus negotium agebatur; domum reversus, atque ejusdem Virginis nomine invocato, initium historiæ texere cœpi; atque inter octo lectiones, quas quotidie partim publicas partim privatas legebam, ab ejus Quadragesimæ principio. in sanctum usque Paschatis diem tantum, tam brevi temporis spatio, et historiæ fragmenta in unum coegi, et scripsi, et ad ultimum finem perduxi. Quis dubitet, beatissima Theodosia, hoc, tua ope factum? Non enim me latent exiguæ vires ingenioli mei, quæ nisi tu auxilium tulisses, talem provinciam subire trepidassent. Tibi igitur laus, tibi gloria, tibi gratiarum actio, felicissima puella, quæ ceteras splendore vincis, pulchritudine superas, sanctitate excellis.

et concludit ad cultum ejus omnes hortans.

15 Accurrite igitur populi ad pientissimam Virginem istam : accurrite gentes : venite pueri, venite puellæ; properate juvenes, properate senes : hanc F colite, hanc diligite, hanc amate, huic suavissimas laudes celebrate, huic vota persolvite. Nam sicut, me multosque plurimos sua adjuvit ope; ita et vos non cessabit indies, multis variisque donis accumulare. Ut tandem de acerrimo humanæ naturæ hoste triumphantes, duce Salvatore nostro, ad attingendam palmam et gloriam consequendam mirifice valeatis : cui sit laus, honor, et gloria, per infinita seculorum secula. Amen. Ex urbe Romulea, Pantheon o octodialibus, a Christiana redemptione, anno tertiodecimo supra millenum et quingentenum. *o*

ANNOTATA.

a *Non crediderim id statim a morte factum : sed aliquam multis annis post, cum conditam a se urbem Constantinus magnus curaret muniret Sanctorum undequaque advectis reliquis, ut hac etiam parte veteri Romæ similis efficeretur.*

b *Ecgraphum nostrum* 5 Kalendas. *Sed cum in tot hactenus inventis Codicibus Græcis nullus omnino sit, qui*

A *qui 28 Maii sanctam collocet : librarii errorem arbitrati potius quam auctoris, pro* quinto *posuimus* quarto.

c *Erat id Sororum de pœnitentia S. Dominici, sub Fr. Thoma de Senis Priore, circa obitum S. Catharinæ Senensis Venetiis constitutarum, seculo* 14 *exeunte.*

d *Coluntur* SS. Joannes et Paulus, *quibus dicatum Ordinis Dominicani monasterium,* 26 *Junii.*

e Sentire *Italis idem est, quod Latinis,* audire.

f *Martyrologii nomine hic intellige, non quod sic proprie nunc appellatur in sacris (quomodo enim non reperissent ibi Theodosiæ nomen?) sed Passionale grandius, in quo Martyrum Passiones et Sanctorum Vitæ ponuntur integræ.*

g Stemma *pro corona seu diademate, frequenti usu istius seculi : vox alias Græca est, quam plerique sequioris Latinitatis auctores detorquent ad nobilitatem seu Genealogiam significandam.*

h Puteum, *scriptum hic erat, nec dubium est quin vel hic desit littera, vel superius abundet : cum igitur pluteos quam puteos in templo dici magis congruum sit, primæ lectioni optavi secundam.*

i *Vincentius Bellovac. lib.* 12 *cap.* 68 *sub compendio* D *refert Passionem S. Theodosiæ.*

k *Fortassis ex Eusebii scriptis, Latine redditis, integram veræ Passionis historiam ostendit aliquis.*

l *Generalis Magister Ordinis Prædicatorum fuit* Bartholomæus Texerius *ab anno* 1426 *ad* 1449, *Gallus, et in Gallia fere degens, ideoque Vicario Generali pro Italia indiguit.*

m *Hinc discimus corpus S. Theodosiæ, aut saltem notabilem ejus partem, ultra annum* 1440 *Constantinopoli fuisse.*

n Æoli-pila *appellatur a mathematicis : est enim formæ sphæricæ, intra quam compulsus per siphonem aer, ipso super prunas posito incalescit; seque per angustum foramen magna vi egerens, non cessat statu vehementi structum ante se ignem accendere, donec expirarit quidquid conclusum luctabatur.*

o *Intelligo* Octavam Sanctorum omnium, *quæ in antiquo Agrippæ* Pantheon, *nunc S. Mariæ-rotundæ dicto solennissime agitatur Romæ.*

B

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRIS,

AMPHIANO, VICTORE ET ALIIS XIV. E

II APRILIS.

Q*uatuor antiqua Martyrologii Hieronymiani apographa auspicantur hunc diem ab his Martyribus, et Lucense cum Blumiano his verbis :* IV Nonas Aprilis. In Africa SS. Amphiani, Victoris et aliorum quatuordecim. *Quæ eadem leguntur apud Rabanum, Notkerum et auctorem Bedæ suppositum, item in MSS. Martyrologiis Casinensi, Altempsiano, et Barberiniano : ut et (sed palæstra Africa omissa) in MS. Ecclesiæ Pragensis. In apographo Hieronymiano Corbeiensi Parisiis excuso socii solum* quatuor *indicantur, at* decem *in apographo Epternacensi : cui assentiuntur MSS Vaticanum S. Petri, Trevirense S. Martini et Ultrajectinum S. Mariæ et aliud Reginæ Sueciæ, laudatum ab Holstenio in Adversis ad Martyrologium Romanum MS. Martyrologium S Cyriaci a Baronio in suis Annotationibus sæpe allegatum, omisso* Victore, *ista habet :* In Africa natalis SS. Amphiani et aliorum quatuordecim. *At Galesinius, omisso* Amphiano, *ita scribit :* In Africa S. Victoris, et sociorum quindecim Martyrum. *Sociis omissis alii duo referuntur in MSS. Richenoviensi, Rhinoviensi, Aquisgranensi, Augustano S. Udalrici et Parisiensi Labbæi, his verbis :* In Africa Amphiani, Victoris : *quorum nuda nomina, absque palæstra martyrii, sunt etiam inserta Auctario Greveni ad Usuardum. Egimus hoc die de* S. Apphiano Martyre Cæsareæ in Palæstina, *qui a pluribus tam Græcis quam Latinis etiam* Amphianus *appellatur : sed ab eo hunc* Afrum Martyrem Amphianum *plane diversum arbitramur : eique præter* Victorem *addimus, cum pluribus, socios in titulo* quatuordecim. *Si quis aliunde probaverit solum* decem *socios jungendos esse, non volumus funem contentiosum cum eo trahere.*

G. H.

DE SANCTIS MARTYRIBUS,

MARCELLINO, SATULLO, SATURNINO, QUIRIACO, REGINA, PROCULA, ET ALIIS QUATUOR.

C F

II APRILIS.

E*adem Martyrologii Hieronymiani apographa quatuor, relatis Martyribus Afris, de quibus jam egimus; secundo loco proponunt hos Christi athletas : et apographum quidem Blumianum his verbis :* Et alibi Marcellini, Satulli, Saturnini, Quiriaci, Reginæ, Proculæ, et aliorum quatuor. *Eadem leguntur in codice Lucensi, sed socii solum tres indicantur. In apographo Epternacensi videtur lacuna irrepsisse, dum ista solum indicantur :* Et alibi Marcelli, Satuli, et aliorum quatuor. Ex MS. *Corbeiensi Parisiis excuso ista referuntur :* Et alibi Marcelli Satulli, Marcellini Saturnini, Quiriaci, Reginæ, Proculi et aliorum XIV. *Ubi notandum, quod in hoc apographo sint SS. Amphiano et Victori solum additi socii* IX, *qui aliis erant* XIV; *et vice versa hic adduntur socii* XIV, *ab aliis solum* IV *recensiti. Deinde ponuntur nomina* Marcelli et Marcellini, *cum ab aliis solus* Marcellinus *indicetur. Si quis præterea velit* Marcellinum *addi, per nos licebit. Rabanus Maurus, omisso* Satullo, *reliquos ita commemorat :* Et alibi Marcellini, Saturnini, Quiriaci, Reginæ, Proculæ et aliorum quatuor. *Auctor Martyrologii sub nomine Bedæ excusi ista tradit : Et* alibi Marcelli, Saturnini, Satulli, Quiriaci, Reginæ, Proculæ. *In MS. Richebergensi loco* Marcelli *scribitur* Marcellini. *At Galesinius, citato Beda, ita habet :* Alio loco Marcelli, Saturnini, Satuli, Proculæ, Reginæ, *MSS. Casinense et Altempsianum, Augustanum et Labbeanum ;* Et alibi Marcellini : *addit Barberinianum et Pragense,* Quiriaci cum aliis sex. *MS. Vaticanum meminit* Marcelli; *at Trevirense S. Maximini,* Marcellini et aliorum. *Solius* Proculi *nomen habetur in MSS. Richenoviensi et Rhinoviensi; pro quo alibi fere nomen* Proculæ *scribitur ; nisi nomen* Proculi *sit transpositum, referendum ad classem Martyrum Thessalonicensium, de qua jam agemus. In fragmento membranaceo Canonicorum Lucensium apud Florentinum ad hunc diem recolitur memoria* Quiriacæ, *supra* Quiriaci, *et* Proculæ. *Hactenus Martyrologia : plura si aliunde suggerantur, habebimus gratias.*

G. H.

DE SS. THEODOLO, AGATOPHO, MASTESO, PUBLIO, VALERIO, ET ALIIS TRIBUS. ITEM URBANO, JULIANO, PROCULO, GAGO, AGAPITO, DIONYSIO, CYRIACO, ZONISO,

Martyribus Thessalonicæ in Macedonia.

11 APR.

Tertia hæc classis Martyrum, et quasi in duas turmas distincta, proponitur in quatuor Martyrologus Hironymiani apographis, hoc fere modo : In Thessalonica Macedoniæ Theodoli, Agatophi, Mastesi, Publii, Valerii et aliorum trium. Urbani, Juliani, Proculi, Gagi, Agapiti, Dionysii, Cyriaci, Zonisi. *Est aliqua in scriptione Varietas. Nam loco* Theodoli *in MS. Lucensi est* Theudoli. *uti pro* Agatophi, *legitur* Agathopi, Agatopi, *et* Agathopidiæ. *Ita loco* Mastesi, *est* Mastisi *et* Martis *: et pro* Publii *etiam* Puplii *: pro* Valerii, Valerii *: deinde cum aliis tribus finitur prima turma. In secunda turma, loco* Urbani, *Epternacense habet* Orbani *: tum nomina* Juliani, Proculi *et* Gagi *constanter eadem sunt ; at loco* B Agapiti, *legitur* Agapitii *et* Agapetii ; *postea* Dionysii, Cyriaci *et* Zonisi, *sed duo ultima nomina desunt in MS. Corbeiensi Parisiis excuso. Hactenus Martyrologium S. Hieronymi. In MS. Rhinoviensi ita habetur :* Thessalonicæ Theodoli, Agatopi : *quibus in Richenoviensi additur,* Publii, Orbani. *MS. Augustanum S. Udalrici meminit* Theodoli, Orbani : *at Parisiense Labbæi,* Theodoli, Urbani : *MS. Aquisgranense solius* Urbani : *Grevenus in Auctario Usuardi,* Urbani *et* Nierti Martyrum : *ubi forte pro* Nierti *legendum* Niceti, *qui in Aquisgranensi etiam jungebatur, licet ante fuisset ejus elogium ex Usuardo datum ; et est Episcopus Lugdunensis, de quo infra hoc die agemus. In antiquo MS. Trevirensi S. Maximini fit mentio* Valerii *et* Regi ; *pro quo forsan* Gagi *supra legitur.* E

DE SANCTIS MARTYRIBUS

GORDONIANO, MAGNO, JULIO, ET DONATO.

G. H.

11 APR.

Ultima est hæc classis Martyrum, in MS. Corbeiense Martyrologii Hieronymiani apographo Parisiis excuso sic indicatæ : Gordoniani. Magni, Julii. Donati. *Distinguitur a præcedenti classe in apographo Epternacensi S. Willibrordi, dum ita legitur :* Alibi Gortoniani *: et in codicibus Lucensi et Blumiano his verbis :* Et alibi Gordiani. *In MS. Trevirensi S. Maximini habetur nomen* Gurgonianæ, *Neque hactenus plura de his legimus : ideoque acquiescimus nudæ notitiæ nominum, prout a Martyrologiis suggeruntur.*

D. P.
ANIMADV.
PAP. 3

DE S. MARIA ÆGYPTIACA,

ET S. ZOSIMA PRESB. MONACHO,

Commentarius prævius.

§ I. Horum Sanctorum ætas, longe quam vulgo credatur antiquior.

AN. CCCXXI

Mariam, neptem Abrahæ, mulieribus vere pœnitentibus in exemplum proposuimus XVI *Martii ; ostendimusque gravissimo anachronismo a sexto, quo vixit, seculo ad quartum* C *retractam, non alio fundamento, quam quia vitam ejus scripsisse putabatur S. Ephrem Syrus, Diaconus Edessenus, circa annum Christi* CCCLXXVIII *defunctus. Nunc agendum nobis de ea Maria, respectu, cujus ista* Junior *appellatur a Moscho, et demonstrandum vice versa longe vetustiorem esse illam, quam passim creditur ab auctoribus, secutis aberrantem in Historia Ecclesiastica Nicephorum Callistum ; qui postquam lib.* 17 *cap.* 6 *egisset de Zosima Phœnice, Justini senioris synchrono ; caput* 6 *exorditur his verbis,* Alter vero tum quoque enituit Zosimas, quem sacerdotio fungentem arcana mysteria Ægyptiacæ illi communicasse aiunt, *Etenim hic persuasus, quod* Sophronius, *iste* qui olim Hierosolymitanam Sedem exornavit, sanctæ ejus fœminæ et Zosimæ vitam descripsit ; *non potuit rem, ipsa scriptoris ætate, ut præfatur, gestam, tam antiquam concipere quam revera fuit ; cum S. Sophronius, uti ad ejus diem natalem ostendimus* XI *Martii, Patriarchatum inierit circa initium anni* DCXXXV.

Abrahami nepte Maria senior ægyptiaca,

2 *Sed quantum a vero aberret opinatio Nicephori, evidenter nos docebit Dynamius Patricius, Patrimonii Romanæ Ecclesiæ Rector in Gallia, qui S. Marii Abbatis Bodanensis vitam conscripsit,* XXVII *Januarii illustratam ; et officio aut etiam vita defunctus est, ante annum* DXCVI, *quo S. Gregorius scripsit ad* Candidum Presbyterum, *euntem* ad Patrimonium quod est in Galliis gubernandum. *Hic igitur in præcitata vita num.* 9, *loquitur de Vita S. Mariæ Ægyptiacæ, tamquam pridem notissima et ubique vulgata, in hunc modum :* si quis autem non credit quod aliquando silvestres bestiæ, feritate deposita, justorum utilitatibus noverunt famulari, audiat Paulo primo eremitæ leones sepulturam fecisse, et S. Mariæ Ægyptiacæ. *Quod igitur in Vita S. Eleutherii Episcopi Tornacensis,* XX *Februarii data, num.* 18 *idem Sanctus Romam profectus circa annum* DXVIII, *dicatur ab Hormisda Pontifice aliquas S. Mariæ Ægyptiacæ Reliquias accepisse et detulisse Tornacum, non tantum omni mendi suspicione carere debet, sed etiam certiores nos reddere. quod, cum Vitæ S. Mariæ Ægyptiacæ nullam refossi corporis faciat mentionem, illa saltem ante annum quingentesimum scripta sit, atque adeo Mariæ obitus non potuerat post annum* CCCCL *contigisse.* F

per Vitam scriptam nota erat occidenti ante an. 596,

3 *Accedit, ad hæc duo testimonia, antiquitas et celebritas ejus cultus, quam in Ecclesiis orientalibus habuit sancta hæc pœnitens. Est enim penes nos ex Frederici Lindebrogii Bibliotheca transcriptum Menologium, designans totius anni festa et proprias cuique ex Apostolo et Evangeliis Lectiones : quod alicujus Constantinopolitanæ ecclesiæ fuisse probant quædam festa, soli isti urbi propria,*

et inter antiquissimos Sanctos culta fuit CP

A *propria, ibidem adscripta, etiam recentiora : quo ad ceteras autem partes ipsum antiquissimum esse, verosimile nobis facit omnium ibidem commemoratorum Sanctorum vetustas, utpote qui vel antiqui Martyres sunt, vel primi vitæ eremiticæ atque monasticæ cultores, videlicet S. Chariton, S. Sabas, S. Theodosius, S. Antonius, S. Euthymius, nec alius hujus generi quisquam præter. S. Mariam Ægyptiacam, veluti antiquis illis adnumeratam, ab eo tempore, quo pauca hujusmodi festa singulis mensibus Orientis Ecclesiis passim omnibus communia erant : nec enim toto Aprili plura hic notantur quam Mariæ, ut dixi, Megalo-Martyris Georgii, Marci Evangelistæ, et Jacobi Apostoli.*

conversa post institutum festum inventæ Crucis,

3 *His præmissis, accedamus propius ad examinandos temporum characteres, in præsenti historia deprehensos. Conversa ad Deum Maria est Hierosolymis, illuc adducta ex Ægypto occasione frequentatissimæ ab omnibus vicinioribus populis celebritatis, quæ propter exaltationem sanctæ Crucis instituta fuit, anno Constantini magni* XXI, *Christi* CCCXXV. *Ab hoc tempore ad Mariæ conversionem non oportet aut tam paucos annos numerare, ut adhuc in vivis fuerit Constantinus ; quandoquidem Maria; de statu Ecclesiæ et Imperii interrogans, de Imperatoribus pluraliter quærat, veluti quæ plures* B *corregnantes reliquerit ; aut tam multos, ut post annorum* XLVII *Anachoresim incidamus in perturbatissima Ecclesiæ atque Imperii tempora, quibus minime conveniat illud Zosimæ responsum, quo orationibus ejus ipse tribuit, quod* cunctis pacem stabilem dederit Deus. *Carendum etiam ut inter Zosimæ jam centenarii obitum et Hormisdæ Pontificatum habeatur sufficiens intervallum temporis, quo scripta fuerit Vita, ex seniorum per manus tradita relatione, sicut dicitur num.* 41.

et mortua in nocte post Cœnam Domini,

4 *Ad hoc tempus inveniendum, sic undiquaque præcisum, ducere nos deberet mors in nocte salutiferæ Passionis obita : sed huic ratiocinio impeditiorem viam facit Græcorum ac Latinorum manuscriptorum diversitas, dum hæc diem* IX *Aprilis Sanctæ Pœnitenti ultimam fuisse asserunt, ista primam. Verum observatu dignum est, contextum verborum, quæ moriens Sancta inscripsit terræ, unde sciri deberet quo mense et die obierit ipsa, omnino esse interpolatum. Contextus autem ab initio talis fuisse videtur :* Θάψον, ἀββᾶ Ζωσιμᾶ, ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ τῆς ταπεινῆς Μαρίας τὸ λείψανον, ἀπόδος τὸν χοῦν τῷ χοΐ, ὑπὲρ ἐμοῦ τὸν Κύριον προσευχόμενος, τελειωθείσης * ἐν ταύτῃ τῇ νυκτὶ τοῦ πάθους τοῦ σωτηρίου, μετὰ τὴν τοῦ θείου καὶ μυστικοῦ δείπνου μετάληψιν. Sepeli, Abba Zosima, hoc in loco humilis Mariæ cadaver, C terram terræ commendans, et Dominum orans pro me, mortua * hac ipsa nocte salutiferæ Passionis, post divinæ ac mysticæ cœnæ communionem. *Pluribus opus non erat, ut is qui Beatæ sancta Mysteria attulerat, et vertente anno rediturus erat, distincte nosset mensem et diem mensis.*

mense Aprilis,

5 *Utrum deinde auctor Vitæ ad signum * hæc verba adjecerit,* μηνὶ Φαρμουθὶ κατὰ Αἰγυπτίους ὅ *vel* ὅς ἐστι κατὰ Ῥωμαίους Ἀπρίλλιος, Mense Pharmuthi secundum Ægyptios, quod, *vel*, qui est secundum Romanos Aprilis ; *utrum, inquam, explicationis caussa hæc adjecerit scriptor Vitæ, an alius post eum, nolim divinare : hoc scio, ita legi, tum in Electorali Bavarico MS. tum in sex MSS. Vaticanis ; quæ Petrus Possinus noster studiose scrutatus, significavit, absque ulla numerali diei nota, ipsis quæ jam signata sunt verbis indicari mensem in Codice* 866, *membranaceo, annorum fere septingentorum ; alteroque pariter membranaceo, parisque vetustatis, num.* 793 *; et chartaceo tertio, num.* 800, *annorum quadringentorum ætatem vix attingente; quartum, qui idem sic habeat, signari num.* 824 *et esse membranaceum, atque prænominatis omnibus antiquiorem ac longe optimum : quintum et sextum signari num.* 862 *et* 679, *esseque annorum circiter quingentorum. Hoc non contenti alii, addiderunt diem*

die secundum Græcos prima.

mensis, quo quia coli Sanctam videbant, eodem mor- D *tuam pro certo crediderunt : et sic in Codice Medicæo Regis Franciæ, unoque antiquissimo Vaticano* 679 *legitur,* ὅ ἐστι κατὰ Ῥωμαίους Ἀπριλλίου πρώτῃ. Id est secundum Romanos Aprilis prima : *ineptio utique additamento, nec bene cum aliis coherente. Si enim specificatus fuisset dies secundum Ægyptios, puta* Pharmuthi sexta, *tunc apte subjungi potuisset* Aprilis prima *: nunc apparet interpolatori aliud non fuisse præ oculis, quam ut mensis nobis noti exprimeret diem illum, quo Græci colebant Mariam velut tunc mortuam.*

AUCTORE D. P.

secundum Latinos nona :

6 *Simili licentia versionis Latinæ auctor, etiam ante Paulum Neopolitanum, si fuit ante ipsum aliquis, primam Græci textus interpolationem augens de suo, diem expressit* nonam Aprilis, *eam scilicet quo apud Latinos plerosque tunc colebatur Maria, hoc modo :* Ora Dominum pro me, transeunte mense Pharmuthi secundum Ægyptios, quod est secundum Romanos Aprilis die nona, id est v Idus Aprilis, nocte, salutiferæ Passionis, etc. *Ex his apparet aliud nobis non restare, quam ut dispiciamus, Græcisne an Latinis adjudicemus prærogativam servati in sua ecclesia veri Natalis. Nec difficile videtur esse judicium : sicut enim ubi de Sancti alicujus Occidentalis vero Natali incidit quæstio, eum* E *potius censemus ex Latinis Fastis accipiendum ; Græcos autem credimus, vel propter translationem Reliquiarum vel alia ex caussa observasse diem a Latinorum usu diversum : ita e converso prudenter stabitur Græcorum Fastis, quando de Sancto aliquo Orientali agitur, et diversitas Latini cultus in aliam quamcumque caussam referetur. Ita fecit Hildebertus Episcopus Cenomanensis in Paraphrasi metrica vitæ, de qua infra : ubi tempus mortis hoc versu notat, velut in arena scripto,*

sed standum potius Græcis

Victricem mundi dissolvit prima secundi.

Id est, prima dies mensis Aprilis, qui secundus est annum inchoantibus a Martio.

itaque credi potest obiisse

7 *Obierit ergo S. Maria Ægyptiaca in nocte Parasceves, prima Aprilis, prout a Zosima edoctos monachos credibile est festum ipsius annue agendum suscepisse. Eo posito non erit admodum difficile definire, per circumstantias supra præscriptas, quo anno notari mors illa debeat. Etenim intra annum* CCCXLVIII *et annum* DXI *(qui quidem ambo habuerunt Pascha die mensis tertio, sive* III *Nonas Aprilis ; sed tales sunt ut de eorum neutro suspicio esse possit, quod ei de qua agitur morti conveniat) intra annos, inquam, jam nominatos duo dumtaxat inveniuntur anni tali Paschate insignes, videlicet annus* CCCCXXXII, *et ante hunc* CCCCXXI *saltem ex calculo* F *Alexandrinorum, quem tota sequebatur et observabat Palæstina : nam alii* IV *Idus Pascha agebant, uti observabat Bucherius in Canonem Paschalem Victorii. Ex duobus his magis placet primus : qui ad conversionem Beatæ toto decennio citius nos adducens, facit etiam propius accedere ad originem institutæ festivitatis. Sic enim conversa fuerit Sancta anno vulgaris Æræ* CCCLXXXIII, *Gratiani ultimo, valentiniani Junioris nono, Theodosii quinto, et ab elevata sub Constantino Cruce quinquagesimo octavo. Deinde hoc modo mortuæ Mariæ etiam totis triginta annis potuit supervixisse Zosimas ; cumque narratæ ab eo historiæ veritas, etiam ipso mortuo, in ore monachorum perseveraret, post alios viginti aut triginta annos, ita potuit illa mandari litteris circa annum* CCCCLXXX, *ut qui eam scriberet vere promitteret se rem narraturum sua ætate gestam. Hæc autem scriptione per omnes statim ecclesias diffusa, cum novus creveri cunctis esset injectus Sanctam Pœnitentem honorandi, crediderim quæsitum et repertum a monachis corpus fuisse, acceptasque ex eo particulas ab Hierosolymitano Episcopo Romam missas : unde portionem aliquam, Hormisdæ Papæ dono, obtinuerit S. Eleutherius et Tornacum attulerit, ut infra narrabitur. Præterea annus* CCCCXX *qui fuit Honorii* XXVI, *Theodosii Junioris* XIII, *ultimum annum Mariæ precedens (quando Zosimas*

anno 421 post anachoresim annorum 48.

A *...nis dicis et Ecclesiam et Imperium in pace degere) utrumque revera pacatus fuit : cum paulo post dissensionibus Ducum et quorumdam cædibus, nec non variorum barbarorum irruptionibus, haud modice concussa cœperit Imperii tranquillitas, perpetuis deinde detrimentis attrita ; ut nihil de Ecclesia dicam, in qua Nestorii perniciosissima hæresis tunc maxime pullulabat, et Cyrilli eidem se strenue opponentis animositas haud leves toto Oriente motus ciebat.*

AUCTORE D. P.

non circa an. 520.

8 *Quid autem iis annis, quibus ex Nicephori sententia conversionem et obitum Mariæ plerique hactenus attribuerunt? Anno* CCCCLXXII, *quo illa venisset Hierosolymam, Wandali tenebant Africam et Lybiam, totumque mediterraneum habebant piraticis excursionibus infestum, ab aliquibus annis ante et post; ut non sit verosimile tantam tunc fuisse frequentiam peregrinorum, undique et turmatim Hierosolymas adnavigantium ratione festi, quantam supponit hæc narratio. Anno autem* DXX *aliisque vicinis, solus in Oriente imperabat Justinus; Occidentale vero Imperium universum tenebant nationes Barbaræ, et quidem Ariana hæresi infectæ pleræque. In eodem Oriente Prasinorum ac Venetorum adversæ factiones, cunctas tunc fere turbabant civitates : et bellum Persas inter ac Romanos circa istum annum exarsit : neque Ecclesia firmam tenebat pacem, quamvis* B *Chalcedonensi Concilio post obitum Anastasii Imperatoris recepto. Hierosolymis autem (de qua interrogare propius attinebat ad Mariam et respondere ad Zosimam) præsidebat Joannes, Orthodoxus ille quidem, sed ab hæreticis in locum Eliæ intrusus, ab iisdemque multa indigna patiens, eo quod præter ipsorum spem eorum machinationibus adversaretur.*

quamdiu vixerit uterque ?

Adeo ut, quamvis non cogeremur propter argumenta præallegata Mariæ historiam ad quartum quintumque seculum retrahere ; nulla tamen ratione possemus iis qui assignantur annis ipsam aptare. Annos LIII *vixerat in primo suo monasterio Zosimas, priusquam ad Jordanem abiit ; et centenarius obiit : cum autem grandævus fuisse dicatur, queraturque de senio eo tempore quo Mariam reperit, consequens videtur, ut annos circiter septemdecim natus monasticum sumpserit habitum, et Mariam invenerit septuagenarius ; aut etiam eo major, si non prima vice eremum intranti, sed anachoresim annuam aliquoties jam experto, eam felicitatem obtigisse dicamus. Maria autem, quæ duodennis Alexandriam venit, ibique in meretricio vixit annis septemdecim, ac denique conversa annos quadraginta octo in eremo transegit, ut minimum numerabat ætatis suæ annum septuagesimum octavum cum moreretur.*

§ II. Quam male et qua de caussa creditus C sit S. Sophronius Acta Mariæ scripsisse. Ejus et Zosimæ cultus apud Latinos et Græcos.

Triodii Synaxaria componens Nicephorus,

Idem *qui Historiam Ecclesiasticam seculo* XIV *conscripsit, Nicephorus Callistus Xanthopuli filius, composuit etiam Synaxaria cum Triodio recitanda, singulorum Officiorum rationem reddentia, quando et quomodo instituta sint singula : quæ Synaxaria haud levi correctione egere, multisque sententiis heterodoxis referta inveniens Leo Abbatius ; merito admiratus est, eos qui Veneræ editioni ad usum Græcorum Orthodoxorum præfuere, iisdem expurgandis operam non dedisse. Sed si ille, utpote schismaticus pertinax, in multis contra fidem impegit; haud pauciora sunt quæ peccavit contra historiam, tum aliis locis, tum in Synaxario ad* V *feriam Hebdomadæ Quadragesimalis* V, *ubi de magno Canone pœnitentiali, deque simul legenda S. Mariæ Ægyptiacæ vita sic loquitur :* Hunc vere ex omnibus Canonibus maximum, optime et ingeniose composuit et conscripsit S. P. N. Andreas, Archiepiscopus Cretæ, cognomento Hierosolymitanus.... Fecit autem hunc Canonem eo tempore quo magnus Sophronius, D Patriarcha Hierosolymitanus, Vitam Mariæ Ægyptiacæ litteris mandavit : quæ et ipsa compunctionis plenissima est, lapsisque et peccatoribus multum consolationis affert, si modo a pravis operibus desistere velint..... Hunc preclarissimum et maximum Canonem, nec non tractatum de vita S. Mariæ Ægyptiacæ primus Constantinopolim tulit, quando ab Hierosolymorum Patriarcha Theodoro ad sextam Synodum subsidio missus est. Tunc enim vitam monasticam adhuc profitens, cum adversus Monothelitas fortiter decertasset, Ecclesiæ Constantinopolitanæ Clero adscriptus est : deinceps in ea Diaconus et pupillorum Curator constituitur, nec longo post tempore Archiepiscopus Cretæ ordinatus est, atque migravit ad Dominum.... cum satis multo tempore suam Sedem tenuisset.

et de S. Andrea Cretensi auctore Magni Canonis agens.

fingit eum S. Sophronio synchronum

10 *Quis non credat compertissima et undequaque firma scribere, qui tam confidenter totam S. Andreæ vitam percurrit, quasi ab occultato teste accepisset : interim errores plures hic deprehendo quam periodos, quos exponere operæ pretium fuerit. Concilium Constantinopolitanum* III, *idemque generale seu œcumenicum* VI, *sub Agathone Papa anno* DCLXXX *mense Novembri inchoatum, ad usque Septembrem anni sequentis in condemnanda Monothelitarum hæresi laboravit. Inde usque ad annum fere* DCCXX *in vivis fuisse Andream, censet* E *Labbæus in Bibliotheca Chronologica scriptorum Ecclesiasticorum; aitque alios esse, qui usque ad istius seculi annum* XXIII *vitam ei prorogent : quod poterit ad* IV *Julii, quando colitur, examinari. Satis est hic observasse, quod haud multo citius mortuum esse oporteat, qui post laboriosa duo in Clero Constantinopolitano ministeria cum laude expleta, satis longo tempore Sedem suam tenuerit factus Cretensis Archiepiscopus. Fingamus nunc centenarium fuisse Andream cum obiit; vix ille etiam sic octavum decimum annum attigerat, quando obiit S. Sophronius, cujus vitæ ultimus, fuit Christianæ Æræ* DCXXXVIII, *uti ad* XI *Martii ostendimus.*

et ab hujus successore Theodoro missum CP.

11 *Interim verosimilius est adhuc infantem aut omnino puerum fuisse Andream, cum defunctus est Sophronius; et ab hujus successore Theodoro, cum ætatis ageret annum* XIV, *attonsum esse in Clericum, extremis ipsius Patriarchæ annis : hi autem ultra annum* DCXLV *extendi vix possunt, cum Theodorus iste fuerit Pater Theodori Papæ Romani, anno* DCXLI *electi, et* DCXLIX *defuncti. Non potuit ergo hic qui Theodoro moriente tam juvenis erat, ab illo ad Synodum sextam missus esse. Elogium ejus, longe quam alibi plenius et perfectius in Claromontano Synaxario descriptum, postquam ordinationem ejus, ita loquitur.* Τῆς δὲ οἰκουμενικῆς συνόδου συναθροισθείσης ἐν Κωνσταντινουπόλει, μέρος καὶ αὐτὸς διέπων τὸν θρόνον τοῦ Πατριάρχου, ἀντ᾽ αὐτοῦ ἀπεστάλη. Cumque œcumenica Synodus Constantinopoli esset convocata, et ipse Patriarchæ thronum ex parte regeret, *puta sede vacante Vicarius, aut potius vivente Patriarcha Syncellus (utique jam vir perfectus, neque disciplinis solum profanis ac sacris, sed etiam exercitationibus monasticis aliquamdiu exercitus)* ipse pro eo, *vel Throno vel Patriarcha,* illuc missus est. *An autem anno* DCLXXX *Hierosolymitana Sedes habuerit Patriarcham, et quo nomine appellatum, non habeo unde dijudicem. Ante decennium, teste Zonara, Pastore viduata lugebat : si postea institutus aliquis est, nomen in obscuro latet : nam ut eodem Theodori nomine rursum aliquem creatum dicamus, non obtinet a nobis Nicephori tam dubia incertaque fides : saltem nullo modo impetrabit Nicephorus ab eo qui hæc legerit, ut Theodori decessore Sophronio Vitam Sanctæ describente, credat Andream composuisse magnum Canonem.*

cum diu post mortem utriusque eo venerit,

12 *Porro magnus iste Canon, quem ab Andrea compositum nemo negaverit,* ad ducenta et quinquaginta troparia

ferens a se compositum Canonem.

A troparia progreditur, *ut notat Nicephorus,* cum alii Canones triginta dumtaxat aut paulo amplius troparia contineant : *et consueto Græcis more sic dividitur in odas novem; ut inter cujusque odæ conclusiva Troparia, Triadica scilicet et Theotocia ipsumque Canonis magni contextum, interponantur Troparia duo de S. Maria Ægyptiaca, et tertium de ipso S. Andrea ; adeo ut universim, donec illi quoque per partes decursi sint Canones, qui de utroque canendi erant, numerentur troparia trecenta viginti. Ingens sane labor et longe prolixissimus, ut propterea merito notet Rubrica dandum esse* signum hora quarta noctis, *utique solito citius : tum inquit* Congregatis nobis in ecclesia dicitur Benedictus a Sacerdote juxta morem, dicimusque Hexapsalmum ; Alleluia et Triadica, tono consueto; recitamus alternis et præscriptum Psalterii Cathisma (*totum namque Psalterium Davidicum in Cathismata seu Sessiones viginti dividitur, qua de re vide Meursium in Glossario*) Tum dicimus Cathismata Octoechi, ac legimus vitam S. Mariæ Ægyptiacæ, duplici sectione. Sequitur Psalmus quinquagesimus : moxque tractim incœamus magnum Canonem, idque contrito corde et voce, facientes ad Troparia singula inclinationes corporis ternas; *millenas circiter universim, ut alias eorum Officii partes isto die persolvendas omittam recensere.*

recitandum una cum Canone Sophronii de Maria,

B

13 *Sed unde divertit tam laboriosi prolixique Officii admiratione attonita oratio, illuc redeat; ad eas scilicet aliorum Canonum partes, quibus magnus ille Canon interpolatur. Troparia in quam* de Sancta *et* de Andrea. *Posteriora Troparia posteritas grata usurpare cœpit, vicem honoris reddere volens auctori, jam inter Divos relato, pro compositione tam utilis Canonis. Priora de Sancta, credimus a S. Sophronio fuisse composita : hic enim cum Joanne Damasceno sacros divinorum Officiorum libros, a S. Sabba ordinatos, sed per Saracenorum direptiones fere deperditos in Palestina, restauravit, ampliavit atque ordinavit. Cum igitur S. Sophronius instituisset, ut certo dictæ hebdomadæ Quadragesimalis die, S. Mariæ Ægyptiacæ Vitam, duplici sectione distinctam, monachi in ecclesia conjuncti recitarent; eique addidisset novum a se compositum Canonem Vitæ illi congruum ; Andreas, post annos quadraginta aut quinquaginta factus Patriarchæ Hierosolymitani Syncellus aut Vicarius, eidem Canoni intermiscuit magnum illum suum Canonem: sicque permixtos, tamquam suum ac Sophronii opus, tradidit Constantinopolitanis monasteriis, una cum recitatione Vitæ, non scriptæ a Sophronio,*

unaque cum Vita ante Sophronii ætatem scripta,

C *sed ut tali die integre legeretur commendata. Sic autem factum est, ut res ac tempora confuderit hominum imperitorum traditio; quam suo in Synaxario amplexus Nicephorus, sibi aliisque præbuit errandi occasionem.*

14 *Magnum, quem diximus, Canonem, eique per partes interpositum Canonem de Maria qui legere Græcum aut Latinum volet, inspiciat S. Andreæ Cretensis opera a Combefisio collecta atque vulgata ; et huic ignoscat, quod per tot paginas dispersa unius canonis Troparia, et singulorum Tropariorum primas litteras neglexerit colligere, in iisque legere versum hunc initio præfixum.*

Canon hic Acrostichidem habet ;

Σὺ ἡ ὁσία Μαρία βοήθει.

Opem beata tu fer Maria.

Hunc enim versum conficiunt ordine continuo singulæ singulorum Tropariorum, de Beata canendorum, initiales litteræ : quod si observasset Combefisius, non erravisset in titulo Canonis, et ubi legendum erat, οὗ ἀκροστιχὶς cujus Acrostichis est *qui præmittitur versus; non legisset* οὐ ἀκροστιχὶς, *Latine reddens,* non est Acrostichis : *cum revera Acrostichis prænotata sequatur. Antiquiori isto Canone non contentus Simeon Logotheta qui et Metaphrastes alterum seculo* x *composuit;* quando Chori Præfectus voluerit, *recitandum : qui pariter in Menæis habetur ad diem primum, et incipit*

alius a Metaphraste compositus 1 Aprilis recitatur ;

hoc modo : Τῷ μακαρίῳ καὶ πρώτῳ καὶ νοερῷ φωτὶ πλησιάζουσα, ὡς ἡμέρας καὶ φωτὸς γεγονυῖα τέκνον, καθαρᾷ διανοίᾳ με τὰ σὰ μέλπειν ἀξίωσον. Beato ac primo et spirituali lumini appropinquans, tamquam diei ac lucis filia, dignare me laudare te pura mente. *Loco prolixioris vitæ, quam arbitramur ipso die legi solitam olim, nunc sicuti et de ceteris Sanctis, epitome, legitur hoc præfixo disticho.* D

AUCTORE D. P.

Ἀπῆρε πνεῦμα, σὰρξ ἀπερρύη πάλαι.
Ζωσιμᾶ, ἐν γῇ κρύπτε νεκρὸν Μαρίας
Anima recessit : caro diffluxit pridem.
Terra cadaver, Zosima, Mariæ occule.

15 *Hæc Græci die prima Aprilis : qui mox, die ejusdem mensis quarta, Zosimæ mentionem iterum faciunt his paucis verbis:* Eadem die, *scilicet quarta,* memoria S. P. N. Zosimæ, qui B. Mariam Ægyptiam sepeliendam curavit, *et additur distichon.*

Memoria S. Zosimæ 4 Aprilis ;

Ζῶσαν προσεῖδεν Ζωσιμᾶς τὴν Μαρίαν,
Θανοῦσαν εὗρεν, ἀλλὰ νῦν ζῶσιν ἅμα.
Vivam Mariam Zosimas dum requirit,
Obiisse reperit : nunc tamen vivunt simul.

Petrus de Natalibus lib. 4 *cap.* 106, *vitam Zosimæ compendio referens, concludit dicendo quod* vitam in pace finivit pridie kal. Maii : *quod unde acceperit ille ignoramus. Petrum secuti Maurolycus, Felicius, Witfordus suis cum Martyrologiis ad ultimum hujus mensis diem inscripsere.* *et 30 Apr.*

E

16 *At Romani Martyrologii recognitor Baronius, inter plures Sanctos quos ex Sirleti Menologio novit et assumpsit, hunc quoque sanctum monachum adoptans, sed* Zosimum *scribens, ipso quo invenit die* IV *retulit : Mariæ vero reliquit locum, quem primus ei dedit Usuardus, secundum videlicet dicti mensis, quod secutæ etiam sunt Ecclesiæ variæ, celebriori Officio ipsam colentes. Hoc autem ne ex aliquo vel Usuardi vel Græci Kalendarii perperam transcripti errore factum sit, potius quam ex alia justa et rationabili caussa, vehementer metuimus. Antiquior Romanæ Ecclesiæ usus (quem una cum Reliquiis Tornacum transtulerit S. Eleutherius) fundatus videtur in ipso probabiliter die, quo Romam primum Reliquiæ apportatæ ex Palestina sunt, aut in aliqua ecclesiarum urbanarum solennius collocatæ; nonum enim mensis diem via alia occasio putaret Beatæ Pœnitenti sacrum fecisse. Hinc die nono in pluribus et antiquioribus variarum ecclesiarum Breviariis notatum Officium inveniter : quibus recensendis discutiendisque non immorabimur, cum satis notus ac testatus sit Divæ hujus cultus per universum orbem Christianum, propter exempli utilitatem.*

Mariæ nunc apud Latinos 2,

olim 9 die.

F

NOT. 3

§ III. Translatio reliquiarum S. Mariæ ad varias Europæ civitates.

J*oannes Phocæ, Sacerdos Cretensis, in sua compendiaria descriptione locorum sacrorum, primas inter* Συμμικτὰ *Allatiana tenente, cap.* 25, *cum descripsisset trans Jordanem positas speluncas duas, alteram Baptistæ secessu, alteram Eliæ raptu consecratam :* ultra dictas, *inquit,* speluncas, ad ipsos Jordanis cursus, fama est eremum extendi, in qua venerandus Zosimas Angelis parem Ægyptiam intueri dignus effectus est. *Ita ille quidem, post annum* MCLXXXV, *quo loca sancta visitavit, scribens, nulla facta mentione sepulcri, sive quia ipsum non adierat, sive quia de eo tunc temporis vacuo atque etiam dissipato nulla amplius fiebat mentio. Ast seculis aliquot antiquior Anonymus de locis Hierosolymitanis, pariter editus a Nihusio,* Trans Jordanem, *inquit cap.* 13 in interiori solitudine B. Mariæ Ægyptiæ sepulcrum cernitur, quam invisit Abbas Zosimas et tumulavit : distat ab urbe Hierusalem itinere dierum octo. *Cum igitur viginti dies impendisse Zosimas dicitur in actis, antequam ad Mariam veniret; non ita id accipi debet, quasi inter ipsius monasterium ad*

Sepulcrum Sanctæ diebus octo Hierosolymis distans,

A *ad Jordanem, et inventæ primum Mariæ ac deinde sepultæ locum, fuerit distantia tanta: sed quod ipse senex, et in solitudine illa solitis orationum exercitiis vacans, seque diebus singulis ad pauca promovens milliaria, ac forte etiam multum oberrans, tandem eo pervenerit, quo expeditus viator commode intra octiduum attingat, si recto utatur itinere.*

AUCTORE D. P.

statim antequam Vita scriberetur notum.

18 *Est autem verosimile primo Zosimam, dum per vires licuit annua utentem anachoresi, identidem locum adivisse; et qua iverat ipse, certa signa constituisse aliis, eodem adire volentibus, quos narratio sua ad hujusmodi laborem excitabat, fortassis etiam ex sui Hegumeni speciali indulto permissi sunt aliqui, vel extra Quadragesimam illuc abire pietatis caussa, vel intra Quadragesimam comitari Zosimam. Locus certe notus fuit cum Vita scriberetur: ipseque auctor eum a se visum satis indicat num.* 11, *sic loquens de eo:* locus autem erat in modum alvei torrentis excavatus: sed, ut mihi videtur, torrens ibi numquam ullus fluxit; eumque situm locus potius habuit a natura. *Verosimile quoque est, pluribus ultro citroque meantibus, paulatim rectum iter, si illud Zosimas non tenuerat, observatum notatumque fuisse: maxime postquam, visum fuit refodere corpus sanctum, et tumulum eidem conspi-* B *cuum excitare, in quo tantum thesaurum venerarentur peregrini. Horum nihil quia Vita attingit, et tamen inventio corporis facta est circa vel intra Pontificatum Hormisdæ (qui novennalis fuit et in anno* DXIV *inchoatus) consequens est, quod haud diu post Vitam scriptam celebrata sit elevatio. Quinimo hæc scriptio, per omnia Palæstinæ monasteria cito vulgata, ipsam illam accedentium frequentiam auxisse debuit, et potuit occasionem dedisse miraculis, quæ licet nulla scripta habeantur, credibile est tamen fuisse magna, et cogitationem ingesisse de requirendo corpore.*

ac postea magis celebre.

Reliquiæ aliqua Romam missa,

19 *Unde igitur aut quomodo Romam translata Reliquiæ? Si dici aliquid per conjecturam possit, libenter opinarer, sicut de inventione Proto-Martyris Stephani factum legimus, ita quoque inventioni hujus Sanctæ Pœnitentis implicitum fuisse Hierosolymitanum Episcopum, qui curaverit partem aliquam adferri in urbem sanctam; cujus deinde non minima portio missa sit Romam. Libenter etiam suspicarer, Joannem, ab hæreticis constitutum Hierosolymis Epicopum circa aunum* DXIII, *ipsum fuisse sub quo facta inventio sit, quique orthodoxam suam fidem, quam contra electorum suorum spem opinionemque constantissime tenuit, volens Romanæ Sedi probare, legationem ad ipsam direxerit, eique addere conatus sit gratiam, munere ex Reliquiis sanctæ misso, una cum illius Vita Græce scripta, quibus tum novitas inventionis tum historiæ singularitas atque utilitas æstimationem dare poterat. Sed hæ conjecturæ sunt: hoc certum, et Vitam toti Occidenti fuisse notissimam seculo* VI, *et Reliquias a jam dicta Hormisda Papa communicatas cum S. Eleutherio Tornacensi Episcopo, in cujus Vita, ex antiquo Tornacensi MS. edita num.* 18 *hæc leguntur.*

Ex his particula data S. Eleutherio Ep. Tornac. cum particula S. Stephani,

20 Dum B. Eleutherius *a Romano Papa Hormisda* petisset aliquid, reliquias B. Mariæ Ægyptiacæ obtinuit, et humerum B. Stephani Proto-martyris, et secum Tornacum deportavit. Igitur vir Dei a Roma regressus cum magna exultatione universi populi suscipitur. Exultant Clerici, et Dalmaticis induti beato Pastori suo obviam procedunt. Sex ex improviso gaudium omnium geminatur. Ipse enim Pontifex Reliquias B. Mariæ, quæ tot et tanta pro Domino sustinuit, afferebat: cum autem Nerviam portam intraret, in eodem loco miraculum magnum a Deo manifestatum est. Occurrentibus enim populis gaudentibus, similiter Clericorum agminibus palliatis, beatus Antistes conscendens montem, qui dicebatur mons Thesauri-abconditi, nunc autem dicitur mons S. Andreæ, Reliquias B. Mariæ Ægyptiacæ et humerum S. Stephani Proto-martyris omni populo ostendit. D Subito autem circa Reliquias capitis S. Mariæ, quædam claritas de cœlo adveniens apparuit, quæ etiam ab omnibus, visa est, donec intraret ecclesiam Christi genitricis: supra humerum vero B. Stephani lucidior claritas, in modum circuli quasi argentei, visa est.

Tornacum defertur et cælesti luce,

ac sanatione ignis Sacri honestatur:

21 Cum vero ecclesiam totius populi vallatus caterva intraret, quatuor viri, duæ mulieres magna infirmitate periclitabantur, quæ vocatur ignis gehennæ. Tunc vir Dei pietate motus, caput ante mulieres, humerum autem ante, viros posuit, dicens, Oremus omnes. Procumbentibus autem et orantibus illis, ait: S. Stephane Proto martyr, succurre his hominibus: S. Maria, succurre et miserere hujus fœminei sexus: non enim profecto surgemus ab oratione, donec sani efficiantur. Ad hanc vocem omnes liberati sunt: caro autem, quam in ipsa infirmitate perdiderant, restituta est in ipsa hora. Mutus quoque assistens, locutus est dicens: Ecce Reliquiæ B. Stephani et S. Mariæ. Tunc omnes obstupefacti admirabantur.... Hæc facta sunt Nonis Octobris. *Notandum porro, quod quæ hic dicuntur caput et humerus, tam exiguæ fuerint eorumdem particulæ, ut Hierogazophylacii Belgici auctor Rayssius, agens de Cathedrali Tornacensi et sigillatim designans spectabilium ossium qualitatem ac nomina, de istis solum dicat, ibi cum aliis adversari* Reliquias de S. Stephano Proto-martyre et Maria Ægyptiaca, quas S. Eleutherius Tornacensis Antistes, vigesimo Pontificatus sui anno, Roma secum detulit. E *Has autem arbitramur fuisse desumptas ex scapula S. Stephani, et quadam parte S. Mariæ, quas modo servari in Vaticana S. Petri ecclesia testatur M. Attilius Serranus in libello de septem urbis ecclesiis. Addit Octavius Pancirolus in Thesauris absconditis urbis Romæ, alias ejusdem Sanctæ particulas haberi in sacris ædibus Virginis Lauretanæ ad columnam Trajani, S. Pauli ad columnam Antonini, S. Petri ad Vincula, S. Gregorii in Cælio monte, S. Cæciliæ trans Tiberim, et S. Sabinæ.*

variæ particulæ in templis Romanis.

22 *Post hæc aliis occasionibus et temporibus alia quoque ejusdem beatæ Pœnitentis lipsana delata ad varios sunt, de quibus infra. Mansit tamen in Palæstina, in ipsaque (ut credimus) sepulcrali eremo pars corporis præcipua, per quinque et amplius secula: usque dum invalescente Saracenorum per loca sancta dominatu, alicui monachorum visum fuerit, e deserto ad monasterium, ac forte ad sanctam civitatem ipsam transferre sacrorum ossium thesaurum, melius asservandum.* Cum *autem anno* MLIX *Lucas, Carbonensis monasterii in Calabria Abbas, Hierosolymam abiisset, et* barbarorum terras cum comitibus peragrasset, adoratis Christi Salvatoris cunabulis et Calvario, avexit secum in Italiam rediens sacra pignora, corpus nimirum S. Mariæ Ægyptiacæ, et caput magni Joannis Eleemosynarii: templumque beatissimo Patri Lucæ (*fuit hic nobilis illius cœnobii fundator, et mortuus anno* DCCCCXCIII *colitur* XIII *Octobris*) *templum inquam B. Lucæ* erexit, F manibus operatus atque consilio; ibidemque S. Mariæ reliquias collocavit. Sed caput Sanctæ quidam Presbyter furatus Neapolim detulit, acceptoque pretio sacratis cœnobii S. Mariæ Ægyptiacæ mulieribus donavit. Nos S. Mariæ reliquias, indecore jacentes, honorificentius decoravimus, addita celebritate et pompa: caput vero magni Eleemosynarii Julius Antonius Sanctorius, S. R. E. Cardinalis Episcopus Prænestinus, patruus meus, magnifice auro argentoque exornavit, lanci vitreæ antea super impositum abjecte atque inhonorate. *Ita Paulus Æmilius Sanctorius Casertanus, Venerabilis monasterii Sanctissima Dei Genitricis, S. Anastasii et S. Eliæ Prophetæ de Carbono, Ordinis S. Basilii Magni, Abbas Commendatarius, in historia ejusdem monasterii, anno hujus seculi*

Major pars corporis an 1059 translata in Calabriam

caput Neapolim,

A *culi primo edita, ac postea sub annum seculo decimum septimum ad Archiepiscopatum Cusentinum evectus, indeque in Cathedram Urbinatem translatus, et in ea defunctus anno* MDCXXXV; *vir, ut eum Ferdinandus Ughellus deprædicat, omnium scientiarum eruditione et linguarum peritia longe clarissimus.*

23 *Quod de translato Neapolim Capite hic indicavit, ante eum expressius descripsit Franciscus Gonzaga, in opere de Origine Seraphicæ religionis Franciscanæ, sub annum* MDLXXX VII *Romæ edito, pag.* 148 *enumerans Reliquias in prædicto monasterio asservatas : illud, inquit* ante septuaginta annos Sororibus ab incognito quodam Sacerdote seculari dono datum fuit : quod tamen, licet nullæ extent testimoniales litteræ, crebra miracula, quæ per ipsum Deus optimus maximus operari dignatur, commendatissimum reddunt; insinuantque, non commentitium, sed verum gloriosæ Peccatricis præfatæ caput esse : ex quibus unum tantum in hujus testimonium veritatis adducam. Antiquissimi moris est ut venerabile hoc caput singulis annis, a primis Vesperis diei festi S. Mariæ Ægyptiacæ usque ad diei octavæ solis occasum, argentea theca contectum, summo altari a fidelibus prospiciendum venerandumque committatur, atque præ-

De cujus veritate dubius

B fatis diebus elapsis, a loci Guardiano monialibus, sacrario reddendum, restituatur. Cumque anno a Virgineo partu MDXLII Pater Fr. Jacobus Mataloncus Franciscanus Conventualis, hujus tunc loci Guardianus, sacris vestimentis indutus, incensa huic sacro capiti, de religiosissimo more, ipso die Octavæ propinaret, intra se hæsitare atque dicere cœpit : Quis novit sitne hoc caput alicujus sanctæ vel alterius potius, cui tantus honor minime debeatur? et ecce ex tempore amissa loquela, adeo graviter atque misere agitari conflictarique cœpit, ut ipsum quam brevissime moriturum existimasses. Commoto itaque populo qui ad solennitatem convenerat, atque de tantæ rei novitate stupefacto, occurrit F. Cæsar a Gajazo monialium Confessarius, præsagoque animo clamitare cœpit : Firmissime credo hoc verum esse caput S. Mariæ Ægyptiacæ : sumptamque ex ipso aquam, quam de industria effuderat patienti obtulit, qua hausta illico convaluit, suamque incredulitatem publice fassus est : a quo etiam tempore tantum hoc pignus majori in veneratione a fidelibus haberi cœpit.

subito castigatur et pœnitens sanatur.

24 *Cetera, quæ ibidem patrata fuere miracula, utinam vel scripta extarent, vel si extent ad nostras per-*

C *venissent manus ; nunc solum id addendum occurrit; monasterium, quod nunc honestas solum virgines recipit, meretricibus ad pœnitentiam pudicitiamque reductis extructum dotatumque fuisse a devotissima Regina sanchia Arragonia, Roberti Regis uxore, anno* MCCCXXXV; *cum ante decenniam aliud simile, sub invocatione S. Mariæ Magdalenæ ab eadem et in eadem regia urbe extructum, non sufficeret omnibus ejusmodi asylum cupientibus recipiendis. Huic ego ab ipsa fundatrice collatum credo B. Mariæ Ægyptiacæ digitum, nescio unde acceptum : et sacerdotum illum qui postea caput e Carbonensi monasterio attulit, non id fecisse turpis lucri caussa, ut criminatur sanctorius; sed pio omnino ac religioso animo; dum consideraret, quam indigne istic tantus haberetur thesaurus, quantaque ei esset Neapoli habenda reverentia, si illud ad sui nominis monasterium transferretur. Cæsar Eugenii Caraccioli in sua Neapoli sacra anni* MDCXXIII *pag.* 426 *non tantum caput, sed etiam duo grandia coxarum ossa ipsumque jam memoratum digitum attulisse asserit sacerdotem prædictum: sed cum Gonzaga singulas Reliquiarum suo tempore ibidem asservatarum particulas distincte nominet videlicet* Alterum ex digitis S. Mariæ Ægyptiacæ partem cranii S. Margaretæ Virg. et Mart. alteram S. Aldegundis, aliam quoque S. Julianæ atque Isiderio

ibidem digitus Sanctæ

et duo ossa grandia :

aliam S. Balbinæ Virginum et Martyrum nec non D venerandum caput ejusdem S. Mariæ Ægyptiacæ; *non est credibile prætériturum fuisse coxas, si eas tunc ibi habuissent : ut autem has allatas serius ignoravit Cæsar, ita et in digito erravisse potuit.*

AUCTORE D. P.

25 *Porro de possessione corporis seu partis majoris cum Carbonensibus Cremonenses certant; et licet ignorent unde vel quomodo allatum sit, pridem tamen illud habuisse se dicunt, in vetusta S. Agathæ ecclesia, anno* MCCCCXL *concessa Canonicis regularibus Lateranensibus : quibus post annos* XXXIII *ad ampliorem in vicinia S. Petri ædem migrantibus, illud tamen ad S. Agathæ manserit, usque ad annum* MDLXXXI; *quando, primum teste Peregrino Merula in Sanctuario Cremonensi, translatum est ad prænominatam S. Petri ædem, et sub altari pro defunctis privilegiato collocatum. Ideo non assentior eidem Merulæ, suspicanti ipsum corpus Cremonam a jam dictis Regularibus esse allatum : non enim existimo, in S. Agathæ ædicula relicturos fuisse quod ipsi intulissent. Quid? quod Antonius Campi lib.* 1. *rerum Cremonensium, apud Theophilum Raynaudum dicat, Sanctæ hujus ædem sacram Cremonæ fuisse seculis aliquot prius quam illic domicilium figerent Regulares; ipsaque anno* MCXIII *deflagrante avectas esse Reliquias ad veterem S. Petri ecclesiam (eo forsitan loco qui nunc* E *S. Agathæ nominatur) et hac quoque collapsa, invectas esse in novam basilicam. Igitur verosimilius dicetur, Cremonensem aliquem, post Terræ-Sanctæ recuperationem ex Oriente reversum, quod ibi de corpore sanctæ Pœnitentis reliquum erat (nec enim credibile est Lucæ Carbonensi plus quam calvariam et quædam ossa obtigisse) attulisse in patriam, videlicet maxillam et ossa quædam alia. Et hæc quidem fuisse suo tempore in D. Petri ecclesia,* summoque cum honore in tabernaculis ideoneis asservari, *tamquam corpus integrum, scribit antiquior auctor Ludovicus Cavitelli in Annalibus Cremonensibus ad annum usque* MDLXXXV *perductis : maxillam vero esse in ecclesia S. Erasmi, particulam vero quamdam innominatam in æde Parochiali S. Matthiæ idem docet.*

aliæ partes Cremonæ

cum maxilla Sanctæ

26 *Quia vero Lateranensis Congregationis domus primaria et ceterarum caput est Romæ, ad ædem S. Mariæ a pace cognomitatæ; facile crediderim, Cremonenses Romanis fecisse gratiam brachii quod iidem nunc venerandum exponunt, cum occipite S. Zosimæ : nam hujus quoque caput Cremonæ in ecclesia S. Petri haberi, scribit prælaudatus Cavitellinus, pariter ut credimus ex Oriente allatum. Etenim sepulcrum in honore fuisse suadet Epiphanius Hagiopolita, his verbis utens,* F Duobus millibus a Jericho est monasterium magni ac venerabilis Zosimæ, ubi ipse sepultus est, et juxta ipsum S. Anthimus, *idem forte, qui cum titulo* Presbyteri *Græcorum fastis inscriptus invenitur* VII *Junii, et dicitur* in pace *quievisse. Quod si exploratis accuratius Cremonensibus Carbonensibusque reliquiis, inveniantur ossa, aut plura aut alia quam ut unum S. Mariæ corpus potuerint constituere; tum vero non absurde suspicaretur aliquis, ipsius S. Zosimæ, vulgo minus apud Occidentales noti, lipsana quædam habita fuisse pro lipsanis Mariæ.*

et capite S. Zosimæ,

NOT. 4

§ IV. Reliquiæ S. Mariæ apud Antverpienses.

N*os quoque in hac Societatis Antverpiensis Professa domo, in Hierotheca rubra, insigni opere elaborata, continente Reliquias Sanctarum nec Virginum nec Martyrum, palmarem partem possidere credimus sub hoc testimonio.* Ego monasterii B. Mariæ Virginis Munsteriensis Luxemburgi, Ordinis S. Benedicti, Abbas subscriptus, omnibus hanc syngrapham inspecturis testificor, me ex sacrario nostro dedisse partes reliquiarum P. Heriberto Rosweido societatis Jusu Sacerdoti : quarum sacrarum Reliquiarum ista sunt

Antverpiæ pars palmaris in templo S. I.

AUCTORE D. P.

A nomina : de S. Lucia V. et M. de S. Prisca V. et M. de S. Balbina V. et M. de S. Maria Ægyptiaca, de S. Amaleda Regina et Martyre, et de capitibus sanctorum Innocentum pro Christo Domino occisorum : in quorum fidem me hic subscripsi. Datum in prælibato nostro monasterio, XIII Octobris MDCIV. Petrus Roberti, Abbas Munsteriensis. *Celeberrimæ famæ Martyres sunt quarum hic exprimuntur nomina, ut de iis addere nihil opus sit : sola* Regina Amaleda *est de qua certius aliquid scire cupiamus : nam nec Crombachio quidem tale ullum nomen notum, inter ea quæ Ursulanis adscribuntur.*

alia allata ex Lusitania

28 *Alia quoque ex corpore S. Mariæ particula, cum illustrium aliorum* XXXIV *Sanctorum pignoribus, anno* MDCXXXIII *nostræ Antverpiensi civitati obtigit, hac quam exponam occasione. Sebastiano Lusitaniæ Rege apud Afros cæso, et propatruo, qui senex juveni in regnum successerat, Henrico Cardinale vita functo; pluribus ejusdem successionis competitoribus et jure et armis potior, Philippus* III *Hispaniarum Rex, Antonium Ludovici Principis Lusitani nothum, populari favore Regem proclamatum, prælio vicit, pacataque provincia obtinuit coronam : victo nudus titulus mansit, quem exul in Gallia gerere perrexit. Hic inter alias sui (ut sic* B *loquar) naufragii tabulas, Parisios detulit, non auro vel gemmis, sed sacris Reliquis divitem capsam, quam anno* MDXCIV *die tertia Aprilis tradens filio suo Emanueli, hujusmodi expedivit litteras, suæ donationis testes:*

quo anno 1594 ab Antonio ex rege,

Antonius primus, Dei gratia Portugalliæ, Algarbiæ, Indiæ, Brasiliæ Rex etc. Cum ad supremi Numinis gloriam apprime conducat, ut Deus ter optimus maximus (utpote mirabilis in sanctis suis) in iisdem eorumque relictis Ecclesiæ suæ membris amplius honoretur, laudetur ac glorificetur. Eapropter cum ex sacello nostro Regio Olysiponæ quorumdam Sanctorum ac Sanctarum habuerimus reservatas veras ac genuinas Reliquias, quas cognatus noster Illustrissimus D. Eduardus S. R. E. Cardinalis, ex Alexandro Farnesio et Maria Principissa Portugalliæ filius, de consensu et cum ratihabitione supremi Pontificis testimonialibus munitas, e Romana arce ac aliunde congregavit et asportavit : inter quas fuere Reliquiæ subsequentes. Num. I Os unicum S. Gertrudis ex Austria, quæ colitur VI Januarii. Num. II Os unum ex spina dorsi cum aliis ossibus S. Mauri Abbatis, colitur XV Januarii. Num. III Os ex spina dorsi cum parte costæ S. Agnetis Virginis et Martyris, colitur XXI Januarii. Num. IV Binæ partes ex costis cum particula S. Ignatii Episcopi Martyris, colitur I Februarii. Num. V Bina ossa S. Blasii Episcopi et Mar- C tyris, colitur III Februarii. Num. VI Pars spinæ dorsi et cranii S. Agathæ Virginis et Martyris, colitur V Februarii. Num. VII Os et pars costæ S. Dorotheæ Virginis et Martyris, colitur VI Februarii. Num. VIII Pars spinæ dorsi cum binis ossibus S. Scholasticæ Virginis, colitur X Februarii. Num. IX Pars ex spina dorsi et costæ S. Margaretæ de Cortona, colitur XXV Februarii. Num. X Os et pars costæ S. Adriani Martyris, colitur IV Martii. Num. XI Binæ partes ex ossibus S. Benedicti Abbatis, colitur XXI Martii. Num XII Os S. Mariæ Ægyptiacæ, colitur I Aprilis. Num. XIII Tres partes ex spina dorsi S. Julianæ Virginis, colitur V Aprilis. Num. XIV Pars ex spina dorsi et pars costæ S. Anselmi Episcopi et Confessoris, colitur XXI Aprilis. Num. XV Tres partes ossium S. Yvonis Presbyteri, XIX Maii. Num. XVI Binæ partes ossium S. Cuneræ Virginis et Martyris XXI Junii. Num. XVII Pars ex spina dorsi et cranii S. Lutgardis Virginis Brabanticæ, XVI Junii. Num. XVIII Duæ partes ossium S. Paulini Episcopi Nolani, XXII Junii. Num. XIX Pars ex cranio et altera pars ossis S. Elisabethæ Reginæ, colitur I Julii. Num. XX Trinæ partes ossium S. Felicitatis, matris septem filiorum Martyrum, X Julii cum filiis. D Num. XXI Pars spinæ dorsi et minor pars costæ S. Alexii Confessoris, XVII Julii. Num. XXII Pars spinæ dorsi S. Christinæ mirabilis, XXIV Julii. Num. XXIII Pars cranii et ossis S. Hyacinthi Confessoris, XVI Augusti. Num. XXIV Pars spinæ dorsi et mentum S. Rochi Confessoris, XVI Augusti. Num. XXV Bina ossa S. Bartholomæi Apostoli, XXIV Augusti. Num. XXVI Pars ossis et una costarum Moysis Eremitæ et Martyris, XXVIII Augusti. Num. XXVII Trinæ partes cranii S. Ægidii Abbatis, I Septembris. Num. XXVIII Pars cranii S. Theclæ Virginis et Martyris, XXIII Septembris. Num. XXIX Pars ossis et binæ costarum S. Placidi Martyris, V Octobris. Num. XXX Trinæ partes ossium S. Pelagiæ peccatricis, VIII Octobris. Num. XXXI Pars ossium et binæ partes menti S. Ceciliæ Virginis et Martyris, XXV Novembris. Num. XXXII Pars ossis et costæ S. Barbaræ Virginis et Martyris IV Decembris. Num. XXXIII Os et pars spinæ dorsi S. Josaphat Principis et Confessoris, XXVII Novembris. Num. XXXIV. Pars ossis et binæ costæ S. Catharinæ Virginis et Martyris, XXV Novembris. Num. XXXV Totum mentum cum tribus dentibus et osse S. Augustini Episcopi et Apostoli Angliæ. Et E quandoquidem enumeratæ jam Reliquiæ, ex prævus authenticis omnique fide dignis testimoniis a binis succedentibus Braccarensibus et Olysipponensibus Archiepiscopis, nec non a moderno Conimbricensi Episcopo fuerunt visitatæ, approbatæ, pro veris et genuinis habitæ, nec non auctoritate Apostolica sive vicaria Christi fidelium venerationi fuerint expositæ, uti et huc usque constat approbatas et expositas fuisse : prescriptas nominatorum Sanctorum ac Sanctarum Reliquias, caritatis ordine nulli potiori jure inter vivos relinquendas censuimus, quam dilectissimo nobis filio Principi Don Emanoel de Portugal; cui easdem gratiose conferimus. Et in robur donationis hujus ac firmitatem perpetuam, eas omnes et singulas minori nostro sigillo in pergameno (cui et nomina inscripta sunt) muniri, ac filo albo nigroque intorquato prædicto pergameno inviolabiliter applicari, et in cera sigilli imprimi et implicari voluimus, ut omnibus hasce visuris constet eas genuinas ac veras esse, nullique fraudi ac suspicioni obnoxias, quin imo Christi fidelium veneratione dignissimas.

data filio Emmanueli.

29 *Mortuo infelici patre, filios clementior in Belgio fortuna excepit, sub naturalis sui Regis dominatu; quorum major natu et jam dictarum Reliquiarum possessor, easdem Antverpiæ collocavit, sub hac attestatione :* Don Emanuel Princeps de Portugal etc. præsentium tenore notum facimus et certificamus, quod singularem benevolentiam experti fuerimus D. Christophori Butkens, Prælati S. Salvatoris Antverpiæ; maxime ex eo quod ex commendatione serenissimæ suæ Celsitudinis Isabellæ Ducissæ Brabantiæ etc. in suo monasterio susceperit, dilectum nobis fratrem Dionysium de Portugal, Vallis bonæ Cisterciensis Ordinis Religiosum Presbyterum, etiamnum in S. Salvatoris habitantem ac religiose conversantem. Quo actu susceptionis dictæ suæ serenissimæ Celsitudini, nobis, nostræque familiæ beneficium præstitit numquam oblivioni tradendum. Nos ne ingrati reputemur, sed præfatæ benevolentiæ correspondere volentes, gratiose conferimus et in perpetuum donamus præfato R. D. Prælato ejusque S. Salvatoris Ecclesiæ, cistulam continentem Reliquias omnes et singulas, a piissimo patre nostro gloriosæ memoriæ Antonio nobis relictas ..... quas jurata fide attestamur esse genuinas ac veras ..... die XVIII Maii MDCXXXIII, die postero postquam Magistratum Antverpiensem, ex commissione suæ Celsitudinis, renovavimus. Sic actum in dicto S. Salvatoris monasterio

ab hoc an 1633. datur Prælato S. Salvatoris.

A rio, in aula ad hortum; in præsentia D. Ferdinandi de Boischot Cancellarii Brabantiæ, Comitis d Erps, Baronis de Saventhem, Toparchæ de Quarebbe et Rosseghem, et Habitus Ordinis S. Jacobi. Item in præsentia D. Mag. Joannis de Witte, in Curia Brabantiæ secretarii; et novorum Consulum Joannis de Bejar et Caroli de Sancta-Crux Equitum; quatuor testium omni fide dignissimorum.

cum approbatione Episcopi Antverpiens.

30 *Tradita cum iis etiam Bulla fuit Joannis Mirei Episcopi Antverpiensis easdem Reliquias approbantis, exponi in sua diœcesi permittentis, et* XL *dierum Indulgentias largientis cuicumque in aliqua annuarum festivitatum ipsas visitaturo; postquam vidisset desuper* tres tum Archiepiscoporum tum Episcoporum Portugalensium approbationes : *quæ Bulla signata erat Antverpiæ anno* MDCX, V *die Maii. Tradita est etiam attestatio alia, qua* Joannis Alvarez de Luzana, Portugalensis seu civitatis Portus Episcopus, et quondam in sacello regio regni Portugalliæ inque ipsa civitate Ulysipponensi Præpositus Generalis, *anno* MDCXXVIII, *die* XVII *Januarii, Bruxellis in aula dicti Principis Emanuelis, quiddam circa Reliquias Beatæ Elisabethæ declarat, eas scilicet esse non Lusitanicæ Reginæ, sed Hungaricæ Principissæ : idque ex sæpe*

et Episcopi Portugalens. declaratione.

B *visis et lectis instrumentis Eduardi Cardinalis eas donantis, et Henrici ibidem Cardinalis eas approbantis. Quo declarato,* superaddimus, *inquit idem Joannes Alvarez de Luzana,* quod nos, dum in Præpositura sacelli regii degebamus, dictas veras Reliquias sæpe Regi, Reginæ, eorumque filiis, aliisque proceribus aulæ, nec non millenis Christi fidelibus pro veneratione exosculandas præbuerimus. Insuper affirmamus, non cum Sacellanis regni eorumque Vicariis, ex specialibus indultis Pontificiis, etiam post Tridentinum a Congregatione sacrorum Rituum obtentis et a Sede Apostolica approbatis, annuum singulorum Sanctorum ac Sanctarum festum semper coluisse, ac solenni divino officio choraliter celebrasse, summumque sacrum decantasse de dictis XXXV Sanctis in proprio seu in communi, quousque dictus sacrarum Reliquiarum thesaurus in sacello regio extitit.

de singulorum cultu,

et ejusdem cultus consueto ritu

31 *Pergit deinde declarare quæ festa Officium ritu Duplicis, quæ semiduplicis aut etiam simplicis cum tribus solum Lectionibus peragendum habuerint. Et primi quidem ordinis festa sex designat; secundi novem, in quibus festa* S. Ludgardis Virginis ac Margaritæ de Cortona, *cujus corpus in Etruria colitur et Vita a nobis edita est ad* XXII *Februarii cum titulo* Beatæ : *tertii*

C *denique ordinis reliqua, tum aliorum* XIV *Sanctorum ac Sanctarum, tum* S. Cuneræ Virginis et Martyris, S. Gertrudis ab Oosten *(ipsa enim est cujus vitam dedimus, quæque superius perperam cognominabatur* ab Austria) S. Julianæ, S. Christinæ dictæ Mirabilis, Virginum; S. Mariæ Ægyptiacæ ac S. Pelagiæ, quæ peccatrices appellantur. *Circa quæ notandum occurrit, Reliquias Sanctarum, præcipue Belgicarum, quas nominavimus, videri ex Belgio in Italiam traductas, a Margareta Austriaca, Caroli* V *filia, et matre Alexandri Farnesii, postea Parmensis Principis atque apud Belgas famosissimi Ducis, Octavio Farnesio nupta anno* MDLIV. *Alexandrum deinde easdem cum filio Eduardo, qui Romam sub institutione Alexandri Cardinalis Farnesii educandus dirigebatur, eodem transmisisse circa annum* MDLXX. *Unde cum auctario aliarum Romæ conquisitarum Reliquiarum, porro in Lusitaniam sint transportatæ, respectu Joannæ Reginæ, filiæ Caroli* V *et Joanni* IV *nuptæ; occasione nepotis, Romæ apud Henricum Cardinalem prædictum commorantis usæ, ad domesticum suum oratorium notabili accessione locupletandum. Notandum quoque ipsum Eduardum (qui cum Antonius male usurpato regno cedere debuit, annum fortassis agebat ætatis* XI, *nec nisi post annos undecim factus est Cardinalis).eo titulo appellari, quo tunc in-*

Harum Reliquiarum aliqua e Belgio primum acceptæ.

signiebatur cum data sunt diplomata, non quo Reliquiæ D *Roma sunt missæ. Imo vehementer metuimus, considerata Eduardi ætate, ne Antonii se pro Rege gerentis Secretarius Petrus de Cunna, quemadmodum convictus est quadam calami præcipitantia scripsisse nomen Elisabethæ Reginæ, pro nomine Elisabethæ Hungaricæ; sic etiam lapsus sit in nomine Cardinalis Farnesii; atque ei pro* Alexandro *(qui usque ad annum* MDLXXXIX *superfuit, maximi nominis auctoritatisque Prælatus, tum fere septuagenarius) obrepserit illius pronepos Eduardus, puer admodum cum mittebantur Reliquiæ in Lusitaniam, tunc vero cum diplomata scribebantur solus ex familia Farnesia Purpuratus.*

AUCTORE D. P. et forte non ab Eduardo sed Alexandro Cardin. in Lusitaniam missæ.

32 *Porro ad S. Salvatoris Antverpiense monasterium sic perlatæ Reliquiæ Sanctorum quos diximus triginta quinque (quibus trigesimum sextum accedit* corpus S. Hatebrandi Abbatis, *quod* XXX Julii *colendum proponitur) privatim fuerunt habitæ per annos complures, usque dum ejusdem monasterii dignissimus Abbas hoc titulo primus, Reverendissimus Dominus Franciscus Diericæ, solennem earum Translationem faciendam, et piam utriusque sexus Confraternitatem* sub invocatione Sanctorum Benedicti Abbatis, Mauri et Placidi discipulorum ejus, et Lutgardis Virginis Cisterciensis, E et aliorum Sanctorum quoque Reliquiæ (ut pie creditur) in dicta ecclesia conservantur, *erigendam auctoritate Apostolica curavit : hanc quidem anno* MDCLXXI *approbante Illustriss. ac Reverendiss. Domino Ambrosio Capello Episcopo Antverpiensi, qui ipsas Reliquias sigillatim in novas capsas incluserat* XXIV *Octobris a se de novo visitatas recognitas et approbatas : istam vero sequenti anno* MDCLXXII *die* VII *Augusti, ornatissimam splendidissimamque, ducente aut comitante universo Clero seculari ac Religioso ipsiusque urbis Magistratu. Non fuit a multis annis Antverpiæ, quæ urbs in sacris processionibus adornandis singulari excellere solet magnificentia, pompa ulla augustior spectabiliorque quam illa, in qua sacræ Reliquiæ, in suis singulæ ferculis sub novem labaris, et cum totidem curribus triumphalibus, circumgestabantur a totidem Ordinum Religiosorum viris primariis, addita cuilibet inscriptione chronica, Translationis annum et Sancti cujusque conditionem signante. Inter quas sub secundo Sanctorum Sanctarumque Pœnitentium vexillo, a Patribus Capucinis associato, deferebantur ejus Divæ ossa, cujus caussa hæc deducta sunt, quæque hoc lemmate notabatur,* Maria Luxuriæ Castra Deserens.

tandem an. 1671 instituta Confraternitate.

et an. 1672 solenni translatione honorantur.

33 *Lemmati explicando servire potest synopsis Vitæ,* F *in Menologio Basilii Imperatoris sic expressa :* Sancta Mater nostra Maria, meretrix primum fuit, multas adolescentum animas perdens per libidinosam commixtionem, atque eam vitam per annos septemdecim in Ægypto continuans. Abeuntibus autem quibusdam in Jerusalem ad Crucem sanctam venerandam, abiit et ipsa : sed ab Angelo prohibita templum ingredi, et Sacrum lignum adorare, contristata est; et promittens Deo famulari, obtinuit introitum. Tunc jubente Deipara Jordanem transiit, decertavitque in solitudine per annos quadraginta septem, nullum hominem videns. Sed Deus volens ipsam manifestare, ordinavit ut S. Zosimas ingrederetur eremum, qui narrationem ejus de se audivit, et ipsam (quando Jordanem quoque transiit super aquas ambulans) denuo revertentem excepit, et postea reperit, unaque nomen inscriptum testæ; ac denique adjutorio leonis usus, sepelivit.

elogium ex Menologio.

§ V. Scriptores de laudibus S. Mariæ : templa cœnobia, altaria ei erecta.

Extant *S. Mariæ Acta in compluribus codicibus Græcis MSS. Romanos codices enumeravimus supra : alios ex Laurentiana Bibliotheca Florentiæ, et Ambrosiana*

Acta Græca.

AUCTORE D. P.

A *siana Mediolani licuisset notare, si Vitarum passim occurrentium indicem, et quoties in unamquamque incidimus bibliothecas lustrando, libuisset sigillatim scribere. Illa jam olim habebamus ex MS. Mediceo Regis Franciæ, et Monachiensi Ducis Bavariæ desumpta : ex quibus nunc Latina damus. Græca quædam, ex vulgari errore, Sophronii Hierosolymorum Episcopi nomen præferunt. Dubitavimus aliquando an errori nomen dedisset Sophronius Hieronymo familiaris, ab eoque in libro de Scriptoribus ecclesiasticis laudatus cap.* 134, *tum de lucubrationibus aliis, tum de quibusdam ipsius Hieronymi opusculis, scilicet libello de Virginitate ad Eustochium et Vita Hilarionis monachi, in Græcum sermonem elegantissime translatis. Sed hic, quamvis eodem quo Maria tempore vixerit, non tamen tamdiu vixisse potuit, ut ipsi ejus repertori Zosimæ supervixerit; et quidem ad annos viginti aut triginta, quos requiri ostendimus; hi enim nos deducerent fere ad annum vulgaris Æræ* CCCCLXXX. *Hieronymus autem librum illum suum de Scriptoribus, ut fatetur ipse, composuit Theodosii Principis anno* XIV, *Christi* CCCXCII. *Igitur vel inveniendus alius Sophronius est seculo uno posterior, vel desperandum de nomine auctoris etiam per conjecturam assequendo. Promptior est conjectura* B *de eo qui ad scribendum impulit, qui indicatur num.* 41, *fuisse scilicet vel Hierosolymitanum Patriarcham, vel ipsius in quo Zosimas obiit cœnobii Hegumenum.*

an a vetustiori aliquo Sophronio scripta ?

35 *Quis primus Latina ex Græcis fecerit et utro idiomate ea legerentur tempore Dynamii non liquet : putamus tamen factam esse Latinam simul ac Reliquiæ Romam allatæ sunt. Nam inter codices S. Maximiani prope Treviros, parvulus unus superest, tantæ antiquitatis, ut octingentorum annorum ætatem excedere videatur : in hoc autem aliisque ex eodem fonte descriptis stylus haud paulo simplicior est quam in recentioribus pluribus. Recentiorum codicum aliqui præferunt Epistolam* Pauli Diaconi *offerentis iterum* gloriosissimo ac præstantissimo Regi Carolo libellum conversionis Mariæ Ægyptiacæ, cum tomulo de cujusdam Vice-domini pœnitentia : *Theophilus hic fuit, relatus* IV *Februarii. Alii, in quibus MS. Audomarense, omissa epistola, sic prænotantur :* Paulus, Venerabilis ac Dei dignus Diaconus sanctæ et gloriosæ Neapolis Ecclesiæ de Græco transtulit in Latinum, qualiter sua pœnitendo peccata in eremo, Maria in Ægyptiaca cursum explerit vitæ. *Franciscus Hubertus Societatis nostræ sacerdos Lotharingus, cum ejus gentis militia in Belgium adductus, ut erat Græce linguæ peritissimus, nonnullas nobis sanctorum vitas Latine verterat, interque eas hanc S. Mariæ : sed laborem ejus* C *vorax flamma consumpsit : ergo novam ipsimet versionem adornavimus, quia in antiquis, quæ passim extant, displicent aliqua.*

Latine reddita a Paulo Diac

36 *Sesqui seculo post Paulum Diaconum floruit* Hildebertus, *anno* MXCVII *Cenomacensis Episcopus, et* MCXXV *Archiepiscopus Turonensis constitutus, defunctus* MCCXXXII, Versificator egregius, *ut eum appellat Ordericus lib. 4 Hist Eccles. a cujus eleganti calamo dabimus die* XXIX *hujus ipsius mensis Vitam S. Hugonis Cluniacensis; et ut styli utriusque specimen habeat lector, hic proferimus metricam Mariæ Ægyptiacæ Vitam, cujus exemplar in cœnobii Dunensis MS. Codice his versibus concluditur :*

metrice ab Hildeberto Ep. Cenomanensi,

Sic metro Phariæ renovavit Acta Mariæ
Vir Hildebertus, apicum splendore refertus,
Lux Cenomanensis Patriæ, urbis laus Turonensis.
Cum Pharia lætus potiatur pace quietus.
Hæc bene compuncta, Christo legitur bene juncta,
Quam comitante fera sepelit Zosimas in arena
Deserti calidi, macri et sub sidere cancri.

Usus est autem Hildebertus vel antiquiori versione et fideliori, si qua extabat, vel ipso Græco textu originali, uti colligimus ex die I *Aprilis in fine notato, ubi Paulinæ versionis exemplaria omnia habent diem* IX. D *Non est quidem animus ejusmodi metricis Paraphrasibus, quæ sæpius offeruntur, augere hoc opus nostrum, quando ex illis nihil haberi potest ad historiæ lucem : hac tamen vice indulgere visum est aliquid, eo quod fidem nostram obligaverit quodammodo Theophilus Raynaudus, de hac Sancta scribens, et a nobis jusserit expectari hoc opusculum. Itaque licet Brugensis MS. ecgraphum, quod prælo paraveramus, Amstelodamensi perierit incendio; aliud sumpsimus ex alio nostro MS. Codice membranaceo sane insigni, quem ex Anglicanarum ecclesiarum desolatione sub Henrico* VIII *facta Belgio invectum, primum ab Abrahamo Ortelio, et hoc moriente a nostro Andrea Schotto redemptum habemus nonnulla* ἀνέκδοτα *continentem, inter quæ Odonis monachi Cantuariensis Homiliæ, et B. Anselmi Cantuariensis libellus de quatuordecim Beatitudinibus ejusdemque epistolæ tres, edere volentibus prompte communicanda.*

hæc paraphrasis datur ex MS

37 *Porro quem supra nominavi Theophilus Raynaudus, de Maria peccante ac pœnitente præ ceteris copiosissime scripsit, ad commodum utilitatemque concionatorum, aptans eidem hunc Isaiæ locum,* Sibilabit Dominus muscæ, quæ est in extremo fluminum Ægypti; et veniet et requiescet in torrentibus vallium, E et in cavernis petrarum, et in omnibus frutetis, et in universis foraminibus : *cui tractatui per dissertationes unam et viginti deducto, alterum haud minus utilem et æque prolixum subjungit, hoc titulo,* Pœnitentia turpitudinum sordes extergens, *ubi dissertatione* 1 et 2, ad monstrandam lapsarum curabilitatem, colliguntur exempla mulierum, e meretricii aut carnalium turpitudinum cœno sibilante Domino extractarum. *Inveniri ea et legi poterunt tomo* 9 *operum, hic ex prioris tractatus dissertat.* 20 *addam quæ plura ipse de scriptoribus S. Mariæ laudatoribus suggerit, et quæ dissertatione præcedenti tradit de peculiari ejusdem cultu in plerisque oris Christianis. De primis sic loquitur.*

Theophili Raynaudi opus de Sancta

38 Aliam plenam et satis excultam rerum B. Mariæ Ægyptiacæ descriptionem metricam, tribus libris distinctam, edidit annis superioribus Joannes Baptista Laurus, et pius et cultus Poeta. Brevium de eadem Sancta scriptionum abunde est. Gabriel Flamma historicam de ejus vita narrationem, laudum differtam, edidit; ut et Petrus Ribadineira, in Auctario ad Flores Sanctorum : nec non Franciscus Haræus, et Lipelous Carthusianus, et quotquot contractas dedere Sanctorum Vitas. Franciscus etiam Bonaldus, non Bonadus, Xantonensis, lib. 3 Carminum Monodia 29, brevem huic sanctæ Pœnitenti panxit Poesim, pro eo tempore non inconcinnam. F Franciscus quoque Remondus in Carminibus atque in Inscriptionibus Ursus, et in Hieromenia sua Gualtreduccius, sanctam hanc Pœnitentem breviter laudarunt. Quæ homo Dei Bernardus Colnagus, sui ævi thaumaturgus, in S. Mariam Ægyptiacam religiosissimus, de Sancta hac pro concione sæpe dixit, an scriptis commiserit, me latet... Consulto præteritum volui Eobanum Hessum sectarium, tametsi in Heroidum epistolis agit de maria Ægyptiaca (si auctoris personam demas) non illaudate. Furfures item inepti scriptoris, nec suismet Carmelitis parum probati Alegræi, quibus hanc Sanctam inspersit, ut Cœlites domesticos per eam faceret auctiores, alteri incerniculo committo.

scriptores alii de eadem

39 *De templis porro idem Raynaudus hæc habet :* Templa sanctæ huic Pœnitenti erecta, varia visuntur. Hierosolymitanam ædiculam sacram sive sacellum B. Mariæ Ægyptiacæ, structum eo loco in quo resipuit, memorat Adrichomius in sua Jerusalem. Sed hoc non fuit nisi sacellum ad tantæ rei monimentum perpetuum. Sunt vero alibi pleraque vere ac proprie templa. Romanum non est admodum antiquum sub hoc titulo : nam primo erat templum Jovis

templa varia

A Jovis ac Solis, quod anno DCCCLXXII B. Mariæ Virgini est consecratum : stetitque ea appellatio, donec a Pio V ipsum attributum est Armenis ; et tunc titulus S. Mariæ Deiparæ in titulum S. Mariæ Ægyptiacæ est commutatus. *De eo quod Cremonæ fuit templo, jam diximus.* Camberii Allobrogum est perelegans basilica et cœnobium Patrum S. Francisci de observantia, sub titulo S. Mariæ Ægyptiacæ : cujus prima principia Stephano Roseto, Curiæ-rationum Præposito, debentur. Is enim anno MCCCCLXII ad Camberium, ex affectu erga hanc sanctam Pœnitentem, templum illi cum continenti ædificio construxit, eaque sexto post anno tradidit Patribus S. Francisci Regularis observantiæ, Miani degentibus. Coloniæ, ut scribit Erhardus Vinheim, in Sacrario Coloniensi, ædes sacra LXII D. Mariæ Ægyptiacæ nuncupatione exornatur : sicut etiam Viterbii, Cardinalis Muti liberalitate, templum S. Mariæ Ægyptiacæ extructum est, et ex cœno emersis mulieribus attributum. Avenione Cavarum, urbe Pontificia, templum est cum cœnobio in honorem B. Mariæ Ægyptiacæ extructum, opera præsertim viri clarissimi Pauli de Joannis, cujus indefessam in hoc genere pietatem nulla satis assequatur oratio. Ejusmodi ædes sacræ B in hujus Divæ honorem, curante eodem Paulo de Joannis, cum adjunctis emergentium e cœno receptaculis, excitatæ sunt in plerisque primariis Galliæ urbibus, magno et urbium purgamento et misellarum bono ; et Divæ, tot sacrarum ædium nuncupatione apud mortales illustrioris, auctiore gloria.

et pœnitentium receptacula sub ejusdem appellatione.

40 *De altaribus particularibus, quæ varia variis erecta sint locis, non dubitamus ; sed neminem invenimus, qui eorum inierit rationem. Unius ego anno* MDCLXXII *tabulam vetustam conspexi, magna cum voluptate, ultrajecti, a sacrarum ædium expoliatione et imaginum abolitione reservatam, translatamque in aulam capitularem Canonicorum S. Petri apud eorumdem Secretarium Catholicum ; sub qua scripta erant variorum Sanctorum nomina, quorum invocationi sacrata olim ara fuerat : sed præ ceteris expressæ cernebantur utrimque in valvis, velandæ tabulæ dictæ additis, hinc S. Mariæ Magdalenæ, inde S. Mariæ Ægyptiæ historia. Pauci deinde abiere menses cum civitas in Francorum potestatem venit, et Catholicis sacris reddita est ædes cathedralis. Proximum est ut reliquiæ etiam tota urbe frequentissimæ ecclesiæ redeant ad antiquum cultum, quando speramus fore, ut suo templo altarique reddatur præfata tabula, perpetuum monumentum antiquæ* C *pietatis majorum erga prænominata duo pœnitentiæ exempla.*

altare ultrajecti :

41 *Vidi eodem anno Amstelodami D. Laurentium Vander Hem, virum sacræ ac profanæ litteraturæ, geographicæ imprimis adeo studiosum, ut Blavianum Atlantem, plurimis tabulis, etiam calamo et colore expressis, adjectisque propria et manu ingenio descriptionibus amplificatum, ultra triginta tomos per se ipse produxerit, neque sumptui neque labori parcens. Inter ceteros vero, quos insuper designatos habet, tomos, unus de sola Moscovia erit ; pro quo jam nunc viret parata materia, præsertim figurati cujusdam Kalendarii, cujus apud Moschos usus est, tabulæ duodecim, auro et coloribus exornatæ. Has ego curiosius perlustrans, et ex subjectis cuique figuræ Sanctorum nominibus deprehendens, majori ex parte congruere cum Græcis Constantinopolitanæ Ecclesiæ fastis (nam ab hac, dum adhuc Catholicæ et Romanæ unioni adhæreret, fidem accepere Moschi) haud gravate suscepi earumdem explicationem, ad eruditissimi atque humanissimi viri usum contexendam ; notavique Mariæ Ægyptiacæ festum genti illi, adeoque et Ruthenis ceteris, esse solennissimum. Etenim ad initium Aprilis non simpliciter conspiciebatur statunculus Beatæ, digitali inclusus tessellæ, uti aliorum plerorumque Sanctorum : sed tota ejus ac Zosimæ historia,*

cultus apud Moschos præcipuus,

ex eor in Kalendario figurato probatus

quadrifariam divisa expressaque, sic ut primus Sanctorum congressus, deinde secundus cum sacra communione, tum animæ in cœlos subvectæ gloria, ac denique corporis sepultura distincte viderentur. Talis autem pictura palmare ipsius tabulæ, non maximæ, occupabat spatium : quod raro in tabulis illis evenit, nec nisi in summis aliquibus festivitatibus notandis, qualis ibi alia nulla toto hoc mense. D

AUCTORE G. B.

ACTA

VIDE ACTA GRÆCA PAG. XIII

Ex MS. Græco Regis Christianissimi et altero Ducis Bavariæ collatis.

PROLOGUS

Secretum Regis celare bonum est, opera autem Dei prædicare gloriosum : ita Angelus dixit Tobiæ Tob. 12, post mirabilem illam oculorum excæcatorum illuminationem, easque ærumnas, quas sustinuit, et a quibus ereptus est propter suam pietatem. Etenim non servare arcanum Regis, res est noxia et periculosa : Dei autem opera reticere, animam adducit in discrimen. Ego igitur silere divina reformidans, et respiciens sententiam prolatam in servum, qui acceptum domini sui talentum in terra abdidit, et in- E fructuosum reliquit quod ad utilitatem datum erat ; sacram narrationem, quæ ad meas usque pervenit aures, non obvolvam silentio. Nemo vero cunctetur adhibere fidem, audita scribenti aut omnino fingere me existimet, rei magnitudine obstupefactus Absit a me sacrum sermonem, in quo nominandus Deus, interpolare mentiendo. Quod si quibus, parva et incarnati Verbi magnitudinem minus decentia cogitantibus, accidat fidem negare dicendis ; eos ego crediderim contra rationem agere : si qui autem in hanc incidant scriptionem, et facti novitate consternati nolint facile eam recipere, his quoque misericors Dominus sit ; quoniam etiam hi humanæ naturæ infirmitatem considerantes, incredibilia æstimant quæcumque ultra captum humanum dicuntur. Nihilominus, aggrediar narrationem, rem dicturus hac nostra ætate factam, prout eam exposuit vir quidam, a puero doctus loqui et agere divina. Rursum autem neque hoc in argumentum diffidentiæ adducant aliqui, æstimantes accidere non posse ut hac nostra ætate ejusmodi fiat quidpiam : nam gratia Patris, per generationes in animas sanctas se transferens, amicos Dei et Prophetas constituit, uti Salomon docet. Sap. 7, 27 b Tempus porro est sacram illam ordiri narrationem.

Fideliter narrata

fide patri describere proponit auctor.

CAPUT I.

S. Zosimæ vita monastica, accessus ad Jordanem, inventa ab eo Maria.

Fuit in iis quæ per Palestinam sunt monasteriis, vir quidam lingua ac vita cultus, atque ab infantia monasticis moribus actionibusque innutritus, Zosimas nomine, ætate senex. Nemo autem appellationi soli inhærens, sermonem mihi existimet esse de eo Zosima, qui circa doctrinam lapsus, minus recte sapuit : alius enim hic, et ille alius ; multumque differunt inter se, quamvis nomenclaturam ambo eamdem sortiti. Iste Zosimas orthodoxus fuit, qui in uno monasteriorum antiquorum ab initio conversatus, per omne exercitationis genus probatus, et ad omnem virtutem congruenter institutus, totum quidem ordinem in ejusmodi palestra solitum servari custodivit, multa vero et sponte adjecit, volens carnem spiritui subjicere. Quod ita ei successit, ut, propter multam rerum spiritualium experientiam, sæpius ex vicinis aut etiam remotioribus monasteriis ad eum confluerent plures, ipsius doctrina ad perfectionem informandi. Cum autem tantam animarum tractandarum

Post egregios in virtute profectus,

A darum peritiam assecutus esset senex, numquam remissius egit in meditatione eloquiorum divinorum; sed insistebat eisdem, seu decumberet strato, sive assurgeret, vel quidpiam manibus operaretur, aut etiam cibum, quando hunc sumere conveniebat, susciperet. Si vero scire cupis quis illi cibus saperet, is utique qui numquam consumebatur et numquam ei deerat, psallere incessanter et sacras Scripturas animo ruminare. Quin etiam dicunt aliqui, divinis sæpe dignatum visionibus, mente ipsius cœlitus illuminata: quemadmodum enim dicit Dominus, semper vigilanti spiritus oculo divinæ illustrationis species contemplabuntur, quicumque carnem suam expurgarint; et viventes sobrie, ejus quod ipsos manet boni arrhas exinde percipient.

EX MS. G. R. et vita rigorem laudabilem,

3 Dicebat autem ipse de se Zosimas, quod ab ulnis, ut sic loquar, paternis in monasterium istud datus, per annos quinquaginta tres in monastico cursu perseverarit: postea vero vexari, ut inquiebat, cœpit cogitationibus quibusdam, quasi jam esset perfectus in omnibus, nec alienæ instructionis ullatenus indigens. Sic enim, ut dixit secum ipse disserebat: Putasne in terra est monachus, qui prodesse mihi possit, meque docere aliquod exercitationis B genus novum, quod necdum novi et ipso opere non sum expertus? aut erit in eremo philosophantium quispiam, qui me vel cognitione vel actione præcedat? Hæc cogitante sene, supervenit quidam, et dixit ei: O Zosima, bene tu quidem, et quomodo homini est possibile certavisti, bene monasticum percurristi stadium: verum inter homines nemo est qui perfectum se possit dicere: sed plus quam assecutus est ei superest consequendum, quamvis nos id ignoremus. Ut igitur scias ipse, quam multæ sint aliæ viæ quæ ad salutem ducant; egredere de terra tua et de cognatione tua, et de domo patris tui, quemadmodum venerabilis Patriarcha Abraham; et veni in monasterium quod situm est prope Jordanem fluvium.

tentatus de vana gloria Zosimas

jubetur ire ad Jordanem:

4 His auditis, exurgens continuo senex et mandato obediens, exiit e menasterio, in quo ab adolescentia manserat; veniensque ad Jordanem inte flumina sanctissimum, ab eo qui se vocarat deducitur ad monasterium; in quo esse eum volebat Dominus. Tum manu pulsans ostium, primo in eum incidit monachum cui forium cura demandata erat: hic vero ad Hegumenum duxit; et Hegumenus suscipiens eum, vidensque habitu vultuque modesto inclinantem sese, ut monachi solent, atque ut pro se oraret postulantem; interrogavit et dixit, Unde nobis ades, C Frater? aut cujus rei gratia ad nostram venisti humilitatem? Cui Zosimas, unde, inquit adsim, nihil opus est dicere; veni autem profectus spiritualis gratia: audivi enim de vobis gloriosa et laude digna, quæ possint animam ad intimam Christi Dei nostri familiaritatem adducere. Respondit Hegumenus, Deus, qui solus noscit humanam infirmitatem, ipse te, Frater, ac nos docebit divinam suam voluntatem, et ad facienda quæ convenit diriget. Neque enim homo hominem juvare potest, nisi unusquisque sibi ipsi attendat continue, et mente casta quod justum est operetur, Deum habens arbitrum et susceptorem actionum suarum. Ast quia caritas Dei, ut dicis, impulit te venire, ad nos humiles senes visitandos; mane nobiscum, siquidem ideo advenisti; et nos omnes per gratiam spiritus enutriet bonus ille Pastor, qui dedit animam suam pro nostra redemptione, et oves proprias vocat nominatim. Talia loquente Hegumeno rursum Zosimas inclinavit se ac benedici petiit; atque respondens, Amen, in illo monasterio mansit.

ibique receptus,

5 Hic ille senes vidit, et actione et contemplatione eximios, servire Deo: erat enim iis psalmodia D indefessa ac statio pernox: quibus in manibus semper operis aliquid, in ore vero Psalmus erat. Nullus inter eos otiosus sermo: nulla sollicitudo temporalium; redditus vero annue numerandi, et curæ secularibus negotiis conjunctæ, apud eos nec nominabantur quidem. Unum autem idemque omnium erat studium, ut quisque ipsorum mortuus esset corpori, quasi mundo et omnibus quæ in mundo sunt simul ac semel defunctus. Esca illis indeficiens erant divina eloquia: corpori vero indulgebantur necessaria dumtaxat, panis et aqua; eo quod singuli maximo erga Deum amore flagrarent. Hæc conspiciens, uti retulit, Zosimas ædificabatur plurimum, ad anteriora semper extendens se et cursum suum accelerans, utpote socios nactus, qui essent in vinea Domini operarii optimi.

invenit monachos perfectissime viventes,

6 Diebus porro elapsis plusculis, adfuit tempus quo sacrum jejunium peragi solet a Christianis, præparantibus sese ad divinæ Passionis ac Resurrectionis venerandæ solennia. Janua autem monasterii, numquam reserata sed clausa semper, commoditatem præbebat monachis exercitationis ab interpellatoribus liberæ: neque enim recludi solebat nisi monachorum aliquis necessaria de caussa emitti deberet; E et locus omnino desertus, plerisque etiam vicinis monachis non tantum inaccessus sed etiam ignotus erat: servabatur vero in monasterio regula quædam, cujus gratia, ut ego quidem existimo, Zosimam illuc adduxerat Deus. Quæ vero illa et quomodo servabatur? Jam num dicam. Dominica die, quæ primæ post jejuniorum hebdomadæ nomen tribuit, celebrabantur publice divina ex more mysteria, et communicabat unusquisque incruento ac vivifico sacrificio: tum modico reficiebatur cibo. Post hac collecti in oratorium, facta prolixa oratione et genuflexione multa, osculabantur sese invicem senes, et sigillatim provoluti ad Hegumeni pedes, veniam poscebant et benedictionem, quæ illos ad certamen præmuniret in viamque deduceret.

solitos initio Quadragesimæ

post communes preces.

7 His peractis, aperiebatur monasterii janua, et consona voce decantabatur Psalmus, Dominus illuminatio mea et salus mea, quem timebo? Dominus protector vitæ meæ, a quo trepidabo? et reliqua. Et egrediebantur omnes, unum plerumque vel alterum ad custodiam monasterii relinquentes; non ut custodiret intus reposita (nec enim apud eos erat quod fures auferre possent) sed ne oratorium absque sacro ministerio relinqueretur. Unusquisque vero de annona sibi prospiciebat, ut volebat et poterat: et hic quidem ad corporis necessitatem modicum panem, iste ficus, dactylos alius, alter legumena aquis ma- F cerata efferebat; quidam vero nihil, præter corpus suum eique superinjectam lacernam, sustentaturus se, cum cibum natura posceret, herbis in deserto nascentibus. Regula porro inter eos et lex inviolabilis erat: Nesciat alter de altero quem exercitationis rigorem modumve teneat. Nam transito Jordane ab invicem longe dividebantur, plenam sectantes solitudinem; ita ut nemo occurreret alteri: quod si quis alium vidisset eminus sibi adversum venire, continuo a recta declinabat via, atque in aliam sese partem convertebat, sibi vivens et Deo, cum jugi Psalmodia eoque cibo qui ad manum erat.

monasterio egredi

et in solitudine trans Jordanem agere

8 Postquam hunc in modum omnes jejuniorum dies ipsis transiissent, revertebantur ad monasterium Dominica præcedente Salvatoris nostri vivificam a mortuis Resurrectionem, cujus profestum cum Ramis Palmarum celebrare ecclesia instituit: revertebatur autem unusquisque, referens sui propositi fructum conscientiam propriam, sibi ipsi testantem quomodo esset operatus, et qualium laborum semina messuisset: nemo enim præsumebat omnino interrogare alterum, quomodo propositum sibi agonum

Usque ad Dominicam Palmarum

A nem absolvisset. Talis igitur erat monasterii regula, et sic perfecte complebatur : quia unusquisque eorum in deserto existens, sub agonotheta Deo contra seipsum pugnabat, tanquam non quærens placere hominibus, neque ad ostentationem jejunans : quæ enim fiunt hominum caussa, ex voluntate ipsis placendi, ea parum admodum facientem juvant, ipsique caussa sunt magnæ quandoque calamitatis.

9 Ergo ex consueto monasterii usu, Zosimas quoque eodem tempore Jordanem trajicit, modicum ferens ad usus necessarios commeatum, et ipsum quo erat indutus vestimentum. Ibi, juxta præscriptum regulæ, per eremum oberrans, pro naturæ exigentia definiebat horam sumendi cibi, noctu vero procumbebat humi modicum somnum capturus, ubicumque ipsum vesper deprehendisset. Mane facto, iterum accingebatur itineri, contente quidem semper ambulans, desiderium vero habens, ut postea retulit penetrandi eremum interiorem, inveniendique in ea commorantem aliquem Patrem, qui ipsum ad id quo aspirabat posset perducere : et ambulabat festinanter, acsi contenderet cito pervenire ad illustre publicumque diversorium. Diebus autem viginti itinerando consumptis, cum sexta advenisset hora, tantisper repressit gressum, et versus orientem conB versus consuetam persolvit orationem : consueverat enim certis diei temporibus intermittere ambulandi contentionem, et paululum requiescere a labore; atque nunc stando nunc genu flectendo orare ac psallere.

cum quibus egressus etiam Zosimus,

die 20 sui secessus,

10 Dum autem orat, et oculos in cœlum visu irretorto defigit; ecce in dextero latere ejus in quo Sextam persolvebat loci, veluti corporis humani simulacrum apparet. Et ipse quidem primum conturbatus suspicabatur diabolicum sibi offerri spectrum; tremoreque concussus, sanctæ Crucis signo signavit seipsum : jam enim ad finem pervenerat oratio. Dein convertens oculos, vidit revera aliquem contra meridiem ambulare : nudum autem erat quod videbatur, et cute nigrum tamquam ex ardore solis; crines vero habens in capite ad instar lanæ, eosque modicos, nec multum ultra collum defluentes. Tali spectaculo recreatus Zosimas, et vix præ gaudio sui compos eo versus procurrere cœpit. quo etiam illud quod apparuerat festinabat. Ineffabili enim replebatur lætitia, ut qui toto tam multorum dierum spatio nulla vel hominis vel alterius cujuscumque animalis vestigia deprehenderat. Cupiebat igitur cognoscere, quis et unde esset qui videbatur, sperans quod magna quædam spectaturus et audituC rus esset.

dum sextam recitat,

videt eminus speciem hominis,

11 Verum persona illa, ut cognovit eminus Zosimam ad se venire, fugere cœpit, et versus interiorem eremum currere. Zosimas autem, tamquam sui oblitus senii, et nihili faciens laborem itineris, contendebat assequi fugientem. Et ipse quidem insequebatur, illa vere fugiebat : sed velocior erat Zosimæ cursus, ac paullatim eum propiorem fugienti statuebat. Mox autem ut exaudiri etiam vox loquentis potuit, clamare cœpit et hujusmodi verba jactare cum lacrymis : Quid me fugis senem et peccatorem, serve Dei? Expecta me, quisquis es, per eum ipsum cujus amore eremum hanc habitas : expecta me infirmum atque indignum senem, per spem quam habes retributionis ex tanto labore consequendæ. Resiste, et tuam orationem ac benedictionem seni mihi impertire, per Deum, qui neminem a se repellit. Hæc cum lacrymis vociferante Zosima, pervenerunt ambo currentes ad locum quemdam, qui erat in modum alvei fluvialis excavatus; sed, ut mihi videtur, torrens ibi numquam ullus fluxit, eumque situm locus potius habuit a natura.

cumque a se fugientem sequitur,

CAPUT II. D

EX MS. G. B.

Maria cum Zosima, divinitus sibi noto loquens, eidem exponit vitæ suæ meretriciæ sordes

Postquam; ad jam dictum locum pervenit uterque fugiens quidem descendit, et rursus in aliam ascendit partem; Zosimas autem defatigatus, neque amplius currere valens, stetit ex citimo loci torrentiformis latere; addens lacrymis lacrymas, et suspiria suspiriis, ut ipsi appropians suos tandem planctus exaudiret. Tunc illud fugitivum corpus, hujusmodi emisit vocem : Abba Zosima, ignosce mihi, per Dominum; non possum converti, neque sic coram vultu tuo videnda adstare : mulier enim sum, verenda corporis discooperta gerens. Sed si omnino vis peccatrici fœminæ petitionem unam indulgere, projice mihi pallium quo amiciris, ut muliebrem infirmitatem contegam, et conversa suscipiam benedictionem tuam. Tunc horror et quædam mentis alienatio Zosimam occupavit, sicut aiebat, audientem quod Zosimam se compellaret ex nomine. Cum enim acuti vir esset ingenii et divinarum rerum scientissimus, cognovit quod ex nomine se non compellasset illa, quem viderat numquam et de quo nec audiverat E quidem, nisi spiritu prædita esset prophetico.

Zosimam ex nomine compellant Maria,

13 Ut igitur intellexit quid juberet, statim involvens vetus et detritum quod gerebat pallium, versus illam projecit, seque obvertit. Ipsa vero accepto eo velavit partes corporis, quas præ ceteris obtegi conveniebat, conversaque ad Zosimam sic locuta est : Quid tibi in mentem venit. Zosima, quod tantopere cupias videre peccatricem mulierculam; Quid ex me scire aut discere volens, tantum laborem impiger suscepiti? At ille genu flectens, rogabat, ut sibi ex more benediceret : sed et ipsa idem postulabat, sese inclinans et jacebant ambo, alter ab altero benedici volens, nec aliud utrimque audiebatur, quam, Benedic. Tandem cum longior mora fieret, ait mulier ad Zosimam : Abba Zosima, tibi competit ut benedicas, ac super me ores : te enim Presbyterii dignitas ornat, tu ex multo tempore ad sanctum adstas altare et sæpius sacrificans divina obtulisti munera. Ad hæc etiam magis obstupuit Zosimas; et contremiscens senex, velut in agonia perfundebatur sudore; suspiransque et verba singultibus interrumpens, spiritu interciso et palpitanti pectore, ait ad eam : Manifestum est, o mater spiritualis, vel ex moribus tuis, quod ad Deum ascenderis, majorique ex parte F mundo mortua sis : patet etiam donum quod tibi divinitus obtigit, quia sic ex nomine compellas me, et Presbyterum esse asseris, quem numquam conspexisti. Quoniam igitur gratia, non ex dignitate, sed ex spiritualibus ornamentis dignoscitur, Benedic, obsecro propter Dominum, et ora pro me, tuæ suffragationis indigo.

pallio ejus suam contegit nuditatem :

et ab eo benedici postulans qui Presbyter esset,

14 Tunc instantiæ senili cedens mulier; Benedictus sit, inquit, Deus, qui hominum et animarum salutem curat. Zosima autem respondente, Amen; surrexerunt ambo de genibus et ad senem prior sic infit mulier. Cur, obsecro, ad me peccatricem venisti, o homo? quare voluisti videre mulierculam omni virtute nudam? Verumtamen quando huc te adduxit sancti spiritus gratia, ut mihi aliquod ministerium exhibeas tempori congruum; dic, quomodo nunc agitur cum gente Christiana? quid Reges agunt? quomodo gubernatur Ecclesia? Zosimas ad hæc paucis respondit : Per tuas, o mater, sanctas preces, stabilem omnibus pacem indulsit Christus : sed obsecro ut hujus indigni senis deprecationem suscipiens, ores pro mundo universo atque pro me peccatore, ut solitudinis hujus tantæ non frustra fuerim emensus spatium

interrogans quo statu Ecclesia,

atque pro eo jussa orare

A spatium. Ipsa vero reposuit : Hodie, Abba Zosima, oportebat te, qui Sacerdotio præcellis, ut dixi, pro me et pro omnibus orare, ad hoc enim ordinatus es : quia tamen jubemur obedire, lubens faciam quod imperasti.

EX MS. G. R.

15 Hæc dicens ad Orientem convertit sese, oculosque in sublime attolens ac manus extendens, cœpit orare movendo labia, sic tamen ut vox nulla distincte audiretur ; unde neque Zosimas quidquam ex ejus oratione potuit intelligere : stabat autem, ut dixi trepidus, terramque intuens, et omnino nil loquens. Juravit autem, sermonis sui testem appellans Deum, quod animadvertens longius protrahi orationem, oculos aliquantum a terra sustulit, viditque ipsam orare in altum sublatam, et in aere suspensam velut ad cubitum unum : quod cum vidit, majori correptus metu, multumque anxius, et omnino nihil proloqui audens, solum intra se dicebat identidem, Domine miserere. Sic autem in terra jacens, scandalizari cœpit senex cogitando, ne forte spiritus esset atque orationem simularet. Conversa autem mulier excitavit Abbatem, dicens : Quid te conturbant, Abba, cogitationes tuæ scandalizatum in me, quasi spiritus sim et orare me simulem? Certus esto, B o homo, quia mulier peccatrix quidem sum, sacro tamen dignata baptimaste : spiritus autem non sum, sed terra et cinis ac denique caro nihil spirituale cogitans, Atque hæc dicens signavit sibiipsi signo Crucis frontem et oculos, labiaque et pectus, sic, inquiens, Deus, o Abba Zosima, eruat nos a malo et ab insidiis ejus, quoniam multa est nobiscum virtus sua.

in sublime rapitur :

Zosimæ cogitationem arguit ;

16 Talia audiens ac videns senex, projecit se in terram, ejusque pedes amplexus dixit : Adjuro te per Christum Deum nostrum, qui ex Virgine natus est, propter quem tantam amplexa es nuditatem, et propter quem carnem hanc sic extenuasti, nequid me celes famulum tuum : quæ, unde, quando, et quomodo eremum hanc inhabitasti? Nihil, inquam eorum quæ ad te pertinent mihi occultes, sed omnia enarres, ut Dei magnalia efficias manifesta : sapientia enim abscondita et occultus thesaurus, quæ utilitas utriusque? uti scriptum est. Dic mihi, per Deum obsecro, omnia; neque enim jactantiæ vel ostentationis caussa dixeris, sed ut mihi satisfacias peccatori indigno : credo enim Deo, cui vivis et famularis, quod propterea in hanc eremum deductus sim, ut quæ circa te gesta sunt manifesta faceret Dominus. Non est autem in nostra potestate Dei judiciis adversari : nisi enim placitum Christo fuisset notum facere quomodo certaveris, non utique te C quam videndam præbuisset, neque mihi virtutem contulisset ad tantum iter emetiendum, cui propositum erat nequaquam e cella mea egredi.

rogata vitam suam explicare,

Eccli. 41, 17

Deo id volente,

17 Hæc et alia plura dicente Zosima, elevans eum mulier, dixit ad ipsum : Erubesco, Abba mi, explicare tibi confusionem operum meorum : ignosce obsecro, propter Dominum. Verumtamen, quandoquidem corpus meum nudum vidisti, denudabo tibi et vitam meam, ut cognoscas quantæ turpitudinis et verecundiæ plena sit anima mea. Non enim, quemadmodum suspicaris, jactantiæ declinandæ caussa renui tibi narrare de me, quæ fui diabolo vas electionis : sed quia scio, quod si incepero tibi ea exponere, fugies a me, quemadmodum quis fugeret a serpente, non sustinens auribus excipere quæ ego turpissima egi. Dicam nihilominus, nihil reticens, sed ante omnia deprecans, ne cesses orare pro me, ut inveniam misericordiam in die judicii. Sene autem incessanter lacrymante, exorsa est de se narrare mulier, sic loquens.

consentit, præfata eam fuisse turpissimam.

18 Ego, Frater, patriam habebam Ægyptum : viventibus autem parentibus meis, cum duodecim dumtaxat essem annorum, postposita eorum dilec- D tione, veni Alexandriam. Quomodo autem ibi imprimis contaminaverim virginitatem meam, et quam insatiabili atque impotenti concubitus desiderio æstuaverim, verecundor vel cogitare : et ipsum nunc dicere pudor vetat. Unum breviter fatebor, ut ardorem libidinis meæ intelligas ; quod decem circiter et septem annos vixi, publicæ luxuriæ (sit verbo venia) incentivum ; idque non muneris alicujus gratia (ita mihi testis veritas) sæpe enim volentes dare quidpiam recusavi suscipere. Hoc autem faciebam, ut quamplurimos ad me concurrere facerem, gratis ipsis præbendo dedecus meum. Non quia dives eram ipsa (ne ideo censeas noluisse accipere) vivebam enim mendicato vel ut plurimum stuppam deducendo in fila; sed quia inexplebili cupiditate desiderabam volutari in cœno, et hæc mihi vita erat ac putabatur, naturam afficere omnimoda contumelia.

Duodennis deserit parentes

per annos 17 publica meretrix :

19 Ita cum viverem, video æstivo quodam tempore tumbam multam Ægyptiorum virorum ac Libyum concurrere ad mare ; et interrogavi primo obvium mihi, quonam festinarent homines isti sic currentes. Ille vero mihi respondit : Hierosolymam omnes contendunt, propter exaltationem sanctæ Cru- E cis, quæ intra paucos dies de more celebrabitur. Ego autem ad illum : Num et me forsitan secum accipient, si voluero sequi? Si naulum, inquit, habes et viaticum, nemo est qui prohibeat. Tum ego : Vere, frater, neque naulum habeo, neque viaticum : abeo tamen et ego, conscendoque in unam conductarum navicularum; alent illi me, etiamsi nolint : corpus enim habeo, hoc ipsis erit pro naulo, pro viatico mihi. Propterea autem, Abba mi, volebam ire, ut plures amatores (ignosce fatenti) haberem promptos ad libidinem meam. Dixi tibi, Abba Zosima, ne me cogeres eloqui confusionem meam : horresco enim, per Deum juro, et te et aerem inficere sermonibus meis.

visa turba Hierosolymam navigantium,

20 Tunc Zosimas, lacrymis solum irrigans, ei respondit : Narra per Dominum, mater mea, narra porro, neque præscindas filum tam salutaris argumenti. Ipsa vero priorem sermonem prosequens, hæc adjunxit. Juvenis igitur ille, audita verborum meorum obscœnitate, risit et abiit. Ego vero projiciens quam gestabam colum (hanc enim solebam ad tempus circumferre) procurro ad mare, quo ceteros videbam currere; et videns in littore stantes juvenes aliquot, decem numero aut etiam plures, corpore vegetos et motu agiles, atque ad id quod requirebam sufficientes (expectabant autem, ut mihi videbatur, F navigationis socios alios ; qui enim prævenerant jam navigia conscenderant) ego in medium eorum impudenter me inferens, Accipite, inquam, etiam me quocumque pergitis : nec enim vobis inutilis ero. Tum alia magis pudenda adjiciens, omnes ad risum movi. Ipsi vero videntes meam promptitudinem ad quidquid impudenter libuisset, accipientes me induxerunt in navigium, quod paratum habebant : et quoniam etiam ipsi habebant quod præstolabantur, continuo cœpimus navigare.

juvenibus aliquot se jungit,

21 Quæ vero deinceps secuta sunt, quomodo tibi possim narrare, o homo? Quæ lingua explicare, quis auditus valeat sustinere, quæ in navi atque per iter sunt acta, et ad quæ facienda miseros compuli vel invitos? Nullum lasciviæ genus est tam insolitum tamque inauditum, cujus non fuerim infelicibus magistra. Itaque obstupesco, Abba, quomodo sustinuerit mare luxuriam meam; et quomodo terra non aperuerit os suum, ut viventem me ad inferna dimitteret, factam in laqueum tot animarum. Sed Deus, ut arbitror, quærebat pœnitentiam meam : non enim vult mortem peccatoris, sed longanimiter sustinet, conversionem expectans. Talibus igitur intenti

turpiterque in itinere

et in urbe sancta vivit :

A tenti; studiis pervenimus Hierosolymam: cunctis autem diebus, quæ festivitatem præcessere, similibus aut etiam pejoribus occupabar: nec enim contenta juvenibus illis, quos per mare atque in itinere habueram mihi subservientes; pluribus quoque aliis abusa sum, cives et advenas in id ipsum conquirens.

CAPUT III.

Mariæ conversio et vita in eremo.

Hora exaltandæ Crucis templum ingressura Maria,

Cum vero sancta exaltatæ Crucis festivitas illuxit, ego quidem ut antea circuibam, venans adolescentum animas: videbam autem summo mane concurrere omnes ad ecclesiam: abiique etiam ipsa, cum currentibus currens. Veni ergo cum illis ad Basilicæ atria, et in ipsa Exaltationis adorandæ hora, impellebam, impeliebarque violenter, contendens cum turba ingressum obtinere. Ita usque ad januam templi, in quo salutiferum lignum ostendebatur, appropinquabam misera, multo cum labore atque angustia: mox autem atque limen portæ attigeram, alii quidem absque impedimento ingressi sunt, me vero divina quædam virtus prohibuit, ingressu arcens. Rursum igitur impellor retro, neque in atrio solam invenio.
B Existimans autem id accidisse ex muliebri imbecillitate, rursum me permiscens aliis, luctabar ut poteram, cubitisque connitens memetipsam impellebam.

sæpius repulsa,

Sed laborabam frustra: rursus enim statim atque limen templi calcavi infelix, alios quidem excepit ecclesia nemine prohibente, me vero calamitosissimam suscipere recusabat: et tamquam si militaris turba ordinata ad hoc ibidem consisteret, ut ingressum præcluderet; sic me vis quædam subita repellebat, iterumque constituebat in atrio.

indignitatem suam agnoscit:

23 Hæc tertio ac quarto agens et patiens, ac denique fatigata, neque jam amplius valens trudere atque retrudi (defecerat enim virtus corporis præ violentia, tandem recedens discessi, et steti in angulo quodam atrii; atque ibi vix demum in cognitionem veni caussæ, prohibentis me intueri vivificum lignum. Perculit enim oculos cordis mei salutaris sermo, ostendens mihi quod actionum mearum turpitudo præcludebat ingressum. Cœpi igitur flere, et dolere, ac pectus tundere: suspiria autem ex intimo corde trahens ac lacrymans, video supra locum, in quo constiteram, positam imaginem sanctissimæ Deiparæ; atque in eam oculos indesinenter intendens, sic alloquor: Domina Virgo, quæ verbum Dei secundum carnem peperisti, scio quoniam neque rationi neque decori congruit, quod ego, usque adeo sordi-
C da, tuam semper virginis intemeratam imaginem aspiciam: tuam, inquam, quæ semper casta corpus et animam incoinquinatam mundissimamque servasti: quin potius æquum est ut puritas tua me impuram abominetur et oderit. Quandoquidem tamen Deus, quem genuisti, ideo, sicut audivi, homo factus est, ut vocet peccatores ad pœnitentiam; adjuva desolatam me et subsidio destitutam. jube etiam mihi indulgeri ingressum ad ecclesiam, neque prives me conspectu illius ligni, in quo confixus quoad carnem natus ex te Deus, proprium sanguinem dedit pro mea redemptione: jube mihi quoque, o Domina aperiri ostium, ut divinam Crucem adorem, teque genito ex te Deo vadem susceptibilem offeram, quod carnem meam nunquam deinceps commodabo obscœnæ, ut antea, commixtioni; sed mox ut Crucem filii tui videro, mundo et omnibus quæ in mundo sunt vale faciens, illuc ibo, quo tu ipsa, velut salutis meæ mediatrix, jusseris atque duxeris me.

et coram imagine B. Virginis emendationem pollicita,

ingressum obtinet.

24 Talia loquens, et fidei ardore tamquam pignore quodam certior reddita gratiæ obtinendæ, atque in misericordia Deiparæ confisa, moveo me ab eo loco in quo consistens orationem feceram: rursusque accedens introeuntibus me permiscui, neque D
amplius sensi qui me impelleret ac vicissim impelleretur, aut omnino prohiberet appropinquare portæ, per quam ingressus erat in templum. Hic vero horror et stupor me cœpit, totaque contremui: deinde attingens portam quæ hactenus mihi clausa fuerat, veluti si ea vis omnis quæ antea impediverat, nunc aditum laxavisset, citra laborem ingredior; atque in sanctum admissa locum, fruita sum salutari Crucis aspectu; vidique arcana Dei, et quam paratus sit suscipere pœnitentes. Itaque infelix ego in terram me prosternens, postquam sanctum illud pavimentum adoravi, cursim exivi festinans ad eam quæ mea fuerat mediatrix: constitutaque in loco, in quo sponsionis meæ signatum erat chirographum, ac genu flectens ante Deiparam semper virginem, hujusmodi verbis usa sum.

EX MS. GR.

tum gratus Deiparæ actis

25 Tu, o domina clementissima, humanitatem tuam erga me commonstrasti, tu non repudiasti orationem peccatricis indignæ. Vidi gloriam, cujus conspectu merito privamur impuri: sit igitur gloria Deo, qui per te suscipit peccantium pœnitentiam. Quid enim amplius cogitabo aut dicam peccatrix? Tempus est Domina ut fide-jussionis, quam interposuisti pro me, impleantur promissa. Nunc igitur, E
quo jubes, deduc me: nunc vel maxime fias mihi magistra salutis, manuducens me per viam pœnitentiæ. His dictis, audio vocem eminus clamantis: Si Jordanem transieris, optimam invenies requiem. Ego vero vocem istiusmodi audiens, mihique persuadens eam propter me factam, exclamavi lacrymans, et Deiparæ dixi; Domina, Domina, ne derelinquas me. Itaque vociferans egredior ex atrio templi, festinaque pergebam.

monita Jordanem transire,

26 Egredientem autem me conspiciens quispiam, tradidit mihi tres nummos dicens, Accipe hosce, Mater. Ego vero datos expendens, tres panes mihi cum ipsis emi, et eos in viaticum benedictionis accepi. Interrogavi deinde eum qui panes vendiderat, quæ aut ubi esset via ad Jordanem ducens: eductaque portam civitatis, quæ in illas ducebat partes; egrediebar currens, et proficisci incipiebam lacrymans: interrogationi vero interrogationem jungens, totoque die ambulans (erat enim ut arbitror hora tertia quando Crucem conspexi) tandem inclinante ad occasum sole, appropinquavi ad templum Joannis Baptistæ, quod prope Jordanem situm est. Hic ego cum prius oravissem, descendi statim in Jordanem, faciemque ac manus sancta illa aqua rigavi: deinde in ipso Præcursoris templo suscepi intemerata atque vivifica mysteria, atque comedi mediam partem panis unius, et ex Jordane bibi, sicque me super terram posui F
nocte illa. Mane autem facto inveniens ibidem parvam scapham, transivi in ripam alteram; iterumque rogavi ducem meam, ut duceret me quo placuisset. Fui igitur in hac eremo, et ab illo tempore usque in hodiernum diem elongavi fugiens; et hic habito, expectans Deum meum, qui salvat conversos ad se a pusillanimitate spiritus et tempestate.

tres panes assumit in viaticum:

et Sacramentis munita eremum intrat,

27 Dixit ad eam Zosimas: Quot vero anni sunt, o Domina mea, ex quo in hac eremo habitas? Respondit mulier: Quadraginta septem anni, quantum existimo, sunt quod sancta civitate egressa fui. Et rursum Zosimas, Ecquid autem in cibum habuisti vel invenisti, o Domina mea? Duos, inquit illa, et dimidium panem ferens Jordanem transivi, qui brevi arefacti induruerunt, et paulatim edendo absumpti sunt. Tunc Zosimas: Et sic absque difficultate transegisti tantum tot annorum spatium? neque tam subita mutatio quidquam te conturbavit? Rem, subjunxit illa, nunc quæris, Abba Zosima, quam vel referre horreo: si enim nunc in memoriam revocavero tam multa quæ sustinui pericula, tentationum-

ibique vivit annis 47

EX MS. GR.

A que graviter me pulsantium rationem voluero reddere, vereor ne rursum ad eosdem impingar scopulos. Nihilominus, reponit Zosimas, nihil dimittas, Domina, quod mihi non enunties : hoc enim te suppliciter omnino rogavi, ut absque involucro cuncta me doceas.

quorum primis 17 varie tentata

28 Cui illa; Crede mihi, inquit, Abba Zosima, annos septemdecim transegi in hac eremo, luctans cum effrænatis cupiditatibus meis, veluti cum bestiis immansuetis. Si cibum aggrediebar sumere, desiderabam vini pocula, multum mihi amata : copioso enim vino utebar, cum viverem in seculo; hic vero neque aquam gustare licebat graviter æstuanti, atque sitim amplius tolerare non valenti. Subingrediebatur autem meretriciorum cantuum cupiditas adversa rationi, multum me conturbans, suadensque ut canerem quas didiceram diabolicas cantiones. Ego vero statim illacrymans, manuque pectus tundens, mihi ipsi revocabam memoriam promissorum, quæ sanxi ad eremum digrediens; et cogitatione referebam me ad imaginem Deiparæ susceptricis meæ, et quasi coram ea existens flebam, rogabamque ut liberaret me a tentationibus, miseram animam meam tantopere infestantibus. Postquam vero diu ploraveram

implorata ope D. V.

B et pectus pro viribus verberaram, vidi lumen undequaque me circumcingens, et exinde constans deinceps malacia mihi atque tranquillitas obtigit.

victoriam obtinet plenamque quietem

29 Cogitationes vero quæ rursum ad fornicationem impellebant me, quomodo tibi explicem, Abba? Ignis enim in meo infelicis corde ascendebatur, totamque exurebat atque ad desiderium coitus pertrahebat. Ego vero statim atque ejusmodi tentatio offerebatur, prosternebar in terram, et lacrymis rigabam solum; ipsam vadem meam adstare credens tamquam prævaricatrici, ad violatæ sponsionis pœnas exigendas : neque prius assurgebam de terra, in qua nonnumquam contigit totam diem ac noctem sic me jacere, donec suave illud lumen mihi circumfulgeret, et molestas mihi cogitationes dissiparet. Denique mentis meæ oculos indesinenter defigebam in eam quæ spoponderat pro me, petens opem in hujus eremi pelago periclitanti animæ. Et vero auxiliatricem habui ac pœnitentiæ susceptricem : atque ita spatium annorum decem ac septem transegi, mille periculis implicata. Ex illo autem tempore usque in hodiernum diem, in omnibus mihi adfuit protectrix mea, meque velut ad manum semper deduxit.

item tolerantiam æstus ac frigoris

30 Dixit ei Zosimas : Numquid eguisti victu et vestitu? Ipsa vero respondit : Consumptis, quos ante dixi, panibus, annos septemdecim sustentavi me her-
C bis et qualicumque edulio per deserta inveniendo : vestimentum autem, quod habebam Jordanem transiens, consumptum attritumque est. Multam igitur ex frigore, multam etiam ex ardore æstivo molestiam sustinui, calore adusta, et frigore tremens atque constricta, adeo ut sæpe in terram corruens fere absque spiritu immobilis permanerem; unde multis quoque insidiis dæmonum et tentationibus perpetuis oppugnabar. Sed deinceps et usque nunc multiplex Dei virtus peccatricem animam meam et hoc vile corpusculum conservavit. Etenim cum solum recordor ex quantis malis me eruerit; cibum habeo non consumendum, spem, inquam, salutis consequendæ. Nutrior namque et contegor Dei verbo omnibus dominantis, quia non in solo pane vivit homo : et pro eo quod vestimentum non habent, induuntur petram quicumque exuerunt peccati indumentum.

et scientiam scripturarum.

31 Audiens autem Zosimas quod meminisset Biblicarum sententiarum ex Moyse et Job atque libro Psalmorum, dixit ad eam : An Psalmos quoque et Scripturas alias didicisti, Domina? Ipsa vero subrisit ad interrogationem istiusmodi, et ait ad senem : O homo, crede, quod a die qua Jordanem transii, nullius hominis vultum præter tuum hodie sum in- D
duita : sed neque feram aut aliud quodpiam animal vidi, ex quo hanc solitudinem novi. Litteras igitur numquam didici : quinimo nec psallentem quemquam nec legentem audivi : sermo autem Dei vivus et efficax, ipse docet hominem scientiam. Atque ecce hic finem habes narrationis meæ : quod autem feci exordiens, nunc quoque adjuro te per incarnationem Verbi divini, ut pro me peccatrice Dominum exores. Hæc illa cum dixisset, et huc usque sermonem protraxisset, inclinavit sese benedictionem postulans. Senex vero rursum cum lacrymis exclamavit, Benedictus Deus qui facit magna et admiranda, gloriosa ac prædicanda, quorum non est numerus. Benedictus Deus, qui ostendit mihi quanta largiatur timentibus se. Vere non derelinquis quærentes te, Domine.

petit a Zosima ut audita clam servet,

32 Ipsa porro senem sustinens non permisit, ut sese ad benedictionem inclinare pergeret, sed ait ad eum : Adjuro te per Salvatorem Christum Deum nostrum, nequid horum omnium quæ audivisti mortalium alicui reveles, usque dum ab hac terra me abstulerit Dominus. Nunc vero vade in pace, quia rursum sequenti anno videbis me, et ego te, Dei E
gratia custoditum. Fac autem, propter Deum quod nunc tibi præcipio. Cum anno proximo Quadragesimale tempus advenerit, ne transeas Jordanem, sicut fieri solet in monasterio. Obstupuit Zosimas audiens quod de regula monasterii loqueretur; neque aliud dixit quam, Gloria Deo, magnas gratias indulgenti diligentibus se. Ipsa vero subjunxit : Expecta, Abba, ut dixi, in monasterio : neque enim, si volueris egredi, id tibi succedet : vespere autem in Cœna Domini accipe mihi sacrum vas vivifici Corporis et Sanguinis Christi, tantis mysteriis dignum, atque affer; manens omnino in ea Jordanis ripa, quæ terræ habitatæ est propior, donec adveniens suscipiam vitalia dona : ex quo enim illa suscepi in templo Præcursoris, prius quam Jordanem trajicerem, usque nunc carui participatione sanctificationis hujus, et nunc ipsam inexplebili amore concupisco; ideoque oro ne meam despicias petitionem : sed omnino mihi adferas salutifera atque divina mysteria, ea hora qua Dominus discipulos suos divini istius epuli fecit participes. Ablati vero Joanni, ejus in quo habitas monasterii Hegumeno, hæc dicito : Attende tibi ipsi et gregi tuo : quædam enim ibi aguntur quæ indigent correctione : veruntamen nolo ut hæc ei nunc dicas, sed quando Dominus te reduxerit. Hæc elocuta, et F
seni dicens, Ora pro me, denuo cucurrit versus interiorem eremum. Zosimas vero genua flectens, et adorans solum in quo steterant vestigia pedum ejus, Deoque gloriam reddens ac gratias agens, cum gaudio spiritus et exultatione corporis reversus est, glorificavitque ac benedixit Christum Deum nostrum; et rursum solitudinem illam emetiens, venit ad monasterium, ea die quo ceteri monachi solebant reverti.

et sequenti anno adferat sibi sacram Communionem :

et sic ab eo discedit.

CAPUT IV.

Sacra Communio Mariæ præbita, sepultura curata.

Toto illo anno tacuit Zosimas, non audens quidquam eorum quæ viderat alicui enuntiare; penes se interim orabat Deum, ut iterum ei ostenderet vultum exoptatum : cruciabatur autem et affligebatur, cogitans quam longa esset anni periodus, totumque illum cupiebat esse unum solum diem, si fieri potuisset. Cum vero initium Jejuniorum referens Dominica adfuit, alii quidem statim post consuetam orationem psallentes exierunt; ipsum vero febricitantem detinuit morbus et remanere coegit. Recordatus

Anno proximo Zosimas exire impeditus.

A datus est ergo Zosimas quod sibi dixerat Sancta, quia neque si volueris monasterio egredi id tibi succedet : transactisque diebus paucis resurgens a morbo, reliquum temporis in monasterio peregit.

in cœna Domini abit ad Jordanem,

34 Porro monachis iterum reversis, cum advenisset mysticæ Cœnæ vespera, fecit quæ sibi fuerant imperata ; et accipiens parvum poculum intemerati Corporis ac venerandi Sanguinis Christi Dei nostri, sumpsit in canistro ficus et dactylos, modicasque fabas aqua maceratas : abiens vero profunda jam vespera sedit in ora Jordanis, expectans Sanctæ adventum. Moram autem faciente muliere, non dormitavit Zosimas, sed indesinenter prospiciebat eremum, præstolans sicubi videret quod tantopere cupiebat. Dixit autem intra se dum ita sederet : Num forte indignitas mea aliqua ipsam venire prohibuit? aut forte jam venit, meque non invento rursum abiit? Hæc dicens flebat, et flens suspirabat, oculosque in cœlum attollens orabat Deum ; Ne fraudes me, inquiens, Domine, ab iterato ejus aspectu, quam semel a me conspici permisisti ; neque revertar hinc vacuus, mecum ferens opprobrium peccatorum meorum. Talia oranti cum lacrymis, longe diversa incidit cogitatio, dixitque intra se : Quid vero fiet si venerit? neque enim cymba ad manum est : quomodo
B igitur Jordanem transibit, atque ad me indignum accedet? Heu me miserum! heu infelicem! quis me tam grandi bono privavit propter culpam meam ?

super cujus aquas venienti ad se Mariæ

35 Ita secum ratiocinabatur senex ; cum ecce advenit sancta mulier, et trans Jordanem stetit unde advenerat. Zosimas vero exsurrexit gaudens atque exultans et glorificans Deum. Rursus autem affligebat eum cogitatio quod non posset Jordanem transire. Tum vidit eam venerando Crucis signaculo Jordanem signare (nox enim ut in plenilunio illustris erat, quemadmodum retulit) moxque ut aquas signavit, ingredi, ac super easdem ambulare, et venire ad se. Volentem autem inclinare se prohibuit, clamans et super fluvium incedens ; Quid agis, Abba? qui et Sacerdos es et divina portas mysteria. Ipso vero verba ejus considerante, gradiens super aquas, dixit seni : Benedic, Pater, Benedic. Qui expavescens (stupor enim apprehenderat eum super admirabili visione) respondit eidem : Vere fidelis Deus est, qui promisit assimilandos Deo quantum fas est qui seipsos perpurgassent. Gloria sit tibi, Christe Deus noster, qui non amovisti orationem meam neque misericordiam tuam a servo tuo. Gloria sit tibi, Christe Deus noster, qui ostendisti mihi per hanc

sacram Communionem ministrat.

C famulam tuam, quanto intervallo distem a perfectione. Hæc loquentem rogavit mulier sanctum fidei Symbolum, et Pater noster qui es in cœlis, inchoare : quo facto et fine orationi posito, juxta consuetudinem osculum senis ori dedit : et sic divina suscipiens mysteria, manusque in cœlum sustollens exclamavit, Nunc dimittis famulam tuam, Domine secundum verbum tuum in pace : quia viderunt oculi mei salutare tuum.

et cibos eidem offert.

36 Tunc dixit seni : Ignosce, Pater, atque aliam etiam petitionem meam imple. Abi nunc in monasterium, Dei gratia te custodiente ; proximo autem anno veni ; rursusque ad torrentem illum, ubi tibi primum occurri, accede obsecro, propter Dominum : ibi iterum me videbis, sicut Dominus voluerit. Ipse autem respondit ei, Utinam possem ex nunc sequi te et tuo conspectu semper frui! sed et tu petitionem unam meam facito, atque ex his quæ detuli modicam accipe refectionem : et hæc dicens ostendit ei quem ferebat corbem. Ipsa vero summis digitis fabas attingens, et tria grana inde auferens, proprio admovit ori, dicens, sufficere gratiam Spiritus ut substantiam animæ incorruptam conservet : rursumque dixit seni : Ora, per Deum, ora pro me, et meæ hu- D militatis recordare. Ipse autem pedes Sanctæ amplectens, oransque ut pro Ecclesia et Imperio atque ipso se deprecaretur, dimisit eam, abiitque flens et suspirans ; neque enim ultra retinere incomprehensibilem præsumebat. Ast illa rursus Jordanem signans, ascendit aquas : et sicut prius ambulans, ab eo discessit. Senex vero reversus est, gaudio et timore multo plenus, seque ipsum redarguens quod nomen Sanctæ non curavisset discere : sed et hoc speravit se posse anno futuro consequi.

EX MS. G. B. jussus altero anno venire in eremum,

37 Transacto autem anni circulo iterum abiit in eremum, omnia ex more faciens, et festinans ad spectaculum istud mirabile. Emetiens vero solitudinis spatium, et signa quædam inveniens, quæsiti loci indicium facientia ; circumspiciebat ad dexteram sinistramque, oculos quaquaversum volvens, instar ardentissimi venatoris, sicubi forte dulcissimum animal deprehenderet. Ast ubi nihil uspiam moveri conspexit, cœpit iterum lacrymis seipsum perfundere, et sursum elevando oculos atque orando dicere : Ostende mihi, Domine, thesaurum tuum sacro-sanctum, quem in hac eremo abscondisti : ostende mihi obsecro, Angelum incarnatum, cujus indignus est mundus. Atque hæc dicens pervenit ad locum, qui E speciem alvei fluvialis habebat ; et ex latere illius quod orientem solem respicit, jacere vidit mortuam Sanctam, manibus uti decebat compositis, vultuque conversam ad Orientem. Qui continuo accurrens, pedes Beatæ lacrymis abluit ; nec enim aliquod membrum aliud audebat attingere.

mortuam invenit,

38 Lacrymis igitur aliquamdiu fusis, et rei ac tempori congruis recitatis Psalmis, sepulcralem fecit deprecationem, aitque intra se : Numquid cadaver Sanctæ sepelire conveniet? aut si fiat, displicebit Beatæ? Hæc dicens, vidit ad caput ejus expressam in terra scripturam, ita jubentem : Sepeli, Abba Zosima, in hoc loco humilis Mariæ cadaver, pulveri pulverem tradens, atque pro me Dominum jugiter deprecans, quæ obii in hac ipsa nocte Dominicæ Passionis, post susceptionem divini et mystici epuli. Has igitur litteras perlegens senex, gavisus est quod nomen Sanctæ didicisset : cognovit autem quod simul atque divina mysteria juxta Jordanem sumpsit, statim ad hunc locum reducta fuerit, in quo et defuncta est ; adeo ut quam viam Zosimas non sine labore fuerat emensus viginti dierum spatio, intra horam unam transierit Maria, et ad Dominum illico emigrarit.

et nomen ejus arenæ inscriptum.

39 Ergo Deum glorificans, et venerandum corpus lacrymis suis rigans, Tempus est, inquit, humilis Zosima, ut impleas quod tibi imperatur. Sed quomodo foveam conficere poteris, nihil præ manibus ad id congruum habens? moxque prospiciens vidit F eminus breve lignum, eoque accepto cœpit terram fodere. Verum hæc cum arida esset, nequaquam obediebat laboranti seni : sed fatigabatur ipse sudore circumfluens. Ex intimo autem corde suspirans, et oculos elevans, vidit grandem leonem adstare sancto cadaveri ejusque vestigia lambere. Quo conspecto præ formidine contremuit, maxime quia recordabatur dixisse Sanctam, quod numquam conspexisset feram ullam : facto tamen Crucis signo, credidit quod se indemnem servaret jacentis virtus. Leo vero cœpit accedere ad senem ipsum, non tantum motu salutans, sed ipsa etiam oblatione sui. Dixit itaque leoni Zosimas : Quandoquidem, o animal, Sancta voluit ut suum corpus sepeliretur, ego autem senex nequeo fossam eo facere (neque enim vel ligonem habeo idoneum negotio, vel tanto intervallo possum reverti, ut instrumentum congruum adferam) tu quod opus est unguibus perfice, ut tabernaculum Sanctæ humo commendemus. Vix ille hæc dixerat, cum leo anterioribus

frustra laboranti in sepulcro effodiendo

[illegible]

A anterioribus pedibus fossam fecit, sufficientem corpori sepeliendo.

AUCTORE HILDEB EX MS, et sanctam sepelit

40 Rursum igitur pedes Beatæ lacrymis irrigans senex, multumque eam deprecans ut pro omnibus oraret; terra corpus abdidit, adstante leone; nudum utique sicut prius, nisi quod circumposita ei erat lacernula illa, qua ad se projecta per Zosimam, aversa Maria obtexerat corporis verecundiora. Sene autem digrediente, regressus est etiam leo in eremum instar agni : et Zosimas abiit, benedicens ac laudans Christum Deum nostrum. Porro reversus in cœnobium, narravit omnia monachis, nihil eorum quæ audierat ac viderat reticens : a principio enim *reversusque omnia monachis narrat :* cuncta illis minutim exposuit, ut omnes audientes obstupescerent Dei magnalia, et Sanctæ memoriam cum timore et gaudio celebrarent. Joannes vero Hugumenus invenit in monasterio quosdam correctionis egentes, ut ne in hoc quidem, sermo Beatæ vanus et inutilis appareret. Zosimas quoque in eodem monasterio obiit, centesimum ferme vitæ annum attingens.

41 Perseverarunt autem monachi hæc ipsa per traditionem discentes, atque ad communis utilitatis argumentum proponentes audire volentibus : sed B non audivi quemquam scripto signasse narrationem: ego vero, quæ citra scripturam comperi, per litteras *prout hic scripta sunt* curavi nota facere. Forsitan tamen etiam alii Vitam Sanctæ scripserunt, multo quam ego magnificentius sublimiusque, quamvis istud ad meam notitiam non pervenerit : quare ut potui conscripsi historiam, nihil volens addere veritati. Deus vero qui magna tribuit confugientibus ad se, utilitatem legentium pro mercede reddat ei qui hanc narrationem conscribi jussit, faciatque participem gradus et ordinis ad quem ista, de qua est sermo, Beata attigit, nec non eorum omnium qui ipsi placuerunt a seculo. Demus igitur etiam nos gloriam Deo, Regi seculorum, ut nos quoque faciat misericordiam consequi in tremenda judicii die, in Christo Jesu Domino nostro, quem semper decet gloria, honor et adoratio, cum experte principii Patre, sanctissimoque et vivifico Spiritu, nunc et in secula seculorum. Amen.

PARAPHRASIS METRICA

Auctore Hildeberto Episc. Cenomanensi.

Ex veteri nostro MS. Anglicano.

CAPUT I.

Zosimæ monachi laus, secessus in eremum ubi inventa Maria.

C

Zosimas ab adolescentia

Sicut hiems laurum non urit, nec rogus aurum,
Sic Zosimam puerum nec opes nec gloria rerum ;
Quas cito labentes et noxia quæque docentes
Sprevit, devovit, animoque manuque removit;
Et monachus factus, monachi vigilavit in actus;
Proponensque sequi doctores juris et æqui,
Instituit annorum legem cohibere suorum.
Mores doctorum transcendit, doctor eorum,
pie versatus in monasterio, Ut pueri metas evasit debilis ætas.
Creverunt dona : crevit simul ipsa corona.
Nil magis huic oneri quam membra quiete foveri,
Nil magis ingratum quam non punire reatum.
Hujus erat testis modicus sopor, aspera vestis,
Et cibus et stratus, modo gloria, tunc cruciatus.
Testis erat monachi color, et caro nescia Bacchi:
Non caro, sed pellis, macra, flaccida, trita flagellis,
Docta reluctari sibi, spiritui famulari.
His in tormentis sacræ modulatio mentis
Christo psallebat, si quamdo lingua tacebat.
A sanie busti sacra pectora plenaque justi D
Numquam dimovit : Deus hoc, homo cetera novit.
2 Talibus ille modis dum psalmis instat et odis, *magnaque adeptus sanctitatem,*
Vidit cœlorum secreta, futurus eorum :
Vidit, et didicit qua spe tot prælia vicit
Spe Zosimas captus, sacros ita crevit in actus,
Ut stagnum rivo vel torpens ignis olivo :
Et memor, ad mores prodesse, cavere favores;
Cum bene pugnaret, cavit ne fama volaret :
Quanto plus cavit, tanto magis illa volavit,
Et contra votum retulit laudabile totum.
Illuc innumeri populi venere doceri :
Quos, ut poscebat locus, ætas, ordo, docebat,
Vincens majores, ut stellas luna minores. *tentatur de inani gloria ;*
3 Hæc dum consuevit Zosimas, elatio crevit,
Dixit et hæc secum : Quidquid jubet ordo vel æquum
Eligo, sector, amo, discenda tenendaque clamo.
Attenuant artus labor ingens et cibus arctus,
Hæc puer elegi, puer hæc et plura peregi;
Jam tunc ordo gregis, jam remus et anchora legis;
Jam dignus cœlis; sacer actu, mente, loquelis. E
Unus cum mundo pugnavi fine secundo.
Miratrix horum plebs, Clerus, grex monachorum
Me petit, ardet, amat, peragit quod vox mea clamat.
Talia dum jactat Zosimas meritumque retractat; *de qua reprehensus*
Quidam subtexit, cui spiritus ista retexit :
4 Jam bene certasti; bene qua licuit superasti ?
Nil obluctatur, caro servit, mens dominatur :
Sed tamen est dubius finis certaminis hujus;
Dumque potes subici, non debes dicere, Vici.
Nam quis vincatur vel vincat, fine probatur;
Præmia victorum pendent in fine laborum;
Ut Scriptura sonat : finis, non pugna coronat.
Cum bene pugnabis, cum cuncta subacta putabis;
Quæ post infestat, vincenda superbia restat :
Hæc nisi vincatur, promissa corona negatur.
Pro dolor! his telis superatur sæpe fidelis :
Hac lue nonnumquam rosa vertitur in saliuncam.
Isti portento, sodes, obstare memento :
Nec vel te tantum præsumas credere Sanctum, *ad Jordanem mittitur :*
Vel te præ Sanctis meritum promissa Tonantis.
Multi sunt qui te superant certamine vitæ;
Quos ut cognoscas, Jordanis littora poscas.
Regem cœlorum colit illic grex monachorum :
Cum monachis habites : quod agit, age; cetera vites. F
Exi, festina : dilatio, magna ruina.
5 Exit, abit propere, pulsatque : fores patuere.
Inde salutatus Abbas, est pauca profatus;
Cur venias, aperi. Zosimas ait, Opto doceri,
Et peccatorum relevari mole meorum.
Asperitas cultus, vox supplex, gratia vultus,
Signa sacræ mentis, votum juvere petentis :
Responditque Pater : Nemo, carissime Frater, *et ibidem receptus*
Nemo levat morbis animum nisi Conditor orbis :
Prava coerceri, bona poscas inde doceri.
Si tamen his cœtus placet aut locus ipse quietus,
Si magnus modicis vis jungi, palma myricis,
Stes, videas, humilis si proderit usus ovilis,
Et lege nobiscum pastus istius hibiscum :
Summus Pastorum nos nutriet, esca suorum,
Esca fovens mentem præ hac nihil esurientem :
Nil animæ satius quam pasci visibus hujus.
Annuit his equidem Zosimas, et mansit ibidem :
Mansit et in cella : nova jura, sacerrima bella
Vidit, laudavit, didicit, servavit, amavit;
Tam gregis, hortatu crescens, quam tela rotatu.
6 Hujus cura gregis, summi dilectio Regis ;

Legis

A Legis doctores audire, docere minores;
Nolle favere cuti, jus pendere, legibus uti; *miratur disciplinæ rigorem,*
Nulla loqui temere; quasi dura venena cavere
Iras, livorem, lites, maledicta, tumorem.
Sal, pisces, vinum, pulmentum, stamina, linum
Non attingebant, quibus uti crimen habebant.
Non sapor his olerum, non res, non mentio rerum;
Nec crinis comptus, nec erat, meditatio sumptus.
Nemo vel impensa vestis, vel dispare mensa
Invidit Patri, non Frater denique Fratri.
Par cibus et cultus, procul abfuit inde tumultus.
Potus erat flumen; festivior esca, legumen;
Cilicium, vestis; male mollia cingula, restis;
Gaudia, lapsorum reditus; dolor, error eorum;
Lectio, vita Patrum; monitus, concordia Fratrum:
In verbis horum Deus aut sacra gesta priorum.
In vigilando moræ: procul otia; Psalmus in ore:
Attenuata caro cruce multa, fomite raro,
Fletibus et crebris vulgabat facta latebris.
Vulgi rumores, fora, caussas exteriores,
Momentum morum non noverat ullus eorum.
Hujus erat caussa locus abditus, ostia clausa,
Janitor austerus; grex, pastor, uterque severus.

B 7 Isti claustrales nec certos officiales, *vitæ communis observantiam,*
Nec (nisi Pastorem demas) novere priorem.
Si quid poscebat res aut Pater ipse jubebat,
Cura fuit cuique parere reique Patrique.
Pastor agenda quidem monstrabat, agebat et idem,
Plus quam prælatus cunctis servire paratus,
Nec magis hortari consuetus quam famulari.
Ille, beatorum decus et speculum monachorum,
Lux erat in tenebris, ibi clausus, ubique celebris;
Morum primatus, schola juris, virga reatus;
Crux sibi, forma gregi, via vitæ, gloria legi;
Gnarus gaudenti gaudere, dolere dolenti;
His gravis, his fractus fuit, omnibus omnia factus.

8 Res monet, ut quædam, quæ grex consueverat, edam. *et per tempus Quadragesimale*
Tempore quo sacro plebs purificata lavacro
In veniam scelerum summam decimare dierum
Incipit, ex cella prodibant ad nova bella.
Sed prius excessus Abbati quisque professus,
Præconfortabat mentem corpusque juvabat,
Sacramentorum gustu modicoque ciborum.
Inde petebatur benedictio sacra: dabatur:
Oscula jungebant: tunc tandem claustra petebant.
Jamque vale dicto, cœtuque locoque relicto,
C Grex simul exibat, eremum divisus adibat;
Pars, ut poscebat mos ipse, domi remanebat:
Non servaturi bona, convenientia furi;
Sed ne sanctorum foret expers Officiorum
Cella, parata sacris studiis, animæque lavacris;
Ornatu festo pauper, sed dives honesto.

9 Ædibus egressi, latebras eremumque professi,
Pergebant, quorsum dabat optio, quisque seorsum: *anachoresim annuam*
Quisque pari voto certabat, teste remoto,
Psallere prostratus, lacrymis abolere reatus,
Suppliciis laceræ carnis tibi, Christe, placere,
Lætari de te socio, duce, fine, quiete:
Te prætendebat, dabat, expectabat, habebat
Belli tutamen, testem, diadema, juvamen
His insistebant studiis, pariterque fovebant
Corda sacris verbis, carnem radice vel herbis;
Pars quota gestabat panem, partem recreabat
Fructus palmarum præ mensis deliciarum,
Præ dape festiva glans aut silvestris oliva.
Hæc in deserto sumebant tempore certo,
Et certis horis requiem, modicumque soporis.
Taliter expletis triginta novemque diætis,
Cella petebatur: remeabant cum celebratur
Ramis palmarum, pro canone Christicolarum. D

10 Hæc et miratus Zosimas et ferre paratus,
Nil ratus est satius quam ritum canonis hujus. *juxta quem ritum egressus etiam ipse,*
Hunc simul advexit revolutio temporis, exit.
Exit, et a cella proficiscitur ad nova bella.
Transit Jordanem, portans pro tempore panem:
Et sic ingressus latebras eremique recessus,
Vota Deo solvit, nova cantica pectore volvit,
Solus agit vitam: sacra facta probant eremitam.
Ex quo lucescit, iter urget; nocte, quiescit
Stratus humi; plorat, socium sibi quærit et orat,
Qui solaretur curas, pariter pateretur,
Actibus instrueret, superans superare doceret. *et videns eminus*
Quod petit assequitur, sociusque viæ reperitur.
Nam majore mora solita dum psalleret hora,
Tamquam currentem quemdam, sed veste carentem
Vidit, et expavit, quoniam phantasma putavit.
Visu turbatus, Crucis est signo revocatus.
Viribus hinc sumptis, iter investigat euntis;
Currit, obestque parum labor, ætas, lustra ferarum

11 Sancte senex, propera, visurus spe meliora: *S. Mariam,*
Quæ legis et sequeris vestigia, sunt mulieris.
Fœmina precedit, quia nec tibi fœmina cedit: E
Ut pede, sic vita te præterit hæc eremita:
Hæc meruit latebris ut nunc sit ubique celebris:
In latebris didicit bene mundum vincere, vicit:
Imbribus infecta, nigra phœbo, curva senecta,
Hispida per mendas, partes intecta tegendas.
Horrescunt illi nivei modicique capilli,
Vix attingentes humeros, vix colla tegentes,
Impexi, rari, soliti sine lege vagari.
Fœmina tota prius, jam totum respuit hujus:
Fœmina caro pridem, modo tota rebellis eidem:
Fœmina, mortales bene dedignata sodales,
Oblatum casu Zosimam fugit alite passu.

12 Hanc Zosimas sequitur: rogat ut stet, nec minus itur. *eam sequitur*
Ille magis solito clamat, Moderatius ito:
Quisquis es, expecta: vetor ire labore, senecta:
Expecta fessum: non sum fera, supprime gressum:
Sum res parva quidem, sed homo peccator, et idem.
Christum professus monachumque, frequento recessus,
Hic delictorum veniam suspiro meorum.
Ne fuge sis parum: verearis lustra ferarum.
Per nomen Christi, per præmia quæ meruisti,
Serve Dei, resta: benedic mihi: quod rogo præsta. *et assequitur* F
Numquid pro Christo deserto vivis in isto?
Qui non audisti, saltem pro nomine Christi?

CAPUT II.

Colloquium Zosimæ cum Maria, vitæ suæ meretriciæ sordes exponente.

Illa gradum fixit, manibusque subobsita, dixit:
Femina sum Zosima, scelerum molimine prima; *Maria feminam se fassa,*
Expers pannorum confundor ad ora virorum.
Nec sinit os verti pudor inguinis haud cooperti.
Sed quia te Christi famulum scio, quod petisti
Fiet, si dederis quo probra tegam mulieris.
Vis loquar aut restem? versus retro, da mihi vestem.
Inde cuculla datur: qua fœmina tecta, profatur:
Cur Pater, insequeris latebras miseræ mulieris? *et pallio sibi commodato tecta.*
Cur aut quo cursus? Fremit hic leo, murmurat ursus;
Quod sperare bonum potes in regione leonum?
Hæc ea dum memorat, monachus prosternitur, orat
Ut benedicatur: sed et hæc ea, strata, precatur.
Fœmina

AUCTORE HILDEB. EX MS.

A Fœmina, Sancte Pater : monachus, Sanctissima [Mater.
Clamitat uterque : Benedic, inculcat uterque :
Hæc ratio litis, hæc unica lis eremitis :
Cetera pars vitæ concors fuit et sine lite.

petit a Zosima benedici.

14 Dum sic certatur, sacra fœmina talia fatur :
Mi Pater, offendis, nisi res ex ordine pendis :
Offendis vere, dum vir petis a muliere
Hoc tibi præberi, quod vir debet mulieri.
Vera loqui detur : transgressor juris habetur,
Qui rogat illa dari quæ possint jure negari.
Tu vir, tu pridem monachus, tu Presbyter idem :
His tribus urgeris parere preci mulieris.
Te peccatrici benedicere, non benedici,
Præcipit, ex more, sacro manus uncta liquore,
Officii cujus est gratia muneris hujus.
Intulit ista Pater : Claret satis, o sacra Mater,
Claret quantorum, Mater sacra sis meritorum.
Nam licet ignotus fuerim longeque remotus,
Nec dictum tibi sit, quæ vita, quis ordo mihi sit;

Hæc e contra petit ut benedicat sibi,

Omnia novisti; nomen quoque non tacuisti.
Ista docent quanti sis, et quam grata Tonanti :
Cui sic ergo places, hunc flectas, hunc mihi places.
Si petis, ipse dabit : pete, votum vita juvabit :
B Vita beatorum votis succurrit eorum.
Hanc Deus attendit et præmia digna rependit :
Nullus ei flexus venit ex discrimine sexus,
Nec pro persona datur auferturve corona ;
Gratia vel meritum dat munus cuique petitum.

et interroganti respondet de statu Ecclesiæ :

15 His mulier cedit lacrymisque rogantis obedit :
Surgitur, et paucis præmissis illa requirit,
Quæ pax sanctarum, quis sit status ecclesiarum,
Quo studio Regum tractetur sanctio legum,
Qua populus cura servet mortalia jura.
Ille refert, meritis ejus precibusque beatis,
Christicolas lætos et festa pace quietos,
Et florere fidem : post hæc persuadet eidem,
Ut quæ nunc floret, ne quando marceat, oret,
Antidotoque precum confortet et excitet æquum
In reverendorum Rectoribus Ecclesiarum.
Plura super memorat : ea paret : sternitur, orat :

pro quo dum orat illa.

Astra subit mente, grates agit ore silente :
Mens in secreto pulsat clamore quieto,
Signaque clamoris dat motus, non sonus, oris.
Dum sic oratur, Zosimas stupet, et veneratur
Ora, comas, vultum, pietatis habentia cultum,
Pallentesque genas, jam funeris omine plenas;
Quidquid spectatur virtutem testificatur,
Cuncta beatorum sunt argumenta laborum.

attollitur in aera,

16 Sed subiere satis mirabiliora relatis.
Nam dum multimodas divini pectoris odas
C Longius extendit, tamquam suspensa pependit
Aere, jam tota procul a tellure remota :
Et tamquam terræ nollet contagia ferre
Corpus purgatum, sursum stetit inde levatum
Sic monachum coram Superum fuit hospes ad ho- [ram,
Æternum superis socianda, caro mulieris.
Talibus expavit Zosimas, monstrumque putavit;
Aut aliquid vere quod dissonat a muliere.
Sed quod fallatur docet hæc, Fratremque lucratur :
Qui male turbatus redit ad se, sic revocatus :

et Zosimam de se scandalizatum corrigit :

Hei mihi! quo raperis? quid agis, Pater? unde [moveris?
Quis stupor hic mentis? Bene sentio quod male [sentis.
In me peccasti, dum me phantasma putasti.
Sum mulier miseræ sortis, rea plus muliere :
Sum caro mortalis, palpatica, materialis,
Et quæ, si nescis, anima viget, indiget escis,
Tempore mutatur, saniem cineresque minatur.
Hoc ego, quod modo sum, de me præmittere pos- [sum :
Sed quod vidisti, quod pene nimis stupuisti, D
Non adscribatur mihi : nam Deus hoc operatur.
Ex ope cœlesti fit, bene si quid meruisti,
Et venit a Superis vel agas bene vel mediteris.
Nos levis umbra sumus, nos actus turbine fumus,
Nos agri fœnum, primum caro, postea cœnum.
Forma perit rerum : datur altera quaque dierum.
Dum sic mutamur, taciti quoque testificamur,
Quid res permittat, quo nos natura remittat;
Quid sumus aut erimus, quo tendimus, unde ve- [nimus.
Omnia sunt hominis quædam præconia finis.

ab eodem rogata anteactam vitam narrare,

17 Postea nil temere Zosimas ratus a muliere,
Culpam cognoscit, veniam prece supplice poscit;
Urget eam lacrymis et suspiratibus imis,
Ne qua sibi celet : sed quæ sit et unde, revelet :
Quo sustentetur victu, quis eam comitetur.
Addit et ista Pater : Refer, o carissima Mater :
Proderit audiri, vult et Deus hæc aperiri.
Hoc iter ille seni suggessit, eo duce veni :
Ille timere parum dedit in regione ferarum,
Direxit gressum, firmavit robore fessum :
Leniit algores, docuit tolerare vapores,
Quis, nisi juvisset Deus, hæc tam dura tulisset ? E
Ad speciale bonum veni per lustra leonum,
Inde reportetur quo Christus glorificetur :
Exeat e tenebris hæc fax, hæc gemma celebris :
Non vult abscondi Deus inclyta lumina mundi,
Ad radios quorum laxatur hiems animorum.
Ergo quod egisti refer, in præconia Christi.
Quam bene narratur quo proximus ædificatur?
Criminis est vere morum documenta silere.
Hæc ait, et lacrymis ad vota recurrit opimis.

vix demum cum multo pudore incipit.

18 Quem mulier stratum levat, alloquiturque leva- [tum :
Hei mihi! quantarum meminisse roger lacryma- [rum!
Quam seriem scelerum, vel quæ contagia rerum,
Mi Pater, exploras! plus crimine nosse laboras.
Quem non offendam, si turpem, si reticendam,
Si nullam veritam facinus digessero vitam?
Quas aures poteris præstare probris mulieris?
Quisve memor moris feret hæc monumenta pudo- [ris?
Quid sequar, aut quid agam? Pudet hanc osten- [dere plagam.
Sed si celetur, plagæ medicina luetur;
Obruta laus Christi luitur discrimine tristi,
Cum mala celantur : nisi grates hinc referantur,
Ad caput ingratum constat remeare reatum.
Ne sic offendam, vitam recitabo pudendam,
Et quibus unguentis lavit Deus ulcera mentis. F
Expedit ut coram monacho confundar ad horam,
Ne coram Sanctis confundar in ora Tonantis.
Hæc ait, et fletur : rubet, atque referre veretur :
Suspicit et nutat, faciem confusio mutat :
Alligat ora pudor, largus fluit undique sudor :
Si pars incipitur, vix ad postrema venitur.

declarat, quod natu Egyptia,

Tandem quæsitæ perstringens crimina vitæ,
Sic dixit, vultu cooperto paupere cultu.
19 Germine non vili genuit me patria Nili :
Sed postquam crevi, generis titulos abolevi.
Sæpe mihi teneræ, vitæ præcepta severæ
Attulit inde pater, hinc et censoria mater.
Mater, ut est moris, relegens decreta pudoris,
Dedocuit quæstum quem non commendat hones- [tum,
Appositisque minis dixit : Par esto Sabinis :

spretis parentum monitis,

Spem castæ præsta, verbo gravis, ore modesta,
Regnet et in tenera facie matrona severa.
Nemo nimis propere didicit, nocitura cavere :
Quamlibet ætatem niti decet ad probitatem.
Hæc assistentes memini monuisse parentes :
Sed

A Sed tribui ventis monitus utriusque parentis,
Et male contemni cœpit pudor a duodenni
Ex tunc indecorem traxerunt ossa calorem,
Ex tunc averti thalami connubia certi;
Ex rata torporem necdum periisse pudorem,
Sustinui gratis dispendia virginitatis.

Alexandriam fugit, ubi se prostituit,

20 Neve resistentes differrent vota parentes,
Egredior patriam, proficiscor Alexandriam.
Nacta locum sceleri, statuo communis haberi.
Nec satis id fuerat : quia quando vir mihi deerat,
Tecta pererravi, nullique rogata rogavi,
Infamis cultu, vaga lumine, lubrica vultu,
Usibus impositis, naturæ crimen et hostis.
Fractior incessus, et lenam sermo professus
Clamavere foris, Pudet hanc meminisse pudoris :
Clamavit gestus, Nimis est furor iste molestus.
Sic oblita mei, dux et via perniciei,
Historiis scelerum consumpsi quemque dierum;
Fassa diem mœstum quo forte monerer honestum,
Quod quoties fregi festum celebratius egi.

in omnem libidinem

Cantica, quæ traherent scelus incestumque doce-
[rent,
Dilexi, didici, mimas modulamine vici.
Cumque salitores exhaustos aut seniores
In nullam venerem jam fastidita moverem,
B Sum blandita novis : hos emi munere quovis,
Et sociis scelerum divisi singula rerum,
Quas acus aut fusus vitæ donarat in usus :
His instrumentis manus accedebat egentis,
His domus, his victus, his est quæsitus amictus,
His ad vota datus consors heresque reatus.

et intemperantiam projecta.

21 Quam male, jam memini, placuit mihi copia vini!
Quam captabatur cibus unde libido juvatur!
Cumque duo magni sint hostes, sexus et anni,
Ebrietas istis fuit addita tertius hostis.
His mecum morbis est per me perditus orbis.
Num quæ labe pari potuit poteritque gravari?
Me minus erravit quisquis mala multiplicavit,
Et mihi defendi palmam male semper agendi.
Cum jam non possem quem crimine vincere pos-
[sem,
Crimine multiplici post omnes me quoque vici.
Nam velut errorem prius ausa, deinde furorem,
Quidquid peccavi malà, pessima justificavi :
Nec sceleris metas posuit vel serior ætas.
Talibus et tantis, oculis invisa Tonantis
Annos per ternos exegi bisque quaternos.

tandem proficiscentibus Hierosolymam

22 Ecce die quodam (sed qualiter hic tibi prodam
Quam misere cecidi?) juvenes in littore vidi :
Vidi, captavi, quo vellent ire, rogavi.
C Subridens primus dixit, Hierosolymis imus.
Sciscitor, an comitem paterentur? Subridit idem :
Si naulum dederis, patet ecce carina; veheris.
Tunc ego : Pro navi pretium tibi, nauta, paravi.
Si pretium quæris, me pro pretio potieris.
Nil habeo nisi me : quod si placet, utimini me :
Nil habeo melius, cape fructum muneris hujus :

procaciter se jungens,

Ex hac fortuna faciam satis omnibus una,
Si de communi mihi victus provenit uni.
His dictis, juvenis gressus impressit arenis;
Et quasi verborum spreta levitate meorum,
Nautas hortatur, socios vocat, urget eatur.
Ipsa comas stringo, vultus in crimina pingo :
Projicio fusum, succingor euntis in usum :
Prosequor, intro ratem. Spondet mare prosperita-
[tem :
Blanditur ventus, ventum juvat arte juventus,
Et paucis horis captatis utimur oris.

cum iis turpissime vivit

23 Hei mihi! quo labor? qua lingua cetera fabor?
Da veniam miseræ : pudor exigit ista latere,
Et trahit horrorem tantum meminisse furorem.
Hæc ait, et flevit : pudor ora verenda replevit.
Flentem solatur Zosimas, referatque precatur.
Paruit, et tandem sic est resecuta precantem : D

AUCT. HILDEB. EX MS.

Mi Pater, in navi mea crimina multiplicavi :
Nil illic egi nisi quæ sunt obvia legi,
Et procul a curis fuit omnis mentio juris;
Quo male projecto, nautas in crimina flecto :
Excito torpentes, segnes voco probra verentes :
Cui scelus hoc gratum, fortem puto, juro beatum,
Docta viri voto famulari corpore toto.
Cura fuit sonti, per mille pericula ponti,
Blandiri sceleri, nil præter honesta vereri,
In venerem volvi, vino persæpe resolvi,
Escis distendi, modulos variare canendi,
Omnibus his uti quæ sunt infesta saluti.

Deoque eam patienter tolerante

24 Crede mihi, multum miror scelus illud inultum,
Nec mare nec ventum facinus rapuisse nocentum :
Miror quod pravis his serviit improba navis,
Quod tot et tantis non obstitit ira Tonantis,
Quod tulit incestus et littus et Auster et æstus :
Inter mille fere mortes, mala tuta fuere.
Sed Dominus Jesus, qui novit parcere læsus,
Jesus parcebat, parcendo redire monebat :
Jamque mihi gratis monstrabat fons pietatis,
Quod, licet iratus, differt punire reatus;
Invitusque ferit quia culpæ parcere quærit.
Neve meæ veneris longo sermone graveris, E

venit in urbem sanctam

Deferor ad portum, subeo sacra mœnia scortum,
Juncta levi turbæ : moror hospes et hostis in urbe :
Circumeo vicos, amplexus venor iniquos :
Cogitur in facinus tam civis quam peregrinus.

CAPUT III.

Mariæ conversio et pœnitentia in eremo.

Ad Crucis exaltationem veniens

Hos ego dum capto, dum me male sana coapto
Nequitiæ tantæ; Crucis exaltatio sanctæ,
Quæ tunc instabat, cives ad templa vocabat.
Turba præit patrum, sequitur devotio matrum;
Urbs exhausta fere me compulit ire, videre,
Quærere quid traheret populum, quid in æde pla-
[ceret.
Ivi letalem mihi quæsitura sodalem,
(Et pudet, et dicam) qui subjectaret iniquam.
Sed secus hoc cessit, pietasque superna repressit
Incentivorum veneres æstusque meorum.
Quippe volens intrare fores et sacra videre;
Non istas intrare sinor, non ista videre.

repellitur ab ingressu ecclesiæ :

Porta patens populum venientem recipiebat,
Me peccatricem vis cœlica rejiciebat.
Quæ dum fœminea contingere debilitate
Suspicor, eluctor quanta licet improbitate. F
Sed nec tunc potui portas intrare patentes,
Quamvis intrarent præeuntes atque sequentes.
Miror et indignor quod ab æde sacra revocarer :
Inseror et turbis, ut ab his impulsa juvarer;
Enitor populoque manus oppono prementi.
Sed nihil istorum prodest intrare volenti :
Hos quoque conatus tenet enervatque reatus,
Nec patitur crimen sanctum contingere limen.

unde suum reatum agnoscens

26 Ut sensi, mecum sic aio : Non erat æquum
Illa mihi miseræ mulieri templa patere,
Templa beatorum titulis reverenda laborum.
Hic est confractum mortis miserabile pactum;
Hic nostros actus Auctor luit, hostia factus;
Hic est damnatus, hic mortuus, hic tumulatus;
Hic resurrexit, et vitam morte revexit.
Ad loca tam miræ dulcedinis ausa venire,
Non olei rorem, non adfero thuris odorem,
Nec mentem puram magis omnibus his placituram.

pœnitentia tangitur,

Qui probra testatur fœtor, pro thure paratur,
Pro titulisque morum turbam fero flagitiorum,
Et quidquid miserum cadit in genus hoc mulierum.
Heu! quid tentavi? quo, qualis, et unde migravi?
Ad mensam Christi meretrix a fornice tristi;
His

A His ornata malis, adii loca talia talis.
AUCT. HILDEB. EX MS. Obstruit hoc aditum mihi, frustra sæpe petitum :
Probra lupanaris Deus odit, et arcet ab aris,
Et sordes mentis a vivificis alimentis.
27 Hinc vocem pressi, nec longius inde recessi ;
Sed stans pro portis, lacrymis immersor obortis :
Terque repulsa, queror : gravat ora madentia [mœror :
Dissidet affectus, tentat conversio pectus,
Incipit et morum meminisse pudere priorum ;
Et quamvis sero, tumulata resurgere quæro.
et coram imagine B. Virginis Quod bene quæro, datur : et Lazarus extumulatur.
Forte fuit juxta mulieris imago venusta,
Illius eximiæ sub nomine picta Mariæ,
Quæ Salvatorem peperit ceu stella nitorem.
Hanc dum conspicio, novor intus, et altera fio.
Accedo propius : flens supplico vultibus hujus,
Atque genu flexo matrem patris hac prece vexo.
28 Ad te, virgo pia, virgo sacra, Virgo Maria,
Virgo novæ sortis, venio ; sed fœmina mortis,
peccata confitens, Sed male vulgaris, sed sordida, sed stabularis,
Sed quæ ploravi nisi cum ploranda patravi ;
Cum probra commisi, quasi probris inclyta, risi ;
Et mœsto vultus hilaravit concuba multus.
B Nox fuit insomnis, dum vir subit omnibus omnis :
Et crimen duxi nisi multo crimine nupsi,
Concubitu vetito gaudens populoque marito.
Taliter explevi cursum miserabilis ævi ;
Taliter excessi. Modo damno quæ male gessi.
Pœnitet erroris : sordet sentina furoris :
Nec bene damnatum patiar vel amabo reatum,
meliora spondet Si sera laxetur qua peccatrix retinetur,
Si liceat miseræ lignum vitale videre.
Hoc per te spero : per te succedere quæro.
Nam licet iratus cedet, te supplice, natus :
Cedet enim : siquidem pater est et filius idem,
Duplex affectus trahet exorabile pectus ;
Ad quodvis munus flectetur uterque sed unus.
Ergo sub hoc pacto præsta mihi quod bene capto ;
Sis testis pacti, sis vindex tu quoque fracti.
Nolo parcatur mihi, si facinus repetatur.
post Crucem adoratam 29 Erigor his dictis, vitiis jam mente relictis ;
Inde reflecto pedem, bona spes comitatur ad ædem :
Impatiensque moræ feror intro, sed absque labore.
Gratulor admitti, posco delicta remitti :
In veniam ploro, vexilla salutis adoro.
A Sacramentis absterrent crimina mentis :
Illis oblatis repeto matrem pietatis,
Et bene promeritæ grates ago, supplico rite :
Quid jubeat fieri, quo tendere, quæro doceri :
C Quæro viam morum, regat obsecro mater eorum.
Dum tam sollicite pulsatur ad ostia vitæ,
monetur Jordanem transire : Sic respondetur, nec novi quis loqueretur ;
Hoc novi tantum, quem jam sic esse locutum :
Jordanem si transieris, requie potieris.
Hinc stupor oppressit : qui postquam tempre cessit,
Egredior celeri pede, sic mihi visa moneri :
Quæritur et rapitur via, qua Jordanis aditur.
30 Dum propero, quidam pro tempore convenienter
Tres mihi denarios offert tribuitque latenter.
Hinc emo tres panes : egressaque mœnibus urbis,
ad cujus ripam Sacramentis munita Nitor, et asportor, et cedo, profuga turbis.
Vesper erat : subeo Baptistæ templa Joannis,
Quæ placido cursu dictus præsterfluit amnis.
Illic in lacrymis gemituque professa reatum,
Mysteriis accedo, gerens cor contribulatum.
Pane dehinc sumpto, præfatum transvehor am- [nem :
Quæro modum vitæ, quo pristina crimina damnem.
eremum ingreditur : Tunc mihi delicias, tunc luxum carnis ademi :
Tunc scelerum tempus studio meliore redemi.
Sed te verborum tædet fortasse meorum,
Solque rota celeri volat indocilis retineri.

Ergo recede, Pater. Tunc ille : Piissima mater, D
Dic age quod sequitur, nihil aptius hoc reperitur :
Dic, ancilla Dei, super est pars magna diei :
Nil magis ad votum cedit quam discere totum.
Digere, si memor es, quos sis ibi passa labores,
Unde tibi victus, quis et unde paratur amictus ;
Si qua rebellavit tentatio, nec superavit ;
Si prius infestus carnis deferbuit æstus.
31 Sic ea mota senis precibus, consedit arenis,
Et plorans, lacrymis subjungit talia primis :
Annos undenos quadrupliciterque novenos,
Mi Pater, explevi post lapsum flebilis ævi ;
Nec tamen absque gravi certamine crimina lavi.
Tentor enim rursus : sit post sacra vota recursus
Ad pigmentorum calices luxusque ciborum. *graves contra temperantiam*
Pisces Ægypti, vinique cupido relicti
Me miseram tangunt ; et eo vehementius angunt,
Quo magis utendi dapibus studiumque bibendi,
Cum mihi sordebat modus, ebrietasque placebat.
Urbibus et peregre vitium dediscitur ægre :
Proposito morum subit hostis ubique locorum.
Pectora firma patrum, mala mentio deliciarum
Urget et infestat : furit Eva, virumque molestat :
Eva cibum mortis cubit in vitalibus hortis.
Hei mihi ! nam quædam pudet edere : sed tamen [edam. E
Disce nihil tutum, nisi primo carne solutum :
Super erit præsto quod et instet et obstet honesto.
32 Æstu nubendi, desiderioque canendi
Execrandorum modulos et carmen amorum,
Uror ; et ad mentem retro male respicientem *et castitatem tentationes patitur :*
Amplexus vetiti redeunt et mille mariti.
Oscula captantur ; ad nuptum vota vagantur :
Virtus est oneri : pudet ultra legi teneri.
Tædet aquæ jugis : postpono seria nugis,
Solivagam turbis eremum conventibus urbis.
Hæc ad defectum pulsant phantasmata rectum,
Et germen moris suffocat imago furoris :
Donec ad eximiam precibus conversa Mariam,
A tentamentis revocarem lumina mentis.
Huic animo venio, gemo, lacrymor, hostia fio : *et ad B. Virginem recurrens,*
Quæro reformari, precor inveterata novari.
Post holocausta precum redit et stat mens bona [secum :
Post fletum cordis fugit omnis mentio sordis :
His medicamentis residebant tubera mentis ;
Et redivivorum sartago flagitiorum,
Quæ male fervebat, penitus frigere solebat.
Præterea flentem miserabiliterque jacentem
Circumfulgebat splendor, totamque tegebat,
Missus aberrantem revocare, levare labantem ;
Spem conferre bonam, dare vim, monstrare coro- [nam. F
33 Trina triennia, bina biennia bis, abiere :
Lenibus aspera, mitibus effera mixta fuere. *tandem post annos 17*
Sed nova vulnera, Virgo puerpera, cum bene flevi,
Tersit et abluit : inde salus fuit, inde quievi.
Per tot lustra, fere duo panes esca fuere,
Quos mecum gessi simul huc ex urbe recessi : *in fame, siti.*
Aruerant et duruerant, propriumque colorem
Perdiderant, et desierant conferre vigorem.
Inde tamen relevare famem perparca solebam.
Quid biberem, cum deficerem vix inveniebam.
Postquam sed longo consumpti tempore panes ;
Mens hærens Domino curas abstraxit inanes
Ex tunc usque modo tentatio prisca resedit,
Ex tunc usque modo rationi sensus obedit :
Usque modo cibus exterior cum frondibus herba,
Usque modo cibus interior cœlestia verba.
34 Vestes quas habui, scidit attrivitque vetustas :
Nuda dehinc tenui regiones sole perustas, *et nuditate transactos,*
In quibus algores nimios nimiosque calores
Horis nocturnis, horis perpessa diurnis,

Suppleo

A Suppleo præteritæ scelus et dispendia vitæ,
Muto jocis hymnos, purgo mœrore cachinnos,
Pœna voluptatem redimit, sitis ebrietatem,
Paupertas luxum, labor otia, glarea mulsum,
Crux mollem stratum, devotio sancta reatum.
Tot tormenta fere fero, quot probra præteriere,
Quidquid peccavit caro carnis victima lavit.
Quid mihi larvarum, qualis conflictus earum,
Quotve cruces æque renovantur nocte dieque,
Scit Deus, ipsorum testis mercesque laborum.
Sæpe sub ardenti cancro brumave rigenti
Frigore nocturno rigeo, cremor igne diurno,
Et nusquam tuta jaceo, quasi morte soluta.
Additur huic pœnæ vis pulveris, ardor arenæ,
Nec gravitas horum lenitur sorte locorum :
Nam locus, ut cernis, vacat arbore, monte, cavernis,
Et quibus arcetur canis ardor hiemsque cavetur.

divinitus recreatur.

35 Scis hominem sane non solo vivere pane,
Nec vestimentis aut æde resistere ventis :
Omnibus est victus Deus, omnibus omnis amictus.
Cœlum Rex cœli moderatur, adestque fideli :
Cum furit aura foris, premit auram fervor amoris ;
Nec nive, nec ventis alget devotio mentis.
Ardua nulla bonis spe sidereæ regionis.
B Ut mihi despondi mundum, male conscia mundi,

et instruitur.

Non mihi Scripturæ cordi, non lectio curæ,
Nec doctrinarum vel mentio sola sacrarum :
Una fuit tantum devotio lapsus amantum,
Inque lupanari populo male morigerari.
Si quid honestatis, si morum, si pietatis,
Si divinorum monumenta retracto librorum,
Cœlitus ecce datur : Deus hæc docet, hæc operatur :
Spiritus absque mora mentem replet, erudit ora :
Nullus discenti, nullus labor erudienti.
Sic mihi præteritæ fluxerunt tempora vitæ :
Tempora quæ restant mercedis spem mihi præstant;
Merces solennis, quia merces vita perennis.

Rogat Zosimam

36 Ordine digessi quidquid male vel bene gessi,
Nec puduit retegi quæ flagitiosus egi :
Nil superest operis cur amplius hic remoreris
Umbræ grandescunt, venit hesperus, astra nites- [cunt,
Nox cursu solito reditum jubet. Ergo redito.
Quæque tibi soli commisi, pandere noli ;
Quæque dehinc soli committam, spernere noli :
Sic te non spernat, qui solus cuncta gubernat.

ut anno sequenti Communionem sibi ferat.

Quando monasterium claustrales egredientur,
Et pariter fluvium Jordanem transgredientur;
Ipse domi residens, morbo, remanebis, agente;
C Quem tamen evades, Domino tibi subveniente.
Incolumis factus exi, cunctamine dempto,
Altarisque cibum tecum deferre memento :
Quem cœlis spero, terris præsumere quæro :
Spero rem puram, peto remque reique figuram.
Hoc animata cibo, quo tendo certius ibo :
Hic mihi conductus, vector, via, patria, fructus :
Hoc duce carpe viam : tibi, mi Pater obvia fiam.
His oculis iterum te conferet una dierum :
Conferet, et quædam quæ prosint Fratribus edam.
Tunc ego, tunc demum sum te visura supremum.

CAPUT IV.

Sacra communio Mariæ præbita, sepultura curata.

Recessus in monasterium Zosimas,

Inde vale dicto, Zosima fugit illa relicto
Ipse recedentem, nec vel prece respicientem,
Prosequitur visu. Quam postquam perpete nisu
Sic asportari videt, et frustra revocari ;
Convertit gressus : redit, egrediturque recessus.
Cella revertenti patet : hæret fœmina menti ;
Fœmina versatur in pectore, vixque putatur
Fœmina; sic Superis par est habitus mulieris;
Sic non est hominis status, os, abjectio crinis. D
Hæc et sola fere recolit, captatque videre : *ex ms. gr.*
Hæc Zosimas æque suspirat nocte dieque.
Terminus optatur, quo grex sacer egrediatur.

sequenti Quadragima lecto affigitur:

38 Terminus ecce redit. Conventus ab æde recedit :
At morbo tactus Zosimas, et stare coactus,
Lætus agit grates, quia quod sibi fœmina vates
Dixerat impletur. Jacet : at quandoque sequetur.
Dura libens tolerat quisquis sublimia sperat.
Spes ægrotanti monacho lectoque cubanti
Subvenit, alludit, gemitus lacrymasque retrudit,
Anxia refrænat, curas levat, ora serenat.
Nec spe frustratur : quia prisca salus reparatur,
Incolumemque brevi defectus debilis ævi

unde relevatus, abit in vespere Cœnæ Domini

Non tenet. Egreditur : labor exoptatus initur :
Et quasi pulmentis aut multimodis alimentis
Fœmina lætetur, quæ nomina sola veretur,
Vas elixarum fert plenum lenticularum :
Tectaque solicite superaddens fercula vitæ,
Carpit iter, plene sub sacræ vespere Cœnæ :
Speque fideque citus properat contingere littus.
39 Utque gradum fixit, suspirans talia dixit :
Hei mihi! quam frustra sequor hæc et circino lustra!
Aut oblita senis latet, aut tardatur arenis : E
Aut prior accessit, sed spe frustrata recessit;
Et dum necto moras, adiit quas incolit oras.

Mariam in ripa Jordanis expectaturus :

Fortassis veniet : sed quæ mihi copia fiet
Vel sacra tradendi, vel cum muliere loquendi?
Obstat Jordanis : niti pede, nisus inanis :
Quippe vadum nusquam : sed nec pons nec ratis [usquam.
Plura senex questus, circumfert lumina mœstus.
Prospicit attente, mens non tacet ore tacente.
40 Ecce gradu propero, nudo pede, vespere sero,
Sicut promisit venit illa, senemque revisit :

quæ eodem siccis pedibus transito

Subsistensque parum, quasi fessa labore viarum,
Erigit ad Superos animum vultusque serenos :
Tum flens fœcundæ signum Crucis imprimit undæ;
Et sic portento similis, pede pulverulento
Interjectarum transit discrimen aquarum.
Nulli, qui credi se mundo, mundus obedit :
Menti sinceræ norunt elementa favere :
Quique, bonis gaudet, bona poscere quælibet audet:
Nil frustra captat, qui se sine vulnere mactat.
Luna refulgebat, nec facta latere sinebat :
Ad radios cujus patefactus transitus hujus.
A sene multimodas extorquet et elicit odas.
41 Ecce piis votis, ambagibus inde remotis,
Fœmina virque vacant; sacra prece numina placant: F

sacrum viaticum accipit :

Fletibus ora rigant, singultu verba fatigant :
Pro reprobis orant, exemplis verba colorant :
Gaudent sincere, mulier sene, vir muliere :
Summaque verborum Deus est, aut lectio morum.
His ea patratis venit ad Calicem pietatis ;
Et confessa prius quam quidquam tangeret hujus,
Totam se mactat lacrymis Calicique coaptat.
Inde, genu positæ, dantur sponsalia vitæ,
Et capiti Christo libamine jungitur isto,
Affectu tali tradens mandata sodali :

indicat excessus Fratrum

42 Mi Pater, excessus Fratrum scrutare regressus :
Doctrinam morum pars aspernatur eorum :
Et velut ignoret, qua fallere fraude laboret,
Quis mentis postem petit hostis, negligit hostem.
Astu subtili lupus insidiatur ovili :
Si qua vagatur ovis, perit obruta vulnere quovis;
Et patet ad morsum, si respicit illa retrorsum.
His obstet damnis Abbatis aura Joannis,
Horteturque gregem monachi non spernere legem :
Fratri qui peccat, lex Patrem, qui silet, æquat :
Quos quia culpa ligat par, par quoque pœna fatigat :
Sic Regem cœli contristans corruit Heli.

per Abbatem corrigendos :

Ne sit ei talis transgressio judicialis,
Pervigili cura Pater extirpet nocitura :

AUCT. HILDEB. EX MS.

A Excubet ante fores, ferat æqua mente labores :
Excitet aggressos, præmat immoderata professos :
Arguat, hortetur, quæ prædicat, hæc operetur :
Mulceat immitis, denuntiet aspera mitis :
Hos coram pungat, modo verbis verbera jungat :
Ulcera culparum lavet aut luat actor earum.
Sit licet hic tutus, sit felix prava secutus,
Judicium gravius Deus irrogat ausibus hujus,
Continuatque gravis clementia prospera pravis.
Qui modo torquetur, nescit quam magna lucretur :
Cum furit atque ferit Deus, olim parcere quærit.
Ista relaturus, et adhuc semel huc rediturus,
Vade, revise gregem, revereri præcipe legem :
Assistensque aræ pro peccatrice precare.

et in eremum redit.

43 Sic ea fata, redit : redeunti fluctus obedit ;
Et siccis plantis famulam testata Tonantis
Desuper incedit, Zosimaque stupente recedit.
Ipse domum propere redit, et procul a muliere,
Votis sinceris comes et memor est mulieris.
Obsidet hæc mentem, totum tenet una, querentem
Quod sit tam magnus, quod lente transeat annus.
Annus abit tandem : Pater exit, quærit eamdem ;

Zosimas post annum denuo egressus,

Egressusque fores, fert absque labore labores :
Quoque potest nisu, pede pervia, cetera visu
B Circuit : explorat, flens hæc et plura perorat :
Christe, figura Patris, pater et stirps unica Matris,
Exaudi flentem, rogo quæso vasta sequentem :
Hanc ostende seni, propter quam te duce veni,
Quam volo, quam quæro, cujus prece cœlica spero,
Quæ licet in castris modo militet, insidet astris,

orat ipsam sibi ostendi;

Jamque comes Superum fastidit lubrica rerum,
Jam conjuncta Deo fructum petit hoc hymenæo,
Fructum longævum, fructum qui duret in ævum.
Væ mihi ! væ misero ! Frustra per devia quæro,
Cui domus in latebris solo cultore celebris,
Cui casa desertum, thalami specus haud coopertum,
Cui pudor est velum, comes Angelus, atria cœlum,
Quo feror, aut quid agam? sequar ustam sidere [plagam?
Multiplices pœnæ, senium, sitis, ardor arenæ
His adversantur cœptis et vota morantur.
44 Sic Zosimas questus circumfert lumina mœstus :
Nescit utrum properet : dubiusque quid eligat, [hæret.

et cælesti radio monitus

Clamitat : auscultat : non vox, non echo resultat,
Non sonus auditur, non forma pedum reperitur.
Dumque pererraret, dum visu cuncta notaret,
Desuper algentes artus animaque carentes
Illuxit radius, quasi dux et prævius Hujus
Omine lætatus, Dominumque Deum veneratus,
C Currit eo : reperit quam votis, quam pede quærit :
Sed jam defunctam, jam Christo re quoque junc- [tam,
Jam Superum castris rutilantem clarius astris.
Glorificanda caro, decocto purior auro,
Sicut oportebat mulierem, tecta jacebat.
Qui tristes questus monachi, qui pectoris æstus,
Qui gemitus laceræ mentis, quæ verba fuere?
Is modo suspirat, modo totam lumine gyrat :

cadaver invenit :

Nunc oculos cœlis, nunc applicat ora querelis :
Prostratus mœret, pedibus reverenter adhæret :
Flet super, et sanctis pia dividit oscula plantis,
Neve revertatur votis et voce precatur,
Grande putans munus comitari funere funus,
Occasuque pari convivere, contumulari.

ac nomen et diem arenis inscriptum.

45 Dum dolet, et dubius de nomine fluctuat hujus,
Suscitat ora senis inventum nomen arenis,
Et nubes mentis delabitur his documentis :
Sancte Pater, Phariæ sepeli precor ossa Mariæ :
Gleba recondatur, cineri cinis adjiciatur.

Mox ut ei Christi Corpus Calicemque dedisti, D
Victricem mundi dissolvit prima secundi,
Mysteriis plenæ transacto vespere cœnæ,
Nox gravis obrepsit, quia sol cum sole recessit.
His Zosimas demum nomenque diemque supremum
Agnoscit, dubius quis conditor extitit hujus :
Nam nil legisse mulierem vel didicisse
Noverat, istorum nec vel memorem studiorum.
Comperit hinc etiam, post tradita sacra Mariam,
Illuc traductam momento, moxque solutam,
Quo vix expletis bis quinque decemque diætis
Venerat huc fessus, victumque labore professus.
46 Qui nova lamentis testatus vulnera mentis
Assidet exanimi, madet imbre doloris opimi :
Iratus fatis, studet officio pietatis :
Laudibus applaudit, tegit artus, lumina claudit :
Nunc amplexatur vestigia, nunc veneratur
Ora, comas, vultus ; erat his incuria, cultus :
Horum majestas, contemptus, squallor, egestas.

multum fatigato circa sepulturam,

Fœmina munda satis, lacrymis pietate vocatis,
Abluitur gratis, quia par prope glorificatis.
Ipse sepulturæ studet, huic vacat, hæc sibi curæ.
Sed quid agat, nescit. Tellus prædura rigescit :
Multa senem frangunt : calor et labor et sitis [angunt : E
Cedit vis annis, sinuosis brachia pannis :
Præ manibus nullus ligo sed nec sarculus ullus.
47 Deum dolet atque gemit, nova res suspiria demit :
Lumina siccantur, quia spe majora parantur.
Nam leo, lugenti similis funusque colenti,

adest leo,

Obsequium spondens, iramque feramque recon- [dens,
Vertice submisso venit, fastuque remisso
Adjecit sanctas humilis adlambere plantas.
Miratur talem tam devotumque sodalem :
Attribuit meritis mulieris, quod fera mitis,
Quod leo sit lenis, quod nomen inhæsit arenis,
Quod super illuxit, quod eum lux prævia duxit ;
Quod desolatam custode, quod intumulatam
Non infestavit fera, non volucris laceravit,
Non solvit magnus fervor, non integer annus.
Jam depingebat, quæ gloria membra manebat,
Sub calidis ventis incorruptela jacentis.
Tot simul et tantis expertus dona Tonantis,

et jussu illius,

Cuncta recordatur, relegit quid ubique loquatur :
Alloquio tali tradens mandata sodali.
Mi comes, urgemur, et eam sepelire jubemur.
Quam nescit mundus, cui major in orbe secundus.
Quod si venisti missus sub nomine Christi,
Si famulaturus ; tumultum fode, post rediturus.
Exue terrorem solitum, dedisce furorem : F
Ad laudem Christi cedet, quod feceris isti.

foveam parat

48 His nondum dictis, feritate minisque relictis,
Lenius incedit, et ei leo promptus obedit :
Ignarusque moræ, momento labilis horæ
Implet mandatum, peragens opus acceleratum.
Interea monachus sacro adsternitur artus,
Vestis ei nulla, nisi trita vetusque cuculla,
Quæ vix hærebat sibi, jam contusa, tegebat,
His indumentis involvit membra jacentis :
Scilicet ingentem thesaurum, jamque gerentem
Quiddam splendoris, quiddam solennis odoris,

ipse tumulat Sanctam

Quiddam præclarum de nectare Cœlicolarum.
Fœmina sanctorum mercede beata laborum
Ad tumulum vehitur, famulante fera sepelitur.
Inde senex repedat : jubet ut leo verna recedat.
Visa domi recitat : delictis parcere vitat :

centenarius obit.

Increpat, hortatur, spondet bona, dura minatur.
Sic ubi complevit viginti lustra, quievit.

Explicit.

DE

DE SANCTO ABUNDIO,

G. H.

Episcopo Comensi in Italia.

ANNO CCCCLXVIII

Comum, *urbs Italiæ antiqua in confinibus Insubriæ, aucta habitatoribus a Strabone Pompeio, magni Pompeii patre, Lucio Scipione, et C. Julio Cæsare,* Novocomum *caput appellari. Fidem Christianam creditur edocta a S. Hermagora, S. Petri Apostoli discipulo et Aquileiensi Episcopo; sub quo Metropolita hactenus permansit, et ipsa Episcopalis constituta. Inter Sedis hujus Episcopos fuit S. Abundius, qui clarus meritis et miraculis, vita functus est hoc die* II *Aprilis, anno* CCCCLXIX, *uti tradunt Franciscus Ballarinus in Chronico Comensi, Ferdinandus Ughellus in Episcopis Comensibus et alii. Verum qui* in die Paschatis, post sacra peracta, astanti populo propinquam suam mortem *traditur* nuntiasse, *non potuit obiisse eo anno quo Pascha celebratum est die* XIII *Aprilis; sed potius anno præcedenti* CCCCLXVIII, *quando cyclo Lunæ* XIII, *Solis* I, *litteris Dominicalibus G. F. Pascha incidit in* XXXI *Martii, et tunc feria tertia Paschali mortuus esset.*

S. Abundius vita functus non anno 366. — *sed potius 468.*

B

2 *Sepultus tunc fuit in Ecclesia Sanctorum Apostolorum, quam postea S. Abundii appellarunt, et eum Comenses ut præcipuum Patronum summa cum celebritate venerari cœperunt. Ejus corpus, quod pluribus subsecutis seculis incognitum permansit; tandem, dum ea ecclesia repararetur, a Cardinale Tolomeo Gallio Commendatario fuit repertum, anno* MDLXXXVI. *Quiescebat autem in candido marmoreo sepulchro integrum, Pontificalibus vestibus indutum, cum inscriptione :* HIC REQUIESCIT ABUNDIUS EPISCOPUS COMENSIS. *Erant circumquaque sepulcra aliorum Sanctorum Episcoporum Comensium; S. Amantii, decessoris ejus; et SS. Consulis et Exuperantii, successorum : quorum corpora, gestiente populo ac Clero Comensi, honorifice condita fuere, una cum corpore S. Abundii, in majori altari ejusdem ecclesiæ; quam ad hujus honorem ab Urbano Papa* II, *die* III *Junii, anno* MXCV, *dedicatam fuisse, est antiqua Comensium traditio.*

ecclesia et Patronatus ejus Comi. — *Corpus translatum.*

NOT. C

3 *Sacer cultus S. Abundii a Comensi Ecclesia ad alias delatus fuit : nam in Breviario Mediolanensi anno* MDXXXIX *excuso, et Missali ejusdem Ecclesiæ anno* MDXXII *et* MDLX, *præscribitur veneratio S. Abundii Episcopi Comensis cum commemoratione S. Mariæ Ægyptiacæ, quæ in ultima editione est omissa. In MS. Martyrologio Florentino, quod apud Carolum Strozzium Senatorem Florentinum reperimus, et in Martyrologio Bellini de Padua anno* MCCCCXCVIII *Venetiis impresso, celebratur memoria* S. Abundii Episcopi et Confessoris apud Comum. *Secuti passim alii, Maurolycus, Felicius, Galesinius, Molanus; Canisius cum Martyrologio Romano. Ferrarius in Catalogo Sanctorum majus ex Actis elogium formavit. Acta ejus MSS. nobiscum Romæ communicarat Joannes Baptista Marus, Collegiatæ Ecclesiæ S. Angeli in foro piscium Canonicus, sed ea incendium Amstelodamense consumpsit. Jacturam resarcimus ex operibus Bonini Mombritii, qui primo loco edidit Vitam S. Abundii Episcopi Comensis recusam a Surio, cum qua ante contuleramus dicta acta MSS. Ex his varia allegantur a Baronio in Annalibus Ecclesiasticis, potissimum ad annum* CCCCL, *et eis nonnulla inserta sunt ex Adonis Chronico scripto nono seculo. Accedit ex antiquo Breviario Comensi sequens hymnus.*

Cultus sacer. — C — *Acta MSS. et apud Mombritium*

Hymnus.

4 Præsens exultet concio Abundii sacro die,
Gregem qui suum trucibus luporum vellit faucibus.
Doctrinam Christi prædicans, potentiamque re-[serans,
Ad lucem Regis mortuum rescuscitavit filium.
His ita curis deditus, spiritu sapit exitum;
Cœli sumpturus gloriam, suis parat concordiam.
In Paschæ quippe gaudiis cives convivas habuit
Quibus refectis epulis, gestatur hinc ab Angelis.
Nobis, tu Pater, Filiis plenis succurre criminum;
Aggredientum tumulum, culparum dele cumulum.
Te gubernante valeat ista Comensis patria,
Quæ Christum noscit Dominum per tuum patroci-[nium, Amen.

VITA

A Bonino Mombritio edita,

CAPUT I.

Patria, familiaritas cum S. Amantio, Episcopatus, zelus contra hæreticos.

Tempore, quo *a* Leo Pontifex Apostolatus summum apicem tenebat, Augustusque ejus *b* æquivocus Imperii monarchiam regebat, et *c* Anatolius Constantinopolitanæ urbis præsidebat Cathedræ, atque *d* Nicetas regebat Aquilegiensem infulam, *e* Amantius Comensis gregis curam susceperat, ac *f* Anastasius Thessalonicensis Episcopus fulserat, B. Abundius illius urbis egregius incola, divina gratia providente transfretavit, Comumque adiit, non Sibyllini aut marini littoris, sed quod vicinia grati et piscosi *g* lacus inundat et amœnat. Hic Græco et Latino lepore affabilis, ac sanctitatis titulus illustris, S. Amantii factus est familiaris : quos mutuus affectus alterni fœderis tanto amore connexuit; ut foret ambiguum, uter horum alterum magis diligeret. Ita tamen temperies erat ambobus, ut pastorales fasces excellerent, et devota ovis quantum ex duce, tantum ex milite respublica Sanctæ Ecclesiæ suscepit, multaque incommoda declinavit. Sic eorum vita jucunda, laudabilis et salutaris notis et ignotis fuit, ut hi præsentia religionis, illi sola fama proficerent.

a — b — c — E — d — e — f — *S. Abundius Thessalonicensis sec. 5* — g — *familiaris S Amantio Ep. Comensi,*

3 Dum tanta concordia alternæ dilectionis fruerentur, Amantium contingit ægrotare, et extremis vitæ propinquare. Extemplo accersivit Abundium, velut Elias Helisæum, quem Dei providentia et testium præsentia Pontifex *h* ordinavit Pontificem, suæ gubernationis dignum superstitem. Mox Cleri et populi favore susceptus, et ingenti plausu est Episcopali Sedi impositus. Jam dudum *i* Carpophorus cum commilitonibus suis dimicaverat et triumphaverat, Fidelis quoque, fidei constantia fortis, eadem caussa eademque sententia suæ dignitatis lauream susceperat. Jam tyrrannica rabies profanorum Principum obierat et emarcuerat. Præterea Constantinus cum genitrice Helena secundam Romam, quæ Constantinopolis dicitur, ædificaverat. Iste Imperatorum primus Christianos libere congregari, et in honore [Christi] Basilicas construi non modo permiserat, sed præceperat. Theodosius quoque non parvum Christianæ professioni addidit gradum, quo imperante Gentium templa et idolorum fana diruuntur : nam adhuc intemerata manebant. Sic libertas Ecclesiæ patuit, sic Gentilitatis concussa ac infirma fortitudo succubuit.

ab hoc moribundo successor statuitur ; — h — F — i — *quando jam pridem fides florebat sub Constantino.* — *et Theodosio :*

3 Eodem tempore Ambrosius Mediolanensis Antistite claruit et Martinus Turonum Episcopus insignis emicuit : Hieronymus Presbyter et divinæ legis fidus interpres in Bethleem toto orbe clarus effulsit. *k* Donatus Epiri Episcopus virtutibus insignis habitus, qui draconem ingentem in ore ejus expuens necavit, quem octo juga boum ad locum incendii vix trahere potuerunt, ne tabefactus aerem corrumperet : Augustinus etiam Præsul doctrina illustris ex-titit

et a SS. Ambrosio Martino, Hieronymo. Donato — k

Ex Mombritio. Augustino.

A titit. Hi laboriosi agricolæ in secula non defutura semina projecerunt; sed inter horum tam culta novalia demens hæreticorum insolentia furtiva jactavit zizania. Hi fuerunt Arius et Sabellius, Eutyches et Nestorius, proceres erroris et signiferi conjurationis. At animadvertentes Orthodoxi inanes fucos, stantes ad divina præsepia, et non patientes horum perfida contagia, fidei-machiæ opposuerant præsidia. Nec diriora certamina pertulit Ecclesia robustioribus viribus idololatriæ, cum adhuc esset infantula; quam sustulit variis ac fallacibus sectis multiplicis hæresis, cum jam juvencula esset. Nonne intestina bella externis atrociora probantur? Nero Diocletianus et Maximianus Christicolas mactabant et coronabant, ac subita metamorphosi de terrigenis cœlicolas faciebant: at Arius, Sabellius, Eutyches et Nestorius mundam fidei sinceritatem in perfidiam transformabant: a quibus pestiferis animalibus orta contagio non paucos greges infecerat.

4 His Deus diligenter curationes adhibuit, Hilarium videlicet et Athanasium, *l* Eusebium, Ambrosium et Augustinum, qui medicinalibus fomentis omne virus pravi dogmatis de pectoribus infidelium eliminare conati sunt. Unde Nicænum Concilium a

l contra quos habita concilia, Nicænum,

B Constantino contra Arium congregatur: cujus error pullulavit usque dum Constantius imperasset, infausta proles Constantini, qui Ariani dogmatis labe pollutus, Catholicos toto orbe persequitur. Hujus favore Arius *m* fretus, dum in Constantinopoli ad ecclesiam pergeret, adversus nostros de fide dimicaturus, divertens per forum Constantini ad necessariam caussam, viscera ejus repente cum vita effusa sunt. Unde Ariani contremuerunt, et Catholici de Dei judicio non minimam lætitiam habuerunt. Post hæc Pelagius adversus Christi gratiam suum errorem instruit: ad cujus condemnationem Concilium Carthaginense congregatur. Post idem tempus Nestorius Constantinopolitanus Episcopus suæ perfidiæ molitur errorem: adversus quem Ephesina Synodus congregata, ejus impiam sectam persecuta infamavit. Hoc etiam Tempore diabolus, in specie Moysi in Creta *n* apparens, cum eis per mare pede sicco ad terram promissionis promittit perducere: plurimis vero eorum enecatis, aliqui qui salvati sunt confestim ad Christi gratiam convolarunt. Post hæc Chalcedonense Concilium geritur, ubi Eutyches cum Dioscoro Alexandrino Episcopo condemnatur. Præterea apud Carthaginem Olympius quidam Arianus, in balneis Sanctam Trinitatem blasphemans, ignis jaculo visibiliter est combustus.

Cartaginense, Ephesinum. Chalcedonense

5 Animadvertite fratres, quomodo per momenta

C et intervalla temporum fides inolevit Catholica; primum per Martyrum rosea certamina, deinde per Confessorum contra hæresim victricia propugnacula; tum etiam quia ultio divina digna suis erroribus stipendia retribuit. His præfatis institutionibus annalium festorum memoria index testisque esse declaratur. Per horum vestigia usque ad cunabula historiæ Antistitis Abundii pervenimus; ut series et linea historialis non minimam notitiam nostris offerant rationibus. Hic vir sanctus ac fidei Catholicæ armis strenuus, Sanctissimi et venerabilis Leonis Papæ penetralibus assuetus hæreticorum discordem controversiam atque seditionem sedavit, cum magis arderet et vehementius fureret. Qui non gregarius, sed principalis miles, Leonianæ militiæ gubernator peritissimus in unda, præliator et auriga fortissimus in pugna, non solum de conversione et fuga hæreticorum trophæum obtinuit, verum etiam de ruina triumphum celebravit. Hic æstuavit, alsit, esuriit, pernoctavit: in transtris pro cubili recubuit, molles thoros exhorruit, terrarum latibula marisque pericula multoties intrepide subiit, ut latrones uni-

S. Abundius, validus hæreticorum oppugnator,

tatis et prædones Trinitatis triplo etiam funiculo D suffocaret. Ille de quo lis tam ingens fuerat animos suggerebat, arma et auxilia suppeditabat, et cuncta instrumenta martia potens exhibebat. O fortis athleta et felix argonauta! unde summa præconia tuis studiis et meritis paria, non de artifice eloquentia sed de munifice sunt sapientia, quæ dedit lapidi laticem fundere. Beata patria quæ talem incolam direxit: sed beatior quæ patronum suscepit. Unde Tessalonicensis *o* Comanus (A Domino factum est istud; et est mirabile in oculis nostris, hæc dies quam fecit Dominus exultemus et lætemur in ea) non horruit Ionium aut Ægæum, non Adriaticum aut Tyrrhenum, nam qui timet, non est perfectus in caritate, et perfecta caritas foras vanum mittit timorem: neque expavit furorem atque pertinaciam præsentium hæreticorum, quamquam plerosque Catholicorum persecuti essent ad interitum. Iste heros *p* hæreticorum errori horribiliter incubuit, nec succubuit: nam qui dedit affectum, addidit effectum. Amor divinus, non materialis sed spiritualis, vincit omnia; cui cedunt omnia animavit Abundium, qui erroneam sectam, instar diluvii diluentem *q* Occidentis et Orientis messem, flamma divini amoris arefecit. Nonne Hesperia atque Græcia, Arabia et E Media hac labe polluta est? Sed ventilabrum acutæ discretionis aream sanctæ Ecclesiæ examinavit, et inanes siliquas erroneæ professionis a granis Catholicæ veritatis secrevit.

indefessus in laboribus pro Ecclesia.

ANNOTATA.

a S. Leo Magnus *sedit ab anno* 440 *usque ad annum* 461. *Vitam ejus damus* 11 *Aprilis quo colitur.*

b *Hic est* Leo Imperator, *qui regnavit ab anno* 457 *usque ad annum* 474.

c Anatolius *coronavit dictum Imperatorem Leonem eique* S. *Leo Papa scripsit epistolas varias, scilicet* 40, 46, 48, 53, 71, 76 et 77 *in tomis Conciliorum recensitas. Colitur a Græcis* 3 *Julii.*

d *Ad* Nicetam *scripsit idem S. Leo epistolam* 79 et 86, *colitur* 22 *Junii, inscriptus Martyrologio Romano.*

e S. Amantius, *decessor* S. *Abundii, colitur* 8 *Aprilis.*

f *Ad hunc Episcopum* Anastasium *scripsit S. Leo epistolam* 29 *et* 84.

g Lacus Larius *olim dictus, nunc* Comensis; *vulgo* Lago de Como: *in littore autem Neapolitano sunt Cumæ unde* Sybylla Cumana *dicitur.*

h *Anno* 450, *die* 17 *Novembris. Ita Ballarinus et* F *Ughellus.*

i S. Carpophorus *ejusque socii SS.* Exanthus, Cassius, Severus, Licinius *et* Secundus, *martyrio Comi sub Maximiano Imperatore coronati, coluntur* 7 *Augusti;* Fidelis *autem* 28 *Octobris.*

k *Hæc iisdem verbis leguntur apud Adonem in Chronico ad an.* 396 *eaque nos late examinamus die natali* S. Donati 30 *Aprilis.*

l Eusebius *hic videtur esse* Episcopus Mediolanensis, *qui anno* 451 *celebravit Synodum Mediolanensem, cui S. Abundius interfuit, et attulit epistolam S. Leonis Papæ, uti testatur S. Eusebius in epistola ex Synodo ad S. Leonem missa, cui inter alios subscripsit S. Abundius Episcopus Ecclesiæ Comensis pro se, et pro absente Asimone Episcopo Ecclesiæ Curiensis. Colitur S. Eusebius* 12 *Augusti. Reliqui Sancti Patres sunt satis noti.*

m *Hæc quoque referuntur eisdem verbis in Chronico Adonis ad an.* 337, *itemque sequentia hujus numeri variis locis. Nos de hisce hæresiarchis agimus, variis et magis opportunis locis.*

n *Mombritius et Surius,* Oreta, *mendose. Rem narrat*

A *narrat Socrates aliique et ex his Baronius ad an.* 433.

o S. Abundium *intelligit, patria Thessalonicensem,* Comanum *seu* Comensem *incolatu: apud Mombritium et in Surio perperam,* Cumanus.

p *Surius perperam transcripsit,* Hæres.

q *Mombritius* mense Occidentis et Orientis: *quod nullum sensum habet, et a Surio magis etiam est obscuratum, quando pro* flama, *quod est apud Mombritium, legit,* Flamina: *sensum restituimus per conjecturam: videtur enim significari, hæresi, instar diluvii inundante, Evangelicam messem toto orbe diluendam fuisse, nisi eam arefecisset flamma divini amoris: quod ut clarius esset, transpositio vocum aliqua visa est opportuna.*

CAPUT II.

Misso Constantinopolim jussu S. Leonis Papæ. Ejus zelus pro fide a Theodoreto laudatus.

A S. Leone in Orientem missus,

Nec solum in Occasum, verum etiam in Orientem a B. Leone Apostolico directus Abundius, quæ refellenda erant autoritate Romanæ Sedis refellit; ut longinquis a Roma provinciis, præsentiam quodammodo Romanæ visitationis impenderet, et mediam notam divinæ veritatis ostenderet: quia a continenti opportunoque prospectu promptum illi erat agnoscere, B quid in quibusque rebus [statueret] vel Apostolico studio reservaret. Nam cum majora negotia et difficiliorum caussarum exitus liberum sibi foret sub expectatione procerum deliberare, vel determinare, aut suspendere; tamen quibusque caussis extremam manum impresserat, (fecit id semper) salva dignitate religiosarum personarum ac reverentia Ecclesiarum; imitatus sententiam Apostoli ad Timotheum hortantis ad ecclesiasticum regimen, Seniorem ne increpaveris, sed obsecra ut patrem aut matrem, juvenes ut fratres, juvenculas ut sorores in omni castitate: quæ moderatio si quibuscumque inferioribus membris ex Apostolica institutione debetur; quanto magis fratribus et Coepiscopis sine offensione reddenda est? Et licet nonnumquam accidant quæ in Sacerdotalibus sunt reprehendenda personis, plus tamen erga corrigendos agat benevolentia quam severitas, plus cohortatio quam commotio, plus caritas quam potestas. Sed ab iis, qui quæ sua sunt, non quæ Jesu Christi (quærunt) facile ab hac lege disceditur; et dum dominari magis, quam consulere subditis volunt, honor inflat ad superbiam; et quod provisum est ad concordiam, tendit ad noxam: nec se plerique putant potestatem habere, nisi satagant in subditos injuriam exercere,

1 Tim. 5, 1

discretus in correctionibus,

C 7 Talem diligentiam talemque custodiam semper et ubique servans abundanter, Abundius noster, ut neque Deum neque proximum in examine suæ directionis offenderet, sic placuit Deo [quod] et inventus est justus; et in tempore iracundiæ factus est reconciliatio. Laboriosa virtus sanctissimi viri, numquam otio neque socordiæ dedita, tam potenter atque viriliter hæreticas pravitates ubique gentium auctoritate Leonianæ legationis expugnavit ac exinanivit, ut præsens ætas et futura his superstitionibus careat, neque suis posteris opus fuit divinum chalybem in Nestorianos aut Eutychianos librare. Et non modo acies talium belluarum occubuit, verum etiam nulla nota vestigiorum apparuit, ut triumphaliter cum Psalmographo sive succinere velit, sive concinere malit, canat, Non convertar donec deficiant, confringam illos nec poterunt stare, cadent subtus pedes meos. Hic vir sanctissimus imminet et eminet inter omnia gymnasia atque exercitia Catholicæ fidei, ac promovet acies Catholicorum, contra fallaces phalanges hæreticorum: quæ caussa tantæ salutis fluxit Comanis, non casus neque fatum, sed divina providentia hæc utraque destruens, fuit efficiens tantæ auctoritatis et benignitatis: nam D sicut Moysen Hebræis produxit, ita Abundium Como exhibuit. O dies illustris et solennis, quo tantus Patronus effluxit, non tantum Comanis, sed omnibus Christianis, qui prodeundo de regione in regionem, patiens algoris atque æstus, per charybdem et syrtes, et variarum commercia linguarum, opulentas merces, non terrenæ supellectilis, sed divinæ religionis evexit, et de Eutychianis Nestorianisque summa omnium admiratione triumphavit! Hic cedat triumphalis currus Romanorum seu assentatrix aura tyrannorum: nam finiti et infiniti quota est portio? et volatilis rei ac stabilis quota est collatio? Sed meliores sunt Abundii herbusculæ, quam Neronis et aliorum iniquorum principum epulæ: quandoquidem istæ aulam sempiternam, illæ pariunt gehennam; istius esuries est satura, illius saturies est famelica, sicut ait Dominus, Beati qui nunc esuritis quia saturabimini.

de Nestorianis et Eutychianis triumphat.

Psal. 17, 39

EX MOMBRITIO.

Luc. 9, 21

8 Profecto discutiamus illam controversiam quæ universam commovit Ecclesiam, et ab atrocitate pugnæ magnitudinem victoriæ perpendamus. Hæc lis haud pauca lustra temporis amplexata est, et usque ad gubernaculum Leonis Papæ ac præsulatum Abundii, legatione ejus defuncti, a perfidia sua numquam resipuit. Unde hic vir eximius, sapientia E ac variis linguis strenuus, ex constitutione Episcoporum Italiæ et electione dispensationis Leonianæ, multa maria transfretavit plurimas provincias lustravit, ut quæstio diutissime ventilata et concertata nec insipientes deciperet, nec sapientes turbaret. Nestorius dicebat duas personas et duas naturas in Christo esse: Eutyches vero unam naturam unamque personam. At fides Catholica duas naturas, sed unam personam in Christo esse asserebat, id est, eumdem Christum hominem esse perfectum; eumdemque Deum et hominem, unum esse Deum atque Dei filium: nec quaternitatem Trinitatis astrui, dum homo additur supra perfectum Deum: sed unam eamdemque personam numerum Trinitatis explere. Unde contra Nestorium dicitur: Qui licet Deus sit et homo, non duo tamen, sed unus est Christus. At contra Eutychen subdit: Unus autem non conversione divinitatis in carnem, sed assumptione humanitatis in Deum: unus non confusione substantiæ, sed unitate personæ. Cumque in eadem persona Christi aliud sit divinitas quæ suscepit, aliud, quam suscepit, humanitas; idem tamen Deus atque homo est: fitque in Christo gemina natura geminaque substantia, quoniam homo F Deus; unaque persona, quoniam idem homo atque Deus: unde quotidie psallimus: Nam sicut anima rationalis et caro unus est homo, ita Deus et homo unus est Christus. Ex hujusmodi conflictione caussarum, ingenuus Abundius a Deo monitus, a B. Leone directus, et immanitate hæretici sceleris commotus, non parum lucubravit et sudavit, tandemque palmam ingentem exhibuit: et non modo ramos pravi dogmatis, sed truncum cum radice penitus evulsit; cui Theodoretus Tyri Episcopus, de consensu fidei, hanc epistolam, non parva præconia referentem his verbis direxit:

Fidem Orthodoxam propugnat.

9 Domino vere amabili atque sanctissimo fratri Abundio, Theodoretus in Domino salutem. Comperi quod vestra religio veram et Apostolicam fidem pia mente conservet: et gratia egi Deo omnipotenti, quia religio quæ periclitabatur, renovata est per sanctitatem vestram et venit ad lucem. Et sicut dudum in diluvio factum est, ut ad semen generis humani Noe et filii ejus relicti sint: sic et in præsenti Occidentales partes sunt reservatæ, ut ex his etiam Orientales sacrosanctæ Ecclesiæ veram custodiant religionem, quam vastare jam et devorare penitus sacrilega

laudatur a Theodoreto.

A sacrilega et nova hæresis tentabat. Et opportune dici potest vox illa Prophetica : Nisi Dominus Sabaoth semen nobis reliquisset, similes facti essemus quomodo Sodoma et Gomorra. (Isa. 1, 9) Adeo nobis quasi aliquod diluvium et bellum evenit ira Dei, ex impia hæresi. Nunc veram Salvatoris nostri in corpore humano præsentiam laudamus, et unum Filium Dei, et perfectam ejus deitatem, et perfectam humanitatem confitemur : et non in duos Filios unum Dominum nostrum Jesum Christum dividimus. Est enim unicus; sed differentiam Dei et hominis cognoscimus; et scimus quod alterum ex Patre est, alterum ex semine David et Abraham, juxta divinas Scripturas; quodque divina quidem natura sine passione est; corpus autem ante quidem erat in passione, nunc vero et ipsum alienum est a passione : nam postquam surrexit, et hoc ab omni passione constat esse liberatum. Hæc ex litteris sanctissimi et religiosissimi Archiepiscopi Domini Leonis didicimus : legimus enim quæ ad sanctæ et beatæ memoriæ *b* Flavianum scripsit : et gratias egimus nostro humanissimo Deo, quod advocatum et propugnatorem veritatis invenimus. His et ego litteris consensi, et huic epistolæ meæ exemplum earum B copulavi, cui etiam subscripsi; et ex hoc probavi quod regulas Apostolicas, id est vera dogmata sequor, hodieque in his permaneo, et ideo bellum patior. Eamdem vero religiosam Apostolicam sectam servamus ego et alii reverendi viri, qui mecum de sacrosanctis Ecclesiis *c* expulsi sunt, idem Dominus Ibas et Dominus Aquilinus, ceterique, contra quos Imperatorum potestatem inventores novæ hæresis armaverunt. Superest ut vos cum sanctissimis viris auxilium sacrosanctæ Ecclesiæ afferatis, auferatisque impia bella quæ impendent. Prohibete itaque sacrilegam sectam, quæ contra pietatem commota est; et pristinam ecclesiis pacem reddite, ut fructus laborum Apostolicorum accipiatis a Domino, qui se eosdem fructus redditurum esse promisit. Omnes religiosissimos et Dei amicos, Presbyteros et reverendos Diaconos et Fratres per vestram sanctitatem saluto : et nos et omnes qui nobiscum sunt salutamus religionem vestram.

10 Qualis et quantus fuerit iste Theodoretus, Abundii præco, percunctanti, consulta respondet *d* epistola Leonis Papæ, ei directa, cujus formulæ exordium subjicimus. (*d viro æstimato a S. Leone.*) Dilectissimo fratri Theodorito Episcopo Leo Episcopus salutem. Remeantibus ad C nos Consacerdotibus nostris, quos ad sanctum Concilium Sedes Beati Petri direxit, agnovimus dilectionem vestram, superno adjutorio, nobiscum tam Nestorianæ impietatis, quam Eutychianæ vesaniæ exstitisse victricem; unde gloriamur in Domino cum Propheta canentes, Adjutorium nostrum in nomine Domini, qui fecit cœlum et terram : (Ps. 123, 18) qui nullum nos in nostris fratribus detrimentum sustinere permisit : sed quod nostro prius ministerio definiverat, universæ fraternitatis irretractabili firmabatur assensu : ut vere a se prodisse ostenderat, quod prius a prima omnium Sede formatum totius Christiani orbis judicium recepisset : ut in hoc quoque capiti membra concordent. In quo nobis amplius accrescit gaudendi materia, dum et tanto magis se perculit inimicus, quanto contra Christi ministros sævius insurrexit. Nam ne aliarum Sedium ad eam quam ceteris omnium Dominus instituit præsidere, consensus assentationis videretur, ac ita alia quælibet subrepere possit adversa suspicio, inventi prius sunt qui de judiciis nostris ambigerent : et dum nonnulli, a dissensionum coacti auctore, ad contradictionum bella prosiliunt, ad majus bonum totius bonitatis dispensatione perventum est. Dulcius siquidem munera gratiæ divinæ præveniunt, quoties non sine magnis sudoribus acquiruntur : et minus bonum pax videri D solet continuata per otium, quam reddita post labores : ipsa quoque veritas clarius renitescit et fortius retinetur, dum quæ prius fides docuit, hæc postea examinatio confirmat. Exulta, frater. Redditum seculo est, prædone prostrato, Incarnationis divinæ mysterium : quod humani generis inimicus, quia rebus ipsis auferre non poterat, calumniis obscurabat. Quinimo ab incredulorum corde perierat immortale mysterium : quia nihil prodest tanta salus incredulis, ipsas veritate suis dicente discipulis? (Mar. 16, 16) Qui crediderit et baptizatus fuerit salvus erit, qui autem non crediderit condemnabitur.

ANNOTATA.

a S. *Leo epistola* 33 *ad Theodosium, Augustum,* 34 *ad varios Archimandritas et* 35 *ad Pulcheriam Augustam ista habet :* Ad effectum salubrium dispositionum velocius obtinendum, fratres et Coepiscopos meos. Abundium et Asterium, sed et Basilium et Senatorem Presbyteros, probatissimos viros misi, qui formam fidei, quam secundum doctrinam venerabilium Patrum prædicamus, offerrent : et quid de Incar- E natione filii Dei a totius orbis probatis Sacerdotibus defensum fuisset, ostenderent.

b *Vitam* S. Flaviani *Episcopi Constantinopolitani dedimus* 18 *Februarii. Epistolæ S. Leonis ad illum sunt insertæ Concilio Chalcedonensi.*

c *De hac expulsione consule Evagrium lib.* 1 *cap.* 10, *ubi inter expulsos recensentur Theodoretus Cyri, Ibas Edessæ, et Aquilinus Bibli Episcopi.*

d *Est hæc epistola* 63, *ex qua aliqua correximus hic minus recte proposita.*

CAPUT III.

Concilium Constantinopolitanum. Mortuus resuscitatus.

Præterea Anatolius, Episcopus Ecclesiæ Constantinopolitanæ minoris Romæ, accepta Epistola S. Leonis Papæ, de confirmatione Catholicæ fidei, contra hæreticos congregravit concilium omnium Episcoporum et Archimandritarum, seu Presbyterorum et Diaconorum; et ante conspectum omnium recitata est epistola S. Leonis, quam B. Abundius coram omnibus præsentavit, concordantibus testimoniis Romanorum Patrum atque Argolicorum. (*Epistolam S. Leonis tradit Anatolio Episcopo.*) F Anatolius Episcopus Constantinopolitanus huic Epistolæ S. Leonis Papæ, continenti Catholicæ fidei veritatem, concordantibus etiam testimoniis Patrum ab eadem Apostolica Sede directis, plena devotione consensit et subscripsit, anathema dicens Eutychi et Nestorio, et dogmati vel sectatoribus eorum. Tunc ceteri Patres, non parvi numeri, eodem modo subscripserunt. Mox S. Abundius et Asterius Episcopi, et Basilius et Senator Presbyteri, dixerunt : Omnipotenti Deo gratias, cum reverendorum Episcoporum, Presbyterorum, Archimandritarum, Diaconorum atque totius Cleri professiones cognovimus, fidem rectam atque a Patribus traditam profiteri, sicut eorumdem subscriptio, gestis præsentibus inserta, declarat. Ideo nos quoque, quia omnes hoc exigere et expectare comperimus, secundum assertionem venerabilis viri *a* Eusebii Episcopi *b* Dorylensis, et sententiam sanctæ memoriæ Flaviani Episcopi, vel assensum Papæ Leonis, ad insinuandam cunctis fidem Catholicam, nominatim anathema dicimus Eutychi vel omnibus qui ejus perfidiam sequuntur, et dicunt in Jesu Christo Domino nostro ante Incarnationem duas fuisse naturas, post Incarnationem vero unam tantum naturam; cum Catholica fides et ante Incarnationem unam, quæ Verbi tum erat, (*a b condemnat hæreticos.*)

A et post Incarnationem duas, id est, Verbi et pecfecti hominis, fateatur in una persona, inconfusa proprietate sui, manere naturas. Nestorio etiam, qui væsanum, ut legitur, dudum dogma dispersit, dicendo Dominum Jesum Christum ex Maria virgine hominem tantum, non etiam Deum natum : sed et sectatoribus ejus, in ejusmodi perversitate durantibus anathema dicimus. Propter quod convenit ad confirmationem subscriptionis ejus, sanctam quæ præsens est fraternitatem, iisdem vel omnibus qui eorum doctrinam sequuntur, anathema similiter dicere. Vide quot testimoniis illustrium virorum comprobatum est B. Abundium prava dogmata erroneæ sectæ, jaculo Catholicæ fidei, vulnerasse et extinxisse. Quis negotiator aut triumphator avaritia adipiscendæ pecuniæ, ut ille desiderio victoriæ, tot littora maris, tot accessus telluris adiit. Sed jam oportunum est ultra tendere, et quidquid per sancti viri merita fidei Deus voluit ostendere : cum probi labores ac certamina, signa sint sanctitatis non dubia. Nos vero memorabile, quo Dominus vocat, prodigium referamus.

c 12 Erat vir quidem illustris et ditissimus, Comensis regionis Regulus, *c* cujus unicum filium contigit obiisse; ex quo familia, funereo mœrore confecta, ingentem gemitum magnis questionibus revolvebat. B Post diutinum ploratum unanimes exanime corpusculum, quasi munusculum, Abundio obtulerunt; quos inter genitor deformis ac lugubris, ac regio cultu exutus, cum omni domo ad vestigia sancti viri volvebatur : *mortuum resuscitat precibus :* Miserere, inquit, senis, non habentis prolem superstitem, non habituri hæredem. Cui relinquam familiam? cui relinquam provinciam? Si in vitam redierit, fides patebit populo, infideles argumentum credendi capient, et fideles fidei suscipient augmentum. Tunc vir Dei pietate solita tangitur, atque offerentibus improbare oblata erubuit. Mox de remuneratione muneris tractans, Hi, inquit, non D petunt tumulum, nec funeris officium, neque me querelarum socium : majora excellentioraque exspectat spectaculum istud. O Deus, quo ibo a spiritu tuo, et quo a facie tua fugiam? Dextera Domini facit virtutem, dextera Domini exaltat. Hic non mortuus apud te, sed tamquam dormiens vivat, et narret opera Domini, et dicat, Castigans castigavit me Dominus, et morti non tradidit me. Non tantum quæro vitam [mortui] quam fidem et salutem populi, unius resurrectio multorum erit perfectio. Confestim cœlestes fores patuerunt, et ingressa est oratio ante conspectum Dei; anima ex suis latebris exivit, et exanimem animavit : protinus exequiæ pueruli in obsequia sunt relatæ Abundii, dum accipientes e resurrectione mortuum suum, hilares plaudunt et obstupescunt miraculo, proque mœrore fruuntur gaudio; si qui idololatriæ cultores fuerunt, effecti protinus sunt Christicolæ. Exultat proinde civitas omnis, agitque gratias Deo vero : cui est honor et gloria in secula seculorum Amen.

ANNOTATA.

E a Eusebius, Episcopus Dorylæi, *est primus qui detexit hæresim Eutychetis, et indicavit S. Flaviano Archiepiscopo C. P. et Concilio ab hoc habito; uti indicatur a Liberato diacono, et in Concilio Chalcedonensi : ideoque postea in Pseudosynodo Ephesina, Præside Dioscoro, fuit una cum S. Flaviano condemnatus; et in Concilio Chalcedonensi contra Dioscorum egit.*

b *Est* Doryla *seu* Dorylæum *urbs Asiæ minoris, in Phrygia magna, Episcopalis, in confinio Bithyniæ.*

c *Ballarino dicit* Princeps aut potens aliquis Dominus idololatra, qui viso miraculo cum reliquis Paganis fidem Christianam suscepisset.

ADIMADV. PAP. 4

DE SANCTA MUSA

VIRGINE ROMANA.

SECULO VI

De transitu Musæ puellæ *ista scribit S. Gregorius lib. 4 Dialogi cap. 17.* Sed neque hoc sileam, quod prædictus Probus Dei famulus de sorore sua, nomine Musa, puella parva narrare consuevit, dicens, quod quadam nocte ei *A Deipara monita de die obitus,* per visionem sancta Dei Genitrix Virgo Maria apparuit, atque coævas ei in albis vestibus puellas ostendit. C Quibus illa cum admisceri appeteret, sed se eis jungere non auderet; Beatæ Mariæ Virginis est voce requisita, an velit cum eis esse, atque in ejus obsequio vivere. Cui cum puella eadem diceret, Volo; ab ea protinus mandatum accepit, ut nihil ultra leve et puellare ageret, et a risu et jocis se abstineret, sciens per omnia, quod, inter easdem quas viderat, ad ejus obsequium die trigesimo veniret. Quibus visis, in cunctis suis moribus puella mutata est, *corrigit levitatem puellarem;* omnemque a se levitatem puellaris vitæ magna gravitatis detersit manu. Cumque eam parentes ejus mutatam esse mirarentur, requisita rem, retulit quid sibi Beata Dei Genitrix jusserit, vel qua die itura esset ad obsequium ejus indicavit. Tunc post vigesimum quintum diem febre correpta est. Die autem trigesimo cum hora ejus exitus propinquasset, eamdem Beatam Genitricem Dei, cum puellis quas per visionem viderat, ad se venire conspexit. Cui se etiam vocanti respondere cœpit, et depressis reverenter oculis aperta voce clamare. *et pie moritur :* Ecce Domina venio, ecce Domina venio. In qua etiam voce spiritum tradidit; et ex Virgineo corpore, habitatura cum sanctis Virginibus, exivit.

2 *Hæc S. Gregorius Papa : quem passim alii descripserunt; inter quos Petrus de Natalibus Epis opus Equilinus, lib.* II *Catalogi Sanctorum cap.* III, *et in titulo* F *a variis relata 2 Aprilis* *appellat* S. Musam Virginem; *tum ad hunc diem secundum Aprilis Molanus, in suis ad Usuardum additionibus primæ editionis anni* MDLXVIII; *Canisius in Martyrologio Germanico; Ferrarius, in Catalogo Sanctorum Italiæ, et iterum in Catalogo Sanctorum generali; Arturus du Monstier, in sacro Gynæceo. Item Antonius Gallonius Romanus, in Historia Sanctarum Virginum Romanarum, Italico sermone edita Romæ anno* MCXCI, *Heribertus Rosweydus in Historia Sanctarum Virginum, quæ extra monasteria in Sanctitate floruerunt, Belgico idiomate edita, cum imaginibus Sanctarum Virginum in ære eleganter sculptis. Nicolaus Brautius, Episcopus Sarsinæ et Comes Bobii, in Martyrologio Poetico,* de S. Musa Virgine Romana *hoc distichon composuit :*

A Genitrice Dei bis Musa puelle vocata;
En venio, venio, dixit, obitque diem.

G. H.

DE SANCTO NICETIO,

Episcopo Lugdunensi in Gallia.

ANNO DLXXIII.

Tempus vitæ et obitus.

Inter illustriores Sanctos, qui seculo Christi sexto Gallias suis virtutibus et miraculis collustrarunt, merito censendus est S. Nicetius Episcopus Lugdunensis. Natus hic anno supra quingentesimum decimo tertio aut circiter, Sacerdos ordinatus est ætate jam tricenaria ; et S. Sacerdoti, XII *Septembris anni* DLI *vita functo, subrogatus est in Sedem Lugdunensem. Ibidemque interfuit Concilio secundo, jussu Gunthramni Regis anno Christi* DLXVII *habito, eidem post Philippum Episcopum Viennensem subscripsit, ac tandem hoc die secundo Aprilis anni* DLXXIII *ad æternam cælestemque vitam transiit.*

Vita scripta

Mox aliquem libellum de vita ejus compositum fuisse testatur infra S. Gregorius Episcopus Turonensis, qui res ejus gestas exposuit, tum capite LXI *libri de Gloria Confessorum, tum potissimum capite* VIII *libri sui de Vitis Patrum.*

hic ex Gregorio Turonensi datur :

Fuisse autem S. Nicetium Episcopum avunculum matris suæ, *testatur ipse libro 5 Historiæ Francorum cap. 5 seque quasi in ejus sinu educatum et convictu atque familiaritate longo tempore usum. Vitæ a S. Gregorio scriptæ, ab hoc citatam antiquiorem aliam subjungimus ; cujus auctor anonymus, Clericus aut Presbyter in ecclesia Lugdunensi, composuisse eam videtur intra primos octodecim annos ab obitu Sancti. Idque jussu Ætherii Episcopi, qui, Nicetii successori Prisco suffectus,* sancto laboravit studio qualiter sancta ejus vita, quæ etiam post obitum florebat assiduitate operis, panderetur officio lectionis, *uti dicitur in fine num. 9. Hanc ex pervetusto Codice S. Augendi Jurensis primus publicæ luci dedit Petrus Franciscus Chiffletius noster, in suo Paulino illustrato parte 1 cap. 22 : unde transcriptum exhibemus.*

ecclesia, reliquiæ.

2 *Altera hujus Sancti illustris apud Lugdunenses memoria est ecclesia ad ejus honorem constructa, eaque et collegiata, et parochialis, et quidem maxima urbis Lugdunensis : in qua sacrum ejus corpus summa cum veneratione hactenus adservatur. De aliquibus S. Nicetii Reliquiis delatis ad Trecenses et Turonenses, et ecclesiis sive altaribus ad ejus honorem dedicatis, infra in Vita agitur. In Ecclesia etiam urbis Cabilonensis Cathedrali Officio Ecclesiastico sub ritu duplici colitur, sed die quarto hujus mensis.*

Memoria in Fastis sacris.

Ejusdem S. Nicetii memoria inscripta est passim omnibus Martyrologiis Latinis, inveniturque etiam in quatuor apographis ipsius Martyrologii Hieronymiani his verbis : Lugduno Galliæ depositio S. Nicetii Episcopi. *Quæ eadem leguntur in MSS. Casinensi, Altempsiano, Barberiniano, Richenoviensi et passim aliis. At Florus Lugdunensis in MSS. Atrebatensi, Tornacensi et Lætiensi hoc eum elogio exornat :* Lugduno natale S. Nicetii Episcopi et Confessoris, qui vir totius sanctitatis, conversationis castissimæ, caritatis eximiæ, vita perfunctus est. *Ado et ipse Lugdunensis eum primo loco ita laudat :* Natalis S. Nicetii Lugdunensis Episcopi, cujus et vita miraculis claruit, et pretiosa mors nihilominus miraculis commendatur. *Et hæc ipsa verba invenies apud Usuardum, Notkerum, auctorem Martyrologii sub nomine Bedæ editi, et alios recentiores. Wandelbertus hoc eum versu celebrat :*

Lugduni quartis Nonis sacer urbe Nicetus.

NOT. 7

3 *In Chronologia Præsulum Lugdunensium tali epitaphio exornatur.*

Epitaphium.

Ecce Sacerdotum tenuit qui jura Sacerdos,
Quo recubat tumulo, nomine Nicetius.
Urbs, Lugdune, tuum rexit per tempora Clerum,
Ecclesiamqne Dei cordis amore colens.
Quique Sacerdotis Sanctus hic proximus hæres,
Sanguine conjunctus, culmine, Sede simul.
Vir bonus, indultus cunctis, famulisque benignus,
Quem duro læsit verbere quisque suo :
Mansuetus, patiens, mitis, venerabilis, aptus,
Pauperibus promptus, simplicibusque pius :
Psallere præcepit, normamque tenere canendi
Primus, et alterutrum tendere voce chorum.
Noxia temnendi vitans discrimina mundi,
Inque Deum solum vivere novit opus.
Sic vigilans, sobrius, sic castus carnis ubique,
Quo nihil in Clero dulcius esse potest.
Caussarum sprevit strepitus vanosque furores,
Ut simplex mundo, sed sapiens Domino :
Jura potestatum verbi terrore coercens,
Jurgia despiciens, suspiciensque Deum.
At simul erectus, mitis, pietate serenus,
Transiit innocuus, regna superna tenens.

Hæc ibi. Potuit S. Nicetius cantum alternam in choro restaurasse et in meliorem normam in sua Ecclesia redegisse, qui jam pridem viguerat etiam in ecclesia Lugdunensi, uti testis est S. Sidonius Apollinaris, lib. 5 epist. 17, ubi ait, quod ad S. Justi sepulcrum vigilias alternante mulcedine monachi Clericique Psalmicines concelebrabant.

VITÆ EPITOME

Auctore S. Gregorio Turonensi

libro de Gloria Confessorum cap. 61.

Virtutes ejus :

Nicetius quoque Confessor in urbe Lugdunensi, vir totius sanctitatis, conversationis castissimæ, caritatis eximiæ, vita perfunctus est. Cujus eleemosynæ atque humilitas nec investigari tantum, nec enarrari a nobis possunt. Qui postquam beatum spiritum præmisit ad cœlos, positus in feretro ad basilicam, in qua sepultus est, ferebatur. Et ecce unus puerulus, diuturna cæcitate gravatus, cum reliquis plangens, adminiculo sustentante sequebatur.

puer cæcus divinitus monitus,

Factum est autem cum graderetur, perlata est vox in ore ejus secretius, dicens : Appropinqua te feretro, et cum subter ingressus fueris, protinus recipies visum. Ille vero interrogabat hominem, qui eum trahebat, quis esset qui hæc verba auribus suis inferret. Negat ille quemquam videre, qui ei loquatur. Cumque bis et tertio hæc vox aures illius verberasset ; cognovit aliquid novi gerendum, et se ad feretrum postulat duci. Accedensque, et inter albentium diaconorum turbam perlapsus, quo jussus fuit, ingreditur.

sub feretro visum recipit :

Denique ut nomen Sancti invocare cœpit, illico reseratis oculis lumen recepit. Post hæc puer erat assiduus in basilica, ad sepulcrum Sancti deserviens, et lumen accendens : sed a quibusdam civitatis majoribus opprimebatur atque fatigabatur, ut nec victus alimoniam posset habere. Cumque sæpius hæc ad beatum imploraret sepulcrum, apparuit ei Sanctus per visum dicens : Vade ad Gunthramnum Regem, et ei quid patiaris diligenter enarra : ipse enim tibi præbebit vestitum et alimentum, eripietque te de manu inimicorum.

a S. Gunthramno Rege sustentatur,

Denique hac admonitione firmatus puer ad Regem accedens, quæ suggessit obtinuit.

Alia miracula.

2 Sed et nunc ad sepulcrum beati Confessoris multa miracula Christo auspice tribuuntur. Nam et miserorum ibi catenæ rumpuntur, cæci illuminantur, dæmones

A dæmones effugantur, sanitati redduntur paralytici, perferentes accessus febrium liberantur. In quo loco tam frequenter ostenduntur miracula, ut ex ordine scribi longum sit. Tamen retulit mihi vir fidelis, *4 cæci et claudus sanantur.* quatuor ibi cæcos ante paucos dies fuisse illuminatos : et quod hominem, quem claudum olim noverat, incolumen nuper aspexit.

VITA PROLIXIOR

Auctore eodem Gregorio Turonensi, Capite VIII in Vitis Patrum.

CAPUT I.

Ortus, studia, Sacerdotium.

Præsentiæ divinæ bonum, quod plerumque regno suo provideat quos adsciscat, ipsa sæpius sacræ lectionis testantur oracula, sicut ad Jeremiam eximium vatem cœlestis oris mystica deferuntur eloquia, dicentis, Priusquam te formarem in utero, novite ; et ante quam exires de vulva, sanctificavi te. (Jerem. 1, 5) Et ipse Dominus utriusque conditor Testamenti, illis quos largitio hilaris agnino decoratos vellere suis locat a dextris, quid ait? Venite benedicti Patris mei, percipite præparatum vobis regnum a constitutione mundi. (Mat. 25, 34) B Sed et illud vas electionis beatus Apostolus : Quos, inquit, præscivit et prædestinavit conformes fieri imaginis filii sui : (Rom. 8, 29) nam et de Isaac Joanneque, qualiter nascerentur vel quid agerent, et nomen et opus prædixit et meritum Sic et nunc de B. Nicetio *S. Nicetius a Deo præordinatus ad Episcopatum,* ipsa illa prisca miseratio pietatis (quæ immerita ditat, non nata sanctificat, et omnia prius quam gignantur et disponit et ordinat) qualiter Sacerdotalis gratiæ infulis floreret in terris, prius genitrici voluit revelare. De cujus vita retinetur quidem exinde libellus nobiscum, nescio a quo compositus : qui multas quidem virtutes ejus pandit, non tamen vel exordium nativitatis conversionisque ejus, vel seriem virtutum declarat ad liquidum. Et licet nec nos omnes ejus virtutes investigaverimus, quas per eum Dominus vel occulte operari est dignatus vel publice ; tamen quæ ad priorem auctorem non pervenerunt, etsi rusticiori stylo, pandere procuravimus.

2 Igitur Florentinus quidam ex Senatoribus, accepta Arthemia conjuge, cum duos jam haberet liberos, ad Episcopatum *a* Janubensis urbis expetebatur ; et re jam obtenta, *b* cum Principe domum revertitur, conjugique quæ egerat nuntiavit. Quod illa audiens, respondit viro : *matri prædicitur,* Desine, quæso, dulcissime conjux ab hac caussa, et ne quæsieris Episcopatum C urbis : quia ego ex conceptu a te sumpto Episcopum gero in utero. Requievit vir sapiens audita uxore, rememorans illud, quod divina quondam vox principi fidei nostræ Abrahæ præcepto beato præceperat; Omnia quæ dixerit tibi Sara, audi vocem ejus. (Gen. 21, 12) Denique impletis pariendi diebus, mulier enixa est *c* puerum : *litteris sacris imbutus fit Clericus :* quem quasi victorem futurum mundi, Nicetium in baptismo vocavit, eumdemque summa nutritum diligentia litteris Ecclesiasticis mundavit institui. Defuncto autem patre, hic cum genitrice jam Clericus in domo paterna residens, cum reliquis famulis manu propria laborabat, intelligens commotiones corporeas non aliter nisi laboribus et ærumnis opprimi posse.

3 Quodam vero tempore, cum adhuc in domo ipsa degeret, orta est ei pustula mala in facie ; quod virus invalescens ac excoquens, fecit puerum desperatum. Sed mater ejus jugiter, inter Sanctorum nomina, B. Martini nomen pro ejus salute peculiarius invocabat. *in morbo a S. Martino apparente sanatur :* Cumque per biduum puer jacuisset in lectulo clausis oculis, et nullum verbum consolationis matri lamentanti proferret, sed potius ipsa genitrix inter spem metumque titubans, juxta ritum D exequiarum necessaria funeris præpararet ; secunda die ad vesperum aperiens oculos, ait : Quo ivit mater mea ? Quæ statim adveniens, ait : Ecce adsum, quid vis fili ? Et ille. Ne timeas, inquit, mater : Beatus enim Martinus super me Crucem Christi faciens, surgere me jussit incolumem. Hæc effatus, statim surrexit a lectulo, geminavitque virtus divina miraculi hujus gratiam, et ut Martini panderetur meritum, et ut hic, quia futurus erat Pontifex, a contagio salvaretur. Testis enim fuit hujus caussæ visa cicatrix ejus in facie.

4 Ætate quoque jam tricenaria Presbyteri honore *d* præditus, *Presbyter laborat, manibus, docet pueros :* nequaquam se a labore operis, quod prius gessit, abstinebat ; sed semper manibus propriis operabatur cum famulis, ut Apostoli compleret præcepta, dicentis : Laborate manibus, ut habeatis unde tribuere possitis necessitatem patientibus. (Ephes. 4, 28) Illud omnino studebat, ut omnes pueros, qui in domo ejus nascebantur, ut primum vagitum infantiæ relinquentes loqui cœpissent, statim litteras doceret, ac psalmis imbueret ; scilicet ut primo ingressui tale jungeretur psallentium, ut tam antiphonis quam meditationibus diversis, prout devotio flagitabat animi, Deo servire possent. E

5 Castitatem autem non modo hic diligenter erat custodiens, *Castitatis amorem instillat.* verum etiam custodiendi gratiam aliis jugiter prædicabat, et a polluto tactu et verbis obscœnis, ut desisterent, edocebat. Nam recolo in adolescentia mea, cum primum litterarum elementa cœpissem agnoscere, et essem quasi octavi anni ævo, illeque indignum *e* me lectulo locari juberet, ac paterna dilectionis dulcedine ulna susciperet ; oram indumenti sui articulis arripiens, ita se colobio concludebat, ut numquam artus meos beata ejus membra contigerint. Intuemini, quæso, et advertite cautelam viri Dei : qui si sic ab infantuli artubus, in quo nulli adhuc esse poterant stimuli concupiscentiæ, nulla incitamenta luxuriæ, ne ab eis tangeretur, abstituit ; qualiter de loco, ubi suspicio luxuriæ esse potuit, ille refugit ? Erat enim, ut diximus, castus corpore, mundus corde ; non in scurrilitate verba proferens, sed semper quæ Dei sunt loquens Et cum omnes homines in illo cœlestis caritatis vinculo diligeret, matri propriæ ita erat subditus, ut ei quasi unus ex fomulis obediret.

ANNOTATA.

2 Januba, Janua, Janava, Genaba, Genava *et potissimum* Geneva, *urbs Allobrogum Episcopalis, ubi rapido cursu Rhodonus e laculeman profluit.*

b *Inter Isaacum Episcopum, qui sedit anno* 440 *: et Maximum, qui præfuit anno* 515, *maximus apparet hiatus Sedis vacantis : quando potuit Episcopatus* Florentino *oblatus fuisse a S. Sigismundo, ad fidem orthodoxam converso.* F

c *Circa annum* 513. d *Circa annum* 545.

e *Gregorius erat Arvernus, et habebat patruum S.* Gallum *Episcopum Arvernorum, ad quem venisse, potuit S. Nicetius, qui erat avunculus Armentariæ, matris Gregorii.*

CAPUT II.

Vita in Episcopatu. Obitus, testamentum, casula.

Denique ægrotante *a* Sacerdote Lugdunensi Antistite in urbe Parisiaca, cum a *b* Childeberto seniore magno amore diligeretur, *Commendatus Childeberto Regi a Sacerdote Ep. Lugdunensi.* voluit Rex usque ad ejus lectulum proficisci ac visitare infirmum. Cui venienti ait Episcopus : Optime nosti, o piissime, quod tibi in omnibus necessaribus tuis fideliter servierim, ac quæcumque injunxisti, devote impleverim. Nunc

AUCTORE GREG. TUR.

A precor, ut quia tempus resolutionis meæ adest, non dimittas me ab hoc mundo cum dolore discedere, sed unam petitionem, quam supplicio, libenter indulgeas: Et ille, Pete, inquit, nam quod volueris obtinebis. Rogo, ait, ut Nicetius Presbyter nepos meus, Ecclesiæ Lugdunensi substituatur Episcopus. Est enim, ut mei testimonii verba proferunt, amator castimoniæ, dilectorque ecclesiarum, et in eleemosynis valde devotus, et quæcunque servos Dei decent et operibus gerit et moribus. Respondit Rex: Fiat voluntas Dei. Et sic pleno Regis et populi suffragio, Episcopus Lugdunensis ordinatus fuit, præcipuus concordiæ ac pacis amator: qui si læsus fuisset ab aliquo, statim aut remittebat per se, aut per alium insinuabat veniam deprecari.

ipse huic nepos substituitur:

7 Nam vidi ego quodam tempore Basilium Presbyterum missum ab eo ad Armentarium Comitem, qui Lugdunensem urbem his diebus potestate judiciaria gubernabat, dixitque, ad eum: Pontifex noster caussæ huic, quæ denuo c impetitur, dato judicio terminum fecit: ideoque commonet ne eam iterare præsumas. Qui furore succensus, respondit Presbytero: Vade, et dic ei: Quia multæ sunt caussæ in meo conspectu d positæ, quæ alterius judicio finiendæ erunt. Regressus Presbyter quæ audivit, simpliciter exposuit: Sanctus vero Nicetius commotus contra eum, ait; Vere inquam, quia eulogias de manu mea non accipies, pro eo quod verba, quæ furor exegit, meis auribus intulisti. Erat autem convivio recumbens? ad cujus et ego lævam, cum adhuc Diaconatus fungerer officio, propinquus accubueram: dixitque mihi secretius: Loquere Presbyteris, ut deprecentur pro eo. Cumque locutus fuissem, non intelligentes voluntatem Sancti, silebant. Quod ille cernens: Tu, inquit, surge, et deprecare pro eo. At ego cum trepidatione consurgens, osculatus sum sancta ejus genua, orans eum pro Presbytero. Qui indulgens, atque eulogias porrigens, ait: Rogo dilectissimi fratres, ut verba inutilia, quæ ignave mussitantur, aures meas non verberent: quia non est dignum, ut homines rationabiles irrationabilium hominum procacia verba suscipiant. Hoc tantum vos studere oportet, ut illi, qui contra Ecclesiæ utilitatem quædam machinari cupiunt, vestris propositionibus confundantur: irrationabilia enim, non solum non admirari, sed nec audire desidero. O beatum virum, qui omni intentione vitare cupiebat scandalum! Audiant autem hæc illi, qui si offensi fuerint, ignoscere nolunt: sed totam pro sua ultione convocantes urbem, etiam testes adhibere non metuunt, qui vocibus nefariis dicant: Hæc et hæc C audivimus de te hunc loquentem: et ita fit, ut pauperes Christi talibus accusationibus, misericordia postposita, opprimantur.

Verba inutilia aut procacia non patitur.

8 Quodam autem mane cum surrexisset ad matutinas S. Nicetius, expectatis duabus Antiphonis ingressus est sacrarium. Ubi dum resideret, Diaconus responsorium psalmum canere cœpit, et ille commotus, ait: Sileat, sileat, nec præsumat canere justitiæ inimicus. Et dicto citius oppilato ore siluit: quem jussit vocari ad se Sanctus, et ait: Nonne præceperam tibi, ne ingredereris ecclesiam Dei? et cur ausu temerario ingredi præsumpsisti? aut cur vocem in canticis Dominicis es ausus emittere? Stupentibus autem omnibus qui aderant, et nihil mali de Diacono noverant, exclamavit dæmonium, et se torqueri a Sancto immensis cruciatibus confitetur. ipse enim præsumpserat in ecclesia canere; cujus vocem, ignorantibus populis, Sanctus agnovit, et ipsum verbis acerrimis execratus est. Tunc impositis Sanctus Diacono manibus, ejecto dæmone, personam restituit integræ menti.

Diaconum a dæmone obsessum liberat:

9 His, et aliis signis declaratus in populis, vicesimo secundo Episcopatus sui anno, e ætate sexagenaria, migravit ad Christum. Qui dum ferretur ad D sepeliendum, f cæcus quidam se sub feretrum flagitavit adduci: statimque eo ingresso, vultus diu lumine viduatus, reseratis oculis adornatur: nec distulit divina pietas beatos artus glorificare signis, cujus beatam animam cum choris Angelicis suscipiebat in astris.

ad mortui feretrum illuminatur cæcus,

10 Post dies autem quos lex Romana sancivit ut defuncti cujuspiam voluntas publice legatur, hujus Antistitis testamentum in foro delatum, turbis circumstantibus a Judice reseratum recitatumque est. Presbyter vero basilicæ, tumens felle, quod nihil loco, in quo sepultus fuerat, reliquisset, ait: Aiebant semper plerique, stolidum fuisse Nicetium: nunc ad liquidum verum esse patet, cum nihil basilicæ, in qua tumulatus est, delegavit. Sequenti autem nocte Sanctus apparuit Presbytero cum duobus Episcopis, id est, g Justo atque Eucherio, in veste fulgenti, dicens ad eos: Hic Presbyter, sanctissimi Fratres, blasphemiis me obruit, quia nihil facultatis scripserim templo huic quo requiesco; et nescit, quia quidquid pretiosius habui, ibidem reliqui, id est glebam corporis mei. At illi dixerunt: Injuste facit detrahens servo Dei. Conversusque Sanctus ad E Presbyterum, pugnis palmisque guttur ejus illisit, dicens: Peccator conterende, desine stulte loqui. Expergefactus autem Presbyter, tumefactis faucibus, ita doloribus coarctatur, ut ipsas quoque salivas oris vix cum labore maximo posset deglutire. Unde factum est, ut per dies quadraginta lectulo decubans, graviter cruciaretur, Sed invocato Confessoris nomine, sanitati redditus, numquam ausus est ea verba, quæ prius præsumpserat, garrulare.

obganniens testamento ejus castigatur

11 Et quia novimus Priscum Episcopum, huic Sancto semper fuisse adversum, Diacono cuidam hujus casulam tribuit. Erat autem gravis, eo quod et ipse vir Dei robusto fuisset corpore Cappa autem hujus indumenti ita dilatata atque consuta, ut solent in illis candidis fieri, quæ per Paschalia festa Sacerdotum humeris imponuntur. Ibatque Diaconus cum hoc vestimento discurrens, ac parvipendens de cujus usibus remansisset: hoc habens in lectulo, hoc utens in foro, de cujus fimbriis, si credulitas certa fuisset, reddi potuit salus infirmis. Cui ait quidam: O Diacone, si scires virtutem Dei, et quis fuit cujus vestimento uteris, cautius cum eo viveres. Cui ille: Vere, inquit, dico tibi, quia et hac casula tergo utor, et de cappa ejus, parte prolixiore decisa, tegumen pedum aptabo. Fecit illico miser, quæ pollicitus est, suscepturus protinus divini judicii ultionem. Verum ubi deciso cucullo, aptatis pedulibus pedes operuit, ex- F templo arreptus a dæmone, ruit in pavimentum. Erat autem solus in domo, nec erat qui succurreret misero: cumque spumas cruentas ore projiceret, extensis ad focum pedibus, pedes cum pedulibus ignis pariter devoravit. Hactenus de ultionibus.

et Diaconus ejusdem casula abutens

ANNOTATA.

a S. Sacerdos *mortuus est anno* 550, *die* 12 *Septembris quo colitur.*

b *Childebertus Chlodovei* I *filius, Rex Parisiorum, vixit usque ad annum* 558.

c *Ita MS. nostrum, aliis* movetur.

d *Aliis,* arbitrio.

e *Anno* 573, 2 *Aprilis, cujus successor* Priscus *eodem anno interfuit Parisiensi Concilio* 4, XI *Septembris.*

f *Hæc historia supra in priore relatione pluribus narratur.*

g *Ex his* Justus *colitur* 2 *Septembris et* Eucherius

A 16 *Novembris, ambo Episcopi Lugdunenses, prior seculo 4, alter seculo 5.*

CAPUT III.
Varia post mortem patrata miracula.

Floribus e sepulchro S. Nicetii acceptis.

Aigulphus quoque Diaconus noster, Roma veniens, beata nobis Sanctorum pignora deferebat. Hic caussa tantum orationis, locum quo Sanctus quiescit adivit: ingressusque ædem, dum diversorum miraculorum opus illustre perpendit, vidit immensum catervatim populum ad ejus sepulcrum, velut felicium examina apum ad consuetum alveare, confluere: et alios, Presbytero qui aderat ministante, particulas ceræ pro benedictione sumere, alios parumper pulveris, nonnullos disruptas ab opertorio ejus fimbrias capere et abire, ferentes in disparibus caussis unam gratiam sanitatis. Hæc ille cernens, fide compunctus et lacrymans, ait: Si marinorum me moles fluctuum sulcare mei Sacerdotis devotio fecit, ut lustratis Romanorum Martyrum sepulcris aliquid de eisdem pignoris deferre deberem; cur non Gallicani mei Confessoris pignora capiam, per quæ mihi meisque salus integra reparetur? Et statim accedens, quasdam de herbulis, quas devotio populi sacrum jecit B in tumulum, manu linteo operta, Sacerdote porrigente, suscepit, repositasque diligenter domum detulit. Itaque statim fidem hominis miraculorum actio comprobavit. Nam discerptis de his particulis, et frigoriticis cum aquæ potu porrectis, protinus cum haustu salutem invexit: sed et multis deinceps. Quando autem hæc nobis retulit, jam quatuor exinde sanos factos ab hac infirmitate narravit.

curantur febres:

13 Joannes autem Presbyter noster, dum ab urbe Massiliensi cum commercio negotiationis suæ rediret, ad hujus Sancti sepulcrum in oratione prosternitur: de qua consurgens, aspicit confractas compedes, disruptasque catenas, quæ culpabilium vel adstrinxerant colla vel suras attriverant: et admiratus est. Sed contemplatio non fuit miraculis vacua. Nam rediens ad nos Presbyter, asserebat cum sacramento, tres coram se ibi cæcos fuisse lumini redditos, ac domum rediisse salvatos. Apud Genabensem quoque Galliarum urbem, dum ejus Reliquiæ cum honore psallentii portarentur, tantam ibi Dominus gratiam præstare dignatus est, ut suppliciter adorantes, et cæci visum et claudi reciperent gressum: nec dubitare poterat quispiam præsentem esse C Confessorem, cum videbant talia infirmis remediorum munera ministrari.

multa ad illud miracula fiunt:

14 Seditione etiam in quodam loco exorta, cum vulgo sæviente, volantibus saxis ac facibus, furor arma non mediocriter ministraret; unus elevato ensis acumine, cum assultu gravi virum perculit. Post dies autem paucos, inventus iste ab interempti germano, simili exitu trucidatur. Quod cum Judex loci illius comperisset, vinctum virum in carcerem trudi præcipit, dicens: Dignus est morte hic scelestus occumbere, qui voluntatis propriæ arbitrio, nec expectato Judice, ausus est temere mortem fratris ulcisci. In qua dum teneretur custodia, et multorum Sanctorum nominibus invocatis misericordiam precaretur; quasi ad Sanctum Dei conversus ait: Audivi de te, Niceti, quod sis potens in opere misericordiæ, ac pius in compeditorum flentium absolutione: deprecor nunc, ut me illa supereminenti pietate visitare digneris, qua in reliquorum absolutione vinctorum sæpius claruisti. Post paullulum vero obdormienti apparuit illi vir beatus, dicens: Quis es tu, qui nomen Nicetii invocas? aut unde nosti quis fuerit, quod eum obsecrare non desinis? At ille caussam delicti ex ordine reserans, adjecit: Miserere, quæso, mihi si tu es vir Dei, quem invoco. Cui Sanctus ait: Surge in nomine Christi, et ambula D liber: a nullo enim comprehenderis. At ille in hac expergefactus voce se absolutum, catenis comminutis, confractaque trabe, miratur: nec moratus, nemine retinente, usque ad ejus sepulchrum perrexit intrepidus. Tunc a Judice, noxialis culpæ damnatione concessa, laxatus abscessit ad propria.

captivus catenis ultro solutis liberatur:

AUCTORE GREG. TUR.

15 Gratum est illud addi miraculis, quod accensis ad lectum ejus fecerit cicindulis, quia ingentia sunt, quæ in cœlis habitans, operatur in terris. Igitur lectulus, quo Sanctus quiescere erat solitus, sæpius miraculis adornatur illustribus. Qui grandi studio ab *a* Ætherio nunc Episcopo fabricatus, devotissime adoratur: nec immerito, cum frigoritici sæpius sub eo siti, compresso vapore ac frigore, salventur, ceterique infirmi ibidem projecti, protinus subleventur: palla etenim speciosa tegitur, lychnique in ea jugiter accenduntur. Unus igitur ex his, per quadraginta dies totidemque noctes (ut ipse ædituus asseruit) absque ullius fomenti adjutorio perduravit splendens; in quo nec papyrus addita, nec gutta olei est stillantis adjecta: sed ipsa, qua primum statutus est, compositione permansit, cum luce præclara.

ad ejus lectum miraculis clarum

lucerna absque oleo ardet 40 diebus. a

E

16 Hujus Sancti Reliquias *b* Gollomagnus Tricassinorum Pontifex devotus expetiit, quæ cum psallentio deducerentur, et cæcorum oculi illuminati sunt earum virtute, et aliorum morborum genera meruerunt accipere medicinam. *c*

b *alia per Reliquias miracula.* c

17 Ad nos quoque facietergium, dependentibus villis intextum, quod Sanctus super caput in die obitus sui habuit, est perlatum. Quod nos tamquam munus cœleste suscepimus. Factum est autem, ut post dies plurimos ad benedicendam ecclesiam in parochia Paternacensi urbis Turonicæ invitaremur. Accessi, fateor: sacravi altare, decerpsi fila de linteo, locavi in templo: dictisque Missis et facta oratione, discessi Paucis deinde diebus interpositis, advenit ad nos ille qui invitaverat, dicens: Gaude in nomine Domini, Sacerdos Dei, de virtute B. Nicetii Antistitis: nam noveris, quia ostendit miraculum in ecclesia, quam sacrasti. Cæcus enim erat in pago nostro, diuturna cæcitatis et caliginis oculorum nocte detentus: cui apparuit vir quidam per visum noctis, dicens: Si vis sanus fieri, prosternere in orationem coram basilicæ S. Nicetii altari, et recipies visum: quod cum fecisset, disruptis tenebris, lumen ei virtus divina patefecit. Posui, fateor, de F his pignoribus et in aliis basilicarum altaribus, in quibus et energumeni Sanctum confitentur, et fidelis oratio sæpius promeretur effectum.

illuminatus cæcus,

18 Fronimii *c* igitur Agathensis Episcopi famulus, epileptici morbis accessu fatigabatur, ita ut plerumque cadens ac spumans, linguam suis propriis dentibus laceraret: et cum ei a medicis plurima fierent, accidebat ut paucis mensibus interpositis, non tangeretur a morbo: sed iterum in recidivum cruciatum ruens, pejus quam prius perferebat. Dominus vero ejus, cum vidisset tantas virtutes ad sepulcrum B. Nicetii fieri, dixit ad eum: Vade, et prosternere coram sepulcro Sancti, orans ut te adjuvare dignetur. Qui cum jussa explesset, sanus regressus est, nec ultra eum attigit morbus. Septimus autem erat ab incolumitate pueri annus, quando eum nobis Episcopus præsentavit.

c

sanatur epilepticus,

19 Quidam vero pauper, vivente Sancto, litteras ab eo elicuit, manu ejus subscriptas quibus sibi per devotorum domos eleemosynam flagitaret. Post ejus vero obitum adhuc cum ipsa circuiens epistola, non pauca ab eleemosynariis pro Sancti memoria capiebat: desiderium enim erat omnibus, ut quisque viderat subscriptionem Sancti, aliquid præbere egenti. Quod videns quidam Burgundio, non honorans

habens epistolam sancti donatur largis eleemosynis,

AUCTORE GREG. TUR.

A rans neque venerans Sanctum, observare pauperem cœpit a longe: vidensque eum silvas ingressum, irruit, et abstulit ei sex aureos cum epistola: collisumque calcibus, reliquit exanimem. At ille, inter calces et reliqua verbera, hanc vocem emisit: Adjuro te per Deum vivum et virtutem S. Nicetii, ut vel epistolam ejus mihi reddas: quia mihi ultra non erit vita, si eam perdidero, Ille vero ea projecta in terram, abiit: quam pauper colligens, venit ad civitatem. Erat autem ibi eodem tempore Fronimius Episcopus, cujus supra meminimus. Ad quem accedens pauper, illi ait: Ecce homo, qui me graviter cæsum expoliavit, abstulitque sex aureos, quos pro intuitu epistolæ S. Nicetii acceperam. Episcopus autem narravit hæc Comiti. Judex vero vocato Burgundione, percontari cœpit ab eo, quid exinde diceret. Negavit autem coram omnibus dicens: Quia numquam vidi hominem istum, neque res ejus abstuli. Episcopus vero adspiciens epistolam, vidit subscriptionem Sancti: et conversus ad Burgundionem, ait: Ecce in hac epistola subscriptio S. Nicetii tenetur: si es innocens, accede propius, et jura tangens manu scripturam, quam ipse depinxit: credimus enim de virtute illius, quia aut hodie ostendet hoc scelere contaminatum, aut certe permittet abire B innoxium. At ille nihil moratus, accedit ad manus Episcopi, qui hanc epistolam extentam tenebat: elevansque manus suas ut juraret, cecidit retrorsum supinus, et clausis oculis spumas ab ore projiciens, quasi mortuus putabatur. Transeunte autem quasi duarum horarum spatio, aperuit oculos suos dicens: Væ mihi, quia peccavi auferendo res pauperis hujus: et statim retulit per ordinem, qualiter injuriam intulerat homini illi. Tunc Episcopus cum Judice cognita culpa, ea tantum quæ abstulerat inopi reddidit, et pro cæde duos insuper solidos addidit: et sic uterque a Judicis conspectu discessit.

perjurus ad eamdem punitur.

ANNOTATA.

a Ætherius, *supra memorati Prisci successor, floruit circa annum* 590.

b Gallomagnus, *Episcopus Trecensis, interfuit Concilio Parisiensi* 4, *anno* 573 *et Matisconensi primo anno* 581.

c *Addit Camuzatus in Catalogo Episcoporum Trecensium*, has Reliquias hodieque custodiri in maximæ amplitudinis delubro, quod in eadem civitate Nicetiano titulo prælustre est: antea autem ædiculam tantum fuisse D. Mauro concecratam, ut a C majoribus traditione quadam ad posteros transfusa acceptum est, *Ecclesia S. Nicetii parochialis est.*

d *De* Fronimii *ordinatione agit idem Gregorius lib.* 9. *Hist. Eccl. cap.* 24. *Est autem* Agatha *urbs Episcopalis Occitaniæ distans a Narbona* 7 *Leucis, prope ostia Arauraris fluvii.*

CAPUT IV.
Alia miracula.

Varii captivi liberantur

Quot autem per hunc Sanctum, carcerali ergastulo revincti, absoluti sint; quotve compeditorum catenæ sive compedes sint confractæ, testis est hodie moles illa ferri, quæ in basilica ejus adspicitur, de supradictis suppliciis aggregata. Nuper autem in conspectu *a* Guntramni Principis *b* Syagrium Augustudunensem Episcopum ipsi referentem audivi, in una nocte in septem civitatibus carcerariis apparuisse beatum virum, eosque absolvisse ab ergastulo, et abire liberos permisisse: sed nec Judices contra eos quidquam agere deinceps ausi sunt. De cujus sepulcro si febricitans, si frigorationes habens ac diversis morbis laborans, quid pulveris sumpserit, ac dilutum acceperit, mox recipit sanitatem. Quod D non est dubium præstare eum, qui ait Sanctis suis: Omnia quæcumque petieritis in nomine meo, credite quia accipietis, et venient vobis,

morbi curantur, Mat. 11

21 Igitur apud vicum Prisciniacensem urbis Turonicæ, ecclesia dudum constructa absque Sanctorum pignoribus habebatur: cumque incolæ loci plerumque peterent, ut eam quorumpiam Sanctorum cineribus sacraremus, de supradictis Reliquiis sancto altari collocavimus: in qua ecclesia sæpius virtus Domini per beatum manifestatur Antistitem. Nuperrimo autem tempore mulieres quædam vexatæ a dæmonio, ex termino Biturigiæ venientes, tres numero, dum ad basilicam S. Martini deducerentur, hanc ecclesiam sunt ingressæ: igitur collisis in se palmis, dum S. Nicetii faterentur se virtutibus cruciari, projicientes ab ore nescio quid purulentum cum sanguine, ab obsessis spiritibus protinus sunt mundatæ.

tres dæmoniacæ liberatæ.

22 Dado, unus ex his pagensibus, cum in hostilitate illa, quæ apud *c* Convenas est, accessisset, et plerumque in periculis mortis irrueret, vovit, ut si domum reverteretur incolumis, ad memoratam ecclesiam exornandam in honore B. Nicetii aliqua ex his, quæ acquisierat, largiretur, Rediens igitur, E duos calices argenteos deferebat; vovitque iterum in itinere, quod hos ecclesiæ conferret, si ad propria sospes accederet. Domum suam igitur accedens, unum tantummodo dedit, alio Sanctum fraudare procuravit, dans coopertorium Sarmaticum, quo altare Dominicum cum oblationibus tegeretur. Apparuit autem illi vir beatus somnium dicens: Quousque dubitas, et votum implere dissimulas? Vade, inquit, et calicem alterum, quem vovisti, redde ecclesiæ, ne pereas tu et domus tua. Coopertorium vero, quia rarum est, non ponatur super munera altaris: quia exinde non plene tegituri mysterium Corporis Sanguinisque Dominici. At ille exterritus, nihilque moratus, votum quod voverat velociter adimplevit.

votum non solvens a Sancto increpatur.

23 Hujus hominis frater ad vigilias Dominici Natalis advenit, monuitque Presbyterum, dicens: Vigilemus unanimiter ad ecclesiam Dei, atque exoremus devote B. Nicetii potentiam, ut eo obtinente, hujus anni curriculum cum pace ducamus. Quod Presbyter audiens, gavisus jussit signum ad vigilias commoveri. Quo commoto, adveniente Presbytero cum Clericis et reliquo populo, hic gulæ inhians, moras veniendi innectebat: cumque mitteret sæpius Presbyter ad eum accersendum, respondebat: Paulisper sustinete, et venio. Quid plura? F Transactis vigiliis ac data luce, hic, qui prius commonuerat, ad vigilias non accessit. Presbyter vero impleto officio, commotus contra hominem, ad habitaculum ejus properat, ut quasi eum a communione suspenderet. At ille correptus febre, sicut vino, ita divino exurebatur incendio. Nec mora, viso Presbytero, datis vocibus cum lacrymis, supplicabat sibi pœnitentiam tradi. Cumque eum Presbyter increparet, dicens, Merito a S. Nicetii virtute exureris, ad cujus ecclesiam venire ad vigilias neglexisti: inter sermocinantium colloquia spiritum exhalavit. Facta quoque hora tertia, cum populus ad Missarum solennia conveniret, hic mortuus in ecclesiam est delatus. Quod virtute sancti Antistitis actum nemo ambigere potest. Hæc autem nobis ipse exposuit Presbyter.

ad vigilias venire contemnens, subita morte punitur

24 Plurima vero de his vel nosipsi experti sumus, vel per fidelium relationem cognovimus quæ indicare longum putavimus. Libello igitur clausuram dabimus, cum unum adhuc admirandum de libro vitæ ejus, quem supra a quodam scriptum præfati sumus, memorabo miraculum; de quo virtus divina procedens, non reliquit inglorium, sed ad comprobandum

cæcus apposito oculis suis libro de vita S. Nicetii illuminatur.

A bandum virtutem dictorum, patefecit esse pluiimis gloriosum. Diaconus enim Augustodunensis, gravi oculorum cæcitate turbatus, audivit hæc, quæ glorificator Sanctorum suorum Deus ad Sancti tumulum exercebat, dixitque suis : Si ejus adirem sepulcrum, aut aliquid de sanctis pignoribus sumerem : aut certe si palliun, quo Sancti artus teguntur, mererer attingere, fierem sanus. Cumque hæc et hujusmodi cum suis verba conferret, adstitit repente Clericus quidam dicens : Bene, inquit credis, sed si de eisdem firmare mentem cupis virtutibus, en volumen chartaceum, quod de his habetur scriptum, ut facilius credas ea, quæ ad auditum tuarum aurium pervenerunt. At ille priusquam legi juberet, inspirante divinæ pietatis respectu, ait : Credo quia potens eet Deus per famulos suos egregia operari. Et statim posuit volumen super oculos suos, Extemplo autem fugato dolore, disruptaque caligine usum videndi recipere meruit a voluminis virtute : et in tanta claritate positus est, ut ipse propriis oculis legens virtutum gesta cognosceret. Operatur autem hæc unus atque idem Dominus, qui glorificatur in Sanctis suis, ut qui ipsos illustribus miraculis editis efficiat gloriosos. Ipsi gloria et imperium in
B secula sæculorum. Amen.

ANNOTATA.

a S. Gunthramnus *et ipse filius Chlotharii I, in divisione factus Rex Burgundionum, vixit usque ad annum* 593 *et diem* 28 *Martii, quo ejus Acta illustravimus.*

b *Colitur* S. Syagrius 27 *Augusti. Præfuit ab anno circiter* 567 *usque ad initium sequentis seculi.*

c *Anno S. Gunthramni* 24, *Christi* 585, urbs convenarum, *quod Gundobaldum suscepisset, exusta et destructa fuit, et ex ruinis oppidum S. Bertrandi extructum fuit, ut latius ad hujus Vitam* 15 *Octobris dicendum erit. Est urbs* Convenarum, *vulgo* Comminges, *sita ad radices montium Pyrenæorum et fontes Garumnæ fluvii.*

VITA ANTIQUIOR

ex MS. Jurensi eruta a Petro Francisco Chiffletio S. I.

Prologus.

C Quotiens Sanctorum gesta virorum, lectionis relatio manifesta commemorat, et illis, quorum solennitatem conventus expetierit populorum, debitus honor persolvitur, et audientium devotio ad benefaciendi studium provocatur.

S. Nicetius annuo festo honoratur

2 Sanctus itaque Nicetius Lugdunensis urbis Episcopus, cujus depositionis festivitatem annis singulis amor populi fideli devotione concelebrat, ab infantia religionis cultum non minus servavit in sensu, quam suscepit in habitu : in quo juxta quod amore virtutis augmentum ætas temporibus ampliata præstitit, ita magis sanctitatis præmium Deus auctor infudit. Quem vir beatissimus *a* Agricola, Cabilonensis urbis Episcopus, ad Presbyterii provexit officium. Cujus fama dum certatim bonis operibus exornata cresceret, et Sacerdotalis in illo dignitas meritorum splendore floreret, a sancto ac venerabili Lugdunensi Pontifice, nomine vel opere Sacerdote, ad Pastoralem gradum dignoscitur fuisse præelectus : ut cum ille impleto vitæ termino transitum acciperet, successor ejus esse deberet. Quod dispositione divina succedente tempore universæ plebis consensus libenter expetiit, et benevolentia *b* Principis nutu divino cum gratulatione concessit. Qui dum in omnibus se imperio Regis divini com-

a
a S. Agricola Cabilone ordinatus Sacerdos,

b
constituitur Episcopus

D mitteret, dignitatem ipsam nec ausus est latebris effugere, nec præmiis voluit comparare. In qua constitutus, et serpentis astutiam tenuit et columbæ simplicitatem implevit.

ex ms

peregrinos excipit,

pedes lavat :

3 Quotiescumque vero honestæ conversationis homines ad civitatem ejus venerunt, mansiones illis in vicinitate cubiculi sui studiosa solicitudine præparari præcepit : ad quos, omnibus officiis recedentibus, secretius nocturnis horis accedens, pedes eorum fideli famulatu diligenter lavare studuit, ut Apostolica præcepta compleret, nec de minoribus rebus negligens existeret, cui majora posse complere gratia divina præstiterat, quæ suis operibus jugiter ostendebat. Nocturni vel diurni temporis cursus, quos in divinis Officiis institutio vetusta sacræ religionis fixis terminis certa lege constituit, ita jugi semper psallendi studio geminavit, ut numquam de ore vel de corde suo meditatio divinæ legis abesset : et si forsitan dum munia ipsa persolveret, pro occurrentium assiduitate, vel occupatione oborta [aliquis] supervenit; sic velut a superfluo, responsum, unde appellatus est reddidit, ut intrinsecus quod agebat officium perageret. Unde interdum a quibuscumque ignorantibus putabatur esse E sensu tepidus, qui spiritali manebat fervore succensus. Sic etiam indubitanter atque ambienter consurgere jugiter ad Matutinos studuit, ut exordia ipsius Officii semper ipse cœpisset. Ita eleemosynam, promptissima voluntate ditissimus, hilari est collatione largitus; ut quidquid pauperibus contulit, hoc se acquirere judicasset. Quotiens æstatis tempore contigit desperatio fructuum per siccitatis adventum, cum tanta compunctione unanimiter favente populo celebrare Litanias studuit, ut illico ubertas pluviæ succurrisset.

Ecclesiastico officio interest die noctuque :

eleemosynas distribuit

indictis litaniis pluviam impetrat :

4 Cum vero hiemis tempore, memoratus Sanctus Antistes commendata sibi item sanctæ Ecclesiæ prædia in partibus Puovinciæ visitaturus accederet; eum in villa cujusdam illustris viri, Flavii nomine, tunc ad temporis mansionem Alacarnum, sole jam in vesperam declinante, ut opportunitas contulerat advenire, ibique noctis silentium quiescendo resumere, contigit. Qui cum post divinæ orationis refectionem, vespertinum sacrificium peregisset ; allatus est ante pedes ipsius puer quidam, a parentibus ligatus præ nimio furore in cathedra, dæmonium habens : cujus famam per sanctissimos viros Cataphronium et Eustasium Presbyteros comperimus, ut dicerent se vidisse tanto inibi memoratum puerum fræno dæmonum coarctatum, ita actum F fuisse, ut cervice penitus cum collo retorta, dorsique spinæ miserandi, facie simul tristis, acclinus hæreret. Quem sanctus vir cum ante sua genua cum nimio lamento parentum projectum cerneret, et oratione solita intra sacri oratorii septa peracta, benedictoque olei sancti liquore signo Crucis cum invocato Christi nomine perunxisset, illico dæmonem ab obsesso corpore effugavit, membrisque debilibus in sua compage reformatis, ad remeandum domum parentibus reddidit sanum. Qui etiam post temporum intervalla, de salute sibi collata cum suis congratulans. Musturnaco, in agro sanctæ Ecclesiæ Lugdunensis ad B. Nicetium devotus, cum propinquis revertens ad medicum jam curatus, Christo grates sanctoque simul Pontifici retulerunt.

puerum energumenum

oratione, oleo sacro et signo Crucis liberat

5 Postquam vero transitum vir meritis dignum accepit, insidiante adversario humani generis contigit, ut maximam partem Lugdunensis civitatis, consurgentibus flammis, gravissimus incendii ignis exureret. Ubi dum undique præcipitantes populorum cunei instanter confluerent, vox subito præclara personans, concurrentis vulgi aures implevit, dicens S. Nicetium in Ecclesiæ domum corporaliter advenisse

1 morte 2 cæcas sanat :

Ex MS.

A nisse et duabus cæcis fœminis restaurato lumine salutem pristinam contulisse. Tunc illico vires populi sonus ille restituit, qui adventum sepulti Antistitis nuntiavit. Nec mirum est quod beatus athleta spiritali studuit virtute defendere, ubi corporaliter visus fuerit habitasse : nec sanctificatio exinde ab eodem indulta discesserat, ubi etiam post exitum habitabat.

pulvis sepulcri tempestates sedat :

6 Quidam igitur fidei ardore succensus pulverem ab ejus tumulo pro quibuscumque remediis ad præsidium suum reverenter collectum portavit : quem quoties objectione fideli, adveniente impetu tempestatis ostendit, grandinis rigor in aquam resolvitur, et duritia lapidum in liquorem laticis commutatur. Aliquis item decem solidos a quodam creditore absque cunctatione, fiducia caritatis interveniente, susceperat : quos cum perfidiæ vellet caussa negare, ad sepulcrum beatissimi Antistitis, quod eos non suscepisset, pejerare disposuit. Ubi statim omnium membrorum vigore deceptus, sicut corde cæcus venerat, ita oculis cæcatus stabat. Tunc infelix, pœnitentia sera confusus, quæ mutuaverat cœpit offerre, orationem cum lacrymis fundens ut visum reciperet.

pejeraturus ad ejus sepulcrum fit cæcus,

et pœnitens sanatur :

Ille vero sacratissimus Pastor, qui meritis et pietate B vivebat, cum reliquo robore corporis, visum reddidit deprecanti ; et sicut pro justitia corripuit perfidum, ita pro misericordia exaudivit afflictum.

7 Quidam similiter vesani spiritus infestatione repletus, ad sepulcrum ejus vix tandem sub custodia grandi pervenit : ubi dum tanti furoris fuisset vexatione bacchatus, spiritum visus est amisisse. Cui cum sepulturæ locus pararetur, eo quod nocte et die, universo calore spiritus deceptus jaceret, letifero sopore compressus exanimis ; nutu divino cuidam de observantibus ad memoriam rediit, ut per frontem ejus, os vel aures de oleo cicindelis, qui ad memoriam erant beati Pontificis, fideliter Crucis signacula faceret : censens quod qui virtutes reliquas operari consueverat, forsitan et mortuum suscitaret. Tum paullatim consignatus, occulto mysterio reviviscens, confestim Christo propitiante surrexit.

oleo lampadis mortuus habitus reviviscit :

8 Quodam quoque tempore septem rei, in cæco carcere constituti, non minus constricti vinculis ferreis quam afflicti, apud Viennam urbem per diuturnam custodiam tenebantur : ex quibus unus in visione S. Nicetium videre promeruit, quasi quod argumenta, quibus constrigebantur adstricti, cum suo baculo tetigisset : statimque vigor est ferri confractus, et obserata ostia, patuerunt. Qui ecclesiam illico petierunt libere, Sancti intercessionibus liberati.

liberantur 8 incarcerati.

C Sed in basilica, qua ejus corpus sacratissimum fidelium devotione veneratur, quidam culpa noxius, publicæ præceptionis imperio, cum alio, ferreis est nexibus obligatus : sed cum ad sepulcrum ejus impeditis gressibus advenissent, ligaminum fracta compago crepuit, et reos publicos occulta virtus absolvit quod reliquis vicibus simili est mysterio operatus.

alii ferreis circulis constricti :

Qui licet antequam de hoc mundo ad cœlestia regna D migravit, plurimas virtutes exercuerit, (unde jam aliquas nos constitit prædixisse) etiam latenter dæmonia ab obsessis corporibus effugavit. Sed postquam vir sanctus ab hujus seculi luce migravit, tunc se potius virtute addita esse viventem ostendit ; dum jugiter atque indesinenter, populo teste, claudis gressum, cæcis visum, dæmoniacis remedium, attractis vigorem integrum, omnibusque ægrotantibus sanitatis remedium confert, quos ad sepulcrum ejus integritas fidei certa perducit.

varia patrantur miracula :

9 Unde diversa ejus præconia multiplici poterant relatione narrari, nisi quod minime necesse est, ut multifaria sermonum dictio per singula disserat, quod ejus semper operatio spiritualibus mysteriis manifestat : et quantum deinceps cursus temporum volvitur, tanto amplius multiplicatis operibus ejus virtus augetur. Cujus sanctissima obtinere possit oratio, ut sicut hanc urbem munivit præsidio sui corporis, ita salutem animarum et corporum conferat universis : et pro beatissimo Antistite Ætherio suis precibus intercedat : qui sancto laboravit studio, qualiter vita ejus, quæ etiam post obitum florebat assiduitate operis, panderetur officio lectionis.

Ætherius Episcopus curat vitam scribi

Sed non immerito ejus memoriam dilectionis studio E solenniter excolit, qui illum sibi successorem esse *c* secundo loco prædixit, dum de ejus conversatione gauderet : quem illico post ejus transitum devotio populi Lugdunensis ad ipsius Pontificii gradum ambienter expetiit : Sed quod tunc præscia dispositio Principis denegavit, successore defuncto indulgere non destitit : ac sic quod sacri Antistitis sermo, dum maneret in corpore, prodidit ; hoc clementissimi Regis cordi Deus auctor infudit : quo etiam obtinente factum est, ut qui fuit hactenus Pater patriæ, nunc esset Ecclesiæ. Pro qua re orandus Deus est, ut cujus venerantes patrocinium, unanimi devotione solennitatem ambienter excolimus ; ejus semper intercessionibus adjuvemur, et congruis muniamur auxiliis, acsi doceri non meremur exemplis, regnante Domino nostro Jesu Christo, cum Patre et Spiritu sancto, in secula seculorum. Amen,

ex ejus prædictione c

secundus post eum Episcopus.

ANNOTATA.

a Agricola *mortuus est anno* 580 *die* 17 *Martii, successor S. Silvestri qui interfuerat Concilio Epaonensi anno* 517, *et S. Agricola variis Conciliis ab anno* 538, *uti ad ejus Vitam deduximus.*

b *Anno* 550 *sub Childeberto Rege, ut supra dictum.*

c *Inter utrumque sedit* Priscus, *qui anno* 585 *Matisconensi* 2 *Synodo præfuit, cui sequentibus annis successit* Ætherius, *qui anno* 589 *subscripsit rescripto Episcoporum apud Greg. Turon. lib.* 9. *Histor. cap.* 41. F

G. H.

DE S. TITO THAUMATURGO,

Presbytero Hegumeno apud Græcos.

Sub Iconomachis

Præ *reliquis Sanctis, quos apud Græcos in honore et veneratione hoc* II *die Aprilis fuisse ostendimus, maxime eminet sanctissimus Pater et Hegumenus* Titus, *ob plurima quibus claruit miracula* Thaumaturgus *appellatus : cui uni totum officium Ecclesiasticum dicatum est in Magnis Menæis et Anthologio Græcorum, et consequenter primus locus assignatur non in iis solum et apud Maximum Cytheræum, sed etiam in Synaxario Claromontano Societatis Jesu, et in* MSS. *Menæis Mediolanensibus bibliothecæ Ambrosianæ signatis littera* O *et numero* 148, *Divionensibus Petri Francisci Chifletii, et passim aliis cum Menologio Cardinalis Sirleti, et in* MS. *Menologio Arabo-Ægyptiaco in collegio Maronitarum Romæ adservato. Imo hujus unius memoria celebratur in relato Anthologio et Typico Græco a Genebrardo Latine edito, in Menologio Christophori Mitylenæi cum Græco Horologio Venetiis excuso atque in Ephemeride me*

trica

Cultus sacer

A *trica : item Kalendario Ruthenico ab Antonio Possevino in Apparatu sacro tomo 2 pag. 366 inserto, et alio Kalendario Moscovitico Amstelodami apud* v. cl. *Laurentium Vander Hem asservato, in cujus tabulis conspicitur ipse Hegumenus sive Archimandrita quasi in habitu Episcopali expressus; demum in Menologio Græco, quod Florentiæ in bibliotheca Patrum Ordinis Prædicatorum reperimus, ubi ipsæ Odæ per quinque folia continebantur. Sed deerat elogium Vitæ, quod præponimus ex Menæis excusis. Et est hujusmodi.*

Elogium ex Menæis.

2 IV Nonas Julii, memoria sancti Patris nostri Titi. Beatus ac Sanctus Pater noster Titus, cum a puero Christum diligeret, abiit in cœnobium, et rebus mundanis renuntiavit ac valedixit. Tantopere autem, seipsum subjiciens, in humilitate et obedientia profecit : ut non solum religiosam Fratrum societatem, sed omnes omnino homines animi sui demissione superaret. Proinde ovium Christi religiosarum Pastor creatus, tantam erga omnes mansuetudinem, dilectionem et benevolum affectum exhibuit, ut nullus alius ex viris ejusmodi ostendisse videatur. Tam sancte vero atque innocenter a teneris pueritiæ annis et in anima et in corpore conversatus vixit, ut Angelus Dei videretur. B Itaque miraculis eximiis patratis Thaumaturgus habitus, ad Dominum migravit ; suæque virtutis et religiosæ vitæ imagines vivas et spirantes statuas, reliquit suos discipulos sociosque severioris disciplinæ. *Hæc ibi : quibus subjungimus encomia in Officio Græcorum Ecclesiastico recitari solita, quæ in principio cujusque officii tria de Sancto inveniuntur, vocanturque* Στιχάρια ὅμοια, Versiculi similes, *et sunt hujusmodi.*

et officio Ecclesiastico,

Versiculi.

3 I. Tite, Pater noster, in Deo prudens, Crucem tuam sustulisti, Christum secutus, dum generoso animo omnes passiones subegisti. Gratiam ideo a Deo accepisti sanandi passiones omnium ad te accurrentium, morbos sistendi ac dæmones expellendi. Quare memoriam tuam festiva cum magnificentia celebramus.

II. Tite beatissime Pater noster, exercitatione sacræ disciplinæ expurgatus, atque in mente divinis communicationibus illustratus, adstipulante Spiritu divino, sacrum Sacerdotii ordinem digne suscepisti, atque ita instar Angeli alicujus Deo Creatori tuo in terra optimum sacrificium obtulisti.

III. Sancte Tite, a Deo illustratus, veræ fidei lumine animam splendere fecisti, et nebulam tenebrosæ hæreseos sustulisti : et exurgens ut lucidissimum C astrum omnes mundi partes miraculis et signis ubique evidentibus illuminas. Unde et nos omnes in fide confortati laudamus te et glorificamus.

Odæ

4 *Sequitur Canon de Sancto per consuetas Odas distributus ; in quarum numerum non venit Ode secunda ; ut quæ non solet esse de Sancto, sed aliunde petenda passim omittitur in Menæis, singulæ autem Odæ constant Strophis quatuor aut tribus, preter* Theotocion *seu Stropham* de Deipara, *quæ singulis Odis additur, ultra numerum litterarum hac Acrostichi expressarum,*

Ὁ τῶν μοναστῶν στῦλος ὑμνείσθω Τίτος.

quod totidem litteris sic Latine expresseris :

Laudandus monachorum columna Titus.

Ipsum Canonem simili ratione Latinum juvat exhibere.

I. Lubricæ carnis affectibus totum immersum, consumptumque deliciis, salva me precibus tuis, Tite, impassibilitatis thesaurus cum sis.

Ab utero matris Deo oblatus, divina Spiritus electione, Deiparæ, virum numquam expertæ, Sacerdos et famulus es nuncupatus.

Ut qui continentiæ dulcedinem suxeras, respuisti passionum amaritudinem : quare super mel et favum recreas, Pater, animas nostras.

Discipulum veluti novum Pauli, te laudamus, Tite, qui illius veteris [Titi] æmulator zelosus, in certaminibus apparuisti; et cum eo suscipis coronam, o Beate. D

AUCTORE G. H.

III. Asceticis aromatibus compositum sanctificationis unguentum fuisti, o Sancte, in odorem Dei nostri.

Nunquam non habens continentiam pro armatura, et orationem pro clypeo, o Beate, tenebrarum principes triumphans confudisti.

Divini spiritus legem sapienter opponens, extinxisti legem carnis, et Domino legitime deservisti.

Universas cogitationes et desideria ad Christi amorem applicuisti, Sancte, terrenis contemptis.

IV. Sagitta exercitationis evertisti dæmonum tabernaculum, o Beate, et omnem peccati saniem abstersisti.

Mentem amore puritatis sauciatam habens, ardenterque secutus Christum, o ter Beate, in gloriæ thalamum intravisti.

Omnes te honorantes pascis per tuam continentiam, qua germinasti velut pratum suavissime olens, et sicut animatus paradisus virtutum.

Nos omnes dicimus te beatum, quem legislatorem habemus exercitationis et sinceræ mansuetudinis imaginem, tamquam verum Moysen atque Davidem. E

V. Agonum tuorum rore, o Tite beatissime, extinguens omnem passionem, igne caritatis et fidei luculenter accendisti lampadem continentiæ, impassibilitatis splendor et diei filius merito nuncupatus.

Cœlesti agricultura, Pater, enutrivisti botrum fidei, et torculari eum subjiciens, atque labore exercitationis exprimens, implevisti calicem spiritualem temperantiæ, tuique gregis corda exhilaras.

Hostium infernorum insultus, et verbera generose sustinens, o Beate, columnam fortitudinis te præbuisti; confirma etiam gregem tuum, divino scipione pascens eum, super aquas et pascua continentiæ.

VI. Obscuram caliginem et nebulas passionum dissipans, orientalem lucem in tuis, semitis extulisti, o Sancte, per multiplices illos labores atque certamina, fidei caussa exantlata.

Relinquens mundum et omnia quæ ad mundi principem pertinent, amore exercitatione totus inhæsisti Deo; ab eoque susceptus, supermundani regni consecutus es requiem.

Vere domus Dei nostri apparuisti, in anima tua F colligens divinum thesaurum caritatis, orationem inconfusibilem, intemeratam sanctimoniam, continuamque vigilantiam.

Materiæ inferioris vilitatem sapienter transgrediens, immaterialis orationis alas tuæ aptavisti animæ; et supernæ quietis hæres effectus es, per vitæ tuæ finem.

VII. Continentiæ flumen nobis esse videris, Pater, minime inquinatum peccatis, passionesque submergens et sordes abstergens ex fide clamantium, Benedictus est Deus patrum nostrorum.

Omnis materiæ expertibus Angelis additus, o Beatissime, et cœlestis regni claritate indesinenter perfruens, respice psallentes, Benedictus est Deus patrum nostrorum.

Laudabiliter perstitisti in confessione fidei : Christum enim pingens et carne circumscribens, adorabas et clamabas, Benedictus es Deus patrum nostrorum.

Vulnera Domini Jesu in tuo corpore ferens, Pater, me quoque vulneratum jaculo Belial sana obsecro, tecum clamantem, Benedictus es Deus patrum nostrorum.

VIII. Memoriam tui facimus, Tite, per secula; habentes te

A AUCTORE G. H.

te vere pro animata columna et simulacro continentiæ, o Pater.

Zane gaudet chorea monachorum, et tripudiat populus sanctorum atque justorum : cum illis enim promeritam es assecutus coronam.

Augusta virtutum specie refulgens, in thalamo gloriæ ineffabilis recumbis ; Christoque in secula hymnum concinis.

IX. Te beatum prædicamus, Pater, quia divinitus obtigisti infirmis per suas passiones medicus, expulsor et persecutor pessimorum dæmonum.

In terra mansuetorum fixisti tabernaculum, Pater, ut qui terram, corruptionis habitaculum, deseruisti ; et cum illis exultas, divina fruens voluptate.

Quos dum nobis labores proponimus, tamquam exemplar continentiæ et fidei infallibilem regulam; jugibus hymnis laudamus Creatorem.

Vere festiva est hodierna dies, nam Titus solitariam vitam agentium greges convocat ad choream, et ad communes epulas, atque ad æternæ vitæ cibum.

Semper virginem Deiparam gloriose honoremus, o populi : et eam quæ divinitatis ignem suscepit utero, absque combustione, magnificemus hymnis.

B

5 *Hactenus Odæ, quarum extremæ addidimus super numerarium Theotocion, ut quod ultra tricenarium stropharum solitarum numerum abundat in Acrostichide elementum, otiosum non maneat. Canonis Auctor inter octavam et nonam Oden, Hirmum sive Tractum ponens, quo omnes provocantur ad Deum una cum Angelis laudandum, absque ulla mentione Sancti, attribuerat eum primæ litteræ nominis* Titus, *litteræ scilicet T. Id si interpretando sequi voluissemus, interruptus fuisset Canonis ipsius contextus. Quare, omisso jam dicto Tractu, satius visum est, pro abundanti elemento Theotocion addere, qualia in singularum odarum fine inveniri monuimus. Porro ex Canone jam explicato videmur posse colligere, S. Titum vixisse seculo* VIII *aut sequenti, quando hæresis Iconoclastarum vigebat, et SS. Theodorus et Nicolaus Studita aliique gloriosi pugiles vixerunt. Fuit dicto Nicolao frater Titus, ab illo ad vitam monasticam perductus, uti in hujus Vita ad diem* IV *Februarii illustrata indicatur num* XI. *Sed non continuo auderemus affirmare de eo hic agi absque ulteriori fundamento : sufficit indicare nomen Titi eo tempore usitatum fuisse, quo arbitramur, in urbe Constantinopolitana aut ejus vicinia, alicui monasterio S. Titum præfuisse Hegumenum sive Archimandritam.* D

Tempus vitæ.

E

D. P.

DE S. FRANCISCO DE PAULA,

Institutore ordinis Minimorum.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. Antiquissima Acta unde et quomodo hic prolata.

ANNO MDVII.

De hoc Sancto antiquiora monumenta

Paradoxum Sanctissimo Patrum Prædicatorum Ordini, æque novum ac gratum, fuit, legere ad VII *diem Martii nostri, quod acturi de Vita et miraculis S. Thomæ Aquinatis, post multos cosque illustres Scriptores, promitteremus selecturos nos prima omnium fundamenta, eaque typis needum vulgata. Idem si hoc mense Aprilis faciamus circa S. Franciscum Paulanum, numquid non possumus jure merito sperare, parem nos apud institutæ ab eo Religionis Professores gratiam inituros? Speramus sane : quamvis inter istum de Angelici Doctoris discipulis bene merendi conatum; et hunc laborem, quo Sancti Paulani filiis operam nostram probare nitimur, unum intersit; quod illa de S. Thoma monumenta (quæ minus curiose servata in Ordine, inter deperdita numerabantur) aliunde inventa in scriniis, ad eumdem postliminio reduxerimus : hæc vero de S. Francisco, omnia Archivis ipsorum Patrum Minimorum referamus accepta, mediante R. P. Philippo de Mesemacre, anno* MDCLXVIII, *cum hæc prælo parare inciperemus, Ordinis sui per Flandro-Belgium Provinciali. Hic siquidem minime contentus eo subsidio, quod per se potuit ad hunc tractatum instruendum afferre; etiam apud Reverendissimum Patrem Generalem Ordinis, Fr. Sebastianum Quinquet, Romæ egit, ut encyclicis ad omnes Provinciales litteris mandaret transcribi et transmitti omnia quæ ad rem factura viderentur. Paruere mandato Provinciales, et, ut quique potuerunt, ita submisere quæ habebant in conventibus sibi subjectis legitime consignata.*

C

benigne nobis communicata damus

2 *Prima, maximeque exoptata nobis, fuere Acta processuum, pro infirmando Canonizationis in Curia Romana negotio, Cosentiæ, Turonibus, atque in Calabriæ oppidis variis formatorum : quæ omnia (quoniam ceteris de eodem Sancto Scriptoribus aut unice aut præcipue præluxerunt) hic danda putavimus. Hisce Actis præponi potuisset* Legenda Major B. Francisci de Paula, a R. P. Laurentio Clavensi, Ordinis Minimorum, compilata, *intra paucos post sancti viri obitum annos; uti Gubernator et Prætor terræ Reginæ in Calabria totaque ejusdem oppidi Universitas testatur, in sua ad Pontificem Leonem* X *epistola anno* MDXVI : *postquam scilicet idem Laurentius anno* MDXII *præsens audivisset juratorum testium depositiones, ut eadem insinuatur epistola. Potuisset inquam illa præponi, non quidem ut fidei et auctoritatis pondere dignior, sed velut ad historiæ formam modumque ordinatior. Verum in ipsa requirenda oleum atque operam perditum iri, certum facit summa scriptorum Ordinis hoc seculo diligentia, qua cuncta de suo Fundatore scrutati, nullum Legendæ istius repererunt indicium, præterquam in præcitata epistola Reginensium.*

Desideratur Legenda, 6 vel 7 annis post Sancti mortem scripta :

3 *Omissa igitur hujus Legendæ in Calabria requirendæ cura, aliam dabimus, simplicitate fortasse majori, sed nihil minori fide ante obitum Sancti annis quatuor scriptam in Francia, ab Anonymo Sancti ipsius discipulo, et plerarumque quas commemorat rerum teste oculato, jam inde ab anno* MCCCCLX *et citius, ut patet ex num.* 22. *Hic anno* MDII *exorsus tractatum, complexurum res memorabiles* quorumdam bonorum Dei servorum, viventium in magna austeritate, *primo loco de Fr. Francisco Paulano ea scripsit sermone Gallico, quæ in Latinum fidelissime traduximus. An autem de aliis, ut initio proposuerat, scripserit aliquid, hactenus ignoramus. Certe, si scripsit, est quod Ordo Minimorum vehementer doleat, tam præclarum de primorum Religiosorum actis virtutibusque thesaurum periisse, Majorum incuria et negligentia. Quod vero non tantum duo prima capitula (post quæ sub novo titulo in MS. Bruxellensi continuatur narratio) sed reliqua omnia, scripta sint, ante mortem Sancti (utpote nullam de ea eamque secutis mirabilibus mentionem facientia) imo quod scripta sint sub initium anni* MDII *supra notati, primum demonstratur ex eo quod num. 43 loquens de illa Regula, quam Alexander* VI *approbaverat anno* MCCCCXCII, *dicat eam fuisse approbatam,* qualis in hodiernum usque diem servatur : *quod non dixisset, si priusquam scribebat*

sed habemus factam 4 annis ante a teste plurium oculato.

prius quam introduceretur nova Regula : anno 1502 *probata,*

A bebat innotuisset Ordini alia Regula, eidem Pontifici ex parte S. Francisci præsentata, et ab ipso, anno MDII, XIII kal. Junii approbata. Idem confirmatur ex tempore fundatorum in Francia Conventuum, qui plerique hic nominantur usque ad dictum annum erecti : post hunc autem nullius recentioris fundationis fit mentio. Et tamen magna erat ratio, ut auctor num. 50 collaudans prolixe Gratianopolitani Episcopi propensissimam erga Ordinem voluntatem, in Conventu apud se fabricando demonstratam, meminisset etiam Tolosani conventus, per eumdem inchoati anno MDIII, si aliquid de eo scivisset cum scribebat. Denique de Susanna, Borbonii Ducis unigenita, loquens num. 44, non scripsisset simpliciter, quæ adhuc vivit; sed dixisset, quæ jam est Ducissa Borbonii, si vel uno anno serius scripsisset, quando mortuus Petrus Borbonii Dux, hæreditatem omnem filiæ reliquit.

4 Porro de hac tam evidenti veritate non debemus dubitare, vel quia in præterito imperfecto fere loquitur auctor, ut solemus loqui de mortuo, Habebat barbam et capillos mediocres : Erat corpore satis pleno, et cetera hujusmodi : vel quia in principio capitis tertii, is qui non alio quam viri boni aut boni Patris titulo antea nominatus legebatur, appellatur Sanctus. Fieri enim B per quam facile potuit ut peracta Canonizatione istiusmodi tituli adderentur inter transcribendum : et iste præteriti temporis usus familiaris videtur tunc fuisse Francis, de absente, quamvis adhuc vivo, loquentibus; ut patebit per inferius proferenda ex Comineo. Imo auctorem nostrum non tantum anno MDII scribere, sed etiam vivere desiisse, omnino credimus : quomodo enim alias nihil subtexere curasset eorum, quæ post dictum annum contigerunt, ut in decursu sæpe notabimus.

ideo non additur titulus Sancti.

5 Nomen auctoris varii quæsivere. Franciscus Victon, in Prologo ad Vitam Latinam hujus Sancti, profitetur se illud validissimis conjecturis esse assecutum; sed proditurum se negat : fortassis ne fidem augeat prædictæ Vitæ MS. quam, quia adversus ipsum produxerat nonnemo, nolebat auctoritatis magnæ haberi. Nos censuram ex quodam commotioris animi præjudicio latam, modeste refutabimus suo loco; nihil dubitantes quin si aliqua gratiori occasione fuisset in medium adducta hæc Vita, et eo quo nos solemus modo expensa illustrataque, magnum a toto Ordine plausum retulisset, et obviis ulnis accepta fuisset, tamquam monumentum omni acceptione et fide dignissimum : pro quali etiam illa uti videntur, qui ipsam censura præcipitata confixere, non aliud ex illa repudiantes, quam pauca quædam ad Sancti historiam non attinentia, sed ad secularem statum Neapolitani Regni. Hilarion de Costa, in sua item præfa- C tione, ait esse nonnullos, qui putent auctorem fuisse Joannem de Milazzo : sed hunc scriptum longe diversum, et adhuc Neapoli inveniendum, imputant Isidorus Toscanus et Franciscus de Longobardis : quorum hic ex MS. quod sub istius Joannis nomine servari dicit, accepit epistolas quasdam Sancto adscriptas, veluti qui eas dictarit ad Virgines in domo Petri de Lucena, ad Regem Neapolis Ferdinandum, ad Equitem de Navarra, et ad Dominum Baudricourtium : iste indidem sumpsit visionem, qua insigne CARITATIS fuerit novo Ordini divinitus attributum : quorum omnium nihil attingitur in hac quam laudamus historia. Nihilo magis recipere possumus quod in operculo Bruxellensis MS. legitur, hujus vitæ compilatorem, unum fuisse ex iis Patribus, qui cum beato Patre venerunt in Franciam : nam qui in aliis rebus toties appellat fidem oculorum suorum, non omisisset idem facere cap. 5, ubi de itinere isto agitur velut ex alieno relatu, et multo parcius quam decuisset testem oculatum.

Auctor hujus Vitæ.

non fuit Joannes de Milazzo,

neque unus ex sociis euntis in Franciam.

6 Equidem existimo non magni referre, quo nomine dictus ille fuerit, sed qua fide scripserit. Hanc autem convellere non debent errores quidam, in quos prolapsus auctor est circa res, quæ digresso ex Italia Sancto Neapoli accidere, et quas solo vulgari rumore discere potuit D homo abstractus a seculo, et in aliquo Picardiæ Campaniæve conventu vitam agens Eremiticam. Quid enim mirum, si talis aliquis, tot annis a Calabria absens, haud usquequaque accuratam historiam sit assecutus earum tragœdiarum, quibus jactata est Regum Neapolitanorum familia? An propterea minus ei creditur in iis, quæ vel visu cognovit proprio, vel eorum qui viderant ipsi relatu? Fuisse autem debuit non tantum ex sociis, sed ex primis sociis S. Francisci, Ordinem suum in Calabria exordientis : nam num. 4 ita loquitur, ut qui Sacristam, Œconomum aliosque conventus S. Marci Fratres, sub quibus puer Franciscus vixerat, familiarius noverit, et num. 22 dicit se fuisse Religiosum ante an. 1460. Idem vero post annos forte 30 in Franciam traductus, non videtur Gallice potius quam Italica lingua scripturus fuisse in ætate tam provecta et linguis peregrinis discendis ineptiori, nisi ipse origine Francus, quales in regno Neapolitano multi tunc erat. S. Francisco se adjunxisset : quæ ipsa deinde caussa esse potuit eum in Franciam revocandi jam senem. Porro qui considerare voluerit quod Legenda major S Francisci, quam a Laurentio Clavensi conscriptam diximus, non fuerit producta inter documenta ad Canonizationem collecta (forte quia auctor jam obierat, nec poterat juramenti fide confirmare E quæ scripserat) non mirabitur quod hæc quoque Vita, cujus auctorem probavimus præ mortuum ipsi Sancto fuisse, vel prætermissa vel ignorata fuerit ab iis, qui unico Turonensi processu abunde se instructos putabant ad caussam in Romana curia obtinendam. Fuerunt autem in illo Processu soli fere Turonenses auditi, paucique ex Fratribus tunc in Plessiacensi prope Turonas conventu morantes : licet aliis quoque in locis Galliæ, ubi sui Ordinis Monasteria condiderat Sanctus, et multi miraculorum ejus testes vivebant, sumi informationes potuissent. Dicitur tamen in Appendice, libellum hunc productum fuisse coram Papæ Leone X. Quod si factum, factum est post diem XVIII Novembris anni MDXVIII. Etenim ad hunc diem usque accurate notata habemus omnia, quæ sunt in Curia Romana facta; cetera vero quæ gesta sunt in eadem caussa usque ad 1 Maii anni sequentis, quando Pontifex tulit Canonizationis sententiam, in obscuro latent.

AUCTORE D. P. sed ex primis Ordinem incipientis in Calabria.

fortassis origine Francus.

7 Restat ut explicemus quomodo hic libellus ad nostra usque tempora videatur fuisse conservatus : nam quod exhibitum est nobis ex Archivio conventus Bruxellensis F MS. et ex quo transumpta exemplaria aliis ante nos scriptoribus fuere communicata, nondum habet ætatem annorum centum. Observo igitur, intra istius libelli operculum scripta legi hæc verba Latina : Vita et miracula S. Francisci de Paula, Minimorum institutoris, Gallico sermone : quæ ne forte pereat, per hæc quatuor volumina S. Hieronymi dispersimus tegminatim, ad gloriam Domini Dei et Sanctorum ejus, sicut legi, teste Deo. Hæc verba indicio mihi sunt, autographas schedas, in speciem viles ac facile perituras, ab aliquo, nescio ubi repertas (eo fortassis tempore quo Romæ de Sancto canonizando agebatur) dignas visas esse quæ non perirent. Id vero ut certius assequeretur inventor, cum sui conventus pauperies commodius ei nihil offerret, congruum duxerit uti foliis grandioris aut etiam pergamenæ chartæ, ante et post quatuor volumina operum S. Hieronymi sub tegmine ipso vacantibus : unde illa denuo, cum hac tali notitia, nunc habeamus recollecta; et unde ea habuerit similiter is, qui forsan Latine translata Romam misit, Pontifici exhibenda. Qui autem ipsa in Bruxellensi MS. collegit, idem et Appendicem videtur attexuisse, sicuti eodem Gallico idiomate addidit Regulam, Fratribus, atque Sororibus tertii Ordinis a Beato Fundatore propositam.

cujus schedæ divisim transcriptæ.

postea in unum MS. recollecta fuerunt.

A

§ II. Philippi Cominei de Sancto adhuc vivente testimonium.

Phil. Cominei testimonium de Sancto adhuc vivente,

Qui prælaudatum S. Francisci Vitam, eo quem explicuimus modo, recollegit transcripsitque, præter Appendicem et Regulam, quas Vitæ subtexuit, addidit etiam Philippi Cominei testimonium; quod quia maximi faciendum scimus ab omnibus qui Cominei fidem, conditionem, ætatem noverunt; ideo ipsum hic proferimus, Latinitati donatum a nobis ex originali Gallico, sicuti hoc invenitur in dicto Bruxellensi transumpto, facta tamen prius collatione cum Parisina editione anni 1552. *Nec enim fidendum est hæretico Cominei interpreti Joanni Sleidano, hoc ipso loco ubi agitur de Sancti hominis appellatione tributa Francisco, omissis et alteratis nonnullis, malam suam fidem et sanctitatis odium, sectæ suæ proprium, declaranti. Ita ergo fidelissimus auctor de Ludovico* XI *ipsemet scripsit :* Inter viros fama sanctimoniæ celebres accersivit ad se ex Calabria quemdam, Fr. Franciscum de Paula nomine, pro vitæ sanctitate vulgo appellatum, le Saint homme, Virum sanctum : cujus etiam honori is qui in præ-
B sentiarum regnat (*Carolus* VIII *videlicet*) jussit ædificari monasterium ad Plessiacum parci, in compensationem sacelli, quod fuerat prope Plessiacum ad extremitatem pontis. Præfatus eremita in ætate annorum duodecim rupem quamdam subiverat, ibique manserat usque ad ætatem annorum quadraginta trium vel circiter, usque ad eam videlicet horam, qua Rex eum accersivit per quemdam suum œconomum, illuc profectum in societate Principis Tarentini, filii Neapolitanis Regis : neque enim discedere volebat absque Pontificis et Regis sui facultate : quod sane magna prudentia fuit simplicis illius hominis, qui duo monasteria erexerat in eo ubi morabatur loco. Numquam ille, nedum postquam arctam illam vitam aggressus est, comederat carnem, pisces, ova, caseum lacticiniive aut adipis quidpiam : neque credo umquam vidisse me hominem viventem, qui magis sancte viveret, et in quo magis appareret quod Spiritus sanctus loqueretur per os ejus. Nec enim erat Clericus aut litteratus, aut quidquam didicerat umquam : satis ei erat sua Italica lingua ut se admirabilem redderet.

quod annos circiter 43 natus in Franciam venerit,

vir summa austeritatis.

9 Eremita iste Neapoli transiens, honoratus et visitatus fuit quantum magnus aliquis Legatus Apostolicus, tam a Rege quam filiis ejus, ipsisque loquebatur veluti homo in aula enutritus. Inde transi-
C tum Roma habuit, ibique visitatus fuit ab omnibus Cardinalibus, et triplici vice audientiam habuit apud Pontificem, solus cum solo agens, et prope ipsum assidere jussus in sella speciosa, trium quatuorve horarum spatio, quoties ad Papam accessit. Magnus sane honor fuit personæ tam exiguæ conditionis, ita prudenter respondere, ut cuncti eum mirarentur. Concessit autem ei Sanctissimus Pater instituere Ordinem, dictum Eremitarum S. Francisci. Inde ad Regem venit, qui eum, tamquam si ipsemet Papa esset, excepit : in genua se ante eum prosternens, ut dignaretur sibi vitam prolongare : ille autem respondit quod vir sapiens debebat respondere. Sæpe audivi eum coram moderno Rege disserentem, ubi erant Magnates et Primores regni, imo jam nuper ante duos menses : sed videbatur divinitus inspiratus circa ea quæ dicebat commonebatque; alias non potuisset de iis quas tractabat rebus adeo apte disserere. Vivit adhuc, adeoque adhuc posset in melius pejusve mutari : quare supersedeo pluribus de eo loqui. Quidam irridebant adventum hujus eremitæ, quem Virum-sanctum appellabant cum vulgo : sed non introspexerant cogitationes istius sapientis Regis, neque ea viderant, quæ ipsi illarum dederant D
occasionem.

Neapoli et Romæ maximo in pretio habitus.

et spiritu Dei plenus

10 *Hactenus Comineus, secundum dictam editionem libro* 6 *Commentariorum suorum cap.* 8, *ad annum* MCCCCXXXI; *non quo advenit in Franciam Sanctus, sed quo eum Rex advocandum curavit : cum ipse discessus Sancti ex Calabria ad annum sequentem spectet. Finivit autem Comineus Historiam suam in anno* XCVIII *ejusdem seculi, et mortuus est anno* MDIX. *Subtimide quidem, MS. Bruxellensis fidem secutus, pro nomine* Roberti (*quod legitur passim in editis, imo et in MS. anni* 1526 *a Parisinæ editionis auctore citato*) *retinui nomen* Francisci de Paula *: retinui tamen : tum quia de hoc agere Comineum est evidens, tum quia Hispanico illius interpreti et commentatori Don Joanni Vitriano ita legi placuit, sinceriori fortassis aliquo et antiquiori MS. prælucente, quale secutum esse libelli Bruxellensis scriptorem confidimus. Alii alias caussas comminiscuntur mutati apud Comineum nominis, quas Franciscus Lanovius in Chronico Generali Ordinis Minimorum attingit iisque rejectis concludit, homini aulico facile hunc errorem obrepere potuisse, cum esset in eadem aula quidam Fr. Robertus Ordinis Prædicatorum, et ipse ob Vitæ sanctimoniam Regi carus. Addere potuisset mirum non debere videri, si verum Paulani eremitæ nomen minus fuerit cognitum ipsis etiam aulicis; cum passim non proprio, sed* Viri sancti, *vel* Viri boni *nomine appellaretur,* le Bon homme, le Saint homme. *Ego suspicor, quod in autographo Cominei remanserit locus vacuus exprimendo nomini proprio, quia non vacabat studiosius illud quærere, aut scribentis memoriæ non occurrebat : quem hiatum librarii ex se supplevetint; alius recte, perperam alius; et hic quidem plures exempli sui sic vitiati transcriptores nactus.*

An Comineus Robertum *pro* Francisco *nominarit ?*

E

§ III. De posterioribus Vitæ S. Francisci Scriptoribus.

Synopsis Vitæ habetur in Officio per Octavam,

Ex processibus pro Canonizationis negotio informando factis et Romam allatis, Jacobus Simoneta, caussarum sacri Palatii Auditor ac postea Cardinalis et Episcopus Pisaurensis, quamdam Vitæ synopsim collegit, et in Relatione coram Leone X *facta recitavit :* quæ Relatio postmodum Clementi VII (*sicut testatur Lanovius*) ita placuit, ut in Officium ecclesiasticum referri totam voluerit : quod ita factum est, ut in partes divisa, compleat octo dierum Lectiones, quæ ad secundum, ut loquimur, Nocturum recitantur. *Altera vitæ synopsis non dissimilis in ipsa Bulla canonizationis continetur. Sed quia hæc apud Surium, ista apud jam dictum Lanovium tota extat legenda, neutram hic recuden-* F
dam putavimus. Ab his proximus locus dari potest Gaspari Passarello a Monopoli, Valentiæ in Hispania anno MDLXXI *in Correctorem Generalem electo, qui ex Processibus, Relatione, Bulloque præfatis, et quibusdam propriis monumentis, nec non ex ea Vita, quam David Romæus inter Patronorum Neapolitanorum Vitas dicto anno* MDLXXI *recens vulgaverat, et ipse novam unam composuit; quam recenter excusam nacti sumus, beneficio P. Philippi vander Beken, ejus qui Triadem Sanctorum Franciscorum, Seraphici, Angelici et Apostolici, sive Assisiatis, Paulani, Xaverii, ab secundo exorsus prælo subjicere, egregium librum et ad viri Dei laudes populo explicandas quam aptissimum vulgavit Antverpiæ anno* 1663; *quo modo ante ipsum Lugduni fecerat primum Theophilus Raynaudus noster, in edita a se Patriarcharum Triade, encomia continente Sanctorum Fundatorum, Brunonis Carthusiensis, Francisci Paulani et Ignatii de Loyola.*

et in Bulla Canonizationis,

item alia auctore Gaspare Passarello,

et David Romæo,

præter tractatus encomiasticos diversorum.

12 *Et isti quidem Latine plerique, uti et Benedictus Gononus inter Vitas sanctorum Patrum Occidentis; atque alii plures, quos apud Hilariorem a Costa, infra laudandum, pag.* 409 *et sequentibus licebit enumeratos* videre

NOT. 8

postea plures Vitam scripsere :

A *videre. Quin etiam R. P. Franciscus Victon, Ordinis Minimorum per Sabaudiam ac Pedemontium Vicarius generalis, atque ipsius S. P. Francisci ex sorore pronepos, quam antea Gallice vulgaverat Vitam Latine reddidit, atque ex veterum monumentorum fide correxit illustravitque, et Parisiis edidit anno 1667. Qui, uti et alii scriptores Ordinis, vehementer commendant operam studiumque, in pleniori sancti Patris Vita ex Italicis MSS. eruenda, collatam a Paulo Regio, Vico-aquensi seu Vincensi sub metropoli Surrentina Episcopo creato ad annum* MDLXXXIII*; et hanc Italicam Vitam iterum iterumque prælo subjectam habemus. Habemus etiam Vitam, Gallice semel ac bis editam a Claudio du Vivier, dicti sæpe Ordinis per Belgium Provinciali; aliasque breviores duas Hispanice editas, alteram Barcinone ex auctoribus variis, a Fr. Mathia Olivero anno 1645; alteram Madriti anno 1651 a Fr Matthæo de Pinedo, ex Chronica Ordinis Generali per Lucam de Montoya, anno 1619 impressa : qualis etiam, et forte correctior, excerpi posset ex Latino ejusdem Ordinis Chronico Fr. Francisci Lanovii Parisiis anno 1635 excuso. Quos omnes ut facile nobis fuit consulere, siquando res poscere videbatur; ita superfluum est visum operose conquirere reliquos, quorum libros Italica, Gallica, Hispanica,* B *Germanica lingua conscriptos de hoc Sancto, laudat et enumerat, citatis in paginis, prænominatus Hilarion, per aviam Magdalenam d'Alesso, in ordine genealogico sextus a Sancto, filius Catharinæ Chaillou.*

Paulus Regius Italice,

alii Gallice et Hispanico.

13 *Hic vero Gallica lingua scripsit* Abbreviatam S. Fundatoris Imaginem, seu compendiosam vitæ, mortis ac miraculorum historiam, *eamque Parisiis anno 1655 impressit; et operis nostri notitiam quinquennio post nactus, huc direxit perquam humaniter benevoleque. Est autem ea epitome in gratiam simplicorum, solam fere pietatem spectantium, eleganti et facili descripta stylo : sed ut eruditioribus quoque placere mereretur, habet adjecta margini curiosa scholia, cum fideli citatione præcipuorum unde accepit aliquid monumentorum. Habet præterea idem Hilarion syllogen historicarum probationum, more nunc Francis usitato, ex ineditis eatenus Pontificum Regumque diplomatis aliisque similibus instrumentis, eademque sylloge complexus est illustriora aliquot ex Processibus fragmenta : quæ cum nobis magnopere placuissent, non prius potuimus voluimusque acquiescere, quam illos integros nancisceremur. Idem Hilarion epitomæ illi suæ præfixit tabulam chronologicam, ad faciliorem ejus quam tractat historiæ intellectum ; sed ex Lanovii chronico tumultarie compilatam, absque chronotacticorum characterum examine, quo niti oportet eum qui definire præsumit quid* C *quo anno gestum sit. Quod si vir diligentissimus, idemque ad chronologicas difficultates cognoscendas natura propensus, perficere potuisset grande duorum voluminum opus, quod de vita ac morte Sancti parabat, utique colligendum ex iisdem quæ nunc sumus daturi monumentis; non, ut in prima opella obiter delibatis, sed sigillatim verbotenusque expensis: multa haud dubie, cum illis non bene consentientia, in Lanovania hactenusque recepta Ordinis chronologia deprehendisset et correxisset: quæ morte præventus nobis emendanda et illustranda reliquit.*

sed accuratiori studio Hilarion a Costa ;

plenius, quod mors abrupit, opus meditans :

14 Generalem *quoque* Ordinis Minimorum historiam *Ludovicus Doni d Atichii, postea Reiensis ac dein Augustodunensis Episcopus, lingua Francica scripsit ; et quam in ea descripserat Fundatoris vitam eam, multis miraculis ac rebus notabilibus volebat augere et seorsim dare in lucem magno volumine, nisi etiam ipsius conatui mors intervenisset. Ipsam historiam generalem seu potius panegyrim nos habemus : et quia vix aliquid novæ lucis haurire ex ea potuimus, suspicamur opus illud, etiam secundis cogitationibus elimatum, non fuisse magnopere nobis profuturum. Mitto commemorare reliquos, quos videre non contigit, quosque apud Hilarionem legere enumeratos licet, et venio ad Fr. Isidorum* D *Tuscanum de Paula, qui postremus tempore; sed rerum copia et styli prolixitate primus, in hac arena desudavit, atque Eminentissimo Cardinali Bernardino Spadæ, anno 1658 Romæ impressum dedicavit volumen spississimum, Italica lingua : in quod collegit ea omnia, quæ partim apud ceteros auctores habebantur dispersa, partim adhuc latitabant in MSS. processibus, partim ex nova accuratissimaque per omnes Provincias disquisitione haberi poterant; hoc uno minus cautus, quod antegressis scriptoribus nimium credulus, neque characteres temporum passim obvios in processibus curavit observare, et dum laboravit ne quid omitteret, absque discussione ulteriori recepit aliqua, ipsis sui Ordinis scriptoribus prudentioribus haud satis probata; ac nominatim suspectas illas, aut verius supposititias, epistolas propheticas ad Simonem de Limena.*

ut etiam Lud. d'Atichy,

AUCTORE D. P. et ultimo Italice Isidorus Tuscanus

15 *Nos ex auctoribus hactenus nominatis collegimus* Historicum supplementum ad Acta S. Francisci de Paula; *ex quo apparebit, non tantum quam multa potuerint de hoc Sancto sciri, si in locis omnibus, in quibus aliquando vel habitavit, vel paucorum dierum horarumve hospes egit, inquisitum pari diligentia fuisset, tum cum adhuc supererant qui possent testari : sed imprimis ex illo nostro labore constabit, quomodo a principiis chronologicis, ex antiquiorum monumentorum fide ante omnia constituendis, pendeat historia omnis, tum ipsius Sancti tum Ordinis per eum instituti : constabit* E *item in quam graves atque palpabiles errores necesse fuerit eos incurrere, qui ex anno Francisci natali semel perperam constituto deducere chronicon voluerunt; non prius scrutati, an solidum esset supra quod ædificabant fundamentum, neque solliciti ut ad Lydium omnis historiæ lapidem, oculatorum, inquam, et coævorum testium fidem, posteriorum scriptorum assertiones explorarent. De Joanne Mylazzio (qui et ipse, ut supra indicavimus, de Sancti magistri sui Vita scripsisse aliquid a variis asseritur) nihil dicimus; quia scriptum, quod sub ejus nomine habetur Neapoli, videre non potuimus; licet pro eo nobis obtinendo fuerit a prænominatis Patribus Minimis laboratum. Credibile est non aliam hujus difficultatis caussam fuisse, quam quod ipsimet Neapolitani Patres, ipsum scrutati accuratius, judicaverint pseudepigraphum nec publicæ luci committendum. Certe paucula illa, quæ ex hoc scripto alibi accepta invenimus, non levem ita suspicandi occasionem præbent, et probant ipsum magni momenti non esse.*

Nos ex omnibus damus suppletam, historiam,

præter quam ex scripto quod Joan. Mylazzio tribuitur.

LIBELLUS

De vita et miraculis S. Francisci,

Scriptus ab uno ex discipulis, quadriennio ante Sancti obitum, ex MS. Gallico Conventus Bruxellensis. F

PROLOGUS AUCTORIS

Quæcumque scripta sunt, ad nostram institutionem scripta sunt, ut per patientiam et per consolationem Scripturarum spem habeamus. Hæc sunt verba sancti et gloriosi Pauli, scribentis ad Romanos : secundum quæ proposui in præsenti tractatu describere res quasdam memoria dignas, ad gloriam et laudem Creatoris et gloriosissimæ virginis Mariæ matris Dei; motus ad hoc inductusque, ut successores nostri melius possint insistere operibus bonis, vitiisque et peccatis resistere; instructi bonis exemplis, quæ hic recitabuntur, quorumdam bonorum Dei famulorum, viventium in magna austeritate et abstinentia : quemadmodum plenius hic referetur. Et primum recitabimus optimam vitam boni Fratris Francisci de Paula, Patris et Fundatoris Ordinis Fratrum Minimorum : tum res alias consequenter, tam ut eas ego ipse vidi, quam etiam ut audivi et cognovi per relationem Religiosorum aliarumque bonarum et fide

Qua intentione Rom. 15, 4

et fide hac scribat

A AUCTORE D. P. fide dignarum personarum; Creatoris subnixus auxilio, sine quo boni nihil aut fieri potest aut cogitari.

CAPUT I.

S. Francisci nativitas, adolescentia : et vitæ monasticæ, dein eremiticæ initia.

Facto ad S. Franciscum voto natus,

Fuit in Italia quidam venerabilis Pater, Franciscus de Paula nuncupatus, natusque anno gratiæ millesimo quadringentesimo [trigesimo septimo] *a* vel circiter, in oppido Paula, sito in provincia Calabriæ. Pater ejus Jacobus *b* de Salicone, mater Vienna appellabatur : qui quamvis seculares forent, vitam tamen religiose ducebat. Etenim cum longo tempore conviventes, nullam ex se prolem procrearent : invocabant opem Dei Sanctorumque ejus *c* Assisinatium, amaris cum lacrymis eos deprecantes, magnasque eleemosynas et crebra jejunia facientes propter Dei amorem, ut sobolem sibi dignaretur concedere : quæ si mascula foret, eamdem proposuerunt offerre Deo, toto vitæ suæ tempore ipsi servituram. Exaudivit eos Deus, et filium eis formosum dedit : qui cum nasceretur *d* altero carebat oculo; quod B secuti paulo post miraculi occasio fuit, statim enim ut devota illius mater, nonnihil successu conturbata, orationi se dedit; invocans auxilium gloriosi S. Francisci, et ex obstetricis suggestione promittens, quod jam dictus infans, si alterius quoque oculi lumen acciperet, portaturus esset habitum S. Francisci uno aut pluribus annis, prout ad hoc esset pie affectus; continuo integritatem oculorum obtinuit, acsi nullum unquam in iis habuisset defectum. Quare uterque parens glorificans Deum, eique et S. Francisco gratias reddens, filio imposuerunt Francisci *e* nomen, ut qui per ejus intercessionem ipsum sibi crederent a Deo impetratum. Nutrivit autem eum bona mater uberibus propriis, ut bonam indolem eidem una cum lacte infunderet.

simili voto oculi recipit sanitatem :

a parentibus raræ pietati deditis

3 Eadem porro et maritus Jacobus, considerantes quod liberis operam dando *f* proficerent parum; simul vixerunt spatio annorum triginta *g* in voto castitatis, absque commixtione carnis, quæ ad nihil prodest : atque ad sancti Apostoli Pauli exemplum carnem spiritui conabantur subjicere, jejuniis, vigiliis et abstinentiis eam macerantes. Quin etiam Jacobus noctibus singulis circuibat ecclesias desertorum circum urbem Paulanam locorum, disciplinis se diverberans, easque per tenebras visitans. Idem nullos comedebat fructus : cumque ei aliquid offerebatur ad victum, non recipiebat illud prius, quam sciret unde esset; dicens cum justo illo Tobia, nemini licitum esse comedere vel accipere rem alienam, furto vel latrocinio acquisitam. Matri vero tantam gratiam exhibuit Deus, ut ei mortis suæ diem ante annos viginti revelaverit.

oblatus Franciscanis in conventu S. Marci,

4 Dictus Fr. Franciscus a parentibus talibus enutritus, ab ipsa infantia nihil egit, quod dignum reprehensione videretur : sed crescebat quotidie, uti ætate, sic et sapientia bonisque moribus, coram Deo et hominibus : adeo ut mirarentur vehementer quicumque videbant eum, secumque in cordibus suis cogitarent, futuro tempore magnum extiturum infantem illum. Hic cum ad annum ætatis *h* decimum tertium pervenisset, facti a parentibus voti admonitus, voluit illud absque dilatione complere. Quare a parentibus deductus fuit ad conventum S. Francisci in civitate S. Marci *k*, ubi eum mater sua devoverat, et annum agens decimum tertium, ut dictum est, habitum ibidem devote suscepit : ac vale parentibus dicto, mansit inter Fratres; ipsis et Deo humiliter serviens, obeundo cuncta conventus ministeria, quemadmodum sacrista, œconomus atque alii referunt. Sæpe etiam lignatum et mendi- D catum pro Fratribus ibat : vacans nihilominus majori noctis parte orationi, ante Crucifixum vel Deiparæ virginis aut S. Francisci imaginem aliquam. Eodem ætatis anno, indusio, tibialibus aliisque omnibus vestimentis dimissis, unicam retinuit ex rudiori panno tunicam, cœpitque solis cibis quadragesimalibus vesci, quamvis alii carnes comederent. Et hunc vivendi modum ad annum usque præsentis scriptionis, gratiæ autem millesimum quingentesimum secundum tenuit : omnia hæc in tam tenera adolescentia observans auxilio Dei, cui impossibile nihil est.

expleto devotionis suæ anno,

5 Mirabantur Religiosi constantiam ejus, neque ipsi tantum eo respectu ad Dei ipsiusque amorem devote excitabantur; sed etiam Episcopus *l* loci; adeo ut videre eum eique colloqui desideraverit. Sed quia Deus ipsum ad majora delegerat, expleto devotionis suæ anno, discedere voluit. Hoc ejus consilium cum innotuit Fratribus, conati sunt suadendo orandoque, etiam cum lacrymis, præ teneri doloris sensu fusis, obtinere ut secum remaneret, et quidquid desideraret ei se facturos promisere. Sed iis humiliter sese excusans Dei famulus Fr. E Franciscus, negabat eis se posse obsequi : propterea quod id non esset secundum Dei voluntatem futurum. Vale igitur dixit Fratribus, institutoque per Assisium itinere, Romam appulit, loca sacra visitaturus. Ibi cum Cardinalem *m* quemdam reperisset magno in comitatu atque splendore, audacter eumdem Franciscus admonuit, quod neque Christus neque Apostoli ejus talem pompam sectati fuerint. Qui Cardinalis, constantiam id monentis considerans, Ne, inquit, fili, scandalizeris : si enim aliter faceremus, despiceretur a secularibus et vilipenderetur utcumque Apostolicus ordo.

peregrinatur Romam et Assisium :

inde Paulam reversus,

6 Bonus inde Pater perrexit porro visitare eremitoria et loca piorum religiosorum, ad exemplum S. Antonii, singulorum observando virtutes. Cumque jam constitutum haberet vitam solitariam ducere, contulit se ad quemdam paternæ possessionis locum, sesquimilliario circiter ab urbe Paulana distantem; ibique mansit aliquamdiu, necessarium ei victum subministrantibus patre ac matre. Verum frequentia illac ultro citroque commeantium impediri se sentiens, quominus Deo attente serviret; recessit inde ad alium prorsus solitarium locum a quadam sua *n* consanguinea sibi concessum : ubi cum ligonem reperisset, cœpit terram effodere, et parvam pauperi corpusculo suo mansiunculam fecit. F Deinde, cum suorum parentum auxilio, ædificavit ibi pulcrum sacellum cum tribus cellulis : et longo tempore in eo se continuit loco, absque habitatione alia, vacans jejuniis, orationibus et pœnitentiis. Ut autem narravit mihi Fr. Balthasar de Spino, in utroque jure Doctor, et Confessarius *o* Innocentii Papæ, bonus ille Pater perseveravit annis quatuor, nihil manducans nisi herbas crudas ex campis collectas : quod sane non est mirandum; cum etiam majora possit Deus in Sanctis suis operari. Multi autem statuum diversorum visitabant eum consilii gratia, tam circa res conscientiæ quam aliis in caussis; nec nisi cum solatio revertebantur. Exinde enim Deus, incipiens servum suum mirificare, operabatur miracula, quæ nimis prolixum foret recensere omnia : quædam tamen ad consolationem devotorum et dilectorum ejus hic narrabimus.

vitæ eremiticæ initium facit.

ANNOTATA.

a *Quandoquidem veteris librarii incuria desideratur in MS. Bruxellensi pars reliqua numeri, maluimus supplere hiatum ex verosimiliore et inferius pene evidenter*

A *denter demonstranda sententia, quam ex opinione receptiori, sed falsa, signare annum* 1416.

b *Non dubitamus quin paternæ familiæ cognomentum fuerit* Martorella *vel* Martolilla, *prout scribitur in Interrogatorio, ante Processum Consentinum a Commissariis Apostolicis proposito : nec possumus assentiri iis qui suadere conantur, unius ejusdemque familiæ duos fuisse ramos, quorum uni ab auctore* Alexio *cognomen manserit de* Alesso, *alter a* Bartolo *seu* Bartolillo (*quæ sunt diminutiva nominis* Bartholomæi) *agnomen distinctivum retinuerit, B in M converso. Non etiam probamus qui* Martotillam, *scribunt : putamus enim diminutivum esse a voce* Martore, *quæ est rusticani hominis appellativum apud Italos, ut docent auctores Vocabularii della Crusca; significat etiam animal, suæ pellis pretio æstimatum, quod Latini* Martem, *Franci* Martre *dicunt. Unde igitur hic nomen* de Salicone? *Suspicatus aliquando sum, quia proceram salicem vox illa significat, hoc ei quam Paulæ incolebat Jacobus domui fuisse insigne; vel sic dici aliquem Paulani districtus vicum, unde natus ipse esset; et agnomen in vulgo usitatius traxisset, quam erat proprium familiæ nomen. Postea vereri cœpi ne auctor, in Ordine et extra varios Sancti consanguineos cognoscens, omnes ex familia* de Alesso *sive* Alexio (*quo nomine in Sicilia*

Nomen familiæ S. Francisci.

B *locus est et forsan etiam in Calabria aliquis*) *crediderit ejusdem nominis fuisse Patrem S. Francisci, et Gallice scripserit* des Alecons, *quod citra syllabarum legitimam distinctionem obscurius in autographo expressum, librarius corruperit, scripseritque* de Salicone.

c SS. Franciscus et Clara.

d *Potius alterius oculi visus, labecula supernata impeditus, dici debuerat.*

e *Juvit fortassis, quod* Franciscus Martorella, *Regis Alphonsi postea Secretarius, Jacobi aut frater aut cognatus germanus, puerum e sacro fonte suscepit, eique suum nomen imposuit : nolim tamen absque teste hoc affirmare primus.*

f *Quis dicet hinc demonstrari, pios conjuges, post Francisci nativitatem, ne tantillo quidem tempore perrexisset liberis gignendis operam dare, donec sibi altera proles nasceretur? Numquid non satis vera hæc erunt, si post aliquot annorum consuetudinem mutuam, cum nihil amplius conciperetur, decreverint cessare ab irrito matrimonii usu? idque etiam voto firmarint?*

g *Puta usque ad annum circiter* 1470; *post quem et post uxoris mortem adhuc aliquot annis potuit supervixisse Jacobus, filii manibus Paulæ tumulatus.*

h *Scriptum quidem in Bruxellensi apographo erat* 15 *: sed legendum esse* 13 *monebat nota marginalis :*

C *et hoc probatur ex num.* 9 *inferius, ubi dicitur Sanctus, cum cœpit solitarius vivere, fuisse* 15 *vel* 16 *annorum. Alii aditum monasterium dicunt ætatis anno* 12 *: sed hi annos plene exactos numerant.*

k Civitas S. Marci *Episcopalis, in ipso pene citerioris Calabriæ umbilico, P. M.* 15 *Paula distat. Ibi Fratribus Minoribus conventus, publico sumptu extructus, anno tandem* 1517 *transiit in possessionem Observantium, teste Gonzaga. Scriptor hujus apographi Francus vel Walo, cui ignota hæc civitas, nota autem erat* Marchia, *Italicarum regionum una; ubi auctor scripserat*, de S. Marc, *legit et scripsit* de la Marque, *enormi mendo.*

Civitas S. Marci

l *Italiæ sacræ auctor Ferdinandus Ugellus, tomo ejus* 1, *strictim admodum et indistincte refert* Antonium Cale de Genuisio et Gotifredum de Castro *hujus urbis Episcopos, ab anno* 1435 *ad annum* 1484 : *postea vero a nobis interrogatus, ex Actis Consistorialibus docuit*, Gotifredum (*qui antea erat Episcopus, Marturanensis*) *commutatione cum Antonio facta, obtinuisse sedem S. Marci,* IV *Idus Februarii an.* 1446; *et ad annum usque* 1484 *possedisse. Ad hunc igitur, non ad Ludovicum Imbriacum, Antonio et Gotifredo priorem, pertinet res, anno circiter* 1450 *gesta, secundum calculum nostrum.*

ejusque Episcopi,

D

AUCTORE DISCIP. COÆVO EX MS. G.

m *Sunt qui* Cardinalem S. Sabinæ *fuisse volunt, et* Julianum Cæsarinum *nominant, anno* 1426 *creatum, et in Hungarico Bello cæsum an* 1444 *: suam utique de ætate Sancti opinionem secuti. Ex nostra sententia, si istius Titulis Cardinalis fuit, de quo hic agitur, fuisse debuit* Guilielmus Ugonis de Stagno, *ex Metensi Archidiacono factus Cardinalis, an* 1449, *et an* 1455 *in sua S. Sabinæ ecclesia sepultus.*

n *Quid si hæc fuerit mater Antonii de Alesso, postea cum ipsius Sancti sorore Brigitta matrimonia juncti?*

o Fr. Balthasar de Spino, *potuit Inocentii* VIII *Confessarius fuisse eo tempore, quo Romæ morabatur ad S. Anastasiam pro expediendis novi Ordinis negotiis. Unde idem Innocentius in Bulla anni* 1488 *vocat eum* familiarem et amicum nostrum. *Miramur dictam Bullam deesse in Bullario Ordinis, cum Fr. Isidorus dicat, ejus originale servari in conventu Paulano. Fuit autem ipse Fr. Balthasar primus Sacerdos Ordinis, ut ex Pyrrhi Episcopi Bulla facile est animadvertere.*

CAPUT II.

E

Conventus Paulani exordia : Virtutes S. Francisci : miracula in dicto conventu facta.

Multi igitur, sancta ejus conversatione audita, nuntium seculo remisere, adhærere ipsi et vitam solitariam ducere cupientes. His recipiendis primus conventus Paulanus ædificari cœpit, multum adjuvante et confortante bono Episcopo Consentino : qui ipsemet primum posuit in fundamento lapidem, Crucemque in loco solenniter collocavit, *a* atque privilegia multa præclara dedit dicto bono Patri, Fr. Francisco de Paula, per totam diœcesim suam. Factum confirmavit Pontifex Sixtus tum temporis sanctæ Romanæ sedis Episcopus, potestatem ei faciens vestiendi recipiendique ad habitum suum quoscumque eum devote postulaturos, iisque vitæ formam prescribendi, aliaque faciendi, quæ in Bullis desuper datis continentur : omnia curante Fr. Balthasare supra memorato, quem bonus Pater destinaverat Romam. Viri fœminæque principes regionis illius tanta erga eum ferebantur reverentia, ut obedienter exciperent omnia ejus dicta : et multæ matronæ nobiles ædificandum conventum, non tantum facultatibus suis, sed etiam manibus promovebant; deportando lapides intra bombycinas et holosericas vestes, ut Dei famulo gratum exhiberent obsequium : Hic autem eas admonebat, ut matrimonii fidem inviolatam servarent, et ad omnem pietatis cultum adhortabatur. Quin etiam auctor eis esse incipiebat, ut fluentes a tergo vestes ceteramque superfluitatem resecarent : ipsæ autem beatas se reputabant, quod possent ad ædificationem conventus allaborare.

Extruitur conventus favente Episcopo,

viris fœminisque nobilibus allaborantibus

F

8 Hilariter excipiebat eos qui habitum religionis postulabant ab eo, ipsisque præscribebat modum ac formam vivendi in paupertate, castitate, obedientia, et victu quadragesimali per omnem vitam : et secundum Apostoli consilium ad Timotheum, erat iis in omni re exemplum virtutis. Plus quam sex alii laborabat, jejunans nihilominus quotidie, et modicum quid circa vesperam comedens, solum quo vita toleraretur. Nudis semper pedibus gradiebatur, nec vinum bibebat unquam : parum vero dormiebat, ut prolixiori vacaret orationi. Lectus ejus erat tabula pensilis ex rudi ligno : quamvis ut plurimum, vel stans vel medio dumtaxat recumbens corpore, somnum caperet. Piscibus omnino non vescebatur : nec nisi admodum sero modico vescebatur legumine,

Franciscus suis omnibus vitæ exemplo præiens

1. Tim. 4, 12

in summo rigore vivit ;

quamvis

AUCTORE DISCIP. COÆVO EX MS. G.

A quamvis cibos quadragesimales quoscumque Religiosis suis permitteret. Denique ut paucis absolvam multa, vitam ducebat tam austeram, ut eam assequi nullus Religiosorum suorum potuerit unquam. Numquam vel barbam rasit vel crinem attondit; cilicium ei pro lineo erat indusio : toto autem Quadragesimæ et sacri Adventus tempore et in Pervigiliis ab Ecclesia præscriptis, jejunabat plerumque in pane et aqua.

suadet fœminarum consortia fugere:

9 Virginitatem semper illibatam servavit, tam purus et integer secundum carnem, quam infans sub lacte matris constitutus. Fœminarum, præsertim religiosarum et quæ devotionis majoris studium profitentur, vitabat consortia, et Religiosis suis specialiter fugienda commendabat, tanquam si viperæ essent. Dicebat autem et fœminas et pecunias ad concupiscentiam sui allicere; ac Dei servos multo nocentius quam alias res quascumque urere. Quare etiam in Regula sua prohibuit pecuniam contrectare, nec ipse eam unquam attigit ab anno decimo-quinto vel sexto ætatis, ex quo scilicet eremiticam ducere vitam cœpit. Tantæ erat humilitatis, ut aliis subesse minister quam præesse magister præoptare; et unicuique serviret cousuetæ operibus caritatis. Admirabili animi modestia præditus, simplicium et tenuium plus quam magnatum frequentabat colloquia, neque divitem pauperi, vel nobilem rustico præferebat æstimando; sed omnibus se exhibebat æqualem, citra acceptionem personarum. Prudentia in actionibus suis excellebat tam singulari, ut nullus aliquid in eo notaret reprehensione dignum, quamvis æmulos haberet multos, et insidiatores ipsi decipiendo intentos. Scilicet bene servatur, quem custodit Dominus, cui nemo umquam resistere potuit. Patrem suum, cujus facta est superius mentio, ad se recepit et propriis sepelivit manibus; cum inter easdem ille suum tradidisset spiritum, sub vesperam finito completorio vivere desinens in hisce verbis, Ave Maria. Scilicet longo tempore Religiosis serviverat in habitu et conditione Oblatorum, *b* et senio fractus, ac bonis plenus operibus requievit in pace, sepultusque est in Paulana conventu.

humilitate, — B — *prudentiaque excellit.* — *patrem suum inter Oblatos recipit,* — *b*

calcis ardentis fornacem ingressus ruinam instaurat :

10 Hic conventus cum cœptus esset ædificari, curaverat bonus Pater coquendæ calci fornacem construi; cui jam oneratæ cum jubjectus ignis noctem unum diemque arsisset, deficiente testudine ipsius furni, subsidere lapides incumbentes cœpere. Eo in articulo accersitus bonus Pater, qui tum forte in cellula sua morabatur, audivit perire fornacem : ad eam accessit, visurus quid ageretur, et imperavit omnibus ut ad collatiunculam sumendam recederent. Paruerunt illi, et solus cum curatore fornacis remansit Pater. Sed nec ille diu ibi substitit; paulo tamen post revertens, vidit bonum Patrem egredientem de fornace, quam ut antea reperit integram. Dixit ei igitur bonus Pater : Immitte, ligna. Hoc autem miraculum plures narraverunt : imprimis autem ipse calcis conficiendæ curator veritati eidem attestatur. Alias accidit ut cum eo per silvam iter haberet quidam familiaris ejus et bonus amicus, Magister Antonius de Donato dictus, quando lapis e jugo montis devolutus ita fortiter impegit in genu jam dicti magistri Antonii, ut illud fregerit. Compatiens ergo amico sic læso bonus Pater, manus imposuit attrito genu : et mox ipsum æque atque alterum sanum habuit dictus Magister Antonius.

genus attritum sanat.

cervam ei cicuram famelicis donat :

11 Alio tempore bonus Pater per silvam ambulans, invenit tenellam cervam : quam cum aliqui capere niterentur, vetuit eam tangi, ipseque eidem præscidit auriculæ partem. Hæc multo post, periclitans ne comprehenderetur, fugit ad conventum in cubiculum boni Patris, ac deinceps sequebatur eum quocumque iret, etiam ad ecclesiam, lambens vestes ejus; eique velut defensori suo blandiebatur, ex præfecta D articulæ summitate noscenda. Contigit autem vice quadam ut operæ ad usus monasterii conductæ nihil haberent quod manducarent : ergo petiverunt illam cervam a bono Patre; qui precibus eorum victus, invitus concessit quod rogabatur : pellis vero illius in hodiernum usque diem ad rei memoriam servatur in Paulano conventu. Cum prædictus Antonius de Donato pernoctaret in conventu Paulano, nocte quadam oratum surrexit e strato, obviumque habuit bonum Patrem, qui dixit ei, Per caritatem revertere in cubiculum tuum. Paruit ille : verum mox inquietus, ut sciret qua de caussa redire eum bonus Pater jussisset, denuo foras prodiit; et vidit vallem, in qua bonus Pater erat, totam flammantem illuminatamque : quapropter magno correptus tremore, celeriter revertit ad cubiculum suum. Alias cum prædictus Antonius in eodem esset conventu, sub ortum solis venit mutus quidam ex vicinia oppiduli quod Contursy *c* dicitur : nocte autem adventum muti et parentum ejus subsequenti, surrexit bonus Pater, eumque ad ecclesiam duxit; ubi pluribus accensis cereis cum orationem fudisset, loquelam mutus recuperavit; jussusque est, mox ut illuxit, cum suis parentibus E in patriam remeare. *d*

inter orandum noctu divinitus illuminatus. — *c* — *muto loquelam impetrat.* — *d*

vesparum examen abigit illæsus,

12 Alio tempore, cum cellæ Fratrum conventus Paulani extruerentur, iidem Fratres convehebant lapides : ipso autem in loco unde lapides eruebantur, examen vesparum repererunt : quæ motis lapidibus subvolantes, tanto cum strepitu irruerunt in Fratres, ut illi cursim aufugientes requisierint bonum Patrem, eidem, tunc vices cœmentarii obeunti, eventum narraturi. Venit igitur ipse ad locum inquo erant vespæ, et Fratres omnes abire jussit. Abierunt illi, ut obedirent : ast ego N. post ostium substiti, exploraturus quid ageret. Vidi autem, quod omnes illas vespas colligeret, portaretque ad vicinam conventui silvam : quæ deinceps conspectæ non sunt. Mirabilius etiam est, quod subjungo. Allati sunt aliquando pisces in vimineo corbe, et reperti sunt mortui : ipso autem die supervenerat Episcopus Consentinus; dixit ergo bonus Pater ei qui pisces attulerat : Opportune advenisti : eamus et lavemus eos, ut exinde Domino Episcopo apponamus. Iverunt igitur ambo ad fontem, qui est intra conventum, cumque inciperent pisces illos abluere, primus quem bonus Pater manu lavandum apprehendit, in vitam rediit, *e* dimissusque plures postmodum vixit annos. F

mortuos pisces vificat. — *e*

ferventi oleo manum immittit : — *f*

13 Quadam vice allata est dicto bono Patri epistola, quam Fr. Balthazari tradidit, ut eam legeret, lectæque argumentum *f* sibi compendio significaret. Lectis litteris, ivit in culinam Frater prædictus : ibique bonum Patrem reperit, qui tenebat supra focum sartaginem plenam oleo frigendis piscibus : cui dixit Fr. Balthasar : Quid agis? mi Pater? Piscem, reponit ille, pro te frigo. Ast Balthasar : Jam inquit, totus adustus est, remove eum ab igne. Paruit bonus Pater, et sartagine humi posita, manum immisit oleo vehementissime bullienti, absque ulla læsione adustioneve. Accidit etiam ut ad conventum fugeret aliquis, patrato homicidio azylum quærens, ibique infirmaretur. Voluit bonus Pater ut curaretur diligenter, venitque ipsemet amygdalinam potionem eidem paraturus. Cumque amygdalas decorticandas aquæ bullienti immisisset; in eamdem aquam manus mittebat illæsas, et amygdalas exinde accipiebat.

item aqua bullienti,

prunas ardentes tractat. — *g*

14 Alia item vice venit ad bonum Patrem quidam ex S. Francisci ordine Religiosus, Fr. Antonius *g* Scotet nuncupatus, dixitque bono Patri, quod male faceret apponendo infirmis pomo, pira et cetera ejus generis ; cum oporteret eos medicis curandos committere : erat autem etiam ipse infirmus. Ergo ad focum

A focum deduxit eum bonus Pater, et manibus prunas ardentes accipiens: Accipe inquit Frater ut calefias: necesse est enim ut fiat voluntas Dei: et neque ardorem nec calorem sentiebat. Alia quoque vice, cum essent occupati Fratres in conventu Paulano egerenda terra, ubi in præsentiarum majus altare consistit; hora prandii adveniente, solus in loco bonus Pater remansit. Finito autem prandio, primus rediit quidam Frater Nicolaus Nostheto dictus; et ad bonum Patrem appropinquans, vidit eum occupatum in loco, habentem in capite coronam ejusmodi, qualis Sanctissimo Domino nostro Papæ tribuitur, quæ variis ex coloribus pulcherrime resplendebat. Quod conspiciens, admiratus est; abiitque; et alteri Fratri, Florentino nomine, quod viderat exposuit. Redierunt igitur ad locum ambo simul, et rursum eamdem visionem viderunt: quare regressi jam dicti Fratres advocaverunt unum ex Oblatis Fr. Angelum de Saracena; iterumque ipsi tres, eadem visione conspecta, stupore pleni recesserunt.

apparet ornatus tiara Papali.

ANNOTATA.

a Episcopus Consentinus *hic non alius fuit, quam* Pyrrhus Caracciolus: *qui tamen non nisi post plurium* B *annorum experimentum, anno* 1471, *privilegia legaliter expedivit; quæ denique confirmavit Sixtus* IV *anno* 1474.

b *Addit Isidorus, Jacobum tumulatum esse apud uxorem in ecclesia conventus Paulani, et magnum populi concursum fuisse ad funus. Quod Jacobus ibi tumulatus sit, admodum verosimile nobis videtur: de uxore merito dubites, potueritne ibi sepeliri, mortua prius quam prolatus Ordo conseretur, adeoque jus sepulturæ haberet.*

c Contursy *oppidum, in Principatu citeriori diœcesis Campanensis, trans Selum fluvium.*

d *Isidorus, multis circumstantiis et verbis utriumque habitis rem exornans lib.* 1 *cap.* 20 *dicit, juvenem a parentibus sterilibus multa prece impetratum, ad annum* 14 *ætatis fuisse mutum: et videtur eumdem facere cum puero, de quo infra num.* 20.

e *Addit Isidorus, Sanctum solita sua simplicitate dixisse:* Per caritatem, si vivere vis, prius a me postula facultatem.

f *Hinc etiam apparet vere dixisse Comineum, quod Sanctus omnino illiteratus fuerit, quodque alibi dicemus, ad scribendas epistolas semper eguisse aliena manu.*

g Scozettum *vocant auctores Franciscani, Marcus Ulisipponensis et Gonzaga, aiuntque Amanteæ in patria sua in conventu S. Bernardini obiisse an.* 1470. C *et tam vivum quam mortuum miraculis claruisse: quare etiam ei tribuunt titulum Beati, et Arturus a Monasterio ipsum inscripsit Martyrologio Franciscano die* 24 *Novembris. Addit Gonzaga:* Qui miranda opera ab hoc beato viro patrata scire desiderat, Vitam B. Francisci de Paula consulat, sibique abunde satisfaciet. *Sed nescimus de qua Vita loquatur Gonzaga: nam neque in hac neque alibi quidquam de Antonio legimus quod cum honore ejus esset conjunctum.*

CAPUT III.

Aliæ S. Francisci virtutes et Miracula sanitas variis infirmis restituta.

a Robustissima corporis ejus habitudo

Bonus Pater supranominatus, *a* Franciscus de Paula, habebat barbam et capillos mediocres, neque curtos neque prolixos nimis: eosque, ut dictum est, semper intonsos. Erat corpore satis pleno et naturæ robustæ: quamvis autem esset abstinentiæ prorsus stupendæ, non erat tamen ullatenus debilitatus: sed vultu colorem præferebat roseum, veluti si vesceretur quotidie delicatis cibis. Agnoscebatur igitur Dei gratia in eo elucens: nam qui obesus videbatur exterius, interius sola habebat ossa. S. Antonii similitudinem referebant vultus ejus lineamenta. Vanam gloriam et hypocrisim præ omnibus fugiebat vitiis: ideoque clam habebat jejunia, abstinentias et orationes suas; sic ut pauci admodum eas notarent, nisi qui corporeis ejus necessitatibus ministrabant. Sibi ipsi austerus, aliis largus et humanus erat, et valde circumspectus in omnibus actionibus suis. Cunctis benignus et gratiosus erat, secularibus æque ac Fratribus suis: neque ullus veniebat ad ipsum consilii vel solatii caussa, quin lætus, et responso illius plene consolatus discederet. Infirmis sanatis ut infra plenius apparebit *b*... D

AUCTORE DISCIP. COÆVO EX MSS. G.

non debilitatur abstinentiæ laboribus,

b

16 Religiosis Fratribus suis quandoque terribili vultu leonis instar apparebat, verbisque et minis incutiebat terrorem: ipsis tamen operibus dulcis erat et benignus, maxime erga humiles et contritos. Quod autem adeo terribilem demonstrabat se, eo faciebat dumtaxat, ut alios non delinquentes in timore contineret: delinquentes enim, cum accusabantur ab aliis, sustinebat amanter et excusabat absentes: neque in exigenda pœna nimius erat. Pervicaces, si lucrari non posset aliter, verbis blandis et modo facili conabatur flectere. Magis amabat eos qui ipsum E persequebantur, iisque etiam peculiaris amoris signa exhibebat, præ aliis, qui ipsum laudare et magnifacere videbantur. De nemine unquam loquebatur male: si quos autem sciret præbere detractoribus aures, eos persequebatur et increpabat acerrime. Oderat enim detractionis vitium, et detractores fugiebat, solitus excusare eos de quibus alius loquebatur male, exaggerare autem laudem quamcumque alteri attributam, nec quidquam libentius audiens quam faventes alienæ commendationi sermones. Caritatis nomen semper habebat in ore dicens: Faciamus per caritatem hoc vel illud; Eamus per caritatem. Neque mirum: ex abundantia enim cordis os loquitur.

mitis erga delinquentes,

et adversarios suos,

detractores non tolerat;

17 Sanctissimo Altaris Sacramento afficiebatur tenerrime: et sæpe omnibus intererat Sacrificiis, quotquot fiebant in conventu: nec unquam omisisset adesse ad Missam, dicendam in primo diei exortu. Magno etiam in honore habebat Sacerdotes, eorumque manus finito Sacrificio frequenter osculabatur. Intendebat sollicite luminaribus ecclesiæ, aliisque rebus divinum officium concernentibus. Per silvas et vepreta nudis incedebat pedibus, quemadmodum testantur qui ipsum in Italia comitati sunt, quorum nullus aliquando vidit evellentem spinas, aut aliud quidpiam pedibus molestum removentem: quin etiam admirati eum quadam vice sunt per veprium fascem, F quem calcare boves refugiebant, impune transeuntem. Contigit aliquando ut ipse esset in præmemorata silva cum multis aliis, ex Dei amore congregatis, operis cujusdam necessarii faciendi caussa: qui cum, post laborem gravem pro conventu susceptum, non haberent quo sitim prementem extinguerent; et inter alios adesset unus, Magister Antonius nuncupatus, tantum in lagena vini habens, quantum duobus viris semel reficiendis satis esse posset; quæsivit ex eo bonus Pater, nihilne vini haberet in lagena? Modicum, inquit ille, pro meipso. Tum bonus Pater: Per caritatem, dona mihi illud: acceptaque lagena, primo ipsum jussit bibere, dein ceteros omnes: quibus satiatis, superfuit nihilominus in lagena vinum. Et hoc miraculum ipse Magister Antonius mihi narravit.

sacra et Sacerdotes honorat impense

modicum vini facit multis sufficere

18 Grandia et mirabilia operabatur bonus Pater, illius adjuvante gratia cui nihil est impossibile. Nam præterquam quod jejunaret quotidie, manebat sæpe inclusus cubiculo absque ulla refectione corporali, quam quidem notare hominum aliquis posset, ad dies octo, et quandoque duodecim plus minusve. Supra

sæpe per octo dies,

AUCTORE DISCIP. COÆVO. EX MS. G

semel quadragesima tota jejunus manet.

A prænominatus Fr. Florentinus, qui coronam prænemoratam vidit, affirmat et ait, quod in ipsis Paulani conventus exordiis, bonus Pater per totam unam Quadragesimam se continuerit intra cellam, absque eo quod cibi aut potus quidpiam in ea habere cognosceretur. Per hoc tempus Paulani cives, mortuum rati, venerunt frequenter ad dictam cellam, eamdem volentes perfringere. Quod cum aliquando facere aggrederentur, coactus est bonus Pater aliquo signo ostendere, quod adhuc viveret : atque ita quievere cives ; et cum iis etiam Fratres, non modico stupore pleni, recessere.

plurimos ægrotos sanat,

19 Sciendum porro quod rerum omnium creator Deus, propter preces intercessionemque boni Patris, plurimos diversimode ægrotantes sanaverit, puta a fistulis, febribus, capitis aliorumque membrorum doloribus. Sic autem curatos impossibile foret enarrare omnes : aliquos tamen, quorum specialis ad nos pervenit notitia, hic annotare non gravabimur. Bisignianensis Princeps, alias dictus Comes Claromontanus, ex comitatu nobilis Regis Franciæ, filium habebat eo laborantem malo quod S. Joannis appellant, quodque cum patientem invadit (nec enim semper, et fere per lunationes sævire solet) cadere eum,

atque inter alios epilepticum puerum,

B clamare, ejulare, spumare facit, et alia dæmoniacorum intemperiis simili agere, qui puer bono Patri commendatus, et statim sanatus fuit. Homo quidam sic erat membrorum privatus usu, ut longo tempore super duos baculos, velut in lectica, portandus fuerit : qui cum bono Patri loqueretur, et hic ei responderet, subito confirmatus est totus, et sanus in domum suam rediit, nemine sustentante. Ego autem, qui hæc scribo, cum ipso collocutus homine, audivi affirmantem mihi, miraculum istud vere in se contigisse.

unum paralyticum,

c

et mulierem surdam ;

20 Sacellanus quidam, Domnus Matthæus nomine, veniens ex oppido *c* Rossina dicto, sesquidiei itinere Paula remoto, prædicto bono Patri narravit, eo in oppido duas esse fœminas infirmas et harum alteram surdam; quas ejus precibus cupiebat commendatas. Respondit bonus Pater : Hoc surdæ, et istud alteri defer. Iterumque dixit : surda quidem sanabitur, et paulo post in priorem relapsa infirmitatem, rursum integram recuperabit sanitatem : altera vero illa, ob defectum fidei, non poterit convalescere. Atque hoc narrat prædictus Domnus Mattheus, vir probus, aitque, ita prorsus evenisse sicuti bonus Pater prædixerat. Cum bonus ille Pater esset in conventu Coriolanensi, vidit fœminam, quæ annis omnino octodecim abstinens a Pœnitentiæ Sacramento, plurimis infantibus attulerat necem, decreveratque

ad pœnitentiam adducit veneficam,

C plures alios simili ratione de medio tollere. Statim autem ut eam bonus Pater vidit (quamvis antea neque conspectam sibi neque ex alieno relatu cognitam) dixit socio suo, Fr. Antonio de S. Agatha : scito quod fœmina illa multa fecerit mala. Ipsa vero paulo post expetiit alloquium boni Patris, ab eoque acriter increpita est, dicente; Non sufficiunt tibi mala quæ perpetrasti, nisi plura prioribus et graviora committas? Tum asperioribus usus verbis, tandem subjunxit : Per caritatem, vade, confitere, Statimque misera pessimam voluntatem suam publice confessa est, qualem dixerat bonus Pater vitamque deinceps suam emendavit.

d

cera ab eo benedicta crus rescindendum curatur.

21 Habebamus conventum in loco qui dicitur *d* Messilasson : hujus loci castellano in uno crurium tanta supervenit infirmitas, ut deliberatum haberent medici crus præscindendum esse, ne totus periret homo. Misit igitur ad conventum, velut ad refugium universale; rogavitque ut pro se Fratres Deum orarent, sibique transmitterent aliquid idoneum suæ erga bonum Patrem devotioni fovendæ. Miserunt ille cereum a bono Patre benedictum : quem infirmus

D intra fascias adstringens cruri, et precibus boni Patris confidens, cubitum concessit. Media deinde experrectus nocte, crus illud integre sanatum reperit, ipsumque miraculum a dictis Fratribus narratum mihi fuit. Plura etiam alia miracula misericors Deus, motus fidelis sui famuli meritis, per ejusmodi cereos est operatus, auxilium ferendo periclitantibus nautis, puerperis, aliisque, quos longum esset enumerare.

duabus mulieribus prolem prædicit exoratus :

22 Fœmina quædam, ætate provecta, quæ prolem concipere numquam potuerat, ad bonum Patrem venit dicens : Doleo valde, quia per Dei gratiam multas opes possideo, sed sobolem, cui eas relinquam, nullam procreavi. Respondit bonus Pater : Per caritatem, providebit tuo dolori Deus. Illa vero paulo post concepit, et formosum peperit filium, cui Francisci nomen imposuit; et rem, ut gesta est, mihi narravit. Similiter et aliæ plures fœminæ, per boni Patris preces, liberos sibi a Deo datos gavisæ sunt. Eamdem ob caussam Salernitanus Princeps nuntium misit ad bonum Patrem usque in Franciam; a quo statim atque relatum est responsum, concepit Ducissa, et filium legitimo tempore enixa feliciter est. *e* Pictavis quoque Mattheus Couple dixit bono Patri, *e*

magno se in mœrore versari, propterea quod uxor E sua liberos nullos gigneret : mox autem ut domum maritus rediit, imprægnata est mulier, et effecta puerpera; prout ipse Matthæus Fr. Mattheo de Barsigny Turonibus enarravit.

duos a serpente admorsos sanat :

23 Frater quidam a serpente admorsus accessit ad prædictum bonum Patrem, eique malum quod patiebatur ostendit. Tunc ei respondit bonus Pater. Nos habemus privilegium a Deo, ne serpens ullus aut venenum aliquod nocere nobis possit. Alia vice famulus cujusdam naupegi, magistri Sancti de Lochino, cum esset in silva, et ligna navibus fabricandis cederet, morsum serpentis excepit; rectaque ad bonum Patrem tendens, vulnus ei suum ostendit: quo viso, bonus Pater digitum ejus circumligavit viminis virentis cortice, et dixit, Abi. Brevi autem sanatus fuit prædictus famulus, et mihi quid sibi accidisset narravit. Alias cujusdam Græci Sacerdotis filius, nomine Fabritius, ex oppido Rossanensi venit ad prædictum *f* conventum, coopertus lepra, ibique tempore longo mansit. Ego autem Frater N. istic eum reperi, quando eo accessi habitum petiturus : cum vero redivi eumdem habitum suscepturus, vidi perfecte sanatum, nisi quod per totum ejus corpus plagarum vestigia conspicerentur ; et erat ab omni prorsus infirmitate curatus.

item leprosum.

f

F

ante annos 20 prædicit suum iter in Franciam :

24 Minime dubium est, quin annis plusquam viginti, prius quam prædictus bonus Pater transiret in Fanciam, sæpius dixerit suis religiosis, quorum ego Frater N. unus eram, quod ituri essemus in regionem longinquam, ubi nec incolarum linguam intelligeremus ipsi, neque nostra ad indigenis intelligeretur. Cui dicebamus : Quid ergo, Pater bone, istuc vis ire, ubi nec intelligemus alios, nec ipsi ab illis sumus intelligendi? At ille respondit. Talis erit voluntas Dei. Et hoc ego, ut dictum est audivi, estque notorium, et toties repetitum ab eo, ut Fratres illud in risum verterent, haberentque pro somnio. Verum eventus rei veritatem prædictionis probavit, ut apparet manifeste : quapropter pie possumus credere in eo fuisse spiritum prophetiæ, quod etiam ex infra dicendis plenius liquebit. Cum aliquando bonus Pater Neapoli esset, erat ibidem nobilis quidam, Franciscus nomine, in obsidione Hydruntina *g* jaculo manum sauciatus, sic ut post curatam plagam duos manus ejusdem digitos erige numquam potuerit. Hic tempore Sacri bonum Patrem alloquens, sanatum se ex insperato comperit. Eodem tempore quidam prædicti nobilis consanguineus ex comitatu

g

sanat digitis contractum.

Principis

A Principis Salernitani, Domnus Vespero nuncupatus et paralyticus, eidem bono Patri loquens, omnibus membris subito fuit consolidatus. Hujus autem miraculi testis est Legatus *h* nobilis Regis Franciæ : qui tunc iverat ut bonum Patrem adduceret in Franciam : quemadmodum pridem ante annos viginti fuerat ab eodem prædictum.

h
et paralyticum.

ANNOTATA.

a *Expunximus titulum* Sancti, *additum, ut arbitramur, ab eodem qui hanc alteram Vitæ partem, in alterius Hieronymiani voluminis tegmine transcribere cœpit, sub hoc novo titulo :* Compendium Vitæ ejusdem B. P. Francisci de Paula. *Nos autem ostendimus supra, titulos* Beati *et* Sancti *nequaquam usurpatos esse a primo auctore.*

b *Hiatum aliquem in originali fuisse notavit MS. Bruxellense, eidem supplendo puncta... signans.*

c *Rectius fortassis* Rossano *: hoc enim notum est, et distantia convenit:* Rossina *autem nulla est nota in topographicis Calabriæ tabulis.*

d *Ubi nunc Gallice legitur*, d'un lieu nommé Messilasson, *ibi existimo originaliter scriptum fuisse*, d'un lieu de Messine nommé Milasso, *id est* loci cujusdam
B Messanensis qui dicitur Milasso.

e *Ecgraphum quidem Bruxellense habet* Padou *: sed cum certum fit quod Sanctus numquam fuerit Patavii in Lombardia, et ex adjunctis liqueat agi hic de aliquo loco Galliæ, judicavimus* Padou *irrepsisse, scriptoris vitio, pro* Poictou.

f *Paulanum conventum intelligo : neque enim alterius adhuc meminit auctor. Præterea in eo qui conventuum primus est oportet receptum fuisse juvenem; quandoquidem, ut infra ostendemus, secundus conventus* 20 *annis sit recentior primo.*

g *Anno* 1480 *quando Turcæ urbem Hydruntinam occuparunt; vel sequenti, cum est a Christianis recepta.*

h Guinotus de Buissiere, *de quo plura in Processibus, cum titulo Legati ad Regem Neapolitanum missus.*

CAPUT IV.

Reliqua Sancti gesta in Italia: dæmoniaci liberati, mortui suscitati.

Neque aliis dumtaxat infirmis sanitatem per ejus merita contulit Creator omnium Deus : sed etiam quandoque ipsimet. Cum enim ædificatur conventus Paulanus, accedit ut grandis lignorum fascis in vallem quamdam caderet tam infeliciter, ut bonum
C Patrem a tergo feriens, os coxendicis antrorsum e sua dimoveret junctura. Id videntes operarii, qui nimio cum impetu permiserant fascem deorsum labi, accurrerunt festini, et bonum Patrem humi stratum ac mortuo similem reperientes, sublevatum detulere in conventum prænominatum. Quibus bonus Pater dixit : Per caritatem, necesse est ut Frater Corpus sic maneat per triginta vel quadraginta dies : itaque factum est. Cum autem jam dictus terminus advenisset, media nocte sic violenter concussa est lectica, in qua cubabat Pater, ut in ea non posset remanere. Itaque levavit sese... et ex illo tempore sanus fuit : et hanc *a* visionem testatur qui vidit prædictus Angelus. Alias eadem in fabrica similis lignorum colligatorum fascis in vallem provolutus est, nec poterant eidem sublevando quindecim viri sufficere : dixit ergo bonus Pater operariis aliisque præsentibus : Per caritatem, itote jentatum, et postea revertimini. Abierunt illi, et redierunt, ut jusserat : fascemque totum sublevatum atque in ipsa viæ planitie constitutum viderunt, prout ipsimet testati sunt.

Graviter læsus post dies plures subito convalescit,

a
fascem lignorum collapsum sublevat.

24 Cum prope eumdem conventum carbones fierent, et injecta humo obstrueretur fossa, flamma D ejusdem fossæ velut per exigua foramina multimodis erumpebat : quam compressurus bonus Pater, unicuique foramini imposuit successive pedem, dicens Fr. Florentino supra memorato, qui aderat : Festina hic terram aggerere : quod ille ex ordine fecit, donec omnis occlusus est flammis transitus. Jusserat autem bonus Pater carbones illos confici pro ferrario fabro, qui pro Dei amore reficiebat ferrea conventus utensilia. Alio tempore juvenis quidam secularis, in conventu habitans, a sociis apud bonum Patrem accusatus est, novellas ficus, quas colombinas nominant, ligurivisse. Quo cum reus negaret; vocavit eum ad se bonus Pater, atque ad culinam duxit, ubi tunc bullientis lixivii supra ignem fervebat cacabus, in quem, reducta a brachio veste, ipsum brachium ille immisit, dixitque juveni: Quod facio, facito etiam tu; certus quod si non comederis ficus, non magis quam ego a lixivio bulliente læderis. At puer viso miraculo aufugit perterritus, mihique rem, ut gesta erat, et ipse et dictus Fr. Florentinus narraverunt, et est per totum conventum Paulanum historia notissima.

AUCTORE DISCIP. COÆVO EX MS. G.

illæsus ignem calcat,

brachium lixivio bullienti immittit,

25 Cum item in conventu nostro Paterni aliquan- E do maneret bonus Pater, descendit e cella sua, quæ erat ad finem horti, usque ad culinam Fratrum, in altero ejusdem horti fine constitutam, tanto intervallo quantum uno tractu emetiri sagitta a balistario excussa posset : ibique, post vespertinum ad salutandam Virginem Mariam signum, pulsans ostium, ignem poposcit, ab eo qui sibi aperiebat Frater, Jetro dicto. Hic autem ingrediens, accepit assulas pineas duas, intraque eas carbones accensos; volens eas sic tradere bono Patri : sed ille solas prunas nudis suscepit manibus, jussitque Fratrem ligna in culinam referre. Paruit Jetro, ac mox vestigia boni Patris est subsecutus; observaturus quid eo igne tandem faceret. Per fidem autem suam jurat, quod venerabilis Pater ardentes prunas nusquam labi permiserit, sed eas manibus suis usque in cellam tulerit : et quod similia sæpe alias fecerit.

et prunas nudis gestat manibus.

26 Notandum est diligenter, quod prius quam bonus Pater exolveret votum, pro sui oculi restauratione nuncupatum a matre, eidem dormienti bis apparuerit quidam Religiosus, et eum suscitans dixerit : Vade, dic patri et matri, ut votum pro te factum absque mora compleant : idque fecerunt, ut supra dictum est. Sciendum est etiam quod, cum primum bonus Pater cœpisset ædificare monasteria, F plurimi invidi apud Regem Neapolitanum, *b* Calabriæ Ducem, et Cardinalem Hungarum tantum valuerint, ut dictorum Dominorum animos reddiderint a bono Patre alienissimos : adeo ut Cardinalis ipse Fratres expulerit e conventu *c* Castelli-majoris, ipsumque suæ habitationi aptaverit. Quod sane parum feliciter eidem cessit : prius enim quam annus ille circumageretur, extinctus veneno Romæ est, tempore Innocentii Papæ.

b
Adductus in invidiam apud Regem Neapol.

c

27 Ejusdem Cardinalis *d* pater, Rex Neapolitanus, triremis unius navarchum cum magno comitatu misit, ut bonum Patrem violente captum ad se adduceret; malevolo utique animo, non devotione impellente. Hic cum ad conventum Paterni venisset, in quo tunc bonus Pater morabatur, consternati Fratres ad eum dixerunt. Fuge hinc, Pater; ecce enim adsunt, jussu Regis, qui comprehendant te. Quibus respondit bonus Pater : Per caritatem, si ita volet Deus, comprehendent me : sin minus, nemo hominum nocere poterit, eoque dicto ad ecclesiam se contulit. Tunc quæsivit navarchus ubi esset eremita ille : et aliis in silva, aliis in ecclesia esse dicentibus

d
navarchum qui capere eum venerat,

A tibus, grandis erat concursatio bonum Partem quærentium, nec eum poterant reperire. Aliquis tandem, Antonius scilicet prænominatus, qui operis quidpiam faciebat in monasterio, indicavit locum. Navarchus, qui obfirmato advenerat animo, ut injustam Regis implens jussionem, captivum abduceret; mox ut bonum Patrem conspexit, sic est emollitus, ut, tamquam viribus omnibus amissis, ad illius genua se abjiceret; magnoque cum tremore et humilitate narraret viro Dei, quid sibi esset imperatum a Rege, seque in ejus potestate futurum promitteret.

AUCTORE DISCIP. COÆVO EX MS. G.

solo aspectu emollit;

28 Supplicem benigne bonus Pater excepit, dixitque modicam esse Regis fidem, proinde navarcho ipsi parum profuturum quod eidem adhæreret. Misit autem Regi intortitium unum, alterumque Reginæ, Duci item et Ducissæ similiter, eisque dici suo nomine jussit, quod nisi vitam moresque corrigerent, a Deo essent puniendi : quod et factum est. [Nam anno *e* millesimo quadringentesimo nonagesimo quarto Rex Neapolitanus mortuus est, succesoremque habuit Ducem Calabriæ filium suum ; qui in exilio obiit, relicto regni successore, cum fugeret, B filio suo Ferdinando II, quem Nobilis Rex Franciæ Carolus Valesius, hujus nominis octavus, anno seculi nonagesimo quinto e regno expulit, omnemque Italiam subjugavit. Post cujus discessum ex Italia Ferdinandus in regnum restitutus, paulo post moritur, nullos ex se heredes relinquens. Huic autem successit Fredericus II, Princeps Tarentinus, avunculus ejus, Ferdinandi primi filius, prudens ac strenuus : qui Neapolitanum regnum sua prudentia restauravit. Verumtamen post mortem Regis Caroli, quæ Sabbato ante Dominicam palmarum accidit, anno dicti seculi nonagesimo octavo, Ludovicus Dux Aurelianensis successit eidem Carolo] et Ducatu Mediolanensi subjugato Ducem ipsum *f* captivum adduxit in Franciam : et paulo post totam rursus Italiam *g* suæ subjiciens potestati, etiam Fredericum Regem secum duxit, anno millesimo quingentesimo primo. *h* Atque ita modicum omnes regnarunt, secundum prædictionem boni Patris. Dignum autem memoratu est, quod idem bonus Pater noluerit navarchum, qui ad se capiendum missus erat, discedere nisi collatione sumpta; eumque in finem quæri jusserit unum vini poculum mensuræ Francicæ, ex quo citra ullam ipsius poculi evacuationem biberunt homines plusquam quadraginta : sed et ex duabus tortis panis, quas iis apponi jusserat fragmenta superfuerunt tam magna, quanti ipsi panes integri fuerant. Quo- C rum prodigiorum admiratione attoniti navarchus et socii, glorificaverunt Deum, et cum salubri timore reverterunt ad sua quique negotia. *i*

et divinam Regi ultionem prædicens,

e

(quali deinde secuta est)

f

g

h

non sine miraculo refectum dimittit.

i

dæmones quæruntur ejus præsentia se cohiberi

ab evertenda Italia,

29 Sæpenumero dæmones per ora energumenorum loquentes, cum essent adducti ante virum Dei, minabantur Italiæ, quod eam essent destructi, statim ac ipse ex ea recessisset. Signanter autem, cum fœmina quædam, possessa a diabolo, esset coram bono Patre pertracta; clamabat horrenda vociferatione dæmon, quod nequam ille barbatus, lacernosusque radicum vorator, ipsum impediret. Interrogante autem bono Patre, quis esset, Legio integra, inquit ille. Rursum Pater : Ubi socii tui? In proxima reposuit dæmon, silva, ubi sæpe magnus conspicitur corvorum numerus. Quo autem vadunt illi? requisivit Pater. Missi sunt, inquit dæmon, ut Italiam subvertant. Tum Pater : Quid vero eos cohibet? Cui dæmon : Nihil possunt facere, quamdiu hic remanes : magna enim humilitas, quæ est in te, impedit nos : te autem digresso, faciemus quod pridem speravimus facere. Interrogans porro Pater quæsivit, quis eum fecisset tam audacem, quod miseram istam creaturam Dei ausus esset invadere et occupare. Ego, reposuit dæmon, non quærebam D eam : sed ipsa conculcavit me, et sic ingressus sum corpus ejus : quod ita mihi commodum est, ut egredi exinde nequeam.

30 Dixit illi vir Dei : Apage, per caritatem; et relinque puellam hanc miseram in pace. Ecquo autem vis ut abeam? replicat dæmon. Ad eum locum, inquit bonus Pater, quem ab initio peccando commeruisti. Abibo, ait dæmon, hinc intra triduum. Et Pater : Vade, inquit, in nomine Domini jam nunc, absque mora et jactura temporis. An ergo per oculos, requirit diabolus, sic ut unum auferam? Minime, inquit Pater; neque noceas huic creaturæ Dei : nolo id sane et prohibeo. At dæmon : Aliquid tamen condona mihi. Tunc jussit bonus Pater, ut ei darentur vitreæ ampullæ duæ. Ille tamen neque sic exire voluit, sed cavillando illudebat bono Patri : qui tandem, similis vehementer irato, per capillos arripuit puellam, potenter et efficaciter diabolo imperans, ut corpus illud dimitteret. Quod illico fecit, et puella velut mortua remansit; donec bonus Pater eam confortavit, jubens cibum potumque exhiberi, et reversa est sana. Quomodo autem Italia tota destructa deinde E fuerit, norunt omnes.

et viri Dei mandato expelluntur a possessis,

31 Alia puella ab incubo dæmone molestissime vexabatur die ac nocte : cujus parentes de infortunio filiæ supra modum tristes, nesciique quid remedii aut unde quærerent, tandem recordati sunt boni Patris, eumque de sua afflictione reddiderunt certiorem. Ille autem ad eorum domum duos Fratres misit, qui diabolo dicerent, ut abiret, neque amplius miseræ puellæ molesti essent : ita jubere virum Dei. Iverunt illi, et jussa complentibus paruit dæmon, sanamque ex integro puellam reliquit præ timore viri Dei. Complures etiam alii dæmoniaci, precibus viri Dei fuere liberati. Ad eumdem quoque adductus est quidam a nativitate mutus : quem una cum parentibus in sacristiam deducens, ibidem cereos tres accendit, iisque ad parietem applicatis, mandavit parentibus, istic ut manerent cum filio suo, donec cerei illi essent consumpti; ipse vero ad orationem se composuit. Mox autem unus cereorum decidit, et mutus clara voce exclamavit, cecidisse candelam; deindeque satis expedite perrexit loqui : sed bonus Pater, vanæ gloriæ evitandæ studio, tacitus discessit.

uti et incubus unus, et alii plures :

muto loquela redditur,

32 Multo magis prodigiosum est, quod religiosi aliqui et seculares varii fide digni testantur atque confirmant; duos scilicet mortuos per merita Sancti viri esse resuscitatos. Primus eorum quidam ipsius F consanguineus fuit, quem cum hortaretur ut statum religiosum amplecteretur, et mater *k* sua omni studio illum ab ea cogitatione diverteret, tandem extinctus est. Venit mater plorans et ejulans ad monasterium, querebaturque bono Patri de immatura filii tam cari morte : ille autem jussit ut ad ecclesiam conventus afferretur corpus sepeliendum. Hac facto, cum esset Officium decantatum, et Fratres ipsum inhumare vellent; prohibuit bonus Pater ne facerent, jussitque ut omnes reciperent se ad cellas et ad somnum; nox enim incumbebat. Digressis autem cunctis, accepit bonus Pater corpus defuncti illudque in suum cubiculum detulit, atque ibi ipsa nocte resuscitatus ad vitam a Deo, est propter preces boni Patris. Mane deinde facto venit mater, ploratura filium, ut rebatur, sepultum : cui bonus Pater, si filium inquit, vivum videres, patererisne eum Religiosum fieri. Utinam, reponit illa, id placeret Deo! siquidem, quod impediverim vivum ne id esset, ex animo pœnitet. Tunc bonus Pater ei donavit habitum suum, itaque in ecclesiam adduxit ad matrem : quæ una cum adstantibus glorificavit Deum, et exinde majori reverentia bonum Patrem est prosecuta.

et mortuo vita,

k

qui annuente matre sit religiosus.

33

A 33 Secundus resuscitatus fuit quidam ex operariis monasterii, qui pro Dei amore gratis exhibebat operam. Hic cum a lapsa ex alto trabe obrutus esset et extinctus, reliquæ operæ ad virum Dei anxie accurrerunt, dicentes metuendum esse, ne consanguinei ipsius defuncti, homines opulenti, molestiam sibi, velut auctoribus mortis ejus, non levem facesserent, quantumvis innoxiis. Tunc bonus Pater bene animatos præcepit discedere, et cadaver eo loco relinquens ubi infelicem trabs cadens oppresserat, inde se proripuit ad tres sagittæ jactus, velocitate tanta, ut turbinis instar ferri videretur, evanesceretque ab oculis eorum, qui clam conabantur explorare quid ageret. Subito autem reversus ad cadaver, super illud jacuit aliquanto tempore, deinde eidem imposuit herbas quasdam, ex monte ad quem discesserat collectas. Mox autem tanta cum facilitate surrexit mortuus, veluti si ex suavi somno fuisset experrectus, prout usque in hodiernum diem commemorant qui præsentes adfuerunt. Atque hæc quidem sufficiant de rebus a viro sancto per Dei gratiam in Italia gestis : supersunt eæ commemorandæ quæ in Francia factæ fuerunt.

suscitatur item alius mortuus,

ANNOTATA.

B

a *Excidit aliquid, quod punctis notatis indicavimus, de quadam scilicet visione tunc facta.*

b Ferdinandus I *is fuit : cujus filii, senior*, Alphonsus Dux Calabriæ *et an* 1494 *successor in regno Neapolitano, junior*, Joannes Aragonius, *anno* 1478 *creatus Cardinalis a Sixto* IV, *mortuus anno* 1485, *dictus* Cardinalis Hungarus, *quia, secundum Hieronymum Garimbertum, cum titulo Legati Apostolici missus fuit in Hungariam.*

c *Lanovius* Castrum Almarinum Stabiense *intelligit, vulgo*, Castel a mare di Stabia, *inter Neapolin et Salernum ; et dicit Minimos inde expulsos anno* 1480 : *sed apparet quinto post anno, ipso quo mortuus est Cardinalis, hoc factum; cum ante annos tres in Franciam Sanctus abiisset : quod autem illud hic anticipate referatur, fit proper connexionem argumenti, ad manifestandam malevolentiam Cardinalis erga Franciscum.*

d *MS. Bruxell. pro* pere, *pater, habet* frere, *frater : quod mendum quia non potest tribui homini qui in Calabria vixerit, cum isti Principes vel maxime dominarentur, incurioso librario puto adscribendum.*

e *Totus hic locus quem uncis* [ ] *inclusimus in MS. Bruxell. sic legebatur, sane confusissime :* Anno enim 1497 nobilis Rex Franciæ Carolus Valesius, hujus

C nominis VIII. Regem Neapolitanum e regno expulit, omnemque Italiam subjugavit. Rex autem Neapolitanus, mortuus in exilio, successorem habuit Ducem Calabriæ fratrem suum, qui et ipse paulo post obiit; eique successit filius ejus Fridericus, prudens et strenuus, qui regnum Neapolitanum sua prudentia recuperavit. Verumtamen post mortem Regis Caroli, quæ Dominica in Albis contigit, Ludovicus Dux Aurelianensis successit eidem Carolo. *Excusandum errorem esse supra ostendimus : quid autem si locus adjectus ab eo sit qui Appendicem addidit?*

f Ludovicus Sforsa, *anno* 1500 *Novariæ obsessus, capitur* II *Aprilis.*

g *Excepta Calabria Apuliaque, quæ Ferdinando Regi ex pacto relinquebantur.*

h *Ibi anno* 1504 *Fridericas hic mortuus est, et in conventu Plessiacensi, prout testamento caverat, depositus, filium Ferdinandum post se relinquens, qui nullam ex tribus uxoribus prolem tulit.*

i Fructus hic fuit, *inquit*, Isidorus Tuscanus, quod Rex amplissimo privilegio now dato (extat autem originale in archivio Paulano) permiserit prosequi monasteriorum fundationom, atque etiam Neapolim Minimos advocarit, *Sancto in Franciam profecto.* D

k *Nolim absque teste, qui nullus adducitur, asseverare, quod hac mater fuerit Brigitta, uxor Antonii de Alesso : hoc enim nimium præjudicaret potiori caussæ, sustinentis, uxorem Antonii, fuisse sororem germanam ipsius Sancti.*

AUCTORE DISCIP. COÆVO. EX MS G.

CAPUT V.

Transitus viri Dei in Franciam : res ibidem cum Regibus gestæ.

Quemadmodum vir Dei diu ante prædixerat futurum, ut ipse ac Fratres sui deberent migrare in regionem, cujus non intelligerent linguam, ita factum est : nam Ludovicus Valesius Rex Franciæ, filius Caroli VII, et pater Caroli qui Ducatum Britanniæ acquisivit, audita sancti viri fama, varias legationes misit ad Regem Neapolitanum, ut dictum virum sanctum impetraret, Cum autem hic minime consentire vellet, prædictus Rex Ludovicus Papæ Sixto, tunc Apostolicam Sedem tenenti, supplicavit, ut virum sanctum ad se mittere dignaretur, sperans ab eo aliquod levamen morborum, cum quibus conflictabatur. Cui petitioni annuens Papa, geminum mandatum misit bono Patri, ut in Franciam se transferret : et horum Pontificiorum Brevium ipse ego unum vidi in conventu Turonensi. Papæ igitur imperanti obedire volens bonus Pater, in iter se dedit, et Roma transiit Pontificiam benedictionem petiturus; itaque in Franciam. Ibi, sicut narrat Regis Ludovici Legatus, tanta erat compressio virorum ac mulierum, sanctum hominem videre cupientium, ut ad eum terra marive pertingere difficillimum esset. Undique autem ad illum adducebantur infirmi sanitatem recepturi : eratque multitudo accedere cupientium fere innumerabilis, propterea quod sanitatem ab eo referrent tam multi; certantibus singulis accipere ex vestitu, ex crinibus, aut quibus utebatur quasque attigerat rebus aliquid, et devotionis ergo solicite custodientibus; donec, quod raperent, nihil amplius viro Dei superesset.

Rogante Ludovico Rege,

E

et jubente Sixto Papa profectus,

magnam ubique turbam obviam habet.

35 Accidit porro ut bona quædam matrona Romana, aliquod pietatis fovendæ monumentum ab eo petitura, veniret; sed cum ille jam discessisset, pia mulier ad aliquod sui doloris solatium, cœpit nonnihil ex fœno lecticæ, cui incubuerat vir sanctus somnum capiens; illudque devote domum referens, imposuit mensæ. Hoc conspiciens maritus ejus, cœpit ridere uxoris suæ, ut putabat, amentiam ; stultamque appellans, arripuit prædictum fœnum, F atque in latrinam detulit, uxore nequidquam deprecante. Porro exonerata ibidem alvo, cum fœno illo uti vellet ad corpus tergendum, ipsa qua fœnum tenebat manus cum eodem adhæsit corpori illius ; neque prius potuit eam ad se retrahere, quam assecutus esset bonum Patrem, qui haud modica viæ parte processerat. Mox autem ut ejus benedictionem petiit et accepit, restituta suis usibus manus est, et homo ad sua rediit, magis quam unquam antea in Dei Sanctorumque ejus timore confirmatus. Aurifaber quidam, Gratianopoli habitans, narravit mhi, se vidisse fontem, quem dictus bonus Pater excitaverat in loco, ubi antea nulla potuerat aqua inveniri : quam qui bibunt in hunc usque diem sanantur a febribus.

virum in se contumeliosum

ab inflicta divinitus pœna liberat.

36 Mercator quidam Provincialis, qui in comitatu fuit Legati Francici, virum Dei deducentis, narrat, idemque confirmat ipse Legatus, quod ex itinere divertens vir Dei ad ecclesiam quamdam orandi gratia, tamdiu illic manserit, ut longioris moræ pertæsus Legatus accersiri eum jusserit. Cumque eum non reperiri dicerent qui missi erant, Legatus ipse cum reliquo comitatu ad ecclesiam abiit. Ipso

orationem ejus turbare volentibus invisibilis manet :

AUCT. DISCIP. CO.ÆVO EX MS. G. *a*

Ipso porro nusquam apparente, suspicati omnes quod fugam cœpisset, et vehementer attoniti exclamare cœperunt, reos se mortis apud Regem futuros. Sed consolabatur eos quidam ex ejus ordine Religiosus, Bertholdus *a* nomine, qui cum ipso in Franciam venit. Et vero statim ut complevit orationem suam vir Dei, per Dei voluntatem conspectus est ante majus altare, ubi tam diu fustra quæsitus erat.

Renuit accipere Rege offerente

37 Cum transitum per Provinciam, Delphinatumque et Viennensem ac Lugdunensem tractum haberent, precibus ejus quam plurimi sanabantur infirmi; usque dum Plessiacum Parci prope Turonas feliciter appulerunt, ubi nobilem Franciæ Regem Ludovicum repererunt, qui magno cum honore et gaudio bonum Patrem excepit. Sed volens caute atque astute agere, propterea quod a pluribus fuisset sub umbra sanctitatis deceptus, decrevit variis modis experiri virtutem servi Dei. Modico igitur post ejus adventum tempore, misit ad eum abacum aureis atque argenteis vasis instructum, ut eis bonus Pater uteretur, dicens, quod omnia hæc ad ejus monasterium donaret. Sed vir Dei, fraude illius cognita, remisit omnia; et jussit dici Regi, melius facturum restituendo aliena, quam ejusmodi abacos aureis argenteisque vasis instruendo: nequaquam autem convenire pauperi eremitæ utensilia argentea, neque se aliud quam calices ligneos requirere. Tunc Rex magnam multitudinem vasorum stanneorum offerri eidem jussit: sed nec illa admittere bonus Pater voluit.

aurea et argentea vasa,

B

imaginem D. V. auream,

38 His non contentus experimentis Rex tentavit eum alia ratione, et Deiparæ Virginis imaginem ex auro purissimo confectam misit, septemdecim millibus ducatorum æstimatam; obsecrans ut acciperet, eaque ad suam devotionem fovendam uteretur. Sed bonus Dei famulus respondit, suæ devotionis affectum non erga aurum, sed erga Deiparam Virginem ferri, quæ cum filio suo regnat in cœlis. Regis autem nuntio dixit, habere se papyraceam imaginem unam, eamque sibi abunde sufficere. Remisit eam nihilominus Rex ternis vicibus, rogavitque ut eam vel ad suos acciperet usus, vel largiretur pauperibus. Verum etiam hoc bonus Pater facere renuit, dicens quod Rex haberet eleemosynarios suos, per quos conveniens esset distribui istiusmodi eleemosynas. Pulchra autem illa et pretiosa imago, donata est postmodum Canonicis Plessiacensibus, qui eam non putaverunt rejiciendam.

magnum numerum aureorum,

b

39 Tertio denique tentavit Rex virum Dei, idque instinctu medici cujusdam sui, Domini Jacobi *b* Potier dicti, Præsidis in curia Parlamenti Parisiis, et omnium regionum secretorum atque negotiorum arbitri; qui servo Dei invidebat vehementer, eumque conabatur quacumque posset ratione supplantare. Verum prudentia mundana quid valet contra spiritum Dei? Rex ergo solus cum solo agens, ad eum attulit pileum plenum aureis, et bono Patri dixit secreto: Eia Pater bone, audacter hoc accipe: nemo siquidem resciet: eoque curabis Romæ conventum aliquem tuis Fratribus fabricandum. Verum divino doctus ductusque spiritu bonus Pater, velut stercora repulit oblatos aureos, et adversus Regem exclamavit, ut redderet iis quos olim injuste expilaverat. Itaque confusus Rex ab eo recessit. Ut ergo vidit Rex, quod per avaritiam, quæ omnium malorum radix est, superare virum Dei non posset; experiri voluit, num magis per gulæ vitium posset proficere. Pluribus itaque vicibus submisit corbes grandibus piscibus plenos, dicens: si ipse comedere eos nollet, usui socio ejus futuros. Sed bonus Pater neque socio suo permittere esum eorum voluit, sed modicis vilibusque halecibus jussit esse contentum.

et pisces lautiores:

40 Ita vir ille sapiens omnem Regis astutiam superavit: qui exinde cognoscens quantæ integritatis virum suscepisset, sic paulatim affici eidem cœpit, ut qui antea fuerat velut lupus rapax et mala fecerat innumerabilia, cum adhuc Delphinus bellum adversus patrem suum gereret; quique Rex factus multas desolaverat regiones, ipsumque Burgundiæ Ducatum occupaverat post mortem Caroli Burgundiæ Ducis ad Nancejum occisi; per boni illius Patris preces conversus, effectus sit mitis instar agni, tantumque conceperit de suis peccatis dolorem, ut coram bono Patre suis se vestibus exuens, acribus disciplinis verberibusque corpus castigaret, ut plurimum consiliis ejus in talibus utens. Hanc Regis conversionem gratam habens fons omnis bonitatis Deus, ex hoc mundo illum ad vitam evocavit meliorem; itaque in Domino obdormivit Rex cum aliis Regibus decessoribus suis, Carolo Delphino unico filio et regni herede post se relicto: relictis etiam duabus filiabus, quarum altera Domina Borbonii fuit, altera Barrii Ducissa: omnes autem sub vitæ finem Dei famulo commendavit, rogans ut pro iis Dominum deprecaretur. Quod sane fecit perquam diligenter, sollicitus admodum ut in Dei timore conservarentur. Delfinus vero, postquam factus est Rex, magnum habuit erga bonum Patrem devotionis affectum, et eidem duos conventus fabricandos curavit, circa annum millesimum quadragentesimum *c* nonagesimum, alterum prope Plessiacum juxta palatium Regis, alterum Ambaciæ; et constituit annuam mille Francorum pensionem, pro sustentatione Fratrum in dicto conventu futurorum. Fuit autem Rex Carolus eximius zelator Religionis; multumque adlaboravit ecclesiasticæ disciplinæ reformandæ, optimæ indolis Princeps, plenus humanitate et pietate: quippe qui liberalis et largus erga pauperes et pia loca esset; et virum Dei sæpius visitare solitus, ipsi ejusque Fratribus studiose subministraret necessaria, nostramque Religionem auxit vehementer, et Religiosos velut filios suos dilexit, atque in negotiis difficilioribus sæpe consilium a viro Dei expetiit.

D

itaque probatus Regi

ipsum in alium virum convertit,

ejusque demortui liberos curat:

E

c

Carolum Regem sibi faventem habet,

41 Desolationem Britanniæ, diu antequam accideret, vir Dei prævidit: cui ut omni possibili ratione occurreret, Britannicum matrimonium tractare non est gravatus, mittens eum in finem ex suis Religiosis duos cum litteris ad Regem *d* Ducemque. Jamque res ferme conclusa erat, quando diabolus, mali omnis et discordiæ auctor, tractatus bene coalescentes dissolvit. Et vero iniquitates atque peccata Britonum, quorum jam plena erat mensura, præcipuum fuerunt dictæ concordiæ impedimentum; quibus exigentibus Creator omnium Deus, nolens mortem peccatoris sed magis ut convertatur et vivat, punire eos misericorditer voluit. Quamvis autem bonus Pater efficere tunc nihil potuerit, futurum tamen prædixit ut Rex dicti Ducis Britanniæ filiam uxorem acciperet: quod et factum *e* est. Postquam enim Rex Britanniam erat depopulatus, desponsavit sibi unicam ducis heredem et filiam: quæ statim atque cum Rege in Franciam venit, accessit ad bonum Patrem visitandum. Hic vero utrique dixit, matrimonium istud nimis sero coaluisse: Reginæ autem significavit, quod paritura esset tres mares et filiam unam, qui magnas essent res patraturi, si Rex et Regina Dei mandata sedulo custodirent: sin minus, excindendum divinitus truncum et ramos inutilis vineæ. Neque minus evenit quam prædixerat: Regina siquidem ex Rege Carolo tres liberos genuit, brevis vitæ omnes, ex Rege autem Ludovico, qui successit Carolo, filiam unam *f*.

prædicit desolationem Britanniæ,

d

F

Regis cum Britanna matrimonium,

e

et prolis ex eo nascitura fortunam,

f

42 Quo tempore ad S. Albinum est pugnatum, per duos et viginti dies clausum se in cubiculo continuit bonus Pater, solis duobus quaternorum denariorum panibus et aqua ad potum contentus: ideoque pie creditur

victoriam et salutem Regi precibus obtinet,

A creditur per illius preces obtentam Regi fuisse victoriam. Similiter, tempore conflictus *g* ad Forum-novum, reclusit se bonus Pater absque omni vitæ sustentaculo : quia cognoscebat in spiritu Regem teneri obsessum ab inimicis suis, Venetis, Lombardis, Italis, aliisque. Nec immerito creditur bonum Patrem exorasse Deum ut Regem erueret e manibus hostium suorum juratorum ; omniumque communi consensu dicebatur, miraculum evidens videri, quod ex tanto periculo Rex evasisset. Festis etiam Ecclesiæ solennioribus in sua se camera recludebat, nihil comedens, et nemini loquens per septem vel octo dies.

derecta dæmonis fraude,

43 Quo tempore proposuerat approbandam Regulam, qua suis præscribebat abstinentiam a carnibus, transformavit se diabolus in Angelum lucis, et dixit ei, velle Deum, ut Regula conformaretur Evangelio S. Lucæ, atque ut permitteretur Fratribus comedere quidquid apponeretur. Hac denuntiatione deceptus vir bonus, continuo designavit duos e Fratribus, qui hac de caussa Romam *h* irent ad Innocentium Papam. Sed hi cum itineri jam essent accincti, baculosque in manibus et peram haberent in humeris, subsistere eos bonus Pater jussit : revelaverat enim eidem Deus, primum propositum, solos quadragesimales cibos Religiosis permittendi, optimum

stabilit Regulam victus quadragesimales :

B esse : atque in hunc modum multo post approbata est Regula, *i* qualis etiam num viget, ab Alexandro Papa, anno millesimo quadringentesimo nonagesimo secundo. Sæpe per noctem tumultus ingens strepitusque in ejus audiebatur cubiculo, velut curruum discurrentium, hominumque ingentes catenas post se trahentium : post quod non raro vulneratus inveniebatur vir Dei, quomodo ipse ego eum vidi aliquando. Credibile autem est, quod dæmones, uti per ora energumenorum variorum sunt confessi, pluries eum diverberarint : quo fiebat, ut harum intemperiarum diabolicarum conscii, formidarent cubiculo viri Dei propinqui habitare. Alias accidit virum Dei ægrotare tam graviter, ut moriturum metuerent Fratres : suaserunt itaque ei Sacram Communionem sumere. Qui respondit eis : Ne soliciti sitis, omnes enim communicabimus die Jovis proximo : qui erat ipsius Sanctissimi Sacramenti dies festus ; quod et factum est. Accessit enim cum aliis ad altare totus sanus. Quantumcumque vero magna gravabatur infirmitate, numquam medicinam corporalem ullam exhiberi sibi passus est, unico Dei auxilio contentus.

sæpe a dæmonibus cæditur :

ad mortem ægrotans mox sanum se fore prædicit.

ANNOTATA.

C

a *Isidorus lib.* 3 *cap.* 2 *socios itineris a Sancto designatos nominat,* P. Fr. Bernardinum de Cropalati ejus Confessarium, et P. Fr. Joannem della Rocca : *sed non indicat unde hoc acceperit.*

b *Victorius* Coctier *scribit : fuit autem Regi, ob vitæ producendæ desiderium nimium, adeo carus hic medicus, ut, teste Cominæo, pensionem menstruam* 10000 *scutorum ei assignaverit, præter dignitatis Præsidialis stipendium.*

c *MS. Bruxell.* quatre vintz et six, *id est* 86 *pro* quatre vingtz et dix, *id est* 90, *quem istius seculi annum Ambaciacensi conventui assignat Hilarion, et præcedenti fundatum dicit Plessiacensem. Ignoscenda librario fuit unius litteræ mutatio, potius quam ei qui in margine scripsit, pro* six *legendum* seize, *id est* 16 ; *sic enim notaretur annus* 1496, *circa quem alios conventus, puta Brancacuriensem et Gianensem, ab aliis fundatos memorant chronica.*

d Franciscus Dux Brittanniæ : *cui ex Caroli Regis sorore, erat filia et Ducatus heres unica,* Anna.

e *Anno* 1491, 6 *Decembris, tertio mense post mortem Francisci Ducis, sexto post pugnam sant-Albinensem* 28 *Julii commissam, qua victi Britones, Franci* D *victores fuere.*

AUCTORE DISCIP. COÆVO EX MSS. G.

f Claudia *hæc fuit, postea Francisci* I *Regis uxor, nata an.* 1499. *Genuit quidem eadem Anna filiam aliam,* Renatam *nomine, sed toto decennio juniorem Claudia, atque adeo natam diu postquam hæc scripta sunt. Genuit etiam filios duos Delfinos, sed anonymos et ante ceremonias baptismales extinctos : qui quo præcise nati sint tempore, nusquam invenimus : crediderim et ipsos natos postquam hæc scripta sunt.*

g Forum-novum, *ad radices Apennini situm oppidum, octo millibus a Parma : pugnam anno* 1495. 6 Maii pugnatam *fusissime describit Comineus, interfuit, lib.* 8 *cap.* 5.

h *Defunctus est* Innocentius VIII *an.* 1492 *mense Julio, eique mense Augusto suffectus est* Alexander VI.

i *Scilicet usque ad tempus hujus scriptionis, antequam promulgaretur alia Regula, ab eodem Pontifice an.* 1502, 20 *Maii approbata.*

CAPUT VI.

Miracula quæ sanctus fecit in Francia : conventus in eadem fundati.

a Ducissæ Barboniæ sterili

Domina de Bourbon, *a* pro singulari quia erga virum Dei utebatur fiducia eidem quærebatur, quod liberos nec haberet nec habuisset unquam. Ipse vero eidem respondit : Ne id tibi curæ sit Domina : prius enim quam discedam ex Francia sobolem gignes Alias autem eidem Dominæ rescribens, hæc verba inseruit ; Diligens esto, Domina, in referendis Regi Regum gratiis, quia prolem brevi habitura es. Cumque nos diceremus bono Patri, ista non scribi absque periculo scandali adversus totum Ordinem creandi, si secus accideret ; respondit bonus Pater : Sinamus Deum agere quod placuerit : et brevi nata filia est, Susanna nomine, quæ etiam nunc *b* vivit. Quamobrem prædicta Domina fundavit conventum Giemensem supra Ligerim Ordini viri sancti S. Francisci de Paula, anno millesimo quadringentesimo nonagesimo *c* octavo. Regina quoque, Brittanniæ Ducissa, infirma cum esset, neque medicinis adhibitis quidquam proficeret ad sanitatem, commendavit se precibus boni Patris, ab eoque tria poma recepit. Quæ licet medici comedi vetarent, dicentes quod propter summam debilitatem stomachi mortem essent allatura, comedit tamen ; plena fide asserens, quod ab illo missa nocitura non essent, et valetudinem brevi recuperavit. F

filiam præmittit :

sanat Reginam Franciæ.

Cera ab eodem benedicta

45 Sanctitatem porro suam ut occuleret vir Dei, panem et cereos benedictos dabat infirmis, quorum morbos sola oratione curaverat, Dei gratia præveniente. Erat autem notatu dignum, quod quæ ab eo mittebantur ægrotis, plerumque medicinæ regulis essent contraria ; ut sanati beneficium adscriberent uni Deo, vero corporum et animarum medico. Nobilis quidam ex famulatu Regis, Carolus de Vio dictus, incidit in furiosam febrim, eaque impellente agebat plurima, qualia ex perturbato cerebro solent ridicula fieri. Hic quodam die ab uxore sua postulavit particulam cerei, a bono Patre benedicti, et fronti suæ imposuit, orans Deum, ut si bonus Pater verus esset Dei servus, quemadmodum vulgo ferebatur, sanitatem sibi dignaretur reddere. Testaturque idem nobilis, ipso momento sublatum a capite dolorem esse, velut si pileum quis abstulisset : exindeque prorsus sanum fuisse se. Alius nobilis Britto refert, nocte quadam incubuisse domui suæ tempestatem tam horrendam, ut se suaque funditus perire crederet : statim autem atque candelam, a bono Patre benedictam, accendi jussit, fiduciam habens quod benedictiones ejus efficaciam obtinerent a Deo ; dissipatum

sanatur febris furiosa.

sedatur tempestas,

A patum instar venti fuisse turbinem, unde ruinam metuebat.

AUCTORE DICTO COÆVO EX MS. G

liberantur puerperæ.

46 Prægnantes plurimæ, inter puerperii dolores et angustias diutius cruciatæ, cum vitæ suæ fœtusque periculo, ubi accensæ fuerunt ejusmodi candelæ, et dictum quinies Pater et Ave, prius quam cerei essent consumpti prolem edebant, valentem valentes, per merita et intercessionem boni Patris : idque toties accidit in Italia, Francia aliisque locis, ut numerus sic adjutarum iniri nequeat. Alius nobilis Gregorius de Vio, ex cohorte Ducis *d* Aurelianensis, cum in conflictu Partiniacensi *e* apud Pictones, supra pileum suum portaret unam ejusmodi candelarum ; gravis petra, machinis librata, in caput ejus decidit. Sed quem mortuum non dubitabant socii, eum sine vulnere astare obstupuerunt : ipse autem peracto conflictu, tanta miraculi evidentia motus, renuntiavit seculo, et statum religiosum est amplexus.

d

e

cuidam percusso vita servatur.

47 Inventus est aliquando bonus Pater Plessiaci prope Turonas in ecclesia, quinque vel sex cubitis elevatus a terra : ex quo cognosci potest fervor et dulcedo orationis ejus, cum spiritus carnem sursum raperet : erat enim totus Angelicus, imo Seraphicus, B cor et corpus suum continuo in Deum elevans. Atque hoc testata est Anna, Domina Borbonii, filia Ludovici et soror Caroli Regum. Quando ædificabatur conventus Plessiacensis, visus nonnumquam noctu est serpentes capere extraque conventus ambitum citra noxam deportare : nolebat autem vel ipsos vel aliud quodcumque venenatorum animalium interfici. Sæpe etiam conspectus est ignem manibus aut sinu gestare citra adustionem, eumque deferre in cellam suam, in qua tamen caminus non erat : alias vero in eadem per maxima frigora perseverare sine igne. Ignis autem ita miraculose deportati testis est Fr. Ægidius Biturix, aliique plures Fratres fide dignissimi.

Videtur Sanctus sublatus a terra,

serpentes et ignem innoxie tractans

48 Famulus Dei, de virtute in virtutem progrediens, modici temporis spatio plurimos pulchros conventus sui Ordinis fundavit in Francia, de mandato Principum et cum auxilio fidelium : videlicet Turonibus, Ambaciæ, Gianii, *f* Parisiis, in *g* Castello-Ebraldi et *h* alibi. Burgundiæ Gubernator, nomine Joannes de Baudrincourt, rosarium habebat, a viro sancto sibi donatum : casu autem accidit, ut cum aliquando dominum suum ministri exuerent vestibus, rosarium illud, quod ligneum erat, ipsis non advertentibus laberetur in ignem. Porro cum mane facto rosarium suum requireret Dominus, nuspiam illud reperiri potuit, donec hesterni foci cineres commovere cœpit aliquis, ignem structurus : tunc enim inter eos repertum est, prorsus illæsum ab igne. Hoc viso, auxit Dominus ille suam erga virum sanctum devotionem, et Ordini ejus ædificavit *i* conventum prope domum suam Blæsensem in Campania; in loco qui dicitur Domina nostra de Bracquencour, Lingonibus distans leucis septem, et quatuor a Clara-valle.

plures conventus fundat in Francia :

f g

rosarium ab eo acceptum manet incombustum.

i

49 Soror Fr. Matthæi Michaelis, spe prolis concipiendæ diu frustrata, intercedente pro ea Fratre prædicto, accepit a bono Patre siccas quasdam herbas : deinde per ejus merita filiam peperit, quam ad memoriam beneficii conservandam voluit nuncupari Franciscam. Vir quidam Ambaciæ, uxorem mente motam, adduxit ad bonum Patrem : qui eam jussit orationem Dominicam cum Symbolo Apostolorum recitare : postero autem die sana apparuit. Generalis Præfectus Picardiæ tempore Caroli Regis octavi, Dominus de Sandricourt, cum uxore, præ magna qua erga virum sanctum ferebantur devotione, auctores fuerunt conventus Ambianensis ædificandi, anno millesimo quadringentesimo nonagesimo octavo.

sanatur sterilis una,

et altera amens.

fundantur conventus Ambianensis

50 Episcopus Gratianopolitanus, Alemannus dictus, ex nobile inter Delphinates stirpe de la Valeriundus, venit ad virum sanctum, Ambaciæque cum eo non sine difficultate magna collocutus de negotiis suis, ab eo summe consolatus recessit. Nepotes *k* ejusdem aliquando febribus detenti, statim ut panem a viro Dei benedictum comederunt, liberati sunt : quamobrem Episcopus, magna erga ipsum devotione concepta, eum in Patrem suum spiritualem elegit, ipsique conventum fundavit prope Gratianopolim, ubi tunc morabatur. Verum inimicus omnis boni diabolus fundationem eam voluit impedire, per consanguineos aliosque multos conatus Episcopum abducere a concilio illo. Cum autem videret dæmon hac ratione nihil se proficere ; destruere tentavit quæ moliebatur Antistes : effecitque ut prima navis, quæ lapides subvehebat ad ædificium, submergeretur in Isara, ipsaque et lapides una perirent : deinde incendit campanile ecclesiæ. Sed bonus Antistes novum extrui jussit : suamque in eo magnanimitatem probavit. Idem Episcopus in prædicta ecclesia, anno millesimo quadringentesimo nonagesimo nono consecravit altare dexterum sacellorum, in honorem S. Blasii : cujus insignem Reliquiam, colli scilicet E vertebram, eatenus cum corpore S. Hugonis Carthusiensium fundatoris asservatam, ipso consecrationis die ibidem donavit, coram D. Francisco de Puteo Carthusiano, tunc Officiali suo, et Collegio Gratianapolitano, aliisque viris honestis : multaque ibi miracula fiunt super infirmos, pro quibus referendæ sunt gratiæ Deo et virgini Mariæ, ac bono patri S. Francisco de Paula, Sanctoque Blasio et omnibus Dei Sanctis.

D

et Gratianopolitanis :

k

In eoque S. Blasii Reliquiæ collocantur,

51 Mulier quædam ex Delphinatu serpentem gestabat in corpore : quæ panem a viro Dei benedictum, atque ab ejus Fratribus sibi datum comedens, eumdem serpentem continuo emisit sana. Miserat aliquando Romam duos ex Fratribus bonus Pater pro suæ religionis negotiis, Fratrem scilicet Antonium de Ponte et Fr. Petrum Gilberti ex partibus Franciæ. Hi cum appulissent in urbem, invenerunt ibi energumenam ex Picardia : quæ sæpius posita fuerat intra columnam illam *l* ex qua prædicans salvator noster Jesus Christus in Hierusalem, convitium pertulit dicentium sibi, dæmonium habes : sæpius etiam a S. Petri Canonicis adjurata numquam potuerat liberari. Quodam igitur die cum extra columnam adstaret energumena, prædictus Fr. Petrus Gilberti voluit experiri, an bonus Pater vere Dei servus et amicus esset. Et accipiens cordulam, quam sibi vir Dei donaverat, imposuit eam F collo mulieris, dixitque : Impero, ex parte Dei et Fr. Francisci de Paula Patris nostri, ut, si est verus Dei famulus, quemadmodum credimus, exeas ab hac muliere, neque ei deinceps molestus sis. Quæsivit etiam ex diabolo, an nosset bonum Patrem. Respondit autem quod bene nosset nequam illum barbarum et rapetiatum : qui magno rebus suis impedimento esset : nihilominus eumdem a se egregie verberatum esse et multas pertulisse molestias, quas aliis atque aliis vellet cumulare, tam per se quam per ipsiusmet Religiosos, eo adducendos molitionibus suis : neque quieturum prius quam ipse a cœpto suo propositoque bono desisteret : se enim eum esse qui Adamum expulisset e paradiso et S. Antonium tam crudeliter verberasset. Tandem tamen a muliere egressus est dæmon, bono Patri et Religiosis ejus omnibus multa impedimenta nec vana minitans, qualia deinde passus est non ab externis dumtaxat, sed etiam ab ipsis suis Religiosis *m* ; ut dicere posset cum Salvatore : Qui edebat panes meos, magnificabat super me supplantationes.

Energumena Romæ, exorcismis frustra tentata,

l

ad nomen Sancti liberatur a dæmone.

m Ps. 40, 10

52 Quo tempore Cardinalis Ascanius, frater Ludovici

Cardinali captivo libertas prædicitur :

A dovici Ducis Mediolanensis, captivus detinebatur Biturigibus in Francia; jussit ei dici bonus Pater, forti ut esset animo, et eam calamitatem ferret patienter Deo fretus : futurum enim ut brevi suæ restitueretur *n* libertati. Quod cum factum esset, beneficium viri Dei meritis acceptum gratus retulit Cardinalis.

ANNOTATA.

a Anna, *Caroli* VIII *soror, quæ Petro Borbonio nupserat, et Rege pupillo rempublicam administrabat.*

b *Nata* Susanna *an.* 1491, *et anno* 1505 *Carolo Borbonio nupta, sine liberis decessit an.* 1521, *ut habent Sammarthani tom.* 2 *Historiæ genealogicæ.*

c *MS. Bruxell.* En l'an mil quatre cents quatre vingtz et dix, *id est anno* 1490, *errore librarii, qui scribere debuit,* et dixhuict, *ut sit annus* 1498, *et sic correximus. Distat autem* Giemium, *juxta Lanovium,* 13 *leucis Gallicis ab urbe Aurelia;* Genabum *veteribus dictum contendunt aliqui : hoc certum errasse eos qui* Genuam *aut* Genevam *hoc loco intellexere.*

d Ludovicus *hic fuit, postea Rex Francorum, nominis istius* XII.

B e Partiniacum *in Gastinia, ubi Thoedus fluvius originem sumit, juxta Papirium Massonium : oppidum autem illud, vulgo* Partenay *dictum, captum dirutumque est anno* 1486, *in eo bello quod Regi fuit contra Comitem Dunensem, ipso invito regressum in Galliam, uti describit Belcarius lib.* 4 *num.* 30.

f *Conventus* Nigeonensis, *duabus ab urbe leucis supra Sequanam situs, nomen habet a turri quadam,* de Nigeon *dicta : cujus ruinas, anno* 1403 *donatas ab Equite Morliere, ædificando intra eas conventui angustiores esse intelligens Anna Regina, adjecit varia prædia, de quibus vide Lanovium.*

g *Conventus in* Castello Ebraldi *diœcesis Pictaviensis, anno* 1495 *fundatur per Joannem Nemorosii Ducem.*

Conventus ab auctore prætermissi.

h *Puta, juxta Hilarionem pag.* 437 *et seqq.* Frejusii *in Provincia an.* 1490, *qui an.* 1571 *ad Cordigeros transiit;* Malacæ *in Hispania* 1492 Castellerii *in Cenomanis an.* 1493, Genuæ *an.* 1494, *Romæ an* 1495, Anduclarii *in diœcesi Hispalensi an.* 1495, *tres in Bohemia et Moravia sub Maximiliano Imperatore post an.* 1497, Abbavillæ *an.* 1499, Mongaugerii *in diœcesi Turonensi et in* Portu S. Mariæ *diœcesis Hispalensis an.* 1502, *quando hæc scribebantur. Postea eidem Sancto, adhuc in vivis agenti, accessere, conventus* Tolosanus *an* 1503, *perperam, a Lanovio ad an.* 1490,
C *relatus;* Eeziensis, *in diœcesi Hispalensi* 1506; *eodemque anno restituti sunt Minimi, per Magnum Capitaneum Alphonsum Cordubensem, in eum unde Cardinalis Hungarus eos expulerat locum : ac denique anno* 1507 *advocati* Bomerias *Burgensis diœcesis : ut omittam* Nannetensem Blesensem, Burdegalensem *conventus, quos eidem Sancto viventi promissos scribit idem Hilarion.*

i *Anno* 1496.

k Goffredus Allemand et Petrus de Terrail, qui unus post alterum fuerunt Regii Locum-tenentes in Delfinatu, *inquit de his agens Isidorus.*

l *Dicta vulgo* Columna Sancta, *quæ juxta sacellum Gregorianum posita in Basilica Vaticanæ, olim prope ipsam sanctorum Apostolorum confessionem stabat, supra partem quamdam arcus triumphalis, prout eam describit Joannes Serveranus, in sacris memoriis* VII *ecclesiarum pag.* 108. *nunc autem submota est, uti et alia quædam a basilicis aliis, sanctitatis non satis certæ monumenta.*

NOT. · ANIMADV. PAP. 5

m *Altum de his apud omnes Ordinis scriptores silentium.*

n *Vide Belcarium lib.* 8 *num.* 30, *ubi narrat quomodo an.* 1500, *ipso Duce capto Novariæ,* Cardinalis
D Ascanius Sforza, *turpi suorum proditione, in manus Venetorum venerit, atque ab his Carolo Regi traditus sit. Libro autem* 9 *num.* 42 *dicit, quod Ambasianus Cardinalis, ad Pontificatum aspirans, post mortem Alexandri* VI *an.* 1503. Ascanium, ea spe biennio ante eductum e turri Biturigum (ubi aliquot annos [*corrige menses*] in custodia fuerat) Regi reconciliarat, honorificeque habendum curarat.

AUCTORE DISCIP. COÆVO EX MS. G

EPILOGUS

Titulus *Gloriosi Sancti hic in principio assumptus, et alia deinceps sequentia persuadent, hujus epilogi auctorem esse diversum ab eo qui Vitam scripsit antequam moreretur Sanctus : nam hic velut de mortuo agitur, quando indicatur multitudo venientium et vota ferentium ad sepulcrum, et laudatur et consuetudo Sanctorum tumulos visitandi.*

Hactenus scripta fidem merentur

53 Quicumque legitis acta et miracula gloriosi Sancti Francisci de Paula, hic prænotata, si ea arguere vultis et impugnare, dicentes quod sufficienter approbata non sint, quodque ea si vidissetis ipsi crederetis; respondemus vobis, quod qui num-
E quam Romæ aut Hierosolymæ fuerunt, non cunctentur credere Romam et Hierosolymam vere existere. Si Dominus noster Jesus Christus divinitatem suam, sanctissima Mater virginitatem, Sancti Sanctæque Paradisi sanctitatem suam non occultassent, facile fuisset diabolo impedire nostræ redemptionis opus, Deiparæ Virginis perturbare devotionem, et plurium Sanctorum Sanctarumque Dei conversationem angelicam infestare. Sancti a Deo electi, a Jesu Christo edocti sunt, quamdiu in hoc exilio vivunt, vanam gloriam solicite evitare : ut enim S. Gregorius ait, deprædari desiderat qui thesaurum publice portat in via. Itaque monet Sapiens : Conclude eleemosynam in corde pauperis, et in Evangelio dicitur, Nesciat sinistra quid faciat dextera tua. Consideremus quam multi eremitæ solis herbarum radicibus victitantes, habitationem suam inter feras silvarum elegerint : qui cum per suas preces et merita sanitatem pauperibus languentibus aut ægrotantibus impetrassent a Deo, non requirebant in locis istis desertis Notarios : sed satis eis erat quod pauperes sanati gratias Deo redderent, neque raro iisdem inculcabant id quod Christus Dominus leproso sanato, et alias post suam Transfigurationem discipulis Joanni, Jacobo et Petro injunxit, Nemini dixeritis visionem.

Eccli. 29, 15
quamvis Notarii manu signata non sint :
Mat. 6, 3
Luc. 5, 14
Mat. 17, 9

F

præ his tamen æstimanda miracula spiritualia

54 Sanctus Augustinus affirmat, carnalia miracula spiritualibus tanto esse minora, quanto terra minor cœlo est : multoque esse amplius resuscitare animam, quæ est imago Trinitatis; quam vivificare corpus, in quo est species nostræ humanitatis. Vivificatum enim corpus denuo in corruptionem tendit natura sua : anima vero, ad vitam gratiæ reducta, ad vitam tendit gloriæ numquam finiendæ. Consideremus igitur non tantum carnalia, sed etiam spiritualia hominis Dei miracula, in suis Religiosis, tanta cum austeritate et abstinentia viventibus : sæpius enim contigit, ut qui in seculo vitam deliciis affluentem imo diabolicam duxerant, ad mores Angelicos se receperint, pœnitentiæ desertum ingressi.

corporalia fuerunt in omnibus elementis.

55 Sed quia carnales homines carnaliter sentiunt, et qui de terra est de terra loquitur; considerate, si placet virtutes atque miracula hominis Dei; et manifeste videbitis quod elementa omnia ejus imperiis servierunt. Ignis quidem, quando ardentem calcariam ingressus restauravit, quemadmodum supra dictum est, flammantesque prunas, et fervens oleum nudis portavit aut excepit manibus, sine ullius

A lius læsionis aut noxæ vestigio, ad suæ testimonium innocentiæ. Aqua vero, cum suas posuit tempestates, invocantibus ipsum qui in præsenti naufragii discrimine se videbant constitutos, et candelas ab eo benedictas accendentibus : in quo eximia illius patescit potentia. Plurimi pestiferis auris afflati, ab epidemiæ, febrium, aliorumque contagiosorum morborum incommodis sanati sunt. Fœminis sterilibus conceptus felix obtigit, et partus filiorum ac filiarum. Leprosis et incurabiliter ulcerosis restituta carnis integritas est, mutis loquela data ; rupturæ, fistulæ, vulnera in cruribus aliisque membris solidata : panis et vinum cum nec ssitas posceret, copiose multiplicata sunt : debiles gradiendi facultatem adepti, serpentes et dæmones ejecti ex corporibus ; mortui denique suscitati ; quos postea per Dei gratiam longo viventes tempore videre erat ambulantes, loquentes, bibentes et comedentes propterea quod illius invocassent auxilium.

AUCTORE DISCIP. COÆVO EX MS. G.

et circa omnis generis necessitates.

56 Candelæ ab eo benedictæ flammisque injectæ, domorum restinxere incendia : eædem tonitrua tempestatesque sedarunt, laborantibus mulieribus expedivere partus disperatos, et tam ipsæ quam rosaria et cordulæ resque aliæ similiter ejus precibus conse-
B cratæ, pluribus terra marique periclitantibus fuerunt salutares. Alii cum ipso colloquentes, alii eidem se commendantes, alii quidpiam rerum ejus portantes, alii suam in eo fiduciam collocantes, a diversis periculis et ærumnis sunt eruti, in bellis, in præliis, ex carceribus, ex tribulationibus, terra marique. Quam multi per eum magnis ditati virtutibus, bonis instituti moribus, ad peccatorum contritionem et salutis viam sunt adducti ! Infinita sunt quæ supra naturæ ordinem operatus est in creaturis miracula : ex quibus cognoscitur Dei præsentia, in suo famulo potentiam eximiam exercentis. Quicumque in ipsum spem firmam reponunt, et quæ sibi quotidie sunt ad salutem necessaria pro Dei honore per ejus postulant interventionem, gratiam et salutem se consequi gaudent : idque patuit in tot personis honestis, plurimum desolatis, qui consolationem per ejus adepti merita, magno postea venerunt numero ad vota sua in signum gratitudinis offerenda. Quod si omnes illi qui efficaciam deprecationum ejus in se suisque veraciter experti sunt, cis atque trans montes, ex variis collecti nationibus, omnes in unum coram te sisterentur, facturi te de veritate certiorem ; impossibile tibi foret omnium depositiones distincte excipere vel audire.

non sunt exauditi omnes,

2 Cor. 12, 10

57 Hic vero posset interrogare aliquis, Cur non
C ii omnes exauditi sunt, qui ejus opem imploraverunt ? In promptu autem responsio est, multos languere corporaliter ut spiritualiter vivant, unde et Paulus dicebat. Quando infirmor tunc potens sum. Ex eoque patet majus bonum in omnibus a Deo intendi : nam, ut dicit Magister sententiarum, permittit Deus curatque diabolus variis nos afflictionibus tribulationibusque, temporalibus et corporalibus affligi, aut ut humiliemur, probemur, ac mereamur, aut ut a peccatis emundemur castigati. Quare quoties ad Sanctorum sepulchra accurrimus, aliquam postulaturi gratiam ; inspiciunt illi in Verbum divinum, cognoscuntque finem intentum a Deo, atque illius voluntatem : cui si placentia et nobis salutaria peteremus, credibile est utique certo concedenda : sed quia sæpe coporalia et temporalia spiritualibus æternisque bonis præferimus, ideo non exauditi repellimur. Qui Papatum, regnum, imperium, monarchiam hujus seculi postulat, ne minimam quidem divinæ veræque lætitiæ desiderat portionem : quare Dominus noster Jesus Christus, videns quod discipuli sui sæpius a se peterent res terrenas neglectis cœlestibus, eos arguit, dicens, Usque modo non petistis quid-

quia non omnibus expediebat,

Joan 16, 24

quam : quasi diceret, Petite salutaria quoad animam, scilicet vitam æternam, et accipietis etc. D

58 Credimus prudenter, quod homo Dei S. Franciscus de Paula habuerit fidem Patriarcharum, in eo quod patriam suam et consanguineos deseruerit, velut alter Abraham, cui dictum fuit, Egredere de terra tua et de cognatione tua. Judicare possumus ipsum habuisse spiritum Prophetarum : plurimas enim res futuras prænuntiavit, et sæpe, cum imminentes Ecclesiæ calamitates, bella videlicet, famem aut pestilentiam prævideret, copiosis perfundebatur lacrymis. Patet quod habuerit zelum Apostolorum : in omnibus enim Dei honorem et miserorum peccatorum salutem quærebat. Austera illius conversatio, salubris nobis omnibus prædicatio erat : in hoc autem videbatur intentus semper, ut parum comedens et parum quiescens, oraret et laboraret multum. Voluit et ordinavit per Regulam suam, ut sui religiosi non nisi in fœno cubarent ac stramine, quemadmodum Christus Dominus in præsepio inter bestias collocatus. Cilicium eidem erat fere perpetuum ; disciplinæ aliæque macerationes corporis frequentes ; jejunia et vigiliæ supra modum prolixæ Pauperibus aliterque in corpore vel spiritu afflictis compatiebatur tenerrime, multumque dolebat tot peccatores im- E
pie impudiceque vitam ducere, ac demum æternæ vitæ dispendia pati : videns autem quomodo iidem Jesum Christum blasphement et iterum crucifigant, toto corde et corpore mortificatus juge sustinebat martyrium. Patet etiam per prædicta, quod homo Dei inter sanctos Confessores numerandus veniat : orationes enim et preces ejus plenæ erant virtutis atque vigoris, adeo ut per eas infirmi plurimi sanati, quidam corporaliter defuncti ad vitam, plures spiritualiter extincti ad gratiam sint reducti. Quia vero a prima infantia vitam duxit Angelicam, debet etiam inter Virgines computari, qui coram Rege Regum et Virginum Virgine dulcisonos hymnos et cantica concinunt. Denique virtutum omnium ornamentis ita condecoraverat illum Omnipotens, ut jure vocari secundum Ecclesiasticum possit, Vas auri solidum, ornatum omni lapide pretioso, eique applicandum sit istud Psalmistæ, Magnificavit Dominus Sanctum suum.

epitome virtutum ob quas Sanctus meretur adscribi, Patriarchis, Prophetis, Apostolis,

Confessoribus,

Virginibus,

Eccl. 50, 10

Psal. 4, 4

APPENDIX

Post Canonizationem adjecta.

Hic libellus, qui fuit coram sanctissimo Patre Leone Papa ejus nominis decimo, productus, circa vitam, famam et miracula servi Dei ; tantaque et tam mirabilia, qualia hic continentur ; aliaque in his minime comprehensa, quæ Creator Deus fecit facitque quotidie per preces et intercessionem fidelis sui famuli ; convincunt virum Dei raræ devotionis dono excelluisse, ad stuporem omnium, quicumque ipsum hunc libellum viderunt aut legerunt. Legem namque naturæ, scripturæ, et gratiæ observare perfecte conatus est : corde et ore amans atque honorans Deum, totaque mente et animo incumbens in ejus obsequium et obedientiam. Virtutes morales, cardinales atque theologicas gratiose possedit. Generose pariter ac gloriose conquisivit beatitudines promissas sanctis Patriarchis et Prophetis, Apostolis, Martyribus, Confessoribus, Virginibus, Eremitis et Anachoretis. Velut alter Elias aut Joannes Baptista, mundum, carnem, dæmonem victoriose supplantavit ; laudabilis in pueritia, caritate fervens in adolescentia, honorabilis in juventute, multum amabilis in senectute sua, et omni vitæ suæ tempore vigilans. Annos * nonaginta sic egit in pœnitentia, ut in melius semper atque de virtute in virtutem indesinenter proficiens F

Iterata virtutum recapitulatio.

* De ætate Sancti vide dicenda infra.

A ciens, perseveraverit in omni devotione et studio sanctæ religionis. Quæ quidem religio bonis religiosis quasi paradisus terrestris est, in quo vir Dei sic est versatus, ut exinde ascenderit ad Paradisum cœlestem, ibi sine fine regnaturus cum Rege D Regum et Virgine Virginum, Angelis, Archangelis et omnibus sanctis, Amen.

PROCESSUS INFORMATIVI
AD CANONIZATIONEM.
Ex originalibus authenticis MSS.
PRÆFATIO D. P. COLLECTORIS.

Horum exempla, rogante Franc. Vitono.

Processus hos, qui omnibus fere de S. Francisco Paulano scribentibus fuere pro fundamento, Franciscus Victon, cujus in Commentario facta mentio, curaverat Romæ ex originalibus describendos circa annum MDCXXV, *et Parisios attulerat. Id cum ex Præfatione Fr. Hilarionis de Costa cognovissemus, suggessimus R. P. Philippo de Mesemacre, ante hac memorato, æquum videri ut pro suo erga sanctum Fundatorem zelo, ad commune Provinciæ Belgicæ solatium et operis hujus nostri instructionem, aliud exemplum describeretur, quod in archivio conservatum Bru-* B *xellensi, tantæ dignitatis et auctoritatis monumenta hisce etiam partibus faceret esse communia, eoque minus obnoxia periculo jacturæ irreparabilis, quo plura extarent eorumdem ecgrapha. Placuit humanissimo viro consilium, et curavit executio mandandum fideliter, per Reverendos Patres Conventus Parisiensis : qui continuo protulerunt quatuor codices MSS. singulos Notarii publici subscriptione munitos, hac quæ sequitur formula.*

Roma descripta, et cum originalibus collata,

In nomine Domini. Amen. Præsens copia extracta fuit ex suo proprio originali, penes me exhibito, per R. P. F. Bernardum Mathalin, Ordinis Minimorum S. Francisci de Paula in Venerabili Conventu Sanctissimæ Trinitatis Montis Pincii de Urbe ; cum quo collationata per D. Lauretum Leporem, unum ex juvenibus officii mei Notarii publici, concordare asseruit : in quorum fidem etc. Datum Romæ ex ædibus nostris, anno a Nativitate D. N. Jesu Christi MDCLVII, Indictione x, die vero xx mensis Septembris, Pontificatus autem Sanctissimi in Christo Patris et Domini nostri D. Alexandri divina providentia Papæ VII, anno ejus tertio.

atque notarialiter authenticata,

† Ita est pro D. Sebastiano Cesio caussarum curiæ Em. et Rev. D. Carnalis vicarii Notario, Ovidius de Auhillis Sabinus, civis Romanus, Notarius publicus, et officii dicti D. Cesii Administrator.

C *De horum autem, videlicet Sebastiani Cesii et Ovidii de Auhillis, auctoritate legali, fidem faciebat* Martius, miseratione Divina Episcopus Albanensis, S. R. E. Cardinalis Ginettus, S. D. N. Papæ Vicarius et Judex Ordinarius, *singulorum codicum authenticationi subscribens per manum* Bernardini Reivetanessi, pro D. Lauro Pino Notario *signantis* die XXVII Septembris.

Parisiis fideliter fuere transumpta.

Transumpta autem, unde hæc accepimus, concordare cum authentico, quod servatur in conventu Minimorum Parisiensium ad plateam regiam, desumpto ex originali Romano, fidem fecere subscribendo, die XXVI Septembris anno MDCLXVIII, Lutetiæ Parisiorum in prædicto conventu, Fr. Franciscus de Varregge Provincialis Provinciæ Franciæ *ejusque Collegæ* Fr. Claudius du Puys, *et* Fr. Antonius Jaul, *pro duobus codicibus : pro duobus autem aliis,* Fr. Cornel. Franciscus de Varregge Corrector Parisiensis, Fr. Franciscus Bosquillon, Fr. Ambrosius le Cointe.

PROCESSUS AMBIANENSIS.

Ambiani 1513 unus auditus,

Franciscus de Haluin Episcopus Ambianensis, *creatus anno Domini* MDII, *cum ætatis annum dumtaxat* XX *ageret, et usque ad annum Æræ vulgaris* MDXXXVII *ejus urbis Pontifex; Stephano Parisiensi Episcopo, in Vitam et miracula S. Francisci Paulani inquirere jusso, egregiam navavit operam; quando ex illius delegatione, anno* MDXIII, *die* XIII *Junii, ad se delata susceptaque, excepit* depositiones testium, super prædictis juramento prævio veritatem dicere *professorum, ut quidem in sua præfatur epistola; quamvis unius tantum testis, sed omni fide dignissimi, depositiones, eo in scripto reperiantur; quod Romam destinatum, ante* MDXVII *die* XVII *Octobris Juridice productum approbatumque fuit,* E *per recognitionem legitimam manus et sigilli Episcopalis, ac Notarialis D. Brisetti. Collocamus, hanc depositionem, licet postremam tempore, ante alias omnes : quia unus hic testis plura quam ceteri omnes declarat, de initiis conversationis sanctæ, et modo vivendi quem S. Franciscus tenuit, usque dum trajiceret in Gallias; quæ alii, ut infra patebit, strictius attigere, toti intenti miraculis magni hujus Thaumaturgi narrandis. Depositionis autem prædictæ tenor (quomodo in progressu Romani examinis ad nominatam diem verbotenus describitur) talis est.*

qui posterior tempore hic primus ponitur,

Hic Paterno oriundus,

2 Nobilis vir Antonius de Gerane de Felline, urbis Paterni, diœcesis Consentiensis, partibus Calabriæ confinibus oriundus, ætatis suæ LVIII aut LX annorum, die XXV mensis Junii, deponit, se pluries cum Fr. Francisco de Paula in conventu ejusdem loci, spatio septem annorum (quoad ad instantiam Serenissimi Francorum Regis Ludovici XI et præceptionibus Sixti Papæ IV in regnum Franciæ se transtulit moraturum) conversationem habuisse. Verum se, cum vigesimum aut vigesimum quintum ætatis suæ annum ageret, primam ipsius notitiam habuisse, occasione rumoris et famæ, relationibus videlicet benemeritorum ejusdem, pullulantium et florentium in regione ac partibus Calabriæ ; nec non operum virtuosorum ac miraculorum e Superis demissorum, ob merita et deprecationes dicti Fr. Francisci : quas F quidem relationes audivit referri ex ore patris, matris, amicorumque suorum, et aliorum quamplurium, quibus ab ineunte ætate miracula et virtutes ipsius Fr. Francisci cognitæ fuerunt.

Primam Sancti notitiam habuit ex fama,

testante ejus in vita solitaria

3 Dicit etiam quod communis vox et fama volavit, (prout a quam plurimis fide dignissimis accepit in Calabriæ provincia) præfatum de Paula, a teneris annis, patrem, matrem et consanguineos liquisse, et loca deserta petiisse; in quibus, subtus non parum ingentem *a* rochum, quamdam speluncam per longum temporis intervallum inhabitavit, mundanos homines et confabulationes eorum summopere aspernando, suumque corpus omnimodis herbarum comestionibus macerando. Dicit etiam, quod cum quidam illius regionis nonnullas dapes detulissent ad eum, intuitu paupertatis ejus; ipse cito aufugiebat, et eadem loca deserta egrediebatur. Ipsi tamen, credentes eum talia comedere, easdem dapes deserebant. Sed septem diebus inde sequentibus elapsis, quod dimiserant invenerunt absque ulla corruptione : quia numquam carnibus utebatur : unde vigebat rumor ipsum fore secundum Joanni Baptistæ.

abstinentiam singularem,

4 Præterea dicit a nonnullis accepisse, prætactum de

EX MS. PROCESSU AMBIAN.

et austeritatem.

A de Paula, cum paternas domos dereliquisset, ab eo tempore numquam lineis pannis innodatum fuisse, sed vestitum grosso ac rudi panno, lana nigra confecto, vulgari eloquio in dictis partibus appellato *b* arbaso. Noctu diuque in suis orationibus perseverando eadem in veste, nudis etiam pedibus et capite deambulando, vitam degebat. Utebatur etiam, ad orationes tam verbales quam vocales actitandas, solum *c* patriloquiis, vulgo dictis corona Dominæ nostræ. Subsequentibus autem annis percepit, quidquid de moribus et vita præfati de Paula intellexerat, veritatem continere. Dicit finaliter quod præfatus de Paula, divina (ut fertur) providentia inspiratus, postquam multis diebus suum corpus in præscripta spelunca macerasset, deliberavit paulo post ad pedes speluncæ ædificare quamdam domum mediocris habitationis, cum certis Fratribus conversis, qui cum eo, occasione bene meritorum ejusdem se conjunxerant, vitamque illic eremitarum ducebant. Tandem idem de Paula prospiciens nonnullos mortales vivere suis lineamentis et austeritate et Spiritus sancti gratia, peccata flendo; inchoavit monasterium quoddam juxta prædictam demum, quod nominavit ecclesiam *d* Jesu Mariæ.

qualem deinde visu ipso cognorit,

vidit ædificato monasterio,

B 5 Quod monasterium cum staret ad pedes domus et habitationis dictorum Fr. Francisci et conversorum Fratrum, quædam pars e vertice montis deorsum cadere videbatur, in detrimentum et consummationem templi ejusdem. Quod videntes manuoperarii et artifices, voce magna sub his verbis clamitarunt : Pater, Pater : rupes confracta est, et venit destruere monasterium vestrum. Ad quam clamitationem cellula exiens idem de Paula, et genibus flexis coram Crucifixo prope ecclesiam existente, et facie incurvata in terram prostratus, Deum solitis orationibus deprecatus est. Qua quidem deprecatione sic facta, lapis ipse, [deorsum] versus summopere tendens, firmus et stabilis illic permansit. Et paulo post idem de Paula baculum arripiens, fixit ad latera et subtus rochum, velut si appodiare eum voluisset : in qua quidem specie diu permansit. Quare non pauci provinciarum Calabriæ, Napliæ et aliorum locorum, et plurimi civitatis Conzentiensis, cum rochum prædictum sic suspensum viderent, passus suos *e* arripuerunt : ipsius etiam rochi stationem vidit testis ipse. Verumtamen postea fuit divisus, et ad commodum fabricæ ejusdem monasterii applicatus. Ad cujus quidem miraculi denuntiationem plures, tam Presbyteri quam laicæ personæ, devotione capti, mundanorum vitam deserentes, ejusdem operibus inhæserunt; et C tantopere sanctimoniam et dies sanctos observarunt, quod, si aliqui quidpiam carnis aut casei illuc edendi caussa apportassent, cito vermibus refertum adinveniebant : quare cogebantur uti eduliis in prædicto monasterio edi solitis.

rupem desuper ruituram

Sancti baculo sustentatam,

eoque miraculo multos ad ejus sequelam permotos,

6 Quapropter habitantes loci de *f* Paterno, ejusdem de Paula corporis macerationem et austeritatem scientes, in unum se congregarunt, et concluserunt obtestari eumdem de Paula, ut vellet quemdam conventum in prædicta urbe ædificare : quod multis et variis intercessionibus acceptavit. Unde cum nonnullis religiosis, in quodam parvo sacello, extra muros urbis Paterni existente (in quo quidam Fratres, in partibus Italiæ vulgo Fratres de disciplina dicti, morabantur) introivit : et inibi manu-operariis et artificibus, baculum parvum in manibus suis tenens, inculcavit, ut terram tribus in locis effoderent : quod et fecerunt, et in uno loco invenerunt lapides, ad structuram et calcem faciendam appositos, in secundo arenam, et in tertio aquam; quæ numquam comparuerunt in illo loco. Divisiones quoque magnatum dicti loci, occasione partialitatum Italiæ, pacificavit.

testatur invitatum ad conventum erigendum Paterni,

necessaria omnia miraculo invenisse :

7 Tandem dicit, quod una dierum quidam nobilis D patriæ ad conventum de Paterno accesserat, ut eumdem de Paula videret, et mulam in platea juxta monasterium existente ligaverat. Ipsa tamen decincta, injecit pedis ictum in caput cujusdam juvenis, nominati Joannis Bonbin, filii Angeli Bonbin, illic existentis, ipsiusque testis cognati germani, in tantum quod *g* cervix illius per aures descendebat; et pro mortuo tenebatur. Quod videntes pater et parentes ejusdem, genibus flexis eidem de Paula dixerunt : Pater, habemus pro certo, quod si vis et Deum oras, filius meus liberabitur a periculo mortis. Qui quidem de Paula commotus compassionibus, coram imagine Annuntiationis lacrymabundus orationem actitavit : qua facta eumdem infantem palpavit : et palpatus movere se cœpit. Quare idem de Paula dixit patri ejusdem : Noli desolari; sed confide in Domino, quia tibi et filio manus adjutrices porrexit. Et postmodum idem pater et alii juvenem in domum (quam sæpissime visitavit testis) intulerunt : et duodecim aut quindecim diebus elapsis, ut antea, convaluit.

pueri a mula contusum caput

oratione sanasse;

8 Præterea dixit [fuisse] quemdam Jacobum Valentini, habentem in sponsam sororem deponentis, E nominatam * Sironicam, commorantem in loco de Paterno, quamdam domum de novo construentem : quæ domus cum struetur, ejusdem Valentini filius : quinque annorum natus, per plateas et summitates domus non coopertas discurrendo, deorsum in terram cecidit, caputque suum discussit; adeo quod, ut mortuus, nullis commotionibus movebatur. Quod videns mater ipsius, ad dictum de Paula singularem gerens devotionis affectum, monasterium de Paterno lacrymando petiit, et flexis genibus dixit : Pater, oro pro Dei amore, miserere mei, et deprecare Dominum pro quodam filio meo, qui modo ex tabulato domus cecidit super acervum lapidum, ibique mortuus jacet. Confido namque de misericordia Dei, quod si pro eo orare volueris, conservabit eum vitæque restituet. Ad quod respondit idem de Paula : Soror, habeas fidem in Domino, et auxilium impetrabis. Quibus auditis, ipsa domum pergens, in qua infantem mortuum deseruerat, sonum emittentem adinvenit. Quæ quidem dixit postea ipsi testi, non credere filium convalescere, nisi intercessionibus et bene-meritis ejusdem de Paula. Qui deponens, mater et alii parentes, petierunt domum Valentini, gratia videndi puerum convalescentem, quibus præmentionata patefecere.

* *an* Veronicam ?

alterumque e solario domus lapsum

suscitasse mortuum,

9 Dixit etiam testis, illud adeo pullulasse, quod multorum hominum turba, diversis morbis languentium, ad eumdem de Paula commigrabant, ut incolumes fierent. F Qui aliquibus eorum herbas, quibusdam biscoctum et panem, ac aliis orangias, benedictionem actitando tribuebat : quibus languidi relevabantur. Occasione quorum chirurgici regionis Calabriæ, rancoribus et odio propter lucrum moti, sese coadunarunt, ut illius eremitæ non decentibus, sicut aiebant obviarent. Ob quod agendum quemdam Fr. Antonium Scotet, religiosum utique litteris expertum, ut eumdem pro viribus increparet, deputarunt. Post cujus quidem deliberationis conclusionem, idem Scotet, licet frigore vigente, versus eumdem de Paula passus arripiens, nonnullis minis et sermonum agitationibus eum aggressus est, dicendo : Cujus auctoritate morbos sanas, eisdemque herbas et alios cibos tribuendo benedictionem impertiris? ea profecto te non decent. Quibus auditis, eum insanum et trementem propter frigus conspiciens idem de Paula, conventum intravit, et grossum torrem eidem apportando dixit : Calefacito aliquantum te, et postea tibi respondebo ad id quod dixisti mihi. Quibus dictis idem Scotet, Spiritus sancti ardore refectus prostravit se humi ad pedes ejusdem de Paula, volens eosdem

et multas fecisse curationes ;

quibus moti chirurgi miserint qui eum cohiberet,

sed quod hic viso miraculo veniam petierit :

A dem deosculari, dicendo, tam coram religiosis quam coram secularibus personis ; Pater, Pater, male improperando tuam sanctitatem et austeritatem sum percunctatus. O quam inclyta Calabriæ regio! Felices certe sunt, qui tuis devotionibus et orationibus fiduciam imprimunt. Quam sanctitatem postea idem Scotet prædicando promulgavit.

se quoque vitam servatam debere Francisco,

10 Dicit præterea testis, se conjugatum tam atrocem morbi afflictionem habuisse, quod a tribus vel quatuor chirurgicis neci traderetur. Unde ejus parentes ad eumdem de Paula recurrerunt : qui dixit : Estote stabiles et firmi in Domino, quippe cito frater vester convalescet, eisdemque tribuit orangiam cum biscocto, ut patiens comederet. Quare recesserunt, et cum primum introierunt domum, invenerunt languentem, morbo sublevatum et dicentem, Esurio. Unde fronte non rugosa, sed hilares, pomum eum biscocto eidem obtulerunt. Post cujus quidem pomi sumptionem pedetentim, lapsis quindecim diebus, sanitatem adinvenit. Qua quidem recuperata, visitavit eumdem de Paula, et cum eo per quinque aut sex dies moratus est : creditque quod convaluit cum ejus opitulamine, et non alias.

qui litteras numquam doctus, legere sciverit ;

14 Deinde dicit, quod Fr. Franciscus de Paula,
B licet numquam litteris vacaverit, tamen sanctam Scripturam allegabat, argumentabatur, solutiones dabat, et aliis sententiis se plurimum immiscebat : dicebat etiam Officium B. Mariæ, septem Psalmos, Vigilias mortuorum, et Horas canonicales : unde multi admiratione ducebantur. Et antecedentibus sex annis, antequam iturus esset in Franciam, dictus de Paula dixit ipsi testi hæc verba : Angele, amice mi : appropinquat tempus, quo nos oportebit ire in regionem longinquam, cujus non intelligemus linguam, nec ipsi nostram : quia sic est voluntas Dei.

tempestatem verbo sedavit ;

11 Postremo dixit, quod quidam Joannes Pignon, nobili genere natus, cum eodem de Paula in quadam puppi, mandato Regis Naplæ et Frederici [filii] ejus veniens, tonitura et marium turbines adeo crevere, quod patronus navis et alii nautæ naufragium pati se crederent. Quare perquirentes eumdem de Paula in quadam cellula inclusum, et eorum pericula narrantes, dixerunt : Nisi Deo aspirante tuisque intermediis supplicationibus, profecto naufragabimur. Quod audiens idem de Paula dixit : O pipere! Christus ad portum salutis nos est perducturus. Quibus dictis, mare tranquillum et dulce ad optatum, suis intercessionibus, invenere.

occulta ipsius testis revelarit.

12 Dicit finaliter idem testis, quod cum defunctus Dominus d'Aubigny e Calabria in Franciam remearet, eumdem associavit : unde rememoratus dictum de
C Paula, voluit ire ut eumdem in monasterio Plessiacensi prope Turones visitaret, et confœderationes inter se prius habitas renovaret : qui dixit illi ; Angele, amice mi, per caritatem, tres dies sunt quod te venire vidi. Et post multas verborum agitationes eidem dixit : Operæ pretium est pro salute tuæ matris (cujus mortem testis ignorabat, sed postea litteris fuit certioratus) Deum exorare. Et multa alia eidem, cunctis dempto Deo ignota, revelavit : quare credit eum beatificatum, cum Deo et Sanctis ejus recumbere. Et plura nescit.

ANNOTATA.

a *Quod hic masculine* Rochus, *Francis aliis Italisque feminine*, Roche *et* Rocca *dicitur*.

b *Suspicarer pro* Arbaso *scribendum* Arazzo, *nisi vox hac pretiosiorem pannum et figuris intextum significaret*.

c Patriloquium *hic substituitur pro* Pater-noster, *id est, pro globulorum precatoriorum serto*.

d *Confundit hic testis voces* monasterium *et* eccle-
D sia : *ecclesia autem seu oratorium certo certius dicebatur* S. Francisci : *monasterium nihil prohibet* Jesu-Mariæ *dictum credere*.

Ex MS. Proces. Ambian.

e Passus arripere : *idiotismo vernaculis omnibus linguis communi, hic idem est quod metiri passus alicujus longitudinis*.

f *Distat* Paternum *ab oppido Paula p. m. circiter* 16, *situm ad initia Bazentis fluvii, Consentiam prætertabentis*.

g Cervix *hic sumitur pro cerebro, quod Francis* cerveau, *Italis* cervello *dicitur : quæ voces licet deducantur a diminutivo Latino* cerebellum, *quoad sonum tamen litterarum propinquiores sunt voci* cervix.

PROCESSUS CONSENTINUS

Ex duplici MS.

E*xtat hujus Processus exemplum duplex; alterum, in quo depositiones Testium describuntur ea qua datæ acceptæque fuere Italica lingua, sed Calabricis idiotismis scatente; alterum, in quo eædem Latino idiomate editæ habentur. Nos postremo sic utimur, ut primum etiam habeamus præ oculis; fideliter adnotaturi, si quid minus feliciter ab interprete redditum observaverimus : cujus etiam attestationem et alia eodem facientia, ex solo Latino codice, ad calcem damus.* E

CAPUT I.

Mandatum Pontificium, et Interrogatorium propositum testibus examinandis.

Julius II, intellectis S. Francisci meritis,

Venerabili Fratri Episcopo Cariatensi, et dilecto filio Cantori Ecclesiæ Consentinensis, Julius Papa II.

Venerabilis Frater et dilecte fili, salutem et Apostolicam benedictionem. Dilectus filius noster Robertus, tituli S. Anastasiæ Presbyter Cardinalis, nobis nuper exposuit, quod quondam Franciscus de Paula, adeo moribus, religione, conversatione probatus ac Deo acceptus fuit, quod Ordinem quemdam ordinavit, per quem illius pro tempore Professores, ut vitam quadragesimalem semper, et certam per eum ordinatam Regulam et vivendi modum servarent, instituit; institutionisque hujusmodi confirmationem a nobis et Prædecessoribus nostris obtinuit; et ob ejus vitæ exemplaritatem ac odorem bonæ famæ, et populi devotionem ac miraculosam conversationem, fel. record. Sixtus IV, Prædecessor noster et secundum carnem patruus noster, ad claræ memoriæ Ludovici Francorum Regis requisitionem, sibi, ut ad regnum Franciæ se conferret et ejusdem Regis conspectui se præsentaret, mandavit; et a Christi fidelibus, in dicto et Hispaniæ regnis, ac Alamanniæ et Siciliæ, Calabriæ et Apuliæ partibus, plures do- F
mus dicti Ordinis, opere satis sumptuoso, ædificatæ et constructæ fuerunt; ejusque precibus et meritis Altissimus quamplurima miracula operari dignatus est, prout plurimorum fide dignorum testimonio doceri potest, de quorum obitu, propter eorum senium, dubitatur.

Commissarium pro eis examinandi instituit

3 Cum autem dicti Ordinis Generalis et Professores cupiant testes prædictos, ne propter eorum obitum veritas pereat, super his examinari, et eorum depositiones in publicam formam redigi; Nos ipsius Roberti Cardinalis, qui ad dictum Ordinem singularem gerit devotionis affectum, et Generalis ac Professorum prædictorum supplicationibus inclinati, vobis, et vestrum cuilibet, per præsentes committimus et mandamus, ut de et super fama et vita ac miraculis ipsius Francisci, in vita ejus factis, diligenter, fideliter, et prudenter, auctoritate nostra inquiratis; et omnia, quæ compereritis esse vera, sub vestris litteris clausis, vestris sigillis munitis, ad nos fideliter referatis seu mittere curetis, non obstantibus præmissis ac constitutionibus et ordinationibus Apostolicis, ceterisque contrariis quibuscumque. Datum Romæ

Ex MS. processu Ambian.

A Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris, die XIII Maii MDXII, Pontificatus nostri anno nono.

Balthazar Iverdus.

Joannem Episcopum Cariaten.

4 Die VIII mensis Junii, XV Indictione, MDXII, præsens Breve præsentatum fuit Reverendo Domino Joanni Sarsalis de Consentia, Episcopo Cariatensi et Gerensi, per Fr. Julianum de Regina, Religiosum Ordinis Minimorum : quod supra caput fuit receptum, cum omni qua decuit reverentia, et fuit apertum per eumdem Dominum Episcopum. De qua præsentatione et apertione factus fuit et est actus publicus per me Sir-Nicolaum de Spronerio, Notarium Apostolicum, in præsentia subscriptorum testium vocatorum, præsentibus D. Petro de Regno, D. Vincentio de Regno, Consentinæ diœcesis, et Nobili Luca Joanne de Surrento, et aliis. *Hujus porro Actus, cui verbotenus Pontificium Breve inseritur hæc est conclusio :* Unde nos (*Episcopus scilicet Cariatensis prænotatus*) volentes, uti tenemur, ad executionem prædicti Brevis procedere, et Apostolicis obedire mandatis, ad hoc ut nullus de contentis eorum possit allegare ignorantiam, et ad hoc ut omnibus innotescat, et ut facilius de vita et moribus, fama ac miraculis dicti Francisci, in vita ejus factis, diligens et fidelis possit capi informatio, et ea capta transmitti ad sedem Apostolicam, juxta formam dicti Brevis; præsentes affigi fecimus in valvis majoris ecclesiæ Consentinensis : et ut habentes notitiam de vita, fama ac miraculis dicti Francisci, possint et valeant coram nobis comparere, et prædictis juxta veritatem perhibere eorum testimonium, ad effectum executionis dicti Brevis. Datum Consentiæ, die XV Junii, XV Indictione, MDXII.

qui commissioni facturus satis,

B

interrogatorium testibus proponendum publicat.

5 In primis, quemadmodum locus Palæ est in provincia Calabriæ : quæ provincia, et consequenter d. locus, a centum vel ducentis annis, et tamdiu quod non est memoria in contrarium, fuit Christiana, et vixit et nunc vivit sub fide et religione Christi, et pro tali semper est habita.

II. Item qualiter in d. terra Paulæ fuit natus Jacobus Martolilla, pater d. Fr. Francisci : qui fuit Christianus et baptizatus; et vixit toto tempore vitæ suæ sub fide et religione Christiana, et pro tali fuit habitus.

III. Item qualiter in d. terra Paula fuit nata Domina Vienna, mater d. Fr. Francisci : quæ similiter fuit Christiana, et toto tempore vitæ suæ vixit sub fide et religione Christiana, et pro tali fuit habita.

IV. Item qualiter inter d. Jacobum patrem et d.
C Viennam matrem, Christianos ut supra, fuit contractum legitimum matrimonium, secundum usum et morem sanctæ Romanæ Ecclesiæ, per verba de præsenti : et toto tempore quo vixerunt, pacifice et quiete vixerunt in d. matrimonio et pro legitimis conjugibus fuerunt habiti, tenti, et reputati.

V. Item qualiter ex dictis conjugibus, in d. matrimonio constanter viventibus, fuit natus et procreatus d. Fr. Franciscus, filius legitimus : qui fuit educatus a prædictis, et pro filio legitimo prædictorum habitus et reputatus.

VI. Item prædicti Jacobus et Vienna, pater et mater, nato et procreato d. Fr. Francisco, eorum filio legitimo ut supra, tamquam boni Christiani, in d. terra de Paula fecerunt ipsum baptizari, imponentes ipsi nomen Franciscus, et fecerunt ipsum confirmari : qui Franciscus pro baptizato et confirmato, ut supra, et Christiano fuit habitus, tentus et reputatus.

VII. Item qualiter Fr. Franciscus in adolescentia sua et infantia semper vixit honeste, canonice, et ut bonus Christianus stetit in terra Paulæ, erigendo multa monasteria.

VIII. Item qualiter ipse vivens, vivebat taliter, D
et sic : et ista erat vita ejus.

IX. Item qualiter in ejus vita fecit tale et tale miraculum.

X. Item qualiter fuit, erat, et est talis famæ, et toto tempore quo fuit in provincia, et etiam postquam discessit.

Quid ad plerosque articulos testes responderint ?

6 *De his articulis interrogati testes infrascripti, quia responderint sic est notatum, ut primis quidem examinis instituti diebus mandata sunt litteris, aliquorum ad singulos, multorum ad plerosque articulos responsa : quod, post testem* XXV *auditum, vix deinceps factum reperitur : nec vero necessarium fuit, cum pleraque in una eademque simplici ejusdem quæsiti assertione convenirent. Igitur,* omissis aliis, *ad tres postremos articulos aliqui, plerique ad solum nonum, multi etiam ad decimum responderunt. Et hi rursum, quod ad octavum decimumque articulum attinet, iisdem iterum aut verbis aut sensu, pene omnes. Quapropter studio brevitatis ad primi testis depositionem ea referemus omnia, quæ postremis articulis* VII, VIII *et* X *contenta, ad sanctitatem Francisci Paulani probandam ita faciunt immediate, ut tamen non debuerint sæpius describendo iterari a nobis.*

quid de parentibus S. Francisci ?

7 *De parentum ejus fide catholica et vita proba sere ingenere locuti sunt testes;* X *et* XXV *testis expresse affirmant,* quod Jacobus de Martolilla, pater fr. Fran- E
cisci, semper indutus erat habitu rudi et grosso absque camisia; et quod numquam comedit carnes, sed solum cibum quadragesimalem : incedebatque pedibus nudis; *postquam scilicet filii sui exemplum sequi et imitari decrevit. Reliquæ ad articulum* IX *depositiones sola continent miracula, quæ quo ordine quibusque verbis exposita et annotata fuere, sic transcribimus, ut ejusdem rei superfluam iterationem caveamus; omittamus item assertionem juramenti, singulis testibus propositi; et caussam scientiæ, ex eo quod quisque* vidit, interfuit et audivit (*nam ex auditu solo non nisi unus deposuit aliquid*) *subjunctam post singula miracula, terminis semper iisdem : cumque ex ipso contextu locus patrati miraculi cognoscitur, etiam hunc omittimus denuo notare : quin etiam omittimus patriam testium signare, contenti indicasse omnes fuisse, quales notantur in titulis Capitum, nisi alia patria exprimatur.*

cetera quomodo hic ordinentur ?

CAPUT II.

Primi testis ad quatuor postremos articulos depositio.

Coram Episcopo Cariaten. et Notario juratus,

Testes examinati et recepti per Reverendum Dominum Joannem Sarsalem de Consentia, Episcopum Cariatensem et Gerentinensem, tamquam Delegatum Sedis Apostolicæ, ex virtute delegatio- F
nis et commissionis sibi factæ per dictam Sedem Apostolicam, super fama, vita et miraculis quondam Francisci de Paula, Institutoris Ordinis Minimorum, juxta continentiam et tenorem potestatis sibi attributæ, ad recipiendum et examinandum dictos testes super prædictis (ut latius est videre in brevi Apostolico) sunt infrascripti : qui omnes fuerunt recepti in præsentia ipsius Reverendi Domini Episcopi, deferentis juramentum ipsis testibus, et eorum depositiones sunt redactæ in scriptis, et per extensum, ut infra per me Domnum Nicolaum de Sproverio de Rosis, Notarium Apostolicum, et ad infra specialiter deputatum per ipsum Reverendum Dominum Episcopum Delegatum, deferentem juramentum testibus ipsis et ipsos examinantem, et me Notarium scribentem.

Testis. I Baro de Bellomonte laudat juventutem sancte actam,

9 Die IV mensis Julii Magnificus Dominus Galazzus de Tarsia de Consentia, Baro et Dominus terræ Belli-montis, testis, medio juramento, tactis Scripturis sacris, examinatus super septimo dixit, se scire quod Fr. Franciscus per multos annos in adolescentia

A lescentia sua mansit in loco, et semper vixit optimam perfectam et honestissimam vitam, plenam odore bonæ famæ.

10 *De his plenius deponens Testis* VI, *annum agens circiter nonagesimum quintum,* dixit se scire, ipsum Fr. Franciscum ab ineunte pueritia semper vixisse honeste et sancte : et cum esset tredecim annorum, parentes ejus duxerunt eum in conventum S. Francisci civitatis S. Marci in quo voverant d. Fr. Franciscum facere morari per unum annum. Qui finito illo anno, illomet habitu quem ex domo sua attulerat, misit vocatum parentes suos, conduxitque eos peregrinatum secum ad S. Franciscum de Assisio et S. Mariam Angelorum. Quibus a peregrinatione reversis, cum esset prope terram Paulæ, d. Fr. Franciscus moratus est extra terram, in quodam tugurio. Et interrogati parentes ubinam remansisset ipse Fr. Franciscus, responderunt : Remansit extra terram, et vult fieri eremita. Sicque cum esset ætatis quatuordecim annorum, cœpit ædificare monasterium, distans a d. terra Paulæ circiter unum milliare : (quod monasterium cum ecclesia est ornatum et magnum) fecitque illud absque aliquo auxilio, præterquam eorum qui devotionis caussa ad illum

(quam alius testis minutim describit)

B concurrebant, cum quibus illud elaboravit. Et inde ad quatuor aut quinque annos cœpit vestire Fratres, illo habitu quem ipse gerebat; docens eos vivere honeste et sancte, et observare vitam quadragesimalem. Præterea scit ipse testis, quod, perfecto illo monasterio Paulæ, fuit ædificatum aliud majus et sumptuosius in Paterno, aliudque in Spetzano grandi, locis magnis diœcesis Consentinæ, aliudque in Corigliano, Rosanensis diœcesis : *idque, ut asseruit testis* XI, absque Dominorum auxilio, sed solis eleemosynis.

et bonam ejus famam per provinciam,

11 Super octavo dixit præfatus D. Galeazzus quod in Paula et Paterno ac Spetzano, locis in quibus ipse Fr. Franciscus construxit monasteria sumptuosa, confluebant singulis fere diebus infinitæ personæ, propter bonam famam et miracula, quibus Fr. Franciscus dicebatur coruscare : ipseque testis nullum unquam vidit inde redeuntem, in aliquo scandalizatum de vita d. Fr. Francisci; imo redibant multum satisfacti et magnificantes virtutes et orationes dicti Fratris, quarum intercessione votorum suorum compotes evaserant. Et hoc ipse testis scit, quia vigesies visitavit d. Fr. Franciscum una cum parentibus suis; et hoc, ratione tum patriæ tum

C baroniæ vicinæ.

(addunt alii vitæ austeritatem,

12 *Addit testis* V, *quod* fuit Paterni cum vidit circiter ducentos viros et mulieres oppressos diversis infirmitatibus, quos omnes d. Fr. Franciscus faciebat redire contentos. *Testis autem* VI dixit, se scire, quod vivebat sancte, incedens pedibus nudis, et male vestitus (*idque, ut habet testis* XXXI, hiberno et æstivo tempore) et dormiebat super quadam tabula, habens tegulam se capite : et numquam videbatur comedere, nisi aliquibus diebus solennibus, cum Fratribus :. cibusque ejus erat legumen aliquod male coctum. *Testis* IX dixit, scire se ipsum abstinentem fuisse cibo et somno : et inter cetera cum d. Fr. Franciscus ægre se haberet, petiit ab ipso teste an haberet aliquid comestibile : qui respondit se habere parum panis : cujus frustrum ei datum incepit comedere cum herba silvestri, tamquam cervus. Dictusque testis dixit ei : Quomodo comeditis herbam tamquam cervus, cum ægre vos habueritis? Dictusque Fr. Franciscus ei dixit, Ista herba bona est, in caritate. De loco : in Paula, De tempore : agitur annus XL.

ac denique miracula : nominatim asserit Testis I.

13 Super nono dixit *præfatus Galeazzus*, quod, cum quondam D. Jacobus, pater suus, pateretur apostema in crure (quod apostema crus ipsius jam

D consumpserat, marcidumque et fœtidum erat) et pro ejus curatione d. D. Jacobus conduxisset omnes medicos et chirurgicos, qui erant in civitate Consentina, admodum famosos; illique trium aut quatuor mensium spatio d. crus curassent, semperque d. ægritudo de malo in pejus serperet, cum carnis mortificatione et fœtore maximo, essetque tunc quidam Domnus Vincellus famosissimus chirurgicus, habitans in loco Maydæ, provinciæ Calabriæ, diœcesis Nicastri; d. D. Jacobus, cum quondam D. Joanna uxore sua profectus est Nicastrum, ubi degebat Marchionissa *a* Yrrachi, nurus Fel. mem. Regis Fernandi I. Quæ accersito D. Vincello, mandavit ei, ut assumeret curationem d. apostematis. Qui per decem et septem aut viginti continuos dies d. curationi vacans, nihil profecit; sed ipsum crus in solita sua mortificatione et fœtore perseveravit. Quare d. D. Jacobus discessit inde, destitutus omni remediorum auxilio, nisi quod d. D. Vincellus ordinavit ei quandam lotionem vini, pro minuendo fœtore, qui ipsi patienti erat summo fastidio: nec tamen dabat spem aliquam salutis.

EX MS. PROCESSU CONSENT.

quod patris sui crus incurabile

14 Dictus igitur D. Jacobus reversus in Bellummontem, castrum suum, vix spatio unius diei cum dimidio pervenit Paulam, distantem a Bello-monte E quatuordecim milliaribus. Et, ut primum ad portam monasterii applicuit, in quo d. Fr. Franciscus habitabat (absque ullo alio ecclesiæ vel monasterii ingressu, quem dolor quem tunc in crure patiebatur, prohibebat) jussit crus denudari. Cui denudationi d. Fr. Franciscus superveniens, vultu admiratione et compassione pleno, d. D. Jacobum sic est allocutus : Hæc est magna res : oportet vos habere magnam fidem in D. N. Jesu Christo. Et conversus ad quemdam fraterculum, dixit : In caritate, vadas, et colligas mihi tot folia herbæ dictæ unguis-caballi, quæ est herba magna; et accipias parum pulveris in cella nostra. Quo dicto ipse Fr. Franciscus, usque ad reditum d. fraterculi, retro portam ecclesiæ coram imagine Crucifixi fudit preces. Cumque fraterculus ille attulisset pulverem et herbam, d. Fr. Franciscus appropinquans d. D. Jacobo, dixit : Habeatis magnam fidem in D. N. Jesu Christo, quia spero ipsum nobis facturum gratiam. Et facto signo Crucis super apostemate, sparsit desuper parum pulveris, et imposuit tres frondes, dixitque ei. Discedatis hinc in gratia Dei, afferatisque vobiscum frondes istas, et parum pulveris quod est in hac charta, imponetis que hæc duabus aut tribus vicibus apostemati; ha- F beatisque bonam fidem in Domino nostro, qui faciet vos compotes hujus gratiæ. Ob quæ verba d. D. Jacobus præ lætitia lacrymavit.

S. Francisco ostensum,

foliis quibusdam cum pulvere cellæ applicatis,

15 Cumque fecisset infasciari crus, bibissetque pateram aquæ, ascendit equum; reversusque est ad S. Lucitum, ubi cubavit, quo posset noctu Cosetiam proficisci; quia erat tempus æstivum, vigebantque interdiu intensi calores. Duabus horis ante lucem ascendit equum : cumque esset in vertice montis dixit ad uxorem et familiam, Nullum sentio dolorem quem alias inter equitandum solebam habere intolerabilem. Dixitque, Volo experiri an possim ponere pedem in terra. Cumque incederet absque fastidio et dolore pedetentim, posuit manum super apostema : cumque nullum sentiret dolorem, percussit crus magno ictu, dixitque quondam uxori suæ Joannæ : Sanus sum. Sicque redivimus Cosentiam alacres, dictusque D. Iacobus et uxor et familia pro certo asseverabant, ipsum convaluisse miraculose, ob preces et virtutes d. fr Francisci de Paula, et propter fidem et devotionem quam Deo gerebat. Postea Mag. Paulus, famosus chirurgicus, alias dictæ ægritudinis medicus, subitam et insperatam salutem hanc admiratus, fecit experientiam d. herbæ unguis

subito sanatum fuerit,

chirurgo miraculum approbante :

EX MS PROCESSU CONSENT.

A guis cabelli in diversis ægritudinibus, cujus numquam vidit effectum aliquem : quare confitebatur et probabat, hoc factum fuisse miraculose, propter orationes d. fr. Francisci. Et hoc de caussa scientiæ, quia interfuit, vidit, et audivit. De tempore : agitur annus XXXIV vel XXXV.

quodque cujusdam sui subditi occultum furtum cognoverit :

16 Item scit ipse testis, quemadmodum Jacobus Roncus de Bellomonte Tropeenses diœcesis, vassallus suus, volens proficisci Paternum Consentinæ diœcesis, ubi habitabat et ædificavit monasterium d. fr. Franciscus; quia male se habebat, non bene recordatus, an vero frater an vero filius ejus; desiderans munus aliquod d. fr. Francisco afferre, ivit ad vineam quamdam cujusdam patrui sui, collegitque corbem plenum cerasis, quæ erant tunc primi fructus; profectusque est ad d. locum Paterni, distantem duodecim milliaribus a loco ubi collegerat cerasa. Cumque obviasset d. fr. Francisco, genibus flexis rogavit illum, ut subveniret ei in illa necessitate sua; obtulitque dicta cerasa ipsi fr. Francisco. Qui paulum remoratus, vultu indignabundo dixit : Vadas in caritate, et restituas cerasa patrono, cui illa abstulisti. Ad quod territus ille, nescivit quid responderet. Dictusque fr. Franciscus dedit ei quædam remedia, ipseque confusus rediit cum d. cerasis, et ipsemet Jacobus B Roncus narravit hoc ipsi testi in Bellomonte.

ejusque miracula ubique fuerint celebrata,

17 Super decimo dixit, fr. Franciscum semper, primo in Calabria et postea Neapoli et aliis quibuscumque locis habuisse bonam famam, et fecisse miracula, perseverando de bono in melius : nec unquam intellexit personam aliquam murmurantem sed omnes laudantes miraculosa opera d. fr. Francisci. *His similia plures alii dixere : quidam etiam prolixioribus verbis ad hunc Articulum usi. Pro omnibus sit testis* LXIV, *qui super decimo simul ter* dixit, se scire, ipsum habuisse famam sancti viri, et multa miracula fecisse; adeo quod tota ora maritima et habitantes in montibus et in Calabriæ provincia concurrebant ad eum, pro consequendis gratiis salutis; redibantque omnes contenti : veniebantque ad eum multi qui ægrotabant oculis et non videbant; ipseque fr. Franciscus inclinabat se in terra, et accipiebat folium aliquod cujuscumque herbæ, quod inveniebat, imponebatque eis; statimque dicebant se esse sanos, faciebatque multa alia miracula : *ob quæ etiam, ut asseruit testis* LXVII, villæ ditionis Cusentinæ processionaliter veniebant ad eum.

ANNOTATA.

a Hieracium, *vulgo* Gerace *sive* Gierrace, *oppidum* C *Calabriæ ulterioris. Plura de hac Marchionissa vide infra num.* 177. *ubi intelliges nuptam fuisse Henrico, Ferdinandi Regis notho, qui ratione uxore fuit nuncupatus* Geracensis Marchio. *Vide etiam ad num* 120. *Processus Calabrici.*

CAPUT III.

Depositiones trium Consentinorum testium.

Test. 2

Die v mensis Julii, Franciscus de Marco, familiaris quondam prædicti D. Jacobi de Tarsia.... dixit quod cum ipse testis degeret in ejus servitio, *sanatum sit ejusdem crus, ut supra, prout* vidit, interfuit et audivit in Paula et in monte S. Luciti, qui distat a Paula sex milliaribus. Agitur annus XXV. Item dixit quod cum d. D. Jacobus haberet quemdam filium infirmum, qui per quinque dies loquelam amiserat; misit ipsum testem Paulam ad Fr. Franciscum, ut diceret ei, quod, si melius esset pro anima ejus et filii sui qui ægrotabat, impetraret a Deo gratiam incolumitatis : quia haberet tantam fidem in orationibus ejus, quod crederet ipsum resurrecturum, etiamsi triduo eset defunctus. Sic-

Filius Baronis prædicti infirmis

que ipse testis profectus est Paulam ad d. fr. Franciscum, et exposuit sibi injuncta. Qui respondit : D Utinam Deus faceret me dignum impetrandæ gratiæ hujus! Dixitque ipsi testi : Ab hesternô die usque nunc defecerunt viginti quatuor horæ vitæ nostræ. Ordinavitque quod d. testis faceret jentaculum : et d. fr. Franciscus discedens, per spatium unius horæ non fuit visus Creditque ipse testis et pro certo tenet, ipsum ivisse ad orationes fundendas. Postea reversus dixit d. testi : Deus fecit nobis gratiam : vadas, quia sanatus est (et verba ista fuerunt circa primam horam noctis) cumque applicueris ad D. Jacobum, dicas, quod sit bonus Christianus. Reversusque ipse testis Consentiam, comperit, quod illa eadem hora, qua fr. Franciscus ei dixerat se consecutum fuisse gratiam, d. infirmus fuerat locutus, qui per quinque dies perdiderat loquelam, sicque convaluit. Additque ipse testis, quod fr. Franciscus dedit ei duas radices herbæ duosque panes biscoctos, quos deberet infirmo portare. Agitur annus XXXVII.

subito juxta Sancti prædictionem sanatur :

19 Item dixit, quod, cum esset Consentiæ quidam dictus Maurellus de Cardilla, qui per duos annos fuerat leprosus, et manibus ac pedibus contractus, totusque niger, et vocem perdiderat; ipse testis cum aliis parentibus suis detulerunt eum Paulam. Qui cum ad fr. Franciscum pervenisset, respexit E eum admirabundus; dixitque quod haberet fidem in Domino, qui facturus ei esset gratiam corporis et animæ. Sicque dicens Fr. Franciscus per breve spatium discessit, et postea reversus apprehendit manum infirmi, fuitque manibus et pedibus sanus, quod optime poterat incedere : restitutaque est ei vox perfecte. Agitur annus XLIII.

item alius, qui leprosus, contractus, mutus adductus erat,

20 Eodem die nobilis Joannes Bonbinus dixit, quod cum ipse testis esset puer, mulus quidam percussit ejus caput calce : de cujus vulneris salute desperabatur, quia non inveniebatur qui vellet ei mederi : nam dicebant medici, se nolle medicare hominem mortuum : et ita d. testis fuit ad d. fr. Franciscum delatus. Qui flexis genibus a Deo gratiam petiit : cumque ab oratione surrexisset, fecit scribi epistolam ad medicum quemdam, Mag. Paulum de la Cava, idoneum, ac sufficientem et famosum in Calabria medicum, quod vellet assumere curam istum medicandi, quia Deus faceret ei gratiam. Sicque cœpit mederi, dictusque testis fuit sanatus. Sæpiusque d. Mag. Paulus recusaverat assumere hoc onus, quia existimabat ipsum mortuum, sicut alii medici, dicens quod tenuerat medullam capitis ipsius testis in manibus, et quod non volebat se d. curationi impendere, quia videbatur ei impossibile quod iste convalesceret. Postea sæpius d. F Mag. Paulus dicebat ipsi testi : Non fuerunt medicinæ meæ caussa salutis tuæ, sed primum Deus et postea orationes d. fr. Francisci. Agitur annus XXXIII. *Eadem confirmat testis* LXX, *distinctius explicans, quomodo læsus, ter fuerat delatus Paternum ad Fr. Franciscum ; et primum curandus missus ad Antonium Saccum ibidem medicum, deinde Consentiam ubi plures sufficientes erant; qui omnes, ipseque etiam Paulus, noluerunt desperati vulneris curationem suscipere : quia eam judicabant impossibilem esse.*

Test. 3 Juvenis cui caput contusum a mulo

medicis desperantibus conservatur :

21 Item dixit, quod inde ad duos annos canis quidam inflixit quinque vulnera cruri suo, adeo quod ipsum crus graviter erat apostematum. Sicque pater d. testis videns apostema illud, fecit eum a servitore quodam ad d. fr. Franciscum conduci. Qui videns crus vulneratum, imposuit vulneribus medullam sambuci, illamque aqua sancta aspersit, et Cruce signavit, dixitque : Vadas, quia cras nihil erit. Sicque sequenti die sanus fuit tamquam si numquam aliquid mali habuisset. Agitur annus XXXII.

et Crus a cane vulneratum sanatur.

Test. 4

pedibus nudis et male vestitus Sanctus, *solitus dormire in tabula,* *nec vesci cum aliis,*

A 22 Eodem die, nobilis Franciscus de Florio super octavo dixit, se scire, per septem vel circiter octo continuos menses, quibus ipse testis ob famam magnam, quam d. fr. Franciscus tenebat, et ob devotionem, ipsum assidue visitabat in balia Paterni, ubi tunc faciebat ædificare monasterium Consentinæ diœcesis. Et inter alias vices, cum semel eum visitaret de mense Decembris, quo ningebat et intensissima frigora ibi vigebant (quoniam sunt loca montosa, nixque erat alta ad duos palmos) invenit d. fr. Franciscum in ecclesia, pedibus nudis et pessime indutum; videlicet habitu lacerato super carnes: stabatque contemplans, et non vidit d. testem donec ante eum esset, diceretque ei, Ave Maria: quia erat quasi raptus. Vidit etiam ipse testis bis cellam, in qua dormiebat d. fr. Franciscus, in qua nihil aliud erat præter unam tabulam, et tegulam in qua reclinabat caput. Fratres Ordinis sui dicebant, quod numquam viderent eum comedere, nisi in mane Paschatis fabas quasdam cum Fratribus, idemque faciebat in festis solemnibus. Ipseque testis videbat eum incedere pedibus nudis per loca silvosa, petrosa, spinosa et aspera (*addit testis* LVII, portando trabes, arbusta, lapides; nec umquam pedes ejus B lædebantur in aliquo) operabaturque malleo ferreo a mane usque in vesperam; fragrabatque nihilominus odore suavi, habebatque manus mitiores quam aliquis magnus dominus: et assidue indutus erat illo solo habitu lacerato super carnes; habebatque persona sua odorem musci, capillique ejus rutilabant tanquam aurum. Pedes ejus, quamvis nudis incederet, erant albi, delicati, et pulchri, sicut si semper soleas detulisset (*quod idem alii plures deinceps iisdem pene verbis testati reperiuntur*). Et quocumque ibat, præsertim ubi erant aquæ, petræ et rupes;

inter spinas sordesque mundus atque illæsus manet.

Calabriæ Auditor

23 Super nono dixit, quod tunc temporis quo d. fr. Franciscus ædificabat monasterium in Paterno (agitur nunc XXIX aut XXX annus) magnificus D. Loysius de Paladinis de Lecia, regius Auditor provinciæ Calabriæ, uno anno ex illis ægrotavit de mense Julii vel Augusti, in civitate Consentiæ: cujus infirmitas duravit per triginta tres dies: habebatque in curatione dictæ infirmitatis tres medicos qui semel consilium fecerunt de infirmitate d. D. Loysii, fuitque die Mercurii: et concluserunt quod permitteretur natura criticare, et non darent plures medicinas. Qua conclusione inita, die Jovis sequenti, D. Catharinella, uxor d. D. Loysii, Joanninum C quemdam famulum suum, ad se accersitum, misit Paternum ad fr. Franciscum præfatum; quatenus eum nomine suo rogaret, ut orationibus suis a Deo vellet impetrare gratiam salutis sive sanitatis pro d. D. Loysio. Cumque d. famulus eodem die redivisset, eumque d. D. Catharinella interrogasset quid ei d. fr. Franciscus respondisset; dixit ipsum ordinasse, quod assarent duo frustra panis ad ignem, et postea aceto intingerent, et piper, canellam, gariofolum et zingiber contrita pani imponerent; et postea unum ex dictis frustis panis sic præparati super stomachum ponerent, et aliud supra dorsum. Cumque d. D. Catharinella hoc intellexisset, fecit eos vocari, et ab eis opinionem circa hoc est sciscitata: ex quibus unus dixit, Sumus hic tres medici, qui de novo faceremus naturam; et iste ignarus vult facere istas medicinas? Sicque non fuerunt factæ.

remedio per Sanctum præscripto, *ob medicorum contradictionem neglecto,*

ac demum adhibito,

24 Die Veneris sequenti d. D. Catharinella vocavit ipsum testem, intuitu familiaritatis quam cum d. fr. Francisco habebat: rogavitque ut ad eum accederet, et rogaret quod orationes pro d. D. Loysii salute funderet: sicque ipse testis profectus est Paternum. Cumque illuc applicuisset, invenit d. fr. Franciscum solum: et cum primum vidit ipsum testem, verbis aliquantulum turbatis dixit: Tu venis pro negotio D. Loysii. Illi noluerunt facere ea quæ D ipsis significavi. Qui non habet fidem minus potest consequi gratiam. Vadas, redeas cum Deo, et facias fieri ea quæ ordinavi, habeantque fidem in Deo, quia obtinebunt gratiam. Dictusque testis absque ulterioribus verbis rediit, applicuitque domum d. die, et statim retulit d. verba prædictæ D. Catharinellæ. Quæ statim mandavit parari d. frusta panis; quemadmodum d. fr. Franciscus dixerat: imposuisque ea, modo supra dicto: ipsi D. Loysio: qui d. panem ita tenuit usque ad horam matutinam sabbati, qua ipse D. Loysius bene se habuit, et erexit se in lectum, et petiit cibum, fuitque sanatus.

EX MS. PROCESSI CONSENT.

curatur a morbo.

Sanctus absens cognoscit, *moram itineris alterius injectam*

25 Item dixit, quod inde ad aliquot dies post convalescentiam, d. D. Loysius, cum vellet proficisci Paternum ad visitandum d. fr. Franciscum, ut ei pro beneficio salutis accepto gratias ageret, die quodam sabbati fecit accersiri Notarium quemdam, Nicolaum Bonbinum de Palerno, virum probum; rogavitque ut vellet ei præparare jentaculum ad diem lunæ, quo volebat d. fr. Franciscum visitare. Sicque d. Notarius Nicolaus Paternum profectus, ad diem et horam præfixam præparavit, morabaturque d. D. Loysium ante locum quo volebat ire: eratque jam meridies. Tuncque egressus d. fr. Franciscus a loco, E convenit d. Notarium Nicolaum, dixitque: Expectas D. Loysium: vadas pransum, quia implicitus negotiis, non hodie, sed cras veniet. Sicque d. Notarius Nicolaus domum rediit, et die Martis sequenti d. D. Loysius, cum D. Catharinella et ipso teste ac famulis, profectus est Paternum. Et cum essent ibi, antequam convenirent d. fr. Franciscum, ipsa D. Catharinella dixit testi; Rogo te, quando cum D. Loysio fr. Franciscum alloquemur, tu retro d. fr. Franciscum secreto abscindas de habitu ipsius ad duorum digitorum quantitatem, caussa devotionis meæ. Sicque, cum dicti D. Loysius et D. Catharinella cum ipso fr. Francisco loquerentur ipseque testis retro d. fr. Franciscum positus vellet forfices evaginare, ut dicti habitus frustrum abscinderet; ipse fr. Franciscus conversus ad eum dixit: Francisce, devotio non consistit in frustis habitus, sed in bonis operibus.

et occultam testis intentionem;

pueri ægri primo sanitatem,

26 Item dixit, quod per mensem unum post convalescentiam d. D. Loysii, ægrotavit quidam filius ejus: quare ipse D. Loysius testem ipsum accersitum rogavit, dicens: Francisce, tu qui habes istum bonum pedem, accedas ad fr. Franciscum et commendes ejus orationibus istum filium meum. F Sicque ipse testis profectus est Paternum ad d. fr. Franciscum, et nomine d. D. Loysii commendavit d. filium orationibus ejus. Qui dixit: Dicas D. Loysio, quod sit bonus Christianus, et quod ministret justitiam, et de filio non timeat. Sicque d. testis rediit et retulit d. verba ipsi D. Loysio: et filius ejus ad quatuor vel quinque dies fuit sanus. Qui post aliquot dies iterum ægrotavit, dictusque D. Loysius fecit iterum redire ipsum testem ad d. fr. Franciscum, ut nomine suo eum rogaret, quod filium in orationibus suis haberet commendatum. Ipseque testis profectus Palernum, cum primum illuc applicuit, invenit d. F. Franciscum: qui antequam testis inciperet loqui, dixit: Tu venis propter filium D. Loycii: vadas, dicas ei quod habeat patientiam, quia Deus vult illum, ipsique procurabit alios. Rediit ipse testis et retulit d. verba D. Loysio, ipseque filius secundo aut tertio post hæc die obiit: et d. D. Loysius postea fecit alios filios, quia uxor discessit Consentia gravida.

deinde mortem prophetat

quartanam depellit

27 Item dixit quod ipse per octo menses laboraverat febre quartana, videlicet a mense Septembris usque per totum mensem Aprilis, in cujus mensis fine ipse testis profectus est Paternum ad d. Fr. Franciscum

A Franciscum, ut ipsum oraret quod eum in orationibus suis haberet commendatum, quo Deus ei faceret gratiam sanitatis. Sicque d. Fr. Franciscus dixit ei : Quando discedes et transibis per *a* Locarum, capias duas summitates *b* filidrissæ ejus quæ nascitur in trunco quercus, et facias eam bullire cum ciceribus : cumque advenit febris paroxysmus, bibas brodium illud, et sis bonus Christianus. Sicque ipse testis fecit dictum remedium : et sequenti die, cum superveniret accidens, sumpsit brodium illud : et statim nullum sensit malum, fuitque sanctissimus.

EX MS. PROCESSU CONSENT.

illiteratus prædicat :

28 Item dixit, quod de mense Decembris, cum ivisset visitatum d. Fr. Franciscum, invenit eum in quadam silva, longinqua a monasterio, quod ædificabat in Paterno, per unum milliare; unde faciebat conducere ligna pro fornace calcis; ubi erant circiter trecentæ personæ, mares et fœminæ, quibus prædicabat declarans Evangelium; quamvis ipse testis sciret et intellexisset, d. Fr. Franciscum non esse litteratum. Finita prædicatione direxit gentem illam cum lignis ad locum, dictusque Fr. Franciscus remansit cum ipso teste solus : qui inter loquendum dixit ei : Pater, secundum spiritum Dei, qui vobis inest, quis erit successus bellorum præsentium in

Adventum Turcorum prædicit :

B Tuscia? Qui respondit : Ista bella in nihilum redigentur, quia sopientur : sed video Turcum ingredi hoc regnum. Verum scripsi majestati Regiæ quod custodiat sua, et non impediat se alienis, Mense Julio sequenti prædicti anni intravit Turcus regnum, cepitque Hydruntum, et Dex rediit ex Tuscia, bellaque illa fuerunt sedata.

Test 5 scribendo victum lucranti,

29 Die VIII mensis Julii, Robertus de Burgis, *ab annis quinquaginta d. Fr. Franciscum cognoscens, et ante annos* XLVIII *in domum parentum ejus Paulæ hospitatus*, dixit, quod, cum esset bonus scriptor librorum ecclesiasticorum, exercitatusque in dicto ministerio scribendorum librorum, toto tempore vitæ suæ; supervenit ei quædam ægritudo in manus dextra, ob quod remansit contractus et mancus, ita quod per duos annos non potuit scribere, nec scribendo victum quærere : in qua manu adhuc apparet signum gravis ægritudinis, quam passus est. Quam ægritudinem videns uxor, dixit testi : Marite mi, accedamus Patrem Fr. Franciscum, rogaturi ut impetret gratiam manus tuæ sanandæ. Ipseque testis, inductus verbis et devotione uxoris, quamvis parum fidei præstaret, cum ea profectus est Paternum, ubi erat d.

manuum contractam rogatus restituit.

Fr. Franciscus; et invenerunt eum in horto sub quercu quadam magna : uxorque ipsius testis dixit : Vide, Pater, quemadmodum corrupta est manus mariti mei. Rogo vos, doceatis aliquid, quod eam sa-

C net. Dictusque Fr. Franciscus, conversus ad ipsum testem dixit : Ostendas mihi manum tuam. Quam ostensam tangens manibus suis, dixit : Peccatum est quod manus hæc ægrotet : adhuc faciet multa bona. Et instante uxore, quod doceret aliquid pro sanitate dictæ manus, docuit quasdam lotiones. Sicque ipse testis rediens Cosentiam illomet vespere, sequenti mane absque alia lotione vel medicina aliqua invenit manum suam sanam et politam ; et præ magno gaudio surrexit in camisia, experturus an posset scribere, scribebatque æque bene et perfecte sicut prius, perseveravitque semper bene usque in præsens, cum sit decrepitus. Sequentique die rediit ad d. F. Franciscum, ut ageret gratias de beneficio accepto ob orationes ejus : et cum primum eum vidit incepit ridere. Et dicente sibi ipso teste quod recepisset gratiam, dixit : Vadas, verras tuam domum, scilicet conscientiam, et sis bonus Christianus. Agitur annus XLIV.

ANNOTATA.

a *Ita ecgraphum Italicum : Latinum simpliciter habet*, per locum ; *forte quia interpres* Locarum *nullum noverat.* D

b Filidrissam *in vulgari haberi notat Latinus interpres, ipse* Filichicam *vertit, quod non intelligo : scio autem Calabricam linguam majori ex parte Græcam esse, ut ex* φύλλον folium, δρῦς quercus, φυλλιδρῦσσα *possit compositum credi.*

CAPUT IV.

Miracula a testibus Paulanis duobus juramento firmata.

fornacem calcariam ardentem ingressus reparat ;

Die XVII Julii, Venerabilis Dominus Joannes Antonachius, super nono dixit, quod cum Fr. Franciscus exorsus esset ædificium monasterii in Paula, fecit fornacem quamdam in qua coqueretur calx. Cumque fornax petris onusta et accensa igne, cadebat : ministrique ad coquendam d. calcem deputati, cognoscentes se solos casui dictæ fornacis non posse auxiliari, vocarunt d. Fr. Franciscum dicentes, Pater, veniatis, quia fornax calcis cadit. Qui cum illuc venisset, dictis ministris dixit, quod irent jentatum: sicque illos licentiavit et solus remansit. Qui reversi invenerunt d. Fr. Franciscum manus mundantem, fornacemque integre aptatam, tanquam si numquam fuisset fracta. Quod circumstantes omnes magno E miraculo adscripserunt, prout ipse testis audivit ex ore dictorum ministrorum. Item scit ipse testis, d. fornacem calcis non fuisse ejus magnitudinis, quod potuerit inde fieri tantum ædificium, quantum factum fuit : creditque ipse testis hoc adscribendum esse orationibus d. Fr. Francisci.

extinctos titiones ardere solo flatu facit.

31 Item dixit, quod cum semel quadam die iret cum magistro suo ad ecclesiam, quam d. fr. Franciscus ædificaverat, caussa dicendi Missam, cumque non haberet ignem; ipse testis petiit a d. fr. Francisco, ubinam vellet accipere ignem. Qui respondit : In caritate, videas, quia in titionibus illis, qui erant in angulo capellæ, erit ignis. Ipseque testis ivit, et bene insufflavit d. titiones, et non inveniens ignem rediit ad d. fr. Franciscum, dicens : Pater, non est ignis in titionibus illis. Ipseque repetiit, Imo, in caritate est ignis. Sicque d. Fr. Franciscus accepit illosmet titiones, quos ipse testis viderat et insufflaverat : quos cum ille insufflasset, statim accensus est ignis; accensaque candela, dixit Missam.

titionem ardentem in noxie tractat ;

32 Item dixit, quod cum d. Fr. Franciscus loqueretur cum quodam Presbytero, advena ultramontano; diceretque ei, quod quædam herba haberet virtutem quamdam ; d. Presbyter, quasi incredulus, F replicavit d. Fr. Francisco, dicens ei : Quomodo scitis hanc herbam habere virtutem? Cui respondit Fr. Franciscus : Nonne scitis, quod illi qui Deo perfecte serviunt et ejus mandata observant, ipsæmet herbæ manifestant virtutes suas. Sicque inter loquendum conduxit d. Presbyterum usque ad coquinam, ubi ipse fr. Franciscus apprehendit quemdam titionem ignis accensum, strinxitque manibus fortiter, dixitque ipsi Presbytero : Iste ignis ad quid aliud est creatus, nisi ut det obedientiam homini? Cumque per aliquod spatium temporis d. ignem manibus tenuisset, reposuit eum ubi prius erat. Dictusque Presbyter, viso tali miraculo, rogavit eum, ut indueret ipsum habitu suo : quod d. fr. Franciscus renuit facere : sed dixit ei quod iret ad locum S. Francisci in Cosentia, ibique indueret habitum et faceret professionem per unum annum, et postea ad ipsum rediret. De caussa scientiæ : quia interfuit, vidit et audivit. De loco : in Paula. De tempore : agitur annus *a* XLIII vel circa.

a mutum loqui,

33 Item scit ipse testis, quod die quodam, cum esset d. fr. Francisco, in loco ubi inchoaverat monasterium; cumque designasset locum, in quo volebat

A bat facere aliam fornacem ad coquendam calcem; fuit præsentatus quidam, qui numquam fuerat locutus: quem d. fr. Franciscus duxit intra ecclesiam, dixitque ei: Dic, Jesus, ter. Qui mutus dixit, Jesus, aperte, et recessit sanus. Die sequenti redierunt cum Mag. Antonio de Donato de S. Lucito, ut faceret fornacem calcis: inveneruntque agrum illum, quem pro d. fornace ipse fr. Franciscus designaverat, per se fuisse depressum, adeo ut non oporteret facere foveam: sicque inceperunt facere calcem.

terram pro fornace struenda subsidere,

34 Item, dum d. calx fieret, ipse fr. Franciscus conversus ad quemdam fraterculum, dixit ei: Vadas et coquas pugnum fabarum, quo possit jentare magister Antonius. Et d. fraterculus ivit et posuit ollam ad focum super cineribus sine igne, oblitusque fuerat accendere ignem. Cumque venisset hora comestionis, d. fr. Franciscus conduxit ipsum magistrum ad coquinam, cum quibus ivit ipse testis. Dixitque fr. Franciscus, Extrahas has fabas, quo comedat mag. Antonius: qui et dictus testis riserunt, videntes ollam sine igne. Dictusque fr. Franciscus appropinquans ollæ, discooperuit eam: videruntque ipse testis et mag. Antonius quod bulliebat: sicque dedit ad comedendum d. mag. Antonio. Et
B ipse testis et mag. Antonius appropinquaverunt foco, ut viderent experientiam: inveneruntque focum solum cum cineribus frigidis. De caussa scientiæ, loco et tempore, ut supra.

fabas absque igne percoqui facit.

35 Item dixit, quomodo quidam Joannes Brogno, volens attollere quoddam ahenum, plenum pice bullienti, desuper quamdam naviculam, projecit sibi dictam picem bullientem, non solum in faciem, sed etiam in totum pectus: ita quod quicumque eum videbat, dicebat, quod propter dictam picem remansurus esset *b* vultu deformato. Itaque unanimiter attulerunt eum in monasterium, quod d. Fr. Franciscus ædificabat, distans a loco hujus casus per milliare. Cumque applicuissent, invenerunt d. fr. Franciscum, qui præparaverat quosdam succos herbarum pro remedio d. patientis. Dixitque, quod non erat possibile, quod ad d. fr. Francisci notitiam potuerit tam cito casus pervenisse: sed credit ipse testis, quod præsciverit illum ex gratia divina. Cumque dictos succos, herbarum imposuisset faciei et pectori ejus, tenuit eum penes se circa octo vel novem dies: post quos dimisit eum sanum et politum, tamquam si numquam læsus fuisset et absque omni penitus macula. De caussa scientiæ: quia vidit, interfuit et audivit. De loco: in *c* Paula. De tempore: agitur annus XLV. Præterea credit ipse testis, quod d. fr. Franciscus
C sit mortuus virgo: quia a puero intravit monasterium, et semper perseveraverit in vita sancta.

aliquem pice bullienti perfusum in spiritu cognoscens,

ad se venturo remedium parat.

Test. 7

Lampadem per se accendi facit.

36 Eodem die XVII Julii Joannes de *d* Simeono dixit se scire, quod cum ipse et mag. Dominicus Virgo-pia essent in monasterio Paulæ, quod ædificabat d. fr. Franciscus, dixit ad ipsum testem et mag. Dominicum: Eatis, et dicatis fr. Stephano, quod afferat mihi unum titionem accensum et candelam unam, quia volo accendere lampadem. Sicque ipse testis et mag. Dominicus iverunt ad d. fr. Stephanum, dixeruntque quod afferret titionem accensum et candelam. Cumque rediissent ad d. fr. Franciscum, accepit chordam lampadis, ut eam dimitteret et illuminaret. Cumque esset d. lampas circa medium descensus, per semetipsam accensa est, absque aliqua candela vel igne. Cumque d. testis et mag. Dominicus hoc miraculum vidissent, quod ex se accensa fuisset lampas; dixit mag. Dominicus: O pater, videatis, quia lampas per se est accensa. Dictusque fr. Franciscus dixit: Sat est quod vidistis. Agitur annus LX.

ex casu graviter læsum sanat,

37 Item dixit, quod quidam nomine Casellus, cum cecidisset ex quodam alto loco, impegit caput in vitem quamdam, illudque fregit adeo graviter, quod D erat semimortuus. Vidensque fr. Franciscus istum cecidisse, cucurrit et brachiis suis eum intra ecclesiam portavit, suxitque sanguinem capitis, posuitque eum sub altari, ligavitque quibusdam pannis lineis; statimque sanus, sicut prius, rediit domum. De caussa scientiæ: quia vidit et interfuit. De loco et tempore, ut supra.

EX MS. PROCESSU CONSENT.

38 Item dixit, quod cum in loco, ubi fr. Franciscus ædificabat monasterium, ipse etiam testis laboraret, essetque maxima penuria panis, quia in Paula non inveniebatur; ipseque cum aliis laborantibus murmuraret, quia non suppeteret eis panis; d. fr. Franciscus accessit ad eos, dixitque: Credo quod frater corpus indiget cibo. Et cum per spatium horæ essent operati, vidit ipse testis cum aliis operariis unam bestiam, cum duobus saccis plenis pane. Tuncque d. fr. Franciscus vocatis attulit unde jentarent, et vesperi dedit eis sufficienter panem: eratque d. panis, tamquam si tunc fuisset extractus de fornace. Ipseque testis nullum vidit qui dictum panem attulisset, adeoque credit fuisse divina operatione illuc allatum. De loco et tempore ut supra.

panem divinitus missum accipit,

39 Item dixit, quod cum ad putandum vites ivisset, incidit sibi genu, inflataque est ei coxa, adeo quod per octo vel decem dies non potuit incedere nec ponere pedem in terra. Quare die quadam ac- E cessit plane ac pedetentim ac d. fr. Franciscum, ostenditque ei d. crus inflatum. Sicque d. fr. Franciscus imposuit parum unguenti, et postea fecit eum ad quamdam sphæram solarem sedere: et illamet hora fuit sanatus, misitque eum ad portandum ligna, veluti si semper fuisset sanus. De loco: in Paula. De tempore: agitur annus XL.

testis genu incisum solidat

ANNOTATA.

a *In MS. est* LXIII, *sed hoc manifestum mendum; ex antecedentibus et consequentibus arguendum, correximus.*

b *MS. Latinum*, quod esset mansurus mancus facie: *sed Italicus originarius textus commodiorem patitur versionem.*

c *Ita habet textus Italicus jam signatus, Latinus vitioso* Paternum *notat, temporis ratione repugnante.*

d *MS. Latinum* de Simoneo.

CAPUT V.
Aliquot Testes XVIII *Julii examinati.* F

Die XVIII mensis Julii, D. Margarita de Baccaro dixit, quod cum projiceret quodam vesperi aquam ante portam domus, torsit os et oculos, adeoquod quasi retro caput iverant: sicque cum pater et fratres dictæ Margaritæ eam ad fr. Franciscum duxissent; cum primum eam vidit, dixit: Accipiatis parum illius herbæ, quæ est ante monasterium, quod ædificabat, quæ vocatur *a* cercimita, et imponatis capiti succum, et postea frondes coctas: et Dominus Deus concedet ei gratiam pristinæ sanitatis. Quo remedio facto, illamet die fuit sanata sicut prius, absque aliqua læsione vel tormento. Dictaque testis tenet pro certo, quod fuit sanata propter orationes et virtutes d. fr. Francisci, et non propter herbam. De loco: in Paula. De tempore: agitur annus XL. *Idem deposuerat ante num. 35. testis præcedens, dicitque hanc Margaretam neptem suam fuisse, seque vidisse curationem mali, cui medici nulli auxiliari potuissent.*

Test. 8

Os oculosque distortos restituit.

39 Eodem die magister Dominicus de Virgopia dixit *idem, quod supra num.* 34 *Joannes de Simeone: de tempore dicens agi annum circiter* LV. Item dixit quod cum d. testis veniret a Paterno cum d. fr. Francisco, unde venerant a capiendo loco pro ædificio loci

Test. 9

Tædam ligneam in cereum commutans,

EX MS. PROCES. CONSENT.

A loci, quod in præsens est constructum, redirentque Paulam; discesserunt nocte cum tæda accensa, quam portabat ipse testis, cum alio socio qui est defunctus. Dictusque fr. Franciscus portabat unum frustum tædæ absque igne, et circumdedit illud quodam filo et imposuit pectori. Cumque transirent per Tazzanum *b* casale Cosentinum, invenerunt ibi mulierem quamdam, quæ per tres dies non poterat parere. Rogatusque a vidua quadam quod vellet succurrere necessitati parturientis, posuit manum ad pectus ubi reposuerat tædam; extraxitque candelam: adeo quod ipse testis habet pro certo, quod tæda, quam in pectore reposuerat, conversa sit in candelam: cum d. testis non viderit ipsum fr. Franciscum imponere candelam ad pectus, nec ulterius viderit tædam quam reposuerat. Quam candelam dedit d. viduæ, et dixit: Vadas et ponas candelam hanc super parturiente, quia confestim liberabitur. Sicque d. fr. Franciscus et ipse testis discesserunt, et venerunt Paulam noctu. Agitur annus XL *c* circiter.

parturienti succurrit.

40 Item dixit, quod cum duo viri laborarent in monasterio, quod ædificabat, foderentque terram quamdam; vix effoderant tres passus, quod ipse ager cecidit, et cooperuit duos illos operarios. Cumque B terra illa esset magna, non poterat cognosci, qua via illis posset subveniri, qui jam habebantur pro mortuis: sicque vocarunt fr. Franciscum. Qui cum venisset, videns d. terram super illis operariis, dixit quibusdam aliis quod foderent in duabus partibus ubi ipse ostendebat: sicque inter fodiendum invenerunt ambos operarios sanos *d* Quod ipse testis et omnes alii reputarunt pro magno miraculo, considerata quantitate terræ, quæ super eos ceciderat. De loco et tempore, ut supra. Item dixit, quod cum fabricaret murum quemdam monasterii, cujus bona pars constructa est super rupe quadam; quodam die, cum ibi esset cum multa gente, videbatur totus murus ille velle ruere. Quod d. fr. Franciscus videns, dixit, Jesus; fecitque signum Crucis: firmatusque est murus sicut in præsens apparet.

duos terra obrutos salvat: murum ruentem signo Crucis sustinet:

41 Item dixit, quod ipse testis, cum quadam die laboraret in monasterio ut conduceret aquam pro facienda terra aquaria; d. fr. Franciscus laborabat subtus ipsum testem. Cumque ipse testis esset coactus deturbare quemdam magnum lapidem, dixit ipsi fr. Francisco quod discederet, quia petra posset ei facere magnum malum. Ipseque fr. Franciscus dixit ei, quod intenderet labori suo, et permitteret lapidem cadere. Cumque d. testis hoc sæpius replicaret, ipseque nollet discedere, d. petra cecidit et C percussit pedem d. fr. Francisci, ita quod ipse testis crederet, quod ipse fr. Franciscus fuisset factus mancus pede vel crure, et clamans cucurrit versus ipsum. Dictusque fr. Franciscus dixit ei, quod nihil mali ei fecerat: ostenditque ei pedem sanum et politum, quem ipse testis credebat ipsi medium fregisse. De loco: in Paula, De tempore: agitur annus XL circiter.

cadentem ex alto lapidem illæsus excipit

42 Eodem die XVIII Julii, Bartolus de Perri, de terra Paulæ, dixit, quod cum ipse testis haberet bovem, cui erat oculus corruptus et totus albus, adeo quod per integrum mensem nihil viderat; conduxit eum ad d. fr. Franciscum ante monasterium Paulæ: quem cum vidisset, respexit terram, dixitque ipsi testi: Accipias parum herbæ, quæ est hic ante locum, vocatæ *e* tuffa; et imponas parum succi d. herbæ ejus oculo; fietque ei gratia salutis. Sicque ipse testis, accepto d. herbæ succo ut eam oculo bovis immiteret, perterrefactus est bos adeo, quod credit nihil succi ad d. oculum pervenisse: et illomet die sanatus fuit, tamquam si numquam ægrotasset. De loco: in Paula. De tempore: agitur annus XL.

Test 10 *Oculum bovis sanat:*

43 Item dixit, quod cum haberet fratres duos infirmos in Paula, profectus est Paternum, ubi d. fr. D Franciscus degebat, narravitque ei fratrum suorum infirmitatem: cui ipse respondit: Unus ex fratribus tuis, cui nomen est Lucas, consequetur a Domino gratiam salutis: alterum vero cui nomen Nicolaus, Deus vocabit ad se. Vade, quia d. Lucas sanus erit: Nicolao vero dicas, quod mundet domum, videlicet conscientiam. Reversus ipse testis Paulam, comperit d. Lucam sanum: alter vero, videlicet Nicolaus, quinto aut sexto die post obiit. Agitur annus XXXV.

alteri mortem, alteri sanitatem prædicit.

44 Eodem die Lucas de Perri de Paula, dixit, quod mater sua paritura, tres dies et noctes continuos parturiit, et per unum diem et noctem amisit loquelam: obstetricesque, quas duas partui suo assistentes habebat, tenebant eam pro mortua. Quare ipse testis lacrymans fr. Franciscum accessit, dixitque: Pater, mater mea non potest parere, estque fere mortua: amore Dei detis remedium aliquod, et rogetis Deum pro ejus liberatione. Cui d. fr. Franciscus respondit: Ne lacrymeris: vadas cum Deo, quia nondum est tempus pariendi. Sicque d. testis rediit domum, comperitque matrem suam non loquentem: E obstetricesque sciscitatæ, sunt ab eo, quidnam fr. Franciscus dixisset. Respondit ipse testis, ipsum dixisse, nondum esse tempus pariendi, Quo audito obstetrices dixerunt: Ista mortua est, non indigemus amplius tempore. Rediit iterato d. testis ad ipsum fr. Franciscum, dixitque ei: Pater, mea mater est fere mortua: in caritate, detis remedium aliquod. Cui d. fr. Franciscus respondit: Vade, quia hinc ad horam pariet. Sicque ipse testis rediit domum, et ab eo iterato sciscitatæ sunt obstetrices, quidnam d. fr. Franciscus dixisset. Quibus respondit eum dixisse, adhuc superesse horam ad tempus partus. Responderunt obstetrices: Jam mortua est: non indigemus hora vel alio tempore. Rediit d. testis ad fr. Franciscum lacrymans, dixitque: Pater, mater mea jam debet esse mortua. Cui fr. Franciscus respondit: In caritate ne lacrymetis: vade, quia jam peperit filiam. Sicque d. testis rediit, comperitque matrem peperisse filiam, superasseque dolores et pericula. Creditque ipse testis d. fr. Franciscum scivisse hoc ex visione Angelica et non aliunde: quia ipse testis tunc assidue ad locum d. fr. Francisci ex domo sua ibat, nullusque ei unquam factus est obviam. De loco: in Paula. De tempore: agitur annus XL.

Test 11 *Filio pro matre parturiente solicito eaque desperata sæpe eunti ac redeunti, tandem dicit peperisse.*

45 Item dixit, quod cum haberet coxam, siccatam, quod dicebant esse sciaticam; cumque a multis mulieribus medicaretur; numquam potuit sanari, F jacuitque in lecto per tres menses, expenditque pecuniam et bona multa dictis mulieribus. Cumque nullo pacto posset salutem recuperare, mater ipsius testis tulit eum in collo suo ad locum ubi fr. Franciscus habitabat: nam ipse testis non solum non poterat incedere, sed nec pedem quidem in terra ponere. Inveneruntque d. fr. Franciscum super monasterio fodientem quamdam rupem, ut ibi Crucem poneret. Et cum primum eos vidit, dixit: Eatis, expectetis me in loco. Qui iverunt, et d. fr. Franciscum in loco expectaverunt. Quo cum venisset, imposuit igni ahenum quoddam magnum, plenum aqua et cinere, ad bulliendum: qua calefacta lavit coxam ipsius testis, videbaturque esse frigida, sicut rosa: et die sequenti inventus est sanus, sicut prius. De loco et tempore, ut supra.

coxam arefactam simplicis aqua lotione sanat:

46 Eodem die XVIII Julii, D. Bella, uxor quondam Joannis Brogni, dixit, *quod supra num.* 35 *de marito ejus pice bulliente per faciem pectusque conperso, narratum est.* Item dixit, quod cum ipsa testis in quadam fenestra sua esset, cecidit ex ea, fregitque brachium integre, adeo quod os exilierat. Cumque per octo

Test 11 *manus mancæ usum restituit:*

A octo continuos menses fecisset a medicis quibusdam curari, remansit quoddam frustum ossis, quod non potuerat extrahi : et ideo non convaluit, quia non poterat manu libere uti. Quare misit quemdam, nomine Angelum, ad fr. Franciscum, qui tunc erat in Paterno ; fecitque ei exponi casum, qui successerat ; et quemadmodum remanserat frustum ossis quod non potuerat a medicis extrahi ; ipsamque esse manu adhuc læsam, quia non poterat eam levare. Cui d. fr. Franciscus misit quoddam emplastrum, quod malo imponeret : quo vesperi imposito, sequenti mane comperit frustum illud ossis extractum, et manum sanatam, omnique læsione liberam. Agitur annus XXXIII.

Test. 12 *mutum curat.*

47 Eodem die, Nobilis Bernardinus Baldorius dixit, quod mutus, quem d. fr. Franciscus sanaverat, qui numquam fuerat locutus, de quo superius facit mentionem D. Joannes de Antonuchio, testis VI, postquam fuit sanatus, fuit servitor patris ipsius testis, sanus et perfectissimæ loquelæ, servivitque ei per duos aut tres menses. Agitur annus XL.

ANNOTATA.

a Κερκίς *arbor est, ex genere populi,* μίτος *solium :*
B *quid si ex his opinemur componi nomen* Cercimita ?

b *In ecgraphio Italico* Zassanum ; *in tabulis Calabriæ* Tessanum *est, duobus p. m. ad meridiem Consentiæ.*

c *Non esse frustraneam hanc restrictionem, in vulgari additam, licet eam interpres Latinus omiserit, patebit examinanti.*

d *Testis* 43, *rem eamdem narrans, in hoc variat, quod alterum eorum,* Florentinum *nomine, quem vidisse se dicit,* existimaverint vere esse mortuum : sed fr. Franciscus acceptum eum in brachiis portavit ad cellam suam, et statim fuit sanatus.

e *Fortassis* Treffa, *de qua infra num.* 102.

CAPUT VI.
Alii Paulani testes eodem die auditi.

Test. 13 *Pisces mortuos resuscitat,*

Eodem die XVIII Julii, Magister Petrus Genuensis dixit, quod cum quidam ex loco Renda venisset Paulam ad d. fr. Franciscum, unde per duodecim millia distabat attulissetque quosdam pisces, in aqua dulci captos, e gula suspensos, dedissetque eos dono d. fr. Francisco, dixit : Videatis, quemadmodum teneamus captivos istos pauperculos. Et sigillatim eos a corda, unde tenebantur suspensi, depositos conchæ aquæ imposuit : qui depositi statim cœperunt in aqua
C reviviscere et jocari. Quod miraculum cum ipse testis et alii adstantes vidissent, videlicet quod pisces mortui reviviscerent, cœperunt præ lætitia lacrymari. Agitur annus XL vel circa.

energumenam liberat,

49 Item dixit, quod cum quædam mulier de terra Reginæ, provinciæ Calabriæ, Bizianensis diœcesis, circiter unum annum a maligno spiritu possessa, et ob ejus maleficia eatenus ligata, ad d. fr. Franciscum fuisset conducta ; fecit eam intra, ecclesiam duci, spiritumque malignum conjuratum a d. muliere ejecit, eamque sanavit, rediitque Reginam salutis compos. De caussa scientiæ : quia vidit et interfuit. De loco et tempore, ut supra.

lapidem ruentem cruce sistit, a

50 Item dixit, quod cum ipse testis cum aliis operariis in monasterio laboraret, ubi erat quoddam præcipitium, unde quidam lapis pondo trium *a* cantarorum deturbabatur ; videns hoc fr. Franciscus, et timens magnum damnum, quod hominibus, qui subtus erant poterat fieri, Cruce dictum lapidem signavit, invocans nomen Jesu Christi : statimque firmatus est lapis in ipso præcipitio, nec ulterius processit. De caussa scientiæ, loco et tempore, ut supra.

D *EX MS. PROCESSU CONSENT. candelas oratione accendit,*

51 Item dixit, quod cum ipse testis posuisset candelas in altari, pro dicenda missa in monasterio quod ædificabat, quæ non erant accensæ in Missæ principio ; d. fr. Franciscus genuflexus ante dictum altare, tenens manibus candelam accensam, ostendit illam candelam candelis extinctis quæ in altari erant : et statim sunt accensæ ; quamvis ab illa quæ erat accensa, non accederentur. De caussa scientiæ, loco et tempore ut supra.

eademque ingentem lapidem loco movet.

52 Item dixit, quod cum in loco, in quo ædificare volebat monasterium seu dormitorium, esset petra tantæ magnitudinis, ut vix a triginta hominibus posset tolli ; cumque eam a quibusdam operariis frangi faceret, numquam potuit nec frangi nec tolli : et cum a quodam operario malleo percuteretur, manum doluit ; ideo blasphemavit cordam S. Francisci. Quare d. fr. Franciscus confestim accessit ad dictos operarios, misitque eos jentatum, clausitque portas ecclesiæ, solusque ibi remansit. Cumque a comestione rediisset, invenerunt petram inde sublatam, et in flumine quod super dicto monasterio est jacentem, remanseratque sola fossa. Viso hoc miraculo, ipse testis et alii tenuerunt pro certo, fuisse verum miraculum. De loco et tempore, ut supra.

E Test. 15

53 Eodem die XVIII Julii, Lucas Catarro, dixit *idem quod testis præcedens num.* 48, *additque de piscibus jam resuscitatis, quod* manserunt in aqua illa per duos aut tres menses : *quodque ipse testis* vidit et interfuit.

Test. 16 *b* *brachium contractum reparat,*

54 Eodem die Antonius de Alexio *b* de Paula dixit, quod cum ipse haberet brachium contractum, adeo quod non posset ipsum extendere nec exercitium aliquod facere : cumque per mensem quasdam lotiones et alia remedia fecisset, nec tamen posset sanari : adiit ipse testis d. fr. Franciscum, qui multa in quibuscumque personis miracula faciebat, comperitque eum facientem viam, qua posset ad monasterium perveniri. Cumque ipsum vidisset, dixit : In caritate, tu nimium tarde ad monasterium venisti ; In caritate, venias ad illud frequentius. Sicque tradidit ei ligonem, ut eo in via aptanda uteretur, quem una tantum manu accepit (nam aliam non poterat extendere) cœpitque velle ligone uti, et non potuit. Sicque d. fr. Franciscus dixit ei : Vadas, in caritate, ad monasterium, in quo est fr. Franciscus de Majorana, faciasque calefieri parum aquæ, redeasque postea ad me. Accessit igitur ipse testis ad d. fr. Franciscum de Majorana, fecitque sibi aquam illam calidam ; ac postea reversus est ubi erat d. fr. Franciscus, petiitque ab eo licentiam : qui dimisit illum sanum et incolumem, veluti si numquam mali aliquid F
habuisset. De loco : in Paula. De tempore : agitur annus *c* XXXV. Item dixit *de fornace calcis ruente, et a fr. Francisco operariis dimissis reparata, prout supra num.* 30 *atque concludit :* Sicque dicta calx fuit cocta c
suffecitque pro duabus aliis fornacibus calcis, tantum ædificium cum ea fuit constructum. In caussa scientiæ : quia vidit et interfuit. De tempore, ex quo d. monasterium fuit extructum.

Test. 17 *mulierem a morbo caduco sanat,*

55 Eodem die Jordanus Carincella de Paula, super nono, omissis aliis, dixit, quod cum uxor ejus pateretur morbum caducum circa tres aut quatuor menses, profecti sunt ad d. fr. Franciscum, ut ab eo peterent remedium pro salute d. uxoris suæ. Cumque applicuissent ad monasterium, invenerunt d. fr. Franciscum ante portam ; cui exposuerunt infirmitatem, quam d. uxor sua patiebatur. Dictusque fr. Franciscus duxit eam in cellulam suam, et dedit ei duas ficus, quas comederet, et parum vini : statimque fuit sana. De loco : in Paula. De tempore : agitur annus XL circiter.

7 annorum cæcitatem illuminat,

56 Item dixit, quod cum quidam cæcus septem annorum, ob famam miraculorum, quæ d. fr. Franciscus

EX MS. PROCESSU CONSENT.

A ciscus assidue faciebat, ex Amarantia loco provinciæ Calabriæ, ad ipsum venisset, ecclesiamque intrasset; invenit ibi d. fr. Franciscum, qui eum Cruce signavit. Postea genuflexus inter Missæ celebrationem exclamavit: Misericordia, misericordia. Sunt septem anni quod non vidi, et nunc video Corpus Christi. Sicque sanatus fuit, rediitque tamquam si numquam fuisset cæcus. In caussa scientiæ, quia vidit interfuit et audivit. De loco et tempore, ut supra.

crure mancum

57 Item dixit, quod cum ipsi testi supervenisset quidam dolor in crure, adeo quod illud non posset ponere in terra; quodam mane accessit ad d. fr. Franciscum, dixitque: Pater, rogo, detis mihi remedium aliquod: quia crure hoc non possum incedere. Et respondit d. fr. Franciscus: Tu fuisti malus filius: quia heri cum matre tua verbis contendisti; *facit maximam trabem portare.* sed cave ne hoc amplius hoc facias. Et verum erat, quod præcedenti vespere cum matre rixatus fuerat: tenetque pro certo ipse testis, quod nullus ei dixerat, et quod inspiratione divina id sciret. Sicque vocatum ipsum duxit eum ad trabem quamdam, quam par boum non potuissent movere, dixitque: In caritate, affer trabem istam ad monasterium. Respondit d. testis: Quomodo potero ego tantam trabem portare: præsertim cum crure uno sim mancus? Res- B pondit d. frater Franciscus: Accipias illam, in caritate; quia portabis. Sicque d. testis acceptam trabem tulit ad monasterium absque aliquo fastidio, fuitque crure in continenti sanatus. De loco et tempore, ut supra.

Test. 18

58 Eodem die XVIII Julii, Nicolaus Carusus dixit *idem quod testis* VI *num.* 30 *supra, additque quod fornax illa calcaria, a fr. Francisco miraculose reparata prius quam ruere inciperet*, per diem et noctem integram arserat: *quodque ipse et alii reversi, invenerint* solidatam, adeo quod videbatur nova.

d

Test. 19 *grande lignum*

59 Eodem die Marinus Sisamis *d* dixit, quod cum ipse haberet par boum, fr. Franciscus dixit ei: In caritate accipias boves tuos, et eamus acceptum quoddam lignum pro campana *e* quædam, quod est in flumine Petrizi: eratque jam hora vespertina. Dixitque d. testis: Quomodo volumus ire acceptum lignum hoc campanæ, cum nox sit? Respondit d. fr. Franciscus; Eamus, in caritate: quia superest nobis tempus ad reditum. Sicque iverant ad locum ubi erat d. lignum, inveneruntque illud in flumine quodam, erat impossibile ipsos duos posse lignum illud inde tollere et in planitiem deducere, quia erat magnum nimis. Quare ipse testis dixit: Pater, non possumus nos duo lignum hoc nunc tollere et in planitiem deducere. Respondit d. fr Franciscus: Vadas, *solus in planitiem defert.* C in caritate, et facias ligamina pro ligando d. ligno. Sicque ipse testis ivit ad d. ligamina faciendum: cumque rediisset, comperit fr. Franciscum tulisse lignum illud in planitiem, et perforasse: quod d. testis bobus suis conduxit ad monasterium, quod d. fr. Franciscus ædificabat: applicueruntque illuc spatio duarum horarum. Credebatque ipse testis se non posse *quod 10 viri vix potuissent,* redire ad noctem: dixitque præfatum lignum fuisse tantæ magnitudinis, quod vix decem homines potuissent illud a terra tollere: ipseque solus illud in planitiem deduxit. De loco: in Paula. De tempore: agitur annus XL vel circa.

Test. 20 *oculum a bove læsum sanat,*

60 Eodem die XVIII Julii, Nicolaus Angelus de Perromezio de Paula, dixit, quod cum ipse et quidam frater suus nomine Bernardinus, qui defunctus est, laborarent dum subjugare vellent boves; quidam bos oculum ejus cornu percussit, adeo quod omnes judicabant eum oculo illo orbum mansurum. Et cum ipse testis conduceret illum ad monasterium, ubi d. fr. Franciscus erat, invenit eum in itinere cum quibusdam Fratribus, qui viam aptabant. Et quamprimum eos vidit, ignorans nec videns casum qui successerat, dixit: Fuistis soluti de hodierno labore. Viso- D que vulnere Bernardini, dixit: Habeatis patientiam. In caritate, veniatis mecum ad locum. Dictusque testis cum fratre patiente iverunt cum d. fr. Francisco ad monasterium: quo cum pervenissent, ligavit oculum ejus panno lineo, redieruntque Paulam. Die sequenti, cum ad d. fr. Franciscum rediissent iterum eum vidit: et fuit sanus melius quam prius, rediitque ad arandum. Agitur annus XXXVIII.

61 Item dixit, quod cum ipse testis ivisset ad colligendum pruna quædam in loco cujusdam vicini sui, *et casu vulneratum.* cecidit de pruno: ex quo casu factum est ei vulnus in modum crucis, admodum magnum et periculosum. Cumque d. testis iret domum, comperit d. fr. Franciscum in itinere aptantem viam. Qui cum vidisset ipsum testem, dixit ei: Sapiebantne tibi pruna? Alia vice non consentias fratri corpori. Necdum ipse testis aliquid de hujusmodi casu locutus fuerat, sed credit ipsum divina inspiratione scivisse. Et duxit ipsum testem ad monasterium, imposuitque parum salis vel aluminis Alexandrini, ligavitque vulnus panno lineo, dimisitque eum. Redeuntique ipsi testi sequenti die imposuit eumdem pulverem, et in vespere factus est sanus, et omni læsione liber. Agitur annus XL.

E

ANNOTATA.

a *Academici della Crusca, in suo Vocabulario, interpretantur* Cantarum *certam quantitatem ponderis, quæ pro varietate locorum diversimode æstimetur: exemplum vero ponunt ex Marci Pauli historia, naves maximas appellante, quæ* 4000 *cantharos portarent. Infra num.* 124 *dicitur, quod* lapidem, ponderantem cantarum unum, *vix decem homines potuissent de terra tollere.*

b *Ætatis habita ratione, judico hunc Antonium habuisse sibi cognominem filium vel ex fratre nepotem, qui fuerit maritus Brigittæ, sororis S. Francisci.*

c *Anno utique* 1477, *post inchoatam Paterni fundationem immediate sequenti: Paterni enim rem esse gestam indicat illud de via ducta; de qua rursum tum in Processibus non uno loco, tum in Supplemento num.* 14: *et tempus cum nostra chronologia optime congruit.*

d *Latinum ecgraphum* Sisacius.

e Campana, *pro suggestu ligneo, rursum occurret die* 7, *in Vita B. Ursulinæ Parmensis num.* 34.

CAPUT VIII.

Aliæ Paulanorum testium depositiones.

Test. 21 *A morbo renum liberat testem*

Eodem Die XVIII Julii Andreas de Sancto dixit, quod cum pateretur morbum quemdam in renibus, adeo quod non poterat se erigere; cumque vellet incedere, manibus humi serpebat; quodam die pede- F tentim accessit ad templum S. Francisci, ubi d. fr. Franciscus erat; invenitque eum in medio cujusdam fluminis frangentem lapides. Et cum primum ipsum testem vidit, dixit ei: In caritate, accipias hunc malleum, et quater percutias hunc lapidem. Respondit ipse testis: Quomodo vis accipiam malleum, cum non possim? Respondens fr. Franciscus dixit: Accipias, in cariate; quia poteris. Sicque d. testis pedetentim accipit malleum, et percussit petram, ac inde ad duos dies effectus fuit sanus, tamquam si numquam fuisset infirmus. De loco, in Paula. De tempore, agitur annus XL.

63 Item dixit, quod cum haberet filium infirmum, *eique filium moribundum servat* in periculo mortis constitutum; ivit cum ipso infirmo ad fr. Franciscum, ad habendum aliquod remedium. Ad quem cum pervenissent, dixit eis: Eatis ad fontem illum, in quo cancrum inventum mihi afferatis. Iverunt ad dictum fontem, invenerunt cancrum, et attulerunt eum d. fr. Francisco. Qui acceptum cancrum imposuit manibus infirmi, factusque est

A est sanus, rediitque domum ac si numquam fuisset infirmus. De loco et tempore ut supra.

Test. 22 *cæcam illuminat,* *a*

64 Eodem XVIII Julii Joannes Petruzio *a* omissis aliis, dixit se scire, filiam Antonii Catalani, nomine Juliam, fuisse cæcam nihil penitus videntem. Cumque d. fr. Franciscus discessisset, ivissetque Paternum, profectus est ipse testis cum matre et patruo dictæ filiæ Paternum, gestabantque brachiis d. filiam usque ad locum d. fr. Francisci, quem rogarunt ut impetraret gratiam pro d. filia. Erat tunc d. fr. Franciscus in horto, incurvabatque se in terram, accepturus frondes cujusdam herbæ : quas cum oculis d. filiæ imposuisset, statim fuit sanata et pristino visui restituta. Agitur annus XXXV.

genus incurabile

65 Item dixit, quod cum ipse testis pateretur ægritudinem in genu, adeo gravem quod non poterat ambulare; velletque sequenti mane ire ad Flumenfrigidum, distans a Paula octo milliaribus, quo faceret sibi remedium aliquod fieri a quodam medico ibi degente (qui medicus primo in Paula ægritudinem illam viderat, visaque fuerat ei adeo gravis, quod obstupuerit clamaveritque, Nolo ægritudinem hanc curare) ipseque testis vellet adhuc eum rogare quod curationem hanc assumeret; eodem mane quidam nomine fr. Francisci dixit ei, quod non accederet ad B medicum illum, sed ad ipsum fr. Franciscum. Sicque ivit, et ostendit ægritudinem fr. Francisco : qui imposuit quamdam herbam, quam comedunt porci; dixitque : Habeas fidem in Deo : sic convaluit paucorum dierum spatio. De tempore, ut supra.

et morbum letalem curat

66 Item dixit, quod cum ipse testis esset infirmus ad mortem, cum nullum in Paula cognosceret, misit nuntium quemdam Paternum, ubi erat d. fr. Franciscus. Qui nuntius nuntiavit ei ipsum testem mori. Dictus fr. Franciscus misit ipsum ad comedendum ; cumque rediisset, dixit ei : Vadas, in caritate : quia Deus fecit gratiam d. testi. Et illamet hora, qua d. fr. Franciscus dixerat nuntio, quod Dominus fecisset ei gratiam, d. infirmus sanatus est in Paula. *b* Agitur annus XL *b* circiter.

Test. 23

67 Eodem XVIII Julii, Lucas Zandella de Paula dixit, *de nepte sua Julia cæca, quod supra num.* 64 *narravit itineris socius Joannes Petruzius, in eo varians quod nescire se dicat, quidnam Franciscus de terra acceperit, quo linivit oculos puellæ : concludit autem,* Ipse testis una cum matre et aliis (*videlicet Joanne Petruzio et Andrea Jaconio, quem etiam viæ comitem hic testis nominat*) redierunt læti et contenti de gratia accepta, dictaque Julia postea nupsit in Paula. Item dixit, *quod ab eodem Joanne patruo suo, ad mortem in-* C *firmo, ut dictum num. precedenti, Paternum missus; audiverit sanandum, sanatumque invenerit.* Item dixit, quod cum dedisset curiæ vineam custodiendam in damnum civium, supervenissetque ei dolor in dorso, ivit Paternum ad d. fr. Franciscum. Cumque peteret remedium prædicti doloris, retulit ei d. fr. Franciscus quidquid circa d. vineam fecerat, injunxitque ei quod omnia retractaret, sanatusque fuit a dicto dolore. Agitur annus XXXV.

dorsi dolorem tollit.

Test. 24 *annonæ caritatem prædicit,*

68 Eodem die XVIII Julii Andreas de Rossano dixit, quod cum esset calceolarius, serviretque Professis domus illius de officio suo, essetque bonus amicus d. fr. Francisci : quodam sero post Vesperas fuit vocatus ad d. fr. Francisco ad monasterium. Ad quem cum accessisset, dixit ei fr. Franciscus : Provideas de frumento pro anno præsenti, itidemque pro futuro pro semente. Respondit ipse testis : Frumentum est tam vilis pretii ut vix æstimetur : emitur tumulus pro quindecim granis. Respondit d. fr. Franciscus : Facias quod tibi dico. Quare ipse testis emit frumentum : et anno sequenti tumulus frumenti sex Carlinis vendebatur. De loco : in Paula. De tempore agitur annus XL. Item dixit quod multoties prædixit ei aliqua futura, quæ postea vidit, D sicut a d. fr. Francisco ei fuerant dicta. Præterea scit uxorem suam ægrotasse in mamma, quam nullus medicus poterat sanare : accedensque ad d. fr. Franciscum, post impositionem nescio cujus rei, effecta est sana. De loco et tempore, ut supra.

EX MS. PROCESSU CONSENT.

mamillam læsam curat,

Test. 25 *incendium nudis pedibus extinguit,*

69 Eodem die Antonius Migliarisius dixit, quod cum ipse testis incendisset quasdam sepes siccas, ubi ager suus erat; dictusque ignis esset adeo valide accensus, quod totum illud territorium periclitabatur de incendio; d. fr. Franciscus, qui parum distabat, accurrit, et pedibus nudis extinxit ignem, dicens ipsi testi, quod periculum erat ne illo igne totum illud territorium incenderetur et destrueretur. De loco : in monte Paulæ. De tempore : agitur annus quinquagesimus et ultra. Item dixit de miraculo fornacis calcariæ quæ cadebat, sicut suprascripti testes dixerunt, quia interfuit et vidit.

Test. 26 *amentem puellam sanat.*

70 Eodem die Joannes Biunda dixit, quod cum ipse testis haberet privignam, et illa semel ex quodam vase bibisset; torsit oculos, cœpitque clamare et insanire, ac spumam ex ore mittere, adeo quod vix quatuor homines poterant eam tenere. Quare ipse testis et alii privigni sui conduxerunt eam Paternum ad d. fr. Franciscum. Ad quem cum pervenissent, cœpit loqui cum d. privigna, et aspersit eam aqua sancta, statimque pristinæ saluti fuit restituta, E rediitque Paulam sana. Agitur annus XXXV.

juvat lignum attollere, *c*

71 Item dixit quod cum quidam privignus suus, nomine Nicolaus, fecisset fieri lignum quoddam magnum, ut inde faceret proram *c* unius naviculæ : ipseque testis cum tribus aut quatuor aliis et pari boum non posset tollere lignum a terra, essetque vicinus monasterio quod d. fr. Franciscus ædificabat; ivit d. Nicolaus ad monasterium, ut aliquem inveniret qui eum juvaret; nullumque invenit præter fr. Franciscum. Qui sciscitatus est a d. Nicolao, quidnam quæreret. Qui respondit, se quærere aliquem, qui auxiliaretur et in tollendo quodam ligno. Qui d. fr. Franciscus dixit : Eamus : quia cum nullus alius adsit, volo ego, in caritate, venire. Respondit d. Nicolaus : Quamvis vos solus veniatis, tamen non poterimus lignum illud tollere. Dixit fr. Franciscus : Eamus, in caritate, quia poterimus. Sicque iverunt ubi d. lignum erat, ipseque solus apposuit manum, bovesque prædicti soli cœperunt absque alio auxilio ambulare, traxeruntque lignum præfatum. Agitur annus XL.

quod plures vix sublevassent.

energumenum liberat : F

72 Item dixit, quod cum ipse testis esset in monasterio cum d. fr. Francisco, venit quidam homo a quodam castro dicto Arena, diœcesis Squillacensis, distante a Paula duabus diætis, qui a maligno spiritu vexabatur, et a septem vel decem hominibus fortitur ligatus (quia multa mala faciebat) portabatur. Cumque d. fr. Francisco præsentaretur, dixit quod solverent eum. Qui responderunt : Si solvimus eum, faciet multa mala : dubitabantque de ejusmodi solutione. Quod videns d. fr. Franciscus, appropinquans illi solvit eum, mansitque firmus : posteaque dedit ei tres ficus siccas, quas comederet : et paulo post duxit eum secum ad quoddam flumen, in altitudine positum : redieruntque postea simul, unusquisque onustus ligno pro fabrica d. monasterii : et ex tunc d. dœmoniacus secutus est, rediitque domum cum perfectissimo sensu et sanus. Agitur annus XL vel circa.

Test. 27 *oculum læsum,*

73 Eodem die XVIII Julii, Petrus Cistarus dixit, quod cum ipse mundaret agrum, quædam spica percussit ejus oculum, adeo quod nihil posset videre ; ivitque Paternum, ubi erat d. fr. Franciscus, rogans eum quod oculum sanaret. Dictusque fr. Franciscus, conversus ad quemdam Fratrem, dixit : Vadas, et colligas parum herbæ albæ, videlicet absynthii : quam

A quam, cum eris Paulæ, conteres in pulverem et impones oculo. Responditque d. testis, Pater, non est necesse quod herbam hanc mecum hinc portem, quia Paulæ, abundamus d. herba. Respondit d. fr. Franciscus : Volo quod portes hanc, habeasque bonam fidem, et vadas cum Domino. Discessit ipse testis, et antequam perveniret Paulam, nihil oculo imponens, saluti pristinæ est restitutus. Agitur annum xxx vel circa.

EX MS. PROCESSU CONSENT.

Test 28 *et puerum moribundum sanat,*

74 Eodem die Nicolaus de Bernardo de Paula, dixit se habuisse filium parvum, qui erat in periculo mortis constitutus : quem ipse testis portavit ad d. fr. Franciscum. Qui cum primum eum vidit, Cruce signavit et dimisit : et illa eadem hora statim sanatus est. Agitur annus XL vel circa.

ANNOTATA.

a Petruccii *nomen sequentia testimonia uniformiter habent et juxta illa correximus, quod hoc loco perperam ponebatur, in Italico quidem MS.* Stutzio, *in Latino* Sevezio ; *et rursum utrobique, juxta Testem* 23 Cichuzo.

b *Hanc restrictionem patitur locutio Italica* da quaranta anni : *et eam exigit tum res ipsa, tum Testis*
B *sequens, qui ab infirmo patruo Paternum sese missum deponit, et solum numerat* annos circiter XXXV, *ab eo tempore decursos.*

c *Latinum ecgraphum male* proram et puppim, *cum in Italico originali sit*, una rota de sagistia . *quæ verba per conjecturam accipiens pro* prora unius naviculæ, *ne prorsus abeam a Latini interpretis verbis, relinquo Calabricæ linguæ peritioribus liberum de ipsa conjectura judicium ; genuinam dictorum verborum interpretationem, quam Romanus Notarius assequi non potuit, libenter aliunde accepturus.*

CAPUT VIII.

Prosecutio Testium Paulanorum ejusdem diei.

Test. 29 *De superstitione reprehenso,*

Eodem die XVIII Julii, Franciscus de Rogato dixit, quod cum natum ei esset quoddam apostema in gula, quodam die invenit quemdam virum probum de Paterno, qui vidit apostema hoc natum, fecitque super illo incantationes quasdam, docuitque eum remedium quoddam cum cannis, quas postea deberet terra contegere. Cumque non posset illo remedio sanari, accessit ad d. fr. Franciscum : qui cum vidisset eum dixit : O, in caritate, tu errasti, quod fidem remedio cannarum dedisti. Quod ipse testis admodum secrete
C et nemine sciente fecerat, creditque ipsum inspiratione divina illud scivisse. Misitque eum ad medicum sufficientem. Cosentiam : qui viso d. apostemate, dubitans de morte, noluit se curatione illa impedire. Rediit ipse testis ad ipsum fr. Franciscum, narravitque quemadmodum medicus recusaret curationem illam. Quare d. fr. Franciscus fecit accersiri alium medicum Paterni degentem, cui dixit quod d. apostema scinderet. Respondit medicus : Nolo illud scindere (quia periculosum est, cum sit in gula) nisi paternitas vestra apponat manum. Quare d. fr. Franciscus signavit digito locum, ubi apostema debebat scindi, præcepitque medico ut ubi scinderet : quod fecit et curavit : paucorumque dierum spatio sanatus est. Tenetque ipse testis pro certo, se sanatum ob virtutes et orationes d. fr. Francisci, et non ob aliud : quia medici nolebant apostema scindere, nisi d. fr. Franciscus manum apponeret. Agitur annus XXXV vel circa.

fundi facit apostema periculosum.

occulta peccata revelat

76 Item dixit, quod cum ipse testis committeret secretissime quædam vitia, quæ credebat nullum præter solum Deum et se scire, ivissetque semel ad d. fr. Franciscum ; dixit ipsi testi : In caritate, caveas a tali vitio : nam si continuaveris, poterit tibi D
malus exitus obvenire. Quod intelligens ipse testis, stupefactus est, tenetque pro certo ipsum illud divina inspiratione scivisse. De loco et tempore, ut supra.

et sermones in via habitos,

77 Item dixit, quod cum ipse testis semel proficisceretur Paternum, ubi d. fr. Franciscus erat, cum tribus aliis adolescentibus ; inter itinerandum desiderabat unus centum ducatos, alius ducentos, tertius octoginta, quartus nescio quid simile : erantque in hoc discursu. Cumque Paternum applicuissent, quam primum d. fr. Franciscus eos vidit, dixit eis : In caritate, melius esset quod inter itinerandum diceretis, Pater-noster et alias orationes, quam quod quæreretis res mundanas : volebatis enim alius centum, alius ducentos ducatos etc. melius enim esset pro vobis. Quæ verba cum de testis et socii ejus intellexissent, mirati et attoniti sunt, quod d. fr. Franciscus sciverit eis referre, quæ inter itinerandum dixerant. De loco et tempore, ut supra.

occultumque furtum, a

78 Item dixit, quod cum fierent quædam trabes in Paterno, ubi erant multæ quercus ; venit quidam vir a villa *a* Mangani, quæ est sub ditione. Cusentina, et attulit fiscellam plenam ficubus, quas collegerat in ficu cujusdam sui vicini. Cumque illas d. fr. Francisco præsentaret, dixit ei : In caritate, tu errasti : quia ficus istæ non sunt tuæ, collegisti enim E
illas in arbore proximi : sed quandoquidem eas attulisti des ipsas istis operariis. Dixitque ei : Caveas ne hoc amplius feceris. Rediitque ille rubore plenus : credebat enim nullum id scivisse. In caussa scientiæ dixit : quia vidit, interfuit et audivit.

Archipresbytero Lactaracensi b

79 Eodem die XVIII Julii, Antonius de Zarlo, de Paula, dixit quod cum quidam Archi-presbyter cujusdam castri, *b* Lattaracum dicti, Bisignianensis diœcesis, affinis ipsius testis, pateretur ægritudinem quamdam in naso et labro, quæ vocatur cancer, adeo quod ei consumpserat partem nasi et labri prædictorum ; fecissetque a diversis medicis ægritudinem illam curari circiter unum annum, nec posset sanari, imo malum gravius fieret ; d. Archipresbyter hortatu ipsius testis venit Paulam, ubi d. fr. Franciscus erat. Quo cum venisset, præsentavit se d. fr. Francisco. Qui ipso viso, conversus ad quemdam Fratrem adstantem dixit ei : Vadas, in caritate : accipias cyathum illum, qui est in cella, cui inest parum substantiæ. Qui cum rediisset cum cyatho, acceptam bombycem madefecit unguento vel aqua illa quæ erat in cyatho, imposuitque naso et labro d. Archipresbyteri ; dixitque ei : Vadas, in caritate, et habeas fidem in Domino, quia faciet tibi gratiam : et F
cras mane deliberes in monasterio hoc dicere Missam. Discessit d. Archipresbyter et venit ad terram : et dimidia nocte tetigit nasum et labrum, ubi patiebatur malum ; invenitque omnia sana et absque macula, ac si numquam ibi fuisset passus malum. Surrexitque de mane sanus, ivitque ad dicendam Missam in monasterio præfato, rediitque postea ad castrum Lattaracum sanus et politus. Agitur annus XL vel circa,

cancrum, nares et labia absumentem, tollit,

dolorem colli sanat,

80 Item dixit, quod, cum ipse testis haberet sororem, quæ per duos menses patiebatur malum in collo, adeo quod teneret caput demissum super genua, nec poterat elevare caput, nec loqui, nec a diversis medicis curata posset sanari, ipse testis conduxit eam ad monasterium d. fr. Francisci. Qui, ut primum eam vidit, dixit ipsi testi : Vadas, colligas parum herbæ, quæ est vicina fornaci calcariæ, quæ vocatur Centauria, et afferas eam huc : quia spero Dominum, si habueritis fidem, facturam vobis gratiam. Quam herbam cum ipse testis attulisset, d. fr. Franciscus fecit petra contundi, et postea manibus suis impositam appropinquavit naso d. infirmæ, dixitque

A dixitque quod eam fortiter odoraret. Qua odorata dormivit per horam : postea expergefacta levavit caput rediitque domum sana et absque aliqua læsione. De loco et tempore, ut supra.

Test. 31 et oculum vulneratum :

81 Eodem die XVIII Julii, D. Petrus de Polita, dixit quod, cum quidam, nomine Bartholomæus Pecorarius, cæderet ligna ; percussit ejus oculum lignum, adeo quod oculus coopertus erat sanguine, et nihil illo videbat. Quem ipse testis ad monasterium fr. Francisci conduxit : inveneruntque eum ante portam ecclesiæ. Qui, ut primum eos vidit, dixit : O, venistis huc præter voluntatem vestram. Ostenditque ipse testis oculum d. Bartholomæi sanguine coopertum d. fr. Francisco. Qui oculo nescio quid imposuit, ligavitque panno lineo, fecitque eum jentare, ipseque discessit. Post comestionem d. testis solvit oculum ipsi Bartholomæo, invenitque eum mundum et sanum, et melius se habentem quam prius : videbatque illo sicut ante absque aliqua læsione : rediitque domum sanus et incolumis. De loco : in Paula. De tempore : agitur annus XLII. *Idem ipsemet Bartholomæus, infra num.* 99, *et testis* XLIII *confirmans ad ipsum, ita distinctius explicat modum curationis* : Et post comestionem duxit eum retro monasterium, solvitque dictum pannum, fecitque eum aspicere solem qui tunc B oriebatur, dixitque : Vides nunc ? Respondit ipse testis : Pater, video. Signavitque eum Cruce, dimisitque eum sanum et incolumem, cernebatque dicto oculo melius quam prius.

gravissimam trabem loco movet,

82 Item dixit, quod cum ipse testis ivisset cum fr. Francisco et decem aliis personis in quadam navicula, ut caperent trabem, quam pro monasterio fecerant fieri in quodam loco dicto [c] la Guardia ; cumque illuc applicuissent, conduxerunt omnes trabes a silva ad mare, excepta una quæ ceteris major erat et in loco difficiliori sita, ita quod impossibile esset simul omnibus eam ad littus adducere. Quod videns fr. Franciscus dixit eis, ut irent ad comedendum. Qui iverunt comedere juxta quamdam aquam dulcem, aliquantum longinquam : reversique invenerunt trabem illam inter alias, ipsumque fr. Franciscum solum. Qui petierunt, quisnam trabem illuc conduxisset. Respondit ipse : Gratia et auxilium Dei.

quam viri 10 movere nequiverant :

Et inter alios adstantes quidam Antonius Bolotta instantius quærebat, dicens : Nos omnes simul non potuimus trahere hanc trabem, et hic nemo est præter te solum : quis ergo tibi auxiliatus est, ut eam huc conduceres ? Dictusque fr. Franciscus respondit, quod eam gratia Dei conduxerat. Sicque tulerunt secum omnes trabes, veneruntque Paulam. De loco : in Paula, et in littore maris Custodiæ Consentinæ, C De tempore : agitur quinquagesimus annus.

Test. 32 pro sanando cancro

83 Die eodem XVIII Julii, Nicolaus de Jaquinta, dixit, quod cum ipse testis ad quemdam Notarium. Thomam Pissune, discendi gratia accederet ; habebat fratrem quemdam, cui in facie supervenit ægritudo quædam admodum periculosa, dicta cancer : miseruntque statim pro medico chirurgico. Qui cum venisset, dixit se non posse aliquid facere, nisi haberet palumbum. Cumque non posset d. palumbus, nec domesticus nec silvester, in terra illa inveniri, quia non erant ibi ; dictus Notarius Thomas ivit cum d. teste discipulo, suo ad monasterium ipsius fr. Francisci : cui exposuerunt necessitatem suam, et quod venerant caussa habendi palumbum. Respondit d. fr. Franciscus : Deus poterit providere. Et cœpit cum d. Notario Thoma per ecclesiam deambulare.

miraculose facit columbam afferri,

Cumque bis deambulassent, tertio deambulaturis occurrit felis cum palumbo in ore, quem posuit ad pedes d. fr. Francisci. Qui acceptum illum dedit d. Notario Thomæ, dicens, Dominus providit. Ipseque testis vidit d. palumbum fuisse silvestrem, nec poterant palumbi tunc in monasterio illo nidificare, quia illius ædificium erat tantum initiatum. Dictusque Notarius Thomas cum ipso teste redierunt domum, afferentes palumbum : convaluitque æger ille. De loco : in Paula. De tempore : agitur annus LV vel circa. D

EX MS. PROCESSU COESENT.

Archiep. Cusentinum sanat,

84 Item dixit, quod cum Archipresbyter Paulæ ægrotaret, haberetque medicos duos, unum Cusentinum et alterum ex oppido S. Luciti, qui ipsi medebantur, videntes gravitatem infirmitatis ejus, desperaverant de ipsius salute, nec credebant ipsum posse sanari. Quare ipse testis accessit ad d. fr. Franciscum, exposuitque ei infirmitatem d. Archipresbyteri, et quemadmodum medici de ejus salute desperabant. Respondit d. fr. Franciscus, nondum esse tempus sui discessus, et quod pro hac vice Dominus faceret ei gratiam : sed dicatis ei quod bene mundet domum suam, videlicet conscientiam : dicatis ei, in caritate, quod bene mundet. Duxitque ipsum testem secum, deditque ei panes duos bis coctos, et folia duo cujusdam herbæ, quæ deferret d. Archipresbytero infirmo. Quibus acceptis fuit sanus, surrexitque a lecto incolumis et bene valens. Agitur XLII annus vel circa.

E

et postea ejusdem mortem prædicit.

85 Item dixit, quod cum per duos annos post convalescentiam hanc d Archipresbyter ægrotaret, ipse testis iterate accessit ad d. fr. Franciscum, dixitque ei quemadmodum Archipresbyter iterum ægrotaret. Respondit fr. Franciscus : O, hac vice non potest excusare, quin hinc discedat : Dominus eum vult. Sed vadas et dicas ei, quod velit bene mundare domum suam, videlicet conscientiam : nam nudius tertius dixit Missam, nec bene mundaverat domum suam. Dicatis ei, in caritate, quod velit bene mundare domum : nam Dominus eum vult, nec potest hac vice recusare : præparet igitur bene conscientiam suam. Reversus d. testis consolatus est ipsum infirmum, hortatusque est eum ad commodum salutis suæ : qui mane sequenti ex hac vita migravit.

ANNOTATA.

a Villa Mangani *distat Consentia p. m.* 12 *Tabernas versus : in tabulis* Mangono *scribitur.*

b *Ita MSS. in tabulis notatur* Lattaricum, *Reginæ oppido proximum.*

c Guardia *vicus, distat Paula versus Septentrionem p. m.* 12 *Latinum ecgraphum perperam* la Guiarda: *sed vera scriptio ibidem mox indicatur, quando pro voce Italica, Latina vox* Custodia *ponitur.* F

CAPUT IX.

Reliqui Paulani testes hoc die auditi.

[a] Test. 33 Absentis filii mortem indicat patri,

Die eodem XVIII Julii, Nicolaus de [a] Chirico, dixit, quod cum ipse cum quadam navi, onusta vino, Neapolim proficisceretur ; supervenit tempestas quædam quæ impedivit navigationem, fecitque illos Paulam retrocedere. Ubi cum ipse testis ad terram descenderet, antequam iret Paulam, accessit ad monasterium, in quo degebat fr. Franciscus : quem ante portam ecclesiæ invenit. Et cum primum eum vidit, interrogavit ipse fr. Franciscus d. testem, unde veniret. Respondit ipse testis : Proficiscebamur Neapolim onusti vino : et propter tempestatem, quæ supervenit, retrocessimus. Dictusque fr. Franciscus d. testem manu apprehensum duxit secum ad cellam, fecitque eum comedere, et post comestionem dixit ei : Nicolae, habeas patientiam : filius tuus ex hac vita migravit : nam Dominus eum apud se voluit. Quo audito d. testis cœpit lacrymari. Cui fr. Franciscus dixit : In caritate, ne lacrymeris : quia hinc ad annum procreabis alios duos filios mares. Dictusque

et filios alios nascituros promittit :

EX MS PROCESSU CONSENT

A tusque testis rediit domum : et inde ad novem menses peperit uxor sua duos filios gemellos mares. Agitur XL annus vel circa.

Test. 34 *sanat crus male affectum :*

87 Die eodem Jacobus Carratellus dixit miraculum fornacis calcariæ cadentis, et piscium mortuorum, qui revixerunt, quemadmodum testes supradicti deposuerunt : quia vidit etc. Item dixit, quod cum habuisset circiter quindecim annos descensum quemdam ad crus, accessit ad d. fr. Franciscum, ostenditque crus, rogans ut ei salutem daret. Dictus fr. Franciscus signavit digito locum ægrum ad modum Crucis, et postea imposuit quamdam herbam dictam *b* nepitam et mentam silvestrem; sequentique die fuit sanus sicut etiam nunc est. De loco : in Paula. De tempore : agitur annus XL vel circa.

Test. 35 *ignitos lapides illæsus tractat,*

88 Eodem die D. Polyxena Cingona dixit, quod cum ipsa semel esset in monasterio, quod d. fr. Franciscus ædificabat; invenit eum facientem balneum quoddam pro infirmo. Cumque vellet aquam d. balnei calefacere, posuit quasdam petras ad ignem : quas bene accensas et ignitas vidit ipsa testis d. fr. Franciscum nudis manibus absque aliquo instrumento capere; videbanturque verus ignis, adeo erant accensæ. Portabatque eas per longitudinem B cameræ, imposuitque eas aheno : viditque postea quod propterea manus d. fr. Francisci nullibi erant læsæ : sed portavit petras illas ac si fuissent rosæ. De loco : in Paula. De tempore : agitur annus XL vel circa.

Test. 36 *contractam, c* *a parentibus ad se delatam, sanat :*

89 Eodem die XVIII Julii, nobilis Jacobus Carbonellus, dixit se habuisse sororem, nomine *c* Claradomna : quæ manibus et pedibus erat contracta, et per annum integrum non potuerat pedibus stare, aliusque ministrabat ei cibum, alius vero potum, alius in lecto eam ponebat, et surgentem calefaciebat. Cumque parentes ejus pro salute ejus plurimum affligerentur, ultimo recordati fr. Francisci, reprehenderunt semetipsos, dicentes, Advenæ innumeri ex tota provincia veniunt ad devotionem fr. Francisci; et nos, qui eum in domo habemus, non accessimus ad ipsum. Eamus et rogemus ipsum, ut apud Dominum pro istius salute orationibus suis intercedat, vel capiat ipse eam : nam non possumus eam sic contractam tenere. Quapropter parentes ipsius testis filiam, brachiis servæ impositam, ad monasterium fr. Francisci conduxerunt : quem inventum rogarunt, ut apud Dominum pro salute filiæ intercederet, vel ipse eam acciperet. Respondit fr. Franciscus, quod haberent bonam fidem in Domino. C Locutique sunt per spatium aliquod de aliis rebus : aspersitque eam aqua benedicta, et in discessu docuit eos, quod quasdam urticas coquerent, et manibus ægræ imponerent. Et cum a monasterio ad terram redirent, ægra fecit se a serva, quæ ipsam portabat ad terram deponi, quo naturali necessitati satis-faceret : comperitque quod poterat per se pedibus stare ; paulatimque melius se habens, sanata est, supradicto omnique alio remedio postposito. Ipseque testis deponit de caussa scientiæ, quod videlicet viderit sororem suam, ut præfertur, contractam, et postea sanam : et miraculum factum circa hoc d. fr. Franciscum habet ex relatione quondam parentum suorum, quia ipse non ivit ad monasterium. De tempore agitur XXXVII annus vel circa.

Sancto iratus quidam

90 Item dixit, quod cum quondam D. Franciscus Carbonellus pater suus viveret, rogaverat sæpe d. fr. Franciscum, quod teneret modum, quod terra, quam fodiebat ex monasterio, quod ædificabat, non impediret usum molendinorum suorum, quæ sub monasterio prædicto habebat. Cumque semper habuisset bona verba a d. fr. Francisco, quodam die molendinarius renuntiavit dicta molendina ipsi D. D Francisco, dicens, se non posse uti illis, propter terram quæ a monasterio prædicto decurrebat. Quod damnum considerans d. D. Franciscus accessit ad d. fr. Franciscum admodum iratus. Cumque ad monasterium pervenisset, interrogavit quemdam Fratrem, ubinam esset fr. Franciscus. Respondit, ipsum esse in cella. Dixitque D. Franciscus ipsi Fratri, quod nomine suo d. fr. Franciscum vocaret, quia volebat illum in ecclesia alloqui. Reversusque d. Frater, dixit fr. Franciscum statim venturum. Cumque d. D. Franciscus in ecclesia per horam expectasset, misissetque iterato ad d. fr. Franciscum et necdum veniret ; iratus statuit eum in cella convenire : quæ cella erat aliquantulum alta, adeoque ad ejus ingressum oportebat tres gradus ascendere. Cumque d. D. Franciscus esset in ultimo gradu, audivit quosdam cantus et melodias suavissimas, quas reputabat Angelicas : stupefactusque constitit, quo securius illas audiret. Et postea volens ultimum gradum ascendere, audivit continuari dictos cantus et melodias : stupefactusque statim rediit ad ecclesiam, Deo gratias acturus de his quæ audiverat. Inter illa statim applicuit d. fr. Franciscus : qui volens eum ad patientiam eorum quæ circa molen- E dina erant gesta hortari, dictus quondam D. Franciscus respondit ei : Pater, non est opus de molendinis aliquid loqui : faciatis ea quæ sunt vobis facienda, et molendina vadant ad mare. In caussa scientiæ, quia audivit ex ore patris, qui erat nobilis senex et bonæ vitæ, narravitque illud maxima cum admiratione quam primum applicuit domum. Agitur XL annus vel circa.

in cella ejus audit Angelicum cantum, *itaque placatur.*

Test. 37 *S. Francisco apparente ecclesiam majorem facere jubetur,*

91 Eodem XVIII Julii, Nobilis Antonius Mendolilla, dixit quod cum ipse testis, una cum præceptore suo et aliis discipulis coætaneis suis, esset cum fr. Francisco præfato in ecclesia monasterii sui, cujus ecclesiæ murus in parte erat factus; supervenit quidam Frater indutus habitu S. Francisci, interrogavitque, quid facerent. Respondit d. fr. Franciscus se ædificare ecclesiam. Dixit Frater ille : Quæ ecclesia est ista, quam ædificatis? nam est admodum parva. Responditque d. fr. Franciscus : Quomodo volo eam ædificare majorem, cum non possim? Respondit Frater ille : Non curetis : Deus providebit. Fecitque demoliri murum factum, designavitque ecclesiam majorem, statimque Frater ille discessit, nihil dicens : ignorabaturque unde venerat, et quo ibat : adeo quod ipse testi et ceteri omnes crediderunt, fuisse hominem missum a Deo. Et post pau- F cos dies venerunt duo a villis Cusentinis, dederuntque bonam summam ducatorum et armentorum pro fabrica d. monasterii. De loco, in Paula. De tempore, agitur annus LX vel circa.

Test. 38 *dolorem auris et vomitum sistit.*

92 Die eodem Antonius Caputus, dixit, quod cum ipse ivisset ad agrum suum, ut manipulos messis ad trituram duceret, supervenit dolor quidam sub aure, adeo quod in terra velut mortuus cecidit. Cumque portatus esset prope terram sub loco fr. Francisci, ivit quædam mulier ad ipsum fr. Franciscum, narravitque ei casum qui successerat. Dictusque fr. Franciscus dedit ei quamdam radicem, quem deberet comedere, et admonuit quod haberet fidem in Domino. Cumque ipse testis redivisset domum, cœpit vomere vomitu qui videbatur impossibilis : reversaque iterum supra dicta avuncula sua ad fr. Franciscum, narravit ei vomitum magnum ipsius testis. Dictusque fr. Franciscus dedit ei pulverem quemdam, dixitque ut illum ovo impositum daret ipsi ægro ad comedendum. Reversa igitur ad ægrum, dedit illi comedendun pulverem illum in ovo, statimque sanatus est a d. vomitu et dolore, tenetque pro certo ipse testis, se sanatum primo virtute Dei

A Dei, deinde orationibus d. fr. Francisci. De loco : in Paula. De tempore : agitur annus XLV vel circa. Item circa miraculum superius positum (*num.* 52) quod videlicet fr. Franciscus sustulit ipse solus a terra petram, quam vix potuissent decem homines tollere, dixit id quod testis XIV circa hoc deposuit : quia vidit et interfuit.

Test. 39 incisum pedem sanat.

93 Eodem XVIII Julii, Venerabilis fr. Franciscus, Prior S. Augustini, dixit quod cum esset adolescentulus, fuit missus a Superiore suo ad lignandum in silva, et inter cædendum ligna percussit pedem securi magna, inflixitque sibi vulnus grave, inter pollicem et alium propinquum cum magna effusione sanguinis. Qui videns se ita vulneratum et debilem factum ex tali effusione sanguinis, redire cœpit ; viditque fr. Franciscum, gestantem humero securim, qui tendebat versus ipsum testem : hic autem eo viso vehementer gavisus est. Cumque fr. Franciscus ad ipsum testem pervenisset, dixit ei : O fr. Francisce, tu effudisti multum sanguinem. Respondit ipse testis : Pater mi, cum cæderem ligna, incidi pedem, sicut videtis. Dictusque fr. Franciscus accepto pede vulnerato d. testis dixit : Vide quid sit sancta obedientia : nam vulnerasti pedem securi adeo magna,

obedientiæ tribuens quod nervus læsus non esset,

B nec tamen incidisti nervum aliquem, quod nullus barbitonsor cum novacula potuisset facere, quin incidisset nervos. Et hoc ita bene successit, quia satisfecisti obedientiæ Superioris tui. Sicque accepit quasdam herbas, quæ erant in illo eodem loco, imposuitque vulneri : statimque sanatus est, et incolumis ad Conventum suum rediit. De loco, in Paula et in silva. De tempore, agitur annus XL vel circa.

apostema brachii curat.

94 Item dixit, quod cum ipse pateretur apostema quoddam in brachio, adeo grave, quod per quinque dies non poterat dormire ; accessit ad d. fr. Franciscum, ostenditque apostema. Dictusque fr. Franciscus imposuit apostemati quosdam pulveres, qui videbantur ipsi testi fuisse tamquam aqua rosacea, statimque pristinæ saluti est restitutus. De loco et tempore, ut supra.

Test. 40

95 Eodem die XVIII Julii, Venerabilis fr. Joannes de Andreotta Ordinis S. Augustini, dixit quod miraculum illorum, quos terra oppressit, fuit verum, sicut alii testes deposuerunt (*num.* 40) *item de Archipresbytero, in labro et naso cancrum patiente, de quo num.* 79 : quia vidit, interfuit et audivit, loco et tempore ut supra.

C

ANNOTATA.

a *Ecgraphum Italicum*, de Christo.

b Nepita *herba, vel ipsa est quæ Latinis Græcisque vocatur* Nepenthes, *vel quam iidem* Calamentham *dicunt; quæque ab Academicis della Crusca Italice redditur* Nepitella.

c *In utroque ecgrapho scribitur* Chiaradonna, *juxta proprietatem sermonis Italici pro isto tempore : visum est tamen convenientius fore si juxta Latinæ linguæ ortographiam* Clara-domna *scriberetur.*

CAPUT X.

Testes Paulani die XIX *Julii adducti.*

Test. 41 Pro patre moribundo

Die XIX mensis Julii, Nobilis Polinus Pissonus, dixit quod cum ægrotaret quondam pater suus, nomine Notarius Thomas Pissonus, adeo quod medici de ejus salute desperaverant, nihilque oculis videbat, nec poterat comedere carnes contritas nec distillatum. Cumque esset redditurus spiritum Deo, d. testis accessit ad fr. Franciscum, quem invenit loquentem cum matre sua. Et cum vidisset ipsum testem lacrymantem, dixit ei : Quid lacrymaris? Respondit d. testis : Quia pater meus moritur. Dixit fr. Franciscus : Ne lacrymeris. Scisne Pater-noster? Respondit, Nescio. Et Ave-Maria? Respondit, Scio. Dixitque ipsi testi et cuidam puellæ, quæ cum ipso erat, ut ante imaginem Crucifixi, coram qua eos genuflectere fecerat, diceret tantisper, Ave-Maria, donec ipse rediret. Reversus itaque retulit tres panes biscoctos et poma, deditque ipsi testi portanda patri infirmo, dicens : Pro hac vice non timeat : dicasque ei, quod sit bonus Christianus, et habeat fidem in Domino. Cumque ipse testis domum rediisset, dedissetque patri ex parte d. fr. Francisci panes illos biscoctos et poma ; inde ad horam petiit cibum comeditque panes biscoctos et poma ; et inde ad tres aut quatuor dies fuit sanus, surrexitque a lecto ibatque sicut prius. De loco : in Paula, De tempore: agitur XXXV annus vel circa.

D EX MS. PROCESSU CONSENT. jubet orare liberos, eumque sanat :

Test. 42 ægrum jubens terram fodere,

97 Eodem die Antonius de Aduardo, dixit quod cum per tres menses pateretur ægritudinem, vocatam malum frigidum nec medicus aliquis potuisset eum juvare ; accessit ipse testis ad fr. Franciscum, quem invenit projicientem terram effossam, ubi in præsens est ædificatum, et mutaverat alveum fluvii. Dictusque testis dixit : Pater, ego jam per tres E menses passus sum malum frigidum, nec potuit sanari : rogo vos oretis Deum pro salute mea. Cui d. fr. Franciscus : *a* [Accipe ligonem, et adjuva me. Respondit d. testis, Non possum propter morbum. Dixitque ei fr. Franciscus] Veni, in caritate : non cures : quia poteris. Incœpitque d. testis terram fodere per duos horas. Postea d. fr. Franciscus dedit ei ciceres, quantum pugno poterat continere, et quamdam radicem, dixitque : Vadas, faciasque ista coqui, et comedas ea : quia Dominus fecit tibi gratiam. Discessit d. testis, fecitque dictos cibos coqui : quos cum comedisset, statim sanatus est, adeo quod numquam postea dictum malum sit passus. De loco : in Paula. De tempore : agitur annus XL vel circa.

a

restituit sanitati :

captura thynnorum infelici b

98 Item dixit, quod cum quidam, nomine Notarius Petrus Barba, emisset [locum et facultatem capiendi cete, quæ vulgo in Paula dicuntur *b* tonina,] cumque ivisset in d. loco piscatum, concludebant cete retibus ; et postea cum trahebantur, inveniebantur extra retia ; adeo quod per mensem non potuerunt capere cete aliquod. Quare d. Notarius Petrus Barba dixit ipsi testi ; Vadas, rogo, ad Franciscum, et narres ei hoc ; rogesque, ut oret Dominum, quod possimus capere cete. Accessit igitur testis ad d. fr. Franciscum, narravit ei quemadmodum non poterant capere pisces illos. Ipseque fr. Franciscus F dedit d. testi quamdam candelam, quam deferret Notario Petro : dixitque, quod haberet fidem in Domino, quia caperent deinceps pisces. Portavit itaque testis d. candelam Notario Petro, ascenderuntque naviculam cum d. candela, et fecerunt capturam piscium adeo magnam quod non poterant trahere rete, semperque deinceps ceperunt multos pisces. De loco et tempore, ut supra.

benedictione succurrit.

Test. 43

99 Eodem die XIX Julii, Bartholucius Pecoratus ; *primum narravit quomodo oculus suus inter lignandum ab insiliente assula gravissime læsus, sanatus fuerit prout supra num.* 81. Item dixit, quod cum ipse testis ivisset auditum Missam in templo S. Francisci, percussus est apoplexia, amisitque statim loquelam eratque fere mortuus : comburebantque pedes ejus ejus, nec sentiebat ignem appropinquatum pedibus ejus. Quare miserunt quemdam ad fr. Franciscum, tunc in Paterno degentem ; qui ei casum, qui successerat, narravit. Respondit d. Franciscus : Deus juvit eum ; quod dextero genu erat genuflexus : nam alias graviora fuisset passus. Accepitque res quasdam, quas ipsi testi misit, dicens : Vadas et deferas ei

apoplexiam curat :

EX MS PROCESSU CONSENT.

A ei ista : quia Deus fecit ei gratiam. Reversusque ille imposuit illas res super teste præfato, restitutaque est ei loquela, sanatusque et a d. infirmitate liberatus est : dictusque testis scit se dexterum genu flexisse, quemadmodum fr. Franciscus dixerat. De loco et tempore, ut supra.

Test. 44. rabidi canis morsum sanat.

100 Die eodem Nobilis Franciscus Sanctamus, dixit, quod cum esset puer octo annorum, obviam fuit factus cuidam cani rabido, qui eum in brachio momordit, ita quod illud totum perforaret ; inflatumque est ei valde, adeo quod brachium non poterat elevare. Quare ivit ad dictum fr. Franciscum : qui cum primum d. testem vidit, dixit ei : Attendas, in caritate, ubinam maledictus iste angelus isti occurrit. Vocavitque eum ad se, et solvit dictum brachium ligatum, imposuitque vulneri quoddam gummi, dimisitque eum, et vesperi fecit eum bibere illud gummi vino impositorum. Die sequenti comperit se sanum in d. brachio, absque aliquo vulnere vel macula, melius quam prius : videbaturque testi gummi illud fuisse de ceraso, quod ad hoc nihil valet. De loco : in Paula. De tempore : agitur annus XXXV vel circa.

Attactu vestis B. Francisci,

101 Item dixit, cum ipse testis haberet filium quemdam infirmum per quindecim dies, et postea alleviata infirmitate mansisset contractus utroque B crure, adeo quod non posset surgere nec aliquo pacto pedes gubernare, essetque semimortuus ; factisque multis remediis, quæ a diversis didicerant, non posset sanari ; frater ipsius testis dixit ad ipsum : Eamus et portemus filium ad ædem S. Francisci, ubi sunt vestes Patris fr. Francisci : imponamusque ei illas, quia forsan Deus et fr. Franciscus faciet nobis gratiam. Iverunt igitur ad monasterium S. Francisci, attuleruntque filium illuc, et fecerunt ei imponi tunicam et alios habitus d. fr. Francisci : statimque d. filius cœpit ridere, dixitque : Permittatis me ire solum. Sicque permiserunt eum ire ; ambulavitque solus, fuitque sanus sicut prius : redieruntque laudantes Deum et Patrem fr. Franciscum de gratia, quam consecuti fuerant. De loco in Paula. De tempore : sunt duo anni vel circa.

morti eripitur ei proximus.

Test. 45 Sanctus oculorum morbum,

102 Die eodem XIX Julii, D. Perna de Segnorello, dixit, quod cum ipsa ægrotaret oculis, adeo quod non videret ; mater sua conduxit eam ad fr. Franciscum. Qui ab eadem matre pro salute filiæ suæ rogatus, accepit quamdam herbam, quæ erat ante ipsum vocata c Treffa, quam comedunt bestiæ, dixitque ut succum d. herbæ imponeret oculis. Quo facto, die sequenti integre est sanata. De loco, in Paula de tempore, agitur annus XLV vel circa.

aposlema in capite,

C 103 Item dixit, quod cum venisset ei malum quoddam in capite, vocatum in partibus illis murus (quod est species apostematis) quod faciebat totam faciem et pectus tumere ; conduxissetque eam mater ad d. fr. Franciscum ; ipse ab eadem matre pro salute filiæ suæ rogatus, ostensa sibi ab illa infirmitate, dixit : Hæc est mala infirmitas. Cœpitque eam diversas medicinas docere. Cui mater ipsius testis respondit : Pater, non possumus facere tot medicinas : sed, in caritate, tangatis eum solo habitu vestro, eritque sana. Ridensque fr. Franciscus imposuit ei habitum, et die sequenti integre est sanata, ac si numquam ægrotasset. De loco et tempore, ut supra.

Test. 46 manum inutilem,

104 Eodem XIX Julii, D. Margarita Tudesca dixit, quod cum ipsa testis ægrotaret manu, adeo quod non posset illam tollere, nec medicus aliquis potuisset eam sanare, accessit ad d. fr. Franciscum, ostenditque d. malum. Quod cum vidisset, imposuit quamdam herbam, et illo eodem die fuit sana absque alia læsione. Agitur annus XLV vel circa.

puellam strumosam sanat

105 Item dixit, quod cum haberet quamdam filiam trimestrem vel circa, quæ habebat strumam de collo pendentem, adeo grossam quod videbatur phiala, nec posset elevare caput ; ostendissetque illam D multis medicis, qui nullum poterant dare remedium ; d. testis attulit eam præd. fr. Francisco. Qui videns eam docuit ipsam quasdam medicinas ex herbis ; illaque eadem nocte inventa est sana et polita, tamquam si numquam dictam infirmitatem habuisset. De tempore, ut supra.

ANNOTATA.

a *Hæc aut similia defuerunt in ipso autographo Italico, per librarii primi negligentiam omissa : et ideo interpres Romanus coactus fuit etiam in Latino relinquere hiulcum sensum.*

b *Breviter in ecgrapho Italico* la lunara di Paula; *sed scriptione distorta : melius Isidorus legit* la tonnara, *et intelligit locum ubi thynni capiuntur.*

c Treffa, *idem credo quod Francis* Treffle, *Latinis* Trifolium : *et forte etiam num.* 42, *ubi* Tuffa *scribitur, legendum est* Treffa.

CAPUT XI.

Paulanorum testium depositiones ultimæ.

Test. 47 Curat puerum cæcum,

Eodem die XIX Julii, Joannes Varrachellus dixit, E quod cum haberet filium unius anni vel circa, amisit visum quod nihil videbat, erantque oculi ejus albicati. Cumque fuisset per duos menses ita cæcus, tulit d. filium suum Paternum, ubi tunc erat fr. Franciscus. Qui cum d. filium vidisset, imposuit folia duo cujusdam herbæ fronti d. filii, ligata quodam panno lineo, dimisitque eum. Cumque d. testis a fr. Francisco discessisset, distaretque ab eo per jactum balistæ ; d. pannus lineus solutus est per se, ceciditque in terram, recuperavitque d. filius perfectum visum, sicut prius : apertique sunt oculi ejus, splendidique effecti, sicut in præsens sunt, et perfectissime videt. Agitur XXXV annus vel circa.

et duos leprosos :

107 Item dixit, quod cum ipse testis haberet quemdam fratrem, qui per octo annos fuerat leprosus, nec potuisset remedium aliquod pro ejus salute inveniri ; ipse testis conduxit eum ad fr. Franciscum : qui tenuit eum per quindecim dies in monasterio, fuitque perfecte sanatus a d. lepra, adeo quod d. ægritudo in eo amplius non apparuerit : habebatque carnes mundas ad instar crystalli. Agitur XL annus vel circa, dictusque frater est tunc mortuus.

108 Item dixit quod cum quidam alius leprosus advena, de Paula ad d. fr. Franciscum venisset, ut F eum sanaret ; fecit eum fr. Franciscus occulte per aliquot dies manere in monasterio, et a d. teste gubernari. Qui quamvis esset admodum consumptus : tamen a d. fr. Francisco, post aliquot dierum occultam in monasterio mansionem, a d. lepra sanatus est, rediitque ad patriam sanus et politus. De loco, in Paula. De tempore : agitur annus quinquagesimus vel circa.

Test 48 ligna gravissima ex fossa levat.

109 Eodem die XIX, Ambrosius de Andreotta, dixit, quod cum ipse testis conduceret quædam ligna a monte, essetque vicinus terræ Paulæ ; d. ligna ceciderunt in quamdam profundam foveam : dictusque testis solvit boves, qui d. ligna trahebant, dimisitque illa ibi : quia videbatur impossibile etsi tres aut quatuor homines fuissent, posse inde illa extrahere : reversusque est d. testis ad montem. In reditu a monte ad terram, invenit d. fr. Franciscum in illa fossa, in qua ligna illa ceciderant ; extraxeratque ea solus ex fossa, et portaverat solus ad planitiem, quod vix potuissent quatuor homines fecisse. Et videns d. fr. Franciscus ipsum testem, dixit ei : Ecce, in caritate, ligna omnia extracta ex fossa : periclitati sunt boves plurimum. Sicque ipse testis ligna prædicta accepta conduxit quo voluit, quod ipse testis

A tis tenet esse magnum miraculum. Agitur xxxv annus vel circa.

Test. 49 *murmur de se absens rescit :*

110 Eodem die Antonius Pandarus dixit, quod cum Domina Lucens, tunc Domina terræ Paulæ, misisset D. Nicolaum Carbonellum Notarium Joannem de Micelli, et Petrum Magnarinum ad fr. Franciscum, rogaturos eum ut ex Paterno, ubi tunc erat, veniret usque Paulam ; ipseque testis cum aliis pedes iret, Notariusque Joannes suprascriptus ægre ferret ire in Paternum ; cœpit inter itinerandum multa loqui contra fr. Franciscum. Cumque appli cuissent Paternum, d. fr. Franciscus statim dixit d. Notario Joanni : O Notari Joannes, dicas culpam tuam de his quæ inter itinerandum dixisti. Dictusque Notarius miratus est magno suo dedecore, ipsum ea scivisse quæ in monte dixerat. Agitur annus xxxv vel circa. Eodem die Christianus de Turchio, dixit *idem quod superior testis*, quia interfuit et audivit.

Test. 50

Test. 51 *manus verrucosas,* *a*

111 Eodem die xix Julii, Venerabilis D. Hieronymus de Baldorio, Archipresbyter terræ Paulæ, dixit, quod cum haberet sororem, cujus manus erant plenæ porris et fere ex eis consumptæ : erant *a* porri

B illi ad instar ulcerum, habueratque morbum illum fere per tres annos, adeo quod parentes ejus, male contenti de illa deformitate manuum ejus, duxerunt eam ad fr. Franciscum. Qui accepit manus illius in manibus suis, dixitque : Vadas et jejunes unum diem veneris in pane et aqua, et Deus faciet tibi gratiam Discessitque inde, et die sequenti absque jejunio vel alia aliqua re sanata est, ita quod de dicto malo penitus nihil apparebat. Agitur annus XL vel circa.

et mutum curat :

112 Item dixit quod ipse testis vidit in domo patris sui quemdam, nomine Bartholum de Scygliano, qui dicebat ei quod ipse venerat mutus Paulam, et pro eo fr. Franciscus orans fecit ipsum loqui et dicere, Jesu, Jesu, sicut D. Joannes de Antonachio superius (*num.* 33) deposuit. Ipseque testis vidit d. Bartholum aperte et expedite loqui, servivitque patri suo diu.

Test. 52 *de imminenti ruina monet,*

113 Eodem die xix Julii, Nicolaus de Mercurio dixit quod fr. Franciscus prædixit ei quædam futura : admonuit enim eum ne amplius quodam in loco foderet, et discederet inde, nec ulterius maneret, aliter enim pateretur. Cumque d. testis inde discessisset, statim cecidit ex monte præruptum quoddam saxum, ita quod, si ipse testis mansisset in loco in quo fodiebat, interfectus fuisset. Et ob hoc ipse testis tenet eum propheta. Agitur XL annus vel circa.

C

Test. 53 *b*

114 Eodem die nobilis Loysius de *b* Schemtemo *asseruit miraculum, factum in filia fratris sui Francisci de Schemtemo, prout ipse Pater pueri illud testatus est supra num.* 101.

Test. 54

115 Eodem die nobilis Nicolaus de Castello, *primo affirmavit de lapide grandi, quem vix viginti homines sustulissent, sublato per fr. Franciscum solum, prout ipse vidit et alii deposuerunt num.* 52. Item dixit, quod cum ipse testis venisset cum quadam triremi ex Oriente Paulam, factusque esset ex utraque aure surdus ; tumefactum est collum et facies, adeo quod non sentiebat essetne vivus an mortuus : passusque est ægritudinem illam per duos menses. Cumque multas medicinas, a diversis medicis ordinatas, adhibuisset, nec beneficium aliquid ex eis sentiret ; socrus ipsius testis videns hoc, imposuit eum equo, conduxitque ad fr. Franciscum, qui erat in monasterio per unum milliare distante a Paula. Cumque illuc applicuissent, d. socrus rogavit fr. Franciscum ut oraret Deum pro salute ipsius testis infirmi. Qui imposuit naribus ipsius testis digitos, tenuitque per spatium quo dicerentur duo, Pater-noster. Quo tempore ex auribus, quæ erant inflatæ, exiit quædam putredo, dissolutaque est illa inflatio ; et antequam discederent a d. fr. Francisco, sanatus et liberatus est, ab illa infirmitate, adeo quod domum rediit pristinæ salutis restitutus. Agitur XL annus vel circa.

aurium tumorem sanat :

D

EX MS. PROCESSU CONSENT.

116 Item dixit, quod cum venisset nuntium, quod Nicolaus Picardus, cognatus ipsius testis, esset captus a Turcis, in quadam terra dicta *c* Otrentum ; fuit missus ipse testis a D. Joanne Picardo, fratre d. Nicolai et cognato ipsius testis, Paternum ad d. fr. Franciscum. Quo cum applicuisset et narrasset casum qui acciderat, dixit fr. Franciscus ipsi testi : Non curetis circa hoc laborare, quia bonus Nicolaus mortuus est, discessitque ex hoc mundo Martyr ; et sicut in hoc mundo contentus vixit, sic et in alio. Accedatis ad D. Ducem Calabriæ, qui faciet vos recuperare bona sua, nec velitis scire plura. Quare reversus d. testis Paulam ad d Joannem Picardum, narransque ei quæ d. fr. Franciscus dixerat : præfatus Joannes accessit ad d. Ducem Calabriæ, comperitque d. Nicolaum esse mortuum, quemadmodum ipse fr. Franciscus dixerat, recuperavitque bona quæ reliquerat. Quare ipse testis tenet d. fr. Franciscum pro sancto viro : quia sciebat præterita et futura. Agitur annus XXXIII vel circa.

Hydrunti a Turcis captum, *c*

martyrum obiisse asserit.

E

Test. 55 *contractum et surdum sanat,*

117 Eodem xix Julii Nicolaus Pecorarius, dixit se scire, venisse quemdam virum ex castro vocato Flumen-frigidum, qui erat totus contractus et surdus, ad fr. Franciscum. Qui cum ad eum applicuisset, introduxit eum in ecclesiam, reliquitque jacentem in ea : dictusque fr. Franciscus ingressus est cellam in qua per spatium quoddam mansit ; et postea reversus ad ecclesiam, d. contractum et surdum, manu apprehensum, introduxit in cellam. Statimque sanatus est in auditu, pedibus et manibus, illaque eadem hora ambulavit et locutus est. Postea mansit in d. monasterio per tres aut quatuor menses, et ibat negotiatum per terram ubique sanus et incolumis. In caussa scientiæ : quia vidit, interfuit et audivit. De loco, in Paula. De tempore agitur annus XLIII vel circa.

Test. 56 *ac digitum læsum.* *d*

118 Eodem die Antonius Malfittanus, dixit quod cum semel vellet capere piscem quemdam, dictum in partibus illis *d* trachina, punxit digitum : qui inflatus est, ita ut crederet se amisisse digitum ; habebatque intollerabilem passionem. Quare accessit ad fr. Franciscum, qui visum digitum accepit manibus suis, statimque sanatus est, nec sensit amplius dolorem. De loco : in Paula. De tempore : agitur XXXVI annus vel circa.

ANNOTATA.

F

a Porri *nominantur Italice, quæ Latine* Verrucæ.

b *At supra, fratris ejus Francisci cognomentum scribitur* de Sanctamo ; *proinde vel hic vel istic vitiosum fuit autographum ipsum.*

c Otrentum, *antiquis* Hydruntum, *a Turcis captum an.* 1480. *Fortassis tamen non ipsa urbs, sed aliquod subjectum urbi oppidum hic intelligitur : id enim innuit Italicum* terra, *quod non de urbibus, sed oppidulis dicitur. Isidorus multis describit, quomodo Nicolaus strenue oppugnarit occupatam a Turcis urbem, et ab iisdem pretractus in insidias sit, interfectus autem quia noluit fidem negare. Quæ si idoneo nitantur testimonio, repudiare nolo ; neque etiam id quod addit, scilicet eadem nocte natum esse Nicolaum, qua Sanctus ipse felici partu effusus fuit. Miramur tamen quomodo hoc dicens Isidorus non animadverterit, utriusque simultantam nativitatem non posse adscribi anno* 1416 ; *quomodo enim tunc natus, adhuc fuisset anno* 1480 *idoneus laboribus bellicis?*

d Trachina *piscis hic forsan dicitur, qui Græcis est* Τραχουρὸς, *de quo scribitur quod* haleculæ magnitudine sit, et ex utroque latere a capite ad caudam serrata spina

A spina armetur, primis deorsum tendentibus, ita ut a summo ad imum inoffenso manus cursu tractari possit, contrario vero modo non nisi cum læsione maxima. *In ecgrapho Italico est* Tranna.

EX MS. PROCESSU CONSENT.

CAPUT XII.

Miracula a Castri S. Luciti indigenis et aliis duobus testata.

Test. 57 Commissario Papali a

Die xx Julii, Venerabilis D. Carolus de Piro, de S. Lucito *a* castro Cosentinæ diœcesis, Canonicus Cusentinus ac Rector quartæ portionis S. Joannis de d. castro, dixit quod cum venisset quidam *b* Presbyter missus a Pontifice Paulo ad quondam Reverendissimum Archiepiscopum Cusentinum, qui vocabatur Archiepiscopus Pyrrhus, (quem Presbyterum ipse testis reputabat esse Canonicum et authenticam personam, quia venit cum bona familia et equis bonis, dicebatque d. Presbyter seu Canonicus, quod d. Pontifex miserat eum ad præfatum Archiepiscopum, ut intelligeret et inquireret vitam ipsius fr. Francisci) Archiepiscopus prædictus misit d. testem cum ipso Canonico usque Paulam, ubi tunc erat d. fr. Franciscus, et volebat incipere fundamentum ecclesiæ. Cumque applicuissent ad fr. Fran- B ciscum Canonicus et ipse testis, Canonicus voluit deosculari manum d. fr. Francisci : qui recusavit et dixit, Volo desoculari manum vestram, qui estis Presbyter, et a triginta annis celebratis. De quibus verbis d. Canonicus miratus est, quod cum esset de longinqua regione oriundus, nec umquam in Calabria fuisset, nec fr. Franciscum vidisset; scivisset dicere numerum annorum quibus celebraverat. Verum inter loquendum iverunt ad quamdam domumculam, ubi erat ignis, quia erat hyems. Cumque illuc pervenissent, cœpit d. Canonicus tentare et exprobrare d. fr. Francisco, et vitio dare vitam suam, dicens : Ista vita tua est multum austera, et ideo facitis eam et potestis tolerare, quia estis rusticus : quod si essetis nobilis, non possetis eam facere. Respondit d. fr. Franciscus : Verum est quod sum rusticus; et si non essem, non possem ista facere. Cumque hoc diceret, inclinavit se ad ignem, qui erat magnus et bene accensus, implevitque manus titionibus et prunis ignitis; tenensque dictum ignem manibus, convertit se ad Canonicum, dicens : Videatis, nisi rusticus essem, non possem ista facere : ostendebatque ignem, quem tenebat manibus. Quod videns ipse Canonicus projecit se ante pedes d. fr. Francisci, quærens deosculari dictos pedes et manus C magna cum reverentia. Cumque d. fr. Franciscus recusaret, ipse Canonicus non poterat satiari in habitus deosculatione. *c* Sicque d. Canonicus una cum d. teste redierunt ad S. Lucitum, ubi erat d. Archiepiscopus, cui magna cum devotione d. miraculum narravit. Ipseque Archiepiscopus dixit, Volo ad eum accedere, et ponere primum lapidem in ecclesia, quam vult inchoare : quia invitavit me. Agitur annus XLV vel circa.

dixit quot annis fuerit sacerdos,

et prunas manibus tenuit

luxatos dentes solidat.

120 Item dixit, quod cum supervenisset ei dolor magnus in dentibus, ita quod omnes movebantur videbanturque velle cadere, adeo quod cum in mane Missam celebrasset, credebat eos intra calicem cecidisse; profectus est Paulam ad d. fr. Franciscum. Qui cum vidisset ipsum testem, antequam ipse testis ei aliquid diceret, dixit : Tu pateris dentium dolorem : sed bene fecisti, quod non permisisti te vinci a tentatione maligni spiritus, quia isto mane dixisti Missam. Tetigitque digitis suis dentes illius, statimque recessit dolor; firmatique sunt dentes, melius quam prius, adeo quod numquam postea d. dentibus doluerit. Agitur annus quinquagesimus vel circa.

121 Eodem die xx Julii, nobilis Joannes de Franco, dixit, quod cum ivisset ad quamdam villam dictam Flumen-frigidum, fuit ei donatus quidam agnus, quem posuit retro equum iturus ad S. Lucitum. Et inter itinerandum, cum d. agnus esset mortuus, venit ei quædam cogitatio dicebatque secum. Nunc vellem videre, si fr. Franciscus faceret miraculum hoc, quod agnus iste revivisceret. Inter cogitationem hanc progressus per milliare, d. agnus cœpit clamare, et revixit, portavitque eum in domum suam vivum. Agitur circiter XLV annus. D

Test 85 agnum mortuum suscitat.

moribundum sanat,

122 Item dixit, quod cum pater ipsius testis gravissime ægrotaret, adeo quod de ejus salute desperatum esset, misit ipse testis quemdam cognatum suum nomine Nicolaum (quia pater non loquebatur et in extremis laborabat) Paulam ad d. fr. Franciscum, ut eum rogaret, quod orationes funderet apud Deum pro salute patris; promittens quod, si sanaretur, vellet ceram accedendam pro monasterii usu subministrare. Cumque d. Nicolaus ad d. fr. Franciscum pervenisset, cum primum eum fr. Franciscus vidit, dixit : Nicolae, scio ad quid venisti : nam Joannes mittit te pro salute patris sui. Vadas et dicas, quia Dominus fecit ei gratiam : et quod pro hac vice non timeat mortem, quia aliter invenies ipsum quam reliquisti. Reditque ipse testis, secundum Nicolai relationem, quod illa eadem hora qua fr. Fran- E ciscus ista dixit, pater infirmus petiit cibum, seditque in lecto, et cœpit comedere. Reversusque d. Nicolaus invenit eum sedentem et comedentem, sicut ei dixerat fr. Franciscus : sanatusque est, et vixit postea quatuor annis : dictusque testis dedit ceram monasterio Paulæ, quam promiserat. Agitur annus XLVIII circa.

aliam morituram prænuntiat,

123 Item dixit quod cum soror ipsius testis, quæ erat virgo, graviter ægrotaret; misit ipse testis præfatum Nicolaum Paulam ad fr. Franciscum. Ad quem cum pervenisset, dixit fr. Franciscus : O Nicolae, ego scio ad quid venisti : mittit enim te Joannes pro salute sororis ægrotæ. Vadas, dicas ei quod teneat eam ac si numquam fuisset soror : nam Virgo Maria et S. Catharina vocant eam. Non potest recusare quo minus vadat. Vadas, quia cito ex hac vita migrabit. Reversus d. Nicolaus narravit verba ista ipsi testi; et sequenti die mortua est. De tempore, ut supra.

lapidem prægrandem portari ab uno homine facit,

124 Item dixit, quod cum ipse testis ivisset visum fr. Franciscum, cum nondum ædificata esset ecclesia, solum esset ibi cella, in qua habitabat ipse fr. Franciscus; videns eum d. fr. Franciscus dixit ei : Joannes, veni, in caritate, et portemus singuli singulas petras : nam volumus ædificare ecclesiam. Sicque iverunt ad latus unum fluminis, inveneruntque petram ponderantem cantarum unum, quam vix tres homines potuissent de terra tollere, Dixitque ipsi testi : In caritate, portes istum lapidem, usque ad locum ubi volumus ædificare ecclesiam. Respondit ipse testis : Pater, quomodo vultis ut portem istum lapidem, quem vix tres homines possent portare? Dixit fr. Franciscus : Accipias eum, in caritate : nam portabis. Signavitque lapidem Cruce, imposuitque collo testis : et non sensit pondus ejus, adeo erat levis : portavitque eum ad locum ecclesiæ. De tempore : quando cœpit ædificari ecclesia.

Test. 59 ab alio

125 Eodem die xx mensis Julii, nobilis Joannes de la Rocca dixit, quod cum ipse vovisset ire servitum in persona propria octo diebus in ædificio monasterii, quod construebat fr. Franciscus; cumque ivisset servitum, inchoataque tunc esset ecclesia; invenit fr. Franciscum solum in monasterio, nam alii omnes iverant ad montem cæsum ligna. Dixit igitur d. fr. Franciscus ipsi testi : Vadamus, in caritate, inventuri illos qui laborant in monte, nam hic nihil facimus. Quare cœperunt ire : cumque essent in medio

A dio itineris d. fr. Franciscus dixit ipsi testi : Hic debent esse duæ trabes, quæ superiori die manserunt, cum boves non possent eas extrahere : erant enim in loco prærupto. Eamus, in caritate, extrahamus eas ad planitiem. Tunc d. testis cœpit ridere dicens : Pater, quomodo volumus nos duo soli extrahere, si boves non potuerunt? Respondit fr. Franciscus : O, in caritate, quam modicam fidem habetis? Dixit d. testis : Fidem habeo : imponatis ergo illam humeris meis : et ego portabo. Accepit igitur fr. Franciscus trabem unam, et imposuit humeris ipsius testis : aliam vero sub brachio suo accepit, et utramque ad planitiem extraxerunt : quod videbatur ipsi testi impossibile (erant enim ad minus quatuor homines necessarii ut illas extraherent) tenetque hoc pro vero miraculo.

gravissimam trabem,

Test 60 fabas absque igne bulliri :

126 Die eodem Salvator de Scano dixit, quod cum ipse testis ivisset quodam die tempestive ad monasterium, quod tunc fr. Franciscus faciebat ædificari in Paula, ut significaret ei quemadmodum post ipsum venturi erant multi operarii laboraturi in d. monasterio, quodque faceret præparari cibum ; d. fr. Franciscus dixit ipsi testi : In caritate, ponas fabas istas ad coquendum. Cumque ipse testis inciperet B mundare d. fabas, dixit ipsi fr. Francisco : Faciatis interim ignem accendi. Respondit fr. Franciscus : Non cures. Cumque ipse testis implevisset dimidiam ollam fabis, dixit ipse fr. Franciscus : Vade, ponas ollam hanc ad focum. Qui ivit et in d. foco nihil invenit præter cinerem mortuum et frigidum. Cui cum imposuisset ollam, vidit eam statim bullire, et fabas confestim coqui : cibaruntque multitudinem illam hominum. Item dixit miraculum fornacis calcariæ, sicut alii superius deposuerunt.

Test 61 solus trabem ingentem vertit.

127 Die III Augusti, nobilis Pyrrhus Antonius de Sica, Cosentinæ diœcesis, dixit, quod cum fieret et poliretur trabs quædam magna in ecclesia Paterni, cum vellent inferiorem partem trabis superius vertere, non poterant illud quatuor homines præstare : ipseque fr. Franciscus solus trabem illam vertit, sicut ipse testis vidit. Agitur annus XXXIII.

Test 62 insipidos pepones tractando sapidos reddit,

128 Die X Augusti, Venchius Pignatarus de Robeto, dixit, quod cum ipse testis esset in Gosinoregali, mandatum fuit ei a Vice-rege, ut iret captum quemdam Joannem de Paula, qui erat in S. Lucito familiaris Archiepiscopo, caussa cujusdam debiti in quo tenebatur. Cumque ivisset ad S. Lucitum capturus d. Joannem, invenit Archiepiscopum Cosentinum, qui erat in S. Lucito. Cumque eum interrogasset, ubinam esset d. Joannes ; respondit Archiepiscopus ipsum ivisse Paulam ad fr. Franciscum. C Profectus est itaque ipse testis Paulam ad monasterium d. fr. Francisci, ubi d. Joannem invenit, cui imposuit ut veniret secum Cosentiam. Dictusque fr. Franciscus videns ipsum testem dixit : Non discedatis, quia volo ut comedatis. Fecitque sterni mensam et afferri duos pepones : quos cum gustassent, invenerunt eos pessimos, adeo quod non poterant comedi. Interrogavitque d. fr. Franciscus Joannem, an pepones, in caritate, essent boni. Respondit d. Joannes ; Pater, sunt mediocriter boni. Dictusque fr. Franciscus acceptum d. peponem ex alio latere manibus suis incidit, dixitque postea : Probetis modo peponem quomodo sapiat. Accepitque d. peponem et comedit, invenitque eum melioris saporis quam zacharam vel pulvis cordialis : adeo quod d. Joannes accepit quoddam frustum d. peponis, dicens se velle illud afferre Archiepiscopo ad S. Lucitum. Quod cum attulisset d. Archiepiscopo, et narrasset miraculum, probavit parum de pepone illo, et reliquum conservavit in capsa sua : et mane sequenti, ob miraculum illud, fecit celebrari Missam Agitur annus XXXVI vel circa.

Ex MS processu consent. cognoscit spurium esse qui lugebatur.

129 Item dixit, quod cum ipsi mortuus esset quidam filius spurius, uxor ipsius testis præ dolore laceraverat visum. Cumque ivissent visitatum d. fr. Franciscum, qui erat in Paterno, quam primum eos vidit, dixit ipsi testi : Ad quid venistis huc, in caritate, Venchi? Respondit ipse testis : Veni visitatum Paternitatem vestram. Postea d. fr. Franciscus dixit mulieri, quæ erat vultu lacerata : Quare es ita laniata visu? Respondit uxor, Mortuus est mihi d filius. Respondit fr. Franciscus, vultu aliquantum indignato : Quid ad te ille, pro quo es lacerata, si Deus eum voluit : nam nihil ad te pertinebat. Agitur annus XXXV vel circa. D

ANNOTATA.

a Castrum S. Luciti, *in eadem quæ Paula littorali plaga versus meridiem, intervallo circiter 5 milliarium.*

b *Scriptores Ordinis hunc Presbyterum faciunt Cubicularium Pontificum, natione Genuensem, ex familia Adornia : additque Isidorus ipsum intra sua scripta, publico instrumento signata, reliquisse verba tunc cum Sancto habita : quod instrumentum apud quemdam illius Presbyteri nepotem etiam nunc Genuæ asservabatur. Optarem transcriptum exemplar habere, saltem pro Supplemento, post opus absolutum componendo* E

c *Asserit Isidorus, tanquam ex dicto instrumento, quod interrogatus Sanctus de bellis Genuensibus quam diu essent duratura, responderit* ad annos circiter sexaginta ; tum Genuam suæ libertati restituendam ex integro : *ita autem factum esse ait anno* 1528, *sopitis, quæ in maximum discrimen rempublicam adduxerant, Adorniorum et Fregosiorum dissidiis*

d *Suspicari quis posset hanc mulierem, quod forte sterilem se videret, ipsi viro suo auctorem fuisse ut prolem aliunde quæreret quam ipsa haberet pro sua : ideoque reprehensionem ac pœnam commeruisse.*

CAPUT XIII.

Incipiunt testium Paternensium depositiones

Test. 63 Moribundam servat.

Die III mensis Decembris, I Indictionis, anni MDXII. Gulielmus Turchus, de Paterno, dixit, quod cum uxor ejus ægrota in extremis laboraret, accessit ad d. fr. Franciscum dicens ei : Pater, rogo vos detis mihi remedium aliquod : nam uxor mea moritur. Respondit fr. Franciscus : Vadas, in caritate, et portes decem onera lapidum ad fabricam. Respondit testis : Quomodo vis portem lapides, cum uxor mea F moriatur ? vertitque tergum quæsiturus medicum. Quem cum non invenisset, rediit ad d. fr. Franciscum, projecitque se ante pedes ejus, rogans eum ut impetraret gratiam salutis pro uxore sua. Dixitque ei fr. Franciscus : Vadas cum Deo, quia gratia est facta tuæ uxori. Discessitque testis, et invenit uxorem suam sanam. Agitur annus XXXI.

Test 64 crus incisum sanat,

131 Eodem die Bernardinus de Florio, dixit, quod cum ipse testis ivisset cum quibusdam aliis ad scindenda ligna pro monasterio, quod d. fr. Franciscus ædificabat ; exiliit securis de manu socii, et vulneravit genu testis graviter, adeo quod incidit ei nervos, cum effusione maxima sanguinis, et dolore tali, quod ipse testis sentiebat se mori. Statim vocatus fuit fr. Franciscus : qui cum illuc pervenisset, appellavit ipsum testem nomine, interrogans quinam ei esset. Respondit ipse testis se mori : cumque hoc diceret, d. fr. Franciscus imposuit manum sub vulnere, stringens illud. Statimque ipse testis comperit se sanum, adeo quod non inveniretur cicatrix vulneris in crure, nec signum aliquod in ocrea, nec videbatur sanguis. Rediit itaque domum, sanus sicut prius. Agitur annus XXXIII vel circa.

132 Item dixit, quod eodem tempore cum d. fr. Franciscus

A Franciscus ædificaret monasterium in Paterno, venit quidam Frater, nomine fr. Antonius *a* Senzetta, Ordinis Minorum prædicaturus in Paterno : qui inter prædicandum, inhonestis modis reprehendebat et mordebat vitam et modos d. fr. Francisci. Cumque quodam die d. fr. Antonius ivisset ad ipsum fr. Franciscum, essentque prope ignem : d. fr. Antonius cœpit reprehendere vitam fr. Francisci : qui nihil respondens, extendit manus ad ignem, et implevit eas prunis ignitis. Conversusque ad d. fr. Antonium, et tenens d. prunas manibus, dixit : In caritate, calefaciatis vos. Videns fr. Antonius miraculum hoc, genuflexus humi, veneratus est eum pro Sancto, et voluit deosculari pedes. Erat autem iste fr. Antonius, Ordinis Minorum, vir probus et bonæ vitæ. In caussa scientiæ, quia vidit, interfuit et audivit.

EX MS PROCESSU CONSENT. *a* *prunas ardentes tractat,*

133 Eodem die III Decembris, Neapolus de *b* Verallo, dixit quod cum fr. Franciscus semel transiret apud domum testis ipsius, iretque acceptum ligna et lapides pro monasterio quod fabricabat; invenit uxorem ipsius testis ante domum, cum naso valde inflato, in quo periculose ægrotabat : dixitque, Quomodo te habes, soror nostra? ne dubites de ægritudine hac, quia nihil erit. Accepitque nescio quid B quod portabat sub habitu, quod videbatur radix quædam, imposuitque illi ipsam, et die sequenti fuit sanata.

b Test. 65 *nasum inflatum reformat.*

134 Eodem die Calvanus de *c* Plauredi dixit, quod cum ipse testis ivisset aliquando cum fr. Francisco, dixit ei fr. Franciscus præfatus, Antequam prætereant pauci dies, videbitis res novas : numeravitque quemdam numerum dierum. Et adveniente numero dierum per fr. Franciscum nominato, venit nuntium, Turchum cœpisse Hydruntum.

c Test. 66 *Hydrunti jacturam prædicit,*

135 Item dixit, quod cum ipse testis haberet filium suum contractum utroque pede graviter, accessit ad d. fr. Franciscum, rogans eum quod impetraret a Domino gratiam salutis pro filio suo; d. fr. Franciscus docuit ipsum testem, quod acciperet quamdam ferulam, et illam divisam calefaceret, et apponeret pedibus et cruribus d. filii, sicque sanaretur. Quod cum ipse testis ter fecisset, statim d. filius integre est sanatus. Agitur annus XXXII vel circa.

puerum contractum sanat :

136 Item dixit, quod cum ipse testis alia vice esset cum d. fr. Francisco in silva, pro monasterii necessitate; supervenit quidam colonus. Cumque inter se omnes loquerentur, dixit d. fr. Franciscus : Seminetis non solum omnes agros qui solent seminari, sed etiam vineas. Admiratus est ipse testis de C verbis istis, quia illo anno frumentum vili pretio vendebatur, videlicet tumulus octo granis, quia erat maxima frumenti copia : sequenti autem anno tumulus frumenti venditus est duodecim Carlinis. Adeo quod ipse testis comprehendebat, quo tendebant verba fr. Francisci, quæ anno præterito dixerat; videlicet ad annuntiandam et prophetandam famem *d* anni futuri. De loco et tempore, ut supra.

futuram famem prophetat,

137 Eodem die III Decembris, Andreas Calestro dixit, quod cum venisset Paternum quidam adolescentulus leprosus, qui dicebatur esse de Torano : cumque ipse leprosus non agnosceret d. fr. Franciscum; fuit ei ostensus : statimque coram eo genuflexus, rogavit quod eum sanaret. Dixit ei fr. Franciscus : Vadas et laves te illa aqua, quæ est ante locum, et postea maneas cum istis aliis adolescentibus. Responderuntque circumstantes, non esse bonum quod ipse leprosus maneret cum aliis adolescentibus. Respondit ipse fr. Franciscus : Non curetis : quia nihil erit. Sicque, cum d. leprosus esset lavatus, statim fuit mundatus et sanatus a lepra. Agitur XXXIII annus vel circa. Vidit autem, interfuit et audivit.

d Test. 67 *leprosum mundat,*

138 Item dixit, quod cum venisset quædam fœmina, quæ dicebatur esse de Crotone, paralytica; D fuit in quodam grabato conducta ad fr. Franciscum, qui erat in ecclesia ante altare : et ut primum illam vidit, posuit manus super humeros ejus, dicens : habeas fidem in Patre cœlesti, et surgas portesque petras ad fabricam monasterii. Quæ cum tardaret surgere, dixit ei iterum fr. Franciscus, Surge. Surrexitque statim d. fœmina sana, incepitque portare lapides, mansitque per aliquot dies in monasterio, juvans fabricam, et ultimo induit habitum d. fr. Francisci. De caussa scientiæ et tempore, ut supra.

paralyticam curat,

139 Item dixit, quod cum ipse testis haberet uxorem febricitantem adeo graviter, quod de ejus salute desperaretur, venit ad monasterium ut conveniret d. fr. Franciscum : dixeruntque ei Fratres, Non potes loqui cum Patre, sunt enim dies tres et totidem noctes quod non comparuit. Cumque hæc verba dixissent, venit d. fr. Franciscus : qui, priusquam ipse testis aliquid diceret, dixit ei : Dubitasne quod soror nostra sit moritura? Non dubites. Responditque ipse testis : Pater, dubito ipsam morituram, nullumque ipsi posse auxiliari præter divinam potentiam. Accepit igitur d. fr. Franciscus quamdam radicem, admodum subtilem, quam sub habitu portabat, dixitque ipsi testi : Vadas et ponas ei radicem hanc ad nasum, statimque sanabitur. Fecitque ita E ipse testis, et apposita d. radice ad nasum, cœpit dormire; et expergefacta comperit se sanam. Est ultra annum XXX.

febrim depellit.

140 Eodem III die Decembris, Pascinus Gattus dixit, quod cum ipse fr. Franciscus vellet conducere aquam ad monasterium, quod ædificabat, essentque cum eo multi homines, et inter alios ipse testis; opus erat aquam transire per quemdam locum, ubi erat quidam lapis immensæ magnitudinis. Dixeruntque ipse testis et alii adstantes : Pater, si tangimus istum lapidem, cadet, et afferet possessoribus damnum plusquam mille ducatorum : pendebat enim ager. Responditque fr. Franciscus : Non curetis : aderit enim gratia Dei. Cumque hoc diceret lapis præfatus movit se pedetentim, demissusque est ad latus inferius, permittens liberum transitum aquæ præfatæ. Agitur annus XXXIII vel circa.

Test. 68 *lapidem solo nutu movet.*

141 Item dixit, quod cum ipse testis haberet filiam graviter uno oculo ægrotantem, adeo quod nihil illo videbat, cumque multis adhibitis remediis non potuisset sanari; accessit ad d. fr. Franciscum pro filiæ salute. Qui docuit eum ut quamdam herbam oculo imponeret : qua imposita, statim post duos aut tres dies sanata est. Præterea cum ipse F testis semel graviter ægrotaret, d. fr. Franciscus docuit eum alterius herbæ remedium, quo facto statim sanatus est. De tempore, ut supra.

læsum oculum sanat,

142 Eodem die III Decembris, Fabricius Bombinus, dixit, quod cum pateretur quamdam infirmitatem, quæ faciebat eum stare erectum et rigidum, adeo quod ad nullum latus posset se vertere; accessit ad d. fr. Franciscum, rogavitque quod intercederet pro ejus salute. Dixitque ei d. fr. Franciscus : Vadas in caritate, accipias parum herbæ, dictæ beta, et eum conteras, et postea odora : quia Deus faciet te compotem gratiæ. Quam cum contrivisset, post habita odoratione, saluti pristinæ est restitutus. Agitur annus XXXXIII vel circa.

Test. 69 *et corporis totius rigorem :*

143 Eodem die, Fabianus de Senatore, dixit se scire *primo de leproso Toranensi vel Reginensi diœcesis Bisignianensis, quia vidit et interfuit, ut supra num.* 137. Item dixit, quod quidam nobilis Cusentinus, nomine Guido Liparetus, cum esset a d. lepra consumptus, venit a Cacherno, ubi tunc habitabat, Paternum ad d. fr. Franciscum, quem rogavit ut ipsum sanaret. Dictusque fr. Franciscus sanavit eum : et ipse testis vidit

Test. 70 *leprosos duos*

A vidit postea d. Guidonem sanum et politum. Est ultra annum xxx.

144 Item dixit, quod cum ipse testis iret Cosentiam, occurrit ei quædam mulier de illa parte provinciæ Calabriæ, quæ est ad mare Adriaticum: quæ erat manibus et pedibus contracta, et erat super quadam bestia ligata, passaque fuerat illam contractionem per viginti annos vel circa sicut retulerunt ipsi qui illam conducebant; petieruntque ab ipso teste, an fr. Franciscus esset in monasterio Paterni. Responditque ipse testis, eum ibi esse. Cumque ivissent ad d. fr. Franciscum, ipsa contracta sanata est: et in reditu alia vice sunt facti obviam ipsi testi, qui petiit ab eis, an consecuti fuissent gratiam. Responderunt illi, quod devotio Patris fr. Francisci illam sanaverat. Quare dictus testis vidit eam redire domum suam, sanam et politam. De tempore, ut supra. *Deinde dixit miraculum de Joanne Bombino puero, a mula percusso, et ad medicum desperantem cum epistola misso, prout supra num.* 20 *ipsius sanati depositio continet.*

et paralyticam curat,

145 Item dixit, quod cum esset ponenda quædam trabs super portam ecclesiæ monasterii, circa quam ponendam laborabant ultra centum homines, et ultimo fessi non potuerunt d. trabem ponere, eratque inter illos ipse testis; d. fr. Franciscus solus accessit, et una manu posuit d. trabem supra portam.

magnam trabem solus collocat,

B

146 Item dixit, quod cum venisset quidam ex Pedarchi, villa Cusentina, et maligno spiritu vexatus, qui faciebat res magnas, et non poterat teneri cum vexaretur a spiritu; affines ejus attulerunt eum ad fr. Franciscum. Quem ipse fr. Franciscus aliquot dies apud se tenuit, quærens ut eum faceret laborare in loco ædificii. Et cum videret ipsum perseverare in faciendis rebus inconvenientibus et enormissimis, quodam die dixit ei: Volo ut hodie exeas a corpore istius pauperculi. Et hora meridiana conduxit eum in medio ecclesiæ. Cumque cœpisset imperare spiritui quod exiret, respondit spiritus se esse contentum exire. Dixitque ei fr. Franciscus: Quomodo vis exire quod non facias damnum? Respondit ei spiritus, se velle exire ad modum venti. Dictusque fr. Franciscus dixit ei: Exeas ad modum venti: sed caveas ne aliquid mali facias. Cumque d. spiritus exiret, fuit ventus maximus et fulgur, adeo quod omnes fenestræ concutiebantur et ecclesia tremebat. Et pauper ille, ex quo spiritus exiverat, mansit humi fere mortuus; et postea surrexit, rediitque domum suam sanus.

energumenum liberat;

C

147 Item dixit, quod cum ipse testis esset cum d. fr. Francisco, venit quidam famulus D. Rogerii de Parise, Doctoris famosissimi, significans ei quemadmodum d. D. Rogerius habebat filium ægrotum ad mortem, rogabatque eum quod vellet pro ejus salute apud Deum intercedere. Quare d. Frater inclinavit se in terra, accepitque folium cujusdam herbæ, deditque ipsi famulo dicens: Vadas et portes ipsi folium hoc, et invenies eum sanum: nam Dominus fecit ei gratiam. Cumque rediisse Cosentiam, comperit d. filium sanum, et die sequenti surrexit a lecto: et intellexit ipse testis vere, quemadmodum ipse famulus, quando applicuit, invenit d. filium sanum: et postea idem testis vidit eum sanum et politum esse.

puero moribundo vitam largitur:

148 Eodem III die Decembris, Joannes Turchus dixit, quod cum ipse testis esset Neapoli cum d fr. Francisco et oratore Regis Franciæ, erat quidam famulus qui habebat digitum contractum, adeo quod non poterat eum extendere. Dixit hoc orator præfatus d. fr. Francisco, rogavitque eum pro d. famuli salute. Dixit ei fr. Franciscus: Habeat fidem in Domino, quia gratiam consequetur. Cumque d. famulus ivisset ad ecclesiam, auditum Missam, et intrasset ecclesiam, cœpit sudare: et extendens manum pro abstergendo sudore, extendit digitum, et sanatus est, tamquam si numquam ægrotasset. Agitur xxx annus vel circa.

Test. 71 digitum contractum curat

D

EX MS PROCESSU CONSENT.

149 Eodem die Franciscus Cocus dixit, *de prunis candentibus coram Fr. Antonio Scozetta contrectatis a fr. Francisco, prout ipse fr. Antonius testi retulit, et alius oculatus testis num.* 232; *sed nullam fecit mentionem insectationis præviæ, tantum ait quod* post prædicationem ivit ad monasterium d. fr. Francisci, quem allocutus est dicens: Aliqui reputant vos hominem probum, aliqui vero hominem herbarium: et ideo desiderarem videre aliquam demonstrationem vitæ vestræ. *Item dixit de liberato energumeno, plane sicut refertur num.* 146, *seque vidisse et interfuisse asserit.*

Test. 72

ANNOTATA.

a *Alibi constanter vocatur* Scoteto.

b *Ecgraphum Latinum* de Veccillo.

c *Ibidem*, Plantedi.

d *Famem hanc accidisse anno* 1479 *habetur ex Processu Calabr. num.* 23.

CAPUT XIV.

E

Testes Paternenses die IV *Decembris auditi.*

Paulus de Porta dixit, quod cum fuisset ægrotus, adeo quod non posset tenere se pedibus, accepto baculo ivit ad fr. Franciscum, qui eum vocari fecerat. Et cum primum d. fr. Franciscus vidisset ipsum testem, dixit: Paule, volumus ire simul ad montem, ad portandas quasdam trabes pro monasterio et ecclesia. Respondit ipse testis: Utinam possem ire! quia ego solus omnes eas portarem. Dictusque fr. Franciscus dixit: Venias mecum, quia ibis. Sicque d. testis ingressus est iter cum d. fr. Francisco absque baculo, sensitque se saniorem et fortiorem aliis, quos omnes præcedebat. Agitur XXXIII annus vel circa.

Test. 73 Ex morbo debilem corroborat.

151 Item dixit, quod cum d. fr. Franciscus vellet proficisci in Franciam, dixit ei ipse testis: Pater in caritate, tu proficisceris in Franciam, et nescio, an simus visuri te amplius: relinquas mihi aliquid in memoriam tui. Dictusque fr. Franciscus dedit ei dono quemdam panem parvum, quem ipse testis tenuit in arca sua per quinque annos, dictaque arca habebat optimum odorem propter d. panem. Transactis illis quinque annis, supervenit valida fames in provincia: cumque tunc ipse testis, cum uxore et familia sua capitum quinque, per tres dies non comedissent panem, recordati sunt illius panis: quem acceptum comederunt, suffecitque omnibus per integrum diem ad saturitatem. Agitur annus XXVIII.

in Franciam discedens panem donat, qui unus suffecit pluribus.

F

152 Item dixit, quod cum ipse testis haberet filiam in extremis laborantem, accessit ad d. fr. Franciscum pro gratia: qui dixit: Non potest habere gratiam, quia Dominus vult eam apud se. Respondit ipse testis: Saltem vixisset per annum, et postea mortua fuisset. Respondit d. fr. Franciscus: Contentus sum impetrare gratiam ut vivat per annum. Sanata est itaque d. filia, et post finitum annum, obiit subito, nec transivit annum uno die. De tempore, ut supra.

moribundam anno uno supervivere facit,

153 Item dixit, quod cum portaret trabem pro ecclesiæ ædificio, illa cecidit supra crus ipsius testis, quod graviter fregit. Dictusque fr. Franciscus fecit illud oleo ungi, et die sequenti sanatus est absque læsione aliqua. De tempore, ut supra.

læsum crus sanat:

154 Eodem die IV Decembris, Rancius de Parisio dixit, quod cum ipse testis quodam mane esset manibus brachiisque contractus, ut ea vix posset elevare; sequenti die accessit ad d. fr. Franciscum, narraturus

Test. 74 contractum curat,

EX MS PROCESSU CONSENT.

A narraturus ei necessitatem suam. Dictusque fr. Franciscus conduxit eum ad Missam audiendam : qua audita dedit ei quamdam herbam, dicens eis : Vadas, bullias hanc herbam, et postea ungas locum doloris. Dictusque testis acceptam herbam posuit ad bulliendum; et propter dolorem qui ipsum stringebat, non expectavit quod herba bulliret, sicut ei d. fr. Franciscus dixerat : sed accepit aquam quæ erat in olla, et illa lavit et abstersit se, et statim sanatus est. Agitur annus XXXIV vel circa.

lapidem ingentem leviter moveri facit,

155 Item dixit, quod cum, ipse una cum multis aliis et cum fr. Francisco, ivisset ad conducendum quasdam trabes pro ædificio ecclesiæ; invenerunt in via quemdan. lapidem magnum, qui impediebat transitum trabium. Dictusque fr. Franciscus dixit, Opus est tollere hinc lapidem istum. Ipseque testis et alii omnes responderunt : Pater, impossibile est. Dictusque fr. Franciscus dixit, posse fieri. Acceperunt itaque d. lapidem, et invenerunt eum levem sicut frondem : et in volutione d. lapidis cecidit super digitum unius ex societate, cujus os integre fractum est. Cumque ille præ dolore clamaret, venit, d. fr. Franciscus, et involvit quadam fronde castanæ : statim pristinæ saluti restitutus est. Agitur XXXIII annus vel circa.

alium ruentem sistit

156 Item dixit, quod cum lapis quidam per quasdam maximas rupes in flumen præcipitaretur, adeo B quod non erat possibile resistere impetui illius lapidis; d. fr. Franciscus allocutus est petram dicens : Soror nostra, quo vadis? Dictaque petra statim in ripa firmata est, ibique mansit, prout ipse vidit. De tempore, ut supra.

Test. 75 *moribundam uxorem restituit marito :*

157 Eodem die IV Decembris, Soror Joanna Caputa dixit, quod cum ipsa in extremis laboraret et loquelam amisisset; maritus ejus accessit ad d. fr. Franciscum, rogans eum quod impetraret gratiam salutis pro ea. Dictusque fr. Franciscus dedit ei quamdam radicem dicens : Vadas, Apponas ei hanc ad nasum, quia Dominus fecit ei gratiam. Quam cum apposuisset ad nasum, statim cœpit loqui, et melius se habere, et sanata est. Agitur XXXIII annus vel circa.

Test. 76 *sanat os contortum,*

158 Docaria de Orrico dixit, quod cum esset puella, quodam mane comperit os suum retro versum, adeo quod non posset comedere. Cumque pater ejus adhibuisset curationi ipsius medicos complures et medicinas diversas, nec potuisset sanari, et os ad locum suum non potuisset redire, semelque d. fr. Franciscus ante domum ipsius testis transiret; pater ejus præfatus vocavit eum, narravitque casum illum. Cui fr. Franciscus dixit : Vadas, in caritate, accipias uvas passas et absynthium, faciasque ei emplastrum quod capiti ejus impones : habeatisque fi- C dem in Domino, et sanabitur. Cumque ille pro faciendo emplastro non posset invenire absynthium, et die sequenti haberet devotionem; illa, absque alio remedio, comperit se sanam. Agitur XXXIII annus vel circa.

guttur affectum,

159 Item dixit, quod cum alia vice graviter ægrota esset in mentu gutturis, ostendit malum d. fr. Francisco : cujus solo aspectu, absque alio remedio, statim sanata est. De tempore, ut supra.

Test. 77 *febrim.*

160 D. Nicolaa de Flore dixit, quod cum quidam cognatus suus, dictus Bellinus de Flore, gravi febre vexaretur, adeo quod salus desperata esset; accessit ipsa testis ad fr. Franciscum; qui docuit eam quod quasdam herbas bulliret, quarum aqua æger ille sanandus esset. Quod cum factum esset, d. infirmus haustu illius aquæ sanatus est. Agitur annus XXXIII vel circa.

Test. 78 *oculum debilem*

161 D. Rindissana de Calendino dixit, quod cum haberet filiam, oculo uno adeo ægram, quod de ejus amissione timeret, adhibuissetque remedia diversa nec posset sanari; conduxit eam ad fr. Franciscum; D qui oculum, manu aquæ benedictæ intincta tactum, pristinæ saluti restituit. Agitur XXXII annus vel circa.

Test. 79 *dæmoniacam, a*

162 D. Catharina Cappa dixit, quod cum quædam mulier, dicta *a* Maria Cappa, in Paterno maligno spiritu vexata, res enormissimas faceret ; cum primum ad fr. Franciscum est conducta, statim ab illo spiritu liberatur, et saluti pristinæ restituitur. In caussa scientiæ : quia vidit et interfuit. De tempore : agitur annus XXXIV vel circa.

Test. 80 *apostema in ventro ?*

163 Venerabilis Soror Fina de Florio dixit, quod cum haberet filium ægrotum, habentem in ventre apostema magnum, quod videbantur intestina exivisse; accessit ad d. fr. Franciscum, rogans eum quod impetraret a Domino gratiam salutis pro filio suo : qui dedit ei herbam quamdam, qua imposita, statim sanatus est. Agitur XXXIII annus vel circa.

pruna furtiva sequestrat ab aliis :

164 Item dixit, quod cum advena quidam attulisset in sacculo d. fr. Francisco quædam pruna, ipse fr. Franciscus visa ea segregavit, dicens illi qui ipsa attulerat : Ista sunt de possessione tua, et ista non. Et advena ille dixit esse verum : pruna illa esse ex possessione cujusdam vicini sui : fuitque præsens ipsa testis et multi alii. De tempore, ut supra.

Test. 81 *sanat vulnus capitis,*

165 D. Dominica de Velpando dixit, quod cum venisset quidam a Motta de Porchia, cum magno E vulnere in capite, qui a multis medicis curatus non poterat sanari; desperaretque de salute sua; accessit ad fr. Franciscum et sanatus est : sicut ipsa vidit et interfuit. Agitur annus XXXIII vel circa.

apostema manus

166 Item dixit, quod cum quidam Fabianus de Mantia haberet apostema frigidum in junctura manus, propter quod sentiebat immensum dolorem; accessit, clamans propter dolores, quos patiebatur, ad fr. Franciscum, petens ab eo gratiam salutis. Qui cum manu sua leviter tetigisset d. apostema, statim sanatus est. In caussa scientiæ et de tempore ut supra.

Test. 82 *et buccæ :*

167 D. Rosa de Yanne dixit, quod cum ipsa in bucca haberet apostema, quod ex ventre matris cum ipsa creverat, et in tantum excreverat, quod cum comederet, oporteret manu d. apostema ad partem tenere; cumque fr. Franciscus venisset Paternum ad ædificandum monasterium; accessit ad ipsum, rogans ipsum ut impetraret gratiam salutis a d. apostemate, quod nullus medicus potuerat sanare. Dixitque ei d. fr. Franciscus, quod poneret parum salis : quo posito statim est sanata. Agitur annus XXXVI vel circa.

Test. 83 *dæmoniacam liberat :*

168 Antonius Mirenus dixit, quod cum venisset quædam a spiritu maligno vexata, quæ erat ex arce de Anzitola; cumque circumdaretur, sicut fieri solet, a circumstantibus hominibus, d. mulier dæmoniaca cœpit dicere : Ecce inimicum meum. Ipseque F testis et multi alii verterunt se, et viderunt fr. Franciscum venientem : qui intravit sacristiam nulli aures præbens. Et sequenti die, cum d. dæmoniaca esset in ecclesia, aliqui ex Fratribus d. fr. Francisci experti sunt velle adjurare d. malignum spiritum : qui dixit : Non curo de vobis omnibus, sed de fr. Francisco. Ultimo loco conducta fuit in sacristiam, ubi erat d. fr. Franciscus cum aliquot nobilibus, scilicet ipso teste et aliis; cœpitque adjurare spiritum, et dicere et jubere illi, quod relinqueret corpus illius pauperculæ. Qui spiritus cum multa d. fr. Francisco replicaret, obstinatusque esset, dixit se esse spiritum cujusdam mulieris, quæ erat mortua tempore bellorum Ducis *b* Joannis, quæ ante viginti annos b gesta fuerant, primumque fuerat meretrix et pessimæ vitæ. Responditque ei fr. Franciscus : Quare non es confessa? quia nunc non esses damnata. Tandem post multas concertationes, ipse testis vidit exire d. mulierem a sacristia, et liberam : quæ ad domum suam rediit. Agitur annus XXXV vel circa.

A 169 Item dixit, quod cum ipse testis nocturno tempore esset in quodam loco, cognomento Omnium-Sanctorum, distante ad medium circiter milliare a monasterio Paterni, ubi erat ipse fr. Franciscus; cumque hic indigeret ipso teste, misit duos Fratres suos ad vocandum eum : quibus dixit, Eatis, invenietis Antonium Mirenum in tali loco. Dictique Fratres eum ibi repererunt, sicut ipse fr. Franciscus dixerat. Adeo quod ipse testis et dicti Fratres multum sint mirati, quod nocturno tempore d. fr. Franciscus scivisset, ubinam esset d. testis; præsertim cum esset nox, quando d. ecclesiam intravit ipse testis, nec ab aliquo esset visus. Quare gratias egerunt Deo, reputaruntque d. fr. Franciscum pro Sancto. De tempore ut supra.

ubi absens sit inveniendus novit :

Test. 84 dorsi dolorem

170 Loysius de la Porta dixit, quod cum ægrotaret in dorso, et per mensem in lecto jacuisset, et a nonnullis inductus esset quod ad fr. Franciscum accederet; respondebat ipse testis, quod non poterat ambulare, nec a lecto surgere. Ultimo adjutus a nonnullis, accessit ad d. fr. Franciscum, quomodo potuit : qui dixit ei quod ungeret dorsum oleo, vespere, quando iret dormitum. Quo facto, mane sequenti ipse testis comperit se sanum; ivitque statim B ad d. fr. Franciscum, gratias ei acturus de restituta salute. Dixitque ei d. fr. Franciscus : Fili mi, sanavit te bona fides, quam habuisti in D. N. Jesu Christo. Agitur xxxv annus vel circa.

et febrim curat,

171 Item dixit, quod cum ipse testis haberet quemdam fratrem, qui quotidie febricitabat; d. fr. Franciscus dedit ei quoddam folium herbæ dictæ nepita, statimque sanatus est. De tempore, ut supra.

Test. 35 fractum brachium solidat:

172 Durabilis de Miele dixit, quod cum ipsi testi fractum esset brachium integre, profectus est Paulam, ut a quodam medico chirurgico, qui ibi erat, faceret se curari; et in itinere factus est ei obviam fr. Franciscus, qui interrogavit ipsum quo iret. Respondit ipse testis, se ire Paulam caussa curandi brachium, quod ei integre erat fractum, in quo sentiebat intensum dolorem. Dictusque fr. Franciscus respondit ei, se nolle quod Paulam vadat : accepitque brachium, et imposuit manum, dixitque ei : Vadas, quia spatio dierum quindecim eris sanus. Statimque dolor d. brachii cessavit, et spatio quindecim dierum sanatus est integre. Agitur xxxv annus vel circa.

Test. 86 ignitos lapides innoxie tractat ,

173 Matthæus Caputus dixit, quod cum ipse esset in Paula, ubi d. fr. Franciscus erat, et ibi fornacem calcis faciebat coquere; vidit d. fr. Franciscum accipere manibus lapidem ignitum, qui erat in fornace : C eumque absque aliqua læsione portare, ubi erat alia calx. Agitur annus xl vel circa.

Test. 87 occultum peccatum revelans

174 Alexander Carusus dixit, quod cum commisisset peccatum quoddam mortale, supervenit et magnus dolor ventris : cumque d. fr. Franciscus transiret ante domum ipsius testis, fecit se portari ante januam, et præsentavit se ante fr. Franciscum prælatum, qui erat multis associatus, qui cum ipso ibant pro necessitate monasterii. Cumque ipse testis exposuisset ei dolorem et necessitatem suam, respondit ei fr. Franciscus, cave ne committas amplius peccatum illud, et sanaberis : et post discessum d. fr. Francisci remansit ipse testis sanus. Agitur annus xxxv vel circa.

sanitatem reddit ;

moribundum servat :

175 Item dixit, quod cum quidam frater ejus in extremis laboraret, essetque extrema unctione unctus, et cum candela ad caput lecti vellet ex hac vita migrare; ipse testis accessit ad d. fr. Franciscum, narravitque casum. Dixitque ei fr. Franciscus, Vadas, habeas bonam fidem in Domino, nec timeas de illius morte. Deditque ei confectiones quasdam, quibus ægrotum deberet refocillare. Quo facto, æger alleviatus est, et paucorum dierum spatio integre D sanatus.

EX MS PROCESSU CONSENT.

ANNOTATA.

a *In Latino ecgrapho, pro* Maria, *legitur* Mariana.

b *Hic Dux* Joannes, *familiæ Andegavensis, contra Ferdinandum, non obstante natalium vitio donatum a Pio* II *patris sui Alphonsi regno bellum movit, Francorum subnixus viribus, anno* 1460; *primoque ad Sarnum victor, deinde anno* 1462 *ad Trojam Apuliæ victus, paulo post in Franciam se recepit : quæ cum chronologia hic indicata optime conveniunt.*

CAPUT XV.

Reliquæ Paternensium testium depositiones eodem IV *Decembris exceptæ.*

Test. 88 Ad sanandam disuria laborantem

Nobilis Jacobus Curtus dixit, quod cum esset in Figlino, villa Cusentina; cognata sua, nomine Donna Angela, erat ad mortem infirma, quia non potuerat mingere tribus diebus. Cumque ipse testis ivisset visitatum d. ægram, quæ erat omni medicorum auxilio destituta; hortatus est eam ut recurreret ad devotionem d. fr. Francisci, ipsaque infirma rogavit, quod accederet ad d. fr Franciscum, et E impetraret gratiam salutis pro ea. Cumque ipse testis iret, invenit d. fr. Franciscum in silva, ubi faciebat scindi ligna. Et antequam ipse testis diceret aliquid, d. fr. Franciscus scivit ei dicere, quod indigebat ipso. Responditque d. testis esse verum. Cumque narraret necessitatem suam, d. fr Franciscus strinxit humeros, excusans se et dicens, se nescire quid faceret, se enim esse in loco ubi non habebat quid ægrotæ mitteret : quod si in monasterio fuisset, misisset ei aliquid pro devotione. Sicque cum semper humeros stringeret, cum humilitate extendit manus in terram, et in pede cujusdam quercus cœpit colligere manipulum fragorum maturorum : dictusque testis non vidit herbam quæ producit d. fructum, ignoratque in d. loco fuisse umquam fraga, nec videbatur terra apta ad producendum hujusmodi fructum. Factoque d. fasciculo misit eum ad ægrotam per quemdam famulum, ut illum in devotione acciperet. Quem acceptum cum comedisset, statim minxit et sanata est. Agitur annus xxxiv vel circa.

fraga alieno loco reperiri facit,

Henrici de Aragonia mortem prædicit :

177 Item dixit, quod cum ipse testis quodam die cum ipso fr. Francisco esset in Paterno, venit quidam nuntius illustris Dominæ Polyxenæ de *a* Ragona, significans d. fr. Francisco, quemadmodum Ill. D. Henricus de Aragonia maritus suus ægrotabat dolore lateris. Dictusque fr. Franciscus respondit, se ad hoc nihil posse facere, quia Deus volebat D. Henricum apud se. Sed ne videretur non respondere tantæ Dominæ, rescripsit ei, ordinans quædam frivola remedia : et inde ad tres aut quatuor dies ipse testis intellexit d. D. Henricum esse mortuum. De tempore ut supra.

Test. 89 manum contusam reparat,

178 Joannes de la Porta dixit, quod cum ipse testis esset unus ex operariis, qui multi rumpebant petras pro fabrica fr. Francisci, unus operarius quodam palo ferreo, ponderis decem rotulorum, percussit manum ipsius testis : quam et ossa omnia penitus fregit, adeo quod ipse testis præ magno dolore ceciderit in terram. Quod d. fr. Franciscus videns accurrit, et accepit manum ipsius testis, imposuitque oleum ex lampade sumptum. Statimque sanatus est, nullumque ulterius sensit dolorem : statimque rediit ad laborem, et petras cum aliis fregit. Agitur annus xxxv vel circa.

Test. 90 liberat a dolore stomachi :

179 Angelus Curtus dixit, quod cum ipse tenuisset dolorem stomachi per quinque dies, nec inveniret remedium aliquod; baculo hærens, eo modo quo

EX MS PROCESSU CONSENT

A potuit, statuit se coram fr. Francisco. Qui, antequam ipse aliquid diceret, dixit ; Iste dolor multum vos exstimulavit. Responditque d. testis : Pater, conduxit me quasi ad mortem : rogo vos, succurratis mihi. Dictusque fr. Franciscus respondit ei : Nihil erit : vadas et bibas aquam illam, ostendens ei aquam quæ erat ante monasterium, qu: m ipse illuc conduxerat. Cumque ipse testis aquam illam bibisset, statim d. dolore stomachi liberatus et sanatus est, nec amplius ipsum vexavit. Agitur xxxv annus vel circa.

Test. 91 *sanat a vitio oculi,*

180 Joannes Calindinus dixit, quod cum ægrotaret oculo, adeo, quod illo nihil videret, et pupilla quasi privatus esset ; accessit ad fr. Franciscum, qui ceram quamdam imposuit, statimque sanatus est, penitus illæsus. Agitur annus xxxIII vel circa.

et morbo cancri,

181 Item dixit quod cum ipse testis haberet cancrum in pede, qui ei nervos omnes consumpserat ; accessit ad d. fr. Franciscum : qui parum aluminis imposuit, statimque sanatus est. De tempore, ut supra.

de serpente fugiendo monet :

182 Item dixit, quod cum ipse testis esset in silva cum d. fr. Francisco: ad cedendum ligna pro fornace calcis pro monasterio ; cumque diu ipse testis laborasset, voluit secedere ad pedem cujusdam B arboris, pro quadam necessitate sua. Quem cum d. fr. Franciscus vidisset ire, increpavit eum dicens, ne vadas, quia in pede istius arboris est serpens quidam venenosus. Quare d. testis remansit : et cum hæc dicerent, exivit d. serpens admodum horrendus et deformis, ipseque testis et alii occiderunt d. serpentem.

Test. 92 *ab articulo mortis*

183 Bellinus de Flore dixit, quod cum ipse adeo febricitaret, quod de ejus salute medici desperarent ; et die Dominica omni sensu carens, extrema unctione esset inunctus ; præparatique essent panni nigri, qui ob defunctorum luctum solent deferri ; mansissetque usque ad diem Jovis, nullius compos sensus ; et eodem die esset spiritum Deo redditurus, medicusque suis dixisset, quod ejus animæ consulerent, nam die sequenti hora nona esset moriturus ; discessitque d. medicus, ejus desperata salute ; affines ipsius testis accesserunt ad d. fr. Franciscum, dicentes ei, medicum de salute testis infirmi desperasse, rogantes quod salutis gratiam pro ipso teste a Domino impetraret. Dictusque fr. Franciscus respondit : Capiatis ex flumine anguillam, cujus coctæ

crepto patri

brodium porrigatis ei, et de salute ejus non dubitetis. Dictique affines ipsius testis non potuerunt capere anguillam, sed ceperunt trottam. Responditque ipse : Satis bona est, detisque ei brodium. Dictusque testis, hausto brodio, recuperavit sensus : C et paucorum dierum spatio sanatus est. Agitur xxxv annus vel circa.

filii mortem prædicit :

184 Item dixit, quod cum brachiis gestaret filium quemdam suum, qui eo die ægrotaverat ; obvius est factus ei d. fr. Franciscus, qui ibat ad cedendum ligna pro fornace calcaria ; rogavitque eum ipse testis pro salute prædicti filii. Respondit ei fr. Franciscus : Iste est decima, quam Dominus noster a te vult : indeque ad paucos dies d. filius obiit. De tempore, ut supra.

Test. 93 *manus ulcerosas sanat :*

184 Salernus de Brunacio dixit, quod cum totum corpus suum esset putridis ulceribus maculatum, a quibus magno afficiebatur dolore, adeo quod nulli operi esset aptus ; accessit ad d. fr. Franciscum, ostenditque manus putridis illis ulceribus plenas, dicens, sic se habet totum corpus meum. Dictusque fr. Franciscus inclusit manus infirmi manibus suis, tetigitque postea totum corpus ipsius testis : qui a dicta ægritudine liberatus et sanatus est. Agitur annus xxxIII vel circa.

trabem prægrandem solus levat :

185 Item dixit, quod cum ipse testis cum multis aliis ivisset portatum trabem unam, pro fabrica monasterii ; omnes illi simul non potuerunt tollere tra- D bem illam a loco in quo erat. Quo d. fr. Franciscus perveniens, solus eam facile levavit et tulit. Prætera d. fr. Franciscus, quando d. trabem tollebat, pedibus nudis per quædam spineta ambulabat, dictusque testis et alii adstantes eum acclamabant, dicentes : Pater non ambuletis per spineta hæc, quia pedes lædetis. Ipse nihilominus per d. spineta ambulabat, absque ulla pedum læsione. De tempore, ut supra.

per spineta innoxie ambulat,

puerum tumentem curat :

186 Item dixit, quod cum ipse testis haberet filium, facie et oculis horrende inflatum, conduxit eum ad d. fr. Franciscum : qui porrecte illi pomo, statim eum sanavit. De tempore, ut supra.

Test. 94 *pleuritidem sanat*

187 Alexander Caputus dixit, quod cum ipse testis in monasterio, quod fr. Franciscus Paulæ ædificabat, operaretur ; supervenit ei pleuritis, quæ ipsum per diem et noctem integram adeo occupaverat, quod crederet se moriturum. Dictusque fr. Franciscus porrexit ipsi testi cibum, posteaque in pede arboris dormire eum fecit, cum fasciculo nepitæ sub capite : statimque sanatus est. Agitur annus xL vel circa.

et morsum serpentis ;

188 Item dixit, quod cum ipse testis cum d. fr. E Francisco ivisset ad quamdam silvam, quæ monasterio Paulæ imminebat ; quidam serpens venenosus momordit quemdam ex monachis fr Francisci in digito pedis : Qui cum lacrymis et clamore accurrit ad fr. Franciscum, ejus opem implorans. Qui digitum vulneratum quodam junco, dicto genesta, ligavit, et sanatus est. Verum cum ipse testis aliique adstantes non crederent fuisse morsum, sed puncturam spinæ vel aliquid aliud ad sanandum facile (quia digitus ita facile per se fuerat sanatus) nec attribueretur illud miraculo : noctu sequenti inflatus est d. digitus, accessitque d. monachus iterato ad d. fr. Franciscum, ejus auxilium implorans, Dictusque fr. Franciscus dixit : Hoc ideo factum est, quia heri non credebant. Dictique digiti tumor præteriit, et sanatus est. De tempore, ut supra.

juveni valenti prædicit mortem :

189 Item dixit, quod cum esset in Paula cum fr. Francisco, venit quidam juvenis valens et bene dispositus, dixitque fr Francisco : Pater, natum est mihi in collo quoddam apostema. Dixitque fr. Franciscus, Quando te accersivi, noluisti venire : vadas, bibas, et recedas cum Domino. Cumque ipse juvenis recessisset, dixit d. fr. Franciscus ipsi testi, Vide quod parva ægritudo hominem sub terra ponat. Et nocte sequenti d. juvenis, sanus, robustus et fortis, obiit, De tempore, ut supra.

F

Test. 95 *petram ruentem verbo sistit,*

190 Carolus de Calindino dixit, quod cum quodam die foderet petras cum fr. Francisco, quidam grossus lapi præcipitabatur tanto impetu, quod si deorsum pervenisset, patrem ipsius testis interfecisset, et alia damna fecisset. Quare videns d. fr. Franciscus d. lapidem tanto impetu ruere, præcepit ne moveretur : sicque d. petra in velociori decursu firmata est, ibique stetit, sicut ipse testis vidit. De loco : in Paterno. De tempore, agitur annus xxxII vel circa. Item dixit, quod cum ipse testis esset cum d. fr. Francisco et viginti aliis in silva, ubi faciebant trabes pro monasterio, omnesque samescerent ; comparuit cum duabus placentis, deditque eas fr. Francisco : qui illas porrexit ipsi testi et sociis : comederuntque de illis omnes viginti ad saturitatem, et adhuc dimiserunt reliquias. De loco et tempore, ut supra.

exiguam annonam multis facit sufficere.

Test. 96 *dæmoniacum liberat.*

191 Joannes Pipe dixit, quod cum venisset quidam maligno spiritu vexatus, dictus Petrus de Baglia-Pedachi, ad d. fr. Franciscum ; tenuit ipse eum apud se per aliquot dies. Et quodam die d. testis audivit fr. Franciscum dicentem, Nolo quod maneas hic amplius, sed volo quod exeas, et vadas in profundum

A fundum maris. Sicque d. testis rediit sequenti die, invenitque ipsum liberatum a d. spiritu et sanatum. Agitur annus xxxiii vel circa.

Test. 67 ignem porro serpentem reprimit,

192 Bernardinus Puglanus dixit, quod cum ipse testis cum magistro suo posuisset ignem in silva quadam, ut ibi seminaret; d. ignis magna vehementia dirigebatur versus ligna, quæ d. fr. Franciscus fecerat cædi pro monasterio, quæ erant propinqua silvæ, ubi erat ignis. Quem ignem fr. Franciscus videns, ut supra, dirigi, dixit ei : In caritate, comburas quæ tua sunt, et non occupes nostra. Cumque hoc dixisset, absque alio auxilio d. ignis cessavit, nec progressus est, sed retrocessit. Agitur annus xxxv vel circa.

Test. 98 oculi maculam aufert,

193 Nicolaus Ruffus dixit, quod cum venisset quidam de Abriglano, villa Cusentina, habens maculam in oculo, ad. fr. Franciscum; ut primum eum vidit, imposuit aquam benedictam oculo, statimque sanatus est. In caussa scientiæ, quia vidit et interfuit. De tempore, agitur annus xxxiii vel circa.

Test. 99 moribundam sanat

194 Adrianus Mirasius dixit, quod cum haberet ineptem quamdam infirmam, in extremis laborantem, ivit Paulam, ut significaret illud patri d. filiæ. Et cum esset prope monasterium fr Francisci, factus est ipse fr. Franciscus ei obviam : qui intellecta B caussa sui adventus, dixit ne timeret de morte : deditque tres cucumeres silvestres, ut illos pro devotione ad ægrotam portaret. Rediitque ipse Paternum : cumque d. cucumeres infirmæ dedisset, statim sanata est. Agitur annus xl vel circa.

Test 100 litigii causam amovet ; aquam faciens evanescere :

195 Andreas Carusus dixit, quod cum ipse fr. Franciscus conduxisset quamdam aquam *b* ad monasterium, particulares personæ capiebant aquam quæ a d. monasterio exibat, conducebantque eam ad possessiones suas : adeo quod quadam die orta est inter eos contentio violenta. Cumque d. fr. Franciscus intellexisset fieri contentionem pro d. aqua, intravit monasterium nihil respondens, et sequenti mane nuntiatum est foramen esse factum, per quod dicta aqua intravit, et numquam amplius comparuit. In caussa scientiæ, quia vidit et audivit. De tempore : agitur xxxiii annus vel circa.

a gravi morbo curat

196 Item dixit, quod cum ipse testis circiter duos menses ægrotaret, pateretur que descensum ad crura et ad brachia, adeo quod non posset ea attollere nec aliquid iis operari, adhibuissetque remedia multa, nec posset convalescere; cumque ipse testis vellet adire rus quoddam dictum Domnici, ubi erat quidam medicus qui dicebat se ipsum sanaturum ; soror ipsius testis dixit hoc C fr. Francisco : qui significavit d. testi, quod non iret, sed haberet fidem in Domino, et Dominica sequenti (quæ erat *c* Pascha resurrectionis) posset ire auditum Missam. Quare d. testis non ivit : et adveniente nocte sabbati Sancti, circa medium noctis cœpit dormire. Cumque in mane expergisceretur hora Tertiarum, comperit se sanum ivitque solus ad ecclesiam auditum Missam, sicut ei fr. Franciscus significaverat. De tempore, ut supra.

vetitum medicus adire. c

ANNOTATA.

a *Vereor ne festinanti in autographo scriptori (convenit enim utrumque ecgraphum)* Ragona *obrepserit pro* Arragona *: quo posito ipse* Polyxena, *sic dicta censebitur a marito, alias* Geracensis Marchionissa *nuncupanda.*

b *Quomodo sanctus antea aquam hanc miraculose collegerit, vide in Processu Calabr. num,* 60.

c *Anno* 1479, *quo hæc acta fuerunt, Dominica Paschalis occurrit die* ii *Aprilis, Cyclo lunæ* 17, *solis* 4, *littera Dominicali C.*

CAPUT XVI.

D EX MS. PROCESSU CONSENT.

Testes auditi initio anni MDXIII. *Totius processus conclusio.*

Test. 101 Calcem in loco alias inepto reperiri facit,

Die xix Januarii, i Indictione, MDXIII, D. Nicolaus Castagnarus de Corigliano, Rossanensis diœcesis, dixit, quod cum venisset fr. Franciscus Coriglanum, ædificaturus ibi monasterium, velletque facere fornacem pro coquenda calce, ivit ad quemdam locum ineptum ad producendos lapides pro d. calce facienda. Dictusque fr. Franciscus dixit : Fodiatis hic, quia Dominus providebit. Et inter fodiendum invenerunt lapides pro facienda calce, quam multam fecerunt, et monasterium ædificaverunt. In caussa scientiæ : quia vidit et inter fuit. De tempore : agitur xxx annus vel circa.

et paucas ficus multis sufficere : a b

198 Item dixit, cum die quodam essent plus quam trecenti homines, facientes aquæductum, et ut eum conducerent ad monasterium, quod fr. Franciscus ædificabat, haberetque d. fr. Franciscus ficuum *a* infilaturam, dedit illas trecentis hominibus illis, quibus satisfactum est, et adhuc remanserunt ficus. *b* Item dixit, quod multoties prædixit futura, sicut adventum ultramontanorum ad regnum. E

Test 102 aquam e longinquo adducit, una placenta 30 operarios pascit,

199 Die eodem Loysius Romæus de Corigliano dixit, quod cum fr. Franciscus venisset Coriglianum, ut faceret perfici monasterium quod in d. terra inchoavit, ibique nulla esset aqua, sed multum distaret a monasterio fr. Franciscus, nulla industria vel ingenio humano sed miraculose, quamdam aquam, distantem a loco illo per quatuor milliaria ad monasterium conduxit. Præterea scit ipse tests, quod illo die quo homines illi erant conducturi dictam aquam, duæ mulieres dictæ terræ attulerunt duas placentas quibusdam nobilibus, qui iverant auxiliatum d. fr. Francisco : quarum unam illi nobiles et homines qui operabantur in conducenda dicta aqua, absente fr. Francisco, qui iverat ad silvam, comederunt. Et cum d. fr. Franciscus redivisset, dixit : Vos bene habetis, qui accepistis recreationem : et bene fecistis ; et adhuc, gratia Dei, pro omnibus est. Accepitque illam placentam, quæ remanserat ; et distribuit inter operarios, qui erant quasi triginta ; et medietate illius placentæ satiavit omnes. Agitur annus xxx vel circa.

latentem sub terra murum indicat,

200 Item dixit, quod cum d. fr. Franciscus venisset Coriglianum ædificaturus monasterium, d. testis dedit ei dono quamdam possessionem suam F pro ædificando d. monasterio. Dictusque fr. Franciscus bene circumspexit totam possessionem præfatam, elegitque locum qui ipsi melior videbatur ; dixitque, Fodiatis hic, quia volumus hic ædificare ecclesiam. Et inter fodiendum invenerunt murum quemdam cum quodam sepulcro, ibique ædificarunt ecclesiam, quæ in præsens extat. De loco et tempore, ut supra.

subscriptio Notarii.

201 Ego Nicolaus de Sproverio, Archidiaconus Cariatensis, publicus Apostolica auctoritate Notarius, et in præsenti negotio scriba assumptus per præfatum R. D. Episcopum Cariatensem, Commissarium Apostolicum ; qui præmissis præsentationi et receptioni litterarum Apostolicarum in forma Brevis, et examinationi testium in præsenti processu descriptorum, præsens interfui ; omnia sic fieri vidi et audivi et in notam sumpsi : ideo præsentem processum, manu mea propria scriptum, ex actis mei Notarii extraxi, et me subscripsi, signo et nomine meis appositis, in fidem et testimonium omnium et singulorum præmissorum, rogatus et requisitus.

+ NICOLAUS.

202 Et ego Sigismundus Pindarus, Clericus Venetiarum

Ex MS. processu consensu. Protestatio interpretis,

netiarum, Reverendissimi Domini mei Cardinalis Tituli Sanctorum quatuor Coronatorum, Minimorum Protectoris, secretarius: præsente meo chirographo attestor, me præsentem librum miraculorum B. Francisci de Paula ab originali processu, Italico idiomate conscripto, et Romam ab Episcopo Cariatensi, ad ejusmodi processum faciendum a S. D. N. b. m. Julio II Commissario deputato sub sigillo suo missum, in Latinum de verbo ad verbum transtulisse, nihil addendo vel minuendo. Ideoque nolui alteri Latinitate donare, sed verbum verbo quamvis incultius reddere, ne a processu quomodolibet discederem: et in fidem paucæ hæc scripsi manu propria, meque subscripsi Romæ XVIII Martii MDXIII.

Ita est. Sigismundus Pindarus, manu prop.

pares ejusdem,

203 Ego Laurentius, Tituli Sanctorum quatuor Coronatorum Presbyter Cardinalis, fidem facio, quod S. D. N. Leo, divina providentia Papa X, mandavit mihi ut aperirem processum, factum de mandato fel. record. Julii Papæ II: qui fuit translatus per præfatum Secretarium, et in fidem me propria manu subscripsi, die XIX mensis Martii, anno II præfati Leonis.

atque scriptoris

204 Et ego Petrus Berchem, Clericus Coloniensis diœcesis, attestor præsenti chirographo, me propria manu scripsisse, juxta dictamen suprascripti D. Sigismundi Pindari, ea qua potui diligentia et fidelitate, et in fidem pauca hæc verba manu mea scripsi et me subscripsi.

Ita est, Petrus Berchem, manu propria.

ANNOTATA.

a Infilatura ficuum, *dicuntur ficus vectæ per filum unum serie continua trajectæ, quales ad totius anni usum reservatas, et simul, ut sic loquar, infilatas, sæpe vidimus in Italia.*

b *Vide hoc miraculum plenius distinctiusque in Processu Calabr. num.* 65.

D. P.

PROCESSUS TURONENSIS

ADMONITIO PRÆVIA.

Demandatur examen Episcopis, Parisiensi, Autissiodorensi, et Gratianopolitano

Julius II *Pontifex maximus, ex cujus mandato Episcopus Cariatensis primum in Consentina diœcesi processum formaverat, per similis tenoris litteras, in forma Brevis expeditas, simile mandatum direxerat ad Episcopos Parisiensem, Autissiodorensem et Gratianopolitanum. Horum primus fuit Stephanus Poncher, inferius nominandus, ab anno* MDVI *Parisiensi ornatus infula, usque dum anno* MDXVII *ad Senonensem Archiepiscopatum assumeretur. Secundus Joannes de Baillet, anno* MCCCCLXXVIII *Autissiodori institutus, et ipso quo hic Processus finitus est anno,* X *Novembris, vita functus scribitur a Sammarthanis: qui idem Gratianopolitanum hoc tempore Episcopum et Inquisitorem super vita et miraculis S. Francisci ab Apostolica sede constitutum nominant Ludovicum Alemand, aiuntque ejus extare epistolam ad Leonem* X, anno MDXVI X kalend. Julii datam; *qua inter cetera ascerit*, se ipsius Beati mores candidissimos novisse. *Verum quod hic ante annum* MDXL *sederit, nullis docemur argumentis: et certum est eam epistolam, quam infra totam edimus, scriptam fuisse a dicti Ludovici gentili ac forte patruo et decessore immediato Laurentio: cui successerat Ludovicus primum in titulo Abbatis S. Saturnini Tolosæ, tum in ipso Gratianopolitano Episcopatu. Fuit autem Laurentius Allamand, Tolosani ac Gratianopolitani Conventuum Minimis fundandorum auctor, ipsiusque S. Francisci amicus singularis, et apud ejus religiosos Gratianopoli (ut iidem Sammarthani docent) voluit sepeliri.*

Parisiensis tres ecclesiasticos Turon. subdelegat:

2 *Primus, videlicet Stephanus Parisiensis, suo et aliorum duorum nomine, vices suas, in negotio præfato, commisit* Venerabilibus et circumspectis viris, Petro Cruchet et Petro Chabrion, Presbyteris, in Decretis Licentiatis, Ecclesiæ Turonensis Canonicis Præbendatis, ac Stephano Charton in jure Canonico Licentiato, ejusdem ecclesiæ Præbendato, *ipsis et eorum* cuilibet in solidum *committens executionem dicti Brevis, per litteras ipsum Breve verbotenus expressum continentes, expeditasque* XXV *mensis Novembris, anno* MDXII: *cum protestatione, quod* hac subdelegatione sua nolit nec intendit in aliquo præjudicare collegis; quominus ipsi in negotio hujusmodi, in suis et aliis sibi vicinis diœcesibus (servata subdelegatione sua) procedere valeant, si requisiti fuerint ipsisque videbitur expedire: *quod an illi fecerint nusquam comperimus. Ex Subdelegatis priores duo confectum a se processum Parisiensi Episcopo transmisere, et nominibus suis signavere, subdelegationis præliminarem expositionem hoc modo concludentes:* Volentes mandatis vestris, immo verius Apostolicis obedire; de et super fama et vita et miraculis defuncti fr. Francisci de Paula, in vita ejus factis; testes infra nominatos recepimus, jurare fecimus, et deinde aliquando conjunctim, aliquando divisim (prout in eorum depositionibus continentur) examinavimus; præsente nobiscum et per nos assumpto, venerabili viro Mag. Jacobo Tillier, Curiæ Metropolitanæ Turonensis Advocato Apostolicæque et ipsius Curiæ Notario jurato: examenque eorumdem testium per eumdem Tillier in scriptis redigi fecimus... et Sedi Apostolicæ præsentandum transmisimus.

a quibus confectum processum mittit Leoni Papæ X

3 *His acceptis, Stephanus Parisiensis Leoni* X *scripsit in hunc modum:* Cum dudum fel. record. Julius Papa II, prædecessor vester, pro parte Reverendissimi D. Roberti S. Anastasiæ Card. Presb. tunc in humanis agentis, per suas in forma Brevis litteras nobis tunc mandasset et commisisset, ut super fama et vita ac miraculis quondam Francisci de Paula, quorumdam vitæ Quadragesimalis semper et certæ regulæ per eum ordinatæ Fundatoris et Institutoris, in vita ejus factis, diligenter, fideliter et prudenter inquireremus; et omnia quæ comperiremus esse vera, sub litteris nostris clausis et sigillo, nostro munitis, ad eumdem Julium Predecessorem mittere curaremus. Cum autem aliis ordinibus D. N. Francorum Regis Christianissimi et Sponsæ nostræ negotiis præpediti, per subdelegatos nostros auctoritate prælata, ad dictarum litterarum executionem, juxta traditam et directam per eas nobis formam, procedere, et plurimorum testium fide dignorum testimonia, examina et depositiones in publicam formam redigere fecerimus: sitque idem Julius Prædecessor, sicut placuit Altissimo, viam universæ carnis ingressus; ea omnia, per dictos subdelegatos in scriptis redacta, sub eorum subscriptionibus et sigillis, ne famæ odor, miraculorum conversatio, et bona memoria ejusdem Francisci de Paula ac veritas, per obitum prædecessorum, omnino deperdatur et pereat; Sanctitati vestræ, ut quid super iis futurum sit statuere eadem dignetur, per præsentes sub sigillo cameræ nostræ fideliter destinamus et transmittimus. Datum præsenti anno MDXIII, die XIV Aprilis.

4 *Ne autem circa tempus, tam hujus epistolæ datæ quam*

anno nobis 1514

quam ejus quo Sanctus obiit, vel quo testes auditi aut miracula facta dicuntur, locus aliquis dubitandi foret; curavit Binetus habere scedulam, plurium testium manibus subscriptam, fidem facientium et attestantium, quod juxta computationem Gallicanam, computando non a festo Natalis Domini, prout Romæ, sed a die resurrectionis ejusdem, præcise computatur quilibet respective annus: ita ut, ob ejusmodi rationes anno Domini, quo novissime XIV pro Numero aureo et A pro littera Dominicali currebant, juxta eam computationem, infra annum Domini MDXIII indubie occurrerit mensis dies XIV; quia anno præfato XVI Aprilis indubitanter occurrit Dominicæ resurrectionis dies, *annum Francis* MDXIV *inchoans, qui Romanis pridem in cursu fuerat. Epistolam Episcopi Parisiensis,* sequitur depositio testium, *quæ tota ad quatuor partes redigi potest, ut prima sit, de fama vitæ et virtutum S. Francisci; secunda, de miraculis in vita patratis; tertia, de morte ejusdem felici et corporis elevatione; quarta, de beneficiis, per illius jam mortui invocationem collatis in homines, devote ipsum invocantes. Ne autem eadem sæpius cogamur repetere, non describemus totas consequenter depositiones singulorum, ut fere in præcedenti processu fecimus: sed divisim ex singulis excerpemus quæ ad hæc quatuor capita spectare cognoscemus. Ut porro circa nomina ac qualitatem testium, ac diem pro auditi sunt singuli non laboremus; vel eorum caussa contextus, et plurium concinnandus, hiulcus appareat aut fastidium creet, proponitur lectori.*

qui processu in quatuor partes distinctus hic dabitur.

SYLLABUS TESTIUM.

Præmissis testium nominibus

Primus Honorabilis vir Joannes Bourdichon, D. N. Regis Pictor, et Cameræ famulus, ac civis Turonensis, ætatis LVI annorum vel circa, testis per nos Petrum Crachet et Petrum Chabrion Commissarios subdelegatos suprascriptos, præsente nobiscum pro Notario Mag. Jacobo Tillier, receptus est, et juratus ad sancta Dei Evangelia, coram nobis deposita, et per eum ad hoc corporaliter tacta, ac deinde examinatus, Turonis die XIX mensis Julii, anno Domini MDXIII, super vita fama et miraculis quondam Francisci de Paula, Generalis dum viveret Ordinis Minimorum. *Atque hoc est exordium omnium deinceps depositionum: quod satis est semel monuisse.*

II Michael Marseil latomus, commorans in parochia B. Mariæ-divitis, ætatis XL annorum vel circa.

III Venerabilis et discretus vir Mag. Joannes Cormier, Presbyter, Comes Palatinus, Notariusque Apostolicus et Imperialis, Eleemosynarius loci de Gandiaco prope Turones, commorans Turonis, ætatis L annorum.

IV Joannes Gandins mercator, commorans in parochia S. Petri de Corporibus et suburbiis Turonis, ætatis annorum LXI.

V Joannes Jolis, mercator hostellarius, commorans in Parochia B. Mariæ-divitis Turonis, ætatis annorum LXXIII, examinatus XX Julii, *uti et sequentes.*

VI Honorabilis vir, Emericus Bernardeau, mercator, Turonis commorans, ætatis LIV annorum.

VII Franciscus Laurens, auriga, commorans in vico Mali-fimi, in Parochia S. Saturnini Turonis, ætatis annorum XL.

VIII Carolus Chepault, auriga, commorans prope portam equorum, in Parochia S. Petri-puellarum Turonis, ætatis XXVII vel XXVIII annorum.

IX Bertrandus Bornault, mercator pannorum laneorum, commorans in parochia S. Saturnini Turonis, ætatis annorum LX.

X Honesta mulier, Catharina Bergerelle, relicta defuncti Hugoneti Mansays, dum viveret aurifabri, commorans ipsa in parochia S. Saturnini Turonis, ætatis annorum L.

EX MS PROCESSUS

XI Maria, uxor Rudolphi Valet, aurifabri, Turonis commorans in parochia S. Saturnini, ætatis XXIX annorum.

XII Honorabilis et discretus vir Mag. Petrus Baillebis, in Artibus Magister et in Decretis Bacalaureus, Curiæ Metropolitanæ Turonen. Advocatus, commorans Turonis in parochia S. Petri de corporibus, ætatis XLIII annorum.

XIII Joanna, vidua defuncti Martini Dolin, commorans in par. S. Saturnini, ætatis XLV.

XIV Honesta mulier Joanna, uxor Hilarii Bonhomme, commorans in par. B. Mariæ-divitis, ætatis annorum L, examinata XXII Julii *cum sequentibus.*

XV Honesta mulier Joanna, vidua quondam Thomæ Vaillant, commorans in suburbiis Turonis, in par. B. Mariæ-divitis, annorum L.

XVI Renata, Uxor Petri Courselles mercatoris Turonen. in par S. Saturnini, ætatis annorum XLV.

XVII Honesta mulier Joanna, uxor Joannis Mesnaige, mercatoris Turonen. in d. par. S. Saturnini, annorum XXXIII.

XVIII Honorabilis fœmina Joanna Hameline, uxor Davidis le Maistre mercatoris, in par. Sanctæ-Crucis, annorum LVI, examinata die XXIII Julii *cum sequentibus.*

XIX Cornelius Chrestien, minutarius, in par. B. Mariæ divitis, ætatis annorum XL.

XX Maria, vidua defuncti Andreæ Ligier, mercatoris dum viveret, in par. Sanctæ-Crucis, annorum XLVII.

XXI Oliva, uxor Antonii Mangois, mercatoris, in par. S. Petri puellarum, annorum XXXII.

XXII Honorabilis mulier Gervasotta, vidua quondam Mag. Joannis Lopin, in legibus Licentiati dum viveret et Domini de Nitriaco, in par. S. Saturnini, annorum LXI, examinata die XXVII Julii *uti et.*

XXIII Honesta mulier Petronilla, Uxor Joannis Claveau mercatoris, in par. S. Saturnini, annorum XX.

XXIV Honorabilis fœmina Joanna Beauvalet, vidua quodam Mag. Stephani Binet, dum viveret Locum-tenentis D. Ballivi Turoniæ apud Sedem regiam Turonen. in par. S. Petri-puellarum, annorum L, examinata XXVIII Julii *uti et.*

XXV Honorabilis fœmina Guillelma Binet, vidua qu. Michaelis Pele, mecatoris Turonen. annorum LVIII.

XXVI Honorabilis fœmina Catharina, uxor Guillelmi de Loyon, Distributoris hopitiorum Dominæ nostræ Francorum Reginæ, in par. S. Petri de Ballo-Turonis, annorum XLVII.

XXVII Venerabilis et discretus vir, Mag. Maturinus Chabrion, in Legibus Licentiatus, Curiæ ecclesiasticæ Turon. Advocatus, Secretarius Reverendissimi Domini Turonen. Archiepiscopi, in par. S. Petri de ballo, annorum XXXI.

XXVIII Honorabilis fœmina Joanna Bernier, uxor honorabilis viri Mag. Joannis de Billon, contra Reglantorium de Rupella commorans Turonis, annorum XXXVI, examinata XXIX Julii.

XXIX Honesta mulier Maria Fichepain, uxor Gaciani Boucault, mercatoris aurifabri Turon. in par. S. Petri de ballo, an. XXXIII, examinata die IV Augusti *uti et.*

XXX Honorabilis vir Joannes l'Escart alias Monnoye, mercator, in par. S. Petri de ballo, annorum XXIX.

XXXI Honestus vir Pasquerius Boileau, Fontenarius seu fontium D. N. Regis Francorum apud locum

EX MS. PROCESSU TURON.

A cum de Plessiaco Parci existentium gubernator, ibidemque commorans, annorum LX, receptus auditusque die Veneris V Mensis Augusti, *uti et*

XXXII Honestus vir Petrus Courvoisier, barbitonsor in par. S. Petri-puellarum, annorum XXX.

XXXIII Honorabilis mulier Catharina Rusee, vidua qu. nobilis et b. m. viri Guillelmi de Beauve, in par. S. Petri de ballo, annorum LV.

XXXIV Honestus vir Joannes Thoitart, domesticus seu famulus cameræ qu. Ludovici Francorum Regis XI, commorans Turonis in par. S. Mariæ-divitis, annorum LII vel LIII, examinatus die lunæ VIII mensis Augusti, *uti et*

XXXV Honorabilis vir Joannes Galle, brodator, in par. S. Saturnini, annorum L.

XXXVI Religiosus vir Fr. Joannes de la Haye, ex patria seu natione Franciæ diœcesis Pictaviensis, religiosus laicus, expresse professus Ordinis FF. Minimorum in conventu eorumdem Fratrum juxta Plessiacum Parci prope Turones, annorum LX et ultra, examinatus die Sabbati XIII Augusti, *uti et*

XXXVII Honorabilis vir Alexius d'Argouges, burgensis Turonensis, annorum XLV.

XXXVIII Venerabilis religiosus Fr. Leonardus Barbier, Presbyter Ordinis Minimorum, et in eodem B expresse professus, annorum XXXIV.

XXXIX Venerabilis vir Patricius Binet, Burgensis Turon. annorum XLII, examinatus XX Augusti, *uti et*

XL Honorabilis vir Martinus Moreau, mercator et civis Turonen. annorum L.

XLI Nobilis Joannes Moreau scutifer, in par. S. Petri de Corporibus, annorum LX, examinatus die XXI Augusti, *uti et*

XLII Fr. Stephanus Joly, Presbyter religiosus Ordinis Minimorum, annorum XLV.

XLIII Honestus vir Antonius Maugris, mercator, S. Petri-puellarum, annorum XLV, examinatus die XXV mensis Augusti *uti et*

XLIV Honestus vir Joannes Muterne, mercator coriarius, in par. S. Dionysii, annorum XXXII.

XLV Honesta mulier Joanna, uxor honorabilis viri Antonii Fillesaye, mercatoris pelliparii et stabularii Turonis, in par. S. Saturnini. ann. XXVI.

XLVI Honesta mulier Joanna, uxor Guillelmi Pere, sellarii, in par. S. Hilarii Turonis, annorum XXXV.

XLVII Honesta mulier Catharina Jouffette, vidua defuncti Nicolai Mavechier, Turonis in par. S. Vincentii, annorum LX.

XLVIII Honorabilis vir David le Maistre, D. N. C Regis Francorum mercellarius ordinarius, in par. Sanctæ-crucis annorum LVII, examinatis XXVI Augusti *uti et*

XLIX Honorabilis vir Thomas Jacob, Thesaurarius salinitrarius D. N. Regis Francorum, in par. S. Saturnini, annorum LIII.

L Honestus vir Robertus Touchet, pulpamentarius seu potagiarius qu. defuncti Ludovici Francorum Regis XI, et nunc principalis coquus Ludovici etiam Francorum Regis XII et moderni, in par. Sanctæ-crucis, annorum LX.

LI Honorabilis vir Petrus Proust, mercator Turonen. in par. S. Dionysii, annorum LI, examinatus XXVII Augusti.

LII Honorabilis mulier Catharina Ayrolde, vidua defuncti Mag. Joannis Paulimier, dum viveret armatæ militiæ Militis, et Senatus Parlamenti Gratianopoli Præsidentis, annorum LVII, examinata die XXVIII Augusti.

LIII Venerabilis Dominus Stephanus Lancea, Presbyter, Rector parochialis ecclesiæ S. Michaelis de la Gochella diœcesis Ferrariensis, ex Provincia Calabriæ et loco de Paula oriundus, per civitatem Turonensem (redeundo ex peregrinatione S. Jacobi in D Compostella) transitum faciens, annorum L, examinatus die ultima Augusti.

LIV Nobilis vir Patricius Loquebourg, de custodia D. N. Regis Francorum, et nunc ejus Pensionarius, commorans in par. de Mirreyo Turon. diœcesis, annorum XL, examinatus die II Septembris *uti et*

LV Nobilis mulier, Damicella Ludovica Poupillart, uxor nobilis viri Felicis Martel, famuli cameræ D. N. Regis Francorum, commorans in loco de Plessiaco-parci, annorum XXX.

LVI Honesta mulier Maria, uxor Pasquerii Bovilliau, fontenarii D. N. Regis Francorum in loco de Plessiaco-parci, annorum LX.

LVII Honorabilis et scientificus vir Mag. Guillelmus Sireau, in Legibus Licentiatus, Judex, et spectabilis Ballivi Turoniæ Locum tenens generalis, in par. S. Petri-puellarum, annorum XLIII, examinatus die VII Septembris.

PARS I.

Excerpta depositionum de transitu Sancti in Franciam, vitæque ibidem austeritate et sanctitate.

Rex Ludovicus, audita sanctitate Francisci,

Testis XLI deponit, quod sunt triginta anni vel circa (ipso existente in obsequio defuncti Illustrissimi Principis Ludovici Francorum Regis XI) quando relatu cujusdam Coupple mercatoris Neapolitani didicit, quod in partibus Neapolitanis erat quidam vir sanctitatis seu sanctæ vitæ, qui multa miracula faciebat; et quod ejus uxor suis precibus, prout credebat, prolem ex eo susceperat. Et quia ipse defunctus Rex plurimum desiderabat recuperare virum perfectum et sanctum, testis qui loquitur eidem Regi præmissa narravit. Ob quod ipse defunctus Rex postmodum cum d. Coupple verba habuit, et tractu temporis ad partes Neapolitanas legatos transmisit, et inter ceteros Guynotum de Bousiere, Magistrum-domus d. Regis, pro adducendo videlicet et conducendo, si possibile esset, d. virum probum, quod et fecit idem de Bousiere. E

legatos mittit, ad eum adducendum in Franciam :

7 Testis X deponit, quod ipse existens de custodia Illustrissimi Principis Ludovici Regis Franciæ XI, in comitatu quondam Guinoti de Busiere, Magistri-domus d. Regis Ludovici, et aliorum quam plurimorum (sunt circiter anni triginta et ultra) adivit partes Siciliæ et Calabriæ de mandato d. Regis, pro adducendo ad partes Franciæ defunctum *a* fr. Franciscum de Paula. Quem una cum quodam Fratre ejus F socio, certo in loco Ducatus Calabriæ, in quadam videlicet domuncula, ab habitatoribus aliisque domibus longe sequestrata, in modumque eremitorii constructa, repererunt; illumque rogaverunt, quatenus ad partes Franciæ et d. Regem Ludovicum se conferre vellet. Qui quidem deponens, una cum aliis Ambasiatoribus a d. Rege Ludovico transmissis, per sex aut septem menses in d. Ducatu et Regno Neapolitano, antequam consensum a d. fr. Francisco obtinerent, permanserunt. Quo pendente tempore, S. D. N. Papam pro tunc existentem Regemque Neapolitanum adierunt; eosque et quemlibet eorum respective ex parte d. Ludovici Regis supplicarunt, quatenus vellent et dignarentur d. fr. Franciscum de Paula transmittere ad d. Regem et partes Franciæ. Qui quidem Sanctissimus et Rex Neapolitanus litteras et nuntios eidem fr. Francisco, ut ad partes Franciæ veniret, transmiserunt. Ob quod d. fr. Franciscus, precibus et mandatis tantorum virorum devinctus, tandem assensum suum præbuit : illumque abduxerunt a d. loco, ubi moram faciebat, primo ad civitatem Neapolitanam : et deinde Romam adierunt, ubi S. D. N. Papa Sixtus IV eumdem

qui ire per Regem Neapol. et Papam persuasus,

illuc appellit

A dem fr. Franciscum benigne recepit. Postmodum benedictione ab eodem Sanctissimo recepta, ad partes Franciæ iter arripuerunt, mareque in portu *b* Civitatis-vetulæ ascenderunt, et Massiliam appulerunt : deinde ad urbem Turonensem (dicto tamen Francisco pedestre) accesserunt.

b

cum summo Regis gaudio.

8 Testis XLI deponit ulterius, quod postquam defunctus Rex scivit adventum d. Francisci de Paula ad portum Marsiliæ, præ gaudio exultavit, gratias Deo referens de ejus adventu. Et tunc ipse Rex eidem deponenti dixit, quod tantum gaudebat de adventu d. Fratris Francisci, quod nesciebat si esset in cœlo vel in terra : subjungendo postmodùm ei deponenti et dicendo, quod quia ipse testis erat caussa adventu ejusdem fr. Francisci, volebat illum recompensare, et quod ob hoc ab eo peteret idem deponens quod vellet. Qui quidem deponens respondit ad hoc, quod nihil aliud petebat, nisi quod cuidam fratri suo Mag. Petro de Moreau de Episcopatu provideri faceret. Qui quidem Rex respondit, quod id libenter annuebat, et quod pro vacatis ejusdem Episcopatus sibi donabat summam decem millium scutorum auri.

B

a quo genibus flexis exceptus

9 Testis XXXV deponit, quod die prima, qua comparuit fr. Franciscus de Paula coram d. Rege in cameram ejus, vidit quod ubi ingressus est d. cameram, ipse Rex coram eo genua flexit, benedictionem ab eodem petens, prout percepit. Postmodum ipse deponens vidit d. fr. Franciscum in conventu præfato exercentem actum humilitatis, ex eo quod ipse defunctus ingressus est quamdam cameram, in qua erant præsentes tres aut quatuor ex Religiosis suis cum ipso teste et quibusdam aliis : et quia ingrediendo vidit quemdam hominem illic præsentem stantem, quoddam sedile sibi deportavit, licet essent aliqui ex suis Religiosis præsentes, quibus poterat imperare ut idem sedile afferrent.

humilitatem ubicumque servat :

a curiosis exploratoribus per Regem submissis

10 Testis XXXIV deponit, quod cum esset in obsequio seu servitio Illustrissimi Principis Ludovici, quondam Francorum Regis XI, qui ipsum fr. Franciscum adduci fecerat ex Italia in partibus Franciæ; præsens fuit pluribus et iteratis vicibus, quando ipse defunctus Rex, tentare volens vitam et continentiam d. fr. Francisci, præcepit nunc defuncto Petro Brizonnet, aliisque quos nequit nominare, ut secreto visitarent locum in quo erat d. defunctus, et diligenter ejus gesta et constantiam inspicerent. Qui quidem Brizonnet et alii a Rege missi, ipsi Regi referebant, aliquando d. defunctum invenisse genua flectentem in oratione, oculis sursum elevatis et ma-
C nibus junctis; aliquando stantem, oculos in cœlum levantem; aliquando sedentem in oratione et contemplatione. Et tunc idem defunctus Rex manibus junctis, ex ejusdem defuncti constantia, videbatur Deum laudare de relatione sibi facta. Vidit etiam d. deponens, d. fr. Franciscum exhortari D. Joannam *c* Franciæ, filiam d. defuncti Regis, suamque comitivam at mulieres secum existentes aliosque presentes, ad bene et recte vivendum.

semper orans invenitur :

c

Regi laudatur a Legato :

11 Testis XXXIX deponit, alias servivisse in obsequio cameræ defuncto Regi Franciæ Ludovico XI, quo tempore fr. Franciscus de Paula adductus fuit per quemdam Guynotum de Bousiere, magistrum hospitii d. Regis, partibus Calabriæ ad Plessiacum-parci, ubi tunc temporis d. defunctus Rex suam moram faciebat : et audivit d. Guynotum de Bousiere multa referre laude digna præfato Regi de d. fr. Francisco : quem etiam Rex singulis diebus visitabat.

cum esset in orando assiduus

12 Testis XLII deponit quod ejus vita in continuis orationibus seu meditationibus aliisque piis operibus consistebat, adeo quod quodam die defunctus Rex Franciæ Carolus VIII ad conventum d. Ordinis prope
D Plessiacum-parci accessit, et ut verba cum fr. Francisco haberet ipsum ad ecclesiam d. conventus evocari præcepit. Tunc Fr. Petrus Gibert, Corrector d. Conventus, ostium cellulæ fr. Francisci bina aut terna vice pulsavit, talibus utendo verbis : Ave Maria. Pater, Rex vult vos alloqui. Nullo tamen modo d. fr. Franciscus respondit, nec cellulam suam exivit : et per aliquos d. Conventus Religiosos dicebatur, quod tunc erant octo dies quod d. cellulam non exiverat, nec ab aliquo visus fuerat. Quo relato d. Regi, ad ostium prædictæ cellulæ venit, et ut verba cum fr. Francisco haberet ostium pulsavit, verbis utendo prædictis, Ave Maria. Pater, venio tibi locutum. Ipse tamen nec respondit nec exivit. Quod videns Rex et secum adstantes, dubitantes ipsum esse mortuum, ostium d. cellulæ vi aperire tentarunt. Et tunc fr. Franciscus, vocem in modum tussis emittendo, auditus est : non tamen exivit, nec aliquod verbum respondit aut protulit. Ob quod Rex a d. Conventu recessit : et dicebatur tunc quod d. fr. Franciscus contemplationi vacabat.

EX MS PROCESSU TURON

et quandoque ad octo dies abstractus,

13 Testis XV deponit se numquam vidisse nec cognovisse fr. Franciscum : sed bene dicit alias audivisse dici a quondam D. Petro Brizonnet, Milite
E dum viveret et Generali Consiliario finantiarum D. N. Regis; quatenus habuerat onus ipsius defuncti fr. Francisci de Paula, dum primum accessit ad partes Franciæ, et similiter a Joanne Vaillant, filio testis deponentis; quod tunc solum utebatur radicibus. Et hoc scire dicebat d. Brizonnet relatu quorumdam famulorum suorum, quibus precipiebat dare d. fr. Francisco pro victu suo quod peteret; et quod solum præbebant illi requirenti radices. Idem scire dicebat d. Vaillant, qui etiam dicto Brizonnet servivit, ex eorumdem famulorum relatu, quia videlicet præsens fuerat dum d. servitores præfati Brizonnet prædicta eidem narrarent, videlicet quod d. fr. Franciscus radices sibi solum ministrari procurabat.

solis radicibus vescitur :

14 Testis II deponit, scire per auditum et relationem cujusdam fr. Balthazaris Ordinis Minimorum, et Confessoris quondam b. m. Innocentii Papæ VIII, et aliorum Fratrum d. Ordinis, d. fr. Franciscum de Paula ad partes Franciæ advenisse tempore Ludovici Francorum Regis XI, et eum prosequentis. Qui quidem Rex Ludovicus, et defunctus Carolus VIII, ejus filius et successor in regno Franciæ, aliique Magnates, videlicet Episcopi et Principes, plurimum laudabant virtutes et vitam ejusdem fr. Francisci de Paula. Qui suo tempore in Dei timore et orationis
F perseveratione, sobrie et cum maxima vitæ austeritate, vivebat. Dicit etiam audivisse dici a d. fr. Balthazare, neminem mortalium a tempore B. Joannis Baptistæ vita tam austera vixisse : communiterque ante ejus obitum ferebatur, quod carnes, nec lacticinia, nec ova non comedebat. Eratque tantæ reputationis, quod ab omnibus reputabatur Sanctus.

a Regibus et magnatibus

honoratur ut Sanctus,

15 Testis I deponit se agnovisse fr. Franciscum visu et allocutione (sunt quindecim anni vel circa) ab eoque tempore semper audivit, ipsum esse famæ multum laudabilis, vivereque vita solitaria, utique cibis quadragesimalibus; non tamen vidit eum comedentem neque bibentem. Audivit etiam dici a pluribus Italicis, quos tamen nominare nequit, quod ipse fr. Franciscus suis precibus multa miracula fecerat in partibus Calabriæ, unde dicebatur oriundus : nescit tamen quæ miracula. Deponit insuper quod a d. tempore duodecim annorum, pluries vidit d. fr. Franciscum de Paula in suo conventu Minorum juxta Plessiacum-parci et prope hanc villam Turonensem : cum quo sæpissime verba habuit, et quem devotissimum verbo et exemplo vidit, et devotis ac divinis exhortationibus plenum, prout per verba et gesta

ob miracula in Italia facta,

et summam vitæ austeritatem.

Ex ms processu Turon.

A gesta demonstrabat : reputabaturque ab omnibus tanta austeritate vivere, quod nullus mortalium (de scitu testis loquentis) tunc temporis sic vivebat. Dicebatur etiam communiter, quod multi hujus regni Franciæ suis precibus a Domino impetraverant ea, quæ alias obtinere non potuerant nec poterant.

duriter dormit,

16 Testis III deponit, etiam alias introivisse cellulam ejus, et ibidem solum vidisse stratum, munitum sarmento vineæ, loco culcitræ : quod quidem sarmentum cooperiebat idem defunctus grossa tela, vulgariter nuncupata *d* canivatz. Dixit etiam se pluries audivisse a d. conventus Fratribus, quod solum comedebat, natura ipsum comedere compellente, et non alias : et ultra, quod dum ministrabant illi panem et aquam, aliquando cessabat per tres dies comedere et bibere : et hoc scire dicebant quia tribus diebus elapsis adhuc inveniebant panem et aquam, quos illi ministraverant.

d parcissime comedit :

Testis VI deponit, audivisse quod post obitum Illustrissimi Principis Regis Caroli VIII d. fr. Franciscus vino minime usus est.

fabis ut plurimum utitur

Testis XLII deponit, primo cognovisse fr. Franciscum de Paula, fuerunt viginti duo anni elapsi a B festo Epiphaniæ Domini, quo tempore per manus ejus habitum Ordinis Minimorum suscepit Interrogatus de cibo et potu, quibus utebatur fr. Franciscus, deponit, quod sibi ministrabantur fabæ, quas in aqua ut madidarentur ponebat, deinde ipsas in mortario conterebat, et illis cum aqua sola vescebatur.

solum aquam pluvialem bibit,

17 Joanna testis XIV deponit, vidisse certas ollas seu vascula terrea, quæ stillicidiis supponebat idem defunctus (prout etiam ipsa testis vidit, ibidem illa deponens pro recolligenda videlicet eorumdem stillicidiorum aqua) et dicebatur quod solum tali aqua in suo potu utebatur, non vero aqua fontis in d. conventu existentis. Cognovitque ipsum fr. Franciscum humilem et benignum, et valde solitarium. Præsertim vidit et percepit testis deponens, quod dum mulieres videbat, ab earum repente aufugiebat conspectu, in modum quod vix sciri poterat quo se recepisset. Cognovit autem deponens d. fr. Franciscum, a tempore quo in partibus Franciæ appulit, propterea quod maritus suus, qui tunc erat et adhuc est serurarius, onus habebat fabricandi ferraturam, videlicet seras, claves et alia necessaria ad clausuram, conventus d. fr. Francisci temporeque illius, primum in *e* bassa-curte Plessiaci-parci prope Tu- C rones, et deinde extra muros ejusdem parci ædificati : nam hujus rei caussa sæpe illuc ibat et ivit, usque ad obitum d. fr. Francisci.

fugit congressus mulierum,

apposita esca pluries intactas dimittit :

18 Testis XXXVI deponit, se cognovisse fr. Franciscum ab annis viginti septem vel octo, quo tempore habitum Ordinis Minimorum apud Plessiacum-parci per manus ejusdem fr. Francisci suscepit, illiusque professionem postea emisit : a quo tempore, ejusdem fr. Francisci mandato, ad Italiæ et Hispaniæ partes se contulit, et semper moram illic fecit, dempto quod per intervalla temporis in conventu Fratrum Minimorum prope Turones et etiam Ambasiæ, cum d. fr. Francisco spatio septem vel octo annorum stetit, ob quod vitam et mores ejus cognovit. Qui quidem in exhortatione Fratrum plurimum erat intentus, et alias vita sancta, devota et salubri vivebat : et abstinens erat, in cibo et potu valde parcus ; videlicet pro alimento utebatur modico pane et vino, nec non herbis et oleo, ac aliquando leguminibus pisorum et fabarum, sua et non alterius arte conditis ; et, ut communiter dicebatur, semel in die circa serum comedebat. Verum quia d. fr. Franciscus ut plurimum erat in sua cellula inclusus, non potest d. deponens certius de vita ejus deponere, nisi D quod pluries scivit, quod ubi panis et vinum eidem defuncto ministrabantur per Fratres et correligiosos d. conventus, in eadem sæpissime quantitate qua ministrari fuerant, inveniebantur, id est absque eo quod aliquid ex illis pane et vino accepisset aut consumpsisset. Cognovit etiam d. fr. Franciscum multum patientem, in et super eo quod aliquid sinistri aliquando sibi de aliis Conventibus d. Ordinis per Fratres illorum referebatur : nam id ipsum aliquando vultu mutato graviter ferebat, et nihilominus eidem negotio caritative providebat, Fratresque ad observationem Regulæ et Religionis exhortabatur. Super stramina dormiebat, cilicioque utebatur. Certis diebus cellulam exibat, Missamque in ecclesia d. Conventus humiliter et devote audiebat : et certis etiam diebus non egrediebatur, imo in illa permanebat. Aliquando post infirmitates, a quibus attritus fuerat, piscibus utebatur et non alias.

patienter et provide in adversis agit :

ad bonam frugem secum agentes adducit,

19 Testis II deponit, quod tribus vel quatuor annis ante obitum fr. Francisci, de opere suo làtomi vocavit in construenda parte ædificii sive domorum Conventus Minimorum prope Plessiacum-parci, una cum defuncto Joanne Bussiere etiam latomo : et recordatur, quod d. Bussiere sibi pluries dixit quod a tem- E pore quo inceperat operari in d. conventu multum in bonis profecerat, ut credebat, precibus d. fr. Francisci : propterea quia cum d. Bussiere, ut dicebat, inceperat operari ibidem; erat multum juvenis et deditus levitati : ob quod d. defunctus eum exhortatus fuit, quatenus cum Dei timore vellet vitam ducere. Et ob hoc d. Bussiere, qui effectus est dives et potens, dicebat omnia bona sua habere, mediante auxilio et consilio d. Francisci, de Paula.

delinquentes libere castigat,

Testis XXX deponit, vidisse et cognovisse d. fr. Franciscum (sunt quatuordecim vel quindecim anni) qui ipsum tunc increpavit, quod male se habebat tam erga Deum quam erga parentes : deinde verba habuit cum ipso deponente exhortativa ad bonum, videlicet ad Deo serviendum et parentibus obediendum, pro ipsisque et etiam pro defunctis exorandum.

cedit ubique Sacerdotibus,

20 Renata testis XVI deponit, cognovisse et vidisse d. fr. Franciscum in conventu præfato, qui eidem deponenti et suæ comitivæ verba exhortativa et divina habuit, ad humilitatem et caritatem inductiva, ut per interpretem accepit. Vidit etiam ipsum audientem Missam in d. conventu humiliter et devotissime : in quo signum humilitatis percepit ex eo, quod cum sibi offerretur pax osculanda, illam deosculari distulit, donec per quemdam fr. Franciscum Binet, ejusdem Religionis religiosum, quia Presby- F ter erat, prius deoscularetur. Joanna testis XVII deponit, diu cognovisse et pluries vidisse d. fr. Franciscum, atque cum eo pluries verba habuisse eo potissimum quod maritus deponentis habebat et habuit partagia contigua d. Conventui, imo ipse Conventus ædificatus est in parte partagiorum ejusdem mariti. Qui quidem fr. Franciscus verba caritativa et ad observationem præceptorum decalogi exhortativa semper habebat cum d. deponente : videlicet hortabatur illam ad Deo serviendum, marito obediendum, et liberos suos in bonum introducendum.

Missa religiose audita

21 Testis XXXVIII, per annos octodecim in conventu Minimorum prope Plessiacum-parci professus, in eoque ut plurimum commoratus, ob quod vitam et conversationem fr. Francisci cognovit, deponit, quod in quadam parva domo intra septa d. conventus solus residebat, et in aurora diei sæpissime Missam humiliter et devote audiebat. Aliquando, post hujusmodi Missam, domunculam sive cellulam suam ingrediebatur, nec illa die ulterius videbatur. Et aliquando, secundum qualitatem temporis, ad horum se conferebat, cum pala aut aliis instrumentis ad fodiendum aptis, illisque terram manibus propiis tota die

labori manuum tota die incumbit :

A die fodiebat. Et dum fatigatus erat, in quodam parvo tugurio, ibidem in modum semiclibani, ingressu versus solem composito et salicibus cooperto crucibusque munito, se retrahebat; secreteque de sero ad cellulam suam, ut a nemine videretur præcavens, redibat. *Sacerdotes impense veneratur,* Aliquando etiam in ecclesia, a prima Missa ad ultimam in eadem celebratam, residebat : maximamque reverentiam ad divina officia habebat, et ut omnia recte et devote ac honeste fierent procurabat. Sacerdotes etiam plurimum venerabatur : nec Pacem, in ecclesia existentibus præberi solitam, ante Sacerdotes, nisi coactus, deosculabatur. In majoribus solennitatibus congregabat Fratres; eosdemque *Fratres utiliter instruit,* verbis divinis sanctisque exhortationibus inducebat, ad vitam secundum Deum et religiosum statum ducendam et observandam : in modum quod sermone per eum habito Fratres consolatos dimittebat, præbens singulis pacis osculum in signum caritatis, absolutionemque generalem et benedictionem cum quibusdam injunctionibus. Deponit præterea quod fuit in gestis suis humilis et benignus: in reprehensione vero aliquando austerus : attamen cum delinquentibus Fratribus mitissime agebat. Dicebatur etiam in d. conventu, quod multa passus B est a quibusdam Fratribus vitam ejus observare re- *qualis in corrigendis delinquentibus* silientibus, et laxiorem vitam ipso invito ducere petentibus. Deponit insuper quod idem erat tantæ humilitatis, quod se exponebat ad mundandum inmenta Fratrum, a nulloque permittebat sua propria mundari nisi a seipso. Super stramine lignis superposito cubabat, fune desuper pendente, ut facilius *quam somni parcus* erigeretur. Credebatur tamen ipsum parum dormire, propterea quia claritas luminis per totam noctem in ejus cellula apparere videbatur. Visus est etiam pluries, postquam Fratres se retraxerant, inspicere ad januas conventus si clausæ essent : et non sinebat gradus sive scalerium apertum dimitti; sed ne illo de nocte uterentur, faciebat incatenari.

22 Testis XLIII Deponit, etiam pluries ivisse, vita *quam assiduus in oratione.* comite fr. Francisci, ad conventum suum de Ave-Maria prope Plessiacum-parci pro ipsum alloquendo, super quibusdam ipsius deponentis negotiis : sed cum eo verba habere non poterat, eo quod tunc orationi et contemplationi vacabat, ut testi deponenti per Fratres d. conventus referebatur. Testis XLVIII deponit, quod (nunc sunt novem anni vel circa) quidam Joannes le Maistre, filius d. deponentis, *accensentem sibi pro filio patrem* habuit a fr. Francisco habitum Ordinis, qui illum eidem Joanni, inscio d. deponente, tradidit. Quod aliquantulum ægre tulit testis deponens; non eo C quod dictus ejus filius Religionem intrasset, verum quia habitum illo inscio seu inconsulto habuisset : propterea quod verebatur ne ipsius Religionis austeritatem ferre non posset. Et ea de caussa ipse de- *facile placat.* ponens adivit fr. Franciscum, ipsumque de caussa propter quam d. Joannem filium suum ad statum seu habitum suæ Religionis admiserat, ipso deponente inconsulto, arguit. A quo tunc bonam et salutarem consolationem reportavit, et ideo lætus ab eodem discessit, et adhuc de ingressu d. sui filii in Ordinem prædictum lætatur idem deponens. Deponit *prandentibus aliis in ecclesia manet,* ulterius alias fuisse præsentem in ecclesia d. Conventus finito servitio, et vidisse quod fr. Franciscus mittebat Fratres suos ad prandendum, et solus remanebat in ecclesia, ornamentaque ejusdem ecclesiæ in locis suis reponebat : de hinc cellulam suam ingrediebatur, in quam numquam est passus mulieres intrare. Deponit præterea quod pro construendo *solicite curat ut suum cuique tribuatur.* conventu fr. Francisci, in loco in quo nunc est, defunctus Rex Carolus VIII emi jussit et solvi fecit locum d. Conventus a præsenti deponente : quod et factum fuit. Et nihilominus d. defunctus, sciens quod d. fundus fuerat et pertinuerat d. deponenti, D et timens quod pro illo satisfactum non fuisset, misit illum quæsitum, et interrogavit eumdem, an sibi *EX MS. PROCESSU TURON.* satisfactum fuerat nec ne, ad finem (ut dicebat) procurandi, quod sibi deponenti satisfierit, si factum non fuerat.

ANNOTATA.

a *Toto hoc Processu sæpius* defuncti *quam* Francisci *appellatione, designatur is, de quo sermo est Sanctus; ipsum tamen proprium* Francisci *nomen claritatis caussa sæpius reposuimus iis locis, ubi de re aliqua, a vivente Sancto gesta, mentio inducitur.*

b Civitas vetula, *vulgo* Civita-vecchia, *ad Promontorium Circeium, antiquitus celebre.*

c *Hæc est illa* B. Joanna Valesia, *cujus Vitam dedimus 4 Februarii. Ea quin sancti viri colloquiis multum profecerit ad virtutem, dubium esse non potest.*

d Canivatz, *id est,* cannabina tela.

e *Hinc intelligas quod ait Comineus, Carolum* VIII *ædificasse conventum*, ad Plessiacum-parci, in compensationem sacelli quod fuerat ad extremitatem pontis, *ubi scilicet Sanctum et socios ejus Ludovicus Rex collocarat.*

E

PARS II.

Miracula a S. Francisco vivente inter Francos patrata.

Joannes Gandinis testis IV deponit, quod pluries *Candelis a Sancto benedictis* aliquod Fratres conventus Plessiacensis recepit in ejus domo, in qua tunc temporis commorabatur, accepitque ab eis candelas quasdam a fr. Francisco, ut aiebant, benedictas. Morabatur autem in insula a vulgariter nuncupata *a* de Brehemont, juxta fluvium Ligeris, juxta Langesium. Quodam autem tempore in d. loco supervenit quædam vehemens exhalatio cœlestis, adeo quod talis ventus et exhalatio exhausit magnam quantitatem d. fluvii, cum portione cujusdam domus, ac certis armamentis cujusdam naviculæ, et certis calathis in eadem navicula *vehemens turbo repellitur,* existentibus, eaque per aera deportavit. Quod videns d. testis, et alii secum juxta ejus domum adstantes, pavore maximo perterriti, timens ne tali impetu domus sua corrueret, in memoriam reduxit quod Fratres Minimi candelas supradictas sibi donaverant. Illico igitur, ut mortis periculum bonorumque perditionem evitaret, accendere eas curavit : et statim talis impetus et exhalatio, prope domum ipsius deponentis, ut videbatur, existens, evanuit. F Deponit insuper, quod cum mulieres prægnantes, in *puerperæ juvantur :* illis partibus commorantes et in puerperio laborantes, illas candelas recuperare poterant (ut relatu suæ uxoris didicit) statim liberabantur.

24 Emericus Bernardeau testis VI deponit, quod *herbis ab eo missis febris curatur :* vivente d. fr. Francisco, deponens detentus fuit febre continua : quo pendente tempore, fuit visitatus per duos Fratres d. Conventus, quorum alter vocabatur fr. Rollandus de Chaumillon, tunc Corrector d. Conventus : cui d. deponens supplicavit, quatenus ipsum vellet precibus fr. Francisci commendare. Postmodum rediit d. Chaumillon cum suo Fratre ad d. deponentem visendum, cui præsentavit ex parte fr. Francisci parvum manipulum herbarum silvestrium, sibique dixit, quod d. fr. Franciscus se illi commendabat, et mandabat, quod Dominus esset sibi adjutor, et quod confideret in eo. In quibus verbis deponens confidit, et sanus postmodum effectus est.

25 Catharina Bergerelle testis X deponit, audi- *bis abortum passa,* visse dici a Joanna, uxore defuncti Martini Dolin, quod ipsa duos infantes, quos ex facto sui mariti conceperat

EX MS. PROCESSU TURON.

A conceperat, magnis laboribus magnaque infirmitate, pressa, abortivos emiserat. Procedente vero tempore, iterum gravida effecta fuit; ob quod timens, ne, ut prius, sibi accideret; ad eamdem deponentem accessit, eamque rogavit, quatenus vellet eam conducere ad fr. Franciscum, tunc adhuc viventem; illumque rogare quatenus vellet Deo pro ea preces effundere, ut infans, quem in utero gestabat, ad sacrum baptismatis sacramentum devenire posset. Quod et fecit testis deponens, illamque cum ejus marito ad d. fr. Franciscum conduxit, præmissa exposuit, et quod Deum pro ea deprecaretur benigne supplicavit. Qui quidem verbis devotis et consolatoriis indixit, ut dum ipsa puerperio laboraret, ad ipsum transmitteret, quatenus Deum pro suo posse pro ea exoraret Successuque temporis d. mulier ob puerperium ægritudine detenta, receptis a d. Fratre candelis, unaque earum accensa, statim infantem vivum emisit: prout testis deponens relatu fide dignorum audivit, non tamen fuit præsens in puerperio. Qui quidem infans adhuc vivus existit. *Ipsa vero* Joanna testis XII, *eadem narrans addit*, quod d. candela ad medium diminuta, ipsa infantem suum in lucem emisit aliumque infantem postmodum habuit, in cujus puerperio nullum simile periculum, quale aut quantum antequam se precibus fr. Francisci commendaret, sustinuit: et credit se fuisse precibus d. fr. Francisci in hoc multum sublevatam. Interrogata de periculis quæ antea passa fuerat, deponit quod in duobus precedentibus suis puerperiis, arte et industria chirurgicorum et non alias, membratim infantes habuerat.

et Sancto commendata,

accensa illius candela,

B

sine periculo parit,

26 Joanna Bonhomme testis XIV deponit, quod ipsa diu est obstetricis officio functa, tam vita comite d. fr. Francisci quam post ejus obitum, et ob hoc multarum mulierum puerperiis interfuit, quæ in maximo versabantur periculo, quæque cum primum se Deo et precibus d. fr. Francisci, ut a puerperio liberarentur, commendarunt, quod petierant a Domino impetrarunt: et maxime cum ipsa camera accensæ erant cereæ candelæ, per ipsum fr. Franciscum benedictæ. Et specialiter deponit, quod die veneris Sancta, anni obitum fr. Francisci præcedentis, teste deponente in puerperio cujusdam Perrinæ uxoris Janoti de Chaulx, *b* lingiariæ Serenissimæ D. N. Reginæ, existente; quia ibidem per unam diem et unam noctem usque versus horam quintam de sero steterat, ut partum d. Perrinæ reciperet, et illa die divinum non audierat officium; d. Perrina eam obnixe requisivit, quatenus conventum fr. Francisci adire vellet, et ipsam Perrinam Deo et precibus ejusdem fr. Francisci commendaret: quod et fecit. Et ipsa illuc appulsa requisivit fr. Franciscum Binet, quatenus d. Perrinam Deo et precibus d. fr. Francisci commendaret. Et ob hoc idem Binet ab eadem deponente se divertit, et paulo post ad eam rediit, illique retulit fr. Franciscum sibi mandare, quatenus ad d. Perrinam cito reverteretur, subjungens quod eadem Perrina intra unius horæ spatium partum emissura erat: quod et verum fuit.

uti et plures aliæ:

b

alia eidem commendata,

C

enititur eo quo dixerat tempore

27 Joanna Mesnaige testis XVII deponit, quod anno Domini MDIII, die Jovis post pascha, incœpit laborare infirmitate puerperii. in qua illa die et Veneris sequenti multum passa est, in tantum quod de ejus salute desperabatur a chirurgicis et aliis adstantibus, nec poterat quoquo modo partum emittere. Ob quod diei sabbati proxime sequentis hora quarta de mane, nonnulli ex proximis ejus amicis fr. Franciscum in ejus conventu adierunt, pro eaque ut Deum oraret supplicarunt (ut postmodum eidem deponenti retulerunt) qui eisdem dixit, quod pro ea deprecaretur, in Dominoque confiderent, et quod ipsa a tali periculo evaderet. Ipsa vero eadem die circa horam septimam de mane, infantem perperit, et periculum mortis evasit.

alia a desperato puerperio liberatur,

D

28 Deponit insuper quod (sunt octo anni vel circa) supervenit eidem deponenti quædam colica passio, multum acuta, in modum quod a medicis nullum remedium potuit obtinere, et per duos dies et duas noctes absque emissione aquæ a suo corpore permansit. In tali statu et in tali periculo, ad fr. Franciscum quemdam suum nepotem, nomine Alanum, transmisit, eumque supplicare fecit, ut Deum rogaret pro ea. Qui unam ceræ candelam cum uno pari de Pater-nostres dicto ejus nepoti tradidit, eidem deponenti deferenda; et jussit sibi, quatenus easdem Pater nostres aut diceret aut proximiori ex parentibus sibi dicendas traderet. Qui acceptis easdem dicere cœpit, sed ipsas usque ad finem dicere non potuit; ob quod dicendas suæ matri, auxilium sibi ferenti, dimisit: et paulo post unum lapidem grossitudinis unius nucis amygdali a corpore emisit, exindeque bene se habuit. Præterea deponit, quod eodem anno, circa festum S. Catharinæ, detenta fuit infirmitate tali, quod suis membris, dempto capite, se juvare nequibat, dubitabatque morbum paralyticum: ob quod eumdem fr. Franciscum per quemdam nuntium rogari fecit, quatenus Dominum pro ea deprecari dignaretur, et Missam in honore Sanctæ Trinitatis in d. Fratris conventu celebrari jussit. Qui quidem nuntius in reditu suo eidem deponenti dixit, quod d. fr. Franciscus sibi mandabat, quod Fratres suos ad orandum pro ea exhortari fecerat. Et eadem die, hora nondum elapsa, incœpit melius se habere: et Deo dante successu temporis convaluit. In aliis etiam necessitatibus suis se Domino et Sanctorum precibus, præcipue d. fr. Francisci commendavit, et bene se habuit.

itemque a permolesto calculo,

et periculo paralysis.

29 Maria vidua Andreæ Ligier, testis XX, deponit, quod quinque vel sex annis ante obitum fr. Francisci habebat quamdam filiam, ætatis sex annorum vel circa, quæ spatio unius anni vel circa languerat, in modum quod nesciebat præsens testis, quod remedium pro illius recuperanda sanitate adhiberet. Quod videns, et precibus d. fr. Francisci confidens, rogavit quosdam Fratres. Berthum et Petrum le Breton, quatenus d. filiam illius precibus commendarent: quod et fecerunt. Ille autem respondit, prout d. Fratres eidem retulerunt, quod ipsi testi in crastino referre haberent, quod Dominus d. suam filiam secum habere volebat, et illa die animam illi redderet, et quod de hoc gratias referret: illaque die d. deponentis filia migravit ad Dominum. Deponit insuper quod (fuerunt duodecim anni in die Ascensionis Domini ultimo lapso) quædam testis deponentis avuncula, Joanna Roberde nuncupata, infirmitate gravi detenta, quia fr. Franciscus bonam familiaritatem habebat cum ipsa deponente, insinuavit eidem fr. Francisco d. suæ avunculæ infirmitatem. Qui die Veneris sequenti misit duos ex Fratribus sui conventus ad illam visitandam, prout et illam visitarunt, de hinc ad d. conventum eorum redierunt. Et eadem die Veneris reversi fuerunt ad domum dictæ Roberde, ipsique deponenti retulerunt ex parte fr. Francisci, quod velle suum voluntati divinæ conforme redderet, et quod D. N. Jesus Christus animam ipsius la Roberde, die Dominica sequente, a corpore suo evocaret: prout factum fuit.

Prædicitur alicui filiam

et amitam morituras:

E

30 Oliva testis XXI deponit, quod erunt tredecim anni, intra festa omnium Sanctorum et natalis Domini proxime venturi, quod cum testis deponens antea perperisset infantem qui nascendo obierat, et summopere desideraret alium infantem a viro suo suscipere; quia confidebat in Deo et precibus d. fr. Francisci rogavit quemdam fr. Berthum, tunc religiosum conventus ejusdem, quatenus requirere haberet

[illegible]

F

A beret ipsum fr. Franciscum de orando pro ea, ad finem quod infantes posset concipere ex viro suo. Qui quidem fr. Berthus postmodum renuntiavit testi deponenti, quod d. fr. Franciscus, quem rogaverat pro ea, sibi responsum fecerat, quod ipsa testis obtineret quod petierat, dummodo præcepta decalogi observaret. Et de facto infra spatium unius mensis, a tempore d. renuntiationis, effecta gravida, postmodum peperit filium.

et alteri sanguinis fluxum passæ

31 Deponit insuper quod certo tempore post, videlicet sunt septem anni vel circa, quædam mulier, uxor Guilielmi Chevrest alias le Bourbonnois, pellissarii Turonensis, existens gravida (sex erant menses) gravi morbo detinebatur, in modum quod per fluxum sanguinis, quem patiebatur, totum fere sanguinem suum amittebat. Et tunc testis deponens ejus vicina, præsens ejus morbo, recordata fuit de certa ceræ candela (quam sibi fr. Franciscus transmiserat, cum primum scivit qualiter erat gravida de secundo suo filio, quem, ut præfertur, sanum peperit) ivit quæsitum ipsam ceræ candelam, in domo sua existentem, et illam in camera d. mulieris accendit, contraque parietem affixit. Et quia etiam ad memoriam reduxit, quod dum quædam mulier

facile puerperium.

B esset in puerperio, et in ejus camera una ex candelis d. fr. Francisci fuisset accensa, ipse fr. Franciscus ordinarat devote dici quinque Pater-noster cum totidem Ave-Maria; testis deponens incœpit dicere quinquies Pater-noster et quinquies Ave-Maria, orando pro d. muliere et ejus partu nascituro: et tunc, antequam illa essent impleta, d. mulier morbum intravit puerperii, et infra dimidiam horam infantem peperit, quem obstetrix ibi præsens baptizavit. Deponit ulterius vendidisse in domo sua, pluribus et alternatis vicibus, Fratribus d. conventus plura lignea paria de Pater-nostres, etiam usque ad valorem et æstimationem centum librarum, pro per d. fr. Franciscum benedici faciendo et distribuendo, ex eo quod Christi fideles habere communiter cupiebant: quarum quidem centum vendebat dumtaxat quatuor denariis.

Rosaria a Sancto benedicta a pluribus expetuntur

32 Guilelma Binet testis xxvi deponit, habuisse multoties per manus fratris sui Francisci Binet, Fratris de Ordinis, cereas candelas, a d. fr. Francisco de Paula benedictas (ut idem dicebat) a quo etiam accepit d. deponens, quod si accenderetur in puerperio mulierum, statim liberarentur. Postmodumque ipsa deponens existens in puerperio Joannæ, uxoris Joannis Beraudeau, senioris ejus filiæ, et

C Adenetæ, nunc uxoris Victoris le Ber, ejus etiam filiæ, aliarumque mulierum; accendere fecit aliquas ex eisdem candelis, et unis alterisve earumdem consumptis, mulieres illæ a puerperio liberabantur. Deponit insuper, d. fr. Franciscum Binet dedisse suæ et ipsius deponentis matri unum panem, a fr. Francisco, ut asserebat, benedictum: quæ deponentis mater illum usque ad obitum suum custodivit: et post ejus mortem (sunt nunc octo anni) ipsa deponens ab aliis suis coheredibus d. panem sibi dari petiit et obtinuit: quem ab eo tempore custodivit, et nunc custodit: illumque coram nobis Commissariis subdelegatis exhibuit. Quem vidimus et palpavimus, ad quantitatem unius panis duorum denariorum in partibus Turonensibus, illumque non vitiatum nec corruptum; imo ita integrum comperimus, ac si a duobus diebus citra coctus fuisset. Asseritque nobis d. deponens, d. panem a tempore obitus d. suæ matris sub clave custodivisse, et nemini illius custodiam tradidisse.

ab eodem benedictus panis

post octennium recens productus

33 Maturinus Chabrion testis xxvii deponit, quod variis vicibus fuit febrium ægritudine et aliis infirmitatibus aut adversitatibus, ipso fr. Francisco vivente postque ejus obitum, detentus; et tandem pre-

Sanctus sæpius febres curat,

D cibus et consolationibus ejus ab iis, ut credit, curatus et consolatus fuit. Deponit ulterius quod defunctus Mag. Petrus du Ban, Turonis commorans, in secundis nuptiis desponsavit quamdum Guillonam Haulsepre, prius uxorem defuncti Matthæi Amys, qui cum ea steterat tredecim annorum spatio absque prole, ipsaque cum d. defuncto du Ban aliquo tempore etiam sine sobole remansit. Quod videns dictus Mag. Petrus, associatus defuncto Mag. Matthæo Vaillandi Canonico Turonensi, alias secretario S. D. N. Julii Papæ II in dignitate Cardinalatus existentis, et d. Guillona ejus uxore, ac præsente deponente, pluribusque aliis notabilibus personis, Conventum Fratrum Minimorum Turonensem, in quo d. fr. Franciscus tunc vitam agebat, adiit; dictumque fr. Franciscum benigne et humiliter supplicavit d. du Ban, per organum præfati Vaillandi, quatenus Dominum exoraret, ut sibi et uxori suæ prolem concedere dignaretur. Qui quidem fr. Franciscus eisdem respondit, quod prolem desiderare non nisi ad laudem Dei debebant: quod ita fieri et postulari desiderabant, ut asserebant. Et tunc d. fr. Franciscus eos exhortatus fuit, quatenus Dominum deprecarentur; ut, si saluti animarum eorumdem congrueret, obtinere possent. Postmodum uxor d. du Ban gravida effecta E est, exindeque filium peperit, quem vidit d. deponens: audivitque pluries dici a d. Guillona, quod credebat ipsum filium habuisse precibus et meritis d. fr. Francisci, ex eo quod nullum umquam infantem habuerat. Deponit præterea, quod d. fr. Franciscus eidem deponenti plura futura prædixit, quæ postmodum supervenerunt: et inter cetera, quod ipse futurus esset conjugatus, licet tunc temporis nec in antea nullam habuisset dispositionem nec voluntatem matrimonio jungi: et in rei veritate uxorem duxit.

EX MS PROCESSU TURON.

sterili conjugio prolem promittit,

futura prædicit.

34 Martina Fichepain, testis xxix deponit, cognovisse visu et collocutione fr. Franciscum (sunt octodecim anni) primum in conventu Ambasiæ, et deinde pluries in conventu prope hanc civitatem, quia illuc ibat pretextu Indulgentiarum, in favorem Ordinis Minimorum fidelibus vere pœnitentibus concessarum, ut remissionem peccatorum suorum obtineret. Deponit etiam, quod paulo ante d. tempus decem et octo annorum, d. deponens, quæ fuerat per antea spatio quatuor annorum detenta quodam morbo, fistula vulgariter nuncupato, in altero suorum laterum (a quo nec per medicos nec per chirurgicos sanari potuerat, quinimo ipsi dixerant, F quod vix vel numquam ejusdem morbi sanitatem recuperaret) ipsa existente quadam die in domo defuncti Petri l'Escart, alias Mon joye, mariti suæ matris, sita in hac villa Turonensi, supervenerunt illuc duo ex Fratribus conventus Fratrum Minimorum prope Plessiacum-parci, in quo tunc residebat d. fr. Franciscus, quorum alter vocabatur fr. Jacobus; et hoc ut visitarent d. Petrum l'Escart, etiam infirmitate detentum, eidemque consolationem præstarent, quod et fecerunt. Postmodum cum viderent d. deponentem prædicto morbo fistulæ languentem, interrogaverunt ipsum l'Escart vel quamdam ipsius deponentis avunculam ibi præsentem, qua infirmitate pateretur ipsa deponens. Qui l'Escart vel d. avuncula respondit, quod morbum fistulæ in altero suorum laterum, a quatuor annis vel circiter, passa fuerat vel patiebatur; quia remedium nullum pro eodem morbo inventum fuerat.

Fistulam in latere quadriennio patiens,

... curatur a Sancto

35 Tunc ipsi Fratres, aut alter eorum, dixit, quod bonum esset super hoc habere consilium a fr. Francisco. Quos d. l'Escart et avuncula deponentis, et similiter mater ejusdem deponentis, in inferiori camera d. domus tunc etiam infirmitate detenta, requisierunt et rogaverunt, quatenus ipsi haberent d. deponentem

A deponentem Deo et precibus d. fr. Francisci pro sanitate d. ejus morbi commendare. Et infra paucos dies d. fr. Franciscus mandavit d. deponentis avunculæ, quatenus iret ad ipsum : quod fecit. Et in reditu suo renuntiavit ipsi deponenti, quod verba habuerat pro d. deponente et ejus morbo cum d. fr. Francisco : qui sibi dederat in mandatis, quatenus diceret deponenti, quod Domino servitium devotum præstaret, mandataque ejus observaret, et hoc faciendo de d. sua infirmitate bene se haberet. Et octo diebus post elapsis vel circa, d. fr. Jacobus et quidam alius d. Ordinis Frater accesserunt ad domum d. l'Escart et matris testis deponentis, renuntiaveruntque ex parte fr. Francisci, quod testis deponens ad ipsum duceretur. Eaque de caussa d. avuncula eam ad conventum Minimorum versus d. fr. Franciscum conduxit : cum qua verba habuit ipse fr. Franciscus, eique dixit (prout ex relatione fr. Jacobi ibidem tunc præsentis accepit) quod d. morbus eidem testi supervenerat, ex eo quod patri et matri suæ decenter non paruerat, seu honorem et obedientiam alias debitam non exhibuerat : attamen quod in Domino fiduciam haberet, et a d. suo morbo sanaretur. Postmodum jussit omnia et singula medicamenta eidem morbo applicata deponi, ordinando quod eorum loco pannus B cannabinus seu lineus, melle seu oleo rosato intinctus applicaretur, et favente Altissimo sanitatem consequeretur : quod et factum fuit per d. deponentem, quæ illico bene se habere incœpit, et post paucos dies integram d. morbi sanitatem recuperavit. Deponit etiam quod postmodum in puerperiis et necessitatibus suis existens, se Deo et precibus fr. Francisci commendavit, et quod ex hoc bene se habuit.

ex ms. processu Turon. — *ad eumque adducta* — *morbi caussam intelligit* — *et facili modo sanatur :*

36 Joannes l'Escart Testis xxx deponit quod paulo antequam primum vidit fr. Franciscum (sunt annis quatuordecim vel quindecim) ipse fuit detentus gravi inflatura, quam in parte inferiori genæ suæ dextræ circa guttur patiebatur; et graviter erat afflictus, quia nesciebatur qualis esset morbus : aliqui enim chirurgici morbum esse dicebant scropharum sive scruellas, alii vero non. Et revera quadam die circa illud tempus (quia quondam recolendæ memoriæ Carolus Rex VIII ad ecclesiam Beatissimi Martini Turonensis se contulerat, morbo scrophæ seu scruellarum detentos ibidem sanaturus) testis deponens adivit ipsam ecclesiam, et introivit cum pluribus aliis locum revestitorii ejusdem ecclesiæ, ut a d. suo morbo liberaretur : quia credebat esse morbum scrophæ. Ibidemque d. Rex Carolus præsens morbum tetigit, C sicut et aliorum qui d. morbo detinebantur, curavitque eosdem : sed d. deponentem minime curavit. Quod sciens quædam ejus avuncula, la Marzonne nuncupata, dixit postmodum, bonum esse, quod d. deponens Deo et precibus fr. Francisci commendaretur; addens quod hoc faciendo credebat ipsum sanitatem recuperaturum; sicut et Martina Fichepain ejus soror, testis superius examinata, a morbo fistulæ : quod et factum fuit. Ductus videlicet est d. deponens ad d. fr. Franciscum in conventu, prope Plessiacum-parci sito; qui cum d. deponente verba habuit, injunxitque ei quod singulis unius anni Veneris vel sabbati diebus jejunaret, et quod certis hebdomadæ diebus usque ad novem dies jejunus comederet tres bolos nonnullarum herbarum, quas tunc nominavit, de quibus nec de diebus prædictis (quia tunc adhuc juvenis erat) non recordatur : et similiter injunxit quod idem testis haberet dicere certis diebus (de quibus etiam non recordatur) in honorem quinque plagarum D. N. Jesu Christi, manibus in modum crucifixi elevatis genubusque flexis, orationem angelicæ salutationis : quod fecit, et hoc mediante (ut firmiter credit) ante spatium unius mensis D percepit, quod d. ejus morbus, medicis et chirurgicis incognitus, sanatus fuerit.

scrofularum morbo laborare creditus, — *et frustra Regis manum expertus,* — *a Sancto sanatur :*

37 Catharina Rusee, Testis xxxIII deponit, quod (sunt nunc septem anni et ultra) ipsa deponens tædio vehementi afficiebatur, ob quamdam caussam, quam declarare prætermisit. Et eo tempore aliquo die in d. conventu accessit fr. Franciscum, rogatura quatenus dignaretur deprecari Dominum, ut ab ejusmodi tædio, si suæ saluti congrueret, liberaretur : et inter colloquendum cum ipso, qui compatiendo illam aspiciebat, quamdam alleviationem sensit, atque a quodam ibi præsente c interprete intellexit d. fr. Franciscum dicere, quod in Domino confidendo ipsa deponens ab hujusmodi tædio liberaretur : quod et postmodum factum est : et credit hoc a Domino impetrasse precibus d. fr. Francisci.

alia occulti doloris levamen accepit.

38 Fr. Martinus de la Haye, testis xxxvI deponit, audivisse a quodam Joanne Bostayno, Marsiliæ commorante, nauclero cujusdam navis dictæ la Magdalene, quod fr. Franciscus sibi quamdam ceræ candelam donaverat : et ipso in gravi periculo ob tempestatem maris Siciliæ, quando juxta plagam Romanam navigabat, constituto; de ejus et d. navis suæ salute penitus diffidens, se Domino et precibus fr. Francisci, prout melius potuit, humiliter commendavit : et dictam ceræ candelam in mare projecit : E et statim cessavit tempestas maris, incolumisque evasit.

Tempestas sedatur per candelam Sancti,

39 Deponit insuper dici audivisse a nunc fr. Gregorio de Vico, Neapolitano, quod tempore Caroli VIII artem bellicam exercebat in Ducatu Britanniæ sub militia d. Regis, interfuitque conflictui dicto vulgariter S. Aubin du Cormier. Et ipse Gregorius in d. conflictu existens, habebat unam candelam ceræ, quam a d. fr. Francisco, dono acceperat, et quam sub galea sua reposuerat, spe vitandi mortis periculum. Tunc accidit quod, vi et impetu lapidis cujusdam machinæ bellicæ seu d artilleriæ, per caput perculsus fuit idem Gregorius : attamen illæsus evasit : postmodumque ad conventum Fratrum Minimorum prope Turones accessit, et spretis ac relictis mundo, equitatura et omnibus quæ habebat, habitum d. Ordinis ibidem suscepit, ex inde in eodem conventu religiose et laudabiliter vixit, et adhuc vivit.

et lapidis ictus innoxie excipitur

40 Deponit ulterius, quod, nunc sunt viginti anni, ipse deponens erat in civitate Januensi cum quodam Fratre d. Ordinis nomine Rogerio, cum quo a d. civitate usque ad partes Neapolitanas se contulit. Qui quidem Rogerius, dimisso Ordinis (quoad cooperimentum tibiarum) calceamento, cooperimentum earumdem sub forma ocrearum assumpsit. Quod cum F fr. Francisco relatum extitit (prout a Fratribus d. deponens dici audivit) idem fr. Franciscus id ægre ferens, dixit, quod ignis B. Antonii tibias ejusdem fr. Rogerii combureret. Postmodum ipsis a Neapolitanis partibus ad civitatem Januensem reversis, adveniente die Natalis Domini illius anni, post decantationem Matutinarum, eidem fr. Rogerio in una tibiarum morbus vehemens supervenit : qui usque ad festum S. Antonii, quod celebratur in mense Januarii, d. fr. Rogerium vexavit, in modum quod eadem die diem clausit extremum : deindeque d. deponens ad Conventum prope Turones rediit, et obitum fr. Rogerii d. fr. Francisco nuntiavit : qui quidem eidem testi respondit d. obitum jam antea scivisse. Postmodum cum d. deponens eumdem obitum Fratribus d. conventus enarraret, ab ipsis audivit et accepit, quod d. fr. Franciscus die festo S. Antonii Fratres sui conventus exhortatus fuerat, quatenus Dominum deprecarentur pro anima ipsius fr. Rogerii, tunc in necessitate, ut dicebat, existentis.

ocreas licentius usurpantis — *pænam prædicit Sanctus,* — *et mortem suis absens indicat*

41 Alexius d'Argouges, testis xxxvII deponit, se fr. Franciscum novisse ab annis viginti septem vel octo

A octo, et quod circa illud tempus vidit in civitate Turonensi quamdam invenem mulierem, sensu privatam et quandoque stultitiæ signa exercentem : quam postmodum d. deponens vidit sanam mente; illamque rogavit, quomodo mentem et sanitatem recuperaverat. Quæ respondit, quod fr. Franciscum de Paula ejusque conventum adierit, ab eoque frustum panis albi benedictum reportaverit, et de illo comederit, exindeque sana ac sensui restituta extiterit : et postmodum illam sensu privatam non viderit.

mulierem amentem sano sensui reddit :

42 Fr. Leonardus Barbier testis XXXVIII deponit, vidisse in conventu sæpedicto juvenem novitium, nomine Guillelmum Cucumelle, gravi infirmitate detentum, et, ut credebatur, a dæmonio vexatum, spumantem, signaque et gesta cum digitis demonstrantem. Quod videntes Fratres illic adstantes, de tali casu tristes, unus eorum nomine Gregorius de Vico, ad cellulam fr. Francisci accessit, eum exoraturus, ut d. novitium visitare vellet. Quod prima facie facere distulit, fr. Gregorium exhortans, quatenus d. novitio cuncta quæ possent facerent. Tandem his non obstantibus, precibus d. fr. Gregorii devictus, ad dormitorium conventus, et cameram ubi erat d. novitius accessit : et ostio aperto in d. invenem intuens, eamdem camerulam, ubi ille jacebat, intrare distulit,

Novitium energumenum et illiteratum,

B undique circa cubile ejus diligenter aspiciens. Postmodum uno jam pede in d. cellulam ingresso, deinde retracto, et successive iterum ingrediens et regrediens, ac si ingressum timeret, tandem ingressus est. Et vidit testis deponens d. fr. Franciscum cingulum suum tantum de colore sui habitus sublevantem, ac si collo d. novitii applicare vellet. Et statim clauso ostio d. camerulæ, sæpe dictus fr. Franciscus, secum assistente Vener, P. Germano Lyonnet, Ministro Generali d. Ordinis, cum d. novitio in eadem remansit : ubi per aliquod tempus steterunt idem fr. Franciscus et Lyonnet, d. deponente et quibusdam aliis Fratribus ad ostium stantibus, audientibus et intelligentibus d. novitium, licet illiteratum, verba sermone Latino aliisque linguis variis et incognitis loquentem, nec non d. fr. Franciscum illi respondentem, verbaque cum eodem novitio habentem. In quibus sermonibus steterunt idem fr. Franciscus et novitius per horam vel circa. Exindeque d. novitius sanus et liberatus factus est, in modum quod die sequenti ad ecclesiam et congregationem Fratrum, ut consueverat, se contulit, et conversatus est cum ipsis.

tamen Latine loquentem,

Sanctus æque illiteratus intelligit,

et liberat.

43 Deponit insuper, quod ab eo tempore quo mo-

C ram fecit in d. conventu, detentus fuit per annum vel circa quadam stomachi debilitate, et pluries ob hoc usus est medicamentis, et nihilominus non poterat a tali infirmitate curari. Sed tandem supervenit ad d. conventum quidam ipsius deponentis frater germanus secularis, qui petiit ad d. fr. Franciscο, ipsum deponentem tunc in infirmaria existentem, una cum quodam alio suo fratre etiam germano, novitio d. Ordinis, licentiari ac ad partes suæ nativitatis (videlicet Ducatus Alenzonii diœcesis Sagiensis) transmitti, pro sedandis (ut dicebat) litibus et contentionibus, inter ceteros eorum fratres, ratione successionis paternæ, existentibus. Qui quidem frater Franciscus dictum deponentem et alium suum Fratrem licentiavit, et ad d. partes obedientialiter transmisit. Ipse tamen deponens tunc temporis tam debilis erat, quod vix et cum maxima difficultate ambulare potuit : et tamen, pace inter fratres facta, ad eumdem conventum sanus et incolumis rediit, et credit hujusmodi sanitatem a Domino recuperasse, precibus d. fr. Francisci.

Religiosum infirmum in patriam mittit,

et sanum redire facit.

44 Patricius Binet testis XXXIX deponit, quod a quindecim annis citra, fr Franciscus Binet, tunc et nunc Religiosus Ordinis Minimorum et novissimus

Fr. Franciscum Binet periculose ægrum,

D Generalis, frater ipsius deponentis, detinebatur magna infirmitate in domo vulgariter nuncupata la Motte-chappon, prope dictum conventum, in quam fuerat conductus et traductus a d. conventu, ut melius in sua infirmitate gubernaretur. Et tunc d. fr. Franciscus de Paula ad eum visendum venit, ipsumque consolatus fuit, quia tunc dicebatur quod d. fr. Franciscus Binet amplius non posset vivere. Tunc ipse Franciscus de Paula eumdem Binet consolanda, de eoque loquendo dixit, quod de illa infirmitate non obiret, prout relatu d. fr. Binet et aliorum Fratrum præsentiam didicit præsens testis : qui dicit etiam et deponit, quod d. fr. Franciscus sibi dixit, quod suus frater Franciscus Binet Romam properaret, et fructum religioni afferret, ipsumque deponentem et alios suos parentes consolatos redderet.

ex ms processu Turon.

sanum Romam iturum prædicit.

45 Joannes Moreau testis XLI deponit, quod Rege Ludovico XI in infirmitate qua decessit constituto, pater d. deponentis visitavit d. Regem in grabato existentem : cui d. Rex præsente teste dixit, quod Mag. Jacobus medicus ipsius Regis sibi dixerat, quod provideret saluti suæ animæ, et quod dubitabat de ejus salute. Attamen fr. Franciscus sibi dixerat, quod non timeret nisi usque ad sabbatum sequens. Et de facto ipse Rex, die sabbati sequenti, diem clausit extremum. Ob quod d. deponens, mente

Regi mortis suæ diem indicat

E revolvens verba d. defuncti Regis, cogitavit aliquid boni de d. fr. Francisco : et postmodum audivit communiter dici, quod d. fr. Franciscus vita vixit multum austera et sancta.

46 Fr. Stephanus Joly testis XLII deponit, quod ipso deponente existente intra annum probationis, fuit pluribus noctibus a maligno spiritu tribulatus et territus, in modum quod ab Ordine recedere cogitavit : confortatus tamen a Fratribus et præsertim a fr. Francisco de Paula in ipso permansit, et se precibus illius commendavit. Tandem tali tribulatione cessata, postmodum ipso deponente existente in conventu de Blayse Lingonensis diœcesis, detentus fuit gravi quadam infirmitate, quam nominare nequit : sed dicit quod tunc communiter dicebatur, ipsum deponentem intestina habere corrupta, in modum quod quidam medicus, in arte ut dicebatur expertus, judicavit, d. deponentem ultra mensem, in quo tunc erat, seu initium mensis sequentis vivere non posse. Quod videns testis deponens, qui religionem inconsulto et inscio patre intraverat, et dubitans quod si in illis Burgundiæ partibus decederet, ejus pater ipsum judicare posset Ordinem et habitum dimisisse; obedientiam petiit et licentiam ut ad

a dæmone tribulatum confortat :

eumdemque inenarrabiliter ægrotantem sanat.

F partes Turonenses, unde oriundus erat, ad conventum ejusdem loci remearet. Quo ad partes Turonenses et conventum prædictum accersito, fratri Francisco aliisque Fratribus illius conventus ostendit opinionem medici : qui ea visa dixit, quod Dominus erat summus medicus, qui in se confidentes pro libito sanabat; ipsumque deponentem consolatus fuit, et ut in orationibus perseveraret admonuit : addens quod hoc faciendo Dominus sibi gratiam faceret, ipseque magnum faceret fructum. Deinde illum per obedientiam ad conventum d. Ordinis, apud castrum Heraldi Pictavensis diœcesis, transmisit : et ab hinc talis infirmitas evanuit, nec illam postmodum passus est, et credit hoc precibus d. fr. Francisci a Domino impetrasse.

47 Deponit præterea, quod ipso existente in d. anno probationis, accesserunt ad conventum d. Ordinis prope Plessiacum-parci duo Religiosi Ordinis Fratrum Minorum conventus Turonensis, secum adducentes quemdam juvenem novitium d. Ordinis, qui ex conventus Nannetis discesserat vagabundus, et tamquam dæmoniacus vexabatur : petentes et supplicantes per fr. Franciscum pro salute d. novitii

Novitium Franciscani Ordinis

A ti deprecari. Qui post verba consolatoria, cum ipsis Fratribus habita, illos ut Domino ac precibus B. Francisci sui patroni se commendarent, exhortatus est. Tandem eorum precibus devictus, ad ecclesiam d. conventus una cum ipso novitio ire jussit : quid autem ibi fecerit fr. Franciscus ignorat ipse deponens, quia præsens non fuit : sed postmodum a quodam suo fratre, Nicolao nomine, qui cereum accensum ad ecclesiam detulerat, didicit, quod diabolum, d. juvenem novitium possidentem, conjurarat. Et paulo post d. testis vidit Fratres Minores et novitium sanum, etsi valde debilitatum : cui tunc fr. Franciscus dedit aliquas herbas, quas dicebat sibi multum profuturas pro confortatione stomachi ac cerebri : ipsumque exhortatus fuit ad servitium divinum et sui Ordinis observantiam.

Eadem precibus a dæmone liberat :

48 Deponit insuper, audivisse a quodam fr. Thoma, religioso Ordinis Minimorum, quod quindecim anni sunt vel circa, ipso existente Romæ cum quodam fratre Petro e Gebert, etiam tunc religioso d. Ordinis; quædam mulier de partibus Picardiæ a dæmonio vexata, et Romam ut liberaretur traducta, ibidem per spatium trium mensium permansit, nec tamen liberari potuit. Et tunc d. Gebert, a quibusdam rogatus, ut d. mulierem sic possessam precibus B fr. Francisci commendaret, et (ut retulit eidem testi supra nominatus fr. Thomas) etiam super hoc in virtute sanctæ obedientiæ adjuratus; cordulam fr. Francisci, quam ipse Gebert secum detulerat, collo d. mulieris apposuit, ipsumque dæmonem possidentem in nomine Dei et Virginis gloriosæ ac meritis fr. Francisci (si servus Dei esset, ut credebat) adjuravit. Qui dæmon per os mulieris loquens, d. Gebert interrogavit, si cognosceret d. fr. Franciscum de Paula : qui ipsum cognoscere declaravit. Et tunc dæmon dixit, quod ipsum vexaverat et nihil profecerat, imo ab illo fuerat superatus : et quia oporteret ipsum exire meritis d. fr. Francisci, suos Fratres vexaret. Et tunc d. dæmon prædictam mulierem dimisit : quam a dæmone liberatam et verba habentem, postmodum vidit d. fr. Thomas, prout retulit deponenti.

ab eodem Romam missi religiosi, cordula ejus injecta in energumenam, dæmonem expellunt.

49 Deponit ulterius, quod quædam mulier nomine Beatrix, commorans in diœcesi Lingonensi, in loco vulgariter dicto Chaulmont de Bassigny, per quindecim annos cum marito in matrimonio stetit sine prole : quod videns supplicavit fr. Matthæo Michel germano suo, Ordinis Minimorum religioso, quatenus fr. Franciscum de Paula rogaret, ut ipse Dominum deprecaretur, quatenus posset sobolem suscipere. Postmodum maritus d. Beatricis ad partes C Turonenses et d. fr. Franciscum accessit, pro præmissis rogaturus. Accessit similiter idem fr. Mattheus : cui d. fr. Franciscus respondit, quod Dominus illam visitaverat, magnamque gratiam fecerat eidem. Et similiter marito d. Beatricis dixit, quod cor suum bonis temporalibus nimium apponebat, consuluitque eidem quod ab avaritia cessaret, et peccata sua confiteretur, ac se Domino commendaret : et quod hoc faciendo ipsam Beatricem Dominus visitaret. Postmodumque ipse deponens et d. fr. Matthæus domum d. Beatricis accesserunt, ipsamque gravidam esse ejus relatu sciverunt : quod precibus fr. Francisci evenerat, ut credere dicebat ipsa Beatrix.

mulieri sterili prolem promittit Sanctus, avaritiam ei marito effectum obtinet :

50 Joanna uxor Antonii Filesaye testis XLV deponit, quod sunt septem anni vel circa, adivit fr. Franciscum apud conventum vulgariter nuncupatum Ave-Maria prope Plessiacum-parci, associata quadam muliere vicina sua, nuncupata Joanna Andonette, nunc uxore Guilielmi Pere; ex eo quod ipsa deponens summopere prolem habere desideraret ex marito suo supra nominato, cum quo steterat in matrimonio spatio decem annorum absque prole : D et hoc propterea quod multæ mulieres deponentis vicinæ suggesserant eidem, quod si se Deo et precibus d. fr. Francisci devote commendaret, bene se haberet; subjungendo quod certæ aliæ mulieres precibus ipsius fr. Francisci prolem a Domino impetraverant. Et tunc verba habuit cum eodem, quatenus Deum oraret, ut prolem ipsi deponenti concedere dignaretur. Qui respondit per quemdam sui conventus Fratrem, quod haberet prolem ex suo marito; non intra paucos dies inde sequentes, sed intra certum non propinquum tempus; exhortando quatenus haberet jejunare, et dare seu offerre Domino quolibet die Veneris unam ceræ candelam, nec non dicere quinquies Pater-noster et Ave-Maria in honorem Dei et quinque ejus plagarum : nec tamen ex hoc tædio afficeretur, et quod hoc faciendo prolem haberet, ut supra dictum est. Deponit insuper quod d. fr. Franciscus (qui ipsam deponentem numquam viderat, ut credit) eidem tunc dixit, quod ipsa esset multum bene fortunata ad caussam sui mariti, qui fuerat et erat ex ditioribus parentibus ipsa deponente ortus, et quod in virum divitem evaderet : exhortatusque fuit eamdem deponentem, quatenus haberet illi plurimum obedire, et sic ejus cho- E leram mitigare; innuens per hoc, immo expresse declarans, quod idem deponentis maritus choleræ subdebatur. Deinde recessit præsens testis a d. fr. Francisco, et tribus annis elapsis vel circa filium concepit adhuc superstitem, et credit hoc a Domino impetrasse precibus d. defuncti. Idem deponit Joanna uxor Guilielmi Pere, quæ dictam Filesaye comitata fuerat, testis XLVI.

agenda præscribit, secreta revelat, et filium, sed non cito, concipiendum addicit.

51 Catharina Joussette testis XLVII deponit, quod (sunt quindecim anni vel circa) cum quidam Robinetus, natione Scotus, quadam calida febri detineretur in domo ipsius deponentis; quidam homo, quem brodatorem Regis vulgo nuncupabant, accessit ad ipsum Robinetum infirmum, ipsumque visitavit; et illi retulit, præsente teste deponente, qualiter certo modico tempore elapso ejusdem brodatoris gener infirmitate detentus fuerat. Cujus rei caussa ipse brodator fr. Franciscum de Paula, tunc apud conventum suum juxta Plessiacum-parci commorantem, adivit; ipsumque requisivit quatenus Dominum pro dicto genero suo deprecaretur, ut sanitatem recuperaret : quodque idem fr. Franciscus sibi brodatori tradiderat unum panem et unum herbarum fasciculum, quos dicto suo genero deferret, illique diceret, quod in Domino confideret, et quod ex d. infirmitate non moreretur. Quod fecisse dicebat d. brodator, F referens quod præfatus ejus gener semper ex inde convalescere inceperat, et tandem sanus fuerat effectus. Quod audiens d. Robinetus, rogavit prædictum brodatorem, quatenus ipse fr. Franciscum adiret, et ipsum ad sui intentionem similiter deprecaretur. Quod et fecit, videlicet ivit d. brodator versus d. fr. Franciscum, prout postmodum retulit d. Robineto, præsente teste deponente; ipsumque requisivit, quatenus Dominum deprecari dignaretur pro ipso Robineto et ejus sanitate. Qui quidem Regius brodator, in regressu suo a d. fr. Francisco retulit similiter eidem Robineto unum panem et unum herbarum fasciculum parvum, quæ d. fr. Franciscus transmiserat, sibi mandando, quod de d. pane comederet, et quod hoc faciendo non moreretur, imo sanitatem recuperaret, quod et fecit d. Robinetus, in verbis d. fr. Francisci confidens, et sanatus est.

Relata sanitatis cuidam ægro reddita, alius infirmus, idem consecutus.

52 Catharina Ayrolde testis LII deponit, quod certo tempore ante obitum fr. Francisci, teste deponente existente apud Plessiacum-parci, sermo habitus fuit inter unam ex quibusdam domicellis Illustrissimæ

Principisæ

A Principissæ D. Comitissæ *h* Engolismensis, vulgariter nuncupatam Dominam de Fleac, et præsentem deponentem de d. fr. Francisco. Et tunc d. Domina de Fleac dixit, quod credebat ipsum Sanctum esse et miracula facere, ex eo quod, ut dicebat, dabat quotidie vel sæpe d. Dominæ Comitissæ Engolismensi et Damicellis ejusdem magnam quantitatem herbarum sui horti, et propter hoc non minuebantur : imo si quadam die omnes fere herbas d. sui horti dederat, die sequenti inveniebat eas in eodem horto, in simili vel majori quantitate. Deponit etiam, quod alias certo tædio affecta, se Domino et precibus illius commendavit, et ex hoc fuit plurimum consolata.

numquam imminutæ reperiuntur : h

53 D. Stephanus Lancea, testis LIII deponit, audivisse communiter dici a quibusdam nautis, quod tempore quo fr. Franciscus a partibus Calabriæ ad partes Galliæ accessit, mare pacatum erat in loco in quo erat et in circum vicinis; licet alibi tunc valde tempestuosum esset. Alias dicit, quod non ipsum, sed bene quemdam ejus nepotem, nomine Andream d'Alesso, cognoverit.

qua navigat ille tempestas cessat :

54 Patricius Loquebourg testis LIV deponit, quod (sunt octo anni vel circa) quædam Joanna, filia B cujusdam Maturini Massonel, de parochia de Mireyo, tredecim vel quatuordecim annorum, intoxicavit quemdam deponentis filium unicum, ætatis duorum annorum vel circa (prout ipsamet Joanna, in carceribus castellaniæ de la Quarte ob hoc detenta, confessa fuit) in modum quod d. filius magis sperabat mori quam vivere : Quod postquam pervenit ad notitiam nobilis et venerabilis viri Mag. Roberti Loquebourgii, D. N. Regis Francorum eleemosynarii, et nunc Episcopi de Rosse in regno Scotiæ, ac sacræ capellæ palatii Parisiensis thesaurarii, d. deponentis fratris, deliberavit d. infantem Domino et precibus fr. Francisci de Paula adhuc superstitis commendare, et ob hoc eum alloqui : quod et fecit. Postmodum d. Franciscus transmisit ad domum deponentis duos Fratres sui conventus juxta Plessiacum-parci, pro visitando ipsum infantem : qui domui illius, distanti a d. conventu tribus milliaribus, appulerunt, dum ibidem præsens testis et D. Robertus ejus frater cœnam finirent. Et illico, ipsis Fratribus illuc appulsis, d. infans, qui longo tempore taliter languerat, quod mors in eo plus sperabatur quam vita, requisivit cœnam sumere cum d. D. Roberto patruo suo; quod fecit melius quam fecissset a dimidio anno tunc præcedente. Et ab eodem tempore infirmitate prædicta non fuit detenC tus, imo sanus et incolumis fuit et est.

puer ex maleficio moribundus

sanatur

ANNOTATA.

a *Insulam* Brechemont, *spatiosam et magnam, quatuor leucis infra Turonas, format Carus fluvius, gemino ostio Ligeri infusus.*

b Lingiaria *Francis dicitur, quæ præest lineæ supellectili; et pannus lineus*, linge.

c *Valde notandum est quod Testis hæc agat de ultimo quo Sanctus vixit anno : quodque ipse ne tunc quidem, cum jam 23 annis in Francia habitasset, vel cum muliere, loqueretur absque interprete. Alias a hujusmodi interpretum plusquam semel mentio fit in hoc Processu, sed non indicatur accurate tempus : puta num.* 33.

d Artilleria *significat totum rei tormentariæ apparatum : videturque sumptum a Balista, præcipua olim machina, quæ Galliæ primum dicta est* Arca tirer *arcus tractilis, quia currulis : unde derivatum* arctirerie, *et euphoniæ caussa* artellerie.

e *Hic* Petrus Gebert *haud dubio idem est qui in vita ab auctore coævo scripta vocatur* Gilbert : *sed quomodo ejus socius hic Thomas, istic* Antonius *dicitur? Alterutrum memoria lapsum fuisse oportet; sed eum potius lapsum suspicabor, qui ex tertii alicujus relatu miraculum didicit. Hinc autem colligas historiam istam ad annum circiter* 1498 *pertinere, cum primum promulgatæ Regulæ adhuc varii se opponebant; antequam postremam Sanctus scribi faceret.*

E EX MS PROCESSU TURON.

f Brodator, *verbale a* Brodare; *Francis* Broder, *acu pingeret, quod videtur per metathesim tractum a* Bord, *margo, ora vestimenti : quod in margine exornando potissimum soleat ars phrygionica laborare.*

g Damicella, *diminutivum a* Dame *Domina, quod etiam masculine* Dam *in usu est apud monachos : et puto appellationis talis originem gratis peti a Latinis* Dominus, Domina; *potius crediderim vocem ab origine Gallicam esse.*

h *Caroli Valesii* Engolismentis Comitis *uxor Ludovica Sabauda, mater Francisci, primum Ducis Aurelianensis, deinde Francorum Regis.*

PARS III.

Mors, sepultura, elevatio corporis S. Francisci de Paula.

Fr. Leonardus Barbier testis XXXVIII deponit, quod anno Domini MDVI *a* die Dominica in ramis palmarum, fr. Franciscus quadam ægritudine cœpit laborare, et illa ac tribus diebus sequentibus ægritudo illa augmentum accepit : attamen non sinebat se a Fratribus nec aliis sublevari, nec aliquod obsequium sibi præstari. Tandem adveniente die Jovis in cœna Domini, coadjuvantibus quibusdam ex Fratribus, ad ecclesiam accessit; et humili ac devota præparatione præhabita, præcedentibusque devotis actibus et lacrymis fusis, genubusque humiliter et devote flexis, sacrum Eucharistiæ Sacramentum sibi dari petiit; quodam cingulo, quo cingebatur; ut moris est in Ordine, ad collum *b* prius applicato, et oratione B. Gregorii atque aliis quibusdam, videlicet, Domine non sum dignus, præmissis, ipsumque devote et humiliter sumpsit : et postmodum aliquamdiu in choro d. ecclesiæ, divinum audiendo servitium, permansit. Deinde videntes Fratres eumdem plurimum debilitatum, ipsum ad cellulam revocarunt : et eo ibidem existente, quidam ex Fratribus nomine Bertre (sicut idem Bertre eidem deponenti dixit) ab eo petiit, si vellet pedes lavari, ut fieri solitum est in Ordine : qui respondit quod pro illa die sibi non lavarentur pedes, sed die sequenti de ipso facerent Fratres quidquid vellent.

in Dom. Palmarum morbo correptus, a

in Cœna Domini Eucharistiam suscipit,

b et mortem in crastino futuram indicat.

F 56 Tandem adveniente die Veneris sancta, fr. Franciscus ad cellulam suam omnes suos Fratres evocari fecit : quos ad observationem Religionis et Ordinis, caritatemque inter se habendam dulciter commonuit, exhortans quatenus eamdem Religionem a Sanctissimo Papa approbatam observarent, Fratrique Bernardino de Hydrunto illic præsenti, tamquam Superiori suo, usque ad Capitulum generale, infra annum tunc proxime venturum Romæ celebrandum, obedirent; illum constituendo suum successorem; donec per Capitulum generale de alio canonice esse provisum. Qui fr. Bernardinus se indignum proclamans, et alios d. Ordinis afferens se sapientiores esse; tantum onus assumere recusabat. Ipse tamen eidem Bernardino respondit, quod onus illud libenter assumeret; et quod sapientia hujus mundi stultitia erat apud Deum; illi assignando Fratres Jacobum l'Esperv er et Matthæum Michel in socios; et Correctorem d. conventus in Coadjutorem. Et his actis tandem illo die, circa horam decimam de mane, expiravit. *In fine autem libri, ante autenticationem copiæ Romanæ, hæc adduntur,* in gratiam legentium. Notemus omnes, quod primus Institutor

die Veneris sancta Fratres exhortatur,

successorem instituit,

EX MS. PROCESSU TURON.

Institutor et generalis corrector Ordinis nostri Minimorum et bonus pater noster Franciscus de Paula, in præsentia nostra obiit die Veneris sancta; II mensis Aprilis; anno MDVII; circa horam decimam de mane (anima cujus requiescat in pace, amen et sua ultima oratio fuit : O bone Jesu, pastor bone, justos conserva, peccatores justifica, et omnibus fidelibus miserere vivis et defunctis, et propitius esto mihi peccatori. Amen. Jesus Christus, Maria. Frater le Conte præsens fuit cum multis aliis Fratribus dicendo pro eo ter : In manus tuas Domine commendo spiritum meum. *Testis porro* XLIX deponit, ipsum vidisse, ea qua discessit die post prandium, in eadem in qua obiit cellula existentem : et quod eum ita formosum reperit et melius (ut apparebat) coloratum, quam cognoverat dum viveret : Et ibi aderat maxima populi multitudo, quæ ipsum visendi gratia illuc venerat.

mox apparet gloriosus.

57 Joannes Bourdichon testis I : deponit, quod ipse post obitum d. fr. Francisci accessit ad d. Conventum minimorum, et vidit corpus defuncti exanime, et, ut similitudinem vultus ejus secundum veram figuram depingeret, c molavit et impressit, interfuitque exequiis d. defuncti : in quibus Christi fidelium multitudo, tamquam ad virum sanctum accessit et interfuit : a quibus exequiis redibat populus, lætus et plurimum consolatus de visione ipsius defuncti, dolens tamen de ejus obitu : Michael Marseil latomus testis II deponit, quod ipse et defunctus Joannes Bussiere, etiam latomus, invitati fuerunt ad conficiendam foveam, in qua erat inhumandus d. fr. Franciscus : quod et fecerunt in capella ecclesiæ a parte dextra. Qui quidem defunctus fuit sepulturæ traditus, die lunæ in feriis Paschæ, in sarcophago ligneo, in fovea per ipsum deponentem et d. Bussiere facta : quæ fovea postmodum industria et opere eorumdem fuit, ut moris est, pavimentis cooperta. Deponit præterea, quod post inhumationem d. defuncti, accessit ad d. conventum quidam natione Andegavus, cum ejus uxore et quodam eorum filio octo vel novem annorum, ac famulo et ancilla suis, sperans d. defunctum adhuc viventem invenire. Qui interrogatus ab aliquo Fratrum d. Conventus, retulit, quod precibus d. defuncti recommendaverat suum filium tunc languentem : et quod responderat, quod cum Dei timore et gratia recederet, et quod ejus filius sanaretur : qui quia sanus effectus erat illuc accesserat, filiumque adduxerat, ut gratias referret Deo et defuncto, quem viventem sperabat.

fit ingens ad defunctum spectandum concursus :

communi more tumulatur.

superveniet quidam pro salute filii acturus gratias :

58 Deponit ulterius testis I, quod quia corpus d. defuncti fuerat inhumatum in terra, in qua propter vicinitatem fluminis Cari poterat aqua sæpissime inundare, et ob hoc corpus d. defuncti citius putrefieri, conclusum fuit per Fratres d. conventus (prosequente tamen, ut dicebant, Illustrissima Principissa D. Comitissa Engolismensi) quod d. corpus a terra, ubi jacebat, extraheretur, et in sarcophago lapideo, altius quam erat, attolleretur : quod et factum fuit, decem vel duodecim diebus post inhumationem elapsis. Et fuit præsens prædictus testis, quando ipsum corpus a d. terra fuit elevatum, et in sarcophago lapideo repositum : viditque vultum d. defuncti, illis jam decem aut duodecim diebus elapsis, ita sanum, ita integrum et sine corruptione, sicut era eo tempore quo prius fuerat inhumatum. Et hæc scit, quia ex proposito deliberato tentavit, videlicet vultum suum vultui defuncti apponendo : et credit hoc miraculose processisse. Deponit insuper quod iterum molavit seu impressit vultum d. defuncti, ut certius et melius ipsum pingeret. Interrogatus si sciret corpus d. defuncti post ejus obitum fuisse evisceratum aut incisum, deponit nihil scire.

levatum de terra corpus die 11

invenitur incorruptum;

59 *Testis* II *addit se et Joannem Bussiere ad hanc elevationem vocatum* die Jovis sequentis (*hebdomadæ scilicet post hebdomadem paschæ, cujus secunda feria, ut supra idem deposuit, fuerat inhumatus.*) Deponit ulterius quod corpore d. defuncti a fovea prædicta extracto, ipse deponens et Joannes Bussiere aliam foneam testudineam in eadem capella fecerant : ad quam ædificandam per aliquot dies steterunt. Quo durante tempore, corpus d. defuncti extra terram remansit, et opere d. secundæ foveæ seu testitudinis perfecto, d. deponens præsens fuit, quando d. corpus latum fuit e sarcophago ligneo, et repositum in tumulo lapideo. Et tunc vidit partem corporis et vultum sæpedicti defuncti discoopertum, sanum et integrum ac sine corruptione, sicut erat tempore quo primo fuit inhumatum, non fœdum nec evisceratum. Et hoc scit quia d. corpus tetigit et partes inferiores vidit; quod multum miratus est idem testis.

dignior sepulturæ locus aptatur:

60 Testis I etiam deponit, quod in ista ultima inhumatione dicebatur publice et communiter, quod tumulus lapideus, in quo corpus d. defuncti nunc requiescit, miraculose inventus est et ad d. conventum delatus. Quia cum sciscitaretur a Fratribus et adstantibus de tumulo lapideo ad. d. corpus inhumandum inveniendo; dictum fuit ab aliquibus, quod in quodam quadrivio parochiæ de Ballam, distantis a d. conventus d tribus milliaribus vel circa, erat quidam grossus et gravis lapis, ad modum tumuli insculptus, et quod bonum esset illum adduceret : quod voto adstantium placuit, et dictus lapis fuit adductus faciliter : qui ut communiter ferebatur, per antea moveri non poterat, nec motus fuerat etiam a pluribus.

Sarcophagus lapideus

61 Testis autem VII deponit, quod ivit ad. d. lapidem vehendum, missus per quemdam de Beau-regard, domesticum D. Comitissæ Engolismensis, quodque comperit d. lapidem in itinere publico : quem ipse, associatus quatuor aliis hominibus, in suam quadrigam onustavit, illumque cum quinque suis equis ad Conventum Minimorum cum facili accessu vexit. Deponit insuper, quod eo tempore quo suam quadrigam ejusmodi lapide onustavit, supervenerunt aliqui parochiani d. loci, quos non cognoscit; asserentes ipsi testi et aliis secum adstantibus, quod alias dici audiverant ab antiquis illius loci, quod fuerant applicata decem et octo juga boum, provehendo d. lapide ad locum Commendatariæ S. Joannis illic prope existentis; quem tamen conducere non potuerant. Interrogatus de qualitate et quantitate d. lapidis, dicit quod erat incisus et curvatus ad modum tumuli, et longus valde : in modum quod ipse, qui est magnæ staturæ, se in illo incubuit; nec per alteram extremitatem sui corporis, priorem aut posteriorem ejus partem tangere potuit. *Similia deposuit testis* VIII Carolus Chepault, *eodem profectus, tanquam servitor in comitiva nunc defuncti Joannis Beaumont* quadrigatoris : *quodque lapidem invenerint* juxta unam crucem in itinere publico : *socios autem in hoc opere quatuor nominat*, Franciscum Laurens, Laurentium Beaumont, Yvonetum cujus nomen ignorat, et Joannem Thoreau. *Denique quod illi qui per octodecim juga boum tentarunt ad Præceptoriam S. Joannis d. lapidem vehere*, non nisi parvo spatio vehere eum potuerunt : quare per duo juga boum eum remiserant ad locum, ubi d. deponentes eum invenerunt.

qui diu antea moveri nequiverat,

licet 18 juga boum applicarentur,

a 5 equis facillime adducitur

62 Martinus Moreau testis XL deponit se vidisse Fr. Franciscum mortuum (videlicet die Veneris sancta ultimo lapsa fuerunt sex vel septem anni) et judicio deponentis erat tunc similis sibi ipsi viventi, demptis oculis, quos clausos habebat. In cujus exequiis erat maxima populi affluentia, etiam usque ad

interim accedunt plurimi ad devote inspiciendum corpus,

sex

A sex millium personarum vel circa. Quem etiam defunctum octo diebus elapsis *e* post ejus obitum, denuo vidit et manibus palpavit, nec aliquid fœtoris in ejus corpore percepit : ad ipsumque videndum conduxit Illustrissimam Principissam, D. Ludovicam de Borbonio cum ejus societate. Quæ etiam, vidente ipso deponente, manum d. defuncti palpavit. Postmodum ipse testis et Principissa cum sua comitiva læti de aspectu tanti viri recesserunt. *Sic et testis* XIV *Joanna* deponit, quod octo diebus post obitum d. defuncti elapsis, ipsa testis vidit corpus illius discoopertum, manusque et pedes illius humiliter deosculata fuit, ipsumque deosculando reperit non fœtidum, imo tanquam tepidum, adeoque integrum et formosum ac si adhuc viveret.

in quo nulla mortis signa erant.

63 Joanna Beauvalet testis XXIV deponit, quod die Sabbati in Parasceve vel die immediate sequenti obitum d. defuncti, cum rediret ex villa Ambasiæ, et esset prope locum vulgariter dictum l'Assault, distantem a civitate Turonensi sex leucis; equus qui illam portabat prostratus fuit in terram; unde ipsa deponens cecidit super quemdam grossum et durum lapidem, in modum quod ex concussione pectoris sui contra d. lapidem gravem perpessa fuit dolorem; adeo quod d. suum equum postmodum ascendere nequivit, quinimo compulsa fuit ad hanc villam Turonensem per aquam accedere. Ipsaque Turonis appulsa, ibidem stetit in magno dolore, usque ad diem lunæ in festis Paschæ proxime sequentem. Qua quidem die se conduci fecit ad quamdam mulierem, la Bonne communiter appellatam, commorantem prope Prioratum conventualem S. Joannis de Gressio Ordinis S. Augustini, distantem a civitate Turonensi tribus leucis vel circa : ubi d. la Bonne, quæ hominum membris confractis auxiliante Domino medelam ferre consueverat, d. deponentis pectus visitavit, et, ut melius potuit, reconsolidavit. Et hoc facto rediit in domum suam Turonis : et die Jovis immediate sequenti *f* advisata fuit per quosdam ex suis liberis, quod illa die d. Fr. Franciscus de Paula in tumulo suo recludi debebat. Quapropter inductione sui quondam mariti et liberorum suorum, qui illam super hoc instigabant, plurimum adhuc dolorem in pectore suo patiens, in modum quod vix, etiam mediante auxilio duorum hominum, mulam suam ascendere poterat, locum d. defuncti visendi gratia adivit : ubi invenit corpus in tumulo jam sera clausum. Deponit insuper, quod ad instantiam et preces suas, Fratres d. Conventus ipsum tumulum aperuerunt; et eamdem, eumdem adhuc dolorem in pectore patientem, in illum dimiserunt : ubi vidit tunc vultum sæpe d. defuncti discoopertum, et adhuc ita imo magis tepidum ac coloratum, corpusque ejus ita molle, sicut erat in vita sua. Deponit insuper quod tunc se Deo et precibus ipsius defuncti, si apud Deum valere possent, commendavit pro concussione d. sui stomachi. Et oratione sua completa, ac postquam egressa fuit dictum præfati defuncti tumulum; ipsa sola, quæ etiam cum auxilio duorum hominum vix mulam suam antea ascendere poterat, facillime eamdem suam mulam a quodam monticulo sola adscendit, et ex tunc reddita fuit sanitati, nec exinde dolorem passa fuit in stomacho.

ex quo lapsa graviterque collisa, B *quæ fuerat Turones curanda adducta,* *qua die corpus denuo clausum erat,* *ipsum sibi ostendi obtinuit, et sanata est,* C

64 Catharina, uxor Guillelmi de Loyon, testis XXVI deponit, quod (sunt novem anni et ultra) ipsa peperit Joannam filiam; cui, in ætate trium aut quatuor annorum, supervenit in oculo sinistro gravis morbus cum inflatura, reddens vultum ipsius Joannæ deformem : pro quo morbo curando visitata fuit ipsa a medicis et chirurgicis aliisque pluribus personis. Tandem inflatura d. oculi depressa seu evacuata, idem oculus deformis et plurimum dilatatus remansit, ac lumine privatus extitit : et sic remansit eadem Joanna, in infirmitate d. oculi sui, spatio septem mensium vel circa. Quo tempore durante, non potuit a quoquam chirurgica arte nec alias luminis claritatem recuperare. Adveniente autem eodem anno obiti d. defuncti in hebdomada sancta, audivit ipsa deponens, quod d. defunctus inhumari debebat in feriis Paschatis tunc proxime futuri. Ob quod ex devotione conventum Minimorum prope hanc civitatem accessit; et ibi a quodam Fratre ejusdem Ordinis, vitam d. defuncti tunc prædicante, audivit, quod ipse defunctus monoculus natus fuerat, et quod miraculose alterum oculum receperat. Tunc ipsa deponens se Dei auxilio et ipsius defuncti commendavit, sibique benigne supplicavit, quatenus, si locum in cœlis obtineret et prodessent suæ preces, dignaretur oculo ipsius Joannæ filiæ suæ sanitatem a Domino impetrare. Regressaque domum, votum cereum, sub forma oculi d. Joannæ, fieri procuravit : quod postmodum ad d. conventum una cum filia sua deportari fecit. Et quia tunc temporis, corpus ipsius defuncti in alio sarcophago lapideo transferebatur, supplicavit et obtinuit, ut oculus d. Joannæ corpus defuncti tangeret. Exindeque et ante tres aut quatuor dies d. Joanna jam d. oculo sinistro videre cœpit sufficienter. Quam quidem Joannam vidimus et oculis conspeximus.

mater cujus filia privata erat oculo D *EX MS. PROCESSU TURON.* *audiens, Sanctum quoque ex oculo laborasse,* *fiduciam concipit et voto potitur,* E

ANNOTATA.

a *Qui hic dicitur annus* 1506, *annum a Paschate secundum Francorum morem auspicantibus; nobis a Januario exordientibus esset, annus* 1507, *quando Pascha concurrit cum 4 Aprilis.*

b *Idem mos etiam in Ordine Franciscano servatur; et ab hoc eum assumpsisse Sanctus videtur : apte autem exhibet pœnitentem, velut applicato ad collum laqueo sistentem sese sententiæ, quam se commeruisse fatetur, excipiendæ.*

c Moule *Francis, Teutonibus* Mol, *proprie significat matricem, cui cera, argilla, vel etiam metallicæ species quævis infunditur, ut ad duritiem consistentiamve naturalem rediens, figuram formæ cavæ exprimat in convexo. Sic autem alicujus vultui gypsum inducere, in qua deinde formentur imagines vultum ipsum expressuræ, proprie esset* Molare : *sed hic significatur idea, quam subitaneo conatu sibi fingunt pictores in charta vel aliter, ipsam postea laboriosius deducturi in opus.*

d *Testis 7 et 8, expresse* unam leucam *signando, cavent, ne* tria milliaria *hic more Gallico intelligantur spatium trium horarum.*

e *Tota scilicet hebdomade Paschali quæ hic dicitur octiduum a morte) et secunda hebdomade, sive secundo post mortem octiduo adhuc currente.* F

f Advisare, *compositum ex præpositione Latina* ad *et Teutonico* Wysen *monstrare : Francis,* aviser.

PARS IV.

Gratiæ et beneficia ad defuncti invocationem impetrata.

Emericus Bernardeau testis VI deponit, audivisse dici, quod post obitum Fr. Francisci ignis accensus erat in domo quadam hujus diœcesis Turonensis : et Domina illius domus hoc perpendens, commendavit se precibus d. defuncti : et illico cessavit ignis periculum. Nescit tamen nomen nec cognomen d. mulieris, nec locum ubi sita est eadem domus. Catharina Bergerelle testis X deponit, quod post ejusdem defuncti obitum supervenit eidem deponenti quædam ægritudo, in altera suarum genarum; quæ inflata et dura superabat in grossitudine alteram; ob quod ne ab hominibus videretur, ipsa eamdem genam quodam panno *a* sattini nigri cooperiebat. Pro cujus quidem ge- *a*

Ad invocationem S. Francisci incendium extinguitur :

 næ

EX MS. PROCESSU TURON.

inflata turpiter gena, qua toto sexennio curari nequiverat, voto ad sepulcrum facto sanatur

næ sanitate recuperanda, illam chirurgicis et medicis pluries ostendit : nullum tamen remedium ab illis habere potuit, sed per sex annos vel circa permansit cum eadem inflatura, quam tamen absque gravi dolore portabat. Peregrinationes etiam in quibusdam locis, videlicet ad gloriosissimam Virginem Mariam de Clery, et apud *b* Belgenciam pro febre quartana, quam spatio tredecim mensium sustinuerat, fecit : non tamen eo animo, ut sanitatem d. genæ recuperaret, sed ut referret gratias pro recuperata sanitate d. febris quartanæ. Ipsa autem domum deducta, videns inflaturam suæ genæ minime diminutam, sese precibus defuncti Fratris Francisci de Paula devote commendavit, illi benigne supplicans, quatenus si potestatem aliquam erga Deum haberet, quoquomodo illius inflaturæ communicationem, simulque sanitatem cujusdam guttæ, quam in altero genu graviter patiebatur, impetraret a Domino. Et ipsa deponens in statu tali existens, ad sepulturam d. defuncti se transtulit. Tandem, intra sex dies sequentes, gena multo plus inflari cœpit, ita ut videretur esse ignea et rubinolenta cum maximo dolore : nec sciebant medici aut chirurgici quidnam esset, aut quam applicationem illi facere possent. Quibus inter se altercantibus ipsa gena ante quatuor dies sequentes, per os et ad intra, superflua ejicere cœpit, et tandem sana effecta est : quod quia credidit precibus ipsius defuncti obtinuisse, votum cereum ipsius suæ genæ d. defuncti sepulturæ, cum figura alterius genu, Deo gratias reddens, deputavit.

item alteri incurabilis oppressio,

66 Maria uxor Rudolphi Valee, testis XI deponit, quod (sunt sex anni vel circa) ipsa existente gravida, supervenit sibi quædam ventris oppressio, multum vehemens : in modum quod sæpissime opprimebatur, tam dire quod videbatur infantem emittere : et tempore ejusdem ægritudinis per secessum sanguinem emittebat. In qua quidem ægritudine permansit, non tamen continue, spatio quatuor annorum vel circa, nec a medicis aut chirurgicis sanitatem recuperare potuit, licet fuerit ab ipsis sæpissime visitata. Tandem commendavit se Deo et precibus d. defuncti in ecclesia conventus ; eique preces, tam Missam celebrari faciendo quam devotionem novem dies continuando, fecit. Quibus orationibus factis et continuatis, non longe a dicto tempore, per Dei gratiam, et, ut credit, precibus d. defuncti, a d. morbo, quo tanto tempore detenta fuerat, sanitatem recuperavit.

febris continua trium dierum,

67 Insuper deponit, quod (est annus vel circiter) quidam ejusdem deponentis infantulus, duorum annorum, gravi febri et continua premebatur, in modum quod videbatur in extremis laborare, et in tali infirmitate stetit per tres dies, taliter quod de ejus salute a nullo sperabatur. Tunc ipsa deponens ejus mater, Deo Sanctisque Martino, Claudio, et aliis quamplurimis Sanctis, precibusque d. Francisci, humiliter et devote d. filium suum commendavit, votoque vovit, si placeret Deo illi sanitatem restituere, imaginem infantis ceream ad sepulcrum d. defuncti adferret : et paulo post d. infantulus sanitatem recuperavit, et adhuc vivit de præsenti. Insuper deponit

pleuritis cum surditate,

a sex annis circiter suum maritum pleuriti laborasse, auditumque aurium plurimum impeditum fuisse : quod videns ipsa, illum Deo et pluribus d. defuncti commendavit. Et tandem ipse maritus sanitatem a d. morbo et aurium obturatione recuperavit : subjungendo quod in suis necessitatibus, ubi se devote Deo et precibus d. defuncti commendavit, quod petiit, obtinuit.

gravis et diuturnus languor,

68 Renata, uxor Petri Courselles, testis XVI dicit, quod in festo omnium Sanctorum novissime elapso, citra vel circa illud festum, incepit ægrotare, et ab eo tempore languescere usque ad festum Translationis Beatissimi Martini, quod celebratum extitit die lunæ, quarta præsentis mensis Julii : qua die talis infirmitas augmentari cœpit, in modum quod d. deponens suis naturalibus potentiis erat multum debilitata et destituta, adeo quod ope aut arte medicorum non poterat sanitatem recuperare. Quod videns ipsa, die sabbati sequentis, de Dei auxilio confidens, se Deo et precibus d. defuncti (si locum obtineret, ubi sibi possint preces ejus auxilium ferre) commendavit : et ex tunc ad conventum Minimorum transmisit, Missamque in honorem Trinitatis ibidem celebrari et precibus Fr. Minimorum se commendari fecit : et prout a d. defuncto didicerat, orationem Dominicam cum salutatione Angelica trina vice nec non symbolum Apostolorum, per quemdam ejus filium ætatis quindecim annorum, quem ad hoc ad d. conventum transmiserat, recitari fecit. Eadem die sabbati cœpit superflua corporis evacuare et per secessum emittere, meliusque quam prius se habere : in modum quod die Dominica sequente a lecto surrexit, et cum aliis sedendo ad mensam cœnam sumpsit, et exinde ac modo sanam se esse dicit : et credidit hoc precibus d. defuncti impetrasse.

infirmitas in genu

69 Joanna Hameline testis XVIII, deponit audivisse dici, quod Deus precibus d. defuncti plura miracula fecit : alias nescit. Nisi quod circa festum B. Catharinæ ultimo elapsum, ipsa detenta fuit gravi infirmitate, quam patiebatur in dextro genu suo, qua detenta fuerat antea, spatio duorum annorum vel circa : eratque nonnumquam ita propter hoc perplexa et debilitata, quod aliquando non poterat se sustinere, et præsertim quadam die sero, circa prædictum festum B. Catharinæ, super modum attenuata, ac quasi ob hoc in extasi constituta ; reduxit ad memoriam qualiter pluribus succursum fuerat a Domino precibus d. defuncti ; misitque quæsitum novem candelas ceræ, et unam grossiorem in quadam sua fenestra existentem, per quamdam Dionysiam Gerardi : et dedit illi in mandatis, quatenus in crastino conventum Minimorum de Plessiaco adiret, et illuc appulsa rogaret quemdam Fr. Albinum, d. conventus Religiosum, quatenus d. deponentem Deo et precibus d. defuncti per novem dies commendaret, offerretque qualibet earumdem novem dierum unam ex d. candelis, et dictis novem diebus elapsis celebrari faceret unam Missam in honorem Dei. Et illico, postquam testis deponens præcepit d. Dionysiæ, quatenus die sequenti mane d. conventum haberet adire pro præmissis, deponens sanitatem recuperavit, et exinde d. infirmitate detenta non fuit, nisi nimio ejus labore id supervenit. Dicta autem Dionysia postmodum retulit, se in crastino ivisse, et præmissa sibi injuncta fecisse.

post novenam fieri mandatam :

mamilla fistulosa,

70 Maria, vidua Andreæ Ligier, testis XX deponit, quod post obitum d. defuncti (sunt quinque anni vel circa) gravissimum morbum in altera suarum mammarum passa fuit, et illo detenta spatio tredecim mensium, in modum quod medici et etiam chirurgici nesciebant quod remedium illi morbo afferre. Quod videns d. deponens, facto voto locum et conventum d. defuncti, singulis tredecim dierum adivit ; seque Deo et precibus d. defuncti pro sanitate suæ mammæ, devote commendavit ; et intra d. tredecim dies vel circa medium illorum, et ante finem completionis d. voti, d. mamma illa incepit sanari ; prout tempore completionis ejusdem mammæ observatum fuit : et sic testis deponens integraliter sanitati restituta est, adeo quod nullum dolorem in d. sua mamma deinde sensit.

apostema in femore,

71 Deponit etiam, quod a festo Paschæ ultimo elapso citra, quoddam apostema habuit in altero suorum femorum, quod a chirurgicis catharrus dicebatur, ex eo quod d. deponens de suo femore juvare se non poterat : et ob hoc dicebant d. chirurgici, quod nisi ipsam juvaret Altissimus, perclusa quoad d. femur suum

A suum remaneret. Quod videns ipsa se Deo et precibus d. defuncti commendavit, unamque Missam misit et fecit propter hoc dici in capella, in qua inhumatus fuit idem defunctus. Et illa die, qua dicta fuit præfata Missa in honorem Dei, testis deponens, quæ antea non poterat se sustinere, incepit ambulare : et deinde tractu temporis totalem recepit d. sui femoris sanitatem.

morbus in gutture,

72 Gervasota, vidua Joannis Lopin, testis XXII deponit, quod (tres sunt anni) supervenit duobus liberis unius ex liberis suis quidam morbus in gutture, in modum quod vix poterat, spiritum emittere seu retrahere : et quia alias viderat aliquos qui tali morbo preoccupati decesserunt, idcirco timens de simili periculo, commendavit d. nepotes suos Deo et precibus d.defuncti, et statim convalescere inceperunt. Deponit insuper, quod honorabilis vir M. Joannes Lopin, in legibus Licentiatus, ejusdem deponentis filius, a d. tempore trium annorum citra, quemdam morbum seu inflaturam in collo et altera suarum genarum passus fuit, spatio quindecim mensium vel circa. Quod videns testis deponens, commendavit ipsum Deo et B. B. Cosmæ et Damiano, et similiter precibus d. defuncti, promisitque ob hoc offerre Deo et dictis Sanctis in ecclesia S. Cosmæ candelam B ceræ, secundum longitudinem et grossitudinem d. Joannis, et unum votum de cera factum ad similtudinem dicti Lopin, in conventu Fratrum Minimorum, ipsumque Lopin secum ducere, cum a d. morbo sanaretur. Et post votum sic emissum, idem Lopin sanitatem recuperavit ; ob hocque deportari fecit testis loquens ad ecclesiam SS. Cosmæ et Damiani candelam d. longitudinis et grossitudinis, et similiter ad conventum Fratrum Minimorum votum cereum, prout promiserat, ad similitudinem ipsius Joannis, videlicet a capite inclusive usque ad brachia exclusive.

tumor colli et genæ,

infirmitas stomachi,

73 Petronilla, uxor Joannis Claneau, testis XXIII deponit, quod paulo post obitum d. defuncti, sibi supervenit in stomacho quædam infirmitas seu inflatura, quam rheuma frigidum vocabat Stephanus Rabbatie chirurgicus : qui dixit tunc d. deponenti, quod sua scientia nunquam ab illa infirmitate sanaretur. Et nihilominus ipsa hoc videns, habuit super hoc consilium et regimen cujusdam Magistri Joannis Maillaise, Serenissimæ D. N. Reginæ chirurgici, qui d. morbo apposuit quoddam emplastrum. Et infra paucos dies eadem infirmitas d. deponentem reassumpsit, et in eodem loco rediit. Quod videns, emplastrum prædictum eidem, ut alias, applicavit, et nihilominus Domino et precibus d. defuncti prædic- C tam infirmitatem commendavit. Et ex illa hora incepit sanitatem recipere, et sex hebdomadis vel circa omnimode convaluit, et credit hoc precibus d. defuncti impetrasse.

gravis mœror,

74 Guillelma Binet, testis XXV deponit, quod (sunt nunc duo anni vel circa) ipsa deponens quodam gravi tædio depressa, et de eo multum perplexa, accessit ad fratrem suum Fr. Franciscum Binet, Ordinis Minimorum tunc Generalem, in conventu prope Turones existentem ; ab eo petens et requirens tanti tædii consolationem. Qui quidem sibi consilium præbuit, quod humiliter et devote se precibus defuncti Fr. Francisci commendaret, et a d. suo tædio Deo dante liberaretur. Quod illa, ut melius potuit, fecit; et ante finem mensis sequentis, quod petebat, obtinuit. Inquisita de tali tædio, respondit non esse opus illud narrare, sed sibi valde magnum fuisse asseruit.

75 Joanna Bernier, testis XXVIII, super miraculis interrogata deponit, quod pluries tam viri quam fœminæ, in certis et diversis necessitatibus constituti, se Deo precibus d. defuncti commendarunt et bene se habuerunt. Et similiter ipsa deponens alias fuit certis de caussis tædio affecta, pro quibus se Domino et precibus d. defuncti commendavit et ab eodem D tædio liberata fuit. Et præsertim deponit, quod a tempore obitus d. defuncti, et sunt quinque anni vel circa, ipsa deponens fuit quodam catharro detenta, et multum oppressa; quodque pro sanitate recuperanda fecit sibi plura medicamenta applicari, quæ ipsam parum juverunt. ut credit. Imo quia se Domino et precibus d. defuncti commendavit. et paulo post sanitatem recuperavit; credit quod hoc impetravit a Deo, precibus d. defuncti, et non alias

EX MS. PROCESSU TURON.

molestus catarrhus,

dira epilepsis,

76 Deponit ulterius, quod fuit annus circa festum nativitatis B. Joannis Baptistæ ultimo fluxum) ipsa deponens existens in villa de Rupella, Xantonensis diœcesis, in domo videlicet cujusdam suæ familiaris amicæ, nuncupatæ Guillemettæ Picorre, tunc gravi morbo, videlicet epileptico seu caduco, detentæ, in quo steterat spatio trium hebdomadarum, et quo fuit, maxime duobus diebus, plurimum cruciata, in modum quod nigra supra modum et tamquam mente capta sæpius videbatur, fuitque spatio duarum horarum quod loqui non potuit. Hoc videns testis deponens, et quod medicamenta, quæ eidem Guillemettæ applicabantur, nihil proficiebant; dixit matri ejusdem Guillemettæ, quod eam devoveret Deo et precibus d. defuncti, quem dicebat d. de- E ponens esse inhumatum in conventu Fratrum Minorum prope Plessiacum-Parci ; et quod, si hoc facere vellet, fiduciam habebat in Domino et precibus ejusdem defuncti, quod ipsa Guillemetta sanitati restitueretur. Quod cum mater d. Guillemettæ fecisset, ægra ante eventum trium horarum, tunc immediate sequentium, sana incepit fieri.

infirmitas stomachi,

77 Testis XXXI deponit, quod a sex annis vel circa detentus fuit, etiam per spatium trium aut quatuor annorum, quadam infirmitate stomachi, nec poterat a quoquam sublevari : quod videns ipse, a sua uxore inductus, se Domino et precibus d. defuncti commendavit; vovitque si sanitatem recuperaret, votum cereum in formam stomachi ad ejus sepulcrum deferre ; et paucis diebus elapsis, Deo opitulante et precibus d. defuncti, ut credit, sanitatem recuperavit : ob quod, votum cereum ad sepulcrum ejusdem defuncti, gratias Deo referens, deportavit, ab indeque bene se habuit et habet.

infans moribundus,

78 Testis XXXII Petrus Courvoisier deponit, quod (sunt duo anni cum dimidio) Robertus filius deponentis, tunc ætatis duorum annorum cum dimidio, detinebatur gravi infirmitate, nec de ejus salute sperabatur, et nihilominus ipsum domi reliquit, et ad F conventum Minimorum pro tondendis barbis Fratrum accessit, desperans d. suum infantem in regressu vivum reperire. In quo quidem conventu ipse testis ob hoc tristis et dolens, a septima hora de mane usque ad horam quartam post meridiem, pro ejusmodi barbis tondendis, permansit. Et tunc, quia unus Fratrum ipsum deponentem ita tristem vidit, interrogavit eum de caussa tristitiæ illius : cui deponens filii ægritudinem exposuit. Tunc Frater ille deponentem exhortatus fuit, quatenus d. filium suum Domino et precibus d. defuncti commendaret, Qui deponens tali tristitia detentus, eumdem Fratrem nomine Yvonem, cujus cognomen ignorat, supplicavit quatenus preces et vota pro salute fili sui Domino et d. defuncto porrigeret : quod fecit idem Fr. Yvo, et pariter deponens easdem preces refricavit. Et tunc d. Fr. Yvo eidem deponenti dixit, quod si ejus filius melius convalesceret, ejus sudarium cum oblatione ceræ longitudinis d. infantis ad sepulcrum d. defuncti deferret. Et eadem die sero deponens ad domum rediit infantemque suum paululum convalescentem reperit : et exinde ante paucos dies d. infans sanus effectus est. Ob quod d. deponens, gratias Deo reddens, quæ voverat

A voverat ipsumque infantem ad sepulcrum d. defuncti deportari fecit.

EX MS. LOCASSU 7; BON molesta febris.

79 Testis XXXIX, Patricius Binet deponit, quod a tempore obitus d. defuncti, existens Nannetis, pro collocari et ordinari faciendo sepulturam defunctorum Ducis et Ducissæ Britanniæ, inter loquendum de d. Fr. Francisco de Paula, audivit a quodam nuncupato Petro, servitore Generalis Britanniæ, cujus cognomen ignorat, quod ipse Petrus quodam tempore fuerat detentus gravi infirmitate febrium, seque commendaverat Domino et precibus d. defuncti, et inde bene se habuerat, nec a modo tali infirmitate fuit detentus.

diuturna amentia,

80 Fr. Stephanus Jolys, testis XLII deponit, quod (sunt quinque anni vel circa) ad conventum Minimorum castri Heraldi (in quo morabatur d. deponens, tamquam Vicarius ejusdem conventus) accessit quidam nuncupatus Georgius, de loco de Cove Pictaviensis Diœcesis, ut dicebat, oriundus : et d. deponenti exposuit, quod fuerat per spatium unius anni vel circa sensu hebetatus, et huc atque illuc vagabundus; aliquando ligatur et aliquando non, quia ligamina quibus detinebatur frangebat. Et ipso in tali dementia constituto, audivit (ut credebat) vocem dicentem sibi, verbis Gallicis in Latinum translatis, B Commenda te S. Francisco de Turonis, et sanaberis. Tandem discedente quodammodo tali dementia, se precibus defuncti Fr. Francisci commendavit, et exinde sanus factus est. Ob quod accedebat, prout exposuit d. deponenti, ad sepulcrum d. Fratris Francisci, ut gratias Deo et ipsi defuncto referret : rogavitque tunc d. deponentem quatenus suffragium Salve-regina in conventu castri Heraldi, gratias de tanto beneficio agendo, decantari faceret.

infans morti propinquus,

82 Ludovica Poupillart, testis IV deponit, quod (sunt tres anni vel circa) quidam deponentis infans fuit gravi infirmitate detentus, spatio quinque dierum, in modum quod requiescere nec lactare poterat, et sperabatur plus de morte quam de vita ipsius. Quod videns testis deponens, se inclinavit versus conventum d. defuncti, et genibus flexis ipsum defunctum deprecata fuit, quatenus, si ejus preces apud Dominum valerent, dignaretur ipsum orare pro sanitate d. infantis : quod fuit certa die, circa horam nonam de sero, et illico oratione d. deponentis completa, d. infans convalescere incepit; in modum quod usque ad horam secundam, post mediam noctem immediate sequentem, dormivit ; et exinde fuit sanitati restitutus. Hoc scit, quia statim post d. orationem completam, cum jam dormiret d. infans, timens ne mortuus esset (propterea quod eum non C audiebat, prout consueverat, conquerentem) quid faceret aspexit; et tunc percepit quod dormiebat : et credit d. deponens hoc a Domino precibus d. defuncti impetrasse.

et debilitas stomachi,

82 Maria uxor, Pasquerii Bouilliau, testis LVI deponit, quod (tres sunt anni) maritus suus fuit gravi stomachi infirmitate detentus, in modum quod timebat mortem ei ex d. infirmitate evenire. Quod videns maritum suum sollicitavit de se Deo et precibus d. defuncti commendando, et quod se bene haberet. Quod libenter fecit maritus deponentis : fecitque ob hoc fieri testis loquens unum votum ceræ, ponderis dimidiæ libræ, ad similitudinem unius stomachi : quod ad conventum, in quo inhumatum est corpus d. defuncti, Domino offerendum postmodum detulit, et juxta sepulcrum illius illud obtulit. Et exinde maritus suus infirmitatem in d. suo stomacho passus non fuit; et credit a Domino precibus d. defuncti sanitatem impetrasse.

ANNOTATA.

a Satinum, *textura holoserici densi ac plani, nomen sortita, ut videtur ab urbe Græca, nunc* Sathine, D *olim* Athenæ, *unde videtur ejus conficiendi ratio advecta ; sic a* Damasco, *Syriæ urbe*, Damascenus *pannus; et aliæ texturarum species sæpe a locis, unde advectæ vel ubi inventæ, nominantur.*

b Belgencia, *vulgo* Beaugency, *quinque leucis ab Aurelianis Turonas versus. Inter hoc oppidum ipsasque Aurelianas est* Cleriacus *vicus, de quo videndi Annales Aurelianenses Caroli Saussaii lib.* 12 *num.* 3.

EPISTOLA

Episcopi Gratianopol. ad Leonem X.

Priusquam stylum abducamus a Gallia, placet subnectere processui Turonensi narrationem miraculi in eadem Gallia facti, quo familiam Regiam potenter voluit obligare Deus, ad servi sui honorem apud Sedem Apostolicam omnibus modis promovendum. Fuit autem die XXV *Martii anni* MDXVII *hæc epistola productæ Romæ recognitaque et recepta prout Processui ibi facto verbotenus inseritus, hoc tenore.*

Occasioni litterarum e Regibus datarum, scribit

84 Sanctissime ac Clementissime Pater, post pedum oscula beatorum. Quoniam Regiam Majestatem, Illustrissimamque ejus consortem, devotam Francorum Reginam nec non Dominam, prædictæ utique majestatis Regiæ generosissimam genitricem, quam- E pluresque alias devotas personas, Regia ex stirpe procreatas, Beatitudini vestræ, super B. P. Francisci de Paula devota canonizatione, in præsentiarum scribere, et ad canonizationem hujusmodi non modicam devotionem gerere, indubie cognovimus : Nos ad ipsam canonizationem non minorem gerentes devotionis affectum, sanctitati vestræ præsentes litteras, ea qua decet reverentia, libenter scribi voluimus; eidem Beatitudini vestræ humiliter significantes, qualiter anno Dominicæ Incarnationis MDVII, circa finem mensis Aprilis, cum tunc sanctæ memoriæ Illustrissima Francorum Regina, moderna utique Francorum Reginæ genitrix, apud castrum et oppidum Montis-Bernardi prope Gratianopolim, moram protraheret; audito quod Generosissima ejus filia, moderna utique Francorum Regina, tunc gravis febris ægritudine detineretur, ad ipsam Clementissimam quondam in Christo benignissime consolandum nos transtulimus; suæ quondam Regiæ Majestati viscerose consulentes, quatenus prædictæ ejus Clementissimæ filiæ, modernæ utique Francorum Reginæ, recuperandæ sospitatis gratia, B. Francisci de Paula devotis meritis et orationibus Illustrissimam ejus filiam, modernam utique Francorum Reginam Claudiam, suppliciter ac devote commendatam facere dignaretur : etiam cum voto et promissione, ut si ejusdem B. Francisci almis precibus et meritis perfectam sanitatem recuperaret Illustrissima ejus filia, ipsa dicti Beati Patris canonizationem hujusmodi nisibus et conatibus procurare conaretur. Quod utique nobis tunc ultro annuit, libentique animo vovit ac promisit eadem quondam Clementissima Francorum Regina.

quod intellecto morbo filiæ Regis Franciæ,

suaserit matri ut coœperet canonizationem promovere :

quo voto facto, a qua sanata mox sit

85 Paucis vero postmodum interjectis diebus, cum Regiæ quondam Majestatis nonnulli cursores, apud nominatum oppidum seu castrum, ad Illustrissimam quondam Reginam venissent, sibique præfatæ Clarissimæ ejus filiæ, modernæ utique Francorum Reginæ, sospitatem certitudinaliter nuntiassent; modico interjecto, tempore ad ipsam Generosissimam quondam Reginam in Christo visitandam et christiane consolandam, nos tunc denuo transtulimus. A qua utique tunc procul dubio accepimus, quod sua quondam Majestas Regia, nostro sub prætacto consilio, non modicam susceperat consolationem, et dictæ suæ Clarissimæ filiæ, modernæ utique Francorum

A corum Reginæ, optimam valetudinem, cursorum hujusmodi relatione, indubie susceperat.

Insuper testatur de eximia viri sanctitate

86 Ulterius, Beatissime Pater, prætactæ Sanctitati vestræ similiter significatum esse cupimus, nos alias a d. B. P. Francisco nonnulla adeo secreta audivisse et accepisse, quod nullus præter Deum et me, nisi ex divina revelatione, illa quovis modo scire potuisset. Testamur insuper eidem Beatitudini vestræ, Sanctissime Pater, quod dum in Galliis quondam degeret prætactus B. Pater Franciscus, ipse summa religione summaque virtute plenus extitit, sacellaque et cœnobia quam plurima devote ædificavit, et ibidem religiose sancteque vixit. Novimus etiam candidissimos ejus mores, integerrimamque ejus vitam, sæpius recocto auro puriorem; quibus utique mortales ceteros, uno omnium consensu, anteibat : ita ut etiam ipso adhuc quondam vivente, ipse jam pro Sancto a pluribus haberetur, ac eum venerarentur; ex nonnullisque candelis, ab ipso tunc benedictis, innumerabilia miracula fieri conspicerentur.

et miraculis.

87 Quæ utique singula, Pater Sanctissime et Colendissime, ad juvandum d. canonizationis effectum, quem utique pro viribus sortiri affectamus ac supplicamus, nostri sub sigilli attestatione libentissime scribere voluimus Sanctitati vestræ; quam, B ad contundendam immanium Christi hostium ferociam, et ad fidei orthodoxæ propagationem, semper felicem semperque; incolumen optamus Datum Gratianopoli. I mensis Junii, MDXVI. Sanctitatis vestræ devotissimus servus.

† Laurentius Episcopus Gratianopolitanorum. *Regiarum litterarum, quarum hic fit mentio, aliquas proferemus inferius; nunc ut appareat, quo jure hic, atque deinceps in sequentibus processibus, Franciscus de Paula cum* Beati *titulo nominetur, ipsum breve Pontificum lege, ex Probationibus historicis, a fr. Hilarione de Costa adductis, pag.* 461 *acceptum, eoque datum tempore, quo formandis processibus supra probatis Turonibus et Consentiæ intendebatur.*

BULLA BEATIFICATIONIS.

Decernit Pontif. B. Francisco,

Leo Episcopus, Servus, servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Illius qui semper in Sanctis suis mirabilis est vices, licet immerito, gerentes in terris, piis fidelium, præsertim religiosarum personarum votis (quæ ad Dei laudem et gloriam et Sanctorum venerationem, fideliumque animarum salutem cedere dignoscuntur) libenter annuimus, et, prout expedire in Domino conspicimus, favoribus prose- C quimur opportunis.

qui propter eximiam Sanctitatem a Lud. XI expetitus,

89 Sane pro parte dilecti filii Germani Lionet, Ordinis Fratrum Minimorum generalis Correctoris, nobis nuper exhibita petitio continebat, quod cum alias Clarissimæ memoriæ Ludovicus Francorum Rex summopere desideraret, coram videre quondam Franciscum de Paula, in quodam eremitorio districtus Paulæ regni Neapolitani tunc solitariam vitam ducentem, propter ipsius Francisci odorem bonæ famæ et vitæ sanctimoniam; a felicis recordationis Sixto Papa IV prædecessore nostro sibi mandari obtinuit, ut idem Franciscus de regno Neapolitano hujusmodi ad regnum Franciæ se conferret, et ipsius Regis conspectui se præsentaret. Qui adeo eidem Regi et omnibus regnicolis gratus et acceptus fuit, quod in diversis civitatibus et locis, tam Galliæ quam Neapolitani ac Siciliæ et Hispaniæ regnorum ac Germaniæ, diversæ domus pro Fratribus, vitam quam ipse Franciscus elegerat ducere volentibus, a Christi fidelibus constructæ et ædificatæ fuerunt.

multa cœnobia condidit,

Ordinem strictissimum instituit,

90 Ipseque Franciscus Ordinem ipsum, qui arctior et strictior ceteris omnibus existit, quem utique Minimorum appellavit, sub certo vivendi modo instituit, illumque per piæ memoriæ Alexandrum VI D et deinde Julium II, post Sixtum IV et Innocentium VIII, etiam Romanos Pontifices, predecessores nostros, approbari ac confirmari obtinuit. Ac dum in humanis degit, et dum suo Creatori spiritum reddidit, ac etiam vita functus, plurimis claruit miraculis : adeo ut propterea magna Christi fidelium multitudo, quæ ad domum Jesu-Maria Turonensem d. Ordinis, in qua ejus corpus requiescit, confluit; cum ejusdem Francisci intercessione, preces, quas ad Deum effundunt, exaudiri firmiter credant, ipsumque pro Beato teneant ac venerentur.

Ex MS. Processu Turon.

et miraculis claret;

festum et officium,

91 Et quia in Sanctorum catalogo annumeratus non est, tam prædictus Germanus quam alii d. Ordinis Fratres summopore cupiunt eis concedi, ut liceat eis singulis annis, die II mensis Aprilis (nisi occurat Major-hebdomada vel Octava Paschæ; et tunc in II feria post d.Octavam) festum et Officium ejusdem Francisci de uno Confessore, cum Oratione unius Confessoris, in domibus d. Ordinis celebrare et celebrari facere. Quare pro parte d. Germani Correctoris nobis fuit humiliter supplicatum, ut pro æterni Regis laude ac gloria, ac ipsius gloriosi Confessoris reverentia et honore, nec non decore E Ecclesiæ ac catholicæ religionis splendore, populique devotione et salute, super iis opportune providere de benignitate Apostolica dignaremur.

in Ordine duntaxat,

sicut est Franciscanis indultum pro B. Bernardino de Monte-feltro.

92 Nos igitur, qui fideles quoslibet ad Sanctorum Dei venerationem et jugem erga eos devotionem (ut ei a quo omne datum optimum et omne donum perfectum procedit, placere studeant) prout possumus, libenter incitamus : hujusmodi supplicationibus inclinati, eisdem Fratribus, ut de cetero perpetuis futuris temporibus in eorum domibus officium in memoriam ejusdem Francisci, de uno Confessore sub nomine B. Francisci de Paula hujusmodi, annis singulis ut supra celebrare; et in eorum Missis ac Matutinis et Vesperis ejusdem Francisci commemorationem, sub nomine B. Francisci de Paula hujusmodi, recitare; ejusque imaginem depingi facere, et in ecclesiis domorum suarum (prout etiam Fratres Ordinis Minorum de familia in eorum ecclesiis imaginem fr. Bernardini de Monte feltro, qui etiam proximis annis decessit, tenent, depictam) tenere libere et licite valeant; Ordinariorum locorum et cujusvis alterius licentia super hoc minime requisita, auctoritate Apostolica, tenore præsentium, licentiam et facultatem concedimus. Non obstantibus etc... Datum Romæ apud S. Petrum, anno Incarn. Dominicæ MDXIII, Nonis Julii, Pontificatus nostri F anno I. *Mortuus est B. Bernardinus de Monte Feltro* XXVII *Sept.* MCCCCXCIV, *cujus corpus extra muros urbis Papiensis venerati sumus anno* MDCLXII, *quando Papiam convenerant Commissarii Apostolici in ordine ad canonizationem audituri Testes.*

PROCESSUS CALABRICUS

Un processum in Curia vocant.

Quartus Codex et ultimus, eorum quibus documenta ad promovendum canonizationis negotium producta continentur, a nonnullis scriptoribus citari solet sub nomine magni Processus Calabrici, hac fortassis de caussa, quod plures processus in Calabria locis diversis formatos complectatur, quamvis aliis instrumentis admixtos; et quidem sic, ut litteris quibusdam processibusque extra ordinem præmissis, pars dimidia libri vocari potius debeat Processus Romanus, *relationem continens eorum, quæ per singulas Actiones, quibus est caussa examinata Romæ, a die* III *Martii anni* MDXVII, *ad* XVI *Novembris anni sequentis, producta, expenso, probataque fuere; et vel ipsi relationis contextui verbotenus inseruntur, vel ut seorsim scripta allegantur: quare alii hunc librum etiam vocant* Processum factum in Curia.

Placet

ex MS

A *Placet nihilominus pro iis quæ inde excerpta dabimus (nam Romana nihil attinet transcribere in hoc opere, cum sacros juris apices contineant) potius illud nomen usurpare. Sunt autem quæ deinceps colligimus documenta apud Calabros conscripta eo tempore, quo fama minime vana percrebuerat, tandem de canonizando B. Francisco serias Romæ cogitationes suscipi, annis aliquot post primorum processuum celebrationem elapsis, quando jam ubique et publice, velut unus e primariis Calabriæ Sanctis colebatur Franciscus, etsi cum titulo Beati dumtaxat,*

ex quo sola domus documenta,

2 *In his processibus examinati testes, simul omnes censentur CXXXI, etiam eo adnumerato, qui Ambianis auditus fuit, et cujus depositionem ante Consentinum processum dudum recensuimus, qui testes quamvis nullum inter se loci aut temporis ordinem habeant, quia tamen citantur ab aliquibus eo ordine, quo in manuscripta illa plurium processuum et documentorum compilatione inveniuntur; ab aliis eo ordine, quem habent in processibus singulis; adscribemus et nos utrumque numerum ipsorum nominibus, ut qui ab auctoribus, eos sic vel sic citantibus, ad ipsos fontes volent recurrere, in promptu habeant quod requirunt. Quin etiam, tamquam si res non ferret, sub uno Processus Calabrici titulo, singulas*

adscripto testium ordine sub duplici numero.

B *inquisitiones particulares, pro numero locorum, in quibus factæ sunt, in totidem dividemus capita; iisque aggregabimus Comitum Aquoteriæ et Arenarum litteris: quippe quæ etiam ipsæ vim habeant legitimæ juratæque expositionis, de pluribus et illustribus rebus, ad Francisci Paulani probandam sanctimoniam magnopere conducentibus. Ac denique subjiciemus litteras ex variis oppidis Calabriæ missas Romam super eodem negotio: nec non missas ex aula Francica, quæ primum in codice MS. locum tenebant.*

CAPUT I.
Processus factus in terra Reginæ.

Reginensium epistola.

Sanctissimo ac Beatissimo Patri, D. N. Leoni Papæ X. Sanctitatis vestræ, Altissime Præsul universalis Ecclesiæ, sacris vestigiis imprimunt oscula, humiles et obedientes Sedis Apostolicæ filii, Simeon Galeota de Neapoli, Gubernator terræ Reginæ *a* diœcesis Besimanensis; Loysius Galeota de d. civitate, ejusdem Reginæ oppidi Prætor; una cum Magistro Jurato ac tota universitate d. terræ Reginæ, omni cum instantia et devotione, qua possunt, supplicantes; quatenus mirificum Franciscum de Paula, sanctitate glorificum, signis et prodigiis coruscum, adscribere dignetur Sanctitas vestra catalogo Sanc- C torum: quem tota Calabria Sanctum proclamat, et meritis inclytum et gloriosum cum Christo regnantem non dubitat. Cujus sanctitatis testimonium (præter illa quotidiana gratiarum munera quæ, nostrates percipiunt; præter illa quoque, quæ dudum coram Reverendo Antistite Cariatensi, nec non coram Venerabili Patre Laurentio Clavensi, Ordinis Minimorum ejusdem B. Francisci de Paula professore, nec non Legendæ majoris sæpe repetiti B. Francisci de Paula compilatore, in extensum sunt deposita) in hac præfata terra subinferuntur,, sunt fideliter deposita, et veraci stylo constructa, sub die IX mensis Novembris, MDXVI. Ego Lucas de Franco de Regina, Canonicus d. terræ, fateor interfuisse in præsenti examine, et me subscripsi manu propria.

Test. 1

4 Nobilis Philippus Camiglanus, civis terræ Reginæ, cum juramento tactis Scripturis, deposuit, qualiter ipse scit B. Franciscum de Paula ab annis XL qui fuit, erat, et est nominatus sanctæ vitæ; et scit per famam ipsum fecisse magna miracula. Inter cetera *de piscibus mortuis, in Piscinam projectis et vivificatis, ut in processu Consentino num.* 48. Item cum nonnulli venatores caprum adinvenissent, et D eum cum canibus insequerentur, is vero fugeret, et intra *b* crita B. Francisci pro sui tutela se reciperet, et canes eum in tali loco animadvertissent; non sunt ausi ulterius ad animal capiendum progredi, quin imo retrocesserunt: quæ miracula apud Paulam oppidum facta fuere, jam sunt anni XL. Præterea scit, quod cum d. B. Franciscus esset in Gallia, et testis ipse illuc se contulisset; ad eum visendum alloquendumque accessit. Qui cum ante cellulam esset, invenit duos Gallos expectantes, qui non potuerant introire nec alloqui ipsum Beatum: quam primum autem ipse testis applicuit, fores patuere, absque eo quod testis quidquam B. Francisco significarit. Breviter prædixit ei omnia præterita, et quæ ventura erant, etiam magni momenti, sicut in mente ipsius deponentis constituta et deliberata erant: quæ omnia, cum testis in Calabriam se recepit, evenere, secundum quod prænuntiata et prædicta fuerant.....

Ad sanctum confugit caper a canibus actus:

ad eumdem accedenti fores ultro patescunt,

futura prænuntiatur

5 Ciccus Zaccon dixit, quod cum ipse testis accessisset ad oppidum nuncupatum Paternum, ubi B. Franciscus conventum condere faciebat, caussa conveniendi d. B. Franciscum, subito maximus imber seu tempestas est exorta: et cum vellet discedere causa remeandi domum, d. B. Franciscus vetuit eum discedere, quando aliquod sinistrum astrum *c* ei contingeret: deinde vocavit eum intus ecclesiam, et ei benedixit, aqua sancta eum inspergendo, et eumdem cum nomine Domine Dei nostri itineri commisit, inquiens: Abi: nam bonam societatem tibi dedi. Et cum ipse testis esset apud fluvium S. Antonii, nuncupatum Septimum, quod labebatur plenis et turgidis aquis; quam primum transeundi caussa eum ingressus est, vortex ingens testem ipsum circa pectus agressus est, et ipsum una cum equo quo vehebatur traxit, subtus undas eum involvendo, adeo quod sensu amisso se submersum existimabat: deinde sensu recepto, incolumen in altera fluminis ripa absque corporis læsione, se vidit.....

Test. 2 de imminenti periculo præmonitus E,

benedictione Sancti evadit ne mergatur.

6 Raphuccius de Jacollo dixit et scit, quod cum pater ipsius graviter ægrotaret in manu, pro cujus curatione multas expenderat, tum in medicis tum etiam in medicamentis, pecunias; accessit ad B. Franciscum: qui docuit eum nonnullas medelas, adeo quod spatio novem dierum incolumis factus est, officio manus recuperato, qua mancus erat. De tempore: sunt anni XL paulo plus aut minus, De loco, in Paula. Et ex fama audivit, quia facit multa miracula, maxime cum fierent lignamina pro usu F loci. Inter cetera cum pro d. usu incideretur pinus in vertice Montis-alti, ubi erat beatus Pater, concidit arbor super quemdam nuncupatum Dominicum Sapinum de terra Reginæ, et eum terra cooperuit. Et d. B. Franciscus dixit: Per caritatem, quia nihil ei mali fecit. Et accedens et manum porrigens, ab arbore, qua oppressus erat, subtraxit sanum et incolumem, absque aliquo nocumento, sicut vidit ipse testis. De tempore et loco ut supra.

Test. 3 Sanctus manum infirmam curat,

et sub ruina arboris oppressum salvat.

7 Mag. Antonius de Jurdano, de terra Reginæ, dixit, quod B. Franciscus semel monebat Fratres, ut rogarent Deum nostrum, ne Turcæ venirent in Italiam: quos ipse B. Franciscus tunc temporis dicebat, in trimestri venturos: et sic eo elapso Hydruntum occuparunt, et magna Christianis intulerunt mala. Tunc beatus Pater in cellula se clausit orandi gratia; ubi octo dies permansit, numquam foras egrediens: deinde egrediens dixit: Dominus Deus noster fecit nobis gratiam, quia Turcæ victoria non potientur. Quo tempore allatum fuit nuntium, magnum Turcum *d* vita functum, et Turcæ pedem retulerunt, Ita ipse testis audivit a beato Patre

Test. 4 Turcarum adventum prophetat.

eorumque recessum:

A Patre in monasterio Paulæ, sunt anni xxx. Et plus scit, quia cum ipse testis, una cum B. Francisco, quodam die in d. loco in quodam monte laboraret, beatus Pater discessit et contulit se ad cellulam suam : et post horam applicuerunt illuc ultra centum homines Consentini et nobiles, et illic mansit usque ad noctem. Etiam alias cum esset in loco de Paterno, una cum beato Patre, quadam die circa crepusculum sive ante Ave-Maria, dixit B. Franciscus Fratribus, Ponite ad calefaciendum, ut possint sibi lavare pedes Fratres venientes e Paula. Et sic paulo post applicuerunt duo Fratres de monasterio Paulæ. Et plus scit, quod alias, cum scinderentur nonnulla saxa cum clavis ferreis et cuneis, ubi erant multæ gentes, et aderat quoque B. Franciscus ; inter scindendum prosiliit unus cuneus in buccam cujusdam assistentis : ex quo ictu dentes vastati et diruti fuere, cum multo sanguinis profluvio. Unde beatus Pater dixit, Per caritatem, ne timeas : quando nihil est. Et sic manu ori vulnerato apposita, eodem instanti pristinæ restitutus est sanitati.

hospites adventare præsciens,

jubet aquam parari ;

dentes impacto ferro quassatos sanat.

8 Andreas Spinuzellus dixit, quod alias, cum in loco Paternionis frangeretur quoddam saxum valde ingens, ubi multa aderat multitudo, et saxum prædictum frangi non posset; illuc accessit beatus Pater, et saxum manu tetigit, inquiens, Vos nescitis rumpere : percutite lapidem ab hac parte, et cito frangetur. Et illico illum percussere in parte præmonstrata et tacta a beato Patre, et in primo ictu fractus fuit. Et hoc scit, quia interfuit : *de Domino Sapano deposuit ex fama idem quod supra num.* 6.

Test. 5 saxum facile frangi facit : B

9 Angelus Stanellus vidit quemdam Fratrem Gregorium, de oppido Nibizaci, fuisse hydropicum longo tempore : et accessit ad B. Franciscum et sanatus est : qui subito inquit se habitu Religionis. *e* Alias cum ipse testis iret ad serviendum in loco Paulæ per octo dies, qui erat ægrotus de malo frigido; cumque illuc accessisset, rogavit beatum Patrem, ut haberet aliquam gratiam. Et beatus Pater dixit, quod deberet servire bono et forti animo, et bonam erga Deum habere fidem : nam sanus efficeretur. Ita fuit sanus, ac si nullam unquam habuisset ægritudinem. Insuper cum illic moraretur, vidit quatuor homines gestantes ingens saxum, ex quodam flumine labente subtus locum : et magno cum labore illud gestabant. Unde beatus Pater posuit illud super humeris suis, et sustulit illud in vertice campanilis, quod tunc ædificabatur et erat nimis altum. Et plus, scit ipse testis, quod cum quidam *f* Dominus, de oppido Lattarico, magnam in naso ægritudinem pateretur ; accessit ad beatum Patrem, et apud eum moram traxit per aliquot dies, et inde rediit sanus. Et hæc vidit ipse testis.

Test. 6 sanat hydropicum e et frigoreticum :

saxum ingens solus portat,

nasum morbidum curat : C

10 Hieronymus Longus, de terra Reginæ, dixit, quod cum alias vovisset se debere servire in loco Paulæ, et illuc accessisset; B. Franciscus vocavit eum, et duxit caussa concidendi certas arbores pro usu fabricæ, et dixit, Concide istas arbores. Et deponens respondit, Istæ arbores non sunt bonæ, quia valde contortæ sunt. Concidit nihilominus, et quam primum humi fuere sic concisæ, rectæ adinventæ fuerunt : quæ res magno miraculo visa fuit ipsi deponenti : sunt anni xl et plus.

Test. 7. tortuosas arbores rectas facit

Ego Accatanus de Visso, de terra Reginæ, Magister Actorum id d. terra, examinavi retro scriptos testes.

ANNOTATA.

a Regina *oppidum, inter Paulam et Bisignanum, hinc* 9, *inde* 12 *p. m. distans.*

b Crite *Teutonibus dicitur circulus sive ambitus terrarum, an similis apud Calabros significatio obtineat, unde hic* Crita *dicantur ipsi fines seu termini non divinamus.* D

c Disastro *Italis, Francis* desastre, *pro grandi infortunio usurpatur.*

d *Fuit is* Mahomet II, *anno* 1481 *mortuus Nicomediæ* 3 *Maii.*

e *Spetiani hoc factum Isidorus lib.* 2 *cap.* 13, *et rem prolixa hypotyposi describit atque amplificat.*

f *MS. Quidam* Dominus unus, *mendose, ut remur : et ideo ex conjectura mutavimus. Quid si legatur,* Quidam Dominuccius, *ut sit diminutivum a* Dominicus?

EX MS. PROCESSI CALABR.

CAPUT II.

Processus factus apud terram Soreti.

Sanctissimo ac Beatissimo Domino nostro Leoni, Sedis Apostolicæ Pontifici Maximo, cum osculo pedum, Antonucius Cormatius, annualis Judex terræ *a* Soreti, in anno mdxvi; Dominus Soderus de eadem terra; Melitensis Canonicus, publicus ubilibet Apostolica auctoritate Notarius ; et testes subscripti, ad hoc vocati specialiter et rogati, Notum facimus, fatemur atque testamur, quod anno prætitulato, die Decembris xiv, accersitis coram nobis, eximius Dominus Joannes Franciscus de Arenis, Comes Arenarum *b* et Stili ac Dominus S. Catharinæ, asseruit decrevisse litteras destinare ad suam Sanctitatem, rogatorias pro canonizatione B. Francisci de Paula, cum talia mereatur. Et ne ejus litteræ rogatoriæ absque fundamento procedant, sed veritate fundentur, rogavit nos Judicem et Notarium et testes prædictos, ut solenniter et fideliter deberemus depositiones infra scriptorum testium in scriptis redigere, deponentium de patratis et gestis per eumdem B. Franciscum ab eoque auditis, ut veritas elucescat, ad veritatem Christianæ fidei et religionis nostræ. Nos vero videntes, quod officium nostrum publicum petentibus non debet denegari, maxime pro his caussis, examinavimus infrascriptos testes, cum juramento et servata omni debita solennitate. Qui quidem sigillatim et particulariter et eorum uusquisque deposuerunt ut infra.

Auctoritate publica. a

E b

12 Magnificus Dominus Jacobus Latronus, de terra Soreti, Juris utriusque Doctor, dixit, quod sunt fere duo vel tres anni, eum transivit per d. terram quidam fr. Bernardinus Gerunda, cum quodam Fratre Sacerdote Ordinis B. Francisci de Paula, existens [et] ipse Frater de Ordine : qui, in præsentia d. Eximii Domini multorumque aliorum civium et nobilium, petebat eleemosynam, caussa conficiendæ imaginis B. Francisci de Paula : et multi dederunt eleemosynam. Et deinde d. Frater cepit quoddam frustum tunicæ subtilis panni albi, quod dicebat esse de eo quod B. Franciscus gerebat subtus habitum ; et divisit illud in viginti partes vel circiter, ut distribuerentur personis illic præsentibus : quas viginti partes habitus seu tunicæ dedit in posse præfati Excellentis Domini Comitis de Arena : qui posuit eas subtus manum, et dividebat eas. Et cum fieret concursus tam civium quam advenarum ultra centum, distribuit d. partes tunicæ, et unusquisque habuit partem suam. Et ultimo loco, cum sibi persuaderet nullam superesse portionem, superfuere subtus manum d. Comitis, ultra eas quas distribuerat, partes septem : adeo quod omnes qui aderant supra modum admirati fuere, et maximam propterea cepere devotionem : et publice dicebatur, quod ex tali parte tunicæ subsecuta fuerant multa miracula.

Test. 8 Frustum ex habitu Sancti.

F

in 20 particulas divisum,

sub manu Comitis itern miraculose multiplicatum,

13 Et ipsi testi evenit, quod æstate sequenti, de mense Julii, maxima ægritudo cum maxima febri eum habuit continue per viginti dies; adeo quod cogebatur, præ immenso calore, aspergere se nudum aqua frigida ; et quod tempore viginti dierum numquam

febrim ardentissimam depellit ipsi testi.

EX MS. PROCESSU CALABR.

A quam dormivit nec cibum sumpsit, aqua frigida se tantum in maxima quantitate reficiens. Unde recordatus se habere quamdam partem d. tunicæ, quam dedit ei d. Comes, quando fecit distributionem præfatam; eamdem particulam magna cum devotione gutturi suo alligavit. Unde elapsis duabus horis post, somnus eum cepit; et inter dormiendum videbatur ei se esse sub fonte de Russo, circumdatum multis Fratribus Religionis B. Francisci de Paula, e quibus alter dicebat: Esto bono animo, nam cito sanaberis. Alter vero: Esto fortis, nam cito duceris ad portum salvus tutusque. Omnes vero alii invicem dicebant et exhortabantur eum, quod bene se haberet. Inter ceteros unus dictorum Fratrum attulit ei quamdam *e* fiolam aquæ frigidæ fontis supradicti, quam ipse cum summa devotione bibit: qua epota post duarum horarum spatium expergefactus, multis sudoribus prius effusis, fere liberum se sensit. Deinde cum esuriret, et gallum gallinaceum parari faceret; supervenit de mane D. Rubinus Latroni et Notarius Nicolaus Cachimella, in domo ipsius testis, quæ est in terra Soreti Militensis diœcesis, et narravit eis d. visionem supra dictorum Fratrum.

jucunda visione recreato,

2 Test. 9 *Similis particula*

14 Nobilis et egregius Pandulphus Baronus, de terra Soreti, dixit, quod sunt jam anni fere tres proxime elapsi, quod ad d. terram accessit fr. Bernar- B dinus Gerunda, *et secuit frustum tunicæ, deditque Comiti partes distribuendas ut supra*, et inter ceteros testis ipse unam sortitus est portionem, quam conservabat in quadam arca de acere ligno. Anno autem proxime præterito contigit ei ut d. arcam aperiret, sustentans ejus operculum baculo quodam alto, et crasso mensura duplicis humani pollicis. Sed quia d. operculum prægrave erat et ponderosum, longitudinis octo palmorum, ponderis vero unius canthari (quia erat crassissimum ex industria cum suis *d* listis factum) d. baculum perfregit, et manum ejus filii, nomine Joannis Dominici, annorum quinque, casu facto conclusit. Unde ipse testis continuo invocavit nomen B. Francisci de Paula, petens ut manum filii sui sanam redderet. Et recordatus se habere particulam illam panni habitus B. Francisci, cœpit ipsam et posuit eam super manum brachiumque d. filii sui maxima cum devotione: quæ quidem manus fractus erat. Et statim puer sanus, amoto dolore, factus est. Et etiam ipsi Pandulpho contigit, quod cum inflarentur gula, pectus, et facies, adeo quod non poterat loqui, nec comedere, nec bibere; petiit per signum ab uxore calamum, ut scriberet quæ vellet. Unde uxor ejus, viri mente præcognita, attulit ei illam particulam panni, per manus cujusdam *e* virginis, C et fecit eam gulæ admoveri, dictis Pater-noster et Ave-Maria ad honorem B. Francisci: et quam primum apposita fuit gulæ, liber et immunis fuit ab omni dolore, cooperante gratia B. Francisci.

manum pueri contritam sanat,

et ipsi testi loquelam reddit

15 Et apud maritimam terræ Royæ audivit dici, quod B. Franciscus de Paula, cum in Siciliam transfretare vellet cum duobus aliis *f* Fratribus, et esset apud *g* Catonam, rogavit quemdam nautam ut eum vehere vellet in Siciliam: et d. nauta dixisset ei, Solve mihi, monache, et ego veham te. Et d. B. Franciscus respondisset, Per caritatem, non gero mecum pecunias. Et d. nauta ad eum, Nec ego etiam habeo cymbam pro te. Et sic B. Franciscus dixit illi nautæ et illis Fratribus, qui erant cum eo; Per caritatem, parcite mihi, donec ego eo usque huc. Et sic discessit ab eis usque ad balistæ ictum, et orationem fecit et mare benedixit. Et in illo instanti aspexerunt d. B. Franciscum solum *h* super undas euntem: et sic per illam partem transfretavit in Siciliam.

Siculum fretum Sanctus transit pedes,

16 Egregius Georgius Foderis dixit *eadem quæ supra de multiplicatis portionibus frusti ex tunica discissi, et addidit, quod* inter ceteros habuit etiam ipse D testis quamdam particulam, illamque conservabat in arca cum maxima devotione. Accidit autem quod quædam neptis sua ultra tres annos fanatica seu spiritata fuerat: et ipse testis recordatus est se illam particulam habere, fecitque eam manu cujusdam virginis capi, et apponi gulæ d. neptis suæ, nomine Polyxenæ: *quæ quomodo et tunc liberata fuit, et postea d. particulam sua culpa amissam miraculose recuperavit, prosequitur testis atque concludit:* pro hujusmodi miraculo omnes tam mares quam feminæ castri S. Petri, stupidi et admirati remansere, et maxima ex ea re omnes gentes cepit devotio, attenta infirmitate incurabili; cujus curandæ gratia omnia prius loca devota et religiosa adierat *ipsa; rem, ut gesta est, suis verbis melius expositura. Igitur*

3 Test. 10 *Alia particula curat fanaticam*

17 Donna Polyxena, uxor nobilis Francisci de Caristina, dixit, quod sunt fere tres anni proxime præteriti, quod invasit eam quædam ægritudo: videlicet umbra diabolica semper tentabat eam, ut blasphemaret, et multa alia faceret mala. Unde D. Viola, uxor Georgii Foderi, ejus amita, dixit; Filia, vis dem tibi unam particulam habitus B. Francisci de Paula, quam habeo intus arcam meam cum magna devotione. Et sic d. testis per manum cujusdam virginis capi fecit d. particulam: et dictis Pater-noster E et Ave-Maria, apponi fecit gulæ: et sic sana effecta est et libera a d. ægritudine, quæ non permittebat eam quiescere, nec diu nec noctu. Accidit autem quod quodam die incidit in altercationem cum quadam vicina sua, et fecit nomen diaboli sanctum: et illico dicidit illa particula, quam gerebat appensam gulæ cum quodam filo, integro remanente d. filo et deperdita ipsa particula. Qua ex caussa tota perterrita est, et sic cucurrit ad imaginem gloriosæ Virginis, eam rogando manibus in cruce extensis, ut faceret eam invenire d. particulam. Qua oratione facta, adinvenit eam ante imaginem d. Virginis Mariæ, et iterum apposuit eam gulæ: et sic ab illa hora in antea umbra illa diabolica numquam ulterius illam persecuta est. *Quibus prorsus similia ac fere iisdem verbis testatur D. Viola prænominata, et ipsius Polyxenæ præfatus maritus; expresse attestans*, quod uxorem suam ad omnia pia loca secum traxit et nihil profecit.

4 Test. 11 *a dæmone circumsessam;*

eademque perdita ob culpam, miraculose inventam.

5 Test. 12

6 Test. 13

18 Baptista de Rumano, de terra Soreti, dixit qualiter ipse testis, una cum quondam Ser-Joanne, Cantore ecclesiæ Militensis, accessit ad oppidum Paternionis, ubi B. Franciscus de Paula faciebat ædificari benedictum locum monasterii, caussa osculandi ei manus: quia ex fama audiverant, quod est sanctus homo. Et sic accesserunt et viderunt d. B. Franciscum, et voluerunt ei osculari manus, et ipse renuit, et dixit: Estote benedicti, et pro caritate jentemini seu facite collationem. Et fecit eis dari frustum panis ad quantitatem unius pomi, et urceolum vini, et lactucas cum aceto. Et cœperunt comedere: et quanto plus comedebant tanto plus crescebant epulæ, quæ eis appositæ fuerant: et remanebant admirati de ejusmodi miraculo, adeo quod comederunt et repleverunt se; et cum surrexerunt e mensa, remanserunt panis et vinum et lactucæ, prout appositæ fuerant. Ex quo tantam cœperunt devotionem, quod nolebant discedere illinc.

7 Test. 14 *quod cibi hospitibus a Sancto appositi non fuerint imminuti.*

19 Venerabilis Dominus *i* Rubinus Lacconus, tacto pectore more Clericorum, *juravit de particulis panni multiplicatis, quarum ipse unam habuit; et de Jacobo Laccono, per similem unam subito sanato a febri*, cum antea omnes de ejus salute desperavissent. *Similiter* Magnificus Philippus Baronus *profitetur in d. miraculosa distributione accepisse, et conservare devote ejusmodi particulam. Sic etiam* Venerabilis D. Dominicus gentilis, tacto pectore more Clericorum, *idem confirmavit*

8 Test. 15 *i*

9 Test. 16

10 Test. 17

A *mavit miraculum : nec non illud, quod in filio Pandolphi Baroni per ejusmodi particulam factum est, cujus manum* credebat, quod *illapsum arcæ operculum* fregisset in millæ frusta.

20 Nobilis Agamemnon Nusitus, de terra Soreti, dixit, quod sunt fere anni xxxv vel xl, juxta suum

11 Test. 18 *quod Comitem de Arena cum suis apud Hydruntum pugnantem*

videre, quod benedicta anima quondam eximii Joannis Cola de Arena, Comitis de Arena etc, ex mandato Regis Ferdinandi de Arragonia, coacta fuit proficisci Hydruntum in castra cum sua curia et vassallis. Et sic sua Dominatio, una cum prædictis, accessit ad benedictum locum Paternionis, caussa inveniendi illic B. Franciscum de Paula : quem invenerunt in d. monasterio. Et cum præfatus D. Joannes Cola alloqueretur d. B. Franciscum, dixit ei B. Franciscus : Domine Comes, ite cum Domino in castra · cito enim fugabitis Turcas canes, et vos et vestri incolumes revertimini absque periculo : et pro devotione sumite hanc candelam. Et singulis ejus curialibus unam dedit, et ipse testis similiter unam habuit, et sic in castra profecti fuere. Et dum præliaretur, d. Comes et ejus curiales per medios hostes ingrediebantur; et cum multa hominum millia obiissent ferro, tormentis seu bombardis, sagittis et pice

a læsione servarit Sancti benedictio.

B accensa (adeo quod cadavera calcabantur) nihilominus Comes et sui reverterunt incolumes et absque læsione, ut prædixerat B. Franciscus de Paula. Solum mulio quidam, cum recusasset sumere candelam, ægrotavit et obiit, et confestim putruit ut canis.

12 Test. 19

Addit Nobilis Gaspar de Diano, *in ejusdem Comitis sequela tunc pariter adversus Turcas profectus et præsens, quod* una olla picis ardentis sagum Comitis invasit, sed illico flamma extincta fuit : *item quod* pestis etiam in d. bello fervebat, et tamen nullus d. Comitis obiit.

13 Test. 20 *quod ruituram fornacem*

21 Mag. Confortus de Affriento dixit, quod cum ipse esset in oppido Paternionis, una cum quodam Milite, ubi B. fr. Franciscus faciebat ædificari monasterium ; contigit ut accederet ad fornacem calcariam, in qua ignis jam appositus erat, et ex parte interiori decidebat. Et eo tempore vocatus fuit B. Franciscus, et ei dictum fuit, quod calcaria fornax corruit. Et sic d. B. Franciscus dixit, ne timerem : Non corruet. Et sic accessit ad calcariam, et dixit cuidam *k* monachulo illic existenti : Ingredere, per caritatem hanc calcariam, et depone timorem, et erige intus hunc baculum. Et sic d. Frater intus ingressus est, et apposuit d. baculum : et sic calcaria non corruit, et exusta est absque periculo : et hanc rem ipse testis propriis oculis vidit. Et postri-

k ingredi fecerit unum e suis,

C die contigit, quod decem paria boum gestabant quamdam trabem : et cum essent prope locum, boves præ pondere hæserant, et ulterius progredi non poterant, nec d. trabem gestare. Et sic dictum fuit B. Francisco quod boves devastati sunt, et non possunt trabem gerere. Et sic ipse dixit, Pro caritate, accedamus et videamus. Et sic ad locum ubi trabs erat advenere, et dixit : Solvite omnes boves, præter primum par. Et sit factum fuit ; et deinde d. B. Franciscus cum quadam virga, quam in manu habebat, ter trabem percussit et dixit, Trahite parvo hoc spatio. Et sic illud primum par, et solum, traxit d. trabem usque ad locum : et hoc testis vidit oculis propriis, et illic omnes B. Franciscum pro viro sancto reputabant.

et maximam trabem a duobus bobus trahi.

14 Test. 21 *quod particula vestis sanatus sit.*

22 Mag. Loysius Corinacius, de terra Soreti (*et ipse testis miraculi, in multiplicatione segmentorum sub manu Comitis de Arena facti*) *addit, quod etiam* unam particulam habuit, et anno elapso maxima ægritudo ex dolore ilium *l* seu de flanco eum invasit, adeo quod mori videbatur. Et recordatus est d. particulæ, et cum maxima devotione apposuit eam ilibus seu flanco, et illico sanus effectus est.

l

23 D. Bernardinus de loco Lovanaro, de terra Arenarum, tacto pectore more Clericorum, visis litteris et non tactis, dixit se scire ex relatione quondam Colæ Banaro genitoris sui, quod existente anno penuriæ in provincia Calabriæ, proficiscebatur ad planam *m* Terræ-novæ una cum Roberto Remiglio, Luca de Yaca, Jacobo de Joy, Julio Cichetti Hippolyto de Stravo, et quodam suo germano nomine Marco, Jacobo Sacca, et Thomasio de Ciccho ; omnes de terra Arenanum, qui ad præsens in altero sunt seculo. Cumque exirent de transitu Purelli, die *n* prima Aprilis (sunt fere anni xxxvii et paulo plus) contigit ut per illum passum pertransiret B. Franciscus de Paula : qui cum eos aspexisset, petiit ut pro caritate parum panis ei largirentur. Et prænominati dixerunt, quod ne quidem frustum haberent. Verumtamen dixit d. Colæ patri d. testis, quod pro caritate darent, quandoquidem habebant in mantica. Et nihilominus prænominati responderunt, quod nullo pacto haberent. Unde B. Franciscus dixit eis : Date mihi istas bisaccias, nam illic est panis. Et d. Cola dedit illas eidem B. Francisco, et apertis manticis invenit panem candidissimum, et qui præ calore adhuc fumabat. Dictus Cola, qui sciebat nullum se habere panem, admiratus remansit, intra cor suum

D

EX MS. PROCESS. CALABR.

15 Test. 22 *quod 9 personis in fame alendis,*

m

n

fecerit in vacua pera panem inveniri,

E dicens, Iste sanctus est. Et omnes sui socii ceperunt de d. pane, postquam per B. Franciscum benedictus fuit, et comederunt de illo : et quanto plus comedebant, tanto plus panis iste incrementum et augmentum suscipiebat : et secuti d. beatum Patrem, per tres dies aliti et sustentati fuere præfatæ novem personæ.

qui eis triduo suffecerit :

24 Et cum essent apud Catonam, d. beatus Pater dixit cuidam, nomine Petro Colosa, patrono cujusdam cymbæ seu barchæ, quæ vehebat in Siciliam lignamina ad usum *o* barrillorum pro saliendis piscibus, ut pro caritate vellet eum vehere Messinam, Siciliæ civitatem. Et d. Petrus Colosa dixit ei, Solve mihi, monache, et ego te veham. Et d. Pater dixit : Pro caritate, vehe me Et iterum et iterum d. Petrus : Solve mihi, et ego te veham. Et denuo d. Pater dixit : Expectate me hic. Et secessit ab eis ad jactum lapidis, et oravit, et aspexit in cœlum, et fecit signum Crucis in mari cum quodam suo socio, ac si super continentem iter faceret, et sic transfretavit. Et sic d. Petrus Colosa cum suo genitore admirati et stupefacti remansere de virtute tanti viri : et sic pater d. testis et socii reversi fuere Burellum, et usi sunt illo pane per duos alios dies. Et hæc est veritas ex relatione quondam genitoris ipsius testis : et sæpe sæpius supradicta verba dixit ei uxor Roberti Riviglio, quod ejusmodi miraculum narraverunt eorum mariti ante eorum obitum.

o

quodque negata ad transfretandum cymba

cunctis videntibus fretum transierit pedes.

F

25 Tasus Saldanus, de terra Filocastri, dixit cum juramento, quemadmodum annis præteritis, tempore quo Rex Fredericus erat Princeps *p* Squillacii, ipse testis erat Neapoli, cum venit Orator Regis Franciæ, et petiit a Rege Ferdinando seniori, ut vellet mittere Patrem fr. Franciscum de Paula. Et ipse testis interfuit, quando applicuit Neapolim d. Frater : et ita fuit magnus hominum concursus, quod ni providisset Princeps Fredericus præfatus, collisissent et suffocassent ipsum. Et sic ipse testis concordavit cum quodam D. Intraccato, patrono triremis Franciscæ, *q* in pastum : et ivit cum d. triremi, quæ vexit d. Fratrem in Provinciam. Et cum e Neapoli solvissent triremem, et facto velo navigantes, ad fauces devehissent Tiberinas ; d. fr. Franciscus accessit ad alloquendum Pontificem ; et ipse testis remansit in triremi, et expectavit d. fr. Franciscum. Qui sexto vel octavo die (reversus est) Et sic ductor triremis, cum altitudinem fluminis commensurasset, vidit triremim minime exire posse. Tunc d. beatus Pater, intellecto a quibusdam quod exire minime poterant

16 Test. 23 *quod Neapoli magnus fuerit ad Sanctum accursus :*

p

q

quod fecerit aquam ad enavigandum succrescere,

EX MS PROCESSU CALABR.

terant defectu aquarum, dixit : Commensurate iterum, nam magnam vim et copiam aquarum adinvenietis. Et sic ductor, commensurata altitudine, invenit esse sex palmorum et plus, adeo quod illico exivere.

et triremim qua vehebatur piraticas naves evadere :

26 Et cum navigassent ingressique fuissent sinum seu gulfum r Leonis, maximis agitati fluctibus, coacti fuere littori appellere : et cum in anchoris starent, ecce navigium armatum triremim versus vela faciebat. Qua re visa beatus Pater dixit, Adnavigemus cum pace Dei, nam nullus nobis imminet timor neque periculum. [Cumque navigium appropinquasset] et aliquot tormentorum ictus jecisset, nihilominus triremis, secundam nacta auram, vela fecit : navigium vero sine vento substitit, adeo quod parvo temporis spatio ab eorum oculis evanuit, et sic d. gulfum pertransiere Provinciam versus, ad oppida s Bromo et Brigansi vulgariter nuncupata. Deinde d. Frater descendit a triremi in terram, cum t quodam nepote suo, et duobus Fratribus, qui solum versabantur cum B. Francisco, qui ab aliis non videbatur : semper enim in camera patroni latitabat. Qui quidem B. Franciscus ante suum descensum fecit quamdam confessionem, et postmodum primatibus d. triremis unicuique candelam unam dedit. Et cum fluctus maximi essent, et metus immineret ex triremibus v Frangasi ; triremis ipsa coacta est vertere vela, et cursum sistere. Accidit forte quod in triremi ipsa Philippus Fabalegno per Comitem Mataloni adductus fuerat, in cujus bancho seu transtro par quoddam x calopodiorum dd. Fratrum, sociorum B. Francisci remansit : et illa cepit vel ipse vel socius d. Philippi, inquiens : Adhuc apparent calopodia illorum maledictorum Fratrum, qui poterant me e remo solvere, et noluerunt. Et projecit ea in mare : et quamprimum d. calopodia mare tetigerunt, ipsum tranquillum effectum est, et sic cum pace Dei Neapolim venerunt.

quin et soleis ejus jactis in mare, hoc pacatum esse,

17 Test 24 quod mulierem a strumis curatæ etiam mortem prædixerit,

27 Antonellus Triza dixit cum juramento, quemadmodum [fuit] B. Franciscus de Paula in monasterio y de Mayda Jesu-Mariæ, cumque haberet mater sua strumas seu scrophulas, ipsa una cum patre suo accessit ad B. Franciscum, et genibus flexis petiit de gratia, ut eam sanam redderet. Et sic B. Franciscus tetigit gulam ejus quadam virga et subito sana effecta est. Et addidit, Abite, Domina : nam vita vestra brevis erit. Postridie vero pater ipsius testis accessit ad eumdem B. Franciscum, et interrogavit eum quamdiu victura esset uxor sua. Qui respondit : Vita uxoris tuæ erit septem annorum. Et ita fuit.

18 Test 25 quod pro sterili conjugio prolem rogatus ficus in Januario inveniri fecerit ;

28 Eximius Dominus Joannes Franciscus de Arenis, Arenarum Stylique Comes et Dominus S. Catharinæ, cum juramento dixit, se scire ex relatu cujusdam Sacerdotis, cujus patriæ nomen non bene recordatur : qui Sacerdos dixit suæ Dominationi, quemadmodum ipse rogavit B. Franciscum ut vellet effundere preces Deo, ut duo ejus amicissimi, vir et uxor, qui steriles erant, filios haberent : qui quidem divites erant, sine herede, et annorum XL. Et sic B. Franciscus dixit præfato Sacerdoti : Revertimini, et dicite illis bonis viro et uxori, quod habeant magnam in Deo fiduciam, et quod verrerent eorum domum multum bene, et deinde eant ad eorum hortum, et reperient ficum quamdam frondentem, habentem in vertice geminas ficus, unam albam, alteram vero nigram : albam comedat maritus, nigram vero uxor. Et ille Sacerdos, quia erat mensis Januarii, derisit ejus verba : et respondit B. Francisco, Quomodo est possibile quod hoc tempore sicus inveniantur? Unde B. Franciscus dixit, quod pro caritate facerent ut ipse monuerat. Et sic d. Sacerdos convenit amicos suos, virum et uxorem, et dixit eis : Accessi ad fr. Franciscum, et rogavi eum nomine vestro : qui respondit mihi, quod debebatis bene verrere domum vestram, quo facto accedetis ad hortum vestrum, et invenietis ficum frondosam, in cujus vertice duæ erunt ficus, altera nigra, altera vero alba : Albam z tu marite, nigram vero uxor comeditis. Quo audito accesserunt ad hortum, et invenerunt arborem cum ficubus, ut dixerat B. Franciscus, et comederunt eas : unde uxor gravida facta est. Et cum esset ingrata erga summum Creatorem, et accessisset ad quasdam nuptias, et tripudiasset, aborsum fecit. Et sic deinde vir et uxor præfati iterum vocari ad se fecerunt illum Sacerdotem, et rogaverunt eum, ut, quoniam d. Domina fecerat abortivum, vellet iterum accedere B. Franciscum, et eum rogare, ut ejus precibus et intercessionibus apud Deum fiendis posset iterum concipere. Qui Sacerdos, cum rogasset B. Franciscum, hujusmodi habuit responsum. Profecto non est amplius gratia pro eis, propter eorum ingratitudinem.

et tripudiando abortum passa noluerit ultra succurrere

quod imago ejus puerum sanarit.

29 Insuper d. Eximius Dominus dixit, se scire etiam relatu cujusdam Fratris Religiosi, quod cum ipse Eximius Dominus misisset in arcem Amantiæ, ut ipse primus habere posset imaginem S. Francisci de Paula; evenit quod eo tempore natus quidam Castellani d. arcis, annorum octo, graviter ægrotabat : qui habita notitia quod imago d. Francisci absoluta esset, petiit devotionis caussa eam videre : qua visa et deosculata, pristinæ restitutus est valetudini : et Dominus d. Comes habuit d. imaginem. Et hæc est rei veritas, et in fidem sua Dominatio subscripsit se hic inferius manu propria......

ANNOTATA.

a Soretum *oppidum, inter Miletum et Arenam, trans Matranum flumen in Calabria ulteriori.*

b *Ecgraphum nostrum* Arenarum Sali *: quod correximus ex infra referendis hujus Comitis titulis. Est autem* Stylum, *jam dictæ Calabriæ ulterioris oppidum ad Carcinum flumen, a quo flumine dictum antiquis* Promontorium Carcinum, *nunc ab oppido vicino* Caput-Styli *nuncupatur.*

c Fiola, *pro phiala, Italis Francisque communis vox.*

d *Tenias seu fascias ligneas, scriniario operi circumductas aut superinductas,* Listas *vocant Itali, Franci, Teutones.*

e *Laudanda Italorum religio, ut mulieres conjugatæ non præsumant attrectare Reliquias sacras : ita 1 Januarii, ubi agitur de sacro Christi præputio retegendo num.* 17 *videre est Magdalenam Strozziam et ministerio applicare Claricem virgunculam.*

f *Quidam nominant* fr. Paulum de Paterno et fr. Joannem de S. Lucito.

g Catona *vicus ad fretum Siculum, ferme e regione Messanæ, haud longe a Regio.*

h *Consentit oculatus Testis infra num.* 23, *et tamen scriptores recentiores volunt, miraculosæ transvectionis participes fuisse socios. Quidni eos nauta, miraculo viso facti pœnitens, in suam receperit cymbam?*

i *At num.* 12 Latronus *scribitur.*

k Monachulus, *diminutivum a* Monachus, *hic sumi videtur pro Fratre laico.*

l Flancus *Italis, non* ilia, *sed* latus *significat.*

m Terra-nova, *oppidum Arenis distans* 15 *p. m. medio autem itinere situs est vicus* Burellus, *de quo mox, ubi transeundus fuit fluvius Mesuna sive Metranus.*

n *Qui conventum Milassensem in Sicilia (quo tunc, ut infra patet, ibat Sanctus)* II *Februarii sequentis anni fundatum scribunt, huic textui non repugnant ; sed si annum fuisse putent* 1464, *nimium exorbitant.*

o

A

o Barrilli, *vasa vinaria seu doliola, Italis sunt.*

p *Notiori sibi titulo utitur Testis, cum in eadem ulteriori Calabria et Soreto vicinum* Squillaceum *sit; Comineus, digniori et exteris notiori nomine, vocat* Principem Tarentium.

q *Id est, pro certo nummo in singulo pastus sive mensas solvendo.*

r *Qua parte Rhodanus sese evolvit in mare ipsum vulgo dicitur* Golfo de Lyone; *non a* leone *animali (ut prima fronte videri posset) sed a* Lugduno, *primi ad Rhodanum nominis emporio, Italis* Lyone *dicto: qui dum illuc per dictum fluvium ultro citroque frequentes commeant, proximum fluminis ostio mare nomen ab urbe sumpsit. Verum non nisi valde improprie, et per extensionem justo majorem protendi post nomen istud usque ad vicinam Liguriæ oram; maxime cum infra dicatur Sanctus pertransisse Gulfum, et sic venisse in Provinciam. Quare existimo hic proprie significari eum maris sinum, quem Argenteus fluvius efficit, vulgo* Golfe de Grimant *nunc dictum, qui tunc dictus fuerit* Golfus leonis *sive* leonum, *a duabus insulis, seu potius scopulis, qui hodieque nomen* Leonum *retinent.*

f *Quæ hic* Bremo *et* Briganti *scribuntur, nunc appellantur* Bormes *et* Breganzon. *inter Stocchades insulas et continentem navigantibus prætereunda loca.*

B

t *Andream hunc passim credunt fuisse scriptores: sed ex regio naturalizationis, ut vocant, diplomate clarum est, hunc postea ex Italia accersitum advenisse. Fuerit hic igitur Petrus, alius et senior Brigittæ filius, quem adhuc puerum Franciscus induerit sui Ordinis habitu. Certe infra num.* **110** *dicitur Sanctus navim conscendisse cum* confratre suo parvulo.

v *Videtur* Frangasius *iste fuisse famosus aliquis sui temporis pirata.*

x *Ex hoc discas soleas ligneas* (soccolos *vocant Itali) principio Ordinis usurpatas fuisse, quomodo nunc eas usurpant Minoritæ Recollectæ strictioris observantiæ, quos idcirco iidem Itali appellant* Soccolantes.

y *Quandoquidem satis certum videatur, hunc conventum cœpisse postquam in Franciam abiit Sanctus; explicabimus infra in Supplemento historico cap.* 9, *quomodo intelligendus hic locus sit.*

z *Ecgraphum, contrario quam Sanctus præscripserat modo, nigram marito, albam uxori traditam dicit. Et forte incredulus iste Sacerdos parum curavit verborum ordinem, ut erant a Sancto prolata.*

C

CAPUT III.

Litteræ Excellentis Domini, D. Joannis Francisci de Arenis, Arenarum Stylique Comitis, directæ Beatissimo Domino Leoni Pont. Max.

Extollit divinam bonitatem,

Beatissime Pater, solent plerique, qui sunt involuti in miseria hujus machinæ mundialis, laudibus extollere eos qui temporalibus colluctantur vanitatibus, itaque submerguntur sensualitatibus: adeo ut, puro amore vanitatis et corporis exterioris, nedum ab ignaris et imperitis, sed etiam ab iis qui profitentur scientiam et artem, vitæ omnis laus et dignitas circumscripta videatur. Et hujusmodi sunt poetæ, qui cantilenis eorum alliciunt homines manifeste ad jocalia, intus vero latet anguis: quo hoc tempore juvenes et (quod pejus est) facti senes illaqueantur. Cum autem bene ab Augustino dictum sit, Parum erat Dominum cohortari Martyres verbo, nisi corroboraret exemplo; inter alia quæ tradidit, a tempore sui admirabilis mystericsique adventus usque ad suam benedictam et caritativam passionem, fuit istud maximum, quod in Vicaria Petri successerunt Pontifices: qui quantum, in tempore vanitatis et florum, gentilium sonabant verba, scribentium in laudem idolorum; ita nunc, tempore veritatis et fructus, faciant sanare verba scribentium in laudem et gloriam ipsius Dei, nostri Creatoris, D. N. Jesu Christi, interni amoris et caritatis inæstimabilis: ac rursus uti per deceptores hominum erat vas paratum plenum rimarum, quæ hac illac perfluebant fictiones in laudem hominum; ita per veridicos semper piscatores hominum, corda eorum veritate illuminantes et adaptantes (qui sunt Pontifices, Petri divina lege successores) sunt paratæ a amæ ex tabulis, sculptæ cum doctrina et amœnitate Spiritus.

quæ pro fabulis gentilium

I

EX MS. PROCESSU CALABR.

fecit per Petri vicarios veritatem audiri;

a

31 O quanta est illa beatitudo hujusmodi Pontificis, cui suo tempore contingit scribere nomen Sancti in Catalogo, cum ejus meritis nomen suum adscribit Dominus in cœlis! Inter tales tu solus occurris hoc tempore, Leo Pontifex Sancte, qui sanctitate et castitate polles. Itaque hoc tuo tempore caussa B. Francisci de Paula agitur, de cujus sanctitate tremisco et paveo, cœli mirantur ac terra veneratur, benedictum Deum sua largitate ita illustrasse [hominem] quod omnia Omnipotens subjiciat sub pedibus suis, pisces maris et volatilia cœli, oves et boves universas insuper et pecora campi. Omissis [namque] fulgentissimis quæ claruerunt miraculis, mortui surrexerunt, leprosi mundati sunt, steriles pepererunt, natura obtemperavit invita. Nec cum beato Patre isto minus egit: nam ad jussum ejus senex concepit, arbores floruerunt fructusque produxerunt et non tantum obtemperavit natura, quantum annihilata est, in igne amittente virtutem, et in arido prorumpendo fontes usque in hodiernum diem. Sed et alia signa reliquit iste amicus Dei, quæ magis sapiunt novam naturam quam aliter, neque solum ordinariam sed absolutam ostendunt potentiam...... *b*

et sicut olim homini omnes subjecit creaturas,

ita nuper B. Francisco.

E

b

32 Procederem, Pater Beatissime, extensius in processu signorum, quæ Creator ostendit in ostentationem innocentiæ et sanctitatis istius electæ creaturæ; nisi exhaustæ fuissent vires, tum quia suam Beatitudinem non licet verbis occupare, tum quia compellor ad rem propriam venire. Quam rem sumo onere amoris: quandoquidem a beato illo Patre impetrata sunt meo genitori et mihi multa, ideoque nomen Franciscus amplector...... *c*

pro cujus caussa laborandum sibi fit,

c

33 Primo quando Pater meus, qui hactenus extitit [debuit] ire Hydruntum, una cum aliis, expugnaturus impios canes; appulit ad locum beati Patris ob devotionem et reverentiam, precaturus ut eo medio, gratia Domini, evaderet. Cui dedit candelam, quasi non manufactam sed cœlestem, tamquam clypeum, ut defenderetur ab omni jactura et sinistro eventu: idemque fecit omnibus armigeris aliis sequentibus ipsum. Qui pater meus et omnes ab incendio ignis, sub mœnibus et muris civitatis, et innumeris armorum conflictibus, liberati sunt; nec non a contagioso morbo epidimiæ, tunc temporis nimium invalescente in exercitu. Et aliqui armigerorum de comitiva patris mei, spernentes [d. candelas accipere] laniationem carnium passi fuere.

utpote a quo pater suus

F

in bello Turcico servatus est,

34 Accedat etiam ad cumulum miraculorum, quod cum duo mei filii, unus annorum trium, alius duorum, simul eodem tempore pestifera febre vexarentur; dumque venirent ad extremum diem, annihilatis sensibus et virtutibus, consumptisque carnibus, ita quod nulla spes erat medicorum; ego pater et mater exanimes, confisi fuimus, intercessione beati Patris: et illico [in eis] vere sufflatus fuit spiritus vitæ. Benedictus sit Deus in Sanctis suis, qui non cessat verificare id, quod per os S. Marci locutus fuit, etiam in persona istius electæ creaturæ, super ægros manus imponent et bene se habebunt! Adeo quod eodem die, modo incredibili, febris evanuit, dolores perierunt, et caro ad naturalem colorem reducta

duo filii a peste liberati

Mar. 16, 18

A ducta fuit : in tantum ut si quis illos non vidisset ægros, nullo modo asseruisset febri fuisse vexatos.

EX MS. PROCESS. CALABR.

uxor in mamilla curata,

35 Taceo quod cum mea uxor doloroso apostemate mamillarum cruciaretur, in tantum quod præ dolore occurrerunt dolores [partus] in octavo mense, et jam aborsus parabatur; per impositionem cinguli beati Patris (qui a quodam Religioso devectus est ex Francia, et ad manus meas pervenit) non solum liberata est ab aborsu, sed [etiam a dolore. *d* In quo etiam] hoc mirum in modum considerandum est, quod jam apostema erat in collocatione saniei, unde naturaliter comitatur et dolor et [febris : tamen) donec cingulus erat super ea, neque dolorem neque febrem sentiebat,

sub sua ipsius manu

36 Hoc tamen, quod est clarum et indubitatum, non præteribo ; quod cum quidam Frater Ordinis beati Patris, qui erat Corrector monasterii S. Blasii, venisset recepturus eleemosynam, et ego illam sibi fecissem et nonnulli circumstantes mihi subditi ; ille Pater, volens dono digno eos donare, illis dedit particulam veræ tunicæ beati Patris : et volens ut ego darem suam cuique partem, de illa fecit viginti particulas minutas, ad numerum circumstantium. (Ego
B vero) volens illas erogare, et confisus B. Franciscum ad laudem Dei aliquod signum demonstraturum, ne operatio miraculi esset manifesta sed occulta, sub vola manus meæ reclusi particulas illas : et non solum circumstantibus prædictis viginti illas particulas distribui, sed miraculose fuit factum accrementum, et accurrentibus de populo centum dedi : et deinde aperta manu septem de dictis particulis viginti pro me remanserunt, (quas servo devote) quasi a beato Patre mihi traditæ sint.

multiplicata segmenta de veste Sancti,

c et imago domi suæ coruscarit,

37 Non omitto quod (quando inauditum *e* aut potius ineffatum est, auctorem naturæ ostendere signa in imaginibus Sanctorum) hoc præcipuum in nostro tempore ostensum est in imagine ipsius beati Patris : a qua emanarunt splendores coruscantes, qui videbantur illuminare domum in nocte : quæ imago est in oratorio meo. Hocque idem relatum mihi fuit a religioso Carthusiensi, probo et devoto viro, qui genibus flexis coram ea orabat, cum venisset vocatus a me, et mecum per noctem pernoctasset.

item uxor curata est a singultu :

38 Restat dicendum, quod cum nuper uxor mea haberet incredibilem singultum, ex quo sibi causabatur maximus vomitus et cibi et humorum ; et pectus et fauces adeo fuissent excoriatæ præ dolore, quod vix poterat glutire salivam et mellitum liquorem ; quidam Religiosus, quasi a Deo missus, fuit in domo mea, habens quoddam instrumentum ferreum
C admodum ferræ, tinctum sanguine beati Patris, cum quo macerabat carnem suam. Qui Pater, dum orasset beatum Patrem, et imposuisset d. ferreum instrumentum in pectore meæ uxoris ; illico sedatus fuit vomitus, nec non et dolor incredibilis quem patiebatur, cœpitque statim absque dolore comedere.

propterea ubique dignus sit canonizari.

39 Multa dicerem, nisi hoc esset quod diffidere viderer a vestra Sanctitate : quæ, cum sit pium opus, [non indiget] pluribus adminiculis. [Quare] dignetur, Sanctitatique vestræ placeat, sicut Dominus miraculis ipsum insignivit et decoravit in cœlis ; ita signare [eum] in catalogo Sanctorum, ut in terris veneretur, ad confusionem impiorum et ipsi detrahentium, et ad commodum Christi fidelium. Et ego non minus humiliter et devote vestræ Sanctitati [idem] commendare non desino. Vale ad annos Petri, cujus fortitudo superabit impios. Ex castro Arenarum, XVII Decembris, MDXVI.

ANNOTATA.

a *Vas majus, Italis* Ama, *Francis et Teutonibus* Ame *dicitur.*

b *Addebatur in ecgrapho :* Sed hoc principium D cum a veteri testamento collectum sit, figuras præcedere figurato, et a novo figurati vestigia subsequi, hujusmodi talia per Regulas quatuor signant Mendicatorum Plagarum Domini in mundo, ad opieriendas miserias nostras et ad vitia nostra sananda sanguine emanante pretioso. Et hoc nondum præcipuum : sed mirum et mirabile, quod jam transacti erant mille et quingenti anni, et non adhuc in facie terræ ordinata fuerat ultima professio talis vestigii. Quando res erat in ordine mirabilis et supernaturalis, oportebat super naturalem electionem esse, quæ hoc tempore ultima est ad consummationem operis hujus. Vas beatus iste Pater, non solum auctor quintæ Regulæ, sed ab incunabulis in electione admiranda electus, in gaudium cœlorum et conservationem seculi. *Sed hæc, admodum implicatum sensum facientia, maluimus transilire.*

c *Item hæc.* Sed cœli fantur et nequeunt occultare, quem Creator produxit in lucem, in laudem suam. Ideo sumno studio et onere Crucis Domini, sumo libenter, ut mei pater memor sit, ad pedes Domini et Martyris sublimis. In facto hæc sunt : nam non E solum pro veritate fidei, ad quam tenemur : sed sentio me debitorem ejusdem esse.

d *Hiulcum hinc inde sensum supplevimus per conjecturam, ut notant* [ ]

e *Non est hoc adeo novum, uti sibi hic Comes persuadet, et exempla passim in hoc opere suppetunt.*

CAPUT IV.

Alius processus in terra Styli factus.

a

I Test. 26 Quod inter alia miracula

Venerabilis Hermolaus Frasca, de *a* Stylo diœcesi Squillacensis, Archipresbyter d. terræ Styli, examinatus cum juramento super vita Sancta et miraculis, factis per B. Franciscum de Paula, dum in humanis ageret ; dixit, quod ipse, cum esset Capellanus S. Luciæ d. terræ, sæpe sæpius sermonem habebat cum quodam nobili viro Consentino, nomine Joannes de Moravo, qui parochianus d. ecclesiæ erat, et in d. terra moram trahebat. Qui quidem Joannes cum sæpe sæpius iret Consentiam, et inde rediret ; narrabat d. deponenti multa miracula et virtutes, quas faciebat præfatus fr. Franciscus de Paula. Inter quæ miracula recensebat, quod cum socer dicti D. Joannis laboraret morbo elephantiaco seu S. Lazari, et accederet ad visendum d. Patrem fr. Franciscum, sanus et liber ab ejusmodi morbo ab eodem B. Francisco rediit.

elephantiacum sanarit,

F

b mari tempestuoso

41 Insuper recensebat, quod cum D. Polyxena, uxor D. Henrici de Aragonia, e *b* Neocastro devotionis caussa d. B. Franciscum visum accederet ; mota fama ingenti quæ increbescebat ex miraculis gestis per ipsum, d. D. Joannes de Morano semper comitatus est d. Dominam. Et cum applicuisseut in comitatum Paulæ, et esset dies jejunii, et mare fluctibus agitaretur, et propterea appositæ essent sablæ *c*, quia pisces deerant ; d. D. Joannes incœpit inclamare ac vociferari, inquiens : Aspice, quid apponunt isti Fratres isti Dominæ : nos volumus prandere ; Fratribus illis se iratum ostendens. Et sic supervenit Pater Fr. Franciscus et dixit : Præ caritate, habete patientiam parumper, et eo. Tunc, licet mare fructuosum esset, adinventi sunt tot pisces diversorum generum, quod tota curia Eximiæ Dominæ, quæ non exigua erat, satiata fuit, et d Domina stupore et admiratione affecta. *Post hæc subjungit miracula de prunis ardentibus, coram Fr Scotet, qui ei pro concione detruxerat, innoxie tractatis, et de calcaria fornace, miraculose refecta : quæ non est opus hic ex auditis repetere; cum supra ab oculatis testibus ea habuerimus.*

c

fecerit pisces inveniri.

A 42 Et plus Mag. Hieronymus Gariant recensuit d. testi, quod cum ipse iret in societate Fr. Francisci, conscendit navim Neapoli; et cum fauces Ostiæ subituri essent, fluctus maximos intellexerunt. Et cum d. navigium vi maris et flumini maxima agitataretur; nautæ omnes se submersos esse procul dubio æstimaverunt, rogantes B. Franciscum quatenus Deo pro eorum salute preces effundere vellet. Qui respondit [Scitote] nullam esse medelam imminenti periculo, nisi meipsum in undas dejiciam. Et licet nautæ recusarent, quia verebantur ne se submergeret; nihilominus ipse et unus ejus discipulus se in undas conjecere, et humeris impulerunt navigium, et fecerunt illud in locum tutum subire : et sic incolumes Romam versus adnavigavere. Pater vero Franciscus in aquis remansit, et ripam versus una cum discipulo se contulit et navigium ulterius minime conscenderunt. *d* Unde pro tali miraculo adeo Romæ bene visus fuit quod res mira esset dictu : et d. Mag. Hieronymus secutus est eum usque in Galliam, et multa alia miracula intellexit relatu hominum, quorum numerus est infinitus.

quodque hærentem vado navim

humeris propulerit.

d

43 Nobilis vir Nicolaus de Lenzio, dixit se scire, quod temporibus præteritis, dum in humanis esset Fr. Franciscus, publica erat fama in provincia Calabriæ, quod ipse faciebat multa miracula, intra quæ hoc fuit, quod cum aliquando ipsi B. Francisco exhibita esset cistula plena pomorum a quadam paupercula, et illic adessent personæ supra ducentas, ut unusquisque malum unum cepisset; nihilominus cistula evacuata non fuit, sed plena remansit; adeo quod multitudo, quæ illic aderat admirata ex tali miraculo fuit. *Addit præterea, sed ex auditu dumtaxat, de ruenti calcaria reparata, et prunis ardentibus, nuda manu obviam portatis cuidam Fratri, eidem scilicet, de quo alibi scriptum : sed oculati testes non portatos obviam, verum assidenti ad focum sic exhibitos fuisse deposuerunt.*

2 Test. 27 *quod poma sibi oblata multiplicarit.*

B

Ego Argentinus de Alexandro, utriusque Juris Doctor, civitatis *e* Cathalavensis, Vice-comes Comitatus Styli, fidem facio, supradictos testes fuisse in mei præsentia examinatos per Alphonsum Franciscum de Rean, Actorum magistrum, fideliter et legaliter. Ideo me subscripsi manu propria, et meo solito sigillo signavi.

Fides publica. *e*

ANNOTATA.

a *Iterum in ecgrapho bis scriptum est,* Salo *pro* Stilo.

C b Neo-castrum, *oppidum in principio Calabriæ ulterioris, p. m. triginta et amplius Paula distans.*

c *Ita distinctissime ecgraphum nostrum : Isidorus fabas vertit. Forte sic dicuntur aliquæ a nigro colore.*

d *Paulo aliter hæc narrantur infra num.* 110

e *An loco* civitatis Cathalanensis, *quæ nulla est in Calabria scribendum* civitatis Catharinensis, *cujus Dominum sese appellat Comes Arenarum? ita existimo.*

CAPUT V.

Processus de terra Atiliæ missus.

Post trinum terræ osculum ad Sanctitatem vestram supplicamus, quod Sanctitas vestra dignetur canonizare B. Franciscum de Paula. Qui cum esset in provincia Calabriæ, fuit asperrimæ vitæ, et exemplarissimæ conversationis, plenæ spiritus Sancti et sapientiæ infusæ, vir omnimodæ perfectionis. Qui ab infantia sua proficiebat de virtute in virtutem : ad quem visendum concurrebant regnicolæ. Afflictis consolationem spiritualem et corporalem largiebatur; adeo quod spe destituti revertebantur consolati, peccatores compuncti, ægroti ab omnibus curati ægritudinibus, et dicebat peccatoribus, Mundate conscientiam D vestram, et a talibus et talibus peccatis cessetis : adeo quod multi et multi homines salvati sint. Et agitur sexagesimus annus, quod maxima fama semper fuit de sanctitate et miraculis, quæ faciebat et sunt innumera. *a* Multi receperunt gratiam et beneficium sanitatis, adeo quod non solum ab ægritudinibus accidentalibus, sed etiam a natura datis multi curati; monstruosi scilicet, cæci, læsi membris, leprosi et muti, et mortui vitæ restituti. Unde misimus Sanctitatis vestræ nonnulla miracula, scripta manu duorum Notariorum Apostolicorum, fide dignorum; et eidem Sanctitati vestræ iterum atque iterum supplicamus, ut B. Franciscum tam beatum, justum, purum, sanctum, gloriosum, faciat honorari et adorari pro Sancto, per omnes Ecclesias universaliter, ut dignum sentit Calabria nostra : qui imitatus est vestigia Sancti Sanctorum Salvatoris nostri : qui Sanctitatem vestram sanctificet, et Beatitudinem vestram beatificet, et una cum grege suo faciat cœlesti potiri triumpho. Ex Altilia *b* Consentinæ diœcesis, anno MDXVII, Januarii x.

Epistola Altiliensium.

a

b

humiles filii et obedientes

Angelus Pagtusius Mag. Juratus. Petrus Paschalis, Syndicus de Altilia.

E

45 Imprimis Fr. Bernardinus Provenjanus, de d. oppido, Tertiarias Ordinis d. Francisci, dixit, quod cum veniret e civitate Consentiæ, in itinere parum mali obortum fuit in naso, et deinde inflatum est ei caput, æstimative ultra quatuor palmas. Qua ex ægritudine triginta quatuor dies nec vidit, nec audivit, nec intellexit, nec comedit, nec bibit, præterquam filo paleæ aliquoties bibebat manu alterius : nam quoad eum in altero videbatur esse seculo. Capilli omnes e capite decidebant, adeo quod unusquisque ad eum visendum, tamquam ad monstrum, concurrebat : et cum Sacerdos cum Eucharistia accessit, non potuit ipsum communicare : quando os ejus non adinveuit, nec oculi videbantur. Unde uxor devovit eum B. Francisco, ut gereret habitum Tertiarii ipsius B. Francisci : qua ex re intra duarum horarum spatium oculos aperuit, et cœpit loqui, et petere cibum : et sanatus fuit, jam sunt anni septem.

1 Test. 28 *Portentosa ægritudo mariti*

uxoris voto sanatur

46 Item aliud miraculum dixit soror Perena, Correctrix sexdecim Religiosarum tertii Ordinis B. Francisci, et affirmat soror socia antiqua, qualiter soror Joanna Caserta, cum dæmoniaco spiritu vexata esset, producta fuit coram D. Angelo, devoto Religionis et Confessore dictarum Religiosarum, in ecclesia. Et d. Soror Joanna cum velamine capitis F cooperiebat sibi faciem, et cantans et quiritans dicebat : Male mecum actum est, quando in familia de Serra cœpit esse Sacerdos : nam manlisiem per duos annos cum hac *c* rusticula, quoniam nullus animadvertebat hoc, et jam viginti dies permanseram, et nullus animadverterat. Et D. Angelus respondit et dixit : Volo nunc quod teipsum manifestes. Et longo hominis processu admirans, respondit Spiritus : si ego intrassem corpus alicujus peccatoris, fecissem eum volare per aera : sed ego ingressus sum corpus istius rusticulæ, et ei non possum obesse. Et ni esset cingulus illius, laceratis vestibus induti, qui residet in Gallia, ego dedecorarem universam istam Religionem. Tunc inquit D. Angelus : Veniet tempus quod super istis verbis fiet processus. Et cum interrogasset, quod nomem ei esset, respondit, Sathanas.

2 Test. 29 *Dæmon ex ore possessa*

c

fassus se cingulo sancti coerceri.

47 Qui interrogatus cur hujusmodi corpus introisset, respondit, caussa unius peccati secreti, quod numquam *d* confessus sum, et sæpe te decepi. Et Dominus Angelus ad illum : Tu teipsum decepisti, non autem me. Et deinceps D. Angelus interrogavit eum

d

dein quam ob causam

EX MS. PROCESSU CALABR.

A eum super confessione, inquiens : Dic mihi, quid prodest homini accedere ad ecclesiam et alia bona facere, si peccato mortali involutus est, et non confitetur peccata sua? Respondit, ita sibi prodesse ac si in aquis usque ad guttur submersus esset, et sol tantum caput irradiaret; ex qua re nec calefacere eum, nec de humiditate aquæ siccare posset : sic est ille, qui in voragine peccati mortalis consistit, et sua non confitetur peccata. *ubi et quomodo ipsam esset ingressus;* Item interrogatus dæmon, in quo loco corpus illius ingressus fuisset, respondit, Apud flumen quod dicitur e Saputo : cum enim ex eo biberet, signo Crucis se non signavit. *e* Nam si ipsa hujusmodi signo se signasset, ego ejus corpus non occupassem. Et dixit quod venerat de civitate Maturana, quæ a d. flumine ad duo milliaria distat; ubi diu permanserat, et puellis euntibus aquatum lagenas frangebat, caussa contentiones seminandi et mala, et ut puellæ existimarent pueros lagenas ipsas frangere.

ac tandem ejectus,

48 Et dictus dæmon in die S. Petri introivit corpus sororis Joannæ, et illud occupavit usque ad mensem Decembris. Et quodam die cum D. Angelus celebraret Missas gratiæ, d. dæmon exivit ex aure, tamquam flamma ignis, et ex ore lanam et pilos capræ B emittebat, inquiens, insigna esse nidi quem fecerat diabolis. Et notandum quod prædictus dæmon, indignatus contra D. Angelum, divit. Ego faciam te ejici e domo patris tui et dedecorabo te. Quo facto D. Angelus incidit in indignationem patris sui, ut dæmon prædixerat : qui calce eumdem D. Angelum percussit, et domo ejecit. Et D. Angelus petiit veniam a patre, et discessit. Deinde unusquisque ex hac re admiratus dicebat patri D. Angeli, cur hoc fecisset contra D. Angelum, qui est honor et lux tuæ domus et nostræ terræ et omnium villarum. Qui quidem D. Serra, pater D. Angeli, respondit : Nescio quod mihi dicitis, quia ego non verberavi nec expuli ipsum. Et sic patuit, quemadmodum d. Dominus, pater D. Angeli, fuit illusus a dæmone. Et d. Soror Joanna, a dæmone liberata, profecit in virtutibus, et prænuntiavit diem obitus sui per septem hebdomadas, et vidit d. D. Angelum Tertiarium Minimorum, gloriosum, in gloria finitimum et propinquum B. Francisco.

de exorcista se vindicare conatur.

3 Test. 30 *A morbo caduco liberata.*

49 Refert D. Curia de Scigliano, uxor D. Joannis de Monte-Altiliæ, quod fuit per duos annos morbo caduco vexata, ita quod quotidie cadebat ter : et fuit per B. Franciscum in Paterno stantem liberata. Affirmat etiam quod vidit B. Franciscum ibidem ter populum exhortantem, eo die quo primus lapis in C fundamento ecclesiæ positus fuit. *vidit 9 alios ab eodem liberari.* Asseritque quod B. Franciscus de fenestra, quæ erat in pariete primæ capellæ juxta altare, accepit ambabus manibus de omnis generis fructibus, scilicet de nucibus, ficubus, passulis, prunis desiccatis, malogranatis et ceteris, et posuit in gremio d. Curiæ : et affirmat quod nihil erat in d. fenestra, quando B. Franciscus ibi manum misit; et sic miraculose accepit d. fructus. Affirmat etiam quod de illis miraculosis fructibus dedit plus quam novem personis d. morbo caduco laborantibus, et omnes miraculose sanati sunt.

4 Test. 31 *cæco visus redditur,*

50 Ego Joannes..... facio fidem, qualiter cum D. Angelus visu oculorum privatus esset, habuit par ocularioruin quæ fuerant missa e Gallia, manu B. Francisci (nescio quomodo is intellexerat qualiter D. Angelus cæcus effectus fuerat) quamprimum autem illa sibi apposuit, illico pristinam recuperavit sanitatem. In caussa scientiæ, quia vidi supradicta : et quia postquam recuperavit lucem, fuimus simul ultra viginti annos.

51 Ego Donna Catharina, uxor Cichi Mantuani, facio fidem, quemadmodum audivi dici a Francisco Salio, quemadmodum ruptus erat a parte inferiori ; D

5 Test. 32 *herniosus sanatur,*

et recessit ad B. Franciscum, tunc temporis in Paternione oppido commorantem, et genu flexo coram B. Francisco dixit; Ego venio prius ad Deum, deinde ad sanctitatem vestram, quia ruptus sum : rogo date mihi aliquam medelam. Et B. Franciscus, apposita manu loco mali, dixit, Abi et sume talem herbam cujus nomen non memini. Qui Franciscus Salio non curavit uti ea herba, nec etiam necesse fuit aliquam adhibere medelam, quando domum redeundo in itinere pristinæ restitutus est valetudini. Et hoc miraculum manifestavit d. Franciscus, quando B. Franciscus discessit e Regno et contulit se in Galliam, ejus discessum dolens ac inquiens, Male nobiscum actum est et cum tota provincia Calabriæ, quandoquidem eram pene mortuus (nam ruptus eram) et ipse Beatus apposita manu me sanavit.

6 Test. 33 *genu ægrum curaturus Sanctus*

52 Item ego Curia, uxor quondam Petri Butelagua, de Altilia, facio fidem cum juramento, quod fuerim in oppido Paternionis, una cum fratre meo nomine Gregorio, qui ægrotus erat in genu, et rogabat B. Franciscum ut doceret eum aliquod remedium Qui B. Franciscus dixit : Remedium est istud, per caritatem; quando tu committis semina ruribus bonorum hominum, noli denegare terratica : E sed dic quod verum est, et fructus alienos non capias : et noli comedere herbas pauperum, qui eas vendidissent hyeme, sed comede tuas. Per caritatem abstine te ab hujusmodi peccatis, si vis sanari. *sua homini peccata edicit :* Unde prædictus affirmavit omnia supradicta esse vera, acsi B. Franciscus adfuisset cum Gregorius hujusmodi mala perpetrabat : qui mutata vitæ prioris conditione, bonum fecit finem.

53 Robertus de Serra asseruit, quod, sunt XL anni, vidit in Paula B. Franciscum colligentem lapides calcineos, rubros, candentes, de fornacis testudine, et colligebat manibus illæsis, et faciebat ex illis cumulum. 7 Test. 34

8 Test. 35 *pueri moribundi vitam*

54 Catharina, quondam uxor Nicolai Furlani, dixit, quod cum puer quidam unius anni, cui nomen erat Lucæ Joanni, filius Bernardini Beluto, graviter ægrotaret, jam emissurus spiritum; d. Catharina cum dormiret, vidit in somnis juvenes tres, indutos vestibus albis in domo d. Bernardini, spatio passus unius cum dimidio ab ægroto distantes : quorum medius Crucem gestabat, duo vero alii cereum incensum, acsi exequias facturi essent. Et sic qui Crucem gerebat, dixit : Capite eum. Dum hæc ita fierent, ipsa testis vidit quemdam senem barbatum, subnigra et lacerata veste indutum, Crucem manu gerentem, qui procedens dixit : Peto audientiam. Et d. testis audivit alium respondentem et dicentem, *videtur postulare ;* Quid Petis? Tum ille, Ego peto mihi gratiam fieri de illo puero. Et ille qui altior et in aere erat; respondit : Non potest hujusmodi gratia concedi, quandoquidem hoc mane nomine meo frustrum panis ab ejus domo petitum est, et noluerunt. Tunc senex : Tot sunt, quod non potest eis dari semper panis. Rogo, quoniam isti devoti mei sunt, facite gratiam de vita pueri. Et ille, Infra triduum responsum habebis. *et eam impetrat :* Et sic ipsa testis, facto mane, quam primum surrexit; accessit ad domum et dixit illis : Estote bono animo, quia habetis bonum advocatum, et parvulus vester non morietur : nam hac nocte in somnis hæc vidi. Et sic interrogavit patrem familias, an esset verum quod eleemosynam illo die non fecissent : et respondit quod fuit verum. Et in tertia die fuit sanatus puer, et hoc audivit a tota domo d. Bernardini.

9 Test. 36 *diu non confessus*

55 Antonius Mantuanus de Altilia dixit, quod cum ipse erat ad Paternionem oppidum, caussa visitandi B. Franciscum, et loqueretur cum eo de nonnullis rebus suis; d. B. Franciscus discessit, et reliquit ipsum

A ipsum cum quodam bono viro de d. oppido Paternionis. Et ipse testis incepit inflari, et ita totus inflatus erat, quod pene moriebatur, et ita non poterat loqui. Et d. bonus vir hoc animadvertens, B. Franciscum vocavit; qui dixit : Cape paleam, et intus nares ejus appone, et sanabitur : et ita fuit, nam restitutus est valetudini. Et ipse testis dixit, quod jam per duos annos vel tres peccata sua confessus non fuerat.

corum Sancto syncopizat :

10 Test. 37 *ferrum candens illæsus tractat Sanctus :*

56 Bernardinus de Raymundo dixit, quod cum ipse esset in Paternione, famulus cujusdam; herus et patronus suus misit eum ad fabrum ferrarium, ut poneret ferramentum cuidam asinæ. Unde cum faber ferrarius fornaci apposuisset ferrum ac postmodum idem asinæ concidisset, superfuit quoddam frustrum ferri, ultra medietatem candentis ardentisque. Forte supervenit eo tunc B. Franciscus, et interrogavit fabrum ferrarium, an haberet ferramenta pro quadam mula sua. Et cum faber respondisset se habere, d Pater cepit ferrum illud candens ardensque in manu. Et ait (*faber an testis?*) Pater, ne facite, nam comburemini. Et B. Franciscus, Præ caritate, inquit, calefacio me.

11 Test. 38 *panem et vinum pro pluribus*

identidem multiplicat.

57 Petrus Angelus de Altilia dixit, quod cum ipse B esset apud Paternionem oppidum, cum certis hominibus ultra viginti, qui venerant lignatum pro usu calcariæ, et cœpissent discumbere, et non essent nisi duæ cistulæ panis, partim integri partim fracti (quæ cistulæ vix duabus aut tribus personis suffecturæ erant, prout d. Petrus existimabat) nihilominus omnes illi viginti homines, gratia Dei et virtute B. Francisci, in prandio illo præsentes satiati sunt. Qui quidem B. Franciscus verbum Dei illis prædicabat, et reprehendebat eos de vitiis et peccatis eorum, admonens eosdem ut boni essent Christiani. Et postquam discubuerunt bene refecti et satiati, adhuc illæ cistulæ visæ sunt plenæ panibus, ut erant ante, nemine apparente qui illas impleret quod miraculose factum visum est. Similiter etiam in vino contigit : nam ipse Petrus Angelus vidit quemdam cadum, mensuræ duorum barillorum, qui continue effundebat vinum, et tamen numquam decrescebat : et sic omnes admirati, alter cum altero invicem loquebantur. Insuper postquam illi viginti a supradicta mensa [recesserunt] successive supervenerunt alii, et similiter discubuerunt. Et panis qui ex prima mensa miraculose remanserat, in eadem quantitate etiam videbatur in secunda mensa, et tantumdem operabatur et sufficiebat.

Notarii subscribentes fuere Bernardinus Bibe-aquam Presbyter de Altilia *et* Franciscus Mantuanus, diebus Januarii mensis VIII, et IX et *quoad ultimum* in C Dominica infra Octavam Epiphaniæ, *quæ illo anno cadebat in diem* XI, *cum esset littera Dominicalis D.*

ANNOTATA.

a *Ecgraphum nostrum*, Mortui.

b Altilia, *oppidum ad Sanutum flumen, p. m.* 15 *Consentia distans, Paula vero circiter* 24.

c *Ecgraphum addit, velut explicationis caussa ab interprete appositum*, id est innocente.

d *Confunduntur personæ dæmonis et dæmoniacæ.*

e *In tabulis* Sanuto *vel* Savuto, *qui idem forsitan infra num.* 97 *scribitur* Sabno : *ast num.* 141 Savuto.

CAPUT VI.
Processus factus in Paterno.

Epistola Paternensium,

Post tria terræ oscula ante Beatitudinis vestræ sacra vestigia, humiliter supplicat Ranchius de Michaele Magister Juratus, cum tota universitate Paterni, diœcesis Consentinæ, quatenus B. Franciscum Paulitanum adscribere dignetur catalogo Sanctorum : qui apud nos, antequam transiret ad Gallias, monasterium egregium construxit, et totam Calabriam sua exemplari conversatione et piis monitis illustravit, et sanitatum beneficiis quibuscumque morbis opportunis dotavit, et omnibus afflictis subvenit, et salutis viam nobis omnibus multipliciter paravit, multosque mortuos ad vitam reparavit : ut in processu, qui Sanctitati vestræ dirigitur, evidentius refertur. Quem quidem processum, per duos fidelissimos Notarios confectum, et a fide dignis veraciter receptum, Sanctitati vestræ dirigimus; ut clarius constet, quanta gloria Deus Sanctum suum mirificavit : qui judicio nostro et totius regionis Calabriæ sententia, dignus judicatur coli et venerari per totum orbem. Quapropter instantius iterum atque iterum obsecramus, ut præfatum B. Franciscum annumerare velitis in numerum Sanctorum : qui Sanctorum vitam non solum est imitatus; sed et multos in asperitate vitæ et miraculorum gloria est evidentissime supergressus : ita ut innumera sint apud nos miracula, quæ per illum Salvator noster Christus patravit, et in dies perpetrat. In quo quidem Christo valeat et gaudeat in ævum vestra Beatitudo. Ex d. oppido Paterni, anno a partu virginali MDXVII, VII Januarii. E

D EX MS. PROCESSU CALABR.

1 Test. 39 *Voto ad Sanctum facto,*

apoplexia liberatur puer :

59 In primis Notarius Franciscus Curtus de Paterno, qui testium infra scriptorum depositiones subscripsi, cum rediissem huc in paternam domum meam, dixit mihi uxor mea nomine Parsilia, Nescis quod Octavianus Cæsar, filius noster, apoplexia percussus est, propter quam vidi clare quod ipse est mortuus. Et uxor mea præfata fortiter illacrymabatur, et sic vovit se B. Francisco de Paula, inquiens, B. Francisce, fac mihi gratiam quod filius meus restituatur pristinæ valetudini, et ego induam eum vestibus et coloribus tuæ Religionis et habitus. Qui statim surrexit, et suis propriis manibus apprehendit candelam accensam. Et hoc etiam dixit mihi Donna Vela, mater d. Parsiliæ uxoris meæ, quæ jam sunt tres menses quod rebus migravit humanis. Et hoc fuit de anno MDXV, videlicet de mense Decembri, in vigilia Conceptionis B. Virginis Mariæ.

2 Test. 40 *intra parvam fossam multam aquam colligit Sanctus,*

60 Stephanus Calendinus dixit, quod eo tempore quo B. Franciscus de Paula faciebat condi monasterium, intellexit dici a quodam hæc verba : Hæc aqua labitur per istam viam, quæ est ante monasterium : facite lacunam, et hærebit per totum, quod dispergebatur. Quod cum intellexisset B. Franciscus, dixit d. Stephano, Per caritatem fac fossulam. Qui eam fecit valde parvulam et deinde deduxit aquam illuc ne per viam publicam laberetur. Et sic facto F cursu per illam fossulam, omnes aquæ, quæ ex diversis confluebant partibus, illuc se receptabant : unde viæ exiccatæ fuerunt, et omnes insimul venerunt in admirationem, cum viderunt tantam copiam aquarum per illam parvulam fossam permeare. d

3 Test. 41 *juvenem amentem*

61 Jacobus Zapo dixit, quod quidam invenis Consentinus amens factus, ob suos maximos furores et acta stultitiæ in quæ exierat, compedes et manicas et vincula in pedibus et manibus habebat. Et quia ejus pater per multos dies fuerat apud B. Franciscum et non poterat habere audientiam, tandem decrevit d. filium insanum Consentiam civitatem, unde venerat, reducere. Et quopiam die audita Missa exierunt monasterio, coram multis et innumerabilibus viris. Ubi cum B. Franciscus adesset, dixit illis qui detinebant illum puerum, Dimittite eum. Et tunc B. P. Franciscus manum ejus capiti et pectori apposuit, eum fortiter retinens. Et puer ille amens convertebat se ad beatum Patrem, et mordicus capiebat. Tunc beatus Pater dixit illis, qui eum dimiserant, Capite iterum ipsum. Quo facto, B. Franciscus signo Crucis

signo Crucis sanat,

EX MS. PROCESSU CALABR.

A Crucis iterum eum signavit, et illico sanus factus est, nec ulterius ut solebat clamitavit, et summa cum lætitia una cum patre suo domum reversus est. Deinde quodam die pater d. stultuli ad monasterium reversus est : qui a B. Francisco cognitus, interrogatus ab eodem fuit qualiter se haberet ejus filius. Qui respondit, sanum eum esse ab eo tempore, quo Paterno Consentiam discessit.

b

4 Test. 12 manibus ac pedibus mancum,

62 Polyxena uxor *b* Calcudini dixit, quod eodem tempore fuit vectus super equo quidam de Principatu Bisignani, qui usu pedum et manuum uti minime poterat. Qui quidem cum esset productus ante conspectum B. Francisci, subito cœpit ambulare et movere manus, pristinæ restitutus sanitati. Idem dixit quod recordatur, quod de eodem Principatu fuit vectus equa quidam qui erat cæcus : qui cum esset productus ante conspectum B. Francisci, ipse B. Franciscus interrogabat eum et signabat signo Crucis : et illico d. cæcus usum oculorum recuperavit. Item dixit quod ipsimet testi dolebat graviter caput, adeo quod plorare cogebatur, et d. B. Franciscus dixit ei, Cape saxum, et perduc ad monasterium, quod eo tempore idem Beatus conficiebat. Et ipsa respondit, Non possum, quia male me habeo. Et B tunc d. B. Franciscus cepit saxum ingens, et posuit super caput : et quam primum testis ipsa æstimabat se gerere nihil, et illico fuit sana et libera a magna febri, qua laboraverat.

cæcum,

capite dolentem,

et febrientem curat :

5 Test. 13

63 Damianus Antonius *post narratam sanitatem ab ipsomet teste impetratam Bellino de Flore, de quo in Proc. Consent. num.* 183 ; *et prodigium ruentis ex alto saxi, imperio prohibiti ne porro rueret in vallem subjectam*, ubi continebant se innumerabiles personæ, *de quo ibidem num.* 190 ; meminit quod quidam de oppido Paterno, cujus nomen non recordatur, cum doleret trabem pro usu monasterii, incidit sibi pedem ascia : et vulnus ita altum fuit, quod per ipse crassitudine unius digiti vix tenebatur. Et cum inclamaret, Heu! me miserum! audita fuit lamentatio ejusmodi a B. Francisco : qui confestim eo accessit et dixit, Præ caritate, ne dubites. Et fecit eum excalceari, calceos gladio incidendo. Et testis ipse vidit qualiter pes mutilatus erat, ita a parte superiori sicut ab inferiori, et non regebatur nisi a crassitudine unius digiti. Et tunc B. Franciscus excerpsit quamdam herbam illius loci, et manibus propriis posuit eam super pedem vulneratum, eum signo Crucis prius signando. Et illico d. sauciatus sanus effectus est, et d. testis vidit illum gradientem sicut prius.

pedem abscissum restaurat,

C

et monialem usu manuum ac pedum privatam :

64 Item d. testis recordatur, quod quædam monialis accessit ad B. Franciscum, commorantem in oppido Paternionis; vehebatur tamen equo, quia jam decem annis usu manuum et pedum manca et privata fuerat. Quam cum vidisset B. Franciscus, fecit eam descendere ex equo et dixit, Præ caritate, surgite, et venite gestatum lapides ad usum fabricæ monasterii, quod distabat de quinquaginta passibus. Quæ quidem monialis dixit : Præ caritate non possum : nam decem annis usu pedum et manuum privata sum. Et d. B. Franciscus dixit duabus personis, quæ perduxerant eam illuc, Erigite eam. Quo facto B. Franciscus accepit ingens saxum, et super caput ejus posuit, et dixit, Abite, præ caritate. Et d. ægrota gradiebatur, et gestabat d. lapidem ad monasterium. Quo cum applicuisset, cœpit exclamare, Misericordia, quandoquidem sana effecta sum. Et d. testis vidit eam gradientem et moventem manus, et sanatam ex utraque parte.

6 Test. 14 paucas ficus multiplicat :

65 Carolus Moulin dixit, *coram Bernardo Pipio Notario Paterniensi, qui hunc et sequentes testes examinavit*, quod tempore quo B. Franciscus erat in Paternione oppido, et excavabatur piscina monasterii, pro qua erat multitudo operariorum vicissim la- D borantium, et esset hora vespertina; beatus Pater prodiit a cella sua, et dixit eis; Jam estis lassi et fatigati. Et protulit de manica tunicæ suæ tertiam partem restis seu serti ficuum circa viginti, et ait, Creditis quod possit distribui par ficuum pro unoquoque? Qui Carolus respondit, Pater, si par ficuum cuilibet dabitur, pro me quid remanebit? Tunc beatus Pater : Gratia Dei non deficiet. Et sic incepit dividere, par unicuique assignans, et sic omnes portionem suam accepere. Deinde unicuique singulas dare ficus cœpit, similiter omnes portionem suam accepere. Et nihilominus sertum illud ficuum ita integrum remansit penes B. Franciscum, sicut ante divisionem erat.

7 Test. 15 fœtum ore et oculis carentem

66 Franciscus Arbius dixit, quod alias cum ipse de vinea rediret, applicuit quidam nobilis Consentinus de familia de li Rochi : qui quidem nobilis dixit testi, Possesne facere quod ego habeam audientiam a Fr. Francisco? Et ipse testis dixit, Cum gratia Dei, sic. Et sic accesserunt una ad monasterium et pulsaverunt januam : et janua aperta fuit. Et testis accessit ad beatum Patrem dicens, Pater, quidam no- E bilis Consentinus vellet alloqui paternitatem vestram. Et respondens se esse contentum, ad ecclesiæ portam se contulit. Et cum vidisset illum Nobilem, interrogavit, quid vellet. Qui respondit : Pater, volo vobis ostendere creaturam sine oculis et sine ore. Tunc illico venerunt muli cum illa creatura, quæ vere monstrum erat; et testis ipse vidit eam oculis et ore carentem. Et beatus Pater ad illam conversus, inquit, Frater noster, per caritatem, aperi oculos. Et sputo linivit locum ubi oculi solent esse; et similiter fecit digito liniens locum, ubi solet esse os. Et sic apparuit os, quod aperiebat. Deinde ipse testis interrogavit nonnullos Consentinos, quomodo se haberet illa creatura : et dixerunt ei, quod boni erant oculi, bonum etiam os

eisdem donat?

8 Test. 16 frigore extinctum suscitat,

c

67 Nicolaus Ruffus Tertiarius dixit, quod quo tempore B. Franciscus erat in Paternione, venatores attulerunt quemdam hominem terræ *c* Matronæ, qui obierat in monte Paternionis præ nive, et eum tamquam mortuum sepelire voluerunt in monasterio d. terræ Paternionis. Evenit autem ut eo tempore multi illic essent homines, qui omnes eum mortuum esse asserebant; et B. Franciscus dixit, Deus fecit tibi gratiam. Quo dicto revixit, et erexit se, et discessit.

9 Test. 17 item alium ex alto lapsum,

68 Carolus Molus de Paternione dixit, quod cum construeretur fornix ecclesiæ Annuntiatæ Paternionis, in ea erant plures architecti seu magistri, et inter ceteros quidam Mag. Leonardus de Philippo : F qui dum operaretur, decidit et videbatur mortuus. Et dum sic pro mortuo haberetur, accessit B. P. Franciscus, cui dixerunt, qualiter ille Magister de vertice fornicis deciderat, et jam mortuus erat. Unde d. beatus Pater cepit eum per manum, et dixit; Surge, præ caritate, nam nihil mali habes. Qui quidem Mag. Leonardus surrexit subito, et ivit fabricatum. Et idem beatus Pater dixit ei, Ne facias similes saltus, per caritatem.

10 Test. 18 et puellam in cunis suffocatam,

69 Frisca-rosa, uxor Francisci de Simone, deposuit, qualiter cum esset in cunis filia Roberti Tornelli, nomine Sigismunda, quæ ad præsens uxor est Antonii Cauti; mater d. Sigismundæ (ut ipsa d. testi asseruit) accessit ad cunas et reperit d. filiam suam mortuam, cui gula corrosa erat : propterea existimabat a diabolo suffocatam fuisse : nam in d. domo apparere solitus erat, qui strepitum quemdam faciebat acsi corium traheret. Quæ puella sic mortua producta fuit ad B. Franciscum in ecclesia Annuntiatæ Paternionis. Quam cum vidit, dixit : Abi, mala res. Quibus dictis, illa puella illico sana et salva fuit.

A

11 Test. 99 *atque arboris ruina oppressum,*

70 Margolinus Matalonus dixit, qualiter Thomas de Yvre, incidens arborem castaneam cum omnibus ramis, pro conficiendis trabibus ecclesiæ; decidente arboris prædicta, truncus ipsius arboris allisit eum cum quadam alia arbore, et propterea d. Thomas videbatur evidenter mortuus. Et tunc B. Franciscus dixit illis qui illic præsentes erant, sedecite cum Deo parumper. Et sic d. deponens et alii recesserunt et eminus steterunt, et B. Franciscus remansit cum d. Thoma mortuo. Et dein parvo temporis spatio viderunt eum erectum et sanum, ac si malo illo seu casu affectus non fuisset: et accessit ad operandum. Truncus autem arboris ceciderat super ejus ventrem: et contigit hoc in quodam certo loco nuncupato lo Patano. Et ulterius dixit idem testis, quod cum alias esset in loco Paternionis, fuit fama publica quod d. Thomas deciderat de campanili altitudinis quinquaginta palmorum, et videbatur mortuus, et beatus Pater restituit eum: et hoc dicebatur publice in d. oppido Paternionis.

eumdemque de campanili lapsum,

Pro cingulo alteri donato

71 Insuper fuit præsens quando quidam Nobilis, nomine Cola Monachus, accessit ad locum Paternionis ad B. Franciscum, caussa petendi ab eo aliquas res devotas pro uxore sua, et petiit de tunica aut de cingulo: et d. beatus Pater dedit ei cingulum suum:

B

et sic d. Nobilis discessit. Et paulo post d. beatus Pater vocavit quemdam monachum, nomine Fr. Santolinum de Paternione, et dixit ei, Effode hic. Qui cum id fecisset, invenit quemdam cingulum novum, carentem nodis, qui videbatur illa hora illic positus. Et beatus Pater dixit d. Fr. Francisco Santolino, Facite, præ caritate, nodos. Et d. Frater fecit nodos, et dixit beato Patri, O Pater, posuisti istum cingulum? quem eorum lingua cordonem appellant. Et beatus Pater dixit: Posuit Dominus Deus, et non ego.

novum invenire facit.

12 Test. 50 *virum jam funerandum vivificat.*

72 Luna, uxor Thomasii tonsoris, dixit, quod cum ægrotasset Thomas vir suus per multos dies, visus est esse mortuus, et posuerunt eum super quodam scamno, tamquam mortuum, cui ligarunt et composuerunt manus, ut solet fieri iis qui jam ex hac vita migrarunt: et subito miserunt nuntium ad beatum Patrem, et fecerunt ei exponi qualiter d. Thomas erat mortuus. Et beatus Pater misit ad illum nonnullas res, et dixit: Per caritatem, inanimate et confortate eum, quia non patietur periculum. Quæ res exhibitæ fuerunt d. Thomasio, et subito cœpit vires sumere: et surrexit, et sic fuit liber a d. ægritudine.

et puerum cui pater caput diffregerat.

73 Et plus, scit quod alias fuit ei allatus filius cujusdam Adroisii Cicalæ, qui cum esset in agro percusserat d. filium suum in capite, quodam tridente,

C

adeo quod frustum ipsius tridentis se immisit capiti ipsius pueri. Et cum frustum prædictum extraheretur a capite pueri, una cum ligno etiam medulla exire visa est. Qui quidem puer cum ad beatum Patrem productus fuisset, idem beatus Pater inquit, Quantorum malorum caussa est mala-testa, id est, diabolus? et monuit patrem pueri, ut ipsum curationis caussa ad Magistrum Antonium duceret, quando nihil mali haberet. Et sic d. Adroisius accessit ad d. Mag. Antonium, qui ei medens in pristinam eum restituit sanitatem, ac si numquam vulnus in capite habuisset.

13 Test. 51

74 Bernardinus de Arbio dixit, quod scit de relatione Francisci patris sui *de creatura absque oculis et ore, ut supra num.* 66. Antoninus Niclus Nustasus de Paterno, *tamquam testis, depositionum a num.* 68 *factarum subscripsit,* Anno Domini MDXVII, regnante Domino nostro Principe, D. Carolo, ac Regina Joanna de Aragonia, anno primo Dominationis et felicitatis, Amen. *Subscripsit item* Paulus Fatarius de Pane, *tamquam qui* ad requisitionem Magistri Jurati et

Fides Notariorum.

D

Electorum Paterni examinarit retro scriptos testes in præsentia Caroli Milli, Judicis maleficiorum, et Notarii Nicolai Missassi, testis producti ad videndum examinationem; *haud dubie ejusdem qui paulo ante* Antonius Niclus Nistasus *scribitur, ignavia transcribentium, hic aut istic exerrantium a vera nominis scriptione: quod quin alias etiam usu venerit in nominibus propriis vix dubitamus, nec tamen possumus non sequi errantes.*

EX MS. PROCESSU CALABR.

ANNOTATA.

a *Quomodo hæc eadem aqua, facta vicinis caussa discordiæ, miraculose evanuerit, habes in Processu Consentino num.* 195.

b *Fortassis* Colæ, *id est Nicolai,* Udini.

c *Inferius num.* 159 *putatur fuisse* de Macatia, *sed tam hæc quam* terra Matronæ *nusquam nominatur in tabulis geographicis, ac forte mendum subest alterutri vel utrique loco.*

CAPUT VII.
Processus factus in terra Xiliani.

Epistola ad Papam.

E

Post trinum terræ osculum, ante Sanctitatis vestræ vestigium, Sanctissime ac Beatissime universalis Ecclesiæ Præsul, supplicatur Sanctitati vestræ, pro parte Syndicorum et Magistrorum Juratorum Universitatis, et hujusmodi pertinentiarum terræ Xiliani diœcesis Mathuranæ, dicentium quod in his partibus nostris conversatus fuit B. P. Franciscus de Paula: qui fuit Sanctissimæ vitæ: qui multos conventus construi fecit, et congregari multos Sanctos Patres et Fratres summæ honestatis. Unde, cum d. Pater commoraretur in conventibus Paulæ, Paterni et Spetzani, accurrebant ad eum multæ et diversæ personæ; inter quas erant aliquæ gravatæ variis infirmitatibus, quæ, divina operante gratia et meritis ac precibus ipsius beati Patris, redibant incolumes, pristina valetudine recepta: ut processu incluso, facto per Notarios scriptos et ad hoc deputatos, continetur. Eapropter humiliter supplicatur vestræ Beatissimæ Sanctitati, nomine et ex parte supradictorum, supplicantium, placeat ei, de gratia et amore divinæ Paternitatis, referre et connumerare in catalogo beatissimorum Sanctorum præfatum Franciscum de Paula: qui dum vixit fuit imitator Sanctorum et sectator vestigiorum D. N. Jesu Christi: qui det Beatissimæ Sanctitati vestræ longam vitam ac victoriam contra infideles, ut Sanctæ Catholicæ fidei sub vexillo Crucis restituantur. Ex d. terra *a* Xiliani, die IV Januarii, anno MDXVII. *a*

F

vestræ Sanctitatis humillimi

Capitaneus Universitatis et homines Xiliani.

1 Test. 52 *Maculam oculi sanat Sanctus,*

76 Antonius Razutus de eadem terra dixit quod ipse recordatur, quod cum puer esset, ductus fuit a matre sua ad oppidum Paterni, ubi tunc continebat se quidam Fr. Franciscus de Paula, ex caussa cujusdam maculæ quæ labefactabat oculum. Et cum illuc applicuit, d. Pater percussit ejus caput quadam virga, et deinde manibus pueri eam reddidit: et cum rediisset domum, liber ab illa macula inventus est.

2 Test. 53 *et aliam infirmitatem oculorum* *b*

77 Palmerius *b* de Curigliano, de d. oppido, asseruit cum juramento, quod cum infirmis oculis esset, sanatus fuit a d. P. Francisco: a quo etiam ejus soror, sanata fuit, cui nomen erat Vermigliana, quæ media versus pedes manca et invalida erat: quæ cum ægritudinis caussa equo vecta fuisset, deinde

 pristinæ

A pristinæ restituta valetudini, pedibus propriis domum rediit.

EX MS. PROCESSU CALABR. *et debiles mulieres duas,* 3 Test. 54

78 Mag. Macheno de Renda dixit, quod cum testis esset in oppido Paterni, in conventu ubi tunc erat B. Franciscus; quædam Domina de Laviano usu pedum carens, ideoque cum incedere non posset equo illuc vecta, se beato Patri et ejus orationibus commendavit. Qui quidem beatus Pater dixit ei: surge et affer sportulam plenam arena: quæ tremebunda surrexit, adduxitque sportulam plenam arena ex quadam valle, et ex illa hora sana effecta est.

5 Test. 55 *ac genibus mancam.*

79 Mag. Bartholomeus dixit, quod cum esset mater sua manca et destituta usu genuum, contulit se ad oppidum Paterni ad B. Franciscum, qui illic tunc morabatur, et commendavit se ejus orationibus et intercessionibus, rogans eumdem ut preces Deo pro ea effundere vellet, eo quod manca erat et destituta usu genuum. Qui quidem B. P. Franciscus dixit: Surge et cape istam assulam. Quæ respondit, Pater, non possum surgere. Et dictus Pater ad illam: Habe bonam fidem, et surge. Quæ subito surrexit, et cepit assulam, et sic fuit sana.

5 Test. 56 *Curat mutum,* *schiaticum* *apoplecticam,*

80 Mag. Joannes Salvius dicit tantum scire, quod cum aliquando esset in conventu oppidi Paterni, accessit mulier quædam cum filio, qui mutus effectus B erat. Et B. Franciscus fecit puerum ante ostium ecclesiæ locari, jussitque patri et matri ut laborarent: construebatur enim tunc conventus in d. oppido. Et paulo post misit puerum ad matrem, quæ vidit eum sanum. Et ipse etiam testis schiatica laborans, a d. Patre curatus est, et pristinæ restitutus valetudini. Cujus etiam uxor a morbo apoplexiæ, quo maxime laborabat, per eumdem est liberata.

6 Test. 57 *humero mancum,*

81 Donna Catharina, uxor Frederici Fabiani, dixit quod ipsa quodam die erat in d. conventu, et illic etiam erat Richardus Scalisi, de eadem terra: et beatus Pater dixit ei, Cape istum *c* piconem et scinde istum lapidem. Qui Richardus ad beatum Patrem inquit; Pater, non possum, quia invalidus et mancus humero sum, et ideo veni ad Paternitatem vestram. Tunc beatus Pater dixit: Noli vereri, accipe piconem, et scinde istum lapidem. Et cum fecisset et lapidem rupisset, sanus effectus est.

7 Test. 58 *matri indicat lapsum filiæ,*

82 Donna Brigida Fronteca dixit, quod cum quædam affinis sua accessisset ad d. conventum, duxit secum filiam suam nomine Palmeram. Tunc B. P. Franciscus dixit matri d. Palmeræ: Abi cito, et fac ut filia tua nubat illi quem tenet domi, quia suus est maritus. Et subito cognita malitia filiæ suæ, quæ prius matre domum concesserat, conjunxit eam illi C viro qui domi erat, discipulo patris sui, nomine Stephani de Mila: quia inventa est prægnans ante matrimonium contractum: et si non accessisset ad beatum Patrem, maximi scandali periculum imminebat.

8 Test. 59 *oculum curat,* *Annonam ex improviso appositam affert* *et mutam sanat.*

83 Soror Andriana de Macertis dixit, quod cum afficeretur dolore oculi, ex caussa cujusdam *d* paniculæ oculum labefactantis, accessit ad B. Franciscum et in medio itinere sana effecta est. Et cum esset in oppido Paterni, in mensa, in qua fabæ coctæ et castaneæ appositæ erant, deficiebat panis: qua re visa, beatus Pater dixit ei et aliis discumbentibus: Habete patientiam, nam illico Deus mittet gratiam suam: et sic repente quidam Antonius Mantuanus ab Altilia apparuit cum *e* salma panis et vini. Et plus accessit ad beatum Patrem quædam Soror Gaducia, quæ inflata erat et muta per quatuor dies ægritudinis caussa. Qui quidem beatus Pater ipsam sanam reddidit: in quo ipsa testis præsens interfuit.

9 Test. 60 *curat debilem,*

84 Soror Joanna de Calisuri dixit, quod patruus suus, nomine Paulus Calisuro, cum mancus et viribus corporis destitutus esset, et ad B. Franciscum accederet, medio in itinere curatus est. Et hoc scit D ex fama et relatione d. Pauli.

10 Test. 61 *et brachio mancam,*

85 Donna Candida, uxor Antonini de Galterio, dixit, quod cum quædam cognata sua accessisset ad oppidum Paterni, et ipsa manca brachio esset; sanitati restituta est a d. beato Patre. Et hoc testis prædicta vidit: quia quando accessit manca erat, et brachium prius erigere non poterat: et deinde vidit eam sanam. Et cum beatus Pater sanavit eam, dixit: Cape lapidem istum: quod cum fecisset, sana illico effecta est.

11 Test. 62 *trabem grandem moveri fecit,*

86 Bernardus Malecta dixit, quod presens fuit *quando B. Franciscus fornacem calcariam ingressus est, ut angulum ejus ruentem repararet, et quando lapidem ex alto ruentem verbo stitit.* Insuper quod cum triginta homines trabem ingentem portare vellent, et pares tanto oneri non essent, beatus Pater manum apposuit, et sic eam subito portaverunt.

12 Test. 63 *alias ignota sibi divinitus novit.*

87 Franciscus de Galtero deponit, quod cum accessissent duo Presbyteri de eadem terra coram d. P. Fr. Francisco, et eos videret, illos nominavit dicendo. Vos Archipresbyter et vos Archidiacone, venite et sedete hic. Et hoc deponit quoniam ipse interfuit. Et dixit quod quidam accessit ad d. Patrem E nomine Gabriel de Galtero, pro suo filio infirmo nomine Bernardino: et d. Pater sibi dixit: Revertere, et facias bene tuo patri, quia pauperior te est: et filius tuus sanabitur. Et reversus fecit patri suo bene, et deinde sanatus est filius, et miratus est de hoc.

13 Test. 64 *paralyticam sanat* *et admorsum a rabido cane:* *nepotem mortuum suscitat:*

88 Donna Andiana, uxor Nicolai de Fano, deponit, qualiter mater ejus, nomine Augustina, esset plurimum paralytica, adeo quod non poterat se movere de genibus et tibiis: et dum Stephanus Moruciscius deportaret sibi unum biscoctum, missum per d. Patrem, fuit sana et libera. Et cum fuisset deprehensus per rabientem canem frater ejus, nomine Atfilius, et pater ejus duxisset eum ad d. Patrem, fuit sanatus a tali morbo: et ista deponit, quia erat propinquus rabiei. Et ultra deponit, per dictum sui patris, qualiter pater ejus vidit nepotem Fr. Francisci deportatum ad eum mortuum de duobus diebus, et vidit ipsum resuscitatum, in conventu Paterni.

14 Test. 65 *curat mamillis ægram,*

89 Donna Medea, uxor quondam Pauli de Serra, deponit, quod dum haberet mamillas perforatas, ita quod costæ apparebant ei per annum, tres medici et duo chirurgi non poterant eam in aliquo sublevare: dum autem abiit ad beatum Patrem in Paterno et flexit genua, illico beatus Pater erexit eam, et sana facta est.

F 15 Test. 66 *Paralyticam,*

90 Donna Gesotta, uxor quondam Notarii Philippi de Saxo, deponit, quod cum peperisset filium, et ex partu remansisset paralytica, non poterat aliquo modo sanari. Et dum accessisset dictus ejus vir ad beatum Patrem in Paterno, in cujus reditu illico evasit sana.

16 Test. 67 *ex stomacho ægram,*

91 Donna Lucretia, uxor Joannis de Paterno, deponit ex dicto suæ matris, qualiter ipsa ejus mater Donna Antonia continuo patiebatur de dolore stomachi: et dum misisset ad d. P. Franciscum, evasit et fuit sana.

17 Test. 68 *paralyticum alium,*

92 Alphonsus de Julianis deponit, quod interfuit Paterni, quando Franciscus de Paula sanavit paralyticum, qui erat de Casalibus Cosentiæ: et vidit ipsum primo paralyticum, deinde sanum.

18 Test. 69 *puellam asthmaticam,*

93 Donna Angela, uxor quondam Joannis de Limpia, deponit qualiter habebat filiam nomine Angelotam, sisisma, id est, asthma habentem, quod non poterat aliquo modo manere. Interea misit ad d. Patrem d. Joannem ejus virum: et inde dicta ejus filia fuit sana et libera a tali morbo.

Ego Alphonsus de Gualterio, de terra Xiliani, Regia auctoritate Notarius publicus ubique per totum hoc

A hoc Siciliæ regnum, ad requisitionem et jussu Magnifici Domini Petri et Alvarez Hispani, Capitanei d. terræ et Syndicorum prædictos omnes testes diligenter examinavi, et deposuerunt prout superius annotatum est.

Fides Notarii.

19 Test. 70 Inobediens Sancto non curatur.

94 Joannettus Brunus de Xiliano dixit, quod cum quidam Lentulus ex d. terra accessisset cum ipso Joannetto ad conventum, et duxissent secum quemdam infirmum, nomine Salvatorem Brunum, qui morbo sciatico laborabat, cujus caussa se ne quidem movere poterat; et cum esset coram beato Patre petiit ab eo gratiam. Qui quidem beatus Pater dixit ei : Cape clavam, et abi, et labora. Quod ipse non curavit : et deinde alias cum expectaret gratiam a beato Patre, respondit, Tu noluisti eam. Et sic beatus Pater convertit se ad d. Lentulum *g* et dixit ei quod inciderat cerasum arborem : Et fuit veritas quod incederat cerasum arborem : sed ea res fuit in oppido Xiliani, et Pater dixit eam, quomodo contigerat in oppido Paterni.

20 Test. 71 iliorum dolor sanatur,

95 Stephanus Mirabellus, de eodem Xiliano, dixit, quod cum pateretur malum in illis, adeo quod non poterat incedere nec dormire; accessit ab beatum Patrem, petiitque ab eo gratiam amore Dei, et illico fuit sanus.

B

21 Test. 72 et puer cui jam tres costæ consumptæ erant.

96 Phœbus Mirabellus dixit, quod cum ejus filius infirmus esset ex quodam apostemate quod subtus mammam erat, adeo quod ex costis tres jam deperditæ erant (nam per annum infirmus fuerat) accessit ad Fr. Franciscum ad oppidum Paulæ absque filio, quia dicebatur beatum Patrem facere miracula; et petiit ab eo gratiam amore Dei hora vespertina. Qui quidem beatus Pater dixit : Abi, quandoquidem filius tuus sanus est, quia Deus fecit ei gratiam : sed vove eum S. Mariæ *h* de Mazo. Et sic discessit die sequenti, et invenit filium liberum a periculo. Et retulerunt domestici, quod pridie hora vespertina cœpit aliquanto melius se habere, Et animadvertit testis, quod illa hora, qua petiit gratiam, puer incepit convalescere, qui jam pro mortuo habebatur. Et similiter attestata est Donna Rosa, uxor ipsius testis, qualiter hora vespertina, pridie quam rediret ipse testis a d. Patre, puer cœpit convalescere.

22 Test. 73 Sanctus sanat puerum moribundum.

97 Polyxenade de Neocastro, de oppido Xiliano, dixit quod cum haberet quemdam filium, Bartholum nomine, qui in extremis erat, in hora expiraturus; vir suus, nomine Antonius de Neocastro, accessit ad B. P. Franciscum, et petiit ab eo gratiam. Et sic ipse beatus pater dedit ipsi unum panem biscoctum et pomum, et dixit : Facito ut infirmus mordeat ista

C quæ vobis dedi : nam Deus faciet illi gratiam. Præterea cum eritis apud pontem de Sabno in parte superiori, tolletis lapidem, et sub eodem lapide invenietis tres cancros, et ponetis eos filio, duos in brachiis et alterum in fronte. Et sic d. Antonius, subito cum applicuit ad d. pontem extulit lapidem, et invenit cancros, et fecit quemadmodum ordinaverat d. Pater filio : et sic incolumis et sanus fuit d. filius. Et hoc fuit in vigilia Nativitatis D. N. Jesu Christi.

brachium distortum

Item dixit præfata Polyxena, quod cum ipsa haberet brachium distortum et viribus carens, accessit ad beatum Patrem, et fuit sanata de dicto brachio.

23 Test. 74 pueri distortos pedes,

98 Contesa Mafa dixit, quod quidam nepos suus, nomine Alphonsus de Galterio, puer eximius, ambos pedes distortos habebat; unde ejus parentes tulerunt eum ad d. Patrem, et sic fuit sanus, ut ipsamet vidit : addidit, quod multi de castro concurrerunt ad videndum hujusmodi miraculum.

24 Test. 75 moribundum alium.

99 Nicolaus Fronte de Xiliano, dixit quod cum ipse ægrotaret adeo graviter, quod extremam habuerat Unctionem, misit quemdam filium suum ad beatum Patrem ad petendum gratiam. Qui quidem beatus Pater dedit ei duo mala, et dixit : Dic patri tuo quod habeat bonam fidem : nam habebit gratiam.

D *EX MS. PROCESSU CALABR.*

Et deinde ipse testis fecit vocari medicum, a quo nullum recepit beneficium. Et sic misit iterum ad d. Fr. Franciscum, qui noluit reddere responsum d. puero. Qui insistendo hæc accepit verba. Postquam habetis medicum, quid vultis de me? sed ite, et dicite patri vestro, quod stet cum gratia Dei. Et sic adveniente nocte apparuit d. Pater ipsi testi in somnis, imo quasi vigilanti, et dixit : Esto bono animo, nam habuisti gratiam. Et deinde paulo post ad aliquos dies fuit liber a d. ægritudine.

26 Test. 76 cæcam mulierem,

100 Aurifica Torcha de castro Xiliani, dixit qualiter ipsa, cum esset orba et cassa duobus oculis, misit virum suum ad d. Patrem, qui ordinavit ei nonnullas res : quæ cum factæ fuissent, subito recepit visum.

27 Test. 77 aliam infirmam,

101 Sole Torcha dixit, quod ipsa ægrotans aliquando certo morbo, vulgariter nuncupato cimicum, misit maritum suum ad B. Franciscum. Qui quidem Frater dedit ei unum pomum et unum panem biscoctum parvum : quas res cum illa accepisset, illico cœpit edere de illis : et illico fuit liberata ab illa ægritudine, quæ reddit corpus adeo corrosum ac si cimices et pulices illud corrosissent, nullis vulneribus apparentibus.

E

27 Test. 78 strumam in brachio,

102 Brancha de Xeso, de eodem castro Xiliani, dixit, quod ipsa recordatur cum esset pucella, quod pater suus habebat strumam in brachio : qui cum accessisset ad B. Franciscum, rediit sanus et incolumis.

28 Test. 79 claudicationem,

103 Maria Caula, de eodem oppido Xiliani, dixit, quod ipsa testis clauda existens amborum pedum præ dolore genuum, fecit se equo vehi ad B. Franciscum, existentem in oppido Paterno. Quo quam primum applicuit, genu flexo prostravit se coram B. Patre : qui fecit eam sedere, et deinde in eodem instanti dixit : Consurge, et abi cum Deo, et habebis gratiam. Et sic ipsa surrexit, et rediit domum propriis pedibus, salva et incolumis. Item d. testis laborabat catarrho, accessit ad beatum Patrem, et fuit sana a d. infirmitate.

et catarrhum.

29 Test. 80 Plura miracula facit.

104 Simon de Yesio, de eodem oppido Xiliani, dixit quod ipse pluries accessit ad d. Fr. Franciscum ad oppidum Paternum : a quo accipiebat optima præcepta et documenta. Qui quidem Fr. Franciscus sanabat mutos et mancos et destitutos viribus, et multa morborum genera curabat. Item quando accedebat aliquis ad eum malæ conscientiæ, et qui delectatur in aliquo malo, dicebat : Abi et relinque malas delectationes.

F

30 Test. 81 sanat mulierem

105 Franciscus de Gratiano dixit, quod ipse testis, cum haberet uxorem suam graviter ægrotantem, et accessisset ad beatum Patrem, qui erat in castro Spezzani; petiit gratiam : et Pater ordinavit certas res. Et quando rediit domum, reperit uxorem suam Joannam sanam et salvam, et liberam ab illa ægritudine : et non habuerat alium ordinem super curatione d. suæ ægritudinis.

31 Test. 82 et puerum ægros

106 Jacobo de Petrono, de eodem castro Xiliani, dixit quod cum haberet filium ægrotum, misit Joannem Franciscum maritum suum ad oppidum Paterni, ubi præfatus Pater se continebat. Et B. P. Franciscus ordinavit ei nonnullas res : et quam primum fecit illas, subito ejus filius sanatus fuit.

32 Test. 83 prædicit cuidam quod vidua morietur :

107 Franciscus Rezinus, de eodem Xiliano, dixit, quod intellexit a quadam muliere, nomine Lucretia, quod cum esset vidua orbata viro, accessit ad d. Fr. Franciscum : qui dixit ei ne ad secunda transiret vota, nec amplius nuberet, quoniam vidua moritura esset. Et sic d. Lucretia non parens d. fr. Francisco, denuo nupsit : et ejus maritus secundus interfectus fuit.

108 Domitia Annella de Stoca, de Xiliano, dixit, quod

EX MS. PROCESSU CALABR. 33 Test. 84 elephantiasim

A quod quondam Donna Impernata, laborabat quodam morbo, quem dicebat ipsa secundum opinionem medicorum esse elephantiacum, id est, S. Lazari. Et cum accessisset ad d. beatum Patrem, narravit ei suam ægritudinem. Qui quidem dixit, Noli vereri, et habe bonam fidem : nam eris sana. Et sic dedit ei nonnullas medelas, unde fuit liberata et salva ab hujusmodi ægritudine. Insuper dixit, quod pater ipsius D. Impernatæ, nomine Gregorius, annis septemdecim patiebatur in conjuncto pedis morbo cancri, et nullo modo sanari poterat : et cum accessisset ad d. sanctum Patrem, dixit idem Sanctus Pater Gregorio patienti : Nimium deambulavit : ideo habe fidem. Et cum fecit signum Crucis in pede, statim sanus fuit.

et cancrum curat

Ego Joannes Aloisius Maza Notarius, etc. *ut supra post num.* 93.

ANNOTATA.

a Xilianum, *vulgo* Seigliano, *oppidum citerioris Calabriæ Maturanæ diœcesis, ut infra dicitur num.* 125.

b Curilianum, *oppidum diœcesis Rossanensis, ad cognominem fluvium.*

B c Pico *Italis est cuneus seu ferrum cuspide quadrata.*

d Panus *vitium oculi, unde diminutivum* Panicula.

e Salma *idem quod onus, sarcina ; unde* Mulus Salmarius, *qui Latinis* Clitellarius *diceretur.*

f *In MS. est* Zoppa texa, *quod paulo post explicatur* paralytica. *Est autem* Zoppo, a, *pedibus debilis :* Texa *quid sit, non divino.*

g *Non apparet quomodo hoc de ceraso cohæreat cum prioribus. Forte deest aliquid. Isidorus lib. 2 cap. 9 ita hoc accipit, quasi ipse infirmus, cerasum incidere jussus, sanari meruisset dum id facit : quod hinc non eruitur.*

h *In utriusque Calabriæ confiniis notatur* Serra S. Mazzo, *quod hic putamus magis integre scribi* S. Mariæ de Mazo.

CAPUT VIII.

Processus factus apud Neocastrum.

Epistola supplex ad Papam.

Post trinum ante Sanctitatis vestræ vestigia terræ osculum, Beatissime Altissimeque Præsul, universalis Ecclesiæ meritissime Pastor; humiliter supplicant Vice-comes, Syndici, Magistri Jurati, omnesque nobiles atque cives civitatis Neocastri, obedientes C Sedis Apostolicæ filii ; ut mirificum et gloriosum Franciscum de Paula, signis et miraculis coruscum, qui regionis nostræ lucerna fuit splendidissima, adscribere dignetur Sanctitas vestra catalogo Sanctorum. Quia eum tota Calabria Sanctum proclamat, et meritis inclytum cum Christo regnare in æternitate gloriæ non dubitat. In cujus sanctitatis testimonium, præter sanitatum et gratiarum munera, quæ indies nostrates recipiunt, fecimus quosdam ex nostris civibus super vita et fama ac gestis mirificis præfati B. P. Francisci de Paula examinari, et eorum depositiones sub veritatis stylo redigi per subinsertum Notarium Apostolicum, sigilloque d. civitatis nostræ communiri : quatenus vestra Sanctitas, prodigiis et signis d. B. Francisci adeo evidentibus, facilius ad nostræ petitionis complementum flectatur. Videlicet ut tam sanctum, tam justum, tamque perfectum virum, qui vitam Sanctorum imitatus est, numero Sanctorum annumeret; ut per universalem Ecclesiam, uti omnes dignum tali honore censemus, colatur et veneretur; et pro nobis apud Salvatorem nostrum intercessor existat, quem tantis signis in vita et post illustravit. In quo quidem Salvatore D nostro Sanctitas vestra in dies a Petri crescat. Ex præfata civitate nostra, hujus mensis Decembris penultimo, v Indictionis, MDXVII.

I Test. 85 Vado hærentem navim

110 Providus vir Loysius Galisus dixit, quod agitur nunc xxxv annus paulo plus minus, cum esset ipse testis nauta in quadem triremi *b* Francisci patroni, ex commissione Ferdinandi veteris, d. B. Franciscus de Paula cum quodam *c* confratre suo parvulo conscendit d. triremim, ut proficisceretur in Galliam. Et cum esset subiturus fauces Ostiæ, casu et infortunio, ut fit, d. triremis *d* [adhæsit fundo] adeo quod patronus et consiliarii dixerunt, quod jam triremis pro perdita habebatur, et sic inceperunt projicere in flumen lignanima et alias res in d. triremi existentes. Quod cum fieret, d. B. Franciscus dixit, quod deberet duci in terram. Et postquam ductus fuit posuit se intra quamdam sepem, et orabat Deum. *e* Et inter orandum triremis ipsa emersit, et navigavit flumen, adeo quod fuit extra periculum. Et cum per aliquot dies commoratus fuisset et Romæ una cum B. Francisco, postea dederunt vela Massiliam versus. Et cum applicuissent in Corsicam *f* insulam, adinvenerunt navim et biremem piraticam, quæ supra ventum stabant, paratæ ad aggrediendum triremim. Qua re visa, Patronus triremis et Ambasiator dicebant, quod existimabant se periise et captos esse. In eo sermone B. P. Franciscus protulit caput e camera, et conscendit aquilam sive contabulationem galeæ, et interrogavit, qui essent sermones eorum. Et tunc d. patronus et Orator ostenderunt ei navim et biremem, dicentes se periisse et non posse evadere. Et d. B. Franciscus dixit : Sequimini iter vestrum, et nolite vereri navim nec biremem. Quo dicto in cameram suam rediit, et triremis secuta est iter suum : et quamvis navis et biremis essent supra ventum, miraculose se repererunt tam procul a triremi, quod eam offendere non potuerunt. Et sic triremis libera abnavigavit : unde patronus et Orator et omnes nautæ dicebant, miraculose evasisse manus piraticas. Et cum in Provinciam applicuissent B. P. Franciscus et socius, una cum Oratore et qui secum ibant, descenderunt e triremi caussa eundi in Galliam. Et cum triremis reverteretur Neapolim, subito magna tempestas oborta est, adeo quod totam noctem mare cursitaverunt : quare se periisse existimabant. Et cum dies factus esset, fluctus invalescebant, adeo quod omnes existimabant se periisse. Unde cum subtus arculam puppis ipsius triremis adinventum esset par calepodiorum B. P. Francisci, nautæ F projecerunt d. calepodia in undas : unde ideo fluctus et ventus cessavere, adeo quod necesse fuit remigando ire ad portum *g* Veneris, uti triremem undique ex tempestate cassam et aquas immittentem refecere.

oratione sublevat,

E *piraticas naves ab eadem depellit :*

solea ejusdem tempestatem sedant

111 Honestus vir Jacobus Mantonis, dixit, quod (sunt anni XL vel L) cum esset in silva, in qua tres juvencos indomitos pascebat, forte advertit duos Fratres, missos per B. Franciscum ad conducendum lignamina caussa faciendi conventum, quem condi faciebat in oppido Paterno : qui Fratres ex parte B. Francisci rogaverunt d. testem, quod veheret ligna quæ erant in d. silva, caussa tegendi d. ecclesiam, quæ distabat a loco viginti milliaribus. Qui quidem testis respondit, quod non erat possibile ferre lignamina cum dictis juvencis : attento quod illo die ceperat eos ex silva, et erant indomiti, et numquam tulerunt jugum. Et illi Fratres dixerunt, quod haberet fiduciam in B. Francisco : et quod jungeret d. juvencos, ut ferrent d. lignamina : nam B. Franciscus rogaret Deum pro ipso. Et sic ipse testis misit sub jugum duos ex juvencis, et oneravit eos lignamine ; quod lignamen duxit ad ecclesiam Paterni ita placide

indomitis bobus ligna ad usus fabricæ vehuntur

A placide et sine periculo, acsi fuissent juvenci domiti decem annorum.

3 Test. 87 mulierem liberat a gravi infirmitate,

112 Donna Lucretia, uxor Nicolai Macte, de Altilia, dixit, quod ipsa cum multis aliis matronis accessit ad conventum, quem construi faciebat B. Franciscus in Paterno; quo accesserunt multi infirmi ex diversis infirmitatibus et ægritudinibus, ut puta cæci, surdi, muti, spiritibus vexati, manci et destituti viribus, et accedebant ad B. Franciscum, et inde revertebantur incolumes absque alio malo, et multa alia miracula fecit. Et addit, quod cum ipsa consuevisset observare diem Mercurii, ne comederet aliquod carnium; impulsu mariti coacta fuit ab ejusmodi observatione discedere, et per consequens comedere. Omnia genera animalium ferocium et venenosum ei nocebant adeo, quod ex passione, quam noctu sustinebat, tota cassa videbatur et debilitata. Et propterea decrevit accedere ad B. fr. Franciscum, caussa liberandi ab ejusmodi fastidio et passione, ope et gratia Domini nostri. Cum itaque ad eum accessisset, genu flexo prostravit et inclinavit se coram eo. Qui quidem beatus Pater dixit: Abi, filia, revertere ad devotionem, quam habebas, et eris libera. Et sic d. testis cum rediisset ad observationem diei B Mercurii, ut prius, libera fuit: quam diem ad præsens ipsa testis observat.

quam incurrerat ob feriæ 4 intermissam observantiam.

2 Test. 86

4 Test. 88 gravem lapidem facile movet:

113 Antonius de Durantis dixit, quod cum laboraret febri, accessit ad B. P. Franciscum ad oppidum Paterni, et ope atque auxilio d. Patris reversus est sanus et liber a febri. Et vidit ipse testis, quod in conventu, qui construebatur in oppido prædicto, erat ingens lapis pondere ducentorum cantarorum, adeo quod * novem homines non poterant eum movere. Et cum adfuisset d. fr. Franciscus, apposuit manum suam et dixit: Per caritatem auxiliamini omnes. Et sic provolverunt lapidem ad illum locum, quo voluit B. Franciscus, videlicet ad fossam ubi condebant d. monasterium.

** An nonaginta?*

5 Test. 89 lymphaticum curat,

114 Nicolaus Ruffus dixit, quod cum laboraret quodam morbo, adeo quod dicebatur ipsum esse lymphatum seu spiritatum, et multi medici darent operam ut medelis eum curarent, et nihil proficerent; tandem motus fama, quæ vigebat in civitate Neocastri, miraculorum quæ faciebat B. Franciscus, accessit illuc cum quodam patruo suo. Et cum esset coram beato Patre, prostravit se ad pedes ejus: qui signavit eum signo Crucis, et illico fuit liber. Qui quidem B. Franciscus dixit ei: Abi, nam habuisti gratiam Domini Dei nostri. Et addit, quod accessit etiam quidam qui sodomiæ vitio laborabat, et maculam in C oculo habebat: et sic beatum Patrem rogavit, ut vellet ei facere gratiam, et sanum efficere de macula oculi. Et sic B. Franciscus dixit: Vade, pauper homo, emenda te a vitio quo laboras, et sic sanus eris a macula, quam geris in corde, non in oculo. Emenda te, dico et moneo, et eris salvus.

occultum Sodomitam arguit,

6 Test. 90 mulieri grandævæ prolem obtinet;

115 Donna Bernardina Longa dixit, quod cum per plures annos fuisset cum viro suo, et numquam procreasset filios; misit ad B. fr. Franciscum in Galliam per venerabilem fr. Franciscum de Abrigliano, castro civitatis Consentinæ, qui profitebatur ejus Ordinem, ad supplicandum et obtinendum gratiam ut posset procreare filios. Qui quidem B. fr. Franciscus misit ad eam duo poma, ut pro devotione ea comederet: et insuper monuit eam, ut faceret voluntatem Dei nostri; nam cum tempore faciet eam contentam. Et cum per viginti annos mansisset cum primo viro suo, eo vita functo nupsit alteri, et procreavit filios, et fuit hoc primo anno secundi connubii sui: et erat ætatis XXXVIII annorum: et habet pro certo se ope et intercessione B. Francisci obtinuisse gratiam. Insuper addit, quod cum haberet candelam ceream missam e Gallia per B. fr. Franciscum, et Donna Roberto de Bono-anno esset in partu, et D haberet supra se multas Reliquias, et non posset producere partum, et quasi in extremis esset: ipsa dedit ei prædictam candelam: quam cum accendisset, paulo post miraculose protulit partum.

EX MS. PROCESSU CALABR.

candela ejus parturientem levat.

h

7 Test. 91 puellam amentem curat,

116 Nobilis Fabricius Monza, de civitate *h* Tabernæ, dixit, quod cum ægrotaret Donna Consentia ejus soror in d. civitate Tabernæ, et ob ægritudinem deliraret, et amens facta esset (quæ ægritudo jam menses quinque vel sex eam in lecto detinuerat) misit quemdam, nomine Garetum Monza, fratrem suum, ad B. fr. Franciscum existentem in oppido Paterno, ut haberet gratiam pro liberatione d. amentiæ. Qui D. Garetus, cum esset coram beato Patre, recensuit ægritudinem d. mulieris. Et d. beatus Pater dixit, quod d. mulier obtinebit gratiam a Deo omnipotenti: attendite ejus curæ et gubernationi. Quæ mulier obtinuit gratiam in illo die, et ad præsens est libera et viva: jam sunt anni XXXV et plus. Et addidit d. testis quomodo D. Garetus ejus frater revelavit, quemadmodum tunc B. Franciscus reprehendit d. Garetum de nonnullis ejus peccatis occultis, quæ committebat, et monuit eum ut ab illis abstineret.

peccata occulta arguit

E

8 Test. 92 calcariam ferventem adhuc

117 Magnificus D. Petrus Angelus Mazatella dixit, quod cum temporibus effluxis esset in oppido Paterno, quo tempore B. Franciscus faciebat ibi construi conventum, accessit ipse testis ad visendum B. Franciscum. Advenit autem quod amotus erat ignis de calcaria, quam d. Pater fecerat pro constructione conventus, et amoto igne prædicto, spatio decem vel duodecim horarum, vidit B. Franciscum ingredientem in d. calcariam, cum quadam sportula, quam habebat in manu, una cum aliis Fratribus nonnullis d. Ordinis, qui amovebant lapides, qui erant intus calcariam. Quod videbatur evidens miraculum: quoniam postquam amovetur ignis a qualibet calcaria, spatio quinque vel sex dierum non potest tangi. Et addidit, quod quando discessit a fr. Francisco, habuit ab eo quatuor candelas cereas parvas, quibus propriis unguibus certas cruces fecit, et dixit quod deberet servare eas pro devotione et honore Domini Dei nostri. Et cum d. deponens applicuit domum, dedit unam ex eis suæ uxori, quæ ægritudine artetica valde opprimebatur, adeo ut quando ea urgebatur, verbum amittebat, et manus et pedes et brachia contrahebantur. Quæ mulier ex devotione d. candelam desuper gestare cœpit, et ex illa hora d. ægritudo eam non ita graviter oppressit: et pro certo habetur, quod hoc ei successit ex devotione, quam habebat erga d. Fratrem. F

cum suis ingreditur

mulierem infirmam sanat

9 Test. 93 puerum quinquennem comedere facit

118 Mag. Salvator de la Motta dixit, quod cum ipse haberet filium quinque annorum, qui numquam comederat, et sciret famam bonæ vitæ et miraculorum quæ faciebat B. fr. Franciscus de Paula, accessit ad eum una cum nato suo. Et cum esset coram beato Fratre, aperuit ei caussam: Et dixit B. Franciscus, Abi cum Domino, nam is fecit vobis gratiam. Et cum reversi essent domum, filius cœpit postulare panem a patre et matre. Et addidit quod cum quidam faber doliarius complicaret circulum, ut dolium eo cingeret; caput d. circuli, casu elapsum, oculum ejus percussit; adeo quod integer ejus oculus extra exierat. Quem oculum ipsemet faber in capsulam oculi manu propria reposuit, et sic d. patiens accessit eo ubi morabatur B. Franciscus, in monasterio oppidi Paulæ; ubi tres dies permansit, et deinde auxilio omnipotentis Dei et virtute B. Francisci sanitatem oculi recepit. Qui deponens vidit d. fabrum visu illuminatum, cum prius cæcus esset de d. oculo.

oculum ictu foras excussum restituit,

119 Et nunc addidit, quod cum ipse testis esset in Paterno, et sermo fieret de conducendis trabibus pro

EX MS. PROCESSU CALABR.

operariis 50 esurientibus reficiendis

A pro usu monasterii, testis ipse una cum quinquaginta hominibus et B. fr. Francisco [ivit] ad montem S. Lucernæ, tenimenti ut creditur de *i* Ayello, distans a Paterno ad sex milliaria, caussa conducendi trabes ecclesiæ monasterii Paterni. Qui quidem testis et alii homines interrogaverunt beatum Patrem, an deberent secum ferre esculenta et poculenta. Qui beatus Pater respondit, necesse non esse. Et cum essent in monte, unde deducendæ erant trabes, prædictus testis et alii homines murmurabant et conquerebantur : nam maxime esuriebant. Et parvo post apparuit quidam pauperculus laceris vestibus, quem nemo illorum cognovit. Qui pauper expandit chlamydem suam *k* arbaseam, et desuper projecit panem unum grani germani, cum parvo oenophoro seu *l* flaschettino vini, et alta voce dixit : Venite omnes amore Dei jentatum. Et sic ipse deponens et alii accesserunt, et ceperunt de d. pane, alter alteri frustum d. panis porrigens. Qui omnes comederunt de d. pane et biberunt de d. vino, quod oenophorum vix capax erat ponderis duarum librarum vini, computando et intelligendo libram duodecim unciarum. Et sic omnes numero quinquaginta, qui venerant caussa conducendi d. trabes, saturi reversi sunt ad locum prædictum. Et addit quod d. pauper homo, B qui attulit panem et vinum, amplius visus non fuit : et æstimaverunt omnes illum fuisse Angelum, missum a nostro Redemptore Jesu. Et addit quod fuit ei dictum medio juramento, quod cum esset B. Franciscus in monasterio Paulæ, ac illic etiam essent decem et octo trabes pro usu ecclesiæ, rudes et impolitæ ; mane inventæ sunt miraculose elaboratæ et politæ.

k Angelus in specie pauperis

l panem vinumque miraculosum affert.

impolitæ trabes divinitus poliuntur.

10 Test. 94 *intra triduum plusquam centum miracula facit,*

120 Magnificus D. Hieronymus de Nicotera dixit, quod agitur annus XXXV vel, XL, tempore quondam Illustrissimæ D. Polyxenæ, uxoris quondam D. Henrici de Aragonia, Marchionis Hieracensis et Vices gerentis Calabriæ, filii quondam Regis Ferdinandi I, d. quondam D. Polyxena Marchionissa ut supra, trahens moram in civitate Neocastri, maximam habuit famam et relationem sanctitatis, virtutis et miraculorum B. Francisci de Paula. Et sic constituit accedere personaliter ad eum visendum, et duxit secum multos nobilis equestres et populares pedestres, et inter ceteros ipse testis interfuit. Et cum applicuisset ipsa illustris Domina Paulam oppidum, ubi mansit per tres dies (ex qua caussa convenerunt et congregatæ etiam fuere illuc multæ personæ advenæ) d. Pater spatio prædicto trium dierum. Secun- C dum æstimationem ipsius testis, miracula centum in diversas personas variis et diversis ægritudinibus oppressas fecit ; et inter ceteras in præfatam D. Polyxenam, laborantem phthisi et fluxu sanguinis. Nam beatus Pater adhortatus est eum, et dixit ut bonam in Deo haberet fidem, et esset libera ad ejusmodi ægritudinibus : subministrans ei caussa devotionis certa poma et herbas : quæ Domina reversa Neocastrum, paucorum dierum spatio libera fuit ab hujusmodi ægritudine.

Marchionissam Gerac. a phthis. sanat.

11 Test. 95 *signo Crucis tempestatem sedat.*

121 Baldasinus de Alfanis dixit, quod cum ipse esset in oppido Paulæ (jam sunt anni fere viginti) e civitate *m* Liparitana quoddam navigium, nuncupatum Sagitta, vela ventis dedisset, et vi ventorum et fluctibus pene apud littus Paulæ submergeretur ; B. fr. Franciscus rogatus et vocatus fuit a multis oppidanis dicentibus ; Venite, nam multi Christiani, qui in illo navigio sunt, submerguntur. Qui quidem B. Franciscus protulit caput e fenestra monasterii, et viso navigio cœpit clamare, Jesu Jesu, signum Crucis faciendo. Unde immediate mare tranquillum factum est, et tempestas fugata est et cessavit. Amisit tamen d. navigium vela, et multas alias res, sed absque periculo aliquo hominum ; et sic ad littus incolume applicuit, cooperantibus precibus B. P. D Francisci. Et addit quod ad præsentiam d. beati Patris accessit quædam puella, annorum duodecim nata, a villa Cilico nuncupata Consentinæ diœcesis, muta a nativitate et quæ numquam locuta fuerat. Et beatus Pater signavit eam signo Crucis in fronte, et dixit ei, Dic Jesu. Quæ puella illico locuta est, virtutibus et precibus beati Patris.

mutæ loquelam donat,

lapidem ruentem sistit,

122 Insuper dixit, quod cum constructa esset quædam fornax calcaria, super quam erat ingentissimus lapis, ponderis mille cantarorum, qui corruebat supra ædificium calcariæ : qui si collapsus fuisset, non solum d. calcariam destruxisset, sed etiam multos homines operarios interemisset. Et sic beatus Pater prospiciens casum d. saxi, dixit illis operariis, Nolite timere, ope et auxilio divino nullam habebimus formidinem. Et sic clamans, Jesu, signum Crucis confecit, et saxum substitit et firmavit se. Insuper addidit, quod cum esset ipse deponens infra Crepositum et Mangonem, in via qua ex Altilia Consentiam itur, vidit fontem surgentem, qui extat ad præsens : et antiquitus nullus illic fons erat. Et oriebatur supra quamdam fornacem calcariam, quam d. Pater construi fecerat. Et dictum E fuit ipsi testi, quod miraculose beatus Pater fecit fieri d. fontem, pro usu calcariæ, caussa monasterii oppidi Paterni.

fontemque excitat.

12 Test. 96 *Sanat phthisicam :*

123 Fr. Donnus Antonius Quirrerius, Capellanus majoris ecclesiæ Neocastri, dixit, quod cum ipse testis accepisset ex fama publica, quod B. Franciscus faciebat multa miracula, et ejus soror nomine Barthulla laboraret morbo phthisis, alias de clicia, de quo morbo longo jam tempore detenta fuerat ; accessit ad B. Franciscum, existentem in oppido Paterno, et enarravit ei ægritudinem d. suæ sororis. Et sic beatus Pater dedit ei certas herbas, et dixit ut eas bulliret, ex quarum concoctione confici faceret unum clysterem, et etiam biberet ex d. decoctione, et quod Deus faceret illi gratiam. Et quod cum testis reversus fuisset Neocastrum, et d. ægrota fecisset experientiam de medelis beati Patris, recepit gratiam sanitatis. Et addidit, quod cum esset in ecclesia monasterii oppidi Paterni d. B. Franciscus dixit ipsi testi, quod iret sessum una cum aliis Fratribus, dicentibus Officium in choro, et diceret officium, quia obligatus esset dicere officium : cum beatus Pater intellexisset, ob quod esset dicturus Officium, sed ex inspiratione divina.

alias ignotum sibi novit esse clericum,

eidem se inveniendum præbet

124 Insuper dixit quod d. B. P. Franciscus dixit ipsi deponenti, quod antequam discederet, iret allocutum eum ad cellulam suam, caussa alloquendi cum eo, quam ostendit ipsi deponenti. Et cum accessisset ad cellulam caussa alloquendi beatum Patrem ; quo etiam accesserunt multi nobiles et populares, quæritantes eum in cellula (quam deponens viderat eumdem Patrem sæpius intrantem, et ab ea exeuntem) numquam tamen videre nec habere potuerunt. Sed quam primum ipse testis ingressus est cellulam, invenit beatum Patrem ; et una sermonem deambulando habentes, tandem ad sacristiam d. ecclesiæ pervenere : ubi beatus Pater dedit ei tria poma, dicens : Hoc primum pomum dato Episcopo Neocastrensi ; hoc secundum, D. Polyxenæ ; hoc tertium, sit vestrum. Et dicite Episcopo, quod omni mane faciat fieri Collectam contra Turcas, quoniam non fuere adeo propinqui Christianis, quantum sunt hoc tempore. Et cum hæc dixit verba, nulla erat mentio in regno Neapolitano de Turcis. Et cum testis applicuisset Neocastrum, fecit omnia quæ imposuit ei beatus Pater, et post dies octo Turcæ ceperunt Hydruntum.

invisibilis aliis,

et adventum Turcarum prædicit.

125 Et insuper addit, quod cum ostenderet locum Paterni ipsi deponenti, inter cetera ostendit ei certam

A tam partem terreni, dicens ipsi testi : voluimus solvere patrono terrenum circumdatum *n* Carlinis, et numquam voluit vendere. Et deinde cum dominus d. loci laboraret dolore capitis, adeo immenso quod videbatur corrodi a canibus, propterea fecit vocari ad se beatum Patrem. Qui beatus Pater cum accessisset, ei manum super utramque autem apposuit, extraxitque ab una arre vermem pilosum, longitudine medii palmi. Quo facto sanus effectus est, et propterea dedit dono d. caput terreni seu vineæ ipsi monasterio, ut retulit d. B. Franciscus ipsi testi.

qui agrum noluerat Sancto vendere *n*

ultro cum donat sanatus

Et quia veritas ita se habet, ad cautelam introscriptorum Syndicorum et Universitatis, ac cujus interest ac interesse poterit hanc præsentem examinationem, quam d. Universitas Neocastri sigillo suo communiri jussit fideliter scripsi et me subscripsi, cum meo solito sigillo.

Fides Notarii.

† *Thomas Macela Notarius.*

ANNOTATA.

a *S. Petrum annis* 24 *Romanum Cathedram obtinuisse communis est opinio, quam dilucide confirmavimus in prævio ad hunc tomum Catalogo Pontificum Romanorum, ostendimusque eo spatio non comprehendi tempus Antiochenæ Sedis. Et quia hunc annorum numerum nullus Pontificum hactenus transcendit (nisi unicus Petrus de Luna, dictus in Schismate Benedictus* XIII, *qui ab anno* 1394 *ad* 1423 *inanem titulum pertinaciter tenuit, et vel hinc arguitur verus Papa non fuisse) ideo summa voti erga Pontificem est, ut in illos usque annos vivat. Proximi accesserunt Leo* I *et* III, *qui annis* 20; *ætate nostra Urbanus Octavus, qui ferme* 21; *Alexander* III, *qui* 21; *S. Silvester, qui* 22; *Hadrianus* I, *qui* 23, *in summo illo gradu steterunt. Quod tamen vulgo circumferri audimus, Romanis Pontificibus in sua ordinatione solenniter prædici fore ut annos Petri non attingant, id in Pontificali Romano non invenimus.*

B

b *Ita scripsimus ex conjectura : ecgraphum enim nostrum mendose habebat* Franci Impastori : *Forte etiam legendum* Intraccati, *ut sit cognomen Patroni navis, sicuti num.* 25.

c *Nicolaum intelligo, Brigittæ sororis primogenitum.*

d *In autographo fuisse relictum uni verbo vacuum locum notavit librarius.*

e *Vide num.* 42, *ubi haud paulo aliter hæc res narratur. Victonus utrumque conjungit, quod et humeris navim propulerit, et postea in carecto oraverit.*

f *Hinc apparet, hoc periculum diversum esse ab eo,*
C *quo supra num.* 26 *narratur, unum armatum navigium occurrisse transeuntibus Golfum leonis.*

g Portus-Veneris; *terminus Dominii Genuensis ad sinum spezzanum; cui ex adverso objacet* Portus-Ericis, *Pisanorum limes.*

h *Oppidum* Tabernæ *dictum, jacet Neocastro ad ortum intervallo.* 12 *mill.*

i *Paterno oppido, trans-flumen Turbidum versus Africum, adjacet pagus et mons in tabulis appellatus* S. Lucernæ : *unde vel Romani autographi vel Parisiensis ecgraphi lacunam supplevimus, ubi solum S.... notabatur, relicto post ipsum spatio vacuo.*

k *Ex Processu Ambianensi scimus, grossum ex nigra lana pannum a Calabris nominari* Arbazzo.

l Flaschettinum *est diminutivum a Teutonico* Flasch, *cujus e contra augmentativum Italicum est* Flascone.

m Lipara *unam occupat Vulcaniarum insularum, Calabriæ ulteriori objectarum.*

n *Videtur excidisse numerus Carolinorum, pro agro illo oblatorum.*

D

CAPUT IX.

Processus factus iu casali S. Blasii.

EX MS. PROCESSU CALABR.

Sanctissime ac Beatissime in Christo Pater et Domine, post humilem commendationem et pedum oscula beatorum. Quamvis materia scribendi longum exordium offerrat in commendationem tanti Beati, fr. Francisci de Paula; opera cujus non possunt tribui alicui, nisi misso et nuntio summi Opificis viroque sanctissimo : nihilominus sub brevitate scribemus et exponemus Sanctitati vestræ de eo quod a nostris antiquis, usque in præsens in hoc nostro castro S. Blasii *a* Neocastrensis diœcesis versantibus, qui fuerunt ee tempore quo beatus Pater in his partibus degebat, fide digna relatione comperimus : qui, prout Sanctitas vestra dignabitur videre, reddunt verificum testimonium tantorum miraculorum, quæ beatus Pater operatus est in nomine Salvatoris D. N. Jesu Christi; ultra famam optimam tantorum aliorum Sanctorum gestorum et operum, quæ in hac provincia viget vagaturque, propter sanctam ejus vitam. Quocirca adstringimur de hoc certiorem reddere Sanctitatem vestram, cum fide digno testimonio præsentibus alligato, clauso et sigillato, atque ut decet scripto manu Notarii Sansoysii Poncerii, Apostolici et fide digni Notarii. Supplicantes genibus flexis Sanctitati vestræ, ut dignetur B. P. Franciscum de Paula recipere et aggregare, propter sua sanctissima merita, in catalogo aliorum Sanctorum : ut tamquam suffultus certissima fide, mereatur connumerari inter alios Sanctos..... *b* Quod nos, devotissimi Sanctitatis vestræ, habebimus pro singularissima gratia. In summo Deo vestra valeat Sanctitudo sine dierum numero. Ex præfato Caſali S. Blasii, anno Domini MDXVII, die I Januarii; per Sanctitatis vestræ devotissimos filios, Sacerdotes et Capellanos d. Casalis, videlicet Vincentium Serram et Bernardinum de Cello, nec non per Paulum de Yesio Syndicum, et Jacobum de Vectino Magistrum juratum, universosque d. Casalis habitatores.

Epistola ad Papam *a* E

127 Honestus vir Mag. Paulus de Yesio deponit, quod cum ægrotaret quidam Carolus Accurius, de Sigliano diœcesis Marturranæ, et jaceret in lecto; mandavit ægrotus d. testi et cuidam alii, nomine Stephano Accurrio, fratri d. D. Caroli, ut accederent ad B. P. Franciscum. Et accesserunt ad eum et exposuerunt, qualiter d. D. Carolus male se habebat. Et dum hæc exponerent prædicti, viderunt quamdam aviculam volitantem, quæ subsedit in humero B. Francisci : qui eam apprehendit et posuit intus manicam tunicæ. Quo facto respondit eis et dixit : Abite cum Domino, et dicite infirmo, quod Deus vult eum penes se. Et sic præfati discesserunt et narraverunt ægroto totum id quod B. Franciscus dixerat illis : unde spatio mediæ horæ d. D. Carolus obiit.

2 Test. 97 *Sanctus miraculo fidem facit* *mortis a se prænuntiata.* F

128 Venerabilis vir fr. Ambrosius Copula, Abbas S. Gregorii, monasterii Ordinis S. Basilii, diœcesis Cathacensis, Capellanus Illustrissimi D. Ferdinandi de Arragonia, dixit, quod in civitate Neapoli fuit præsens, quando Magnificus Ferdinandus Rex I de Arragonia, certos pisces assos misit, quos idem B. Franciscus vivos remisit in duobus vasis argenteis; præsentibus, adstantibus et videntibus propriis oculis, omnibus dominis et principibus qui aderant : et testis ipse tunc præsens aderat in Castro-novo (nam erat Capellanus, ut est de præsenti) et vidit dictos pisces assos missos, et vivos remissos, sunt anni XL vel parum minus. Item dixit d. testis quemadmodum mater sua, D. Margareta Copula, adeo opprimebatur asthmate, quod quatuor dies ab esculentis et poculentis abstinebat, et etiam non loquebatur : unde petiit

2 Test. 98 *Missos a Rege pisces assos* *vivos remittit;* *sanat asthmaticam,*

EX MS PROCESSU CALABR.

A petiit gratiam a B. Francisco, ut liberaret eam ab hujusmodi ægritudine. Et sic beatus Pater fecit colligi certas herbas, ex quibus insalatam fecit, et dedit ei comedendam cum aceto et oleo. Ipsa vero D. Margareta dixit : Pater, insalata non mihi conducit, imo nocet. Et B. Franciscus, Cape, nam Deus habebit te commendatam. Et sic accepit eam una cum duobus pomis et uno biscocto. Quibus rebus peresis, sana effecta est, et dum vixit, nullo alio laboravit morbo : obiit senio et nulla ægritudine.

item elephantiacam,

129 Et plus scit ipse, quemadmodum quædam nomine Marinella, commater d. D. Margaretæ matris suæ, accessit una cum matre sua ad d. B. Franciscum. Quæ Marinella habebat filiam decem annorum, morbo elephantiaco laborantem, unde d. D. Margarita nomine Marinellæ commatris petiit a beato Patre gratiam pro d. puella. Tunc beatus Pater inquit, Ducite eam huc. Et sic duxerunt eam coram beato Patre : qui dixit Marinellæ, matri d. puellæ : Vade et restitue famam D. Antoninæ commatri tuæ, quam

matre ejus monita de resarcienda fama alterius

abstulisti ei, dicens quod habebat rem cum marito tuo : quia non ita est veritas. Et restitue famam apud omnes, quibus talia dixisti mala : nam Deus faciet tibi gratiam pro filia tua. Et d. Marinella dixit, B quod ejus pareret mandatis. Unde postmodum beatus Pater dimisit eam, et dedit ei certas herbas et dimisit eam, et dixiti. Ex istis herbis confice balneum, nam Deus faciet gratiam d. filiæ tuæ sed prius satisfacies commatri tuæ de fama ablata, et deinde lavabis filiam tuam cum d. herbis, et Deus faciet tibi gratiam. Et sic d. testis vidit postero die filiam d. Marinellæ mundatam et liberatam a d. morbo, in civitate Neapoli.

3 Test. 99 *Multos infirmos curat.*

130 Hieronymus de Perrinis, de Xiliano, dixit, quod cum esset Paterni ante annos circiter xxxv, ubi erat tunc B. fr. Franciscus, ad eum concurrebant multæ et diversæ personæ, morbo elephantiaco et aliis morbis gravatæ : et beatus Pater omnes sanos reddebat, qui ad eum accedebant.

4 Test. 100 *Mulierem a viro aversam*

131 D. Aloysia de Barbaro, habitatrix casalis S. Blasii, scit qualiter quædam D. Margarita de Cancello, de civitate Neocastri, nupsit cuidam, nomine Petro Micho de d. civitate; quem d Margareta noluit umquam videre nec cognoscere pro viro suo, spatio septem annorum, quamvis vir bonus esset d. Petrus. Unde d. Margareta fuit ad B. Franciscum ad casale oppidi Paterni : qua visa B. Franciscus dixit ei, Filia, redi domum tuam, et duc tuum virum, quem jam diu odio habuisti. Te certam facio, quando duxeris tuum virum, libera eris amoribus et molestiis

ei conciliat, et cito solvendam spondet.

C hujus mundi. Et sic D. Margarita reversa, duxit maritum suum, et deinde paucorum dierum spatio obiit. Quæ autem Paterni acta sunt novis testis ex relatione ipsius Margaritæ.

5 Test. 101 *sanat infirmum brachium,*

132 D. Antonia de Cola, Sicula, habitatrix d. casalis, dixit, quod cum accederet ad B. Franciscum, una cum patre suo et nonnullis aliis civibus Neocastrensibus, eo quod pater suus maximam in brachio ægritudinem patiebatur; et pro devotione, quam habebat erga d. B. Franciscum, credebat se sanum fore antequam beatum Patrem videret; medio in itinere Paternum versus sanus effectus est : et cum eo applicuisset, narraverunt rem beato Patri, qui dixit, Commenda te Deo. Similiter quædam nomine D. Joanna de Andino, etiam Neocastrensis, quæ morbo quodam fluxus annis pluribus laborabat, supplicavit beato Patri ut haberet eam commendatam. Qui quidem beatus Pater dixit, Commenda te Deo. Et sic sana fuit, et numquam hujusmodi morbo laboravit. Insuper d. testis scit, quod quidam Hieronymus Scolus, Neocastrensis, qui venerat cum eis morbo comitiali laborans, quam ægritudinum diu passus fuerat, rogavit beatum Patrem ut haberet

fluxum curat, morbum comitialem

eum commendatum : cui beatus Pater inquit, Fili, D habe bonam contritionem erga Deum : nam is te sanabit. Et postmodum mandavit ei ut ingrederetur hortum et caperet d c nepita herba, quæ ibi erat, et liber esset ab ejusmodi infirmitate. Et sic ipsa testis scit ex dicto ipsius Hieronymi, quod ulterius hujusmodi malum passus non fuit.

6 Test. 102 *Hospiti venturo ignem strui jubet,*

133 Paulus de Abbate, alias de Bona-fœmina, d. Casalis S. Blasii, dixit hoc tantum scire, quod cum esset in servitiis D. Polyxenæ de Arragonia, uxoris D. Henrici de Arragonia, fuit missus una cum D. Guilielmo, gubernatore domus d. D. Polyxenæ et sui conjugis, ad visendum B. Franciscum in loco Paulæ. Et invenerunt beatum Patrem, qui fecerat accendi maximum ignem : et d. Guillelmus interrogavit beatum Patrem, cur tam magnum ignem parari fecisset. Qui respondit, Sciebam vos huc esse venturos, et propterea ignis necessarius erat, maxime existente mense Januario : Et ulterius necesse est considere. Et d. D. Guillelmus dixit : Parate ergo prandium, volo comedere gallinas. Et beatus Pater respondit : Hic non comeduntur gallinæ, sed pisces. Et sic tunc die Veneris hora Vesperarum beatus Pater misit quemdam puerum cum quodam bireto rubro, E et dixit, Accede ad mare. Et nominavit locum, de quo testis non recordatur : sed mare fluctuosum erat. Et beatus Pater dixit : Noli vereri : vade illuc et affer huc quod invenies. Et sic puer spatio unius horæ cepit *d* cerinam piscium pondere decem rotulorum quam paraverunt : et sic pransi sunt. Et inter prandendum nec piscis, nec panis, nec vinum diminui videbantur, sed in suo esse permanebant. Et insuper scit ipse testis, quod cum ægrotaret quidam Bartholus de Jure, tunc puer; missus fuit ipse testis ad beatum Patrem, rogans ut haberet commendatum d. puerum. Et antequam ullum proferret verbum, beatus Pater dixit : Paule, regredere domum : nam Deus fecit gratiam illi pavulo. Et sic in reditu vidit puerum sanum, qui etiam ad præsens sanus est.

et tempestuoso mari pisces capi,

Puerum ægrum sanat.

Subscripserant Sansoysius Poncerius Notarius, *et* Nicolaus Buxus Canonicus et Cantor ecclesiæ Messanensis, *qui* de vulgari in Latinum transtulit.

ANNOTATA.

a Casale S. Blasii *distat Neocastro intervallo* 5 *millium, inter Occidentem et Meridiem.*

d *Addit ecgraphum* : Nam ultra merita sanctissimum Sanctitas vestra a summo Deo : *quæ omisimus, quia excidisse videtur una alterave linea, cui hæc nectebantur, nullum per se facientia sensum.* F

c *Ibidem* nescita, *quod tamquam certo mendosum in vocem* nepita, *alibi jam notam vicinumque mutavimus.*

d *Credo nomine* Cerinæ *nassam vel corbem piscatorium significari.*

CAPUT X.
Processus factus in Castellione.

Epistola Baronis Castilion. ad Papam. *a*

Sanctissimo ac Beatissimo Domino, D. N. Pontifici Maximo, Leoni x, Loysius de Agno, Baro *a* Castellionis. Multa ac terribilia immortalis Dei spiracula crediderim tum extitisse, quando spiritum hunc vitalem intendisse humanos constat animos. Verum cum innumerabilia sint ejus miracula, qui primus mortalium tanto ac tam stupendo caluerit spiramine, ut ventura auspicaretur, haud a dubio dependet, ut de oraculo ipsius taceam. Cum igitur nostris seculis, Paulæ in terra Brutia constitutis, multum sibi indulsisset natura [divina] in hoc genere vaticinii, nec non in diversorum miraculorum demonstratione; adeo quod sibi corpus Divi Francisci de Paula in domicilium et habitaculum obtinuerit; accidit mihi, Sanctissime

A Sanctissime Pater, quam summopere deprecari Clementiam ac Sanctitatem tuam, ut eadem Dei virtute suadente, Divum Franciscum præfatum in catalogum Sanctorum flectatur designare : utpote illum, qui hoc munus seu bravium consequi meretur. Quis umquam adeo pertinacis esset minervæ, qui innumerabilia ejus prodigia enarrare explicareque queat, etiamsi centum ferrea sibi essent ora? Vir hic maximæ fuit probitatis, maximæ abstinentiæ, sanctæ divæque vitæ : itaque ejus animam immediate ad astra penetrasse nemo ambigat, ob diversa per se gesta miracula et prodigia. Ob hoc enim omnes generaliter ei se devoventes, gratiam ex animi sententia exorasse, nec non et in præsentiarum clare exorare patet : quippe qui navigantibus portum incolumitatis, mutilatis et aridis et quocumque alio, implicitis morbo valetudinis pristinæ munus restituerit, nec non in partu sudantibus invocatus succurrit continuo. Quam ob caussam iterum atque iterum tuæ Sanctitati illum commendare non desisto, quem ad adscriptionem Sanctorum aggregare dignetur, ex et propter ea quæ generaliter de eo dicuntur. Die XXVII Novembris, anni præsentis MDXVI, inter loquendum de prodigiis beati viri, talia quæ subsequuntur, coram nobis a subinsertis testibus, recitata B et enarrata fuerunt.

1 Test. 103 sanat sanctus Fraterculum Baronis moribundum,

135 In primis de spiritu prophetiæ et de cognitione secretorum Mag. Joannes Sanctorius, Siculus, de civitate Panormi, genitoris mei Loysii Aquinatis, Baronis Castellionis diœcesis Tropeensis, olim familiaris et domesticus refert, quod dum frater meus primogenitus, Bernardinus nomine, duorum fere annorum existens, esset morti proximus, ad B. Franciscum de Paula d. Magister Joannes fuit destinatus Paternum, pro recuperanda sanitate. Quem mox ut vidit, sine ullo colloquio prævio, dixit : Scio, inquit, ad quid venisti : ille parvulus, pro quo venisti, sanus est et incolumis. Nihilominus matri has castaneas infilatas, tostas cum *b* manguderibus, offeras. Et cum rediit esse ad propria, d. parvulum sanum adinvenit.

2 Test. 104 et manum contractam :

136 Præterea fr. Franciscus de Mazo, de d. terra Castellionis, retulit se interfuisse Paterni, dum quidam adolescens decem et octo annorum, de Trennonæ comitatu, diœcesis *c* Milete, manum habens morbo incurabili implicitam, ita quod clausam eam tenebat, apertam recepit, mox ut beatus vir eam tenuit; ita quod ea operari poterat ad suum libitum, et per diversa loca fuit d. miraculum promulgatum.

miraculo curatum in Ordinem recipit,

C Idem fr. Franciscus, cum præfato Mag. Joanne Sanctorio Panormitano, retulit, quod Bernardinus de Mello, de eodem oppido Castillionæo, per duos annos fistulæ morbo cruciatus, in ora circa genitalia, dum quindecim foret annorum, beatum virum pro sanitatis remedio Paterni adiit; et ab eo sanitatis munus recipiens, habitum Religionis suscepit, et in eo per viginti annos perseveravit. Sathanæ autem procurante versutia ad vomitum rediens, ad Fratres Conventuales B. Francisci se transtulit, et in pristiniam ægritudinem longe graviorem lapsus est, ingratitudine procurante, et novissima ejus facta sunt pejora prioribus.

a quo regresso infirmitas redit

3 Test. 105 Nepotem mortuum suscitat, fontem producit,

137 D. Petrus de Paula, Consentinus, d. terræ Castellioni Prætor, retulit, quod Nicolaus, nepos beati viri, fuit ab ipso in Paula resuscitatus : et hoc miraculum est vulgatum in Calabria, et potissimum in casalibus civitatis Consentiæ. De productione fontis idem D. Prætor cum Joanne Siculo Panormitano retulit, se vidisse fontem illum qui est constitutus in una capella ecclesiæ de Altilia, ad viam quæ ducit Cosentiam, juxta nemus quod dicitur Ultranium : de eo quoque bibisse, et simul cum viginti nobilibus Consentinis circum stetisse, et de hujusmodi fontis per beatum virum miraculosa productione verbum habuisse. Cum siquidem fornacem calcariam beatus vir ibi præparari procurasset, et aqua optima ad hoc opus defuisset; in loco arido et arinoso jussit fodi : et illico, ut fossor tetigit terram, aqua scaturiit; et hoc est famosissimum, et incolis Mangoni, Cepisseti, Altiliæ notissimum.

D *EX MS PROCESSU CALABR.*

4 Test. 106 quatuor famelicis d

138 Nicolaus Montonus Consentinus, de caterva nobilium asseruit, quod existens in *d* Spetiano, cum aliis tribus in comitiva sua stantibus, qui ferme erant quindecim annorum et famelici nimis; unus eorum beatum virum transeuntem aggrediens, ait : Pater, fames nos valida oppressit, panem ergo nobis porrige, quo nostra tenuis et imbecillis debilitas refocilletur : et ille annuens manu propria pauxillum panis illis apposuit, ita quod unus eorum ter tantum panis comedisset; vinum vero apposuit, quod uni eorum [non fuisset satis et paucas ficus : et tamen] illorum appetitui plurimum famelico ad superabundantiam satisfecit quod fuerat appositum, ita quod ad augmentum miraculi media pars vini remansit, panis vero et ficuum pars tertia : unde mirati sunt de tam evidenti cremento appositorum.

paucæ escæ appositæ superabundant.

E *5 Test. 107 brachium aridum sanatur.*

139 Nicolaus Tostus de Castellione asseruit, quod quædam mulier diœcesis Consentinæ, dum Paternum applicuisset, et cum ceteris astantibus ferre lapides a B. Francisco juberetur; illa se excusans, Ego, inquit, a viginti quinque annis usu brachii dexteri sum destituta. At beatus vir brachium ejus aridum erigens, sanitati restituit, quod prius inutile et ad omne opus ineptum erat. Retulit idem, quod existens Paulæ, viderit virgulta myrtea, a pluribus (ut ferebatur) annis truncata, quæ virorem præferebant, velut si recenter fuissent detruncata : super quæ beatus vir, ut asserebatur, dormiebat. *Idem asseruit miraculum fontis, de quo supra.* Amadeus de Trabea de Aquino, *una cum Barone Castellionis, et* Pizus de Paula de Consentia Presbyter, *ut testes subscripsere; signant* Notario Francisco Ricio de Castellione. Excellentis Domini Loysii de Aquino, Baronis de terræ, Cancellario.

ANNOTATA.

a *Duplex quidem* Castellione *in Calabriæ citerioris tabulis notatur, alierum* Consentinum *dictum, p. m.* 12 *versus Boream ab urbe distans; alterum* Maritimum, *Maturanæ diœcesis : sed quia infra dicitur* diœcesis Tropeensis, *quærendum erit tertium* Castellione, *a topographis omissum.*

F

b *Ita clare expressum, an recte, tunc sciemus cum vocis Calabricæ proprietatem explicuerit aliquis.*

c Miletum, *oppidum Calabriæ ulterioris, distat Tropea p. m.* 15, *circa quod nusquam* Trennonam *notant tabulæ, in hoc æque ac pluribus aliis defectuosæ.*

d *Haud procul a Consentia duplex est* Spetianum, *vulgo* Spezzano, parvum *et* grande : *in hoc conventum fecit Sanctus, ideoque miramur nullum inde Processum haberi, ac ne Consentiæ quidem ullos inde testes comparuisse in primo Processu; cum ibi innumera miracula facta dicat Isidorus, quorum aliquod specimen dabitur in Supplemento historico cap.* 3.

CAPUT XI.

Processus factus in civitate Catacensi

Epistola ad Papam.

Beatissime Pater... Canonizatio Sanctorum omni jure ad vestram solam pertinet Sanctitatem. Cum igitur B. Franciscus de Paula, natione Calabrensis, a puerilibus exordiis usque ad perfectiores annos et ejus vitæ consummationem, per disciplinæ stipendia Ecclesiæ concurrisset; et unicuique testimonium vita prior præberet, nec posset de ejus provectione dubitari; pro laboribus multis, pro moribus castis, pro actionibus strenuis certioris loci debebatur auctoritas

EX MS PROCESSU CALABR.

A toritas]. Quippe qui totam Calabriam, dante Domino, suis miraculis illustravit, sanando infirmos et alia faciendo, quæ sine speciali gratia per homines fieri non poterant : prout latius deponunt infrascripti testes, examinati per duos probos et optimos viros, Apostolica auctoritate Notarios, ad nostram requisitionem : licet alia multa probari poterant, si tunc temporis [cum gesta sunt] testes fuissent examinati, nunc vero propter longitudinem temporis mortui sunt, etiam Domini et Magnates, qui ad eumdem B. Franciscum supplices recurrebant. Ea de re supplices rogamus vestram Sanctitatem, quod habita informatione de prædictis et aliis miraculis, factis per d. B. Franciscum, eumdem Sanctorum numero aggregari, numerari et scribi facere dignetur in catalogo Sanctorum. Sic Deus Sanctitatem vestram conservet per tempora longiora. Datum *a* Catanzarii, XXVI Decembris MDXVI, ejusdem Sanctitatis vestræ humiles servi Universitas et homines nobilis civitatis Catanzarii.

141 Die XXI mensis Decembris, infrascripti testes fuerunt examinati, diligenter, semotim et in secreto, cum juramento tactis Scripturis, per nos Notarios Thomasinum Cinam et Leonardum Bagnatum . et B deposuerunt modo infrascripto. Nobilis Antonius Moyoli, laicus Catacensis, *post miraculum de calcaria fornace ruente, et, dimissis ad refectionem operariis, per B. Franciscum reparata; cui præsens in monasterio Paulæ interfuit; etiam* deponit, eodem tempore eodem loco, vidisse mulierem de domo Vallom, de terra Umbratici *b* provinciæ Calabriæ, diœcesis Miletensis, omnibus suis membris destitutam, a suis consanguineis portatam ad d. B. Franciscum, quæ ambulare non poterat nec membra movere : et statim, ut fuit visa a B. Francisco, totaliter sana effecta est, et ambulare incepit, et ambulando recessit a conspectu d. B. Francisci.

1 Test. 108 *Sanctus sanat paralyticam,*

2 Test. 109 *Absens periculum ad se venientis cognoscit :*

142 Donna Sancia, uxor Joannis de Ressueto, Catacensis, dixit, quod tempore quo B. Franciscus erat in provincia Calabriæ, in quodam loco casalis Paterni ; ipsa testis audiens optimam vitam et miracula, quæ faciebat B. Franciscus, deliberavit ad eum devote accedere, et interrogare de quodam ejus primo viro, capto a Turcis in obsidione Hydrunti. Et cum ipsa applicuit flumen nominatum de Savuto, invenit illud valde plenum et turbidum ; et ipsa et qui cum ipsa erant timebant per illud transire. Tandem, cum maximo timore et periculo, transiverunt et applicuerunt ad locum prædictum, ubi erat d. B. Franciscus : qui absque eo quod ab ipsa teste et aliis C fuisset sibi aliquid dictum, de d. periculo et timore fluminis prædicti ; ipsi dixit timorem et periculum, per eumdem testem passum in transeundo flumen prædictum. Et cum ipsa testis affirmasset id quod sibi contigerat in d. flumine, dixit quod per eam non erat timendum : quia bonum operando timere non debuit. Et statim ipsa testis interrogavit d. beatum Patrem de d. suo primo viro : et sibi respondit, quod amplius eum non videbit, et quod secure potuisset transire ad secundas nuptias, prout sui consanguinei sibi persuadebant. Sicque d. ejus vir numquam fuit reversus : et talis fuit effectus, et fama volat.

ipsamque de morte viri certiorem facit.

143 Item dixit, se tunc vidisse propriis oculis quoddam reticulum, plenum panibus ; et ibi erant homines magni numeri, stantes et venientes ; et de illis panibus omnibus dabatur ad comedendum, et non videbatur deficere nec diminui, sed potius crescere. Et ipsa teste recusante recipere de d. panibus, eo quod videret tantam multitudinem concurrere, B. Franciscus sibi dixit : Cape de pane, quia gratia Dei numquam deest. Sicque se accepisse dixit, et tamen d. reticulum plenum panibus apparebat. Dixit etiam vidisse sex solos homines portare a monte quandam magnam trabem, ad quam portandam fuissent necessaria decem paria boum, propter distantiam loci et itinera unde veniebant. Et post dictos D sex homines veniebat B. P. Franciscus : et ille sex homines gaudentes et recentes portarunt d. trabem, usque ad ecclesiam d. loci. Et præfatus B. Franciscus postea eis dicebat, Ite cum paritate et caritate.

Panis large distributus non minuitur

sex homines trabem gravissimam portant.

144 Venerabilis Presbyter Samson de Carusio, Clericus Catacensis, dixit, quod cum ipse haberet scrofulas in gutture in magna quantitate, taliter quod in quolibet plenilunio videbatur suffocari, pater d. testis eum conduxit ad multos medicos, per quos non potuit obtinere sanitatem : et ultimo loco conduxit eum ad B. Franciscum, tunc manentem in Calabria, in quodam loco casalis Paterni. Et d. B. Franciscus sua manu tetigit locum scrofularum d. testis et statim de eis fuit sanatus et curatus : et numquam redierunt. Et tunc temporis vidit quosdam de casali Consentiæ, portantes certas carnes coctas, ut comederent : et cum apposuissent super tabulam existentem in d. loco ; apparuerunt vermes vivi, taliter quod ex d. carnibus nemo comedere potuit.

3 Test. 110 *Sanctus sanat scrofulas,*

carnes in ejus conventu putrescunt

145 Magnifica D. Gabella Malena, vidua quondam Magnifici D. Guillermi Frosina, dixit quod tempore quo B. Franciscus fuit Paterni, graviter fuit infirmatus quidam ejus nepos, propter morsum canis rabidi : E consanguinei autem d. infirmi, habentes devotionem ad d. B. Franciscum, miserunt ad eum quemdam nuntium ad gratiam obtinendam ne decederet. Et nuntius reversus, dixit se accessisse ad B. Franciscum : qui audito casu, sibi respondit : Tarde venisti, quia ille jam mortuus est. Et facto computo, in veritate fuerat mortuus tempore quo illa verba fuerunt dicta.

4 Test. 111 *cognoscit mortuum pro quo rogabatur.*

146 Nobilis Antonius Mollus, laicus Catacensis, dixit, se, cum ejus patre tunc vivente et quodam nomine Paulo Fera, pro eorum devotione accessisse ad B. Franciscum de Paula : et cum ipsi loquerentur cum eo, fuerunt reprehensi, ipse et ejus pater, de quibusdam peccatis occultis et secretis, per eos d. B. Francisco non declaratis. Et cum ipse sibi dixisset, quomodo poterat salvare ejus animam ; præfatus B. Franciscus, litterarum ignarus, Latine sibi respondit, videlicet : Diliges Deum tuum ex toto corde tuo et ex tota anima tua, et proximum tuum sicut teipsum, et serva mandata legis divinæ ; ex his mandatis tota lex pendet. Item dixit se audivisse a quodam Fratre Ordinis B. Francisci de Observantia, Antonio Seonzeta (*alibi Scoteto*) *quomodo ad B. Franciscum reprehendendum Paterni accedens, miratus sit* F *prunas manibus tractantem.*

5 Test. 112 *occulta peccata redarguit,*

illiteratus Latine loquitur,

147 Honorabilis Joannes Vitalianus, laicus Catacensis, dixit, quod cum accessisset ad B. Franciscum Paterni, illuc supervenit quædam mulier infirma, diœcesis Rosanensis, et petebat gratiam ab eo impetrari a Deo pro ejus sanitate. Et illico B. Franciscus respondit ei, Quid vis ? quia verberasti matrem tuam. [Et dixit illa : Non habeo matrem.] Et idem B. Franciscus replicavit : Socrus tua, mater tua est ; et eam verberasti : hinc in antea bene tractes eam, quia gratiam recepisti. Et illico apparuit sana de infirmitate, qua detinebatur : de qua dicit se non recordari, propter longitudinem temporis. Item dixit, quod cum D. Perna, uxor Bartholi de Ancona, ejus socrus, civis Catacensis, pateretur maximum fluxum sanguinis, devote accessit ad B. Franciscum et ipse testis cum ea. Cumque applicuissent ad locum d. B. Francisci in Paterno, et fuisset cum eo locuta, narrando sibi d. infirmitatem ; beatus Pater sibi dixit, quod deberet capere petroselinum tritum, et quod haberet fidem, et sanaretur. Ipsaque ejus socrus, redeundo a B. Francisco, sanam se invenit ; et numquam

6 Test. 113 *socrum molestam reprehendit et sanat,*

item fluxu sanguinis laborantem

A quam amplius ab illa hora passa est d. fluxum usque ad ejus mortem.

7 Test. 114 manet in pluvia vestibus siccis,

148 Venerabilis Sir Nicolaus Privari, Decanus Catacensis, dixit pro ejus devotione se accessisse ad locum casalis Paterni, ubi tunc erat B. Franciscus. Et ipso teste ibi existente, supervenit magna pluvia et inundatio aquarum, taliter quod omnes manuales et ii qui laborabant, et omnes ibi existentes propter d. pluviam fugerunt ad ecclesiam, solo remanente B. Francisco in piereria sive lapicidina, ubi lapides excidebantur; et ibi solus remansit, movendo et projiciendo lapides tantum quantum durarunt d. pluviæ, et invenerunt d. B. Franciscum nullo modo *c* balneatum, tamquam si non pluisset. Item dixit se tunc vidisse propriis oculis tres juvenes, de fortioribus qui ibi erant, ex uno latere; et ipsum B. Franciscum solum ex altero latere, portantes magnos lapides de loco ad locum, dicente B. Francisco : Ambulate, quia Deus nos adjuvabit. Et ipso teste ibidem existente fuerunt apposita duo ligna ad ignem, et illa durarunt per biduum diu noctuque, igne semper durante et comburente.

tantum unus portat quantum alii tres,

ligna ardere, non comburi facit.

149 Item dixit se ibi vidisse quamdam vegetem vini, capacitatis salmarum... *d* de quo vino dabatur ad bibendum omnibus operariis, et omnibus euntibus ad d. Patrem : et operarii dicebant, quod d. vinum duraverat a mense Aprili usque ad mensem Septembris. Et tunc etiam ipse testis vidit d. vinum fluere abundanter. Item dixit audivisse a d. operariis, quod ibidem habebatur certa modica quantitas fabarum, de quibus dabatur omnibus operariis, et omnibus venientibus ad d. Patrem : et quod d. fabæ numquam videbantur deficere, sed semper manere in eadem quantitate. Item dixit se audivisse a Machello Pemyaro, et Dominico de la Russa, et Antonio Molo, civibus Catacensibus, qui accesserant Paternum propter devotionem et famam d. B. P. Francisci, quod in itinere invenerunt certas caules in quodam horto, et quod ceperunt de illis et comederunt; et quod, dum fuerunt in præsentia B. Francisci et petierunt quamdam gratiam; B. Franciscus dixit eis Quam gratiam? si venditis pellem arietis pro *e* pelle... Et in veritate erant magistri *f* corbestierii, et vendebant pelles, ut dixerat eis. Et plus dixerunt d. testi, quod idem B. Franciscus ipsis dixerit, absque eo quod sibi diceretur aliquid : Non potuistis dimittere de caulibus Domino. Et ipsi fuerunt mirati quomodo B. Franciscus ea sciverit vel vaticinari potuerit. Item dixit se audivisse a pluribus, quod dum iretur processionaliter ad ferenda ligna pro ecclesia, in eundo d. B. Franciscus ibat postremus, et quod in redeundo fuit visus primus ecclesiam applicare.

item ut non deficiat vinum

et faba ad longum tempus

occulta peccata redarguit.

transit invisibiliter ab ultimo ad primum locum

C

8 Test. 115 fornacem calcis absque igne percoquit.

150 Andreas Spatto, laicus Catacensis, dixit, se accessisse Paternum ad B. Franciscum, pro devotione et optima fama ejus : et in loco, in quo erat d. S. Franciscus, invenit ipse testis duos magnos caminos sive fornaces, unum tegularum, alterum vero calcis. Et quodam sero fuit impositus ignis in fornace tegularum per manus ipsius B. Francisci, et non in fornace calcis : fornaces autem erant vicinæ : et in mane sequenti fuit cocta utraque fornax, tam calcis quam tegularum : et apparuit omnibus gentibus illud ex miraculo provenisse. Et eodem tempore, vidit eumdem B. Franciscum portare super collum quemdam magnum *g* cantonem, longitudinis palmorum quatuor, et latitudinis palmi unius. Et in veritate tres fortissimi viri fuissent necessarii ad portandum d. cantonem sive lapidem. Item dixit, quod eo existente in d. loco, magistri fabricatores ignorabant ubi potuissent fodere cantones et cretam pro tegulis, licet perquisivissent diu, et dixit quod dicebant ei quod non invenissent. Tandem d. B. Franciscus signavit in terra cum baculo, ubi non apparebat signum alicujus piereriæ : sicque ibi fodientes invenerunt magnam piereriam; ubi cantones fodiebant et expellebant. Et in quodam alio loco designavit cum baculo, et ibi invenerunt cretam aptam pro tegulis sive imbricibus. Item dixit, quod eodem tempore idem B. Franciscus dixit ipsi testi, quod habebat patrem blasphematorem et rixosum, dicendo sibi : Corrige eum de hujusmodi peccatis. Et etiam dixit sibi, quod habebat fratrem mente captum. Et quia veritatem locutus fuit, ideo d. testis valde territus retulit dicto ejus patri, et quod in eodem sermone sibi dixerat d. B. Franciscus bonitatem ejus matris, licet numquam viderat dictos ejus parentes et fratrem.

solus grandem lapidem portat

materiam fabricæ inveniri facit,

D *EX MS. PROCESSU CALABR.*

absentium mores cognoscit,

9 Test. 116 infirmum sanans

151 Mag. Dominicus de Paterno, laicus Catacensis et civis, oriundus d. casalis Paterni, dixit, quod eo habitante in d. casali et existente infirmo per annum et ultra, præfatus B. fr. Franciscus vocari fecit ad se præfatum testem : et referentibus sibi domesticis ipsius testis, quod erat infirmus; B. Franciscus replicavit, quod omnino iret ad d. ecclesiam ad quam ipse testis fuit. Et cum eum vidit B. Franciscus, fecit eum manere sub quadam arbore, scilicet per circa horam. Postea dedit sibi quamdam manipulam, cum qua fabricatores solent fabricare; et sic cum ea incepit fabricare, et statim evasit sanus ex d. gravissima infirmitate. Et quadam alia vice, ad d. oppidum B. Francisci, ipse et quidam alius adolescens ceperunt quamdam magnam trabem, et illam traxerunt a quodam castaneto per duo milliaria : et par boum vix eam portare potuissent.

eum facit laborare,

E

et grandem trabem trahere.

152 *Hic atque præcedens Castellionensis processus inveniuntur in Codice MS. inserta processui Romano, sive productioni documentorum Romæ institutæ per F. Franciscum Binet, productique fuerunt* XX *Martii, anno* MDXVII *: die autem eadem productus est ibidem Romæ (quem hic adjungimus, ne ordo testium in MS. notatorum turbetur)* Magnificus Joannes Græcus de Tropea nobilis, ætatis annorum LXII qui dixit, quod ab annis circiter duodecim, cum ipse testis esset Turonis, ubi morabatur fr. Franciscus de Paula, in quo magnam habebat devotionem, supervenit quidam de *h* Policastro, cujus nomen non recordatur, qui ex peregrinatione B. Jacobi in Compostella illuc diverterat. Et ipse testis dixit ei : Ex quo tam sanctum iter perfecisti, vade ad visitandum devotum fr. Franciscum. [Accessit ergo vir iste ad eum] præsente ipso teste : cui fr. Franciscus statim dixit : Vade traditor : tu bene scis, quod egisti. Et avertebat faciem suam ab illo, et retrocedebat versus quemdam parietem : et videbatur ipsi testi, quod fr. Francisco cederet murus sine læsione. Et postmodum ille dixit ipsi testi : Quia scio de miraculo. Et nolebat dicere quæ egerat [sed suadebat præfato viro ut confiteretur peccatum suum] et ipse noluit audire. Deinde teste reverso in Italiam, cum esset *i* Savonæ, quidam Doctor dixit : Ille interfecit genitorem suum. Et admirabatur, quod fr. Franciscus illud sciret nisi ex revelatione. Item dixit quod quidam Mag. Aloysius Tuscanus de Jossavo, medicus illustris Reginæ *k* Isabellæ, retulit se vidisse, quod B. fr. Franciscus, cum esset accensus ignis in camera sua, dixit ; Quia Mala-testa (ita vocabat diabolum) multa tentat facere; ite et extinguite ignem. Et duo qui adstiterant, cum exissent cameram, et non haberent quo extinquerent ignem, viderunt fr. Franciscum ejicientem ignem manibus nudis : et reversi in cameram viderunt manus fr. Francisci sine læsione. *Hactenus ille : at cujus testificatio excepta est Ambianis, qualis a nobis ante omnia primo loco est exhibita, numeratur testis* CXVIII.

Test. 117 parricidam cognoscit et aversatur.

F

ignem illæsis manibus ejicit.

Test. 118

ANNOTATA

A

EX MS. PROCESSU CALABR.

ANNOTATA.

a Catanzarum, *urbs Episcopalis Calabriæ ulterioris, a sinu Scillaceo paucis millibus dissita.*

b Umbriaticum, *non illa Episcopalis urbs in Calabria citeriori, sed oppidum inter Tropæam et S. Leonis, ad sinum Hipponiatem,* Brutico *dictum in tabulis.*

c Balneatus *pro* madefactus, *idiotismo Italis et Francis communi, dicitur.*

d *Errore librarii excidit e MS. numerus salmarum, qui erit petendus ex autographo.*

e *Ecgraphum* pro pellici : *sed credibile est hinc quoque excidisse aliquid.*

f Corbestieri *Calabris appellantur, pelliones, nomine ex* corio *et* bestia *derivato.*

g Cantones *nominantur Italis lapides angulares et quavis formæ quadratæ saxa.*

h Policastrum *oppidum Calabriæ ulterioris, inter S. Severinæ urbem et Tabernas, ad fluvium Tacinam.*

i Savona *urbs est Episcopalis in Dominio Genuensi.*

k Isabella Regina *uxor fuit Frederici* II. *Rem factam in aula Neapolitana, cum Sanctus ibi hospes degeret, scribit Isidorus : sed de loco nihil possumus certi statuere, cum possit Medicus ille Paulæ aut alibi mira-* B *culum vidisse : neque enim intelligenda est ipsius Medici cameræ, nedum Reginæ, quæ Sanctum nisi in Francia novisse non potuit.*

CAPUT XII.

Processus Cusentinus posterior. Epistola Comitis Agroteriæ.

Consentinorum epistola.

Magno desiderio tenemur, Beatissime Pater, B. Franciscum de Paula canonizari, non tam quod noster sit conterraneus, quam quod et vitæ sanctitate et plurimis miraculis, quæ nos ipsi vidimus, omnem naturæ vim excedentibus, non absque divino auxilio factis, in Sanctorum catalogo haberi meretur. Quæ omnia ex processu de ejus vita, qui diligentissime scriptus est, Beatitudo tua cognoscere poterit. Quamobrem hæc civitas tua Consentina, caput et princeps Calabriæ, Beatitudini tuæ, tamquam Deo, flexis genibus humiliter supplicat, ut B. Franciscum canonizare dignetur, quod in una tua Beatitudine situm est. Da hoc civitati tuæ, Beatissime Pater, quod facillime dare poteris; quam tanto officio devinxeris, ut in perpetuum Sanctitati tuæ debitrix futura sit. Da B. Francisco, qui tanti beneficii non immemor, Deum rogabit, ut res tuas omniumque tuo- C rum fortunet. Da denique Redemptori nostro, cui dulcissimum est Sanctorum ejus numerum augeri : qui etiam cum diem obieris (qui serius veniat precamur) ad ipsius conspectum te recipiet. Vale Christianæ reipublicæ unicum decus. Datum in civitate tua Cosentia, VI Idus Martias MDXVII.

Processus coram Cantore Consentino factus.

154 *Subscribentium nomina nusquam legimus. Processus, qui allegatur, haud alius esse videtur quam prolixus ille, curante Episcopo Cariatensi factus. Qui huic commissionem dederat Julius* II, *mandatum suum etiam ad Cantorem Cusentinum direxerat; ut cap.* I *ejusdem processus vidimus. Verum hic nihil tunc quidem fecisse videtur; ast cum hoc tempore agendam Romæ constaret caussam, vigore prædicti mandati Pontificii confecit hunc processum, qui Romæ, jussu Cardinalis Jacobatii, per hujus Secretarium, D. Hieronymum de Cuthalles, ex Italico Latinus factus, anno* MDXVIII, *die Mercurii,* IX *Junii productus est, et incipit.* Jesus Christus. Die I mensis Maii, VI Indictionis, MDXVIII, in locis subscriptis testes examinati cum juramento, per Venerabilem virum Bernardinum de Cavalcantibus, Cantorem majoris ecclesiæ Consentinensis, vigore Brevis Apostolici super fama, vita et miraculis B. Francisci de Paula Ordinis Minimorum, prout infra particulariter D et distinctim continentur, interventu M. Joannis de Arvono, publica auctoritate Apostolica Notarii et scriptoris in hoc assumpti, in civitate Cusentiæ.

155 Julius Barituchitus de terra Paulæ, dixit quod in anno proxime præterito de mense Augusti, cum quadam societate juvenum, numero quinquaginta et ultra, ab eadem terra Paulæ discessit, ut una simul quamdam bombardam miræ magnitudinis, quæ a Cusentiæ *a* Castello Paulam versus vehebatur, transportarent. Quam quidem bombardam, propter eximiam ejus magnitudinem, viginti juga boum ducebant. Et cum apud quemdam locum nuncupatum la Macha, juxta castellum Paulæ, appropinquassent juxta præcipitium quoddam, a quo pedetentim descendere oportebat; quemdam funem, maximi ponderis, et magnitudinis, cujusdam navis onerariæ, cuidam arbori religarunt, ut paulatim bombardam incolumem adducerent. Et quoniam d. bombarda tam maximæ magnitudinis et ponderis erat, super quemdam currum vehebatur; qui neque ab hominum boumque viribus, propter acclivem descensum, sustineri poterat. Ipse Julius tamen et alii socii funem præfatum, qui prædictæ arbori ligatus erat, manibus tenebant, propter impetum velocem, qui ex declivi ascensu inferebatur. E

a Tormentum æneum

ex præcipiti deducens,

156 Eumdem porro funem d. Julius sustentare non valens; in terram juxta arborem, quæ undique a fune circumdabatur, prostratus accubuit, pedesque suos intra funis volutiones imposuit. Verum quia d. funis volutiones usque ad finem adstringi debebant, ipse Julius, cognoscens hujusmodi periculum evadere non posse, præfatam arborem amplexus, cum devotione exclamavit : O B. Francisce de Paula, fer mihi opem et auxilium. Statim autem, d. verbis sic prolatis, currus, supra quem bombarda vehebatur, miraculose restitit, in loco tam præcipiti : et eidem visum fuit, vidisse quemdam Fratrem, Ordinis ejusdem B. Francisci habitu accinctum, qui funem manibus surripere videbatur, qui sub arbore prædicta et bombarda religatus manebat, et ex omni parte arborem discurrebat, ipsiusque Julii tibias intra volutiones tenebat. Et ita miraculose d. curru firmato, a tali periculo illæsus evasit. Et si ita miraculose currus non restitisset, certe tibias Julii compressisset, quoniam eidem arbori adstrinxisset. Insuper Capitaneus d. terræ Paulæ et nonnulli alii, videntes currum ita miraculose absque hominum præsidio firmari, in loco tam præcipiti, exclamarunt, Miraculum, Miraculum, et sic Deo omnipotenti et B. Francisco de Paula immensas gratias egerunt. Et e F vestigio ipse Julius nudis pedibus ad B. Francisci monasterium, quod olim ipse Beatus construxerat, profectus est; genibusque flexis eidem B. Francisco, a quo tantum beneficium acceperat, gratias egit, imaginemque suam ceream, ac funem etiam pedibus circumvolutum pro devotione et in hujusmodi miraculi memoriam, fecit fieri.

implicatus funi machinam sustinenti,

certo amissurus tibias,

nisi ipsum Sanctus miraculose stitisset.

157 Die retro scripta, in terra Montis-alti Consentinensis diœcesis, D. Joanna de Coratore, de terra Montis alti, dixit quod (sunt jam transacti circiter quadraginta anni, a tempore quo B. Franciscus in terra Paulæ commorabatur) quidam Franciscus ejus filius, (qui conjugatus erat, et tres filios, duos mares et unam feminam, habebat) æstivo tempore adversa febrium valetudine cruciabatur, et ita infirmus per triginta dies in lecto permansit. Tandem medici desperantes medicamina, suggerebant asserebantque ejusmodi ægritudinem esse mortalem, et quod nullo pacto eorum medicamine et arte aliquam opem et auxilium eidem ferre poterant. Qui quidem Franciscus, susceptis omnibus Ecclesiæ Sacramentis, uno dierum post Missarum solennia ad mortem declinare

2 Test. 120

Moribundus

imo jam mortuus.

A clinare incipiebat; lumineque accenso, ab omnibus qui aderant, et maxime ab eadem Joanna, tamquam mortuus reputatus est : ipsumque Franciscum a lecto eripere, et in terram deponere, ut mos patrius est, decreverunt.

matre vovente se suscepturam habitum Tertiariæ,

158 Ipsa autem Joanna, filium suum mortuum aspiciens, maxima cum devotione exclamare incepit : O Beate Francisce de Paula, concede mihi hanc gratiam, ut filius meus reviviscat et ad mundum revertatur, neu deserat filios suos pauperes pupillos : et ego pro devotione renuntiabo et derelinquam omnes seculi hujus vanitates, meque habitu vestræ religionis induam. His verbis expletis, Franciscus oculos aperiens, omnes qui circum aderant aspexit : qui unanimiter alta voce, Vivit, Vivit, exclamaverunt. Itaque indies convalescere incepit, et post dies viginti valens et incolumis surrexit, vixitque deinde circa annos triginta. Et sic ipsa Joanna voti compos effecta, suam vestem vendidit, et Paulam, ubi B. Franciscus commorabatur, adivit. Quam quidem ipse B. Franciscus habitu suæ religionis manibus propriis induit : et cum d. habitu semper incessit, atque adhuc in præsenti incedit. Interrogata quisnam fuisset præsens, quando quondam ejus filius ita mortuus remansit, dixit quod interfuit quidam Dominicus de Belcastro de d. terra Montis-alti : qui cum vidisset d.

revixisset

quo viso præsentium unus idem facit

B Franciscum ita mortuum et postea resurrexisse, propter votum quod fecerat ipsa Joanna; devotione accensus, illinc ad certum tempus induit se habitu tertii Ordinis d. B. Francisci, et cum d. habitu mortem obiit. Et semper quando ipse Fr. Dominicus videbat Franciscum præfatum, appellabat eum, Mortuum ad vitam restitutum. Et in rebus prædictis interfuerunt nonnullæ aliæ personæ, quæ post longum temporis spatium ab hoc seculo migrarunt : et quando videbant et aspiciebant d. Franciscum, eumdem Mortuum ad vitam restitutum, vocabant.

3 Test. 121 oculi albuginem abstergit Sanctus

159 Die xx d. mensis, in civitate Consentiæ, Nicolaus Russus, de Paterno, dixit, quod sunt jam transacti anni circiter XL, tempore quo B. Franciscus vivebat in loco de Paterno, vidit ipse testis, quemdam hominem de Rovito Consentinæ diœcesis, qui habebat unum oculum quadam albedine coopertum, qui se B. P. Francisco commendabat, dicebatque eidem, Per Christi Passionem, præstate huic oculo aliquod remedium, si potestis. Tunc subito vidit, quod B. Franciscus frustum bombicis aqua benedicta madefactæ accepit, quæ forte in ecclesia erat : et deinde d. bombicem madefactam super quamdam calcem virgineam, quæ in ecclesia manebat, C convolvit, posteaque d. oculum album eadem bombice abstersit : et statim ipse testis oculum, albedine coopertum, ad statum pristinum restitui aperte perspexit.

inter nives repertum mortuum

160 Insuper etiam cum veritate scire dixit, quod in d. tempore in hieme homines de Paterno, cum issent venatum, in ejusdem montibus nix maxima diffundebatur, ibique quemdam virum de Macatia, ut nonnulli asserebant, supra nivem prostratum repererunt, qui vivi hominis signum nullum penitus faciebat. Quem quidem tamquam mortuum, ut sepelirent, in locum, ubi tunc B. Franciscus commorabatur, transportarunt. Et cum primum beatus Pater præfatum hominem in terra prostratum aspexisset, illis qui præfatum hominem ut mortuum existimaverant, dixit, Per caritatem, iste non obiit mortem, sed vivit. Vocavitque quemdam Fr. Galasinum, ut statim ad se veniret. Accessitque beatus Pater ad d. hominem, eumque tetigit, dixitque Per caritatem, surge. Et statim d. homo motum et vivi hominis signum facere incepit. Ipseque beatus Pater eidem Fr. Galasino dixit, istum hominem ad penum adducite. Qui statim surrexit ac pedetentim ambulare incepit, et

Pater ... suscitat

deinde sanus subito remansit. Et supradicta omnia D ipse Nicolaus oculata fide vidit. *Sequebatur suprascriptorum delegati Apostolici, Notarii et Interpretis attestatio et subsignatio.*

161 ***Hactenus Processus Calabrici; quibus addi meretur Comitis Groteriæ epistola et ipsa nonnullorum miraculorum, per B. Franciscum patratorum, testis, quæ talis est.***

Vinc. Carafa Groteriæ Comes testatur. b

Post trinum terræ osculum ante pedes, humiliter ac reverenter Beatitudini et Sanctitati Domini nostri supplicatur, pro parte Vincentii Carrafæ, Comitis *b* Groteriæ in provincia Calabriæ ulterioris, exponentis, quod cum temporibus non longe decursis extiterint mira et innumerabilia miracula B. Francisci de Paula, quem commendanda vitæ Sanctimonia notissimum reddidit in illa provincia; quorum multa mihi et Bernardinæ uxori oculariter cognita, simul et a fide dignis personis audita sunt, quæ sine dubitatione vestræ Beatitudini merito flexis genibus commendanda videantur : quantumcumque non tam bene loqui valeam, quantum illius veneranda opera exposcunt, ut in catalogo Sanctorum non immerito annumerari mereatur.

quod Sanctus igne illæsus fuerit,

162 Cognitum mihi et uxori est, Beatissime Pater B. Franciscum de Paula sæpius ex camino ignis ardentis miraculose Dei præsidio evasisse, incolu- E mem et illæsum. Palmis quoque manuum prunas ardentes tenuisse, ad calefaciendum aliquos assistentes, qui aliqualiter increduli erant, et de eo diffidebant : quos immaculatio manuum in indubitatam credulitatem reduxit. Sed ut taceam quæ a fide dignissima persona D. Bernardi Carozoli relata fuerunt (B. Franciscum de Paula tempore Cardinalatus *c* Beatissimi Papæ Julii, Prædecessoris vestræ Sanctitatis, eidem vaticinatum esse futurum summum Pontificem, eumque ex tam dextro et prophetico vaticinio B. Petri locum attigisse; qui quidem D. Bernardus indubitanter affirmabat se interfuisse) non omittam, quod in arido et deserto loco, ubi conventum erigere cœperat, fontem vivum præter hominum opinionem scaturire fecit, unde aquam pro necessariis miraculose haurirent, ut non immerito omnes obstupescerent, et exinde devotio miraculosa increvit. Nos audivimus pro certo et proculdubio, lignum miræ magnitudinis et ponderis (quod quinquaginta homines dum tentassent ad alium locum transportare, cum ibi impedimento esset, illud omnibus adhibitis viribus non potuissent) cum uno solo, quo voluit, miraculose asportavit.

c Card. Roboreo Papatum prædixerit,

fontem in arido excitarit

gravissimum lignum facile tulerit.

d uxoris suæ fratrem sanarit.

163 Vidit Bernardina uxor, dum in domo existe- F ret patris D. Agelli *d* filii quondam D. Pauli de Sisaris, dum morbo acerrimo Antonius frater gravaretur, et devotione maxima, quam ejus parentes ad d. Fr. Franciscum habebant pro ipsius immensis miraculis, d. B. Franciscum deprecati fuerunt, ut pro ipsius salute exposceret. Qui pomo et biscotello a beato Patre missis convaluit, et præter medicorum atque omnium opinionem morbo illo pessimo liberatus, vixit et ad præsens vivit : quare ex tam evidentissimo miraculo, parentes et universa parentum familia, B. Franciscum ut Sanctum venerabantur : et exinde tota provincia commendabile sumpsit exemplum, et tanta increbuit parentum devotio, ut nihil eisdem prospere beneque succedere existimarent, quod inconsulto beato Patre experirentur. Nec silentio prætereundum est, quod affluente ad eum hominum concursu, qui hinc atque hinc miraculis ejusdem incitati alacriter confluebant, juberet Pater eisdem subministrari necessaria victui ex cophino panis : sed discumbentibus multis datus panis in cophino non deerat; qui semper refertus pane existebat, quamvis prius decem personis vix suffi. ere videretur. Post vinum quoque ex cado assumptum, cadu-

et annonam miraculose multiplicarit.

A cadus vino refertus semper apparebat; quod non naturaliter, sed divino mysterio miraculose fieri apparebat evidenter.

EX MS. PROCESSU CALABR.

quare pro eo canonizando supplicat.

164 Humiliter ergo flexis genibus vestræ Sanctitati supplicatur, amore Dei cujus vicem gerit, quod dignetur d. Beatum Patrem, quem vitæ merita et innumera miracula in vita commendarunt, mortuum, suis meritis, aliorum Sanctorum, jubeat ascribere catalogo. In quorum fidem vestræ Sanctitati hæc nota fieri curavi. Datum in castro Rocellæ Hieracensis diœcesis, ulterioris Calabriæ, VI mensis Decembris MDXVI.

ANNOTATA.

a *Vulgo* Castiglione di Cosenza, *de quo supra ad cap.* 10 *litt. a*

b Grottaria, *inter Scilli promontorium et Hieracium, huic quam illi propior, supra fluvium Proteriatem, a Grottis, id est Cryptis, nomen sortita. Latinus Interpres genitivum Calabricum* la Grotteria, *interpunctione mutata legens* d'Agrotterra, Agroteræ Comitem *nobis finxit. Manifestum mendum corrigere placuit; et quo minus dubites indicare quod* Roccella castrum, *unde epistola data notatur, Grottariæ proximum ad Boream signetur.*

B

c Julius II, *antea dictus* Julianus de Ruvere, *in sacrum Collegium adoptatus a Sixto* IV *an.* 1471, *ad Pontificatum evectus an.* 1503.

d *Forte* Agnelli, *hoc enim notum Neapolitanæ nobilitati nomen est, non* Agelli.

CAPUT XIII.

Variorum oppidorum et Principum Calabrensium litteræ, pro impetranda Canonizatione B. Francisci.

J*ungamus hoc capite varias variorum oppidorum litteras, ad Leonem X Pontificem in hac caussa datas, et Romæ productas; quarum prima sit* Universitatis et hominum terræ Paulæ.

Pro hac caussa supplicant Leoni X

165 Ad Sanctitatis tuæ celsitudinem, Sanctissime Pater, non auderemus tam familiariter scribere, ne temeritatis vitio notandi essemus, nisi te omnium humanissimum omniumque clementissimum perspiceremus, ut eos etiam quos numquam videris, non cesses indies tua tibi beneficentia devincire. Unde fit, ut nos quoque te adire non dubitemus, cum summa spe id obtinendi, quod a Te potissimum impetrare cupimus. Cum B. Franciscum, civem nostrum Paulanum, dum vitam duceret in humanis, in continuis vigiliis, jeju-

Paulani,

C niis, ceterisque probatis moribus ac sanctis operibus versatum perpenderimus (cujus quidem sancta Religio, pro ejus sanctimonia austeraque vita, per totum fere orbem, ubi Christiana fides viget, propagatur) merito in Sanctorum numero connumerandum fore existimamus. Quare tuam flexis genibus ac humiliter deprecamur Sanctitatem, ut complexis mente prædictis, et aliis, tum in vita tum etiam post obitum mirabiliter peractis, et quæ indies peraguntur miraculis, et processibus apparentibus (de quibus etiam testimonium reddimus, tuamque Sanctitatem per præsentes facimus certiorem) eumdem Franciscum, ut postulant ejus merita, canonizare atque Sanctorum catalogo adscribere et collocare dignetur: ut ita veneretur in Ecclesia militante, sicut in triumphante fruitur gloria. Quod si hoc Pontificatus tui tempore feceris, ut speramus; tua Sanctitas nos nostrosque in posterum successores, perpetuo sibi devinctos est habitura. Vale in Christo Jesu, Pater Beatissime, et in vestra deprecatione commendatos habe, ut Deus omnipotens te Patrem Clementissimum ad optatum votum conservet. Amen. Paulæ, VII Decembris, MDXVI.

Ego D. Hieronymus Haldocius, Archipresbyter D terrarum Paulæ et Fuscaldi testor. *Similique forma subscribentes testati sunt*, D. Philippus Paucolerius, D. Nicolaus de Gaudio, Jacobus Calbalus, Antonius de Adoardo, Canellus de Brutis, Nicolaus de Jagutio, Paulus Pisorius, Joannes Franciscus Castellus; *omnes* de Paula.

166 *Ex* Monte-alto, *P. M. circiter decem a Paula distante oppido, datæ litteræ, hujus tenoris fuere.* Noverit Sanctitas vestra, quemadmodum tempestate nostra, hac in provincia Calabriæ. floruit B. Franciscus de Paula Ordinis Minimorum, vir omni virtute celeberrimus; qui multis claruit exemplis et miraculis, cæcos illuminando, penitus mutis loquelam restituendo, multos ac varios ægros variis ægritudinibus detentos mirifice liberando: itaque omnium voce inter nos Sanctus reputatur celebraturque quotidie. Et quoniam inter Cælicolas collocatum esse censemus, merito in terris inter alios Sanctos connumerandum fore duximus. Igitur Sanctitatem vestram summis humillimisque precibus exoratam volumus, ut eumdem Beatum inter alios Sanctos adscribere dignetur. Ex Monte-alto, XX Novembris, MDXVI. Unde ad majorem claritudinem ego Notarius Bernardinus Bachillerius has præsentes litteras scripsi, E ad requisitionem Universitatis et Syndicorum terræ præfatæ Montis-alti.

Mons-altini,

Ego Loysius de Vica, de civitate Cybinensi, Ducalis Capitaneus d. terræ, fateor prædicta esse vera. *Eodemque modo subsignarunt*, Simon de *a* Alimena Syndicus d. terræ, Notarius Pyrrhus Richius, D. Quintilianus de Sperancha, Agatius Russus, Matthæus de Alimena, Petrus de Simon... Alphonsus Russus, Notarius Ferrandus de Monte-alto, Paulus de Paula, *omnes incolæ Montis-alti*.

a

167 Universitas et homines terræ Maydæ (*quod est Calabriæ ulterioris oppidum, qua illa inter Scyllaceum et Hipponiatum sive S. Euphemiæ sinum angustissima est) supplicationem suam sic formavere.* Sanctissime Pater, percipiat tua Beatitudo, quod universitas et homines hujus terræ Maydæ, partium Calabriæ, qui infra sunt scripti; præmisso trino osculo ante pedes tuæ Sanctitatis, orationibus ipsius Beatitudinis tuæ se commendant; certioremque faciunt eam, quod ob progressum sincerissimæ ac immaculatæ et inculpatæ vitæ B. Francisci de Paula, nostri provincialis compatriotæ, cum in humanis ageret et in partibus istis degeret, accumulatum miraculis multis et diversis variisque prodigiis, tracti fuimus, ut in hac patria, ipso in humanis agente, monasterium sui Ordinis fundaremus et construeremus. Quod F equidem nobis pervalide profuit, posseque in futurum proficere speramus, intervenientibus orationibus, prædicationibus, moribus et bonis exemplis honestatis vitæ Religiosorum ibi degentium. Sumusque propterea coacti ac impulsi, ne in ingratitudinis vitio et crimine moreremur, Sanctitatem tuam obnixe inclinatis genibus exorare, quo ad ipsius B. Francisci canonizationem descriptionemque in catalogo Sanctorum festinare curet, ipsiusque diei solenne festum deputare, prout merita suæ sanctitatis Beatitudinem tuam interpellant; quod eum celebrem reddat in orbe terrarum, qui sedule in conspectu individuæ Trinitatis pro ea supplices preces effundet, quodque gregem suum ipsi commissum juste et sancte regat, et gubernet, et post obitum ad vitam et gloriam perducat æternam, permansuram per infinita seculorum secula. Amen.

Maydoni,

Ego D. Alphonsus Major, Generalis Vicarius Neocastrensis, *Similiter subscripsere* Franciscus Jugus Vicarius, Antonillus Ramaclus, Franciscus Burianus Syndicus, *et alii sexaginta sex incolæ ejusdem* terræ de Mayda; *quos singulos nominare longum foret.*

A Amanteenses. 168 *Ex terra Amenteæ, quæ ad Olivam fluvium sita, P. M. 15 dumtaxat versus meridiem Paula distat, in eodem maris Tyrrheni tractu, scriptum est in hunc modum.* Sanctissime Pater, universalis ecclesiæ Pastor, post vestrorum pedum humilem deosculationem commendationemque devotam et continuam, occurrit Sanctitatem vestram de virtutibus, moribus et vita B. P. Fr. Francisci de Paula alisquantisper reddere certiorem. Noverit itaque eumdem, religione et moribus probatum, ac infinitis miraculis et Sanctimonia abundasse; innumerabiles infirmos et variis morbis oppressos et cruciatos, virtute Dei omnipotentis sanasse et liberasse : eumdemque pluries in ardentem calcis fornacem intrasse, et ex ea exisse incolumem, et mirabilia multa fecisse, haud nisi Sanctis possibilia (de quibus omnibus reddi potest verum testimonium, ultra publicam et vocem et famam) in his nostris partibus undique et veridice conclamatur. Adeo quod fronte non erubescente Sanctitati vestræ cogimur supplicare, prout devote et humiliter supplicamus, quod ad honorem divinæ mentis, et suæ Religionis Ordinis, Christianorumque devotionem ampliandam, ipsum Patrem Sanctorum cœtui honorifice aggregare dignetur : ac iterum et B semper vestros pedes deosculando, Sanctitatis vestræ benedictionem humiliter imploramus. Datum in civitate Amantea, XXV Novembris, MDXVI.

Item Dominus S. Angeli. 169 *Scripsit etiam super eodem negotio ad summum Pontificem* Antonius Scaramella; *qui videtur fuisse Dominus castri S. Angeli, in Cariatensi diœcesi siti, et hodie in Principatum evecti.) Scripsit autem in hæc verba :* Accepimus, Beatissime Pater, Beatitudinem tuam de vita et moribus et miraculis B. Francisci de Paula sagaciter inquirere, quo in Sanctorum catalogum referatur. Quamobrem cupientes Deo primum, deinde Beatitudini tuæ, quam ad propagandam Christi unigeniti filii sui fidem dominari gentibus et præesse voluit, satisfacere, postremo ad decus hujus provinciæ, justum fuit hæc pauca scribere. Constans opinio est omnium per universam hanc Brutiorum oram, B. Franciscum ab ipsis incunabilis semper sincerissime ac sanctissime vixisse, eamque sibi optasse vitam, ad quam nisi Dominico afflatus spiramine adspirare nemo posset. Mores ejus sanctissimos fuisse et undique approbatos, nulli dubium est : magnumque de se specimen dedisse constat, et verbo atque opere fuisse Deo gratum. Miracula de illo innumerabilia et pene infinita passim referuntur. De his caussis, dum hic vixit tamquam mortalis Deus ab omnibus colebatur. Hæc non solum ex communi C ceterorum hominum consensu percepimus, sed etiam a subditis nostris et domesticis ac famulis, quibus adhibenda est fides, vere cognovimus. Itaque Beatissime Pater, de sanctitate hujus viri multo plura dici possent, cum vulgo prædicentur. Supplicamus propterea Beatitudini tuæ, quod dignetur illum in catalogo Sanctorum adnumerare, quia Sanctorum vitam imitatus fuit. Sic valeat felix Beatitudo tua, quam ad perdendos hostes Christianæ fidei per diuturna tempora Deus sospitatem faciat. Ex castello S. Angeli XV Januarii MDXVII.

Et Comes Martoranus. 170 Comitis *denique* Martorani *litteræ, pro eadem caussa de vulgari in Latinum translatæ, hujusmodi fuerunt.* Sanctissime ac Beatissime Pater, post pedum oscula suæ sanctitatis, ejus benignæ gratiæ et benedictioni me commendo. Cum intellexissem quod intendatur canonizationi *b* B. Fr. Francisci de Paula, et quod propterea fit processus de ejus vita et moribus; quamvis ego sum juvenis, et non eram eo tempore : tamen quia a personis fide dignissimis intellexi, quod dum in his partibus se continuit et moram traxit, multa fecit miracula, ut Sanctitas sua ex aliis processibus videbit.... supplico eidem Sanctitati vestræ, placeat d. B. Fr. Franciscum canonizare, D sicut suam ob virtutem meretur. Ex Castello Martorani III Januarii MDXVII.

ANNOTATA.

a *Hic* Simon, *vel potius ejus pater, fuerit ille, ad quem scripta finguntur propheticæ epistolæ S. Francisci.*

b *Additur in autographo* corporis, *quod, imperite appositum a supplicante, maluimus omittere : scimus tamen idiotas homines sic locutos in hac materia. Nempe quia circa Sancti animam, a Deo in cœlis glorificatam, nihil putabant statuendum; hoc solum requiri æstimabant, cum petebatur canonizatio, ut corpora eorum, liceret publice honorare in terris.*

Ast profecto hoc insuper facit illa, ut anima in cœlis esse utiliterque invocari certo credi debeat.

CAPUT XIV.

Epistolæ Principum Domus Franciæ, super eodem negotio Romam directæ.

Quæ primum in quarto hoc codice tenebant locum, Regis ac Reginæ Francorum, aliarumque sanguinis ejusdem principalium personarum litteræ, et plurimum ad E *rem conficiendam momenti haud nobis attulerunt, eas ad hunc ultimum locum de industria reservavimus. Deest quidem in plerisque annus, quo datæ illæ sunt (saltem juxta apographum nostrum) neque nos fuimus Isidoro Tuscano, suum cuique annum incunctanter adnotanti : videntur tamen post Ludovici* XII *obitum (qui* DDXV, I *Januarii accidit) successores ejus Franciscus et Claudia scripsisse Romam, primo statim Regni sui anno. Quamvis autem Regis epistola non supersit, superest nihilominus in codice nostro epistola Reginæ,* Parisiis XXII Martii *data in hanc sententiam.*

172 Sanctissime Pater, intelleximus Dominum meum Sanctitati vestræ scripsisse pro canonizatione benedicti P. Fr. Francisci de Paula, et credimus eamdem Sanctitatem vestram esse bene informatam de bona vita, conversatione, constantia et perseverantia præfati benedicti Patris et Institutoris Regulæ Ordinis Fratrum Minimorum, nuper decessi in conventu civitatis Turonensis. Eamdem Sanctitatem vestram [intelleximus] eisdem Fratribus concessisse, posse facere, depingere imaginem ipsius Fr. Francisci in eorum ecclesiis, et tam in Vesperis quam in Matutinis posse facere commemorationem d. benedicti Patris, usque dum processus super constantia et longa perseverantia ac miraculis fuerit visitatus et executus. Quæ miracula voluit Deus facere pro F eo, tam in ejus vita quam post ejus obitum, prout plenius eadem Sanctitas vestra erit informata per Cardinalem Sanctorum Quatuor-Coronatorum : cui, prout retulit nobis modernus Generalis d. Ordinis, præfata Sanctitas vestra commisit processum jam factum in Calabria, super Sancta vita conversatione et miraculis d. benedicti Patris. Et ex eo quod defuncta Regina *a* Mater nostra, quam Deus absolvat, erga d. canonizationem singulare habebat desiderium, et nos ex parte nostra desideramus eam fieri, considerando honorem Sanctæ Matris Ecclesiæ de bono in melius sic exaltari et augeri. Et propterea deprecamur et requirimus eamdem Sanctitatem vestram corde affectuosissimo, habere eosdem Fratres in hujusmodi negotio commendatos, secundum tenorem processuum, tam in Calabria, quam hic per Episcopum Parisiensem virtute sibi commissi factorum, per eamdem Sanctitatem vestram, quam Creator velit tenere in regimine sanctæ Matris Ecclesiæ.

(Margin: Epistola Reginæ Claudiæ ad Pontificem :)

Vestra devota filia, Regina Franciæ,
Ducissa Britanniæ ac Mediolanensis,

CLAUDIA.

Ex MS. Processu Romano. cui similis fuerit 1 epistola Regis,

173 *Hæc illa : quæ quod Leonem videtur facere auctorem Brevis commissorialis ad Parisiensem Episcopum dati quod a Julio Papa constat emanasse, eidem scribentis inadvertentiæ imputari debet. Regis autem litteras unius fere ejusdemque cum his fuisse tenoris colligimus ex ea similitudine quæ inter secundas eorumdem Regis ac Reginæ epistolas invenitur summa, sententiæ ac verborum : cum quibus etiam pene quoad verba coincidit epistola Annæ Franciæ ; ejus quæ ex Ludovico* XI *nata, Petroque Borbonio nupta, Caroli fratris regnum tutrix administraverat ; quam illa, cum Regina Claudia Lugduni agens, pariter Romam scripsit, anno* MDXVI, *initio Maii : ex eademque annum posteriorum litterarum a Regibus scriptarum, certius quam ex Isidoro Tuscano discimus. Pro tribus autem illis, cum sint simillimæ, sola nobis sufficiet epistola Regis, scripta ut sequitur.* Sanctissime Pater. Nuper scriptis per nos Sanctitati vestræ pro canonizatione benedicti Fr. Francisci de Paula inhærendo, et credentes tuam Sanctitatem bene informatam de vita et sanctitate ejusdem Fratris Francisci (prout Generalis ejusdem Ordinis præsentium lator retulit nobis) Processus, tam in Calabria quam in his partibus, super magna constantia et longa perseverantia d. Fr. Francisci et miraculis, quæ Deus Creator noster in eo operatus est, tam in vita quam post ejus obitum (de quibus miraculis Nos et alii qui illum noverunt et viderunt, sicut Prælati, Nobiles et alii de regno nostro, possumus perhibere et facere fidele testimonium, eumdem Fr. Franciscum esse magnum Dei amicum et hominem totius sanctitatis et perfectionis) per Cardinalem Sanctorum Quatuor Coronatorum videri et exequi ordinasse ; supplicamus et requirimus eamdem Sanctitatem vestram, ut continuando dietim de bono in melius hujusmodi sanctum opus, tam per Sanctitatem vestram quam per felicis recordationis Julium Papam II, ejusdem Sanctitatis vestræ prædecessorem, inchoatum, placeat eidem Sanctitati vestræ cum omni diligentia facere dictos Processus, super sancta vita et miraculis d. benedicti Patris, referre, recitare et exequi in publico consistorio : et cum in eo digna caussa talis digni operis reperta fuerit, eum canonizare et annumerare catalogo benedictorum Sanctorum, prout bene meruit : quod temporibus nostris fieri multum desideramus, et propterea sincerissimo affectu deprecamur, et iterum requirimus vestram Sanctitatem, credere velle et fidem adhibere dictis prædicti Cardinalis Sanctorum Quatuor Coronatorum, hanc materiam tangentibus. Et ita faciendo, Sanctissime Pater, eadem Sanctitas vestra non solum opus meritorium erga Deum faciet, sed nobis gratiam singularissimam. Sanctissime Pater, deprecor Creatorem, velle eamdem Sanctitatem vestram, in regimine et gubernio Sanctæ matris Ecclesiæ, feliciter et ad multos annos perseverare. *b* Cremii III Maii.

uti 1 epistolæ 2 Regis similis fuit epistola Reginæ et Ducissæ Borboniæ.

Vester devotus filius, Rex Franciæ,
Dux Mediolani et Dominus Januensis,

FRANCISCUS.

174 *Porro non contenti Reges pro hac caussa litteras ad Pontificem dedisse, tam secunda hac quam etiam prima vice, scripserunt ad sacrum Collegium Cardinalium, ut et ipsi pro eadem canonizatione supplicare Pontifici vellent, et Majestatibus suis gratiam facturos intelligerent. Superest adhuc earumdem litterarum tenor, iis quæ ad Pontificem scriptæ fuerunt, mutatis dumtaxat mutandis, consonus ; ideoque hic nullatenus repetendus : quas autem Rex prima vice dedit ad Cardinales, æque ac tunc ad Pontificem datæ, absunt a Codice nostro, Claudiæ autem Reginæ Epistola, eodem data est die eodemque loco quo ipsa ad Pontificem scripserat. Ast posteriores ad Collegium præfatum litteras Rex quidem signavit Blesis, die* XXVII *Decembris : Regina vero octavo post die, videlicet* IV Januarii Ambasiæ. *Addit autem Rex.* Insuper nos scribimus Generali d. Ordinis, cui onus expressum prosequendi hujusmodi negotium, tam erga Sanctissimum Dominum quam erga vos dedimus. Idcirco iterum deprecamur vos credere dictis præfati Generalis, ex parte nostra vobis relatis.

Idem Rex et Regina utraque vice etiam Cardinalibus scribunt.

175 *Eodem fere tempore Carolus Borbonius, Susanna, unica Petri et Annæ prænominatæ hærede, cognata sua, in uxorem accepta, ex Monpenserii Comite factus Borbonii et Alverniæ Dux, scripsit ad eumdem summum Pontificem* XV *Januarii, his verbis :* Sanctissime Pater, Dominus Rex scribit Sanctitati vestræ pro canonizatione benedicti P. Fr. Francisci de Paula, Institutoris Ordinis Fratrum Minimorum : quam canonizationem fieri non minus quam Dominus meus præfatus desidero : et propterea humiliter eamdem Sanctitatem vestram supplico, ut consideratis sancta et circumspecta vita, continuatione arctæ pœnitentiæ ac gratiis miraculosis, per ejus merita et preces a Domino nostro obtentis (de quibus eamdem Sanctitatem vestram esse informatam non dubito) illi placeat habere, Generalem et Fratres d. Ordinis, ut canonizatio hujusmodi locum habeat, commendatos. Et ita faciendo mihi videtur eadem Sanctitas vestra erga Deum habere meritum, et mundo facere opus fructuosissimum : supplicando Dominum nostrum, Pater Sanctissime, eamdem Sanctitatem vestram ad multos annos, ad augmentum et salutem sanctæ Ecclesiæ et totius Christianitatis præservare. Scriptum *c* Montis-Luconii XV Januarii.

scribit etiam Dux Borbonius,

Vester humilis et devotus filius,
Dux Borbonii et Alverniæ,

CAROLUS.

176 *Dux etiam Alenzonii, postridie quam prædictas ad Collegium Cardinalium litteras Rex signaret Blesis, ipse Ambasiæ in comitatu Reginæ constitutus, velut si tunc primum et non aliquot mensibus antea ad Pontificem Rex secundas suas scripsisset, suam ad eumdem missivam hoc modo pertexuit.* Sanctissime Pater, Dominus meus Rex Sanctitati vestræ in præsentiarum scribit, prout alias fecit, ut ipsa dignaretur benedictum P. Franciscum de Paula, Fratrum Ordinis Minimorum primum institutorem, canonizare et in beatorum Sanctorum paradisi catalogo annumerare, illius in præsenti seculo vita laudabili exigente. Quapropter, Sanctissime Pater cum non minorem devotionem et affectionem erga d. canonizationis tam dignum opus habeam, participem in Christo me consecuturis inde bonis fore sperans, Sanctitati vestræ supplico, expeditiones huic tam sancto d. canonizationis operi dare et concedere dignetur : et hoc mediante magis atque magis me sibi devinctum et obligatum efficiet Sanctitas vestra, supplicando Creatorem, Sanctissime Pater, quatenus eamdem Sanctitatem vestram in Sanctissimæ matris nostræ Ecclesiæ regimine, longævo et felici, manu-tenere et præservare dignetur. Scriptum Ambasiæ, XXVIII Decembris.

et Dux Alenzonius,

Vester humilis et obsequentissimus devotus filius,
Dux de Alenzonio,

CAROLUS,

177 *Scripsit etiam, eodem quo Rex die, ad Cardinales epistolam, in qua mentionem facit Generalis pro hac caussa Romam profecti, quæ nescio qua de caussa bis in MS. modico duarum pagellarum intervallo reperiatur descripta. Sed et Philiberta de Sabaudia, Caroli* II *Sabaudiæ*

ac Philiberta Sabauda

A *baudiæ Ducis Soror, et ex Francisci Galliarum Regis concessione, ejus cum Juliano de Medicis matrimonium honorantis, Nemorosii Ducissa, tum vidua; cum in Francia ipso, quo superiores litteræ dabantur, anno* MDXVI *degeret; voluit etiam ipsa in sancti operis partem venire, epistolam scribendo, quæ absque loci, diei et anni nota sic expressa reperitur :* Sanctissime Pater, adeo humillime uti suppetunt vires, et usque ad oscula beatorum pedum Sanctitatis vestræ, me commendo Et quia pro benedicti Fr. Francisci de Paula canonizatione Rex scribit, et quia de illius sancta et religiosa vita informata fui, Sanctitati vestræ humiliter supplicamus, ut ipsum meritissimum canonizationis opus commendatum habeat, et obligatissimorum ejus numero me aggregatam reputabo: rogando Dominum meum Jesum Christum, ut longæve vestram in regimine sanctæ matris Ecclesiæ præservare dignetur Sanctitatem. *Hæc illa, vulgari utique lingua (quemadmodum et Rex et Regina et alii) sed quæ in Latinum translata codex MS. exhibet, itaque Romæ producenda fuere, et produci cœpere die* III *Martii, anni* MDXVII.

ANNOTATA.

B

a *Mortua fuerat* Anna Britannica *an.* 1514 9. *Januarii, uno scilicet anno ante virum suum Ludovicum* XII.

b Cremium, *villa territorii Viennensis, vulgo* Cremieu *dicta, ubi Rex totus intendebat parandæ expeditioni Italicæ, pro vindicando sibi Ducatu Mediolanensi, quo et potitus est Septembri sequenti. Eadem de caussa Regina cum toto gynæceo Lugdunum se transtulerat, unde et litteras dedit.*

c Mons-Luconius, *oppidum agri Borboniensis amœnum, super Carum flumen :* Montem-Luciorum *appellat Papirus Massonius in descriptione Galliæ per flumina.*

EPILOGUS COLLECTORIS

Ad eos qui similes Processus de aliis Sanctis possunt suppeditare.

Rogantur eos æstimare

Habes lector, quisquis genuinam absque ornatu veritatem præfers orationi quantumvis cultæ, simplicissimam prodigiorum, a magno hoc Thaumaturgo in vita atque post eam patratorum, narrationem, ex quatuor voluminibus dictos processus verbatim continentibus collectam, C *et quam minima fieri potuit primi, quem in MSS. tenent, Ordinis mutatione digestam ; eo fine, ut qui ejusmodi monumenta de Sanctis, proprius ad suam vel Religionem vel patriam spectantibus, possident; primum illa velint pro eo quod merentur æstimare, neque abjicienda putent postquam vel negotium Canonizationis peractum est Romæ, vel Vitæ historia ab auctore quantumvis probato conscripta. Deinde ut iidem persuadeantur, rem utilissimam Sanctisque ipsis quam maxime honorificam facturos se, si vel ipsorum codicum nobis faciant copiam ; ad hunc aut alium congruum materiæ propositæ modum cuncta digesturis, nihilque quod ad historiam faciat prætermissuris, quin ipsis originalium instrumentorum verbis legendum exhibeamus : vel ipsi per se digerant ad exemplar propositum, digestaque curent ad nos mitti, haudquaquam suppressuros ingrato silentio, eorum qui talia subministraverint nomina, omniumque qui manum adjutricem porrexerint, et adnotationibus observationibusque opportunis illustraturos, ubi opus fuerit, quæcumque sic fuerint subministrata.*

et communicare :

in usque transcribendis bene

179 *Quanta Procuratorum laboribus, quanto Intercessorum ambitu, quanta Tabellariorum in partes omnes discursione agenda est, ut aliquando tandem peragatur caussa, promovendorum ad solennem canonizationem* D *Sanctorum? ubi autem ea evicta fuerit, quibus impendiis eorum ad quos spectat locorum hominumque adornatur prima novæ solennitatis pompa? Et sane merentur illi, quibus glorificandis totam suam Divinitatem suprema Majestas impendit in cœlo, ut postquam de eorum æterna beatitudine Ecclesiæ judicio infallibili hominibus in terra degentibus constat, ad debitam pro isto gloriæ accessu gratulationem etiam Regum opes profundantur. Sed cum hæc omnia facta fuerint impendio tam magno, eritne aliquis, qui grave putabit tantillum pecuniæ superaddere, quantula opus, ut omnia tantæ molitionis fundamenta caussæque merita, ipsis in fontibus legenda exhibeantur nobis, et per nos toti post futuræ posteritati? Exemplo numquam satis laudando præit Religiosissimus Patrum Minimorum Ordo, in hac sua Provincia Flandro-belgica : id ne pigeat sequi alios hortamur obtestamurque.*

EX MS. PROCESSU ROMANO. *locatam pecuniam credere :*

180 *Imprimis autem optamus habere Processus informatorios ad caussam, in partibus, ut Curiales loquuntur, formatos. Quamvis enim Processus in Curia pro super-eminenti Judicum a Sede Apostolica constitutorum dignitate, et examinis minutissima quoque expendentis maturitate, priores istos superent infinitis propemodum* E *gradibus: nihilominus postquam de summa caussa judicatum jam est, propius ad historiæ cognitionem faciunt ea, quæ immediatius accepta sunt ex ore testantium, suntque fundamentum nobilissimæ et gravissimæ, quæ coram Apostolica Sede tractari consuevit, actionis. Quare admonendi sunt ii, qui prævios istos Processus instruunt, legitimeque clausos et obsignatos ad curiam mittunt, ne id ita faciant, ut non ipsi quoque servent alterum sic missorum exemplar. Imprimis autem cavere debent, ne antiqua et autographa documenta (si ea Romam mitti necesse sit) abire a se sinant, priusquam authentice ea describi fecerint ; ne si contingat, ut contingit sæpe, non dico sic missa periclitari per viam, sed caussam in multos annos protrahi, aut etiam non peragi omnino, inter Actorum manus et Officialium sibi invicem succedentium vicissitudines, irreparabilis fiat jactura documentorum, numquam ad suos rediturorum : quemadmodum haud uno loco nobis contigit audire ex iis, quorum majores spem aliquam nacti fuerant, de extollenda altius veneratione Beatorum, apud se cultum a tempore immemorabili obtinentium. Quærebantur scilicet ipsi de majoribus suis, quod hi cum misissent in Urbem antiquas de Vita atque miraculis membranas, neque id quod sperabant peragere potuerint, neque sua recipere instrumenta curaverint.*

item curare ut eorum quæ mittuntur in Urbem,

domi serventur exempla,

181 *Sperabamus nos, cum invitante Alexandro* VII *Romam accessissemus, istic invenienda omnia, quæcumque de Sanctorum Vita atque miraculis umquam ad Sedem Apostolicam delata fuere monumenta, ab eo tempore* F *quo judicium istud illa ad se retraxit, Sed de tribus dumtaxat quatuorve Sanctis invenimus Processus, in Vaticanam Bibliothecam una cum aliis antiquis MSS. illatos : nec fuit inter Auditores Rotæ, quos ibi noveramus, vel inter Archiviorum Pontificiorum custodes ad juvandum alias propensos, qui plures nobis posset ostendere.*

maxime si membranæ antiquæ sint.

Ergo vel ex privatorum scriniis vel ex religiosarum domorum chartulariis peti et haberi debuerunt, quæ in hoc genere dedimus hactenus et porro daturi sumus. Si autem agitur de Sanctis intra hos postremos centum annos vel canonizatis, vel ad canonizandum propositis, quorum processsus adeo sunt prolixi, ut bene magna singuli volumina compleant, libenter fatemur eorum omnium transcriptioni curandæ necessarias facultates haudquaquam suppetere nobis, qui ad antiquiora Latine Græceque describenda ægre sufficimus, collatis privatim eleemosynis subnixi. Sed uti nobis unis id impossibile respectu omnium, de quibus recentius formati, atque adeo extantes adhuc Processus, operi huic possent ser-

circa processus recentiores quid fieri optemus.

AUCTORE D. P.

A *vire; ita superioribus Ordinum, aut locorum Magistratibus levissimum id erit, respectu singulorum ad se propius pertinentium. Inspirent Deus et Sancti, cum singulis mentem, ut quod hic petimus, et fieri utiliter posse exemplo luculento probamus; id facere pro sua quique* D *parte velint, et nostros pro Sanctorum : gloria conatus promovere.*

SUPPLEMENTUM HISTORICUM

AD ACTA S. FRANCISCI DE PAULA,

Collectum ex variis auctoribus.

Hoc supplementum quare et unde hic detur.

Quamvis multa eaque illustria sint, quæ de S. Francisci Paulani vita et miraculis colligere studuimus, ex primis antiquissimisque monumentis; supersunt tamen adhuc non pauca, nullis a principiis scripto, sed fideli hominum memoriæ commissa atque ad posteros tradita; varia item documenta authentica, sparsim inventa in conventibus Ordinis aut publicis urbium tabulariis; quæ omnia ne pereant, aut inter recentiorum scriptorum lucubrationes locum habentia, hic desiderentur; voluimus in unum tractatum colligere, quem Supplementum Historicum ad Acta, *sive* Historiam S. Francisci *placuit appellare.* B *Auctores, e quibus hausimus singula, citabimus fideliter, et plerumque verbotenus. Ubi neminem indigetamus, et tamen Romano charactere, tamquam ab alio acceptum, expressum videbis aliquid; intellige id nos ex Isidori Tuscani vasto opere mutuare : non eadem tamen, qua ipse utitur verborum prolixitate aut ornatus Rhetorici apparatu; sed stylo simplici atque succincto, quod satis erat ut rei ab eo narratæ substantiam haberes. Porro, ne ad stabiliendam chronotaxim vitæ et actorum S. Francisci, identidem oporteat historiæ contextum interrumpere (quod tamen omnino esset necesse, quia viam prorsus novam ingredimur, ne cum prioribus ante nos scriptoribus hæreamus in salebris male ordinatæ chronologiæ) præmittimus tractatui huic proœmium chronologicum; in quo de ætate S. Francisci Paulani et tempore nativitatis ejus, primarum item fundationum initiis, accurate disputabimus; et cuncta ex veterum monumentorum oculatorumque testium fide definiemus: parati sequi meliora, si quis, salva tam irrefragabilium testimoniorum veritate, demonstraverit receptam in Ordine chronologiam servari posse.*

PROOEMIUN CHRONOLOGICUM

Quando natus S. Franciscus de Paula novo Ordini initium dederit, per primorum C conventuum fundationem, ante suum in Galliam discessum.

Si anno 1507 mortuus,

Duo nobis in hac materia sunt certa, et ex Processibus manifesta, admissaque ab omnibus; videlicet, obiisse Sanctum anno MDVII; *et admodum juvenem natu fuisse, quando primis sociis adscitis, Paulano eremitorio initium dedit. Quæritur quot annis in hac mortali vita conversatus, ea gesserit, quæ hactenus sunt explicata et porro nobis explicanda restant.* Anno ætatis suæ XCI obiisse, *asseruit in sua coram Papam Relatione Jacobus Simoneta, tunc caussarum sacri Palatii Auditor.*

fuisset annorum 91 :

Hinc in canonizationis Bullam transiit, quod obierit cum jam nonagesimum primum vel circa annum feliciter implevisset. *Hanc auctoritatem, secuti sunt omnes scriptores Ordinis, novi et antiqui, quos vidimus : et imprimis auctor Appendicis ad primam Vitam definivit rotundo numero* annos nonaginta : *ac denique Lectionum Romano Breviario inserendarum collector sub Sixto* V, *asseruit distincte, quod* annum primum et nonagesimum agens Turonis migravit ad Dominum. *Hinc autem, si error nullus sub est, sequitur clare per principia supra posita, anno circiter* MCCCCXVI *natum, circa ejusdem seculi annum* XXX *eremiticæ vitæ sumpsisse exordium, neque multos deinde annos usque ad conventus Paulani fundamina fluxisse.*

deberet 1416 natus dici :

Nulla quidem in omnibus Processibus, aut aliis instructionibus quas Romæ productas scimus, tam longæ ætatis, quanta Sancto tribuitur, apparent vestigia : de eo tamen quod asseveratione tam gravi firmatum, tanto consensu receptum, a nemine vocatum in controversiam fuit, nefas erit vel dubitare; nisi argumentis manifeste evidentibus haud ita esse convincaris. Convictus autem si taliter fueris, an ullius debebis formidare invidiam, agnitam profitendo illustrandoque veritatem? E

sed aliud probat testis, anno 1418 natus

2 *Primus auctor sententiæ, a communi diversæ nobis in Consentino processu occurrit Testis* VI, Venerabilis Dominus Joannes Antonachius, de terra Paulæ, annorum circiter XCV, *cum anno* MDXII *audiretur, atque adeo circa annum* MCCCCXVII *natus; et quemadmodum ex titulo honoris præfixo colligimus, in ipsa terra Paulæ Parochus aut Presbyter. Hic respondens de matrimonio parentum S. Francisci, deque hujus nativitate, baptismo, educatione, caussam scientiæ pro singulis allegat:* quia interfuit, vidit, audivit. Dixit *autem se scire super articulo* 2. Jacobum Martolilla, patrem d. fr. Francisci, fuisse natum in Paula, Christianum, et baptizatum; vixitque toto tempore vitæ suæ sub fide et religione Christiana, in bona fama et sancta vita, et pro tali fuit habitus. Agitur annus LXXX circiter. Super tertio dixit, se nescire nativitatem D. Viennæ, matris ipsius fr. Francisci : quia nata est in quodam castro dicto Foscaldo Consentinæ diœcesis : sed scit, postquam venit Paulam, cum jam esset uxor Jacobi prædicti, ipsam fuisse probam mulierem et bonam Christianam, semperque vixisse sub fide et religione Christiana : ipsamque cum d. Jacobo marito suo, et ipso fr. Francisco, peregrinatum fuisse ad S. Franciscum de Assisio, et S. Mariam Angelorum.

eidemque memor matrimonii inter parentes contracti,

Super quarto dixit se scire, quod inter d. Jacobum et D. Viennam fuit F contractum matrimonium legitimum, secundum consuetudinem et stylum sanctæ Romanæ Ecclesiæ, per verba de præsenti, sicut bonos et fideles Christianos decet : et toto tempore vitæ suæ pacifice et quiete vixerunt, fueruntque ab omnibus reputati et habiti pro legitimis marito et uxore. Agitur annus LXXV.

puerique ex eis nati et baptizati,

3 Super quinto dixit, ex præfatis Jacobo et Vienna, legitimis marito et uxore, persistentibus in dicto legitimo matrimonio, natus est d. fr. Franciscus, ipsorum legitimus filius : qui ab eisdem Jacobo et Vienna fuit nutritus pro eorum legitimo filio, et pro tali habitus et reputatus. Agitur LXXV annus vel circa. Super sexto dixit, quod d. Jacobus et Vienna, quam primum natus esset d. fr. Franciscus eorum legitimus filius, sicut bonos Christianos decet, fecerunt eum baptizare in terra Paulæ, imposueruntque ei nomen Franciscus, et postea fecerunt eum confirmare : qui fr. Franciscus fuit habitus pro baptizato et confirmato. De loco et tempore ut supra. Super septimo dixit se scire, ipsum Franciscum ab ineunte pueritia semper vixisse honeste et sancte : et cum esset ætatis annorum XIV cœpit ædificare

A ædificare monasterium.... et inde ad quatuor aut quinque annos cœpit vestire Fratres; *etc. quæ supra verbotenus transcripsimus, de omni vita S. Francisci*, ab eo tempore quo erat fr. Franciscus XV annorum usque dum profectus est in Franciam: *ita enim ex Italico legenda ultima verba, quæ Romanus Interpres Latina faciens sic obscuravit, ut sensus commodus haberi nequeat. Noverat ergo testis iste Jacobum Martolillam Francisci patrem, necdum matrimonio junctum, ab anno* MCCCCXXXII, *ipse tunc annorum sedecim adolescens: viderat deinde uxoratum, sed improlem, usque dum ei ex voto natus Franciscus est, circa annum* MCCCCXXXVII, *quando eumdem Franciscum vidit baptizari: adeoque dum ex Italia in Franciam abiit Franciscus (quod anno* MCCCCLXXXII *factum est) annorum erat* XLV, *aut* circiter, *sive paulo plus quam* XLIII, *ut loquitur Comineus, oculatus testis etiam ipse, et cum alias sæpe tum paucis antequam scriberet mensibus cum Sancto collocutus: qui ut ex sola conjectura, ejus de quo est sermo, definivisset ætatem (quod tamen in auctore jam exacto et numero tam præciso præsumi non debet) non potuit ita exerrare, ut sexagenario majorem, dumtaxat crederet quadragenarium; utique vel a sola canitie* B *monendus, non esse tam juvenem quem videbat: cum econtra facillimum postea fuerit septuagenarium senem, continuis laboribus, jejuniis aliisque corporis macerationibus exhaustum, nonagenarium videri, ætatem ex sola canicie macieque æstimantibus, uti fecisse videnter qui tantam Sancto ætatem addiderunt.*

circa an 1437

qui proinde annos circiter 43 natus in Franciam venerit.

4 *Alterum de Sancti ætate argumentum offert nobis ipsius nepos Andreas de Alezzo*, quem Ludovicus XI jussit venire in Franciam, admodnm juvenem teneraque in ætate; *sicut testatur Ludovici filius Carolus* VIII, *jus quod vocant naturalitatis in Francia, eidem tribuens per diploma. quod infra dabimus. Nempe Andreas ex Brigitta Francisci sorore natus fuit, prout nemo nunc vel dubitare audet, et certum fiet ex infra dicendis: Brigitta autem proxime post Sanctum nasci debuit, siquidem parentes eorum, ut scribit Sancti discipulus num.* 3, videntes se liberis operam dando parum proficere, voto continentiæ obstrinxerunt se, atque per annos triginta simul vixerunt absque carnis commixtione. *Age vero Brigittam anno Christianæ Æræ* MCCCCXVII *natam ex communi errore fingamus: numquid quinquagenaria peperisse Andream debuisset, etiam si ille fuisset annorum* XIV *quando venit in Franciam? Atque fuit hic liberorum Brigittæ, si non primogenitus, certe nequaquam natu ultimus. Cœpisset igitur tunc parere Brigitta, quando desinunt aliæ, et copiosæ prolis patrem fecisset virum suum ad sexagesi*- C *mum annum fœcunda. Quanto congruentius erit sexu femineo universim omni, et, in natione præsertim Italica, ut cito puberi ita citius effœto, si Brigittam anno circiter* MCCCCXL *natam, anno* MCCCCLX *aut citius viro conjunctam, dicas Andreæ matrem effectam anno* MCCCCLXVI? *qui Andreas sic fuissent annorum circiter quindecim, quando sanctus ejus avunculus migravit in Franciam.*

Idem probat ex sorore Brigitta natus Sancto nepos,

anno 1481 adhuc puer:

5 *Venio ad Pyrrhum Archiepiscopum Consentinum, qui novum Eremitarum Ordinem primus approbando, eum stabilivit per constitutionem, anno* MCCCCLXXI *die ultimo Novembris datam: quam in Bullario Ordinis primo loco et apud Ferdinandum Ughellum tomo* 9 *Italiæ sacræ poteris invenire, et simul discere, anno dumtaxat illius seculi* LII *Episcopum factum esse Pyrrhum. Ita autem loquitur, ipsius S. Francisci supplicationem et vitam ad usque illum diem ductam narrative exponens*: Dudum siquidem ad tuæ supplicationis instantiam, super finibus et possessione terræ Paulæ, quoddam oratiorium seu ecclesiam sub vocabulo S. Francisci per te erigi fecimus; in quo divina officia audire et ecclesiastica sacramenta recipere ac orare posses. Tu qui dictum oratorium seu eccle- D siam cum singulari diligentia, una cum parvo quodam dormitorio fabricasti ac fabricari fecisti, ac indies fabricas et amplias, vitamque austeram et eremiticam, per viginti annos vel circa, et sancte et juste et religiose vixisti, ac de bono in melius semper perseverasti, prout ducis, vivis et perseveras de præsenti, ibidemque Deus solita clementia diversa miracula per te operatus est et operatur indies, propter quæ multorum crevit devotio populorum et ad te confluit populi multitudo, multique sub habitu eremitico et tecum vivere decreverunt et Deo continuo præstare famulatum. Et ut tu ipsique quietius, sanctius et devotius vivere et Deo ferventius famulari valeatis; tu et fr. Balthasar Sacerdos, ceterique Clerici et laici sub habitu eremitico ibidem vitam ducentes, nobis humiliter supplicastis etc. *Quod si illos viginti annos retro numeres, numquid ultra annum* MCCCCLII *retrahere poteris vitæ eremiticæ a S. Francisco cœptæ initia? Atqui cœpit ille annos dumtaxat natus* XIV, *ergo Christianæ æræ anno circiter* MCCCCXXXVII *habuit vivendi initium.*

Pyrrhus quoque Archiep. confirmans Ordinem an. 1471.

AUCTORE D. P.

ait annum illum fuisse Sancto 20 vitæ eremiticæ,

6 *Vivit hunc nodum Chronographus Ordinis Minimorum Lanovius, eumque solvere se posse credidit, si vel istum viginti annorum numerum, vocaret in suspicionem mendi; vel persuaderet, eo solum signari tempus, quo oratorium, primo majus ampliusque, Franciscus Pyrrho indulgente construxerat*: cum *inquit* ab annis, *ante Pyrrhi constitutionem*, triginta sex Ordinem cœpisse indubitata traditio sit. *Nego esse traditionem de hoc puncto ullam, nego hoc tradi potuisse. Quid igitur? Illatio fuit ex falso antecedenti consequentis falsi: et quia ex erroneo fundamento credebatur nonagenarius obiisse Sanctus, sciebatur autem quatuordecennis cœpisse, necessarium erat istud quoque dici, quod ex duobus illis consequebatur, siquidem annus* MDVII *fuerit Sancto vitæ ultimus, de quo non poterat dubitari. Quid autem, numquid majori auctorum Ordinis consensu est creditum, sub Archiepiscopo Pyrrho jacta esse prima illius fundamenta? Est sane: neque an ex vero sic creditum fuerit, ambiget, qui volet observare, quod neque in Pyrrhi constitutione, neque in Pontificiis bullis ulla mentio inveniatur anterioris alicujus facultatis. Quis autem absque facultate Episcopi præsumpserit sacris dicendis oratorium quamvis exile condere, nedum socios colligere vel habitu donare? Si facultatem ejusmodi, oretenus saltem concessam habuisset Franciscus eam in suo libello supplici allegasset ipse, allegatam vero expressisset Pyrrhus: quemadmodum in ejusmodi constitutionibus fieri solet; maxime cum ille, sub quo S. Franciscus cœpisset, fuerit Berardus Caracciolus, Pyrrhi præfati patruus; cujus exemplum et a Francisco allegari utiliter et a Pyrrho proferri religiose potuisset.* F

neque contra est aliqua vetus traditio: E

sed facet potius, Ordinis initia ad Pyrrhum referens,

7 *Sixtus deinde* IV, *anno* MCCCCLXXIV *mandans Episcopo S. Marci, ut sumpta de prædictis informatione, si vera sint, approbet et confirmet Apostolica auctoritate; ita caussam exponit*: Exhibita pro parte Francisci de Paula Eremitæ Consentinensis diœcesis petitio continebat, quod dudum postquam Venerabilis Pyrrhus Archiepiscopus Consentinus sibi quoddam oratorium sive ecclesiam, sub vocabulo S. Francisci, in tenimento de Paula prædictæ diœcesis, ædificare posse, licentiam concesserat; præfatus Franciscus oratorium hujusmodi propriis manibus et expensis, cum dormitorio pro usu et habitatione sua et suorum, pro magna parte ædificavit: et nonnullos socios vitam eremiticam ducentes recepit: ipseque Archiepiscopus prædictum oratorium sive ecclesiam, una cum omnibus juribus et pertinentiis suis, prædicto Francisco ejusque congregationi in perpetuum donavit, et nonnulla alia eorum devotioni et saluti convenientia salutifera et opportuna concessit, fecit et ordinavit, prout in litteris d. Archiepiscopi desuper confectis dicitur plenius contineri. *Accedit, quod Tes-*

et Pontificus Bullis anno 1474 confirmata:

tes

A *tes qui miracula initio fundandi conventus Paulani facta commemorant, tempus notent, non ab annis circiter* LXXX *retro lapsis, sed ab annis circiter* LX : *inter quos disertissime testis* XXXIII *in Consentino processu, dicit quod tunc* monasterium tantum erat initiatum, ideoque ibi non poterant columbæ nidificare. *Qui vero annos* LX *numerat Testis* VII, *prorsus, ut ipse indicat, puer tunc erat, adeoque, minus accurate notare, tempus potuit. De ecclesia porro, quæ (post ædificatas tribus Fratribus cellas) successit extemporaneo oratoriolo, ad ipsam, in qua degebat Sanctus, speluncam erecto, dicit testis* LVII, *ante annos circiter* XLV, *quando Sanctus volebat* incipere fundamentum ecclesiæ, *duxisse se eo missum a Paulo Papa Presbyterum; cui inde revertenti, et quæ viderat narranti, dixerat Archiepiscopus Consentinus*, Volo ad eum accedere, et ponere primum lapidem in ecclesia quam volt inchoare : *utique anno* MCCCCLXVII *anno jam dicti Pontificis* III. *Denique ad Processus Calabricos formatos anno* MDXVII, *id est annis quinque post auditos testes prœallegatos, votum suum addituri terræ Altiliensis incolæ num.* 44, *in epistola ad Pontificem testantur, quod* agitur sexagesimus annus, quod maxima fama semper fuit de sanctitate *beati viri*, et miraculis quæ faciebat. *Et hic tam definitus calculus præcise nos deducit ad annum* MCCCCLVII : *ad quem referenda esse conventus Paulani initia demonstrant quæcumque deduximus hactenus.*

Auctore D. P. favent testes, Paulani initia ad an. 1457 referentes

B

8 *Habemus initia Paulani conventus sub Pyrrho Archiepiscopo primum posita, ac deinde etiam scriptis privilegiis, tum ab ipso tum a summo Pontifice, communita; post annos viginti et paulo plures quam istic eremitam agere Franciscus cœpisset, videlicet anno* MCCCCLXXII *et* LXXIV. *Alium conventum præter hunc nullum Archiepiscopus Pyrrhus, nullum Julius Pontifex nominat : sed articulo* 12 hujusmodi oratorium sive ecclesiam, ac alia quæcumque loca oratoria et ecclesias imposterum acquirenda, *ab Episcopali eximit jurisdictione* : acquirenda *autem dicuntur, non* acquisita : *quia scilicet tum primum fiebat potestas*, loca, oratoria, et ecclesias licite accipiendi et retinendi. *Interim ante annum* MCCCCLXX, *a Lanovio altisque chronologis ordinis, plerique conventus Italici constituti credunttur, non alio fere motivo, quam ne totis quadraginta annis parum egisse videretur novi Ordinis Fundator, nisi citius cœpisset colonias alio ducere. Non considerant interim, quam absona sint vel cogitatu, quæ hinc consequuntur; scilicet novum Ordinem absque ulla cujusquam approbatione usque in ipsam Siciliam potuisse propagari, et sic propagati nullam omnino curam fuisse Francisco, ut quæ Conventui Paulano postulavit privilegia, ceteris quoque essent communia; nullam item in tot novorum conventuum initiis ante prædictam approbationem factum esse miraculum, cujus memoria fuerit usque ad tempus processus faciendi conservata. Porro solum quatuor monasteria fuisse a Sancto intra Calabriam exstructa ante discessum in Franciam clare nos docet præfatus senex testis* VI, *narrans in Processu Consentino num.* 10, *quod* perfecto monasterio Paulæ, fuit, ædificatum majus et sumptuosius aliud in Paterno, aliudque in Spetzano grandi, aliudque in Corigliano.

et bullarum silentium de aliis alibi conventibus :

C

qui etiam omnes post an. 1473 incepti probantur

9 *De Spetianensi nihil dicere possumus, quia nullus ex eo loco processus habetur : satis est ad præsentem quæstionem quod nemo sit, qui hanc fundationem non agnoscat Paternensi posteriorem. Atqui omnes qui anno* MDXII *ex Paterno testes processere de mirabilibus sancti viri operibus, cum sæpius inchoatæ recens fabricæ meminerint, tamen de tempore interrogati, semper illud ad annos* XXXVI *vel* XXXV, *ab eo quo deponebant tempore restringunt. Imo Rosa de Yanne, testis* 86, *expresse dicit, quod Sanctus Paternum* venerit ad monasterium ædificandum ab annis circiter XXXVI : *qui vero quam longissimum sumpsit spatium*, annorum circiter XL, *Dominicus de Virgo pia, Testis* 9, *agit de tempore fundationem præcedente*, quando Sanctus veniebat a capiendo loco pro ædificio monasterii, quod in præsens est constructum, et Paulam rediit, *ergo saltem post approbationem Pyrrhi. Confirmat hoc ipse Magistratus Paternensis in sua ad Pontificem Epistola, inserta Processui Calabrico num.* 58, *cum ait, obligari se beato viro, quia apud se*, antequam transiret in Gallias ; monasterium egregium construxit : *nam hic loquendi modus non annos viginti aut plures, sed valde paucos videtur supponere, medios inter profectionem Gallicam et extructionem novi conventus. Quid nunc de Coriolanensi conventu dicemus? De miraculis eo inchoato factis testes citat Lanovius, in processu Consentino ultimos num.* 197 *et seqq. ipsum illius ex parte fundatorem Loysium Romæum, alterumque illius oppidi indigenam. Potuitne illos auctor iste citare, et non animadvertere solos annos* XXX *notari a tempore dati testimonii, id est ab anno* MDXII *usque ad illud tempus, quo eo accessit Sanctus monasterium ædificaturus? Idem de Mylazzensi dictum intellige, quandoquidem idem Lanovius testes citet primi et miraculosi in Siciliam trajectus, et in Calabrico processu num.* 15 *et* 24 *prolatos, quorum unus, anno* MDXVII *productus, expresse addit*, annos fere esse XXXVII et paulo amplius; *qui nos ad* MCCCCLXXX *calculando deducunt.*

D

E

10 *His ita firmatis, quæret aliquis unde hauserit Simoneta*, anno ætatis XCI obiisse *Sanctum. Utique a totius negotii Procuratore Francisco Bineto. At hic ex Francia nihil attulerat, unde ætatem definiret. Quid ergo? Crediderim, Paulam scripsisse, ut libri baptismales consulerentur ; idque in ipso Relationis per Simonetam faciendæ articulo : illi autem dum propere evolvuntur, ab anno circiter* MCCCCXXX *sursum ascendendo, comparuisse tandem sub annum* MCCCCXVI *nomen* Francisci Martorell, *quem Sanctum nostrum esse crediderint, de ipsius ætate non bene præinstructi : Hic autem fuerit non is qui requirebatur Sanctus, sed alius ejusdem stirpis ac nominis aliquis, puta is qui in describendis Alphonsi Neapolitani Regis diplomatis, seculo* XV *ultra medium provecto, manum ac nomen suum commodasse invenitur, præfati Regis* Notarius et Secretarius : *quale est unum anni* MCCCCLVII *apud Ughellum, quo Berardo Episcopo Consentino confirmatur possessio castrorum Rendæ et S. Lucidi. Potuit hic fuisse Jacobi Martolillæ frater, ac S. Francisci patruus; aut etiam ejusdem ex sacro fonte patrinus. Quoniam vero sæpe contingit eadem esse parentum et filiorum nomina, si ponas Jacobi nomine tam avum quam patrem Francisci dictos fuisse, adhuc facilius fuit quærentibus, patrui nepotisque nativitatem confundere.*

caussa erroris fuerit Franc. Martorell,

anno 1457. Regis Alphonsi Secretarius,

F

11 *Ut sit, errorem in designanda S. Francisci ætate manifeste commissum, putamus abunde demonstratum : caussam erroris per conjecturam non improbabilem indagavimus. Cum vero rerum omnium præclararum exordia plerumque obscura sint, ignoscendum Patribus Minimis est, quod succrescente postmodum historiarum Ordinis scribendarum studio, non satis certa solidaque chronologiæ ordinandæ posuerint fundamenta, præjudicio quodam erroneo abrepti. Infelicitas hæc plurimis Ecclesiis Ordinibusque communis, toties dolenda sublevandaque nobis in hoc opere occurit; ut vel hoc maxime nomine de singulis nos bene meritos ac mereri continuo censeant disquisitionum historicarum æstimatores periti, suaque ipsi edocti experientia quam sit difficile, notas istas temporum, per innumeros antiquorum documentorum anfractus sparsas, colligere ad certam aliquam chronotaxim, in rebus alias intricatis, constituendam. Et hæc quidem nobis nunc fuerit exhaurienda difficultas, ad convellendum errorem, auctoritati magnæ longæque præscriptioni innixum. Ast non crediderο fieri potuisse, ut annis post Sancti obitum dumtaxat undecim recentique adhuc memoria nemo fuerit in Italia Franciaque, cui scrupulum moverit illa longior ætas*

quem errorem nunc demum retego,

nec mirum nec ingrat[illegible] fore speramus

A *ætas, tunc primum asserta. Potius æstimarero illius vel accuratius indagandæ vel verius definiendæ curam, Bulla Canonizationis jam ubique vulgata, visam fuisse superfluam, consultioremque dissimulationem erroris quam importunam correctionem. Nunc autem eam offerri a nobis, speramus Patribus Minimis haud ingratum fore.*

Quæ contra objicerentur epistolæ,

12 *Porro adversus tam bene constituta hactenus neminem commoveant epistolæ quædam, velut a Sancto ad quemdam Simonem de Alimena directæ, quas Chronicis suis inseruit Montoya octo vel decem; et aliunde ad sexaginta collegit Franciscus de Longobardis in Centuria epistolarum Sancti, edita Romæ anno* 1655. *Statim enim ut primæ illæ apud Montoyam prodiere, dubitatum a viris in Ordine eruditis fuit, an essent* dignæ quæ in auctoritatem admittantur. Ut enim, *inquit Lanovius*, semel dicam quod sentio, admodum suspectam illarum fidem habeo, nec desunt argumenta quæ hanc suspicionem efficiant, nec satis scio si singula ad rationem temporum examinata nihil quod ei repugnet contineant. Et ut verbo præbeam argumentum, Dominum de la Limena a Pipino originem ducere, atque ab eo esse oriundum qui late per orbem universum dominetur, quantum a vero B abesse videbitur diligenter inquirenti? *Alibi ait*, quod magis conveniat, falsi convictas haberi, ut multæ et gravissimæ rationes persuadent. *Hilarion a Costa profitetur*, tales esse, ut homini pio ac judicioso numquam credibile fieri possit a tanto Sancto esse scriptas. *Postquam vero copiosior earum farrago in lucem prodiit, et maturius fuit examinata, censuit sacra Congregatio Indicis, per decretum* x *Junii anni* 1659 *promulgatum, inter plures istius farinæ alios, prohibendam quoque totam illam centuriam*, cum multa apocrypha, falsa, et ficta contineat; *utique in iis quas diximus epistolis propheticis ad prænominatum Simonem; nam aliæ quædam fidei bonæ et ædificationis plenæ sunt, et fictitiis illis in omnibus dissimiles, uti plenius alibi ostendetur. Igitur quod earum prima data fingatur e conventu Paulæ anno* MCCCCXLI, *quando quadrimus adhuc erat Sanctus ex calculo nostro; quod Paterni aliquæ subscribantur, ab anno ejusdem seculi* XLV; *et anno* LIX *tres aut quatuor Spezzani notatæ; tantum abest ut nobis officere possit, ut e contra ex vera Ordinis chronologia, irrefragabili (ut nobis videtur) auctoritate nixa, evidentissime comprobetur earumdem impostura. Quod sub nomine Joannis de Mylasso haberi dicitur scriptum, cum ipsummet sit de suppositione suspectum, non potest auctoritatem obtinere epistola, ex eodem transcripta* ad Nobilissimum Dominum de C Navarra, Conventus in civitate Cortonensi fundatorem, *quasi eam Sanctus scripsisset Spetiani anno* MCCCCLX. *Simili fide transcripta est ex Archivio Coriolanensi epistola Principissæ Bisinianensis ad. Fr. Franciscum*, ex Castello civitatis Cassani VIII Februarii I Indictionis MCCCCLXIII. *Nam prima Indictio cum tali anno, qui numerabat Indictionem* XI, *manifeste pugnat : unde cogimur suspicari in originali (si tamen originale verum est) scriptum fuisse annum* MCCCCLXXXIII, *quando vere dicebatur Indictio* I; *idque non ad Sanctum Fundatorem, sed ad alium ei cognominem, Coriolanensis conventus adhuc surgentis Correctorem.*

partim conficta judicantur,

et ut tales prohibentur ab Ecclesia :

partim in data sunt vitiatæ.

CAPUT I.

S. Francisci nativitas, annus devotionis inter Minoritas, eremiticæ vitæ initia.

Paula nova

Paula, citerioris Calabriæ oppidum, hoc tempore neutiquam contemnendum, seculo æræ Christianæ decimo quinto, exigui admodum momenti erat; et terræ Fuscaldæ Marchionibus, familia Spinellis, in hunc usque ætatem paret; sita in saxoso colle, in D quem a mari, quod ipsi ad occidentem adjacet, arduo ascensu iter est. Huc cum pervenisti, planitiem, exiguam quidem, sed maxime quietam et fœcundam offendis; quæ sub ipsa civitate ad mare posita, aerem illi salubrem et prospectum amœnissimum præbet. Ea adversus hostiles incursus muris, turribus, ac propugnaculis nunc undique cingitur : et in fastigio portæ, ad quam itinere plano rectoque pervenitur, habet imaginem indigetis sui Sancti, ex albo solidoque marmore stantis inter columnas quatuor marmoreas, suo tholo contectas. Portam ingressis fons in ipso prospectu est, novo opere, sed egregio. Inde versus declive vetus Paula, in prærupto et saxoso collo visitur; cujus viæ angustæ, angustæ domus, nec quidquam fere planum est. Sed e civitatis porta ad levum progredientibus melior apparet ædificiorum domorumque structura et quædam planities, quæ nova potius Paula dici debet, et tota S Francisci meritis adscribi. Habet tamen vetus Paula hoc privilegium, ut ad hanc usque diem paterna Sancti, in qua natus est, domo glorietur; quam omnibus, qui in Sanctum virum devotionis spiritu fervent, invisere licet, in prærupto saxo ad inferiorem fere partem veteris Paulæ sitam : sed in E sacellum conversam; parvum illud (nec enim in longitudine ac latitudine pedes plusquam decem et novem habet) ast fornice lapideo satis excelso tectum, columnisque ornatum, quo Patres Minimi Dominicis festisque diebus singulis destinant aliquos sacra facturos. *Hæc et plura alia de situ loci, ex Ægidii Camarti MSS. Commentariis, in chronici sui recognitione Lanovius; digniora nobis visa quæ hic promitterentur, quam exaggerata aliorum encomia.*

AUCTORE D. P.

et antiquæ situs :

in hac natalis domus Sancti :

2 *Neque vero encomiis vel longe quæsitis vel supra verum auctis est opus; summa laus est, mundo dedisse Franciscum, seculi sui Thaumaturgum vere maximum. Hunc qui ex recepto communiter errore natum scribunt anno* MCCCCXVI, *vehementer appendunt, quod illo anno, per electionem Martini* V, *reddita sit universæ Ecclesiæ tranquillitas, sublato quadraginta annorum schismate. Sed magnis et evidentibus argumentis demonstratum est, non posse ante annum* MCCCCXXXVIII *natum credi; quo etiam tempore agebatur de inveterata Ecclesiæ Græcæ disjunctione abolenda, quod in Concilio Florentino tandem feliciter peractum est. Annum quidem ipsum non possumus omnino certo definire, quia tamen eo quem signavimus nullus occurret commodior, aut in quem major cadat similitudo veri; illum eligimus, et reliquam Sancti vitam ex eo ordinamus.* Qua nocte conceptus Sanctus est, supra domum Jacobi atque Viennæ genitorum ejus, clarissimam flammam vidit F circa auroram quidam Jacobo notus, eo forte adveniens, ut compatrem suum ad quemdam in agro laborem ex condicto aggrediendum evocaret. Is visam claritatem (nam hora integra durasse dicitur) vicinorum multis, ad spectaculum accitis, demonstravit; præsagio manifesto, prodituram ex illa quamvis humili domo, qui, ut in canonizationis bulla Leo x loquitur, præsentis temporis caliginem suæ lampadis fulgore mirabiliter illustraret. Eodem Sancto nascente in oppidulo Paula hymnodiam personuisse Angelicam, sicut Christo nato, Nicolaus Rovillardus scripsit in folio, Romanis typis excuso sub annum 1623 : *cujus rei penes auctorem fides sit, in tanto silentio antiquorum aut etiam recentiorum, qui hoc memoriæ posterorum traditum per sese asseverent.*

supra quam dum circa an. 1438 conciperetur

flamma per noctem visa dicitur.

3 *Diem Sancti natalem ne quidem per conjecturam licet notare, quandiu ignoratur quid secuti sint ii qui vigesimum septimum Martii indicaverunt. Si baptismales illius temporis libri adhuc essent super, certius aliquid ex iis posset designari. Ex iisdem forsan etiam appareret is de quo in Prolegomenis egimus, Franciscus Martorell, de sacro fonte infantem sustulisse, eique nomen dedisse*

Franc. Martorell forte ut patrinus baptismo adstitit

AUCTORE D. P.

A *dedisse Francisci, ut in hanc appellationem cum parentum affectu erga Assisinatem Sanctum, concurrerit Patrui ab illis delecti observantia. Quæ conjectura eo placebat magis, quo arctiori consanguinitatis vinculo ad trieti sibi fuisse credentur Franciscus atque Jacobus, fortassis germani fratres aut patrueles inter se. Nos in genealogico familiæ Martolellæ et Alesiæ schemate, ut fratres locamus : sed ita ut hic protestemur id fieri per meram conjecturam, in sola cognominis identitate et ætatis congruentia fundatam : siquidem nascente Sancto vigesimum et amplius annum agebat Franciscus iste, anno (ut alibi nobis placere ostendimus) MCCCCXVI natus. Ipse autem Sanctus quam pie educatus sit, quam religiose primam pueritiam egerit, magis declarant ipsa quæ secuta sunt Acta posteriora, quam prudentiæ senilis* ***plena responsa duo, quæ veluti matri a puero data recitat in Vita novissima Gallicæ Fr. Simon Martin :*** *quæ fidem quidem non superant, non videmus tamen unde resciri potuerint tanto post tempore; ideoque ea hic omittimus. Quamvis autem gratiosus, ut par est credere, valdeque amabilis puer esset, non propterea tamen naturalis affectus eo flectere potuit pientissimos* ***parentes, ut apud se retinere vellent, quem voverant*** *S. Francisco Assisinati, in aliquo ejus conventu unius anni spatio serviturum. Ergo cum duodecimum ætatis* ***absolvisset annum, et decimi tertii partem aliquam,*** B *anno Christi* MCCCCL adducunt eum ad Fratrum Minoritarum conventum in oppido S. Marci, diei itinere Paula distante; non quod hic esset ejus Ordinis proximus : sed quod (prout ex antiquo conventu Minorum Catacensium manuscripto cognoscitur Guardianus ei præesset P. Antonius de Catanzaro, B. Jacobi de la Marca discipulus; quem antea, in conventu Annuntiatæ ad S. Lucidum quatuor passuum millibus a Paula commorantem, tam Franciscus puer quam parentes ejus noverant familiarius, et faciebant maximi, propter eximiam vitæ Sanctimoniam : cujus etiam magnam post se æstimationem reliquit, apud Catacenses suos moriens, in grandi centum et octo annorum ætate. Sub hujus disciplina Sanctus puer prima jecit vitæ austerissimæ fundamenta, saccum indutus (quam adhuc Neapolitanus S. Ludovici conventus servat et ostendit) admodum rudem et cilicio non absimilem.

Conventus Franciscani Guardiano,

viro Sancto et noto,

commendatus puer,

4 Multa, de insignibus ejus in adeo tenera ætate virtutibus, illius monasterii seniores Patres Patribus Minimis Calabrensis provinciæ postea narraverunt, quæ non sunt litteris commendata : quantus autem jam tum in oculis divinis esset, iidem commemorabant, cœpisse divinis declarari miraculis : quorum C aliqua describit Fr. Joannes Morales in fundatione provinciæ Bæticæ, textu 3, §, 1, audita ex Fr. Francisco de Lembo, qui obiit in prænominato Minimorum Neapoli conventu, magna cum sanctitatis opinione, quibusdam prodigiis confirmata, sub annum MDXXIX. *Ea miracula huc transcribere non piguebit, quamvis ipse, quem vellemus, Hispanicus* ***liber ad manum non sit.*** Narrabant illi cum et in sacristia et in refectorio Fratribus ministrare deberet, et contingeret non raro utrobique necessariam esse ejus operam : utrumque simul et in eodem tempore sæpius visum fuisse, injunctum sibi explere officium. Item quod jussus a Sacrista prunas e coquina petere, thuribulo imponendas tempore majoris Sacri, nec idoneum eis excipiendis vas reperiens ; earumdem pugillum sinu exceperit tuleritque ad sacristiam : ubi a Religiosis, quid ille in sinu gestaret quærentibus, cum verecunde subticeret, deprehensus fuerit prunas ardentes tulisse veste illæsa. Denique quod vices ægrotantis coci obiens aliquando, postquam cibos apparandos imposuisset lebeti, et hunc super frigidos cineres constituisset, ad ecclesiam abierit, fortasse luminis petendi caussa ad focum accendendum : sed inopinanti obrepsisse D extasim tam suavem, ut cum ibi ad usque prandii tempus hæsisset, sub tempus prandii non modo paratum nihil, sed neque focus in culina reperiretur. Vocatus autem increpitusque, cum Guardianum rogasset ut signum pransuris dari juberet; mox atque coquinam est ingressus, dicitur fecisse ut arderet focus, et momento temporis omnia probe cocta conditaque exhibuisse, atque apposuisse Fratribus, numquam tam suaviter tamque mirabiliter refectis.

admirationi est omnibus ob sanctitatem

et miracula quædam.

5 *Completo devotionis suæ anno, parentibus restitutus Franciscus, una cum iis Romam atque Assisium peregrinabundus abiit, et ad alia loca, quæ antiqui testes* ***nominatim non exprimunt. In iis fuisse sacram ædem Lauretanam, licet nemo diceret, credibile faceret loci*** *sanctitas præcipua, si qua uspiam ejus rei exstaret memoria, aut sua eo Sanctum via duxisset; nunc sola* ***Isidori auctoritas non persuadet, Apenninum fuisse hoc itinere transitum. Credibilior multo videtur traditio Eremitarum, qui Montem Lucum prope Spoletum*** *incolunt, ex institutione S. Isaac Abbatis* XI *die Aprilis commemorandi. Præterquam enim, quod Assisio* ***redeuntibus in via Spoletum occurebat; is habitus, quo etiam nunc utuntur illi eremitæ, ipseque vestis color,*** E ***simillimus est ei, quem deinceps S. Franciscus gestavit,*** *et eremitarum Ordini a se instituto gestandum tradidit. Casinum quoque montem non fuisse præteritum, cum* ***juxta eum iter duceret, facillime persuademur; ibique S. Benedicti exemplo, qui annos natus quatuordecim relictis parentibus se receperat in eremum, moveri*** *potuisse Beatum, ne sibi, certo idem facere, grandiorem ætatem expectandam putaret. Sed nihil istorum apud antiquos habetur.*

ad loca pia peregrinatus

6 *Post hæc reversus in patriam, cum bona parentum gratia, solitariam cœpit vitam ducere : et ex eo quem* ***paterna in vinea, sesqui milliari distante a Paula, elegerat loco, transgressus est in alium secretiorem a turba, et solum*** septingentis passibus remotum ab oppido. Ibi inter asperrimi montis saxa invenit cavitatem, proposito suo idoneam : quam porro fodicando aptans, speluncam formavit octo palmos longam, quinque latam, et altam septem; introitu tam angusto, ut ingressus in eam nisi per latus vix detur. Ea nunc devote visitatur a Paulanis, ornatior aliquantum, et strato ad commoditatem silice adeunda, ligneamque ipsius Sancti genuflexi statuam, sublatis in cœlum oculis, complectens. *Quas ibi a dæmo-* ***nibus infestationes sustinuerit nolumus explicare divinando,*** *sed* ***ex aliorum eremicolarum vitis malumus cogitandum relinquere ; quando certum est fieri non potuisse, ut omnis boni inimicus diabolus, tam mirandæ sanctitatis fundamina non tentaret quavis ratione evertere.*** *Suis tamen conatibus quibuscumque profecit tam* ***parum, ut non modo illum non dimoverit a proposito, sed nec alios potuerit prohibere, quominus ad ejus imitationem aspirarent.*** F

speluncam sibi habitandam eligit,

7 ***Prædictam speluncam, et consequenter eum in*** *quo postea primus Ordinis conventus surrexit locum in* ***paternæ possessionis jure fuisse communis est auctorum recentiorum sententia, sed nulli antiquiori testimonio subnixa, et primum secundumque locum manifeste confundens Auctor coævus a consanguinea quædam commodatum scribit. Hanc fuisse matrem Antonii de Alesso, ejus qui Brigittam Sancti sororem postea uxorem habuit,*** *non tantum hinc persuadeor, quod dictorum An-* ***tonii et Brigittæ nurus Jacquetta Molandrin, privilegia Fundatricis petierit obtinueritque, eo*** quod conventus Paulinus, in sui quondam viri Andreæ de Alesso patrimonio, per ipsum S. Franciscum erectus esse noscatur, *prout in suæ concessionis instrumento anno* MDXXXII ***scripsit Antonius tituli SS. Quatuor-Coronatorum Cardinalis Pistoriensis, Ordinis Minorum Protector***

non in sui patris,

A *tector (ambigua enim est vox* patrimonium, *et de bonis a matre acceptis etiam solet intelligi) sed maxime, quia nobis persuademus S. Francisci parentes, fortunis tenues, alias nullas habuisse possessiones, quam domum in Paula perquam exiguam, ut dictum est; et huic proportionatum agellum sive vineam, uno fere milliario quam sit conventus remotiorem ab oppido : utraque autem possessio Brigittæ danda in dotem fuit, ne in viri multo ditioris manus prorsus nuda veniret. Econtra vero Antonii de Alesso mater, viri nobilis et potentioris vidua, nulla rei domesticæ liberorumve aliunde sat divitum incommodo, fundi illius partem, in quo spelunca Sancti erat, potuit eidem condonare; et postquam alius filius suus, Nicolaus nomine, suscitatus a morte, habitum quoque Sancti suscepit, reliquam etiam portionem Sancto et monasteriolo ejus transcribere qui tamen fundus, quia ejusmodi donatione seclusa erat ad jam dictum Antonium perventurus; merito Andræ ex Antonio nati vidua allegavit,* quod in ejus patrimonio conventus in oppido Paulæ per ipsum S. Franciscum erectus esse nosceretur.

sed in consanguineæ alicujus fundo,

fortasse matris Antonii de Alesso.

CAPUT II.

Initia Ordinis: Paulæ et Paterni conventus exstructi.

B

Annuente Archiep. cœnobiolum condit

A*nnum sub hoc ætatis decimum nonum, Christi* MCCCCLVII, *vel expleverat jam novus eremi incola vel agebat, quando cœpit alios in ejusdem habitus vitæque communionem asciscere; quod absque licentia Archiepiscopi Pyrrhi factum non fuisse par est credere, etsi de tempore concessæ licentiæ non omnino constet. Hoc certum, non nisi cum bona illius gratia licuisse Francisco ad suum oratoriolum admittere Sacerdotes sacrificaturos, quemadmodum factum jam inde a principio extructi monasterioli probant Testes. Ex quibus etiam habemus, eumdem Archiepiscopum primum in fundamenta ecclesiæ jacere lapidem voluisse anno* MCCCCLXVII, *eamdemque rite consecrasse : quæ omnia supponunt eum, oraculo saltem vivæ vocis, approbasse tunc ejusmodi vivendi modum, quem demum scripto privilegio communivit, post prudens annorum quatuordecim aut quindecim experimentum. Interim tam in monasterii quam ecclesiæ constructione, nec non in curandis omnis generis infirmitatibus, multa per Sanctum suum Deus est operatus miracula : quorum cum ingens copia satis alibi explicata sit, pauca dumtaxat hic adnectimus, ex perpetua seniorum Patrum traditione accepta.* Agnellum alebat Sanctus adeo familiarem, ut catelli instar assectaretur blandiens. Hunc operarii quidam, edendæ carnis cupidine allecti, occisum coctumque sic absumpserunt, ut ipsam etiam cum ossibus pellem, ne furtum prodiret, in ardentem calcis fornacem conjecerint. Non tamen latere potuerunt Fratrum aliquos, quibus referentibus simulans Sanctus non adhibere fidem, prompte adfuturum respondit, si vocaretur, agnum : et mox ante os fornacis accedens, Martinellum, Martinellum (hoc ei nomen posuerat) inclamavit; et ille consueto sibi balatu respondens, prodiit ad stuporem omnium vivus ab igne.

ecclesiam struit an. 1467

Agnellum e fornace redivivum educit

C

9 Struebatur novum, quod diximus, monasteriolum, in rupe aspera, subtus quam Ischa torrens defluens, descensu minime facili adeundus operariis erat, quoties aqua ad potum opus habebant. Tulit id perquam moleste quidam; et eremitæ illi, qui tam siticuloso in loco occupatos tenebat omnes, non occultis votis precabatur male. Rediens igitur ab oratione Sanctus, et animum introspiciens exasperatum, Ne inquit, per caritatem turberis, frater : etiam absque descensu haberi aqua poterit, Deo dante. At cum ille indignabundus seque irrideri existimans, admoneret, ut opem potius laborantibus ferret, manumque admoveret operi; Ne tu, inquit Sanctus, ferox es. Agedum huc, jam jam aquam habebis optimam. Atque hoc dicto, lapidem percussit baculo, et fontem elicuit, qui etiam nunc scaturire non desinit, miraculo tanto majori, quod unde scaturiat illa nullo possit visu humano deprehendi : et tamen concha, intra saxum successu temporis cavata, semper plena manet, quantumcumque multi exinde bibant. Hoc autem toto quidem anno, pro gratia sanitatis impetranda, faciunt plurimi; numquam tamen plures quam primo Aprilis die, pridie festivitatis. Quod si contingat Religiosos, ut ab illapsis foliis concham emundent; cunctam exhaurire aquam intra octo decemve horas denuo solet abundare. Alias accidit ut ad montem, Spinellorum dictum, prope castrum Fuscaldi, educeret operariorum numerum aliquem, pro lignis ad usum monasterii fabricandi cædendis : qui cum simili sitis necessitate ibidem premerentur, neque ad labentem subtus rivulum possent pervenire, nisi facta per rupes sentesque via; compatiens eis Sanctus, baculum terræ infixit, unaque cum eo fontem eduxit; qui etiam nunc ibi perseverans, Aqua S. Francisci Paulani nuncupatur,

Sitientibus operariis fontem Paulæ elicit,

D AUCTORE D. P

item alium prope Fuscaldum.

10 Porro in primo, quem diximus, fonte grandius aliquid operatus est Deus : in hunc enim cum Sanctus truttam, sibi dono oblatam, mortuam projecisset : subito viva apparuit, ipsique adeo cicurem se exhibuit deinde, ut ad nomen Antonellæ læta accurreret, et dorsum manu etiam palpandum præberet, frustilla panis sibi objecta comedens. Hanc Sacerdos Paulanus quidam, micas aquæ injectas captantem, facili negotio ad se traxit, sibique in cœnam apparavit. Cognovit revelante Deo auctorem furti Sanctus Pater, unumque e Religiosis suis ad eum misit, qui suo nomine piscem repeteret. Sed responsum Frater inurbanum retulit, factum negantis. Rursum ergo missus, et dicere jussus, piscem jam ab eo coctum esse in cœnam; quem nisi ita ut erat remitteret, male illi cessurum; usque adeo Presbyterum deprehensum commovit, ut allatum Fratri ante pedes projecerit, jubens cuicumque luberet apponere. Non potuit minus eo casu fieri, quam ut in partes dissiliret recens ab igne piscis; quas recolligens ab humo Frater, ad Franciscum detulit. Hic autem ut viventem allocutus, Quam male, inquit, tractata ades, Antonella mea : hic avidioris gulæ fructus est. Nisi micas a Presbytero objectas gulosa vorasses, haud ita tibi accidisset : nunc esto hoc experimento cautior; et in nomine Domini vitam recipe. Quo dicto rejectisque in aquam frustris, cojere illa vitamque recepere, ac tenuere quamdiu in vivis Sanctus fuit : allato autem ex Francia mortis ejus nuntio, cum trutta non amplius conspiceretur; compertum est, eodem ipso die illam videri, quo Sanctum vivere desiisse. Presbyter vero, intellecto miraculo furti pœnitens, cum veniam postularet; ex subridentis ore nihil acerbius audivit, quam rem alienam iniquo possessori numquam utilem esse.

piscem mortuum vivificat :

E

eumdem furto ablatum coctumque

denuo resuscitat,

F

11 *Interim cum fama miraculorum crescebat vitæ, quam Sanctus, cum pauculis sociis laicis clericisque et uno sacerdote fr. Balthasare Spino, austerissimam instituerat, approbatio. Itaque Pyrrhus Archiepiscopus, post longum annorum plurium experimentum, rogatus a Sancto, Paulano conventui amplissima dedit privilegia, et aliorum locorum acquirendorum facultatem concessit anno* MCCCCLXXI; *quam facultatem a Goffredo S. Marci Episcopo examinatam, et de mandato Pontificio probatam, rursum plenius distinctiusque probavit et confirmavit Sixtus* IV, *anno* MCCCCLXXIV, *die* XXIII *Maii, qui eadem Constitutione sua, quæ incipit,* Sedes Apostolica, *collectis colligendisque deinceps Eremitis oratorii S. Francisci juxta Paulam, ipsum Franciscum instituit*

jure

Pyrrhus ordinem approbat,

Sixtus IV confirmat.

A *jure quam optimo plenissimoque Superiorem. Ita natus probatusque est novus Ordo;* cujus auctori in oratione existenti fertur, *ut inquit ejusdem vigesimus secundus Generalis Corrector Gaspar Passarellus*, descendisse Angelum, et insignia Caritatis sibi detulisse, quasi in arma suæ Religionis.

AUCTORE D. P.

Paterni novus conventus erigitur,

12 *Ex hinc illius bonus odor quam latissime diffusus, occasionem dedit primæ in Paternum coloniæ deducendæ, haud diu post Pontificiæ approbationis auctoritatem obtentam.* Qua usurus Sanctus cum sese ad locum contulisset, et per confertam obviæ plebis multitudinem ægre ad ecclesiam penetraret, nonnemo invidia motus ait : Ecce magus, qui sub externa pœnitentiæ apparentia hypocrisim tegit : et mundo illudit. Ad quem accedens Sanctus, et quæ dixerat prophetico spiritu, licet sibi a longe minime audita, cognoscens, Non ego inquit magus sum, ut existimas, sed Jesu Christi benedicti famulus. Haud fuit opus pluribus, ut duri pectoris silex rumperetur : in genua se projecit reus, culpam agnovit, et possessionis suæ partem aliquam, ubi novus conventus erigeretur, devotus obtulit. Ut autem ultroneris operis promoveretur fabrica, nihilo minoribus paucioribusque miraculis Sanctum suum Paterni illustravit Deus, quam Paulæ fecerat. Hinc Sancti progres- B sibus invidens diabolus, fecit aliquando ut nullo labore suo possent operarii lapidem superliminarem, portæ imponendum, attollere. Ea de re monitus Sanctus, et hominem (humanam nempe formam dæmon sumpserat) otiose adstantem videns, ad se vocat, ac secum jubet lapidem collocare. Et ille quidem obediri simulavit : sed elevatum tanto impetu sivit supra unum postium cadere, ut fissus per medium, obruturus Sanctum fuisset, nisi prohibuisset Deus : itaque in signum miraculi fissuram servat lapis, a solo Sancto collocatus: dæmone, post intentatam frustra Sancto mortem, disparente.

obtrectator redarguitur,

dæmon nititur Sanctum obruere :

13 Jam usque ad tectum pervenerat ædificium quando monitus a lignario Sanctus est, deesse ei absolvendo trabem. Abit igitur ad domum cujusdam hominis, silvam castanearum arborum possidentis; eoque non reperto, a devota illius uxore petit facultatem, unius arboris cædendæ ad fabricæ usum. Annuit libenter, quod rogabatur, pia mulier ; neque dubitabat, quin factum redux maritus probaret : sed sua opinione fraudata, cum videret irarum plenum virum ire in silvam, prohibiturum ne vel cæderetur arbor vel cæsa auferretur ; accurit concita ad S. Franciscum. Qui sese mox ad locum conferens, C et circa cæsam arborem cum operariis rixantem inveniens loci dominum ; rogavit ut se placari sineret, nam pro una arbore, quam incidi jusserat ad usum domus Dei, septem meliores ei se redditurum. Neque mora, castaneas nuces septem circum excisæ arboris truncam radicem (quæ etiam nunc integra inconsumptaque ad augmentum miraculi perseverat) infodit terræ congruo intervallo, easque in totidem formosas arbores surrexisse continuo mirati sunt omnes ipseque dominus, prostratus in genua coram Sancto. Ex his autem arboribus acceptas nuces qui devote comedunt, frequentissime referunt a morbis sanitatem.

excisam arborem moleste ferenti

septem alia restituuntur ;

14 Porro cum tantus esset populi ad ecclesiam novi monasterii concursus, ut nimis angusta esset, quæ eo ducebat, semita ; largam rectamque plateam facere cogitavit Sanctus, idque per medium duorum germanorum agrum ; qui hereditatem inter se divisuri, haud difficulter eam partitionem probavere. Sed stabat, in medio, ejus per quem via ducebatur loci, arbor excelsa : quam dum eorum quilibet sibi contendit vindicare, ad verba manusque ventum est tam pertinaciter, ut nisi excitus operariorum clamore Sanctus occurrisset, gladio fuissent D litem finituri. Ille autem baculo percutiens arborem, jussit ut in partes discedens finem imponeret controversiæ. Itaque ipsa, per medium fissa, ad utrumque viæ latus abiit, et diu in hunc modum stetit geminata arbor ; donec consumptis popularium pietate ramis in cruculas rosariaque, soli restitere trunci, qui etiam nunc supersunt, et circum exstructis ædificiis inclusi spectantur.

alia, litarum inter fratres caussa,

per medium finditur,

CAPUT III.

Speziani, Mylazzi, Coriliani conventus inchoantur, non sine miraculis.

T*ertium novi ordinis monasterium Spetiani sive Speziani, diœcesis Consentinæ oppido, erectum fuisse consentiunt omnes : de tempore nobiscum facile consentirent, si annum famosæ illius per Calabriæ provinciam caritatis, cujus in Calabrico Processu num.* 23 *habemus testimonium, voluissent indagare ; invenissentque circiter* MCCCCLXXIX *haud obscure indicatum. Anno autem hunc præcedente Spetianum venisse oportet Sanctum : ubi dum fabricando monasteriolo strenue incumbit, collaborantibus ut alibi incolis accolisque, credibile est non defuisse consuetam copiam miraculorum, etsi (quod jure admiramur) nihil eorum sit in processibus relatam.* E *Pauca Isidorus ex propriis loci monumentis vel traditionibus collegit. Primum est, quod* cum in summo montis Spetianensis vertice, paratam quinquaginta pedum trabem vellet pro refectorio struendo adduci ; omnesque excusarent ; propter præruptæ viæ angustiam, boves suos commodare oneri ; convertit se Sanctus ad juvenem quemdam, nomine Valentem, requirens num ipse aliquos haberet. Habeo, inquit Valens, sed indomitos ; quos tamen si usui fore putas, tentabo eos jugo adstringere. Cui Sanctus, iret sane, respondit. Ivit igitur, et boves suos velut agnos tractans atque agens quo jubebatur, descendebat cum trabe omnino feliciter, nisi juvencorum unus, in via lapsus, tibiam sibi mediam rupisset. Accurrit ad Sanctum perculsus casu tam infausto rusticus, et quam gravis esset ruptura nuntiat. Cui Sanctus : Haud ita gravem, inquit, reor ; verumtamen eamus ad locum : et bovem sanguine suo innatantem reperiens, baculo contigit atque assurgere jussit. Nec mora, surrexit ille, et injunctum sibi explevit ministerium.

Septiani conventus paulo ante famem grandem conditur :

indomiti boves cicurantur,

eorum uni ruptum crus sanatur,

16 Sanctissimæ Trinitati sacrata nova ecclesia fuit : cui struendæ dum calcariam fornacem operarii, ascendunt, vehementi pressi siti, requirebant ei levandæ aquam. Itaque eorum uni Sanctus impera- F vit, ligone, quem gestabat, terram sub ipso suo vestigio foderet ; quod dum facit, secundo ligonis ictu fontem elicuit suavissimum. Sed nihil magis fabricam inchoatam promovit, quam grandis illa quæ tunc universam Calabriam invasit fames ; currentibus ad Sanctum pro remedio pauperibus : quorum numerosam sæpe turbam ille, nunc herbarum crudarum pugillo, nunc pauculis fabis, ita refectos dimittebat, quasi lautas et largas epulas eisdem apposuisset. Memorabile autem inprimis fuit, quod Spetianensium incolarum tres, diuturna fame eo redacti, ut humi strati jamjam viderentur expiraturi ; exhibito sibi per Sanctum frustillo panis, quod in eorum manibus mirabiliter crevit, omnino recreati et viribus pristinis fuerint restituti.

fons elicitur.

famelicis subvenitur

17 *Interim ex Sicilia, patria sua, revertere ad Sanctum Franciscus Majoranus et Antonius Bonus, tantumque apud eum effecere, ut ipsemet eo transire decreverit, et ibi quoque conventum aliquem suo Ordini erigere. Dispositis igitur, primum Spetiani, deinde Paulæ atque Paterni iis omnibus quæ absente se volebat observari; una cum sociis duobus in viam se dedit,*

Transit in Siciliam Sanctus

A *dit, nihil moratus communem toti provinciæ famem, quam esset per iter experturus. Sed nec interjecti freti* *absque navigio,* *tempestuosi fluctus prohibere potuerunt, quominus, negata ad trajectum cymba, vel pedes vel supra pallium transmearet locum, tot olim infamem naufragiis, et decantatissimis Scyllæ atque Charibdis periculis celebrem: ubi quod exinde minor fuerit maris sævitia, hujus quoque miraculosi trajectus argumentum effectumque esse multi scribunt. Sed quo in loco terram Sanctus acceperit, varia est, ut Siculorum traditio, sic opinio scriptorum.* *et ad terram appulsus* Quidam enim contendunt, sanctum virum Messanam voluisse accedere; firmissime asserentes eum ecclesiam sancti Sepulcri, in qua nunc est conventus Messanensis, designasse pro Ordinis sui cœnobio: alii ad S. Agatham appulisse, vel ad S. Mariam de la Grotta opinantur. *Ita supra laudatus Camartus. In conspectu frequentissimi populi, qualis Messanæ erat futurus rei tam insolitæ spectator, voluisse Sanctum terræ accedere, haud facit credibile illius humilitas, non ostentationi sed necessitati servientis, cum modo tam stupendo fretum transiit.*

18 *Auctor porro est, ex popularium traditione, Placidus Samperi Societatis Jesu, in sua Iconologia Beatæ* *a triduo suspensum vivificat,* *Virginis*, appulsum terræ Sanctum, vidisse in eo loco, B qui Puteus patibulariorum dicitur, hominem e furca pendentem, quo eum sua scelera ante triduum adduxerant: et primum quidem sociorum uni imperasse ut rescinderet funem; deinde cum hic metu legum tardaret, idem injunxisse alteri: qui dicto obediens, postquam signum Crucis supra putrescens cadaver fecisset Sanctus, laqueum rescidit, expansis brachiis mortuum excipiente Francisco, vivumque in pedes suos sistente. Hic vero continuo prolapsus in genua coram eo a quo vitam corporalem acceperat, meliorem animæ ab eodem poposcit et impetravit, accepto habitu novi Ordinis, in quo sancte vixit per annos non paucos. *Mylassi conventum struens* *Hinc Mylas vulgo Mylazzum progressus Sanctus, magnaque cum pietate receptus ab incolis, dedit conventui fundando initium: in quo eadem, quæ alibi antehac prodigia bonitas divina operata dicitur. Quod autem eorum nihil in antiquis Processibus reperiatur, imputandum est illorum negligentiæ, qui cum tanta eis suppeteret miraculorum copia in vicinis Consentiæ locis patratorum, superfluum duxerint, longius positos Siculos in caussa canonizationis interpellare.*

19 Monstrantur in hodiernum usque diem duo *grandia saxa solus levat,* saxa prægrandia; quæ viginti homines vix attollerent, Sanctus autem supra portam ecclesiæ collocavit, facilitate tanta, quasi tabellæ fuissent exiguæ. Miraculum autem eo est majus quo diuturnius: quan- C tumcumque enim multi voluerint ex istis petris tollere assulam, reliquiarum loco habendam, numquam potuerunt ipsas vel hilum lædere. Ostenditur etiam intra monasterii ambitum puteus, quem aquæ dulcis penuria laborantibus fodi cum jussisset Sanctus, et hunc quoque non nisi salsam dare operarii referrent; denuo ut gustarent jussit; et dulcem esse invenerunt *dulcem ex salsa aquam reddit,* ac sapidissimam: qualem futuram deinceps, usque dum aquæ pluviæ colligendæ caussa cisterna extrueretur prædixit Sanctus. Secuta post quadraginta annos prædictionis fides est; quando confecta cisterna, puteus ille ad naturam suam rediit, et aquam deinceps salsam dedit; non tamen inutilem prorsus: nam quæ sitim amplius non restinguit pota, aspersa cœpit reddere sanitatem infirmis, et reddit usque in hodiernam diem.

20 *Longe mirabilius est, quod ex prædicto Sampero subjungit Isidorus.* Excurrerat Turturetum Sanctus, *boves indomitos cicurat,* pro quibusdam lignis ad usum fabricæ obtinendis: ubi eum in domo Ludovici de Franco hospitatum habet traditio incolarum, et in ecclesia B. Mariæ ostenditur sacellum, eo ipso loco quo genua ad orationem Sanctus flexit. Hic cum esset, audivit Baronem de

Cesaro, in vicino habitantem, abundare armentis; D AUCTORE D. P. et boum pari indigere sciens quemdam suum in Calabria conventum, illuc excurrit, quod opus erat pro Dei amore petiturus. Sciebat Baro nullos sibi tunc in campo boves nisi indomitos pasci: ergo molestum excussurus petitorem, potius quam postulata daturus, ire in campum jussit, et quos vellet abducere. Sed obstupuit, cum vidit, quod collo apprehensos intrepide duos, agnorum instar, ante se ageret; et ratum esse delectum jussit. Iverunt autem, ut jussi erant, ad Mylassense monasterium boves, ducente nemine: eodemque regressus postea Sanctus, primum eorum e Sicilia emittendorum copiam sibi legitime postulavit, cujus instrumentum originale etiam nunc in Archivio Mylassensi servatur; deinde Paternum abire jussit. *et per mare Paternum dirigit.* Illi vero nihil cunctati, aquis se commisere natando; et freto milliarium quadraginta emenso, alia centum atque viginti milliaria terrestris itineris confecere; dirigentibus eos per viam litteris, quas uni eorum ad collum ligarat, seu potius sancti viri meritis, cujus nutui etiam irrationalia animantia subjecerat Deus.

21 *Aprilis erat mensis quando in Siciliam Sanctus transiit, et annus uti diximus seculi decimi quinti sep-* E *tuagesimus nonus. Anni sequentis Februario die* XI, *de-* *Redux e Sicilia Mayda transit,* *dicatam fuisse ecclesiam vel instrumentum aliquod fundationis confectum, si credere volumus; justificari poterit eorum opinio, qui hunc diem conventui illi natalem faciunt. Non diu autem post in Calabriam debuit rediisse, ut iis quæ ante suum in Franciam discessum gessit, tempus idoneum reperiatur. Et primum quidem in reditu suo Maydam transivisse, ibique cupiditatem habendi conventus reliquisse, credere suadet juvenis ille in processu Calabr. num. 27 matrem suam ibi a Sancto sanatam asseverans: ut tamen fundare aliquid cœperit, non patitur credi Maydensium epistola, Sancto vivente, sed in Franciam transgresso, rem cœptam indicans. Distinctius conventus Coriglianensis indicium est in antiquis Actis. Huic erigendo* occasionem et commoditatem dedit Bernardinus Bisiniani Princeps, S. Marci *Coriliani conventum orditur,* Dux, vir maximæ auctoritatis et regiæ, Deo item devotissimus et speciali benevolentia erga Sanctum virum affectus: nam Hieronymi Principis genitoris sui exempla secutus, qui B. Franciscum impense diligebat, locum monasterio ædificando proprium principali liberalitate concessit, haud longe a civitatis mœnibus in editiore colle, contemplationi atque exercitiis spiritualibus percommodo, maximeque tunc solitario, nondum extructis tot domibus quot postea inter civitatem et monasterium surrexere; cui etiam difficile atque anfractuosum iter horrorem ac devotionem af- F ferebat. Ibi igitur ecclesiæ atque conventus initia suis manibus delineavit Sanctus, et antequam in Gallias proficisceretur pene absoluit, expensis et eleemosynis Principis Bisiniani. Extat hodieque instrumentum publicum confectum, absoluta omni fabrica, per Petrum Antonium Sanseverinatem, Bernardini prædicti filium, XXVIII Octobris anni MDVI.

22 *Hæc de conventus illius origine Camartus, apud* *circa an. 1481* *Lanovium in recognitione Chronici, anno* MDCXXIV *vita functus*, diligens, *ut ait idem Lanovius*, et accuratus scriptor, inter visitandum Ordinem, cujus Generalis erat, conventuum origines accurate scrutatus: *cui proinde Corilianensia exordia ad annos, quos in Calabria Sanctus postremos egit, referenti, longe tutius credemus quam Annalibus, annis viginti antiquiora illa facientibus. Sed nihil est opus auctore tam recenti ad hujus rei confirmationem: habemus irrefragabile testimonium Loysii Romæi, testis in Consentino Processu ultimi, alteriusque Corilianensis immediate Romæum in testando prægressi, asserentium, ab anno* MDXII *ad tempus inchoandi conventus, annos circiter triginta fluxisse.*

26 Porro

A *AUCTORE D. P. ubi ruituram calcariam oblinit,*

Porro in hoc conventu struendo renovatum est calcariæ fornacis miraculum, quæ cum præ ardoris vehementia rimas omni parte ageret, ruinamque et jacturam impensæ operæ minaretur; dimissis ad refectionem cœmentariis, visus est Sanctus, ab iis qui clam observaturi restiterant, accepto cœmenti pugillo singulas obturare fissuras, nihil nocentibus ei flammis. Quamobrem cum attoniti illi viro Dei ad genua accidissent, Per caritatem, inquit filioli, Deo gratias referamus, qui etiam indignis sua dona communicat. Atque hæc dicens plenam ficubus manum e manica protulit, singulisque eorum geminas dedit: Joanni autem Magrino Ordinis Tertiario ternas; admonens eum ne illas unquam separaret ab invicem, nisi vellet omnem substantiam suam flammis consumptam videre. Ille autem prædicti sibi infortunii securus nimium, cum multos post annos dictarum ficuum, eatenus miraculose servatarum, unam fr. Joanni Baptistæ Angelo amico suo dedisset; domus suæ incendio ad inopias et mendicitatem redactus est: neque ex omnibus quæ Joannis Magrini fuerant quidquam flammis superfuit, nisi ficus illa donata Angelo: quæ nunc quoque in cujusdam civis Corilianensis domo, crystallino vasi inclusa, servatur.

cuidam rerum suarum incendium prædicit,

B *prophetat de locustis vineas populaturis,*

23 Rem porro, quæ in jacienda prima structuræ petra acciderit, memorabilem narrat Montoya. Quæsivisse videlicet Sanctum, num aliquando Corilianum ingressi essent Turcæ, aut incolarum vineas locustæ consumpsissent? Cumque ei respondissent incolæ, nullam alterutrius mali vel experientiam obvenisse sibi, vel mentionem fieri a majoribus audivisse: subintulit Sanctus, Scitote igitur, quod quando lapis hic deficiet, utrumque huic oppido eveniet. Igitur anno MDXCVI, cum forte per quadraginta dies ecclesiola illa subjecta interdicto, cessantibus ibi divinis, clausa remaneret; tanta locustarum multitudo opplevit agros vineasque ut nihil in iis reliquum factura videretur. Tunc unus e civibus, Adrianus Magrinus dictus, judicavit oraculi olim a Sancto dati verba sic esse intelligenda, quod ipsum impleri deberet, non quando eximeretur a fundamento lapis, quod erat impossibile, sed quando nullus esset loci sacri usus: agerent igitur quantum in se erat, ut interdicto sublato aperiretur ecclesia. Placuit cunctis tam opportunum consilium, cujus mox utilitatem experti sunt, locustis velut impetu uno in mare avolantibus, statim atque reclusæ januæ cardines sonuere; quas deinde magno numero, ejectas in littus, videre fuit.

C *et Turcis Corilianum oppugnaturis:*

24 Paucos deinde post dies rumor increbuit adventare Turcas cum numerosa classe; quæ viginti quinque triremibus constans terram cepit ad Corialianensis rivuli ostium, a turre del Cupo dicta nomen habens; indeque oppidum versus progressi barbari, dum armis machinisque muros quatiunt, eorum quidam ad spoliandum Minimorum monasteriolum sunt digressi. Deseruerant illud Religiosi, ad montana latibula dilapsi omnes, præter senem unum, etiam ad fugam capiendam invalidum. Qui tanto se in discrimine videns, Sanctum Patrem Franciscum invocavit. Nec frustra: apparuit enim in sui ordinis habitu Religiosus senex, et animos quidem trementi addidit, ostium vero conventus debili canna (cujus etiam nunc ibidem frustum ad memoriam servatur) vicem pessuli subitura, clausit. Ea obstante cum nulla irruentium hostium violentia potuisset dictum ostium infringere, regressi ad obsidionem illi, ibi quoque in vanum laboraverunt: quia cassi bellicorum tormentorum ictus resiliebant a muris; et civibus ad fiduciam in Sanctum collocandam a sene quodam animoso persuasis ac generosissime resistentibus, proficiebant nihil, per horas multas oppugnantes locum. Itaque partim a suis astrologis territi, grande infortunium exercitui minatis si ibi persisteret; partim a formidabili militum candidatorum turma, quæ locum defendere videbatur, discessere. D

hi a conventu miraculose arcentur

CAPUT IV.

S. Francisci de Paula discessus ex Italia miraculis illustratus.

Vexatur a Rege Neapolitano Sanctus:

Tam felicibus novi ordinis progressibus invidens dæmon, Ferdinando Neapolitano Regi suggessit, contra majestatem regni peccatum videri, quod ipso inconsulto aliquis suo in Regno monasteria condere præsumpsisset. Itaque missus est unus e triremium Præfectis, qui Neapolim Franciscum captivum adduceret: sed eo quod alibi narratur miraculo, cohibitus navarchus iste ab inferenda violentia, etiam Regem a sententia dimovit. Plerique existimant hoc illud fuisse tempus, quo ab inita novæ habitationis in Castello ad mare possessione Fratres exturbavit Joannes Arragonius Cardinalis. Sed cum ipso quo id factum est anno et Innocentii VIII *tempore, extinctum Cardinalem scribat auctor coævus; nihil est quod persuadeat hunc errasse, et alios tanto post exortos certiorem ejus historiæ notitiam assecutos: maxime cum tanto terrarum a Paula intervallo et tam prope Neapolim situs esset locus, ut de colonia eo traducenda, quamdiu in Italia fuit Franciscus, intraque Consentinæ ac Rossanensis diœcesis limites fere se continuit, ne cogitatum quidem fortasse sit. Ergo ad annum* MCCCCXCIV *aut sequentem, quo mortuus Romæ Cardinalis est, referimus istam vexationem, tamquam absenti procul Sancto factam ab eo, qui, cum Neapoli transiens ille tam honorifice excipiebatur a Rege patre, ibi non aderat, sed in Hungarica legatione tenebatur occupatus: ut mirum non sit, si alieniori semper animo manserit ab eremita, multa mala Arragoniæ domui vaticinato; et si hac nova prærepti sibi loci jam dicti occasione, facile potuit ad istam insolentiam prosiliverit.*

an etiam tunc a filio ejus Cardinale?

E

In Franciam jussu Papæ et Regis abiturus,

26 *Interim vero dum in Neapolitani Regis aula Sancti viri nomen et institutum diversimode agitatur, fama ejus ad Ludovici* XI *Francorum Regis aures pervenit. Qui tam potentem miraculorum operatorem productiori vitæ, quam supra modum expetebat, obtinendæ, aliquid collaturum ratus, per Oratorem suum in Curia et quemdam regiæ domus Curatorem, ad hoc Neapolim missum, effecit apud Regem Pontificemque, ut cogeretur Franciscus in Franciam se transferre: id agente Deo, ut hac ratione, nascenti et obscuro etiamnum Ordini, ex clarissimo regno lux accederet: et evocationis tam solennis fama, S. Francisci merita quaquaversum vulgaret. Ipse autem, ut erat Superiorum suorum, præsertim ejus quem Christus pro se militanti Ecclesiæ Vicarium instituit, reverentissimus; nihil moratus vocantis imperium, Calabriæ monasteriis eatenus constitutis præfecit Paulum de Paterno, ex antiquioribus sociis unum, seque mox in viam dedit Neapolim versus, anno Christianæ Æræ* MCCCCLXXXII, *ipso Purificatæ Virginis die.* Abiturum Brigitta soror tantisper remorata est, dum aliquod ab eo mnemosinon acciperet, devote conservandum. Ille, cui præ summa paupertate ad manum nihil erat quod dare posset, dentem ex ore molarem accepit, sororique tradidit; hic autem dens in conventus Paulani Reliquiario asservatus, magno solatio est omnibus, qui dentium dolore afflicti eodem se contingi devote expetunt. *Hæc Paulæ facta esse credi possent: sed negat Lanovius, Paterno digressum Sanctum voluisse tantillum a via deflectere, patriæ extremum visendæ caussa: Corilianum adiisse putat: et Brigittam eo usque assectatam esse fratrem ac filium existimat Isidorus, ibique dentem illum accepisse. Distat quidem ad Orientem longius a recto itinere Corilianum, quam Paula ad Occidentem: sed per Apennini juga, via secundum mare Tyrrhenum per quam difficilis* F

dentem suum sorori relinquit:

A *difficilis facilior multo per Cratis et Sibaris fluviorum valles erat, ad sexaginta aut plura passuum millia : adeoque facilius potuit Corilianum quam Paulam deflexisse Sanctus.*

pedum vestigia petræ imprimit,

27 Post hæc Castrum villare ad Sibarim transivere peregrini nostri, deinde Moranum : cumque ad unum montium pervenisset Sanctus, unde in Calabriam pene totam despectus erat; conversus, eidem benedixit signo Crucis : et lapidi, cui insistebat, reliquit miraculose impressa pedum suorum vestigia. Qua de caussa cum magna esset populi ad petram illam devotio, ausus est Religiosorum aliquis, ortu Moranensis, eamdem, non sine periculo refossam, multos post annos Romam ad Ordinis sui Conventum advehere : ubi eam parvo ab hinc tempore adhuc videre licuit, donec Trojanus Spinellus, Princeps Scaliæ et terræ Morani Dominus, eamdem a dicto Fratre per multam precum instantiam repetiit, impetravitque domi suæ asservandam. Hinc per Tenensem campum transitus fuit : ubi in viculo quodam, cui Castelluccii nomen, vini haustum petivit Sanctus a rustico primum obvio : illoque humaniter respondente, non nisi vacuum vasculum sibi esse : Per caritatem, inquit Sanctus, accede ad vasculum : nec enim vacuum illud est. Neque frustra dixit : plenum enim reperit rusticus, quod vacuum se dimisisse sciebat : neque vinum dumtaxat ex eo sanctis peregrinis fudit; sed convicaneis quoque suis omnibus, testimonio suo, magnam de viri Dei virtutibus opinionem ingessit.

vacuum vasculum vino replet,

B

fabro mercedem poscenti soleas ab asino reddi jubet :

28 Calabriæ fines jam transierat Franciscus, et Auriæ tenebat oppidum in diœcesi Policastrensi : hic cum eum, quem secum Sanctus ducebat, asinum deficerent soleæ; has ut refigeret vel innovaret, rogavit aliquem ibidem fabrum. Eo facto, quia mercedem, quam solveret, non habebat; et paupertatem suam excusans, exasperatum nimis videbat hominem : Age, inquit, Martinelle, redde fabro quod suum est; quoniam non habemus unde solvamus pretium : alibi quod necessarium providebit Deus. Ad quæ verba pedes excutiens asinus, soleas omnes successive decussit. Et quamvis fabrum miraculo viso puderet inurbanitatis suæ, ultroque jam suum offerret obsequium; noluit tamen Sanctus admittere, sed ad Lacum-nigrum usque progressus, milliarium circiter octo intervallo, ibi gratis obtinuit, quod remunerare non poterat, nisi bene facienti bene precando. Postero die secundum Nigri fluminis amœnas ripas iter fuit, usque ad Pollam, Caputaquensis diœcesis oppidum; ubi gratuito piorum quorumdam civium hospitio exceptus Sanctus, postquam spiritualibus eos recreasset colloquiis vespertinus ad cœnam hospes, ab eisdem sequenti mane rogatus, xenium aliquod memoriæ caussa relinquere; cum quod dare posset suppeteret nihil; titionem e foco arripuit, et vultus sui imaginem delineans in pariete, egregie assimulatam, rudi quamvis ductu, reliquit : quæ multis conservata annis postreme evanuit, Deo fortassis castigante incuriam eorum, qui ipsam domi suæ non magis reverenter habebant.

suam imaginem in pariete delineatam relinquit,

C

hospiti improli posteritatem promittit,

29 Salernum advenienti, missus a Rege Franciæ legatus Guinottus de Boussieres, cum insigni Neapolitanæ nobilitatis comitatu, occurrit; eumque deduxere in hospitium, apud quemdam nobilem ex familia Capogrossa præparatum : cui vicissim hanc gratiam rependit Sanctus, quod ipsi, ex uxore sua nullos tollenti liberos, qui ultra primum secundumque annum vitam prorogarent, prolem vivacem promiserit ea conditione, ut primæ quidem nomen esset Francisci-Mariæ, ceteris autem similiter Mariæ, quolibet alio adjecto. Itaque etiam nunc propago durat; quæ ipsam in qua Sanctus pernoctavit cameram religiose veneratur, extructo intra eamdem altariolo cum effigie Sancti, quod ardentis omni sexta feria lampadis fulgore solet illuminari. Sequenti die, iter suum prosecuturus Franciscus, et porta civitatis egressus, designavit locum, in quo successu temporis sui Ordinis conventum fundandum aiebat : quemadmodum anno MDXVI factum est, munificentia Roberti Sanseverini Principis Salernitani. Similiter per Cavensem urbem, Salerno gemina vix hora distantem, transiens, ea fecit, propter quæ eidem in marmore positum Latinum hoc encomium legitur : Divo Francisco e Paula, alteri Thaumaturgo : quod cum per fidelissimam hanc urbem in Galliam profecturus transiret, in fundamenta templi hujus, tunc a Sodalitate Jesu extruendi, primum jecerit lapidem, illudque Fratrum sui Ordinis aliquando futurum prædixerit : multo post pietate ac munificentia Urbis et Sodalitatis probante oraculum, anno scilicet MDLXXXI. Gentis etiam de Curte Primario, inclytam sobolem, patriæ decus, ibidem postulaverit, impetraverit, prænuntiaverit; ejusdem ægrotantem conjugem misso ad eam pomo, aliosque ægrotos signo sanctæ Crucis continuo sanaverit; eadem Sodalitas monumentum posteritatis posuit, anno Domini MDCXXXIV.

prædicit Salerni

D

AUCTORE D. P.

et Cavæ struendos conventus,

ibique facit miracula.

30 *Neapoli quanto fuerit cum honore exceptus, jam alibi dictum est, illud excidit, quod* Rex Ferdinandus, tum splendore, in quo orantem noctu Sanctum per ostii rimas ipsemet observarat; tum miraculo piscium, quos coctos miserat e mensa sua, Sanctus autem vivos remiserat; in magnam de sanctitate viri opinionem adductus, quodam die (nam quindecim dierum moram negare Regi neque Sanctus neque Francicus Legatus potuere) coram multa nobilium turba eidem obtulit pecunia plenam lancem, ad conventum Ordinis Neapoli ædificandum. Sed recusavit generose Franciscus, pretium, ut aiebat, popularis sanguinis, per injusta vectigalia tributaque expressi : et arreptum e nummis unum diffregit per medium : ex quo continuo stillavit cruor, ad cujus conspectum vel ipse Rex erubescere debuit. Ab eodem tamen Rege acceptasse dicitur adulterinæ pecuniæ copiam aliquam, tamquam fisco regio justius acquisitam, ex eaque conflata fieri jussisse campanam, quæ nunc in Milassensi Siciliæ conventu servatur; et in summis exorientium circa Pharum tempestatum periculis pulsari solita, citam freto tranquillitatem et securitatem navigantibus creditur conciliare, per intercessionem tam sancti auctoris.

E

Ostendit Regi pecuniam stillantem sanguine :

ex prava moneta campanam jubet fieri.

31 Persuasum quoque Francisco est, ut eligeret locum aliquem, si non cœnobio regiis impendiis extruendo, saltem eremitorio, quo etiam privatorum eleemosynæ possent assurgere. Designavit autem eum in quo nunc S. Ludovici conventus est, tunc extra urbis frequentiam sua solitudine aptissimum. Cumque objiceretur, exiguo illic commodo civibus procul habitantibus futuros Religiosos; respondit, nunc quidem ita videri, venturum tamen tempus, quando regio maximis augustissimisque ædificiis esset implenda, laborandumque Religiosis ut ab curiosis circum habitantium oculis se defenderent. Quæ omnia ad amussim impleta sunt : nam Vice-Reges Hispani suam aulam fixerunt ex opposito conventus, inter quatuor eidem Ordini Neapoli extructos splendidissimi. Accidit etiam eadem in urbe hoc memorabile, quod die quodam agens cum filio Tiberi Judicissæ, fundatoris Conventus Spetianensis, atque inter colloquendum raptus in extasim, cum ab ea reverteretur, quæsierit a juvene, numquid audiret. Illo autem negante se audire quidpiam, jussit ut caput per fenestram efferret. Quo facto, dixit juvenis, audiri a se campanam S. Blasii, ecclesiæ scilicet in Spetiano Parochialis. Atqui scias, inquit Sanctus, pulsari eam in funere patris tui : itaque, posito ultra me

F

prædicit desertum tunc locum frequentandum

juveni, cui mortuus Spezzani erat pater,

mirabiliter id revelat.

AUCTORE D. P.

A me prosequendi consilio, revertere in patriam. Fecit juvenis ut jussus erat, et omnia sic ut audierat circa patrem suum gesta cognovit : manetque hujus eventus memoria inter antiquiores istic Patres et Spetiani incolas recentissima.

prophetat Papatum Julii II,

et Leonis X.

32 *Qui deinde honores honoris fugientissimum virum Romana in Curia sint secuti, apud Comineum legimus : neque de ea quam Romæ traxit Sanctus mora dicendum restat aliquid, nisi* quod asserant Sixtum IV Pontificem, cum Sancto colloquentem de Regula constituto noviter Ordini præscribenda, adduci non potuisse, ut assentiretur circa perpetuam vitæ quadragesimalis observantiam, voto ad cetera tria Religionis solennia adjecto exigendam ab iis, qui sub eo vellent profiteri : et tunc Sanctum dextera Cardinalis Roborei, qui ut Nepos Papæ adstabat proprior, apprehensa dixisse : Eccum, Pater Sancte, qui meum implebit desiderium, eoque facto indicasse futurum Pontificem ; quemadmodum deinde factus, et Julius II dictus, quid præstiterit, infra dicetur. Proditum etiam memoriæ est, quod conspecto eminus monte Pincio, prædixerit brevi istic futurum Ordinis sui conventum, qualis reapse post annos duodecim erectus ibi pulcherrimus est. Fertur denique quod, accurrenti- B bus ad Calabrum Eremitam visendum Italicæ nobilitatis primoribus, eorum unus Laurentius de Medicis Joanni filiolo imperarit, ut manum Sancti oscularetur : Franciscum vero manum pueri blande stringentem dixisse : Saltem, cum tu Papa eris, ego Sanctus ero. Et fuit uterque Joannes quidem anno MDXIII ad Pontificatum evectus, nomine Leonis X ; Franciscus autem ab eodem adscriptus in catalogum Sanctorum, anno ejusdem seculi XIX.

CAPUT V.

Adventus S. Francisci in Franciam, comitum Italicorum reditus, mors Ludovici XI.

Non Massiliæ,

(ut forte intendebat navarchus)

sed Bormiis appulsus,

I*ngressurum in Franciam Sanctum, Massiliæ portu ob metum pestilentiæ exclusum fuisse, ideoque Tolonem versus relegisse iter, ac demum Bormii admissum fuisse, scribunt aliqui, nulla veteri auctoritate sulti, atque a teste XXIII in Processu Calabrico (qui totius navigationis socius fuit) facile refutandi; cum asserat,* Golfum Leonis navigantes, Provinciam versus, ad oppida, Bromo et Birgansi vulgariter nuncupata, appulisse, atque inde porro pedestre iter tenuisse. *Quod autem testis V et XLI in Processu Turonensi producti dicunt, allatum nuntium esse Regi de adventu Sancti in portu Massiliæ; potest quidem latius sumi, ut quiscumque* C *alius Phocaici sive Massiliensis litteris portus intelligatur : crediderim tamen consilium quidem fuisse navarcho Massiliam adnavigare, idque Regi avidissime præstolanti nuntiandum curavisse Legatum Busserium; Sanctum vero obsequentem tum voluntati divinæ, cui decretum erat Bormiensi oppido per ipsum succurrere, tum servientem propriæ humilitatis, quæ publici conspectus in tam celebri urbe honorem refugiebat, suasisse navarcho, ut se suosque ignobiliori aliquo in portu exponeret : cumque non persuaderet,* impetrata divinitus tempestate effecisse, ut vel invitus navarchus triremem appelleret finibus Bormiensium, ad caput quod vulgo Columbæ dicitur, *quamvis Isidorus, alia de caussa cunctatum navarchum, dicat sic debuisse cogi. Quidquid sit,* ibi in terram egressus vir Dei, impressit rupi pedum suorum vestigia, quæ istic in hodiernum usque diem cernuntur.

[illegible]

34 Progressus ad oppidum, occlusum metu pestilentiæ reperit ; neque impetrando ingressui suffecisset apud portarum custodes auctoritas Legati regii, nisi pauca verba addidisset Sanctus, humiliter precatus, darent introitum, quando secum Deus esset. Ad hæc scilicet mutatis repente animis porta patuit ; intra quam prima occurrit S. Rochi ecclesia, cujus D reparando tecto cum trabem magnam tollere niterentur operarii, et inani fatigarentur labore ; accedens ad illam Sanctus, manuque impellens : Eia inquit, per caritatem, serviendum domui Dei absque cunctatione est. Et mox surdum illud lignum tanta se moveri sivit facilitate, quasi levis bacillus fuisset. Hoc miraculo vulgi per ora sparso, statim innotuit quantæ sanctitatis hospes advenisset. Accesserunt itaque oppidanorum primarii atque rogarunt, ut epidemiæ morbum, haud pauciores quinquaginta personis quotidie auferentem, bene precando sisteret. Ille autem oratione facta ita purgavit locum omnemque vicinum aerem, ut ii etiam qui secesserant in agrum, quatenus a contracta lue citius purgarentur, eo ipso momento plenam consecuti sint sanitatem ; ignari tamen prius quam regrederentur in oppidum, unde illis tam cita tamque plena curatio obtigisset.

et urbem liberat pestilentia,

suaque adversus eum benedictione præmunit

35 Nec ad grassantis morbi vim retundendam tunc dumtaxat valuit Francisci deprecatio. Constat ab eo tempore luem, alia loca vicina depastam, aditu loci, cui vir Sanctus benedixerat, esse prohibitam. Et quamvis non defuerit qui maligne luem illuc inferre E tentaverit; constat pariter nihil effecisse ; imo eadem mensa eodemque lecto usum, inficere nequivisse quos contrectabat : et quamdiu hæsit in agri Bormiensis finibus, nec pestem ad alios diffundere, quod nequissime moliebatur ; nec ipsum ea contactum, ut postea ex multiplici pano deprehensum est, efflare tetrum spiritum potuisse. Hodieque perstat loco immunitas a peste, beneficio S. Francisci : et superioribus annis, late ubivis per vicinas oras grassante eo morbo, Magnates securitatem a perennante in eo loco Sancti tutela petiverunt. Nolo boni doni particulam prætermittere : nexa est enim cum his quæ proxime præmisi, et eorum veluti corrollarium. Cum eo in oppido distineretur S. Franciscus, quidam cui nomen Ailleto, agens eo tempore Consulem, virum Sanctum domum suam invitavit ad merendam : quam dum magna caritate parat, vir Sanctus in ædis vestibulo hærens, insedit lapidi rotundo prægrandi, qui nunc in Pœnitentium sacello religiose asservatur. Hic vestes sedentis a circumfusa plebecula undecumque accisæ, post multam truncationem, pristinam retinuere quantitatem, ut notatum est, cum dispositis omnibus domum subiit. Ibi magna caritate exceptus, majorem rependit beneficentiam : nam toti familiæ bene precatus, rogavit Deum ne rerum necessariarum indiga aliquando esset ; nec irritas fuisse preces F eventus hactenus perpetuo monstravit.

vestis ejus, dissecta a populo, non minuitur :

ipse inconspicuus ab urbe egreditur :

36 Postridie cum oppido excedendum viro Dei esset, et plurima concurrisset turba, faustas abeuntis preces et benedictionem captatura, proque mirandis in omni genere inibi editis gratulatura ; post multam ad clausas fores expectationem, deprehensus est destinatos honores effugisse clam omnibus, sive per integram et irreseratam januam subeundo, sive per reclusas Angelica opera moxque iterato clausas fores exeundo ; conferta multitudine, quæ domum cingebat, conspectu exeuntis prohibita. *Hactenus Theophilus Raynaudus, in sua Triade Patriarcharum puncto 6, ex inquisitione legitima ibidem instituta ad instantiam Stephani Octoul, insignis ex Minimorum Ordine Philosophi, Mathematici, Theologi. Addit Isidorus,* Foro-Julii, vulgo Frejus, eadem qua Bormium calamitate afflicto, eadem ope succursum fuisse : in cujus rei memoriam civitas illa monasterium Ordini ædificaverit anno MCCCCXC, ubi postmodum tria capitula Generalia celebrata sint, et Minimi habitarint usque ad annum MDLXXI ; quando hi in tam gravi aere, quadragesimali victui nequaquam conveniente, nimios suorum morbos mortesque experti, ad Aquensem

Foro-Julio quoque pestem arcet :

sem conventum transivere, et locum cessere Cordigeris. Addit, conservata nihilominus in populo devotione erga Sanctum ejusdemque tutela, liberam semper urbem extitisse a contagioso, malo prout narrant et gratulantur incolæ. *Neque hoc videatur ambiguum, propterea quod Bormio Foro julium tendendo, videatur in contrariam partem institutum fuisse iter quam conveniebat; et quod Turonas, ubi Rex erat accedere volentibus, nihil fuerit expeditius, quam Avenionem tendere, adversoque Rhodano subire Lugdunum. Etenim ne illam viam teneret Legatus cum suis, prohibitus videtur metu. Etenim pestilentiæ, per oram Maritimam et Masiliensem districtum grassantis : ideoque uti debuisse molliori ac tutiori per Delphinatum : et tunc* in nescio qua villa, aquæ potabilis penuria laborantibus incolis memoratur succurrisse Franciscus per fontem, precibus suis de terra elicitum.

alibi fontem precibus elicit.

37 *Sed antequam ab ora maritima discedamus, remittendi nobis in Italiam sunt, qui a Neapoli comites accesserant triremis. Horum unus Tasus Saldanus, in Processu Calabrico testis* XXIII, *satis manifeste declarat se in ea qua venerat triremi, paulo post expositum cum Francis Sanctum, redusse : nec ulla est caussa (maxime cum Gallia peste affligeretur, cur assentiamur Isidoro, velut certum affirmanti, quod terrestri itinere tam vasta terrarum spatia emensi, Turones usque Sanctum deduxerint, nisi aliqui inter eos fuerint, Francici Legati familiæ adscripti. Multo minus credibile est Fredericum Principem Tarentinum, eum qui post Alphonsum Fratrem ac Ferdinandum nepotem regnum Neapolitanum recuperavit rursumque amisit, in illo fuisse comitatu, nisi id antiquiori testimonio firmetur. Asserit hoc quidem Isidorus.: sed eos narrationi suæ innectit errores, qui omnem ei hoc loco fidem detrahant. Confundit enim patris filiique personam, cum dicit Fredericum illum fuisse Valentiæ in Hispania Proregem, et illo perfunctum munere ibi reliquisse sororem suam Juliam, cui acceptas Turonibus Sancti Reliquias donarit. Valentinus enim ille Prorex, Ferdinandus fuit Frederici prædicti filius; et patre prope Turonas in Galliis post regnum amissum vivente, honoris istius titulo suam solabatur calamitatem, una cum sorore sua Infanta Julia. Ad utrum autem horum Exrex Fredericus miserit* tunicam scyphumque ligneum, *usu et attactu Sancti Patris venerabiles, non definimus : hoc certum, ipsam vel immediate a Patre suo, vel a fratre qui a parente acceperit, habuisse sacra hæc pignora, eaque* dedisse Valentino conventui, a se fundato sub annum MDXXXIII : ubi eadem sunt, frequenti postmodum ægrorum curatione probata, scyphus præsertim, qui argento inclusus deferri solet ad infirmos.

Appulsus, Italicos socios dimittit :

quos inter non fuit Princeps Tarentinus,

uti hujus, non soror, sed filia fuit Julia,

quæ Reliquias conventui Valentino dedit

38 *Per Burgundiam, Bassiniacum et Campaniam iter fuisse Sancto tenent aliqui : qui sane circuitus magnus fuisset. Isidorus Lugdunensem, Borboniensem, Nivernensem, Auxerrensem, Aurelianensem atque Blæsensem, ditionem pertransisse asserit, via multum rectiori : sed dum neutri ulla gestarum per iter rerum monumenta proferunt, utri veritatem dixerint non sciremus, nisi coævus auctor Delphinatum Viennensemque ac Lugdunensem tractum nominasset. Scribit Victorius quod* Rex, ut Blæsis esse sanctum Eremitam rescivit, Delphino Carolo, qui in castro Ambasiensi reclusus educabatur, mandavit per unum e nobilibus suis, ut obviam sancto viro prodiret : idque totius populi et nobilium, qui e Plessiaco Turonum et Blæsensi territorio circumstabant, acclamatione factum esse; et locum, in quo genuflexus Carolus benedictionem hominis Dei póposcit, ea deinde observatum esse religione, ut ibi altare majus conventus, a dicto Carolo, post Ludovicum mortuum Rege, apud Ambasiam fundati, extructum fuerit ad perpetuam rei memoriam. *Pergunt alii, ex suo ut videtur conceptu, describere ordinem primæ introductionis ad Regem Plessiaci, cui non immoramur : credimus tamen facile traditum esse posterorum non infideli memoriæ, quod primi cum Rege congressus dies, fuerit vigesimus quartus Aprilis. Credimus etiam Regi fuisse cordi, ut Sancto, solam linguam maternam scienti, de idoneo provideret interprete,* eique nominasse Ambrosium Rambault, Italice atque Latine loqui ac scribere doctum præter Gallicam linguam : cui deinde addictum sibi Beneficium ecclesiasticum amittere metuenti, Sanctus dederit commendatitias ad Carolum Ludovici successorem, attestans quod dictus Ambosius multa magnaque obsequia fecisset et faceret novæ Religioni, ob quæ mereretur ab ea commendari. *Per hunc aliumve scripsisse potuit Franciscus Ferdinando Regi et Bisinianensi Principi eas quæ sub hoc titulo habentur epistolas* XVI *Maii et* VI *Junii signatas.*

Rex venienti Sancto obviam exire Delphinum jubet,

eidem ad se venienti 24 Aprilis de interprete providet.

AUCTORE D. P.

39 *Harum posteriores crediderim exaratas occasione redeuntis in Italiam Bernardini Mingronii, ex Petra-Paulæ diœcesis Rossanensis oppido oriundi; et Principi Bisinianensi perquam cari :* cui eum non posset persuadere Sanctus ut remaneret in Francia, discessurum admonuit, curaret semper in Dei timore vivere; quippe cui propter gratiam, qua ob suum fidele servitium valebat apud Principem Bisinianensem, non essent æmuli defuturi, et vitæ sub eorum manibus amittendæ pericula. Faceret igitur ut numquam inveniri posset imparatus, si forte ipsis eum permitteret occidendum Deus; et cordonem, quem dabat, numquam a renibus suis deponeret; futurum enim ut ea qua deponeret hora, tolleretur e medio. Abiit ille multum obstupefactus prædictione, nec minus consolatus dono, quod sibi pro impenetrabili foret lorica. Mandata autem viri Sancti, quod ad animum attinet, præclare servavit : de cordone semper gestando, non potuit ita continuo memor esse, quin post viginti annos semel eum, summo mane ad venationem egressum, memoria falleret : qua per iter suggerente, quid facere omisisset, festinavit ille quidem domum reverti; sed hoc ipsum fuit incurrere in æmulorum manus, qui letaliter vulneratum humi stravere. Domum igitur relatus et extremis Ecclesiæ Sacramentis munitus, antequam moreretur, viri sancti prædictionem suamque oblivionem, ipsa hora punitam, revelavit; quemadmodum ejus filii Silvester et Cosmus scripto signatum reliquere, et confirmat continua in loco traditio. Minime autem imparatum fuisse inventum, credibile facit corporis ejus, in hodiernam usque diem incorrupti, apud Dominicanos dictæ terræ tamquam Beati alicujus, conservatio.

Sanctus redeuntem in Italiam nobilem

ab inimicis occidendum monet,

ut semper paratus sit

40 *Aliarum litterarum lator* Franciscus Galeotta *fuit*, quem eo Sanctus donavit reliquiario, quod hodieque servatur in familia; ex eaque promisit neminem absque sacro Viatico moriturum, quod etiam in violenta morte pereuntibus experientia comprobat, *Ex litteræ quomodo Regem affecerint, patebit ex responso quod* XVIII *Augusti ejusdem anni ad Sanctum remisit in hæc verba, prout ea ex originali Italico, in archivio conventus S. Ludovici Neapoli asservata, transcribunt auctores et hic fideliter Latine reddimus.* Noster carissime, venerabilis ac religiose Pater. Accepi epistolam vestram, XVI Maii datam, per manus Francisci Galeottæ : quæ majorem nobis consolationem attulit quam possit scripto explicari, considerantibus quanta cum caritate feraris erga omnia, nostrum honorem commodumque et subditorum nostrorum concernentia : neque sane aliter fieri a te potest, tam bonæ vitæ et virtutis tam singularis homine. Oramus te, ut quidquid apud Deum hominesque potes ac vales, impendere velis ad pacem et quietem miseræ Italiæ procurandam; quæ alio servire non debet quam ad invadendum Religionis Christianæ hostem, et procul a finibus propulsandum

per alterum dat litteras ad Regem Neapolit.

qui humanissime responden

A sandum. Id quod præcipue nunc optamus est, ut Rex Christianissimus, quem veneramur ut patrem, convalescat a sua infirmitate. Hoc vero cum tu solus efficaciter possis apud Deum peragere, quam maximo possumus affectu rogamus, ut orationibus tuis sanctis eumdem permoveas, ad citam sanitatem dicto Regi conferendam. Pro certo enim habemus, quod intuitu perfectissimæ tuæ devotionis exaudienda sit oratio, quam facies pro salute suæ Majestatis; cui nos quoque commendabis, affirmando quod eum habeamus loco patris, et hoc nomine sanitatem ejus velut propriam nostram exoptamus. Cetera quæ Italiæ pacem spectant tuæ pietati et prudentiæ committimus, scientes quod eam non minus ipse cupias quam omnis hic infelix populus, qui te Patrem suum æstimat, et vehementer tuam dolet absentiam : Verissime dico, idque pro certo habere potest Rex Christianissimus. quod nisi Regiæ ejus personæ primam habuissemus rationem, neque ego neque subditi mei unquam passi essemus, ut egredereris ex Regno tu, cujus vel sola umbra ab infortunio credebamus liberari : quumque magis ipso elongationis tuæ experimento novimus, quantam in amabili tua persona felicitatem quantamque consolationem possidebamus. Verum adeo cara nobis fuit conservatio Regis

AUCTORE D. P. commendat Sancto sanitatem Regis Franciæ,

cujus unius respectu ipsum abire permiserit.

B Christianissimi, ut quod tanta petebat cum solicitudine, negare ei non potuerimus; ipsique quotidie Deum oremus pro salute ejusdem, quam iterum iterumque tibi commendamus. Recepimus lætanter consolationes et benedictiones, quas nobis transmisisti, tam pro Serenissima Regina consorte nostra carissima, quam pro Illustrissimo Calabriæ Duce filio nostro, et omnibus nostris subditis : quos omnes habeas in tuis devotis orationibus commendatos te poscimus. Nos vero pro te vicissim orabimus Deum, ut sanctum te atque contentum faciat, secundum desideria tuæ optimæ voluntatis. Datum Neapoli ex Castello-novo.

41 *Hæc ille, pro temporali Regis Franci vita sollicite satis : sed huic terminos suos constituerat Deus, quos præteriri nolebat.* Ad hos *igitur* magnis passibus properanti saluberrima fuit hominis tam sancti præsentia : quæ si non omnem eidem abstulit mortis horrorem, periculum certe infeliciter moriendi procul arcuit. Nam die quadam ad se familiarius, ut cœperat, intrare jussum, hunc in modum Rex est allocutus. Nulla omnino res tantam mihi parit voluptatem, Pater Francisce, quam te habere domi meæ. Nunc tria sunt quæ animum angunt, et quæ ex te discere vehementer cupio. Primum, an

Rex Franciæ consulit eumdem de conscientia statu, et restitutione Ruscinonis,

C ab hoc morbo sanandus sim; alterum, quid me facere conveniat de Ruscinonensi et Cerdaniensi Comitatu, de quo inter nos et Arragoniæ Regem disceptatur; tertium, quæ nam illa sint mala, quæ post mortem meam regno obventura, Prophetico, ut reor, spiritu prædixisti. Cui Sanctus, semper, inquit, o Rex, convenit nos voluntati divinæ acquiescere, eique nos totos regendos committere, in cujus manibus mors et vita; et cujus secreta, nisi ipse revelet, scrutari temerarium est. Equidem solitariæ quietis amore huc migrare recusavi a principio : postquam tamen divini beneplaciti esse scivi, ut ad te venirem, promptus parui, ad hoc ut Dei voluntatem tibi notam facerem. Ad primum igitur, id quod alias respondeo, non longum tibi vitæ tempus esse super, ideoque curandum ut rebus tuis domuique disponas : ad secundum, hortor ut Aragoniæ Regi restituas, si quid ei debes : ad tertium prænuntio, castigandam Franciam flagello hæreseon, in regno exstiturarum.

42 Atque hæc omnia, *inquit Lucas, de Montoya, et ex Montoya Isidorus Tuscanus*, refert Hieronymus Capilla, Ordinis Minimorum Religiosus admodum gravis, in brevi S. Francisci chronica : ita se audivisse asseverans a gravissimo quodam Patre, S. Maximini Priore : qui ipsa audiverit a Priore, decessore suo, et antea Regis Ludovici Sacellano, coram audiente singula, quæ inter Regem et Sanctum tunc dicta sunt. *Hæc ibi : quæ aliis probanda aut improbanda relinquimus. An autem apud successorem Carolum Franciscus institerit, ut supremis paternæ voluntatis tabulis mandatam restitutionem dictorum Comitatuum, variis pretextibus diu dilatam, tandem facto ipso impleret, non habeo dicere. Existimo, non ultra quam rogaretur publicis se consiliis miscuisse Sanctum. Qui autem Caroli genium, ut tunc erat, attendent; facile judicabunt neque Sancti Francisci, neque Confessarii Regii (quem quidam restitutionis factæ auctorem dicere malunt) quidquam effecturas admonitiones fuisse, nisi regni Neapolitani spes animo concepta, et ipsi et ministris regiis ejusdem spei incentoribus persuasisset, hunc bolum (quem, si armis repeteretur, fortassis tueri non potuissent, alibi occupati Franci) objicere Ferdinando Catholici, itaque eum avertere a suppetitiis Ferdinando Neapolitano cognato ferendis.*

D

quod tamen hæc sit facta a Carolo successore,

non est Sancti consilio adscribendum.

43 *Postquam autem Rex Ludovicus de rebus ad animæ suæ salutem regni statum spectantibus disposuisset, in eum quo scribunt historici modum : tandem magna vitæ melioris spe plenus, anno* MCCCCLXXXIII, *pridie kalendas Septembris, naturæ debito functus est.* Funus dum apparant alii, Franciscus in cellam se proripit et in orationem effusus pro salute Principis multis agit apud Deum. Inter hæc ad Joannem Teduriam, a Rocca dictum, Accede, ait, et hunc pileolum meum ad Regem defer, capiti impone, et confide, statim ad vitam revocabitur. Exhorruit ille ad mandatum, nec ut faceret induci potuit : quare ad eum vir Sanctus : Scito, inquit, quia per tuam diffidentiam stetit, quominus vita Regi reddita sit : nunc quando id Galliæ invidisti; age, in Italiam revertere. Quod quidem, *inquit Lanovius hoc narrans*, ut vir Dei dixerit, periculum facturus obedientiæ; non est tamen dubium, quin hæc et si quæ sint majora miracula possint præstari per obedientiam : etsi, credo, vir Sanctus optime præviderat, non esse Regi vitam restituendam, sed deprehendendam discipuli inobedientiam.

pie mortuo Rege,

E

discipuli obedientiam Sanctus explorat.

CAPUT VI.

Res sub Carolo VIII gestæ: Ordo in Hispaniam propagatus.

Habitabat Franciscus cum suis in arcis Plessiacensis curte sive area inferiori; ibique ex regis Ludovici dono, sacellum S. Matthæi cum adjuncta domo omnique sacro apparatu possidebat. Sed quia hæc possessio, etsi coram multis magni nominis testibus inita, nullis Regiis litteris desuper confectis muniebatur, veritus Sanctus ne post suam mortem exturbari ab ea Religiosos, et sine certa sede vagari contingeret; egit cum Anna, Regis impuberis amita et curatrice, Petro Borbonii Duci nupta, per eamque obtinuit instrumentum confirmatæ donationis, signatum Parisiis XIX Martii, Regis Caroli annos III Christi MCCCCLXXXV, *sed more Gallico, ut patet numerando, cum nobis in cursu esset annus* LXXXVI. *In quo Chronologi Ordinis non errassent, si annos regni considerassent, prout ipsum instrumentum aliaque mox citanda exstant apud Hilarionem pag.* 366 : *qui tamen etiam ipse ad Æræ Gallicæ a communi differentiam animum non reflexit : Deinde ab eodem Rege Carolo obtinuit usum expeditum Privilegiorum; Ordini suo a Sixto* IV *ejusque successore Innocentio* VIII *concessorum, per litteras signatas* XVIII *Aprilis; secundum Francos æque ac ceteros (nam Pascha* VI *Aprilis celebratum erat)* MCCCCLXXXVIII *anno Æræ Christianæ.*

Carolus Rex novum conventum erigit Sancto,

F

Privilegia confirmat

A *Gallis Hispanisque socius aucto:*

45 *Interim ad novi instituti rigorem; Sanctitate Francisci allecti, accesserunt varii, quos inter si non tempore, dignitate certe et auctoritate primus fuit Franciscus Binet, Majoris-monasterii prope Turonas Prior, postea dignissimus Ordinis Generalis: sed quæ habentur conversionis illius Acta, eamque suaderent esse ad annum* XC *istius seculi differendam, ea fatetur Lanovius* supposititia nonnullis videri, nec deesse ex Ordine, qui imposturæ auctorem designent nominatim; certe esse talia, ut negari nequeat, continere aliqua, cum hodiernis moribus non bene convenientia, nonnulla etiam inter se pugnantia. *Nempe difficile est, mentiri antiquitatem, et nihil per ignorantiam antiquitatis inspergere, quod revocatum ad examen prodat fallaciam. Neque soli Galli, sed Hispani etiam aliquot ad eamdem Eremitarum novorum accessere Societatem, ex comitatu Petri de Lucena; qui ab anno* LXXXIII *istius seculi ad* LXXXVII, *pro restitutione Ruscinonis atque Cerdaniæ impetranda, Caroli Regis aulam sectatus, magnam cum Sancto familiaritatem inivit; et sub ejus disciplina, tum alios aliquos, tum Ferdinandum Pandurum, consanguineum suum, abiens reliquit.*

46 *Ergo tot sociis aucto contubernio, cum angustior esset in arce habitatio; extra muros parci, juxta castellum Monticulorum dictum, ampliorem ecclesiam ac* B *monasterium Rex idem construi jussit: in quod pariter omnes immigrarunt anno* MCCCCXCI, *eodemque transtulerunt sacram ex sacello S. Matthei supellectilem, quæ minutim tota describitur in Patenti desuper expedita in ipso Monticulorum castro, regnantis Caroli anno* VIII, *die* XVI *Maii:* Ibi Franciscus exiguam sibi cellulam fabricavit, dum viveret in ea commoraturus: quæ sic ad annum MDXV perstitit, quando Jacquetta Molandrin, jam tum vidua Andreæ de Alesso, eam in sacellum convertit ex mariti sui testamento: *de cujus vel alterius sacelli intra ecclesiam dotatione extat apud Hilariorum pag.* 303 *contractus reformatus anno* MDXXXIV.

quamdam ejus prophetiam audit,

46 Per hæc tempora res memorabilis accidit, quam hic referre opportunum erit. Venerat in Franciam, visendi Francisci et religionem ejus suscipiendi caussa, Philippus Camilianus, nobilis Calaber, is qui inter Reginenses primus testimonium postea dixit: occurrit autem Beato viro, cum forte Rex adesset et ultro ab eo compellatur his verbis, Scio te Regina venire, et quo animo huc accesseris: verumtamen non est hic status, quem tibi decrevit Deus, sed alius mitior, in quo tibi congrua magis caritatis exerceas. Ergo in patriam regredere: ibi primo quo templum ingredieris die sacri audiendi gratia, post te C ingredientem videbis fœminam, qui cum matrimonio junctus, geminam prolem, masculam et femellam, generabis; quos in timore Dei educare memineris. Attonitus ad hæc Rex, per eos qui aderant proceres discere curavit peregrini nomen; ejusque in expeditione Neapolitana postmodum recordatus, ex eodem ad se vocato didicit, omnia, ut Sanctus dixerat, evenisse: et quidem præter spem suam, quod ea, quam post se templum ingressam notarat, fœmina, ante paucos quam eam ibi videret dies, desponsata fuisset alteri nobili, amico suo: sed primo conjugii mense relictam morte mariti viduam, ad secundas secum nuptias transiisse, factumque duarum prolium parentem.

et successum examinat,

In Hispania,

47 *De Ambasiensi conventu, eodem circiter quo novus Plessiacensis anno fundato, habemus testimonium auctoris cœvi num.* 40. *De Forojuliensi tunc quoque erecto nihil habeo dicere, dum nulla quibus id probem vel improbem suggeruntur monumenta. Hoc certum non in Francia tantum cœpisse ordinem; Regnante Carolo* VIII, *dilatari; sed etiam in Hispanias propagatum esse sub Catholicis Regibus Ferdinando et Isabella. Primum ibi conventum oporteret fuisse ad S. Helenæ*

non Andujari

oratorium, in oppido Andujar dicto, diœcesis Hispalensis, ab eo quem supra diximus Petro Lucena ejusque uxore ibidem commorantibus ædificatum dotatumque. Legitur enim epistola una, estque LXXV *inter editas, ad Virgines quasdam illius loci, in ipsa dicti Petri domo secundum institutionem S. Francisci Pauluni vivere volentes, ab eodem ut præfertur Sancto directa Turonibus,* XXV *Januarii anni* MCCCCLXXXIX: *in qua jam dictum Petrum Lucenam appellat cum titulo* Fundatoris nostri, *ab eoque jubet eas intelligere, quomodo instituendas esse puellas ordinarit. Sed contra est quod Montoya aliique Hispani, qui præsentes inspicere potuerunt monumenta fundationis, eam referant ad annum* MCCCCXCV. *Præterea hæc epistola accepta est ex MSS. sub nomine Joannis de Mylasso Neapoli asservatis: atqui auctor hic vel qui eum descripsere, passim infeliciter impegere in cyfras characteris antiqui et haud modicum ab hodierno discrepantis, ut in Prolegom. num.* 17 *vidimus: quem errorem si corrigas, et pro* 80 *scribas* 98 *vel quid simile; recte se habebunt omnia.* D AUCTORE D. P.

sed Malagæ primus conventus erigitur,

48 *Maneat igitur Hispanicarum fundationum primitias Malacitano in eremitorio fuisse dedicatas, hac quæ sequitur occasione.* Susceperat Ferdinandus expurgandam a Mauris Hispaniam, potissimum Granatense regnum, quod totum fœda premebant servitute. E Primum obicem posuit Malacitana civitas, situ loci et humano ingenio, sed imprimis pertinacia propugnatorum munitissima. In cujus oppugnatione S. Franciscus frangi videns victoriosi exercitus animos Turonibus, unde in spiritu præsens aderat obsidioni, duos Fratres misit ad Regem, mandans ne deficeret: futurum enim ut intra tertium a Fratrum adventu diem urbe victor potiretur. Itaque factum est, XVIII Augusti anno MCCCCLXXXVII, Rege barbaro cum suis fugam ultro capiente. Victoriam Deo acceptam Rex pius referens, ipso quo tentorium suum steterat loco eremitorium condidit, Sanctæque Mariæ de victoria dedicavit, et cuidam Bartholomeo Columnæ tradidit: non tamen Fratribus ad se missis (Bernardinum de Cropalati et Damianum sive Jacobum l'Espervier Francum fuisse dicunt) consensit Ordinem tunc stabilire in Hispania, belli curas occupationesque causatus.

ad S. Mariæ de victoria

post captam Granatam an. 1492,

49 Postquam vero Granatam quoque anno MCCCCXCII die VI Januarii Rex obtinuisset, Franciscus promissionis sibi factæ memor, Petri de Lucena, ut existimo, interventu, egit cum Rege, de colonia sui Ordinis traducenda in regnum Granatense, quam maxime indigum institutionis Christianæ, ac modo duodecim socios illuc profecturos nominavit: inter quos Ferdinandus Pandurus erat, et omnium caput F Boyllus, ex Benedictino Abbate monasterii Montisferrati Sancti Ordinem amplexus, ac deinde cum Christophoro Columbo missus novi orbis primus Apostolus, Gironensi denique infula inter Catalanos ornatus. Missis ad se benigne Rex annuit, ut suis institutis ac privilegiis in Hispania vivere possent; in eosque Malacitani eremitorii possessionem transcripsit, quod nunc in amplissimum cœnobium excrevit, et occasionem dedit ut Fratres Minimi, FRATRES DE VICTORIA ab Hispanis nuncuparentur. Rem totam epigraphe explicabit, in istius conventus ecclesia posita sub imagine S. Francisci Paulani, his verbis: Ferdinando V Hispaniarum Regi, per duos Fratres Minimos, de Mauris, octingentis annis regnum occupantibus, victoriam mandat. Dum enim Malagam Granatæ Rex obsideret, audito per dictos Religiosos nuntio animatus est; nocteque ipsa fugientibus Mauris panico timore, libertas urbi et regno tradita: in cujus memoriam celebre monasterium ab ipso Rege Ordini est extructum, quod deinceps de Victoria dici voluit, sicut et Fratres dicti Ordinis in anno MCCCCXCII.

ob interceptam ex Sancti prophetia Malagam,

A 50 *Quæ deinceps in adeunda loci possessione, eaque contra Bartholomæum primum ejus habitatorem tuenda, gesta sunt; quæ alia per Hispaniam fundata cœnobia, non attinet fusius commemorare, nedum describere multis primorum in Hispania fundatorum virtutes: unum tamen præterire non possumus fr. Martinum Marmolejo, professione Laicum, ex Ecziensi, quod anno* MDVI *dicitur fundatum esse, monasterio.* Venerat hic Turonas una sancti Patris videndi gratia, et post dierum aliquot commorationem reversuro, dederat Sanctus pro scipione viatorio ramum, ex moro arbore aptatum; jubens eum, statim atque ad suum redivisset conventum, terræ infigere. Paruit jusso obediens discipulus, Ecziamque reversus defixit humo emortuum lignum; quod ibi radices agens in proceram evasit arborem. Hæc autem post multos annos imprudenter succisa, rursum ex radice pullulavit alia; quæ etiam nunc viret magno cum monasterii illius commodo. Cives siquidem, quorum multi conficiendo ex bombycum laboribus serico vitam sustentant, ex singulari erga S. Franciscum devotione, hujus arboris folia, bombycibus in escam danda, studiose expetunt; experientia docti, vermium istorum educationem multo felicius securiusque procedere, quando iis vel pauca hujus miraculosæ plantæ folia B apponuntur. Unde fit ut quam acceptam Sancti meritis referunt gratiam, eam largis ad Fratrum sustentationem eleemosynis studeant compensare.

AUCTORE D. P.

mori ramus, Eczia jussu sancti plantatus,

bombycibus mire utilis

51 *Andujarii porro non tantum illud, quod diximus, monasterium ædificavit Petrus de Lucena pro discipulis S. Francisci: sed etiam eodem anno* XCV *istius seculi, aliud erexit pro fœminis, quod auctores consentiunt primum esse sub S. Francisci Paulani Regula huic sexui constitutum cum clausura et votis Religiosis. Hæc tamem vota non statim a principio inducta arbitror, sed Tertiariorum institutam dumtaxat ibi fuisse servatum, quomodo ex Proc. Calabr. num. 46 discimus Altiliæ sedecim Sorores Tertiarias sub una Correctrice simul vixisse, et Religiosas laxiori acceptione dictas fuisse. Quandonam autem Sanctus acceperit facultatem mulieres solenniter professas velandi, nusquam invenimus; hoc scimus, scriptam pro iis Regulam, anno* MDVI *dumtaxat approbatam haberi. Fortassis etiam hoc Sanctimonialium cœnobium rectius dicetur, annis septem post illud virorum esse inchoatum: siquidem nonnisi anno* MDII *mense Augusto dictus Petrus Lucena et Maria Alphonsi, uxor ejus, suarum partem majorem ædium Religioni tradidere ad clausuram; eaque pars adeo ampla fuit, ut ipsæ monachæ, quæ jam viginti et una numerabantur, die* IV *Martii sequentis anni hac de re scribentes ad sanctum Patrem,* C *significaverint, in ea se habere pro officiis sacris quotidie peragendis justam ecclesiam, et idoneum spatium dormitorio, refectorio, claustro, aliisque officinis ædificandis, ex liberalitate piorum hominum et collata in commune cujusque dote. Exponunt autem* nihil sibi magis deesse quam Regulam, quam possint tamquam Religiosæ claustrales tenere, quas hactenus sub nudâ Fratrum instructione vixissent; *preter quam etiam alteram sibi mitti expetunt iis proponendam, qui tertiæ regulæ habitum volent suscipere. Simile quid eædem per ipsum Petrum de Lucena petierant ante annos non multos, quando illam (cujus facta superius mentio est) epistolam accepere: eamdemque petitionem replicante Petro, rescripsit Sanctus* XV *Januarii anno* MDI, Spero in Domino venturum aliquando tempus, quo piæ illæ Virgines erunt multis aliis lumen et via ad salutem, et Deo dante, providebimus sanctæ earum intentioni, ad hoc ut in vestra domo unitæ amore et caritate, possint tamquam Religiosæ, secundum propriam formam ac Regulam alias instituere doctrina et vita exemplari. *Interim*, juxta potestatem sibi a Christi Vicariis factam, concedit Petro totique ejus familiæ et aliis devotis personis facultatem in sancta illa domo D confitendi, *scilicet* in domo B. Helenæ, *cujus* fundator *nuncupatur in epistolari inscriptione: non autem in sua propria, ubi prædictas Virgines collegerat, domo; quia hæc necdum erat sacris usibus aptata.*

conventus monialium Andujarii:

an. 1502

cui se provisurum de Regula Sanctus promittit

52 *Abiisse in Hispaniam Fratres mense Martio anni* MCCCCXCII, *scribit Isidorus, et est probabile satis: non item quod addit, accepisse eos secumque tulisse propria ipsius Sancti manuscriptam Regulam. Nam quo tempore puer fuit Franciscus, res rara erat, etiam Principibus viris et in magistratu constitutis (præterquam Clericis) litteras nosse: et qui duodennis excedens e paternis ædibus solam fere solitudinem coluit per omnem vitam, nihil potuit propria manu scribere: sed utebatur Clericorum in Ordinem admissorum opera; et cum Gallice Hispanice, vel Latine respondendum esset, etiam lingua, Teste namque Comineo, sub annum* MCCCCXCVIII *scribente, solam Italicam norat, et hanc quidem, ut per se evidens fere Calabricam: quippe qui e Calabria numquam extulit pedem, nisi cum in Siciliam et Franciam ivit: in Francia autem non nisi per interpretem loqui solitum, etiam mulieribus solam Franciam intelligentibus, etiam ultimo vitæ anno, scitur ex Processu Turonensi. Sed nec Regula tum adhuc ulla scripta aut per Apostolicam Sedem probata erat, cum in Hispaniam mittebantur Socii. Alexander enim* VI, *cui, per extraordinarios Regis Caroli ad gratulationis officia Oratores,* E *prima Regularum forma approbanda est missa, non ante* XI *Augusti electus fuit cum jam a quatuor mensibus in iter Hispanicum se dedissent Fratres; et ejus approbatoria Bulla signata est anno primo ejusdem Alexandri,* IV *kal. Martii. Quis autem credat ullas scriptas Regulas fuisse promulgatas a Sancto, prius quam eas Sedes Romana probasset? Quia tamen* Votiva pro directione Eremitarum eremitorii S. Francisci de Paula, a Francisco de Paula provide ordinata *(ita prima hanc Regulam appellat Pontifex) divinitus inspirata Sancto Fundatori, ab alio debuerunt scribi et Latine reddi; et credibile est huic negotio adhibitum Fr. Bernardinum Cropalati, Sancti viri Confessarium; credibile etiam est, hunc in Hispanias cum Buylio profecturum, tulisse secum eorumdem exemplar, non ut regulam, sed ut directorium, quod vim Regulæ brevi habiturum speraretur.*

An iturus in Hispaniam dederit Regulam,

litterarum et linguarum rudis,

quando nulla dum probata erat?

CAPUT VII.

Regula quater innovata a Sancto. Res cum Carolo Rege gestæ.

Licet Archiepiscopus Pyrrhus, in sua anni MDLXXII *constitutione, plenam Francisco potestatem fecisset,* Statuta et Ordinationes pro austeræ eremiticæ vitæ observantia faciendi, *eamque facultatem Sixtus Pontifex* F *confirmasset; distulit tamen ea uti Sanctus per annos multos; usque dum fundatum in Calabria et Francia Ordinem etiam ab Hispanis Germanisque postulari videns (nam et in Germania tres conventus Maximilianus Imperator fundavit, quos paulo post hæresis Lutherana extinxit) differre non potuit diutius, quin scripto mandari faceret communem omnibus vivendi Regulam: eamque Alexandro* VI, *ut diximus, obtulit, quæ passim Prima solet vocari. In hac præ ceteris notabile est capitis* VI *initium, quod sic habet.* Cibi nostri, durante vita nostra sint Quadragesimales, tam in locis et conventibus quam etiam extra, nec alicui carnes aut ova, caseum aut lacticinia alia, modo aliquo seu tempore, demptis infirmis (et hoc de consilio medici) comedere licitum sit. Contrafacientes (similiter et consentientes et non revelantes) per tres menses carceribus mancipentur, jejunentque quarta et sexta feria in pane et aqua: insuper ipso facto deprehensus, perpetuo inhabilis ad omne officium existat, nisi per Capitulum generale, considerata ejus qualitate, rehabilitetur. *Unde jure merito infert Lanovius,* inde

Prima Regula Alexandro VI oblata,

cum obligatione victus quadragesimalis

A inde ab ipso Ordinis principio parum admodum a voto abfuisse obligationem victus Quadragesimalis perpetui, nec illam cujusque arbitrio et voluntati umquam relictam fuisse. *Cum vero hactenus fuisset conservatum usu ut a primariis sui, quod apud Paulam Sancto Francisco Assisiati erectum erat, oratorii nomine,* Eremitæ S. Francisci *vocarentur : et periculum esset, ne illos a Fratribus Minoribus, ab eodem S. Francisco Assisiate institutis, rude vulgus non satis distingueret ; decrevit Pontifex hanc Regulam approbans, quod deberent* Eremitæ Ordinis Minimorum Fratrum Eremitarum Fratri Francisci de Paula in posterum nuncupari.

et susceptione nominis minimorum.

54 *Ut autem quæ ad Regulam spectant, sub unum aspectum hic ponamus omnia;* cum *prædicta* Regula in tredecim capitula concepta ac distincta fuisset; ipse Franciscus cum nonnullis Fratribus suis experientia edocti, cupientes futuris periculis, quæ succedente tempore in eodem Ordine futura formidabant, obviare; tredecim capitula prædicta in decem tantummodo reduxerunt, aliqua etiam pro salubri ipsorum et aliorum directione immutaverunt, ac etiam addiderunt : quibus sic reductis, mutatis, ampliatis, et quæ superflua erant resecatis; ipse Franciscus decem capitula prædicta voluit et mandavit per singulos ejusdem Ordinis Fratres, pro sua salubri Regula, deinceps perpetuis futuris temporibus pro posse observari, Regulamque Fratrum Minimorum, ut prius, appellari. *Ita Alexander* VI, *anno* MDII *novam Regulam, qualem anno immediate præcedenti Kalendis Maii approbarat, denuo in pauculis correctam et S. R. E. Cardinalium examini subjectam,* XIII *Kalendas Junii approbans confirmansque. Hanc iteratam approbationem confirmationemque secuta est primæ Regulæ abrogatio et secundæ seu potius tertiæ promulgatio. Neque enim si ante factam correctionem secunda Regula, statim ut approbata, sic publicata fuisset; potuisset coævus vitæ Auctor, primo post secundam approbatam anno currente, scribere de prima, talem fuisse qualis etiam tunc observabatur : hoc ipso tamen satis innuebat, agi de nova Regula in Ordinem inducenda. Et vero promulgatione tantisper dilata, liberum fuit Francisco corrigere adhuc aliquid, et nulla prioris approbationis facta mentione aliam petere, quam vellet promulgari.*

secunda Regula anno 1501 probata,

B

tertia anno 1505, quæ et promulgata

55 *Particulare autem tam secundæ quam tertiæ Regulæ fuit, quod ejus Professores* Fratres Minimorum Minimi *ad solennia tria vota Religionis quartum apposuerint* vitæ Quadragesimalis : *quodque iidem petierint,* salutarem promiscui sexus tertiive Ordinis vivendi modum seu Regulam, in septem tantum capitulis statutam et ordinatam, per Pontificem benedici, approbari et confirmari, ac sub præfato Minimorum ordine comprehendi : *prout utraque sua bulla Pontifex fecit. Non caruit quidem contradictoribus Sanctus, cum vitæ Quadragesimalis observantiam sub obligatione tam stricta suscipiendam suaderet : evicit tamen obstacula omnia, Deo per miraculum quandoque declarante, quam grata sibi ea institutio foret.* Etenim cum de promulgatione posterioris Regulæ ageretur, et Fr. Joannes Genevensis, qui dissentiens a Sancto nonnullos in partem suam traxerat, tam longam hiberno in frigore exhortationem fastidiret; foculum cum primis afferri jussit Pater, sibique oblatum ante dictum Fr. Joannem collocari, hoc ipso admonens, non tam exterius quam intus frigescere, cui ista minus placerent. Erat autem foculus æneus, et accensis vehementius prunis candescens, pavimenti tabulas urere cœperat. Currunt alii ut tegulas ei supponendas quærant*:* Sanctus autem utraque manu foculum candentem tenens, admiratione miraculi sic omnium accendit animos, ut nihil dubitaverint suadenti assentiri. Et rursum post viri Sancti mortem, cum in primo capitulo Generali Romæ celebrato res eadem venisset in controversiam, et dubitari vellent aliqui de mente sui Institutoris, dilata in posterum diem definitione et precibus communiter indictis, redeuntes ad suffragia sic fuere concordes, ut nemo unus a meliori sententia deviarit. Modificationem tamen Regulæ additam pro infirmis, sic graviter ægrotantibus ut usum pinguium vel etiam carnis iis necessarium medici judicarent, omnino voluit Sanctus observari : ideoque aliquando infirmus ipse rogatus a suis, ut aliis hac in parte vellet præire exemplo ; bolum unum allatæ ad se carnis accepit, masticavitque, et masticatum reposuit in lancem ; ut neque fraternæ officeret caritati exemplum nimis pertinacis abstinentiæ, neque tamen a sua recederet consuetudine numquam carnes manducandi.

his adjuncta Tertiariorum regula

C

In Joannem Genevensem, vitæ quadrag. adversantem,

miraculo compescit Sanctus

D

AUCTORE D. P.

infirmorum privilegium exemplo probat.

NOT. 10

56 *Denique cum rerum cunctarum dijudicatrix experientia, obortæque difficultates nonnullæ, suaderent rursum Regulam revocandam ad incudem, Quartam dictavit Sanctus cujus capite* 6 *expresse jubetur, ut* Singuli hujus Ordinis Fratres a cibis carnalibus omnino abstineant, et dignos pœnitentiæ fructus in cibo Quadragesimali taliter agant, quod ipsi carnes ac omnia sementinam originem a carnibus ipsis trahentia penitus vitent. Carnes igitur et pinguedo, ova, butyrum, caseus, et quævis lacticinia ex eisdem congesta et producta, intus et extra, omnibus et singulis, Fratribus ipsis et Oblatis, sint omnino et inefragabiliter interdicta *Atque hanc Regulam (qua in tres divisa partes, inter Regulam Fratrum et Regulam Tertiariorum utriusque sexus, mediam habet Regulam Sororum, tum primum propter Hispanica monasteria conscriptam) Julius* II. *prout facturum Sanctus prædixerat, confirmavit anno* MDVI, V *Kal. Augusti, qualem Prosper Stellartius inter Fundamina Ordinum, publicæ luci dedit : alia autem priores tres apud Lanovium legi debent. Confirmavit etiam eodem anno et die Pontifex, sed per aliam Bullam, Correctorium, quod ait Lanovius* quasi sepem legis aut iteratam legem *esse, in illudque rejecta esse* quædam, a prioribus Regulis quasi rescissa. *Quartam Regulam* (in qua noviter constituta multa, quædam ex antiquis temperata, non pauciora majori severitate restricta, nonnulla prorsus sublata et soli consuetudini relicta) *cum sua morte intra menses octo secuta sigillasset vir sanctus, Generali capitulo, anno* MDVII *die* XXIX *Decembris Romæ collecto, prima cura fuit dispicere quid de illius et Correctorii usu inducendo, faciendum esset. Cumque adessent varii, qui solam primam Regulam professi, vitæ quadragesimalis nullum speciale fecissent votum ; vocatum in controversiam est, an illud censeri deberet Ordinis essentiale, sic ut liberum non deberet relinqui eo se adstringere vel non ; fuitque nonnulla in concordandis votis difficultas. Igitur ex vocum pluralitate, et Francisci Bineti (qui postea generalis electus est) suasione, coram Marco Vigerio Cardinali Senogalliensi, qui loco Bernardini Cardinalis Carvajalii Protectoris, sed in Legatione Germanica absentis, Pontificis jussu Capitulo præsidebat, statutum est, ut qui in quartam Regulam jurare nollent, omni electionis jure in perpetuum excluderentur. Quo decreto facto, datum est recusantibus deliberandi spatium, et pariter omnes rem Domino commendarunt tali successu, ut omnes in Regulam integre servandam consenserint : Correctorium autem non aliter receptum sit quam sub conditione, quædam in eo austeriora mitigarentur.*

Quarta Regula an. 1506,

E

et Correctorum probantur a Julio 2,

et in 1 Capitulo Gen. Romæ recipiuntur.

F

57 Dum hæc ita successive Romæ aguntur, in Francia Rex Carolus, non contentus Turonensem atque Ambasianum conventus fundasse in principio regni ; postea etiam sollicite egit, ut circa Parisios locus aliquis inveniretur erigendo conventui. Verum re ad Episcopale consilium deducta, Ecclesiastici multi novæ fundationi sese opposuere : imprimis duo ex Sorbona Theologi, Joannes Quintinus, et Joannes Standoncus

Parisiensi fundationi adversantes

AUCTORE D. P.

A Standoncus, hic pauperum studiosorum in Collegio Montis-acuti Principalis, iste Pœnitentiarius in ecclesia Divæ Virginis. Verum providit Deus ut ex adversariis in patronos converterentur. Civitatis enim nomine pro aliquibus negotiis deputati ad Regem, cum Turones venissent, in eo quod capturi erant hospitio duos Minimos invenere: quos prophetico spiritu plenus Sanctus, locum et tempus designans, præmiserat jusseratque Doctores illos ad suum invitare conventum. Hi vero cum videndi hominis curiositate allecti, eo se non inviti contulissent; sic ejus conspectu et alloquio capti sunt, ut Quintinus hospitii vicem liberaliter rependens, totis sedecim mensibus domi suæ habuerit eos, quos ad prima Conventus Nigeonensis fundamina Sanctus jusserat Parisiis subsistere: itaque inchoatum monasterium illud est, quod Minimorum ordo ibi florentissimum habet, et Reginæ Annæ munificentia ad eam potissimum amplitudinem excrevit.

favere sibi facit Sanctus;

58 *Quæ quidem Regina hujus sui erga Ordinem sanctissimum affectus fructum longe optatissimum tulit, Delfinum, anno* MCCCCXCII *natum. Huic baptisando cum lectus esset locus in Sacello Parci Plessiacensis, dies vero* XIII *Octobris*, Vir Sanctus, ipsius Regis manu
B suffultus, inter ceremonias nomen Caroli Rolandi imposuit puero: *quemadmodum cum magna ipsius Sancti laude scriptum invenitur in monumentis Cameræ Rationum, totam baptismi regii ceremoniam pompamque describentibus: quæ apud Hilarionem in probationibus pag.* 375 *legi integra possunt. Sed breve heredis nati gaudium fuit: cum enim suis non contentus Rex, Mediolanensem Ducatum et Neapolitanum Regnum armis occupasset, eorumque Dominos abduxisset in Franciam; non modo male parta brevi amisit, sed et tres filios ex conjuge natos. Neque ramos tantum inutilis arboris (secundum quod Regi vir Sanctus prædixerat nisi Dei mandata sedulo custodiret) verum etiam truncum ipsum paulo post excidit Deus, quando apoplexia tactum Carolum e vivis abstulit,* VII *Aprilis anni* MCCCCXCVIII. *Cui tamen ut temporalis afflictio, ex rebus in Italia infeliciter commutatis atque universa prole tam cito extincta, cederet in correctionem, credibile est S. Francisci precibus et admonitionibus adscribendum. Certe præter ea quæ extremo vitæ anno optime administrandi regni conceperat proposita, quæque ex parte executioni mandari cœpta in favorem pauperum oppressorum et ad restitutionem ecclesiasticæ disciplinæ, testatur Cominæus;* ultima ejus verba, quæ adhuc sanus dixisse auditus est, hæc fuerunt, quod speraret numquam se deinceps peccatum mortale ullum, et ne veniale quidem si fieri posset, commissurum: eoque dicto re-
C supinus concidit, nec nisi ter ante mortem facultatem loquendi, seque Deo et Sanctis pie commendandi, ad modicum temporis intervallum recepit.

Delphino baptizando nomen dare jubetur.

et ejus prædictione proles regia moritur,

ubi et Rex ipse, sed optime præparatus

59 *Successit Carolo Ludovicus* XII, *et medio juramento, quod ad contrahendum cum Joanna Ludovici* XI *filia matrimonium metu adactus, numquam eo usus fuisset, petiit impetravitque dissolvi, ad ducendam decessoris sui viduam, Britanniæque Ducatum Francico imperio servandum. Torsit hoc divortium, caussæ ut multis videbatur falsæ innixum, doctorum virorum ac piorum animos; nec defuere qui et se majori animo quam prudentia opponerent: sed in his fuisse S. Franciscum, quod scribunt aliqui, haud quaquam existimo. Credo potius solandæ Joannæ alumnæ suæ, et eo quo divinitus destinabatur dirigendæ intentum, æque atque ipsam Sanctam, acquievisse judiciis regni, et in iis fundatæ dispensationi Papali. Si enim aliter judicasset; monuisset utique Regem, neque amantissimam sui Annam Reginam incesta copula permisisset inquinari. Quod igitur missionem in Italiam a Rege petiisse et impetrasse dicitur, solo humilitatis ac solitudinis studio fecisse arbitramur: licet pro eo retinendo interponeret suam auctoritatem Georgius Ambasiensis, omnium con-* D *siliariorum Regis Ludovici intimus, et suaderet ut jam Lugdunum usque progressum Sanctum illico curaret revocandum. Hæc tamen omnia de petita concessaque abeundi licentia, vellemus auctoritate aliqua firmata videre: interim penes recentiores auctores, nullo teste subnixos, fides maneat. Unum constat, Regem postea fuisse S. Francisco faventissimum, et quarto sui regni mense die* XVIII *Augusti expedivisse Patentes, eorum omnium, quibus Rex Carolus Ordinem munierat, privilegiorum confirmatorias.*

succedit Ludovicus 12 et Joannam dimittit;

an Sancto factum improbante,

CAPUT VIII.

Georgii Card. Ambasiæ erga Sanctum affectus, Andreæ de Alesso genus et posteritas.

A*lexander Papa* VI, *novo Regi Ludovico rem gratam se facturum sciens, si Georgium Ambasiensem, urbis Rotomagensis Archiepiscopum, Cardinalitia dignitate ornaret; eodem quo Rex coronatus est anno* MCCCCXCVIII, *pridie Idus Septembris, sacro cum Collegio adscripsit. Qui tali ornatus auctusque dignitate, cum propensioris erga novum Ordinem affectus magna aliquoties signa ostendisset, pro muris conventus Plessiacensis ac nepote* E *suo Andrea, litteras ad eum dictavit Sanctus: quas, quia sunt fidei stylique indubitati, lubet hic latinas dare ex Hilarione in Probationibus pag.* 429. *Sunt igitur hujusmodi.* Reverendissime in Deo Pater, Domine mi colendissime, tuæ bonæ gratiæ humiliter me commendo, affectuose et optimo corde gratias tibi agens ob benevolentiam, caritatem, labores, quos suscipis pro paupere vestra planta nostraque religione: quam totam tibi committo et depono inter brachia Reverendissimæ Dominationis tuæ: rogans eam, ut dignetur apud Regiam Majestatem meminisse murorum et consummationis hujus nostri conventus. Reverendissime Pater, harum lator nepos meus est, quem Rex Ludovicus fecit in has partes venire: imploro caritatem Reverendissimæ Dominationis vestræ, ut eum velit habere commendatum; et siquidem idoneum eum inveneris servitio tuo (novit enim Italicam et Francicam linguam) ad pedes tuos eum relinquo: sin minus, rogo ut habeas apud Majestatem Regiam commendatum. Reverendissime Pater, oro Jesum benedictum, ut Te conservet teneatque in sua gratia, dirigens te ad bene perseverandum in officio pastorali earum quas Tibi commisit ovium eoque quod habes apud Regiam Majestatem; quem rogo ut semper habeas, simulque Reginam cum paupere hoc regno, commendatum, tam in orationibus Tuis quam alias: quatenus colligere possis F fructus laborum tuorum in gloria æterna; ita transiens per terrenarum rerum prosperitatem, ut spirituales non amittas. Scriptum in conventu nostro Jesu-Mariæ, prope Plessiacum, in die Regum.

Noviter creato Cardinali amico

scribi jubet Sanctus,

commendans muros monasterii sui

et Andream nepotem:

Vester humillimus obediens, filius et supplex
FRATER FRANCISCUS DE PAULA.

61 *Florimundo quoque Roberteto Generali, et, ut Hilarion ait, Secretario status sub Carolo et Ludovico Regibus, simili fere sensu scribi jussit, quod sequitur, et propter mox dicenda de latore epistolæ, neutiquam debet prætermitti.* Honoratissime Domine, Tuæ bonæ gratiæ humiliter et optimo corde me commendo. Religiosi nostri docuerunt me quanto commodo sis nostræ pauperi Religioni, quoties alicujus egent in curia, et quam sincero eam complectaris, amore: quapropter affectuose Tibi gratias ago, supplicans ut eamdem semper velis habere commendatam, nominatim circa solutionem sumptuum in muros factorum, et absolutionem nostri pauperis conventus: de quo scripsi bono Patri nostro, Domino Cardinali. Etiam scribo ipsi pro hoc paupere peregrino, Nepote meo Andrea, quem

Item Roberteto Generali,

ut de conditione aliqua, nepoti provideatur.

A quem bene novisti; Tibi etiam supplicans, ut placeat eum commendatum habere, tam apud præfatum Dominum meum Cardinalem, quam apud Regem: quatenus futuro tempore habere possit aliquam conditionem modumque vivendi: eritque obligatus ut pro Te Deum oret, quemadmodum et ego et tota nostra pauper Religio, precandi Dominum ut te venire faciat ad æternam paradisi gloriam etc. *ut supra subscribendo*, Vester pauper orator et servitor.

Hic felicis in Francia stirpis parens

62 *Annus nullus notatur: sed evidens est mensem alium quam Januarium, proxime a Coronatione Regis et Cardinalis promotione secutum, nullum hic posse intelligi, ne nimis sera commendato fuerit. In utilis certe neutiquam fuit: data est enim ei Prefectura Regiæ, ut vocant forariæ seu metandorum hospitiorum; et Jacquettæ de Molandrin Blesensi conjunctus, felici matrimonio filios procreavit, quorum unus Marinus, Abbas Foresti-Monasterii, Prior B. Mariæ Lætitiæ et S. Martini Turonensis Canonicus fuit; alter filiorum Joannes, Toparcha de Lezeau et Eraigny, Regis a Consiliis et Rationum Magister, duxit Mariam de la Saussaye, Joannis Morvillerii Aurelianensis Episcopi et Franciæ Procancellarii neptem, amplissimæ nobilissimæque in hanc diem propaginis ex hoc conjugio parentem, quam apud Lanovium et Hilarionem deductam* B *videre poteris. Horum porro et Francisci, de quo infra, parens Andreas, essetne S. Francisci Paulani ex sorore, nepos, an ex cognata dumtaxat consanguineus, magnis aliquando fuit motibus agitatum; et perdita propemodum apud Paulanos rerum tam antiquarum memoria, cum plerique assererent unigenitum parentibus suis fuisse Sanctum neque sororis aut nepotis nomina, propter ambiguum eorum in Calabrica lingua usum, satis essent liti terminandæ; confecit rem totam et litem diremit productum tandem Caroli* VIII *diploma. Quod quia omni exceptione majus testimonium continet et hanc historiam mirifice illustrat, lubet hic partem ejus aliquam dare.*

an vere nepos ex sorore fuerit,

non potest amplius dubitari:

63 Carolus, Dei gratia Rex Franciæ. Notum facimus omnibus præsentibus et futuris, quod recepimus humilem supplicationem nostri cari et bene amati Andreæ de Alesso, Paula regni Neapolitani villa, oriundi; continentem, quod paulo postquam noster quondam carissimus dominus ac pater, quem Deus absolvat, fecit venire ex eodem regno Fr. Franciscum de Paula, Religiosorum Ordinis Bonorum hominum, avunculum dicti supplicantis, ad fundandum ex ejus devotione conventum Bonorum-hominum, qui modo est in nostra domo Parci Plessiacensis; idem quondam dominus ac pater noster, desiderans C habere in suo servitio aliquos ex illius consanguineis vel propinquis, eosque promovere; decrevit et jussit huc venire dictum supplicantem nepotem ejus, qui tum valde juvenis et teneræ admodum ætatis erat, Qui cum advenisset, noster quondam dominus ac pater adjungi eum voluit famulitio suo, multaque alia beneficia eidem præstitit usque ad obitum suum. Postquam autem nos ad Coronam evecti sumus, de eo quod est prædictum admoniti, supra nominatum supplicantem similiter in nostro obsequio retinuimus, eique pro sustentatione sua annum assignavimus pensionem; qua mediante idem supplicans, jam nunc possessiones aliquas nostro in regno acquisivit et acquirere deinceps intendit, cum intentione ibidem transigendi reliquos vitæ suæ dies.

quia in diplomate an. 1490,

Andreæ avunculus nominatur Franciscus,

64 *Hactenus diploma, in Plessiaco-parci signatum anno* MCCCCXC *: ex quo primum evidens fit, eum qui* avunculus *ipse Sanctus fuerit (nam nomen hoc nec in Gallica nec in Italica lingua ambiguitatem admittit, non nisi in strictissima significatione* Nepotem *dici, quidquid alii aliquando senserint dixerintve. Secundo, ex eodem diplomate clare patet, errasse Isidorum et quicumque alii ante eum scripsere, quod hic Andreas eadem qua Franciscus navi vectus in Franciam sit. Venit* D *quidem cum eo nepotum aliquis, ut testatus est in Calabrico Processu viæ totius comes Tasus Saldanus num. 26. Sed hunc eumdem Loysius Galisus, in eadem triremi tunc nauta,* parvulum Francisci confratrem nominat *(ex quo datur intelligi habitu Ordinis indutum fuisse saltem ut novitium: et probabile fit natu majorem Andrea extitisse) Petrum auctores nominant. Præter hos in Processu Calabrico num.* 136 *Prætor Castilionensis,* de Nicolai, beati Nepote, retulit, quod fuit ab ipso in Paula resuscitatus: et hoc miraculum est, *inquit,* vulgatum in Calabria. *Videtur autem hic omnino idem esse, de quo in eodem Processu quædam Andiana num.* 88 deponit, per dictum sui patris, qualiter pater ejus vidit nepotem Fratris Francisci deportatum ad eum mortuum de duobus diebus: et vidit ipsum resuscitatum in conventu Paterni. *Utique jam religiosum: nam resuscitatio Paulæ facta est, secundum dicti Prætoris testimonium. Ceterum dum considero ab auctore Vitæ duos tantum mortuos suscitatos commemorari, quorum primus* consanguineus Sancti *fuerit, ad deprecationem orbæ matris vitæ redditus; dubitare nequeo, quin hic unus idemque sit, ab aliis testibus indicatus* Nicolaus. *Et quia talis auctor, tanto tempore cum Sancto Paulæ moratus, adeoque ejus* E *omnes consanguineos notissimos habens, de matre resuscitati tam expresse agens, non videtur fuisse præteriturus quod ea fuerit soror Sancti, si vere Nicolaus fuisset ex sorore nepos; necessarium existimo nomen nepotis latius hic accipere pro cognato (Franci* Cousin *dicerent) et aliam ei matrem quærere; nec ulla est de qua justior esse suspicio possit, quam mater Antonii de Alesso, mariti Brigittæ, eademque S. Francisci consobrina. Certe etiam consobrinarum filios, nepotes communiter in Calabria dici, res est juratis testimoniis certissima: et hic, si uspiam, debet habere locum. Adde quod dictus Vitæ auctor de hac resuscitatione agat, tamquam de re solo auditu cognita, adeoque gesta ante annum* MCCCCLX, *cum necdum ipse Paulæ factus erat Religiosus: quo posito Nicolaus iste pubertatis annos prius attigerat, quam matrimonio jungeretur Brigitta: quæ proinde non potuit ejus mater fuisse, annorum tum dumtaxat viginti.*

AUCTORE D. P.

Nicolaus, d'Alesso a Sancto resuscitatus,

non est accensendus nepotibus ex sorore.

65 *Ex ista porro hypothesi, quod Vienna Francisci mater sororem habuerit etiam Paulæ nuptam, annis aliquam multis seniorem; quodque Francisco ex ista sua matertera fuerit consobrina, eademque mater Antonii de Alesso, cui etiam* Viennæ *nomen fuerit, quæque instrumento cujusdam donationis, Paulano conventui sub Catholicis Regibus Ferdinando et Isabella per Brigittam* F *Sancti sororem factæ, matris nomine ab eadem Brigitta appellatur novum sequitur commodum; videlicet quod isto modo et matrem et socrum ejusdem nominis habens Brigitta, utramque* Viennam, *hanc* de Paula, *istam* de Fuscalda*; et utramque recepto usu* matrem *indifferenter nuncupans; ambiguum succedenti tempore fecerit utrius filia naturalis esset, et ita facilius in Paulano vulgo potuerit nasci, quod S. Franciscus fuerit suis parentibus unigenitus, maxime cum iidem dicerentur post natum filium annos omnino triginta ab usu matrimonii abstinuisse. Tali etiam modo Franciscus de Alesso, Andreæ filius, qui ratione aviæ vocari debuit* Sancti ex sorore nepos, *a Patribus Turonensibus, apud quos religiosam duxit vitam, cum respectu ad avi sui matrem, dici potuit* Beati viri consobrinæ pronepos: *quomodo etiam et in antiqua scriptura claustri Romani legitur, et in libro quodam imaginum vitæ dicti Sancti Romæ impresso anno* MDLXXXIV *et* MDXC, *longe prius quam hac de re mota esset controversia. Cujus controversiæ nodos si per probabilis conjecturæ viam explicare tentavissent ii, quibus summa visa injuria est vel unico gradu longius a Sancto removeri: neque maluissent eos periculoso, et ad gratiam potentiorum sæpe librato, judiciorum secularium*

potuerunt isti aviam habuisse Sancti consobrinam,

dicti Nicolai matrem.

AUCTORE D. P. *cularium ferro secare; minus damni passa fuisset caritas, neque tam pertinaciter opposuissent se alii, quorum positivis rationibus satisfactum vix erat aliter, quam fidem iis derogando per alia in contrarium testimonia. Ut autem hæc quæ diximus pateant clarius, non gravabimur, in gratiam nobilissimæ nunc atque amplissimæ in Gallia prosapiæ, genealogicam tabellam construere, sub unum cuncta aspectum posituram.*

FAMILIA S. FRANCISCI.

N. MARTOLILLA, Avus paternus Sancti.

N. DE FUSCALDO, Avus maternus Sancti.

FRANCISCUS MARTOLILLA PATRUUS AUT ETIAM PATRINUS SANCTI, floret anno 1437, Alphonsi Regis Neap. Secretarius, natus forte 1416.

JACOB' MARTOLILLA, — VIENNA DE FUSCALDO,
Pater Sancti S. Francisci, natus circa annum 1390, obiit circa annum 1475. | Mater Sancti S. Francisci, nupta circa annum 1433, obiit circa annum 1470.

N. DE FUSCALDO, — N. DE PAULA,
Martertera — Uxoratus circa an. 1416.

VIENNA DE PAULA — N. DE ALESSO
Consobrina Sancti. | Uxoratus circa an. 1436.

N — ANTONIUS DE ALESSO, cujus contractum brachium Paterni sanavit Sanctus anno 1477.

NICOLAUS DE ALESSO, ORD. MINIMORUM, a Sancto ad vitam revocatus Paulæ anno 1460.

S. P. FRANCISCUS, natus 1437, obiit 1507.

BRIGITTA MARTOL: — ANTONIUS DE ALESSO
Soror Sancti, nata circa 1440. | Junctus cum Brigitta post an. 1460.

PETRUS DE ALESSO, ORD. MINIMORUM, puer cum avunculo navigavit in Franciam 1482.

ANGELA, UXOR BERNARDI MALDOTO, Paulani, cui filiam unicam peperit.

JAQUETTA MOLANDRIN, — ANDREAS DE ALESSO,
ex familia de Longivemeau. | natus circa annum 1468.

PAULUS DE ALESSO, trium liberorum pater quorum unus JOES BAPTISTA DE ALESSO, ab avia Brigitta educatus ab anno ætatis 15, obiit anno ætat. 80. PETRUS DE ALESSO, hic anno 1600, 4 Junii, ætatis suæ 65, Paulæ comparuit testis juratus de vera germanitate S. P. Francisci et D. Brigittæ, ex ore patris octuagenarii eamdem affirmans in legitimo judicio.

M., DE SAUSSAY — JOES DE ALESSO,
Neptis Episc. Aurel. | nat. 1512 ob. 1572

1 MICHAELA, UXOR Nicolai le Clerc.
2 ANNA, UXOR Olivarii le Febvre.
3 FRANCISCUS, VIR Mariæ de Vigny.
4 ANDREAS, VIR Mariæ de Longueil.
5 MAGDALENA, UXOR Petri Chaillou.
6 MARIA NUPTA, sed ἄπαις.

Ex quibus copiosissima progenies, toparchiis dives, dignitatibus clara, usque hodie in Francia perseverat.

MARINUS ORDINIS S. BENEDICTI, Abbas Foresti-monasterii Diœc. Amb.

FRANCISCUS ORD. MINIMORUM, obiit anno 1551.

ANNA VIRGO SANCTIMONIALIS ad S. Claram Giemi.

inter filios Andreas d'Alesso,

66 *Hæc est descriptio genealogica, antiquis, ut arbitror, monumentis congrua : cui quod præter nepotes Sancti ex sorore Brigitta, etiam pronepotes ex ipsis prognatos attexuerim, fecit quidam circa hos quoque auctorum præcedentium error : quo inter Andreæ filios primogenitus ponitur Joannes, et Franciscus natus* C *minimus fuisse asseritur : quem suus proavunculus manibus pedibusque distortum curarit, et habitu Ordinis Minimorum induerit ; quæ omnia neque inter se, neque cum recta chronologia possunt consistere. Nam primo,*

neque primogenitus fuit Joannes,

constat ex privilegio, quod anno MDIII *signavit Sanctus, et anno* MDIX *confirmavit Binetus Generalis, ut est apud Lanovium,* Spectabilem virum D. Andream d'Alesso, præcipuum ac intimum benefactorem, simul cum venerabili uxore pariter et liberis procreatis ac Dei gratia procreandis, omnium orationum et meritorum Ordinis participem *esse factum. Liberos ergo jam tum procreaverat aliquos. Atqui de Joanne constat ex proprio ipsius epitaphio, novem annis post ejus mortem in ecclesiæ conventus Nigeonensis prope Parisios posito (quod apud Hilarionem vide pag.* 309) anno ætatis LIX reparatæ salutis MDLXXII *obiisse, atque adeo natum esse anno salutis* MDXIII, *septem annis post mortem Sancti. Non fuit igitur Andreæ primogenitus Joannes, quod erat primo loco demonstrandum.*

solum natus an. 1513,

67 *Sed nec Franciscus, quod erat secundum, fuisse potuit ultimo genitus, si a Sancto vivente accepit rectas manus ac pedes : non tamen tanto prius quam Joannes potuit fuisse genitus, ut etiam potuerit sub eodem Sancto factus esse Religiosus. Etenim pater ejus Andreas, uti dictum est, nullam adhuc certam vitæ tolerandæ conditionem habebat, qua nondum adepta, quis credat ipsum voluisse matrimonii oneribus prægravari. Nec voluisse persuadet commendationis pro eo ad Robertetum scriptæ forma ; in qua ad commiserationis effectum ciendum, non adducitur familiæ alendæ necessitas, quæ prima adduci debuisset, sed sola hominis peregrinitas. Igitur non ante annum* MD *et obtentam Foreriæ Regiæ Præfecturam, matrimonio junctus Andreas est : et Franciscus, etiamsi primogenitus illius fuisset, nondum erat maturus Religioni, quando obiit Proavunculus suus, sed ut summum septennis puer. Quare solum hoc forsitan auctores volunt, quod adhuc infanti aut puero, post patratum in eo miraculum, Sanctus dederit habitum devotionis non, religionis, quam tunc demum potuit induisse, quando agebatur Romæ canonizationis negotium.* Vivit *autem* in Religione usque ad annum MDLI, et anno MDXLVI Turoniæ Vicarius Provincialis dedicari fecit altare sacelli, in quo sepulcrum Sancti et imago ejus honorabantur, *quemadmodum ex Atichio scripsit Hilarion in Probationibus Pag.* 30.

neque Franciscus ultimus,

utpote puer Sancto miraculose curatus.

F

factus religiosus circa an. 1517

68 *Atque hæc de Sancti ex Andrea Nepote pronepotibus multa satis nam cetera liquida sunt, et cognoscuntur ex tabula. Abnepotes ac trinepotes aliosque ad sextum usque gradum qui volet videre, Lanovium consulat Hilarionem. Quod ad reliquos Brigittæ filios attinet, postquam Nicolaum d'Alesso ab eorum numero probabili satis ratione exclusimus, et Petrum eunti in Franciam Sancto socium junximus (cito ibi mortuum rati, propterea quod ejus nulla alia supersit in historia mentio) solus apud matrem Paulæ remansit is, quem Lanovius ait Brigittæ fuisse liberorum ultimum, et* Paulum *nominat. Nos de nascendi ordine nihil dicimus, quia comperimus nihil; memoriam ejus, sed absque nomine, repe-*

unus puer ex Brigitta manet Paulæ

rimus

A *rimus in epistola matris infra citanda : credimus autem patrem trium fuisse liberorum, quod asserit Lanovius : quorum unus fuerit* Baptista de Alesso, *circa annum* MD *natus et usque ad* XV *ætatis annum educatus ab avia sua Brigitta, de qua, tamquam sorore Sancti germana, fidem fecit* Petrus *Baptistæ filius, coram Syndicis et Electis terræ Paulæ, anno* MDC, IV *Junii : quando juratus* deposuit, quod ipse, LXV circiter ætatis suæ annum agens, ex dicto suo quondam patre Baptista, qui usque ad annum ætatis octogesimum vitam prorogavit, meminerit audivisse, qualiter soror carnalis S. Francisci de Paula vocabatur Brigitta, quæ dictum quondam Baptistam, usque dum venisset ad annum ætatis XV, educaverit adjuveritque. Declaravit item, tamquam ex ore et testimonio proprii sui Patris Baptistæ, quod Paulæ celebratum sit Capitulum Ordinis Generale (XI *scilicet anno* MDXXXV I *Maii, quo ipso anno natus est qui hæc dictavit Petrus*) et venit eo quidam Pater dicti Ordinis, qui dicebat, quod ipse quoque esset filius Nepotis B. Francisci (*utique Franciscus d'Alesso supradictus, ut auctores ab Hilarione in Probationibus pag.* 308 *notati consentiunt*) et prædicto Baptistæ, patri ipsius Petri, tamquam consanguineo suo, dedit unam imaginem S. Francisci, B sculptam et inscriptam chartæ pergamenæ : quales etiam aliis consanguineis dedit. Quam quidem imaginem dicit ipse Petrus se novisse et vidisse, periisse autem quando Turcæ terram Paulæ ceperunt, et spoliaverunt domum dictorum Joannis Baptistæ et Petri de Alesso, cohærentem domui S. Francisci de Paula. *Ita Petrus iste, sed Italice, quomodo illud imprimi curavit Franciscus Riparianus, Minimorum per Galliam Vicarius Generalis an.* 1621, *ipsum autem in sua defensione citans Joannes Chappot, nomen* Petri *vertit in nomen* Joannis, *nescio quo oculi vel calami lapsu.*

ad cujus filium ex Francia veniens fr. Franciscus d'Alesso

ut cognato dedit imaginem Sancti,

69 *Porro Andreas, conjuge et prole nonnulla auctus, curavit matri suæ significari, quo in statu res suæ essent in Francia, eique ad suæ viduitatis solatium pecuniam aliquam se transmissurum promisit ; unde intelligas, mariti bonis pridem in filios divisis, paupertati quam abundantiæ propiorem fuisse. Mater hac usa occasione, sequentem epistolam ad filium perferendam dictavit, quam gallice redditam (neque enim credimus sic originaliter scriptam) nactus qui supra Riparianus, vulgavit, et hic ex eo putamus exhibendam, ut de statu familiæ in Paula relictæ plenius constet : inscribitur autem,* Blesias vel ubicumque filius fuerit *deferenda, hoc modo.*

Brigitta ad filium Andream epistola

Fili mi benedicte, salve. Significo tibi, quod per Dei gratiam ego et soror tua bene valeamus desiderantes idem semper de te tuisque omnibus intelligere. C Cognovimus te esse conjugatum : Deus et Virgo Mater ejus suam tibi benedictionem largiantur, sicut eam tibi damus ex parte nostra, orantes ut te salvum perpetuo velint. Ex voto magnoque cum solatio nostro faceres, si epistolam aliquam scriberes, ideo rogamus ut hanc caritatem nobis impendas. Hisce autem significamus tibi, quod soror tua pridem fuisset conjugata, sed sperans quod in hisce partibus revisura te esset, in hoc usque tempus noluit nubere. Scivimus nunc te istic esse uxoratum et habere liberos, ideoque putamus, quod uxoris et liberorum amor animum tibi fecerit ad ibi manendum potius quam huc redeundum. Sis benedictus, fili mi. Oramus te quantum possumus, ego et frater tuus, ut respondere huic epistolæ velis, qua tibi declaramus, quod constitutum habeamus sororem tuam viro jungere : oblata est enim, Deo laus, conditio optima. Una sola caussa facit conclusionem deferri ; quæ ne nos remoretur diutius, opus est ut per Notarium publicum fieri cures instrumentum. Etenim condidi testamentum, et tradidi omnia bona mea sorori tuæ : sed optat sponsus ut eorumdem bonorum renuntiationem manu Notarii scriptam mittas. Obsecro igitur, fili mi (sic D te Deus filiis et filiabus pari numero augeat) ut velis renuntiationem prædictam mittere, et deinde millies me commendare precibus fratris mei. Mittas etiam mihi nomina uxoris et liberorum tuorum ad meum solatium. Soror tua Angela, omnesque alii consanguinei et amici tui, te salutant · tu autem benedicaris a Deo cum tota domo tua. Mitte aliquid ex pecunia, quam dicis huc velle destinare. Paulæ XIII Octobris MDVI,

in favorem Angelæ viro tradendæ :

AUCTORE D. P.

Mater tua Domna Brigida,
et soror Angela de Alexio.

Utinam nunc etiam ad manum esset instrumentum donationis, a prædicta Brigida factæ conventui Paulano, anno, non 1403, *quando nullus adhuc erat conventus Paulanus sed (quem admodum copiam Parisios missam corrigit Chappot)* 1503 ; *si verum est, quod idem Chappot ait, sub Catholicis Regibus Ferdinando et Isabella factam esse donationem. Utinam, inquam, esset ad manum : ex ea enim non solum cognosceremus certius, jam tum et forte citius, aut etiam ante discessum Sancti in Franciam mortuum fuisse Antonium Brigittæ maritum, quippe cujus nulla ne in tali quidem instrumento fiat* E *mentio : sed etiam, distinctius intelligeremus quomodo dicta Brigitta ibi* matrem *nominet* Viennam de Paula ; *et ex ipsa rei donatæ qualitate aliisque circumstantiis aliquid elicere potuissemus, ad hujus familiæ pleniorem notitiam haud parum conducibile.*

donatio ejusdem facta Paulano conventui.

CAPUT IX.

Nova Italica monasteria : reliqua quædam miracula : epistolæ falso nomine suppositæ.

Q*uæ alia monasteria inter Francos erigenda Sanctus Pater curavit, jam alibi a nobis recensita sunt. Interim Italia, cujus incensa ad postulandos Ordinis novi conventus studia aliquantum refrixerant, propter institutoris absentiam, priorem resumpsisset fervorem. Genua, totius Liguriæ caput, anno* MCCCCXCIV *conventum accepit, eo loco quem præternavigans Sanctus digito dicitur demonstrasse, tunc quidem extra urbis muros ad ducentos et quinquaginta passus, nunc iisdem productis incluso ;* Montem-sanum *scriptores Latini, vulgus* Montem calvo dettum *appellat. Eluxit autem in hac fundatione Principis Auriæ liberalitatis, tanta, ut per annos amplius triginta,* Principis Auriæ Fratres, *novi advenæ dicerentur. Sunt qui volunt familiaritatem Sancto cum hoc Principe initam coram fuisse : sed quod triremis, quæ illum vehebat in Franciam, appulerit Genuam, nullis* F *ex monumentis liquet. De Maydano eremitorio dici potest, ad annum* MCCCCXCVI *pertinere, auctore Francisco Majoravo : de hac enim re potius credendum iis qui hoc narrarunt senioribus Patribus, fundationis suæ forsitan adhuc documenta habentibus, quam qui ex verbis Antonelli Trizæ num.* 27 *Processus Calabrici, putant colligi, vivente adhuc in Calabria Sancto et Maydæ agente ibi fuisse monasterium. Profecto si Maydæ notabili aliquo temporis spatio vixisset Sanctus, habuissent Maydenses multa quæ ad promovendam canonizationem testarentur miracula, neque contenti fuissent simpliciter asseruisse* quod ob progressum vitæ ejus sanctæ, tracti fuerunt ut in sua patria, ipso in humanis agente, monasterium sui Ordinis fundarent. *Igitur quod juvenis ille, ex matris relatu narrans quomodo ipsa fuerit a strumis sanata, factum addat,* quando B. Franciscus de Paula fuit in monasterio de Mayda Jesu-Mariæ, *juvenili tribuendum est ignorantiæ, et per prolepsim dici intelligendum : cum illac transiisse Sanctus potuerit ex Sicilia revertens, mulieremque in transitu curasse : et juvenis Franciscum audiens nominari fundatorem conventus, celebriorem hujus nominis intellexerit, ut fere solent imperiti et ex relatu alieno testes. Ceterum quam longe ab omni*

Fundantur an. 1494 conventus Genuensis,

an. 1496 conv. Maydanus,

Sancto ut auctori non recte tributus

AUCTORE D. P.

A *omni verisimilitudine absint, qui anno* MCCCCLXIX *fundationem hanc tribuunt, satis est Proœmio demonstratum. Crotoniensis in eadem Calabria ulteriori conventus quo præcise anno sit inchoatus, non habeo unde statuam. Vivente adhuc Sancto id factum crediderim, sed absente a quo ex ipsa forte Gallia* missus Paulus Rendaceus, sustinuit mittentis dignitatem, et animo vere sancto atque etiam miraculis Francisci desiderium mitigavit. Nam ut in re tenui majorum argumentum demus, cum ille nucem Græcam sive amygdalinam terræ mandasset, producto in eam Crucis signo; succrevit amygdalus, quæ novis in annum foliis, et quidem singulis, signum Crucis mirabiliter referebat. *Hæc Lanovius, sed ad annum* MCCCCLX, *quo scilicet conventum quasi fundatum credidit, ob prætensam quamdam Sancti epistolam, quasi tunc scriptam Equiti Navarro, quem Montoya fundatorem facit. Ast eam saltem in loco et die datæ vitiatam fuisse oportet, ut gravius nihil dicam.*

et conven. Crotonensis ad an. 1460 male relatus,

Romanus S. Trinitatis

71 *Neque diu tardavit Roma Sancti discipulos recipere, cum necesse esset identidem aliquos pro novæ Religionis negotiis ad Curiam destinari : qui tamen, et quando sedem ibi stabilem acceperint, nusquam reperio.* B *Ex epistola, quam Sanctus dedit ad D. Angelam Cæsarini in recenti viduitate consolandam, anno* MDI *kalendis Septembris, notitiam habemus* plurium Fratrum, *de quibus ab ejus Sacellano Andrea fidelem accepisse relationem Franciscus testatur. Anno deinde* MDIII, *ejusdem filio D. Paulo Morgano simulque ipsi scribens, sub data* XV *Novembris, gratias agit pro quotidianis beneficiis quæ faciebant* pauperi isti Sanctissimæ Trinitati conventui : *significat autem se per dictarum litterarum latorem destinare in urbem, ex suæ Religionis paupertate, quod sibi necesse erat ad inchoandum ædificium ; ad quod ut ipse quoque insigni aliqua affectus sui demonstratione velit concurrere, ceterisque ad idem faciendum præire exemplo, humiliter rogat. Cum vero anno* MDV *Roma transiret Carolus* VIII, *Neapolitanum invasurus regnum, erga dictum conventum fuit tam liberalis, ut (quemadmodum declarat Navarrus libro Consiliorum, Cons.* 2 *de jure Patronatus) jus illud in conventum Sanctæ Trinitatis de monte meruerit* per *ipsius* Sancti Patriarchæ statutum gratificum, Pontificis Maximi decreto confirmatum, *sic ut idem conventus perpetuo sit ac maneat caput Ordinis : ex quo concludit neminem se debere opponere, quo minus istius* præeminentiæ honorificum jus conservetur Regibus Francorum Christianissimis, Gallicanæ nationi et prædicto Conventui Romæ : C *atque hinc factum reor quod hanc fundationem auctores differant ad dictum annum* MDV.

inchoatur circa an 1500 :

et prope Messinam anno 1503.

72 *In Sicilia quoque novæ apud Messinam habitationis, juxta antiquum sancti Sepulcri sacellum, commoditas oblata est anno* MDIII ; *eo præcise loco; ubi futuram sociis fertur prædixisse, cum Mylas iret. Quæ omnia certis nuntiis perlata in Franciam optimi Fundatoris animum vehementer recrearunt : maxime tamen exhilarare eum debuit restitutio conventus Castelli-ad mare, inter Neapolim et Salernum, ex quo anno* MCCCCLXXXV *ejectos a Joanne Cardinali Fratres indoluerat. Hæc restitutio facta est anno* MDVI, *ut scribit Hilarion, per Alphonsum de Corduba, a conquisito Catholicis Regibus Neapolitano regno Magni Capitanei appellationem adeptum.* Cui hoc beneficio obstrictus Sanctus, suam perpetuo servavit amicitiam, missisque nuntiis litterisve sic coluit, ut Fratrum Hispanorum, teste Montoya, traditio habeat, requisitum fuisse a Capitaneo Sanctum, ut moriturum se visitare, aut saltem de tempore exitus reddere certiorem non gravaretur. Addunt autem anno MDXV die II Decembris, quando ille Loxæ mortuus est, ad domum infirmi accessisse Religiosum, statura corporis augustiori quam humana; et Capitaneum, audito nuntio prioris sui desiderii memorem, altum suspirando dixisse : Amicus noster B. Franciscus de Paula hic est. Cum eoque D arcanum diu habuisse colloquium : post quod nemini amplius locutus Capitaneus sit; nemini visus, qui disparuerat, hospes. *Sed hoc vita functi beneficium fuerit : utilior mirabiliorque Francis fuit viventis præsentia, ut confirmata miraculis, quæ sunt in Turonensi processu legenda : unum hic addimus.* Discesserat Parisiis juvenis quidam Turones versus, ea mente, ut insciis, ne possent prohibere, parentibus, habitum a S. Francisco postularet. Hic infixa fortuito manui acu sic eam læsit, ut male curatum in itinere vulnus, in fœdum transierit apostema, et chirurgi regii, quibus eum Turonibus curandum commendarat Franciscus, judicarint manum amputari debere, si vitam salvam vellet. Ea re perculsus juvenis, prostravit se ad pedes Sancti, una cum deprecatoribus pro se aliis, ut quam Religionis obsequiis impendere cupiebat manum, perire non sineret. Ille vero plagam fœtentem denudans, imposuit ei particulam spongiæ, cum tribus ex suo hortulo herbæ cujusdam floribus : postero autem mane redeuntes ad decretæ sectionis executionem chirurgi, mirati sunt se advenisse testes insperati miraculi.

in Castello-ad mare ereptus an. 1485,

restituitur an 1506.

cujus restitutori morienti an. 1515. apparet Sanctus

idem adhuc vivens Turonibus curat manum desperato vulneratam.

E

73 *Neque minus quam gratia curationum eluxit in Francisco prophetiæ donum, cujus addenda ceteris exempla hæc habe.* Venerat Turones adolescens Picardus, et lustrabat curiosius conventum Sancti : qui manum ejus apprehendens, Per caritatem, inquit, tu quoque hic brevi Religiosus eris. Attonuit nihil minus cogitantem istiusmodi prædictio, et suum ad hospitium redeunti talem internarum cogitationum excitavit conflictum, ut illo ipso die decrevit mundo remittere nuntium, et habitum Ordinis a Sancto postularit. Ambasiano Cardinali, supra modum anxio propter apostasiam cujusdam Religiosi, in curia aliquamdiu versati cum magna virtutis laude; prædixit ex eo casu glorificandum magnopere Deum, Regique ac Reginæ nuntiari jussit, confiderent eum revocandum ad prius vitæ institutum. Hæc dixit, nec vanus vates apparuit, ; ad maximum reginæ solatium, quæ eo casu fuerat summopere afflicta. Juvenem quemdam, Turonensis conventus Correctorem, zelus indiscretus urgendæ disciplinæ eo abripuerat, ut ipsi sancto viro multis modis esset molestus, propterea quod solitudinis amator præcipuus nec ad refectorium nec ad ecclesiam semper veniret ut alii ; sed jejuniis orationique sua in cella vacans, crebro se subtraheret communitati. Intolerabilem alii judicabant juvenis Correctoris præsumptionem ; et ne diutius impuni- F tam dimitteret Sanctus per fr. Bernardinum de Cropolatis instabant. Sed respondit castigationem eorum defectuum, quibus nequit remedium per Superiores poni, relinquendam Deo, a quo eam brevi factam viderent. Et viderunt, lugubri nimium experimento : matrem enim retinere Religionem non meruit, qui patrem ejus contempserat ; itaque ante expletum regiminis annum ipse se ab ea rejecit, dimisso habitu factus apostata.

prædicit quemdam fore reversurum,

alterum ab apostasia reversurum,

tertium in eam lapsurum.

74 *Sed hæc aliaque similia ita certo a Dei servo prædici, non tam magnam habuit admirationem ; quia passim ab omnibus Propheta habebatur. Multo mirabilius est, quod sibi a Canonicis Turonensibus relatum refert Claudius du Vivier; videlicet* in eorum monumentis capitularibus scriptum inveniri, quod occasione hæreticæ cujusdam doctrinæ, per Turoniam gliscere incipientis, rogatus Sanctus conscendere S. Martini cathedram, ex eaque populum docere de fide, atque a novitatibus absterrere ; optato id cum successu fecerit, populo ne seduci se pateretur represso. *Sane cum toto illo, quo in Francia vixit Sanctus, annorum* XXIII *tempore, adeo aut nihil aut parum linguæ Gallicæ didicerit, ut etiam extremo vitæ anno loqui per interpretem debuerit cum plebeæ conditionis hominibus*

Turonibus publice concionatus fertur

A *hominibus mulieribusque, sicut alias observavimus; grande miraculum fuit, quod intelligi potuit: et miraculo proximum, tam quod ad dicendum in publico stare rogatus sit a Canonicis, quam quod ipse assensus. Quod autem Gallicam linguam sic neglexerit discere vir Sanctus, solitudinis silentiique studio adscribas licet; utrique enim utilissimum erat, quod absque interprete agi cum eo non posset. Verum quænam in illa Ecclesiæ altissima pace, hæretica doctrina Turonibus potuit extitisse? Omnia circumspectanti, Matthias Tiburtinus occurrit, qui circa annum* MCCCCXCV *nimio delusus zelo, docere in Romana provincia cœpit,* nullas sive Pontificum sive Doctorum expositiones quibus Franciscanæ Regulæ rigor mitigaretur, licite usurpari : eosque Superiores, qui ex constitutionibus Pontificiis habebant Procuratores, una cum subditis iisdem consentientibus, in malo statu vivere et in pejori mori : *quemadmodum in Annalibus refert Lucas Waddingus. Etsi enim, factionis duce in carcerem semel iterumque abducto, dispersa sit erronum ei adhærentium cohors; hoc ipsum tamen caussa esse potuit, ut in Galliam, ubi laxior erat Ordinis disciplina, fugitivorum aliqui se penetraverint; et externa pœnitentiæ arctioris specie, populum concitaverint adversus Fratres Minores; velut qui ad suæ Regulæ, qualem ipsi suadebant, observantiam essent eleemosynis subtractis cogendi : contra quos visa fuerit utilis futura Sancti Paulani auctoritas, quæ nulli posset esse suspecta, utpote in summa cum suis paupertate viventis.*

contra falsam aliquam doctrinam.

B

75 *Porro tantis tamque continuis per omnem vitam miraculis illustris Franciscus, tam crebro propheticæ in prædicendis futuris rebus manifestandisque latentibus gratiæ usu notissimus cunctis, non egebat consarcinatis turpiter fabulis commendari; quales continent sexaginta octo epistolæ, sub ejus nomine fabricatæ, tamquam scriptæ forent ad quemdam Simonem de Alimena, in Monte-alto, Paula ad* X *P. M. dissito, commorantem, et, ut præfertur, præcipuum amicum et adjutorem in fundandis alendisque primis conventibus Ordinis, ab anno* MCCCCXLI *ad* MCCCCLXXXI. *Harum epistolarum impostura, post Ordinis atque Ecclesiæ tam severa de iis judicia, qualia in Procœmio vidimus, non est operosius retegenda discurrendo per singulas : satis sit ex una alterave decerpsisse specimen, quod judicia ista probet fuisse æquissima, simulque ad ipsum fictionis ineptissimæ tempus locumque natalem nos deducat. Argumentum epistolæ* LXVIII, *anno* MCCCCLXXII *notatæ, est Simonis illius liberalitas, a quatuor peregrinis Siculis, Compostella venientibus, coram Rege Franciæ laudata; qui Paula transeuntes narraverint Sancto,* quomodo cuncta nobilitas fuerit attonita, audiens ab iis quod privatus aliquis fortunarum haud magnarum nobilis, soleret cuicumque peregrino eleemosynam petenti ducatum aureum dare : et quomodo ex Proceribus unus, eisdem in partem vocatis, dixerit, ex eadem se cum dicto Simone descendisse origine, quæ a Rege Pipino initium duceret, seque vocari Claudium de Alimena, et ejusdem nominis tenere Comitatum, qui sibi nimium amplus esset, nisi partem illius alter teneret. Domi autem suæ esse antiqua familiæ chronica, ex quibus constare poterat, qui Imperatores Reges ac Principes ex ipsa processissent. *Nullos Francia novit Alimeniæ Comites. Limaniam scio vulgo vocari, quæ aliis inferior Arvernia est : sed Arvernia universa cum sua metropoli Claro-monte, Comites tunc habebat ex domo Borbonia, quorum genealogias exactissime scrutatus Savaro in Originibus Claromontanis, nullum nobis Claudium nominat, neque ante neque post.* Limena arx *in Patavino districtu fuit, unde* Comites de Limena, *noti* X *Febr. in comment. ad Vitam B. Arnaldi Catanei : an ex hac familia aliquis migrarit in Calabriam, indeque ortus Simon aliquis sit non est operæ pretium divinare.*

Epistola ad Simonem de Limena

C

sub nomine S. Francisci conficta,

76 *Sed detur gratis, quod ipsorum peregrinorum hæc fictio fuerit, cui nimis facile crediderit Sanctus. Sequuntur tres epistolæ unius fere argumenti, quibus dictus Simon rogatur, ut pro Francisco, Latinæ ignaro linguæ, respondeat epistolæ ab Hieronymo Savanarola Paulam directæ : eaque occasione fingitur Franciscus in ejusdem Savanarolæ laudes excurrere, mortemque Florentiæ ei pro justitia defensa inferendam vaticinari, ac demum Florentiam urbem his verbis alloqui* Væ tibi Florentia! libertatem amittens in servitutem redigere, et quidquid suo sancto ore prædixit iste, in te complebitur, Etenim successu temporis ad Pontificatum provehentur duo ex quadam Florentina familia : quorum primus, homo magnanimus atque urbanus, ad intercessionem Christianissimi Regis Franciæ me canonizabit, cum iis omnibus circumstantiis quæ requiruntur ad legitimam declarationem Sancti alicujus. Post eum erit Papa Teutonicus, et modico tempore tenebit Apostolicam Sedem. Huic mortuo Papa Florentinus succedet, prioris consanguineus..... Diripietur Romana civitas, et pace composita venient hostiles exercitus contra Florentiam, et unius anni spatio obsessam habebunt : qui deditæ tandem urbi Principem imponent. spurium quemdam, eumque Ducem constituent Florentinum : sed modicum regnabit hic, a quodam suo consanguineo, cui plus ceteris fidet, occidendus. Cives tamen Florentini, cognoscentes absque Duce subsistere se non posse, alium ex eadem assument familia, qui legitime electus, non poterit ultra tyrannus dici; quem autem habiturus finem sit scire mihi non concessit Deus. *Satis clara hæc de Pontificibus Leone* X, *Adriano* VI, *et Clemente* VII, *item de Alexandro atque Laurentio de Medicis, ac demum de Cosmo, Patre patriæ cognominato : sed quæ videas post factum scripta, ut etiam illud de Canonizatione Sancti.*

D

AUCTORE D. P.

falsitatibus et ineptiis plenæ,

E

videntur post annum 1537

77 *De Cosmi anno* MDXXXVII *electi fine prudenter noluit tunc divinare; in sequenti tamen, quæ est ordine septuagesima, factus audacior; novum legitimumque Ducem audet affari eique promittere;* Si Dei viventis signum suscipiat, futurum in cœlo terrisque beatum, atque ante mortem Regem coronandum, et quidem Regni, multo quam sperare posset amplioris : *et addit.* Hæc epistola veniet in manus tuas : Beatus eris si intellexeris eam, et secutus fueris hoc consilium.... *Multo denique apertius in tertia epistola, quæ est* LXXI *in Centuria, Cosmum* monet, ut cum sanctæ Cruciatæ vexillum erectum viderit, ei se adjungat. ... animam corpusque salvaturus : alias præparet se.... *Si spatia punctis signata, modo mediæ lineæ, moda unius, ac tandem quatuor, ipse auctor vacua reliquit, fecit caute : non tamen effecit, ut quisquis hæc leget Historiæ Florentinæ peritus, non sit continuo judicaturus, conficta hæc esse eo tempore, cum de promulganda ad Turcicum bellum Cruciata consultaretur. Omnes autem istæ epistolæ, quæ præter tres ultimas totæ sunt in describendis virtutibus, miraculis ac prophetiis, ipsius ad quem Sanctus scribere fingitur, Simonis, et in promittendo ex ejus stirpe monarcha, qui etiam Turcicum evertat imperium, sedemque Regni constituat urbem.... Omnes inquam istæ epistolæ sic proponuntur, tamquam earum quædam inter nobiles varios, potissimum familiæ de Alimena sparsæ, apud eosdem originaliter asserventur; et quinquaginta reliquæ inveniantur* translatæ in antiquum librum MS, asservatum apud monachas S. Luciæ in civitate Florentina, Ordinis Prædicatorum : *unde fide publica interposita acceperunt ii, qui si illis creduli nimium non fuissent, ex jam dictis facile potuissent conjectare, quod omnium auctor fuerit aliquis ex Annii Viterbiensis schola, æmulatus laudem, quam in mentiendis veterum auctorum scriptis magister suus videbatur consecutus. Callide autem ominatus est non diu occultum futurum adulterinæ monetæ thesaurum, quem muliebri fidei*

Florentia fabricata,

F

ab aliquo Annii Viterbiensis discipulo

AUCTORE D. P.

A *fidei custodiendum committeret : cum autem in lucem efferretur, speravit fraudem posse latere, si iis quas codex continebat epistolis, fidem facerent similes aliæ cum aliis communicatæ : ideoque curavit ut esset eadem inscriptio et subscriptio omnium* : Multum Magnifico et Virtuoso Domino meo, D. Simoni de Alimena, Domino meo et benefactori continuo observandissimo, in Montealto. *Et* Servitor perpetuus atque indignus orator, pauper frater Franciscus de Paula, Minimus minimorum servorum Jesu Christi benedicti.

cum Sanctus in Italia vix ullas dictarit,

78 *Factum imprudens! quasi futurus esset nemo qui miraretur, hominem tanta eleemosynarum erga quosvis pauperes largitate conspicuum, tanta miraculum ac prædictionum gratia præditum, quanta de Simone isto finguntur, non modo non pari apud cives suos in honore haberi, atque habetur ipse Sanctus Franciscus; sed nec nomen quidem apud posteros ullum obtinuisse antequam epistolæ istæ prodirent. Quamdiu circa Consentiam Consentinamque diœcesim novus se Ordo continuit, nemo unus nominatur ad quem suo nomine scribi Franciscus jusserit, unica eaque verosimiliter fictitia profertur ad equitem Navarram in Calabriam ulteriorem epistola : et credemus apud omnes suos, qua filios qua amicos quantumcumque dissitos, nullis aut rarissimis utentem litte-*
B *ris, per annos totos quadraginta; ad unum istum Simonem adeo sibi vicinum, tam multas scribi jussisse, non alium ob finem quam ut ipsi in os sua bene facta atque miracula laudaret, et futurarum nihilque ad ipsum pertinentium rerum faceret præscium? Quid? quod in tot tamque accuratis Processibus, ipsisque e Monte-alto ad Pontificem litteris, quibus Simon et Matthæus de Alimena, istius Simonis (si vere ab anno* MCCCCXLI *talis ibi erat) filii aut nepotes subscripsere, ne minima quidem fiat tot illustrium et jam impleri cœptarum prædictionum mentio? In Francia, dilatato jam magis ordine octodecim circiter invenitur dictasse epistolas; idque maximis urgentissimisque dumtaxat ex caussis, et ad personas procul dissitas : in quibus subscriptione semper varia utens, modo solum suum expressit nomen*, fr. Franciscus de Paula, *modo verbulo addito humilitatem ostendit suam, et scribi ad nomen jussit*, minimus pauper, *aut* pauper erimita : *denique, postquam priori nomine mutato sui cœpissent Apostolica auctoritate appellari* Minimi, *ipse aliquando se appellavit*, Minimum Minimorum : *et nobis persuadebit aliquis isto eum titulo in Italia usum toties, tam constanter et tanto ante quam de nomine* Minimorum *suis dando cogitare cœpisset; qui eo jam noto et confirmato, non, nisi raro est usus in Francia cum litteras dictaret?*

in Francia ad solos longe dissitos paucas.

C

CAPUT X.

S. Francisci Paulani canonizatio.

Franc. Binet. Generalis

Anno MDVII *die* II *Aprilis mortuum Sanctum nihilo minora, quam vivus fecerat, secuta miracula sunt, quæ usque ad tempus canonizationis curandæ, fideliter testata vidimus in Turonensi processu. Hunc vero aliumque Consentiæ formatum Romam deferens Franciscus Binetus, altera tum vice Generalis, et in procinctu transferendi ad alium muneris constitutus, examinandæ caussæ impetravi* Judicem Commissarium, Antonium de Monte, tituli S. Praxedis S. R. E. Presbyterum Cardinalem, Papiensem nuncupatum, una cum Raphaele Episcopo Ostiensi et S. Eustachii Cardinalibus. *His vero vice sua subdelegantibus jam dictum Antonium Cardinalem, coram eo, domi suæ* ad jura reddenda et caussas audiendas loco suo solito et consueto pro tribunali sedente, *coramque Notario et testibus*, anno nativitatis Dominicæ MDXVII, die III Martii, *comparuit Binetus*, pro verificatione sanctæ et laudabilis vitæ ac miraculorum B. Francisci de Paula, *superius collecta jura successive producturus. Primi, quos diximus, processus fuere : deinde coram eodem Ju-*

Judicem impetrat Card. Papiensem :

coram, quo, a die 3 Martii an. 1517,

dice Commissario perrexit producere, die XV *mensis* D
Præfati, Paulanorum, Mont-altensium, atque Maydensium, nec non Regis et Reginæ Francorum missivas ad summum Pontificem Litteras. XX *Martii addidit varios processus Calabricos, jussu Comitis Arenarum in terris Soreti atque Styli factos, cum ipsius Comitis Arenarum epistola : nec non epistolas Comitis Grotteriæ atque Antonii Staramellæ : item processus Amantheæ, Catanzari et Neocastri formatos; et ad recognoscenda sigilla manusque scribentium idoneos etiam juratosque testes obtulit.* XXV *Martii exhibuit chartas, in vulgari Gallico scriptas, unam* Christianissimæ quondam Reginæ Francorum, *Mariæ videlicet Anglæ, Regis Henrici* VII *filiæ, paucis mensibus Ludovico* XII *nuptæ, et post mariti mortem in Francia non diu moratæ*, datam I Maii anni MDXVI (*quam miramur intercidisse, incuria fortassis transcribentium Romani Archivii libros) alias Regis Reginæque, Ducis Borbonii et Gratianopolitani Episcopi; sed hanc ultimam Latine scriptam, et Antonii Garnerii, in sacro Palatio caussarum Notarii ad hoc legitime adjurati, recognitione verificatam. Rursum autem die sequenti simili modo recognitæ fuere manus atque sigillatum Parisiensis Episcopi, qui Turonensem Processum Romam miserat, tum Regis atque Reginæ,* E
per Franciscum de Falconibus Canonicum Bajocensem, Joannem Cerbinum Canonicum Lugdunensem, et Arturum de Hardatz Clericum Redonensem, ab hoc a Bineto præsentatos.

processus litteræ et documenta producuntur

80 *Hæc quinque primis sessionibus acta; die* XXIX *Aprilis secuta est sexta, in qua protulit Binetus ceteras ex aula Gallicana litteras, de quibus actum est satis, cum epistola Latina civitatis Consentinæ Longum postea justitium fuit usque ad* XVII *Octobris quanto solus Ambianensis Processus allatus est et ad testimonium Roberti Doulcet Clerici Ambianensis legitime est receptus; rursumque simili attestatione verificatus, ejusdem mensis die* XXIV *per Natalem Tourtier Presbyterum Ambianensem. Mense autem Novembri, die* XV *ejusdem, ostensæ sunt litteræ de quibus ad Cardinales directis e Francia jam antea egimus. Ostensa tunc etiam est epistola Gratianopolitani Episcopi ad eosdem Cardinales, sub die* IV *Mensis Junii anni* MDXVI, *quæ adhuc latet; et de omnium ac singularum fide testati sunt Arturus des Ardoys et Clemens Champion, Redonenses Clerici, una cum Petro Salin Clerico Ambianensi. Die autem mensis* XVII, *supradictis Paulanorum atque Montaltensium litteris fidem sua attestatione fecere Antonius Papa Presbyter, et Petrus Antonii Papa laicus diœcesis Bisinianensis.* F

per sessiones sexdecim,

81 *Anno deinde* MDXVIII, *die* XVIII *Martii, coram Præfato Cardinali Papiensi comparens Binetus* supplicavit, ut quoniam propter ejus de proximo recessum a Romana curia, Sanctissimus Dominus Leo X negotium canonizationis B. Francisci de Paula commiserat Reverendissimo D. Dominico de Jacobatiis, tituli S. Bartholomæi Presbytero Cardinali; omnia et singula registra et processus, in hujusmodi caussa facta et factos, per ipsius caussæ Notarium et scribam tranferri juberet : *quod et factum est. Consequenter die* VIII *Junii, coram jam dicto Cardinali, de Jacobatiis, allatus est processus, curante Consentino Cantore formatus, postulatumque ut ex Italico redderetur Latine; prout jussu ejusdem Cardinalis ab ipsius secretario Hieronymo de Cathalles Latine redditum, postridie exhibuit Binetus; et* X *die mensis ejusdem tres adduxit testes*, fr. Dominicum de Consentia Ord. Prædicatorum ac basilicæ S. Mariæ Majoris de Urbe Pœnitentiarium, Joannem Bonum hominem Ord. Minimorum Turonen. diœcesis ac D. Joannem Mattheum Palatinum, laicum Consentinum : *qui jurati profiterentur cognosci a se manum sigillumque Cantoris prædicti. Denique Mensis Novembris die* XV, *coram prænominato Judice Commissoriali comparens Binetus, citari petiit Guilielmum*

protractas usque ad annum 1518

et diem 16 Novembris

mum Burgonetz, Clericum Cenomanen. diœcesis, ejusdem Cardinalis Judicis camerarium, compellique ad producendum et exhibendum quædam jura, penes ipsum existentia et ad Canonizationis negotium pertinentia: qui citatus compulsusque postridie, exhibuit quamdam scedulam fidei et attestationis, moris, styli, et consuetudinis Gallicanæ computandi aureum numerum, in Latino et papyro scriptam, et diversarum personarum manibus subscriptam, *cujus scedulæ tenorem habes ante Processum Turonensem num. 4. Atque hic finis est Processus in Curia, quantum quidem ex MSS. quæ supersunt monumentis scire possumus. An autem post hæc alia sint producta certo non possumus definire; nisi quod probabilis videatur assertio ejus, qui vitæ per coævum auctorem compositæ adscripsit, illum quoque libellum Leoni Papæ fuisse exhibitum. Istum autem Curialis processus ordinem, qui verbotenus transcriptus molem operis inutiliter auxisset cum fastidio Lectorum, visum est sic compendio explicare: ut praxis curiæ, in canonizationibus tunc servari solita, cognosceretur: quoniam ea nunc in multis mutata, adeo difficilem esse fecit canonizationum obtinendarum effectum, ut ejus successus debeat censeri miraculum pene majus quam sint ea omnia, ob quæ aliquis judicatur mereri ut in Sanctorum catalogum adscribatur.*

82 *Ut autem ei Franciscum de Paula adscriberet Pontifex, qua fuerit ratione inductus, juvat addere ex ipsa ejus Bulla, quæ apud Surium et alios tota extat et a Jacobo Sadoleto Mutinensi, postmodum Cardinali, conscripta dicitur. Ita ergo, expositis summatim vita et miraculis præcipuis, narrationem suam Christi vicarius concludit:* Propter quæ carissimus in Christo filius noster Franciscus, hujus nominis primus, Francorum Rex Christianissimus, carissimaque in Christo filia Claudia Regina, ejus consors (quæ alias, coram dicti Ordinis tunc Generali ac aliis nobilibus personis, emisso voto, quod si gratiam pro masculo assequeretur, in beati Patris honorem Francisci nomen ei imponeret, fulgentissimum puerum in lucem edidit: illique, juxta dictum ejus votum, Francisci nomen imponi fecit) Nec non dilecta etiam in Christo filia, nobilis mulier, Aloysia de Sabaudia, Andegavensis et Angolismensis Ducissa, Cenomanensisque Comitissa, ejusdem Francisci Regis genitrix, nobis per venerabilem fratrem nostrum Dionysium Episcopum Macloviensem Generalem, ac dilectos filios, Jacobum Lucam, Decanum ecclesiæ Aurelianensis, et nobilem virum Antonium Raphin, alias de Poton, dominum temporalem loci de Podio-Calvario Agennensis diœcesis, pro nonnullis particularibus ipsius Christianissimi Regis negotiis nuntios et oratores ad nos destinatos, humiliter supplicari fecerunt, ut præmissis diligenter inquisitis et exploratis, ad ejusdem beati viri canonizationem procedere dignaremur. Quorum quidem precibus licet libenter annuere vellemus, summopereque gauderemus, hujusmodi canonizationem nostris temporibus divino quodam mysterio contigisse; ac nobis æquum videretur, ut idem B. Franciscus de Paula (quem jam Deus in cœlesti gloria Sanctorum choro dignum fecisse, pluribus ac manifestis indiciis et miraculis ostenderat) in terris etiam sibi debito Sanctorum honore non defraudaretur; ac super eo maxime nobis instaret venerabilis Frater noster Bernardinus Episcopus Sabinensis, Cardinalis sanctæ Crucis nuncupatus, in dicti Ordinis Protectorem ab eodem beato viro, nondum tunc ab humanis egresso, assumptus: cumulatissimæque preces nobis ac Venerabilibus Fratribus nostris, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, per dicti Ordinis tunc Zelosum, totius Minimorum Ordinis nomine, super hoc sæpius porrectæ fuissent; non statim rem tanti ponderis ac momenti faciendam, sed juxta veterem et laudabilem consuetudinem, cunctanter matureque considerandam duximus.

Pontifex Regum ac Principum supplicationibus,

ipsiusque beati viri meritis inclinatus,

82 Post complures igitur commissiones, aulæ Palatii nostri Advocato Consistoriali, et Auditoribus caussarum ejusdem Palatii super hoc debitæ factas, tandem tribus etiam sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus ex tribus illorum Ordinibus, videlicet venerabili fratri Nicolao Episcopo Albanensi de Flisco, et dilectis filiis nostris Dominico tituli S. Bartholomæi in Insula Presbytero de Jocabatiis, ac Joanni Sanctorum Cosinæ et Damiani, nostro secundum carnem nepoti, Diacono de Salviatis, respective nuncupatis Cardinalibus, de Fratrum nostrorum consilio et assensu commisimus; ut ipsi visis et examinatis processibus, editis super ejusdem beati viri vita, moribus, fama et miraculis, ante et post ipsius obitum ejus intercessionibus a Deo factis, aliisque cunctis ad Sanctorum canonizationem hujusmodi necessariis, se super omnibus ac singulis diligenter informarent, et per eos comperta, in nostro secreto consistorio (ut moris est) fideliter referrent. Cumque ipsi Cardinales, visis ac diligenter examinatis diversis processibus, in partibus Calabriæ et Franciæ de Sedis Apostolicæ commissione habitis, et ad curiam nostram transmissis, testiumque fide dignorum depositionibus, pro tantæ rei dignitate debite ponderatis, de supradictis miraculis, ac vitæ sanctimonia, et aliis a jure requisitis, fidelem nobis relationem in pluribus etiam secretis consistoriis jam fecissent: nosque ipsorum et omnium aliorum Cardinalium vota, pro facienda dicta canonizatione, convenientia et conformia invenissemus: et pro ulteriori executione dilectus filius Angelus de Cesis, utriusque juris Doctor, et dictæ aulæ nostræ Consistorialis Advocatus, in publico consistorio omnia de ipsius beati viri vita, moribus, fama, miraculis copiose percensuisset; nobisque humiliter supplicasset, ut ad ejusdem beati canonizationem, matura deliberatione præhabita, procedere dignaremur: Nos de relatis coram nobis in primis humiliter Deo gratias agentes, rogavimus omnes, in eodem publico consistorio tunc adstantes, ut suis orationibus et jejuniis Ecclesiam Dei juvarent, ac ne eam Altissimus modo aliquo in hujusmodi canonizationis officio errare permitteret, instanter orarent.

Auctore D. P. post maturum totius caussæ examen.

ex omnium Cardinalium sententia,

84 Demum, post aliquot dies, convocatis denuo in aula nostra consistoriali in palatio Apostolico universis et singulis, qui tunc aderant in nostra Romana curia, Ecclesiarum Prælatis; Patriarchis videlicet, Archiepiscopis, ac Episcopis; in præsentia eorumdem Fratrum nostrorum præfatæ sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium, eosdem processus super ipsius beati vita, moribus, fama et miraculis editos, per eumdem Angelum breviter summarieque repeti fecimus. Quæ cum ex serie per Cardinales ac alios, quibus id munus per nos injunctum fuerat, enarrata et exposita fuissent; omnesque adstantes Prælati, quid sibi super hujusmodi negotio videretur, interrogati, unanimi consensu, nullo penitus discrepante, respondissent sibi videri, quod idem beatus vir inter Sanctos merito adscriberetur et connumeraretur: Nos iterum humiles omnipotenti Deo gratias agentes, quod ad beatum servum suum debitis honoribus prosequendum, corda nostra illuminare dignatus esset, ipsius canonizationis diem Dominicam in Albis nuncupatam (qua in Ecclesia cantatur, Quasi modo geniti infantes, quæ tunc occurrebat prima die Maii, anni Domini millesimi quingentesimi deciminoni, qua etiam tunc beatorum Apostolorum Philippi et Jacobi festum contingebat) deputavimus, ac in basilica principis Apostolorum de Urbe amplum suggestum ligneum de more parari et exornari jussimus. Super quo quidem hodie, adstante populo ac universo Clero, et de vita, miraculis et fama ejusdem beati Francisci de

etiam in publico consistorio rogata,

atque ex voto supplicantium

A AUCTORE D. P.

Paula humili devotioneque pleno sermone per nos, ut moris est, habito; deindeque litania et hymno, Veni creator Spiritus, per omnia devote decantatis; nec non a Procuratoribus caussæ ipsius canonizationis, et a Christianissimi Francorum Regis oratoribus hujusmodi, ejusdemque Ordinis Minimorum tunc Vice-generali Correctore, a nobis magna cum instantia petito pronuntiari, adscribi inter Sanctos eumdem beatum Franciscum de Paula; cum jam omnia consummata essent, omnesque consuetas ecclesiæ ceremonias super ea re rite servavissemus; Deum præ oculis habentes, ad canonizationem ejusdem Beati sub his verbis procedendum duximus et processimus.

Sanctum declarat

85 Ad honorem omnipotentis Dei, Patris, et filii et Spiritus Sancti, ad exaltationem fidei Catholicæ Christianæque religionis augmentum, ac Ordinis Minimorum consolationem et incrementum, auctoritate Domini nostri Jesu Christi, Beatorumque Petri et Pauli Apostolorum ejus, et nostra; de Fratrum nostrorum speciali consilio et assensu, decernimus et definimus, bonæ memoriæ Franciscum de Paula, ejusdem Ordinis Minimorum Institutorem, in cœlesti Hierusalem inter Beatorum choros jam receptum; B æternæque gloriæ condonatum fuisse, ac Sanctorum Confessorum catalogo adscribendum fore: ipsumque hujusmodi catalogo in præsentiarum adscribimus, et eum tamquam Sanctum, publice privatimque colendum esse declaramus atque mandamus: statuentes ejus festum die secunda mensis Aprilis ab universali Ecclesia annuatim celebrandum fore, et ab eo suffragia a Christi fidelibus implorari et expectari posse, omnesque ac singulos honores illi merito præstandos et exhibendos esse, qui ceteris etiam Sanctis Confessoribus, in hujusmodi catalogo descriptis, convenire noscuntur. Quibus debite peractis, inchoatoque per nos ac decantato, et ad finem usque a cantoribus prosecuto hymno, Te Deum laudamus, in illius etiam fine Cardinali Diacono in cantu dicente, Ora pro nobis Beate Francisce de Paula; a choroque responso, Ut digni efficiamur promissionibus Christi: Nos illico propriam orationem de eodem Sancto alta voce decantavimus, dicentes: Servitutis nostræ tibi Domine jura solventes, quæsumus ut B. Francisci de Paula Confessoris tui patrocinio suffragante, in nobis tua dona multiplices, et ab omnibus tuearis adversis. Per Christum Dominum nostrum.

et festum decernit

C

idem ejus sub Missa commemorationem facit.

86 Deinde vero a dicto choro responso, Amen, solennem illic Missam nosipsi celebravimus, de dicta tunc currente Dominica in Albis, Collectas singulas sub una conclusione terminantes: additis etiam prædicta, ceterisque specialibus ejusdem sancti Francisci de Paula collectis, immediate sequentibus. Pro secreta videlicet, Hostias Domine tuorum suscipe populorum, quas tibi in B. Francisci de Paula festivitate dicamus, ut nobis conferant tuæ propitiationis auxilium: cum sua conclusione, videlicet, Per Dominum etc. Deinde vero post communionem sub junximus, dicentes: Cœlesti Domine sacramento consolati, te supplices deprecamur, ut intercedente B. Francisco de Paula, ab omni nos mentis et corporis labe custodias, et per ipsum tuæ sentiamus indulgentiæ largitatem: cum simili conclusione. Et ita Missam ipsam ad finem usque cum solitis ceremoniis, juxta Ordinarium Apostolicum, illic debite terminavimus; Indulgentiamque plenariam omnibus, officio hujusmodi tunc devote assistentibus, concessimus; ac etiam in loco sepulturæ ejusdem Sancti Francisci de Paula, in depositionis suæ die, videlicet secunda Aprilis, hujusmodi perpetuo duraturam quadraginta annorum totidemque quadragenarum Indulgentiam annuatim condonavimus, ad laudem et D gloriam omnipotentis Dei, qui in Sanctis suis mirabilis et gloriosus, vivit et regnat benedictus in secula seculorum.

Regis de hac canonizatione lætitia:

87 Hujus rei sic peractæ nuntius in Franciam allatus, quantopere Christianissimos Reges affecerit, haud facile potest explicari verbis. Numquam exinde aliter quam PATREM NOSTRUM S. FRANCISCUM auditi sunt nominare, quod cum faciebant, aperto Rex capite, Regina humiliter inclinata, monstrabant, qua in veneratione nomen ejus memoriamque haberent. Jussit etiam Rex monetam cudi, quæ ex una parte effigiem suam, ex altera Sanctum repræsentaret, cum hac inscriptione, REGIÆ STIRPIS PROPAGATORI. Scilicet ob natum sibi ex simili, quo ipsemet Rex conceptus erat, voto Delphinum, Franciscum nomine: qui tamen, ad Regnum non pervenit, anno ætatis circiter decimo octavo, Christi MDXXXVI, veneno extinctus. Denique asserebat idem, ex hac canonizatione peracta liquidiorem se animo cepisse voluptatem, quam si totius mundi monarcham factum se vidisset. *Quid nunc de Calabria tota dicam? quid de aliis locis, quæ sua Sanctus præsentia honestavit? Relinquenda hæc cogitatui sunt, quando nusquam litteris expressa leguntur. At quomodo ejusdem canonizationis fama tetigerit inhumani illius naucleri animum,* E *qui transituro in Siciliam Sancto cymbæ suæ negaverat obsequium, notavit* fr. Mattheus de Ancona. Cum *enim* in conventu Mylassensi *tunc* degens, vidisset ad dicatum Sancto in ecclesia sacellum accedere quotidie virum senem, multisque cum lacrymis et suspiriis tundere inter orandum pectus, tamquam gravissimorum scelerum conscium: pia motus curiositate, abductum in partes hominem, rogavitque ei tam mœstæ deprecationis esset caussa. Rem aperit ille, et culpam fatetur; cujus ut veniam mereretur accipere, quotidie se ante sacram illius imaginem reum supplicemque advolvi. Consolatus est bonum virum, ut potuit Frater, quodque ex eo audierat ad Conventum retulit: et sic renovata veteris facti memoria, tum Religiosi ex ipsiusmet nautæ ore certatim rem cupiebant audire; tum sparsa per circumjectas villas fama, turmatim accurrebant Siculi, ut eadem identidem interrogarent et discerent, tam fide digno certoque sub teste: ipse vero quamdiu vixit, in quotidiana illa sua devotione perseveravit.

nautæ erga Sanctum olim inhumani pœnitentia

CAPUT XI.

Miracula eodem quo Canonizatio seculo facta.

F

Pauca hic dantur ex multis.

E*tsi magna erga S. Franciscum Paulanum fuerit devotio fidelium populorum prius quam Sanctorum esset catalogo adscriptus ab Romana Ecclesia; magnis tamen eam augeri oportuit incrementis, postquam illius publica invocatio Apostolicæ Sedis solenni judicio fuit comprobata: aucta vero invocantium pietate et frequentia, dubitandum non est quin multiplicatæ sint e cœlo gratiæ ac beneficia. Sed horum publicis tabulis legitime signandorum primo post canonizationem seculo minor fuit cura, quod ejusmodi diligentia soleat spectare effectum canonizationis obtinendæ, eaque obtenta esse remissior ac sæpe nulla. Quidni tamen ex Isidoro aliisque colligamus aliqua, ipso quo canonizatio seculo facta? Ita constabit thaumaturgicam Sancti Patriarchæ virtutem nequaquam elanguisse fluxu temporis, sed ad præsens usque seculum vividam perseverasse, ad Dei gloriam qui est in Sanctis suis mirabilis.*

enormis rapina

89 Cum anno MDXXVII, ab exercitu Cæsareo, multis e Germania Lutheranis permixto, capta esset Roma, et sacra profanaque omnia direptioni data: quidam insigniter crudeles, ad conventum Fratrum Minimorum delati, Procuratorem Ordinis Generalem, P. Desiderium de Motta, intercepere, de monasterii pecuniis quæstionem habituri. Hic cum asseveraret

A severaret, præter ecclesiæ calices et reliquum sacrorum apparatum, nihil auri argentive a se ostendi posse; suspensum per genitalia miserum tam dire cruciavere, ut intestina loco mota ad humani capitis modum enormiter extuberare inventa sint, postquam tortoribus inde digressis, depositus visitatusque a medicis est. Nullum apparebat malo tam grandi remedium : ergo spe viva animatus Pater, licentiam postulavit, Turonas, qua posset ratione, adeundi ex voto. Ibi in sepulcralem sancti Patris cryptam delatus, comitantibus præcipuis quibusdam illius conventus Patribus, invenit sacrum corpus, æque formosum integrumque atque illuc primitus illatum erat : acceptoque reverenter linteo, quo vultus venerabilis tegebatur, illud corpori suo admovit : ac multis cum lacrymis se commendans Sancto, sensit intestina omnia ad pristinum reduci statum, pleneque sanatus toti postea Ordini præfuit Corrector Generalis.

ad Sancti sepulchrum sanatur.

90 Lupiis, Apuliæ urbe primaria, monasterium est Ordinis, ad quod ingens hominum multitudo ipso Sancti festo assuevit concurrere. Idem facere a multis annis instituerat mulier, cui filia domi tredecennis erat, eaque ab ipso vitæ principio cæca;

Lupus cæca nata

B sperans quod visum posset eidem obtinere. Anno tandem MDLX, spem eatenus irritam deponens ex animo, non tamen piam consuetudinem suam intermittere volens, recurrente S. Francisci festivo die, cum convicaneorum suorum caterva Lupias ire disposuit, et filiam cæcam domui relinquere. Hæc vero suas frustra esse preces non ferens, quibus petebat hac quoque vice in urbem duci, lacrymis ubertim fusis obtinuit a matre, quod verbis non potuerat : moxque ut templo pedem intulit, apertis oculis videre cœpit, et acceptum beneficium multo clamore gaudioque testari. Accurrunt omnes qui præsentes aderant, asserentibusque cum matre vicinis puellam a nativitate cæcam fuisse, quæ nunc primum videre incepisset, miræ cunctorum extitit gratulatio, redditæque sunt debitæ Sancto gratiæ.

in ejus festo illuminatur.

91 Anno MDLXXXI, deposita a medicis jacebat Mylis in Sicilia nobilis mulier, Elisabetha Alarcon; et jam jam expiraturæ extremas preces recitabat D. Nicolaus Baeli Sacerdos. Adstabat tristi officio moribundæ matertera, Soror Angela Baeli, Tertiaria Ordinis : quæ nonnullam conservandæ neptis spem habens in meritis S. Francisci collocatam, cuidam

Mylis matrona moribunda,

C decumbentis infirmæ filio Joanni-Stephano imperavit, ut propere ad conventum pergens, aquam de puteo Sancti peteret. Ivit, petivit : sed a Fratribus, desperatum ægræ statum scientibus, repulsam tulit; itemque a P. Mauro de Monteforti, ad quem ab aliis rejectus accesserat. Quid ageret puer? Nolebat sine aqua reverti, et qui haurire vellet nullus erat. Accessit tamen lacrymabundus ad puteum, et circumspiciens num qua ratione suum posset implere vasculum, adstantem videt lateri senem Fratrem : qui caussam puerilium lacrymarum quærens et audiens, accepto vasculo hausit aquam, ea facilitate, ac si puteus alias profundus usque ad supremum labrum sustulisset liquorem ; et plenum illud puero porrigens, Vade, inquit, ne timeas : sanabitur mater. Redit ille, accepta aqua et promisso lætus, atque in ipso scalarum domesticarum ascensu comploratiomem familiarium audiens, clamando monuit ne plorarent : sanandam enim matrem dixisse eum Fratrem, qui sibi aquam dederat. Et vero mox ut Angela aquam illam ægræ bibendam dedit, hæc purulentam pituitam multam evomuit, et continuo sana surrexit e lecto. Publicum mox oppido toto miraculum fuit : acturi Sancto gratias una cum puero ad templum veniunt ejus parentes; jubent collectos in choro Fratres singulos considerare, et dicere quis eorum sibi aquam dedisset. Sed negavit puer inter illos

aquæ ab ipso Sancto apparente hausta potu,

subito convaluit.

D adstare : simillimum autem ei fuisse asseruit, cujus imago in altari spectabatur, S. Francisci effigiem representans.

AUCTORE D. P.

92 Ex Catonensi portu Messinam navigaturus Dominicus Capellus nauta Messanensis, festo S. Nicandri die anno MDXCVI; una cum uxore Minichella et quinquenni filio Antonio dicto, unaque cum aliis nautis et vectoribus navim solvit : quam medio in freto subita involvens procella inevitabili casu evertit. Periere circiter personæ undecim. Navarchus natandi peritior carinam super aquas extantem obtinuit, ex eaque circumspiciens num filium aut uxorem videret uspiam, ac jugiter S. Franciscum Paulanum invocans, puerum procul a navi supra undas fluctuantem vidit : quem licet mortuum arbitraretur, paterno tamen amore victus, in mare denuo se devolvit. Res mira! dormiebat suaviter extenso super fluctus corpore puer et intra patris natantis ulnas revectus ad eversæ cymbæ carinam, nec sine miraculo ad littus una cum eadem ejectus, postquam a somno experrectum interrogare pater suus cœpit, numquid de eversa cymba sciret, et

eversa navi quinquennis puer.

non submergitur, sustentatur a Sancto.

E quomodo non fuisset submersus; aliud se negavit meminisse, quam quod exceptus fuisset brachiis cujusdam Fratris senioris, similis S. Francisco Paulano : quem etiam in sua imagine recognovit, statim atque adductus est in ecclesiam conventus sancti Sepulcri.

93 Gualteri-villa haud procul Mylazzo distat in diœcesi Messanensi : hic anno MDXCVII Blandina quædam paupercula, ut sibi et matri, ab annis triginta viduæ et annis quinque septuagenaria majori, victum lucraretur, præter proprium quem lactabat filium, etiam filium Josephi de Amico nutriendum suscepit. Sed infra necessitatem duorum copia lactis fuit, quod ubera minime abundanter dare poterant. Ergo obligationi propiori factura dumtaxat satis, nolens tamen stipendio privari quod sibi a Josepho proveniebat, rogavit matrem vetulam, ut quo meliori posset modo fallere alienum puerum, et ne ploraret conaretur cohibere. Hæc vero periculum damni faciendi considerans, flexis coram imagine Sancti genibus, opem poposcit, ut faceret, etiam pro duobus, filiæ suæ lac abundare : deinde ab oratione consurgens accepit puerum ; eumque tantisper fallere cupiens, suam pridem arentem mamillam ori ejus admovit. Vix puer cœpit papillam su-

puerum, cujus nutrici lac deerat,

F gere, cum tot annorum vetula mamillam sensit lacte turgescere. Interim Josephus pueri pater ingreditur filiumque id sinu nutricis Blandinæ non reperiens, eumque cum clamore requirens, ascendit in cameram ubi vetula erat ; et quid ageretur intuens, non minus quam ipsa obstupuit, id ætatis anum habere mamillam unam velut florentis mulieris turgidam, cum altera prorsus exucca evanidaque penderet e senili pectore. Miraculique evidentiam et auctorem cognoscens, gratias S. Francisco egit : anui autem lactandum reliquit filium, aucto etiam supra quam primæ nutrici constituerat stipendio

anus miraculose lactescens alit

94 Annus MDXCVIII, Catanensi urbi ominosus, deficientibus e cœlo aquis ingens periculum minabatur: itaque urbs futuri anxia ab suum recurrit Antistitem, publicas institui preces exposcens. Supplicationem hic ad S. Francisci Paulani ædem cum S. Agathæ Reliquias indicit, et ad concionem habendam ibidem invitari jubet, quem sciebat Sancto illi devotissimum, Bernardum Colnagum, e Societate Jesu raræ virtutis virum, quem duodennio post ibidem XI kalendas Maias pientissime mortuum civitas universa ut Sanctum extulit. Bernardus perfusus lacrymis, inserto in collum fune et nudis pedibus Divæ feretrum secutus, suggestum conscendit : et primo

Catanensi in siccitate laboranti

AUCTORE D. P.

A primo ardentissimis verbis totam concionem in abundantes concitavit fletus, deinde in vitia tantorum malorum caussam vehementissime detonuit, cunctisque misericordiam inclamantibus, cum sua nihilominus cœlo serenitas staret, ad crucifixum Salvatorem conversus, Quid hoc, ait, o summum bonum? Ergone lacrymæ gemitusque totius populi, et populi tandem non mei sed tui, penetrare possint hujus sacræ ædis prædura marmora; tuum vero pectus, paterna pietate cereum, non pervadant? Ah! si nostræ id culpæ prohibent: merita te moveant sancti mei Francisci de Paula, viri quem exaudias longe dignissimi. Tu vero, mi amantissime Sancte, divinam nobis majestatem placa, ut pluviam largiatur. Aquam, aquam, exclamabat, aquam peto: promisisti mihi pluviam: sta promissis. Dixit, et populo ter bene precatus, dimittere eum voluit: sed cum ipse in suggestu hæreret, discessit nemo. Itaque tandem animi sui sensum aperuit. Et Ego, inquit, e Divi templo, nisi ejusdem precibus pluviam impetravero, pedem non efferam. Hoc dicto descendit e suggestu, Breviarium poscit, divinum Officium persolvere incipit. At primum vix Psalmum ad finem perduxerat, cum contractis repente nubibus cœlum omne in B pluvias solutum est; ut nemo jam domum ire, si vellet, posset. Tota ergo concio, in repentinam lætitiam et gratiarum actionem effusa, miraculum agnovit, et pluviæ desperatæ auctori Sancto servatam messis spem adscripsit.

Bern. Colnagus in templo Sancti concionans,

pluviam impetrat eo invocato.

95 Idem Bernardus, moderatorum nutu Messana Panormum evocatus aliquando, haud longe Mylazzo habebat iter. Sancti igitur sui illo in loco, quem sua olim præsentia consecrarat, venerandi studio, magnis navarchum fatigavit precibus, ut navim appelleret ad illud beatum littus, ubi, emenso pedibus freto, miraculosi trasitus vestigia duro saxo impressa sanctus Pater reliquit; daretque commoditatem oscula figendi solo felici, et Divi ædem invisendi. Navarchus econtra ventos in reditu adversos, cœlum nubibus obductum, tempestatem imminentem causabatur initio: tandem tamen, Bernardo prospera pollicente omnia Sanctique Francisci præsentem opem, gubernacula flexit ad optarum Colnago portum. Vix ibi ille anchoras jecerat, cum oborta tempestate mare intumuit, et immanibus jactata fluctibus navis tantum non fuit aquis hausta. Hic enimvero indignari vectores, stolidam Patris pietatem incusare et maledictis proscindere. Ast Pater inter contumelias constans, raptim ad Divi templum provolare, prolixas ad Deum preces fundere, Sanc- C tumque suum Paulanum obtestari, servaret sibi devotam navim. Denique petita ex caputio Beati filamenta paucula, puerorum caterva comitante, et, Sancte Francisce serva navigium, identidem acclamante, detulit ad littus, Divi laudes etiam ipse canens. Omnibus vero in genua provolutis, veneranda illa pignora iterum iterumque exosculatus, demersit in mare. Quo facto, tumidos aquarum montes ita placavit, ut a littore ad navim subita se porrigeret tranquillitas, et ceteris cymbis adhuc contra ventorum fluctuumque injurias periculose luctantibus, sola quiesceret; donec ad reliquas in littore stantes eadem se dilatavit malacia, S. Francisci meritis impetrata. *Hæc ex libro 2 cap. 8 de Vita et virtutibus ejusdem P. Bernardi, scripto per Joannem Paulinum itidem Societatis Jesu, excerpere placuit: nunc aliud pergo ex Italico Isidori Latine reddere: quia ad eadem arbitror spectare tempora, licet anni nota nulla addatur.*

et subortam tempestatem

mersis mari Reliquiis sedat

96 Gabriel Cæsaris, Ayamonte in Hispania natus, in civitate Africæ, Sale dicta, tenebatur captivus, domi cujusdam Hispani apostatæ, Bayren nominati. Emerat ipsum ejusdem apostatæ socrus, pessima mulier, quæ ex mancipio suo non pecuniæ D sed iniquitatis lucrum captans, fidei Christianæ odio dirissimis Gabrielem vexabat modis, potissimum fame: et ne a suo eum conspectu dimitteret, habebat ingenti catena ferrea ligatum ad lecti sui frontem. Sed animum quem frangere ærumnæ nullæ poterant, molliori telo aggressus dæmon oppugnare; effecit ut crudelis heræ impudens filia lascivos in Cæsarem oculos conjiceret: unde postbabito viri sui amore ita in captivum exarsit, ut desiderii sui indicandi nacta commoditatem, blanditiis promissisque ingentibus tentare Christianum militem non cessaret, juvenis ipsa et formosa satis. Rejecit tamen sollicitantem, idque constanter adeo Dei timore armatus, ut explendæ libidinis desperatione in rabiem acta, pugnis, unguibus, baculis sæviret in vinctum. Quibus cum nihilo plus proficeret, suasit matri securioris custodiæ prætextu alibi asservandum locare, sperans ibi facilius suæ voluntati cessurum. Hic ille propositi sui tenax, nescio unde limam obtinuit: sed ea uti ausus non est, propter catenæ grossitiem, veritus ne in ipso conatus deprehensus crudelius haberetur. Interim P. Alphonsus Ximenez, Christianorum mancipiorum visendorum nactus a Mauris potestatem, etiam Cæsarem visitavit: eumque qua potuit consolatus, quem Sancto Paulano devotissimum intellexerat, ejusdem ipsi opem sub sacrificio Missæ instantissime exoravit. Adfuit invocatus Sanctus dormienti, et Surge, inquit Cæsar, tempus est abeundi. Credidit experrectus homo visioni, et manibus suis catenam aperuit acsi cerea fuisset, atque per arctam fenestellam elapsus e domo, ingressusque viam secundum flumen, quæ ad Mamorram, præsidii Catholici locum, ducit; jam se liberum fore sperabat. Verum deprehensus agnitusque a Mauris, et denuo in vincula raptus, intra eorumdem tabernaculum custodiebatur vinctus catena gravissima. Inde tamen corporeæ necessitatis caussa exire permissus, reperit et clam secum retulit acutum bacillum: deinde ad nocturnam inter quatuor custodes quietem se dedit, ardenter se suo Sancto commendans. Hic vero rursum eidem de nocte assistens, surgere ac fugam maturare jussit. Nihil cunctatus Cæsar, debili illo instrumento citra ullum strepitum catenam laxat: et per medios custodes egressus, paratum in ripa fluminis currum reperit, quod ad Catholicorum partes avectus, publicavit miraculum in se patratum.

captivus in Africa,

fidei et castitatis caussa dire vexatus,

et S. Francisco commendatus, E

solutis semel iterumque catenis

liber evadit

CAPUT XII.

Sancti viri corpus ad Hugonottis combustum: Reliquiæ asservatæ. F

Annus agebatur Christianæ Æræ MDLXII, quando R. P. Maturinus Aubert, ad visitandas Franciæ provincias destinatus, et socium secum ducens R. P. Josephum le Tellier (ex cujus ore hæc quæ subjungam, *inquit Claudius du Vivier cap. 27 in fine*, audivi sæpius) invenit in conventu Turonensi hominem octogenarium, P. Eustachium homine, qui ab ipso Sancto Patre admissus in Ordinem habituque donatus, nonnullis cum eodem vixerat annis familiariter satis, et multarum quas memoriter tenebat rerum fidelis relator. Hic ad præsentia tempora delapso sermone, multis perfusus lacrymis; Heu, inquit, Pater, attigimus annum, quo bonus noster Pater prædixit expilandas subvertendasque urbis Turonensis ecclesias. *Quam autem vera ac certa fuerit viri Sancti prophetia, paucos intra menses probavit eventus, et sacrorum omnium eversio per Hugonottas facta. In hac quomodo habitum sit sacrum S. Francisci corpus, potius quam aliorum tradamus verbis, coævos rei gestæ testes legitime auditos producemus ex instrumento*

Anno 1562 juxta prophetiam Sancti

Turonibus ecclesias expilant hæretici

A *instrumento, cujus solum primam partem ad Latinæ vitæ calcem P. Franciscus Victon atterut; integrum autem exemplar curavit nobis Parisus describendum, idem qui plura alia, R. P. Philippus de Mesemacre, et est hujusmodi.*

98 Ad honorem Dei opt. max. Sanctissimæ Deiparæ Virginis Mariæ, et beatissimi Patris Francisci de Paula Patriarchæ Fratrum Minimorum. Nos Fr. Olivarius Chaillou, sacri Minimorum Ordinis Sacerdos, professus, habilis, et in Provincia Franciæ dicti Ordinis Collega Provincialis, annos natus ætatis meæ LVI, religionis vero XVII; cum accepissemus a Reverendissimo Patre Fr. Francisco de Mayda, Episcopo Lavellensi et d. Ordinis nostri Generali meritissimo, litteras patentes, sub Datum Romæ in Conventu sanctissimæ Trinitatis, quibus nos Vicarium et Visitatorem generalem in Provinciis Franciæ, Tureniæ, Lyonnesii, Provinciæ, Aquitaniæ constituebat et nominabat; continuo ad opus visitationum nostrarum nos accinximus. Cumque provinciam Turonensem fausto omine et numine appulissemus, id potissimum in mente habuimus, ut quæ ad honorem sanctissimi Patriarchæ nostri Francisci de Paula quomodocumque spectarent, ea, si obscura B essent, luce clariora redderemus; si dubia, firmaremus; si publica, solidaremus; si sancta, veneraremur: duplici ad id nos impellente spiritu, consanguinitatis nimirum naturalis, et filiationis spiritualis. Quapropter eum accepissemus a viris probis et spectatæ sanctitatis, corpus beatissimi Patris nostri ante hac ab hæreticis, nescio quo diabolico furore, a tumulo suo raptum et crematum fuisse; violatoque jure sepulcri in cineres ejus esse sævitum; sanctasque Reliquias ejus, tam pie custoditas, tam sancte veneratas, tantis miraculis claras; flammis esse donatas: ideo ne tam immane facinus pereat et deleatur, et ut posteritati innotescat; quasque flammis habemus ereptas Reliquias et residuos cineres, ubi et unde possidemus, jure possidere possimus; denique ut rei gestæ veritas singulis et omnibus in posterum pateat: æquum et justum duximus, si quos hujus immanitatis testes vel oculatos vel fidos reperirimus, ab iis cuncta sciscitari et audire.

Visitatori post annos 60 instituto, uni ex Sancti pronepotibus, et de sepulcro violato informari satagenti,

99 Die igitur XVIII mensis Maii anni MDCXXII, in nostro conventu Nannetensi annosos Religiosos reperientes, ipsos coram nobis in camera solitæ nostræ audientiæ vocatos, supra d. crematione examinavimus et inquisivimus. Ad hunc effectum, die et C anno præfatis, constitutus est personaliter coram nobis vocatus, Ven. P. Fr. Carolus Royer, Ordinis nostri Sacerdos, professus, habilis, annos natus ætatis LXXX vel circa, religionis vero LVI vel circa, ut ipse dixit: cui in virtute sanctæ obedientiæ et sub præcepto ipsius præcepimus, ut aperiret nobis vere, simpliciter, et integre cuncta d. cremationem spectantia; nimirum tempus, locum, modum, et personas inibi præsentes: ipsumque insuper jurare fecimus manu tacto pectore, more Religiosorum et Sacerdotum, de integritate præfatæ combustionis nobis propalanda. Post quæ dixit nobis, Turonibus in parochia S. Saturnini natum se, ibidem semper habitasse priusquam esset Religiosus, et adfuisse in dicta urbe anno MDLXII, mense (prout recordatur) Aprili, quando Hugonottæ proditorie occuparunt d. urbem Turonensem.

declarat testis octogenarius,

100 Erat ipse annorum tunc octodecim vel novemdecim: et scit, quod cum dicti Hugonottæ d. urbem tenerent, combusserint corpora SS. Gatiani et Martini; eodemque tempore, nescit quo præcise die, viderit matutinis horis turbam grandem Hugonottarum equitum peditumque transire per plateam majorem, qui se dicebant ire ad conventum Plessiacensem, uti de facto ibant. Itaque ipse deponens, D curiositate tractus sciendi quid in d. conventu Hugonottæ acturi essent, eodem cum aliquibus juvenibus amicis suis se contulit, hora circiter postquam e strato surrexerat tertia. Ibi adveniens, invenit magnam Catholicorum Turonensium multitudinem, eodem simili curiositate adductam, a quibus audivit Hugonottas recessisse a conventu. Sancto igitur stimulatus desiderio cognoscendi injurias et contumelias, loco sacro ab Hugonottis illatas, intravit ecclesiam dicti conventus: seque recta contulit ad locum, ubi erat tumulus et requieverat corpus S. Francisci de Paula: ad quem scilicet locum tumulumque sæpe alias venerat; eratque tumulus infra terram, lapidibus quadris iisdem quibus reliquum sacelli pavimentum opertus, unoque circiter pede quam nunc sit altari vicinior. Vidit autem quadros, quibus tumulus tegebatur, sublatos comminutosque, et ipsum tumulum discoopertum reclusumque: qui quidem tumulus, uno solido in lapide excavatus, idem est qui etiam nunc in d. capella honoratur. Tunc, inquit deponens, manus immisi in tumulum, neque recordor me toto in templo aliud quid fractum vidisse, ac ne Crucifixum quidem majorem, ab odæo, super quod stabat, deturbatum: memini tamen, quod aliquando post tempore in loco Crucifixi fuerit appensa magna tela, E in qua depictum erat Crucifixionis mysterium, ideoque credo dejectum quoque Crucifixum fuisse, etsi illius non reminiscar.

quod annos 18 natus,

AUCTORE D. P.

disgressis a conventu sacrilegis, solum tumulum invenerit violatum;

101 Ab ecclesia progressus sum ad cameram, excipiendis hospitibus destinatam, et tunc apothecæ lignariæ propinquam, in quam ab interiori claustri parte erat ingressus, et ex eadem in hortum prospectus. Ibi a pluribus honestæ conditionis personis (quas tunc cognoscebam, nunc autem nequeo nominare) didici, Hugonottas, postquam S. Francisci Paulani tumulum violassent, corpus ejusdem inibi repertum integrum, adherescentibus eidem quadamtenus vestibus, inde extraxisse violenter atque sacrilege, funeque ad collum alligato raptavisse per ecclesiam atque claustrum, usque in dictam cameram. Ubi dum ad ejus combustionem omnia apparant et comportant impii, pii quidam Catholici iisdem permixti, commoditatem habuere decerpendi de sancto corpore particulas, ossa aut membra quædam; quæ facile erat a suo trunco divellere, propter diuturnitatem temporis, quod ab ejus sepultura ad diem illum fluxerat. Ego vero cognovi aliquos ex habitatoribus suburbii, Mariæ-divitis appellati, homines honoratos et fide dignos, sericique operatores; qui F mihi dixerunt, quod ipsimet accepissent aliqua ex dictis ossibus, quæ citra violentiam dissolvebantur: eaque postea portaverint, scapulam quidem ad ecclesiam Mariæ-divitis, reliqua vero ad conventum Minimorum Plessiacensem. Ipseque factus Religiosus vidi aliquos civium prædictorum (nominum tamen non recordor) referentes duodecim aut quindecim ossa, quorum aliqua erant de spina dorsi, eaque consignantes in manus R. P. Provincialis, ejus qui R. Patrem Bourdrier præcessit in officio: quæ ossa, mappæ pulchre laboratæ involuta, reposita sunt conclusaque intra arcam, quatuor clavibus. Postea dicta ossa et reliquiæ præsentatæ fuerunt per R. P. Provincialem et per Correctorem conventus, qui tunc erant (nominum enim non recordor) Reverendissimo Archiepiscopo Turonensi (cujus mihi pariter nomen excidit) qui iisdem diligenter consideratis, et animadversis vestium reliquiis ad ipsa ossa adhærentibus, approbavit et declaravit esse veras beati Patris nostri Reliquias.

audivisse quod corpus combustum, et reliquiæ aliquæ conservatæ essent, quas viderit approbari,

102 Combusserunt hæretici sacrum corpus, atque in cineres redegerunt, in prædicta camera, uti mihi relatum est a pluribus, quos istic reperi: adveni autem eo circa quartam aut quintam horam postmeridianam

sicut olim viderat aliquas eo fig. ex cineribus

AUCTORE D. P.

A ridianam, ibique adhuc reperi cineres et lignorum atque carbonum reliquias : notavi etiam totum camini exteriorem ambitum, propter foci luculenti magnitudinem, denigratum esse : et credo neminem tunc fuisse in conventu. Ego certe neminem tunc reperi, mihique persuasi Religiosos omnes fuga dilapsos fuisse. Postero die, eodem redii, et vidi Religiosos aliquos illuc reversos : quos inter memini fuisse quemdam Fr. Andream Bonasou et Fr. Joannem l'Aisne, ut puto. Hi recollegerunt dictos cineres, portaveruntque et incluserunt, nescio ubi, nec quid dictis cineribus reliquiisque postea factum sit : nisi quod factus Religiosus didicerim, repositas fuisse intra tumbam sepulcri : per quos autem Religiosos aut quem Superiorem id factum sit, prorsus ignoro. *Hactenus ille, Gallica sua lingua, uti et ceteri omnes, prælectamque sibi depositionem nominis sui subscriptione firmavit.*

Testis 2 *quod cum corpore Sancti*

103 Die et anno præfatis R. P. Fr. Marinus Chuppin, Ordinis nostri Sacerdos, professus habilis, annos habens ætatis LXV, religionis vero XLIV vel circa, ut ipse dixit..... interrogatus et juratus, ut supra, dixit. Reverende Pater, natus sum ex quodam burgo prope Villeroy et Corbeil, dicto Champcœur ; et studiis in collegio Montis-acuti Parisiis absolutis, obtuli me ad Ordinem Minimorum R. P. B Josepho le Tellier, tunc Provinciali Franciæ, in conventu Nigeonensi. Ipse vero me Turonas misit, ubi habitum suscepi ante annos circiter quadraginta quatuor, de manibus R. P. Pichoneau, tunc Provincialis Tureniæ. Itaque ibidem consequenter professus, didici, quod cum venissent Hugonottæ, omniaque in conventu Plessiacensi spoliassent, rupissent ac dissipassent ; comminuerint etiam operimentum tumbæ, qua corpus Sancti Patris nostri continebatur ; injectoque fune raptaverint ipsum indignissime ab ecclesia ad cameram hospitum. Et hoc mihi dixerunt omnes seniores, qui potuerant vidisse. In eamdem quoque cameram translatum fuit corpus Regis Siciliæ, quod erat in nostra ecclesia depositum. Cumque dicta corpora, sanctum scilicet et regium, essent in camera illa, et Hugonottæ in comportandis stramine ac lignis ad dictorum corporum combustionem occuparentur ; multæ personæ probæ ac piæ et suburbio Mariæ divitis Turonensis, opportune suaviterque immiscuerunt se hæreticis, et ceperunt plura ossa, post combustionem residua, quæ portaverunt domum suam : deinde vero ea attulerunt ad ecclesiam dicti suburbii, scilicet os scapulæ unius, reliqua vero ad conventum Plessiacensem, tradideruntque Superioribus pro tempore tunc existentibus, C quorum mihi nomina non occurrunt....

combustum sit corpus R. Frederici,

Testis 3

104 Anno Domini MDCXXII, e conventu Nannetensi ad nostrum conventum Turonensem juxta Plessiacum, XXV mensis Maii reversi ; æqui bonique duximus superiorem examinationem prosequi, quatenus pleniorem de incendio, Reliquiis, et ceteris beatissimi Patris nostri negotiis scientiam haberemus. Quapropter dicta die.... R. P. Fr. Sebastianum Sommarium, olim in hac Provincia per tres diversas vices Provincialem dignissimum, convocari fecimus.... qui annos natus LXXII, interrogatus et juratus ut supra, sic respondit. Anni circiter XLIII sunt, quod in hoc conventu habitum sumpsi, cum hic (quantum recordor) Correctorem ageret R. P. Maton, sub Provincialatu R. P. Pinchoneau, in cujus manibus professionem feci : nihil autem ipso visu cognovi de effractione sepulcri sancti Patris nostri, et corporis combustione ab hæreticis facta : sed quidquid ejus scio, scio ex auditu et fama publica. Audivi porro ex R. P. Haguenier tunc Provinciali et R. P. Jahan, utroque magni meriti et sanctitatis, quod Hugonottæ combusserint atque in cineres redegerint in camera hospitum corpus S. Francisci de Paula : D quodque eorum quæ nunc sunt in capsa S. Francisci ossium, aliqua reperta fuerint in sepulcro ipsius S. Francisci, ibidem relicta, cum Hugonottæ inde auferrent corpus : et postea verificata sint per D. Officialem Turonensem et Graphiarium Archiepiscopatus, ad hoc ut haberi possent pro veris ossibus dicti S. Francisci de Paula. In qua verificatione dicti RR. PP. Haguenier et Jahan fuerunt auditi, deponentes coram Officiali, coram quo et ego auditus deposui fideliter quidquid scire poteram de dictis Reliquiis. Quod autem scio ex prædictis RR. PP. Haguenier et Jahan, hoc ipsi perbene sciebant, quia ambo præsentes fuerant et habitabant in conventu, quando Hugonottæ combusserunt sanctum corpus, e sepulcro suo extractum. Insuper ossa et Reliquias dicti S. Francisci de Paula intra capsam, in qua nunc sunt, reponi vidi a Domini de Roche faucault, Majoris-monasterii Abbate : quæ capsa statim obsignata fuit sigillo Episcopali : quemadmodum hodie cernitur : antea autem dicta ossa et reliquiæ religiose conservabantur in arca quatuor clavium......

quod ossa in sepulcro reperta

approbari viderit.

Testis 4.

104 Die vero XXVIII Maii, e conventu nostro Plessiaco in nostrum conventum Turonis, in nova urbe situm, nos transferentes, et reperientes ibi unum ex reverendis Patribus provinciæ nostræ E Turonensis, aliqua super supra inquisitis scientem ; ipsum audire et examinare e re duximus. Itaque vocatus comparavit R. P. Fr. Thomas Rousseau : Ordinis nostri professus, Sacerdos, habilis, et hujus conventus in præsentia Provicarius Provincialis, annos ætatis natus LII vel circa... qui interrogatus et juratus dixit : Reverende Pater, ingressus sum Ordinem anno MDXCVI, et habitum sumpsi Turonibus de manu R. P. Jacobi Masselin, tunc Provincialis Tureniæ : adeo ut ex visu nihil sciam eorum de quibus vestra Reverentia me interrogat : quidquid autem scio, solummodo didici ex senioribus et fide dignioribus Patribus nostræ Religionis, Reverendis Patribus Haguenier, Presneau, et aliis. Videlicet quod cum hæretici venissent expilatum conventum nostrum (haud satis scio quo præcise tempore) confregerint tumbam beati Patris nostri, raptumque ex ea sacrum illius corpus et reliquias traxerunt aut tulerunt in cameram hospitum ; nec enim scio quomodo : quodque in eamdem cameram insinuaverunt se et intraverunt quidam Catholici, dum corpus combureretur : quorum aliqui ordinarie laborabant in nostro conventu : qui favore, astu, aut aliter impetraverunt ab hæreticis, aut iis insciis acceperunt, quædam dicti Sancti corporis ossa.... Quod ad sepulcrum attinet, dici audivi eam petram, quæ nunc F aliquantum elevata extat a terra, sub ea dimidia ex parte fuisse depressam, et ligneo operculo in formam arcæ contectam. Vidi etiam aperiri, et sigillari per Secretarium D. Archiepiscopi Turonensis dictum Chrevolier : et tunc aspexi Reliquias beati Patris nostri, non tamen observavi quæ partes corporis essent : sed bene quod iis adhuc adhæresceret pars aliqua habitus. Supradicta autem pro bona parte didici ex senioribus nostris prænominatis, cetera ex secularibus, diurnas mercedes apud nos merentibus ; quorum unus vocabatur Herdoinus, habitans ad Pontem anserum prope Plessiacum....

quod Catholici inter urendum subripuerint Reliquias,

et meminit quomodo arca sita fuerit.

Testis 5

106 Cum autem in decursu nostrarum visitationum in conventum nostrum Compendiensem devenissemus, IV Junii anni MDCXXII, satagentes honori dicti Patris nostri et Patriarchæ S. Francisci de Paula, præcedens examen continuare decrevimus. Reperientes igitur ibi venerabilem Patrem et annosum, nomine Gabrielem Niveteau, interrogavimus eum super dicta veritate, et respondit : Reverende Pater, anno MDLXXXII suscepi habitum religionis in conventu Turonensi

ronensi die XIII Maii, et circa festum S. Mariæ Magdalenæ clausum fuit sepulcrum Sancti Patris nostri Francisci de Paula, quod antea prorsus apertum erat: clausit autem illud P. Haguenier nunc defunctus, ad eumque finem allati sunt duo scalarum lapidearum gradus. Clausum etiam est intra sepulcrum predictum corporale sericum carmosini coloris, continens multa ossa S. P. N. Francisci et cineres ex corpore illius combusto, itemque de tunica, mantello, capucio, et cordula Sancti Patris. Hæc autem scio: quia cum dictæ reliquiæ ad sepulcrum ferebantur, ego in superpellicio portabam candelabrum, et respondebam canentibus Hymnum de Sancto, qui incipit, Brutio natus. Semper autem tamquam rem certissimam audivi dici, Sanctum Patrem nostrum fuisse combustum in camera hospitum. Quantum ad capsam attinet, continet etiam ipsa quædam ossa S. Francisci, quæ intra eam reposuit P. Haguenier, cum esset Provincialis: quam capsam Dominus de Rupe-Faucaldi, Abbas Majoris-monasterii, donavit. Et postea dicta capsa sigillata fuit sigillo Episcopali: sed non interfui cum sigillaretur....

de translatione Reliquiarum in vetus sepulcrum

et novam capsam

107 *Singularum depositionum tenores, qui, ut diximus, Gallica lingua excepti erant, ad majorem fidem subnotavit Latine, idem qui Latine scribi jusserat examinis ordinem,* Fr. Olivarius, Chaillou, Visitator Generalis, *et voluit ut secum signaret sub singulis* Fr. Robertus Regnault, *visitationis* Collega et Scriba. *Productionem et adjurationem testium satis habuimus semel integre expressisse: omisimus etiam quæ Testis* II *deposuit de P. Eustachio d'April, propter constantiam fidei ab hæreticis e scalis infirmariæ dejecto, ex eoque casu verosimiliter mortuo, quæque Testis* IV *habet de eodem jam dictis consona: deque Fr. Joanne Cyret Oblato, una cum prænominata Eustachio aliisque duobus infirmis senibus in eadem infirmaria reperto. Atque hæc sic descripta partim Latine partim Gallice, concordare cum suo originali, asserato in conventu Loci-regalis Parisiis, subsignando testatus est die* XVIII *Aprilis, anni* MDCLXIX, *jam nominati conventus* Corrector, Fr. Simon Galle. *cum eoque signarunt* Fr. Joannes Franciscus Havart *et* Fr. Ferdinandus Rubens. *Diem patrati sacrilegii nemo testium distincte indicavit; imo solus primus mensem expressit, Aprilem videlicet. Andreas Saussaius, in Gallicani sui Martyrologii supplemento, Idus Apriles assignat, quibus, inquit, recolitur* Cæsaroduni Turonum in Plessiaco cœnobio, crematio corporis S. Francisci de Paula per Calvinianos perduelles hæreticos. *Æquum certe fuit publicam injuriam, annuo illo honore compensari: quod tamen utrum revera fiat, dubitare nos cogit scriptorum de tali festo silentium, et Saussaii, ætate juvenili martyrologium istud vulgantis, exigua accuratio, nimiaque facilitas, qua suo ipse ingenio varia notavit, nequaquam publica auctoritate recepta: diem autem ipsum videtur ex obituario conventus accepisse, ubi ad talem diem notatus forte erat obitus Fr. Eustachii præmemorati, qui etiam hoc die refertur in dicto supplemento inter Pios.*

an sacrilegium patratum 13 Aprilis?

CAPUT XIII.

Expilatio conventus Plessiacensis: quæstio de reis habita, Patrocinium Sancti a variis urbibus assumptum.

Dedimus fideliter, quæ Testium quilibet de sacri corporis combustione, ut se audivisse meminerat, sic deposuit; fide utique optima, sed ex memoria partim ob temporis diuturnitatem confusa, partim incerta, utpote in ipsa consternatione atque tumultu a relatoribus parum accuratis accepta. Hinc fit primo, ut ex hisce depositionibus minime liqueat, an hæretici in eadem succulentæ carnis integritate, in qua tempore translationis apparuit, sanctum pignus invenerint. Primus Testis audivisse sibi visus est, quod ante combustionem avulsæ fuerint partes aliquæ, idque facile, ob diuturnitatem temporis quo jacuerat in sepulcro cadaver: tertio persuasum fuit, ea quæ in sepulcro reperta sunt ossa, istic relicta fuisse dum cetera violenter et incuriose extrahuntur. Quo admisso, oporteret admittere, vel omnino nullas vel prorsus emarcidas fuisse carnes. Neutrum recte dici ex eo apparet, quod juxta ipsiusmet primi Testis relationem refossum cadaver, injecto per collum fune raptatum sit in suo habitu adhuc integro, proindeque integra adhuc et satis solida carnium atque compagis totius consistentia. Præterea idem ipse inter partes hæreticorum furori subductas, recenset, non manus pedesve aut extremitates eorum, sed scapulam ossaque spinalia. Atqui hæc nullo modo credibile est potuisse revelli a reliquo trunco ante combustionem. Existimo igitur, quoad tempus ossium decerptorum, potius secundi et quarti Testis standum esse relationi; et eas quas nunc habemus Reliquias, partim inter comburendum dissolutas facileque subreptas a Catholicis; partim post combustionem, e cineribus collectas, ab iis qui reversi eos scrutati sunt Fratribus, atque in sepulcrum relatas: adeoque nihil obesse quo minus, ex hoc quoque capite detestabilior fuerit sacrilegorum barbaries, quando eam movere non potuit corporis, per tot annos præter ordinem naturæ incorrupti, ipsis eorum oculis subjecta integritas. Hoc quidem, antequam raptaretur ad rogum, canina feritate discerptum fuisse, itaque partes aliquas conservatas ignique subductas scribit Claudius du Vivier: sed si id verum esset, oportet partes sic servatas diversissimi a reliquis esse coloris, et necdum combustas carnes una cum ossibus intra eas contentis conversari, saltem exuccas. Nunc autem econtra factum videmus, ut recognitæ postea Reliquiæ, ideo judicatæ fuerint Sancti viri esse, non Regis Frederici ossa (licet hæc in eumdem cum Sancti corpore rogum conjecta fuerint) quia illis adhærescebat particula habitus ustulatæ carnis pinguedine agglutinati; quod in aridis Regis prædicti ossibus supponebatur locum habere non posse.

AUCTORE D. P.

videtur fuisse integrum.

nec ante combustionem divulsum.

109 *Porro si credimus, quod ex prædictis fit credibile admodum, integris, non tantum ossibus, sed etiam carnibus, inventum esse sacrum corpus, anno post Sancti obitum quinquagesimo quinto, et eam integritatem miraculo adscribendam; credi etiam poterit, ipsum fuisse conservatum in eadem coloris viridi venustate, et membrorum succo plenorum molli atque tractabili habitudine, qua conspectum fuit ipso die Translationis de ligneo in lapideum sarcophagum: imo etiam vigesimo post obitum anno, si sincera narratio est miraculi num. 89 ex Isidoro descripti. Ei certe rei non repugat, quod violati sepulcri Testis* I *dicat, ipsum instratum fuisse lapidibus quadris, æque ac reliquum sacelli pavimentum; qui proinde frangi debuerint a sacrilegis. Constat enim ex ipsius cœmentarii depositione, Processus Turon. num.* 59, *supra lapideam tumbam* (media ex parte terræ infossam, et operculo ligneo instar arcæ tectam, *ut audivisse se meminit Fr. Thomas Rousseau num.* 104 *hic*) *constat, inquam supra tumbam ductum fuisse fornicem, tam amplum ut sub eum ingredi homo posset, rejectoque operculo videre jacentem; uti eo ingressa Joanna Beau-valet, ipsum vidit num.* 63 *dicti Processus. Hæc autem camera sive crypta suum in pavimento debuit ostiolum habuisse: quod ostiolum ne identidem aperire cogerentur Fratres, iisdem quibus reliquum supra cryptam pavimentum quadris obstruxere. Postquam vero fornicem illum jam rupissent hæretici, aditum vi molientes; quia sublato corpore, visum fuit ipsum lapideum tumulum, ad commune solatium, altius efferre; tota illa crypta repleta est terra, et super eam sic elevata tumba, ut ea ultra sacelli pavimentum aliquantum emineret. Atque hinc satisfiet iis, qui propterea quod tumulus Venerabilis Mariæ de Mailliaco, a nobis ad* XXVIII *Martii relatæ, grandi instratus sit lapide, nihil extra pavimentum*

ut erat cum primum sepeliretur

sub crypta ab hæreticis fracta.

A *tum eminente, hæserunt ambigui, an corporis a tumulo suo absentia satis efficax esset argumentum, ejusdem ab hæreticis simili rabie combusti, etsi nulla id Turonensium civium memoria testetur. Hinc enim constat, primo, sub ipsa terra quæsita fuisse eorum corpora ad quorum sepulcra, etsi nihil a ceteris discrepantia, esset ob sanctitatis venerationem concursus frequentior; constat etiam ex dictis, propter religiosorum absentiam atque consternationem Catholicorum, nec non posterorum negligentiam, admodum incuriose servatam fuisse notitiam eorum, quæ in singulis urbis Turonensis ecclesiis ab hæreticis impie sacrilegeque sunt gesta.*

AUCTORE D. P.

Ad sacrilegum rogum non est fractus Crucifixus,

11 *Tradunt aliqui, et pie operoseque expendunt, quod Crucis amator combustus fuerit dissecti in partes lignei Crucifixi materia, ad rogum allata : quod exaggeratius quam ab citato ad marginem auctore acceperat referens Isidorus, comminiscitur, conatum omnem hæreticorum, ad sacri corporis combustionem, irritum fuisse, quæcumque igni pabula adderentur, usque dum sua eis suggessit rabies, sacrilegium sacrilegio cumulare. Interim primus Testis oculari fide asserit, nihil ea die fuisse in ecclesia violatum, et nominatim meminit Crucifixi majoris. Dicit quidem eum postea desideratum fuisse; neque nos negamus, et ipsum, et quidquid sacræ rei fuit, dejectum* B *comminutumque esse ab Hugonottis : Sed non ipso quo præcipuum facinus designatum est die, quia tunc ipso solo patrato in urbem se impii receperunt. Quando igitur? Quando illi intra dies paucos eodem redivere, conventum et ecclesiam expilaturi, eumque ut proprium possessuri : quemadmodum eum integro mense possederunt. Sic enim habetur in processu informativo contra reos facto, ipsemet funesto anno, per Magistros Emmericum Binet et Nicolaum le Clerc, Consiliarios Cameræ Præsidialis Turonensis;* pluribus vicibus diversisque diebus rebelles Regi Hugonottæ ac nominatim accusati quidam, Pibaleau cum sua uxore, Fallaizeau, et Seguin aliique complices, transtulerunt se ad conventum Fratrum Minimorum mense Aprili anni prædicti, tormentisque bellicis concussere et intravere violenter in ipsum conventum ecclesiamque, in qua comminuerunt et demoliti sunt altaria omnia, crucifixum majorem ad introitum chori, imagines, picturas, vitra fenestrarum, scamna, scrinia, omniaque mobilia fregerunt, diripuerunt, dissiparunt, vilia æque ac pretiosiora. Sepulcrum et corpus Sancti quoque (*quæ licet priora tempore, tamen enormitate facti potiora ultimo censentur loco*) violaverunt et combusserunt.

sed post dies aliquos violatus.

reliqua etiam sacra ac profana supplex,

111 *Citat hæc Hilarion idiomate Gallico et originali, inter Probationes historicas pag.* 483, *exindeque* C *colligimus, eos Religiosos, qui inexspectato impiorum incursu dissipati, postero et paucis aliquot quietis diebus ad suum se conventum receperant; clausis diligenter et obfirmatis ostiis, adversus similem irruptionem præcavisse sibi; ut opus fuerit tormenta admovere bellica. His vero cum aditum sibi aperuissent impii, ita illic egere, quemadmodum eodem ipso anno deposuit ab Emerico Binet prænominato interrogatus, Nicolaus Baron, pistor et in conventu Plessiacensi Fratribus deserviens; qui et ipse inter primos ut videtur dilapsus,* reversis denuo ad conventum Hugonottis, eodem ut asseruit remissus est per Fr. Joannem Trahan, ad coquendos panes. Invenit autem ibi magnum Hugonottorum numerum, quorum unus, Guillielmus la Myne, penes quem tunc claves conventus erant, ostium ei reseravit : itaque deponens ad pistrinum se contulit, cum essent in ipso conventu septem dumtaxat Fratres. Sed ex his quoque discessere quatuor : ipse autem deponens inter insessores conventus nominatim recognovit Marinum Pibaleau, Dominum de la Bedouere ejusque uxorem : Petrum Seguin Magistrum Mottæ-caponum; Petrum Pion.... et Parvum Jacobum magistrum sphæristerii, Gasparemque Piet armatos; nec non Gabrielem Couldray et Robertum Duraud similiter armatos : a quibus istic manere coactus per unum circiter mensem, vidit prædictos omnes euntes ac redeuntes atque ordinarie in conventu pernoctantes, interimque multa destruentes in dormitorio, bibliotheca, refectorio atque ecclesia : claves plerumque retinente Domino de la Bedouere, vel ejus uxore; quæ varias fœminas in eumdem conventum adducens vel admittens, cum illis qua lubitum erat ambulabat; asserens maritum suum esse hujus loci dominum, itaque omnia agens, tam ipsa quam maritus, quasi ad ipsos rerum omnium proprietas spectasset. Nam et ipsum deponentem mittebat mulier ad vicinam conventui domum, petiturum inde ipsius conventus linteam supellectilem ad sternendas mensas, et per se aliquando illuc vadens secum ferebat clavem. Quin etiam iidem, ipso teste vidente; curribus grandioribus vehi fecerunt in urbem Turonensem, tam libros quam reliquam omnem conventus supellectilem..... dicebatque præfatus de la Bedouere, datum sibi esse conventum, in compensationem laborum pro caussa Religionis exantlatorum, et ærumnarum quas erat in carcere perpessus. D

occupato ab impiis conventu,

et per integrum mensem possesso,

diffracta aut distracta est.

quare damnati sunt ad furcam rei,

112 *Hæc pistor ille apud citatum Hilarionem pag.* 482, *nominatim etiam accusans eos, qui se coronam, annulum, aliaque regii cadaveris ornamenta sustulisse fuerant gloriati. Adversus quos aliosque prænominatos conventus Plessiacensis expilatores, scilicet Dominum de la Bedouere et viginti septem alios (quorum nomina suppressit Hilarion diploma transcribens, ut verecundiæ parceret posterorum) decimo post crimen patratum mense, nempe* VI *Februarii, pronuntiata est sententia mortis, per suspendium publicum in foro Turonensi inferendæ, siquidem comprehendi possent; sin minus, jubentur in imagine atque nominibus de subtus scribendis eamdem contumeliam pati; mandatur etiam ut bona eorum omnia confiscentur, atque ex eorum pretio omnia damna Fratribus facta compensentur. Comprehenso autem Jacobo Salbert, magistro sphæristerii San-martiniani, quem vulgus Parvum-Jacobum nominabat, et litteras quasdam obtentæ gratiæ pro se allegante; processum nihilominus est, ob enormitatem delictorum, propria ejus confessione et testimoniorum evidentia constantium; ipseque reo vigesima die mensis intimata sententia, qua ad furcam damnabatur : sed propter interpositam appellationem aliasque tricas dilata est executio ultra Septembrem anni* MDXLV, *et nescio an vel postea subsecuta, deficientibus quibus id probetur documentis. Ceteri publicato Pacificationis edicto, post triennii exilium redierunt ad propria, divinæ reservati vindictæ. Fratrum autem paupertati necessitatique, multo ære alieno gravatæ, Carolus* IX *Rex succurrit mense Augusto anni* MDLXIX, *altera vice veniens ad visitandum F. Francisci sepulcrum, et ad conventus reperationem largiens duo millia librarum Turonensium.* E F

et forte unus reipsa suspensus

Perseverat vacuo sepulcro honor

113 *Etenim sepulcrum, quamvis tam pretioso deposito jam vacuum, magno imo majori quam antea in honore fuit, venientibus ad illud adorandum Regibus, Reginis, et præcipuis utriusque sexus ac status in Gallia personis, quas singulas enumerat præcitatus Hilarion pag.* 254 *et sequentibus, accurate diem et annum notans. Reliquiæ vero per varia jam sparsæ loca, ubique excitavere venerationem Sancti, antea in sola fere Provincia Turonensi se continentem.* Nam quæ in ecclesia S. Mariæ divitis asservabatur scapula, ei Maria Medicea, Henrici IV uxor, mater Ludovici XIII, speciosam argenteam hermam confici jussit, et ibidem devota obtulit. Aliæ reliquiæ cum anno MDLXXXI in novam pretiosamque capsam reponerentur, R. P. Josephus le Tellier, XXV Generalis Ordinis, ossa quædam excepit, et inter Visitationis officia ex iis donavit conventibus Nigeonensi, Madritensi, Neapolitano, Paulano, et Aquensi : postea vero ex Nigeonensi capsa Particulam

Reliquiæ variis locis donatæ

A iam accepit R. P. Petrus Hebert, ex Ordinis Generali XXXII, Provincialis Franciæ, et conventui Annuntiationis ad Locum-regium Parisiis donavit, ubi illud servatur ornatum auro et crystallino inclusum globo, qui in festo et per octavam Sancti quotannis venerabundo populo exhibetur. *Bononiæ quoque in Italia, ubi Patres Minimi obtinent ecclesiam olim parochialem S. Benedicti de Galliera dictam, costam unam servari cum reliquiis habitus, eamque legitime approbatam anno* MDCXLIV, *mensuras quoque staturam Beati æquantes ad febres dispellendas distribui, testis est Antonius Pauli Masini in sua Bononia Perlustrata ad hunc diem. Rochus Pyrrhus lib. 3 Siciliæ sacræ Notitia 5, dicit in conventu Minorum Politiensi haberi dentem molarem S. Francisci de Paula, vivone an mortuo exemptum, quis definiet? diversus certe hic ab eo est qui Paulæ servatur, sorori inter valedicendum relictus de quo num.* 26.

Indulgentiæ et festum duplex instituuntur,

114 Ejusdem Sancti memoriam Pontifices Romani quoque illustriorem post hanc injuriam reddidere. Nam Gregorius XIII Indulgentiam plenariam concessit per omnes Ordinis ecclesias, proponendam fidelibus die ejus festo, etiam quando illud transferri contingeret. Sixtus V Kalendario ac Breviario Ro-
B mano nomen inseruit, cum tribus lectionibus propriis e bulla canonizationis acceptis et Officio ritus Duplicis. Paulus ejusdem Officii celebrandi ritum, quem Clemens VIII Semiduplicis esset jusserat; iterum Duplicis esse voluit, ad instantiam Philippi III Hispaniarum monarchæ et Margaritæ Austriacæ, a Cruce cognominatæ, cum inter Teresanas Madritenses religiosa vota profiteretur. Bullas ipsas videre qui volet, Bullarium Ordinis a Franciscus Lanovio vulgatum consulat. Denique Urbanus VIII anno MDCXXIX confirmavit adoptationem Sancti inter Neapolitanæ urbis Patronos, et festum transferendarum e templo D. Ludovici ad ædem Cathedralem Reliquiarum, unius nempe ex spinalibus ossibus, olim a P. Tellerio allati, et post stipulationem patronus, die secundo Novembris, anni prioris in ecclesia S. Ludovici solennissime factam, Nobilitatis Neapolitanæ Principibus ad hoc deputatis traditi, a R. P. Simone Bachelerio, Ordinis Generali XXXVIII. Quæ translatio quanto cum omnium ecclesiarum apparatu, quo modo et ordine facta sit, ultima Dominica Maii; Julius Cæsar Capaccius, integro libro hac de re sub annum 1631 vulgato, prosequitur : quo in libro et publica desuper confecta instrumenta, Latina lingua; et orationes per octiduum festivitatis ipsius habitas, idiomate Italico legere est.

Patronus optatur Sanctus Neapoli an. 1629,

C 115 Hæc porro asciscendi in patronum S. Francisci Paulani consilia, tanto cum splendore et magnificentia effectui mancipata, agitari cœperant ab anno MDXXV, cum nobilitas populusque videret pestem, quæ ante biennium Panormi primum apparuerat, tota Sicilia insula diffusam, non leve periculum Regno vicino minari. Fructus autem novi patronatus fuit immunitas a morbo contagioso, toto illo tempore atque in annos multos. Nihilo minus profuit Nucerinis S. Franciscum Patronum expetiisse : cum enim anno MDCXXXI Vesuvianæ fauces igneam ingentem trabem eructassent, eaque versus urbem eorum, solis quindecim passuum millibus distantem, directo ferretur impetu; conspectus quibusdam civium Sanctus est, in aere visibilis eamdem extinguere : ideoque publico civitatis decreto aucta fuit eleemosyna annua, quæ Minimorum conventui pendi consueverat. Sed his aliisque, Sancti sui conterranei merita ex propinquo noscentibus, mirum non fuit, increvisse magnam erga eumdem devotionem : ut autem etiam in novo orbe indigenæ urbis Habanensis, stationis Hispanicarum classium celeberrimæ, anno MDCXXVIII ignotum sibi Sanctum assumerent in

Nuceriæ an. 1631,

Habana in novo orbe an. 1628,

Patronum, divino quoque miraculo est factum. Nam D
cum eorum agri sementesque frequentia procellarum insolita multum damni paterentur, illique pro adsciscendo adversus eas Patrono convenissent, placuit omnium Sanctorum, quotquot Kalendario inscripta sunt, nomina, schedis descripta, conjicere in urnam, et forte eductum habere Tutelarem. Prima scheda, a puerulo innocenti adhoc lecto educta, S. Franciscum de Paula exhibuit : sed quia ignoti Sancti incerta videbatur tutela, repetitæ iterum iterumque fortes sunt; et semper idem prodiit nomen. Ergo de divina voluntate ambigentes nihil, misere in Hispaniam, qui vitam et merita Sancti illius discerent, eumque magna cum devotione venerari exorsi, liberi deinceps fuere ab illis ante hac tam noxiis tempestatibus.

AUCTORE D. P.

116 *Ita cum usque in ipsas Indias esset S. Francisci magnificatum nomen, par fuit, in ejusdem augendis honoribus non cessare Turonenses. Ergo eorum* Archiepiscopus, Victor Bouthilier, omnibus suis subditis indixit celebrandum festum tamquam unius e præcipuit Patronis diœceseos; et quidem in urbe atque suburbiis festum esse voluit de præcepto. Hanc sui Pastoris voluntatem tam Clerus quam Populus E
ratam esse jussit, et pro sua quidque parte sancivere, agendum esse festum eodem modo, quo aguntur festa Sanctorum Gatiani atque Martini : quod jam inde ab anno MDCLIII fieri cœpit. Cathedralis autem ecclesiæ Clerus biennio post cœpit ritu duplici agere diem, qui juxta ipsius ecclesiæ proprium usum, eatenus festi simplicis fuerat. *Mitto narrare quid Morlacensis urbs et Leonensis in Britannia Aremorica, quid Montensis in Hannonia, quid aliæ alibi civitates fecerint; Sancti hujus patrocinium, adversus grassantem pestilentiam, haud frustra implorantes. Una pro omnibus in hoc genere sit Malacitana urbs in Hispania, ubi* cum uno mense extincta essent ad viginti hominum millia; quidam Andreas Perez; Licentiatus Juris, tertioque Ordini S. Francisci Paulani adscriptus, postquam pro suis quos in familia habebat ægris Sanctum præfatum invocasset, et Reliquiarum ejus contactu omnes momento sanasset; eo animatus successu, cum licentia Episcopi processionem instituit, in qua ipse nudipes crucem prægrandem, alii Sancti imaginem circumtulere, omni populo misericordiam acclamante. Eodemque die ægri pridie desperati, supra octingentos, subito fuerunt redditi sanitati : et ubi ducenti trecentique indies ferebantur ad lazaretum, soli tres deinceps peste afflati fuere. Exinde vero Protector urbis habitus Sanctus est, et eadem pompa quotannis iteratur, *quemadmodum ex libellis* F
ea de re vulgatis Hilarion refert : Isidorus annum MDCXXXVII, *notat; et Julii mensem, scribitque quod Reliquia tunc circumlata, fuerit Rosarium aliquod Sancti, puta ab eo vel in ejus nomine a Religiosis benedictum.*

Turonibus an. 1653,

aliisque in urbibus.

imprimis Malagæ an. 1637

CAPUT XIV.

Ecloga miraculorum, hoc seculo XVII ad invocationem S. Francisci Paulani factorum, ex centuria Fr. Isidori.

Josephus Ferrerus, architectus Barcinonensis, anno MDCIV, die IX Januarii, a Duce Cardonensi evocatus, ad designationem ejus quod in oppido Tora meditabatur palatii; post aliquam apud eumdem moram, die XIV mensis ad sua revertebatur : non nulloque ad dexteram flexu per Pratum regium Regordosam tendebat, apud notum in eo vico hominem noctem ducturus. Distat hic vicus sex aut septem leucis a Monte-Serrato : ipse autem Ferrerus a Prato regio versus Regordosam una promotus leuca, tam denso occupatus est imbre, ut aberrarit a via. Ita in profundissimam silvam ingruente nocte ingresssum se

Noctu oberrans

a S. Francisco ducitur ad hospitium.

 videns

A *AUCTORE D. P.* videns, nec ullam humani auxilii spem adesse, ad S. Franciscum Paulanum vota vertit. Vix precem finierat, quando ei apparens venerabili canitie Religiosus, cum rosario et scipione, qualiter pingi Sanctus solet; arrepto equi fræno, equitem deduxit per aspera ac prorsus invia montis illius juga, sic ut planissima via ingredi sibi Josephus videretur; deindeque disparuit, hominem suum ante desiderati hospitii fores relinquens. Neque hic finis miraculi. Priusquam præsentiam suam voce aut signo Josephus indicaret, ultro janua patuit; et ingredientis equi sonitum audiens paterfamilias, filium inclamavit, rogavitque, ecquid nocte media domum aperuisset. Quo asserente, portam a se recte occlusam, et clavim in manibus suis esse; ambo in atrium descendunt cum lumine, ibique Josephum in equo reperiunt attonito similem, nec quidquam loqui valentem. Nutibus deinde moniti ut accederent, hominem deposuere ex equo, et cœna lectoque excepere hospitali; postridie autem sibi restitutum et iter prosequi cupientem, audiverunt narrantem omnia quæ sibi evenissent; et recta ad Barcinonensem conventum venit, factam sibi gratiam publicaturus.

et reseratis ultro portis ingreditur.

118 Anno MDCX quidam Hispani Regis Philippi III minister, administrationis suæ jussus rationem reddere, de suo honore atque fortunis periclitabatur, propterea quod ei deesset syngrapha, de quinquaginta ducatorum millibus regio obsequio impensis fidem factura, si propria manu ipsius Regis obsignata fuisset. Nesciens ille qua via eam posset recipere, et quidem sic ut oportebat signatam, omnes suas chartas, ex quibus esset rationem redditurus, intulit in manicam ligneæ cujusdam statuæ. S. Franciscum Paulanum referentis; multis cum precibus obtestans, ut sibi in eo discrimine succurreret. Mane ad eamdem reversus, reperit syngrapham, qualem optabat: fassusque postea Rex ipse est, coactum se fuisse eidem subscribere precibus venerandi cujusdam senis.

B *ab eodem cogitur Rex syngraphæ subscribere.*

119 Circa eumdem annum res mirabilis accidit in Palatio-Adriani, oppido Vallis-Mazaræ in Sicilia: quam coram R. P. Christophoro de Castro-Joannis, Collega Provincialis et Definitore atque Qualificatore sancti Officii, tunc autem in dicto loco concionatore, narravit is cui contigit Mag. Nicolaus Ciulla, istis in partibus satis notus. Novem, inquiebat, anni sunt, Pater, quod in area prædioli mei collectam custodiens messem, et petræ triturariæ insidens, circa primam noctis horam incidi in cogitationem melancholicam, multas de uxoris perfidia suspiciones ingerentem: quibus dum immoror, ecce tibi armatum equitem, qui me stricto acinace ferire ac medium cor diffindere videbatur. Itadeinde mihi excidi, ut quid totis septem annis egerim omnino non meminerim: solum ex alieno relatu nunc scio, quod domum reversus verbum nemini ullum dixerim, nisi quod uxorem jugiter appellarem canem; neque comedere quidquam voluerim, sed urgente fame egrediens circa horam noctis secundam, et domum alienam si qua esset aperta ingrediens, solitus fuerim, Panem, panem clamare; ejusque accepto frusto ab inquilinis, metu vel misericordiæ motis, discedere; quodque ita nudus ac lacer vixerim in ædium propriarum angulo, donec in festo quodam assumptæ Virginis Drepanum veniens in vicinorum comitatu, ingressusque conventus vestri templum, ibi statuam vidi S. Francisci vestri, ab eaque voces hasce profectas audivi: Vade, vade Paulam: ipsiusque tum statuæ tum jussionis recordor quam optime. Postea, nescio quo modo, reperi me Paulæ ante imaginem Sancti in sacello ejus; ibique primum nudum me agnovi atque erubui; et plangere incipiens, misericorditer adjutus sum ab

spectro viso amens factus

C

monetur Paulam ire, ibique sanatur.

D accurrentibus ad clamores meos religiosis; quorum alius indusium laneum, alius calceos mihi attulit; vestitumque et cibo refectum, ac viatico adjutum remisere in patriam. Hæc ex ipsius Nicolai ore Pater Christophorus; addens, quod meminerit se tempore Ducis de Ossuna vidisse dictum Nicolaum Panormi, nudo corpore, impexis capillis, sordibus obsitum, assectante eum puerorum turba, atque Ad stultum, Ad stultum acclamante.

120 Anno MDCXX Nivernis, in monasterio illustrium Dominarum Ordinis S. Benedicti, ad mortem infirmata est Sanctimonialium una, filia Domini Castilionensis. Jamque diem quintum absque loquela jacuerat; quando monasterii Confessor circa horam Vesperarum, die III Maii, ad illam ingressus, extremas supra agonizantem preces recitaturus, ut vidit non ita cito atque rebatur expirare, ad chorum Officiumque canendum abiit. Interim oculos aperit mori credita, et Sorores adstantes allocuta bene sibi esse dixit. His vero caussam subitæ mutationis requirentibus: Matrem mihi, inquit, Abbatissam accersite. Venit hæc, et ridenti atque hilari vultu narrantem audit, quomodo sensisset sibi e naribus, oculis, aliisque sensibus quemdam liquorum aquæ calenti similem fluere; eumque fluxum integra mox sanitas sit subsecuta. Tum vero Abbatissa auctorem beneficii agnoscere et filiæ indicare; acceptoque et ostenso de sub ejus capite Sancti Paulani pileolo, quem cum fiducia gratiæ pro infirma obtinendæ eidem nihil sentienti supposuerat, ad agendas eidem gratias provocare: quod ipsa deinde religiosissime fecit, per omnem vitam quotidie recitans novi sui Patroni Officium.

moribunda

admoto Sancti pileolo convalescit: E

121 Ambiani munere Generalis Financiarum fungebatur quidam Joannes Pongerus, qui multa beneficia Sancti precibus referebat accepta, interque alia filium: quem ut eidem Sancto bis deberet fecit letalis infirmitas, intra paucos a nativitate dies infanti obveniens, sed precibus ad Patronum fusis mirabiliter depulsa. Idem triennis aut quadriennis effectus, dum incustoditus vagatur per atrium, et lavandis pannis apparatum vas aqua plenum curiosius explorare nititur; prono in ipsum capite lapsus ac suffocatus. Fit multa de puero tota domo quæstio, tandemque a famula in vase conspicitur. Consternatis domesticis, interque se quærentibus, quis et quomodo casum nuntiaret parentibus; pater supervenit: sollicita mater ad comploratione maccurrit: ambo in gemitus et lamenta effunduntur. Tandem orbus genitor, recordatur illius cujus beneficio filium acceperat: in suum se cubiculum abdit, et coram Sancti imagine genu flexus, quo potuit affectu, cœpit orare vitam mortuo ab experta toties caritate. Finita oratione redit ad cadaver; et primum respirare puerum, tum movere se atque oculos videt aperire. Effunditur familia tota in gratiarum actionem: ipsoque die (fuit is secundus Aprilis, feria tertia Majoris hebdomadæ anno MDCXIII) puer albis indutus, ad ecclesiam Minimorum allatus est, fuscoque vestitus panno in memoriam beneficii, ætate autem provectior nostrum ingressus Ordinem, in eo laudabiliter vixit per annos triginta, atque etiam nunc vivit, *inquit an.* MDCLVIII *Isidorus.*

puer Sancti invocatione obtentus,

et submersus,

F *simili invocatione revivisçit.*

122 Avellini Principissa, unigenito suo amisso inconsolabiliter lugens, persuasa ab ancillarum una fuit, Neapoli accersere Fr. Nicolaum Amalfitanum, Ordinis Minimorum Oblatum. Qui consolatus eam spe filii alterius, ex voto quod Franciscum nuncuparet; nasciturí; denuo Avellinum est post triduum revocatus, quia filia, unicum orbæ matris solamen, in subitum mortis adducta discrimen, pro desperata habebatur a medicis. Immodico filii desiderio pœnam hanc divinitus immissam rebatur pia parens, protestabaturque

Principissæ Avellini

A testabaturque, quod datam sibi de alio nascituro promissionem remitteret, modo filiam retinere liceret? At Frater modicam ejus fidem arguens : Et hanc, inquit, tibi servabit Deus, et illum potens est concedere, per merita S. Francisci Paulani. Dixit, et convaluit filia, quæ postea Ducissa Matalonæ fuit : filius autem Principissæ est natus, quem subducta temporis ratione a natali suo ad diem conceptionis, debuit mulier ipso fere concepisse die, quo primum ab ea Nicolaus discesserat. Verum priusquam nasceretur proles tantopere desiderata, septimo ejus mense moritur Princeps et novo majorique doloris sensu afflicta ejus uxor, ita est conturbata, ut abortum factura omnino putaretur. Adfuit iterum vocatus a Ricciæ Principissa, novæ viduæ amita, dictus Nicolaus; et optimi successus spem certam pollicitus, promisit se in ipso puerperii articulo rediturum. Reversus, ut dixerat, in anteriori camera altariolum construi, eique imaginem Sancti imponi jussit : coram qua genuflexus, pro Principissa propter irritum pariendi conatum morti vicina, proque fide sua, aut potius S. Francisci liberanda solicitus, cœpit hunc ardenti prece invocare. Tum ad parturientem ingressus, pileolum Sancti eidem imposuit : et mox facta B est præter opinionem puerpera, quæ pene inter mortuas numerabatur; genito filio die XXIX Januarii anni MDCXXXI, qui nunc Avellini Princeps est, Franciscus-Marinus nuncupatus.

sanatur filia moribunda :

promissus filius

contra spem vivus in lucem venit.

122 Anno MDCXXXVIII, die XIII Martii, piscatum ad littus Paulæ egressus, cum socio Benedicto Colmanazza, Lucas Novellus, improvisaque interceptus procella, inermi in cymbula periclitari videbatur. Igitur navicularii aliquot ex portu Paulano instructiorem firmioremque navem conscendere, pereuntibus subventuri. Et benedictum quidem magna cum difficultate ad se acceperunt, Lucam vero coacti sunt dimittere : quia præter cymbulam suam nullam habens rem aut spem super, eam derelinquere recusabat; asserebatque meritis S. Francisci Paulani, cujus patrocinium ostentabat puppis, una cum illa se salvandum. Porro tempestas tam valida fuit, ut illa auxiliaris navis ad littus Castilionis, tredecim a Paula milliaribus, sit rejecta; et qui ea vehebantur, tamquam e manifesto mortis periculo ejusdem Sancti invocatione liberati, omnes nudipedes Paulam ad ecclesiam ejus venerint. Interim Lucas, undarum ventorumque ludibrium, ferebatur per mare tota illa nocte : atque sub exortum auroræ vidit se septuaginta passuum millibus procul a Paula, et solis viginti millibus a Strongyle, Æoliarum non tam insularum quam rupium una. Ad hanc terræ et quietis alicujus C cupidine actus, cymbrm remis, velis, gubernaculo destitutam, qua potuit ratione advertit, modo in hanc modo in illam partem corpus librando, modo manibus remigando : et circa vigesimam secundam diei horam, ipsa aura utcumque juvante, terræ applicuit. Sed hinc brevi eum fames expulit; desertus enim locus non potuit hominem herbis radicibusque alere ultra tertium diem : et qui spirabat vehementissimus ab Occidente ventus, Tropeensem in Calabria portum, Æoliis objectum insulis, promittebat misello. Ergo denuo sese mari committit, eadem corporis agitatione inermem recturus cymbam. Verum littori appropinquantem versus in contrarium ventus repulit, cui Borealis succedens, hominem, S. Francisci nomen continuo implorantem, usque in Siciliam abstulit : imo ibidem salvum stitit juxta Mylazzum, ut ibi vota redderet Salvatori suo : quod et fecit : refectisque quatriduano cibo et quiete viribus, cymba autem (quam regere solus nequiret) cum lucro divendita, inde post dies aliquot in patriam suam incolumis revertit, ad suorum complexum, qui pridem eum inter mortuos numerarant.

Piscator inermi in cymba,

multis jactatus diebus

navim et vitam servat.

124 Joannem Antonium Perulli, Lupiis Regiæ D Audientiæ Secretarium, prohibere non potuerunt anno MDCXLVIII motæ intra urbem seditiones, quo minus S. Francisci festum, solita devotione confessus, communicatusque Dominico Sacramento, celebraret, et prandium Religiosis suo ære curaret. His peractis adveniunt ex Casali-novo a Carolo Perulli litteræ ad fratrem, nihil quidem nisi privata continentes negotia populo tamen, ob natam fidem Perulliorum erga Regem, plurimum suspectæ. Concurritur ergo ad urbis Gubernatorem, Pervullii ut proditores postulantur ad mortem, hi ad domum Syndici publici se recipiunt, interim dum Episcopus urbis et viri Religiosi nituntur populi furorem compescere. Conventur ut urbe cedant Perullii cum suis, populus egressum iis permitteret : sed ruptis paulo post fœderibus, rursum in Pervulliorum conclamatur necem. Joannes Antonius se suosque Sancto Paulano commendat, et per domorum tecta effugium quærens cum suis, plurimis bombardarum ictibus petitur : sed horum plerique perlati in ejus famulum Josephum Dominici, ipsum quidem læserunt nihil, pallium tamen pileumque perforarunt tot locis, ut evidens miraculum fuerit vita ejus conservata. Sub noctem pacatior vide- E batur populus : et cincta quamvis custodiis domo, ausus est Joannes-Antonius cum sociis, Ambrosio Petini, Donato Durno et Josepho Andreæ, ad consolandam uxorem, quæ mortuum virum se lugere credebat, clam excurrere : tum, nihil populo fidendum ratus, ad Minimorum ecclesiam socios duxit. Hanc, licet bene obserata esset, patentem tamen appropinquans habuit, et senem Fratrem, longa ac venerabili statura, obvium : cujus aspectu recreati profrugi in ædem sese sacram recipiunt, sed Fratrem qui sibi portam reserarat vident nuspiam. Pergunt nihilominus, Venerabili adorato, ad sacristiam, indeque in claustrum; ubi eis Josephus Lupiensis, Sacerdos Minimus, bene notus occurrit. Volebat interim scire Sacristanus, qua illuc penetrassent ratione; explorat ostium, cujus claves penes se habuerat semper, et firmissime clausum reperit. Redux igitur ad hospites, quærit quomodo intravissent. Illi ut sciebant sic narrant : et sacrista denuo rem cogniturus ad templum abit, atque ut antea portas clausas reperit. Itaque dubitatum nihil est, quin evidens ista esset Sancti protectio quem proinde civitas ferme universa, repressis motibus ad ingenium rediens, Patronum publicitus elegit, et adhuc solenniter veneratur, cum oblatione annua scutorum quinquaginta.

AUCTORE D. P. Sancto devotus

in ejus festo ad mortem petitur a seditioso vulgo,

et per clausas templi portas asylum invenit.

F

CAPUT XV.

Miracula quædam novissima publice in judicio Pragæ probata. Ritus observandi tredecim dies veneris in honorem Sancti.

Qui legere volet Reges ac Principes, quorum supra naturæ ordinem fuisse nativitas, et Sancto Paulano rite invocato attribuenda visa est, Viverium, Hilarionem, Isidorum legat : neque mirabitur, tam nobilibus notisque orbi Christiano exemplis notam virtutem, passim invocari a sterilibus conjugibus, et desideratos fructus toties ei acceptos referri. Nos prolixiori præter solitum tractatui finem imponere cupimus in ea materia, in qua cuncta recensere volentibus finis nullus esset : idque eo propensius, quod cum in Processibus supra expositis tam multa miracula habuerimus, publica fide et simplici eorum qui fuerant experti relatione comprobata; minus libenter immoremur iis, quæ licet ex similibus habita documentis credamus, ipsa tamen instrumenta non vidimus. Ut igitur primis respondeant ultima, omissis aliis, transimus ad miracula, ab Eminentissimo Cardinali Ernesto ab Harrach et Venerabili Consistorio Pragensi approbata anno MDCXLVI, *nobisque transmissa cum*

Frequens invocatio Sancti pro impetranda, prole :

miracula authentica

AUCTORE D. P.

A *cum subscriptione* Joannis de Layn-villa Protonotarii Apostolici, Canonici et Archipresbyteri Pragensis, xi Aprilis MDCLXVIII anno testantis cum originali concordare. *Inde veniemus ad informationes acceptas circa contractam Caletensem, evidenti miraculo sanatam quam nuperrime.*

sanatur dolor desperatus capitis :

126 Anno MDCXXXVIII Illustrissima Domina Elisabetha de Kolowrat, nata Baronissa a Lobkowitz, longo tempore tanto capitis dolore et punctionibus lecto affixa decubit, ut omnium judicio de vita ejus conclamaretur, nullique medicorum, tam Pragensium quam ex aliis exteris partibus expresse convocatorum, illi in tam acerba ægritudine opem aut levamen minimum conferre possent. Tandem Illustrissimus Dominus Henricus Liebstein-ki a Kolowrat, tunc temporis supremus hujus regni Bohemiæ Camerarius, postmodum vero ejusdem regni supremus Præfectus, ejus conjux, insignium virorum judicio persuasus, Divo Francisco de Paula votum fecit, quod nimirum tredecim diebus Veneris consequenter dicti Sancti sacellum adiret, et pro dicta ægrotante de more solito in ipsius Sancti honorem sacra legi curaret, ipsaque audire et preces suas devote persolvere vellet. Quo facto, ex tempore dicta Illustrissima, nullis amplius usa medicamentis, sensim convalescere visa est; ut sanitas illius nullis mediis prorsus naturalibus attribuenda sit, sed soli Deo per intercessionem dicti S. Francisci. B

purulentus fluxus oculorum :

127 Anno MDCXLV, mense Aprili Wenceslaus Backalasch Pragensis, infans novem mensium, tribus septimanis caput habuit tumore inflatissimum, ita ut oculi nullo modo apparerent, sed ex situ illarum magnis cum doloribus (illo durante tempore) prodigiosa putridæ materiæ quantitas ad quatuor circiter sextarios efflueret : cujus acrimonia quidcumque pelliculæ et carnis contingebat ita corrosit, ut quibusdam parce spectantibus nauseam moveret. Parentes, ex relatione cujusdam, quod simili morbo infans suus obcæcatus et mortuus esset, de sanitate et vita totaliter desperabant : ideoque mater, miraculis S. Francisci de Paula docta supernam sperare medelam, duos oculos cereos, in capella præfati Sancti offerendos emit, ibique pro infante pie peracta devotione aquam inde benedictam proprio motu secum domum defert : ubi filiolum melius valentem uno oculo semiaperto invenit; lætabunda utrumque magna fide dicta aqua benedicta lavit : eodemque instanti fluxus putridus sistitur, et utroque aperto oculo, intra, dies octo filius ex integro sanatur.

C

spina dorsi confracta cum mortis periculo.

128 Puerulo minoris urbis Pragensis, ætate unius anni cum dimidio, nomine Jacobo Hurt, incuria nutricis parentibus insciis spina dorsi fracta fuit; unde tanta infirmitas caussata est, ut medici et chirurgi puerulum, triduo sine cibo et potu graviter suspirantem et quasi agonizantem, non nisi pro mortuo curandum suscipere vellent; illi ex dorsi spina ossicula aliquot, cum mortis periculo, extracturi; sic ut si evaderet, maneret necessario curvus ac deformis. Parentes, hoc malo anxii et auxilio destituti, rem Deo et S. Francisco de Paula commendant, cum votis ter sibi in dicti Sancti sacello confitendum, communicandum, tria sacra audienda et panem pauperibus distribuendum. His rite peractis redeundo domum inveniunt filiolum, melius habentem, ridentem, et brevissimo spatio valetudine integerrimum. Super hoc testibus ipsismet parentibus et aliis, anno ut supra, productis.

129 Et quia de anno MDCXXXVIII quatuor consimiles gratiæ fuerant simili modo examinatæ, et pro supernaturaliter miraculose concessis approbatæ et judicatæ, ideo eas cum tribus aliis supra relatis publicas facimus, declaramus, et pro gratiis miraculose concessis nunc et in perpetuum ab omnibus et singulis haberi volumus : et sunt tenoris qui sequitur. D

a nativitate muto

Anno MDCXXVIII Wolfangus de Lavisey Pragensis, quartum agens annum, a nativitate mutus, nulloque naturali remedio adjutus, Deo Sanctoque Francisco de Paula his conditionibus a parentibus votus, quod ex devotione ad tempus sancto dicti Ordinis habitu indutus, parens vero cingulo tertii Ordinis dicti Sancti admissus uteretur; lecto Missæ sacrificio in capella præfati Sancti, præsente patre nullisque aliis adstantibus, prædictus Wolfgangus induitur, indeque ducitur ab uno Fratre Religioso ad Illustrissimam Dominam Comitissam a Bercka, inibi præsentem : quæ ipsum Bohemice allocuta est, Wolfgange, quomodo te habes? Statim respondit, Bohemice, Pan Buh, quod, est Dominus Deus : et ab illo instanti absque ulla difficultate et linguæ hæsitatione locutus est et adhuc loquitur.

loquela conceditur.

oculorum debilitas curatur.

130 Anno MDCXXXIV Bohuslaus Zabusky, Bohemus Melnicensis, puer trium annorum cum dimidio, maximo oculorum defectu laborabat, ita ut nec solis de die, nec candelarum lumen de nocte, sustinere aut videre posset. Parentes diversis medicorum remediis ac consiliis sunt usi : demum ad intercessionem S. Francisci de Paula his votis convolant, ut puer per triennium sacrum illius religionis habitum ex devotione deferret. Non irritum senserunt votum : nam induto habitu, intra duarum septimanarum spatium, parentibus multisque aliis ejusdem civitatis mirantibus, dictus puer acumen oculorum perfectissime recepit. E

item paralyticus,

131 Anno MDCXXXV Joannes Oliverius de Schoneck, Pragensis, quadriennis puellus, catarrhis ac defluxibus graviter afflictus, tandem paralysi tactus, totius mediæ partis dexteræ motum linguæque usum totaliter amisit. Hunc jam exhaustum viribus, in summamque deductum maciem, cum varia Doctorum experientia sanari non posset, mater S. Francisco de Paula cum voto obstrinxit, ut is ad certum tempus sanctum ejus Ordinis habitum gestaret. Votum completum statim alteratio et valetudo subsecuta sunt : ita ut non solum paralyticæ partis motu, sed et loquelæ usu perfecte recepto, intra breve tempus convaluerit.

et desperata ægra,

132 Illustrissima Theodora Helena Mitrowskin, Hannewaldi ab Ekerstorf vidua, quinquennali conflictata morbo, impotens demum virium, decem continuis mensibus affixa lecto, letalibus quatuor morbis concurrentibus, a peritissimis medicæ artis inter mortuos numerabatur. Neglecto igitur humano, divinum illa medicum anhelans, ad devotionem tredecim Missarum, in honorem S. Francisci de Paula more consueto legendarum, se magna spe et zelo obligat : mittitque ancillam ut loco sui dictis Missis intersit, præcipue quinta die Veneris, per quinque vulnera Christi rogando, ut, mediante intercessione S. Francisci de Paula, vel ad mortem vel ad valetudinem ferventer divinam imploret opem; se idem domi facturam. Summe mirandum! Eodem sacrosanctæ Missæ tempore, dicta Domina sanitati restituitur; visumque hoc miraculum a multis nobilibus et ignobilibus eorumdem attestatione confirmatur anno MDCXXXVII. In quorum fidem præsentes hasce manu propria subscripsimus, appensioneque sigilli nostri communiri fecimus, Pragæ in residentia nostra Archiepiscopali, die XVIII mensis Julii, anno MDCXLVI. F

curando sacra per 13 dies Veneris,

† ERNESTUS CARDINALIS AB HARRACH.

de qua devotione scripsit nuper Phil. vander Beke.

133 *Primum ex his ultimumque miraculum ita testantur, quam gratus Deo Sanctoque Francisco Paulano sit ritus quidam peculiaris et Ordini proprius, divinum auxilium certo feriarum sextarum numero invocandi; ut postulent a nobis explicari; quæ hæc sit devotio, et quomodo*

A *quomodo peragatur. Post varios Ordinis Minimorum hac de re scriptores, novissime amicus noster Philippus vander Beken*, Paradisum devotionis tredecim-dialis, S. Francisco Paulano per totidem dies Veneris exhiberi solitæ, *illustravit piis considerationibus ad singulos dies, pro ratione Missarum quaque die dicendarum aptatis; et* dissertatione apologetica adversus oblocutores, *tamquam* Cherubim versatili rationum gladio Paradisum suum custodiente ac defendente, *communivit; dicavitque* Francisco Principi Nassovio, Ducatus Limburgensis ac ditionum Transmosanarum pro Rege Catholico Gubernatori, conventus Patrum Minimorum Lovaniensis fundatori, votivæ S. Francisci Paulani proli : *quippe* quem ex salutari fonte suscipiens R. P. Claudius du Vivier, quinto Provincialis ac tunc Alberto et Isabellæ Principibus Belgii a concionibus, Francisci Paulani nomine appellavit, facultate ad id a summo Pontifice impetrata : *dicavit autem Paradisum illum suum Philippus prælaudatus, et prælo vulgavit, anno* MDCLXVI, *quo dicto Principi* proles mascula, diu et avide desiderata, intra Octavam Sancti Thaumaturgi, maximo cum gaudio nata est.

Cur assumatur dies Veneris,

134 *Ex hoc autem libello discimus hujus devotionis* B *principium ad ipsum S. Franciscum referri, qui Passioni Dominicæ qualibet sexta feria piissime considerandæ addictus, tali die in visione quadam meruerit Caritatis insigne velut Ordinis novi labarum, per S. Michalem Archangelum recipere*, ut refert Joannes de Milasso Sancti coætaneus in manu scriptis, quæ in conventu S. Ludovici Neapoli religiose asservantur, additque beatum Patrem illam visionem sæpe suis sequacibus narrare solitum fuisse, ut ad caritatem amplectendam ac sibi invicem demonstrandam animosius excitarentur. *Hæc prælaudatus auctor ex Michaele Navæo Archidiacono Tornacensi, narrante, quod idem Sanctus, dictum Archangelum propterea* in Ordinis sui singularem Patronum assumpserit : unde totus Ordo, die ejus festo XXIX Septembris, Officium duplex primæ classis solennizat, cum prævia in publico ad sonum campanæ Conventus reconciliatione, et absolutione generali per Superiorem facta in communi, sub summo Sacro, nudis pedibus ac cingulo ad collum in signum pœnitentiæ, et sacramentali Communione : eodemque die Provinciales, Correctores, aliosque subalternos Officiales instituit ac renovat.

Quod vero Sanctus ipse die Veneris, et quidem Sancto, mortuus sit, id ejusdem feriæ VI *observationem religiosiorem habere Ordini Minimorum persuasit, et per* C *hunc plurimis ubique fidelibus; quorum pietatem in frequentando tali die Conventus Neapolitani templo, ut magis accenderet Clemens* VII, *anno* MDXXXIII, *centum dierum indulgentiam largitus est, omnibus illuc confluxuris orationis caussa, et post confessionem vel confitendi propositum Orationem Dominicam et Salutationem Angelicam semel recitaturis. Igitur qui S. Francisci patrocinium obsequio aliquo singulari demereri sibi volunt, hanc feriam eligunt, eoque per tredecim hebdomadas recurrente sacra se exomologesi expiant; Missam dici curant, sub eaque tres cereos accendi (quarum duæ in altari ardeant in signum Fidei atque Spei, tertiam ipsi supplicantes manibus teneant in signum Caritatis, quia harum virtutum exercitium dignos facit divinæ gratiæ consequendæ) denique Christi corpore in fine vel principio cujusque Sacri refectis, post recitatum decies tertio Pater et Ave, bene apprecatur Sacerdos dicens*, Dominus Jesus Christus concedat tibi finem justorum desideriorum tuorum.

et accendantur tres cerei

qui Missæ dicantur

135 *Ordo Missarum principio varius apud varios fuit : postmodum ad majorem cum ritu Romanæ ecclesiæ conformitatem, in Regula Ordinis commendatam, statutum, ut esset qui sequitur.* I. de Sanctissima Trinitate. II. de Passione Domini. III. de sancta Cruce. IV. de Spiritu sancto. V de sanctissimo Sacramento. VI de Beatissima Virgine. VII de sanctis Angelis. VIII de Apostolis. IX pro quacumque necessitate, cujus Introitus *Salus populi*. X pro remissione peccatorum, *Misereris omnium Domine*. XI juxta propositum gratiam petentis, ut de infirmis etc. XII pro fidelibus defunctis. XIII de S. Francisco Paulano. *Quod si feria* VI *festo Duplici occupetur, vel Missa duodecima incidat in octavam Epiphaniæ, Paschæ, aut Pentecostes, vel in hebdomadam Majorem (quando duplex festum votivo impediri, vel temporis lætitiam defunctorum commemoratione funestari prohibuit sacra Rituum Congregatio, 28 Aug. an.* 1627) *debet propria illius temporis Missa applicari juxta intentionem illam dici curantis. Hæc sunt quæ de tredecemdiali erga Sanctum devotione ex præfati Philippi libello, qua potuimus brevitate, excerpsimus; eidemque credimus, numerum istum placuisse Ordini, vel quia decimo tertio ætatis anno expleto ad eremiticam vitam ducendam se recepit Sanctus, vel quia tredecim socios in principio Ordinis constituendi collegit, quos apologeticæ dissertationis cap.* I §. 2 *nominatim recenset idem auctor. Nos illos et hic et alibi prætermisimus nominare; quia de eo numero et primorum sociorum nominibus nihil in antiquis monumentis invenimus. Addit et tertiam prædicti numeri rationem, quia tredecim hebdomadæ, dies unum et nonaginta constituunt, quot annos vixisse Sanctum hactenus creditum fuit.*

D — AUCTORE D. P.

cur numero tredecim?

E

CAPUT XVII.

Depositiones testium super insigni miraculo Caleti facto anno 1661.

Coronidem *huic tractatui imponet insigne recentissimæ notæ miraculum, de quo* Informatio facta per Robertum le Febvre, Presbyterum, et in Theologia Baccalaureum atque Curatum Caletensem, eique adjunctum Mag. Joannem Tiffaine pariter Presbyterum, Cantorem Ecclesiæ Caletensis, XVI Aprilis anni MDCLXI, ex commissione Illustrissimi et Reverendissimi Episcopi Bononiensis XIV mensis et anni prædicti delata, *extat originaliter in conventu Caletano; et illius transcriptum anno* MDCLXIV *et* LXVIII *authentice signatum accepimus a Patribus conventus Antverpiensis atque ex Gallico Latine redditum hujusmodi est.*

Peronna Raoul profitetur.

137 Anno et die prænotatis, coram præfatis comparuit Domicella Peronna Raoult, filia quondam honorabilis viri Ludovici Raoult, dum viveret Anciani Majoris hujus urbis Caletensis, annos triginta novem nata : quæ post juramentum de dicenda veritate præstitum, interrogata de statu et cursu sui morbi atque ejus curatione, dixit : quod ab annis circiter tredecim laborare cœperit defluxione ac tussi vehementi, cui nullum remedium inveniebant medici, quia fatebantur morbi naturam et caussam a se ignorari. Hic autem paulatim incrementa sumens eo ipsam adduxit, quod ab annis circiter quatuor diram incurrerit membrorum convulsionem; quæ pluribus variisque occasionibus recurrens, duraverit usque ad tertium ab hinc mensem. Dixit etiam duos circiter ac dimidium annos esse, quod contractis cruris ac tibiæ sinistræ nervis, retracta illa pars corporis, apparuerit primum quatuor digitis, deinde dimidio pede brevior altera. Item quod eodem tempore ipsum cruris os ab osse coxendicis emotum fuerit, et a mensibus circiter tribus pars dextera coxendicis similiter dislocata : adeo ut quoties sedere vellet, corpus totum in unum quasi globum convolveretur, cum cruciatu intolerabili, unde frequentia deliquia et syncopas pati infirmam contingebat. Denique quod tempore hujus morbi semel decem, bis novem dies, sæpe octo aut septem, et novissime dies novem permanserit absque ullo cibi vel potus usu. Cumque hujus

F

quod ab annis 13 asthmatica,

a duobus et medio contracta crure,

et coxendicibus luxata.

A hujus seculi anno LVIII in urbe Rex esset, D. Vallot, primus Regiæ suæ Majestatis medicus, D. Girenaut et alii duo medici ex ejusdem Majestatis comitatu, postquam eam eorum quidam bis aut ter, alii rarius, visitassent; dixerunt omnes, aliud nihil ei cogitandum esse, quam quod maneret per omnem vitam manca et paralytica.

AUCTORE D. P. desperantibus medicis,

Novenam sancto facere instituerit, 6 Aprilis,

138 Itaque sæpe interius inspirata ad preces recurrere, tandem decrevit per se aliosque sicut posset, instituere Novenam S. Francisco de Paula: Incepit ergo eam sexta hujus mensis, quinta Octavæ ipsius Sancti. Quoniam autem ipsa ad ecclesiam Minimorum ire non poterat (quippe quæ nullatenus per se moveri posset, sed istic ubi posita erat, sicut posita remanebat absque ullo motu) mittere eodem incepit ancillam suam. Die autem Novenæ inchoatæ quarto, in Octava Sancti, magno stimulata desiderio ut et ipsa ad dictam ecclesiam accedere, et aliquid per se posset ad complendam Novenam contribuere, postulavit sibi fulcra axillaria dari. His illa uti consueverat ab annis tribus usque ad tertium ab hinc mensem, quando facultate iis utendi amissa cœperat in sella gestatoria portari ad ecclesiam: in qua sicut erat deportata, sedens, et Missam audiret, et sacram B susciperet Eucharistiam: quia neque moveri poterat, neque alium corporis situm tenere; prout etiam fecerat ipso die S. Francisci prænominati, qui fuerat Sabbatum, et in Dominica immediate sequenti. Acceptis porro ab ancilla jam dictis fulcris, ab eademque cum maxima difficultate subtus axillas positis, descendit e lecto: ancillaque prædicta ipsam per cingulum retinente: et ne caderet sustinente, cœpit ire versus ecclesiam: eoque in statu plures obviam habuit sibi compatientes, quarum prima fuit Magdalena Crepet, tum Maturinus Cardot ecclesiæ Guisnensis famulus, aliique.

et in Octava Sancti per se reptarit ad ecclesiam:

ubi sacro audito

sanam se reperit,

139 In ecclesiam sic inducta audivit Sacrum et communicavit. Cum autem legeretur postremum Evangelium Sacri ad ejus intentionem dicti, sensit magnam totius corporis debilitatem et dolores vehementissimos, præcipue in crure sinistro et coxendicibus, adeo ut omnes nervi tendi sibi viderentur: quare coacta ad scamnum vicinum sese acclinare, a pluribus personis visa est in ejusmodi situ. Interea temporis fluxum quemdam sensit, velut si per omnia membra humore aliquo fuisset respersa; audivitque ossium ipsorum ad suas juncturas redeuntium sonum; ac denique novum robur vigoremque toti corpori infusum sentiens, se flexit in genua citra debilitatem vel minimam. Ad eam ita genuflexam cum accederet P. Joannes de Beaumont, is qui Missam C celebrarat, eique Christi Corpus sanctissimum impertierat; surrexit illa nihilo minus facile agiliterque ac si nulla umquam infirmitate laborasset. Ille vero existimans ipsam adhuc male habere, jussit ut resideret: sed Peronna quæ gratiam sibi divinitus factam agnoscebat, negavit id sibi necessarium esse: atque ad ostium sacristiæ accedens, petiit sibi alterum Sacrum in gratiarum actionem dici: quod ei fecit P. Petrus Hulin, ipsa flexis semper genibus audiente, et ad Evangelium facillime assurgente. Quibus sic peractis, et fulcris suis ibi relictis, domum ambulavit, tam sana quasi nihil mali unquam passa esset: et hæc omnia, sic ut deposuit, vere accidisse nominis sui subscriptione firmavit. PERONNA RAOULT.

et surgens indicavit Confessario.

Hujus rei testes sunt, 1 Ancilla Peronnæ

140 Joachina Brochart, puella annorum circiter XXXV, Holecæ in Flandria nata... dixit, a festo Purificationis ante annos quatuor habitasse se usque nunc cum domina sua Peronna Raoult: quam semper viderit variis oppressam morbis, quæ principio sexta quaque hebdomade solebant recurrere, etc *conformiter ad depositionem ipsius Peronnæ*: cujus coxendices cum luxarentur ante sex circiter menses, D tam violenter id factum asserit, ut quasi os aliquod confractum fuisset sic audierit sonum. .. Cui etiam uno crure ad dimidium tandem pedem breviori propter contractionem, adeoque imbecillæ ut uti amplius non posset axillaribus fulcris, facta sit sella in qua diebus dumtaxat Dominicis Sacri audiendi caussa deportaretur ad templum. Se vero difficilis famulatus pertæsam sæpe cogitasse de illa domo deserenda, soloque divinæ, si faceret, ultionis metu ibidem perseverasse.... Denique quod eamdem dominam suam, sic ut supra exposuit ipsa, ductam ad sacellum S. Francisci Paulani ibidem dimiserit: atque post duas circiter horas revertens, ipsam e sacello egredientem obviam habuerit, mirataque sit dimissis fulcris liberrime ambulantem. Imo quod conspectu primo adeo attonita fuerit, ut ipsam non recognosceret, prius quam ultro sibi loqueretur ac diceret: Ora Deum pro me; eique age gratias, quod me hodie sanaverit.

quæ euntem deduxerat

ac per se redeuntem vidit.

141 Magdalena Crepet, virgo annorum circiter LX, Caleti nata, deposuit *de morbis et impotentia Peronnæ, quæ supra; idque* ex certa scientia, quia eam multis annis cognoverit et magis familiariter frequentaverit ab annis duobus cum dimidio: quodque præ- E dicta sede in qua portaretur facta, tantas in ejus usu, propter summam debilitatem, pateretur molestias; ut necesse esset portitores identidem subsistere, multa etiam Festa et Dominicas absque Sacri auditione transire. Item quod Dominica, festum S. Francisci Paulani immediate sequenti, viderit eam ad ecclesiam portari, tam misero in statu, ut videretur in via moritura: itaque accessisse ad eam invisendam sub vesperam, rogasseque an per Octavam S. Francisci ad ecclesiam se faceret deportari. Quæ respondit: Non equidem, soror optima; non possem ante diem Veneris proximum. Porro quod die mensis septimo, dicta Peronna accersierit ad se ipsam deponentem, eamque rogaverit ut postera die pro se communicaret, addens quod jussisset sibi fulcra admoveri, videreturque cum his, postridie mane in die Octavæ, posse accedere ad ecclesiam. Quodque ipsa deponens, eo die ab ecclesia veniens, et cælum admodum tempestuosum videns, iverit ad domum Peronnæ, prohibitura ne tali aura egrederetur: adveniens autem, et ipsam fulcris innixam in atrio reperiens, dixerit, Deus bone! quo vadis? ea est aura quæ mortem tibi afferre possit: domi remane. Ad quod illa: Oportet inquit, ad ecclesiam ire. Cumque accessisset Joachina ancilla ejus, ut per portæ gradus descensuram juvaret, timeretque deponens ne media in platea corrueret ægra; inclamarit puellæ, ut dominam suam per cincturam apprehenderet: quod et fecerit: F itaque perrexerit Perona, repere potius, quam ire ad templum. Postea, inquit deponens, domum meam Joachina venit, nuntiavitque sanatam esse dominam suam: cui fidem habere nolens, ad quintam usque horam distuli Peronnam visere: quam perfecte sanam reperi, dixitque mihi: Ecce me sanam: hanc mihi gratiam fecit Deus per merita S. Francisci Paulani: exindeque sana perseverat.

2 familiaris quadam,

conscia quam difficulter posset vel in sella gestari,

quæ conata est impedire ne iret propter malam auram.

142 Domicella Maria Rault, Caletensis, puella annorum XXVIII, deponit, Perronam.... adeo fuisse debilem ut a tribus circiter mensibus non potuerit nisi in cella audire Missam et communicare: imo II die mensis, festo S. Francisci, cum esset in templo Minimorum, et vellet interesse concioni post prandium habendæ, ne cogeretur molestam corpori sic affecto succussionem dum fertur referturque sustinere, ibidem remanserit, prandium ei illuc deferente ancilla Joachina, quæ hoc ipsi deponenti dixerit. Die autem nona mensis in octava S. Francisci, cum ipsa deponens pararet ire ad templum, e sorore sua Barbara Rault audivit, videri miraculum factum in Peronna

3 quæ hoc ipsum quod fulcris graderetur,

A Peronna Raoult, quippe quæ fulcris nixa graderetur. Igitur festinasse se ut euntem comitaretur : sed post aliquod viæ spatium, tædio nimiæ lentitudinis victam, præcessisse..... deinde domum revocatam se, audivisse post mediam horam dici, quod sine fulcris Domna Peronna ambularet. Itaque denuo regressam ad templum, ibi eam invenisse sanam coram Venerabili, ante septum altaris majoris, ubi Vesperas audiebat, surgens de more ad Gloria Patri. Vesperis finitis se deponentem accessisse ad illam, et præ gaudio quod sanam videret osculum eidem dedisse ; quæ ipsi et aliis adstantibus dixerit, Omnes pro me reddite Deo gratias : exindeque tam recta domum iverit, ac si nullam unquam passa fuisset contractionem tibiæ, quam antea portabat uno et amplius pede elevatam a terra.

pro miraculo audierat.

et sanam viderat in Vesperis.

143 Alia Gresy, Caletensis, vidua quondam Petri du Rosel, annos nata LVI, quæ pridem infirmam cognoverat, et viderat dicta die IX Aprilis in fulcris euntem cum sua ancilla etc. addit sibi ad urbem domum reduci, a neptibus suis dictum esse, quod apud Minimos factum esset miraculum, et Domna Peronna ibi sanata absque fulcris ambularet. Itaque eodem accurrisse se, sanatæque obviam venisse et B osculo præmisso dixisse, quod gratiæ essent agendæ Deo. Deinde cum alteratam videret, addidisse : Enimvero ecce prorsus immutatam te. Ad quod Peronna addiderit, ipso instanti sanationis suæ tantos se dolores sensisse, ut mori se arbitraretur. Subjunxisseque ancillam, se vero, Domina visa sic per se ambulante, præ consternatione pene in fugam abiisse.

4 quæ euntem viderat,

et redeunti læta occurrerat

144 Nicolaus de la Tour, serarius Caletensis, annos natus XLIX : qui cellam, qua portari ad templum solebat Peronna, ante duos menses ferramentis additis solidarat, et viderat concionem apud Minimos audituræ delatum fuisse prandium in die festo S. Francisci ; quique octava die mensis domum ipsius Peronnæ alicujus obsequii caussa accedens, eamdem invenerat viminea in sella legentem aliquid, et ab interrogata num aliquantum haberet melius, audiverat eodem, quo antea, in statu esse; deponit quod ipsa die postera, cum fulcris suis ingressura templum, et videns deponentem supra templi portam occupatum ferramento quodam refigendo, sibi dixerit, Magister Nicolae, cave ne quid mihi in caput decidat : se vero promisisse, quod desisteret ab opere donec esset ingressa, prout fecit cum maxima difficultate. Se vero, cum esset domum regressus, circa horam secundam pomeridianam, vidisse D. C Peronnam cum Domina du Rossel liberrime ambulantem : ideoque contineri non potuisse quin alloqueretur, et obortis præ gaudio lacrymis gratularetur sanatæ.

5 qui pridie cum ea egerat

et ipso die viderat ingredi templum,

145 Robertus du Fresnoy, civis Caletensis, annorum LXVIII, deponit, quod tamquam proxime vicinus optime cognoverit D. Peronam, toto tempore infirmitatis, ac demum coactam sella gestatoria uti, in qua eam gestari adhuc viderit quinto aut sexto ante sanationem die : quodque eam ab ecclesia, ubi dicebatur Novenam instituisse, ipsa Octava S. Francisci, circa undeciman ac duodeciman meridianam, viderit redeuntem cum perfectissima sanitate. Joannes Basse, annos natus XXII, Caletensis et in Legione Montozeriana miles, deponit, se ab uno circiter anno cum prædicta Legione Caletum venisse, hospitiumque cum socio accepisse apud D. Sullier Sergeantium regium, e regione ejus domus quam habitabat Peronna Raoult : seque et socium sæpe eamdem in sella portavisse ad templum Minimorum, etiam nuperrime in festo S. Francisci Paulani et Dominica immediate sequenti : die autem dicti Sancti Octava, cum audisset miraculose sanatam, ad D ipsam ivisse, et domi suæ sedentem invenisse : quæ eo viso surrexerit, atque versus ipsum gradu firmo ac recto venerit. *Huic testimonio prorsus consona deponit* Joannes du Four, Bello-monte in territorio Cadurcensi natus annorum XXIV miles, *ut supra, qui et ipse cum socio ad eamdem sanam videndam accesserat quam toties portarat* : adeo infirmam, ut illa ipsam gestationem sufferre non valente, sæpius esset interquiescendum in exiguo illo spatio, quod inter Peronnæ domum eo Minimorum templum, eadem in platea situm, interjacet.

6 vicinus qui eam sæpe ferri in sella viderat.

7 et 8, milites qui eam portaverant.

AUCTORE D. P.

146 Alexander Raoult Ancianus Major hujus urbis, annorum LXVII, dixit quod in Paschate anni MDCLXIII veniens ad templum Minimorum, ut ageret gratias pro accepto sanitatis beneficio, inciderit in Domnam Peronnam Raoult; eique fulcris insistenti appropians, observarit altero tantum pede sustineri, alterum supra terram altius elevatum suspendi. Item quod nono hujus mensis die, eidem cum fulcris humi sedenti in capella S. Francisci satis prope assederit, videritque Patrem Beaumont venire ad ejus confessionem audiendam. Denique quod eodem die sanatam audiens ad ecclesiam redierit, et post actas cum eadem, ut rogarat, S. Francisco E gratias, recte ambulantem comitatus sit usque in domum suam. Antonius Trotel, cerdo Caletensis, annorum XXI, testatus, quod ab annis quinque vel sex in eadem Minimorum platea habitarat, *confirmavit quæ alii de pedis contractione, fulcrorum et sellæ gestatoriæ usu, etc* : et addit vidisse se, quod finita missa surrexerit Peronna absque fulcris, iveritque ad portam sacristiæ. *Eadem confirmat* Ludovicus Bellehache, itidem cerdo et in eadem platea habitans, annorum circiter XLII, et deponit, quod in Octava S. Francisci domum suam revertens, obviam ægram habuerit; eamque accuratius considerans, propterea quod jamdiu sella gestatoria opus habuisset, dixerit intra se. Ecce Domnam Peronnam iterum ad fulcra reversam : deinde ad pedem reflexisse oculos, ut videret num item ut antea esset contractus ; neque aliter vidisse quam solebat. Post duas autem horas audivisse ab ancilla dici, qued Peronna per se graderetur sola : eaque voce excitos socios cucurrisse versus ecclesiam ; se vero in ostio domus præstolatum, vidisse, in magno hominum affectantium comitatu, rectis pedibus transeuntem.

9 Major urbis qui in templo infirmæ assederat

et sanæ comes rediverat

10 et 11 vicini

CAPUT XVIII.

Alia de eodem miraculo testimonia, ejusque approbatio.

F

Antonetta du Flos, uxor honorabilis viri Andreæ Ponthon, ad præsens Majoris in hac urbe, annorum quinquaginta, deponit quod pridem viderit d. Peronnam maxime laborantem in ascensu descensuque graduum, ducentium in templum Minimorum ; quamdiu id facere utrumque potuit fulcris subnixa : quodque ipsam ægrotantem domi suæ sæpe visitarit. Morbos autem asserit fuisse frequentes et vehementi tussi conjunctos, adeo ut octo et novem quandoque diebus omnino nihil, ne quidem syrupi guttam unam posset transmittere; malo autem illo recedente solitam fuisse tanta siti premi, ut viderit eam intra horam unam exhaurire duo aut tria pocula ptisanæ vel limonatæ : hanc autem alterationem subsequi solebant violentissimæ et intolerabiles prorsus vomitiones. Itaque addit deponens, sæpe dixisse se morbum hominibus incognitum et Deo soli curabilem esse. Vidisse autem in Octava S. Francisci in sacello ejusdem, quod d. Peronna, supra primum gradum altaris flectens, positis ad utrumque latus fulcris sub Missa communicarit; remanseritque in eodem statu usque ad finem Missæ, multis cum

12 Uxor Majoris morborum Peronæ conscia,

eamque observans dum sanaretur.

AUCTORE D. P.

A cum suspiriis, quæ ipsa deponens clare audiebat, gratias agens. Finita autem Missa cum resedisset Peronna, credebat deponens ipsam id facere ob debilitatem : sed elapso vix medio horæ quadrante rursus eam vidit elevatam in genua, iterare suspiria gemitusque, velut quæ multum pateretur. Tandem ad eam P. Beaumont accessit, eique locutus est : quid autem dixerit ignorat deponens, sed audivit jussisse ut assideret, ipsamque respondisse, quod nihil eo opus esset. Et vero surrexit illa : sed deponens ultra nihil cogitans exivit e templo; cui post horam ab aliis est relatum, Domnam Peronnam miraculo sanatam esse, ut revera est.

13 Præsens cum medici morbos ejus incurabiles judicarunt.

148 Anna Hedde, Caletensis, virgo annorum XLII, et dictæ Peronnæ perquam familiaris, *eademque alii testata de morbis, contractione, fulcris ac denique de sella*, quam primo ancilla ejus aliaque fœmina, tum (quod hæ imbecilliores nimium incommodarent ægræ) duo milites gestare solebant, deponit quod interfuerit consultationi Medicorum apud ægram institutæ per horam dimidiam et amplius, post longum examen prævium; distincteque audiverit omnes affirmantes morbum incurabilem esse. Cum autem de ejus miraculosa sanatione nuntiasset sibi B ancilla Peronnæ, illico se accurrisse ait, et cum admiratione summa sanam invenisse. Margarita Moreau, annorum LIV, morborum omnium Peronnæ familiariter conscia et testis, specialiter deponit, quod una cum Guillemetta le Hot sæpius admoverit ægræ fulcra, et sæpius juverit gradus templi Minimorum descendere et ascendere cum summa difficultate. Quodque die Mercurii, qui erat penultimus Martii (cum forte accidisset Joachinam ancillam ejus ab urbe excludi) ipsa deponens et prædicta Guillemetta domum Peronnæ intrarint, ut ei decubituræ auxiliarentur : quod maxima cum difficultate fecerint; et quia inter collocandum supervenit deliquium solito diuturnius, non potuerint eam apte reclinare nisi post longam moram. Cum autem in Octava S. Francisci domo egredi propter infirmitatem ipsa deponens prohiberetur, prospicientes per fenestram discipulæ domesticæ, clamaverunt ad magistram, Ecce Dominam Peronnam, quæ cum suis fulcris pergit ad Missam audiendam. Post unam autem horam dictum sibi deponenti est, sanatam Peronnam. Quod verum esse agnovit, quando sub vesperam prior ad visitandam deponentem venit prorsus sana; contra quam fieri posse judicarat Medicus regius D. Valot, quem ipsa deponens dicentem audivit, quod nihil simile morbo illi vidisset C umquam.

14 quæ 30 Martii decubiturum juverat,

et infirma ipsa ab illa jam sana visitata est 9 Apr.

15 Confessarius, conscius asthmatis quo laborabat

149 Fr. Joannes de Beaumont, Sacerdos religiosus Minimus, deponit juratus, quod propter indispositiones Peronnæ de Raoult, ex imperio sui Superioris, tota Quadragesima præterita solitus fuerit ad ejus domum accedere caussa audiendæ confessionis : quam propter difficillium asthma faciebat voce tam submissa et inarticulata, ut admota quantum poterat et decens erat ad os loquentis aure, eam difficulter intelligeret. Item quod inchoata: ad quam divinitus erat inspirita, devotione novemdiali, Peronna sibi accersito dixerit die mensis octava, quod postridie sperabat se accessuram ad templum, quemadmodum etiam fecit, confessaque est genuflexa sed utroque cubito niva supra scamnum : postea vero audivit Missan super gradum altaris residens, indeque difficulter admodum surrexerit in genua, cum esset communicandum. Finita autem Missa ad eam veniens, vidit absque difficultatis ullius indicio genibus nixam. Cumque illa assurgeret venienti, idque reverentiæ caussa facere eam putaret deponens, rogavit eam ut assideret in scamno : quod opus esse negavit, aut fulcris deinde egere se, quæ esset per S. Francisci intercessionem integerrime D sanata, de qua re plenius ipsi post absolutas preces loqueretur. Altera autem Missa audita, accersivit deponentem : eique oculis lacrymantibus dixit, quod sibi quantumvis indignæ, per merita S. Francisci Paulani, gratiam sanitatis præstitisset Omnipotens : in cujus signum septem vel octo passus formavit, ipso deponente interim observante, quod sinistra tibia, quam octo vel decens digitis altera habuerat breviorem, justam haberet longitudinem. Addit ad extremum deponens, videri eam haut obscure præsensisse gratiam sibi faciendam ; siquidem inter confitendum protestata est, quod firmissime speraret absque fulcris domum redire : se tamen non petituram ut a suis malis liberaretur, tantum ut in ejus vel infirmitate vel sanitate Deus et sanctus suus Franciscus glorificarentur. Fr. Ludovicus le Sueur, Religiosus Minimus, deponit, quod nona hujus in platea Conventus sui viderit Domnam Peronnam, venientem in fulcris ad audiendam Missam, tanta cum difficultate, ut ad decimum vel duodecimum a domo sua passum debuerit subsistere, seque ad parietem inclinare, donec veniret ancilla : se autem id videntem dixisse : Opus tibi foret horis ad eumdum duabus, et tribus ad redeundum a templo. E Vesperis autem finitis, ait se vidisse perfecte sanatam.

et Novenæ quam habuerat obtinendæ eo die sanitatis,

16 Religiosus qui difficulter eunti obviarat,

150 Dominicus Hache, Dominus d'Artincourt, Consiliarius Regius, Sigilli minoris Custos et Commissarius Generalis in hac urbe ejusque territorio, annum agens XXXIII, deponit, quod nona Aprilis, Sacri audiendi caussa existens in templo Minimorum, viderit Patrem quemdam Minimum, dimissa Domina Ponthon, quæ est uxor Majoris, ad fœminam aut puellam quamdam accedere cum eaque stante modicum loqui : interim secessisse se ad reclinatorium quod est ad dexteram sacelli, plane e regione ejusdem fœminæ aut puellæ, super gradus altaris genuflexæ; quam viderit per horæ quadrantem suspiriis gemitibusque indulgere; eique, dum manus identidem ad cœlum levat, nunc manicas excidere nunc sudarium : quo extergendarum caussa lacrymarum recepto, iverit versus sacristiam, ubi pulsanti aperuerit P. Heullin, vestitus paratusque cum calice ad Missam celebrandam. Cui cum dixisset ut ad suam faciret intentionem, ad priorem locum rediens continuarit suspiria lacrymasque. Ratus igitur deponens, esse personam aliquam valde afflictam, ex puero sacrificii ministro quæsivit, quænam esset; responditque puer, esse Domnam Peronnam Raoult, F quæ non amplius claudicaret. Non tamen hoc altius dimisit in animum ipse deponens; sed domum revertens, cum tempore prandii narraret quæ viderat, respondit uxor, quæ ipsam in sella portari ad ecclesiam viderat in festo Sancti Francisci, Miraculum id manifestum esse : pauloque post ipse deponens idem plurium relatione cognovit. Quare Dominica in Albis, regrediens a Missa parochiali et obviam Peronnæ factus ad latus ecclesiæ majoris, eidem gratulatus est recuperatam miraculo sanitatem.

17 Commissarius Regis, qui observarat Deo gratias agentem,

morbi curati ignarus, eumque deinde intellexerat ab aliis

151 Domicella Maria Rault, uxor Petri Coste, Domini de la Motte, Procuratoris Regii, annorum XX, testis impotentiæ diu in Peronna visæ, quam etiam propter debilitatem bis viderit in sella gestatoria communicantem; deponit, quod nona Aprilis ingredientem in sacellum cum fulcris viderit, genuaque ante altare flectentem : quodque domum reversa, intellexerit post horas duas miraculose esse sanatam, et spectandi caussa cum multis aliis ad ecclesiam redierit. Joannes Hedde, Judex, Consul, et antiquus Senator hujus urbis, e regione majoris portæ Minimorum habitans ab annis circiter quatuor; deponit, sæpius vidisse se Peronnam fulcris egredientem

18 Uxor Procuratoris Regii.

19 Judex urbis,

A egredientem ingredientemque; quæ cum sollicite sustentari ad portam deberet, ipsum se ait ei sæpe præbuisse manum. Novissime autem die nona Aprilis, peracta in gradibus altaris confessione, Missam audienti et communicanti proximum semper se fuisse, notasseque in ea vehementissimos motus, velut si gravissime torqueretur: cui quid accidisset post horam mediam intellexerit, domum reversus; et circa horam quartam post meridiem eidem a templo egredienti et perfectissime sanatæ occurrerit.

20 Doctor medicus.

Denique Franciscus du Crocque, Doctor medicus et hujus urbis ordinarius, annorum XXXIII, deponit tractasse infirmam; et in ipsis paroxysmis visam, incurabilem judicasse: quod idem D. Vallot medicus regius, cum hic esset, judicarit: ideoque curam ejus dimisisse. Cum autem eam in Octava S. Francisci Paulani intellexerit sanatam, et postea viderit liberatam ab asthmate et gravissima respirandi atque loquendi difficultate, qua etiam extra paroxysmi tempora laborabat, nec non a crurum ac tibiæ infirmitate, totiusque corporis conformatione vitiosa; aliud judicare non posse, quam divino miraculo adscribendam curationem.

Approbatio Episcopi Bononiensis.

152 Visa et examinata informatione, de mandato B nostro facta per Mag. Robertum le Febvre, Curatum et Decanum Caletensem, circa sanitatem, Domicellæ Peronnæ Raoult subito restitutam in ecclesia Minimorum dictæ urbis, die IX Aprilis, hujus præsentis anno MDCLXI, in Octava Sancti Francisci Paulani; agnovimus dictam sanitatem omnino miraculosam esse, et meritis magni istius Sancti obtentam. Quia autem vult Dominus, gratias, a se præter naturæ ordinem factas, manifestari ad incrementum gloriæ et honoris sui, ad fidelium devotionem erga Sanctos excitandam, ad convincendam eorum hæresim qui illos prohibent invocari; permisimus et permittimus fieri publicationem hujus miraculi; et gratias Deo ac Sancto ejus reddi, ea quæ opportuna judicabitur solennitate. In quorum fidem præsentibus subscripsimus, iisque sigillum nostrum apponi jussimus. Datum Bononiæ, die XXIX Aprilis, anni MDCLXI

† Franciscus Episc. Bononiensis.

Hinc discas, quam certo testata sint, quæ nunc approbantur, miracula,

153 *Hæc, quamvis prolixiora essent, placuit integra producere omissis vel abbreviatis dumtaxat ejusdem rei iteratis descriptionibus; ut iniqui etiam arbitris patere possit, quam firma certaque testimonia hoc seculo requirat ecclesiasticorum judicum summa severitas, in examinandis approbandisque miraculis. Nam quales hoc in casu receptæ sunt testium fide dignissimorum et oculatorum depositiones, tales colligere et habere licet de quovis* C *miraculo, nostra ætate publicato, de iisque quæ supra judicio Cardinalis ab Harrach probata dedimus: sed ista omnia velle colligere, opus hoc infinite augeret: ut satis sit vel uno loco dedisse specimen, unde alia ejusdem seculi nostri æstimentur.*

154 *Decuit autem in recensendis magni hujus Thaumaturgi mirabilibus minime parcos esse nos. Nam cum hæc colligenda ego sumpsissem in manus, et alia ad Aprilem pertinentia Acta magnis animis promoveret meus in hisce studiis antecessor P. Godefridus Henschenius; accidit* VIII *Januarii anni* MDCLXIX, *ut hunc*

Auctorem altera graviter [illegible],

lecto affigeret viscosa in latere sinistro concretio, quæ octavo post die in alterum transiliens latus, pleuritidis instar illud affecit; exundans etiam per omnes venas bilis, totum quidem corpus magnis implevit doloribus, caput tamen imprimis tam horribili cruciatu distendit, ut dissilire in partes cranium ægro videretur. Hic nocte inter XVII *et* XVIII *Januarii media, cum sustinere non posset amplius, seque e statu aut mentis aut vitæ abiturum formidaret, accersitum me de periculo monuit, deque extremis Sacramentis mature sibi procurandis. Ego vero, cui ingentia Sancti quæ transcribebam miracula multam de eodem fiduciam fecerant, accepto quod* D *tunc erat ad manus Processus Turonensis ecgrapho, similem fiduciam ægrotanti aggressus ingerere, librum ei exosculandum præbui capitique supposui; promittens me primo mane votivum de Sancto Paulano Sacrum dicturum in templo nostro, iterumque aliud in templo Minimorum hic, si ad Dei Sanctorumque gloriam promovendam ab illo periculo evaderet æger. Ex tunc mitigari cœpere dolores: et qui antea ab iterata phlebotomia, hirudinum applicatione, a clysterum potionumque medicarum usu, auxilii nihil expertus fuerat; postero die visus sibi est minus periculose ægrotare: exindeque quotidie ad sanitatem proficiens, mense tandem Februario una mecum se exolvit voto, sacrum de S. Francisco Paulano in ipso Minimorum templo faciendo. Deinde paulatim recuperatis viribus, ad intermissa studia feliciter rediit; intercessioni dicti Sancti, et piis Religiosorum per omnes fere Conventus precibus pro se fusis, vitam diuturniorem acceptam referens: quem in gravi* LXIX *annorum ætate evasurum a morbo tam periculoso et vehementi, vix prudens aliquis audebat sperare.*

Auctore D. P. supposito capiti miraculorum libro,

sanitas redit.

Ipse hic commentarius

155 *Porro gratum fuisse Sancto nostrum hunc, in suis Actis colligendis illustrandisque, laborem, luculento, sed tristi videtur declaratum fuisse indicio. Nam cum* E *anno* MDCLXXII, *nocte diem* XXIII *Februarii exordiente, lamentabili incendio conflagrasset nova Typographia Blaviana, qua nulla in omni Europa instructior, spatiosior, elegantiorque fuerat hactenus excitata; ubi tunc sub typothetarum impressorumque manibus versabatur dies hujus mensis secundus, totum quidem nostrum autographum eo pertinens periit, sed tolerabili satis jactura, propterea quod facili labore restaurari damnum posset; solus autem hic de Sancto Francisco Commentarius flammas evasit, necdum illuc illatus, intra triduum vero inferendus, nisi fatalis iste casus intervenisset. Licuit hic profecto cognoscere quam incertæ sint (ut Sapiens loquitur) providentiæ nostræ. Angebar et tristabar ego, quod impressio, cujus celerrimus sub tribus pariter prælis progressus mihi fuerat promissus, et cujus caussa Amsterodami commorabar, adeo procederet lente, ut spatio septem hebdomadarum, non plus effectum fuerit, quam unico expedito prælo posset intra duodecim dies absolvi. Sed si tantillo magis festinassent operæ, periisset annuæ lucubrationis fructus, vix umquam aut non absque grandi impressionis alibi iterandæ impedimendo recuperandus. Quod beneficium ipsi Sancto libenter acceptum referimus et ut cetera Sanctorum Acta, adhuc inedita et successive paranda prælo, a simili conservet infortunio, enixe deprecamur.*

ab incendio præservatur:

156 *Accessit denique prioribus duobus beneficium ter-* F *tium. Cum enim intra privatum unius familiæ damnum impatiens stare fortuna, post menses ab inde paucos totius pene fœderati Status accumularet ruinam, sub victricibus Regis Christianissimi armis; atque adeo minime consultum censeretur denuo tentare ipsam apud eumdem aut alium typographum in Hollandia, ad quam sola facilioris in omnes partes distructionis spes invitarat; cumque nihilo expeditiora quam antea facta essent Brabantiæ nostræ cum aliis regionibus commercia, quin etiam novo a Gallia bello magis etiam impedienda timerentur; placuit consilii incertis moram unius anni indulgere operi maturius recognoscendo, et typographiæ eligendæ. Sed ea mora quam utilis ac necessaria nobis, tam molesta et importuna amicis visa est, undequaque efflagitantibus promissum Aprilem. Horum ergo querelis fatigatus, nec tamen in tanta rerum publicarum incertitudine, certi consilii quidpiam evolvere valens; rogavi Deum ut in proxima menstruorum Patronorum sortititione is mihi pro Aprili mense Sanctus obtingeret, qui diuturnæ fluctuationi finem imponeret. Et ecce Sanctus Franciscus Paulanus obvenit, simulque injecta est utrique nostrum certa voluntas, Antverpiæ potius quam alibi resumendi impressionem, ipsa, si fieri posset,*

et mora impressioni injecta

ætate

AUCTORE D. P.

ejusdem Sancti festo terminatur.

A *æstate aut vere. Quam mentem ut sciremus esse ab eo, qui daturus erat successum desideratum, factum est, ut eodem decimo die Aprilis celebraretur a nobis Sancti festus dies, propter Paschalia solennia translatus; et Typographus, numquam rogatus, sed per quam idoneus, secum decerneret prælum vacaturum brevi et gratuitam operam offerre postridie; eo id expectantibus minus, quod excusaret se ob temporum augustias alter, quem præsentior certiorque majoris emolumenti spes credebatur inclinatura ad prosequendum opus, cujus priores partes sibi fructuosissimas fuisse fatebatur. Et tum quidem inchoandæ impressioni decretum fuit initium Maii: sed Sanctus integrum esse beneficium suum volens, providit ut ob urgentem aliquam necessitatem suspenso opere quod versabatur sub prælo, ipsum citius vacare contingeret, atque ita quinto infra Octavam die res nostra principium non interrumpendum caperet.*

157 *Non sumus nos adeo leves ac temerarii, ut, quidquid Cœlitum aliquo ad opem invocato nobis obtingit boni, id statim et propria auctoritate adscribamus operibus naturæ ordinem prætergredientibus: neque eo fine postrema hæc, quæ Francisci intercessioni accepta referimus, commemorantur, ut augeant numerum tot il-* B *lustrium ac testatissimorum miraculorum. Id solum spectamus ista obligationis nostræ qualiscumque professione, ut omnibus Paulani Thaumaturgi cultoribus constet, quam præcipuo affectu erga ejusdem honorem feramur. Quod si operis nostri ratio ferret, ut præter eos quos publico cultu Catholica veneratur Ecclesia, aliorum privata hactenus pietate venerabilium Vitas et*

Sancti gloria sanctitate filiorum augetur,

Acta eidem intexeremus; nihil profecto faceremus libentius, quam viros, ex sacro Minimorum Ordine sanctitatis nomine illustriores, suis quosque diebus admirandos imitandosque proponere. Nunc, dum id non licet, talium curiosum lectorem ad Annales ordinis, diligenter fideliterque a Lanovio conscriptos remittimus, et ad primam eorumdem Appendicem : atque monemus, ipsius Sancti Fundatoris laudes, nulla alia commendatione sic exaggerari, quam tot sanctissimorum filiorum claritate; qui per omnes dispersi Europæ regiones, velut totidem paternæ virtutis simulacra apparuere. S. Petri Damiani, Vitalem atque Valeriam, parentes Gervasii atque Protasii Martyrum, collaudare volentis, sententia est : Ut probetur quam honeste vixere parentes, ad testimonium vocentur heredes : verosimile quippe est, ut quidquid virtutis in Sanctorum filiis cernitur, totum ab ipsis parentibus traditum fuisse credatur. *At quam sæpe non contingit e spinis rosas, ex impiis progenitoribus sanctissimos filios procreari; ludente in his Dei sanctificantis gratia, et filios Abrahæ etiam de lapidibus suscitante? Certius Damiani verba ad spirituales patres transferentur, et ad ipsum de quo egimus S. Franciscum;* ut qui tot Sanctorum filiorum in Christo ac secundum Christum pater fuit *(verba sunt Theophili Raynaudi, fusius hoc argumentum tractantis)* quique omnes per institutum sanctum ab se conditum, et Regulam cœlesti afflatu præscriptam, in spiritu procreavit ; nemini de sanctitate, et gratiæ Deo acceptum facientis ubertate concesserit.

III APRILIS.

SANCTI QUI III NONAS COLUNTUR.

Sanctus Pancratius, Episcopus et Martyr Tauromenii, in Sicilia.
S. Agathemerus, Martyr in Mysia.
S. Evagrius,
S. Benignus,
S. Christus,
S. Arestus,
S. Sinnidia,
S. Rufus,
S. Patricius,
S. Zosimus, } Martyres, Tomis in Scythia.
S. Agape,
S. Chionia,
S. Irene, } Virgines Sorores, Martyres Thessalonicæ.
S. Ulpianus, Martyr, Tyri in Phœnicia.
S. Donatus, Martyr Nicomediæ.
S. Elpidephorus, Martyr apud Græcos.
S. Galicus,
S. Bythonius,
S. Dius, } Martyres apud Græcos.
S. Urbicus, Episcopus Claromontanus, in Gallia.
S. Illyrius Thaumaturgus, in Myrsinone monte Peloponnesi.
S. Attalus, Abbas Benedictinus, Tauromenii in Sicilia.
S. Nicetas Confessor, Hegumenus Mediciensis in Bithynia.
S. Josephus Hymnographus, Constantinopoli.
S. Richardus, Episcopus Cicestriensis, in Anglia.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Margarita Virgo Sanctimonialis, *Georgii Bavariæ Ducis filia, mortua est ipsis Regalibus anno* 1530, *et juxta corpus S. Hilarii tumulata, sed anno* 1612 *a pulchris reformatoribus ignobiliori urnæ simul cum eodem inclusa. Ejus caput sacrarium Neoburgense festivo cultu proponit hoc die, ut scribit Theodorus Rhay inter Animas illustres Juliæ, Clivæ etc. qui et dat titulum P. M. vel B. M. quod ponitur pro* Piæ *aut* Bonæ memoriæ: *si plus et competere edocti fuerimus, libenter de ipsa agemus pluribus hic ejus mortuali, in Supplemento, ad diem* vi Januarii.

S. Eustachii Abbatis *memoria habetur in MS. Martyrologio Treverensi S. Martini. Suspicamur esse S. Eustasium Abbatem Luxoviensem, de quo aliqua heri: ejus Acta dedimus* xxix Martii.

S. Amphianus Martyr *memoratur in Martyrologio S. Hieronymi, item Augustano, Labbeano et aliis.* Amphanus *dicitur a Notkero,* Amphiarius *in MS. Adone monasterii S. Laurentii apud Leodienses. Arbitramur esse S. Amphianum Martyrem Afrum, aut S. Amphianum sive Apphianum, Martyrem Cæsareæ in Palæstina: De utroque egimus* ii Aprilis.

S. Theodosia Martyr, Cæsareæ in Palæstina, *refertur hoc die in multis Martyrologiis: in pluribus pridie nominatur* ii Aprilis.

S. Hereneus Episcopus,
S. Andochius, } Presbyteri
S. Benignus,
S. Thyrsus Diaconus,
S. Felix negotiator, } *referuntur in MS. Martyr. Vaticano S. Petri et apud Maurolycum, Felicium et Saussaium in Supplemento. De singulorum cultu, quando alii eos referunt, egimus hesterno die* ii Aprilis.

S. Maria Ægyptiaca *inscripta est Violæ Sanctorum et variis Calendariis. Acta dedimus* ii Aprilis.

Bernardus, Archiepiscopus Toletanus, *mortuus anno* 1124, *refertur cum titulo* Beati *in Martyrol. Hispan. Tamayi de Salazar, et late ejus Acta describuntur. De eo egimus inter Prætermissos* ii Aprilis.

S. Miles Martyr Romæ, *refertur a Ferrario in Catalogo generali, citatis* tabulis Ecclesiæ S. Sylvestri. *Reliqua ignorari addit. Veremur ne forte sit nomen appellativum alicujus militis martyrio coronati, ac proinde antiquiora testimonia optaremus videre.*

S. Evagaristius *in unico MS. adjunctus est Martyribus in Scythia passis, inter quos est* Evagrius et Aristus: *unde illud nomen emersisse, infra veremur.*

Matronæ Abbatissæ *aliquod dictum reperitur lib. 4 de Vitis Patrum, interprete Pelagio libello 2 num. 14. quod satis fuit Arturo du Monstier, ut eam sacro Gynæceo inscriberet,* Beatæ *titulo honoraret,* et divina sapientia et vitæ sanctitate conspicuam *diceret, quod non facile probabitur prudenter ab eo factum esse.*

Evagrius, Episcopus Antiochiæ, qui ante discipulus S. Athanasii, transtulit a Græco in Latinum Vitam S. Antonii Magni, *uti die 17 Januarii ante hujus Vitam diximus* § 9. *Hic in Catalogo Petri de Natalibus cum titulo* Sancti *refertur lib. 4 cap. 29. occasione* S. Evagrii Martyris in Scythia, *qui hoc die colitur. Petrum secuti sunt Maurolycus, Felicius, et Ferrarius. Abstinemus ab eo inter Sanctos numerando, dum certiora testimonia venerationis assequamur.*

Evagrius Presbyter, discipulus duorum Macariorum, *eadem de caussa, a citatis jam de alio Evagrio auctoribus et a Witfordo Sanctis additur: ab aliis de Origenistarum erroribus non satis excusatur, ideoque omittendus est.*

Dimaus seu Dinaus, monachus in Scotia, *cum titulo* Sancti *memoratur a Davide Camerario in Menol. Scotico, citato Wione: qui rejicit in Appendicem Martyrologii sui, citato libro 4 Leslæi. Hic pag.* 159 *eum collocat inter præclaros viros, qui seculo* vii *vita, exemplo et doctrina illustrarunt Scotiam.*

Ven. Mintæ *nomen in Kalendario Ruthenico, apud Possevinum in apparatu, diem hunc occupat, quænam sit fatemur hactenus nos ignorare.*

S. Cuannanus, Abbas Magbiliensis, Obiisse 3 Aprilis anno 721 *traditur a Colgano 4 Februarii post Vitam S. Cuannæ, Abbatis Lismoriensis, in Notis num. 2. Nihil aliud de eo hactenus scimus. Forte est* Comanus filius Daimangeni, *hoc die relatus in Martyrologio Tamlactensi.*

S. Pancratii Martyris veneratio apud Maclovium, quando Roma in Gallias primum sacræ ejus Reliquiæ

liquiæ delatæ sunt. *Ita Saussaius. Hujus Sancti nulla fit mentio in antiquo Breviario Macloviensi, ut videantur hæ Reliquiæ non ita pridem ex cœmeteriis Romanis erutæ, et dies hic electus, quo colitur* S. Pancratius Episcopus Tauromenitanus in Sicilia et Martyr.

Thiento Abbas Wesseprunensis, cum sex fratribus in Khreitzberg, ab Hungaris anno DCCCCLV Martyrizatus, *refertur cum titulo* Beati *tomo* 3 *Metropolis Salisburgensis anno* 1620 *editæ ab Hundio et Gewoldo pag.* 486, *non indicato die necis. Menardus ad tertium Aprilis eum referens in Martyrologio Benedictino anno* 1629 *excuso*, In Bavaria, *inquit*, B. Thientonis, Abbatis et Martyris. *At Bucelinus dein suo Menologio cum titulo* Sancti, *eumdem inscripsit, citata Bavaria Sancta Matthæi Raderi, in qua nusquam, imo ne quidem in Bavaria pia, ejus mentio reperitur, nisi forte alterius alicujus elogio inserta.*

Bonus, Abbas Camaldulensium, Pisis in Etruria, anno MLXX pie mortuus, *refertur a Bucelino cum titulo* Beati *hoc die, citata prima parte Historiæ Camaldulensis ab Augustino Florentino edita, in qua nusquam reperimus mentionem hujus. Silvanus Razzius et ipse Camaldulensis, in Vitis a se Florentiæ an.* 1600 *editis inter Sanctos et Beatos Ordinis sui non recenset* Bonum.

Alfanus, monachus Casinensis, *laudatur a Petro Diacono in libro de Ortu et vita Justorum sacri cœnobii Casinensis cap.* 53. *Is Menologio Benedictino inscriptus nuper est a Bucelino, cum titulo* Beati*: quod nondum legimus ab aliis factum.*

Mainardus, eremita in eremo Stiriæ, *plurimum laudatur a B. Petro Damiano in tractatu de perfectione cap.* 23. *Ejus nomen ideo inscripsi: Menardus Appendici secundæ ad Martyrologium Benedictinum, inter illos, quorum diem natalem ignoravit. Bucelinus ad hunc diem retulit : et ambo* Beatum *appellant.*

Hermannus, Conversus monasterii Villariensis, Ordinis Cisterciensis, in Brabantia, *cum titulo* Beati *refertur a Chrysostomo Henrique, Bucelino et Chalemoto. Priores citant Auctarium Arnoldi de Raisse ad Natales Sanctorum Belgii a Molano editos. Verum Arnoldus refert Hermannum ad diem* VII *Aprilis, et absque* Beati *titulo. Saussaius inter* Pios *recenset. Quæ ex Chronico Villariensi de virtutibus ejus narrantur, tradunt dicti auctores.*

Giomaria Virgo, sanctimonialis Ordinis Cisterciensis in Lusitania, *inscripta est cum titulo* Beatæ *Menologiis memoratis Henriquez, Bucelini et Chalemoti. Verum a Georgio Cardoso in Hagiologio Lusitano solum inter* Venerabiles *censetur, qui late de ea agit, et mortuam scribit anno* 1570.

IV Fratres occisi in India Orientali,
Joannes de Penna, in Piceno,
Bernardus a Mandela, in monte Alverniæ
Petrus Melgarus, in Lusitania,
Clara Martinezia, in Hispania,
} Ordinis Minorum *cum titulo* Beati *referuntur in Martyrol. Franciscano Arturi du Monstier, et* Clara *in hujus Gynæceo Sacro : ceterum de veneratione nihil indicatur : uti neque a Cardoso de dictis 4 Fratribus occisis.*

Alexandrina Virgo, Abbatissa Clarissarum Fulginii in Umbria, præcipuarum virtutum cumulata fructu, hoc die anno 1458 mortua, *cum titulo* Beatæ *refertur ab Arturo du Monstier in Martyrol. Franciscano et in sacro Gynæceo, uti a Jacobillo de Sanctis Fulginii et de Sanctis Umbriæ. At Franciscus Haroldus in epitome Annalium Ordinis Minorum Romæ nuper edita ad dictum annum* 1458 *eam laudat, sed absque titulo* Beatæ.

ANIMADV. PAG 6

Michaelis pueri *quadrimi, ex honesto Astensi cive Francisco de Jacobis nati, et anno* 1566 *hac* 3 *Aprilis, cum suam Judæi Parasceven celebrarent, ab iisdem immanissime occisi, Martyrium descripsit adm. R. D. Philippus Malabayla, Visitator generalis Congregationis S. Bernardi reformatæ in Italia asserens corpus, duodecimo post die incorruptum, in loco subterraneo repertum a milite Germano; et ab Episcopo Astensi Gaspare Capris, cum totius civitatis concursu, delatum esse in proximam S. Mariæ novæ Canonicorum Lateranensium ecclesiam, atque intra altare majus reconditum esse. His similia narrat Ughellus Tomo 4 Italiæ sacræ col.* 573 *in Episcopis Astensibus. Rei gestæ seriem pleniorem libenter hic daremus, si nobis constaret Apostolicos Visitatores, pro ejusmodi rebus postea per Italiam missos, factum probasset : caussam enim dubitandi dat altum hoc tempore ea de re inter Astenses silentium, et congruæ Sancto venerationis cessatio vel defectus, per litteras nobis significatus : quinimo de hoc puero nihil umquam auditum sibi asseruit P. Cacheranus, istic olim Canonicus annorum* 75, *nec aliud sciri quam aliquod corpus, ignoti nunc Sancti, ac ne in Syllabo quidem Reliquiarum annotati, asservari sub ara absque alio cultu.*

Juliana Virgo, monialis in Monte S. Cornelii, *inscripta est Kalendario Cisterciensi, Divione anno* 1617 *excuso : mortua est* V Aprilis.

Sixtus Papa et Martyr, *ejus nominis primus, inscriptus est Matyrologio Flori, et MSS. Atrebatensi, Tornacensi et Lætiensi. Item in Vaticano S. Petri et in pervetusto MS. monasterii S. Sabini in Pireneis ad calcem Martyrologii Gallicani pag.* 1248 *aliisque. De eo cum Martyrologio Romano acturi sumus* VI Aprilis.

B. Hermanni, cognomento Joseph, transitus *memoratur in Fastis Coloniensibus Gelenii. Ejus Vitam dabimus* VII Aprilis.

Helias cognomento solitarius, Abbas Scotorum peregrinorum Coloniæ, qui utrumque ibidem monasterium S. Martini et S. Pantaleonis rexit. *Ita Thomas Dempsterus, citato Mariano in Menologio Scotico. Non est is hodie fastis Coloniensibus Gelenii inscriptus, sed* XII Aprilis.

S. Engracia sive Encratis, Bragensis Virgo et Martyr, *inscripta est Hagiologio Lusitano Georgii Cardosi, citatis Hieronymo Romano de la Higuera, et Fernando Boano, quasi esset diversa a S. Encratide Cæsaraugustana, et Boanus dicit hanc coli* XIII *Aprilis. Si quid certi constet, poterit dici ad dictum* XIII, *aut potius quando de S. Encratide Cæsaraugustana agemus* XVI Aprilis.

S. Antonius, Confessor Turonis, *memoratur in MSS. Vallicellano Patrum Oratorii Romæ, et Centulensi seu monasterii S. Richarii in Pontivo. Alia MSS. habent die præcedenti; alii vero, quo tunc rejecimus,* IV Maii.

S. Petri Apostoli festum frequentissimo concursu III Nonas Aprilis celebrari in Salentinis, in vetustissimo ejus fano, ipso vivo, ut fama est, constituto, *tradit Leander Albertus in Descriptione Italiæ pag.* 354. *Acta S. Petri erunt illustranda* XXIX Junii.

S. Victoris Episcopi Capuani depositio *hoc die facta intelligitur ex antiquissimo ejus epitaphio apud Ughellum tomo* 5 *: festum ejus in Romano Martyrologio collocatur ad diem* XVII Octobris.

S. Ebergisus, Episcopus urbis Trajecti ad Mosam, *memoratur in Catalogo Generali Ferrarii, citato Joanne Chappeavillo; apud quem ex Ægidio legitur, ejus* festivitatem recoli a quibusdam quinto Nonas Aprilis, *pro quo alii legunt* quinto Kalendas Aprilis, *ut tum diximus inter Prætermissos : et quia* a quibusdam festivitas recolitur Nono Kalendas Novembris

vembris, *dedimus tunc rationem quare eum voluerimus rejicere in* XXIV Octobris.

S. Florentinus, Episcopus Argentoratensis, *memoratur a Canisio et Ferrario : ab aliis* VII Novembris.

S. Burgondofora, Abbatissa et Virgo, *inscripta est hoc die Martyrologio Romano, et* Angliæ *adscribitur. Præivit, cum MS. Florario et Greveno, Molanus in Auctario Usuardi;* et Abbatissam Evoriacensem *in diœcesi Meldensi appellat. Secuti deinde alii : et Vitam ad hunc diem edidit Surius, quod et nos aliquando statuimus facere. Verum cum ipsa soleat* Fara *appellari, sub hoc nomine refert eam* VII *Decembris Usuardus (qui tempore et loco proximus vixit) et posteriores Martyrologi, cum ipso Martyrologio Romano. Quo etiam die (non* III *Aprilis) in monasterio proprio solenni Officio Ecclesiastico colitur, et sub ritu duplici in ecclesia et diœcesi Meldensi. Quare et nos arbitramur differenda Acta ejus, quæ interim apud Surium et inter opera Bedæ legi possunt. Nos quoque varia circa illam tractavimus* XXIX *Martii in Vita S. Eustasii Abbatis Luxoviensis cap.* I. *Reliqua ergo danda erunt* VII Decembris.

B. Madelupi Sacerdotis translatio corporis, in Altovillari monasterio, *refertur a Molano in Auctario* 2 *et* 3 *editionis Usuardi : et in MS. Martyrologio Carmeli Coloniensis. Secuti Molanum sunt Wion, Dorganius, Ferrarius et Saussaius : et loco* Beati *etiam* Sanctum *appellat Ferrarius. Edidit Nicolaus de Guerrois accuratum catalogum Sanctorum Diœcesis Remensis; absque ulla mentione* B. Madelupi, *at meminit S. Bercharii ejusdem monasterii Abbatis. De eodem monasterio ejusque Abbatibus agunt Sanmarthani, et nihil tradunt de* Madelupo : *quem suo Martyrologio etiam non inseruit Menardus : et nos ergo certiora expectamus ad diem depositionis, quem se Altivillarienses agere scribunt, die* XX Decembris.

S. Thomas Apostolus in India *seu* Nicia *refertur in MSS. Martyrologiis Augustano et Labbeano : ab aliis adjungitur* SS. Evagrio, Benigno et sociis, *passis Tomis in Scythia, nomine forsan S. Thomæ loco civitatis intruso : ut infra latius dicitur.* S. Thomas Apostolus *colitur* XXI Decembris.

DE S. PANCRATIO EPISCOPO,

MARTYRE TAUROMENII IN SICILIA.

AUCTORE G. H.

SECTIO I

Memoria *sacra* S. Pancratii apud Tauromenium in Sicilia *absque ulteriori elogio inscripta est antiquis Martyrologiis S. Hieronymi, Usuardi, Adonis, Notkeri, et aliis ad quamplurimarum Ecclesiarum usum conscriptis. Petrus de Natalibus lib.* II *caput* 130 *num.* 109 Confessorem, *ast* Episcopum et Martyrem *appellat Maurolycus, quem sequuntur alii, et Galesinius ista addit :* Hic B. Petri Apostolorum Principis discipulus, illius civitatis Episcopus, nobili fidei certamine egregius Christi miles, cœlesti corona donatur. *Hodiernam martyrologium Romanum hunc diem ita auspicatur :* Tauromenii in Sicilia S. Pancratii Episcopi, qui Christi Evangelium, quod a S. Petro Apostolo illuc missus prædicaverat, martyrii sanguine consignavit. *Fuit Tauromenium præclarissima olim civitas, Messanam inter et Catanam ad mare Siculum in arduis montibus condita, a Saracenis imperante Leone Sapiente intercepta atque eversa, ad quod usque tempus sacrum corpus S. Pancratii adservabatur et colebatur Tauromenii, susceptisque piorum virorum peregrinationibus adibatur. Utrumque legimus in Vita S. Eliæ Junioris monachi ad* XVII *diem Augusti illustranda, in qua ista habentur.* Ceterum post aliquod tempus prægestiebant sancti Patres, *Elias et Socii,* Tauromenium trajicere, ad Sacrosanctas Divi Pancratii reliquias pie venerandas. Ibi cum essent, Elias divinitus cognovit * Brachimi hostis infestissimi exitialem ex Africa adventum, ac civitatis vastitatem et cladem. *Reliqua videri possunt apud Octavium Cajetanum tomo* 2 *de Vitis Sanctorum Siculorum pag.* 73; *et in Historia translationis S. Severini Noricorum Apostoli, a Joanne Diacono Neapolitano descripta, et a nobis ad diem* VIII *Januarii in Appendice edita pag.* 1099, *ubi describitur cædes S. Procopii ultimi Tauromeniorum Episcopi et aliorum, quorum corpora jussu tyranni igne absumpta sunt, quod sacris reliquiis S. Pancratii tunc etiam factum arbitramur.*

Nomen in sacris fastis :

reliquiæ usque ad accessum Saracenorum honoratæ

C

* al. Abrachomi

2 *Decessor prædicti S. Procopii fuit Theophanes Cerameus, tempore Basilii Macedonis et dicti Leonis Sapientis Episcopus Tauromenitanus, cujus homeliæ extant Græce et Latine opera Francisci Scosi anno* 1644 *vulgatæ : inter has Homilia* LVII *dicta est in festo S. Pancratii; et uti in exordio præfatur auctor,* ad Sanctum ejus sepulcrum, *Græce* ἐν τῇ ἁγίᾳ τούτου σορῷ ad reliquiarum conditorium *sive* urnam. *Thema ex Evangelio S. Joannis cap.* 10, *quod in Sacrificio Missæ legebatur illo die, hoc sumitur :* Ego sum ostium, per me si quis introierit, salvabitur. *Quam sententiam cum graviter æque ac pie interpretatus esset Theophanes, ista interserit :* Imitemur Pastorem hunc verum et Domini imitatorem Pancratium, cujus sanctissimam vitam postquam cursim exposuero, ostendam non esse difficile imitari. Sanctus igitur Pancratius (sicuti memoriæ prodidit, qui de ejus gestis historiam scripsit Evagrius) ab Oriente profectus, et Principis discipulorum manibus, sacris initiare potentibus, Episcopus creatus; in nostram hanc insulam missus est. Cumque ad hanc civitatem Tauromenium advenisset, primum omnium abominationibus dæmonum eam expurgat, et profana conterit simulacra : ex quibus præcipuo colebantur honore Phalcon et Lyssus et Scamandrus. Postea ad veram religionem Præfectum civitatis Bonifacium traduxit, ac templa in Dei cultum et sacras ædes ædificat. Demum cum multos convertisset ad veram fidem, vitæ finem martyrio consignavit : atque in hac etiam Dominum suum imitatus, et sui purpura sanguinis Pontificatus dignitate decorata, in Cœlum Angelorum manibus sublatus est.

Vita compendium ex homilia Theophanis Ceramei,

F

3 *Hæc Theophanes. Qui ab eo citatur Evagrius, traditur S. Pancratii discipulus et comes fuisse, et Magistri sui scripsisse historiam : qua deperdita, supposito Evagrii hujus nomine, confecta sunt, et forsan post depulsos e Sicilia Saracenos, quædam Acta S. Pancratii, meris fabulis et mendacissimis relationibus conferta, quæ olim in Latinum converterat Jacobus Sirmondus rogatu Octavii Cajetani, sed indigna prælo visa sunt, et enormia ejus menda a Cajetano pluribus indicantur atque explodantur tomo* I *de Vitis Sanctorum Siculorum pag.* 9 *et* 10, *in Vita, quam dictus Cajetanus de S. Pancratio collegit. Verioris historiæ, quam Evagrius scripsit, potest fragmentum censeri, quod ex Theophane Cerameo dedimus : aliud est a S. Theodoro Studita citatum libro* 2 *epistola* 8, *inscripta* omnibus propter Christum dispersis fratribus, et iis qui in carceribus et exiliis detinentur *propter cultum sacrarum imaginum. Refertur ea epistola a Baronio ad annum* 814 *ubi num.* 49 *ista habentur :* Petri Apostoli vox est in historia S. Pancratii : Fili Joseph, adfer imaginem Domini

aliquid citatur a S. Theodoro Studita.

A Domini nostri Jesu Christi, et imprime illam in Pyrgisio, ut videat populus qualem formam sumpserit Filius Dei, ut videntes amplius credant, formæ typum intuentes, et reminiscantur eorum, quæ per nos eis annuntiata sunt. *Hæc S. Theodorus Studita: cui addi posset auctoritas Simeonis Metaphrastæ in commentario de SS. Petro et Paulo per Lipomanum et Surium edito, si, quod hi prætendunt, esset Metaphrastæ lucubratio; sed hoc melius negat Leo Allatius in sua de Simeonum scriptis Diatriba, dum inter ea non recenset. In dicto commentario, cujuscumque Græci fuerit, dicitur* S. Petrus Domini Apostolus, cum multas Antiochiæ fecisset curationes, ordinasse Episcopos, Marcianum Siracusis in Sicilia, et Pancratium Tauromenii. *Deinde, variis interpositis, traditur* navigasse in Siciliam, et cum venisset Tauromenium, diversatus apud Pancratium virum sapientissimum. Quo in loco cum quemdam Maximum catechesi instituisset, et baptizasset, et Episcopum ordinasset, Romam appellit. *Colitur* XIV *Junii S. Marcianus, et* XII *Januarii S. Maximus, Episcopus Tauromenitanus et successor S. Pancratii habitus, inter quos tamen a Roccho Pirro collocatur supra memoratus Evagrius. An recte et non ex fabulosis Actis id fiat, disquirant Siculi.*

AUCTORE G. H.

et ab anonymo in oratione de SS. Petro et Paulo :

B 4 *Floruit sub initium seculi noni, Gregorius monachus Byzantinus, ex monasterio Paguriensi : qui in Siciliam profectus, ad Tauromenitanos habuit orationem encomiasticam de S. Pancratio, quam ex duplici MS. Messanensi et tertio Sinopolitano erutam Latine reddidit Augustinus Floritus, et edidit Octavius Cajetanus : qui arbitratur Leonem Armenum Imperatorem intelligi, dum sub finem petit auctor* hæreses exterminari et novellum Goliath prosterni. *Dabimus infra ab eodem Augustino Florito Latine redditam S. Josephi Hymnographi Vitam; quam quia opus fuit non uno loco emendare, ipsam cum textu Græco conferentes, veremur ne hæc quoque oratio simili curatione indigeat, ideoque optamus etiam hic Græcum ad manum habere. Subjungimus deinde Canonem a jam dicto S. Josepho hymnographo Siculo sub finem noni seculi compositum, et a Græcis ad honorem S. Pancratii hactenus in Sicilia recitatum, cum non extet in Menæis excusis. Quod si eum Græcum habere potuissemus, nova eum versione fecissemus Latinum : vix enim dubitamus, quin hic quoque stylum suum tenuerit auctor, et acrosticho per singularum stropharum initia reperiendo innexuerit Canonem universum, additis in fine sui nominis litteris.*

dantur Acta auctore Gregorio Paguriensi,

et odæ S. Josephi hymnographi,

5 *Post exactos ab Sicilia Saracenos, Ecclesia Tauromenitana absque proprio permansit Episcopo; ac pri-*
C *mum Troinensi, dein Messanensi Ecclesiæ mansit subjecta vel unita. Assumpsit illa simul venerationem S. Pancratii Episcopi et Martyris, cujus festum sub ritu Semiduplici celebrat hoc* III *Aprilis, desumpto officio de Communi unius Martyris, uti indicantur in Officiis propriis, Messanæ anno* 1624 *excusis. Est idem* Pancratius, Tauromenii Episcopus et Martyr, *Patronus oppidi Turturicii, in Valle-Nemorensi seu Denionensi siti, et vulgo* Brancatus *dicitur, quem* miraculis *ibidem* clarum *esse tradit Cajetanus in Idea operis sui pag.* 31. *Observat Franciscus Scorsus, in Notis ad Homiliam Theophanis de S. Pancratio,* a Tauromeniis hac ætate solennem ejus diem celebrari die IX Julii, eoque nundinas inchoari : quod ab antiquis temporibus deductum in morem *conjicit ex initio Homiliæ sequentis, dictæ in festo S. Pantaleontis* XXVII *ejusdem Julii, ad quem diem nundinæ istæ continuabantur. Dicto* IX *Julii eumdem S. Pancratium recolunt in suis Martyrologiis Maurolycus, Felicius, Galesinius, Cajetanus, Ferrarius; et aliqua encomia de ejus martyrio ex Actis habent. Cajetanus ad diem* IX *Februarii* commemorationem *celebrat* SS. Marciani et Pancratii, Episcoporum ac Martyrum.

Officium Ecclesiasticum :

Patronatus Turturicii :

cultus 9 Julii

et 9 Febru.

6 *Græci utroque jam assignato die celebrant sacram memoriam S. Pancratii : ac primo nono Februarii in Menæis nec non et apud Maximum Cythereum et in MS. Synaxario Parisiensi, ex quo ista damus :* Memoria SS. Marcelli Episcopi Siciliæ, Pancratii Tauromenii, et Philagrii Cypri. Hi erant discipuli sancti Apostoli Petri. Genitor namque S. Pancratii, cum audivisset miracula Christi adhuc corporaliter in terra degentis, ut eum videret, ab Antiochia Hierosolymam cum Pancratio est profectus : ex quo tempore Pancratius venit in notitiam S. Petri, quem post Christi ascensionem secutus est, et ab eo ordinatus Episcopus Tauromenii : ubi ob Christi nomen et fidem, quam docebat, est clam a paganis interemptus. Marcellus pari modo Episcopus Siciliæ creatus, cum multos infideles ad Christum convertisset, cursum vitæ consummavit. Sicut et Philagrius, Cypri Antistes factus, multis ad Christi fidem conversis, multisque pro ea tormentis exantlatis, ad Dominum migravit. *Hæc ex MS. Synaxario. In Menæis non* pater S. Pancratii, *sed* Marcellus *dicitur* cum S. Pancratio abiisse Hierosolymam. *Et qui hic ubique scribitur* Marcellus, *videtur* Marcianus *esse, primus Episcopus urbis Syracusanæ, qui colitur* 14 *Junii. Elogium ex Menæis dedimus* IX *Februarii, quo die de S. Philagrio egimus. At solennissima celebritas* E
S. Pancratii est IX *Julii, in omnibus Græcorum Menæis et Menologiis : quo die in supra citato Synaxario Parisiensi accuratius illud encomium recitatur.*

D

potissimum a Græcis,

Christum vidit Hierosolymam profectus,

7 Eodem mense Julio, et die nono, Certamen sancti Patris nostri ac sacrati Martyris Pancratii, Episcopi Tauromenii. Sanctus hic vixit temporibus Sanctorum Apostolorum, trahens genus suum ex confiniis Antiochiæ. Sacrum baptisma simul cum patre et matre suscepit in sancta Sion. Post eorum vero obitum, cum omnem sibi contingentem hereditatem reliquisset, in Ponti confinia profectus, et in speluncam quamdam ingressus, exercebatur solitarius; et sibi ipsi intentus, cum solo Deo conversabatur. Princeps vero Apostolorum Petrus, per urbes circumquaque transiens ac docens, virum hunc in Ponto deprehendit : quo suscepto, venit Antiochiam, deinde in Ciliciæ regionem, ibidem magnum Apostolum Paulum assecutus. Hi duo impositis manibus consecrarunt Episcopos, Crescentem Galatiæ, Marcianum Syracusarum, et S. Pancratium Tauromenii. Cum autem Pancratius ingressus esset navim, cui præerant Lycaonides et Rhomilus, pervenit in eam, ad quam mittebatur, regionem. Dicti autem naucleri, ob plurima miracula, quibus Sanctus fidem Christi confirmabat, primitiæ credentium facti sunt, et simulacra Phalconis et Lyssonis ac reliquorum dæmonum in ista regione evanuerunt. Præfectus vero loci, nomine Bonifacius, prodigia facta intuitus, et in stuporem raptus, fidem Christi suscepit, et magna adhibita, festinatione, intra triginta dierum tempus ecclesiam construxit. Pancratius vero per gratiam Christi sanabat omnem languorem, et omnes morbos, et singulis diebus aggregabat Christo et Deo magnam incolarum multitudinem, quam baptizabat. Soli autem montani persistebant in sua perfidia obstinati. Hi cum Principe suo Artagato hostiliter offensi sunt sancto viro; quem obtenta opportunitate, ac dolo circumventum occiderunt, et ad Deum ab eo diu desideratum transmiserunt : qui hac ratione retributionem omnium suorum laborum invenit.

vitam solitariam in spelunca agit :

a SS. Petro et Paulo consecratus Episcopus,

simulacra dejicit, F

miracula patrat :

plurimos baptizat ;

Martyr obit.

8 *Hactenus MS. Synaxarium, cui conformia, sed plurimum contracta, leguntur in Menologiis Basilii Imperatoris, et Cardinalis Sirleti, in Anthologio novo cum approbatione Clementis* VIII *edito, et apud Maximum Cythæreum* βίοις ἁγίων. *In Menæis excusis et MSS. ubi Canon antiquior ad diem* IX *Julii præponitur, hoc principio* Ὑπέρτιμον λίθον σε ἡ ἐκκλησία γνωρίζει ἑδρασμῶν

A *μῶν τῶν λόγων σου στηριζομένη ἀεί.* Pretiosissimum lapidem te agnoscit Ecclesia, tuis fundamentalibus sermonibus confirmata: *et ad hoc principium allusisse videtur auctor distichi, ante encomium ex more positi, quod est tale :*

Προθεὶς οὗτον Παγκράτιος εἰς βόθρον,
Ἀθλήσεως ἤγειρεν οἶκον ἐκ λίθων.
Pancratius ipsum se in fundamentum locans,
Certaminum e saxis solidam extruxit domum.

Certamen Sancti Martyris Pancratii Episcopi *celebratur eodem* IX *Julii in Martyrologio Arabo Ægyptiaco, quod ex lingua Arabica nobis transtulit Gratia Simonius, collegii Maronitarum tum Romæ alumnus. Denique* Siculorum Ecclesiæ Episcopum a S. Petro Apostolo præpositum Pancratium, *tradit Nicephorus Callistus lib.* 2 *Hist Eccl. cap.* 35. *Dicuntur in Bononia perlustrata aliquæ Reliquiæ* S. Pancratii Episcopi et Martyris *asservari Bononiæ in Ecclesia S. Dominici. Tricarici quoque Lucaniæ urbe Episcopali, in æde Cathedrali, una cum aliis Sanctorum Reliquiis, servantur ossa quædam* S. Pancratii Martyrii, *teste Ferdinando Ughello tom* 7 *Italiæ sacræ col.* 192 : *quæ hujus potius Episcopi ex Sicilia esse crediderim, quam alterius Romæ passi, quoniam collocantur cum Reliquiis* B *S. Potiti Martyris ex Sardinia allatis.*

Reliquiæ.

SERMO ENCOMIASTICUS

Auctore Gregorio monacho Paguriensi.

Interprete Augustino Floreto. Soc. Jesu.

CAPUT I.

Exordium de Sanctorum Veneratione. Virtutum S Pancratii collectum.

Cum ad spiritualem hanc celebritatem, summa cum fide convenerimus jam, ad pretiosa animæ merces comparandas ; ejus auctori mercatorique divina munera offeramus, non ex auro, gemmisque aut margaritis distincta, neque præclari artificis elaborata manu ; non ex bysso, purpura, sericoque contexta (ornamenta utique brevem splendorem præseferentia, at paulo post intereuntia : utpote quæ ex fluxa et interitui obnoxia materia constent, adscito ex arte decore, quem amittant tandem necesse est, et in pristinam turpitudinem redeant,) verum ea demum sint munera nostra quæ cœlitus dimanent maneantque in omnem æternitatem, divinæ gratiæ artificio fabrefacta, ac sancti Spiritus illlustrata splendoribus. Neque enim is, de quo agimus, materiæ fæce concretus est, ita ut ejusmodi muneribus de- C lectetur ; sed ab omni caduca fluxaque concretione maxime alienus atque sejunctus ; proinde spiritualem illi decuit paravisse ornatum. Neque sane immerito, provinciam hanc suscepisse arbitramur. Quamvis enim hujusmodi artium ac disciplinarum plane simus expertes, peregrini nimirum despicatique homunciones, iidem tamen fide subnixi, ad apicem spiritualis opificii pertingemus. Nam si fluxa, quæque infra lunæ orbem sunt, Pancratius, homo plane divinus, adamasset ; jure optimo non aliunde, quam ex iis laudationis sumeremus argumentum. Cum vero ab omnibus id genus rebus mirum quantum ille abhorruerit, æternæ beatitudinis desiderio flagrans, ac victis edomitisque pravis animi motibus cœlestium vitam æmulatus sit ; jam præstantius nobiliusque illi donum offeramus. Non quod is rerum nostrarum sit indigus, aut ad incorruptas perennesque ejusque ejus divitias aliqua fieri possit accessio : sed ut aliquam laborum nostrorum mercedem nobis opulentissimus largiatur, mentis nostræ caliginem suo splendore collustrans ; quandoquidem cœlestes sibi divitias comparavit, jam supernæ Hierusalem civibus adscriptus, jam divini sacrarii Sacerdos declaratus, jam incola paradisi effec- D tus, jam summa cœlestium mentium gratulatione acceptus, cum iisdem una gloriose in eadem aula versatur, purissimo decoris lumine collustratus. Christum enim juxta Divi Pauli sententiam, per sacrum lavacrum induerat : quicumque enim in Christo baptizati estis, Christum induistis. Verumtamen si Christum, ut modo dictum est, jam induerat ; sane constat, et Spiritum sanctum, atque adeo Patrem ipsum induisse. Quod si talem ac tantum cœlitus accepit ornatum, quis unquam pro dignitate illum poterit exornare, qui omne laudationis genus longe transcendit, æternisque in cœlo laudibus satis superque cohonestatur?

Sanctis offerenda dona

spiritualia potius quam corporalia ;

AUCTORE GEORGIO

Gal 3, 7

imprimis S. Pancratio

2 Verum enimvero quis tandem est is, cui tantus gloriæ splendor a Spiritu sancto evenerit, quique tanta divinitatis luce perfundatur ? Eum ego vobis nominatim indicabo, ut ex ipsa nomenclatura verbique notione plene intelligatis atque adeo admiremini, res ejus gestas vitaque seriem ab ejus nomine minime dissentire ? Atque is demum Pancratius est, is, inquam, qui πᾶν κράτος hoc est, omne robur omnemque vim communis hostis devicit atque profligavit ; qui omnia ejus tela ad gratiæ cotem allisit E atque diffregit ; qui radios e cœlesti specula mente concipiens, tamquam nocturnus Lucifer, iis qui in summa veritatis ignoratione, ut in tenebris, versabantur, eluxit : qui terrena terræ, tamquam inutilem sarcinam, dereliquit : cœlestium, quæ sola bona existimabat, amore ac desiderio succensus : qui acceptum fidei talentum, per ardentissimum caritatis studium, multo fœnore adauxit : qui non socordiæ ignaviæque se corrumpendum dedit, sed ad impigre laborandum se accinxit : qui missus in novellam vineam operarius, minime se gessit eo munere indignum : qui aquam suapte natura nulli idoneam usui, supra naturæ vires in jucundum conducibileque vinum commutavit (quæ sane potio, utpote magna tolerantia laborum expressa, ipsas Angelicas virtutes exhilaravit) qui oratione æque ac rebus gestis præclarissimos rhetoras vicit, rupes spiritalibus disciplinis informavit : qui terrenum Angelum hominemque cœlestem se præbuit præstititque, nec segnem in Evangelii promulgatione cursorem atque ministrum, nec timidum in evertendis deorum simulacris insectatorem : qui sacrarum nuptiarum veste ornatissime tectus, cœlestium epularum gustu fruebatur : qui in spiritali bonorum paradiso, tamquam rationale lignum consitus, et vitali fontium perennitate irrigatus, justitiæ fructus edidit uberrimos : F qui in Christi ovili, instar eximii fortisque arietis, præ ceteris conspicuus extitit ; nunc vero in cœlesti grege innocentissimus agnus numeratur : qui in spirituali cithara, multiplici instructa chordarum apparatu, ut loquacissima fides, sonos edidit suavissimos : argutissimaque in divinis tibiis fistula, numquam earum perturbavit harmoniam : qui ex vera vite instar racemi maturissimi pendet ; et in divina regione instar spicæ perpetuo vigentis exurgit : qui jam cœlesti civitate donatus, nequaquam mortalitatis obstringitur vinculis, nequaquam peccati catenis detinetur.

omni laude dignissimo,

quia omni virtute ornato.

CAPUT II.

S. Pancratii missio ad Siculos. Labores et ærumnæ in conversione Tauromeniorum Martyrium.

Is, inquam, tot virtutibus præditus, totque tamque præclaris nominibus exornatus, a Divo Petro Apostolorum Coryphæo sacris initiatus, ac verendo Sacerdotii jugo rite suscepto, ad divulgandum Evangelium augendamque Christi fidem atque ad rationalium

a Creatus S. Petro Episcopus et Tauromenium missus,

A nalium ovium regimen missus est. Qui studio parendi præceptis divinis inflammatus, conscensa navi ad Occidentem navigavit : cumque secundis ferretur ventis, ad Tauromenitarum urbem appulsus est. Et navis quidem (proh! rem admiratione dignam) onus vehebat, sed ipsam incolumem ab omni periculo, suum onus servabat. Neque enim tam navis a pelagi injuriis tuebatur vectum, quam vector navi tranquillitatem præbebat; utpote qui adesset in navi, tamquam peritissimus gubernator, clavum tenens, et ope subsidioque præpotentis Dei secundo cursu dirigens. Ad littus igitur ut appulit navis, statim iis, qui insano idolorum æstu sus deque jactabantur, placidam veræ religionis attulit serenitatem : ad quam incolæ accurrentes cœlesti gratia perfusi, pro suo quisque studio, cœpere varia ex nautis sciscitari : Ecquid, inquiunt, merces, quæ magno nobis futuræ sint usui, ad nos importatis? edicite et pretium eloquimini. Tum ii mercium suarum vim virtutemque demonstrant. Ostentoque universis Pancratio, magni nimirum pretii vase; Nequaquam inquiunt, auro venalia sunt mercimonia nostra; sed fide parari potest, quod damus; neque auro hic veneunt vasa, quæ supra omne pretium sunt, sed qui vehementer B expetunt, his cœlestis esca gratis offertur, quæ non ad saturanda corpora, sed ad animas enutriendas adhibetur. Itaque Dei famulus cum eos omnes, qui navi vehebantur a tenebris ad fidei lumen vocasset, jam in terram descendit, ut ad salutarem veritatis cognitionem omnes traduceret, ac pereuntem populum ad vitam revocaret. Ac simul ex illius ore, velut ex æthere, divina vox intonuit, quibus conterritæ omnes tremuerunt dæmonum phalanges; fulgurare per linguam tamquam ex nubibus æternam coruscantemque divini verbi vim atque potentiam visus est, et mente præditum draconem jaculari : ac veluti alter Moses sapientiæ germen, Ægyptiam impietatem, turpissime victam profligavit; nec eidem se gessit inferiorem, cum per maris undas, quasi per siccum pedibus iter fecit. Hostes enim humani generis animorumque insectatores facili negotio in profundissima inferorum loca deturbavit : illique longe simillimus, qui funda adversus gigantem prævaluit, cacodæmonem superbia elatum, cœlestis gratiæ funda ac Sanctissimæ Trinitatis invocatione, perinde atque tribus contortis lapidibus, interemit.

AUCTORE GEORGIO

nautas ad fidem convertit :

diabolo victo contritoque,

4 Etenim præpotentis Patris virtute, malorum omnium parentem pressit jugo servitutis : ope vero C Filii, cum Patre rerum omnium tenentis imperium, iræ mortisque filios patri in adoptionem dedit, cœlestisque hæreditatis participes effecit : Sancti demum Spiritus subsidio, malignos spiritus abegit, atque exterminavit universos. Prætendit pietatis industriæque retia, ac mortalium genus est aucupatus : extendit divinæ linguæ calamum, ac fidei hamum in hoc mundi mare sapienter projecit, omnesque in errorum profundo demersos in supernam lucem extraxit ; cœlestis doctrinæ radios vibravit, ac tetram impietatis caliginem dissipavit : præclarissimum religionis lumen emisit, et impiæ superstitionis tenebras illustravit : ex divino puteo hausit aquas pietatis, et fidei poculo Dei justitiam sitientibus cum propinasset, eorum sitim continuo sedavit : corda mortalium, jam arentia deficiente aqua divinæ agnitionis, velut sterilem campum rivis salutaribus irrigavit; editaque uberrima virtutum segete, acceptissimum panem obtulit Deo optimo maximo. Vidit populos cœlesti gratia denudatos, tunicaque Angelicis manibus contexta operuit. Invenit civitatem in multiplici deorum cultu tamquam in fœdissimo cœno jacentem, porrectaque divinæ doctrinæ manu erexit, et expurgatis sordibus, divinæ lucis splendore claram nitentemque reddidit. Agnovit homines D præ spiritulis escæ inopia fame confectos, ac cœlestibus eduliis reficiens ad vitam revocavit.

divina bona adventu suo affert :

5 Igitur cum dulcissimo divinæ cognitionis pabulo, cives saturasset, ac per Evangelicæ prædicationis gradus ad Deum ipsum evexisset; ira in teterrimum serpentem accensus, forti constantique animo duo illa simulacra delevit; plane ostendens quam infirmæ atque imbecilles essent illius vires. Phalconem enim (id nomen erat idolo) cum assessore simul, et Lyssionem cum ingenti dracone, quo veluti indumento contegebatur, quique impositas libationes absumebat, in maris ima projecit : ac miseros ejusmodi religioni addictos, a servitute in libertatem asseruit. Ita civitatem idolorum cultui deditam, a superstitionum fæce ac luto, ad unius Dei cognitionem traduxit. Ad hæc eorum delubra, tamquam nulli in posterum usui futura, cum expugnasset ac funditus evertisset; orationis domum excitavit, atque aras Christo consecravit : quo Christi fidem amplexuri quicumque confluxissent, cœlesti lavacro sanctissimus vir tingebat, sacroque chrismate perungebat, quod multis post annis D. Laurentii templum est appellatum.

idola evertit et in mare projicit.

templum extruit, cives baptizat,

E

6 Cum hæc itaque semina jecisset, ac veræ religionis incrementa spectaret Pancratius; nequaquam consentaneum esse existimavit, totum dedere se ad solam civium salutem ad disciplinam curandam, ac negligi rusticos, auxilio cœlestique gratia destituros : proinde Epaphroditum, ad divini verbi promulgationem cœlesti virtute idoneum, deligens (ita enim ab omnibus habebatur) manibus super illum impositis, illabente sancti Spiritus gratia, Presbyterum instituit; mox ad divulgandum salutis verbum apud agrestem turbam ablegat, ut simul ab eorum cervicibus stygiæ servitutis eriperet jugum.

ut rusticis sacram opem ferat,

Epaphroditum Sacerdotem mittit.

7 Et vero indies Dei Ecclesia propagabatur, ac singulari Pancratii cura vigilantiaque a vanis superstionibus ad veri Dei cultum innumeri transibant. Sed communis humani generis hostis, jam inde a principio inflammatus odio ac invidia in homines, advertens multos mortales ad Christiana castra transfugere, et a peccatorum lapsu erigi ad salutem. Aquilinum, tamquam instrumentum ad sua concilia inceptanda satis idoneum, adversus eos qui sacro baptismate a Divo Pancratio fuerant abluti, vehementer incitavit. Tyrannus enim magno exercitu coacto, stygiis furiis incensus, ad Tauromenium oppugnandum, aut cives in deditionem accipiendos, recto cursu contendit. Sed hi conatus in irritum cecidere : ipsos enim in præstantiorem nobilioremque servitutem fortissimus vir redegit. Et cives quidem, cum immensas hostium copias spectarent, metu perterrefacti, de deditione facienda cogitabant : verum Pancratius ingentes animos præ summa in præpotentem Deum fiducia concipiens; certus jam de victoria, omnibus identidem affirmabat, sine ullo congressu hostes ab urbe rejectum iri. Itaque sumpto venerandæ Crucis signo, ac imagine Christi Dei ac Salvatoris nostris, ejusque intemeratæ Parentis, eaque pro mœnibus adversus perditissimam gentem ostentans, ac victoriam inclamans, statim hostilibus copiis veluti quasdam tenebras induxit, Acies enim simul sanctissimum virum conspexerunt, in sese gladios convertentes, mutuis se vulneribus confodere. Nec tanta tamque mira illico res stetit, sed propriis se armis miseri contrucidabant; quamdiu cœlesti Numine impediente, quid rerum gererent, vix animadvertebant. Postquam autem resipiscere ac tanti facinoris gravitatem intelligere cœperunt, protinus ad sancti viri pedes obvoluti, sacro fonte lavantur. Sic tam impius apparatus, meliore præter spem exitu conclusus est. Quæ cum ita essent, ad-

hostes in urbem Christianam, irruentes,

F

prosternit,

et convertit ad fidem

mirantes

A mirantes Tauromenitani cives tam subitam crudelissimæ gentis mutationem, lubentius alacriusque Pancratii verbis parere, et ejus sententia acquiescere studebant; ridentes ac pro nihilo ducentes nefarios diaboli conatus.

mediante diabolo

8 Ad hunc itaque modum cum populi multitudo in solidissima fidei petra fundata, et ad firmissimum divinæ cognitionis fastigium perducta esset; cruciatur animo ac dentibus frendit malorum omnium architectus, rabie stimulatus adversus eorum ductorem, qui per tutissimum virtutis ac pietatis iter incedere decreverant. Etenim iniquo animo ferens Christiani ovilis incrementa, omnes vires nervosque contendit, ut vigilantissimum Pastorem de medio tolleret. Itaque in Artagati pectus invadens, diris intemperiis hominem exagitat, ad necem sanctissimo viro saxis ac lapidibus inferendam. Cujus consiliis truculentissimus tyrannus obsequens, id quod jussus est effecit. Sic Pancratium Stephano eodem mortis genere, socium adjunxit; ille enim ab Hebræis, hic a Gentilibus lapidibus impetitus; uterque tamen angulari lapidi arctissime est coagmentatus: ambo sancti Spiritus virtute fortes animosique redditi, eamdem pedibus viam calcantes, ad eamdem non B manufactam civitatem pervenere: neque unquam a se disjuncti, ambo cœlestium mentium convivæ, iisdem divinæ mensæ epulis perfruuntur: ambo iisdem Angelorum choreis immixti, divinis incomprehensisque mysteriis sunt asciti. Quid enim, inquam, est, quod utrique non sit commune? Ille primus ab Apostolis Diaconus, hic a Divo Petro primæ Sedis delectus Antistes: ille Judæorum ora compressit, hic inanem sapientiam jactantibus Gentilibus silentium imposuit: ille unitatem personæ a Deo abegit, hic multiplicem deorum cultum ex mortalium animis delevit: ille cœlestium orbium tractus reseratos, ac Jesum a dextris Patris stantem suspexit, hic glorioso obitæ mortis genere, celerrimis itineribus ad præpotentis Dei filium profectus, jam tantæ splendorem majestatis propius intuetur, jam divinæ pulchritudinis aspectu mentis oculos pascit; jam cœlestium virtutum consuetudine fruitur; quæ incredibili gaudio perfusæ, invictissimo Dei famulo obviam procedentes, æquissimo pro susceptis laboribus præmio remuneratæ sunt; pro fluxis nimirum ac caducis æterna immortaliaque reddentes.

ab Artagato lapidibus impetitus, fortissime obiit:

et cum S. Stephano coronatur in cælis

eidem in multis similis.

CAPUT III.

Virtutes Patrum antiqui testamenti et S. Pancratii inter se collatæ. Ad hunc peroratio.

Confertur cum viris illustribus

Adamo,

Age vero, quotquot, jam inde a mundi primordiis, rebus bene gestis clari extitere, in medium adducamus: itaque eorum facinora respectemus, ut cum nostri hominis sanctimonia ac splendore aliquantisper conferamus. Atque ut a primo parente exordium sumamus; Adam ipsius Dei manibus fabricatus, a felicissimo vitæ statu in vastissimum ærumnarum ac miseriarum pelagus decidit, callidissimi serpentis dolo ac fallaciis pellectus: hic communi pravæ carnis contagione genitus, a deteriore statu ad meliorem vivendi rationem semper ascendit. Atque ille quidem Conditoris sui lege violata, letali fructu vesci nos dubitavit: noster vero Pancratius a divinis præceptis ne latum quidem unguem discedens, tantum abest ut inobedientiæ lignum attigerit, ut omnem vim opemque suam contulerit ad colendam obedientiæ arborem, fructusque suavissimos ex ea decerpendos, quibus vitam suam educaret. Abel e sacrificiorum quæ Deo obtulit integritate in justorum numerum est relatus: hic quod quinos sensus Christo veluti victimas mactasset. Seth pulcherrima parentis imagine præditus, ab ea, ut est in sanctis litteris, minime degeneravit; sed Deo optimo maximo gratus acceptusque, filiorum Dei nomine posteros cohonestavit: at Pancratius purissimo lavacro regeneratus, acceptam Dei imaginem ad exitum usque vitæ intactam incorruptamque servavit; eosque, quos per Evangelium genuit, Dei filios cœlestisque regni fecit heredes. Jam vero quid egerit Enoch videamus. Ille ab hujus mundi habitatione in Paradisum translatus, a nostris hisce ærumnis est exemptus: hic quamvis in mundo versaretur corpore, animo tamen ad cœlestem patriam, ab humanarum miseriarum communione longe sepositam, ferebatur. Et Noe quidem, utpote justus, ad parvæ arcæ fabricam gubernationemque cœlitus destinatus, paucos homines ad mortalem hanc vitam salvos incolumesque servavit: hic autem arcæ, divina manu fabricatæ, præfectus ac moderator superno numine delectus, infinitos propemodum populos ad cœlestem immortalitatem dux fidissimus adduxit. Sed proh quantum inter utrumque est discriminis! Quid ille nisi brevem caducamque hujus lucis usuram suis conservavit? noster ad perpetuum felicissimumque vitæ statum creditos sibi mortales vexit. Loth etiam contemplemur. Is in Sodomis agitans, ab omni illa spurcissimorum fœdissimorumque hominum colluvione intactum se integrumque præbens, a temporaria clade cœlitus immissa unus incolumis evasit. Quid Pancratius: Cum inter Ethnicos impietatis cultores divinus plane homo ætatem exigeret, non modo nullam labem a scelerata flagitiosorum hominum consuetudine concepit, verum magnam eorum partem a fœdissimo idolorum cultu abstractos, ab æternis flammarum incendiis, oblata immortalis vitæ anchora, liberavit.

Abel,

Seth, Gen. 4, 26

D

AUCTORE GEORGIO

Enocho,

Noe,

Lotho:

E

10 An parum est, quod de Abrahamo legimus? qui nimirum insigni liberalitate erga hospites præditus, dum quotcumque ad se ventitarent munificentissimo epulatum apparatu exciperet, Deum etiam ipsum apud se hospitem habere et ad epulas invitare meruit, officiorum suorum fructum adeptus præstantissimum: hic vero salutis animorum desiderio mirum in modum incensus, famelicis populorum animis æternas præstantioresque epulas, cœlesti aspirante numine suppeditans, incredibili lætitia cœlestes spiritus affecit. Isaac paternis præceptis obtemperans, se sacrificandum duci a proprio parente non recusavit; quamvis rem exsequi divina providentia præpediverit: hic ejus inhærere vestigiis sedulo studens, qui se purissimo lavacro genuerat, puram se ipsum cœlo victimam obtulit ac devovit. Jacob in somnis scalam vidit, qua in cœlum patebat ascensus: hic arduam ac multis periculis refertam virtutis scalam ascendere aggressus, nullis adversariorum insidiis potuit retardari, quo minus ad concupitum culmen facilis evaderet. Prædicatur Joseph, quod ab impudicissima Ægyptia ad libidinem provocatus, cum fortissime obstitisset, nequaquam pudoris leges est ausus violare: Pancratium vero quod valentissimum bonorum omnium nactus adversarium, cum eo strenue certaturus in arenam descenderit, atque ea in pugna imbellem ignavumque illum ostendens, parta victoria gloriosum triumphum reportarit, non admirabimur? Moyses adumbratas a Deo leges accepit, et Amalech obscuro Crucis typo in fugam convertit: hic divinæ gratiæ veritatisque leges populis promulgavit, ac sacræ Crucis vexillo sanctisque imaginibus in oculis hostium explicatis, confestim profligavit, et ad meliorem frugem revocavit. Jam vero Aaronem spectemus: hic terrestrem agnum pro populis gladio mactavit, itaque sanguinis effusione in Dei amicitiam Hebræos rite conciliavit. Nil dissimile est in Pancratio: ille enim linguæ suæ gladio cœlestem Agnum cum sacrificasset, placatum propitiumque Dei filium mortalibus ostendit. Jesus promissionis

Abrahamo,

Isaaco,

Jacobo,

F

Josepho,

Aarone.

A promissionis terra populis, quos ipse ductabat, forte *Josue,* distributa, illos ingenti gaudio cumulavit. Pancratius homines Christianis sacris initiatos, ad immortalem nullisque miseriis obnoxiam regionem, veluti dux ipse perduxit, et in cœlestium consuetudinem insinuavit.

11 Nunc quid de Samuele dicam? qui sicut ex *Samuele,* utero matris Deo dicatus fuit, ita noster ab ipso regenerationis fonte in justorum numero adscribitur. Quid vero de Rege Davide, qui secundum Dei cor *Davide,* homo a sancto Spiritu perhibetur? et Pancratius nonne in Christi membris divinæ gratiæ vi est coaptatus? Quid de Salomone, quid de Elia? quorum *Elia,* alter sapientia præclarus, alter zelo divino incensus, ad Dei cognitionem obstinata Hebræorum corda traducere prægestiens, cœlum clausit, ac negata pluvia acerbissimam crudelissimamque famem in terrarum orbem induxit. Sed Dei famulus, nec cœlesti sapientia obscurus, et caritate inflammatus, sacrosanctæ fidei cœlum mortalibus adaperuit, et cælestis benignitatis imbre steriles animos fœcundavit, vitalisque tritici feraces reddidit; sicque summam attulit cœlestis annonæ largitatem. Quid quod Elisæum steri- *Elisæo,* les aquas fœcunditate donasse? Pancratium steriles B animas virtutum fertiles reddidisse, mirum non sit. Jonam commendamus, quod ab impendenti *Jona.* divinæ iræ ultione liberasset prophetica prædicatione Ninivitas: Pancratium quod a ventura Dei ira futurisque flammarum cruciatibus incredili sua virtute Tauromenitanos eripuerit, tacebimus? An non tribus etiam pueris, qui in Chaldaicam for- *tribus pueris,* nacem conjecti Dei filium habuere consortem unaque secum exultantem, se gessit æqualem; cum in tentationum ærumnarumque camino, Christum optimum, assiduum fidumque socium habere meruerit? Nec Danieli dissimilis est existimandus: *Daniele,* quemadmodum enim ille prophetico spiritu cœlitus afflari cupiebat, ita is Sanctissimæ Trinitatis intuendæ desiderio mirum quantum æstuabat: quamobrem ad expugnandam, quamcumque contraxisset ex hujus vitæ sordibus labem, Christi calicem lubenti alacrique animo combibere, et baptismate baptizari non dubitavit. Jure igitur optimo inaccessæ lucis splendore perfruitur, adstans ante præpotentis Dei thronum.

12 Sed quamquam decoris diademate a purissimis illis spiritibus in cœlo coronatus, immortali gaudio perfundaris, sacrosancte Martyr Pancrati; *Peroratio ad S. Pancratium.* ne quæso e nobis mortalibus impertitam tibi salutem dedigneris accipere: valde enim pium est, mor- C tales, qua possumus ratione, supernas virtutes æmulari. Salve itaque Pancrati, qui tamquam fulgentissimum sidus, verumque digitorum Dei opus, in cœli firmamento collocatum, universo terrarum orbi lumen effundis. Salve Pancrati, qui immaculatus in via legeque Domini ambulasti, et Christi testimonia es perscrutatus in corde tuo. Salve iterum Pancrati, qui te corpore æque atque animo sanctum reddidisti, quique in cœlestibus tabernaculis versaris. Age, beatissime Dei vir, Christique sedulus imitator, jam filiorum Dei libertate donatus, ne desinas pro ovili tuo apud Deum optimum maximum preces effundere, atque hostem animarum nostrarum insidiatorem tuarum precationum jaculis confodito. Tuque, summam Domini nostri demissionem omni studio imitatus, uti duo illa pauperculæ mulieris minuta, ita tu neglectissimum tenuissimumque encomium, oblatum tibi a nobis munusculum, minime despicias, nosque salvos incolumesque tuere. Da veniam, amabo, inscitiæ nostræ: neque enim nostra sponte ad tuas laudes dicendas accessimus, sed ab his coacti, qui eas audire summopere expetebant: tuisque precibus confisi, hanc provinciam recusare non potuimus. Ceterum, Sanctissime vir, omnibus tuo D nomini devotis a præpotenti Deo pacem impetra; esto solamen illis, qui calamitatibus ærumnisque misere affictantur; ægrotantibus cœlesti medicina opem afferre ne graveris; quique te, tuamque commemorationem pie colunt, ab exterarum nationum incursionibus libera: omnes denique, magna caritate ad te confugientes, a civilibus bellis indemnes tuere. Hæreses procul extermina, novellum Goliath prosterne, inferorum hostium in nos insidias dissipa, fac vitæ quiete tranquillitateque perfruamur, congregatis tibi populis benedictionem impertire: da, Pater sanctissime, ut tuarum precationum auxilio, sine ulla offensione ad cœlestia regna tandem aliquando pertingere mereamur, ubi Patrem ac Filium sanctumque Spiritum laudemus, nunc et semper et in secula seculorum, Amen.

ODÆ

Auctore S. Josepho Hymnographo

Ex Menæis Siculis MSS.

Suavissimis mellitissimæ linguæ tuæ verbis, divinorum jaculorum splendore collustratis, omnem E Occidentis regionem, Pancrati, e tenebris ad lumen traduxisti. Aperte et non dissimulanter Sanctissimæ Trinitatis fidem prædicans, omnemque idolorum caliginem dissipans Pontifex, verus Apostolorum æmulator, nobis Deum precibus tuis concilia.

2 In Occidentis plaga quasi stella illucescens, omnes per fidem ad cognitionis lucem perduxisti, Sancte Pancrati Pontifex, idemque Christi martyr; ex idolorum servitute divinis disciplinis asserens in veram libertatem; opem subsidiumque tibi Sacrosancta Triade suppeditante. Quare sacram tui memoriam, ut decet, celebrantes, dignis te laudibus cohonestamus.

3 Instar Eliæ ad supernæ beatitudinis culmen tuis virtutibus evectus es, Sancte Pancrati, sapiens sacerque concionator; cum a Beatissimo Petro gratiam simul ac sapientiam acceperis, divitiis omnibus affluentem. Hinc animi corporisque valetudinem impertiris ægris quotquot ad templum tuum cum fide accedunt.

4 Respice filios quos per sacrum lavacrum peperisti, fideliter congregatos, Sancte Pancrati, sapiens ac verende pater. Audi jam qui te perpetuis laudum vocibus in cœlum tollunt; impertire quæso lætitiam, animorumque salutem. Te enim patronum F cum habeamus, gloriose nobiscum agi putamus; sic enim hostium dolos, tuis precibus facile eludemus.

5 Sancte Pater Pancrati, vere D. Petri Apostoli discipulus, ejus fidei incensum studium æmulatus, mundi illecebras voluptatesque contempsisti: quapropter æternæ vitæ beatitudinem adipisci meruisti. Proin te, tamquem divinum Pontificem, athletam, decus, et ornamentum, omnes veneramur.

6 O res a te præclare gestas! ecquis umquam pro dignitate tuorum miraculorum vim loquatur? quippe qui vitam homine majorem in terra traduxisti: nam tuæ urbi Tauromenitanæ perinde atque Angelus apparuisti, cum et divinis prædicationibus eam irrigaveris, populosque illuminaveris, plane ut vitam christiana fide dignam exegerint.

7 Deum personis trinum, substantia unum prædicans, Pancrati, deorum multitudinem, ignis instar grassantem, exstinxisti; ac fulgurantibus præceptis attulisti lucem populis.

8 Videte, videte, inquit Deus, ego sum, qui mysticis luminum diffusionibus bonum ovium pastorem

storem collustravi. Cujus etiam præceptis eos, qui in malorum tenebris versabantur, ad verum lumen traduxi.

9 Proprio sanguine respersus, Pancrati, minime quidem in terrenum templum, sed in cœlum ipsum ingressus, divino te aspectui Martyr obtulisti.

10 Ad divinæ cognitionis pascua, tuæ prædicationis fistula modulans, gregem tuum egisti, Pontifex pastorque summa admiratione dignus; tuarumque precationum vi, quasi funda, truces lupos procul ejecisti.

11 Luce Petro cœlitus immissa, vere petra Christus, te delegit, ut ad Occidentem plagam, veluti radius, sancti Spiritus splendore, ignorantiæ tenebras dissipares.

12 Sancti Spiritus virtute bene confirmatus, pro fanos spiritus insectatus es, ac validissima precum tuarum clava idolorum fana funditus demolitus, sacrosanctas ecclesias Deo optimo maximo excitasti, vir sane admirabilis

13 Acutissima verborum tuorum acie, infames errorum spinas excidisti, o sanctissime vir: animasque saluberrimis virtutum institutis conserens, ad ferendos fructus uberrimos excoluisti

14 Cum sancti Spiritus receptaculum, purioribus in se radiis admittendis accommodatum, discipulorum Coryphæus te vidisset; ad Occidentales populos allegavit; nimirum ut ab his impietatis noctem dispelleres.

15 Te Paracleti ignibus ignis spirante, errores omnes incendio conflagrarunt, sapientissime Pancrati Idem tamquam pharos longe collucens, ignorantiæ fluctibus obrutos ad tutissimum divinæ voluntatis portum dirigis.

16 E rupe prærupta Petrus scaturiens inundansque, te tamquam alium amnem effundit, ad sitientes campos irrigandos, exsiccandaque flumina impietatis, rivis divinæ prædicationis diffluentibus.

17 Tua vivendi ratio, cœlesti decore illustrata, omnes dæmonum impetus obscuravit; dissipatisque impietatum tenebris, ad veram diei lucem contuendam traduxisti quotquot avide prædicationibus tuis paruere.

18 Verborum tuorum sonus longe diffusus est, Pater sapientissime, divinæ cognitionis splendore lucescens; quo sapientia Græcorum evanuit, ac vafer sophista victus profligatusque est.

19 Editis, sanctissime vir, miraculis populos captasti; et delubris funditus in terram verbo prostratis, ecclesias affabre exædificasti, ad renovandas hominum mentes.

20 Sacram stolam effuso sanguine cruentatus, ac dæmonum maculis sordibusque detersis, victor in cœlum commigrasti, victoriæ coronam percepturus.

21 Corruit tuo conspectu idolorum templum, ostiumque gentibus patefactum est, ac cœlestis gratia Christianorum pectoribus tributa, Pater sacrosancte.

22 Cum mentem animumque tuum de sua gratia liberaliter adornasset Jesus, et Deus et hominum vera lux; tuis cohortamentis populos a veritatis ignoratione liberavit.

24 A superstitiosis idolorum aspersionibus comtaminataque sanguinis infusione gentes perpurgasti; dum quasi mactatus agnus, viventem te victimam Deo obtulisti.

24 Deo optimo maximo sacri Evangelii administer fuisti : quippe proprio sanguine divina præcepta splendide consignasti, sacrosancte Pontifex Pancrati.

25 Proprio in sanguine baptizatus es, Sancte Pancrati, qui ante sacra populos aqua tinxeras. Hinc ad Christum, magna lætitia delibutus, cum Angelis ascendisti; atque iisdem immixtus divino aspectu pasceris, sempiterna beatitudine præclare donatus.

29 Mortales malorum pelago demersos, sacro verborum tuorum hamo expiscatus, eduxisti; ac sacrosancta precationum pluvia, cœnosam incredulitatis labem voraginemque exsiccasti, sacer Christi minister.

27 Petra profecto infracta, solidaque te sacrosanctæ Ecclesiæ firmam stabilemque basim ac fundamentum posuit, venerande Pontifex; ad quam diffringeretur omnis malitia hostis stultissimi, Pater sapientissime.

28 Variarum tentationum igne excoctus, invictus semperque idem permansisti; præclarissimis contemplationibus mentem corroborans; teque instar gladii præstitisti, multorum deorum silvam succidens.

29 Ut populos ad Christi agnitionem perduceres, signa ac prodigia dilucide perpetrabas; futura instar divini vatis prædicens, sancti Spiritus inspirationibus afflatus.

30 Conditoris nostri imaginem populis ostentans, quam tecum afferebas; ea duce, signa virtutesque edidisti, ad propellendam odiosam multitudinis deorum religionem.

51 Splendidissimis Petri facibus mente animoque collustratus, veluti stella nitidissima ad Occidentem accurristi; tuis concionibus in lucem trahens eos, qui prius in barathrum ignorationis misere præcipites corruerant.

32 Imaginem animæ ad suum prototypum ascendere probe cognoscens, ubique intactam incontaminatamque servasti; Jesu ac Dei nostri imaginem erexisti, ad simulacra dæmonum evertenda.

33 Sacerdotum conspicuus fulgoribus, Martyrumque coruscans splendoribus, Sancte Pancrati, Sacerdotum Martyrumque ornamentum, jam Dei gloriam lætus ac gestiens contemplaris.

34 Celebritatem hanc præclarissimam, civitas populusque universus tibi agunt, magna lætitia delibuti, Pancrati admirande, te fideliter venerantes; quibus benedicere, ut Pastor, ne dedigneris, pro omnibus offerens Deo preces.

DE SANCTO AGATHEMERO

G. H.

MARTYRE IN MYSIA.

III April.

Nomen varie scriptum,

Post relatam S. Pancratii apud Tauromenium in Sicilia passi natalem, in apographis Hieronymianis sacra hujus Martyris subjungitur memoria, et in MS. Epternacensi istis verbis : In Mysia Agathemeri. *At MS. Corbeiense Parisiis excusum ista habet :* In Mæsia Agathæmeriti de Antiquis. *Florentinius ex suo Lucensi codice duos Sanctos confecit.* In Mirea Agathæ, Meriti de Antiquis, *verum quia deest conjunctio copulativa utrumque nomen forsan melius retinetur. In* Mirea *nomen urbis depravatum esse censet idem Florentinius, et* Mysia *legendum arbitratur, uti etiam habet MS. Blumianum, quod in reliquis consentit duobus jam relatis apographis. In MSS. Richenoviensi et Rhinoviensi ita legitur :* In Mysia

an dividendum in duo nomina?

A Mysia Agathemeri, Rufi. De ultimo mox agemus cum Martyribus in Scythia passis. In MS. Casinensi et Altempsiano ista habentur : In Misia S Agathæ, Mereti. Hæc ex antiquissimis Martyrologiis lectori proponimus, qui si duos ex aliorum fastorum collatione censet collocandos, per nos licet. Unum solum proponimus, quod Meritus in Indicibus et Florentinii et Dacherii non reperiatur, nisi Martyr Alexandrinus xxx

cui addatur de antiquis :

die Aprilis. Unum autem illum Agathemerum dicere malumus quam Agathemeritum : quod primum genuinæ compositionis formam habeat, ἀπὸ τῆς ἀγαθῆς ἡμέρας, id est a Bona die, rationem et significationem idoneam trahens · secundum, ex Græca Latinaque voce conflatum, credi non debeat fuisse usitatum, primis Christianæ fidei temporibus. Nam, ut signetur Martyr ex antiquis et Apostolico ævo proximis extitisse, (sicut etiam fuerat S. Pancratius, cui subjungitur) ideo addi de antiquis existimat. Florentinius Martyrii palæstra Mysia, nota ad Hellespontum et Propontidem, est regio, Phrygiæque contigua provincia. D

DE SANCTIS MARTYRIBUS

EVAGRIO, BENIGNO, CHIRISTO, ARESTO, SINNIDIA. RUFO, PATRICIO, ZOSIMO, TOMIS IN SCYTHIA.

Evagrius et Benignus a pluribus relati,

A Primis duobus Martyribus auspicatur hunc diem Usuardus istis verbis : In Scythia, civitate Tomis ; natalis Sanctorum Evagrii et Benigni. Eadem habent Ado, Notkerus, Beda excusus, Bellinus, cum quamplurimis manuscriptis, quibus adstipulatur hodiernum Martyrologium Romanum. At regionis omisso nomine in MSS. Martyrologiis Richenoviensi et Rhinoviensi ista leguntur. In Tho-
B mis Evagrii et Benigni. Quæ in Martyrologio Hieronymiano Parisiis excuso sub finem ita habentur . In civitate Eumis, Evagrii, Benigni ; et cum novo errore ita exprimuntur in Epternacensi codice : Theumis Evagrii, in civitate Tomis Benignæ. Idem Evagrius et Benignus referuntur sub finem in ejusdem Hieronymi codicibus Lucensi et Bluimano, et in civitate Heumisiter passi dicuntur, pro quo legi debere opinatur Florentinius In Civitate Tomis item. In codice MS. Reginæ Succiæ, ab Holstenio in Animadversis ad Martyrologium Romanum laudato, ista habentur : In Scythia natale SS. Thomæ, Evagrii, Benigni cum aliis quinque. Aliqui ex his sociis ita exprimuntur in MS. Barberiniano. In Cilicia natale SS. Thomæ, Evagri, B. Benignæ, Rufi, Patricii. Plures Socii indicantur in citato MS. Epternacensi his verbis, sub initium positis. III Nonas Aprilis. In Sicilia Natalis Evagri, Benigni, Chresti, Evagaristi, Aresti, Sinnidiæ, Rufi, Patricii. Quæ in MS. Corbeiensi Parisiis excuso ita exprimuntur : III Nonas Aprilis, in Sicilia Natalis SS. Thomæ, Evagri, Benignæ, Christi, Aristi, Sinnidiæ, Rufi, Patricii, Zosimi. Apud Florentinium ex MSS. Lucensibus hæc ista sunt excusa : In Nicea (seu Meea) Natalis SS. Thomæ, Evagri, Benigni, Chiristi, Aresti, Sinnidiæ, Rufi, Patricii.
C Eadem habentur in perantiquo codice Blumiano : sed dicuntur passi in Sicia, quæ vox cum Scythia magis convenit, et ex qua videantur majori errore efformatæ voces Nicea, Meea, et adjuncta syllaba Sicilia et Cilicia. Consequenter legendum cum Usuardo, Adone, Notkero et aliis, In Scythia civitate Tomis natale SS. Evagrii, Benigni etc. et male transpositis verbis loco Tomis judicatur irrepsisse Thomæ : et sic est data novi mendi occasio, dum in MS. Augustano S. Udalrici legitur In India Thomæ, qui Apostolus dicitur in MS. Parisiensi Labbæi, et Niciæ adscribitur. Hoc igitur omisso aut ad diem XXI Decembris rejecto, retinemus hos sequentes, Evagrium, subinde Evacrum appellatum ; Benignum alibi Benignam ; Chiristum, aliis Chrestum et Christum, Arestum, in Parisiensi editione Aristum ; tum Rufum et Patricium, qui duo ita in MS. Maximiniano exprimuntur : Apud Scythiam civitate Thomis natale SS. Evagri et Benigni, et Rufi et Patricii. In MS. Adone monasterii S. Laurentii apud Leodienses, priore parte cum aliis relata, et aliis Sanctis interpositis, sub finem additur, Item Thomis Rufi et Patricii : quod etiam factum reperitur in MS. Florario Sanctorum. Ultimus ex MS. Corbeiensi adjungitur Zosimus, quem exhibet codex Epternacensis. Evagaristium, censet Florentinius conflatum ex Evagrio et Aresto sive Aristo, vix dubitabili antiquarii vitio. Similì mendo arbitramur in apographis Hieronymianis sub finem iterum esse relatos Evagrium et Benignum. Quos duos ita exhibet Petrus de Natalibus lib 11 num. 108 Eugarius et Benignus Martyres coronas percipiunt in Scythia, civitate Thomis, III Nonas Aprilis. Ubi pro civitate Thomis, Florentinius legit, Thomas. S. Benigni Martyris memoria est in Bononia perlustrata Masini, quod Reliquiæ alicujus S. Benigni Martyris, sive unius seu diversorum ejusdem nominis, sint in ecclesia tum S. Luciæ Societatis Jesu, tum S. Dominici, et S. Gabrielis Ravegnana dicta. De civitate Tomis in Scythia sæpius egimus, potissimum die XXV. Januarii ad Vitam S. Britannionis Episcopi.

ab aliis adjuncti Socii.

An jungendi Thomas

E

et Evagaristius.

Reliquiæ S. Benigni Bononiæ

F

DE SANCTIS SORORIBUS

AGAPE, CHIONIA, ET IRENE,

Virginibus et Martyribus Thessalonicæ.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

§ I Acta martyrii antiqua Latina, et Græca per Metaphrasten. Cultus sacer in Latinis et Græcis Fastis.

SS. Chrysogoni et Anastasiæ cultus olim celebris,

Inter Martyres antiquiores fuerunt, dum viverent, maximo caritatis vinculo uniti, SS. Chrysogonus et Anastasia; qui mutuis etiam epistolis excitati, inter gravissimas Diocletiani persecutiones, in fide Christi constantes perstiterunt : et cum S. Chrysogonus e carcere Romano a dicto Imperatore Aquileiam evocaretur, secuta est S. Anastasia, ibidemque diu post ejus martyrium est commorata. Fuerunt ambo postmodum eximia veneratione honorati, et plane omnibus antiquis Fastis sacris, tam Græcis quam Latinis, inscripti : imo

A *tmo, quod paucis Sanctis contigit, ambo sunt Canoni Missæ inserti, eorumque sacra memoria quotidie ab omnibus Sacerdotibus innovatur. Inter antiquiores quoque Urbis Romanæ ecclesias, quibus olim fuerunt tituli affixi, secunda extitit S. Chrysogoni trans Tiberim, et quarta S. Anastasiæ sub Palatio. Hæc tam vetusta horum Sanctorum tamque solennis veneratio, aut ortum, aut saltem incrementum suum habuit a certissima virtutum ac martyrii notitia: quæ hauriebatur ex Actis, inter omnium manus eo tempore versantibus. Habemus ea quam in plurimis MSS. codicibus hoc exordio:* Prætextati illustris viri filiam Anastasiam legimus, a Chrysogono viro Christianissimo eruditam. *Hisce Actis insertæ sunt res gestæ et martyria sanctarum Virginum Agapes, Chioniæ et Irenes sororum, de quibus jam acturi sumus; et SS. Theodotæ ac trium filiorum, quorum natalis incidit in diem* II *Augusti.*

et Acta antiqua,

cum martyrio harum Virginum,

2 *Fuerunt ea sequentibus seculis latissime per orbem Christianum dispersa, atque ex his quæ ad SS. Agapen, Chioniam et Irenen spectant, egregium eloquium transcripsit anno Christi* DCXCII *S. Aldelmus, postea Episcopus Schireburnensis, ipsumque inseruit opusculo suo de Laude Virginum capite* XI; *ac postmodum carmine complexus est, libro 2 de Laude itidem Virginum* B *cap. 43. Florebat eodem tempore in Anglia venerabilis Beda, S. Aldelmo aliquanto junior; qui in suo Martyrologio, quod nos genuinum ex octo antiquis MSS. edidimus sub initium tomi secundi Martii, illustria elogia ex jam relatis Actis formavit; quorum primum censeri potest, quod ad diem* XXV *Decembris de S. Anastasia confecit. In altero, quod de S. Chrysogono habetur ad diem* XXIV *Novembris, ista sub finem leguntur:* Scriptum in passione S. Anastasiæ. *Tertium, quod legitur ad diem secundum Augusti, est ejusmodi:* Eodem die natale S. Theodotæ cum tribus filiis suis, in provincia Bithynia, urbe Nicæa, tempore Diocletiani, sub Comite Leocadio: qui hanc ferro vinctam cum filiis Consulari Bithyniæ Nicetio destinavit. At ille primo filium ejus primogenitum Evodium, Christum fiducialiter confitentem, fecit fustibus cædi: deinde illam cum omnibus filiis igne consumi. Scriptum in passione S. Anastasiæ.

etiam descripto per S. Aldelmum.

elogia ex iis a Beda desumpta:

Anastasia, Chrysogoni, Theodotæ,

3 *Hactenus de aliis, quorum elogia ex dictis Actis sunt desumpta: nunc ad sanctas Virgines veniamus. Earum duæ hoc encomio a Beda exornantur:* Kalendis Aprilis. In Thessalonica natale Agapes et Chioniæ, sub Diocletiano: quæ primo in carcere maceratæ, postea in ignem missæ sunt: sed intactæ a flammis, post orationem ad Deum fusam, animas reddiderunt. *Dein tertia celebratur his verbis:* Nonis C Aprilis. In Thessalonica natale Irenes, quæ post tolerantiam carceris et interrogationes, sagitta percussa est a Sisinnio Comite: sub quo et sorores ejus Agape et Chionia martyrizaverunt. *Hactenus Bedæ genuinum Martyrologium: cui ad Kalendas Aprilis de duabus Sororibus consentiunt Rabanus et Ado, in MSS. Morinensi et Leodiensi S. Laurentii. Item MSS. duo Christinæ Reginæ Sueciæ, et duo Trevirensia S. Martini et S. Maximini, Ultrajectinum S. Mariæ, et varia alia: et ad hunc diem tertium Aprilis Usuardus, Ado a Mosandro et Rosweido excusus, Notkerus, Bellinus aliique. Eadem, paucis additis, ita leguntur in Martyrologio hodierno Romano.* Thessalonicæ, passio sanctarum Virginum Agapis et Chioniæ, sub Diocletiano Imperatore: quæ cum Christum negare noluissent, primo in carcere maceratæ, postea in ignem missæ, sed a flammis intactæ, ibi oratione ad Dominum fusa, animas reddiderunt. *Ita Virgines appellantur in pluribus antiquis MSS. ad diem* I *et* III *Aprilis: quibus prævit S. Hieronymus in suo Martyrologio ad* V *Aprilis, ubi ista leguntur:* In Thessalonica natalis sanctarum Virginum Chioniæ, Herenæ et Agapæ. *Ceterum quæ ex Beda dedimus de S. Irene, eadem traduntur ab Usuardo, Adone, Bellino, et passim in MSS. fastis. Rabanus, aliquibus additis, ista habet:* Nonis, In Thessalonica natalis Irenes; quæ post tolerantiam carceris inter orationes sagitta percussa est a Sisinnio Comite, sub quo et sorores ejus Agape et Chionia martyrizaverunt: quæ a prædicto Præfecto, licet in ignem mitterentur, tamen illæsæ ab eo, exorantes Dominum, spiritum reddiderunt. *Notkerus quam plurima addit ex Actis, quæ infra num. 3 referuntur, de Dulcicio inter ollas detento ac denigrato.*

Agapes et Chioniæ,

et S. Irenes,

consentiunt Rabanus, Ado, Usuardus,

Notkerus, aliique

et tres sorores Virgines appellant,

D

AUCTORE G. H.

4 *Omittimus proferre his consona Martyrologia reliqua; cum ex jam relatis præclare confirmetur sincera vetustas ejus historiæ, quæ de Martyrio S. Anastasiæ et Martyrum hactenus memoratorum habetur, quamque hinc inde contractam ediderunt Vincentius Bellovacensis lib 12 speculi historialis cap. 58 et octo sequentibus, S. Antoninus parte* I *Historiarum tit 6 cap. 1 § 14, Petrus de Natalibus lib 1 cap. 11 lib. 4 cap. 27 et 32, lib 7 cap. 14 et lib. 10 cap. 11, et passim recentiores. Nos eadem Acta habemus ex pervetustis codicibus Fuldensi, Trevirensi S. Martini, monasteriorum Bonifontis, Budecensis et Rubeæ-Vallis, item Serenissimæ Christinæ Sueciæ, et aliis nostris; sed nusquam reperimus præferri in titulo auctorem eorum Anastasium Bibliothecarium, uti indicavit Baronius in Notis ad* XXV *Decembris, asserens se eadem Acta habere in antiquo codice manuscripto et extare in Mombritio, cum quo eadem et nos contulimus. Admittit Molanus in additionibus ad Usuardum, eadem Acta haberi cum aliqua præfatione Anastasii Bibliothecarii. Verum generalis is Prologus est ad omnes plane Vitas Sanctorum, per universum occurrentes annum: quem quia a* XXV *Decembris incipiebant antiqui, prima Acta post dictam præfationem erant jam memorata S. Anastasiæ. Præfationis hoc est exordium.* Omnia quæ a Sanctis gesta sunt vel geruntur, si quis voluerit studiose perquirere, et sibi et plurimis ædificationis exhibet fructum.... Scribimus ut in gestis invenimus, quid egerint, quid locuti sint, quid passi sint Sancti. *Sive ergo dicta præfatio fuerit Anastasii Bibliothecarii, cujus nomen nusquam reperimus appositum, sive alterius et forsan aliquot seculis junioris, non aliud inde colligimus quam collectionem antiquorum Actorum fideliter fuisse confectam in Legendariis, ad Ecclesiarum usum olim conscriptis et hactenus conservatis. Atque hæc de Actis Latinis et cultu harum Virginum, in Fastis etiam Latinis expresso, sufficiant.*

sequuntur posteriores scriptores.

Acta ex MSS. E

et Mombritio.

Præposita Præfatio generalis pro omnibus Actis.

5 *Apud Græcos extant eadem Acta horum omnium* F *Martyrum, quæ jam ostendimus apud Latinos ab ipso quodammodo martyrii tempore extitisse. Eorum hoc exordium Græcis est:* Ἀναστασία γυναικῶν ἡ καλλίστη, Ῥώμης τῆς περιδόξου φυτὸν, γένους δὲ περιφανεῖα. *Quæ verba allegat Leo Allatius in Diatriba de Simeonum scriptis pag. 124, et censet hæc Acta proprio Metaphrastæ stylo signata. Sunt ea a Gentiano Herveto Latinitate donata, et a Lipomano tomo 5 ad diem* XXII *Decembris edita hoc exordio:* Anastasia mulierum pulcherrima, inclytæ quidem Romæ erat nata, generis autem splendore *etc. Extant a Surio transcripta ad* XXV *Decembris: et sunt eadem, quæ jam olim in Ecclesia Latina recitabantur. Quæ in iis ad has tres spectant Virgines, uti a Metaphraste appellantur, contulimus cum Latinis et aliqua in Notationibus observamus. Græci in Menæis excusis et MSS. item apud Maximum Cytheræum et in novo Anthologio, solemni veneratione colunt dicto* XXII *Decembris S. Anastasiam, et cum ipsa S. Chrysogonum et S. Theodoten cum suis filiis. Verum inter Chrysogonum et Theodoten in Menologio Basilii Imperatoris collocatur his verbis certa*men sanctarum mulierum, Irenes, Agapes, et Chioniæ. Chrysogonus abscisso pro Christi nomine capite, martyrio defunctus per quietem apparuit Zoilo

Acta Græca auctore Metaphraste, fere consentiunt

et excusis Menæis

et Menologio Basilii Imp.

cuidam

AUCTORE G. H.

A cuidam servo Dei; prænuntiavitque illi fore, ut Irene, Agape et Chionia sorores, quæ idem cum eo stagnum incolebant, citra diem nonum simul cum Anastasia in nobile certamen descenderent. Quæ cum audisset S. Anastasia, Chrysogonum secuta, convenit sorores illas, eisque serviebat. Diocletianus ergo comprehensas tradidit regionis Præfecto, ut torqueret. Rursusque Præfectus alter, nomine Sisinnius, excruciatas Agapen et Chioniam igni consumpsit: Irene autem gladio (Græce μετὰ σπαθίου) confecit. *Hæc ibi, prout edita sunt ab Ughello ad calcem tomi sexti Italiæ sacræ, quæ in Menæis Græcis, Anthologio, et apud Cytheræum leguntur ad diem* XVI *Aprilis, et hæc sub finem accuratius exponuntur:* τὴν δὲ ἁγίαν Εἰρήνην, εἷς τῶν στρατιωτῶν, τὸ τόξον αὐτοῦ τείνας, καὶ βέλος πέμψας κατ' αὐτῆς, τῷ τέλει παρέδωκε. Sanctam vero Irenem, unus militum, cum arcum suum tetendisset et sagittam misisset, morti tradidit. *In MSS. Claromontano et Mazariniano eadem habentur ad præcedentem diem* XV. *In Odis adjunctis plurimum a virginitate laudantur, et* Παρθένοι νεανίδες, Virgines juniores *appellantur. Sanctæque Agape et Chionia, et Martyres per ignem effectæ, celebrantur:* Εἰρήνη τε πρὸς οὐρανοὺς διὰ βέλους πρωθεῖσα ἀνέδραμεν.

S. Irene sagitta percussa obiit,

B Irene vero sagitta percussa in cœlos cucurrit: *quæ eadem in adjuncto disticho sic efferuntur:*

Βέλος σε πέμπει πρὸς τὸν εἰρήνης τόπον
Ἀφ' αἱμάτων σῶν ἐκμεθυσθεῖν Εἰρήνη,
Sagitta te dimittit ad pacis locum.
Inebriata Sanguine, Irene, tuo.

§ II Acta Græca posterioris scriptoris discussa. Errores aliorum detecti.

Acta Græca in Crypta-Ferrata reperta,

Hæc *late deduximus ex antiquis Latinis et Græcis Actis, Martyrologiis et Menæis, antequam progrederemur ad alia Acta, postmodum Græce conscripta: quæ reperta in Cryptæ-Ferratæ monasterio in agro Tusculano, et Latine a Guilielmo Sirleto reddita, extant apud Lipomanum tomo 7 parte 2, et Surium ad Kalendas Aprilis. Ea esse* sincera et pura, prout a Notariis exceptoribus ad verbum scripta sunt, *judicavit Baronius in Notationibus ad 3 Aprilis, et in Annalibus ad annum 304 num.* XL, *ubi* Acta Proconsularia *appellat, et* digna quæ ad verbum Annalibus intexantur: *quibus relatis addit num.* 48, quod Acta hæc germana sint, prudens lector facile judicabit. *Fatemur nos ejus judicium magni facere, non tamen ubique posse assentiri: argumentis non parvi ponderis in contrarium deducti: maxime cum omnia, in horum Actorum commendationem dicta, magis conveniant aliis supra laudatis. Ceterum sua illa Acta Baronius Metaphrastæ adscribit communi errore, quo plane omnia Sanctorum Acta Græca, maxime si ignoretur eorum auctor, eidem solent adscribi: contra quem errorem late invehitur Leo Allatius in supra citata diatriba de Simeonum scriptis, ubi pag.* 76 *ista habet:* Viri de Antiquitate Ecclesiastica bene meriti, Vitas Sanctorum, quæ auctorem sibi præscriptum non præferunt, omnes (non sine erroris atque inscitiæ nota) Simeoni vindicarunt, quæ vere Simeonis non sunt. *et pag.* 124 tabellam *profert,* in qua ordine suo digeruntur nonnullæ Vitæ, ab ipso Metaphraste conscriptæ, de quibus sane nemo dubitaverit: *et inter illas censet* Acta S. Anastasiæ, *quibus insertum martyrium SS. Agapes, Chioniæ et Irenes: ast propria earum Acta, qualia ex codice Cryptæ-Ferratæ edita diximus, non admittit inter Vitas a Metaphraste conscriptas: nec admittere inter eas potuit, cum plane sint discrepantia ab iis quæ idem Metaphrastes in Actis S. Anastasiæ scripsit, ab ipsaque veritate.*

a Baronio laudata,

C

perperam Metaphrastæ tributa:

7 *Judex, qui has Virgines martyrio addixit, est Comes Sisinnius, Præsidi Dulcicio per Diocletianum deposito suffectus. Verum Sisinnii, a Metaphraste, et in Actis Latinis, Martyrologiis et Menæis maximo consensu memorati, nulla mentio fit in Actis Cryptæ-Ferratæ, sed omnia eidem Dulcicio seu Dulcetio tribuuntur a festinante consarcinatore istorum Actorum: a quo dicuntur* ex urbe Thessalonica originem duxisse; *cum Acta Latina et Metaphrastes tradant* prope Aquileiam habitationem habuisse cum Zoilo, Sacerdote, et a S. Anastasia ibidem, cum carceri essent inclusæ, adjutas fuisse; *inde postea* abductas in Macedoniam, et Thessalonicæ martyrio coronatas. *Omnia hæc fuerunt neglecta a scriptore Cryptæ-Ferratæ: qui etiam* Irenem in rogum se conjecisse *tradit, cum ex consensu omnium aliorum constet, illam sagitta confossam fuisse, absque ulla ignis aut rogi mentione. Sed nec martyrium SS. Agapes et Chioniæ recte describitur, quæ* ab igne illæsæ, oratione ad Deum fusa, tradiderunt spiritum, *et contra* igni consummatas *habet scriptor Cryptæ-Ferratæ: quem aliquot post Metaphrasten seculis, ex male consultis Actis, et forsan Latinis, suam illam historiam harum Martyrum confecisse arbitramur. Damus ergo Acta antiqua Latina, omissis hisce Græcis, quæ apud Lipomanum, Surium et Baronium legi possunt, et nostrum judicium subjicimus arbitrio lectorum. S. Irene seorsim colitur quinta Aprilis, et a* Beda, Usuardo, Adone ac ceteris *ut in Notis ad illum diem observat Baronius, traditur* sagitta percussa a Sisinnio Comite, sub quo et sorores ejus Agape et Chionia martyrizaverunt. *Interim tale elogium in Martyrologio moderno Romano formatur:* Thessalonicæ S. Irenes Virginis, quæ cum sacros libros contra Diocletiani edictum occultasset, post tolerantiam carceris sagitta percussa est et igne cremata, jussu Dulcetii Præsidis, sub quo et sorores ejus simul Agape et Chionia passæ antea fuerant. *Hæc ibi. Quæstio de libris infra in Actis num. 5 dicitur a Sisinnio Comite facta, non apud S. Irenen, sed apud sorores ejus SS. Agapen et Chioniam; et melius videtur apud alios omnes Martyrologos omissa. De* sagittæ ictu *silent Acta posteriora Cryptæ Ferratæ, uti* de igne *antiqua Acta Græca et Latina; quæ an recte nunc conjuncta sint a Baronio, judicent alii*

D

In iis omittuntur Judex Sisinnius,

habitatio et captivitas Aquileiensis,

martyrium male indicatur:

Acta ea hic non eduntur:

E

8 *Galesinius, secutus tabulas basilicæ Cathedralis Bergomensis, hoc elogium non absque erroribus edidit ad diem* III *Aprilis:* Romæ sanctarum Virginum et Martyrum Agapis, Chioniæ et Ireniæ, quæ Diocletiano Imperatore, primum in vinculis macie pene confectæ, post in flammam injectæ neque ignis vi quidquam læsæ, precibus ad Deum habitis in cœlum commigrarunt. *Errandi occasionem præbuit Petrus de Natalibus lib. 4 cap. 27 hoc exordio:* Agapes, Chionia et Hirenes passæ sunt in urbe tempore Diocletiani sub Comite Sisinnio. *Verum cum reliqua dicto capite et dein cap. 32 ex Actis mox dandis sint contracta, suspicamur scripsisse aut scribere voluisse,* in urbe Thessalonica. *Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ has tres sorores celebrat ad diem* V *Aprilis; et novo errore illas* Aquileiæ interemptas et sepultas *tradit, citato præ reliquis Menologio Græcorum per Sirletum conscripto, in quo ista habentur ad diem* XVI *Aprilis:* Sanctarum mulierum, Irenæ Agapæ et Chioniæ, quæ sub Diocletiano Imperatore propter Christi confessionem passæ sunt: quo tempore Chrysogonus Martyr ab eodem Imperatore gladio percussus est. *Hæc ibi absque ulla mentione urbis Aquileiæ, in qua Martyr obiit S. Chrysogonus, et postea hæ Virgines captæ quidem sunt, sed deinde in Macedoniam abductæ et martyrio coronatæ Thessalonicæ. Idem Ferrarius in Notis opinatur alias ejusdem nominis Virgines passas Aquileiæ, alias Thessalonicæ; itaque dedit occasionem aliquibus Hispaniæ adscribendi harum Virginum natalem in fragmentis Eutrandi sive Luitprandi nuper confictis, et anno* 1635 *Madriti excusis: quibus num.* 177 *ista*

Galesinius perperam Romæ passas scribit.

F

et Ferrarius Aquileiæ:

leguntur

A *leguntur inserta :* Irene Virgo detulit ex Hispania Thessalonicam multitudinem magnam librorum sacrorum (fuit enim ut creditur Illiberitana) et abscondit, anno CCCIV Thessalonicæ passa est V Aprilis. *Hanc Tamaius Salazar inscripsit Martyrol. Hispan. SS. Agapen et Chioniam, die* III *Aprilis, et S. Irenem die* V *ejusdem mensis : multisque conatur probare alias tres hujus nominis sorores esse passas Aquileiæ; alias, quæ fuissent Illiberitanæ, martyres obiisse Thessalonicæ. Verum in his refutandis nec tempus nec labor impendi debent, et sine fundamento structa ultro corruunt.*

uti alii ex Hispania oriundus.

9 *Baronius, in Notis ad elogium S. Irenes, observat,* in honorem S. Irenes Martyris excitatam Constantinopoli nobilem ecclesiam. *Georgius Codinus de Originibus Constantinopolitanis pag.* 38 *in editione Luparæa, asserit,* Constantinum Magnum ædificasse ecclesiam veterem S. Irenæ. *Græce* Ἀνήγειρε τὴν ἁγίαν Εἰρήνην τὴν παλαιάν *et pag.* 45 *tradit* Marcianum Imperatorem ad trajectum condidisse S. Irenem et absolvisse, cum antea idolorum delubrum fuisset. *At* Justinianus Imperator Irenes Martyris templum, ad ipsas Sinus fauces situm, amplissimum construxit, ut Byzantii excepta æde Sophiæ, nulli alii de magnitudine cedat, *uti tradit Procopius lib.* I *de ejus ædificiis cap.* 2 *et* 7. *Quod templum iterum incendio absumptum* B *instaurare aggressus est Manuel Comnenus, teste Niceta Choniate lib* 7 *Annalium cap.* 2. *Petrus Gyllius in Topographia Constantinopolitana tertium addit S. Irenes templum. Verum, cum nulla sororum Agapes et Chioniæ mentio fiat, arbitramur esse* Μεγαλομάρτυρα Εἰρήνην, *quam solennissima veneratione prosequuntur Græci, die quinta Maii: et Patronam urbis suæ præcipuam Aletini in Hydruntina regni Neapolitani provincia eodem die colunt, uti tunc plenius dicetur. Quod Corpora sacra harum Virginum asserventur Romæ in ecclesia S. Anastasiæ, innuit ab aliquibus credi Octavius Pancirolus, in Thesauro abscondito Urbis regione* 9 *ecclesia* 35. *Bononiæ in ecclesia S. Jacobi Majoris hoc die S. Irenen in veneratione nonnulla esse, ob ejus aliquas reliquias istic asservatas, tradit in Bononia perlustrata Masinus. Veremur ne ex Reliquiæ Martyris alicujus ex Romanis cryptis recens eductæ sint, non ejus de qua agimus.*

templa S. Irenes Constantinopoli.

videntur esse S. Irenes quæ 5 Maii colitur

An corpora harum Romæ, et reliquiæ S. Irenes Bononiæ ?

§ III Annus et dies martyrii harum trium Virginum.

Alia adhuc restat controversia circa tempus martyrii harum Virginum, quod scriptor Actorum Cryptæ-Ferratæ ita indicat. Consummata est S. Irene in C Consulatu Diocletiani Augusti nono, Maximiani autem Augusti octavo, Calendis Aprilis, *eo scilicet die et anno, quo purpuram deposuerunt, Nicomediæ Diocletianus, et Mediolani Maximianus; cum anno præcedente crudelem persecutionem incepissent, quando etiam Nicomediæ egisse Diocletianum testatur Eusebius lib.* 8 *cap.* 5, *eumque ibidem illo anno permansisse colligimus ex oratione Constantini Magni ad Sanctorum cœtum capite* 25, *ubi dicitur post cœptam persecutionem illam, Nicomediense palatium, in quo degebat, conflagrasse; imo et eum de statu mentis paullulum deturbatum fuisse, ut videatur scriptor Actorum Cryptæ Ferratæ, communi errore, respexisse ad crudelem illam persecutionem, anno* CCCIII *cœptam; quasi ante eum annum nulli sub Diocletiano Martyres essent coronati. At sicut certum est omnium Latinorum testimonio S. Irenem, non* Kalendis, *sed* Nonis Aprilis *esse interfectam; ita cum eisdem asserimus, hasce Virgines* anno tertio Consulatus Maximiani, *et* quarto Diocletiani, *sive anno Christi* CCXC *martyrio fuisse coronatas. Assumpsit Imperium Diocletianus anno* CCLXXXIV, *quando, initium sumit Æra Martyrum, qui ab ejus exordio variis in locis fuerunt interempti, ad hoc excogitata a Christianis, ut tam crudelis tyranni nomen penitus oboleretur.* D

sunt passæ hi Virgines, non anno 304,

sed anno 290

11 *Dedimus* XX *Januarii Acta S. Sebastiani a S. Ambrosio e Notariorum scriptis edita, in quibus cap.* 18 occiso Carino Imperatore, *quod factum est anno* CCLXXXV, *dein* Maximo et Aquilino Consulibus, *sive anno sequenti, traditur* talis facta persecutio, ut nullus emeret vel venumdaret aliquid, nisi qui statunculis positis thuris exhibuisset incendium : *ita infra in Actis harum Virginum num.* 2 Aquileiæ nulli Christiano licebat vel possidere aliquid, vel artem aliquam exercere, aut aliquod negotium agere. *Quæ ultima potissimum referimus ad annum* CCLXXXIX, *quando in Aquileiæ partibus positus erat Diocletianus, et jussu suo adductum eo S. Chrysogonum mandavit capite plecti: quod executioni mandatum est* XXIV *Novembris. Post hujus cædem elapsis triginta diebus, mortuus est Zoilus Sacerdos: et post alios novem dies, captæ sunt hæ Virgines, ad Diocletianum adductæ et carceri inclusæ, indeque Thessalonicam, quo Imperator discesserat, abductæ: ubi* SS. Agape et Chionia tertio Nonas Aprilis, *et* S. Irene *ipsis* Nonis Aprilis martyrium compleverunt, Maximiano ter Consule, *uti in omnibus pene codicibus manu exaratis, et supra indicatis, itemque apud Mombritium legitur.* Revertente autem Imperatore Dio- E cletiano a Macedonia, apud Sirmium oblata est ei Theodote cum tribus filiis suis, *et postea* comprehensa est B. Anastasia et perducta ad forum, ubi Probus Præfectus Illyrici sedens caussas diversorum audiebat. *Ex his* S. Theodote abducta est cum tribus filiis Nicæam urbem Bithyniæ, *et ibidem* quarto Nonas Augusti passa, *et* S. Anastasia *procul inde ad mare deducta, atque* cum centum viginti reis, *quos Christo peperit,* in insulam Palmariam *prope Latium* navi devecta, cum illis martyrium complevit octavo Kalendas Januarias. *Quæ nullo modo, anno Christi* CCCIII *et sequenti convenire ex supra dictis manifestum est.*

AUCTORE G. H.

post occisum anno 289 Aquileiæ S. Chrysogonum, Diocletiano ibi præsente,

et profecto Thessalonicam,

inde post harum martyrium,

digresso Sirmium, ubi captæ SS. Theodote et Anastasia.

12 *Nicephorus etiam Callistus lib.* 7 *Hist. Eccles. cap.* 14 *conjungit martyria S. Anastasiæ et dictarum trium Sororum. Anastasia, inquit,* Romæ membris est mutilata, alteraque ei cognominis, quam post alia supplicia ignis consumpsit. Insuper Agapæ, Irenæ et Chioniæ nobilissima martyria silentio prætereunda non sunt. *At nullam hactenus reperimus mentionem illorum, qui reperiuntur in Actis Cryptæ-Ferratæ, et sunt* Agatho, Casia, Philippa et Eutychia : *pro quibus malumus retinere* SS. Chrysogonum, Anastasiam et Theodoten cum tribus filiis. *Qui in horum Actis* Sirmii *nominatur,* Probus Præfectus Illyrici; *sub eo* in persecutione Diocletiani passus est S. Irenæus Episcopus Sirmii, *cujus Acta dedimus* XXV *Martii.* F

pro quibus alii perperam obtruduntur.

ACTA MARTYRII

Auctore antiquo in Vita S. Anastasiæ.

Ex plurimis MSS. et Mombritio.

CAPUT I.

Domicilium harum Virginum Aquileiæ, et captivitas ibidem.

Eo tempore cum Diocletianus, in Aquileiæ partibus positus, interficeret Christianos; relatum est ei quod Christianis Præfecturæ Urbanæ. Tunc rescripsit Rex, debere omnes eos interfici, ad se vero solum Chrysogonum destinari. Hunc itaque prosecuta est S. Anastasia, et cum esset nobilis et delicatissimi corporis fœmina, ita viriliter agebat, ut apud Aquileiam faceret Sanctis obsequia meliora, quam fecisset Romæ. Interea Chrysogonum nominatissimum scelestissimus Diocletianus sibimet præsentari jussit... et *a* Ad aquas Gradatas duci et ibidem

Prope Aquileiam,

A ibidem decollari : corpusque ejus in mare projectum, post modicum ad littus jactatum est, et inventum juxta possessionem, quæ dicitur Adsaltus : in qua tres sorores Christianissimæ commorabantur, Agape, Chionia et Irene, cum S. Zoilo sene Presbytero. Qui Presbyter colligens corpus S. Chrysogoni, in locello ligneo condivit cum omni diligentia et in domo sua in subterraneo cubiculo posuit.... Ipse quoque S. Zoilus tricesima die susceptionis ejus hoc ordine migravit ad Dominum. Apparuisse sibi in visione S. Chrysogonum memoravit, dicens : Sceleratissimus Diocletianus Agapen, Chioniam et Irenen faciet intra dies novem comprehendi, quas quousque faciat Dominus venire ad coronam, faciet eas habere solatium famulæ suæ Anastasiæ. Tu autem quia Domino placuisti, senior, lætus veni, et requiesce cum Sanctis. Igitur cum hæc narraret S. Zoilus, ecce et Anastasia *b* constanter domum, in qua numquam fuerat, ingressa, ait : Ubi sunt sorores meæ, quas mihi Dominus meus Chrysogonus commendavit? Et videntes se invicem, in Christo lætatæ sunt, atque locum ubi erat positus Martyr Christi Chrysogonus ostendentes, rogaverunt secum aliquantulum commorari. Illa vero unam apud eas peragens noctem, rursus ad urbem Aquileiensium pergit,

B satis sollicita de his, qui in vinculis habebantur. Qua eunte, S. Zoilus perrexit ad Dominum....

ex MSS commorantes SS. Agape, Chionia et Irene, divinitus admonentur de instante martyrio : b invisuntur a S. Anastasia :

2 Sanctarum quoque Agapes, Chioniæ et Irenes Diocletianus rumore comperto, jussit eas ejus obtutui præsentari. quas cum vidisset Rex, ait : Quæ vobis fatuitas imperat sequi superstitionem vanam et superfluam, atque in contemptum veræ religionis divinas execrari virtutes? Igitur quia comperi vos generosas et nobili ortas stirpe, dabo vobis maritos de palatio meo, per quos illustres esse possitis, si negaveritis Deum vestrum esse Christum, et diis libamina dederitis. Tunc Agape respondit : *c* Sacratissime Imperator, cura tibi gentium incumbit, cura reipublicæ, cura exercitus : et ad injuriam Dei vivi loqueris, cujus tibi auxilium est necessarium, cujus tibi benignitas parcit? Diocletianus dixit : Insanit ista; alteram applicate. Et adducta S. Chionia dixit : Soror mea non insanit, sed injusta monita justo judicio reprehendit. Item et hanc amoveri præcipiens, jussit adduci tertiam juniorem, nomine Irenen, cui et dixit : Quia vanitate plenæ sunt sorores tuæ ; tu saltem, quæ junior esse cognosceris, diis cervicem flecte, ut possint etiam tuæ sorores tuo liberari exemplo.

sistuntur Diocletiano c constantes in fide

3 S. Irene respondit : Flectant cervices suis ido-

C lis, quibus iratus est Deus : pejor enim indignitas non est, quam ut hunc adoret aliquis, quem ab artifice pactus *d* est antequam fieret. Nisi enim prius pepigeris cum artifice, qui eum aut stantem faciat, aut sedentem, aut ridentem, aut flentem, aut saltantem, aut jacentem, non das pretium limantibus, dolantibus, conflantibus. Et posteaquam fecerit ex metallo imaginem, quam ante pepigisti ; illi cervicem inclinas, et Deum tuum servum tuum credis, quem ipse antequam fieret ex metallo pactus es : et male factum recusasti, et composite elimatum emisti. Diocletianus dixit : Ista verba tormentis tollenda sunt, si monitis pacificis obtemperare forsitan respuitis. Chionia dixit : Noli dicere, forsitan : nos enim pro certo novimus, quod tuis numquam simus jussionibus consensum penitus præbituræ. Tunc jussit eas Diocletianus carceris tradi custodiis, quas Anastasia nec diebus nec noctibus deserebat. *e* Conveniebant enim omnes Christiani ad Anastasiam, viri et fœminæ indigentes, quia nimiam penuriam Christiani hoc tempore sustinebant : nulli enim Christiano licebat vel possidere aliquid, vel artem aliquam exercere, aut aliquid negotium agere. Anastasia vero quotidie

d irrident idola, carceri inclusæ juvantur a S. Anastasia.

D hoc rogabat Dominum, ut non prius exiret de corpore, nisi omne pretium, quod de patrimonio suo vendito acceperat, expendisset.

ANNOTATA.

a *Nomina hæc* Ad aquas-Gradatas, *et* Ad-saltus, *omittuntur a Metaphraste. reliqua sæpe varia amplificatione referuntur.*

b *Metaphrastes addit,* Divino spiritu mota.

c *Idem aliud responsum efformat, et responsum Irenes silet.*

d *Alias* qui.... placatus *vel* placitus : *et infra nisi* placueris : *ubi* placere *sumi videtur pro* licitare.

e *S. Aldelmus hæc ita explicat :* B. Anastasia, ne famelicæ frugalitatis parsimonia deficerent, alimoniæ stipendium et stipis edulium exhibens, lacunæ liminibus libenter erexit, *interim* eas in carcere maceratas *tradunt Beda, Usuardus, aliique.*

CAPUT II.

Profectio Diocletiani et sanctarum Virginum Thessalonicum. Acta coram Dulcicio Præside, divinitus punito.

Proficiscente igitur Diocletiano ad Macedoniam, E omnes Christiani qui in vinculis erant, simul a custodibus cum eo ducti sunt : inter quos erant *a* simul Agape, Chionia, et Irene. Igitur cum suggestum fuisset Imperatori de his qui habebantur in claustris, jussit Præsidi Dulcicio diversis tormentorum generibus angere universos, qui diis sacrificare noluissent : eos autem qui consensissent, divitiis et honoribus sublimari constituit. Verum quia longum est multorum Dei Martyrum gesta conscribere, tres sorores memoramus, Dulcicii Præsidis præsentatas aspectui : quas videns Dulcicius *b*, captu oculorum adstrictus, turpissimo agebatur spiritu : et fecit eas apud talem officialem tradi custodiendas, qui eis promitteret libertatem, si consensum suum ejus captivæ animæ præbuissent. Igitur cum neque promissionibus insanis, neque terroribus animum commutarent ; ipse indignissimus Præses ausus est nocturno silentio pergere, et cellam ingredi, ubi illæ orantes noctem Christo pervigilem exhibebant. In quo autem loco illæ erant clausæ, omnia utensilia culinæ illic reposita habebantur. Igitur cum fuisset ingressus, et vellet ire ubi eum vox Psalmorum triplicibus *c* sonis impellebat, mens ejus in alienationem conversa, ollas cœpit amplecti et sartagines deosculari. In quibus ludificatus diu, donec niger totus et *d* cacabatus effectus, talis cœpit in vestibus et in facie esse, qualis a diabolo possidebatur in mente.

In Macedoniam abductæ a b servantur a libidine Præsidis, c d qui pro ipsis amplexatus ollas

5 Egresso tandem eo ad suos, qui eum cum luminari expectabant præ foribus, fugerunt omnes, videntes F eum cacabatum totum, et scissum, et nullam partem penitus in vestimentis quæ non esset inquinata et scissa. Stantibus vero Dei ancillis et psallentibus, nullum penitus per eum potuit diabolus impedimentum adferre. Videns itaque Præses se ab Officio suo contemptum atque derelictum, nesciens quid de eo factum fuisset, non est reversus ad domum suam, sed cœpit concito cursu ire ad palatium, dicens : Prosternam me invictissimis Principibus, et dicam me ab Officio meo ludibrio habitum, atque cum irrisione et clamoribus derelictum. Cumque primo mane apertum esset palatium Imperatoris, et ille totus cacabatus et scissus ante regiam aulam apparuisset, atque intus vellet intrare ; alii virgis, alii pugnis, alii exufflantes in faciem ejus impigebant eum ; et alii ridentes, alii irascentes expellebant eum.

ludibrium fit,

6 Tandem vix potuerunt ad domum suam eum servi ejus reducere, dicentes ei, Recipe te. Clauserunt

et pro insano habetur.

A rat enim diabolus oculos ejus, et non poterat seipsum attendere : videbatur enim ei quod totus mundus incedens, niveis vestimentis esset indutus. Omnes autem sui, sive uxor, sive ancillæ, excapillatæ in occursum ei venerunt : dicebatur enim a dæmone illusus, mentis suæ non esse. Ille autem tamdiu mente sua carebat, quamdiu intus positus ollas et sartagines fuisset amplexus : ceterum eo tempore quo ab Officio suo relinquebatur, a cunctis spernebatur, a suis lugebatur, mens in eo sana erat, et soli oculi tenebantur a satana; quod incurrerat ille infelix, cum Dei Martyres obscœno mentis conamine respexisset. Interea revocatur a diabolo ad furorem, et putans sibi maleficiis ancillarum Christi ista evenisse, jubet sibi parari publice tribunal. Cumque fuissent adductæ orantes atque psallentes, jussit eas expoliari, ut nuda earum corpora aspiceret. Sed cum missa fuisset manus ut expoliarentur, ita fixæ erant vestes earum ad carnem, ut putarentur ipsa vestimenta esse coria corporum earum. In hac autem intentione perseverans intentius Præses Dulcitius, obdormivit sedens pro tribunali : et ita dormiebat sternens, ut etiam a pulsantibus excitari non posset. Qui sublatus inde in sella dormiens, tunc expergefactus est, cum Domum suam fuisset ingressus.

cumque eas jussisset nudari,

somno corripitur

B

ANNOTATA.

a *Hanc Virginum traductionem in Macedoniam habent omnia MSS. Latina, item Mombritius, et Vincentius Bellovacensis. Ast obscurus est Metaphrastes, dum dicit*, Diocletiano proficiscente in Macedoniam, eas traditas esse Dulcitio Præfecto ; *quod tamen contigisse Thessalonicæ, ex sequentibus, etiam apud Metaphrastem, constat.*

b *Metaphrastes ait* cæcitate punitum.

c *In aliis MSS.* studiis *aut* stimulis.

d *Ita etiam* ollas cacabatas *dici apud Pelagium in Vitis Patrum observavimus* 15 *Januarii, ad Vitam S. Macarii Ægyptii cap.* 1. *litt.* B.

CAPUT III.

Acta coram Sisinnio Præside, Martyrium Sanctarum Virginum.

A Sisinnio examinata

Audiens itaque Imperator omnia quæ acciderant, dedit Comitem Sisinnium qui eas audiret. Cui cum fuissent præsentatæ, vocavit ad se unam, et dixit : *a* Quod tibi nomen est? Quæ respondit : Irene dicor. C Sisinnius dixit : Consentis regali jussioni? Irene dixit : Non consentio : sum enim Christiana, et Dei omnipotentis ancilla. Tunc Sisinnius jussit eam in carcerem recipi, et adductis Chionia et Agape, dixit eis. Irene, quantum apparet, junior vobis est, et vestro exemplo et doctrina decepta divina jussa contemnit : ideo eam distuli, ut vestro exitu territa possit absolvi. Ideo offerte diis libamina, sicut et nos, qui devoti sumus Regibus. Agape respondit : Insuperabilis est fides nostra. Respondit Sisinnius : Tu quid dicis? Chionia respondit : Fides nostra immutabilis perseverat. Sisinnius dixit : Numquid apud vos sunt aliqui libri Christianorum. Famulæ Dei responderunt : Sunt libri, sed in mentibus nostris absconditi, unde numquam poterunt auferri ab hostibus Christi. Sisinnius dixit : Quis vobis dedit consilium ad istam calamitatem devenire? Famulæ Dei dixerunt : Calamitas ista quidem temporalis est : sed ex ipsa calamitate gloria nascitur sempiterna. Sisinnius dixit : Implete præceptum Regis et sacrificate. Agape et Chionia responderunt : Nos Deo sacrificium nostræ laudis offerimus, diabolo autem penitus numquam sacrificamus. Noli ergo persuadere tibi, quod possis nos a

et fidem, constanter professæ Agape et Chionia

D Domini nostri Jesu Christi cultura divellere : stultus enim est sensus, qui non considerat, nos a fide Christi deviare non posse. Unde quod tibi præceptum est, imple ; ut sicut nos Regis nostri præcepta servamus, ita tu Imperatoris tui præcepta conservans, possis ejus gratiam invenire.

Ex MSS.

8 Tunc Sisinnius dedit sententiam dicens : Agapen et Chioniam, quæ nec terrore judiciario jussa Principum implere voluerunt, jussi vivas incendi. His auditis Chionia et Agape repletæ sunt gaudio, dicentes clara voce : Gratias tibi agimus, Domine Jesu Christe, qui nobis ad Confessionem nominis tui perseverantiam dare dignatus es ; in manus tuas, Domine, suscipe animas nostras. Et cum hæc dixissent, *b* milites miserunt eas in ignem. In quo igne dum nec vestimenta earum arderent, orabant Dominum, vociferantes atque dicentes : Domine Jesu Christe, ne ab ista hora patiaris nos vel loqui cum his, qui denegant te verum Deum. Et his dictis prostratæ in orationem et intactæ ab igne, perrexerunt ad Dominum. Ut autem ostenderet Dominus incredulis, quia ignis eas non interficeret exurendo, sed ipsæ orationibus suis sibi exitum impetraverint; immaculatis corporibus, intactis crinibus, integrisque vestibus, digesto igne *c* repertæ sunt. Quarum corpora missis occulte ab *d* Anastasia hominibus furtim abrepta, ad ejusdem hospitalia sunt nocte perducta. Quæ illa aromatibus condiens in sarcophago novo, cum omni gaudio et honore, sepelivit; orans Dominum ut earum particeps effici mereretur.

vivæ igni injectæ non læduntur. b

orantes expirant.

E

sepeliuntur a S. Anastasia. c d

9 Altera namque die, tertiam sibi Sisinnius jussit adduci, cui et dicit : Irene, sacrifica diis, ne simili incendio pereas. At illa respondit : Ego non sacrifico, sed festino particeps effici sororum mearum ; ne in conspectu Dei astantibus sororibus meis,[1] ego aliena inveniar. Sisinnius dixit : Persuade tibi, ne majores cruciatus incurras, quam illæ incurrerunt, quas tu tuas sorores fuisse dicis. Irene respondit; Ego festino non negando veritatem pertingere ad vitam per mortem, et per ignem pervenire ad refrigerium. Sisinnius dixit : Putas te sic pati, sicut sorores tuæ passæ sunt? Ego te jubeo nudam tradi meretricantibus, ut ibidem ad turpes usus posita moriaris. Irene respondit : Caro mea et feris et ignibus et plagis omnibusque pœnis [tradatur, non sacrificabo] quidquid passa fuerit. [Caro autem mea] sic patietur fornicatorem, sicut canem, sicut ursum, sicut serpentem : et melius mihi est ut tradatur caro mea quibus excogitaveris pœnis, quam anima mea polluatur in idolis. Inquinamenta enim quibus anima non consentit, non suscipit reatus. Numquam Sancti Dei, qui ante in confessione nominis Dei perseverantes, de sanguine sacrificii vestri inviti acceperunt in ore, inde polluti sunt. Sisinnius dixit : Ergo non sunt inquinati, qui de sacrificiorum sanguine gustaverunt? Irene respondit, non solum non sunt inquinati, sed etiam coronati sunt : voluptas enim habet pœnam, et necessitas parat coronam. Vos illos resupinari jussistis, et mixtum aqua sanguinem sacrificiorum invitos sorbere; et aperto ore eorum, sicut equis cornu ingessistis. Illi autem sanguinem illum si consentiendo glutissent, animam suam perderent : at vero non consentiendo illum, sed vim patiendo, gustantes, non solum polluti non sunt, verum etiam emundati sunt. Ita et ego, quæ carnem meam Christo tradidi, sive sordibus, sive plagis, sive ignibus eam tradas; ego non consentiam, et, omnia quæ passa fuero pro confessione nominis Dei mei, non verebor : potens est tamen Deus, qui non te permittat facere quod cogitaveris.

S. Irene generose spernit tormenta,

etiam minas de expositione in lupanari :

F

confidens se a Deo servandam :

10 Tunc vocavit ad se milites et tradidit eam illis dicens : Ite et ponite eam in loco turpi, ubi meretur; ut ibi sit ludibrio omnibus populis. Tunc Irene

abducitur in montem,

A cum duceretur, apparuerunt duo *e* milites ante eos, qui eam ducebant dicentes: Misit nos post vos Comes Sisinnius, ut ubi nos ostenderimus, hic eam ponatis. Et cœperunt eos sequi milites, quousque ascenderunt in cacumine montis, et sederunt, et dixerunt illis milites, Ite nuntiate Sisinnio dicentes, quia, sicut jussisti, in cacumine montis eam fecimus stare. Tunc Sisinnius videns se delusum, et hoc factum quod non ipse jusserat; ascendens equum, ipse per se perrexit, currens ad montem, in quo orabat Dei famula Irene: et attendens videbat eam et circuibat a mane usque ad vesperam montem, et non pervenit ad eam. Qui videns se irrisum, ingemuit. Extendens autem arcum unus ex his qui cum eo venerant, sagittavit eam, et illa emisit vocem dicens: Insulto tibi miserabilis, quia sicut virum fortem in bello aggrederis, sic mulierem volueras subjugare. Ecce munda vado ad Dominum meum Jesum Christum, qui me modo meis sororibus reddidit, quia sine me esse non patiebantur: et his dictis emisit spiritum. Unde corpus ejus sublatum est ab hominibus Sanctæ Anastasiæ, et cum sororibus ejus positum est. Passæ sunt autem Agape et Chionia tertio Nonas Aprilis: et in ipsis nonis, Irene apud Thessalo- B nicam, Maximiano ter Consule, *f* regnante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus, per omnia secula seculorum. D Amen.

Ex MSS. *e* — *sagitta confossa obit.* — *f*

ANNOTATA.

a *Hæc Acta sunt Proconsularia, accuratiora, quam quæ in MS. Cryptæ Ferratæ traduntur de his tribus sororibus.*

b *Metaphrastes ait* fornacem luculentam fuisse paratam, et Virgines simul canentes insilivisse in ignem. *Placent magis Acta hæc antiqua Latina.*

c *Metaphrastes ait,* ignem extinctum.

d *Fuerat Anastasia secuta Thessalonicam, ubi postea Sirmium, cum eo venisset Diocletianus.*

e *Metaphrastes hos appellat* Angelos, indutos habitu et veste militari.

f *Hæc clausula est in MS. Budecensi, et ita brevius in Mombritio:* Regnante Jesu Christo in secula. Amen. *In aliis MSS. sequebatur iter Diocletiani Sirmium quod erit exponendum ad Vitam S. Theodotæ et S. Anastasiæ. Metaphrastes nulla itineris Sirmiensis mentione facta, conjungit quæ circa SS. Theodoten et Anastasiam gesta sunt: verum cum hanc ad* Præfectum Illyrici Florum, *imo* Probum, *deductum asserit,* E *prodit suam oscitantiam.*

G H

DE SANCTO ULPIANO

MARTYRE TYRI IN PHOENICIA.

Anno CCCIV — *Martyrium ex Eusebio* — *et Martyrol. Rom.*

Eusebius Pamphilus libro de Martyribus Palæstinæ inseruit martyrium S. Ulpiani, licet non in Palæstina, sed huic contigua Phœnicia contigerit; et quidem in urbe Tyro, satis vicina Cæsareæ, ubi passus fuerat S. Apphianus: de quo cum egisset Eusebius cap. 4, statim cap. 5 de hoc Martyre ista subjungit: Per idem tempus iisdemque pene diebus, in urbe Tyro, adolescens quidam, Ulpianus nomine, post crudeles plagas et acerbissima flagrorum verbera, una cum cane et aspide in culeum ex crudo bovis corio insutus, in mare præcipitatus est. Proinde cum Apphiani martyrio hic a nobis jure merito commemorandus videtur. *Colitur S. Apphianus secunda Aprilis, cui proximo die adjungitur in Martyrologio Romano relatus Martyr cum hoc encomio:* Tyri S. Vulpiani Martyris, qui in persecutione Maximiani Galerii, cum aspide et cane insutus culeo, in mare demersus fuit. *Ubi Baronius in Notis late agit de supplicio culei, quod in parricidas decretum erat, ostenditque ob nimiam sui atrocitatem usurpari desiisse: unde etiam jubet expendere immanitatem et furorem Gentilium in Christianos, quos sæviora parricidis cogebant subire supplicia.*

Supplicium culei.

Tempus persecutionis supra in S. Apphiano declaramus: quæ licet contigerit Maximiano Galerio Imperatore, tamen in Palæstina et Phœnicia res peracta est, jubente Maximino Cæsare, anno quarto persecutionis, Christi CCCIV: *proinde melius Maximinus quam Maximianus in Martyrologio nominaretur. Brautius Episcopus Sarsinæ in Martyrologio Poetico hoc disticho exornat.*

tempus martyrii.

Cum cane lymphatico sacco consutus et angue
Horribili, Martyr mersus in æquor obit.

F

C

G. H.

DE SANCTO DONATO

MARTYRE NICOMEDIÆ IN BITHYNIA.

III Apr. — *An jungendus S. Amphiano?*

Post relatum Martyrium S. Theodosiæ Virginis, quod cum Martyrologio Romano præcedenti die retulimus, in variis Martyrologiis substituitur S. Donatus, Nicomediæ *passus: cui socium adjungit Florentinius* Amphianum *et huic favet Notkerus, ita scribens,* in Nicomedia Donati et Amphiani. *Eodem modo conjunguntur illi in MS. Adone Leodiensi monasterii S. Laurentii et MS. Florario: sed secundus* Amphiarius *scribitur. In codice Epternacensi S. Hieronymi insuper nonnulli alii adjunguntur:* Nicomediæ Donati, Amphiani, Theumis, Benigni, *ubi pro* Theumis *legi debere* Tomis *supra diximus. Reliqua apographa dicti Martyrologii S. Hieronymi sic habent:* In Nicomedia Donati, *et* passio S. Amphiani: *ubi ob verbum* passio *interpositum, videtur* S. Amphianus *a consortio* S. Donati *separari: quod non adjuncto* S. Amphiano *faciunt antiqua MSS. Vaticanum ecclesiæ S. Petri, et Barberinum in supplemento genuini Martyrologii Bedæ: item Rhinoviense, Casinense et Altempsianum, his ubique verbis:* In Nicomedia Donati. *Idem facit Grevenus in Auctario Usuardi. Memoratur etiam* Donatus *absque loco martyrii in MSS. Augustano et Labbeano.*

Remittimus Amphianum *ad diem præcedentem, in quo refertur et* S. Amphianus Martyr in Africa, *et* S. Apphianus, *aliis* Amphianus, Martyr Cæsareæ in Palæstina. *Alius etiam* Donatus Martyr Nicomediensis *memoratur* VI *Aprilis, sed variis sociis adjunctus; adeoque ab hoc vel solitarie relato, vel in classem ab ista diversam transcripto, merito distinguendus.*

DE

G. H.

DE SANCTO ELPIDEPHORO
MARTYRE APUD GRÆCOS.

III APR.

Sanctum Martyrem Elpidephorum *celebrant Græci hoc die in Magnis Menæis et apud Maximum Cytheræum, quem MSS. Menæa Chifletiana tradunt* gladio occisum. *Cetera de loco et tempore latent. Est aliquis* Elpidephorus *sub Sapore Rege Persarum cum* SS. Acindyno, Pegasio, Aphthonio, *et* Anempodisto *et aliisque plurimis martyrio coronatus, sed hunc eumdem esse quis dicet? Hic isto disticho honoratur in Menæis, cum allusione ad nomen, ductum a ferenda spe, quod Deo bonorum omnium largitori, proprie convenit.*

Ὄντως ἀληθὴς Μάρτυς Ἐλπιδηφόρος,
Θεὸν φέρων ἄψευστον ἐλπιδηφόρον.
Sincerus iste Martyr Elpidephorus;
Fert, retributorem spei haud falsum, Deum.

Meminerunt S. Elpidephori Martyris, *Galesinius et Ferrarius, et conjungunt cum* S. Bythonio, *de quo in sequenti classe agimus.*

DE SS. GALICO, BYTHONIO ET DIO
MARTYRIBUS APUD GRÆCOS.

G. H.

III APR.

Martyres hi ab aliis junguntur,

ab aliis separantur,

Bythonius in mare projectus,

Parisiense Synaxarium MS. collegii Claromontani, ad hanc III *diem Aprilis, ista habet :* Ἄθλησις τῶν ἁγίων Μαρτύρων Γαλίκου, Βιθυνίου. *In MS. Ambrosiano, signato littera O et num.* 148, *additur* καὶ Δίου. *Quomodo iterum tres in Synaxario Parisiensi referuntur* XXIX *Aprilis.*

Iidem inscripti, sed ordine inverso, Menæis excusis et MSS. Chifletianis nec non apud Maximum Cytheræum : singuli autem seorsim referantur, quasi diversis locis et temporibus essent coronati. Qui in dicto Synaxario est Bithynius, *scribitur* Bythonius, *uti etiam a Galesinio et Ferrario.* In mare projectus, *dicitur in Menæis, cum hac ad nomen ejus et mare allusione*

Ὁ Βυθίνιος εἰς βυθὸν βληθεὶς νοός,
Γῆν κλῆσιν εὗρεν εἰς προφητείας τέλος.
Mari profundo mergitur Bythinius,
Prædictionem nominis exitu probans.

Etenim a βυθὸς profundus *nomen* Bythinii *ducitur. Medius autem inter duos Martyres ubique habetur : at* S. Galicus *ab aliis ultimus, ab aliis primus collocatur : cui quod genus martyrii obtigerit hoc disticho indicatur :* E

Galicus a bestiis devoratus.

Δηχθεὶς ὀδοῦσι Γάλικος τοῦ θηρίου,
Θηρὸς νοητοῦ τοὺς ὀδόντας συντρίβει.
Morsus ferinis dentibus, Gallice, feræ
Dentes cruentos conteris avernalis.

Tertius denique, sive aliis primus, est S. Dius Martyr *cujus Martyrium ab aliis diversum proponitur his senariis.*

et Dio est caput testa elisum

Βαλὼν κεράμῳ δυσσεβὴς Δίου κάραν
Ὡς σκεῦος αὐτὴν συντρίβει κεραμέως.
Testam scelestus in Dii jactans caput,
Contrivit ipsum, figlinam velut testam.

DE SANCTO URBICO
EPISCOPO CLAROMONTANO IN GALLI[A]

G. H.

CIRCA AN. CCCXII.

A S. Austremonio, seculo 3 in Arverniam profecto,

De variis Apostolicis, qui fidem Christi diversis Galliarum littoribus seculo Christi tertio intulerunt, egimus XXII *Martii ad Vitam S. Pauli Episcopi Narbonensis : cui inter alios commilitones tribuitur S. Austremonius, seu Stremonius, Arvernorum Episcopus; memoratus a S. Gregorio Episcopo Turonensi, lib.* 1 *Historiæ Francorum cap.* 28, C *ubi narrato SS. Dionysii Parisiorum Episcopi, ac Saturnini Tolosatum, Martyrio, ista subdit :* Gratianus vero Trophimus, Stremoniusque ac Paulus atque Martialis in summa sanctitate viventes, post acquisitos Ecclesiæ populos, ac fidem Christi per omnia dilatatam, felici confessione migrarunt. *Stremonio autem sive Austremonio dies natalis assignatur ipsis Kalendis Novembris : quo die ejus Acta danda erunt, in variis codicibus MSS. reperta, et nuper edita tomo* 2. *Novæ bibliothecæ librorum manuscriptorum a Philippo Labbe, ubi pagina* 487 *de S. Urbico successore (cujus Acta ad hunc diem sunt referenda) ista habentur :* Triginta et sex annis vir Domini Austremonius cum magno certamine Pontificatum ejusdem urbis rexit;

S. Urbicus cum aliis in fide instructus,

Providit ergo ex suis discipulis solertes quosque et industrios viros, qui et rerum administratione ceteros præirent, et prudentiæ sagacitate miro callerent ingenio, qui et zelo divini amoris referti æquitatem diligerent, et non haberent dolum in lingua sua, nec exercerent malum in proximos suos. Hos itaque tamquam bases columnarum ceteris præfecit, monens eos ut inscios et rudes docerent, omnesque ad meliora provocarent, et a [illegible] raat, minime deviarent. [illegible] ipsis, voluit ei Ecclesiasticos committere Ordines, cui et dixit : Accipe, frater carissime, curam pastoralis officii : eamque sic tracta et age, sicut Deo ipsi immortali Regi, et coram Sanctis omnibus rationem redditurus in tremendo examine... Arvernensi siquidem Ecclesiæ, cui ipse præerat, B. Urbicum, licet invitum, semet tamen cogente, Clero etiam eligente, populoque consentiente, strenuum constituit Episcopum. F Hanc etiam ordinationem Clerus et populus idcirco minus moleste gerendam esse censebant, quia illum intra patriam mansurum fore, ipso innotescente, sciebant. Iste plane Pontifex miro doxologoque callens ingenio, ordinabili voto et prudenti consilio sibi commissam gubernabat Ecclesiam. Quæsivit profecto adjutorium, quo unanimiter pondus quivisset ferre sibi impositum : non ut secum portanti sacri juvaminis subtraheret solatium, sed ut pariter portantes majus negotiarentur præmium.

constituitur Episcopus

2 *Habentur illa Acta, in quibus traditur* S. Austremonius a perfidis Judæis interemptus. Student interea discipuli, uti res gesta erat, Urbico quantocyus mandare Episcopo. Qui cum cognovisset Magistrum suum ab impiis Judæis fuisse interemptum, indicibili permotus tristamine, aggregata illico Cleri ac populi multitudine, secum expedita viatione ad Iciodorum pervenit monasterium. Discipuli vero corpus sanctissimi Martyris in ecclesiam, ab eo in honore S. Petri

exequias S. Austremonii celebrat.

A S. Petri dedicatam, cum condignis officiorum muniis detulerant... Episcopus interim cum Clero triumphales exequias beati Martyris solenni peragit officio... Denique muniis exequiarum expletis, Urbicus Epicopus, convocans ad se civitatis Senatores regionisque Primores, indixit illis, ut detestabilem Judæorum Synagogam cum suo Principe absque dilatione comprehenderent, et quicumque ex eis fidem Christianæ religionis mallent observare, doxologo catechizati in scrutinio, salutari abluerentur baptismatis gurgite, ac pro Christi amore permitterentur vivere. Qui vero pertinaci renuissent infidelitate, pœnali mulctarentur mortis damnatione *Quæ deinde explicantur in eisdem Actis, deductis ad tempora Pipini Regis, quando aliqua corporis S. Austremonii translatio est facta. Ceterum ea Acta suo tempore accuratius erunt examinanda.*

AUCTORE G. H.

3 *De S. Urbico ista habentur apud Gregorium Turonensem lib.* I *Historiæ Francorum cap.* 39. Apud Avernos post Stremonium Episcopum prædicatoremque, primus Episcopus Urbicus fuit, ex Senatoribus conversus, uxorem habens : quæ juxta consuetudinem Ecclesiasticam, remota a consortio Sacerdotis, religiose vivebat. Vacabant enim ambo orationi, eleemosynis atque operibus bonis. Cumque hæc agerent, livor inimici, qui semper est æmulus sanctitati, commovebatur in feminam; quam in concupiscentiam viri succendens, novam Evam efficit. Nam succensa mulier a libidine, operta peccati tenebris, pergit ad domum ecclesiæ per tenebras noctis. Cumque obserata omnia reperisset, pulsare fores ecclesiæ domus cœpit, ac voces hujusmodi dare: Quousque Sacerdos dormis? quousque ostia clausa non reseras? cur conjugem spernis? cur obduratis auribus Pauli præcepta non audis? Scripsit enim : Revertimini ad alterutrum, ne tentet vos satanas. Ecce ego ad te revertor, non ad extraneum, sed ad proprium vas recurro. Hæc et his similia diu declamanti, tandem Sacerdotis tepescit religio : jubet eam cubiculo intromitti, ususque concubitu ejus discedere jubet. Dehinc tardius ad se reversus, et de perpetrato scelere condolens, acturus pœnitentiam, diœcesis suæ monasterium expetit : ibique cum gemitu ac lacrymis, quæ commiserat diluens, ad urbem propriam est reversus : qui impleto vitæ cursu migravit a seculo. Nata

servata aliquamdiu continentia.

B

ab uxore provocatus labitur :

pœnitentiam agit.

est etiam ab hoc conceptu filia, quæ in religione D permansit. Ipse quoque Sacerdos, cum conjuge et filia, in crypta Cantobennensi juxta aggerem Publianum est sepultus. *Hæc ibi : quæ quia in nonnullis antiquis codicibus desunt, arbitrantur aliqui postmodum historiæ Gregorii esse inserta.*

4 *Joannes Savaro Claromontanus ac Præses Arverniæ, in Originibus urbis Claromontanæ, asserit* S. Urbicum, M. Aurelio Maximo et Pomponio Januario Consulibus, anno Christi CCLXXXVIII, a S. Austremonio ordinatum Episcopum, ac vita hac mortali exutum circa annum CCCXII, sepultumque in subterraneo Chantonii cœmeterio Christianorum, prope magnam viam; ubi dein extructa fuit ecclesia, quæ deinde basilica S. Galli fuit dicta, quod hic in ea sepultus fuisset. *Idem Savaro subjunxit* duos libros, de sanctis ecclesiis et monasteriis Claromonti, conscriptos circa annum Christi DCCCL, *in quorum lib.* I *cap.* 8 *ista leguntur :* In ecclesia S. Galli, altare S. Mariæ, ubi requiescunt Sanctus Gallus, et Sanctus Urbicus, et Sanctus Antolianus, et Sanctus Gerivaldus. *Ad quem locum annotat Savaro* ex hac S. Galli ecclesia, vel minante ruinam vel eversa, S. Urbicum in Illidianam migrasse : *ita habere* tabulam Illidianam. *De* S. Antoliano *Martyre hic indicato egimus* VI *Februarii.*

præfuit ab anno 286 ad 312.

sepultus in ecclesia S. Galli

translatus ad Illidianam

E

5 *Hæc de S. Urbico hactenus extabant absque ulla diei natalis notitia : eam suggerit Andreas Saussaius in Martyrologio Gallicano, qui hunc diem ab ipsius elogio ita auspicatur* : Tertio Nonas Aprilis. Claromonte in Arvernis S. Urbici Episcopi illius municipii et Confessoris, qui vir magnæ virtutis et gloriæ, S. Austremonio Apostolorum auditori, primoque Arvernorum Episcopo, longum post interpontificium successit. *Ac dein lapsum ejus et pœnitentiam ex Gregorio Turonensi narrat :* Sicque, *inquit*, purgatus a labe, expleto pie Episcopatu, purus migravit ad Dominum. Cum uxore et filia in crypta Cantobennensi juxta aggerem publicum sepultus, inde in Illidianam basilicam translatus est. *Eumdem Sanctum appellant Joannes Chenu, Sammarthani et Claudius Robertus in Catalogis Episcoporum Claromontensium : sed ultimus etiam* interpontificium *apponit post obitum S. Austremonii, quasi hic fuisset discipulus Apostolorum, quem alii melius statuunt seculo Christi tertio floruisse, diu post tempora primorum Domini discipulorum.*

inscriptus Martyrologio Gallicano

C. H.

DE S. ILLYRIO THAUMATURGO,

C

IN MYRSINONE MONTE PELOPONNESI.

F

11 APRIL.

Synaxarium MS. Parisiense Claromontani hunc diem concludit istis verbis* : Καὶ τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Ἠληρίου τοῦ θαυματουργοῦ. Et sancti Patris nostri Elerii Thaumaturgi. *In MS. Ambrosiano, littera o et num.* 148 *signato*, Ἠλύριος Elyrius, *appellatur. In Menæis et apud Maximum Cytheræum ista habentur :* Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τοῦ Πατρὸς ἡμῶν Ἰλλυριοῦ, τοῦ ἐν τῷ ὄρει τοῦ Μυρσινωνᾶ, Eodem die sancti Patris nostri Illyrii qui in monte Myrsinone, in pace quievit, *uti ea ultima verba leguntur in MS. Synaxario Chifletiano. In Menæis adduntur hi versus :*

Ἐκ Μυρσινῶνος Ἰλλυριὸς πρὸς πόλον
Οὐχ ὡς ὁ Χριστὸς ἐξ Ἐλαιῶνος φέρῃ;

S. Illyrius Thaumaturgus

vixit in monte Myrsinone

Ex monte Olivarum Christus ut quondam polum,
Numquid et Illyrus ex Myrsinone petit?

Est Græcis Μυρσίνη Myrtus : *hinc mons myrteus cum monte Olivarum comparatur. Elis provincia Peloponnesi e regione Zacynthi insulæ, in illaque Elis urbs ad Peleum fluvium : Strabone autem teste lib.* 8 *Geographiæ*, Myrsinus, nunc Myrtuntium ad mare pertinens, in via quæ Elide Dymam ducit, LXX distat ab Elide urbe stadia. *Eamdem* Myrsinum, urbem Elidos *appellat Stephanus de urbibus. Quidni ibidem* Myrsinon *mons, ubi* S. Illyrius *vixerit sive anachoreta sive etiam monasterii ibidem constructi Hegumenus* ; *ob miracula, in vita et post obitum patrata, cognominatus* Thaumaturgus ? *Plura de eodem libenter discemus.*

an in Peloponneso ?

DE

DE S. ATTALO ABBATE,

G. H.

ORDINIS S. BENEDICTI, TAUROMENII IN SICILIA.

CIRCA DCCC.

Chronicon cujusdam monachi Benedictini, circa annum Christi MCCCCLXXXIII *conscriptum, sæpius commendatur in historia monastica Petri Ricordati da Buggiano, Romæ anno* MDLXXV *edita; ubi auctor hic Chronicon suum antiquum appellat, quod deinde conservatum fuit in bibliotheca Constantini Cajetani Abbatis, eoque usus est hujus frater Octavius Cajetanus, et tomo* 2 *de Vitis Sanctorum Siculorum pag.* 32 *ista ex dicto Chronico verba profert :* S. Attalus, Abbas monasterii positi apud Tauromenium Siciliæ, cujus natale solennizatur III Nonas Aprilis. *Idem Cajetanus in Martyrologio suo Siculo ad hunc diem, cum egisset de S. Pancratio Episcopo Tauromenii passo, de quo et nos egimus, addit :* Ibidem S. Attali Abbatis ex Ordine S. Benedicti, *eumdemque S. Attalum celebrat in Indice Alphabetico Sanctorum Siculorum, dein in Indice Topico de Sanctis Tauromenii: item in Indice Sanctorum Ordinis S. Benedicti : denique in Indice Chronico refert S. Attalum cum Sanctis qui circa annum* DCCC *floruerunt : scilicet ante annum* DCCCXXVIII, *quo Saraceni Africani Siciliam occuparunt, ut advertit idem Cajetanus tomo* 2 *de Vitis Sanctorum citata pagina* 32. *Cajetanum descripserunt Ferrarius in Catalogo generali, Menardus et Bucelinus in suis Martyrologiis Benedictinis. Utinam integrum illud Chronicon Benedictinum typis mandatum extaret, tunc securius de sincera ejusdem veritate possemus judicare.*

Memoria in Chronico Benedictino,

et fastis Cajetani,

et aliorum

DE S. NICETA CONFESSORE,

D. P.

HEGUMENO MEDICIENSI IN BITHYNIA.

B

E

ANNO DCCCXXIV

Monasterium Medicii constructum est seculo Christi octavo, in Bithyniæ parte maritima ad Propontidem, haud procul a Prusa urbe notissima, cujus Episcopus corpus S. Nicetæ in dicto monasterio sepeliendum suscepit. Primus loci hujus Hegumenus et fundator fuit S. Nicephorus, circa annum DCCCX *vita mortali exutus* IV *Maii, quo die ejus sacra memoria in variis Græcorum fastis recolitur. Successit huic Hegumenus, imo sub ipso etiam Nicephoro rexit monasterium, S. Nicetas, illustris pro fide orthodoxa et defensione sacrarum imaginum Confessor, sub tyrannico Imperio Leonis Armeni. Quo extincto, sub Michaele Balbo ad præmium laboris evolavit hoc* III *Aprilis, die Dominica, adeoque anno Christi* DCCCXXIV *bissextili, quando Cyclo Lunæ* VIII *et Solis* XXI *litteræ Dominicales erant C B, et dictus quidem dies* III *Aprilis incidit in Dominicam quartam Quadragesimæ ; solennitas vero Paschalis celebrata fuit die* XXIV *ejusdem Aprilis.*

Medicii monasterii fundator S. Nicephorus, ei successit S. Nicetas

mortuus an. 824.

2 *Vitam ejus descripsit Theostericlus monachus, qui mox in Prologo asserit,* se inde usque ab initio Patrem hunc secutum fuisse. *Apparet autem eum scripsisse intra primos quinque annos ab obitu ipsius Sancti, sub imperio Michaelis Balbi, cujus moderationem laudat num.* 48, *nec usquam meminit persecutionis, sub illius successore Theophilo contra imagines renovatæ : vivebat autem tunc adhuc Michael Curopalates, qui Leoni Armeno imperium cesserat, ut habetur ex num.* 32. *Extat autem ea Vita Græce Venetis in Bibliotheca S. Marci num.* 16 *pluteo* 30, *et Florentiæ in Laurentiana pluteo* 11 *num.* 20 *: describi autem ipsam jussimus ex insigni Codice Vaticano num.* 1190 *ex Cryptaferrata adverso : in quem Codicem transcripta fuit ex vetustiori Codice Constantinopolitano Archicœnobii Studitarum, sub annum Christi* DCCCCXXXII *exarato, uti in fine Vitæ additur. Hanc licet haberemus a Guilielmo Sirleto postea Cardinali Latine redditam, itaque impressam apud Aloysium Lipomanum et Laurentium Surium ; ipsum tamen Græcum primogenium contextum habentes præ manibus, et haud levia primæ istius versionis errata observantes, maluimus novam adornare interpretationem. Titulus in Græco codice talis est.* Ἐπιτάφιος εἰς τὸν ὅσιον πατέρα ἡμῶν καὶ ὁμολογητὴν Νικήταν συγγραφεὶς ὑπὸ Θεοστηρίκτου Μαθητοῦ αὐτοῦ Μακαριωτάτου. Oratio funebris in sanctum Patrem nostrum et Confessorem Nicetam, scripta a Theosterieto ipsius Beatissimi discipulo : *et quamvis Simeon Metaphrastes sua partim scriptione partim collectione, hos menses non attigerit, uti demonstrat Leo Allatius in sua de Simeonum scriptis Diatriba; eadem tamen Vita ipsi adscribitur a Lipomano et Surio. Baronius in Notis ad Martyrologium appellat* Luculentam orationem, *et ex ea varia allegat in Annalibus, scilicet anno* 814 *num.* 28 *et* 32, *anno* 815 *num.* 4 *et sex sequentibus, et anno* 821 *num.* 49 *et sequenti : ubi de corporis translatione agit, sed jam demonstratum est ipsum triennio serius obiisse.*

Vita scripta a Theosterieto discipulo

C

denuo hic Latine redditur ex MS. Græco.

3 *Græci solenni veneratione prosequuntur hunc Sanctum tertio Aprilis in Menologio Basilii Imperatoris, in excusis et manu exaratis Menæis, in Anthologio Arcudii, in Vitis Sanctorum a Maximo Cytheræo editis : et ubique elogia habentur ex dicta Theostericti oratione desumpta : præcipui autem tali die cultus argumentum hoc est, quod Ephemeris metrica solum hunc Sanctum nominet, et de eo solo sit hymnodiæ ecclesiasticæ Canon, propositus sub hac Acrostichide :*

Τὸν σὸν γεραίρω παμφαῆ βίον, Πάτερ,

quem versum totidem litteris Latine sic reddas :

Tuam honoro fulgidam vitam, Pater.

Tanta autem fuit sanctitatis ejus fama, ut in Ægyptum quondam penetrarit. Hinc in Martyrologio Arabo-Ægyptiaco, quod Romæ in Collegio Maronitarum servatur, inscripta hoc III *Aprilis legitur* Memoria Nicetæ Abbatis monasterii Medicii, Confessoris, qui multa sustulit pro imaginibus. *Ex Latinis Molanus et Canisius de eodem agunt cum Martyrologio Romano, in quo ista leguntur :* In monasterio Medicii in Oriente S. Nicetæ Abbatis, qui ob cultum sacrarum imaginum sub Leone Armeno passus est : *ubi pro* Oriente *possit substitui* Bithynia, *in qua dictum monasterium situm fuit, quamvis ipse mortuus sit in prælio, e regione urbis Constantinopolitanæ ad Boream sito. Hinc in Constantinopolitana Ecclesia fuit summa cum solennitate celebratus, uti hujus diei Odæ et hymni testantur. Iterum ejus honorifica mentio fit in Menæis excusis et aliquibus MSS. nec non apud Maximum Cytheræum et Sirletum in Menologio Græco, ad diem* IV *Maii ; quando (prout arbitramur) corpus ejus Constantinopoli ad proprium monasterium in Bithyniam translatum est et depositum, quod dicto anno* DCCCXXIV *contigisset, feria quarta post Dominicam in Albis, aut Octavam Paschæ : et ipso* IV *Maii refertur hoc elogium :* Memoria sancti Patris nostri Nicetæ, Presbyteri et Hegumeni monasterii Medicii : Virginitatis et continentiæ desiderio degit hic in montibus : cumque omnium virtutum cultor

Nomen in fastis Græcis et Latinis 3 Aprilis.

F

et 4 Maii

cum hoc elogio

AUCTORE D. P.

A cultor esset eximius, in civitatibus etiam educatus est, ubique quietis sectator et ad cœlestem habitationem tota mente contendens. Divino etiam verbo instinctus, sacer œconomus factus est, et fidelis rerum cœlestium institutor; proinde Sacerdos sacrato Christi ovili præfectus est. Ab iconomachis ab suo grege exactus, et gravissimis exiliis afflictus est. Verum ut invictus athleta, in fide constantissime perstitit, et velut fortiter armatus miles, omnes exitiales impiorum hæreticorum et hostium Dei fraudes et errores despuit atque explosit. Unde et geminas lampades accendit, piæ pro fide tuendæ confessionis et religiosæ exercitationis, geminasque inde de manu Domini coronas accepit. *Hæc ibi. Quod hic dicitur ubique monasterium* Mecidii, *et Græce μονῆς τοῦ Μηδικίου, ubique ad hunc tertium Aprilis, littera una transposita, appellatur μονὴ αὐτοῦ Μηδικίου monasterium Medicii. Sic etiam Genebrardo in Kalendario Græco dicitur* Nicetas monasterii Mediceæ ductor. *Adfuit Nicæno II Concilio anno* DCCLXXXVII *S. Nicephorus fundator et Abbas primus hujus monasterii, qui ita subscripsit Actioni quartæ,* Νικηφόρος ἡγούμενος τοῦ ἁγίου Σεργίου τοῦ Μηδικίου, *ut constanter legitur in editionibus Conciliorum, scilicet Romana Pauli V auctoritate edita, Coloniensi et Luparæa.*
B Nicephorus *ergo* Hegumenus *erat* monasterii S. Sergii Midicione *seu* Medicii, *quod videtur ordinatum fuisse secundum constitutiones Acœmetorum, ob continuam, quæ ibi indicatur, psalmodiam : hujus autem ordinis fundator fuit S. Alexander, cujus Vitam illustravimus ad diem* XV *Januarii.*

VIDE ACTA GRÆCA PAG. XXII

VITA

Auctore Theosteric to monacho et discipulo.

Ex MS. Græco Vaticano.

PROLOGUS.

Auctor ab initio versatus cum S. Niceta,

Propositum est nobis utilitatis maximæ argumentum, Sanctissimi Patris nostri Nicetæ commemoratio : propositum est autem, velut sacrum convivium, omnigeniis ferculis spiritualium materiæque expertium escarum instructum; non quo sensitiva corpora, sed quo rationales animæ reficiantur, recreenturque. A me autem, velut rudi obsonatore, apparandum hodie sermonibus imperitis, coram vobis, doctrinæ ejus salutari pasci solitis, non minus assidue quam desideranter. Etenim etiam mihi visum est, ut cum *a* Evangelista loquar, qui ab initio ipse secu-

a

C tus sum Patrem, quemadmodum nostis, o sacri *b* auditores, non omnia quidem ex ordine scribere (nam quomodo id possim?) sed ex multis ejus præclare factis pauca narrando ponere, ad ædificationem utilitatemque eorum, qui præsentes assistunt, aut hæc voluerint postea legere; ne veneranda illius gesta, temporis decursu evanida, oblivione profunda deleantur. Sane cum multi multorum, ex iis qui ante nos fuere, Sanctorum dicta factaque et virtutes scripserunt, non illos tantum ornavere verbis, sed nobis quoque haud modice eo ipso profuerunt, quod suo ad idem faciendum exemplo induxerant. Non enim est æquum tanti viri virtutem præteriri silentio, ut neque lucernam convenit abscondi sub modio, sed supra candelabrum poni, ut luceat omnibus qui in hujus vitæ domo ambulant, juxta Evangelii præceptum; et ut splendeat lux ista coram hominibus, ut glorificent Patrem, qui in cœlis est, et bonis operibus glorificatur.

b

Vis ad ejus Vitam scribendam,

Mat. 5, 16

2 Congruum quidem erat hujusmodi tractationem suscipi ab iis, quorum et vita recta atque irreprehensibilis est, et vitæ congrua oratio elegans atque venusta : nam cui primum suppetit, huic secundum

ipse virtutis et doctrinæ expers

quoque velut ex spirituali thesauro in promptu esse D solet. Sed et illos puto satis difficulter assecuturos, ut virtutem ejus digne explicent (tanta est enim) aut potius ne assecuturos quidem; nedum me, cui utrumque deficit; et neque rectitudo vitæ adest, neque oratoriæ compositionis facultas, utpote secularium disciplinarum prorsus experti. Attamen sanctissimi Patris amor ad audendum provocat, qui forte etiam ipse hujusmodi narratione spirituale aliquod percipiam commodum : nam et qui unguenta præparant, etsi eorum naturam non habeant, multum nihilominus de suaveolentia percipiunt ipsi, et aliis per olfactus sensum se præbent ex odore cognoscendos. Rursum vero opponit se timor meque deterret, indignitatem propriam objiciens; ne forte ornare verbis virum cupiens, afficiam injuria, ejusque adversus me iracundiam provocem, quod mihi omnino non conducit, et ut ne accidat precor. Hic igitur suadet tenere silentium, utpote periculi omnis metu vacuum, cui proinde non sit successura pœnitentia, uti sæpe pœnitet fuisse locutum.

vereatur accedere;

3 Ita ambigenti ac veluti in statera posito, prævalet amor, lancem formidinis elevans, et recti sermonis datorem Christum adfore in auxilium spondet, ipsiusque Sancti clementiam suggerit. Nam et cum adhuc inter nos viveret erat moderatus, et erratis nostris ignoscere norat : idque vel nunc maxime faciet, scio, illius beatitudo : grata est enim patribus, ut quidam aiunt, ipsa balbuties filiorum, et placet Deo quidquid pro viribus agitur. Monebo autem ne quis me falsum scribere aliquid aut ad gratiam compositum suspicetur : incredulitas enim consuevit utilitatem corrumpere : Nam quod ego ex falsiloquio lucrum consequerer, alios quidem commendans, me ipsum vero obnoxium faciens sententiæ, quam, contra omnes qui loquuntur mendacium, per os Davidis Prophetæ Spiritus sanctus pronuntiavit? Profecto non sunt fabulæ, quas loquimur, ut gentilibus forsitan videri possunt. Sed nunc de his satis : incipiam autem, Deum ipsum, omnis principii auctorem, præ oculis habens.

tamen ejusdem auxilium sperans, E

nudam aggreditur veritatem dicere.

Psal. 5, 7

ANNOTATA.

a *Sirletus, liberiori paraphrasi utens, quod Græce hic est,* Ἀποστολικῶς εἰπεῖν, *respiciendo ad initium Evangelii secundum Lucam (nam omnes Christi discipulos Græci nominant Apostolos) id ipse sic reddidit :* et quod in Actis Apostolorum scribendis de se Lucas dixit, etiam ipse dicam. *Utique memoria ei lapsa hic est, dum pro initio Evangelii, principium Actorum suggessit.* F

b *Monachos alloquitur, ut infra num.* 12.

CAPUT I.

S. Nicetæ ortus, studia, vita monastica.

Undenam vero initium ducam? Genusne et patriam aut viri *a* nutricem dicam? sed quid refert orationem in talibus habere occupatam? Civitas Sanctorum, inquit Scriptura, Dei civitas est, cujus conditor ipse rerum Creator omnium; patria autem Hierusalem, quæ sursum est, mater Pauli et sociorum ejus, ut loquitur magnus Basilius. Si quis tamen eam quoque discere cupit, quam habuit in terris; Cæsarea *b* Bithyniæ fuit. Hæc eum in vitam mortalem induxit, hæc aluit; hæc primæ pueritiæ virtutibus fruita, omnibus eum notum fecit. Parentum nomina si requiris, matris quidem dicere omnino non possim; ad patrem quod attinet, cum virtutis amans esset divinus Pater noster, Philaretum genitorem congrua nominis appellatione sortitus est. Fuit autem hic pius admodum et religiosus, ipsaque demum monastica professione dignatus

a

Heb. 12, 22

b

Natus Cæsareæ in Bithynia

A dignatus ; ut qui genitricem Sancti, legitimis sibi *pieque educatus,* nuptiis copulatam, octavo a pueri nativitate die amisit, accipiente eam qui formaverat Deo.

5 Igitur ab avia paterna educatus, cum ad ætatem puerilem venisset, consuetis puerorum disciplinis informandum eum pater suus tradidit : brevique spatio temporis edoctum omnia, ipsum etiam Psalterium (erat enim doctrinæ atque laboris amans) attondens in ecclesia, ut Anna Samuelem, commodavit Domino, ubi æditorum ordinem interim obtineret. Tenuit autem eum omni cum reverentia atque prudentia spirituali, ita ut cuncti mirarentur conversationem illius, cum virtute et maturitate conjunctam. *fit aditus ecclesiæ :* Quis enim umquam eum vidit ludicris puerilibus occupatum, aut in iis, ut puerorum mos est, gestientem, saltantem, currentem, volutantem, clamitantem? Quis choreis aut virorum aut mulierum assidentem, vel omnino iis appropinquantem conspexit? aut obscœnis auscultantem sermonibus? Quis *et omnem fugiens levitatem,* vel ad modicum tempus invenire eum potuit circa symposia vacantium vino, quibus tragœdiæ, tumultus, nugæ misceri consueverunt? Domi residens, et librum qui primus obtigisset præ manibus habens, B legebat diligenter, et proficiebat, ut Evangelice loquar, sapientia ætate et gratia : neque umquam a sacris conventibus aberat, sed divinas litteras cum sensu cordis hauriebat auscultans. Et nunc quidem audiebat quomodo dixerit Abrahamo Deus. Luc. 2, 52 *ac sacræ lectioni intentus,* Egredere de terra tua et de cognatione tua, et de domo patris tui ; aliquando istud Isaiæ Prophetæ : Recedite, Recedite, exite inde, pollutum nolite tangere, dicit Dominus, et ego suscipiam vos. Item verba Domini Gen. 12, 1 Es. 52, 11 dicentis : Qui diligit patrem aut matrem plusquam me, non est me dignus, et qui non bajulat crucem Mat. 10, 37 suam et sequitur me, non est me dignus ; et iterum, si quis vult venire post me, abneget semet ipsum, et Luc. 9, 23 et 14, 33 tollat crucem suam, et sequatur me : et rursum, si quis venit ad me, et non renuntiat omnibus quæ possidet, adhuc autem et animæ suæ, non potest meus esse discipulus.

6 Hæc et his similia audiens, non spargebat se- *egregie proficit* mentem secus viam, id est, in superficie cordis, ubi conculcari posset, aut a volucribus cœli, iniquis scilicet spiritibus, tolli et comedi : neque supra petrosa, id est, supra cor aridum atque insensibile, ubi in tempore æstus sive tentationis, tamquam radicem non habens, exaresceret ; neque inter medias spinas curarum secularium, a quibus suffocata fructum non ferret : sed in terram cordis bonam et pinguem, ubi fructificaret Deo, unum quidem triginta, aliud sexa- C ginta, et aliud centum. Primum quidem per suam honestam conversationem in seculo, secundum per asceticæ ac solitariæ vitæ irreprehensibilem observantiam, tertium per egregiam fidei confessionem inter frequenter persecutiones, de quibus postmodum acturi sumus : nunc autem redeundum ad ea quæ præ manibus sunt.

7 Ita cum audivisset divina, quæ supra commemoravimus, *et relictis omnibus* eloquia : quid facit? aut quid consilii sumpsit? Versatur secum ipse, et figmentum bonum refingit in melius, atque ex virtute in virtutem transiens, et vilioribus meliora præferens, considerat quomodo quam sanctissime possit servire Deo. Edoctus vero magistra ratione, quod in cœlibe vita, extra tumultus, vere posset purgare sensus, et mundus *adhæret cuidam anachoretæ* cum mundo Deo conversari ; studuit a seculo sese avellere, atque adjungere familiarius Deo . cunctisque vale faciens, patri, amicis, cognatis, sociis, coætaneis, et ceteris ad se quomodocumque attinentibus, evolavit e terra altrice ; ac profectus versus torrentem, qui civitati ad meridiem est, contulit se ad senem quemdam, inibi degentem, Stephanum nomine; factus ipsi socius laborum atque certaminum,

et vitæ solitariæ normam ab eo accipiens. D

AUCTORE TIMO-STERICTO EX MS. GR.

8 Ut autem diligens ejus et alacre studium senex probavit ; suasit ad monasterium abire ; quod utilius id sit, præsertim junioribus, et magis continuam exercitationem præbeat volentibus ad apicem virtutum conniti. *a quo directus ad monasterium* Paruit optimo consilio Sanctus, senisque orationibus se commendans, viam iniit versus mare ; divina id agente prudentia, quæ per eum sibi volebat asserere populum sanctum, sectatorem bonorum operum. Venit autem ad hoc Medicii monasterium, infrequens adhuc, et sub regimine Sanctissimi Patris nostri Nicephori, qui ipsum fundaverat, constitutum. Ab hoc cum recipi postulasset ; *et a S. Nicephoro susceptus,* videns discretissimus Pastor, atque ex habitu gestuque cognoscens, eum sibi utilem fore ; libenter suscepit, et proprio suo gregi inseruit. Quo facto totum se divinis præceptis in opus deducendis Beatus tradidit ; omniaque hujus fluxæ ac temporalis vitæ commoda atque oblectamenta pro nihilo reputans, per veram sinceramque sui ipsius abnegationem crucifixit se mundo, ac mundum sibi : vivebat autem non sibi ipsi, sed Christo et Prælato ; omnem affectionem corpoream, spirituali rerum supernarum desiderio, perfecte extinguens. E

9 Porro illius peregrinatio incommutabilis fuit : *omnibus excellit virtutibus,* ex quo enim semel recessit a patria numquam eam vidit amplius, usque dum ad Dominum emigravit. Obedientia ejus, simulationis et curiositatis expers, omnes malitiæ vel pervicacitatis fibras extirparat : jugisque meditatio ejus erat consideratio mortis. Hanc dominatricem carnem ita subjugavit, ut sibi impudens videretur, cum vel ea quæ ad ducendam vitam sunt necessaria, quantumvis parce, poscebat subministrari. Temperantia exercebatur, non tantum abstinendo ab escis, sed et ab omni corporeo affectu alienando animum, prout præcipit Apostolus dicens : Qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet. 1 Cor. 9, 25 Continentia et castitas tanta erat, ut corruptibile hocce corpus incorruptionem induisse videretur, et in materiali carne carnis expertem vitam ducere Angelice conversando. *alienus a vitus.* Non erat in eo vel iracundiæ vel indignationis passio, aut contra se male factorum memoria ; non odii vel detractionis aut temerarii judicii species ; non loquacitatis aut nugacitatis vel otiosi sermonis mentio : sed omnis ejus operatio erat meditatio eloquiorum divinorum et indefessa oratio. Quodnam in eo uspiam gloriationis, superbiæ, aut vanæ coram hominibus ostentationis vestigium? Submissionis autem donum adeo copiosum habebat, ut omnes omnino se præstantiores sem- F per crederet ; non solum subjectus Prælatis, sed etiam erga infimos humiliter obedienterque se gerens. Quid nunc de ejus erga Deum et proximum incommutabili caritate dicam? An erat invenire in eo propriæ complacentiæ vel amoris indicium, aut adulationis simulationisve? Quæ poterat esse in eo superflui vestitus elegantia, qui suum corpus ita neglectim habebat, ut nullam omnino curam ejus gereret aliam ; quam ipsum castum ac purum exhibere Deo, omniaque cum morum simplicitate et innocentia cordis citra altercationem peragere. Quæcumque vero sibi dicebantur a Præside, velut ab ipso Deo profecta accipiens, incuriose incunctanterque, sub omni fidelitate et integritate, complebat, nihil inter mandata discernens.

ANNOTATA.

a Altricem terram *vertit Sirletus : sed apparet, et sequentibus, auctore respicere ad aviam paternam, quæ infantem aluit loco matris, paulo post puerperium mortuæ.*

b *Ptolomæo lib. 5 cap.* 1 Καισάρεια, ἡ καὶ Συμφάλεια ἡ

EX MSS

A ἡ Συνορδιανή, quæ et Smyralia seu smyrdiana, *urbs Episcopalis sub metropoli Nicomedia (cujus Episcopus Rufus interfuit Concilio* I *Nicæn.) eademque mediterranea versus Propontidem, inter Apameam et Rhyndacum fluvium : dicitur autem amplius non extare.*

c *Ita reddendum*, μεθίσταται τῷ νοΐ : *quomodo Euripides dixit*, ἐτνιφαισι μεθίστατο, Versatus est cum sociis.

CAPUT II.

Regimen monasterii Nicetæ imponitur : Athanasius ei adjutor datur ; suos ipse adhortatur.

Sacerdos ordinatus

Adeo diligentem promptumque ad omnia Prælatus conspiciens, quamvis necdum quintum in monasterio annum explevisset, ad Presbyterii gradum promovendum censuit. Ad hunc autem ordinatus est per manus magni illius *a* Tarasii, qui Patriarchicum urbis Constantinopolitanæ thronum multis adornabat virtutibus : moxque administratio monasterii, quamvis invito, commissa a S. Nicephoro est. Et ipse quidem committi sibi eam ferebat perquam moleste : quia tamen refragari Prælato nulla in re didicerat, ne hic quidem scivit contradicere; sed B volens nolens suscepit impositum onus, idque ita gessit, ut etiam numerum gregis augere sollicite studuerit. Et vero auxit eum non mediocriter : discurrente enim quaquaversum illius fama, plurimi accedebant ad eum, renuntiantes seculo. Itaque intra paucos annos, ad centenarium usque numerum aggregati sunt Fraternitati : quos per Christi gratiam, velut sapiens gubernator, ad salutis portum dirigens conservavit; super eos vigilans, velut probatissimus pastor.

præficitur monasterio

quod valde auget

11 Qualis porro quoad virtutem erat Pater noster sanctissimus Nicetas, talem quoque qui locum ab ipso secundum teneret, ei submittere Dominus universorum curavit : Athanasium inquam, virum reverendum et admirabilem, cujus non est possibile in transitu exponere virtutem, et cujus amorem erga Deum, quem abdicato recens seculo statim a principio demonstravit, ipsi ut puto Angeli sunt admirati. Cum enim esset patri suo carissimus, et litteras apprime edoctus atque ad *b* Logothesion receptus, tamquam publicarum chartarum scriptor; existimabat parens haud vulgares per filium honores sese in seculo consecuturum. Ubi autem intellexit quod adolescens, contemptis omnibus, in unum cœnobiorum, *c* a Symbolis nominatum, sese abdidisset; C violenter eum inde ad se retraxit, abjectoque monastico habitu pretiosis induit vel invitum. Tunc ille ad patrem. Existimasne, o pater, sericis vestimentis impediendum me, quo minus animi propositum sequar? Totus mundus despectui mihi est : quid enim proderit homini si mundum universum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur? Pater vero recludens eum, putabat abduci posse ab optima mente. Sed animos ibi majores sumens intrepidus juvenis, discerpsit in partes indumenta serica; aliisque jussu patris amictus, his quoque idem fecit. Unde iratus parens, adeo inclementer cecidit filium, ut dorsum ejus ex plagis intolerabilibus computruerit, et medicorum cura indiguerit. Illo autem dicente, fieri non posse ut a sententia dimoveretur, quantumvis eum pater membratim conscinderet; compunctus animo lacrymisque suffusus genitor, Abi, inquit, fili, et viam bonam quam elegisti prosequere, duce Christo, qui te eruat ex omnibus diaboli laqueis.

Athanasius, magnæ in seculo spei,

a patre per vim extractus e cœnobio,

tandemque remissus,

12 In hunc modum præclarus juvenis ad istud quod supra nominavi monasterium rediit, monastica certamina impigre in eodem aggrediens. Adeo autem se abjecit, ut nihil eorum quæ in seculo sunt spectabilia induci sibi pateretur. Vos ipsi plerique, usu D cognitum virum habentes, hoc quod dico potestis ex vilissimis illius vestibus confirmare, quibus nemo abjectioribus usus est umquam, quamvis ex genere secundum seculum valde nobili natus esset, ut dixi. Talis autem cum esset, a sanctis Patribus nostris ad hoc nostrum cœnobium est invitatus, atque ab inclyto Nicephoro persuasus, sanctissimo Patri nostro Nicetæ secundus adjungi. Erant igitur ambo cor unum et anima una in diversis corporibus, tranquillo in statu continentes omnia : ipsique a S. Nicephoro directi, regebant totam fraternitatem; et in utroque, tam inter se mutuo, quam suo cum Præside, caritate vinciebantur indissolubili; adeo ut nulla umquam inter eos contentio, nulla existeret disceptatio. Erant autem veri pastores et spiritualium ægritudinum periti medici, curam gregis gerentes, cum omni solicitudine et cautela : hic quidem secans, erat enim ad hoc a natura aptior; iste vero mellifluis quibusdam verbis plagam leniens, curabat sectionem, cum esset ingenio mitiori : et rursum hic quidem eorum quæ ad corpus pertinent, gerebat curam; iste præcipue attendebat spiritualibus : sic tamen ut uterque utrorumque satageret.

accersitur futurus regiminis socius,

et rei temporali præficitur.

13 Itaque tamquam expertissimi quidam ac peritissimi medici, omni, ut diximus, diligentia pascebant rationales Christi oves medebanturque quod E durum crudumque in iis erat, correptione atque verecundia emollientes; quod vero segne atque humi repens, aut gravi tentationis æstu dejectum, discretionis atque compassionis baculo fulcientes erigentesque et veluti a somno suscitantes fistula verborum suorum; quod denique prolapsum atque contritum erat timore divini judicii circumligantes : rursum autem si qui ex acedia dissoluti segnitie mœroreve torpebant, eos excitantes doctrina indefessa; celeriter vero procedentium proficientiumque potiorem etiam curam gerentes, ne æstimationis propriæ serpens quemquam eorum per insidias invaderet. Ut autem simpliciter et compendiose loquar, universum gregem custodiebant, cum omni studio et accuratione præcipua, vigilantes super ipsum, et spirituales lupos a diripiendis ovibus prohibentes ; non veluti mercenarii, sed tamquam pastores optimi, a Pastorum Principe Christo delecti. Sic autem instruebant totam fraternitatem et in mutua continebant caritate, ut compleretur in iis quod dictum est. In hoc cognoscent omnes quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem : idque procul ab omni præsumptione. Vaniloquentia vero dicacitas- F que nec nominabatur quidem inter eos ; sed divinorum eloquiorum meditatione occupati, sic unusquisque implebat injunctum sibi ministerium, ut totum Psalterium quotidie recitarent, eoque expleto ad reliquam psalmodiæ consequentiam sese invicem exercerent ; adeoque nec otiaretur quisquam, nec umquam a divina laude cessaret : quod si cui sermo vanus obreperet, alius quispiam avertebat eum admonitione opportuna. Erant autem etiam quidam Fratres clam ordinati, qui uniuscujusque dicta factaque referrent ad Patres, ut nec absentibus quidem Præsidibus auderet aliquis verbum otiosum profari, increpationis metu prohibente.

sub his animarum medicis

vigente monastica disciplina

Joan. 13, 35

ne quidem otiosum verbum auditur in cœnobio,

14 Quando divina peragebantur mysteria, stabat magnus Pater noster Nicetas ad sacram mensam, velut si ipsius Dei throno assisteret, sacrificium offerens atque perficiens. Sanctus vero Athanasius intento ad rem animo assistebat, liturgicum tenens *d* flabellum (erat enim Diaconus) postea autem et *e* Presbyter factus, idemque genas et colla perfundens lacrymis, sanctam etiam ipse liturgiam cum timore atque tremore complebat : Cum autem sic pure atque irreprehensibiliter intemeratis immortalibusque

Liturgia valde reverenter peragitur,

d

e

A que mysteriis essent operati, eorumdem communione sanctificabant populum *f* universum, atque in pace dimittebant.

f

15 Frequentius autem eosdem in ecclesia congregans Pater noster sanctissimus, docebat eos, instruebat, et hortabatur dicens : Fratres, quos coagmentavit gratia, cogitemus assidue, ad quid convenerimus. Dum habemus tempus, certemus strenue, neque animum per socordiam laxemus. Dum durant nundinæ, studeamus multiplicare lucra animæ ; his enim dissolutis, non amplius licebit negotiari. Non est in morte, inquit David, qui memor sit tui, in inferno autem quis confitebitur tibi. Recogitemus quanta supplicia sint parata incaute peccantibus et non pœnitentibus. Hic patiens est judex et miseretur, istic punit : hic ignoscit septuagies septies, istic mittit in tenebras exteriores. Quapropter laboremus studiose hinc et inde, nihil acediæ indulgentes. Curramus ferventer : cursu enim opus est, et cursu quidem vehementi, ut vel mediocritatem *g* perfectionis attingamus. Sobrii simus et vigilemus, quia qua hora non putamus Dominus noster venit. Contemnamus mundum, et omnia quæ in mundo sunt. Prosequamur odio carnem et prudentiam ejus, quæ B est inimica Deo. Fugiamus voluptates ejus, avertamus nos a desideriis ejus, abhorreamus delectationes, ut non delectentur inimici nostri super nos. Amplectamur temperantiam, per quam perficitur animæ puritas, et repelluntur adversariorum incursus. Acquiramus humilitatem, quæ ducit ad cœlos : teneamus confessionem, salutis obtinendæ brevissimam viam : discamus obedientiam, quæ victoriam parit passionum. Quæcumque nobis adversa obvenient excipiamus cum patientia, ut propria non ut aliena a nobis : non enim sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis, ut ait Apostolus. Studeamus ingredi per unitatem fidei : non præponamus præsentia futuris : nihil corruptibilium rerum miremur, neque præferamus transeuntia permanentibus : quæramus superna, superna curemus, ubi Christus est. Turpitudo et stultiloquium, quibus constristatur Spiritus sanctus, procul absit a nobis : quia et de verbo otioso rationem dabimus in die judicii. Mortificemus membra nostra quæ sunt super terram : studeamus exhibere illa Deo hostiam viventem, sanctam, bene placentem : non curemus aliud quam salutem animæ nostræ. Induamur armaturam spiritus, ut possimus stare adversus insidias diaboli ; est enim nobis colluctatio, non adversus carnem et sanguinem, sed C contra invisibiles hostes nostros. Serviamus ei qui nos eligit in timore : gratias agamus Deo, qui nos ad æternam vitam vocavit : custodiamus præcepta ejus. Arcta et angusta est via quæ ducit ad vitam : hanc studeamus ingredi, quantum vires ferent. Orationi et deprecationi insistamus. Exuamus veterem hominem cum actibus et concupiscentiis suis, ut induamus novum, qui secundum Deum creatus est in sanctitate et justitia. Subjiciamur invicem in timore Dei. Castitatem et continentiam et mentis puritatem possideamus, ut efficiamur contubernales Angelorum. Tunc, inquit Dominus, fulgebunt justi sicut sol : quanta autem nostra esset confusio videre illos instar solis resplendentes, quia fecerunt opera lucis ; nos ipsos vero tenebris et caligine obsitos, quia noctis opera exercuerimus ? Ad maximum profecto tormentum sufficeret nobis confusio ista. Quapropter hortor, ut satagamus imitatores operum ipsorum fieri, ut cum ipsis inveniamur in illa beata requie, unde fugit dolor, luctus et gemitus : suscipiamus autem caritatem erga omnes, pacem item et sanctificationem, sine quibus nemo Deum videbit. Omnem sollicitudinem nostram projiciamus in Deum, quoniam ipsi est cura de nobis. Hæc igitur et alia D plura, tum ex Scripturis divinis, tum a seipso docens ac præcipiens nobis Beatus, dimittebat in pace dicens : Abite, Fratres. Bonus est Deus, ut et nobis det verbum sapientiæ ad apertionem oris nostri, quo vobis proficua suggeramus ; et ut vos excitet ad implenda mandata ejus.

S. Nicetas inculcat suis — *Psal. 6, 6* — *assiduam diligentiam,* — *pœnitentiam,* — *g* — *continentiam* — *patientiam,* — *Rom. 8, 18* — *mortificationem,* — *orationem,* — *imitationem sanctorum* — *Matt. 13, 43*

AUCTORE THEOSTERICTO, EX MS. GR.

ANNOTATA.

a *Colitur* S. Tarasius 25 *Februarii, creatus Patriarcha anno* 784 : *cujus vitam scripsit Ignatius Nicænus Episcopus.*

b Logothesion *videtur hic dici eorum collegium, qui publico ærario intendebant, de quo videri potest Goar in Notis ad Codinum Curopalatam cap.* 2 *num.* 18. *Sirletus exaggeravit dignitatem, quando toti* illi magistratui præfectum *dixit, quod neutiquam est de adolescente credendum.*

c *Idem parum apte sic vertit*, In id unum intentus ut cœnobii habitu se indueret : *qua ratione subducitur lectori notitia monasterii, in quod se recepit Athanasius, et unde postea dicitur accersitus in Medicii cœnobium, quod fuisse in monte Olympo constat ex Vita S. Platonis* 4 *Aprilis num.* 8, *et S. Timothei ibidem Ana-* E *choretæ* 21 *Febr.*

d *Græce* Ῥιπίδιον. *illius formam exhibet Goar in Euchologio pag.* 137 *tamquam sceptri ex ligno, in cujus summitate fixa erat facies Cherub, sex alis circum expansis adornata. Usus illius est in Sacrificio Missæ ad abigendas muscas ab oblatis, ut apparet ex Jacobo fratre Joannis apud Clementem lib.* 8 *cap.* 12, *et ex Epist.* 7. *Hildeberti Cænomanensis Episcopi. Verum Græci mysterium longe profundius in ejus usu contemplabantur : ita enim Jobius apud Photium lib.* 6 *cap.* 25. Cum corpus Dominicum in sacris vasis propositum est, qui ab utroque latere sacris operantibus administrant Diaconi, in eorum qui sex alas habent Seraphim symbolum, confecta ex alis flabella super oblata ibi tremenda mysteria consueverunt agitare, ne sinant initiatos rebus visis inhærere, sed eos, mentis oculis, supra omne id quod cum materia junctum est sublatos, faciant per ea quæ videntur ad invisibilem contemplationem et inexplicabilem illam pulchritudinem ascendere. *Aliud etiam quid flabelli hujus agitatione significari S. Germanus his verbis auctor est :* Quis vero enarret de sacris flabellis, quæ Diaconis committuntur et ab eis de repente moventur quasi quodam subito perculsu, adusque pronuntietur a Christo dictata oratio, *Dominica scilicet.* Dicimus igitur ita nunc sicut perpetuo cœlestes virtu- F tes Christo adstitisse, præcipue vero nocte illa, qua traditus est : ipsæ igitur ad Caipham illum adductum cernentes, coram homine adstantem, falsa testimonia, colaphos etc. sustinentem, in unoquoque horum hæsitantes, et admiratione perculsæ, patientiæ magnitudinem venerabantur, vultusque suos avertebant, et iterum Domini Majestatem reveritæ ad eum inspiciendum revertebantur. *Solebat inter alia a Patriarcha Diacono illud tradi dum is ordinabatur, qui eo accepto stans a latere sacræ mensæ a parte dextra supra sacrosancta ventilabat.*

flabelli sacri usus — *et mysteria*

e *Sirletus hic quoque includit parenthesi, et quæ sequuntur ad prius Diaconi officium referens, tandem concludit,* sicque sanctum illud complebant ministerium : *quod textus Græcus non de utroque sed de Athanasio jam Presbytero singulariter, dicere videtur.*

f *Crediderim hic voce populi solum intelligi cœtum monachorum, toties communicare sacramentaliter solitum, quoties ab uno eorum sacrum Missæ officium peractum fuerat.*

g *Græce* τὸ μέτριον τῆς τελειότητος : *quod minus recte vertitur,* mensura perfectionis.

CAPUT III.

A

AUCTORE THEOSTERICTO. EX MSS.

CAPUT III.

Aliæ S. Nicetæ virtutes et miracula. Obitus Athanasii et S. Nicephori Hegumeni.

Insuper singulos privatim instruit,

Atque hæc fuerunt documenta ipsius, ad omnium spiritualem utilitatem multipliciter spectantia? quæ vero unicuique privatim in suam sanctam cellam advocato dicebat, innumera sunt et ineffabilia; cum sæpe totas noctes pervigiles duceret, unumquemque Fratrem instruens ad salutem; omnium miserens, omnibus ministrans, compatiens omnibus, omnibus
1 Cor. 9, 22
omnia factus, juxta B. Paulum, ut omnes lucrifaceret. Quis unquam a spiritu fornicationis pulsatus eique cum fide et contritione confessus, non statim ab ejusmodi dæmonio liberatus est? Quis mœrore, pigritia vel acedia, quæ mentem obscurare consueverunt tentatus et ipsum adiens, non illico alacritatem et animos resumpsit? Quis ab alia quacumque passione pressus, eique se manifestans, non continuo recepit morbi medelam? Erat autem corpusculum ejus jugibus vigiliis jejuniisque extenuatum adeo,

et vitam maxime austeram ducens,

ut præ debilitate nimia loqui vix posset. Nemo enim ita sectatus est abstinentiam, sicut Pater noster Ni-
B
cetas; qui nec necessaria quidem, panem inquam et aquam, ad satietatem sumebat; nam de vino et edu-
liorum reliquorum diversitate superfluum fuerit meminisse. Nemo ad tantam corporis munditiem et castitatem pervenit, ut ipse: nemo mansuetudinem et humilitatem, sicut ille, excoluit: nemo tam discretus atque compatiens fuit. Denique omnes beatitudines Dominicas impigre sectatus, pauper spiritu factus est, propter regnum cœlorum; lugens et collaborans corpore vel animo laborantibus, propter consolationem Paracleti; mitis et humilis erga cunctos, propter hereditatem mansuetorum; esuriens et sitiens insatiabiliter justitiam; misericors usque adeo et pauperum amator, ut nequaquam ei ad hilarem distributionem sufficerent quæ ipsi suppetebant; mundus corde, quare et Deum videre cum eoque versari meruit; pacificus et fugiens contentionem, ut filius Dei vocaretur; persecutionem etiam passus propter justitiam, injuriasque pertulit, et mala verba propter Christum audivit a falsariis heterodoxis, quapropter etiam exultans recepit mercedem copiosam in cœlis.

complectitur in se omnes 8 beatitudines,

17 In his cum esset Pater noster Nicetas, per inhabitantem in se Spiritum sanctum divinis dignus est habitus muneribus, a Deoque accepit virtutem
C
et potestatem adversus immundos spiritus, ad eos ejiciendos: idque sane ex merito: quia quicumque glorificaverit me glorificabo eum, inquit Dominus, et
1 Reg. 2, 30
cetera. Quod autem dicturus sum, id ipse ego non sum expertus, sed post ejus mortem dixit mihi Frater quidam, ita inquiens: Janitore monasterii nescio in qua re occupato, vices ejus agere me Præses jussit. Cum autem ibi essem, vir quidam regionis istius ad ostium venit cum puero admodum juvene, qui a nativitate mutus erat: rogavit autem me magna impulsus fide, ut eum acceptum ducerem ad Sanctum, super eo oraturum. Id ego cum significassem Patri, ipseque me placide redargutum dimitteret, et econtra instarem ut viro ex fide petenti faceret satis; jussit ad se induci puerum. Quem accipiens, ac super eo orans, signavit eum Crucis signo, et eum qui numquam locutus fuerat, patri recte loquentem remisit. Ille autem obstupescens, multasque Deo et Sancto gratias agens, demum cum puero est reversus. Nunc vero tacere non debeo id cujus ipse testis sum.

puero muto loquelam donat,

amentem sano sensui reddit:

18 Erat in monasterio ex simplicioribus innocentioribusque Fratribus unus, omnibus Patribus valde
D
carus, propter singularem morum integritatem: cui invidens mali omnis auctor diabolus, amentem eum insanumque, pessima qua valet arte, effecit. Taliter affectum patientemque videns Sanctus, indoluit; nobisque ad vesperam usque jejunare jussis, post sacram synaxim divinamque liturgiam peractam, Fratrem in *a* Diaconicon recepit; ubi facta super eum oratione, sacro inunxit oleo, atque ita in pristinum statum restituit, per Dei gratiam mente integra sanum: exindeque per orationes Sancti noxa omni liber, expulsa ab eo impurorum spirituum operatione, nullum amplius incommodum sensit. *a*

19 Novitiorum quidam immundum habebat spiritum, eumdemque occultum et aforis nullatenus se prodentem; latere enim studebat dæmon, sancti viri præsentiam metuens. Cum autem venisset tempus, ut ille post magni Nicetæ instructionem et per sanctarum manuum ejus impositionem sacrum habitum susciperet; volens id callidus præcavere, cœpit proximo nocte conturbare Fratrem, oblatis per sommum visionibus terrendo et exagitando eum. Sentiens autem Frater sese a dæmone vexari et possideri, media nocte surrexit, ut ad Sanctum confugeret: sed ubi cellæ appropinquavit, in qua residebat Nicetas, conspexit serpentem maximum ante
E
ostium tugurioli repere et introitum prohibere: in hanc enim formam, ut sæpe solet, se converterat dæmon, ut eum teneret impediretque ad illum accedere, a quo se sciebat expellendum. Frater nihilominus, meritis Sancti confisus et diabolum spernens, insilivit in cellam viri Dei, et impuri hostis insultum eidem aperuit. Signans igitur eum Sanctus oravit pro illo; et præcipiens ejusmodi dæmonem non formidare, jussit ut ad cubile, in quo dormire solebat, reverteretur. Tunc ad paucos dies rursum se continuit absconditque diabolus, utpote ardorem in sese a Sancti hominis gratia immissum non sustinens. Rursum tamen cœpit Fratri esse infestus, dolorem cordis intolerabilem ei immittens; eoque tandem ipsum deduxit, ut loquela et motu privatus jaceret, nisi quod ei viscera æstuare et contorqueri, aut, ut nos judicabimus, discerpi viderentur. Ast superveniens Sanctus, et juvenem post fusas preces salutari Crucis signaculo muniens, ipsa hora ejecit dæmonem, adeo crudeliter sævientem; et sanum juvenem fecit assurgere. Postmodum autem Frater iste remansit sanus, et ejusmodi vexationi numquam deinde obnoxius.

energumenum represso primum dæmone, deinde prorsus expulso, liberat.

20 Alius autem (qui et ipse recens advenerat in monasterium) similiter immundum occultumque spiritum clam gerebat: cumque diebus paucis apud nos
F
fuisset, apparuit etiam hunc possideri a dæmone graviterque torqueri. Ad eum ergo Sanctus simili modo veniens oransque expulit ab eo diabolum, et Christi gratia cooperante restituit illum integræ sanitati: dicebat autem post curationem, quod vidisset virum Dei in virga ejicere a se dæmonem. Nihilominus receptæ gratiæ factus ingratus adeoque indignus, antequam attonderetur, discessit clanculo; neque scimus quid ei postea evenerit. Sed et alias plures diversasque infirmitates, febrium inquam ardores, capitisque et variorum membrorum cruciatus curabat vir beatus, per gratiam ipsi divinitus concessam.

item alium

21 Quin autem spiritualium morborum eximius quoque medicus Pater noster Nicetas fuerit, nemo credo inficiabitur: ex ipso enim motu habituque cognoscebat, si quem cogitationes suæ passionesque torquebant. Si autem contigisset labi quempiam (Angelorum enim est numquam peccare) id quoque significabat ei mœstitia et mutatio vultus: quare seorsim eum in suam advocans cellam, divinæ suæ doctrinæ et adhortationis efficacia persuadebat omnia

lapsos qua ratione curaret,

A nia confiteri. Videns autem valde contritum humiliatumque, non castigabat, prout meritus erat; sed admodum moderate, ita ejus erga se amorem confirmans, ne nimio absorberetur mœrore. Qua in re imitatorem se exhibebat venerabilis Pauli, qui pari ratione legitur egisse cum iis qui Corinthi peccaverant.

1 Cor. 2, 9

22 Hæc sunt reverendi Patris egregia opera, hæc beati viri præclara facinora, hæc generosi militis laboriosa certamina, hæc invicti pugilis post victoriam præmia. Quis umquam salutari ejus doctrina expleri potuit? quem satietas suavissimæ conversationis capere? Omnibus mitis, omnibus amabilis, omnibus hilaris; semper affabilis, semper ad audiendum facilis, facilis ad impertiendum: totus caritate, totus discretione, totus mansuetudine, totus virtutibus omnibus plenus. Denique universa ejus vita ipseque aspectus utilitatem et ædificationem cunctis adferebat plurimam: unde et ad summum impassibilitatis apicem, sensibus omnibus per purgatis, adscendisse videbatur, undequaque illuminatus, undequaque splendidus; jucundus vultu, gestu, moribus, et collustrante eum semper Trinitate sanctissima, divino lumine omni ex parte circumfusus.

caritate plenus

et omni passione vacuus.

B 23 Magnus porro Athanasius, fidelis ac prudens noster œconomus, postquam annis multis rem monasterii temporalem optime curavisset, multa cum sancto Patre Niceta exantlasset certamina, plurima in cœnobio egregia facinora patravisset, infirmitatem incurrit, ex qua et mortuus est. Cumque sub extremum illius spiritum, circumfusi strato precaremur, ut nostri meminisset apud eum, ad quem assumebatur, Deum; ad ultimum dixit: Omnino scietis utrum ego aliquid apud eum possim, et fruar quæsito studiose bono. His dictis pedes decenter extendens, spiritum tradidit in manus Domini, vigesima sexta *b* mensis Octobris: Cujus sepulturam curantes, recondidimus eum in proprio tumulo, ut moris est nostri (neque enim, ut in aliis monasteriis, defunctis omnibus unum commune apud nos monumentum est, sed placitum unicuique aptamus locum, ibique monumentum illius facimus) terramque ingessimus, secundum quod dictum est, Pulvis es et in pulverem reverteris. Ibi igitur, beati istius viri reliquias deposuimus. Ut autem obscurum non esset illius monumentum, sed omnibus fieret manifestum; cupressi germen, ex venerando viri pectore, supra ipsum enasci fecit universorum Deus; unde fit ut multi, magna cum fide advenientes, amplexentur C plantam istam; foliaque exinde accipientes secum auferant in remedium morborum.

Athanasius Oeconomus pie moritur.

b

et proprio conditur monumento.

Gen. 3, 19

24 Pater vero noster Nicetas, ejusmodi separatione haud parum afflictus, geminato deinceps onere laborabat, invigilans Fratrum utilitati. Deinde haud multo post mortuus est etiam communis omnium Pater Nicephorus, qui suas omnes possessiones Deo consecrans, hoc monasterium, divina gratia cooperante, fundaverat; quem Deus et homines honoraverant atque dilexerant, propter insignem animi moderationem. Finem autem vitæ consecutus etiam ipse est, die *c* quarta Maii: cujus festivitas ut solenniter quotannis ageretur, sanctus Pater noster Nicetas ejus germanus discipulus, decreto sanxit. Rogabamus autem eum omnes, ut nomen pariter consecrationemque Hegumeni susciperet: quamdiu enim in vivis Nicephorus fuerat, eam suscipere recusarat. Sed ille anxiabatur, mœrebat, orabat, parcerent sibi, neque cogerent ejusmodi appellationem sumere: Sed alteri, inquiebat, cuicumque vultis, istius nominis dignitatem conferte: et ego curam populi, quemadmodum feci hactenus, Deo favente sustinebo: tantum hoc oro indulgere, ut a vi facienda abstineatis. Nos autem respondimus, D fieri non posse, ut ei hac in re morem gereremus; si enim, adhuc vivente communi omnium Patre, dux ipse nobis vitæ et magister fuerat; nunc postquam ille obiit, multo esse æquius, ut in ejus locum succederet verbo et opere, re ac nomine. At ille: Grave quidem est præceptum, Fratres ad quod implendum me compellitis; verumtamen Dei voluntas fiat. O immensam Sanctissimi Patris nostri humilitatem! Quod aliis quibusdam non nisi per multam largitionem, nec sine seditione pugnaque, contingit; illi ultro delatum fuit, propter summam animi ejus demissionem: nec delatum tantum, sed vi quadam adhibita tam a nobis quam ab amicis aliisque Patribus, cogendus fuit, quemadmodum dixi, ordinationem appellationemque Hegumeni acceptare: istam autem ei per manuum impositionem contulit S. Nicephorus *d*, qui tuuc Patriarchale solium Constantinopoli tenebat.

moritur etiam S. Nicephorus,

c

cui succedere jussus Nicetas

AUCTORE THEOSTERICTO EX MS. GR.

multumque reluctans,

a Nicephoro Patr. consecratur.

d

ANNOTATA.

a *De duplici vocis* Diaconium *significatu vide dicta ad* 20 *Martii in Actis Martyrum Sabaitarum num.* 47. *Hic pro Sacristia accipitur.*

b *Ferrarius in Topographia ad Romanum Martyrologium agens de Medicio monasterio, hunc Athanasium refert ut Sanctum. Nos eum sacris fastis nullis adhuc inscriptum invenimus.* E

c *Refertur hic* S. Nicephorus *ista die* 4 *Maii in variis Græcorum Synaxariis, ut tunc dicetur.*

d *Successerat S. Tarasio Nicephorus anno* 806, *cujus vitam, ab Ignatio Diacono discipulo ejus scriptam, dedimus ad* 13 *Martii.*

CAPUT IV.

Describitur hæresis iconomachorum exorta et propagata, usque ad tempora Irenes Imperatricis.

Adhuc eramus Byzantii, quando cœptum susurrari de impiis Deiparæ exsecratis dogmatibus, contra venerandarum imaginum usum. Etenim diabolus, omnis mali auctor a principio, qui motus elatus superbia, et parem cum Deo sublimitatem affectans, dixit: Ponam thronum meum in nubibus, similis ero Altissimo, ideo dejectus est: exinde humano generi struere insidias exorsus, primum quidem in paradisum se intulit, ibique objecta divinitatis esca F protoplastum decipiens, fecit divini præcepti fieri transgressorem et paradisi exulem. Deinde succrescente hominum multitudine, superinducta idololatria, suæ illos tyranidi subjecit; persuasitque creaturam loco Creatoris colere. Istis per incarnationem Verbi divini redemptis, et idololatria per sanctos Apostolos et Martyres aliosque divinos ac sacros Patres, discipulorum Christi successores, funditus extirpata; non potuit perfidus insidiator quiescere, sed diversas excogitavit hæreses, per quas suscitavit dissensiones gravissimas, et enormia scandala multiplicavit.

[illegible] diabolo primum peccante ad imus,

dein idololatria invaluit,

postea [illegible]

26 Rursum has ipsas de medio sublatas videns, tam per sanctas Synodos, quam per instantiam sanctorum Patrum, illis sese fortiter opponentium ætatibus singulis, prout singulæ oriebantur; quid fecit? Num quievit atque cessavit? Nequaquam: sed iterum excogitavit aliam hæresim, novissimam et primam, quæ velut compendium esset omnium præcedentium, et parum abfuit quin totam Salvatoris nostri Jesu Christi fidem everteret. Si enim honor delatus imagini, quemadmodum loquitur magnus Basilius transfertur ad ejus prototypon; necesse omnino est, ut e converso inhonorata imagine hoc quoque

[illegible]

AUCTORE THEOSTERICTO EX MS. GR.

A quoque inhonoretur. Dicam porro istud manifestius comparatione sensibili. Pone mihi imaginem regiam, aliquo in loco expressam (fuit enim aliquando moris statuas erigere Regibus) illac vero transire duos, quorum unus quidem illam videns, propterea quod Regi optime afficiatur, accurrens amplexetur et deosculetur illam; alter vero hoc reprehendens, eamdem conspuat; et arreptum utraque manu lutum tollens, ipsam conspurcet oblinatque; dic obsecro quem eorum probabit Imperator, factum audiens? Numquid dignitatibus et congiariis honorabit primum, alterum vero afficiet suppliciis? Quod si terreni Regis imaginem inhonorans non manet impunitus; qua pœna digne plectetur, qui effigiem filii Dei, incarnati pro nobis, nobisque per omnia præter peccatum assimilati, contumelia affecerit.

in quibus Christus honorabatur:

27 Sed obstrepentes quosdam audio dicentesque, Divinum quid eas esse existimant rudiores : ideoque non expedit Christi imaginem facere. O dementiam! Vide sis ne et solem ipsum velis obscurare, quisquis ita loqueris, propter debiliores quorumdam oculos. Audi diversissimam, prout nos intelligimus, adorandi rationem. Distinguit eam sanus sensus; et aliam quidem secundum latriam soli primæ divinæque essentiæ didicimus deferendam; aliam vero B usurpamus quæ relativa sit, et, ut magnus ait Dionysius, anagogica; quam videmus respectu nostri variam esse pro varietate sensibilium signorum per quæ, religiose et proportionate ad captum nostrum, adducimur ad intellectualem cum Deo conjunctionem. Deum namque divinasque virtutes, intellectuales naturæ prout congruum est, in ipsius intuentur essentia; nos vero per imagines sensibiles, quatenus possibile nobis est, in divinarum rerum contemplationem traducimur. Quod si usque adeo obcæcata es mente, ut hallucineris ad ea quæ modo dicta sunt, et corrigi nolis; frustra te in hora exitus pœnitebit.

cum earum cultus ad prototypon refertur.

28 Sunt quoque nonnulli, qui hæresim istam minoris faciunt ac pro nihilo ducunt; ideoque facile capiuntur, eique consentiunt : alii nec hæresim quidem existimant, sed opinionum contentionem. Ego vero etiam gravem admodum eam esse arbitror, et mecum ut puto, quisquis recte sentit : utpote quæ totam Christi œconomiam subvertat. Sed et hoc mihi considera, alias quidem hæreses ab Episcopis inferioribusque Presbyteris ortum habuisse, hanc vero ab ipsis processisse Imperatoribus (nosti autem quantum Reges inter et Sacerdotes intersit) et istas quidem docendo et contradicendo coaluisse paulatimque C invaluisse, hanc vero ab Imperatoria potestate fuisse ab initio valentissimam. Leo enim Isauricus, adversus Theodosium *a* juniorem invadens tyrannidem, Romanum imperium rapuit, eoque sublimatus non dedit gloriam Deo (per hunc enim, ut in Proverbiis dicitur, Reges regnant, et legum conditores justa decernunt) sed extulit in altum cornu, loquens adversus Deum iniquitatem; et posuit in cœlum os suum, et lingua ejus transivit in terra; cœpitque historiæ sacræ picturas, a sanctis Apostolis ad nos deductas, ab ecclesiis eliminare; dicens non debere pingi Christum, neque in sua imagine adorari.

Ejus auctor fuit Leo Isauricus,

a

Prov. 8, 15

29 Hæc dum agerentur migravit e throno suo magnus *b* Pontifex, fugitque nido veneranda hirundo, quæ vernam ecclesiæ tranquillitatem dulcisono ornabat garritu, Dominica festa condecorans : et in locum ejus inductus est deformis corvus, hians et absonum crocitans, procumbente Ecclesia et mœstum ingemiscente, quod tanto tamque divino Præsule esset orbata. Erat autem in omnibus sacris ædibus confusio non modica, discurrente quaquaversum vesania impiorum, omniaque instar pestis corripiente, dum nihil non audet potestate subnixa. D Secutus est imperii simul et perversitatis hæres filius *c* Constantinus, malæ radicis pejus germen, ex venenato serpente lætifer draco, ex sævissimo leone versipellis pardus, qui multipliciter superavit patris malitiam. Nec enim sola contentus fuit imaginum sacrarum injuria, sed etiam sanctos Martyres quantum in se fuit, inhonorans, vetuit Sanctos nominari, jussitque ut diceretur, ad Apostolos, *d* ad Quadraginta, ad Theodorum, ad Georgium et cetera hujusmodi : eorum autem Reliquias omnino contemnebat, habebatque pro nihilo : atque ut verbo uno absolvam, specie Christianus erat, animo in plerisque Judæus. Quam enim sibi in domum propriam elegit Christus, gloriosissimam, inquam, illius matrem, rebus omnibus creatis sublimiorem, advocatam mundi, salutis humanæ conciliatricem, Deoque propter virginitatis decorem proximam, hujus quoque venerandum nomen multimodis studuit in Ecclesia abolere; intercessiones vero illius per quas subsistit mundus, nec nominari quidem voluit, dicens eam nemini posse opitulari. Conabatur etiam suum illud dictum confirmare similitudine : manibus namque die quadam accipiens crumenam auro plenam, ipsamque præsentibus ostentans, interrogabat, cujus illa pretii E esset, Illis vero dicentibus, Magni; effundens aurum, iterum interrogabat, Quanti nunc? Et ipsis, nullius valoris esse, reponentibus; intulit miser : Sic et Deipara (nec enim dignabatur Sanctam dicere) quando intra se habuit Christum, pretiosa erat : postquam vero illum peperit, nihil discrepabat a ceteris. O blasphemam stultitiam! o ineffabilem tolerantiam et longanimitatem Dei! Quomodo non contrivit os illud, quod contra matrem Christi loquebatur injustiam in superbia et in abusione. Quid a blasphemis Judæis novus hic elatusque ac Deo odibilis Pharisæus distabat?

b
expulso S. Germano Patr.

propagator Constantinus Copron.

c

d

qui etiam Deipara cultum conatus est abolere,

30 Qui monasticam vitam, uti nos, sectabantur, de iis ut nec cogitandum quidem significaret, haud aliter quam Ἀμνημονεύτους, id est, Oblivioni datos nuncupabat. Quotquot autem consiliis ejus pessimis non acquiescebant, partim quidem multabantur exilio, partim carceribus immoriebantur, alii tollebantur gladio, alii fustibus contundebantur, adeo ut eorum viscera per plateas discerperentur, prout mihi testis erit Stephanus junior, *e* Christi Martyr, et nomine ac moribus Protomartyrem referens. Ad hæc quidam eorum marinis mergebantur fluctibus, alii tormentorum metu fugiebant vivebantque in montibus et cavernis terræ, in fame et siti, in frigore et nuditate, angustiatique et afflicti perseverabant in pietatis proposito : alii suppliciis territi et carnis suæ diffidentes infirmitati, in peregrinas transibant terras, ibique conscientiæ suæ consummabant martyrium. Nec defuerunt qui vel formidini pœnarum succumbebant, vel blanditiis inescabantur, aut gloriam hominum potius quam Dei respiciebant, vel etiam carnis voluptatibus se tradebant : multi enim eorum cogebantur uxores ducere; et quæ fuerant scholæ animarum, heu me! facta sunt fornicationis gymnasia. *f* Tota siquidem tyranni intentio studiumque eo ferebatur, ex quo tempore imperium est auspicatus, ut monasticum Ordinem funditus extirparet. In tantum vero homo putridissimus delectabatur fœtore et sordibus, ut etiam brutorum stercore oblineret sese, et qui secum agebant, idem facere hortaretur; eosque imprimis coleret, quos talibus sordibus magis delectari vidisset. Sed non vacat omnia illius impia detestandaque facinora prosequi sigillatim, sunt enim plurima vilissimaque : de eo autem etiam hoc dicitur, quod dum baptizaretur puer, sacrum fontem conspurcarit; ideoque S. Germanum dixisse, quod esset magnum fœtorem Ecclesiæ admixturus; prout reipsa

et monasticum Ordinem extinguere

e

g

homo ipse spurcissimus.

f

A reipsa factum est. Excidit vero unum dicere. Ipse ego legi tredecim illius oratiunculas, quas tradidit duabus hebdomadis recitandas, quæ nullam continent *g* precationem.

g h ejus filio Leoni succedens Irene, i

31 Postquam autem etiam hic infelicem *h* efflavit animam, filius ejus Leo Imperium per quinque annos tenuit, qui minus pravo ingenio præditus nihil magnopere nocuit, sed potius sub eo aliquantum restituta est res ecclesiastica. Ipso vero *i* sublato, Irene, verum a pace nomen sortita, regnare incipiens una cum filio, absolutam pacem Ecclesiæ dedit. Etenim muliebrem infirmitatem exuens, contra impietatem viriliter stetit; et pro veritate stabilienda multam gerens sollicitudinem, eidem contradicentes ab urbe expulit, *k* zonas eorum solvens; atque ita pro fide orthodoxa pulcherrimæ decertans, magno Tarasio adjutore, imprimis autem cooperatore in omnibus Deo, antiquam speciem œconomiæ Christianæ et congruum ornatum ecclesiis reddidit; factaque est in universo terrarum orbe pax altissima, per Christi gratiam et curam Irenes orthodoxæ Imperatricis. Eadem vero multa etiam alia præclare fecit, instituendo domicilia pro senibus, pauperibus, peregrinis alendis, et leviora faciendo tributa. Monasticus quoque Ordo sub ipsa sic auctus est, ut infinitus esset eumdem profitentium numerus : ubique monasteria, ubique animarum gymnasia videre erat, et monachorum laicorumque pacificam conditionem : continuabantur utrorumque precationes, et totis noctibus juges psalmodiæ audiebantur, omnia pax et quies tenebat; et rebus Christianorum tranquille procedentibus, in unitate fidei; unus grex, unus pastor Christus cognoscebatur.

k Orthodoxiam restituit

B

ANNOTATA.

a *Theodosius Adramytenus anno* 717 *Imperium cessit Leoni Isaurico, militaribus suffragiis electo* 25 *Martii.*

b *Anno* 730 *die* 7 *Januarii, publicatum est ferale edictum contra imagines : et S. Germanus Patriarcha, cum ei se frustra opposuisset, sponte se abdicavit, ac substitutus est* 22 *Januarii Anastasius, homo impius.*

c *Leoni mortuo,* 18 *Junii an.* 775, *successit filius ejus cognomento Copronymus.*

Ecclesiæ a Sanctis nuncupatæ,

d *Non videtur auctoris mentem satis assecutus Sirletus cum vertit, quod* præceperit *tyrannus,* non esse illos Sanctos dicendos, sed simpliciter nominandos Apostolos etc. *respicit enim auctor (uti indicat præpositio εἰς singulis præfixa) non tam ad Sanctorum personas, quam ad templa ab iis nuncupata; quæ cum ex usu communi non aliter appellarentur quam addito titulo* C Sancti, *dicendo* Ad sanctos Apostolos *etc. idque etiam in vulgo, alias Imperatoris impietatem sectante, novæ hæresis causa non cessaret; non ferens Imperator toties quodammodo innovari veteris religionis memoriam, quoties aliquod templum nominabatur; abolere eum usum conatus est, mulcta indicta, si quis ex antiquo usu locutus audiretur. Sed ultra quam ipse excogitavit, processit Calvinistarum a Sanctis alienatio : non enim contenti sunt eorum nomina absque sancti titulo usurpare, sed illa audire quidem nec simpliciter sustinent; ideoque ecclesias Catholicis ademptas instituerunt ab ætate aut situ nuncupare,* Novam, Veterem, Occidentalem, Orientalem, *etc. ut sic tradatur oblivioni, si fieri possit, in cujus Sancti nomine olim fuerint Deo dicatæ.*

e *Vicinus isti tempori Theophanes asserit,* S. Stephanum, annos 60 in clausura ad S. Auxentium exegisse, et miraculis innumeris claruisse : sed quod plerosque ad monasticam vitam esset hortatus, et aulæ dignitates divitiasque contemnere suasisset Indictione 4, *anno* 765 ad supplicium tractum; et ejus reliquias, membratim concisas, in foveam projectas fuisse. *Colitur* 28 *Novembris, quando ejus præclaram* D *vitam et passionem ex MSS. Græcis auctorum coævorum dabimus.*

AUCTORE THEOSTERICTO EX MS. GR.

f *Si auctor hic, quæ ante annos octingentos scripsit in Græcia, in nostro Belgio vel in Anglia ante annos centum composuisset, præ oculis habens prætentæ reformationis exordia, an aliis verbis exponere potuisset monasteriorum desolationem, eo tempore factam?*

g *Quam non alienum a fastigio suo duxerint Imperatores Constantinopolitani, præsertim medio ævo, orationibus dictandis operam dare, multorum lucubrationes adhuc superstites, præsertim sacræ, abunde declarant : sed et Juliani apostatæ exercitationes oratoriæ supersunt : et passim litterarum Græcarum disciplinis imbuti Principes, satagebant publica eloquentiæ et doctrinæ suæ specimina edere. Porro de his* 13 *Copronymi ita habetur Græce,* Λογίδια προσευχὴν μὴ ἔχοντα. *Sirletus vertit,* Orationes, in quibus nulla de Sanctorum invocatione facta mentio erat. *Non video, si id dicere voluisset auctor, quid singulare dicturus fuerit, post tot alia magis enormia. Quid igitur? Inter partes orationis parænetica cujuscumque numerabatur* Προσευχή, *orationem concludere solita : quæ cum de Sancto aliquo instituebatur panegyricus sermo, ad ipsum quoque dirigebatur, alias plerumque ad Deum; et saltem consueta* E *illa adhibebatur clausula, qua Sanctissimæ Trinitati dabatur* honor et gloria, in secula seculorum. *Quæ cum in suis oratiunculis istis neglexisset Copronymus, præter morem institutumque Christianorum; voluit hoc notare auctor, ut indicaret, non tantum impium, sed etiam atheum fuisse.*

h Copronymus mortem obiens, 14 Septembris *anno* 775, vociferans dixit; Etiam vivus igni numquam extinguendo addictus sum; et sanctam Dei Genitricem hymnis et laudibus celebrari jussit : *ita Theophanes.*

i *Mortuus est* Leo 8 *Septembris, an.* 780, *relicto hærede Constantino filiolo, sub tutela matris Irenes.*

k *Zonas militiæ signum fuisse notissimum est ex sacris profanisque scriptoribus, eisque ignominiæ caussa, exui solere delinquentes : sed et officiis curialibus insignes, ex zonis cognosci potuisse, iisque ab Irene exutos iconomachos, mihi persuadeo.*

CAPUT V.

Iconomachia a Leone Armeno resuscitata, cum magna fidelium persecutione.

Leo Armenus a

Irenes Imperium simul et orthodoxiam excepit Nicephorus, *a* idem pientissimus pauperumque et monachorum amantissimus : deinde regnavit Michael, F qui adhuc in monastica dignitate vivit. Contra hunc tyrannidem occupans Leo, *b* ut nomine sic moribus efferus, et imperium indignissime usurpans, Deo, qui id permiserat, nec gloriam nec gratiarum actionem detulit; sed dementatus est in vanitate cordis sui, persuadens sibi tum demum firmasse imperium, cum stabilivisset impietatem. Imitatus igitur in hoc illum sibi nomine ac moribus similem apostatam, Assyrium hostem, malorum inventorem, Leonem inquam Isauricum, incœpit sancta sanctorum persequi, quemadmodum ille fecerat. Deinde socios et magistros pravitatis requirens, paucos ex Senatu reperit, Joannem nominatum Spectam et Eutychianum. Cupienti autem etiam ex Sacerdotali Ordine quosdam sibi consentientes habere, Diabolus, qui hæc ei suggesserat, Bysantium perlustrans, reperit Joannem *c* cognomine Grammaticum, novum Tertullum : quem manu apprehensum duxit ad Imperatorem, dicens, suscipe hunc, ad id quod intendis utilem tibi futurum : vas enim electionis est mihi iste, ut portet nomen meum contra Orthodoxos. Quemadmodum igitur Paulus Christi, sic et hic factus est os diaboli : et sicuti torrens, ex variis corrivatus imbribus, defert

b

iconomachiæ instauratores colliguntur,

AUCTORE THEOSTERICTO. EX MS. GR.

A fert graveolentes ac perturbatas aquas; ita etiam ipse, ex cœnoso cordis sui thesauro, protulit putridissima ac lutulenta dogmata, potans accedentes ad se turbida perversione. Habebat autem adjutores, ex iis quidem qui sub Throno erant, Antoninum *d* Sylæi; ex monachorum autem numero, Leontium quemdam et Zosimam : qui ipsis illis diebus, propter adulterium truncatus nares, mortuus est.

et Episcoporum cœtum

33 Post hæc collecta est omnis monachorum multitudo cum Episcopis et Metropolitis, apud sanctissimum Patriarcham Nicephorum *e*; et pervigilem precando noctem duxerunt in majori ecclesia. Hos facto mane accersivit Imperator, habens intus in palatio, et tamquam avis fovens, impostores ac mystas malorum, eosdemque animans promissione munerum, et nihil metuere jubens. Primum autem jussit solum Patriarcham introire, ignorans quænam inter ipsos secreto convenerant : deinde omnes advocavit. Stetit igitur coram eo caterva electorum Patrum, sanctorum, æqualium Angelis, et divinam speciem præferentium : adstabant vero et Imperatoris magnates, et universus Senatus.

ad se venire jubens,

34 Ad hos conversus Sanctissimus Nicephorus, Dicite mihi, inquit, potestne cadere id quod non exis- B tit? Cumque, propter obscuritatem interrogationis, non responderent sed invicem se respicerent; rursum interrogavit Patriarcha : Sub Leone et Constantino Isauris cecideruntne imagines sanctæ, an non? Illis capite annuentibus, et cecidisse subindicantibus (quod ad intentum ejus, de quo ipsis inter se in arcano convenerat, satis erat) intulit Patriarcha : Quod autem non stetit, quomodo potuit cadere? Nihil ad hoc replicavit Imperator, sed ad Patres ait : Scitote, Patres, quod et ego ejusdem vobiscum sententiæ sim. *simulat pietatem.* Extulit autem, quam de collo gestabat, sculptam bullam, eamque simulanter adorans, Ut videtis, inquit, nihil a vobis discrepo : surrexerunt tamen quidem aliter docentes, dicentesque, eam quam ipsi tenent viam esse rectam. Prodeant igitur coram vobis, et discutiatur inter vos quæstio. *hortaturque ut coram se disputare velint.* Si vos illi convicerint æquum se dicere, nolite impedire quod æquum est; sin autem a vobis convicti fuerint vana docere, desinant spargere perniciosam doctrinam, et uti prius stabiliatur orthodoxia. Si enim de re quapiam alia minoris momenti interrogatus tacere non debui, quomodo id possim circa ecclesiasticam quæstionem?

35 Negaverunt Patres permittendum esse ut vel ante conspectum suum isti, vel ad colloquium venirent. *Negant illi in colloquium veniendum,* Cumque Imperatoris mentem perspectam haberent, proclivem in malum; ab eoque non abducen- C dam, licet universam Scripturam adducerent in testimonium; respondit Æmylianus *f*, Episcopus Cyzici : Si quæstio ecclesiastica est, ut dicis, Imperator, discutiatur in ecclesia, uti moris est : nam a principio consueverunt quæstiones ecclesiasticæ in ecclesia tractari, non in palatio. Sed et ego, inquit Imperator, sum filius Ecclesiæ, et velut mediator utrosque vos audiam, ut hinc inde dicta dijudicans, quæ vera sunt cognoscam. *coram judice seculari,* Ad hæc Michael, Synadarum Episcopus : Si mediator es, quare non facis quod est mediatoris? Nam istos quidem abscondis in palatio congregasque, fiduciam illis dans ad docendum impia dogmata : alii autem neque in angulis audent dicere quidpiam, perterrefacti tuis ubique edictis. Non est hoc indicium mediationis, sed tyrannidis. Minime vero, inquit Imperator, sed, uti dixi, vobiscum sentio : quoniam tamen provocatum est ad me, tacere non debeo. Quid obsecro caussæ est, ob quam nolitis cum illis loqui? Apparet ad angustias rem esse redactam : et non habetis testimonia, quibus asserta vestra tueamini. Respondit Theophylactus *g*, Episcopus Nicomediensis, Testor Christum, cujus imprimis imaginem ante oculos descriptam vides, quod millena testimonia ad D istud confirmandum suppetant : neque anxiamur, ut suspicaris; sed nemo est qui audiat, aut cui prodesse possimus, dum nobis per violentiam contradicitur. *et quidem adversario,* Deinde Petrus Nicænus Episcopus, Quomodo dicis ut loquamur cum eis, dum tu pro eis et cum eis pugnas? Ignoras quod etiamsi Manichæos induceres ad loquendum, si eos propugnare volueris, superaturi nos sint a te adjuti? Profecto non absque caussa hoc dixit Sanctissimus Petrus : ubi enim impietati potestas conjungitur, succumbat veritas necesse est; et æquitas sub tyrannide laboret.

36 Post hæc S. Euthymius, *h* Episcopus Sardium, multo confidentius ad Imperatorem loqui exorsus : *idque contra antiquissimam traditionem,* Audi, inquit, Imperator : ex quo Christus in terram descendit, annis octingentis et pluribus ubique in ecclesiis depingitur, et in sua imagine adoratur : et quis tam arrogans est ut audeat tot annorum traditionem, ab Apostolis Martyribusque et sanctis Patribus ad nos deductam, commovere aut dissolvere? dicente Apostolo, Itaque, fratres, state et tenete traditiones, quas didicistis, sive per sermonem sive per epistolam nostram. (2 Thess 2, 14) Et iterum : Licet Angelus de cœlo evangelizet vobis, præterquam quod evangelizavimus vobis, anathema sit. (Gal. 1, 8) Ideo adversus eos qui E ante nos hæresim istam excogitarunt, convocata est secunda Nicæna Synodus, sub Irene et Constantino piissimis Imperatoribus. *a Nicæna 2 Synodo confirmatam* Hanc Synodum ipse Dei filius proprio signavit digito : et quisquis ex ea aliquid concutere aut abolere tentaverit, anathema sit. Dissimulabat Imperator, utpote versipellis, æquanimiter hactenus se audire dicentes. Ergo Theodorus *i*, fervens ille Ecclesiæ Doctor et Studitarum Hegumenus : Ne dissolvas, inquit, o Imperator Ordinem ecclesiasticum : ait enim Apostolus, quosdam quidem dedit Deus in Ecclesia Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Evangelistas, alios autem Pastores et Doctores ad consummationem Sanctorum : non addidit, Reges. (Eph 4, 11) Tibi, o Imperator, commissus est politicus status atque exercitus : horum curam gere; Ecclesiam autem permitte Pastoribus atque Doctoribus, juxta Apostolum. Id si nolis; scito, quia si fidei nostræ subversionem Angelus de cœlo evangelizaverit, non audiemus eum; nedum te.

37 Tunc iracundia exæstuans Imperator, et pro æquitate dicta suam æstimans injuriam, dimisit omnes. *Imperator omnes cum injuria dimittit,* sanctum autem Theodorum in exilium relegans, vetuit ipso Imperium tenente reverti Byzantium. Eorum quoque qui extra urbem sunt monasteriorum Præsides, ab illa ejecit, vetans quoquam progredi, F aut fidem orthodoxam docere. Majorum denique ecclesiarum Antistites relegavit, alios in partes Orientis, alios ad insulas Occidentis : Sanctissimoque Nicephoro Patriarchæ mandavit, Descende, inquiens : *Patriarcham deponit :* nec enim te opus habet Ecclesia. Ipse vero respondit ei per venerandam epistolam dicens : Ego, Imperator non sic temere descendo : nec enim commisi cur deponi merear : si vero propter veram fidem et pietatem opprimor violente, mitte, sive per te ipsum, sive per hominem aliquem tuum, et descendo. Tunc misit Imperator ex optimatibus suis unum, qui tyrannico more ipsum deposuit. Ipse ergo in majorem ecclesiam descendens, cereosque accendens et thus adolens, post factam orationem, flente populo discessum ejus, eum in hæc verba allocutus est : Filioli, inveni vos Christianos, Christianos dimitto. Descendensque in Acropolim, et ingressus navigium transfretavit in unum prædiorum *k* suorum, ibique permansit in jejuniis et orationibus, in silentio et patientia multa, usque ad diem suæ migrationis ad Dominum.

38 Igitur acerbi persecutores veritatis, accepta quidlibet agendi impunitate, cœperunt libere propagare

A gare atque docere impia dogmata : constitueruntque Patriarcham Theodotum quemdam ex Spathario assumptum, tamquam si pueris ludos facerent; hominem ineptum et cerebri tam levis, ut theatri ludibrium cognominari soleret, ad excitandum risum jocari volentium. Hunc aiunt famulam quoque habuisse in comitatu, propterea quod ex renibus laboraret, aut potius explendæ libidinis caussa. Postea Judaicum synedrium convocant, et sanctos Patres anathemati subjiciunt. Vah insaniam! Convertatur dolor in caput ipsorum et super verticem ipsorum anathema eorum descendat. Episcopos autem sibi non consentientes, partim prosternentes conculcaverunt pronos in terram, partim retrorsum expulerunt e conventiculo.

eique substituit Theodotum Spatharium :

anathema orthodoxis dicitur.

ANNOTATA.

a Nicephorus Logotheta, *ejecta Irene arripuit Imperium* 31 *Oct. anno* 802. *ipso autem in pugna occiso a Bulgaris anno* 811 *die* 26 *Julii; successit* Michael Curopalates *die* 2 *Octobris.*

b *Leo Armenus, Imperator creatus* 11 *Julii, et* 12 *coronatus, an.* 813.

B c *In Historia incerti Auctoris, post Chronographium Theophanis editionis Luparæa impressa, habetur* Joannes cognomento Hylilas, quem Grammaticum dicebant, *dux et antesignanus conspirantium contra imagines. Ejus etiam meminit Leo Grammaticus. Comparatur autem hic Tertullo, qui Actorum* 24 *contra S. Paulum Cæsareæ legitur egisse corom Felice Præside.*

d Antonius, adjunctus socius Joanni Hylilæ, *traditur in præcitata historia. Sirletus* Antonium Silæum *legit : et qui mox* Zosimas *nominatur, ipse est* Zosimus.

e *In Vita S. Nicephori,* 13 *Martii, late hæc deducuntur.*

f *Coluntur, S. Æmilianus* 8 *Augusti, S. Michael* 23 *Maii.*

g *S. Theophylacti Acta dedimus* 8 *Martii, die ejus Natali.*

h *De S. Euthymio egimus* 11 *Martii, quo colitur.*

i *In Vita S. Nicolai Studitæ,* 4 *Februarii, multa dicta sunt de S. Theodoro, qui colitur* 12 *Novembris.*

k *Græce* εἰς ἓν τῶν αὐτοῦ μετοχίων. *pro quo Sirletus (qui tamen infra num.* 48 *ostendit* τὸ μετόχιον *sibi significare* prædium) *vertit,* in eum locum in quem exul ducebatur. *Fuit autem primus ad quem navigavit locus, monasterium ab ipso constructum,* τοῦ Ἀγαθοῦ, *id est* Boni *dictum, quemadmodum habet textus Græcus* C *Vitæ num.* 72, *unde corrigi jussimus, quod in versione Latina perperam obrepserat,* Bovi, *et expungi annotationem de loco* Bovis *super isto errore fundatam. Non tamen istic (ut hic videtur significari) mortuus est S. Nicephorus; sed in longe dissito monasterio S. Theodori, quod ipse etiam fundarat, et quo, post breves in priore moras, transmissus fuerat, uti constat ex historia de corpore Constantinopolim relato, edita post Vitam num.* 8.

CAPUT VI.
Variæ afflictiones S. Nicetæ illatæ ob fidem in carceribus et exilio.

His ita peractis, jussit Imperator introduci illustriorum monasteriorum Hegumenos : qui simul omnes sunt ingressi, et cum his venerabilis Pater noster Nicetas, de quo est sermo. Primum ergo blanditiis eos conati sunt decipere versipelles; ut autem viderunt omnia contemnere, diversis carceribus eos incluserunt, consultantes quid eis facerent. Conclusus est autem sanctus Pater noster in custodiam graveolentem et a multo tempore sordidam, adeo ut absque alio tormento hæc damnatio D satis esset ad pœnam : erat enim, siquis alius, propensus ad nauseam. Ibi veniebant ad eum quotidie abortiva insaniæ, homunciones inquam abjectissimi, ac ne salute quidem dicenda digni, eructantes blasphema verba, et stulta garrientes ad majorem Sancti vexationem. In his præcipuus quidam erat, nomine Nicolaus, qui non cessabat ipsum affligere fatuitatibus suis, usque dum pater ejus, pridem defunctus, ipsi apparens, in somno comminatus est, dicens : Recede a famulis Dei : ex tunc autem sapientior factus ille dissolutus, non modo ipse non amplius lacessivit Sanctum, sed et alios hoc facientes prohibuit.

Hegumeni in fide constantes traduntur carceri.

sicut etiam S. Nicetas :

AUCTORE THEOSTERICTO EX MS. GR.

40 Porro diebus multis in custodia exactis cum magna malorum tolerantia, jussit Imperator Sanctum abduci in exilium ad partes Orientis, asservandum in castro quod Masalæon dicitur : idque hieme media. Vidisses igitur sanctum istud corpusculum consumi, desuper quidem frigore et nivibus, ab infra autem terra invia humorem suppeditante, et multam molestiam afferente, cum insuper is cui commissus erat deportandus in exilium, immitis ac ferox, ipsum urgeret adeo, ut totum viæ illius spatium coegerit emetiri intra septem dies, eosque bre- E vissimos. Idem vero aliis quoque Patribus fecit crudelis bellua : sed videns quia per exilium nihil lucraretur, quin etiam animosiores redderet (utpote quavis tribulatione superiores) mutato consilio, ut erat ingenio varius, antequam ibidem quinque absolvissent dies, rursum cum omni festinatione jussit eos reverti Byzantium, per eadem incommoda atque ærumnas : præcepit autem quietos relinqui, usque dum statueret qua via illos posset ad suam voluntatem pertrahere.

deinde relegantur,

ac denuo revocantur CP.

41 Transacto hiemis tempore et sacris jejunii diebus, tradidit illos post sanctum *a* Pascha malorum inventori Joanni, qua vellet ratione affligendos : qui eos suscipiens in diversas conjecit custodias, tantisque subjecit tormentis, quanta nec Martyres ab ethnicis pertulere. Compacti enim in carceres tristes obscurosque, ubi nihil habebant quod sibi vel subtus sternerent vel desuper inducerent, in quo singuli inventi erat indumento, in eo jacebant humi, testam habentes pro cervicali : et per angustissimum foramen mittebatur eis, tamquam canibus, corrupti panis uncia, quantum nec fami quidem sedandæ erat satis; aqua vero eis præbebatur admodum modica, et ea fœtens : id enim spectabat impius, ut vel a sua illos fide vel a vita removeret. Ad majorem autem vene- F randi Patris nostri afflictionem, Fratrem nostrum qui ipsi ministrabat, Theoctistum inquam, qui deinde ipsi per gratiam Christi successit, adhuc juvenem, mancipavit carceri, et eisdem subjecit cruciatibus. Videntes autem impii, quod mori mallent, quam prodere veritatem; decipere eos per hoc conabantur, quod dicerent, aliud se non exigere ab eis, nisi ut cum Theodoto semel communicarent, neque præter hoc quidquam facerent : ita egressuros illos ad sua cujusque monasteria, salva fide atque sententia. Hac conditione egredi consensere Patres; cur enim non pergam vocare Patres, qui ad modicum victi denuo ad palestram *b* rediverunt, in eaque in posterum ferventius etiam versati sunt.

et traduntur Jo. Hylilæ cruciandi.

qui per sævitiam nihil proficiens,

dolo impetrat ut saltem communicent cum Theodoto, b

42 Deinceps singuli eorum emittuntur ex carcere, et veniunt ad S. Nicetam suadentes, ut etiam ipse egrederetur. Hoc vero recusante, et eos nequaquam audire volente, persistebant, instantes protestantesque, impossibile esse, ut ipso istic remanente egrederentur. Nihil, inquiebant, est illud, quod petitur a nobis : utamur discretione aliqua dispensatoria, ut non amittamus universa. Sic urgentibus ac pene vim facientibus ipsis, exivit invitus; non velut ærumnas fugiens

quod etiam S. Nicetæ persuadent.

A fugiens aut malorum patiendorum pertæsus, absit : sed reveritus Patrum adhortationes, ipsorumque suspiciens senium, persuasus est præter animi sui propositum. Si enim pro fide res fuisset, proposita vitæ mortisque electione ; mortem scio prætulisset, neque omnino quidquam prodidisset rectorum dogmatum, quamvis mille pericula objicerentur. Exierunt igitur simul omnes in ea quæ vocantur *c* oratoria, quæ, ut prius, erant depicta : ibique *d* communicaverunt ex manu Theodoti, dicentis Anathema eis, qui Christi imaginem non adorant. Ita in sua, quæ regebant, singuli abiere monasteria ; beatus autem Nicetas vehementius corde compunctus, quia vel modicum deflexisse omnino est subversionis initium, decrevit fugere, et in aliam abire regionem, ubi noxam contractam emendaret.

illo orthodoxiam simulante.

ita digressis ceteris,

43 In navim ergo quæ habebat injiciens, in Proconnensum transmisit. Rursum autem consilii pœnitens, atque intra se dicens, ibi præstandam esse emendationem, ubi commissa est culpa ; redivit Byzantium, priori suæ fidei confessionique insistens, et nihil omnino metuens. Accersito autem ei dixit Imperator : Cur ceteris ad sua monasteria egressis, solus ipse remansisti, propriam sequens voluntatem ; B et mandato nostro non obediens, ut audio, credidisti te posse nostram potentiam effugere, nosque decipere ita sentiens ? Igitur decreto nostro obtemperans, vade in tuum monasterium ; sin autem, infligam tibi cruciatus quos nequeas sustinere. Ad hæc leni voce respondit Sanctus : Equidem, o Imperator, neque in monasterium meum redeo, jubente te ; neque a fide mea descisco : sed in confessione mea persisto et persistam, in qua et Patres mei tulerunt carcerem, et propter quam sese periculis exposuerunt, propugnantes optimam partem Ecclesiæ, in qua stamus et gloriamur in spe divinæ gloriæ. Etenim probe noris, Imperator, quod neque mortem expavescens (utpote temporalem) neque vitam amans (testis est mihi Deus) egi quod non decebat : sed obedientiæ seniorum cessi invitus, implens eorum, quam non oportebat, voluntatem. Scito igitur, quod nulla mihi vobiscum communio est : sed maneo in traditione, quam ex principio accepi. De me quod volueris facito ; aliud a me audire ne speres.

redit CP. pœnitens facti Nicetas,

neque Imperatori generose sistit,

44 Videns Imperator incommutabilem animi ejus sententiam, tradidit eum Zachariæ cuidam, Præfecto Regalium ædium quæ appellantur *f* Mangana, ut ab eo illic custodiretur, usque dum de ipso deliberasset. Cum autem vir ille pius esset, nulla in re gravis Sancto fuit, sed potius benevolus atque bene- C ficus quam maxime ; tantaque cum reverentia eum habuit, ut nec obtutum quidem auderet in faciem ejus intendere. Postea relegavit illum Imperator ad unam parvularum insularum, quæ sunt in sinu, *g* S. Glyceriæ dictam. Possidebat autem eam Anthimus unus *h* Eunuchorum, præstigiis deditus, sacrilegus, versutus, malignus, dolosus, arrogans, immisericors : quem etiam, respectu nimiæ ejus vesaniæ, temeritatis et præfidentiæ, Caipham indigenæ nuncupabant. Hunc nempe propter superexcellentem ejus nequitiam fecerant impii Præfectum monasteriorum ibi existensium : quia tunc talibus committebant Præfecturas, ut potentia fulti cuncta subverterent. Iste ergo suscipiens Sanctum, et potestatem adversus eum exercendam usurpans, studiose illum affixit. Includens namque eum angusto arctoque carceri, cruciabat eum perpetuo, sic ut ne omnino foras prospicere permitteret ; secum ipse custodiæ clavem deferens, et per foramen ei dari jubens perquam exiguum victum. Promissum namque illi erat ab impiis, quod si illum cogeret in ipsorum sententiam, ampliori afficeretur honore. Ergo affligebat Sanctum quam potuit instantissime, existimans scelestus quod ipsi defectionem persuaderet. D

ab eo Zacharia viro pio traditus,

relegatur in Insulam S. Glyceria,

ibique ab Anthimo Eunucho vexatur

ANNOTATA.

a *Annus agebatur* 815, *uti ex capite sequenti liquet.*

b *Græce* διὰ τὴν ἀναπάλαισιν : *Sirletus vertit*, qui velut in palæstra quadam supplantati sunt. *Sed* ἀναπαλαίειν redire ad palestram *significat : Igitur quod supplantati fuerint, vel e textu græco excidit, vel potius subintelligitur; dicuntur autem nihilominus vocandi Patres, quia redierint ad primum fervorem. Nos, ut clarior esset sensus, licentiam sumpsimus eum paraphrastice explicandi. Addit Sirletus*, ob idque carcere detenti fuerint. *Sed hoc non habet historia, neque puto de plerisque vere dici potuisse, cum tamen textus Græcus loquatur de singulis.* ἑξῆς ἕκαστος αὐτῶν ἐφρουρεῖτο : *quare pro* ἐφρουρεῖτο, *legendum conjecto*, ἐξεφρουρεῖτο *et sequentem Paragraphum hinc exordior.*

c *Credibile est in superiori magnæ ecclesiæ parte Oratoria ista fuisse, et populo inaccessa; ubi facilius fraus parari potuit, et plebi, ignoranti quomodo res acta esset, imponi aliquid, constantiæ a Patribus expectandæ contrarium,*

d *Minus apte Sirletus*, communicaruntque cum Theodoto, manum illi dantes. E

e *Insula Propontidis* Preconnesus *est, versus Cyzicum Mysiæ urbem.*

f *De* Mangamis *agemus* 23 *Aprilis Comm. prævio ad Acta S. Georgii num.* 34

g *Colitur* S. Glyceria 13 *Maii, ubi insulæ hujus situs pluribus poterit indagari. Quantum per conjecturam nunc assequor, fuerit ea haud longe ab Heraclea Thraciæ, ad oram Propontidis, in qua urbe fuit Sanctæ istius corpus, et templum celebri peregrinorum concursu frequentatur; et nomen istud habuerit ab aliquo ejusdem Sanctæ ibidem sacello. Geographicæ tabulæ circa Preconnesum, oræ jam dictæ insulam, tres minores absque nomine notant : quarum hæc forte una fuerit.*

h *Hæc Anthimi nota abest a versione Sirleti.*

CAPUT VII.

Ultimi anni vitæ : obitus, sepultura, miracula S. Nicetæ.

Illo in loco cum esset Sanctus, quid miraculi per ipsum patraverit rerum mirandarum effector Deus, videamus : neque enim abscondi debet Spiritus sancti gratia, in beato viro multiplicata. Zacharias igitur supramemoratus, Patris nostri venerabilis beneficus custos, pro administratione publicarum rerum missus ab Imperatore in partes Thraciæ, F captus a barbaris oras illas accolentibus, vinctus abductus est in eorum regionem. Id cum audivisset Michael, sanctissimus Synadarum Episcopus ; ex custodia, in qua detinebatur etiam ipse, significavit beatissimo Nicetæ, quod communis ipsorum amicus Zacharias, comprehensus a Thracibus, in eorum terram vinctus abiit ; sed rogo, inquiebat, coge pro eo Deum : potes enim. Quod cum Sancto esset nuntiatum per ministrantem sibi, fratrem nostrum Philippum, haud modice contristatus est ; adeo ut totam pene diem illam jejunus transegerit.

Zachariam in Thracia captum

pro eo orat rogatus,

46 Vespere autem facto, candelam, quam habebat ad illuminationem carceris sui, dedit ministro immergendam marinis fluctibus. Fecit diligenter quod jussus erat Philippus, et mox candelam Sancto reddidit : qui illam accendens vigilavit, Deum pro Zacharia orans, usque dum ab omnium creatore Deo certitudinem liberationis ejus obtinuit. Hora deinde nocturnæ Psalmodiæ instante, vocavit sibi ministrantem Fratrem : qua expleta, cum eum videret minister vultu explicato et hilari, interrogavit, cupiens caussam discere. Qui respondit : Ne contristeris

prædicit mox liberandum

A tristeris, Philippe : quia amicum nostrum Zachariam oculis tuis hic videbis. Quod et factum est. Nam gens illa post paucos dies pacem cum Imperatore sanxit ; et facta captivorum *a* permutatione, egressus est Zacharias cum reliquis captivis, Deo et Sancto agens gratias. Tres quoque germani fratres, cum propria navi veherentur per mare, essentque submergendi, subita tempestate deprehensi, salvati sunt per invocationem S. Nicetæ : et gratias egerunt Deo, tantam Sancto suo potestatem danti.

a invocatus liberat periclitantes in mari

cæso Leone

47 Ita perseveravit ibidem Sanctus, toto sexennio angustiatus, afflictus, derelictus usque ad exitum rebellis Deo Leonis : efferus enim iste dignam amentia sua ultionem recepit, dirissimam mortem. Siquidem aliqui ex ordinibus militaribus res novas molientes, et velut ab Angelo ducti, prohibente nemine ingressi sunt palatium : atque intra oratorium (visum quippe ei fuerat ad altare confugere) ipsum gladiis percusserunt; ibique interfectus est, impietatis suæ ad extremum tenax.

subrogatus Michael :

48 Tenebatur autem tunc captivus Michael, vinctus catenis duabus; quem continuo solventes iidem illi, a quibus bestia fuerat interempta, constituerunt Imperatorem. Hic vero virtutem inter et vitium medius, B fidem quidem non restituit, Patres tamen nostros omnes revocavit ab exilio, et in carceribus positos liberavit, cessavitque gravis illa Ecclesiæ persecutio. Egressus autem etiam est beatus Pater noster Nicetas ex ea qua tenebatur custodia, velut ex fovea *c* quadam illustris Confessor, et citra sanguinem Martyr, victoriæ insignia manifesta præferens. Abiit vero ad vicinas urbi insulas, quietem sectans, reseditque in una earum, Angelicam ibi vitam vivens, omnium ad salutem dux factus, omnium columen, omnium medicus, quoad corpus et animam : pauperibus vero subministrabat quæ eis necessaria noverat, non tantum fidelibus, sed etiam erga infideles liberalis. Post hæc comparavit sibi Sanctus prædiolum quoddam ex adverso civitatis versus Boream, et ibidem peregit reliquum vitæ spatium, quod fuit brevissimum.

redeunt exules ; c

Nicetas quietus juxta CP. vivit :

ibique moritur 3 Aprilis d

et post celebres exequias

49 Cum vero adesset ei tempus dissolutionis suæ exitusque ad Christum; ingruente vehementius morbo, et vires reliquas consumente, circa horam sextam, *d* Dominica die illucescente, extendit sanctos suos pedes, quibus in confessione fidei pulchre cucurrerat; et comitantibus Angelis emigravit, die tertia mensis Xanthici. Ut vero audita est sancta ejus dormitio; convenit multitudo maxima, tam ex urbe quam ex circumjectis locis, virorum ac feminarum, C monachorum et virginum, intercessorem eum apud Deum habere optantes. Venerunt etiam Archiepiscopi, Sanctissimus Theophilus Ephesi, et S. Joseph *e* Thessalonicæ : consuetasque eidem exequias celebrantes, composuerunt eum in sarcophagum. Disci(pli autem illius genuini, eumdem navi imponentes, direxerunt illam ad sanctum monasterium, quod suis laboribus in optimum statum adduxerat. Nos autem expectabamus in littore cum sanctissimo *f* Paulo Episcopo Plusiadis : statimque ut navis appulit, ex ea tulimus sanctas Reliquias, deinde eas multis cum lacrymis adoravimus, levatasque in humeros cum hymnis et canticis tulit utriusque *g* cœnobii Fraternitas usque in monasterium. Plurima vero miracula Deus per ipsum in via fecit : siquidem effugati sunt dæmones a variis possessis; infirmi a diversis languoribus curati; in quibus et mulier, sanguinis fluxum patiens atque cum fide accedens, solo D sancti corporis tactu medelam accepit.

e

f refertur in monasterium Medicii g

et miraculis claret.

h

50 Exequiis igitur ex more persolutis, reposuimus ipsum in monumento communis Patris nostri Nicephori, quod ipse sibi adhuc vivens fecerat, ex læva parte *h* Narthecis, ubi per gratiam Christi usque in hodiernum diem sanitates et miracula patrantur : quotquot enim ægri ad sanctam illam tumbam accedunt, domum redeunt sani, quacumque teneantur infirmitate. Hæc est vita, hæc conversatio cœlum habitantis venerandique Patris nostri Nicetæ : qui sicut Deum dilexit plurimum, ita et ab eo digne amatus, ut glorificavit : eum, sic et glorificatus ab eo est, nam glorificantes glorificabo dicit Dominus : ipsi autem decet gloria, Patri scilicet, et Filio, et Spiritui sancto, nunc et semper et in secula seculorum. Amen. *i*

i

Vita a Studitis transcribitur.

51 Finitus est præsens liber mensis Martii die XXI, Indictione prima, anno mundi sexies millesimo quadringentesimo vigesimo quarto *k* : scriptus per manus Joannis, humilis et minimi monachi, Anatolio sanctissimo studitarum Hegumeno.

ANNOTATA.

E

a *Græce,* ἀντικαταλλαγῆς γενομένης : *quod non recte vertitur,* reconciliatione facta.

b *Occisus est Leo ipso natali Domini die anno* 820, *eique successit Michael Balbus.*

c *Ex* σκαλύματος, *forte legendum* σκαλεύματος, *Sirletus vertit* ex stadio, *an quia putavit legendum* ἐκ σκάμματος?

d *Ergo intelligenda est hora sexta sive ultima noctis, quod fuit anno* 824.

e S. Josephus Episc. Thessalonicensis *colitur* 15 *Julii, egregius etiam ipse cum Episcopis reliquis contra Leonem Armenum Confessor.*

f Pauli Episcopi Plusiados *Acta et exilium dedimus* 8 *Martii, die ejus natali.*

g *Scilicet tam Medicii quam Symbolorum : hæc enim inter se fuisse si non loci vicinia, certe instituti similitudine conjuncta persuadet Anastasii præmemorata assumptio ex hoc, ad illud gubernandum cum titulo Œconomi.*

h Suggestum *vertit Sirletus : scripsit de* Narthece *libellum integrum eruditissimus Leo Allatius, ex quo constat ea voce significari partem templi anteriorem (vestibulum puta vel propylæum) in quo fas est etiam catechumenis et excommunicatis subsistere, velut pœnitentibus : et quia in hos ferula castigatrice utitur Ecclesia,* F *videtur ipsi loco nomen ab ea inditum esse. In Germaniæ ante omnes majores ecclesias videre est atrium, quod ibi nomine auspicatiori* Paradisus *dicitur.*

i *Quæ sequuntur vel abfuerunt ab eo Codice, quo usus est Sirletus, vel ab hoc omissa sunt, velut ad rem non facientia, utpote non auctoris sed transcriptoris verba : quæ nos omittenda non putavimus, cum de antiquitatis autographi codicis tam manifestam fidem faciant.*

k *Scriptor monachus utitur Æra ecclesiastica, id est, Alexandrina : quam in Exegesi* I *prævia ad* 3 *Tomum Martii num.* 11 *ostendimus annis* 16 *discrepare a Romana, id est, Constantinopolitana : ut qui est Alexandrinus* 5983 *annus, Romanus sit* 5999, *et uterque Æræ Christianæ vulgaris annus* 491. *Hinc consequens est annum Alexandrinæ Æræ* 6424 *hic notatum, esse vulgaris æræ* 932, *qui cum Indictione prima, hic pariter notata, convenit.*

DE

D P.

DE S. JOSEPHO
HYMNOGRAPHO CONSTANTINOPOLI
Commentarius prævius.

§ I. Cultus sacer ex Synaxariis MSS. Legationis Romanæ, et exilii tempora.

AN. DCCCLXXXIII.

Elogium inter sacra recitandum, ex MS. Græco.

Sanctum Josephum, a sacris hymnis sive Canonibus conscribendis, Menæa excusa et plurima MSS. Synaxaria, Claromontanum, Chiffletianum, Mazarinianum, aliaque, τὸν Ὑμνογράφον; duo autem in monasterio Cryptæ-ferratæ conservata, τὸν Ποιητὴν τῶν κανόνων appellant; eique elogium texunt, alia brevius, longius alia; vix ulla absque mendis, librariorum oscitantia aspersis. Solum Synaxarium, quod primo loco hic nominavimus, Claromontanum, quia ex Claromontani nostri Parisiis Collegii bibliotheca commodatum, majori ex parte sincerum est: quod proinde præ ceteris dignum duximus huic prolusioni inserere, ita expeditiorem cursum habituri ad ea, quæ circa hujus Sancti ætatem moventur dubia; non aliud habentia fundamentum, quam quod audacior aliquis Vitam ob auctore pene coævo scriptam præsumpserit ex suo ingenio B *interpolare unius vocis additamento; et Leonem Iconomachum legens, addere τὸν ἐν τῆς Ἰσαυρίας, non satis attendendo quod integro seculo Leonis Isaurici imperium distet a temporibus Ignatii Photiique Patriarcharum, sub quibus Sceuophylacis munus in Ecclesia Constantinopolitana gessisse Josephum, in progressu Vitæ debuerit observasse. Similem prorsus errorem 23 Maii circa S. Michaelem Synnadarum Episcopum irrepsisse in menologium Græcorum notavimus 5. Jan. ad Vitam S. Gregorii Acritensis. pag. 290. Elogium porro S. Josephi præcitatum, tale est.*

Patria Siculus, fit monachus et Presbyter Thessalonicæ

2 S. P. N. Joseph Hymnographus, ex Siculorum provincia erat, parentibus Plotino atque Agatha: in depopulatione autem suæ patriæ cum matre fratribusque servatus, in Peloponnesum abiit, indeque se transtulit Thessalonicam; et decimum quintum agens ætatis annum, attonsus est in monasterio quodam: ubi totam sacram Scripturam tanto cum profectu decurrit, ut Presbyter meruerit ordinari, et cum Decapolita Gregorio Constantinopolim transiit. Postquam autem sub Leone Armeno denuo resuscitata Iconomachorum hæresis extulisset caput, deprecati sunt Sanctum Gregorium Orthodoxi, ut Romam destinaret Josephum, fidelibus ibi degentibus nuntiaturum, quid accidisset. Navigavit igitur eo; sed a barbarorum navigiis interceptus, abductus in Cretam captivus est. Una autem noctium adstans eidem quidam, speciem pontificalem præferens; Ex Myra, inquit huc adveni; et librum sumens, jussit eum accipere. Accepit Joseph, legitque hæc verba: Accelera misericors, et festina miserator in adjutorium nostrum: potes enim si vis. Quod autem tunc decantavit, opere ipso completum vidit; quando Theophilo e vivis sublato, sancta Ecclesia sacrarum imaginum recepit ornatum. Interim divinus Joseph liberatus e carcere, Constantinopolim salvus perductus est.

e Cretensi carcere liberatur a S. Nicolao

3 Invenerat, cum adhuc esset in finibus Thessalonicæ, sancti Apostoli Bartholomæi Reliquiam. Hanc igitur accipiens, sub illius nomine ædificavit sacellum; cœpitque multa cum sollicitudine versare animo, quomodo festivitatem ejus sacris canticis componendis ornaret; cum lacrymis atque singultibus supplicans, ut hujus desiderii sui compos effici mereretur. Et vero compos ejus effectus est. Noctu enim virum quemdam reverendum conspicatus est ad latus Epistolæ, qui videbatur sacra e mensa Evangelium tollere, ipsumque Josephi imponens pectori, sua eum benedictione impertiri. Ex tunc autem gratiam componendorum hymnorum et facultatem habuit tam expeditam, ut quidam existimarent, eum melodias sacras non proferre ex seipso, sed aliunde acceptas et memoriæ commendatas pronuntiare, et præbere postulantibus. Itaque Ecclesiam universam suis illustravit hymnis, cœpitque omnium ore celebrari, et cunctis haberi amabilis, non tantum idiotis, sed etiam Pricipibus et Imperatoribus ipsis.

S. Bartholomæi sacellum struit.

Canones scribit et dictat mira facilitate.

4 Multum quoque orthodoxæ fidei caussa decertans, in Chersonem est relegatus ab impio Armeno, eo quem Bardam vocabant condemnante, quod illum generose redarguisset. Post cujus mortem e Chersone liberatus est ab egregia illa Imperatrice Theodora, quæ orthodoxiam celebravit; et sacrorum vasorum magnæ Dei Ecclesiæ Custos effectus est, divino Ignatio Sedem Patriarchalem obtinente. Post hujus porro ex hac vita discessum, Photio quoque (hic enim post Ignatium Patriarcha est declaratus) in amoribus fuit æstimationeque maxima. Inter hæc longum vitæ spatium laudabiliter implens, sancteque et innocenter suo versatus in munere, obdormivit in Domino. Dicitur autem, quod sancta illius anima, deducentibus sanctis Martyribus Angelisque, evecta in cœlum sit. Etenim homo quidam, servum utilem habens, cum hic se fuga proripuisset, abiit ad S. Theodoram, Phanerotem vulgo nuncupatum, rogaturus ut suum sibi servum revelaret. Exacto autem ibidem spatio non modico temporis, cum nihil didicisset de fugitivo, recedere voluit; recessissetque, nisi orto jam die detentus spirituali qui fiebat sermone, obdormisset tantisper. Atque ecce Martyrem videt, et hæc ad se dicentem audit: Ut quid mœstus es? Poeta Josepho hac nocte moriente, anima ejus ab omnibus nobis, quos suis canonibus hymnisque honoravit, deducta est et ante Dei conspectum constituta. Nunc autem præsto sum, ostensurus deinceps, quod voles. Vade ad locum illum (et locum nominavit) ibi famulum tuum, quem requiris, invenies.

relegatur in Chersonem

fit Sceuophylax CP.

non nisi animam Sancti deductam fuisse revelatur

5 *Hactenus Synaxarium prædictum, recte et ordine omnia, nisi quod ad auctores in actum Chersonem exilii pertinet, adeoque et ipsius exilii tempus. Etenim quamvis Leo Armenus, suæ adversus monachos orthodoxos sævitiæ ministrum facemque habuisse legatur Bardam quemdam, affinem suum; hic tamen nullam potuit partem sibi vindicasse in vexando Josepho: cum is sub ipsum initium persecutionis, anno II Leonis, suscitatæ, Romam legatus sit, et usque ad annum DCCCXX manserit captivus in Creta.* Theophilus *igitur, impius passim ab auctoribus dictus, ob iconomachiam resuscitatam, scribi hic et intelligi debuit; sub quo Bardas, S. Theodoræ Augustæ frater, vir incestus atque nefarius, apud sororium, monachis orthodoxis infensissimum, facile potuit effectum dare, ut Josephum, vitia sua increpantem liberius, videret relegatum. Ita certe censuit is qui alterum e MSS. Synaxariis Cryptæ ferratæ compilavit auctor, et conveniunt optime Vitæ Acta, quamvis nulla facta Bardæ mentione totam culpam in* pessimum illius temporis Imperatorem, *scilicet Theophilum conferant. In dicto vero Synaxario sic legitur.* Invidi autem quidam cum eum calumniati essent, de iis

Josephi exilium non Leoni Armeno,

sed Theophilo imputandum

quæ

A quæ adversus Bardam Cæsarem dicta fuerant, in Chersonem relegarunt ; unde post aliquod tempus Constantinopolim regressus, sacrorum magnæ Dei ecclesiæ vasorum custos factus est, Ignatio Patriarcha.

primus ejus ad cultus CP sub Leone, non Isaurico

6 *Graviora aliorum Synaxariorum errata hic non attingimus, tantum dicimus in eorum nullo notari nomen Leonis Isaurici, quod in Actis repertum ita torsit Octavium Cajetanum nostrum, in suis ad ea Annotationibus; ut cum videret consequens esse, quod annis ut minimum* CLXX *vixisset Josephus; ingenue fassus sit*, tam longinquam ætatem, inter tot rerum turbines, totque ærumnas et exercitationes asceticæ vitæ, negotium sibi facessere. *Omnia nihilominus, quæ deinceps in Vita dicuntur, ita digessit, ut pessimum, de quo supra*, Imperatorem, *sub quo in exilium ejectus est Joseph*, haud dubie *volet fuisse* Constantinum Copronymum, Leonis Isaurici filium, et imperii perinde atque impietatis successorem ; et Orthodoxos Imperatores, *sub quibus est Constantinopolim revocatus*, Constantinum et Irenem *interpretetur. Utque hæc concordet cum Menæis, occasione Bardæ ejectum dicentibus ; concludit*, rursus sub Michaele Balbo pulsum Josephum, atque a S. Theodora restitutum videri. *Dubitat etiam* an

sed Armeno occiso in nocte Nativitatis

B Leo Isauricus, quem XIV kal. Julii mortuum Theophanes scribit, potius dicendus sit in Natalitiis Domini obiisse, an vero post menses sed et totidem dies de ejus morte fuerit Sancto Josepho nuntiatum. *Quæ omnia facile potuisset discernere; si ex indicato mortis die, scivisset Leonem Armenum, Isaurico tanto posteriorem, intelligere ; et illud*, ἐν τῆς Ἰσαυρίας, *insertum Actis, suspectum habere, propter aliorum omnium silentium et enormem distantiam temporis*

hic Sanctus non videtur fuisse Syracusanus

7 *Simili ratione non difficulter potuisset idem Cajetanus videre illius conjecturæ vanitatem, qua Syracusas fuisse Josephi patriam propterea asseruit, quia in Actis dicitur Josephi patria. gloriosior reddita a Beati parentibus tam felici germine, quam a Dionysio*, qui olim in ea summis in deliciis regnavit. *Esto enim quod Regiam Syracusis habuerit Dionysius, toti tamen imperitavit insulæ, de qua, non de peculiari aliqua ejus urbe loquuntur Acta. Non potest sane verosimile videri in tanto historicorum omnium silentio, quod Irene et Constantino regnantibus, potuissent piratæ barbari, ea tempestate non admodum validi, munitissima urbe : quam idem, Siciliæ reliquæ dominatum adepti sub Michaele Balbo, non potuerunt, uti nec Tauromenium, per annos* LX *sui juris facere; usque dum veniret annus* DCCCLXXVIII, *quando, die* XXI *Maii, victoria ipsis de eadem obtigit, et totius insulæ possessionem confirmavit, magna cum Ecclesiæ afflictissimæ calamitate : quam*

C *describit is qui interfuit Theodosius Monachus, in epistola ad Leonem Archidiaconum, ex MS. Græco Latine reddita et apud Rocchum Pyrrhum in notitia Ecclesiæ Syracusanæ impressa. Qui idem Pyrrhus interim asserit et Basiliani Ordinis monachum et Syracusanum fuisse Josephum; studio ex sua, hoc ex Cajetani conjectura persuasus : additque illius festum Syracusis celebrari* III *Aprilis, utique postquam Cajetanus incepit Sanctos Siculos ex Græcorum Menæis conquirere, et suis Insulanis venerandos proponere : neque enim existimamus cultum eum Syracusis esse antiquum, aut in ulla majorum ... Josepho tradita ne [illegible].*

§ II. Vitæ scriptores Canonies compositi, tempus mortis.

Vita epitome scripta a Theophane Cæsareo,

Quod S., *supra recitavimus de Barda, et circumstantiæ quædam aliæ, in Synaxariis expressius quam in vita notatæ (ut quod decimo quinto ætatis anno attonsus in monachum S. Joseph sit, quod invasus a Saracenis patria cum matre ac fratribus servatus, quod extemporaneam pene habuerit Canonum condendorum facultatem, quod locus exilii Chersona fuerit, quod ante exilium injecta sint Sancto vincula et verbera, quod denique gloriosæ illius in cælum deductionis visio, occasione fugitivi requisiti in templo S. Theodori Phanerotæ seu Manifestatoris, obtigerit probo illi viro, qui ejus ad alios meruit testis existere) hæ, inquam circumstantiæ, in prolixioribus Actis prætermissæ, credibile nobis faciunt, Vitæ epitomen (quam supra ex Claromontano dedimus, quamque alia MSS. fere sequuntur) ipsam esse, quam a discipulo S. Josephi Theophane scriptam*, Joannes, Magnæ Dei Ecclesiæ Diaconus et Orator, *præ oculis habuit, plenius ornatiusque exponendam, additis quæ desiderabantur multis. Hanc sic auctam ornatamque ex parte, ex parte vero, prædictarum circumstantiarum minutiis prætermissis, descriptam liberius, accepimus ex Codice Græco Bibliothecæ Vaticanæ, auctoris nomen quale diximus præferente : contulimusque cum ecgrapho alterius codicis, a Daniele monacho et sacrista in monasterio sancti Salvatoris Messanæ absque auctoris nomine descripti, ex pluteo* 20 *num.* 52. D

quam Joannes Diaconus extendit.

9 *Ea primum, Latine reddita a P. Augustino Florito Societatis nostræ, prodiit inter Vitas Sanctorum Siculorum anno* 1657 *: aliam deinde ejusdem Vitæ versionem adornavit Ludovicus Maraccius Lucensis, e Congregatione Clericorum Matris Dei, una cum Canonibus in omnia Beatæ Virginis Mariæ festa, et Theotociis per omnes Græcorum ecclesiasticos libros sparsis, et S. Josephi nomen ut auctoris præseferentibus; quæ omnia prænominati Ludovici conjunctione sanguinis et religionis professione frater, Hippolytus Maraccius, commentariis eruditis illustravit, vocans illa* Mariale S. Josephi Hymnographi, *et publicavit Romæ anno* 1661. *Hanc versionem, Græci contextus verbis pressius inhærentem, prætuleramus tum priori illi, tum alteri a quodam hujus nostro Provinciæ Philellene elaboratæ. Sed excerpta ex Maraccii libello folia, præloque ad nostrum morem parata, exciderunt nobis Amstelodami, quando post tristem Blavianæ Typographiæ casum colligebamus scriptas Antverpiam revehendas : neque jam, cum primum defectus animadvertitur, promptius est aliquid quam ex Octavio Cajetano recipere Floriti versionem, eamque ad contextum Græcum denuo recognoscere, mutatis hinc inde pauculis ubi id exigere res videbatur.*

uti hic post variam interpretationem editur. E

a Josepho Ep. Thessalonicensi ... Græcos,

10 *Sermon Wangnereckius noster, in Prolegomenis ad Marianam Græcorum pietatem, ex diversis Menæorum et septem vel quis Græca Ecclesia ... nibus excerptam, num.* 22, De duobus Sanctis Josephis, utroque Hymnographo et Confessore apud Græcos, *agit : quorum alter fuerit S. Theodori Studitæ Frater atque Episcopus Thessalonicensis,* XIV *Julii recolendus, et habuerit in canticis suis pangendis hoc notabile, quod nomen suum sæpe omissum in titulo*, per Acrostichidem sive primas strophar um literas, circa ultimam odam suam ultimum canticum, semper accuratissime signarit : *alter, annis forte quadraginta junior, hic noster sit, cui adscribendo putat eos Canones, quæ nudam Josephi nomen appositam habent. Quia vero etiam Canones hujus posterioris, de quo nunc agimus, Josephi, fere Acrostichidi alicui ... ; existimat, præcitatus Wangnereckius, ab ipso utpote operosius compositos, extendi debere extemporalem illam dictandi facilitatem, quam supra ex Menæis laudatam ... Cur tamen tam operosum hoc sit; et ... [illegible] ... metro adstrictos Græcorum Canones, potuisse ... [illegible] ... strophe principio ... [illegible] ... rum esset strophas singulas, ... [illegible] ... netas, a quacumque liber ... [illegible] ... experiendo; quando talem ... [illegible] ... redolutimus, eadem Acrostichidem ... [illegible] ... que in versione, ad Græcorum ... [illegible] ... explicationem*

AUCTORE D. P.

A *exprimendum, obligata. An autem omnes illi Canones, quas Mariali suo Maraccius inseruit, quosque supra trecentos inveniri in ritualibus Græcorum libris asserit Cajetanus, hujus ultimi Josephi sint; an aliqui relinqui priori debeant, non vacat nec operæ pretium est sollicitius examinare.*

quod iste dicatur κύρος Ἰωσ.

11 *Placet interim discrimen a Wangnereckio supra nominato designatum, ut scilicet Canones illi, qui nudum* Josephi *nomen præferunt absque alio titulo, Josephi hujus nostri sint: quem etiam intelligere videtur Leo Allatius in sua de Græcorum libris dissertatione, quando* Josephum Melodum *nominat. Episcopo Thessalonicensi imputari possunt alii qui dicuntur* τοῦ Κύρου Ἰωσήφ, Domini Josephi : *hæc enim honoris appellatio denotat gradum aliquem eminentiorem. Fatemur tamen non ita firmam eam conjecturam videri, quin varia possint contra eam opponi, quæ ambiguum judicium faciant. Præter hos duos videtur alius tertius Josephus fuisse, qui in titulo MS. Typici, Romæ in Bibliotheca Barberina asservati et a Leone Allatio pag.* 11 *dissertationis præcitatæ laudati, nominetur, cum dicitur, Typicum illud continere* ecclesiasticam constitutionem omnium festorum totius anni. secundum traditionem Sanctorum Patrum, videlicet

hic simpliciter Joseph, cujus etiam sunt Canones de S. Nicolao

B S. Sabæ et Studitæ, et maxime sancti-Montis; nec non partem traditionis sanctissimi Patris nostri Josephi, possessoris sancti monasterii, quod Divi Nicolai τῶν κασούλων dicitur. *Etenim si Joseph ille proprium ordinavit Officium monasterio suo, cujus Patronus erat D. Nicolaus; quis Paracleticon Græcorum legens (in quo ordinarium totius hebdomadæ officium octies secundum octo tonos variatum continetur) in eoque observans secundum Feriæ* V *Canonem (nam singulis feriis duo sunt Canones, et feria* V *primus de Apostolis est) cum Cathismatis, atque Tropariis eodem spectantibus esse de S. Nicolao: quis inquam hæc legens et observans, non judicabit Josephum istum* τῶν κασούλων *esse auctorem illorum octo de S. Nicolao Canonum? Atqui etiam horum Canonum acrostichides subjunctum habent nomen* Ἰωσήφ *hoc modo :*

et monasterium S. Nicolai τῶν κασούλων

Ἦχος ά. Σοί Νικόλαε πρῶτον εἰσφέρω μέλος. Ἰωσήφ. *Et similiter in aliis, præterquam in Canonibus toni secundi et octavi, qui nihilominus ejusdem auctoris manifeste sunt. Hunc igitur non esse a nostro Josepho distinguendum, tum illa styli similitudo suadere poterit, tum quod nostrum a Cretensi captivitate liberatum D. Nicolai miraculo, possimus prudenter opinari, ei quod Constantinopoli erexit monasterio patrocinium prætulisse S. Nicolai, in deserto illo loco, ad quem, haud procul positum a templo D, Joannis Chrysostomi,* sedem et

C curarum scholam *num.* 24 *dicitur* transtulisse, inibique discipulorum distribuisse multitudinem : *in casulis forsan extemporaneis, unde dictum sit monasterium* D. Nicolai Casularum, *vocabulo, ut alia multa Constantinopolitana,* Ῥωμαϊκῷ; *quamvis et monasterii a D. Nicolao dicti nusquam Acta meminerint, et adjectum postea oratorium S. Andreæ Apostolo nuncupaverit Sanctus, propter reliquias ejus istic collocatas, uti dicitur num.* 25.

mortuus verosimiliter an. 883

12 *Quo anno Christianæ æræ et ætatis suæ mortuus sit hic, de quo agimus, Josephus, nusquam exprimunt Acta : tantum num.* 37 *inquiunt, diu illum in vita duravisse, et propter graves in ea labores diuturnum censeri debere sustinuisse martyrium. Num. autem* 34 *dixerant, quod Dominicæ Passionis magna ac venerabili Parasceve instante, discipulum suum, et ecclesiæ possessiones in libello descriptas obtulerit et commendarit Photio Patriarchæ, nihil ulterius exprimens : quo facto imminentem sibi exitum præsignasse declaraverit mox vehementissima febris, quæ eidem fecerit vivendi finem, et (quantum ex contextu colligi datur) paucorum omnino dierum fuerit. Hinc porro animum circum agentes per octo illos annos, quos Ignatio mortuo Photius in Patriarchatu habuit, antequam anno* DCCCLXXXVIII *dignitate illa privaretur; et annum requirentes, qui Parasceven habuerit, neque post tertium diem Aprilis, quo mortuum credimus S. Josephum; neque tamdiu ante, ut inter ipsam et diem mortis longioris temporis morbus statui debeat; nullus occurrit oportunior annus, quam* DCCCLXXXIII *qui Parasceven* XXIX *Martii habuit, et quarta feria Paschalis hebdomadæ diem* III *Aprilis. Nam, si anno* DCCCLXXX *mortuus esset Josephus, mortuus esset ipso die Paschæ; talem autem tamque notabilem festivissimæ diei circumstantiam, nequaquam si vera fuisset, omisisset exprimere auctor Vitæ.* D

tempore Photii Patriarcha

fere centenarius

13 *Hinc porro de ætate conjectare possis, eum, qui Leone Armeno persecutionem incipiente, id est anno Æræ vulgaris* DCCCXIV, *jam Presbyter initiatus, Romanæ legationi judicabatur idoneus, atque adeo ut minimum tricenarius erat, haud multum abfuisse a centenario, quando a mortali hac vita ad immortales Superos transiit. Eadem ratione intelligi datur illam barbarorum incursionem in Siciliam, quæ Josephum cum matre fratribusque in Peloponnesum expulit e patria, non paucis annis priorem fuisse luctuoso illo tempore, quo post Leonis Armeni cædem,* Michaele adversus rebellem Thomam occupato, et omnem aliam curam huic unice postponente, Creta, Sicilia et insulæ Cyclades a E Romano Imperio rescissæ sunt; *ut scribit Leo Grammaticus. Nempe barbari illi, piraticis excursibus prædas ante id tempus contenti agere, tunc etiam firmas novo dominatui sedes in iisdem insulis acquisivere. Quod autem barbaricæ etiam naves fuisse dicantur, quæ vela Romam facientis cursum intercidere et captivum in Cretam avexere Josephum : id ita accipimus, ut eam insulam non jamtunc tenuerint barbari, sed ut a Leonis Armeni ministris conducti ad scelus piratæ, profugos Constantinopoli sacrarum cultores imaginum curaverint retrahere in manus iconomachorum; et Josephum nominatim intenderint comprehendere, quem Romam legatum navigare, non potuit omnino clam haberi : ex Actis enim manifeste constat, non Saracenos, sed Iconomachos fuisse, in quorum custodia detentus ille apud Cretam est toto fere sexennio.*

Qui barbari in his Actis intelligendi

VITA

Auctore Joanne Diacono

Interp. Augustino Florito S. J.

Ex MS. Græco Monasterii S. Salvatoris,

Collata cum MS. Græco Vaticano.

VIDE ACTA GRÆCA PAG. XXXIII

PROLOGUS

F

utilis futura hujus Sancti Vita.

Etsi quæcumque sanctorum virorum vita studiosum virtutis animum ad imitationem provocat, atque adeo vehementer impellit; tamen si ad vitæ sanctimoniam accedat etiam dicendi vis, actioque cum contemplatione jungatur; mirum, quantum perfectæ virtutis avidus ad utraque consequenda inflammatur. Quamquam enim ei, qui ad cœlestem beatitudinem nititur, virtus satis sit ad illam parandam : tamen si eloquentia cum probitate morum copuletur, aliorum mores acrius arguit, ac virtutis quoddam exemplar est, quo spectent omnes, qui cœlesti gratia donati, ad illam aspirant. Hujus generis fuisse Josephum comperi, in ferendis laboribus excelso magnoque animo virum, et in parandis virtutibus contentione incomparabili, nec vulgari verborum copia et ubertate dicendi a Spiritu sancto donatum, ad veteres sanctimonia illustres viros hymnis rite cohonestandos.

quamvis a peccatore minus ornate scripta.

2 Tantum igitur virum, qui non minus eloquentia quam probitate valuit, silentio præterire nefas omnino est : maxime autem consentaneum rationi, ut quod ille aliis liberalissime præstitit, idem a tenuitate

A tate nostra officium accipiat. Nam ut verissime dictum sit, non est speciosa laus in ore peccatoris; studium tamen nostrum probeque in eum affectus animus poterit nobis sanctum virum conciliare; ad accipiendum satis tenue ac simplex nostræ orationis genus, quam suis laudibus parem minime ille quidem a rudi homine poscit. Sicut enim utriusque nostrum vivendi ratio, e diametro opposita plurimum variat; ita etiam in utroque dicendi facultas toto cœlo distat atque sejungitur. Quæ cum ita sint, eumne inconcinne satis insulseque laudabimus, qui aliorum facta venuste lepideque decantavit? At ille, cum eo nos munere destitutos videat, nihilque præter promptum animum posse afferre; hoc ipsum gratum sibi acceptumque fore confidimus. Neque enim facies, cui insignem pulchritudinem natura indidit, fucum aliaque medicamenta poscit; immo sordidatur potius adscitis ex arte coloribus ac pigmentis.

additis quæ, Theophanes omiserat: a

3 Sed Josephi Vitam Theophanes quidam, sacro Sacerdotio inauguratus, idemque monachus, litteris mandavit; ita tamen ut multa illum fugisse videantur [Ceterum *a* per hæc ipsa in quibus ille Beati viri Vitam abbreviavit, animos nobis addidit enitendi ad B perfectam narrationem.] Verum quæ commendatio tanto virtutis splendori par umquam fuerit? quæ lingua tot res præclare gestas enarraverit! Sane opportebat eos nunc adesse, quos ille in vita exornavit sua eloquentia, ut a quo laudationis beneficium in se collatum scirent, eidem cumulatius redderent. Ceterum nos, qualesquales simus, nullo modo committemus, ut tantæ res in tenebris sepeliantur.

ANNOTATA.

a *Interpres Siculus hæc ita reddidit.* Urgebat enim atque festinabat labores sudoresque suos, *absolvere scilicet*; nos interim, quibus breve vitæ compendium transdedit, sedulo monens, ut eamdem sedulo amplificaremus atque exornaremus: *quæ si sic haberentur in Græco, significarent ipsi Theophani familiarem et coævum Joannem fuisse.*

CAPUT I.

B. Josephi genus, et in monastica vita virtutes

In Sicilia

Josephi patria Sicilia fuit, insularum omnium felicissima atque præclarissima: quam profecto non tam gloriosam reddidit Dionysius, quam illius parentes, qui tam illustri fœtu immortale nomen patriæ C pepererunt. His, nomen erat Plotinus et Agatha, insignes ambo virtutis divinæque legis cultores; sed filii sanctimonia multo celebriores, nobilioresque effecti; quæ proles non nisi precationis opus, fructusque debuit esse virtutis. Ille siquidem magna in Deum fiducia ac fide pollebat; hæc, caducis fluxisque seculi bonis valedicens, uni se Deo manciparat, per summam continentiam ac temperantiam hujus vitæ fluctuosum mare transmittens: ut ambo instar Davidicæ vitis efflorescerent, ferrentque tempestivos virtutis fructus, quibus complures traherent ad sui imitationem. Neque enim ita vitam ducebant, ut corporis libidinibus obsequentes, lege moreque vulgi, totos se voluptatibus traderent ac deliciis inhiarent: sed solis necessariis iisque quæ natura poscit contenti, cetera quæ superessent pauperibus ultro erogabant; ne forte in supervacaneis per luxuriem oblectamenta consectantes, Deum sibi infensum haberent; qui hanc eorum eximiam erga ipsum caritatem tam præclaro pignore remuneratus est.

piissimis parentibus natus,

magnam puer maturitatem præsetulit,

5 Sed Josephum tametsi parentes animi caussa, ad ludum, quæ propria est puerorum occupatio, incitarent, vix tamen ille adducebatur: neque enim D pueribus ludicrisque rebus oblectabatur; sed erat gravi indole ac maturitate quadam præditus, supra ætatem illam: quin lingua adhuc balbutiente, sacra eloquia sedulo discebat. Postquam vero jam adolescere inceperat, et inter adolescentes consilio ac prudentia senex recenseri, jam tum continentiam ac fortitudinem præseferre, adelidendas pravas animi cupiditates, et quis esset æqualibus suis se ostendere. Cum enim artibus libero dignis animum serio ac continenter appulisset, omnes cubito, quod aiunt, regio excellere, videbatur: atque id bono sane jure, cum non tanti disciplinas hasce faceret, quantum operæ ac curæ in virtute paranda poneret: quo majores in litterarum studiis progressus faciebat. Nam solo pane et aqua ad vesperam contentus, ceteras epularum delicias respuere, hinc plurimum in disciplinis proficere: quia animus litterarum ac precationis studio intentus, mentem adeo erigit corpusque deprimit ac debilitat, ut non facile ad voluptatum illecebras trahi se sinat; sed totus feratur in Deum, ac comparandis disciplinis sese dedat. Sic sceleris puram integramque vitam ducebat.

ex ms.

et temperantissime vivit,

devastantibus patriam barbaris

6 Sed quoniam iis qui ingenti sunt animo, jam inde ab ipso vitæ, exordio, dura graviaque solent imminere; barbarorum multitudo Josephi patriam aggressi, illam in suam potestaten redigunt. Hic E vero quid non fœdi ac luctuosi patrarunt? quid calamitatis ac miseriarum non intulere? Adolescentes per summam crudelitatem interfici, pars bonis spoliari, pars captivi in alienas terras misere abduci; alii, quos propitium Numen respexit, patria relicta fuga sibi salutem parare, in quibus fuere parentes nostri Josephi, qui simul cum filio in Peloponnesum migrarunt, patria, facultatibus, amicis, necessariis carentes. Verum enim vero, Josephi animus, cum se exulem sciret, neutiquam patriam hic nactum se suam existimavit, neque eum esse consedendi locum; sed per veram peregrinationem, supernam sibi patriam esse inquirendam, et accuratiore vivendi instituto Deum reperiendum. Itaque nondum pubescens, illinc *a* Thessalonicam Macedoniæ metropolim proficiscitur; ne forte e nimio parentum amore præpeditus, per rerum omnium spoliationem minus libere posset ad dilectum suum evolare, ac totis pennis ad eum se attollere: eo namque generosi adolescentis spectabant consilia omnia. Atque hæc a parentibus sejunctio, quis rei exitus esset futurus, ostendit.

cum parentibus fugit in Peloponnesum,

a inde Thessalonicam abit

ibique monachus factus

7 Ut primum enim Thessalonicam tenuit, e vestigio cuidam viro, continentia ac sanctitate claro, se tradit, qui propter eximiam virtutem erat præfec F tus. fratribus regendis qui in monasterio magni Dei ac Servatoris nostri se exercebant, cui monasterio Latomi nomen, miraculum, quod ibi patratum est, fecit. Ibi monasticum habitum indutus, cum attonsa coma, fluxa omnia ac interitui obnoxia, quæ sub luna sunt, abjecit. Hic quod ille facinus, cum virtute conjunctum, non gessit? quo se spiritualis palestræ genere non exercuit? Prorsus ut omnibus, qui illum intuerentur atque imitari vellent, omnis industriæ accurateque diligentiæ esset exemplum. Quin novam jejunii rationem excogitavit, quo ab aliis discrepare minus videretur, magisque studia sua occultaret. Vigiliis adeo deditus, ut supra fidem sit eorum, qui laxius vitæ genus voluptatibusque con fertum consectantur.

silentium religiose servat

8 Mira taciturnitas, non ut alienas res animo inquireret; sed ne ullus esset, qui ejus studia sermonibus interpellaret. Vox adeo submissa, vix ut a curiosis, alioqui intentis, posset excipi: quæ prima sunt veræ philosophiæ elementa, atque adeo et ejusdem perfectio. Nam si sapientiæ initium esse timorem Dei

A Dei didicimus, ac timor Dei ad divinis legibus parendum inducit, in quibus non illa minima est, quâ ostium ori imponere jubemur, ut neque mens in absurdas cogitationes distrahatur, nec per inutiles absonosque sermones interturbetur animi quies; sequitur, teste Davide, ut custodia viarum Dei ducat ac sequatur linguæ continentiam. Ex eo fonte alia virtutum decora in illum derivarunt. Quis vero tam rudis est, qui non admiretur atque obstupescat, ejusque invictam in ferendis laboribus constantiam non efferat in cœlum? Humus ejus cubile, quando naturæ necessitati esset indulgendum, lapidemque pro molli cervicali adhibebat. Somnus perpetuo minimus, cœnæ frugalitatem sequens, in quo sacrorum mysteriorum explanationes sanctæ illius menti sæpenumero inscribebantur.

ex MS. gr.

somnum humi capit,

9 Erat qui merito suspiciat lacrymas, ex Josephi oculis instar torrentis fluentes, ac geniculationes omnium opinione majores; prorsus ut genua quasi lapis obduruerint e mutuis cum Deo colloquiis, atque usu noctu pedibus insistendi ac flectendi; tum oculorum cavitatem, palpebrarumque extenuationem, e continuis lacrymarum imbribus. Alius prædicet summam in sancto viro animi submissionem, cum vel hominibus abjectissimos capite ad terram usque B inclinato salutaret: præterea stabilem ac firmam caritatis vim, qua omnes sine ullo prorsus discrimine complectebatur. Quidam vero admirentur continentiam animumque ab omni evagatione immunem: cum enim mentis legi membrorum legem repugnantem ex Apostolo videret, totus per Dei legem se attollebat, plane ut nullam in se subrepere turpem cogitationem pateretur, quæ est (ut ex D. Joanne: insigni veritatis propugnatore, constat) umbilico ventris insidens serpens, turbulentosque motus illis excitans, qui ad sensuum oblectamenta trahuntur. Rursus non nulli assiduum intentumque psallendi studium ac laborem extollant, ac prope divinum vocent tam generosum athletam.

excellit dono lachrymarum,

humilitate,

continentia,

Rom 7, 23

10 Pars maxima tamen vim in eo verbis amplificet, cum velut operosa apis prata sacrarum litterarum pervolitans, ac selectissima florum sincere excerpens, omne virtutis genus sibi compararet. Continentiæ quidem antiquitatis exemplar, castissimum Josephum, ante oculos ponebat; cujus vim in pravis libidinibus coercendis æmulatus, admirabatur maxime. neque enim erat ei cum sola Ægyptia bellum; sed cum peccato etiam, ut D. Paulus ait, usque ad sanguinem conflictabatur: non modo pallium ejiciens, uti e manibus libidinosæ mulieris, ad nefarios ausus C trahentis, elaberetur; sed carnem per temperantiam macerans, ut letalia ejus vulnera evitaret, quæ nos per externa hæc sensusque moventia in fraudem inducere consuevit. Jacobi vero imitabatur candidam, minimeque fucatam mentem, nam sicut is paternam benedictionem matre suadente furatus perhibetur, neque Esaum, quem vel ab ipso matris utero oderat, consectatus: ita noster supplantator, per carissimam suique amantissimam Dei Ecclesiam, primogenita benedictionis accepit; nempe ut Deo vicissim benediceret canticis suavissimis, quas ipse in honorem primogenitorum, qui in cœlestium numerum sunt relati, pie concinneque decantavit; supplantavit is cacodæmonem, et ab eo quam longissime fugiens, pura mente in se collecta minimeque ad externa dispersa Deum aptius laudaret, ac cum eo arctius conjungeretur. Abrahami autem migrationem, animumque ad Deo parendum paratum atque intentum imitabatur, non sane ex Chaldæa in Palestinam proficiscens, sed parentum amorem divino postponens; nihilque pensi habens fluxa hæc caducaque, abjectam vivendi rationem sibi ducendam existimavit.

comparandus Josepho,

Heb 12, 4

Jacobo,

Abrahamo,

11 Quid vero attinet singulos recensere, ac cum illo per mysticam interpretationem conferre? Profecto vix quidquam est in sacris libris laude dignum, quæ ille non gesserit; nemo in antiquis historiis celebris, quem ille non est imitatus. Sed ut rem in pauca conferam, vita tota hujus sanctissimi Patris, vere catena virtutum omnium commode potest appellari, ac forma quædam, quam nequiquam possent, etiam qui omni ope ad perfectam morum sanctimoniam contendunt, in se effingere atque exprimere: exprimere autem? sed ne partem quidem de Josephi virtutibus æmulari. Proinde a monasterii Præfecto reprehendebatur tam dura asperaque victandi ratio: neque enim jejunium esse interfectorem corporis, sed pravarum animi libidinum, pro ea quæ inter utrumque est conjunctione ac propinquitate. Tum is qui nihil præterquam parere didicisset, neque obsistere ulla ratione illis qui se per submissionis modestiæque viam ductarent; quæ jubebatur libenter faciebat, ac quæ sibi apponerentur comedebat; omnia in Dei honorem et gloriam referens atque convertens. Quod cum vidisset senior, videretque hominem homine multo esse præstantiorem; cœpit illum ad virtutis honestique studium acrius impellere atque incitare; plane ut aliquando cum abesset sanctus adolescens, Fratribus omnibus coactis, spiritu prophetico dixerit; Enimvero hic adolescens, Christi verus est discipulus, ejusque præceptis longe obsequentior, est sancti Spiritus sedes ac domicilium, qui per ejus os cantiones eloquetur, quarum sonus per universum terrarum orbem diffundetur.

D *omnium decora imitatus,*

Abbatis de eo prophetia.

12 Erat Josephus plane virtutum omnium receptaculum, ex quibus veluti quemdam *b* spiritualem librum coaptaverat, ubi legere erat scripta omnia disciplinarum genera. Animus enim, simul jam inde a principio Deum optimum in se continet; quæ illius sunt accurate meditatur, totisque nervis incumbit ad divina præcepta rite servanda. Cumque munitissimum ejus præsidium sit, continentia, jejunium, vigiliæ; nullæ illum aggredi atque evertere possunt terrenæ cogitationes caducarumque rerum imagines. Quæ cum ita essent, portenti simile quid videbatur Josephus, qui veluti quoddam elegantissimum simulacrum, omnium oculos in se convertebat, adeoque illos rapiebat, ut nihil extra unum Josephum mirarentur. Etenim cum loqueretur, ex ejus ore melle dulcior fluebat oratio; vel cum alios saluberrimis monitis ad pietatem informaret, vix erat qui libros amplius sibi consulendos duceret. Quid enim in homine erat, quod non esset suavitatis ac leporis plenum? S. abditissima sacrarum litterarum arcana essent eruenda atque exponenda, hoc tanta numerorum suavitate præstabat, ut fabulosas Sirenes facile obscuraret: si de moribus dicendum esset ad populum, cum oratione simul ejus turbulentos animi motus componebat: denique in illius ore gratiæ videbantur insidere; tantaque in præceptis tradendis ubertas ac copia, ut fontes fluviique prius arescere, quam illa deficere posse videretur.

aliis omnibus bono exemplo prælucet,

ANNOTATA.

a *In menologio Basilii Imp. legitur* Thessalia: *fuit hæc certe transeunda ex Peloponneso Thessalonicam proficiscenti: quin et ibidem aliquamdiu versatum dicitur infra n. 25: nisi istic quoque* Thessalonicam *legi debere existimes.*

b *Græce* βιβλίον τὸ νοερὸν τῆς ψυχῆς. *Maraccius, ut libro materialibus litteris conscripto hæc intelligens, verterat*: ex quibus etiam librum animæ corroborativum composuit: *Sed versionem Florii approbant quæ hic præcedunt atque sequuntur.*

CAPUT II.

A

CAPUT II.

Cum S. Gregorio Decapolita profectus Joseph Constantinopolim, indeque Romam missus, captivus abducitur in Cretam.

Presbyter ordinatus,

Ea igitur cum esset vitæ ejus sanctimonia, ac tot tantisque donis elucesceret, haud quadam ad Sacerdotis culmen aspirare, aut tantam Spiritus sancti dignitatem Deoque satis propinquam ambire, ullo pacto per ætatem se posse existimabat : sed vi coactus ac nolens, et cum ab universo Fratrum cœtu impulsus, tum a Civitatis Episcopo *a* etiam atque etiam rogatus, sacro Presbyteratu initiatur. Tum ea fuit Josepho vitæ ratio, tam perfecta omnibusque absoluta numeris, ut ne intendi quidem, ne dicam remitti posse videretur. Perpetuo prælium cum carne gerebatur, ut Cœlestium choro tandem aliquando fortis athleta intermisceretur. Tum videre erat perennes lachrymarum rivos, fluminum lapsus imitantes; genuaque integris noctibus inflexa, pene jam lapidescentia : sed et pectus e crebris lapidis tunsionibus occalluerat. Porro tam duriter carnem afflictabat suam, ut undequaque dissoluta membra diceres, ut B qui uni se Deo totum dedisset; illud unum expeteret, cuperetque cum Paulo, dissolvi vinculis nostræ mortalitatis; seque cum eo, quem unice ardenterque diligeret, conjungere.

b

S. Gregorio Decapolita Thessalonicam advento

14 *b* Deo igitur ipsum remunerante iis etiam quæ hinc obtingere possunt bonis (bonum autem, imo bonorum optimum est invenire eodem contendentem, cursumque virtutis ipsi jungere propositi similitudine) Thessalonicam advenit, quod ei congruum erat, ille vita magnus et miraculis celebris, Decapolitarum gloria, seu potius civitatum omnium ornamentum, divinus Gregorius. Hic cum ad monasterium venit, ubi miles egregius Joseph adversus spiritales hostes strenue juxta ac præclare dimicabat; cognovitque mores, studia, animæque statum, ex ea quæ in vultu gratia eminebat (adeo præcoces sunt sanctorum virorum animi ad venanda eorum studia, quos ejusdem propositi in virtute sectando cognoscunt) continuo capitur, tamque arcte illi corpore animoque est adjunctus, ut ab homine divelli ac sejungi minime posset : pares enim cum paribus suapte ingenio congregantur.

[illegible]

et eum comitatur

15 Sed tametsi negotiis urgeretur divinus Gregorius, ac proinde Thessalonica cedere ei necesse esset, tamen perfectionem differebat, impeditus, ut sic loquar, sancto in Josephum amore ac benevolentia. Quare cum ad magnam urbem illi gravibus de caus- C sis proficiscendum esset, neque ferret æquo animo carissimi sodalis dissidium, monasterii Præfectum adit; apud quem omnibus utens verborum lenociniis, omnemque lapidem movens, Josephum sibi itineris comitem exorat : nam etiam ille didicerat Gregorio obsequi propter eminentem ejus virtutem. Porro mox atque Constantinopolim appulsi sunt, in templum Sergii et Bacchi fortissimorum Christi Martyrum divertunt. Tum vidisses Josephum, perinde atque paulo ante virtutibus initiatum, Gregorii jussa sedulo facessere, seque omni exercitationis genere probare veluti qui primum inciperet, jam enim quæ olim præclare gesserat pro nihilo æstimabat, ad ea quæ ante sunt se extendens. Quin anteacta omnia illi apperiebat, ac veluti puer ad certamina se accingens, in corpore traducebat vitam molis corporeæ expertium; ac voluptatis sensuumque illecebris omnibus post habitis, uni se Deo tradebat, ejusque suavissimis amplexibus fruebatur : sub divo autem humique cubabat si quando illi somnus esset capiendus, ut Gregorium imitaretur, quem ea uti vitæ duritie videbat: eum enim virtutis exemplar ac formam sibi proposuerat, quam omnino imitaretur et in se effingeret, quotidie ascensiones in corde disponens.

c [illegible]

Auctore Joanne Diacono ex MS. Gr.

Leone Imp. iconomachiam renovante,

d

16 Sed quæ sunt Dei judicia non multo post Leo *d*, bellua immanissima, Imperii clavum tenens, omnem Ecclesiam turbat, sanctissimis imaginibus antiquo odio permotus, bellum omnium crudelissimum inferens. Tum, quibus Christi vera religio, quam Cæsaris gratia fuit antiquior, toto orbe dispersi ac fusi vagabantur : ac nonnulli in Bosphorum, pars in *e* Siciliam migrarunt : alii in summa montium egredientes, efferatam rabiem truculentissimæ belluæ fugiebant. Non tulit hoc generosus pugil, sacrarumque iconum cultor, religiosissimus Gregorius : sed induens thoracem fidei, tota urbe volitare, in plateis prædicare; fora, angiportus frequentare; ibique libere ac sine ullo metu veritatem docere, ac suadere ne Cæsaris dolis ullam fidem haberent, ejusque perniciosissimis nugis aures omnino obturarent. Sane veluti ros matutinus prata arentia, sic ejus sermones bonorum corda recreabant, ac spiritualem valetudinem tuebantur; adeo ut infinita prope monachorum multitudo, qui in præsentia magna in civitate versabantur, simul coacta, a magno Gregorio precibus contenderint, Romam mittat Josephum, hominem non modo in sermonibus animo impeterrito, sed in E ferendis laboribus fortem constantemque; qui *f* Papæ, Romanisque omnibus nuntiet, quanto malorum turbine ea civitas vexetur; simul aliquid opis afferant Dei Ecclesiæ graviter laboranti : Jam enim vides, dicebant, Pater, quæ malorum tragœdiæ hic quotidie agantur : vides quanto in discrimine versetur Christi ovile, cum non sit qui illatam nobis injuriam ulciscatur.

e

Gregorius orthodoxos animat :

f

et ab iis rogatus,

Joseph suadet Romam ire :

17 Paruit libenter magnus Gregorius, cum ea de re ageretur, de qua non tam solliciti erant illi ad impetrandum, quam hic voluntarius paratusque ad dandum. Tunc accersens Josephum : Nunc, inquit, fili, tempus illud est, quo et tuæ orationis vim, et ardentissimum Dei amorem proferas; Is vero qui jam diu parere didicerat, inflexo capite, navim sine ullo viatico conscendens, Romam ire maturabat. Sed id fortasse non erat Dei consilium, qui sæpenumero per ea quæ contraria videntur, mira plane ac præter nostram opinionem moliri consuevit. Itaque in barbarorum piratarum manus incurrunt, captisque nonnullis navigiis cum eo quo S. Josephus vehebatur, ipse captivus in Cretam abducitur, ibique gravissimis catenis vinctus in carcerem conjicitur.

hic capitur et in Cretam ducitur,

ubi concaptivos ad constantiam excitat.

18 Sed mirifica erat ejus in vinculis lætitia, et blandis verbis eos consolabatur, qui eamdem fortunæ aleam subivissent. Nam, Deus bone, quid suavius, ac jucundius iis vinculis est, quibus pro Christi amore devincimur, quamquam parumper aliquid tristitiæ ac mœroris afferant? Gratiæ igitur, dicebat, Deo persolvendæ, cum Divi Pauli exemplum satis illustre habeamus, qui a vinculis, tamquam ab aureis monilibus, decus ornamentumque sumebat : miruamque in modum gaudebat, quoniam dignus habitus fuisset pro nomine Jesu contumeliam pati. Quin et Jesus Christus cum malediceretur, non comminabatur : tradebat autem judicanti se injuste, quemadmodum Apostolorum Coryphæus tradit. Est quidem non nihil mœroris ac tristitiæ e doloris sensu : sed fieri non potest, ut Christi jugum quis ferre dicatur, nisi sine omni culpa, iisdem quæ Christus pressit vestigiis inhæreat, ferens quæ ille pro nobis tulit; qui cum Deus esset, ac omnia præstare posset quæ vellet, aliterque ingratorum hominum afflictam salutem reficere ac restaurare, voluit tamen virtutem labore gigni, qua jam pridem occlusa cœli janua reseraretur; nec nobis aditum ad salutem aliter quam per viam ærumnis laboribusque confertam ostendit. Quæ cum ita sint, quid causæ est, [illegible] salutem nostram in di[illegible]ri- [illegible]

1 Pet. 2

Ibid.

VICTORE JOANNE DIACONO EX MS. GR.

A men offeramus pro cultu sacrarum imaginum Christi Servatoris nostri, ejusque castissimæ purissimæque Genitricis? ita enim nefariis Cæsaris conatibus adversantes atque obsistentes, divinam nobis gratiam conciliabimus, ut sacra docent eloquia, opportunumque subsidium. Hic et aliis id genus sermonibus afflictos eorum animos, qui pro Christo in carcere claudebantur, excitabat ac demulcebat. Atque ego fortasse crediderim id caussæ fuisse, quod cum alio mitteretur, mira Dei providentia in Cretam eum ablegarit, ut et insulæ et Continens viri sanctimoniam agnoscerent, ejusque eruditionem non vulgarem.

Episcopum carceris tædio vacillantem corroborat

20 Eo loci accidit, ut cum nescio quis Episcopus, in carcerem conjectus, more hominum variis cogitationum fluctibus jactaretur, ac pene in periculo versaretur, cedendi hæreticis sacrarum imaginum eversoribus; hunc invisit vir sanctissimus, confirmat verbis, corroborat exemplis, eoque hominem adducit, ut pro Christo ejusque imagine mortem oppetere non dubitet. Neque enim is, qui ejus infirmas debilesque vires satis prænoverat, sivit tentari hominem supra id quod posset; sed præsentem illi opem attulit, misso Josepho, veluti anchora nautæ in magna fluctuantium cogitationum tempestate jac- B tato. Nec dissimilem se gessit vir insignis caritatis erga hominem vulgarem tenuisque conditionis. Is

aliumque ad defectionem pronum

cum minime posset ferre animi ægritudinem ac mœrorem, quem creabat tormentorum vis; statuerat jam ineffabile redemptionis nostræ mysterium, per summum conptemptum, negare, ac Christi Dei pariter et hominis imaginem magno scelere conculcare. Igitur Josephus hominem aggrediens, quid verborum prætermisit, quæ vel durissima saxa emollirent? quid lachrymarum non effudit? nunc deosculando manus, nunc collum amplectendo, ut misellum ab instituto revocaret, alliceretque ad mortem pro Christo gloriose appetendam, quod postmodum præstitit: idque qua ratione evenerit paucis aperiam.

facit generose martyrium pati,

21 Jam nox erat, cum salubres monitiones homo in præcordia transfuderat: mane vero, cum jam lucesceret, ecce tibi ingens barbarorum multitudo ad carcerem it, gestans instrumenta, ad nudum distorquendum, et ad alias carnificinas exercendas. Mox hominem interrogant, num adhuc in eadem sit animi sententia, paratusque ea efficere quæ paulo ante recensuimus, ac Christi fidem abjurare. Sed is nihil perterrefactus, abjecta tunica: Ego, inquit, prompto alacrique animo mille, si fieri potest, mortes oppe- C tam, pro Deo ac Servatore nostro. Hæc ut dixit, e vestigio se satellitum manus protrudit. Tum eorum Præfectus jubet hominem trabe suspendi, ac sagittis corpus configi. Videres oculos telis collimatos fluere, visceraque, ut loquitur David velut aquam effusa. Sed interim generosus athleta fortiter dimicabat, nec cessabat lingua, tametsi gravissimis laboribus, et dolorum acerbitate torqueretur, Christum prædicare. Tum barbarorum immanitas, etsi tam dire mulctatum videret, non tamen illius verba ferre poterat: itaque ingentem lapidem in hominis caput torquent, quo male diffracto, fortissimam animam suo Creatori reddidit.

Psal. 21, 15

et aliis multum prodest,

21 Atque hæc quasi obiter ab egregio Christi milite gesta sunt in Creta: hanc Deo optimo rerumque suarum moderatori victimam consecravit; neque enim captivus in alieno solo, aut in carcere detentus, sibi utendum silentio extimabat; sed libere Christum ubique prædicabat, ac malis ærumnisque pressus, Martyrum hostias Christo offerebat; et manicis, compedibusque devinctus, ipse multus e crudelissimi tyranni manibus liberabat.

D

ANNOTATA.

a *Anno* 787 *Concilii Nicæni* II *Actioni* 7 *nomen adscripsit* Theophilus Thessalonicæ: *qui facile ad usque hoc tempus vitam potuit prorogasse.*

b *MS. Siculum in hac periodo usque ad pluribus verbis truncatum, primo abduxit Floritum in sensum a sensu auctoris diversissimum, quasi ipse Joseph Thessalonicam ire ad Gregorium statuerit; deinde tum aliena interpretatio varie torsit Cajetanum, ut tandem pro Thessalonica legi vellet* Thessaliam. *Verum ex Græco res clara est: et Thessalonicam venisse Gregorium ex ipsius elogio,* XX *Novemb. dando, constat; et Thessalonica cum Josepho ivisse Constantinopolim mox dicitur; quare necesse habuimus nostram huic loco versionem substituere.*

c τῷ ὄντι ἐν ταῖς σοφίαις, *inquit Synaxarium Claromont. ad 7 Oct.* SS. Sergii et Bacchi *elogium texens. Menæa excusa pro horum Martyrum templo, nominant* Templum Sancti Martyris Antipæ, *qui colitur* II *Apr. Consentit Synaxarium Claromontanum.*

d *Hic ab audaci manu adjectum erat,* ἀπὸ τῆς E Ἰσαυρίας: *cum* Leo Armenus *esset intelligendus. De persecutionis autem ab eo an.* 414 *moveri cœptæ acerbitate, vide Acta SS. Theophanis et Nicephori* 12 *et* 13 *Martii. Menologium Basilii Imp. hæc omnia ad Theophili tempora refert: minus recte.*

e *Cajetanus huc trahit, quod Gregorium Decapolitam Menæa dicant Syracusas venisse: non recte, quia patet hoc ibi factum dici antequam accederet Thessalonicam, adeoque ante persecutionis tempus. Quid quod hic expresse dicatur Gregorius non fugisse?*

f *Idem propter errorem de Leone Isaurico, quem cavere Floritus nescíverat, Gregorium* III *hic intelligit: ast Leone Armeno persequente Ecclesiam, eidem præsidebat S. Leo* III.

CAPUT III.

Divinitus liberatur Joseph, donum Canonum scribendorum accipit: revocatus ab exilio Scevophilax creatur.

In nocte Natalis Domini

Nunc age, jam de ejus Imperii sedem reditu dicamus. Aderat nox, qua nocte Christi natalem sacrosancta Dei Ecclesia celebrare consuevit: nec interim ille, quamquam crassioribus compedibus premeretur, essetque collo ad equuleum alligatus, Christo, qui carnem nostram induit, preces tota nocte effundere cessabat, ac suos cantus usque ad F gallicinium protelare. Cum ecce tibi adest quidam, homine major, coma incana, sacra veste conspicuus, multumque leporis ac venustatis cultu preseferens:

a S. Nicolao discit tyranni mortem.

Ego, inquit, ex Myris Lyciæ profectus, ad te missus a præpotente Deo, mira celeritate, jam lætos ad te nuntios affero: ille enim, qui in Ecclesiam tot turbas concitavit, sacrasque Christi oves dissipare ac in diversa agere omni ope nitebatur, regno excidens, supernis judiciis homo flagitiosissimus ac perniciosissimus usque in diem revelationis, ut Divus Rom 2 Paulus ait, judicandus abcessit: nunc vero te oportet Constantinopolim remigrare, uti pro gratia, a sancto Spiritu in te collata, multos confirmes. Verum quod tibi trado libelli capitulum, tu vora. Porro videbatur brevem quamdam libri particulam dexteræ gestare. Tum is ingenti gaudio delibutus, Quam inquit, dulces sunt gutturi animæ hæ scripturæ! Erant vero inscripta ea verba, Accelera misericors, festina miserator, adjutorium nostrum; quoniam volens, potens es. Hæc suaviter, arguteque canere a sancto viro jubetur. Mox videt e collo pedibusque sibi demi vincula, auditque dicentem, Eo præ, tu porro me sequere. Sed, o rem miram, o præsentem opem! o ineffabilia

et vinculis exolutus sistitur CP.

A ineffabilia ac supra omnem captum Dei optimi maximi mysteria! a nemine prorsus visus, aerem findere videtur, ac vento similis ad magnam urbem ferri. Nimirum iis Deus alis suos, cum opus est, donat, qui puro corde ad illum subvolant.

23 Porro tanti miraculi vis ad præpotentis Dei laudes hominem excitavit, acceditque: sed aliunde ad fletum ac singultus movebatur. *ubi Gregorium mortuum invenit et luget:* Nam cum vix aliquibus sui studiosis ac cupientibus se ostendisset; cognoscit Gregorium, hominem plane divinum, commune omnium solatium, Ecclesiarum solidissimam gloriam, actuosum ac spirans virtutum omnium simulacrum, infinitis prope laboribus ac periculis defunctum, ex hac *a* vita ad optatos Dei sui excessisse complexus. Quare post fletum ac querimonias, sacrosanctum illud tabernaculum suis ipse manibus capiens, quod adhuc vivum animatumque videbatur; lacrymas affatim ab oculis fundens, et pedes pacem ac bona evangelizantis abunde irrigans, has in voces prorupit: *adhæret ejus discipulo Joanni,* Qui feram tui orbitatem, Pater? quomodo sine te spiritum ducam? quis mœrorem ægritudinemque animi mei blandis allocutionibus lenire ac demere queat? cuinam curarum B mearum æstus atque euripos ostendam, qui, veluti Christus Dominus olim præstitit, dicat, fiatque tranquillitas magna? Quin me ad Dominum præmittebas, Pater beatissime, ut inter tuas manus animam efflans, tuis precationibus adjutus manus inquinatissimis rapacissimorum prædonum, viam in aerio tractu obsidentium, tuto effugerem? Quoniam vero, o generose, tibi collibitum est præire: oro te atque obsecro, confirma infirmitatem imbecillitatemque animi mei, et quibus nunc pollens potensque es apud Deum intercessionibus, noctu atque interdiu, me meaque omnia ad unius Dei voluntatem dirige; uti sub potenti illius manu humiliatus, tuis suffultus precibus, quas in conspectu sanctissimæ Trinitatis, ingenti splendore ac gloria coruscans, effundis, hujus vitæ procellosum mare incolumis navigem, et in tutum advectus portum, sine ullo dissidii metu, te perpetuo videam fruarque.

24 Hæc precatus a loco minime decessit, ubi divinus Gregorius philosophicæ palæstræ operam navaverat, utpote qui optaret in laboribus commilitonem habere Joannem, magni Grægorii æmulum *et utriusque corpus huc atque illuc transfert* atque sectatorem, in cujus consuetudine diu ætatem exegerat, ultro citroque editis virtutum documentis: quia in Joanne Gregorium sibi videre videbatur, C nam et in eo homine magna inerat dicendi vis. Postquam vero jejuniis vigiliisque confectus Joannes ad Deum migravit, eam sedem relinquendam sibi esse Josephus existimavit, petendumque templum, magno Joanni, quem ab aurea eloquentia Chrysostomum nominant, dicatum; sacrosanctum Gregorii ejusque asseclæ Joannis corpus, tamquam opulentissimum thesaurum transferens. Atque inibi tam ingentes fiebant hominum concursus, ut illius oratione, quæ melle dulcior ex ore fluebat, aures animumque pascerent, plane ut a loci angustiis excluderentur. Itaque licet locus undique vastus, desertusque esset, ibidem tamen monasterium excitatum est, magna discipulorum frequentia celeberrimum; in quo, velut in tutissimo asylo, sacras D. Gregorii ejusque socii Joannis reliquias collocavit.

25 Porro in Thessaliæ finibus jam pridem versans, a divino quodam homine, scientiaque incomparabili, *Bartholom. Ap. oratorium struit,* sacratissimis magni Apostoli Bartholomæi reliquiis forte donatur. Igitur huic templum ædificare constituit, multa miracula quotidie patranti; quem per quietem sæpenumero vidit cœlestia sibi mysteria aperientem, ac sacræ paginæ difficultates explanantem. Cum vero ingenti aliquando desiderio æstuaret sanctum D Apostolum versibus exornandi, tamen continebat se, *AUCTORE JOANNE DIACONO EX MS GR.* metuens ne forte minus acceptum gratumque a se illi eveniret; ac instar Moysis quadraginta dies carnem macerans, ut divinarum cantionum tabulas acciperet; occlusisque sensuum januis, ac mente ab omni evagatione in se collecta, sancti Apostoli corpus pie reverenterque complectitur. Nec frustratus est hominem suus labor. Nam pridie ejus diei, quo Divi Bartholomæi memoria celebratur, videt virum linea veste circumamictum, *c* cujusmodi in Palæstina vulgo utuntur, sacras templi valvas tenentem, ac Josephum ad se advocantem. Is sacræ mensæ velamen *d* pulsans, tollit sancti Evangelii *e* codicem, et ejus *f* pectori imponens; Benedicat, inquit, tibi præponentis Dei manus, influant in linguam tuam cœlestis sapientiæ maria, fiat cor tuum sancti Spiritus sedes, tuique cantus universum terrarum orbem demulceant: ut quisquis iis fruetur, et verborum et rerum suavitate captus, spirituales sirenas appellare possit. *a quo pangendorum hymnorum accipit facultatem,* His dictis, visum evanuit; sed verba, in imos præcordiorum sulcos defossa ac seminata, uberem postmodum segetem tulere.

26 Atque hæc fuit divini charismatis incitatio, E hæc divitiarum dona, hoc incomparabile beneficium. *quibus et fideles mirifice juvit,* Itaque simul ad scribendos versus manum admovit, mirum quantum et soni suavitate aures demulceret, ac blanda sententiarum vi animos percelleret ac commoveret. Nam quod est musicæ genus, quod ibi non eluceret? quæ carminis suavitas, quæ in canentium ore non emicaret? Omnem etiam somnum ac torporem ab segnibus pigrisque hominibus excutiebat, cum expeterent, non aures modo, sed mentem etiam suavi concentu delinire. Hinc mirifice recreabantur ii, qui in perfecta virtutis via progressus facere contendebant: qui vero efferatis animi perturbationibus jactabantur, omnem ægritudinem iracundiamque iis audiendis sedabant: iis demum qui gaudio lætitiaque erant affecti, præ ingenti animi voluptate, lacrymæ eliciebantur. Quin ipsi scriptores, posthabitis aliorum versibus, ex hoc uno divini Josephi thesauro, ingentes sibi divitias in cantionibus scribendis hauriebant, seu, ut rectius loquar, quotidie hauriunt. Demum omnes fere gentes ac nationes, illius carmina in suum idioma convertentes, iis adeo delectantur, ut suis cantibus noctis tenebras illustrent, ac vigilias pulso sopore vel ad solares radios producant.

27 Porro quis adeo ad fletum durus et ab omni F humanitate abhorrens est, quin perlectis de Beatissima *g* Virgine Deipara jucundissimis ac suavissimis cantilenis, confestim ab æstu lacrymarum abripiatur, animoque delinito sentiat quosdam sibi stimulos injici ad dolorem et ad culpas deplorandas? *et Deiparam ac Sanctos honoravit.* Verum quid de carminum varietate ac multiplici illorum harmonia dicam? quid de suavitate ac venustate, quibus veluti odoratissimis unguentis, usquequaque spirant Josephi poemata? *h* denique si vitam illius Sancti, quem unoquoque die colit Ecclesia Dei, scire quis studet, accipiat elegans Josephi poema, et ipsius qui sigillatim laudatur conversationem cognoscat. Sed enim cum ibi omnium ferme Sanctorum virorum vitæ ac res gestæ laudibus exornentur, certe ipse in singulis immortali dignus laude deprehenditur qui id præstare tam eleganter ac venuste pernoverit. Tollant in cœlum alii sancti viri modestiam animique demissionem, alii singularem prudentiam, alii demum res ab illo præclare gestas; tamen una omnes acclamatione sancti Spiritus gratiam prædicent, quæ tam larga manu huic vero incomparabili est cœlitus donata, ut de ejus carminibus dici illud queat, In omnem terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum. Nunc

Auctore Joanne Diacono ex MS. Gr.

Multos ad fidem et castitatem adducit.

A Nunc ad alia festinat oratio. Quot ille, ab infidelitatis caligine extractos, ad Sanctæ Trinitatis agnitionem adduxit? quot suis adhortationibus persuasit, ut seculo rebusque omnibus valedicentes, monasticum institutum amplecterentur? quot mulieres ad castimoniam servandam induxit? nimirum ut lampades continenter ardentes haberent, itaque una cum sponso Christo ad nuptias ingrederentur, utcumque clamor de media nocte fieret.

ANNOTATA.

a *Elogium in Menæis* 20 *Novembris brevi admodum tempore reducem Gregorium vixisse insinuat.*

b *Ita etiam Synaxarium Claromontanum, sed in margine dumtaxat, tamquam ex consensu aliorum Synaxariorum in his verbis,* ἐν ἄλλοις συναξαρίοις λέγεται τοῦ Βαρθολομαίου λείψανον; *in textu autem legitur* τοῦ Ἀνδρέου : *et ita etiam habet alterum Synaxariorum MSS. in Crypta-ferrata. Verum de S. Andrea nihil composuisse Joseph invenitur : de Sancto autem Bartholomæo extat apud Lipomanum et Surium oratio* Josephi τοῦ ταπεινοῦ καὶ ἐλαχίστου humilis et minimi : *quem Hymnographum esse merito judices : et* 25 *Augusti ad* B *diem translationis invenitur Canon ad hanc Acrostichidem compositus,*

Ὕμνοις γεραίρω τὸν καλόν μου προστάτην.

Ubi quod προστάτην præsidem, patronum, protectorem *suum appelles Bartholomæum Poeta, idque in Acrostichide; Josephum auctorem possis agnoscere, quamvis nomen nuspiam exprimatur.*

c *Græce* Σινδόνιον ἐσθῆτα περικείμενον. *Maraccius explicationis caussa* Sindonem ex Ægyptia lino; *Floritus* Sidoniam vestem *reddidit.*

d *Gr.* Ἀράχνιον : *an quia filis diversi a reliqua tela coloris reticulariter intexi solebant istiusmodi altarium operimenta? Nolim certe lineam mappam intelligere, qua ad Sacrificium insternitur altare : sed velum accipio, qua idem altare et omnis altaris supellex, extra divini officii tempora, contegi solet.*

e *Gr.* πυκτίδα, *quod* tabellam *significat : et fortassis moris fuit Græcis Evangelium sub Missa legendum in tabula descriptum seorsim habere, aut saltem Evangeliorum per Dominicas et festa distributorum codicem elaboratis pretiosius tabulis obducere, indeque eum sic nominare; quemadmodum in Ecclesia Latina videmus hodieque usurpari. Maraccius vocem Græcam retinuit.*

f *Græce* καὶ τίθησιν ἐπιστέρνιον : *quam vocem retinens Maraccias vertit,* et ponit Episternium, *quasi substantive, ut vestis pectoralis intelligatur. Ego vero* C *existimo adjective debere sumi, ut referatur ad ipsum codicem pectori impositum, eo modo quo in Ecclesia Latina Subdiaconus tenet Evangeliorum librum, cum ex eo Diaconus Evangelium cantaturus est : nam et hoc magis facit ad rem præsentem, et in sacris Græcorum vestibus nulla est quæ* Ἐπιστέρνιον *vocetur.*

g *Plurimus eas fuisse non dubitamus; et multæ forsitan adhuc latent in MSS. Siculis apud Basilianos : Hyppolitus Maraccius ex Gregorum Menæis novem integros Canones de Deipara edidit, et maximum numerum* Theotociorum, *id est stropharum de Beata, in fine cujusque odæ canendarum, et omnibus quos a Josepho compositos credidit Canonibus, per totius anni officium sparsis.*

h *Longe alium hujus loci sensum concepit Floritus, quando sic vertit :* Denique si Josephi, quem hodie colit Ecclesia Dei, vitam scire quis studet; legat illius monumenta præclarissima : nam in singulis hymnis ejus vivendi ratio luculenter existit : *quæ longius ab auctoris mente recedunt.*

D

CAPUT IV.

Extrema Josephi vita, et gloria post mortem.

a Propter imagines exulat;

Hæc cum ita se haberent, ecce rursum in exilium pellitur, eandem pestilentem agitante satana, improbumque *a* Imperatorem, qui ea tempestate clavum tenebat, instigante : non enim fieri poterat ut otiosus quiesceret is, qui bonos perinde atque triticum cribrare vehementer expetens, addictas sibi mentes in eosdem concitabat. Hinc atrox bellum adversus inconcussam solidamque ecclesiæ petram movetur, ad demoliendas sacrosanctas Christi Sanctorumque imagines; ad quarum tamen cultum homo fortissimus populum totis nervis cum adhortaretur, et orthodoxæ fidei dogmata, non domi quidem aut super tecta, sed in plateis magna cum loquendi libertate prædicaret, ab urbe ejicitur : quo in exilio multas ille calamitates ærumnasque pertulit, imo ultro ad se accersebat. Sed non multo post sedata jam tempestate et Imperii gubernaculis ad orthodoxos Principes *b* reductis, iterum in urbem revocatus, ad reditum minime potuit induci, ut qui exilio perinde atque amœnissimis deliciarum hortis, propter Christum, frueretur. Tamen eorum precibus enixe E obsecratus, quibus obsistere amplius nefas erat; tum illectus etiam caritate, qua in cives summopere flagrabat; crebris Imperatorum postulationibus concedendum ratus, ab exilio Byzantium revertitur.

b revocatur tyranno mortuo :

creatur Sceuophylax ab Ignatio P.

29 Ibi, posthabitis aliis ecclesiasticis honoribus, persuasus fuit, quantumvis ægre, custodiendis ecclesiæ vasis præesse vel et. Hoc autem munus non tam Principum suasionibus, quam divini *c* Ignatii precibus permotus, suscipiebat. Is enim cum zelo ardentissimo pro Christi honore flagraret, ac nuper sibi creditum sacri Pontificatus clavum suscepisset, eximia viri sanctitate permotus, eum in labore, ac negotiis socium adjutoremque habere studebat, et prætextu hujus ministerii invento, suorum fit votorum compos. Hujus igitur consuetudine vehementer delectabatur, quæque ipse ignoraret, a Josepho discebat. Neque mirum cuiquam videatur, si aliqua ex incomprehensis sacræ Scripturæ arcanis illi essent ignota, quæ noster Josephus cum assiduitate studii, tum insigni puritate mentis et intelligeret et magna cum venustate explanaret : quod unum est ex donis, quæ D. Paulus recenset.

Photio ejus successori carus,

30 Verum Ignatius senectute, juxta ac laboribus confectus, in cœlum migravit : ejus autem in locum sufficitur Photius, qui in Senatu primas tenebat; F quod vir esset insigni eloquentia, eximiaque rerum cognitione præditus, tum præclaro ingenii acumine, ac sedulitate ad res gerendas, componendasque; *d* Hic vero ex quo Pontificatum est adeptus, ut cetera viri illius prætermittam, ne ipso inductus argumento ad ejus reprehensionem cogar descendere; unum dico, quod ipse etiam magno huic Patri Josepho similem exhibuerit honorem, atque ex animo dilexerit, Dei hominem appellans, ac veluti Angelum reverens, totiusque rei ecclesiasticæ summa ei imposita, patrem patrum nominans.

ab eo ad se directos instruit,

31 Quin Principes ecclesiastici muneris viros hortabatur Photius, ut Patri sanctissimo omnes animi recessus cogitationesque aperirent : quod ii libenter præstabant, vel ante Patriarchæ adhortamenta : erat enim, ut est in Canticis canticorum, bona admodum natura, aptus ad vulpeculas peccatorum cohibendas, et interficiendos rationalis terræ peccatores, ut loquitur David, tum ad animas virtute corroborandas ac stabiliendas. Contra qui instar volubilis globi ad carnis illecebras præcipites proclivesque essent, eosdem excitabat, et a fœda scelerum colluvie erigebat ad Deum continentiamque servandam. Porro eos

Cant 2, 15

Psal. 100, 8

A eos, qui in sancto otio pacataque vivendi ratione vitam ducebant, in augustissimæ Trinitatis contemplatione demersi, adhortabatur, ne umquam divinam alam dimitterent, aut contentionem laxarent, aut superbia ventoque inanis gloriolæ efferrentur; quandoquidem in eo studio multos insidiarum laqueos tendere communis hostis consuevit, ac proinde propriæ existimationis vento inflatos in æterni supplicii barathrum detrudere. Ad hæc docebat, qua ratione quies ac tranquillitas animæ posset comparari : tum insita nobis a natura cognitionis semina, ut pro sua cujusque temperie in singulis varient et crescant. *ipsa cordium secreta pervadens.* Sed quid ego majora et meliora non refero? Vir egregius oculos intuebatur, ipsoque obtutu divinabat, ecquonam quisque animi morbo detineretur : gloriam tamen declinabat, ne hominibus Angelus videretur ; neve quemquam pudore afficeret peccatorem, eaque gratia procliviorem redderet in peccatum ; quia nimirum conducit plurimum, occulere crimen, idemque nonnisi pudoris opus æstimari ; nam ubi ad multorum aures pervenit patrantis scelus, impudens efficitur.

Morbo correptus 32 At vero quando quidem erat homo humilitatis nostræ sarcina indutus, imo vero in fictili vase virtutis margaritam celans, oportebat ut ad Deum suum evolaret, frueretur luce inaccessibili, suorum laborum fructum consecuturus amplissimum. Itaque ægrotat vir fortissimus, ac per quietem a cœlesti nuntio admonetur, instare suæ ad cœlum profectionis tempus. Jam præterierant jejuniorum dies, aderatque Dominicæ passionis veneranda parasceve. *rationes conficit et offert Patriarchæ* Eo die tabulam, ubi descriptæ erant omnes facultates eorum, qui suæ essent curæ concrediti, Photio tradit, nec præterea aliud addit. At Patriarchæ animus variis cogitationum fluctibus agitabatur, secum ipse reputans, quid hæc sibi vellent, quæ non multo post esset dilucide cogniturus. Nam febris, quacum sanctus vir conflictabatur, erat ejusmodi, ut ipsa sine omni voce, satis aperte rem omnibus declararet ; ea tamen ille pro argumento utebatur, ad Deo gratias persolvendas.

33 Benedico, dicebat, tibi Deus, quoniam sub *factaque oratione* umbra alarum tuarum me asservasti : nunc ad extremum usque spiritum me custodi, ac præsta ut tenebrarum principem aeriaque spectra inviolatus effugiam, nequando gaudeat super me inimicus meus, propter ignorantias meas, et delicta vitæ meæ, tuere gregem tuum, o Patris Verbum, tuaque ista, qua omnia condidisti dextera, ad finem usque seculi defende. Ecclesiæ filiis amantissimis fave : da perpe- C tuam sponsæ tuæ quietem ac tranquillitatem, regale sacerdotium tuis donis illustra : superbum Belial sub eorum pedibus, qui fidem ac religionem tuentur, deprime : hæreses omnes, tetras animarum pestes, ab Ecclesia propelle : demum animæ meæ da placide pacateque ab hoc corpore sejungi. Et quamquam probe pernovi, minime quidem me esse ex iis, qui digni habiti sunt in quibus spiritus tuus habitaverit, quæ fuerunt mentis meæ sordes, atque maculæ; tu tamen, qui immensa bonitas es, ne respicias pec- *et susceptis Sacramentis lætus moritur.* cata mea, sed dignum me fac sortis filiorum tuorum. Hæc ille ; tum benedicit præsentibus, absentibus vero congrua precatur ; denique sumptis sacrosanctis mysteriis, tendens ad cœlum manus, veluti qui carissimo amico, hilari lætoque vultu obviam procedit, Deo optimo sanctissimum spiritum edidit.

34 Hic videre erat undequaque confluentia mo- *Celebrantur exequiæ* nachorum examina, præ multitudine angustiis loci exclusa ; atque infinitam vim illius curæ creditorum, omnes fletu se conficientes. Alii patrem inclamabant ; pars educatorem, nonnulli animæ suæ rectorem, quidam in calamitatibus consolatorem, omnes demum prædicabant eum qui omnibus omnia factus D esset, ut omnes lucraretur. Effertur igitur et sub *AUCTORE JOANNE DIACONO. EX MS. GR.* terra occultatur, longo luminum flammarumque ordine, qui æterna luce maxime dignus fuerat. Gaudebant beati illi spiritus desuper, chorosque ducebant, quod civem suum ire ad se viderent : contra mœrebant mortales, quod ejus dissidium ægre ferrent. Fremebant diaboli ob transitum sacræ illius animæ, quin et aera relinquentes procul aufugiebant : quidam vero ex longo itinere insanientes, in eam quæ ducebatur, permixto inquinatoque aere audiebantur, et frequentes querebantur, quod illius ascensum minime prohibuissent. Redditur sacer ejus transitu aer, ac terra tanti corporis thesauro dicatur.

35 Sed illud minime prætereundum. Quidam Sancto familiaris, cujus non minus eloquentia mores *vir pius videt Sanctorum choros* quam mores eloquentiam exornabant, quo tempore Josephus in cœlum excessit, sibi audire videbatur (jam enim longe aberat) vocem veluti quæ ad se advocaret. Egredere, inquit, adsta, et vide mira, divinaque mysteria. Egressus ille e domo, ut sibi videbatur, cœlestium orbium tractus cernit in partes dividi duas, Superumque omnium acies e beatis sedibus decedere, non permixtas atque confusas, sed E præibant Principes Apostolorum suo comitatu, consequebantur Martyres, deinceps Prophetæ, tum eorum exercitus qui sancte pieque in Pontificatu vitam duxere. Hæc prodigia cernebat homo obstupefactus, nec intelligere tamen poterat, quid portenderent aut significarent. Hæc cum ita essent, iterum vocem audit : Vigila, inquit, atque attende ; jam enim conspicua tibi mox omnia fient quæ vides. Tum quatuor adolescentes alis præditos cernit, interque eos puellam facie honesta ac liberali et venustate incredibili. Hi choris sanctorum virorum præcipiebant, ut acciperent animam beatissimam ejus, qui ipsorum recte facta et vitam imitatus esset, et carmine cecinisset. Ibi omnes illam incredibili lætitia complecti videbantur, eunte præ purissima Dei Genitrice.

36 Denuo stupore atque admiratione perculsus *animæ ab Angelis subvectæ occurrere,* homo, secum ipse quærebat, quinam esset is spiritus, quem tanto honore cœlestium catervæ dignarentur. Hic audit Angelos, qui felicissimam animam in cœlum deducebant, clara voce prædicantes : Hic est Josephus, totius Ecclesiæ decus et ornamentum, qui Apostolorum Martyrumque res gestas, et æmulatus fuit, et litteris commendavit, sancti Spiritus gratia donatus : nunc ab iisdem laudum honorumque vices rependuntur, nec quisquam in amplissimis F cœli atriis reliquus factus est, quin suarum virtutum præconi æmulatorique obviam processerit : nam omnes cœlestium virtutum ordines, magna cum veneratione illum complectebantur. Ceterum homo tenui totus sudore perfusus, dire cruciabatur : quod reliqua divinæ pompæ mysteria videre, ei nefas esset : quo pacto scilicet ante Sanctissimam Trinitatem fuerit evectus, eam pie adoraverit ; dimotisque umbris ac tenebris, dilucide viderit, cœlestium mentium choreis admixtus. e *e*

37 Nihil vero est mirandum, quod tanto honore *quam merito hic honor sit Josepho habitus?* in suo ascensu dignatus fuerit : merito enim honoratus ab iis est, quibuscum semper debebat glorificari, quia vitam eorum fuerat æmulatus. Ergo cum Apostolis numeratur ut Apostolus : cum Martyribus ut Martyr incruentus, quia una cum vita protraxit laborem, propriæ conscientiæ testimonio laudatus. Cum Sanctis versatur ut Sanctus, quia puram animam suam etiam a minima cogitatione conservavit: cum futurorum præsciis, ut qui prophetici doni expers nequaquam fuit. Hoc vero præ omnibus habet amplius (ut amplius aliquid Beato tribuam) quod ceteris omnibus ipse velut addidit animam, poemata encomiastica

AUCTORE JOANNE DIACONO. EX MS. GR.

A encomiastica pangendo suis pulcherrimis cantibus : ideoque ab omnibus meruit cum hujusmodi honore ad cœlestem thalamum introduci. Dicamus tamen potius, quod cum illis fruatur ea quæ de sanctæ Trinitatis throno procedit dignitate et claritate : cui assistens, et lucidissimæ pulchritudinis fruitione jucundans, nostrum recordatur, ipsum honorantium ; dispicitque continuo, qua ratione possimus hujus vitæ pelagus absque naufragio emetiri, et ad portum tranquillum pervenire.

Auctoris ad Sanctum peroratio.

38 Hoc age, Dei serve fidelissime ; seda in nobis durissimam carnis rebellionem, et tuis apud Deum intercessionibus effice, ut impollutam servemus mentem : multam enim habes impetrandi fiduciam ; quia beatam animam tuam posuisti pro illius imagine ; et quia Sanctos ejus tuis beatis lucubrationibus honorasti, cum eisdem obsecro, ora pro nobis, te Patronum semper habere cupientibus, nostrasque illumina mentes, eas ad mysticam spiritus melodiam informans ; ut exteriori concentui interiora consonent, et in cordis arcano semper audiatur spiritualis symphonia ; in hoc quidem exilii loco figurate ac typice, in futuro autem seculo perfecte et veraciter, in ipso qui te honoravit et glorificavit Christo, per B secula Amen.

D

ANNOTATA.

a Theophilum *scilicet, ut in Prolegom. dictum.*

b *Sunt hi* Theodora *et filius ejus* Michael. *Mendum autem in Menologio Basilii Imper. est, quod non nisi Theophilo mortuo, Josephus scribitur ex carcere ereptus D. Nicolai ope, iterumque ejectus in exilium.*

c S. Ignatius *qui colitur* 23 *Octob. Methodio successit, quarto post Orthodoxiam restitutam anno ; pulsus et iterum restitutus usque ad an.* 879 *sedem tenuit Patriarchalem.*

d *Floritus minus apte sic reddidit :* Sed ne omnia recenseamus nunc, quoniam ipse locus non admonet ad ejus cohortamenta aggrediamur. *Deinde Photium incomparabilis viri titulo cohonestat* τοῦ μεγάλου *encomium, Josepho tributum, detorquens ad eum, de quo, ne verum dicere cogeretur, tacere auctor maluit.*

e *In duobus ultimis paragraphis ingenio suo indulgens interpres, etsi utcumque teneat verborum Græcorum sensum ; tam longe tamen recedit ab eorumdem contextu, ut necessarium putaverimus, reliqua hujus epilogi nostris verbis reddere.* E

D. P.

DE S. RICHARDO EPISCOPO

CICESTRIÆ IN ANGLIA.

ANNO MCCLIII. *Saxonum Meridion. Sede Episcopali*

Illatam S. Wilfrido, Eboracensi Episcopo, ab Egfrido Nordhanhumbrorum Rege injuriam, Dei cuncta ordinantis providentia in Saxonum Meridionalium salutem convertit ; horum Rege Ediwalcho ad fidem Christianam adducto : qui mox suo institutori gratus, Selseam peninsulam eidem dedit, in qua Sedis Episcopalis cum monasterio deinde statuendæ auctor Rex Cedwalla fuit. Mansit ea per quatuor fere secula, usque dum Normannis rerum potitis in Anglia visum est, ab ignobilibus vicis ad frequentiora loca transferre Provinciarum Episcopatus. Tunc, id est, circa annum MLXX *Stigandus, Guilielmi Conquestoris Sacellanus, Sutsexus Præsul datus, Sedem quoque suam Cicestriam transtulit, loci opportunitate et futuræ potius amplitudinis spe, quam præsentis claritatis respectu invitatus. Obscurioris siquidem ante Normannicum imperium famæ, licet originis perquam antiquæ urbs, et solo S. Petri monasterio atque congregatione Sanctimo*C*nialium nota erat : deinceps autem facta est provinciæ caput, et Episcopos serie numquam interrupta habuit.*

translata Cicestriam,

Ep. 13 Richardus de Wicio

2 *In his decimus tertius, tempore Henrici* III, *fuit Richardus de Wicio : qui postquam Sanctorum Catalogo ab Urbano* IV *rite adscriptus fuit, susceperunt Ecclesiæ Anglicanæ festum ejus cum Officio novem Lectionum (nisi in tempus Passionis incidat) quotannis celebrandum, ut apparet ex Breviario secundum usum Ecclesiæ Sarum impressum anno* 1499 *et* 1557. *Nuper etiam, beneficio Joannis Baptistæ Horenbeky nostri, accepimus insigne Missale MS. ejusdem vel similis in Angliæ ecclesiæ, quod Henricianæ impietatis adhuc indicia retinet, lituras videlicet ex Regis schismatici mandato nomini* Papæ *et* S. Thomæ *Cantuariensis inductas ; in quo ad Missam* de S. Richardo Episcopo *Orationes propriæ hæ ponuntur.* I. Deus qui Ecclesiam tuam meritis B. Richardi Confessoris tui atque Pontificis fecisti miraculis coruscare gloriosis : concede nos famulos tuos, ipsius intercessione, ad æternæ beatitudinis gloriam pervenire. II Concede quæsumus, misericors Deus, ut intercedente B. Richardo, Confessore tuo atque Pontifice, oculis tuæ majestatis munus oblatum, et gratiam nobis bene vivendi obtineat, et gloriam sempiternam acquirat. III. Hæc sacrosancta sumpta mysteria nobis effectum, Domine, conferant salutarem, quorum B. Richardus, Confessor tuus atque Pontifex, extitit devotus dispensator. *Ita ibi, quæ ad memoriam posteritatis hic servari voluimus, si suus aliquando legitimus cultus Sanctis in Anglia restituatur, benignissimo Domino tot Martyrum sanguinem, tot pientissimas fidelium suorum lacrymas respiciente.*

Sanctis adscriptus Missa et officio eccles. colitur,

3 *Anglicanarum Ecclesiarum exemplum, secuti sunt externi Martyrologi, ex quibus eum Fastis sacris inseruere apud nos Molanus in Additionibus ad Usuardum, et Carthusiani Colonienses in utraque editione Martyrologii, cum* titulo Episcopi et Confessoris, *Galesinius longiori eum ornavit elogio :* In Anglia S. Richardi Episcopi et Confessoris, qui Cicestriæ Episcopus factus, Episcopali sanctitate omnique pastorali virtute ita præluxit, ut meritis cumulatus, ab Urbano F Pontifice in Sanctorum numero adscriptus sit. *Eadem in Germanico Martyrologio, sed paucioribus verbis, expressit Canisius; strictius Romanum,* Sanctitate et miraculorum gloria conspicuum, *laudat. In Anglicano Martyrologio ex Surio accuratum habes Actorum compendium : sed auctor de suo addere volens Canonizationis annum,* MCCLX *expressit, cum* MCCLXII *exprimi debuerit : melius in secunda editione omissus est annus. Andreas quoque Saussayus, in suo ad Gallicanum Martyrologium supplemento, multis eumdem laudat, ut qui Parisiis Philosophiam, Aureliis Theologiam didicerit : quæ aliaque hic prætermittimus, quia ex Actis mox proferendis distinctius apparebunt. Præter diem tertium Aprilis, S. Richardo (ut diximus) sacrum, in præcitatis Anglicanarum Ecclesiarum libris, invenimus etiam Translatione ejus notatum diem* XVI *Junii, cum officio* IX *Lectionum, totum, ut antea, de communi, sub hæc propria Oratione.* Deus qui nos Translationem sanctissimi Confessoris tui atque Pontificis Richardi solenniter celebrare concedis; tribue nobis quæsumus ejus meritis et precibus, a mundi hujus transire miseria, et ad gaudia pervenire cœlestia. *Existimamus Translationem hanc non aliam fuisse quam elevationem*

variis Martyrologiis adscribitur,

Translatio 19 Junii celebratur

sacri

A *sacri corporis a terra, atque transpositionem in arcam splendidiorem; quæ Episcoporum humeris solenniter circumlata per urbem Cicestrensem fuerit, ac demum ad proprium quoddam altare relata : quemadmodum in similibus fieri solet, tum maxime quando alicujus Sancti miracula increbrescunt. Verum per quos aut quo anno res illa peracta sit, nullo hactenus indicio deprehendimus : unum videmus, Radulphum, Vitæ scriptorem, de quo postea, non fuisse præteriturum tam celebrem actionem, nisi ea fuisset sua scriptione posterior.*

Acta breviter ante canonizationem scripta.

4 *Porro Acta S. Richardi primus, et primis a morte Sancti annis (prius certe quam perageretur Canonizationis negotium) scripsit Anonymus quidam; breviter quidem, sed accurate : sicque novæ Legendæ Anglicanæ inseruit ea Joannes Capgravius unde ipsam damus potius quam ex Surio, qui stylum mutavit. Huic suspicato ipsam esse epitomen prolixiorum Actorum, quæ numquam viderat; multo justior excusatio suppetit, quam Baronio in Notis ad Martyrologium, duos de Vita S. Richardi libros, ex solo Molano sibi notos, citanti, et inconsideranter asserenti, quod eos Surius tomo* 2 *descripserit, cum hic expresse in titulo fateatur,* eos ad manum in præsens non habuisse. *Mirus etiam ignoscendum Francisco Godwino, in Episcopis Cicestrensibus scribenti, ex iisdem libris hausisse Haræum quæ de Richardo tradidit, cum hunc secutum esse Vitam in Capgravio repertam manifeste pateat in ipso statim principio; ubi de sponsa fratri transcripta aliter quam in dictis libris agitur. Sane antiquiorem esse illam epitomen non tantum hoc suadet, quod solo Beati titulo contentus auctor, abstineat Sanctum nominare; sed etiam quod solennis adeo Canonizationis ne verbo quidem meminerit, ac ne inchoati quidem negotii. Plura in hanc rem non addo, quia utrisque Actis inter se collatis, clarissime apparebit, Capgraviana illa vetustiora esse, alia autem non luculentiora tantum, sed etiam testatiora.*

a Surio, Haræo Bzovio, stylo mutato edita, B

hic dantur primigenia ex Capgravio :

Alia dantur ex MSS.

5 *Damus igitur etiam secunda, descripta circa annum* MCCLXX *a Fr. Radulpho, ex Ordine Prædicatorum, ut ipsemet asserit.* Bockingum *eum cognominat Godwinus, Surius Molani exemplo* Cycestrium *facit : neutrum nobis ex MSS constat : sed utrumque habetur ex Joanne Pitseo, cui inter illustres Angliæ scriptores* 383 *recensetur* Radulphus Bockingus, alumnus Comitatus, Southsaxiæ, de civitate vel territorio Cicestrensi natus, Ordinis Prædicatorum S. Dominici monachus, vir pietatis et eruditionis titulis insignis : quibus nominibus S. Richardus Episcopus Cicestrensis hominem dilexit, ad se vocavit, eumque sibi ab arcanis conscientiæ vel in iis omnibus quæ ad Deum sunt moderatorem fecit. Cum igitur esset Radulphus tanto viro consiliorum omnium particeps, et ex quotidiano cum homine convictu omnem ejus vitæ rationem explorate cognovisset, eo defuncto, de rebus ejus gestis Latine idque fusissime scripsit, et Isabellæ Comitissæ Arundeliæ dedicavit eximium opus. *Hoc porro cum* MS Lovanii ad Martinenses *extare, Molano indicante, cognovissemus; ejus ibi quærendi transcribendique curam in se sumpsit P. Laurentius Papebrochius, transmisitque propria manu exceptum a vetustissimo exemplari, adnotatis etiam variantibus ad marginem lectionibus, quas eisdem membranis antiqua etiam et pene evanida scriptura adnotarat ex alio MS. quæ nobis usui etiam fuere.*

qua Radulphus Confessarius Sancti composuit,

C

6 *Isabella, cui opus suum Radulphus inscripsit, Hugoni de Albineto Arundeliæ Comiti nupta, marito,* necdum adolescentiæ metas transgresso, *juvenis admodum viduata est anno* MCCXLIII, *nullis ex eo susceptis liberis : itaque* nobilis illa hereditas, *ut loquitur Mattheus Paris,* dispersa est, quatuor sororibus distribuenda : *ipsa vero octavo post viri obitum anno, Christi* MCCLI fundavit unam domum de Sanctimonialibus, non procul a Len, sumptibus propriis, videlicet de libero maritagio suo, quæ dicitur Marram. *Hæc fundatio ab Ordine Cisterciensi admissa est anno proxime sequenti, ut dicitur pag.* 929 *tomi* 2 *in Monastico Anglicano, ubi charta fundationis tota profertur, ipsaque Isabella se dicit filiam* Willielmi Comitis Warenniæ et Mathildis Comitissæ; *et inter testes suæ donationis, præter Episcopos Norwicensem atque Cicestrensem, nominat tum alios quosdam, tum fratres suos uterinos Rogerium et Hugonem Bigod, atque germanum Joannem de Warenna. Mathildis scilicet illius mater, Guilielmi Penbrochiæ Comitis atque Angliæ Marescalli filia, Hugoni Bigod Norfolciæ Comiti nupta, hoc mortuo transierat ad secundas nuptias cum dicto Wilhelmo Surregiæ Comite Ejusdem Mathildis ex sorore neptem atque adeo Isabellæ consobrinam Joannam, filiam Guarini de monte-Canisio, duxerat uxorem Guilielmus de Valentia, Henrici Regis* III *Uterinus frater : atque hoc titulo videtur a prædicto Rege* Cognata *appellari. Quomodo autem eadem* attavis Regibus *dicatur progenita, longius requirendum, lucem præferente Cambdeno in Surreiæ Comitibus, quorum primus, Guilielmus dictus, in fundatione Prioratus de Lewis, Mathildem Reginam, uxorem Guilielmi Rufi Regis Angliæ, vocat matrem uxoris suæ : ab hoc autem Guilielmo per proneptem, eamdemque unicam stirpis heredem, Hamelino nuptam, descendit Guilielmus Isabellæ pater. Insignem porro animi constantiam libertatemque ostendit ea anno* MCCLII; *Regemque Henricum, quamvis in negandæ justitiæ proposito obfirmatum, coegit erubescere ac manus dare æquitati, ut fuse narrat Matthæus Paris.*

et Comitissæ Arundeliæ,

D AUCTORE D. P.

matronæ nobilissimæ dedicavit.

E

7 *Usum se profitetur Radulphus Actis, in Sancti Canonizatione* recitatis confirmatisque, *prout ea* ex deponentium testium dictis rudi stylo et incomposito confuse descripta *fuerant : sed prioris illius Vitæ non meminit : cujus tamen partem fere dimidiam, posteriorem scilicet, verbotenus operi suo intexuit; sicut et bonam partem Pontificiæ Bullæ, quam nihilominus integram posuit circa finem. Eamdem bullam idem auctor in priori vitæ parte magis habuit præ oculis, quam alteram Vitam, distinctius singula per locorum ac temporum circumstantias explicantem. Bzovius in Continuatione Annalium Ecclesiasticorum, hanc Bullam solam nactus, stylo mutato transcripsit ad annum* 1246 *: fusius indubie de S. Richardo tractaturus, si Radulphum legisset, et quam propenso ad ineundum Ordinem suum fuerit animo, ex illo cognovisset. Eodem quo S. Richardus tempore, floruit Matthæus Paris, et Historiam Anglicanam scribendi simul ac vivendi finem fecit septimo post obitum illius anno : qui ubi de morte S. Richardi agit,* Vir *fuit, inquit,* eminentis scientiæ et eximiæ sanctitatis, et quandoque B. Edmundi Cantuariensis Archiepiscopi Clericus et consiliarius specialis : cujus vestigia sequi nitebatur pedetentim. Hic, non sine B. Edmundi prægnostico vaticinio, in Præsulatus promotus dignitatem, Pontiniacum adiit, cum dictus Sanctus fuerat transferendus; ne tam specialis amicus a tanta et tam secreta solennitate absens extitisset. Hic etiam, veluti domesticus, omnium suorum conscius extitit secretorum, quæ inquirentibus propter ædificationem palam declaravit.

collecta ex depositionibus testium,

prioribus Actis,

et Pontificia Bulla.

Sancti encomium ex Matthæo Paris contex.

F

8 Hujus igitur *perqit, non ipse, ut arbitror, Mattheus de se; sed alius, ad marginem autographi fortassis, quod deinde in ipsum textum transiit* hujus, *inquam,* assertionibus nec non et Fr. Roberti Bacun certificatus Dominus Mattheus Parisiensis, monachus ecclesiæ S. Albani, Vitam memorati S. Edmundi (XVI *Novembris dandam*) scripsit : *sic ut ejusdem pro parte auctor haberi ipse S. Richardus debeat : qui proprio nihilominus stylo et nomine, Pitseo teste, non unum (ut scribit in bibliotheca Gesnerus) sed* libros septem de ecclesiasticis officiis *composuit, hoc initio :* Officium ut ex debito. *Hos libros quia spurcissimi oris scurra Joannes Balæus, verissimas sanctissimi viri laudes in vitium convertens, blasphemando dicit,* ex Romanæ Synanogæ

qui ipso jubente scribit Vitam S. Edmundi

Varia ipsius S. Richardi scripta.

A Synagogæ observantiis undique collectis conflatos, *credimus fuisse utilissimos, et ut lucem videant aliquando optamus, uti et* alia nonnulla *quæ elucubravit : sed imprimis* epistolas plures ad Innocentium Papam, contra Regem Angliæ Henricum III, ecclesiastica bona usurpantem, *quarum testes Guilhelmus Wodefordus contra Wicleffum, et Bostonus Buriensis in suo catalogo, citantur a Pitseo.*

Miraculum eliciti fontis

9 *Cambdenus in Cornaviis Wigorniensem, in qua Sanctus natus, diœcesim describens, et in ea oppidum salis fontibus nobile, quod huic alumno suo cognomen* de Wichio, *dedit,* si Richardum, *inquit,* Cicestrensem Episcopum, hinc oriundum, scriberem hos fontes suis precibus eduxisse, vereor ne quibusdam in divinam providentiam iniquior et ad aniles fabulas propensior viderer. Eo usque tamen provecta est majorum pia credulitas, ut hoc non solum firmiter crediderint litterisque prodiderint, verum etiam illi divinos quodammodo honores eo nomine detulerint, cum illum ob Juris Pontificii scientiam et vitæ integritatem in Divorum numerum Urbanus IV retulisset. *Credimus quidem non omnia S. Richardi miracula, quæ fuerunt in Processu probata, fuisse a Raulpho descripta : eos tamen qui illa examinarunt et* B *in publica scripta retulerunt, nullo modo credimus tam impudentis calumniæ ansam dedisse. Id enim si creditum fuisset (quomodo autem credi potuit, quod omnes Wicienses incolæ accolæque, qui puteos illos ante natum Richardum viderant, et oppidum suum jam olim ab iis nuncupatum non ignorabant, redarguere debebant evidentis falsitatis?) id, inquam si creditum tunc fuisset, non siluisset Radulphus, num. 9 de hisce puteis, nominataque ab iis Richardi patria, ex professo agens. Audiverit fortasse legeritve, homo, ut videri vult, minime levis, rusticis siccitate afflictis fontem elicuisse Richardum in monte, ac prædixisse numquam istic defuturam aquam etiam dum in vallibus vicinis deficeret : id enim constanti incolarum traditione ferri, et crebra probari experientia nobis aliquando retulit vir nostræ Societatis, in iis locis apprime versatus, Williamsonus, designans in topographica Sutsexiæ tabula versus fines Hamptoniæ, locum juxta* Merden orientale, *centum circiter passuum millibus a S. Richardi patria distantem : quod hic referre voluimus, ut constaret quam nulla vel fide vel diligentia Sanctorum memoria hæretici tractent, etiam ii qui minus acerbi et antiquitatis amantiores sunt.*

contra Cambdeni imperitiam defensum.

VITA

Ex Joanne Capgravio.

C

CAPUT I.

Vita, studia, munia S. Richardi ante susceptum Episcopatum.

Honestis ortus natalibus.

Sanctæ perpetuæque memoriæ Richardus, natione Anglicus, Wigorniensis diœcesis, villa quæ a puteo salis ibidem Wike vel Wych appellatur, parentibus secundum seculi statum non ignobilibus, patre Richardo, matre vero Alicia nomine, extitit oriundus. Qui juvenis choreas, tripudia, et vana consimilium spectaculorum genera sic detestando fugiebat, ut nec blanditiis nec coætaneorum suasione, contra naturam ætatis, ad ea flecti poterat vel induci. Omnes quoque coætaneos et condiscipulos suos brevi tempore tam eruditionis quam conversationis et morum maturitate præcessit. Frater [interim] ipsius senior, in custodia infra ætatem existens, ad plenam ætatem suam de custodia exiens, nudus et pauper nimis terram suam ingreditur. Videns igitur Richardus fratris paupertatem, cum nihil haberet unde ei posset subvenire, seipsum in servientem sibi tradidit : ubi per tempora non modica in omni patientia, paupertate et dejectione magna nunc ad aratrum, nunc D ad bigam, nunc ad alia hujusmodi opera manus mittens, humiliter et modeste servivit : unde frater eum in tanta affectione recollegit, quod totam hereditatem suam sibi sua charta confirmavit.

pauperi fratri serviendo succurrit :

2 Postea cum Richardus totam hereditatem a fratre pacifice obtinuisset, amici ejus carnales de quadam nobili et generosa puella ei matrimonialiter copulanda tractare cœperunt. Quod cum frater ejus intellexisset, et jam Richardum dictam nobilem puellam cum multis bonis recepturum ; de collatione terræ suæ pœnituit, et cœpit contristari *a*. Richardus autem hoc intelligens, dixit fratri suo : Non, carissime frater, non propter hoc turbetur cor tuum : nam adeo curialis, ut fuisti erga me, ero et erga te. Ecce restituo tibi terram et chartam : sed et puellam, si sibi et amicis suis placuerit : numquam enim os ipsius deosculatus sum. Confestim igitur reliquit Richardus tam terram quam puellam, et omnes amicos, et ad studium Universitatis primo Oxoniæ, deinde Parisiis se transtulit, ubi Logicam addidicit. Tantaque fuit discendi affectio, quod de victu aut vestitu parum aut nihil curavit. Nam, sicut narrare consueverat, ipse, et duo socii ejus existentes in camera, non nisi unicam habebant cappam, et tunicam tantum ; et quilibet eorum lectum infimum. Exeunte ergo uno cum cappa ad lectionem audiendam, reliqui in camera residebant ; et sic alternatim exierunt : panisque et parum de vino cum *b* potagio eis pro cibo sufficiebat. Non enim carnes aut pisces, nisi in die Dominica, vel die solenni, vel sociorum seu amicorum præsentia ; eorum paupertas ipsos comedere permisit : et tamen sæpe retulit, quod numquam in vita sua tam jucundam, tam delectabilem duxerat vitam.

eidem resignat hereditatem et sponsam opulentam,

a

studiis vacat,

E

in summa paupertate lætissimus.

b

3 Et cum Richardus, scientiæ et eloquentiæ donis adornatus, magistralem cathedram ibidem ascendere ab omnibus acclamabatur dignus ; rediit ad patriam suam, et ad Universitatem Oxoniensem se declinavit : et ibidem post modicum tempus cathedram magistralem ascendit ; aliis, quæ antea collegerat, liberaliter studens erogare. Postea B. Richardus Bononiam proficiscens, per septennium et amplius mellea Canonum fluenta sic hausit, quod Magister suus, infirmitate detentus, ad lectiones suas vice sua continuandas, præ omnibus discipulis suis dictum Richardum elegit. Qui per dimidium annum et amplius se prudenter et humiliter in illo officio se habebat, quod a tota Universitate laudem et honorem meruit obtinere singularem : nec non a Magistro suo tantam gratiam invenit, quod unicam filiam suam sibi heredem, cum omnibus terris et bonis suis, ex voluntate filiæ obtulit affectuose. Sed B. Richardus alia cogitans, a Spiritu sancto inspiratus, humiliter gratias ei referebat ; et exponens quasdam curiales cautelas et peregrinationis caussam, promisit se voluntatem ipsorum in suo reditu perficere. Ac sic Richardus in terram suam reversus, statim post adventum suum in Angliam ad Universitatem Oxoniensem remeans, in laboribus, vigiliis et multi moda afflictione corporali vivens, unanimi consensu ibidem Cancellarius est effectus.

Artes Oxoniæ prælegit.

Bononiæ jus Canonicum audiens

excusat oblatas ibi nuptias :

F

fit Cancellarius Oxoniensis :

4 Beatus vero Edmundus, tunc Archiepiscopus Cantuariensis, qui conversationem ejus et discretam scientiam diu ante cognoverat, ac etiam Robertus Lincolniensis Episcopus, dictus Grossumcaput, vir venerabilis sanctitatis, uno eodemque tempore, licet utriusque intentio utrumque lateret, Magistrum Richardum in Cancellarium suum adoptare magna cum instantia laborarunt. Tandem voto dicti Patris Cantuariensis, cujus preces et mandata prævenerant, gratias obsequitur, et reverenter obtemperat voluntati. Beatus igitur Edmundus propriam sui nominis inscriptionem et dignitatis imaginem, titulum scilicet

dein Cantuariensis,

S. Edmundi Archiep. intimus :

A cet et sigillum, et totius Archiepiscopatus majora quæque ei commisit. Cœpit igitur Richardus quotidie in bonis crescere; ministeriumque sibi traditum, fastu superbiæ dempto, fideliter exercere; manus excutiens penitus a munerum acceptione, quæ oculos excæcare solet etiam sapientium. Inerant siquidem ei inenarrabilis æquitas, affabilis benignitas, modesta simplicitas, simplex humilitas, ceterique tranquilli mores et actus. Constanter etiam B. Edmundo in suis tribulationibus, tam in provincia sua quam in exilio, adhæsit; non ignarus quod qui fuerunt socii passionum simul erunt et consolationis, et qui compatiuntur simul regnabunt.

audit Theologiam Aurelianis,

5 Mortuo autem B. Edmundo, Richardus solutus tam a curiæ quam a curæ sollicitudine, ad Theologiam se contulit Aurelianis in domo Fratrum Prædicatorum addiscendam: non ut plerique, qui auribus audiunt et non intelligunt, sed audiens exterius, audivit interius; ut efficacius postmodum impleret, quod audivit: et, ut pro grege Domini Patri Filium immolaret, ad sacrum Presbyteratus Ordinem se fecit inibi promoveri. A suscepti autem Ordinis Sacerdotalis tempore, ornatus vestium plus habuit humiliores. Et cum ibidem sacræ Scripturæ pocula suavia

et Presbyter ordinatus revertitur.

B luculenter hausisset, ad agendam curam proximorum et oves proprias pascendas accedit: ad unicam siquidem solam, quam habebat, parochiam revertitur, ut in illa pusillanimes consoletur et corripiat inquietos.

ANNOTATA.

a *In sequenti Vita, conformiter bullæ, dicitur ipse frater oblata hereditatis cessione, voluisse Richardum ad has nuptias pellicere. Crediderim ad tantam minoris humanitatem verecundatum majorem, dissimulasse invidiæ sensum, et saltem verbis ursisse fratrem ut fundum sponsamque retineret. Quæ ad hanc Vitam notanda forent circa personas, loca ac tempora, commodius ad Vitam sequentem explicabuntur.*

b *Vocis hujus significationem et etymon vide tom.* I *Martii, pag.* 596 *littera* f

CAPUT II.

S Richardi ad Episcopatum promotio; labores, virtutes in eo munere.

Cantuariam ad munus dimissum revocatur:

Cupiens post hæc venerabilis Pater Bonifacius, Cantuariensis Ecclesiæ tunc Electus, successor B. Edmundi, ad commodum disciplinæ, jucundam cohabitationem tam gratiosi hominis experiri; ipsum ad

C officium pristinum, videlicet Cancellariæ Ecclesiæ Cantuariensis vocavit invitum. Et postea per mortem Radulphi de Nevelle, quondam Ecclesiæ Cicestrensis Episcopi, ipsa Ecclesia viduata fuit Pastore. Unde Canonici dictæ Ecclesiæ, licentia ab Henrico III Rege Angliæ prius habita, prout moris est, quemdam aulicum Regis, Canonicum etiam ejusdem Ecclesiæ, in Episcopum elegerunt. Quæ quidem electio, juxta Canonum jura, per dictum Bonifacium et quosdam Suffraganeos suos, viros utique vitæ et scientiæ eminentis (inter quos dictus venerabilis Pater Groshed, tunc Lincolniensis Episcopus unus extitit) cassata fuit; eo quod dictus Canonicus electus, scientia et moribus inventus est minus habilis: dictusque Richardus ex communi consensu omnium Episcopus est electus. Quare cum ad regias aures innotuit Clerici sui cassata electio, et sui inimici (quippe qui B. Edmundo in suis caussis, quas contra Regem habuit, adhæsit) facta provisio; Rex nimis indignatus bona Cicestrensis Ecclesiæ præcepit confiscari.

eligitur Episcopus Cicestrensis

7 Beatus tamen Richardus, de consilio Prælatorum prædictorum, cum litteris Electi Cantuariensis ad Regem proficiscitur, postulans omnia temporalia ad Episcopatum pertinentia ac bona sua sibi a liberari: quod nullo modo obtinere potuit, sed longas fatigationes et opprobria multa sustinens, ad illud extremum post Deum refugium in hoc mundo, Sedem loquor Apostolicam, se contulit: ubi quoque Regis Procuratores contra se paratos et instructos invenit. Regebat tunc Romanam Ecclesiam sanctæ recordationis Innocentius Quartus, qui ipsum benigne suscipiens, auditis utriusque partis caussis, provisionem de B. Richardo factam suæ Sanctitatis auctoritate confirmavit, et sacrarum manuum suarum impositione munus consecrationis solenniter impendit. Cum autem quidam magnus Prælatus de partibus illis pariter cum B. Richardo munus consecrationis recepisset, et perventum esset ad sanctam unctionem recipiendam; Dominus Papa de ampulla sanctum oleum super caput prædicti magni volens effundere, vix guttam potuit habere ad baptizandum Antistitem. Cum autem ad B. Richardum pervenisset, subito et mirabiliter magna unctionis multitudo super eum effluxit; ita quod vix ministri, ne super collum et corpus illa sancta unctio a capite descenderet, possent cum linteis impedire. Unde tam Dominus Papa quam Cardinales et alii admirantes, quidam Cardinalis dicebat: Vere iste plenitudinem gratiæ recepit.

D ex ca gravio occupata ab irato Rege bona repetiturus, a Pontificem ad t et consecratur:

E

8 Rediens Richardus cum litteris Apostolicis, sepulcrum B. Edmundi, jam miraculis coruscantis visitare non omisit: et postea veniens in Angliam, bona omnia Cicestrensis Ecclesiæ per ministros Regios consumpta invenit: exiitque publice prohibitio Regia, ne quis ei aliquid commodaret mutuo, ostensisque Regi suis Apostolicis et litteris et mandatis, indignationem Regis et iram potius quam reconciliationem et gratiam provocare videbatur Unde pauper et inops a Rege recedens in diœcesim suam, sub alieno tecto hospitatus, et aliena sub mensa pedem ponens, suscipitur. Exiit sæpe interim diœcesis suæ loca visitando, et Sacramenta, prout necesse conspexit, ministrando. Et ne deses et sui juris desertor posset reputari, Regis Curiam aliquando adiit, bonorum Ecclesiæ restitutionem humiliter petens: sed cum opprobriis et contumeliis semper expellitur. Unde semel cum vidisset Decanum Cicestrensem et Canonicos ipsius Ecclesiæ, propter Regis durum responsum, turbatos et tristes; hilari vultu confortabat eos dicens: Nonne intelligitis quod scriptum est, Ibant Apostoli gaudentes a conspectu concilii etc? Ego vobis dico, quod per gratiam Dei in gaudium nobis convertetur tribulatio ista. Act 5, 41

reversus in Angliam multa patitur,

F

9 Mandat igitur B. Richardus Domino Papæ Regis responsum: qui mirabiliter ei compatiens, districtissimum mandatum duobus Episcopis Angliæ misit, ut Regem moneant, quod maneria et bona Ecclesiæ Cicestrensis B. Richardo infra diem statutum restituat; alioqui sententias, mandato contentas, per totam Angliam denuntiare non omittant. Post duos igitur annos, quibus sic pugnavit tribulationes sustinendo, Rex maneria sua, ruinosa et nuda, ei restituit. Hic beatus vir, post regimen Episcopale susceptum, factus est solito in oratione ferventior, in eleemosynarum largitione profusior, in proprii corporis castigatione rigidior. Et tunc fuit ei pauperum cura major, habitus abjectior, gestus et effatus humilior. In mensa quoque sua lectio personabat: et si quando lector cessaret, aut de iis quæ legerat aut ædificatoriis aliquibus cum assidentibus tractabat.

tandem in possessiones exhaustas admittitur:

10 Cum villis suæ diœcesis intrare contigisset, languentes, infirmos, et pauperes fecit diligenter inquiri: et ipsos non solum suæ eleemosynæ subsidio, sed etiam propriæ præsentiæ solatio solebat visitare, et verbi Dei alimento spiritualiter refovere. Et cum per

eleemosynis largissimis

A per largas eleemosynas redditus consumerentur, et Dominus Richardus Bachedene (frater ejus carnalis, cui curam temporalium commiserat) diceret, quod ad tantas eleemosynas tantæ pauperum multitudinis redditus sui non sufficerent, respondit, Estne justum, care frater, ut nos de vasis aureis et argenteis comedamus et bibamus, Christo in suis pauperibus fame cruciato? Et subjunxit : Novi ego valde bene (sicut et Pater *b* meus) de terrea paropside et cratere escam sumere et potum degustare : vendantur igitur vasa argentea et aurea. Sed et equus, cui insideo, bonus et pretiosus est : vendatur obsecro, et ejus pretio pascantur Christi pauperes. Et non solum noverat B. Richardus egenos alimoniæ subsidio pascere, sed etiam nudos vestire pariter et calceare, mortuos quoque propriis manibus sepelire. Multotiens autem, antequam peteretur, eleemosynam pauperibus erogabat : et cum diceretur ei, quare tribueret pecuniam non petentibus, respondit : Scriptum est, Domine præveni sti eum in benedictionibus dulcedinis etc. et illud, Care satis emitur, quod precibus obtinetur.

ex Capgravio

aliisque operibus misericordiæ intendit.

Ps. 20, 4

11 Pauperibus quoque Presbyteris, senio confectis, cæcis vel alias corpore impotentibus, hospitale B constituit; et ne publicæ mendicitati subjicerentur, victus et vestitus necessarios eisdem ibidem misericorditer ordinavit. Unum *c* panem ad ipsius benedictionem abundare fecit in tantum, quod præter æstimationem adstantium, refectis abunde quasi tribus millibus pauperum, consuetas recipientium portiones, abundaverunt partes, quæ secundum eamdem distributionem centum adhuc pauperes refecissent. Nec semel tantum aut bis hæc suæ benedictionis superabundantia facta probatur, sed pluries : ipso manum suam aperiente, qui replet omne animal benedictione. Posuit etiam vestimentum suum cilicium, loricamque superinduens, arma macerationis adjecit. Vestimenta et calceamenta ejus, nec nitida nimis nec abjecta plurimum, sed ex moderato et competenti habitu erant, in quibus nihil potuit notari novitatis. Sed nec phaleris, auro vel argento fulgentibus, equos suos ornari voluit, nec mutatoria superflua circumferre : non solum pompam vitans, sed etiam timens, ne pauperes, secundum quod scribit Bernardus, clamarent dicentes, Pontificis in fræno quid facit aurum, nobis fame et frigore miserabiliter laborantibus?

Deo subinde annonam multiplicante :

cilicio et habitu modesto utitur :

12 Quemdam Dominum Joannem Filium-Alani, pro injuria Ecclesiæ Cicestrensi facta ab ipso excommunicatum, ad se tamen venientem, familiariter C recepit et ad prandium retinuit, dicens. Quamdiu in curia nostra fueritis, a vinculo excommunicationis vos absolvemus; et in recessu vestro, nisi ad satisfactionem veneritis, istam absolutionem revocabimus. Dixitque, quod, si partes aliquæ pro jure recuperando dissentiunt vel laborant, nihilominus caritas seu caritatis signa subtrahi non deberent : quia si quod meum est volo recuperare, illud quod Dei est non debeo subtrahere. Et similia de Abbate de Fiscanno, et nobili viro Domino Richardo tunc Comite Cornubiæ, ac de Comitissa Cantiæ fecisse probatur : contra quos pro sua Ecclesia caussas habuisse dignoscitur, pro contumeliis tamen honores, et amicitiam pro inimicitiis recompensavit.

erga adversarios benignus :

13 Quemdam Clericum, qui sanctimonialem a suo extrahens monasterio corrupit, beneficio ecclesiastico, quod in sua habuit diœcesi, cum non modico dedecore privavit. Et dum Dominus Rex ac Archiepiscopus Cantuariensis et alii plures Prælati, Comites et Barones, pro dicto Clerico preces effunderent, in Dei justitia inflexibilem eum inveniebant : percutiensque pectus suum ait : Quamdiu spiritus in isto corpore permanserit, talis *d* ribaldus, qui monialem professam corrupit et imprægnavit, et adhuc tamquam meretricem suam detinet, de voluntate mea D in Episcopatu Cicestrensi curam animarum non obtinebit. Faciat Dominus hic Archiepiscopus, ad quem idem Clericus appellavit, secundum quod voluerit respondere in die judicii coram Altissimo. Et videntes constantiam suam eum ultra non tentabant. Aliud quoque non dissimile erga tres Vicarios egit, qui focarias publice tenere convicti fuerant : quas quia noluerunt dimittere, eos sententialiter suis privavit beneficiis. *e* Burgenses quoque de Lewes, qui quemdam furem, ad ecclesiam confugientem, violenter extractum suspenderant; ipsius cadaver, putridum per quindenam et amplius, exhumare coegit; et ad ecclesiam, unde ipsum extraxerant, propriis humeris referre compulit.

pro disciplina ecclesiastica severus :

14 Cum domorum et rerum suarum combustio et jactura non modica ei nuntiaretur, plangente et dolente familia, ipse facie serenata vultuque jucundo Deo gratias referens, dolentes confortabat, dicens : Non contristemini, amici, habemus unde adhuc nobis necessaria provideamus : et subjunxit : Quia eleemosynas, prout debemus, largas non fecimus, ista nobis acciderint : ideo volumus et præcipimus, ut de bonis nostris eleemosynæ de cetero fiant largiores. E O generosæ mentis thesaurus, qui deficere inter defectus nesciens, ex ipso defectu noverat augere profectum! Suis etiam seneschallis et ballivis, sub periculo animarum et divini judicii obtestatione, terribiliter inhibuit, ne quidquam injuste ab aliquibus ad se pertinentibus exigerent, vel indebitis actionibus [quemquam] vexarent. Ipse autem Sanctus aliquando ea, quæ de jure ei competebant, petentibus misericorditer relaxabat.

in ferendis damnis fortis,

cum subditis lenis,

15 Consanguineos quidem suos, etiam maturos, ad beneficia ecclesiastica nullo modo admittere voluit; intelligens quod princeps Pastorum Dominus, non B. Joanni Evangelistæ, consanguineo suo; sed Petro seniori, in nullo carnaliter eum attinenti, claves tradidit cœlorum. Tantæ quoque mansuetudinis extitit, ut ad Matutinas solem ortumque diei præveniens, si Clericos suos, ut solet contingere, somno gravatos reperiret, iterum se ad orationes conferens privatas, ipsos in pace quiescere sineret, tamquam illud Dominicum dulciter inquiens, Dormite jam et requiescite. Quantum autem sacræ orationis devota libamina Deo oblata, B. Richardo placuerunt, in hoc dumtaxat ostenditur, quod cum viros religiosos visitaret vel ad se venientes in osculo sancto susciperet, dicere solebat : Bonum est deosculari labia, F thymiamate sanctarum orationum, Deo cum devotione incensarum, fragrantia : hoc ipsum ex B. Edmundi consuetudine, ut sæpe retulit, commemorans.

consanguineis nil tribuens,

orationi addictissimus.

ANNOTATA.

a *Idiotismo vernaculo Anglis* deliver, *Francis* livrer, *a Latino* liberare *acceptum, significat tradere : quod et ad Belgas transiit qui* leveren *dicunt.*

b *S. Edmundum videtur intelligere.*

c *Fortasse hic mendum latet, et pro* unum *legi debet* una vice *vel quid simile. Ut enim in sequenti Vita dicitur panis, qui miraculo multiplicatus narratur, pauperibus circiter* 90 *erat suffecturus absque miraculo : adeoque non unus panis, sed determinata panis quantitas intelligi debet.*

d *Optime vocem hanc explicat Mattheus Paris ad an.* 1251 Fures, exules, fugitivi, excommunicati, quos omnes ribaldos Francia consuevit nominare : *Belgis* rabant. *Etymon quoad partem priorem obscurum, a Germanico* rue *otium, vel* raub *præda, sumi potest, ut sit* otio insolescens, *vel* ad furta promptus.

e Burgenses, *cives, oppidani; a* Burg, *oppidum.*

CAPUT III

A

CAPUT III.
Prædicatio, obitus, miracula S. Richardi.

Crucem prædicat

Quam laboriose etiam iste B. Richardus officium prædicationis compleverit, etiam in aliena diœcesi, quam gratanter contritos refoverit, confitentes audiverit et instruxerit, pœnitentes absolverit, consultantibus responderit, desperantes reformarit, alacres adhortatus fuerit, trementes roborarit, denique qualiter omnibus omnia factus sit, quis sufficiet enarrare? Pro subsidio Terræ sanctæ Crucis prædicationem suscepit, a Papa delegatam: ideo a Cicestrensi sanctuario incipiens, per loca maritima transiens, ad civitatem Cantuariensem usque pervenit. Et decima die, antequam ad illum famosum portum, qui Dovera dicitur, pervenisset, cœpit ægrotare. Nec tamen in agro Dominico laborare omisit; sed singulis diebus prædicando confessiones audiendo, pueros confirmando, et etiam Ordines celebrando, usque ad exinanitionem virtutis corporis sui indesinenter laboravit.

Doveriæ dedicat ecclesiam S. Edmundi:

17 Ad Doveriam igitur perveniens, in quadam domo, quæ vocatur Hospitale-Dei, hospitavit: rogatusque a Magistro dicti hospitalis, ecclesiam quam- B dam cum cœmeterio, pauperum sepulturæ constructam, in honore quondam Domini sui, Beati Edmundi, patroni sui, solenniter consecravit; dicens prædicando eodem die, quod semper a tempore quo munus consecrationis assumpserat, optavit et votis omnibus exquisivit, ut, antequam diem clauderet extremum, unam saltem basilicam in honore dicti Domini B. Edmundi posset consecrare. Et deinde dixit: Deo gratias refero, qui animæ meæ desiderio me non fraudavit. Et nunc scio, inquit, quia velox est depositio tabernaculi mei, quam vestrarum orationum suffragio peto communiri. Die *a* etiam sequente, quæ fuit in crastino dedicationis basilicæ prædictæ, licet laboribus prædictis et infirmitate demotus, hora tamen surgendi nesciens se tricare, mane oratorium ingressus psallere cœpit. Dum autem ad Missam audiendam stetisset, et morbo ingravescente membra imbecilla sustentare non valeret, quasi syncopen passus pavimento prosternitur. Suorum igitur manibus sublevatus, ad lectum reducitur ibidemque reclinatur.

ibidem infirmatus

prædicit suam mortem,

18 Cuidam deinde Willelmo, Capellano suo, ei valde familiari, dixit, quod ab illa infirmitate evadere non potuit: jussitque eum funeri necessaria caute præparare, ne familia sua percipiens turbaretur: et Magistro Simoni de Terringes certum diem C obitus sui indixit: amplexatusque imaginem Crucifixi, quam sibi afferri devote postulaverat; loca vulnerum piæ devotionis osculis, ac si recenter morientem Salvatorem videret, cœpit dulciter demulcere, in hæc verba dicens: Gratias tibi ago, Domine Jesu Christe, de omnibus beneficiis quæ mihi præstitisti, pro pœnis et opprobriis quæ pro me pertulisti, propter quæ planctus ille lamentabilis tibi vere competebat, Non est dolor similis sicut dolor meus. Et tu nosti, Domine, quod si tibi placeret, omnia opprobria et tormenta atque mortem pro te paratus essem sustinere: et sicut tu scis hoc verum esse, miserere mei, quia tibi commendo animam meam. Illam autem Psalmistæ vocem, quæ dicit, In manus tuas Domine commendo spiritum meum, frequentius iterans, et ad gloriosam Virginem vicissim corde simul et voce se convertens, ait: Maria, mater gratiæ, mater misericordiæ, tu nos ab hoste protege et hora mortis suscipe: et præcepit Capellanis, quod illa verba in auribus suis dicere non cessarent.

cumque pientissime obit,

an. ætatis 56.

19 Inter suspiria igitur piæ devotionis atque verba sacræ orationis, adstantibus Religiosis Presbyteris

pariter ac Clericis, et laicis fidelibus, B. Richardus animam, supernis civibus copulandam, reddidit Creatori. Transiit de hoc mundo ætatis suæ anno circiter quinquagesimo sexto, Pontificatus sui anno nono, tertio Nonas Aprilis, circa noctis medium, quo Sponsus ille cœlestis ad nuptias venturus describitur. Post cujus transitum corpus ipsius sanctum, gravatum vigiliis, terræ duritia in qua solebat frequenter decubare confractum, jejuniis maceratum, macerationibus multis afflictum, præter humanum morem nitidissimum apparuit, ut quoddam futuræ resurrectionis insigne videretur præferre. Corpore autem rite aptato ac schemate Pontifice digno in feretro collocato, et in ecclesia prædicta per eum dedicata deportato, undique concursus populi ad tam venerabiles exequias catervatim affluxit; felicem se quisque reputans, si vel feretrum tangat, vel vestimentorum sacrorum fimbriam contrectet. Annulos sive monilia, quæ sacrum corpus tetigerunt, sanctificata reputabant et pro Reliquiis conservabant. Et quia corpus suum apud Cicestrensem ecclesiam sepeliendum delegavit, ad Cicestriam defertur: et in ipsa ecclesia, coram altari B. Edmundi, quod ipsemet ad Aquilonarem ecclesiæ partem dedicaverat, in humili loco sepultum est: ubi magna et miranda ad Dei laudem fiunt miracula. E

D *EX CAPGRAVIO.*

Corpus exponitur venerationi

populi catervatim accurrentis,

et Cicestriæ sepultum

claret miraculis,

20 Contractorum quorumdam membra, naturaliter gressui ministrantia, ita totaliter plurium annorum paralysis inveterata contraxerat, ut eisdem membris, hujusmodi ministerio ineptis redditis, nulla omnino daretur gradiendi facultas: at ille, cujus mira sunt opera, ad ipsius invocationem subito membris in solitam virtutem erectis, ipsos in liberi gressus libertatem erexit. Tres mortuos, quorum unum currentis currus per medium rota compresserat, reliquos vero febris extinxerat, ille qui mortem moriendo destruxit, precibus sub ejusdem porrectis nomine inclinatus, suscitavit ad vitam. Et, quod non est prætereundum silentio sed solenni vulgandum gaudio, in abortivum ab utero, transferendum ad tumulum, ejus invocato nomine animam viventem animarum Creator infudit. Quidam febricitans per tactum cappæ B. Richardi sanatus est. Alius podagra laborans per botas suas est sanitati restitutus.

quibus etiam vivens fuerat honoratus,

21 Cum piscatores diu laborando nihil prendidissent, ad ejus benedictionem quatuor pisces magnos et speciosos, cujusmodi generis numquam vidissent, sagena concluserunt. Cum etiam navigio mare transiret, orta tempestate gravissima, fusis ad Deum precibus et benedictione mari porrecta, procella in tranquillitatem et intemperies in aerem luminosum F mutatur. In Purificatione B. Mariæ, extinctis in processione subito turbine cunctis cereis, sancti Præsulis cereus, novi luminis igne accensus, ab omnibus rutilare videtur. Puero cuidam contracto, potu eidem in scypho B. Edmundi porrecto, sola benedictione gressum solidum et pristinam sanitatem reddidit. Aliis duobus visu privatis, signo Crucis super oculum impresso, oculorum aciem et luminis claritatem restituit. Multi in ejus stratu dormientes, a febrium ardoribus liberati, gratias Deo et servo ejus exolverunt.

ANNOTATA.

a *Excusum erat* Dominico, *sed ex vita sequente, ubi hæc transcripta fere verbotenus leguntur num.* 93 *patet Feriam* 2 *fuisse* : *et relativum* quæ, *cum masculino non conveniens, satis indicat mendum latere.*

A

ALIA VITA

Per Fr. Radulphum Ord. Prædicatorum.

Ex MS. Lovaniensi Monasterii S. Martini.

EPISTOLA DEDICATORIA

Nobilis generositatis ac generosæ nobilitati Dominæ, attavis Regibus, patre, et matre Comititiæ dignitatis editæ, Yssabellæ Comitissæ de Arundelia, quidam de numero Fratrum pauperum Christi Ordinis Prædicatorum in Christo vester, lævam Sponsi cœlestis sub capite, et dexteram in amplexu Quid enim aliud habebit in desiderio cordis, juvencula in ætate tenera *a* viduata viro, generis nobilitate, Comitis sublimitate, corporis elegantia, juventutis flore et super hæc omnia morum honestate præcellenti? Quid, inquam, faciet, nisi quod vos Dei inspiratione a tempore viduitatis facere concepistis, ac turturis similitudinem iteratam copulam maritalem respuendo; non voti necessitate, sed casti propositi sola voluntate; ut tanto sit castitas vestra Sponso cœlesti acceptior, quanto mera animi voluntate liberior? Hinc est, quod carnali sollicitudine viro placendi deposita, liberius, quæ Dei sunt cogitatis, et perficitis. B O quantæ laudis est, quantæque gloriæ, imo quanti apud Deum meriti, viduam juvenculam, per tot annos a diversis exoptatam nobilibus, et ad consensum maritalem per Reges et Principes, nec non alios utriusque sexus ingenuos viros et matronas, sollicite invitatam et incitatam, in hoc corpore fragilitatis humanæ, maxime inter tot ridiculosa imo perniciosa matronarum nobilium, non dico juvencularum, sed etiam vetularum, et marcido corpore spe sobolis destitutarum exempla, inflexibiliter callem tenuisse viduitatis et munditiæ. Nubunt jam veteres et annosæ juvenibus et adolescentibus, ingenuæ spuriis, generosæ servis, dominæ mancipiis, in propriæ famæ dispendium, et totius generis sui dedecus et opprobrium, in plebis totius scandali materiam atque proverbium, ut solum suæ libidini satisfaciant. Sed dices forsan, quæcumque talis es, non hoc feci, quia continere non potui; sed quia dotis et patrimonii mei prædia et jura parapher nalia, mulier imbecillis et infirma, nec scivi regere nec potui. Audi, quæcumque sic loqueris, qualiter turpitudinem propriam allegas. Audi, inquam, non me, sed B. Hieronymum tales acriter sugillantem: scribit enim cuidam viduæ nobili, dicens inter cetera: Nulla idcirco ducit maritum ut cum marito non dormiat: aut si certe, libido non stimulat, quæ C tanta insania est, in morem scortorum prostituere castitatem, ut augeantur divitiæ; et propter rem vilem atque perituram, pudicitia, quæ pretiosa et æterna est, polluatur?

a *Laudat eam a casta viduitate,*

Ep. ad Furiam

2 Sed benedictus Altissimus, improperium istud improperantium eis evasistis, nec illud super vos cadere permisit. Nunc advertite igitur, quæ carnalis sponsi amorem respuistis. Certe speciosus forma est præ filiis hominum, et audite qualem requirit. Tota, inquit in Cantico amoris, pulchra es amica mea, et macula non est in te, hoc est: Cum mea amica sis, necesse est ut sis tota pulchra et sine macula, id est fœditate criminis, mortalis mente et corpore. Et satis est conveniens, ut pulcher pulchram, pulchrum quoque pulchra requirat. Ad hanc spiritualem pulchritudinem habendam plurimum operatur, pura confessio. Hinc Bernardus scribit ad quamdam nomine Sophiam: Ama confessionem, ob quam amaris: ama confessionem, si affectas decorem. Confessioni jungitur decor, jungitur pulchritudo: Confessio, inquit, et pulchritudo in conspectu ejus. Et iterum, Bonum animæ ornamentum confessio, quæ et peccatorem purgat, et justum reddit purgatiorem. D Concordet igitur, quantum niti poteritis, vita vestra cum nomine, et cum Sponsi cœlestis sectemini voluntatem, et nominis vestri spiritualiter sequamini proprietatem. Yssabella quippe, ex Hebræo compositum et Latino, *b* mulierem pulchram sonare videtur: Sed scriptum non ignoratis, quod omnis gloria ejus filiæ Regis ab intus: quia illa quæ deforis, teste Salomone, fallax gratia et vana est pulchritudo. Vana, inquam, et fallax: et ideo frequenter deseruit potius turpitudinis amatori, quam pulchritudinis auctori; corruptori, quam creatori; cœno quam cœlo, secundum illud Ezechielis, Quo pulchrior es, descende. Et ideo exclamandum de Anglicis quibusdam, Chistianis jam effectis, nomine dumtaxat non numine, quod quondam de eisdem Anglicis, sed paganis, exclamavit Gregorius, Heu inquit, quod tam lucidi vultus homines tenebrarum auctor possidet, tantaque frontis gratia mentem ab internis gaudiis vacuam gestat. Sed et hoc summopere vobis cavendum, ut quæ proprias inquinationes cavere studetis, alienis sordibus non inquinemini. Sed quorsum, inquis, hoc spectat? Videlicet, ne quod in vobis horretis, in vestræ familiæ grege E sustineatis. Unica quippe ovis morbida, et gregi maculam et pastori crimen inducit, maxime si scivit et potuit ovium pestilentiam præcavisse, vel ovem morbo infectam postquam innotuit ejecisse, et non fecit. Modicum, inquit Apostolus, fermenti totam massam corrumpet, Credite, mihi non ipsa conjugum licita commercia caste vivere volentibus conveniunt.

et amore placendi Christo.
Cant. 4, 7

Epist. 113

b

Prov. 31, 30
Ezec. 32, 19
utque castum amorem in se et suis conservet,

Jo. Diac. in Vita.

1 Cor. 5, 6

3 Ad interiorem ergo faciem exornandam accipite venerabilis Richardi Vitam egregiam, quam speculi vice mentis vestræ oculis apponite, et exemplo ejus quod fœdum et sordidum est deponite, et morum ornatu quidquid necesse est componite: ut quem in seculo præsentem quondam oculo ad oculum conspexistis, ejus interim corporali carentes præsentia, tamquam in speculo, vitam intueamini. Quod quidem speculum non solum mulieribus, devotione pia ad ostium tabernaculi excubantibus, proficere poterit ad ornatum; verum etiam Dei Sacerdotibus et ministris, imo omnibus utriusque sexus et viris et mulieribus, ad munditiæ lavatorium. Sic quippe legitur in Exodo, quod fecit Moyses labrum, id est, lavatorium de speculis mulierum, quæ excubabant in tabernaculo. De quarum numero non immerito vos esse dixerim, quæ tam sollicite, in Dei et gloriosæ matris suæ ac Sanctorum honore, in domo Domini excubias, in canticis hymnisque spiritualibus F ac Missarum votivis solenniis, frequentare studetis. Unde et inter specula Scripturæ sacræ, et Vitas Sanctorum, quæ penes vos copiose habentur in unum, ad decorem domus Dei et ædificationem animarum, sollicite voluistis commendare Vitam et miracula Sancti Pontificis et Patris nostri Richardi, Cicestriensis Episcopi. Quæ licet a bonæ memoriæ Papa Urbano [fuerit confirmata] utpote per viros discretos et omni exceptione majores prius examinata et probata; examinata quidem per piæ recordationis Walterum *c* Wigorniensem Episcopum, et venerandæ religionis et scientiæ eminentis Priorem Provincialem Fratrum Prædicatorum Angliæ, et illum morum honestate et scientia famosum Fratrem Adam *d* de Marisco Ordines Fratrum Minorum; probata vero per testium multorum numerosam multitudinem: licet, inquam, in Sancti ejusdem canonizatione recitata fuerint et confirmata, rudi tamen stylo et incomposito, prout deponentium dicta testium continebant, confuse fuerint conscripta: unde vobis placuit me [famulum] vestrum, quamvis ad hoc valde minus idoneum, interpellare, ut eisdem studiosius consideratis,

offert S. Richardi Vitam,

omnibus in speculum propositam.

Ex. 38, 8

a viris eximiis examinatam

c

d

et in Canonizatione confirmatam,

a se meliori ordine et stylo compositam,

A consideratis, ad Dei honorem et audientium ædificationem, prædicta scriberem et componerem ac ordinarem; idcirco maxime, quia vita et conversatio sua in pluribus mihi, licet indigno, eo vivente extitit non ignota. De meritis igitur tanti Confessoris et de vestris orationibus confisus, ac de venerandi Patris et Prioris nostri Provincialis Angliæ, Fratris Roberti *e* Kilwarby injunctione, aggredior quod petistis: orans eum qui in Sanctis suis extat gloriosus, ut et Sancti merita dignis laudibus efferam, et veraci stylo ad Dei laudem conscribam, et mercedem pro labore, peccatorum veniam et ipsius gloriæ participationem, opere consummato, reportem.

ANNOTATA.

a *Ut clarior foret sensus, et intelligeretur hæc scribi non juvenculæ (erat enim annorum ut minimum* 47) *sed ei quæ cum esset juvencula, viduata erat viro;* τὸ viduata, *quod erat in fine periodi, huc transtulimus.*

b Is *vir,* Ischa *mulier Hæbræis est. Allusio tamen hæc est, non etymon verum:* Ysabellæ *enim nomen diminituvum est, per primæ syllabæ usitatissimam in similibus aphæresim, a nomine* Elisabeth: *quod Hieronymus libro de nominibus Hebraicis in Luca interpretatur,*
B Dei mei saturitas, vel Dei mei juramentum.

c Walterus Ep. Wigorniensis *cognomento* de Cantilupo *ab anno* 1237 *ad* 1267. *Rerum ejus præclare gestarum epitomen vide apud Franc. Godwinum in Epis. Wigorn.*

d Adam *hic egregius fuit zelator regulæ, adversus Eliam laxitates inducentem; de ejus ad Eliensem Episcopatum electione, cujus Pitseus meminit, hic merito tacetur: irrita enim ea fuit.*

e *Matthæus Paris sub finem suæ Historiæ Anglicanæ fuse de hujus doctrina et libris agens, præmitit quod Gregorius X, anno* 1273, Pontificatum Ecclesiæ Cantuariensis detulit Roberto de Kille-Warby, qui eodem anno a Prioratu Provinciali Fratrum suorum, quem undecim annis gesserat, absolutus fuerat, et etjam ad idem officium reelectus. Erat nempe, *inquit,* de ordine Fratrum Prædicatorum, qui non solum religiosæ vitæ sanctitate, sed scientia et doctrina clarissimus habebatur. *Igitur et ante hanc promotionem scripsit Radulfus, et somniavit Godwinus cum anno uno citius Roberti consecrationem factam asseruit, ipsumque* ex Minoritarum grege *prodiisse. Mattheum Paris describit Ciaconius ad an.* 1278, *quo Robertus creatus est Cardinalis Episcopus Portuensis; et anno* 1280 *Viterbii mortuum, atque apud Prædicatores sepultum docet.*

C

LIBER I.
Vita S. Richardi Episcopi.
PROLOGUS.

Psal. 76, 14 — *Richardus vere Sanctus appellandus: ut*

Deus in Sancto via tua, quis Deus magnus sicut Deus noster? tu es qui facis mirabilia. Quia; sicut dicit Cassiodorus, in principio Ecclesiasticæ Historiæ *a* vitam Sanctorum scripturus, Utiliter nimis in capite libri præfatio præmittitur, ubi futuri operis qualitas indicatur; scripturus et ego, licet vita indignus, sermone incompositus, qualicumque stylo gloriosam B. Ricardi vitam exitumque beatum, miracula etiam præclara prædictum Sanctum locumque sepulturæ suæ decorantia, in Præfationis hujus initio, ad laudem Dei nec non et Sancti, cujus Vitam scribendam tenemus præ manibus, a præfatis Psalmistæ verbis sermonis principium ordiri disposui: Deus in Sancto via tua, et cetera. Sunt igitur in verbis præpositis tria consideranda, quantum attinet ad materiam, de qua locuturi sumus, videlicet Sanctitatis præconium, cum dicit, Deus in Sancto: Christi imitationis vestigium, cum dicit, Via tua: miraculorum confirmans testimonium, cum subinfert, Quis Deus magnus et cetera. De primo igitur sciendum, quod quamvis de Christo, qui dicitur et est secundum Danielem Sanctus Sanctorum, prædicta verba exponantur; ipsa tamen eadem verba Danielis indicant, alios existere Sanctos, quorum ipse antomastice, et principaliter est Sanctus, et cujus participatione alii Sancti sunt et vocantur; ipso Domino in Levitico suis ministris dicente, Sancti estote, quia ego Sanctus sum. Dicit quippe Augustinus de sermone Domini in monte, quod a luce vera, quæ Christus est, illuminati Apostoli lux mundi appellantur. A simili ergo non irrationabiliter, sanctificati a Christo, qui verus Sanctus est, Sancti dici et haberi possunt.

D — AUCTORE RADULPHO EX MSS. — *utpote Christi sanctitatem imitando participans,* Dan. 9, 24 — Lev. 11, 44

5 Sed dicet forsan quispiam: Unde tamen ex præmissis credere oportebit, quod iste, de quo fit sermo, sit Sanctus? Respondeo quod in Ecclesiastico de Moyse scriptum legitur, In fide et lenitate ipsius Sanctum fecit illum, haud dubium quin Deus. Et ecce Moyses alter hic, qui secundum Apostolum fide reliquit Ægyptum, non solum moralem, sed etiam natale solum: pro justitia exulans, non veritus animositatem Regis, nec temporalis, nec illius, quem regem Job nominat super omnes filios superbiæ, Dei virtute roboratus; prout patere potuit ipsius conversationem cernentibus, et constare poterit fidelibus historiam vitæ suæ legentibus. Nostrum igitur novum Moysen, in fide, quoad ipsum; et lenitate, quoad proximum, Sanctum fecit: hæc quippe duo ad santitatem in summa sufficiunt, ut quis fidem Catholicam recte teneat, et eamdem moribus bonis exornet. Non solum autem in fide, sed etiam in moribus Sanctus effectus est et probatus. Quis, maxime nostris temporibus, fide constantior vel morum lenitate suavior? In uno nimirum leonis constantiam, quia justus quasi leo confidens; in alio agni mansuetudinem, pro rerum et temporum varietate prætendens: Juxta quod junior adhuc a Sapiente dedicerat; Constans et lenis, ut res expostulat esto. Nec solum Leonis et agni facies prætendere noverat, sed etiam quatuor facies isti uni cum sanctis animalibus erant. Facies videlicet hominis, per mansuetudinis et humanitatis exhibitionem; facies leonis, contra obstinatos et rebelles, per justitiæ rigorem; facies bovis, per sui corporis macerationem (Novit enim exhibere corpus suum hostiam viventem, sanctam, Deo placentem) facies quoque aquilæ, in veri solis contemplatione et cœlesti conversatione.

in fide et lenitate, ut Moyses Eccli 45, 4 — E — Job. 41, 25 — *atque in moribus Sanctus effectus* — F

6 Divinis etiam præceptis ita strictissime se mancipare didicerat, ut non solum viam mandatorum Dei, sed etiam semitas consiliorum servare studeret. Unde et licitum matrimonium sibi oblatum refutavit, licet ab Apostolo dictum non ignoraret, De virginibus præceptum non habeo, et, Si nupserit virgo, non peccat. Et ut vitæ consilia in se arctius custodiret, et aliis efficacius suaderet, arctioris vitæ semitam servare disponens, illi excellenti ordini Fratrum Prædicatorum se obligavit, fecissetque votis satis, nisi Dominus Papa, provisionem Cantuariensis Archiepiscopi de eo factam in Cicestrensem Præsulatum approbando, ipsum a voto prænominato absolvisset. Ricardus itaque præceptis Altissimi divina superaddens consilia, sibi sanctitatem acquirere studebat, impleta prophetia qua dicit Zacharias, Indie illa erit, quod super frænum equi est, Sanctum Domino. Quid frænum, nisi præceptum dixerim, quo Psalmista precatur eorum maxillas constringi, qui per campos licentiæ evagantes ad Deum non approximant? Quid illud quod super frænum est, nisi divinum consilium, quod præceptis superadditur, appellem? Quod ergo super frænum equites,

et evangelica amplexus consilia, 1 Cor 7, 25 — Zach. 14, 20 — Psal. 31, 9

A est, sanctum Domino erit : quia qui Dominicis præceptis superaddunt sua consilia, sanctitatem sibi acquirunt, et Sancti non immerito vocantur et sunt. Dicit quippe quædam glossa super Leviticum Qui Deo se vovit separatus a negotiis seculi, et ab iis qui carnaliter vivunt, ut ei placeat cui se probavit, Sanctus appellatur. Hæc etiam fallor est merces custodientium Dei mandata, atque consilia, de qua dicit Psalmista, In custodiendis illis retributio multa. Quid cum Romana Sedes (quam regnis et sedibus præposuit Altissimus, ut quæcumque sancierit sancta sint, et sancita) præmissis diligentissimis examinationibus et probationibus exactissimis, venerabilem Ricardum Sanctorum catalogo duxit adscribendum? Cujus canonizationis litterarum, tum propter scribentis auctoritatem, tum propter veritatis majorem firmitatem, tum propter styli elegantiam, in fine præsentis scripturæ ponere dispono.

AUCTORE RADULFO EX MS.

Psal. 18, 12 *atque a Romana Sede canonizatus :*

7 Jam credo omni fideli sufficienter fore persuasum, quam merito B. Richardo attribuendum sit sanctitatis præconium, ut de ipso dicatur, Deus in Sancto via tua, et cetera. Via, inquit tua, o Deus, est in Sancto, id est imitationis expressa vestigia B Jam quippe mihi videor unum de exercitu cœli militem intueri, de quo exercitu loquitur Joannes in Apocalypsi, quod exercitus cœli sequebatur Dominum in equis albis. Quid enim corpus castum, subjectum spiritu, dixerim nisi equum album, subjectum sessori, fræno præceptorum refrænatum, stratum sella quietudinis, donis naturæ variis, quasi phaleris, exornatum? Sanctus autem iste, de quo nobis sermo, in hoc mundo munditiam custodiens, suo corpore tamquam equo utebatur. Quid illa cingula, quid calcaria cingulis addita, quid loramenta ferrea, nisi equi sub pungente sessore similitudinem præferebant? Nimirum ille quem sequebatur, exultavit ut gigas ad currendam viam, nec currentem sequi poterat, si non expedite festinaret. Ecce jam palam viam Dei est videre in Sancto. Per hanc quippe viam (ut Job quærenti respondeam) spargitur lux, dividitur æstus super terram. Lux, inquam, exempli et doctrinæ salutaris; æstus autem ipsius, per boni operis fervorem et caritatis ardorem, sic se divisit super terram, ut ejus famam vel doctrinam audientes, vel præsentiam in conspectu habentes, seu familiari cohabitatione quasi confricati calescentes, sic illuminarentur, calescerent, et ferverent, ut nisi sub impietatis umbra gratis se contegerent, non esset qui se absconderet a calore ejus. O quantum ille venerandæ recordationis Walterus, b quondam Norwycensis Episcopus, ex sua cohabi- C tatione et convictu, in studio et fervore spiritualis vitæ se professus est profecisse! Quamvis enim prædictus Pontifex, venerandus Walterus scilicet, morum ornamentis sacrisque actionibus et admodum devoto in Dei obsequio famulatu, in ecclesia Dei floreret; factus est tamen ex B. Ricardi convictu sociali in orationibus vigilantior, in obsequio divino studiosior, in prædicatione ferventior, in eleemosynarum largitione profusior. O si liceret istius venerabilis Walteri mores et vitam in præsentiarum describere! totam nimirum historiæ præsentis seriem, splendidam redderet et coruscam. Sed quem Dominus per seipsum commendabilem in sua vita reddidit, et post fata celebri fama, testante c miraculorum gloria, decoravit, nostræ parvitatis studio non indiget commendari. Exemplo tamen B. Ricardi (ut prælibatum est, et ore proprio mihi misero confiteri non erubuit) factus est quotidie in semetipso melior, et in probis moribus Deo acceptior. Sicut enim dicit B. Gregorius, Qui sancto viro adhæret, ex assiduitate visionis, usu locutionis, exemplo operis, accipit ut attendat in amorem veritatis.

Apoc. 19, 14 *qui corpus spiritui subjectum habuerit,*

Job 38, 24 *alios bono exemplo provocaverit,*

8 Jam vero, quod reliquum est, brevitas succincta D perstringat, miraculorum videlicet confirmans testimonium : et hoc intelligit cum subinfert, Quis Deus magnus sicut Deus noster. Quasi diceret : Nullus. Ex ipsius enim magnitudine, id est, bonitate sola est quod quis habeat sanctitatem, et quod in eo via Dei sit aliis ad imitationem : et quod ipsum miraculis faciat coruscare ad sanctitatis confirmationem : et ideo subdit, Tu es Deus, qui facis mirabilia. Et hoc est quod dicit alibi : Mirabilis Deus in Sanctis suis : Ecce miracula et sanctitas : Deus Israel ipse dabit virtutem in affectu, et fortitudinem in effectu gradiendi in via Dei : quia ipse secundum Isaiam graditur in multitudine fortitudinis suæ, nec sine ipsius adjutorio ipsum possent sequi : et ideo in Marco dicitur de Apostolis, utique sanctis, Illi profecti (non tam gressu corporis in profectu materiali, quam cordis in profectu spirituali, ut in eis via Dei appareret) prædicaverunt ubique, Domino cooperante (Ecce ipsius adjutorium, ut bonum possent) et sermonem confirmante sequentibus signis, scilicet ut miracula divinitus ostensa eorum sanctitatem et prædicationem confirmarent. Nec arbitror circa miraculorum attestationem plus insistendum : cum sequens trac- E tatus ex magna parte circa hæc prætacta debeat versari. Primo enim de ortu et vita sua virtuosa, secundo de quibusdam signis suæ sanctitatis testimonium perhibentibus, tertio de suo transitu glorioso et miraculis, quibus ipsum Dominus mirificavit, æstimo dicendum.

et miraculis multis coruscaverit.

Psal. 67, 36

Is. 63, 1

Mar. 16, 14

ANNOTATA.

a *Tripartitæ videlicet quia ex Sozomeno, Socrate et Theodoreto in epitomen redacta.*

b Walterus Episc. Nortvic. *cognomento* de Sufeild consecratus, *inquit in Episcopis Nortvicens. Godwinus,* anno 1244 hoc etiam memoratu dignissimus, quod, annona cara, argenti quidquid habuit celati vendidit, et pauperibus distribuit, ut haberent unde panem compararent.

d *Confirmat hoc idem Godwinus, quamvis hæretico spiritu veritatem obfuscans, cum ait,* Decessit Colcestriæ 18 Maii 1257, in capella B. Mariæ, quam extruxerat, tumulatus; ubi miracula, nescio quæ, patrata credulæ plebi persuasum.

In altero MS. ad quod Martinianum collatum diximus, totum opus distinguebatur titulis, in margine infimo annotatis, quos consequenter describimus, ipsum more nostro in longiora capita divisuri; et hic quidem damus eos qui ad librum primum spectant libri secundi titulos in margine ipso exhibituri invariatos. F

Incipit Vita . De patria et parentela sua. III
Quod in Artibus rexit. IV
Quomodo salvatus a ruina maceriæ. V
Qualiter in Jure Canonico rexit. VI
Quod Cancellarius fuit S. Edmundi. VII
Quod post mortem B. Edmundi audivit Theol. VIII
Qualiter factus Sacerdos carnem maceravit. IX
De provisione de eo facta in Præsulatum Cicestren. X
De Regis offensa ex tali provisione. XI
Quomodo adiit Sedem Apostolicam. XII
De reversione in Anglia post consecrationem. XIII
De mora et conversatione cum D. Simone Teringe. XIV
De patientia et labore ejus. XV
Quod recuperavit possessiones Ecclesiæ Cicestriæ. XVI
Qualiter Apostolicam regulam tenuit. XVII
De unius uxoris viro. XVIII
De sobrietate. XIX
De prudentia sua. XX
De hospitalitate sua. XXI
De pudicitia sua. XXII
De suo ornatu. XXIII

De

A De doctrina sua. XXIV
Quod percussor non fuit. XXV
De zeli sui fervore. XXVI
Quod non fuit cupidus. XXVII
Quod domui suæ bene præfuit. XXVIII
Quod non fuit neophytus. XXIX
De puero quodam sanato. XXX
De insita quam Sanctus inseruit. XXXI
De multiplicatione bonorum in domo D. Symon. XXXII
De multiplicatione fabarum ad eleemosynam. XXXIII
De accensione cerei miraculosa. XXXIV
De captura piscis miraculosa. XXXV
De altera captura piscium. XXXVI
De tempestate maris sedata. XXXVII
De miraculo fracti lapidis. XXXVIII
De oculo cujusdam Dominæ sanato. XXXIX
De oculo cujusdam sanato. XL
De febricitante per cappam ejus sanato. XLI
De quodam sanato per botas suas. XLII
De infirmo per lectum sancti sanato. XLIII
Quod spiritu prophetiæ claruit, et de revelatione quadam mirabili. XLIV
De Judæo ad fidem converso. XLV
De sua prædicatione Crucis. XLVI
Desunt tituli numeri XLVII et XLVIII
B Quod corpus ejus delatum est Cycestriæ et sepultum ibidem. XLIX

CAPUT I.

S. Richardi nativitas, studia, Cancellarii dignitas.

Ex nobilibus parentibus natus,

Sanctæ recordationis Ricardus, natione Anglicus, Wigorniensis diœcesis, villa quæ secundum proprietatem Anglicanæ linguæ a puteo salis qui aquis putealibus ibidem componitur, *a* Wyche appellatur; parentibus secundum seculi statum non ignobilibus, patre Ricardo, matre vero Alicia nomine, extitit oriundus : cujus nominis proprium vocabulum gratiæ sibi divinitus conferendæ videtur fuisse præsagium. Dicit quidem Petrus Ravennas, quod ipsa sæpe Sanctorum nomina meritum indicant, testantur insignia. Ricardus igitur *b* etymologice potest dici quasi Ridens, Carus, et Dulcis : Et Ridens quidem per gratiam conscientiæ, et hoc quoad seipsum : nam risum integrum exterioris hominis raro vel non omnino admittebat, licet quamdam vultus jucunditatem assidentium vel astantium gratia præferret. Et cum medium nominis ejus imo verius cordis media, caritate sternantur, Carus potest dici quoad Deum : C quia ipse qui contulit mundæ conscientiæ meritum, rependit ei suæ dilectionis præmium. Dulcis vero fuit quoad proximum, per suavis affabilitatis eloquia et salubria vitæ consilia : quia juxta Sapientis vocem, Unguento et variis odoribus delectatur cor, et bonis amici consiliis animi dulcoratur, ut metrice merito de ipso dicatur :

Richardus nominatur :

Prov. 27, 9

Nominis in primo rides, dulcescis in imo;
Si medium quæris, carus amicus eris.

10 Cujus dispositio gratiosa, et morum conditio virtuosa, vocabulo regionis et municipii, a quibus duxit originem, satis concordare videtur. Et quidem corporis venustate et gratia vultusque hilaritate, Angelicum schema quodammodo præferebat in terris, et Angelorum vitam per munditiæ studium sic agere studebat in carne, ut potius Angelicam quam humanam duceret conversationem. Testis enim est qualiscumque peccator, sacræ tamen Religionis professor et Sacerdos, qui hæc scripsit; quod cum, ante annos paucos transitus sui ex hoc mundo ad Patrem, placeret ipsi Sancto prædicto Fratri vitam suam et commissa denudare; ipsum sic carnis florem (quantum advertere potuit) reperit custodivisse, ut in eorum numero censendum ipsum reputem, qui cum mulieribus non sunt coinquinati, et novum canticum cantantes sequuntur Agnum quocumque ierit : unde et Anglicus, quasi Angelicus, non immerito dici poterit Et ut Angelicæ puritatis cœlibatum perfectius imitaretur, licitum matrimonium cujusdam puellæ sibi oblatum, prout planius suo loco ostendetur, penitus refutavit : tamquam illud, quod Veritas in Evangelio dicit, jam mente retentans, quod Sancti, in resurrectionis gloria similes Angelis futuri, neque nubent neque nubentur. Apte quoque a loco salis suæ nativitatis sumpsit exordium, qui Apostolorum successor futurus dignitate et officio eorum vices gerebat, quibus Dominus ait, Vos estis sal terræ : cujus etiam sermo secundum Apostolum in gratia fuit semper sale conditus, paratus vitiorum fœtorem reprimere et morum ornamenta condere. Et sicut ex fluida materia ignis beneficio sal in solidam Petræ materiam, animalium infirmorum lambitioni profuturum vertitur : sic et noster Ricardus, ex fluida humani generis natura et semine corruptibili conceptus et natus, igne Spiritus sancti ejusdemque gratiæ beneficio confirmatus, peccatoribus peccati infirmitate languentibus petræ medecinalis antidotum seipsum exhibuit. Ecce nihilominus vas, Elisæo procurante sibi allatum, puritatis munditia novum, terrenæ felicitatis contemptu vacuum, mentis humilitate concavum (tumor enim infusa repellit) in quo sale sapientiæ salutaris salubriter infuso, veri Elisæi industria, aquas Hierichontinas a sterilitate laudabilis exercitii et pestifera mortalitate peccati efficaciter sanavit.

Anglica que munditia

D

AUCTORE RADULFO EX MS.

et Apostolici salis virtutes assecutus,

Matt. 22, 30

Matt. 5, 13
Col. 4, 6

E

11 Hic igitur ab annis adolescentiæ litterarum studiis applicatus, velut terra supernæ benedictioni proxima, imbrem doctrinæ suscipiens, jucundi germinis fructum pariter et vigorem suo tempore cœpit germinare. Dum adhuc igitur adolescentiæ floreret in annis, frater ipsius senior, ad quem successione hereditaria patrimonii jura spectabant, Ricardum, licet ætate minorem, hereditatis possessione digniorem judicans, quidquid juris sibi competebat ultro donavit eidem. At Richardus regeneratus in spem vivam per Christum, hereditatem incorruptibilem et immarcessibilem conservatam in cœlis, cujus participatio ejus in id ipsum, et ideo fratrum multitudine non minoratam, potius elegit quam terrenam, ut libere dicere posset cum Psalmista : Funes ceciderunt mihi in præclaris, etenim hereditas mea præclara est mihi. Ad scholas ergo Richardus revertitur, litterarum studio diligenter insistens : et ut pectori summi Sacerdotis futuri non irrationabiliter Rationale judicii necteretur; post humilioris litteraturæ scientiam sufficienter adeptam, rationalem scientiam, id est, Logicam, ut ad intelligenda cetera aptior redderetur et acutior, arbitratus est aggrediendam. In qua ita laudabiliter profecisse dignoscitur, ut in Studio generali et famoso in ipsa commendabiliter admodum rexisse, et Magistri nomine dignus fuisse comprobetur.

oblatam a fratre hereditatem recusat:

Ps. 15, 6

Artium Magister creatus eas prælegit :

F

12 Regens igitur Richardus, non sine superni Rectoris regimine, directus et custoditus est. Nempe, ut fidelium et religiosorum compertum est attestatione, cum quidam scholaris, Oxoniæ cathedram magistralem ascensurus, celebri convivio sui magistratus initia solennizare decrevisset, Magistrum Richardum de Wycio, scientia tunc et moribus famosum, ad suas epulas et mensæ suæ decorem studuit invitare. Hora igitur prandendi, venientibus qui fuerant evocati, locus tantæ personæ conveniens Magistro Richardo est assignatus. Cum subito inter prandendum intrant æditui, qui dicunt quemdam egregiæ formæ juvenem pro foribus equo residentem assistere, qui sciscitatus an Magister Richardus de Wycio introrsus cum ceteris recumberet, ejus se dixit

loco conv...

AUCTORE RADULFO EX MSS.

A xit ardenter et festinanter velle frui præsentia: et quamvis diligenter et amicabiliter, ut intraret, ab eis obnixe rogaretur, quatenus cum dicto Magistro haberet colloquium et reficeretur cum gaudio; nullo modo acquievit, sed hoc solum iterum atque iterum replicans rogavit, ut dictus Magister sine moræ dispendio ad se venire festinaret. Magister igitur Richardus hæc audiens, concito surrexit, et ad fores usque perrexit. Cumque huc illucque circumspiceret, et sollicite ab iis qui aderant inquireret, intellexit hujusmodi ibidem adfuissse; sed qua diverterit vel quando, non est inventus qui sciret edicere.

lapidis lapsu opprimendus,

13 O immensa Dei pietas, qui sic suas mirificare novit misericordias, ut salvos faciat sperantes in se! Dum enim Magister Richardus, a prandio surgens, huc illucque juvenem inquirendo moras necteret; ecce casus inopinabilis, et qui totam convivii jucunditatem, nisi Deus aliter providisset, verteret in luctum. A lapidea enim macerie, desuper eminente, interim lapis tantæ molis decidit, ubi prius Magister Richardus sederat, quod dubium esse non potuit, si sessionem continuasset, quin caput ejus conquassasset. Sed ille qui de futura resurrectione spem suis tribuendo promisit, dicens, Capillus de capite vestro non peribit; sui Richardi caput, oleo lætitiæ in Pontificalem dignitatem perungendum, ab exitiali lapidis

Luc. 21, 18

ab Angelo evocatus servatur:

B casu voluit observare. Unde dubium esse non debet, illum qui in forma juvenis Magistrum Richardum requirebat, de numero eorum extitissse, de quibus Psalmista, viro justo promittens Deo protectionem, dicit: Angelis suis mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis: in manibus portabunt te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Qui ergo sanctorum pedes, ne offendant ad lapidem, per Angelos custodire promisit; ipse Ricardi caput, ne a lapide læderetur, custodivit. Perstat igitur docendo pariter et discendo assiduus B. Ricardus; ex discipulorum doctrina sibi meritum, discipulis profectum cupiens ampliare.

Ps 90, 11

in jure Canonico Doctor creatus,

14 Et quia in Rationale seu Logion, quod pectori summi Sacerdotis annexum erat, juxta divinæ monita dispositionis, Judicium et Veritas debeat inscribi; non abs re futurus Pontifex sacrorum Canonum sanctiones (quæ ex Theologiæ paginis mutuando veritatem, et Imperatorum legibus judicii æquitatem, constare noscuntur) arbitratus est audiendas. Hæc nempe duo sic studiose suo pectori inscribere studuit, quod in tantum super coætaneos profecisse dignoscitur, ut non solum discipuli sapientis, verum etiam Doctoris scientiæ eminentis

fit Cancellarius Universitatis.

C apicem mereretur attingere. Ad cujus doctrinæ laudem non nihil operari videtur, quod in ipso studio generali ab ipsa Universitate unanimi consensu Cancellarius factus est. In quo nimirum officio detexit effectu operis, thesaurum sapientiæ et scientiæ, quem in armariolo recondiderat mentis. Fuit enim in caussarum discussionibus prudens investigator ac diligentissimus, in pronuntiando verax, in judicio justus, in sententiis proferendis discretus, in omni actione compositus.

a S. Edmundo Archiep. in Cancellarium assumptus

15 Virtutum namque plantariis, tamquam aromatum area, Ricardus copiose per omnia consitus, flante Austro, fugatoque longius Aquilone, ipsius fama suavitatis circumquaque cœpit diffundi, in tantum quod ad sanctæ recordationis *c* Edmundi, tunc Cantuariensis metropolis Archiepiscopi, notitiam usque pervenit. Tanti igitur viri ac tam famosi corporali præsentia Ecclesiam suam cupiens honorare, ac domus familiam ipsius conversatione laudabili perornare; eum ad se fecit accersiri, et a secretis statuens, suæ curiæ Cancellariam commisit eidem. Cœpit igitur Ricardus quotidie in bonis crescere, ministerium sibi creditum fastu dempto su-

c

una cum illo Ecclesiam protegit et ornat,

perbiæ prudenter exercere, Domini sui Archiepiscopi studens per omnia providere quieti, quem sciebat optimam partem cum Maria eligere pariter et diligere, et proximorum pro caussis diversis ad Archipræsulis curiam adventantium consulere utilitati: D
in omni caussa vel negotio manus excutiens penitus a munerum acceptione, quæ oculos excæcare solent etiam sapientum. Gratulabatur Archiepiscopus se Cancellarii sui sollicita discretione ac discreta sollicitudine ab exteriorum tumultibus liberari: gaudebat Cancellarius Domini sui sanctitate ac cœlesti conversatione informari: reclinabantur in alterutrum, sanctus in sanctum; magister in discipulum, discipulus in magistrum; pater in filium, filius in patrem; ita ut vivaci inspectori, spiritualiter conversanti, videre esset duo Cherubim gloriæ, Arcam Domini, id est, Ecclesiam Cantuariensem protegentia, sanctæ intentionis oculo invicem se inspicientia, et alis geminæ caritatis se mutuo contingentia, versis semper vultibus voluntatum in propitiatorum, in ipsum videlicet qui est propitiatio pro peccatis nostris. Fuerunt nihilominus prædicta duo Cherubim opere productili, id est malleorum tunsione producta et fabrefacta: quia uterque Sanctus iste, Edmundus videlicet et Ricardus, unus quidem, id est Archiepiscopus, patiendo; alter vero, id est discipulus, E
compatiendo et collaborando pro libertate Ecclesiæ et justitia, tribulationes innumeras et angustias, damna rerum et rapinas, corporum labores et molestias, opprobria verborum et contumelias, provinciæ denique suæ proscriptionem et exilium, tamquam malleorum duros ictus et frequentes, super patientiæ incudem, velut auri dignissima materia, absque tinnitu murmuris perpessus est.

sicut duo Cherubim Propitiatorium.

Ex. 25. 18

16 Fuerunt quoque duæ virgæ a Zacharia assumptæ, quarum unam vocavit Decorem, Archipræsulem scilicet propter vitæ contemplativæ pulchritudinem ipsum decorantem, per quam in suis deliciis speciosa fit anima et suavis; alterum vero, id est Cancellarium, vocavit Funiculum, propter activæ vitæ multiplicem occupationem, qua in singulis negotiis unicuique metiebatur juste, tamquam in funiculo distributionis. Sed nec istos duos magna luminaria appellare formidem, quæ in Ecclesiæ Cantuariensis firmamento conjuncta, ex sua propinquitate non eclipsim generarent, sed radiosæ lucis fulgore totam Ecclesiam perlustrarent. Constanter igitur et perseveranter B. Edmundo in suis tribulationibus, tam in provincia quam in exilio, Sanctus adhæsit Ricardus; non ignarus, quod qui fuerint F
socii passionum, simul erunt et consolationis; et qui compatiuntur, conregnabunt. Nec silentio arbitror prætereundum illa miræ affectionis verba, quæ idem. Edmundus in ultima voluntate de Beato expressit Ricardo: Legamus dilecto, inquit, Cancellario nostro, quem jam diu nobis invisceravimus, cuppam nostram. Quæ quidem verba sanctæ recordationis Otto *d*, tunc in Anglia Sedis Apostolicæ Legatus, non parum admirans, iterum atque iterum coram se fecit recitari.

ambo in duabus Virgis Zachariæ adumbrati

Zach 11, 7

duo magna luminaria vocandi

d

17 Cum autem, expleto sui certaminis cursu, felix ille B. Edmundi spiritus, corpore exutus et patriam pro exilio commutans ad Deum a quo illum recepit, remeasset, lætantium sociandus consortio Angelorum, sepultaque apud Pontiniacum sacra sui corporis gleba, per incorruptionem vernante; non immerito, tanti pignoris thesauro destitutus, Clerus et populus luxit Anglorum. Quod tamen divino nutu justissime videtur effectum, ut et corpus ejus in pace sepeliretur, et suis persecutoribus tanti solamen muneris auferretur. Orbatus igitur B. Ricardus tanti Patris et tam dilecti corporali præsentia, doloris forsitan metas excessisset, nisi divinæ dispositioni

S. Edmundo Pontiniaci sepulto,

A positioni remurmurando contraire timuisset; et ipsum Patrem venerandum præsentis vitæ miseriam beatæ vitæ immortalitate commutasse certissime credidisset. Mortuus est igitur Pater, et quasi non est mortuus: reliquit enim post se, etsi non per omnia similem (quod tamen divinæ scientiæ æstimo relinquendum) audenter tamen asserere me posse confido, ad ejus similitudinem, quantum permisit humana fragilitas, ferventer anhelantem. O quam frequens, quam familiare, quam votis pariter et voce recitabile sibi fuit illud B. Edmundi nomen venerabile! Quotiescumque enim diceretur, fieret, seu prædicaretur quidquam ad sanctos B. Edmundi mores attinens, subjungere solebat: Sic agere, sic loqui, sic se gerere, sic prædicare, Dominus meus S. Edmundus solebat: actuum enim suorum, virtutum, seu verborum sedulus et sollicitus erat recitator; sed multo sollicitior imitator.

Richardus Theologiæ studet Aurelianis:

18 Solutus igitur tam a curiæ quam curæ sollicitudine B. Ricardus, studium litterarum, quod ad tempus intermiserat, fine debito cupiens terminare, ad Theologiam se contulit, et Aurelianis in domo Fratrum Prædicatorum a quodam Fratre ejusdem Ordinis, laudabilis scientiæ, audiendo, in ea tantum profecit, quod pro majori parte totius sacræ bibliothecæ textum audivit et didicit: non ut plerique, qui auribus audiunt et non intelligunt; sed audiens exterius, audivit interius; ut efficacius postmodum impleret, quod dicitur in Apocalypsi, Qui audit dicat, Veni; et ut dignius apprehenderet præmium perfecte audientium, quod in Job repromittitur, si audierint et observaverint, complebunt dies suos in bono, et annos suos in gloria. Hoc quoque studii finem, hoc scientiæ suæ terminum, hoc etiam vitæ suæ directionem in omnibus et per omnia cupiens retinere, post ipsum ad quem omnia referebat Deum; ut quæ audiendo facienda didicerat, operum veritate compleret. Unde non immerito in ipso completum est quod scribitur in Evangelio, Qui fecerit et docuerit hic magnus vocabitur in regno cœlorum, tam scilicet in Ecclesia triumphante quam militante. Cum igitur Aurelianis in Theologia studeret, a loci Diœcesano, *e* cui jam mores et scientia B. Ricardi non latebant, ordinem suscepit Sacerdotii: et ex tunc in tantum carnem maceravit, quod nisi de consilio amicorum prudentium secum indulgentius egisset, ipsam suam carnem deficere coegisset. Assensu quoque Diœcesani, tunc Aurelianis oratorium in honorem B. Edmundi erexit, ubi Missarum solennia et orationum devota libamina Deo offerebat.

B

Apoc. 22, 17

Mat. 5, 19

e et Sacerdos consecratus sacellum ibidem extruit

C

ANNOTATA.

a *Vulgo* Droitwiche, *ad Salwarpum flumen, Wigorniensi urbi, vulgo worcester, ad Boream intervallo sex Anglicanorum milliarium: quin tota diœcesis ab ejusmodi puteis* Wicciorum *dicta est temporibus Bedæ. Quos tamen alibi obstructos, et quoties reperiuntur obstrui, scribit Cambdenus,* eo quod cautum sit uno tantum loco salem excoqui, ut silvis sit prospectum. *Tres ibi nunc ejusmodi fontes sunt, e quibus ab æstivo ad brumale solstitium sal purissimus excoquitur: ex regiis autem tabulis apparet olim* in Wich octo salinas *fuisse.*

b *Etymologias istius seculi potius allusiones ad nomen dixeris: quales sunt quæ tota passim legenda aurea reperiuntur: alias ex veræ etymologiæ legibus* Divitis indolis, Richardum *interpretabere.*

c S. Edmundus *Archiepiscopus colitur* 16 *Novembris creatus anno* 1234, *mortuus Pontiniaci in Gallia* 1241, *Sanctis adscriptus paucis post felicem obitum annis.*

d Ottho *S. Nicolai in Carcere Tulliano Diaconus Card. an.* 1227 *creatus a Gregorio* IX *in Angliam venit* 1237: *cujus ibidem gesta fuse describit Mattheus Paris: legationem deposuit an.* 1241, *obiit* 1251. *fuisse eum S. Edmundo parum æquum, suisque litteris et criminationibus effecisse ne quid in Romana Curia ille proficeret, Godwinus calumniatur.*

D

AUCTORE RADULFO EX MS.

e *San-Marthani tom* 2 *Galliæ Christianæ hunc Aurelianensem Episcopum nominant* Guilielmum de Busiaco, *sive* de Bussiis, *ostenduntque ab anno* 1237 *ad* 1258 *Sedem suam tenuisse. Carolus Saussaius cum in Annalibus Eccles. Aurelian. S. Edmundi mortem et S. Richardi Aurelias adventum adscribit an.* 1246, *æque in utroque fallitur, atque in eo quod putet mortuum in Anglia S. Edmundum.*

CAPUT II.

Consecratio Sancti Richardi et res in Episcopatu gestæ.

Mortuo Radulfo Cicestr.

Jam vero operæ prætium scribere duxi caussam, ordinem et modum, quo ad regimen Ecclesiæ Cicestrensis assumptus est. Cum per mortem bonæ memoriæ Radulfi cognomento *a* de Nevile, quondam Cicestrensis Episcopi, præfata Ecclesia viduata esset Pastore, et Capitulo prædictæ Ecclesiæ a Rege Angliæ Henrico *b* Tertio, Principe Catholico, concessa esset, prout moris est, electionis libera facultas; convenientes statuto die Canonici prædictæ Ecclesiæ, quemdam aulicum *c*, in hoc forsan regis *d* favorem se credentes habituros, Ecclesiæ tamen Archidiaconum, in Pastorem et Episcopum sibi elegerunt. Cum vero electionem de eo factam Metropolitanæ Sedis tunc Electo *e*, Bonifacio nomine, præsentassent; deliberato consilio diem statuit, qua de electi electionisque meritis secundum Canonum statuta cognosceret. Adveniente itaque statuto die, loco præfinito adest Electus Cantuariæ, cum quibusdam suis suffraganeis, viris utique vitæ et scientiæ eminentis: inter quos ille famosissimus quondam Lincolniensis venerabilis Pater Robertus *f*, in Ecclesiæ corpore membrum non modicum (quod et cognomen suum, id est, Grandecaput, quod vulgariter, Grosse teste, dicitur, satis prætendit) adsunt et cum eisdem Magistri et Clerici utriusque Juris periti. Facta igitur super electione et Electi Cicestrensis persona diligenti discussione, meritisque dinumeratis, et appensis prædicti Electi scientia et moribus, inventus est minus habens: et ideo de consilo prudentum, qui affuerunt, palam sua cassata est electio.

E

a

b

c d

cassatur aulici cujusdam electio,

F

f Richardus Episcopus nominatur,

20 Electus igitur Cantuariensis, Ecclesiæ prædictæ Pastore destitutæ, prout tunc juris et moris habebatur, antequam solveretur tam solenne discretorum virorum concilium, cupiens providere; injunxit eisdem; ut Deum præ oculis habentes, et utilitati Ecclesiæ consulentes, talem virum ac tantum providerent et nominarent, cui sine conscientiæ scrupulo et animæ periculo, onus tanti officii tantæque culmen dignitatis rite posset imponere. At illi, tamquam viri virtutum, ipsius (prout decuit) voluntatem approbantes, eique per omnia parere cupientes, super injuncto tibi negotio tractare cœperunt. Et ille, cujus quondam spiritus Præsulum congregationi ad providendum Myrensi metropoli adunatæ Nicolaum designavit, nunc quoque Ecclesiæ Cicestrensi nostrum Ricardum præponendum inspiravit. Qui, cum tam idoneæ personæ nomen sibi esset propositum, gavisus est quam plurimum (audierat enim de eo, quod erat vir strenuus, moribus et sapientia præclarus, in Ecclesiæ negotiis per omnia proficuus, utpote qui antecessori suo B. Edmundo in Ecclesiæ Cantuariensis negotiis coadjutor fidelis extiterat, et in tribulationibus comes indefessus)

AUCTORE RADULFO EX MSS.

A indefessus statimque præsente Præsulum collegio Clerique et populi congregatione, provisionem a se factam Ecclesiæ Cicestrensi de Magistro Ricardo de Wycio solenniter pronuntiavit; Pontificibus et Clero, qui aderat, super hoc devote Deum laudantibus, nec non Cicestrensis Capituli Canonicis super hoc magnifice Deum collaudantibus, quod de tanta et tam idonea persona sibi et Ecclesiæ suæ voluit providere; acceptamque provisionem unanimiter habentes, Deum toto corde benedicebant.

g Rege nequidquam indignante:

21 Quod factum cum regias aures *g* attigisset, submurmurantibus aulicis quibusdam, quod in Regis dedecus redundaret et sui Clerici cassata electio, et de suo inimico facta provisio (quippe qui B. Edmundo in caussis, quas contra regiam voluntatem et libertatem quoad vixit habuerat, defensorem se contra Dominum suum Regem gerere non timebat, nec regiæ potentiæ contraire) Rex ipse, indignationem non modicam animo concipiens, bona Cicestrensis Ecclesiæ solito arctius et destrictius præcepit *h* infiscari, et tam contra provisionem factam quam contra personam, de quo facta est provisio, totus cœpit insurgere. Perpendens itaque Ricardus, si cederet, hinc Ecclesiæ Cicestrensis diutinam desolationem; illinc
B ex provisa sibi dignitate, si prosequeretur, imminere persecutionem; hinc suæ conscientiæ innocentiam, illinc si propter timorem cederet in consimilibus perniciosi exempli imitationem; et super hæc timens, si contra provisionem de se factam a tantis viris ac talibus veniret, divinæ dispositioni contraire; elegit magis, propter Ecclesiæ utilitatem et libertatis ejus tuitionem, caussam suam prosequi, quam ob metum persecutionis cedere. Tunc quippe Episcopatum suscipere laudabile est, cum propter hoc gravior persecutio videtur imminere: qui enim propter persecutionem Ecclesiæ regimen suscipere renuunt pastorale officium fugiendo mercenariis se conjungunt.

contra quem apud Innocentium IV

22 Cum igitur Regis animum, post frequentes Archipræsulis aliorumque Prælatorum supplices monitiones, et propriæ innocentiæ et justitiæ humilem declarationem, B. Ricardus inflexibiliter contra se cerneret erigi; gratiæ divinæ se caussamque suam recommendans, ad illud supremum post Deum oppressorum in hoc mundo refugium, Sedem loquor Apostolicam, non abque insidiarum metu, Deo duce se contulit: sed ibi quoque regios *i* Procuratores, contra se paratos et instructos, invenit. Regebat tunc Romanam Ecclesiam sanctæ recordationis Innocentius IV: qui audita placide adventus sui caussa,
C ipsum paterne suscipiens, laboribus ac tribulationibus ejus nec non Cicestrensis Ecclesiæ oppressionibus pio compatiebatur affectu. Nec multis postmodum diebus elapsis, regiæ mentis motum et voluntatem, et B. Ricardi innocentiam et justitiam summus Pontifex cognoscens, libratisque justitiæ statera partis utriusque meritis, provisionem de B. Ricardo factam suæ sanctionis auctoritate confirmat: et non multis postmodum transactis dierum curriculis, idem Apostolicus sacrarum manuum suarum impositione eidem munus consecrationis solenniter impendit. Obtenta igitur B. Ricardus, cum mysticæ unctionis abundantia, fœcunda infusione gratiarum, infulaque Pontificali redimitus; ne statim, mixtus turbæ, tantæ gratiæ munus turbare videretur, aliquantisper ibi quiescere disponebat. Interim quoque Ecclesiæ suæ seu personæ propriæ immunitates, et litteras Apostolicas Regi Angliæ [dirigendas] super suo in regnum Angliæ ingressu pacifico, ac possessionum et rerum ad Ecclesiam Cicestrensem pertinentium restitutionem et regii favoris reconciliationem, quam nequaquam demeruerat, obtinere curavit. Quibus obten-

caussam suam ille agit et ab eo consecratur.

remissus cum literis Apostolicis in Angliam,

tis, ad suam patriam et diœcesim visitandam, sui D gregis sollicitam curam agere disponens, repedare curavit. Pii tamen Patris sui B. Edmundi, crebra tunc miraculorum coruscatione fulgentis, corpus, insalutatum nullatenus voluit præterire; illa benedictione non indignus, quam Noemi Booz optat dicens, Benedictus sit a Domino, qui eamdem gratiam, quam exhibuerat vivis, servavit et mortuis: præmissisque nuntiis, de statu regni Angliæ et Regis animo erga suam personam caute exploraturis, ipsemet e vestigio subsequitur. Ruth. 2, 20

magis Regem offendit,

23 Regreditur itaque ad natale solum B. Ricardus, et ingreditur. Quid tamen ageret, vel quo se verteret, vel ubi se reciperet? si ad Cicertrensis Ecclesiæ bona mobilia manum extenderet, in vanum laboraret: consumpta enim et distracta jam pridem per regiæ curiæ satellites extiterant. Si mutuum accipere ad quotidiani victus necessaria decrevisset, inhibitio regia publice et communiter divulgata præcesserat, ne sibi quisquam pecuniam seu quidquam aliud mutuo commodaret: si ad sua maneria diverteret, nec in propria venere, *k* nec suorum cuipiam ibidem eum licuit recipere. Hæc videns B. Ricardus, Regis personam cum mandato Apostolico sibi videbatur E adeundam. Ostensis igitur Regi suis et Apostolicæ Sedis mandatis, Regis indignationem et iram, magis quam reconciliationem et gratiam, videbatur provacare; aulicis maxime, et, quod dolendum est, quibusdam Clericis indignantibus et subsannantibus, quod a Christi Vicario obtinuerat, quod a Rege Domino suo non poterat. O cæca cupiditas! o regii palatii obnubilata ambitionis cæcitas! Non recolis illud Exodi, quod Moyses non a consortio seu colloquio Pharaonis Regis, sed a consortio Dei, perceptis colloquiis divinæ legis, processit cornutus? Et ecce alter Moyses, a facie Domini Papæ regrediens, legis divinæ prorsus non ignarus, capitis mitra cornutus, et Pontificalibus insignibus sed plus moribus præfulgens et clarus: ut jam tabescens invidia præ fulgore sustinere non possis; sed velamine livoris obtecta, cum perfido populo Judæorum, faciem ejus contemplari non audeas.

ab assentatoribus, etiam Clericis, exasperatum: Ex. 34, 29

quod tamen dictum non sit, quasi nulli Clerici boni in aula,

24 Non me existimet quisquam, obsecro, præsenti verborum serie generaliter omnes aulicos curiæ regiæ sugillare, vel erga omnes sic invehi. Licet enim antiqui Canones, propter quædam quibus irretiri solebant hujusmodi curiales, ad sacros Ordines seu gradus ecclesiasticos assumi prohibeant; fuerunt tamen sæpe, et per Dei gratiam adhuc sunt et futuri sunt, nonnulli curiarum nexibus implicati, ecclesastici Ordinis gradu seu dignitate prorsus non F indigni. Scio B. Joseph super domum Pharaonis et regnum tamquam dominum et principem constitutum, remque publicam in Regis pariter et plebis utilitatem gubernasse. Scio Esdram et Zorobabel coram Regibus tyrannis prudenter et sancte conversatos, et cum Regis pariter et Reginæ favore templum Domini reædificandi auctoritatem simul et impensas impetrasse, eosdemque Sacerdotii gradu dignissimos extitisse. Quid de Daniele ejusque sociis, sub Nabuchodonosore conversantibus, commemorem? Novi et David, secundum cor Dei electum, sub Saule militantem, hanc laudem non indebite meruisse; Quis enim sicut David fidelis inventus est? et cetera. Et ut de nostris non sileam, quis Anglorum suo tempore fidelior Regi, quis in regni negotiis sollicitior, quis vita purior, quis Christo Regi acceptior illo athleta gloriosissimo, B. Thoma, egregio martyre? Hic tamen cum esset aulicus, aulicorum persecutiones sustinuit. Fuere nihilominus et adhuc extant nostris temporibus, qui a curiæ ministerio ad regimen ecclesiasticum assumpti, vita pariter et scientia laudabiles extitere. Igitur, prout perpendo,

ex qua tot illustres Sancti prodierunt.

A perpendo, sunt mixti in curiis sathan cum filiis Dei, accusatores cum Daniele, increduli et subversores et scorpiones cum Ezechiele: de quorum numero non immerito censuerim, qui Regis animum, de sua natura benignum, de divina gratia Catholicum, contra B. Ricardum stimulaverunt.

Proprius exclusus excipitur a Simone de Teringe,

25 Unde et pauper et mendicus a Rege recedens, in suam diœcesim, tamquam hospes peregre veniens, se recepit: imo verius alieno sub tecto hospitatus, aliena sub mensa pedes ponens, suscipitur, discens coactus, ut vulgo dicitur, alienis carbunculis calefieri. Providit tamen ei Deus, qui suis adesse solet in tribulatione, virum secundum cor suum, non procul a suæ diœcesis Sede conversantem. Hic est ille, cujus nomen vivat in secula et memoriale ejus non derelinquatur, Dominus Symon de Teringe, fama pariter et conversatione percelebris, et super ceteros viscera caritatis indutus. Hujus tetigerat Deus cor; et B. Ricardum, jam pridem in optimis cognitum, tamquam patrem reverenter suscipiens, domum, cum iis quæ habuit vel habere potuit, suæ subjecit ditioni.

Episcopi munera, ut potest, exequitur:

Ipse tamen B. Ricardus, sciens virum non valde temporalibus affluentem (quippe qui solo et unico beneficio contentus dignitatem aliquam seu benefi-
B cium aliud recipere numquam potuit persuaderi) paucis contentus fuit; hoc solo nimirum forsan permotus, quod hospitalitatem exhibere et pauperibus providere de bonis ecclesiæ suæ, sicut Episcopalis status requirit, usquequaque non potuit. Interim quoque B. Ricardus exhibet quod potest: exit per vicos, loca suæ diœcesis et monasteria visitando, prædicando, monendo, Sacramenta, prout necesse conspexit, pro locorum et temporum seu personarum congruentia, devote ministrando. O serve Christi Ricarde, statum et vitam recole, quam junior quondam voce et voto tenere proposuisti, et, nisi Deus aliter ordinasset, quantum in te fuit assumere voluisti, et gaude nihilominus, quia jam tenere meruisti. Quem, inquis, statum vel quam vitam dicis? Vitam dico Fratrum Prædicatorum, quæ est, absque proprio in paupertate Christum prædicare, animarum salutem procurare, et in Domini messe gratis de sua gratia confidentes alacriter laborare. Sustine parumper, et age quod agis fortiter: ut et paupertatis voluntariæ mercede non priveris, et nihilominus Pastoralis officii præmio et dignitate non frauderis.

probris in aula afficitur,

29 Interim autem, ne deses et sui juris contemptor posset reputari, Regis curiam æstimat adeundam, ipsamque diligenter sequitur, bonorum Eccle-
C siæ suæ restitutionem de Regis gratia repetens, quæ sibi de justitia competebant. Cum ergo die quadam palatium Regis apud *m* Windelesore fuisset ingressus, quidam ex iis quos Marescallos vocant, ipsum torvo vultu intuitus ait, Quomodo huc ausus es ingredi, cum Regis animum erga te graviter non ignores offensum? At ipse, ut erat multum verecundus, eo verbo confusus, pacifice palatium egreditur, et deforis plebeiis sociatus exspectat sub divo; non maledicens, non remurmurans, sed Deo gratias agens, et pro se persequentibus et calumniantibus exorans. Inde quoque, per loca arida et sterilia, in labore et ærumna, prosequitur Regis vestigia: quippe qui peregrinabatur vacuo marsupio; et Regis edicto jam dudum prohibente, vix invenit qui sibi ad victus necessaria pecuniam accommodet vel alimenta. Si quando ad Regem rogaturus approximat, satellitum opprobria recipit; et cum Apostolo obsecrat, et blasphematur; persecutionem patitur, et æquanimiter sustinet: ex iis nimirum, quæ quondam cum B. Edmundo passus est, didicit patientiam. Post duos igitur annos, quibus sic pugnavit ad bestias, geminas tam cordis quam corporis

et tandem placato Rege

tribulationes sustinendo, Rex frequenter susceptis D monitionibus et mandatis Apostolicæ Sedis, aliis nihilominus Prælatis et viris Deum timentibus id ipsum persuadentibus, simulque suæ conscientiæ consulens et famæ; maneria sua Episcopo restituit et ut Ecclesiam Cicestrensem ingrediatur libere, et prædia et maneria integre recipiat et pacifice possideat, litteris et viva voce concedit; de ablatis seu injuste detentis, certam summam pecuniæ bona fide spondens. *n* Nudus igitur et spoliatus, maneria et prædia nudata Ricardus ingreditur, impleto quod Angelus ad Esdram dixit, Propter hoc, o Esdra, vacua vacuis, et plena plenis; quia regii satellites ex rapina de bonis Ecclesiæ marsupia plena reportabant, et B. Ricardus vacua maneria bonis temporalibus vacuus recepit.

AUCTORE RADULFO EX MSS.

n in exhaustas Ecclesiæ possessiones redit.

4 Esd. 7, 25

ANNOTATA.

a Radulphus *Episc. Cicestrensis Matthæo Paris* de Nova-villa; *qui eumdem an.* 1222 *circa festum omnium Sanctorum electum, sequenti anno confirmatum docet; egregiam ejus integritatem et animum a Prælationibus alienissimum breviter Godwinus describit, et an.* E 1244 *Londinii ait excessisse.*

b *Ita corrigo, pro eo quod in MS. perperam legebatur,* Quarto: *hic enim non nisi anno* 1399 *regnare cœpit, iste ab anno* 1216 *ad* 1273 *regnum tenuit.*

c Robertum Passalete, *quem Godwinus ait* propter industriam et rerum gerendarum dexteritatem Regi plurimum dilectum fuisse: *sed hæc industria qualis et quam turpis fuerit, vide apud Matthæum Paris.*

d *In MS.* fautorem, *quod corrigendum putavi.*

e *Fuit* Bonifacius *Archiepisc. Cantuar. Reginæ Aleonoræ avunculus, post mortem S. Edmundi indignis modis commendatus, et tandem ab Innocentio* IV *exeunte anno Christi* 1245 *in Gallia consecratus; quæ autem hic narrantur præcedenti anno contigerunt.*

f *Sedit* Robertus *ab an.* 1235 *ad* 1253 *die* 9 *Octobris,* propter magna et plurima miracula et propter emanationem olei ab ejus tumba, Sanctus Robertus in Anglia dictus, *ut testatur Academia Oxoniensis in iis litteris, quibus ejus canonizationem petitam ait Gasconius, ad Clementem* IV *scribens: sed frustra, quia zelus vehementior Romanæ Curiæ odiosissimum fecerat, ut ex Matthæo Paris apparet.*

g Circa festum S. Barnabæ, cum apud S. Albanum Rex ageret, *inquit Matthæus Paris: qui deinde justissimam Roberti rejectionem et Richardi substitutionem, ac secutam Regis indignationem describit.* F

h *Reservationem bonorum Episcopalium Matthæus ab infiscatione distinguit: sit ut hæc facta solum sit post consecrationem Lugduni ab Innocentio Papa obtentam: illa autem statim post electionem. Idem passus, qui simul Lugduni cum Richardo est consecratus an.* 1245 *Rogerus de Weseham, ex Decano Lincolniensi Cestrensis Episcopus.*

i *Unius dumtaxat Procuratoris Matthæus meminit.*

k Prohibuit enim Rex, *statim a prima Richardi electione,* ne ei introitus in Baroniam ecclesiæ suæ pertinentem vel possessiones seculares aliquatenus concederetur, *inquit Matthæus.*

l Teringe; *oppidulum maritimum in comitatu Arundeliæ est, cujus si Dominus vel saltem inquilinus fuit hic Simon, non longe a Sede sua ac pene in media diœcesi locum elegit Sanctus, unde facile quaquaversum excurrere et si necessitas urgeret, posset navigio elabi.*

m Windelesorn *palatium regium a flexuosa fluminis ripa dictum arbitratur Cambdenus in Atrebatiis, additque donatum a S. Edwardo Westmonasteriensibus monachis, a quorum monasterio ad* 20 *circiter milliaria Anglicana distat trans fluvium Thamisim, sed Guilielmus*

AUCTORE RADULFO EX MSS.

A *lielmus Normannus eumdem facta permutatione redemit Loci opportunitatem, amœnitatem, ædificia, munitiones et alia plura idem Cambdenus prolixe describit : hodie* Windsor *dicitur.*

n *Utique ante Comitia Generalia, an.* 1248 *in Octavis Pentecostes Londini celebrata, nam inter tunc præsentes etiam Cicestrensem Episcopum Matthæus nominat.*

CAPUT III.

Quomodo Richardus impleverit hanc Apostoli regulam, Oportet Episcopum irreprehensibilem esse, unius uxoris virum, sobrium, prudentem, hospitalem.

Sed, quia sola divina sunt, sicut dicit Gregorius, quæ nos divites virtutibus faciunt ; licet rebus mundi vacuus, virtutibus tamen repletus ad Ecclesiam suam revertitur B. Ricardus, eam vita et verbo et meritis eximiis ditaturus. Quam nobiliter etenim quamque virtuose quoad seipsum vixerit, quamque prudenter et studiose Ecclesiam suam rexerit, Apostolica regula, suæ conversationi exhibita, planius poterit demonstrare. Prima quidem Apostolicæ regulæ particula hæc est : Oportet Episcopum irreprehensibilem esse vel sine crimine, quod ad idem tendit. Ad persuadendum autem quod noster Ricardus talis fuerit, primo persuaderi potest ex hoc, quod a tantis tamque discretis et sanctis viris est nominatus, et eisdem consilium præstantibus de ipso Cicestrensis Ecclesiæ facta est provisio. Nec enim parum reputari debet, quod de tantorum consilio provisum dignoscitur : scriptum quippe est, In consilio justorum et congregatione magna opera Domini, exquisita in omnes voluntates ejus. Secundo ex hoc, quod crimen in publice confessos vel convictos adeo persequebatur acriter, ut alterum Phinees repræsentare videretur : et verisimile est, servum Christi, quod persequebatur in alio, non admisisse in semetipso : dicit enim in hoc casu B. Hieronymus, Qua libertate potest corripere peccantem, cum tacitus sibi ipse respondeat, eadem se commisisse quæ corripit. Tertio, quod cum plures ad impediendum provisionem de eo factam haberet æmulos, qui libenter exceptionem de crimine contra eum opposuissent : non est inventus qui vel ex levis famæ suspicione hoc auderet vel haberet præsumere, impleto quod de Samuele scribitur, Non accusavit eum homo.

Quam irreprehensibilis fuerit, probatur 1 Tim. 3, 2

B

ex nominatione ad Episcopatum,

Psal. 110, 1

zelo adversus peccantes,

æmulorum silentio,

Eccli. 26, 22

28 Quarto quod testes omni exceptione majores deposuerunt jurati, quod viam et vitam istam sine crimine duxit. Quinto, quod Dominus Papa, discussis diligenter testium attestationibus, de suæ vitæ munditia, palam effectus est testis et judex, et suæ Bullæ confirmatione et testimonio his verbis asseruit ; Hic nempe a primævæ juventutis suæ primitiis ejus ducis ducatu deductus, et illius regis recinsu et directus regimine, in cujus cellaria ipsum sequi semper optavit anxius, et tandem obtinuit, ut credimus firmiter, gloriosus introduci ; omnia quæ juvenilis ætas solet amplecti, velut in annosa jam constitutus ætate, discreta maturitate devitans, continentiæ studuit ; adolescentiæ ac juventutis vias incertas, nisus calle adeo impolluto transire, quod famam suam ab omni contagii carnalis infamia servavit illæsam. Et, quod his non æstimo subtrahendum, sextum est, quod licet de auditis aliorum criminibus plurimum tristaretur et gemeret, referentibus tamen fidem noluit adhibere, nisi hoc legitima probatio docuisset. Quippe sic solent viri justi secundum suæ conscientiæ puritatem alios æstimare, sicut e contrario perversi alios sibi similes æstimant, teste Sapiente, quod stultus secundum cor suum inveniet comparationem. Hic vero Sanctus, quia didicerat de unoquoque sentiendum quod bonus sit, donec probetur in contrarium ; sinistræ suspicionis vitium a corde suo procul abdicare sategit, rogans Dominum cum Psalmista, Amputa opprobrium meum quod suspicatus sum, et dicit ibidem Sanctus.... Magnum vitium humanæ naturæ est suspicio nimirum quia hæc est, quæ nos de proximis facit falsa confingere, bona in mala, sinistra interpretatione convertere, crimen aliis impingendo eorum vitam diffamare.

C

plurium testium fide,

declaratione Pontificia,

quodque de aliis semper censerit bene :

Eccli. 32, 21

D

Psal. 118 59

29 Nunc quam immunis a vitio præfato extitit, exemplo, prout in præsentiarum se offert occasio, audire non pigeat. Dum adhuc B. Edmundi sanctus iste degeret sub alis, idem S. Edmundus religiosis mulieribus, et eis quas suo colloquio, vel ad bonum monendo vel in melius proficiendo, credidit indigere, suam libenter solebat exhibere præsentiam. Unde semel contigit, quod cum quamdam Dei ancillam, foris exspectante familia, visitaret, et diutius protraheret colloquium cum ipsa ; quispiam de familia non minimus, moleste ferens et prava suspicione pervertens, talia submurmurando dixisse refertur ; Latet, inquit, anguis in herba, et sub agnino vellere vulpis : sed nec est aurum totum quod splendet ut aurum. Et expressius Dominus, ait, noster Archiepiscopus, prætextu talium colloquiorum, aliud agit et quærit cum feminis quam creditur. At Christi famulus Ricardus, qui et hoc mihi dignatus est enarrare, statim obstupuit : et tamquam malleo, ut aiunt, fronte percussus, tristitiam quam ex verbo conceperat dissimulare non valens, vultum dimissum, Archiepiscopo e domo in qua resederat exeunte, gerebat. Quod idem Archiepiscopus advertens, utpote in eo ad quem solebat frequenter oculos convertere, vocato eo ad se, ait, Magister Ricarde, cur concidit vultus vester, et facies solito tristior apparet? Ne celaveritis a me ; scio quippe hoc sine caussa non esse. Cui reverenter Magister Ricardus : Talia, inquit, et talia de persona vestra paulo ante sunt dicta : propter quæ et ipsius animi tristitiam vultus non sinit palliare. At B. Edmundus, in spiritu mansuetudinis filium consolans et seipsum excusans, dixit, Bone, inquit, Magister, pro hac re non sitis tristis, nec apponatis hoc super cor : pro certo enim noveritis, si de mulieribus agitur, si omnia, quæ umquam feci quoad tale peccatum, in fronte mea palam et in prospectu scriberentur, unde verecundarer omnino non haberem. O gloria testimonii conscientiæ in Præsule ! o Sanctæ zelotypiæ ardor in discipulo ! Nimirum gloria conscientiæ magistri repulit discipuli tristitiam ; discipuli tristitia de sancti zelo fervoris magistro præstat indubitatam fiduciam. Quomodo crimini consentiret perpetrando in seipso, qui sic doluit de crimine alteri falso imposito? et cui tantæ caussam tristitiæ intulit alterius falsa suspicio, quomodo ipse crimen suspicaretur de proximo?

ut patuit cum aliquis S. Edmundum

diutius et secreto locutum cum femina

E

in suspicionem vocaret impudicitia.

F

30 Secunda Apostolicæ regulæ particula est, Unius uxoris vir, solummodo, supple, vel, non plurium id est, non excedat monogamiam. Sed quando Ricardus noster plurium uxorum copula carnem divideret, quando unius et virginis nobilis matrimonium licitum amore continentiæ refutavit? Ad quod ostendendum, ipsius bonæ memoriæ Urbani Papæ verba libet recitare, ob majoris firmitatem auctoritatis. A fratre, inquit, suo primogenito cum oblatione cedendi patrimonio, quod secundum morem patriæ idem frater totaliter obtinebat, invitatus ad conjugale cujusdam puellæ nobilis matrimonium ; ut in sortem Domini cederet, cessit hujusmodi cessioni ; et animam suam firmo proposito cœlesti sponso desponsans, sponsæ terrenæ sponsalia sponte sprevit ; ad castitatis aspirans privilegium ; non execrans carnalis matrimonii Sacramentum. Et consequenter hoc ipsum

Richardi continentiam probat, sponsa ditis abdicatio :

A ipsum collaudans, exclamat, O negotiatio provida! o utilis et ingeniosa mercatio! terrena pro cœlestibus commutavit, transitoria pro mansuris, temporalia pro æternis: carnalis conjugii voluptates, appetentibus anxias, satiatis pœnitudine plenas, abhorruit; ut immaculati tori delicias, desiderantibus suaves et placidas, fruentibus gratas et avidas, obtineret. Nihil ergo defuit B. Ricardo quoad unitatis Sacramentum, qui adhærens Domino unus spiritus cum ipso extitit, nec sui corporis integritatem saltem unius copula matrimonii divisit. Licet enim monogamo nihil desit ad sacramentum, non est tamen omnino indivisus, qui matrimoniali debito uxori probatur obnoxius. Scribit enim ad Corinthios Apostolus; Qui cum uxore est, solicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat uxori, et divisus est. *1 Cor. 7, 33*

31 Tertia Apostolicæ regulæ particula est, Sobrium, non vinolentum. *Sobrietatem Pontificia Bulla,* Sobrietas quidem, large sumpto vocabulo, tam ad cibi quam potus pertinet moderantiam: scribit enim de feminis quibusdam S. Hieronymus: Sunt quædam, quæ cum potu sint sobriæ, ciborum superfluitate sunt ebriæ. Quippe sobrius dicitur quasi sub bria *a* constitutus, id est, sub *a* mensura: quicquid ergo excedit mensuram tempe- B perantiæ, videtur esse ebrietas; a qua sic se prudenter custodire noverat, ne aliquando carnem permitteret spiritui dominari. Et licet cum eo, non solum temporibus abstinentiæ, sed etiam dierum solennium, quibus lautioribus cibariis divitum mensæ solent esse refertæ, menses et dies continuaverim, et super his de sua parcimonia de visu possem testificari; Domini tamen Papæ testimonium sua in Bulla non immerito super hoc arbitror præferendum: ait enim, post quædam laudabilia de ipso commemorata; In proprii corporis castigatione extitit rigidior, districtior in observantia disciplinæ. Hæc Papa Urbanus. In mensa quoque sua lectio personabat: et si quando lector cessaret, aut de his quæ legerat aut de ædificatoriis aliquibus cum assidentibus tractabat. *lectio et sermo pius sub refectione,* Cum vero tempore jejunii esset bibendum, vel ipse aliquid utile legere, vel alteri dicere, ut aliquid ædificatorium proponere solebat: et siquid notabiliter bonum diceretur a quoquam, illud propriis manibus libello commendare non omittebat. Memini quippe ipsum mihi aliquando dixisse, Verba quæ hesterno proposuisti, ego in hac nocte libello nostro manu propria inscripsi. Mensam quoque ipsam boni vultus jucunditate serenare solebat: quem multotiens lautiora cibaria postponere, et pane, vino vel cervisia madefacto, vesci videbam. *carnium edendarum detestatio;* In tantum vero gastrimargiæ vitium solebat condemnare, C quod cum agni vel hœdi seu pulli, ut assolet, culinæ inferrentur, dicere solebat, quasi mortem innocentum plangendo, O, inquit, si rationales essetis et loqui possetis, quantum ventres nostros malediceretis! Nos quidem mortis vestræ caussa sumus: vos, qui innocentes estis, quid morte dignum commisistis? Prandio quoque finito, cum ad hymnidicam gratiarum actionem fuisset perventum, *et devota gratiarum actio.* manibus elevatis et oculis, ita reverenter et distincte Deo gratias referebat, quod assidentibus devotionis materiam non modicam poterat excitare; illud semper in fine replicans, Deus nobis suum præstet auxilium, sicut nos novit indigere.

32 Quinta particula est, Prudentem. De B. Richardi prudentia nemo hæsitare permittitur, qui superiora de ipso conscripta perlegerit; maxime qualiter grammaticam, logicam, et sacros Canones, nec non Theologiam (per quarum scientiam homo prudens efficitur) non solum perfecte didicerit, sed etiam quasdam eleganter docuerit. *Prudentiam eximiam sub S. Edmundo* Suæ nihilominus adscribi debet prudentiæ, quod sub B. Edmundo, circa totius Archiepiscopatus administrationem, ipsius idem Sanctus utebatur ministerio; sicut suis litteris D Papa testatur Urbanus: *AUCTORE RADULFO EX MS. et in caussa propria ostendit.* Taliter ministravit, quod in veracitate sermonis, censura justitiæ, mansuetudinis lenitate, humilitatis cultu, omnibus se amabilem exhibuit, omnibus utilem; pauperes auxilio, divites consilio refovendo. Quid quod in peragendo vel suæ provisionis caussam, vel ecclesiæ Cicestrensis justitiam, tam sapienter et prudenter eam est prosecutus, et, gratia subsequente et comitante, finem debitum assecutus?

33 De hospitalitatis quoque virtute sic cordis sui præcordia Deus perfuderat, *Hospitalitate eximius et misericordiæ operibus addictus* ut omni advenienti, sinum misericordiæ expanderet, et quantum in se fuit, etiam ipsius domus materialis sub tegmine honeste recolligeret, et hujus vitæ necessaria pro personarum qualitate exhiberi juberet: illam nimirum vocem Dominicam, in ultimo discrimine ipso teste proferendam, sedula mente commemorans, Hospes fui et collegistis me. *Matt 25, 35* Intellexit quidem aure non surda, quod de Pontificum hospitalitate expositor Haymo dicit in hoc loco, ubi Pontifex describitur hospitalis: Laicus aut quilibet ecclesiasticus si duos aut tres pauperes hospitio colligit, hospitalitatis officium implet; Episcopus vero si omnes non E recipit, inhospitalis reputatur. Ideoque latitudine caritatis suæ ampla suarum palatia excedens mansionum, advenientium multitudine non contentus, tamquam omnibus pauperibus debitorem se reputans, omnium necessitatibus subvenire studebat, ubicumque divertendo pauperes inveniret. *qua transibat ægrotos visitare solebat:* Municipia seu villas suæ diœcesis cum ipsum intrare contingeret, languentes et infirmos pauperes diligenter fecit inquiri, et ipsos non solum eleemosynæ suæ subsidio, sed etiam propriæ præsentiæ solatio solebat visitare, et verbi Dei alimento spirituali refovere; ad patientiam informando, et quod paupertatis caminus peccati maculas purget suadendo, et quanta gaudia veram et spontaneam paupertatem in futuro sequantur ostendendo. Hoc quippe eleemosynæ spiritualis officium sibi familiariter asciverat, ut cibum, quo pauperes Christi reficeret verbi Dei sapore condiret. Et hoc quidem frequenter per seipsum, aliquando vero per Fratres Prædicatores seu Minores implere studebat.

34 Enim vero in tantum suæ viscera misericordiæ Pater misericordiarum expenderat et dilataverat, quod cum triplicis defectus stringeretur angustia, debitorum videlicet multa obligatione, bonorum suæ diœcesis ablatione, et insuper karistiæ *b* ac famis coarctatione; *b in annonæ penuria redargutus ab œconomo* numquam cor illud ingenuum, veræ caritatis amplitudine dilatatum, se noverat angustare. Quin etiam fratri suo carnali, Domino Richardo F de Bachedene, viro prudenti et ordinis militaris, cui temporalium curam commiserat, dicenti sibi vix sua ad victitandum posse sufficere, nedum ad tam profluas eleemosynas tantæ pauperum multitudini erogandas; pietatis affluens visceribus respondit: Estne justum, care frater, Domine Richarde, aut in conspectu Dei acceptum, ut nos de vasis aureis vel argenteis comedamus et bibamus, Christo in suis pauperibus fame cruciato, ipsis quoque pauperibus deficientibus inedia et morientibus? Et subjunxit: Novi ego valde bene, sicut et *c* Pater meus, de paropside et cratere ligneo escam sumere potumque degustare. *c pretiosiora quæque jubet vendi,* Distrahantur igitur vasa argentea vel aurea, et eorum pretio ejus alantur membra, qui nos et ipsos, non his corruptibilibus auro et argento redemit, sed suo sanguine pretioso. Sed et equus, cui insideo, bonus et pretiosus est: vendatur obsecro, et ejus pretio pascantur Christi pauperes.

35 Sed et si quando religiosas domos visitans, paupertate vel inopia, maxime victualium, deprehenderet constrictas; licet ipse in arcto foret positus, de sua indigentia tamen earum inopiæ studuit subvenire

A subvenire : unde exempli caussa unum ad præsens commemorare sufficiat. Cum domum quamdam monialium de Russparre suæ diœcesis visitaret, et eas victualium indigentiam pati didicisset, Senescallo *d* suo prædicto, Domino Richardo, præcepit certam summam annonæ monialibus eisdem largiri : sed idem Senescallus, Episcopi jussionem dissimulans, exequi non curavit. Quod cum ad aures Episcopi pervenisset, jussit alteri cuidam præposito cujusdam sui manerii, prædictis monialibus sub gravi pœna dare duplo plus quam prius jusserat, Senescallum acriter valde corripiens; et dixit, se non esse pupillum, nec sub talis custodia tutoris velle gubernari : fatuos quoque merito judicari posse, qui seipsum Episcopatus Cicestrensis regimine dignum judicassent, si non sua sed sui Senescalli auctoritate et voluntate ipsum regi oporteret. Et, ut a fideli valde et B. Richardo admodum familiari didici, numquam postea prædictus Senescallus, licet frater ejus esset carnalis, tantam gratiam familiaritatis, ut prius, in conspectu ejus potuit invenire. Ostendit nimirum in hoc casu Dei servus, virtutem fore misericordiæ, misericordem non esse in ipsum *e* [sibique molestum esse] qui opus misericordiæ nititur im-
B pedire.

d et quæ jusserat, non prompte exhiberi

fert ægerrime :

e

36 Sed non solum noverat egentes, alimoniæ subsidio pascere et potare; sed etiam nudos et algentes vestire pariter et calceare; mortuos quoque propriis manibus sepulturæ commendare. Sic devotus, sic solicitus, sic ad opera misericordiæ extitit ferventissimus; ut non solum occurrentibus et præsentibus ea exhiberet, sed etiam suis villicis et parochiarum Sacerdotibus mandaret et injungeret, ut de languentibus et egentibus per villas et parochias inquirerent, ut eis de sua eleemosyna subveniretur. Ipsis quoque *f* maneriorum suorum Presbyteris indixit, ut defunctorum corpora sepelienda, dum in eisdem maneriis moram traheret, sibi reservarent. Pauperibus quoque Presbyteris, senio confectis, seu visu debilitatis, vel cæcis vel alias corpore impotentibus, in solo per seipsum acquisito, hospitale constituit; et, ne in ecclesiæ dedecus publicæ subjicerentur mendicitati, ut ibidem victus et vestitus necessaria ministrarentur eisdem, misericorditer ordinavit.

eadem etiam per alios absens facit.

f

37 Et ne alicujus operum misericordiæ merito vel præmio expers redderetur, carcerali custodiæ et vinculis mancipatis suæ viscera misericordiæ ipsius carceris clausura non exclusit. Semel autem contigit, ut mulier quædam prægnans, non sine suæ culpæ merito, in quodam suo manerio captiva sub vinculis et custodia teneretur. Quod cum Episcopo illuc adventanti pernotuit, prius explorata opportunitate, locum adiit, quo dicta mulier tenebatur constricta; carcerisque custode ad alia ab ipso gratis destinato, propius accedens, mulierem interrogat suæ caussam incarcerationis. Quam cum didicisset judicio mortis tradendam, mortemque solummodo donec peperisset dilatam : ipsam quantum potuit juvans et docens, monuit ut malorum suorum pœnitens ad ecclesiam, quæ e vicino erat, confugeret, quod et fecit. Rumore igitur dilatato, cum ad aures Senescalli devenisset, turbatus et tristis Pontificis aulam ingreditur : cumque suæ caussas turbationis Episcopus sciscitaretur; Non mirum, inquit : nam oportebit, licet de penuria, propter incarceratæ evasionem Regi centum solidos argenti persolvere. Cui Episcopus : Quid aut quantum centum solidi ad liberationem vitæ unius captivæ? Benedictus Deus qui eam liberavit.

pauperibus Clericis hospitale erigit ;

g

mortis ream donec peperisset asservatam,

dimittit e carcere ad ecclesiam,

parvi faciens mulctam ideo solvendam.

38 Sed quid si compassionis ejus affectus, si operum pietatis effectus, si largitatis ejus expansa viscera, si misericordiæ ostensa opera, hic niterer in-

terserere? Minus forte mihi a plerisque crederetur, D maxime his diebus; quibus jam non tam instant quam extant tempora periculosa; et sunt homines semetipsos amantes, ac per hoc proximis non compatientes; quibus viscera duruerunt, et avaritiæ coagulo se constrinxerunt; cordeque carneo sublato, successit cor lapideum, quod Deus juxta suam promissionem per Ezechielem, de medio eorum dignetur auferre. Sed de hoc jam sufficiat, cum avaritiæ materia in tantum per seipsam se novit dilatare, quod Prophetæ sancto et licuit et placuit dicere, Avaritia in capite omnium. Ad materiam ergo contrariam redeuntes, et qualiter Ricardus dispersit, dedit pauperibus, qualiterque sua justitia in hac parte Deo manifesto miraculo placuisse monstratur, ex bonæ memoriæ Urbani Papæ litteris ostendamus : Quodam siquidem edilitatis tempore ad ejusdem sancti viri eleemosynam inopinata concurrente inopum copia, panem (qui ad nonaginta pauperum refectionem distributione solita æstimatus, occurrentis multitudinis vix parti minimæ quæ concurrebat in numero sufficiebat) vivus panis, qui de cœlo descendit, ad ipsius benedictionem abundare fecit in tantum, quod præter æstimationem adstantium, refectis abunde E fere tribus millibus pauperum, consuetas recipientium portiones, de supernæ abundantia pietatis superabundaverunt partes, quæ secundum eamdem æstimationem centum adhuc pauperes refecissent. Nec semel tantum vel bis hæc suæ benedictionis superabundantia facta probatur; sed et pluries, ipso manum suam aperiente, qui implet omne animal benedictione. Quibusdam etiam Magistris, temporibus diversis ad se venientibus et de nimia egestate conquerentibus, eo quod publicam mendicitatem erubescerent; cum ei deesset pecunia, per quam suæ inopiæ subveniret; scyphum deauratum singulis dari jussit, dicens, Accipite et impignorate, ut ad vestra necessaria pecuniam habeatis; et nos, cum Deo placuerit, *h* acquietabimus.

Ez. 11 et 36

Amos 9, 1

ad ejus benedictionem panis, non multis alias suffecturus,

post tria millia saturata abundat :

egenis oppignorandas res suas concedit

h

39 Solebat quoque Dei servus obiter pauperibus occurrentibus manu propria pecuniam largiri, et ut eis eleemosynam daret, ab itinere frequenter declinavit. Cumque ei aliquando diceretur, Quare, Domine, non permittitis, quod per manum alicujus de vestris distribuatur eleemosyna? dicebat : Ego et pro labore et pro dato duplicem recipere spero mercedem. Si quando, occurrentibus pauperibus ad petendum, pecunia sibi in crumena deesset; gemere solebat ex intimis, dicens, Heu! heu! dolent pauperes et conqueruntur quod eis nihil tribui, sed mihi F major est caussa tristitiæ quia deest quod tribuam *i*. Multotiens autem, antequam peteretur, pauperibus eleemosynam erogabat : et cum diceretur ei, Quare tribuistis eis non petentibus? respondit, scriptum esse, Domine prævenisti eum in benedictionibus dulcedinis : et illud. Care satis emitur quod precibus obtinetur. Intellexit nimirum vir Deo plenus, virtutem illius veteris Proverbii, Qui cito dat, bis dat : qui tardat, nec semel is dat. Hilaris enim dator et citus, ex cordis affectione et dati largitione, merito geminatum meretur retributionis reportare mercedem. O quam firmiter, quam intime Apostolica lectio cordi suo inhæserat, qua dicit, Qui parce seminat, parce et metet; et qui seminat in benedictionibus de benedictionibus et metet. Ideoque parcitate longius relegata, benedictionum abundantiæ sic studuit, ut si relevare miseriam alienam de suo non posset, miserum se reputaret. Sed et bonorum retributor Christus, retributionis extremæ mercedem præsentis doni largitione subarrhans, ut sæpius dictum est, semen suæ multiplicavit misericordiæ, in præsenti miraculi ostensione, et multiplicavit incrementa frugum suæ justitiæ, in retributione; ut jam ad

suis ipse manibus gaudet eleemosynas erogare,

Psal. 20, 4

2 Cor. 9, 6

et etiam non petentibus ultro largiri

A ad patriam rediens, meritorum manipulos cum exultatione reportet.

ANNOTATA.

a *I G. Vossius in Etymologico, citatis Philoxeno, Arnobio aliisque, docet* Briam *vas esse vinarium, et Haymo,* Briam dicimus calicem aptum potioni vini : *hinc medio seculo* debriare *pro* inebriare. *Quod si* ebrium, *quasi* extra briam *dici, vellemus credere, recte* sobrius *quasi* sub bria *redderetur. Verum difficile erit ostendere exemplis, quibus et quando* bria *significarit mensuram.*

b Caristia *dicitur, annonæ et rerum omnium usu consumptibilium caritas : atque in hoc sensu hac voce utuntur Jacobus Vitriacus, Petrus de Vineis aliique : sed et hodie apud Italos Hispanosque usitata vox est,* Carestia : *Radulphus Cestrensis in chronico apud nos MS.* anno *inquit,* quo S. Edmundus translatus est, *id est* 1245 tanta Karistia fuit in Anglia, ut summa bladi ad 12 solidos venderetur. *infra num.* 38 *dicitur* Edilitas.

c *Vix dubito quin Patrem suum spiritualem, S. Edmundum videlicet, hic intelligat Sanctus.*

B d *Oeconomum huic et aliis ejusdem ac superiorum temporum auctoribus notat* Senescalli *nomen, de quo multa Vossius libro de Vitiis sermonis, et Guilielmus Somnerus in Glossario post* x *scriptores Angliæ edito, ubi uterque inquirit in etymon. Maxime ad rem facit Hincmarus, Buticularii, Comitis stabuli, et Senescalli munera sic dividens, ut præcipuam familiæ curam dicat penes hunc fuisse :* eo quod omnia cetera, præter potus et victus caballorum (*quæ utique alii duo curabant*) ad Seneschallum respicerent. *Probabile est ab agris ad aulam transisse hoc nomen, et ut* marescallus *equorum erat, sic* Sennescallum *fuisse gregum pastorem : compositione saxonica ex* Scalk *famulus, peritus, et* mar *atque* sen, *equus grex, Quod ipsum ex Alemannicis legibus probari potest : verba videsis apud Vossium prædictum.*

e *Aliquid simile ut adjiceretur, sensus requirebat.*

f Maneria *intelligi* prædita, *jam in Martio et alibi indicatum est, ubi ratio allata nominis.*

g *In alio MS* per suam industriam.

h *Sic in legibus Scoticis apud Vossium* si debitor non acquietavit vadium suum *id est, si non redemit pignus.*

i *In margine ex altero MS. addebatur* Nonnumquam ut ipsis satisfaceret a suis pecuniam mutuo recepit.

C

CAPUT IV.

Altera pars Apostolicæ regulæ, requirens Episcopum pudicum, ornatum, doctorem, non percussorem sed modestum, in Richardo expleta.

Pudicitia Richardi probatur Quid pudicitiæ virtutem in B. Richardo ulterius scripto commendem? cum sufficere ad suæ pudicitiæ laudem debeat, quod moribus et verbis eam indesinenter custodisse et ostendisse comprobatur; ideoque pudicus, id est, pudicitiæ custos merito fuisse credendus est. Quod si zelus, quem circa pudicitiam in aliis habere probatus est, in eo debeat, prout dignum est, commendari; quod a beato quoque Nicolao circa trium puellarum pudicitiam factum laudabiliter prædicatur, *ex zelo, quo suasit servare virginitatem.* B. Richardus non omnino dissimili modo fecisse dignoscitur; qui quamdam puellam de sua parochia, quam pater toro maritali tradendam disposuit, ab ipso patre, volente nolente, et invito consentiente, ad Deo in castitate serviendum, exegit. Circa aliam quoque factum consimile in parochia de Teringes fecisse refertur. Imo prædictas, et quascumque alias potuit, ad virginitatis seu continentiæ propositum et votum studuit invitare. D *AUCTORE RADULFO EX MS.*

41 Ornatum autem, tam interius quam exterius, moribus pariter et virtutibus, nullus poterit dubitare, qui vel ipsius conversationem viderit præsentialiter, vel suorum morum ornamenta, veracium testimonio vallata testium, perlegerit. *Quam fuerit moribus et virtutibus ornatus,* Unde et Papa Urbanus, in suæ canonizationis litteris, eum asserit ornatum in vita virtutibus, et in morte miraculis, sicut cœlum suis luminaribus. Descriptis enim quibusdam suis virtutibus, Vir, inquit, Dei, divina ipsum prosequente gratia, taliter ministravit, quod in veracitate sermonis, censura justitiæ, mansuetudinis lenitate, humilitatis cultu, omnibus se amabilem exhibuit, omnibus utilem; pauperes auxilio, divites consilio refovendo. In his quasi stella matutina resplendens, suis crescentibus meritis, in plenæ lunæ claritatem excrevit. *declarat Pontifex in Bulla Canonis.* Licet enim soleant interdum virtutes tepescere, vel otio cedere. desideratæ dignitatis culmine accedente; dum student aliqui vivere quietius, ut persistant in optata et obtenta dignitate diutius; in isto tamen, cum altioris gradus incremento, creverunt. Ipse namque vocatus ad regimen Cicestrensis Ecclesiæ, factus est solito longe magis vigil ad curam, non segnis ad opus, suavis ad mores. Ex tunc fuit ei pauperum cura major, habitus abjectior, gestus et affatus humilior Ex tunc ille in persecutionum perpessione fortior, in libertatis ecclesiasticæ defensione constantior, in justitiæ censura inflexibilior, in oratione ferventior, in eleemosynarum largitione profusior, in proprii corporis castigatione rigidior, districtior in observantia disciplinæ, in carnis et spiritus lucta prudentior; *testis etiam summæ austeritatis,* horum colluctationes frequentes in ipsa lucta dum prudenter attendit, studuit luctari prudentius, et carnem coegit servire spiritui. Abjecit ancillam et filium ejus, carnem et carnis incentiva prosternens. Vigiliis, quas spreto cubili pervigil observavit, refocillavit spiritum, pavit jejuniis, multa orationum assiduitate nutrivit.

42 O virum industrium! o circumspecti athletæ prudentiam! Carni arma debilitationis imposuit, ut armis fortitudinis spiritus armaretur; illi dedit arma terrestria, ut spiritus arma cœlestia commodius toleraret. Ut enim carnis carie caute careret, effectus vere Mardochæus, ipsius et nomen et omen assumpsit; *qua carnem subjiciebat spiritui,* dum nominis interpretationem implevit, impudentis carnis factus amara contritio *a*, et ipsam amare conterens impudentem. Posuit enim vestimentum ejus cilicium: et ipsius stimulos, corigia, ligneis et ferreis pungente stimulis, se nudum comprimendo, repressit; loricamque superinduens, arma macerationis adjecit. O pugnantis cauta sagacitas, sagaxque cautela! O dolus bonus in hostem! Sic armavit adversarium, ut armis debilitaret armatum, cum debilitato secure confligeret, in conflictu quietius vinceret, non in exercitus multitudine sed de cœlo veniens fortitudo. *et miraculis merebatur a Deo illustrari,* Hoc opus illius, in cujus aspectu non est differentia, in multis liberari vel paucis. Hoc opus illius, qui docuit lucernam accensam non poni sub modio, sed candelabro superimponi. Hoc illius opus, qui quod verbo docuit, opere in B. Richardo adimplevit. Ipse enim Pater luminum, qui ei dedit per tenebras mundi hujus in suo lumine ambulare, in ipso meritorum lucernam accendit : ipse illam candelabro mirabilium operum superimposuit; ut per clara merita quasi luna resplendens, tandem per miraculorum evidentiam in solis fulgorem proficeret, et quasi sol in templo Christianæ fidei refulgeret.

33 Quod si ad ornatum, id est, decentiam Pontifici debitam, gestus vel habitus ipsius hominis exterioris convertamur; *Habitu decenti, non vano, utens :* sicut scribit Possidius de illo præclaro

A præclaro et magno Pontifice, Beato scilicet Augustino, sic dici potest veraciter de B. Richardo, quia vestimenta et calceamenta, nec nitida nimium, nec abjecta plurimum, sed ex moderato et competenti habitu erant : in quibus nihil notari potuit novitatis, nihil vanitatis, nihil superfluitatis, nihil quod pertineret ad superbiam et vanam gloriam. Gestus vero ejus exterior, interioris hominis simulacrum, mentis compositionem indicabat : habuit enim in vultu pudicitiam, in incessu gravitatem, in statu reverentiam, in membrorum motu maturitatem, in habitu prætendens religionem. Superposuit cilicio et loricæ tunicam albam, ephod lineo coopertam, super tunicale vero, pallium et cappam, Capellanis et Clericis *absque ulla mollitie strati,* suis (quos socios vocabat) consimilia deferebat : talique schemate, post orationum et vigiliarum lacrymosam pariter et morosam instantiam, lecto potius inclinatus quam prostratus, membra fatigata commendabat sopori ; somnum capiens naturæ necessitati servientem, non ex carnis voluptate venientem? Non numquam etiam vigilias in tantum orando protelabat, quod genibus et cubitis pavimento adhærentibus, ore nihilominus et facie coram Domino provolutus in terram, invito somnus subreperet, et juxta propheticam sententiam, os in pulvere poneret, et B cum beato Job in pulvere dormitaret. Et quidem Thren. 3, 29 Job. 7, 21 lectus, superficie tenus, cultu Pontifici digno parabatur : nil tamen delicatæ mollitiei subtus continebat.

44 In pellibus quoque superfluam vitabat sumptuositatem, agninas griseis seu variis præponens. *detritis et vilibus contentus erat,* Maluit nimirum pauperum necessitatibus providere, quam sibi ipsi in vestium seu pellium mollitie vel pretiositate : illius sanctæ recordationis Wilhelmi *b* Alvernensis, Parisiacæ civitatis quondam *b* Episcopi, *c* secutus exemplum : qui coram Rege *c* Franciæ idem pallium, quod die suæ consecrationis novum deportaverat, jam plurium annorum vetustate omni pilorum lanugine consumpta, et, ut vulgo dicitur, usque staminis fila jam rasum deportans; a Rege audivit : Pater, exilem et pauperem mantellum defertis. Et *exemplo Guilielmi Parisien. Episc.* respondit Episcopus : Domine sufficit mihi, qui tot filias habeo nuptui tradendas. Non quod carnales filias vir sanctus haberet ; sed fidelium animas, quarum pater erat spiritualis, suas filias vocans; de 2 Cor. 11, 2 quibus Paulus loquitur, Despondi vos uni viro, virginem castam exhibere Christo. *d* Talibus nimirum *d* spiritu vel corpore indigentibus, potius studuit vir pius in suis necessitatibus providere, quam suo corC pori in vestibus pretiosis : nec minus B. Richardus, cujus historiam et Vitam in præsentiarum teximus. *ne pauperum indigentia sibi objici posset.* Sed nec phaleris auro fulgentibus equos suos ornari voluit, nec mutatoria superflua circumferre; non solum pompam vitans, sed etiam timens, ne pauperes nudi et famelici, secundum quod scribit B. Bernardus ad Henricum Senonensem Episcopum, clamarent, Dicite pontifici, in fræno quid facit aurum, nobis fame et frigore miserabiliter laborantibus? quid conferunt tot mutatoria, vel extensa in perticis vel plicata in manticis? Jumenta gradiuntur onusta gemmis, et nostra non curatis crura nuda cooperire caligulis. Annuli, catenulæ, tintinnabula, et clavatæ quædam corrigiæ, multaque talia, tam speciosa coloribus quam ponderibus pretiosa, mulorum dependent cervicibus; Fratrum autem lateribus nec semicinctia miserantes imponitis.

45 De gratia quoque doctrinæ, qua Beatus refulsit Richardus, non est hæsitandum : cum de eo, *Doctus ipse, alios utiliter docuit :* etiam ante adeptam Episcopi dignitatem, quando scilicet Cantuariensis sub Edmundo extitit Cancellarius, Urbanus Papa testetur, quod idem B. Edmundus ipsum reputabat, fidum sui pectus consilii, ministrum justitiæ, ac eruditam linguam fructuosæ doctrinæ. Obtinuerat enim a gratiarum largitore D largifluo, ejus, quæ secundum sanam doctrinam est, sermonis peritiam effluentem ; ac intellexit, sacram Scripturam esse utilem ad arguendum, ad docendum, ad corripiendum : ideoque, pro locorum, temporum ac personarum qualitate, implebat illud Apostoli, Argue, obsecra, increpa, in omni patientia et 2 Tim. 4, 2 doctrina. Erat autem divinum eloquium Dei in ejus ore vehementer ignitum, et ipse servus Dei dilexit illud : non solum autem ad loquendum, magis autem ad opere complendum : intelligens et perficiens quod scribit Apostolus Timotheo, tu vero vigila, in omnibus labora, opus fac Evangelistæ, ministerium tuum imple : ne videlicet ministerio verbi, operibus vacuo, aliis prædicans, ipsemet reprobus efficeretur. O quam ferventem piæ devotionis ignem sermo suus spirare solebat ! quia ex ore sanctorum prædicatorum tanto prædicatio ferventior est, quanto eorum doctrina suis actibus contraria non est. Non solum *et crucem ferventer prædicavit.* autem in sua diœcesi, sed et alibi, ubi se necessitas vel opportunitas offerebat, verbum Dei devotissime prædicabat. Hinc et auctoritate Apostolicæ commissionis, Crucis *e* prædicationem per Cantuariensem *e* *f* diœcesim et Cicestrensem, sibi creditam salubriter *f* et fructuose *g* complevit. *g*

46 Ex mira quoque istius Sancti patientia, inter E tot et tanta persequentium et adversantium discri- *In ferendis injuriis patientissimus,* mina, legentibus et visu expertis patere poterit evidenter, quam procul modestiæ suæ temperantia a percussoris rabie eum fecerat elongatum. Quippe copiosa testium multitudo, sub jurisjurandi sacramento constricta, et summi Pontificis auctoritate examinata testatur, ipsum rapinam rerum, injurias verborum, fatigationes et miserias sui et suorum, non solum æquanimiter et patienter, sed etiam hilariter et gaudenter suscepisse, et ad eorum sortem merito pertinere censeatur, de quibus scriptum est, *h* Ibant Apostoli gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contume- Act. 5, 41 lium pati. Nec solum, sed et juxta Dominicæ vocem exhortationis inimicos diligere, et eisdem pro malis bona rependere, et pro persequentibus et calumniantibus se didicerunt exorare. Nec pigeat, ad ædificationis exemplum, et Sancti hujus modestiæ et Matt. 5, 44 patientiæ argumentum, aliqua de multis hic interse- *etiam inimicos diligebat* rere. Cum inter jacturas et molestias, quas per duos annos et amplius a regali curia sustinuit, Lugduni comperisset, mercatoribus inhibitum, ne sibi mutuum quovis pacto præstarent; non solum non remurmurabat, vel cuiquam malum imprecabatur; sed F vultum, ut videbatur, hilariorem repræsentans, dejiciebatur prorsus in nullo, sed et suos confortabat, promittens Dei benignam subventionem in auxilio opportuno.

47 Satellitibus quoque regiis, qui in bonis ejus crudeliter grassando eadem funditus dissipaverant, *eisque benefaciebat.* quique adeo in ejus odium exarserant, ut quispiam ex eis, odium quod in corde latuerat occultare nequiens, diceret se velle suspendi, conditione adhibita, ut Episcopus secum una suspenderetur ; tam benignum, tam modestum, imo tam beneficum, adeptis Episcopii possessionibus, se exposuit, quod eidem maledico et sociis suis mensam suam familiariter exhibuit, et alia beneficia frequenter impendit. Ad hæc, cum nobilis vir, Dominus Joannes *i* filius Ala- *i* ni, Ecclesiæ Cicestrensi, cui Deo auctore iste Sanc- *Joannem fil. Alani adversarium suum mensæ adhibet* tus præfuit, gravem injuriam irrogaret, et propter hoc ab ipso excommunicatus esset ; ad se tamen venientem et familiariter recepit, et *k* propinquum *k* sibi in mensa collocavit, datisque muneribus dulci suæ benedictionis et allocutionis affatu plurimum honoravit; dixitque, quod si partes aliquæ, pro re in qua jus sibi vendicant aut pro jure recuperando dissentiant

A sentiant seu laborent, nihilominus tamen caritas seu caritatis signa inter Christianos subtrahi non debent: quia, si id quod meum est volo recuperare, illud quod Dei est non debeo subtrahere. Unde idem nobilis admirans supramodum, dixit, Numquam talem virum vidi vel expertus sum, qui adversarios et inimicos diligeret, et gravamina sibi inferentibus beneficiis responderet. Pro eodem quoque nobili Domino, scilicet Joanne filio Alani, cum Regis offensam incurrisset, necdum terminata inter ipsum et Episcopum controversia, pro sua reconciliatione regiam clementiam interpellavit. Nec prædictis dissimilia de Abbate *l* de Fiscanno, vel de nobili viro, Domino Richardo *m* tunc Comite Cornubiæ, seu de Comitissa *n* Cantiæ fecisse probatur, contra quos pro sua Ecclesia caussas habuisse dignoscitur; pro contumeliis honores, et amicitiam pro inimicitia recompensans.

pro eoque apud Regem intercedit,

48 Cum quidam custos Præbendæ suæ de Dale, ante scilicet quam in Episcopum consecraretur, quinque equos suos indiscreta vexatione perdidisset, et bona ejusdem Præbendæ inutiliter consumpsisset, sibique hæc nuntiata fuissent; actione prætermissa, restitutionis stipendia una cum equo sibi competenti, tamquam si fideliter ac prudenter ministrasset, dari B fecit eidem. Cuidam etiam Sacerdoti, cui rerum suarum dum in scholis ageret custodiam commiserat, et easdem dissipaverat, haud dissimiliter lucrum pro jactura propria, stipendium pro dispendio, bona pro malis rependit. Talia nimirum erga inimicos actitans carbones inimicitiarum desolatorios, ignisque caritatis accensorios in eorum cordibus Dei servus congessit; impleto quod dicit Salomon, Cum placuerint Domino viæ ejus, etiam inimicos convertet ad pacem: illoque nobili vincendi genere doctus superare, noluit vinci a malo, sed vincere in bono malum. Non solum autem cum his qui oderunt pacem erat pacificus; sed et alios, ut assolet contingere, ob caussas varias discordes, ad concordiæ bonum, gratia sibi divinitus infusa specialiter in hoc casu per eum operante solebat revocare: ut illud Ecclesiastici, quod de Moyse scribitur, ad Sancti hujus laudem debeat pertinere. In tempore iracundiæ factus est reconciliatio. Hujus autem rei exempla possent poni plurima: sed, ne fastidium generent, ea modo pertransire dispono. Quid autem necesse erit ipsum non percussorem, non litigiosum, post tantæ modestiæ et benignitatis signa describere? Cedat necesse est omnis impetus turbulentiæ et rancoris tempestas.

rerum suarum dissipatores remuneratur:

Prov. 16 7
aliis multis auctor concordiæ fit.

Eccli. 45, 17.

C

ANNOTATA.

a Mardochei *nomen etiam* Myrrha contrita, *et* Docens contritionem *vertitur, vide Glossarium ad calcem Bibliorum, a Rob. Stephano aliisque editorum.*

b Guilhelmus *Ep. Paris. sedit ab an.* 1228 *ad* 1248, *ut apud Sammarthanos videre est tomo* 1 *Galliæ Christianæ.*

c *S. Ludovico, cujus filium primogenitum, Patri cognominem, baptizavit an* 1243.

d *Idem magis ad litteram intelligi potest* Wilhelmus *dixisse, quippe quem testatur Albericus in Chronico,* novam domum filiarum Dei inchoasse, et plures mulierculas prædicatione sua a peccatis retraxisse.

e *Ferbuit Crucis prædicatio sub S. Edmundo an.* 1236, *maxime autem post Concilium Lugdunense: adeo ut etiam ipse Rex Henricus* III *cum plurimis omnis conditionis, ætatis, sexus Crucem assumpserit an.* 1250, *ut patet ex historia Matthæi Paris.*

f *In altero MS. solum legebatur* per Cantuariensem Provinciam.

g *Addit idem MS.* usque ad mortem.

h *Pro hoc loco in dicto MS. legebatur alius ex Lucæ* 12, 19, In patientia vestra possidebitis animas vestras. D

i *Comite Arundeliæ Hugone de Albineto vita functo, Nonis Maii an* 1243, nobilis illa hereditas dispersa est, quatuor sororibus distribuenda, *inquit Matthæus. Harum secunda jam nominato* Joanni Fitzalain *nupsit, et ut auctor est Cambdenus in Sussexia, ejus pronepos Richardus ex Parlamenti sententia confirmatus est in pacifica possessione nominis, status et honoris Comitis de Arundell. Unde autem accepta? an a proavia cui Arundeliæ castrum obtigerit? Non liquet. Hoc certum, ex qualicumque portione hereditatis Arundelianæ, quæ in diœcesi Cicestrensi pro majori parte erat, facile potuisse difficultates cum Episcopo nasci.*

AUCTORE RADULFO EX MS.

k *In altero MS. ita plenius* ad se tamen venientem familiariter recepit et ad prandium retinuit dicens, quamdiu in Curia nostra fueritis nodo excommunicationis vos absolvemus: et in recessu vestro, nisi ad satisfactionem venitis, istam absolutionem revocabimus. Tunc eumdem propinquum.....

l Richardo de Treigos: *hic siquidem juxta Sammarthanos tom.* 4, *ab anno circiter* 1244 *ad annos* 26 *Abbas Fiscannensis fuit.*

m Richardus *hic est, Henrici Regis frater, deinde sub annum* 1257 *creatus Rex Romanorum et Aquisgrani coronatus, de quo summatim multa Cambdenus in descriptione Cornuwalliæ.* E

n *Fuit hæc Alexandri Regis Scotiæ soror, nupta an.* 1221 *Huberto de Burgo, deinde ex institutione Henrici Regis Cantii Comiti; et post ejusdem mortem an.* 1243 *obiliam vidua: neque porro prorogatus titulus est, sed jacuit ruenti fortunæ prædicti Comitis consepultus, usque ad Eduardi* II *tempora teste Cambdeno.*

CAPUT V.

S. Richardi Zelus pro justitia et animus ab omni cupiditate alienus.

Licet suas injurias, ut prædictum est, tolerare, dissimulare ac remittere nosset: Deo tamen et Ecclesiæ illatas injurias usque ad unguem, quantum potuit, noverat vindicare; maxime ubi rebellem contumaciam et inobedientiæ proterviam inesse perspexit. Ad cujus rei evidentiam majorem aliqua ad præsens ponenda arbitror exempla, tacitis tamen nominibus, ne generetur improperium iis, qui jam forsan pœnitentiam egerunt; neve eis nova incutiatur verecundia; vel nos satyram potius scribere videamur quam vitam Sancti texere, quamvis eorum nomina in attestationibus suæ canonizationis manifeste sint expressa. Quemdam igitur Clericum, genere quidem nobilem, sed vitæ inhonestate servilem (quippe qui sanctimonialem a suo extrahens monasterio corrupit) beneficio ecclesiastico, quod in sua habuit diœcesi, cum non modico dedecore privavit: æquo valde et approbando judicio, ut qui Christum sua sponsa privavit, ipse ecclesia, sponsæ nomine sibi commissa, juste privaretur. Et quamquam pro eo, quia generosi sanguinis erat, Rex et Regina et magni alii seculi nobiles et Ecclesiarum Prælati et Episcopi obnixe et frequenter supplicarent, ut restitutionis sui beneficii gratiam obtineret; tamquam ad eorum numerum pertinens, de quibus scriptum est, Absorpti sunt juncti petræ judices eorum, sic inflexibilem se exhibens, cujusquam precibus non acquievit. *a* [Et cum quadam vice a quodam magnæ auctoritatis Episcopo super hoc instanter rogaretur; respondit, Domine, Episcope, committo vobis in hac dumtaxat caussa meam potestatem, in animæ vestræ periculum, ut secundum quod in die judicii coram summo judice vultis respondere, faciatis. Hæc audiens Episcopus, onus tanti discriminis omnino subire recusavit.]

Disciplinæ ecclesiasticæ rigidus vindex,

F

Clericum raptorem beneficio privat,

Ps. 140, 6
nullique intercessioni cedit.

AUCTORE RADULFO EX MSS

A 50 Aliud quoque haud dissimile erga quemdam Vicarium egit (qui *b* focariam publice tenere convictus est, quam noluit dimittere) ipsum *c* sententialiter suo beneficio privando. Quemdam quoque Militem, qui ausu sacrilego quemdam Sacerdotem incarceraverat, exactissima rigoris ecclesiastici cogente censura ad standum mandatis Ecclesiæ jurare coegit: et sub sacramenti præstiti religione cippum ligneum, quo dicti Sacerdotis pedes constringi fecerat, collo proprio, tamquam jugum irrationalis, per medium fori solennis de *d* Lewes et circa ecclesiam, in qua Sacerdos injuriam passus ministraverat, publice deportare: multo prius pecuniæ pretio, pro dictæ pœnitentiæ redemptione seu commutatione, recusato. Burgenses quoque Lewenses, qui quemdam furem, qui ad ecclesiam confugerat, violenter ab eadem extractum suspenderant; ipsum furem jam mortuum et [ad furcas] *e* sepultum, imo ipsum cadaver putridum exhumare coegit, et ad ecclesiam, [unde eum abstraxerant,] propriis humeris deferre, ac alios qui consilium dederant funibus circa colla suspensis fustigandos, per plateas de Lewes et municipiorum et oppidorum adjacentium, nudos, exceptis camisia et *f* saraballis, districtione ecclesiastici B rigoris compulsos incedere mandavit, pretiumque pro redemptione ab eis oblatum tamquam stercora refutavit. Pro synagoga Judæorum, quam de novo erexerant, numerosæ pecuniæ quantitatem recusavit, nec precibus vel pretio acquievit, donec solo tenus eam prosterni faceret et demoliri.

item alium concubinarium? *b* *c*

illatam Sacerdoti vim severe punit: *d*

e *uti et violatum ecclesiæ azilum:*

f

Synagogam Judaicam destruit:

51 Et ut aliquid de Sancti hujus zelo justitiæ, quod fide oculata perspexi, non sileam; cum Rector cujusdam ecclesiæ, Norwicensis diœcesis, generosi stemmatis, sociato sibi quodam Milite magno et nobili, pro quibusdam negotiis rogaturus loci Diœcesanum *g*, præsente B. Richardo, in habitu minus Clericum decente, veniret; videns Sanctus, Episcopum loci dissimulare, ipsemet, zelo justitiæ compellente dissimulare non valens, surrexit; et ipsum qui venerat reprehendens, dixit, Siccine coram Episcopo tuo et tali cultus schemate te decet apparere? Scias quod si de nostra fores diœcesi, graviter in te animadverterem. Et hæc dicens manu propria infulam, quam capite gestabat, dissolvit, dicens, Non es contentus de creatoris tui opere, nisi tu in teipso superaddas? (occipitis quippe pilos ad anteriorem capitis partem retorserat, ne calvus appareret) extractoque Sanctus a capite proprio pileo, (erat enim secundum veteris legis sententiam recalvaster et mundus) Num, inquit, quia calvus sum, reproban- C dus appareo? Miles autem, qui secum auxiliaturus advenerat, ad me conversus, ait, Pro isto non rogabo quidquam: obstupuit quippe ex viri Dei ferventi correptione, et exivit.

g *alienum Clericum coram suo Episcopo redarguit,*

quod calvitium seculariter tegeret.

52 Cum Apostolus radicem omnium malorum cupiditatem definiat, et ex præmissis patere luce clarius possit, quod, ubi tot justitiæ et caritatis signa evidentia patuerunt, nullus cupiditati locus inesse potuit (quia, sicut Leo Papa testatur, in illius corde nullum potest esse veritatis vestigium, in quo avaritia suum posuit domicilium) ex beati tamen Richardi largitatis præconio non pigeat ostendere, quamtum cupiditatis vitium duxit detestabile. In juventute quidem cum in Studio, absque [subsidio] beneficii alicujus temporalis, excepta parentum seu amicorum tenui exhibitione, diligenter laboraret; numquam per se vel alium procurare voluit, ut sibi beneficium conferretur: Sociis quoque; aliquando de habendis redditibus seu beneficiis colloquentibus; dicere solebat: Si Deo fideliter famulemur, nobis sufficienter providebit: de talibus non curemus. Ipse, cui famulamur, uberius nobis quam mereamur retribuet. In illa quoque exilis exhibitionis pauperticula, semper hilaris et gaudens fuit ea quæ D habere poterat (quasi non curans de mundanis) alienæ dispensationi committens, contentus, licet modicis, his quæ sibi apponebantur. Obtento autem beneficio ecclesiastico, miræ liberalitatis, quantum sui beneficii se quantitas extendebat, maxime erga pauperes, fuisse probatur. Et quamquam omnibus suæ paterent viscera liberalitatis numquam voluit beneficiorum pluralitate ditescere, Sed et, si quando de consilio Deum timentium ecclesiam seu præbendam commutaret; numquam, nisi prius resignata ea quam ante habuerat, secundam admittebat: nolens nimirum, contra sacros Canones et per consequens contra conscientiam propriam, pro lucro temporali aliquid acceptare. Quamquam etiam largiores eleemosynas et expensas de pluribus beneficiis quam de unico posset exhibere; satius tamen et melius judicabat, de unico juste obtento largiri, prout poterat, quam multiplicatis beneficiis sacrificare de fermentato laudem.

I Tim. 6, 10 *a cupiditate alienissimus,*

neque studens etiit beneficium ecclesiasticum,

neque plura simul voluit possidere,

53 Et quia ea quæ cum amore possidentur sine dolore non amittuntur, ex hoc conjici potest quantum Sanctus iste ab amore rerum temporalium mentem subtraxerat, qui de earum amissione nec doloris E quidem signa ostendere noverat. Siquidem cum aliquando domorum et rerum suarum combustio et jactura non modica nuntiaretur, plangente et dolente familia, ipse serenata facie vultuque jucundiore Deo gratias referens, dolentes confortabat dicens, Non contristemini: habemus adhuc unde nobis in vestibus et aliis necessariis provideamus. Et subjunxit: Quia eleemosynas, prout debuimus, largas non fecimus ista nobis acciderunt: ideoque volumus et præcipimus, ut de bonis nostris de cetero eleemosynæ fiant largiores. O generosæ mentis thesaurus, qui deficere inter defectus nesciens, ex ipso defectu noverat augere profectum. Sed hoc solum in ipsis invenire est, in quorum cordibus pios caritate affectus non mutat temporalium defectus. O verbum B. Hieronymi in Sancto isto experimento veridicum, Credenti totus mundus divitiarum est, infidelis autem etiam obolo indiget. Fateor ego miser, aliquando sibi volui suadere, ut pro alleviandis suæ diœcesis debitis parceret expensis, sumptus moderaretur: vixque verba finieram, et Sanctus subjunxit, Frater, inquit, non est iniquitas mea neque peccatum meum hæc nostræ diœcesis obligatio: quare ego pro aliorum peccato sic puniar, ut hospitibus honorem debitum vel pauperibus eleemosynam subtraham? Sed nec domui propriæ justum est ut, inferam penuriam: quia nec hoc decet Episcopum.

neque damnis temporalibus angebatur,

neque veteribus suæ Ecclesiæ debitis;

54 Vere ad hujus Sancti laudem in verba Sponsæ, quibus, Sponsum collaudat in Canticis, cogor erumpere, Manus ejus tornatiles, aureæ, plenæ hyacinthis. Per manus opera largitionis, quæ manibus fiunt [significantur] hæ sunt Tornatiles, propter facilem motum; quia hilariter dabat. Ejus, inquit: quia de suo et non de alieno studuit largiri. Aureæ: quia etiam pretiosis in dando non parcebat. Plenæ: quia abunde dare didicerat. Hyacinthis vero sua data comparari poterant, qui cœlestem habent colorem; quia in dando et largiendo intentionem figebat in supernis. Et ut de visu exceptis aliqua interseram: vidi quempiam, quem Sanctus suo munere disposuit honorare, et intrans hora prandendi, aquam ad lavandum petivit: cumque ille, quem honorare disposuit, tobaliam ad manus, prout moris est, teneret; Episcopus, deposito annulo quem digito gestabat, ei tradidit, tamquam dum se ablueret custodiendum. Et cum post detersionem manuum, Episcopo annulum, quem tenebat, vellet porrigere; digito proprio imposuit, dicens, Habemus ecce alium, quia in nostri memoriam ille tibi remanebit

manus habens quales Sponsi *Cant. 5, 14*

A remanebit. Sed quid? Sic facetus, sic largus, sic curialis, sic vultu hilaris existebat, ut gratiam omnium sibi merito posset vendicare.

h *i* — *neque patiebatur a suis extorqueri aliquid,*

55 Suis et senescallis et *h* ballivis, sub suarum periculo animarum et divini judicii obtestatione *i* terribiliter inhibuit, ne quidquam injuste a liberis vel ad se pertinentibus exigerent, vel superfluis et indebitis exactionibus vexarent : ipse autem Sanctus talibus ad se venientibus, aliquando etiam illa quæ de jure sibi competebant, misericorditer relaxabat. Nec hoc solum, sed cum aliquando de suis hominibus nomine misericordiæ, propter eorum transgressionem, sicut assolet, Senescalli sui [pecuniam] recepissent; audita super hoc querimonia, Senescallos suos propter hoc acriter corripiebat : et ipsam pecuniam, jam a suo camerario receptam, ipsis, a quibus fuerat exacta, et jussit et fecit absque mora restitui; malens, juxta Propheticum verbum, avaritiam ex calumnia projicere, quam per eam ditescere. Et cum ipse in dando semper esset largissimus, in recipiendo tamen multotiens se exhibebat difficilem : illius verbi non immemor, cujus Paulus nos meminisse debere in Actibus Apostolorum asseruit, Beatius est magis dare quam accipere. B Ab eis vero qui caussas coram eo ordinaria vel delegata jurisdictione aliquando agitabant, manus illas, in benedictionibus dulcedinis et donis conferendis se extendere paratas, in hoc dumtaxat casu contrahere solebat : justi nimirum laude merito dignus et præmio, de quo dicit Isaias, Qui excutit manus suas ab omni munere. Et cum sit non solum munus a manu, sed etiam a lingua et ab obsequio ; primum respuens, secundum autem (linguam videlicet se laudantium et sibi adulantium) omnifarie declinabat, vel cum dedecore ipsos acriter redarguebat, cum Psalmista dicens, Oleum peccatoris non impinguet caput meum : ne videlicet vana gloria vel adulatio, luminis serenæ conscientiæ esset exstinctio : cavens etiam ne cum fatuis virginibus care nimis oleum emeret, quod eum postmodum a gaudio nuptiarum in adventu Sponsi excluderet. Indebiti quoque munus obsequii qualiter admitteret, qui etiam obsequia, ab iis qui sibi de jure obsequi tenebantur, frequenter recusabat?

aut mulctæ nomine recipi, Isa. 33, 15 — Act. 20, 35 — *aut munera admittit :* — Isa. 37, 15 — Ps. 140, 5

56 Sed et hoc de suæ liberalitatis et caritatis laude non silebo, quod testimonio fideli omnique exceptione majore in suæ sanctitatis attestationibus constat depositum ; videlicet quod adeo se visceribus caritatis et largitatis [interius, et] quoad signa actuum et verborum exterius, patientia induerat ; C quod paratus fuit seipsum eviscerare ut alios pasceret, et corpus proprium morti exponere ut alios salvaret ; exemplo boni Pastoris, qui ut suos pasceret et redimeret, semetipsum exinanivit et pro nobis animam posuit ; sic dicente Gregorio, Bonus pastor Christus animam suam pro ovibus posuit, ut in sacramentum nostrum Corpus suum et Sanguinem verteret, et oves quas redemerat carnis suæ alimento satiaret. Nec indigne boni Pastoris nomen pariter et omen B. Richardo existimo attribuendum, qui exemplo Pauli, imo magis Christi, non solum sua sed etiam seipsum pro suis impendere extitit paratus. Sed neque silere potero quod idem Sanctus, in peregre propter debita vitam agens, ut interim ad tempus saltem expensis parceret, et ex aliqua parte se debitis exoneraret ; me præsente et fide oculata cognoscente, donaria in auro argento vasorum et supellectilium (licet alieno tunc viveret stipendio) ita largiter in piós usus de sibi admodum necessariis erogabat, ac si in propria manens diœcesi, divitiis abundaret.

vere bonus Pastor, — *ipseque in paupertate largus*

57 O quam merito Dei Patris Sapientia sanctum istum ipsis vicarium et successorem statuit, quibus loquitur dicens, Vos estis lux mundi! Quippe luce D nihil communius : tam divitibus enim quam pauperibus, imo mediocribus et omnibus, sui beneficium imo seipsam exhibendo communicat : et quia, secundum quod dicitur, Bonum sui ipsius est communicativum, non irrationabiliter B. Richardum, non modo suorum sed etiam sui ipsius et etiam supra seipsum liberalissimum impensorem, quamtum æstimo, quilibet sanum sapiens laude bonitatis extollet. O quot sunt hodie, qui divitias hujus bonitatis ignorantes, etiamsi possessa avare retineant, dum tamen aliena, rapina vel modo quovis alio, injuste non possideant, bonos se æstimant, et in extremo judicio frustra impunes se reputant evasuros ; non recolentes, cor excæcatum avaritia habentes, illud quod veritas in Evangelio a se judice dicendum prædicit in judicio, Esurivi et non dedistis, et cetera operum misericordiæ negativa : et ideo, Ite maledicti, et cetera. Quid ergo castitas, quid abstinentiæ parcitas, quid vigiliarum et orationum longanimitas in illo poterit tremendo præstare judicio ; si sola misericordiæ et largitatis desint opera? cum justus judex seculi executoribus istorum solummodo cœlestis regni promiserit gaudium, et istis carentibus perpetuum infer- F nalis pœnæ supplicium. Hoc B. Richardus memoriali sui cordis revolvens, nec ad modicum oblivioni tradens, abunde largiri non distulit terrena, ut lucraretur æterna ; exemplo illius mercatoris Evangelici, bonas margaritas quærentis, qui tandem una pretiosa inventa, pro ipsa sola deserit habita, congregata dispergit : nil in terrenis jam libet, et deforme conspicitur, quidquid in terrenæ rei placebat specie ; quia sola pretiosæ margaritæ claritas fulget in mente, B. Gregorio prædictam parabolam sic exponente, quod etiam B. Richardo aptandum duxi non incongrue.

AUCTORE RADULFO EX MSS. — Matt. 5, 14 — *indifferenter erga omnes,* — Matt. 25, 42 — *et terrena cuncta præ cœlestibus spernens,*

58 Sed quid nitor ostendere ex hujus Sancti liberalitatis præconio, quam procul a se cupiditatis vitium studuit exterminare? Exterminare, inquam, studuit, et opere complevit. Cum enim intra terminorum metas suam non concluderet Richardus largitatem, quomodo vitium huic virtuti contrarium sub quovis termino sui cordis latibulum poterat invenire? Exulet necesse est procul ultra mundi limitem ab eo cupiditas ; quia mundi terminos B. Richardi excessit liberalitas. Unde et quia nec nos verbis comprehendere possumus tantæ virtutis bonum, quod ei infundere tam copiose dignatus est ille, cujus magnitudinis non est finis ; jam ad illud F veniendum est, ubi Apostolus asserit Episcopum seu Ordinandum, suæ domui debere bene esse præpositum.

juxta Apostolicam Regulam.

ANNOTATA.

a *Quæ sequuntur defuisse in alio MS. indicabat in Martiniano adscriptum margini,* vacat, *et lineæ quibus hæc omnia ibidem subducuntur : quod deinceps simili modo notabimus.*

b *Ita* in Jure quoque aliquoties appellari concubinam quod eodem cum patre familias lare ac foco utatur, *indicat Vossius in Etymologico.*

b *In alio MS. Sic.* Tunc quia noluit dimittere, ipsum sententialiter suis beneficiis privavit.

d *Oppidum est in ipso quasi Australis Saxoniæ et Cicestrensis diœcesis umbilico, ad fluvium quod mediam intersecat, quinque milliariis Anglicanis a mari : pro quo nomine, ferme abraso, ex altero MS. margini adnotatum erat* Hastinges, *quod est maritimum versus Cantiam oppidum, portu et mercatu nobile. Viderit Lector an hoc posterius malit.*

e *Quæ hic et paulo post* [ ] *inclusa vides, in altero*

AUCTORE RADULFO EX MS.

A *dumtaxat MS. reperta, notabantur ad marginem Martiniani.*

f *Aliis* Sarabara *dicuntur : vox Medica est, quam Hieronymus Daniel's* 3, 21. braccas vertit : ocreas *Hesychius. Patet autem hic feminalia significari.*

g *Walterum de Sufeild, supra in prologo laudatum : neque enim alius, quamdiu vixit Richardus, Ecclesiam Norwicensem tenuit.*

h *Vide quæ de hujus vocis etymo diximus.*

i Lidis *forte scripsit auctor quod subditos significare jam alibi dictum.*

CAPUT VII.

Quomodo Richardus secundum Apostolum Episcopus fuerit domui suæ bene præpositus neque neophytus.

Habent nempe Pontifices domum quasi trifarie divisam, quarum [partium] unicuique necesse est ut bene præponatur. Prima est cum grege Clericorum Cathedralis ecclesiæ, secunda sua propria familia, tertia subditorum plebs universa. In prima præpositus fuit B. Richardus, quasi magister discipulis; in secunda quasi pater-familias filiis; in tertia, tamquam nutrix puerulis. Et quia, sicut dicit Ambro- B sius, primus discendi ardor nobilitas est magistri; seipsum prorsus morum nobilitate perornans, suo magisterio idoneos studuit attrahere discipulos, ætate quidem maturos, moribus decoratos, litterali scientia institutos. Et ætatis quidem maturitatem suo discipulatu judicans aptam, sciens puerorum mentem levem, mores immaturos, ac per hoc minus sapientiæ capaces; Quem doceret secundum Isaiam scientiam, vel quem intelligere faceret auditum? Ablactatos a lacte, avulsos ab uberibus : quia in puerulis verificatur quod subdit Propheta, Manda, remanda. Et iterum, Manda, remanda disciplinam pueris præbendatis et beneficiatis; et de doctrina et disciplina invenies quod sequitur, Modicum ibi, modicum ibi. Ideoque nec suos quidem consanguineos immaturos ad beneficia admittebat, nolens ædificare Sion in sanguinibus : et intelligens quod Princeps pastorum, non adolescenti, qui sequebatur eum amictus sindone, id est Joanni Evangelistæ suo consanguineo : sed Petro seniori, in nullo carnaliter eum attinenti, claves tradidit cœlorum. Et quare hoc, nisi pro futurorum Prælatorum exemplo fecit ille, qui dixit, Exemplum dedi vobis, ut et vos ita faciatis? quod, secundum Chrysostomum super Joannem, non solum in pedum ablutione, sed et in ceteris intelligi voluit. Moribus quoque ornatos suos esse voluit discipulos; cum Machabæis ornare cupiens C faciem templi coronis, id est, corona dignis; aureis autem, vitæ fulgore auro similibus. Scientia quoque litterali suos discipulos institutos esse voluit; ut jam non primis essent imbuendi elementis, et scientia, sed fidei et morum ac scientiæ perfectione habiles : cavens nimirum ne claudum vel cæcum, contra Legis præceptum, offerret Domino. Nam qui habet affectum et non intellectum, ille claudus est : qui vero ignarus, cæcus est et manu tentans. Bonos igitur et utiles Ecclesiæ suæ habere voluit discipulos, et quantum in se fuit promovere; docens eos sapienter, dulciter, et gaudenter : sapienter, ut instrueret; dulciter, ut alliceret, gaudenter, ut in suo sensu obstinatos si qui essent flecteret.

Clericos

ætate maturos

Is 28, 9 et 10

absque respectu ad consanguineos legere solitus,

Joan 13, 15

eos voluit esse ornatos moribus,

quippe qui esset Ecclesiæ bene præpositus,

60 Huic ergo parti bene fuit præpositus, non male suppositus; tamquam partus degener, per cautam subornationem eligentium : nec precibus armatis Principum, nec pretio quorumcumque corruptorum vel corrumpentium, sed veri patris, Christi vicarii, Ecclesiæ matris sponsi, gratuita creatione et gratiosa collocatione vocatus a Deo tamquam Aaron, domui Cicestrensis Ecclesiæ bene fuit præpo- D situs. Bene etiam fuit præpositus, id est, præ aliis in sublime positus, non male subtus positus : qui habens cathedram primam, non habuit vitam imam; sed cum cathedra honoris exemplum præbuit vitæ sanctioris. Bene nihilominus huic domui fuit præpositus, id est, præcellenter positus, sicut præeminet ventilogium *a* toti fabricæ : quod quidem quanto altius erigitur, tanto plus tempestatibus irruentibus etiam fronte opponitur : sic B. Richardus, Pontificali dignitate ceteris præpositus, noluit sub otio delitescere; sed quibuscumque potestatibus adversantibus, et Ecclesiæ suæ libertati injuriam inferentibus, viriliter se studuit opponere : immunis certe ab illa increpatione Prophetica, qua pastores desides et torpentes increpat, dicens, Non ascendistis ex adverso, non opposuistis vos murum pro domo Israel, ut staretis in prælio pro domo Domini. Didicerat namque ab illo egregio Christi Milite, Beato scilicet Edmundo, dum adhuc sub eo novus tirunculus militaret, qualiter se contra potestates Ecclesiæ contrarias in caussis consimilibus opponere oporteret et exponere. Quod forsan prædictus B. Edmundus in spiritu præsentiens, ac molestias quas B. Richardus Pontifex futurus pati deberet, facto prænuntians; E calicem, ex quo bibere solebat, in ultima sua voluntate legavit eidem, tamquam si diceret illud, quod filiis Zebedæi dixisse refertur in Evangelio, Calicem quidem meum bibetis. Hujus autem potionis amaritudo, quam Beatus bibit Richardus, per plura ad præsens patere posset exempla : sed quia in superioribus aliqua perstrinximus, propter fastidiosos quosque ad præsens sub silentio transimus.

a cujus etiam adversariis intrepide se opposuit.

Ezec. 13, 5

Matt. 20, 23

61 In domus quoque secunda parte fuit præpositus, super propriam scilicet familiam, sicut paterfamilias suis filiis; pudicos, prudentes et fideles eos per omnia habere satagens. Pudicos quidem, ut dicere posset, quod dixit Rex David de sua familia, Ambulans in via immaculata, hic mihi ministrabat : non habitabit in medio domus meæ, qui facit superbiam : qui loquitur iniqua, non direxit in conspectu oculorum meorum. Hinc et Apostolus. Episcopum describens alias, dicit, Filios habentem subditos in omni castitate. Dicturus quippe, Subditos in castitate, adjunxit, In omni : ut non solum in opere, sed etiam in corde et ore casta sit et pudica Pontificis familia. In hac autem caussa, id est pudicitiæ, ita zelotypus et fervens extitit B. Richardus, quod super incontinentia convictum quempiam de suis, quantumlibet necessarium et carum, irrecuperabiliter a suo expelleret ministerio : nolens in suis pudicitiam F negligere, quam tantopere in seipso studuit amplecti et diligere : cavere volens nihilominus ne suæ familiæ vitium, verteretur in opprobrium, a dicentibus, Qualis rector civitatis; tales et habitantes in ea : et illud ethicum, In convictu formantur mores : illam quoque imprecationem terribilem exhorrens, qua dicit Psalmista, Veniat mors super illos, et descendant in infernum viventes : quoniam nequitiæ in habitaculis eorum in medio eorum. Ob hoc igitur in tantum excanduit contra tales zeli fervore, quod eos qui talia fecerant, cum ingenti dedecore a sua familia exturbaret; et mulieres, eorum incontinentiæ complices, graviter et publice puniret; domunculas nihilominus, in quibus talia perpetrassent, funditus prosterni faceret; ut alterum Phinees in hac caussa ipsum repræsentare cerneres. Et quamvis hujusmodi si audiret correctos, ad mensam suam aliquando venientes benigne alloqueretur et admitteret, nullius tamen interventu vel precibus de cetero suæ familiæ conjungeret.

familiares habere curavit pudicos,

Ps. 100, 16

I Tim 3, 4

Eccli 10 2

Ps. 54, 26

62 Prudentes etiam, sicut paterfamilias industrius, suos filios habere voluit : ut sagaciter intelligerent

A gerent, quid, cui, quomodo, et quando unusquisque in ministerio sibi credito dispensarent. Licet enim per omnia et in omnibus sibi esset amica largitas, sciens quod Crucifixi patrimonium erat unde vixerat; noluit quod illud consumeret indiscreta prodigalitas. Ob hoc etiam prudentes suæ familiæ filios esse voluit, ut ad præsentis diei necessaria ipsorum industria decenter sibi provideretur, ne a divinis et spiritualibus officiis, quæ sibi magis cordi erant, importune distraheretur; illius verbi Evangelici non immemor, quo dicitur, Primum quærite, id est, principaliter, regnum Dei et justitiam ejus, et hæc omnia (scilicet præsentis vitæ subsidia, quæ ibi etiam ad litteram intelligi voluit) adjicientur vobis. Ad hoc enim toto nisu anhelare videbatur, ut ipse omni terrenorum occupatione et solicitudine, corde, actu et ore exutus, divinis totus intenderet: implens illud Apostoli, Psallam spiritu, psallam et mente: orabo spiritu, orabo et mente. Hoc quoque quod ipse in hac caussa faciebat, sibi subditos facere volebat, immo et omnes quos in divino Officio dicendo vel audiendo interesse sciebat. Unde cum aliquando, præsente quodam alio Pontifice, ipsum videret circa alia negotia occupatum, et cum quibusdam tempore psallendi tractantem, spiritus fervorem continere non valens: Ecce, inquit, Frater (ad me verba dirigens) qualiter Magister noster se gerit, postposito Officio divino aliis intendens. Et subdidit, Vestrum est super hoc ipsum monere, ut se corrigat. Prudentes etiam suæ familiæ filios esse voluit: quia prudens secundum Haymonem dicitur, quasi porro videns: ut scilicet omni loco et tempore, quæ ad sui domini utilitatem pertinerent, diligenter adverterent; non ad oculum servientes, nec otio vacantes, sed occupatione intenta semper aliquid utile providentes. Dicit enim Origenes super Genesim, ubi Abraham tres Angelos hospitio recepit; Abraham festinat, Sara accelerat, puer currit: in domo sapientis nullus otiosus.

item prudentes in curandis temporalibus,

Luc. 12, 31 *ut ipse spiritualibus vacaret liberius:*

I Cor 14, 15

B

63 Fideles quoque per omnia mente, manu et lingua eos esse et voluit et diligenter monuit: sciens in bono servo prudentiæ fidelitatem debere conjungi, secundum illud, Fidelis et prudens, quem constituit Dominus super familiam suam et cetera. Et mentis quidem et oris fidelitatem eos habere voluit, sciens scriptum, Væ duplici corde et labiis scelestis, et cetera. Duplex cor est, cum quis aliud tractat mente, aliud exterius ostendit verbo vel opere. Labia vero scelesta sunt, labia excommunicata; quæ scilicet non communicant cum corde. Labia dolosa, inquit Psalmista, in corde et corde locuti sunt. Augustinus, Quid est corde et corde? nisi duplici corde. Et merito valde vitium duplicitatis a suis voluit elongari, quia multos turbavit pacem habentes; quam Dominus ipse summus Paterfamilias primo et principaliter omni domui voluit commendari, dicens discipulis, In quacumque domum intraveritis primum dicite, Pax huic domui. Digne ergo B. Richardus, pacis vehemens amator et discordantium efficax reconciliator, ut discordiæ caussas a se procul eliminaret, veritatis, et per consequens pacis filios, suos esse voluit. Unde et Propheta, prædictas virtutes conjungens, dixit: Pacem et veritatem diligite. Corde quippe duplices et ore bilingues solent dominorum auribus susurria et detractiones instillare; quæ B. Richardus summopere detestabatur, scriptum non ignorans, Susurro et bilinguis maledicetur in populis; et illud, Princeps qui libenter audit verba mendacii, omnes ministros habebit impios. Manu quoque fideles filios esse voluit: ne vel bona pauperum vel Crucifixi patrimonium infideliter contrectando, sacrilegium incurrerent. Noverat enim quia rem pauperum non dare pauperibus sacrilegium

at denique fideles Matt. 24, 45 *mente,*

Eccli. 2, 14

C

Ps. 11, 3

Luc. 9, 4 *Lingua*

Zac. 8, 19

Eccli. 28, 15 Prov. 29, 12 *et manu:*

est, imo et, teste Hieronymo, omnium prædonum crudelitatem exsuperat. Omnifarie igitur suos fideles esse voluit, ne si secus facerent, illam et culpam et notam incurrerent, quam dicit Propheta, Principes tui infideles, socii furum: et Salomon, qui cum fure participat, odit animam suam. Liquet ergo quare suæ familiæ filios, nam et sic ipsos nominare solebat, fideles esse voluit.

D *AUCTORE RADULFO EX MSS.*

Isa. 1, 23 Prov. 29, 24 *Itaque domui suæ bene præpositus fuit,*

64 In hac igitur parte domui suæ bene fuit præpositus, non infra eam positus: quia eos ipse regebat, non autem se ipsum eorum dispositionibus subjiciebat: quamquam eorum sana consilia non sperneret; sed, cum pro negotiorum exigentia discretiores consuleret, sicut discretus et sapiens, quod consultius videbatur, ex assistentium collatione et propria discretione prudenter admisit, et hoc prosequi non omisit: non utique ignarus illius Domini sententiæ, cui cum consuluissent discipuli dicentes, Magister, nunc te volebant Judæi lapidare, et iterum vadis in Judæam? respondit, Nonne duodecim sunt horæ diei? tamquam diceret, exponente B. Augustino: Cum ego sim dies vera, vosque duodecim, qui mei discipuli estis, tamquam horæ diei sitis; justum est ut me, qui sum dies, sequamini, non autem ego vos: quia revera justum valde est, ut grex pastoris consilio dirigatur, non autem pastor minus sapiat, vel pro parvis bono consilium requirat, vel in hoc etiam humilitatis formam ostendat. Bene item præfuit, sicut pater familias, filiis, dans eis de se ipso formam justitiæ, documenta disciplinæ, necessaria præsentis vitæ.

non subjectus, Joan. 11, 8

E

65 Pars tertia domus Pontificis, est totius diœcesis plebs universa. Huic quoque parti bene fuit præpositus B. Richardus, sicut nutrix parvulis. Ad nutricem quidem pertinet, mundare parvulum sordentem, pacificare vagientem, pascere esurientem. Sic B. Richardus simpliciores quosque, tamquam parvulos, peccatorum sordibus squallentes, mundavit, verbo sanctæ prædicationis, lacrymosa compunctione piæ orationis, disciplina severæ correctionis. Mundavit dixerim verbo sanctæ prædicationis, ejus suffultus adjutorio et eruditus exemplo, qui suis discipulis ait in Evangelio, Jam vos mundi estis propter sermonem, quem locutus sum vobis. Item mundavit eos lacrymosa compunctione piæ orationis: lacrymæ enim lavant delictum; et per consequens mundant subjectum: non solum videlicet ipsum qui lacrymatur, sed etiam alium pro quo piæ lacrymæ funduntur. Hinc est quod apud Ezechielem jubentur signari Thau frontes gementium peccata domus Israel. Unde et matri B. Augustini, filii sui errorem deflenti, dictum est, Fieri non potest, ut filius istarum lacrymarum pereat. Item mundavit eos disciplina severæ correctionis, quia nimirum aliquotiens peccati stultitiam in corde colligatam, teste Salomone, fugat virga disciplinæ: et sicut dicit patri filium castiganti, Tu virga percuties eum, animam vero ejus liberabis a morte.

Diœcesanos ut parvulos studuit mundare sordentes,

Joan. 15, 3

F Eze. 9, 4

Prov. 22, 15 et 23, 14

66 Pacificavit etiam vagientes seu plorantes quia peccata sua plorantes et confitentes, paci et unitati ecclesiæ conjunxit, ipsos consolando, fovendo, et compassionis visceribus amplectendo, exemplo ejus qui dicit per Isaiam se missum esse, ut mederetur contritis corde, et prædicaret captivis indulgentiam, et vinctis libertatem, poneretque consolationem lugentibus Sion. Bene quoque huic suæ domus parti fuit præpositus, tamquam nutrix parvulis, quibus pastum exhibuit simplicioris doctrinæ, dicens cum Apostolo, Tamquam parvulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam. Item exemplo bonæ vitæ, ut ad ipsum referatur, quod de David in Psalmo scribitur, Pavit eos in innocentia cordis sui, et in intellectibus manuum suarum (id est in operibus, innocentis

pacificare lugentes,

Isa. 61, 1

pascere esurientes,

AUCTORE RADULFO EX MS

A innocentis cordis intellectu formatis) deduxit eos. Item cibo corporalis alimoniæ, quibuscumque istum cibum præbens largissime, tamquam unus de Regis illius familia minister, qui filio suo nuptias facturus dixit, Quoscumque inveneritis vocate ad nuptias. In triplici nimirum pastu, quem præmisimus, implere voluit, quod Petro ter Dominus dixisse legitur Pasce oves meas. Bene tandem B. Ricardus omni domus suæ parti fuit præpositus; primæ, tamquam thalamo secretiori; secundæ, tamquam aulæ communiori; tertiæ, tamquam porticui exteriori.

1 Cor. 3, 2 — Ps. 77, 72 — Matt. 22, 9 — Joan. 21, 15

Vetatur ordinari Neophytus propter periculum superbiæ:

67 Jam, quod in calce regulæ Apostolicæ ponitur de Pontificis seu ordinandi conditione, dicendum, Non neophytum, inquit. Quis B. Ricardum ex his dumtaxat, qui famæ relatione vel præsenti conversatione vel scripturæ recitatione ipsius vitam cognoverint, non plane negabit neophytum? A primævo enim fidei rudimentis diligenter imbutus, ipsam fidem per totius vitæ suæ curriculum piis moribus, sanctisque operibus, ac scientiæ splendoribus luculenter exornasse probatur: vitæque suæ structuram super tam solidum humilitatis fundamentum stabilivit, quod imposito sibi Episcopalis solicitudinis aut dignitatis onere vel honore, Luciferi elationis ruinam (quam Apostolus diaboli judicium nominat, B quod etiam neophytum incidere timuit) Dei gratia protegente non posset incurrere. O si ipsius humilitatis insignia, si humiliationis obsequia, si mansuetudinis signa evidentia cognovisset, illius doctrinæ non immemorem prorsus ipsum judicares, qua Tobias filium suum instruxit, Superbiam, inquit in tuo sensu aut in tuo verbo numquam dominari permittas. Et, ut de ceteris sileam veræ humilitatis indiciis, quotiens fere de seipso, id exigente materia, loqui oportuit, non Pontificem vel Episcopum Cicestrensem, sed Presbyterum potius se vocabat: non inscius clari nominis illius Luciferi elati, quomodo pestiferæ patuerit ruinæ. Noverat nihilominus orationes suas, quas utique frequenter et ferventer Domino offerebat, quanto ex corde magis humili funderentur, tanto efficacius in cœlesti auditorio impetrare petita; qui sicut scriptum est, Oratio humiliantis se nubes penetrat.

Tob. 4, 14 — *Richardus autem fuit humillimus* — Eccl. 35, 21

mansuetissimus,

68 Tantæ quoque mansuetudinis extitit, ut ad Matutinas solem ortumque diei præveniens, si Clericos suos, ut solet contingere, somno gravatos pausantes reperiret, interim se ad orationes conferens privatas, ipsos in pace quiescere sineret tamquam illud Dominicum dulciter inquiens, Dormite jam et requiescite. Orandi enim et psallendi studio C sic duxerat in consuetudinem manicare *b*, ut si etiam verno vel æstivo tempore, quando noctes noscuntur breviori spatio terminari, crepusculum et vigilis lituum non præveniret, gemendo et quasi dolendo conquereretur, dicens, Pro dolor! aves cœli, creaturæ irrationales, Creatorem suum cantando laudantes, me miserum hodie prævenerunt. Manna enim cœleste cupiens recolligere, noverat oportere prævenire solem ad benedictionem, et ad ortum lucis adorare. Nec solum orationis studium, piæ devotionis usu, in consuetudinem virtuosam ipsemet ducere contentus; sed tamquam cortina cortinam trahens, utriusque sexus sibi familiares, sanctæ orationis utilitatem commendando, ad tam laudabilis exercitii devotam instantiam incitabat. Suadebat quoque secundum Apostoli doctrinam, oportere animum orantis nunc obsecrationem, nunc orationem, nunc postulationem, nunc gratiarum actionem assumere; vel ad deprecantis excitandam devotionem: vel ad vitandam fastidii vel acediæ tentationem: et ad intellectum prædictorum orandi modorum sibi caros studebat instruere. Unde cum quamdam personam nobilem, admodum sibi familiarem et caram, super hujusmodi curaret

Matt. 14, 41 — *b* — *et orandi studio imprimis deditus,* — Phil. 4, 6 — *in quo etiam proficit lecto officio S. Trinitatis:*

instruere, et eo perventum esset, ut eam qualiter D gratiarum actiones instituendæ essent edoceret; ipso super hoc solicite meditante, somnus subrepsit, et (sicut mihi ore sacro dignatus est enarrare) vocem tamquam de supernis lapsam audivit, Respicito Historiam *c* sanctæ Trinitatis. At ipse expergefactus revolvendo Historiam prædictam, reperit in ea honorem, laudem, benedictionem, gloriam, et nihilominus ipsam gratiarum actionem expressam decantari. Et quia scriptum est, Da occasionem sapienti et addetur ei sapientia, materia exinde sumpta, quod desideravit implevit.

c — Prov. 9, 9

quod cum in monasterio S. Amandi scriberetur,

69 Quid autem divinum et relatu dignum de ipsa Trinitatis Historia cognoverim, quia se offert materia, duxi enarrandum. Cum ad oppidum Valencenense in terra Comitis *d* Flandriæ, ubi tunc Capitulum *e* generale Fratrum Prædicatorum fuerat celebrandum, tendentes plures fratres, ad monasterium *f* S. Amandi, non procul a loco præfato positum, declinaremus; et ejusdem loci *g* Abbas et monachi hospitalitatem nobis impenderent gratiosam; inter cetera sanctæ ædificationis verba, de præfata sanctæ Trinitatis Historia sermo factus est. Cum ecce quidam monachus venerandæ canitiei, auctoritatis inter ceteros non modicæ, subintulit: Quidam inquit E monachus *h* istius monasterii, bene litteratus et religione venerabilis, Historiam, de qua loquimur, antiquis temporibus composuit, vel potius compilavit. Et cum circa unum Responsorium de præfata Historia ordinanda intenderet studiose, superveniente noctis hora tardiore, opus inceptum incompletum reliquit, et tomum in quo scripserat sub sera reclusit. Facto autem mane, ad opus inceptum complendum studii locum repetens; quod imperfectum reliquerat, salva cistellæ clausura, non humano opere vel ingenio, reperit jam completum: admiransque non modicum, id ipsum Fratribus nuntiavit. Ipsum autem Responsorium, ni fallor, nominavit, Summæ Trinitati. Quis ausu temerario negare præsumeret, ipsius spiritum, qui prædicti monachi opus incompletum perficere voluit, B. Ricardum, circa gratiarum actionem studentem, etiam ad ejusdem opus Historiæ considerandum per visum incitasse? Sed hoc illius scientiæ relinquendum, qui quando vult, et ubi vult, et quod vult, et quomodo vult, operatur.

d — *e* — *f* — *g* — *h* — *inventus est locus ubi scriptor desierat,* — *miraculo perfectus* — *f*

70 Et, ut ad id, quod occasionaliter dimisimus, redeamus; quantum sacræ orationis devota libamina B. Ricardo placuerint, in hoc dumtaxat ostenditur, F quod cum viros religiosos visitaret, vel ad se venientes in osculo sancto susciperet, dicere solebat, Bonum est deosculari labia, thymiamate sanctarum orationum, Deo cum devotionis fervore incensarum, fragrantia: hoc ipsum ex B. Edmundi consuetudine ut dicebat, commemorans. Sed quid? Sic orandi studium in aliis commendabat et venerabatur, sic in seipso orationis instantiam a largitore gratiarum obtinuerat, ut ipsum civem fuisse illius Hierusalem non esset ambiguum, super quem Dominus spiritum gratiæ et precum effusurum se per Zachariam promisit. Libet autem visionem quamdam, quæ cuidam matronæ nobili de ipso Sancto, antequam ex hac vita migraret, apparuit, epistolam quoque Sancti visionis expositoriam interserere. Videbatur siquidem matronæ prædictæ, quod quasi in extasi quadam vocem ad se lapsam audiret dicentem, Breve erit tempus: Semper currit rotundus: cum sit tecum Ricardus. Quam cum didicisset super hujusmodi visione turbatam, epistolam sibi scripsit hæc verba continentem, In Deo vivere, in Deo semper esse, et Deo placere: quod erit, in alto non alta sapere, sed humilibus consentire. Nihil est quod tam homines Deo et hominibus gratos faciat, quam si vitæ merito magni

Quanti orationem Richardus faceret, — Zac. 12, 10

A magni, humilitate fiant infimi. Non possum intelligere de vobis aliud quam de me ipso, quia inter nos nihil aliud est nisi veritas, nec umquam erit. Ideo non curo quid mundi vanitas loquatur.

71 Intellexi quidem quod quædam visio somni debuit vos turbasse, et hoc non est necesse : nam magnum solatium inest prædictæ visioni, bene illam intelligenti. Breve erit tempus. Verum est ; nam de tempore nihil teneri potest, nisi punctus : nam de tempore transacto nihil habetur, de futuro vero nihil ; quod autem de tempore præsens est, quasi punctus vel potius nihil est : et ideo tempus bene dicitur breve, et hoc est quod dicit Job, Breves dies hominis sunt; et alibi, Nihil sunt dies mei. Semper currit rotundus. Circulus fit rotundus, quando circumferentiæ extremitates conjunguntur, id est principum et finis : et signat eum, qui dicitur Alpha et Omega. Bene scitis etiam, quod rotundum de facili movetur et currit ; ubi res triangularis vel quandragularis non movetur : et scriptum est, Currite ut comprehendatis. Oportetne igitur currere? Etiam. Bonum est ergo fore rotundum, ut quis currat. Currit autem velociter, qui amat ardenter ; currit velocius, qui amat ardentius. Cum sit tecum Ricardus. Hoc verum est ex integro B in integrum. Curramus ergo ut comprehendamus, cum in stadio simus unum in Christo Jesu. Carissima, hic nulla inest caussa turbationis : sed cogitemus, ut istam brevitatem commutemus in æternitatem, breve tempus in sempiternum. Cum sit tecum Ricardus precare excelsum Regem cœli ut misereatur mei, quia ego tecum sum : roga ut Deus mihi det virtutem et voluntatem ad agendam pœnitentiam in vita ista, pro vobis pariter et pro me, sicut ipse novit fore nobis necessarium : dicit enim S. Gregorius, Constat quod a suo judicio abscondere voluit, quos miserando præveniens, sibimet ipsis judices fecit : et fidenter dico, quia salutari hostia post mortem non indigebimus, si ante mortem Deo hostia ipsi fuerimus. Juvemus igitur invicem, et simul curramus, ad cursum nostrum per amorem consummandum.

ex quadam ejus epistola declaratur.

Job. 14, 5 et 5, 16

1 Cor. 9, 24

ANNOTATA.

a *Gnomonem intelligit in ædium turriumque culminibus poni solitum, ut motu suo indicet ex qua parte ventus spiret : quæ ratio observandi venti ut veteribus ignota fuit, ita proprio nomine in Latina lingua caruit illius instrumentum.*

C b Manicare *est, summo mane surgere : utitur ea voce semel iterumque vulgatus Interpres Scripturæ : in cujus defensionem et explicationem multa Vossius de Vitiis serm. quem consule.*

c Historia *est Officium S. Trinitatis, quale in antiquis, Belgii et Germaniæ Breviariis plurimis etiamnum reperitur. Cujus omnes pene Antiphonæ continent breves ejusmodi actuum formulas, quales Sanctus cupiebat ; et in antiquo quidem Brugensi ad Laudes post singulas Antiphonas repetendus notatur hic versiculus* Tibi laus, tibi gloria, tibi gratiarum actio. *Strictius autem sumendo* Historiæ *nomen, ex illorum seculorum usu intelliguntur lectiones, diversæ ab* Homiliis *ad Evangelium recitandis. Ita in Raceburgensis breviarii anno* 1506 *impressi rubricis, identidem nominatur* Dominicalis historia, *propter festum trium lectionum non mutanda.*

d *Tunc conjunctim Flandriæ Hannoniæ et Valencenarum Comitis, quem titulum obtinebat Margarita Balduini Constantinopolitani filia.*

e *Illuc ab Humberto generali convocatum anno* 1259, *annis* 26, *post fundatum ibidem conventum : ut habet Petrus d'Outreman in historia Valencenensi.*

f *Multis de hoc monasterio, quod* Elnonense *proprio dicitur nomine egimus ad Vitam S. Amandi fundatoris,* 6 *Februarii. Distat autem Valencenis* 5 *circiter horis.* D

AUCTORE RADULFO EX MS

g *Post Walterum Hartaing* LII *Abbatem hujus monasterii, defunctum anno* 1257, *ut habent Amandinæ antiquitates apud nos MSS. successere Ægidius de Tornaco, Henricus de Scandem, et Fulco eodem quo S. Ludovicus anno, id est,* 1271 *mortuus. Quamdiu sederint singuli incertum. Collector dictarum Antiquitatum propendet, ut ultra annum* 1263 *Ægidius gesserit Prælaturam : hic igitur esset intelligendus.*

h *Hucbaldus Elnonensis, anno* 957 *vita functus, scriptis fuit clarissimus, quæ Valerius Andreas in bibliotheca Belgica enumerat. Hic cum musicus quoque excellens esset, non tantum Officium et hymnos multorum festorum composuit, sed etiam cantum : atque inter alia in prædictis Antiquitatibus dicitur fecisse Cantum super officium de Trinitate. Huicne cantum ordinanti, an alteri antiquiori ipsum Responsorium componenti, acciderit quod sequitur, non liquet.*

i *Est illud Responsorium post Lectionem* VII *in antiquis illis breviariis reperiendum his verbis* Summæ Trinitati, simplici Deo, una divinitas, æqualis gloria, coæterna majestas, Patri, Prolique sanctoque Flamini : qui totum subdit suis orbem legibus. E

CAPUT VII.

Miracula a S. Richardo dum viveret patrata.

Nec viro sancto, morum sanctitate tam præclaro, etiam divina virtutum prodigia defuere : de quibus aliqua ad præsens arbitramur interserenda. Cum die quadam, ante scilicet quam esset Episcopus, apud *a* Orpintonem in Cantia, quemdam puerum contractum et membrorum officio destitutum, miserabiliter ante ostium ecclesiæ jacentem, et a transeuntibus subsidium suæ miseriæ flagitantem reperisset ; concussis misericordiæ visceribus ex jacentis miseri compassione, eum ad domum suæ propriæ mansionis fecit deferri, exemploque Samaritani curam illius geri. Cumque aliquamdiu contractus ibidem moram traxisset, affuit quadam vice cum Sancto *b* Major et civis Cicestrensis, nomine Reginaldus, qui videlicet miserum intuitus, interrogavit quis esset, vel qualiter aut unde illuc venisset. Beato autem Ricardo rei ordinem miserique conditionem sibi exponente, respondit præfatus Reginaldus, Domine, inquit, faciatis puerum ad vestram deferri præsentiam, ut, imposita manu, benedictione vestra potiatur : confido siquidem quod sacra benedictione vestra curabitur. Sanctus vero puerum ad se mox deportari fecit, et data benedictione, potuque sibi de scypho S. Edmundi per manus proprias porrecto, erectus est puer et sanitati restitutus. O viri discreta circumspectio, et fida de Dei pietate sanctaque præsumptio! qui et ad deprecantis fidem, manus misero imposuit; et ad inanis gloriæ fugam, patris quondam et magistri sui, B. scilicet Edmundi suffragium adhibuit. Ego firmam Sancti de Dei pietate fiduciam et cenodoxiæ victoriam signo seu miraculo æstimo præferendam : ad hoc quippe puto pertinere, quod Dominus discipulis, cum gaudio pro virtute signorum regressis, ait, Videbam sathanam sicut fulgur de cœlo cadentem. Ecce dedi vobis potestatem calcandi super serpentes et scorpiones et super omnem virtutem inimici, et nihil vobis nocebit : verumtamen in hoc nolite credere; et cetera.

S. Richardus erigit puerum contractum,

F

potum ei e scypho S. Edmundi præbens

Luc. 10, 18

73 Fertur quoque, relatu fide dignorum asserente, quod post munus consecrationis adeptum, dum adhuc in domo illius venerandæ vitæ viri Domini Simonis, de

In locum surculi a se insiti,

AUCTORE RADULFO EX MS.

A de quo supra facta est mentio, B. Ricardus moram traheret, exercitandi seu meditandi caussa hortum ingrederetur; vidit arboris truncum, surculo inserendo suo judicio satis aptum. Manibus itaque propriis fisso trunculo, surculi capacem effecit, et surculum inseruit. Cumque processu temporis insita jam frondere cœpisset, ab animalibus hortum intrantibus per hortulani incuriam est confracta. Contigit igitur,

et hortulani negligentia fracti,

quod circa Octavas Apostolorum Petri et Pauli B. Ricardus, qui ad tempus inde recesserat, illuc reverteretur, hortumque præfatum ingrederetur. Cum ecce prænominatus Dominus Simon ad B Ricardum, Heu, inquit, doleo, quod opus manuum vestrarum dissipatum est: insita enim, quam manus vestra plantaverat, per hortulani negligentiam deperiit. Non sic, inquit, Ricardus, omnino stabit: et apprehenso cultello, alium ab arbore propinqua surculum incidit, et trunco jam dicto inseruit: et, mirum dictu! ille qui quondam virgam Aaron absque humoris adminiculo germinare, florere, et fructum facere voluit, ipse præter naturæ cursum insitam B. Ricardi eo tempore, quo jam humor nutritivus plus a plantis vel

alieno tempore novum substituit:

arboribus effluit quam eisdem nutriendis vitam influit, stupendo satis miraculo virere fecit et crescere, et eodem anno flores et fructus proferre: quo

B nimirum miraculo satis est declaratum, B. Ricardum, tamquam Aaron a Deo vocatum et electum, testimonio divino in libro Numerorum sic consonante, Quem ex his elegero, germinavit virga ejus. (Num. 17, 5) Aptum plane beati viri et conveniens prodigium, de quo scribitur in Psalmo, sub metaphora arboris fructiferæ, Omnia quæcumque faciet prosperabuntur: (Psal. 1, 3) et Jeremias, Erit folium ejus viride, et in tempore siccitatis non erit solicitum: nec aliquando desinet facere fructum. (Jer. 17, 8)

74 Aliud quoque, dum in prædicta Domini Simonis domo B. Ricardus conversaretur, Dominus ostendere voluit sanctitatis ejus indicium: qui enim

hospitis sui substantiam non imminuit:

incrementum dedit surculo ab ipso Sancto plantato, ipse per temporalium affluentem abundantiam ostendit, quod in ejusdem ingressu, domui jam sæpe dicti Domini Simonis benedixerit. Cum enim per non modici temporis spatium ibidem Sanctus moram traheret, et propter suam præsentiam copiosæ fierent expensæ; repertum est in fine, non minori plenitudinis abundantia frugum impleri horrea, eructare promptuaria, referta esse repositoria, cellaria redundantia; illo per merita Ricardi benedicente et manum suam aperiente, qui per Malachiam promisit (Mal. 3, 10) effusurum se benedictionem usque in abundantiam: (3 Reg. 17, 12)

C per quem etiam viduæ pascentis Eliam hydria farinæ non defecit, et lecythus olei non est imminutus.

75 Huc accedit, quod cum idem Sanctus esset in quodam manerio suo c Catham nomine, et tanta conflueret ad eum pauperum multitudo, quod panis non

fabas pauperibus distribuendas multiplicat: c

sufficeret; provisum est ut ad eleemosynæ complementum pars annonæ fabarum coqueretur. Cumque fortuito per locum ubi fabæ coquebantur transiret Episcopus, et intellexisset quod, ad distributionem pauperibus faciendam, pro defectu panis fabæ coquerentur ibidem; elevata manu dedit benedictionem, divini muneris largitate prorsus non vacuam: nam cum agape distribuenda vix tertiæ parti multitudinis credebatur posse sufficere; in tantum suæ benedictionis sensit largitatem, ut unusquisque congruam unius diei reciperet sustentationem, et ex residuo pars aliqua distribuenda remaneret: qui his aderant mirantibus et laudantibus Deum.

76 In supradicto quoque loco de Catham ostendit lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, quam vere Ricardus ad eorum pertineret sortem, quibus dictum est, Vos estis lux mundi. Cum enim ipse Sanctus in die Pu-

Cereum tamen suum miraculose reaccensum

D rificationis Beatæ Virginis ibidem Officium solenne celebraret, et processionis ministeria, ob memoriam Christo obviam procedentium, agerentur; cereus, quem manu gestabat Episcopus, nec non et cerei omnium die ipso de more cereos accensos gestantium, auræ flatu gravioris extincti sunt. Cumque aliquamdiu sic extinctis cereis processissent, subito, mirantibus ceteris, solius Episcopi cereus lumine est reaccensus. Cumque stupens cerneret Antistes suum cereum subito reaccensum, ait uni de suis sibi a latere assistenti, Quis accendit cereum meum? Quo respondente, Nemo, Domine; indixit Episcopus eidem silentium, dicens, Tace. Noluit quippe ex lumine miraculoso vanæ gloriæ lumen sibi acquirere, tamquam illud Dominicum dicens, Claritatem ab hominibus non accipio. (Joan. 5, 41) O lucerna, digne super Ecclesiæ candelabrum levata! quæ popularis auræ flatum contempsit, et sui luminis radium ad Patrem luminum intentione sincera direxit.

jubet taceri.

77 Rogatus aliquando B. Ricardus a viro venerabili et religioso Joanne, quondam Priore de d Seleburne, Ordinis Sancti Augustini, Wintoniensis diœcesis, ut ad domum suam hospitandi gratia declinaret; cum idem Prior a puero notus sibi esset et carus, et ambo essent ex eodem municipio nati et in eodem Studio conscholares, precibus istius astrictus

frustra in piscando laborantibus d

E ad monasterium prædictum declinavit. Prior igitur de tanti hospitis adventu non mediocriter gavisus (quippe qui optime noverat esse Deum cum eo) in Sancto Dominum, et ipsum in Domino toto nisu studuit honorare. Unde tamquam Martha circa plurima solicitus, his quæ in prospectu erant non contentus, interiorum volens abscondita scrutari; Domine, ait ad B. Ricardum, placeat vobis nobiscum ad aquam descendere, si forte donante Deo in præsentia vestra aliquem piscem capere possimus. Annuit Sanctus, et ad vivarium quoddam non procul distans cum Priore et aliis descendit. Cumque laxato reti cum summa diligentia, in captura trahendo laborassent, nihil ceperunt: sagena enim adeo obvoluta fuerat et intricata, quod nec pisces videretur posse capere nec retinere. Cum frustrata spe jam parati essent reverti, Magister Nicolaus de Wicio B. Ricardi consanguineus et familiaris, qui inter ceteros astabat, ait Sancto, Domine erigite dexteram et date benedictionem. Dedit: et ecce lucius, trium pedum longitudinis aut amplius, super sagenæ cordas jacebat extensus, nullo sagenæ vel maculæ ejus fili vel funiculi retinaculo coarctatus, sed beati viri benedictione ab aquis quasi abstractus et illectus. Tunc omnes qui aderant Deum benedicentes, divino hoc miraculo et Sancti meritis ascripserunt.

lucium benedictione sua impetrat.

78 Nec prætaxato miraculo usquequaque dissimile fuit, quod subnectimus. Cum die quadam in suæ diœcesi per Pontem de Lewes faceret transitum, vidit piscatores circa capturam piscium plurimum solicitos. Quidam de ballivis Domini Cantuariensis, piscantibus intendens, in ipso ponte stabat: qui salutato reverenter Episcopo, dixit, Domine, jam diu laborantes nihil cepimus: expectate nunc, si placet, parum, unius scilicet tractus eventum, et date vestram benedictionem, ut in ipsa laxemus rete. Et subridens Sanctus substitit, elevataque dextera aquam pariter et piscantes benedixit, et ait, Mittite nunc in nomine Domini. Et ipsi mittentes traxerunt: educentes vero rete in terram, invenerunt pisces quatuor admodum pulchros, qui vulgo e muletti dicuntur, cujusmodi in aqua illa capi non solebant; sunt enim marini potius quam fluviales. Unde incredibile esse non debet, aquarum Creatorem, quo benedicente omnem animam viventem atque motabilem produxerunt aquæ in species suas, etiam ad sui nominis invocationem, per servi sui benedictionem

simili modo marinos pisces e in fluvio præbet pisces

A nem, pisces quales voluit, et unde voluit produxisse. Unde et servus Christi nihil sibi adscribens de miraculo, ipsos pisces sibi oblatos ad Fratres Minores, qui in eodem municipio manebant, jussit deferri; asserens, quod propter ipsos dederat Deus pisces illos. Alias nihilominus, pontem quemdam transiens de *f* Bramre, conspicatus est piscatores, qui tota fere die laborantes nihil ceperant, et videntes Episcopum, voce magna clamaverunt, Domine, pro caritate Dei date benedictionem vestram nobis, quia jam per tantum diei spatium incassum laboravimus. At Sanctus compatiens miseris, extensa manu dedit benedictionem, et statim mittentes rete concluserunt piscium multitudinem copiosam.

alias piscatum copiosum

Psal. 88, 26

79 Jam vero ut in ipso verificetur, quod in Psalmo scribitur, Ponam in mari manum ejus et in fluminibus dexteram ejus; ipse qui in fluminibus manum suam mirabilem ostendere voluit, ipsius quoque dexteram potenter mirabilem et mirabiliter potentem ostendit mari. Enimvero cum Dominus ei misisset in cor, ut una cum aliis Prælatis et Magnatibus, corpus venerabile Patris et Domini sui B. Edmundi, ad Pontiniacum sepulti, ad locum eminentiorem in eodem monasterio transferret *g*, sociato B sibi illo nobili egregiæ indolis puero Edmundo de Lascis, (quem Dominus cito de mundo rapuit, ne vel mala Angliæ videret, vel malitia intellectum ejus mutaret) mare transivit, et Pontiniacum usque pervenit. Peracta igitur cum honore solennitatis condigno præfata translatione, de gregis sui cura solicitus, magnopere repedare festinat. Unde nec Autisiodorensi *h* Episcopo, viro utique bono et sibi admodum caro, ipsum pro Ecclesiæ suæ debitis alleviandis secum retinere obnixe roganti, ullo modo acquiescere voluit; dicens, se non pro cura Ecclesiæ Antisidiorensis, sed potius Cicestrensis spopondisse. Plus enim nimirum sibi fuit cordi de illa sponsione, quam de pecuniæ obligatione : in hoc dumtaxat facto sugillans Prælatos quosdam, et reprehensibiles ostendens; qui, gregibus relictis indefensis, et de Patrum absentia non immerito filiis murmurantibus et offensis, vagari vel stare audent in peregre pro parcendis expensis.

Celebrata Pontiniaci translatione S. Edmundi,

recusat Autissiodori morari;

Prov. 6, 1

80 At Dei servus Ricardus non sic : sed illud Proverbiorum mente pertractans, Fili mi, si spoponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum manum tuam; festinare studuit, ut gregem dirigeret, pasceret et informaret. Unde et apud Witsand *i*, maris videlicet portum veniens, post expectatam C aliquamdiu prosperam ad transfretandum auram, vocato nauclero, instanter petiit duci trans fretum. Nauclero autem tempestatis immensitatem causante, dixit Episcopus : Major est divina potentia, quæ poterit tempestatem sedare, et mare tranquillum reddere. Ascensa igitur navicula, mari se committit Episcopus cum suis. Et ecce tempestas excrescere cœpit in immensum, et mare ibat et intumescebat in tantum, ut navicula præter gubernatoris propositum huc illucque jactaretur, et fluctibus pene operiretur. Et ecce vir vitæ laudabilis. Wilhelmus nomine, unus de Sancti Capellanis, dixit nauclero; Quare Dominum meum et nos tanto fuisti ausus committere discrimini? nunc ergo ad terram velocius nos reducito. Cum se hoc minime posse facere responderet nauclerus, præfatus Capellanus ait Episcopo, Domine, nobis in tanto periculo constitutis, obsecramus, ut benedicere non differatis. Et Episcopus ipsos confortans, elevata manu dedit benedictionem, et ad expertum orationis refugium parumper se contulit. Et ecce, mirum cernere : cum enim aliæ naves multo majores adhuc in tanta tempestate et maris periculo versarentur, ut vix cum summo labore vitam salvare potuissent; sola navicula, in qua cum suis erat Episcopus, post benedictionem ab D ipso datam, tranquillo ac prospero cursu, quod reliquum maris erat percurrens *k* Doveriam usque pervenit; hoc ipsum cunctis mirantibus qui viderant vel scire poterant.

e mari tempestuoso se committens,

naviculam benedicendo eximit periculo

AUCTORE RADULFO EX MS.

81 Et quoniam de prædicto Edmundo superius mentio facta est, qui jure hereditario, si vixisset, Comes Lincolniæ *l* futurus fuisset, libet nunc quiddam referre, quod ad prædicti nobilis egregius pertineat monimentum, et a Sancti hujus laude non sit alienum. Fuerat nempe sæpedictus nobilis a puero bonis moribus informatus : a tempore autem, quo B. Ricardo adhæserat, factus est ex bono melior, ex devoto devotior, et ad cultum Dei et Ecclesiæ Matris honorem augmentandum de die in diem ferventior : unde et Dominus in mentem miserat eidem, Fratribus Prædicatoribus, quos præ ceteris Religiosis specialius amplectebatur in Christo, ecclesiam et mansionem in proprio suo fundare. Et quia, habito cum deliberatione consilio, hoc potissime fieri posse videbatur in municipio illo quod *m* Pons-fractus appellatur; accessit ad locum in persona propria. viris discretis tam religiosis quam secularibus sibi associatis, ut Fratres de fundo *n* investiret. et primum lapidem fundamenti, ut loci patronus et fundator, propriis jaceret manibus. Assumptoque lapide ut hoc faceret, projecit sub his verbis dicens, In honorem E Dominæ nostræ Mariæ, Dei genitricis et Virginis, et S. Dominici Confessoris, cujus Fratribus locum ipsum assigno, nec non S. Ricardi Episcopi *o* et Confessoris, quondam Domini et amicissimi mei, ecclesiam in loco isto fundare volens, primum lapidem jacto.

Edmundo de Lascio

ecclesiam Prædicatoribus struente in SS. Mariæ, Dominici et Richardi honorem.

82 Et hoc dicto lapidem projecit; statimque lapis in quo prius nulla fractura vel fissura videbatur, videntibus omnibus qui astabant et mirantibus in tres partes se divisit, ipsa divisione clamando approbans votum Edmundi, quod viva voce tribus sanctis pronuntiatis prius expresserat. Quo facto sæpedictus nobilis in sancto proposito extitit firmior, atque ad perficiendum quod promiserat ardentior, corporisque sui exuvias (eo quod non multo post diem conclusit extremum) apud Fratres in ipsa ecclesia legavit tumulandas. Est autem ibidem ecclesia decentis operis constructa, in qua (prout præfatus Edmundus voluit et distinxit et Dominus miraculo confirmavit) primo Dei genitricis Mariæ, secundo beati Patris nostri Dominici, ac postmodum B. Ricardi Episcopi et Confessoris memoriæ continentur : quorum me- F ritis et precibus animæ ipsius Edmundi supra recitatis et nobis peccatoribus propitietur Altissimus. Amen. Sed et hoc, Lector, tuæ mentis aciem nolo prætereat, quam congrue B. Ricardi, Sanctique Dominici, primi Fratrum Prædicatorum Magistri, voluit Deus et inspiravit memorias conjungi : ut cujus Ordini voto dumtaxat et voluntate B. Ricardus fuerat obligatus, ejus gloriæ in cœlo intelligatur associatus.

lapis fundamentalis trifariam dividitur.

83 De miraculis autem sanitatum, quæ Dominus per manus hujus Sancti, dum adhuc corpus hoc corruptibile vegetaret, dignatus est operari, ad ipsius Domini laudem aliqua subnectamus. Extitit quædam Domina nobilis Alicia nomine, cognomento Tyrel, illius nobilis et generosæ Comitissæ de Arundelia, Ysabellæ de Aubeny, commensalis aliquando et quasi socia, quam etiam dicta Comitissa, viduam honestam et probis moribus ornatam intelligens, admodum caram habuit et acceptam. Hæc cum in oculo dextero gravi dolore et tanto caliginis nubilo graveretur, ut nec digitum proprium coram positum ipsa posset intueri; adveniente quodam die Sancto, cui plurimum erat specialis et cara, interrogavit dicens, Domina, quid habetis in oculo? At illa, Pater bone, inquit, graviter

Richardus signo crucis sanat oculum infirmum.

RADULFO AUCTORE EX MS.

A graviter patior in oculo dextro. Cui Sanctus compatiens, fusa prius oratione, oculum digito suo signavit, et statim doloris mitigationem sensit, et plenam recuperavit videndi facultatem.

alterum extinctum restituit.

84 Aliud quoque miraculum præcedenti non dissimile, ille qui illuminare venit eos, qui in tenebris et in umbra mortis sedent, per servum suum dignatus est declarare. Quidam nempe Galterus nomine, qui in Sancti obsequio aliquando ministrarat, infirmitate gravi acriter afflictus, unius oculi obtutum omnino perdiderat. Cumque cæcitas ipsa, infirmitatis flagello recedente, non recederet, quadam die coram Sancto in exhibendo officii sui ministerio consistenti, ait Sanctus; Quid mali pateris in oculo? Respondet ille, Domine, visu illius oculi, pristinæ infirmitatis gravedine, omnino privatus sum. Et Sanctus, Accede, inquit, ad me. Et cum accessisset, procedens Sanctus, dexterum pollicem sacrum super oculum ponens, ac vivificæ Crucis signaculo consignans benedixit : parvoque facto intervallo, cæcitate depulsa, lumen recepit, Deum benedicens ac Sancti meritis hoc palam adscribens.

sanatur contactu ejus cappæ quartana laborans. *p*

85 Nec solummodo sacrarum manuum suarum B contactu sanitatum signa et virtutes operari dignatus est Deus, sed etiam de vestibus quibus aliquando utebatur, seu calceamentis quibus calceatus incessit, seu de lecto vel loco in quo quievit, infirmantes sensere sanitatis effectu exisse virtutem. Nam cum aliquando *p* cappam quamdam, qua usus fuerat ad tempus, cuidam Capellano sibi dilecto familiaritatis gratia contulisset; idem Capellanus, Pontificis sanctitatem intelligens, cappam ipsam, non tam ad utendum quam loco Reliquiarum recondendum, reverenter suscepit. Contigit igitur in parochia illa, cui præfatus Sacerdos præerat (Vicarius quippe erat et Decanus) quod quidam quartanæ typo graviter laboraret; cujus infirmati compatiens Sacerdos, ac suarum non immemor Reliquiarum, cappam sibi a Sancto datam, cum spe certa et fide non ficta, in ipsa accessionis hora infirmo superposuit; monens ut certam haberet fiduciam, meritis se B. Ricardi posse liberari. Statim igitur ut infirmus cappam sensit et tetigit, accessionem evasit, et ad plenum convaluit.

podagricus usu ocrearum ejus, *q*

86 Quidam etiam, Ricardus de Catham nomine, officium villici seu ballivi, ut vulgu dicitur, in B. Ricardi gerebat obsequio. Hic cum gutta, quam podagram vel arteticam vocant, frequenter vexaretur, vice quadam in tantum ea torquebatur, quod vix pedes movere poterat. Quod postquam Sancto viro innotuit, *q* botas quasdam, quibus uti solebat, trans- C misit eidem, quibus infirmus calceatus, cito per morbi sui plenam curationem experimento probavit, quid virtutis, ex contactu sacrorum pedum beati Ricardi, etiam pellibus mortui animalis potuit inesse : nam sicut ipse postea viva voce fatebatur, adeo perfecte curatus est, ut nec morbi reliquias postmodum sentiret.

r *et infirmus in lecto ejusdem recumbens*

87 Divertit aliquando S. Ricardus ad Abbatiam de *r* Begeham Ordinis Præmonstratensis in diœcesi Cicestrensi, quem tamquam Angelum Domini gratanter pariter et gaudenter susceperunt. Factum est igitur, post Sancti recessum de monasterio præfato, ut quidam Canonicus gravi doloris angustia in omnibus membris vexaretur, in tantum ut vix præ dolore sciret quid ageret. Hospitis tamen, quem apud se nuper receperant, sanctitatis non immemor; cum lectus Sancti, in quo quieverat, immotus adhuc permaneret; incidit ei consilium bonum, ut in lecto ipso spe sanitatis recuperandæ se collocaret. Super lectum itaque Sancti se extendens, pectus suum manibus tundendo, sub his verbis orare cœpit : Domine Deus, peto ut per amorem illius, qui hic proxime dormiens requievit, mihi tribuas sanitatem; sicut credo veraciter, quod ipse sit Sanctus in conspectu D tuo. Quo dicto, omni doloris infirmitate sublata, continuo plenæ restitutus est sanitati.

ANNOTATA.

a Orpinton *Vicus est Londino distans ad* 10 *vel* 11 *Anglicana milliaria, ubi* Crecca, *vulgo* Craye *fluviolus oritur.*

b Majorem *vulgo Prætorem Angli Belgæque appellant.*

c *Anquod in peninsula Selseya forte perperam notatur* Cackham?

d Seleburne *oppidum ad confinia Surreiæ et Sutsexiæ : quo loco sui Ordinis conventum fuisse ignoravit Herrera, Alphabetum Augustinianum scribens.*

e Muletti *non Anglis tantum, sed etiam Francis dicuntur : Latinis* Mugiles.

f Bramre *Cicestrensis diœcesis oppidum, intervallo* 20 *milliarium dissitum ab Urbe, ad fluvium, olim capacem navium, nunc vero aggestis ad ostium arenis impeditum, uti docet Cambdenus.*

g *Factum id, postquam ab Innocentio* IV *est S. Edmundus inter Divos relatus, solennitate maxima anno* 1245, 9 *Junii, quemadmodum ad* 16 *Nov. descriptum dabimus ab Alberto Archiepiscopo Linoniæ, qui identidem Cicestrensis Episcopi meminit.* E

h *Fuit is* Bernardus de Sully, *cujus litteras pro impetranda S. Edmundi canonizatione in prædicto tractatu habemus : quem sanctitate conspicuum principio sequentis anni mortuum esse constat ex ejus Epitaphio apud Sammarthanos : assumptus ad Episcopum fuerat an.* 1233.

i *Hinc brevissimus in Angliam trajectus est :* Portum Iccium *fuisse Cambdenus putat : hodie corrupto nomine* Visan.

k Dubris *Antonino antiquæ linguæ Gallicæ manifestum vestigium retinens qua ab* over, uber *trans, loca littoralia trajectui opportuna addito articulo nomen habent.*

l *Ornaverat hoc titulo Henricus* III *Radulphum Cestriæ Comitem : hic eum in sororem suam Hadwisam transtulit, et hæc rursum in filiæ suæ Margaritæ conjugem Joannem de Lacy : ex his Edmundus hic, qui ante matrem vita functus filium post se reliquit Henricum, ultimum suæ stirpis Lincolniæ comitem, ut docet Cambdenus in Coritanis.*

m *Vulgo* Brasbidge *in suburbiis Lincolniæ ad meridiem, trans Withamam fluvium.* F

n Investire *nota vox pro eo quod diceremus* in possessionem inducere : *nescio an etiam nota etymologia, nequaquam ducenda a Latino* vestis, *sed a* vast *firmus, unde* vesten *firmare, Teutonibus Saxonibusque communis dictio, et omnibus communes cum his linguæ radices habentibus.*

o *Ergo postquam hic canonizatus esset anno* 1262. *ut non diu potuerit supervixisse Edmundus : siquidem juvenis mortuus est, et cum S. Edmundus transferebatur, annum ætatis ut minimum agebat* 12, *adeoque nunc erat annorum* 29.

p *Anglis vox* Cappa *sine addito sumpta, nunc* pileus, pileolusve *est : pro chlamyde autem cucullata (quam aliæ fere nationes intelligerent) non ponitur nisi cum addito : quod etiam* 13 *seculo obtinuisse in Anglia crederemus, nisi Matthæus Paris eadem voce manifesto pro palliolo uteretur : quare hic etiam malumus pallium intelligere.*

q Botta *est,* Ocrea, *Anglis, Francis, Hispanis commune vocabulum.*

r *Est* Begeham *intra quartum a Lewensi oppido milliarium trans flumen, circa an.* 1200 *illuc ex Ottegam (ubi paulo ante fundata fuerat) cum nova fundarum plurium accessione translata : de quibus vide chartas donationum*

A *donationum et confirmationem Regis Joannis in Monastico Anglicano.*

CAPUT VIII.

Insignis revelatio de Richardi Pontificatu et futura gloria: extremi pro Ecclesia labores: morbus, obitus, sepultura.

Non tantum ipsi de se,

Talibus igitur Pontifex insignis Richardus sanitatum et prodigiorum pollens insigniis, et meritorum titulis adornatus, spiritu nihilominus prophetiæ claruisse dignoscitur: nam et seipsum ad Pontificatus apicem cathedræ Cicestrensis, ante sui prædecessoris sepulturam, assumendum cognovit; et obitus sui tempus spiritu revelante prædixit. Sed et aliis de ipso divinitus per revelationes et inspirationes futura præsagia demonstrata sunt. Nam B. Edmundus, dum in ipsius staret obsequio, quod futurus esset Pontifex spiritu prophetiæ prædixit: et cuidam Sacerdoti, honesto viro ac Deo devoto, visio digna relatu de ejus apparuit Pontificio. Nocte siquidem proxima diem præcedente, qua ad Episcopatum fuerat assumendus, vidit in somnis domum exterius admodum pulchram. Cogitans autem penes se et mente pertractans, an pulchritudine consimili intrinsecus niteret, qua refulgere videbatur extrinsecus, propius ad explorandum, ut sibi videbatur, accessit: et introspiciens vidit duos viros, Pontificalibus insignibus redimitos, quos diligentius intuens, agnovit per facies unum eorum esse B. Edmundum, quondam Archiepiscopum Cantuariensem, alium vero Magistrum Richardum de Wicio, cujus in præsentiarum Vitam contexímus; cujus capiti B. Edmundus mitram videbatur imponere. Admirans autem cur Pontificalibus induebatur, qui necdum Præsulatus infulam fuerat assecutus, diligentique contemplatus intuitu; videt quamdam elegantis formæ personam, albis indutam, manu versus ipsos protensa dicentem illud, quod in Apostolorum Petri et Pauli Laude *a* pronuntiat Ecclesia, Gloriosi principes terræ, quomodo in vita sua dilexerunt se, ita et in morte non sunt separati.

sed alteri quoque de ipso per visionem revelatum est B *a*

89 Ut ergo de visione præfata dicam quod mihi videatur portendere; per domum pulchram, Ecclesiam universalem possumus accipere figuratam: cujus pars exterior est ista quæ militat, pars vero interior illa quæ triumphat: in utraque vero pulchra est et decora: sed pars interior pulchrior, quia caret macula tentationis et tribulationis; exterior vero etsi pulchra, minus tamen, quia utraque prædicta macula decoloratur: unde et in Canticis dicitur, Pulchra ut luna, quoad partem exteriorem: Electa ut sol, quoad partem interiorem: in qua ambo visi sunt, quia ante tempora secularia in sorte Sanctorum ibidem prædestinati. Quod autem capiti B. Richardi mitram Pontificalem B. Edmundus videbatur imponere, hoc forsan datur intelligi, quod ope sui meriti destinatum gloriæ bravium Deo ordinante fuerat obtenturus. Vir quoque qui albis indutus protensa manu dixit, Gloriosi principes et cetera, et Angelicæ revelationis insinuat documentum, et hoc dat intelligi, quod Sanctus uterque, Edmundus scilicet et Richardus, propriæ carnis tamquam terræ principatu, et Apostolici culminis primatu insignes extitere; et nihilominus caritatis vinculo ita indivisibiles, quod ipsa quoque mors nexum unitatis inter eos rumpere non potuit: quippe cum dicat Hieronymus, quos conjuxit vinculum caritatis, distantia loci non posse disjungi. Ad quem intellectum hoc quoque me provocat, quod S. Edmundus hora transitus sui dixit, se B. Richardum a diu sibi inviscerasse, ut merito dicantur in morte non esse separati. Cum autem Sacerdos, cui revelata fuerat visio, de ipsa

futurum Episcopum, C *Cant. 6, 9* *interventu S. Edmundi, olim ei quondam sui.*

sollicitus cogitaret; in crastino rumor increbuit, magistrum Richardum de Wicio ad Episcopatum Cicestrensem assumptum: et cum propter hoc, Te Deum laudamus, audiret decantari; ipse quoque cum ceteris Deum laudans, visionem enarravit. D AUCTORE RADULFO EX MSS.

90 Illud demum prætermittendum non arbitror, quam fervens fidei Christianæ extitit æmulator, cupiens et merito et numero ipsius cultum augeri, et ad hoc totis viribus penitus elaborans. Unde sicut pro impediendo perfidiæ Judaicæ incremento, ut præfati sumus, novæ Synagogæ non patiebatur ædificium, sic ad veræ fidei venientes sacramentum Judeos recipere voluit, in Ecclesiæ matris augmentum. Unde et quemdam Judæum, per ipsum in fide instructum et baptismi gratiam postulantem, apud Westmonasterium, præsente Rege ac procerum multitudine, propriis manibus solenniter baptizavit, Regis nomen ipso Rege favente sibi imponens, et baptizatum gratanter in filium adoptans: ob hoc nimirum Ecclesiæ matris, ex novæ regenerationis prole, augmentans gaudium; et perfidæ Synagogæ, non parvum præbens incentivum, ad veram fidem se convertendi.

Judæum unum ad fidem convertit:

91 Post vitam igitur miraculorum gloria fulgidam, et morum honestate præclaram, qua Christum secutus Crucem suam jugiter ferre didicerat, per quam sibi mundus ipseque mundo fuerat crucifixus; tandem, ut sub Crucis mysterio pariter et ministerio, in Christo et cum Christo vitæ finem sumeret gloriosum, Crucis prædicationem a Sede Apostolica pro Terræ sanctæ subsidio accepit delegatam. Procedit ergo *b* Crucis Christi minister et prædicator gloriosus, non in Romanæ commissionis *c* pegmate, sed in Crucis stigmate quærens gloriari, cum Apostolo clamans, Mihi autem absit gloriari nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi. Jam mihi videtur vir ille repræsentari, cui dicitur in Ezechiele; Transi per mediam civitatem in medio Jerusalem, et signa Thau super frontes virorum dolentium et gementium super cunctis abominationibus quæ fiunt in medio ejus. Hic nempe ad instar viri illius indutus Ephod munditiæ; atramentarium scriptoris gerebat in renibus, Scripturæ testimonia cunctis delectationibus anteponens cum Psalmista, qui dixit, In via testimoniorum tuorum delectatus sum, sicut in omnibus divitiis. Igitur a Cicestrensi sanctuario incipiens, per loca maritima transiens, ac per Metropolitanæ Sedis diœcesim et civitatem, Cantuariam loquor, nostram quodammodo Jerusalem, propter gloriosorum Martyrum ac Pontificum Thomæ *d* nec non Elphegi aliorumque pretiosa pignora Sanctorum, feralia nautarum colla jugo Crucis studuit submittere ostensisque peccatorum abominationibus pœnisque in eorum vindictam insequentibus, dolorem et luctum incutere satagebat auditoribus, et sic pœnæ crucem tamquam Thau signum ipsis salubriter impressit. Laborat igitur in agro Dominico cultor indefessus, et Crucis aratro cum vomere linguæ conjuncto terrena corda proscindit; et seminiverbius Christi, rore cœlestis benedictionis adhibito, sulcos justitiæ gaudenter vidit germinare. Quam gratanter enim contritos refovet, confitentes audit et instruit, pœnitentes absolvit, consultantibus respondet, desperantes reformai, alacres adhortatur, trementes roborat, denique qualiter omnibus omnia factus est, quis sufficiet enarrare? Nam quia omnes Christo lucrifacere voluit, omnibus propter Christum se studuit conformare.

E *ex Apostolica commissione* *b* *c* Gal. 6, 14 Ezec. 9, 4 *Crucem magno fervore prædicat* Ps. 118, 14 F *per suam et Cantuariensem diœcesim.* *d*

92 Inter hæc autem ad illum famosum Cantiæ portum, qui Doveria dicitur, prædicando pervenit, et in domo hospitalis in ipso municipio hospitatus est. Rogatus quoque a Magistro et Fratribus dicti hospitalis, ut ecclesiolam quamdam cum cœmeterio, pauperum

Doveriæ consecrat ecclesiam S. Edmundi:

AUCTORE RADULFO EX MSS

A pauperum sepulturæ constructam, in honore quondam Domini et patroni sui B. Edmundi Cantuariensis Episcopi dedicaret; animo pariter et vultu gaudenti favorem præstitit et assensum. Locum igitur dedicandæ basilicæ adiens, *e* ipsam solenniter consecravit et devote. Inter prædicandum autem (nam sermonem ipso die populo exhibuit) hujusmodi verba proposuit: Carissimi, rogo una mecum benedicite Dominum et laudate, qui nobis de sua gratia contulit, in honore suo Sanctique Patris Edmundi, præsenti dedicationi interesse. Hoc enim fuit quod semper, a tempore quo munus consecrationis assecutus sum, optavi: hoc quod votis omnibus expetivi, ut antequam diem clauderem extremum, unam saltem basilicam in honore ipsius possim consecrare. Unde et totis medullis cordis mei Deo gratias refero, qui animæ meæ desiderio me non defraudavit. Et nunc, Carissimi, scio quia velox est depositio tabernaculi mei, quam vestrarum orationum suffragiis peto communiri. Missa itaque cum debita celebritate finita, et sacra benedictione firmata plebe, Pontifex ad supradictum hospitale revertitur.

mortem suam prædicit;

93 [Ecce autem unus de sibi familiariter caris accedens ad eum, ante scilicet quam ægrotare cœpisset, visitandi quamdam ecclesiam sibi commissam
B licentiam petivit. Pontifex autem petenti non acquiescens, respondit: Si nunc recedis, videbis horam, antequam revertaris, qua pro tota ecclesia nolles a me separari.] *f* Jam quidem præsensit horam instare, qua debitum naturæ persolvens ex hoc mundo fuerat migraturus, : in qua nimirum sibi caros adesse voluit, exitum suum eorum prece pariter et præsentia felicius sperans consummare: dicturusque vale ultimum, sui memoriam eorum cordibus fortius voluit infigi, et ipsos paterna benedictione potiri. (Feria igitur secunda, in crastino scilicet illius Dominicæ *g* qua prædictam basilicam dedicaverat, licet jam febricitare cœpisset, hora tamen surgendi nesciens se tricare, mane oratorium ingressus, psallere cœpit. Cum ecce, morbo ingravescente, imbecillia membra sustentare, non valens, quasi syncopen passus, pavimento prosternitur. Suorum ergo manibus sublevatus, ad lectum reducitur, ibique reclinatur. Invalescente igitur morbo quotidie, sensit vir sanctus vocationis suæ de hoc mundo tempus instare: convocatisque quibusdam qui sibi fuerunt a secretis, hoc ipsum indicavit: jussitque funeri necessaria ita caute præparari, ne familia sua percipiens turbaretur.) Implere quoque volens quod legerat, in fine hominis denudatio operum illius, generalem vitæ suæ fecit
C confessionem. Animæ quippe saluti potius quam corporis consulere gestiens, Sacramentorum medicamenta salutaria principaliter adhibere curavit.

morbo corripitur:

sacramentis munitur: Eccli 11, 29

94 Affuerunt tamen nihilominus et medici corporales, diligenti suorum industria accersiti: cumque de morbi qualitate, consideratis ægrotantis symptomatibus, urinæ nihilominus hypostasi et colore, coram ipso judicarent; ait Sanctus: Non oportet jam de urinæ meæ judicio fore solicitos: mors enim jam in januis existit: cujus judicio constat me cito hujus corporis tabernaculum egressurum, et spiritum dirigi ad eum qui dedit illum. Cum autem ille vir vitæ venerabilis, Domnus Simon de Teringe, ad lectum ægrotantis ausu familiari propinquius accederet, et de morbi gravedine verba contexerent; Dominus Simon subintulit, Domine, inquit, jam instant Dominicæ Passionis tempora: et quia tribulationis particeps estis, eritis ipso largiente et consolationis. Ex quibus verbis Sanctus factus est hilarior, tamquam in seipsum transformans illud Psalmistæ, Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus. Et convertens caput ad secum loquentem, dixit, Feria sexta in magno festo futurus sum. Et

iterum se moriturum asserit,

Ps 121, 1

quoniam attenuato spiritu verba sua jam quasi sibilus D auræ tenuis effecta sunt, Dominus Simon, prima verba non intelligens, conticuit. Tum Episcopus, Nonne bene me intelligis? nonne hodie est *h* quarta feria? Cui ille, Imo, Domine. Et Sanctus, Non, inquit hac proxima quinta feria; sed in proxima sequente magno illo festo perfruar. Quod ex mortis suæ die et hora postmodum fidem facere videbatur eventus.

et feriam 6 in cœlo acturum: *h*

95 Cum autem præ nimia corporis debilitate in cœna aliquid sumere rogaretur, et diceret quispiam, Domine, unicum solum ferculum habebitis in cœna, comedatis libenter; respondit, sufficit, et unum sufficere debet in cœna: et adjunxit, Scitis, quod est illud? Hoc est illud, de quo B. Philippus dixit ad Christum, Domine ostende nobis Patrem et sufficit nobis: et illud ferculum det ille mihi Dominus in meam cœnam. Jam quippe mentis directione pergeret cœpi in Deum, ac prægustando videre quam suavis est Dominus; Marthæque solicitudine circa plurima sequestrata, illud unum ferventer esuriit, quod Maria præ ceteris eligens veritatis judicio ne cessarium prædicatur. Amplexatus igitur imaginem Crucifixi, quam deferri sibi devote postulaverat; intelligens secundum B. Basilium honorem imaginis ad prototypum pertinere: loca vulnerum piæ devo- E tionis osculis, ac si recenter morienti Salvatori videret inflicta, cœpit dulciter demulcere, in hæc verba prorumpens: Gratias tibi ago, Domine Jesu Christe, de omnibus beneficiis, quæ mihi præstitisti; pro pœnis et opprobriis, quæ pro me pertulisti; propter quæ planctus ille lamentabilis vere tibi competebat, Non est dolor sicut dolor meus. *i*

eo unice aspirat; Joan. 14, 8

Crucifixum amplectitur.

96 (Cum autem sæpe dictus Dominus Simon ipsi suaderet, ut fidei Catholicæ veritatem, quam crediderat et docuerat, firmiter mente retineret, et illius memoriam recoleret; respondit, Licet verba mea ad plenum modo intelligere non possitis, tamen memoriam et sensus meos adeo perfecte retineo, sicut feci jam septem annis elapsis, et Deo dante usque in finem retinebo.) Et circumstantibus ait: Cadaver istud putridum deorsum in terram deponite. Membra nimirum corporis, quæ dono naturæ habuit elegantia, sicut noverat subjugare, ea vivens affligendo per pœnitentiæ austeritatem; sic moriens quoque contemnere noverat per humilitatem. Illam autem Psalmistæ vocem, qua dicit, In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum, frequentius iterans; et ad gloriosam Virginem vicissim corde simul et ore se convertens, ait, Maria mater gratiæ, mater F misericordiæ, tu nos ab hoste protege, et hora mortis suscipe: *k* [et præcepit Capellanis suis, quod illa verba in auribus dicere non cessarent.] Inter suspiria igitur piæ devotionis atque verba sacræ orationis, adstantibus Religiosis, Presbyteris ac Clericis pariter, et laicis fidelibus, beatus Pater Richardus animam, supernis civibus copulandam, reddidit Creatori. Transiit autem ex hoc mundo, ætatis suæ anno circiter quinquagesimo sexto, Pontificatus autem anno nono, *l* tertio Nonas Aprilis, circa noctis medium, quo Sponsus ille cœlestis ad nuptias venturus describitur, cum eodem Sponso cœlestis aulæ jucunditate fruiturus, ipso præstante, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat in secula seculorum.

i *fidem profitetur:*

Ps 30, 6 piissime moritur

97 Cum....... *m* illud Spiritus Sancti organum, corpus dico Ricardi, ad lavandum, et Pontificalibus sicut moris est, induendum esset nudatum; caro, quæ cilicii asperitate exarata, quæ loricæ pondere prægravata, et cingulorum diversorum nodosa pœnalitate fuerat ulcerata: tanti candoris nitore resplenduit, ut quoddam futuræ resurrectionis insigne etiam mortua videretur præferre; eratque videre lilium candoris inter spinas livoris: et, dum pœnæ stigmata, quæ vivendo pertulit, colore purpureo crucis

m *mortui corpus candore miraculoso nitescit*

A crucis alborem distinguerent; rosæ speciem, liliis admixtæ, repræsentare videbantur. Sic perdilectus ille candidus et rubicundus, sui coloris et decoris specie, etiam in carne mortua, suos Nazaræos novit decorare, de quibus scriptum est, Candidiores nive, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo : de quorum numero B. Ricardum fore censendum præfati notitia decoris voluit declarare. Thren. 4, 7

Viscera in nova S. Edmundi ecclesia conduntur

98 Quia vero corpus suum apud Cicestriam, in ecclesia sua cathedrali, ante obitus sui diem sepeliendum delegaverat, quæ a loco suæ migrationis non modici itineris intervallo distabat; non tam humana quam divina actum æstimo providentia, ut qui numquam suæ viscera misericordiæ indigentibus claudere consuevit, mortuus quoque etiam corporis sui viscera pauperibus largiretur. Unde et viscera ejusdem a corpore separata, in basilica quam ad pauperum sepulturam in honore S. Edmundi Confessoris, quondam Domini sui, paulo ante dedicaverat, venerabiliter sunt recondita. Quod quidem quam convenienter actum sit, quis non autumat? ut ipsius viscera B. Edmundi memoria contineret, quem sibi inviscerasse verbis pariter et scripto ultimæ voluntatis fuerat attestatus. In loco autem ipso pie petentibus, per viscera misericordiæ Dei nostri, et Sancti merita cœlestia conceduntur beneficia. B

corpus populo spectandum exponitur :

Corpore autem aptato, et schemate Pontifice digno in feretro collocato, fit undique concursus populi; ad tam venerabiles exequias catervatim convenitur, felicem se quisque reputat, si vel feretrum tangat vel vestimentorum sacrorum fimbriam contectet, vel annulis seu monilibus, zonis vel semi cinctiis, faciem, manus aut pedes contingat, ipsa eadem pro thesauro et reliquiis sibi recondentes, quæ contactu sancti corporis sanctificata reputabant.

Cicestriam defertur :

99 Defertur itaque corpus versus Cicestriam : et dum per monasteria, ecclesias seu villas et municipia deportatur, pulsatis campanis occurrunt solenniter psallentes pariter et plorantes : quia etsi tanti pastoris se vident præsentia corporali destitutos, patrocinio tamen et interventu in cœlestibus se sperant protegendos : beatos quoque se reputant, apud quos tantus thesaurus vel per unius noctis spatium contigit reservari. Cum ergo ad civitatem, suæ Sedis honore decoratam, pervenissent; accurrunt certatim de vicis et plateis simul in unum dives et pauper; et dives quidem de honorificentiæ titulo, pauper vero de eleemosynæ cumulo, in præsenti sublato, flebiliter conqueruntur : utrosque tamen refovet et consolatur, quod in cœlo quam in terra potentior C effectus, utrisque poterit competenti beneficio subvenire.

honorifice sepelitur :

100 Delato igitur in ecclesiam Pontificis corpore, cerneres musicam in luctu non importune misceri : et dum cantando modulatius tanto Patri deferre cupiunt devoti filii debitum honoris obsequium, orbitatis dolore cogente, cantuque singultu interrupto, modulamina philomelæ et turturis suspiria conjunguntur. Corpus autem ejus venerabile in ipsa ecclesia, coram altari B. Edmundi Confessoris, quod ipsemet ibidem ad Aquilonarem ecclesiæ partem erexerat, in humili loco sepultum est; ubi magna et miranda ad Dei laudem fiunt miracula, quæ sequentis libelli pagina, Christo largiente, declarabit : ipso præstante, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus, per omnia secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a *Scilicet pro Antiphona* ad Benedictus : *quomodo vulgo Antiphonæ de Diva, dicuntur* Laudes B. Mariæ.

b Pegma *proprie significat machinam supra quam statuæ attolluntur, hic vero pro elatione accipitur.* D

c *Coluntur S. Elphegus 19 Aprilis, quando ejus Acta damus ; S. Thomas 29 Decembris.* AUCTORE RADULFO EX MS.

d *Ex altero MS. addebatur in margine,* Cum magna debilitate corporis sui.

e *Totum hunc paragraphum huc usque, uti et ea quæ paulo post sequuntur (inclusa) abfuisse ab altero MS. notabat subductio linearum, et in margine bis adscriptum* vacat.

f *Quartæ scilicet Quadragesimalis : nam anno* 1253 *Pascha celebratum est* 20 *Aprilis, et hæc Dominica fuit* 30 *Martii, ut patet ex feriis ad mortem usque Sancti infra numerandis.*

g *Hic* quartam *et mox* quintam *ex altero accepimus MS. ad marginem indicato; cum Martinianense,* quintam et sextam *haberent, evidenti mendo, ut apparet ex contextu*

h *In eodem MS. addebatur* Et tu nosti, Domine, quod si tibi placeret, omnia probra et tormenta ac etiam mortem pro te paratus essem sustinere : et sicut tu scis hoc verum esse, miserere mei, quia tibi commendo animam meam. *Deerant ibidem quæ sequuntur inclusa.*

i *Hæc verba ex altero MS. notata in margine, suo loco visa sunt inserenda.* E

k *Matthæus Paris* IV Nonas : *quod ex accuratissima dierum notatione, satis apparet subreptitium esse : multo magis quod in MSS. invenitur* III Kalendas, *nisi hoc pro die* III Aprilis *dictum quis putet.*

l *Abrasum erat verbum aliquod, pro quo ex alio MS. notabatur in margine,* huc usque.

LIBER II.

Miracula post mortem S. Richardi,

PROLOGUS.

Cum finierit homo tunc incipiet, inquit Ecclesiasticus. Quam vera sit præfata sententia et fide oculata Eccli. 18, 6
perspicua; in B. Ricardo potest elucere : qui dum vitam istam mortalem vel magis mortem vitalem finivit in terris, virtute miraculorum cœlo vivere comprobatur. Quomodo enim vivere negari poterit, qui a mortuis mortem expellere, et defunctis vitam infundere, et in morbis mortiferis medelam adhibendo morti videtur obsistere? Et hoc quid mirum? cum quanto jam veræ vitæ inhæserit verius, tanto mortem poterit expugnare potentius. Sed hoc totum ad ejus gloriam, qui dicit, Ego sum via, veritas et vita : F
per ipsum enim Sancti gradiuntur, tamquam via, Joan. 14, 6
ne errent in agendo : ipsi, sicut veritati, inhærent, ne fallantur in credendo : ex ipso consequuntur, a vita ne deficiant moriendo. Hæc B. Richardus advertens, dum vitam istam cucurrit mortalem, ad Christi gloriam et fidem, et opera et finem totaliter ordinare studebat : ut illud Apostoli dicere videretur, Magnificabitur Christus in corpore meo, sive per Phil. 1, 2
mortem sive per vitam. Magnificavit igitur B. Ricardus Christum in suo corpore vivens in mundo, et sanctis actionibus et miraculis gloriosis : magnificatur quoque Christus in ejusdem corpore, dum miraculorum gloria multiplici servi sui sepulcrum et memoriam sua virtute præstat radiare : sicut libellus subsequens, annuente Domino, poterit declarare.

CAPUT I.

Prior pars miraculorum, ad invocationem S. Richardi factorum.

Corpore igitur B. Richardi in pace cum patribus sepulto, ut ejus nomen in secula vivere comprobetur, multiplicibus virtutum insignibus sepulti glebam

AUCTORE RADULFO EX MSS

A bam Christus facit germinare, ut quod Beati Job voce in Justorum laude depromitur, Beato quoque Richardo convenienter aptetur. Ingredieris, inquit, (Job. 5. 26) in abundantia sepulcrum, sicut infertur acervus tritici in tempore suo. O quam largiter, quam abunde istius acervi tritico egentium viscera satiantur? O quantum hujus adeps frumenti lenit dolores et sedat tumores, sanat languentes et roborat trementes! Sed jam ad ipsius miracula seriatim enarranda stylus convertatur. *a*

de puero de mortis confinio liberato.

3 Cum ergo fama crebrescente plurima sanitatum prodigia ad sepulcrum B. Richardi, ad ipsius nominis invocationem, divinitus fieri undique pernotesceret; contigit in familia nobilis Dominæ Comitissæ de Arundel, quæ in castro de Lewes moram fecit tunc temporis, quemdam puerum illius quondam nobilis viri Hugonis le Bigod, fratris prædictæ Comitissæ et Justitiarii *b* Angliæ, gravi morbo infirmitatis detineri: quem B. Richardus aliquando de sacro Fonte levarat. Ingravescente igitur morbo per dies, eo usque perventum est, ut medicorum judicio omnino foret desperatus; quia mortis signa in eo manifeste patuerunt. Unde et Pater pueri, filii sui orbitatem præsentialiter ferre non sustinens; re-
B lictis ibidem qui funeri necessaria providerent, a prædicto castro recessit. Comitissa quoque oratorium ingrediens, et ne morientem videret a loco mœsta declinans, jussit, ut cum de hac vita puer migrasset, sibi nuntiaretur. Circumstant stratum morientis ejusdem nutrix, et nihilominus de camera comitissæ domicellæ nobiles et dominæ. Cumque de mortis confinio tristes, quid potissime faciendum, inter se conferrent; quædam puella, genere nobilis, nomine pariter et eventu gratiæ Joanna, tam flentium lacrymis quam pueri morientis afflictione commota, petito *c* licinii filo, puerum cœpit mensurare sub his verbis B. Richardum invocans, et ingenti fidei devotione dicere; O S. Richarde, multa miracula tuis sanctis meritis fieri prædicantur in terris: unde peto suppliciter, ut, si vera sunt quæ dicuntur, in puero isto, tuis sanctis manibus sacri baptismatis unda perfuso, nunc digneris ostendere et beatam Virginem Mariam, quam in terris specialiter dilexisti, interpella, ut, ipsa juvante ac filium suum interpellante, puer iste, in mortis articulo constitutus, tuis precibus pristinæ restituatur sanitati: et quem nominis tui vocabulo decorasti, in tui quoque nominis invocatione, Christo præstante, reddatur incolumis. Vix autem puerum mensurando verba
C compleverat: et ecce puer, oculos pariter et os aperiens, eam proprio designans vocabulo, dixit, Unam *d* oblatam mihi date: qua sibi allata ac degustata, statim ad plenum integræ redditus est sospitati, ita ut cantando gaudium receptæ salutis exprimeret, ambulare gestiens, si sibi fuisset permissum. Adeo autem ad plenum est curatus a morbo, ut postmodum nec ipsius infirmitatis aliqua vestigia remanerent: factumque est, ut quem Sanctus virtute baptismatis regenerando ab originalis peccati morte purgaverat, a corporalis etiam mortis confinio revocaret. Quo comperto, gaudet pater, exultat amita, gratulatur cognatio, et tota familia lætanter tripudiat, auctorem salutis Dominum nostrum Jesum Christum, in Sancto suo Richardo, voto pariter et voce benedicentes. Istius veritati miraculi tot nobiles, tot vitæ merito venerabiles, tot fidei veritate credibiles attestantur, quod eisdem non credere plane videatur absurdum.

De abortivo suscitato

4 Illud quoque singulariter mirabile et mirabiliter singulare, de abortivo mortuo et ab utero ad tumulum deferendo, ad ejus laudem, qui facit mirabilia magna solus, non pigeat enarrare. Fuit in Cicestrensi diœcesi, villa quæ *e* Pons-Roberti dicitur, quidam Simon nomine, cognomento de Cruce, et D
uxor illi nomine Catharina, Deum timentes et prædicandæ fidei, sicut postea rei probavit eventus. Prædicta igitur mulier de viro suo concipiens, posteaquam aliquamdiu prægnans extiterat in una mamillarum suarum graviter cœpit infirmari. Cumque dolore morbi crescente, inflatio turgens cum horrenda nigredine totam mamillam occuparet, et corporalis medicinæ subsidio prorsus foret destituta; ad divinam, quam Deum infirmantibus per servi sui Richardi merita præstare didicerat, penitus se convertit. Vocato itaque viro suo, ambo pariter B. Richardi auxilium invocantes, facto voto, denarium ad ejus tumbam offerendum *f* complicant: et ipso die, dolore pariter et tumore sedato, ad plenum sensit se mulier in mamilla curatam, Deum in Sancto suo una cum viro glorificans. Decurso igitur tempore, muliebri partui debito, cum jam parturiendi tempus instaret, cœpit per duas noctes et unum diem supra modum affligi, non solum afflictione corporis, sed etiam mentis; quippe quæ nullum vitalem motum per unius noctis spatium et amplius sensit in fœtu quem alvo gestabat: unde, tam ipsa quam obstetrices, magis abortivi dolorem quam partus vivi gaudium expectabant. Crastino autem B. Joannis Baptistæ illucescente, cœpit parturiens vehementius torqueri: fœtu nimirum sæpius ad partum veniente, sed pariente cum partu viribus deficiente. Tandem vero circa horam diei primam, mutato pariendi ordine consueto, prodeuntis pedes primo se cœperunt cum altera manuum ostendere; ac dein, alia manu post dorsum retorta, totus egreditur, deforme spectaculum et triste ingerens intuentibus: nulla enim vitæ signa prætendens, cum tetra nigredine squallidus apparebat, aptiorque contegi terræ tumulo quam reclinari cunabulo. Quem omnino mortuum mater cum obstetricibus intuentes, accersito patre pueri, quid de miserando eventu sit agendum vix norunt. Mater filium recenter enixa, prioris beneficii in mamilla per B. Richardum accepti non immemor, ait: Domine Deus omnipotens, per merita B. Richardi, redde spiritum vitæ huic abortivo: ut saltem sacri baptismatis unda perfusus, in numero filiorum adoptionis tuæ possit aggregari. Pater vero non minori fiducia eadem replicans, adjunxit votum dicens, O B. Richarde, si puero isti vitalem spiritum tuis meritis infuderis, ut in Christo renatus baptismum consequatur, puerum cereum, ejus imaginem repræsentantem, ad Dei laudem et tui memoriam extollen- F
dam, ad tuum sepulcrum una cum puero deportabo; plicatoque ad voti confirmationem et sancti honorem supra puerum denario, ac pueri fronte Cruce signata: statim puer os pariter et oculos aperiens, et salivam per os emittens, motu membrorum ac vitalis aeris attractione et emissione, vivum et incolumem se, mirantibus et Deum in sancto suo Richardo benedicentibus, patenter ostendit. Non solum autem baptismi gratiam est consecutus, sed etiam sic ad plenum vitæ et incolumitati est redditus, quod post quatuor annos sequentes, coram B. Richardi vitæ et miraculorum examinatoribus, sospes et hilaris est repræsentatus.

de Paralytico ad tumbam ejus curato

5 Extitit quidam, Joannes de Stokes nomine, in diœcesi Cicestrensi, qui dum quadam die cum aliis luderet, inter ludendum motu subito, quam paralysim vocant, in latere dextro percussus, in terram cecidit, et usum totius partis dextræ perdidit in instanti; nec omnino surgere potuit, nisi adjutorio suffultus alieno Ad domum ergo quamdam, quæ erat e vicino, miserantium manibus miser adductus, per sex annos et amplius mansit paralyticus. Cœperunt igitur manus ejus dextra, nec non et tibia valido tumore ingrossari, ac foraminum multitudine, infirmitate

A mitate quam fistulam vocant, perforari. Morbo igitur per dierum incrementa crescente, cœperunt ossa, sanie per foramina stillante, propriis juncturis dissolvi, ita quod ossa plurima, de manu pariter et tibia, una cum tumore putrido, videbantur exire manifeste. Dum igitur miserabiliter languens sic jaceret afflictus, medicamento quoque pariter et medicorum destitutus remedio, cœpit fama de B. Richardi virtutibus crebro aures infirmantis percellere. Animatus ergo non modicum spe recuperandæ salutis per Sancti merita gloriosa, voto et voce pariter, et modis aliis quibus potuit, obsecrat instanter, ut ad Sancti tumbam quovis modo perducatur. Hospes igitur, qui ipsum hospitalitatis gratia toto languoris tempore in domo recollegerat, ipsius condolens miseriæ et clamore permotus, eum ad Sancti tumulum usque perduxit. Ibi ergo a vigilia Natalis Domini, orando, supplicando, et obsecrando pro suæ salutis beneficio, usque in diem S. Joannis Evangelistæ devotus permansit. Qua videlicet die, circa horam diei g tertiam, dum Missa major celebraretur, super Sancti sepulcrum obdormivit : et vidit in somnis quamdam venerabilem personam, albis indutam, dicentem sibi, Surge et ambula. Statimque, cum esset expergefactus, tumbæ custos affuit : qui cernens in- B firmum stupentem, interrogat, quomodo circa ipsum ageretur. Quo sibi referente suæ visionis modum, respondit : Visne ambulandi vires experiri? Quo dicente ; Volo ; cœpit tumbæ custos ipsum sublevando juvare. Et statim cœperunt nervi, diuturno languore contracti, tanto sonitus fragore, ac si rumperentur, perstrepere, dum membra contracta distenderet. Infirmus autem, præ stupore simul et gaudio se continere non valens, in laudem Dei Salvatoris Sanctique Richardi, cujus meritis hoc adscribebat, valenter erupit. Perducitur itaque ad magnum altare, et ad tumbam reducitur cum laudibus Cleri pariter et plebis, et subsequente hora nona cœpit per se surgere, et huc illucque deambulare. Cœperunt, quoque per se successive stillantia claudi ac desiccari foramina : sicque fistulæ ulcerosæ dolore sanato, ac veteri paralysis contractione curata, diu desideratæ restitutus est incolumitati. Per omnia benedictus Deus. Amen.

de curatione doloris dentium cujusdam Religiosæ.

6 Londinii, in monasterio monialium S. Helenæ, fuit quædam Priorissa, religione pariter et fama commendabilis, et ipsa quoque Helena nuncupata. Hæc itaque cum adeo gravi dolore dentium affligeretur, ut vix comedere posset vel dormire, et per dies in tantum morbus invalesceret, ut quo se ver- C teret seu quid ageret penitus ignoraret ; extitit quædam domicella, nomine Rosa, inter nobiles Angliæ famæ et opinionis non modicæ, quæ etiam B. Richardo dum viveret fuerat familiaris et cara. Audiens itaque præfata Rosa prædictæ Priorissæ diram afflictionem, cum apud se haberet panniculum, B. Richardi sanguine, cum viscera ipsius a corpore separarentur, intinctum ; de meritis Sancti sumens fiduciam, ad Priorissæ decumbentis lectum accessit, ac panniculo prolato, quem secum detulerat, monuit diligenter, ut de meritis B. Richardi, cujus Reliquias ad eam detulerat, veraciter confidens, locum doloris panno jam dicto devote tangeret, et auxilium Sancti toto corde postularet. Quod ut factum est, sequenti nocte, cum Priorissæ somnus subreperet, apparuit ei B. Richardus, eleganti forma ac hilari vultu conspicuus, manumque suam super locum doloris leniter circumducens, ait, Excrea quod habes in ore, et expue. Ad hanc vocem expergefacta, mitigato dolore sensit se curatam ; et implere cupiens, quod Sancti jussum fuerat, quod in ore sensit phlegmatis vel salivæ nisa est expuendo projicere. Audientes autem Sorores sanctimoniales ipsam tam for- D titer excreare, accedentes ad eam sciscitantur quid haberet. Et illa, Curata sum, inquit, per B. Richardum quondam Cicestrensem Episcopum, qui mihi paulo ante apparuit, manuque sua maxillam meam dolentem tetigit, et excreare me monuit. In crastino autem venientibus ad se ordinem visionis exposuit, et quod mirandum est, ejus quem numquam in mundo viderat formam corporis, gestus, vultum, modumque loquendi ita descripsit proprie, et hi qui eum in carne vivum familiariter noverant, stupefacti, B. Richardum sibi veraciter apparuisse pro certo affirmarent. Ipsa vero sic ad plenum convaluit, ut de cetero ipsius doloris et morbi expers penitus existeret. Hinc quoque ipsa ceterique hujus miraculi conscii dixerunt, vere Sanctus, vere Dei amicus est B. Richardus, Christi Confessor gloriosus.

AUCTORE RADULFO EX MS.

de curatione cujusdam mulieris paralyticæ

7 Non procul a castro de Arundelia Cicestrensis diœcesis est quædam villula Biggenevre vocata, in qua quædam mulier Mamildis nomine, in obsequio Domini et Dominæ, prædictæ villæ nobilium, officio lotricis fungebatur. Hæc nocte quadam, dum in lecto jaceret, ita subita nervorum contractione cœpit rigescere, ut penitus impotens esset pedes vel tibias extendere. Crevit autem in tantum ipsa contractio, E ut pedum tali natibus firmiter adhærerent ; sicque per sex annos continuos contracta permansit, ut nusquam absque adjutorio alieno a loco movere se posset. Unde semel, cum domus ubi jacebat succenderetur, et jam sibi ab incendio immineret mortis periculum, solo usa clamore, a miserantium manibus asportata vix evasit incendium; atque in platea, ubi erat posita, usque horam diei alterius primam permansit, quo usque Domina villæ pietate super eam mota, cuidam de villa præcepit, ut eam in domum reciperet, annonam quotidianam sibi impendens. Inter hæc de miraculis B. Richardi rumor crebrescit : ipsa vero, quamvis corpore adhuc contracta, spe tamen et fide mentis erecta, petere, quærere, pulsare improbo clamore non destitit, quo usque quidam de vicinio misericordia moti, ipsam equo imponentes et ad sellam colligantes, quatuor nihilominus viris ipsam a dextris et a sinistris sustentantibus, ad tumbam Sancti perducta est : ibique per novem dies ipsius auxilium instanter deprecans, continue permansit. Decima vero die in tantum morbi dolor invaluit, ut in instanti expirare se crederet : nec minus qui affuerunt hoc idem putabant. Cum ecce somno depressa, videbatur sibi dormiendo quod tibias extenderet. Nec vana visio. Experrecta enim F tibias omnino rectas reperit et extensas : non tamen videbatur posse ambulare. Crescente autem spe curationis, fecit se propius ad Sancti tumbam sublevando deduci, ibique per totum illius diei spatium usque ad sequentis noctis medium, lacrymabiliter Sancti suffragia implorando, permansit. Et ecce circa ipsam noctis horam iteratæ vicis sustinet passionem, somnusque subrepit ut prius. Post paululum vero evigilans, tibiis extensis, videbatur sibi quod ambulare posset. Vocatis autem qui adstabant, rogavit ut eam erigerent : quæ cœpit per se ambulare, ac firmatis gressibus usque ad magnum altare gratias redditura perrexit. Solvuntur devote laudes Domino, in sancti sui Richardi meritis glorioso. Facta est autem hujus mulieris curatio sanctæ h Trinitatis solennitate inchoante, in cujus videlicet honore Ciscestrensis ecclesia Cathedralis extat fundata, ut multis paterent Sancti merita, et a pluribus viso miraculo ipsi Trinitati redderetur gloria. Sequebatur enim ipsa mulier solennem firmo gressu processionem, votoque gratiarum expleto, gaudens et incolumis remeavit ad propria. Ad istius autem miraculi cumulum non nihil videtur apponere, quod a radicali

AUCTORE RADULFO EX MS.

A radicali semine parentis hæc contractionis infirmitas prædictæ mulieri dicitur contigisse : mater quippe ejus ipso eodem morbo et extitisse percussa et mortua fuisse refertur. Sed naturæ Creatorem supra naturam agere posse non est ambiguum, cui ab ipsa natura et omni *i* naturato honor et gloria in secula seculorum.

de muliere a paralysi sanata

8 Prædicto miraculo haud multum dissimile de quadam Agnete, cognomento Baraylle, de villa de Suwik, certa relatione contigisse refertur. Hæc itaque gravi morbo paralysis per duos omnes sic fuit [afflicta] continue, ut loqui non posset, nec ab umbilico inferius se movere; sed tibiis ad crura retortis, tali pedum ejus quasi natibus infixi videbantur : unde et sic immobilis extitit, ut nec ad perquirendum victui necesssaria quoquam movere se posset. Hæc tandem auditis B. Richardi miraculis et sanitatum virtutibus, quæ Deus ipsius meritis in ægrotantium corporibus faciebat; nutibus et signis quibus potuit cum gemitu exegit, ut ad tumbam Sancti duceretur. Ubi per dies aliquot implorans devote Sancti patrocinia; et linguæ solutionem ut loqui posset, et tibiarum extensionem ut per se surgere et bene ambulare valeret, Sancti meritis, potenter pariter et patenter, B obtinuit. Hinc ab omnibus, prioris morbi et miseriæ suæ consciis, gratiarum actio et vox laudis, tam debite quam devote, Domino persolvitur, qui B. Richardum meritis gloriosum manifestat.

de quodam surdo sanato.

9 In Prioratu de Wike diœcesis Cicestriensis *k* extitit quidam, Richardus nomine, cognomento de Poleyn, in seculari habitu et ejusdem domus degens famulatu. Hic tanto obstructus fuit surditatis incommodo, quod parum vel nihil audire poterat, quod eo magis multis extitit manifestum, quia janitoris gerens officium, auditus nullatenus potuit occultare defectum. Cum igitur anno integro et dimidio tali surditate premeretur, salubri valde instinctu tumbam Sancti devotus adiit, et ibi parumper orando ipsius suffragium imploravit, atque ex cita auditus recuperatione persensit, quam efficaciter B. Richardus se veraciter interpellantes exaudit. Ad suos igitur incolumis reversus, laudis et gratiarum materiam omnibus gaudens reportavit.

de quodam puero suscitato.

10 Sed nec prætereundum, quod in castro quod Almegele vocatur, in domo illius nobilis viri Willelmi de Bello-campo, Domini castri præfati, probatur stupendo miraculo contigisse. Præfatus quidem Dominus castri, cuidam nobili ingentis patrimonii heredi filiam suam copula matrimoniali conjunxerat, cum Deus filium ex conjuge suscepta concessit. C Infans autem post quintum suæ nativitatis diem gravi morbo cæpit laborare. Tussi namque, ut videbatur, tam anxie vexabatur, ut tenuioris aeris attractione vix posset respirare; sed anhelitu penitus præcluso, interiori parte gutturis ex aere incluso sonitum, gargarizanti similem, ut moris est morientium senum, efficiens, tenelli pectoris spiritu intercepto defunctus est. Nutrix igitur pueri et plures de adstantibus casui miserando condolentes, et utrum vere foret mortuus explorare volentes, nunc ad os, nunc ad nares, nunc ad oculos, nunc ad pectus, et ceteras corporis partes manus apponunt : diriguerat quippe frigore, nec etiam in ore ipso vel saltem tepor caloris repertus est. Mentum quoque, quod deciderat, ad claudendum os sublevant; et statim per se recidebat. Oculos etiam, quos mors ipsa clauserat, aperientes; verum per se claudi nequibant : manibus iterum oculos claudentes, sic clausi permanserunt. Quid plura? Ipse jam carnis color, in luteum commutatus, mortis præsentiam cernentibus indicabat. Defuncti ergo corpus per duorum milliariorum itineris moram sic jacebat extinctum, solo castri Domino et matre pueri hujus casus ignaris; ne qui infirmi fuerant, dolendo nuntio plus infirmarentur. Adstantes quoque de corpore D institis involvendo seu linteis consuendo, jam tractare cœperunt. Et ecce quædam puella, præfati Domini filia, Margareta nomine, audita morte pueri cum aliis accurrit. Quibusdam vero S. Joannem, aliis B. Nicolaum invocantibus, intulit prædicta Margareta, invocemus unanimiter B. Richardum, Cicestrensem quondam Episcopum, ut sicut resuscitavit quemdam puerum aquis submersum, cujus imaginem ceream in rei gestæ memoriam inspexi, sic istum puerum suis meritis Christus dignetur suscitare. Et accedens denarium super puerum ad Sancti venerationem complicavit. Cum puella autem ceteris acclamantibus, et S. Richardi adjutorium postulantibus, statim cœpit puer se movere, pedem ad se trahere, oculos aperire, ex ore sputum emittere, et vitæ restitutæ manifesta signa monstrare. Voluit forsan Deus, cujus occulta sunt judicia, citius ad S. Richardi nominis invocationem, quam illorum gloriosorum Joannis et Nicolai, in pueri resuscitatione clamantes exaudire; ut sanctum suum Confessorem Richardum, et necdum Sanctorum adscriptum E catalogo, et inter homines clarificaret, et in cœlo apud se gloriosum atque potentem ostenderet, cui sit potestas honor et gloria in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a *Cum primus liber, more nostro arbitrioque distinctus, centum numeros explesset, visum fuit in secundo libro novum inchoare centenarium, et antiqua servata distinctione, numeros ac titulos, Martiniano MS. in margine additos ex altero MS. hic quoque in margine exhibere.*

b *Hugonis hujus meminit Mattheus Paris, et* Capitalem Justitiarium *vocat ad an.* 1258. *Spelmannus in Glossario fuse de Justitiariis in genere et specie agit, asseritque sub Normannis Regibus ita dici cœptos, qui Saxonum ævo dicebantur* Aldermanni *: de Justitiario autem totius Angliæ ait, quod* dignitate omnes proceres, potestate omnes superabat magistratus. *Enumerat deinde omnes qui hoc munere functi sunt, et in his antepenultimum hunc Hugonem, quem dicit fuisse Rogerii Comitis Norfolciæ et Angliæ Marescalli fratrem : sed et fratri eum utroque in titulo successisse et utroque per Regem Eduardum cedere coactum ostendit Cambdenus in Icenis.*

c Licinium *hic pro Ellychnio sumitur : aliquando pro ipsa lucerna accipi docet Vossius, citato Glossarii Arabo-Latini auctore. Isidorus in Glossis* licinum *vocat. Videtur a* lychno *depravatum. Ejusmodi autem filum, quali in lychnis utimur, eo potisssimum adhibebatur, cum mensurandus esset aliquis sub invocatione alicujus Sancti (quod in historiis miraculorum, illo ævo in Anglia patratorum, frequentissimum) ut ex ipso cera inducto fieret candela, ad longitudinem sic mensurati, arsura deinde coram Sancti sepulcro vel imagine, si beneficium obtineretur.* F

d *Fulbertus Carnotensis ad Finardum,* Sic et multæ oblatæ propter vota offerentium, unus panis sunt propter unitatem corporis Christi : *nunc* hostias *usitatiori vocabulo dicimus : quomodo autem illæ inter duas ferreas laminas coquentur ex purissimi pollinis azymo, ita etiam, majori forma, ex saccaro atque aromatis admixtis, fiunt prorsus simillimi panes sive crustulæ, in bellariis numeratæ : quas etiam nunc Franci mutato ab* Oblatis *nomine* Oublies *vocant. Apage igitur qui, cum* Obelias *esse* panes Baccho sacros *legisset apud Rodiginum l.* 9 *cap.* 16, *novæ rei vetus vocabulum recte se credidit applicuisse, in suo utriusque linguæ Gallicæ ac Latinæ Inventario.*

e *In Confinio Cicestrensis et Arundeliæ Comitatuum, supra*

A *supra* Arunam *fluvium, juxta oppidum Petworth est vulgo* Roberts-bridge : *In tabulis perperam* Rotter-bridge *scriptum.*

f *Ita complicatus denarius, voto obtento, offerebatur ecclesiæ aut dabatur primum accedenti pauperi : quod idem fit ab iis qui confracto in duas partes denario pactum firmant indissolubilis amicitiæ vel matrimonii contrahendi.*

g *Nobis post mediam noctem nona : Ecclesiastico enim more hic numerantur horæ . sic infra num.* 7 prima hora diei *dicitur, quæ nobis septima numeraretur.*

h *Si intra primum a morte annum (ut est verosimile) contigit hoc miraculum, anno* 1253 *fuit hic dies* 13 *Junii, quia Pascha die* 20 *Apr.*

i *Vox nota Philosophicis istius ævi scholis, dividentibus Naturam in* Naturantem *et* Naturatam *ut res secundum naturæ ordinem producta, et caussa sic producens significetur.*

k *In margine ex alio MS. noturi videbatur* Wintoniensis. *In monastico autem Anglicano tom.* 1 *dicitur, Athelwoldus Dux ecclesiæ Wintoniensi S. Swithuni Ord. S. Benedicti contulisse* Wike. *An autem ipsum sit illud* Wyke *quod Cicestrensi urbi intra primum milliarium adjacet, et sic utraque lectio salvari possit non* B *divinamus.*

CAPUT II.

Pars posterior miraculorum S. *Richardi post mortem.*

De puero suscitato. a

Fuit in pago de Winterburry, qui, *a* ad differentiam alterius ejusdem nominis, Comitis dicitur, quidam Galterus nomine; habens uxorem nomine Julianam, sub legitimo matrimonio ambo vitam simplicem fideliter actitantes. His Deus prolem dederat masculinum, quem Joannem fecerunt, cum baptizaretur, appellari : cui ipsa nominis designatio, miro divinæ gratiæ miraculo, non frustra videtur imposita. Hic igitur cum fere duorum esset annorum, die B. Mariæ Magdalenæ, cum esset aer jucundior, quamquam ad sui forsan solatium, minus tamen caute, in platea publica relictus est. Cum enim esset hora diei circiter meridiana, adest subito quidam auriga, bigæ præsidens, de foro veniens ebrius, ut assolet illud genus hominum : tantoque jumentum flagello plus agitant, quanto plus ipse cerevisia cervice agitatus : et cum impetu in puerum equo impingente, solo puer resupinus prosternitur, ipsam ventris teneritudinem rota plaustri, ipso rustico duabusque mulieribus et C massa salis onusti miserando pertransiit spectaculo : ipsumque puerum conquassatum et extinctum reliquit. Ad tam infortunatum eventum undique ab utroque sexu concurritur, excitatur ipsa mater miseranda, quæ genuit, ad clamorem; sparsisque crinibus, tenellæ prolis gemebundam orbitatem non ferens, b terræ *b* syncopando, similis morienti, prosternitur. Defertur puer dolentium manibus, flatu liberioris auræ refovendus ; aqua frigida vultus respergitur, manibus astantium hinc inde palpatur, portatur, levatur; si forte aliquod vitale signum appareret, exploratur ; et non erat vox penitus neque sensus. Affuit tandem Dominus Gilibertus, idem ecclesiæ ipsius Rector et Sacerdos; qui videns pallore mortis obtectum et nullum vitæ signum in ipso remansisse ; rotæ quoque vestigium, ex transverso ventris prope umbilicum, ex coagulato sanguine ceteris corporis partibus nigrius apparere, Indubitanter, inquit mortuus est puer : nec mirum, si enim hominem robustum et validum tanta moles oppressisset, omnino prorsus extinxisset, quanto magis puerulum tenellum, ætate necdum bimum? Recedamus, inquit, quia vitam de isto sperare ulterius non est. Igitur jam puerum in domum intulissent, et mortuorum more D linteo insuissent, nisi de more Anglicano *c* Coronariorum adventus, qui interfectum inspicerent, expectarent. Præfato quoque Sacerdote recedere volente, mater extincti, sub obtestatione Dominicæ Passionis et gloriosæ Virginis obsecrando, ipsum morari coegit. Dum igitur extinctum circumstarent, venit in mentem Sacerdotis quoddam miraculum, quod B. Richardi meritis audierat contigisse. Hoc igitur incitamento divinitus animatus, cœpit dicere. Unanimiter omnes et suppliciter ac devote genua flectentes Dominum deprecemur, ut B. Richardi Confessoris sui precibus huic extincto pusioni vitæ spiritum dignetur infundere : et ad hoc monuit ut unusquisque, ad Dei et gloriosæ Virginis Sanctique Richardi honorem, ter Pater noster et toties beatæ Virginis salutationem dicerent. Ipso autem Sacerdote quosdam Psalmos cum oratione subjungente, antequam orationem terminaret, cœpit puer primo unum pedem, postmodum alium ad se trahere, ac postmodum per se resedit : cunctisque qui aderant spectantibus et stupentibus, os et oculos cœpit aperire, et non solum vitæ restitutæ, sed et incolumitatis integræ risu jucundiori indicia propalare. Nec enim tantummodo vitæ ac sospitati se sensit redditum, quin imo tantam vivacitatem sensuum sibi sensit augmentatam, quod E mater sua, quæ ipsum et post et ante nutrierat, et ipsa rei experientia testaretur, ipsum vegetiorem et viribus et sensibus post casum extitisse quam ante. Vox igitur plangentium prius et lugentium in gratiarum actionem versa est et laudem Christi, qui per merita sancti sui Richardi tanta de mortis victoria miracula mortalibus voluit prærogare, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus per omnia seculorum.

AUCTORE RADULFO EX MSS.

De quodam contracto sanato.

12 Sub religione quoque præstiti sacramenti fideliter refertur, quod quidam Richardus nomine de villa de Romeseye, gravi nervorum contractione fuit afflictus, ita quod per viginti septimanas tibiis ad nates hærentibus, de lecto, ubi sic contractus continue decubuit, absque alterius adjutorio nullatenus movere se potuit. Contigit ergo, ut quidam ecclesiæ vicinæ Vicarius ipsum languentem visitaret : qui visa ejus infirmitate, monuit ut sperans de Dei misericordia, meritis B. Richardi consequenda, prædicto Sancto corde supplici se devoveret : qui monitis ipsius humiliter obsecundans, sine moræ dispendio continuo se devovit. Voto igitur facto, tam efficacem tamque velocem Sancti meritis, cui se devovit, voti sui sensit effectum, ut ipsa eadem die, absque hominis adminiculo, nervorum constrictione F soluta, et extenderet tibias, et ad ecclesiam sine ductore vel adjutore perveniret; ipsemet Deum et B. Richardum laudans, et aliis nihilominus laudandi præbens materiam.

De ave, quæ post longam privationem cantavit.

13 Illud quoque, tam jucunde miraculosum quam miraculose jucundum, reticere non possum; quomodo scilicet Deus, qui B. Richardum in mari et piscibus gloriosum dum viveret ostendit, in aeris volucribus post mortem stupendo prodigio voluit mirificare. In illo siquidem solenni Studio, quod apud Oxoniam vigere dignoscitur, extitit quidam scholaris qui licet rebus istis exterioribus gestu hominis exterioris videretur jucundior, fidei tamen devotione, prout ex miraculo subsequente patebit, usquequaque non caruit. Hic cum aviculam quamdam quam merulam dicunt, vocis modulamine suavi, sui studii curam per vices relevantem cavea teneret inclusam, miro super hoc delectationis fervore ferebatur. Unde cum quidam, sibi admodum familiaris aviculæ prædictæ factus esset avidior ; cœpit specialis societatis prætextu ipsum attentius flagitare, ut sibi prædictam aviculam ad sui solatium non negaret; sed spe majoris

AUCTORE RADULFO EX MS.

A majoris amicitiæ pariter et remunerationis, sibi conferret. Ille petentis instantiam non admittens, modis quibus poterat se excusat. Asserebat se gloriam suam alteri non daturum, ipsumque, licet carissimum, non debere mirari, si sibimet ipsi in tanto solatio neminem præferret. Avem quoque, licet in se parvi pretii, quia tamen juxta Sapientis vocem, jucunditas cordis hæc est vita hominis, (Eccli. 30, 23) quam ex avis melodia non modice hauriebat, nullo modo alicui se daturum. Abiit socius verecundia perfusus, nec minus cordis ira permotus : quid agat, excogitat : invidiæque stimulis agitatus, solatium, quo ipse potiri non potuit, dolet alium possidere : dissimulat tamen ad tempus, cameram socii frequenter ut prius ingreditur, et familiaritatis ausu intima penetrat secretorum. Una autem die, explorata solitudine, intrat absque teste ubi aviculæ cavea dependebat : manuque apprehensam linguam innocentis, qua dulces sonare consuevit modulos, scalpelli acumine crudeliter amputavit, et clam recessit. Intrante ego Domino, cujus erat avicula, cernit eam, hirsutis pennis et demissis alis, capite deorsum pendente, quasi infirmitatis dolorem demonstrantem. Quod ille perpendens, imperat alveolo volucris nova imponi cibaria. Cum autem nec comederet, nec more solito levioris gestus motu se
c subrigeret, nec quidquam modulaminis depromeret, manu leniter acceptam ac doloris caussam inquirere gestiens oris *d* forcipe dilatato, reperit linguam suæ cantatricis excisam. Videres tunc amissi solatii dulcedinem, doloris amaritudine commendare ; discurrit per singulos, et conqueritur ac, si rei non modicæ jacturam pertulisset : et cum nec a sociis nec a mancipiis rei gestæ posset eventum agnoscere, consternatus hærebat, quid facto opus esset. Erat autem tunc temporis in illo municipio B Richardi, ibidem quondam Cancellarii, miraculorum famosa recitatio. Cumque sibi de præfati Sancti miraculis venisset in mentem, hujuscemodi verbis ex cordis intimis Deum cœpit interpellare : Domine Deus, qui etiam cœli volucres, ad humanæ vitæ solatium pariter et subsidium, creasse dignosceris, quique mihi tuo munere hujus aviculæ cantu lætari præstitisti ; adesto deprecor mihi supplicanti, et meritis gloriosi Antistitis et Confessoris tui Richardi, cujus apud te merita signis et prodigiis coruscantibus prædicantur accepta, redde huic volucri pristinæ vocem melodiæ, ad laudem et gloriam tui nominis, et ad B. Richardi Sanctitatem declarandam ; ut pristino solatio mihi restituto, vota mea coram omnibus, ad ipsius Sancti
C honorem, tibi Domino Deo persolvam. Nec diu distulit sui meritum Richardi Dominus stupendo miraculo demonstrare : cœpit enim avicula, instrumento carens, ita dulces *e* notulas modulari, ut nihil pristinæ dulcedinis deesse videretur, verificata versiculi sententia qua dicit Poeta :

Ludit in humanis divina potentia rebus.

Tanto siquidem ipsius avis cantus videbatur jucundior, quanto miraculosior : unde sonanti aviculæ fideles concinunt laudes Creatori, qui meritis B. Richardi, quod natura non potuit, sua potentia dignatus est operari. De hoc miraculo quidam rythmice ait :

Ipsi laudes intonet lingua speciales :
Cujus laudes personat lingua carens ales. *f*

de suscitatione cujusdam defuncti.

14 Accedat nunc ad laudem Dei calamo describendum, quomodo a vitæ privatione, divina potentia meritis Beati Richardi, factus est ad *g* habitum regressus. Erat ergo in villa Romeseye quidam, Walterus de Dolinge nomine, manens apud Romeseyam. Hic habuit filium, nomine Nicolaum, qui habuit ætatis annos circiter octo, et crescente infra corpus apostemate, gravissimo cœpit affligi languore. Crevit enim tumor pariter et dolor, et in tantum per dies languentis invaluit valitudo, quod gemitus ægroti et
D miserias vix miserantium aspectus ferre poterat vel auditus : sed amici et noti, horrore doloris percussi quasi alieni recesserunt procul, videntes morbi vehementiam. Tumor quoque pectoris horridus jam spiritus attractionem præcludere videbatur, sicque paulatim imminentis signa mortis cœperunt apparere ; donec membris rigescentibus, et clausis oculis superductus color cinereus, mortis præsentiam palam adesse monstravit. De stratu ergo in terram depositus, ultimum spiritum exsufflasse ab omnibus conclamatur. Mittitur pro Sacerdotibus, ut defuncti animam Deo pro more recommendent : et jam de funeralibus solummodo videbatur tractandum, cunctis id tantum asserentibus, quia defunctus est. Sed quia mortem hanc, non ad interitum sed potius pro gloria Dei, ordinavit Altissimus, ut Deus in Sancto suo Richardo glorificaretur ; ecce post longiora diei spatia, suggessit matri pueri mulier quædam de astantibus ; Devove ac mensura filium tuum Beato Richardo, pro quo refertur Deus et mortuos suscitare, et infirmos curare ; et plurima prodigia mortalibus demonstrare. Ad quam vocem defuncti mater, quasi a somno expergefacta, resumpta spei fiducia, sumpto licinio cœpit puerum mensurare, et prout monita fuit Beato Richardo devovere ; devote E
supplicans, et astantes secum supplicare instanter exorans, ut Deus ob præclara dilecti Confessoris sui Richardi merita, orbitatem suam respiciens, mortuo filio suo vitam reddere dignaretur. Finita vero oratione, cum cordis intentione devota ; cœpit puer oculos, palpebris reseratis, paululum aperire ; pedes movere, et suspirando gemere. Unde mater accedens ad puerum concita, et aurem ad os pueri applicans blandiendo, quomodo et ubi fuerit sciscitatur. At ille primo quasi sibilando tenui voce respondit, Ego fui in loco pulcherrimo et amœnissimo cum Deo, et vidi coram eo viros valde speciosos, inter quos etiam B. Richardum contemplatus sum, ubi ego semper optabam habitare : Beatus autem Richardus rogavit Dominum ut me sibi donaret. Quo facto B. Richardus, pectus meum manu consignans et liniens, omnem dolorem et infirmitatem a corpore meo fugavit, et pristinæ sanitati simul et vitæ, sicut vides, restituit. Hæc quidem primo quasi palpitando videbatur proferre, et cito postea manus levans et corpus erigens Deo et B. Richardo de restitutione salutis et vitæ, gaudenter pariter et patenter, coram omnibus gratias egit. Qui autem huic miraculo extitere præsentes, vel eorum relatu hoc idem audientes, vel ubicumque F
fama pernotuit, Deo gratias agentes, ipsum benedixerunt, qui Sanctum suum Richardum tam insigni miraculo huic mundo gloriosum voluit demonstrare.

ANNOTATA.

a *Notata erat in margine vox aliqua, sed ita detrita ut legi nequiverit.*

b Syncope *medicis totalis spirituum defectio dicitur.*

c Coronatores *vocat Spelmannus in Glossario aliique vulgo* Corones, *estque minister justitiæ ad quærendum de homicidiis ex parte Regis sive Coronæ constitutus : ejusmodi autem cæsorum inspectio, etiam in conventu fortuito, apud Belgas quoque usurpatur.*

d Rostrum *voluit dicere.*

e Notam *pro* cantu *frequentisssimo istius ævi usu dici alibi notavimus : sic* Missa cum nota *dicitur ea quæ ad notas musicas decantatur.*

f *Videntur hæc accepta ex Hymno seu sequentia pro Officio proprio aut Missa compositis.*

g *Contra quam vulgo in Philosophia dicitur,* A privatione ad habitum non datur regressus.

CAPUT III

A

CAPUT III.

Canonizatio S. Richardi : Bulla Urbani IV.

Diffusa per Angliam fama sanctitatis,

Cum igitur B. Richardus, adhuc in carne vigens mortalis, sic floreret et redoleret, ut videntibus et audientibus ad vitæ exempla et doctrinæ prodesset rudimenta, sed et miraculorum gloria, ad divinæ laudis incitamenta ; post mortis quoque falcem, novis et variis prodigiis cœpit florere, quatenus de ipso non immerito illud debeat decantari, Justus germinabit sicut lilium, et florebit in æternum ante Dominum. *Oseæ 14, 6* Proinde diffusa per Angelicanam insulam suæ sanctitatis fama, ac miraculorum frequentia ; cœperunt catervatim Rex cum terræ Nobilibus, Clerus cum Pontificibus, divites cum pauperibus, senes cum junioribus Sancti limina visitare, et suæ sepulturæ locum variis ac pretiosis muneribus honorare. *et cunctis Ordinibus ad sepulcrum accurrentibus,* Necdum tamen Beatus iste Sanctorum numero Summi Pontificis judicio fuerat adscriptus : unde et ipsius *a* successor in Cicestrensi Sede Antistes, habito cum suis Canonicis super hoc frequenti colloquio,. timebant ne forte divinæ gratiæ beneficiis invenirentur ingrati, si diutius tanta Dei magnalia a Summi Pontificis audientia concelarent, nonnullis utriusque sexus nobilibus eorum super hoc negligentiam arguentibus; maxime cum oblationes et donaria, quibus Sancti sepulcrum fideles quotidie honorabant, justissime circa hoc negotium non immerito deberent expendi. *Episcopus et Capitulum Cicestren.* B Ad hæc Rex cum terræ Magnatibus favorem et juvamen ad hujus rei expeditionem favorabiliter compromittunt. *Rex et Proceres Angliæ petunt* Provisis igitur viris prudentibus et discretis tantoque negotio prorsus idoneis, misit Rex ipse litteras supplicatorias, famam virtutum ac miraculorum tam in vita quam post mortem ipsius attestantes. Scribunt Prælati scribunt Proceres et Magnatores, Summum Pontificem unanimiter interpellantes, ut, ad Dei honorem et fidei Catholicæ firmamentum, suis litteris aliquibus Prælatis discretis et Deum timentibus det in mandatis, quatenus vocatis, qui ad hoc essent evocandi, fidelium attestationibus, indagarent, quid super præmissis suæ sanctitatis articulis possent reperire ; ac postmodum Summi Pontificis auribus studerent intimare.

et obtinent ab Alexandro IV examen institui,

16 Præfuit ea tempestate Romæ Sedi sanctæ recordationis Alexander Papa, qui quod ab ipso petebatur benigno favore concessit, virisque famosis scientia pariter et religione, quos in hujus operis C præmissi principio, [jam insinuavi,] hujus executionem negotii duxit committendum. Papa igitur Alexandro diem ultimum debito naturæ terminante, testium quidem examinationem, quæ ipso vivente fuerat inchoata, fideliter peregerunt : relatio tamen attestationum ad tempora venerandæ recordationis Urbani dilata est, *cujus relatio fit Urbano IV,* cujus Papatus anno primo, venerandæ opinionis viri Magister Nicolaus de Wicio, ejusdem Sancti consanguineus, et Domnus Willelmus de Radinges ipsius sancti quondam Capellanus et secretorum conscius, ambo autem canonici Cicestrenses, ad Curiam Romanam missi, negotium canonizationis B. Richardi strenue et plena fide peregerunt. Persuasor autem efficax et strenuus hujus canonizationis extitit, coram summo pontifice et Cardinalibus ceterisque qui tunc aderant Prælatis, venerandæ recordationis Magister Joannes de *b* Exonia, Eboracensis tunc Cancellarius, postmodum *c* vero Wintoniensis Episcopus, vir utique famosæ scientiæ; sumptoque themate de typico legalis Sacerdotis ornatu, qui auro, hyacintho et purpura et lapidibus pretiosis redimitus incessit; nostrum quoque Sacerdotem Evangelicum, Beatum dico Richardum, in morum ornatu prædicta gessisse luculenter patefecit.

D

AUCTORE RADULFO EX MSS.

qui S. Richardum 22 Januarii canonizat Viterbii.

Summus ergo Pontifex, cum Cardinalibus Clerique et populi multitudine copiosa, die *d* S. Vincentii, apud domum Fratrum Minorum Viterbii *e* existens, summa cum devotione ipsum solenniter Sanctorum Catalogo duxit ascribendum; ipso Domino Papa cum lacrymis præ gaudio sententiam canonizationis proferente, omnibus quoque gratias Deo referentibus, qui S. Richardum similem fecit Sanctorum in gloria. Amen.

et Orationes in Missas legendas componit ;

17 In ipso quoque Missæ officio, quam Summus Pontifex ipsa die celebravit, orationes subscriptas et decantandas in ecclesia ad honorem Sancti composuit, et ipsemet decantavit. Oremus Deus qui, ad declarandum Sanctorum tuorum merita, facis Ecclesiam tuam miraculis coruscare ; concede nos famulos tuos, B. Richardi Confessoris tui atque Pontificis intercessione, ad eorum consortium feliciter pervenire. Per Dominum. Oremus. Concede quæsumus, misericors Deus, ut intercedente B. Richardo confessore tuo atque Pontifice, oculis tuæ majestatis munus oblatum, et gratiam nobis bene vivendi obtineat, et gloriam sempiternam post hanc vitam acquirat. Per Dominum. Similiter Postcommunio. E Hæc sacrosancta sumpta mysteria Domine nobis effectum conferant salutarem, quorum B. Richardus devotus extitit dispensator. Per Dominum. Adjecit quoque litteras omnibus Ecclesiarum Prælatis de sua canonizatione, miraculis, et sanctitate, in quibus etiam mandat die suæ migrationis de mundo solenniter : quarum videlicet litterarum hic est tenor.

omnem triumphantem et militantem Ecclesiam

18 Urbanus Episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus Fratribus Archiepiscopis et Episcopis, ac dilectis filiis, Abbatibus, Prioribus, Decanis, Archidiaconis, Præpositis, Archipresbyteris, et aliis Ecclesiarum Prælatis, ad quos litteræ istæ pervenerint, salutem et Apostolicam benedictionem. *f* Exultet jam Angelica turba cœlorum, exultent divina mysteria : summi namque Regis victoria, et salutaris passionis ejus effectus in humani generis relucent creatura. Exultent in gloria Sancti, et suis in cubilibus lætentur de novo cœli concive : qui habitator dudum domus luteæ, terrenum fundamentum habentis; post carnem cum vitiis, mundum cum deliciis superatum, post habitum de hoste antiquo triumphum, corporis ergastulo resoluto, factus compatriota Cœlestium, cœlesti quiescit in patria, sidereas incolit mansiones. *invitans ad exultandum* Exultet Mater Ecclesia, novæ prolis fœcunditate jucunda; cujus meritis fidem Catholicam, supra firmam petram stabili firmitate firmatam, claris F inspicit clarere miraculis, et signis insignibus insigniri : quibus fallaces hæreticorum confutantur fallaciæ, Judæorum confunditur obstinata pertinacia, inexcusabilis ignorantia paganorum omni prorsus excusationis etiam velamento fraudatur. Anglia prorumpat in jubilum, et celebri memoria se virum produxisse Angelicum meditetur, consortem gloriæ Angelorum. Exultet et gaudeat Cicestrensis Ecclesia, quæ tantum meruit habere Pastorem, qui eam vivens salutaribus instituit monitis, laudabilibus instruxit exemplis; moriens favore munit apud homines, intercessionibus protegit apud Deum. Gaudens igitur et exultans cum jucunditate commemoret, se in terris habuisse patronum, cujus in cœlo patrociniis munitur.

et ad glorificandum Deum

19 Plaudant etiam et jubilent passim profusis cuncti Christicolæ gaudiis, dum possessiones hujus seculi ad æternam considerant gloriam profuisse, ut temporalibus pœnis affecti æternis gaudiis potiantur; dum mundum mundanorumque contemptum ad hereditatis æternæ principium convalescere intuentur; ut terrena spernentes superna participent, et fiant Christi Domini coheredes. Plaudant itaque manibus,

AUCTORE RADULFO EX MS.

A exultationis vocibus jubilent, plausus exultet operum, jubilet vox psalmorum, piis plaudant manus operibus inter orationum devota tripudia, voces sonent, resonent cymbala bene sonantia, labia cordi concinna concordi concrepent harmonia, cor amet, lingua clamet, manus operetur instanter, læti diem agant lætitiæ plebs et clerus, ex immensitate gratiæ mensuram laudis et lætitiæ metiantur. Laudent igitur Dominum secundum multitudinem infinitæ suæ magnitudinis, sine fine laudent eum, in venerandæ memoriæ B. Richardo, quondam Episcopo Cicestrensi, mirabilem : quem ipse immensa sua bonitate, virtutum mirificans operatione et gratia sanitatum, sic immensis illustravit miraculis, quod in diversitate graduum sui status, in gratia et gloria gradatim ascendit.

in eximia Richardi sanctitate :

20 In subjectionis namque statu, quasi stella matutina promicuit in medio nebulæ; dum in juvenilis ætatis ignorantia, innocentiæ firmato vestigio, imitando vixit exemplo. In Prælationis gradu quasi luna in diebus suis plena resplenduit, potiora tam de virtutum crescentium meritis incrementa suscipiens, quam de obtentæ gloria dignitatis. Post felicem vero transitum de hac vita, quasi sol refulgens, sic ipse
B in Dei templo refulsit, dum signis evidentibus, quasi radiantibus solis radiis coruscans, felix principium, feliciori continuatum medio, felicissimo meruit fine concludi. Ejus vitæ nimirum talis exitus debebatur : sic namque dedit ei Largitor bonorum omnium præsentis vitæ curricula decurrere, ut mundo moriens ipsi Deo felicius vivere mereretur. Cujus vitam, per quam veræ vitis palmes effectus vivit, æterna plantatus in vita: cujus processum, per quem sibi ad cœleste palatium Pater misericordiarum paravit accessum; cujus miranda miracula, quibus miraculose per ipsius merita Dominator Dominus suam mirificavit Ecclesiam; ad suæ laudis præconium, ad instruendum novis propugnaculis Christianæ religionis ædificium, ad præsentium et futurorum instructionem et gaudium; grato compendio, gratia divina favente sermoni, compendiosus sermo perstringat.

quippe qui juventute pie et caste acta,

21 Hic namque a primævæ juventutis suæ primitiis, ducis illius ducatu ductus, illius regis rectus et directus regimine, in cujus cellaria ipsum sequens, ipsis obsequens, semper optavit anxius, et tandem obtinuit (ut credimus firmiter) gloriosius introduci; vacans studiose virtutibus, virtutum Domino votive reddidit vota sua : omnia, quæ juvenilis ætas perniciose solet amplecti, velut in annosa jam constitutus ætate, discreta maturitate devitans, continentiæ studuit : adolescentiæ ac juventutis vias incertas adeo
C impolluto nisus calle transire, quod famam suam ab omni contagii carnalis infamia servavit illæsam. Qui

recusatis nuptiis et hereditate

etiam a fratre primogenito, per grati ejus obsequii inducto gratiam, non seducto per alicujus calliditatis astutiam, cum oblatione cedendi patrimonii, quod secundum morem patriæ idem frater totaliter obtinebat, invitatus ad conjugale cujusdam puellæ nobilis consortium; mundi hujus corde mundo immundis illecebris, ut in sortem Domini cederet, cessit hujusmodi cessioni : et animam suam firmo proposito cœlesti sponso desponsans, sponsæ terrenæ sponsalia sponte sprevit; ad castitatis aspirans privilegium, non execrans carnalis matrimonii sacramentum. O negotiatio provida! o utilis et ingeniosa mercatio! Terrena pro cœlestibus commutavit, transitoria pro mansuris, temporalia pro æternis. Contempsit temporale patrimonium, ut particeps fieret hereditatis æternæ ; carnalis conjugii voluptates, appetentibus anxias, satiatis pœnitudine plenas, abhorruit; ut immaculati tori delicias, desiderantibus suaves et placidas, fruentibus gratas et avidas, obtineret. Quo uberius scientia et virtutibus impleretur, impendit studio solicitus operam, virtutibus se virtuose devovit. D

uni se dedit virtutum studio,

22 Et quia vas novum, animum scilicet peccatorum maculis non infectum, vero attulit Elizeo, ipse sapientiæ sal misit in id, ipsumque virtutibus ac famæ nitentis oleo adeo fœcundavit, quod proficiens præ coætaneis in litterarum scientia, in tantum virtutibus profecit et fama, quod inter ceteros imo cum ceteris B. Edmundus, tunc, Cantuariensis Archiepiscopus, currens in scientiæ suæ præconio et laudabilis conversationis odore, ipsum etiam participem singularis familiaritatis, et ad officium Cancellarii Cantuariensis assumpsit. Cumque datam illi a Domino gratiam pleniorem exolveret familiaris experientia, quam vulgaris fama promiserat; circa totius Archiepiscopatus administrationem ipsius ministerio utebatur; ipsum suam dexteram reputabat, fidum sui pectus consilii, fidelem ministrum justitiæ, ac eruditam linguam fructuosæ doctrinæ. In his autem et aliis inferioribus administrationibus suæ curæ commissis, veri Dei divina ipsum prosequente gratia, taliter ministravit, quod in veracitate sermonis, censura justitiæ, mansuetudinis lenitate, humilitatis cultu, omnibus se amabilem exhibuit, omnibus utilem; pauperes auxilio, divites consilio refovendo; E in his quasi stella matutina resplendens, suis crescentibus meritis in plenæ lunæ claritatem excrevit. Licet enim soleant interdum virtutes tepescere, vel otio cedere, desideratæ dignitatis culmine; dum student aliqui vivere quietius, ut persistant in optata et obtenta dignitate diutius: in isto tamen, cum altioris gradus incremento, creverunt.

et Ecclesiæ ministerio :

factus deinde Cicestrensis Episcopus,

23 Ipse namque vocatus ad regimen Cicestrensis Ecclesiæ, factus est solito magis vigil ad curam, non segnis ad opus, suavis ad mores. Ex tunc fuit ei pauperum cura major, habitus abjectior, gestus et affatus humilior. Ex tunc ille in persecutionum perpessione fortior; in libertatis ecclesiasticæ defensione constantior, in justitiæ censura inflexibilior, in oratione ferventior, in eleemosynarum largitione profusior, in proprii corporis castigatione rigidior, districtior in observantiæ disciplina, in carnis et spiritus lucta prudentior; horum colluctationes frequentes in ipsa lucta, dum prudenter attendit, studuit luctari prudentius; carnem coegit servire spiritui, abjecit ancillam et filium ejus, carnem et carnis incentiva prosternens : vigiliis vero, quas spreto cubili pervigil observabat, refocillavit spiritum; pavit jejuniis; multa orationum assiduitate nutrivit. O virum industrium, o circumspecti athletæ prudentiam! F Carni arma debilitationis imposuit, ut armis fortitudinis spiritus armaretur : illi dedit arma terrestria, ut spiritus arma cœlestia commodius toleraret. Ut enim carnis carie caute careret, effectu vere Mardochæus effectus, ipsius et nomen et omen assumpsit, dum nominis interpretationem implevit; impudentis carnis factus amara contritio, et ipsam amare conterens impudentem. Posuit enim vestimentum ejus cilicium, et ipsius stimulos, corrigia ligneis et ferreis pungente stimulis se nudum comprimendo, repressit; loricamque superinduens, arma macerationis adjecit. O pugnantis cauta sagacitas, sagaxque cautela! O dolus bonus in hostem! Sic armavit adversarium, ut armis debilitaret armatum, cum debilitato secure confligeret, in conflictu quietius vinceret, de armato [victoriam] virtuosius obtineret.

vitam in summa egit austeritate,

et vivus etiam miraculis claruit,

24 Hæc miranda, hæc laudanda belli victoria; non in exercitus multitudine, sed de cœlo veniens fortitudo. Hoc opus illius, in cujus conspectu non est differentia, in multis liberare vel paucis. Hoc opus illius, qui docuit lucernam ardentem non poni sub modio, sed candelabro superponi. Hoc opus illius, qui quod verbo docuit, opere in B. Richardo adimplevit

A plevit: ipse enim Pater luminum, qui dedit ei per tenebras mundi hujus in suo lumine ambulare, in ipso meritorum lucernam accendit: ipse illam candelabro mirabilium operum superimposuit, ut per clara merita, quasi luna resplendens, tandem per miraculorum evidentiam in solis fulgorem proficeret, et quasi sol in templo Christianæ fidei refulgeret, nec laterent in absconditis tantæ opera claritatis; quæ idem summus Pontifex per eum non solum cum ipso regnantem, sed etiam adhuc licet præter carnem tamen in carne viventem, dignatus est mirabiliter operari, patientibus ad beneficium, videntibus et audientibus ad miraculum, imitationis exemplum, et proficiendi doctrinam: quorum de multis aliqua onerosæ multitudinis gratia brevis series reserabit. *g* Quodam si quidem ædilitatis tempore, ad ejusdem beati viri eleemosynam inopinata concurrente inopum copia, panem qui [ægre sufficiens] ad nonaginta refectionem pauperum, distributione solita occurrentis multitudinis vix parti minimæ concurrebat in numero; vivus panis, qui de cœlo descendit, ad ipsius benedictionem abundare fecit, in tantum, quod præter æstimationem adstantium, refectis abunde fere tribus millibus pauperum, consuetas recipientium portiones, de supernæ abundantia pietatis superabundaverunt partes, quæ secundum eamdem distributionem centum adhuc pauperes refecissent.

g imprimis stupenda panis multiplicatione;

B

25 Hic resolutionis sui corporis tempore propinquante, per plures dies ante horam mortis certam (licet ipsa nihil incertius) facti subsecuta veritate dictum certificante, prædixit. Post cujus transitum, corpus ipsius antea gravatum vigiliis, terræ duritia, in qua frequenter solebat decubare, confractum; jejuniis maceratum, macerationibus multis afflictum; præter humanum morem nitidissimum apparuit: ut probaretur pressuris talibus non oppressum, sed potius expolitum. Ad ipsius invocationem contractos, quorum membra naturaliter gressui ministrantia ita totaliter plurium annorum paralysis inveterata contraxerat, ut, eisdem membris hujusmodi ministerio ineptis redditis, nulla omnino daretur gradiendi facultas; ille, cujus mira sunt opera, subito membris ipsis insolita virtute erectis, in liberi gressus libertatem erexit. Antiquatas fistulas, plurium ossium concavas et contractione, et sine spe sanitatis stillantes saniem, ejusdem Sancti meritis, ulceribus etiam repente sanatis, divinæ pietatis clementia desiccavit. Tres mortuos, quorum unum currentis currus per medium rota compresserat, reliquos vero febris extinxerat, ille qui mortem moriendo destruxit, precibus sub ejusdem porrectis nomine suscitavit ad vitam. Et quod non est prætereundum silentio, sed solenni vulgandum gaudio, in humanum corpus, e vestigio inhumandum (utpote de corpore matris natum exanime, de utero transferendum ad tumulum) ejus invocato nomine, animam viventem animarum Creator infudit.

mortuus autem mirabiliter nituit in corpore,

et multas ægris sanitates

ipsisque mortuis vitam invocatus concessit.

C

26 Sane his et aliis miris operibus Sancti hujus astruentibus sanctitatem, et Christianæ fidei veritatem miraculorum lingua loquente; concurrit undique populus, crevit devotio, laudatur Dominus de salutiferis gratiis, salutis Auctori gratiæ referuntur. Invaluit super his gratia et fama communis et celebris in auribus felicis recordationis Alexandri Papæ prædecessoris nostri, de Anglorum taberna culis vox exultationis et salutis intonuit; ad ipsum Carissimi in Christo filii nostri Regis illustris, Prælatorum et aliorum Magnatum Angliæ, supplicationis humilis instantia ascendit. Prædecessoris nostri auctoritate inquisitionem fieri super prædictis obtinuit; Nos et Fratres nostros, per Prælatos religiosos, Comites, Barones, et alios fide dignos, in inquisitione ipsa probata veritas, et auctoritate nostra primo per venerabilem Fratrem nostrum D Episcopum *h* Tusculensem, ac demum per nos et eosdem Fratres diligenti examinatione discussa, de Sancti ejusdem vita mirabili, miraculis et meritis gloriosis instruxit. Exultet itaque cœlum laudibus, resultet terra gaudiis, et hujus Sancti solemnia læto conventu concinat populus Christianus. Molliatur durities Judæorum, paganorum ignorantia instruatur, sileant hæreses, hæreticorum dolosa labia conticescant; nec moliantur amplius dolosæ vulpeculæ, religionis Christianæ segetem caudis ignitis et dolosis fraudibus demoliri; virtutem vereantur Ecclesiæ, tanti ac talis et similium patronorum defensione munitæ; nec ipsorum præsumptuosa temeritas de cetero contra ipsam præsumat insidiari, evidentium operum et signorum tantis propugnaculis instructam. Signis saltem evidentibus acquiescant, qui in veri dogmatis testimoniis non quiescunt; operibus saltem credant, qui pertinaciter Evangelicæ doctrinæ non credunt; avertantur ab errorum inviis, veritatis convertantur ad viam; ut in Domini veritate directi, rectius hujus beati viri vias fidei et operis vestigiis investigent, ipsumque sequi studeant, qui ambulans in via immaculata Domino fideliter ministravit. E

quibus examinatis et probatis,

AUCTORE RADULFO EX MS.

h ad confundendos Ecclesiæ hostes,

27 Ceterum quia (sicut de ipso) pro certo tenet excepta ex his certa et indubitata credulitas) Rex cœlestis sic eum honorari decrevit in cœlis, ut æternæ claritatis lumine, quasi regiis amictus vestimentis, et sempiternæ gloriæ diademate decoratus, sedi supernæ quietis insideat; decet ut nostro ministerio per omnem Christianæ Ecclesiæ ambitum, vehiculo, debitæ venerationis incedens, profusis per orbem gaudiis et effusis ubique laudibus honoretur in terris. Propter quod de Fratrum eorumdem ac Prælatorum omnium, apud Sedem Apostolicam existentium, unanimi consilio et concordi consensu, in festo B. Vincentii XI Kalendas Februarii, eum, hostis humani generis, carnis, et mundi victorem, Sanctorum catalogo cum celebri gaudio diximus adscribendum. Ideoque Universitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus tertio nonas Aprilis (quo utique die ipsius beatus spiritus de vitæ præsentis exilio transivit ad patriam, et mundi hujus egressus tenebras, ac luminis abyssum ingressus, ad inaccessibilem lucem accessit, ipsam felix habitans, et habitus feliciter ab eadem) celebriter ejus festa celebria, modulatis vocibus et cordibus medullatis, annis singulis celebretis, et a vestris faciatis subditis celebrari; ut eumdem gloriosum Confessorem et F inclytum venerantes in terris, sentiatis intercessorem assiduum et defensorem propitium in excelsis. Ut autem ad venerabile sepulcrum ipsius eo affluentius quo utilius confluat populi multitudo, et colatur solemnius ejusdem Confessoris veneranda solennitas; omnibus vere pœnitentibus et confessis, qui cum devotione ad id in die solennitatis ipsius accesserint ejus imploraturi suffragia, singulis annis quibus illuc venerint, de omnipotentis Dei misericordia et Beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, unum annum et quadraginta dies; accedentibus autem ad prædictum sepulcrum infra ejusdem festi quindenam, quadraginta dies de injuncta eis pœnitentia misericorditer relaxamus. Datum Viterbii, decimo Kalendas Martii, Pontificatus nostri anno primo *i*.

declarat eum frui gloria cœlesti,

natalem ejus 3 Apr jubet annue celebrari,

et Indulgentias ejus respectu largitur.

i

ANNOTATA.

a *An immediatus Richardi successor* Joannes Clipping? *ita videtur: quandoquidem Stephanum de Berchstaid, ad quem Vitæ hujus dirigitur Epilogus, anno dumtaxat* 1261, *ac fortasse jam mortuo Alexandro Papa, Episcopatum inivisse scribat Godwinus.*

b

Auctore Radulfo ex MS.

A b Exonia *urbs, vulgo* Excester, *in Devonia, ad Ischam flumen urbis Episcopalis. Godwinus* Joannem Oxoniensem *appellat, asserit quoque* de Gernsey *cognominatum reperiri : quidquid sit de altero hoc cognomine, hoc certum, Oxoniam et Exoniam urbes diversissimas esse.*

c *Anno* 1265 *inquit idem Godwinus,* Joannes de Exonia *consecratur a Pontifice : sed mox quod Baronum seditiosorum contra Regem factioni adhæreret, a Legato Pontificio suspensus ab officio, tandem Viterbii est extinctus an.* 1268.

d 22 *Januarii Ubi electus Pontifex* 29 *Augusti* 1261 *etiam sequentis anni partem maximam commoratus est, ut ex Bullis inde datis apparet : in Autumno anni* 1262 *Urbem veterem migravit.*

e *MS. hic et supra num.* 42, Horum colluctationum frequenter in ipsa luctatus prudenter accendit, studuit luctari prudentius : *quæ nullum sensum facientia restituenda putavimus, exigua mutatione adhibita.*

f *Hoc titulo omisso reliquam Bullam, sed omissis minus substantialibus ad pauciora contractam, exhibet MS. Carthusiæ Coloniensis, cujus ecgraphum habemus.*

g *In Legendario MS. Ecclesiæ S. Salvatoris Ultrajecti relicta hujus Bullæ pars describitur, titulum Vitæ* B *præferens.*

h *Fuit is* Otho de Castro Radulphi, *ab Innocentio* IV *ex Cancellario Parisiensi Cardinalis creatus, an.* 1244. *virtutibus, rebus gestis et scriptis clarus, an.* 1273 *Urbeveteri defunctus.*

i *Christi* 1262. *Ejusdem Canonizationis, ut hoc anno facto, meminit Matthæus Paris anno præcedenti. Baronius in notis ad Martyrologium Rom. alias Urbani litteras de eadem Canonizatione citat, quarum exordium* In cœlesti : *sed hæ fortassis canonizationis actum præcesserunt; et si quando ad nostras manus veniant, quod optamus, servabuntur pro Supplemento.*

EPILOGUS

Episcopo et Capitulo Cicestrensi directus.

Vitam S. Richardi jussu Comitissæ viduæ scriptam offert.

Reverendæ sanctitatis sacræ Sedis Ecclesiæ Cicestrensis Pontifici, illius quondam eximiæ sanctitatis viri B. Ricardi successori, ac toti ejusdem Ecclesiæ venerando Capitulo, peccatoris magis quam Prædicatoris nomine censendus Frater Radulfus, vester in Domino servus, superni Patris benedictione, et prælibati pii Patris Ricardi semper imitatione proficere. Cœlestis providentia dispositionis, apud quam de sui gregis regimine numquam extat oblivio, quæ quondam Eliæ, Prophetæ sancto, ad suæ sustentationem inediæ per viduam providit Sareptanam; ipse quoque in præsen- D tiarum per viduam, etsi non Sareptanam, non inferioris tamen Sareptana conditionis, ad scribendum vitam B. Ricardi, tamquam cibum animæ salutarem, mihi materiam, suarum precum instantiam adjungendo, ministravit. Exemplo igitur Prophetæ contemnendum non arbitror edulium animæ salutiferum, licet per mulieris devotam industriam subministratum. Prædictam viduam Sareptanam commendat libri Regum historia: hanc vero Regum prosapia. Ad illam pascendus mittitur Elias, ad istam vero pascendus in suis membris quotidie venit Christus. Illius augmentavit Dominus olei in lecyto particulam, nec non et hydriæ farinulam; istius vero, inter tot expensarum et eleemosynarum profusionem, in tantum auget Dominus promptuaria, ut non solum adventantibus extraneis, verum etiam ipsis rerum et possessionum procuratoribus et dispensatoribus novum quotidie inferat stuporem; mirantibus nimirum et super hoc mirando conferentibus, quomodo respectu possessionum suæ facultatis sufficiat tam inexhaustæ profusio largitatis. Illa veteris legis vidua commendabilis; hæc novæ gratiæ, vita, genere et opinione laudabilis. Illa denique, ad sui et filii animam pane refocillandam, duo lingua collegit : E hæc ex ligno Passionis Dominicæ, ad devotionis et dilectionis incentivum, fasciculum myrrhæ colligere et inter ubera sua didicit collocare. Ad hæc quis novit, si Dominus ipsius vitam per mulieris solicitudinem conscribi voluit, qui quoad vixit mulierum vitam, et maxime hujus de qua loquimur, ad virtutum profectum tam solicite informare studuit? Rependit ipsa quod potuit, et Sancti beneficiis ingrata nolens apparere, quod per semet ipsam nequivit, alieno labore perficere procuravit. Quem quidem laborem ego, licet indignus, tam propter tanti Patris impetranda suffragia, quam pro prædictæ viduæ, scilicet Comitissæ de Arundel, Ysabellæ videlicet de Albiniaco, devota instantia duxi subeundum, examinatam vitæ et miraculorum prædicti Sancti a Romana Sede veritatem et fidelium relationem secutus. Vos igitur, tamquam illius imitatores, qui nec muliebris sexus fragilitatem nec oblationis exilitatem despiciens, illius Evangelicæ viduæ) duo minuta abundanti divitum prætulit ærario; præsentem Vitæ Ricardi tractatum, ad ipsius honorem Sancti in ecclesia vestra legendum, affectum potius attendentes quam eloquentiæ seu conditionis defectum, si placet; admittere dignemini; et si quid correctione dignum in eo videritis, vestræ discretionis linea corrigere non detrectet.

et ipsam cum vidua Sareptana comparat.

IV APRILIS.

SANCTI QUI PRIDIE NONAS COLUNTUR.

Sanctus Victor Episcopus,
Sanctus Ætius Episcopus,
— Martyres Barcinone in Hispania.

S. Agathodorus Diacon.
S. Theodulus Lector,
— Martyres Thessalon.

S. Paulus,
S. Matutinus,
S. Orbanus,
S. Saturninus,
S. Quintilianus,
S. Publius,
S. Ingenuus,
S. Victor,
S. Successus,
S. Julianus,
— Martyres.

S. Palatinus,
S. Julius et duo alii,
— Martyres.

S. Georgius, Solitarius in Monte Laconiæ Malæo.

S. Isidorus, Episcopus Hispalensis in Hispania.

S. Publius apud Græcos.

S. Plato, Hegumenus Symbolorum et Sacudionis, dein inclusus monasterii Studii, Constantinopoli.

S. Theonas,
S. Simeon,
S. Phorbinus,
— apud Græcos.

S. Guierus, in Cornubia apud Anglos.

S. Guilielmus Eremita Sicli, in Sicilia.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Sanctus Romanus Martyr *colitur hoc die officio Ecclesiastico, sub ritu duplici, in Ecclesia primaria Ordinis S. Antonii in diœcesi Viennensi, ob Sacras hujus reliquias ibidem asservatas, de quo aliisque Sanctis, qui ibidem coluntur, egimus* XIII Martii.

S. Hildelitha Virgo, Abbatissa Berkingensis in Anglia, *memoratur in MS. kalendario Ordinis S. Benedicti. Vitam ejus dedimus* XXIV Martii.

S. Benjamin, Martyr in Perside, *memoratur a Molano, in Auctario Usuardi primæ editionis, et a Canisio. Acta Martyrii dedimus* XXXI Martii.

S. Zosimus anachoreta, qui funus S. Mariæ Ægyptiacæ curavit; *inscriptus est Martyrol. Romano, et Menæis ac Menologiis Græcorum. De eo una cum dicta Maria Ægyptiaca egimus* II Aprilis.

S. Irene, Virgo et Martyr, Thessalonicæ sagitta percussa, *memoratur in MSS. Casinensi, Altempsiano et Ultrajectino. De ea et ejus sororibus Agape et Chionia, (quæ hoc die etiam habentur in MS. Aquisgranensi) egimus* III Aprilis.

S. Josephus Hymnographus magna hoc die veneratione celebratur *in Menæis Græcorum et Anthologio itemque in Moscovia refertur etiam a Molano et Ferrario. Vitam ejus dedimus* III Aprilis.

S. Gregorius *in habitu eremitico hodie exprimitur in tabulis kalendarii Moscovitici : videtur esse supra nominatus* S. Georgius in Malæo : *facillime enim hæc nomina ab imperitis confunduntur.*

Ephrem, vir inclytus ac prædicator egregius, rexit ecclesiam suam, id est Hierosolymitanam, tempore Ælii Hadriani Imperatoris Romanorum aliquanto tempore : qui postquam in vinea Domini fideliter laborasset, et veluti egregius pugil diu constanter certasset, fidem Christi nuntiando tam Judeis quam Gentilibus, magnam catervam ex iis fidei jungendo et baptizando, tandem Martyrio coronatur : cujus festum colilur IV die Aprilis. *Hæc Theodoricus Pauli in libro MS. bellorum Dei : aliam de ejus cultu antiquo notitiam nullam habemus. Sedit duodecimus post S. Jacobum.*

Ambrosius, primum Marcionites, deinde ab Origene correctus, Ecclesiæ Diaconus et Confessionis Dominicæ gloria insignis, obiit ante mortem Origenis, et in hoc a plerisque reprehenditur, quod vir locuples amici sui senis et pauperis moriens non sit recordatus. *Hæc inter alia S. Hieronymus de scriptoribus Ecclesiasticis cap.* 56, *cujus etiam meminit cap.* 61. *De eodem agit Eusebius lib.* 6. *Hist. Eccles. cap.* 18, 23 *et* 28. *Ex quibus eloquium confert Petrus de Natalibus lib.* 4 *cap.* 31, *et occasione S. Ambrosii Episcopi Mediolanensis, quem legerat tradi hoc die obiisse, asserit et hunc* pridie Nonas Aprilis quievisse et Sanctum *appellat. Grevenus et Molanus in prima editione Auctarii ad Usuardum hunc etiam retulerant absque titulo Sancti. Sicutus Chronographus* Sanctum Diaconum *scribit; at Ferrarius* S. Ambrosium Diaconum *appellat. Omisit eum in secunda et tertia editione Usuardi sui Molanus ; et melius : cum ad veram illius sanctitatem, velut Ecclesiæ judicio creditam, in tanta antiquitate affirmandam, hactenus nulla aut Græcorum aut Latinorum Martyrologiorum monumenta proferantur.*

Primosi Martyris *insignes Reliquias, sub Pontificatu Innocentii* X *Roma Bononiam translatas, hoc die in ecclesia Joannis in Monte venerationi exponi, tradit in Bononia perlustrata Masinus.*

S. Senerthi Episcopi depositio *memoratur in MS. Martyrologio Usuardi, in bibliotheca Altempsiana adservato, et ex Sanctis Anglis potissimum aucto. Verum quia nihil de eo alibi legimus, curioso indagatori eumdem hic proponimus.*

Gallus de Loch Techet,
Coina de Kill Coinæ,
Colmanus Candidus,
Ultanus filius Caidi,
Cronsecha,
Crumtherus Corc, Presbyter de Kill-mor.
— in Hibernia, *referuntur in Martyrologio Tamlactensi.*

B. Lætius Marcellinus Mediolanensis, vir omni pietatis officio insignis et admiranda imprimis caritate erga pauperes, sedit annos XVIII, menses XI, sepultus in Basilica S. Ambrosii. *Ita Tabula Archiepiscoporum Mediolanensium, ex decreto Concilii Provincialis* IV *sub S. Carolo Borromæo anni* 1564 *edita, ut habetur in parte* 2 *Actorum Synodalium pag.* 835. *Addit Ughellus tomo* 4 In Annalibus Mediolanensibus narratur Lætum (*sic enim Bezutius et ipse appellant*) fuisse adscriptum numero Beatorum : ejus dies festus celebratur IV Aprilis. *Pluribus nos de eo ageremus si in Breviariis, Missalibus, kalendariis*

dariis Mediolanensibus antiquis aut novis tale quid hoc die notatum inveniremus. Nunc eo cogimur abstinere, donec plenius et certius informemur de cultu. Floruit sub Stephano IV *Papa ab anno* 755 *ad* 769, *ejusdem Papæ legatione in Franciam ad Pipinum Regem obita notus.*

Isidorus Episcopus Cordubensis, *occasione S. Isidori Episcopi Hispalensis, qui hoc die colitur, refertur cum titulo* Sancti, *et* Senior *appellatur, a Constantino Ghinio in Natalibus Sanctorum Canonicorum. Verum inter Sanctos Cordubenses non agnoscitur a Martino de Roa, qui accurate de illis scripsit. Non etiam meminit illius Tamaius Salazar in Martyrologio Hispanico : nec appellatur* Sanctus *ab Ambrosio Morales, qui lib.* 12 *Chronici Hispanici cap.* 21. *subjungit cum* S. Isidoro Hispalensi.

Ven. Isidorus *hodie notatur in kalendario Ruthenico apud Possevinum in Apparatu ; Episcopum aut Abbatem fuisse persuadet titulus honoris præfixus : non tamen induci possumus eum ad Hispanias referendum esse, ideoque ipsum malumus hic seorsim ponere.*

ANIMADV. PAP. 7 Petrus hujus nominis secundus, Episcopus Pictaviensis, pridie Nonas Aprilis anno MCXV mortuus est, *ut tradit, ex libro obituum Ecclesiæ S. Hilarii de Cella Pictavii, Joannes Bestius de Episcopis Pictaviensibus, ubi late de eo agit : quod idem præstiterunt Sanmarthani in Gallia Christiana, et alii, absque ullo titulo* Sancti *aut* Beati *neque ejus meminit Saussayus in Martyrologio Gallicano. Ejus nihilominus Vitam, compendiose a se conscriptam, misit ad nos ante aliquot annos Michael Cosnerius, Fontebraldensis Parochus, honorans titulo* Beati *et asserens*, in choro majoris monasterii Fontebraldensis cum B. Roberto Fontebraldensi sepultum, et hos duos haberi insignes Patronos ex utroque latere altaris positos. *Ast in Chronico Malleacensi apud Bestium dicitur* obiisse Calviniaco castro, et sepultus apud S. Cyprianum Pictavis. *Ceterum quam induat Cosnerius venerationem, ea videtur in proprio affectu potissimum istius loci, consistere.*

Beganus Abbas *refertur in MS. Florario et a Greveno in Auctario Usuardi : qui addit*, in Hibernia. *Hoc citato habetur in Calendario Henrici Fitzimon : ast deest in MS. Tamlactensi.*

Guillelmus, } Reges Scotorum, *cum titulo* Sancti *re-*
Convallus, } *feruntur a Camerario in Menologio Scotico : quos, si Sanctorum cultum habuissent, etiam retulisset Dempsterus in suo Menologio Scotico : quicum eos omittimus.*

Fr. Saladinus, Asculi in Piceno, *hoc die obiit, et vulgo* Beatus *nuncupatur. De eo requirenti olim P. Bollando, responsum anno* 1649 *quod eo anno die* 15 *Aprilis repertum esset ejus corpus, intra capsam ligneam, in lapideo altari, sub titulo SS. Michaelis et Mauri, in æde cathedrali ; et quod illud de mandato Emin. Card. Gabrielis Episcopi privatim translatum fuerit in capellam S. Mariæ Lauretanæ, intra eamdem ædem, ubi etiam nunc servatur. Nescimus an et quali cum veneratione. Quare satis habemus ejus nomen hic collocare, maxime cum lateant omnia Monumenta vitæ et miraculorum, ob quæ meruit sub altare reponi. Interim damus inscriptionem plumbeæ tabellæ in ejus manibus repertæ.* Anno Incarnationis Christi MCCXLI Indict. XIV, die Jovis, intrante Aprili, Fr. Saladinus vespere migravit, et sequenti die Veneris, a crypta S. Angeli, ubi XXVII annis pœnitentiam egerat, huc delatus fuit tempore Gregorii Papæ, residente Theodino Episcopo Tusculano anno III. *Eremiticam eum vitam in magna austeritate duxisse scribit Franciscus Ant. Miglianus in Vita B. Conradi Asculani infra laudanda.*

Gunzelinus Abbas Morerolæ in Hispania, Ordinis Cisterciensis, *traditur* claruisse anno 1188, et non sine magnæ sanctitatis nomine quievisse in pace, *quem ideo cum titulo* Beati *referunt Henriquez, Bucelinus, et Chalemotus.*

Benedictus a S. Fratello, cognomento Niger sive Æthiops, laicus, e familia reformatorum observantiæ S. Francisci mortuus esse Panormi anno MDLXXXIX die IV Aprilis *traditur a Roccho Pirro, in Notitia Ecclesiæ Panormitanæ pag.* 185, *qui pag.* 197 *addit* propositum *fuisse* corpus ejus, post annos ferme XXVI a vermium peste immune, omnibus colendum civibus. *Ejusdem meminit Cajetanus in Martyrol. Siculo et Ferrarius in Catalogo generali, et ad* XXV *Januarii Arturus du Monstier in Martyrol. Franciscano : qui* Beatum *appellant. Asserit Ferrarius* Acta jurata *extare, quæ a nobis petita per litteras anno* 1669 *si contingat videre, licebit securius progredi.*

Nicolaus a Monte Corvino, } Ordinis Minorum, a-
Franciscus Neapolitanus, } pud Cayrum Ba-
Petrus, } byloniæ ob fidem
Christi a Saracenis occisi anno 1358, *referuntur in Martyrol. Franciscano.*

Petrus Stella in Lusitania, } Ordinis S.
Joannes de Vallibus in Umbria, } Francisci.
Gaspar a Barga Florentiæ. } *referuntur in*
Alphonsus ab Amygdaleto in Castello, } *Martyrolog.*
Antonius a Puteo-Fidone in Italia, } *Franciscano:*
Maria a Conceptione in agro Cordub. } Petrus *etiam*
in Hagiologio Cardosi, et Joannes *a Jacobillo : et* Maria *in Gynecæo ejusdem Arturi. omnesque a variis ibidem citatis de vitæ sanctitate laudantur : nos publici cultus probationem requirimus.*

Nicolaus Bandinellus eremita sacræ Silvæ Ilicetanæ prope Senas, in Fastis Senensibus Joannis Baptistæ Ferrarii, *dicitur* obiisse pridie Nonas Aprilis anno MCCL, *et titulo* Beati *honoratur. Idem facit Fabricius Landuccius in Historia dictæ Silvæ Ilicetanæ, asseritque Vitam dicti Nicolai scriptam nuper esse ac prælo dignam : quam dum expectamus, absque præjudicio ejus memoriam hic celebrasse sufficiat. Ab Herrera et Crusenio refertur ad finem seculi* XIV.

Joannes Incontrius, *aliquibus* Joannes Guccius, eremita ejusdem Silvæ Ilicetanæ, *in dictis Fastis Senensibus dicitur* obiisse *etiam* pridie Nonas Aprilis anno MCCCXXXIX, *et titulo* Beati *honoratur. Fabricius Landuccius in Historia dictæ Silvæ Ilicetanæ pag.* 99 *asserit sacellum constructum et altare erectum in loco, ubi Christus illi in forma Pastoris apparuit, agique de formali Beatificatione aut Canonizatione, sed ob paupertatem dictæ eremi non posse optatum effectum deduci.*

S. Tigernacus Episcopus Cluaineosensis *memoratur in MS. Martyrologio Tamlactensi, et a Greveno in Auctario Usuardi. Ejus Vitam damus* V Aprilis.

B. Hermanus Josephus, Canonicus Ordinis Præmonstratensis, *hoc die variis in ecclesiis dicti Ordinis colitur Officio Ecclesiastico, sed Steinfeldiæ in diœcesi Coloniensi, ubi vixit et antiquum cultum habet, aliisque locis.* VII Aprilis.

S. Tiburtius, } Martyres, *coluntur officio duplici Bo-*
S. Valerianus, } *noniæ apud Minoritas, ob duo brachia, quæ ibidem habentur. Vitam celebrium his nominibus Martyrum dabimus* XIV Aprilis.

S. Pherbuta, Virgo Deo devota et Soror ejus vidua, sorores S. Simeonis Episcopi Seleuciæ et Ctesiphontis, cum ipso sub Sapore Rege Persarum martyrio perfunctæ cum pedissequa, *referuntur hoc die in Menæis et Menologio Græcorum. Acta habemus, datur illa* XXII Aprilis.

S. Isidorus Agricola, Madriti in Hispania, *refertur hoc die a Marietta et Ferrario ; ab aliis* X Maii.

S. Pancratii Martyris *Translatio adscripta est additionibus Greveni. Colitur præcedenti die* S. Pancratius

tius, Tauromeniorum in Sicilia Apostolus, sed non habetur Martyr. Forsan hic est Romanus Martyr qui colitur ad diem xii Maii.

Adelheidis Virgo, ex Ordine Prædicatorum, in valle S. Catharinæ prope Diessenhovam ad Rhenum, in diœcesi Constantiæ, seculo xiv floruit opinione sanctitatis, ideoque titulo Beatæ a Murero ornatur in Helvetia sacra: qui etiam dicit ipsi atque Elisabethæ, paris sanctimoniæ Virgini, sacellum cum altari a Sororibus erectum: earum autem aliarumque plurium natalem communiter celebrari: quando (si quid certius acceperimus de publico istarum Sanctimonialium cultu) proferemus die xxx Maii.

Paulus,
Victor,
Nicanor,
Apollonius,
Martiniana Virgo, — Martyres in Ægypto, referuntur a Galesinio citatis manuscriptis. Ex his Paulus et Victor infra hoc die cum aliis coluntur. At Nicanor et Apollonius cum Martinno, aliis Martina, iterum die sequenti referuntur. Nos cum Martyrologio Romano Acta illorum dabimus v Junii.

S. Gonerii, Presbyteri et Confessoris, Vitam ex antiquis Tricariensis Ecclesiæ legendariis Gallice redditam habet Albertus le Grand, tamquam hoc die colendi: sed quia Vitam antiquam Latinam nacti necdum sumus, differimus ipsum in diem, quo inscriptus est proprio Venetensi xvii Junii.

Wlgisi
Amulwini
Theodulphi
Abel — Abbatum et Episcoporum
Hildulphi Ducis. — Lobiis Translatio corporum refertur a Milono, in Auctario Usuardi primæ editionis, a Canisio, Wione, Dorganio, Menardo et Ferrario. De primis duobus egimus iv et vii Februarii, de Hildulpho et Theodulpho agendum erit xxiii et xxv Junii. De S. Abele v Augusti.

S. Auctor, Episcopus Trevirorum, inscriptus est Florario Sanctorum: ab aliis celebratur, quando erit de primo et secundo istius nominis agendum, die xx Augusti.

Aleydis; mater S. Bernardi piissima, memoratur cum titulo Beatæ in Menologiis Chrysostomi Henriquez, Bucelini et Chalemoti. Fuit primo Divione in monasterio S. Benigni sepulta, inde Claram-vallem translata anno 1250, cum annis circiter 140 esset defuncta, de qua in libro sepulchrorum Claræ-vallis ita legitur: Item ibidem jacet piæ recordationis nobilis Domina et Deo devotissima Aleydis, mater Doctoris egregii et Patris nostri B. Bernardi, primi Claræ-vallis Abbatis: ad cujus vitam reliqua de Aleyde matre ejus commodius dicentur xx Augusti.

Benedicti Aretini, Ordinis Minorum, qui cum S. Francisco vixit, memoria inscripta est Bononiæ perlustratæ a Musino, quod mandibula ejus adservetur in ecclesia S. Francisci. Arturus de Monstier in Martyrologio Franciscano celebrat eum xxxi Augusti.

S. Domnini Martyris inventio, Juliæ in Æmilia, quæ nunc Borgo di S. Domnino dicitur, refertur hoc die a Ferrario ex Tabulis Ecclesiæ Burgensis, cujus est præcipuus Patronus: De eo latius agendum erit die ejus natali ix Octobris.

S. Tharacus,
S. Andronicus,
S. Probus, — Martyres, referuntur in MS. Vaticano num. 5949 signato, et 2 priores etiam in MSS. Casinensi et Altempsiano. Coluntur. xi Octobris.

Hildebertus, Octavus Abbas Gandensis monasterii S. Bavonis, Kalendis Decembris interficitur a Consiliariis Constantini impiissimi Imperatoris. Ita MS. Chronicum dicti monasterii. Hunc citato quodam Martyrologio Rubeæ Vallis retulit hoc die Joannes Molanus in Natalibus Sanctorum Belgii et Molanum secuti Miræus in Fastis Belgii, Sanderus de Sanctis Flandriæ, Ghinius in Natalibus Sanctorum Canonicorum, Willotius et Bojus in Martyrologiis Belgicis, Menardus, Bucelinus et Ferrarius: ex his ultimi Sanctum et Martyrem appellant, Willotius Beatum: priores nec Sanctum nec Beatum. Nos omnia satis incerta arbitramur, et servamus maturius discutienda die, quo interfectus dicitur i Decemb.

S. Ambrosius Episcopus Mediolanensis et Sanctæ Ecclesiæ Doctor, colitur in antiquo Missali et Breviario Ecclesiæ Mediolanensis die v Aprilis: verum passim in Martyrologiis et variarum Ecclesiarum Breviariis colitur hoc iv Aprilis, quasi hoc die mortuus esset pridie Paschatis anno cccxcvii, quo Pascha celebratum est v Aprilis. Aliquibus tamen obitus referendus ad annum sequentem cccxcviii: qui posteris, annum a die Paschatis incipientibus, includebatur adhuc in anno cccxcvii. Sed quod Pascha tunc fuerit celebratum die xviii Aprilis, obitus ejus foret statuendus die xvii. De qua controversia supra ad calcem Tractatus præliminaris egimus. Vitam dabimus, quando festum ejus in Ecclesia Romana imo et Mediolanensi potissimum celebratur, die vii Decembris.

C

DE SANCTIS EPISCOPIS ET MARTYRIBUS

VICTORE ET AETIO,

BARCINONE IN HISPANIA.

F

I SECULO
Post Theodosium primum Barcinon. Episc.

Barcino, antiqua Pœnorum, deinde Romanorum in Hispania Tarraconensi colonia fidei Christianæ, apud se ad Apostolorum Discipulis prædicatæ, antiquitate nulli Hispanicarum urbium concedit, acceptaque a majoribus traditione credit, Theodosium quemdam primum suum fuisse Episcopum, eumdemque undecimo post Christi mortem anno ad superos transiisse, Claudio Principe, Drusi filio, Romani Imperii sceptra tenente. Ita in Historia Comitum Barcinonensium cap. 6. Diagus, aliique scriptores Catalani, a Tamaio citati ad xxvii Januarii, quo ipse eum Sanctorum adscripsit catalogo; primus utique et Pseudodexteri commentis tantum tribuens, ut ejus unius auctoritate non modo illum dictæ diei attribuerit, sed etiam anno Christi centesimo adhuc in vivis fuisse dixerit. Hoc autem ruinoso fundamento semel posito, consequenter etiam Sanctos Victorem et Aetium ad secundum Christi seculum refert, quamvis repugnante Barcinonensium traditione, qua sub eodem Claudio Principe, atque adeo ante annum Christi lvi martyrio coronati putantur. Excusat eos Tamaius, quod caligine incertæ traditionis obruti ad portum haud accesserint, quibus Dexteri radius necdum eluxerat: quo factum etiam sit ut ignoraverint ætatem Theodosii, neque sciverint S. Ætherium illo fuisse in Episcopatu priorem. Verum nihil indigent fatua ejusmodi luce Barcinonenses, qui S. Ætherium merito ignoravere ut suum: utpote recenti plagio ex Taurica Chersoneso, ubi Christi fidem prædicavit et obiit, ad nescio quam novæ inventionis Cherronensem in Hispania peninsulam nuper traductum. Eam nos fabulam ad diem vii Martii refutamus. Itaque de Sanctis Victore et Aetio hoc solum tenemus, quod a Majoribus pro certo accepere Barcinonenses, eos ex primis fidei prædicatoribus fuisse; quorum patriam, ætatem, gesta oblivio deleverit, solus Martyrii et Sanctitatis titulus ad posteros manaverit, una cum

(quidquid de S. Ætherio finxerunt alii)

Hi duo sedisse et martyres obiisse creduntur.

A *cum die, cui olim quilibet eorum adscriptus, occasionem dedit credendi,* Victorem IV Aprilis, Aetium XIV Augusti *fuisse consummatum. Porro conjunctim eos hic dare volumus, ne bis eadem eaque pauca repetenda forent. Horum memoriam, tamquam necdum canonizatorum, Vincentius Domeneccus in secundam historiæ suæ partem retulit. Ferrarius in Generali Catalogo Sanctorum, qui in Martyrologio Romano non sunt, solum* Victorem *accepit,* Aetium *prætermisit. Quia vero sub Claudio passos traditio habet; quando nulla persecutio publice in Christianos desæviit; ideo probabilius existimat Domeneccus et alii, privato gentilium odio aut subito plebis tumultuantis furore occisos, potius quam legitimi alicujus magistratus imperio.* D

DE SS. MARTYRIBUS THESSALONICENSIBUS

D. P.

AGATHOPO DIACONO
ET THEODULO LECTORE.

Initio sec. IV. Acta Græce scripta:

Sancti hi Martyres Thessalonicenses referuntur ad hunc diem in omnibus fastis sacris, tam Græcis quam Latinis: et quidem ita ut soli nominentur in Ephemeride metrica atque kalendarii Moscovitici tabulis, quod nobis quasi certum argumentum est, illorum illustria Acta fuisse jam olim conscripta, quæ ex bibliotheca Dominii Venetorum a Petro Francisco Zino eruta et Latine reddita edidit Lipomanus tomo VII *Vitarum Sanctorum et ex eo Surius ad hunc diem. Nos*

dantur ex MS. Vaticano:

B *eadem ex MS. Græco Vaticano nacti, qualia in ipsorum annua festivitate solebant Thessalonicæ recitari, nova versione digna censuimus, propterea quod prior interpretatio a contextus originalis phrasi sæpe multumque discedat, quandoque et sensum prorsus diversum habeat, ut vel MS. Veneti sinceritatem vel interpretis diligentiam cogamur habere suspectam. Non tamen operæ pretium duximus in Annotationibus explicare ea omnia, in quibus noster textus, quem Græce sub finem damus, a Zini discrepat versione; sed satis erit paucula graviora observasse.*

elogium ex menologio Basilii Imp.

2 *Ex his porro Actis accepta sunt antiqua apud Græcos elogia: quorum unum in Menologio Basilii Porphyrogeniti tale legitur:* Die quarta ejusdem mensis Aprilis certamen sanctorum Martyrum Agathopodis et Theoduli. Agathopus sanctissimus Diaconus, et Theodolus religiosus Lector, Christi Martyres, fuerunt ex civitate Thessalonica. Deprehensi vero ob Christi fidem ab idolorum cultoribus, ad Præsidem civitatis adducti sunt, et jussi idola adorare. Quod cum recusassent facere, carceri exclusi sunt: in quo ambo eadem nocte habuerunt hanc visionem. Videbantur sibi navem conscendere, et in mari navigare: ingenti autem excitata fluctuum procella, cernere navigium contritum, et navigantes in mari demersos, sese vero dumtaxat sospites reddi, et in

C excelsum collem delatos. Denotabat autem hæc visio ipsorum mortem in mari et ascensum in cœlum. Mane namque cum eos e carcere simul eduxisset Præses, jussit ipsos sacrificare idolis. Ad quod cum induci non potuissent; in mari demergi mandavit: et ibi martyrium consummarunt.

memoria in Fastis Latinis.

3 *Hi iidem Martyres referuntur etiam in antiquis Latinis Martyrologiis, et modo unus, modo alter reperitur præpositus. In autographo Epternacensi Martyrologii S. Hieronymi ita legitur:* Pridie Nonas Aprilis, Thessalonica Theodoli, Agathoni Diaconi. *Quo etiam ordine leguntur in MSS. Richenoviensi, Rhinoviensi et Corbeiensi: et non apposita urbe, in MSS. Augustano, Labbeano, Aquisgranensi: post urbem vero, aliis interpositis, in Leodiensi S. Laurentii et MS. Florario Sanctorum. In MS. Reginæ Sueciæ ita habetur:* Thessalonicæ natalis SS. Theonis, Theodoli, Agathonis Diaconi. *Pro* Theonis *excusum est* Themis *apud Holstenium in Animadversis ad Martyrologium Romanum. Sed forsan nomen* Theonis *alibi contractum fuit ex nomine* Theodoli, *et ab alio tamquam diversum est appositum. Est etiam, alius* S. Theonas *hoc die infra relatus: ideoque eum hic omittimus. In apographis Martyrologii Hieronymiani Lucensi, Blumiano et Corbeiensi Parisiis excuso atque MS. Barberiano scribitur:* II Nonas Aprilis. In Thessalonica natalis SS. Agatonis Diaconi, Theodoli. *Notkerus hunc* Theodulum *cum Actis appellat. Et qui hic* Agatho *est, Græcis est* Agathopus, *aliquibus* Agathoponus, et Agathopolus.

Passionis tempus

4 *Tempus martyrii non tantum notatur fuisse* sub Maximiano Cæsare, *scilicet Galerio, adeoque post annum* CCXCIII *quando hic una cum Constantio Chloro Cæsar dictus est ab Imperatoribus Diocletiano et Maximiano, crudelitatis eorum adversus Christianos in Oriente studiosissimus æmulator: sed etiam intelligitur differri debere ultra annum* CCCII, *quando primo edictum est ut sacri Christianorum libri comburerentur. Qua de re vide Annales Ecclesiasticos Cardinalis Baronii ad dictum annum et sequentem.* E

ACTA
Ex MS. Vaticano Græco 1660.

VIDE ACTA GRÆCA PAG. XLII

CAPUT I.
Sanctorum Natales, ordo, constantia, prima coram Præside interrogatio.

Id probandam electorum virtutem persecutione suscitata,

Semper quidem diabolus, in efflorescentem erga Deum pietatem fraudulenter subrepens, eam conatur evertere; nihil tamen proficere valet adversus strenuos milites religionis, illos dumtaxat superans, qui animo ad Christi fidem ignaviori accedunt. Quemadmodum enim cum regioni alicui, quæ pace diuturna floruit, bellum incumbit, plagis necique multoties objicit suum corpus vir fortis, ut gloriæ redimiatur corona; ignavus autem timidusque adversariis cedit, incolumitatem sui corporis laudi præferens: sic ubi draconis infernalis satellites cœperint Christo F adjunctos hostiliter persequi, unum quidem cui minus firma in Deum fides, videas tormentis victum desciscere a proposito; alterum vero, Christi verbo obarmatum, divinis cultum servare inviolatum, nec ullius improbitate superari.

constantes in fide Theodulus atque Agathopus

2 Talis vel maxime Theodulus emicuit, animum passionibus superiorem præferens; qui suæ in Deum fiduciæ generosum socium habens Agathopum, magnam istam impietatis procellam atque idololatriæ exæstuantis tempestatem, quæ Maximiani Cæsaris tempore terrarum orbem universum concussit, præsenti constantique mente dissipavit. Cum enim discurrentes per Imperium equites, eidem subjectos populos passim cogerent rerum omnium negare Creatorem, et in divinæ religionis eversionem omni studio conatuque incumberent, ad impium illud decretum, quo mors immolare recusanti proponebatur, alii alio ferebantur. Nam hi quidem, brevem hujus vitæ usuram pro magno eligentes lucro, contaminatis vescebantur cibis; et caussa momentaneæ voluptatis, mortem atque exitium sibi comparabant æternum; isti vero, *a* quibus sanior omnino firmiorque in recta fide sensus erat, nequaquam induci poterant verum ejurare

A ejurare Deum, sed ipsos se probabant cruciatibus sustinendis.

comprehenduntur,

3 Dum ergo scenæ hujus auctor diabolus lætabatur, quod imbecillioribus timore correptis evaderet superior; Theodulus et Agathopus, jejuniis et precationibus tempus omne in Dei domo consumentes, orabant Deum, ut solo sterneret impietatem. Quorum constantiam admirati milites; eorumque duces atque ærarii Præfectus, eo quod, latitare quærentibus ceteris, soli ipsi Dei verbum fidenter prædicarent; illos in locum adduxere certaminis, vultu etiam post suscepta vincula gratiosiori effulgentes. Theoduli sane cum alias esset intemeratæ modestiæ adolescens, primo pubertatis flore renidebant genæ; erantque ei in Thessalonicensium urbe *b* genitores; fratres vero, Capito, Metrodorus et Philostorgius, ætate juvenes, perfectam in Deum pietatem tenebant etiam ipsi, et ingenita indole moribusque promptitudini Martyris conspirabant.

ex his Theodulus, b

per annulum divinitus acceptum in fide roboratus;

4 Hic vero priusquam pateretur, futuri certaminis arrham divinitus suscepit. Impio enim decreto necdum promulgato, dum intempesta nocte quiesceret, manui suæ indi sensit aliquid, unde et experrectus est. Ecquid autem? Annulus erat ignotæ materiæ, habens in pala sigillum; quo reor universorum Dominum indicasse, esse ab eo munus, qui elementorum quaternario imperat: si enim hunc solum habenti illustri viro *c* gravis ac desperatus morbus obvenisset, sola ejus præsentia sufficiebat ad morbi depulsionem. Et hujusmodi quidem ut diximus, fuit Theodulus: Agathopus autem consentiens, vir jam grandævus, erat per quam venerabilis canitie capitis, et consonam anteactæ vitæ magnanimitatem ad extremum usque ostendens. Ambo puri pietatis ministri; quippe qui rejectis corporis voluptatibus, unum Deum Deique verbum Jesum respiciebant assidue; cum hic esset Diaconus, ad ea quæ salutem credentium attinent ministranda; iste vero lectis Apostolorum ac Prophetarum expositionibus, audientium fidem confirmaret. Sæpe etiam hic dæmones, humanam naturam tam in mente quam in corpore pervertere nitentes, solo verbo et Crucis potenti signo adjurabat, jubens ut a Dei figmento recederent: et illi imperata *d* facientes vociferantesque confitebantur ejus potentiam, qui tantum contra ipsos per Theodolum posset.

B

c

alter senior et Diaconus.

d

Quibus ad Præsidem adductis,

5 Igitur Faustinus, tum temporis Præses Thessalonicæ, sedens pro tribunali, ut vidit adductos in judicium unam eamdemque vocem emittere, Christiani sumus; atque conjunctis manibus pariter, propter idem animi propositum facie lucenti transformatos; extimuit illico ingenuam moderatamque loquendi libertatem; veluti præsagiret, quod hi soli adversum se essent prævalituri, generosa mente et morte præclara. Itaque volens prius Theoduli animum persuadendo tentare, omnes jussit secedere, atque amicum se simulans, benignis ad eum verbis, ut putabat, est usus, dicens: Sine te persuaderi, adolescens, ne nova deceptus fraude ultro te vita prives. Cui Theodulus, placido vultu subridens, respondit: Equidem jam olim errorem omnem imposturamque effugi; tibi vero timeo, ne vanitatis nimium studiosus, teipsum in mortem æternam præcipites. Cumque his nihil commotus Præses, nunc donis pelliceret, nunc honoribus propositis blandiretur Theodulo, ut ad sacrificandum accederet; Xenus quidam, Jovis sacerdotio fungens, dixit: Si oblati honores minime persuadent ut sacrifices; tormenta cogent, ut Imperatorum jussis obedias. Cui Martyr: Non usque adeo eorum quæ intentari mihi possunt formido commovet, ut ea vel minimum flecti possim.

C

Theodulus honesta sollicitatus,

6 Rursum autem suadente Faustino, ut expenderet, quantum intersit inter vitam cum honore transactam, et mortem cum cruciatibus obitam; dixit Theodulus: Sane id ipsum considerans, omnino constitui, vitæ hujus dies paucos ac despicabiles contemnere, ut cœlestium bonorum efficiar particeps. Quo circa hoc meum corpus igne examina, et cognosces cædendo, illud esse corruptioni obnoxium et consumptibile: sed anima rationalis, undequaque invulnerabilis, terrenis rebus molestiisque citius liberata, magis inde lætabitur. Tum Præses Faustinus, Ecquis, obsecro, ille tanto majoris boni *e* conciliator, cujus amore et plagas et mortem hodie statuisti contemnere? Theodulus respondit: Deus, qui omnia naturæ legibus conclusit, ea hujus filius Jesus Christus, Verbum Patris, cujus cruce signatus ab infantia, ad finem usque vitæ *f* signaturam istam non dimittam: citius enim per te et omnis religionis inimicum tyrannum ab hoc corpore, quam ab illa dejiciar. Faustinus vero ejus dicta confutare volens, Pulchre inquit, o adolescens, et claustra et signacula Dei tui commentus es. Sane, reposuit Theodulus: utpote fidelis minister divini cultus, adversus quem numquam prævalebis, sive ferro seu igne pugnes, ut ruptis claustris rationis fideique sigillo, mihi possis insultare, Christum Deum prædicare intendenti. E

A

EX MS. GR.

libere Christum profitetur.

e

f

7 Faustinus demiratus adolescentis constantiam, jussit Agathopum sibi sisti, submoto longius per satellites Theodulo. Ut autem venit prope tribunal Agathopus, dixit Faustinus: Sacrifica: ecce enim Theodulus prius in errorem impulsus, modo pollicetur sacrificare. Ast Agathopus, cognita fraude, respondit: Ego quoque prompte atque hilariter, secundum verbum ejus, Deo offeram sacrificium, ejusque filio Jesu Christo: his enim sacrificium suaveolens offerendum a se promisit Theodulus. Econtra Faustinus, Non his, non his, inquam, quos tu temere Deos prædicas: sed diis duodecim, qui terrarum orbem universum conservant faciet sacrificium. Agathopus vero, concusso leviter capite, dixit: Deosne appellas mihi, quos ex materia corruptibili artis industria efformavit in figuras humanas? Deosne, quos suis homines effinxere manibus, et, tamquam ipsi meliores præstantioresque, colendos sibi constituerunt? Deosne, qui volentibus ipsos subvertere, nequeunt obniti? qui nec oculis vident, nec pedibus ambulant, nec ullo sensuum munere sunt præditi? Deosne, quos qui anima vitali præditos quandoque fuisse crediderunt antiqui *g*, etiam tradidere adulteriis ac puerorum amoribus inquinatos; nunc vero eorumdem simulacra argenteo aut obolis quatuor vendunt artifices? Sacrificiumne ego, Omnipotenti debitum, offeram indigno, quem tu arbitraris, Deo, ut ipsum intueatur oculis manu sculptis? aut hymnum ei cantabo acceptabilem, ut auribus excipiens auro argentove effictis eorum me Dominum faciat, quorum ipse fieri nequit particeps?

Præses tamen eum defecisse mentitur:

sed confutatur ab Agathopo,

g

ANNOTATA.

a *Lipom. sensu prorsus contrario habet:* Qui autem parum erant in fide salubri confirmati, cruciatibus victi verum Deum negabant. *videtur excidisse negatio, et legi debere* οὐκ ἐπὶ μέρους, *ut*, non tantum ex parte sed integre et omnino sana mens, *significetur.*

b *Græce*, ἐπὶ τῆς Θεσσαλονικέων κεφαλῆς, *quæ in varias conjecturas nos distrahunt, certam sententiam nullam suggerunt. Zinus vertit* Huic parentes Thessalonicenses erant, viri illustres.

c *Videtur intelligendum de ipso Theodulo, quod de aliis quibusvis Zinus accepit; in MS. legebatur* μὴ τῇ παρουσίᾳ *ideoque Zinus vertit* si solum attigisset. *sed restituimus et correximus* μόνῃ τῇ παρουσίᾳ, *quod sensum clarum habet* sola præsentia.

EX MS GR.

A d *In Græco erat*, τοῖς πραττομένοις : *sed Hugo Bollius Carthusianus (cui antiquam versionem examinandam commiseram, priusquam novam facerem recte suggessit, videri legendum* τοῖς ἐπιταττομένοις.

e *Censui legi debere*, πρόξενος τοῦ κρείττονος, *non vero* πρὸς τοῦ κρείττονος, *quod sensum integrum non facit.*

f *Græce* τὴν σφραγίδον, *quod forte de baptismo magis proprie intellexeris. Zinus* militiam *vertit.*

g Ἕλληνες *id est* Græci *seu* Gentiles : *sed ad mentem auctoris aptius dicuntur* antiqui, *subintelligendo* Gentiles.

CAPUT II.

Oratio Sanctorum in carcere, secunda confessio Theoduli.

Missi in carcerem

Talia adhuc disserente Agathopode, et iis qui Præsidi assistebant metuentibus, ne ceteri quoque in quæstionem adducti, ad tenendum constantius fidem animarentur; præceperunt ipsum una cum Theodulo illico duci ad carcerem. Turba autem, quæ frequens confluxerat, eos ad meliora festinantes subsequens, diversis affligebat modis; dum alii teneram Theoduli ætatem miserati, abducere eum nite- B bantur ab animi inflexibilis proposito; alii Agathopodis venerabilem contemplati canitiem, unanimi voce acclamabant, Num et tu, Agathope, velut imperitus juvenis, quid expediat ignoras? Ast illi in solam pietatem, melioris boni conciliatricem, intendentes animum, nullo eos responso dignati, carceremque ingressi, preces fudere sub silentio. Nocte autem media divinitus immissis somniis confirmati, pariter surrexere præ gaudio, et Jesum Christum Servatorem omnium invocaverunt : deinde manibus aqua munda ablutis prostravere se super faciem in terra, ac talem, ex uno velut ore, fuderunt precem.

noctem in oratione ducunt,

9 Rerum omnium conditor et cognitor Deus, qui abolito chao, mundum hunc spectabilem efformasti, ordinans cœli nusquam interrumpendum cursum; in quo sol omnia illuminaret per diem, et luna nocturnas tenebras splendore suo dissiparet, uterque vero una cum sideribus ceteris incremento nascentium e terra serviret : qui huic quidem generationem animantium, mari vero piscium in aquis viventium fœturam tribuisti, volucribus autem locum in aere; ut mare homini a te facto suis inserviret donis, aer sonora avium voce canticum tibi acceptabile redderet; terra fructus omnigenos fœcundo producens sinu, in usum humani generis, tibi uni- C versorum Domino, hymnum laudis atque omnem qua fieri potest gratiarum actionem exhiberet per hominem. Tu gentem nostram, obstrictam sceleribus, mandata adversantem tua, in commessationes luxumque projectam, penitus noluisti perire, neque permittere diabolo, ut creaturam ratione præditam ad tartarum usque deprimeret et obcæcaret : sed commissa adversum te peccata oblivioni tradens, de cœlestibus sedibus misisti ad homines Unigenitum tuum, sola misericordia flexum, ut naturam humanam induens, immortalem essentiam nostræ conjungeret mortalitati; et Verbum tecum semper manens, per quod facta sunt omnia, oberrantes in injustitiis ad vitæ rectæ piæque normam revocaret. Tu enim cum Filio, et Filius tecum atque cum Spiritu sancto, orbem perlustrans terrarum, mirabilibus tuis impios ad fidem adduxisti. Tu perfectum debitum naturæ Lazarum, qui jam quatriduo jacuerat in sepulcro, ruptis *a* necessitatis vinculis naturæque lege ac mortis potestate devictis, sola voce ab inferis suscitati. Tu videndi facultate privato homini et solem a te mundo datum aspicere non valentem, dextera imponens oculis ejus lutum, restituisti visum. Sic olim mulier sanguinis fluxum patiens, solius fimbriæ tuæ D tactu, citius quam sperarat, consecuta est sanitatem. Sic tibi complacuit paralytico præcipere ut grabatum tolleret, super quo ferebatur. Nunc igitur complaceat etiam tibi, Deus; in hac nostra *b* societate, ut tormentis impiorum constanter superatis, ad regna cœlestia valeamus pertingere.

Deum collaudantes,

ejusque magnalia

a

b

Plurium conversione turbatus Præses,

10 Taliter precantibus Sanctis Agathopo ac Theodulo, quotquot eodem in loco attinebantur aut homicidii aut adulterii crimine, confestim formidine mortis deposita ad beatorum Martyrum pedes prostrati, criminum suorum veniam supplices deposcebant : turbæ vero, quæ foris erant, carceralia claustra perfringentes, magna eorum quæ dicebantur admiratione complebantur. Itaque quod factum fuerat conspicatus Urbanus quidam, cognomento Eupsephius, tum temporis Quæstor Thessalonicensis, et scenæ diabolicæ minister impius, cursim contendit ad Præsidem, magna voce clamans atque denuntians, plurimos fore qui Diis immolare detrectarent, nisi Dei servi tollantur de medio. Conturbatus autem vehementer Faustinus, maxime propter turbam quæ irruperat in carcerem, adduci cum sene adolescentem jussit : quos qui vultu tam læto hilarique cer- E nebant prædicare Dei Verbum, velut si non raperentur ad mortem, sed ad triumphum jucundamve festivitatem emitterentur; mirabantur sibi mutuo gratulari de supplicio imminenti.

iterum Theodulum interrogat :

11 Cum igitur ante tribunal constitissent, inquit ad Theodulum Faustinus : Quo nomine appellaris? Respondit ille : Theodulus vocor. Nonne, inquit Præses, didicisti æquum esse, ut iis quæ omnium Dominus Maximianus imperat, obtemperetur? Respondit Theodulus et ait : Quæ cœli terræque Dominus imperat, ea plane observanda esse didici : quæ autem præcipit Maximianus, æqua si sint, tenenda censeo; sin iniqua, nequaquam. Edissere mihi, inquit Faustinus, quis cœlum fecerit. Deus, reposuit Theodulus, omnipotens Deique filius Jesus Christus, qui est Verbum Patris. Illene, inquit Faustinus, quem tormentis gravissimis excarnificatum Judæi crucifixere? Ille ipse, respondit Theodulus, quem crucifixerunt Judæi (id enim propter nos voluit sustinere) et quem iidem paulo post a mortuis in vitam revocatum, per virtutem spiritus, instar columbæ viderunt ascendentem in cœlum, ut morte expugnata incredulorum refractariam mentem redargueret. Cur autem, inquit Faustinus, non potius nostris Diis immolandum censes? Quoniam, respondit Theodulus, omnino melius est eum colere qui fecit simu- F lacrorum elegantiam, quam ipsa simulacra, ad delectationem dumtaxat et animorum subversionem comparata; sua quippe factura præstantior est artifex.

et intentatis tormentis terrere,

12 Jussit igitur Faustinus vestimentis exui adolescentem : quem cum ministri inclementer arriperent, clamante præcone, Sacrifica et dimitteris, Vestimenta quidem, inquit Theodulus, auferre a corpore potes, mentis autem in Deum fidem ab eo non avertes in æternum. Ita liberius illo loquente et proposita tormenta contemnente, ac Maximianum identidem tyrannum appellante, mandavit Faustinus, ut nonnulli qui victi tormentis cesserant, coram ipso sacrificarent : At Theodulus; Tormenta inquit, isthæc parva sunt atque ridicula : acerbiora adversum nos excogitanda sunt tibi, ut cognoscas quam perfecta sit nostra in Deo cunjunctio, quoslibet pro religione cruciatus parata sustinere. Necesse est, inquit Faustinus, ut quas Christiani Scripturas appellant, in medium proferas. Si resipiscis, inquit Theodulus, idololatriæ vanitatem agnoscens, et idcirco requiris verba Apostolorum ac Prophetarum, ut animum in vera pietate confirmes, proferam eas

sacrosque libros ab eo impetrare

sane

A sane perquam libenter: sin aliud cogitas, noli credere quod Dei munus sim proditurus. Atqui, reponit Faustinus, non parcam corpori tuo, illud mutilans ferisque objiciens, nisi præceptis meis celerrime consenseris obedire. Cui Theodulus, Modo quidem tibi licet in corpus meum coram expositum, ut lubuerit sævire : sed quamvis graviora etiam adversus me quam dixisti cruciamenta temere imprudenterque exercueris, iis quæ *c* injusta sunt numquam assentiar.

13 Postquam in ejusmodi altercationibus multum temporis positum esset, neque Theodulus vellet Scripturas prodere; accedebant aliunde varii, ut adolescentis animum aut muneribus allicerent aut minis terrerent : sed is, tamquam ferro lapidibusque instructus murus, adversariorum minas repellebat et munera. Tunc Faustinus, simulato *d* ad terrorem quantum potuit nutu, signum dans lictoribus, Theodulum capitali jussit puniri sententia. Qui cum venisset ad locum, plectendis reis destinatum, ut vidit carnificem exerere gladium, continuo porrecta cervice hujuscemodi verbis Deum invocavit : Gloria tibi, Pater Domini mei, qui necem pro nobis subire voluit : ecce *e* enim etiam ipse tecum ero, illius B gratia, qui conculcavit mortem propter fiduciam in te locatam.

frustra conatur.

ANNOTATA.

a *Græce* τὰ δέσμα τῆς γενιάδος ἀποῤῥίξας : *sed quid hic significet, vox* γενιὰς, *nusquam alibi nobis lecta, non satis assequimur divinando.*

b Τῇ καθ' ἡμᾶς ξυνωρίδι.

c *Deest in MS.* σώζων : *sed vocem addendam esse aut aliam similem, ad explendum sensum, alias hiantem, ex Zini interpretatione colligimus.*

d *Græce*, Ἀφανεῖ νεύματι, ὅσον ἐπὶ φόβῳ τοῦτο ποιεῖν.

e *Prorsus alius apud Lipomannum sensus his verbis exprimitur :* Ecce ego quoque moriar, quia te libere confessus sum.

CAPUT III.

S. Agathopi secunda confessio et Martyris utriusque supplicium.

Interrogatus Agathopus.

Ast Faustinus, intelligens, quod Theodulus cervicem gladio, tamquam coronandus, ultro inclinasset; reduci eum ad se jussit : atque interim Agathopum interrogabat, dicens : Tu quomodo vocaris? Respon- C dit ille, Agathopus. Quæ tibi conditio? infert Præses. Eadem, inquit ille, quæ Theodulo. Quænam, inquit Faustinus, tua cum illo necessitudo? aut quod genus vel natura ita in unum vos conjunxit? Respondit Agathopus : Genus quidem nobis diversum est, sed mores iidem : quantum autem distamus genere, tantum animo jungimur. Ergo, Præses inquit, ad idem ambo supplicium, quantum verba tua indicant, properatis. Si eodem modo, inquit Agathopus, ab hac vita discesserimus, eamdem etiam a Deo remunerationem capiemus. Nonne, reponit Faustinus, turpe est te perinde atque adolescentem decipi et in apertum discrimen ruere? Nequaquam decipior, inquit Agathopus, meam in Christo expectationem frustra ponens : quanto autem provectioris sum ætatis, tanto amplius et meipsum Deo probare per animi alacritatem contendo, et Theodulum laudo in primo ætatis flore ita fortiter agentem.

simili libertate respondet,

15 Faustinus porro Cave, inquit, Theodule, ne tu adolescens ejusmodi verbis decipiaris, ut temere in gladium ruas : iste enim, cum jam canus sit, nihil novi facit dum festinat ad finem : te vero neque vitæ tædium neque aliud quidquam potest in hoc proposito confirmare. Ad hæc promptissime Theodulus : D Haud adeo me imbecillem existimo, ut in perferendis pro religione cruciatibus ipse senex videatur me juvene generosior. Ita loquentes Christumque invocantes corripuerunt ministri, et vinctos rursum abduxere in carcerem : ipsi autem collaudabant Deum, cujus auxilio videbantur diabolum superasse. Porro familiares quidam, *a* lacrymis ora rigantes, circumsteterunt utrumque : ad quos Theodulus, Quid sibi, inquit, vult iste concursus lacrymæque? Vestram, inquiunt, illi, miseramur calamitatem. Ipse vero, vultu admodum tranquillo subridens, Nihil, inquit, est cur præteritis vestris calamitatibus, nostrum ad meliora tendentium commiseratione tangamini. Hæc dicente Theodulo accessit miles, et utrumque ferro vinxit, atque interius duxit quo turbam irruentem excluderet. At illi, cum nox advenisset, Deum collaudantes obsecrabant, ut se constantes in religione servaret; itaque quieverunt.

EX MS. GR.

Reducti in carcere arguunt lacrymas amicorum,

16 Tum vero Sanctorum suorum inspector Christus Jesus, unanimis hisce concordibusque Beatis unam eamdemque ostendit visionem, de eo quod secundum ipsorum preces futurum erat. Videbatur sibi uterque eodem tempore conscendisse navem, quæ E medio in mari ventorum turbine ac tempestate jactata; eorumque assidua violentia pulsata, utrimque disrumpebatur, remorum ordinibus ceterisque ad usum ac salutem necessariis armamentis confractis : et alios quidem hauriri fluctibus, alios vero in scopulos allidi; ipsos autem periculo per industriam gubernatoris ereptos splendidaque indutos veste, amœnum montem conscendere, atque ad cœlos evehi. Hæc eodem tempore contemplati, derepente soluti somno sunt, et alter alteri, velut ignaro, suam gestiebat narrare visionem. Ut vero cognoverunt unam eamdemque Christi gratiam utrique fuisse manifestatam, optima de futuro præmio spe erecti, laudes Christo pro oblata sibi visione decantavere, prono in terram corpore dicentes · Quis umquam tantum expectaverit beneficium, quantum nobis contulisti, Deus, propter filii tui Christi Jesu humanitatem? Quis adeo natura inhumanus est, ut non anteponat pietatem voluptatibus cunctis, tanta commotus munificentia? Quis ad bene faciendum adeo promptus, sicut filius tuus, qui nos ante donum de sua gratia certiores faciens per visionem, et coronam ostendens ante certamen, in stadio pietatis fortiores constantioresque effecit?

et de suo felici exitu per visum admoniti :

Deo gratias agunt.

17 Ita precantibus illis ingressi sunt custodes car- F ceris, nuntiantes, Theodulum et Agathopum a Præside requiri. At illi, Christi signo frontibus suis impresso, vincti ministros secuti sunt. Tum luctus magnus lacrymæque obortæ sunt gentilibus eorum amicis, generosam pulchræ societatis mortem animo volutantibus. Ad quos Theodulus læta facie, Si pro amicitia, inquit, collacrymamini, potius gratulari deberetis, quod in caussa tam honesta probemur : si vero ex invidia, magis super aliorum felicitatem plorate. Commune quippe stadium pietatis proponitur universis, ad quod omnes eadem appellat fidei prædicatio : sed pauci ex eo reportant coronam, ii scilicet qui nec divitiarum nec voluptatum amore tenentur. Dum adhuc loquerentur, Faustinus Præses, pro tribunali sedens, eos tertium interrogavit. Cumque aliud non responderent, quam, Christiani sumus, et pro Christi nomine omnia perpeti volumus; ipse tristi vultu sententiam tulit, ut Theodulus et Agathopus, immolare recusantes, mari mergerentur.

Rejectis amicorum lacrymis,

tertio Christum confessi,

18 Ministri igitur beatorum manus revincientes post terga, cervicibus dorsisque eorum appensa lignorum *b* commissura aptavere lapides, quorum pondere deprimerentur in profundum. Interim concurrebant

A rebant undique navigia plena amicorum, qui partim lacrymabantur pro necessitudine naturali, partim prædicabant laudibus generosos adversus draconem athletas, ob mortem religionis caussa fortiter tolerandam. Cum vero ad destinatum supplicio locum appropinquaret scapha, rursus paganorum aliqui adnavigantes ea suggessere Faustino, quibus obduratum illius animum flecti posse credebant. Nec frustra, precibus enim eorum adductus virum illustrem Fulvium ad eos misit, qui peteret, ut vel sola thuris oblatione Deum abnegare consentirent. Ast illi, velut quos Dei gratia confirmarat, tantum invocabant Jesum Christum.

ex MS. Gr. obducuntur in mare mergendi,

19 Tandem, post longum tempus inter ista exactum, accinxere se ministri, ut priorem in mare dejicerent Agathopum. Qui sublato in cœlum vultu vocem solito clariorem emittens, dixit: Ecce et secundo hoc baptismo omnem iniquitatis suspicionem abolere satagimus, et ad Christum Jesum puris mentibus contendere festinamus. His ita dictis, milites ipsum, una cum Theodulo, victoriæ corona pro religionis defensione redimito, projecere in fluctus. Quos cum excepisset mare, confractis mox lapidum ligaturis, ipsorum corpora multo pulchriora amicis B reddidit. Paulo post apparens Theodulus in stola et habitu specioso, facultates suas omnes viduis orphanisque, pro eorumdem consolatione, jussit ex æquo distribui; adeo ut videatur non solum voluisse calamitosos sublevare post suum a nobis discessum, sed etiam propinquos excitare ad idem studium pietatis. D

in quod projectorum corpora terræ redduntur,

20 Horum igitur Sanctorum memoriam merito celebramus, singulis annis convenientes: æquum enim et justum est, ut nostras illis preces offeramus post mortem, qui tam fortiter egere pro veritate, eorumque fidem studeamus pro viribus imitari. Consummati sunt autem per Christi gratiam Theodulus et Agathopus [pridie Nonas c Aprilis) ad gloriam Patris et Spiritus sancti in secula seculorum. Amen.

et annuo festo honorantur,

e

ANNOTATA.

a *Græce τῶν γνωρίμων τινές. Zinus* nobiles *vertit: minus proprie quidem, sed tamen etiam Plutarchus in Graccho γνοριμωτάτους dixit* Primores civitatis.

b Τὴν τῶν κάλων συνοχὴν ἀπαρτήσαντες: *quod in MS. Veneto forte defuit.*

c *Hæc desunt in MS. Vaticano; ex Veneto (quemadmodum etiam sensus exigit) supplenda.*

E

G. H.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

PAULO, MATUTINO, ORBANO, SATURNINO, QUINTILIANO, PUBLIO, INGENUO, VICTORE, SUCCESSO, JULIANO, PALATINO, JULIO ET DUOBUS ALIIS.

V April.

R*elatis duobus Martyribus, Thessalonicæ passis, subjungitur hæc classis; sed nulli assignata loco, et his verbis in Epternacensi apographo Martyrologii S. Hieronymi*. Et alibi Pauli, Matutini, Orbani, Saturnini, Quintiliani, Pupli, Victoris, Successiæ, Julianæ, Palatini, et aliorum duorum. *In codicibus Blumiano et Lucensi melius* Successi et Juliani: *reliqua conveniunt. In editione Parisiensi, post* Publii *additur* Ingenui, *et in fine* Julii, *cetera cum Lucensi MS. conveniunt, si expungatur nomen* Mediolano, *male intrusum post* Matutinum, *et loco* Orbani, *legatur* Urbani. *In MS. Labbeano ista habentur:* Pauli, Victoris, Juliani, Successi, Maturini, Urbani, Juliani. *Quatuor primi eodem modo recensentur in MS. Augustano S. Udalrici, ac dein* Martini *loco* Maturini *habebatur. In MS. Richenoviensi ista invenias:* Et alibi Pauli, Orbani, Saturnini, Publii, Matutini, Victoris. *Ex his duo priores* C *referuntur in MS. Rhinoviensi. In Adone MS. Leodiensi S. Laurentii et in MS. Florario, adjunguntur Thessalonicensibus supra relatis* Matutinus, Urbanus, Claudianus: *pro quo videtur* Julianus *debere apponi. A Greveno iisdem Thessalonicensibus Martyribus apponuntur* Paulus, Matutinus et Orbanus. Item B. Successus *seorsim collocatur. Tres priores notantur in MS. Barberiniano, uti in Supplemento genuini Bedæ edidimus. In antiquo Kalendario, præfixo operibus S. Isidori in Vallicelluno codice Patrum Congregationis Oratorii, nomen* S. Paulini *ponebatur, qui aliis* Paulus *est; horum Martyrum antesignanus. In MSS. Aquisgranensi memoria recolitur* Pauli et Successi. *Galesinius ista habet:* In Ægypto beatorum Martyrum Pauli, Victoris, Nicanoris, Apollonii et Martinianæ Virginis. *Ex illis huc spectant* Paulus et Victor, *reliqui in Ægypto sequenti die inter Prætermissos referuntur, ac* Marcianus *seu* Martinianus *scribitur.* F Palatinum *pro nomine proprio accipimus, quod in Parisiensi et Lucensi editione præponantur ista verba:* et aliorum duorum, *ut videri possent* Palatinus et Julius *ad aliam classem pertinere, quod sufficit hic indicari.*

G. H.

DE S. GEORGIO, SOLITARIO

IN MONTE LACONIÆ MALÆO.

V aut VI seculo.

P*lurimi sunt Sancti, quibus obtigit nomen Georgii, septem sunt a nobis in tribus primis mensibus celebrati, et varii occurrunt hoc quarto mense Aprili celebrandi: sed duo præ aliis occupant in Menæis Græcorum totius diei officium Ecclesiasticum, Præcipuus est Magnus Georgius Martyr qui etiam in Breviario Romano colitur officio Ecclesiastico* XXIII *Aprilis; alter est S. Georgius solitarius, cui dicatus est hic dies* IV, *refertur autem a nonnullis etiam die sequenti, aut* XII *Maii. Palæstra virtutis ejus fuit Laconia, ultima Peloponnesi provincia; et quidem ora ejus Australis, quæ versus Cytheram et Cretam insulas extenditur, ubi a Ptolomæo lib. 3 Geographiæ, collocatur* Μαλέα ἄκρα ἐν τῷ Λακονικῷ κόλπῳ, *ubi, inquit Plinius lib. 4 Historiæ mundi,* omnia Maleo promontorio includuntur. *De quo est etiam hic versus Ovidii,*

Palæstra virtutis in monte Malæo,

Nec timeam vestros curva Malea sinus.

Græci in Menæis hunc titulum diei quarto Aprilis præfigunt: Τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Γεωργίου, τοῦ ἐν τῷ Μαλαίῳ. *Quæ latine leguntur in Menologio Cardinalis Sirleti etiam primo loco:* Sancti Patris nostri Georgii in regione Malæo diversantis. *In Synaxario MS. Parisiensi collegii Claromontani Societatis Jesu, ad* V *Aprilis et* XII *Maii, in fine elogii ita additur,* ἐν τῷ Μαλαίῳ

Memoria 4 et 5 Aprilis et 12 Maii,

A Μαλαίῳ ὄρει in Malæo monte. *Observat Bredenbachius sinum hunc seu promontorium a nautis Christianis appellari* Alas Divi Michaelis. *Et in ipsa regione etiamnum oppidum a* S. Angelo *vocatur, prope quod aliqui montes collocantur, ubi* S. Georgium *vitam solitariam egisse arbitramur. In Typico S. Sabæ a posteris aucto, celebratur etiam* S. Georgius in Malæo : *quod ex eo transtulerunt Genebrardus in Calendarium Græcorum a se editum, et Molanus in additiones ad Usuardum. Eumdem ad sequentem diem referunt MSS. Menæa Græca bibliothecæ Ambrosianæ apud Mediolanenses, signata litteris n et o. In Martyrologio Arabico Ægyptiaco, quod Romæ in collegio Maronitarum adservatur,* memoria S. Georgii *hoc et sequenti die celebratur. Synaxarium MS. Chifletianum et hoc* IV *die et* XII *Maii eumdem habet, addito eodem disticho, quod in Menæis excusis extat, cum aliqua ad nomen Georgii, id est Agricolæ, allusione.*

Ψυχὴν ὁ Γεώργιος ἀσμένως δίδως
Ψυχῶν γεωργῷ καὶ φυτουργῷ σαρκίων.
Animam libenter dat Georgius Deo,
Qui nostri in anima et carne culturam gerit.

3 *Hactenus relata confirmant ejus sacrum cultum et* B *venerationem : sed dolemus nullum vitæ ejus et virtutum ac miraculorum historiam amplius extare, vices ejus supplebunt Odæ, quas Græci ad illius honorem hoc die recitare solent. Non tamen eas consequenter proferimus, sed mutato ordine, et quæ fere in secunda persona ad ipsum referuntur, nos de eo in tertia persona secundum seriem nulla re addita, narramus. Sunt autem ejusmodi.*

Vitæ compendium ex Menæis collectum.

4 S. Georgius per baptisma filius Dei effectus, per vitæ suæ puritatem thesaurum hæreditatis paternæ conservat, effulgens gratia filiorum Dei, quam sancte et juste perficit, et munere suo fungens, optima sapientia gubernatur. Nomen assumit Georgii, id est Agricolæ, prudenter exculturus sulcum mentis suæ; cujus vita inclita, sale divini Spiritus condita, commonstrat divinæ agriculturæ divinam plantationem. Triplici luce in Deitatis majestate illuminatus, mundum reliquit, cum omni quæ in eo est perturbationum procella; et rerum caducarum tumultum declinans, ducem viarum suarum obtinuit divinam providentiam, quæ rectum tramitem ad cœlum ostendit : et sic per semitam salutis, in secula non deficientia permansuræ, incedens, non declinavit in ullam partem; et vitam ingenuo dignam homine peregit; et tranquillitatem animæ suæ, quæ Deo placita est, acquisivit, in tabernaculis æternis mansionem habiturus, agnoscens misericordem Deum C et omnium bonorum remuneratorem.

Baptisma, Georgii nomen, a seculari vita secessus :

5 Minister et Diaconus Christi, et mysteriorum ejus dispensator, ac director sincerus effectus, medelam apposuit passionibus corporis et animæ. Altissimo porro gradu animi sedati excellens, splendenti castæ temperantiæ veste amictus, passionum tumultus reddidit consopitos; et instabiles mentis phantasias expulit, divinæ meditationi jugiter insistens. Hinc nullæ iniquitatum procellæ potuerunt animam ejus commovere, aut deliciarum incursus attrahere. Gratia divini Spiritus in eo, ut purissimo D et mitissimo tabernaculo, habitavit, et animam omnibus virtutum generibus, et diversis gratiarum donis illustravit. Hinc fide, spe et caritate munitus, decore effulsit, et humilitate sua benigna ad altissimam virtutem prudenter evectus, in cœlesti area suam agriculturam deposuit; totus animæ suæ intentus fervore integro, divinos elaboravit fructus spiritus, tranquillitatem, continentiam, caritatem, spem, longanimitatem, patientiam et continuam abstinentiam, quam corporis macilentia demonstravit. Præter hæc omne suum desiderium in Deum transferens, divina effulsit pulchritudine, quam omnis deberet expetere creatura : et practica contemplatione et vita immaculata seipsum splendide exornans purum cor acquisivit, quo Deum aliis invisibilem meruit videre.

status vitæ : passiones domitæ : exercitationes virtutum

6 Fide confortatus, et Christi virtute munitus, laqueos diabolicos effugit : et Domino universorum in exultatione serviens, dæmonum insidias et elusiones omnes evitavit. Armis Crucis Christi semper invictis circumcinctus, flammeam frameam seu rhomphæam pertransivit, et sacram Crucem odientium cohortibus se opposuit, virtute Christi roboratus : E imo et nequissimos spiritus expulit, potens Spiritus sancti virtute. Sancta futurorum bonorum spe allectus, cum gaudio labores facilius sustinuit, animumque ad ulteriora alacrem extendit, quæ retro sunt prudenter oblitus : ideoque beatum finem assecutus est. Et quia virtutum operationibus emicuit, divina beatitudine semper est fruiturus : qui in terra sanctum vitæ institutum ipse aliis factus est, plenus sanctitatis, fidei et caritatis splendore, thronus habitus sensuum interiorum et sapientiæ Dei.

triumphus de diabolo per Crucem Christi.

7 Beatus es, Georgi, et bene tibi erit, qui cum Angelis Dominum laudaturus, accepisti laborum et certaminum mercedem. Varietate virtutum pulcherrima, et moribus præ omni luce splendidis decoratus, ad Deum evolasti. Ad vitam numquam dissolvendam et ad delicias numquam perituras transivisti : ad æternam gloriam et ad lumen numquam occubiturum extulisti divinam tuam agriculturam. Obtine beatitudinem et immortalem vitam, qui divinos ascensus aliis invios expedivisti. Multum exercitationis tuæ fructum in Christi aream intulisti, qui botrum maturum in torcular injecisti, et vinum compunctionis effundis in omnes, qui te honorant. Opportunissimum pignus Christo obtulisti, qui omnibus corporis passionibus edomitis, Angelicam in terra vitam duxisti : hinc sacrum tuæ dormitionis diem celebramus, et circumdamur loculis Reliquiarum F tuarum, ex quibus effundis sanitates omnibus te honorare volentibus. Pro nobis ergo fidelibus qui tuam memoriam celebramus, Christum exora indesinenter, ut non cesset nos a tentationum fluctibus et procellis, et a periculis omnibus et perversis passionibus liberare; ac mundo dignetur pacem donare. *Hæc est præcipua substantia Canonis hoc die propositi, qui absque auctoris nomine habetur sub tali Acrostiche :*

beatitudo cælestis, honor et virtus reliquiarum, patrocinium

Τοὺς σοὺς προθύμως ὦ Πάτερ μέλπω πόνους.
Tuos labores, o Pater, libens cano.

ANIMADV. PAP. 8

DE S. ISIDORO EPISCOPO HISPALENSI.

G. H.

COMMENTARIUS PRÆVIUS,

§ I. Cultus sacer. Vita hic danda. An auctor Lucas Tudensis.

ANNO DCXXXVI. S. Isidori patria Carthagena,

T*res illustres Hispaniarum urbes magnifica et gloriosa Sanctissimi Doctoris Isidori ostentatione lætantur. Prima est* Cartagena, *olim* Carthago nova, *in regno Murciæ ad sinum maris Mediterranei Virgitanum, portu tuto et capacissimo ac Sede Episcopali exornata : quæ S. Isidoro, ejusque fratribus SS. Leandro et Fulgentio Episcopis, ac Sorori S. Florentinæ, patria fuit. Altera est* Hispalis

AUCTORE G. H.

Sedes Episcopalis Hispalis,

A palis, *urbs Hispaniæ Bæticæ amplissima ac celeberrimum emporium : in qua post fratrem Leandrum creatus Sedis illius Metropolitanæ Episcopus, ibidem ad mortem usque in sanctissima illius directione vixit, et hoc* IV *Aprilis ad cæleste gaudium migravit. Tertia est* Legio, *quæ antiquo regno Legionensi, versus Oceanum Cantabricum sito, nomen dedit; antiquorum ibidem Regum una et Episcoporum Sedes : ad quam sacrum S. Isidori corpus ex urbe Hispalensi, sub Ferdinando primo Rege Legionis et Castellæ, fuit translatum. Duæ posteriores urbes, Hispalensis et Legionensis earumque diœceses, solenni veneratione ut suum Patronum colunt S. Isidorum; cujus festum reliquæ Hispaniarum Ecclesiæ sub ritu duplici, ut Ecclesiæ Doctoris, celebrant : ejusque officium, uti olim recitari solebat, reperitur passim in antiquis omnibus Hispanicis Breviariis et Missalibus, ex quibus cum novemdecim enumerasset Tamaius Salazar in Martyrologio Hispanico, addit et alia plura tam continere. Est itidem Breviarium Romanum, Pauli* III *Pontificis auctoritate, a Francisco Quignonio titulo S. Crucis in Jerusalem Cardinale confectum anno* MDXXXV, *et sæpius deinde recusum : in quo hujus S. Isidori Officium præscribitur, cum lectione de ejus vita et obitu recitanda. Memoria inscripta est, ad hunc eumdem* IV *diem Aprilis, in Martyrologio Usuardi his verbis :* Apud Hispalim, depositio S. Isidori Antistitis; *additurque in nonnullis MSS.* atque Doctoris; *in aliis MSS.* fide et doctrina præcipui; *item in aliis MSS.* vita et doctrina illustris viri. *Sequuntur passim recentiores, et cum iis Tabulæ Martyrologii Romani, hac phrasi :* Hispali in Hispania S. Isidori Episcopi, sanctitate et doctrina conspicui, qui zelo Catholicæ fidei et observantia ecclesiasticæ disciplinæ Hispanias illustravit.

Corpus Legione.

Cultus sacer apud Hispanos,

in aliquo Breviario Romano,

et antiquis Martyrologiis,

B

2 *Vitam ejus et historiam Translationis, olim conscriptam et hactenus ineditam, damus ex codice MS. sanctæ Ecclesiæ Toletanæ numero 29 signato extractam quam inde anno* MDLXVI *curiosissime descripserunt Joannes Lopez de Leon, et Franciscus de Mendoza : quod apographum est penes Amplissimum Dominum Nicolaum Antonium Equitem Ordinis S. Jacobi, et Catholicæ Majestatis in Curia Romana a negotiis : quem et nos Romæ novimus, ejus singularem humanitatem et omnimodam doctrinam experti. Is litteris,* XVI *Aprilis anni* MDCLXXI, *Romæ datis, ista ad nos scribit :* Post longam moram libero fidem meam, mittendo ad Vos, Sanctorum illustres Vindices, Archiepiscopi Ecclesiæ meæ Hispalensis inclyti S. Isidori Vitam; atque item libellum ab hac diversum, forteque alterius auctoris, de Translatione ejus venerabilis Corporis, ab Hispali mea ad Legionensem urbem, cum leviusculis scholiis seu annotationibus, quæ potius ad exemplaris quædam σφάλματα quoquo modo sananda, quam ad operis quidquam accurate circa hos libros elaborandi propositum diriguntur. Luculentiores notas dare possem, si copia mihi fuisset temporis. Sed nos ab omnibus studiis melioribus transversos in Urbe agit, cura Regiorum negotiorum, viribus meis major ac dies totos præcipuo jure sibi exposcens : adeo ut ad urgendam editionem Bibliothecæ scriptorum Hispaniæ, quæ jam prope metam anhelat, justum spatium vix inveniens, ægre potuerim hoc breve nostræ erga Vos observantiæ officium expedire. Vos locupletabitis, ac dignam tanto Doctore operam navabitis. *Hæc paulo antequam Bibliotheca præcitata, quam nunc manibus terimus et judiciis approbamus veniret in lucem; hæc, inquam, in sua epistola dictus Nicolaus Antonius : in qua quæ sananda indicat σφάλματα sunt aut ex proprio Hispanismo, aut ex contractione vocum a librariis non intellecta, aut a verbulo subinde omisso : quæ nos more solito correximus obsequentes voluntati eruditissimi viri. Notas, quas margini adscripserat, et luculentiores esse optabat, sub ipsius nomine colligimus et interponimus Vitæ, more nostro in capita et numeros distinctæ, et marginali synopsi illustratæ, quam alia subnotanda sequuntur.*

Vita hactenus inedita

nobis transmissa a Nicolao Antonio,

cum hac ad nos epistola.

C

D

3 *Circa hujus Vitæ et Translationis auctores monet memoratus Nicolaus Antonius :* Vita hæc aut illius compendium (de quo nil certum aut compertum habeo) vulgari sermone excusum olim fuisse dicitur. Laudat siquidem Antonius Morales, lib. 12 Historiæ Hispaniæ cap. 21, S. Isidori Vitam Hispano sermone Salmanticæ editam, itemque ab hac diversam de Translatione sancti ejus Corporis, et miraculis tunc a Deo in honorem ejus gestis, historiam : cujus quidem, utpote a Luca Tudensi scriptæ, magnam esse ait auctoritatem. Attamen in Vita plura ei displicent, quorum auctorem esse negat Lucam prælaudatum. Nec nos certi quid habemus de auctore : nam in codice Toletano isto, unde Vitam excripsimus, nullus ejusdem Vitæ laudatur scriptor : et Lucæ Diaconi nomen (qui Lucas Tudensis est) ad Chronicon illius, quod Vitæ subjicitur, referendum est. Nihilominus tamen Lucæ Tudensis esse tam Vitam quam Translationis historiam credidit Alphonsus Morgadus lib. 1 Historiæ Urbis Hispalensis cap. 5 et lib. 4 cap. 4, qui lib. 5 cap. 14 iterum appellat, Divinum librum. At Franciscus de Padilla, in Historia Ecclesiastica centuria 7 cap. 22, Lucam Tudensem agnovit tantum auctorem ejus libri qui Translationem et miracula tunc temporis patrata describit; uti et Ægidius Gonzales d'Avila, in Theatro Hispalensis Ecclesiæ, ubi de S. Isidoro ejus Archiepiscopo agit. Hispani libri auctor, cujus Morales meminit, aut anonymus est, aut quod magis credo Joannes de Robles (librum enim nusquam vidimus) Canonicus Collegiatæ Ecclesiæ S. Isidori urbis Legionensis, quem scimus de Translatione et miraculis ejusdem sancti Doctoris opusculum edidisse; quod et fecisse Lucam Tudensem Episcopum, idem Ægidius d'Avila eodem loco refert. Librum hunc sic inscriptum : Historia de los milagros de S. Isidro Arcobisso de Sevilla, prodiisse anno 1525, alicubi legimus. Certe in hoc nostro opusculo, quod Vitam S. Isidori nuncupamus, omnia illa habentur, quæ minus probabilia esse existimavit Morales, ceterisque verosimilibus fidem derogare, ut locis suis monebimus. At si quæratur a me, quid sentiam de Vitæ hujus scriptore, an Lucas Tudensis, an alius; multis ad denegandam Lucæ hanc prolem inducimur. Stylus non omnino similis est in Vita ista et in Lucæ Chronico aliisque scriptis. Decurrit Lucas historice magis et expedite; cum apud Vitæ auctorem impeditior ex affectatione procedat oratio. Præterea non idem utriusque judicium aut sententia de rebus est. Lucas Hispaniæ nomen ex ridiculo quodam etymo derivat in Chronici præfatione, Vitæ scriptor ab Hispali urbe mavult deductum. Credit Lucas matrem Isidori in eadem Præfatione Theodoram, Vitæ auctor appellat Turturam. De morte Leovigildi Regis durius loquitur hic auctor quam Tudensis. Accedunt alia, a curiose legentibus utrumque scriptum facile observanda. Verum quidem est in utroque opere, scilicet Vita et Chronico similiter haberi quædam : sed ea ex altero in alterum transcribi potuerunt, licet ejusdem auctoris non sit uterque liber. *Hactenus eruditissime, suo scilicet more, Nicolaus Antonius : qui tunc quantum Regia permittebant negotia, totus intentus præmemoratæ scriptorum Hispanicorum Bibliothecæ exornandæ satis meretur ut ejus judicio, tamquam viri in talibus expertissimi, velimus acquiescere. Si tamen aliqui contenderent Vitam hanc et Historiam Translationis scriptam fuisse a Luca cum junior ætate esset, et Canonicus Regularis atque adhuc Diaconus in cœnobio Legionensi S. Isidori; Chronicon vero mundi aliaque composita esse ab eodem jam seniore et Episcopo Tudensi atque*

et relatione aliorum de auctore Vitæ et Translationis.

E

proprioque suo judicio

F

de Luca Canonico Regulari

A *atque maturiori judicio limata, non abhorreremus ab illorum conjectura. Certe (ut in Notis suo loco dicemus) a nonnullis minus probata, censet Mariana vir acris ingenii, ut a Luca Tudensi scripta, esse in suo vigore retinenda. Ordinatus est autem Lucas in Episcopum Tudensem Æra* MCCLXXVII, *sive anno Christi* MCCXXXIX, *post obitum S. Isidori anno* DCIII, *mortuus Æra* MCCLXXXVIII, *sive anno Christi* MCCL.; *uti ea late deducit Prudentius Sandoval, et ipse Episcopus Tudensis, in Antiquitatibus Ecclesiæ suæ fol.* 148 *et sequentibus. Aliqua, quæ in Vita displicent, sunt quæ de Mahometi adventu in Hispaniam in ea et in Chronico Tudensi referuntur; quæque, ut ibidem monemus, expungenda censuimus. In aliis laudati Nicolai Antonii aut nostræ notationes subjunguntur.*

postea Episcopo Tudensi.

§ II. Mortis tempus et Locus, Hispalis non Bononia. Monachatus an Benedictinus aut Carmeliticus?

NOT. II

Alii de eo scriptores.

De *S. Isidoro agunt passim scriptores rerum Hispanicarum, quarum plurima recenset Tamaius Salazar. Varios ex iis discussimus, potissimum Alphonsum Morgadum, Paulum Espinosam, et Rodericum Carum, in suis libris de Historia et Antiquitatibus Hispalensibus;* B *uti Athanasium Loberam, de Legionensi historia; et Ægidium d'Avila in Theatro Hispalensis et Legionensis Ecclesiæ. Quæ Redemptus, Clericus sive Archidiaconus S. Isidori, scripsit de illius obitu, inseruntur infra cap.* 9. *et dein cap.* 11 *referantur quæ a S. Braulio seu Braulione de ejusdem Vita et scriptis sunt indicata. At cap.* 11 *inseritur epitaphium, S. Ildephonso attributum, quod etiam extat apud memoratum Espinosam, ubi tempus obitus ita subjungitur :* Obiit sanctæ memoriæ Isidorus Episcopus, die secunda Nonas Aprilis, Æra DCLXXIV. *Is est annus Christi* DCXXXVI, *in quem annum passim alii et potissimum Redemptus consentiunt. Successit autem S. Isidorus S. Leandro fratri suo, sub finem seculi sexti, uti ad hujus Vitam die* XIII *Martii probatum est, adeo ut Hispalensi Ecclesiæ solum* XXXVII *aut circiter annis præfuerit; quos* annos fere XL *pleno numero dixit S. Ildephonsus.*

mortuus est an. 636.

5 *De Regula propria a S. Isidoro monachis præscripta, infra agitur :* ejus decreta non esse conformia Regulæ S. Benedicti, nec Benedictinos stringere *docet Benedictus Haftenus lib.* 10. *Disquisitionis monasticæ tract.* 6 *disq.* 3. *Utrum autem S. Benedicti Regulam in aliquo Ordinis Benedictini monasterio professus aliquando fuerit S. Isidorus disputent alii; nos quia nihil ejusmodi apud antiquos legimus, tacere de tali quæstione malumus. Antonius Yepez Benedictinus* C *Hispanus, in Chronico Generali Ordinis S. Benedicti, ad an.* 599 *cap.* 1, *ista de SS. Fulgentii et Isidori monachatu tradit :* Sunt qui S. Fulgentium Ordinis S. Benedicti monachum faciant, quibus tum fidem habebimus, cum antiquum gravemque auctorem nobis attulerint... Etiam S. Isidorum e syllabo Ordinis expungo, cum vita quam egit, et Regula quam monachis Hispalensis Episcopus scripsit, aliam mihi sententiam injiciant. *Interim Constantinus Cajetanus et Arnoldus Wion lib.* 2 *Ligni Vitæ pag.* 144, *eum Ordini Benedictino, adscribunt : sed hic sub dubio, his verbis :* S. Isidorus... ut aiunt, nostri ordinis Benedictini monachus... creatus est Archiepiscopus anno Domini DCIII præfuitque, ut auctor est S. Ildephonsus de Viris illustribus, annis fere XL. Obiit anno DCXLII vel circiter, pridie Nonas Aprilis; cujus corpus requiescit Bononiæ in ecclesia RR. Patrum Cœlestinorum. *Hæc ibi. Annos sedis supra aliter deduximus : et corpus ejus Hispali Legionem translatum fuisse, ibique hactenus summa cum veneratione adservari, certissimum est.*

num Regulam S. Benedicti professus :

6 *Bononienses, nescio quo errore, S. Isidorum Hispalensem in sua urbe mortuum asserunt. Antonius Casalis Cœlestinus S. Stephani de Bononia, late describit suam illam basilicam, ac novam Jerusalem appellat, atque a pag.* 365 *explicans Vitam S. Isidori, ex Chronico MS. pag.* 370 *sic ipsam alloquitur :* Similiter et corpus beatissimi Isidori, Confessoris Christi et luculentissimi Doctoris, in te requiescit : qui cum rediret a Roma, apud hanc urbem hospitatus, ac gravi molestia corporis est detentus, permittente Deo : ibique vitam finivit et illic ab orthodoxis viris cum gaudio totius plebis sepultus est. *Hæc ibi, quæ verba de alio viro erudito, Isidoro dicto, possunt et debent exponi : poteruntque accuratius discuti die* XVI *Septembris, quo festum ejus ob translationem corporis celebrari addit idem Abbas Casalis. Corrigendi autem sunt Leander Albertus, Donatus Pullienus, Cherubinus Ghirardacius, Carolus Sigonius, Celsus Faleonus, Antonius Masinus, aliique qui de S. Isidoro Hispalensi ista intellexerunt. Constantinus Abbas Cajetanus in suo de S. Isidoro tractatu, arbitratur* Bononienses, nominis forsan Homonymia deceptos, suum, Isidori Episcopi Siculi vice, Hispalensem notasse, credidisse, vocasse. *Certe non multum alludunt* Sevilla, *aliis etiam* Sivilia, *quæ Hispalis est, et* Sicilia. *Sed de S. Isidoro Siculo omnia æque obscura sunt : nec multum lucis confert* E *Octavius Cajetanus, Constantini frater, qui tomo, de Vitis Sanctorum Siculorum pag.* 225 *nonnulla de dicto Isidoro congerit, potissimum ex Constantii Felicii Kalendario, ad diem* XV *Januarii, uti tunc inter Prætermissos diximus, indicantes alios qui Felicium absque ulteriori examine secuti sunt.*

D

AUCTORE G. H.

S. Isidorus mortuus Bononiæ.

plane alius est,

an Episcopus Siculus ?

7 *Quisquis est ille qui Bononiæ requiescit, omnino est ab Hispalensi diversus. Hunc dum Benedictini scriptores Ordini suo timidius cunctantiusque adscribunt; visum est Carmelitis in eum, velut in hereditatem caducam, injicere manus : postquam Joannes Baptista de Lezana ad annum* 378 *num.* 4 *putavit ex ipsius S. Isidori scriptis, solidum eruisse argumentum isti assertioni probandæ. Quærit is, lib* 2 *de Officiis Ecclesiasticis cap.* 15 *agens de monachis,* Unde ad monachos studium defluxerit paupertatis? vel quis hujus conversationis extiterit auctor, hujus illi habitum imitantur? *et respondet :* Quantum pertinet ad auctoritatem veterum Scripturarum, hujus propositi Principes Elias et discipulus ejus Helisæus fuerunt sive alii Prophetæ, qui habitabant in solitudine, urbibusque relictis faciebant sibi casulas prope fluenta Jordanis. Hujus deinde propositi in Evangelio Joannes auctor extitit, qui eremum solus incoluit, locusta tantum et agresti melle nutritus. Jam deinde progeniti sunt conversationis hujus nobilissimi Principes Paulus, F Antonius, Hilarion, Macarius ceterique fratres. *Hæc scribit S. Isidorus : sed quomodo ex his verbis concluditur ipse fuisse ordinis Carmelitici? Nos quidem sequelam non videmus : vident ii, qui ipsa meridiana luce clarius esse existimant, quod Ordo suus (qui sub initium seculi* XIII *et regimen secundi Prioris Brocardi Regulam accepit a B. Alberto Hierosolymitano Patriarcha, sicut ad hujus Vitam* VIII *Aprilis declarabitur) non noviter sub primo Priore Bertholdo conditus fuerit, sed novam dumtaxat formam acceperit; ipse Religiosorum omnium Ordinum antiquissimus, imo fons ac principium ceterorum, non tantum ab Apostolis Apostolorumque discipulis, sed ab ipso Elia deductus, idque per immediatam nec ullo unquam tempore interruptam in Carmelo successionem. Quæ nulla solidæ veterum monumentorum auctoritati subnixa, quamdiu sic propugnantur, quasi absque summa Ordinis sanctissimi injuria nequeant ad examen vocari; malumus nos ea audire, et ingenii nostri accusare tarditatem; quam ita sentientibus refragando, eorum linguas calamosque adversum nos excitare. Sit igitur secundum istos, Carmelita S. Isidorus; sicuti secundum eosdem Carmelitæ fuerunt S. Paulus, S. Antonius*

an S. Isidorus fuerit Ordinis Carmelitici ?

AUCTORE G. H.

tonius, S. Basilius, S. Martinus, S. Hilarius, S. Patricius, et quot alii uspiam sancti Monachi ecclesiam Dei suis virtutibus exornarunt, ante Benedictinæ Regulæ propagationem.

§ III. Testimonia excellentis doctrinæ: beneficia Hispanis collata.

Ejus doctrina sacra laudata in Concilio 8 Toletano

P*ræter supra relata et infra in Actis indicanda, hic pauca attingimus quæ gloriam posthumam S. Isidori plurimum adaugent. In his primum locum teneat auctoritas Concilii Toletani* VIII, *habiti Æra* DCXCI *id est anno* DCLIII *et post obitum S. Isidori* XVII. *In eo Concilio fuerunt Episcopi* LII, *Abbates* XII, *Vicarii Episcoporum* X, *Viri illustres officii Palatini* XVI, *coram quibus cap. 2 actum est de incauto juramento, et post allegata testimonia sacræ Scripturæ, sanctorumque Ambrosii, Augustini et Gregorii Magni, adduntur varia ex S. Isidori libris deprompta, cum hoc ejus elogio.* Nostri quoque seculi Doctor egregius, Ecclesiæ Catholicæ novissimum decus, præcedentibus ætate postremus, doctrinæ comparatione non infimus, et quod majus est in seculorum fine doctissimus, atque cum reverentia nominandus Isidorus. *Simili modo Leo* IV, *Pontifex Maximus, cum aliis Ecclesiæ Doctoribus annumerat apud Gratianum, dist. 20 de libellis :* Si illorum,

a Leone Papa 4

ait, quorum meminit istis dicta Hieronymi, Augustini, Isidori, ac ceterorum similium sanctorum Doctorum reperta fuerint, magnanimiter sunt retinenda aut promulganda, vel ad Apostolicam Sedem referenda. *Hæc ibi. De eodem S. Isidoro, ceteris Ecclesiæ Doctoribus adscripto aut adscribendo, ista tradit Joannes Mariana lib. 6 de Rebus Hispaniæ cap. 7.* Sunt qui scribunt, Bonifacio VIII Romano Pontifice deliberante,

et Bonifacio 8.

de iis, qui Doctorum Ecclesiæ nomine et numero essent cohonestandi, fuisse qui Ambrosio Isidorum præferendum, aut quatuor certe aliis quintum adjiciendum judicarent. Opinioni fidem tanti viri eruditio facit, facile in omni litterarum genere excellentis, et quoniam in eo numero duo Patres Italici generis sunt nullus ex Occidente.

9 *Libri a S. Isidoro conscripti nominantur et laudantur in Vita num. 43, ex S. Braulione Episcopo Cæsaraugustano : et ab eo enumeratis, quidam alii postea cogniti aut saltem S. Isidoro adscripti interseruntur. Præter hos unum opusculum, noviter in lucem erutum, Spicilegiorum tomo 1 offert Lucas d'Achery, ex vetustissimo Codice monasterii S. Remigii, idque sub hoc titulo,* De ordine creaturarum liber Braulio Episcopo urbis Romæ; cujus quamquam haud meminerint scriptorum ecclesiasticorum nomenclatores, tam veteres quam neoterici, stylum nihilo secius Isidori ac mentem adeo in promptu mihi, *inquit ille,* visus est præ se ferre, ut germanum illius fœtum existimaverim ad dubium revocare posse neminem. *Suspicatur autem in prologo ad lectorem, quod Cæsaraugustam, Romanarum olim Coloniarum in Hispania præcipuam, appetiverint Hispani quadam prærogativa Romam vocitari, quemadmodum Constantinopolim Imperatores Romam vocavere, etsi dissimili ratione; ideoque elucidationis caussa post* Romæ *addi,* id est Cæsaraugustæ. *Equidem magni facimus judicium viri, in veterum auctorum stylo discernendo exercitati : sed quanto plus huic tribuimus tanto minus verosimilis videtur nobis esse illius conjectura : licet enim eos solum libros enumerare Braulio profiteatur, qui ad notitiam suam venerunt; quo intelligi datur alios quoque scripsisse; quomodo ad eam potuit non pervenisse hic, ipso proponente per modum responsionis scriptus, ad ipsumque sub hoc epilogo directus :* Ecce venerabilis Pater, de Ordine creaturarum tibi proponenti, juxta ingenioli mei modulum, compendioso sermone summatim respondi : cujus munusculi mercedem orationibus tuis compensabo. Non quod

an scripserit librum de Ordine creaturarum,

et cui :

exiguitatis meæ obsequium in obedientia, tua veneratione et auctoritate conferre possit digna : sed obedientiæ conatus, et ea quæ non valet assequi, implet omnia. Ecce in gazophylacio templi, pauperis vidulæ æris exiguum munus, multorum divitum auro copioso præfertur... hanc igitur et tu simili modo parvitatis meæ obedientiam placido pectoris tui portu non dedignare; et trans garrientium instabiles fluctus, timore tuæ auctoritatis, præsentis opusculi naviculam non te pigeat gubernare. *Hæc et alia libelli auctor, tamquam Patri cum demississima professione obedientiæ, prorsus aliter quam solet ad Braulionem amicum suum, sed nec in gradu quidem Episcopali æqualem sibi. Quidni igitur, si vere ipsum credamus scriptum* Episcopo urbis Romæ, *non* Braulioni, *sed* Bonifacio, *qui primam totius Christianitatis Sedem ab anno* DCXVI *ad* DCXXV *occupavit ejus nominis quintus? Nota est veterum consuetudo, propria nomina per solam initialem litteram signandi : quæ dum integre scribere voluerunt posteri, sæpe tenebras offuderunt historiæ. Idem hic a Remensi librario, solum B inveniente, et ex aliis Isidori operibus* Braulioni *directis suspicante, ipsum quoque hic denotari, factum credat Acherius; et via planiori sese expediet a salebris : nos propria conjectura nihil hic definimus, quibus non vacavit totum illud opusculum attentius legere.*

forsan Bonifacio Papæ 5

10 *Porro quæ de æstimatione doctrinæ jam diximus aliaque ex Braulione et ceteris infra in Actis referenda, primum sunt fundamentum magnæ illius obligationis, qua S. Isidoro obstrictam agnoscit Hispania. Alterum est quod illius favore urbes variæ recuperatæ sint e manibus Saracenorum, De urbe Toletana a Christianis recepta, admonente et stimulante S. Isidoro, scribit Mariana lib. 9 cap. 16, et accuratius Athanasius Lobera in Historia Legionensi cap. 29, cujus sunt ista verba, Latine tradita a Tamaio Salazar :* Cyprianus, Episcopus Legionensis, erat tunc vir venerabilis, pius, prudens, et in omnibus bonis operibus instructus, qui maximo Divum Isidorum prosequebatur amore. Cum ergo annorum sarcinam jam expellere desiderasset, ut Christo adhæreret, coram Sanctissimi Præsulis theca provolutus, oratione diffusa, Isidorum imprecabatur, ut suis meritis a Domino, ejus carnis solutionem, impetraret. Nocte sequenti sanctus Confessor Cypriano apparens, suam deprecationem a Deo admissam significavit, in cujus rei signum die sequenti unum ex ejus famulis Toleto Legionem adventurum, qui referret, quo pacto Alfonsus Rex urbem ab obsidione liberam relinquere constituisset; quod in grave Religionis Catholicæ damnum esset futurum, et idcirco illi præcipiebat, quod protinus audito famuli nuntio, Regi scribat, haudquaquam obsidionem solvat, imo persistat, eo quod Dominus illi intra quindecim dies urbem tradere constituisset, ipso Isidoro ad Regis latus strenue dimicante. Quo dicto disparuit, et die altero, nuntius advenit, qui Regis propositum patefecit. Hoc cognito Cyprianus epistolam Regi scripsit, et quidquid ab ore B. Isidori perceperat, propalavit; eamque cum ejus Archidiacono Toletum misit. Ad castra Archidiaconus advenit eo tempore, quo jam castra movebantur; et tradita epistola lectaque castra subsistere jussit Alfonsus, atque eo quem sanctus Doctor designavit die Toletum est ingressus.

Isidoro apparente et admonente,

Toletum Mauris eripitur :

11 *Hæc Athanasius Lobera : cui adjungenda est victoria, de Mauris Saracenis, ope SS. Jacobi et Isidori obtenta : quam Lucas Tudensis in Chronico mundi, Æra 1255 ita describit :* Adefonsus Rex Legionensis obsedit civitatem Emeritam, et cœpit eam. Erat tum temporis quidam barbarus insignis, nomine Abenenfuth qui expulit Almophades ab Hispania, et factus est Rex barbarorum. Hic a suis vocabatur Rex virtutis : et congregato exercitu Maurorum innumerabili

victoria de iis obtenta prope Emeritam

A bili, venit pugnaturus cum Adefonso Rege Legionensi, qui erat Emeritæ cum paucis. Sed Rex Adefonsus ut erat fortis et animosus, fecit exercitum suum de nocte contra Saracenos flumen Guadiana transire. Fixerant Saraceni tentoria juxta castrum Alhange, et viderunt primo mane nostrorum acies paratas ad bellum, et ipsi ordinaverunt acies suas ad prælium properantes. Fuit Dominus cum Rege Adefonso, et populo Christiano, et in congressione ipsius belli, tanta Saracenorum millia prostrata sunt, quod multa barborum oppida remanserunt vacua, omnibus habitatoribus eorum extinctis in ipso bello; Abenenfuth autem Rex barbarorum fugit graviter vulneratus. Siquidem in ipso bello visibiliter apparuit S. Jacobus, cum multitudine militum albatorum, qui Saracenos in manu valida, prosternebant. Beatus etiam Confessor Isidorus quibusdam apparuit Zamoræ, antequam Emerita caperetur, et bellum fieret, et dixit eis se ad auxilium Adefonsi Regis cum Sanctorum exercitu properare, et quod sibi dictam traderet civitatem, et de Saracenis campalem præberet triumphum. *Hæc Lucas Tudensis, quem describit Barnabas Morenus lib. 4 Historiæ Emeritensis cap.* 11.

B 12 *Præ reliquis autem præclara est ipsius urbis Hispalensis interceptio, per quam Mauri in Hispania fuerunt debellati. Habemus Summarium Processus super virtutibus, sanctitate ac miraculis gloriosissimi, invictissimi et Sanctissimi Ferdinandi* III *Castellæ et Legionis Regis, Romæ anno* MDCXXXVIII *excusum : in quo num. 8 et pag.* 81 *ex Lectionibus, in Officio dedicationis Ecclesiæ Hispalensis recitandis ista habentur :* Cum Ferdinandus, Castellæ et Legionis Rex, qui ob virtutum præstantiam Sancti cognonen est adeptus, magnam Bæticæ partem in suam ditionem recepisset; Hispalim, ejus provinciæ principem urbem, magnis ex Hispanica fere nobilitate contractis copiis obsedit . ad eam expeditionem per visionem a S. Isidoro, ut fertur, incitatus. Quod scilicet sanctissimus Præsul suam ecclesiam, tot seculis jam ab infidelibus profanatam, Christo restituendam curaret. *Capta urbs est* XXIII *Novembris anni* MCCXLVIII, *et in divisione deinde agrorum Hispalensium, sua quoque pars S. Isidoro tributa traditur.*

Hispalis a S. Ferdinando Rege recipitur.

13 *Edidimus ad diem* XI *Februarii Vitam B. Martini Canonici Regularis in urbe Legionensi; qui cum ob exortam inter Episcopum Legionensem et monasterium S. Martialis simultatem, migrasset ad monasterium S. Isidori, itidem Canonicorum Regularium, et istic sociis invisus esset; ad S. Martialis ædem, ubi educatus fuerat, se recepit,* Vix pauculi abierant dies, cum Canonicis quibusdam dicati suo nomini cœnobii apparuit C S. Isidorus, itaque eos compellavit : Cur a vobis Dei servum Martinum expulistis? Revocate eum ad vestrum contubernium, neque ansam offensionis captate, sed gaudii sanctæque voluptatis occasionem, quod cernere vobis inter vos virum liceat, qui semitam perfectionis insistat. *Reductus ergo ad S. Isidori monasterium, cum imploraret hujus patrocinium, ut scientiam litterarum præsertim sacrarum obtineret* ; spectabilis ante eum adstitit S. Isidorus, librum manu tenens, et Cape, inquit, Martine, librum et comede, simul scientiam sacrarum Scripturarum hausturus Deo largiente. Negat Martinus fas sibi esse eum librum comedere, jejunii lege obstricto. Secure comede, ait sanctus Doctor, neque enim propterea jejunii præmio privaberis. Isidorus sum, hujus monasterii Patronus, a Deo missus, ut hoc te beem munere. Cum ad hæc attonitus hæreret, proprius ad eum Sanctus accedit : mentoque illius prehenso, ut librum deglutiat cogit : subitoque ex oculis ejus abscedit. *Scientiam consequitur Martinus, et inclarescit doctrinæ fama ; ac tandem senio confectus, ex hac vita migrat anno* MCCXXI.

B. Martinus ad ejus monasterium, revocatus,

et codicem ejus jussus deglutire scientiam adipiscitur.

D

VITA

Auctore Canonico Regulari cœnobii Legionensis S. Isidori, forte Luca, postea Episcopo Tudensi.

Ex MS. Codice Toletano a V. CL. Nicolao Antonio submissa.

PROLOGUS.

Præclara Beatissimi Doctoris Hispaniarum, Christi confessoris Isidori, Archipræsulis Hispalensis, Hispaniæ Primatis merita, fratres carissimi, sacrosancta per orbem Ecclesia dignis efferenda laudibus prædicat; et festivum per omnia virum, celebris semper et ubique fama commendat. Verumtamen præter communem illam honorificentiæ gloriam, quam sibi meritorum magnalibus in omnium comparavit contuberniis fidelium, præcipuis in Hispania sustollitur præconiis, quem alterum in terris post Apostolos suæ fidei meruit intercessorem. Hic est enim splendidissimus solis justitiæ radius, per quem tibi præcipue, Iberia, lumen veritatis illuxit; et quæ multis fueras Arianorum, Acephalorum, Mahometi, et aliorum pseudo-prophetarum seducta erroribus vel fallaciis, E B. Isidori mediante doctrina dux effecta es æquitatis. Hic est insignis ille Pastor tuus, egregiusque Pontifex, qui te summis præficiendam sedibus, æternisque fœcundandam divitiis, tam copiosis divinarum scripturarum *a* debriavit augmentis, ut *b* situ in successum transumpto, jam non sis in regionibus ultimis ultima, sed in primis prima. Hic est qui post gloriosissimum Apostolum Jacobum hanc tibi contulit gratiæ excellentiam, ut populis [sis] fœcunda, religione conspicua, triumphis clarissima. Sane ab Hispali civitate, Sanctissimi Isidori Sede, certissimo secuturi eventus præsagio *c* Hispania cognominata, ditior emines debriatione divina, quam felicitate terrena. Licet enim victoriosa trophæis, gratiosa deliciis, laudis tuæ titulos cunctarum nationum in fines extuleris; multo tamen spectabilius multoque gloriosius est, quod te tam assiduis tamque officiosis obsequiis, tum nostri Salvatoris reverentia, tum gloriosissimi Apostoli Jacobi præsentia, tum etiam rectissimi Patris Isidori præsentia simul et clariflua doctrina, omnis te colit, omnis ad te confluit religio Christiana : quoniam [supra id] quod tibi fors obtulit aut vis indulsit naturæ; Apostolicæ dignitas prærogativæ non immerito obtinuit, ut sicut singularis privilegio gratiæ *d* alter Romæ Petro Apostolo successit Gregorius; ita non impar Gregorio alter in Hispania F Jacobo succedat Isidorus. Semina namque verbi Dei, quæ Beatus Jacobus seminavit, quasi pervigil agricola Isidorus cœlestium imbrium prædicatione saluberrima irrigavit, et spinas, tribulos, et *e* zizaniam pravorum dogmatum, ab inimicis hæreticis superseminatam, sarculo Spiritus evellendo, ad fructus vitæ excolendos usque perduxit. Gregorium re vera in beatissimi Apostolorum Principis, loci simul et meriti, principatu, universi orbis præfecit auctoritas : Isidorum autem, Romanæ censura curiæ alterum profiteri Gregorium, meritorum effecit parilitas. Et quidem singula quæ non tantum cursu naturæ, verum etiam ea quæ divina providentia miraculose, senescenti mundo, per eum mirabiliter, ad illuminationem Ecclesiæ, dignata est operari, debitis prosequi officiis, vires, ingenium, et scientiam nostram excedit. Verumtamen de sanctissimo peccator, de maximo parvus, de sapientissimo imperitus, de multis ejus mirabilibus paucula ad futurorum eruditionem (ne tanti Patris opera labentibus annorum curriculis a corde quoque fidelium dilabantur) brevitate; qua potero, caritatis gratia, fidelis styli subnotatione

S. Isidorus laudatur in universo orbe,

maxime in Hispania,

illustrata ejus doctrina.

Comparatur cum S. Gregorio magno.

Ex MS. Toletano.

tione perstringam. Tanta quippe tamque bona, de tanto tamque bono viro, bene dicere, non nisi bonitatis ejusdem viri ascribendum est meritis : quorum profecto tenus hoc *f* excrevit eminentiæ magnitudo, ut rerum fidei sermonis subsidat elegantia, et elegantiæ cultum veritatis commendet materia.

ANNOTATA.

a *Ita mor* debriatio divina *dicitur. Sic Beda in Vita S. Cuthberti Episcopi Landisfarnensis,* 20 *Martii illustrata, num.* 46, *asserit SS. Cuthbertum et Herebertum Presbyterum,* sese alterutrum cœlestis sapientiæ poculis debriare. *Galbertus in Vita B. Caroli Boni,* 2 *Martii num.* 47, *dicit, hujus occisores* ira et furore debriatos. *Similia passim alibi habentur : unde apparet* debriare *accipi, pro* potare *seu* satiare.

b *Lucas Tudensis, in Præfatione ad Chronicon mundi ita habet* Hispania, situ in successum transmisso, non est in ultimis regionibus ultima, sed in primis prima.

c *Nicolaus Antonius ista annotat :* Ab urbe Hispali nomen integræ Hispaniæ inditum censuit olim Antonius Nebrissensis, nec improbat Florianus de Campo lib. 1 Historiæ Hispaniæ cap. 16 et alii, quos laudat Rodericus Carus in Historia Hispalensis urbis sive Antiquitatum illius lib. 1 cap 4. Hi autem S. Isidorum sunt secuti, qui ad Sisenandum Regem Historiam Gothorum, hoc est librum 2 Chronici, dirigens, ita censet ; quamvis lib. 4 Originum cap. 4 Hispaniam ab Hispano Rege non ab Hispali cognominatam credat. Lucas vero Tudensis, in Prologo sui Chronici, aliud prorsus etymon Hispaniæ, viro tali indignum, prodit.

d *Constantinus Cajetanus de S. Isidoro profert partem sermonis S. Braulionis, in quo sequentia leguntur.*

e *Ita zizaniam dixit S. Ambrosius lib.* 7 *in Lucam* : Aliud est fermentum tritici, aliud zizaniæ.

f *Id est* hactenus.

CAPUT I.

S. Isidori prosapia illustris et sancta. Institutio in litteris.

Nobilium parentum filius,

Igitur ut egregius Confessor Isidorus egregiis venustaretur exordiis, et insignem futurum insignis præsignaret origo, civitatis *a* Carthaginensis, et Provinciæ Hispaniæ Dux, Theodorici Regis Gothorum proles, Severianus, pater (ejus fuit,) mater vero *b* Turtura vocitata : viri clarissimi, viri eruditissimi, viri etiam tam morum quam ingenii singularitate prædicti Confessores Christi, *c* Leander Archipræsul Hispalensis ; et *d* Fulgentius, qui fulgore sanctarum scripturarum et operum universalem irradiavit Ecclesiam, almus Doctor et Præsul clarissimus ; una cum sanctissima Virgine *e* Florentina, Virginum Præposita, fratres ac nutritii fuere. *f* Horum serenissimis instructus documentis, orationibus proficiens, morum gravitate venustus, patriam religione, patrem prudentia, disciplina fratres, cognatos cultu, pares gratia, affines præmio, proximos illustravit affectu. Gloriosissimus diligebat puerum Doctor et Archipræsul Leander, tamquam unicum et specialius extra patriam eum habens solatium : et quia non tantum fallacium divitiarum quantum felicium morum suorum successivum exoptabat heredem, summopere vigilabat, ne illa ætas, quæ prona consuevit devenire in malum, locum reperiret, quo in corruptionem laberetur peccati. Non parcebat virgæ, et *g* laudatus est in illo ; docuit eum et misit zelum in inimicum, et in medio amicorum gloriatus est in illo. In vita sua vidit et lætatus est, et in obitu suo non est contristatus coram inimicis. Reliquit enim similem sibi post se ; defensorem domus contra inimicos, et amicis reddentem gratiam. O sanctissime Pater Leander, venerandus iste puer, quem diligis, quem nutris, quem doces, quem erudis, quem corrigis, quem custodis ; cœlestis Sponsi paranymphus est, sanctorum Angelorum amicus, Patriarcharum ac Prophetarum compar, Apostolorum civis, Martyrum consors, Præsulum splendor, et Sanctorum omnium gradibus proportionaliter conferendus, quod eventus rei opportuno tempore declarabit.

frater SS. Leandri Fulgentii et Florentinæ,

prima Christi alumnus fuit.

Eccl. 30, 1.

cingitur infans apum examine :

3 Igitur cum esset infantulus, sicut de B. Ambrosio legitur, et a nutrice ad hortum duceretur, anus capta oblivione, eum inter olera dimittens discessit. Post aliquot autem dies, lugens filium, solarium Severianus pater ascendit; atque sedens contra viridarium aspexit, viditque *h* innumeram apum multitudinem cum ingenti murmure super puerum certatim descendere, atque inde ad cœlos volare : qui in stuporem versus ad hortum concite descendit, vocatisque servientibus festinavit ut rei gestæ videret miraculum. Accedentes autem viderunt alias apum in os pueri intrantes et exeuntes, alias vero super faciem et totum corpus mellis et favi operimenta texentes. Patre vero filium cum clamore et lacrymis amplectente apes in tantam se altitudinem aeris extulerunt, ut oculis corporeis non possent videri. Hæc de multis, quæ cum eo taliter gesta sunt, pauca proposui, ut prudens advertere possit, a quanta virtutum inceperit perfectione.

et pusillanimitate studia dimittit,

4 Cum igitur reverendus puer Isiderus, fuisset studiis litterarum traditus, atque, ut sibi videbatur, ingenii minus existeret capacis; puerili permotus timore, verbera Magistri metuens, divino nutu haud procul fugit ab Hispalensi Civitate. Cumque ex itineris fatigatione juxta marginem cujusdam putei sitiens resedisset, *i* aspexit prægrande saxum tortuosis foraminibus perforatum : quod diligenter inspiciens, cœpit volvere intra se, quis istorum foraminum, vel ad quid extiterit operator. Similiter in ore putei erat quoddam lignum, continuis chordarum sectionibus in aquis hauriendis canalatum. Et dum secum tacitus ageret, ad aquas hauriendas venit quædam mulier; quæ super pulchritudine pueri admodum mirata, interrogavit; quid hic ageret, aut cur tam parvus puer solus huc advenisset. Erat enim miræ pulchritudinis, splendidus facie, decorus forma, hilaris aspectu, lætus vultu, humilis visu, verecundiam semper in moribus prætendens. Ad quam puer humiliter conversus, inquit, O Domina, ut mihi digneris disserere rogo, quis, vel ad quid lapidis hujus foramina vel istius ligni canales facti fuerunt. Cui mulier lapis iste ait, frequenti instillatione guttarum fuit perforatus, et lignum hoc frequenti chordarum ductu in aquis hauriendis extitit canalatum. Puer autem divino repletus spiritu, ad se reversus dixit. Et si lapis durissimus mollis aquæ frequenti instillatione cavatur, et lignum chordarum sectionibus cedit secatum ; quanto magis ego homo, Dei gratia præveniente, discendo quotidie parvissimis incrementis, valeo ad augmentum scientiæ pervenire? O venerande Isidore, hujus evolutionis cogitatio non pueri est junioris, sed viri perfecti et sapientissimi senioris. Quis ille, qui etiam ante litterarum disciplinam in teneris annis sic te docuit, nisi ille Spiritus veritatis, qui tibi suggerens omnia, etiam vas sanctificatum elegit, ut portes nomen filii Dei coram Regibus, et Principibus et filiis Israel? Post hoc puer concito gressu revertitur Hispalim, seque magistrorum disciplinis subdidit cum humili devotione.

sed monitus guttis saxa, funium tractu ligna cavari,

persuadetur ut ea resumat

5 Tanta denique gratia cœlitus ei infusa, quidquid

A quid a magistris proponebatur ex Scripturis, sitibundo pectore avide retinebat; et non auditor obliviosus factus, armariolo memoriæ multis profuturum fidelibus reservabat; et ipsos doctores suos, quasi præscio intellectu, præveniebat: qua novitate miraculi tam magistri quam omnes, qui aderant, stupore admirationis reddebantur attoniti. Sic namque Divino inflammatus spiritu, Latinis, Græcis, et Hebraicis litteris instructus, omni locutionis genere formatus, *k* in trivii eruditione conspicuus, in quadrivii instigatione perfectus, in doctrinis philosophorum præclarus, divinis et humanis legibus eruditus, suavis eloquio, ingenio præstantissimus, vita quoque atque doctrina pro temporis ætate in multorum admirationem extitit clarissimus. Sic namque de virtute in virtutem proficiens refulsit doctor ita eximius, ut secundum qualitatem sermonis omnibus, videlicet Latinis, Græcis et Hebræis, sapientibus ac minus intelligentibus, in eruditione existeret aptus, et incomparabili eloquentia strenuus. Cum igitur B. Isidorus omnibus fere mortalium præfulgeret scientiis, quod nostris temporibus contigisse recolitur inauditum; non, ut illa juvenilis ætas assuevit, delectationem amplexus est mundi, sed totus in logicali con-
B templatione, vel actualium instigatione, aut divinarum theoriarum meditatione et studio insistebat. Denique in tantum hunc insignivit natura, gratia ditavit, extulere mores, studia provocarunt, ut Platonem ingenio, Aristotelem studio, eloquentia Tullium, copia *l* Chalcenterum; eruditione Origenem, gravitate Hieronymum, Augustinum doctrina, Gregorium sane prosequeretur exemplis. Qui cum eidem B. Gregorio, jussu fratris ac nutricii sui Leandri, epistolam quamdam de Beatitudine, tam de philosophorum sententiis quam sanctarum Scripturarum floribus, miro studio decoratam, delegasset; ac B. Gregorius perlegisset eamdem; tam de sermonum disertitudine quam de sententiarum connexione ac scientiarum exuberatione admirans, eumque in spiritu, qualis futurus erat, intuens, fertur dixisse, ecce alter Daniel; et quidam alius, Ecce plus quam Salomon hic.

eruditus in septem artibus liberalibus:

k

comparatur cum eruditissimis viris.

l

ANNOTATA.

a *MS.* Civitas Carthaginensis Provinciæ Hispaniæ T. R. G. proles, Dux Severianus: *quæ visum est primi verbi correctione et alterius transpositione restitui sano sensui posse, conformiter ei quo Lucas Tudensis in citata Præfatione* Severianum Carthaginensem Du-
C cem *nominat: An vero hic a* Theodorico Rege Gothorum *prognatus, aut saltem frater ejus fuerit, disputent alii.*

b Theodora *dicitur Lucæ Tudensi loco citato. Quintanadvegnas hanc Theodorici Regis filiam facit, in Vita S. Fulgentii fratris.*

c *S. Leandri Vitam illustravimus* 13 *Martii.*

d *S. Fulgentii Vitam dedimus* 14 *Januarii ubi de Theodorico Rege actum.*

e S. Florentina, *in Martyrologio Romano* Florentia, *colitur* 20 *Junii.*

f *Nicol. Antonius mallet legi,* Severissimis.

g *Paululum hæc variant a vulgata editione.*

h *Annotat Nic. Antonius ista:* Referunt ostensum hoc in Isidoro contigisse hi, qui a seculis duobus res ejus gestas in litteras retulerunt, Antonius Morales lib. 12 cap. 4, Padilla cent. 7 cap 22. Vasæus ad an. 649, Mariana lib. 6 cap. 7, Marietta lib. 5 de Sanctis Hispaniæ cap. 23. Omnes ut suspicari possumus, hinc edocti. *Ita ille.*

i *Idem annotat* hujusce quoque rei auctores esse, quos ante laudaverat, atque item Laurentium de Padilla in Vitis Sanctorum Hispanorum:

k *De hoc trivio et quadrivio ista indicat Nic. Antonius:* Trivium olim dictæ tres artes, Grammatica, Rhetorica et Logica. Sicut quadrivium quatuor aliæ, Arithmetica, Geometria, Astrologia et Musica: quæ omnes chorum septem liberalium artium componunt, ut Vossius ait in lib. 1 de Vitiis sermonis cap. 26. D

EX MS. TOLET.

l *Iterum ista observat Nic. Antonius:* Intelligit Didymum Alexandrinum Grammaticum, qui inter alia cognomina, teste Suida, dictus sit Chalcenterus, hoc est æreorum viscerum, ob studiorum et scribendi patientiam: eo enim nemo alius plures libros scripsit, ut ait Fab. Quintilianus lib 1 cap. 8 ipseque Isidorus lib. 6 Etymol. cap. 7. Si pro Caliterus, (quod est in vulgatis editionibus ante Matritensem) Chalcenterus legeris, de quo Hesychius de Viris illustribus Suidas et S. Hieronymus. *Hæc ille.*

CAPUT II.

Notitia cum S. Gregorio Magno. Liber Etymologiarum conscriptus. Sientia sacra adversus hæreses, inprimis Arianam exercita.

Ex tunc itaque B. Gregorius, amore visendi B. Isidorum delectatus; sanctissimo Antistiti Leandro, E caritatis vinculis sibi annexo, sui animi voluntatem certis indiciis declarabat. Harum amicitiarum caussa extiterat, *a* cum Arianæ hæresis fervorem tempore Leovegildi confutare Leander radicitus non posset, pro confirmandis sanctæ et immaculatæ Trinitatis capitulis, ad Constantinopolitanum Præsulum *b* cœtum transmeavit. Ibi aderat Gregorius, tunc Cardinalis, vicem Romani Antistitis agens, cum quo ipse Leander amicitiæ fœdus pepigit, et ab eo postulavit, ut moralia Job sibi exponeret, quod postea in Apostolatu ille devota mente complevit. Cum autem Gregorii desiderium Venerabilis Isidorus comperisset, (quod mirabile est auditu) nocte Nativitatis Domini, *c* ut fertur, in ecclesia Hispalensi prima lectione perlecta, extra ecclesiam egressus, nescio a quo ductus in parvissimo temporis intervallo ad Romanam devenit urbem, atque beatum Papam Gregorium in Matutinis laudibus Deo psallentem invenit. Viso autem eo B. Gregorius nimium lætus, protinus agnovit; et ideo gratias agens, amicissimum sibi Leandrum in Isidoro amplexatus est. Post Evangelicam vero expletionem, vale faciens Sancto ab ecclesia egressus Hispalim in ipsa nocte rediit, et Clericos quos dimiserat, easdem Matutinas laudes reperit celebrantes. Quo vero hoc Sanctissimi Gregorii obtentu, vel Isidori meritis, aut aliquo alio modo factum F fuerit, fateor me ambigere: melius est enim non eloqui magna, ubi sine mendacii periculo non erratur, quam contraria definire, sed firmiter teneo, beatum juvenem scientiæ experientia plurima attentasse, et utilitati Ecclesiæ et fidelium commodis retulisse. Multimode namque pravorum dogmatum assertores hæreticos persequebatur, quia his temporibus plurimæ hæreses emerserunt, vineam hereditatis Domini; scilicet sanctam demolientes Ecclesiam; et divina providentia factum non ambigimus, quod talis tunc temporis fulgeret Isidorus, qui eorum proterviam non solum sanctarum Scripturarum testimoniis reprobaret, verum etiam Philosophicis syllogismis et obtestationibus annularet.

a

Ob S. Leandri congressum cum S. Gregorio

b

hujus videndi avidus an subito Romam translatus?

c

strenuo hæreses oppugnat.

7 Etenim tanto culmine scientiarum perfectus extitit, quod nullus ut reor, antiquorum Philosophorum recti examinis judicio ei fuerit comparandus. Hoc ex cautelæ industria præterirem, si liceret, ne Ethnicorum studia authenticis aut præferri aut comparari possent ullatenus documentis; cum sicut exaltantur cœli a terra, sic exaltatæ sunt viæ nostræ a viis eorum et cogitationes nostræ a cogitationibus eorum

superasse antiquos Ethnicos

EX MS TOLETANO.

A eorum; et quantum excellit spiritus carnem, ratio sensum, fides opinionem, intelligentia fidem, pax Dei omnem sensum, postremo Creator omnem creaturam, sic Theologia omnem mundi sapientiam, sic Philosophi nostri omnem Philosophorum Gentilium transcenderunt doctrinam, Quia vero hoc multo magis Isidorus, qui et antiquorum Philosophicis claruit perfectus, et modernorum Theologicis emicuit summus : tamen (ut alia hujus illustris viri ad præsens omittam copiosissima, in quibus miro desudavit ingenio, volumina) ille Etymologiarum qui inscribitur, omnium admiratione plenus, omnium susceptione dignus liber, solicitat, contestatur, exclamat, ne etiam hoc sanctissimi et eruditissimi viri desit laudibus, quo vel Philosophorum primi ac peritissimi sunt elati, vel sapientissimus ille Salomon omnes illos tam scientia quam excellentia præcedere comprobatur : et sic omnibus filiis hominum scientiarum varietate post Apostolos incomparabilis est creditus.

in libro Etymologiarum ostenditur :

8 In hoc libro in trivii eruditione Isidorum præditum cernes eloquentia, hic in quadrivii investigatione perfectum admireris in matheseos disciplina, Hic corporis salutem tueri, ac restaurare docendo theoricum practicumque reperies : hic methodicam, empiricam, logicamque *d* discernendo Apollinem, B Æsculapium et Hippocratem novissime perpendes, hic Phoronei, Trismegisti, Solonis, et Pompilii instituta retractando, juris invenies peritissimum : hic jura, leges edictis et decretis inserendo, instruxisse putabis Justinianum ; hic ephemerides, epactas, idus et kalendaria, annales et historias distinguendo, *f* Pherecydem et Josephum ebibisse probabis : hic chronicam persequendo Eusebium Hieronymum et Orosium lectitasse clamabis. Et quia de Salomone legitur, disputasse de cedro quæ est in Libano, usque ad hyssopum qui nascitur in pariete ; de B. Isidoro hic reperitur, de prima caussa usque ad extremam fere creaturarum mirabiliter pertractasse; et negotia et officia singularum modosque discutiendo, postremo rerum omnium naturam et circumstantias describendo, non solum hausisse, verum etiam excessisse putabis Salomonem : hic ætheris, aeris, aquarum terræque discrimina cunctorum viventium naturas et vocabula perscrutando consuluisse credes primum hominem : hic Rachelis amplexibus totum stupebis delectatum, dum in antiquorum experientiis studio videris occupatum : hic *g* mali mandragorici fragrantia ad Liæ gremium gaudebis revocatum ; dum supernorum delectatus amore in sacræ Scripturæ fœcunditatem pie senseris implicatum : C hic cum Maria vestigiis assidentem Dominicis partem optimam elegisse; hic cum Martha solicitum frequenti in ministerio institisse ; hic cum Paulo electionis vase usque ad tertium cœlum raptum ; hic cum eodem plus omnibus laborantem, ut omnes lucrifaceret, omnibus omnia factum : hic cum Paulo circumcisionem prædicanti Petro in faciem restitisse; hic cum Petro, enecto Simone, nec Neronem timuisse : hic hæreticorum omnium sigillatim expugnasse dogmata; hic sancta quatuor suscepisse ac venerari Concilia : hic *h* cum Chalcedonensi Synodo Dioscorum enervat, et Eutychem hæreticos : hic cum Ephesina prima Nestorii quassat impietatem : hic cum Constantinopolitana cum Eunomio confodit Macedonium : hic cum Nicena versutissimum ac omni insania condemnat obcæcatum Arrium.

d — *e* — *in quo per omnes discurrit scientias profanas* — *f* 3 Reg. 4, 33 — *et sacras :* — *g* — *cum quibus expugnavit tum alias hæreses* — *h*

9 Hic Arrius fuit quidam Presbyter Alexandrinus ; qui diversas in Trinitate substantias mentiendo asseruit, et Christum non verum Deum, nec in Patre essentialiter permanentem, procaci falsitate astruxit. Sed qui tantum miser desipuit, et in sua assertione mendax fuit et perfidus; quia Christum D verum Deum esse negavit, idcirco justo judicio Dei crepuit medius, et effusis omnibus visceribus ejus cecidit in faciem prostratus, et quibus Christum negaverat fœda ora pollutus dignam pro impietate sua pœnam ab eodem Deo et homine etiam in hoc seculo est consecutus ; et in tartareo igne æternaliter cruciandus multos suos sequaces præcessit, suo nefario tam depravatos quam depravandos errore. Hujus etenim inanitas sceleris cum fideles toto orbe, totius orbis persequeretur exiliis ; post conventuum, Athanasio suo expulso, subversionem ; post Italiæ lugubres, exterminato Verzellensi Episcopo Eusebio, planctus ; post Galliarum damnosas, Hilario proscripto, ruinas ; *k* Leovegildus Hispaniarum Rex, cum omnibus pene Regni sui Principibus, hujus hæresis errore seductus, in tantam venit dementiam, ut clarissimos quosque et in lege Dei eruditos Ecclesiarum Prælatos ab Hispaniæ confinibus persequendo exularet; atque plurimos eorum gladio cædendo, carcere detrudendo, fame cruciando, ac diversis pœnarum generibus afficiendo, non solum in Hispaniæ partibus, verum etiam in Gallia et aliis regionibus per feralem insaniam dignos Deo Martyres consecravit : et quia strenuus in armis fuit, multos populos suæ ditioni subjugatos impie oppressit, E Catholicis odio fidei persecutionem intulit, Ecclesiarum privilegia fregit, divites cupiditate cæcus damnavit et in omnibus perniciosus extitit. Inter omnia autem mala, quæ gessit, sanctissimum *l* Masonam Emeritensem Episcopum exilio relegavit ; atque clarissimum Doctorem Archipræsulem Hispalensem Leandrum, qui ad conversionem gentis Gothorum speciali contra nefarias hæreses cura infatigabiliter insistebat, multis affectum injuriis, ut oves sine pastore a seductoribus circumventæ luporum hiatibus facilius clauderentur, a regno Hispaniæ expulit, et se cum suis Principibus Arrianorum hæresi miserabiliter subjugavit, et Romano Pontifici comminando, ad destructionem Romanæ Urbis et Ecclesiæ demolitionem venturum se sponsione juramenti firmavit.

tum Arianam — *k sub Leovigildo late grassantem,* — *l*

10 Venerabilis autem adolescens Isidorus, cunctarum scientiarum disciplinis eruditus, fervore martyrii accensus, pro defensione Ecclesiæ mori pronus, armis fidei præmunitus, contra furentes Leovegildi Regis ac Principum ejus rabies athleta fortissimus, Christi comitante gratia processit, imperterritus. Ministri ergo multiformis seductoris modo blanditiis leniendo, modo terroribus propulsando, modo disputationibus agitando, modo munera offerendo, modo tormenta imponendo, modis quibus- F cumque poterant, a Sancto proposito ipsum permutare satagebant. Magnum quippe suis dogmatibus credebant augeri cumulum, si Isidoro superato (qui tam scientiæ claritate quam generis nobilitate, corporis pulchritudine, morum gravitate, et eloquii suavitate fulgebat) possent eum suis assensibus inclinare. Eia fortissime athleta Isidore, ecce nunc tempus acceptabile : in his ergo diebus thesaurum incomparabilem, quem in pueritia congregasti, ut audivimus, non tibi soli sed et fidelibus reserandum, profer in medium : Tempus est loquendi et divinarum sententiarum lapides spargendi, ut frontes obstinatæ inimicorum conterantur, et fides Ecclesiæ Catholicæ roboretur. Ecce enim navicula Petri in medio quatientibus fluctibus undique agitatur, Ecclesia Christi demergitur, nisi divinæ succursionis manu ad portum optati littoris deducatur. Inter hæc robustissimus athleta Isidorus in tormentis lætabatur, et Deo gratias referebat, quia dignus est habitus pro nomine Domini Jesu contumeliam pati ; et inter oblatrantes undique Arrianorum frequentias nec minis terretur, nec blanditiis demulcetur : sed magis ac magis

et varie ad defectionem solicitatus,

A magis fervore caritatis succensus, inter gladios hæreticorum securus, tam de tonitruis divinarum sententiarum quam de corruscatione philosophicarum propositionum, fulmina divini oraculi ardentia emittebat intrepidus, quibus inimicorum sævientium obtenebrabat aspectus. Quasi unus de quatuor paradisi fluminibus, ex ore suo flumina gratiæ cum impetu emanabant, quibus fidelium aridam irrigando ad viriditatem fidei perducebat; et hæreticorum perfidiam, in garrulitatis ac loquacitatis audacia confidentem fluctibus eloquentiæ demergebat. Hebetescunt miseri, et obmutescunt; sæviunt et confunduntur; qui dum se putant adolescentem superare, ab eodem turpiter superantur; atque fidem Christi, quam putant penitus extirpare, hujus juvenis instantia cœlestibus incrementis dolent quotidie pullulare.

de iisdem triumphavit.

ANNOTATA.

a *Quæ sequuntur edidimus ad Vitam S. Leandri* 13 *Martii num.* 3. *et ex antiquis Breviariis desumpta et ex ipsius Isidori Chronico.*

b *Nullum tunc diximus Constantinopoli fuisse Con-* B *cilium, sed veram caussam qua istic convenerunt Leander et Gregorius, ex nostri non sui temporis usu Cardinalis hic dictus, contineri in ipsius S. Gregorii epistola, expositioni libri Jobi præfixa. Plura lege in utraque Vita S. Gregorii, ad diem* XII *Martii elucidata.*

c *Nicolaus Antonius ista annotat:* Miraculum hoc non facile probaverunt aliqui ex nostris: maxime Morales lib. 12 cap. 5 Mariana lib. 6 cap. 7. Alii nec referre id voluerunt, Vasæus, Garibajus, Marietta et Morgadus in Historia Hisp, lib. I cap. 9; sed concessisse Romam, ut videret Gregorium et ab eo videretur, verosimilius est. *Tamaius Salazar, etsi allegat* Lucam Tudensem et Breviarium Segobiense pervetustum, *tamen* merum *arbitratur* commentum; cum Quintanadvegnas. Et haud quaquam, *inquit* est credibile, tam insigne facinus antiquiores, Braulium et Hildephonsum, reticere. *Ideo auctor bene præfatur hac formula,* ut fertur, *sub dubio rem. ut acceperat, narrans.*

d *Explicat hæc Isidorus lib.* 4 *cap.* 4. *et vocat* tres hæreses medicorum.

e *Idem lib.* 5 *cap.* I *agit de Auctoribus legum, iisque interserit* Lycurgum, *hic omissum.*

f Phærecidem Syrum, *lib.* I *cap.* 37 *dixit* primum apud Græcos soluta oratione scripsisse; *et cap.* 41 *addit* claruisse iis temporibus, quibus Esdras Legem C conscripsit. *Vide Vossium de Scriptoribus Græcis lib.* 4 *cap.* 4.

g *Lib.* 17 *cap.* 9 *de herbis aromaticis agens, vult* mandragoram dictam, quod habeat mala suaveolentia.

h *Referuntur retrogrado ordine Concilia, de quibus recto ordine agit ipse lib* 6 *cap.* 15.

i *Coluntur hi pugiles,* Athanasius 2 *Maii,* Eusebius I *Augusti, et* Hilarius 13 *Januarii.*

k *De* Leovigildo *seu* Leuvigildo *Rege, consule Acta S. Hermenigildi filii, ejus jussu martyrii coronam adepti* 13 *Aprilis.*

l *Paulus Diaconus Emeritensis, libro de Vita et miraculis Patrum Emeritensium, latissime deducit res gestas* S. Masonæ; *qui inscriptus est Martyrol. Hispanico Tamaii ad kalendas Novembris.*

CAPUT III.

Orthodoxa fides per S. Isidorum propagata, ejusdem cellula clausi, vita.

Audiens autem reverendus Doctor Leander fortissimi juvenis Isidori constantiam, in Domino gavisus, orationibus continuis Dominum precabatur, ut D ipse, qui in servi sui tenera juventute inceperat mirabiliter, cœlesti eum robore confortaret, atque per eum Ecclesiæ suæ optatum dignaretur, prostratis inimicis hæreticis, annuere benigne triumphum. Misit ei itaque epistolam, in qua præmonet, mortem pro fide Catholica quidquam non esse timendum. Beatus vero juvenis, tam orationibus Prælati et fratris, quam exhortationibus et epistolarum adminiculo confortatus, neque in adversis frangebatur neque levabatur in prosperis: sed in iis omnibus, ac si in epularum delectatione, lætus et hilaris apparebat. Debellata itaque Arianorum insania, unum et verum Deum Filium, cum Patre et Spiritu sancto in unitate essentiæ sempiternaliter permanentem, sanctarum Scripturarum auctoritatibus, et septem liberalium artium rationibus, nec non philosophorum conventionibus, apertissime declarabat, et Romano Pontifici, loco B. Petri a fidelibus substituto, ac universis Ecclesiarum Prælatis ab eodem cœlesti institutore missis, divinæ paginæ testimoniis approbando, fidelibus populis obedire suadebat. Hic etiam Prælati sui fratrisque Leandri sic est executus vices, sic onera levigabat, sic vestigiis inhærebat constantiæ, ut carcere, minis, tormentis, et gladio persecutorum spretis, serenissimi Principis Recaredi, impiissimi Regis Leovegildi filii, securus adiret præsentiam; et pocula verbi Dei assidue propinando. ab Ariana hæresi revocaret, et fidei Catholicæ documentis redderet obsequentem. Formidolosi autem Regis Leovegildi, qui se cunctis vitiis mancipaverat, et aures suas spinis diabolici erroris obturaverat, ne audiret bonum; non solum est nisus debellare proterviam; verum ad hoc usque, totius regni primates gladio spiritus exasperando commovit, ut eorum insistente perfidia, in necem piissimi ac serenissimi Principis Hermenegildi filii sui, pro fide Catholica vinculis mancipati, hujus Isidori amicissimi, (quia eum B. Leander a fæce Ariana erutum in fidem Catholicam confirmaverat) impiissimus pater et tyrannus parricida insurgeret; et ad exequias gloriosissimi Regis et Martyris, ministerio Angelico celebratas, manifestæ perfidiæ culpam, exemplo Judæ proditoris, non pœnitens sed pœnitentia ductus agnosceret. Veniens namque Toletum, cœlesti urgente judicio, atrocissima percussus infirmitate, inter torsiones et ejulatus simul cum ipsis interaneis miserabilem evomuit *a* animam, atrocissimis flammis et vermibus, ut credimus, æternaliter cruciandus; quo præcessit seductor suus nefandissimus Arius.

Ex MS. Toletano.

epistola S. Leandri fratris confirmatus,

Recaredo Principi fidem prædicat,

eaque post Hermenegildi et Leovigildi mortem

12 Mortuo igitur Rege Leovegildo, factum est ut revertentem a Cathagine triumphatorem suum Leandrum læta susciperet Hispania; et substituto in regno Catholico Recaredo, Hermenegildi Regis et Martyris fratre, fortis Isidori victoria redditur, nuntiata Ecclesiæ pace cum fidelium tripudio: exterminata a totius regni confinibus cum debito dedecore, Ariana perfidia. Revocantur itaque exulantes Præsides, Ecclesiæ adornantur, fideles devotissimi cum Patribus gratulantur, omnipotentis Dei clementia magnifice collaudatur, qui tantæ virtutis constantia Isidorum roboravit. Beatus autem Leander, operibus caritatis et verbo prædicationis, Christianissimo Regi Recaredo, qui loco patris eumdem Leandrum sibi præposuerat, gentibus Gothorum, quibus semper patrio inhæserat affectu, et populo Hispalensi, quorum curis invigilabat specialius, in solicitudine, in caritate non ficta devotissime insistebat: et ut Patrem et Filium et Spiritum sanctum, trinum secundum personarum distinctionem, et unum secundum majestatis divinitatem, Deum esse crederent suadebat: quibus credentibus, prior instituit illis præcepta, et *b* ecclesiastica officia. Ipso etiam

reducta, lætatur:

A etiam tempore Suevi, unda baptismatis per *c* eum jam loti, Galleciam obtinent. Cerneus igitur Leander, admirabilem Isidori constantiam tantis fulgurare virtutum augmentis, nescio si quo præventus præsagio, ne se dimisso, prædicationis caussa aut ob aliud aliquid exteras peteret regiones: vel quia, ut credimus, se ab infantia mente et corpore Virginem Domino consecraverat, ne saltem levi inter turbas posset femine maculari: aut ne qui extiterat persecutionis tempore robustissimus, levis auræ humana favoris elatus jactantia, in tranquillitate positus, frangeretur; in cella, ut fertur, ab eodem Isidoro constructa bonæ indolis adolescentem reclusit. Hoc autem factum tam piissimus Rex Recaredus, quam plures Ecclesiarum Prælati ægre ferentes, cum animi molestia substinebant: injustum enim censebant tanti Patris placitis contraire. Murmurant Clerici mussitando, obsistit populus conclamando, lucernam clarissimam Isidorum non debere sub modio cellulæ vel etiam unius civitatis poni, qui splendore scientiarum et coruscatione bonorum operum, ad totius orbis sufficeret illuminationem; et qui tamquam aurum in fornace, ab impiis pœnarum tunsionibus probatus extiterat; non in cellula includendum; sed in multarum gentium lucem proferendum, querulis vocibus B clamitabant.

EX MS. TOLETANO c

a S. Leandro cellæ includitur

cum admiratione et murmuratione aliorum:

13 Reverendus autem Pater Leander, ut gravitatis pondere pressus, non pie Regi Recaredo, non Ecclesiarum Prælatis, non regni Principibus, non mussitationibus Clericorum nec populorum vocibus cessit: Spiritus enim sancti gratia præventus ipse, sciebat quid esset facturus. Denique ei eruditissimos in omni faculate providit magistros, a quibus audiendo, cum quibus etiam disputando, conferendo, quibus opponendo et respondendo, quosque interrogando, siquid minus didicerat, posset addiscere corrigendo. Mira res! omnis quippe, qui docturi eum de sua scientia præsumebant, ab eo mirabiliter docti, de incrementis doctrinæ copiosius gaudebant. Venerabilis vero Rex Recaredus, juxta cellulam beati viri assidue assidebat; et a fontibus Salvatoris, almo Isidoro effluente, Sanctæ Trinitatis fidem piis haustibus per fenestram hauriebat; et non immemor auditorum, cupiens Filio Dei duplicatum reportare talentum, populis sibi subjectis pocula vitæ æternæ, quæ acceperat, fideliter effundebat. *e* Erat namque cultu religionis præditus, et paternis moribus longe dissimilis: nempe ille irreligiosus, et bello promptissimus: hic fide pius, et pace præclarus: ille armorum artibus gentis imperium dilatans, hic glorio- C sus eamdem gentem fidei trophæo sublimans. In ipsis enim Regni sui exordiis Catholicam fidem adeptus totius gentis populos, inoliti erroris labe detersa, ad cultum rectæ fidei revocavit. Synodum *f* deinde omnium Episcoporum ad condemnationem Arianæ hæresis, de diversis Hispaniæ et Galliæ Provinciis congregavit: cui Concilio idem religiosissimus Princeps interfuit, gestaque ejus præsentia sua et subscriptione firmavit. Hic virtutibus adornatus, omnes quos Deo caros sciebat, honoribus extollebat, quos vero superstitiosos, coram omnibus arguebat; ut ceteri timorem acciperent: qui non Patrem perfidum, sed Christum Dominum sequens, horrebat et execrabatur Arianam insaniam, et a toto regno suo turpiter expellebat. Tantam in vultu gratiam habuit, tantam in animo gessit benignitatem, ut in omnium mentibus influens etiam malos ad affectum amoris sui attraheret; adeo liberalis extitit, ut privilegia et Ecclesiarum prædia, quæ pater suus fisco associaverat, jure proprio restauraret; adeo clemens, ut populi tributa sæpe indulgentiæ largitione laxaret, opes suas in miseris et thesauros suos in egenis recondens, sciens ad hoc illi fuisse collatum regnum, ut eo salubriter frueretur. Hæc ad D laudem Dei nostri et confessorum ejus Leandri et Isidori, qui talem a Domino discipulum obtinere meruerunt.

erudit suos magistros

et Recaredum Regem,

e

præclarissimum Principem effectum: f

ANNOTATA.

a *Nicolaus Antonius Annotat.* de morte Leovigildi consulendum Ambrosium Morales lib. 11. cap. 11, et quæ congerit Bivarius ad Maximi Chronicon anno Christi 587. *Nos nonnulla attigimus ad Vitam S. Hermenildi* 13 *Aprilis.*

b *Idem.* Leandrum primum auctorem agnoscere videtur ecclesiastici Officii, quo dehinc Gothi usi sunt: quod vulgo Isidoro tribui solet. *Porro, teste Mariana lib.* 6 *cap.* 5, *in concilio* 4 *Toletano, decretum erat*: Missale et Breviarium unum esto in Hispania: ejus rei perficienda cura, quoniam Isidoro, qui primas partes in eo Concilio tenuit, creditur esse demandata; usus obtinuit, ut Missale et Breviarium Mozarabum, hoc est ex antiquo Gothorum more conservatum, sacrorum precumque diurnarum et nocturnarum ritus Isidoro tribuantur, tametsi nonnulla Leander invenit, plura progressus temporis E addidit.

c *Illustravimus ad diem* 20 *Martii Acta S. Martini Dumiensis, Archiepiscopi Bracarensis; et ostendimus, auctoritate Gregorii Turonensis et S. Isidori, Suevos in Gallæcia degentes cum Rege Theodemiro ad fidem orthodoxam conversos. An aliquid eo contulerit S. Leander, alibi non legimus. Potuit tamen fecisse, quando regnum Suevorum deletum sub Leovigildo et in Gothos translatum, permansit sub Recaredo Rege Catholico.*

e *Sequentia ex Isidori Chronico transcripta sunt.*

f *Concilium Toletanum* III *Æra* 627, *Recaredi anno* 4, *Christi* 589 *celebratum.*

CAPUT IV.

S. Leandri Episcopi Hispalensis obitus, et libri scripti. Successio S. Isidori.

Videns itaque humani generis inimicus, se suosque a Sanctis Confessoribus, per Recaredum Regem, quem ante subditum habuerat, persequi; duos Comites inclytos opibus et nobiles genere, profanis tamen mentibus et ignobiles moribus, Ganvistan videlicet et Vulgernun, una cum Ariano Episcopo *a* Athaleo nomine, contra Regem Recaredum concitavit: qui congregata multitudine Francorum, ob vindictam Arianæ vesaniæ, urbis Narbonæ circum adjacentes regiones devastantes, et innumerabilem F Clericorum, Religiosorum et Catholicorum trucidantes multitudinem, etiam piissimo Regi Recaredo regnum præripere nitebantur. Contra quos gloriosissimus Recaredus, misso *b* Claudio Emeritensi Duce, glorioso triumphavit eventu. Nam prostratis consternatisque de inimicis fere *c* sexaginta millibus, in Hispaniam cum gloria magna regressus est. Post hæc remotis ab omni parte tempestatibus, desideratam Dominus populo suo largiri dignatus est pacem. Dum hæc ita se gererent, et multa Catholicæ Ecclesiæ favente Domino tranquillitas redderetur, et Arianæ hæresis calamitas ab omnium pene mentibus discuteretur, atque urbs Hispalensis una cum sanctissimis Confessoribus pro tantæ tranquilitatis gratia congauderet, et Domino indesinenter gratias referret innumerabiles, eumdem Venerabilem Antistitem Leandrum, Domino vocante, contigit ægrotare. Cumque diem extremum sui felicissimi laboris in proximo venturum agnosceret, venerabilem fratrem suum Isidorum, solatii ac benedicendi gratia et ut se ejus orationibus commendaret, a cellula educit, et sibi

debellata hæresi Ariana a [sic]

b

c

S. Leander e cella evocat S. Isidorum;

A sibi præsentari precatur. Quod cum beato Isidoro retulissent, cujus jam tota mens cœlis inhærebat, et parvam cellulam omnibus temporalibus divitiis præponebat, repulit eos a se dicens, Scitote, fratres, me ab hac cellula minime egressurum, quamdiu frater meus in hujus peregrinationis corpore superstes steterit: ipse enim hoc proposito sacramenti firmavit. Beatus autem Leander; pastoralibus jugiter curis expletis, post receptionem Dominici corporis et sanguinis, felicissime in Domino obdormivit. Hoc autem prætermittere jam dudum non existimo, quod hic clarissimus Doctor Leander *d* fuit ab eodem patre Severiano, quo et Isidorus, genitus, professione monachus, et ex strenuissimo monacho, multo populorum conamine, ipso renuente Hispalensis Ecclesiæ constitutus est Episcopus. Vir hic suavis eloquio, ingenio præstantissimus, vita quoque atque doctrina fulsit excellentissimus; ut etiam fide ejus atque industria, populi gentis Hispanorum per eumdem beatum adolescentem fratrem suum Isidorum, ut superius scriptum est) ab Ariana insania ad fidem Catholicam reverterentur. Hic namque in exilii sui peregrinatione composuit duos adversus hæreticorum dogmata libros: eruditione sanctarum Scripturarum ditissimos, in quibus vehementi stylo Arianam impietatem confodit ac detegit: graviter ostendens scilicet, quid contra eosdem habeat Catholica Ecclesia, vel quantum distet ab eis religione, vel fidei sacramentis. Extat et aliud laudabile ejus opusculum, adversus instituta Arianorum, in quo propositis eorum dictis suas responsiones opponit. Præterea edidit Florentinæ sorori suæ, de institutione Virginum et contemptu mundi, libellum, titulorum distinctionibus prænotatum; siquidem et Ecclesiasticis officiis idem non parvo laboravit studio: in toto autem Psalterio duplici editione orationem conscripsit: in sacrificiis quoque, laudibus atque psalmis multa dulcisono carmine composuit. Scripsit etiam epistolas multas ad Papam Gregorium, et de beatitudine unam, in quibus ab eo Archiepiscopale pallium et libros de expositione Beati Job librumque pastoralis regulæ poposcit; et ut pro eo ejus fieret ad Dominum intercessio, pro morbo podagrico, quo admodum vexabatur, frequentissime exoravit. Quæ omnia a Beato Papa Gregorio, qui eum tenerrime diligebat, impetravit. Alteram vero, ut in ante dictis prælibavimus ad fratrem suum Isidorum direxit epistolam, in qua præmonet cuiquam mortem non esse timendam. Ad ceteros quoque Episcopos plurimas promulgavit familiares epistolas, et si non C satis splendidas verbis, acutas tamen sententiis. Sub Recaredo Rege Catholico, Romani Pontificis vicibus in Hispaniis fungens, floruit: cujus etiam tempore mortalis vitæ terminum clausit. *e* Pridie idus Martii.

virtuteque et doctrina

ac variis scriptis libris clarus,

sancte moritur mense Martio.

15 Translato igitur inter Angelos B. Leandro, Hispalensis Metropolis tanto destituta Patrono, die noctuque preces Domino effundebat, quatenus populo suo misertus, eis Pastorem fidelissimum provideret, qui non solum Cathedrali dignitate, verum etiam morum sanctitate B. Leandro successor existeret. Huic vero petitioni eorum pius Dominus minime defuit, misericorditer eis annuens postulata, De tanti etiam Patris decessu adjacentium *f* parochiarum Episcopi admodum condolentes, convenerunt in unum, cum Clericorum et religiosorum convocatione, ut secundum sanctorum Patrum instituta eidem Ecclesiæ idoneum Præsulem eligendo providerent. Horum siquidem electioni confirmandæ Rex serenissimus affuit Recaredus, una cum Principibus et Hispaniarum nobilibus viris. Sed populus civitatis, quod conceperat animo non valens subticere, majorum vota præveniens, interim conclamabat, dignum Dei famulum Episcopatu Isidorum, qui in juvenilibus annis pro fide Catholica viriliter egit, et innumeras pro ejusdem fidei defensione, ab impiis sustinuit pœnas. Regis autem et Episcoporum et Principum eadem erat voluntas, una concordia, eademque sententia, et Isidorum Episcopatu esse dignissimum, qui tam exemplo boni operis quam sermone sanctæ prædicationis, totam erudiret Hispaniam, testabantur: et ad B. Isidorum accedentes, cum humilitate et reverentia, communem omnium insinuant voluntatem; suadentes eum onus Archipræsulatus, ad totius Hispaniæ salutem, subire. Sed ille, qui omne sublime haud secus quam suum præcipitium declinabat, nulla ratione eorum desideriis præbebat assensum. Ad hoc Reverendus Princeps et almi Pontifices, videntes se suasionibus nil posse proficere, non ferentes ultra, convocatis civibus uno spiritu ad eumdem convenerunt Isidorum, parati vim facere. Concurrentes itaque populi, concitato clamore beati viri cellulam dirimunt; atque, prout poterat, reluctantem, in voce jubilationis ad ecclesiam perduxerant. Clamabat eminus Dei servus, volens excusationis prætendere rationem; sed in [illegible], quia continentium aures suas populorum lætantium voces [illegible].

S. Isidorus ab Episcopis petitur,

EX MS. TOLETANO.

in Episcopum eligitur,

et invitus e cella est abducitur:

16 Perpendens itaque Christi præco, se nulla posse ratione resistere, coactus cessit; atque in Hispalensem Antistitem cum veneratione magnifica est electus, totus insignis, totus signatus, totus celeber, totus pulcher, totus amabilis, totus desiderabilis; insignis origine, honestate, honore et majestate; signatus natura, dignitate, gratia et disciplina; celeber doctrinis, eloquiis, præmiis, et præconiis; pulcher habitu, aspectu, delectu, et cultu; amabilis obsequio, alloquio, consiliis, patrocinio; desiderabilis specie, desiderabilis bonitate, innocentia vel justitia; desiderabilis perfecta charitate. Talis eligitur, talis deligitur, talis cogitur, trahitur, adoptatur; talis infulatur. Diriguntur præterea nuntii ad gloriosissimum Gregorium venerandæ urbis Romanæ Papam, ut confirmata electione, de benedictione B. Petri Apostoli pallium Isidoro sibi amicissimo Archiepiscopale transmittere dignaretur. Sanctus vero Gregorius Papa, de electione sibi dilecti Isidori admodum gavisus, Deo gratias egit, et nuntiis honorifice susceptis electionem confirmavit; *g* (pallium) cum postulatis dirigens, etiam ut primatiæ honorem in Hispaniis exequeretur, concessit,

dignusq consecratur

approbante S. Gregorio Magno

17 Decoratus igitur infula Præsulari quantus vixerit, quantus extiterit, quantum profecerit, quantaque fecerit, Pontifex asserat, Præsul affirmet, probet Antistes, Episcopus testetur: declaret virtus Pontificem, prodat scientia Præsulem, doctrina fateatur Antistitem, mores eloquantur Episcopum. Erat enim semper prudens, semper constans, semper modestus, semper justus: prudens discernendo, prudens eligendo, prudens diligendo, prudens inhærendo; constans tolerando, constans resistendo, constans cædendo, constans persequendo; modestus appetendo, modestus inquirendo, modestus utendo, modestus parcendo, justus meditando, justus loquendo justus operando, justus perseverando: probus ubique, devotus ubique, utilis ubique, expertus ubique; promptus ad incipiendum, promptus ad obediendum, promptus ad agendum, promptus ad insistendum: devotus ad meditandum, devotus ad proloquendum, devotus ad orandum, devotus ad postulandum, devotus ad obediendum, devotus ad impetrandum: utilis ad persuadendum, ad dissuadendum, ad dispensandum, utilis ad compensandum; expertus ad evellendum et ædificandum, expertus ad plantandum. Præ oculis semper habens passiones filii Dei, non inani gloria elevabatur: nam, omnium se servum exhibens

excellit in omni genere virtutum

Ex ms. Toletano.

A exhibens, plus amari appetens quam timeri, atque magis prodesse quam præesse, cunctis amabilem et benignum se præbebat, jejuniis, orationibus, et sanctarum Scripturarum meditationibus insistens; ex vilissimis cibis non ad cupiditatem, sed ad necessitatem parum sumens; sibi parcus, aliis largus nominabatur: eamdem morum gravitatem quam prius, eamdem sectabatur humilitatem. Idem enim constantissime perseverabat, qui prius fuerat; et crescente dignitate, augebantur ei Spiritus sancti dona; atque ita plenus auctoritate et gratia, ubique laus sanctitatis ejus et lucerna indeficienti lumine accensa, jam non sub modio posita, sed super candelabrum constituta, ubique cunctorum laudibus ferebatur; ita ut etiam multorum Doctorum præclarissimæ lucernæ, suo splendidissimo lumine de bono in melius magis ac magis accensæ, igne sancti Spiritus conglobato, splendifluæ redderentur. Cunctorum etiam se debitorem astruens, præter alios hoc dono radiantes, inerat ei quasi proprie proprium, scilicet gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus: et miserorum ærumnas, compassione pia in se transumptas, potius ipse quam illi sentiebat; et eleemosynarium largiflua donatione pietatis studio B detergebat. Tanta siquidem aderat illi copia largiendi, et continua hilaritas tribuendi, ut in multorum admiratione nullus valeret percipere, neque etiam ipsi familiares ejus, unde tantorum censuum sibi largitas proveniret. Quantum vero largus per omne vitæ suæ tempus extiterit, soli deo reservatum est nosse. Didicerat enim serenissimos mores, plus in tribuendo quam in accipiendo gaudere. Sibi parcus et quodam modo avarus, cunctis vero affluens, ditabat munificentiis universos. In prosperis et adversis unus vultus ejus semper; clara hilaritate præventus cunctis lætior occurrebat. Non illum cunctis virtutibus inimica elatio asserebat; sed in omnibus placidam prætendens humilitatem, potentissimis et pauperibus carissimus habebatur. In tanto etiam Apostolatus culmine sublimatus, non ad cathedram, sed ad curam; non ad honorem, sed ad onus; non ad principandum, sed ad serviendum; non ad subditorum marsupia evacuanda, sed ad facinora extirpanda; non ad quietem, sed ad laborem; non ad diversorum saporum fercula vel pocula exquirenda, sed ad divina præcepta populis demonstranda ac suadenda, et ad pauperibus Christi temporalia subsidia provide administranda, Episcopi dignitate se vocatum, non minus operibus quam sermonibus fatebatur.

C

ANNOTATA.

a *Gregorius Turonensis lib.* 9 *Hist. Franc. cap.* 15 *appellat* Athalocum, Arianæ sectæ Episcopum, qui, cum ad consentiendum paucorum faveret adulatio, commotus felle, ingressus in cellulam suam, inclinato super lectulum capite nequam spiritum exhalavit. *Huic Episcopo videtur adhæsisse* Ganvislan *et* Vulgernus, *licet alii eorum non meminerint, et ab illis excitati Franci in Narbonensem seu Gothicam provinciam irruisse.*

b *Joannes Biclarcensis* Claudium Lusitaniæ Ducem *appellat. Isidorus* Claudium Ducem.

c *Biclariensis.* Sexaginta millia ferme Francorum noscitur infugasse, *et* maximam eorum partem gladio trucidasse. *Isidorus tot advenisse ait; addens,* Nullam unquam in Hispaniis victoriam Gothorum vel majorem vel similem extitisse.

d *Hæc, paucis hinc inde additis aut mutatis, transcripta sunt ex elogio Isidori de S. Leandro, in libro de scriptoribus Ecclesiasticis: ex quo nonnulla perperam hic scripta correximus. Ea autem ad S. Leandri Vitam illustravimus.*

e *Imo* tertio idus Martii, *ad quem diem vitam dedimus.* D

f Parochiam *pro* diœcesi *usurpari in Vitis Sanctorum et apud S Hieronymum monuimus* 6 *Januarii ad Vitam S. Melanii cap.* 1 *litt. a. Ita præcipitur in Capitulis Carolimagni,* ut nullus Episcopus in alterius parochia ordinationes faciat.

g *Lectiones in Breviariis Hispanicis et Romano Cardinalis Quignonii,* eique pallium misit in Hispaniam.

CAPUT V.

Cura in institutione Clericorum, monachorum, laicorum. Iter Romanum. Pluvia impetrata. mortua resuscitata.

Circa Clericorum vero et scholarium curam ita sollicitus erat, ut ex ipsa vehementi invigilantia singulorum Pater probarent. Parum enim sibi videbatur vicinis Clericis scholaribus providere, quin etiam undique vocaret, ut magis haberet quibus sua impartiretur beneficia, quos per se ipsum in sanctarum Scripturarum paginis erudiret, et temporalibus alimoniis abundanter provideret. *Clericos undique collectos instruit:* Concurrebant ergo E Clerici, tantum Patrem, non solum audire, verum videre sitientes; qui benignissime patrio susceptos affectu hortabatur, ne ab eo prius discederent, quam in lege Dei edocti sibi et Catholicæ Ecclesiæ profuturi clarescerent; et ut removeret ab eis materiam vacandi otio, extra Hispalensem civitatem miræ pulchritudinis extruxit monasterium, a quo nulli scholari exeundi ante quadriennium licentia præbebatur. Quosdam autem eorum qui ditiores videbantur, et inesse recusabant monasterio, quos veritatis spiritu demonstrante, in Ecclesia Dei opere et sermone potentes futuros esse prævidebat; ne occasione comperta, vana quæque per gyrovagationem meditando, mentem a studio revocarent, ferreis astringebat compedibus. *cogitque ad studia* De quorum collegio sanctissimus quasi Lucifer emicuit *a* Ildefonsus, nec non et gloriosus Braulius Cæsaraugustanus Episcopus. Et quia non semper personaliter, pluribus emergentibus curis, prout optabat, poterat eis continuare doctrinam, ubicumque in lege Dei sedulos, et ad bella spiritalis certaminis aptos speculabatur magistros; multis honoribus attollendo humiliter precabatur, ut sui optati laboris non immemores, in scholaribus docendis continuarent operam efficacem. *adhibitis variis magistris:* Non enim sibi videbatur nefarias hæreses a vinea F Domini radicitus posse evelli, nisi Clerici et quique religiosi, fama sanctitatis et instantia prædicationis, populis insisterent. Fomes namque et occasio totius mali et hæresis, morum lapsus Clericorum et religiosorum, et segnis contemptus scientiæ Scripturarum extitit. Super religiosos quoque monachos, eremitas, atque secundum Patrum regulas seculo renuntiantes summo opere invigilabat, ne quis eorum inopia mergeretur, aut verbi Dei inedia deperiret, *eximiam curam gerit monachorum et sanctimonialium:* et necessitate compulsi, per diversa quæritando, lapides Sanctuarii dispergerentur; et color auri optimus, scilicet propositum sanctorum virorum, mutaretur, et pervagatione mediante sanctæ conversationis obliviscerentur; et concupiscentiis illecti et abstracti, secularibus curis implicarentur; et regularibus frænis laxatis, se diaboli subderent servituti. Sicut mater unicum amans filium, ita omnibus caritate annexus, pandebat unicuique eorum benevolentiæ sinum. Sicut gallina congregat pullos suos sub alis, ita protegebat eos a facie malorum: ne adversis pulsi incursibus vel egestatis pressi angustiis, paterno sublato præsidio, extra quam norma poscit, affligerentur. Sicut aquila provocat ad volandum pullos suos, ita ad cœlestia desideria piis monitis

A nitis animabat; ipse prius cœlestibus operibus inhærendo super eos volitans, illius sanctissimi Apostoli Pauli exemplar secutus, ne forte, cum sine exaggeratione operum aliis prædicaret, judicio deprehensus Evangelico, dicens et non faciens, reprobus efficeretur. Quis namque sanctarum congregationum Frater, molestia animi vel corporis pressus, infirmabatur, ipso non ad sanitatis remedia succurrente? Quis inimici tentationibus scandalizatus urebatur, illo non studio pastorali aquam sanctæ prædicationis desuper effundente? Portabat onera subditorum, dignum ducens ipse solus in solicitudinibus seculi tribulari, ut sancti viri perturbatione submota, habentes victum et vestitum, soli Deo studerent placere; credens se eorum intercessiomibus, si quid ei deerat, promereri. Quamvis, etiam suæ et aliorum consulendo saluti, mulierum pro posse vitaret præsentiam; quascumque tamen moniales vel religiosas in Dei laudibus cerneret permanentes, mira venerabatur affectione; et ne temporalium spiritualiumve sibi deesset copia, assiduis largitionibus providebat. Per Hispaniæ igitur regionem plurima nec non et pulchra ædificavit monasteria: in quibus utriusque B sexus religiosorum turmas, ad laudem et gloriam divini nominis congregavit. Tradidit etiam eis *b* Regulam, quam ipse secundum Apostolorum instituta ediderat, quam pro loci varietate et Dei servorum viribus decentissime temperavit, docens unumquemque stare in gradu et gratia qua vocatus est; et in officio quo in seculo fungebatur (dum modo sit honestum) in monasterio quoque, secundum Præpositi sui imperium, si necesse fuerit, humiliter deservire.

1 Cor. 9, 27 — *Matth. 5, 19* — *varia condit monasteria,* — *b* — *et iis regulam scribit.*

18 Inde non contentus [prodesse] uni soli provinciæ, qui omnium fidelium utilitati se natum credebat; per civitates et regiones egressus, in sacris tubis novi et veteris Testamenti clangendo, ad cœlestia desideria animabat electos; vel contra mundi rectores tenebrarum harum, ad spiritalia [bella] hortabatur. Ubique tuba personat Evangelii, ubique annuntiatur Christus, ubique Sanctæ Trinitatis laudes resonant, et non est qui se abscondat a calore ejus; quoniam in omnem terram Confessoris sonus exivit. Nam quos præsentia sui corporis illustrare non valebat, missis epistolis et nuntiis roborabat. Quidquid indecorum, quidquid incompositum, quidquid deforme, sed maxime legi Dei contrarium habuisset obvium, non parcebat oculus ejus: et ne crescendo augmentaretur solicitus, quam celerrime principiis obsistendo, delere de C populo Christiano et exstirpare nitebatur. Sed et Apostolicas sanctiones, atque decreta Sanctorum Patrum, sanctæque Romanæ Ecclesiæ præcipue instutitiones, id cunctis Hispaniarum Ecclesiis instituebat. Tradebat cœlestia et humana jum strenuus legislator; leges dabat, modestiæ et honestati convenientes, præbens se ignem urentem, in consumendo nemora criminum: et aquam frigidissimam, in frigidando ardores tentationum. Denique quæ civitas, quæ solitudo, quæ *c* marka, quæ hujus Doctoris non senserit beneficia? Peragrans itaque Dei servus, fidelium mentes verbi Dei pabulo reficiendo, pauperes Christi in eleemosynis recreando, hæreticorum dogmata solicite persequendo, in universis Hispaniarum Provinciis; ad inclytam pervenit Romanam Urbem, summo Pontifice id humiliter postulante; qui quanto honore et reverentia a Romano Antistite et Cardinalibus fuerit receptus, non est nostræ disserere valetudinis; sed ex officiis et dilectionis obtemperantiis erga eum exhibitis perfacile lector conjicere potest. Onere namque totius curiæ sibi imposito, omnes se ei quasi patri pio, salva Apostolica excellentia, offerebant benigne, ut etiam, si liberet, genere nobilissimi, moribus D famosi, dignitate præcipui, famulorum vices supplerent, et humilitate qua poterant ministrarent; dignum ducentes prudentissimi viri, ut quia pro fide Catholica et Ecclesiæ Romanæ honore ipsum, despectis tormentis Principum, morti exposuerat, et multis Scripturarum sententiis matrem Ecclesiarum omnium comprobaverat; ab eisdem Romanis condigno veneraretur honore. Placuit etiam cunctis ut Ecclesiæ Prælati ad sanctam *d* Synodum convenirent, ut siquid inhonestum reperiretur aut ambiguum, cum eodem sanctissimo corrigeretur Isidoro; quem summo desiderio in Romana Curia ad sui decorem detinuissent, nisi in Ecclesiæ detrimento, ipso insinuante, hoc cessurum agnoscerent. Dimissa itaque Synodo, quidquid voluit in Romana Curia ordinavit, et omnibus affectis mœrore dimissis, cum maximo honore et Apostolicis muneribus in Hispaniam regressus est. Experti siquidem erant eum inter ceteras virtutes prophetiæ spiritu clarescere, et ita multa de futuris, tamquam essent historialiter acta, magis evangelizare quam prædicere videbatur. Revertente autem eo factum est gaudium magnum et tripudium in Ecclesia Hispaniarum. E

alios Christianos per orbem juvat: — *c* — *Romam profectus humanissime excipitur;* — EX MS. TOLETANO. — *d* — *interfuisse alicui Synodo dicitur:*

19 Cum autem sanctus Doctor ad Galliarum fines appropinquaret, mire magnificavit Dominus agere cum Sancto suo. Cum enim Galliarum et Hispaniarum provinciæ siccitate aeris nimia laborarent, et ex pluviæ defectu fruges, arbores, atque herbæ arescerent, et homines ex ipsa intemperie gravem corporis sustinerent molestiam; sancti Antistitis audientes adventum, læti et alacres, de solita Domini pietate confisi, qui in servo suo semper operabatur insignia, cum crucibus et lampadibus de singulis civitatibus ei obviam procedebant, postulantes ut pro eis ad Dominum preces fundere dignaretur. Narbonenses vero, prope eo veniente, clamabant dicentes; O pie Hispaniarum Doctor Isidore, tuis sanctis orationibus fusis ad Dominum, ab imminentibus periculis erue nos: advenisti desideratus, per te ubique a Domino solita præstentur beneficia. Beatissimus vero Doctor, ut erat compassione promptus, imperat silentium; et verbi Dei cibaria esurientibus apponit populis, admonens eos, ut una secum Domini invocantes misericordiam, sanctæ Trinitatis fide præambula et omni hæsitatione postposita, Filii Dei poscerent beneficia. Inde vir sanctus, elevans manus ad cœlum, Dominum precabatur, quatenus ad gloriam sancti sui nominis, populo suorum peccatorum remissionem, corporis sanitatem, aeris temperiem, pluviarum largitionem, atque fructuum abundantiam F dignaretur impartiri optatam. O mira virtus orationis sanctorum! Cum enim aeris serenitas nimia esset, et solis ardore æstuarent universa, post tonitruorum repentinos mugitus ac fulguris contiguos ictus, tanta subsecuta est aquarum inundantia, ut quis non vidit temporibus retro actis hujus pluviæ comparationem. Beatus vero confessor, ictibus fulguris undique agitatus, totus ardere videbatur. At omnes timore mortis exterriti, Sancto relicto, ad ecclesias confugerunt. Qui autem ægroti humeris bajulantium subsidia beati Patris expetentes advenerant, suæ immemores imbecillitatis etiam ceteros fugiendo præcurrebant cum merito: omnes enim B. Isidori obtentu pristinæ erant redditi sospitati. Ceteri vero, in infirmorum sanitate perpendentes a Deo factum miraculum, animati viribus ad Sanctum accedere cupiebant: sed nullus erat, qui præ foribus auderet progredi, coruscatione simul et pluviarum inundantia prohibente. Supersedens itaque Christi præco usque quo imbres cessarent, concurrit ad eum universa multitudo, laudantes in Sancto mirabilia nostri Salvatoris. Beatus vero Pontifex eos blande exhor-

In Galliis in magna siccitate — *rogatus preces fundere* — *mox pluvias impetrat,* — *ægros sanat,*

EX MS. TOLETANO.

A tabatur, dicens; Ecce, fratres, quantum obtinet sanctissimæ Trinitatis fides intemerata. In nomine individuæ Trinitatis petistis, a tribus vel pluribus erui periculis, et tria vobis a Domino et etiam plura sunt collata beneficia; scilicet sanitas corporis; aeris temperies, et exuberans frugum ac fructuum abundantia: præterea, quod sanctius ac carius amplectendum, si illibatam fidem servabitis, peccatorum indulgentiam consequemini, et bravium remunerationis æternæ. Nunc igitur, confirmate corda vestra in caritate Christi filii Dei, et nullatenus circumveniamini a seductoribus, qui circuerunt mare et aridam, ut faciant unum proselitum, æternis flammis horribiliter concremandum. Lupi sunt infausta edacitate voracissimi; qui non veniunt nisi ut mactent et perdant, exterminantes facies suas, ut appareant jejunantes hominibus, et per hoc facilior eis decipiendi aditus reperiatur. Hæc et his consimilia perorans Sanctus venit ad hospitium, ut refessa membra refoveret. Populus interim per vicos et plateas Dei nostri magnalia collaudantes, maledicentes, detestantes eos, qui Dei et Virginis filium Dominum nostrum Jesum Christum, vel sola cogitatione Deum esse verum, cum Patre et Spiritu sancto permanentem in æternum, negarent. e

et adhortatur ad fidem sinceram et virtutes amplectendas.

B 20 Cum appropinquasset almus Doctor ad Hispalensem civitatem, obviam ei processit utriusque sexus populorum multitudo, Clericorum, scholarium, monachorum et laicorum: qui in hymnis et laudibus, in voce jubilationis et tripudii, eum susceperunt cum gaudio magno. Concurrentibus itaque omnibus, ut sancti Patris tangerent fimbrias, ex compressione turbarum, quædam mulier prægnans præfocata spiritum exhalavit. Quod sanctus cernens, ut erat misericordiæ visceribus affluens, ubertim flevit, verba orationis ad Dominum tacitus fundens. Post aliquantulum vero spatium mulier surrexit, voce magna dicens; Benedictus tu, Pater sancte Isidore, et benedictus sermo oris tui: sacris namque orationibus tuis ego, et quem gesto in utero, non solum præsenti vitæ redditi, verum etiam de manu sumus eruti inimici. Populus ad mulierem conversus, sciscitabantur qualiter evenisset ei. Ad quos illa; Egrediente, inquit, anima mea et filii mei, qui in utero est, de corpore, caterva dæmonum affuit, qui nexibus igneis nos ad pœnarum loca rapere parabant; et gloriosissimo Patre nostro pro nobis orante, audita est vox dicens, revertantur animæ horum in corpora sua, quoniam amicus Dei Isidorus orat pro illis. Quo audito unus Angelorum sanctorum, qui semper sunt

mulierem prægnantem a morte suscitat

C cum beatissimo Doctore Isidoro, nos ad corpus reduxit. Elevans itaque omnis populus vocem in cœlum, laudes clarius Altissimo personando, eum in urbem duxerunt. Tantam siquidem pacem per eum Dominus contulit Ecclesiæ, atque tantum intulit terrorem universis superstitionis filiis, ut funditus ab Hispaniis omni extirpata hæretica pravitate, nullus reperiretur, qui vellet vel auderet hæresim nominare. Et ne aliquod misericordiæ opus vir sanctissimus inexpertum prætermitteret, si qua de puellis secularibus præ inopia infamem cogeretur ducere vitam, Dei minister celerrime præveniendo, miserabilia rescindebat vota, nuptui vel monasterio, pro ejus electione, tradendo. Si quem etiam de laicis in lege Domini voluntarium reperissent, nimia venerabatur dilectione, et inter suos secretarios amicabiliter annotabat. Innumerabiles fere squallore carceris maceratos vel etiam captivos, large datis muneribus, liberavit; et alieno ære illaqueatos, creditoribus data pecunia, utrosque gaudentes effecit. Reformandæ etiam pacis inter discordantes erat illi maxima cura: et nunc ecclesias construendo, nunc monasteria restaurando, nunc pontes in-

exercet opera caritatis.

novando, veritatis operarius solicitus permanebat; D illud Salomonicum suis sæpius proponendo, multa mala docuit otiositas. Tanta erga eum Reges et Principes vincti tenebantur dilectione, propter Apostolicam qua fungebatur auctoritatem, ut eum patrem humiliter venerarentur sanctissimum, et quæque ab eo sibi imperata perficerent cum summa devotione. Hinc in Principibus florentem obedientiam cerneres monachorum, dum qui Regis vel alicujus Principis incurrisset offensam, et per alia ei reconciliari nequivisset, ad extremum refugium securus accedebat Isidorum. Quis umquam ad eum peccator mœstus, turbulentus, vel desperatione suffossus accessit, et non in verbis gratiæ, quæ mellifluo ejus ore effluebant, statim viribus resumptis, spe veniæ et gratiæ animatus, lætus et hilaris et ex animi contritione justus effectus, gratias agens, repletus bonis discedebat? Quicumque ad eum cujuscumque professionis accedebant; suæ assiduitate visionis et usu locutionis atque exemplo boni operis, ab ambitione temporalium quiescebant; et veritatis lumine succensi, in desiderium æternæ lucis inardescebant. Quantæ autem extiterit virtutis et miraculorum vibratione coruscus, si omnes humani corporis artus verterentur in linguam, proloqui non auderent. Præterea futurorum providens utilitati, innumerabilibus fere sententiis et verbis præclaros edidit libros, quos enumerare longum est, tamen eos Beatus Braulius Cæsar-augustanus Episcopus in parte enumerat. Scriptis postquam edidit alphabetum f Papiæ judicum, alphabetum verbalium, alphabetum Theologicarum distinctionum, atque alphabetum librorum; oratione finem faciens, orationis scripsit alphabetum, futuros plangens Gothicæ gentis errores, simul eversionem, in quo quotidie Domino psallebat, quod in hoc opere duximus annotandum.

Eccli. 33, 29

amatur a Regibus et Principibus

omnibus benevolus;

varios edit libros,

et inter hos Alphabetum orationis

ANNOTATA.

a *Coluntur S. Ildephonsus* 23 *Januarii, et S. Braulius seu Braulio* 18 *Martii: ad quorum Vitas hæc latius indicantur.*

b Regula S. Isidori *extat inter opera ejus, et seorsim parte* 2 *Codicis regularum a Luca Holstenio editi. Citant eum Benedictus Anianensis Abbas, in Concordia Regularum et Smaragdus monachus, in commentario ad Regulam S. Benedicti.*

c Marka *seu* Marcha *pro limite provinciæ, aut integra limitanea provincia, accipitur passim in Actis Sanctorum. Consule dicta* 6 *Februarii ad Vitam metricam S. Amandi per Milonem cap.* 2 *litt. b.* F

d *Fuisse anno* 601 *Romæ duo concilia habita tradit in Synopsi sua Conciliorum Labbæus, quorum aliud pro monachis constitutum edidit, aliud adversus Andream Græcum, sub monachali habitu impostorem. Quidni aliqua similis Synodus præsente S. Isidoro habita fuerit? Ejus mentio fit in Breviariis Hispanicis. At publicum aut solenne illud Concilium non fuisse, arbitramur, cum Ambrosio Moralez lib.* 12 *cap,* 21*; Mariana, lib.* 6 *cap.* 7*; Padilla, cent.* 7 *cap.* 22, *et aliis.*

e *Sequebantur nonnulla inserta de Mahometis prædicatione in Hispania, et quomodo a diabolo monitus sit recedere in Africam, propter adventum S. Isidori: quæ falsa* et ad scititia *censet Nicolaus Antonius. Disputat de iis Tamaius, qui* opinionem vanam et sine apice veritatis adstructam clamitat cum Morales, Padilla, Mariana et aliis. *Quare nos ea ex hac Vita eliminamus, maxime quia compendium hic relatorum legi potest apud Lucam Tudensem, lib.* 3 *Chronici sub Sisebuto Rege et Æra* 674*; item apud Maximum, in Chronico ad annum* 606*; Luitprandum, ad annum* 607, *et similes auctores nuper excogitatos, quasi ex inde Hispaniæ accederet aliqua gloria. Quidni tamen*

Mahometicæ

A *Mahometicæ pravitatis seminator aliquis, tempore Isidori e Africa in Hispaniam trajecerit; matureque detectus, coactus sit sibi fuga consulere?*

f *An* patriæ? *Nicolaus Antonius annotat mendum hoc emendari non posse, quod indicati Alphabeti nullus meminerit.*

CAPUT VI.

Alphabetum Orationis ad tentamenta repellenda adversarii, et Dei gratiam promerendam.

A littera strophis 24

Audi Christe tristem fletum amarumque canticum,
Quod contritus, et percussus modulatur spiritus.
Cerne lacrymarum fluctus, et ausculta gemitum.
Ad te multum vulneratus, vocem fletu elevans,
Alta de profundo cordis emitto suspiria:
Precibus si forte velis placatus ignoscere.
Alleva calamitates importuni ponderis;
Quod me diutius premit et elidit impie,
Nec discedit ut resumam vitæ respiraculum.
Aggravasti manum plagæ super me validius,
Carnem, flagellorum sancta ultione, conterens,
Cæde, ferro, sorde, peste, tenebrarum carcere.
Ab his disco veritatem, ut occidis impium:
Sed rogo post disciplinam da placatus veniam:
Quia non mortem iniquo, sed vitam desideras.
Ablato consolatore, quadro clausus lapide,
Gemo lugens et suspiro, Miserere, clamitans:
Pulso, rogans tota die, sed tu semper dilatas.
Ab antiqua pietate ne declines obsecro:
Nam justitiæ rigorem si me sequi jubeas,
Mille sum deditus pœnis, mille dignus mortibus.
Annos meos in dolore, vitam in gemitibus;
Vilis factus consummavi; parce mihi, Domine,
Jam non possum sustinere, deprecor auxilium.
Amarum est hoc sed leve; quia pertransibile:
Sed amarius et grave quod irrevocabile;
Quod pœnarum non est finis, nec doloris requies.
Ardens illic erit flamma damnatorum corpora.
Ultra reditum non sperat quem ille susceperit,
Cujus pavore tabesco, liquesco formidine.
Arbiter et testis æquus ipse dum adveneris;
Justam reddere mercedem singulorum meritis,
Quo me salvare decernes, opus non invenies.
Abominabilis erit coram te iniquitas;
Nullus enim immundorum tibi sociabitur;
Quomodo tunc fœtens hircus mundis jungar ovibus?
Ante te justis nec erit secura justitia:
C Quam si districte requiras, et ipsa peccatum est,
Heu mihi, quo parebo irretitus vitio.
Appenso bono vel malo; pars hæc operario
Vindicabit, quo momento lance declinaverit:
Quid agam, si pondus mali me læva jactaverit?
Aspicient mali bonos, cum beatitudine
Qui gloriam meruerunt, et dolebunt acriter,
Quod non vixerint tam juste, ut sic essent liberi.
Allevabunt ululatum et rugitum immanem,
Planctum magnum facientes, amarum et validum,
Quale numquam fuit factum vel dictum vel visum est.
Arvi, polique, marisque non tutabor finibus:
Quæ et ignium ardore desoluta diffluent.
Ubi me miser abscondam? quo ante te fugiam?
Ab immensitate tua mundi gyrus clauditur;
Cœlum terramque tu reples, et sine te nihil est;
Qui pacatum te non habet, iratum quo fugiet?
Arctor undique pressuris, comprimor angustiis:
Fluctuat mens in mœrore, cor natat in lacrymis;
Nec ulla timore pulso requies est animo.
Arma sumens pœnitentis, saccum et cilicium;
Pulso pietatis aures, viscera clementiæ;
Verba precum et dolores ingerens cum lacrymis.
Audi preces et placare, mens quas ægra parturit: D
Consideraque dolores, impende malagmata: *Ex MS. Toletano.*
Quia tua sum factura, tuaque plasmatio.
Aspice jam, Deus clemens, ærumnas quas tolero:
Remove contritionem, et flagella comprime:
Nec me precor indignatus opprimas et conteras.
Aufer me de luto fæcis peccatorum omnium:
Emundare non contemnas, antequam discutias:
Et non ero tunc immundus; si me nunc piaveris.
Accipis, et peccatores, sed quos nunc justificas:
Respicis multos ut Petrum, et deflentes pœnitent:
Sicque lapsos ad inferna, revehis ad æthera.
Boni nihil habiturus, quid malis objiciam? B
Pœnarum metu quassata tremit conscientia, *littera cum strophis 7*
Dum formidat infinita subire discrimina.
Bone Deus, perituro nunc, exoro, subveni;
Nunc et ab ira perenni et a morte libera:
Ut quem justitia punit salvet me clementia.
Bonitatis pietatem multis non merentibus
Ostendisti, et peccatis indulsisti veniam:
Mihi non defraudes uni quæ dedisti plurimis.
Blanditus confessione placaris humilium,
Et ad ignoscendum cito flentis voce flecteris.
Pœnitus adsuetus consulere lacrymis.
Benigne Pater, ignosce quod agnoscens fateor, E
Pronuntio malum meum, non vindex operio:
Excipe confessionem, et da indulgentiam.
Brevis non est manus tua, ut salvare nequeas:
Multus es ad ignoscendum: hinc, Indulge, clamito:
Miserere, ne disperdas; parce, ne interimas.
Biplici quæso flagello noli me percutere:
Tempera paululum iram, habe patientiam:
Quia multum ego miser, sed tu plus misericors.
Conversus ad pietatem, restitue gratiam:
Vitam cum peccato simul ne velis extinguere: C
Serva benedictionem, receptam da veniam.
Carnem pro peccato suo, quantum placet, attere:
Plagas enim temporales libenter excipiam:
Precor tantum ne perennes indignatus inferas.
Carpe moras, visita me, imo veni Libano:
Surge, dicito captivo, Prodi foras, misero:
Releva carcere trusum, pande jam absconditum.
Callidus hostis me vicit: quod modo considero,
Magnum malum feci miser carnis in arbitrio:
Porrige nunc manum tuam, et succurre misero.
Doloribus hic affige: mœroribus affice: D
Per flagella modo purga, ne futura punias:
Carnem puni quæ deliquit: redimatur anima.
Decerne, clementer pie, perditum requirere,
Mira qua benignitate abjectos recolligis;
Et aversos reconvertis, aberrantes corrigis.
Errasse plango, profanus peccator et prodigus, E
Meretricio amore bona perdens patriæ;
Hinc ad te, vilis, egenus et percussus, redeo.
Ecce me indignum loco filiorum clamito,
Quod paternitatis tuæ renuens admonita,
Vagus per quæcumque flexi et cucurri devia.
Facere post mala bona ut permittas obsecro: F
Habeam munere tuo in lare quæ offeram;
Quibus a læva sublatus, transeam ad dexteram.
Fecit malum miser ego in insipientia:
Provocavi te ad iram diris facinoribus:
Rite corde consternatus magno luctu conteror.
Fletibus non te adire confitendo vereor:
Excipe professionem, culpæ factus immemor:
Et paterna pietate sume precor errolum,
Grassaris si tamen plagis, adhuc me dijudicans, G
Feri me, sicut quos amas castigas, et argue:
Sed clementer, ut emendes, non ut interficias.
Graviter ut culpa meretur non ita desævias:
Tempera severitatem, desine percutere:
Jugi ne plaga constrictus desperem, et peream.
Hoc interdum de te posco, ne tentationibus, H

Quibus

EX MS. TOLETANO.

Quibus subinde pervertor, violenter obruar;
Victus ne miser occumbam, deprecor auxilium.
Hinc te quæso, ne permittas me ab hoste obrui :
Nam sufferre tentamenta dæmonum non potero ;
Si desieris eorum frænare malitiam.
I Inde te, benigne Pater, adclivis efflagito,
Quantulumcumque placare ; ut et hic indulgeas :
Nam longa pœna subactus, miser valde factus sum.
In dolore sempiterno carnem ne constituas ;
Et crudeliter exire compellatur anima .
Da cruciatibus finem, requiescat spiritus.
Lugeo confusus mala, quæ gessisse memini :
L Fundo preces et lamentum, contristatus animo :
Precor optatam ne neges pœnitenti veniam.
Lacrymæ contra peccatum non quidem sufficiunt :
Sed quod jugibus non queo expiare fletibus,
Oro, pietate demas, conferas clementia.
Miseratione tua fac justum ex impio,
M Fulgidum de tenebroso, nitentem ex horrido ;
Innocentem de iniquo, viventem ex mortuo.
Miseratus jam omitte noxas mei criminis :
Et eripiens plasma tuum de manu diaboli,
Memento figmenti tui, et esto placabilis.
Ne des in ruinam mortis opus tuum, Domine,
N Propter carnale peccatum, quod lamentis dilui
Possibile prædixisti atque veniabile.
Nulla tam gravis est culpa, cui non sit venia :
O Omne peccatum dixisti dimitti hominibus,
Spiritus dumtaxat sancti excepta blasphemia.
Omnino confidens credo, quod nolens perimere,
Subjecisti me flagellis, quibus est corrigere,
Ut ab omni mundus culpa redirem ad gratiam.
P Peccavi tibi, peccavi, et deliqui nequiter :
Sed conversum non disperdas, et quod posco tribuas,
Et me mundes ante mortem, et dum vivo redimas.
Quis fuerim ne requiras, sed quis esse cupio :
Q Veteri culpæ ne quæso reputes damnabilem :
Cerne corrigendo votum, et relaxa debitum.
Recipe, Domine Pater, fuga lapsum servulum.
R De interitus errore, te quærente, redeam,
Atque de maligno dignus efficiar famulus.
Solve, Christe, vincla pedum, ligamenta criminum :
S Resera limen obtrusum tenebrosi carceris :
Pande jam luci sepulcrum, peregrinum patriæ.
T Tu es Deus lucis auctor, Rex æternæ gloriæ :
Quem nullus sermo concludit nec obscurant tenebræ :
Miserum ad te clamantem jam exaudi, Domine.
V Visita jam, Christe Deus, quem creasti servulum :
Dimitte me deplorare quæ gessi in seculo :
Æternum mihi concede lumen quomodo desidero.
X Christe, qui benignitate gratiarum dives es,
Fructum et meritum precor ut viventi tribuas ;
Ne me sterilem præcernens, succidas imposterum.
Z Zabulo me non conjungas ad mortem cum impiis,
Nec in tartari baratrum patiaris obrui,
Qui venisti, ut credentes de morte redimeres.
Clausula Gloriam jam vigil canam, alphabetum finiens,
Tibi, Pater, Filioque, inclyto Paraclito,
Cui laus est et potestas per æterna secula. Amen.

Hæc hujus seriei narrationis placuit inseri ; ut ex his conjicere quis valeat : dum tantis in divinæ oculis majestatis claresceret signis, quam humilis apud se censebatur ; non ambulando in magnis neque in mirabilibus super se, enumerans sui corporis passiones ; non ut his elatus glorietur, sed ut Christi sequaces in superbiam non extolli, neque in adversis demitti, admoneat ; sed spe veniæ ad cœlestia sublevari.

CAPUT VII.
Epistolæ ad varios

Præterea epistolam, quam ad S. Masonum Emeritensem Archipræsulem, de reparatione Prælatorum post carnis lapsum, S. Masono cum instantia humili postulante, scripsit, in hoc opere ampliamus ; eo quod sit perutilis, non solum Episcopis et personis Ecclesiasticis, verum etiam cunctis ad Deum per pœnitentiam redeuntibus. D

§. 1. *Ad sanctum Masonum Emeritensem Archiepiscopum. a*

Domino sancto meritisque beato, Masono Episcopo Isidorus. Veniente ad nos famulo vestro viro religioso *b* Vicentio, litteras honorificentiæ vestræ nobis detulit, in quibus agnitio salutis vestræ nihilominus perpatuit, maxime per eum portatorem, cujus lingua epistola vivens erat. Unde pro salute vestra gratiarum actionibus Deo nostro repensis, in quantum valuit mediocritas nostra, vice inquisitionis studuimus, poscentes vestrorum meritorum suffragiis divinis vos commendare conspectibus. Verum quod consequenter in epistolis venerabilis Paternitas tua innotuit, nulla est in hujusmodi sententiis decretorum diversitas intelligenda, quod alibi legitur idem in canone Ancyrano capite *c* XXIII, post lapsum corporalem restaurandum honoris gradum post pœnitentiam, alibi vero legitur, post hujusmodi delictum nequaquam reparandum antiqui ordinis meritum. Hæc enim diversitas hoc modo distinguitur : illos enim ad pristinos officii gradus redire canon præcipit, quos pœnitentiæ præcesserit satisfactio, vel digna peccatorum confessio : at contra ii qui neque a vitio corruptionis emendantur, atque hoc ipsum carnale delictum quod admittunt, etiam vendicare quadam superstitiosa temeritate nituntur ; nec gradum utique honoris, nec gratiam communionis recipiunt. Ergo ita est utraque dirimenda sententia ; cum necesse sit illos restaurari in loco honoris, qui per pœnitentiam reconciliationem merentur divinæ pietatis : hi, neque immerito, consequuntur ademptæ dignitatis statum, qui per emendationem pœnitentiæ recepisse noscuntur vitæ remedium. Id enim, ne forte magis ambiguum sit, divinæ auctoritatis sententia confirmatur. Ezechiel enim Propheta, sub typo prævaricationis Hierusalem, ostendit, post pœnitentiæ satisfactionem pristinum posse restaurari honorem. Confundere (inquit) Juda, et porta ignominiam tuam : et post paulum, Et tu et filiæ tuæ revertimini ad antiquitatem vestram. Quod dixit, Confundere, ostendit post confusionem, idest peccati opus, debere quemquam erubescere, et pro admissis sceleribus verecundam frontem humo prostratam demergere, pro eo quod dignum confusionis perpetraverat opus : deinde præcipit, ut post ignominiam, idest *d* delectationem, revertatur ad antiquitatem muneris sive dignitatis : Ergo dum quisque post opus confusionis suæ confunditur, atque ignominiam portat, et depositionem suam luget cum humilitate, revocari secundum Prophetam ad priorem statum poterit. Et Joannes Evangelista, Angelo Ephesi Ecclesiæ inter cetera similia quædam scribit, Memor esto unde cecideris, et age pœnitentiam, et prima opera tua fac : alioquin veniam tibi, et movebo candelabrum tuum de loco suo. In Angelo, Ecclesiæ Præpositum utique, idest Sacerdotem, ostendit, juxta Malachiam, qui dicit, labia Sacerdotis custodiunt scientiam, et lex requiretur ex ore ejus, quia Angelus Domini exercituum est. Præpositus, ergo lapsus in vitium, per Evangelistam monetur, ut memor sit unde exciderit, et agat pœnitentiam, et prima opera faciat, ut non moveatur candelabrum ejus ; nam per candelabrum doctrina Sacerdotis, vel honor potestatis, quem gestat, intelligitur, juxta quod scriptum est apud Samuelem in damnatione Heli :
Oculi

Marginal notes (right): a — b — c — E *lapsos post pœnitentiam restituendos*, — *ostenditur ex Ezechiele*, — Ezech. 16, 52 — F — d — *Apocalyps. S. Joannis* Apoc. 2, 5

A Oculi ejus caligaverant, nec poterat videre, lucerna
1 Reg. 3, 3 Dei antequam extingueretur. Lucerna quippe Dei fuerat, quando dignitate Sacerdotali pollens, justitiæ claritate fulgebat; extinctam Propheta asserit, dum ob scelus filiorum Sacerdotii potestatem meritorumque lumen amisit. Candelabrum ergo sive lucerna Sacerdotis (quæ intelligitur charisma honoris) tunc penitus juxta Joannem extinguitur vel movetur, quando post delicti casum neglecta pœnitentia, admissa scelera non delentur. Non enim dixit, pro eo quod
Proverbiis Salomonis, cecidisti commovebo candelabrum tuum; sed, Nisi pœnitentiam egeris movebo candelabrum tuum: ergo quemque Præpositum peccantem, si prævenerit pœnitentia delicti, utique sequitur et reparatio
Prov. 28, 13 meriti. Et in Proverbiis, Qui abscondit peccata sua non dirigetur: qui vero confessus fuerit et dereliquerit ea, veniam consequetur. Nam et ipsum quod
et Canonibus Patrum, Canonum censura post septem annos remeare pœnitentem in statum pristinum præcipit, non ex electione proprii arbitrii sancti Patres, sed potius ex sententia divini judicii sanxerunt. Nam legitur quod Maria soror Moysi prophetissa, dum obtrectationis adversus Moysem incurrisset delictum, illico lepra
Num. 12 B percussa est: cumque Moyses peteret ut emundaretur, præcepit eam Deus extra castra septem diebus egredi, et post emundationem rursus eam in castris admitti. Maria ergo soror Aaron, caro intelligitur Sacerdotis? qui dum per superbiæ delicta sordidissimis corruptionum contagiis maculatur, extra castra septem diebus, idest, extra collegium sanctæ Ecclesiæ septem annis projicitur; quibus, post emundationem delictorum, loci sive pristinæ dignatis recipit meritum. Ecce in quantum valui concilii Ancyrani antiquam plane et plenam auctoritate sententiam, sacris testimoniis explanavi; ostendens eum posse restaurari in pristino ordine, qui per pœnitentiæ satisfactionem novit propria delicta deflere; qui vero luget quæ gessit, sed lugenda sine ullo pudore religionis vel timore divini judicii committit, eum nullo modo posse ad pristinum gradum restaurari. In fine autem hujus epistolæ hoc adjiciendum putavi, ut quotiescumque in gestis Conciliorum discors sententia invenitur, illius concilii magis teneatur sententia cujus antiquior extat auctoritas.

Plures etiam multorum quæstionibus promulgavit epistolas, quas si non ad plenum, tamen ex parte duximus adnotandas; ut Sancti virtus et potestas in eis innotescat mundo, et Christi fideles erudiantur.

C

ANNOTATA.

a Hanc epistolam plane commentitiam esse, ut et alias nonnullas Isidoro affictas, censuit Joannes Morinus, lib. 4 de Pœnitentia cap. 17 § 6. Verum eam cum aliis dedit Madritensis editio anni 1599 jussu Philippi II facta: epistolasque e veteribus MSS. undique conquisitas, collegit correxitque Joannes Perezius Episcopus Segobricensis magna eruditione ac judicio vir, uti Joannes Grial in epistola ad Philippum 3 refert. Et hanc ad Masonum Episcopum Emeritæ urbis datam citat Gratianus c. Domino, 50 dist. *ita Nicolaus Antonii.*

b *Editio Madritensis* Nicetio.

c In codice Toletano obscurum fuisse, XIX an XXIV canonem laudaret epistolæ auctor, annotavit exempli scriptor: XXIV verosimilius est intellectum: in quo tamen, ejusque Græco textu, triplicique Latina versione, quæ in Biniana Conciliorum editione leguntur, vix est ut occasio data sit auctori epistolæ hujus quærendi de restitutione lapsorum ad honores post pœnitentiam. Multus est Joannes Morinus ante citatus, in asserenda priorum seculorum Ecclesiæ disciplina de lapsis Clericis numquam ad pristinos gradus recipiendis. Videsis lib. 4 capita D
14 et his certe S. Isidorus, lib. 2 de Divinis officiis *EX MS. TOLET*
et in epistola ad Helladium de Cordubensi Episcopo, ab eodem Morino laudatus, in cap. 14. § 11, veteris disciplinæ retinentem se ostendit. Et hoc maxime argumento adjudicavit Morinus hanc Isidoro epistolam, quo et ipso S. Gregorii magni aliam, ejusdem cum hac nostra sententiæ, non solide probat rejiciendam esse. Quantumvis enim per illud tempus indulgentia vigere cœperit, inter crimina publica et occulta distinguens, admissionemque aut perpetuam a pristino statu remotionem, juxta delicti qualitatem, imponens; nusquam tamen distinctionem hanc alteram fuisse intellectam, ut gradus aut dignitatis restitutio pœnitentes subsequeretur, contumaces fugeret, quam probatum in tota epistola Isidori: ex cujus verbis firmatum videtur caput 54 Toletani Concilii 4, cui præfuit, et laudatum cap. Domino, 50 dist. in Decreto Gratiani. Certe in editis Isidori operibus mentio nulla est Ancyrani hujus Concilii: est tamen in calce epistolæ: ita ut dubitari nequeat decreta ejus explanata eum voluisse. Nec mirum videri debet ex Concilio Ancyrano quidquam hic laudari, quod E
in editis desideramus. Idem enim contigit in cap. Episcopi 12, 26 q. 5, quod ex eo Concilio desumptum inscribitur, cum in ejus exemplis tam Græcis quam MSS. nil hujusmodi nunc reperiatur. *Hæc omnia Nic. Antonius.*

d *In editis,* dehonorationem: *Nic. Antonius mallet legi* dejectationem.

§ II. *Ad Braulium discipulum suum.*

In Christo Domino dilectissimo Braulio, Archidiacono, Isidorus. Dum amici litteras, carissime fili, suscipis, eas pro amico amplecti non moreris: ipsa est enim secunda inter absentes consolatio, ut si non est præsens, qui diligitur, pro eo litteræ complexentur. *Mittit ei annulum et pallium*
Sed direximus tibi annulum propter nostrum animum, et pallium propter amicitiarum nostrarum amictum, unde antiquitas hoc traxit vocabulum. Ora igitur pro me, ut inspiret tibi Dominus, ut merear adhuc in hac vita videre te: Et quem mœstificasti abeundo, aliquando iterum lætifices personaliter te præstando. Quaternionem regularum per Maurentionem Primicerium direximus: de cetero autem, dilectissime mihi Domine et carissime fili, opto tuam semper cognoscere salutem.

F

§ III. *Braulius Cæsaraugustanus Episcopus ad Isidorum.*

Domino meo, ut vero Domino Christique electo, Isidoro Episcoporum summo, Braulius pessimus peccatorum, inutilis servus sanctorum Dei. Solet repleri lætitia homo interior ac spiritualis, cum inquisitione fungitur amantis. Ob id velle meum est nunc, Domine reverentissime (nisi culparum maceria nostrarum obsistat) benigne te inquisitionem meam amplectere, et querelarum calumniam patienter accipere. Utrumque enim ago, et officium inquisitionis persolvo, et tibi contra te caussarum nostrarum necessitates dirigo. Quod ut benignissime auditui tuo admittas, in ingressu dictaminis portaque prostratus, peto a culmine vestri Apostolatus; et quamquam vacillet calumniæ objectio, ubi lacrymarum est intercessio, cum lacrymæ non sint signa calumniæ; tamen sint, opto, et calumniabiles lacrymæ: sed utrumque pro licentiosa amoris præsumptione, non autem pro arrogantiæ temeritate. *Petit S. Braulius sibi libros Originum mitti.*
Sed jam caussam exordior. Septimum, ni fallor, annum tempora gyrant, ex quo memini libros a te conditos Originum postulasse, et vario diversoque mod.

modo, et præsentem me frustratum esse, et absenti nihil inde vos rescripsisse, sed subtili dilatione, *Ex MS Toletano.* modo necdum esse perfectos, modo necdum scriptos, modo nostras litteras intercidisse, aliaque multa opponentes ad hanc usque pervenimus diem, et sine petitionis affectu manemus. Ob hoc et ego vertam preces in querelam, ut quod supplicatione nequivi, vel calumniis lacessendo, valeam adipisci. Sæpe namque solet mendico prodesse vociferatio. Quo circa cur, quæso te mihi, Domine, non tribuas quod rogaris? Unum scias, non dimittam, quasi contingens me nolle dicata : sed quæram, quo usque aut accipiam aut eliciam, piissimo Redemptore jubente, Quærite *Luc 11, 9* et invenietis; et adjiciente, pulsate, et aperietur vobis. Quæsivi, et quæro, et jam pulso; unde et clamito, ut aperias. Nam hujus me argumenti solatur inventio, quia contempsisti postulantem, exaudies forte calumniantem. Hinc et ego scienti tua ingero, nec stulta jactatione novi aliquid suggerere insipiens *2 Cor 11, 19* perfecto præsumo. Non tamen erubesco, imperitus disertissimo loqui, Apostolici memor præcepti, quo præcipieris libenter sufferre insipientem. Quamobrem accipe res calumniæ. Cur rogo talentorum distributionem et cibariorum dispensationem tibi creditam huc usque retentas? Jam solve manum, impertire famulis, ne inopia pereant famis, postquam nosti, quid creditor veniens reposcat a te. Non minuetur tibi quidquid dederis nobis, memor esto paucis panibus multitudinem satiatam, et superasse reliquias fragmentorum magnitudinem panum. Putas donum tibi collatum propter te solummodo esse datum? Et vestrum est, et nostrum : commune est, non privatum; et quis dicere vel insanus præsumat, ut privato tuo gaudeas, qui de communi tantum inculpabiliter gaudere scias? Nam cum tibi Deus œconomiam thesauri sui et divitiarum salutis, sapientiæ et scientiæ gerere concesserit, cur larga manu non effundis, quod dando non minuitur? An cum in membris superni capitis unusquisque quod non accipit sic in altero possideat, ut alteri quod habeat possidendum sciat, tu forsitan nobis idcirco parcus existis, quia quod mutue a nobis resumas, non invenis? Sed si habenti das, tantillæ mercedis fructum reportas : *Luc. 14, 14* si vero non habenti tribuis, præceptis Evangelicis satisfacis, ut reddatur tibi in retributione justorum. Proinde et ego remordeor conscientia, eo quod in me nihil communicabile boni sciam, quoniam jubemur per caritatem servire invicem, et unusquisque quam accepit gratiam in alterutrum illam administrare, sicut boni dispensatores multiformis gratiæ Dei; atque unicuique, sicut divisit Dominus mensuram fidei in una compage membrorum, debet eam ceteris partibus communicare : quia hæc omnia operatur unus atque idem spiritus, dividens singulis prout vult. Sed ad unum ac peculiare subsidium, quod præmisi, recurro; ad importunitatem scilicet, amicam annosam amicitia destitutis ac nulla membrorum honestorum gratia decoratis. Idcirco audi vocem meam tot interjacentibus terris : Redde quod debes; nam servus es servorum et Christianorum, ut illic sis major nostrorum; et quoniam nosti caussam tibi collatam præsentis gratiæ, sitientibus animis, scientiæque fame cruciatis impertiri non dedigneris. Non sum saltem is, qui ad injuncta discurrens, non possim aliis ecclesiæ membris, scilicet judicio obedientiæ discusso, parere, nec principatui capitis imperanti obsequendo placere. Quia etsi de inhonestioribus membris me esse sciam, sufficiat, quia te constat a capite percepisse pro me : nec te est dignum me egere, quamvis minimum, Christi tamen sanguine redemptum. Nam nec dicit caput pedibus, non estis mihi necessarii : quoniam que videntur membra corporis infirmiora esse, necessariora sunt; et quæ putantur ignobiliora esse, his honorem abundantiorem circumdamus; et quæ in honestiora sunt nostra, majorem honestatem habent. Sic itaque Creator noster ac dispensator cuncta moderatur, ut cum in altero alteri dona divina, quæ in se non percepit, possidenda tribuuntur, caritas cumuletur : denique tunc bene multiformis gratia dispensatur, quando acceptum donum et eis qui hoc non habent creditur; quando propter eum, cui impenditur, datum putatur. Hoc Apostoli capitulum, nobis in parte præmissum, optime novit prudentia sanctitatis vestræ : huic te congruere totum, et quidquid summatim tetigi, te proculdubio nosse melius, latet nullum. Itaque hoc solum superest quod et magnopere peto, ut præstes postulata; et si non pro me, saltem pro ipsa caritate divinitus impartita; pro qua jubemur, ut nosti, præstare omnia, et sine qua nihil sunt omnia, sed et si qua superflua, si qua negligenter, si qua minus humiliter potius fudi quam dixi; cuncta, quæso, benigne suscipias, cuncta ignoscas, cuncta ores ut Deus ignoscat. Ergo et hoc notesco, libros *eosque integros et emendatos.* Etymologiarum, quos a te Domine posco, et si detruncatos corrososque jam a multis haberi scio, inde rogo ut eos mihi transcriptos, et integre emendatos, et bene coaptatos dignemini mittere; ne raptus aviditate in perversum, cogar vitia pro virtutibus ab aliis sumere. Ego autem opto, quamvis nullius egeas, et ultroneæ dicantur fœtere merces ut dignatio vestræ benignitatis imperet nobis in id quod possumus et valemus tantum, et obsequio nostro utaris, imo caritate, quæ Deus est, perfruaris. His igitur expletis erant mihi quæstiones de sacris divinisque paginis, quarum mihi expositionem cordis tui lumen aperiret, si tamen et nobis jubes resplendere, et divinæ legis obscura reserare. Nec si ista quæ peto percepero, de illis silebo; sed vias reseras capiendæ fiduciæ, cum in hac prima fronte non me confuderis stimulis verecundiæ, et ignaviæ meæ locum dederis veniæ : quod quem diligebas, quamlibet immerito, non jusseris reprobari; quia ignominiosum valde videtur ac vile, si necdum satiatus quis caritate, ab eo quem amabat invenitur recedere. Obsequio autem meæ servitutis dependo jura salutis, et quæso pietatem sanctissimæ potestatis vestræ ut pro me orare digneris quatenus quotidie fluctuantem animam meam tuo intercessu lucreris, et ad portum æternæ tranquillitatis deducas, ereptum a miseriis et ab scandalis. Dulce mihi fuit, Domine, ad te loqui et quasi coram positus vultum videre tuæ faciei. Ideo nec verbositatem cavi, et temeritatem fortassis incurri : sed aut hoc, aut aliud agere debui; tantum ut quod noluisti per humilitatem, saltem tribuas per tumultuantis improbitatem. Ecce quantum audaciæ dedit mihi gratia vestræ benevolentiæ : et ideo si quid in hoc vestræ paternitati displicuerit, sibi imputet, quæ tantum amatur, ut timorem tollat; nam perfecta caritas foras mittit timorem. Speciali quoque gratia fretus, *commendat eligi Tarraconensem Episcopum,* speciali Domino, in quo vires sanctæ Ecclesiæ consistunt, suggero : ut quia Eusebius Metropolitanus decessit, habeas misericordiæ curam; et hoc filio tuo Regi Domino nostro suggeras, ut illum illi loco præficiat, cujus doctrinæ sanctitas ceteris sit vitæ forma, hunc autem filium tuum Præsentem beatissimæ potestati vestræ per omnia commendo, ut tam de his quæ suggessimus, quam etiam de his, quæ supra questi fuimus, eloquio vestro per eum illustrari mereamur. Amen.

§ IV. *Ad sanctum Braulium.*

Domino meo et Dei servo Braulioni Cæsaraugustano Episcopo, Isidorus. Tuæ sanctitatis epistolæ me in urbe Toletana invenerunt : nam permotus fueram

A fueram caussa Concilii; sed quamvis jussio Principis in itinere positum remeare me admonuisset, ego tamen, quia propinquior eram præsentiæ ipsius, quam regressionis, malui potius cursum itineris non intercludere. Veni ad præsentiam Principis; inveni Præsentem Diaconum tuum: per eum eloquia tua suscipiens amplexus sum et legi et de salute tua Deo gratias egi; desiderio omni desiderans, quamvis debilis atque fessus, fiduciam tamen habens per Christum in hac vita visendi te; quia spes non confunditur per caritatem quæ diffusa est in cordibus nostris. Codicem Etymologiarum cum aliis codicibus de itinere transmisi, et licet inemendatum præ invalitudine, tamen tibi modo ad emendandum studueram offerre, si ad destinatum Concilii locum pervenissem. De constituendo autem Episcopo Tarraconensi, non eam quam petitis sensi sententiam Regis; sed tamen et ipse adhuc ubi certius convertat animum illi manet incertum. Peto autem ut pro meis peccatis apud Deum existere intercessor digneris, ut impetratu tuo deleantur delicta nostra, et remittantur facinora. Item manu mea: Ora pro nobis beatissime domine Frater.

Mittit libros Etymologiarum,

et de Episcopo Tarraconensi respondet.

B

§ V. *Ad sanctum Eugenium Toletanum Archiepiscopum.*

Domino carissimo et virtutibus inclyto, Eugenio Episcopo Isidorus. Vestræ sanctitatis litteras per nuntium suscipiens Verecundum, rerum omnium conditori grates impendimus, quod Ecclesiæ sanctæ suæ mentis et corporis vestri valetudinem conservare dignatur: atque ad inquisita pro modulo parati satisfacere, exoramus orationum vestrorum suffragiis ab ærumnis opprimentibus a Domino sublevari. Verum quod in quibusdam quæstionibus venerabilis vestra fraternitas, licet vos non ignoretis petitum, me compulit respondere; majoris sententiæ innodatio, nisi in mortis articulo, a minori nequaquam valeat enodari; sed potius ab inferiori prolata; a superiore jure mediante cassetur, orthodoxi Patres Spiritus sancti auctoritate prævia sanxerunt. Aliter autem quolibet adstruente, sicut est vestræ prudentiæ cognitum, pravum suborietur, scilicet gloriatio securis contra eum qui secat in ea. Quod vero de parilitate agitur Apostolorum, Petrus præeminet ceteris, qui a Domino audire meruit, tu vocaberis Cephas, tu es Petrus etc. Et non ab alio aliquo, sed ab ipso Dei et Virginis filio honorem Pontificatus in Christi Ecclesia primus suscepit: cui etiam post resurrectionem C filii Dei ab eodem dictum est, Pasce agnos meos; agnorum nomine Ecclesiarum Prælatos notans, cujus dignitas potestatis, etsi ad omnes Catholicos Episcopos est transfusa; specialius tamen Romano Antistiti, singulari quodam privilegio, velut capiti ceteris membris celsiori, permanet in æternum. Qui igitur debitam ei non exhibet reverenter obedientiam, a capite sejunctus, acephalorum schismati se reddit obnoxium: sicut illud Sancti Athanasii de fide sanctæ Trinitatis sancta Ecclesia approbat et custodit quasi fidei Catholicæ articulum; quod nisi quisque fideliter firmiterque crediderit, salvus esse non poterit. Hæc vestræ dulcissimæ caritati, breviter prælibavi, considerans illud philosophi, Pauca sufficere sapienti.

Docet censuram a superiore inflictam, ab inferiore non enodari,

Joan 1, 42
Mat. 16, 13

et majorem S. Petro et Pontificibus Romanis datam præeminentiam
Joan. 21, 15

a

§ VI. *Ad a Leofredum Cordubensem Antistitem.*

Domino meo, Dei servo Leofredo Episcopo Isidorus. Perlectis tuæ.... litteris gavisus sum, quod optatam salutem tuam relatu cognovi. De his quæ in consequentibus insinuare eloquii tui sermo studuit, gratias ago Deo, quod solicitudinem officii pastoralis impendis, et qualiter Ecclesiastica officia ordinentur perquiris. Et licet omnia prudentiæ vestræ sint cognita, tamen quia affectu paterno consulis me, ex parte, qua valeo, expediam de omnibus Ecclesiæ gradibus, et quid ad quem pertinet eloquar. D

EP. AD TOLETANO.

Ad Ostiarium namque pertinent claves ecclesiæ, ut claudat et aperiat templum Dei et omnia quæ sunt intus extraque custodiat, fideles recipiat, excommunicatos et infideles rejiciat. Ad Acolythum pertinet præparatio luminariorum in sacrario: ipse cereum portat, ipse in suggestu pro Eucharistia b calicem præparat. Ad Exorcistam pertinet exorcismos memoriter retinere; manus super energuminos et catechuminos in exorcizando imponere. Ad Psalmistam pertinet officium canendi; dicere benedictiones, psalmos, laudes, sacrificii responsoria, et quidquid pertinet ad cantandi peritiam. Ad Lectorem pertinet Lectiones pronuntiare, atque c Prophetas populis prædicare. Ad Subdiaconum pertinet, calicem et patenam ad altarium Christi deferre, et Levitis tradere: urceolum quoque et aquamanile, et manutergium tenere, et Episcopo et Presbyteris seu Levitis pro lavandis ante altarium manibus aquam præbere. E Ad Diaconum pertinet assistere Sacerdotibus, et ministrare in omnibus quæ aguntur in sacramentis Christi, in baptismo scilicet, in chrismate: in patena et calice oblationes inferre, disponere in altario, componere mensam Domini atque vestire. Crucem ferre, prædicare Evangelium et Apostolum, nam sicut Lectoribus vetus Testamentum, ita Diaconibus novum prædicare præceptum est. Ad ipsum quoque pertinet officium precum, recitatio nominum; ipse præmonet habere ad Dominum aures; d ipse hortatur orare, ipse clamat pacem, ipse annuntiat. Ad Presbyterum pertinet Sacramentum Corporis et Sanguinis Domini in altario conficere, orationes dicere, et benedicere populum. Ad Episcopum pertinet Basilicarum Consecratio, unctio altaris, confectio Chrismatis: ipse prædicta officia et ordines ecclesiasticos constituit, ipse sacras Virgines benedicit; et dum præsit unusquisque in singulis, hic tamen est præordinator in cunctis. Hi sunt ordines ac ministeria Clericorum, qui tamen auctoritate Pontificali in Archidiaconi cura et Primicerii ac Thesaurarii solicitudine dividuntur. Ad Archidiaconum, pertinet imperare Subdiaconibus et Levitis, ad quos ista mysteria pertinent, ordinatio vestiendi altare a Levitis; cura incensi et sacrificii; deferendi ad altare in sacrificio necessaria; solicitudo, quis Levitarum Apostolum et Evangelium legat, quis preces dicat seu responsorium, in Dominicis diebus vel festivitatibus solennitatum quis decantet. Solicitudo quoque parochianorum et ordinatio et jurgia ad ejus pertinent curam: pro reparandis diœcesanis ecclesiis ipse suggerit Sacerdoti, ipse inquirit parochias cum jussione Episcopi, et ornamenta vel res e Basilicarum parochiarum; gesta libertatum ecclesiasticarum idem Episcopo defert: Collectam pecuniam de communione ipse accipit, et Episcopo ipse defert, et Clericis partes proprias distribuit. Ab Archidiacono unutiantur Episcopo excessus Diaconorum: Ipse denuntiat Sacerdoti in sacrario dies jejuniorum atque solennitatum; ab ipso publice in ecclesia prædicatur: quando vero Archidiaconus absens est, vicem ejus Diaconus implet. Archipresbyter vero se esse sub Archidiacono, ejusque præceptis, sicut Episcopi sui, sciat obedire: quod et specialiter ad ejus ministerium pertinet super omnes Presbyteros in ordine positos curam agere, assidue in ecclesia stare, et quando Episcopi sui absentia contigerit, ipse vice ejus Missarum solennia celebret, et Colleetas dicat, vel cui ipse injunxerit. Ad Primicerium pertinent Acolyti

Explicat munia Ostiarii, Acolythi, b *Exorcistæ, Psalmistæ,* c *Subdiaconi, Diaconi,* d *Presbyteri, Episcopi, et sub eo Archidiaconi,* e *Archipresbyteri, Primicerii,*

A Acolythi, Exorcistæ, Psalmistæ, atque Lectores : signum quoque dandum pro officio Clericorum, pro vitæ honestate, et officium *f* cantandi et peragendi solicite ; lectiones, psalmum, laudes, offertorium et responsoria quis clericorum dicere debeat : ordo quoque et modus psallendi in choro pro solennitate et tempore : ordo quoque pro luminariis deportandis : si quid etiam necessarium fuerit pro Basilicarum reparatione, quæ sunt in urbe ipse denuntiet Sacerdoti. Epistolas Episcopi pro diebus jejuniorum parochianis ipse dirigat. Clericos quos delinquere cognoscet ipse distringat ; quos vero emendare non valet, eorum excessus ad agnitionem Episcopi deferat ; basilicarios ipse constituat, et matriculas disponat. Quando autem Primicerius absens est, ea quæ dicta sunt ipse exequatur, qui ei aut lege est proximus aut eruditione. Ad thesaurarium pertinet *g* ostiarum basilicarum ordinatio, incensi præparatio, luminariorum in sacrario et sacrificiis. Teneat ergo ecclesia Dei prout accepit a patribus, non declinando ad dexteram neque ad sinistram, ad patriam tendens.

g Thesaurarii.

ANNOTATA.

B

a Leofredus, *seu* Laufredus *subscripsit Concilio Toletano* IV *et* VI, *et per Valentinianum Archipresbyterum Toletano* VII *apud Loaisam. Epistola hæc ad eum citatur in Decreto Gratiani, cap.* Perfectus, 25 *dist.*

b *In editis.* Calices Subdiaconis præparat. *Suggesti autem nomine hic intelligi videtur mensula, quam vulgo* Credentiam *dicimus, ubi collocantur ante sacrificium omnia ad illud requisita.*

c *Ibidem et in Decreto*, et ea quæ Prophetæ annuntiaverunt, populis prædicare.

d *In editis :* Ipse hortatur clamore, pacem ipse annuntiat. *In decreto autem :* Ipse hortatur clamare, ipse donat pacem, et ipse annuntiat. *Sed MS. Toletani lectio magis placet, quia videtur referri ad verba* Orate Fratres : *quæ ut ex ritu Romano pronuntiantur a Sacerdote, ita videntur hic a Diacono proferenda indicari : quod idem intellexero etiam de his verbis* Pax vobis, *quod hic dicitur* pacem annuntiare : *itaque sic legerem : pro* ipse clamat; Ipse clam donat pacem *(submissa voce scilicet ante Agnus Dei)* ipse annuntiat *elata voce eamdem, sub finem Missæ Pontificalis.*

e *Ibidem*, basilicarum parochitanarum, *sed hic et in Decreto* basilicam adjective sumi *observat Nic. Antonius.*

C

f *In editis et Decreto*, meditandi.

g *Aliter ea edita* ostiarii basilicarum ordinatio, incensi præparatio, cura chrismatis conficiendi, cura baptisterii ordinandi, præparatio luminariorum in sacrario et in sacrificiis. *Similiter fere Decretum.*

CAPUT VIII.

Synodus Hispalensis. Hæreticus conversus, cæcus illuminatus. Epistolæ ad varios.

Hæc de innumerabilibus fere sufficiant ad præsens : si enim cuncta quæ occurrunt de eo præstringere voluerimus scriptis, tempus nos facilius quam copia deseret. In his namque sanctis operibus omne vitæ suæ tempus exercitatus, fama scientiæ et virtutum ejus universas regiones complevit. Multi itaque nobiles et peritissimi, desideratum videre cupientes Isidorum, alterius audire sapientiam Salomonis a finibus terræ veniebant. Veniebant alii ut doctrinam ab eo salutarem perciperent : alii vero ut viderent mirabilia in nomine Domini facientem : veniebant infirmi ut sanarentur a languoribus suis, quia virtus Dei de illo exibat et sanabat omnes ; alii autem D tentantes accedebant erronei, de se ipsis præsumentes, si forte possent eum capere in sermone. Quorum pravæ æmulationis, tempore quo ad *a* Synodum Hispalim conveniebant Episcopi, advenit *b* Gregorius, re suo contrarius *c* nomini, hæresis Acephalorum Antistes, verbis garrulus, lingua disertus, paralogicis syllogismis promptissimus, in disputationibus acutissimus ; qui quasi fluvius rapidissimus, multos sibi obsistentes fidelium, qui electi videbantur, ab sanctæ Ecclesiæ horto evellebat, et in mortis exitium secum infallibiliter pertrahebat. Negabat enim in Christo duas esse substantias, et non verum Deum ex Deo Patre ante tempora permanentem, sed purum tantum hominem asserebat. Hic ad B. Isidorum cum venisset, petebat ut in communi audientia sibi cum eo inire disputationis certamen audendi tribueretur facultas ; sperans se, etsi non eum superare, tamen nec ab illo superari ullatenus posse ; et hoc deveniret in multorum eversionem, si ita succederet, sicut hæreticus prænotaverat. Beatus autem Confessor, prævidens hoc ad utilitatem Catholicæ Ecclesiæ a Domino dispensari, ejus petitionibus benigne annuens, statuit diem. Convocat fideles, judices eli- E guntur, qui partibus auditis, contra succumbentem dignam pro obtinente ferrent sententiam. Quid plura ? Initur certamen ; et diversarum Scripturarum concurrentibus testimoniis, cedit hæreticus Episcopo, quia non poterat resistere sapientiæ et spiritui, qui loquebatur. Admirans ergo super doctrina Domini, non expectat ut sententia Judicum proferatur, ipse proprio ore se acclamans victum.

Undique ad S. Isidorum confluunt sani et ægri,

etiam hæreticus disputans de fide,

qui convincitur

27 Populis vero cum Episcopis et Clero pia devotione Deum laudantibus, eo quod prostratus sit Christianorum prædo, qui seducebat illos die ac nocte, cæcus quidam astitit, importunis vocibus conquerendo. Heu, inquit, alme Doctor, Isidore, diu est quod de tua sanctitate percepi famam : sed nunc assistens, bonitate tua privatus, te videre non mereor. Intuitus autem eum Gregorius, B. Isidorum dissimulantem precabatur, ut Pontificalem chirothecam, quam manu tenebat, sibi porrigeret. Qua impetrata, in conspectu omnium fidus surrexit ; et cæci oculos ea tangens, clara voce dixit, Dominus Jesus Christus, qui per B. Isidorum oculos mei cordis illuminavit, sanctis ejus meritis oculos corporis tui ad confirmationem fidei dignetur illuminare. Quo dicto, de palpebris cæci sanguine erumpente, visum recepit, vociferantibus in laudis jubilo exinde populis. Beatus F Antistes, vix silentio impetrato, docuit Christum Jesum verum Deum et verum hominem esse colendum, atque in una ejusdem persona duas esse substantias, divinam scilicet et humanam : divinam, quia Deo Patri semper manet coæternus ; humanam, quia ex intemerata matre Virgine cœpit esse hodiernus.

cæcus attactu chirotheca ejus illuminatur :

Epistolæ S. Isidori ad Braulionem.

29 *d* Quia non valeo te perfrui oculis carnis : perfruar saltem alloquiis, ut hæc mihi sit consolatio, in columem litteris cognoscere, quem cupio videre. Utrumque bonum esset, si liceret : sed vel mente de te reficiar, si corporali obtuitu non valeo. Dum pariter essemus, postulavi te ut mihi decadem sextam S. Augustini transmitteres : posco ut quoquomodo mihi cognitam eam facias. Misimus vobis Synonymorum libellum, non pro id quod alicujus utilitatis sit, sed quia eum volueras. Commendo autem hunc puerum, commendo et memetipsum, ut ores pro me misero ; quia valde langueo, et infirmitatibus carnis, et culpa mentis : in utrumque tuum præsidium posco, quia per me nihil mereor. De cetero peto, ut dum vita comite portitori ad nos regredi

S. Braulio petit sibi mitti aliqua S. Augustini.

A gredi fuerit opportunitas, vestris nos jubeas, lætificare eloquiis.

Alia Epistola ad eumdem.

et eumdem videre

Omni desiderio desideravi nunc videre faciem tuam, et utinam aliquando impleret Deus votum meum, antequam moriar, ad præsens autem deprecor, ut commendans me Deo orationibus tuis, ut hac vita, spem meam impleat, et in futuro beatitudinis tuæ consortium mihi concedat. Et manu sua, Ora pro nobis beatissime Domine frater...

Epistola Braulionis ad S. Isidorum.

S. Braulio

30 O pie Domine et virorum præstantissime, sera est inquisitio et tarde data mihi scribendi optio, quia peccatis meis ingruentibus, non modo sterilitatis vel inopiæ malo, verum etiam luis et hostilitatis, quo minus inquirerem, horribili sum præpeditus incursu. Nunc autem, et si mille necessitatibus, mille curis astrictus, post longum miseriæ tempus, velut ab improbi soporis, ut ita dixerim, gravedine suscitatus, istius meæ suggestionis affatibus dependere præsumo salutis obsequium; et cordis et corporis humilitate prostratus, imprecari excellentissimam B tuæ beatitudinis potestatem, ut peculiarem famulum, quem pro sacræ dignationis intuitu semper habuisti susceptum, usque in finem habere jubeas commendatum. Nam ego (Christus novit) gravi dolore discrucior, quod demenso tempore tam prolixo, vel nunc vestrum non mereor videre conspectum. Sed spero in illum, qui non obliviscitur misereri nec repellit in finem, quod exaudiet precem pauperis, et vestro me miserum repræsentabit aspectui. Suggero sane, et omnimoda supplicatione deposco, ut librum Etymologiarum quem jam favente Domino audivimus consummatum, promissionis vestræ memores servo vestro dirigere jubeatis. Quia ut mihi sum conscius, magna ibi ex parte servi tui *c* postulatione sudasti. Et ideo in me primum existe munificus, sic in Sanctorum cœtibus et felix habearis et primus. Gesta etiam Synodi, in qua Sintarius examinis vestri igne, etsi non purificatus, invenitur tamen decoctus, quæso ut vestro instinctu a filio vestro, Domino Rege nobis dirigatur cito. Nam et nostra ejus sic flagitavit gloriam suggestio, quia multum in concilio pro investiganda opus est veritate. De cetero Creatoris altissimi pietatem efflagito, ut coronam beatitudinis vestræ, pro integritate fidei et statu Ecclesiæ suæ, longo tempore præcipiat conservari; meque, inter oblatrantia præsentis mundi, varia et innumerabilia C discrimina, munitum reddat tuæ intercessionis gratia; ac reconditum in gremium memoriæ tuæ, tutum ab omni tempestate peccati, oratu vestro, efficiat Trinitas sacratissima. Et manu sua: Ego servus Braulio Domino Isidoro: in Domino, fruar te, lucerna ardens et non marcescens.

qui ad ejus alloquium anhelans,

petit librum Etymologiarum.

c

et gesta Synodi :

Responsum S. Isidori.

Dolet ejus epistolam periisse.

31 Quia te incolumen cognovi gratias Christo egi: et utinam cujus cognovi salutem, in hoc corpore aspicerem et visionem. Quid autem mihi evenit pro peccatis meis manifestabo; quia non fui dignus tua perlegere eloquia. Statim enim ut accepi pittacium tuum, puer Regis ad me venit: dedi cubiculario meo illud pittacium, et confestim ambulavi ad Principem, ut postea perlegerem et rescriberem. Reversus de Palatio Regis, non solum scripta tua non inveni, sed etiam et quidquid aliud in cartis fuit periit; et idcirco (scit Dominus) luxi meritum meum, quia non perlegi eloquium tuum: sed rogo, quæcumque occasio venerit, rescribe mihi, et gratiam tuam verbi tui non auferas: ut quod ex meo delicto perdidi, iterum gratia tua recipiam. Et manu sua, ora pro nobis, D beatissime Domine.

EX MS. TOLETANO

ANNOTATA.

a *Est ea* Synodus Hispalensis II *apud Loyasam, habita anno regni* 81, *Sisebuti* 9, *Christi* 619 *aut sequente, cui præfuit ipse S. Isidorus Metropolitanus, interfuere* 7 *Episcopi suffraganei ejus.*

b Gregorius Syrus *natione, et ipse Episcopus, cujus factionis historia extat in dicta Synodo can.* 12.

c Gregorius *Græce* vigilem *aut* vigilantem *significat.*

d *Desunt in Sequentibus inscriptiones. In iis elucet humilitas S. Isidori et memoria mortis instantis. Sunt autem primæ epistolæ, ad Braulium; cujus Natali* 18 *Martii, digessimus historiam negotiorum inter hos Sanctos vertentium.*

e Librum Etymologiarum *postulatione Braulii scriptum esse testatur S. Hildephonsus de Scriptoribus Ecclesiasticis.*

f *Isidoro in Glossario,* Pittacium, epistola brevis et modica. *De ea voce sæpius egimus.* E

CAPUT IX.

Synodus Toleti habita. Præclara in morbo præparatio ad felicem obitum.

Præscius mortis suæ,

Cum igitur gloriosus Doctor Isidorus diversis coruscaret miraculorum signis, et fama sanctitatis ejus per universum fere orbem diffunderetur; prophetiæ spiritu, quo clarissimus refulgebat, obitus sui diem longe ante discipulis præsignavit. Attollitur clamor scholarium, monachorum luctus substruitur, monialium singultus erumpit, atque populi gaudium convertitur in mœrorem. Beatus autem Confessor eamdem, quam semper habuerat, de Ecclesiæ Dei grege sollicitudinem gerens, jussit omnes Hispaniæ Episcopos et Abbates et Principes ad Toletanam Synodum convocari; exoptans summo opere, quatenus antequam migraret de corpore, clericalem ordinem in fraterna concordia, laicalem vero in perpetua dimitteret pace. Ad quam *a* Synodum cum ventum fuisset, in primis ut in fide sanctæ Trinitatis permanerent exhortabatur; hanc de unitatis essentia ac personarum varietate proponens distinctionem; unum scilicet essentia et natura, indivisibilem, verum Deum, de quo Moyses dicit, Audi Israel Dominus Deus tuus, Deus unus est: qui nequaquam vel cogitatione a fidelibus est dividendus, ut non in labyrintho erroris volvantur: qui ubique totus et integer est, per essentiam sive per præsentiam majestatis, quod idem est; intra omnia, sed non inclusus: extra omnia, sed non exclusus; nec localiter tamen: qui cum sit simplicissimus secundum majestatis divinitatem, est tamen trinus secundum personarum distinctionem; Pater ingenitus, semper omnipotens; Filius unigenitus de Patre, semper inseparabiliter natus; amborum autem Spiritus, inseparabiliter a Patre Filioque semper procedens; unde et unum sunt. Præterea in una Christi persona duas profitemur nativitates atque naturas; unam scilicet sempiternam ex Patre, secundum quam Deo Patri æqualis manens, est immortalis et impassibilis; alteram vero temporalem ex matre, cum anima assumptam, secundum quam pro nobis pati atque mori dignatus est; unde verus Deus et verus homo in una persona est. Quid autem sit gignere, nasci vel procedere, hoc si non capimus sinu mentis, capiamur sinu fidei; et salvi erimus. Omnes nefarias hæreses, non minus quam suum præcipitium exhorrens, enervavit et anathematizavit, maxime execrabilem et odibilem Arii sectam, nec non et Acephalitarum nefariam superstitionem: quas ipse a tota

Synodo Toletanæ præsidet.

a

Deut. 6. 4 et mysterium SS. Trinitatis et incarnationis explicat : F

hæresim Acephalorum profligat :

EX MS. TOLETANO

A tota Hispania et Galliis vehementi invigilatione; fratris sui prædecessorisque Leandri, sanctitate et doctrina perspicui, fulciente studio, gladiis verbi Dei persequendo eliminavit, confudit, ac penitus enervavit. Romano etiam Pontifici loco beati Petri Apostoli substituto; eo quod sit Ecclesiæ Dei caput in his quæ ad Deum pertinent, a fidelibus omnibus debere obediri, clarissimis sanctarum Scripturarum testimoniis approbavit : quibus etiam contestando prohibuit, ne unquam membra a suo capite sejungerentur; volentibus præsumere, maledictum intentans. Regibus et Principibus leges instituit; Ecclesiæ Christi Sacerdotibus Catholicam fidei regulam tradidit; *c* Officia et gradus cunctorum ordinum exposuit, sacrorum jura ostendit civibus, et cunctis domesticis fidei populis disciplinam Christianæ religionis insinuavit. Ad ultimum vero, cum omnia hæc essent ab universis approbata, alter Moyses atque nostris temporibus legislator, ore prophetico prosecutus est dicens : Cum in his traditionibus permanseritis puro corde, in præsente vita pace fruemini et bonis, et in æterna gloria congratulabimini laude perpetua; cum autem hæc præcepta dereliqueritis, apprehendent vos mira mala, et cadet gens Gothorum fame et gladio inimicorum et peste. Cum autem conversi ad Dominum Deum vestrum fueritis perquirentes ea, possidebit semen vestrum portas inimicorum suorum, et erit vobis gloria major quam fuerit unquam. Post hæc accepta benedictione valefacientes Sancto, omnes ad propria sunt reversi.

Romani Pontificis auctoritatem propugnat :

c

33 Beatus autem Isidorus Primas, per aliquot dies Toleti moram faciens, verbo sanctæ prædicationis infatigabilis persistebat. Et licet plura monasteria servis Dei construeret miro opere, dum esset Toleti, parvissima erat cella contentus. Inde regressus Hispalim, cum *d* fatigatum corpus ægritudine assidua animæ natura subtiliter provideret, *e* (licet in multorum admirationem larga eleemosynarum distributione semper fuerit usus) tanta eleemosyna continuis diebus, per sex menses seu amplius, plusquam erat solitus, monachis, scholaribus, et pauperibus ab eo est erogata; ut ab oriente sole usque ad vesperum, in distribuendo pauperibus substantiam multam, maneret occupatus. Post hæc infirmitate ægritudinis fessus, dum febris in corpore convalesceret, et cibum ejiceret debilitatus stomachus, [ut suis exemplum relinqueret pœnitendi] ad pœnitentiam convaluit : [ut quod suis semper docuerat verbis, opere quoque palam cunctis expleret, et cum Apostolo diceret, Imitatores mei estote, sicut et ego Christi. Convocato itaque Clero, et omni populo, fecit se a discipulis suis ad ecclesiam lecto deferri] atque reverendæ vitæ sanctum Joannem Episcopum, et præclarum virum Epartium Antistitem beatissimum [quos sibi vitæ sanctitas vinculo amicitiarum annexuerat] jussit statim ut essent præsentes. Et dum a cellula sua ad ecclesiam Sancti Vincentii Martyris adduceretur, cuncta agmina Clericorum [scholarium, monachorum, sanctimonialium, quorum sanctus Confessor Doctor extiterat et sustentator] cunctarumque illius civitatis plebium, cum clamoribus et magno ululatu, eum susceperunt; rumpentes capillos capitis; barbas, facies et vestes scindentes ;] ut si ferreum possideret quispiam pectus, solveretur mox in lacrymas et lamentum totus.

d

e

eleemosynas plurimas distribuit :

1 Cor. 11, 1.

æger coram 2 Episcopis defertur in ecclesiam S. Vincentii,

cum luctu omnium,

34 Et dum in prædicti Martyris ecclesia, juxta altaris cancellum, in medio poneretur choro, mulierum turbas longius stare præcepit; ut in accipiendo ipse pœnitentiam, virorum tantum, non mulierum, circa eum præsentia cerneretur. Et dum a prædictis suis Episcopis [qui cum ceteris, qui ad hoc triste, licet sanctum, convenerant spectaculum, insolabilibus resolvebantur lamentis] in cinere *f* involveretur et cilicio, expandens manus suas ad cœlum, ita exorsus est dicens : [Tu Deus, qui nosti corda hominum, et publicano longe posito dum pectus percuteret, dimittere peccata dignatus es; qui Lazarum dormientem post resolutionem carnis die quarta de monumento resuscitare dignatus es, et Abrahæ Patriarchæ sinu recipere voluisti; suscipe hanc confessionem meam; et peccata, quæ innumerabiliter contraxi, ab oculis differ tuis. Non reminiscaris mala, et juventutis delicta ne memineris]. Tu Domine, non posuisti pœnitentiam justis, qui non peccaverunt tibi; sed mihi peccatori qui peccavi super numerum arenæ maris. Non inveniat in me hostis antiquus quod puniat. Tu scis, quia, postquam infelix ad onus istud potius quam ad honorem in hanc sanctam Ecclesiam indigne perveni, peccare numquam finivi; sed ut prave agerem laboravi. Sed quia tu dixisti, In quacumque hora peccator se a Viis suis converterit, omnes iniquitates suas traderes oblivioni; hujus præcepti memor tui, clamo, utique cum spe et fiducia, ad te, cujus cœlum non sum dignus aspicere præ multitudine peccatorum, quæ conversantur in me. Adesto et suscipe orationem meam, et mihi peccatori da veniam postulatam. Quod si cœli non sunt mundi in conspectu tuo, quanto magis ego homo, qui bibi iniquitates quasi aquas, et sumpsi claustra *g* peccati. His consummatis vivificum Corporis et Sanguinis Domini sacrificium, cum profundo gemitu cordis indignum se judicans, ab ipsis suscepit Pontificibus.

f

D

preces ad Deum fundit :

peccatorum veniam poscit :

E

g

sacro viatico munitur :

35 Deinde eorumdem Episcoporum et quicumque de clero erant, cunctarumque plebium [per omnia nobis præbens humilitatis exemplum] veniam precabatur, dicens : Deprecor vos, sanctissimi Domini mei Sacerdotes, sanctamque congregationem clericorum et populi, ut pro me infelice et pleno sorde peccati, vestra ad Dominum dirigatur oratio; ut qui meritis non sum dignus, merear, vestro saltem intercessu, obtinere impetrata clementia, meorum veniam delictorum. Dimittite mihi indigno quod in unumquemque vestrum commisi; si quem contempsi odio, si quem læsi irascendo. *h* [Vides virtutum exemplar, a quo omnium paterna sollicitudine necessitas dependebat, dum magistrum sic conspicis a sibi subjectis veniam postulare; quia hoc gratiosius est simplici amore, quibus prodest offensos aliqua timere occasione. Imitari labora pro viribus ad tanti doctoris humilitatem sectandum : est enim summa humilitatis species subjicere se minori; et castus Dei timor sive sanctus, qui permanet in seculum seculi, est, se non elato corde præferre alicui. Deinde beatus Confessor subjecit :] Dimittite, obsecro, nunc saltem, Domini mei, mihi instanter petenti; imo et si quid deliqui, pœnitenti. Et dum omnes voce magna pro eo indulgentiam cum lacrymis postulassent [licet ab aliquibus objiceretur, quod ille qui sanctitatis fulgebat culmine, non peccatorum precibus, sed e converso illi ejus juvarentur obtentu, qui mentis et corporis integritate ab ineunte ætate se Domino consecrarat. Dumque universi singulares viri virtutes narrant,] circumstantes ita eum admonuit, dicens : Sanctissimi Domini Episcopi et omnes qui adsunt, rogo et obsecro, ut caritatem invicem vobis exhibeatis, non reddentes malum pro malo, nec velitis esse susurrones in populo; ut dilectionis vinculo connexi, non reperiat a vobis lupus rapax relictum quem auferat. Dum igitur unicuique debitorum vincula vel chirographa condonasset, [quæ fere innumerabilia videbantur, quod etiam ad eximiæ bonitatis ejus excrevit indicium, cœpit resumptis divina virtute viribus, tam profusis cœlestis pabuli insistere dapibus, tam copiosa divini mysterii populis apponere fercula; atque diem, qua ad vitam nasceretur, qua cum

commendat se omnium precibus,

et veniam delictorum petit :

h

F

commendat mutuam caritatem :

A cum Apostolo cupiebat dissolvi et esse cum Christo, cunctis lætus insinuare ; ut indubitanter asseras eum spiritu æternis semper interfuisse conviviis : atque, quamvis gravi correptus morbo, sed quo magis infirmatus fortior et potens, verbo exemploque prædicare, tam constanter, tam prudenter, tam affluenter ; ut ad cœlestia festinans ipse, assistentes quoque festinare compellebat. His itaque gestis residuam egenis et pauperibus mox dari jussit pecuniam. [Sed etiam hoc quam præcipue laudis illius clarificat titulum, quod dominicæ pacis præco latorque, ab omnibus studuit osculari, et pacem [accipere] quam ore prædicabat et moribus; dum eamdem osculo dato singulis circumstantibus imitator Auctoris reliquit, dicens] *i* Si ex toto corde dimiseritis ea quæ in vos adversa vel prava hactenus intuli, dimittit vobis Creator omnipotens omnia delicta vestra, ita ut sacri fontis unda, quam hodie devotus populus est percepturus, sit vobis in remissionem peccatorum : et hoc osculum inter me et vos maneat in testimonium futurorum. Completis his omnibus, ad cellulam reversus est. *k*

Osculo omnes suscipit in signum caritatis.

ANNOTATA.

B a Hæc est quarta Synodus, sub Sisenando Rege celebrata, sub quo et ipse diem suum obiit Isidorus, ut Ildephonsus innuit. Sed nihil eorum, quæ postea huic Synodo tribuuntur, diserta scilicet fidei confessio in ea, nisi aliis verbis legitur. Quare auctoris licentia hæc fuerit non laudanda, suo potius quam Synodi sermone pronuntiare maluisse. *Ita Nicolaus Antonii : sed in Toletana Synodo strictius dicta, latius explicantur in Synodo Hispalensi* 2, *Can.* 13.

b *Idem observat,* nihil tradi de Romano Pontifice in dicta Synodo Toletana 4.

c *Quædam de his habentur can.* 39 *et* 40.

d *Hinc transcribitur Redempti Clerici (quem Archidiaconum appellat S. Isidorus in epistola ipsi inscripta) de obitu S. Isidori relatio cum hoc exordio hic omisso.* Visum est mihi ut tuæ Sanctitati breve exponerem, quomodo bonæ recordationis Dominus meus Isidorus, Hispalensis Ecclesiæ Metropolitanus Episcopus, pœnitentiam acceperit, suamque confessionem erga Deum vel homines habuerit ; vel quomodo de hoc seculo ad cœlum migravit, fideli prænotationis meæ stylo tuæ dilectioni notescerem. Quæ res me primum compulit pro hac solicitudine, quam ex amore in eum offertis, vestræ caritati gratias agere : deinde quia vera supprimere nequeo, et quod de eo pauca C de multis colligere potui, te orante dicere cogor. Dum finem suum, nescio qua sorte jam prospiceret, et fatigatum corpus *etc.*

e *Parenthesi inclusa sunt adjecta, ut hinc inde nonnulla alia. Quæ [ ] inclusimus, velut ab auctore vitæ originariam Relationem interpolante inserta.*

f *In editis, ab* uno cilicium, *ab* altero super se mitti exposceret cineres. *Fuerunt autem hi duo Episcopi,* Joannes Ilipæ, *quæ hodie* Pegna-flor ; *et* Epartius Italicæ, *vulgo* Sevilla la Vieja ; *ambo Concilio Toletano 4 subscripti ; et post Metropolitam Hispalensem primi, secundum ordinem Sedium, apud Carolum a S. Martino in Geographia sacra enumeratum.*

g *Ibidem,* ut colostra peccatum : *quod magis probarim. Est enim* colostrum *flos primi lactis : et sic continuata metaphora jungitur priori non absimili, qua se dicit Sanctus quasi aquas bibisse iniquitatem.*

h *Hæc animadversio non habetur apud Redemptum ; sicut etiam infra alia quædam puncta : quæ verosimiliter adjecta sunt ab auctore nostro, multa amplificatione ubique uso ; nisi dicere quis malit ipsum Redemptum, abbreviatum dumtaxat, a nobis haberi.*

i *Brevius apud Redemptum :* Interea se ab omnibus osculari studuit, dicens,

D k *Additur apud Redemptum :* Et post diem confessionis vel pœnitentiæ quartum, pastoralem jugiter curam et finem suum consummavit in pace, pridie Nonas Aprilis, Luna XIX, Æra DCLXXIV, *hoc est anno Christi* 636, *quando Pascha agebatur pridie kalendas Aprilis : adeo ut appareat hanc confessionem factum esse ipso Sabbato Sancto : quando celebrandus erat solennio catechumenorum baptismus, quod ipsum indicant verba immediate prægressa : et sic mortuus fuerit feria 4 Paschalis hebdomadæ.*

EX MS TOLETANO.

CAPUT X.

S. Isidori obitus, sepultura, epitaphium : varia encomia.

Aliis etiam continuis tribus diebus, similiter a clero et innumerabili plebium exercitu (qui quotidie numero augebatur, sancti Patris exitum sibi lamentabilem, cœlesti autem curiæ delectabilem videre cupientes) similiter ad ecclesiam ducebatur, et sanctæ prædicationis verba sitientibus infundebat, et revertentem a nuptiis Dominum gaudens excipere gestiebat, quasi optata lampade obviam Christo et cœlesti curiæ invitanti ad tam celebre epithalamium proce- E dens ; Episcoporum, Clericorum, Principum et populorum caterva vallatus. Post diem autem confessionis vel pœnitentiæ quartum, in ecclesia stans, peracto sermone ad populum, expandens manus ad cœlum ac benedicens omnibus, Deo sibi hactenus traditum gregem commendans, sanctum Domino tradidit spiritum ; nobis sui corporis pretiosissimam margaritam, digna veneratione amplectendam, relinquens. Pontificis autem animam, a corporis theca resolutam, populi ut cernunt, emittunt voces et ululatus ad cœlum, tanti Patris decessum, amarissimis singultibus plangentes. Inundat civitas Hispalensis fletibus ; Episcopi Pastorem, Principes Præceptorem, Clerici Doctorem, monachi et moniales Rectorem et Sustentatorem, pauperes Patrem et Defensorem, vultu lugubri cordis amaritudinem prætendentes, insolubiliter plangebant. Non multo post luctus convertitur in gaudium, amaritudo in dulcedinem, vox plangentium in laudem, desperatio in consolationem, eo quod Sanctus non fuerit passus adeo eos diu tristari. Nam de corpore ejus tanta effluxit fragrantia, omnium aromatum vincens odorem ; ut omnes, qui aderant, cœlesti viderentur perfrui beatitudine. Diversarum ægritudinum convenerunt infirmi, qui non solum sancti Corporis tactu, verum etiam solo odoratu, pristinæ redduntur sospitati. Ad tam F insignia singularis viri meritorum dona uberius cumulanda, accumulatius exaggeranda, quadragenarius accidit annorum numerus, multiplici sacramento dicatus ; quorum in spatio functus ac defunctus, Dei in se plenissime inhabitante et cooperante gratia evidenter ostenderet, quod perfectionis sibi culmen mystici sacramentum numeri consignaret. Advertat, dilectissimi fratres, caritatis vestræ intuitus, attendat quantus fuerit in Sanctis, quam admirabilis, quam laudabilis, quam magnificus, quamque gloriosus iste Sanctus. Alius namque Sanctorum cæcos illuminat, alius leprosos mundat, alius mutis organa solvit, alius surdis auditum restituit, alius claudo gressum firmat, alius defunctum cadaver ad vitam revocat, alius a tractu haustuque letifero conservat illæsos, alius quovis morbo sanat attritos : unicuique enim, sicut ait Apostolus, datur manifestatio spiritus ad utilitatem. Alii quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alii sermo scientiæ secundum eumdem 1 Cor. 12, 7 spiritum, alteri fides in eodem spiritu, alii gratia sanitatum in uno spiritu, alii operatio virtutum, alii prophetia, alii discretio spirituum, alii gratia linguarum, alii interpretatio sermonum : hæc autem

Triduo ultimo ad ecclesiam duci voluit :

ac data aliis benedictione moritur,

omnium luctu mox verso in gaudium propter miracula :

excellit donis, per varios Sanctos distributis

omnia

A autem omnia operatur unus atque idem Spiritus : cujus dono, cujus munere, cujus gratia, cujus largitate, cujus instinctu, cujus inspiratione repletus electus Dei Confessor Isidorus his omnibus gratiarum muneribus, his charismatum donis ita refulsit ad plenum, ut cum hæc enumerando Apostolus describeret, in Isidorum mentis conspectum direxisse videretur; in quem cunctorum præcedentium dona justorum confluerent, et a quo in sequentes derivata decrescerent.

Ex ms. Toletano.

eisque repletur.

a 37 Dormivit autem B. Isidorus *a* Æra DCLX, anno ab incarnatione Domini DCXXII, sana doctrina sanoque consilio præstantior cunctis, et copiosus operibus caritatis dierum bonorum senior : non caligaverunt ejus oculi, et dentes ejus non sunt moti de loco suo. Denique, ut Sancti corpus cum honore debito sepeliretur, omnium fuit una voluntas, eadem vota, idemque desiderium. Et quia sanctissimus Doctor Leander; antequam, migraret ex corpore, fratrem suum hunc beatissimum juxta se sepeliri expetierat; et gloriosa Virgo Florentina eorum soror, idem de se summo exoptaverat desiderio; sepulcrum sanctissimi corporis Isidori medium honorifice locaverunt; S. Leandri et S. Florentinæ sepulchro illud hinc B inde jungentes, auroque et argento plurimo celati operis decorantes. Interea plures fuere divino illuminati dono, qui viderunt Sancti animam in sublime ab Angelorum multitudine, in voce laudis ac jubilationis, deferri; et Christum Dei filium, cum innumerabili Sanctorum caterva, obviam ei procedentem. Quidam etiam, cujus vitæ continentia satis imitabilis videbatur, qui eumdem Confessorem super omnia diligebat, cum casu emergente tristitia nimia consolari renuens anxiaretur, se raptum in extasi testabatur, atque hunc egregium Pastorem inter Innocentium turbas, quos Herodes pro Christi nomine trucidavit cum martyrii palma; virginitatis aureola, confessionis corona, primatum tenere se vidisse fatebatur, dicentem sibi, quia paratus sum, omnibus pro me Christi auxilium implorantibus ferre subsidium. Qua visione lætus semper et hilaris videbatur; sed tamen quodammodo anxius semper, pro Patris suspirans præsentia. Sed perfectissimi viri quid miracula notem quid virtutes magnificem, quid scientiam prædicem, quid doctrinam commendem, quid mores extollam? nam in Apostolico viro, imo post Apostolos Christi Apostolo, virtutum consonantiam quid quæras? cum in eo prudentiam Noe, fortitudinem Abrahæ, temperantiam Isaac, justitiam Jacob, patientiam Job evidenti ratione conspicias. Unde in Isidoro scientiæ laudes eminentiam? cum in eo Moysi C et Eliæ mireris præsentiam? Quid doctrinæ præferas gratiam? in quo doctoris gentium veritatem exuberare, disciplinam spiritu fervere, zelum scientiæ abundare reperies? Quid morum glorifices claritatem? in quo Stephani tormenta, ceterorumque Christi sequacium cernes principare constantiam.

inter S. Leandrum et S. Florentinam sepulti manent.

in cælum gloriose videtur portari :

ipse cum præcipuis Sanctis confertur.

38 Sed quia in his non est supersedendum ad præsens, ne protracta lectio fastidium generet audienti, ad propositum redeamus. Fuere interea Clerici et scholares peritissimi quam plures in versibus et carminibus, agnoscentes Doctorem de accepto ab eo munere pii Patris magnalia extollentes; inter quos honor Cleri B. Illefonsus, Archipræsul Toletanus inclytæ sanctitatis, qui de pectore magistri doctrinæ latices hauserat purissimos, ad Magistri decorem in parte Ecclesiæ, qua sancti Doctores quiescebant, eorum gesta miro fecit opere depingi, et in cruce argentea, quæ Sanctorum superjacebat monumentis, hoc carmen signavit.

Epitaphium a S. Ildephonso positum

Crux hæc alma gerit geminorum corpora fratrum,
Leandri, Isidori, pariumque ex ordine vatum.
Tertia Florentina soror, devota perennis, D
O quam composita consors! hic digna quiescit :
Isidorus medius disjungit membra duorum.
Hi quales fuerint, libris inquirito, lector :
Cognosces, et eos bene cuncta fuisse locutos.
Spe certos, plenosque fide, super omnia caros.
Dogmatibus cernas horum crevisse fideles,
Ac reddi Domino quod impia jura tenebant.
Utque viros credas sublimes vivere semper,
Aspiciens sursum pictos contende videre.

Item aliud,

In laudem Ecclesiæ, Christo Regi gloriæ
Concinamus jugiter :
Et Virginis unico, carmine Davidico,
Canamus solenniter.
Gloriam Isidori, meritorum memori
Voce sonent cantici :
Crescat laudum cumulus, gratuletur populus,
Et chori Angelici :
Nostris in temporibus, præfulgens hic moribus,
In verbis Dominicis :
Fidus fidem extulit, fide labem expulit
Erroris hæretici.
Natus de Cathagine, nihil ab origine, E
Puerile sapiens,
Per fines Hispaniæ fontem sapientiæ fudit,
Mira faciens.
Hispali dum præfuit Primas, legem docuit,
Hispanus Hispaniam;
In doctrina præmicans, Crucifixum prædicans,
Fugans *c* idolatriam : *c*
Stemmate prænobilis, perstitit immobilis,
In Dei magnalibus;
Affectans cœlestium gaudiorum præmium,
Spretis temporalibus.
Per fulgorem operum, exemplar fructiferum
Sese Clero tribuit :
Nil a certo varians, totus cœlis inhians,
Vitia perdomuit;
Romanorum dogmata cosmi hic per climata,
Reparavit largius;
Hesperus Hesperiam, Lucifer Ecclesiam,
Decoravit clarius.
Orthodoxus Arium, dirum adversarium,
Rationis calculo
Contudit hic malleus; cessit hostis felleus,
Victus in propatulo.
Iberi devotio Cleri, pleno gaudio,
Colat patrem patriæ,
Contemplando dogmata cosmi laudent climata,
Doctorem Ecclesiæ. F
Decus Archipræsulum, Sacerdotum speculum,
Scripsit, docte modulans,
De fide Catholica carmina mirifica,
Libros libris cumulans.
d Mahometi cæcitas, perdens gentes perditas, *d*
Illius miracula
Nequiens refellere, mœsta fuit cedere,
Viro sine macula.
Ut sincere credidit; sincere sic edidit,
Formam pœnitudinis;
In discendis perspicax, in exemplis efficax,
Doctor multitudinis,
Quis ad plenum promere posset vel præscribere
De gestorum titulis?
Lingua non sufficeret, dextera deficeret,
In scribendis singulis
Exoremus igitur hunc, de cujus creditur
Sanctitate firmiter;
Hostis ab insidiis ut nos et a vitiis
Defendat perenniter.
O depressor criminum, tua nobis Dominum,
Prece reconcilies :

Laudatur ejus doctrina

sincera fides

scriptio librorum :

Invocatur, e poeta cum fratribus.

In

A In spe nos confoveas, noxia submoveas,
Sordes cunctas expies;
Quem tecum excolimus, fratris tui poscimus
Leandri suffragia,
Preces nostras audiat, audiens suscipiat,
Æterna memoria:
Doctoris Fulgentii horum fratrum socii,
Recordari volumus;
Quem per vitæ meritum, salutis solicitum,
Esse nostræ, quæsumus.
Virginem egregiam Florentinam sociam,
Cum fratribus petimus,
Ut adjutrix veniat, et offensas leniat,
In quas nos cecidimus;
Et leniri Dominus venit nihilominus,
Amen Clerus concinat.
Interventu Virginis, labe mundet criminis,
Quos peccatum inquinat.
Pro nobis tam celebris Virgo, pulsis tenebris,
Vitiorum, advocet.
Ut qui regit omnia miranda potentia,
Nos in cœlis collocet. Amen.

e 40 Obiit Beatus Confessor *e* sub die nonarum Aprilis, temporibus Christianissimi *f* Cintillani B Hispaniæ Regis et Heraclii *g* Imperatoris Romanorum, illius videlicet Heraclii, qui Crucem Dominicam, quam impius Rex Cosdroe asportaverat loco suo; Hierosolymis restituit atque exaltavit. Testamentum nullum concludit; quia licet facultatibus abundans in Christo, tamen cum pauper spiritu esset, omnia quæ possidebat, priusquam de mundo migraret, distribuit pauperibus et egenis. Sed hoc quoque veram cunctorum erga Patrem notavit dilectionem, quod duas lucernas fere perpetim ardentes et pene inextinguibiles, quæ ab eodem naturali arte factæ feruntur, unam ad caput et unam ad pedes, in locis abditis posuerunt, unde corpus sanctissimum quasi continuo lumine frueretur.

f — *g* *mors sancta.* — *lucernæ ad sepulcrum.*

41 Interea, fratres carissimi, dignum est ut hunc sanctissimum Doctorem laudibus et præconiis veneretur omnis ecclesia; sed maxime Hispaniarum, quæ specialius præ ceteris saluberrima ejus refulsit doctrina. Quis enim extollat virum in infantia omni laude venerandum, in pueritia omnium veneratione laudandum, in adolescentia tot virtutibus plenum, in juventute tanta bonitate conspicuum, in Episcopatu tot miraculis clarissimum, in senectute tam laudabili perdicatione perfunctum, in senio tam imitabili exitu perornatum, atque in fine tam mirifico transitu glorificatum? Quis hunc non prædicet æterni Regis conspectibus acceptissimum, qui vita, C et moribus præsulatus officium; virtutibus famam, signis gratiam, profectibus disciplinam, scientiam laudibus, dies incrementis, et finem tanta gloria decoravit? Nimirum cum adhuc vir beatissimus corporeæ molis tædio gravaretur, et sitiens ad fontem vivum spiritus, nil in cœlo, nil in terra præter ipsum desideraret; quantus in oculis divinæ Majestatis fuerit, quam Deo carus, quam Angelis acceptus, quam amabilis hominibus, quam miraculis clarus, quam virtutibus splendidus, quam signis magnificus, quam glorifica laude dignus, quanta meritorum apud Deum largitate munificus, quanta apud homines munerum magnificentia conspicuus, in exanimi corporis rediviva omnibusque stupenda seculis virtutum gratia orbis expertus est universus. Quantum enim qualemque transeuntium genitrix altrixque terra, nihil tamen terrenum, nihil caducum sapientem, Isidorum produxerit, foverit, tenuerit, imo ut expressius loquar, mente et operatione jugiter in cœlis inhærentem detinuerit; ipsum testatur cœlum, sensit terra, aer exclamat, aquarum probat utilitas, sanitates produnt, dum ad divini nutus imperia Isidori

Anacephalæosis virtutum.

D semper placata meritis, et precibus prompta, pie petentium votis et obsequiis favent, et commoditatibus obsequuntur, ad eruditionem ecclesiæ, et laudem Jesu Christi Domini nostri, qui vivit et regnat in secula seculorum. Amen.

EX MS. TOLETANO.

ANNOTATA.

a *Supra ex Redempto retulimus* æram DLXXIV, *et annum Christi* 636, *qui annus more regno Cintilani confirmatur.*

b *Hoc carmen edidit ad* 21 *Decemb. Tamaius Salazar.*

c Idolatriam *pro* Idololatria *passim medii ævi scriptores habent.*

d *Rejecimus supra aliquorum sensum de Mahometis in Hispaniam adventu: quem dum hujus epitaphii auctor recipit ut indubitatum, satis innuit longe juniorem se esse S. Ildefonso, cui primum epitaphium tribuitur.*

e Imo pridie Nonarum.

f Cintila, *seu* Cintilanus *regnavit annos tres, menses octo, ab anno* 636 *usque* 640.

g Heraclius *imperavit ab anno* 610 *usque ad annum* 641. E

CAPUT XI.

a *Abbreviatio Braulii Cæsaraugustani Episcopi, de vita sancti Isidori, Hispaniarum Doctoris.*

Isidorus vir egregius [natione Carthaginensis, a patre Severiano nobilissimo ejusdem patriæ Duce genitus) Hispalensis Ecclesiæ* Archipræsul (Hispaniæ Primas, sanctissimis Episcopis et Confessoribus Leandro et Fulgentio, ac Sanctissimæ Florentinæ Virgini præpositæ Virginum, extitit germanus), et Sancto Leandro successor sanctissimus. (Vir iste beatissimus, a pueritia studiis litterarum traditus, Latinis, Græcis et Hebraicis litteris instructus, omnium locutionis genere formatus, in trivii eruditione conspicuus, in quadrivii instigatione perfectus, divinis et humanis legibus ad plenum eruditus, suavis eloquio, ingenio præstantissimus, vita quoque atque doctrina fuit clarissimus, et merito a cunctis Hispaniarum Doctor nominatus. Sic namque de virtute in virtutem proficiens, refulsit Doctor eximius, ut secundum qualitatem sermonis omnibus, videlicet Latinis, Græcis et Hebræis, sapientibus ac minus intelligentibus, in eruditione existeret aptus atque F incomparabili eloquentia strenuus. Nam tantæ jucunditatis affluentem copiam in eloquendo promeruit, ut ubertas admiranda dicendi ex eo in stuporem verteret audientes; quod audita, is qui audisset, non repetita sæpius memoriæ commendaret.

** alias Episcopus* — *Fuit Latinis Græcis et Hebraicis eruditus;* — *et eloquentia clarus;*

43 Jam vero quantus sapientia fuerit, ex ejus diversis studiis et elaboratis opusculis perfacile prudens intelligere poterit. Denique de his quæ ad nostram notitiam venerunt, ista commemoravi. Edidit libros differentiarum duos, in quibus subtili discretione, ea quæ confuse usu proferuntur, sensu discrevit. Procemiorum librum unum, in quo quid quisque liber sanctæ contineat Scripturæ, brevi subnotatione distinxit. De ortu et obitu patrum librum unum, in quo gesta, dignitatem quoque et mortem eorum, atque sepulturam sententiali brevitate subnotavit. Ad germanum suum Fulgentium Episcopum, Officiorum libros duos, in quibus origines officiorum, cur unum quodque in ecclesia Dei agatur, interprete stylo, non sine majorum auctoritate, elicuit. Synonymorum libros duos, quibus ad consolationem animæ, et ad spem percipiendæ veniæ, intercedente rationis ordine, exhortationem erexit. De natura rerum

edidit libros 2 Differentiarum. — *Procœmiorum* — *1 de obitu Patrum* — *2 Officiorum* — *2 Synonymorum* — *1 de Natura rerum*

A rerum ad Sisebutum Regem, librum unum, in quo, tam de ecclesiasticorum Doctorum, quam etiam de philosophorum indagine, obscura quædam de elementis absolvit. De numeris librum unum, in quo arithmeticam propter numeros Ecclesiasticis in Scripturis insertos, tetigit disciplinam. De nominibus Legis et Evangeliorum librum unum, in quo ostendit quid memoratæ personæ mysterialiter significent. De hæreticis et hæresibus librum unum, in quo majorum secutus exempla, brevitate qua potuit, diffusa collegit. Sententiarum libros tres, quos floribus, Papæ Gregorii ex libris moralibus decoravit. Chronicorum a principio mundi usque ad tempus suum librum unum, nimia brevitate collegit. Contra Judeos, postulante Florentina germana sua Præposita Virginum, libros duos, in quibus omnia quæ fides Catholica credit, ex Legis et Prophetarum testimoniis approbavit (De *b* Nativitate Christi sempiterna ex Patre, et temporali ex Matre, ex Isaiæ testimoniis, librum unum. Moralium libros, B. Gregorii Papæ rogatu, compendiose adbreviavit: Cantica canticorum secunda expositione elucidavit.) De viris illustribus librum unum. Deinde nos istos suggessimus; Religiosorum regulæ librum unum, quem pro patriæ usu, et regularium viribus decentissime temperavit: de origine Gothorum et Regno Suevorum B et Wandalorum historiæ librum unum: Quæstionum libros duos; quos qui legerit veterum tractatuum supellectilem recognoscit. (Bibliothecam compilavit *c*: quartam Psalterii translationem edidit: super libros Moysi, et Psalterium, et quatuor Evangelia expositionem non minimo insudavit studio: in canonico quoque et civili jure permaxima composuit instrumenta.) Etymologiarum etiam codicem nimiæ magnitudinis, distinctum ab eo titulis non libris; quem quia rogatu meo fecit, quamvis imperfectum reliquerit, tamen in viginti libros divisi; quod opus omnimodæ Philosophiæ conveniens quisquis crebra visitatione perlegerit, non ignotus divinarum humanarumque rerum merito erit. Ibi recluditur diversarum artium elegantia, et quæcumque fere sciri debent, restricte colliguntur. Sunt et alii sancti viri multi libri et in Ecclesia Dei multo cum ornamento inscripti, quibus eam liquide præmunivit; quem Deus, post tot defectus Hispaniæ, novissimis temporibus suscitavit; credo *d* ad restaurandam antiquorum sapientiam, quæ præ nimia antiquitate fere in humanis mentibus defecerat; ne diutius ignorantia aut rusticitate veterasceret populus Christianus. C Temporum igitur series, et seculi ætates nescienti populo aperuit, sacrorum jura ostendit, Sacerdotibus ecclesiastica officia et gradus cunctorum ordinum exposuit, Regibus et Principibus leges instituit, judicibus avaritiam interdixit, civibus et cunctis domesticis fidei populis disciplinam Christianæ religionis insinuavit, spurcitiam Arianæ hæresis a tota Hispania gladiis verbi Dei persequendo eliminavit, malignam Acephalitarum hæresim confudit ac destruxit: Gregorio namque præfatæ hæresis antistite superato, et Sanctorum testimoniis Scripturarumque auctoritate convicto, docuit duas in Christo esse naturas, divinam scilicet et humanam. Ad ultimum vero sedium, locorum, regionum, omnium divinarum humanarumque rerum nomina, genera, officia, caussas, et quæque obscura atque ab humanis mentibus fere jam remota, scribendo patefecit. Tanta debriatione scientiarum claruit præditus, ut non solum nostris temporibus, verum etiam a tempore Apostolorum vel ante, primo homine et Salomone exceptis, in scientiarum varietate, ut credimus, nemo extitit illi primus. Floruit temporibus *e* Recaredi, Liubani, Witterichi, Gundemari, Sisebuti, Suintilliani et Sisinandi Regum, quos ipse ab insania Ariana eruit, et in fide Catholica confirmavit. D

Ex MS Toletano. — *1 de Numeris,* — *1 de Nominibus,* — *1 de Hæresibus,* — *3 Sententiarum,* — *1 Chronicorum,* — *lib. 2 contra Judæos. b moralis S. Gregorii contracta in Cantica Cantic. De Viris illustribus.* — *Regula monachorum, lib. 1 de Gothis, Suevis Wandalis, c lib. 2 Quæstionum.* — *lib. 20 Etymologiarum,* — *et alios libros* — *d* — *quibus omni hominum statui prodest:* — *et hæresim profligat.* — *e*

44 Fuit præterea spiritu prophetiæ clarus, in eleemosynis largus, hospitalitate præcipuus, corde severus, in sententia verax, in judicio justus, in prædicatione assiduus, in exhortatione lætus, in lucrandis Deo animabus studiosus, in expositione Scripturarum cautus, in consilio providus, in habitu humilis, in mensa sobrius, in oratione devotus, honestate præclarus, semper pro ecclesia ac veritatis defensione mori pronus, et omni bonitate conspicuus. Præterea pater extitit Clericorum, doctor et sustentator monachorum ac monialium, consolator mœrentium, tutamen pupillorum ac viduarum, levamen oppressorum, defensor civium, attritor superborum, persecutor et malleus hæreticorum; et quid plura? speculum bonorum omnium factus est mundo, et ideo jam sine fine regnat cum Christo. Quo vero flumine eloquentiæ, et quibus jaculis divinarum Scripturarum seu Patrum testimoniis omnium nefarias hæreses destruxerit et enervaverit, synodalia gesta coram eo Hispali vel Toleti acta declarant: in quibus et Romano Pontifici a fidelibus, loco beati Petri Apostoli substituto, debere obediri; et uni Deo in Trinitate Personarum serviri, clarissimis E Scripturarum testimoniis approbavit. Obiit temporibus Heraclii Imperatoris et Christianissimi Suintillani Hispaniæ Regis, illius videlicet Heraclii, qui crucem Dominicam, quam impius Rex Cosdroe asportaverat, loco suo Hierosolymis restituit atque exaltavit. Dormivit autem B. Isidorus cum Patribus suis æra DCLX, sana doctrina sanoque consilio præstantior cunctis, et copiosus operibus caritatis, ac diversis refulgens miraculorum signis; in quo quædam sibi antiquitas vindicavit, imo nostrum tempus antiquitatis in eo scientiam et miracula imaginavit: cui quasi quadam apposita laude non immerito illud philosophicum a nobis aptatur; Nos, inquit, in nostra urbe extraneorum more tamquam hospites, tui libri quasi domum reduxerunt, ut possimus aliquando, qui et ubi essemus agnoscere. Tenuit Episcopatum quadraginta annis, et sepultus est in senectute bona, Angelorum sociatus choris. Afficitur tædio et mœroris mundatione civitas Hispalensis, dum tanto Patre orbata in sortem voracissimi deducitur prædonis. Interea, fratres carissimi, dignum est ut hunc sanctissimum Confessorem Isidorum omnis laudibus attollat Ecclesia, sed maxime Hispaniarum quæ præ ceteris specialius ejus saluberrima refulsit doctrina. Nam sicut Gregorius Doctor Romæ successit Petro; F ita B. Isidorus in Hispaniarum partibus doctrina Jacobo successit Apostolo. Semina namque vitæ æternæ; quæ beatissimus Jacobus seminavit, hic beatissimus Isidorus verbo prædicationis, quasi unus ex quatuor Paradisi fluminibus, sufficienter irrigavit, atque universam Hispaniam, tam exemplo boni operis quam fama sanctitatis, velut splendidissimus solis radius illuminavit. Igitur hunc sanctissimum Confessorem attentius exoremus, quatenus pro nobis miseris peccatoribus, qui adhuc in periculis hujus vitæ constituti sumus, apud Deum intercessor assistat assiduus; ut qui ejus sacram doctrinam pio amore amplectimur, in præsenti ab instantibus periculis eruamur, et post hanc vitam ad societatem electorum Dei sacris ejus intercessionibus pervenire mereamur. Amen.

Virtus et doctrina ejus laudatur — *Tempus mortis* — *et mortui claritas,* — *ejus intercessio apud Deum petenda*

ANNOTATA.

a *Extat hæc S. Braulionis narratio ante opera S. Isidori, et appellatur* Prænotatio librorum *ejus, apud Tamaium Salazar ad hunc diem et alios, sed nusquam illa extat tam laxe deducta quam hic; ut non videatur*

Abbreviatio

A Abbreviatio *dicenda, sed* paraphrastica elucidatio; *sicut supra etiam in Redempti Clerici recensione de obitu Isidori observavimus; et uncis similiter () includimus quæ videntur interpolando adjecta. Nam totum hoc principium ita breviter complexus est Braulio:* Isidorus vir egregius, Hispalensis Ecclesiæ Episcopus, Leandri Episcopi successor et germanus, floruit a tempore Mauritii Imperatoris et Recaredi Regis: in quo quiddam sibi antiquitas vindicavit, imo nostrum tempus antiquitatis in eo scientiam sibi imaginavit: vir in omni locutionis genere formatus, ut imperito doctoque secundum qualitatem sermonis existeret aptus, congrua vero opportunitate loci incomparabili eloquentia clarus.

b *Hujus opusculi et duorum sequentium non fit mentio in jam citatis editis.*

c *Aliquot sequentium non meminerunt libri editi.*

d *In editis,* Ad restauranda antiquorum monumenta... quasi quamdam opposuit destinam, *id est* fulcrum *seu* columnam *uti ea voce utuntur SS. Augustinus, Fulgentius, Beda cum Arnobio: quæ porro sequuntur brevius et nervosius sic habentur in editis:* Cui non immerito istud Philosophicum a nobis aptatur, Nos, inquit, in nostra urbe peregrinantes errantesque tamquam hospites, tui libri domum re-B duxerunt. Tu ætatem patriæ, tu descriptiones temporum; tu sacrorum jura, tu sacerdotum tu domesticam publicamque disciplinam, tu sedium regionum, locorum; tu omnium divinarum humanarumque rerum genera, officia, caussas aperuisti. Quo vero flumine eloquentiæ et quot jaculis divinarum Scripturarum seu Patrum testimoniis Acephalitarum hæresim confoderit, Synodalia gesta coram eo Hispali acta declarant, in quibus contra Gregorium, præfatæ hæresis Antistitem, eam asseruit veritatem. Obiit temporibus Heraclii Imperatoris et Christianissimi Chintilani Regis, sana doctrina præstantior cunctis, et copiosior operibus caritatis.

e *Regnarunt hi septem ab anno* 536 *usque ad annum* 636.

HISTORIA TRANSLATIONIS

Ex eodem MS. Toletano.

PROLOGUS.

Quæ digne plures non valent investigare, sed nullus quidem invenire, sapientiæ secreta supernæ, in tanta profunditatis excellentia; dum ad sui desideria C corda investigando dilatant hoc quod investigant, non inveniendo mentis aciem angustant. Mire quippe ratio tradidit superni consilii, hoc quod desuper non injuste disponitur ab ipsa sapientia immortali, a nobis adhuc mortalibus jure ignorari; quia dispositio divina in suæ sublimitatis omnipotentia, quamvis nulla circumscribi valeat mentis prudentia; tamen quibus ex nihilo contulit esse, suæ cuncta subesse præsentat legibus justitiæ, dum supplicio reprobos humiliat, et Sanctos gloria sublimat. Quorum quidem patrocinia Catholicæ Ecclesiæ adsunt præclara, dum eorum meritis protecti fideles, etiam quas incolunt urbes frequentibus habent miraculis celebres. Ex quibus Legionensis civitas, a priscis temporibus Hispaniensium dilecta Regibus, quia erat regali fide nobilis et famosa, præcipuum Confessorem Isidorum gloriatur se venerari Patronum: cujus doctrinæ radiis Ecclesia fulget universalis; qui sanctitatis ac honestatis speculum, fama vivit et meritis, per ipsum mundi spatium. Quæ cum sit Sacerdotalis et Regia, digna etiam est dignissimi Confessoris Christi, Hispaniarum Doctoris Isidori, cum regio apparatu, regia in aula, mirificum corpus excipere, venerari, et quodam juris dono possidere. Quem Hispalis ipsa, cui vivens in corpore præfuit, in qua etiam Paganorum supersedente sævitia multis defunctus temporibus latuit, vel occultum tenere nequivit. Quo itaque ordine, quo tempore, quibus personis hoc donum publicum, hoc patriæ præsidium in Legionensem sit translatum urbem, a prædicta Hispali, quæ ejusdem viri Apostolici doctrina exstiterat felix et gloriosa, Hispaniensiumque prima Sedes fulgebat Metropolitana, a qua nomen traxit Hispania, ab Hispano Rege urbs populata, stylo tradere fideli nos invitat tanti veneratio Confessoris.

ad Legionensem urbem

delatum est corpus S. Isidori

D *Ex MS. Toletano cujus rei gestæ series indicatur.*

CAPUT I.

Maxima Hispaniæ pars a Saracenis occupata: præcipua paulatim recuperata.

Regente S. Gregorio Papa feliciter Ecclesiam Dei, et Recaredo Christianissimo Rege regnum Gothorum in Hispaniis nobiliter gubernante, sub imperatore Heraclio, qui crucem Dominicam, quam impius Rex Cosdroes asportaverat, Hierusalem restituit, invalescente fere in toto orbe Arianorum vesania, doctor Hispaniarum Isidorus, Hispalensis Archipræsul, sidus clarissimum in tenebris, fidelibus splenduit; qui Gothorum gentem in fide Catholica E confirmavit, et ab Hispanis hæresim Arianorum et Acephalitarum funditus eliminavit. Regibus Gothicas leges instituit, Ecclesiæ Christi Sacerdotibus ecclesiasticam regulam tradidit, et ore prophetico protestatus est dicens: Cum in his traditionibus permanseritis puro corde, in præsenti vita pace fruemini et bonis, et in æterna gloria coronabimini laude perpetua: cum autem hæc præcepta dereliqueritis, apprehendent vos mira mala, et cadet gens Gothorum fame et gladio inimicorum et peste. Cum autem conversi ad Dominum fueritis, perquirentes ea, possidebit semen vestrum portas inimicorum suorum, et erit vobis gloria major quam fuerit unquam. Post transitum vero ejus, Hispaniarum Reges et Sacerdotes, sancti Pastoris sequentes vestigia, salutaribus institutis pro viribus inhærentes, commissum sibi gregem feliciter gubernabant; donec flagitiosus *a* Witiza Hispaniarum regnum infeliciter est adeptus. Qui cum esset probrosus moribus, etiam alios suis pravis actibus subesse coegit. Nam postposita omni religione divina et sancti Doctoris Isidori spretis documentis, laxoque pudicitiæ fræno, ne adversus eum pro tanto scelere sancta Ecclesia insurgeret, Episcopis, Presbyteris, Diaconibus, atque omnibus alta- F ris sacri ministris carnales uxores lascivus Rex habere præcepit. Sed et Episcopi ceterique Ecclesiæ Prælati spernebantur, sacrosanctæ Ecclesiæ clausis foribus sacramenta pro nihilo habebantur, synodalia sancti Patris Isidori instituta despiciuntur, Concilia dissolvuntur, sacri Canones postponuntur, postremo vero quidquid sobrium et honestum est voluptatibus subinductis pro nihilo reputatur. Igitur tyranno Witiza in hujusmodi et ceteris superbiæ fulcimentis, a Romana Ecclesia sejuncto et mortuo, *b* Rodericus Theudofredi filius in regnum successit Gothorum, vita et moribus, Witizæ non dissimilis; qui non ut debuit, virgulta nefaria extirpavit, sed luxuriæ irretitus dissolutione magis ac magis augmentavit. Quibus omnipotens Deus provocatus ad iram, (commerito enim atque ineffabili modo, suis semper efficax consiliis Divina providentia, cum detrimentis incrementa dispensat, et damna restaurat damnis) *c* anno LXXV post transitum sanctissimi Isidori, quia Sacerdotes et Reges eum dereliquerunt, in virga indignationis omnes Hispaniæ gentes corrigens, justo judicio, gentili gladio (secundum quod sanctus prædixerat Doctor Isidorus) feriendæ sunt traditæ. Per filios namque Witizæ et Julianum Comitem Tingitaniæ

Secundum S. Isidori vaticinium,

a cum Witiza Rex impie viveret,

ejusque exemplo Rodericus,

a Saracenis pars Hispaniæ est occupata

taniæ, cum *d* Ulit Rege fortissimo Africæ, transmarini Saraceni mare illud, quod Hispalensi urbe alluit, transfretantes, primo *e* eamdem urbem cœperunt, deinde Bæticam et Lusitaniam Provincias occupaverunt : Quibus Rodericus Rex aggregato exercitu Gothorum armatus occurrit. Sed quia præfatus Rex, neglecta religione divina, vitiorum se dominio mancipaverat ; protinus in fugam versus et omnis exercitus fere ad internecionem usque gladio delectus est. Saraceni deinceps longe lateque vagantes innumeras horridasque cædes perpetrarunt ; qui quantas cædes quantasque strages nostrorum dederint, testantur eversa castra et antiquarum urbium dirupta mœnia. Ea tempestate omnis Hispania luxit, monasteria in se eversa, episcopia destructa, libros sacræ legis combustos, thesauros Ecclesiarum direptos, omnes incolas ferro, flamma, fame consumptos.

Ex MS. Tolet.

Vicit eos Pelagius Rex :

3 Tandem Dei pietas, quæ non est solita eos quos corripit ad internecionem usque delere, sed flagellando misericorditer corripere ; animos *g* Pelagii cujusdam, qui regia traduce extitit oriundus, corroboravit ; et contra Saracenos, loco qui dicitur *h* Cova sanctæ Mariæ, rebellando eis bellum indixit. Qualiter autem in conflictu illo divina manus pro nostris pugnaverit, ex hoc potest adverti, quod armorum spicula, a Saracenis missa, in eos ipsos retorsit ; et rupes quædam, Dei nutu præscissa, corruit, et de Saracenis non minimam *i* multitudinem opprimendo extinxit. Quod siquis ad plenum voluerat noscere, lugubrem historiam temporum illorum studeat legere. Illo ex tempore rursum præcepta divina, per B. Isidorum sibi tradita, perquirentes Hispani ; cœpit gloria et regnum gentis Gothicæ, sensim atque paulatim, veluti virgultum ex rediviva radice pullulare; et industria Regum, qui regali stemmate progeniti apicem regni nobiliter gubernabant, singulis momentis succrescere. Fuere namque armis et viribus famosi, misericordia atque justitia præcipui, religioni sacræ dediti ; qui inimicos crucis Christi viriliter ancipiti persequentes gladio, episcopia innovarunt, monasteria fundarunt et thesauris ditarunt, auro et gemmis librisque ornarunt, ac pro viribus Christiani nominis gloriam dilatarunt. *k* Sed et Carolus famosus Franciæ Rex, a B. Apostolo Jacobo per visum admonitus, cum præclara Francorum generatione, zelum legis Dei exercens, de Pictaviæ et Vasconiæ confinibus triumphali ultione Saracenos eliminavit, et per Pireneica juga usque Cæsaraugustam tempore *l* Adefonsi magni Regis Legionensis devenit, et dilectionis caussa eidem Regi Adefonso *m* consobrinam suam nobilissimam in conjugio copulavit. Limina etiam B. Jacobi Apostoli cum christianissimus Rex Carolus gratia orandi visitaret, saniori ejus consilio Rex Adefonsus S. Jacobi Apostoli ecclesiam Metropolitano honore, ex Romani Papæ assensu, decoravit; atque ut secundum sancti Patris Isidori regulam viverent, tam ipsi quam omnis Hispaniæ Clerus, statuit ; ut hoc esset Hispaniæ sublevatio, cujus neglectus extiterat ei caussa dejectionis.

quem secuti Reges,

restaurarunt religionem pristinam :

eosdem Saracenos vicerunt Carolus Magnus :

Adefonsus Magnus

et Ferdinandus Magnus.

4 Ceterum Rex Adefonsus, Ismaeliticum populum funesta truncatione perimens, Ecclesiæ Christi honorem gloriose dilatavit, et in pace quievit. Ex cujus illustri prosapia emersit vir clarissimus *n* Fredenandus, Sancti Regis filius ; qui serenissimam Reginam Dominam Sanctiam, Regis Adefonsi filiam, in sceptri consortem sibi junxit uxorem ; quæ quadam speciali mentis prudentia, Reginæ Austri non secunda, regiminis regni solicita, vices nonnumquam supplebat Regis et conjugis ; sicque suberat viro, ut particeps laboris esset in regno. Rex autem Fredenandus, ut sceptra regni possedit, et regalis diadematis suscepit insignia, sceptrum moribus exornabat probis. Hic in Christi hostes exerto mucrone, nescius vinci sed vincere, imperii dilatavit fines, sortitus triumphos frequentes. *o* Ad cumulum vero suæ felicitatis, hunc Regina Sanctia blandis adit colloquiis, quatenus in civitate Legionensi sibi suisque posteris decentem pararet sepulturam, quam etiam Sanctorum Reliquiis, ad suam suorumque tam præsentis vitæ quam futuræ tuitionem, decorare studeret. Pollet enim hæc civitas situs nobilitate, eo quod sit jucunda terris, salubris aere, fluminibus irrigua, pratis et hortis fœcunda, montibus, et fontibus deliciosa, arboribus nemorosa, atque religiosorum virorum inhabitatione aptissima. Decreverat namque Fredenandus Rex apud *p* S. Facundum, quem semper carum habebat, vel *q* in ecclesia S. Petri de Arlanza, corpus suum tradere sepulturæ. Post Sanctia Regina, quoniam in Legionensi Regum cœmiterio in ecclesia *r* S. Joannis Baptistæ *s* avus suus Rex Veremundus; Ordonii et suus pater dignæ memoriæ Rex Adefonsus, nec non et frater serenissimus Rex Veremundus quiescebant, ut ipsa quoque et ejusdem vir cum eis post mortem quiescerent, pro viribus laboravit. Rex igitur Fredenandus, petitioni fidissimæ conjugis annuens, deputavit cæmentarios, qui assiduam dent operam tam dignissimo labori.

qui sibi et uxori Sanctiæ sepulturam construit Legione,

ANNOTATA.

a Witiza Rex, *post obitum patris Egicæ regnavit anno* 9, *ab anno* 701, *usque* 710.

b Rodericus *regnavit annos duos cum Witiza, et necdum anno uno solus.*

c *Si ad annum* 636, *quo obiit, addantur anni* 75, *pervenitur ad annum* 711, *quando mense Maio Saraceni in Hispaniam transierunt.*

d Ulit, *alias* Tarich *dictus.*

e *Hispalis capta est anno* 712.

f *Exercitus deletus est anno* 713.

g *Gothorum reliquiæ in Asturibus et Cantabris receptum habuerunt ; et* Pelagium, *filium Fanlani Ducis, ex semine regio, Principem elegerunt, æra* 757, *anno Christi* 719.

h *Ob accessum Saracenorum secesserat* Pelagius in montem Ansevam ad antrum Cova S. Mariæ *dictum, vulgo jam* Cava donga ; *et inde cum fidelibus ad pugnam egressus interfecit* centum viginti quatuor millia hostium, æra 756, *anno Christi* 720, *ut scribit Sebastianus Episcopus Salmanticensis.*

i Sexaginta tria millia *fuisse asserit idem Sebastianus.*

k *Reliqua hujus numeri desunt apud Tamaium. Quæ de expeditione Caroli magni retulit Eginardus in ejus vita, illustravimus ad* 28 *Januarii cap.* 3 *hic nonnulla videntur inserat ex Turpino, ac propterea a Tamaio omissa fuisse: qui alias totam hanc historiam, stylo aliquantum mutato exhibet* 21 *Decembris.*

l *Hic est* Adefonsus; *filius Ordonii, Regis, cui successit (teste Sampero Episcopo Astoricensi) æra* 896, *id est anno* 860 ; *aliqui referunt ad annum* 862.

m Xemenam *appellat Samp:rus,* ex Gallorum prosapia.

n Ferdinandes *Castellæ Rex primus ab. an.* 1035, *et Rex Legionensis ab. an.* 1038, *coronatus* 22 *Junii. Porro ad antiquam veramque nominis notionem qua significatur* Manu pacificus *vel* Pacificans manus, *proprius accedit superioris seculi usus, quo Fredenandus scribitur.*

o *Ab hinc plura, eisdem fere verbis, leguntur in Tudensis Chronico, post æram* 1075.

p *Colitur* S. Facundus *Martyr cum S. Primitivo* 27 *Novemb. martyrium passus Sahaguni, in diœcesi Legionensi, ubi Alphonsus* 3, *anno* 905, *construxit monasterium*

A *nasterium ; et a Saracenis destructum, restauravit Alphonsus 6, filius dicti Ferdinandi. Illud illustravit Sandovallius.*

q S. Petri de *Arlanza oppidum Castellæ veteris, ad Arlanzam fluvium, supra Ducatum Lermensem, ubi illustre est monasterium.*

r *Nunc S. Isidori, estque cœnobium Canonicorum Regularium.*

s *Gonzalez d'Avila in Theatro Ecclesiastico Ecclesiæ Legionensis refert ibidem sepultos Ordonium* 2, *Froilam* 2. *Alphonsum* 4, *Ramirum* 2, *Ordonium* 3, *Sancium* 1, *Ramirum* 3, *et Veremundum* 3, *omnes seculo Christi decimo vita functos ; et Veremundum fratrem Sanciæ mortuum anno* 1037 ; *ac deinde Ferdinandum et Sanciam : multorumque epitaphia profert.*

CAPUT II.

Corpus S. Justæ petitum : ac S. Isidori impetratum : præviæ ejus apparitiones.

Interea Rex cum venerabili conjuge, quorum idem erat et summum desiderium, excogitans qualiter de sanctorum Martyrum corporibus, qui in Hispalensi civitate pro Christi nomine fuerant trucidati, posset B adipisci vel unum; ordinatis per confinia rebus, *Ferdinandus I Rex* cum primo opportunitas advenit temporis; congregato exercitu innumerabili, in Bæticam et Lusitaniam provincias hostiliter profectus est. Depopulatis itaque barbarorum agris, ac plerisque villis incensis; eidem *a* Benabet Rex Hispalensis occurrit, cum magnis muneribus; eum per amicitiam et regni decus obsecrans, ne ipsum regnumque suum persequi velit, sed ipsum, sicut ceteros Hispaniæ Reges, subjectum tributarium habere dignetur. *Regem Hispalensem tributarium accipiens,* Rex vero Fredenandus, ex more humanas miseratus angustias, dum grandævi barbari precibus flectitur, omnes idoneos viros ex hibernis accersiri jubet, quorum consilio disponat, quem finem supplicationibus Regis Maurorum imponat. Ei ergo prudentes viri, superni dispensatione consilii, suggerunt, ut Barbarum recipiat cum muneribus, et corpus *b* B. Justæ Martyris, quæ olim Hispali cum corona virginitatis et martyrii perrexit ad Christum, prout ejus animo insidebat, expeteret, ad Legionensem urbem, transferendum; quod factum est. *petit corpus S. Justæ V. et M.* Petitionibus cujus, ut Catholicus Fredenandus voluit assensum præbuit Benabet, et ei se daturum S. Justæ corpus promisit. *factaque sponsione* Qua sponsione accepta, postquam de expeditione illa gloriose ventum fuerat Legionem; et aulici proceres (ex suo conferentes ingenio, quis ad tam sanc- C tissimum opus dignus esset mittendus) aderant huic studio qui provido consilio, prout unicuique videbatur, animo regali satisfacerent. Sed tandem Rex præfatus, cujus arcana prudentia leges Deo auctore et jura ministrabat populis, convocat ad se reverendæ sanctitatis virum, qui ex *c* Amanensi monasterio, quod strenue cœlesti norma Abbas rexerat, Legionensis urbis divina providentia erat constitutus Episcopus, Albitus nomine; et *d* inimitabilem prudentia, fide et largitate *e* Ordonium, Astoricensem Episcopum, simul et *f* Munionem Comitem, atque Fernandum et Gundisalbum sui palatii optimates, *pro eo mittit Albitum et Ordonium Episcopos* cum manu militari (ideo quia Catholicæ fidei rebelles, putant, Christi fideles sibi hostes) Rex sagacissimus providus mente, ne insidiantium eis obsit aliquis cuneus, ad deferendum supradictæ Virginis corpus, Hispalim misit: qui venientes caussam suæ legationis Regi Benabeti patefecerunt.

6 Rex itaque *g* Paganus, eos cum summo suscipiens honore, *quod Rex Hispalensis* accitis regni sui Primatibus, quæ sit Principis Catholici petitio, declarat, rogatque edicant, quid super hoc eorum ferat sententia; Neque enim, inquit, dat ratio tantam majestatem contemni, quæ ceteris patriæ Regibus extat præcellens et D insignis. *Ex MS. Toletano.* Et viri Gentiles, quamvis sacro non regenerati fonte, quasi ex suæ intelligentiæ sensu, suo Regi ita dicunt: Rex venerabilis, licet nos teneat religio Gentilis, hujus Virginis et aliorum Martyrum protegimur meritis; nec hanc urbem hostilis solicitat incursus, his subvenientibus. Hoc ergo lumen patriæ, hoc tui regni tutamen, ne patiaris alias transferri; *simulate permittit quæri.* humiliatio quippe hoc erit cunctis tuo imperio subditis. Dux igitur Gentilis, utile considerans consilium Optimatum, dixit Legatis, se satisfacere non posse in corpore Martyris Regis Fredenandi petitioni, dicens: Scio plane me Domino vestro, quod dicitis promisisse, sed neque ego, nec aliquis ex meis, corpus quod quæritis vobis ostendere potest; vos ipsi quærite (licitum est enim) et inventum tollite, et abite.

7 Quo responso accepto, Venerabilis Episcopus Albitus secreto socios tali voce affatur. Ut cernitis, o socii itineris, nisi Divina miseratio nos relevaverit, labore frustrati recedemus. Necessarium itaque videtur dilectissimi, ut a Deo, cui nihil impossibile *Post ter triduanum jejunium* est opem quæramus, et hoc triduo jejuniis, et orationibus insistamus, quatenus divina majestas occul- E tum nobis sancti corporis thesaurum revelare dignetur. Placuit cunctis exhortatio sancti Præsulis, et ter triduanum jejuniis et orationibus peregerunt. Jamque tertii triduani dies occubuerat; et quarta nox supervenerat, cum sanctus Præsul Albitus pervigil orationibus insistebat. Interea dum in cella *Albito apparet S. Isidorus,* sedens psalmos ruminaret, et fessa membra paulisper sustentaret, præ nimio vigiliarum labore, somno opprimitur; apparuitque ei quidam vir veneranda canitie comptus, Pontificali infula amictus, talique eum voce alloquitur: Novi quidem te cum sociis tuis venisse, ut corpus beatissimæ Virginis Justæ hinc tranferentes deferatis; et licet non sit divinæ voluntatis, ut hæc civitas abscessu hujus desoletur Virginis; tamen non vacuos divina bonitas vos remittet: corpus namque meum vobis est donatum, quod tollentes auferte, et securi ad propria remeate. *et suum corpus auferendum addicit :* Quem cum reverendus vir Albitus interrogaret, quis esset qui talia sibi monita injungeret, ait: Ego sum Hispaniarum Doctor Isidorus, hujus urbis Antistes; quo dicto, ab oculis cernentis evanuit. Præsul vero evigilans, visioni, cœpit congratulari, et Dominum attentius exorare, efflagitans, ut si ex Deo esset hæc visio, iterum et tertio plenius innotesceret; sin autem discederet. F Taliter orans rursum obdormivit; *quod iterum iterumque facit,* et ecce idem ipse vir apparens, non dissimilia quam prius verba peroravit, rursumque evanuit. Expergefactus iterum Pontifex, alacrius trinam visionis admonitionem a Domino implorabat; qui dum obnixius Dominum oraret, tertio somno corripitur, virque supradictus, veluti semel atque secundo, ei apparuit; et quæ antea dixerat, tertio replicavit; et virga pastorali, quam manu tenebat, terræ solum tertio percutiens, locum in quo sancti corporis thesaurus latebat, ostendit, dicens; Hic, hic, hic, meum invenies corpus; et ne putes te phantastica visione deludi, hoc erit tibi signum mei veridici sermonis: *et locum corporis sui manifestat.* mox ut corpus meum super terram eduxeris, molestia corporis corripieris, ad nos cum corona justitiæ venies, et curia cœlestis te excipiet felicem, atque me Patrono gaudebit civitas Legionensis. Qui postquam loquendi finem fecit, visio ablata est.

8 Exurgens ergo Præsul a somno, certus de tanta visione, sed lætior de sua vocatione, seriem hujus revelationis Ordonio Pontifici designat: qui pro visitatione gloriosissimi Confessoris laudes repræsentat Regi superno, tristis tamen de morte socii imminente. Factoque mane venerandus Albitus, socios

A socios hortatur dicens : Oportet vos, dilectissimi, summi Patris omnipotentiam pronis mentibus et submissis vultibus adorare ; qui nos sua gratia præcedere est dignatus, et laborem nostri itineris frustrari non est passus. Divino enim nutu prohibemur membra beatæ ac Deo dicatæ Virginis Justæ hinc abstrahere ; sed non minora deferemus dona, dum corpus beatissimi Isidori, qui in hac urbe Sacerdotii potitus est infula, et totam Hispaniam suo opere decoravit et verbo, sumus delaturi. Hæc ait, et ordinem visionis seriatim patefecit. Quod audientes Deo immensas gratias referunt, et Regem Saracenorum simul adeunt, et ei universa ordine pandunt. Quibus auditis, licet infidelis, virtutem tamen Dei perpendens barbarus, expavit : eisque respondit : Et si Isidorum vobis tribuo, cum quo hic remanebo? Hæc videntes ejus consiliarii, convocant urbis natu majores et cultores Catholicæ fidei, diligenter perquirentes, quis extiterit ille Isidorus, de quo inter christianos hujusmodi sermo verteretur. Sed et ipsi *h* Christi fideles, quos famosa nimis urbis celebritas dederat ibi indigenas per ipsos successus generationis, Christi Confessorem in tanto gentilitatis dominio credentes sibi adesse præsidio, ex ejus se

EX MS. TOLETANO. indicata socus revelatione.

corpus a Rege petitur

h

B nequibant consolari translatione ; cum quo, si eis inde esset libertas, magis optabant transmigrare. Tamen de Saracenorum jussione soliciti, id etiam quod suum erat, nimirum indicium mœroris, aspectu nubilo insinuant, hunc esse maximum Ecclesiæ Doctorem Isidorum, hujus urbis quondam Metropolitanum Præsulem, a Romano Papa Gregorio Archiepiscopali pallio decoratum, eorum Mahometo per omnia inimicum, qui etiam suæ prædicationis tempore ab eo ab Hispania *i* turpiter est ejectus. Quod audientes Agareni, Christi Confessorem a suis primordiis suum censentes adversarium; cupientes hostem pellere, suo suggerunt Regi, quia viros tantæ auctoritatis fas sibi non erat spernere, licet admodum inde turbaretur, ut det licentiam membra Confessoris inquirere.

et audito Procerum consensu conceditur :

i

9 Stupenda loquar, a primis temporibus fere inaudita ; siquidem almi Pontifices ad ecclesiam, in qua sanctum corpus quiescebat, cœlesti revelatione dum pervenirent, et ejus sepulcrum quærerent; vestigia Virgæ, cum qua sanctus Confessor trina percussione locum monumenti monstraverat, in ipso terræ solo inventa sunt. Denique humanæ mentes, quia dubiæ censentur vel impatientes, in diversa parte pavimenti cavantes, pretiosissimum sibi quærebant

e vestigiis virgæ,

C talentum ; solis Pontificibus juxta sepulcrum orantibus, quos vis oppressit somni super ipsum lapidem tumuli, quibus se præsentat infulatus Christi Confessor Isidorus, declarans eis adesse effectum suæ petitionis : Ecce (inquit) pro voto vestræ mentis in hoc monumento meum corpus invenietis, meque Patrono gaudebit Hispania, sed magis civitas Legionensis : et tu Albite, regrediens exues hominem ; sed consolare, quia te cœlestis curia felicem excipiet. Almi itaque Præsules, tanta revelatione lætificati, socios convocant; super tali insinuatione monent ut congaudeant, et sine mora sanctum aperiant sepulcrum ; Cumque detectum fuisset, tanta suavissimi odoris emanavit fragrantia. ut capillos capitis, barbas, et vestes omnium qui aderant, veluti nebula nectareque balsami rore perfunderet. Aderant tunc, tam ex Christianis quam ex Saracenis, turba magna ; in laudem Dei et Confessoris ejus Isidori dantes voces ad sidera, cum summa devotione ; inter quos erant cæci duo, atque plures muti et claudi, diversis infirmitatibus languentes, qui omnes continuo redditi sunt sospitati. Corpus autem beatum ligneo vasculo, ex junipero facto, erat obtectum.

et nova apparitione S. Isidori

corpus repertum suave fragrans

miraculis claret,

10 Statim autem ut reseratum est, reverendum virum Albitum Episcopum ægritudo corripuit; sed tamen sanctissima membra, mundis linteaminibus involvens, ea signato vasi cypressino, una cum reverendo Ordonio Episcopo commendavit et diem extremum adesse sentiens sibi, lecto decidit. Nec enim aliqua mentis poterat contemplari ratio, beatissimum Isidorum falso ei hoc prædixisse indicio, cui cum Christo regnanti nulla valebat falsitas dominari. Ergo mens Albiti Præsulis quæ tota jam erat in supernis, considerans vitii et peccati matrem fuisse putredinem hujus carnis; quæ una et sola est spes indulgentiæ, prono desiderio ad lavacrum cucurrit pœnitentiæ. Præsenti itaque reverentissimo Pontifici Ordonio (cujus cordis profunda, pro Sancti Pontificis instante absentia, mœroris obsederat infinitas) si quid fallente humani generis inimico vel reatu com miserat proprio, ducens ab alto mentis suspiria, ei relatione fideli præsentat; eum etiam exorat, ut ejus intercessione assidua fiat ei propitia majestas superna. Deinde, quod Christiana Fides contra hostis fraudes ducit munimen suum et inexpugnabile præsidium, accepto animæ viatico, ipso nostræ redemptionis pretio, septima die tradidit Christo spiritum, frequentia præsenti fidelium. D

Albitus morbo corripitur :

peccata confitetur Ordonio,

sacro viatico munitus moritur.

E

ANNOTATA.

a *Sandoval in Historia monasterii Sahagun.* § 38 *ait hunc Regem Hispalensem appellatum* Almun Camuz Aben Amet, *ut posset* Benabet *videri contractum ex ultima parte* Aben Amet.

b SS. Justa et Rufina Virgines, Hipalenses Martyres, *coluntur* 19 *Julii. At Rodericus Toletanus lib.* 6 *cap.* II *ait*, ab initio corpus S. Isidori petitum.

c Albitum *sive* Alvitum, ex monasterio Sahagunensi Ordinis S. Benedicti assumptum *fuisse, tradunt citatus Sandoval* § 36, *Gonzales d'Avila et alii.*

d *Lucas Tudensis*, immutabilem, *ex nostro MS.* imitabilem, *Tamaius* inimitabilem, *quod retinemus.*

e *De* Ordonio *egimus inter Prætermissos* 23 *Februarii, quo die cum ab aliquibus inter Sanctos recoli, ibidem diximus.*

f *Citatus Sandoval* § 37 *vocat* Muniam Mugnoz, *hujus legationis primum, a Rege ideo donatum hereditate in Campo de Salinas. Addit ab aliis appellari Nuqno, oriundum ex sanguine Regum Legionensium, et familia Osoriorum et Gusmanorum.*

g *Ita et Lucas Tudensis aliique, Mahometanos appellant* Paganos et Gentiles, *et eorum* religionem Gentilem. F

h *Nr.* *Antonius annotat auctorem* loqui de Mixtarabibus, quos habitare amplissimam urbem inter Mauros, ab ipso ejus captivitate, ex hoc loco apparet. *Hi* Mixtarabes *ab aliis* Muzarabes *appellantur.*

i *Jam supra diximus hoc de Mahometo per S. Isidorum ex Hispania pulso, inter fabulas habendum, posse tamen de aliquo Mahometicæ impietatis præcone verum fuisse.*

CAPUT III.

Corpus S. Isidori Hispali Legionem delatum. Beneficia accepta.

Astoricensis autem Episcopus Ordonius, et omnis exercitus, accepto corpore B. Isidori et corpore Præsulis Legionensis Albiti, gaudentes festinabant redire. Dum vero corpus beatissimi Isidori in ligneum gestatorium poneretur, Rex Saracenorum supradictus Benabet, cortinam holosericam miro opere contextam supra corpus ejus jactavit, et magna ex intimo pectore trahens suspiria, dixit ; Ecce recedis hinc Isidore, vir venerabilis, ipse tamen nosti, tua qualiter et mea res est; unde mei memorem

Corpus a Rege Hispal. holoserica cortina tegitur ;

A rem te semper deprecor esse. Rogo, Fratres, quanta Sancti Sanctorumque *a* Rex honoris reverentia amplectuntur Isidorum, cum ad tantam tamque solennem reliquiarum ipsius venerationem ethenici barbarique ducis animum cœli ac terræ factor inclinaverit, ut in Christicolæ laudes in Christum blasphemus prorumperet, et de Sancti abscessu Sanctorum persecutor doleret, et Christianorum prædo Christi Confessoris exequias regiis revera muneribus decoraret. Tamen plures aliter sentiunt, scilicet Sanctum Dei ei apparuisse, et fidem Catholicam eum docuisse per visum. Hac glorificatione sancti Confessoris præsentata, dantes vale Regi, cujus muneribus sunt honorifice donati, gressum dirigunt ad propria reverendus Ordonius Pontifex ac præfati proceres, de sibi collato Patrono cœlitus ovantes.

et aufertur Hispali, versus Legionem:

12 Recedentes vero legati fidelibus verbis declarant acta serenissimo Fredenando Regi. In sancti corporis adventu Rex clarissimus inexplicabilem exhibuit apparatum: quia non valet nostra simplicitas explanare, quanta Regi inhæserat lætitiæ immensitas; qui gaudens adesse sibi tanti patrocinia Confessoris, totus in Christi erupit præconiis. Sed quamvis his se frui inclyti Doctoris Isidori glorietur suffragiis; tamen ex obliquo Præsulis Albiti mors mentem B ejus sanciabat, quem semper mira dilectione veneratus fuerat: quæ quidem mors in conspectu Domini pretiosa fuit. Cum optimatium itaque corona et manu militari plurima Rex usque ad flumen *b* Durii processit obviam, comitibus filiis, ipsa regni gloria, *c* Sanctio, Adefonso, et Garsia. Ibi regalis sublimitas præ gaudio ducens lacrymas, rerum Conditori dat laudes innumeras; præsens turba ingens ducit tripudium, terra resonat voce Deum glorificantium. Quanta autem cœlestis clementiæ blandimenta, quantaque signorum frequentia sacrati corporis thecam toto intervallo itineris, Legionensem usque urbem, subsecuta [sint, quis explicabit?] sed et quantus quamque magnificus religiosorum principum, cum summa devotione, apparatus; quantus cleri, cum populo spiritali gaudio lascivientis, plausus; quantus denique utriusque sexus [concursus]; salva excellentia gloriosissimi Regis Fredenandi, qui quasi privilegio abrenuntians temporali, glebam sanctissimi Confessoris pedibus nudis, cum præclarissimis filiis suis, gaudebat humeris deportare, velut David coram arca fœderis cum famulis ludens, ut quanto humilior videretur apud populum, tanto apud Deum gloriosior haberetur, et sibi suisque posteris utrumque regnum providente Divina clementia C perpetim præpararet. Regina vero Sanctia ejus conjux, laterales habens *d* Urracham et Geloyram filias, regni pulchritudo et summa matris honestas, in ripa fluminis Durii præsens affuit inclyto Confessori. Archiepiscopi quoque, Episcopi et Abbates, Clericalis ordo ac monachalis, universi adsunt, induti sacris vestibus, cereis præcedentibus ceterisque ecclesiæ insignibus, de collato sibi Patrono Deum magnifice collaudantes. Et ut magis crescat jubilus et laus amplietur, quidam cæcus nomine Eusebius, dum dat manum loculo, oculis lumen illuxit subito.

ad Durium flurium excipitur a Rege Ferdinando, b c

ejus et filiorum humeris portatur:

comitantibus Regina et filiabus d cum aliis regni Episcopis et clero:

cæcus illuminatur.

13 Cum autem pervenirent ad portam civitatis, quæ de Arcu dicitur, orta est in turba seditiosa altercatio; pluribus obsistentibus, quod in ecclesia S. Joannis Baptistæ corpus S. Albiti Præsulis deberet sepeliri. Aderat tunc huic celeberrimæ solennitati vir venerabilis *e* Dominicus, Abbas monasterii de Silos, cujus sanctitas gratiarum efferebatur a cunctis. Hic dissidenti contentioni, sine partium præjudicio, pacificum imponere finem magno opere optabat. In quem cum omnium vota concurrerent, fundens preces ad Dominum, et sanctissimum invocans Doctorem Isidorum, jussit, ut Sanctorum corpora in gestatoriis superponerentur equis, et quo, sine hominis ducatu, veniret Pontificis Albiti corpus, sepulturæ traderetur. Ipse virgæ parvo ictu, in ingressu civitatis, equos feriens semel; pium onus irrationabilia supportantia animalia Angelico ducatu, ut credimus, (quia Pontificalis ecclesia suo Antistite viduanda non erat) ad eamdem sanctæ Dei genitricis ecclesiam, qui corpus S. Albiti ferebat equus, recto itinere venit: qui vero sanctum corpus Isidori deferebant equi, ad ecclesiam S. Joannis Baptistæ venerunt, *f* et in quodam lacu, valde civitati nocivo, steterunt: quos nullatenus inde extrahere potuerunt, nisi lapidibus et terra eumdem obstruerent lacum. Quo obstructo, quos morientes putabant equos, subito super solum incolumes vident. Unde stupefacti magnificentiam glorificant Confessoris; quo miraculo omnes attoniti ejusdem Confessoris revelatione, eum ad ecclesiam perpetuæ Virginis Mariæ deferunt, usque dum corpus S. Albiti Præsulis honorifice traderetur sepulturæ. *g* Posthæc Rex clarissimus Fredenandus, aggregatis Archiepiscopis, Abbatibus universis, et Regni sui nobilibus viris, Sanctissimi Doctoris Isidori membra, cum hymnis et laudibus, ad S. Joannis Baptistæ ecclesiam detulerunt, in qua nunc a fidelibus venerantur; eamque in honore sancti Antistitis Isidori consecrare, diem translationis et dedicationis festive annuatim celebrare statuentes, *h* decimo Kalendarum Januarii. Facta est translatio, Æra milesima centesima prima, anno ab incarnatione D. N. Jesu Christi millesimo sexagesimo tertio, Indictione prima, Concurrente tertio. Tanta autem devotione in festivitate illa Rex clarissimus, cum omni domo sua, ob reverentiam sancti et beati Confessoris, humilitati deditus claruit, ut cum ventum fuisset ad convivium, religiosis viris delicatos cibos, deposito regni supercilio contemptus, vice famulorum manibus apponeret propriis; Regina quoque Sanctia, quasi suis exoptationibus piis finem sentiens beatum impositum, hilari devotione cum filiis et filiabus suis, reliquæ multitudini more servulorum omne obsequium humiliter expenderet.

e equis imposita corpora deferuntur, Albiti ad ecclesiam S. Mariæ,

D *EX MS. TOLETANO.*

f S. Isidori ad S. Joan. Baptistæ,

g

E

h

Rex et Regina cum suis liberis ministrant convivio

14 Ad laudem quoque sancti Pontificis videtur pertinere illud, quod cum civitas Legionis siccitate et sterilitate deficeret, atque venenata regio innumera produceret animalia; effusa imbrium copia omnia prorsus fugantur nociva, fœcunditate terræ concessa, ita quod de cetero hujusmodi in eadem regione adeo non sunt visa. Sed et illud quanto cum admirationis stupore est venerandum, quod destitutam tam egregio Patrono Provinciam etiam elementa mœsta plangerent; et non naturalia denegarent incrementis beneficia; verum ad hoc usque mœroris protraxere dispendia, ut contrariis naturali subsidio studiis in patriam vehementer insurgerent: cujus incolis quod tanto tamque insigni Patre, pravis insurgentibus meritis, orbarentur, imputarent. Nam cum præ ceteris Hispaniarum provinciis cœli clementia Bætico detulerit solo, et innatæ nascentium omnium fœcunditati quasi paradisi fœcundi irrigua locorum arrideat amœnitas, in tantum tali se Patre orbatam patria talis luxit, tantique Patris orbitatem tantis detrimentis ostendit, ut etiam subitarum pluviarum insolito decolorata marcidaque rigore; cum propter maris calidum vaporem numquam sit solita uredinem glaciei perpeti, eo tamen anno, quo exinde beata membra sunt abstracta, adeo urente glacie est exusta; quod neque in vinetis, neque in olivetis seu ficetis, aliquid fructus remanserit; et manifestis Hispalensis civitas declararet imo proclamaret indiciis, quod talis tantique Patroni meritis provisa cœlitus fuerit, et tanta provinciæ tantorumque beneficiorum magnalia, illius sola Reliquiarum absentia, subtrahantur.

Legionensi ditioni fœcunditas adeditur,

F

et Hispalensi ditioni subtrahitur.

15

A 16 In loco autem quo sancti Doctoris Isidori corpus, in aureo gemmatoque sepulcro, a fideli plebe condigno veneratur honore, tanta fiunt miracula, quod si quis ea litteris traderet, non minima conficeret librorum volumina. Quanti autem meriti apud præsentiam rerum conditoris gloriosa se ferat intercessio Christi Confessoris Isidori, signorum assiduitas, quæ ibi fit, populis declarat. Ibi enim tuas amittis vires Cæcitas; nam quos luce privatos obsides oculos, beatissimi Isidori illuminat pie interventio: quæ membra dissolvit pessima pestis, vel valida febris, tu, Sancte, fusa prece, Confessor, das saluti, procul pulso languoris periculo: quos membrorum dissolutio a robore solito virium enervat, ad tumulum Sancti, precibus suis, adstant læti gressibus firmis. Ibi adveniens surdus vel mutus, ejus meritis sanitati redditus, gaudens inde repatriat: civitas defensionem, regio fœcunditatem, et serpentium expulsionem, pii Doctoris obtentu se adeptam lætatur. Hæc tua namque sunt, Christe opera, qui inclytum Confessorem Isidorum, quem in cœlis gloria et honore coronasti, in terris præsentas insignem miraculis. Hujus Sancta interventio, et præsentis diei translationis sacra celebratio, nos assidue B Regi commendet superno, cujus etiam [Confessor] hic patrocinia nobis conferat salutis, et pacis gaudia, Jesu Christo præstante, qui cum Patre et Spiritu sancto regnat sine tempore in secula seculorum. Amen.

Ex MS Toletano.

Plurima ad sepulchrum fiunt miracula

ANNOTATA.

a *Scilicet* Christus, *vere Sanctorum omnium Rex supremus.*

b Durius *fluvius dividit regnum Legionense, in Transdurium et Cisdurium.*

c *Ex his a morte Ferdinandi patris facti sunt Reges* Sanctius, *Castellæ;* Adephonsus *Legionis; et* Garsias, *Galeciæ. Consule Marianam lib.* 9 *cap.* 7, 8 *et sequentibus, ubi singulorum regnorum limites describit et fortunam, qua Sanctius ditiones fratrum armis occupavit, cui occiso* Adephonsus *successit.*

d Urraca *et* Elvira *dicuntur eidem Marianæ: illi data* Zamora, *huic* Taurus, *in hereditatis portionem ad vitam sustentandam*

e *Colitur* S. Dominicus de Silos *sive Exiliensis* 20 *Decembris, in cujus Vita a monacho coævo scripta, et a Tamaio edita, dicitur obiisse anno* 1073, *feria* 6, *dicto* 20 *Decembris, scilicet littera Dominicali F. Addit Tamaius, eamdem Vitam, una cum miraculis* 114, *servari* C *litteris Gothicis exaratam in Actuario cœnobii B. Martini Madritensis: unde vehementer optamus tam hæc quam illam nobis integre transcribi (nam Tamaius vix unquam fideliter retinet antiquum stylum, et miracula tædio prolixitatis omisit) beneficium gratanter agnituri.*

f *Mariana lib.* 9. *cap.* 3 *his strictim relatis, ista addit:* Nec me præterit, ancipiti hæc hominum opinione æstimari: sed quia non nova dicuntur, sed tradita olim ab aliis, fidem auctores, præsertim Lucas Tudensis, qui hæc scripsit, sibi vendicent: nostrum est antiquis monumentis testata, integra fide litteris mandasse.

g Corpus S. Albiti anno 1527 translatum et pluribus miraculis illustratum, *scribit Gonzales d'Avila pag.* 398. *Dies* 27 *Decembris ejus natalis assignatur in Martyrologio Hispanico Tamaii Salazar*

h *Nic. Antonius mallet legere* undecimo Kalendas; *asserens,* diem Translationis esse XXII Decembris. *At Tamaius Salazar impressit* duodecimo Kalendas Januarii *ex eodem MS. et ex Breviariis MSS. Legionensi et Compostellano, et retulit omnia ad diem* XXI *Decembris: quod et Marietta fecit lib.* 5 *cap.* 26, *a quo* D *die, ob festum S. Thomæ Apostoli impedito, forsan alii ad sequentem transtulerunt, et ita ad* XXII *Decemb. Wion, Dorganius, Menardus, Bucelinus in Fastis Benedictinis, et Ferrarius in Catalogo generali. Sandoval, in citata historia Sahaguntina* §. 36, *translationem refert notatam* X Kalendas Januarii.

i *Imo potius* secundo, *cyclo Solis* VIII, *littera Dominicali E. Consule Petavium de Doctrina temporum lib.* 6 *cap.* 28.

CAPUT IV.

Virtutes et obitus Ferdinandi Magni Regis. Reliquiæ in ecclesia S. Isidori adservatæ.

Post adventum autem corporis almi Pontificis Isidori, Rex clarissimus Fredenandus eamdem aulam regiam diversis sanctorum Reliquiis, Sanciæ Reginæ suggestione, non minus hoc ipse flagrans desiderio, exornare studens; post multitudinem sanctorum pignorum ibidem aggregatorum, corpus S. *a* Vincentii Martyris, sanctarum Martyrum Sabinæ et Christetæ fratris, ab *b* Abula in Legionem *c* transtulit, et Hispaniarum doctoris Isidori corpori sanctissimi Martyris Vincentii thecam decentissimo pro viribus sociavit honore. Sed et religionem Christianam, E quam ab infantia devote amplexatus fuerat, summa cum devotione custodiens, ecclesiam, quam noviter construxerat, et in honore sancti Antistitis Isidori summa cum reverentia fecerat dedicari, plurimæ pulchritudinis auro et argento, lapidibusque pretiosis, perpetuis firmitatum privilegiis, ac sericis cortinis decoravit: Ecclesiam mane et vespere nocturnis horis et sacrorum tempore, impigre frequentabat; interdum cum clericis voces modulando, vices quærens cantoris, in Dei laude pollenter exultabat. Amabat pauperes et peregrinos, et in eis suscipiendis magnam habebat curam, et ordini clericali cum humilitate incredibili magnam exhibebat reverentiam. Ad hoc, ubicumque monachos vel mulieres Deo dicatas vivere compererat, eorum penuriæ compatiens, aut per se ut eos consolaretur venire, aut largam pecuniam mittere consueverat: siquidem semper solerti cura providebat, ut de victoriarum suarum spoliis, ad laudem Dei, et SS. Isidori et Vincentii, atque beatissimi Apostoli Jacobi, qui eum victorem reddebant, melior pars per monasteria et Christi pauperes distribueretur. Quid plura? neque Fredenandus, pius excellentissimusque Princeps, toto vitæ suæ curriculo quidquam carius dilexit, quam ut regni sui principales ecclesiæ suis donis veteri pollerent auctoritate, atque omnes per illum non solum F quietæ et defensæ, verum etiam suis laboribus ornatæ et ditatæ fierent.

Ferdinandus eamdem S. Isidori ecclesiam honorat illato corpore S. Vincentii Martyris, a b c

et aliis ornamentis

Largus in pauperes et monachos,

et spolia in illos distribuit.

17 His itaque pollens virtutibus, cum expedita manu ad Celtiberiæ provinciæ pagos vastandos, ac villas infidelium diripiendas, profectus est. Cumque ibi diu moraretur, omnia quæ extra munitiones erant, ferro et igne depopulatus, Valentiam civitatem accessit: quam brevi expugnasset, nisi ægritudine correptus decubuisset. Omnibus tamen Celtiberiæ provinciæ civitatibus et castellis in deditione acceptis, almus Doctor Isidorus ei apparuit, et diem sui exitus imminere innotuit; ac in ipsa corporis valetudine, mense Decembris, Legionem venit. Ingressus est namque civitatem nono Kalendas Januarii, die Sabbato, et ex more corpora SS. Isidori et Vincentii fixis genibus adoravit; petens, ut quia jam terribilis hora mortis sibi imminebat, ipsis cum Angelicis choris intervenientibus, anima ejus a potestate tenebrarum libera, ante tribunal Christi sui Redemptoris illæsa præsentaretur. Ceterum in ipsa celebri Nativitatis Dominicæ nocte, cum Clerici festivo more Natalitium Matutinum canerent, affuit inter

in oppugnanda Valentia

a S. Isidoro de die obitus monetur

et Legionem regressus

ter eos Catholicus Rex, atque virtute qua poterat
A lætus concinebat usque ad ultimum [Versum] *d* horum matutinorum, Advenit nobis (quem tunc temporis, more Toletano canebant) succentoribus respondentibus; Erudimini omnes, qui judicatis terram. Quod Fredenando Serenissimo Regi non incongrue veniebat. *e* Porro illucescente Nativitatis filii Dei clara universo orbi die, ubi se artibus deficere prospicit, Missam cani petit; ac percepta Corporis et Sanguinis Christi participatione, ad lectum manibus ducitur militum.

d in Nativitate Christi interest Officio, e et communicat.

18 In crastinum vero, luce adveniente, sciens quod futurum erat, vocavit ad se Episcopos et Abbates, et quosque religiosos viros; et ut exitum suum confirmarent, una cum eis ad ecclesiam defertur, cultu regio ornatus, corona capiti imposita. Deinde flexis genibus coram altari et sanctorum corporibus, B. Isidori Doctoris et S. Vincentii Martyris Christi, clara voce ad Dominum dixit: Tua est potentia, tuum regnum, Domine: tu es super omnes Reges; tuo imperio omnia regna, cœlestia et terrestria, subduntur; ideoque regnum, quod te donante accepi, acceptumque, quam diu tuæ liberæ voluntati placuit, rexi; ecce reddo tibi: tantum animam meam, de
B voragine istius mundi ereptam, ut in pace suscipias, deprecor. Hæc dicens, exuit regalem chlamydem, qua induebatur corpus; et deposuit gemmatam coronam, qua ambiebatur caput: atque cum lacrymis ecclesiæ solo prostratus, pro delictorum venia Dominum attentius exorabat. Tunc ab Episcopis accepta pœnitentia, induitur cilicio pro regali indumento; et aspergitur cinere, pro aureo diademate. Cui in tali permanenti pœnitentia coram Sanctorum altari, duobus diebus a Deo vivere datur: sequenti autem die, quæ est feria tertia, hora diei sexta, in qua S. Joannis Evangelistæ festum celebratur, Deo et B. Isidoro qui ei apparuit, inter manus Pontificum tradidit spiritum; et in ipsa ecclesia sepultus est: tam clericis quam laicis, monachis et pauperibus, non tantum Regem, sed pium patrem insolabiliter plangentibus præ nimia cordis amaritudine: sicque æra millesima centesima tertia in senectute bona perrexit ad Dominum. Rexit regnum fideliter annis quadraginta, mensibus sex, diebus duodecim. Quo autem loco corpora S. Isidori Doctoris Hispaniarum et sanctissimi Vincentii Martyris quiescunt, devota quisquis mente orando petierit, ægritudinum suarum celerem medicinam, et petitionum consequitur salutarem effectum; præstante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat in secula seculo-
C rum. Amen.

ornatu regio deposito, in cinere et cilicio moritur 27 Decemb. 1065

19 Serenissimus igitur Rex magnus Fredenandus, sanctissimi Hispaniarum Doctoris Isidori corpus in ecclesia S. Joannis Baptistæ, quam idem gloriosus Rex noviter fabricaverat, sicut supra dictum est, felicissime collocavit: cui etiam decentissimo associavit honore corpus inclyti Martyris Vincentii, ac majorem partem duarum germanarum ipsius, Sabinæ videlicet, et Christetæ; pignora quorum pius Rex, ob pii Confessoris honorificentiam amplius ampliandam, ab Abulensi urbe Legionem jussit deferri: adjungens etiam pene innumerabilem multitudinem Reliquiarum multorum Sanctorum, qui prædictum locum cum prædicto Confessore venerabiliter et gloriose simul efficiunt et gloriosum: quorum hæc vocabula sunt, videlicet: de ligno Domini, de sepulchro Domini, de columna, ad quam Dei filius pro humani generis salute fuit ligatus et flagellatus; de linteo, quo die cœnæ Apostolorum pedes extersit; de sindone, qua sanctissimum illius corpus in sepulchro fuit involutum; de lacte benedictæ Virginis matris Christi; de vestimentis ipsius: de ossibus beatæ Annæ matris ejus: de ossibus et vestimentis Apostolorum

sunt in dicto templo corpora S. Isidori et S. Vincentii, et ossa aliqua SS. Sabinæ et Christetæ, item Reliquiæ variæ et variorum Sanctorum,

D Petri et Pauli et Jacobi Compostellani, Andreæ, Bartholomæi et Matthæi: de pane cœnæ; scissorium ipsius cœnæ; de capite B. Joannis Baptistæ, de ossibus B. Laurentii, de ossibus Vincentii Levitæ et Martyris Christi, qui ejusdem beati Laurentii in secundo gradu fuit *f* consanguineus; de ossibus sanctorum Innocentium; de myrrha quam obtulerunt Magi Domino; de ossibus *g* SS. Claudii, Lupercii et Victorici qui Legionensi in civitate pro Christi nomine martyrio coronati sunt, qui etiam utroque parente fratres fuerunt; de vestimentis et ossibus B. Martini, et B. Nicolai et S. Augustini, et B. *h* Thomæ Cantuariensis Archiepiscopi, et *i* Justi et Pastoris; de ossibus Samuelis Prophetæ; de ilice Mambre, sub qua Abraham stetit; de oleo quod meritis B. Catherinæ apud montem Sina emanavit; de ossibus cujusdam Cardinalis, qui apud Constantinopolim pro defensione veritatis fuit combustus; de ossibus *k* Malachiæ Episcopi et confessoris, qui beati Bernardi claravallensis Abbatis contemporaneus fuit; de ossibus ac vestibus B. Margaritæ, *l* Sperati, Marinæ Virginis, et B. Agnetis, et S. Dorotheæ, et S. *m* Engratiæ. Exceptis omnibus supradictis Reliquiis, in prædicta manent ecclesia octo non modicæ capsulæ, sanctissimæ-
rum reliquiarum plenæ, sicut a nostris prædecesso- E
ribus comperimus; quas nemo nostrum, nec aliquis moderni temporis alius ausus est aperire; cum quibus omnibus eamdem aulam perornat Isidorus sacer, almus, magnus meritis, qui pro nobis omnibus ante Dominum intercessor assistat assiduus. Multis et magnis eidem loco muneribus ab eodem Rege collatis, dignum sibi et suis posteris locum sepulturæ statuit, ut sub umbra domicilii ipsius, ipse cum suis successoribus, post mortem requiesceret; cui jam immortaliter viventi cum tot beatissimis sociis, dignam pro viribus basilicam consecraret: ubi plurima miracula, per almum Ecclesiæ suæ doctorem Isidorum, nec non et horum quorum nomina prælibavimus, ad laudem et gloriam nominis sui, Dominus noster Jesus Christus usque in hodiernum diem operatur: sed partim imperitia partim negligentia silentio sunt obtecta; pauca tamen de multis stylo fideli tradere duximus esse dignum.

f g h k l m

inter quos præcipuus Patronus est S. Isidorus, miraculis ibidem clarus

ANNOTATA.

a S. Vincentius, *ejusque sorores* Sabina et Christeta, *Abulæ sub Diocletiano occisæ, coluntur* 27 *Octobris, etiam Martyrologio Romano inscripti.*

b *Lucas Tudensis dat rationem, quia* civitas Abu- F
lensis in vastitatem olim a Saracenis redacta fuerat. *Plurima ex iis quæ sequuntur totidem fere verbis ab eodem in Chronico traduntur.*

c *Pelagius Episcopus Ovetensis, relata S. Isidori translatione, ista addit:* Iste Fredenandus fecit secundam translationem sanctorum Martyrum Vincentii, Sabinæ et Christetæ ab Abula, Vincentii in Legionem, Sabinæ in Palentiam, Christetæ in Aslanga (*imo* Arlanza) in S. Petrum. *Traditur in Inscriptione in ostio claustri in cœnobio S. Isidori hæc translatio facta in Æra* MCIII, *id est anno* 1065, sexto Idus Maii: *ad quem diem varia controversa proponit Tamaius Salazar, quasi monachi S. Petri in Arlanza sibi corpora omnium trium ascriberent.*

c *Pridie Nativitatis Christi, anno* 1061, *cyclo solis* x, *littera Dominicali B.*

d *Tudensis in Chronico,* Psalmum: *sed videtur intelligi antiphona seu versus sequens* Advenit nobis.

e *Addit in Chronico Tudensis:* Quia dum sibi vivere licuit, regnum catholice gubernavit; et seipsum, pressum pudicitiæ fræno, funditus eruditum reddidit.

f *Nicol. Antonii notat.* De hac propinquitate Martyrum

A tyrum invictissimorum testimonio veterum Breviariorum credimus, quæ vidit Joannes Franciscus Andreas Ustarrozia, de patria S. Laurentii scriptor cap. 5 pag. 83. *Quæ poterunt 10 Augusti ad Acta S. Laurentii examinari.*

Ex MS. Toletano

g SS. Claudius, Lupercius et Victoricus *filii S. Marcellini Centurionis sub Diocletiano passi coluntur* 30 *Octobris.*

h *Passus est* S. Thomas *anno* 1170, *id est post obitum Ferdinandi centum et quinque annis : ideo judicat Nicolaus Antonius indicem reliquiarum in hac ecclesia adservatarum transcriptum esse ab auctore, parum solicito quo tempore singulæ importatæ eo fuerint.*

i Justus et Pastor, Martyres Complutenses *coluntur* 6 *Augusti.*

k *Coluntur* S. Malachias 3 *Novembris et* S. Bernardus 20 *Augusti. Et hi etiam* 12 *seculo, id est sequenti post Ferdinandum Regem floruerunt.*

l S. Speratus, Dux Scillitanorum Martyrum, Carthagine *cum his passus, colitur* 17 *Julii. At* Marina Virgo, *in Gallæcia Martyr, refertur* 18 *Julii.*

m S. Engratia *sive* Encratis, Martyr Cæsaraugustana, *colitur* 16 *Aprilis.*

B

CAPUT V.

Cæci et muti sanati : Aqua et pluvia concessa : victoria de Saracenis data.

Æger pedes ad nates vinctos habens

Quidam Judæus prædives, timore boni Regis Adefonsi, Fredenandi magni Regis filii, ad prædicti Confessoris ecclesiam confugit, ibique se tutiorem fore credidit. Interim ecce quatuor viri deferebant quemdam ægrum in grabato, pedes ad nates vinctos habentem; qui se per plurimos annos in lecto numquam verterat. Quem Judæus intuens, circumstantes allocutus est, dicens : Si suis orationibus Isidorus hunc ægrum curaverit, et undam baptismi accipiam, et munera huic ecclesiæ perplurima tribuam. Suffusis igitur lacrymis omnes qui aderant, simul cum ægro, gloriosissimi Confessoris exorabant attentius clementiam. Quid plura? media nocte, cum omnes se sopori dedissent, æger vociferare, nimiasque cœpit voces emittere; ita quod omnes surgerent, ægrumque circumstarent. Cumque eum interrogarent, unde eos sic perturbaret : respondit : Nonne Dominum meum Isidorum videtis, crura mea *a* trahentem, meæque infirmitati sanitatem præbentem? Mirati omnes et attenti, audierunt sonitum venarum ejus; sicut cum sicca ligna franguntur. Transactis itaque aliquantis horis, a lecto sanus exurgens, protinus ad altare propriis pedibus pergens, illudque cum lacrymis amplectens, laudavit clementiam Confessoris; et in ejus servitio promisit omnibus diebus vitæ suæ devotissime permanere. Quæ omnia Judæus ut vidit; et ægrum propriis pedibus sanum perspexit, firmiter credidit; atque ad domum suam intrepidus, illico perrexit, et cum omni domo sua baptizatus, Deo ulterius servire studuit.

apparente S. Isidoro

a

sanus surgit,

C

quo viso Judæus cum suis baptizatur.

b

21 Quidam vir *b* Astoricensis civitatis puerum quemdam nutrierat, qui a nativitate mutus et surdus fuerat; qui Legionem veniens, secum puerum detulit. Dumque vir ille per civitatem ad sua negotia pergeret, prædictus puer a domo hospitis exiens, per civitatem vagans, quam numquam viderat, casu ad prædictam ecclesiam devenit. Ecclesiam pueriliter ingrediens, atque ad altare pergens, quidam nobilissimus vir ei obviam veniens, Episcopali indutus veste manuque Pontificalem virgam gestans, linguam ejus extrahens, ait ei : Vinculis linguæ solutus, sanus effectus es; da gloriam Deo. Gaudens et exultans puer, revertitur : et per villam ad forum descendens, pallium novum quod Dominus suus dederat, exuit, et pro cera cuidam mercatori tribuere studuit. Quod famuli *c* villici Regis videntes, furatique pallii crimen ei imponentes, in carcerem eum festinanter miserunt. Cumque Dominus ejus eum per totam civitatem quæreret, et per forum requirendo transitum faceret, dixerunt ei, prædictum puerum in carcere fore. Qui carcerem ingressus, ubi puer eum vidit, magnis vocibus clamare cœpit : Pater, succurre. Vir ille voces audiens, et pallium minime videns, egressus est dicens : Puerum istum ignoro; meus etenim mutus erat. Discessum patris puer non ferens, vocibus plurimis, clamare iterum cœpit, dicens : Pater, pater, miserere. Reversus ad eum diligenter vestimenta ejus intuitus, qualiter ei evenisset interrogavit. Puer autem rem gestam Domino suo retulit : qui miratus eum a vinculis extraxit, et per civitatem obiens, miraculum insinuavit. Legionensis autem Episcopus perpetratum divinitus miraculum audiens, cum suis canonicis ad ecclesiam Beati Confessoris pedibus veniens, et omnia signa per civitatem sonare faciens, omnipotentis laudavit clementiam. Similiter cives ex omni parte ad basilicam Confessoris venientes, innumeras dabant laudes Deo. Judæi quoque, qui mercandi caussa ad civitatem venerant, miraculum laudabant, et Confessorem vocibus extollebant; sicque hoc miraculum civitatem et patriam clarificavit, et Confessorem Dei nutu nimium extulit.

Mutus et surdus D

c

simul apparitione sanatur,

pro eoque solennes gratiæ aguntur :

E

plectendus miles ad ecclesiam S. Isidori fugit :

22 Est etiam cujusdam militis satis commendabile miraculum, nec silentio prætereundum; quem Rex capitali sententia feriri decreverat, nisi Divina gratia instillante, se in prædicti Isidori Confessoris ecclesia recepisset. Quem Rex armata tamen manu custodiri jussit; et ne cibus potusve sibi daretur sub mortis interminatione prohibuit. Quid plura? Septem revolutis diebus ad mortis articulum usque miles, pervenit : Divina autem gratia ei minime defuit, ita ut lapis qui Sacerdotis celebrantis subjacet plantis, aquas divinitus perspicuas emanavit, quas jam dictus miles sæpissime potando, se sufficienter refecit : quæ vero superfuerunt, ad honorem Dei et sanctissimi Hispaniarum Doctoris Isidori, et ægrorum sanitatem, in præsentiarum vase vitreo conservantur, adeo dulces et præclaræ, ac si in præsenti de limpidissimo perennique fonte haustæ fuissent.

d

e

f

F

Adelphonsus Imperator : a Saracenis cinctus

23 Cum serenissimus Imperator *d* Adefonsus, pro dilatandis sanctæ Ecclesiæ finibus, ac inimicis Crucis Christi Ismaelitis expugnandis, eorum fines quam plurimos devastasset; *e* Beatiam, quondam Christianorum urbem, a prædictis Agarenis invasam, cum militari manu *f* perpauca, consulto obsedit. Quod factum cum Saraceni ex circum adjacentibus civitatibus percepissent, innumerabili suorum multitudine conglobata, Catholici Imperatoris castra evertere properabant. Considerantes itaque Saraceni paucitatem Christiani exercitus, de suorum viribus atque multitudine confidentes, Christianorum cuneos quinta feria vesperascente ex omni parte vallarunt; parati, ut altera die, scilicet sexta feria illucescente, congresso bello Imperatorem cum suis triumphali perimerent ultione. Videns autem clarissimus Imperator se cum suis adversariorum impetum sustinere non posse, consternati animo misericordem Deum in auxilium invocabant. Dum ergo hæc ita se gererent, imperator sedens in tentorio aliquantisper somno correptus, apparuit ei quidam vir veneranda canicie comptus, Episcopali infula decoratus, cujus facies rutilabat ut sol clarissimus; circa quem, dextera gladium igneum ancipitem tenens, gradiebatur : talique cum voce benigne affatus est, dicens : O Adefonse, cur dubitas? omnia enim possibilia sunt Christo Imperatori magno Deo nostro. Et adjecit : Vides hanc Ismaelitarum multitudinem? Prima luce sicut fumus evanescent a facie tua : ego namque tibi et nascituris ex genere tuo a Deo datus sum custos, si ambulaveritis

a S. Isidoro apparente confortatus,

A veritis coram eo in veritate et corde perfecto. Dixit ei Imperator : Quis es, Sanctissime Pater, qui mihi talia loqueris? Ego sum ait, Hispaniarum Doctor Isidorus, B. Jacobi Apostoli prædicatione successor; dextera hæc ejusdem Jacobi Apostoli est, Hispaniæ defensoris ; et his dictis visio ablata est. Evigilans igitur Imperator, convocatis Episcopis, et qui cum eo erant comitibus, ex ordine eis narravit visionem.

institutaque ipsius confraternitate

Qui cum audissent, præ nimio gaudio ubertim lacrymas fundentes, Dei omnipotentis clementiam collaudabant. Quidam vero ex eis dixerunt ; Domine, si acceptum est vestræ majestati statuamus confraternitatem, nos ejus patrociniis tam in vita quam in morte commendantes. Placuit sermo cunctis, et factum pacis osculo firmaverunt. Verum quia *g* Regina Domina Sancia studiose Imperatori suggesserat, quatenus reverendum Petrum Ariæ Priorem, qui cum suis Canonicis sub habitu et regula Beati Augustini in Carvalhanensi degebat monasterio, ad Legionensem S. Isidori transferret ecclesiam ; quidam Milites, ejusdem Reginæ suæ dominæ benevolentiam captantes, inquiunt suadentes : Domine, si placet vestræ celsitudini, quod petit soror vestra Regina

g

B Domina Sancia, admodum esset Deo acceptum et sanctissimo Confessori, atque toti imperio vestro per Canonicorum orationes remedium salutare. Ad hæc Imperator respondit : Et unde hoc scimus, utrum hoc placeat Deo et ejus Confessori vel non? Cui Optimates responderunt : Etiam, Domine quibusdam servis Dei insinuatione superna est revelatum, et sorori vestræ Reginæ Dominæ Sanciæ. Ad hæc gratias agens imperator benedixit Dominum. Pontifices autem sacri una cum comitibus gratias agentes, ordinaverunt simul, quod cum acclamatione nominis S. Isidori et S. Jacobi, a prima aurora hostes aggrederentur. Imperator vero post hæc pressus sopore, apparuit ei beatus Confessor lætiori vultu dicens : Quam statuisti confraternitatem, in mea protectione suscipio; et eam fideliter observantibus, ero adjutor in vita et in morte. Quod autem de Petro Ariæ Priore, atque ejus Canonicis est tibi suggestum, Deo omnipotenti, et gloriosissimæ Genitrici ejus acceptum est et mihi. Fac igitur, confortare, et esto vir : quia aurora illucescente tradet tibi Dominus, meo obtentu, universam hanc multitudinem ; insuper omnes citra mare Saracenorum Reges tuo subdentur dominio. His dictis Sanctus disparuit. Factusque ita Imperator audacior de visione, ut sui ad bellum procederent imperavit. Qui jussa viriliter adimplentes, Saracenorum exercitum devastabant. Videntes au-

Canonicos Regul ad ejus ecclesiam se introducturum pollicitus,

iterata visione animatur,

et maximam reportat victoriam.

C tem Agareni Christianorum audaciam, et se a suis trucidari mutua cæde, terga dederunt fugiendo, nostris relicta multitudine spoliorum : Saraceni vero qui erant in civitate, ad Imperatorem egressi, se et civitatem ei tradiderunt. Reliqui vero Hispaniæ Reges Saracenorum et etiam Christianorum Principes perpendentes cum Catholico Imperatore esse cœlestem victoriam, ei se vasallos, et tributarios B. Isidori victoriæ statuerunt. Post tot felices successus in Legionem regressus, accersito Venerandæ sanctitatis Petro Ariæ Priore, vix ab eo multis precibus obtinuit, quod cum suis Canonicis ad S. Isidori monasterium transferretur, tradens eis plura dona et privilegia perpetuæ libertatis.

21 Quodam tempore, quod, non sine caussa et merito, per beneficiorum substractionem humanum genus Dominus vellet corrigere ; vel forte, ut se in B. Isidoro ostenderet gloriosum ; accidit, ut præ indigentia pluviarum omnes fere segetes, cum aliis terræ nascentibus, per triennium deperirent. Videns ergo Dominus *h* Joannes bonæ memoriæ, tunc temporis Legionensis Pontifex, tantam cladem ; videntes et religiosi viri, videlicet *i* Abbas S. Claudii,

In magna siccitate et penuria

h

i

D et Priores S. Isidori, et S. Marci, qui in eadem urbe et ejus suburbiis morabantur ; ad unicum et singulare præsidium confugerunt, Dei omnipotentiam exorantes. Sumpsit proinde præfatus Pontifex corpus *k* S. Froylani, cum aliis Reliquiis quam pluribus, quæ in ejus ecclesia venerantur. Sumpsit et Abbas S. Claudii, corpora SS Claudii, Lupercii et Victorici, quæ in ejus monasterio requiescunt. Sumpsit et Prior S. Isidori corpus S. Vincentii, et duarum sororum ejus non minimam partem, ut ordinaretur processio. Omnes Ecclesiasticis se præparant indumentis : attamen quia, sine consecutione *l* bravii, alias jam cucurrerant sine corpore beatissimi Confessoris Isidori, se illud non posse consequi existimarunt : ideoque accesserunt prædictus Pontifex, et venerabilis Christi Virgo Domina Sancia, soror Imperatoris, ad Dominum Petrum Ariæ, Monasterii S. Isidori tunc Priorem (nam usque ad ejus obitum Abbatem minime habuerunt) rogantes, ut corpus jam dicti Sanctissimi Confessoris ad processionem, cum ceteris Sanctorum corporibus et reliquiis portaretur : credebant namque per tantum Advocatum omnia consequi postulanda. Quorum vix

EX MS. TOLETANO.

in supplicatione solenni ;

k

cum aliis Reliquiis

l

circumfertur corp s S. Isidori :

E precibus inclinatus, habito tandem suorum Canonicorum concessu, qui velut thesaurum, sicuti erat incomparabilem [æstimabant,] ad portandum illum humiliter acquievit. Portantes itaque cum summa reverentia *m* arcam auream, vernantibus margaritis atque coruscantibus decoratam, in qua condebantur pignora tanti Patris ; ordinata processione, ad quemdam montem, qui non longe a civitate distat, juxta viam quæ ducit ad B. Jacobi limina, pervenerunt. Ubi humilium pauperum convenit maxima multitudo, fundendo lacrymas, gemendo, suspirando ; et uberiori devotione, tamquam filii Israel quondan convenientes ad Moysem *n* in Elim, suppliciter quærebant a Domino beneficium pluviale. Ibi venerabilium Sacerdotum et Clericorum consensus eximius, ibi religiosorum sacri conventus, ibi omnium populorum plurima turba, et utriusque sexus pene innumerabilis multitudo adstabat. Venerabilis Pontifex, Ecclesiæ Christi sponsus, tantorum circumdatus multitudine filiorum, Pontificalibus infulis decoratus, omnes suo sermone mellifluo ad Dominum exorandum solicitat, ut eos gaudentes reverti faciat, impetratis ab eo Sanctorum precibus misericorditer postulatis. Sed quia judicia Dei abyssus multa, a suo desiderio aliquantulum sunt fraudati. Cumque more solito processionale officium, expleto sermone, cum

m

n

F eleemosynarum largitione, et orationis devotione maxima, compleretur ; assumptis Sanctorum corporibus cum reliquiis universis, accesserunt ad venerandum corpus cum summa reverentia, ut illud ad suum monasterium reportarent. Sed tanto pondere Spiritus sanctus fixit illud, ut velut beatissima *o* Lucia in agone martyrii constituta, immobile permaneret. Inspiciens Petrus Ariæ Prior et grex sibi creditus, se tanto Patre orbatos, cum cordis amaritudine non modice lamentabantur et pium cordis affectum lacrymis et suspiriis ostendebant ; aiebant namque, quis in tribulationibus consolabitur tribulatos? Hæc et his similia proferentes, osculabantur terram coram splendidissima arca ejus. Interea Domina Sancia, virgo Christi venerabilis, quæ vere meritorum sanctitate pollebat, et eum mirabilis devotionis fervore amabat ; venit cum ingenti turba Procerum ac Dominarum ; et geminatis suspiriis, cum magno cordis gemitu et lacrymis, cœpit cum immenso dolore voce dulcissima exclamare, flexis genibus coram arca : O mi Sponse, inquit, et Domine, qui dum in carne viveres desclatos es dignatus consolari, cur me miseram sponsam tuam desolatam relinquis? Quo me sine tuo solatio, velut

o

ne referatur; immobile persistit,

EX MS. TOLETANO.

A velut abjectam et repudiatam, ire disponis? Cur saltem Canonicorum lacrymas fundentium cœtum, ac Prælatos una cum civibus, ad umbram tui culminis supplicantes non exaudis, unica consolatio nostra? Singularis eorum dolor communis omnibus erat factus; ita quod vix posset a fletu aliquis abstinere. Tandem Episcopus, Abbas et Priores sæpe dicti, cum omnibus qui aderant Clericis, tam religiosis quam secularibus, hæc videntes; votum, juramento firmatum pro se suisque successoribus, emiserunt, quod amplius, pro quanto vel qualicumque periculo imminente nequaquam sacrum corpus ab ejus ecclesia moveretur. Interim universitas populorum astantium, lacrymis perfusa, censum ei spopondit se perpetuo soluturam, si reverti ad locum pristinum dignaretur. Expleto vero triduo in amaritudine et lamento, post emissionem voti, accesserunt ad arcam sanctissimi Confessoris, et eam sumentes ita levem et portatilem invenerunt, ut omnes fere, sicut et erat, miraculum existimarent. Concurrunt omnes, qui prius arcam immobilem viderant et audierant; et admiratione repleti cœperunt Deo laudes et beato Confessori suo Isidoro suppliciter decantare. Pulsatur campanarum urbis per omnes ecclesias multitudo: B repletur aer jubilationibus, et tellus affluentissimis imbribus fœcundatur. Catervatim civitas omnis ruit, et omnis accelerat regio Dei magnalia contemplari, quæ in Sancto suo gloriose ostenderat dominus majestatis; et de adimpleto desiderio glorificabant universi omnipotentiam Salvatoris. Tanta fertur illo anno fuisse fertilitas panis et vini et aliorum terræ fructuum, ut copia mensuram excedere videretur. Ad ejus vero regressum tota jubilat regio, civitas exultatione repletur, et luminosa dies novis luminaribus inclarescit. In ejus occursum omnis homo procedit, et solennes excubiæ ab omnibus exsolvuntur. Intrantes itaque monasterium, cum hymnis et laudibus, in sacro loco corpus sanctissimum posuerunt, et arcam instrumentis ferreis grossis fortiter munientes sub ipsis firmamenti lapidibus firmaverunt, ut idem juxta emissum votum deinceps a nemine moveatur. In memoria siquiden tanti miraculi, in monte jam dicto, scilicet ubi Dominus B. Isidori corpus ostendit immobile, usque in hodiernum diem ecclesia in ejus ostenditur nomine fabricata.

et post triduum voto facto

refertur magna solennitate

et pluvia conceditur

ANNOTATA.

C a *Nic. Antonius annotat,* crura trahere *pro* fricare *Hispanismum esse, quo dicunt* traer las piernas.

b Asturica, *vulgo* Astorge, *urbs Episcopalis in regno Legionensi ad Teram fluvium, 7 leucis Legione distat.*

c *An* aulici *scribendum, addubitat Nic. Antonius.*

d *Hic est Adephonsus, comitis Ramundi et Urracæ filius, in schismate Imperii electus Imperator contra Richardum Anglum an.* 1258, *usque an* 1274 *ea dignitate ultro cessit.*

e *Post interceptas* Almeriam, *regno Granatensis, urbem maritimam, et* Cordubam, obsedit Bæciam. *Ita Tudensis in Chronico. ast hic* Beatia *forsan* Baza *antiquis* Basti *in eodem regno Granatensi, aut* Baeza *in Castella nova, in hujus regni confiniis: quam assignat Gonsalez d Avila.*

f *Tudensis in Chronico addit* milites defluxisse, et idro cum paucis perstitisse.

g Sancia soror Regis, ab hoc Regina vocari jussa, permansit in virginitate, Christi ecclesias multis insigniis decorando, monasteria construendo, et Christi pauperes recreando. *Ita Tudensis in Chronico.*

h Joannes, *creatus Episcopus circa annum* 1133, *quo decessor Arias æger suum testamentum condidit.*

i *Ordinis S. Benedicti.*

k S. Froilanus, *ex Abbate Benedictino Episcopus* D *Legionensis, colitur* 3 *Octobris.*

l *Alluditur ad illud* 1 *Corint.* 9 Omnes quidem currunt, sed unus accipit bravium.

m *Nic. Antonius, citato quodam MS. Ambrosii Morales, asserit hujus verbis,* non videri ullas in mundo Reliquias tam splendido ac divite ornatu asservari: arcæque majorem partem esse laminis aureis tectam aut inauratam *etc.*

n *Imo in Mara, antequam venirent in Elim, ut habetur Exodi* 15, 24 : *ibi enim aquæ potabilis defectu populus laboravit, in Elim autem erant* 12 *fontes aquarum.*

o *Colitur S. Lucia* 13 *Decemb. ad quem diem Acta et Martyrologia hanc ejus immobilitatem deprædicant.*

CAPUT VI.

Varii energumeni liberati. Epilogus.

Tempore etiam Adefonsi Imperatoris, quidam dæmoniacus ad prædictam ecclesiam venit, seque ante præsentiam beati Confessoris jactavit: ubi per aliquantos dies demoratus, cum quadem nocte Canonici ad divina surgerent officia, æger, vel in eo nescio E quis, crebris vocibus clamare cœpit, dicens: Isidorus me ejicit. Cumque eum omnes circumstarent, facto magno sonitu dæmon recessit, ægrumque laboriosum nimisque cruciatum reliquit. Omnes classica omnia cum lacrymis sonantes, dederunt laudes Deo et Confessori Isidoro.

Liberantur energumeni unus

26 Alio quoque tempore, quidam vir filium suum jam adultum dæmoniacum, ad prædicti Confessoris ecclesiam duxit, et coram altari posuit. Nocte igitur insecuta, cum pater, nimio labore et dolore fessus, se sopori dedisset: circa mediam noctem, jam nobis in choro divina mysteria peragentibus, puer clamare cœpit, dicens: Pater, pater, pater. Expergefactus, nimiumque turbatus pater, puerum diligenter interrogavit; cur tot emitteret voces? Patri puer gesta narravit dicens: Duo nobiles viri, pretiosissimis induti vestibus, vobis dormientibus, ad me venerunt, qui me sanum nuntiaverunt dicentes, Dominus noster Jesus Christus te per nos salvum fecit. Cumque eos, quinam essent, interrogarem, dixerunt: Ego Petrus Apostolus, et iste B. Isidorus. Sicque sanus effectus, simul cum parentibus dabat laudes Deo.

et t'...

27 Nostris autem temporibus, quibus non solum corpora verum et merita defecerunt, accidit, quod cum vir quidam de Sallaviæ partibus, gratia recuperandæ sanitatis filio parvulo, quem dæmon iniquissimus vehementissime agitabat, apud ecclesiam F Sancti Bartholomæi, quæ.. . Sita *a* dignoscitur incepta, debito ad devoto supplicandi officio accessisset, nihilque, ut credimus, fide dubia impetrasset, mœstus et lugubris ad propria disposuit remeare. Itaque cum Legionensis urbis ambitum attigisset, caussa ejus laboris cognita, dictum est ei a quibusdam: Eia age, festina Beati Isidori adire limina, qui laborantibus hujus modi indubitata salutis conferre remedia consuevit, cum his quorum ibi pignora venerantur. Quo audito, pater illius pueri, effusis lacrymis, pernicibus evolat alis, sanctumque Dei voce rogans humili, postulat, ut nato dignetur conferre salutem. Mox Confessoris sternitur ante locum. Mira res et temporibus nostris raro usitata; statim atque *b* lignum dominicum, ut ori pectorique pueri fuit superpositum, immundus spiritus immundas per partes Divino agente judicio, compulsus extitit exire. Unde factum est, ut puer, quod ætate vix potuit, divina virtute in hujusmodi verba prorrupit, Deo et B. Isidoro gratias; sanus sum. Oblatoque sibi pomo, quod super thecam beatissimi Isidori Confessoris et super altare positum fuerat remedium sanitatis, puer idem cœpit in eo ludero

tertiusque puerulus,

a

b

A ludere; imo quod verius est, creatura Creatori nostro, tam pueriliter quam mirabiliter, exultare.

28 Quædam etiam adolescentula, de Villa quæ dicitur Nigrellos, cum a dæmonio gravissime torqueretur, ad Basilicam S. Isidori est adducta, quæ inde prius non discessit, quam sanitatis gratia plenius recepta, et spiritu nequissimo fuerit liberata. Signum autem sanitatis, quod facere solet illa maligna societas, nummus fuit, quem per os mulierculæ dæmon invitus projiciens, promisit se in eam numquam ulterius reversurum. Nummus autem apud nos ad ejus confusionem diligenter habetur repositus, ut omnes qui viderent glorificent Patrem Domini nostri Jesu Christi cum Spiritu sancto, qui in Sanctis suis mirabilis per eosdem dignatur mirabiliter operari. Nec prætereundum est, quod didicimus ea referente, quod sæpe dictus dæmon eam aut in aquam aut in ignem sæpius projecisset, nisi Beatus Isidorus, ei clementer ac potenter se duceret opponendum. Quod inde liquido adverti potest, quod cum ad pontem Roderici Justi ventum esset, qui eam vexabat, dæmon in aquam præcipitare voluit; et fecisset, nisi Beatus Isidorus (ut ipsa dicebat) illam per manum fortiter tenuisset: clamabat enim dæ-B mon, quod nullatenus ab ea pelleretur, nisi per B. Isidorum, sicut rei exitus comprobavit. Interrogatus etiam malignus spiritus, cur mulierem Christianæ religioni devotam invadere præsumpsisset? respondit, Hujusce rei vicina sua occasio fuit atque caussa, quæ exprobrando et falso illi amasium imponendo, in tantam amaritudinem deduxit animam ejus, ut mente ultra quam credi potest consternata, et super objecto criminis indesinenter cogitando solicita, mihi viam aperuit invadendi; sed frustra, inquit: eam invitus desero quam intravi, inimico Isidoro me pellente.

item adolescentula,

sæpe ne in ignem aut aquam projiceretur a S. Isidoro protecta;

29 Non multo post accidit, quod mulier quædam, de Villa quam Ollarios vocitant oriunda, furore dæmoniaco vehementissime atque creberrime agitata, cognatis eam comitantibus atque tenentibus, ad ecclesiam S. Vincentii de la Gotera est adducta; ubi dæmones eam ad terram continuo allidentes, dixerunt, quod non erant nisi per Isidorum propellendi, quem in ipsa arreptione eadem mulier primitus invocarat. Quo responso accepto, non tamen in verbis dæmonis, sed in virtute Domini confidentes, qui sanat contritos corde et alligat contritiones eorum, ipsam confestim Legionem revehunt, exactissime custoditam, ne eam, maligni spiritus in profundum aquarum darent præcipitem; quod ab eis jam fuerat C multoties attentatum. Quinta igitur feria, cum limina ecclesiæ B. Isidori ingressa fuisset, cibumque manu Sacerdotali benedictum, ad refocillandam imbecillitatem corporis, prægustare mulier voluisset; arreptam continuo et vociferantem terribiliter alliserunt. Ligno autem dominico superposito, cum eos invocatione divina Sacerdos expellere laboraret, Frustra, inquiunt dæmones, laboras: quia non nisi in prima Dominica, possessionem quam prehendimus relinquemus. Tunc enim venturus est Isidorus, qui cum Dominico de Silos captivis insistit apud Mauritaniam c liberandis. Subjecerunt, etiam: Quia Isidorus, adversus partem nostram, caussam cujusdam fovet prostibulæ, quæ modo apud d Arevalum est defuncta: Dominicum tamen, et Isidorum, inquiunt, prævenit Vincentius, nobis per omnia inimicus. Quod de B. Vincentio, Sanctarum Sabinæ et Christetæ germano, cujus corporis glebam gloriosissimus Rex Fredenandus, post translationem beatissimi Isidori non multo, ab Abula Legionem transtulit, et in e theca miro opere fabricata in ejusdem ecclesia, sicut supra retulimus socialiter collocavit, sine dubio intelligamus, esse dictum: indignum enim esset, ut tantorum Patronorum vera fraternitas quæ locum D jure communi vendicat, miraculorum non vendicet et effectum. Sequenti ergo die Dominica, Thesaurario divino monitu excitato ut ad ecclesiam festinus pergeret, et ad Matutinos celebrandos signum daret; factum est, ut ad primum ictum tintinabuli, Thesaurario et quam pluribus aliis Canonicis præsentibus, qui ut viderent rei exitum convenerant, mulier arrepta fuit a dæmoniis, sicut prædixerat spiritus falsitatis, sed urgente spiritu veritatis; ipsaque coram altari B. Isidori prostrata, dæmones se sibi non posse ulterius remanere protestantes, et locum per quem exire deberent miserabiliter postulantes; per eam partem compulsi sunt egredi, per quam humanæ superfluitatis egreditur turpitudo. Ad indicium divini miraculi, unus illorum dæmonum per os mulierculæ projecit nummum, et alius lapillum quem de pelago Salmantino se eodem momento asseruit extraxisse: tertius autem jam plumbum loco signi dederat, quod eadem mulier, in summitate vittæ colligatum circumferebat. Quo viso miraculo, omnes qui affuimus, universitatis auctorem, qui per Beatos Isidorum et Vincentium, ad virtutis suæ magnificentiam declarandam, operari mirabiliter non desistit, cantione laudiflua prosequentes, Te Deum E laudamus, prorumpimus magna voce, campanis omnibus pulsatis, ut juxta Psalmistam, in voce exultationis et jubilationis, in chordis et organo, in cymbalis benesonantibus, laudetur de cœlis Deus.

aliaque a variis dæmonibus obsessa.

c

d

Ex Ms. Toletano.

Ps. 150,

30 Cum contra indictionem Ecclesiæ, in festo sanctarum Virginum Justæ et Rufinæ, mulier quædam servilis operis quidquam facere attentaret; ita unius manus privatur officio, quod nequaquam poterat eam volvere vel movere. Sed credens meritis B. Isidori liberari, confestim ululans et vociferans ad ejus ecclesiam apportatur. Quæ tangens arcam, in qua ejusdem sanctissimi corporis cineres reconduntur, tam subita convaluit sanitate, ut plurimi qui aderant, tam Clerici quam laici, tam mares quam fœminæ, mirarentur.

Privata officio manus sanatur.

31 Ecce enim mirificus ille legifer Moyses sitienti populo aquam de petra producit; et Christi profecto legifer Isidorus sitientem fugitivum de pavimento altaris silice potans reducit. Ecce Sunamitis filium suscitat Heliseus; et Astoricensis civis surdum et mutum puerum curat Isidorus. Ecce Petrus Æneam consolidat paralyticum, et Isidorus sanato paralytico, etiam stupentem super hoc convertit Judæum. Ecce ex obsessis corporibus dæmones ejicit Jacobus; F exclamant ex his patenter quod eos frequenter ejiciat Isidorus. Ecce cum Joanne Petrus claudum sanat; et quod cum eodem Petro ægrum Isidorus curaverit, puer energumenus pronuntiat. Ecce Isidorus, ut Stephanus Dei gratia plenus, in Legionensi urbe magna in populo signa facit. Ecce in ultimis fere temporibus, ejus meritis imbribus tellus arida fœcundatur, velut tempore Eliæ, qui in Carmeli vertice constitutus, tamdiu pronus oravit in terra, quo usque super aridam sonus multæ pluviæ est auditus. Congruum esset nimis, sed impossibile, omnia memorare omniaque colligere, quæ per eum Dominus ubique, et maxime in ejus ecclesia, operatur; ad ejus namque altare assidue nova coruscant; et multiplicatis intercessoribus, animarum corporumque gloriosa beneficia impetrantur, per Dominum nostrum Jesum Christum.

Epilogus.

ANNOTATA.

a *Videtur deesse nomen loci, in quo ecclesia illa sita et ædificari cœpta fuit.*

b Crux lignea, *quæ solet in exorcismis adhiberi, uti infra iterum dicitur.*

c Nic

EX MS. TOLETANO.

A c *Nic. Antonius annotat* Mauritaniam pro Maurorum in Hispaniis ditione positam esse.

d Arevalum, *vulgo* Arevalo, *municipium Castellæ veteris, versus Abulam urbem : neque dubitamus quin cetera quoque loca supra nominatâ intra vel circa Legionensis Regni fines quærenda sint, etsi in mappis Geographicis non inveniantur expressa, scilicet* Sallavia, Nigrellos, Ollarios etc. D

e Esse thecam eburneam laminis aureis coopertam, *ex Ambrosio Moralez tradit Nicolaus Antonius.*

G. H.

DE SANCTO PUBLIO.

APUD GRÆCOS.

IV APRIL.

In *Menologio Cardinalis Sirleti, ad diem quartum Aprilis, ista leguntur conjuncta :* Commemoratio Publii et Platonis Abbatis monasterii Studitæ, *ut Publius videatur quasi ad Studitas spectare. Ideo Ferrarius in Catalogo generali addidit,* Abbatum. *Verum in Menæis excusis et apud Maximum Cytheræum plane separatim celebratur* memoria sancti Patris nostri Publii : *ejus solum nomen referunt manuscripta Menæa, et in* pace quievisse *tradunt. In Menæis excusis legitur hoc distichon.*

Memoria sacra S. Publii

Ἐν οὐρανοῖς Πούπλιε μισθός σου μέγας,
Πρὸς οὓς ἀπαίρων χαῖρε καὶ κρότει μέγα.

B Est magna merces, Publie, in cœlis tibi,
Ad quos recedens plausibus magnis sona.

Et hæc solum reperimus de S. Publio. *Rosweydus noster notatione* 28 *ad lib.* 9 *de Vitis Patrum, qui est Philotheus Theodoreti, dubius hæret num de* Publio, *qui ibidem proponitur capite* 5 Abbas Zeugmate in Syria, *hoc die Græci agant. Verum is est, quem cum Græcis celebravimus* XXV *Januarii, a quo hunc potius alium arbitramur : et sicut plurimi inter Martyres reperiuntur* Publii *appellati, ita etiam inter Sanctos monachos fuisse aliquos hoc nomine insignitos Matthæus Raderus conjecit oculos in quemdam Publium, de quo Joannes S. R. Eccles. Diaconus ex incerto auctore Græco lib.* 6 *de Vitis Patrum libello* 2 *num.* 12 *sequentem narrat historiam :* Temporibus Juliani apostatæ, cum descenderet in Perside, missus est dæmon ab eodem Juliano, ut velocius vadens in Occidentem, afferret ei aliquod inde responsum. Cum autem pervenisset ille dæmon in quemdam locum, ubi quidam monachus habitabat; stetit ibidem per decem dies immobilis, eo quod non poterat ultra progredi. quia monachus ille non cessabat orando neque nocte neque die. Et regressus est sine effectu ad eum qui miserat illum. Dixit autem ei Julianus : Quare tardasti? Respondit ei dæmon et dixit : Et moram feci et sine E actione reversus sum : sustinui enim decem dies Publium monachum, si forte cessasset ab oratione ut transirem, et non cessavit, et prohibitus sum transire, et redii nihil agens. Tunc impiissimus Julianus indignatus dixit : Cum regressus fuero, faciam in eum vindictam. Et intra paucos dies interemptus est a providentia Dei. Et continuo unus ex Præfectis, qui cum eo erant, vadens vendidit omnia quæ habebat et dedit pauperibus, et veniens ad senem illum, factus est monachus magnus, et sic quievit in Domino. *Hæc ibi, ex quibus, si fortasse Græci de eo Publio agerent, constaret eum quarto Christi seculo floruisse : et aliquot annis post Juliani necem adhuc vixisse.*

alius ab eo S. Publius Abbas in Syria.

num hic oratione stiterit dæmonem,

te pore Juliani apostatæ ?

D. P.

DE S. PLATONE,

HEGUMENO SYMBOLORUM ET SACUDIONIS.

DEIN INCLUSO MONASTERII STUDII CONSTANTINOPOLI.

CIRCA AN. DCCCXIII

C Conjungit S. Publio S. Platonem *in Græcorum Menologio Cardinalis Sirleti, et hunc appellari* Abbatem monasterii Studitæ *jam nunc exposuimus : quos ambos* Abbates Studitarum *scripsit Ferrarius in Generali catalogo. Nos utrumque separamus, secuti Menæa, ex quibus aliqua MSS. solum* Publium *referunt : ast excusa post indicatam memoriam istius, seorsim hæc habent :* Eodem die sancti Patris nostri Platonis Hegumeni monasterii Studitarum. *Eadem leguntur apud Maximum Cytheræum : In Menæis additur hoc distichon cum allusione ad nomen ejus, velut si illud sumeretur a* πλάττω formo, fingo : *quod alias ἀπὸ τῆς πλατείας* latitudine *rectius petivit vitæ auctor num.* 24.

Cultus sacer 4 Aprilis.

Πλάτων ἀρίστην ἐμμετεπλάσθη πλάσιν,
Θεῷ πλασάντι συγκραθεὶς πλάσιν ξένην.

Servans Deo, qui finxit, figmentum novum,
Bene refinxit Plato figmentum bonum.

Hujus Sancti cultus a Græcis ad Hispanos transivit per monachos Ordinis S. Basilii : quorum officiis propriis adscriptus nunc legitur S. Plato sub ritu semiduplicis, juxta Ordinem recitandi officium divinum, sæpe in Hispania recusum.

2 *Acta ejus luculenta funebri oratione descripsit S. Theodorus Studita, ipsius ex Sorore nepos et filius spiritualis, atque in regimine monasterii successor et socius pesecutionum quas postea passus est. Hanc orationem in monasterio Cryptæ ferratæ nactus supra memoratus Sirletus, in gratiam Aloysii Lipomani Latinam fecit, prout extat ab hoc edita in tomo* VII *de Vitis sanctorum* F *Patrum ; et ex Lipomano apud Surium,* XVI *Decembris, quo tamen die nulla apud Latinos aut Græcos memoria Platonis reperitur. Nos ipsam Græcam habentes ex Bibliotheca Vaticana, ad quam prædictus codex e Crypta-ferra translatus fuerat, cum deprehenderemus antiquam Sirleti versionem, non modo paribus, quales in S. Nicetæ Vita de præcedenti notaveramus, laborare defectibus; sed multo etiam gravioribus, totamque historiam conturbantibus; necessarium duximus novam apparare : idque fecimus eo successu, ut chronologicos characteres, quos misere Sirletus confuderat et obscurarat, studiose liquideque a S. Theodoro propositos invenerimus. Lubet hoc plenius declarare, nequis alio quam par est effectu duci nos suspicetur, ad viri eruditissimi et* Ἑλληνικωτατου, *sed pluribus ac majoribus impediti, interpretationem repudiandam : ita ergo habet Græcus textus num.* 41.

Acta scripta a S. Theodoro Studita

Latine reddita a Sirleto,

3 Ὄντως καλὸν δίαυλον καὶ ἡλιακὸν δρόμον ὁ πανεύφημος τετέλεκεν, τὸ δὴ λεγόμενον ἐξ ὑπακοῆς ἀνατείλας, καὶ εἰς ὑπακοὴν καταλήξας. τῇ δωδεκαταίᾳ γὰρ τῶν ὡρῶν ἡμερινῇ περιόδῳ ἰσάριθμον τὸν τῶν ἐθῶν κύκλον ὑφ' ἑκάστῳ ἀγῶνι διηνυκὼς, εἰς ζωὴν αἰώνιον ἀναβεβίωκεν. Ἀρίθμει τοὺς ἀγῶνας, καὶ εὑρήσεις τοὺς χρόνους ὀκτὼ πρὸς τεσσαράκοντα. Πρόσθες τοὺς πρὸ τῆς ἀποταγῆς δισδυοκαίδεκα πρὸς ἄλλοις τέσσαρσι τῶν διωγμῶν, καὶ τρισὶ τῆς ἀσθενείας. καὶ εὑρήσεις τῷ ὀγδοηκοστῷ ἔτει πλὴν

cum perturbatione totius chronologiæ

A *πλὴν ἑνὸς τελειούμενον τὸν ἀΐδιον. Quæ sic apud Lipomanum Suriumque ex Sirleti versione, leguntur :* Vere stadium ipsum celeberrimus ille vir et divinum cursum exegit, quod dicitur cum obedientia exoriens et cum obedientia desinens. Duodecimo enim ac divino horarum ambitu cum parem annorum circulum in singulis certaminibus perfecisset, vitam illam sempiternam habiturus, hinc migravit. Numera certamina ipsa, et invenies annos octo et quadraginta. Adde duodecim illos, antequam terrenis rebus renuntiasset, ad illa quatuor certamina, quæ in persecutionibus; decem item et novem annos, quos in infirmitate corporis transegit : et celebrem virum undeoctogesimo anno hinc migrasse invenies. *Ita ibi.*

et contradictione manifesta,

4 *Non miror, quod præscriptum* LXXIX *annorum calculum non inveniens interpres, judicaverit vitium obrepsisse in annis infirmitatis, ideoque numerum immutaverit; pro* tribus *ponens* novemdecim : *sed hoc miror, quod postquam præcedentia capita Latine reddiderat, laudaveratque Platonem, quia in pueritia orbatus parentibus, ita nihilominus profecerit sapientia, ut et publicam rem laudabiliter gerere; et privatam vehementer augere potuerit (quæ sane puerili imbecillitati non conveniunt) adeo oblitus sit ante scriptorum, ut hic duodennem* B *faciat renuntiare seculo. Deinde, cum quidquid in hac Vita passus legitur Sanctus, comprehendatur intra annum* DCCXCV, *quo Constantinus Irenes filius legitimæ conjugi repudiatæ Theodoten superinduxit, et annum* DCCCXI, *quo mortuus est Nicephorus Imperator, qui Platonem in exilio ægrotare intelligens, eum ad suum monasterium referri præcepit : quomodo potuit* illa quatuor certamina, *quibus annos quadraginta octo dabat,* in persecutionibus *acta credere? Ut nihil de prolixo novemdecim annorum morbo dicam. Quantam enim hic, quartam vitæ partem occupans, prædicandæ tolerantiæ materiam dedisset scriptori : qui tamen (quia revera diuturnus non fuit) paucis lineis comprehenditur? Ergo geminam ad verbum interpretationem, aptamque ex ea chronologiam, nunc accipe.*

nova versione emendata dantur.

5 Vere pulchrum stadium et solarem cursum vir cunctis celebrandus absolvit; ab obedientia videlicet incipiens, et in obedientia desinens. Cum enim diurno horarum duodecim circulo parem annorum numerum in unoquoque certamine explevisset, ad æternam vitam emigravit. Numera certamina, et invenies annos quadraginta octo. Tum annos bis duodecim, ante abrenuntiationem seculi actos, junge aliis quatuor annis, quos in persecutionibus; et tribus, quos in infirmitate traduxit; et invenies, virum venerabi- C lem obiisse anno ætatis suæ undeoctogesimo. *Nempe cum ita ferret vitæ a Platone actæ periodus, ut apte in sex duodenarios annorum dividi posset, usque ad illud tempus quo sub Nicephoro ductus in exilium est; usus est Theodorus aptissima similitudine solaris astri, juxta Dei præscriptum orientis occidentisque, quod et in Platone factum apparebat : qui primam ultimamque vitæ religiosæ partem alterius imperio subjectus transegerat : et cum sic haberet auctor, in eo cujus vitam scribebat Sancto, ætatis annos* LXXII, *reliquos septem adjungens prioribus, ad* LXXIX *calculando pervenit. His vestigiis insistentes, singulas vitæ nobis illustrandæ partes ad annos Christi per duodenarios revocabimus, eosque chronotacticis notio, in eadem Vita expressis, firmabimus : Cum vero notarum istarum certissimus sit ultimus Nicephori Imperatoris annus, idemque Christi* DCCCXI, *cum Platonis revocatione ab exilio concurrens; ad hunc sic adscendemus, ut tunc vero annos* LXXVI *ætatis explesse Sanctum ostendamus, post quos solum supersit morbi triennium.*

ut natus an. 735,

6 *Si ergo natus S. Plato anno Æræ vulgaris* DCCXXXV, *annum egerit ætatis duodecimum, quando utrumque parentem amisit illa pestilentia, qua crucis signo notari in vestibus passim extinguebantur, sicut dicitur in vita num. 4. hanc enim pestilentiam anno* D DCCXLVI *cœptam ex Theophane discimus. Alterum duodennium in avunculi sui domo expleverit, usque ad annum* DCCLVIII *inclusive, discendæ primum arti notariali, deinde officio patrui sui fructuose exercendo intentus. Tum religiosæ vitæ auspicatus certamina primum duodennium transegerit sub obedientia Theoctisti Hegumeni; alterum eidem Theoctisto sub annum* DCCLXX *morienti succedens, in Præfectura monasterii Symbolorum : quo tempore ipsum sic latuisse iconomachos Copronymi assentatores, ut delatus non fuerit, singulari Dei providentiæ merito adscribit Theodorus. Illo et filio Leone extincto, anno* DCCLXXX *regnare cœpit cum filiolo Irene : sub qua respirantibus monachis venit Constantinopolim Plato, et sororis familiam universam ita accendit monasticæ vitæ desiderio, ut omnes ad prædium quoddam, cui a sacello Sacudionis nomen adhæsit, se reciperent, duce ipso et magistro Platone : qui et Hegumenus ab eis electus est, anno* DCCLXXXII : *quod tertium duodennium tertiusque Platonis agon censetur. Hoc autem durante, convocatum est anno* DCCLXXXVI *Constantinopolitanum Concilium contra Iconomachos, sed per seditiosos milites dissolutum, Platone suam constantiam egregie probante.* E *Pro Concilio tali, pari interpretandi infelicitate, nobis obtrudit Sirletus conciliabulum hæreticorum,* in Theophanorum metropoli *(quæ nulla toto Imperio fuisse scitur) coactum, in quo conciliabulo ad disputandum provocatus Plato ea egerit, quæ genuinus textus docet, a militibus tumultuantibus adversus Patres Constantinopoli patrata fuisse.*

AUCTORE D. P.

orbatus parentibus sit an. 740

factus religiosus 758,

Hegumenus Symbolorum 770,

Sacudionis an. 782

abdicata præfectura reclusus an. 794 usque ad an. 807

7 *Post hæc sequitur quartum certamen, quod abdicata anno* DCCXCIV *Prælatura, et in nepotem Theodorum translata exorsus est, rursus, ut ab initio, subjectus Imperio alieno ad annum* DCCCVII, *nisi quod (occasione adulterini conjugii, qua Constantinus Irenes filius ecclesiam conturbavit anno* DCCXCV) *in exilium idem Plato actus est, sed non diuturnum, deposito intra biennium Constantino, et Patriarcha satagente unionem cum monachis redintegrare. Tunc autem etiam contigit, Saracenorum metu, Theodorum cum suis ipsoque Platone, qui deinceps inclusus vivere elegit, migrare Constantinopolim ad monasterium Studii, unde agnomentum cunctis deinde mansit. Ecce quatuor diversos Platonis in Religione, quatuor duodenariis comprehensos status ante persecutionem, quam passus est sub Imperatore Nicephoro, propter Josephum excommunicatum, quem omnino Imperator volebat sacris restitui, nec putabat repugnandum esse Patriarcha Nicephorus, tunc recens, Imperatore hoc procurante, ad cathedram evectus, metu gravioris in* F *ecclesia scissuræ. Duravit autem persecutio illa quadriennio, uti jam dictum, usque ad ultimos fere menses, quos in vita atque imperio habuit Imperator : Plato vero, non nisi triennio supervivens restitutioni suæ; obiit anno* DCCCXIII, *tempore Quadragesimæ, eo die, quo recurrebat* memoria justi Lazari, *id est, Sabbato ante Dominicam Palmarum, adeoque die* XIX *Martii, cum Pascha illius anni caderet in* XXVII *dicti mensis.*

quando per quadrennium exulavit,

et reductus an. 811 obiit 813, 19 Martii,

8 *Ceterum solennes exequiæ, quæ fuerant impeditæ majoris hebdomadæ Paschatisque officiis, omnem aliam festivitatem excludentibus, credi possunt habitæ fuisse proxima feria post* **Dominicam in Albis**, *quæ tunc erat dies* IV *Aprilis : ut hæc sit caussa, cur tali die celebrari cœperit ejus anniversarium festum. Rationi quoque congruum est opinari, eodem solennium exequiarum die, a S. Theodoro, dierum quatuordecim inducias ad meditandum nacto, recitatam esse hanc funebrem laudationem; utpote in qua nulla fit mentio earum rerum, quæ post Sancti obitum circa ejus corpus aut sepulcrum contigere; uti nec significatur (quod tamen ex Vita ipsius S. Theodori habetur) ipsius Patriarchæ præsentia honoratum fuisse ultimum recondendi corporis actum, quem populus nitebatur prohibere; quia scilicet orationis prædictæ recitationem non præcessit sepultura, sed sub-*

tumulatus 4 Aprilis,

et funebri oratione laudatus,

secuta

AUCTORE D. P. A *secuta est, superveniente cum suis Clericis, aliquammultis horis post, Patriarcha præfato. Eodem anno* XI *Julii coronatus est Leo Armenus, impietatem iconoclasticam in animo fovens; quam circa Pascha sequentis anni, relata contra Bulgaros victoria elatus, cœpit parturire; ac demum in publicam lucem effudit, imperii sui anno* II, *circa initium Quadragesimæ; coacta autem post Pascha anni* DCCCXV *pseudosynodo corroboravit; suscitansque ingentem contra fideles persecutionem dilatavit; uti ad* XII *Martii ante Acta S. Theophanis late deduximus. Hujus calamitosissimi temporis cum nullum tota prælaudata narratione habeatur indicium; satis certo confirmatur, quod non fuerit illa serius quam diximus composita; præsertim cum toto tempore, Leonis Armeni coronationem secuto, occupatissimus fuerit Theodorus, in fidelium animis adversus instantem procellam muniendis; deinceps autem tantis malis per hostes fidei exercitus sit, quanta legimus in ejus Vita, ad* XII *Novembris danda; ex hac interim illustraturi Vitam S. Platonis avunculi ejus.*

quo errore relatus ad 17 Decemb.

9 *Cur cum Laurentius Surius ad* XVII *Decembris distulerit, facile intelliges, si Martyrologium Romanum consulas : istic enim tali die invenies descriptam memo-* B *riam S. Lazari, quam Græcorum rituum imperitus auctor nescivit distinguere, ab ea memoria quæ hic Græco, non Latino more notabatur. Baronius Sirleti Menologium sequi maluit, unde ad diem* IV *Aprilis ita in hodierno Martyrologio Romano legitur.* Constantinopoli S. Platonis monachi, qui plures annos contra hæreticos, sanctarum imaginum effractores, invicto animo decertavit ; *quod nemo credet, qui vel solam marginalem hujus Vitæ synopsim levi intuitu dignabitur percurrere. Contra Josephi fautores, alias orthodoxos, fuit omnis concertatio Platonis : qui primum sub Irene cœpit Constantinopoli innotescere, uti dictum est; vivere autem desiit, priusquam Imperio Leo Armenus potiretur.*

aut contra iconomachos certasse creditus :

VIDE ACTA GRÆCA PAG. XLVI

ORATIO FUNEBRIS

Auctore S. Theodoro Studita.

Ex MS. Græco Vaticano.

PROLOGUS.

Profitetur auctor se, placendi studio,

Oratorum ac Sophistarum studium omne versatur in eo, non ut assequantur veritatem, dum se ad scribendum conferunt : sed ut expoliant dictionem et narrationem faciant augustiorem acceptis e poemate C versiculis, ad oblectationem audientium. Demulcent enim eos verborum concinnitate, et quadam verisimilitudine circumveniunt ; parum soliciti nequid falsum dicant, utpote qui æstimationi dumtaxat et humanæ gloriæ serviunt. At vero quos tenet amor veritatis, satagunt res, ut actæ sunt, dicere : quamvis propterea concinnitas et elegantia orationis esse deberet minor. Nam quia ipsam veritatis pulchritudinem adamant, ornatis verbis, tamquam pictis stragulis, valefaciunt, quod est vere sapientis. Ad hunc igitur modum ego quoque, licet ingenio, dictione et spiritu admodum tenuis, Patrem meum laudabo : non autem quia sperem laudando gratiam inire apud eum. Quæ enim hæc foret gratia consueto nulla præsentium rerum delectari, et supercœlestem adepto requiem ? quam quisquis possidet ridet præsentia, velut nihil stabile, nihil beatum continentia, et quæ instar umbræ prætereunt, aut ut flores verni corrumpuntur. Ad hæc si etiam in terris positus sese arbitrabatur indignum, qui vel in numero monachorum censeretur (quod summæ ejus modestiæ indicium et sanctæ animæ erat præcipuum argumentum) quomodo nunc, postquam hinc emigravit et incorruptibilia bona possidet, inter quæ nulla est inanis gloriæ appetentia, illam per nostras laudes deside- D raret consequi?

noren scribe viri humillimi laudes ;

2 Laudabo ergo eum, qui ad hoc, siquis alius, justissime obligor, tum pro ejus in me officiis multis, tum vel maxime pro ipsa hac, qualiscumque est, dicendi facultate, quam laboribus et industria ejus excultam possideo, eique me velut patri acceptam referre oportet. Neque tamen me existimet quispiam id quoque spectare, quod laus patri danda, redundatura sit in filium, juxta illud sapientis, Gloria hominis ex honore patris sui. Eccli 3, 13 Scio enim quod cui domi suæ et a seipso gloria suppetit, is a patre etiam honorem accipiens, evadat gloriosior : sin minus, paternas laudes nihil prodesse ei, qui per se inglorius atque inhonorus est, qualis esse videor. Fas tamen non est vitam illius ex virtute actam sub modio silentii, tamquam lucernam abdere; quæ supra rationale candelabrum posita, fulgere debet, non uni alterive, sed omnibus (fidenter loquor) qui in Ecclesia Dei sunt. Quare cum jam demonstratum sit, me hanc orationem et obligatione propria et utilitate aliena inductum accedere (est enim veritati conjuncta utilitas) age laudationem ab eo ordiamur, unde præcipue convenit initium ducere. E

sed obligationis propriæ,

et aliena utilitatis respectu.

CAPUT I.

Ortus, educatio, secessus in Bithyniam.

Parentibus claris et opulentis

Beati Platonis parentes, Sergius atque Euphemia fuerunt, eorumque et genus illustre, et nihilo minus illustres virtutes : optimis autem moribus providam familiaris rei curam gerentes, illam supra multos auxerunt, etiam usque ad invidiam cognatorum. Præ ceteris tamen laudibus, commendari in ipsis meretur liberorum gignendorum felicitas : utpote qui, velut illustre germen, hunc, quem modo laudamus, protulere, *a* una cum duabus filiabus, nec ipsis a ingloriis (nam et dis multa præclaraque dici possent) quarum una quidem in seculari vita laudabiliter est conversata; altera *b*, unde nati nos sumus b etiam in monastico ordine effulsit. Porro cœlestis quædam ira tempore illo (de hac siquidem loqui res ipsa monet, cum mortalitatem vel maxime universalem adduxerit) non paucis dumtaxat aliis locis et urbibus incubuit : sed ex una in aliam, instar Ægyptiaci flagelli transiens, Byzantinam potissimum civitatem afflixit. In hac etiam vitam posuere supra memorati ac semper memorandi conjuges. Quomodo autem id acciderit, operæ pretium fuerit explicare: F est enim ejus rei narratio talis, ut salubri timore concutere possit animos, eam prudenter suscipientes.

cum duabus sororibus natus,

4 *c* Cernebatur de repente in cujusque vestitu c vivificæ Crucis signum, tincturæ pinguis, velut a perita manu, seu potius divino digito superne efformatum. Id in se conspiciens turbabatur ; subintrabat accelerata mors ; eodem die, qui extulerat mortuum, mortuus etiam ipse efferebatur. Videre erat duos in eadem sandapila, quatuor super unum jumentum portari, et cumulos infelicium cadaverum alios. Audiebantur undequaque sonantes planctus atque lamenta, lassabantur vespillones, rarescebant libitinarii, claudebantur domus, vacuabantur vici, cœmeteria replebantur; adeo ut intra duorum mensium spatium, urbs populosissima atque habitatissima, pene deserta atque inculta appareret. Accidit hoc in diebus Constantini *d* Imperatoris, illius, inquam, d impostoris nefarii, a quo imago Christi simulacrum erroris per injuriam appellata, aut verius ipse Christus Deus noster contumelia est affectus ; siquidem honor exhibitus imagini ad prototypon transit, quemadmodum alicubi dicit divinus Basilius. Itaque fuit hæc super peccantem populum justissima virga, paterna tamen immensam nostram perversitatem ad

iisdem peste extinctis

sub Constantino Copronymo,

A ad conversionem erudientis Dei, et in ira sua præparantis viam salutis, iis qui æquanimiter correctionem susciperent. Sed ad Patrem nostrum sermo redeat.

c orphanus licet,

5 Parentibus ergo et consanguineis plerisque *c* orbatus adhuc puer admodum ab aliquo alterutrius parentis germano suscipitur; et ad juvenilem provectus ætatem, tamquam rectissimus surculus, produxit florem intelligentiæ; quæ difficulter reperitur in orphanis, non habentibus qui eis uti parentes invigilent. Fructus autem propriæ ipsius solertiæ et diligentiæ fuit peritia praxis notarialis, quantam vix assequi potuisset aliquis paterna solicitudine eruditus. Deinde prædicto tutori suo, regiæ pecuniæ appendendæ Præfecto, operam commodans, ita rem illam agebat dextere, ut hic solum præfecturæ nomen tenere, opus ille sciretur : et ob hoc in ærario Imperatorio illustris, carus quidem principibus, ipsi autem Cæsari etiam notus esset.

egregie proficit :

6 Talis cum esset, mentem suam non tradidit effrænatis adolescentiæ cupitatibus (uti petulantior aliquis faceret, sui factus arbitrii) sed ipsi sibi optimus domitor, abstinebat a consortio insipientium, et sapientioribus jungebatur; applicans se honoratiori, B non minus honorato; ætate provectiori, non juniori; atque ex ipsis externis honoribus, ingenitam animi nobilitatem, latenter quodammodo, ad majora provehebat : Non tradebat se comessatoribus combibonibusque ad æquales haustus, uti in conviviis faciunt adolescentuli ; neque substantiam dilapidabat alea meroque, ut frugiperdæ solent; sed publicæ libræ attendens, labore continuo divitias sibi accumulabat, et quidem tantas, ut ad paternam hereditatem amplissimam haud modicas alias facultates apposuerit. Hoc vero nequaquam fieri potuisset, nisi temperantiam servasset in omnibus, quæ honestatis amantem exornabat continentia, et cunctis affabilem instruebat prudentia, procul abjiciens juveniles voluptates ; quibus qui indulgent, non modo non acquirunt quæ desunt; sed et quæ adsunt, evacuare consueverunt.

et publicæ pecuniæ appendendæ intentus,

opes magnas acquirit.

7 Quid porro? Tam multiplici industria præditus, tamque peritus rerum agendarum evasit (quod maxime spectatur ab iis, qui in seculo vivunt, et filias apte cupiunt elocare) ut undique invitaretur ad ineundam vitæ societatem vel cum nobilioribus opulentioribusque. Sed divinus amor, quem ipse usus consilio meliori sibi accenderat, non permisit ut secularis vitæ salebris inhæreret. Etenim lectiones pro ludis, ecclesias pro theatris, monasteria pro conC venticulis impudicorum hominum frequentabat : et quod laudabilius est, Hegumenorum cuidam occultos animi sui motus affectusque confitens, præbebat sui erga Deum amoris indicium manifestum ; confessiones vero audientem implebat admiratione tam consummatæ perfectionis.

expetitur ad nuptias :

sed pietati deditus,

8 Hinc perpurgatum mentis oculum ad sempiternarum rerum contemplationem sublevans, illarumque accensus amore, terrenum omne desiderium extinxit ; et divinum imitatus Antonium, divenditis omnibus, una cum paternolare et servis libertate donatis, majorem quidem partem distribuit pauperibus ; duabus autem sororibus suis modicum quid reliquit; et Abrahamia promptitudine exivit, non in vicinas villas, exerciturus seipsum; sed longius abscurrit in partes *f* Olympi, ad virum locumque, ab aliquo eorum qui in urbe erant Archimandritarum sibi monstratum. Loco *g* Symbolorum, viro Theoctisti nomen erat, cujus vita proba, genus illustre, exitus sanctus fuit. Qualis autem discessus Platonis e patria fuerit, mihi quidem memoria dignum, audientibus vero compunctionis argumentum fore videtur, si exponam. Abivit cum uno solo carissimo famulo, et ad eum perveniens locum qui Reges dicitur, D atque speluncam quamdam ingrediens, cæsariem suam comiti præbuit attondendam ; deinde pulla veste se amicivit; tamquam si purpuram induisset. Quale autem spectaculum, cum unus quidem recessurus, juberetur redire domum cum vestibus, et ideo, ut par erat perfunderetur lacrymis, Domino suo privari dolens; alter vero relinqueretur, solus cum Deo, propter quem res tota agebatur. Talis utrique est divinus amor, omnibus rebus expoliat amantem, et ad se solum trahit incensum illius desiderium.

dimissis omnibus

f

g

in Olympum abiens.

AUCTORE S. THEOD. STUDITA EX MS. GR.

in via comam et vestem deponit :

ANNOTATA.

a *Sirletus* post duas filias *genitum scribit : sed solum in Græco est* σὺν cum. *In vita S. Theodori, infra citanda ad cap. 3 litt. c, adduntur fratres tres.*

b Theoctista *appellatur in Vita S. Theodori, nupta* Photino, qui magistratum ab Imperatore non valde remotum gessit : *ambo postea, relicto conjugio*, vitam monasticam amplexi sunt.

c *Græce*, ἐν βαφίδι ἐλαιώδει. *Sirletus vertit*, colore E cœlureo, *fortassis invenit*, ὑαλώδει, vitreo. *Theophanes ad an. Christi* 746 *Indictione* 14 *ista refert, ac de Cruce sic exprimit* Ἐν τοῖς τῶν ἀνθρώπων ἱματίοις, καὶ ἐν τοῖς τῶν ἐκκλησιῶν ἱεροῖς ἐνδύμασι, σταυρία ἐλαιώδη πλεῖστα. In hominum vestibus, et in ecclesiarum sacris indumentis, cruces plurimæ oleagineæ conspiciebantur.

d *Constantinus Copronymus Leoni Isaurico patri*, 18 *Junii, an.* 741 *mortuo, successerat.*

e *Græce* ὁμαίμοσι, *quod Sirletus vertit* Sororibus : *sed infra num. 7 dicitur Sanctus cum ad monasterium abiit eisdem modicum quid de sua substantia reliquisse : vivebant igitur tum adhuc.*

f S. Joannicius *(ut in ejus Vita 4 Novemb. legitur)* cum vidisset montem, qui supereminet a dextera Bithyniæ, qui apud nos vocatur Olympus, concepit animo vitam quietam et amantem solitudinis. *De eo loco agi constat ex Vita S. Theodori, ubi* monachi, qui Olympi partes incolunt, *ad eum ab exilio reducem in Bithyniam accesserunt. In eadem Vita dicitur* S. Plato a teneris annis montem Olympi incoluisse.

g *Colitur* 21 *Februarii S. Timotheus, qui* in Symbolis *vitam anachoreticam duxit : ejusdem monasterii facta est mentio die præcedenti in Vita S. Nicetæ num.* 11, *quod autem hic legatur Græce* τοῦ Συμβόλου ἐπικεκλημένου, *non* Συμβόλων, *uti istic legitur, id suspicamur* F *esse mendum librarii, cum primus iste genitivus a nullo nominativo regulariter duci possit.*

CAPUT II.

Vita monastica, virtutum exercitia.

Postquam autem ad magistrum venisset, atque interrogatus, quis, unde, qua caussa veniret, apte respondisset ad singula; ille patriam, genus et educationem edoctus; Non poteris, inquit, in hac regione, haud parum aspera, monasticum sustinere laborem. Cui Christi pugil. Omnia, Pater, trado tibi, mentem, corpus, et voluntatem, utere, ut lubet, famulo tuo, in cunctis obsecuturo. O admirabilis propositi indicium! o mirabilioris renuntiationis argumentum! Istius quidem, quia in ipso ætatis flore, in prospero successu negotiorum, spe optima rerum majorum proposita, divitiis affluentibus, circum fulgente gloria, vigente corpore, in proprii arbitrii constitutus libertate, habuit dilectionem erga Deum istis omnibus superiorem : alterius, quod optime consultus, non uti multi nunc, simulate, aut, ut, magis proprie loquar, omnino non renuntiantes mundo, eidem se renuntiare professus sit; sed quemadmodum

In monasterio Symbolorum receptus a Theoctisto,

abdicato vere et interne mundo,

AUCTORE S. THEOD. STUDITA EX MS. GR.

A quam vere ipsa res exigit. Illi siquidem, nescio quo modo, obliti quod dicit Dominus, Qui non renuntiaverit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus; et quod alibi jubet, Vende omnia quæ habes, et da pauperibus et habebis thesaurum in cœlis, et sequere me; horum, inquam obliti, ipsi sibi templa et monasteria erigunt; deinde monasticam amplexi professionem, dominantur in propriis, servos atque substantiam varium post se trahentes; heri novitii, et hodie Abbates; heri nec idonei quidem qui se prudenter regendos præberent, hodie alios imperite regere præsumentes; quibus Prælaturam non virtus sua, sed suarum facultatum usurpatio attulit: qui cum multis annis debuissent discere quomodo sit imperanti parendum, atque ita ad regimen aliorum ascendere; antequam prius istud didicerint, sese periculo ingerunt posteriori, et quales sunt, tales etiam efficiunt sibi subjectos. Ast ipse, postquam seculo vere renuntiasset, ostendit, obedientiam minime fucatam fuisse: præcedit enim primum secundo, sicut fulgur tonitruo, et lucifer soli exorienti. Nam qui seculo bene renuntiaverit, clarum est quod etiam bene obediet: qui vero in B altero oblique incesserit, in altero quoque certissime est claudicaturus.

Luc. 14, 33 et 18, 22

totum se tradit obedientiæ,

10 Sunt autem virtutis exercitia multa, abstinentiæ extenuatio, somni parcitas, lacrymarum evacuatio, orationis alacritas, humicubationis molestia, vestitus vilitas, manuum operatio, genuflexionum frequentia, mortis meditatio, psalmodiæ assiduitas, perseverantia stationis: horum tamen omnium nihil ita necessarium ei qui subest atque exercitium sinceræ confessionis et perfectæ obedientiæ: quibus illuminatur anima, mortificatur voluntas, et perfecta obtinetur conjunctio ejus qui spiritualiter nascitur cum eo qui gignit. Duo hæc ceteris omnibus non præferens, infirmus ad obedientiam erit; atque ita per quæ videbatur salutem consequi, illusionis subjacebit periculo. Etenim jejunia, vigiliæ, et quidquid ejusmodi aliud est, secundum se quidem laudabilia sunt; non tamen utilia, sed ad lapsum inducentia, ei qui proprio arbitrio agitur, nisi Præsidis ductu et regula dirigatur: sed qui confessioni et obedientiæ studet, cetera in secundis habens, omnia duobus istis comprehendet.

ceteris omnibus exercitus præferendæ,

cum sui ipsius manifestatione.

11 Hæc beatus iste, si quis alius, curans, optimum jecit fundamentum, eique solidum superex- C truxit ædificium, omnem suam cogitationem abjiciens, et omnia secundum obedientiam agens: ob idque dilectus in conspectu Patris sui, ut phrasi Scripturæ utar. Fuit autem in tolerandis laboribus adamantinus, dexter in agendis rebus, et inter certaminum socios multos præcellens: a quibus etiam, quoad cœnobiticam vitam, haud longe distabat, seorsim degens cum uno quodam sibi moribus simili. a Porro, juxta reclusionis normam, subjectus *a* erat numquam satis laudando Theoctisto, nunc in cella sese exercendo, nunc in communitate vacando psalmodiis, refectioni corporis, et manuum labori; communiterque ut sic dicam, et promiscue vivens, in omnibus se moderate gerebat. Non enim quia nobilis erat secundum carnem, asperior erat cum rusticioribus conversans; nec quia prius habebat famulos multos sibi ministrantes, dedignabatur viliora suscipere ministeria: quin et fimum ferebat humeris, et agrum irrigare jubebatur, et farinam subigebat patienter, et nihilominus scribebat multo cum studio ac diligentia.

diligens in omnibus,

promptus ad omnia,

12 Vin' etiam alias ejus virtutes discere, obedientiæ proximas? Omnia recte faciens, reprehendebatur coram hospitibus; et veluti si laudatus fuisset, perseverabat immotus, vir laude dignissimus legebat audiente fraternitate, ut congruum erat, et velut si abs ne vitioseque legisset, castigatus verecundabatur, sapientissimus. Propter urbanitatem audiens D serviles natales sibi exprobrari, inclinato annuebat capite, Patri consentiens, corpore et animo nobilissimus. In labore manuum multum contendens atque proficiens, tamquam si intulisset nihil, non superbiebat, disciplinæ Deique amator eximius. Post petitam de genibus veniam dimissus a Patre, veluti in eamdem culpam relapsus, non obloquebatur; sed persistebat, ignosci sibi postulans, admiratione dignissimus. Denique lassabatur, is qui tentandi caussa ingerebat convitium; et opprobriis saturabatur, is qui per voluntariam ejusmodi contumeliam sibi comparabat æternam gloriam. Dicam amplius et quod a religiosa professione videri possit alienum; consonum tamen rationi, dum recte fit. Tanto tenebatur humiliationis amore, ut oraret precareturque pugnis atque alapis cædi; quin et impetraret, et impetrans percuteretur, et ex mandato Patris percussus ab aliquo, velut accepto munere lætaretur: eratque stupore dignum, alterum quidem ad id quod incongruum videbatur violenter adigi, alterum vero gaudere de lucro exinde reportato; nec minus utile erat videntibus audientibusque, quod esset qui talia E voluntarie pateretur, atque in hoc Christum imitaretur.

reprehensionum patiens

imo etiam verberum :

13 Talis tantusque cum esset, an erat possibile non amari eum atque diligi? an rationabile, eum qui totum se tradiderat obedientiæ, filium haberi rejectaneum, et non esse carissimum genitori? Diligebatur sane, uti dictum est, plurimum; et propter virtutis claritatem ubique laudabatur, ut qui Patri suo factus esset omnia, veluti oculus dextra intuens, velut manus eadem operans, et pes ad illa progrediens; tamquam consiliarius bonus, adjutor robustus, suavis socius; fidelissimus in iis quæ domi erant, et circa foris posita vigilantissimus: qui simul et discipuli et fratris præstaret officia, addo etiam et patris; tantusque esset in utroque, ut siquando, propter aliquam necessitatem, opus esset peregre Platonem agere, mœreret venerabilis Theoctistus; et quem admodum de se loquitur Apostolus, non 2 Cor. 2, 13 haberet requiem spiritui suo propter dilectum. Quis enim illo ad prospicienda futura providentior? quis ad mœrorem leniendum curandumque accommodatior? quis ad necessaria curanda expeditior? quis ad honorem multifariam impertiendum solertior? Talis F ad conciliandam sibi benevolentiam, ut quæ Patris erant omnia haberet in potestate: tam interim alienus ab amore rerum terrenarum, ut nec oboli unius esset dominus. Pro quibus quod ei præmium, quæ retributio obtigit? Paterna utique benedictio super spiritualem Jacob, ex quo Patriarchæ, imo Hierarchæ *b* et Pœmniarchæ; et ab his plurimi secundum Deum filii multiplicantur, ac porro multiplicabuntur, nil dubito, per semen adeo benedictum. Talis denique fuit Plato, verus utique amator sanctitatis, et ad tantum perfectionis gradum ascendit, ut non nisi adumbratione quadam exprimere potuerim charecterem absolutæ in eo obedientiæ.

quare Theoctisto carissimus,

et omnia ei factus,

benedici divinitus meruit : b

14 Postquam autem magister ejus ad Dominum abiit, ipse in ejus cellam atque vivendi modum transivit, legitime amplexus solitudinem; non quemadmodum nunc multi, eamdem periculose aggredientes; qui priusquam spiritui carnem perfecte subjecerint, audent per se solos congredi cum spiritibus nequitiæ; tunc primum exerceri incipientes, cum tempus est pugnæ; et experiendi gratia præsumentes obtinere victoriam, etiam Deo juvante difficilem. Qui enim prius non didicit obedire, quomodo subjiciet sibi reluctantes spiritui carnis passiones? Et qui non custodierit intemeratam observantiam, quomodo ad montem solitariæ conversationis ascendet? Numquid Ex. 19, 13 clarum

magistro mortuo se recludit,

post congruum obedientiæ et mortificationis exercitium.

A clarum est, quod qui illum attigerit intempestive, lapidibus obruetur, aut configetur jaculis, et morte spirituali morietur, prout sacræ loquuntur litteræ? Non ita is, de quo nobis est sermo : nam verbis ac moribus obedientiam, uti Deo placitum erat, sectatus ; opportune auspicatoque aggreditur solitudinem; et mentem attollens, appropinquat Deo ; contemplationibusque circa eum versantibus oblectatur, animo excelsa perambulans : nihil enim delectabilius est quam Deum speculari, qui totus est oblectatio et voluptas eorum, qui ipsum degustant amore insatiabili, ita, ut pene in oblivionem veniant ipsius cibi appetendi. Itaque sibi ipsi in futurum, sic prospexit Plato, ex virtute transiens in virtutem, et ascensiones suo in corde disponens.

ANNOTATA.

a *Sirletus sic vertit, tamquam in eadem cum Theoctisto cella reclusus fuisset; quod Hegumeni conditioni non convenit, nec Græco textui : imo infra num. 14 expresse dicitur Plato, post Theoctisti mortem primum in ejus cellam migrasse, et solitarie vivere cœpisse.*

b *Id est*, Sacerdotum et Pastorum principes *: vi-* B *sum est enim clarioris expressionis caussa Græca verba servare.*

CAPUT III.

S. Plato præficitur monasterio Symbolornm, excurrit Constantinopolim.

Creatus Hegumenus

Quoniam vero nequaquam sufficit sua dumtaxat curare, sed et aliis utilia quærit perfecta caritas, ordinatus Pater seu potius illuminator præmemoratæ fraternitatis, proprium habere Heguminum solitæ, Beato Theoctisto succedit in ejus loci regimine, quem ambo in spiritualibus æque ac temporalibus promoverant maxime, adeo ut esset ac diceretur monasterium optime constitutum. Duobus tamen præcipue se præbuit ducem vitæ spiritualis, a quibus ei ministrabatur, quosque habebat, non commensatores, sed convivas. Horum unus adhuc superest Antonius nomine, qui nobiscum usque ad senium sub obedientia vivit; ipse nobis suggerat quæ hic desiderantur. Quotidianus, inquit cibus Patri erat panis, cum faba et oleribus atque arborum fructibus, absque oleo, præterquam Dominicis festivisque diebus, quibus consueverat communi cum Fratribus mensa uti. Potus erat quem fontes præstant, et quo mens colligitur, nequaquam capiens fluxum vinolentiæ : et C hic quidem non semper quotidianus, sed quandoque ultra diem dilatus, aut bis in hebdomade sumptus. Quandoque etiam decimo dumtaxat die, exigua illa seu potius nulla utebatur refocillatione, propter summam appetentiæ continentiam, quæ illi quodammodo in naturam transierat.

abstinet ab oleo et cibis lautioribus,

etiam in aqua sumenda parcissimus ;

16 Vestis vilis et curta, ad solum calorem facta, non autem subtilibus filamentis contexta aut colorum tincturis florida, qualem videre amant non monachi sed elegantiarum studiosi. Oratio et lectio ejus laboriosa erat, et statis temporibus definita, cibum quoque ejus deliciarum loco condiebat. Frequentia genuflexionum, a Patribus tradita, tanta erat, ut manibus ipsique in qua fiebant terræ callos inducerent, in monumentum virtutis ejus. Stratum nec molle erat, nec lecto circumfluum : sed quo affligi corpus, et ad spiritualia officia firmum posset servari. Manuum operatio diligens : hoc enim ex præclaris illius dotibus unum præ multis, ut non dicam omnibus, ipsum faciebat illustrem; aut ut magis proprie loquar, Apostolo similem; quod dicere posset, Ad ea quæ mihi opus erant et his qui mecum sunt, ministraverunt manus istæ : neque

utitur veste vili, genuflexione crebra, strato duro, labore assiduo,

Act. 20, 34

D gratis panem comedi. Quæ enim manus elegantius, quam illius dextera, litterarum formabat tractus? aut quis scribebat studiosius, cum ipsius alacritas qualecumque opus ferventer aggrederetur ? Quis autem enumerare valeat eos, in quorum manibus sunt ab ipso scripti libelli et opuscula, ex diversis divinis Patribus collecta et multam adferentia utilitatem ? Unde vero monasteriis nostris ista librorum copia? numquid ab illius sanctis manibus et laboribus? Ipsos volutantes et illustramur quoad animum, et scripturam admiramur talem ac tantam. Sed quædam tacita præterivit sermo, ad quæ enarrando regrediatur necesse est.

AUCTORE S. THEOD. STUDITA EX MS. GR.

multa scriptione

17 Tempore illo invaluit tempestas impietatis, Constantinus, *a* inquam, ille cogitatione impius, malitiæ omnis receptaculum, multiceps draco, hæresis iconoclasticæ ductor, monastici ordinis persecutor acerbus. Quem ille nostrorum Nazaræorum non exterminavit? quem absconditum non produxit in medium? quem sibi oblatum non traxit in barathrum impietatis? Sane si quis ex illustrioribus ipsum latuit, tamquam scintilla in loco abdito, inter mortuos reputabatur ab iis qui vivebant super terram. Talis autem etiam noster Elias fuit, custoditus a Domino in quibus exercebatur locis, ut neque in E manus novi istius Achab incideret, neque particeps fieret impietatis ; sed post transitum nocturnæ illius confusionis, appareret nobis velut stella matutina ; quod et factum vidimus. Etenim necessariis quibusdam ex caussis ingressus est Byzantium ; cumque ii qui in urbe reliqui erant monachi, denuo velut luminaria cœpissent conspici ; comparuit tamquam a mortuis redivivus beatus ; nam nec nobis quidem ipsis *b* innotuerat, genitricis meæ fratrem adhuc superstitem esse.

a Post Copronymi, cui occultus manserat, obitum,

venit Constantinopolim,

b

18 Diffusa est autem adventus ejus fama, non tantum inter cognatos et notos, sed per totam urbem Byzantinam ; aliis alio ipsum trahentibus et benigne suscipientibus, atque salutari ejus doctrina frui cupientibus. Erat enim, ut qui maxime, suavis sermone, suavior moribus, ea autem forma quæ monachum commendat, et in doctrina varius ; omnibus omnia factus, secundum Apostolum ; conjugatis auctor temperantiæ, virginibus defensor, adhortator constitutorum in potestate, spiritu infirmorum medicus. Patribus filios concordes efficiebat, et filiis patres reconciliabat ; servis suadebat, ut dominis essent morigeri; et hos inducebat ut illis facerent bene. Ut cetera porro omnia, quæ vir Dei faciebat dicebatque cognosci possint, unum dicam, quod fidem præstet reliquis : videlicet quod ex quo cum civibus versari cœpit totas reformavit familias, et ad virtutis cultum convertit. Qua ratione? inquies. Jurandi consuetudinem excindendo, communi notoria sua lingua : reprimendo corporis ornatum superfluum, sua ornatissima doctrina ; dissertatione morali inculcando amorem pauperum, unde largitiones pecuniariæ et eleemosynarum distributiones publicæ, per loca in quibus exercebatur ; ad lectionem denique piam et ad quidquid est bonorum operum inducendo, idque in pressura et fatigatione, diu noctuque laborans, vigilans, discurrens, ut accepta ab amicis cognatisque hospitalitatis solatia æquaret tolerantia ærumnarum, ipso opere cum Apostolo protestans, Castigo corpus meum et in servitutem redigo ; ne postea-quam aliis prædicavero, ipse reprobus efficiar.

et magnos animarum fructus facit

extirpando vitia et virtutes inculcando. F

1 Cor. 9, 27

19 Sustulerat ergo publicum regnatrici civitati signum, habens sermonem, cui vita congrua præberet testimonium : adeo ut, ex ipso vili abjecto habitu, videntibus esset ad virtutem hortator. Quodsi quia urbanus erat, suavitate quadam condiebat dictionem, ut se aptaret audientium [illegible] : consideretur fructus, et non vituperabitur [illegible] Quis autem iste

AUCTORE S. THEOD. STUDITA EX MS. GR.

A iste? Peccantium resipiscentia et seculo renuntiantium multitudo. Primus namque et solus, ut sic dicam, fuit, qui generi nostro, eisque qui extra illud erant, alas addidit ad virtutem, nosque *c* ad amorem perfectionis induxit. Propterea instanter rogatus urbani cujusdam monasterii præfecturam suscipere, omnino renuit, et ab eo qui tunc *d* erat Patriarcha ad Nicomediensium ecclesiam regendam invitatus obsequi noluit, Clericatum fugiens, quo erat dignissimus; et Hierarchicum formidans fastigium, qui solam suspiciebat virtutem. Revertit autem ad dilectam sibi solitudinem, et ibi res fecit memoria dignas, pauperes defendens, injuste oppressos propugnans, tribulatos consolans, et quamcumque afflictionem patientibus subveniens; idque vel sermone vel epistola, propter viri reverentiam, instar muneris efficax ad flectendum eum qui poterat misereri.

c repudiatisque oblatis honoribus, d

redit ad solitudinem :

20 Ex iis quæ ad manum erant, replentibus eam illis qui substantiam suam credebant bene exhauriri propter desiderium inexhaustorum æternorumque bonorum satagebat largiri, ut poterat, aut saltem consolando dolorem eximens, exasperatum mœrore animum leniebat prolixiori confabulatione. Quid mi- B rum? Poterat cum venerando Job dicere, Salvum faciebam egenum de manu violenti, et orphanum cui non erat adjutor : benedictio perituri super me veniebat, et cor viduæ consolatus sum : caussam, quam nesciebam, diligentissime investigabam. Quapropter agnoscebatur ut pater, laudabatur ut protector, benedicebatur ut curator, visebant, occurrebant, suscipiebant eum tam qui solitariam quam qui *e* communem profitebantur vitam; et ultra quæ incolebat loca differebatur ejus fama, cum in omnium ore esset Plato, velut res maxima atque dignissima: quem profecto nec futura, silebunt tempora, cum virtus res sit immortalis.

ibique intendit operibus caritas

Job. 5, 25; 29, 17

e

ANNOTATA.

a *Summa crudelitas Copronymi, in monachos et sacras Reliquias, refertur a Theophane ad annum Imperii ejus* 31, *Christi* 772. *Mortuus est Copronymus* 14 *Septembris anni* 775 *Successor ejus filius Leo regnavit usque ad annum* 780, *mortuus* 8 *Septembris.*

b *Indefinitius Sirletus :* Neque enim a cognatis superesse credebatur.

c *Michael in Vita S. Theodori ista ita explicat :* Plato sanctissimus, Theodori nostri avunculus, iis C quibuscum ageret gratissimus, multos ad cœlestis philosophiæ studium pellexit : imprimis autem egregium hunc Theodorum, suum ex sorore nepotem, qui et ipse jam dictum per se, ut dicitur, cœperat philosophari. Quia ipsos quoque Theodori parentes et fratres, Josephum et Euthymium, cum parva sorore, et suos ipsius fratres adjecit Plato, qui numero item tres erant. Hos omnes, tamquam ex composito communi vitæ cœlibem anteponentes, deducit ille secum et disciplina imbuit præstantiore. At illi confestim et opes et divitias et ceteras facultates pauperum sinibus ingerunt, servos innumerabiles in libertatem vindicant, Deumque secuti ac ducentem Patrem, Byzantium relinquunt. *Hæc ibi : quæ sub Leone Chazares cœpta, sub Irene peracta sunt, quando pariter omnes ad Sacudionis monasterium secessere, ut mox sequenti capite dicetur.*

d S. Tarasium C. P. Patriarcham *intelligo : qui cum piissima Irene orthodoxiam restituit, dabatque operam ut Ecclesiæ (quæ sub iconomachorum tyrannide, vel Episcopis orbatæ mœrebant; vel hæreticis traditæ, lupos pro pastoribus alere cogebantur) his ejectis, legitimos et orthodoxos sortirentur.*

e *Græce* Μιγάδες, *Sirletus* conjugatos *vertit, et* Μονασταῖς monachis *eos opponit.*

D

CAPUT IV.

Præficitur Sacudionis monasterio Plato et pro veneratione sanctorum imaginum agit in Concilio.

Nunc commemorauda nobis venit Christianissima Irene, pacifica, juxta sui nominis etymon, Imperatrix; in qua hoc præter alia laudandum venit, quod sub ea sit aperta janua volentibus vitam monasticam amplecti, ante hac regnantibus impiis haud minus clausa, quam sub ethnicis erat ad Christianismum. Tunc universa nostra familia renuntiavit seculo : tunc celeberrimus Pater noster post quietem solitudinis suscepit Prælaturam : suscepit, inquam, nec volens nec cupiens (quomodo enim, qui maximas fugerat, dignitatum minimarum desiderio teneretur?) sed partim consanguineorum precibus emollitus (dicam enim quod res est, etsi paulo id inconcinnius videatur) partim confidens, quod vel in ipsa Præfectura posset pristinam quietem conservare : sed hoc nequaquam ut sperabat obtinuit; multæ enim tentationes ei ex hoc capite provene- E runt : a quibus vero et per quos eæ fuerint suscitatæ, personarum respectu dicere prætermitto : hoc tantum significo, quod vitam molestiis plenam, a suoque instituto et proposito alienissimam duxerit.

Tota sororis familia monasticam amplectente,

suscipit cœnobii Prælaturam.

eamque difficilem experitur :

22 Quid autem fecit generosi animi rectique consilii vir? Postquam ad Prælaturam raptum se vidit, neque eam effugere (quamvis de hoc sæpius deliberaret) citra periculum posse; quemadmodum gubernator prudens, in medio circumstrepentis procellæ constitutus, omnem animi torporem a se excussit; et mentis oculos sursum attollens, investigare cœpit virorum sanctorum vitas, non ad irritamenta respiciens (hæc enim plerumque distorta confusaque sunt) sed ad archetypam Apostolicæ vitæ imaginem, quod facere oportet omnes eos qui perfectæ virtutis simulacrum exprimere in se cupiunt, et vitam volunt ad similitudinem Patrum atque ad salutem instituere.

Intuens in Regula S. Basilii,

23 Primum autem hoc fecit, et quidem admodum strenue. In magni atque divini Basilii Regulas, velut in paradisum ingressus, et inveniens monasticæ, conversationi contrariam esse consuetudinem humanam, qua inductum erat, ut propter fœminei generis *a* animalia ancillæ in monasteriis habitarent, unde multa proveniebant incommoda, et plures quoad spiritum molestiæ; vide quid egerit. Auditis peritiorum sententiis, ut ne ipsum quidem bonum temerarie ageret (procul enim remotus ab arrogantia, citra consultationem faciebat nihil) abscidit illegitimas traditiones, velut pestiferas hæreses; suumque monasterium habendum constituit absque mancipiis, absque fœminei sexus animalibus, absque omni alio mercatorio proventu; quæ cauponaria lucra idem divinus Basilius appellans, fugienda esse dixit. Inducta est autem hæc reformatio haud sane facile, sed perquam ægre; tum propter cohabitantes adversarios, tum propter externos bonæ isti intentioni repugnantes : qui non erant pauci. Neque id sane mirum; quia non est facile aut expeditam consuetudinem exscindere, neque invidia carent præclari conatus. Numquid enim præcelsæ mentis est recedere a noxia traditione, seque ipsum ponere in exemplum bonum, volenti solitarie vivere, non solum nomine, sed etiam re, et professioni congruum opus habere? Quomodo autem vere solitarius erit, qui dominationis terrorem mancipiis incutit? Quomodo castos habebit oculos ascetes ille, qui mulieris sibi cohabitantis utitur ministerio? cum etiam contingat aliquos, extra hoc discrimen positos, capi. Accensa est ergo vicinorum æmulatio, et ad longius positos Dei amatores participatio boni inventi pervenit; ipse

et improbans ancillas in monasteriis a

F

etiam animalia, quorum caussa habebantur, ablegavit,

aliis exemplo præiens,

A se vero æternam sibi comparavit gloriam. Quod si alium habuit consilii atque laboris socium, ipsum qui hæc dicit et scribit, omnis ad Patrem referenda est gratia : decet enim filium assimilari patri, seque totum formandum tradere genitori.

fugit agere cum secularibus

24 Postea sequestravit se ab urbanis circuitionibus, a conversatione habitantium civitates, a familiaritate virorum principum, intra spiritualem aulam fixum retinens pedem; ubi rationali intendebat gregi, pascens eum doctrinæ gramine, et potans flumine instructionis. Unde factum est, ut fœcundo germine prolificaret Lia, grex augeretur et celebris fieret, Deus autem, ut sanctus, laudaretur, a quo hominibus omnes bonum provenit. Sed quale istud est quod in medio dicendorum latens parum abfuit quin præterirem? Cum jam regnaret pientissima Irene, et circa quæstionem de venerandis imaginibus in utramque partem multa jactarentur, ante multos et cum paucis libere veritatem profitetur; pugnat quantum potest contra iconomachos. Quamvis enim non esset dogmaticus, sed simplici uteretur sermone; eum tamen habebat copiosum (juxta nominis sui, a latitudine sumpti, proprietatem) et persuasioni perquam idoneum. Cujus

Adest concilio contra Iconomachos habito

B rei argumentum est, quod in ea quæ ad Sanctos Apostolos coacta est *b* Synodo, ab eo qui tunc erat Patriarcha electus ipse sit, qui poneretur in cathedra metropolis omnium illustrissimæ; et sicut antea non timuerat minas faventium hæresi, sic neque tunc formidavit prohibitionem incursumque ordinis militaris, quando is impetum fecit in magnum illud templum, insanis clamoribus Patriarchæ obstrepens, et pleudosynodum laudans, olim adversus imagines habitam. Paulo post, cum dissolutus esset cœtus ille, pro veritate stabilienda collectus; evasit Imperatrix, velut e medio leonum, facta, ut sic loquar, citra sanguinem Martyr: et Hegumenus noster Patriarcham secutus, *c* propter ea quæ fuerant audacter designata non fuit perterritus : moxque inventus est in secunda Nicæna Synodo, quia dissipata tunc fuit plebs illa tumultuosa et pervicax.

b Constantinopoli

et Nicææ.

25 Postquam hæc sic gesta, et orthodoxiæ trophæum erectum fuit; ad suum monasterium revertit Beatus, exercendæ Prælaturæ vacans : ubi prolapsus in morbum, qui mortis indicia *d* præ se ferebat, ac velut insperato gavisus lucro, regiminis onus in nos transfert, nec dignos quidem qui ab ipso regeremur. Invenit ergo, concupitam humilitatem, accepit inducias molestiarum, liberatus est a circumdantibus

d Prælaturam transfert in Theodorum.

C se vexationibus, apparuitque idem qui antea nec pecuniæ, nec possessionum, nec negotiorum appetens, cum jam non haberet invidia amplius occasionem obnubilandi radios virtutis ejus. Nam et viri justi tentantur, ut ex ipsa malorum tentatione auro similiores evadant quoad animam, recteque incedentes non labascant, et dicant quidquid a se bene geritur esse ex Deo.

ANNOTATA.

a *Græce est* πρὸς τῷ του θήλεως ζώῳ δούλοις τὰ κοινόβια διοικούμενα, *et infra* καθιστᾷ τὸ ἑαυτοῦ μοναστήριον ἔξω τοῦ θήλεως ζώου. *quæ Sirletus, longissime aberrans a mente auctoris, sic Latine reddidit.* Cum feminarum cœnobia gubernarentur a servis maribus, *et infra*, suumque monasterium constituit remotis servis ac mulieribus. *Existimo levi correctione fieri posse, ut et feminas removisse a suo monasterio Sanctus intelligatur, et animalia quorum caussa illæ adhibebantur; et hanc esse mentem genuinam auctoris (qui de mulierum cœnobiis nec cogitavit quidem cum hæc scriberet) patebit examinanti. Ergo* τὸ τοῦ θήλεως ζῶον *intelligo* feminini sexus animalia, *vaccas, oves, capellas et quæ etiam in monasteriis aluntur ad fœturam, itemque ad lactis et*

casei proventum : atque pro δούλοις, *lego* δούλαις : D *quod autem* διοικεῖν *non solum* gubernare, *sed etiam* habitare *significet, palam est. Dissimulo cetera hic consequenter minus apte reddita.*

AUCTORE S. THEOD. STUDITA EX MS. GR.

b Anno 6 Imperii Constantini et Irenes, die 17 Augusti, Indictione, 9, *anno Christi* 786, cœpta illa Synodus. Sed scholariorum et excubitorum copiæ, nudatis gladiis, impetum in eos fecere, mortemque tam ipsi Patriarchæ, quam orthodoxis Episcopis, et monasteriorum Præpositis inferre minati sunt. *Ita Theophanes. Patriarcha erat S. Tarasius, in cujus Vita* 25 *Februarii num.* 17 *eadem latius dicuntur. Hallucinatus est autem insigniter Sirletus, quando pro Constantinopoli quæ hic* Μητρόπολις τῶν ἐπιφανῶν *dicitur, id est* illustrium urbium Metropolis, *finxit* urbem metropolitanam Epiphanorum, *in qua Synodus convocata fuerit. Neque in hoc tantum hallucinatus est nimis festinus interpres ; sed semel sibi imaginatus pseudosynodum aliquam, in qua non ad dicendum e cathedra honorifice invitatus, sed ad disputandum fuerit insolenter provocatus Plato; consequenter de Platone dicit, adversus Præsidem clamavisse, et vituperasse impiam synodum : cum* ἀνευφημεῖν *significet contrarium, idque* E *dicatur de militibus laudantibus pleudosynodum, habitam sub Copronymo. Huic autem principio consona sunt quæ sequuntur cetera.*

c *Cœpta ea Synodus* VIII *Calend. Octobris, indictione* XI *anno* 787, *desiit* III *Idus. De ea Michael in Vita Sancti Theodori.* Convenerunt ex variis Patres trecenti Numero et quinquaginta, inter quos adfuit et Plato, *et subscribit ipse,* Πλάτων ἡγούμενος Σακκουδίωνος. Plato Hegumenus, *seu* Præpositus Sacudionis, *De hoc monasterio ista habentur in Vita S. Theodori.* Cum agrum quemdam ex suis Boscycium nomine ad sacram mansionem abdicasset, cui et oratorium inrat Sacudionis cognomento, illuc omnes *quos ante retulimus*, se una recipientes, Deo promissa reddere et implere properabant. *Describitur dein amœnitas loci in clivo, inter arbores, aquas, et campos siti : nec procul videtur Constantinopoli abfuisse.*

d *In eadem Vita dicitur* extrema sibi instare simulasse, *et sic,* conspirantibus suffragiis, Theodorum electum fuisse.

CAPUT V.

Quæ passus sit Plato ob reprehensum Constantini et Theodotes adulterium.

F

Quomodo Prælaturam gesserit S. Plato jam dicendo absolvimus : quare ad id quod celebrius fuit orationem convertamus. Sed hic prope adest ut ingemiscam, veritatem quidem dicere aggrediens, invitus tamen rem ut acta est narrans, dum iis parcitum cupio qui ipsam egerunt. Quando tamen possibile non est aliter manifestare ea quæ minime occultari debent, quoniam ubique vulgata jam sunt, exordior ipsa hic describere; non ut iis qui impliciti fuere insultem, sed ut Beati virtutem deprædicem. Væ tibi terra, inquit ille, cujus Rex puer est : quod autem olim ex Scripturis audivi, nunc ipsa didici experientia. Constantinus, Irenes surculus, cujus recta quidem ex materna pietate fides fuit, vita autem depravata, tamquam œstro stimulabatur imperatoria insolentia, cum in ætate admodum juvenili regnare cœpisset, simul et maternæ reverentiæ custodiæque frænum excutiens, et Dei legem contemnens, ductam legitimis nuptiis conjugem repudiavit, et Herodis instar *a* mœchatus est. Hoc autem quo spectat? Quia zelum Prodromi palam est imitatus Pater noster; cumque fere omnes iniquitati consentirent, solus ipse, ut sic dicam, cum pueris suis, seu mavis filiis, inconcussus perstitit : quamobrem quæ et quanta non fuerunt per totum unum annum subeunda certamina

Eccl. 10, 19

Adulterinas nuptias Imperatoris redarguens

a

multa cum suis patitur :

A certamina? rumores supra rumores, minæ supra minas, verberum, exiliorum, mutilationum.

AUCTORE S. THEOD. STUDITA EX MS. GR.

et relegatis illis

27 Cum autem sic nullatenus intentum suum assequeretur Imperator, ad aliud se convertit : et erat quidem aliorum opus; sed secundum illam decantatissimam in Scripturis tragœdiam, manus Absalon faciebat omnia. Scitis submissos fuisse monachos, scitis litteras scriptas. Cumque hæc etiam inania et infirma esse appareret, Platone quod æquum erat manutenente et præferente, revelatus est tandem ipse Imperator, qui sub persona diutius occultari non poterat. Vah! ob ea quæ gesta a duobus exercituum ducibus, tamquam adversus hostes quosdam missis, contra inermem Christi monachum, et sola Dei lege defensum. Sublatus est de medio pastor, et dispersæ sunt oves gregis. Et alii quidem verberabantur, relegabantur alii, ceteri persecutionem sustinebant; quodque mirabilius fuit, Cæsareum edictum erat ne uspiam reciperentur, qui talia patiebantur propter Dominum; et edicto illi parebant Præsides monasteriorum, adeo ut vix ullus inveniretur, qui auderet præbere receptum. Christus autem dormiebat, ob notas sibi caussas; horum quidem in se probans amorem, an esset constans; illorum vero B miserans inhumanitatem, ut eos ad pœnitentiam provocaret.

ipse sistitur Imperatori.

28 Quid autem athleta Christi? Avellitur sponte a propriis membris, solusque derelinquitur, animam suam ponens pro ovibus suis, juxta Evangelium, utpote vere Pastor bonus. Briarei manu ad Cæsarem ducitur : resistit in faciem, audacter dico, velut alter Joannes Christi prodromus, eo solum excepto, quod hic suo ipsius, ipse alterius ductu venit. O virilem animum! Non est reveritus majestatem Imperii, non formidavit minas, non est emollitus blanditiis, idque cum ex suo sanguine esset mulier quæ Herodiadem referebat : sed imperterritus pronuntiavit, et non erubuit verbum veritatis. Dixit Præsursor Domini, Non licet tibi habere uxorem Philippi fratris tui : similia illius imitator dixit, ad eum qui similem se Herodi fecerat : capite tamen minutus non est : noluit enim Imperator, quemadmodum prædixerat Martyrem facere, ad ultimum certamen voluntate promptum; Confessorem tamen Christi fecit, etiam nolens; veritatis thesaurum, ut maleficum hominem, concludens cellula, clavesque supra claves ponens, et jubens per angustum foramen cibum ei præberi, sic ut a nemine conspici posset, quem Christus intuebatur.

eique in facie resistit;

includitur carceri.

C 29 Qui autem in his cooperabantur Cæsari, erant monachorum Præsides, quorum erubesco proferre nomina : carcer vero, o rem miseram! monasterium Palatio adhærens : custos carceris admirandus, ipse qui mœchos coronaverat. Heu me! exclamare lubet cum Propheta, Periit sanctus de terra, et rectus in hominibus non est. Quid nunc eum commemorem, qui Sanctum custodiendum tradidit illicitarum nuptiarum *b* conciliatori; aut eum qui missus ab Imperatore præsumpsit innoxium judicare? Quid Episcopos dicam a Cæsare deputatos, ut solo verbo consentire Justum facerent, eumque a carcere liberatum dimitterent res suas pro arbitrio administrare? Quid denique subsannantes ei ac detrahentes recenseam, sanguine conjunctos et alienos, habitu similes et dissimiles? O absurditatem! aut potius injuriam factam veritati! Delirio generosum virum arguebant, qui adulterium volebant conjugium videri : spargebant inani gloria duci pro Christo decertantem, ii qui studio agendi loquendique ex voluntate Cæsaris exciderant Domini sui imperio. Sustinuit nihilominus inhumanam temporis illius calamitatem athleta Christi, solam intuens veritatem et retributionem eidem repositam; itaque ærumnosos

Mich. 7, 2

b

sed in proposito perseverat

illos dies transegit, velut si in sacris templi adytis D requievisset : qui enim Deum præ oculis habet, ejus ergo ipsum amorem nihil potest superare.

inde liberatus, *c*

30 Brevi elapso tempore sublatum de medio est *c* adulterinum illud imperium, quod noluit intelligere ut bene ageret; etiam ipsi Reges discant divinas leges non violare, neque impias persecutiones aut captivitates moliri, quantumvis ob purpuram honorentur. Itaque divinæ legis custos fidelis, confessionis egregiæ diademate redimitus, tamquam victor exivit de carcere; multam a multis laudem referens, beatusque et martyr nuncupatus, etiam ab iis qui ipsi antea insultabant illudebantque. Sciunt enim, inquit Gregorius Theologus, etiam inimici admirari virtutem viri fortis, quando sedato furore res in seipsis æstimantur, etsi eatenus aliter sint locuti. Cum enim pacifica Irene, denuo cœpisset imperare, et extollere atque carum habere virum propter reverentiam martyrici decoris; conversa sunt omnia, ut solet in fluminum recursu fieri; et siquis inimicus antea fuerat, in amicum et laudatorem mutabatur : adeo ut ipse etiam custos carceris humi stratus veniam posceret : sed lapis insensibilis humanæ fragilitatis passus fuisset citius quam ipse novum aliquem motum in iis quæ fiebant dicebanturque. E

laudatur ab omnibus :

reconciliatur Patriarchæ.

31 Postquam vero etiam nos revertimus ab exilio, alii aliunde concurrentes tamquam pulli sub alas, spectaculum præbuimus pietatis cultoribus admirandum. Conjungebantur capiti suo membra, audiebaturque illud exclamantis Isaiæ, audacter in re præsenti pronuntiandum, Leva in circuitu oculos tuos et vide; omnes isti congregati sunt; venerunt tibi sancti tui de longe : tunc videbis et gaudebis, obstupesces et linqueris animo. Et hæc quidem ille : ego vero etiam hoc addidero, quod Patriarcha *d* virum reveritus ei se excusaverit, ipsum ad unionem invitans; quæ et secuta est, ejecto ab ecclesia qui mœcham coronaverat, ad fugiendam discordiam, a qua alienissimus erat Sanctus, quamvis victoriæ laudem coram toto consessu reportaret : nihil enim tam carum Deo est quam concordia et unio, modo illa unio divinam legem non dissolvat.

Isa. 49, 18

d

ANNOTATA.

a *Copulavit sibi Constantinus illegitimo conjugio Theodotem cubiculariam, mense Augusto Indictione* 3 *an.* 795. *Vide Theophanem.*

b Joseph Presbyter et Ecclesiæ Oeconomus, illicitarum nuptiarum leno, initiator et conciliator conjugii, *dicitur in Vita S. Theodori.* F

c *Anno* 797 *comprehensus est Constantinus et excæcatus, et paullo post extinctus.*

d *Is erat* S. Tarasius, *qui primo fortiter restiterat; sed postea, metuens ne Constantinus, libidine ardens, religionem orthodoxam everteret, dissimulabat; pellicem tamen renuerat coronare. Consule cap.* 7 *Vitæ ejus.*

CAPUT VI.

S. Platonis reclusio Constantinopoli; Nicephori Imperatoris contra eumdem asperitas.

Quid autem post ista? Propter gentis barbaræ incursionem ex priori monasterio migravimus *a* Byzantium, ubi Pater noster, virtutis amantissimus, ne cogeretur resumere habenas regiminis vitam reclusam elegit. Sed vide humilitatis summæ admirabile inventum : ut sub duplici imperio non maneret *b* fraternitas, obedientiæ jugo subjecit sese divini imitator exempli, idque coram testibus ad hoc congregatis. Numquid mirabile est filium dici eum, qui pater antea fuerat appellatus; et quidem ejus

a

publice professus Theodoro obedientiam

b

A ejus filium, quem ipse in spiritu genuerat? ei autem subjici, cui antea imperarat? idque post tanta certamina exantlata, in quibus vel solum modeste se gerere sufficere debebat ad laudem? Fecit hoc vir ille admirabilis, non simulate aut modo quodam adulterino, solum nomen relinquens Prælato, sed omnino integre divineque. Ubi enim confessio est, illic et confidentia est; et ubi confidentia, illic voluntatis abscissio; et ubi voluntatis abscissio, ibi est perfectio obedientiæ. Harum laudum testes sunt, quorum caussa aliquid postulavit. Si enim pro aliquo sibi propinquo orabat, et postulata impetraret, gaudebat se ea obtinuisse: si rogans non consequeretur petita, non ægre ferebat petitione sua se frustratum; nihil aliud spectans quam utilitatem laborantis, non ut suam impleret voluntatem. Liceat mihi exclamare prophetica voce, Heu me! Pater, quare genuisti me? non verecundatus patrem vocare eum, qui non eram dignus vocari filius tuus. Quare ad hanc dignitatem extulisti me, qui neque parere sum idoneus? Novit Deus et sancta anima tua hujus rei rationem, et quod amicitia seu potius obedientia latura sit plusquam vires patientur, ut brevi verbo totam hic excusationem ponam.

ea quæ serio et integre præstat.

Jer. 5 10

B 33 Sed revertendum est ad propositam nobis narrationem. Claudebatur Pater: cella autem angustissima erat, et æstatis tempore adeo calida, ut altera Babylonica fornax videretur, propter inflammationem plumbi quo tegebatur; tantum vero aberat ut eo offenderetur, ut e contra oraret instanter, talem imposterum sibi servari requiem; amore scilicet laborem sublevante, et spe bona difficultatem extenuante: ex quibus duobus capitibus virtutes eximiæ robur accipiunt. Verum neque hoc sufficiebat viro laborum appetenti, sed instanter operabatur manibus illis, ex quibus multæ virtutes procedebant. Instantius autem meditatitoni divinæ dans operam, et quotidie adversus hostem decertans; seque utilitati Fratrum ferventius aptans, solabatur mœstum, deficientem instruebat, erigebat lapsum, leniebat exasperatum, seque patientis conformabat conditioni, optimus animarum medicus, et curandarum passionum peritissimus. Sed neque hoc prætermisero, memoria utique dignissimum, quod catenam ferream satis ponderosam pedi circumponens, in tali labore perseverarit (quam autem molestum fuerit cum ejusmodi vinculo dormire, vigilare, operari, facile apparet intelligenti) idque non ut clausuram ostentaret, aut velut virtutis officinam jactaret, quomodo Chiron ille antrum Thessalicum habitans (longe C enim aberat a tali vitio) sed virtutem quidem extenuabat, ut qui eam non prout par erat coleret; catenam vero abscondebat artificiosa humilitate, adeo ut fere cunctos lateret, quoad e cella egressus propter Dominum, eam vel invitus patefecit. Verum de his nunc satis, cum et auditor mediocritatem amet, et scriptor non abundet facultate res copiosius enarrandi.

inclusus cellæ valde incommodæ

catena ferrea pedes induit :

34 Contigit autem ex hac vita migrare divinum ejus temporis *c* Patriarcham, cumque de futuro Præsule sententiæ postularentur, eæque dividerentur in multos, prout quisque vel amicitiam vel veram Ecclesiæ spectabat utilitatem; requisita est etiam Patris nostri sententia, non solum ab iis qui erant Sacerdotio insignes, sed ab ipso quoque *d* Imperatore. Obsecro per veritatem ipsam, quid oportebat eum facere? Numquid debebat eum is qui tanta erat pro virtute passus, et vitæ probatissimæ exemplo cunctis prælucebat, sincere edicere sententiam suam spectando publicam utilitatem? Minime, inquiunt ejus subsannatores irrisoresque; sed vel ignorantiam prætexere debuit, aut se interrogantibus sententiam permittere. At primum quidem falsum fuisset, adulatorium alterum, utrumque respuendum. Misit D igitur suffragium suum (cui datum, dicere supersedeo) misit autem velut Deo teste: et Episcopi quidem illud susceperunt, nescio quomodo confirmantes quod scripserat; Imperator vero accipiens suffragia, ea, velut in aleæ ludo, invertens excussit. Ast Plato (quoniam, urgente necessitate capitis, unumquodque membrorum præstare solet quod in se est) ad quemdam monastici habitus virum, Cæsaris autem propinquum, noctu se contulit, nihil dubitans foras progredi propter communem utilitatem: cumque ei quæ conveniebat, dixisset, confestim domum rediit.

sententiam de Patriarcha eligendo rogatus,
c
d

AUCTORE S. THEOD. STUDITA EX MS. GR. *cum scripto tradit :*

35 Imperator porro hoc intelligens, furere cœpit, modicumque cunctatus, donec perfecisset quod volebat, tulit nobiscum Patrem nostrum: et postquam viginti quatuor diebus in bene munita custodia habuisset, permisit redire ad monasterium. Quid attinet dicere, quantas Sancto imo ipsi veritati injurias intulerit, iracundia percitus totamque conturbans communitatem, alios carceribus includendo alios ad quæstionem rapiendo? cum in omnibus tandem victus et risu dignus apparuerit? Sed hæc solum præludia quædam erant iniquitatis, quam meditabatur, et veluti præambulare flagitium ac rudimentum nugacitatis et petulantiæ. Intervallo E namque temporis modico secutus est malitiæ consummatæ assultus: idque propter Josephum, illum qui mœchos conjunxerat, malum intra viscera hærens, et Ecclesiæ turbamentum. Postquam enim, secundum Canones, ab illius, tanquam a serpentis, communione nos sequestravimus; continuo adfuerunt a Cæsare minæ, nosque in extremo discrimine vidimus constitutos.

offenditur ejus libertate Imperator,

et nolentem Josephi restitutioni consentire

36 Qui possim multitudinem terrorum certaminumque, nobis integri unius anni spatio illatorum, paucis syllabis complecti? vel quam sæpe accersiti, quam sæpe tentati fuerimus, enarrare? Novit, qui passus est, quique patienti proximus adstitit. Adfuit denique militaris phalanx, et monasterium diligenter circumvallavit, adeo ut nec hiscere cuiquam nec omnino caput efferre permitteretur. Intus timores, foris terrores proponebantur ac minæ: quinam autem eas proponerent, propter sacri habitus reverentiam, dicere supersedeo. O calamitatem illius temporis! nemo fere fuit superior æstu illo cunctos raptante: nemo qui recta suaderet, aut caussam Dei sustineret. Bonum ac valde conveniens videbatur omnibus in dignitate constitutis, non exasperare iracundiam regnantis; ipsis etiam qui erant ejusdem nobiscum F ordinis, quod sane erat miserabilius. Denique, ut compendio rem absolvam, ex medio Fratrum *e* noctu rapitur Plato, raptus includitur carceri. Secuta est dies Synodi habendæ, ad quam velut maleficus adductus est Pater, cum tribus e suis, per manum militarem. Miserandum spectaculum! videre senem, propter imbecillitatem humeris deportandum, cum ea qua pedem induerat catena, adduci, atque ab uno in aliud dorsum trajici, velut piaculum quoddam.

includit carceri,
e

37 Ah ah! hæccine Synodici ordinis forma? hoc judicium Imperii Christiani? In quo, obsecro, hæc discrepant ab iis, quæ olim acta in latrocinantium conciliabulis aut aliter ad hæresis tutamen imperitantium? Ut autem, velut ludicra quædam, omittam, quæ interim gesta sunt, et historiæ mensuram per se implere possunt, exilium decernitur, et in una *f* suburbicarum insularum Pater noster circumscribitur; uti etiam frater meus in aliam pariter ærumnosissimam, ubi ad incommoda exilii ipsius carceris firmissimi accedebant angustiæ. O rerum vicissitudinem! seculares homines fuerunt monachis humaniores; et qui rem audivere, non dubitaverunt de ipsis

f
tandemque relegat.

AUCTORE S. THEOD. STUDITA EX MS. GR.

et multas molestias infert ceteris Studitis,

A ipsis judicibus æquam ferre sententiam : manifesta enim judicii iniquitas erat. Prætereo balneum illud, in quo qui clausit totam fraternitatem, ex monasterio manu militari collectam, tentavitque ad suam voluntatem unumquemque sigillatim inclinare, spe sua excidit ; sensitque potestate sua potentiores esse, quibus lex Dei præ oculis est. Prætereo carceres in monasteriis constitutos eorumque custodes Hegumenos ipsos, plura etiam quam jussi erant mala inclusis inferentes. Prætereo quæ postea facta sunt, quando aliud nihil audire erat quam abductiones, traductiones, persecutiones, quæstiones, disjunctiones, relegationes, minas, furores, investigationes, totaque urbe perstrepentes proclamationes, ne quis Fratrum uspiam latens absconderetur ; adeo ut in cavernis terræ, persecutorum metu, salutem quæsierint aliqui.

In eodem proposito constantibus,

38 Hæc autem omnia qua de caussa? (iterum enim præ admiratione cogor rem exponere) ut nempe is qui adulteros coronaverat, contra Evangelium et contra Præcursoris exemplum, tamquam Ecclesiæ utili discretione usus, impune sacris operaretur : quique illum, Evangelicis præceptis obtemperantes, non admitterent ; impii a Deoque alieni crederentur. B O divinæ legis prævaricationem! o acerbum persecutorem, qui nomen Christiani ferens, Christi leges conculcare satagebat! Quid tanto furore agis, o gravis corde et inclementissime, una cum simili tibi *g* catulo? Nescis quia bellum tibi est adversus insuperabiles Dei leges, contra quas ante te imperantium nemo victoriam obtinuit? quinimo quiscumque eis, uti tu, restitit, incidit in manifestum exitium.

39 Sed o! qua ratione abductus est Dei famulus? ad illum enim revertitur oratio. Rursus relegatus, rursus distractus a nobis, et a duobus hominibus protrusus, eo quod amplius progredi nequiret, trahebatur iterum, raptabaturque, et ad planctum pro indignitate facinoris movebat ipsos etiam insensibiles lapides. Testetur hæc insignis Martyris Mamantis regio ; scribat, quæ post primam fratris mei custodiam custodem pietatis vinctum habuit, abrupta insula.

Transvectus in gravius exilium Plato

Vah immitia pectora, monachorumne dicam, an militum? quibus commissa Sancti custodia fuit! solum eum, velut in lacu inferiori, posuerunt in cella quadam, jam senio confectum et morbo gravatum : ibique a mancipio uno, ipsi mancipia mundi Cæsarisque, faciebant ei ministrari semel aut bis in die. Rogabat senex adferri sibi quidpiam ad corporis necessitatem, et efferus ille hoc ei ex- C probrabat : petebat aliquid morbo congruum, et ostium ei claudebat barbarus : et hæc sustinens sanctus, firmus in sua confessione, quam confessus est coram Deo et hominibus, numquam abnegavit veritatem. Postquam vero intellexit Imperator, ex ejusmodi custodia ægrotare illum, et quidem usque ad mortem ; emollita nonnihil animi inclementia, Byzantium Platonem transtulit, et reparare voluit quod male egerat : sed quoniam parum recta intentione ferebatur, ad finem non perduxit quod proposuerat.

æger revehitur Constantinopolim,

Nam ipsum quidem, arrogantia sublatum, haud diu post robusta Dei manus ad Scythas expulit, *h* atque cum toto suo exercitu perdidit ; horrendum exemplum narratuque terribile secuturis generationibus statuens inevitabilium judiciorum suæ sapientissimæ providentiæ. Sanctum vero gregi suo proprio restituens nutus pie tunc imperantium, eum sibi pro Confessore haberi probavit.

reconciliatur cum S. Nicephoro Patr.

40 Hoc autem quomodo accidit? nec enim dignum est præteriri silentio. Eorum cura qui nostrum agendi modum, animo benevolo nobis quamvis contrario, improbabant, sublatum est e medio scandalum, propter quod a Patriarcha facta erat secessio ; intercessere orantes Principes ; sanctissimus Patriarcha excusavit, omnia ex quad..m epikia propter Imperatorem facta fuisse. Secutus est congressus et reconciliatio cum dicto Præsule : quia Deo nihil est carius bono pacis et concordiæ, quando illa concordia non est vel dissonantia a vera fide, vel divini mandati transgressio, aut denique canonis alicujus abrogatio ; qualem illam, de qua nunc agimus, non fuisse, quantum quidem nos attinet, patet sanam mentem habentibus : cum ea quæ interim gesta erant dimiserimus, tamquam similia iis quæ olim sub divinis Patribus accidere, et similiter per epikiam fuere dissimulata ; aut potius velut quorum accuratior discussio incorrupto judici reservetur in seculum futurum. D

ANNOTATA.

a *Ob Saracenorum incursionem, ad monasterium Studii dictum intra urbem transierunt : sicut late in Vita S. Theodori explicatur.*

b Monachos ad decem centurias propemodum accessisse, *tradit eadem Vita.*

c *Mortuus est S. Tarasius anno* 806, *die* 25 *Februarii.* E

d *Is erat Nicephorus, qui Irene ejecta Imperium arripuerat anno* 802, *qui quomodo se gesserit in procuranda S. Nicephori ad Patriarchatum electione, vide in hujus Vita* 13 *Martii num.* 21

e *Sirletus* totam Fraternitatem raptam in carcerem *scribit, quod cum Græco textu non convenit, ubi expresse ponitur,* ἁρπαγὴ ἐκ μέσου τῆς ἀδελφότητος.

f *In Vita S. Theodori, dicitur hic* relegatus in insulam quamdam, ex iis quæ proximæ sunt Byzantio : eadem pœna in Josephum fratrem et Platonem sapientem decreta ; haud quamquam una utrosque custodia includi, sed singulos seorsim, ita ut mutuus eis aspectus negaretur, quod unicum est in carcere solatium. *Theophanes ait* mense Januario Indictione secunda in exilium pulsos, *anno* 809.

g *Vix dubito quin* Joseph Oeconomus, *turbarum caussa, intelligatur. Sirletus* leonem *vertit, quod aliis occasionem dedit* Leonem *proprio nomine sic appellatum, (fortassis* Isauricum, *cujus mores in hoc imitaretur Nicephorus) intelligendi.*

h *Is est S. Nicephorus prænominatus, cujus et aliorum factum relinquit judicio Dei Michael in Vita S. Theodori.* F

i *Cæsus a Bulgaris Nicephorus Imp.* 26 *Julii anno* 811, *cui successit Michael Curopalates.*

CAPUT VII.

Extremus S. Platonis morbus, et pius obitus.

Viribus prorsus exhaustis

Post hæc non amplius inclusus vixit Pater, neque enim vires erant vel ad hoc ut corporeis necessitatibus faceret per se satis : sed partim lectulo recumbens, solabatur sese retributione præteritorum suorum asceticorum et athleticorum laborum ; partim in sedili requiescens, aut Psalmos Davidicos vocaliter recitabat, aut mentaliter precabatur Deum, aut aliquid conferebat ad utilitatem fraternitatis, consulendo, adhortando, instruendo, consolando, secundum paternam suam benevolamque consuetudinem : non autem poterat operis aliquid facere, aut genu flectere, aut lectioni vacare, nisi quantum ad hoc conducere poterat opera prope eum legentis ministri. Sed in his contristabatur angebaturque, quasi animam perdidisset, quia ab exercitiis spiritualibus cessare, et a laboribus corporalibus vacare se videbat. Si quando vero cibi aliquid sumebat caussa morbi, aut lavacro propter obedientiam utebatur

vitam protrahit usque ad annum ætatis 79

A batur, Deo quidem agebat gratias, dolebat tamen propter laxatum vitæ prioris rigorem. Dignissimus sane laude, qui pulchrum suum stadium ac vere solarem cursum absolvit, ab obedientia videlicet incipiens, et in obedientia desinens; cum enim diurno horarum duodecim circulo parem annorum periodum in unoquoque *a* certamine explevisset, ad æternam vitam, perpetuo lumine fruiturus, emigravit. Numera certamina, et invenies annos quadraginta octo. Tum annos *b* bis duodecim, ante abrenuntiationem seculi actos, junge aliis quatuor annis, quos in persecutionibus; et tribus, quos in infirmitate traduxit Sanctus: et invenies, virum venerabilem obiisse anno ætatis *c* unde octogesimo.

extremum æger

42 Sed quomodo sine lacrymis mortem illius narrabo? Jacebat senex, habens animam paratam ad egressum, velut honoratum quoddam *d* xenium; et circum affusa fraternitas orabat, ut munus orationum ejus mereretur accipere. Postquam igitur unicuique sigillatim benedixit et osculatus est, abiit ad sepulcrum quod videre jam pridem ardenter concupierat; quamvis voto suo frustratus fuerit, quia præpropera erat talis voluntas. Illud autem cum vidisset, gavisus est valde, et benedixit Dominum inquiens: B Hæc requies mea in seculum seculi. Deinde istam quoque vocem subjunxit: Voluntatem timentium se faciet Dominus. Traxit etiam ad se externorum non paucos: qui nulla habita ratione temporis, (vertebatur enim sacri Jejunii circulus) accurrebant tam monachi quam seculares, benedictioneque accepta revertebantur instructi ad iter optimo viatico, sanctæ scilicet depositionis *e* memoria. Quin imo sanctissimus *f* Patriarcha adfuit, petens ut oraret pro se; eoque impetrato, osculatus est eum. Itaque hora illa omnibus suspicantibus, alieniori ipsos ab invicem esse animo, facta fuit in remedium, procul submota quacumque antea extiterat ægritudine. Denique omnes admonuit, oravit pro omnibus, omnibus ignovit, quorum inimicitias, persecutiones, molestias tulerat, utpote vere vir Dei, et Christum etiam in morte imitans.

sepulcrum suum visit.

visitatur a multis etiam a Patriarcha.

43 Quoniam vero oportuit etiam testamentum condi: quodnam, quæso, reliquit? Fidem orthodoxam et conversationem regularem, in quibus vixit et cum quibus obiit: hoc autem vel illud distribuere ad illum non pertinebat, cum neque de ipso pallio posset ut dominus testari. Tandem rogatus a me miserabili, num quid haberet commendandum, manu C vestem apprehendens, eam excussit, in signum expeditissimæ obedientiæ; et voce admodum submissa dixit, nihil habere, eo quod omnia meæ parvitati committeret. Porro prætereundum non est aliquid, vim habens prædictionis, quod nempe funebrem cantum sibi ipse ante mortem cecinerit. Cum enim ex pectore laboraret, assiduoque anhelitum duceret, ex consueta rerum divinarum meditatione movebat labia, maxime autem psallebat illam sacræ cantionis particulam, Resurgent mortui, et qui in monumentis sunt suscitabuntur, et lætabuntur qui sunt in terra: quem suavissimum versum hortabatur ut secum canerent qui præsto erant, quoad loqui potuit, et vocem vel tenuissimam emittere. Secuta autem cantum est mors, tunc illi adveniens, quando instabat memoria *g* justi Lazari, ad quem refertur cantus ille, et cum quo pars ejus de quo nobis est sermo

immoritur sacræ cantioni,

sabbato Lazari.

44 Denique extremum, susurrans, Estote salvi, decoroque habitu jacens, cum ad dexteram inclinasset caput, placido ac leni motu corporis, velut qui in propria abire disponit, clausit oculos, ea qua sol occumbit hora, et spiritum suum sanctum tradidit Angelis, ipsum ad solem justitiæ deducturis. *h* Et nunc ille quidem in cœlis est, audeo dicere, non solum ascetico dignatus ordine, sed Confessorum adnumerandus choreis: quorum enim certamina D pertulit, horum indubie etiam hereditatem participavit: aut si placet, cum subjectis subjectus probatissimus, imo bis obediens coronarius; cum solitariis solitarius legitimus; cum Prælatis Prælatus dignissimus; cum inclusis, non solum inclusus, sed etiam subditus; quodque augustum imprimis, cum Confessoribus Confessor genuinus, reipsa verbis attestante. Ego autem infelix, optimo orbatus patre, cui manum injiciam animo fluctuans? quem admonitorem inveniam a recta declinans ratione? quomodo mali dæmonis incursum fugiam, non habens te domesticum instructorem doctoremque.

hora vespertina,

AUCTORE S. THEOD. STUDITA EX MS. GR.

variis cœlestium choris adscribendus,

45 Ast, o divinum mihi et sacrum caput! tu me ex alto propitius respice, labantem erige, dirige gradientem, serva incolumem, pasce mecum hunc gregem, quem multò labore et sudore collegisti; ut tuis insistens vestigiis, ambulet per viam mandatorum Dei: observa, fove, propugna tam magnos quam parvos, quemadmodum te rogavi in hora exitus tui: tui enim sunt omnes, quorum duces filii tui sunt, aut filii filiorum: ut in Deo et apud Deum te habentes Patronum, permaneamus immunes ab hostibus visibilibus et invisibilibus, ne per timorem declinemus a vera fide in aliquo, vel efferamur extra Dei E præcepta; ne per ignaviam aperiamus januam pravis affectibus; ne denique deficiamus in exercitatione proposita, in Christo Jesu Domino nostro, cui est gloria, honor et potestas, cum Patre omnipotenti atque vivifico et sanctissimo Spiritu, nunc, et semper, et in secula seculorum. Amen.

Auctoris ad sanctum apostrophe,

et oratio.

ANNOTATA.

a *Primum sub obedientia S. Theoctisti, secundum in regimine monasterii Symbolorum, tertium in gubernando monasterio Sacudionis, quartum Constantinopoli in reclusione.*

b *Græce* δὶς δυοκαίδεκα : *Sed prima Syllaba Sirleti oculos fugit, ut* duodecim *verteret, et totam chronologiæ rationem turbarit, ut ante diximus.*

c Ex hac vita excessit sanctissimus Plato, octogesimum ætatis annum uno minus agens, vir pluribus perfunctus laboribus, egregiis virtutum editis documentis. *Ita S. Theodori Vita.*

d *Græce* ἔκειτο ὁ γέρων, ὥσπερ τι γέρας τίμιον ἡτοιμασμένος τὴν ψυχὴν *est autem* γέρας, decus, præmium. *pro quo vertimus* xenium, *ut proprius exprimeretur ejus quæ in Græco est ad vocum similitudinem allusionis elegantia; quam Sirletus neglexit, dum ita vertit,* Jacebat senex ille senio admodum honorato. F

e *Græce simpliciter est* sancta ejus depositio, παράθεσις. *Sirletus,* commendationem *vertit: putavi menti auctoris propius accessuram paraphrasim.*

f *Vita S. Theodori:* In eo etiam abundantem Patriarcha caritatis suæ vim animique recte compositi specimen exhibuit. Accurrens ipsemet cum universo Clero ad monasterium, moribundo Sancto adstitit, totus in illum defixus, membra ejus omnia complectens, suaviterque singula deosculans.

g *Ita ad verbum Græca. Sirletus vertit* justi Lazari ejusque diei festi memoriam, *quale festum nullum habent Græci: sed simpliciter memoriam, occasione Evangelii pridie Dominicæ Palmarum legendi, ut supra dictum.*

h *Eadem Vita de sepultura ista addit:* Cui tamquam Patri Patrum cum Patriarcha innumeris luminibus thurisque suffitu justa persolvisset, ægre tandem corpus sepulcro condidit, multis undique confluentibus, ejusque depositionem pro virili prohibentibus, ut qui nec mortuo quidem Sancto privari vellent. *Et sub finem Vitæ ista habentur:* In Studii monasterio et Magni Platonis et Beati quoque Josephi dives arca pariter asservatur: et corpus S. Theodori in Patrum thecam illatum est.

DE

G. H.

DE SS. THEONA, SIMEONE, PHORBINO,

APUD GRÆCOS.

IV APRIL.

In Menologio Græco Cardinalis Sirleti, post relatam commemorationem Platonis Abbatis monasterii Studitæ, *de quo jam egimus, ista adduntur* Item Sanctorum trium, Theonæ, Symeonis et Phorbini. *Referuntur iidem post relatum Platonem, in Menæis et apud Maximum Cytheræum his verbis :* Eodem die Sancti tres, Theonas, Symeon et Phorbinus in pace vitam finiverunt. *In disticho Menæorum* invitatur cœlum ut has tres animas suscipiat ob vitam horum absque macula peractam. *Reliqua latent quæ essent referenda ad exercitia virtutum, quibus excelluerunt; aut locum et tempus in quo floruerunt; imo si considerentur ut solum cultus et venerationis die conjuncti; potuerunt illi diversis locis et temporibus vixisse, quare multum abest ut de singulis possimus aliquid certum proferre. Primo autem non meminimus, nos de ullo* Phorbino *aliquod encomium virtutis aut sanctitatis reperisse.* Simeonis *nomen magis commune est, quod habuit* Simeon *celebri* Hierosolymorum Episcopus et Martyr *cujus gesta dedimus* XVIII *Februarii, uti biduo ante* Simeonis Episcopi Metensis : *Sed qui similesque huc non spectant. Propius accedunt* Simeon Stylita Senior *ad diem* V *Januarii relatus; et* Junior, *qui* III *Septembris colitur; aut qui* in monte mirabili vixit, *referendus ad* XXIV *Maii; nec non* Simeon Priscus Abbas in Syria, *cujus gesta et miracula ex Philotheo Theodoreti atque ex Menæis dedimus* XXVI *Januarii, quos ab hoc Simeone diversos arbitramur.*

Cultus horum Sanctorum

Phorbinus alias ignotus

Simeones plures Sancti.

2 *Alius est in eodem Theodoreti Philotheo* Simeon *socius Agapeti dein Episcopi Apameensis. De his cap. 3 in Vita S. Marciani ista leguntur :* Cum præteriisset aliquantum temporis, duos Marcianus admisit contubernales, Eusebium qui sacri illius tugurii fuit heres et Agapetum qui has Angelicas leges tulit Apamæam. Est enim quidam vicus maximus et populosissimus, cui nomen Nicerte : in eo construxit duo maxima philosophiæ gymnasia, quorum unum quidem est ab ejus nomine appellatum, alterum vero ab admirabili Simeone, qui quinquaginta annorum C spatio refulsit in hac philosophia. In his in hodiernum usque diem degunt plusquam quadringenti viri, virtutis athletæ, et amatores religionis verique Dei cultus, et qui suis cœlum coemunt laboribus. Hujus autem reipublicæ legislatores fuere Agapetus et Simeones, qui leges accepere a magno Marciano. Ab his autem plurima quæ plantata sunt, exercitatorum virtutis habitacula, quæ quidem iisdem legibus reguntur et institutis, difficile est numerare. *Colitur magnus Marcianus,* XI *Novembris Martyrologio Romano inscriptus : quidni etiam* Simeon *seu* Simeones *variorum monasteriorum fundator posset censeri apud Orientales accepisse venerationem, et sub se habuisse* Theonam *et* Phorbinum, *qui cum ipso vitæ sanctitate et miraculorum gloria effulserint, et sic simul eodem die fuerint in Meneæis et Menologio conjuncti?*

aliquis celebris S. Marciani discipulus,

an alios duos secum habuerit?

3 *Alius interim Theonas multis miraculis clarus commemoratur a Palladio cap. 50 Historiæ Lausiacæ his verbis :* Vidimus etiam alium non procul a civitate in solitudine, nomine Theonam, virum sanctum, in domuncula seorsum inclusum, qui tempore triginta annorum silentium exercuerat. Is cum plurimas virtutes perageret, habebatur ab eis pro propheta Exibat autem ad ipsum per singulos dies multitudo ægrotantium, quibus manus imponens per fenestram, dimittebat eos abire salvos. Licebat enim videre ipsum habentem vultum Angeli, lætis oculis, et totum plenum maxima gratia. Is, cum non multo ante tempore latrones eum noctu invasissent, existimantes se multum auri apud eum inventuros, et vellent eum occidere, precatus est et manserunt immobiles ad portas ejus usque ad matutinum. Cum autem turbæ mane ad eum accessissent, et eos igni tradere in animo haberent, unum tantum verbum ad eos est locutus : E Sinite eos abire sanos ; sin minus, a me fugiet gratia curationum. Ii vero ipsum audierunt : non audebant enim contra eum dicere : et protinus abiere latrones ad ea quæ erant circumcirca monasteria, mutati moribus, et de iis quæ fecerant ducti pœnitentia. Erat autem vir eruditus in triplici gratia sermonum, in scriptis Romanis, Græcis et Ægyptiacis sicut a multis et ab illo ipso audivimus. Cum enim nos agnovisset esse hospites, scribens in tabella, Deo propter nos egit gratias. Comedebat, autem semina non cocta. Noctu autem, ut aiunt, egrediebatur e cella, et congregabatur cum feris, et eas potabat ex ea quam habebat aqua : erat enim videre vestigia bubalorum et onagrorum et quarumdam caprearum circa ejus monasterium, quibus semper delectabatur. *Hæc Palladius, quæ eadem, aliquot additis hinc inde circumstantiis, leguntur lib. 2 de Vitis Patrum, qui Ruffino tribuitur, cap. 6, ubi* Theon *appellatur. Sozomenus lib. 6 Histor. Eccl. cap. 28 agit de Viris sanctis, qui in Ægypto tempore Valentiniani et Valentis Imperatorum floruerunt, et inter alia refert ista* · Item Benus et Theonas conventus rexere monachorum, viri divina præscientia et prophetia re- F pleti. Traditur quidem Theonas doctrinæ Ægyptiorum, Græcorum et Latinorum peritus fuisse, et ad triginta annorum spatium silentium exercuisse. *Sozomenum descripserunt Cassiodorus lib. 8 Historiæ tripartitæ cap. 1 et Nicephorus lib. 11 cap. 34. Hæc placuit adferre, dum alia antiqua monumenta de his Sanctis desunt; ut ostendamus hos eosdem aut aliquos illis in sanctitate etiam majores, potuisse apud Orientales habitos fuisse inter Sanctos, uti hoc tempore in Menæis Græcorum referuntur : qui etiam sive illi cum Theona in Ægypto, sive cum Simeone in Syria floruerint, aut si in diversis regionibus vixerint, sint tamen ob idem genus vivendi simul in veneratione conjuncti, quemadmodum sæpius fieri apud Latinos Breviarium Romanum demonstrat.*

Theonas sanctitate celebris in Ægypto laudatur a Palladio

ob mansuetudinem erga maleficos,

a trium linguarum peritia,

a victus asperitate

DE

DE SANCTO GUIERO

IN CORNUBIA APUD ANGLOS.

IV APRIL.

In Cornubia fuit Ecclesia S. Gueri,

Cornwallia, *a recentioribus* Cornubia *dicta, olim Danmoniorum Sedes, et regni Occiduorum Saxonum illustris Comitatus, maxime totius Britanniæ in occidentem solem vergit. In hujus provinciæ* Hundreda Westa *locus signatur* S. Neoths, *de quo Cambdenus ista habet :* Leskerdæ adjacet, quæ olim Ecclesia S. Guerir, id est, si interpreteris Britannice, Sancti Medici : ubi, ut scribit Asserius, Rex Alfredus in oratione prostratus, ex morbo convaluit. Cum autem Neotus vir eximia sanctitate in eadem ecclesia postea conderetur, alterius lumini ita præluxit, ut inde Neotestow, id est, Neothi locus, nunc S. Neots, vocaretur; virique religiosi, qui ibidem Deo famulabantur, Clerici S. Neoti dicerentur, satisque opimos reditus habuerunt, ut in libro Guilielmi Conquestoris videre est. *Hæc Cambdenus. Colitur S. Neotus* XXXI *Julii, quo die mortuus dicitur in Vita a Capgravio edita, et annus mortis statuitur* DCCCXC *apud Alfordum in Annalibus Ecclesiæ Anglicanæ.*

dein S. Neoti dicta :

B

2 *De morbo Alfredi Regis depulso in Rebus ejus gestis scribit Asserus auctor coævus :* Cum nuptias honorabiliter in Mercia factas, inter innumerabiles utriusque sexus populos solenniter celebraret, post diuturna die noctuque convivia, subito et immenso atque omnibus medicis incognito, confestim coram omni populo, correptus est dolore. Incognitum enim erat omnibus, qui tunc aderant, et etiam huc usque quotidie cernentibus, quod, proh dolor! pessimum est, tantam diuturnitatem, a vicesimo ætatis suæ anno usque quadragesimum et eo amplius annum, per tanta annorum curricula incessanter protelasse, unde talis dolor oriebatur. Multi namque favore et fascinatione circumstantis populi hoc factum esse autumabant : alii diabolica quadam invidia, qui semper bonis invidus existat : alii inusitato quodam genere febris : alii ficum existimant, quod genus infestissimi doloris etiam ab infantia habuit. Sed quodam tempore divino nutu, ante cum Cornubiam venandi caussa adiret, et ad quamdam ecclesiam orandi caussa divertisset, in qua Sanctus Gueryr requiescit, et nunc etiam Sanctus Neotus ibidem pausat, sublevatus est. Erat enim sedulus sanctorum locorum visitator, etiam ab infantia, orandi et eleemosynam dandi gratia. Ibi diu in oratione tacita prostratus, ita Domini misericordiam deprecabatur, quatenus omnipotens Deus, pro sua immensa clementia, stimulos præsentis et infestantis infirmitatis, aliqua qualicumque leviore infirmitate mutaret, ea tamen conditione, ut corporaliter exterius illa infirmitas non appareret, ne inutilis et despectus esset. Timebat lepram aut cæcitatem, vel aliquem talem dolorem, qui homines tam cito et inutiles et despectos suo adventu efficiunt. Oratione autem finita cœptum iter arripuit, et non multo post tempore, ut in oratione deprecatus fuerat, se ab illo dolore medicatum esse divinitus sensit, ita ut funditus eradicaretur. *Hæc Asserus, qui ante scripserat, anno* DCCCLXVIII *Alfredum ætatis suæ anno* XX *uxorem duxisse, quam post mortem Alfredi viduam se novisse scribit Asserus : proinde sanatus esset Alfredus circa annum* DCCCLXXXVIII*; nisi alius morbus, quem in adolescentia habuisset, dicatur ante nuptias contractas, sublatus, uti censet Alfordus in Annalibus ad annum* DCCCLXXI, *ubi de S. Guiero agit.* E

ibi Alfredus Rex

gravi morbo detentus,

prostratus in oratione ei fuit liberatus,

S. Guerius colitur IV Aprilis,

3 *Auctor Martyrologii Anglicani, excuso anno* MDCVIII *et recusi anno* MDCXL, *conatus singulis diebus assignare aliquem Sanctum, qui in Anglia, Scotia aut Hibernia floruerit, ad hunc quartum Aprilis collocat S. Guerirum, citato* Matthæo Parisiensi in historia majori, ad annum DCCCLXXI, ex antiquis Britanniæ monumentis. *Dicitur ea historia extare* in bibliotheca Sidneiana. Verum, *ut scribit Vossius de Historicis Latinis lib.* 2 *cap.* 58, pars ista utrum fuerit Matthei Parisii, an alterius, viderint, qui viderunt. *Hoc citato auctore, Auctor dicti Martyrologii asserit* S. Guierum Sacerdotem fuisse et eremitam, qui severum vitæ genus in Danmonia professus, magnum sanctitatis opinionem collegit, meruitque a provincialibus coli, erectis templis et altaribus. *Eumdem* S. Gunerum Presbyterum in Anglia *retulit in Catalogo Generali Ferrarius ad hunc diem : quod nos etiam facimus, hactenus non assecuti alium venerationis et cultus Ecclesiastici diem, multo minus annum aut seculum, quo floruerit aut ad Christum migrarit.*

creditur Sacerdos et eremita vixisse

F

C

DE B. GUILLELMO CUFFITELLA,

EREMITA SICLI IN SICILIA.

Commentarius prævius.

§. I, Hujus Beati cultus: Vitæ conscriptæ a variis

CIRCA AN. MCCCLXX.

Siclis, *seculo superiori,* Xichilis *et* Xiclis, *novæ appellationis sed insigne oppidum, nomen ab alluente fluviolo sortitum est, in eo Trinacriæ cornu, quod Pachinum Promontorium respicit, haud procul a Netina civitate, ad Dominium Comitum Motycensium pertinens. Ibi in præcipua, quæ D. Matthæo sacra est, æde Patronus colitur, religione omnino singulari,* die octava post festum Resurrectionis Dominicæ, *B. Guillelmus Eremita, ex Pauli Papæ* III *indulto; postquam de vita, miraculis et fama sanctitatis manifestissime constitit ecclesiastico Judici, ad hoc deputato, per testes bene multos qui in fine anni* MDXXXVII *et initio sequentis, Panormi Siclique auditi sunt. De hoc* Beato (Sanctum *etiam multi absoluto vocant, et cum hoc titulo habemus impressam Missam propriam anno* MDCXXXVI) *de hoc, inquam, Beato acturi, nihil habuimus antiquius, quam adipisci prædicti Professus Acta, ex quibus unis solide videbamur posse concludere, quid de ipso ab antiquis scitum ac creditum fuerit, quid vero per novas conjecturas opinationesque sit adjectum historiæ, ab auctoribus pluribus seculo conscriptæ, cum non modica, ut videbatur, personarum ac temporum confusione.*

An. 1538 decreta festivitas ut Beato,

2 *Compotes hujus voti fecit nos Crispinus Majus, Societatis Jesu, insignis in provincia Sicula per annos viginti concionator, nunc vita functus ; nostramque supplicationem Judicibus ac Juratis loci eo successu obtulit, quem significat ipsorum hujusmodi responsum,* XXVIII *Apr. anni* MDCLXX *datum;* Quam gratæ nobis accide-rint

post processus factos, qui habentur

A rint et quo plausu acceptæ sint litteræ vestræ, non facile possumus explicare verbis. Cum enim ageretur de nostro S. Guillelmo, id est de oculorum nostrorum pupilla et inæstimabili margarita nostri pectoris; vidimus cum gaudio, et cum approbatione admirati sumus eximiam diligentiam, qua suscepistis tractandam rem tam gravem et Catholicæ Religioni tam proficuam, quam est Sanctorum accurata illustratio ex antiquissimis et prmigeniis monumentis. Ingentes igitur gratias agendo pro eo quod tam luculenter tractandum vobis proposueritis de sancto Patrono nostro, jussis vestris, quoad potuimus, obtemperavimus ad amussim, mittimusque imprimis desideratam copiam Processus, de verbo ad verbum fideliter descriptam ex originali, quod servatur in ipsa arca argentea, nuper a nobis extructa.

AUCTORE G. H.

An. 1602,

3 *Quiescebant sacra ossa, cum iste Processus conderetur, in lignea capsula intra tumbam, elatiori supra pavimentum loco, in parte templi præcipua, prostantem; magnificam illam quidem, qualem tunc neque Xicli neque alibi in vicinia quisquam mortuus habebat; lapideam tamen. Sed hæc nimium vilis materia est visa piis Xiclensibus. Ergo anno* MDCII *facta est arca nova, argenteis obtecta laminis, operis, ut ea ferebant tempora,* B *elegantis, teste Roccho Pirrho. Anno* MDCXXXVII *condita est elegantior statua, ex eadem materia affabre laborata. Neque tamen vel sic factum est pietati satis, sed rursus anno* MDCLXVI *efferbuit zelus magis honorandi tam carum tamque beneficum Sanctum*, cœptaque est fieri alia arca, amplior atque augustior, in qua cum pretio gravis argenti artificum certaret industria, celatis circumcirca præcipuis Sancti gestis, opere tam exquisito et delicato, *inquit Crispinus Majus in sua hac de re epistola*, ut omnes hujus provinciæ argenteas arcas, quas, in hoc meo concionandi munere eamdem quaquaversum perlustrans, Panormi, Messanæ, Catanæ et alibi multas et splendidas vidi, nostra hæc vel æquet vel superet. Talem autem habet inscriptionem : Anno Domini MDCLXX. S. Guillielmo Siclis Patrono, aureum hoc opus, et argenteum, posuere Patres, Casmeneæ civitatis Filii, D. Petrus Carthia Baro, D. Didacus de Aritiis, D. Jacobus Fiachella, D. Carolus de Angelo, exiguum summi amoris ac pietatis argumentum. Casmenas *olim fuisse*, ubi nunc Xiclis, dixerim vel divinarim, *inquit Cluverius in sua Sicilia : hac divinatione usus pro certa sententia auctor inscriptionis*, Casmeneæ civitatis filios *Xiclensem Magistratum vocavit.*

et 1670 argentea arca corpori facta

C

Vita a variis scripta et edita

4 *Vitam Sancti primus conscripsit, et Siculo Carmine antiquo vulgavit Vincentius Torres, quam in epitomen redegisse et Latine reddidisse fertur Vincentius Littara, Doctor Theologus. Neutrius scripti apud Siclenses exemplaria supersunt : quorum si etiam post hæc edita nanciscamur copiam (nam allaboraturos se ut inveniantur perquam humaniter Judices et Jurati promiserei licebit cognoscere, an quæ nunc in Corradiade Littaræ prolixe leguntur, de modo quo ad divinum famulatum conversus Guilielmus, quoque cum B. Conrado Eremita urbis Netinæ Patrono Neti conversatus dicitur, solidius aliquid antiquiusque fundamentum habeant quam poeticam fingendi licentiam. Talem sibi videtur arrogasse Littara, heroicum illud opus conscribens de B. Conrado, quod anno demum* MDCVIII *postumum prodiit : cum antea ejusdem B. Conradi vitam prosa scripsisset, qualis a nobis est* XIX *Februarii edita; nusquam omnino indicans, quod Guillelmus Bucherius, cujus familiaritate Neti usus est Conradus, priusquam ad solitudinem se reciperet, idem fuerit cum eo qui postea Xicli vitam eremiticam duxit: ubi non alio quam* Cuflitellæ *cognomine notus fuit, totis duobus a morte sua seculis.*

anno 1608,

5 *Ut ut sit, omnes post secuti auctores, ne minimum quidem dubitavere, quin unus idemque foret. Tali fundamento suam inædificavit historiam Bartholomæus Majus, Crispini prænominati patruus, nostræ item Societatis, vir eruditionis notæ et auctoritatis magnæ, utpote bis socius Provincialis, Rector Catanensis Collegii, Magister Novitiorum Messanæ et Instructor Patrum in tertia Probatione se exercentium : a quo conscripta Vita prodiit Panormi, anno* MDCXXX, *sub nomine Antonini Miceli Ecclesiæ Siclensis Curati. Decennio post B. Guillelmi vitam, idiomate similiter Italico sed stylo magis luxuriante, scripsit edidítque Neapoli D. Marianus Perellus Siclensis, sacri Ordinis Hierosolymitani Religiosus; non magni faciendam, quia præter Corradiadem Littaræ nihil se habuisse, quod sequeretur, ingenue est professus : cum prior iste etiam habuerit Processus prænotatos, unde et miracula nonnulla selegit. Denique Octavius Cajetanus noster in Actis Sanctorum Siciliæ, editis* MDCLVIII, *prænominatis omnibus auctoribus nec non MSS. Processibus usus, Vitam collegit et quadamtenus illustravit.*

1630, 1640, 1658.

D

6 *Hanc postremam, et quia Latine, et quia succinctius scripta minus diffluit in iis quæ dubia nobis videbantur, prælo paraveramus, una cum miraculis ex Majo acceptis eique Annotationes operosas attexueramus, ne, quid alii de Sancto diverse scripsissent, omnino ignoraretur. Verum antiqua tandem, ut optabamus, Acta accepimus:* E *quibus in hanc quam vides formam redactis, ne tædio foret prolixitas (sic tamen ut nec unicum quidem verbum ad historiam necessarium omissum sit, nullum ex nostro aut recentiorum auctorum conjecturis additum) continuo dissipatæ sunt tenebræ, quibus hærebamus impliciti; apparuitque quam nullo aut levi fundamento, de genere, ætate, conversionis principio, ac mortis anno definita sint pleraque, quæ nobis, etiam antequam documenta vetera legissemus, propter implexos anachronismos suspecta esse cœperant de falsitate. Ergo omissis omnibus aliorum scriptis, quæ nisi quatenus inde hauriri vel mediate vel immediate potuere, vix ullam obtinent auctoritatem : hæc sola operi nostro inserenda putamus; et quidquid proximiori memoria hominum, quæ de Beati vita audivissent certatim afferentium, ignotum latuit; id existimamus bene sciri non potuisse post plura ab obitu Beati secula, absque vetustiorum, quæ nulla allegantur, documentorum suffragio.*

sed omnibus præferenda Acta Processuum.

§ II. Beatorum Guilielmi et Conradi Ætas.

In Actis nusquam certo definitur annus mortis

P*rima de tempore mortis dubitatio nobis fuerat, ex qua aliæ plures videbantur pendere : nam hinc quidem B. Conradi obitum ad annum* MCCCLI *relatum videbamus; inde B. Guillelmi excessum a plerisque dilatum ad* MCCCCIV. *Interrogati Testes, quorum nemo B. Guillelmum cognoverat, plerique responderunt* de tempore mortis se ignorare. *Pauci quidam seniores qui aliquid certi videbantur dicere, incertos nihilominus nos dimisere : dum unus quidem dicit annos plus quam* CLX *effluxisse ab obitu Beati, ex cujus calculo is accidisset ante annum* MCCCLXXVII; *quinque alii ante annos centum quinquaginta ; unde rursum decennium detrahit Testis* XI; *alius vero Testis decennium alterum, sic ut solum dicat obiisse Beatum ante annos centum triginta; quo calculo potuisset Gullielmus vivendo attigisse initium seculi* XV : *quandoquidem examen factum super his sit seculo* XVI *usque annum* XXXVIII *promoto. Desperata igitur ex hac parte dubii nostri solutione, videndum an non alia via pateat in Actis, per quam valeat certius aliquid definitiusque cognosci. Hoc autem videtur fieri, posse attentis iis, quæ de sua aliorumque, et sibi notorum et tamen cum B. Guillelmo conversatorum, ætate deposuere quidam, non ex auditu per conjecturam, sed ex propria certaque scientia.*

ex eo tamen quod Beato familiares quidam

8 *Fuerunt B. Guillelmo familiares, tum alii qui in processu nominantur, confratres ecclesiæ S. Mariæ de pietate, juxta quam eremitorium suum ille habuerat, tum imprimis Paulus Guiccionius, quem admodum senem*

A *aem virumque probum, cognovisse se dixit Testis* IV *annos natus* LXXX. *Vivebat ergo adhuc Paulus circa annum* MCCCCLXVII. *Testis* VIII *annos natus* CVI *dicit quod eumdem Paulum aliosque Confratres cognoverit ante annos* LXXX. *Ergo iterum illi adhuc vivebant saltem* MCCCCLVIII. *Testis* X *annorum* LXXXVIII *senex, quæcumque ad varios articulos præsertim* I, III, IV, X *respondit, ea se dixit puerum duodennem, ex ipso Paulo coram Confratribus, audivisse : Ergo anno Christi* MCCCLX *adhuc supererant et Paulus et alii qui corpus B. Guillielmi ad sepulturam aptarant. Idem vero testis, ubi de tempore mortis istorum Guilliemi amicorum agit, dicit eos mortuos esse ante annos* LX, *adeo ut secundum hunc calculum Paulus vixisse potuerit usque ad* MCCCCLXXV *et ultra. Quid autem Pauli uxor Garita seu Margarita? De ea Testis* XVI, *anus annorum* XC, *deponit, quod puella existens ab illamet audiverit dici, quomodo solita fuerit eleemosynis suis B. Guillielmum sustentare. Demus tantum annorum* XIV *fuisse Testem cum ista audivit; oportet tamen adhuc vixisse Garitam anno* MCCCCLX.

vixerint ultra annorum 1460

9 *Ex his sic concludo. Familiam alebant Paulus et Garita, quando in eorum amicitiam insinuavit sese Beatus, quod saltem decennio ante mortem factum; adeoque ætatis annum saltem* XL *Paulus,* XXX *agebat* B *Garita, quando Guillielmus ad superos abiit. Demus nunc mortuos post annum Christi* MCCCCLX *fuisse hanc octogenariam, nonagenarium illum : non poterit istis sic positis mortuus fuisse B. Guillielmus ante annum* MCCCCX; *sed bene potuit diutius cum illis suis amicis vixisse, eoque diutius quo longiori tempore eumdem Siculi conversatum statues : adeoque præfati Testes tantum indefinite et indeterminate intelligendi sunt, de longo spatio, et quod ipsorum notitiam præcesserit; non autem præcise de eo quod nominavere, nedum de majori : alias non potuissent jam adulti cognovisse Paulum, neque Paulo Guillielmus usus esse tam familiariter. Idem porro etiam in B. Conrado valet : miraculum enim quod accidit in luganis, e domo Pauli ad Guillielmum delatis, accidit occasione Conradi, qui Guillielmum visitaturus advenerat, fortassis immediate ante suam mortem : adeoque etiam hic debuit ad finem usque seculi* XIV *vivendo pervenisse, si non et seculo* XV *vixit per annos decem aut plures.*

conficitur ante an. 1410 *non obiisse B. Guillielmum*

neque ejus amicum B. Conradum ante 1400.

10 *Ast Littara et ceteri Littaram secuti obiisse dixerunt Conradum anno Christi* MCCCLI. *Exigua profecto accuratione historiæ. Expendisset Breve Leonis* X, *quo declarat* quod *juxta expositionem ex parte Netinorum sibi factam,* jam CLX annis et ultra elapsis, bonæ C memoriæ Conradus Placentinus, de nobili genere procreatus, ad dictam terram accedens, in quodam eremitorio in certa silva prope dictam terram consistente, usque ad ultimum vitæ suæ laudabilem et eremiticam vitam duxit. *Age nunc, et ab annis* MDXV *(tunc enim scripsit Leo Papa)* CLX *annos detrahe : et ad* MCCCLV *retrogradiendo pervenies, deprehendesque prius mortuum a Littara Conradum statui, quam in Siciliam advenisse putaverint ii, qui integro seculo Littara seniores scrutati sunt antiqua de eo scripta, de Quatuorvirorum mandato statim ab obitu ejus confecta, ut scribit ipse Littara. Excusandus tamen Littara est, quia etiam Jacobus Humana, Syracusani Episcopi Vicarius, executus quæ dicto Brevi præscribebantur, verba Netinorum de tempore quo ad suam civitatem vivens, venit Conradus, intellexit de temporibus quo jacuit apud eos in sepulcro mortuus, uti patet ex ipso diplomate quod habes in commentario nostro ad Acta prævio. Cum autem ob culpam, juvenili omnino levitate commissam, patria sua excesserit Conradus, et Netum advenerit, annos fortasse vix amplius quam triginta natus, senex vero obierit, uti et Guillielmus; nihil prohibet quo minus dicamus, fuisse coætaneos, eoque ad nectendam invicem amicitiam proniores.*

qui circa an. 1355 *Netum advenit*

D

§ III. Guillielmus Bucherius, a B. Guillielmo distinguendus.

AUCTORE D. P.

Q*uærendum nunc quis Guillielmus ille Bucherius fuerit, cui adveniens Netum Conradus adhuc juvenis fuit, ut scribit Littara, commendatus. Fuerat hic in obsequio Frederici Regis venantis, dum ejus periculum in se convertit, apri ferocis dente læsus, indeque per omnem vitam elumbis et claudus Netum se contulerat, in concessas sibi a Rege domunculas juxta ædem Crucifici ; ubi eum filius suus Petrus alere ac visere solitus, non tulit tantam patris familiaritatem cum hospite peregrino, eaque sua morositate effecit, ut brevi alio Conradus migrarit. Oportet plenæ maturæque ætatis istum fuisse Guillielmum, qui tam provectum habebat filium maxime si in obsequio Frederici* II, *ut omnes scribunt, accepit prædictum vulnus, jam tunc matrimonio illigatus : obiit enim hic Rex anno Christi* MCCCXXXVI, *ætatis suæ anno* LXV, *quando eum et senio gravem et bellis seditionibusque domi ac foris diu exercitum, adeo fuisse addictum venationi, ut vitam quoque suam exponeret, non est verosimile. Quid si igitur casus jam memoratus non acciderit anno* MCCCXXXIII, *ut scripsit Cajetanus noster, sed longe citius, scilicet vel principio seculi postquam pax cum Andegavensibus inita est ea conditione ut* E *solum Trinacriæ Rex diceretur Fridericus; vel anno* MCCCXV, *quando iterum obtigere Regi mensium aliquot induciæ : tunc enim virili hic pollebat robore, et congruis ætati exercitiis oblectari poterat, quietem aliquam nactus. Ita autem etiam sexagenario majorem oporteret fuisse Guillielmum Bucherium, quando in Siciliam Conradus appulit : qui idem, Guillielmus si postea Xicli vixisset usque ad annum* MCCCCIV, *ut passim aiunt, vel etiam diutius, uti nos sentimus: profecto non jam octogenarius nonagenariusque obiisset, sed longe major centenario. Et hæc est sententia Doctoris Francisci Boni, qui ultimus Vitam B. Guillielmi scripsit, eamque ad annos centum viginti prorogavit.*

Erat hic senex cum B. Conradus juvenis commendatus ei fuit

ac proinde alius a nostro Beato

12 *Sed nihil est opus tam incongrua admittere. Si nobilis inter Netinas fuit familia Bucheria, non fuit ignota omnino altera, quæ Cuffitellæ gerebat cognomen, quamque etiam hodie ibi superesse perscriptum inde nobis est. Bucheriæ ullas extare reliquias negat per epistolam Crispinus Majus. Sed facile fuit, si non a familia, saltem a Bucherio oppido, unde vel natus vel oriundus fuerit Guillielmus iste, Petri pater, eidem inter Netinos commoranti cognomen adhæsisse. Facile etiam fuit post duorum et amplius se-* F *culorum decursum, hunc, quamvis Neti, post actam in hospitalitatis officiis vitam laudabilem, mortuus fuerit ac sepultus, ibidem venire in oblivionem ; quia nullis seu vivus seu mortuus clarebat miraculis, et solus in ore ac veneratione civium versabatur Conradus. Cum autem e vicina Xicli audirentur æque magna ac gloriosa de Guillielmo eremita, qui et Neto venisset Xiclim, et B. Conrado fuisset familiaris; nihil pronius fuit quam ut Littara, aut similis aliquis, auctoritatis quam accurationis majoris scriptor, Netinis primum, deinde et Xiclensibus, persuaderet, ipsorum Patronum esse ipsum qui adveniente Netum Conrado inhabitabat domunculas ad ædem Crucifixi, obtentas a Rege Friderico in suum hospitiumque peregrinorum usum, et in præmium generosæ fidelitatis.*

quod et diversum familiæ nomen indicat.

13 *Sed talem persuasionem primum destruunt rationes chronologicæ a nobis deductæ. deinde Acta processuum habenti non potest ulla ratione videri probabile, quod si ea quæ de Guillielmo Bucherio dicuntur, ad eremitam Xiclensem pertinuissent, nihil eorum vel ex ore Pauli Guiccionii vel ex vulgi sermonibus scivissent narrare tot cives Xiclenses, saltem ætate provectiores : solet enim præ virtutibus internis suspicere vulgus decora externa Sanctorum, qualia erant in Guillielmo Buche-*

et seniorum Xiclensium

AUCTORE D. P. de rebus alias memorandis silentium.

A *rio, propulsatum regiæ vitæ periculum cum discrimine propriæ, et reciproca Regis erga bene meritum liberalitas, par hospitalitatis exercitium per annos aliquot, cum publico boni exempli fructu continuatum, elumbis inperpetuum corporis baculoque sustentandi claudicatio; filius apud Netinos honesta in fortuna relictus, propagataque ex eo familia ac nepotes, cum examen fieret adhuc superstites, ex quibus multa de avi vita Neti acta disci atque haberi potuissent. Nihil interim aliud dixere Xiclenses quam Neto venisse: neque eatenus ipsis inde innotuerat quidquam, propter quod operæ pretium esse putabant illuc ablegare Commissarium, de priori Patroni sui vita informandum; quod utique facillimum fuisset ob loci vicinium, et antiqua documenta de B. Conrado publicis ibidem scriptis servata, nec non processum itidem illic Episcopi Dalmatii jussu formatum anno* MCCCLXXXV. *in quo testes plusquam quinquaginta auditi, ac rursum anno* MDXV, *prout in suo Diplomate affirmat Vicarius Syracusanus.*

poterunt hæc ex antiquis de B. Conrado Actis confirmari

14 *Utinam nobis Februarium condentibus ad manum Processus isti fuissent, nec non scripta eorum, quos Petrus Maria Campi scribit, de mandato Quatuorvirum, summa fide consignasse litteris quæcumque aut* B *ab eo gesta viderant ipsi, Sacellanus scilicet S. Petri, Conradi Confessarius, et Fr. Michael Lombardus, eidem sancto familiaris; aut gesta fuisse didicerant ex aliis, ac præsertim Guillielmo, non quidem Bucherio Neti (hunc enim credimus mortuum esse diu ante Conradum) sed Cuffitella Xicli, quicum totam unam Quadragesimam, ac fortassis extremam, in piis colloquiis transegerat Conradus, ut ex his Actis infra patebit. Hæc monumenta si aliquando pro istius mensis supplemento nanciscamur, sicut nunc Littaræ chronologiam circa B. Conradum reformavimus; ita fortassis haud pauca narrationis ab eo propositæ puncta reprobabimus, eorumque loco substituemus certiora quam plurima divinorum miraculorum decora, quibus Sanctum suum glorificavit Deus. Faveant modo piis votis Netini cives, cum viderint tanta fide diligentiaque exposita, quæ sola credi recipique merentur, de suo pariter cive Guillelmo Cuffitella: absit enim ut contra acceptam a majoribus Xiclensium traditionem, velimus cum aliquibus dubitare, an vere fuerit patria Netinus.*

si ea nanciscamur.

ACTA PROCESSUS
circa vitam, virtutes et miracula
B. GUILLELMI

Ex MSS. authenticis, una cum Beati corpore C asservatis, de mandato judicum et juratorum terræ Siclis notarialiter transcriptis, et hic Latine redditis.

CAPUT I.
Litteræ Commissoriales, et Interrogatorium Testibus proponendum.

a Vicarius Montis Regalis, Judex constitutus,

Jesus adsit. Nos Joannes Antonius *a* Phassides in sacris litteris professor, Vicarius Generalis civitatis et Archiepiscopatus Montis regalis, Judex ecclesiasticus, delegatus per spectabilem Don Joannem Antonium *b* Pullionem, Baronem Burgii, Gubernatorem dictæ civitatis et Archiepiscopatus, et in hoc Siciliæ regno Apostolicæ Sedis Nuntium; Reverendis Dominis Don Joanni li Donni, Canonico Syracusano; et Magistro Dominico Sandolina, sacræ Theologiæ professori, Ordinis Prædicatorum; cui vel quibus præsentes pervenerint, et quandolibet exhibitæ vel præsentatæ fuerint, amicis nostris in Domino Jesu Christo carissimis.

per Nuntium Apostolicum,

2 Quia fuit nobis ad petitionem et instantiam Magnificorum Juratorum, Judicum, et Universitatis terræ Xicli, Syracusanæ diœcesis, porrectum, exhibitum et præsentatum quoddam Breve, inscriptum D prædicto Don Joanni Antonio Pullioni tenoris et continentiæ subsequentis.

PAULUS PAPA TERTIUS

cui Paulus 3 ad instantiam Siclensium,

Dilecte fili, salutem et Apostolicam benedictionem. Exponi nobis fecerunt dilecti filii, Jurati, Judices ac Universitas hominum terræ Xicli, Syracusanæ diœcesis, quod licet in ecclesia S. Matthei requiescat corpus quondam Guillelmi Cuffitella, olim ejusdem terræ incolæ; qui dum vixit, adeo exemplaris vitæ et Altissimo devotus fuit, ut post decessum pluribus miraculis claruerit et clarescat indies; et propterea non solum ab eisdem Exponentibus, verum etiam omnium vicinorum locorum Christi fidelibus, in maxima veneratione habeatur, et magna ad ipsam ecclesiam populi multitudo confluat: et ipsi Christi fideles, dum eorum petitiones quas Deo faciunt voti compotes fiunt, ejusdem Guillelmi intercessione preces suas exauditas fuisse per testes teneant: et plures variis infirmitatibus oppressi, ipsius Guillelmi sepulcrum visitantes, ad pristinam sanitatem restituantur: quia tamen ipse Guillelmus in Sanctorum E catalogo nominatus non existit, non audeant absque Sedis Apostolicæ licentia speciali, eum publice venerari. In præsenti cupiunt Exponentes, ut singulis annis, octava die festum Resurrectionis Dominicæ immediate sequenti, festum et Officium ejusdem Guillelmi in ecclesia et terra prædictis, sub officio Confessoris non Pontificis, celebrari facere possint, per dictam Sedem eis licentiam concedi: quare pro parte eorumdem Exponentium nobis fuit humiliter supplicatum, ut votis eorum in præmissis annuere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur qui Christi fidelium quibuslibet votis, præsertim quæ ex devotionis fervore prodire conspicimus, libenter annuimus, hujusmodi supplicationibus inclinati; tibi per præsentem committimus et mandamus, quatenus, si facta super præmissis diligenti inquisitione; per personam in dignitate ecclesiastica constitutam, ad hoc per te eligendam, præmissa veritati inniti intellexeritis; ut dicta persona in dignitate ecclesiastica constituta præfatis Exponentibus licentiam hujusmodi concedat. Nos enim tibi, et in eventum prædictum etiam personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ, super præmissis omnibus et singulis, juxta tenorem suprascriptum, plenam concedimus licentiam et facultatem, non obstantibus constitutionibus et ordinationibus Apostolicis ceterisque contrariis quibuscumque. Volumus autem quod dictus F Guillelmus propter præmissa canonizatus non censeatur. Datum Romæ apud S. Marcum sub annulo piscatoris, die XXVII Junii MDXXXVII Pontificatus nostri anno tertio.

ob sanctitatem et miracula Guillelmi,

petentium licentiam festi celebrandi,

causam commiserat,

3 Ob quod opus est, ut fiat super præmissis diligens inquisitio, pro veritate intelligenda, et quod recipiantur testes ad eorumdem magnificorum Juratorum, Judicum et Universitatis instantiam. Et non valentes nos personaliter adesse; confisi admodum de probitate ac moribus et vita vestris, harum nostrarum litterarum serie, vobis et cuilibet vestrum, tam conjunctim quam divisim et in solidum (ita quod si unus inceperit, alter prosequi valeat, mediare et finire; et tantum valeat, quantum si per ambos actum extiterit) dicimus, committimus, et auctoritate qua fungimur præcipiendo mandamus, ac omnimodam auctoritatem nostram in et circa præmissa et infrascripta damus et impartimur; quatenus omnes et quoscumque testes, quos dicti magnifici Jurati, Judices et Universitas præfatæ terræ Xicli, seu alter pro eis, producere voluerint, super memoriali et capitulis hodie præsentatis, præsentibus

vices suas subdelegat Joanni de Domnis.

A bus interclusis, illos per magistri Notarii seu magistrorum Notariorum idoneas et virtutum personas, per vos et vestrum quemlibet fideliter eligendas, recipi et examinari facere debeatis; bene et diligenter ut decet, animo tantum legali, interrogando eos de caussa scientiæ, loco, tempore et aliis circumstantiis; interveniendo ad eorumdem testium receptionem vos, Reverendi, seu alteruter vestrum personaliter, et nemo alius, pro dictorum veritate intelligenda. Quorum quidem testium nomina et cognomina ac depositiones et dicta, per vos fideliter in scriptis redacta, seu verius redigi facienda, clausa, sigillata, et nemini pandita, ut moris est, una cum dicto intercluso memoriali ad nos transmittere curabitis: et præmissa exequamini cum effectu, pro quanto gratia Apostolica vobis cara est.... Data in civitate Montis Regalis die viii Januarii xi Indictione MDXXXVII *c*.

ad recipiendos Xicli testes,

4 Memoriale *d*, super quo examinandi Testes, recipiendi super exceptione in catalogo Sanctorum Guillelmi de Cuffitella, ad petitionem et instantiam Universitatis terræ Xichili.

et juxta memoriale interrogandos:

i Quæratur, unde et ex qua parentela natus fuerit Guillelmus Cuffitella: an Xichili oriundus: et quo B in exercitio se occupaverit.

ii An fuerit Religiosus, et cujus Regulæ: a quanto tempore eam Regulam susceperit, et quomodo eamdem observarit.

iii An habitaverit in terra Xichili, et cum indigenis solitus fuerit conversari: an semper ibi habitarit, ubi, et cum quibus: et omnia particulariter.

iv An unquam ab aliquo persecutiones sit passus, et quales, et quam ob caussam; et utrum tales persecutiones cum patientia sustinuerit.

v An solitus fuerit visitare hospitalia et domos pauperum: et utrum libenter adjuvabat et intercedebat pro auxilio eorum, qui erant in aliqua necessitate constituti.

vi An fuerit humilis cum quovis hominum genere, non quærendo honorari a quocumque et non curando utrum vestes, quibus induebatur, novæ essent an veteres.

vii An duxerit vitam asperam in jejuniis, disciplinis, orationibus: an humi vel alia in re cubare, an intra ipsam terram Xichili aut extra eam somnum capere sit solitus.

viii An consueverit pro Dei amore mendicare victum, aut propriis manibus ad sui sustentationem laborare. An etiam ex eo quod suppetebat libenter C communicabat secum manentibus, aut alias necessitatem habentibus. Et dicant testes quidquid sciunt.

ix An sciant, quod, antequam moreretur, mortem suam alicui prædixerit.

x An vivus aliquod miraculum fecerit: et dicant quod miraculum fecerit.

xi An in ejus morte contigerit aliquod miraculum, et quale: et dicant quidquid sciunt.

xii An inventus fuerit mortuus, aut aliquis morienti adstiterit, et quomodo sit mortuus, et an prius ægrotaverit, idque satis prolixo tempore.

xiii Dicant ubinam sepultus fuerit: et an reliquerit unde fierent expensæ sepulcrales, et quomodo voluerit sepeliri, id est qualem pompam funebrem sibi fieri voluerit: et an vere sepultus sit in monumento marmoreo, antiquo et honorifico, supra quod scripti sint aliqui versus per modum epitaphii, in honorem et memoriam sanctæ ipsius vitæ.

xiv A quo tempore mortuus sit: et an post mortem visa fuerint aliqua miracula, et dicant testes quod miraculum viderunt.

xv Si in loco terræ Xichili habeant erga ipsum devotionem aliquam, teneantque pro certo quod sit D Beatus: et an nemo habeat aliquid rerum ejus: et an talis res, per Dei virtutem et intercessionem dicti Guillelmi, operetur miracula. Et dicant quæ res sit, et quæ miracula fecerit, et utrum etiam hoc præsenti tempore faciat.

EX MS. PROCESSU.

xvi An in Vigilia, quæ ipsi solet fieri, viderint aliqua miracula, omnium judicio evidentia, et non secundum cursum aut operationem naturæ vel medicamentorum facta.

xvii An sciant quo anno sit mortuus, et quo mense, et quo die mensis: et quomodo hoc sciant.

quorum aliqui ordinate responderunt ad singula.

5 *Ad hos septemdecim articulos, ex Testibus sexaginta duobus, soli sedecim responderunt ordinate et distincte: ceteri, in genere de fama sanctitatis ac veneratione publica locuti, solum deposuere miracula, quæ ad B. Guillelmi pridem mortui invocationem in se aut aliis facta sciebant. Horum depositiones seorsim singulas dabimus, resectis superfluis et identidem recurrentibus formulis: istorum dicta permiscebimus, et eorum responsiones ad singula capitula reducemus in unum: in quo ne opus sit dictorum Testium nomina, ætatem et conditiones interponere contextui, absque his melius deducendo, eorum solum quos allegabimus catalogum hic præmittimus, ordine quo fuerunt auditi servato.* E

xxiii Januarii, Indictione xi, MDXXXVII, in præsentia Rev. Don Joannis li Donni, unius ex Commissariis, jurati et interrogati fuere

i Magnificus Paulus de Renda.

ii Magister Franciscus de Cannata, tertii Ordinis S. Francisci.

Ejusdem mensis die xxiv

iii Honorabilis Antonius de Cassareno, ætatis annorum sexaginta sex.

iv Blasius de Xifo, ætatis annorum octuaginta.

v Hon. Andreas de Naro, æt. an. sexaginta quinque.

vi Antoninus de Garoffalo, æt. an. centum et sex.

vii Mag. Antonius de Arrabito, æt. an. septuaginta.

viii Hon. Pinus de Maria, æt. an. sexaginta.

ix Leonardus de Cannata, æt. an. sexaginta.

x Joannes de Nativo, ann. octuaginta octo.

xi Paulus Adamello, æt. an. octuaginta.

xxvi Januarii.

xii Venerabilis Donnus Paulus de Palazolo, æt. an. quinquaginta.

xiii Magnif. Angelus de Michichenio I. V. D.

xvi Antonina la Michela, æt. an. quinquaginta.

xxvii Joannes de Fichili, æt. an. sexaginta quinque. F

Ultimo Januarii

lxii Magnif. Antonius de la Volta I. V. D.

ANNOTATA.

a *Rochus Pirrhus*, Phassari.

b Idem Buglioni sive de Buglio.

c *Additur in autographo* Præsentatum Panormi die xi Januarii Indict. xi, MDXXXVII, de mandato R. D. Jo. Antonii Phassides, Judicis ad caussam delegati. *Qui autem hic notatur annus* 1537, *nobis a Januario inchoantibus necessario fuit* 1538, *ejusdem* xi *Indictionis: sed apud Siculos, more Græco Indictiones inchoare solitos, cœptæ a Septembri præterito; sic num.* 76 *infra, Testes auditi* 27 *Novembris anni* 1537, *dicuntur auditi* xi *Indictione. Postea Siculi, sicut et ceteræ omnes Europæ nationes, initium anni usurparunt a Januario, et ab eodem inchoaverunt Indictiones.*

d *Scriptum est hoc memoriale, sicut proponi debebat, lingua Sicula vulgari: admiscentur tamen phrases et verba partim Latina partim Latino-barbara, quæ ad conservandam antiqui styli speciem retinere studuimus, maxime in depositionibus Testium, quæ omnes similiter, ut factæ, sic et scriptæ sunt, lingua vulgari.*

CAPUT II

A

CAPUT II.

Responsiones Testium summatim collectæ circa vitam ac mortem B. Guillelmi.

Patria Netinus familia Cuffitella,

Super I *Capitulo respondit Testis* I, ex fama publica sibi constare, quod quondam Frater Guillelmus exercuerit et exercebat se famulando ecclesiæ cuidam dictæ S. Mariæ de pietate et S. Pauli, quia ita audierit ab annis XXX infra. *Idem dixere plerique alii: de ceteris in capitulo primo propositis responderunt se* ignorare. *Testis* III *addit* intellexisse ab eo tempore cujus potest meminisse, quod fuerit cognominatus Cuffitella, et de civitate Netina oriundus: *cui hac in parte consentiunt Testes*, VI *et* LXII: *alii saltem affirmant* Xichlin advenisse ex civitate Netina, *et sunt Testes* V, VII, VIII: *de solo autem* cognomento Cuffitellæ *meminerunt testes* IX, XII, XIII, et XXVII: *omnes ex auditu Seniorum Xiclensium.*

in habitu Tertiarii.

7 *Super* II *Capitulo respondit testis* I, audivisse se dici, quod d. qu. Guillelmus fuerit tertii Ordinis S. Francisci, viditque ipsum supra suum monumentum haberi pictum cum veste dicti tertii Ordinis, *quod etiam deposuere Testes* II, III, V, X, XIII, et XXVII. *De* B *solo autem pictura et habitu cum cordula ibid. in expresso, testatur* IV. *Ast* IX *solum deponit, audivisse se quod appellaretur* Frater, *absque ulla mentione certi Ordinis. Expressius omnium Testis* LXII a viris nobilibus ætate et dignitate precipuis audivisse asserit, quod Guillelmus fuerit persona religiosa et monachus ex Ordine Mendicantium tertii Ordinis S. Francisci: et dictam Regulam observaverit cum multa humilitate et patientia, tamquam bonum ac fidelem Dei servum. *Testis etiam* VIII audiverat dici, quod fuisset monachus, sed cujus Ordinis ignorabat. *a*

a

et humili tuguriolo Xicli vixit,

8 *Super* III *Capitulo deponit Testis* I quod d. qu. Fr. Guillelmus juxta terram Xichili habitaverit, intra tugurium novem circiter palmorum, quod hodieque superest, valde humile, intra hortum adjunctum prænominatæ ecclesiæ, in platea quæ dicitur, Fossaparva: in ipsoque tugurio depictam esse imaginem Dominæ nostræ et ipsius Fr. Guillelmi: quo in loco solitus sit conversari cum quodam cui cognomentum Guiccionii, viro honestæ ac probæ vitæ; et cum B. Conrado, tam in terra Xichili quam in civitate Neti: et hæc se scire, quia ita publice audivit et vidit. *Consentiunt alii plures: sed B. Conradi nullus hoc loco meminit præter Testem* VIII; *ipsius vero Guiccionii in magno senio defuncti probitatem laudant omnes; nomen* Pauli *fuisse ei, asserunt testes* III, IV, XXVII, *præter* C *alios ad alia capitula respondentes. Testis* III *octogenario major* asseruit, se ipsum Paulum cognovisse, nec non alios ejusdem nominis partim mortuos partim adhuc vivos, omnes famæ optimæ. *Testis* VI *et quidam alii addunt* locum fuisse silvosum adituque difficilem: *ille autem centenario major ibidem* cum eo conversatos novit et nominat præter Paulum Guiccionium, Nutium Gandolfi et Paulum Chavettum, Confratres prædictæ ecclesiæ, quos habuerit et habent pro viris probis atque honestis; et tales, cum viverent, habitos fuisse in terra Xichili, ipse novit. *Testis* X ilices aliasque species arbustorum nominat, quibus obsitus erat habitationis locus: *et tam ipse quam Testis* XII ejus ostium versus Boream patuisse affirmant. *Testis* XIII *expressius addit*, vixisse ibi extra terram et conversationem hominum; *alii*, solitariam vitam duxisse. *Denique Testis* LXII testatur de prænominata Confraternitate, unde familiares aliquos habebat Guillelmus, quod in ea viderit et cognoverit optimam disciplinam, ipsique aggregatos fuisse multos nobiles et personas terræ Xichilensis primarias.

familiaris confratribus ecclesiæ S. M.

9 *Super* IV *Capitulo respondit Testis* VIII, annos circiter elapsos esse viginti quinque ante quos per D quinquennium habitaverit in terra Palatioli: ubi dici audiverit, quod ipse Guillelmus cum B. Conrado juxta dictam terram habitaverint in quadam *b* spelunca; sed quod inde expulsi sint immissis per quosdam venatores, ibi venari solitos, canibus: quodque eam persecutionem humiliter ferentes, simul iverint in civitatem Netinam; ibique seorsim unus ab altero habitaverint, sese mutuo sæpe invisentes: postea autem Guillelmus venerit Xichilim. Prædictam vero speluncam aiebat se vidisse juxta terram Palatioli, instructam imagine B. Virginis Mariæ: vidisse etiam istius terræ incolas, tam viros quam feminas illuc accedere solitos religionis caussa, ibique lampadem semper ardentem servare. *Testis* LXII de persecutionibus a Guillelmo patienter toleratis testatur in genere, ex relatu fide dignorum, et narura ipsius loci asperi, in quo vivebat: *ceteri profitentur*, se ignorare.

cum esset pulsus, Palatiolo.

b

et Neto digressus,

10 *Super* V *Capitulo dicit Testis* V, ex relatu seniorum, quod cum ad eum deferrentur cibi aliqui, ipse eorum partem portare solitus fuerit ad quosdam pauperes, ipsos vocando, et cibos post fores relinquando. *Similiter Testis* LXII compertum sibi, fide E dignorum virorum testimonio, asserit, quod Guillelmus fuerit solitus, non solum continuo visitare hospitalia: sed omnibus personis miserabilibus et in tribulatione constitutis caritative assistere, exhortando ad virtutem patientiæ; et misericordiæ operibus se libenter impendisse. *Ceteri profitentur*, se ignorare.

ibi operibus caritatis vacans,

11 *Super* VI *Capitulo dicit Testis* III, audivisse se quod Guillelmus, quamdiu Xichili commoratus est, nullatenus visus sit honores quærere: idemque *deposuere de constanti viri humilitate Testes* IV, V, VIII, et XVI. *Testis* XI adducit testimonium patris septuagenarii ac matris jam defunctorum. *Testis* LXII *affirmat* vestimenta ejus fuisse vestitum sanctæ humilitatis et paupertatis, idque ex ipso habitationis loco ait satis posse judicari. *Ceteri, ut supra, dixerunt*, se ignorare.

in magna humilitate,

12 *Super* VII *Capitulo respondit Testis* I, quod habitans in tali, quale supra descriptum est, tugurio, dormire solebat supra lectum factum ex virgis atque sarmentis: ex qua habitandi cubandique ratione persuasus sit, ipsum duxisse vitam asperam. *Continunt* II *et* XXVII. *Testes* III, VII, VIII *eumdem lectum distinctius describentes aiunt*, fabricatum fuisse supra trabem unam, muro immissam; supra quam rudia F ligna, transtrorum instar disposita, instrata erant sarmentis: itaque dormire solitum communiter dici. *Idem deposuit testis* IV, *addens*, quod tam in minori quam majori sua ætate sæpius casulam istam visitans, talem lectum in ea viderit. *Testis* V *insuper deposuit*, tam se quam alios solitos devotionis caussa super dictum lectum, sic instratum, decumbere. *Addit* IX, elevatum fuisse a terra palmo circiter uno, *miraturque* quod ipsa domuncula, cum numquam refecta fuerit, semper in eodem statu permanserit. *Idem testatur* X, *annos* LXXXVIII *natus, seque ait* id optime scire, cum etiam ipse sit ex confraternitate prædicta. Testes autem vitæ asperæ, quam Guillelmus ducebat, allegat Paulum Guiccionium, Jacobum Ragusiam, Nicolaum de Pisana, et Joannem la Licata, notos sibi tamquam viros honestissimos et ante annos sexaginta vita functos. *Testis* II Hanc male mamateriati et pejus locati tugurii, imaginumque ad parietem pictarum conservationem attribuit miraculo; cum semper, inquit, fuerit et adhuc sit valde obnoxium aquæ: sed imaginum tam diuturna tali loco conservatio est mirabilior, quod nec maculas quidem hactenus ullas contraxerint. *Testis vero* IX deponit, quod ante annos circiter sexaginta, tertiana laborans

et vita austeritate,

quam Deus honoravit, duos ait IX

conservat miraculose tugurio ejus.

A laborans febri, quæ integro anno molesta ipsi fuerat, mox ut dictum lectum ascendit, a tali infirmitate fuerit sic liberatus, ut eam deinceps numquam passum se meminerit. *Denique Testis* LXII austeritatis maximæ fuisse Guillelmum, dictoque loco jejuniis rigidis crebrisque et sanguineis flagellis carnem macerasse, ex eo judicat, quod ipsum locum nemo ingrediatur, quin intimi doloris de admissis peccatis et teneræ devotionis sensu afficiatur.

se sustentabat eleemosynis

13 *Super* VIII *Capitulo, respondit Testis* II ex matris suæ relatu scire quod d. Guillelmus viveret ex eleemosynis; quodque exercens hortulum casulæ suæ adjunctum, ex herbis inde provenientibus remunerari solebat eos qui sibi eleemosynam faciebant. *Quod autem ex eleemosynis viveret, simpliciter testantur* I, *et* XII. *Testes* VIII *et* XXVII *addunt*, ex eleemosynis ad se delatis solitum partem dare pauperibus. X *Testis expresse nominat* Paulum Guiccionium, Antonium de Raguza, Nicolaum de Pizana et Joannem la Licata, qui suis eleemosynis Guillelmum soliti sint sustentare; homines, quantum meminit, probatissimæ vitæ ac famæ, confratres Dominæ nostræ, ab annis plus quam sexaginta defunctos. *Testis* XVI *nonagenaria ait*, sibi in puellari ætate constitutæ aliquando

maxime Pauli Guiccionii,

B dictum fuisse a Garita, *seu Margarita*, Guiccionii conjuge quomodo ipsa soleret Guillelmo prospicere, eumque, eleemosynis suis sustentare. *Concludit Testis* LXII, Vitam omnino duxisse Apostolice pauperem: cujus etiam argumentum sumit antiquam sepulturam, in qua Fr. Guillelmi ossa requiescunt, quam non habuisset homo peregrinus tam honorificam, nisi æstimatissimæ apud omnes et revera exemplaris sanctitatis extitisset.

cui et mortem suam videtur indicasse.

14 *Super* IX *capitulo de mortis propriæ prædictione, alicui facta a Guillelmo, dixerunt omnes* ignorare se, *præter Testem* I *qui refert*, in terra Xichili publice se audivisse dici, quod immediate ante suam mortem, venerit Guillelmus summo mane ad ædes Pauli Guiccionii, easque clausas reperiens, ipsum inclamaverit, dicendo, O compater. Cui cum Guiccionius respondens quæreret numquid vellet, seque surrecturum diceret: reposuit Guillelmus, nihil opus esse, tantum ad se veniret facto die: et hæc dicens unum calceorum suorum projecit in domum, per quamdam porticellam ipsius ostii. Quo invento d. Guiccionius ad ædiculam Guillelmi festinavit, et mortuum reperit.

Miracula ejus in pastillis dolosis,

15 *Super* X *Capitulo Testis* XI *asseruit*, de pluribus miraculis ab eo factis se audivisse ex patre et matre, sed nullorum in particulari meminisse: *ceteri*

C *fere omnes ex auditu narravere miraculum de pastillis in domo Guiccionii. Ex his Testis* I *hoc modo rem narrat publice auditam.* Invitaverat Guillelmum aliquando compater suus Guiccionius ad prandium, eique apposuerat maccarones seu lagana cum pastillis: quorum aliqui de industria impleti furfure, positi fuerunt ante d. Guillelmum. Hos cum ei præscindere vellet, quæ eosdem paraverat Guiccionii uxor, cœpit ille dicere commatri suæ, quare hos ipsi præscinderet; et formans super lancem signum Crucis, accepit aliquos ex dictis pastillis plenis furfure, eosque aperiens reperit plenos recocto lacte: ac mox mulieri monstravit dicens, Huc aspice, commater numquid delicati sunt? Postea volens bibere, requisivit eamdem an haberet vinum. Respondit illa, a pluribus diebus nullum habuisse domi. Institit nihilominus Guillelmus ut apponeret, designando digito vas vinarium, pridem vacuum. Surrexit ergo mulier cum cantharo, movensque spinulam vasis supremam, ut jusserat Guillelmus, mox ut eam extraxit, mirata est vinum copiosum effluere. *Hoc ultimum de vino tacent testes* II, IV, V, VI, XVI, et XXVII. *Ast testis* LXII *plurium in genere auditorum reminiscens, solum hoc de vino in particulari narravit.* D

EX MS. PROCESSU vino deficiente,

16 *Testis* III *notat, dolum in pastillis fecisse mulierem: quod tæderet ipsam, toties convivam habere Guillelmum. Deinde plenius describit verba utrimque habita circa vinum, antequam mulier indignabunda pareret mandato; ac denique concludit dicens*, quod mulier viso miraculo commota, projecerit se in genua ante B. Guillelmum, veniam postulans, eique deinceps libenter atque hilariter ministraverit, propter magnam qua eum prosequebatur devotionem. *Testis* IV, ex relatu matris suæ defunctæ, *idem deponens de pastillis, addit*, contigisse in carnisprivio, et Guiccionii uxorem ab aliis mulieribus sumpsisse consilium, quomodo molesto hospiti posset illudere: ipsamque non accubuisse mensæ, quamvis a marito jussam; sed prætextu ministrandi observavisse, quomodo se haberet Guillelmus fraude comperta. *Idem* ex *eadem* matre sua audivisse dixit, quod simili tempore domum Guiccionii invitatus ad mensam Guillelmus, responderit non posse venire se, eo quod ipsemet penes se haberet peregrinum hospitem. Itaque Paulus ei per puerum suum misit scutellam laganorum. Peracta autem Quadragesima venit in mentem Paulo ut scutellam repeteret. Misit ergo

laganis etiam post 40 dies calidis.

E eumdem puerum, qui invenit scutellam, ipso quo ante posuerat loco, plenam laganis, etiamnum fumantibus; admiransque quæsivit, cur ea non comedisset Guillelmus, et quomodo adhuc calida essent: ipse autem respondit: Habui ea hesterno vespere. *Idem narrans Testis* V, ex relatu seniorum Xiclensium dicit, inventum a puero in casa Guillelmi B. Conradum: rursumque repertum ibidem, cum rediret pro scutella repetenda; puerumque eis dixisse: Quid? an adhuc comedenda restant lagana, quæ ultimis Carnisprivii diebus attuli? ecce jam habemus hebdomadem sanctam. Guillelmum autem respondisse: Numquid non ea huc tulisti heri vesperi? *Similiter B. Conradi tunc præsentis meminere Testes* VI, VII, et XXVII. *Testis* VIII *addit* inventos Guillelmum et Conradum, ut primo die, colloquentes. *Testis* XVI, puellulam se idem ex ipsa Pauli uxore Garita audivisse asseruit, quasi illa lancem tulerit ac retulerit: et ipsam repetenti Guillelmus responderit, Adhuc debemus comedere.

et caseo prophetice diviso,

17 *Testis* X *insuper ait* audivisse se puerum *duodennem* ex prædicto Paulo, in capitulo ecclesiæ S. Mariæ de pietate, coram Confratribus ibidem præsentibus, quod ipse Paulus miserit aliquando ad Guillelmum caseum unum integrum, contra voluntatem uxoris suæ, quæ volebat tantum dimidium mitti: F quem cum in suo tugurio accepisset Guillelmus, statim diviserit in duas partes, dicens, quod sibi servaret partem, quam suus compater sibi dederat; alteram vero partem remitteret uxori ejus, quia nec ipse vellet accipere, quod illa noluerat dare. *Idem narrat ex auditu plurium Testis* XXVII. *Testis* XIII asseruit id ipsum sic narratum fuisse ab eo qui caseum portavit, sic ut mulier attonita hæserit, videns remissam sibi partem, et verba Guillelmi audiens. *Idem Testis de vino audivisse se ait*, quod mulier ægre obtemperans, cum vellet infimam dolii spinulam extrahere, si forte adhuc aliquid residui vini efflueret; jussa sit trahere spinulam supremam: ipsam vero hoc irrisisse et facere noluisse: sed Guillelmum iterum dixisse, hac, commater, quod dico, et prome ex parte superiori.

Mortuo Guillelmo sonant ultro campana,

18 *Super* XI *et* XII *Capitulis dixit Testis* II, quod mortuo Guillelmo sonaverit per seipsam campana ecclesiæ majoris: quodque cum vellent sepeliendum deferre ad aliquam ecclesiarum inferiorum, pervenientes in locum qui dicitur Tocco, non potuerint ultra commovere corpus, aut a terra attollere. Consilio autem accepto de ipso ferendo ad ecclesiam majorem

EX MS PROCESSU

A majorem S. Matthæi, facillime ipsum sustulere, ibique sepelivere in monumento lapideo. Interrogatus de caussa scientiæ, respondit, se præmissa, ut dicta sunt, quia ita audivit a multis personis in Xicli ab annis quinquaginta infra. *Consonat depositio Testis* XXVII. *Addit* III, *quod* populus audito miraculoso sono campanarum (*de pluribus enim campanis loquuntur etiam ceteri*) accurrerit ad tugurium Guillelmi, ipsumque invenerit mortuum quidem, sed tamen adhuc genibus flexis ac junctis manibus. *Idem de situ corporis mortui, ex relatu matris, affirmavit Testis* IV. *Testis* V, *eadem quæ* II *commemorans, addit*, unam earum campanarum quæ nemine trahente sonarunt, translatam postea fuisse ad campanile ecclesiæ S. Joannis Evangelistæ (*quod etiam dicit Testis* IX) et in loco ubi corpus immobile substitit, collocatam esse ad præsens imaginem Dominæ nostræ, a Misericordia cognominatæ: denique inter ecclesias ab aliquibus pro sepultura propositas, nominatim recenset ecclesiam Annuntiatæ et ecclesiam S. Mariæ. *Similia habent ceteri omnes. Testis* VII etiam meminit cereorum accensorum, qui fuerint apud mortuum reperti. *Testis* X inventi sic corporis testimonium sumit ab iis qui ipsum extulere, et a quibus audiverit duodennis, Paulum Guccionium Guillelmi amicum, Mazium et Lemum de Marturana, et Nutium de Melfis antiquiores Confratres. *Testis* XIII *asseruit*, longam in populo fuisse quæstionem de caussa nocturni sonitus campanarum: tandemque in mentem venisse curatoribus ecclesiæ S. Mariæ de pietate, ut irent ad tugurium Guillelmi, quem inter accensos cereos genuflexum invenerint, et manibus tenentem precatoriorum globulorum sertum. *Denique Testis* LXII *deposuit, relatum sibi esse ab auctoribus gravissimis*, tum quod prædicti cerei fuerint pulcherrimi, tum quod vultus defuncti radiaverit instar Angeli. Item populum, hærente in via corpore, ambiguum consilii, communi conclamatione Divinam misericordiam invocasse, *et quod hoc fuerit caussa nominis, imagini D. Virginis ibidem locatæ postea inditi.*

corpus invenitur genuflexum

B

et ad sepulturam delatum fit immobile,

19 *Super* XIII, *Capitulo Testis* I, *postquam ea dixisset, quæ alii super* XII, *addit* quod fuit sepultus in monumento facto ex petra franca, posito supra duas columnas, et quatuor seris firmato: in quo monumento descripti fuerint antiqui aliqui versus, in honorem et laudem vitæ ipsius Guillelmi: supra ipsum autem monumentum depicta est sua imago, cum quibusdam mulieribus genuflexis eum adorantibus: item instratus monumento est pannus, cum figura quadam et insignibus quondam Reverendissimi Domini Episcopi c Dalmatii. *Testis* XXVII *hæc eadem narrans, tacet de tapete. Addit Testis* II Claves sepulcri servari partim a Capellanis ecclesiæ partim a Juratis terræ. *Testis* V, *locum sepulturæ in ecclesia S. Matthæi nominat*, sacellum Illustrissimorum Dominorum, Comitis et Comitissæ. *De monumento autem dicit*, esse ex uno solo lapide, quale neque Xiculi neque in vicinia ullum videre est; quodque habeat ostiolum ferreum, cujus sint quatuor claves, quarum unam etiam teneat vir quidam nobilis. *Dixit autem de seris Testis* XII, ipsas in nocte consuetæ Vigiliæ apertas sæpe esse inventas, iterumque die sequenti clausas, nemine eas aperiente vel claudente. *Testis* VII *addit* intra ipsum monumentum clausam esse capsulam, quæ etiam propriam clavem habeat, et sacra ossa contineat. *Testis* XIII *etiam meminit panni, Episcopalibus insignius ornati, et hos versus monumento inscriptos recitat.*

sepelitur in ecclesia S. Mathæi

C

c

in honorifico monumento

Sciat qui nescit, Guillelmus hic requiescit
De Cottitella: seculi præsentia bella
Subdidit atque crimen, animæ fœdantia limen.
Regnat in æthereis, Christo jubente, theatris.

Testis LXII *relatis iisdem versibus, dicit* tam magnificam sepulturam nusquam in terra Xichili conspici: ipsumque locum esse totius templi honestissimum, capellam scilicet Dominorum Comitum Modicæ d et Xichilis, in eoque confirmari opinionem suam, quod d. Guillelmus, vita sibi comite, fuerit homo valde justus; multas persecutiones passus, vixeritque in multis laboribus, et sanctis moribus, et strenuis actibus; simplex et humilis, et dignus in cujus solennitate, Domino permittente concedenda, cantetur hymnus iste ecclesiasticus, qui incipit: Iste Confessor Domini etc.

D

d

ANNOTATA.

a *Ast cap. 7 videbimus aliquos quibus visus hic habitus est spectare ad Tertiarios S. Francisci de Paula, vel Carmelitarum: ex qua discrepantia intelligas, generalem et cuivis solitario idoneum fuisse habitum, qui ad tam varios trahi potuerit: ipsum vero Beatum nulli Ordini specialiter fuisse addictum, nedum vota alicujus professum.*

b *Hujus primi et ambobus communis secessus, nemo alius meminit; neque ullæ alterutrius Vitæ. Est autem* Palatiolum *vicus ad 24 P. M. Syracusis distans, intervallo duplo longiori remotus a Neto et Xicli. Mihi verosimile non est, tam longe a patria versus Boream abiisse Beatum eremiticæ vitæ studio, ac statim primo dejectum incursu ad patriam rediisse; potius crediderim quæ de B. Conrado solo vera erant, ut in ejus Vita num 5 narrantur, applicata fuisse etiam huic ejus amico.*

E

c Dalmatius, a S. Dionysio *cognominatus, creatus Episcopus Syracusanus an.* 1469 *obiit* 1511.

d *Ita hic constanter scribitur, cum in tabulis chorographicis notetur* Molyca, *insigne prope Xiclim oppidum: Rocchus Pyrrhus dubium solvit, cum* Motycam *sribit, unde tabulam corrigas.*

CAPUT III.

Testimonia circa miracula et famam sanctitatis B. Guillelmi.

Super *Capitulo* XIV *et* XVII *dicit Testis* I, *secundum quod audivit in terra Xichili*, effluxisse ab obitu Guillelmi annos circiter centum quinquaginta; mortuum autem esse IV die Aprilis, et hujus diei Vigiliam Xichili celebrari. *Idem asseruere Testes* III, IV, IX, XIII. *Testis* V, annos centum sexaginta circiter *numerat*; X, *solum* centum quadraginta; XI centum triginta. *Testis* VI *de Vigilia expresse dixit, agi eam* tertio die Aprilis: festum vero die quarto. *Testis* VIII *indefinitius asseruit*, plusquam centum annos ab obitu Beati effluxisse, quemadmodum dici audivit: neque amplius in terra Xichili quemquam superesse qui eum cognoverit, nedum adfuerit morienti. *Similiter de die vigiliæ et die festi deposuere plures, celebrari scilicet die tertio et quarto Aprilis. De anno autem, mense, et die mortis omnes, præter eos quos recensui, professi sunt* se ignorare. *Miracula post mortem patrata, de quibus super Capitulo* XIV *interrogati aliqui responderunt, postea seorsim singula referemus.*

Annus mortis incertus:

F

21 *Super Capitulo* XV *et* XVI *Testis* I *respondit*, Guillelmum in terra Xichili habitum fuisse semper, et etiamnum haberi, in magna devotione; et tam quam Sanctum honoratum esse, et honorari ab omnibus: magnumque concursum esse, tam virorum quam mulierem, ad faciendam Vigiliam ejus: ideoque isto potissimum tempore, multos parvulos herniosos aliisque infirmitatibus laborantes, absque medicamentorum usu ac prorsus præter naturæ ordinem, miraculose convaluisse. *Similiter de nocte Vigiliæ prædictæ, multimodis salutari, deposuere Testes* II, III, IV *et ceteri ad unum omnes. Addit Testis* V, Lampadem

certa opinio sanctitatis in populo,

et vigiliæ ac festi celebritas annua,

A padem semper accensam populari devotione ante sepulcrum ali, eamdemque devotionem cohiberi numquam potuisse quominus prædictam Vigiliam ageret utriusque sexus plebs copiosa quamvis id ne fieret identidem prohiberetur. *Testis* VIII *asseverat, statim* a primis post mortem Guillelmi annis invaluisse morem celebrandi ejus Vigiliam : scire autem se, ex ipsorummet qui gratiam recepere relatu, varios ea nocte, tum a ruptura tum a febribus, fuisse liberatos. *Similem gratiam consecutos alios a se auditos aiunt Testes* IX, *et* XIII *adduntque* tantum esse numerum concurrentium ad Vigiliam, ut omnes capere ecclesia vix aut ne vix quidem possit. *Quod autem ad* miracula a mortuo patrata *attinet, de iis in genere protestati sunt*, se ab expertis audivisse, *Testis* X, *et* XI. *Denique Testis* LXII *asserit*, Populi Xichelensis erga B. Guillelmum devotionem singularem apparere, per multa insignia caritatis opera, illius intuitu facta hospitalibus et ecclesiis; tum etiam per hoc quod de nulla re audiantur sermones frequentiores, quam de procuranda beatificatione aut canonizatione Fr. Guillelmi : adeoque ferventem esse hunc amorem, ut libenter suas omnes possessiones, ipsumque sanguinem profunderent ad augendam sacri corporis venerationem; propter beneficia innumera et gratias continuas, quas ipsius precibus et meritis acceptas referunt cives Xichilenses.

cum frequentia miraculorum.

B

imo LXX aut LXXX

Calceus Paulo Guiccionio relictus,

22 Mirabella, Testis XIV, relicta quondam Michaelis de Massa, annorum circiter quinquaginta, ut dicit, de capitulis omnibus sibi propositis tantum scire se dixit ex sua matre, etiamnum vivente in terra Mohac, annorum circiter centum vetula, et tertio Ordini Virginis Annuntiatæ adscripta : quæ cum Modicam esset migratura secundarum nuptiarum caussa ipsi testi filiæ suæ, natæ ex primo marito Antonio Guiccionio, filio Pauli sæpe memorati, qui testis ipsius fuit avus paternus, reliquit dicta mater calceum B. Guillelmi, cujus corpus in ecclesia S. Matthei sepultum est. Et hunc calceum prædicta deponentis mater acceperat a suo marito Antonio, Antonius autem a Paulo patre suo moriente, ipsa vero Deponens acceptum a matre habuit in potestate sua annis circiter viginti duobus. Porro prædictus calceus dicebatur eis mansisse hoc modo. Quodam matutino tempore, ea hora qua ante diem pulsatur ad Ave Maria, venit Guillelmus ad ostium Pauli, pulsavitque, Paulum appellans de nomine. Eo autem interrogante, Ecquid tali hora veniret necdum enim se surrexisse, surrecturum tamen si opus foret; respondit Guillelmus, nihil opus esse, sed per aperturam ostii projecisse calceum. Hunc cum die facto

C

antequam Guillelmus moreretur.

invenisset Paulus : Vide obsecro exclamat, quid fecerit compater meus Guillelmus : calceum mihi suum reliquit atque abivit. Vadam et videbo quid velit. Ivit autem ad ejus tugurium, et junctis manibus ac genibus flexis invenit mortuum : quod mox curavit nuntiare civibus suis, ultroneo campanarum sonitu excitatis. Cum vero sepelire eum vellent in ecclesia Annuntiatæ, non potuerunt movere corpus, nec item cum de ecclesia S. Mariæ in platea deliberare cœperunt : ast ubi nominata fuit ecclesia S. Matthei, nullo negotio sublatum corpus est eoque illatum repositum est in monumento lapideo.

miraculis claret :

23 Quamdiu autem ipsa Deponens penes se habuit prædictum calceum, necesse fuit eumdem identidem commodare personis pluribus, quibus vel dolebant oculi, vel partus accidebant difficiles : quæ omnes liberabantur; mox atque eumdem capiti suo imponebant aut loco male affecto. Accidit autem vivente adhuc. Rev. Dom. Andreotta de Ericio, Vicario terræ Xichilis, annum esse admodum sterilem et siccum deficientibus pluviis. Hac necessitate compulsi quidam recurrerunt ad d. D. Vicarium, dicentes, quod ipsa Deponens haberet calceum B. Guillelmi, D qui multis infirmis impositus fuisset salutaris, adeoque non deberet ita privatim absque honore haberi. Misit ergo Vicarius qui eum ex suo nomine posceret, et per Clerum Confratresque suo habitu indutos translatus est cum magna veneratione calceus in ecclesiam S. Matthei : quo facto, copiosa pluvia de cœlo effusa est; prout ipsamet Deponens meminit tum vidisse se, tum sæpius audivisse commemorari ab amitis suis, feminis grandævis, filiabus Pauli Guiccionii, Maria et Joannella. *Meminere ejusdem calcei testes* I *et* II, *factumque* ad formam Apostolicam *aiunt; sandalium ut fuisse intelligas, et nudipedem solitum incedere Guillelmum, ad morem Religiosorum S. Francisci. Idem testantur de parturientibus aliisque infirmis, impositione ejusdem calcei sæpius sanatis : quod etiam Testes* IV, VII, XII, *et* XIII *ex propria et aliena experientia confirmarunt. Addit Testis* V ; quod prædictus Vicarius, aliquando oculorum visu privatus, calceum illum ad se deferri mandarit; quem cum sibi devote imposuisset, continuo et miraculose visam recepit. Quare tobaliam sericiam donavit ad involvendum calceum prædictum, eumque jussit retro in monumento Beati reponi. E Fecit etiam ipsius imaginem pingi, cum suis et Reverendissimi Episcopi *a* Dalmatii insignibus, quæ nunc super sepulcrum locata cernitur.

EX MS. PROCESSU siccitatem avertit templo illatus,

et cæcum illuminat

a

liberatur febri super stratum ejus decumbens,

24 *Testis* I, *Super* XIV *Capitulo* deposuit, quod annos ætatis suæ circiter trigesimo, febri quartana aut tertiana laborans, temporis et tædii fallendi caussa accesserit ad sollennem cursum *b* pallii, agi solitum mense Septembri, in festo Dominæ nostræ de pietate. Cumque esset in consueto cursus loco, invasit eum febris, coegitque recedere. Intravit ergo prædictæ Dominæ nostræ ecclesiam, adeo debilis, ut nec passum ultra movere posset, propter frigoris incumbentis vehementiam. Tunc ei in mentem venit domuncula, quondam B. Guillelmo habitata, simul etiam recordatus sæpius dictum sibi fuisse, quod quicumque intra eam decubuisset, mali cujuscumque medelam referre soleret; persuasus etiam ipse est eodem accedere. Nec mora : abiit, decubuit infra imaginem Beati, lapidem quemdam capiti suo substernens : et continuo dormire incœpit. Postquam autem evigilavit, omni malo se liberum sensit; neque deinceps unquam tali morbo laboravit.

b

sanatur ruptus ad monumentum accedendo,

25 *Testis* II *dixit*, annos esse circiter septemdecim, quod cum in terra Xichili in ecclesia S. Mariæ de Cruce, concionantem audivisset quondam Reverendum Fratrem Stephanum de Ischifitto, sa- F cræ Theologiæ Doctorem, eumque e cathedra descendentem expectasset, regavissetque secum venire ad prandium (erat enim hora prandii) prædictus Reverendus ei responderit, Nolo hic comedere : sed volo ire ad orandum B. Guillelmum, intelligens scilicet ecclesiam S. Matthei. Cum autem reponeret ipse testis, audivisse se, quod Pontifex summus prohiberet eum dici Beatum : respondit ille : Si adessem Sanctitati suæ, facile ei persuaderem, non solum Beatum, sed etiam Sanctum dici debere. Caussam id asseverandi esse, quod aliquando vehementer ruptus in inguine, devote adiisset sepulcrum B. Guillelmi, eique caput suum applicans, continuo recepisset sanitatem. Cum vero inde profectus Granatam, ibidem ad populum per Quadragesimam dixisset, post sermonem habitum die Veneris sancto, quidam devoti fideles oraverunt, ut eumdem sermonem vellet iterare in festis Paschalibus. Quibus morem gerens, cum ferventius vocem extulisset, rumpi se sensit in alio inguine, non sine maximo cruciatu. Recordatus autem B. Guillelmi, per quem antea sanatus fuerat; iterum suas ad eum preces convertit, et iterum simile beneficium retulit.

et iterum Beatum invocando.

Ex ms processu. Circumlato capite Beati impetratur pluvia.

A 26 *Testis* III *dixit*, quod cum anno quodam magna esset in hac terra sterilitas, propter aquæ penuriam, et plurimæ processiones ad obtinendam pluviam fuissent institutæ, ac nihilominus irritæ manerent preces, et spes futuræ messis periret in agris; consilium cœlitus immissum, de circumferendo Beati capite, præ ceteris placuit. Vix autem ad S. Margaritæ ecclesiam pompa processerat, cum tantus ex improviso imber descendit, ut retro, unde venerant, ad ædem S. Matthei non patuerit reditus, aquis vias intercludentibus. Idem retulit, quod anno proxime elapso deformiter intumuerit umbilicus filii sui anniculi: quare uxor sua votum fecit vigilandi ad honorem B. Guillelmi in ecclesia S. Matthei: quod cum ipsa nocte consueta exolvisset una cum parvulo eodem delato; sequenti die eumdem domum retulit, cum tumore multum imminuto: atque intra octo dies integre sanum habuit. *Idem impetratæ in modum supradictum aquæ miraculum narraverunt Testis* VI, VII *et* XI, qui interfuit, vidit et audivit.

Curantur febricitans,

27 *Testis* IV *dixit*, quod cum ipse esset puer annorum circiter quatuordecim, et febri vexaretur, iverit ad tugurium B. Guillelmi, in eoque devote recubuerit; et exinde numquam amplius isto morbo B laboraverit. Vidisse etiam se multos similiter febricantes, qui eodem accessissent sic decubituri, quosque postea interrogans audiverit optatam consecutos sanitatem. *Testis* V *dixit*, aliquando vidisse se quemdam, nunc defunctum, Nicolaum Minoya dictum, supra crocias ambulantem (erat enim pedibus debilis, qui cum supra monumentum Beati se collocavisset, ibique sic mansisset aliquanto tempore, vidit ipse testis eum assurgere sanum, dimissis in terram crociis: abjectoque etiam in terram pallio præ lætitia, eodemque resumpto ac humeris imposito, cœpisse dicere, meritis B. Guillelmi se esse sanatum. Abivit autem absque crociis aut alio ullo fulcimento liber, et taliter eum stare atque ambulare per multos deinde annos testis ipse vidit.

pedibus debilis,

et scabiosus ad sepulchrum;

28 *Testis* VII *professus est*, audivisse ex Dom. Francisco de Arrabbito, viro optimæ conscientiæ, vitæ ac famæ, quod Melitensis aliquis, caput scabie infectum habens, venerit ad ecclesiam S. Matthei, et prædictum qu. Franciscum interrogaverit, quo loco sepultum esset corpus B. Guillelmi. Quod cum ei fuisset monstratum; ivisse continuo Melitensem illum ad monumentum, factaque oratione assurrexisse capite sano ac mundo: prout ipse Franciscus, qui scabiosum ingredientem viderat, propriis oculis vidisse affirmavit. Ipse autem Testis deposuit quod C ab annis circiter quadraginta afflictus quartana, cui tollendæ nulla remedia proderant; die quodam recursuri paroxysmi cum devotione iverit ad tugurium Beati; ubi invadente ipsum malo, reclinavit se supra sarmenta quædam; et ab aliis audivit hunc fuisse lectum, supra quem solebat somnum capere Guillelmus. Mox autem obdormivit etiam ipse, et paulo post experrectus, surrexit sanus, neque postea talem infirmitatem est passus. *Simili modo Testis* X, non semel, sed sæpius se liberatum a febribus asseruit, tam in minori quam in majori sua ætate, usque ad annum sexagesimum.

item febris, ad stratum Beati,

ANNOTATA.

a *Vivebat ergo tum adhuc Episcopus Dalmatius: quia sola caussa depingendorum istic ejus insignium esse potuit, quod ejus vicarius erat qui picturam curabat; ergo cum hoc fiebat summum agebatur an. circiter* 1510: *quo anno si ipsa Testis* 14 *solum fuisset an.* 2, (*uti consequitur ex æt.* 50 *an. in principio posita*) *debuisset accepisse calceum ante an.* 1490, *annos dumtaxat tres nata; et mater, quæ erat an.* 1537 *pene centenariæ transisset ad secundas nuptias an. suæ æt. circiter* 67. D *Quæ cum sint valde incongrua, omnino errasse librarium putamus, et judicamus Testem* 14 *grandæviorem fuisse quinquagenaria, et forsan, ann.* 70 *aut* 80 *cum hæc deponeret: quo posito, nihil impedit miraculum contigisse etiam circa an.* 1490, *cum ipsa testis esset ann. circiter* 34 *quæ circa an.* 1470 *tredecennis erat, matre agente ætatis annum circiter* 33.

b *Ita vocatur præmium currentibus propositum: de quo usu, vide plura* 20 *Martii, in Gloria posthuma B. Ambrosii Sansedonii num.* 43.

CAPUT VI.

Alii Testes de miraculis post mortem, auditi XXVI *et* XXVII *Januarii.*

sanantur rupti parvuli plures

Honorabilis Alibertus de Michihenio, Testis XV, scire dixit, quod cum parvula quædam filia sua, annorum quinque, haberet grandem tumorem in inguine, ita ut ipsa intestina viderentur effluxisse; voverit ipse intortitium unum, ejusdem cum parvula longitudinis, deferendum ad B. Guillelmum, si illa sanaretur. Atque ita intra duos tresve dies sublatus tumor ille est, et etiam nunc sana puella vivit. *Similiter Testis* XVI. Antonina la Michela dixit, quod E in nocte annuæ Vigiliæ ad ejus monumentum iverit cum mulieribus aliis, eoque detulerit nepotulum quemdam suum herniosum, filium Petri Michaelis, filii sui: mane autem sequenti apparuit sanus parvulus, neque exinde tale quid passus est. Intellexit autem ipsa testis, pari modo sanatum esse parvulum alium, ex Modyca allatum. Anno quoque insequenti ipsa eodem detulit alium suum nepotulum, filium Pini Cuffari et filiæ suæ eidem nuptæ, qui propter tumorem inguinis herniosus credebatur: et similiter peracta Vigilia sanus rediit, neque ab annis circiter viginti quatuor, quibus id accidit, amplius tale aliquid sensit. Ipsa quoque Testis, postea febrim quartanam patiens mensibus circiter octo cum reliquis feminis ad Vigiliam agendam convenit: et precibus atque intercessione B. Guillelmi acceptum refert, quod ipsa nocte liberata, libera fuerit omni deinceps vita.

mulier febricitans.

30 Mag. Antoninus de Carnimolla, de terra Mohac, Xicli repertus, Testis XVII, affirmat, quod anno proxime, elapso, mense Martii, Indictione X, MDXXXVI, *a* post morbum quatuor mensium fuerit tam debili stomacho, ut cibi potusque impatiens exigua omnino sustentaretur substantia, cum bibere volens nihil posset deglutire, venit autem die XXIV Martii in terram Xicli, in domum suæ cujusdam sororis, nuptæ Mag. Antonino de Augusta. Ibi ei dictum est, faceret votum B. Guillelmo, ita certo sanandum. Cum igitur audivisset quod ab incolis illius loci cogitaretur de solicitanda et procuranda licentia ad festum celebrandum, eamque ob caussam Romam mittendos legatos; vovit se ad eum finem collaturum sex taros si sanaretur. Eodem autem vespere sensit, laus Deo, melius habere se, comeditque et bibit absque incommodo ullo, exinde sanus remansit.

a vir debili stomacho, F

Iterum herniosi, puer b

31 Bernardus de Bruno, Testis XVIII dixit, quod cum ipse pateretur herniam instar chitranguli *b* protuberantem; et quadam nocte in lecto decumbens colloqueretur cum sua matre de B. Conrado ejusque miraculis; cœpit dicta mater eidem narrare, quomodo etiam B. Guillelmus sanavisset multos herniosos. Quibus verbis intellectis, in tales voces devote erupit. O B. Guillelme, libera me ab hac infirmitate: et ego tibi voveo ferre cereum unum album valoris sex tarorum. Mane autem sequenti perfecte curatum se sensit, et manet sanus jam annis duobus.

et puella.

32 Perna, uxor Mag. Antonii de Grachioppio Testis XIX, deposuit, quod habuerit filiam nomine Franciscam

A ciscam, ab ipsa nativitate herniosam, cui ex more curarit fieri cingulum, quale ad continendam rupturam fieri solet : audiens autem ex variis quod B. Guillelmus multa fecisset et faceret miracula, sensit fiduciam devotam excitari in animo ; et quodam vespere cum mulieribus quibusdam ad ecclesiam S. Matthei accedens, eodem adduxit filiolam suam ; quæ ipsa nocte optatam recepit rupti corporis integritatem.

c alia calculo laborans,

33 Egregius Notarius, Carolus de Carratello, Testis xx, dixit, quod anno proxime elapso, filia sua, c Disiata nomine, patiebatur infirmitatem, qua impediebatur urinam reddere, et per consequens ullam partem quietis capere. Obtulit ergo filiam prædictam magistris chirurgis, qui sunt Salerni, calculi eximendi peritis, qui considerato malo, dixerunt, petram congregatam esse in collo vesicæ. Cum ergo decrevisset deponens infirmam subjicere sectioni, uxor ejus magna cum devotione promisit B. Guillelmo quod recurrente illius vigilia, vigilatura etiam ipsa esset, si ab incommodo tam periculoso liberaretur per eum filia sua. Placuit autem primum omnipotenti Deo deinde ipsi B. Guillelmo, exaudire preces : et exinde omni molestia liberam se puella sensit.

pueri rupti sex in vigilia

B 34 Honorabilis Antonia de Florio, Testis xxi, dixit, quod cum filius suus, nomine Joannes, ætatis annorum trium, herniam pateretur ; ipsa deponens vovit vigiliam ante ejus corpus, in ecclesia S. Matthei, ad tertiam Aprilis peragendam. Quo tempore adveniente, una cum pluribus feminis et filiolo suo, accessit ad monumentum, eumque supra illud collocavit, quomodo pariter collocati fuere ibidem alii quinque parvuli, similiter herniosi. Accessit autem ad idem monumentum qu. Venerabilis D. Antonius Zinza, et seras monumenti, tum forte apertas, manu sua clausit. Circa mediam vero noctem sanatus est puer, cum illis quinque aliis : et remansit mater, cum ceteris viris ac mulieribus, eamdem vigiliam celebrantibus, in ecclesia usque mane : quando rediens prædictus Sacerdos, qui seras monumenti clauserat, easdemque rursum apertas inveniens, dixit, hoc factum manifesto B. Guillielmi miraculo. Alias quoque ipsa deponens, cum febribus laboraret, eamdem vigiliam tenuit, et sanitatem obtinuit.

puella caput crustis obsita,

35 Francisca uxor Antonini qu. Laurentii de Naro Testis xxii, dixit, quod anno proxime elapso, filiolam quamdam suam trimestrem invasit infirmitas, quæ collum et caput crusta obtexit informi, subtus quam collecti humores copiose erumpebant. Duraverat ea calamitas duobus mensibus, usque ad feriam C secundam hebdomadæ majoris : quo die sub vesperam ipsa Deponens vovit B. Guillelmo, quod nudis pedibus atque jejuna adiret illius monumentum in ecclesia S. Matthei : et mane sequenti invenit filiam mundam ac sanam, crustis a capite toto separatis ; et adhuc intra pannos quibus obvolvebatur jacentibus ; adeo ut quæ antea, velut leprosa, omnibus erat abominationi, et cui lactandæ non poterat invenire nutricem ; nullum prioris infectionis retineret vestigium. *Huic miraculo attestatur* Antonia, uxor Jacobi de Ragusa, Testis xxiii, asserens, valde fœtidam fuisse aquam, quæ de sub crustis prædictis scatebat, seque præsentem fuisse ea vespera, qua miseram filiæ sortem plangens mater, votum nuncupaverat, et postero die mane vidisse infantem, omnis fœtoris squallorisque expertem. *Eisdem attestatur* Joanna uxor Raymundi de Cavallutio, Testis xxiv, addens, se rogatam aliquoties fuisse a Francisca, ut filiolæ suæ mamillam præberet, sed excusasse, metu lepræ au similis contagii.

brachio debilis,

36 Violans, uxor Antonii de la Gaglolo, Testis xxv, dixit, quod filio suo, annorum circiter decem puero, enata sint apostemata duo ad unum brachiorum, subtus et supra : quæ quidem apostemata per D medicos et chirurgos utcumque curata sint, sed ita ut brachium ipsum omnino debile atque inutile remaneret. Itaque in die sabbati sancti proxime præteriti, rogavit B. Guillelmum, ut filii sui brachium pristinis usibus restitueret : et statim atque pulsari cœpere campanæ, voti sui compotem factam se gavisa est.

EX MS. PROCESSU

ruptus et febricitans,

37 Matth. de Zinza, Testis xxvi, dixit, annos abiisse tres, ex quo præ nimia laboris instantia crepuit ei dextrum inguen, unde tumor excrevit ad instar ovi columbini : quare coactus fuit se medicis et chirurgis curandum committere. Sed cum hi proficerent nihil et dolores crescerent, maxime Austro spirante, cumque ad prius incommodum accessisset etiam febris quartana, qua usque adeo debilitatum se sentiebat, ut vix jam posset amplius equo vehi ; cum denique Xichilim venisset exeunte septembri proxime transacto ; una dierum, qua ipsum febrilis paroxysmus invaserat, convertit se ad orandum B. Guillelmum ; et cum hac devotione perrexit ad ecclesiam S. Matthei, seque circa monumentum Beati collocavit : ubi mox obdormiscens posteaque evigilans, E et rupturam inguinis solidatam, et febrium prorsus abactam sensit. Agit autem ætatis annum circiter quadragesimum.

de fluxu molesto laborans.

38 Joan. de Fichili, Testis xxvii, *postquam ad capitula singula distincte respondisset, super Capitulo* xiv et xvii asseruit quod filia sua, nomine Violanta, uxor Vincentii Canzemi, uno ante festum S. Pauli proxime elapsum anno, defluxu inter tibias adeo molesto gravata fuit, ut portanda esset, siquo vellet moveri, cum pedibus incedere non valeret. Gravibus etiam diu noctuque cruciabatur doloribus ; quibuscum conflictantem visitavit Don Masius de Magro Clericus, adferens aquam, cui aiebat unam costarum B. Guillelmi fuisse intinctam, et sanitatem ejusdem meritis obtinendam promittens, si devote eamdem aquam bibisset. Credidit mulier, et aquam ipso eodem tempore matutino bibit ; vesperi autem per domum suam ambulavit sana atque incolumis velut si nullam umquam passa fuisset infirmitatem. *Attestatur miraculum Clericus, qui aquam attulit ; addens*, auctorem se fuisse Capitulo ipsius ecclesiæ, ut proxime elapso die iv Aprilis, cum apertum esset monumentum, eximeretur costa prædicta ; cujus attactu sanctificandam aquam ipsemet portavit in quodam poculo, et ipsam secum domum retulit ; postea autem, audita mulieris prænominatæ infirmitate, fecerit et viderit, sicut pater infirmæ narravit. *Qui etiam pater ad extremum deposuit,* quod in nocte Vigiliæ, quotannis solitæ ante quartum Aprilis celebrari, plurimi F pueri herniosi fuerint sanati, et alii ab aliis infirmitatibus liberati, inter quos fuerit ipsius Testis frater, ad monumentum delatus a matre : unde circa mediam noctem puer sanus descendit, accurritque ad matrem gratulabundus velut si numquam ruptus fuisset, quemadmodum sæpe narravit prædicta mater.

pueri herniosi plures,

39 Clericus Thomas de Magro, Testis xxviii, dixit, quod in anno nonæ Indictionis proxime præteritæ, tribus mensibus laboravit quartana quæ cum nullis humanis remediis cederet, vovit B. Guillelmo cereum, si eo malo liberaretur. Et ex illo die usque in præsens liber ab omni febri fuit. Audivit autem publice dici in terra Xichili, multos alios infirmos meritis et invocatione prædicti Beati sanatos esse, potissimum pueros ; ejusque rei indicia esse, appensa ad monumentum herniosorum vincula, cereosque oblatos ab iis qui se gratiam consecutos profitebantur : item eorum multitudinem qui tertia Aprilis quotannis convenerant hactenus, ad vigilandum circa d. monumentum cum suis infirmis, quibus optatam

EX MS. PROCESSU

A tatam se dixerunt sanitatem impetrasse. Deinde dixit de aqua, ut supra.

40 Natalis de Cammarata, Testis xxix, dixit annos fluxisse septem, quod filius suus tunc temporis bimulus, grandes ex ruptura valde protuberante patiebatur dolores, quos crebro ploratu testabatur. Cum autem ipse testis esset peregre, vovit mater vigiliam ad tumulum, tertia Aprilis agendam. Redeunti porro domum ipso quarto die marito dixit, se quidem ex voto adivisse ecclesiam S. Matthei, sed non potuisse parvulum admovere sepulcro, propter tumultuantem ad illud multitudinem. Quæsivit nihilominus deponens, an sanatus esset infans; et mulier respondit, id se non examinasse. Advocans igitur ad se parvulum pater, ut videret quomodo se haberet, sublato vinculo sanum esse conspexit et gavisus est. Et in relegendo prædictus Natalis addidit et dixit, quod quartana febri per sex menses exercitus iverit ad quoddam tugurium, in quo B. Guillelmus, uti asseritur, habitavit: in quo cum se cubitum composuisset obdormissetque visus est sibi videre et audire senem, jubentem ut discederet, quoniam jam sanus esset. Moxque evigilans abiit sanus, sanusque in diem præsentem manet.

B 41 Magister Petrus de Micheli, Testis xxx dixit habuisse se filium herniosum annorum circiter octo: cui cum frustra adhibuissent curam medici, et appropinquaret festum B. Guillelmi, ipse Testis et uxor ejus voverunt vigiliæ celebrandæ accedere cum parvulo suo quod et fecere cum singulari devotione, in conferta multitudine utriusque sexus, ad eamdem vigiliam congregati et parvulorum eodem adductorum. Mane autem sequenti invenerunt filium suum sanum, qui in eadem valetudine duobus postea annis supervixit. Transierunt autem ab eo quo res acta est tempore, anni circiter viginti sex.

aliud apostema in collo patiens,

42 Pinna, uxor Hieronymi de Gandolfo, Testis xxxi, ait ab annis, quantum potest recordari, quadraginta, filio suo Joanni natum esse in collo circa aurem apostema, quod ipsa secari fecit per qu. Joannem delli Volti, medicum chirurgum: eodemque die ipsa Testis ivit ad ecclesiam parochialem S. Matthei, ducens secum filium tunc temporis bimulum. Cumque ibi esset et coram sepulcro B. Guillelmi oraret, ut parvulum ab omni liberaret infirmitate, accessit eum, qui tum forte in ecclesia aderat, qu. Venerab. Patrem Antonium de Joccia, d. ecclesiæ Capellanum: cui ipsa Testis rem omnem exposuit. Ille vero acceptum pileolum ex capite pueri, ossibus B. Guillielmi admovit, rursumque reposuit. Die autem proximo, C cum vellet Deponens parvulum suum jam d cto medico curandum exhibere, et fasciam a collo removeret, invenit plagam prorsus consolidatam et nullius curationis egentem. Hæc autem acciderunt una hebdomade ante festum B. Guillelmi. Die vero tertia Aprilis abiit Deponens ad d. ecclesiam, consuetas peractura vigilias, una cum variis mulieribus parvulos suos herniosos secum habentibus: qui omnes, ruptis media nocte vinculis intestina adstringentibus, sanati sunt. Ipsa vincula, ut dictum est, disrupta miraculose, ac sanos parvulos vidit atque tractavit Deponens. Eadem porro media nocte viderat tam ipsa Deponens, quam aliæ istæ mulieres, de sub monumento procedere veluti cicadam candidam et lucidam, quæ circumito templo denuo sub monumentum Guillielmi se abdidit. Eodem instanti aderat ibi femina quædam, quæ manum ori admovere non poterat ab uno jam anno, uxor cujusdam cognominati de Caruso: quam feminam ipsa Deponens brachio illo mancam noverat; et tunc in momento vidit sanam, brachium istud versare per aerem, et manum quocumque vellet adducere; præsentibus ad hoc spectaculum Dei misericordiam inclamantibus.

et mulier brachio manca:

fiunt multa miracula in Vigilia:

43 Bartholus de Agnello, Testis xxxii, dixit, quod D a multis annis, quorum numerum præcise non recordatur, fuerit in ministerio ecclesiæ S. Matthei, in eoque per decennium perseveravit: quo tempore meminit annis singulis, tertio die Aprilis, multum illuc fuisse concursum ad celebrandam vigiliam B. Guillielmi: et multæ feminæ tunc adferebant oleum, pro nutrienda lampade ante sepulcrum accensæ: aliæ offerebant cereas candelas, et capita facta ex cera; aliæ parvulorum herniosorum, quos dicebant fuisse sanatos, rupta vincula, aliæ ipsosmet adducebant parvulos ruptos, qui postea dicebantur etiam ipsi curati. Multi etiam tertianis et quartanis febribus laborantes collocabant se circa monumentum Beati, et suis liberabantur infirmitatibus. Postquam autem ipse Testis a ministerio ecclesiæ abiit, usque ad annum proxime elapsum, similia quotannis audivit a viris feminisque quæ vigiliam prædictam egerant, et inter alios de quodam Petro Cassacino, qui fuerit liberatus a calculo. De seipso autem meminit a matre sua audivisse, quod infans ruptus ad umbilicum, sic ut de vita desperaretur, sanatus fuerit per quoddam suæ matris votum, quo illa se obstrinxerat, quia impedimento quodam interveniente non potuerat ut animo destinarat, celebrandæ vigiliæ se E adjungere.

44 Paulus le Manno, Testis xxxiii, dixit, annos circiter viginti quatuor aut quinque abiisse, quod habuerit filium anniculum, Rocchum nomine, adeo infirmum ut lac maternum continuo atque suxerat removeret, continuoque ploraret, et tamquam hecticus solam pellem ossaque haberet. Et quod pejus est, erat etiam per continui ploratus vehementiam miserrime ruptus: adeo ut mulieres notæ mirarentur quomodo uxor sua cum tali ruptura, vomitu atque clamoribus molestum infantem alere posset: aluit autem sic anno integro. Quodam porro die, ipsius Testis socrus suasit filiæ suæ, illius parvuli matri, ut secum iret ad ecclesiam S. Matthei, ibique vigilaret juxta sepulcrum S. Guillielmi: quod et fecerunt una cum puero, eumque postea domum retulerunt, ut videbatur perfecte sanum: nam et ruptura consolidata erat, et cessabat plorare, et lac copiose suctum retinebat. Exinde vero succrescentibus carnibus corroborari cœpit, vivitque etiam nunc sanus et incolumis, annorum viginti quinque adolescens.

sanantur puer hecticus, et herniosus,

45 Franciscus de Marturana, Testis xxxiv, dixit, quod ante annos tres habuit *d* defluxum infra collum circa humerum, inde ad renes descendentem; qui tamen solo se prodebat tumore, hunc autem aperuere chirurgi, et globum puris exemere, plagam autem curare non potuerunt totis duobus annis, quibus hiabat fistula; magnamque puris abundantiam ejiciens ipsum brachium reddebat inutile. Tandem concepit votum pervigilandi ad sepulcrum B. Guillielmi, et si sanitatem consequeretur offerendi unum ducatum, expendendum in legatione tunc Romam decreta pro obtinendo festo d. Beati. Continuo autem ut votum vovit, per Dei omnipotentis gratiam et B. Guillelmi intercessionem, sanus fuit, et in mense Aprili in ecclesia S. Matthei votum suum vigilando implevit, gratias agens de valetudine recuperata.

d brachium fistulosum,

46 Mazullus de Cappitta, Testis xxxv, dixit, quod per menses circiter tres gravi capitis cruciatu laborans audituque privatus, quodam matutino tempore venerit ad ecclesiam S. Matthei, sacro Missæ officio interfuturus ante dies dumtaxat decem. Cumque appropinquasset ad Beati sepulcrum, eique suum acclinasset caput, cœpit orare Beatum, ut sibi auditum redderet, et graves illos dolores auferret: id si faceret, allaturum se ex voto caput cereum. Et ecce

homo surdus

A ecce continuo abiit dolor, ipseque tam perfecte ac unquam alias deinceps audivit.

ANNOTATA.

a *Anno* 1537 *pascha fuit* 1 *Aprilis : Martius igitur totus præcedens diem Paschæ spectabat ad an.* 1536 *si vere a Paschate ad Pascha suos annos Siculi numerabant ; uti cogimur credere ex numero anni* 1537, *etiam pro toto sequenti Januario et Februario, ubique hic usurpato : quare librarii errore notatum hic an.* 1537, *mutavimus in* 1536. *Factum est enim hoc miraculum antequam capta esset procurari Romæ beatificatio, in ordine ad quam jussus est fieri processus mense Junio* 1537, *ut patet ex bulla num.* 2.

b *An pomi cytrii genus?*

c *Id est* Desiderata.

d *Ita exponimus ex conjectura vocem siculam* Scupittata.

CAPUT V.

Reliqui Testes mense Januario exeunte auditi.

Curatur puer ruptus,

Ejusdem Januarii die XXVIII. Tuccia la Sinaguglia, B Testis XXXVI, dixit, quod ab annis multis, quantos distincte non recordatur, frater suus Mattheus, tunc parvulus, ita enormiter ruptus fuit, ut ab utroque inguine valde extuberarent intestina, iisque continendis factum vinculum gestaret. Eo autem vespere, quo agebatur vigilia B. Guillelmi, ipsa deponens aliique domestici detulerunt d. Mattheum ad ecclesiam sæpedictam, ubi plures tam viri quam feminæ magna cum devotione pervigilabant : mane autem facto inventus est puer totus sanus, nullo uspiam apparente tumore.

48 Die XXIX ejusdem, Venerabilis Domnus Nicolaus de Zisa, Testis XXXVII, tacto pectore more Sacerdotali, dixit, quod ab annis circiter triginta functus sit officio Sacristani in ecclesia S. Matthei : totoque eo tempore vidit propriis oculis accedere *et puella :* tertio die Aprilis, ad Vigiliam B. Guillelmi plurimos viros ac feminas, qui deinde ipsi testi dicebant se optatam gratiam consecutos. Habuit autem ipse testis sororem, in utroque inguine ruptam, cui in vespera vigiliæ ipse testis super partes affectas applicuit calceum B. Guillelmi : et continuo sanata fuit. Habuit *item calculosus,* etiam famulum quemdam Clericum, dictum Antonium Cassarinum, qui magnam in reddenda urina patiebatur difficultatem : quodam vero die cum puer esset in schola, sensit dolores et angustias solito majores : C quare invocavit B. Guillelmnm in subsidium, et statim sentiens se ad mingendum provocari, egressus est e schola, ejecitque calculum instar avellanæ nucis grandem, quem ipse testis vidit propriis oculis quando res contigerat, ante annos scilicet non plures quam tres.

49 Soror Violans de Agnello, tertii Ordinis S. *et ruptus in umbilico unus* Mariæ de Monte Carmelo, Testis XXXVIII, dixit, quod filius suus Bartolus Agnellus, natus est ruptus ad umbilicum : qui procidebat eidem instar grandis salcitiæ, et quando sugebat mammam magis intumescebat : in eoque statu fuit infans primis quatuor vitæ suæ mensibus. Quodam autem die vovit se vigilaturam ad sepulcrum B. Guillelmi : sed ipsa qua votum implere volebat vespera, advenerunt in domum ejus hospites peregrini, quorum caussa domi remanere coacta, cum lacrymis tamen invocavit B. Guillelmum, Rosarium in ejus honorem recitans : eamdemque orationem iterum mane sequenti recitavit, prius quam infantis fascias dissolveret. Cum autem easdem dissolvit, invenit umbilicum suo restitutum loco, et puerum sanum deinde habuit ; anni sunt circiter octodecim.

50 Antoninus de Melfis, Testis XXXIX, dixit, D quod mater sua qu. Miralda Pauli de Melfis, ab *EX MS. PROCESSU* annis circiter quinquaginta quatuor, sibi testi so- *atque alter :* lita fuerit narrare, quomodo ipse et in umbilico et in utroque inguine ruptus erat in sua infantia : sed eadem mater in vespera Vigiliæ ipsum tulerit ad ecclesiam S. Matthei : prohibita autem propter populi compressionem propius accedere ad monumentum Beati, puerum in pavimento ecclesiæ posuit, pervigilavitque ibidem, et sequenti mane sanum invenit.

51 Nicolaus de Corvo, Testis XL, dixit, quod ab annis circiter duodecim patiebatur quartanam, cui *febris quartana,* depellendæ multa diu et frustra adhibita remedia non profuerunt : considerans ergo mater ipsius, quanta esset devotio populi et fama miraculorum B. Guillelmi, suasit ut iret ad domunculam, in qua vixerat ille et mortuus fuerat, ibique se velut ad somnum componeret. Fecit ille quod consultum erat proximi paroxysmi die, et a somno surgens nullam amplius febrem sensit.

52 Petrus de Carthia, Testis XLI, dixit, quod *dolor lateris,* proxime præteritis temporibus fuerit per annos tres vexatus doloribus *a* lateris, quibus multum crucia- E batur : quodam autem die eadem infirmitate et do- *a* loribus recurrentibus, sunt menses circiter sex, cum magna devotione adferri sibi petiit calceum B. Guillelmi : eumque suo imponens pectori, orare cœpit B. Guillelmum, ut gratiam erga se faciens intercederet apud omnipotentem Deum, quatenus tantos dolores auferret, eodemque die voti compos fuit.

53 Honorabilis Antonina, uxor qu. Joannis de *duo pueri* Michilenio, Testis XLII, dixit, annos esse circiter *rupti,* triginta quinque, quod habuit quemdam filium suum, nomine Alibertum Michilenium, mensium fere quatuor infantem, fœde ruptum : sed egressa ad faciendam Vigiliam B. Guillelmi, postea cum ab eadem rediit puerum quoque sanatum invenit. Similiter anni sunt circiter sex quod habuit nepotem, filium Domini Hieronymi Carthia generi sui, nomine Antonellum, eodem malo laborantem : cui pari modo vigilans sanitatem impetravit.

54 Margarita, uxor qu. Pauli de Bono incon- *brachio* tro, ætatis annorum septuaginta, Testis XLIII, dixit, *manca,* quod ante annos duodecim deciderit ipsi supra brachium dextrum rheuma quoddam, unde biennio integro manca fuit : sed die quodam ad ecclesiam B. Matthei accedens, et post orationem factam debile brachium monumento B. Guillelmi admovens, subi- F to illius usum expeditum habuit.

55 Perna, uxor Petri de Muncata, Testis XLIV, *febris tertiana,* dixit, quod præsenti anno tertiana laborans, neque in medicinis ullis remedium inveniens per menses omnino tres ; quodam die, cum paroxysmum mali recursuri præstolaretur, devotione erga B. Guillelmum ducta, ivit ad casam, in qua, ut asseritur, ipse habitavit et obiit : ibique decumbens, ac deinde consurgens et domum rediens, nihil similis mali imposterum habuit.

56 Perna, relicta qu. Jacobi de Ricza, Testis *et quartana,* XLV, dixit, quod ab annis tribus quartanam patiens adeo molestam, ut extreme debilis ac semimortua sibi videretur ; votum fecit ferendi ad lampadem B. Guillelmi duas quartuccias *b* olei : quo cum se exol- *b* visset, et quidem pedibus nudis ad ecclesiam S. Matthei progressa, atque ad monumentum Beati decubuisset, cum multa devotione, numquam postea dictam febrim sensit.

57 Sannutia de Lupo, Testis XLV, dixit, quod ab *adolescens* annis sex habuit nepotem, nomine Guillelmum, cu- *fere cæcus,* jus oculis supercrevit nubecula, totas fere pupillas albugine sua occupans ; adeo ut necesse habuerit per annos omnino quinque quasi palpando incedere, omni

A omni pene visu destitutus : nec profuere ulla, quæ *EX MS PROCESSU* multa sunt adhibita, remedia. Igitur cum die quodam graviores in oculis dolores pateretur, abiit ad ecclesiam S. Matthei, gratiam a B. Guillelmo petiturus ; et coram monumento ad orationem procumbens, ipsique caput suum applicans, per Dei omnipotentis misericordiam et viri beati intercessionem, uti firmiter tenet, perfectam videndi, ut antea, facultatem in momento recepit.

58 Venerabilis Domnus Petrus de Burato, de terra *c* Ragusiæ, et ad præsens repertus in hac terra Xicli, Testis XLVI, tacto pectore more Sacerdotali dixit, quod juxta *ejus d* recordum, anni sunt circiter quinquaginta, cum ad domum sui quondam *plaga tibiæ ab inflicta securi,* patris Antonii de Burato, venit qu. Thomas Sturnellus Xiclensis, et mutuo confabulando multa dictus Thomas disseruit de miraculis, quæ in Xicli per merita B. Guillelmi identidem operabatur Deus. Accidit autem paulo post, ut d. pater suus lignatum cum securi egressus, fallente ictu, grandem tibiæ suæ plagam inflixerit, unde copiosus erumpebat sanguis. Sic vero læso venerunt in mentem miracula, recens ex Xiclensi hospite audita : dixitque : O B. Guillelme, velis mihi auxilio esse per tuam misericordiam, ut incolumitate per tuam, ut spero, gratiam B recepta, etiam ego sim unus ex testibus beneficiorum, quæ devotis tuis adeo liberaliter facere consuevisti. Et his dictis manum admovit vulneri, ipsumque adeo profundum esse sentiens, obstupuit : et expallescens concidit in terram ; itaque jacuit, mortuo quam vivo similior, tempore aliquanto. Jacenti autem apparuit vir quidam et dixit : Eia surge, quia per votum B. Guillelmo factum sanitatem meruisti. Tum ille in se rediens surgensque, consolidatam plagam seque incolumem vidit. Quare ne tanto esset beneficio ingratus, de terra Ragusiæ in terram Xiclis ivit, ibique post actas in ecclesia ad monumentum gratias factum publicavit, fuitque id ipsum etiam Ragusiæ notissimum, cum Antonius cicatricem grandem ex vulnere relictam ostentaret in tibia, quam filius ejus Petrus certo scit antea non habuisse.

59 Soror Margarita, filia Mag. Mariani Velardi- *fluxus sanguinis,* ta, tertii Ordinis de Monte Carmelo, Testis XLVII, dixit, quod hoc præsenti anno, mense septembri proxime elapso, supervenit sibi fluxus sanguinis, cum maximis ventris renumque doloribus : eaque infirmitas duodecim diebus ipsam tenuit, sicut omnino morituram se crederet, cum integras pelves impleret profluens sanguis, et sisti nullis artis medicæ C subsidiis posset. Ita debili ac mortem vicinam prospicienti, succurrit memoria B. Guillelmi, et dixit : O B. Guillelme, obsecro ut me velis liberare ab hac *e* infirmitate, et ego tarum *e* unum devote offeram. Quo dicto stetit sanguis, cessavere dolores, et ipsa B. Guillelmi festum instar Paschatis deinceps se habituram proposuit. *Idem affirmavit* Beatrix uxor Mag. Mariani Testis XLVIII, *mater Margaritæ*, quæ filiæ sic patienti ministrans suggessit, ut B. Guillelmum invocaret : et subitam curationem præsens mirata est.

60 Penultimo Januarii, Antonia, relicta qu. Nicolai de Carthia, Testis XLIX, ætatis annorum sexaginta, dixit, quod habuit fratrem, nomine Phi- *grandis calculus,* lippum de Ragusia, qui calculo impediebatur reddere urinam, multumque patiebatur. Hic quodam die, cum cruciatus essent acerbiores, votum pro sui liberatione fecit B. Guillelmo : et statim, prius quam symbolum Apostolicum recitando absolveretur, emisit petram, instar dactyli grandem. Et hanc petram d. Philippus monstrans ipsi Testi, dicebat : Ecce soror, postquam votum feci B. Guillelmo, recepi gratiam : et hanc petram, Deo sit laus, per membra ejeci. Vixit autem exinde annis aliquot, neque de D dolore aut incommodo tali questus umquam est.

61 Margarita, uxor Francisci de Mayuti, Testis L, narrat annos esse circiter viginti, juxta videre et recordum ipsius testis, quod mater sua nomine Antonella, patiebatur malum *f* Francicum, et vocem *f* atque loquendi facultatem per dictam infirmitatem *mulier muta,* amiserat ; quando mater Antonellæ, avia ipsius testis, ei suasit ut faceret votum B. Guillelmo de agenda quotannis ipsius Vigilia. Paruit autem Antonelia : sed cum adesset dies Vigiliæ, velletque Antonella ire ad ecclesiam S. Matthei, non potuit : quia mater sua facta erat infirma. Multum igitur mœrens, ac plangens quod non posset ad Vigiliam ire ut promiserat, tandem se domi suæ cubitum composuit : die vero postero adeo sanam se reperit, ut multo perfectius quam unquam antea loqueretur.

62 Nobilis Joannes de Prato, annorum quinquaginta trium, Testis LI, annos dixit effluxisse circiter *apostema in ore,* triginta, ex quo sub ore natum est sibi apostema molestissimum, quod nec potum sibi neque cibum permittebat, et maximos generabat dolores diu noctuque. In die autem festo B. Guillelmi votum aliquod fecit d. Beato, rogans ut dignaretur infirmitatem istam et dolores auferre. Et continuo placuit E omnipotenti Deo ut miraculose creparet apostema ; ex eoque nullus amplius dolor in ore vel aliud ullum incommodum sentiretur.

63 Florentia, uxor Joannes de Yzisa, annorum circiter quadraginta, Testis LII, asseruit, ab annis *tubera manuum,* fere triginta, sibi intra utriusque manus volam natum esse tuber, quo illæ sibi prorsus reddebantur inutiles una cum ipsis digitis. Quodam autem vespere, cum ad agendam B. Guillelmi Vigiliam concurreretur, mota ad devotionem similem ivit etiam ipsa, in comitatu aliarum feminarum, ad ecclesiam S. Matthei, rogans B. Guillelmum ut sanare ipsam dignaretur. Applicuit deinde manus monumento : et nocte transacta, sublatis tuberibus, sanas ambas, et ad omnem usum mobiles digitos facile agiliterque movebat.

64 Margarita, relicta quondam Nobilis Antonini de Scalso, Testis LIII, asseruit se a quinquennio pe- *puella calcaneo carens,* perisse filiam nomine Jannellam, quæ in pede dextro non habebat calcaneum, proindeque judicabatur futura per omnem vitam manca. Itaque ipsa Testis cum suo marito voverunt B. Guillelmo tibiam pedemque ex cera, ferendam ad sepulcrum, casu quo proli suæ gratiam desideratam impetrantes, naturali in statu pes poneretur, absque ejusmodi defor- F mitate : et mox apparuit in dextro pede calcaneus plane similis sinistro. *Aderat parienti, votumque fieri audierat, et gratiam factum cognoverat*, Nobilis Joannella, relicta qu. Nobilis Liberti de Fichichia Testis LIV, *et cuncta, ut supra, confirmavit.*

65 Margarita de Galesi, Testis LV, ante annos *alius paralyticus,* decem filium habuit Nicolaum, toto triennio paralyticum, ut neque movere se neque vertere posset : adveniente autem Vigilia B. Guillelmi, ad templum S. Matthei cum aliis mulieribus properavit ipsa Testis, ibique fuit usque in diem sequentem. Interim filius graviores quam antea patiebatur dolores : sed iisdem sub auroram liberatus, sanus et hilaris matri suæ domum redeunti occurrit, et etiam nunc incedit ac movetur sanus.

66 Antonutius de Xaczenio, Testis LVI, dixit, *alius herniosus* quod anno proxime elapso quidam suus filius anniculus, adeo herniosus, ut ad ovi magnitudinem extuberarent intestina, facto per ipsum testem et uxorem voto de Vigilia agenda ; eadem peracta solutisque mane sequenti fasciis, apparuit sanus. *De creberrimis autem miraculis in tali Vigilia fieri solitis, et populari erga Beatum devotione, valde per talia promota*

A *mota, in genere concorditer deposuere*, Magnificus Michael de Ascenso, Testis LVII; et Magnificus Petrus de Michichenio, Testis LVIII.

et vir quartana laborans,

67 Venerabilis Fr. Clemens Seachiapani, Ordinis S. Francisci, ætatis annorum quinquaginta, Testis LIX, dixit quod ante duos menses febri quartana laborans, collocaverit se supra monumentum B. Guillelmi. Nihilominus ipso in loco invasit eum febris. dormienti autem sibi visus est adstare vir dicens : Eia, surge : quia jam es sanus : et surgens sanum se invenit, talisque permanet. *Et post hunc rursum de miraculis Vigiliæ, omni anno fieri solitis, in genere deposuere*, Venerabilis Don Antonius de Bonfilio, ætatis annorum sexaginta ; et Venerabilis Don Antonius de Branca, ætatis annorum quinquaginta ; Testes LX et LXI, de visu et auditu.

ANNOTATA.

a *In MS. est*, il male de lo Xanco, *quod divinando vertimus*, lateris.

b Quartuccia *Tuscanis masculinum est, et significat octavam partem flasconis seu œnophori.*

c Ragusia *oppidum, ad cognominis fluvioli caput in* B *colle situm, distans Xilo* 10 *vel* 12 *P. M.*

d Recordum, *id est memoria : quæ vox in actis communiter occurrit, pene ad depositiones singulas.*

e *Quanti valeat Siculis* Tarus *necdum comperi, suspicatus aliquando fui a Germanis fluxisse vocem, ex* Tallero *contractam : hic autem nummus accedit ad medium scutum Romanum.*

f *Ita luem veneream appellant Itali; Franci econtra,* Malum Neapolitanum.

CAPUT VI.

Postrema ipsius Commissarii relatio, Processus conclusio, et beatificationis decretum.

a

Relatio *a* magnifici et Reverendi Don Joannis de Donnis, ad caussam Subdelegati, facta ad instantiam Magnificorum Juratorum et Universitatis Terræ Xicli, instantissime petentis relationem prædictam, sub vinculo juramenti, tacto prius pectore, more Sacerdotali, super IV, V, VI, VII, VIII, IX, XV et XVI Capitulis memorialis, præsentati in urbe felici Panormi, facta penultimo ejusdem Januarii XI Indictionis MDXXXVII, talis est : quod ipse Relatans, propter ea quæ suis oculis vidit, et propter depositiones per ipsum receptas Testium coram se examinatorum, firmiter judicat, credit et tenet, quod Fr. Guillelmus de Cuffitella, de cujus beatificatione agitur, vita sibi comite, fuit humilis et fidelis versus Deum, homo bonæ famæ, vitæ simplicis et patientissimus : qui in hoc mundo persecutiones habuit, et satis multa passus est pro Dei amore. Ita autem judicat ipse reverendus Relatans, eo quod ipse cum sua commissione et subdelegatione profectus Xiclim, recepturus ibi informationes et testimonia, super vita, moribus et miraculis d. Fr. Guillelmi, ivit una et simul cum Magnificis Juratis et multis nobilibus atque incolis d. terræ Xiclis, ad ecclesiam quamdam sub titulo et vocabulo S. Mariæ de pietate, quæ est sita in pulcherrima et altissima parte terræ Xiclis : unde modice distans tuguriolum humile, sibi monstratum est; in quo dicti Magnifici Jurati, nobiles et cives asseruerunt ipsi Reverendo Relatanti habitavisse Fr. Guillelmum. Quod tugurium ita humile considerans R. Relatans, multam interius devotionem sensit, judicavitque talem habitationem fuisse hominis valde devoti et patientis, quique vitam non duxit absque magna humilitate et persecutionibus.

Commissarius in caussa testatur se virum Beatum credere,

visa habitatione B. Guillelmi,

69 Visus est etiam ipsi R. Relatanti locus ille vere eremiticus, asper et idoneus ad ducendam vitam eremiticam : et tugurium non fuisse factum manu architectonica : in cujus tugurii pariete uno, sculpta est manu pictoris quædam figura, cum hoc subscripto, BEATUS GUILLELMUS. in alio autem pariete picta est effigies Dominæ nostræ. Dicti autem parietes solent humectari, et vidit eos ipse R. Relatans humidos, et tamen dictæ figuræ (scilicet tam illa cui subscriptum est BEATUS GUILLELMUS, quam altera Divæ Virginis) sunt tam sinceræ et excellentes, quasi hodie essent sculptæ et pictæ : quæ res non est absque maximo merito d. Fr. Guillelmi apud Deum : et iidem parietes consistunt in ea validitate ac firmitate, quasi aqua pluvia numquam super ipsos cecidisset. D

EX MS. PROCESSU imaginibus eatenus ibidem incorruptis,

70 Postero die dicti Magnifici Jurati, una cum ipso R. Relatante multisque nobilibus et popularibus, iverunt in matricem seu *b* cathedralem ecclesiam d. terræ Xiclis, sub vocabulo S. Matthei : quæ ecclesia, pro eo quod Xiclis non sit civitas, est pulchra et bene constructa. In præcipuo autem loco d. ecclesiæ, quem incolæ nominabant capellam illustrissimorum Comitis et Comitissæ Modicæ et ipsius terræ Xiclis, vidit R. Relatans oculatim monumentum lapideum ex unica petra, quod monumentum fulciebatur duabus columnis, et inscriptos habebat hosce versus. E

honorifica sepultura,

Sciat qui nescit, Guillelmus hic requiescit
De Cuffitella ; seculi præsentia bella
Subdidit atque crimen, animæ *c* fœdantia limen.
Regnat in æthereis Christo jubente theatris. *d*

c
d

71 In dicto autem monumento requiescebant ossa Fr. Guillelmi, prout asseverabant dicti Magnifici Jurati. Clauditur ipsum quatuor pulcherrimis seris, quarum claves sunt in potestate seniorum et præcipuorum terræ Xiclis. Jussit porro R. Relatans aperiri monumentum, ad effectum videndi ossa prædicta : quod cum fieret exivit de monumento maximæ suavitatis fragrantia, quemadmodum ipse R. Relatans aliique circumstantes viderunt et olfactu perceperunt. Vidit autem ipse in d. monumento jam aperto dicta ossa, optimi coloris, sincera et integra, et aliquibus eorum adhærebant adhuc nervi aut carnes, omniaque spirabant odorem suavissimum, adeo ut ipse R. Relatans, præ magna devotione et pietatis affectu, in aspectu tot ossium corporisque tam perfecti, commoveretur ad lacrymas. Et quia d. Fr. Guillelmus fuit extraneus, videns ipsius ossa tam reverentes et in sepulcro tam honorifico collocata, credidit quod d. Fr. Guillelmus fuit simplex, castus, humilis et extremis omnibus virtutibus præditus. F

ossibus suaveolentibus

72 Qui idem R. Relatans recepit prædicta testimonia, quibus probantur plurima miracula, prout in testibus ad quos se refert, et quod ipsa non sunt facta ex arte magica, sed ex Dei meritis d. Fr. Guillelmi mediantibus! et ad fidei corroborationem vidit etiam devotionem populi erga d. Fr. Guillelmum magnam et ferventissimum esse ; et numerum testium, sese offerentium ad declarandas gratias variis personis collatas, esse infinitum ; eo quod pro uno continuo accurrerent quinque vel sex. Cum autem R. Relatans discedere vellet ; venit ingens multitudo testari volentium : sed quia ad numerum sufficientem recepti auditique erant noluit ipse plures recipere. Quibus omnibus, ut præmissa sunt, considerati a R. Relatante, cum Magnifici Jurati terræ Xiclis, pro vacationibus diurnis et locatione jumentorum, obtulissent illi, versus Netum discessuro, septem ducatos aureos ; ipse eosdem acceptatos, præ magna erga Fr. Guillelmum devotione, mox reddidit ad promovendam expeditionem processus.

tot testatissimis miraculis

et populari devotione

73 *Denique commissione tota in hunc modum expleta, scripsit litteras ad Judicem ecclesiasticum, a quo fuerat*

Ex MS. processu. *Declarat judex quomodo commissionem suam expleverit,*

f *Delegatus in hanc causam.* Multum Magnifice et Reverende Domine, Joannes Antonius de Phassides, ac Romanæ Lateranensis Protonotarius, Vicarius generalis et Archiepiscopatus Montisregalis, ac Judex ecclesiasticus et ad caussam Delegatus. Vestras litteras accepimus, vestra propria manu exaratas, et sigillo vestro signo munitas et roboratas, in effectu continentes, quatenus deberemus personaliter nos conferre in oppido terræ Xicli, ad effectum examinandi et producendi nonnullos testes, super vita, moribus et fama ac miraculis Fr. Guillelmi de Cuffitella, ad effectum providendi super prætensa beatificatione d. Fr. Guillelmi, in legali numero, ad instantiam et requisitionem et petitionem Magnificorum Juratorum et Universitatis terræ Xichli: quibus receptis et examinatis depositiones eorum, clausas et sigillitas solito more, ad Reverendam Dominationem vestram transmittere curaremus; prout latius et de præmissis omnibus et aliis liquet, tenore dictarum litterarum, in præfata civitate Montis-regalis die VIII mensis Januarii, Indictione XI, MDXXXVII, ad quas litteras nostræ commissionis nos in omnibus ac per omnia referimus: ac pro majori cautela originale dictarum litterarum Reverendæ Dominationis vestræ una cum memoriali præsentato in urbe felici Panormo die XI Janua- B
rii Indictionis instantis nobis transmisso, una cum litteris prædictis Reverendæ Dominationis vestræ transmittimus, cum præsentibus interclusis, et in capite præsentium scripturarum positis atque incartatis.

et adhibito Notario

74 Nos vero volentes reddere conformes præfatis litteris et mandatis, et vestris jussionibus parere, acquiescere et obedire, prout decet et convenit, habitis pro præceptis ac lectis provisionibus prædictis nobis præsentatis, ad instantiam prædictorum Magnificorum Juratorum et Universitatis terræ prædictæ, litteras prædictas fuimus executi, juxta earum seriem, continentiam et tenorem: et nos personaliter contulimus in dictam terram Xicli, et litteras prædictas exequendo elegimus Regium Notarium Antonium de Avarca, publicum scribam et unum ex nobilibus civibus terræ prædictæ, fide dignum ac legalem, personam bonæ et optimæ conscientiæ et famæ, virum Dei timoratum, exquisitum et expertum in arte Notarii et examinationis testium, in nostrum Notarium, ad examinandos testes, per dictos Magnificos Juratos producendos. Quo electo, per eumdem Notarium regium, in nostri præsentia et

testes audiverit,

C conspectu, delato prius per nos juramento testibus prædictis, fuerunt per nos et eumdem Magistrum Notarium, cum ea diligentia et solennitate qua decet, et secreto et sigillatim, examinati testes supradicti et suprascripti, interrogando eos de caussa scientiæ, loco et tempore et aliis circumstantiis a jure requisitis, ad numerum sufficientem, legalem et ultra, cum tractatur de caussa maxima: et ad instantiam prædictorum Magnificorum Juratorum, præsentium in petitione d. relationis, absentium tamen factæ relationis, secreto nostram relationem fecimus, una cum præsentibus interclusam.

quorum depositiones clausas ac subsignatas mittit.

75 Quas quidem testationes, una cum d. litteris et memoriali vobis transmittimus et mandamus, clausas et sigillatas solito more, et nostra subscriptione et nostro sigillo munitas et roboratas: et pro majori validitate etiam subscriptione et solito sigillo Reverendi Vicarii *e* terræ Xicli ac subscriptione et solito sigillo magnificorum Juratorum terræ prædictæ munitas ac roboratas, consistentes in cartis scriptis et non scriptis octuaginta sex, ultra d. memoriale et litteras. Unde ad instantiam præd. Magn. Juratorum et quorum inter est, facta est præsens littera, suis loco et tempore valitura, data Xicli die primo D
Februarii XI Indictionis MDXXXVIII.

Ad vota Rev. et Excell. Dominationis vestræ paratus Donnus Joannes de Donnis qui supra.
Donnus Paulus de Michichenio Mag. Notarius.
Ego Joseph Gravina Juratus.
Martinus Jozia Juratus.
Colaus Michicheni Juratus.

his cognitis,

76 *Iidem tres Jurati signarunt amplam attestationem de legalitate prædicti Notarii Antonii de Averca; subsignante cum iisdem* Joanne Baxetto Mag. Notario. *Visis quorum omnium tandem per Jo. Ant. Phassidem dictata est sententia seu bulla beatificationis, cum decreto Officii atque Missæ, hoc qui sequitur tenore.* In nomine Domini Amen. Universis et singulis Dominis Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Prioribus; Præpositis, Decanis, Archidiaconis; Scholasticis, Cantoribus, Custodibus, Thesaurariis, Sacristis, Cathedraliumque et Collegiatarum Canonicis, Parochialium Ecclesiarum Rectoribus, seu locum tenentibus eorumdem Plebanis, Viceplebanis, Cappellanis, Curatis et non Curatis, Vicariis perpetuis, Altaristis; ac Religionum, Ordinum, Monasteriorum, Conventuum, et domorum quorumcumque Ministris Gene- E
ralibus et Provincialibus, Vicariis, Custodibus, Magistris, Præceptoribus, Commendatoribus, Prioribus, Personis, Fratribus, ac Religiosis; ceterisque Presbyteris, Clericis, Notariis et Tabellionibus publicis; nec non illustribus ac spectabilibus Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Militibus, Gubernatoribus, Consulibus, Proconsulibus, Rectoribus, Potestatibus; magnificis et nobilibus Capitaneis, Judicibus, Castellanis, Balivis, Servientibus, Officialibus civilibus, Terraneis, ceterisque Officialibus judiciariis; et Officiariis, ac personis quibuscumque jurisdictionem spiritualem et temporalem pro tempore habentibus, et existentibus in hoc regno Siciliæ et præsertim in civitate Xichili; ac universis et singulis, hoc præsens instrumentum inspecturis, visuris, lecturis, pariter et audituris.

significat omnibus

Joan. Ant. Phassides, f

Nos Joannes Antonius Phassides, Sacræ Theologiæ Professor, et Illustrissimi Domini Alexandri, tituli S. Laurentii in Damaso, Dei gratia Vicecancellarii Cameræ Apostolicæ, Cardinalis de Farnesio, et Archiepiscopus Archiepiscopatus civitatis Montis Regalis, Vicarius Generalis; subxequutor et deputatus ad infrascripta, per dilectum Joannem Antonium Puleonem, Baronem Burgii, cui principaliter a Sede F
Apostolica fuit hoc negotium delegatum: salutem in Domino, et præsentibus fidem indubiam adhibere, notrisque hujusmodi, imo verius, Apostolicis firmiter obedire mandatis.

quod de mandato Pauli 3,

77 Litteras [accepimus]* Apostolicas sanctissimi Domini Pauli, divina providentia Papæ III, sigillatas, ut moris est, sub annulo Piscatoris, dicto Domino Jo. Antonio Puleoni directas, sanas, et integras, non vitiatas, nec in aliqua earum parte suspectas, super quibus executoriæ emanaverunt Viceregiæ, sub data Panormi XVII Novembris, undecimæ Indictionis, MDXXXVII, per Universitatem civitatis Xichili, ejusque Procuratorem *g* in litteris Apostolicis specialiter nominatum, coram nobis tamquam subrogatis, et deputatis ac constitutis ad hæc per dictum Joannem Antonium Puleonem Principalem, *h* exhibitas et præsentatas... Post quarum quidem litterarum Apostolicarum præsentationem *i* et receptionem, nobis et per nos, ut præmittitur, factam; fuimus per procuratorem dictæ Universitatis civitatis Xichili, in eisdem litteris Apostolicis specialiter nominatum, debita cum instantia requisiti, quatenus ad executionem ipsarum et contentorum in eis procedere deberemus. Ad cujus requisitionem volentes, ut tenemur

A tenemur, Apostolicis obedire mandatis, testes idoneos et fide dignos recipi et examinari mandavimus, et fecimus; ipsisque rite et legitime receptis, et ad jurandum admissis, juratis, et diligenter examinatis, eorumque dictis et depositionibus per Notarium infrascriptum, per nos in exhibitione earumdem litterarum coram nobis scribam electum, magistrum Notarium et Actuarium nostræ Curiæ et Notarium publicum hujus felicis urbis in scriptis fideliter redactis, nos informavimus. Et quia per informationem legitimam et diligentem, per nos a dictis testibus et aliis nobis exhibitis et præsentatis, super hujusmodi negotio ut præmittitur, factam et receptam, reperimus dictum Guillelmum tempore vitæ suæ vitam fecisse eremiticam in asperitate; et fuisse hominem modestum, pium, humilem; et jejuniis, vigiliis, et abstinentiis vacasse; multaque et diversa miracula fecisse, tam in vita quam in morte, et a tempore mortis suæ continuatis temporibus usque ad hodiernum diem; et omnia et singula, in dictis litteris Apostolicis expressa et asserta, fuisse et esse ita ut exposita et petita fuerunt, et veritate fulciri.

auditis testium depositionibus

et præfata Guillelmi sanctitate,

78 Nos igitur ante dictus Joannes Antonius qui supra, auctoritate Apostolica, qua in hac parte fun-B gimur, licentiam concedimus et impartimur dictæ Universitati Civitatis Xichili, posse dictum Guillelmum publice venerari, et singulis annis octava die post festum Resurrectionis Dominicæ immediate sequente, festum et officium ejusdem Guillelmi in ecclesia et Civitate prædictis Xichili libere celebrare, et celebrari facere processionaliter, sub officio tamen Confessoris et non Pontificis, cum infrascripta Oratione et Offertorio, ad honorem omnipotentis Dei et laudem dicti Guillelmi, hujusmodi sub tenore.

festum Dom. in Albis

ORATIO.

Omnipotens sempiterne Deus, qui per Beatum Guillelmum Confessorem tuum mirabilia operaris; concede quæsumus, ut sicuti ejus intervenientibus meritis ægrorum tribuis corporum valitudinem, ita nos facias ad æternam pervenire Beatitudinem, Per Dominum nostrum.

et Missam propriam ordinarit,

SECRETA.

Munera, Domine, quæ tibi gratificantes offerimus, in honorem Sancti Confessoris tui propitius intuere, et subsidium tuæ nobis impertire pietatis.

POSTCOMMUNIO.

Sumpsimus, Domine, sacramenta, quæ nobis tua C benignitate largiris, et quæsumus, ut quæ pia devotione præstamus, Beato Guillelmo Confessore tuo intercedente, tua sancta retributio comitetur, et dona potiora sumamus. ....

Ita quod per præsentes dictus Guillelmus, propter præmissa, canonizatus minime censeatur; eo quod actus, et solennitas canonizationis spectat solum ad summum Pontificem.

79 In quorum omnium et singulorum fidem et testimonium præmissorum, hoc præsens publicum instrumentum exinde fieri, et per Notarium publicum prædictum et infrascriptum subscribi et publicari mandavimus, sigillique nostri jussimus et fecimus impressione communiri. Actum in Urbe felici Panormi, sub anno Incarnationis Domini Millesimo quingentesimo trigesimo septimo, indictione undecima, die vero vigesima sexta mense februarii, Pontificatus prædicti nostri Papæ: præsentibus ibidem nobili Hieronymo de Urso quondam Antonini, nobili Thoma de Maria de civitate prædicta Xichili, et Clerico Nicolao de Nicolosi de Panormo, testibus ad præmissa vocatis specialiter atque rogatis. *k*

atque publico instrumento

signari curarit

Et Ego Vincentius Caxia, Regia auctoritate per totam Vallem Mazariæ Notarius, cum auctoritate D scribi et registrari faciendi, præmissis omnibus et singulis, dum sic ut præmittitur agerentur et fierent, interfui, et ea rogatus sumptavi, et in hanc publicam formam redegi et meo solita signo signavi, in fidem et testimonium præmissorum omnium, et singulorum. *l*

ANNOTATA.

a *Etiam hæc Relatio, pro majori parte, scripta erat vulgari lingua: sed epistola post relationem sequens, et cetera deinceps, integre erant Latina.*

b *Non habet Xiclis Episcopum, a cujus cathedra proprie dicuntur ecclesiæ cathedrales; ex usu tamen vulgaris linguæ sic etiam nominatur, quæ quovis in loco est inter plures prima.*

c *Ita in depositione Testis* XIII: *ast hic et in depositione Testis ultimi,* pedantia: *unde suspicari quis posset, legendum esse* prædantia.

d *Hoc epitaphium postea hoc modo reformatum fuit, ut monet Nota marginalis apographo nostro addita.*

Qui nescit, sciat, hic Guillelmus quod requiescit
De Cuffitella: Siculis præsentia bella et E
Crimina dejecit, Domini mandataque fecit:
Regnat in æthereis Christo comitante theatris.

e *Abest ecgrapho nobis misso ista subscriptio.*

f *Hic est ille Alexander Farnesius, Pauli* III *Pontificis nepos, Societati nostræ numquam absque grata memoria nominandus, quam in Montem Regalem induxit, factus Caroli* V *postulatione illius urbis Episcopus an.* 1536, *postea vero, abdicato hoc titulo anno* 1573, *Portuensis: ac demum* 1589 *Romæ mortuus et sepultus in templo magnificentissimo Domus nostræ, a se constructo.*

g *Fuit hic* Joannes Melioratus, *quem facili negotio petita impetrasse scripsit nobis noster Crispinus Majus:* quia cum Pontifex podagra laboraret, statim ac se Guillelmo commendavit, sine ulla mora optatam impetravit salutem.

h *Tenorem totius Brevis vide in principio.*

i *In Processu Panormitano, de quo mox, additur,* de quibus emanaverunt Vice-regiæ, executioni datæ Panormi, die XXVII Novembris Indict. XI MDXXXVII.

k *Hactenus Acta servata in Arca. Sed in originali Bulla additur Notarialis subscriptio ut sequitur.*

l *Hujus bullæ authentica copia, unde nos habemus ecgraphum, transcripta et Xiclim missa est* per Not. Franciscum Mascardum; Actorum Notarialium qu. F Notarii Vincentii Caxia conservatorem: *fidem pro dicto Mascardo faciente Senatu Panormitano, per suam attestationem, datam subscriptam die* VIII *Aprilis,* VII *Indict.* MDCXXXIX.

CAPUT VII.

Depositiones Testium Panormi auditorum.

Prius quam Xiclim missus Commissarius cum processum conderet, quem hactenus retulimus, Panormum ad Jo. Antonium Phassidem advenerant multi, fideliter testaturi quidquid de B. Guillelmo sciebant, ad caussam coram Judice ecclesiastico obtinendam, Horum depositiones potuerant primo loco poni: sed quia non fuerunt examinati per articulos distinctos, quomodo examinati sunt ii, quorum depositiones supra retulimus, minus distinctæ etiam fuere relationes. Quare, ut in apographo nobis misso ultimum tenebant locum, sic etiam ultimo loco easdem hic, non quidem integras dabimus, verbatim iterando singulorum dicta, sed summatim ea recensebimus; testium nomina et ordinem exponendo, et singulis addendo id quod quisque singulare et ab aliis non plenius dictum deposuit, ne quid desit historiæ B. Guillelmi, ex hisce testimoniis securius quam ex recentioribus auctoribus petendæ.

Mense Novembri excepti erant Panormi alii testes,

EX MS PROCESSU

A 81 Panormi die XXVII Novembris, XI Indictionis MDXXXVII testes recepti et examinati per me Notarium Vincentium Caxa, ad hoc electum per R. D. Joannem Antonium Phassrium, et hoc in præsentia d. Joannis Antonii... super contentis in Litteris Apostolicis datis Romæ die XXVII Junii MDXXXVII.

de patria, calceo miraculoso,

Venerabilis Pater Joannes Scilliano, de terra Xicli, dixit, tantum scire, qualiter B. Guillelmus Cuthellus fuit oriundus Noto ex familia Cuthella, *quod etiam affirmarunt Testes II, X, VIII et XIV. Porro Testis ... loco, ... Gucciomi relicto ante mortem dicit B. Guillelmum suos suos calceos*: Ac ipse et conservat ibi hunc calceum. Justos autem terræ, vel ... insignibus ... factis circa mulieres parturientes per ipsum calceum, tulisse ipsum e potestate heredum Gucciomorum; et ipsum posuisse intra monumentum, in quo repositum erat corpus B. Guillelmi.

insigni mortificationis actu,

82 Vener. Don Sartorius de Nativo, de terra Xicli, Testis II, annorum LII, *deponens* de miraculosa corporis immobilitate, donec nominaretur ecclesia S. Matthæi, dixit, se ista scire ex relatu cujusdam Mag. Silvestri Cassarini, mortui ante annos quatuor B nondum integre exactos, ætatis suæ anno plusquam octogesimo, viro tam probo ut pro tota vita non protulisset unum mendacium; ex quo etiam audivisse se dixit, quod B. Guillelmus, tempore vitæ suæ, tactus appetentia capitis vitulini, ipsum curaverit obtinere: obtentumque tulerit in tugurium suum, ibique conservari, usque dum vermibus scatere ac fœtere inciperet: sic autem putrefactam carnem sæpius apposuisse naribus, dicendo: Ecce, corpus, vitulinum caput, quod appetisti; satiare et fruere. *Miraculosam in Sepultura gravitatem etiam testatur Testis* III R. Don Mattheus Fanzellus, de terra Xicli, et habitans Panormi.

elevatione sepulcri,

83 Die XXIX Novembris Vener. Presbyter Pinus de Burgio, annorum LXXV, Testis IV, dixit quod quidam Canonicus Syracusanus, Andriottus de Aritio, Xicli infirmatus, recuperato ad invocationem B. Guillelmi oculo, quem pene amiserat, curaverit tumbam ejus altius a terra elevari supra columellas quasdam: ita se audivisse Panormi, quo ante annos quadraginta migraverat e patria sua Xicli. Eodem die Vener. Fr. Joannes de Xicli Ordinis Minorum de observantia, Testis V *testatus est de vino et pasillis in domo Gucciomi, de immobilitate corporis, de F. Stephano Isclafito concionante in terra Xicli et bis a* C *ruptura sanato, ac de sterilitate seu siccitate sublata post elatum et circumlatum caput B. Guillelmi.*

jugo boum ad corpus movendum adhibito,

84 Die XXX Novembris, Nobilis Franciscus de Baglerio, de terra Xicli, Testis VI, dixit, corpori movendo carrum et juga boum frustra adhibita fuisse: *quod etiam dixerat Testis* LI, *additque prædictus Testis* VI tandem conclusum fuisse, ut boves permitterentur ire quo vellent: itaque permissos sibi boves rectum iter tenuisse ad ecclesiam S. Matthei. Item, die IV Aprilis educi e monumento corpus seu ossa Beati, quæ ipsemet viderit tangi seu lavari imo per se tetigerit atque laverit aqua: et hanc aquam multis prodesse ac profuisse, ad febres aliasque infirmitates pellendas. Eodem die *auditi sunt*, Nobilis Joseph Bono incontro, Xiclensis, Testis VII, et Mag. Antonius de Cavalluccio Xiclensis, Testis VIII: *quorum ultimus dixit*, quod fuerit a febri liberatus, decumbendo supra stratum sarmentitium B. Guillelmi. *Item* Nobilis Antonius Purchelli, Xiclensis, Testis IX et Nob. Antonutius Masius Riczone, Xiclensis, Testis X, quorum ultimus dixit, quod paucis ab hinc annis timuerint aliqui, ne faciendo Vigiliam B. Guillelmi errarent, propterea quod ipse canonizatus non sit; ideoque destiterint desistantque ab usu

devotione constante populi,

D talis religionis: alios tamen privata devotione eumdem vigilandi morem servare, et gratias multas referre.

campanis ultro sonantibus,

85 Eodem die Nobilis Blasius Bono-incontro minor, Testis XI, dixit, quod ipse febri laborans, et in tugurio B. Guillelmi decumbens, sanatus fuerit: item ex dicto et fama publica narravit, quod die quodam auditus fuerit sonus campanarum in ecclesia S. Mariæ novæ *(ita omnes hi Testes Panormi auditi appellant ecclesiam, quam auditi in terra Xicli fere nuncupant S. Mariam de pietate)* quo sono exciti confratres, cum ad ecclesiam prædictam accessissent, visuri qua de caussa pulsaretur, invenere portas clausas ac mirati sunt; multo autem magis cum viderunt ipsius ecclesiæ sacristanum, qui solus potuerat aperuisse ecclesiam, aforis venire cum clavibus. Ipsa autem aperta, et nullo qui campanas traheret apparente, cum interim alibi aliæ campanæ etiam ultro pulsarentur, inventum esse Guillelmum, genibus flexis ac manibus junctis mortuum: quem non potuerunt attollere de terra, donec cœperunt dicere Litanias; sub quibus sublatum sit corpus in carrum, a duobus bobus trahendum: qui tamen nihil proiecerunt, usque dum, inter dicendum litanias, veniretur ad nomen S. Matthei: tunc enim motus fuit carrus, et boves, ardua quamvis via, ultro ivere ad ecclesiam S. Matthei: ingressique in eam sunt per portam quamdam, adeo angustam, ut impossibile videatur illac plus quam unum bovem transire: juncti tamen induxere carrum et corpus. In tugurio autem, in quo habitaverat B. Guillelmus, servatur jugum quoddam, quod dicitur esse ipsum, quo juncti fuere boves, qui corpus traxere. *Hæc ille, quorum fides, in tanto aliorum testium silentio, sit penes auctorem: alias non est mirum in iis quæ ex auditu dumtaxat referuntur, variari quædam ab uno dici quæ ceteri omnes prætermisere.*

inventione corporis in ecclesiam S. Matthæi,

E

miraculis variis,

86 Nobilis Antonutius Gallus, Xiclensis, Testis XII, dixit, quod ab annis viginti et amplius, vidit in diebus solemnioribus lavari ossa B. Guillelmi, et hujus lotionis seu intinctionis aquam distribui ad multarum infirmitatum remedium. Angelus de Alfano, Xiclensis, Testis XIII; meminit, quod parvulus et febri laborans seipsum collocaverit supra sarmenta, in quibus dicebatur dormire solitus B. Guillelmus: sed an sanatus fuerit non potuit ad præsens reminisci. Die primo Decembris Honor. Petrus Daniolus, Catanensis, Testis XIV, ducta ante octennium uxore Xicli habitans, judicavit ex pictura B. Guillelmum fuisse monachum, quales sunt Fratres S. Francisci de Paula, *dixitque etiam sicut Testis* IX mortuum esse inventum intra ecclesiam S. Mariæ novæ, sonantibus ultro campanis: *ac denique*, quod ipso die festo, cum sermo de ipso B. Guillelmo haberetur ad populum, sæpe interfuerit; videritque propriis oculis sanari cæcam; item Melitensem herniosum; et Modicensem quemdam, qui nec comedere nec bibere valebat, factoque voto de donandis sex taris in eleemosynam continuo recepit sanitatem, et surrexit de lecto. Scit etiam ipse testis, filios cujusdam de Carthia a ruptura sanatos, et monachæ cuidam mutæ redditam esse loquendi facultatem. *Similiter* Honor. Nicolaus Denaro, Xiclensis, Testis XIII, dixit quod inter alios, in Vigilia Beati sanatos, propriis oculis viderit filios Hieronymi Garrega, utrimque ruptos, qui in signum miraculi erga se facti, vincula sua appensa reliquerunt supra monumentum.

F

habitu religioso.

87 Die XII Decembris Venerabilis Don Silvester Morriali, de terra Xicli testis XV, juratus et interrogatus super toto facto (*et sic fere alii præcedentes omnes interrogati fuere,* super toto facto, *id est, super omnibus quæ de vita, sanctitate et miraculis in genere quæsita erant*) dixit, ex aliorum relatu, fuisse Guillelmum

A lelmum tertiarium Ordinis Carmelitarum, et istam regulam observasse. *Narravit autem miraculum de vino*, ex ore Mirandæ Massa, qu e fuit ne ptis Pauli Guiccionii : *et miraculum de corpore in via subsistente, usquedum nominaretur ecclesia S. Matthei*, ex ore Mag. Silvestri Cassarini, post cujus domum corpus ipsum substitit, qui Silvester vixit usque ad annum ætatis centesimum quintum, et solum ante duos annos obiit. Ipse etiam Testis tenet unam clavium quibus monumentum Beati aperitur et clauditur. Sæpe etiam vidit et tetigit ossa, carnibus quibusdam adhuc vestita et suaveolentia. Anno autem præterito portavit calceum Beati in domum suam, cumque una ex vicinis haberet parvulam filiam herniosam, eidem parvulæ imposuit d. calceum, et sic sanata continuo fuit.

88 *Hactenus testium juratorum depositiones, Panormi exceptæ, quæ, ut supra dixi, omnes pene in genere declarant ex auditu vitam sanctam B. Guillelmi* *Fidem de fideli transcriptione originalium* *et publicam Xiclensium erga eum devotionem : addunt plerique miraculum subsistentis in via corporis, et pulsatarum in morte campanarum : duo vel tres meminere pastillorum furfureorum : plures vini ex vacuo vase educti. Has autem depositiones, una cum toto processu Xiclensi, fideliter transcriptas esse ex originalibus, testabatur Notarius Xiclensis publicus Franciscus de Trumbatore, in eo quod apud nos est ecgrapho authentico, fidem* D *pro ipso facientibus, qui originalia nobis transcribi jusserant, in hunc modum.* EX MS. PROCESSU Nos Judices et Jurati hujus inclytæ et victoriosæ civitatis Xiclis, fidem facimus et testamur omnibus et singulis, has præsentes visuris, lecturis et pariter audituris, qualiter supradictus Franciscus de Trumbatore Corbo, qui supradictam copiam manu propria ex originali processu, *faciunt Jurati Xiclenses.* conservato penes Arcam, ubi conservantur reliquiæ S. Guillelmi, exaravit; fuit et est Magister Notarius Curiæ Vicarialis hujus prædictæ civitatis Xiclis, officium prædictum bene et fideliter exercuit et exercet, actis, cop is et ex scriptis cujus ubique adhibenda est plena fides. In cujus rei testimonium has præsentes fieri jussimus, nostris manibus subscriptas, nostroque quo utimur sigillo in pede munitas. Datum Xiclis die XXIII Aprilis, VIII Indictionis, MDCLXX.

D. Carolus de Angelo Juratus.
D. Jacobus Fiachella Juratus.
D. Didacus Anilli Juratus.
D. Petrus Carthia Juratus.

locus ✠ *sigilli*

Joseph de Aprile Mag.
Notarius.

V APRILIS.

SANCTI QUI NONIS APRILIS COLUNTUR.

Sanctus Claudianus, S. Plautus, S. Hirenæus, — Martyres Nicomediæ in Bithynia.
S. Didymus Presb., S, Quintus, S. Pancratus, S. Successus, — Martyres Alexandriæ.
S. Honorius, Martyr in Sicilia.
S. Pompeius, Martyr apud Græcos.
S. Zeno, Martyr apud Græcos.
Sanctæ quinque puellæ, ex Lesbo, Martyres.
S. Claudianus Persa, Martyr in Mesopotamia.
S. Thermus, Martyr apud Græcos.
SS. Domina, et Ancilla, Mart. apud Græcos.
Sancti Martyres Afri, sub Geiserico Rege Wandalorum.
S. Tigernacus, Episcopus in Hibernia.
S. Theodora, Vidua, sanctimonialis Thessalonicæ.
S. Geraldus Abbas, Fundator Silvæmajoris, in Aquitania.
S. Albertus Episc. Montis Corvini in Apulia.
B. Juliana Virgo, Priorissa Montis-Cornelii apud Leodium, promotrix festi corporis Christi.
S. Vincentius Ferrerius, Ordinis Prædicatorum, Veneti in Armoricis.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Silvanus, Abbas Rievallensis in Anglia, Ordinis Cisterciensis, *cum titulo* Sancti *refertur a Menardo; at die* XVI *Aprilis a Chrysostomo Henriquez, Bucelino et Chalemoto cum titulo* Beati *Quæ de eo indicantur, ad Vitam B. Aelredi decessoris ejus dedimus*, XII Januarii.

S. Claudius, S. Diodorus, S. Victor, S. Victorinus, S. Pappias, S. Nicephorus, S. Serapion, — Martyres, *referuntur in Menæis Græcorum primo loco, et de iis officium Ecclesiasticum celebratur, nulla temporis aut loci, quando aut ubi sint passi, facta mentione. Item referuntur* XXXI *Januarii, et Corinthi dicuntur passi. Celebravimus* X *Martii SS. Codratum, Dionysium, Cyprianum, Anectum et Paulum Corinthi coronatos, et dedimus de his secunda Acta martyrii auctore Nicephoro Gregora : in quibus cap. 3 refertur martyrium horum septem, dicunturque exemplo S. Codrati passi. Præterea de his egimus et Odas ex Menæis (quas non est opus repetere) late deduximus* XXV Febr.

S. Amphianus, apud Cæsaream Lyciæ, *memoratur in omnibus apographis Martyrologii S. Hieronymi : item apud Usuardum, Adonem, Notkerum et alios passim. Videtur esse* S. Apphianus, *alias* Amphianus e Lycia oriundus, *et Cæsareæ, quæ nulla est in Lycia, sed* in Palæstina *passus ; cujus Acta dedimus*, II Aprilis.

Irene Virgo, Martyr Thessalonicæ, *refertur ab Adone, Usuardo, Rabano, Notkero aliisque cum Martyrologio Romano. Acta martyrii ejus innexa sunt Actis sororum Agapes et Chioniæ, quæ etiam ab aliquibus memorantur hoc die : at passim ab aliis, quando omnium Acta dedimus*, III Aprilis.

S. Theodulus, S. Agathopodes, — Martyres *referuntur in Antologio Græco et apud Molanum in additionibus ad Usuardum : notantur etiam in tabulis Kalendarii Moscovitici. Nos eorum Acta dedimus*, IV Aprilis.

S. Mercurius Martyr Romanus, Duaci in Belgio, *hodie in Ecclesia S. Joseph, Carmelitarum Discalceatorum Officio Semiduplici colitur, ob os insigne et integrum Romæ allatum a R. Patre Stephano a S. Francisco anno* 1650, *et ab ipso huic ecclesiæ donatum una cum corporibus sanctorum Martyrum Fabiani et Gregorii, parte cranii S. Gaudentiæ Martyris, Osse integro S. Eutychii pueri et Martyris, alio integro S. Agapiti Martyris : qui omnes in eadem ecclesia Officio divino suis diebus coluntur, de quibus alias. Una cum prædictis Sanctorum Reliquiis Romæ allatis, expositæ sunt partes brachiorum Sanctorum Martyrum Baarlaami et Hieronymi : sed de eis non fit Officium. Ita Tornaco ad nos R. P. Joseph Ignatius a S. Antonio.*

S. Martyr Theodotius *hunc diem implet in Kalendario Ruthenico apud Possevinum, nobis hactenus ignotus.*

S. Egesippi Martyris commemoratio Leodii *in Martyrologio Gallicano Saussaii indicatur : cujus nusquam neque in Missalibus, neque in Breviariis, neque in officiis propriis ecclesiæ Leodiensis, neque apud Chappeavillæum, Fisenum aut alios rerum Leodiensium scriptores, potuimus aliquod vestigium reperire. Celebratur* VII *Aprilis* S. Hegesippus *antiquus scriptor, sed neque is* Martyr *habetur.*

SS. Paulus et Victor, Martyres in Ægypto, *primo loco referuntur in Martyrologio Germanico Canisii, et his adduntur* Marciana, Nicanor, Appollonius, *referendi ad* V *Junii, ubi quærendum, an hi duo cum iis sint celebrandi. Forsan temere sunt adjuncti, et* Paulus, *alius* Plautus *censeri posset, cum* S. Claudiano Nicomediæ *hoc die passus :* et Victor, *a nobis jam relatus cum* Claudio et Diodoro.

Domnus Episcopus, *post damnatum Paulum Samosatenum hæreticum in Concilio Antiocheno, et ab Aureliano Imperatore pulsum,* suscepisse administrationem Ecclesiæ Antiochenæ, *traditur ab Eusebio lib. 7 Hist. Eccles. cap.* 30. *Theodoricus Pauli in Chronico MS. Universali, titulo de Patriarchis Antiochiæ, ita ejus obitum describit :* Sanctus Domnus consumptus senio, postquam infinitis miraculis Deus ipsum claruisset, plenus virtutibus migravit ad Christum : sepultus cum ceteris Patriarchis, in ecclesia Antiochena, infinitis clarens miraculis : cujus festum celebratur in ecclesia Orientali. *Hæc ille, non indicato die, qui quintus Aprilis statuitur in MS. Florario Sanctorum. Nos libenter sequeremur, si ad hanc rem stabiliendam, in aliis antiquis fastis ejus sacram memoriam reperiremus inscriptam.*

Gotebaldus Episcopus, ab Anglia veniens, in Scania positus Doctor, dicitur in Suedia et Norvegia evangelizasse *apud Adamum Bremensem, citatum a Baronio ad an.* 980 *num.* 16. *Quæ desunt in editione*

tione anni MDCIX, *ab Erpoldo Lindebrogio adornata. Hic* Episcopus Gotebaldus *adscriptus est, ut* Sanctus, *Martyrologio Anglicano Wilsoni et Catalogo generali Ferrarii. Nos certiora ecclesiastici cultus documenta desideramus.*

Burchardus, Episcopus Halberstadiensis in Germania, *cum titulo* Beati *refertur in Catalogo generali Ferrarii. Nihil alibi de aliqua veneratione legimus.*

Beccanus filius Culæ, | *memorantur in Martyrologio*
Antiosus Episcopus, | *Tamlactensi.*

Arulfus, Episcopus et Confessor, *præposita voce* alibi, *appositus est sub finem Martyrologio S. Hieronymi Parisiis excuso. In Casinensi Martyrologio, charactere Longobardico scripto, dicitur :* In Sicilia S. Arulphi Episcopi. *At contra in Martyrologio MS. Remensi, ecclesiæ SS. Timothei et Apollinaris ita traditur :* Catalaunis depositio Arulfi Episcopi. *Plura hactenus nequivimus scire. Deest nomen in Martyrologio Siculo et Gallicano, et inter Episcopos Catalaunenses non recensetur.*

S. Silvia Virgo, apud Laudavum, *memoratur in Martyrologio Gallicano Saussaii, a du Monstier et Lahier descripto : nos necdum de ea alibi quidquam reperimus, et absque præjudicio ipsam hic collocamus.*

Agnes, Ozilia, Isabella sive Elizabetha, } Sociæ B. Julianæ, *Priorissæ montis Cornelii, prope Leodium, potissimum in hujus fuga, Namurcum et ad varia monasteria ; ante ipsam mortuæ, referuntur cum titulo* Beatæ *a Raissio in Auctario Molani ad Natales Sanctorum Belgii : de his infra agitur in Vita B. Julianæ lib. 2 num. 8, 33 et 37. Ex his* Agnes *ab aliis refertur* 21 *Januarii, sed perperam soror B. Julianæ dicitur.* Ozilia 3 *Januarii*, et Elizabeth, *sive* Isabella 19 *Novemb. Consule Menologium Henriquez ad dictos dies.*

Eva, Leodii ad S. Martini Reclusa, *cum titulo* Beatæ *refertur apud Fisen in Floribus Leodiensibus par.* 2. *Paralipomenon, ubi præclara ejus gesta refert ex Vita B. Julianæ; quam infra damus, et annotamus quæ de corpore elevato narrat Fisen*

Joanna, sanctimonialis Bellopratensis prope Gerardi-montem in Belgio, *cum titulo* Beatæ *memoratur a Chrysostomo Henriquez, Bucelino et Chalemoto, item, in Gynæceo Munsterii et Menologio Lahieri, allegata auctoritate Arnoldi Raissii, qui in Auctario ad Molanum de Natalibus Sanctorum Belgii ex MS. chronico dicti cœnobii ejus elogium edidit, et in titulo præposito solum* venerabilem *appellavit.*

Alberadis, Conversa monasterii Zwifaltensis, *cum titulo* Beatæ *inscripta est Menologio Bucelini.*

Catharina Thomasa, Canonica regularis Ordinis Augustiniani, mortua Majoricæ hoc die cum magna opinione sanctitatis, anno MDLXXIV. *Ejus vitam et miracula descripsit Bartholomæus Valperga Carthusianus, et Arturus du Munstier cum titulo* Beatæ *inscripsit Sacro gynæceo : quod absque Ecclesiastica auctoritate necdum licere arbitramur.*

Benedictus de Saxoferrato, *monachus Silvestrinus, mortuus circa an.* 1270, *et sepultus Perusiæ in monasterio S. Benedicti, quod postea ad Sanctimoniales translatum est, nullam ibi venerationem habet, licet cum titulo* Beati *hodie referatur a Jacobillo.*

Conradus de Saxonia, | Ordinis S. Francisci, jux-
Stephanus ab Hungaria, | ta montes Caspios a Schismaticis occisi, *appellantur* Beati *in Martyrologio Franciscano ; sed post alios absque illo titulo referuntur a Franciscano Haroldo in epitome Annalium Ordinis Minorum, nuper Romæ edita.*

Christophorus Cataneus, in Hispania, | Ordinis S.
Antonius a Giarratana, in Sicilia, | Francisci,
Elisabetha de Rota, in Hispania, | *referuntur*
Maria Magdalena, Mediolani, | *cum titulo*
Beati *in Martyrologio Franciscano, et duæ ultimæ etiam in Gynæceo sacro Arturi du Monstier, quod indicasse abunde sufficit.*

S. Herenæus *ultimo loco collocatur in pervetusto MS. Casinensi. Plures hujus nominis sæpius occurrunt, sed videtur esse, qui inter Martyres Nicomedienses est* Episcopus Martyr. VI Aprilis.

Ædesius Martyr Cæsareæ frater S. Amphiani, *celebratur a Galesinio. Fratrem a variis relatum diximus, ejusque Acta dedimus* 2 *Aprilis : Sed* Ædesius *non est cum fratre passus* Cæsareæ, *verum postea* Alexandriæ ; *die, quando de eo agemus,* VIII Aprilis.

S. Marcellus, Episcopus Diensis, *memoratur in Martyrologio Gallicano Saussaii ; ast in Martyrologio Romano* IX Aprilis.

S. Maximus, | Martyres *referuntur in Menæis Græ-*
S. Terentius, | *corum : forsan sunt iidem ut hoc die ad Acta S. Pompeii et S. Zenonis dicimus, quorum Acta martyrii dubimus, die* X Aprilis.

SS. Therme et Pherbutha Sorores cum ancilla, 4 Nonis Aprilis passæ *dicuntur apud Lipomanum et Surium, et in Actis Martyrii sola* Therme *exprimitur ; cujus loco in Actis Latinis sola* Pherbutha *legitur* cum sorore et ancilla, *et referuntur in Menæis MSS. Mediolanensibus bibliothecæ Ambrosianæ. De iis etiam egimus die præcedenti inter Prætermissos, latius acturi et Latina Acta edituri ad diem* XXII Aprilis.

Raymundus Pastor, in oppido Metellia, ad ripam fluvii Anæ, cum titulo Sancti *memoratur in Hagiologio Lusitanico Georgii Cardosi, sed fere ex Luitprando, Juliano Petri, et similibus, quorum fides nutat. At Martyrologio Hispanico Tamaii Salazar idem Raymundus inscribitur* XXVI Aprilis.

S. Theodora Virgo, | Martyres Alexandriæ *referun-*
S. Didymus, | *tur a Græcis in Menæis et Menologiis et S. Theodora a Laherio in Menologio Virginum. Ab aliis Latinis* XXVIII Aprilis.

Sancta Virgo anonyma Antiochena, quæ pro Christo ad Lupanar damnata, sed a quodam milite Christiano superveniente, commutatis vestibus erepta, simul cum eo postea coronam martyrii adepta, *est inserta sacro Gynæceo anno* 1657 *ab Arturo du Monstier edito. Præclaro illam encomio celebrat S. Ambrosius lib.* 5 *de Virginitate, quod Annalibus suis intexuit Baronius ad annum* 309 *num.* 26 *et sequentibus. Forsan utrumque alibi reperiemus antiquioribus ecclesiarum Orientalium fastis inscriptum. Baronius de ea agit in Notis ad* XXVIII Aprilis.

S. Amantius, | Martyres celebrantur *in antiquo Ka-*
S. Getulius, | *lendario et Martyrologio S. Maxi-*
S. Cerealis. | *mini prope Treverim. Ab aliis* X Junii.

S. Marcianus, seu Marciana, S. Nicander, seu Nicanor, S. Apollonius, } Martyres apud Ægyptum, *referuntur in Martyrologiis S. Hieronymi, Adonis, Usuardi, Notkeri, et aliis. Iterum* V *Junii cum aliis sociis referuntur a Græcis et plerisque Latinis. Nacti sumus Romæ aliqua eorum Acta et Græca et Latina, quæ ob Martyrologii etiam Romani auctoritatem, judicamus danda esse dicto* V Junii.

S. Marina Virgo *inscripta est Martyrologio Bruxellensi S. Gudilæ, nullo alio verbo addito, ut difficile sit assequi quænam sit. Forsan est* S. Marina, *quæ habitu virili vitam monasticam Alexandriæ egit et colitur* XVIII Junii.

S. Landerici, Episcopi Parisiensis, | *memoria cele-*
S. Itherii, Episcopi Nivernensis, | *bratur in Florario Sanctorum : ex his prior colitur* X Junii. *posterior vero* VIII Julii.

Andreas, frater S. Bernardi Abbatis, ejusque individuus comes, et Claravallensis monasterii janitor, *memoratur cum titulo* Beati *a Chrysostomo Henriquez et Bucelino; inter pios a Saussaio. Erit occasio de*

de eo agendi ad Vitam S. Bernardi xx Augusti.

Emigeardis Virginis *memoria sub finem MS. Florarii notatur. Videtur esse* B. Irmgardis, *quæ Coloniæ requiescit in sacello, juxta Sanctorum trium Regum ædiculam, in Ecclesia metropolitana et colitur* IV Sept.

S. Dionysii, Episcopi Lugdunensis, *nomen adjunctum est in Florario Sanctorum memoriæ S. Landerici Episcopi Parisiensis, et Itherii Episcopi Nivernensis, de quibus jam egimus. Verum quia apud Lugdunenses ante hoc* XVII *seculum nullus sedit Episcopus Dionysius, neque inter Sanctos memoratur aliquis Dionysius, manifestus error apparet, et forsan substituendus aut* Dionysius Episcopus Viennensis, *qui colitur* IX Maii.

Aut Dionysius Episcopus Parisiensis, *referendus die* XI Octobris.

S. Tharacus, S. Andronicus, S Probus, } Martyres in Cilicia, *memorantur in Martyrologio S. Hieronymi et alio monasterii S. Maximini : ab aliis.* XI Octobris.

S. Hieron, Antiochenæ Ecclesiæ Episcopus, S. Ignatii discipulus, *celebratur in Florario Sanctorum, in aliis Martyrologiis,* XVII Octobris.

S. Ciliniæ, matris S. Remigii, prima translatio *celebratur a Molano, Canisio, Ferrario : at natalis, ad diem* XXI Octobris.

S. Calisti, S. Cypriani, } Martyrum, S. Albini Episcopi, S. Crispini, S. Crispiniani } Martyrum } translatio, *aliqua Reliquiarum facta est anno* MDCXXI *in monasterio Lezatensi diœcesis Rivensis prope Tolosam. Cousule Saussaii Supplementum, ad diem quo duo priores coluntur.* XXVII Augusti.

De S. Albino Episcopo egimus I Martii.

et ultimi duo coluntur, XXV Octobris.

S. Perpetui, Episcopi Trajectensis, *aliqua memoria hoc die indicatur in additionibus adjectis ad Grevenum a Carthusianis Bruxellensibus. Solenne ejus festum incidit in diem* IV Novembris.

S. Godefridi, Episcopi Ambianensis, translatio Suessionem *refertur in MS. Florario Sanctorum, in Supplemento Martyrologii Gallicani Saussaii, et in Martyrologiis monasticis Wionis, Dorganii, Menardi, Bucelini. Natalis ejus celebratur* VIII Novemb.

S. Ambrosii, Episcopi Mediolanensis, depositio *ad hanc diem indicatur in antiquo Missali Mediolanensi anno* 1522 *edito, et Breviario anni* 1539, *et annus illius obitus indicatur* 382. *Vitam ejus censemus dandam die Ordinationis* VII Decembris.

S. Finianus, Abbas in Hibernia, *memoratur in MS. Kalendario Benedictino, additurque illum esse, cujus festum celebratur* XII Decembris.

G. H. Vide Acta Græca pag. LV

DE SS. CLAUDIANO, PLAUTO, HIRENÆO
MARTYRIBUS NICOMEDIÆ, IN BITHYNIA.

V April

Memoria S. Claudiani,

Martyrologium *S. Hieronymi, Parisiis et Lucæ excusum et MS. Blumianum hunc diem ita auspicantur :* Nonis Aprilis in Nicomedia natalis S. Claudiani. *Quæ eadem leguntur in MSS. Barberiniano, Ultrajectino, Corbeiensi, duplici Maximiniano, et perantiquo Catalogo præfixo operibus S. Isidori, Romæ apud Patres Congregationis Oratorii adservatis. Sequuntur aliquot posteriores : inter quos est Canisius in Martyrologii Germanici priore editione, post Grevenі Additiones ad Usuardum. In posteriore editione Canisii iterum* Claudianus *jungitur* Didymo, *et aliis in Ægypto passis. Præiverat in eo errore Galesinius, allegans* MSS. Codices et Annales Sanctorum, *quos valde corruptos habuit.*

2 *In Martyrologio S. Hieronymi, quod penes nos habuimus, ante mille fere annos exarato, socii assignantur hoc modo :* Nonis Aprilis, In Nicomedia nata-

C lis S. Claudiani, Plauti, Irenis. *Ex his in MS. Rhinoviensi in Helvetia solus* Plautus *adjungitur : sed hic in MS. Richenoviensi, sive Augiæ divitis prope Constantiam,* Plauvius *scribitur et videtur idem in MS. Tamlachtensi apud Hibernos* Paulus *appellari : in quo et nomen* Hireni *est, pro quo supra* Hirenis *legitur. In antiquo MS. Casinensis monasterii memoria* Hirenæi *est adjuncta* SS. Marciano et Nicandro, Martyribus Ægypti (*de quibus inter Sanctos in alios dies rejectos egimus) et urbs interim* Nicomedia *præfigitur, velut horum Martyrum palæstra. Ex voce* Hirenei *videtur* Hirenis *facili errore irrepsisse. Si qui malint more Græcorum* Irenæum *legere, per nos licet.*

et SS. Plauti et Hirenæi,

3 S. Plaudii Martyris *aliqua veneratio hoc die Bononiæ est, in ecclesia S. Joannis in Monte, ob insignes Reliquias Roma sub Pontificatu Innocentii* X *acceptas, uti testatur in Bononia perlustrata Masinus. An tamen occasione S. Plauti hanc diem elegerint isti Bononienses, nos latet : quin sint diversi nihil dubitamus.* F

S. Plaudii Reliquiæ Bononiæ

G. H.

DE SS. DIDYMO PRESBYTERO, QUINTO, PANCRATO, ET SUCCESSO,
MARTYRIBUS ALEXANDRIÆ.

V April

Memoria in antiquis Martyrologiis.

Alia *est hæc turma Martyrum, de qua in Martyrologio S. Hieronymi Parisiis excuso leguntur ista :* In Alexandria natalis Sanctorum Didymi Presbyteri, *et alibi* Quinti, Panchrati, Successi. *Eadem habentur in apographis Epternacensi, Blumiano et Lucensi ejusdem S. Hieronymi, omissis his verbis,* Natalis Sanctorum, *et* Pancrati, *non* Panchrati *scribitur. In MS Martyrologio Barberiniano valde antiquo hæc traduntur :* In Alexandria Sanctorum Didymi Presbyteri, Quirici, Pancrati, Successi : *At Quinti dicitur melius in MS. Adone S. Laurentii apud Leodienses et in MS Florario, omissa ubique interpositione* et alibi, *forsan melius, quia vox* Sanctorum *præposita in editione Parisiensi indicat ass quandes socios, saltem unicum. In MS Aquisgranensi omisso loco ita conjunguntur :* Didymi, Quinti, Pancrati, Successi. *In MS. Tamlachtensi iidem quatuor referuntur ; et* Didymus Presbyter *appellatur ; qui solus refertur a Notkero et in MS, Richenoviensi, atque* Alexandriæ *cum aliis tribuitur. Galesinius ita hunc diem auspicatur :* Nonis Aprilis, In Ægypto Sanctorum Martyrum Didymi, Quinti, Claudiani et aliorum. *Allegat* MSS Codices et Annales Sanctorum *quos eum valde corruptos habuisse jam diximus, dum de* S. Claudiano *et sociis Nicomediæ passis egimus : S. Hieronymus primo loco eos collocans, in suo Martyrologio subjungit* in Ægypto *passos* SS. Marcianum, Nicanorem et Apollonium, *quos cum Martyrologio Romano et Græcis aliisque Latinis rejecimus in diem* V *Junii : Dein tertio loco referuntur hi Sancti* in Alexandria *passi. At Galesinius ex tribus hisce turmis unam farraginem, non absque confusione, fecit. Galesinii error translatus est*

non est illis jungendus Claudianus,

A *est in secundam editionem Martyrologii Germanici: et relictus alter* Claudianus Nicomediæ *passus: quod non placet. Grevenus ex dicta secunda classe sumpsit* Marcianum; *et* Didymum, *non* Presbyterum, *sed* Confessorem *appellavit: atque his duobus addidit* Quintum. *Soli* Didymus et Quintus *habentur in MSS. Augustano Udalrici, et Parisiensi a Labbæo nobis communicato.* D

neque Marcianus.

DE SANCTO HONORIO

G. H.

MARTYRE IN SICILIA.

X APRIL.

Octavus Cajetanus, de Sanctis Siculis optime meritus, in præfatione, quam Ideæ operis sui Præfixit, deplorat longo dominatu Saracenorum qui per annos ferme trecentos Siciliam obtinuerunt, antiqua tabularia, ingeniorum præclara monumenta, igni consumpta esse et historiam omnem Siciliæ, cum sacram tum profanam, pessum iisse; et sibi necessitatem illatam fuisse historiæ ab exteris emendicandæ: *additque ideo se illam Ideam edidisse, ut posset a dictis exteris juvari. Suggerimus ergo Siculis aliquod additamentum, quod ad hunc diem quintum Aprilis ita indicatur in antiquis Hieronymiani Martyrologii apographis Blumiano, Epternacensi, et Lucensi:* In Sicilia natalis Sancti Honorii, *in apographo Corbeiensi Parisiis excuso* Magnus *cognominatur. In alio Corbeiensi ante octingentos annos exarato appellatur* Honoratus. *In MS. Richenoviensi ita indicatur.* Sicilia Honorii. *At loco omisso, solum nomen* Honorii *habetur in MSS. Augustano S. Udalrici, Parisiensi Labbæi nostri, et Hibernico monasterii Tamlachtensis. Arbitramur,* Martyrem *occubuisse cum reliquis, inter quos in dictis Martyrologiis collocatur.*

B

DE SANCTO POMPEIO

E

G. H.

MARTYRE APUD GRÆCOS.

X APRILIS

Græci in MS. Synaxario Parisiensi Collegii Claromontani Societatis Jesu, et in MS. Taurinensi Ducis Sabaudiæ, aliisque celebrant hoc die quatuor Martyres his verbis: Item certamen sanctorum Martyrum Terentii, Pompeii, Maximi, Zenonis. *Ast hi in Menæis et apud Maximum Cytheræum in tres titulos discernuntur, et primo loco habetur* Sanctus Martyr Pompeius, *cum hoc disticho.*

lac effluit ex cervice

Ὡς ζῶν πρόβατον Πομπήϊε τοῦ Κυρίου
Χέεις ἀμελχθεὶς αὐχενοξίφει γάλα.
Pompeie, tamquam viva Domini esset ovis,
Emulctus ense, lac tuo jugulo egeris.

Sequitur secundo loco S. Zeno, de quo et nos proximo titulo, Demum ultimo loco simul celebrantur SS. Maximus et Terentius ejusdem generis martyrii et gloriæ participes effecti.

Dubitamus plurimum, an hi quatuor non sint Martyres Afri, cum aliis apud Græcos relati die X Aprilis, ubi Acta Martyrii late explicantur: verum quia illi omnes capite plexi aut gladio occisi dicuntur, videtur S. Zeno hic relatus alius esse, ut infra patebit: et consequenter qui illi præponitur S. Pompeius, *cum de lacte, ex ejus cervice effluente, nihil in Actis ad diem X habeatur. Si tamen alii eumdem censeant, et eum utroque die coli velint, nolumus refragari.*

an idem colatur 10 Aprilis,

DE S. ZENONE MARTYRE

D. P.

APUD GRÆCOS.

X APRILIS

C *Quam infeliciter cesserit Guillelmo Sirleto Græcarum Vitarum interpretatio, vidimus die* III *et* IV *hujus mensis, in Actis Sanctorum Nicetæ et Platonis. Idem ex Græcorum Menæis, seu manuscriptis seu prælo datis, propria, ut visum fuit, phrasi collegit quamdam Sanctorum, in ecclesiasticis Græcorum Officiis commemorari solitorum, synopsim, qualem descripsimus ad* I *Tomum Martii in Præfatione ad Græca sub finem adjecta. Hanc sub titulo Menologii Græcorum identidem citat Cardinalis Baronius in Notis ad Romanum Martyrologium, sua cura recognitum, et ex isto Menologio præcipue auctum. Eamdem sub eodem titulo inter Antiquas Lectiones vulgavit Canisius: uterque vero haud parum nobis eo facto negotii facessivit, propter multos gravesque errores collectioni isti permixtos, quas in Januario ac Februario non ita facile fuit corrigere, necdum plene edoctis, quam levi manu accurationeque exigua illa Synopsis fuisset confecta. Non minus cunctanter recedimus ab auctore tam parum solido, magisque dolemus ipsius caussa fieri; ut Fasti Ecclesiastici identidem corrigi a nobis debeant. Quorsum hæc? Quia nempe rursum sese offerunt ex Sirletianæ præmemoratæ, exempla gemina, consequenter notanda, in eo scilicet, de quo nunc agere instituimus S. Zenone; et in quinque puellis Martyribus, de quibus mox. De primo in Menæis manu exaratis et excusis, et apud Maximum Episcopum Cytherorum* ἐν βίοις ἁγίων, *ista leguntur:* τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ὁ ἅγιος Ζήνων πίσσαν χρισθεὶς, καὶ εἰς πῦρ βληθεὶς καὶ δόρατι μέσον τῆς πυρᾶς τρωθεὶς τελειοῦται. Eodem die S. Zeno pice illitus, et in ignem conjectus, et hasta in medio rogo vulneratus, martyrio consummatus est. *Eadem tormenta continentur eo, quod Menæa præmittunt, disticho*

Sirleti in vertendis Græcis oscitantia,

F

ex Menæis arguitur

Ἄθλους τριπλοῦς Ζήνων πίσσαν, πῦρ, δόρυ,
Οἶμαι, δι' ἣν ἔστερξε ταῦτα, Τριάδα.
Zenoni est pugna triplex, pix, ignis, et hasta:
Ob Trinitatem pertulit istæc; reor.

circa elogium S. Zenonis

Interim Sirletus, qui pro δόρατι, *a nominativo* δόρυ, hasta, *apprehendit legi,* δορᾷ, *a recto* δορὰ pellis, *prænotatum elogium sic Latine reddidit.* Eodem die S. Zenonis, qui pice illitus, et in ignem conjectus detracta pelle, in medio rogo martyrio consummatus est. *Et hæc in Romanum Martyrologium, citato ad Notas Menologio, transierunt sub ista formula:* Eodem die S. Zenonis, qui detracta pelle pice illitus, in rogum conjectus est: *quod quomodo sit corrigendum ex dictis jam patet.*

Est Zeno Afer, cum aliis Martyribus relatus ad diem X *Aprilis, ut supra diximus ad elogium S. Pompeii, verum quia illum referunt Græci capite plexum, potius hunc ab illo diversum arbitramur.*

An idem 10 Aprilis referatur.

DE

DE SANCTIS QUINQUE PUELLIS
EX LESBO MARTYRIBUS

V Aprilis.

Aliquibus juvenes,

Prætermissum Gulielmi Sirleti Menologium, jam a nobis in S. Zenone correctum, de hisce quinque Martyribus ista tradit. Eodem die quinque Martyrum, juvenum ex urbe Lesbo. *Est Lesbos insula, et in ea urbs, in mari Ægæo, inter Chium et Troadem: sed ea potius patria quam palæstra Martyrum videtur fuisse. Hoc Menologio ut ante citato, in hodierno Martyrologio Romano ista leguntur:* In Lesbo insula passio quinque Sanctorum Martyrum, *ubi per vocem* Sanctorum, *positam loco* Juvenum, *indicantur* virilis sexus *fuisse. Præivit Galesinius qui in suo Martyrologio ista habet.* In Lesbo insula Sanctorum quinque Martyrum, qui etsi admodum adolescentes, Christianæ virtutis robore martyrium constanter fortiterque obierunt. *Citantur in Notationibus* tabulæ Græcæ; *sed quænam illæ sint, non indicatur. Hos etiam veneratur monachi Servitæ urbis Bononiensis in platea majore, apud quos dicuntur a Messino asservari* reliquiæ Quinque Martyrum. *Verum puellas fuisse evincunt Menæa, in quibus ista habentur:* τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ μνήμη τῶν ἁγίων πέντε Μαρτύρων, νεανίδων τῶν ἀπὸ Λέσβου. Eodem die memoria sanctarum quinque Martyrum, quæ erant puellæ ex Lesbo. *Forsan loco* νεανίδων, puellarum, *assumptum est nomen* νεανίσκων juvenum. *Verum lectionem Menæorum confirmat MS. Synaxarium Chifletianum: in quo dicuntur* κόραι puellæ *seu* virgines; *et genus martyrii exprimitur, dum* gladio martyrium consummasse *traduntur. Quæ omnia explicat, adjunctum in Menæis distichon.*

verosimilius puellæ fuerunt,

gladio occisæ

Ἀθλοφόρους τίθησι Λεσβίας κόρας
Μίαν, δύο, τρεῖς, τέσσαρας, πέντε, ξίφος.
Felice pugna ensis puellas Lesbias
Unam, duas, tres, quattuor, quinque abstulit.

B E

DE S. CLAUDIANO PERSA,
MARTYRE IN MESOPOTAMIA.

Seculo IV aut VII.

Nisibis fide Christiana celebris,

Illustres Orientis provinciæ sunt Mesopotamia et Assyria, distinctæ Tigri fluvio, qui est terminus Imperii Romani et Persici. Hinc olim Assyria ad Persas idololatras, et Mesopotamia ad Christianos spectabat, variis urbibus Episcopalibus exornata. Ex his Nisibis habuit *S. Jacobum Episcopum, contra Arianos in Concilio Nicæno et aliis illustrem fidei Christianæ propugnatorem: cujus res præclare gestæ erunt illustrandæ ad XV diem Julii. Ibidem sub Juliano passus est* S. Dometius monachus Persa, *cui sacer est dies septimus Augusti. Juliano successit Jovianus, qui ut fidem Christianam per Imperium Romanum restitueret, pacem cum Sapore Rege Persarum ad triginta annos sancivit, et Nisibin civitatem maximam, populi in Mesopotamia residui saluti consulturus, Persis concessit, anno Christi* CCCLXIII. *Consule Theophanem et alios. Prima persecutio mota est sub Isdegerde Rege Persarum, cum Abdaas, Regiæ Persarum urbis Episcopus, præpostero zelo templum igni sacrum succendisset. Fuerunt tunc plurimi Christianorum neci traditi, multi etiam ad Romanos transfugerunt, quibus adjuvandis* C *declaratam pietatem S. Attici Episcopi Constantinopolitani, tradidimus ex Socrate in hujus Vita VIII Januarii num.* 30.

relicta Sapori Regi Persarum:

ibidem persecutio mota sub Isdegarde.

2 *Hac persecutione, omnibus circumstantiis perpensis, arbitramur potuisse* S. Claudianum Persam *martyrii palma coronari. Id suadent quatuor millia et sexcenti monachi in monasterio aliquo Mesopotamiæ degentes, et Barsabanas Præfectus urbis Nisibenæ. Reperimus encomium hujus Martyris ad diem* V *Aprilis in illustribus Menæis MSS. adservatis in bibliotheca Ambrosiana apud Mediolanenses, et in duplici codice Taurinensi Ducis Sabaudiæ, quod hic Latine damus.*

an tunc occubuerit S. Claudianus

3 Martyrium Sancti Claudiani. Erat hic ex Perside prognatus, et a suis progenitoribus fidem Christianam edoctus. Cum autem annos ætatis nactus triginta, audivisset ex Sacro Evangelio ista verba; Qui non reliquerit patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut possessiones, non potest meus esse discipulus; repletus Spiritu sancto reliquit omnia, et discedens ad monasterium, factus est monachus. Cum deinde strenue in sacris institutionibus esset exercitus, desideravit etiam per martyrium vitam suam Deo consecrare. Quapropter cum suborta esset contra Christianos persecutio, et qui cum eo degebant monachi, alio commigrassent; ipse solus permansit. Captus ergo interrogatur de quatuor millibus et sexcentis monachis, et adducitur ad Barsabanam urbis Nisibenæ præfectum: a quo jussus adorare solem, noluit obedire, sed magna constantia Christianum se esse professus est. Traditur ergo decem militibus: a quibus violenta ambarum manuum distentione laxatus est, humeris loco suo motis. Fustibus deinde percutitur, et a viginti militibus per terram trahitur, per partes genitales constrictus. F Cumque adhuc constans in fide Christiana profitenda consisteret; venter ejus multis lapidibus contunditur; deinde lumbi et aliæ corporis partes infra mamillas cultris conscinduntur: ac denique caput gladio aufertur.

Persa,

Monachus,

gravia tormenta passus,

4 *Hactenus illud encomium: quo hic transcripto, reperimus in Vita S. Anastasii Persæ, a nobis ad diem* XXII *Januarii ex MSS. Latinis edita, eum Cæsareæ in Palæstina adductum ad quemdam* Barzabanam, *sive ut in Actis Græcis habetur* Marzabanam, *sub Cosroe Persarum Rege, seculo Christi septimo. Si aliis alibi repertis monumentis videatur* S. Claudianus *in ista potius quam superiori persecutione, passus, nolumus refragari.*

an forsan sub Cosroe?

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRIS,

G. H.

SUB GEISERICO IN PASCHATE PASSIS.

CIRCA AN. CCCCLIX

Victor, Uticensis seu Vitensis in Africa Episcopus, sæpius cum laude memorandus venit, quod gloriosa certamina pro fide orthodoxa, in persecutione Wandalica, sub Geiserico et Hunerico Regibus Arianis suscepta, posteris scripto transmiserit, auctor coævus. Hinc ad præsentem diem quintum Aprilis referenda sunt sequentia ex libro primo :

Historia Martyrii

Quodam tempore Paschalis solennitas, agebatur, et dum in quodam loco, qui Regia vocitatur, ob diei Paschalis honorem nostri sibimet clausam ecclesiam reservarent, comperiunt Ariani. Statim quidam Presbyter eorum, Andiot nomine, congregatam armatorum manum, ad expugnandam turbam innocentium accendit. Introeunt evaginatis spathis, arma corripiunt, alii quoque tecta conscendunt, et per fenestras ecclesiæ sagittas spargunt. Et tunc forte audiente et canente populo Dei, Lector unus pulpito sistens, Alleluiaticum melos canebat. Quo tempore sagitta in gutture jaculatus, cadente de manibus codice,
B mortuus post cecidit ipse. Nam et alii quam plurimi sagittis et jaculis, in medio crepidinis altaris, probantur occisi. Qui autem gladiis tunc interempti non sunt, postea pœnis attriti, regio jussu omnes pene necati sunt, præsertim maturioris ætatis.

Hæc Victor, cujus auctoritate in Notis allegata, ista memorantur in hodierno Martyrologio Romano : In Africa passio sanctorum Martyrum, qui in persecutione Geiserici Regis Ariani, in die Paschæ, in ecclesia cæsi sunt : quorum Lector, dum in pulpito Alleluia cantaret, sagitta in gutture transfixus est. *Addit Baronius plurima de usu canendi* Alleluia, *quæ ibidem legi possunt. Idem Baronius in Annalibus eadem ex Victore transcribit ad annum* CCCCLVI, *numero* XX, *subditque* horum omnium natalem diem, coronis Martyrum laureatum, annuatim in Ecclesia exhiberi Nonis Aprilis. *Verum tum opportunius retulisset ad annum* CCCCLIX, *quando cyclo Lunæ* IV, *Solis* XX, *littera Dominicali D, Solemnitas Paschalis celebrata fuit die quinta mensis Aprilis. Eosdem Martyres in Natalibus Sanctorum Canonicorum commemorat Constantinus Ghinius, eodem ex Victore desumpto elogio : quos Nicolaus Brautius Episcopus Sarsinæ his versibus honorat, in suo Martyrologio Poetico.* E

dies natalis

annus ædis.

In templo renovans populus Paschalia festa,
  In cœlos cæsus perpetuare volat.
In templi cœptum Levites, Alle, sagitta
  Cogitur in cœli reddere, Luia, choro.

DE SANCTO THERMO

MARTYRE APUD GRÆCOS.

V APRIL.

Celebrant Græci indicatum in Menæis Sanctum Martyrem Thermum, *quem etiam exhibet Maximus Episcopus Cytherorum* ἐν β´ τῆς ἁγίων. *In Menæis MSS. Divionensibus Petri Francisci Chifletii dicitur* igne Martyrium subiisse, *quod idem tradit hoc distichon in Menæis excusis additum, cum allusione ad ejus nomen, quod calidum significat.*

Cultus sacer,

Θερμὴν ἔρωτος ἐνθέου Θέρμος φέρων
Θερμὴν πυρὸς φλέγοντος ὡς ψύχος κρίνει.
Calorem amoris enthei Thermus ferens,
Ignis calorem flammei frigus putat.

In duplici codice Taurinensi Ducis Sabaudiæ ista leguntur :
Καὶ τοῦ ἁγίου Μάρτυρος Θέρμου, καὶ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ
C μετὰ τῆς παιδίσκης. Et sancti Martyris Thermi et sororis ejus cum ancilla. *Verum de his fœminis mox scorsim agemus, quia alibi non indicatur quod prior,* Κυρία *seu Domina, fuerit soror S. Thermi. Ex hoc loco conjicimus corrupta fuisse Acta Græcorum, hoc die ex Lipomano relata apud Surium, in quibus* Sancta Therme, soror Sancti Simeonis Episcopi, cum sorore sua et ancilla, *traditur* suspensa et serra in binas partes dissecta. *Ista enim Martyr fuit appellata* Tarbula, *seu* Tarbua, Tarbuta, *ac* Pherbutha : *et sub hoc nomine est relata in eisdem Menæis ad diem* IV *Aprilis. Nos, cum Martyrologio Romano et aliis, Acta illarum, in Bibliotheca Romana descripta, damus* XXII *Aprilis. Ceterum quo loco aut tempore S. Thermus fuerit passus, non liquet.* F

Acta Græca S. Thermes corrupta

DE SS. DOMINA ET ANCILLA

G. H.

MARTYRIBUS APUD GRÆCOS,

V APRIL.

Græci in Menæis excusis et apud Maximum Cytherorum Episcopum, post relatum Sanctum Thermum Martyrem igni combustum, sub titulo peculiari ista habent : Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τῶν ἁγίων γυναικῶν, Κυρίας καὶ δούλης. Eadem die Sanctarum mulierum Kyriæ *seu* Dominæ et ancillæ. *In MSS. Menæis Divionensibus additur* gladio occubuisse, *et hoc confirmat distichon, in Menæis additum :*

Ἔχρῆν ἕπεσθαι Κυρίᾳ τὴν Δουλίδα,
Ἐκ γῆς ἰούσῃ πρὸς Θεὸν διὰ ξίφους.
Dominæ ire comitem decuit Ancillam suæ,
Terris per ensem emigraturæ ad Deum.

Diximus supra ad encomium S. Thermi, huic adjungi sororem ejus cum ancilla *in MSS. Menæis Taurinensibus Ducis Sabaudiæ, quæ minus a nobis probari ibidem insinuavimus. Quin autem* Κυρία *et* Δούλη *appellative accipienda sint, non autem sumenda pro nominibus propriis, vix dubitamus. Et de* Ancilla *quidem, non dubitarit auctor distichi, quando appellative* Δουλίδα *dixit, quæ erat in titulo* Δούλη. *De* Domina *minus hæsitabis, si ejusmodi correlativorum Martyrum, absque proprio nomine designatorum, conjugationes plures in Menæis celebrari animadvertas. Sic* Mater cum duobus Filiis igne extincta *memoratur* II *Januarii :* Mater et Filia Martyres gladio cæsæ, *die* XXVIII *ejusdem mensis :* Pater et Filius crucifixi *mensis Februarii die* XIII *: ac denique in præcedenti Martio die* IX, Avus, Avia ; Pater, Mater ; duo Filii Martyres. *Alia exempla, suis temporibus commemoranda, sequentes post hunc menses dabunt.*

G. H.

DE SANCTO TIGERNACO

EPISCOPO IN HIBERNIA.

CIRCA AN. DL.

Qua parte Ultonia, Hiberniæ regio maxime septemtrionalis, adjacet Connachtiæ et Lageniæ regionibus, habet Comitatum Cavonensem, et in hoc Kilmoriam Sedem Episcopalem, cui unita est altera Sedes Clocheria : quæ ab Usserio tribuitur Tironensi, ab aliis Monachanensi Comitatui. Sub illa fuit monasterium Cluain-eoais, a S. Tigernaco constructum, in quo diem suum extremum clausit. Hujus monasterii Abbates fuerunt appellati Comorbani Sancti Tigernaci, eodem plane modo quo Ardmachanos Episcopos dictos fuisse Comorbanos sancti Patricii, diximus ad hujus Vitam § 2 Appendicis. De Eochadio Comorbano S. Tigernaci agit Colganus in sexta Appendice ad Acta S. Patricii ad annum 1030.

Abbates Cluanenses dicti Comorbani S. Tigernaci,

2 Vitam ipsius Sancti damus ex codice pergameno nostro, qui olim pertinuit ad collegium Salmanticense, et contulimus cum altero codice MS. Hugonis Wardæi B Minoritæ Hiberni. Alium etiam codicem nacti sumus curante Henrico Fitzimon, in quo nomina propria admodum varia proponuntur, ut lector ex notis poterit colligere. Addimus Hymnos ex MS. Wardæano. Auctor præfatur se miracula enarrare prout a majoribus traditum est : nec majorem a lectore fidem exigimus. Est enim scripta hæc Vita aliquam multis seculis post obitum S. Tigernachi, cum jam Archiepiscopi titulus cœpisset ab Episcopis Ardmachanis usurpari, uti fit num. 10; et verosimiliter post Anglorum dominatum in Hibernia firmatum.

hujus Vita datur ex 3 MSS.

cum hymnis,

3 Antiquam ejus venerationem, quam ex jam dictis colligimus, confirmant MSS. Martyrologia, Albergense Canonicorum Regularium, Ultrajectinum S. Hieronymi, et Leidense S. Cæciliæ his verbis : In Scotia S. Tygernagi Episcopi et Confessoris. MS. Bruxellense S. Gudilæ habet : Apud Scotiam. In MS. Florario Sanctorum ita legitur. In Scotia S. Tigernagi Episcopi et Confessoris. In Martyrologio Coloniæ anno MCCCCXC excuso, Tigernagii habetur. In Lubecensi eodem anno impresso, Germagii, prima syllaba per errorem typothetarum omissa. Maurolycus, Felicius et Ferrarius ista referunt : In Scotia Tigernaci Episcopi. Addunt Molanus, Galesinius, Canisius, et Confessoris. At pridie Nonas Aprilis refertur in Martyrologio Tamlactensi S. Tigernacus, Episcopus Cluaneosensis, et a C Greveno, sed hic addit secundum alios hoc die celebrari ejus natalem.

Nomen in Martyrologiis die 5

et 4 Aprilis.

4 Floruit S. Tigernacus sexto Christi seculo; qui recens natus mandante S. Brigida, in baptismo Tigernacus est appellatus, eaque postea iterum jubente, est in Episcopum consecratus; quod circa extremos S. Brigidæ annos fuisse factum arbitramur, obiisse autem illam ostendimus ante Acta S. Patricii num. 84 anno Christi DVI vel potius DXVIII. Ex quo consequens erit Machadinum Clocherensem Episcopum, quem in gratiam nepotis sui Tigernaci jam etiam Episcopi expellere voluit Rex Eochachus, non obiisse anno DVI, ut scribit Usserius pag. 856, sed multis annis post.

floruit 6 seculo

5 Cum S. Tigernacus Episcopus, ne Cathedram Clocherensem susciperet, in monte lateret; invisit eum Duachus seu Dubtachus quintus Ardmachanus Episcopus, quem sedisse ab anno CCCCXCVIII usque ad annum DXIV tradit ex Annalibus Ultoniensibus Usserius pag. 874. Nos juxta dicta ante Acta S. Patricii num. 34 credimus Ailildum, decessorem Dubtachi, solum fuisse ordinatum anno DXII : quæ autem hic narrantur facile ad annum DXVI differri possunt. Extruxit dein S. Tigernacus monasteria Gabalnense et Cluanesense, quod Cluain-eoais appellari diximus : et in hoc traditur aliquamdiu cæcus vixisse, ac tandem ut censet Usserius eadem pag. 856, Nonis Aprilibus anno DL mortalitatem exuisse : quo tempore nomen Scotiæ solis Hibernis tribuebatur : et loca omnia ipsam Hiberniam in Actis denotant.

Interim hodierni Scoti, ad hunc quintum Aprilis in Breviario Aberdonensi celebrant S. Tigernacum, Episcopum et Confessorem in Scotia, sub Rege Alphino, an. DCCCXXIX. Sed in alio Catalogo Sanctorum Scotiæ notatur annus DCCCXXIII. Camerarius in Menologio Scotico tradit S. Tigernacum, multis ac magnis laboribus pro Christo functum, ad extremum diem ultimum clausisse sub annum DCCCLXX in Eskedalia provincia. Wilsonus citatis tabulis Sanctorum Hiberniæ et Molano, cum majore confusione, attribuit Scotiæ hodiernæ, asseritque vita functum circa annum DCCXXX, et in E Scotia fuisse sepultum. Quæ omnia aut de aliis Tigernacis dici deberent, aut sane inepte videntur excogitata. In Vita B. Amnichadi monachi inclusi Fuldæ, quam dedimus XXX Januarii, refertur aliquis Tigernachus, sed qui undecimo Christi seculo vixit.

VITA

Ex tribus codicibus MSS.

CAPUT I.

Ortus, educatio, captivitas, peregrinatio. Mortui resuscitati.

Venerabilis Præsul Tigernachus, regali ex progenie natus, nepos a Echachi Regis fuit, qui juxta b Clochorensem urbem extitit : de cujus sancti viri miraculis succincte aliquid enarrare, prout a Majoribus traditum est, necessarium duximus. Prædictus igitur Rex Echachus, cum tres filias pulcherrimas in palatio suo nutritas haberet; una ex eis c Dearfraych quemdam virum nobilem de militibus patris sui, d Laginensem genere, nomine Corbreum, adamavit. Quæ cum ab eodem concepisset, donec pareret, a conspectu hominum se occultabat. Cumque filium pareret, mox pater ejus ipsum accipiens, E ad patriam propriam cum festinatione perrexit. Dumque civitatem S. Brigidæ ingrederentur; mox B. Brigida, Spiritu revelante, adventum eorum intellexit; et familiæ suæ intimavit, dicens : modo honorabiles hospites ad nos veniunt; quos hilariter suscipere debemus. Ipsa vero beata Virgo obviam venit, ac in sinu suo puerum amplectens, ab Episcopo e Conlatheo baptizari eum fecit. Cui B. Virgo nomen imponens, dixit : Quia multorum Dominorum et Regum nepos est, Tigernach vocetur. Quo peracto, pater puerum secum ad patriam suam perduxit, ibique eum nutriendo diligenter educavit.

a b Prognatus avo Echacho Rege,

c d patre Corbreo;

E mandante S. Brigida,

e Tigernacus appellatur :

2 Post hæc sanctus puer a piratis, patriam illam deprædantibus, capitur : et ad Regem Britannorum captivus ducitur. Qui pro venusti vultus specie, et Dei gratia in eo rutilante, in tantum dilectus est, ut eum in lecto suo secum dormire permitteret. Sed tamquam alter rubus Moysi apparens, lectus regius multotiens ardere videbatur. Tunc Regina dixit : Puer Hiberniensis hunc ignem de cœlo super nos descendere facit; quapropter a nobis removeatur, et inter nostros filios in aliorum lecto jaceat. Cum vero inter duos filios Regis de nocte dormiret, mane inventi sunt ambo mortui. Rex vero et Regina, filios

captivus in Britanniam abductus.

A filios suos defunctos videntes, miserunt ad sanctum virum nomine *f* Movennum, rogantes ut ad eos veniret, et quid faciendum esset in hoc facto indicaret. Qui cum venisset, sancto puero indixit, ut inter defunctos jaceret, eisque ut secum resurgerent juberet. Qui mox sancti viri jussis obediens, unius vertici alterius vero oculis manus imprimens, eos Christo in se operante, ad vitam resuscitavit. Quorum unus, ob memoriam miraculi, clausis oculis; alter vero calvo vertice, quamdiu vixerunt, remanserunt.

f

duos Regis filios mortuos resuscitat.

3 Deinde beatus puer libertati restitutus, sancti Movenni disciplinis et monitis in Rosnatensi monasterio, quod alio nomine Alba vocatur, diligenter instructus, in virum perfectum scientia et moribus est provectus. Cum autem quadam die præsente magistro dormiret; vir sanctus diligenter eum intuens, ipsum primo anhelam albi coloris, secundo rubri coloris, tertio flavo colore infectam ex ore efflare deprehendit. Cui excitato ait : Fili quid vidisti? qui respondens ait : Tria flumina de cœlo manantia, ori meo infusa esse somniavi, quorum primum lactis novi, secundum vini, tertium olei fuit, et post hæc virum venerandi et candidi habitus assistentem vidi, qui vaticinatus est mihi dicens : In terra matris tuæ B claram fundabis ecclesiam : quod de Cluanensi monasterio dictum esse certissime probatur.

in Rosnatensi monasterio a S. Movenno instruitur

in somnis de rebus futuris edocetur.

4 Post hac accepta benedictione magistri sui Romam abiit; atque inde Sanctorum Apostolorum Petri et Pauli reliquias asportans, ad patriam suam, secundum quod in præfata visione admonitus est, redire festinavit. Cum autem beatus vir, sancto eum *g* Kerano Euchadii filio comitante, iter ageret hyemali tempore; ad civitatem S. Martini pervenit : ubi in hospitio, in quo novem defuncti illa nocte jacebant, susceptus est. Tunc S. Keranus Comes ejus, immoderatis clamoribus plangentium misertus, B. Tigernacho dixit : Tota hac nocte omnipotentem Deum deprecemur, quatenus per suam ineffabilem clementiam hos mortuos resuscitare dignetur. Ac continuo pius Pater, caritatis visceribus plenus, sancti viri petitionibus acquiescens, puras atque devotas orationes pro illis ad Dominum effudit. Qui dilecti amici sui postulationes ad eum vacuas redire non ferens, ad laudem et gloriam sui nominis et servorum suorum, illos novem mortuos ad vitam revocavit. Tunc Tigernachus, et Keranus dexteras sibi invicem societatis dederunt.

Romam proficiscitur :

g

cum S. Kerano Turones reversus,

oratione novem mortuos resuscitat

5 Cum autem homo Dei ad mare Hiberniensium perveniret, contigit ut tunc filia Regis Momoniensium, Ethnea nomine, ad conjugium Regis Britan- C norum de Hibernia allata, ab ejusdem militibus duceretur ad portum, in quo vir Dei prosperum exspectabat ventum. Quæ videns beatum virum cum discipulis suis in portu, deprecabatur eum, dicens : Sancte Pater, ne me apud infideles remanere permittas; quia Christo me devovi, cujus fidem et dilectionem tota mente retineo. Tunc beatus vir deprecatus est milites, ut puellam sibi dimitterent. Qui precibus sancti viri annuere despicientes, ad Regem Britannorum eam perduxerunt. Quæ ipsa nocte, *h* postquam invite uno cum Rege est collocata lecto, in eodem protinus mortua est. Rex autem admirans quod ei acciderat, interrogavit de his milites, quæ in via egerant; et, ut omnia secundum ordinem veraciter sibi narrarent, præcepit. Qui Regis jussioni obtemperantes, se quemdam peregrinum Clericum, sibi puellam dari rogantem, contempsisse; et ejus petionibus nolle consentire, retulerunt. Quibus Rex jussit ut statim puellam mortuam ad sanctum virum sine mora perducerent. Quo facto, vir Dei corpus puellæ in tumba reponens, nautis navigare præcepit. Cumque vela in altum sustulissent et a terra aliquantulum elongari cœpissent, interim vir Dei ad Missam se præpa-

Virginem nuptui datam Regi Britannico

... petit

h

in ... mortuam,

et ... Hiberniam revectam

rat celebrandum. Cum autem tempus adesset aptum D ut aquam vino commisceret; divino nutu, secundum morem solitum, cecidit stilla aquæ de cœlo. Postquam autem prospero navigio ad portum pervenerant peroptatum, homo Dei ad puellam se convertens, ait : O Ethnea, longo gravata es somno. In nomine Jesu Christi surge, et prior omnium nostrum de navi descende. Quæ continuo surgens, cum admiratione adstantium, incolumis de navi est egressa. Quæ postea toto vitæ suæ tempore in utriusque hominis *i* castitate, Deo devote servivit.

ex MSS. post Missæ sacrificium

resuscitat.

i

ANNOTATA.

a *Infra* Fochodius *dicitur, quod nomen valde commune fuit apud antiquos Hibernos, in MS. Fitzimon appellatur* Confuth.

b *Idem MS.* Cluanensem urbem : *sed hoc est monasterium in diœcesi* Clocherensi, *adeoque coincidit.*

c *Idem* MS. Dervail.

d *Idem* Laginiensi, nomine Lormock.

e *Idem* S. Collardum *appellat.*

f *Colganus hunc refert 1 Martii et appellat* Monencnum, *sive* Monnenium, *et facit* Episcopum Cluanfertensem. *Nos inter Prætermissos de eo egimus.* E

g *In* MS. *Vardæi* Kyerano.

h MS. *nostrum* priusquam. *At* MS. *Fitzimon ita habet :* Cum ducta esset ad Regem invita, et in lecto ejus collata, protinus mortua est.

i MS. *Fitzimon*, in cordis munditia, et corporis castitate.

CAPUT II.

Varia Monasteria constructa. Miracula. Obitus.

Aliud quoque miraculum per eumdem virum Dei factum referendum esse judicamus. Thuribulum enim, quod in portu Britannico, de quo venerant, per oblivionem reliquerunt; in portu Hiberniæ, ad quem pervenerant, invenerunt. *a* Deinde ad monasterium S. Brigidæ Virginis [communi] consilio progressi sunt, quæ eos cum magno gaudio ac ingenti honore suscepit : et crastina die, miraculis, quæ Divina potentia per sanctum virum ibidem egerat, auditis, suum locum sibi et successoribus suis devote B. Brigida in perpetuum concessit. Crescente beati viri fama populus undique ad eum confluebat, et ejus salutaribus monitis ad fidem Christi conversus, baptizati sunt.

Thuribulum amissum recipit :

a

a S. Brigida excipitur :

multos convertit.

7 Inde vero ad terram Momoniensem pervenit, in qua erat idolum, de quo dæmon responsa dans adorabatur ab hominibus. Dæmon vero adventum viri Dei suis prænuntiavit, ac eum hypocritam et seductorem nominans, suis cultoribus eum jugulare persuadebat. Qui mox consiliis sui principis obsequentes, ad occidendum virum Dei se præparaverunt. Sed vir Dei, fidei clypeo munitus, et consueta arma devotarum orationum apprehendens, Christum deprecatus est, ut eorum furorem mitigaret. Quibus statim per misericordiam Dei placatis ait : Cessate, miseri, et mihi annuite, ut vobis illum quem colitis, in sua forma ostendam. Quo dicto signum Crucis idolo imprimens, dæmonem in forma sua turpissima coram omnibus assistere coegit; atque illum mala sua confiteri compulit. Cui vir Dei in quamdam rupem, in mari prope positam, ubi luctus et ululatus ejus multotiens auditur, ire præcepit. Omnes vero Idololatræ illi, cultum dæmonum relinquentes, fidem Christi confitentes, a sancto viro baptizati sunt.

feroces homines

in necem suam conspirantes, mites reddit

et dæmone ex idolo depulso,

Christianos factos baptizat.

8 Deinde ad suam patriam reversus, locum in quo monasterium fundaret a Rege terræ, nomine *b* Fiachrio

b

A chrio, postulavit. Cui ille quod petierat tradere non distulit; suisque, ut circa eumdem locum fossam profundam facerent, præcepit. Insuper possessiones agrorum ad opus monasterii in perpetuum dedit. Denique cum quadam necessitate Rex compulsus, ab aliquo ministrorum suorum parum fœni, quod plantæ suæ in calceamento supponeret, ipse postularet; hoc accepto eidem ait : unde hoc habuisti? Ille respondit : De terra, quam viro Dei tradidisti. Tunc ille clara voce coram astantibus ait : De fructu terræ, quam Deo obtuli, amodo in posterum in meis usibus vel meorum necessitatibus nunquam utar. Postmodum vero devotus Rex virum Dei obnixe rogavit, ut ad Regem cœli preces funderet, quatenus de hostibus, contra eum crastina die pugnaturis, victoriam obtineret. Quod sanctus Pontifex se facturum promisit, atque complevit. Sequenti etenim die hostes priusquam arma armis jungerent, terga verterunt, et plurimi ipsorum secundum opinionem insequentium, interfecti atque decollati sunt; vere autem propter sancti viri orationem, tantummodo fugati, sed non interfecti. Denique Rex ejusque exercitus ad propria redeuntes, decollatorum capita secundum æstimationem eorum secum tulerunt; sed B non vere capita hominum, sed glebas palustres cum suis fœnis prolixis esse cognoverunt? Hocque cognito beatum virum glorificarunt, cujus precibus hostilis exercitus neminem lædens, a nemine læsus, in fugam conversus est.

Ex Eochio Rege adjuvante monasterium extruit : eique victoriam impetrat

9 Fundato autem ibi monasterio, religiosisque Fratribus ibi relictis, ad matrem suam spiritualem, quæ eum olim de fonte baptismatis levavit, sanctam videlicet Brigidam, in Killdariensi monasterio tunc commorantem, profectus est. Quæ mysticis signis ac spiritu Dei revelante commonita est quod filius suus spiritualis Episcopali dignus esset honore. Convocatis igitur Episcopis eum ad Pontificalis Ordinis apicem provehi fecit. In hoc enim a Clero et a populo totius Hiberniæ erat ipsa Brigida privilegiata, ut quemcumque ipsa ordinandum judicasset, ab omnibus eligeretur. His itaque peractis venerabilis Præsul Tigernachus, cum licentia Virginis et Episcoporum, ad Regem c Eochodium, avum scilicet suum maternum, gressum tetendit. Qui cum magno suscepit eum gaudio, tantum enim ac talem se habere nepotem, non mediocriter gratulabatur. Nec non et viscera materna viso filio, ineffabili repleta sunt lætitia. Præfatus vero Rex carnali devictus amore, Sancti Episcopi Machadum dignitatem ac Sedem, Clochorense scilicet monasterium, ei dona obtulit; seque præfatum Episcopum a suis finibus expulsurum C promisit. Quod vir Dei, veluti honoris mundani verus contemptor, abhorrens, Regem parentesque fugiens, protinus abscessit; ad montemque procul positum festinus gressum direxit ubi in cella, quam ibidem fundaverat, diu permansit.

mandante S. Brigida consecratur Episcopus.

ab avo Rege Clochorensem Sedem oblatam respuit : latet in cella.

10 Fama autem sanctitatis ejus atque virtutum circumquaque diffusa, religiosi viri ad conspectum delectabilem utilesque collationes, et sanctitatis ejus exempla imitando undique convenerunt. Quorum unus fuit vir venerabilis Duachus, egregius Patriciana Sedis Archiepiscopus; quem ille pio affectu, hilarique vultu suscepit et corporali et spirituali refectione pro viribus pavit; atque pro eo crastina die in viam pergente devotas orationes ad Deum fudit. Archiepiscopus vero Ardmachanus iter agens, eadem die in e Marchuneglas, hoc est in campo quodam sic dicto, morte præventus est : quod protinus, spiritu Dei revelante, viro Dei cognitum factum est. Qui mox aurigæ suo præcepit, ut equis currum imponeret; eoque currum ascendente, ut oculos non aperiret, sine ejus licentia, præcepit : Angelos enim se comitaturos in illo itinere præscivit. Insuper se illo die equorum habenas esse recturum promisit : D quod et fecit. Ascendente itaque eo currum, mira celeritate, Angelico ductu viam prolixam pertransibat. Quod auriga persentiens, miro stupore perculsus, capite discooperto, contra jussa Præsulis, sed non impune, circumspexit; alter enim oculus ejus statim crepuit; quem beatus Pontifex, signo crucis edito statim sanavit, cujus signum in oculo ejus, depictum, quamdiu vixit, apparebat. Cum autem ad Archiepiscopi corpus exanime pervenisset, aquam benedicens, illud adspersit. Dehinc flexus in terram, Deum omnipotentem, suppliciter deprecatus est, quatenus ad ostensionem suæ omnipotentiæ, defuncti servi sui animam ad corpus redire juberet. Mox ut orationes complevit, qui erat jam mortuus, incolumis surrexit, ac dixit : Tigernachus in terra, Tigernachus in cœlo : hoc est, in terra corpore, in cœlo animo et conversatione. Post hæc sancto Viro dato osculo pacis, ac fide in perpetuum inita, a se invicem discesserunt.

a visitatus a Duacho Archiepiscopo Ardmachano, quem in reditu mortuum divinitus resuscitat.

cursu per Angelos celerrime ducto, et auriga mobediente punito.

11 Non multo post tempore Angelus Domini apparens, dixit ei : Ad ultimos fines regionis, cui Tichodrus Rex avus scilicet tuus præsidet, perge ibi inter Occidentem et Austrum loca sancta Deo auxiliante fundabis. Qui continuo Angelicis jussionibus obediens, iter suum cœpit. Cumque ad locum promissum pervenisset Gabalnense monasterium ibi construxit : ubi cum sancto suo collegio Regi seculorum mirabiliter servivit, ac miraculorum coruscationibus instar solis fulsit : de quibus pauca dicemus. Aliquando septem obsides, pro crimine parentum jam morti destinatos, ab Edo Rege, filio Cormaci, liberos sibi dimitti postulavit : quos ille tali dimisit pacto, scilicet ut ipse de majori quod incurreret periculo per virum Dei liberaretur. Quod postea completum est. Nam cum hostes super eum in ipso oppido ex improviso ruerent, nomenque sancti patroni sui Tigernachi, ne ab inimicis occiderentur, ipse et uxor ejus, devotissime invocarent; divina potentia, ne eos hostis agnosceret, protexit, ac illæsos ire permisit. Obsides autem illos beatus Vir Clericos fecit, de quibus duos ad Episcopalis Ordinis cultum provexit. Uxoris quoque prædicti Regis Barf dubæ vulvam, vitio sterilitatis huc usque conclusam, signo salutiferæ Crucis consignavit : quæ postea eidem Regi filios duos genuit, quorum unus nomine f Fechinus, id est pater Presbyterinæ gentis, alter vero Ronanus Abbas fuit.

monitu Angelico Gabalnense monasterium construit : E

Idem Regem, ne ab hoste occideretur, invisibilem illæsum servat :

Reginæ sterilitatem signo Crucis avertit :

12 Quadam vero altera die accipitrem, gallinæ pullum rapientem, aspiciens pius Pater; visceribus caritatis plenus, eidem præcepit ut pullum matri sine ulla læsione permitteret : vixque verba compleverat, et statim præcepto viri Dei obtemperans, pullum gallinæ remisit. Insuper ne ausu temerario id iterare præsumeret, ei sub interdicto sic præcepit, dicens : Tu tuique generis aves, ab hoc die imposterum, Gaballiniensis Monasterii gallinarum custodes eritis, non raptores. Quorumdam quoque familiarium suorum, in lacu Erne vicino laborantium, necessitati ob immanissimam tempestatis violentiam compatiens, exoravit Dominum; et illi continuo tempestate sedata, a mortis faucibus sunt liberati, et ab illa die in eadem parte stagni per virtutem orationis ejus nullus demersus est.

Pullum gallinæ ab accipitre raptum liberat :

periculum submersionis avertit :

13 Interea vir Dei divina inspirante gratia admonitus est, ut dilecto suo Comgallo monasterium illud regendum committeret; Ipse vero versus Orientalem plagam longe ad ampliorem et fertiliorem terram, ubi monasterium construeret, properaret. Quod vir Dei continuo complevit, et postmodum Clonéosense monasterium fundavit : ubi sacrorum virorum ac monialium multitudo ab antiquo fideliter Deo deservivit. g Triginta vero ætatis suæ postremis g annis

A anniſ, corporis, non mentis, cæcitate percussus, in securā suā cellā persistens solus, contemplativæ vitæ dulcedinem degustans, anachoreticam vitam quasi ducebat. Appropinquante vero hujus vitæ termino, multitudo cœlestis exercitus obviam animæ ejus descendens, eam de sancto corpore suaviter atque quiete suscepit, ac de peregrinatione hujus incolatus ad cœlestem patriam cum dulci melodia secum perduxit, ubi perenni perfruitur gloria, in secula seculorum. Amen.

Cluanoense monasterium fundat: cæcus ante obitum inter melodiam Angelorum in cælos migrat.

HYMNUS AD VESPERAS.

Adest dies celebris Sancti Tygernaci,
Quem Clerus et populus debet venerari,
In qua senes cum pueris decet collætari.
Nos oportet hodie valde gloriari;
Dum velimus alibi per hunc honorari;
Namque sic merebimur ad hoc exaltari.
Solum instat cuilibet festo Viri sancti
Lux solennis omnibus festum sui Sancti.
Poli portas aperit qui se postulanti,
Sanitatem erogat sicut infirmanti:
Datur uni crede sic cetera perroganti:
B Jubilemus itaque hæc ita præstanti.
Templum sui corporis caste custodivit,
Præter quod sit licitum nihil concupivit:
Et mandatis Domini semper obedivit;
Spiritalis tritici semen erogavit;
Dogmatizans populis culpas relaxavit;
Sua dans pauperibus se Deo donavit.
Meritis et precibus hujus deprecamur,
Ut jungi cœlestibus Christo mereamur,
Et regno cum Angelis cœli maneamus. Amen.

D

HYMNUS AD MATUTINUM.

Ex MSS.

Tygernach igne gratiæ, amans superna quærere,
Direxit ad spem patriæ, intentionem Pontifex.
Dulces dapes deseruit ventris repellens crapulam,
Carnes redegit intimus, libidinem multum premens.
Unam probans scientiam, contempsit vana discere:
Elationem comprimens, superbiam vitaverat;
Honorem omnem respuens, laudes inanes fugerat:
In caritatis culmine, præ ceteris excreverat.
Spretis caducis actibus, vitam quæsivit splendidam:
Mentem trahens a seculo iter paravit plurimis.
Multis sonans miraculis verbis docens et moribus,
Morbos mederi fecerat, donum salutis, largiens.
Cæcis aperte cernere, claudis gradiri contulit,
Et mortuos ab inferis ad vitam excitaverat.
Christum precemur viribus, Sancti Tighernaci Præsulis,
Nobis cum illo perfrui, donet beata gloria. Amen

ANNOTATA.

a *Reliqua hujus numeri desunt in MS. nostro et Wardæano, et sunt in MS. Fitzimon.*

b *MS. nostrum* Fiachra, *MS. Fitzimon* Ferrath.

c *MS. Fitzimon* Coyn *et supra* Confath, *ut in aliis supra* Echaeus *dicitur.*

d *Alius* Dubtachus 5 *Episcopus Ardmachanus, de quo supra egimus.* E

e *MS. Fitzimon,* in campo Glassensi.

f *Idem MS.* Sethinus, id est, pater plurimæ gentis.

g *Idem MS.* Tigernacus vero anno ætatis suæ postremo.

h *Idem MS. sic finit:* XI Kalendas Januarii migravit ad Christum: *quo die necdum in ullis Fastis nomen ejus reperimus.*

D. P.

DE S. THEODORA VIDUA,

SANCTIMONIALI THESSALONICÆ.

CIRCA AN. DCCCLXXX

Memoria sacra

Quod extat Romæ Martyrologium Arabico Ægyptiacum in collegio Maronitarum, atque a Gratia Simonio ex Arabica in linguam Latinam transferri nobis curavit Athanasius Kircherus noster, celebrat ad diem quintum Aprilis* memoriam sanctæ matris Theodoræ: *quæ verba in Menæis excusis et manuscriptis Græce sic efferuntur.* Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τῆς ὁσίας μητρὸς ἡμῶν Θεοδώρας, τῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ: *quæ scilicet* Thessalonicæ, *urbe Macedoniæ*
C *notissima, vixit: et illud additur distichon:*

Ἐν καλλοῖς πολλοῖς αὐχεῖς Θεσσαλονίκη,
Ἔχεις καὶ σεπτὸν ὄλβον τὴν Θεοδώραν.
Thessalonica, multa si jactas bona,
Hæc inter etiam possides Theodoram.

Dein vitæ ejus encomium illustre hujusmodi sequitur.

excellit in obedientia,

2 Sancta hæc Theodora a tenera ætate Christum desideravit: et rebus mundanis abdicatis in cœnobium ingressa, in monacham est attonsa: et omnes virtutes amplexa simul ut unam, in iis consummata evasit. Adeo vero obedientiam et venerationem excoluit erga omnes cœnobii Sorores, et præsertim Antistitam, ut post mortem etiam ostenderet virtutem, quam exercuerat viva. Nam vitam suam adeo puram, et ab omni prorsus macula intaminatam custodivit, ut eam pro viva imagine suis Sororibus reliquerit. Post mortem vero, cum jam longo fuisset tempore sepulta, contigit etiam Magistram seu Præsidem cœnobii ex hac vita ad Christum proficisci: et quia hæc admodum sancte, caste et religiose vixerat, factus est ad hujus funus concursus multorum hominum, inter quos erant illustres viri, religiosi monachi et laici complures. Cum ergo sacra carmina et hymni decantarentur; et hypogæum in quo S. Theodora jam pridem antea sita erat, ad Antistitam illic collocandam aperiretur; admirandum accidit prodigium, quod spectatores præsentes quidem in stuporem dedit, auditores vero postea absentes ad salutarem peccatorum pœnitudinem commovit. Loco enim opportuno ad spectaculum præsentibus dato, videntibus cunctis, Theodora, quæ jam diu in tumulo jacuerat, sese in arctum contraxit, tamquam viva, Matri suæ religiose locum F datura, honoremque debitum exhibitura. Quod ubi omnes, qui aderant, spectabant; attoniti exclamabant, solenne illud, Kyrie eleison, Domine miserere. A quo tempore huc usque multa Deus per hanc Sanctam Theodoram miracula patravit: nam et in sessos a dæmonibus liberavit, et captos oculis ad lumen reduxit, et ægros innumeros sanavit.

et vitæ puritate:

in sepulchro recedit locum datura Antistitæ.

miraculis claret.

3 *Hæc Menæa, ex quibus eamdem narrationem edidit Maximus Episcopus Cytherorum, ἐν βίοις ἁγίων* [?] *pius excusis.* ***Dedimus Kalendis Februarii Vitam S.*** Severi Episcopi Ravennatis, qui, *ut traditur, num.* 23, corpus ad defunctæ longe ante conjugis suæ jussit, quatenus se dicta citius in latus declinaret, et filiæ spatium sepeliendi præberet, *quod factum est. Similia plura in hoc opere nostro occurrunt. Plenam de Vita hujus S. Theodoræ historiam aliquando extitisse, satis utique est credibile; sed ejus nullum hactenus indicium reperimus. Leo Allatius in sua de Simeonum scriptis Diatriba, ea quæ vere Metaphrastæ sunt, ab aliis certorum vel incertorum auctorum lucubrationibus secernens, pag. 88 primus ponit Nicolaum Cabasilam, circa annum MCCC Archiepiscopum Thessalonicensem*

Encomium ex Græco Nicetæ Cabasilæ.

A *Theſſalonicensem, aliquod ejusdem Sanctæ scripsisse encomium, quod ubique quærentes tandem reperimus in Cæsarea Viennensi Bibliotheca, et favore eruditissimi nobisque amicissimi viri Lambecii, eidem Bibliothecæ nunc præfecti, descriptum accepimus, atque Latine redditum hic damus.*

ENC. NIC. CABAS. EX MS. GR.

4 *Est illud quidem, cum exaggeratione multa et facundiæ rhetoricæ affectatione scriptum, verbis quam rebus copiosius: multa tamen nos docuit ad historiam pertinentia, patriam scilicet Æginam; Antonium atque Chrysantham parentes, quorum constantiam hæresis Ecclesiam observans probavit; utique Iconoclastica, iis temporibus grassata, quibus sub Michaele Balbo circa annum Imperii ejus III, Christi* DCCCXXIII, *ipso adversus rebellem Thomam occupato, et aliam omnem* curam, *ut scribit Leo Grammaticus* huic unice post habente, Creta, Sicilia et insulæ vocatæ Cyclades *a quibus non longe distabat Ægina* a Romano Imperio recissæ sunt ab Afris et Arabibus. *Etenim hujus irruptionis occasione, sive vim ejus reipsa senserint Æginetæ, seu vicinum periculum eos coegerit suæ saluti consulere atque ad tutiora abire, Thessalonicam profugit, non ita pridem juncta matrimonio Theodora; ubique, post oblatam Deo filiam, tandem sui juris effec-* B *ta per mariti mortem, monasterium amplexa est institutum jam quadraria: in quo ad profundissimam usque senectutem perseverans, videtur usque ad seculi* IX *annum circiter* LXXX *pervenisse aut etiam ultra. Atque hæc omnia nobis ex hoc Cabasilæ encomio cognoscenda præbentur, una cum titulo* Μυροβλύτιδος, Unguentifluæ, *et testimonio salutiferi olei ex ejus sepulcro scaturientis, quemadmodum de Sanctis Nicolao, Demetrio, Catharina legimus, et hoc nono sequentibusque sæculis invenimus factum, ad plurium aliarum sanctitate illustrium personarum venerationem in ecclesiis orientalibus comprobandam.*

ejus patria et parentes,

ætas,

et titulus Μυροβλύτιδος.

ENCOMIUM

Per Nicolaum Cabasilam Archiep. Thessalonicensem.

Ex MS Cæsareo Græco Bibl. Viennen.

Vide acta græca Pag. IX

PROLOGUS.

Multis tua decora admirantibus o Unguentiflua, et hoc quidem quæ maxime congrua rationi sunt atque imprimis necessaria tibi reddentibus, inde vero seipsos hoc dum faciunt exornantibus, præcipue quando sermonem de te oportune instituunt; æquum mihi quoque videbatur, ne solus exors ap- C parerem tuarum gratiarum, eloquentiam omnem vincentium; sed et ipse tua ingressus encomia, meque et orationem meam iisdem exornarem; simul etiam, ut qui unus sum ex multis tuo sæpe beneficio fruitis, quam possum debitæ gratitudinis partem tibi exolverem. In his igitur præsens nobis labor consistit: quem quidem gravem atque difficilem portatu esse etsi nemo videat: nihil tamen formidandum est; quandoquidem magna hæc Sancta, non solum magnanimitatem in dicendo præstare solet, si quis forte pertractandis rebus inferior fuerit; sed etiam per ipsas illas quam maxime auxiliari. Deinde licet videam omnes qui de illa disseruerunt, vel nihil prætermisisse eorum quæ gesta sunt, vel saltem in eo studium magnum posuisse ut ipsa assequerentur: operæ tamen pretium fuit, me quoque vel similem dicendo utilitatem sectari, vel saltem non omnino manere otiosum. Quoniam vero non solum illis, sed omnibus omnino oratoriam artem profitentibus, si sermonem de Unguentiflua hac instituere aggrediantur, necessario usuvenit, ut non modo non dicant quidquam quod ad rerum ipsarum accedat magnitudinem, sed nec dicturos se sperent; absurdum omnino fuerit, solum me ex omnibus qui D hæc tractarunt, solertiorem esse circa illa omnia, si post illos me quoque sermo deficiat, nec possim tot certaminibus respondere.

Auctor laudandam suscipiens Theodoram,

post alios plures,

agnoscit facultatem suam

2 Equidem non ignoro quod oratoribus omnibus lex hæc sit posita, ut aut eloquentiam parem argumento adferant, aut silentium teneant; et quod res laudibus humanis majores omnemque comparationem transcendentes, a seipsis habeant ut sibi congrua numquam consequantur encomia, non ex insufficientia laudatoris; ideoque contingit illis veluti ænigma quoddam, ut propter quæ necesse est eas præ aliis admirari, propter eadem nullus ipsas dicendo tractet. Attamen veræ rationi magis congruum esse censeo, ut volentes de talibus rebus agere, quibus omnis sermo succumbat necesse est, serio profiteantur, scire se talia aggressos, minime parem afferre dictionis excellentiam, nec indignari tamquam invidos eorum quæ sunt laudanda magnitudini, cum nihil præter suam opininionem accidat, siquidem non se, sed ipsas res voluerint prædicare. Imo vero potius convenit ea tractanda suscipere, quorum hoc ipso clarius elucescet dignitas, quod iis inferior nostra sit oratio. Quod si de omnibus istiusmodi E rebus hæc necesse est dicere; manum mihi, sicut in aliis omnibus, hic quoque porrigat Theodora; neque permittat sermones multum inferiores videri iis, quos alii de ipsa protulere; quamvis omnino oporteat illos superari ab iis, quibus ipsa cumulata est, gratiis.

rerum dicendarum ineffabilitate victus

et auxilium Sanctæ implorat

CAPUT I.

Patria, natales conjugium S. Theodoræ.

Juxta normam, laudationem aggredientibus tenendam, convenit ante omnia meminisse patriæ, ut in de nimirum exorsis, aptus deinde sit ad cetera progressus. Est igitur illa, earum quæ sunt in Græcia *a* insularum caput: nam magnitudine quidem, pulchritudine ac situ ceteras *b* omnes circumjectis exsuperat, et usque adeo mediocritatem excedit, ut videantur aliæ (tamquam nec conferri quidem cum Ægina valentes) eidem hilariter primas concedere: aeris vero annique temperie, et quæ hinc provenit commoditate, tanta fruitur; ut sola censeri possit tum omnis circa hæc felicitatis promptuarium esse, tum suppeditare ceteris unde ipsam habeant cum multa abundantia; quo fit ut urbes *c* in ea sint plurimæ. Si vero his amplius aliquid addi possit ad gloriam, inde etiam accedit haud parum, quod optima incolarum complexione cunctis vel maxime sit superior, et ejus hac in parte præ- F rogativa palam demonstretur. Id enim unde præ aliis singulariter gloriatur, tamquam imperium in omnes habens et primas in cunctis ferens, quodque revera est ad commendationem maximum, est prosperitas incolarum admirabilis et omnibus numeris tam absoluta, ut nihil eorum indigeat, quæ præcipue urbibus sunt necessaria, et cives inter se quamoptime habeat convenientes. Nam bonitate indolis morumque ornatu, et quibuscumque homini opus est ad vitæ honestatem, superant reliquos, veluti qui suæ patriæ apte congruant; et sicut illius laudibus tamquam propriis decorantur, sic ipsi commendationis addant plurimum, mutuoque se ornent et mutuam impleant felicitatem.

In Ægina insula, soli bonitate,

et incolarum ingenio felicissima

4 Horum autem pars non minima magnæ hujus Sanctæ fuere admirandi parentes, per quos ingressum ipsa in hanc vitam habuit: adeo enim inter cives omnes excelluerunt opibus, gloria, claritate generis, morum præstantia, Dei dilectione, et rebus quibuscumque (ut verbo uno absolvam) optimis; quantum illi et his quæ dixi, et aliis bonis cunctis antestabant

ex Antonio Presbytero

A antestabant ceteris. Quis Antonium ignorat inter Sacerdotes ordinatum, et ante cunctos in rebus omnibus ordini suo congruis excellentem? qui reipsa demonstrans quidem operibus esse oporteat ejusmodi sortitum vocationem: cum satores hæreseon ecclesiæ incumberent, eamque offusa caligine obtenebrarent, tamquam aquila nubes procellosas transcendens, eorum concertationibus solus apparuit altior. Chrysantham porro quis non admiratur? non tantum propter religionem ipsius, et tam insigne erga eamdem studium, ut ipsa quidem levius duceret omnia perpeti quam ab ea vel tantillum recederet, aliis vero tamquam communis curatrix pietatis præsideret; sed etiam propter compositionem suavissimam morum, et virtutum omnigenarum exercitationem, quarum caussa merebatur frui Antonio, et magnæ hujus conjunctionis digna videri.

et pientissima Chrysantha

5 Ita se habentibus illis et optima quæque in unum conferentibus, omnium maximum, ac veluti coronis, et præ ceteris eorum ornamentis longe præcellentissimum, magna atque admirabilis Theodora obtigit: signum eis manifestum præbens divinæ erga se miserationis, abunde demonstrantis, quanti ipsos faceret, et quod pro alia quacumque et B præ omni mercede, illis, tantopere virtutem colentibus et per omnia proficere cupientibus, filiam dederit. Sicque, o mulierum præstantissima, omni ex parte effecta es optima, et cuncta tibi convenientia habuisti, patriam, inquam atque parentes; ut undequaque beata fores, et omnibus per omnia longe superior. Utrum vero non solum digna illis fueris ipsa, sed multo etiam admirabilior majorem melioremque te probaveris iis per quæ exornabaris, quis demum potest ignorare? Illustria igitur tua certamina, et magnos circa philosophiam agones, quibus multos in eadem cum laude versatos, victos a te longeque infra relictos clarissime demonstrasti, jam dicere aggredimur.

nata Theodora,

6 Et ea quidem quæ his instar fundamenti substrata, ac veluti maximarum rerum fuere procemia, quomodo non in admirationem stuporemque deducant aliquem, et futurorum faciant minime falsum vatem? Instituebatur quidem inter pueros, sed minime puerilem gerebat sensum; neque ad res ludicras convertebatur, voluptatem exinde captandam virtutis loco æstimans; sed divinis oblectabatur exercitationibus, sacris erudienda litteris. Æmulabatur autem, et socias habere expetebat, non assuetas illis contraria amare et malis in rebus versari, quod vitii est: sed adjungebatur solisque convivebat iis, quas amor philosophiæ divinæque conversationis te- C nebat; utpote quæ felicitatem constitueret in illis dumtaxat rebus, quæ Deo placent, atque ad virtutem ducunt, et ineffabilium bonorum participationem conciliant. Sic igitur animo comparata, conjugio quidem usa est, sed usa est tantum, et nihil amplius; quantum scilicet opus erat, aliquam ad optima quæque tendentem, etiam conjugio subesse: ut quæ totam se dedisset philosophiæ, non respiciens in delicias aut voluptates, animique remissionem per eas captandam; neque gloria aut divitiis vinceretur. Soli enim Deo rebusque divinis inhærebat, et ad eum solum animi sui extendebat desiderium, suaque omnia ad illius dirigebat arbitrium.

optimeque instituta

et nuptui tradita

8 Vera me dicere, vel hinc patebit, quod postquam propter graves barbarorum incursus patriam deserens, Macedoniam habitare cœpit, materque effecta est; primogenitam prolem, juxta Pauli leges, dilecto sibi Deo obtulit, sanctoque piarum Virginum contubernio filiam tradidit. Etenim si possessionum partem dare Numini, magni est meriti animæque Deum diligentis; quomodo non omnem laudis humanæ excessum transcendent magnæ hujus Sanctæ encomia, quæ non suarum fortunarum portionem D aliquam vel simile quidpiam, sed propriorum viscerum genituram consecravit Deo? Sic ergo uni, ut dixi, Deo rebusque divinis inhærebat, et ad eum animi sui extendebat desiderium, suaque omnia ad illius dirigebat arbitrium; sic honorabile sanctumque conjugium et thorum immaculatum secundum Pauli vocem exhibuit, eumque totum Deo reservavit

filiam sibi in Macedonia natam Deo consecrat.

PER NIC CABASIL EX MS. GR.

Hebr. 13, 4

ANNOTATA.

a *Medium fere tenet Ægina ejus pelagi quod Atticam ab Achaia dividit, stadiorum circiter* 50 *in circuitu, de maris imperio olim contendere ausa: in Sinus Saronici veluti umbilico.*

b *Versus Isthmum, Salamis Pharmacusæ duæ, Atlanta et aliæ minores quædam: Belbina, inter Æginam et littus Atticum; versus Archipelagum vero pleno mari, nullæ; sed circa utrumque littus, et ab Ægina remotiores, parvæ.*

c *Nominantur in ea, ipsa Ægina, insulæ nomen* E *faciens, quod in* Engiam *vertit hodiernus unus;* Aphææ fanum, Jovis Panhellenii mons.

CAPUT II.

Vita monastica et virtute S. Theodoræ.

Post quam autem vir ejus e vivis excessit; statim illa non jam filiam suam, non extraneum aliquid, sed semetipsam obtulit Deo, hostiam viventem, sanctam, bene placentem (quamquam nil minus antea obtulerat) filiæque se jungens, et comam deponens, totam sese divinæ tradidit philosophiæ; gaudens quidem sibique gratulans de tam felici ad quæque pulcherrima cursu; Deo vero gratias agens, pro tam admirabili providentia, quam erga ipsam magnifice demonstrarat; iis frui concedens, quæ a principio amaverat, et in votis habuerat, atque rebus omnibus aliis pluris fecerat. Sic igitur animo comparata, atque agones philosophicos ingressa, non tamquam adversus carnem et sanguinem, sed adversus principes et potestates tenebrarum harum certatura, eum habuit successum, et sic labores superavit, ut omnes in stuporem verteret admirationemque, velut quæ pene hominis conditionem esset supergressa. Et primum quidem humilitatem atque dilectionem, velut bonorum omnium conciliatrices sectata est; quas videbat non solum cunctis esse præstantiores, sed et fundamenta totius hujus divinæ philosophiæ: F tum quia sic Dei mandata præcipiebant, tum quia persuasa erat sibi convenire nonnisi fundamentis jactis ædificare.

Monasterium ingressa

egregie proficit

9 Has ergo maximas longeque dignissimas virtutes esse considerans, adeo generose subivit labores exercitationis, adeoque recte egit, ut in nulla suarum actionum deficeret. Nam cum talis tantaque esset, et cunctis ornamentis usque adeo decorata, præcelleret omnes ingenii perspicuitate atque capacitate; sibi ipsi persuasit alteri sese sponte subjicere, eique soli credere salutem suam. Quare et minimos Magistræ nutus observabat, et ne vilissima quidem opera subterfugiebat; sed his quoque tantum afficiebatur, quantum alius nemo dignioribus: neque solum non dedignabatur ad forum deferre, vel venum exponere, aut emere ea quibus esset opus communitati: sed neque ligna ferre, focum struere, cibos coquere, aut aliquid omnino eorum facere quæ infimo cuique possent imponi. Ad hæc quæ non tantum seipsam faciebat nihil, sed vermem atque opprobrium hominum aliaque hujusmodi appellabat sese, quomodo non æstimetur majoris fuisse humilitatis, quam cui possit comparatio digna inveniri? Eadem vero

præsertim in virtute humilitatis.

... vero cum virtutis merito provocaretur ad [illegible] in philosophico studio. Praeterea in sese [illegible], et omnes illam ad hoc invitaret [illegible] quae in [illegible] sapra sese id [illegible]: tanta ei erat mediocritas [illegible].

10 Quanta erga Deum ferveret dilectione, evidenti apparet demonstratione per hoc, quod omnia ta pro illius amore ferret, neque in ipsis molestus [illegible] molestiam, ut quae non plura et magis molesta pateretur, quodque praeter ista et cum istis, se alteret laboribus incommodis, propter eam qua erga ipsum ferebatur caritatem. Etenim nunc quidem vigiliis atque jejuniis, nunc incommodis omnimodis corpus suum ultra mensuram affligebat, omniaque illa sponte suscipiebat, quibus ipsum quidem [illegible]mari, animum vero confirmari contingit. Neque levius hoc, si non et magis ejusdem dilectionis argumentum est, quod erga omnes homines sic afficeretur, ut quae ipsorum commoda attinebant praeferret omnibus suis: qui enim fratrem diligit, diligit et Deum, neque alterum sine altero potest consistere; sed necesse est cum Deo conversantem et cum versari cum proximo, et eum qui homines diligit, Deum quoque ipsum diligere. Hinc ei familiare erat omnibus omnia ministrare, neque pati ut sibi ministraret aliquis; in eoque Christum imitabatur, illius vestigia subsequens.

11 Sic igitur virtutum praestantissimo isto fundamento locato, ad aliarum quoque fastigium pervenit, ut neque in illis cuiquam primas concederet. Nihil autem melius est generalissimis quatuor. Et de prudentia quidem ejus hoc possum dicere, quod si animae sapientiae terminus est nosse, utrum ea quae sunt revera sint, et circa haec imperitum non esse, quomodo non omnem sapientiae terminum magna haec Sancta supergressa est, tantam rerum habens notitiam, ut non solum intelligeret an essent singula ut esse videbantur, sed etiam utrum e duobus esset praestantius; praestantioribus autem ac melioribus se traderet, pro iis pati quodlibet et facere parata; ab aliis vero usque adeo abstinens, ut non solum [illegible] nollet [illegible], sed nec in cogitationem quidem eorum venire. Quod porro in omnibus [illegible], ut conveniat, sese haberet; et ratione quidem praeesse affectibus, hos vero eidem subesse faceret; carnem quoque supprimere, et in servitutem redigere, atque affligere, mentem e contra subtiliorem reddere atque extollere satageret; universa denique in pondere et statera poneret, ut quae in cunctis utcumque accidebant se servaret indemnem, quomodo non arguat justitiam in illa absolutissimam?

12 De prudentia igitur atque justitia, non quantae ipsi debeant, sed quemodo potui, elocutus, ad alias progredior. In his igitur, temperantia inquam et fortitudine, laude sane minima Theodora fuit: sed usque adeo etiam hoc nomine laudari meruit et coronari, ut nemo id valeat sufficienter explicare dicendo. Haec enim vere admirabilis per omnem vitam adeo [illegible] se praebuit, animumque sic habuit exercitatum, ut non solum superior esset cunctis [illegible] hominibus solent laeta tristiave accidere; sed ipsis naturæ legibus videretur usquequaque major, labores quidem corporis secundum Philosophiam [illegible] alius quispiam recte ordinans, animum vero [illegible] erectum ac generosum conservans. Testatur hoc primo egregium silentium, et quam in ipso [illegible] demonstravit constantiam; totis enim quindecim annis filiam suam allocuta non est, quamvis in eodem cum ipsa virtutis stadio exerceretur. Item testatur maxima et omni comparatione major [illegible] adversus intemperiem elementorum: carnem [illegible] spiritui omnimodis subjecit, neque promptam duntaxat habuit et obsequentem, sed et aeque spiritui consentientem, tamquam naturæ conditionem egressa. Nam aliis quidem optabile est concupiscentiis carnis non subjici spiritum; Theodoræ autem nequaquam sufficere visum est, nisi ipsius carnis immutaret naturam, et ipsam faceret ultro ad meliora ferri. D

13 Hoc ergo modo ad temperantiæ culmen pervenit: cui enim aliarum contigit sibi comparare tam absolutum affectionum imperium; sensus vero eorumque violentiam sic coercere, ut neque oculis neque auribus permitteretur, aliis rebus, quam quibus convenit, interesse; sed solis utilibus congruisque patere, neque aliter omnino quam quomodo mens constituerit agi, quod esse supremum temperantiæ apicem omnes novimus? Ipsa autem adeo perfecte carnalem omnem affectionem exuit, adeo longe a se naturalem ad eas propensionem removit; ut sponte ultroque ei occurreret, solis quidem erga res divinas amoribus occupari, et eorum corusco lumini hærere affixam; amantem vero cum amato Deo semper conversari mente, seque puram puro applicare, et bonis ejus frui: fruentem porro rursum duplicare, velut per circulum, sui erga eum amoris ardorem. E

CAPUT III.

Laudum S. Theodoræ synopsis et cum aliis Sanctis comparatio.

Per omnia itaque, o carum Deo caput, Cœlitibus, hominibusque æstimabilia, et in omnibus, longe primas obtinuisti: neque enim fuit ulla virtutis species, quam non acquisieris, idque diverso ab aliis modo, et ultra quam aliquis post sequentium. Sola quippe complexa es, quæ singula potuissent aliis pro ornatu sufficere; ex illisque propriam quamdam admirabilemque substantiam, et omnigenæ virtutis habitaculum effecisti: vitam, inquam, tuam, cunctis in exemplum propositam, cunctaque membra a capite usque ad pedes servantem. Nec enim modo quidem sic, modo autem non; vel modo minus, modo magis (ut quibusdam aliis solet contingere) virtuti consequendæ impendisti te; neque unis quidem illius speciebus inhæsisti, alias autem neglexisti; aut unis contentius, aliis remissius te applicuisti; sed a teneris, ut sic loquar, unguiculis ipsisque vitæ primordiis, usque ad epilogum ejus et extremam senectutem, omnium simul bonorum, idque excellentissimo quodam modo, operatrix fuisti, et sola in omnibus atque ab omnibus primas tulisti. F

15 Non enim hic tibi ab infantia quidem exercendæ fuit virtutis ratio, postquam autem alligata matrimonio es ejusque incommodis circumcincta ad modicum saltem laxasti studii contentionem; neque rursum sic matrimonio usa es, ut universim omnia, liberos, possessiones, divitias ipsamque te obtuleris Deo; in religiosæ autem vitæ laboribus langueris: sed ut omnia quorum particulatim memini paucis complectar; cum optima esses ipsa et videris omnibus, tantam tamen humilitatem tenuisti, quantam nemo eorum qui nullius boni sibi conscii sunt: sic Deum dilexisti, ut in iis quæ placita ipsi esse scires, animam quoque tuam effunderes; tam prudens fuisti, ut non solum dimissis aliis sola utilia sectarere, sed etiam cognosceres quomodo ea aggredi et prosequi oporteret.

16 Cui vero ex aliis omnibus contigit tam exactam in tota vita servare justitiam, ut semper inhæreret melioribus, animique judicium semper rectum teneret, et illud adeo immotum generosumque in casu quocumque custodiret, ut ostenderet mentem, non tantum molestiis incidentibus, sed etiam natura

prudentia,

justitia,

temperantia.

omnes complexa virtutes

A ræ legibus superiorem; nunc quidem diuturnum ac pene immodicum erga filiam tenendo silentium, nunc vero nimium frigoris algorem tolerando? Quænam sic sensus suos coordinavit, ut eos spiritui faceret subservire; spiritum autem humi repere dedignatum supra terram efferens, soli Deo sic ut illa fecit adhærere ejusque illustrationibus perfrui? Quænam optima quæque intra seipsam in gradu tam perfecto complexa est? sola enim, ut sic loquar, prævaluit, cunctas cunctosque a seculo virtutis caussa nominatos partim imitari, partim superare certando.

comparanda Annæ Samueli, 17 Annam quidem illam magnam audimus multis decoratam fuisse ornamentis, maximum vero ejus ac velut colophon ceterorum fuit, obtulisse Samuelem, temploque deserviturum dedicasse. Hanc vero Theodora multis prægressa est parasangis: quia non tantum prolem suam, sed pecunias, possessiones, ac se denique ipsam Deo consecravit. Quo autem loco magnæ hujus Sanctæ agones collocabis et certamina egregia maximaque, quæ minime pauca exantlabat, et in iis etiam Abrahamum superabat? *Abrahamo,* quippe quæ non coacta Dei imperio, sicut ille, filiam suam obtulit; sed sponte sua ac proprio motu; neque Divinam legem suscepit in tabulis lapideis mox B confractis, sed in anima purificata, omnibus omnis boni exemplar proposuit, non solum Dei gloriam annuntians, sed universos ad cœlum traducens: in quo Moysem quoque illa vicit, siquidem non divisit *Moysi,* mare aut elementa mutavit (hoc enim ad propositum nostrum non facit) sed quod illo multo majus est, adversus horridas eorum tempestates exindeque existentes ærumnas plurimum decertavit, ut admirabile ipsius silentium ipsumque comitata prodigia taceam.

18 Jobi in adversis mirata constantiam, eamdem *Jobo,* videtur supergressa: quia non ad modicum, sed per omnem vitam in ea perseveravit; et quibus ille non sua sponte exutus est, hæc Theodora dimisit paupe- *Eliæ,* ribus; nemine eam ad id cogente. Eliæ solitudinem *Ps 101, 8* eique propriam philosophiam, etiam in consortio *Joanni Bapt.* plurium, sic coluit, ut posset cum Davide dicere, Solitaria sum ego. Quamvis autem non prædicaverit velut Joannes, Dei Agnum: ipsius tamen exercitationem si quis alius imitata, eum suscepit, ejusque divinum facta est templum; quod, ut ego quidem *Apostolis,* existimo, nihilo est prædicandi munere inferius. Non illa quidem orbem universum obivit cum Apostolis, cunctis salutaria suggerens: sed verbis qui- C dem aliquando, multo autem magis operibus, et suasione ex his quam illis longe efficaciori, omnes deducens in viam salutis, in universam terram, quemadmodum et ipsi, emisit sonum; itaque omnium maxima, excellentissimos quosque et magna apud *PER NIC. CABASIL. EX MS. GR.* Deum gratia valentes, partim quidem perfectissime imitata est, partim iis quas dixi virtutibus prætergressa. Quoniam vero ipsum quoque Dominum æmulabatur, cruci confixa cum eo et consepulta est, ut cum eo resurgeret in gloriam et conglorificata cum eodem regnaret.

19 Quæ igitur hoc modo prorsus eximia inter *prorsus perfecta,* omnes, per divinam erga homines dignationem, effulsit, et virtutis culmen tam manifeste tenuit, ostenditque ipsis, sicut oportebat, operibus, habere spiritum ad divinam creatum imaginem (nec enim ex terra generationis suæ principium habet, sed ex Deo) cœlestia adamavit opera, seque studuit puram servare ab infimis hisce, quibus nec antea quidem se permiserat, et apprehendere superna atque ad sa- *ad cælos grandæva abiit,* lutem proficua. Itaque in profunda atque uberi senectute e vivis abiit, et nunc in cœlis coexistit purissimo ac perfectissimo trisolari lumini; manantibusque ex eo radiis tota effecta luciformis, claras demonstrationes præbet illius suæ beatitatis, corpus suum sacrum efficiens fontem unguentorum.

20 Verum, o mulierum præstantissima, et non *et ab auctore* E solum omnes supergressa quoad omnia, sed omnes etiam diversimode exornans! o laborum asceticorum exemplar, et norma cunctis proposita, perque ipsos effecta dignum Trinitatis habitaculum, et divinarum erga homines gratiarum pretiosissimum atque commune pignus! o Deum majore quam ceteræ omnes amore prosecuta, et propterea præ omnibus cumulata ipsius favoribus! o naturalibus passionibus superior, earumque necessitatibus valentior præ nimia erga Christum dilectione! o pulcherrimas *religiose invocatur* quasque res simul atque excellenter complexa, et idcirco humana omni laude major, cunctosque de te sermones omnino infra te despiciens! Tu quidem quam suspirasti Trinitatem, et in quam fixos ut plurimum tenuisti obtutus, nunc immediate possides; mihi vero tua quam qui maxime admiranti, magnisque et multis beneficiis a te cumulato ac pro iis tenuem hanc verborum compositionem reddenti, vitam quidem præsentem dirige, et ad id quo melius est dispone, animi motus omnes semper ad utilia impellens; salutaremque ad omnia manum habens, ubicumque usus postulaverit, adesto; et bona bonis accumulans, prioribus beneficiis tuis alia quædam, pluraque et majora atque præstantiora superadde; in futuro autem impertiaris nos ineffabilibus omnemque cogitatum superantibus bonis, per indul- F gentiam et gratiam Domini nostri Jesu Christi, cum quo sit gloria Patri atque vivifico Spiritui, nunc et semper, et in secula seculorum. Amen.

DE S. GERALDO

D. P.

FUNDATORE SILVÆ-MAJORIS IN AQUITANIA.

Commentarius prævius.

§ I. Canonizatio S. Geraldi. Officium a Stephano Episcopo Tornacensi compositum.

AN. MXCV. S. Geraldus Geraldum, *aliis* Giraldum, Giraudum et Gerardum, *primum Silvæ-majoris in territorio Burdegalensi Abbatem, et Congregationis Silvensis quondam latissime propagatæ Institutorem, ab Arnoldo Wion non fuisse inscriptum monasticis Benedictinorum fastis, tanto magis admiramur, quanto majori auctoritate Sanctorum catalogo adscriptum agnoscimus, probamusque ex Bulla Cœlestini Papæ* III, *anno* MCXCI *die* XXIX *Martii electi, cujus hic est tenor, ex prædicti monasterii archivio nobis sub missus.*

a Cœlest. III Cœlestinus Episcopus, Servus servorum Dei, universis Christi fidelibus, per Burdegalensem provinciam constitutis, salutem et Apostolicam benedictionem.

Sicut phialæ aureæ odoramentorum, plenæ orationibus Sanctorum, in conspectu Altissimi, ad expiandam nostrorum criminum corruptelam, odorem suavitatis emittunt: ita saluti nostræ plurimum credimus expedire, si eorum in terris celebrem habeamus memoriam, ipsorum meritis solemnibus recolendo

AUCTORE D. P.

A lendo præconiis, quorum in cælo speramus intercessionibus assiduis adjuvari. Sane cum dilecti filii, G. et P. monachi Silvæ-majoris, ad Sedem Apostolicam accessissent, et de sancta conversatione, vita et meritis Beati Geraldi, ipsius monasterii Fundatoris, tam per litteras venerabilium Fratrum nostrorum Burdegalensis Archiepiscopi et suffraganeorum ejus, quam aliorum, Abbatum videlicet et Nobilium, Nos plenarie instruxissent, et plurima certa indicia eorum Nobis et Fratribus obtulissent; et per venerabiles Fratres nostros Rotomagensem Archiepiscopum, Catalaunensem Episcopum et quosdam alios, (qui miracula, quæ Dominus per illius sancti viri merita operatur, plenius cognoverunt) certiores fuissemus effecti; auditis etiam virtutis ejus et miraculorum insigniis, et quod inter carnales spiritualem, inter homines etiam Angelicam conversationem habuisset, et ipsum, qui corporaliter dissolutus cum Christo esse meruit (ne debito ipsius honori et gloriæ quodammodo videremur detrahere, si sanctificatum a Domino permitteremus ulterius devotionis humanæ veneratione carere) de Fratrum nostrorum consilio canonizavimus, et decrevimus ipsum in Sanctorum catalogo numerandum. B Cum ergo lucerna ejus sic arserit in hoc mundo, quod per Dei gratiam jam non sub modio, sed super candelabrum meruerit collocari; ut in se ardens per opera caritatis, luceat aliis per exemplum: universitatem vestram rogamus, monemus, et auctoritate qua fungimur præcipiendo mandamus, quatenus ad venerationem ipsius devote ac salubriter excitati, ipsum festivitate solenni, constituta die, annis singulis excolatis: ut idem orationibus votivis pulsatus, pro nobis apud Dominum intercedat. Datum Laterani v Kalendas Maii, Pontificatus nostri anno septimo: *qui fuit Christi* MCXCVII.

adscribitur catalogo sanctorum, anno 1197

2 *Erant tunc Archiepiscopi, Burdegalensis quidem, Helias de Malamorte, electus anno* MCLXXXII, *idemque Apostolicæ Sedis in partibus Aquitaniæ Legatus usque ad annum* MCCVI, *Rotomagensis vero Walterus de Constantiis, jam inde ab anno* MCLXXXIV *a Lincolniensi in Anglia Episcopatu ad hanc metropolim traductus, cognomento Magnificus, ob rerum gestarum magnitudinem, quarum Synopsin apud Sammarthanos in Gallia Christiana videre est; qui iidem etiam ostendunt, quod Catalaunenses infulas Rotrodus, Comitis Perticensis filius, tunc tenuerit, sanguine quam moribus illustrior juvenis, anno* MCXC *consecratus. Porro totius negotii actor curatorque præcipuus fuit Petrus de Laubesc Silvæ-majoris Abbas decimus, qui etiam* C *ab eodem Cælestino Papa obtinuit confirmationem amplificationemque ejus bullæ, qua Alexander* III *anno* MCLXIX *multas ecclesias possessionesque isti monasterio confirmarat. Obiit autem eum ipso quo canonizatio facta est anno, ut habet catalogus Abbatum accuratissimus, ex monumentorum originalium collatione confectus atque post Vitas dandus: in quo licet mortuus Petrus iste dicatur Idibus Januarii anni* MCXCVII, *nihil tamen dubitamus quin id intelligendum sit juxta morem Gallicum, adeoque mors illa nobis, annum non a Paschate sed a Kalendis Januarii auspicantibus, referenda sit ad sequentem* MCXCVIII. *Eidem curæ fuit noviter Canonizato Sancto Officium proprium impetrare ab eo, qui licet longe dissitus Tornaci in Belgio, et quondam Aureliis in ecclesia S. Evurtii Cantor atque Canonicus, primum secularis, deinde Regularis fuit; multum in hoc genere valere noscebatur: a Stephano, inquam, Tornacensi Episcopo. Itaque audito quod Archidiaconum Burdegalensem*, Parisiis in scholis constitutum, *Stephanus, tum S. Genovefæ adhuc Abbas*, sua affabilitate et notitia dignum judicasset; *litteras ad hunc ab illo supplices pro ea re impetravit: quæ inter prædicti Stephani epistolas, insertas magnæ Bibliothecæ Patrum Margarini Binii, leguntur num.* 231. D *Quibus litteris idem Archidiaconus* (postulata geniculariter, in pudore et tremore, venia ridiculosæ præsumptionis, quod in penna et schedula balbutiens supplicet ejus majestati velut si servus Domino, Davus Oedipo, puer elementarius viro sapienti loqui audeat) *prædictum Sanctum ejusque monasterium his verbis collaudat.* Sane B. Geraldus, de partibus Gallicanis trahens originem (cujus vita hominibus laudabilis floruit, et speciosa pretiosaque mors in conspectu Domini signis attestantibus radiat et miraculosa refulget: qui ad partes Burdegalenses accedens, monasterium Silvæ-majoris et a primo lapide fundavit, et regularibus disciplinis reformavit) hoc anno a Domino Papa Romæ debita Missarum solennitate authenticatus, in catalogo Sanctorum meruit adscribi. Qualiter autem per Dei gratiam in prædicto monasterio, super communes regulas monachorum, ordo vigeat et ferveat; præconio famæ fidelius et efficacius quam styli officio vestra magnitudo poterit edoceri.

cum esset Abbas Petrus, qui de officio componendo solicitus, pro eo sollicitari facit

3 *Hæc illa, non Stephanus Episcopus Tornacensis* Archidiacono Burdegalensi, *ut mendosus præfert titulus (quæ enim ratio ut sic compellet Archidiaconum qualemcumque celeberrimæ in Belgio Sedis Episcopus, et maximæ per omnem Galliam auctoritatis? imo* E *ne* Archiepiscopo *quidem* Burdegalensi; (*quam enim absonum est, ut tanto terrarum a Silva-majori dissitus intervallo, ei sub cujus oculis et S. Geraldi miracula et monachorum ejus disciplina erat, et pene in suæ metropolitanæ suburbiis hærebat monasterium, ita scripsisse putetur?*) *sed* Domino Tornacensi Archidiaconus Burdegalensis (*ita enim restituendum titulum judicamus, et nobiscum judicabit æquus lector, si quæ sequuntur alia velit attendere, ex quibus etiam clarius apparebit quid fuerit a Stephano postulatum.) Ita ergo prosequitur epistolam scriptor.* Quia oleum effusum est nomen vestrum, et talentum scientiæ vestræ abscondi non potest, imo tanquam luminare majus per totum corpus Ecclesiæ diffunditur, et in odore labiorum et sermonum vestrorum senes cum junioribus currunt; postulat Abbas prædicti monasterii et totus Conventus, proclamat pedibus vestris effusa tota diœcesis Burdegalensis, secundum gratiam eam quæ data vobis in Antiphonis super Psalmos, et in Responsoriis super Lectiones et in Prosa et Collecta ad Missam officiari; ut præter suffragia Ecclesiæ, quæ vobis perpetuo debebuntur, memoria vestra perpetua vigeat et vivat benedictione. Quamvis autem in publica commoda videantur peccare, qui manus vestras tot actionibus implicitas, aures F tot debitas et obligatas negotiis avocare contendunt; incurvamini tamen, pie Pater, sumpto atramento et calamo, in laudibus et canticis B. Geraldi, et in obsequium illius modicum tempus indulgete: ut si quid maculæ in secularibus carminibus quandoque ludendo contraxistis, nunc opportunitate vobis oblata, labiorum vestrorum vitulos Domino et Beato Geraldo offerentes, devotius emendetis. Bene valeat semper et ubique reverenda Paternitas Tua.

ab Archidiacono Burdegal. Stephanum Tornac. Episcop. totis Galliis propter doctrinam notissimum,

4 *Hisce litteris acceptis Stephanus reposuit epistolam, quæ ipsi apud eum ordine numeratur* 224: *quam vel ideo libentius hic apponemus totam, ut, quod supra de auctore epistolæ prioris diximus, manifestius fiat. Est igitur sic inscripta:* Abbati et Capitulo de Silva, communes orationes in Domino. Accessit ad nos juvenis quidam ex parte vestra, expeditus sermone et eruditus scientia, Magister A. rogans ardenti commonitorio precum, ut B. Geraldo Confessori et patrono vestro, qui nuper ab Ecclesia Romana in numero Sanctorum canonizatus est, aliquos labiorum nostrorum vitulos offeramus, quibus et tanti viri prædicemus gloriam et ipsius gratiam mereamur. Rem novam et insolitam

A insolitam nobis injungitis, quam si forte aggressi fuerimus, et legenti erit fastidium et ridiculum audienti. Senem delirum arguent. Episcopum clamabunt fatuum, qui omissis interim sacramentis ecclesiasticis et debita parochianorum suorum cura, novis modulis aptando verba incomposita, videbitur insanire. Quandoque lusimus metro, forsitan et prosa :

Nec lusisse pudet : sed non incidere lusum.

Verum quoniam caritas omnia vincit, sepositis interim negotiosis occupationibus aliis, simile studium suscitare curabimus ; et Deo volente, vestris orationibus et prædicti Confessoris precibus adjuti, stylo balbutienti tentabimus implere quod petistis. Rideat qui voluerit : excusabit nos conscientia bona et fides non ficta. *Hic finis epistolæ, quam mortuo (interim dum litteræ eunt ac redeunt) Petro, oportet venisse in manus successoris Gombaldi, reliquo seculo* XII *et initio seculi* XIII *regimen obtinentis.*

eidem Abbas Silvæ-majoris rescribit,

5 *Tam favorabili porro responso accepto* Abbas de Silva-majori et totus Conventus Domino Tornacensi *rescripsere Epistolam, cujus hactenus solum hoc exordium extat.* Ignitum eloquium vestrum, Domine, vehementer, et servi vestri, quorum inflammavit corda, diligunt illud. Auditui quippe nostro dedit gaudium et lætitiam.... *Postquam autem Stephanus reipsa impletum exhibuit, quod promiserat ; idem Abbas Conventusque in gratias agendas sese effudere verbis hujusmodi* Ad enarrandam gratiam et misericordiam vestram super nos, quam sit, inquam, magna [multitudo] dulcenis vestræ, quam revelastis parvulis vestris, et perfecistis eam sperantibus in vobis ; quantasque ei debeamus gratiarum actiones lingua (dicere) succumbit, et ratio (capere) ; et ad tantam munificentiam vestram obstupescit consideratio nostra : quæ tamen non licet tacere, etiamsi nequant explicari. Gratias igitur agentes vestræ dignationi, per quam meruimus suscipere quæcumque in laudes et præconia S, Geraldi petierat a vobis et desideraverat anima nostra ; composita verbis potentibus, et ad Deum devote precandum decentissime compositis, atque ad vestiendas sententias facile occurrentibus ; exultamus non immerito lætitia inenarrabili in tanta materia gaudiorum : reficimur et delectamur in Domino super dulcibus linguæ vestræ modulis et præconiorum jubilis ; ubi tam cito fuit sermo sapientiæ in tam brevi temporis squatio ; et Deus tam cito magister et tam lingua quam manus et gratia mittens promissa, factæ sunt calamus scribæ velociter scribentis.

et accepto Officio gratias agit,

C

non sine pro munusculo,

6 *Deinde ut aliquam rebus ipsis exhibeant grati affectus speciem, offerunt eidem* plenariam sui monasterii fraternitatem, tam in vita quam in morte ; et in signum devotionis pignusque perpetuæ servitutis munusculum *mittunt* baculum videlicet cupressinum, *quem quidem* baculum pastoralem, *ut* de remotis partibus sibi missum, et officio *Episcopali* et qualitate mysterii congruum et quantitate ministerii condignum, *per sequentem epistolam* CCXXXIV, *Electo Aurelianensi mox transmisit Stephanus, suam vero ad eum epistolam in hunc modum Abbas Conventusque concludunt.* Nomen vestrum, quod fieri prohibuistis, attollere decrevimus et prædicare per omnia, juxta illud Evangelicum, Quanto eis præcipiebat, tanto magis plus prædicabant, dicentes, Bene omnia fecit. Indignum namque censemus, tanto verborum cultui auctoritatem deesse, et authentica recitare tamquam apocrypha ; quæ plus favoris debent obtinere (ad quod vos specialiter elegimus) de nomine auctoris. Vobis enim secretum hoc servabitur, quantum ad conscientiam intus, quoad Deum ; foris vero publicum erit ad famam, quoad proximum. Bene valeat semper in omnibus vestra sancta et nobis carissima Paternitas in longitudinem dierum.

sed negat auctoris nomen taceri posse.

Marc. 7, 36

D

§ II. Vita S. Geraldi duplex, Laudunensis et Suessionensis Prælatura.

Duplex Vita

Officium S. Geraldi composituro Stephano congrua de virtutibus et miraculis ejus præluxisse documenta, eaque ab Abbate et Conventu Silvæ-majoris subministrata, ipsa fortassis quibus Romæ obtenta perfectaque canonizatio est, dubium nemini videri potest. Nos duplicem illius Vitam nacti sumus, utramque intra primum ab obitu Sancti seculum compositam. Earum unam Hugo Mainardus habuit, ex MS. Corbeiensi, atque in epitomen contraxit. Hanc ut integram et ex originali haberemus, ad ipsum Silvæ-majoris monasterium dedimus litteras : quibus dignissimus ejus loci Prior, R. D. Gabriel Bellordeau, per virum antiquitatum domesticarum studiosissimum ac scientissimum Stephanum Dulauva ita curavit satisfieri, ut vix possimus amplius quid ad S. Geraldi Acta illustranda desiderare. Missa autem imprimis est, quæ petebatur, Vita ; stylo non admodum culto, sed fideli, descripta a monacho Silvensi, solicito ut ad posterorum notitiam transmitterentur ea, quæ, *inquit,* facta diebus nostris sunt. *Licet enim nusquam ipse testetur, quod cum Sancto adhuc vivente fuerit conversatus, convixit tamen iis qui singula ejus gesta ex primis fundandi monasterii sociis discere potuerant, ipsumque Sanctum habuerant vitæ religiosæ magistrum. Eorum unus fuit Petrus, qui senior altero ejusdem nominis, quem pro canonizatione S. Geraldi solicitum vidimus ;* fuit *(uti num. 28 dicitur) a S. Geraldo* in monachum acceptus, ipsius diebus plurimis Capellanus fuit, et ejus clausis oculis, et jam grandævus eidem septimus successit in Abbatis dignitatem, *electus anno* MCXXI, *et adhuc superstes anno* MCXXXV. *Non loquitur quidem de hoc auctor, ut tum cum scriberet etiamnum vivente ; apparet tamen haud diu post ejus mortem scripsisse, quia num. 26 testes citat ipsos, qui monachum Carnotensem, absentis S. Geraldi invocatione salvatum a naufragio, id ipsum* S. Geraldo narrantem audiverunt : *et num.* 32 *narrato miraculo patrato circa filium illius Augerii, qui anno* MLXXIX *possessionem Silvæ-majoris S. Geraldo contulerat, concludit :* Hæc vero et alia quæ narramus signa, non ab aliis nisi ab his qui hæc certissime viderunt et audierunt, vel quibus sunt collata, accepimus. *In prologo autem rationem reddit, cur appellet* Sanctum, *necdum Ecclesiæ judicio canonizatum.*

prima ex MS Silvensi scripta circa an. 1140

E

F

altera ex MS. Corbeiensi scripta circa an. 1190.

8 *Miraculis autem ad sepulcrum sancti Fundatoris crebrescentibus, cœptum est agi de solenni ejus canonizatione, ad cujus negotium instruendum jussus est Christianus quidam, ejusdem Silvæ majoris monachus, succinctius ornatiusque virtutes viri beati exponere, et miracula quædam illustriora, post primæ Vitæ scriptionem patrata, adjungere : quod illius opusculum, in quo mirum est nullam prioris Vitæ fieri mentionem, ex MS. Corbeiensi accepimus anno 1642 a Reverendo P. Jacobo Dinet, Societatis nostræ per provinciam Franciæ tunc Præposito Provinciali : quam Vitam secundo loco dandam judicavimus ; de ejus antiquitate nihil dubii, propterea quod nusquam meminerit canonizationis obtentæ, aut miraculorum, eamdem majori numero, ut par est credere secutorum. Utraque Vita narrat, quomodo S. Geraldus a Laudunensibus in cœnobio S. Vincentii monachis in Abbatem postulatus et impetratus fuerit : quod post annum* MLXX *debuit contigisse, mortuo Reginerio Geraldi fratre, et ipsius loci Abbate. Quamdiu eam Prælaturam gesserit nusquam dicitur : constat autem monachorum indisciplinatione offensum eidem renuntiasse, et cum tribus ejusdem secum propositi monachis peregre abiisse.*

utraque testatur fuisse Abbatem Laudun.

9 *Moram aliquam Suessionibus traxisse, ibidemque S. Arnulfo, cui adhæserat, procurante factum esse Abbatem, neutra quidem Vita indicat ; imo recessum ejus*

A *Lauduno sic narrat utraque, quasi si ibi cæsset cum sancto Solitario, et quinque milites accepisset peregrinationis suscipiendæ comites : habemus tamen irrefragabilem illius rei testem Lisiardum, Suessionensem Episcopum, in Vita S. Arnulphi (quam annis decem aut viginti ut summum, post S. Geraldi obitum scripsit) narrantem, quod cum S. Arnulfus ex sua, in qua reclusus vivebat, solitudine, ad regendam S. Medardi Abbatiam, in locum pseudomonachi Pontii protractus fuisset circa annum* MLXXVII, *non multo post, quod nollet militiam regiam et more sectari, eo quod se abbatiare jussus esset;* convocatis omnibus ecclesiarum Prælatis et communicato consilio, electus sit in Abbatem vir magnæ scientiæ et religionis, nomine Geraldus, quo rondu substituto de repente advolaverit Pontius, ducens secum Regnum Francorum, nomine Berthradam, quæ vi regia Geraldum expelleret. *Narrato deinde frustraneo S. Arnulphi pro munere eundo electi ne recuset, ita concluditur in MSS. nostris demum caput* XVI : Geraldus autem a Abbatia expulsus, delituit ... et secessit in partes Aquitaniæ, ubi a Duce earum ... gratanter exceptus, in Silva majori cœlestis cœnobium construxit, ubi Deo genetricis servivit, et beato fine in Domino quievit, ... mors signis ... et miraculis gloriatur.

quod deinde Suessionibus S. Arnulpho substitutus sit ;

sed mox expulsus abierit in Aquitaniam,

AUCTORE D. P.

10 *Non potest cuiquam ... tam præsens ... nomina ... continentibus ... qua ... Manuscriptis ... dubitat de ejus ... Mamnadus, ... Vita ejus ... Quem ... Silvensibus ... præterit silentio ... et quia adjuncti Geraldo milites, Laudunenses erant omnes, nonne erat promium, Lauduni quoque suscepisse credi ? Maneat ergo S. Geraldo indubitata, non minus quam Laudunensis, Suessionensis, sed temporis brevissimi, Prælatura : quin etiam ut probabile admittatur, in Vita S. Geraldi aliam* Inclusum *non acherere intelligi, quam S. Arnulphum : ad quem cum tribus ex Laudunensi monasterio sociis sese adjunxerit Geraldus, solitariæ vitæ sub ejus disciplina ducendæ desiderio : qui S. Arnulphus paulo post raptus ad Abbatiam, eosdem spiritus novitate ferventes in monasterium suum duxerit, posuitque administrationem S. Geraldo cessere ... se eumdem similiter cedere coactum celeriter dimiserit, novo plenoque pœnitentium militum comitatu auctum. Saussaius in suo Gallicano Martyrologio, S. Geraldo ... nos ... decta S. Arnulphi Vita ex Mamnardo ... patriæ et monasterii Corbeiensi ... nomine mutatus, ita confundit omnia, ut videatur clarissime S. Arnulphum Abbatem Corbeiensem ... S. Geraldum ... in institutionem in Corbeium ... S. Arnulphi magisterio attribuere : quod non licet ignorantiæ, sed ipsius ... talibus rebus præcipitantia attribuimus. Bucelinus Saussaium ... citat ... eo S. Geraldum facit S. Arnulphi Episcopi Suessionensis discipulum ; sed quomodo ... nusquam aliter ; et quomodo magistro substitutus in Abbatia discipulus sit prorsus dissimulans, ... Menardo accipiens, ... se dubitatione hujus admonitam, fidem eo promptius detraxisse Saussaio, quod tantam in eo locorum ac personarum confusionem notaret. Porro prius quam Corbeia excederet Geraldus, S. Adalardi Abbatis Corbeiensis Vitam, a S. Paschasio Ratberto successori tanta amplificationum* affectuumque verbositate dilatatam, ut legentibus fastidio et ad usum ecclesiæ incommodo esset; *ad legitimæ historiæ moderatam brevitatem contraxit, qualiter eam II Januarii dedimus. Addidit etiam librum de elevatione et miraculis ejus, sed quem vel non perlegimus ... Laudunum, vel integrum necdum sumus adepti. Quis enim credat præteritum fuisse miracula, sui monachatus tempore ad ejusdem Sancti invocationem patrata? Sane inter ea haud ultimum esse debuisset quod ipsemet*

non potest dubitari.

ubi ... Corbeiæ monachus fuerit,

... vitam S. Adalardi ...

a Sancto acceperat recuperatæ sanitatis beneficium. D

§ III. Duplex festum S. Geraldi. Reliquiæ et alia memoriam ejus spectantia.

A*udivimus Papam Cœlestinum* III *anno* MCXCVII, *elapsis ab obitu Sancti plusquam centum annis, mandantem Archiepiscopo Rotomagensi et Episcopo Catalaunensi, ut ipsum S. Geraldum* festivitate solenni, constituta die singulis annis excolerent. *Hi, nullo ad diem mortis habito respectu (cum sancti viri corpus, quod ante annos triginta, quadraginta aut plures, solenni fuerat translatum pompa de sepulcro in quo primum humatus erat, Petro Abbate septimo curante, ut dicitur in prima Vita num. 28) diem vel hujus vel alterius secundæ post canonizationem translationis, annuæ recolendum præscripsere, scilicet* XIII *Octobris : ad quem diem mox* Geraldi Confessoris *nomen adscribi cœpit Usuardi martyrologiis, et in MS quidem S. Germani a* Pratis, Ipso die ... Confessoris Geraldi et Leodegarii; *duplici vero Coloniensi excuso et Florario MS* solus Geraldus *cum titulo* Confessoris *ponitur : et alicubi, puta in MS. Bruxellensi S. Gudulæ, et eo quo ad Danos ... Molanus, ... Geraldo ... Geraldus ... ipsius die XIII Octobris ... Kalendariis MSS quibus ... Sanctus, idque ... Officio ... Martyrologio MS ... Monachorum Toletani, ... primo loco ponat ... Octobris, ... S. Geraldi Confessoris. Simil. pluralis videtur inscriptus Martyrologio Rubeæ-vallis, quod in Natalibus sanctorum Belgii allegans Molanus,* In Aquitania, inquit, Natalis S. Geraldi Abbatis et Confessoris, viri miræ sanctitatis : *ac ne ... dubites, in titulo appellat* Abbatem Silvæ-majoris. *Molanum Ferrarius in Catalogo alique transcripserunt.* E

Cultus 13 Oct. olim solennior, ob translationem,

12 *Verum non fuit, ut diximus, dies iste, quamvis olim cultu celebrior, Natalis S. Geraldi, de quo auctor Vitæ* II *Christianus sic scribit num.* 23, Ætate maturus, in senectute bona anno Dominicæ Incarnationis millesimo nonagesimo quinto, Nonis Aprilis, naturæ debitum solvit. *Vix dubito quin Silvenses, qui se duplex festum Natalis et Translationis agere indicarent, nunc cum hoc die præcipue colunt, quandoquidem hodie proponatur in Martyrologio Benedictino Menardi cum epitome vitæ; quem secuti sunt Saussaius ac Bucelinus uterque cum prolixo elogio. Auctor Chronici S. Maxentii, vulgo dicti Malleacensis, annis post mortem Sancti quadraginta terminati, mortem ejus sic notavit.* Anno MXCV obiit Geraldus Abbas bonæ memoriæ Silvæ-majoris, quinto Idus Aprilis. Eadem nocte, qua defunctus est, visæ sunt stellæ cadere de cœlo in modum facis. *Nota ergo media obiit, quo factum ut alii finientem alii incipientem diem notaverint. Nos priorem diem retinemus, omisso die Translationis, quam duplicem indicavimus fuisse; et in secunda quidem, existimamus de more solenniter canonizatorum, delatum fuisse corpus ad altare subtusque locatum; dempto tamen capite, quod tunc primum credimus, pro majori supplicationum ornatu et commoditate, separatum fuisse a reliquo trunco. De eo antiquissima est traditio, teste Stephano Du Laura,* quod ipsum latrunculi quidam noctu furati, exemerint argenteæ, cui erat inclusum, capsæ; abjecerintque in abdita quadam silva, tribus leucis a monasterio dissita : quod Silvenses monachi summa requisitum diligentia, tandem repererunt, indicio pastorum regionis illius, asserentium eo loci ingentem inusitatumque splendorem a se conspici solitum; itaque ad ecclesiam suam maximo cum honore retulerunt. *Hoc autem, quo scribimus, anno* MDCLXIX Adm. R. D. Gabriel Bellerdeau prædictum caput intra novam

nunc 5 Aprilis propter obitum

Caput ... Ludovicus ...

A vam argenteam corporis dimidii statuam recondidit, elegantique imposuit arculæ, intra quam sancti viri ciliciNum thoracem et femoralia ex hircinis pilis contexta recluserat; in ejusdemque arculæ parte anteriori, beneficio vitri, argento circumornati, spectatur perexiguus, obtususque, et (si per se spectetur) vilissimus cultellus Sancti; pretioso gagati, sesqui pollicem longo, insertus; quo integras arbores a sancto fuisse decussas accepta a majoribus traditio habet.

lipsanotheca altari posita:

13 Servatur etiamnum in loco decenti vetus capsa lignea, ex qua reliquum sancti viri corpus eduxit Abbas Petrus: *primusne hujus nominis, qui e sepulcro ossa levavit; an tertius, sub quo celebrata canonizatio est? Magis existimamus fuisse tertium: ligneam autem illam capsam primi Petri opus esse.* Quæ autem nunc sacra lipsana continet theca perquam antiqua etiam ipsa est, laminisque et columellis atque statunculis ornatur pluribus, ex inaurato encausticeque depicto ære satis eleganter confectis. Hanc superiori anno prædictus adm. Reverendus Pater in pervigilio natæ Virginis collocari fecit a dextro latere majoris altaris, pone Sanctissimi Sacramenti tabernaculum (ipsius item studio confectum et inauratum) in sinistro latere poni faciens priori similem lipsanothecam, a
B se curatam ad custodiam plurium Reliquiarum, quarum nomina tempus obliteraverat; et utrique capsæ mediam constituens Deiparæ virginis imaginem ligneam bicubitalem, operis antiquissimi, magnæque apud omnes venerationis. *Hæc prædictus R. D. Stephanus, a quo etiam distinctam habemus declarationem ceterarum in eodem monasterio Reliquiarum, quibus fere omnibus novus ornatus accesserit, eodem, qui hactenus dicta perfecit, curante.*

14 *Habemus etiam ab eodem compositum a Stephano Tornacensi Officium pro die S. Geraldi festo, ex quo infra quædam daturi sumus: et Officium pro die Translationis, lectionibus primi et secundi Nocturni ex D. Augustino de civitate Dei acceptis, scilicet ex lib.* 21 *cap.* 1 *et lib.* 22 *cap.* 10, 22, 23 *atque* 30. *quod officium posterius esse in ipso Silvensi monasterio ordinatum arbitramur. Utriusque autem festi lectiones jam abiisse in desuetudinem, aliasque ex Vita Sancti desumptas, fuisse ab aliquanto tempore subrogatas, idem qui cetera, nos docuit: addens*, ad Stationem, quæ singulis Sabbatis coram altari S. Geraldi fieri solebat, *hanc præscribi cum subjecta Collecta Antiphonam.*

statio ante illud quot sabbatis facienda.

O majoris Silvæ custos, vir majorum maxime,
Monachorum Sancte Pater, Geralde piissime:
Peccatores, qui te laudant, a peccatis exime:
C Moveant te preces istæ, moveant et lacrymæ,
Ut in bonis tecum nostræ demorentur animæ.

ORATIO.

Deus, quem verus famulus tuus Geraldus in spiritu et veritate adoravit et coluit, præsta supplicibus tuis, ut qui venerabile ejus corpus pio amore amplectimur, piis ejus apud te precibus adjuvemur. Per Dominum etc. *Ex quo intelligimus, prius quam super altare majus collocaretur sacri corporis lipsanotheca, eam proprium altare habuisse, ad quod illa Statio quot hebdomadis iterabatur.*

Alia monumenta in Silva-majori,

15 *His, quæ hactenus attigimus, e Silva majore missis, promittebatur ampla Abbatum historia et catalogus Abbatiarum ac Prioratuum eidem unitorum, vel olim vel etiam nunc, partim subjectorum tamquam capiti; partim fraternitatis vinculo ac mutua precum communione unitorum. Non erant hæc quidem instituto nostro admodum necessaria, ad supplendum tamen defectum Sammarthanorum, in* 4 *Tomo Galliæ Christianæ, minus plene de hoc monasterio quam de aliis tractantium, volebamus hominibus adeo benevolis ac benemeritis gratificari ipsaque huic operi inserere: sed imprimis optabamus integrum nancisci quoddam ipsius S. Geraldi scriptum, cujus notitiam dederat idem qui supra, tali ejus principio indicato:* Ego Geraldus, Deo largiente Abbas, D
quamvis indignus, diu optaveram eripi mundanis fluctibus, quibus contundebar acrius quam fragilis ferre posset animus: Ceterum subjecti mihi minus obediebant; nec eorum ferrea molliri pectora quiverant: quos quidem secularia plus negotia induraverant. Denique monstrante divina clementia portum salutis, placuit animo antra petere solitudinis, ubi nulla esset secularis habitatio hominis. Itaque commendata Episcopo cura commissi gregis, egressus sum de monasterio, comitantibus paucis, ignorans omnino quo cursus ferret itineris. Sed tandem pervenimus ad Wilhelmum Pictavensem Comitem.

AUCTORE D. P.
interque ea ipsius Sancti scriptum de suis principiis

16 *Cetera sperabamus, quando nuntiatum est nobis, insigni isti Geraldini honoris zelatori, D. Gabrieli præmemorato, successorem datum ingenii prorsus dissimilis: qui nostram hac in re operam dedignatus, suorum Religiosorum promptas ad obsequendum nobis manus compresserit, respondens esse in ipso Benedictino Ordine qui ista curarent. Apparet non intellexisse eum, quomodo nostrum ipsorumque de Sanctis scribendi institutum, in multis diversum, mutuo juvare ac juvari possit, neque referre nostro in opere aliquod monumentum prius compareat. Atque utinam quæ nobis petentibus negavit* E
ille, ea non negligat istis mittere, neque omnino pereat præclara totius historiæ confirmatio ex ipsius Sancti calamo habenda: qui in istius MS. fine sic etiam loqui dicitur: Ego jam descendens in defectum ætatis decrepitæ, jam jam curam monachorum cupiebam dimittere, atque minus utilis meliori cedere: verum Dominus Amatus, a nostris rogatus Fratribus, licet totis resisterem nisibus, tamen mihi, ex parte Domni Apostolici testatus obedientiam eorum commendavit providentiam. *Ex quibus D. Stephanus du Lauva collegit, S. Geraldum ad extremum usque spiritum retinuisse curam Abbatialem, et prædictum D. Amatum, monet fuisse Legatum Apostolicum, qui in* Concilio Burdigalensi anno MLXXX habito, *prohibuerit Sanctum officio decedere; addit Philippus Labbe in Synopsi Conciliorum, Præsidem Concilii Amatum, fuisse Episcopum Oleronensem: quem Sammarthani etiam scribunt, anno* MLXXXVIII *ad Metropolim Burdegalensem translatum fuisse, et tam ante quam post Legati Apostolici munere functum.*

atque regimine in extrema ætate

17 *Ad memoriam quoque rerum, a S. Geraldo gesturum, pertinet insignis ejus cura pro mortuis Fratribus, cujus in libro ibidem MS hoc extat monumentum.* Cognoscant omnes tam præsentes quam subsequuturi, quod ego Geraldus, Abbas S. Mariæ Silvæ-majoris quamvis indignus, utilitati vivorum et F
mortuorum consulens, communis totius Congregationis consilio stabilivi, et ut in æternum permaneat litteris mandari præcepi. Si quis nostræ Congregationis decesserit e seculo, nobiscumque sepultus fuerit usque ad annum, panis et vinum pauperibus pro eo tribuetur, et usque ad triginta dies ab omnibus Missa et Vigiliæ mortuorum communiter celebrabuntur: ita autem ut priores septem Missæ et Vigiliæ solenniter, pulsatis signis omnibus, persolvantur: Sacerdotum vero unusquisque pro eo septem Missas perorabit: qui Sacerdos non est, tria Psalteria: qui ad Psalterium nondum pervenit, usque ad dies triginta, septem Psalmos quotidie cantabit: qui autem nescit, septies quotidie Miserere: qui vero nec Miserere, septies quotidie Pater noster... Si autem duo vel etiam plures simul morientur, insimul omnes quasi unus ponantur: quodsi infra duos dies vel quatuor vel etiam amplius decesserit, insimul utrisque positis, quod uni in principio minuetur, finito alterius Officio restituetur: omnis autem Congregatio primis septem diebus, ante altare post Capitulum, Psalmos prostrata cantabit... Si vero in cella quæ a monasterio longe sit aliquis obierit

et suffragiis mortuorum a se decretis

A obierit, totum pro eo quod pro præsenti persolvetur, excepto quod panis et vinum in cella ubi obierit, usque ad annum, sicut jam dictum est, in eleemosyna constituetur.

[illegible]

atque ad congregationes spiritualiter fœderatas

18 *Hæc autem quomodo ad aliarum quoque Congregationum Abbates ac Fratres, specialis fœderis nexu cum Silva majori sociatos, extensa fuerint, liquet ex eodem MS. his verbis.* Notum sit omnibus tam futuris quam præsentibus, quoniam D. Odo, Abbas S. Joannis Angeriaci, venit in Capitulo S. Mariæ Silvæ-majoris, et consilio D. nostri Geraldi Abbatis et omnium Fratrum, pro defunctis Fratrum statuerunt in invicem, ut ipso die quo brevis ipsius veniret, pulsatis omnibus signis plenissima Vigilia ageretur, in crastino similiter Missa plenissime; et usque ad dies septem similiter, sed signis non pulsatis. In Prima vero, signis pulsatis, Psalmus, Verba mea, post Capitulum : quo die panis et vini præbenda pro eo dabitur. Hoc idem agitur pro Congregationibus S. Benedicti Nantolii, Lucionensi, Canonicorum S. Mariæ de Pampilonia, S. Petri Malleacensis, S. Mauritii de Agenno, S. Mariæ Dolensis, S. Petri Ferrariensis, S. Salvatoris Karrofii, S. Michaelis de Eremo; Canonicorum S. Romani de Blavia, S. B Vincentii Laudunensis, Sanctæ Crucis de Kimperle; Præterea pro Abbatibus S. Joannis Angeriacensis, fiet prandium pro uno e Fratribus nostris. Pro Abbatibus Congregationum Lucionensi et Malleacensis triginta diebus præbenda dabitur. Pro Abbatibus S. Petri Ferrariensis tricenarium complebitur, tam in Missis quam in Vigiliis. Pro Monachis Karrofensibus triginta diebus singulis Horis Psalmus, Voce mea, ad Psalmos familiares, et post Matutinas, Verba mea. Pro monachis S. Pauli Cormaricensis, Breve accepto, post Capitulum signis sonantibus facimus Absolutionem et per septem septem Officia plena cum totidem Missis; et per triginta dies Verba mea, et Voce mea. Similiter agimus pro Congregatione Usereensi, Genevensi, S. Launomari Blesensis, S. Petri Carnotensis, S. Mariæ Guistrensis, et S. Stephani de Bearnia. Præterea, quo die recitatum fuerit breve Fratum S. Launomari Blesensis, præbenda panis et vini. Pro Clericis S. Martini de Rurici-curte tres Vigilias et tres Missas, prima tantum die pulsatis signis. Idem agitur pro Sororibus S. Mariæ Suessionensis, et Monachis S. Petri Solemniacensis. Pro monachis S. Martini de Campis post Capitulum, Absolutionem et unam Vigiliam plenam et unam Missam. Pro Congregationibus C cœnobii Exensis et Canonicorum S. Stephani Agennensis sedis, septem Missas cum Vigiliis persolvemus, et præbendam, ipso die quo brevis in Capitulo recitabitur, erogabimus.

quadamtenus extensis,

item ad alias associatas

19 De Congregationibus autem nostræ societatis, sive quæ societatem nobiscum acceperunt vel accepturæ sunt, si quis obierit ad nosque nuntius pervenerit, septem Missas totidemque Vigilias communiter persolvemus. Tres reliquas vero quatuor, cum tribus. Ita tamen ut ipso die quo nuntius advenerit, post Capitulum, signis sonantibus, Psalmus, Verba mea, pro eo cantetur; et qui Sacerdos fuerit, Missam orabit : ceteri vero Psalterium unum; qui nescit Psalterium, septem Psalmos : qui nec septem Psalmos, Miserere septies; qui vero nec Miserere, septies Pater noster. Congregationes autem nostræ societatis, hæ sunt, Congregatio S. Sycarii de Brantolmia, S. Florentii de Salmurio, S. Fidis de Conchis, *Atque hic deficit enumeratio dictarum Congregationum : quæ si plures in MS. non exprimantur facile persuadebimur superiora omnia fuisse a S. Geraldo constituta, atque in hunc Codicem describi cœpta, cum intentione ibidem adscribendi ceteras Societates, postmodum ex Fratrum consensu constituendas. Fortassis etiam ad hujus S. Geraldi tempora pertinet fœdus cum* D *Monasterio-majori initum sub hujusmodi tenore :* Hoc est fœdus indissolubile Majoris-monasterii, Silviæque Majoris cœnobiorum : videlicet ut Fratribus utrimque Monasterii utrumque capitulum et omne benefactum spirituale et temporale sit utrimque omnibus commune, et omnis per omnia societas. Pro Fratribus vero defunctis semel in anno plenariam Vigiliam et Missam festivam celebrabimus; et breve accepto, mox finito capitulo, Verba mea, appendiciis suis, pro absolutione Fratrum qui recitati fuerint, pultatis signis, persolvemus.

VITA

Auctore ferme synchrono, Silvæ-majoris monacho ex MS. ejusdem monasterii.

PROLOGUS

Christianæ religionis habitum gerens, omnium Dei fidelium cupiens salutem, universæ Ecclesiæ salutem in Domino. Quoniam video multa præteritis acta temporibus, chartulis commendata, ne oblivione deleantur; placuit quoque, ut quæ facta diebus nostris sunt, nostri officio ingenioli ad posteros trans- E mittantur. Si enim illi patres nostri, quæ solius jactantiæ caussa fiebant, tanto sudore nobis curavere notificare; quanto magis nos, quæ Dei sunt, ne silentio deprimantur, debemus elaborare. Igitur eorum exempla in bonum nobis vertamus : et quod illi ad humanum favorem, nos ad gloriam faciamus divinam. Aggrediamur itaque quod incepimus enarrare, et non nobis dulce sit amplius a cœpto opere evagari. Primum quidem Factorem omnium et Redemptorem deprecamur, ut nobis, mare tantum ingredientibus, manum dignetur porrigere; qualenus qualiter beatissimus Geraldus Silvæ-majoris Abbas primus, in ejus vitæ exilio vixerit, quantasque tentationes ei antiquus hostis intulerit, quamque fortiter contra ejus tentamenta, auxilio munitus divino pugnaverit, quantamque misericordiam ei Dominus omnipotens contulerit, si non ut deceret, qualicumque saltem modo explanantes, caritatis carina subvecti, velificante fide, sancti Spiritus gratia carbasa nostra perflante, per justitiæ semitam ad portum salutis valeamus pertingere. Proinde lector imitetur in Dei servo constantiam, in infirmo patientiam, in patiente longanimitatem, in longanimitate irremis- F sum tenorem. Nec præjudicet nimietatem in dictis; quia nec digiti scripto, nec lingua valet, ut est exæquare verbis : maxime cum idem vix ea valuisset referre, ne utique ad laudem suam videretur proferre. Non ergo notetur in eo aliqua falsæ laudis opinio : quia non ad suam, sed ad Dei gloriam facta est hæc descriptio. Nemini autem grave videatur vel indignum, tantum Spiritus sancti habitaculum vocari sanctum : quia si cognovit et fecit justitiam, et vidit mirabilia et magna, et exoravit Altissimum; sine dubio inventus est in numero Sanctorum. Quicumque hæc legerit vel audierit, ignorantiæ Scriptoris ignoscat : non [attendat] quali stylo, sed de quo; et [considerans] per quem factum sit opus; et artificem codicis non requirat. Nemo enim sanum sapiens phaleratæ verborum concinentiæ debet attendere; sed utrum catholicum sit, quod attendit, mentis intuitu subtiliter perspicere. Istius vero veritatis Dominum imprecando testem, veniamus ad narrationem.

CAPUT I.

B. Geraldi in Corbeiæ monasterio educatio pia, adolescentia sancta, infirmitas diuturna.

Geraldus igitur, Corbeiæ parentibus non ignotis oriundus

A oriundus, in ipso Corbeiæ cœnobio ad Domino serviendum a parentibus est traditus; ubi sic in sancta conversatione pueritiæ suæ annos exercuit, ut ab hujusmodi delectationibus, quas amplecti solent pueri omnino alienus videretur; et ab omnibus, qui in hoc cœnobio erant, amplius quam coætanei sui diligeretur. Hunc amabant pueri, quia pueros ad omne bonum invitabat : hunc juvenes diligebant, quia in eo totius probitatis et patientiæ exempla capiebant : illum senes mirabantur, quia eum ultra suæ ætatis vires eniti speculabantur. Quid ultra? Ita ab omnibus, qui in cœnobio erant, tam monachis quam laicis, diligebatur, ut Deus in eo omnipotens et mirabilis prædicaretur. Nec mirum; quia quem Deus gratia perfuderat, necesse erat ut ab omnibus amaretur. In humilitate quippe persistens, quæ custos materque virtutum esse probatur, obedientiæ similiter armis munitus, illum sequi studebat, qui usque ad mortem crucis Patri obediens, in hujus vitæ exilio descenderat. Vere puer Altissimi effectus, in quantum poterat, Jesum in se mirabilem ostendebat. Quis unquam Dei mirabilia satis poterit admirari? nihil enim est Deo difficile vel in parvis vel in majoribus, sicut placuit operari, quia sive B puer sive in quacumque ætate, necesse est omnes, si voluerit et jusserit ei omnino famulari. Audivimus S. Nicolaum, ad matris adhuc ubera pendentem quarta et sexta feria semel in die mammas bibere; et hac vice contentum tota die perseverare, Dei opera considerantes, non possumus conticere : hunc vero puerum, nostris temporis adeo benedictum, talem se omnibus exhibere, ut ab omnibus amaretur, audientes; non ausi sumus Dei mirabilia non in eo prædicare. Laudemus Dominum in sanctissimo Nicolao, magnificemus etiam eum in hoc puero, tam mirabiliter sancti Spiritus gratia expleto. Non autem illum S. Nicolao audemus æquiparare : sed in utroque Dei mirabilia volumus prædicare : mirabilis enim Deus in Sanctis suis, et nunc et semper, per infinita seculorum secula. Amen.

Corbeiæ oblatus puer,

cunctis amabilis fuit

sicut S. Nicolaus.

3 Temporibus autem illis, legibus mortis invidentibus Abbatem Richardum *b*, Fulco ejusdem sedis et honoris sortitus est hereditatem. Postquam vero prædictus puer adolescentiæ annos ingressus est, non oblitus quæ in pueritia gesserat, ad altiora se extendit : et de virtute in virtutem Dei auxilio conscendens, omnibus bonis se formam et speculum exhibuit. Justificationes Domini adolescentulus non obliviscens, ab ipso, ut viveret, intellectum expetebat; qui eum toto mentis affectu quærentibus dat affluenter, et non improperat. Vere quidem unus ex C agricolis, quibus vineæ commissa cura dominicæ, qui fructum Domino suo congruo reportavit in tempore. Talenti etiam commissi die noctuque incessanter meditans lucrum, et illius inertis servi, qui domini sui pecuniam abscondit, metuens vehementer elogium; felix non desistebat exercere negotium; quatenus Domino suo, dum veniret, multiplicatum reportare posset talentum. Cum autem Abbas, sub quo degebat, videret eum ita, ut diximus, ab omnibus admirari; secum cœpit, ut sapiens, meditari; quia in eo, si viveret, boni aliquid excresceret, et Deum, cujus videbat quod erat donum, devote deprecari, ut conservaretur et in melius proficeret : denique eum ad se accersens, famulatuique suo ut monachum adsciscens; cœpit, ut solitus erat, quocumque pro ecclesiæ suæ responsis necessarium habebat percurrere, eumque sibi adjutorem et in quibus poterat providum consiliatorem deducere. Bonæ indolis adolescens corporaliter claustro egressus, et ad publicum productus, multis exemplum probitatis futurus, custodiam sibi Spiritum sanctum constituit, qui eum ab omni concupiscentia seculari immunem extorremque custodivit. Nam quocumque se verteret, ut in D monasterio solitus erat, jejuniis et orationibus, ut tempus et hora patiebatur, intentus, omne psalmodiæ pensum, ne aliquando quod Deo promiserat deficeret, reddere conabatur. Cum vero ad matris gremium, expleto diligenter responso, remeabat, parvi pendens quæ foris viderat, vigiliis et orationibus et jejuniis cernem fortiter affligebat.

b

Adolescens egregie proficiens,

fit monachus,

et monasterii Procurator,

AUC. SYNCHRONO EX MS

in eoque munere religiosissime se gerens

4 Mirandis miranda succedunt : sic secularibus negotiis inerat ut custodiam mentis non amitteret : sicque jejuniis et orationibus invigilabat, ut tamen ecclesiæ utilitatibus usquequaque discurreret. Si dictis Evangelicis attendimus, non est mirandum : promisit enim Deus, omnibus in eum credituris se præsto affuturum : dicit enim in Evangelio, Nolite timere, vobiscum enim sum omnibus diebus vitæ vestræ usque ad consummationem seculi, et alibi : Confidite : ego vici mundum, et iterum. Venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos, et discite a me, quia mitis sum et humilis corde : et invenietis requiem animabus vestris : jugum enim meum suave est, et onus meum leve. Quas voces dominicas adolescens supradictus intelligens, devotus acquievit; et ad eum, ut ea promissa compleret, gaudenter accurrit. Superbiam et E pompam seculi omnino derelinquens, ejus se totum præcepto humiliavit; et, ut ovis mansueta, Domini institutionibus nihil hæsitans mancipavit. Cujus tanta fuit erga eum Abbatem subjectio, ut omnes præcelleret erga eum Abbatis dilectio : sicque licet impar honori, par tamen oneri erat, dum usquequaque præsens esset, sicut se habet illud ministerii genus.

suoque Abbati carissimus.

Mat. 28, 20

Joa. 10. 33

Mat. 11, 28

5 Et quia locus erat aliquantulum destitutus, penuria temporum et tempestate *c* bellorum; cœpit Abbas omnibus horis, omni ingenio instare ad relevandum. Non nox, aut æstus diei, aut hora edendi aut bibendi, remorabatur eos ab utilitate loci. Mutata est omnis pristina consuetudo, aliquando horam præveniendo, aliquando jejunium protelando, aliquando plus solito, aliquando minus sumendo, et insuper naturam dormiendi inæqualiter transgrediendo : quod nequaquam fieri potuit sine gravi periculo. Hac ergo mutatione uterque magnam infirmitatem incurrere : sed majorem juvenis, quia immaturior erat moribus et ætate. Talem enim et tantam infirmitatem incurrit, qualem et quantam nullus hominum explicare possit, non lingua, non scripto, non alicujus tractationis modo. Modus enim erat aliquis infirmitatis : quam ferre nequiret, nisi F Dei [adjutus] clementia, mortalium aliquis. Habebatur autem in capite : qui locus quantæ sit gravitatis apparet, quod ea pars corporis cetera membra solet dirigere. Hæc est aliqua hujus infirmitatis comparatio, ubi videlicet, si fieri posset, decapitatio unica videretur doloris remissio. A mento denique usque ad verticem, non ferri, sed, quæ gravior erat, infirmitatis ligatus vallagia; nusquam caput, nisi cum totius corporis circumferre valebat machina. Omnes adamantinæ venæ capitis torquebant juvenem sine intermissione : nulla erat doloris requies; omnes horæ diei inæquales, omne tempus importunum, omnis locus auctor dolorum. Si enim exiret ad solem, videbatur sibi videre totum mundum vertentem : si respiceret cœlum superius, videbatur sibi ruere super caput; inferius, si equitaret, videbatur sibi suspectus ne in præceps caderet : si sederet in tecto aut domicilio, videbatur sibi quasi totam molem ædificii sustinere capite suo. Existimabat autem hanc se infirmitatem incurrisse, insueta videlicet cibi potusque et somni mutatione : sed, sicut monstrabitur in sequentibus, fiebat summi judicis præjudiciali voluntate. Quamquam hæc omnia peccatis suis studeret

imputare

ob labores immodicos

c

gravissimam capitis infirmitatem incurrit :

ex malo diu celato

A imputare, et, si quo modo fieret, nemo erat conscius quanta angustia laboraret, excepto uno servitore suo, sequestratim quem cognoverat sibi fidelem, prædicto. Remanserat siquidem in juvene quidam pudoris ... ceteraque omnia laterent, præter quod ... pallor et mœror languentis vultus. Omnibus enim devitabat conversationem suam insinuare, ne mollior fieret ipsa infirmitatis detectione. Quid ergo faceret? quo se verteret? Erat miseriam et dolorem videre, ... primæ juventutis, non sine gravi damno, ... Si quis enim videret ... lacrymas effluxos, et vultum dolentis mutantem colores varios, non illi dubium esset, quanta angustia ... turbaret.

6 Tandem non valens amplius ferre, cœpit sententiam medicorum inquirere: et quia quot homines tot sententiæ, unus asseruit eum curandum venæ frontalis incisione, alius adhibendo potiones et totius species medicinæ: quæ omnia ille ferebat patienti animo, si eum vivere ... haberet quasi pro remedio; cum omne ingenium et industria medicorum cederet in contrarium. Quid enim illi proficerent hominum medicinæ, quem Deus S. Adalardi B curandum reservabat magnificentiæ? Multa itaque suæ utilitate sui in dies expendendo, cœpit excogitare, quia non est Deus, ut homo; et quicumque sit medicus, Domini est salus. Quamobrem crescente infirmitate in deterius, spem suam omnem tollit ab homine, et Deum quærit medicum infirmitatis suæ. Denique, præfato servitore suo tantum conscio, ubicumque valet, et quacumque valet, subtrahit ori suo, et in pauperibus inani trat Christo. Occasione medicorum ... quæcumque valet, accipit, et exinde tres pauperes, ad imitationem Dominicæ cœnæ, sibi constituens, pedes eorum quotidie abluit, lacrymis rigat, capillis et camisia tergit, mensæ ... apponit, deinde prostratus se in eodem loco ante pedes eorum ad orationem, quasi ... videret sanctam Trinitatem, Sancta Trinitas, clamabat cum lacrymis, aufer a me hanc, quam ferre nequeo, infirmitatem. Ubi est, Deus, promissum tuum, In quacumque hora me invocaveritis, dicam, Ecce adsum? Ubi sunt tot misericordiæ, tot miserationes, tot clementiæ tuæ? ... sed suffers, quia pia intentione differs.

frustra adhibet venæ frontalis sectionem.

desperatisque humanis

a Deo caput expectare medelam

ANNOTATA.

a *Mamardus semper* Gerardum *scribit.*

C b *Circa annum* 1048, *quando cœpit* Fulco *et vixit usque ad annum* 1097, *ipsi Sancto per biennium superstes.*

c *Ea videlicet de quibus prolixe agit ipse S. Geraldus in miraculis S. Adalardi cap. 4, die 2 Januarii datis.*

CAPUT II.

S. Geraldus Romam, Garganum, Cassinum adit: tandem Corbeiæ a S. Adalardo obtinet sanitatem.

Adhuc ergo recenti incisione plagarum, et gravissima incensione arteriarum, Abbas Fulco statuens ire Romam, ecclesiasticæ utilitatis et orationum gratia, prædictum juvenem secum monet ire, ut fidelem amicum. At ille libenter obediens, paratum se respondet; etsi corpore, sed non bona voluntate, deficiens. Sed cum Abbati, ab exteriora videntibus, suggestum fuisset, quod juveni itineratio tanta periculosa foret; iterum, ut quiescat, amabiliter monet. Ille vero humiliter totus obsistit, ea tantum intentione, ut si humanis decederet, Deus misereretur;

Abbatem suum iter Romanum comitatus,

si autem Dei clementia Romam perveniret, a Sancto D Petro, cujus erat servus, misericordiam sanitatis imploraret. Quid ergo? Vidit humilitas in isto, amicitia in illo: prædatur amicos, diripit ab eis diligenter ... de quibus per viam relevetur portatos. Ita viam ingreditur, et quod sanissimus quispiam vix valeret, infirmus aggreditur. Laborabat dolore plagarum et nimietate infirmitatum: semper solus retrorsum equitabat, quia quæ levamen esse deberet, etiam loquela sociorum sibi gravis erat: utpote qui, nisi Dei se clementia detineret, pene extra se aliquando fiebat. Cum tamen obviaret pauperibus, virtute, qua poterat, descendens de equo, nummos et seminummos clam claudebat in eorum manibus; et dulciter exosculans, quasi ad præsentem Dominum, ut veraciter erat, cum gemitibus et lacrymis clamans, aiebat Domine Deus, succurre mihi in cunctis tuis miserationibus. Et sic ascenso equo stupefactus ibat; mente, quæ sana tantum remanserat, semper hærens Deo.

crescentibus inter equitandum doloribus non cedit,

8 Perveniturubi dicuntur S. Dyonisii *a* hospitia, adhuc celebrata ex nomine ejus; ibique servitor, cui deputatum erat, respectis, ut solebat, incisionibus; Heu Domine ait, res tua quotidie cedit in deterius: E non poteritis viam perficere; necesse est vos cum seniore nostro consilium habere. Deinde Abbati suggessit: Abbas tristis Fratrem accersivit, utque ibi remaneat, aut electis quos malit hominibus redeat retro, omnino monet, precatur et consulit. Hoc autem dicebat, cum adhuc interiorem infirmitatem nesciens, tantum exteriorem videbat; celaverat enim, sicut et reliquos, rem suam Abbatem suum; ea videlicet caussa, ne impediret iter cœptum. Cujus monitioni humiliter obsistens omnimodis precibus, Non ait, Domine, caussa retrogradiendi, sed caussa proficiscendi (si Deus et vos permiseritis) sum hoc iter aggressus. Veni jussione vestræ obediendo; præter eam etiam ad aliud necessitas me supplendi. Quapropter precor in Dei amore vestram paternitatem, ne de reditu eam imponatis mihi, cui contradicere non valeam, jussionem. Ad hæc videns Abbas perseverantiam juvenis, annuit ejus voluntati et desiderio bonæ intentionis. Cum autem ad montem Jovis pervenissent, ascendit montem, non tantum Jovis *b* sed etiam Bardonis; nec equo, sed pede; nec animæ tantum caussa, quantum flectendæ pietatis Dei in recuperanda salute. Tanta erat vis doloris, tantus amor adipiscendæ sanitatis; in cujus comparatione viluerant omnia, quæ creaverat Conditor orbis. Ubi vero ascendit *c* Gaudii montem, nudis pedibus et cucullato capite incedens, lacrymis et singultibus occulte pascebat dolorem donec tandem pervenit Romam: cujus ardens desiderio, quot passibus, tot angustiis quæsierat eam. Quæritur hospitium: itur oratum.

a

sed impetrat ut porro ire liceat:

b

atque in Urbem appulsus; F

c

9 Quis posset referre quanta lacrymas ibi fudit ante Dominum suum? Non eget referre; si quis amorem et dolorem, desiderium et infirmitatem velit conferre. Manserunt ibi diebus octo, ubi juvenis satisfacere putavit lacrymis suis et voto. Sed quomodo satis faceret, quamdiu eum tanta angustia premeret? Veniebat quotidie ad ecclesiam, et quasi ore ad os deberet colloqui S. Petro, lumborum tenus intrabat sanctuarii arcam: ubi pulsans fidei pietate, non solum affectu cordis, verum etiam motu corporis, patefactis memoriæ ostiolis, Deo et S. Petro solis testibus, omnia illic lavit et rigavit lacrymis et fletibus. Aliis dormientibus ipse vigilabat, et clam surgens lucratis *d* custodibus S. Petrum revisebat. Erat autem hæc summa petitionis suæ, ut si non mereretur adipisci salutem, impedientibus peccatis suis; vel hanc sibi Petrus impetraret veniam apud clementiam summi judicis, ne illam quæ adhuc erat scintillulam amitteret

S. Petrum fervente orat

d

pro recuperanda sanitate:

A amitteret sanæ mentis. O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei, quam inscrutabilia sunt judicia tua Domine! Non vis dare Petro Romæ, quod reservabas S. Adalardo Corbeiæ.

ad montem Garganum sequitur

10 Expletis itaque octo diebus, gratia ecclesiasticæ utilitatis Abbas tendit ulterius, et S. Leonem Papam, qui tunc erat versus montem Garganum, secutus. Illuc etiam sequendi, licet deficiat corpus, juveni tamen amplior crescit animus; non amittendo infirmitatem, sed admittendo in deterius: unde, si prius graves, postmodum sustinuit angustias graviores. Quia enim inter Romanos et Apulienses inhorruerat solito asperius tempestas *f* bellorum, cum maximo periculo equitantes, qui tale expectabant fortunæ eventum. Nec defuit fortunæ stropha; incidentes quippe in latrones omnia sua perdidere. Abbas projectus de equo, nusquam terrarum non fuisse voluisset tunc libentius, quam illo. Geraldus quoque, sicut semper solebat, retrorsum solus et pendulus equitabat; aurum etiam et argentum Abbatis secum habebat. Sed quid faceret? quomodo evaderet? invaditur, de equo projicitur, distrahitur, impeditur, spoliatur, et ad augmentum infirmitatis etiam graviter flagellatur. Sui quippe, ut meliusquisque poterat, fugiebant; nihil penitus perdidisse se, ex eo quod adhuc vivebat. Recuperatis vero equis per quemdam militem, pervenerunt ad montem Cassinum: ubi juvenis iterum pedes cum lacrymis requisivit S. Benedictum. Cumque ibi moraretur biduo, Abbati *g* ipsius loci infirmitatem suam intimavit ex consilio. Cui ille cum lacrymis et suspiriis condolendo, Heu! Frater, ait, sub quanto laboras periculo! Eamdem quam tu pateris infirmitatem quidam ex Fratribus nostris incurrit; quam tanta afflictione et tanta passione miser sustinuit diutius, donec modo ad ultimum omnis sensus et omnis humana intentio sibi, non sine maximo [dolore,] decurrit. Adhæc ille stupefactus, a quo speravit discedere consultus, recessit desperatior factus.

spoliatur a latronibus: Cassini spe sanitatis frustratur

11 Pervenitur ad montem Garganum, ut devotius potuit oravit Michaelem Archangelum: stilla guttantis aquæ multoties respersit caput suum. Sed quid plura? Occulta sunt judicia Dei. Non S. Michael in suo Gargano, non S. Benedictinus in suo Cassino, non S. Petrus in sua Roma, quod S. Adalardus promeruit in sua Corbeia: Invento itaque Papa Leone, instantius satagebat, quatenus apud eum sarcinam peccatorum suorum posset exonerare; sed cum non esset accedendi locus, nec commorandi speciale tempus; cœpit contristari et æstuare, si quomodo ad exitum rei posset pervenire. Interea videt quemdam C Pontificem nomine *h* Ubertum, cui omnem suam conscientiam patefecit, infirmitatem, qua laborabat, aperit; et quomodo, relicta medicina, omnem spem suam commisisset custodiæ spirituali. Ita confecto negotio, utrisque a Papa etiam Sacerdotibus effectis, cum Abbate suo redit Corbeiam, non sine magno vitæ suæ periculo. Jamque de corporis sanitate desperatus, animæ quærebat salutem attentius; eleemosynis instare, pauperibus deservire, ecclesiis inhærere; Missas, quia noviter ordinatus fuerat, frequenter celebrare: quarum etiam Eucharistiæ dum adstaret, ita præ angustia infirmitatis stupefactus reddebatur; ut nisi Dei clementia, quem inter manus tenebat, tueretur, totus extra se fieret.

et negotiis in Italia confectis Corbeiam redit, ordinatus Sacerdos

12 Taliter expleto anno, postquam a Roma rediit, custos ecclesiæ, qui tunc erat, humanis decessit: cui Geraldus in obedientia successit obedienter, licet ab ipsa impediretur infirmitate; non aliqua *i* illectus cupiditate, sed ut tali obedientia promereretur a Deo gratiam salutis recuperandæ. Nec deerat tantæ voluntatis occasio: *k* templum quippe noviter fundatum, ex toto desertum erat; ovibus et porcis et pecoribus patebat, quasi platea; aquis D pluvialibus ita plenum erat ut anseres et anates natarent per illud; pro pavimento habens minus cubiti sterquilinium, omnibus erat fastidio; omnes transeuntes movebant caput super eo. Huic operi juvenis incepit instare, si quo modo divinum respectum ad suam miserationem posset inclinare; et licet impediretur penuria temporum, tamen sibi providente Deo purgavit templum, composuit sedilibus, et ornavit desuper columnalia cum basibus: chorum purgavit et cryptam, et deambulatoria aptavit, inibi locatis decenter altariis. Quid amplius moror? Monasterium, quod jam diu ab omnibus dimissum erat, infra tempus modicum ita coaptavit, ut ad Deo serviendum videretur idoneum, et tantæ congregationi valde necessarium. Quadam vero die Fratres, qui majoris in cœnobio consilii erant, videntes monasterium, ut diximus, optime apparatum? Abbatem adeunt, ad videndum, quæ viderant: consilium tribuunt, ut corpora Sanctorum, qui in monasterio veteri jacebant, tollerentur; et in loco, quem Geraldus satis convenienter mundari fecerat, cum summa veneratione *l* collocarentur. Consilium gratum est, et placuit, et quæ erant quæ decebant ad hoc inquiruntur; et omnia, ut diximus, cum gaudio et Episcoporum *m* vicinorum confirmatione et populi firma attestatione adimplentur. Sicque juvenis, magis ac magis in opere illo fervens, omnibus necessariis [locum] adornavit; illo subministrante, cujus hæc agebat honore et amore.

Sect. 12 Factus custos

AUC. SYNCHRONO EX MS

ecclesiam repurgat,

transferuntur in eam Sanctorum corpora:

13 Proficiebat quidem in voto, sed nullo adhuc infirmitatis levabatur remedio: non ideo tamen desistebat, et summæ sacrarium pietatis pulsans, regno Dei vim faciebat. Opportunitas quoque ecclesiæ et oratorii præsentia eum assidue habebat intentum, nulla existente mensura veniarum; in tantum ut digitalibus juncturis nodi insurgerent, et petra durior callus. Quæ enim esset mensura ad Deum clamandi, cui nulla erat infirmandi? Videns denique preces suas nihil adhuc proficere, et omnes labores suos, quantum ad hominem, incassum ire: divina animatus inspiratione, S. Adalardum, præter omnes et super omnes, omnimoda aggreditur petitione; cujus assistens altari usque ad desperationem, jam confusus miserabili compunctionis humilitate, in omnes preces redditur diffusus. Verum, illo desuper miserante qui appropinquat contribulatis corde, pervenit ad hoc, quod si prius fecisset, Dei clementia jam liberatus fuisset. Sancto enim Adalardo vovet laudabile votum, se scilicet pro posse semper et ubique magnificare nomen ejus gloriosum, si sibi impenderet dignitatis suæ auxilium. Quo voto ubi se ligavit paulisper solutionem infirmitatis sentire cœpit, si forte divina clementia ad petitionem magis ac magis animatus, post [Missam] *o* completam, coram altari se effundens in omnium orationum affectus, usque ad singultus verba interrumpentes, pene liquescebat in currentes lachrymarum fluctus. Tandem laxata vox invenit iter, gemitusque soluti in hæc verba prorumpunt: Sancte Adalarde, Christi amice, suscipe me miserum, ante omnes et post omnes confugientem ad te.

ope pro sanitate impetranda, S. Adalardi votum facit,

14 Ubi ergo satis est visus sibi idoneum instruxisse [Patronum] S. Adalardum apud judicem Christum; surrexit, faciem tersit, et gemebundus rediit ad lectum suum. Cumque ibi sederet, adhuc singultiens et amens, ex parte altaris specie fulgurea advolavit splendoris globus, qui reverberatis ejus oculis illustravit totum corpus ejus. At ille stupefactus hæsit: cum subito ruptis infirmitatum modis et quasi quibusdam cordulis, intra cutem caput ipsum ingens crepuit: et non ferens dolorem Sancte Adalarde, succurrere, miserabili voce clamavit: moxque

itaque liberatur morbo

AUC. SYNCHRONO EX MS.

Vitam Sancti abbreviandam suscipit,

A que sub silentio se repressit, quia cum ipso dolore virtutem in se factam sensit sicque liberatus ab illa infirmitate, cujus liberationis desiderio erat tanto fatigatus tempore, laudavit liberatorem libera voce, nec desiit voto, quod paulo ante voverat Sancto: ubicumque enim potuit gloriam ejus exaltavit. Exaltando etiam taliter, magnificavit vitam *p* ipsius, apostrophas elegiacis et superfluitate sui offendentem animos legentium. Exstirpari enim fecit ex ipsa sentes superfluitatum, et planè reductam ad florem historiæ mysticæ, hexametro decoravit festivitatis. Parum quod fiebat memoriæ: sed compositis Antiphonis *q* et Responsoriis, alta et digna fecit venerari celebritate; nec absque plurimorum invidia; quos tamen, agente Deo et Sancto, mirabilis redarguit victoria! Multis signis illustraverat S. Adelardus oculos adhuc viventium; quæ omnia tradiderat oblivioni negligentia seniorum; quæ etiam juvenis diligenter ab eis, *r* qui viderant et in quibus facta fuerant, exquisivit; exquisita postea litteravit.

et gratus manet pro beneficio

Mat. 24, 13

15 Vir itaque Domini, ut recedente claritate cognovit se ab infirmitate liberatum, et gratia divina, ut diximus, tam mirabiliter visitatum; memor Evangelici eloquii, Qui perseveraverit usque in finem hic B salvus erit, se indefessum in Dei officio exhibuit, et ante S. Adalardi et alia ecclesiæ altaria, amplius quam antea fecerat, se mactare cœpit. O virum laude dignum; quem nec infirmitas aliquantisper a Dei servitio retardavit; nec sanitas tam mirabiliter recuperata extra se elevavit! O Domini et Salvatoris nostri clementia, usquequaque prædicanda; quæ in infirmitate sustinuit servum suum, ne deficeret; et sanitati restitutum misericorditer conservavit, ne superbiret! Prædictus autem vir Dei de beneficio se non extollens, sed semper fragilitatem suam recognoscendo in humilitate persistens, e recto non deviavit itinere; sed ad anteriora progrediens, animo et conversatione in monte Domini constitutus, ad cœli palatia concupiscenda *s* se animavit; legerat enim Dominum in Evangelio dicentem; Petite et accipietis, quærite et invenietis, pulsate et aperietur vobis. Hac voce Dominica confisus Dei servus, non cessabat petere, ut acciperet; satagebat quærere, ut inveniret; nitebaturque pulsare, ut ei Dominus dignaretur aperire. Quod et factum est. Infirmabatur enim, ut diximus, infirmitate gravissima, et ad petitionem suam liberavit eum mirabiliter misericordia divina: quæsivit ut eum visitare dignaretur gratia sancti Spiritus, et invenit eam in conspectu Altissimi: aures ejus precibus et lacrymis C pulsare non cessabat, et ipse misericordiæ suæ viscera dignatus est aperire.

Luc. 11, 9

ANNOTATA.

a *Si divinare lubet; ex duobus in Gallia oppidulis, nomen* Hospitalis *habentibus, prætulerim illud, quod in Forensi comitatu est, inter urbes, vulgo* Thiers *et* Feurs *nominatas medium: cum per Lugdunensis Provinciæ partem Occiduam tenendum fere iter in Italiam fuerit, planiora, ut congruum erat, sectantibus.*

b *Quas antiqui Grajas Alpes dixere, Sabaudiæ et Pedemontio interjectas, hodie* montem Jovis *dici auctor est Ferrarius in Lexici Geographici parte altera: idque egregie patet in Chronico Abbatiæ S. Trudonis tomo 7 spicilegii Acheriani lib.* 12 *pag.* 495, *ubi circa an.* 1130 *Roma rediens Rudolfus Abbas, dicitur* transita civitate Augusta *Salassiorum*, ad villulam quæ est in pede montis Jovis, quæ vocatur Restopolis(*distat ea ab Augusta circiter milliariis* 8 *vulgo* Estrouble *dicta*) *et subactis duobus milliariis* ad Remigii villulam in ipso Jovis monte *pervenisse: prout singula notantur in tabulis Geographicis. Hujus autem* D *montis altissimum jugum* S. Bernardi Majoris *nomen habet: itaque cum* Bernardonis *nomen Italica phrasi augmentativum sit a nomine* Bernardi, *illud hic contractim scribitur* Mons-Bardonis.

c *Notus est quidem locus ad Pirenæorum radices,* Mons-gardii, *vulgo* Mont gaucy *dictus, de quo egimus* 18 *Janu. agentes de S. Volusiano: sed cum hic nihil ad rem præsentem faciat, nec in Alpibus Italicis tale nomen invenirem, ambiguus diu hæsi, quid sentirem: tandem habita etymi ratione, nihil inveni huic appellationi propinquius quam oppidum hodie* Monjovetto *dictum, inter Augustam et Eporediam.*

d *Ita legendum arbitror potius quam* locatis, *quod habet ecgraphum nostrum ex inscita fortassis conjectura transcribentis, volentis vitare solœcismum.*

e *De hac S. Leonis* IX *peregrinatione agimus Aprilis* 19 *in ejus Vitam* § 3, *et diximus factam anno, non* 1049, *sed* 1050.

f *Factiosorum, Benedicto* IX *Antipapæ, identidem in Romanam sedem redire nitenti, adhærentium, latrocinia potius hæc fuisse quam bella, intelligas ex ipsa Leonis profectione, sibi, satis bene comitato, ab illis non metuentis.* E

g Richerius *hic fuit hujus nominis primus, ex Leodiensi Abbatia ad Casinensem Præfecturam assumptus anno* 1038, *quam usque ad* 1055 *tenuit.*

h *Quandoquidem mons Garganus subsit Sipontino Archiepiscopo, suspicari posses hunc* Ubertum *esse illum, qui apud Ughelium tomo 7 Italiæ sacræ anonymus est; seditque post Leonem, et primus italum Archiepiscopi gessit, ab anno* 1044, *usque ad* 1066. *Mainardus* Gubertum *appellat.*

i *Expunximus parenthesim* (utpote qui seipsum non habebat) *quod sensum ipsa non commodum habens, periodum totam obscuram faceret.*

k *Similiter hinc rejecimus verba sequentia:* Obsistentibus temporibus priorum propositæ, *quæ quid sibi velint, Corbeiensis historiæ peritioribus, relinquimus divinandum: ubi etiam iisdem examinandum proponimus, an non nimis exaggerate describatur conditi noviter templi solitudo: forte necdum consecratum, adhuc expectabat extremam fabrorum manum.*

l *Accepimus a D. Hildephonso Urayet, Corbeiensi monacho, illius monasterii fastos MSS. quibus ad* 27 *Augusti inscribitur* Translatio Sanctorum hic quiescentium. *Sunt autem multi itque insignes.*

m *Proximus Ambianensis est, tum Atrebatensis ac Cameracensis: Laudunensis et Suessionensis paulo longius absunt.* F

n *Ecgraphum nostrum,* oratorium præsto: *quod ex conjectura emendamus.*

o *Hanc vocem hic esse substituendam apparet ex Vitæ sequenti num. 8 alias potuisset intelligi officium* Completorii, *Gallice* Complies.

p *Olim a S. Paschasio Ratberto scriptam, quam* 2 *Jan. dedimus, uti et epitomen ejus, a S. Geraldo factam.*

q *Has, si adhuc supersint, optaremus habere, pro supplemento Januarii.*

r *Tale est illud, quod refert c.* 6 *et cetera sub Abbate Richario. Forte etiam gesta sub Fulcone descripsit, quæ adhuc latent.*

s *Ecgraphum nostrum* capescendi.

CAPUT III.

S. Geraldus Hierosolymam proficiscitur, fit Abbas S. Vincentii Lauduni, digressus in Aquitaniam monasterium condit.

Christi sacerdotis visione excitatus.

Quodam autem tempore videbatur ei per somnium, quod ipse ante oratorium S. Michaelis, quod in ipso monasterio est, consistebat; et Dom. Jesus Christus interius, cum Angelorum et Archangelorum

A rum multitudine infinita et omnium Sanctorum ad Missæ celebranda mysteria se præpararet. Assistebant Angeli, ministrabant Archangeli, et ea quæ tanto mysterio erant necessaria præparabant: cumque omnia ministrassent; et utraque parte, in modum Cantorum in choro consistentium, Sancti qui cum eo erant, collocati essent: ipse Dominus Jesus cœpit inquirere utrum omnes convenissent, qui debebant convenire. Illis autem respondentibus et dicentibus Domino, Adsumus; dixit, Non: quia Frater ille nondum ingressus est, qui stat juxta ostium exterius. Sicque eo præcipiente est adductus, et in medio collocatus: et tunc, procedente Domino ad Missæ celebranda mysteria, inceptum est officium, GAUDEAMUS OMNES IN DOMINO, et sic ad finem perductum. Sicque visio illa evanuit, et Frater evigilans, quæ viderat, secum pertractare cœpit. Cognovit [autem] satis evidenter, quia Deo in actibus suis placeret: et si prius in ejus servitio se devotum tenuerat, postea severius corporis et animi motus cohibere cœpit.

ejusdemque crucifixi specie

17 Alio quoque tempore erat, sicut sibi videbatur in S. Petri monasterio Corbeiæ; et ante Crucem, quæ in medio ecclesiæ est consistebat; et multitudo virorum et mulierum tanta convenerat, quod, sicut B sibi visum fuerat, totam ecclesiam compleverat: et ita, eo ante Crucem consistente, omnique populo versus Crucem aspiciente: imago Domini, quæ in Cruce erat, descendit de Cruce et ad eum, qui in medio populi erat, appropiavit; eumque blande ac leviter convocans suo nomine, caput suum manu sua demulcere cœpit, dicens, Conforture, fili, in Domino et in potentia virtutis ejus: et sic discedens ab eo, videntibus omnibus, sicut primum fuerat, Crucem ascendit, Quo facto, Frater evigilavit; et multum anxius pro hoc quod viderat, Deum, ut sibi visionem prosperam faceret, obnixe deprecari cœpit. Venit autem sibi in animo, quia loca Sanctorum, qui ultra mare requiescunt, vellet visitare, et ad Sepulcrum Domini eum in Jerusalem adorare. Cumque hoc, qualiter adimpleri posset, in animo volveretur: audivit, quia in eadem, qua ipse manebat, villa, quidam viri fideles iter suum appararent, quatenus ad Sepulcrum Domini adorare potuissent. Quo cognito lætus vehementer effectus, omnipotenti Deo gratias reddidit, qui consilium, ad hoc quod volebat, necessarium ministravit: sed quia sub Abbate et regula in monasterio degebat, valde sibi incommodum videbatur, si sine ejus consilio et licentia C faceret, quod facere nitebatur. Adiit ergo Abbatem, voluntatem suam aperuit, postulans et multum rogans, ut ei licentiam daret. Abbas autem videns intentionem Fratris, et metuens ne alicubi in itinere vel Inclusus vel Eremita remaneret, abnegavit; et eum ab intentione ejusmodi, si posset, revocare tentavit. Sed quia plantatio, quam plantat Deus, nequit eradicari; vir sæpe nominatus ab intentione sua non recessit; et quod per se non poterat, postea multorum Sanctorum virorum precibus impetravit. Tandem Abbas annuit; sed ea conditione, ut si Deus posse concederet, ad eum sine dubio repedaret.

decernit in Terram sanctam abire:

undique circuit.

18 Vir autem venerabilis, accepta licentia, obedientiam suscepit: iter suum apparavit; Dei gratia loca Sanctorum multorum visitavit; Sepulcrum Dominicum, quod super omnia cupiebat, adoravit: ad propria, sicut Abbati suo promiserat, repedavit. Quanta in itinere pœnarum cruciamenta sustinuit, non est nostrum exponere: quia ad ea quæ inter nos Deus per eum operari dignatus est, vix sufficit lingua balbutire. Ingressus itaque monasterii claustrum, cœpit in Dei servitio se exercere; et quæ de ejus mirabilibus audierat et viderat, ad memoriam revocare. Interea quondam fratre suo carnali de hac vita egresso, qui curam Fratrum in monasterio D S. Vincentii apud montem Laudunum susceperat, ad Abbatiam provectus est; quod invitus diuque renitens, suscepit: et quamvis, non esse parum Fratribus præesse, cognosceret, tamen vellet, nollet, obedivit. Collo autem oneri tam gravi superposito, non se oblivioni tradidit; sed in quantum poterat se formam et speculum discipulis exhibuit. Fratres vero qui sub eo erant, plus terrenis commodis quam cœlestibus intenti, moribus ejus non bene conveniebant sed, sicut legitur de S. Benedicto, sanctis ejus monitis contraria sentiebant. Cumque conspiceret eos, ut volebat, sine peculiaribus escis nolle acquiescere; ad Sanctissimi P. N. Benedicti exemplum, cogitavit eos dimittere, et secum habitare. In monasterio autem suo erat vir sanctissimus *a* Inclusus, a quo consilium, quomodo, quos ad regendum susceperat, dimittere posset, requisivit: qui satis idoneum, et sibi valde necessarium dedit. Milites vero quidam secundum seculum non ignobiles, ad eumdem Inclusum venerant, [qui postquam] de peccatis suis apud eum confessi fuerant, conquerentes quia seculo amplius servire nolebant, ab eo quomodo id facerent consilium poposcerant. Sanctus autem vir, et Abbatis supradicti animum cognoscens, et desiderium Militum E intelligens, in unum omnes congregavit, consilium utrimque aperuit, et laicos, quasi fidei rudimenta suscipientes, sanctissimi Abbatis providentiæ commendavit. O Christi pietas inenarrabilis! Salvatoris clementia incomparabilis! Famulis suis, se toto corde quærentibus, ad seculi blandimenta superanda magistrum, qui eos præcederet, ministravit; servoque suo, ut sibi devotius deserviret, socios et discipulos aggregavit. Talibus vero conjunctis in Domino, Abbas non immemor Fratrum quos ad regendum susceperat, Episcopum *b*, a quo Abbatiæ onus habebat, adiit; eique, quale consilium quæsivisset, aperuit; et onus regiminis, quod ab eo habebat, ejus providentiæ dereliquit.

AUC. SYNCHRONO EX MS.

fit Abbas Laudunensis

Nihilo ubi meliores nactus discipulos, a

Prælaturæ renuntiat.

b

et cum sociis peregrinationis,

19 Taliter vero Christi tirones Abbati sanctissimo subjiciuntur, et sancti Patriarchæ nostri Abrahæ exemplo, de terra et cognatione sua egrediuntur. Fit conjunctio lætabunda, fit exultatio jucunda; exultant de magistro discipuli, gaudet magister super discipulos; exultat Abbas super societatem, a Deo sibi tam mirabiliter prævisam; lætantur tirones Christi quia vident et cognoscunt, non ab homine, sed a Deo quæ desiderabant omnia sibi provenire juxta voluntatem suam. Seculi itaque honore deposito, viam, qua Christum sequantur, ingrediuntur; F et usque ad B. Dyonisii *c* domum, quem locum sibi delegerant, undequaque conveniunt. Adorata igitur ad sanctorum Martyrum sepulcrum Salvatoris clementia, eorum denique Martyrum et aliorum Sanctorum patrociniis suo auxilio convocatis, Christi duce providentia, Aurelianis, ut ibidem ad Sanctæ Crucis *d* adorent ecclesiam, dirigunt vestigia. Cumque et inde discessissent, et Turonis, ubi Sanctissimi Confessoris Martini corpus requiescere [noscitur], appropinquassent; peregrinos, qui a S. Petro Roma remeabant, invenerunt; qui ab eis, unde essent aut quo irent, vel quid in animo versarent, [per omnia scrutati sunt. Patefacto igitur eorum desiderio, adeunt Abbatem; rogantes ut ad eorum fines iter suum dirigeret, quatenus de substantiis suis, in alodiis, quæ disponebant dare ad Deo serviendum, ecclesiam constitueret: quod et factum fuisset, nisi Deus eorum habitationem alias disposuisset. Et quia Deus voluit, peregrini in viam suam abierunt: Abbas vero et socii sui Pictavium, Deo ducente, pervenerunt. *e*

c

d

e

excipitur a Comite Pictaviensi

20 Ingressis autem illis civitatem, ecce comes Pictavium, Guido venerabilis, Dei provisione ex altera parte advenit: quod cum Abbas cognovisset, sperans

AUCT. SYNCHRONO EX MS.

A sperans sibi non absurdum si cum eo loqueretur, venit ad eum, monens socios ut se sequerentur. Cum autem eos Comes conspiceret, resalutavit; et unde venissent, aut quo ire vellent, diligenter inquisivit. Cui Abbas omnia, quæ in animo habebat, aperuit, et quod de terris suis et cognationibus suis egressi, Dominum sequebantur, adjecit. Cognita autem Comes eorum voluntate et divina in hoc provisione, Abbatem et suos cœpit rogare, ut pro Christo, pro cujus cœperant amore, quæcumque in sua terra vellent, remanerent: ipse vero consilium et auxilium suum sibi in omnibus curaret impendere. Dum vero talia ad invicem sermocinarentur, ecce quidam Burdegalæ Præpositus, nomine *g* Radulphus, a Deo missus venit: et Comiti, si vellet, quod ad idoneum locum eos deduceret, indicavit. Unde Comes lætus vehementer effectus, Abbatem et suos ejusdem Præpositi custodiæ mancipavit, ut eos quasi se custodiret, et quemcumque locum in tota sua terra sibi deligerent, sine aliqua controversia, nihil dubitans, suo imperio concederet. Quid multa? Præpositus Radulphus suscepit eos gaudens, et ad locum, qui Silva major inter duo maria nuncupatur, adduxit; et ecclesiolam parvulam, non ex lapidibus, sed de

g et Præposito Burdegalen commendatus.

B terra constructam, ostendit. Silva autem in circuitu tam densis vepribus et sentibus creverat, quod nullus ad ecclesiam appropinquare poterat, nisi gladio aut alio ferramento prius iter fecisset. Ad hanc quidem ecclesiam dum Abbas et sui venissent, tantus eidem Abbati amor ibidem remanendi occurrit, quod se non alias iturum amplius, Deo, si sibi propitiaretur, promisit.

21 Tunc temporis autem terræ illius et silvæ dominus et possessor erat quidam miles Augerius de Rionto *h*, et cum illo alii quamplures, quorum nomina ipse cognoscit, qui creavit: cum omnibus vero sic Abbas egit, ut omnes locum Deo et sanctæ ejus matri Mariæ condonarent, et ab omni servitio solutum in perpetuum facerent; et ita Sanctus Pater Geraldus exhilaratus, ad ecclesiam rediit, et deinceps construere habitaculum sibi et suis fecit. Quadam siquidem nocte cœpit Deum obnixe deprecari, quatenus si eorum ibidem statio sibi placeret, ostenderet; et omnes actus eorum, secundum bonitatis suæ divitias, in bonum dirigeret. Cumque orando defessus obdormiret, sibi videbatur, quia de parte Orientis currus, quem duo boves ducerent, veniret: post vero aliquantum tempus duo boves mutabantur in equum unum, et equus eumdem tramitem, quem boves, gradiebatur. Tandem equus conversus in Dei filio ita suspenso, ut pro nobis prius fuerat in crucis patibulo, inferior crucis pars tangebat terram, superior vero usque ad cœlum erigebatur. Cumque sanctissimus vir talia respiceret, a loco, in quo erat, surrexit: et Christum, sicut in cruce pendebat, adoravit; tanta autem et tam mirabili visione animatus Dei servus, evigilavit; evigilans vero, et diu secum quæ viderat pertractans, quia Dei visio erat cognovit; et quia, ubi fixum erat sanctæ Crucis signum, ibidem ecclesiam fundare debebat, intellexit: [pariterque] cognovit quoniam Deo iter suum et actus placeret, cujus dono et gratia fuerat, quod eum taliter adorasset. His igitur peractis, milites, qui cum Abbate venerant, adhuc laicali habitu induti, quod devoverant iter ad S. Jacobum, ingressi sunt: et tamen cum licentia ac benedictione Abbatis, sine cujus præcepto nihil facere promiserunt. Tandem sua peregrinatione peracta, ad eum regressi sunt; et S. Benedicti habitum, devoti ac Deo se ex toto committentes, susceperunt.

adit possessorem Silvæ majoris h

et monasterium in ea erigit.

22 Si quis autem nomina eorum, qui cum Abbate primitus venerunt, cognoscere voluerit; sine dubio cognoscere poterit quicumque subscriptam paginam intelligens legerit. Geraldus Abbas et monachi tres, qui de monasterio, quod prius rexerat, ipsius amore cum eo venerunt. Unus Martinus, qui postea ecclesiam S. Dionysii de monte rexit. Alius vero Ebroinus, qui de militari habitu egrediens, Dei amore inclusus, usque ad mortem fortiter pugnavit. Tertius quidem *i* Aleranus, ipsius Abbatis nepos. Isti tres monachi jam facti venerunt, et in loco eodem, sicut Regula S. Benedicti præcipit, professi sunt. Venerunt et alii quinque, qui adhuc laicali habitu induti eum ut magistrum et patrem Dei amore secuti sunt: ex quibus unus fuit Berlegius *k* nomine vir bene morigeratus, in consilio providus, in sermone præclarus, armorum probitate strenuus, bonis omnibus in amicitia junctus, caritate fervidus, divitiis secularibus et dignitate ad plenum munitus: fuit [autem] Francigena, ex regiis militibus non infimus, ex Noviomo *l* civitate Franciæ oriundus. Hic autem quamdiu secularibus negotiis interfuit, omnibus, qui cum eo erant, ubicumque amabilis super omnes semper fuit: divitiis nimirum abundavit, et eas liberaliter, non ut earum servus, sed ut dominus tractavit. In pueritia litterarum studiis datus a parentibus fuit: sed postquam

Primi ejus socii nominantur.

D

Martinus,

Ebroinus,

i

Aleranus,

novitii Berlegius,

k

E ad decennii annos ingressus est, dimisso litterarum studio militiæ inhæsit: nimirum, quia nobilis et nobili genere ortus, animum suum non poterat ab hujusmodi exercitiis refrænare; præsertim cum videret æquævos suos talibus negotiis inclinari. Quid multa? militiam amplexus et armis militaribus suppositus, satis longo tempore se in militia exercuit; donec dextera Dei tactus, se non bene agere cognovit, arma deseruit, et iterum unda lacrymarum et confessione pura baptizatus, Abbatem Geraldum in Silvam majorem secutus, sicut Evangelicus sermo monet et imperat, omnibus quæ possidebat renuntiavit.

23 Alius autem Wido de Monte-Lauduno civitate Franciæ (ita enim vocatur) oriundus, miles Episcopalis, divitiis refertus, et nobilitate seculi satis decoratus. Vir iste virtutis erat consiliarius, animi sui rector strenuus, et in omni probitate elegantissimus. Tertius Tezzo, juvenis quidem, sed animo fortis, et quamdiu in seculo conversatus est nunquam arma sua alteri deseruit, nec timore militiæ unius jugum unquam mutavit; sed semper, ubicumque esset, victoriam et palmam acquirere super omnes socios elaboravit. Quartus autem Walterus, similiter de civitate Monte-Lauduno, vir militaris et probus, in opere et sermone discretus, consilio pollens, non in aliquo superfluus, et in omni opere suo temperatus. Quintus vero Litherius, *m* Laudunensis similiter, homo honestus et largus, in armis satis valens, omnibus serviens, omnes diligens, inter ceteros milites probitate inferior esse despiciens, semper ad majora militiæ exercitia se erigens; et quæ probo homini cognoscebat convenientia, omnibus modis, ut poterat, opere et animo capessens. Hi omnes, digito divinæ miserationis compuncti, renuntiantes omnibus quæ possidebant, et de terris et de cognationibus suis egressi, Christum secuti sunt: et qui prius in vestibus pretiosis fulgebant, postea sordebant induti vestibus vilissimis: fiunt nemorum et silvarum fortissimi extirpatores, qui prius fuerant strenuissimi bellatores. In his ergo adimpletus est sermo Propheticus, qui dicit: Et conflabunt gladios suos in vomeres, et lanceas suas in falces. Hi numquam Scripturas legerant, sed tamen quæ Scriptura præcipit impleverunt: et quia prius illicita multoties egerant, postea a licitis, ultra quam credibile sit, abstinebant; ab ipso etiam pane multoties in die nec aquam aliquam sumere volebant, ut magis ac magis in se corporis voluptates refrænare potuissent.

Wido,

Tezzo,

Walterus

F

m

Litherius,

e vulgo in sumpto

Isa. 2, 4

24 Igitur postquam B. Geraldus in loco eodem, ut

ædificat novum monasterium

ut supra dictum est, ubi Dominum Jesum in cruce viderat in visione et adoraverat, monasterium fundavit; de die in diem ipsum cœpit opus succrescere ac melius proficere. Nec mirum, nam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum; et omnis plantatio, quam plantat cœlestis Pater, non eradicatur, sed semper prosperatur. O quanta reverentia ille venerandus est dies ab hujus patriæ incolis, quo beatus vir a Deo missus, de longinquis terræ partibus huc advenit! Anno siquidem ab Incarnatione Domini millesimo septuagesimo *n* nono cum sociis suis venit Dominus Geraldus in Silvam-majorem, in festivitate (ut fertur) Apostolorum Simonis *o* et Judæ. Fama igitur tanti viri per diversas regiones se velocius extendit; in secundo anno inceptum est monasterium; quinto scilicet Idus Maii in honore Domini et B. Mariæ Virginis et Sanctorum Apostolorum Simonis et Judæ. Populi in unum conglobati, ad eum confluere cœperunt catervatim; ut illius fruerentur aspectu, et ejus prædicationis numine dura eorum corda divinæ gratiæ seminibus aptarentur. Erat enim aspectu angelicus, corpore castus, mente devotus, sermone facundus, diversis virtutum floribus adornatus, oratione assiduus, signisque in

inter rudes populos.

B vita sua plurimis decoratus. Ante adventum namque illius, accolæ hujus patriæ, rudes et quasi agrestes erant; et quid sanctitatis religionisque bonum esset, minus agnoscebant: sed efferos eorum animos servus Dei electus, tam exemplis quam prædicationibus, multoties mitigabat, et eorum plurimos ad pœnitentiam confessionemque provocabat. Nam cum maxima multitudo ad eum, ut sua confiterentur crimina, sæpe venissent; hanc omnibus in commune pœnitentiam, in remissionem peccatorum suorum, injungebat; ut sexta quidem feria jejunarent, sabbato vero a carne abstinerent.

ANNOTATA.

a *Putamus hunc fuisse* S. Arnulphum, *quo abdicante munus ratum, S. Medardi Suessionensis a nobis præfectus fuerat Abbas Geraldus adeoque duas Prælaturas successive gestas in unam confundi. Sunt autem Laudunum et Suessiones vicinæ prorsus civitates, vix sesquidiei itinere sejunctæ ab invicem.*

b *Helinandi Ep. Laudunensis ab anno* 1052 *ad* 1098 *Suessionibus quoque Episcopus erat ab anno* 1072 *Theobaldus de Petrafonte, usque ad* 1080 *: in cujus manus resignasse Geraldum Abbatiam S. Medardi non audemus affirmare; quandoquidem inde cesserit violen-*

C *ter expulsus.*

c *Monasterium hujus nominis celeberrimum, secundo lapide ab urbe Parisina.*

d *Describit in Annal. Aurel. Saussaius quam celebris fuerit ad hoc* templum S. Crucis *Aurelianis et etiam nunc sit confluxus peregrinorum: et quidem lib.* I *num.* 6 *allegat bullam Calixti* II, *qua dicitur:* Qui peregrinationes devotionis caussa... facere voluerint, memores esse debent ecclesiæ S Crucis Aurelianensis. *Cœpit autem sedere Calixtus hic an.* 1119.

e *Mainardus* In Aquitaniam, monasterii condendi gratia, Deo duce profectus est: *contrarium ipsius S. Geraldi testimonio constat, scribentis se illuc esse profectum* caussa petendi antra solitudinis: *sed Deus alio consilium vertit.*

f Guido *agnomine Godefridus: hic assumpto* Guillelmi VII *nomine, fratri Petro Guillelmo* VI *successerat anno* 1058, *mortuus* 1084 *: de quo videndus Joannes Beslii, et Commentarius ad Acta S. Guillelmi Eremitæ num.* 17. 10 *Februarii.*

g *An a Præpositura ecclesiæ S. Severini prope Burdegalam translatus ad Archidiaconatum Burdegalensem, eoque titulo subsignavit anno* 1078 *definitioni controversiæ inter Ebrardum Abbatem S. Crucis de* D *Thalamonte et Odericum Abbatem S. Trinitatis de Vendocino, apud Beslium in Probat. pag.* 360?

h Riontium *vicus est ad Garumnæ ripam vix quatuor aut quinque leucis distans a Silva-majori, vulgo* Rions. *Ipsa autem Silva, vulgo la* Seauve majour *nuncupatur, et abest Burdegala leucis circiter septem.*

i *Fuit* Aleranus *tertius Silvensis monasterii Abbas, in necrologiis* vir vitæ venerabilis *dictus; obiit* IV *Kal. Apr. anno* 1107.

k *Mainardus* Herleginum *scribit, additque fuisse* fratrem Castellani Noviomensis.

l *Est ea Suessionibus quam Lauduno multo propior.*

m *Mainardo* Lucherius.

n *Chronicon Malleacense quod et S. Maxentii dicitur tomo* 2 *Novæ bibliothecæ Philippi Labbe.* Anno 1077 Girardus cœpit ædificare cœnobium S. Mariæ Silvæ-majoris. *Forte tunc primum illuc appulit, et proprietatem loci solum biennio post accepit.*

o 28 *Octobris. Habentur ibidem eorumdem* SS. Simonis et Judæ *reliquiæ de capitibus utriusque: et quidem S. Simonis cranium plusquam dimidium; includuntur autem capiti et thecæ, anno* 1669 *factæ, et, nisi quod caput argenteum non sit, prorsus simili ei, cui includun-* E *tur caput et collum S. Geraldi.*

CAPUT IV.

Miracula per S. Geraldum in vita atque post mortem facta.

S. Geraldus invocatus

Divulgata igitur sancti viri opinione per diversas regiones, quidam de Episcopio Lemovicensi oriundus ipsum cum fletu pro parvulo exorabat filio, qui tortos ac multum deformes habebat pedes; dicens, O Sancte Geralde, si ea quæ dicuntur de te sunt vera, aufer opprobrium domus meæ. Talia genitore prosequente, meritis servi Dei puer integerrimam adeptus est sanitatem *a*. Pater itaque, pro tantæ rei miraculo stupens ac vehementer congaudens, puerum ipsum ad præsentiam hominis deduxit, et cum multa devotione pro recepto beneficio gratias egit. Nec illud reticendum, quod plerique morbidi aut febricitantes, si forte sanctificatum ab eo comederent panem, nec non qui de lapide trito, quem Fratres paraverant, ejus sepulturæ bibissent; incolumes, ac Deo gratias Sanctoque Geraldo referentes, ad propria læti revertebantur.

a loripedem sanat

26 Cum vero per diversas Galliæ nationes prædicti viri Dei se fama diffunderet, quidam S. Petri Carnotensis monachus, audiens illius præclara gesta, in suis precibus frequenter obnixe postulaverat, ut non ante videret mortem, quam hominis Dei frueretur visione et alloquio. Sed cum forte Anglicum mare disposuisset transmeare, ingressus navem, procellosis insurgentibus undis, naufragium pertulit. In mediis itaque fluctibus, submersis sociis, nave quassata et amissa, monachus involvitur, diemque cum sequenti nocte in tanto duxit discrimine. Cum vero huc illucque intumescentibus raperetur undis, nihilque aliud nisi mortem expectaret imminentem, recordatus est inter ipsas pelagi angustias, illius quem Angelicam in terris audierat ducere vitam, tantumque desideraverat intueri: imoque a pectore trahens suspiria, O Sancte, inquit, Geralde, Dei summi serve, quem tantopere cupivi cernere, si quid potes in præsentia Dei, adjuva me, misertus mei. Talia illo frequenter ingeminante, statim navis voluceri cursu adveniens, meritis viri Dei, de confinio mortis illum excepit. Hæc quoque retulerunt, qui monachum S. Geraldo, postea non sine magno fletu talia narrantem, viderunt.

F *naufragum salvat,*

27 His igitur hujusmodi virtutibus in vita vir Domini

A Domini feliciter pollens, postquam multas de ore *AUCT. SYNCHRONO EX MS. moritur* cruenti leonis et quærentis quas devoret, animas abstraxit; et tamquam lucerna supra candelabrum posita, quam plurimos ignorantiæ tenebris submersos ad fidei religionisque lumen reduxit, annis maturus meritisque felix, Nonis Aprilis migravit ad Dominum: sepultusque est in ecclesia, quam ipse fundaverat, ad dexteram partem altaris B. Mariæ. In ejus transitu non minima multitudo virorum nobilium, *cum magno accolarum luctu :* Clericorum et laicorum, agricolarumque ac mulierum congregata est, qui ex oppidis ac villis et etiam ex Burdegala urbe, illius audito recessu, confluxerant. Hi ergo in cœlum clamore sublato, laceratis genis, cum ingenti fletu, piissimum patrem et recti itineris doctorem se amisisse dolebant; lumenque totius patriæ, intimo ex corde, extinctum fore, amare deflebant. Itaque longum est imo impossibile explanare, quanta per eum Dominus bona operari dignatus est, quanta mirabilia in vita sua ostendere, quanti de tenebris ad veram lucem scilicet Christum subtracti sunt. Pauca de plurimis signis et virtutibus, quæ post obitum gessit, ne omnino tacere videamur, succincte disseramus: nam ea signa quæ in vita fecit, per negligentiam maxima B ex parte oblivioni tradita sunt. Domino itaque annuente, ipsiusque Sanctis meritis intervenientibus, sermo noster, quem in honore ejusdem scribere aggredimur, bonum principium finemque accipiat.

28 Tempore illo quo B. Geraldus adhuc vitales *elevato corpore,* carpebat auras, quidam ab eo in monachum receptus est, Petrus nomine. Hic fuit ipsius diebus plurimis Capellanus, et ipse illius clausit oculos, ac sepulturæ cum aliis Fratribus honorifice tradidit. Hic jam grandævus, electione Fratrum, Septimus ac successit in Abbatis dignitatem, multaque de ejus mirabilibus referens, in diebus illis suis, tale perhibebat miraculum fuisse patratum. Consilium aliquando Fratrum fuit, ut de sepulcro, in quo humatus primum vir Dei fuerat, transferretur. Congregato ergo Episcoporum, Abbatum, Clericorum et Nobilium non minimo cœtu, levaverunt, ut decebat, viri timorati, sancti viri ossa. Multa Nobilium turba præsens ibi tunc aderat, et quidam ex populo vir fidelis, inter ceteros quoque astabat; magnopere procurans, si quomodo ex Reliquiis aliquid accipere valeret. Tandem cum sancti caput ostenderetur populo, præ- *dens aufertur,* dictus vir desubtus extendit vestem, unusque in ipsa veste ex dentibus casu cecidit. Quod videns homo, ad se vestem traxit, dentem abscondit, ac se bene remuneratum credens fore, recessit inde. Sed cum C villam egressus paulum processisset, nutu divino *et restituitur.* obstupefactus, huc atque illuc errabat, rectam non prævalens gradi viam. Intellexit denique meritis Sancti, cujus ferebat Reliquias, iter suum præpediri: reversusque, licet invitus, ad monasterium, rem Abbati Fratribusque retulit, Reliquiasque protulit, sicque lætus discessit.

29 Aliud quoque miraculi genus præfatus Abbas *miles S. Geraldo commendatus a matre,* Petrus narrabat: Quædam, inquit, nobilis mulier, duos habens filios milites, B. Geraldum quam maxime venerabatur, ac sæpe ad illius ecclesiam veniens, tam se quam filios attentive commendabat. Accidit vero quadam die, ut ipsius filii cum aliis Militibus in exercitu procedere vellent; sed cum eos mater earum de exercitu retinere non quivisset, illis jam ad proficiscendum paratis, positis in terram genibus, talia fertur filiis cum gemitu dixisse. O filii, Deo vos commendo; et S. Mariæ et S. Geraldi Silvæ-majoris custodiæ, cujus sum ancilla, omnino commendo. In procinctu itaque cum essent positi, quidam ex *miraculo servatur illæsus.* adversariis unum ex his lancea appetiit, et in corpore armis nudo hunc valde percussit: sed virtute Dei meritisque sancti viri, cui mater illos commendaverat, nihil feriendo nocere potuit: ferrum etenim D lanceæ, licet multo conatu percussor in corpore ejus infixerit, ac si mollis cera esset, replicatum est, ut acumen ferri, quod prius rectum fuerat, post versus hastam retorqueretur. Audiens itaque mater tam mirabile factum, filiumque obtentu beati viri a morte ereptum, ad ipsius sepulcrum gratias oblatura cum filiis advenit, ferrum lanceæ secum detulit, multisque diebus supra sepulcrum sancti ipsum ferrum in testimonium virtutis pependit.

30 In cœnobio Silvæ-majoris quidam ex Fratribus, corporis molestia tactus, ægritudine gravi laborabat; nam adinstar utris inflata cute, totus vehementer intumuerat, nihilque aliud nisi mortem solam expectabat. *sanatur hydropicus.* Sed cum nocte quadam anxius se sopori dedisset, ad beati viri sepulcrum se conspexit in visione assistere, tumuloque illius, ut sibi videbatur, patefacto, suam infirmitatem cum uno ex dentibus sancti frequenter signare. Evigilans autem, et quæ viderat secum pertractans, facto mane, quamvis gravi pondere fatigaretur ægritudinis, ad tumulum tamen viri Dei accessit; magnopere implorans, ut suis meritis sibi gratiam sanitatis a Domino impetraret: tali modo sanus effectus, hoc nobis fideliter retulit. E Alio quoque tempore Frater quidam ejusdem monasterii usque ad mortem infirmatus est: *convalescit moribundus* nam sine voce fere triduo permanens, omnes eos qui intuebantur de sanitate sua desperare fecerat. Sed cum ad hoc pervenisset, ut de lecto eum ministri abstrahere usque ad terram, et in cilicio (ut est consuetudo morientium) deponere festinarent; tristis admodum factus, se vertit ad parietem; Dominumque ut sibi misereretur orare, sanctumque Geraldum, prout poterat, invocare cœpit in auxilium: et sicut ipse perhibebat, cum oculos quasi obdormiens clausisset; ecce subito quidam senex, veneranda *b* canicie ac decorus aspectu, astitit ei. b Videbatur autem ei, quod non alius nisi vir sanctus esset, quem paulo ante invocaverat. Cumque idem senex infirmum tetigisset, et aliam in partem vertisset; extemplo ægritudine recedente, sanguinis copia ex illius emanavit naribus: sicque se a periculo mortis, obtentu beati viri, liberatum esse protestabatur.

31 Aliud quoque miraculum, minimum quidem, sed pietate conditum, idem Sanctus operatus est. *recuperantur amissa :* Cum mulier quædam ex longinquis partibus, consumptis omnibus quæ habebat, venisset ad monasterium illius; nomen ejus frequenter inclamabat, atque veluti vivens ipse in corpore præsens adesset, *c* alimoniam sedulo ab eo petebat: cumque jam ad monasterii portam egressura propinquaret, duodecim F nummos in terram jacentes reperit: quos accipiens, cum gratiarum actione gaudens discessit. Nec dissimile huic fuit, quod cum unus ex custodibus monasterii clavem modicam amisisset, et diu multum quæsivisset circumquaque, nec invenisset; tandem ad sepulcrum beati viri accessit, ut in hac necessitate subveniret sibi exorans: statimque ut a sepulcro surrexit, clavem ante altare invenit, satisque admiratus gratias egit.

32 Quidam Miles forte captus ab inimicis, Oliverius nomine, filius videlicet illius Augerii de Riontio, *captivus, apparente sibi sancto* qui Silvæ-majoris locum S. Geraldo prius dederat, ductus est apud Castrum, quod Mons-Revellus *d* dicitur; d et ibi magno ferri pondere oneratus, nudusque, ad solem lacte perunctus, ut a muscis avidius impeteretur, positus est. Sed accepti beneficii B. Geraldus non immemor, huic in tali confusione constituto, non nocte, sed die, visibiliter apparens, dixit: Quomodo tibi est, frater? At ille respondit, Male. Surge, inquit Sanctus, surge. [Ast ille:] Et qualiter, Domine, possum surgere, tanto catenarum depressus gravamine? Surge, inquit [Sanctus] quantocyus: ne

A ne timeas. Cumque tentasset assurgere, illico omnia in terram corruerunt vincula. At ille obstupefactus; Quis es, inquit, Domine? Ne cures ait [Sanctus] scire, qui sim ego: sed compedes accipiens, ad S. Mariæ Silvæ majoris cœnobium concitus perge, Deoque ibi gratias age. Videns itaque homo, custodes non longe abesse, nec non in platea quam plurimos deambulantes, formidabat abire. Videns Sanctus, dicit ad eum: Ne paveas, quia nullus mortalium, usque ad locum quem prædixi, obesse tibi prævalebit. Obsecro, inquit, Domine, ut mihi nomen tuum digneris intimare. Et ille: Scito me Geraldum Silvæ-majoris Abbatem esse. Quo dicto ab oculis aspicientis, illico evanuit. Animatus tandem sponsionibus tanti viri, ex oppido nemine prohibente, assumptis secum compedibus, ut jussus fuerat, exiit; sicque lætus et alacer ad cœnobium S. Mariæ Silvæ-majoris venit: Deo gratias et S. Geraldo reddidit; miraculum Fratribus ibidem servientibus seriatim retulit. Illi autem confestim, summa cum lætitia pulsatis signis, Te Deum Laudamus solenniter decantaverunt. Hæc vero et alia quæ narramus signa, non ab aliis, nisi ab his qui hæc certissime viderunt et audierunt, vel quibus sunt collata accepimus.

solutus a vinculis,

inobservatus redit ad sua:

B 33 De manifestis etiam signis, ad illius tumulum frequentius patratis, silendum non est. *e* Nam viri quam plures nec non mulieres, amisso sensu, cum ad illius adducti fuissent tumulum a parentibus vel amicis, vigiliis trium aut quatuor noctium celebratis, pristinæ sanitati restituebantur, annuumque monasterio censum reportabant. Tantamque ei Dominus gratiam largiri dignatus est, ut absque numero captivos, ferro, vinculis, compedibusque ab inimicis vehementer astrictis, non tantum de vicinis, sed etiam de longinquis mundi finibus, liberos abire incunctanter præceperit: ita ut etiam de Normannicis regionibus nonnulli ad monasterium ipsius, cum catenis et compedibus et aliis tormentorum generibus, gratias oblaturi, advenerint captivi; illum se facie ad faciem vidisse, illiusque nutu ac meritis se solutos esse a vinculis, fideliter profitentes; compedibusque supra ipsius sepulcrum appensis, annuoque censu indicto, suam cum gaudio redierunt in patriam. Multi quoque ex accolis patriæ, aliquo tacti dolore, capitis, oculorum, manuum, pedum vel aliorum membrorum; invocato ipsius nomine cereas sæpe exprimunt similitudines; quas illius tumulo superpendentes, sospitatem pristinam se meritis ejusdem recepisse fideliter confitentur. Navem etiam, a quodam naufrago ex cera compositam, sepulcro appen-
C sam, multoties vidimus; qui se in magno maris discrimine positum, invocatione sola nominis S. Geraldi a morte liberatum mirabiliter fore, perhibebat. Ut quid nos autem de ejus loquimur mirabilibus? cum hoc solum ad illius declaranda sufficiat merita, quod tantum religionis exemplum in hac effulsit patria per eum; quod absque numero peccatores seculo relicto mortem evaserunt; quod in cœnobio ab eo constructo juvenes et *f* virgines, senes cum junioribus laudant nomen Domini. Nam locus, qui quondam spelunca latronum, latibulum luporum et ferarum extiterat; viro Dei adveniente, domus orationis, locus sanctificationis et religionis et pacis, effectus est. Quis tandem ipse, vel quantæ sanctitatis, aut cujus vitæ fuerit, multo melius opera quam dicta elucidant: exitus autem acta probat. Ne igitur verborum prolixitas legentibus tædium inferat, scribendi finem faciamus. Deum super omnia et in omnibus glorificantes; qui tam egregium doctorem beatissimum Geraldum, de longinquis finibus, ad illuminationem regionis istius mirabiliter destinavit: cui est honor et imperium in secula seculorum. Amen.

ubi et plures alii, e

beneficium compedibus allatis professi.

multis sepulcrum claret miraculis,

f

D

ANNOTATA.

AUC. SYNCHRONO EX MS.

a *Aberravit ergo Mainardus, dum brevis esse voluit, scripsitque quod* puerum pater duxit ad S. Geraldum: qui fusis ad deum precibus eum sanavit.

b *Ita etiam legit Mainardus: ecgraphum nostrum habebat* cervice.

c *Rursum hic sensus breviando turbatur a Mainardo, cum dicit, quod* mulier venerit, a sancto Abbate eleemosynam petitura.

d Mons-Revellus *in Bressia inferiori, titulo Comitatus illustre oppidum, plus quam* 150 *leucis distans a Silva-majori.*

e *Mainardus addit (in ecgrapho nostro fortassis negligenter omissa) hæc verba:* Nam qui de lapide sepulcri ejus contuso, aquæ permixto, bibebant, sanabantur.

f *Etiam sanctimoniales a S. Geraldo esse in Silva-majori collectas, non sola probat traditio, hactenus domum ostendens, nunc quidem a secularibus habitatam, sed adhuc in multis monasterio similem: verum etiam plurima Silvensis chartularii instrumenta, in quorum uno sic legitur:* quædam matrona Oregundis nomine,
E spreta seculari ambitione, in monasterium quod est in Silva-majore venit, ac se suaque eidem loco tradidit, habitumque sanctæ conversationis a Domno Geraldo, primo ipsius loci Abbate accepit, *et Alibi* Agnes de Mont-primlau, donans se in monachum Dei et S. Mariæ Silvæ majoris, postulavit.

VITA II

Auctore Christiano Monacho Silvæ-majoris.

PROLOGUS.

Licet sancti et justi viri bonorum nostrorum non egeant, qui repromissiones adepti, diversas in regno cœlesti pro meritorum exigentia sortiti sunt mansiones: competit tamen officio professioni humanæ, illorum humilitatem, patientiam, ceterasque virtutes recensere devotius, quos per vitæ meritum confidit posse patrocinium supplicantibus indulgere. Dum enim felices eorum actus debito laudum honore prosequimur, nobis quoque proficimus: quia sumpto bonæ operationis exemplo, animus sæpe, quantumlibet corporis et negligentiæ frigore pressus, igne divini amoris accenditur; et iniquis cogitationibus suffocatis, frequenter ad similia provocatur. Sicut namque perversorum sunt vitanda contagia, ne
F corrumpant; ita bonorum amplectenda conversatio, ut informet. Præterea in soliloquiorum libro de Justis est ab ipso Spiritu sancto dictata sententia in hunc modum: In memoria æterna erit Justus: et quis ei audeat repugnare? Constat igitur justorum æternam esse memoriam, quam æternum humana debet devotio frequentare. Alibi quoque idem Spiritus sanctus de inimicis justorum ita dicit: Qui oderunt justum delinquent. Valde siquidem in sanctos et justos, et in auctorem suum Dominum Jesum Christum delinquere convincuntur; qui eorum laudabilem vitam et conversationem sanctam et crucem continuam, taciturnitatis videntur sepelire dispendio, acsi deprehendantur felicibus ipsorum actibus invidere.

Vitæ sanctorum, cum sint ad exemplum efficacissimæ,

non debent silentio tegi:

Ps. 111, 7

Ps. 33, 22

2 Nos autem non sic; sed Venerabilis Patris nostri B. Geraldi vitam summatim et breviter decursuri, qui probatus inventus est in monastici Ordinis disciplina, nudam sequi veritatem intendimus, nec nostrum sidus aureum mendicati luminis suffragiis adjuvare. Ea enim de caussa mihi rudi et simplici labor est opusculi hujus impositus, ut in revelanda humanæ intelligentiæ justitia sancti viri (Cœlestibus enim notus est per se ipsum) verborum phaleris parietem

ideo S. Geraldi Vita scribitur,

[illegible] humili sed veraci stylo,

etiam nos, de albero, quem constat propriæ virtutis ratione splendere, sed potius in hebetudine et [illegible] præterita [illegible] gesta humili stylo et verbis [illegible] simplicibus percurrenti, ultra veri limites non liceat evagari. Meam ergo insufficientiam a spiritualibus viris supportari desidero; quorum quæro intercessionibus sacris, curis temporalium multipliciter distractus, ab amplexu terrenorum et devio secularium actionum, ad mandatorum Dei vias revocari. Tu autem Domine virtutum, Rex gloriæ, virtus et sapientia Patris, Sanctorum splendor, mihi timido et insueti dictaminis aggredienti materiam, misericorditer assiste; linguamque trementem confirmare digneris Spiritu veritatis, qui ad purum excoquat in me scoriam totius verbi superflui, et in omnem me eorumdem veritatem inducat: ut circa vitam et conversationem beati viri veraciter amplexatus historiam, conspectui tuo acceptus appaream, et auditoribus in proferendo sermone, te donante, inveniar sufficiens et fidelis.

CAPUT I.

Vita S. Geraldi Corbeiæ in monasterio acta.

Corbeiæ natus

Regnante Domino nostro Jesu Christo in ecclesia Sanctorum, et in cordibus electorum suorum præsidente, fuit in Corbeiæ pago B. Geraldus ex fidelibus parentibus procreatus: cujus vita laudabilis, et fama integra, et honesta conversatio, providente sibi superna clementia, gratiæ ipsis annis mollioribus principium sumpserunt. Institutus enim in litteris, sicut pater ejus sollicitudine decrevit, factus est Deo docibilis; et quanto exterius a magistro propinata sibi doctrinæ pocula ebibebat avidius, tanto profundius inter secreta cordis sui recepta sollicitius conservabat: eratque ejus indolis puer, ut in illo puerilia a puritate, non minus rei efficacia quam cogitatione vocum, deprehenderetur merito derivari. Decuerat siquidem illum, qui docet hominem scientiam, qui vocat quæ non sunt tanquam ea quæ sunt, qui ex ore infantium laudem perficit, et [illegible] materno. Vocavit namque Dominus quosdam ex utero, ut Hieremiam et B. Joannem Baptistam, quosdam a cunis, ut Beatissimum Nicolaum, a telonio Matthæum, alium a nuptiis, secundum quod B. Geraldum, ab ipsis infantiæ rudimentis. Hæc autem ideo prælibata sunt, ut intelligat Lector, quod in manu Dei est omnis professio, omnis ætas, et sine ipso nihil est validum, nihil sanctum.

et pie educatus,

litterisque imbutus, Ps. 30, 16

4 Paruit ergo B. Geraldus vocationi divinæ, acsi cum Propheta clamaret: In manibus tuis, Domine, sortes meæ. Hunc autem sic divina gratia, disciplina, moribus et scientia illustravit, ut stuperet magister ejus, quod eruditionis suæ curam longe vita pueri et ingenium prævenirent. Lasciviam igitur puerilem, quam solet ætas illa complecti, fastidiens; prætendebat et actu et habitu maturi hominis gravitatem. Ut autem vas suum in sanctificatione, a mundi mundus illecebris, possideret; religionis claustrum, accedente parentum fidelium devotione, intravit; et eligens abjectus esse in domo Dei magis quam habitare in tabernaculis peccatorum, professus est voto inconcusso et stabili monastici ordinis disciplinam in Corbeiensi monasterio: in quo ipsa pueritiæ rudimenta per susceptionem habitus et vitæ munditiam consecravit Altissimo: ubi etiam nondum adolescens Domini jugum portare indefessis humeris assuevit, cum timore Domini observantias et traditiones Patrum reverenter amplectens. Vultu demisso et humili erat: in oratione assiduus, in abstinentia firmus, fervens in ordine, in corporis afflictione austerus, gravis tantum sibi, gratus erat et benevolus universis.

fit monachus,

D

tum aliis virtutibus

5 Sæpe ubi in ecclesia vel extra, spiritualis Patris verbo vel nutu, ad ministerium vel ad alias honestas operas et necessarias vocabatur, ibi erat in obediendo festinata, non impetuosa celeritas, providentia non remissa; ut nec moræ negligentia esset in affectu notabilis, nec subito et improvide attentans pœnitudinem impetus ministraret. Non in eo, ut sæpe fieri solet, murmur aut dictio varia seu vultus mutatio, in re quantumlibet onerosa et ardua, obedientiæ meritum decerpebat. Nolebat per inobedientiam peccatum arrogandi contrahere; sed per incrementa virtutum in conspectu Altissimi, cui se immolare decreverat, complacere potius anhelabat. Inde factum est, ut quanto erat ad obedientiam pronior, ad negotia domus tractanda paratior, et competentior per sinceritatem ad onera sustinenda; tanto ei ex speciali mandato circa frequens ministerium cura propensior immineret. Unde frequenter ex officio sollicitudinis ab orationis et contemplationis arce corporaliter abductus, corpus laboribus extrinsecus impendebat; animus vero propositum servabat immobilis, ut esset semper, quocumque obedientia corpus distraheret, in conspectu Domini meditatio cordis ejus.

tum obedientia excellit.

incurrit gravem dolorem capitis: 12

6 Et quia flagellat Dominus omnem filium quem recipit; accidit ut vir Dei, dum ab alimentis abstinet, dum vigiliis et orationibus mentem jugiter occupat, corpus laboribus immoderate fatigat; circa nobile membrum, caput videlicet, sonticam incurreret passionem. Cumque plerique de suis soleant gloriari successibus, de adversis turbari et deprimi, ipse de suæ gloriabatur infirmitatis angustiis, fortis cum Apostolo effectus in spiritu, cum magis insolentiam carnis per infirmitatis flagellum cerneret edomari. Impendebant patienti Fratres compassionis affectum, et in visitatione illius futuræ suæ desolationis dispendia solabantur: ipse autem doloris acerbitatem quanta poterat serenitate dissimulans, se simulare nitebatur incolumem; ut genitalem Fratrum tristitiam demulceret. O mira patientiæ virtus! palliabat morbi symptomata, ut suos condolentes doloris participatione fraudaret. Procuravit pariter, ut de his quæ sibi ad necessitatem corporis ministrabantur (de quibus, solo Deo conscio et quodam serviente suo, quidquid poterat, tam caute quam solicite, subtrahebat ipsi necessitati) quod sustentationi debilium artuum superesset, posset abundantius pauperibus ministrare. Sub prætextu quoque acquirendi sibi medicinalis auxilii, ad nutum et concessionem Abbatis sui, libenter de paternis facultatibus aliquid extorquebat; et tamen medicinam carnalem corpori suo non adhibens, gaudebat in nutrimentum pauperum piæ calliditatis commenta convertere. Specialiter autem diebus singulis trium pauperum refectioni vacabat: et summæ humilitatis exemplar studiosius imitatus, abluendo eorum pedes et capillis capitis detergendo, Dominicæ cœnæ mysteria humiliter recensebat. Adorabat in eis, fusis sine mensura lacrymis, et frequentius toto corpore quam genibus incurvatus, individuæ Trinitatis essentiam, et acceleratæ propitiationis indulgentiam precabatur. Sic vivebat et in talibus, in juniore ætate adultus, senex et maturus in tempore pubertatis. Ejus si quidem conversatio ita erat.

2 Cor. 12, 10

et quæ sibi ad remedium vel solatium dabantur,

pauperibus largitur.

Abbati Romam comitatur.

7 Interea prædictus vir, prudens et venerabilis, loci illius Abbas, Beatorum Apostolorum, Petri et Pauli decrevit limina visitare; et etiam Domno Leoni, tunc Apostolicæ Sedis Antistiti, quasdam necessitates domus expositum ire. Complacebat autem ei in vita B. Geraldi et moribus, et cuncta sibi arbitrabatur cessura in prosperum, si in via quam ambulabat ipsius desiderabili consortio frueretur. Communicat ei propositum suum Pater: paret ille et se parat

socius proficiscitur.

A parat pariter, impendere volens Patri devoti famulatus obsequium, et quamquam assiduo languore tabesceret, factus est, Dei gratia et obedientiæ merito, quolibet sano pronior et sufficientior ad laborem. Supplevit in illo obedientiæ virtus, quidquid naturalis vigoris chronica sibi ægritudo subtraxerat. Abeuntibus ergo illis, non est fraudatus bonus Abbas a desiderio suo; quia meritis sancti viri, omnibus rite peractis, sicut speraverat, incolumis ad propria remeavit. Reversus autem cum ipso B. Geraldus, crescebat et confortabatur in spiritu et virtute, orationi sine intermissione intentus; ita quidem quod in genubus et articulis pedum callos supercrescentes ex orandi assiduitate contraxerat.

unde reversus ingravescente dolore,

8 Cumque jam provectæ esset ætatis, et quodam die functus Sacerdotio Missarum solennia celebraret, ita subito invaluit morbus ejus, ut sola virtute Sacramenti subsisteret. Expleto ergo ministerio, lectulum languens adiit, rogans fusis lacrymis et stans in cubiculo Patrem suum cœlestem, ut non eatenus permitteret invalescere morbum suum et dolorem capitis, quo minus Sacramento altaris idoneus redderetur. Curari ergo meruit a cælesti medico, qui manum terreni medici abhorrebat. Res mira! Ecce enim, a latere dextero altaris, ignis sub specie linguæ ascendens, totum corpus ejus, et in quo jacebat lectulum splendore mirifico illustravit; et statim languor capitis omnino fugatus est, et integre ejus sospitas restituta. Volebat clamare præ gaudio, vix enim motus alacres exilire volentes poterat continere: veruntamen ad se reversus et vix humiliter Dei virtutem agnoscens, sapienter continuit visionem. O justum et pium Dei judicium! In pauperibus suis senserat remunerator piissimus erogata stipendia medicorum, et idcirco idoneum judicavit servum suum medicinali auxilio non frustrari. Fit itaque vigil et solicitus vir beatus, non solum votum professionis cum integritate complere, sed ne concessam sibi gratiam in vacuum abire permitteret, supererogare plurima in psalmis hymnis et canticis satagebat.

cælitus remedium obtinet.

9 Eo autem tempore concessit in fata monasterii Custos et commissa est B. Geraldo custodia, quia monasterio diu noctuque præ ceteris frequentius incumbebat. Unde cum quadam nocte anticipassent cæteri ejus vigilias, et prostratus ad ostium, infusas lacrymis orationes funderet ad Dominum; vidit in visione Dominum Jesum Christum, cum Angelorum et Archangelorum militiaque cœlestis exercitu, monasterium introire et se ad celebranda Missarum

d... [illegible] ... monasterii semel

C solennia præparare. Aptatis igitur singulis, sicut ministris tam celeberrimis competebat, cum ad altare Missam celebraturus accederet Rex pariter et Sacerdos, quæsito utrum omnes qui festo tam sacro interesse deberent advenissent, dicebat Dominus Jesus, unum adhuc introducendum deesse, qui ad januam monasterii oratione vacabat. Introducebatur ergo per ministerium Angelorum, et inter beatorum spirituum agmina locabatur: qui statim, eleganter in choro dispositi, inchoabant solenniter Missæ Introitum, Gaudeamus. Stabat autem stupefactus ex magnitudine visionis, et in corde suo omnia conservabat.

10 Alio tempore in visione vidit, quod ad monasterium B. Petri Corbeiensis hominum multitudo convenerat: cumque ipse inter illos, qui nomen Domini invocabant, assisteret coram eo, et ad contemplandum beneficium Dominicæ Passionis ejus subtiliter intenderetur affectus; imago Crucifixi occurrens illi, coram omnibus capitis sui verticem lætissime contrectabat, et consolabatur eum dicens; Confortare, fili, in Domino et in potentia virtutis ejus. Et in hæc verba discedens, locum proprium repetebat.

D Credendum procul dubio erat, quod tam excellentissimæ visiones in beato viro aliquid latentis mysterii designarent. Sed quid aliud, nisi quod per meritum fidei, cum his qui regna vicerunt et justitiam operati sunt, repromissionis erat beatitudinem adepturus? Crucifigebat itaque cum vitiis et concupiscentiis carnem suam, illum volens imitari et sequi, quem pro salute hominum noverat crucifixum: cujus figuram sibi admodum blandientem sub specie quadam ænigmatica fuerat contemplatus. Inde et concepit in mente, ut, in qualemcumque retributionem impensæ sibi familiaritatis et gratiæ, adiret locum ubi corporaliter steterant pedes ejus, ubi Ecclesiam de sanguine proprio, depulsa materia veteris Synagogæ, formaverat: ubi scilicet in medio terræ per crucis patibulum salutem fuerat operatus.

PER CHRISTIANUM EX MS.

abit Hierosolymam:

11 Respondit ergo effectus affectui, et impetrata licentia ab Abbate suo, dolente plurimum se desolatum relinqui præsentia ejus, quæsivit quem desiderabat anima illius, Hierosolymam pergens, et votum quod ibi erat solvens. Sciebat quidem dictum ab Angelo, Surrexit, non est hic: et tamen, non quod sciret jam inter monumenti angustias contineri, sed quia olim positus fuerat ibidem, majestatem ipsius adorabat; intus habens vir Dei, per inhabitantem gratiam, cujus adorabat in cœlis essentiam. Obtulit ergo multas phialas aureas, odoramentorum plenas, scilicet abundantes orationibus sacris: et peragratis cum devotione locis nativitatis ejus et baptismi et jejunii et aliis, quæ corporali gressu illius mansione seu miraculorum operatione authentica et celebrata facta erant, transtulit illum Dominus per mare magnum, reducens eum ad monasterium suum, ubi cum gaudio et veneratione receptus, his qui ad audiendam vocem sermonum ejus gressu et animo festinabant; non nugas non fabulas, sed quæ de potentia divina circa Sanctos suos, quos iter agendo in via visu aut fido auditu didicerat, referebat.

et adoratis sacris locis,

Corbeiam reversus,

12 Cum autem in bonis operibus confirmatus delectaretur in Domino, et faceret bonitatem, atque ascensionibus in corde suo dispositis de virtute in virtutem ascenderet, et lux ejus coram hominibus sic luceret, ut videntes opera sua bona darent gloriam Altissimo; non post multos redditus sui dies contigit humanitus Laudunensi Abbati ut moreretur. Ejus autem illius Fratres, in unum mente et corpore congregati, elegerunt et prælegerunt illum; felices si jugum ejus, quod cervicibus suis aptaverant, absque recalcitratione portarent. Non venit ille, sed trahitur, eo ipso quod refugit attrahendus: quia in ecclesiasticæ Prælationis obtentu, sicut ambitio importuna damnatur, ita profecto humilitas et timor Domini acceptantur. Cœpit ergo in commisso sibi officio summi Doctoris exemplis informari, prius in se complens quod alios hortabatur. Deducebat illis in medium assiduam novissimorum memoriam, sanctorum Patrum ædificantes amplectendas sententias, professionis vinculum, ordinis normam, voti debitum et perseverantiam in virtute. Cum igitur in subditis, quæ adversa monasticæ professionis erant, extirpare nullatenus posset; divertit sapienter ab inutili opere dorsum suum; et dimissis quos salubriter gubernare non poterat, ad regendum corporis sui claustrum, vitando eorum suspecta contagia, se convertit, ne vas sincerum vel in modico incrustaret. Gaudeat Silva-major, quia in divortio isto conceptionis suæ mysteria inchoantur. De se an de alio aliquo habet istud migrandi propositum religiosissimus Pater? O B. Benedicte, te habuit in hoc et in aliis speculum et exemplar, didascalum et tutorem: qui cum vidisses in subditis, quos invitus regendos susceperas, tuam industriam et

creatur Abbas Laudunensis:

sed monachorum pervicaciam pertæsus,

Prælaturam dimittit

Per Christianum ex MS.

et propensiorem curam nullatenus posse prævalere, quibus et prædixeras te illorum moribus convenire non posse; ad exemplum Divinitatis dimisisti eos secundum desideria cordis eorum : et tunc, ut ait B. Gregorius, ad locum dilectæ solitudinis rediens, ne forte teipsum relinqueres et illos non invenires, habitasti tecum.

CAPUT II.

Silvæ-majoris fundatio : Miracula S. Geraldi viventis, felix obitus.

Pauculis sociis acceptis,

Igitur resignata in manu Pontificis, sicut moris est, Abbatia, eorum quæ retro erant penitus obliviscens, sese ad anteriora extendit; et inito consilio cum quodam sanctissimo viro, qui inter mansiunculæ cujusdam macerias corpus suum incurvaverat propter Christum, generales monastici ordinis observantias religionis fervore transcendens, eremum concupivit : decrevitque alios de cetero filios non habere, nisi quos ex fœcunditate nova, humili ejus obstetricante servitio, divina ei gratia parturiret. In levamen autem et solatium concepti propositi, vir ille justus adjunxit illi quatuor professione laicos, virtute insignes; a quibus, cum ad ipsum caussa pœnitentiæ humiliter accessissent, diversorum peccatorum maculas extirparat, et corda illorum ad recipiendum Dei verbum vomere exhortationis aptaverat : qui et firma deliberatione censuerant, in satisfactionem horum quæ commiserant, paupertatem amplecti et sequi, et a propriis semet juribus abstinere.

Parisios,

14 Subjecti ergo invicem in timore Christi, invocata divina clementia ut dirigat gressus suos, intendunt per egressum seculi cœlorum regnum acquirere, et B. Dionysii domum constituunt viarum suarum principium. Cumque ibi orantes sanctorum Martyrum petivissent meritis adjuvari, ad urbem tandem Pictavorum continuato itinere perveniunt.

inde Pictavium proficiscitur :

Novi autem tirones illi, qui jam erant in seculari militia veterani, B. Geraldum ducem constituerant et magistrum, et ipsius in omnibus arbitrio regebantur. Et cum per quemdam civitatis vicum agerent iter suum, sicut Spiritu Domini ducebantur, obviaverunt Comiti Pictaviensi; deditque sibi Dominus gratiam in conspectu illius, et salutatus ab eis reddidit statim illis blandæ salutationis alloquium : et deprehendens in ipsorum habitu certa patientiæ atque humilitatis indicia, quæsivit quæ caussa esset vitæ.

suscipitur a Comite,

Illi autem non aurum vel argentum, sed locum solitarium et religioni accommodum se quærere responderunt. Supervenit autem quidam Burdegalensis Præpositus, qui in diebus illis Comitis intraverat curiam; et intellecto ipsorum proposito, gaudens etiam quod Comitem haberet propitium, Mihi, inquit, Domine, committantur : ego enim cum beneplacito vestro locum ipsis designabo idoneum, et circa eorum obsequium geram fideliter vices vestras.

et Præposito Burdegalen. commendatus

15 Ergo ubi Præposito jam dicto Comes illos commisit, spondens favoris et auxilii opem, et eidem ministeriali præcipiens, ut eos haberet sincerius commendatos, ab ipsius præsentia discesserunt, et fecerunt sicut præcepit illis Præpositus, veneruntque Burdegalensem diœcesim, et sine mora in terra, quam Inter-duo maria nuncupant, locus est eis vastæ solitudinis designatus, quem ad differentiam minorum nemorum Majorem-silvam incolæ appellabant.

ad Silvam-majorem ducitur an. 1079,

Erat enim silva longitudine et latitudine spatiosa, et diversorum generum arboribus circumsepta, invia undequaque, nisi viator solicitus iter sibi in securi et ascia complanaret. Quid plura? quanto sit locus ille a frequentia hominum et habitatione remotior, tanto beato viro et sociis suis acceptabilior invenitur. Ex ipsa quidem facti celeritate conjicitur, quod voluntatis Dei fuit, ut cito sibi occurreret quod volebant. Fuerat autem olim ibi ecclesiola quædam, sed facta jam in desolationem defecerat. Accessit ad locum vir Dei, et singula cœpit diligenti consideratione metiri : jamque spiritus ejus super præparandam habitationem sibi per providentiam ferebatur : qui tamen in hac peregrinatione solo corpore constitutus, mente in patria conservabatur æterna. Ecce homo, verus Dei cultor, ductus est in desertum; a spiritu sancto videlicet, qui in adventu ejus, et prava direxit et aspera complanavit.

cumque locum suæ quieti designatum

16 Jam designabat in mente ubi ecclesiam et alias officinas apte disponeret et locaret : jam erat opus illius coram eo. Anno autem incarnati Verbi millesimo septuagesimo nono dignatus est Dominus in adventu Beati Geraldi locum Silvæ-majoris et patriam illustrare. Postulavit sibi signum a Domino, an vellet eum ibi sistere gressum suum, et in honore illius opus propositum inchoare; an disponeret ipsum adhuc peregre proficisci.

cœlesti edoctus visione,

Cumque diutius in oratione persistens, responsum a cœlesti consilio expectaret, quasi in extasi factus, ecce Filius Dei in vexillo Crucis offert se aspectui servi sui. Crucis vero tanta immensitas erat, ut ejus pars inferior terræ infixa maneret, superior cœli ardua penetraret, et ita diutius firma et stabilis persistebat. Non tamen materialiter illa crux videbatur, sed erat quædam claritas formata in modum crucis, quæ totum locum miri splendoris magnitudine illustrabat.

monasterium condit,

Expergefactus itaque homo Dei, certum concepit ex magnitudine visionis indicium, quod habitationem loci illius Dominus reciperet. Domine Deus noster, tu exaudiebas illum; Deus, tu propitius fuisti ei. Loco igitur, qui conceptioni suæ competeret, certis limitibus designato, libertate quoque et immunitatis integritate a terræ illius nobilibus dominis impetrata, cœpit operari consilio manuum suarum; et in loco, in quo viderat Dei filium passionis insigniis præfulgentem, ecclesiam, in honore ipsius et ejus sanctissimæ genitricis Mariæ, secundo adventus sui anno fundavit; et vivens in sanctitate et justitia coram ipso, orabat assiduus, ut debilia operis sui principia meliori eventu divina clementia prosperaret.

ex quo plura alia deinde prognata :

17 Patet hodie quod exaudita est nostri spiritualis Zachariæ oratio; quia illa ecclesiola, quam invenit vetustate confractam, quasi sterilis erat; et tamen in senectute illa visitata et gravidata per gratiam, damnato sterilitatis opprobrio, facta est fœcunda in sobole, ita quod in Hispania et in multis partibus Galliarum ipsam, tamquam matrem suam, suscitata ex ea filialis *a* devotio reveretur. Sub ipsa vero novitate ædificationis novellæ, fuerunt quidam qui dicerent de beato viro, quod seductor erat, et quod loculis sarcinatis ad loca dimissa erat postmodum reversurus.

qui hoc destruere tentant inimici,

Occasione hujusmodi suspicionis iniquæ, viri quidam spiritu diabolico concitati, numero quatuordecim, habitationem sancti viri adhuc novellam et tenuem temere arbitrati sunt dissipare : et susceptis armis, in quibus confidebant, circa crepusculum vespertinum ad locum iter arripiunt, ut, quod mente conceperant, compleant, si permissi fuerint, per effectum. Cumque propius accessissent, ut rapina et sacrilegio, quorum conceptione jam inquinaverant mentem, nefariam dexteram sordidarent; subito audito tintinnabuli sono, quod de more ad nocturna officia pulsabatur, in terram, cæci effecti et stupidi, corruerunt; et facti sunt adeo per omnia membra invalidi, ut humanus affectus, spectans tam miserabiles, posset merito condolere.

divinitus puniti,

Mane autem facto Fratres ad opera exeuntes, illos quasi semianimes invenerunt, novitatem facti illius Beato citissime annuntiantes. Cumque vir Dei adveniens ipsos aspexisset, armatos pariter et impotentes armorum, satis

A satis intellexit quo spiritu advenissent; et tamen est sciscitatus ab eis, quæ caussa illos ad deserti solitudinem deduxisset. Illi vero se infelices vociferantes et miseros, confessi sunt hac de caussa venisse, ut locum habitationis ejus destruerent et penitus spoliarent: sed divina potestate prohibiti, pœnam pro affectu temerario sustinebant. Venia tandem humiliter postulata, in virtute divina jussit eos vir Dei consurgere, et raptorum deinceps officium denegare. Illi autem protinus ad orationem beati viri, in conspectu omnium qui aderant, visus beneficio restituti, cum antea nil viderent, et solita penitus incolumitate percepta, ibidem ad serviendum Deo se voto constanti et stabili contulerunt; et operante divina gratia, per ministerium servi Dei, in simplicitatem ovinam lupina rabies est conversa; ita quod sub ordinis monastici disciplina vitam ibi postmodum feliciter in Domino finiverunt.

ibidem monachi fiunt

S. Geraldo miraculis clarescente,

18 Audierant vicini præconia sancti viri, et per omnia montana circumposita ejus divulgabatur opinio, in tantum ut ad eum confluerent, et pane vitæ satiati ab ipso illi temporalia ministrarent. Rudis siquidem adhuc erat in cordibus incolarum fidei Christianæ religio; utres veteres erant, et ideo

B vinum novæ gratiæ corrumpebant. Habitantibus in regione umbræ mortis lux orta est eis: non tamen erat ille lux, sed ut testimonium perhiberet de lumine. Veniebant autem omnes qui habebant infirmos, animas scilicet inquinamentis multiformis immunditiæ sordidatas; et operante Domino per ministerium servi sui, docebat eos agere pœnitentiam in remissionem peccatorum, et sic curabantur ab infirmitatibus suis; et cordibus eorum ad recipiendum Dei semen vomere prædicationis aptatis, virtutum surculum spiritualis agricola inserebat: ideoque ad eum de diversis confluebant, et audiebant eum libentius, quia sicut Prophetam eum habebant. Erat enim aspectu Angelicus et corpore castus, mente devotus, sermone facundus, in oratione vigil, in extrinsecis providus, in exterioribus cautus, hilaris erga hospites, pauperibus humilis et benevolus dispensator: erat omnibus omnia, secundum eruditionem Apostoli, ut omnes lucrifaceret Deo; proficiens non tam perfectæ prædicationis officio quam immaculatæ conversationis exemplo. Felix patria, quæ in visitatione illius promissionum Isaiæ Prophetæ optatum meruit principium obtinere. Dixerat ipse in vaticinio suo, Lætabitur deserta et invia, exultabit solitudo, et florebit quasi lilium: et post pauca, manus dissolutas confortari præcepit, et

frequentari incipit locus, antea desertus

Is. 35, 1

C genua debilia roborari. Hæc omnia venerunt super eam: nusquam enim per deserti ac solitudinis magnitudinem, usque ad prædicti Patris adventum, liber ibi patebat accessus; sed tunc facta sunt prava in directa, et aspera in vias planas; confortatæ sunt dissolutæ manus, et genua roborata debilia: quia inter ceteras gratias, quas contulerat Dominus Sancto suo, dedit ei gratiam etiam sanitatum.

19 Opinione namque beati viri longe lateque dispersa, vir quidam de Lemovicensi diœcesi, fidem habens his quæ de vita et sanctitate illius dicebantur et deducebantur in publicum, fiducialiter agebat in eum, rogans humiliter ut ipsius suffragio filius ejus, qui a nativitate pedes tortuosos habebat et deformes, optatam perciperet sanitatem. Cumque nihil hæsitans dudum in hujuscemodi oratione persisteret, filio suo perfecte curato, et tam in naturalem formam quam recti gressus officium restituto, sensit sibi beati viri præsidium mirabiliter adfuisse. Igitur accepti beneficii non ingratus, assumpto filio in testimonium patrati miraculi, præsentiam adiit sancti viri; et de percepta sanitate gratias Deo et beato viro cum devotione persolvit.

puer tortipes sanatur :

D 20 Jam prædicti venerabilis semperque venerandi fama partes etiam attigerat Galliarum, et illius vitæ præconia, ibi, unde jam pridem venerat, reciproca-tione felici nec sine virtutum multo fœnore, referebat. Quidam autem monachus monasterii S. Petri Carnotensis, audita servi Dei fama, postulavit a Domino, ut non prius mortem naturalem incurreret, quam ejus desideratam posset faciem intueri, suoque optato colloquio satiari. Interim autem illum mare Anglicum navigio tentare oportuit, ubi permissione divina procellam gravissimam ventorum contrarietas excitavit, unde incussione undarum percussa navis est cassata, et ipse miserabilis naufragus, mediis fluctibus sine ulla ligni aut funis sustentatione relictus, mortem aut per submersionem aut per elisionem, quam crebro ex conflictu fluctuum sustinebat, merito formidabat, ascendens usque ad cœlos et descendens usque ad abyssos; et usque ad extremum mortis et vitæ dissidium agebatur, fere per diem et noctem continue. Cum ei occurrit B. Geraldi memoria, et clamans non minus cordis voce quam oris, ipsius præsidium studiosius implorabat, dicens; Vir Dei, quem miser et infelix ego visitare decreveram, si vera sunt quæ de tuæ virtute operationis audivi, E

PER CHRISTIANUM EX MS.

monachus Carnotensis naufragus

B. Geraldum invocans salvatur ;

adsis in auxilium naufraganti: impetra orationibus tuis sacris a Domino, ne disruptis morte miserabili vinculis vitæ meæ, votum, quod de præsentia tua petenda conceperam, dissolvatur. Vix orationis verba finierat, et ecce in auxilium spei suæ optato affuit vir beatus, ita quod ad invocationem ejus obvia eum navis exciperet, et solo restitueret de profundo pelagi liberatum. In voto ergo suo, accedente tanto beneficio, confirmatus, qui jam appropinquaverat usque ad portas mortis, vitæ pristinæ restitutus, liberatorem suum devotus appetiit; et gratias agens, quam magna sibi fecerat qui potens est ob ipsius merita, supplici confessione monstrabat.

21 Vir vero illustris opinionis et gratiæ, si quando ei contingeret recitari præconia, non sibi, quem servum reputabat inutilem, sed divinæ magnitudini humiliter adscribebat. Confluebant siquidem ad illum de diversis partibus plurimi, qui vel infestabantur a febribus vel aliis languoribus tenebantur: quibus per pœnitentiam primo mundatis interius, benedictum panem ministrabat; et frequenter per ministerium suum, his qui digni erant, spiritualem curam ejus spiritualis sospitas sequebatur. Plures quoque de lapide in sepulturam illius aptato, cultello seu modo quolibet minuente tritum potibus immiscebant; et ex ipso potu, virtute faciente divina, sæpe a suis F infirmitatibus curabantur.

plurimi a febribus curantur :

22 Cumque per multa signa et prodigia vita ejus sancta et immaculata manifestius claruisset, tandem resolutionis suæ tempus instare spiritu revelante cognovit, et in unum Fratribus convocatis, cœpit eos sacris exhortationibus informare, ut videlicet post ejus obitum caute declinarent contentiones et schismata, servantes omnibus modis in vinculo pacis spiritus unitatem, et ne traditiones ejus aliqua superstitione permitterent inquinari: sed siret unusquisque possidere in sanctificatione vas suum, ut templum Spiritus sancti fieri mereretur. Postquam autem a Patre spirituali verbi Dei cibo refecti sunt, et ipse sibi adhiberi fecit remedium Unctionis extremæ: sumptis quoque sacrosanctis Dominici Corporis et Sanguinis cum omni devotione Sacramentis, ad præparandam sibi viam salutis æternæ, dedit pacis osculum universis: et data cum benedictione licentia, jussit eos in partem secedere, ut cœlestium spirituum agmina, per quæ ipsum divina dignatio visitabat, illis amotis ocius subintrarent, et assumptum ejus spiritum ad locum adducerent sibi a Domino præparatum. Ad hanc vocem egressi sunt, Cœlestium

Ipse mortem præsentiens suos extremum alloquitur,

quibus dimissis

A præsentia stupefacti, gaudentes pariter et dolentes, dum eos hinc Patris dissolutio mœstos efficeret, hinc

PER CHRISTIANUM EX MS

de corona ipsius per tam digna miracula spei et fidei reficeret certitudo.

23 Adsunt igitur, agminum consortia beatorum; mortemque, rem amaram, quæ naturaliter horrorem

visitatur a Sanctis

inducit, tanta circa eum obsequii impensi reverentia, gloriosa quædam consolationis pariter et securitatis celebritas festivat. Igitur tam sancta et venerabili concione præsente, B. Geraldus, disposita domo sua, claustris et officinis pro parte compositis, erecta monasterii fabrica pro maxima dimensione parietum, formata et informata ibi monastici ordinis disciplina, appositis etiam certis et singularibus observantiis (quæ usque in hodiernum diem divina

et moritur an 1095

operante virtute, summo studio, inviolabili firmitate servantur) emeritus, ætate maturus, in senectute bona, anno Dominicæ Incarnationis millesimo nonagesimo *b* quinto, Nonis Aprilis, naturæ debitum

b

solvit: et celebrato censura divina corporis animæque divortio, vitalem spiritum, exultantem in Domino, Angelorum assistentium sinibus resignavit.

24 Audita vero santa depositione illius, plurima

B de diversis partibus turba Cleri et populi, virorum et

et multis undique concurrentibus sepultus

mulierum turmæ, juvenes et ac virgines, senes cum junioribus, ad celebrandas ejus exequias convenerunt. Lamentabantur inconsolabiliter, et dolebant se desolatos ejus præsentia temporabili: sed quem in terris noverant conversationem duxisse Angelicam, ipsius patrocinio spirituali se cum omni fiducia sperabant assidue in posterum consolandos. Sed quia consolatore sublato de consolationis imminentis dispendio formidabant, deplorabant communiter commune incommodum: et cum esset communis inter ipsos dolendi materia, eadem eos ad fletus et lacrymas communiter provocabat. Sepultum est itaque venerabile corpus ejus in ecclesia ipsa et septentrionali plaga; et sepulcrum ejus multimodis miraculo-

miraculis honoratur.

rum insigniis, ad laudem et gloriam omnipotentis Dei, tam decenter quam reverenter ornatur, secundum diversa beneficia, quæ per ipsius merita fidelium devotio experitur. Nos igitur, qui eum vitam terrenam et transitoriam in melius fide nen dubia credimus immutasse, et de terra ista morientium ad terram viventium translatum esse feliciter, Deo gratias agimus, qui specialem in conspectu suo pastorem et patronum B. Geraldum nobis dignatus est immensa sua clementia deputare: qui est in Sanctis suis mirabilis, cui est honor et imperium in secula

C seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a *Pullaria generalis Archiepiscopatus Burdegalensis, gallice edita Parisiis anno* 1648, *continens omnia istius Archidiœcesis beneficia, enumerat Prioratus circiter* 30 *qui modo ab hac Abbatia dependent, præter ecclesias curatas multo plures: in illis sunt quatuor in Arragonia Prioratus, unus in Anglia.*

b *Bucelinus nescio qua sua aut typothetaarum socordia in textu et margine an.* 1050 *habet.*

CAPUT III.
Miracula post B. Geraldi transitum.

Dum diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, a pie credentibus non multum est de miraculo-

Pauca ex multis scribuntur: Matth 12, 39

rum inquisitione curandum: dictum quippe credimus a Domino: Generatio prava et adultera signum quærit. Unde miracula plerumque data et ostensa esse credimus, ad incredulorum duritiam convincendam. In his autem qui perfecte credunt et in fide

D Christi firmati, arserunt igne mutuæ caritatis, honestius et tutius est censendum, omnipotentem Deum in suis magnificare operibus, qui dividit singulis prout vult; quam ubi vita sancta præcedit, de miraculis nimis proterve inquirere; vel quærendo aliquid dignum correctione sentire. Satis enim est quod justum deduxit Dominus per vias rectas, et ostendit illi regnum Dei, et dedit illi scientiam Sanctorum; honestavit illum in laboribus, et complevit labores illius. Verumtamen de multis miraculis, quæ Deus per merita S. Geraldi dignatus est ante dissolutionis suæ terminum vel post operari, pauca cum devotione recitanda decrevimus: quia per negligentiam plurima, soli Deo nota in memoria hominum non habentur. Licet igitur totam vitam ejus miraculis claram credamus et miraculosam undequaque fuisse; aliqua tamen speciosa scribimus, ne inopia turpiter esse inopes convincamur.

26 Quædam mulier nobilis duos filios habens, militari cingulo jam aptatos, tantam posuerat in virtute

Miles a matre commendatus sancto

sancti viri fiduciam, ut frequenter cum devotione ipsius tumulum visitaret, et se ac duos filios suos ejus præsidio et defensioni submitteret. Quadam vero die cum videret eos accingi et parari ad præ- E lium, quod prope mansionem suam casualiter imminebat, nec posse illos aliquatenus cohiberi: ipsos flexis genubus, fusis lacrymis, B. Geraldi patrocinio commendavit, oravit et petivit ab eo, ut ipsos ei sanos incolumesque remitteret. Igitur procedentibus illis, cum præcipites ferrentur ad pugnam, desiderio exercendæ militiæ inflammati; quidam illorum adversarius ex insidiis, quas occulte posuerat, super eos irruit improvisus, unumque ex eis valido impetu lanceatransfixurus appetiit: sed prævalente custodia

liberatur a morte.

sancti viri, cuspis ferri, obice nudi corporis hebetata, non potuit feriendo nocere; imo ferri durities, carnis reflexa mollitie, visa est versus rigorem hastæ acsi esset cerea retorqueri: sicque miles a custode suo servatus illæsus, matri ejus lætus et incolumis restitutus est. Mater vero miraculi novitate stupens et lætabunda, sepulcrum defensoris adiit festinanter, filios secum ducens, ferrum lanceæ detulit, ut tumbæ superpositum semper in rei gestæ memoriam dependeret.

27 Cum vir sanctus Abbatis humilis diligenter exequeretur officium, fuit inter alios quidam juvenis,

Petrus Abbas testatur,

Petrus nomine, monachatus ab eo: qui Domino inspirante in pastore sequens vestigia sanctitatis, tanto ab ipso perfectiorem informationem accepit, quanto per ferventiorem vitam eam diligentius quæ- F rens avidius appetebat. Hic ergo cum circa eum in officio Capellani fuisset diutius conversatus, de sanctitate ipsius et vita immaculata notitiam pleniorem habebat. Referebat autem præmissum miraculum, et alia plurima, postquam fuit electione Fratrum canonica in domo ipsa, secundum meritorum et firmitatis exigentiam, religionis pastor et Abbas septimus ordinatus. Inter cetera vero istud etiam *a* scripto tra-

c

didit et probato suo testimonio confirmavit. In cœnobio ipso unum de Fratribus gravi contigit ægri-

fratrem quemdam a molesto corporis totius tumore

tudine laborare; defluxione namque inordinata et nimia totum intumuerat corpus ejus, cutisque facta livida, per omnes corporis partes ad tactum quemlibet tympanizans, vehementissime tendebatur. Qui cum languoris sui solum mortis crederet superesse remedium, cassatus et oppressus acerbitate doloris, et affectus tædio miserabilis vitæ, quasi quædam moles sibi impedimento existens, acceleratæ mortis terminum expectabat. Cumque B. Geraldi patroni sui tam attentis quam necessariis votis præsidium implorasset: quietem aliquantam somno momentaneo superveniente accipiens, gratam habuit visionem. Putabat enim ante sacram ipsius beati viri tumbam

A tumbam se pro vero consistere; et de tumulo ultor sibi aperto dentem unum de corpore sancto et reverendo assumere. Cum quo super se imprimens signum Crucis, se curatum perfectissime sentiebat. Igitur præ gaudio excitatus, affectabat experiri realiter, quod imaginarie fuerat contemplatus. Mane autem facto, molem corporis traxit cum summa difficultate ad tumulum, et juxta formam visionis procedens in singula, per merita sancti viri, contra humanæ spei fiduciam, perfectam adeptus est sanitatem.

ad tumbam sancti liberatum.

28 Quodam etiam tempore quidam ejusdem monasterii Custos, adeo fuerat violentia gravis infirmitatis exhaustus, ut in ultimo vitæ et mortis examine constitutus; nulla in se viventis signa spiritus, eum subtiliter vocantibus exhiberet. Cum autem ministri et qui astabant, circa hujusmodi attenti essent, et inter certum et incertum mentes hominum agerentur, nisi quia pluribus certior videbatur pro morte sententia; et vellent facere pro illo secundum consuetudinem morientium, ut eum ad terram deponerent; in cinere pariter et cilicio, sicut moris est, collocandum; idem infirmus, affectu quo potuit intimo, sancti viri præsidium invocavit, de ipsius meritis et virtute confisus, et (sicut ipse testimonium
B perhibuit continuo liberatus) adfuit ipsi præsentialiter in veneranda canitie vir beatus, qui eum blande attrectans, mirabiliter manuum impositione liberavit.

moribundus, ipso apparente sanatur.

29 Oliverius quoque nobilis miles, filius Augeri de Rioncio, nobilis viri, de cujus dono locum Silvæ-majoris adeptus fuerat vir beatus, captus ab hostibus, ad castrum, quod Mons-rebellis dicitur, fuit in multis verberibus et corporis afflictione adductus. Cumque ibi tentus esset aliquamdiu, compedibus et manicis ferreis alligatus, nudusque lacte perfusus quodam die solaribus radiis exponeretur, ut a muscis impeteretur avidius, et ipsarum stimulis acrius torqueretur: memoratus vir Dei, beneficii non immemor; die media ei obsequium personalis visitationis exhibuit, consolatusque ipsum blandæ salutationis alloquio, dixit ei: Quomodo tibi est, Frater; Domine, inquit, male, sicut vides. Surge, inquit Sanctus; surge. Qui respondit, Quomodo possum surgere, pressus tantarum pondere catenarum? Et reversus ad se, cum ad instantiam sancti viri surgere attentasset, confestim omnia vincula, quibus obstrictus tenebatur, in terram dissoluta penitus corruerunt. Sentiens itaque divinum sibi adesse præsidium, sciscitabatur sedulo nomen ejus; vidensque custodes sibi
C imminere non longe absentes, aliosque deambulantes plurimos in platea, metuebat abire. Cujus pusillanimitatem Sanctus arguens, ait: Vade, ne timeas, et sumpta in testimonium vincula, quibus ligatus extiteras, ad cœnobium B. Mariæ Silvæ-majoris absque ullo timore deporta: nullus enim horum, quos vides, nec quislibet alius, usque ad locum quem prædixi, te poterit aliquatenus impedire. Sciasque Geraldum, quondam illius Abbatem, tibi extitisse ductorem. Admirans igitur ille pariter et gaudens, non tam pro liberatione sua quam pro manifesta visitatione sancti viri, abiit viam suam, juxta verbum quod dixerat ei Sanctus, per medios hostes tutus; et in memorato monasterio receptus, seriatim quæ sibi contigerant nuntiavit. Convenientes igitur confestim Clerus et populus cum Fratribus ejus loci in ecclesia, cum summa lætitia, et lacrymas fundentes præ gaudio, pulsatis signis hymnum Deo, Te Deum laudamus, cantaverunt, et gratias uberrimas retulerunt, et in memoriam patratæ virtutis, ipsa ferrea vincula ad honorem Dei super sepulcrum sancti viri, cum multis aliis, longo post tempore dependerunt.

captus ab hostibus

solutus vinculis

a sancto ad fugam animatur,

et liber ad sepulcrum venit.

30 In porticu hospitalis, quod prope portam monasterii B. Geraldus adhuc vivens ad recipiendos pauperes infirmosque construxerat; mulier quædam, Algare nomine, de villa quæ dicitur Avaron *b* oriunda, inter vestibulum ipsius domus eleemosynariæ paralytica jacens, acerbitate passionis et doloris continui acriter torquebatur. Quadam autem nocte B. Geraldus mulieri languenti apparuit, faciem habens emerita canitie candidatam: et cum juberet eam surgere, mulier ad aspectum viri pariter et verbum stupefacta, utpote quæ per longum tempus usum membrorum amiserat; crebra tamen illius jussione excitata simul et compulsa, surrexit. Surgente autem illa, fragor tantus ex nervorum protensione productus est, ut ipsa ex terribilibus vocibus, quas audita est inde facta stupida syncopando proferre, dormientes in hospitali excitari compelleret, et apertis januis sciscitari ab ea, quid caussæ coegisset eam tam insolite et tam terribiliter proclamare. Quæ humiliter pandens ordinem in se patrati miraculi, jussam se esse asseruit a B. Geraldo, qui eam sanaverat, ad monasterium gratias reddituram properare. Secum ergo ipsam rectis gressibus ad monasterium incedentem ducentes pulsaverunt ad E
januam: quibus apertis introeuntes prosecuti sunt eam usque ad tumulum beati viri cum laudibus, magnificantes Deum cum reverentia et timore, qui per merita sancti viri mulierem mirabiliter liberavit.

D *PER CHRISTIANUM EX MS*

eodem veniens paralytica b

simili visione curatur

31 In alia quoque muliere, omni penitus membrorum suorum usu destituta, quam quidam filius ejus de remotis partibus ad eumdem quem præmisimus locum hospitalis adduxerat; idem vir sanctus præsentiæ suæ exhibitione, ad manifestam omnibus Dei virtutem et Dei gloriam, hoc miraculum suæ curationis iteravit: et quia consimile alias factum fuit, in recitatione illius per singula non duximus immorandum.

item alia paralytica,

32 Claudus quidam in eodem hospitali fuerat diutius sustentatus, qui circa crura, pedes et tibias adeo erat debilitatus omnino, quod enervato naturali vigore, ad necessaria repens, natium manuumque beneficio traheretur. Hunc autem B. Geraldus in visione apparens, hortatus est eum ut ecclesiam peteret, et inter alios nocte imminente, qua solennes agebantur Vigiliæ, pernoctaret orando et reciperet sanitatem. Paret ille, et protrahens cum difficultate ad ecclesiam semetipsum, prope sancti viri tumulum se locavit. Cumque juxta promissum viri Dei divinæ virtutis potentiam expectaret; impellebant eum majores et nobiliores qui ad eumdem lo- F
cum devotionis caussa confluxerant, sancti viri tumulo inhærere propius affectantes. Excusabat quantum poterat impotentiam suam, rogans ut compaterentur afflicto: sed quanto magis parci sibi poscebat, tanto invalescebat clamor impellentium contra ipsum. Itaque necessitate compulsus discedere laborabat, et extensis manibus ad gradus altaris B. Mariæ, auxilio beati Confessoris surrexit, stetitque super pedes erectus, gratias agens Deo et B. Geraldo, cujus promissum certum et firmum comprobaverat in effectu: et integre liberatus, visus est dudum, præfati monasterii pastor armentarius extitisse.

et claudus quidam

postea monasterii armentarius.

33 Processu vero temporis, habito et firmato bonorum virorum consilio, de ipsius sancto corpore transferendo, convocatis Episcopis et aliis religiosis viris; cum gloriosum ejus corpus de loco in quo positum fuerat, reverentia debita et timore, locum transportaretur in alium, ubi tutius et secretius haberetur; unus de adstantibus vestem suam studiosius supposuit, et dentem unum a loco suo convulsum lætabundus accepit. Discedens igitur, insignem reverendi corporis portiunculam gerens, egressus

In elevatione corporis

dentem auferens aliquis, nequit abire.

villam

A villam, tanto fuit stupore perculsus, ut relicto recto itinere de via vagus quæreret, et eadem loca sæpissime circinans, diutissime mente captus erraret; et eundo laborans, ultra non posset a sancti viri monasterio elongari. Tandem cum ad se divina permissione rediret, advertit iter suum ex sancti viri Reliquiis impedire, cum eas indignus et indigne gestaret : et concepto revertendi proposito, statim sui compos effectus ad monasterium properavit; et delictum pii furti Abbati et Fratribus ejusdem loci denuntians, Reliquias resignavit; et postulata venia de commisso, liber et incolumis est dimissus.

PER CHRISTIANUM EX MS

c liberatur dæmoniaca,

34 De castello, quod *c* Burgus dicitur, ad monasterium Silvæ-majoris adducta est dæmoniaca quædam; quæ licet ante ingressum monasterii vestes scinderet, et debacchando verba insana proferret; in ipso introitu in tantum conversus est furor ejus, ut ab illa omnino cessaret insania, et pro salute sua B. Mariæ Sanctique Geraldi Confessoris præsidium invocaret. Cum autem noctibus ibi pluribus in oratione fuisset, nec satisfieret voto suo, committens se beati viri custodiæ ad propria remeabat. Sane parum a monasterio discesserat, et ecce obviam habuit Confessorem; qui apprehendens dexteram manum ejus, fugavit dæmonium, eamque restituit sanitati. In villa Silvæ-majoris, quamdam, cui tibia una cum ipso pede aruerat, accedentem ad ejus tumulum, in spe sanitatis adipiscendæ, vir Dei coram populo miraculose sanavit, et aptiorem reddidit in eundo quam antea extitisset.

tibia arida sanatur.

B

mendicus contractus

35 Audita sane potestate signorum, quæ fiebant super his qui infirmabantur factus est concursus populorum : et cum ad patrocinium viri Dei confluere de diversis terrarum partibus multitudo languentium, adipiscendæ gratia sanitatis; advenit inter alios quidam de Burdegala civitate oriundus, nomine Petrus : qui tibiarum et pedum nervis contractis et emortuis incurvatus, solis manuum et genuum subsidiis more quadrupedis incedebat. Dilato vero circa eum, secreta divini dispensatione consilii, curationis remedio, erat in eodem loco publice mendicans longo tempore, et ad eleemosynam sedens. Cumque de impensis misericordiæ, quas acceperat, ad usuram commodare proposuisset, et per conceptam voluntatem jam mancipasset effectui : compassus vir Dei miserrimo homini, (ea nimirum qua solitus erat specialiter pietate moveri, circa ejusmodi languidos) mirificans in eo misericordias suas, effectu prosequente curationis, occurrit ipsius hominis tam pestifero criminis morbo, ne contritione duplici C contereretur. Apparuit autem per visum, eique minaciter innuens comminatus est, instanter sibi diem imminere supremum : præcipiens ut quidquid de contagioso fœnoris lucro manus ejus contigerunt, quantocius redderet, et confessus de peccato resipisceret, et caveret imposterum; sicque confidenter ad monasterium properans vota sua Deo persolveret, ibidem adepturus integerrimam sanitatem. Qui statim singula quæ jussus fuerat devotissime complens, ad beati viri sepulcrum accessit, et oratione ad Deum præmissa, invocato ipsius nomine, restituta est ei perfecta suorum gressuum rectitudo. Benedictus per omnia Deus Dominus, qui per merita B. Geraldi totum hominem sanum faciens, geminæ tam animæ quam corporis saluti restituit castigatum. Præfatus autem homo oblatis ad sepulcrum pro testimonio ligneis instrumentis, quorum usu subnixus antea gradiebatur, gratias agens Deo discessit incolumis; paucisque postmodum diebus evolutis, juxta verbum sancti viri, diem clausit extremum.

datas sibi eleemosynas usuræ impendens,

jubetur pœnitendo

sanitatem mereri.

36 Igitur quia difficile nimis est longumque describere, quanta per eum Dominus bona dignatus fuerit operari, quanti etiam ab errore viæ malæ ad viam conversationis sanctæ ac pietatem divinæ justitiæ sint conversi; paucis tamen enuntiatis, de plurimis miraculorum ejus virtutibus, quorum partem vidimus et cognovimus ea, partem quoque docuerunt nos fideles Ordinis nostri Patres et annuntiaverunt nobis, ut enarrarentur in progenie altera; et de quibusdam perhibuerunt testimonium, et credimus eorum testimonium verum esse, ad finem de cetero duximus properandum. Hoc profecto testificantes cunctis legentibus, quod juxta testimonium præcedentium Patrum, secundum etiam fidem oculorum nostrorum, multa fecit et alia signa, quæ non sunt scripta in libro hoc : quæ non solum per negligentiam, verum etiam propter suam frequentiam, ac demum ad evitandam prolixitatem prætermissa sunt : et præcipue quia tutius et honestius judicamus, longe infra metas perfectæ veritatis, multa relinquendo, subsistere; quam ultra videamur impetuose nimisque loquaciter prorupisse. Verumtamen istud possumus confidenter adstruere, quod sæpe meminimus nos vidisse, utriusque sexus homines pro diversarum quibus indigebant beneficiis sanitatum, ad sepulcrum sancti viri a parentibus eorum et amicis adductos; ibique in oratione et abstinentia trium E aut quatuor noctium vigiliis celebratis, integræ sanitati per beati viri merita restitutos. Qui postmodum in gratiæ perceptæ memoriam, ad solutionem certi et annui census se devote monasterio et Fratribus ibi Deo servientibus obligabant; et visitantes locum, statutis eum temporibus persolvebant. Plures quoque de partibus Normanniæ specialiter, et generaliter de diversis aliis locis, ad ipsum sæpius monasterium accesserunt; trahentes secum atque portantes diversa genera catenarum, quas ad ejus tumulum offerentes humiliter, asserebant se ad invocationem illius mirabiliter liberatos : et prædicto modo constituebant se monasterio censuales. Quod etiam ipsum sæpissime vidimus a multis et longinquis partibus monasterio persolutum. Adhuc siquidem per gratiam Dei frequentantur et vigent per effectum miraculorum ejus insignia : adhuc per eum Dominus vincula dissolvit et carceres, pestes aufert, febres evacuat, fugat dæmones, regit ecclesiam quam fundavit in honore B. Mariæ et beatorum Apostolorum Simonis et Judæ et omnium Sanctorum, quorum consortium omnibus diebus vitæ suæ in justitia et sanctitate quæsivit : ad quod perduci mereamur, illo gressus nostros dirigente, qui est principium sine principio, finis sine fine. Amen. F

D

Alia plurima miracula scripta non sunt.

concurritur ad sepulcrum ab infirmis.

etiam ex longinquis partibus,

ANNOTATA.

a *Credideritne Christianus primam Vitam ab illo Petro scriptam esse, an aliud ejus scriptum viderit, incertum est. Hoc si fuisset, miraremur in prima Vita non citari : istud non credet, qui viderit, quomodo ipse Petrus semel iterumque citetur ut testis in illa vita, imo tamquam jam mortuus.*

b *Rectius fortassis* Avallon, *quo nomine est oppidum in Ducatu Burgundiæ ad fines Nivernenses.*

c Burgum *vulgo* supra mare *cognominatum, milliaribus infra Burdegalam circiter* 12, *ad ostium Dordonæ in Garumnam influentis, cum eoque portum amplissimum efficientis.*

SERMO DE S. GERALDO

A Stephano Episcopo Tornacensi.

pro Officii proprii lectionibus compositus.

Sanctorum mortem, semper pretiosam in conspectu Domini, Beatissimi Geraldi, tum Patris præcipui, tum

Celebrandus S. Geraldi natalis,

A tum etiam Confessoris egregii, natalitia festa commendant : jure enim diem sacri ejus de seculo transitus natalitiam dixerim, quo mundani squallore emergens ergastuli, cœlestis conscendere meruit palatia regni ; deque sinistra translatus in dexteram, jura mortis atrocia perenni immortalitate mutavit ; et de perituro et labenti seculo evectus est cœlo. Vere beatus, vere omnifaria laude dignissimus cui propositum fuit ita militare in seculo, ut in perpetuum regnaret cum Christo.

qui de hoste triumphans

II Denique æterni Imperatoris victricia arma secutus, atque inter athletas robustos dato nomine, sacramentis militaribus obligatus, non segnis in divina militia torpuit, non sibi notam passus est desertoris inuri : quin potius viriliter cum hoste congressus, disciplinabili ratione certaminis, non modo contrarios ictus, clypeo fidei circumseptus, elusit ; verum etiam infestos inimici impetus, ingenti pondere virtutis, inclytus præliator oppressit.

cœlum possidet,

III Ita de omnibus victor emergens, curru invectus æthereo, ad cœleste capitolium nobilem duxit triumphum : palmaque immortalitatis pariter donatus et laurea, sidereos cœtus meritorum privilegio B cumulavit : ibique feliciter perpetuus, ac perpetuo felix ipse, ipse conregnans Christo, cohabitat Angelis, conspatiatur Archangelis, postremo Sanctorum omnium millibus collætatur. Inde hodiernæ festivitatis manavere tripudia : inde Christianæ plebi tantæ tamque præclaræ solennitatis gaudia profluxerunt : hinc Clerus concinit, inde populus plaudit, pauper tripudiat, dives exultat.

Sanctis quibusvis comparandus ob virtutes

IV Juvenes et virgines, senes cum junioribus laudant nomen Domini : cujus munere hic tantus, tam celebris tamque præclarus emicuit ; ut et sanctitatis apice magnus, et miraculorum copia maximus, quibuscumque Sanctorum prædicetur merito comparandus et præmio. Cujus enim continentiam singularis parsimoniæ studio non æquavit? cui virtute patientiæ impar fuit? quo fide inferior, spe minor extitit? quem denique summæ caritatis provectibus non transcendit? qui sua quidem et se abnegavit pro Christo, ut ipsum in caritate Dei et proximi, crucem suam tollendo quotidie, gressibus pedum sequeretur et actuum : parentes relinquens et patriam, culmen honoris et humanos favores fugiens, et manens in solitudine, ut castis Deo famularetur obsequiis ; semetipsum convertendis peccatoribus tradens, ut liberaret a morte animas eorum, eosque lucrifaceret et redderet Redemptori.

et miracula.

C V Quantum vero spiritualium refulserit splendore signorum explicare, superfluum judico : quia tanta sunt, ut sui magnitudine multorum, imo omnium, notitiam facile vindicarint. Si ergo tanta potuit moribundus, credimus equidem, nec vana fide, multo potiora obtinere poterit immortalis : si pugnans talia præstitit, regnans cum Domino incomparabiliter meliora præstabit. Hunc ergo inter justos juste numerandum, testantur facta per seculum, signa post transitum ; opera, dum vixit, mirabilia ; postquam recessit, mirabiliora.

Martyribus quoque

VI Cum præsertim ad unum sanctitatis culmen diversos mutavit ascensus : [quia] non una est tantum via, quæ gloriæ tuæ, Christe, ducit ad regnum. Quid enim durius est, crucem ferre per tempora, quam mortem statim subire per vulnera? Quid inferius est, mundum vincere, quam gladium non timere? Non distat propter te mortificatus a mortuo : cum in utroque sit gloriosum, et abuti nolle quod placeat, et uti nolle quod liceat.

in nullo inferior :

VII Par est enim, ut credimus, illecebris non acquiescere per rigorem, suppliciis non cedere per dolorem. Ubi est æqualis animus in dilectione, Percussor deest fidei, non confessor. Voluit triumphare, D qui militat, qui militare non destitit, dum consummat. Sed in his sibi nihil sine adjutorio tuo arroget humana fragilitas : tuis enim, Domine, muneribus debet imputare, qui vicit : quia tuis viribus portavit utique, quod pertulit. Hunc tu, Deus summe, coram te pro nostris facinoribus intercessorem statue : quem dono gratiæ tuæ, et vita illustrem, et mortis interminatione constituisti insignem.

PER STEP. EP. TORN.

et ab omnibus pie invocandus.

VIII Hunc igitur nos talem ac tantum virum debitæ servitutis frequentemus obsequiis ; nec torpeat animus in officiis, si non vult esse frustratus in votis : Divus enim Geraldus rogatus aderit, interpellatus favebit ; cuncta incommoda submovens, cuncta commoda providebit. Flectet precibus Judicem, pro reis et fragilibus interpellabit Auctorem, obtinebit apud Deum veniam criminum, impetrato immortalitatis munere consortia dabit præmiorum. Præstante Domino nostro Jesu Christo, cui laus et perennis gloria, indeficiens victoria, nunc et in omnia secula. Amen.

Lectio sancti Evangelii secundum Joannem. In illo tempore dixit Jesus discipulis suis Ego lux in mundum veni ut omnis qui credit in me in tenebris E non maneat etc. Homilia Divi Augustini Episcopi ex tractatu 54 in Joannem ante medium super eumdem locum.

Lectionibus interseruntur Responsoria rythmica, quorum unum pro auctoris dignitate hic addimus,

Delectare, Silva-major, in Geraldi nomine :
Qui splendore veri solis et cœlesti lumine,
Umbram tuam liberavit a mortis caligine,
Et mundavit saltus tuos ab effuso sanguine.

Responsoria et Antiphonæ

Hoc primum Responsorium est : cetera ex diversis vitæ ejus partibus laudibusque petita, huic fere similia nec ad historiæ notitiam facientia. Antiphonæ ad Psalmos singulos, tam Matutini quam vespertini officii, pari variantur metri ac rythmi venustate : quos tamen brevitatis caussa omittimus. Hymnos in eodem officio decantandos hic damus.

HYMNUS AD VESPERAS ET MATUTINUM.

Exaltet Aquitania Patris nosti præconia,
Cujus gaudet præsentia sentitque beneficia.
In hoc solenni gaudio, crescat nostra devotio,
Fruamur ut propitio Geraldi patrocinio.
Hic ab ætate tenera, inter virtutis opera,
Nec formidavit aspera, nec affectavit prospera.
Vir insignis, vir inclytus, vas erat sancti Spiritus, F
Tam Prælatus quam subditus, ad labores expositus.
Simplex et rectus animo, Deo gratus et proximo,
Affectu promat intimo preces nostras Altissimo.

AD LAUDES

Hymnum laudis et gloriæ læti canamus hodie,
Ut sit in signum gratiæ concepta vox lætitiæ.
Geraldus ab illecebris mundus, et mundo celebris,
Exit de carnis latebris nec funestus nec funebris.
Sub monachali regula ruga carens et macula,
Per signa per miracula mortis disrupit vincula.
Currens, sed non in irritum, naturæ solvit debitum :
Cujus commendat exitum cursus expleti meritum.
Confessor par Martyribus, adesto confidentibus ;
Junge nos tuis precibus concives cœli civibus.
Sit laus Patri cum Filio, et in duobus Tertio :
Quorum simplex connexio, unitas, et non unio.
Amen.

ORATIO.

Concede nobis, omnipotens Deus, S. Geraldi, Confessoris tui atque Abbatis, meritis confoveri : ut

A ut quem multis voluisti miraculis declarare in terris, ejus intercessionibus commendetur in cœlis.

PER STEP. EP. TORN.

EPITAPHIA

a Baldrico Abbate Burguliensi composita,

Coævus et familiaris S. Geraldo fuit Baldricus, Burguliensis apud Andegavos Abbas factus anno MLXXXIX, *postea autem sub annum* MCV *Dolensis Archiepiscopus : cujus carmina historica, ex MS. Codice Alexandri Petavii Viri Clarissimi edita, leguntur tom. 4 Francicorum du Chesne, et inter hæc pag. 270 sequentia Epitaphia.*

I

Cum pro defunctis soleant orare fideles,
  Proque sibi caris perpetuent lacrymas ;
Pro Patre Geraldo nihil est utriusque necesse,
  Qui cœli civis incola vixit humi.
Silvam majorem monachis Dominoque dicavit,
  Exul sponte sua finibus a patriis.
Francia natalis sibi sorduit, hancque reliquit.
  Silvestres saltus Burdegalæ veniens.
Pullulat ecce polo silvestris colonos,
B Quæ per Geraldum floruit agricolam.
En felix anima cœli lætatur in aula :
  Artus hic positi lætificent populos,

II

Silvæ-majoris jacet hic sanctissimus Abbas,
  Abbatum splendor et monachile decus :
Hic silvas coluit, Christoque novalia fecit,
  Ut saliunca rosam, poma salix generet.
Iste locus primum silvestris et effera tellus,
  Ipsius exemplis est modo porta poli.
Vir cani capitis, vir perfectæ probitatis,
  Cœlorum civis dormiit in Domino.
Plebs Aquitana, Patris corpus complectere tanti,
  Qui tibi vivit adhuc religionis odor.
Gallia congaude Geraldo, quem genuisti,
  Ac cineres sanctos hic venerare suos.

III

Mente columbinus, zeli fervore severus,
  Alloquio dulcis, moribus egregius,
Pauperibus largus, sibi parcus, fronte serenus,
  Cunctis compatiens pectore largifluo,
C Abbas Geraldus jacet hic pro carne sepultus :
  Liber enim cœlos spiritus obtinuit.
Gallica plebs genitrix, plebi dedit hunc Aquitanæ,
  Et silvas veteres Burdegalæ coluit :
Qui tantum terræ, genti quoque profuit illi,
  Ut modo gens per eum terraque fructificet.
Ossibus hic locus est dives decoratus opimis,
  Prosit honor populis ossibus exhibitus.

IV

Alba columba Dei, maculis rugisque remotis,
  Quem nocuit culpæ nulla nigredo suæ.
Miles ut emeritus ad Regis præmia raptus,
  Spiritus Abbatis vendicat astra sibi.
At qui de terra cinis est adjunctus eidem ;
  Hac requiescit humo, jure vocatus homo,
Hic natale solum, quod erat sibi Francia dulcis,
  Ultro deseruit, pone sequens Abraham :
Silvæ-majoris probus hospes et incola primus,
  Hos tenuit saltus, excoluitque Deo,
Nomine Geraldus, vir strenuus ; alta sitivit,
  Hic pausat corpus, spiritus alta tenet.

D

V

Prudens ut serpens, simplex, Geralde, columba ;
  Angelicus specie, gratus olor capite ;
Vir, leo zelando, supplex agnus patiendo ;
  Mitis, mansuetus, religione probus ;
Hanc ubi divino domuisti vomere terram,
  Ad te collectis Fratribus innumeris ;
Tandem communis contractus imagine mortis,
  Das animam cœlo, membra soli gremio.
Ora pro nobis, Geralde, Pater reverende,
  Non opus est pro te nos aliud petere.

His addi potest quod Sancto Geraldo ab Ecclesia cani scribit Molanus, in officio utique proprio :

Belgica quem genuit, nobis Aquitania servat,
  In Domini servo serviat ut Domino :
Illa diu felix, felicior ista, magistri
  Doctrina, signis, corpore, sede, prece :
Carnem suppliciis, hostem virtute subegit,
  Mundum contemptu, cetera monstra fide.

Ubi nota Corbeiam, Geraldi patriam, in ea Picardiæ parte sitam esse, quæ antiquitus Belgicæ II *accensebatur : eoque sensu Belgam vocari Sanctum. Molanus, qui neutram vitam viderat, neç nisi ex S. Arnulphi Actis* E *elogium in Natalibus proferendum accipiebat, plus aliquid suspicatus est, eo quod S. Arnulphus iste Flander fuerit, multique e Brabantia et Flandria ejus amore ad S. Medardi monasterium Suessionas potuerint convolasse ; atque inter eos Geraldus : ideoque locum ei dandum putavit inter Sanctos hodierni Belgii ; quod secuti etiam alii sunt. Sed leves istæ conjecturæ corruunt certiori veritate producta.*

CATALOGUS ABBATUM

Successorum S. Geraldi in Silva majori.

a R. D. Stephano du Lauva collectus.

Expletis omnibus quæ de S. Geraldo referenda occurrebant, restabat insignis monasterii, ab eodem fundati, historia nobis promissa : pro qua simplicem Abbatum catalogum, a prænominato D. Stephano collectum exhibemus ; ne viro diligentissimo pereat pars aliqua fructus, a nobis sperati ; et ut sic suppleatur defectus Sammarthanorum in hac parte ; quos credere volumus nihilominus quam nos diligentes fuisse in Abbatibus istius monasterii quærendis ; sed deteriori quam nos F *fortuna usos, incurrisse in aliquam similem ei, qui optimo Priori Bellordau successit, suaque morositate effecit, ut adhuc aliquid desideraremus, ad plenam hujus materiæ absolutionem petitum nec obtentum.*

I S. Geraldus, de quo ultra annum MLXXXIX nulla fit mentio in scripturis hactenus asservatis apud nos ; sicut nec de ejus successore ulla ante annum MXCVII. *Sed vita a Monacho Christiano conscripta, atque ex Silva majori ad Corbeiam missa, dubium omne tollit ; expresse notans annum* MXCV, *quo S. Geraldus mortuus sit.*

II Achelmus Santius, ex Archidiacono Metropolitanæ ecclesiæ S. Andreæ Burdegalensis, monachus in Silva-majori factus, deinde B. Geraldo suffectus : cujus in MSS. fit mentio ad annum MXCVII et MCII. Obiit XI Kalend. Decembris. Jacet in capella Episcoporum : quæ etiam in nostra extat ecclesia, et Sacristiæ loco inservit.

III Aleramnus aut Halarandus, nepos B. Geraldi, ejusque Lauduno huc usque comes, in Necrologiis vir vitæ venerabilis dictus. Obiit IV Kalendas Aprilis anni MCVII, quo ei suffectus est.

IV Gaufridus primus, Laudunensis dictus, qui a prædicto

A prædicto anno ad mcxxi monasterio præfuit. Obiit xiv Kal. Februarii, anno, ut videtur, proximo citato.

v Rumaldus, mortuus eodem aut sequenti anno, v Idus Junii. Jacet in capella Episcoporum

vi Gaufridus ii, rexit monasterium ab anno prædicto usque ad mcxxxi, quo factus est Episcopus Vasatensis.

vii Petrus de Ambasia, S. Geraldi discipulus et Capellanus, anno prædicto electus, vivebat anno mcxxxv, defunctusque est xiv Calend. Maii.

viii Petrus ii de Didonia, vivebat anno mclxiv, quo obtinuit ab Alexandro iii summo Pontifice bullam, in qua confirmantur Silvæ-majori multæ ecclesiæ pluresque possessiones, nominatim anno mclxix. Obiit vii Kal. Octobris anni mclxxxiv. Jacet in capella Episcoporum.

ix Raymunudus, piæ recordationis, electus est anno mclxxxiv, et vivebat anno mclxxxix; obiit iv Nonas Julii. Jacet ad portam monasterii.

x Petrus de Laubese, vivebat anno mcxc et obiit mcxcvii, Idibus Januarii. Jacet in capella Episcoporum ex parte Capituli: obtinuit eodem anno mcxcvii Bullam a Cœlestino iii, superiori similem, sed
B paulo ampliorem.

xi Gombaldus, obiit vii Idus Januarii. Jacet in Capitulo juxta pueros, ex parte chori prioris.

xii Amalvinus, vivebat anno mccviii, obiit mccxxi, v Idus Martii. Jacet in claustro, subtus imagine Beatæ Virginis.

xiii Grimoardus, hujus monasterii (sicut et superiores) professus, ejusdemque Abbas anno mccxxi electus, et postea factus Convenarum Episcopus, ita tamen ut Episcopatum et monasterium deinceps simul rexerit. Hujus tempore Gerardus Burdegalensis Episcopus, assistente sibi Amanevo Archiepiscopo Auxitano, præsentibusque utriusque suffraganeis nec non plurima Abbatum, Clericorum, Nobiliumque corona (obtentis prius a Comitibus Tolosano, Engolismensi, Petragoricensi, aliisque vicinis Vicecomitibus, salvi et securi conductus litteris) ecclesiam Silvæ-majoris consecravit, in die S. Bartholomæo sacro, anno mccxxxi: Indulgentiasque, tam ipse Gerardus quam alii Præsules, eamdem ecclesiam infra Octavam Dedicationis visitaturis concesserunt. Ceterum Grimoardus in vivis adhuc agebat anno mccxxxv. Obiit iv Idus Septembris: jacet apud Convenas.

xix Ramnulphus, vivebat annis mccxl et mccxlii.
C Obiit vii kalendas Junii: jacet in Capitulo, ad pedes Crucifixi.

xv Bertrandus de Sancto Lupo, vivebat annis mccxlv et mccxlix. Obiit v Kalendas Junii; jacet in Capitulo, de choro Abbatis.

xvi Guillelmus de Gonac, fuit Papæ Capellanus, et vivebat anno mcclv.

xvii Bernardus de Faja, piæ recordationis: vivebat anno mcclxiii. Obiit Nonis Decembris: jacet in Capitulo, de choro Abbatis.

xviii Joannes de Condomio, vir religiosus et venerabilis, vivebat anno mcclxxiii et lxxiv. Obiit vii Idus Octob. jacet ante capitulum, de choro Prioris.

xix Florentius.

xx Barranus de Curton, piæ recordationis. Obiit xvi kalendas Augusti.

xxi Petrus Hugonis, piæ recordationis. Obiit xi kalend Novemb. jacet ante Capitulum, de choro Prioris.

xxii Gualhardus de la Chassanha, bonæ memoriæ. Obiit kalend. Decembris: jacet in ingressu Capituli. D

xxiii Balduinus, Prior Neronis villæ. Obiit iii Nonas Decembris.

xxiv Guillel. de la Tilheda, vivebat an. mcccxxxix. Obiit ii Idus Julii: jacet in capella S. Joannis.

xxv Guido de Ferreriis, vivebat anno mcccl. Obiit vi kalendas Junii.

xxvi Hugo de Marcenhaco, vivebat anno mccclxx. Obiit vi Nonas Maii.

xxvii Bernardus.

xxviii Guillelmus Guy'ardi.

xxix Geraldus de Burgoli, vivebat annis mcccxc et mccccvi. Obiit Nonis Maii.

xxx Guilhermus, vivebat anno mccccxxvi. Obiit iv Idus Julii: jacet apud Avenionem.

xxxi Philippus de l'Espinassa, vivebat anno mccccxxxii. Obiit kalendis Julii: jacet ante Capitulum.

xxxii Geraldus de Pedena, vivebat an. mccccxxxviii et mcccclxi. Obiit xi kalendas Maii.

xxxiii Benedictus de Guitone, Decretorum Doctor, vivebat annis mcccclxv et mcccclxxxv. Obtinuit xx E
Maii anni mcccclxxviii a Rege Galliæ, ut nundinæ et mercatus apud Silvam-majorem restituerentur. Obiit viii kalend. Martii.

xxxiv Joannes de Chassaignes, e familia de Bresac. Obiit viii kalend. Februarii.

xxxv Joannes de Larmendie, fornices ecclesiæ aliquot et cameram Abbatialem redintegravit. Vivebat anno mdxiii, et obiit ii Nonas Maii anno mdxxiii.

xxxvi Jacobus de Larmendie, Episcopus Sarlatensis, obiit xiv kalendas Decemb. an. mdxxxiii.

xxxvii Mattheus de Longue joye, Episcopus Suessionensis, obiit iii Idus Septembris an. mdlvii.

xxxviii Elias de Gontault de Saint Genies, obiit Nonis Martii, anni mdlxxiv.

xxxix Stephanus de Gontault da Saint Genies, Protonotarius Apostolicus.

xl Franciscus de Fayolo, obiit iv kalendas Julii anno mdcviii.

xli Ludovicus de la Valette, Archiepiscopus Tolosanus et Cardinalis.

xlii Henricus de Scoubleau de Sourdis, Archiepiscopus Burdegalensis.

xliii Ludovicus de la Riviere, Episcopus Lingonensis, adhuc superstes.

Hactenus Catalogus ille, qui cum ex ipsis instrumentis antiquis acceptus sit, plus fidei meretur quam Malleacense chronicon, etsi eodem scriptum tempore, quo F
primi successores S. Geraldi vixerunt: quos ita enumerat. Successerunt Guillelmus (*alteri* Achelmus) Aleranus, Gaufredus, item Goffredus; *omisso intermedio* Rumaldo *cujus brevissima præfectura fuit.* Petrus, *qui Goffredum, Episcopatui Vasatensi admotum, secutus est non nominatur: vel quia necdum ad notitiam auctoris pervenerat in anno* mcxxxiv *finientis, vel quia Goffredus non statim a sua promotione se abdicavit regimine monasterii, paucissimis leucis a civitate Vasatensi remoti, vel denique quia ipsa ejus promotio serius facta est: destituit enim nos hoc loco Sammarthanorum catalogus valde hiulcus, et neminem nominans, qui Vasatensi ecclesiæ præfuerit inter* Stephanum *anno* mciii *notum; et* Garsiam *anno* mclxxiv *nominatum; nisi nudum nomen cujusdam* Fortis, *ante vel post quem, non solum* Goffredus *prædictus, sed alii plures præfuisse potuerunt.*

D. P.

DE S. ALBERTO EPISCOPO
MONTIS-CORVINI IN APULIA.

ANNO MCXXVII *Vita a Richardo successore scripta,*

Postquam Joannes XIII *Romanus Pontifex Beneventanam Ecclesiam esse jussit Metropolitanam, non tantum ex veteribus Episcopatibus plures eidem subjecti sunt, sed etiam novi ex occasione instituti suffraganeorum Præsulum auxere numerum. Ita undecimo seculo ornatæ sunt Episcopali titulo Vulturaria, Principatus Ulterioris montana civitas, aliaque urbs tunc primum condita et Montis Corvini appellata: cujus utriusque tituli in unico nunc Vulturariensi conjuncta permanet dignitas, ab anno* MCCCCXXXIII. *Montis-corvini Episcopatum Sanctus, de quo agere instituimus, Albertus primus ac solus Cælestium cumulavit honoribus. Vitam ejus Richardus, ibidem non diu post ipsum electus, scripsit: quam Alexander Gerardinus, Vulturariæ et Montis-corvini Antistes, stylo luculentiore expolivit, vir multis editis scriptisque monumentis clarus, priusquam in Indiam Occidentalem proficisceretur, S. Dominici urbem cujus titulo Episcopali recturus.*

ab Alexandro item Episcopo polita,

B

2 *Hujus Alexandri res gestas et laudes ex Onuphrii Gerardini scriptis vulgavit primus Ferdinandus Ughellus, tomo 7 Italiæ sacræ, testatus eumdem vitas Episcoporum antecessorum scripsisse: atque inter eas hanc S. Alberti, quam uti ex ipso accepit autographo, sic nobis liberaliter tradidit, in eodem 7 tomo jam excusam. Hinc igitur eam damus. Omittimus autem hymnos, metro Sapphico ad Vesperas, Matutinum et Laudes recitandos; quos ejusdem Alexandri esse scribit Ughellus neque nos dubitamus: quippe quem versu quoque varia elucubrasse opuscula intelligimus et Sapphico quidem S. Benedicti Vitam. Hic sufficit indicasse illis hymnis contineri Vitæ prosa conscriptæ summam, iisdemque luculenter probari ecclesiasticum Sancti Alberti cultum, et quidem solennem per Officium speciale. Corpus Vulturariam esse translatum ibique decentissime adservari, habemus pro certo; quandoquidem Montis-Corvini civitatem nunc solo æquatam jacere, ejusque nihil superesse hoc tempore, præter quædam ecclesiæ Episcopalis mœniorumque vestigia, dicat Ughellus, de Episcopis Vulturariensibus agens.*

datur ex MS.

omissis officii proprii hymnis.

3 *Annum, quo S. Albertus obiit,* millesimum et trigesimum septimum *nobis atque Ughello exhibuit mendosum ecgraphum; et hinc quidem totum Episcoporum Corvinensium turbavit ordinem, nobis autem difficultatem haud modicam objecit: cujus solutionem priusquam aggredimur, ostendendum est evidenter, cum characteribus omnibus in S. Alberti Vita expressis pugnare annum illum. Primus sit annus conditæ in Monte-Corvino civitatis, quem Alexander præfatur fuisse a suo tempore annum* CCCCLXIII. *Obiit Alexander septuagenarius anno* MDXXV, *natus proinde anno* MCCCCLV: *Episcopus creatus dicitur circa annum* MCCCCXCVI, *Vitam autem S. Alberti anno* MCCCCXCIX *scripsisse. Ut igitur, quod tamen minime est verosimile, concedamus, Alexandrum scilicet annos* CCCCLXIII *conditæ civitatis ad suæ nativitatis annum numerasse, non nisi anno* DCCCCXCII *initium illa suum habuerit; quomodo igitur Albertus, qui in urbem jam conditam dumtaxat quinquennis venit, potuit anno* MXXXVII *præ longo senio cæcus obiisse? Quod si annos illos* CCCCLXIII *ad tempus scriptæ Vitæ ducas (ut fieri debere suadet communis hominum loquendi modus et verisimilitudo longe maxima) anno dumtaxat* MXXXVI *cœperit Mons-corvinus formam habere civitatis.*

mortuus est non anno 1037

C

cum needum Urbs esset Mons-corvinus,

4 *Alter charecter, convincens Sanctum non esse mortuum anno* MXXXIII, *petitur ab ipsius natalibus* e nobili genere Normandorum. *Atqui primi ex ea gente quadraginta, qui Hierosolymitana peregrinatione perfuncti Salernum applicuerunt, urbem a Saracenorum obsidione mirabiliter liberando adeo sibi Guamerii Principis procerumque animos devinxerunt, ut communi consilio legati mitterentur ad suos cum muneribus, quibus gens illa in Italiam adversus Saracenos non tam invitaretur quam traheretur; primi, inquam illi quadraginta, Leone Ostiensi tunc vivente atque id post annos fere sedecim testante, venerunt anno* MIII. *Effectum autem nullum legatio habuit, ante annum* MXIX; *quo Rudolpho Normanno, cum paucis suorum e patria ad Papam Benedictum profugo, atque ad Beneventanos directo, altera insignis victoria obtigit contra Græcos, Italiæ nihilo minus quam fuerant Saraceni molestos: cujus victoriæ fama delata in Galliam, Richardum Comitem permovit, ut maximam Normannorum multitudinem, cum conjugibus liberisque ad iter paratam, non modo non impediret sed etiam impelleret Rudolpho ire in auxilium, ibique novam gentis coloniam figere, eo tempore, quo Albertus (si mendosus non esset annus mortis) haud longe ab octogenario abfuisse debuisset.*

Normanni in Italiam recens ad-;

E

5 *Ergo existimo in autographo pro anno mortis scriptum fuisse litteris numeralibus an.* MCXXVII *ubi somniculosus quispiam pro* c *legerit et descripserit* X, *numerosque ad longum extendens,* millesimum et trigesimum septimum. *Hoc autem posito, seriem Corbinensium Episcoporum sic ordinandam putamus, ut ex iis, quorum nomina habentur, primus sederit* Adeodatus; *annoque* MLIX *interfuerit Concilio Romano, Nicolai* II *jussu convocato, ut testatur Ughellus, non absque idoneo, ut arbitramur, argumento, quamvis illud non exprimat. Adeodato mediate vel immediate successerit* Beatus, *Beato* Albertus: *circa annum* X *conditæ urbis illuc puer cum parente delatus, si nonagenario major fuit cum moreretur. S. Alberto* Crescentius *homo iniquus, cæco seni non tam Coadjutor quam persecutor quoad viveret datus, ideoque eidem non præmortuus (ut scribit Ughellus haud satis expensis Actorum verbis) sed parvo admodum superstes tempore. Quo e vivis sublato successerit* Petrus, *num. 12 hic nominatus, et coævus Rogerio Siciliæ Regi ab anno* MCII *ad* MCCLIV *imperanti; coævus etiam Rao, Vulturariæ Episcopo, circa annum* DCXXIX *extincto, sic ut ipsum, quo Raus legitur salvatus, miraculum, immediate post S. Alberti mortem, recenti adhuc ejus meritorum memoria, contigerit.*

sed 1127.

successor fuit Adeodati,

decessor Petri,

F

6 *Possunt hæc egregie confirmari ex ætate* Petri Beneventani Archiepiscopi, *cujus hortatu Vitam S. Alberti Richardus composuit, ut præfatur Alexander. Iste siquidem Petrus (ipso Ughello approbante, et adstipulante publico quod Vipera produxit instrumento) Metropolitanam sedem tenebat anno* MCXLVIII *et (ut idem Ughellus contra Viperam probat auctoritate bullæ, ab Anastasio Papa Indictione* I *Pontificatus anno* IV *datæ ad eumdem Petrum) adhuc in vivis erat anno* MCLIII; *ut non potuerit et coævus Richardus, ante annos centum successisse immediate Alberto; quemadmodum, ætatum inter se conferendarum immemor, Ughellus scripsit. Adde, quod serie Episcopali sic constituta, ut Petrum Corvinensem Episcopum Richardus secutus sit, nihil prorsus in tota hac Vita futurum sit, quod aliunde quam a primo auctore Richardo acceperit Alexander: pollicitus in Exordio, non supplementum, sed solum* lucidiorem stylum, *Richardo autem immediate potuit successisse* Rofridus, *anno* MCLXXIX *Concilio Lateranensi præsens; huic vero* Ursus, *ac denique anno* MCCXXI Raus *quidam, a præmemorato Vulturariensi diversus; post quem reliquo* XIII *seculo deficit hiulcus Episcoporum Corbinensium catalogus apud Ughellum:*

quem secutus Petri Beneventani coævus Richardus.

neque

A *neque nos hactenus aliunde comperimus, quos inter Raum atque Rogerium, anno* MCCCX *florentem, possimus collocare.*

VITA

Auctore Alexandro Episc. Vulturariensi
Ex MS. Ferdinandi Ughelli.

a Ego Alexander Gerardinus *a* Episcopus, omnium Episcoporum et fidelium Dei minimus, cum diœcesim meam peragrarem, et superiorum Pontificum majorum meorum Vitas colligerem; comperi Sanctissimum Albertum, e genere nobili Normandorum, vitam agere incultam; quamvis hortatu Amplissimi Petri Beneventani Archiepiscopi, Richardus Montis-corvini Episcopus eam composuerit. Itaque amore magno, quo in magnum Patrem Albertum agor, lucidiori eam stylo conscribere constitui.

b Puer in Montem-corvinum ductus, c 2 Quadringentesimo et sexagesimo tertio anno a tempore nostro, cum illustris civitas Montis-corvini conderetur, fama ubertatis vulgata ubique, plurimæ gentes ad eam incolendam convenere: inter quas cum e Planisio *c* oppido plurimi se conferrent, Joan-
1. nes Alberti pater eo quoque se contulit, cum Alberto puerulo quinque annorum. Qui principium capiens ab opere pietatis, ædem D. Nicolai, quam modo dirutam cernimus, in ipso Montis corvini et Luceriæ confinio ædificavit. *et litteris instructus,* Filium vero Albertum disciplinæ litterariæ imbuendum cum traderet, divinum videres in eo opus elucere; cum tamen a primo tempore mulierum commercia evitaret, et juventutem et reliquam ætatem in jejunio, in ornatu templorum, et continua ad Deum prece occupatum haberet, et communem patrem pauperum se præstaret.

d creatur Episcopus: 3 Mortuo Beato Episcopo, biduo ante natalem Domini, Clerus, populus et *d* Comes, qui eo tempore eam provinciam habebat, communi voto Albertum patriæ pastorem elegere, fugientem et renuentem tale onus subire. Verum cum vi cogeretur, noluit ante consecrari, quam templum suum, parvum et incultum, ad honorem Dei altum et celebre erigeret. *e visum amittit:* Deinde fama sanctitatis coalescente indies, *e* Dux Apuliæ et ceteri proceres ad crimina eorum confitenda certatim cœpere ad eum concurrere. Et postremo, cum orationibus, jejuniis, assiduo fletu et magna ante Deum meditatione corpus attenuaret; lumen oculorum amisit.

4 Quo tempore manifesta miracula in eo apparere cœpere. Nam quodam die, cum more suo ante
C januam curiæ resideret, tempore æstatis admodum *sitienti aqua in vinum vertitur,* importuno; et quemdam transeuntem eo loco sentiret; sciscitatus quis esset, postquam audivit eum esse famulum Joannis Limi, percunctatus unde veniret; cum ille aquam e fonte efferre diceret, petiit parum aquæ. Quam cum ille in vase porrigeret, et Sanctissimus Albertus ori apponeret, magno Dei mirando in vinum mutata continuo est. Quare cum Albertus vellet bibere, inquit, Fili mi, cur me decepisti? Petebam ego aquam, tu vinum dedisti. Admiratus famulus rem tantam, magno jurejurando affirmavit, se puram solum aquam dedisse; ac propterea, cum aquam iterum daret, illa in vinum mutata iterum est. Quo miraculo magnum Alberti nomen esse cœpit.

f invocatus captivum liberat, 5 Et paulo post cum Willelmus Comes *f* Rotelli, quemdam captivum gravi compede et duro ergastulo maceraret, nec ille tanto labori sufficeret; nomen Alberti alta voce invocare cœpit: quem nocte sequenti venientem in somnis et dicentem vidit: Surge, et inde abi. Qui cum expergisceretur, et verum videretur imperium illud fuisse; diu obstupuit, deinde altera nocte, cum iterum appareret, cœpit percunctari quis esset: qui respondit se esse Albertum, D Montis-corvini Episcopum, qui ei dicebat ut inde *[A]LEXANDRO EP.* abiret. Quam rem cum ille frustra tentaret, putavit somnium inane esse. Et tandem, cum tertia nocte accederet, dixit, se eo labore fatigatum esse, quod magis non rediret. Mox eum inter loquendum inopinato apprehendit, et extra Termulas ad locum Monticorvino vicinum inter vineas reliquit. Qui mane postea cum Albertum adiret, et miro genere laudum eum prosequendo gratias ageret, quod sua potentia duro tandem carcere evasisset; respondit Sanctissimus Albertus: Ne mihi hoc, fili, adscribe, sed immortali Deo, qui mira potentia erigit elisos et liberat compeditos. Quæ miracula Lemarchus *g*, Beneventanæ sedis Archiepiscopus, a Desiderio et Albino, g qui veneranda canitie grandævi erant, et ea viderant, audivit; cum more Archiepiscopi Montem-corvinum visitaret, et ingenti undequaque studio miracula Alberti inquireret.

6 Deinde senio in longum progrediente, ob lumen oculorum amissum, eum videres spiritum divinum *a Crescentio Vicario suo vexatur* habere et futura prædicentem. Cum enim Clerus, populus et Comes provinciæ, ob senium et cæcitatem Gubernatorem ei darent Crescentium Sacerdotem, E hominem potentem et scelerum plenum; et ille cuperet vitam Alberti brevem fore; ei Albertus inquit: Crescenti, affirmo tibi te brevi Episcopum *h* fore: h verum omnia habiturum adversa in eo munere. Quod quidem miraculo Dei verum fuit postea, cum homo impius vitam Sanctissimi Alberti pueris, amicis, et malis hominibus committeret: qui dæmonum fraude modo eum per scopulos et loca aspera montium ducebant, quod frequenter cadebat; modo ingenter voces supra caput senile emittebant; modo calceos et vestes in ignem jaciebant. Sæpe cum magno risu aquam in sanctissimum vultum projicientes dicebant; O Domine, pluit, tege te: magni modo imbres effluunt. Quin etiam cum dormiret in medio Julii et Augusti calore, plures sicadas prope caput sanctissimi ponebant. Quæ omnia ille æquissimo animo tolerando Deum orabat, ne ullum malum pro illa re vellet reddere. Verum ultio divina tandem comparuit, et manifesto judicio æterni Dei partim eorum duro exilio, partim crudeli morte, et partim inopia et duro carcere misere occubuere.

7 Et cum ultimo Deus eo labore, Albertum liberare vellet, extemplo totam late urbem movit fama *ac tandem piissime moritur,* Alberti morientis. Itaque cum viri, mulieres et pueri cum ingenti ad eum ploratu concurrerent, proclamare alta voce cœperunt: O custos noster; o pu- F blice omnium parens! o salus! o defensio! o publica ac privata spes patriæ nostræ! quid imposterum faciemus? Ecce, Pater Alberte, eam quam habemus libertatem te vivente, te modo moriente amittimus. Tunc ille corpore jam destituto viribus, læto vultu, ora populo suo quondam amata [aperiens] illis benedixit, et eam dicens postremam fore orationem, quam ad populum suum haberet, pie et juste vivere docuit; et corpore jam languente, iterum benedicens; e vita veluti dormiens emigravit, nonis Aprilis millesimo centesimo vigesimo septimo anno ab ortu nostri Redemptoris.

8 Deinde sequenti die, cum sanctissimum corpus ingenti omnium fletu ad sepulcrum ferretur, viderunt virgulam fumi, cœlum tangentem, e corpore *funus miraculo honoratur,* mortui emitti, quæ totum late aerem implebat. Et tunc Russus, homo comprobatæ fidei et sanctitatis, qui putabat oculos suos caligasse, fumo jam evanescente una cum sacrificio, alta voce gratias agere cœpit immortali Deo, qui tam mirabibia opera eo tempore aperiret. Et paulo post magna languentium caterva tumulum adire, et manifesto Alberti miraculo cum sanitate redire visa est.

AUCTORE ALEX. EP. EX MS.

A 9 Inter ceteros subito post excessum ejus, fama sancti viri Basilicam, mulierem Alifanam, movit ut Montem-corvinum peteret, quæ biennio apud *k* Alifatem fuerat toto corpore contracta, et nullo membro integra : Et cum hospiti aperiret, se in eam urbem accedere cum [illegible] more consueto, ut sanctum sepulcrum videret; hospes eam rem Episcopo detulit : qui cupiens rem populo gratam facere, primum æterno et immortali Deo gratias egit, qui admiranda eo seculo opera populo aperiret. deinde eam mulierem ante sepulcrum adduci fecit. Quæ cum diu et noctu profusis lacrymis oraret, forte evenit eo die quo miraculum contigit, quod Dominus et populus civitatis ad publica patriæ negotia obeunda in eo templo conveniret : cum subito mulierem audivere reddentem alta voce laudes et Deo et B. Alberto : quin etiam plurimi clare sensere, ossa confracta ad antiquum redire statum membrorum. Quare tota urbe ad templum procurrente cum ingenti gaudio, illa publice fassa est, divina revelatione ad tumulum venisse.

k solvitur contracta,

10 Paulus post Benedictum quidam e Bicari *l* Cep- pso, quod [illegible] lapidea inde est, cum gravi et longa ægritudine toto corpore laboraret, et ma-
B nuum ac pedum [illegible] usum amitteret; ad Sanctum templum Alberti se deduci fecit. Ubi cum hebdomadam totam frustra orasset, cum magno [illegible] inde recessit, [illegible] ope omne gaudere, et se [illegible] recedere : ac eo modo templum Serræ oppidi noctu intravit. Ubi cum pernoctasset, [illegible] Albertum in somnis venientem et dicentem vidit : Quare, frater, tristis et mærens incedis? cum ea quæ Dei sunt in voluntate tua nequaquam sint. Verum surge : hac infirmitate non amplius gravaberis. Qui continue excitatus, se valentem toto corpore reperit; itaque ad templum Alberti rediens, cum ingenti omnium gaudio diu in ea urbe permansit. Et eo pene tempore aliud miraculum Richardo Episcopo præsente factum est.

l paralyticus mutusque sanatur,

11 Cum innumeræ mulierum et hominum caterva: eo confluerent, et plura quotidie miracula fierent, contigit quamdam mulierem, nomine Mariam, occulto Dei judicio a dæmone præoccupari, quæ cum Alberto conjuge suo et bono homine et magno quoque amore vivebat. In tanta re stupebat maritus, mirabantur vicini, dolebant affines; illa vero horribili voce debacchabatur, ora torquebat, dentibus frendebat, pectora plangebat; et lumine torvo
C unumquemque aspiciens, ora, vestes et totum corpus lacerabat. Quare maritus, cum frustra opem medicorum implorasset, ad S. Alberti templum devenit : ubi exposita uxore ante sepulcrum, cum crederet eam mitiorem debere fieri, illa iracundior effecta, toto triduo latrans more canum, immanes inhumanas voces, inauditos ejulatus, ac horrendos fremitus toto populo stupente emisit. Postremo cum maritus nullo modo inde discederet, sed omne tempus ibi manere et sanctam Trinitatem invocare statueret, spiritus impotens in ea amplius subsistere, continuo eam in terram dejecit : ubi ventre, mamillis, et toto pectore effecto tumido, immensum spiritum, in venenum luridum conversum, cum ingenti labore evomit. Quo miraculo Richardus Episcopus et populus [moti] constituerunt ad usque nonum diem pro ea orare, discriminata civium portione, qui noctu eam custodirent. Verum quadam nocte, cum paulum dormirent, magna corvorum multitudo totum templum extemplo ambire cœpit, ac unus ingenti impetu eam arripuit : quam cum e terra elevaret, illi excitati et stupidi cum magno tandem labore eam liberavere. Quare Richardus Episcopus, accito Joanne *m* Vulturariæ Episcopo et homine venerabili in consilium, cum errorem mulieris comperissent, ei injunxere ut ad sanctum Sepulcrum in Orientem trajiceret. Quod quidem iter magno cum gaudio illa confecit, et ad templum Alberti reversa, brevi ibi mortua est. D

energumena liberatur

m

12 Aliud quoque miraculum prætereundum nunc nullo modo est, comprobatum quadam epistola venerabilis Rai Vulturariæ Episcopi, venerabili Petro Montis-Corvini Episcopo, urbis clero et populo [scripta]. Cum Raus a Rogerio Siciliæ Rege gloriosissimo Panormi vocaretur, et e Salerno ad propinqua *n* Balneariæ, quæ prope Pharum sunt loca deveniret; magna orta tempestate nautas rogavit, ut portum Balneariæ intrarent. Quam rem cum facere conarentur, vento assurgente in immensum, per media maria rejecti cum ingenti periculo sunt. Quare Episcopus, longe magis quam antea motus, cœpit publice polliceri omnia bona quæ habebat, si terram contingerent. Tunc nautæ cum ingenti fletu respondere, se perditos esse : et vento inter Occidentem et Septentrionem orto, miraculo quodam per arctissimos scopulos evasere. Deinde per angustias Phari cum corriperentur, nec ullam spem de salute haberent, desperata omni multitudine, cœpit Raus S. Alberti nomen invocare. Et continuo hominem vidit indutum alba veste, honorabili effigie et læto vultu, venientem ad se, inquiens : Adsum, quem vocas : Albertus ego sum. Quare cum Raus ad sanctos pedes ejus volveretur, Albertus eum erigens, Magno, inquit, animo esto, Rae fili; portum continuo continges, et magna Dei misericordia, inter eundum et redeundum, omnia secunda tibi erunt. Et cum hæc dixisset, continuo evanuit. Quare Raus, in medium prodiens, proclamavit : Vivite animo securo omnes qui hic estis : magna ego miracula vidi. Nec ea ad plenum enarrarat, cum navem videre veluti volantes altissimos montes aquarum superare, et portum inopinato intrare. Quo miraculo, omnes qui in navi erant coiere in unum, et gratias sanctissimo Alberto innumeras egere. Raus vero rediens e Sicilia, sanctum illico sepulcrum Alberti adivit, exceptus miro gaudio a Clero et populo Montis-Corvini. E

in mari periclitantes

n

ad portum miraculose adducuntur :

13 Legimus, quod nequaquam omittendum est, S. Albertum, cum super altare hostiam Christi consecratam teneret, et cum magnis lacrymis oraret, ut sibi significaret quibus rebus salutem animæ acquirere posset, nec responderet; dixisse, Domine mi, meis e manibus te numquam dimittam, nisi antea responderis. Et eo non respondente, eum conjurasse. Qui tandem respondit hæc septem ab eo facienda esse. Primum se omni die me pasces, hoc est, si amore mei unum obolum quotidie dederis, magis animæ tuæ proderit et gratum mihi erit, quam si post mortem pro te præberent unum montem auri qui e terra cœlum contingeret. Secundo, magis valet unam omni die lacrymam emittere dum vives, quam si post mortem tot effluerent lacrymæ pro te quod unum possent lacum efficere. Tertio, satis mihi placet, si qualibet nocte a somno oblectabili te amovebis, et toto me corde orabis : quæ res animæ tuæ magis conducet, quam si te mortuo decem hominum millia ad bellum pro fide Christi nomine tuo trajicerent. Quarto mihi magnopere gratum erit, si in re dubia in bonam capies partem omnia quæ ab aliis fient operabunturque, nec ulla emittes murmura de proximo tuo, et eum corriges errantem intra te et ipsum : quod certe magis valebit, quam si septem annorum jejunium in pane et aqua conficeres. Quintum; quod plus omnibus mihi placet, si bono animo gravem offensam inimico tuo remiseris : quod quidem magis animæ tuæ utile erit, quam si ad S. Jacobum Gallecum eundo, ad unumquodque milliare F

Sacrificantem aliquando Albertum,

septem actus valde meritorios Christus docet.

campum

A campum virgis plenum invenires, quibus eo modo te verberares, ut tuum late sanguinem in quolibet milliario effunderes. Sextum est, si omni tempore te minorem omni creaturæ existimaveris: quæ vera humilitas est, et magis animæ tuæ proderit, quam si multa hospitalia pauperum sustentares, et sitientem et famelicam hominum turbam omni die reficeres. Septimo cavebis, quoad vives ullum facere judicium animo temerario: quod gratum mihi magis erit, quam si totas dies in oratione ageres, et omni quoque tempore jejunares, et omnia bona amore Dei dares. Studebis igitur Alberte, si meam cupies gloriam adipisci, hæc animo et opere adimplere.

ANNOTATA.

a Alexander *est Episcopus creatus circa annum* 1496, *sed tantis Regum negotiis semper implicitus, ut multum sit quod vel primis annis in suo Episcopatu resederit: quem dimisit anno* 1515, *et anno* 1520 *in Indiam solvit, mortuus anno* 1525, *septuagenarius.*

b *Christi* 1036 *ut probatum supra.*

c Planisium *hic dici suspicor, quod modo* silva-plana *vocatur, medio fere inter Vulturariam Luceriamque* B *itinere: ab his quantum* Mons-corvinus, *distet non divinamus, quia locum dirutum nusquam exprimunt tabulæ geographicæ.*

d *Fortasse* Landulfus VI *Comes Capuæ et Princeps Beneventi, qui monasterium ingresso Pandulfo patre anno* 1059 *regnavit cum filio Pandulfo* IV *usque ad* 1074, *quo hic occisus est, et denique etiam ipse mortuus* 1077, *finem fecit Principatus, in Longobardica stirpe diu continuati, et Normannis Principibus locum cessit.*

e Guillelmum *intelligo, cui an.* 1114 *Paschalis Papa in amplissimo Procerum conventu* concessit Ducatum Calabriæ Apuliæ et Siciliæ, *cis pharum videlicet (quæ omnia deinde nobilior Apuliæ appellatio absorpsit) ut habet Falco Beneventanus in chronico. per primos* 40 *annos illius seculi dicto, quem Guillelmum Anonymus Cassinensis, in chronico totum fere seculum* XII *complexo, obiisse scribit anno* 1126. D

f *In Aprutio sive Samnio terras suas hic habuisse videtur: extra* Termulam *enim (quæ nunc est Episcopalis civitas ad mare, et extremus Apuliæ versus Italiam terminus) deportatus mox dicitur, cum liberaretur captivus.*

g *An hic* Lemarchus *Beneventanus Archiepiscopus, inter Gregorium, anno* 1142 *adhuc superstitem; et Petrum, quem constat sedere cœpisse intra annum ab inde sextum, constituendus est medius? Nusquam alibi ejus nomen occurrit: sed bene* Rossumandi, *qui ex parte Pseudo-pontificis Anacleti, expulso Gregorio, aliquamdiu Sedem illam tenuit.*

h *Non igitur vivente adhuc Alberto obiit: sed eidem mortuo successit, ex Gubernatore factus Episcopus.*

i *Ecgraphum mendose* millesimo trigesimo septimo.

k *Hodie* Alifi, *circa Vulturnum amnem Episcopalis civitas sub Capuano Archiepiscopo,* 30 *circiter P. M. Vulturaria distans.*

l Bicari *oppidum, nunc* Viccaro, *inter Luceriam et Tropam.* E

m *Ex hisce solum Actis eruit Ughellus* Joannis *Episcopi nomen; qui erroneos suos de Richardo secutus calculos, hunc dixit sedisse ipso quo S. Albertus obiit anno: rectius facturus si primum inter Episcopos Vulturarienses locum reliquisset Arderado: et Joannem hunc fecisset unum ex Rai mox nominandi, successoribus illis, quorum nomina adhuc desiderantur ad explendum annorum ut minimum octoginta lacunam.*

n Balnearia *oppidum,* Bagnara, *vix octo P. M. a Phari angustiis periculosissimis dissita.*

DE B. JULIANA

G. H.

VIRGINE PRIORISSA MONTIS-CORNELII APUD LEODIUM.

PROMOTRICE FESTI CORPORIS CHRISTI.

Commentarius prævius.

§ I. Vitæ varii scriptores. Locus natalis B. Julianæ.

ANNO MCCLVIII.

C *Duo illustria monumenta proponuntur in Actis hic jam proferendis: horum aliud spectat ad virtutes et res præclare gestas a sanctissima Virgine Juliana; aliud continet festi corporis Christi, hactenus summa cum solennitate in Ecclesia celebrati, primam originem, ex viso Julianæ Virgini divinitus oblato. Hisce monumentis, quæ fides habenda sit, auctor in præfatione edisserit, dum ait, ea fuisse* a venerabilibus et fide dignis personis cognita et relata, quarum quædam cum ipsa Juliana conversatæ, quædam etiam specialem amicitiæ gratiam consecutæ, de vita et virtutibus ejus plurima cognoverunt, et sine fermento falsitatis sciscitantibus indicarunt. *Fuerunt ea primum,* per diligentiam unius valde religiosæ personæ, velati quædam fragmenta ne perirent, in lingua Gallica litteris commendata, et per Joannem de Lausenna, Canonicum Ecclesiæ S. Martini Leodiensis, admirandæ sanctitatis virum, approbata. *Ex hujus Canonici, fidissimi Julianæ amici, consilio, alter ibidem scriptor vertit in Latinum, imo multis additis locupletavit, uti testatur Bartholomæus Fisen in suis Annotationibus ad Historiam de prima festi Corporis Christi Origine num.* 15, *asserens priorem Vitam Gallice scriptam in libello MS. pervetusto asservari in domo Corneliana, in qua Juliana vixerat. At perantiquum exemplum Latinum in tabulario Corneliano repertum, Parisiis periisse inter manus typographi, qui dum edere pararet, obiit* ... *Postea Lambertus Ruitius domus Cornelianæ Vicarius eadem Acta ex antiquo MS. Codice in domo ad Catenam anno* MCCCCXXXVI *exarato descripsit anno* MDXCI, *et cum alio Carthusianorum Leodiensium exemplo contulit, quod etiamnum in domo Corneliana servatur, uti in apographo nostro inde transmisso legitur. Hæc Acta damus collata cum Vita, reperta in MS. codice cœnobii Rubeæ-Vallis prope Bruxellas in secunda parte Hagiologii Brabantinorum. Extat eadem in MS. codice Averbodiensi, quem anno* MDCLI *Antuerpiam delatum habuit Chrysostomus Vander-Sterren, cœnobii S. Michaelis Abbas Præmonstratensis. Inter personas B. Julianæ sanctiore familiaritate conjunctas fuit Eva, juxta ecclesiam S. Martini apud Leodienses Reclusa: cujus frequens in Vita mentio fit: et num.* 30 *libri* 2 *dicitur,* in hodiernum diem, *quo scriberet auctor,* magnifice attestari. *Vivebat dicta Eva adhuc anno* MCCLXIV, *quando Bullam, de solennitate Venerabilis Sacramenti instituta, ei transmisit Urbanus* IV *Papæ: quam Bullam sub finem Vitæ in codice Rubeæ-Vallis annexam reperimus, et hic pariter damus. Divisit auctor Vitam in duos libros, iterum in sua capitula subdivisos ut ipse lib.* 1 *num.* 13 *appellat: sed quæ his subnectuntur summaria rerum, alia sunt in MSS. Leodiensibus, alia in* F

Vita B. Julianæ mox ab obitu

primo Gallice

dein Latine scripta:

hic edita ex duplici MS. Leodiensi,

et alio Rubeæ-Vallis,

in 2 libros distincta.

AUCTORE G. H.

A *MS. Rubeæ-Vallis, utraque a posteris annexa. Porro in MSS. Leodiensibus subjungitur lib.* 2 *cap.* 46 *iste titulus :* De desiderio mortis, quod Juliana habebat, et quod a scriptore dicitur Martyr esse ; *quæ esse ab ipso scriptore adjuncta nemo dixerit : hujus loco in MS. Rubeæ-Vallis ista leguntur :* Quomodo cupiebat dissolvi et cum Christo esse, et quomodo Martyr fuit. *Nos omissis istis titulis, quia similia summaria margini adscribimus, capitula in numeros commutamus, et more nostro totum tractatum in Capita justæ prolixitatis dividimus.*

Secuti alii scriptores,

2 *Auctorem hunc Synchronum* non longo intervallo *(verba sunt Bartholomæi Fisen)* secuti sunt Joannes Holsemius Canonicus Leodiensis, Joannes Ultramosanus, et Joannes Warnantius, qui inter res a popularibus suis gestas historiam hanc breviter sed diserte commemorant : scripserunt autem sub annum MCCCXXX. Ejusdem meminit auctor Magni Chronici Belgici, qui vixit sub obsidionem Novesianam sive anno MCCCCLXXIV. *Sed hi omnes fere de Institutione festi Venerabilis Sacramenti apud Leodienses agunt, absque singulari mentione Julianæ Virginis :*

Joannes Blærus,

ad quam ejus originem primam deduxit Joannes Diesthemius Blærus, Leodii ad S. Jacobi Prior e Benedictina
B *familia : qui anno* MCCCCXCVI *scripsit ea de re commentarium, in decem distributum articulos, Duaci cum speculo magno exemplorum typis Bellerionis anno* MDCIII *excusum, et recusum in Annalibus Bzovii ad annum Christi* MCCXXX. *Eodem labente seculo* XV, *quo*

Guillelmus Fanius,

Blærus vixit, idem argumentum tractavit Guillelmus Fanius, Leodii ad S. Martini Canonicus, sed hunc libellum necdum scimus typis prodiisse. Supra memoratus

Lambertus Ruitus,

Lambertus Ruitus edidit Leodii, typis Joannis Vossii anno MDXCVIII, *Vitam B. Julianæ, ex antiquis codicibus Latinis in Gallicum versam ; cui subjunxit compendium, extractum ex Commentario Latino dicti Guillelmi Fanii. Floruit sub initium hujus seculi Joannes Chapeavellus, Canonicus et Vicarius Leodiensis, qui Gesta*

Joannes Chapeavillus,

Episcoporum Tungrensium, Trajectensium et Leodiensium tribus tomis edidit anno MDCXIII, *et tomo secundo subjunxit :* Tractatum historicum, de prima et vera origine festivitatis Sacratissimi Corporis et Sanguinis Domini, ex authenticis historiis et documentis collectum. *Hic primo omnium allegat* Vitam B. Julianæ *quam damus, asseritque eam* pluribus in locis istius diœcesis in veteribus codicibus MSS. asservari, duobus libris docte et graviter ab auctore anonymo illius temporis descriptam. *Chappeavillum se-*

et Bartholomæus Fisen :

cutus est ante memoratus Bartholomæus Fisen Leodiensis, e Societate nostra, vir in rebus Leodiensibus
C *admodum eruditus : qui illustri Commentario, Duaci typis Bellerianis anno* MDCXXVIII *vulgato, totam hanc historiam, de Vita B. Julianæ et Origine prima festi Corporis Christi, præclare illustravit : iterumque plurima de eadem materia habet in Historia Ecclesiæ Leodiensis, quam deduxit ad annum* MCCLII, *post quem B. Juliana aliquot annis superfuit in vita. Hujus denique Vitam propria phrasi ad hunc quintum Aprilis edidit idem Fisen, in Floribus Ecclesiæ Leodiensis anno* MDCXLVII *excusis.*

Nata est Retinnæ,

3 *Locus natalis B. Julianæ in terra fuit* Retinna, intra secundum ab urbe Leodiensi lapidem, *quam ideo* civem Leodiensem *appellat Fisen num.* 16 *Notationum ad priorem tractatum.* Quia, *inquit*, Retinna cis fines eos sita est, quos urbi circumscribit leuca Bannalis, ut loquuntur : populus enim Leodiensis universus, pars urbem, adjacentem agrum pars inhabitat : sed pari gaudent utrobique jure, etiam suffragii ad comitia, cum Consularia tum alia quævis : iisdem item legibus utuntur, civesque sunt et nominantur, atque Consulibus æque parent. Consularis porro hujusce provinciæ terminos idiomate vulgari Bannalem leucam vocant, quamquam aliquando leuca minus, ad duas aliquando Leucas, seu sex D
millia passuum extendatur. In dicto pago Retinna fons est, quem incolæ, S. Julianæ appellant, qua ex caussa nihil adfertur. Quædam ibidem domus antiquum Abbatiæ nomen retinent : existimo villam olim fuisse Cornelianæ domus eodem loco positam, quo fuerint ædes parentum S. Julianæ. Sed jam, bonis in emphiteusim datis, nullum Cornelianæ villæ nomen est. *Hæc Fisen de loco natali* B. Julianæ, *quam ubique* Sanctæ *titulo honorat.*

ubi fons B. Julianæ

§ II. Domus Montis-Cornelii : S. Augustini Regula ibidem observata.

In Monte Cornelii habitarunt Præmonstratenses,

A*lter locus, in quo B. Juliana educata, et dein sanctimonialis et Priorissa vixit, fuit* ad portam urbis Leodiensis Transmosanam, sub arduo monte, quem Cornelii vel Cornorum dici *tradit Fisen,* vernacula voce ad corna propendente. *Fuit in dicto monte duplex domus religiosis hominibus destinata, alia in vertice montis, alia ad pedem. In vertice fuit Præmonstratense cœnobium, ab Adalberone Episcopo, qui anno* MCXXIV *vita functus est, constitutum. Verum Præmonstratenses* E
migrarunt in urbem anno MCCLXXXVIII, *accepto ad Mosam peramœno loco, quando Episcopus in vertice Corneliani montis arcem construxit, quam Engelbertus a Marca, item Episcopus, anno* MCCCLVII *attribuit Carthusianis : quos in hodiernum diem magno Numinis honore locum tenere tradit Fisen num.* 20 *in Notis. Ad pedem hujus montis Corneliani erat domus ampla, in nosodochiam simul et cœnobium extructa a Leodiensibus, ut cives utriusque sexus, qui lepræ contagium incurrerent, ibidem mansionem acciperent, uti lib.* 2 *cap.* 1 *infra in Vita late explicatur : et plane congruunt ea, quæ Jacobus de Vitriaco, scriptor istius ætatis integerrimus, in Historia Occidentis cap.* 25 *his verbis tradit :*

nunc Carthusiani :

ad pedem Domus pro religiosis et ægris :

Sunt aliæ tam virorum quam mulierum, seculo renuntiantium et regulariter in domibus leprosorum et hospitalibus pauperum viventium, absque æstimatione et numero certo, in omnibus Occidentis regionibus congregationes, pauperibus et infirmis humiliter et devote ministrantes. Vivunt autem secundum S. Augustini regulam, absque proprio et in communi, sub unius Majoris obedientia ; et habitu regulari suscepto, perpetuam Domino promittunt continentiam. Seorsum autem viri, et seorsum feminæ, cum omni reverentia et castitate, dormiunt et manducant. Horas autem Canonicas, quantum hospitalitatis studium et pauperum Christi ministerium permittunt, F
diebus et noctibus audire non omittunt. In domibus autem, in quibus major est conventus, et numerosior Fratrum et Sororum congregatio, frequenter in capitulo ad corrigendas delinquentium negligentias, vel pro aliis necessariis et honestis caussis congregantur. Lectiones autem divinarum Scripturarum plerumque, dum reficiuntur corpora, sibi faciunt recitari : in refectorio et aliis certis locis et horis constitutis silentium observantes. Homines autem infirmos vel hospites sanos, quos in domibus suis suscipiunt, separatos a mulieribus manducare faciunt et dormire. Capellani autem eorum cum omni humilitate et devotione pauperibus et infirmis in spiritualibus ministrantes, verbo divinæ prædicationis indoctos instruunt, pusillanimes et debiles consolantur, et ad patientiam et gratiarum actionem exhortantur. Divinum officium, ut omnes infirmi audire in suis lectis valeant, in capella communi diebus et noctibus assidue celebrant. Confessiones autem et extremas Unctiones et alia Sacramenta diligenter et solicite subministrant infirmis, et mortuis debitam exhibent sepulturam. *His multa subjungit, et dein ista addit :* Parisiis et Noviomi in Francia, Pruuni in Campania, Tornaci in Flandria

secundum regulam S. Augustini

Laudata a Vitriaco,

sita tunc in Lotharingia inferiore

A Flandria. Leodii in Lotharingia, Bruxellis in Brabantia, sunt hospitalia pietatis, domus honestatis, officinæ sanctitatis, conventus decoris et religionis, refugia pauperum, asylum miserorum, consolationes lugentium, refectio esurientium, suavitas et mitigatio infirmorum. *Hæc Vitriacus S. R. E. Cardinalis, vita functus* XXX *Aprilis anno* MCCXLIV, *cum in designata ab eo domo leprosorum apud Leodienses degeret B. Julianæ Priorissa. Erat enim tunc Lotharingia inferior sive Ripuaria, celebris Ducatus in hisce Belgii inferioris partibus, quibus Godefridus dux Bullonius, postmodum Rex Hierosolymitanus præfuerat : et quia comites Lovanienses et Limburgenses olim Ducatum Lotharingiæ possederunt, hinc factum, ut etiam postea duces Brabantiæ et Limburgenses fuerint sic appellati. Erant etiam Ducibus Lotharingiæ inferioris obnoxii alii circumquaque Comites et Domini, imprimis ditio Leodiensis, Hasbania, vicinaque loca.*

quam fuisse Ordinis Cisterciensis voluerunt aliqui

5 *Fuit igitur apud dictos Leodienses laudatum a Vitriaco hospitale seu domus leprosorum in monte Cornelii, in qua ex illo tempore in hodiernum usque diem, teste Fiseno, viguit Regula Augustiniana, et secundum hanc etiam vota ibidem emittuntur; neque ullum alibi superesse Leodii familiæ hujus vestigium affirmat, ideo-* B *que miratur unde in mentem venerit Molano et aliis recentioribus scriptoribus, ut S. Julianam Virginibus Cisterciensibus præfuisse assererent. Controversia hæc acriter ventilata nuper fuit in Flandria inter Petrum de Waghenare, Priorem Furnensem Ordinis Præmonstratensis; et Carolum de Visch, itidem Priorem Brugensem monasterii Dunensis ordinis Cisterciensis, dum suis uterque eam conatur vindicare; ille in tractatu de Personis ordinis Præmonstratensis sanctitate illustribus, una cum Vita S. Norberti edito anno* MDCLI; *iste in Bibliotheca scriptorum sacri Ordinis Cisterciensis, recuso anno* MDCLXVI. *Waghenare pag.* 104 *et sequentibus inter Præmonstratenses recensit* B. Julianam, B. Joannem Priorem, B. Sapientiam Priorissam, BB. Oziliam, Ermentrudem, Elisabetham et Agnetem, *sorores religiosas in Monte-Cornelii, quod honorifica omnium mentio fiat in Vita B. Julianæ. At contra Chrysostomus Henriquez omnes inscripsit ad diversos dies suo Menologio Ordinis Cisterciensis. Edidit idem postea Lilia Cistercii, seu sacrarum Virginum Cisterciensium Vitas, et inter has distinctione* 3 *Vitam B. Julianæ, præfatus se eam,* paucis quidem mutatis, ex celeberrima Rubeæ-Vallis bibliotheca desumpsisse : *sed non indicat, quænam sint illa, quæ pro libitu suo mutarit. Videntur potissimum esse, quibus B. Julianam, et alias memoratas personas suo Ordini adstrueret:* C *ita lib.* 1 *num.* 2 *ad ista verba*, ad domum Montis Cornelii, prope Leodium, quæ tunc novella erat plantatio, *adjunxit* Cisterciensis Ordinis : *et num.* 6 *ad ista verba*, scripta beatissimi Bernardi vehementer sibi ignita visa sunt; *adjunxit* Patris nostri Bernardi, *quasi scriptor antiquus fuisset Ordinis Cirterciensis: et lib.* 2 *num.* 7 *de Jacobo de Trecis, postea Urbano* IV *Papa, ad ista verba,* Hic siquidem postea factus est Ecclesiæ Virdunensis Episcopus, *hæc inter posuit.* Hic siquidem Deo liberius vacare desiderans, dignitates et honores Ecclesiasticos contempsit, et in quodam monasterio Ordinis nostri habitum religionis assumpsit, et postmodum factus est Virdunensis Ecclesiæ Episcopus. *At num.* 27 *ut Præmonstratensibus argumentum præcipuum surriperetur, ista verba.* Primo de quodam monacho albi habitus superioris montis Cornelii sibi Priorem constituerunt, *ita immutavit :* Quemdam monachum superioris montis Cornelii sibi Priorem constituerunt. *Omitto alia quærere.*

Vita B. Julianæ ad hoc probandum varie interpolata :

Sane vixit exul et sepulta est in monasteriis Cistercien.

6 *Multa sane sunt in Vita B. Julianæ, quæ ostendunt ejus erga Cistercienses affectum : quia S. Bernardi scriptis delectabatur, et pulsa e domo Corneliana in Roberti-montem, in Vallem nostræ Dominæ, ac denique Salsiniam se recepit, et postremo Villarii sepeliri voluit : quæ omnia Cisterciensis Ordinis domicilia esse indicantur in ipsa Vita B. Julianæ. Præterea (et hoc potissimum Cisterciensium argumentum est desumptum ex lib.* 2 *Vitæ num.* 33) *Juliana et socia* de consilio peritorum et religiosorum, maxime autem Reverendi Patris Guyardi Cameracensis Episcopi, subjectioni et protectioni Salsmiensis Abbatissæ se quoad viverent subdiderunt : ne absque Superiore, sed solo propriæ voluntatis arbitrio, vivere dicerentur. *Factum id cum adhuc Namurci degeret Juliana prope ecclesiam S. Symphoriani, postea etiam, mortuis Agnete et Ozilia comitibus, cum socia Isabella migravit Salsiniam. Et hæc omnia ejusmodi sunt, ut appareat multum in S. Julianam juris habere Cistercienses; non tamen talia, ut vel per umbram vero simile faciant, quod Domus Corneliensis fuerit Instituti Cisterciensis.*

AUCTORE G. H.

seque protectioni et obedientiæ Abbatissæ Cisterc. subjecit :

non videtur tamen aliam a prima Regulam esse professa

7 *Imo post mortem Isabellæ, lib.* 2 *num.* 42, *dicitur quod Juliana*, se solam intuens remansisse, mandavit e Domo Cornelii-montis unam de Sororibus Ermentrudem nomine venire ad se. *Quomodo autem solam se apprehendere potuisset, si Salsiniensibus fuisset nova alterius Regulæ professione accensa? Quid?* E quod ipsamet, *inquit Fisen*, cum Salsiniæ degeret, Priorem Cornelianum ad se venientem exceperit, non secus ac animæ suæ Præsidem et Pastorem, eoque nomine commendavit Ermentrudi *ut ei confiteretur, quemadmodum eodem num.* 42 *indicatur. Atque ex his inquit Fisen*, efficitur, ejusdem tum instituti fuisse, cujus fuerat cum domum Cornelianam incoleret; sive in Augustiniana familia, ut vixerat, ita extremum posuisse spiritum, *et quidem extra monasteria Cisterciensia, in reclusorio Fossensi. Accedit quod, ut dicitur n.* 50, cum ante obitum suum a venerabili Abbatissa rogaretur, ut in domo sua de Salesinnes suam eligeret sepulturam, hoc facere recusavit : *hoc enim quomodo vel rogari debuisset vel potuisset recusare domus Salsiniensis professa? Fuimus et nos in Domo Corneliana, invenimusque tam ipsas Sorores ad pedem montis, apud quas etiam ecclesia est, quam Fratres, qui se Præbendatos vocabant, in domo haud procul distante et civitati propiore habitantes, utrobique in habitu nigro, qualis Sacerdotum fere secularium est, et Virginum in paternis propiisve ædibus continentiam profitentium; idque sub S. Augustini Regula, absque ulla mutatæ umquam eo loci professionis memoria : Julianam autem ipsam picturæ omnes, antiquæ et novæ, nigro in habitu repræsentabant. Quæ res nos jam antea in sententiam Fiseni propensos, eo facilius inclinavit, quod haberemus ipsius Caroli de Visch* F *epistolam, olim ad P. Bollandum datam, qua ingenue profitebatur, se plane in eamdem opinionem concedere, atque initio ita sensurum fuisse, nisi alio abstulisset magnorum auctorum invicem se sequentium consentiens assertio: sed addebat, nec Præmonstratensem dici debere, idque etiam agnoscere viros ex ordine Præmonstratensi præcipuos Chrysostomum vander Sterre Abbatem Antuerpiensem et Amandum Fabium Religiosum Ninoviensem, nobis a pietate, eruditione ac sinceritate notissimos. Atque hic sistendum nobis putabamus, cum R. D. Godefridus de Licht, in celeberrimo S. Michaelis monasterio Præmonstratensis Canonicus, sedulus antiquitatis ecclesiasticæ scrutator, exhibuit nobis deductas rationes, quibus putabat probabile effici, Cornelianæ domus Sorores et Fratres, ad suum Ordinem potius quam ad alium ullum pertinuisse : quas rationes quia egregiam continent doctrinam, visum est § sequenti proponere. Quod autem Corneliensis domus numquam fuerit instituti Cisterciensis vel sola vicinia Abbatiæ Præmonstratensis probare potest, cum inter conditiones societatis ab utroque ordine initæ anno* MCXLII, *et a S. Bernardo subsignatæ, una sit*, ut Mansio Sororum ab

quæ Augustiniana tunc fuit et nunc est.

Abbatia

A Abbatia, ceterum [illegible] Ordinis [illegible] legendis.

Al. Tobb. G. II.

§ II. Quare Corneliensis domus videatur ab initio primitus fuisse instituti Præmonstratensis.

Eodem in monasterio etiam Sorores habitabant olim in Ordine Præmonstratensi

Ut bene intelligatur, quo fundamento nitantur Præmonstratenses, dum suis B. Julianam annumerant; notandum est primo, quod ab exordio Ordinis Præmonstratensis habitaverunt feminæ in eodem monasterio cum viris; ideo tamen inclusæ, ut ait Cardinalis Vitriacus cap. 22, intra septa monasterii tenebantur, quod ad eas nullus hominum patebat ingressus. Sed cum primo fervore tepescente, improvida securitas torporem et negligentiam inducere cœpit, *B. Hugo, S. Norberti in Ordinis regimine successor*, Patrum Capituli generalis decreto sanciri fecit, ne deinceps sanctimoniales ad idem cum viris religiosis contubernium admitterentur: sed remotiori loco sejunctæ transferrentur, *ut ait Le Paige in Bibliotheca Præmonstrat. lib.* 1, *parte* 1, *cap.* 19. *Quod et in multis monasteriis factum esse constat; sic tamen ut manerent adhuc illius monasterii, unde translatæ erant, membra; et etiam domicilia prædicto monasterio manerent incorporata. Hinc factum est, quod aliquæ magis, aliquæ minus procul translatæ sint: prout locus habitationi commodus sese offerebat.*

B

deinde tecto separato commune habebant nomen monasterii:

9 *Notandum secundo prædicta sanctimonialium monasteria non citari diversis nominibus in catalogis monasteriorum Ordinis, quam nominibus monasteriorum virorum, quia his absolute incorporata erant; quamvis interim constet fuisse distincta domicilia. Patet hoc ex monasterio cui præfuit B. Oda, quod suberat monasterio Bonæ-spei in Hannonia: item ex monasterio S. Michaelis Antverpiæ, quod adhuc diu post prædictum Capitulum generale, claustrum Sororum sibi incorporatum habebat, quod cum omnibus bonis suis ad ipsum virorum monasterium pertinebat; ut probant diplomata authentica, alterum Nicolai Cameracensis Episcopi datum* MCLV, *aliud Godefridi Ducis Brabantiæ, datum* MCLXI *et Alexandri Papæ* III *datum* MCLXXIX: *quibus* [illegible] *Ecclesiæ Sancti Michaelis proprie incorporatur* claustrum Sororum cum libertate ecclesiæ earumdem, *uti et litteræ Henrici Ducis, datæ* MCLXXXVI, *quibus idem Dux confirmat inter bona ejusdem* claustrum Sororum. *Ipsæ autem quæ adhuc supersunt, et venerabilem etiamnum sub Regula S. Augustini degunt, etiam tum meminerunt suæ olim subjectionis, conatæque sunt haud ita pridem ad eamdem redire; sed justis de caussis non fuerunt admissæ. Item constat de monasterio Sancti*

C

Nicolai Furnensis ex litteris Philippi comitis Flandriæ et Viromanduæ, datis MCLXXXI, *quibus confirmat* Sororibus Sancti Nicolai de Furnis quinquaginta solidos annuatim persolvendos, *uti etiam fecit Urbanus* III, *scribens* dilectis in Christo filiabus Christianæ Priorissæ et sororibus S. Nicolai Furnensis *etc. Aliarum Priorissarum prædicti monasterii meminit antiquum Necrologium Sancti Augustini Morinensis, quæ ad longum videri possunt apud Petrum de Waghenare in descriptione sui monasterii S. Nicolai. Quod autem his amplius est, in quibusdam monasteriis videtur diutius perseverasse antiquus mos cohabitandi, vel quia deficiebant media ad ædes Sororibus alibi ædificandas, vel quia fervor nondum ita tepuerat, ut ex mutua cohabitatione periculum timeretur, vel aliis de caussis. Caussam transferendi præbet epistola* 68 *Gervasii Abbatis Præmonstratensis ad Henricum Ducem Brabantiæ, qua ita scribit:* Si noveritis quod Venerabilis frater N. Abbas Florelliæ, pia (ut credimus) intentione ductus, intendat Sorores, quæ nunc apud Postellam commorantur, ad alium locum transferre, ubi earum honestas et fama melius conservetur, serenitatem Vestram affectuose rogamus, quatenus eidem velitis Abbati consistere in hoc facto etc. *Constat autem apud omnes monasterium Postellense a prima sui fundatione fuisse virorum. Cum ergo præfatus Gervasius anno tantum* MCCIX *Generalatum adierit, verosimile fit illum antiquum morem tunc temporis nondum plane fuisse abrogatum.* D

Multæ postea nudam S. Augustini regulam retinuere.

10 *Notandum tertio, quod succedentibus temporibus plures Prælati, sese a regimine sanctimonialium paulatim subtraxerint: qui quidem eas partim siverunt emori, partim sufficienter fundatas suis proventibus vivere permiserunt, easque vel sibi subjectas retinuerunt, vel Episcoporum jurisdictioni (cui Ordo diu subjectus fuit) totaliter reliquerunt, apud quas sic perseveravit Regulæ Augustinianæ observantia, ut quod ei additum fuerat ex instituti Norbertini peculiari forma, in desuetudinem et oblivionem paulatim abierit. Accidit hoc sanctimonialibus Stenfordiensibus in Flandria, monasterio Præmonstratensi S. Augustini apud Morinos in Artesia diu subjectis; et iis quas supra diximus Antverpiensibus, quæ nunc pure Augustinianæ sunt et scapulare nigrum assumpserunt; reliquum habitum, etiam pallium, adhuc servantes album. Similia exempla absque omni dubio plura reperirentur, et forte allatis clariora, si aliorum monasteriorum archiva quis perlustraret.*

Sorores ita in Monte-Cornelii creditur,

11 *His prænotatis, accedendum videtur prædictis nodis cum monasterio Montis-Cornelii inferiori fuisse actum: nam imprimis, in Monte Cornelii Fratres et Sorores instituti Præmonstratensis simul habitasse, testis omni exceptione major est S. Bernardus Epistola* 79, *quæ est ad Lucam prædicti monasterii Abbatem; in qua ex professo ipsum admonet, ut Fratrum et Sororum cohabitationem separet:* Obsecramus, *inquit,* per sanguinem illum qui pro animabus fusus est, ne tanti emptarum parvi pendatur periculum, quod maxime ex virorum et feminarum cohabitatione non immerito timetur his, qui cum Dei gratia jam contra diaboli tentamenta luctati, propria experientia edocti, dicere possunt cum Apostolo: non enim ignoramus astutias ejus etc. *Quamvis enim hunc Lucam, Joannes Picardus et Jacobus Merlo Horstius, in notis ad eamdem Epistolam, ex Trithemio [illegible] Benedictinum faciant, tamen eum Norbertinum fuisse satis clare ipsa indicat epistola, ut* [illegible]. *Est autem omnino verosimile prædictas Sorores, vel ad hanc S. Bernardi admonitionem, vel postea secundum Hugonis Generalis decretum, a Fratribus separatas, fuisse ad pedem montis deductas; ubi fortassis jam tum, ex more ordinis Præmonstratensis antiquo, Xenodochium erat ipsius monasterii Corneliani: cum arduus ascensu mons haud ita commodus esset excipiendis viatoribus et peregrinis: quod tamen caritatis officium Ordini proprium fuisse, docere potest celeberrima fundatio Postellensis, eidem ab ipsis suis principiis destinata; et SS. Gervasii atque Protasii Xenodochium, ab ipso S. Norberto constitutum. Cum autem Leodiensibus visum est utriusque sexus Leprosorium instituere; prædictæ quidem Sorores infirmarum ibi collocandarum ministerio potuerunt sufficere: pro viris autem infirmis deputandi fuere Fratres, non tamen sub eadem, sed sub habitatione diversa: quibus communiter præfuerit Prior sive Prælatus, ex superiori monasterio assumptus, fortassis etiam in eodem habitans. Clariora hæc fient, si ipsius Episcopi Roberti diploma, eo tempore datum quo ibidem Priorissam agebat B. Juliana, integrum protulerimus: in quo et professionis formulam licebit notare, ei qua Præmonstratenses utuntur perquam simillimam, sic tamen ut appareat jam non amplius Abbati superioris monasterii subjectos subjectasque fuisse, quibus hanc Constitutionem Episcopus condit: est autem hujusmodi.*

E

ubi separatæ a superiori monasterio Sorores,

2 Cor. 2, 11

F

post erectionem leprosarii

12 Robertus Dei gratia Leodiensis Episcopus, dilectis filiis, universis Fratribus et Sororibus Domus leprosorum de Cornillion, juxta Leodium, in perpetuum. Ex injuncto nobis Pastoralis curæ officio

A cio, saluti et paci vestræ providere, et humilitati vestræ pietatis intuitu cogimur inclinari. Ea propter dilecti in Christo filii, volentes vos omnes et singulos, tam viros quam mulieres, tam sanos quam infirmos, in domo Dei honeste et pacifice conversari; statuimus, quatenus disciplinam Capituli, instituta silentii et laboris, ceterasque bonas et approbatas consuetudines et institutiones domus vestræ, diligenter et fideliter observetis: nec Prælatus audeat in illis aliquid immutare, vel cum aliquo dispensare, nisi quando viderit expedire. Præcipimus autem, ut illi, qui apud vos renuntiant seculo; professionem suam solemnizent viva voce in hunc modum.

acceperunt a Roberto Ep. una cum Fratribus

Ego N. facio professionem, et promitto stabilitatem in hac domo N. voveo etiam et promitto Deo et Beatæ Mariæ, et Tibi N. hujus domus Patri, abdicationem proprietatis, et custodiam castitatis perpetuam, et obedientiam secundum Regulam Divi Augustini, ad discretionem tuam, tuorumque successorum, et quod ero obediens tibi, tuisque successoribus usque ad mortem.

formulam professionis,

Prælatus autem sit providus et discretus, ut eamdem Regulam vos pro modulo vestro firmiter faciat observare. Prohibemus autem districte in virtute B obedientiæ, ne quis vestrum proprium aliquo modo possideat; sed si quis aliquid habeat proprii, totum incontinenti resignet. Si quis vero proprium deprehensus fuerit habere, monitione præmissa, de domo expellatur, nec recipiatur interius, nisi digne secundum regularem disciplinam pœniteat: quod si proprietas apud quempiam inventa fuerit post mortem, ipsa cum eo in signum suæ perditionis extra cœmeterium subterretur. Quicumque vero, tam in his quam in aliis quibuslibet observandis vel casibus, negligentes vel reprehensibiles inventi fuerint, Prælatus eos caritative corripiat, et eorum excessus corrigat et emendet; pœnam debitam transgressoribus, juxta modum culpæ et personæ delinquentis, infligendo. De quolibet autem conventu duæ personæ, discretæ et zelum religionis habentes, assumantur; quæ solicite investigent ea, quæ correctione et reformatione digna fuerint, et ea fideliter perferant ad Prælatum: qui manifestos excessus, in manifesto, et occultos in occulto, studeant emendare, cum dilectione hominum et odio vitiorum, et caussas et origines malorum radicitus extirpando. Cui Prælato tam Clerici quam laici, tam sani quam infirmi, tam viri quam mulieres, obedientiam pariter et reverentiam studeant exhibere. Cum autem a vobis eligendus fuerit Prælatus, statuimus, ut antequam ad electionem proce- C datur, evocentur viri prudentes et timentes, qui vos de modo eligendi instruant, et ad eligendum idoneum Pastorem diligenter commoneant: in cujus electione nullum jus unquam sibi vendicare præsumant: districtius autem prohibemus, ne per laicos seculares, cum Fratribus et Sororibus prædicta electio præsumatur: quæ si forte præsumpta fuerit, ipsam esse irritam noveritis et inanem etc. *Notandum est autem apud Præmonstratenses adhuc in usu esse, ut duplicis generis Præpositi distinguantur: scilicet Manuales qui a Patribus Abbatibus (ut vocant) constituuntur, sine electione Monialium; et Prælati, qui a Monialibus eliguntur: et tales hic in Belgio sunt Præpositus Vallis liliorum Mechliniæ, et Præpositus de Oisterhaudt prope Bredam, et plures alii circa partes Germaniæ.*

mandatum absolutissimæ paupertatis,

jus Prælati eligendi:

quod erat Præmonstr. instituto conforme:

13 *Et primi quidem generis Prælatum Robertus voluit, expresse cavens, ne in Prælati electione jus unquam sibi vindicare præsumerent, qui erant consulendi dumtaxat: videtur tamen post Episcopi Roberti mortem, plus aliquid juris circa electionem accessisse Abbati monasterii superioris: quia invenitur in archivis monasterii Belli-reditus (quo scilicet, anno* XXX *post mortem B. Julianæ, Præmonstratenses e Corneliano monte deducti migravere) supplex libellus, charactere veteri et sermone Gallico exaratus, cujus principium Latine redditum Robertus Lamberti, Averbodiensis Prior (in historia Divæ Virginis de Cortenbosch, pro asserenda Præmonstratensibus Juliana, prolixe disputans) tale profert,* D

Exponunt debito cum honore Reverendus Dominus Abbas et Conventus Belli-reditus, quod olim (*cum videlicet in Monte Cornelii morarentur*) permiserint civitati, in pede dicti Montis Cornelii extruere domum et capellam, dotatam bonis et eleemosynis civium, tam pro elephantiacis seu leprosis quam Fratribus et Sororibus sanis, quæ Cornelii Montis est appellata: et quod pertinuerit ad ipsum Abbatem et Conventum denominare, et instituere unum vel duos e suis Fratribus, qui dictam Capellam regerent, et Fratribus ac Sororibus tam sanis quam ægris, inservirent; quos ad beneplacitum revocabant et amovebant, quando necesse erat, et alios ejusdem Conventus in ipsorum locum substituebant: qui Fratres et Sorores tenebantur profiteri et observare Regulam Divi Augustini, exemplo Abbatis et Conventus superioris, qui eamdem profitentur. Cum ergo plures Religiosi dicti Conventus, prædicto regimini, uti Priores, præfato- E rum Fratrum et Sororum præfuerint, prout ex documentis adjunctis in favorem antedictorum Dominorum Abbatis et Conventus apparet, *etc.*

sed hoc jus videtur iis non fuisse diuturnum

14 *Hi sunt [illegible] quibus in [illegible] Fratres [illegible] et [illegible] vel [illegible] eamdem [illegible] alios [illegible] Priores et Capellanos, Abbas monasterii superioris mitteret ad inferius, si idem suos habebat Clericos [illegible] ad monasterium superius non pertinentes? Quandonam autem eos sic mittere desierit Abbas prædictus, difficile est divinare [illegible], quibus id sibi juris olim fuisse, variosque Priores ita missos esse, probare nititur Belli-reditus Abbas, nec annus supplicationis præfatæ nobis notetur a Domino Lamberti præcitato. Longius tamen tempus videtur insinuari, quam quod a Roberti Episcopi morte ad annum translati in urbem cœnobii extenditur, qui fuit Christi* MCCLXXXVIII. *Verosimiliter autem suspicari quis posset, quod Præmonstratenses, ab Alexandro Papa V anno Christi* MCCCCIX *Episcoporum jurisdictioni exempti; liberum hujus suæ exemptionis usum nonnullorum jurium cessione redemerint ab Episcopo Leodiensi, inter quæ fuerit Domus Corneliensis administratio, quam ne ullo unquam tempore iidem repeterent, jussi sint Fratres et Sorores ibi commorantes habitum nigrum assumere: qui proinde etiam in picturis nunc cernitur: quod ipsum* F *tanto pronius fuit ab Episcopo peti, a Præmonstratensibus concedi; quos hos tædere debuerit litium, ratione fundationis inter Episcopum et Magistratum urbis pridem vertentium;* dum utrimque, *ut ait Fisen*, tamquam de violato jure contenditur ad nostram usque ætatem: *Episcopi autem intererat, neminem, nisi sua vel saltem libera Fratrum ac Sororum electione constitutum, admisceri gubernationi domus, aliunde satis controversæ.*

seu unquam per sequestrationem ob Ordinem Præm. redditum

15 *Hactenus superiori paragrapho laudatus R. D. Godefridus: quæ sane persuadent nobis, fieri potuisse, ut quæ antea sub eodem cum Fratribus tecto in superiori monasterio habitaverant Sorores, fuerint ad pedem montis deductæ, et ibidem usque ad tempus erecti a civibus Leprosorii perseveraverint, tamquam membrum et pars monasterii superioris: quamvis Belli-reditus Abbas in suo libello supplici non meminerit ullarum Sororum, ibi ante tempus, quod diximus existentium, et designato per Abbatem Priori, ut prætenditur, subjectarum. Ex prædictis etiam credibile nobis videtur quod ad restaurandam disciplinam, in domo Corneliana mire labefactatam, et per Simoniaci Prioris restitutionem, Roberto Episcopo mortuo et pulsa in exilium Juliana,* fœde

Ex dictis sequuntur duo satis verosimilia

AUCTORE G. H.

non tamen quod præcipue hic quæritur

A *fœde pessumdatam, visum fuerit Leodiensium Episcoporum alicui, dictam domum eatenus Abbati Præmonstratensi subjicere, quatenus ea per Priorem ab ipso constitutum et ejus nutu amovibilem deinceps regeretur, salva quoad reliqua prima Roberti Episcopi institutione : atque ita vera et bene fundata fuerit Abbatis Belli-reditus supplicatio. Sed quod attinet ipsum illud tempus, quo Robertus et Juliana vixere, tantum abest ut ejusmodi aliqua subjectio vel dependentia a Præmonstratensibus probetur, vel ex hujus Vita, vel ex Bulla illius, ut econtra potius ex utraque colligi videatur, diversi a Præmonstratensium usu instituti et habitus domum illam fuisse, mereque ac simpliciter Augustinianæ, quemadmodum etiam nunc est Regulæ. Nam in Bulla quidem eadem est de Ordine Præmonstratensi et monasterio superiori silentium, ingens sane contra prætensam Corneliensis domus ab eisdem dependentiam præjudicium : et tam simoniacum Priorem, turbarum omnium fontem, quam in ejus locum ab Episcopo Roberto substitutum Joannem, ex ipsorum Corneliensium Fratrum, ibidem admissorum, numero fuisse assumptos longe est verosimilius; aut saltem eos non esse ex Superiori monasterio petitos. Et enim cum Simoniacum istum reducere seditiosi molirentur,* ut quoquomodo intus conceptam malitiam palliarent, primo de quodam monacho

B

pro tempore quo ibi vixit Juliana,

albi habitus, superioris montis Cornelii sibi Priorem constituerunt; sanctum vero innocentemque Fratrem *Joannem videlicet*, absque ratione de Prioratu sceleratissime removerunt. *Quid vero indicare potest tam expressa hoc loco* albi habitus *et* montis superioris *designatio, nisi insolitam quamdam novitatem, et electionem hominis ex diverso instituto quam tunc essent Corneliensis leprosorii inquilini; de quibus quoties in Vita Julianæ fit mentio, non aliud legas, quam* Frater quidam, Quædam Ordinis mulier *etc.*

16 *Certe si illi fuissent superioris monasterii professi, ut volunt, vix est credibile, contra Joannem ex eodem monasterio alium assumendum fuisse (quomodo enim tolerare nedum probare potuisset Abbas novam electionem, inductivam perniciosissimi schismatis inter sui ipsius ordinis imo etiam monasterii religiosos?) et Robertus Episcopus, quando simoniacum Priorem gradu suo movit, debuisset eum potius remittere ad monasterium suum, quam Hoyum, in domum nullatenus subjectam superioris monasterii Abbati Præmonstratensi. Ad hoc tamen responderi posset, certioris quietis caussa longius eum abductum ab Episcopo, cum necdum esset Ordo exemptus jurisdictioni Ordinariorum. Magis nos movet quod cap. 1 lib. 2 de Vita S. Julianæ (est autem totum hoc caput de Cornelianæ domus fundatione)*

C

habitu non velo nigro usa.

nullum inveniatur Præmonstratensis habitus regulæque vestigium : imo habitum, ut nunc est, sic ab initio instituti leprosorii fuisse nigrum, et Sororum quidem eumdem fere qui erat Reclusarum (nisi quod hæ nigro uterentur velo : istæ, quomodo nunc Begginæ, solo lineo capitis integumento essent contentæ) videtur haud obscure doceri lib. 2 num. 28 ubi dicitur, quod cum Juliana persecutionis suæ tempore in cujusdam Reclusæ reclusorio moraretur, suadebat ei Reclusa, ut velum nigrum capiti suo superponeret, ut Reclusa credi subito ab intuentibus potuisset; *quod vix potuisset, si reliquus habitus albus erat. Adde quod Virgines Præmonstratenses omnino non caruerint velo nigro, cum in Chronico Laudunensi lib. 3 cap. 7 dicatur,* quod nulli quidem licet habere velum sericum more quarumdam sanctimonialium, sed *tamen aut præceptum aut permissum sit,* vilissimum panniculum nigrum supra caput gestare, *quale gestabant humiles Reclusæ, et etiam nunc gestant dicti ordinis professæ. Ast inquiunt monstratur adhuc in monasterio superiori posticum quoddam, serviens occulto ad domum Cornelianam descensui, per quod illuc solebat Prior Joannes commeare ad audiendas Julianæ et Sororum confessiones. De posticio, quodque illud servierit iis Prioribus, quos aliquando ex superiori monasterio acceptos agnoscimus,* D *nemo ibit inficias : sed an recte Joanni applicetur, quod eo usus fuerit, merito ambigimus. Ob has igitur caussas putamus, constitutam prius a nobis sententiam posse verosimiliorem haberi, sic tamen ut præjudicatum nolimus Præmonstratensium juri, quod in Julianam habere se existimant, et cujus fundamenta, uti nobis proposita sunt, ita candide subjecimus lectorum arbitrio. Cisterciensium qualecumque in eamdem jus, nihilo minus permanere volumus, modo id non ex Religiosa professione (per hanc enim eorum Ordini insertam Julianam, nec verosimili quidem ratione poterit sustineri) sed aliunde deducant. His prælo jam subjiciendis, venit epistola ex Gallia, interrogans, an Julianam non essemus adscripturi Canonicis Regularibus S. Augustini. Nova ea nobis interrogatio accidit, quibus hactenus innotuerat nullus ejusmodi opinionis auctor : nisi forte* Regularium Canonicorum *nomine, latius sumpto, etiam Præmonstratenses comprehendat aliquis, quamvis Ordinem hi distinctum constituant ab aliis qui passim Regulares S. Augustini appellantur.*

E

§ IV. Tempus vitæ et obitus B. Julianæ: Reliquiæ translatæ: memoria sacra.

B. Juliana nata an. 1193

F*loruit hæc sanctissima Virgo Juliana seculo Christi decimo tertio, nata civis Leodiensis, anno Christi,* MCXCIII, *uti ex serie totius vitæ mox constabit. Cum dein annos quinque ætatis haberet, ut lib. 1 num. 2 indicatur, in domum Montis-Cornelii adducta, in consortio sanctimonialium pie educata, inter eas postmodum habitum monasticum secundum regulam S. Augustini suscepit. Circa annum ætatis* XVI, *Christi* MCCVIII *vidit primum signum in luna, ac biennio post intelligit divinitus festum Corporis Christi in Ecclesia sanciendum : sed annis viginti refugit divinum de novo illo festo decretum denuntiare. Interim in Priorissam domus Cornelianæ electa, incipit circa annum* MCCXXX *arcanum ad se de cœlo delatum de instituendo festo Corporis Christi aperire; et annis subsecutis consulere sapientes, inter quos fuit Guiardus Episcopus Cameracensis, ad eam Cathedram promotus anno* MCCXXXVIII *Ea omnia indicantur lib. 2 num 6. 7 et 8. Anno* MCCXL. *B Juliana, ob dirutam habitationem, discessit in urbem ad reclusam Evam, et ad ædes Canonici S. Martini Joannis de Lausenna; sed post tres menses restituta est per sententiam et auctoritatem Episcopi Roberti, qui ineunte Novembri dicti anni, ex sede Lingonensi ad Leodiensem translatus fuerat : quæ leguntur lib. 2 num 21, 22 et 23. Tunc, deposito simoniaco Priore, subrogatus est* F *Joannes, qui officium de Corpore Christi composuit, a viris eruditis approbatum. Anno* MCCXLVI *Robertus Episcopus in Synodo diœcesana festum decernit; et sub initium Octobris Fossis æger, novum Officium de festo Corporis Christi in conspectu suo celebrari præcepit; dein* XVI *Octobris ibidem vita fungitur.*

ab an 1208 *incipit illustrari visione de festo Ven. Sacramenti,*

cœptum est autem anno 1246 *celebrari.*

18 *Anno sequenti* MCCXLVII, *Canonici S. Martini omnium primi celebrant festum Corporis Christi, Feria quinta post Dominicam sanctissimæ Trinitatis : prout illud ibidem quoque anno* MCCLII *celebravit Hugo, et tam ipse, quam biennio post Petrus Capoccius, Cardinales ambo et Legati, suis diplomatis confirmarunt, uti traditur lib. 2 num. 13 et sequentibus. Interim B. Juliana, relicto Monte Corneliano, ob intestina et Leodiensium et Montis-Cornelii dissidia discessit ad monasteria Cisterciensium Sanctimonialium, Montem Roberti, et Vallem benedictinam prope Leodium, et Vallem Beatæ Mariæ prope Hujum. Sed coacta ex iis migrare, abiit Namurcum, degitque primum apud Beghinas in magna paupertate, dein in domo Archidiaconi Leodiensis, unde in Abbatiam Salsinniensem sanctimonialium etiam Cisterciensium migravit, uti habentur*

num.

A num. 31 *et sequentibus. Demum circa annum* MCCLVI *coacta Salsinia cedere, migravit Fossas; ubi post vitam in omni virtutum genere exactam*, obdormivit in Domino, anno gratiæ MCCLVIII, ætatis suæ LXVI, Nonis Aprilis feria sexta *post Octavam Paschalis, quod dicto anno celebratum est die* XXIV *Martii, cyclo Lunæ* V, *Solis* VII, *littera Dominicali F. In codicibus MSS. per errorem amanuensium legebatur annus præcedens* MCCLVII, *quem etiam plurimi descripserant. Sed tum* Nonæ Aprilis *conveniebant in feriam quintam, non sextam; neque* feria quarta cadebat in vigiliam S. Ambrosii, *seu diem tertium Aprilis; neque proximus ab obitu dies erat* Sabbatum; *neque tertius quo sepulturæ tradita fuit, incidebat* in Dominicam, *quæ omnia in Vita signantur. Anno* MCCLXI *creatus est Pontifex Romanus Urbanus* IV, *ad quem rogatu Evæ reclusæ, (quæ fuerat B. Julianæ fidelis amica et concors in promotione festi prædicti scribit Henricus Episcopus Leodiensis pro sanctione dicti festi, eamque impetrat : itaque ipsum anno* MCCLXII *celebratur per universam diœcesim Leodiensem. Dein anno* MCCLXIV *indicit Urbanus* IV *festum per totam Ecclesiam, et ea de re Bullam dirigit ad prædictam reclusam Evam, quæ infra sub finem Vitæ annectitur.*

Juliana moritur, anno 1258

19 *Chrysostomus Henriquez cap. 75 Vitæ, agit de translatione corporis B. Julianæ et ista scribit :* Multos B annos sacrum corpus cum aliis ejusdem monasterii Reliquiis post majus altare remansit reconditum : sed, propter intestinos et harum provinciarum motus, non eo quem merebatur affectum fuit honore : donec paulatim mitigato rerum statu et tempore sedatiori, Robertus Henrion, hujus domus Prælatus, ad decentiorem locum Beatæ corpus transferre decrevit. Quod et reipsa factum, et corpus sacrum cum aliis Sanctorum reliquiis in S. P. N. Bernardi Sacellum, quod jaspide et marmore ornari jusserat, transtulit; in eoque arcam ex marmore nigro affabre politam fieri fecit, in eaque Sanctorum ossa collocari. *Præfuit Robertus Abbas ab anno* MDLXXXVII *ad annum* MDCXX, *in dicto S. Bernardi Sacello sepultus.*

sacra ossa inter alias Reliquias asservata et translata.

20 *Memoriam ejusdem Julianæ honorifice passim celebrant scriptores : ac primum Auctor Vitæ Synchronus passim* Virginem Christi *appellat, posteri autem cum Vitam transcriberent, hunc titulum præposuerunt :* Vita S. Julianæ Virginis, Domus Cornelii apud Leodium Priorissæ. *Ita* Sanctæ *titulo honorarunt illam Lambertus Ruitius, domus Cornelianæ Vicarius; Joannes Chapeavillus, Ecclesiæ Leodiensis Canonicus et Vicarius, Bartholomæus Fisen, ante memorati; item Joannes d'Assignies Abbas postea Nivellensis, in Vita ejus, cum aliis Ordinis Cisterciensis edita; Heribertus* C *Rosweydus, in Legendario Belgico, Galesinius aliique. Alii titulo* Beatæ *Julianam honorarunt, ut ante citati Chrysostomus Henriquez, Carolus de Visch, Petrus de Waghenare, item Franciscus Haræus de Vitis Sanctorum, Miræus in Fastis Belgicis, Wion, Menardus et Bucelinus in Martyrologiis monasticis, Ferrarius in Catalogo Generali, aliique. Nonnulli ab utroque titulo et* Sanctæ *et* Beatæ *abstrahunt, ut auctor Florarii MS. Molanus, Canisius, Saussaius, aliique. Ægidius Monita post suum Sacrarium Namurcense, conscripsit Officia quædam Sanctorum diœcesis Namurcensis, et ad diem* V *Aprilis constituit* festum S. Julianæ Virginis semiduplex, *subjungitque lectiones ex Vita in secundo Nocturno recitandas, sed quas ipse ex sua devotione fatetur composuisse. Certe in officiis propriis festorum diœcesis Namurcensis, anno* MDCXIX *excusis, nulla B. Julianæ mentio invenitur. Auctor Florarii MS. ad* VII *Aprilis ista habet :* Apud Villarium monasterium Brabantiæ, translatio Julianæ Virginis, sanctimonialis de Cornelio. *Agitur itidem de aliqua antiquiore translatione : nam quæ sub Roberto Henrione facta est anno* MDXCIX, *contigit* XVII *Januarii, et ad illum diem inscripta est Menologio Chrysostomi Henriquez : dictum*

memoria ejus cum titulo Sanctæ

et Beatæ

an colatur officio Ecclesiastico ?

Translationes relata ad 7 Aprilis

et 17 Januarii.

Aprilis T. I.

autem Florarium seculo præcedente erat exaratum. D

21 *Huc usque ad prælum paraveramus nostram de B. Juliana commentationem, quando per autumnum anni* MDCLXVIII, *pro investigandis Sanctorum Actis, ad Mosanos Mosellanosque tractus profecti, utramque sub monte Corneliano, tam Fratrum quam Sororum, domum lustravimus : et intelleximus, occasione Indulgentiæ, ecclesiam Corneliensem in festo S. Julianæ visitantibus non ita pridem concessæ, magnoque Leodiensium civium concursu frequentatæ; magnam controversiam motam fuisse prædictis monasterii Corneliani inquilinis, tamquam superstitiosis, et adversus Urbanianæ Constitutionis decreta peccantibus, in eo, quod Julianam velut Sanctam, colendam proponerent. Cujus quidem controversiæ suscitator scriptis verbisque non contentus, etiam suspensionis minas intentare præsumpsit, Julianam sic colentibus : sed repressus est inconsideratus illius zelus egregia apologia, a Lectoribus sacræ Theologiæ in conventu Fratrum Minorum Recollectorum elaborata, cujus copiam nobis fecit Fr. Nicolaus du Bois, Præbendarius Corneliensis. Ex hac pauca (nam cetera ex ipsis Urbaniæ Constitutionis verbis atque hoc nostro commentario liquent) excerpta habe.*

AUCTORE G. H.

B. Julianæ obtrectator

confutatus

22 Ne prætexi possit, Julianam fuisse quidem ab antiquo celebrem, ob revelationem instituendi festi venerabilis Sacramenti, sed nullo cultu sacro veneratam; recolligamus hic multiplicia illius cultus argumenta. Et primo quidem, de titulo Sanctæ et Beatæ constat ex antiquissimis historiis et ore communi Cleri populique, usque ad denominationem cujusdam fontis in loco ejus natali, S. Julianæ nuncupati. Secundo, nota est solennis et religiosa sepultura Julianæ, inter sacratiora Corpora monasterii Villariensis, nullo alio quam sanctitatis nomine constituta virgini exuli et pauperculæ; erecto eidem monumento marmoreo, quatuor pedes alto cum appensa tabella orationis, communis quidem ad Sanctos ibi sepultos, propriæ vero ad S. Julianam. Quæ eadem (et hoc est tertium argumentum) in Floreffiensis Abbatiæ Litaniis propriis inter Sanctos Ordinis Præmonstratensis, his verbis proponitur invocanda B. Juliana, multis e cœlo revelationibus illustrata; cujus opera Deus festum sanctissimi Sacramenti per totam Ecclesiam annue celebrari voluit, unde est laus tua nimis : ora pro nobis.

antiquitate invocationis publicæ, E

cultuque et usu statuarum,

23 Quartum argumentum petitur a sacris statuis S. Julianæ, quarum una lignea, ab immemorabili tempore extitit et extat in ecclesia Corneliensi, erecta ad columnam chori, ex opposito æqualis statuæ S. Augustini, præferens manu figuram Theothecæ seu Remonstrantiæ : quæ statua est tam antiqua et cariosa, ut oppotuerit illam a triennio exterius illustrare pigmentis : quando etiam pro serto florum, quod antiquitus capiti impositum cernebatur, substituta est corona inaurata. Hæc statua est et fuit, ab immemorabili, exposita publico cultui populi, genibus flexibus coram ea orare, luminaria que et vota offerre soliti, imo in festo S. Augustini, Patroni illius ecclesiæ, eodem cum ipsius Sancti statua modo honoratur, per oblationem florei serti, a Consulibus Leodiensibus aut eorum Commissariis faciendam. Altera statua, similis formæ, extat in ecclesia Parochiali Fleroutina prope Leodium : et quotannis ante venerabile Sacramentum defertur processionaliter, ob memoriam festi eidem revelati, et nativitatis ejus ex vico Retinne, etiam parochiæ subjecto. Tertia est incisa lapidi arenoso et jam pene exeso, in ecclesia Corneliensi, juxta tabernaculum Venerabilis; ejusdem cum prioribus formæ et subscriptionis, S. Julianæ nomen exhibentis. Quarta denique fuit in ipsa Dominici Corporis hierotheca argentea, respondens simunculo sancti Angeli ex uno latere posito, quæ insignis radiorum ornatum habens ca

56 put

Auctore coævo ex MSS.

put videbatur Sacramentum extensis manibus sustentare. Licet autem hœc hierotheca, ab annis tribus reformata, atque in augustiorem et magis tranparentem formam sit refusa ; supersunt tamen prioris formæ et statunculorum in ea positorum testes oculati ac memores ; imprimis aurifaber ipse, qui refudit, atque R. D. Prior Carthusiæ cum uno ex suis Religiosis. Et in hujus rei memoriam, novæ hierothecæ inserta est duplex ejusdem Sanctæ imago, cum historia duplicis signi, in luna deficiente et per Apotolos facti

imaginum et picturarum Beatæ.

24 Quintum argumentum faciunt icones æri incisæ, indeque in chartam impressæ, ac publice distributæ : quæ omnes habent aliquot indicium sanctitatis ejus. Omnium antiquissima, repræsentat Venerabile Sacramentum, sustentatum manibus B. Julianæ irradiatæ, et Isabellæ ; adoratum autem a S. Augustino et Eva reclusa. Altera recentior, de anno 1625, idem Sacramentum exhibet adoratum a Juliana, Isabella et Eva, sic ut sola media Juliana caput habeat diademate seu circulo luminoso cinctum : et hæc Decano atque Capitulo S. Martini Leodii dedicata, servit Confraternitati Venerabilis Sacramenti, publiceque quotannis inter Confratres distribuitur. Tertia vero repræsentans solam Julianam diademata dictum Venerabile adorantem, similiter in ecclesia Montis Cornelii quotannis inter Confratres ac S. Julianæ devotos distribuitur. Denique ejusdem ecclesiæ parietes interiores ab omni retro memoria ambiebantur picturis grandibus, totam S. Julianæ vitam per partes repræsentantibus : quas ætate consumptas, tertiumque innovatas videre nunc quoque licet, una cum recentioribus in locum antiquarum substitutis. In summitate autem majoris aræ depicta est S. Juliana, radiata caput, et velut exstatica. Quin et in templo Villariensi æque ipsius Julianæ ac ceterorum ibidem quiescentium Sanctorum depicta imago est, cum adscripto titulo Beatæ.

festum annuum cum officio olim in Lusitania ubi Reliquiæ,

25 *Accedit his omnibus illustrius solennioris cultus argumentum ex regno Portugalliæ quo etiam Reliquiæ, et quidem Roma missæ ad Oratorium regium exornandum, superiori seculo pervenerunt; scilicet* tres partes ex spina dorsi. *Quas solenni festo a Sacellanis regiis annue honoratas fuisse* x *Aprilis cum Officio trium Lectionum, sacra Rituum congregatione approbante, testatus est Joannes Alvarez de Luzena, civitatis Portus Episcopus et Regii in Lusitania Sacelli Præpositus : quemadmodum fuse diximus* II *Aprilis* § 4 *ante Vitam S. Mariæ Ægyptiacæ, eadem occasione simili ibidem cultu donatæ. Ibi videre lector poterit qualiter eæ Reliquiæ postmodum pervenerint ad monasterium S. Salvatoris Ordinis Cisterciensis Antverpiæ; ac demum anno* MDCLXXII *die* VII *Augusti solennissima pompa sint circumlatæ, sub tertio ejusdem pompæ labaro, quod Sanctarum monacharum erat, a Religiosis Tertiariis S. Francisci, quos Beguardos dicimus, una cum hoc lemmate annum Translationis notante,* IVLIana eX ChrIstI testIs DeVotIssIMa.

et nunc Antverpiæ,

Permissum quoque est, ex vi Urbanianæ Bullæ anni MDCXXX *die* III *Julii emanatæ qua statuitur ut* in ecclesiis Parochialium aut Regularium utriusque sexus, ubi notabiles Sanctorum et Sanctarum approbatæ servarentur Reliquiæ, eorum earumque festum possit ac debeat celebrari tali officio ac ritu, quali in ecclesia, unde translatæ sunt, celebrari solitum erat : *permissum est, inquam auctoritate Ordinarii, ut dicti Cistercienses duas de Vita Sanctæ Julianæ Lectiones proprias componerent, atque in choro recitandas imprimis curarent, prout eæ impressæ nunc habentur usurpanturque, additis* XL *dierum Indulgentiis, ipso die consequendis, præter alias gratias Confraternitati ibidem sub Clemente* X *institutæ indultas.*

VITA

ab Auctore coævo descripta *ex variis codicibus MSS.*

PROLOGUS.

Exempla trahunt homines ad imitandum

Inter omnia visibilia, quibus humana natura de facili ad bonum flectitur vel ad malum, exemplum videtur præcipuum esse. Nam sicut impressionem cera recipit ex sigillo, sic vitæ formatur moralitas ab exemplo. Hinc fortassis nostris temporibus tanta superabundat iniquitas, quod multiplicati sint super numerum qui se præstant imitabiles ad perversa ; letalique frigore frigescit caritas multorum, quia pauci admodum inveniuntur, qui in suis actibus demonstrant studia imitanda. Facit igitur consuetudinem delinquendi, delinquentium multitudo. Miro quippe modo inducitur humana fragilitas ad imitandum eos, quorum frequentius intuetur opera, sive bona sive mala. Ob hanc caussam semper operæpretium fuit Sanctorum et Sanctarum gesta describi, et ita exempla eorum qui similiter de hoc mundo sunt assumpti veluti iu rem præsentem per scriptorum memoriam revocari ; ut sicut humana mortalitas ex pravorum moribus passim invenire potest quo corruat ; ita Sanctorum lectis vel auditis exemplis, si adhuc per Dei gratiam stat, habeat quo proficiat ; vel si jam cecidit, habeat quo resurgat. Sed licet Sanctorum Sanctarumque temporis antiqui gesta, auribus inculcata fidelium, virtutum semper esse debeant incentiva ; scio tamen quod exempla Sanctorum nostri temporis, quanto recentiora tanto magis sunt motiva. Ea namque quæ modernorum frequentata sunt visui, accommodatiora videntur et usui. Quamvis autem de terra Sanctus defecisse videatur, præ perfectorum nimia caritate ; nulli tamen dubium esse debet, quin et nostra tempora multos Sanctos habuerint, et adhuc habeant, atque Sanctas ; non solum mulieribus sed et viris in virtutum exercitiis et profectibus imitandas. Sed forsitan quis dicat : Si temporibus istis inest tanta sanctorum virorum inopia, mulierem sanctam quis inveniet ? Proferam, si placet, unam Virginem, quam nostrum seculum quasi lilium germinavit. Virginem, qualem dicit Apostolus, sanctam corpore et spiritu. Juliana hæc est, quæ ante paucos dies ab hoc seculo nequam assumpta, digna est ut pro ædificatione fidelium ad memoriam revocetur. Ipsa est, quæ corporalis fragilitatis, qua plerique modernorum suam ignaviam et teporem veluti scuto tegunt, sed et sexus oblita, ad perfectionis ardua cucurrit et apprehendit. Cucurrit per profundissimam humilitatem ; et in carne debili et pene inutili summam apprehendit perfectionem. Hanc igitur Virginem qualicumque stylo reducam ad medium, de vita ejus et conversatione sancta, de exercitio profectuque virtutum, de affectionibus suis et revelationibus sibi factis paucissima conscribendo, tamquam si de ubertate agri pleni cui benedixit Dominus aliquas spicas colligam : vel si de arbore fructu referta pauca poma decerpam, vel si de vinea fertili perpaucas uvas eligam. Cujus paucitatis ratio hæc est, quod quædam personæ, quæ hujus Virginis individuæ comites pacis et parsecutionis temporibus extiterant, ante illam sicut optaverant, ab hoc seculo migraverunt : multorumque relatu dignorum, quæ plus aliis in Christi ancilla cognoverant, neminem conscium reliquerunt. Quamquam ipsa Virgo illis vel aliis numquam revelaverit gratiarum plenitudinem quam accepit. Tam amica siquidem a primis annis sibi fuit humilitas, ut quidquid mirabile foret in auribus audientium si diceret, perpetuo silentio intra claustra pectoris obseraret, nisi interdum ad aliqua communicanda, fræna oris

inter hæc eminent gesta Sanctorum,

maxime recentiora,

1 Cor. 7. 34

ut sunt gesta B. Julianæ

bonum multa latent ob mortem familiarium,

et humilitatem ipsius Virginis :

A oris ejus libertas Sancti Spiritus relaxaret. De cognitis autem omisi plurima : quia ad ostendendum nostræ Virginis sanctitatem partem eorum credidi sufficere, volens et in hoc fastidiosis lectoribus providere. Quæ vero conscripta sunt, a venerabilibus et fide dignis personis cognita sunt et relata : quarum quædam, etsi non omni, tamen multo tempore quo vixit, cum ipsa conversatæ; quædam autem specialem dilectionis ejus gratiam consecutæ, de vita et virtutibus ejus plurima cognoverunt, et sine falsitatis fermento sciscitantibus nobis narraverunt. Quæ quidem per diligentiam unius valde religiosæ personæ, veluti quædam fragmenta ne perirent, in lingua Gallica litteris commendata; et per Dominum Joannem de Lausenna, Canonicum ecclesiæ Sancti Martini Leodiensis, admirandæ sanctitatis virum, approbata sunt : cujus etiam vita et mors, quæ jam intervenit, pretiosam non brevem commendationem, sed opus proprium desiderat, si fuerit qui assumat. Hoc solum fuit, quod tanto viro, cum sibi recitaretur quomodo per præfatam personam collectum fuerat, potuit displicere; quod nullus sermo sanctitatem, puritatem, caritatem et justitiæ zelum nostræ Virginis, quam ipse præ cunctis viris melius cognoverat, digne poterat explicare. Ipso autem mihi (quem in amicorum suorum numero, quamvis indignum et immeritum, computabat) supplicante, licet rudis et indoctus, tandem aliquando adorsus sum, quod Gallice factum fuerat, vertere in Latinum. Præcipue cum ipse, nec non et aliæ personæ (quibus non obtemperare nefas mihi visum est, quæ me ad scribendum similiter inducebant) narrationem simplicem peterent, non ornatam. Sic igitur compulsus sum meam prodere insipientiam, dum istud agere attentavi, quod certe competebat ingenio meliori. Sed obsecro lectores pariter et auditores, ut si cuiquam illorum suppetit copia dicendi, non vanum ducat nec pigritetur in hoc opere ingenii sui vires exercere, et dignam materiam, digna vestiat eloquentia. Nam licet veritas, pure et simpliciter dicta, digna fit munere receptionis sed tamen quod ornatus additus veritati multum ei conferat gratiæ et favoris. Nec mihi causabor fieri injuriam, si veritas meæ narrationis impolitæ per aliquem industrium in melius alicubi reformetur; vel etiam decentiori loquendi genere totaliter innovetur. Præsens autem opusculum in duos libellos divisum est. Primus nostræ Virginis ortum, incrementa ætatum, profectus affectuum et virtutum, sublimitatemque contemplationum insinuat. Secundus, tribulationes et persecutiones, quas C pro zelo justitiæ; et injurias et dolores, quos pro speciali solennitate Sacramenti sustinuit, nec non et beatum ejus transitum manifestat.

dantur selecta et certa, e Gallico et approbato translata, rudi stylo, proposita, ut ab aliis exornentur : divisa in duos libros.

LIBER I.
CAPUT I.
Ortus, pia educatio, humilis conversatio.

Fuit in Episcopatu Leodiensi, in villa de *a* Retinnes, vir quidam multarum virtutum præditus meritis, clarus progenie, divitiis pollens, Henricus nomine, et uxor ejus Frescendis : qui cum pluribus annis pariter vixissent absque ulla sobole, per se et per quosdam fideles incessanter orationibus et eleemosynis Dominum precabantur, ut ipse qui omnia potest, eis liberos, divinis mandatis parituros, tribuere dignaretur. Benignus autem et misericors Deus, qui preces ad se clamantium, præcipue ubi efficaciam orationis manus adjuvat piæ operationis, solitus est exaudire; decrevit geminæ prolis exhibitione fidelium suorum preces et opera, petitionis munere non privare. Procreatæ sunt namque ex eis duæ filiæ, quas educabant multa cura et solicitudine : Harum autem nomen majoris Agnes; minoris vero vocatum est, Juliana.

a Nata Retinnæ parentibus piis et opulentis

D AUCTORE COÆVO EX MS

2 Orbatæ sunt autem in ætate tenerrima solatio parentum, vitam bonam bono fine consummantium. Amici vero et cognati juvencularum, quarum junior habebat tantummodo quinque annos, nutu Dei solicitudinem gerentes de ipsarum innocentia conservanda, easdem ad *b* domum Montis-Cornelii prope Leodium, quæ tunc novella erat plantatio, adduci fecerunt, et in consortium Sororum ibidem degentium recipi procurarunt. Visum namque est eis fore dignum, ut hujus inopia juvencularum abundantia suppleretur; in uno eodemque facto providentes illarum paupertati, et istarum consulentes innocentiæ et saluti. At Sorores, dictæ domus Superiores, super harum infantia pia gestantes viscera, ad *c* Boveriam, a domo prædicta non longe divisum, eas posuerunt, a quadam spirituali Sorore, Sapientia nomine, ibidem commorante, nutriendas et erudiendas. Subdiderunt igitur infantulæ jugo Domini colla juvenilia, sub *d* Sapientia earum nutrice pariter et magistra. Ipsa namque illarum pascebat corpora sicut nutrix, reficiebat et mentes ut magistra, tradendo legem vitæ E et disciplinæ. Potabat insuper alumnas suas Sapientia, aqua sapientiæ salutaris : quam illæ, pro ætate et tempore, sitibundo pectore hauriebant. Crevit autem soror major natu in laudabili simplicitate vitæ, in magna quoque corporis et animæ sanctitate : ipsam tamen in utriusque hominis sanctimonia minor supergressa est. Siquidem Christus, cui licet quod vult facere, ampliores cumulos gratiæ et virtutis thesaurizavit super eam. Prætermissa igitur narratione vitæ et conversationis laudabilis *e* Agnetis, quæ pie et simpliciter vivendo se agnam veraciter exhibuit (indignum enim erat si res nomini discreparet) ad executionem historiæ nostræ juvenculæ Julianæ, præsentis narrationis series convertatur.

cum ea parentibus mortuis, b traditur educanda in Monte-Cornelio dein Boveriæ : c d proficit in virtute. e

3 Igitur Juliana, sub magistra posita, non erat magisterii impatiens, non fugitans disciplinæ, non denique appetens ludos, quod tamen hujusmodi ætas dulce ex facto habere solet, præ eam ætatem moribus transcendebat, expers totius insolentiæ et lasciviæ puerilis. Erat quippe corpore juvencula, sed animo cana : amabat autem habitare secum, simplex plurimum et quieta, et ultra quam credi potest verecunda. Et visum est magistræ suæ bonum, ut eam litteras doceret, per quas Deum cognosceret et amaret; ad cujus amorem aspirare tantæ indolis infantia videbatur. Sedens igitur Juliana ad magistræ suæ pedes, ab ea litteras docebatur; cujus doctrinæ quotidianis profectibus respondebat. Sortita etenim erat spiritum bonum, per quem erat docilis valde : et factum est in brevi tempore ut non solum psalterium legere sciret, sed etiam cordetenus retineret : dederat enim Deus ei et intellectum capacem et memoriam tenacem : in ista etiam ætatem si quid legerat vel audierat, quod virtutis gratiam redolebat; hoc corde retinens, adimplere opere cupiebat.

imbuitur litteris, psalterium addiscit :

4 Quadam enim die, cum Sorores assueta persolverent jejunia, illius Scripturæ de Vita B. Nicolai, quod quarta et sexta feria semel sugebat ubera, Juliana recordata, similiter jejunare decrevit : et ipsa fecisset satis proposito, nisi magistræ suæ severitatis præceptis consilio destitisset. Aggressa est autem Juliana devotum jejunium, sed præsumptum : et magistram suam latere non potuit. Quæ iratam se simulans, ad terrorem eam tulit extra Boveriam, et in nivem projecit (hiems enim erat) dixitque illi : Quomodo illicentiata jejunium sumpsisti, hic pœnitentiam tuam age : et dimittens eam in nive, in domum regressa est. Juliana autem in vocem murmuris vel impatientiæ non erupit, ut plerumque fieri solet

quod ... sine licentia Magistræ

AUCTORE COÆVO EX MS.

humiliter pœnitentiam agit :

A solet ab infantibus hujusmodi ætatis ad modicam læsionem : sed, nec loco quidem mota in quo posita erat, vultum sibi et formam assumpserat pœnitentis. Post aliquantulum temporis regressa ad eam magistra sua, præcepit ei, ut continue, ad ecclesiam iret, et super reatu suo confessionem suam non differret. Quæ surgens de loco frigoris, confestim paruit imperanti ; et super eo quod præsumpserat, et magistram suam turbaverat, humiliter est confessa. Sacerdos autem tantæ puritatis confessionem audiens, injunxit eidem, ut quod præsumptione jejunii peccaverat, esu unius ovi expiaret. Quæ regressa quod jussa fuerat adimplevit. Julianæ jejunium non infantiæ deputetur, vel alicui levitati : in eo potius attendatur quoddam præludium longissimi jejunii secuturi.

impetrato officio mulgendi vaccas,

5 Cum autem aliquantulum plus ætatis fuisset adepta, ædificium quod ad cœlos pertingeret construere desiderans, in tuto humilitatis curavit jacere fundamenta. Nolens enim otiosa manducare panem suum, et amplius cupiens ministrare quam ministrari, officium elegit humile et abjectum, cujus fructus in commune proficeret, nihilominus humilitas in opere permaneret. Petivit siquidem a Superiori-
B bus domus et effusis precibus obtinuit, ut cum pecora e loco pascuæ plenis uberibus reverterentur, ipsa ab eis lac mulgeret. Agebat ergo Juliana hoc officium tanto devotius, quanto plures lacte manibus suis extracto usuros cognoverat. Æstimabat autem pia mentis devotione, pœnitentiæ infirmorum omniumque bonorum quæ in congregatione fiebant se fore participem, quæ lacte hujusmodi uteretur. Contigit autem multotiens cum lac a pecoribus traheret, ictu pedum vaccarum ipsam graviter percuti et ad terram prosterni : ipsa tamen, propter amorem silentii, non voces planctus vel clamores, sed nec sonos levis querimoniæ proferebat. Soror autem ipsius Agnes interdum ad locum, caussa videndi quid soror sua Juliana ageret, veniens, ipsamque ad terram prostratam reperiens, tristis dicebat ad illam : O misera Juliana, quid hic jaces? Scio, miserabilis soror, scio quia in hoc sterquilinio morieris. At illa sororis suæ vocem audiens, tristior efficiebatur pro lactis effusione, quam pro sui corporis læsione : verecundiæque rubore suffusa, exinde humiliter confitebatur, ac si hoc sibi pro sua negligentia evenisset. Non insistimus omnibus quæ decoraverunt bonæ indolis pueritiam Julianæ : ad majorem ipsius ætatem et majora opera festinamus.

id magna humilitate et patientia peragit.

6 Ab ineunte enim ejus adolescentia cœpit mani-
C festius apparere quid esset in Virgine, ut in ipsa Christa gratia vacua non videretur, opera quidem quæ faciebat testimonium de ipsa perhibebant, et ex studiis suis agnosci poterat evidenter. Videres enim Virginem adolescentulam, minus quod caro posset sed quid vellet spiritus attendentem ; aggredientem non solum quæ obedientia imperasset, sed et quæ utilitas induxisset vel caritas suasisset : videres, inquam, illam solicitam præ omnibus, circa se negligentem, et Sororibus omnibus obedientissimam ; de seipsa autem, tamquam de vase perdito, non curantem. Semper priora sua nulla reputans, majora moliebatur, ad non parcendum corpori, et ad serviendum omnibus : corpusque virgineum sine intermissione jejuniis ac vigiliis multis, orationibus frequentibus, insuper et laboribus assiduis atterebat. Cum autem præ nimio labore vires sibi sentiret deficere, dum ei dabatur in amico sibi silentio paululum immorari, mirum dictu! vires sibi reparare ac resumere videbatur. Nec destitit ab exercitio corporali, donec labores exterius, affectiones autem interius prævalentes, vires corporis ejus penitus exhausissent ; et infirmum carnis animal sic caderet, ut

strenue operatur

non adjiceret amplius ut resurgeret. Cum autem ab D
opere sibi vacaret, continuo se ad studia spiritualia convertebat, et aut orabat, aut legebat, aut meditationi inserviebat : mire enim meditativa semper fuit. Quæ cum jam omnem scripturam Latinam et Gallicam libere legere didicisset, libros B. Augustini multo affectu legebat ; ipsumque Sanctum plurimum diligebat. Verum quoniam scripta beatissimi Bernardi vehementer sibi ignita visa sunt, et dulciora super mel et favum ; ea legebat et amplectebatur devotione multa valde, ipsumque Sanctum, immensæ dilectionis privilegio honorabat Dedit igitur animum suum ad eloquia ejus ; et plusquam viginti sermones extremæ partis, editos ab eodem super Cantica Canticorum, in quibus ipse Beatissimus humanam scientiam visus est excessisse, studiose cordetenus didicit, et firmæ memoriæ commendavit. Quidni Juliana lebentius legeret et disceret carmen nuptiale Christi et Ecclesiæ, Verbi et animæ? Amatoria profecto cantica ardentius diligebat, cum amoris lingua sibi ignota non esset aut barbara, quæ amabat. A primis siquidem adolescentiæ suæ annis, E
amorem suum contulit totum Christo, Virgo Virgini, Virginis filio. Proinde beata plane Virgo, quæ antequam seculi complexibus foret fœdata, Christo per amorem extitit fœderata : cui tanto felicius quanto maturius se devovit. Si quando autem Juliana cum suis sororibus loquebatur, de Deo sermo suus, ex cordis abundantia prodiens, texebatur. Si quid vero ex præcepto Superiorum foret agendum, hoc omnimodis volebat, ut id sibi in nomine Domini injungeretur, ut ex tanto et tali nomine sua obedientia condiretur.

tempus a labore vacuum impendit lectioni S. Augustini

et S. Bernardi super Cantica

ob suum erga Christum amorem,

colloquitur de Deo

7 Hanc igitur disciplinam morum profectumque virtutum, Sapientia nutrix ejus vigilanti solertia et solerti vigilantia ponderans et attendens, in stuporem et admirationem non modicam vertebatur, in immensumque super alumnæ suæ profectibus lætabatur. Quidni enim exultaret in gaudio Sapientia, cum videret illam non sapientia hujus mundi, quæ est stultitia apud Deum, inflatam ; non etiam carnis sapientia, quæ mortem operatur, illectam ; sed illa cœlesti utique et divina, quæ de occultis trahitur, insignitam : non quod ipsa doctrinæ suæ imputaret alumnæ virtutum continua incrementa : quia neque qui plantat, neque qui rigat est aliquid : sed qui incrementum dat Deus. Cognoscebat siquidem Julianam currere ad apprehendendum perfectionis culmina, non tam se nutrice, quam unctione magistra. Nec potuit dissimulare, quin insignia vitæ et conversationis illius personis aliquibus revelaret ; ut F
cognito, quanta qui potens est in ipsa operabatur, utilitas ædificationis audientibus proveniret. Cumque ex hoc cunctis esset reverentiæ et stupori ; non tamen insolentior exinde, ut assolet, reddebatur ; sed magis mitis et humilis in omnibus et præ omnibus inveniebatur.

proficit cum admiratione nutricis

et ædificatione aliorum

8 Cœpit itaque paulatim crebrescere laudabilis conversationis ejus opinio, et odor famæ ejus longe lateque respergi, et ipsa a magnis humilibusque personis deinceps frequentari. Sed ipsa, quæ delitescere ac latere sub humilitatis suæ modio cupiebat, accessus adventantium ferebat ægerrime, indignam se reputans quæ deberet ab aliquo visitari. Unde si quemquam de magnis personis ad se venturum scire potuisset, præ maxima humilitate et verecundia latebras petens, abscondebat se ; ut sic absque offensione illius colloquium declinaret : et hoc præcipue in tempore juventutis suæ ; quamquam in omni vita sua sublimium personarum accessus moleste sustinuerit. Quod si etiam in provecta ætate sua, illis ad se venientibus, pro vitando scandalo, colloqui cogeretur ; hoc cum tanta verecundia et cordis angustia faciebat

subterfugit magnatum visitationes.

A faciebat, ut hoc ipsum pœnæ purgatorii compararet. *quæ cum eis humiliter agit.* Si autem in juventute sua ipsam a magnis personis contingeret præveniri, ut nec subterfugere potuisset; requisita ab eis ut de Deo aliquid loqueretur; ipsis cum omni humilitate et modestia respondebat: Ego sum coquinæ ministra, sororum ancilla, et a me divina vultis audire colloquia? Scio, fateor, scio pecorum lac mulgere, pullos gallinarum nutrire, et talia infima facere, quid amplius a me sciscitamini? Sed vos qui de Deo peramplius et perfectius nostis loqui, de Deo obsecro loquamini, et ego vos audiam diligenter: quod quidem magis exigit æquitas rationis. Hæc Juliana ad magnas personas juventutis suæ tempore. Ceterum cum personis humilibus et pusillis sermocinatio ejus, quibus de Deo et animarum salute affectuosius loquebatur, secundum quod intelligentiæ ætati et profectui videbat competere singulorum.

ANNOTATA.

a *De* Retinna *supra egimus.*

b *Institutio et situs hujus domus plene describitur lib.* 2. *num.* 1. *aliqua supra dicta sunt*

c Boveria villa proxima et ex adverso, *inquit*
B *Fisen.*

d *Fuit* Sapientia *postmodum Priorissa Montis-Cornelii, eique mortuæ successit B. Juliana.*

e *Alia ab hac Agnete sorore, fuit Agnes socia B. Julianæ, sepultæ Salsiniæ, infra relata lib.* 2 *num.* 33.

CAPUT II.

Peccata aliena ut propria deflet Juliana: eximius ejus affectus erga sacrificium Missæ et sacram Eucharistiam.

Tantam autem spiritus contritionem pro peccatis totius humani generis sibi assumpserat, ut omnis dolor et gemitus, licet apud se multus, pro peccatis hujusmodi, minimus a se, imo quasi nullus æstimaretur. Unde veluti de minori planctu se districte *hominum peccata deflet:* redarguens, omnium peccatorum rea in suis oculis videbatur. Unum autem subjungimus exemplum, ut id, quod diximus, clarius elucescat. Cum quædam sublimis persona aliquando venisset ad eam, cœpit ab ea inquirere, ut aliquod bonum, quod Deus ipsam docuerat, enarraret. Illa autem, se parum boni scire, cum omni humilitate respondit, magnam se asserens peccatricem. Et cum multa ille peccata dinumeraret, quæ Deus ab ancilla sua longe semper fecerat,
C inquirens si rea illorum peccaminum teneretur; illa respondit: Domine, bene potest esse quod culpabilis sum omnium peccatorum. Ille vero minus attendens ex quo fonte verba hujusmodi emanarent, cum *eorumque ream se dicit, quod non satis ea deploret:* indignatione recessit ab ea: æstimaverat enim, ut arbitror, se sublimia auditurum: arbitratus forsitan veram religionem in sublimitate sermonis consistere. Sorores autem ipsius ex hoc verecundæ et tristes effectæ sunt, inquirentesque cum invectione, quanam conscientia de se hujusmodi sententiam protulisset, hoc responsum ab ea receperunt: Quoniam tam ingentem dolorem et cordis anxietatem pro peccatis humani generis, quibus continue offenditur Deus, non habeo ut deberem, ideo rea mihi videor omnium peccatorum. O vere Virginem perfectæ religionis! firmum religiosæ perfectionis exemplar! Sed heu! quam perpaucos reliquit suæ virtutis imitatores, suæ religionis æmulatores. Pauci siquidem usque hodie videntur suorum peccatorum vulnera digne lamentari, sed multo pauciores qui in alienorum delictorum planctu Julianam satagunt imitari.

10 A tempore autem quo posita est Juliana, cum Sapientia nutrice sua, ad Boveriam commorari; ab D eadem, cum hoc commode fieri poterat, secundum *AUCTORE COÆVO EX MS.* consuetudinem Sororum, ad ecclesiam ducebatur. Prævenit autem ancillam suam Julianam Deus in benedictionibus dulcedinis suæ, ab ætate tenera, cum eam contingebat Missarum solenniis interesse; præcipue tamen et abundantiori devotione in tempore Sacramenti. Ad istud siquidem mirabile Sacramentum ab ætate puerili concipere cœpit non pueriles affectus. Miram vero suavitatis intimæ dulcedinem hora sacrificii a Spiritu sancto primitus sentiens infundi, sicut aquam cor suum cœpit effundere, et in conspectu Altissimi deprecari, ut ad ampliorem gustatæ dulcedinis posset gratiam promoveri. Et cum de die in diem, per vehemens desiderium, ad *magnam in oratione dulcedinem experitur maxime in Missa.* sumendum quod optabat capacior redderetur, adeo fervor devotionis excrevit, ut cum tempore Sacramenti orationi incubuisset, a torrente voluptatis suæ vix posset avelli. Non erat quidquam in quo posset amplius delectari, quam si illa hora permitteretur orationi et gustui suo diutius immorari. Sed nutrix ejus et sorores, et si non ad horam devotioni, provida tamen intentione, ipsius teneritudini deferentes, ipsam ab oratione extrahebant, et gustum spiritualium deliciarum (quod moleste ferebat) inter- E rumpere compellebant. Et cum ab ea inquirerent, quidnam vellet edere; ipsa copiam spiritualis refectionis quantum poterat occultabat; et modo illo suo jocoso, de pulchriori et meliori se velle edere dicebat. Intelligebat autem de spirituali refectione, qua quidem paulo ante pasta fuerat, sed minime saturata. Scriptum est enim: Qui edunt me adhuc esurient. Eccl. 24, 29 Sed Sorores ejus intelligentes de cibo corporis sui, eidem refectionis hora de meliori cibo, quem habere poterant, apponebant: ipsa autem cibum corporalem fastidiens, etsi non voce, tamen ipsa re; non talem fore cibum, quem desiderabat edere, demonstrabat, quem sub pulchrioris et melioris nomine palliaverat. Pro pace tamen Sororum, et contra suum *non afficitur cibo corporali* appetitum; modice degustans, tam parum exinde comedebat, ut Sorores quæ hoc videbant firmiter assererent, humanam creaturam ex tam modico cibo nullatenus posse subsistere per naturam. Sed Christi Virgini, ad loca uberioris pascuæ revertenti, tanta dabatur copia refectionis spiritualis, ut et corpus sustentaretur, et anima ejus sicut adipe et pinguedine repleretur.

11 Cum autem affectio, quam habebat Juliana, ad vivifici corporis et Sanguinis Christi Sacramen- F tum, per singulos dies cresceret in immensum; non requiescente aliter spiritu ejus, unum e duobus facere cogebatur, aut Missæ solenniis interesse, aut illo tempore ubi commodius poterat orationi incumbere: et primum quidem sibi erat in ferventi desiderio, reliquum in solatio. Tantum enim dulcedinis *optat quotidie interesse Sacrificio Missæ,* supernæ haurire consueverat, cum Missæ interesset Sacramento, ut summo affectu quotidie redire cuperet in idipsum: sed quia Sororibus suis consuetudinis non erat Missam diebus singulis audire, ipsa sibi vim inferens, morem eis gerebat, ne quibusdam Sororibus esset indignationi, quibusdam admirationi. Si enim diebus singulis, contra consuetudinem illarum, interesse Missæ attentaret; infirmiores quæque de singulari prærogativa vel dominio quod præ ipsis habere videretur, poterant indignari; perfectiores, per hujusmodi insuetam frequentiam, manifestato ipsius vehementi desiderio, poterant admirari: quæ duo, scilicet indignationem vel offensio- *si licuisset absque offensione Sororum,* nem Sororum suarum, vel sui ipsius admirationem seu ostentationem, in omni vita sua quantum potuit *aut ostentatione sui,* evitavit; in uno quidem consulens Sororum paci, in altero propriæ humilitati. Faciebat autem quod poterat: et cum Missam audire non licebat sibi, illo tempore

tempore orationi, ubi melius poterat, incumbebat. Quod perpendens Sapientia nutrix ejus, eidem condescendit pro affectu, et ex parte devotioni illius providit : nam in dicta Boveria oratorium ipsi fieri procuravit. Opportunitate igitur loci secretioris accepta, Juliana tempore Missæ oratorium introibat, et altaris Sacramento, quia corpore non poterat, mente intererat, partem sui utique dignaeri. Insistebat autem orationi tanto devotius quanto secretius, et corporalem absentiam, mentis præsentia solabatur. Misericors autem et miserator Dominus ancillæ suæ desiderium et præparationem cordis ejus clementi oculo considerabat, et ipsam eo tempore infusione suæ gratiæ copiosius perfundebat.

... ex MS.

eo tempore in oratorio preces fundit

12 Cum autem unici dilecti sui et electi, non modo ex millibus, sed ex omnibus qui in cœlo sunt et in terra, sacrosanctum corpus Christi percipiebat; tunc tanto tamque abundanti rore gratiæ et devotionis adipe replebatur, ut ad instar ceræ ad ignem appositæ anima ipsius liquesceret, et intra semetipsam spiritus suus deficeret. Tunc enim gustabat et videbat quoniam suavis est Dominus, acceptis utique muneribus gratiæ amplioris. Sentiebat siquidem in edulio sacri Corporis omne delectamentum et omnem

in Sacra Communione repletur dulcissimo sapore.

B saporem suavitatis. Nam quod populo Israelitico, de manna pluente de cœlo, contigit in figura : hoc Julianæ, dum panem vivum qui de cœlo descendit sumeret, cujus umbram manna gerebat, contingebat in reipsa : nisi quod panis iste multo amplius dulce ac saporosum sapiebat in corde Julianæ, spiritalis et suavis; quam manna olim saperet in ore populi, carnalis et duræ cervicis. Post perceptionem autem Corporis Christi Virgo nostra saltem per septimanam volebat in silentio permanere; nimis ægre ferens his diebus, nisi pro magna et urgenti necessitate vel utilitate, accessus quarumlibet personarum. Non tamen æstimes quod per hujusmodi temporis spatium, ad secundum festum illi quem perceperat, sibi sufficere videretur; cum ipsa Sororibus sibi victualia ministrantibus sæpius dixerit, quatenus per unum mensem sibi nullum cibum corporalem penitus ministrarent, imo nec ipsæ ad eam accederent, et ab accessu quarumlibet aliarum personarum adventantium defensarent. Tantam siquidem fortitudinem esse in illius sacri panis edulio sentiebat, ut per tantum temporis in fortitudine cibi istius etiam corporaliter se posse subsistere non timeret : probatumque de facili id fuisset, si non defuisset ex parte Sororum sibi ministrantium quæ probaret. Verum quoniam Julianæ tam longa quies et tam diuturnum silentium

post eam optat integra septimana in silentio consistere,

et integro mense abstinere a quocumque cibo

C non dabatur, sicuti cupiebat, iterum tamen tota absorpta in spiritu, illi soli, quem perceperat et amabat, sponsa sponso vacabat : et in abundantia caritatis intimæ et fervoris plenitudine, miro et ineffabili modo, eidem per unionem spiritus adhærebat : atque in divinum mutata affectum, non poterat sentire aut sapere præter Deum. Et ut brevibus agnoscas, quam singulari prærogativa gratiæ suæ visitavit ancillam suam Christus, in perceptione Corporis et Sanguinis sui, istud non æstimo reticendum, quod per plures annos ante obitum suum, quotiens corpus Christi recipiebat (quod præ immenso amore sæpius facere desiderio magno desiderabat) Christus eidem aliquod novum secretum, de suis arcanis cœlestibus, revelabat. Quæ tamen secreta, tam indiscreta si dici fas est humilitate recondebat : ut recte cum Propheta clamitare posse videretur, Secretum meum mihi, secretum meum mihi. Quæ etiam secreta non modo ab extraneis abscondebat, sed nec familiaribus et sibi carissimis aliqua de illis, nisi rarissime, revelabat; vel nisi spiritu ebria, omnino reticere non poterat. In tantum ab annis teneris profundæ humilitatis extitit æmulatrix, ut quicquid sanctitatis opinionem

communicans sæpe a Christo quod cœleste secretum percipit

Isa. 24, 16

sibi conferre poterat, si diceret, silentio tegeret, ne quis supra id quod ipsa se æstimaverat, æstimaret. Despicabatur autem se interius nihil se reputans in cubiculo cordis; nec alterius pretii quam ipsa statuerat, volebat se aliquibus exterius reputari. D

sed præ humilitate occulta :

13 Sed ecce, cum esset Rex in accubitu suo, nardus ancillæ suæ dedit odorem suum. Quam gratum namque et quam acceptum suavitatis odorem nardus humilitatis Julianæ dederit Regi Christo in accubitu suo, id est in sinu Patris cubanti; in hoc cognoscere poteris evidentissime, quod ipse utique excelsus Dominus, qui humilia respicit, et alta a longe cognoscit, quadam singulari gratia suam ipsius voluntatem ancillæ suæ dignatus est præ cunctis mortalibus revelare. Ad inchoandum siquidem speciale festum, de sacratissimi Corporis et Sanguinis ipsius Sacramento, quod ipsa Dei virtus et Dei sapientia Jesus Christus adhuc fieri volebat in terris, non multos nobiles et potentes hujus mundi, secularis potentiæ vel ecclesiasticæ dignitatis, statuit eligendos; sed ipse, qui infirma mundi elegit, ut fortia quæque confundat, humilem Julianam, signo sibi præostenso et significatione divinitus revelata, ad hoc agendum mirabiliter prælegit. Quæ cum hujusmodi rem, tam E arduam et excelsam, imponi cuiquam alteri personæ, cujus auctoritate posset ipsa res efferri velociter in sublime, instantissime in conspectu Domini precaretur; responsum accepit, oportere hoc per ipsam omni modo inchoari, et etiam deinceps per personas humiles promoveri. Sed quonam modo hoc actum fuerit et ostensum, alias Domino concedente, latius enarrandum est. Hæc autem per anticipationem diximus, quia in quibusdam præcedentibus capitulis de vivifico Corporis et Sanguinis Christi Sacramento, ad quod Christi virgo mirabiliter afficiebatur, fecimus mentionem : et ut manifestius legentibus innotescat, quam speciali dilectionis suæ munere ipsam Christus voluit illustrare.

a Deo eligitur ad festum venerabilis Sacramenti promovendum.

lib. 2, num. 5

CAPUT III.

Labores corporis et mentis a Juliana assumpti : jejunia et vigiliæ.

Sed quæ carnis fortitudo in conspectu talium affectionum, diutius subsisteret? Si enim secundum sententiam Sapientis, frequens meditatio est carnis afflictio; quomodo frequentissimæ meditationi addita multa et frequens affectio, non est carnis destructio seu mortificatio, et virium enervatio. Quid autem, si, post juges meditationes et affectiones, augeatur F multa corporalis exercitatio? Hæc autem duo exercitia, corporis videlicet et spiritus, Juliana ferventi animo, quamdiu potuit, tenuit; miro modo in una persona se Martham et Mariam exhibens. Ab adolescentia siquidem sua, omni petenti se tribuens et Martham exhibens, sese laboribus exponebat; post obedientiæ autem atque pietatis opera, sibi intendens et soli Deo vacans, se Mariam nihilominus demonstrabat. Sed numquid solum unum de dictis duobus non erat satis validum, corpus debilitare ac depcere virgineum? Nec enim fortitudo lapidum fortitudo Julianæ, nec caro sua ænea erat. Unde non fuit mirum, si tenerum corpus, gemino obsessum impugnatore, cito expugnatum est, foris laboribus dominantibus, intus affectionibus prævalescentibus : Cecidit igitur Juliana, adhuc in ætate juventutis constituta, in multam corporis debilitatem : quam et habuit omnibus diebus, quibus vixit : et hæc fuit occasio, qua compulsa est labores omittere corporales. Quod si de nimietate, Christi Virgo credatur excessisse; habet certe excessus hujusmodi apud pias mentes reverentiam suam. Quid enim si plenitudinem virtutum, quam habebat a gratia, labore teneri corporis studuit

Eccle. 12, 12

Debilitatem corporis contrahit assiduis laboribus,

A studuit cumulare? Nec de nimietate, sed fervore, exemplum posteris dereliquit; nec ipsa, quæ spiritu cœperat, carne aliquando consummavit: sed dum caro defecit, invaluit spiritus; et dum aruit actus, viruit affectus. Juliana sic spiritu valens erat in carne debili et infirma, ut recte cum Apostolo dicere po-
2 Cor 12, 10 tuisset, Quando infirmor, tunc fortis sum et potens. Videsne quod infirmitas corporis spiritui vires adaugeat, et subministret vigorem? contrario noveris, fortitudinem carnis debilitatem spiritus operari. Si intus vel foris me debilitari oporteat, utinam sic carne deficiam, ut spiritu invalescam: nam habere perfectam fortitudinem utriusque, id difficillimum: hæc enim sibi adinvicem adversantur; et plerumque, dum unum dejicitur, aliud elevatur. Nec ista diximus, quod summopere Julianam oporteat excusari de nimietate: quoniam ad eam quam incurrit debilitatem, non tam exercitiis corporalibus quam mentis affectionibus et amoris tractibus credimus devenisse. Quod si et in his eam reprehendere volueris, in tua reprehensione culpare Dominum forsitan con-
Jer 20, 7 vinceris, cui ipsa dicere cum Propheta poterat. Seduxisti me Domine, et seducta sum; fortior me fuisti, et invaluisti. Quid enim si placuit Deo ipsam omnino
B ab actibus forinsecis sequestrare; ut sic eam, satis interioribus deditam, sibi arctius astringeret? Nolebat fortassis Christus in ancilla sua, exercitatione corporis, quæ ad modicum valet, exercitationes spiritus interrumpi: volens vacare totaliter eam sibi. Ceterum spiritus est Deus, et quos specialibus sibi vult astringere, efficit spirituales. Tam spiritalem autem Juliana, omni infirmitatis et debilitatis suæ tempore, duxit vitam; ut non solum spiritus ejus, sed et corpus ipsius quodammodo spiritaliter vivere videretur. Quis enim credere posset, quod ipsa Sororum jejunia observare potuisset, in corpore imbecilli et pene inutili? Ipsa autem non illarum tantum jejunia custodivit, sed in jejuniis et vigiliis semper præ omnibus abundavit.

et mentis affectionibus;

non solum servat jejunia Sororum,

15 Ut autem interim taceam illa jejunia, quæ Juliana sine exemplo Sororum ab adolescentia protelavit, hoc tacendum non arbitror, quod ante suum obitum, per triginta annos et amplius, omni tempore continuum jejunium celebravit. Tempus autum refectionis suæ vespera erat: tam modicum vero, imo tam nihilum semper erat, quod refectionis hora sumebat; ut quæcumque personæ hoc noverant, firmissime credere possent, domicilium corporis ejus, pro defectu vel tenuitate sustentamenti corporis, velocissime ruiturum; si non pariter ag-
C novissent in ipsa sanctum Spiritum habitare, corpusque ejus simul cum anima invisibili potentia sustentare. Nonnullæ tamen personæ, quæ vel ex parte cognoverant gratiam a Domino sibi datam, ægre nimis ferebant ipsius tam diuturnum nec interpolatum jejunium; cum ipsam ad eas familiaritatis gratia divertere contingebat. Hoc etiam illas non modicum molestabat, quod hora refectionis non comedere, sed solum gustare sibi apposita videretur. Et cum sæpius ab illis personis, ad quas venerat, rogaretur, ut cum eis bis in die comederet; illa hoc se facere non posse respondebat. Illis autem importune instantibus, passa est tandem aliquando pro secunda refectione cibum sibi ex caritatis officio ministrari, ne quasi ex quadam mentis pertinacia crederetur negando precantium resistere voluntati. Quæ cum cibum sibi præparatum ori suo imposuisset, dentibus tereret, linguæ ministerio huc illucque per palatum versaret, non potuit ex eo quidquam vel modicum deglutire. Et sic vel sero, personæ quæ eam ad hoc coegerant, crediderunt verbis ejus, quod non posset consuetum jejunium violare. Et, ut ego arbitror, aut consuetudo sibi versa fuerat in natu-

sed 38 annis jejunans usque ad vesperam,

longa consuetudine dedidicit prandere,

ram, aut Spiritus sanctus hoc fieri volebat, ne illa D quam repleverat, non tam ex seipso, quam communi usu naturæ vivere putaretur. Cum autem a præfatis personis, de modicitate cibi suæ solius refectionis, querimonia moveretur, et crederetur quod cibos accuratius præparatos in majori vel deberet vel posset sumere quantitate; appositus est ei quandoque pullus assus, *a* speciebus accuratissime præparatus. Quæ de cute modicum quid decerpsit et comedit, de reliquo non gustavit. Oblatæ sunt eidem et simplices species, ut his saltem refici debuisset: ipsa autem, pro pace et caritate offerentium, illas dentibus comminuens nec deglutire prævalens, clandestine ab ore suo eas rejiciebat, et sub apposita sibi mappula recondebat. Qua remota inveniebantur ipsæ species, solum dentibus comminutæ, in ea qua appositæ fuerant quantitate. Sed quid dicam, quod ipsa aliquando familiarem sibi personam veniens visitare, cibum suum secum attulit? Attulit siquidem secum nescio quot pisa, quæ uni pullo columbarum ad unicam refectionem non debere sufficere judicares: quæ in aqua decocta, hora refectionis ejus prout rogaverat, sunt allata: hæc sibi in sancto convivio fuerunt epulæ, hæc fuerunt deliciæ. Ceterum si plurima horum similia, quæ a fide dignis comperta sunt et relata, in præsentiarum narrarem; quibusdam, ni fallor, incredibilia viderentur. Hoc ipsum autem ut potuisset sumere quod sumebat, apud Deum precibus impetrarat. Cum enim non solum non traheretur appetitus aliqua voluptate, sed sola cibi memoria existeret saturata; sæpius rogavit Dominum, ut saltem aliquantulum cibi posset sumere, ne in admiratione cunctis gentibus verteretur, si sine cibo corporali vivere diceretur. Unde hoc tantillum quod sumebat, non tam conferebat sibi corporis sustentationem, quam humanæ naturæ quamdam communionem; qua videlicet dici poterat uti cibo corporali, licet nimium modico et exili. Solebat etiam fidelibus suis dicere, quod comedere, bibere, et loqui, præ cunctis rebus in se sibi erant oneri, in quibus humanam mortalitatem novimus amplius delectari. Victum autem ipsius tenuissimum, et prope nullum, comitabatur similis somnus tenuissimus, et prope nullus, qui nulli alteri nisi sibi quantulamcumque refectionem tribuere posset. In festivitatibus autem Sanctorum totas noctes, vel fere totas, ducebat insomnes; tunc etenim consuetum vigiliarum pensum devotio cumulabat. Vigiliæ ejus studiis spiritualibus erant plenæ, sanctisque meditationibus, affectionibus, orationibus et contemplationibus. Si autem tan-
E dem aliquando paululum pausatura, caput super auriculare reclinasset; malignus spiritus de sub capite ejus illud trahebat, vel lectum ipsius crebris motibus concutiebat: tum enim ad ipsam, veluti opportunitate accepta, aliquam molestiam illaturus, accedere tutius præsumebat; cum illa pausatura, ab oratione spiritum relaxabat. Juliana vero leviter evigilans, orationis arma sibi familiaria resumebat, quibus hostem suum potentissime repellebat. Sciendum namque, quod ipse malignus, felicibus studiis Julianæ invidens, a juventute illius visibiliter et sensibiliter eam conturbare conatus est, multifarie multisque modis ipsam acriter insectando; donec conatus suos frustrari, et nihil omnino sic se proficere considerans: per ministros suos odia et persecutiones adversus Christi Virginem concitavit, invisibiliter et nequissime sæviendo: de quibus persecutionibus dicendum alias erit nobis, interim alia persequamur.

nequit refici delicatis cibis:

paucis pisis in aqua decoctis contenta

molestiam æstimat cibum capere

sæpe totas noctes vigilat in oratione

paulum dormiens a dæmone terretur.

ANNOTATA.

a *Aromata species vocari præcipuarum in Europa linguarum*

AUCTORE COÆVO EX MS.

linguarum usus fecit : ita B. Ordoricus de Portu-Naonis in sua peregrinatione relata 14 Janu. num. 11 habet in Javam insulam nasci nuces musquatas et multas species pretiosas, *et S. Francisca Romana dicitur a Mattiotto in Vita V Martii num.* 10, abstinuisse a saccharo, melle, speciebus, et a rebus eisdem conditis.

CAPUT IV.

Eximia devotio, erga Sanctos, Deiparam Virginem, Christum incarnatum, atque erga SS. Trinitatem.

Devota erga Sanctos,

Venerabatur Juliana multa devotione Sanctos Dei, veluti amicos sui sponsi et cives supernæ Hierusalem, utpote et ipsa quandoque illorum cœtibus aggreganda, in quorum festivitatibus de ipsorum felicitate per internam dulcedinem non modicam prægustabat, licet adhuc in regione dissimilitudinis constituta. Excellentiori autem affectu et veneratione ampliori Mariam Virginem diligebat, sicut Dei Matrem, sponsi parentem, dilecti sui unici genitricem. In Annuntiatione vero Dominica, annum, ut ita dixerim, affectionum inchoabat; et omnem dispensationem, quam Christus gessit in carne et sancta recolit Ecclesia, quibusdam devotis et affectionis passibus sequens, miro modo ipsius anni circulum pertransibat. Et quidem, secundum congruentiam temporum et solennitatum, ut verbi gratia, Nativitatis, Circumcisionis, Passionis, Resurrectionisque Christi; et Ascensionis aliarumque festivitatum, sicut beatæ Virginis multorumque Sanctorum, quas suis in locis distinctas singulis annis mater Ecclesia veneratur, Juliana flectebatur, modoque ineffabili, non solum nobis, qui quod sentiebat non sentimus; sed etiam ipsi quæ sentiebat, inenarrabili, ad solennitates singulas afficiebatur. Et primo adveniente Dominica Annuntiatione, multum gaudii et solatii sentiebat in illa allocutione, quam habuit Angelus ad Mariam; et verecundæ Virginis, sed sapientis, responsione. Sicut autem Christus in consideratione Sacramenti Corporis et Sanguinis sui, illam per cognitionem et amorem mirabiliter afficiebat: sic Virgo Maria, Incarnationem dominicam contemplantem, amoris igne et intelligentiæ lumine dignantissime perlustrabat. De salutatione autem ipsius beatæ Virginis, quam frequentissime in ore habebat, dicere solebat suis familiaribus et amicis, quod multum placebat gloriosæ Virgini, cum salutationi suæ addebatur sui consensus responsio, videlicet, Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. Unde personas, de quibus confidebat, affectuosius hortabatur, ut sicut ipsa hoc dicebat, ipsæ dicerent, et sic dicendum docerent; et hoc non mediocriter placere beatæ Virgini nuntiarent. Dicebat illud additum, esse consummationem ad beatæ Virginis salutationem; quia tunc perfecte in ea celebratum fuit incarnationis mysterium, cum ipsa respondendo, Ecce ancilla Domini etc. suum præbuit assensum. Quis autem dubitare debeat utrum tantumdem, imo multo amplius, delectet beatam Virginem audire dicentes, Ecce ancilla Domini; renovantes eidem gaudium perfectæ in ipsa Christi incarnationis: quam replicantes ipsi gaudium Angelicæ salutationis? Inestimabili etiam sapore internæ dulcedinis interiorem illius hominem demulcebat, cum canticum suum in præsentia Elizabeth editum, videlicet, Magnificat anima mea Dominum ipsa Juliana recolebat. Sed jam super hoc ipsius testimonium proferamus: ætatem siquidem et auctoritatem spiritus vehementis habuit, cum hujusmodi protulit testimonium.

maxime Deiparam,

afficitur mysterio Incarnationis

et assensu Virginis ad eam præbito

16 Cum Juliana tempore quodam, ante suum obitum, apud a Salesynne, abbatiam monialium Cisterciensis Ordinis, moraretur; quadam vice cum venerabili Abbatissa ejusdem loci super dulcedine hujus Cantici conferebat. Et cum ipsa Abbatissa instaret, ut illa eam quam super hoc sentiebat mellifluam dulcedinem, aliquatenus eructaret; Juliana repente veluti inebriata, non tamen vino sed spiritu, nisi quod spiritus vinum est inebrians quam præclarum; ipsa, inquam, sermones suos minus hac vice in judicio disponens, (quod tamen semper fecere consueverat) fræna oris sui sancto Spiritu relaxante, in hæc verba prorupit: Parum est Domina, quod sentio; sed pro tanto auro, quod capere posset in qua nunc degimus abbatia, nollem, prout mihi donatum est a Virgine Maria, super ipsius Cantico, quod sapio non sapere, quod sentio non sentire. Quod audiens Abbatissa non mirum si mirata est. Verum cum Christi famula Juliana postmodum, ea quæ veluti in excessu mentis dixerat, pectore retractaret; cœpit eam pœnitere, quod verbum notabile protulisset. Unde sequenti die, cum ei loquendi cum dicta Abbatissa data esset copia; de verbo hesterna die prolato suppliciter veniam precabatur; obsecrans ne ipsam super hoc, quod incaute dixerat, accusaret. In honorem autem novem mensium, quibus virgo singularis salutis nostræ auctorem, unigenitum Dei filium, suo gestavit in utero, Canticum memoratum novies diebus singulis dicere consueverat. Personas et sibi familiares et dilectas admonebat, ut cum aliis orationibus ipsarum, toties illud diebus singulis recitarent. Dicebat enim videri sibi impossibile, ut quævis persona in statu gratiæ constituta, ad quacumque postulatione sua, ad salutem animæ pertinente, non exaudiretur intercessione Virginis gloriosæ; quæ gaudium ipsius, quod tunc habuit, cum in voce exultationis protulit, Magnificat anima mea Dominum et quæ sequuntur, eidem Virgini quotidie tot vicibus renovaret, quot mensibus Dei filium suo portavit in utero tam felici. Obsecrabatque affectuosissime Juliana, ut id ubique, et præcipue in conventibus monialium et begginarum, disseminaretur; proculdubio profectum taliter dicentium non ignorans, et omnium spiritale commodum concupiscens.

a

ejusque Cantico, Magnificat,

quod novies de die recitat et aliis commendat.

18 Quanto devotionis amore Juliana solennitates anni præcipuas recolebat, quanta suavitate dulcedinis intimæ, Virginis gloriosæ aliorumque Sanctorum et Sanctarum festivitates agebat, non est nostræ exilitatis et inopiæ declarare. Quis enim, ut de ceteris interim sileam, verbis sufficiat enarrare, quanta spiritus jucunditate, et quam ferventis amoris brachiis suscipiebat Christum, parvulum recens natum in solennitate Natalis ejus? Quis digne exprimere, ne dicam pensare valeat, quanto devotionis adipe holocausta meditationum et orationum ejus impinguabantur, in consideratione Christi aut nascentis, aut lactentis, aut in Circumcisione sanguinem suum meracissimum effundentis? Quis etiam illius vim doloris et illos compassionis affectus, quos ad memoriam passionis Christi Juliana habebat, posset sermonibus explicare? In explicandis affectibus, quos ad singula prædictorum et horum similium ipsa habebat, et ingenium succumberet Origenis, et aresceret torrens eloquentiæ Ciceronis. Ad omnem siquidem dispensationem, quam illa singularis majestas exhibuit in carne, affectuosissima erat: quam sæpius a primævis annis meditando et recolendo, cordi suo arctius impresserat. Cum autem ejusmodi aliquid sancta Ecclesia congruo tempore recolebat, Juliana se tempori per omnia conformabat. Unde eo tempore quo in Ecclesia canitur de Christi passione, tanta afficiebatur compassione, ut vix sese caperet præ dolore? quæ dum divinis intererat, in lacrymis tota erat

mira consolatione afficitur in festivitatibus Sanctorum,

maxime Christi Domini,

ejusque mysteriis,

... lacrymis ... compassionibus

A erat; ita ut ab ejus oculis profluentibus lacrymarum imbribus, de torculari Crucis expressis, locum templi in quo sedebat abundantius humectaret. Et cum audiebat incipi hymnum, Vexilla regis prodeunt; passione Christi sibi subito renovata, magnos interdum clamores emittebat, ipsamque deduci extra ecclesiam velocissime oportebat. Liquescebat siquidem ad hujus memoriam passionis, nec se poterat continere, quin vel ad modicum per clamores hujusmodi respiraret: qui tamen non nutu animi ipsius prodibant, sed affectuosi cordis ejus subitis motibus erumpebant. Multotiens etiam optasse dicitur, in conspectu omnium viventium pro Christo perpeti mortem crucis; ut sic saltem aliquantulam rependere vicem posset illius, quam Christus in cruce moriens exhibuerat, caritatis. Sed quoniam mortem crucis assequi non poterat corpore, ut optabat; sæpius in spiritu in eamdem, in qua Christus passus est, crucem, sese incredibili fervore dilectionis extendebat. Quo in statu videbatur eidem, quod si in eo quod sibi per spiritum monstratum erat datumque sentire, per amorem passionis Christi, spiritum suum permitteret progredi quantum vellet; progresso regressus ad humana de cetero non pateret. A

optat in cruce mori;

B juventute etenim sua, in suis sanctis et creberrimis meditationibus, pio mentis oculo aspiciebat Regem Salomonem in diademate, quo coronavit eum mater sua: Adspiciebat ligatum, flagellatum, consputum, opprobriis lacessitum, clavis confixum. Aspiciebat illum serpentem æneum, in hujus exilii deserto super crucis stipitem exaltatum, myrrha potatum, latus lancea perforatum. Hæc patientis et morientis Christi insignia cordi Julianæ semper fuere præsentia. Et vide num digne canere potuerit illud Cantici Canticorum, Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter ubera mea commorabitur. Et revera digne: ex omnibus enim dilecti anxietatibus et amaritudinibus quæ per myrrham designantur, veluti ex ramusculis myrrhæ odoriferæ, sibi fasciculum colligaverat, collectumque inter ubera sua collocaverat; amara illa salutifera, quæ in salutem mundi Salvator noster dignatus est pati, in principali sui pectoris parte reponendo; patientisque et morientis Christi memorialia memoriæ suæ arctius commendando: quorum memoria tam carneum ac tenerum cor sibimet confecerat, ut multo tempore nec aliquam personam audire loquentem, nec ipsa loqui de Christi passione poterat, quin præ nimia compassione ad dolorem cordis incredibilem ipsa moveretur. Sicut autem personæ protestatæ sunt, quæ Julianam ple-

memoriale Christi patientis cor impressum habet.

C nius cognoverunt, tria fuerunt quæ a juventute ejus vires sui corporis exhauserunt: unum labor ingens, quem ad Boveriam habuit, exercitii corporis, aliud, frequens memoria Dominicæ passionis; reliquum, ad Creatorem suum vehementer intensi affectus amoris.

19 In solennitate autem Ascensionis Domini, Juliana interdum se domibus inclusam non poterat sustinere; sed eam deduci seu deferri sub dio, ubi cœlum conspiceret, oportebat. Visum autem erat ei, quod videret Christum, in humanitatis nostræ forma sicut olim intuentibus discipulis ascenderat, virtute sublatum propria, cœlorum ardua penetrare: in quo suo beato intuitu dicebatur mirabiliter delectari. Unde cum in die solennitatis memoratæ, ad quamdam sibi dilectam personam visitandi gratia divertisset, sic repleta et referta gratia fuit; ut plenitudinem ejus angusto corpore capere non valente, illa ad quam Juliana venerat plurimum timeret, ne disrupto corporis vasculo, sua visitatrix per medium scinderetur. Illa autem quæ sic affectæ præsto erat (mirabile dictu) vocem Julianæ audiebat, quam sine oris apertione, sed solo pectore proferebat. Pro captanda vero aliquantula evaporatione ardoris, D quem intra se patiebatur, ut vocem inclusam emitteret admonuit, neminem hanc asserens auditurum. At illa exclamavit et dixit: Recessit Dominus meus. Nonne tibi videtur dixisse? Ascendit Deus in jubilatione. Sic autem veluti Ascensionis peracto officio, cum ad se foret reversa, sic sibi erat per quamdam mœstitiæ gravitatem, ac si sola fuisset et orphana derelicta. Sed postmodum in Altaris Sacramento consolationem plurimam resumebat, nec non et in hoc verbo solatii, quod discipulis suis et cunctis pariter fidelibus dereliquit, Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi.

Christum ascendentem in ejus festo contemplans, exundat gaudio,

et pectore, quasi ore clauso loquitur.

AUCTORE COÆVO EX MS

20 Solet quædam vitæ venerabilis persona referre, quod cum Juliana aliquando ad eam familiaritatis gratia venisset; cœpit cum alia persona, nescio quam Horam diei persolvere. Quæ cum de hymno ipsi Horæ deputato, Præsta Pater per Filium, præsta per almum Spiritum, usque huc dixisset; fixis oculis in cœlum, ulterius quidquam dicere non potuit; sed defecit ad intuitum Trinitatis: raptaque per mentis excessum ad sublimia contemplanda; ad ineffabilium arcanorum illius supernæ civita- E tis, quam fluminis impetus lætificat, notitiam est admissa: quod etiam sibi præ excellenti mentis puritate et corporis sanctitate sæpissime contingebat. In quo suo beato excessu, statum, felicitatem, et gloriam illius supernæ Hierusalem contemplabatur, et de beatitudine jucunditatis et exultationis eorum, qui epulantur in conspectu Dei et delectantur in lætitia, interiori haustu non modicum prægustabat: quæ domus illius non manu factæ diversoria et mansiones (quæ multæ et diversæ sunt quorumcumque diversitate meritorum) perambulans, perveniebat ad illam summam Divinitatem, quam diligebat anima sua. Contemplabatur igitur mundi cordis oculis Trinitatem in Unitate, et Unitatem in Trinitate: Trinitatem in Personarum proprietate, Unitatem in simplici substantia, essentia, natura. Intuebatur, et in suo intuitu mirabatur, quomodo illa Deitas in Personis non abnuit divisionem, quæ in sua simplicissima substantia, essentia, natura, nulla recipit sectionem. Videbat quomodo illa summa Deitas, incarnatione unigeniti Patris, tota descendit in terris: et nihilominus tota remansit in cœlis. Videbat beatos Spiritus, nec non et Sanctorum animas, quomodo erant in seipsis, quomodo in Deo, et quomodo Deus erat in illis. Videbat quomodo Christus singu- F lis se sumentibus in salutem, se totum, integrum, et perfectum exhibet in cibum; quem nihilominus in semetipso remanere videbat integrum et perfectum. Hæc et multa alia de excellentia Divinitatis et gloria Sanctorum in suo beato excessu contemplabatur; horumque plurima tam pura et defæcata intelligentia comprehendebat, ut mera cognitionis futuræ veritas, vel ex parte, ipsi contemplanti partes suas agere videretur. De omnibus autem quæ ad Catholicam fidem pertinent articulis, illo docente qui docet hominem scientiam, ita ad plenum fuerat edocta; ut non esset quod super his doctores deberet consulere vel Scripturas. Tam inconvulsibile siquidem orthodoxæ fidei, unctione magistra, sumpserat firmamentum; ut aliquando diceret, quidquid contingere posset; id est, injectis etiam coram se quarumlibet hæresium decipulis, se numquam posse ab ipsius fidei rectitudine deviare. Nec tangebat ipsam illa Sapientis sententia, Scrutatores majestatis opprimentur a gloria: ubi reor accipi irruptores, non qui rapiuntur in eam, sed qui irruunt. Ipsa vero ad majestatis arcana perscrutanda non irrumpebat propria temeritate, sed ad ipsa rapiebatur et admittebatur filii Dei dignatione. Unde non opprimebatur a gloria

contemplatur subinde mysterium SS. Trinitatis

Incarnationis

gloriæ Sanctorum,

et sacrosanctæ Eucharistiæ

in recta fide firmiter radicata

Prov. 25, 27

AUCTORE COÆVO EX MS.

A gloria, sed imprimebatur in ipsa, ad quam Christo duce fuerat admissa, ut gloriaretur et delectaretur in vera gloria. Ceterum cum ab hoc felici statu ad seipsam foret relapsa, plerumque sibi quidam supernæ claritatis radius, ipsius intellectum illuminans, emanebat; ut non minus clare minusve lucide multa bona spiritualia cognosceret pura mentis intelligentia, quam nos visu corporalia cognoscimus.

ANNOTATA.

a Salesina, *aut* Salsinia *ad Sabim in Comitatu Namurcensi Abbatia, quam Molinensi Abbati, in eodem Comitatu ad Mosam, peculiariter parere, tradit Miræus in Chronico Cisterciensi : hujus ædes sacra dicitur ab Innocentio II Papa anno* 1130 *dedicata. De ea Abbatia late infra agitur.*

CAPUT V.

Spiritu prophetico res varias indicat Juliana; potissimum Evæ Virgini reclusæ.

Inter alia charismatum dona, quæ Juliana de thesauris sponsi sui Christi perceperat, spiritus prophe-B tiæ non mediocriter refulgebat. Sed ad notitiam prophetiæ forsitan, non ad insipientiam, lectoribus aliqua dicere vel breviter operæ pretium æstimamus. Secundum etymologiam nominis dicitur prophetia, quia prædicit futura, et secundum hoc tantummodo temporis est futuri : verum, sicut evidenter probat B. Gregorius in expositione Ezechielis Prophetæ, in prima videlicet homilia, præteritum, præsens et futurum tempus continet prophetia. Ut igitur expositio hujus nominis prophetia, tribus his temporibus valeat convenire; recte dicitur prophetia, non quia prædicit futura, sed quia prodit occulta. Prophetia ergo futuri temporis est, cum res quælibet prædicuntur, quæ tantum in futuro tempore occultantur. Prophetia præteriti temporis est, cum ea quæ facta sunt, quæ prophetantis subjecta oculis non fuerunt, nemine atiam referente, cognita referuntur. Est et prophetia temporis præsentis, cum manifesta fuerint abscondita cordis : sicut enim res quælibet absconditur in futuro tempore, sic cogitatio et affectus in latenti corde. Alio modo præsentis temporis est prophetia, cum res non per animum sed per locum tegitur, et tamen per spiritum denudatur; ut ibi sit prophetantis animus, ubi per præsentiam non est corpus. Hæc omnia sacræ Scripturæ testimoniis possent de facili comprobari; sed ne nimiam digres-C sionem a materia faciamus, probationes hujusmodi præterimus. Hæc autem ideo diximus, ut in subsequentibus capitulis lectoribus pateat manifeste, quomodo Juliana in omni genere claruit prophetiæ. Multa siquidem, priusquam evenirent, ventura prophetico spiritu prædixit : multa etiam, quæ jam evenerant, quæ nec viderat, nec referre audierat per eumdem spiritum revelavit : nonnulla in momento, quo in remotis locis fiebant, fieri nuntiavit : status multarum personarum spiritu cognovit : secreta insuper cordium se cognoscere manifesto indicio declaravit. Sed jam, quæ ad horum claram probationem poterunt sufficere, pauca de pluribus proponimus enarrare. Lectores autem admonitos esse volumus, ut persemetipsos tempora discant attendere prophetiæ : non enim, in singulis capitulis, quæ aliqua per prophetiam dicta continebunt, tempora ipsius prophetiæ intendimus iterare. Hoc etiam noverint, quod omnia capitula quæ prophetiam continent, ad invicem minime connectuntur; sed alia aliud continentia sæpius inseruntur : si enim ipsa ad invicem conjungere vellemus, imprimis forsitan quæ dicenda sunt,

Claræ in omni genere prophetiæ,

novit futura præterita et præsentia arcana.

in postremis ordine præpostero diceremus. His ita D prælibatis, quæ narranda sunt, veritate prævia prosequemur.

22 Venerat aliquando Christi famula Juliana ad laudabilis Vitæ Evam, reclusam S. Martini Leodii in monte : erant siquidem ad invicem familiarissimæ, utpote inter se colligatæ indissolubili vinculo caritatis. Prædicta siquidem *a* Eva, in ætate floridæ juventutis constituta, Christo inspirante tacta est amore reclusorii : sed nihilominus ut est humanæ fragilitatis, territa est sublimitate propositi : quo cognito Juliana, inanem timorem ab illius pectore verbis potentibus effugavit, et ad consummandum propositum exhortationibus ipsam efficaciter animavit : jam enim mutua in Christo dilectio inter ipsas habebat exordium, quæ et postmodum crescente utriusque relatione indeficiens reperit incrementum. Ingressa est igitur angustias reclusorii Eva, ut Evam suam, id est, carnem suam spiritui liberius subjugaret, fructusque spiritualium bonorum sibi licentius ampliaret : ingressa, inquam, hoc pacto interveniente, fuit, ut dilecta exhortatrix sua, ad minus semel in anno, ipsam deberet visitare. Venerat itaque ut præmissum est, aliquando Juliana ad prædictam Reclusam, reclusorium noviter ingressam : in cujus solatio cum incubuisse orationi, sicut ei moris erat E in omni loco orare frequentius; sensit per spiritum Corpus Domini in ecclesia B. Martini, post Missarum solennia, minime remansisse. Completa vero oratione, descendit de solario, vultuque subtristi sic ait ad Reclusam ! Corpus Domini, Reclusa, post Missam in hac ecclesia non servatur : quod tamen in aliis ecclesiis fieri consuevit. Sic autem fuerat; nescio an ex oblivione vel consuetudine hoc acciderat. Eadem Christi virgo Juliana, cum alio tempore ad dictam Reclusam redisset et orationem fudisset, cognovit per spiritum Corpus Domini in præfata ecclesia, ante et post Missæ solennia, reservari. Quæ internum animi gaudium prodens, facie serenata sic ait Reclusæ : Revera, Reclusa, solito nunc opulentior est vestra ecclesia, quoniam Corpore Christi, quod in ipsa ante Missam et post continuo remanet, est ditata. Cognovit autem ipsa Reclusa fideli inquisitione, dilectam sibi Julianam, de Corpore Christi semel et iterum, non nisi prophetico spiritu verissima nuntiasse.

Evam vacillantem in proposito juvat :

a

et reclusam factam invisit :

cognoscit divinitus Corpus Christi abesse a templo

alias adesse in eo.

23 Cum vero alio tempore ad eumdem locum advenisset, ab ipsa Reclusa cum omni devotioni hilaritate suscepta est. Juliana vero semper cogitans quæ Dei erant, aut orationi incumbebat aut divinis laudibus insistebat, seu etiam cum ipsa Reclusa de salutaribus et spiritalibus colloquiis conferebat. Inter F loquendum autem cœpit aliquando ab ipsa Reclusa postulare, ut sibi vellet cordis sui abscondita, revelare. Illa vero novitate petitionis hujusmodi stupefacta, sicut est humanæ verecundiæ, super hoc cœpit aliquatenus hæsitare. At Christi famula Juliana, quid est, inquit, o Reclusa, putas te mihi celare abscondita cordis tui? Scio, inquit, scio tam bene tuum per omnia cogitatum, ac si in palma mea (ducebat autem digitum super palmam) viderem oculis corporalibus, quidquid cogitas litteris exaratum. Ad faciendum vero hujus tam admirabilis dicti fidem, cœpit plurima de cordis illius abditis edicere. Reclusa vero ad seipsam oculos reflectendo, hoc evidentissimo indicio comperit Julianam veraciter prophetare : ipsa siquidem exterius nuntiabat, quæ illa intra semetipsam cognoscebat. Sic Reclusa sibimet ab hospite sua manifeste exponi audivit, quæ ipsi exponere primitus hæsitavit. Dic quæso, lector, num poterat ista perscrutari profunda cordis sui, quæ tam lucide rimabatur secreta pectoris alieni? Et tamen scriptum est, Perversum cor hominis et imperscrutabile

ejusdem Evæ cogitationes introspicit :

Jer. 17, 9

A tabile. Sed, ut liquide patet, non acceperat ista spiritum hujus mundi, sed spiritum qui ex Deo est : qui non solum hominis, sed etiam scrutatur profunda Dei.

novit et abominatur aliorum peccata

24 Multotiens Juliana, quando cum aliquibus personis ad se venientibus loquebatur, cognoscebat per spiritum cujusmodi vitio laborabant. Cum autem aliquas ex illis infectas criminalibus sentiebat, earum præsentiam vix æquanimiter tolerabat. Et quia Deus super omnia vitium superbiæ detestatur, propter quod similitudinis suæ signaculo non pepercit, sed sic ipsum præcipitavit, ut non adjiciat ut resurgat : ipsa etiam Christi virgo Juliana, ubicumque hujusmodi vitium comperisset, ipsum ultra quam dici valeat abhorrebat. Spiritus quidem ejus, mitis et humilis, abominabatur vehementissime spiritum per superbiam turgidum et inflatum : unde cum hujusmodi morte pestifera quaspiam personas infectas revelante spiritu cognoscebat; vix semetipsam, quin recederet, valebat continere; vix cum talibus valebat considere : scandala tamen multo studio devitans, vim sibimet inferebat, et ipas de sua ipsarum salute, prout expedire noverat, admonebat. Sed, B quoniam quod de ipsis sentiebat, manifeste pandere non audebat; metuens semetipsam prodere occulta hujusmodi revelando, seu ne sibi non crederent, vel correptionem suam manifestam non acceptarent, si vitium quo laborabant exprimeret; saltem quoquomodo, verbis quidem infirmis intellectibus occultis, sed exercitatis sensibus satis claris, easdem ad purgationem detestandi superbiæ vitii provocabat. Expurgate, dicebat eis, expurgate vetus fermentum : his verbis superbiæ vitium intelligens, et volens intelligi, ipsam a cordis finibus admonens expurgari. Et revera fermentum superbia est, quæ totam massam virtutum sui admixtione corrumpere consuevit. Sed numquid non fermentum vetus superbia, quæ in cœlo sumpsit exordium? et quidem, teste Scriptura, initium omnis peccati superbia est. Vice versa, cum Christi Virginem Julianam cum aliquibus personis, sibi prius ignotis, loqui contingebat; tantam interdum dulcedinem et requiem inveniebat spiritus suus in eisdem, ut non ambigeret Spiritum sanctum locum habitationis in illarum personarum cordibus elegisse.

maxime superbiam, — *et modeste conatur eradicare.* — Eccl. 10, 15

orat Deum ut Ozilia possit viaticum corporis Christi accipere,

25 Infirmabatur aliquando una Sororum Montis Cornelii vehementer, in tantum ut nihil omnino cibi posset recipere corporalis : petivit igitur corpus Domini dari sibi. Sorores autem plurimum timebant, quod non posset illud consumere; veluti quæ nec vel modicum quid poterat deglutire : ægrotantis tamen C cupientes satisfacere voluntati, fecerunt sicut petierat viaticum apportari. Juliana vero cum alia Sorore tunc erat in alio loco, longe ab ægrotante diviso : quæ cum audisset campanam quæ pulsari consueverat quando Corpus Christi ægrotantibus ferebatur, statim prostravit se in terram, fundens orationem coram Domino. Oravit autem, ut ipse Christus tantum dignaretur conferre roboris ægrotanti, ut ipsum Soror illa posset recipere ad salutem. Exaudivit continuo Dominus desiderium supplicantis, et ad majoris gratiæ cumulum eidem quod exaudita fuerat revelavit : et cum erexisset se ab oratione, dixit consorti suæ : Soror mea, referatis gratias nostro Salvatori; quoniam Soror *b* Ozilia (sic enim vocabatur) ipsum integraliter jam recepit.

et intelligit suas preces esse exauditas. — *b*

26 Jacebat quodam tempore Juliana in dormitorio dictæ domus, et divino amore mirabiliter æstuabat, ita ut veraciter quibuscumque spiritalibus dicere posset illud Cantici canticorum, Adjuro vos, filiæ Hierusalem, si inveneritis dilectum meum, ut annuntietis ei quia amore langueo. Decubuerat siquidem lecto, non alio profecto quam divini amoris languore; sed Sorores dictæ domus, ipsam laborare credebant D molestia corporali. Veniens interim quædam puella, quæ gratiam familiaritatis ejus fuerat assecuta, cœpit de Juliana a dictæ Domus Sororibus sciscitari : quæ responderunt illi, ipsam, quam petebat, jam per triduum lecto decumbentem graviter infirmari. At illa, Ite inquit, et eidem quod huc advenerim nuntiate. Quod cum fecissent, ex voluntate jacentis introducta est ad eam : et cum sese invicem mutuæ caritatis officio salutassent, Christi Virgo dixit puellæ : Accedite huc, ut de Deo pariter colloquamur : in primis autem rogemus sanctam Trinitatem, ut nobis congaudentibus cœlestes jubeat adesse virtutes, ut ipsarum præsentia nostrum gaudium sit plenum. O quam vera sententia Prophetæ quæ dicit : Oculi Domini super justos, et aures ejus in preces eorum. Quod si teste eodem Propheta, voluntatem timentium se faciet, et deprecationem eorum exaudiet, quanto magis diligentium? Exaudivit igitur famulæ suæ precem, brevem siquidem, sed devotam : tanta namque dulcedinis intimæ suavitate, illa quæ advenerat est respersa, tanto devotionis adipe saginata, tam vehementi fervore spiritus inflammata, ut ipsa suo illo felici experimento sentiret, cœlestes E illas virtutes ad preces Virginis advenisse. Post aliquantulum vero temporis spatium, dixit illi Juliana : Oremus jam ad Dominum, dilecta mea, noveritis enim in hac hora unum de amicis meis ab hoc seculo transmigrare. Et oraverunt. Post fusam autem orationem cœpit illa quæ advenerat, intra se cogitare, quomodo Christi Virgo, quod dixerat cognoscere potuisset : nec distulit diutius inquirere, quomodo in absentia corporali transitum cujuspiam familiaris sui scire poterat, etiam nemine nuntiante. At illa, In ipsa, inquit, hora specialis dolor in corpore me invadit, mihi quidem alias inexpertus, nisi cum aliquis amicorum meorum est de præsentis vitæ exilio migraturus : ipse autem dolor tantus est, ut vix illum valeam sustinere : et cum alicujus amicorum meorum obitus et hora transitus nuntiatur, reminiscor illam horam fuisse, in qua specialem, ut prædixi, passa sum in corpore passionem. Cum autem mutua collocutione et immensa spiritus suavitate fuissent ad invicem recreatæ, illa quæ advenerat licentiam petiit abeundi. At Christi Virgo, veluti pro benedictione, unum pomum contulit recedenti : quod illa cum hilaritate suscepit, et secum domum apportavit. Placuit autem sibi, non sine divina, ut arbitror, voluntate, cujus saporis esset pomum, quod attulerat, attentare; et cum gustasset, invenit fructum saporis F dulcissimi et ad edendum suavissimi. Admirans autem se tantam gustare dulcedinem, credidit, quod hæc ipsa dulcedo ex se gustante potius procederet, quam ex pomo : tam copiosa siquidem paulo ante irrigata fuerat dulcedine, ut credere posset nec fructum arboris sibi posse sapere nisi dulce? Certificari tamen super hoc volens, divisit pomum contubernalibus suis, quatenus, si forte gustando similem probarent dulcedinem, hanc pomo justius asscriberet; sin autem, hanc ipsam sibimet securius imputaret. Gustantes autem, tantam expertæ sunt in ipso pomo dulcedinem et saporem, ut unanimiter protestarentur, se numquam æqualem in fructu arboris degustasse. Credidit igitur puella, non insipienter, ut æstimo, hujusmodi saporem dulcedinis in ipso pomo a nativitatis suæ primordio non crevisse, sed potius nuperrime Julianæ meritis accrevisse : accrevisse dixerim, ad cognoscendum, quanta dulcedinis suavitate electam et dilectam suam Christus perfunderet in interiori homine, qui etiam gratia ipsius tantum dulcorem fecisset in pomo visibili considere.

Cant. 5, 8 — AUCTORE COÆVO EX MS. — *decumbit e languore divini amoris :* — Ps. 33, 16 et 144, 19 — *inflammat aliam eodem igne,* — *cognoscit mortem absentis amici,* — *interiori doloris alias insueti indicio.* — *pomum attactu suo mirabilis saporis efficit.*

27 Non solum Christi Virgo Juliana suorum obitus

A tus amicorum illo speciali, quem prædixi, dolore corporis cognoscebat : sed interdum spiritus alicujus illorum qui decesserat, per locum in quo illa erat transiens, ab eadem devote orationum suffragia precabatur. Aliquando etiam Spiritu sancto revelante, migrationem cujuspiam sibi familiarium cognoscebat. Unde cum quadam vice obitus unius mulieris sibi carissimæ per spiritum innotuisset, continuo pro illius anima persolvit, in abundantia lacrymarum, vigilias defunctorum. At illa quæ decesserat, Dei permissione sorori suæ apparuit annuntians ei quod Christi Virgo Juliana pro se Vigilias persolvisset, quæ sibi mirabiliter profuerant. Soror autem defunctæ non distulit diutius Christi Virginem visitare, et germanæ suæ obitum nuntiare. Ad quam Juliana : Noveram ego bene decessum illius, pro qua dixeram vigilias, tota liquescens in lacrymis; quæ si bona Christiana fuissem, sibi prodesse debuerant. Tunc recordata est mulier verborum sororis suæ defunctæ, quæ sibi apparuerat, videlicet Vigilias Virginis sibi plurimum profuisse.

AUCTORE COÆVO EX MS.

aliorum obitus ex revelatione docta

eos juvat recitatis Vigiliis defunctorum.

28 Quodam tempore Juliana venit ad eam, quam præfati sumus, juxta ecclesiam S. Martini Reclusam, a qua cum omni devotionis affectu suscepta B est. Sed cum ipsa Reclusa hospitem suam prospexisset multum debilem et infirmam, ipsam in solario super lectulum collocavit : erat autem Vigilia Dedicationis ecclesiæ memoratæ, sed hoc ipsa quæ advenerat, ignorabat. Sensit attamen post paululum, et agnovit excellentiam solennitatis instantis, non alio sibi quam Spiritu sancto revelante, et ipsam, usque ad oblivionem totius debilitatis et infirmitatis, dono suæ gratiæ perfundente. Surrexit igitur velociter, et cum omni celeritate, sicut illa quæ vere ebria erat, non vino sed spiritu, gradus descendit solarii, in quo jacuerat; et per fenestram reclusorii, veluti volando, ingredi festinabat. Trahebatur siquidem, in impetu spiritus vehementis, loci amore, in quo tantæ solennitatis mysteria noverat, recolenda. Cui occurrens Reclusa dixit : Non, Domina mea, sed pro nostra Dedicatione jam instante, juvate me altare meum diligentius adornare. At illa, libenter; inquit. Cum autem aperuisset Reclusa Veronicam suam : Christi Virgo fixit oculos ad imaginem Salvatoris : quæ statim nimio correpta dolore, ex memoria passionis Christi, ad terram corruit et defecit. Reclusa autem accepit eam in ulnas suas, et ipsam in lectulo reclinavit. Cupiensque ipsius dolorem vel pellere vel lenire, dixit ei : Quiescite, Domina mea, quoniam dolor passionis Christi jam abiit et recessit. C At illa : Verum est, inquit, quod recessit; sed tamen ipsam passionem sustinuit. Post aliquantulum vero temporis spatium, cum audisset pulsari campanam festivam, quam dicunt Benedictam, ecclesiæ memoratæ; per fenestram sibi propinquam fixit oculos in cœli firmamento, raptaque in spiritu tam mirabiliter extitit, ut nullo signo vitæ in ipsa remanente, credi potuisset veraciter expirasse; nisi quod tincta et pallida paulo ante ora ipsius, nunc quasi lilia candebant; genæ colore roseo vernabant; oculi vero ejus, tamquam duo crystalli, radioso lumine rutilabant. Quos cum diutius in firmamento cœli fixos immobiliter tenuisset, clausit, aliquod membrorum suorum penitus non movendo. Deinde ipsa Reclusa, quæ familiare obsequium præstabat sic affectæ, audivit ipsam cum beatissimis Petro et Paulo Apostolis colloquentem. Post hæc, quos clauserat, aperuit oculos; et videns Reclusam prope assistere, obstupuit, et dixit : Eamus. At reclusa : Et quo, inquit, Domina mea, ibimus? Quæ respondit : Romam ad Apostolos. Evigilans siquidem a somno sui excessus, eo modo quo Petrus, qui olim in transfiguratione Salvatoris tria tabernacula volebat fieri, D nesciebat quid loquebatur. Et numquid ipsa ebria erat? Ebria plane, sed spiritu : sic etenim loquebatur, acsi ipsa adhuc in mortali corpore degens, ea facilitate posset Apostolorum limina perquirere, qua ipsi corpore exuti ipsam poterant in spiritu visitare.

visitans Evam Reclusam,

cognoscit in spiritu esse Vigiliam Dedicationis ecclesiæ :

visa Christi patientis imagine, præ dolore animi deliquium patitur :

rapta in extasim

auditur cum SS. Petro et Paulo colloqui.

29 Infirmabatur aliquando dicta Reclusa multis infirmitatibus, inter quas febre acuta gravius laborabat : quæ quidem in tantum invaluerat, ut quique familiares ejus et noti de ipsius convalescentia desperarent. Quod cum Juliana cognovisset, properavit ad eam venire gratia visitandi. Quæ cum venisset oratorium intravit et oravit : cum autem surrexisset ab oratione, locuta est ipsi Reclusæ, et dixit ei. Ab omnibus his infirmitatibus sanabimini ; recuperatura enim est, omnimodam sospitatem. Et hoc quidem protulit de exteriori homine ægrotantis : de interiori vero cum ipsa eadem non minus mirabiliter est locuta, manifestans statum mentis, in quo erat ipsa Reclusa ; nec non et illum, in quem erat postmodum ventura. Ex præmissis autem non cecidit aliquid in terram, sed omnia, prout ipsa spiritu prophetico prædixerat, ut fidelis ipsa inveniretur, suis temporibus evenerunt. Corporalem E siquidem ipsa Reclusa recepit sanitatem : in illum etiam mentis statum, qui sibi a Juliana prædictus fuerat, asseruit se venisse.

prædicit eidem Evæ ægræ sospitatem,

et statum mentis præsentem atque futurum indicat,

30 Manifestavit autem ipsa Reclusa postmodum dilectæ suæ Julianæ multas tribulationes, quæ suum animum vehementer affligebant. At illa blande consolata est eam, divinam eidem clementiam providens affuturam. Ab omnibus, inquit, his tribulationibus, quas habetis, liberabit vos Dominus. Quod et factum est : nam ab omnibus his liberata est per Dei gratiam, sibi Julianæ meritis et precibus impetratam, sicut ipsa Reclusa usque in hodiernum diem magnifice protestatur.

et liberandam a tribulationibus promittit.

31 Frequentabatur quædam Ordinis mulier a quodam improbo importune, quam Christi Virgo Juliana non modicum diligebat. Hæc autem frequentatio erat contra voluntatem ejus, quæ hominis illius spiritum cognoscebat : nec non et ipsius mulieris, cum cordis illius nequitiam percepisset. Admonuit ergo mulier hominem sæpius, ut a frequentia sui accessus desisteret ; sed hujusmodi admonitionem ille surdis auribus audiebat. Qui cum die quadam accessisset, et rogatus nollet abire ; zelo religionis accensa mulier duas personas convocavit, quæ illum recedere compulerunt, et eidem suam improbitatem et stultitiam exprobraverunt. F Ille vero repulsam suam æquanimiter non ferens, iracundiæ facibus inflammatus, cœpit religiosam mulierem inhonestatis, et turpitudinis arguere et mendaciter diffamare. In via autem qua ambulabat, ore sacrilego virus vipereum mendacii jaculando, divina ultione ad terram corruit, correptus morbo valido ægritudinis repentinæ. Qui simul cognitione et memoria privatus, ad propria, velut exanimis, delatus est. Quod audiens referri prædicta mulier, cœpit inconsolabiliter contristari, quod hoc illi misero, etsi non culpa, tamen causa sui accidisset: præcipue cum illum in statu salutis non confideret comprehensum. Misit igitur familiaritatis ausu ad Christi Virginem Julianam, rogans eam omni affectu, ut divinam clementiam precaretur, quatenus illi sic punito cognitionem, qua vel pœnitere posset, tribuere dignaretur : alioquin sciret, cor suum numquam pacis solatium habiturum. His auditis Christi Virgo, sicut tota pietatis visceribus affluebat, dilectæ suæ dolenti condoluit, et in virtute orationis clamavit ad Dominum ; et quod petere rogata fuerat, impetravit. Placatus siquidem Dominus ancillæ suæ precibus, restituit flagellato memoriam et cognitionem, non solum qualem ante habuerat

quidam compulsus ab accessu ad Sanctimonialem desistere,

ejusque famam mendaciis lædens

subito morbo punitus,

A habuerat, sed cognitionem contulit et veram et illuminatam, cum munere voluntatis in melius commutatæ. Quibus ille receptis, compunctus est corde, publice protestans, se de bona muliere per omnia fuisse mentitum; spondens si convalesceret, se de reatu mendacii ab illa veniam precaturum. Ut autem veterem hominem cum actibus suis exueret, accersito Christi vicario confessus est, spiritum mentis suæ cupiens renovari. In brevi autem tempore, post purgationem et sanitatem mentis, reddita est illi etiam sanitas corporalis; quæ non ob aliud fuerat perdita, nisi quia mentis sanitas fuerat jam amissa. Qui totus sanus factus, ad prædictam mulierem redire, et vias antiquas voluit repetere. Sed religiosa mulier, provida futurorum, licet hominem speraret ex antiquo in alium commutatum; timuit tamen, ne ille processu temporis pristinos inconditos mores resumeret. Misit igitur denuo ad Christi famulam Julianam, rogans et obsecrans, quatenus Dominum exoraret, ut hominem illum a voluntate mala custodiret, et in bono statu, quem eidem sua pietate dederat, conservaret. Quid multis immorer? Levavit Juliana puras manus in oratione ad Dominum, et quod petiit obtinuit: nam Dominus, qui homini punito sanitatem et bene agendi contulerat voluntatem, ad majorem securitatem etiam in magna parte male agendi abstulit facultatem: subtraxit insuper pius Dominus ab illo fere omnium rerum cognitionem, quæ ad suam illius salutem minime faciebant.

Julianæ precibus emendatus,

sanitatem recipit,

et facultatem male agendi amittit.

B

32 Miserat aliquando Juliana quemdam Clericum ad partes remotas, pro quibusdam negotiis peragendis: operuerat autem nix ita totam terræ superficiem, ut ille viam seu semitam tenere non posset: unde in loca plurimum periculosa incidit oberrando. At ipsa quæ ipsum miserat, continuo cognovit per spiritum, quomodo illi erat: mandavitque quibusdam familiaribus suis, ut Dominum rogarent, quatenus Clericum ab instantibus periculis eripere dignaretur: fuditque etiam ipsa orationem ad Dominum. Exaudivit igitur Dominus preces clamantium ad se, et illum a periculis, quæ incurrerat, maturius liberavit. Cognovit et hoc ipsum Christi Virgo in momento; nam et ereptionem Clerici nuntiavit, et gratias illius retulit ereptori. Reversus autem Clericus, seriatim narravit diem et horam, quando in prædicta inciderit pericula; non aliter perfecto quam Christi ancilla prædixerat; firmiter protestans, non nisi suffragiis orationum credere, tanta se evadere pericula potuisse.

Clerici absentis periculum cognoscit,

et precando avertit.

C

33 Ægrotabat aliquando quidam de amicis ejus præcipuis ægritudine vehementi, ut omnes qui adveniebant mortem esse ei in januis nuntiarent: quod cum cognovisset Juliana, venit eum visitare ex officio mutuæ caritatis. Et cum illi infirmo per aliquantulum temporis astitisset tandem recessura, dixit ei: Ego quidem recedam, sed nequaquam hoc facerem, nisi vos melius habiturum cognovissem: sed rogo vos, ut quamdiu tam debilis fueritis, quod Missam celebrare non poteritis (siquidem Presbyter erat) ipse saltem semel in hebdomada Corpus Domini recipiatis. Ille vero qui sine intellectu duxerat infirmitatem, admonitionem hujusmodi intellexit, et cum omni devotione adimplevit.

Presbyterum ægrum prædicit sanandum:

34 Narrare solet magnæ religionis et claræ opinionis Hadewigis, Reclusa S. Remacli juxta Leodium, Sororem Julianam quam plurima sibi per prophetiæ spiritum prædixisse. Viventibus adhuc in corpore dictæ Reclusæ matre et sorore, prædixit ipsi Reclusæ, matrem ejus primitus morituram, sororem autem ejus postmodum secuturam: ipsam vero Reclusam superstitem remansuram: quod absque ulla commutatione rei exitus comprobavit.

et quo ordine sint tres moriturae.

D

AUCTORE COÆVO EX MS.

ANNOTATA.

a Evæ *hujus Vita, ex his Actis desumpta, describitur a Fisen parte 2 Paralipomenon ad Flores Ecclesiæ Leodiensis, qui cap. 4 addit ista*: Tumulum a Martinianis Canonicis ornatum pro virtutis merito habemus, cui e candido marmore ipsius Evæ simulacrum cum inscriptione additum erat. Sed absumptum flammis templum, quando postea restauratum fuit, quale hodie videmus; e tumuli marmoribus erecta est ara, quam Venerabili Sacramento dicari placuit. Ita, nescio, quo pacto, ignotum ferme mansit aut certe inhonorum ejus sepulcrum, donec nostri hujus seculi anno vicesimo secundo, magna omnium exultatione et reverentia, e tenebris et obscuro sepulcro in lucem venerationemque extractum est sacræ Virginis corpus: e quo partem aliquam Serenissima Infanta Isabella Clara Eugenia Belgarum Princeps magna animi demissione religioneque accepit. *Hæc Fisen, qui titulo* Beatæ *eam honorat. Addunt auctores Apologiæ eam elevationem a Nuntio Apostolico factam fuisse. Nos vidimus, aram, audivimusque quot feriis quintis ad illum e Choro, post Vesperas, solitos processionaliter venire Canonicos, ad eumque recitare collectam de Venerabili.* E

b Ozilia *cum titulo* Beatæ *refertur a Raissio, in Auctario ad Natales Sanctorum Belgii a Molano editos, ad hunc diem. De ejus obitu agitur infra lib. 2 num. 33.*

CAPUT VI.

Tentati et ægri adjuti: dæmones compressi. Reliquiæ falsæ detectæ

Compatiebatur mirabiliter Juliana proximis suis, qui tentationum procellis urgebantur, seu qui cordis vel corporis gravaminibus premebantur, ut veraciter cum Apostolo dicere posse, Quis infirmatur, et ego non infirmor? quis scandalizatur, et ego non uror? Unde cum aliquæ personæ, familiaritatis commercio seu liberationis desiderio ad eam venientes, tentationes seu gravamima eidem vero corde, humiliter et absque hypocrisi, revelabant; et ipsa secundum gratiam divisionum spirituum, quam a Domino acceperat cognoscebat, quia ita erat; passiones hujusmodi, per nimiam mentis compassionem, sibi arctius assumebat, et tamquam proprias ad Dominum deferebat: nec apparebat in conspectu Domini vacua; sed effundebat sicut aquam cor suum coram ipso, in spiritu humiliato, et contrito, cum munere devotæ orationis et effusione lacrymarum copiosa; et ut, ad misericordiam præstandam tribulatis et afflictis, citius moveret divinæ viscera pietatis, corpus suum tenerum absque misericordia duris verberibus affligebat: nec requiescebat spiritus ejus, donec ipsæ personæ a tentationibus vel gravaminibus omnimodam liberationem, vel (si forsitan totaliter liberari non expediret) saltem alleviationem a Domino recepissent. Deficiet mihi dies, si tentationes et gravamina explicare tentavero, a quibus orationum ejus instantia quam plures personæ consolationis divinæ beneficium reportarunt: sed quoniam parcendum est fastidiosis lectoribus tentabimus referre pauca de pluribus.

2 Cor. 11, 29

F

Tentatis compatiens

pro iis se affligit.

36 Obsederat spiritum cujusdam Beghinæ horribilis acedia: quæ jam illam a multis bonorum operum exercitiis, sicut assolet, reddiderat enervatam: cunctisque fere rebus sibi tædio existentibus, etiam erat oneri sibi ipsi. Venit autem ad Christi famulam Julianam, et ostendit illi miseriam, quæ spiritum suum oppresserat vehementer. At Christi Virgo dolenti condoluit, et cum mentis et corporis afflictione

liberat Beghinam precibus ab acedia,

AUCTORE COÆVO EX MS.

A tione pro illius liberatione Dominum exoravit. Nec frustrata est diutius prece sua, sed quod petiit impetravit : nam Dominus ejus precibus acediam a mente Beghinæ misericorditer propulsavit. Cognovit etiam liberationem illius, tam cito vel citius per spiritum, quam ipsa Beghina posset de seipsa cognoscere per experimentum. Mandavit autem Juliana illam venire ad se, et diligenter ac materno affectu in vera religione instruxit eam, tamquam filiam spiritualem, quam Dominus obtentu precum suarum dignatus fuerat a puteo interitus revocare. Laborabat insuper hæc eadem Beghina ingenti capitis dolore, quem rheuma quod habebat continuum procreabat : quæ cum Julianæ super hujusmodi dolore conquesta fuisset, Christi virgo pileum, quem capiti suo superponere solebat, quasi pro benedictione largita est. Quem cum Beghina capiti suo imposuisset, ita sanata est, ut amplius vehementiam doloris pristini non sentiret.

et pileo suo a dolore capitis :

37 Quædam mulier Ordinis, ex morte cujusdam amici sui tantam cordis incurrerat tristitiam et dolorem, ut sensu perturbato se crederet in insaniam convertendam; nec poterat per alicujus personæ consolationem ab hujusmodi dolore et mœstitia re- B levari. Accessit tandem ad Christi famulam Julianam, et super inflicto corporis vulnere conquesta est; si forte posset per gratiam illi datam aliquatenus consolari. At Christi Virgo sic ait : Repellite hæc, Domina, ab animo vestro, et totum cor vestrum ad Dominum convertatis, et ipse a vobis cuncta quæ patimini gravamina propulsabit. Hæc et hujusmodi cum multo compassionis affectu et sermonibus consolatoriis proferens, mentis illius constantiam, quæ jam fere totaliter exciderat, mirabiliter restauravit. Tantam siquidem mulier, antequam recederet, consolationem est adepta; ut dolore pene toto exulante, testaretur se credere, vix majus miraculum posse fieri, quam tantum dolorem et tristitiam in tam brevi temporis spatio relegari.

verbis sanctimonialem a magna tristitia :

38 Venit aliquando ad Christi famulam Julianam quædam Beghina, quæ a maligno spiritu crudeliter et jugiter in anima et corpore vexabatur. Quæ cum illi prementium et fere opprimentium se tentationum miserabilem seriem enarrasset; humiliter postulabat intercessionis illius subsidiis adjuvari. Oravit igitur Christi Virgo, et divinæ propitiationis effectum celerem reportavit : siquidem visum est ipsi Beghinæ, cum abire deberet, magnum lapidem ponderosum a suis humeris cecidisse, et continuo sensit C seipsam quasi totaliter ab infestantium vexationum pondere liberatam.

aliam Beghinam a maligno spiritu

39 Cum igitur Juliana per singula temporum curricula animas a potestate maligni spiritus eriperet, et Christo curaret restituere; adversum se iram et invidiam diaboli acrius provocabat. Nimium siquidem irascebatur peccator, dentibus suis fremebat et tabescebat, cum videret quam plures animas, quas tentationum procellis absorbuisse, vel peccatorum pondere se putabat irremediabiliter dejecisse, per orationum efficaciam quasi ab inferni voragine revocari. Tota igitur malignitate in Christi famulam sæviebat, et ipsam dormientem vel vigilantem quiescere non sinebat. Ipsi etiam, larvales protendens figuras, visibiliter apparebat; forsitan ut eam ab animarum, ab ipso captivarum, liberatione desistere cogeret; vel saltem ipsam feriendo, pœnas eidem, quas poterat, irrogaret. Sed quanto ille in eam amplius grassabatur, tanto ipsa libentius animas ab illius nexibus solvere nitebatur : sciebat enim intantum Christo id operis complacere, in quantum malignum perpendebat spiritum super hoc insanire. Suspectas tamen semper habens illius insidias, super custodiam suam stabat; ne forsitan illum sibi, vel in levibus, supplantare contingeret et insultare. D Orationis autem clypeo dentem invidi retundebat, quo circumdata a dextris et a sinistris, intus et foris, persecutoris sui insultus intrepida sustinebat. In Sacramento tamen altaris, specialem et præcipuam fortitudinem assumebat : qua infatigabiliter adversus illum, cum innumeris malitiæ suæ artibus, poterat colluctari. Qui cum Julianam multo tempore visibiliter vexasset, ut adversum eam credi posset conjurasse; traditus est et ipse in forma visibili et sensibili in manus illius, vexationem quam intulerat recepturus.

dæmonem contra se insurgentem etiam in larvalibus figuris,

depellit oratione,

et sacra Eucharistia :

40 Solent narrare quædam Sorores domus Montis-Cornelii aliquando se audivisse strepitum et impetum, quem Juliana in dæmonem faciebat : quem manibus tenens cædebat toto conamine, et pedibus conculcabat, et eidem exprobrans insultabat : Sic sic, qui se Altissimo coæquare voluit a muliercula calcabatur; et qui in eam præsumpserat insurgere, confundebatur, et operiebatur sicut diploide confusione verberis et pudoris. Et cum aufugere, cæsus jam cuperet et nequiret; tandem Christi famulam sic est allocutus : Dimitte me, et vade ad Sorores tuas, quæ sub ostio thalami tui auscultantes struxerunt E tibi insidias : quæ te super hoc, quod celari desideras, accusabunt. Ad hanc vocem dimisit illum, et veniens ad ostium thalami, invenit aliquas Sorores ibidem, prout dæmon fugæ cupidus dixerat, excubantes : quibus repertis contristata est, quod ipsæ forent consciæ talis rei. In dicta siquidem Domo fuerunt duo genera personarum, quæ Christi sponsam curiosius explorabant; unum ad invidendum, aliud ad imitandum : quod et usque adhuc in omni choro adolescentularum, ni fallor, poterit inveniri. Unum Julianæ plaudebat quotidianis profectibus; aliud quæque bene gesta depravans, ejusdem virtutibus derogabat. Unum glorificando Dominum in famula sua operantem, perfectionis limites ascendebat; illud mirabiliter descendens, cruciatu livoris proprii tabescebat. Juliana vero, veluti lilium florens, hoc et illud genus personarum, et beneficiorum obsequiis quibus poterat, et vitæ sanctimonia venustabat.

subinde verberat, et conculcat :

etiam Sanctimonialibus audientibus,

eique aut applaudentibus aut invidentibus:

41 Erat quædam Beghina, quæ gravissimam infirmitatem duobus annis et dimidio in uno oculorum perpessa fuerat : excreverat autem ab ejus oculo frustum carnis, ad modum nucis, quod horrorem intuentibus ingerebat. Affligebatur igitur illa duplici contritione, verecundiæ scilicet et doloris; utrumque F etiam diuturnitas temporis augmentabat. Sano tandem ducta consilio, venit ad Christi famulam Julianam semel et secundo; et eidem conquerendo exposuit, quantam et quanto tempore toleraverat oculi passionem. Illa vero sicut ad compatiendum parata erat, condoluit patienti; oculum morbidum signavit; et eidem pro benedictione lineum pannum dedit, quo ab oculis suis tergere consueverat exitus lacrymarum. Quæ valefaciens discessit; et secum pannum, quem acceperat, deportavit. Crastina vero die, cum ipsa Beghina interesset Missarum solenniis et oraret; non sine divino, ut creditur, nutu in levem soporem resoluta est : et vidit, et ecce quædam reverenda persona, quam Christi Virgo Juliana mittebat ab altari, veniebat ad se; quæ manibus attrectans oculum, carnem superfluam amovebat leviter et curabat : quo facto recedebat sopor ab ea. Quæ cum apposuisset manum oculo, nil sensit veteris passionis, et se recepisse cognovit optatam multo tempore sospitatem : et gaudio magno valde ipsa gavisa est, et Christo gratias suo ipsius reddidit curatori. Contubernales vero ipsius et notæ stupebant vehementer, cum viderent ipsius curationem tam inopinatam, intuentes sanitatem oculi illius tam subitam et perfectam

oculi, frusto carnis tecti, infirmitas,

ejus benedictione et lineo panno adhibito,

sub Missa tollitur.

A fectam. Quæ cum sciscitantibus enarrasset ordinem rei gestæ, dabant gloriam Deo, qui merita dilectæ suæ Julianæ manifestare voluerat miraculo tam jucundo. Nec enim ob aliud Christus voluit, ut arbitror, quod dicta Beghina personam ad se venientem, et sanitatis remedia conferentem, sibi mitti a famula sua conspiceret; nisi ut liquide cognosceret, se adeptam meritis et precibus illius oculi sanitatem.

42 Sicut Christi Virgo Juliana bonos hominum spiritus a malis per spiritum discernebat; sic per gratiam a Deo sibi datam, veras Reliquias a falsis mirabiliter cognoscebat. Unde contigit quod quidam magnus Princeps terræ, et quidam amicus ipsius Virginis, falsæ spei multis et persuasibilibus sermonibus fuerant incitati, ut ad Terram sanctam deberent proficisci : dictum namque erat eis, per visionem esse revelatum si iter hujusmodi arriperent, ipsos contra gentem perfidam potenter et viriliter acturos ; columnam etiam, cui alligatus; nec non et virgas, quibus cæsus fuit mundi Salvator, cum multis aliis pretiosissimis Reliquiis inventuros. Qui tantæ promissioni, quamvis inani, pene dexteras dederant; et quod mendaciter eis suasum fuerat, fere fuit persuasum. Sed benignitas Salvatoris, licet larga munificentiæ suæ dextera posset illos ad nutum vel in præsenti vel in futuro munerare, etiam inanibus verbis circumventos; noluit tamen, spe fallaci promissorum non consequendorum, ipsos per tot maris et terræ spatia fatigari. Visum est igitur illi alteri a Principe, consilium requirere a Christi famula Juliana; nec debere ipsum tantam rem aggredi, absque illius voluntate et persuasione, cujus adeptus fuerat familiaritatem, et ex parte noverat sanctitatem. Venit igitur ad eam, Deo sic volente, et quid sibi et Principi suasum fuerat intimavit. At illa continuo persuasit illi, his quæ suadebantur non credere; libere pronuntians, quod hæc omnia mendaciter fingebantur; et prohibuit illa ne iter arriperet, et ne falsis visionibus fidem adhiberet. Ille autem continuo magis elegit Virgini credere, quam blandis admodum persuasionibus pertinaciter adhærere. Princeps etiam non omnino eisdem se credidit, nam illuc ire personaliter recusavit : misit tamen nuntios suos trans maria, ad cognoscendum quid ibi posset inveniri. Et qui missi fuerant, cum redissent, nuntiarunt Principi columnam fore tam grandem, quod per tot terrarum intervalla non potuisset ab eis apportari : de virgis tamen, quibus Salvator mundi cæsus fuerat, dixerunt se attulisse, sceleratissime mentientes. C Quæ cum ad Christi Virginem fuissent allatæ, non plus eidem devotionis ac suavitatis intimæ contulerunt, quam si videret virgas communes, sicut et videbat. Cognovit igitur veraciter ipsa, nec non et alia persona, has esse virgas communes, nec quidquam eis impendi debere reverentiæ et honoris. Quid? cum Christi Virgo id quod de hujusmodi virgis cognoverat, intimasset; facta diligenti inquisitione a Principe cognitæ sunt personæ, quæ ipsum cum amico Virginis, suis ipsorum adinventionibus et fraudulentis suasionibus, ultra mare trahere conati sunt : quæ etiam eisdem falsis Reliquiis illudere præsumpserunt. Sed jam liber claudendus est, et narrationis cursus, pro modica captanda requie, aliquantulum suspendendus.

Iter aggressuri in Palæstinam spe Reliquiarum dissuadet, ob mendacia illis imposita, et virgas inde allatas norit communes esse.

LIBER II

PROLOGUS.

Dicendæ sunt tribulationes et persecutiones in proximo, quas pro zelo justitiæ et Christi amore Juliana ante beatæ dormitionis suæ terminum toleravit. Bajulavit, siquidem et ipsa crucem suam, et secuta est Christum : secuta plane, etsi non morte crucis, tamen tolerantia cruciatus. Numquid non D cruciata domesticorum persecutionem sustinens, injurias multiplices patiens, domo fugere coacta, in paupertate loca diversa adire compulsa? Sed jam veluti intermissa diæta modicum respiremus, ut ad prætactas persecutiones et tribulationes, et si non perferendas, referendas tamen, cum aliis dignis memoria, virilius assurgamus.

AUCTORE COÆVO EX MS.

CAPUT I.

Institutio domus Montis-Cornelii. Hujus Priorissa Juliana persecutiones patitur.

Ad majorem notitiam eorum, quæ dicenda sunt, credimus opportunum; si aliqua breviter et succincte de institutione et ordinatione domus Montis-Cornelii proferamus. a Sciendum igitur, quod dicta domus, non longe a Leodio distans, a civibus Leodiensibus ob hoc, ut dicitur, fuit specialiter instaurata, ut cives Leodienses utriusque sexus, qui lepræ contagium incurrerent, ibidem reciperent mansionem, ipsius domus facultatibus sustentandi. In qua pariter, b viri et mulieres, sani et incolumes, admittuntur; b ut per personas sanas utriusque sexus, diversis et E opportunis officiis deputatas, necessitati infirmorum similiter utriusque sexus congrue ministretur: utrique vero sexui suus habitus deputatus est. Viri autem, tam sani quam ægroti, Fratres; mulieres vero, tam incolumes quam infirmæ, vocantur Sorores. Sororibus præficitur Priorissa, cui c secundum Religionis suæ ordinem tenentur obedire. c Super omnes tamen Fratres et Sorores domus, constituitur Prior: cui obediendum est ab omnibus, ut Prælato. Sunt autem in dicta domo cum Priore, aliquanti Fratres Clerici et Sacerdotes, a quibus divina officia celebrantur. Et quoniam dicta domus a civibus Leodiensibus, ut dictum est, extitit fundata ; ipsi duos aut tres viros providos inter se per tempora solent instituere, qui dictæ domui debent in temporalibus providere. In hac igitur domo cum venerabilis d Sapientia per plures annos Priorissæ officium strenue d complevisset, laborum suorum a Domino propriam receptura mercedem, carne soluta est : ipsa autem fuerat, sub qua nutrice, Juliana summo Regi infantiæ et innocentiæ suæ primordia dedicavit; sub qua magistra, ad perfectionis ardua, ætatis et sexus oblita, cucurrit, quæ Christo juvante postmodum apprehendit.

domus Montis-Cornelii prope Leodium, instituta pro leprosis utriusque sexus, regitur a Priorissa, et Priore,

2 Post obitum vero præfatæ Sapientiæ, diminuti sunt morte interveniente dictæ domus sapientes : F juniorum autem Fratrum et Sororum numerus pullulavit. At illi, quorum intererat domui de Priorissa providere, cognoverunt quod juniores Sorores multum desiderabant bonam sibi præfici Priorissam : unde curabant eis talem eligere, cujus conversatione et admonitione possent in melius proficere. Et quoniam Christi Virgo Juliana, admirandæ conversationis merito et sanctitatis privilegio Sorores dictæ domus supergressa fuerat universas; visum est eis, quod nulla dignior illa jam erat præesse, quæ a primis annis, unctione magistra, et subesse didicerat et coesse. Concurrentibus igitur votis Sororum in illam, constituta est domus antedictæ, non sine divina providentia, Priorissa. Nolebat siquidem Christus lucernam ardentem et lucentem ulterius abscondi sub modio, sed poni super candelabrum, ut luceret omnibus qui in domo Dei erant. Juliana vero quamvis latere, quamvis etiam subesse multo magis concupisceret quam præesse, inobedientiæ tamen vitium incurrere pertimescens, pure propter Deum et obedientiæ bonum, injunctum sibi suscepit officium. Sed quis qualiter Christi Virgo in hujusmodi officio præfuerit, imo profuerit digne valeat enarrare? Præfuit in utilitate

ubi post Sapientiam, omnium votis in Priorissam electa B. Juliana, raræ sanctitatis prælucet exemplo.

AUCTORE COÆVO EX MS.

A litate, præfuit in humilitate, præfuit et in solicitudine, exemplum se præbuit cunctis bonorum operum, non quærens quæ sua erant sed quæ Jesu Christi. Priorissæ sibi vendicavit curam et operam, non dominium sive pompam. Quæcumque sancta, quæcumque amabilia, quæcumque bonæ famæ et religionis, hæc loquebatur et exhortabatur. Toto affectu caritatem Christi, ubi erat, studuit augmentare; ubi non erat, curavit salutaribus monitis provocare.

omnes in omni virtutum genere promovendo.

Commissum sibi Sororum gregem ad pascendum, ad singula virtutum genera commonebat, prout capacitati et intelligentiæ singularum noverat expedire; et quæ bonæ voluntatis erant Sorores, delectabantur in admonitione et doctrina illius gratanter cervices suas affectuosæ Priorissæ magisterio submittentes; et credebant verbis suis, et sustinebant consilium ejus, nec obliviscebantur operum. Operabatur siquidem Christi famula, cum ejus adminiculo salutem illarum, invitans eas officiosissima caritate semper progredi ad charismata meliora. Non domina se exhibebat, sed ancillam, sed matrem, sed nutricem. Et quomodo sororum benevolarum in se non attraheret affectum? Illis siquidem pro tribulationibus seu necessitatibus ad se concurrentibus, consolationis et juvaminis materna protendebat ubera, B roriflua ubera, de cœlo plena. Posuerat enim Pater totius consolationis in ore Julianæ verbum solatii spiritualis ut eas quæ vel in tristitia vel in tribulatione erant, posset per datam sibi gratiam consolari. Pusillamines confortabat, proficientibus applaudebat, perfectis congaudebat. Æmulabatur omnes Dei æmulatione, desiderans et totis nisibus satagens, ipsas virgines castas exhibere Christi.

innocens ipsa non commisso ullo peccato graviore

Et ut sibi commissas oves Christo offerret sanctas carne et spiritu, studebat omni modo ipsarum conservare innocentiam, profecto innocens et ipsa. An non Juliana innocens? de qua confessor suus, qui ejus conscientiam perfecte cognoverat, tam audacter quam veraciter protestatus est, quod ipsa numquam peccatum commiserat criminale. An non innocens et agna immaculata? quæ numquam sentire permissa est primos motus carnis, lididine titillantis. Siquidem cum aliquæ personæ de tentationibus validis illecebræ carnales, quas patiebantur, sibi conquererentur; ipsa apud se de hujusmodi plurimum mirabatur, pro eo quod numquam in vita sua fuisset simile quid experta.

nec libidinis motibus tentata,

Quibusdam etiam sibi familiaribus testata est, quod non plus unquam tentata fuerit de carnalis concupiscentiæ voluptate, quam nec tentata fuerat mortuorum ossa comedere. C O virginitas reverenda, o puritas admiranda! Licet autem rara avis sit in terris, aut innocentiam carnis vel saltem spiritus non perdere, aut humilitatem utriusque sanctimonia non excludi, Juliana tamen speciali gratiæ privilegio, carnis et spiritus innocentiam semper retinuit,

et interim semper humillima persistens.

et humilitatem virtutum custodem non amisit; merito proinde digna, quæ a sponso suo Christo audire mereretur. Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra. Nec immerito pulchra dicitur, cui sanctitas amissa humilitatem non attulit, sed servata admisit: merito Virgo nostra cum repetitione audit se a sponso suo pulchram, nominari, a quo sibi datum est utriusque, carnis scilicet ac spiritus, pulchritudine gloriari. Ab ista igitur Agni sponsa, sponsi agna, oves Domini, videlicet bonæ voluntatis Sorores domus Montis-Cornelii, ad æternæ viriditatis pascua minabantur: sub hac agricola novellæ plantationes, in agro Domini plantatæ, in virtutibus crescebant et multiplicabantur.

3 Sed quid putas? invenitne Christi Virgo aliquid laborandum in agro Domini Dei sui? Et plurimum. Etsi illa quæ præcesserat Priorissa in eo multum laboravit non tamen totum elaboravit: invenit namque nova Priorissa in agro Domini, unde non modicum D doluit, arbores steriles: Sorores loquor, arbores sine fructu, nisi forte glandium aut siliquarum quas porci manducant.

emendare studet vitia subditarum suaviter,

Invenit inquam, nonnullas Sorores immites, inobedientes, moribus et actibus ordini repugnantes; et quod nimis puritatis amatrici displicuit, cum viris conventicula periculosissima celebrantes. Hæ quidem erant quæ prætergrediebantur viam, quæ quantum in ipsis erat, vindemiabant et demoliebantur, ad instar vulpecularum, vineam Domini Sabaoth. Istas igitur primitus aggressa est in spiritu lenitatis, ut se a frequentationibus hominum refrænarent. Quæ cum illius admonitionem surdis auribus præterirent (neque enim eis placebat dimittere, quod libebat sæpius iterare) visum est Christi Virgini utendum sibi fore medicamine fortiori.

et fortiter,

Zelo igitur Phinees accensa, cœpit illarum vitia durius reprehendere; vitiorum germina pungere; non palpare: intermiscebat tamen temporibus tempora, duris increpationibus suavia blandimenta. In custodiendis etiam illis sibi fuit diligentia ac solicitudo tanta, ut plerumque requiem non caperet nec noctibus nec diebus: incredibilis enim illi cura fuit, ne sibi commissæ Sorores, prout consueverant, pericu- E lis se committerent animarum.

advigilans iis die ac nocte,

Multotiens cum illas pace crederet pausaturas, et ipsa lapsa membra vellet aliquantula requie refovere, excitabatur a maligno spiritu, aliquando nuntiante, Sorores ipsas non requiescere, sed fugisse. Nec tamen credendum est hæc illum nuntiare, quod illarum æmularetur salutem, qui tantum sitit sanguinem.

etiam a spiritu maligno excitatur:

Et cum Christi Virgo surgeret festinanter, utrumne illæ quiescerent cognitura; reperiebat aliquando illas reseratis ostiis recessisse. Interdum tamen ipse malignus, Julianam excitans, mendacium de ipsis Sororibus loquebatur: siquidem spiritus mendax est, et aliquando verum dicere compellebatur. Etenim cum ipsa aliquando excitata surgeret, dictas Sorores audiens aufugisse; inveniebat illas pacifice quiescentes.

2 Tim. 3, 12

ab eis earumque amatoribus, persecutiones passa,

4 Hæc et hujusmodi cum Christi Virgo ageret incessanter, et suis ovibus vias obstrueret delinquendi; experimento didicit, quod ait Scriptura, Omnes qui pie volunt vivere in Christo, persecutionem patientur. Illæ siquidem jam non oves, sed lupæ ferocissimæ, omne genus spiritalis medicinæ contemnentes, vitiorum morbum magis fovere quam abjicere cupiebant; et in phrenesim animi dilapsæ, curantis manum et industriam respuebant. Non solum autem illæ, sed et illi a quorum frequentationibus et con- F venticulis ipsas retrahere laborabat, iniquo odio oderant illam, nec poterant ei quidquam pacifice loqui; et fremebant dentibus in illam, et detractionibus, susurriis, inimicitiis et omnibus modis quibus poterant, ipsam persequebantur. Pro nefas, posuerunt adversum Christi famulam mala pro bonis, et odium pro dilectione sua; et loquebantur adversus eam lingua dolosa, et sermonibus odii circumdabant eam, dignam potius circumdari floribus rosarum et liliis convallium. Firmaverunt insuper sibi sermonem nequam, et scrutati sunt longo tempore, ut in Christi ancilla deprehendere et sic reprehendere publice possint aliquam iniquitatem: se defecerunt scrutantes scrutinio. Nam Juliana, quæ Christo artifice ad perfectum fuerat elimata, tam pie et prudenter in omnibus se habebat, ut nihil inveniret, quod digne capere posset malignitas scrutatorum. Nec tamen propter hoc reversi sunt ad cor (siquidem ira et furore excæcatum erat insipiens cor eorum) sed omnes quos poterant de domo venenatis colloquiis adversus Christi Virginem concitabant: et inveniebant populum qui sibi crederet, proniorem ad malum quam ad bonum: et multiplicatum est in illam odium vehementer. Numquam tamen potuit domus illa exasperans

A perans, in omni persecutione sua et furore, unctionem Spiritus, qua plene Christi Virgo imbuta fuerat exterminare; quin ipsa inter tribulationes et contumelias, quas est passa ab eis, in sua mansuetudine perduraret. Siquidem cum his qui oderunt pacem erat pacifica, exemplo Job cuncta sufferens in omni patientia. Nec persequentibus se vicem rependebat, sed male agentes, cum zelo caritatis opportunis temporibus arguebat, vitia persequens, non personas. In illis autem diebus præerat Domui Prior vitæ venerabilis, nomine Godefridus, qui Christi ancillam cum adjutorio divino multum in suis tribulationibus confortabat.

corroboratur a Godefrido Priore.

5 In vita istius Prioris revelavit Deus famulæ suæ multa, quæ post dicti Prioris obitum evenerunt. Solet enim illa, quam præfati sumus, Reclusa S. Martini narrare, quod cum Juliana, vivente adhuc memorato Priore, aliquando venisset ad eam, dixit ei: Maligni spiritus, Reclusa, qui me usque nunc visibiliter vexaverunt, recesserunt a me; sed maligni spiritu qui in cordibus virorum et mulierum invisibiliter regnant, acrius de cetero insurgent adversum me, in me malignius sævituri. Sævient etiam, inquit, adversus ecclesiam Christi, in eos qui eam voluerint exaltare; sed me primitus aggredientur. Hoc autem B ultimum dicebat de solennitate Sacramenti, quæ per ipsam erat mundo ex jussione Domini propalanda: de quo Christi Virgo primo et principaliter, nec non et multi fideles qui eam promovere primitus attentaverunt, multa mala perpessi sunt. Post hæc addit adhuc loqui ad Reclusam, dicens: Dominus Godefridus, laudabilis Prior noster, intra anni curriculum ab hoc seculo migraturus est. Est autem unus Frater in domo nostra, qui sibi succedet in Prioratu, sub quo maligni spiritus ita sævient in me, ut necesse mihi fuerit fugere a facie ipsius tribulantis. Est et in ipsa domo alter Frater, juvenis et innocens, qui me juvabit tribulationum pondera supportare. Verumtamen fugere oportet me, et lacrymis obortis dixit: In illo tempore, o Reclusa, necessaria mihi eritis: nonne profugam vestro recipietis hospitio? Tunc Reclusa ad illam; Omne, inquit solatium et omne bonum, quod vobis præstare potero, noveritis me vobis cum omni desiderio præstituram. Non cecidit autem quidquam ex præmissis, quæ Christi Virgo prædixerat, in terram: sed omnia suis temporibus evenerunt. Siquidem omnia memorata revelaverat sibi Dominus eventura: specialius tamen quam aliis temporibus, in hora Sacramenti altaris, C incerta et occulta sapientiæ et voluntatis suæ revelabat sibi Deus. De quibus unum excellentissimum, in quo prærogativa nostræ Virginis manifeste dignosci poterit, credimus enarrandum; sepositis ad tempus tribulationibus, quas paulo ante tetigimus, quas tempore congruo resumemus.

hujus obitum prædicit et persecutiones sibi postmodum inferendas,

ANNOTATA.

a *Quæ hoc numero referuntur, extant solum in MS. Carthusiano.*

b Conventus quatuor *etiamnum appellantur, quia separantur habitatione viri sani, et lepra seu morbis infecti, item eodem modo fœminæ.*

c *Secundum regulam S. Augustini, uti supra probatum.*

d Sapientia *mortua traditur a Fiseno circa annum* 1230: *et cum titulo* Beatæ *inscripta est Menologio Henriquez ad* 31 *Martii.*

CAPUT II.

Occasio prima instituendæ solennitatis Venerabilis Sacramenti Corporis et Sanguinis Christi.

a Tempore juventutis suæ, a quotiens Christi Virgo Juliana orationi incumbebat, magnum sibi signum D et mirabile apparebat. Apparebat, inquam, ei luna in suo splendore, cum aliquantula tamen sui sphærici corporis fractione: quam cum multo tempore conspexisset, mirabatur multum, ignorans quid illa portenderet. Ex eo autem non satis poterat admirari, quod quotiens orationibus insistebat, dictum signum indesinenter se sub illius conspectum ingerebat: et cum totis conatibus niteretur amovere, quod volebat, nec prævaleret; cœpit timore et tremore multo nimis super hoc cruciari, æstimans se tentari. Orabat autem, et per personas sibi fideles orari Dominum faciebat, quatenus ipsam a quadam tentatione, quam se pati dicebat, eripere dignaretur. Sed cum nulla industria, nulla sua vel aliorum fidelium prece importunitatem signi posset a se repellere; cœpit tandem aliquando cogitare, ne forte non tam laborare deberet ad signum hujusmodi repellendum, quam in ipso signo aliquid mysticum inquirendum. Contulit igitur se totam cum omni devotione ad deprecandum Dominum, quatenus si id, quod videbat, aliquid significaret; sibi revelare non dedignaretur mysterium visionis. Tunc revelavit ei Christus; in luna, præsentem Ecclesiam; in lunæ autem fractione, defectum unius solennitatis in Ecclesia figurari, quam adhuc volebat in terris a suis E fidelibus celebrari. Hanc autem suam esse voluntatem, ut ad augmentum fidei, in fine seculi debilitandæ, nec non et ad profectum et gratiam electorum, institutio Sacramenti Corporis et Sanguinis sui quolibet anno semel solennius ac specialius recoleretur, quam in Cœna Domini, quando circa lotionem pedum et memoriam passionis suæ Ecclesia generaliter occupatur: in ipsaque solennitate de memoria ipsius Sacramenti suppleri diligentius oportere, quod aliis quotidianis diebus in minori devotione seu negligentiis fuerit prætermissum. Hæc igitur cum Christus Virgini suæ revelasset, injunxit eidem, ut hanc solennitatem ipsa inchoaret, et eam debere fieri, mundo primitus nuntiaret. At Juliana, sublimitatem negotii nec non humilitatem et fragilitatem suam ponderans et attendens, ultra quam dici posset obstupuit, et quod sibi injungebatur se non posse facere respondit. Verum quotiens orationi incumbebat, admonebat eam Christus, ut negotium sibi injunctum assumeret, quam ad hoc quæ cunctis mortalibus elegisset. At illa semper respondebat: Domine, dimitte me; et quod mihi injungis, injunge potius magnis Clericis, lumine scientiæ fulgentibus, qui sciant et possint promovere tantum negotium? nam quomodo id possem? Non sum ego, Domine, digna nun- F tiare mundo rem tam arduam, tam excelsam: nec ipsam scirem, nec possem adimplere. Responsumque est illi; quod hanc solennitatem oportebat per ipsam omni modo inchoari, et deinceps per personas humiles promoveri. Et cum aliquando instaret orationi, obsecrans tota intentione Dominum, ut aliam personam eligeret ad hoc opus; audivit vocem dicentem. Confitebor tibi, Pater Domine cœli et terræ, quia abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus hujus mundi, et revelasti ea parvulis. Nec sic continuo acquievit, sed respondit: Excita, Domine, temetipsum: excita et magnos Clericos; et dimitte me in pace, tuam minimam creaturam. Et facta est rursum vox ad eam dicens, Immisit in os meum canticum novum, carmen Deo nostro: justitiam tuam non abscondi in corde meo, veritatem tuam et salutare tuum dixi: non abscondi misericordiam tuam et veritatem tuam a consilio multo.

AUCTORE COÆVO EX MS. Per lunam cum aliqua sui fractione sibi sæpius apparentem,

discit, in Ecclesia solennitatem Ven. Sacramenti esse instituendam:

ejusque promovendæ mandatum accipit:

et frustra præ humilitate se excusat:

7 Igitur cum a tempore visionis prædictæ, plusquam viginti annorum curricula pertransissent; et iterum Christi Virgo Juliana, præ nimia humilitate, inenarrabilibus gemitibus et precibus institisset, quatenus

AUCTORE COÆVO EX MS.

A quatenus ipse Christus cuiquam alteri personæ negotium memoratum imponeret, nec hoc solum posset aliquatenus impetrare; cernens ibi durum fore contra voluntatis divinæ stimulum calcitrare, voluntatem suam ipsius subdidit voluntati: institerat enim tantis precibus et fletibus, ut plerumque exhaustis lacrymis, oculi ejus purum sanguinem loco lacrymarum deducerent. Nec offendatur quisquam, quod Christi Virgo tam sero divinæ visa sit acquiescere admonitioni: cum hoc non ex aliqua processerit negligentia, seu minori erga ipsum Sacramentum devotione; sed solum ex profundissima humilitate: semper enim in conspectu Domini se indignissimam asserebat, ut tanta solennitas per ipsam mundo innotesceret, de imperitia et de impossibilitate sua nihilominus se excusans. Sed quanto ipsa se indigniorem reputabat, tanto Christus, humilitatis amator et doctor, digniorem eam judicabat. Acquiescens igitur vel sero admonitioni toties sibi factæ, primum cuncta per ordinem patefecit viro vitæ venerabilis, Domino Joanni de Lausenna, Ecclesiæ S. Martini Leodiensis Canonico, cujus memoria in benedictione est; quem pro suæ sanctitatis excellentia plurimum diligebat: et rogavit eum, ut quoniam ipse notus B erat multis et magnis Clericis et religiosis personis, qui ad ipsum orationum gratia veniebant: omnia quæ ipsa ei retulit, tacito tamen nomine suo, illis exponeret: ut cognosceret, quid etiam magnis Theologis de solennitate hujusmodi videretur. Et vide Virginem sapientem: non agit quidquam præcipitanter, non aggreditur aliquid inconsulte: sed cum maturitate et deliberatione multa nimis, facit universa; per se probans, et probari per alios concupiscens, si spiritus ex Deo sint. Audiant hoc utriusque sexus homines, sapientes in oculis suis, credentes omni spiritui, qui quæcumque mentibus suis occurrerint divinas æstimant revelationes. Julianæ ostenditur signum, revelatur mysterium; injungitur imo et inculcatur negotium, et hæc omnia ab eo qui nec fallere nec falli potest: et tamen per homines, in lege divina doctos et spiritum Dei habentes, cuncta præmissa postulat retractari. Sed si exemplum Virginis nostræ eis pro minimo est, Pauli opus, attendant. Nonne Evangelium suum, quod non ab homine acceperat, sed a Christo, cum hominibus tamen censuit conferendum, ne forte in vacuum curreret aut cucurrisset? Ibi ille securus non est; nec Christi famula Juliana: si quis hoc sit, viderit ne non tam securitas quam temeritas debeat judicari. Exposita sunt igitur omnia supradicta Domino c Jacobo de Trecis, tunc Archidiacono Leodiensis Ecclesiæ, viro C utique in lege divina plurimum erudito et sanctitatis meritis decorato: qui quoniam semper se fidelem exhibuit coram Deo in modicis quæ accepit ab eo; postmodum constitui promeruit super multa. Hic siquidem postea factus est Ecclesiæ Virdumensis Episcopus, a qua dehinc in Patriarcham Hierosolymitanum est assumptus: demum, Deo ipsum mirabiliter promovente, post Alexandrum Papam quartum, in summum est Pontificem sublimatus, et Urbanus vocatus. Exposita sunt etiam cuncta præmissa Fratri d Hugoni, tunc Priori Provinciali Ordinis Fratrum Prædicatorum; qui postmodum, suis exigentibus meritis, in Romanæ Ecclesiæ Cardinalem meruit promoveri: nec non et Reverendo Patri Domino e Guiardo Cameracensi Episcopo, qui in diebus illis veluti duo cœli luminaria magna, vita et scientia, in Ecclesia refulgebant. Exposita sunt insuper omnia viro eruditissimo Cancellario Parisiensi, nec non et Fratribus Ægidio, Joanni, et Renardo, lectoribus Fratrum Prædicatorum Leodiensium; insuper et multis aliis personis, vita et scientia ad instar siderum micantibus. Sed quando dissideret sanctus Spiritus a seipso? quando sibimet D contraria loqueretur? Non aliud profecto per os ancillæ suæ Julianæ, et aliud per ora servorum suorum fidelium est locutus: sed nec inventum est inter eos, Est et Non, sed, Est, tantum. Prædictæ siquidem personæ omnes, diligenter auditis, intellectis et examinatis meritis negotii memorati, uno spiritu pronuntiaverunt, non posse inveniri in lege divina rationem efficacem, quare reverendi Sacramenti specialis festivitas fieri non deberet. Dignissimum autem fore ac justissimum, nec non ad honorem Dei cedere, ad profectum etiam et gratiam electorum, si memoriam institutionis ipsius Sacramenti solennius ac specialius, quam usque ad illud tempus, annis singulis mater Ecclesia celebraret. Cujus sententiæ concordiam cum Christi Virgo cognovisset, gratias egit Deo, quod voluntatis suæ responsum posuisset in ore tantarum ac talium personarum.

post annos 20 acquiescens.

visionem indicat Joanni de Lausenna Canonico,

Galat. 2

dein examinatam ab Archidiacono Jacobo de Trecis postea Urbano IV Papa.

c

d

aliisque viris doctis,

e

et ab omnibus approbatur.

8 Verum cum ancilla Christi multo affectu desideraret, ut quævis alia persona nomen haberet novæ solennitatis inchoandæ; personamque habere cuperet e vicino, quæ consentiret quod ipsa sentiebat, cum qua super suo desiderio conferre posset, et cui ea, quæ interdum ex plenitudine celare non poterat, valeret vel in modico communicare; audivit famam E celebrem cujusdam Beghinæ, Isabellæ nomine, Hui commorantis, quæ apud omnes personas religiosas, quæ eam cognoverant, æstimationis maximæ habebatur: erat siquidem miræ patientiæ, humilitatis præcipuæ, caritatis immensæ, multa denique pollens gratia et virtute. Ad hanc perfectionis eminentiam pius Dominus, qui flagellat omnem filium quem recipit, per multas tribulationes eam provexerat, et per ingentia corporis flagella, tantorum donis charismatum dignam fecerat. Hujus igitur audita opinione, Christi famula Juliana procurat, ut ipsa Isabella in domo Cornelii-montis reciperetur in Sororem. Quam cum Christi Virgo sæpius experta colloquendo fuisset, quam illuminatam a Domino mentem haberet in intelligendis rebus spiritualibus et divinis; tandem aliquando voluit attentare, an quidquam arcani cœlestis super institutione novæ solennitatis Sacramenti divinitus accepisset. Et cum de mirabilibus ipsius Sacramenti aliquantulum ad invicem contulissent, interrogavit eam Soror Juliana, quid sibi videretur de facienda speciali solennitate, ipsius Sacramenti, in ejus gratiarum actionem, gloriam et honorem. At illa, quæ nondum acceperat speciale donum sentiendi super hoc quod illa sentiebat; hacque vice minus cauta, elicere mel de petra oleumque de saxo durissimo; et ut apertius loquar, minus provida, ab F interrogante extrahere, quid de hoc esset in spelunca cordis sui, præ nimia humilitate magnum mysterium occultandi, simpliciter respondit: Et unde, Domina mea, pia corda quotidie festum agunt nisi de hujusmodi Sacramento? Tunc Soror Juliana, ex illius responsione percipiens, de cognitione arcani sibi revelati necdum illi quippiam revelatum; non aliter se habuit, quam si gladio ancipiti cor ejus transverberatum fuisset. Anxiabatur enim intrinsecus Juliana, illam nequaquam solatium similis revelationis (quod crediderat) invenisse. At soror Isabella, ex vultu gestuque illius cognoscens, eam, quam ex sua simplici responsione imo ignorantia conceperat, vim doloris; et agnoscens se non sentire quod illa super hoc sentiebat; per unius anni circulum per se instantissime Dominum exoravit, et per quam plures religiosas personas eum rogari obtinuit, ut in hoc intelligentiæ suæ oculos aperiret. Quo temporis spatio evoluto, contigit eam nescio qua de caussa Reclusam S. Martini adire. Cujus reclusorio cum appropiasset, et valvas ejusdem ecclesiæ conspiceret reseratas; illam orationis gratia introivit, et ante Crucifixum

Piam Isabellam Beghinam inter Sorores Cornelianas admissam,

interrogat de instituenda solennitate,

et post preces integro anno fusas,

A Crucifixum se prostravit. Et ecce in momento, in ictu oculi, rapta est ad superna; ostendique ei Dominus, quomodo hæc specialis festivitas Sacramenti semper fuerat in secreto beatæ Trinitatis; revelans eidem jam jamque tempus advenire, quo hominibus, in quos fines seculorum devenerunt, deberet hæc sacratissima solennitas declarari: videbatque omnes cœlestium ordinum exercitus jugibus et devotis precibus Dominum deprecantes, ut quam usque ad hæc tempora in abditis tenuerat, nunc tandem aliquando ad confortandum confirmandumque fidem ecclesiæ militantis, electarumque gratiam augmentandam, novam solennitatem mundo periclitanti patefacere festinaret. Quæ cum a supernis ad ima redisset, ad exemplar beatorum spirituum, hanc in mundo fieri desiderantium et deprecantium pro ea Dominum, tantum desiderium habuit ut hæc solennitas mundo innotesceret, ut aliquando diceret, quod ipsa sola instaret pro hac solennitate in Ecclesia facienda, etiam si universus mundus obsisteret ex adverso; dante sibi fiduciam ea, quam super hoc cognoverat, Domini voluntate. Quæ cum Sorori Julianæ id quod in raptu suo viderat, retulisset: exultavit illa gaudio vehementi, quod voluntatis divinæ hanc haberet

eam divina revelatione excitatam,

accipit sociam in promovenda dicta solennitate.

B testem certissimam: quam non ex auditu ab homine, sed per revelationem et meram cognitionem sibi fecerat Dominus sociam et consortem. Ex tunc et deinceps Christi Virgo Juliana et illa, super hac sancta festivitate instituenda et promovenda, mellito eloquio frequentius et familiarius ad invicem conferebant.

9 Sic Juliana, divino et humano consilio roborata, cœpit intra se cogitare, quemnam posset ad componendum tantæ solennitatis Officium accersire. Sed cum attenderet se ad manum non posse habere viros litteratos, Clericos excellentes, qui ad agendum idonei viderentur; confisa, solum de divina sapientia affutura, quemdam Fratrem domus suæ f Joannem nomine, juvenem quidem, sed plurimum innocentem, ad hoc opus in corde suo disposuit eligendum. Iste siquidem erat de quo Christi Virgo longe ante Reclusæ S. Martini prædixerat, quod ipse venturarum in eam tribulationum juvaret ipsam pondera supportare: quem licet in litterarum scientia nosceret imperitum, sciens tamen Dei virtutem et sapientiam (cujus opus fieri volebat) digna posse dicere per indoctum, ipsum, de inquirendo et componendo novæ festivitatis Officio, studuit exhortatoriis sermonibus convenire. Ille autem primo cœpit diffidere, et de sua ignorantia excusare: sed Juliana diffidentem et

f
Curat Officium de Corpore Christi conscribi per juvenem et minus eruditum Clericum,

C pusillanimem confortabat, et divinum affuturum auxilium promittebat. Quid multa? Ille, licet ingenii et scientiæ suæ mensuram excedere non ambigeret onus tantum (modicæ quippe litteraturæ erat) victus tamen precibus et auctoritate Virginis, cujus optime noverat sanctitatem, inquirere et ordinare prædictum Officium est aggressus. Aggressus inquam, de illius persuasus confidere adjutorio, qui dicit per Prophetam: Aperi os tuum et ego implebo illud. Sicque frater ille juvenis et Christi Virgo condixerunt, ut ille pergeret ad scribendum, illa similiter accederet ad orandum; ut alter alterius labore juvaretur, et sic ad invicem consolarentur. Percurrens igitur ille multorum Sanctorum libros, sicut apis prudentissima divinarum sententiarum flores legebat, Sacramenti Corporis et Sanguinis Christi dulcedinem sapientes; ex quibus intra semetipsum Antiphonarum, Responsoriorum, Hymnorum et aliorum, quæ ad ipsum Officium pertinent mella conficiens, ea in tabularum alveario recondebat; ceris sua mella restituens, profecto prioribus dulciora. Unde contigit ut ipse facilius et doctius, quam prius sperare potuisset, faceret quod libebat. Verum quod hoc agere poterat, potius

Psal. 80, 11

quod illo componente, ipsa orante.

asscribebat Christi Virginis orationi, quam suæ industriæ vel labori; et cum aliquid ad prædictum Officium pertinens composuerat, ipsum ad illam afferens, aiebat, Hoc, domina mea, vobis mittitur de supernis; videte et examinate si quid sit in cantu vel littera corrigendum. Quod illa per mirabilem scientiam sibi infusam, tanta subtilitate et perspicacitate, cum exposceret necessitas, faciebat; ut post ipsius examinationem et correctionem, numquam necesse fuerit limam etiam summorum accedere Magistrorum. Et quod Christi Virgo probaverat, hoc ille retentabat, aut illius correctioni relinquebat. Sicque factum est, ut totum officium novæ solemnitatis, nocturnum et diurnum, in Hymnis, Antiphonis, Responsoriis Lectionibus, Capitulis, Collectis, et aliis omnibus proprie propriis, Christi Virgine orante, juvene Fratre componente, Deo autem mirabiliter auxiliante, consummaretur. Hæc autem omnia tantæ suavitatis et dulcedinis sunt in littera et cantu, ut etiam a lapideis cordibus devotionem merito debeant extorquere. Sed antequam publicarentur, monstrata sunt illis, quos supra nominavimus, magnis Theologis, et multis aliis viris non mediocriter litteratis; ut viderent et examinarent, si quid esset, E quod desiderarent corrigi vel exposcerent eliminari: qui ad lucem veritatis omnia diligentius perscrutantes, nihil invenire potuerunt insipidum, incompositum, vel incultum. Plerique ex ipsis mirantes sciscitabantur, quis tantum ac tale opus agere potuisset? Quibus cum responderetur, quod ille Frater juvenis, quem prædiximus, hoc egisset; hi qui eum noverant, respondebant: Non revera hoc opus ille fecit, sed Spiritus sanctus: cunctaque magnifice collaudabant, cum nihil invenirent, etiam curiosius explorantes, quod limam requireret correctoris. g

D *AUCTORE COÆVO EX MS.*

perfectum est, et a viris eruditis, approbatum.

g

ANNOTATA.

a *Annum ætatis* 16, *Christi* 1208 *assignat Fisen, atque biennio post cœpisse explicationem.*

b *Circa an. Christi* 1230. *Hic autem est ille Joannes de Lausenna, de quo infra sæpius, in Prologo dictus* vir miræ Sanctitatis: *quare vitam ejus hunc collectam velut viri beati aut sancti edidit Fisen parte* 2 *Paralipomenon.*

c Jacobus Pantaleon, *cognominatus*, Archidiaconus Leodiensis, *non* Laudunensis, *ut, apud Ciaconium legitur. Sammarthani utrumque Archidiaconatum ei tribuunt creatus Episcopus Virdunensis anno* 1252, *Patriarcha Hierosolymitanus* 1255. *Pontifex Romanus sub nomine* Urbani IV *anno* 1261, *mortuus* 1264. F

d Hugo de S. Caro: *alias de S. Theodoro, creatus est Cardinalis ab Innocentio* IV *an.* 1244, *mortuus an.* 1264.

e Guiardus de Lauduno, *alias Guido, renuntiatus Episcopus Cameracensis anno* 1238, *mortuus Affligemii anno* 1247.

f Joannes, *dein* Prior, *inscriptus est Menologio Henriquez ut* Beatus *ad Kalendas Januarias.*

g *In MS. Rubeæ-vallis additantur ista*: Hoc officium incipit, Animarum cibus; et reperitur plenum in Ecclesia Tungrensi et aliis locis. Deinde Urbanus IV; officium quod ubique cantatur, instituit. *Addit Chapeavillus*, Illud officium haberi in ecclesia collegiata S. Martini et parochiali S. Joannis Baptistæ Leodii, et pluribus ecclesiis diœcesis Leodiensis.

CAPUT III.

Solennitas Venerabilis Sacramenti inter varias adversitates promota et cœpta celebrari.

His itaque gestis, cum Christi Virgo, totis affectuum medullis, ipsam solemnitatem cuperet promoveri;

AUCTORE CORNELIO EX MS.

Reperit multos instigante dæmone obsistentes,

A veri; humani generis inimicus, qui dominatur super omnes filios superbiæ, tota malignitate cœpit econtrario debacchari. Eo siquidem persuadente et instigante, quamplures ecclesiasticæ personæ, quibus ob spem promotionis prædictæ festivitatis fuerat eminentia propalata, honorem Deo non dantes, ejusdem promotioni totis conatibus restiterunt. Proh dolor! qui priores in promotione debuerant existere, priores facti sunt in impugnatione ipsius quæ se demonstrabant esse de numero illorum de quibus Dominus conqueritur per Prophetam, Filios enutrivi et exaltavi,
Isa. 1, 2
ipsi autem spreverunt me: Cognovit bos possessorem suum, et asinus præsepe domini sui Israel non cognovit me, populus non intellexit. Revera populus hic, cum in honore esset ecclesiasticæ dignitatis, non intellexit; et quod detestabilius est, noluit intelligere ut bene ageret, et solennitatem Domini promoveret? sed sicut in Job legitur, tetendit ad-
Job. 15, 25
versus Deum manum suam, et contra Omnipotentem roboratus est, dum potestate sua abutendo ipsam festivitatem nec permitteret exaltari! sed cucurrit adversus Deum extento collo, et pingui cervice armatus est. Et fortassis pinguedo Ecclesiasticorum reditum excæcaverat corda illorum, ut lumen non posset a pacere veritatis. Incrassatus est dilectus et recal-
B
Deut. 32, 15
citravit (ait ille mitissimus Moyses) incrassatus, impinguatus, dilatatus, dereliquit Deum factorem suum, et recessit a Deo salutari suo. Prodiit siquidem quasi ex adipe iniquitas ejus, qui dum tantum attendit carnis propriæ voluptatem, divinam non curat facere voluntatem. Sed jam hic sermo reprimendus, ne forte quispiam illorum hæc legat vel audiat, et irascatur, dentibus suis fremat et insaniat; et exacuat contra me ut gladium linguam suam, et percutiat virga oris sui. Divulgatum est igitur satis cito verbum hoc de præmissa solennitate longe lateque per Episcopatum Leodiensem; et fiebat aliis, humilibus videlicet et devotis, pro ipsius acceptione et reverentia, odor vitæ in vitam; aliis vero, pro superbia, impugnatione et blasphemia, videbatur fieri odor mortis in mortem. Profecto sicut olim senex
Luc. 2, 34
justus Simeon; cujus senectus fuit in misericordia uberi, cum Christum infantem accepisset in ulnas suas, de ipso prædixit; sic et de præsenti festivitate potuit dici, quod posita esset in ruinam et resurrectionem multorum, et in signum cui contradiceretur. Posita siquidem in ruinam adversantium superborum; in resurrectionem autem humilium et mitium, tantæ Christi gratiæ devotione debita obsequentium. Et in signum contradiceretur. Nihil verius: innumerabiles enim hæc solennitas habuit
C
contradictores, atrocissimos impugnatores. Nam sicut olim Christo nato Herodes turbatus est, et omnis Hierosolyma cum eo; sic publicato novæ solennitatis sidere, diabolus, quem Herodes significat, cum suis satellitibus invidis et superbis turbatus est, et unanimiter nascentem moliti sunt extinguere festivitatem: hanc enim pari consilio superfluam indicabant, hanc pari sententia condemnabant. Quæ insania in tantum primitus invaluit, ut multo magis Clericos quam Laicos involveret; et eos amplius, qui tumidi erant illa quæ inflat scientia, sed vacui illa quæ ædificat caritate: et quod sine gravi dolore dicendum non est, contradictionis insania multos eorum, qui nomen et habitum religionis portabant, in se habuit involutos. Hoc autem solum adversarii omnes, ad destructionem et dejectionem ipsius, adducebant; quod hæc solennitas quotidie in altaris fieret Sacramento, et propter hoc foret sicut superflua refutanda; qua sola, non dico ratione, sed abusione, fortitudinem inexpugnabilem festivitatis a Deo institutæ, veluti ariete opposito, infringere nitebantur. Verum ab eo quem præfati sumus Reverendo Patre

et superfluam fore festivitatem judicantes,

Fratre Hugone, Ordinis Fratrum Prædicatorum D
Presbytero Cardinali, illo magno Theologo et egregio prædicatore, erectum est unius luculentæ epistolæ propugnaculum ex adverso, quod oppugnantium machinamenta omnino diruit et confringit. Sed non continuo obstructum est os loquentium iniqua adversus Dominum et adversus ejus devotam famulam Julianam; sed contra illam et Domini solennitatem per singulos dies virus detractionis pestiferum eructabat. Sed hoc totum factum est, ut adimpleretur sermo, quem Juliana longe ante Reclusæ S. Martini prædixerat; malignos videlicet spiritus, in cordibus hominum regnantes, adversus Ecclesiam Dei et eos qui eam vellent exaltare sævituros; sed primitus contra seipsam. Profecto sic fuit: prædictæ siquidem festivitatis oppugnatores, pusilli cum magnis, somniatricem Christi Virginem appellabant; et in ore innumerabilium fautorum eorumdem, qui eam nec viderant nec noverant, nomen Julianæ somniatricis et detractionibus et subsannationibus assiduis profanabatur. Siquidem facta erat in derisum populi hujus, canticum eorum tota die: sed hæc omnia sustinuit propter te, Domine, audiens vituperationem multo- E
rum commorantium in circuitu.

a quibus somniatrix appellatur,

11 Videns igitur Virgo Christi, ad promovendam prædictam solennitatem sibi deesse humana suffragia; solita devotione recurrere studuit ad divina: et proposuit visitare limina Sanctorum Sanctarumque, in civitate Coloniensi quiescentium, præcipue beati Petri cœlestis januæ clavigeri Sanctique Andreæ et sanctorum Apostolorum, nec non et illius candidati exercitus duodecim millium Virginum, quæ non inquinaverunt vestimenta sua, Virgines enim permanserunt; quatenus fusis precibus ad illos, ipsi in unum pariter congregati, a sancta Trinitate suis intercessionibus obtinerent, ut festivitatem, quam ipsa in terris fieri volebat et sibi imposuerat, exaltaret. Profecta est autem peregre cum aliquibus Sororibus domus suæ, occultans peregrinationis suæ caussam: sed hæc erat solum ejus intentio, ut prædicto negotio Sanctorum Sanctarumque suffragia postularet. Et cum ipsa cum suo illo Sororum comitatu currum conscendisset (siquidem præ nimia debilitate pedes ire non poterat) malignus spiritus, hanc peregrinationem contra se et suos esse subtilitate suæ naturæ percipiens, super currum visibiliter apparuit, toto malignitatis annisu, ipsam cum suis comitibus satagens impedire. At illa se cum suis orationum clypeo protegebat: unde et absque ullo impedimento Coloniam pervenit. Et ingressa civitatem, F
in ecclesiam S. Petri se fecit primitus introduci, et ante unum de altaribus procubuit in orationem. Sed quis illius orationis instantiam, quis precum illarum devotionem edisserat? Cœlum procul dubio ejus patuit precibus, et oratio ad supernos pervenit auditus: quos postea manifeste probavit eventus. Adjuro vos, filiæ Hierusalem per capreas hinnulosque cervorum, vos, inquam, quæ Christi sponsam comitatæ estis, ut non suscitetis neque evigilare faciatis dilectam, quoadusque ipsa velit. Sed heu! secus factum est. Circa vespertinam namque horam accedentes comites illius, eam de loco orationis, de amœnitate uberioris pascuæ, levaverunt; mutam tamen et quasi totam a carnis sensibus sequestratam. Tandem cum inter Sororum manus ad se foret reversa, voce querula exclamans ait: Heu! cur me defertis, priusquam segetes sint collectæ? Caussabatur, ut arbitror, quod eam a somno sui excessus, citius quam voluerat, excitassent; quod ipsam a collectione frugum devotionis et orationis, quorum delectabatur copia, revocassent. Plures etiam dictæ civitatis ecclesias circuivit, cum omni devotionis affectu Sanctorum et Sanctarum suffragia requirendo.

profecta Coloniam, patrocinium hujus negotii petit a SS. Petro Andrea et Virginibus Ursulanis.

in extasim rapitur.

A 12 Peracta peregrinatione præmissa, gloriosæ Virginis Mariæ *a* Tungrensis, nec non et B. Servatii Trajectensis adjecit limina visitare, quatenus multiplicatis intercessoribus, quod desiderabat, citius impetraret. Et cum iter cum suis comitibus inchoasset, videns diabolus et invidens, sanctæ solennitatis negotium per illius solicitudinem et orationis instantiam promoveri, imo furore succensus; currum, quo Christi Virgo cum suis vehebatur, in plana via et pulchra, nequiter subvertit, sese exhibens rotam quintam : qui quoniam illarum animabus nocere non poterat, saltem corpora interimere conabatur. Verumtamen Christi famulæ, cum ruente curru cecidissent, non sunt collisæ : quia Dominus supposuit manum suam.

a

Proficiscens ad Deiparam Tungrensem et ad S. Servatium, curru everso manet cum suis illæsa

13 Interim dum sic Christi Virgo, pro exaltatione novæ festivitatis, implorando Sanctorum suffragia, laborabat; Christus eo quo volebat modo illius desiderium procurabat. Nutu siquidem ipsius qui disponit omnia suaviter, viri venerabiles et religiosi, solennitatis ordinem et processum exposuerunt Reverendo Patri Domino Roberto Leodiensi Episcopo; et eidem, ut divinæ munus gratiæ agnosceret et exaltaret, verbis efficacibus suggesserunt. Quid

Promovet solennitatem Robertus Ep. Leodiensis,

B plura? Cognitis tandem aliquando dictæ festivitatis meritis, bene sibi complacuit, et ipsum jure debere fieri indicavit : qui etiam, per continua temporum incrementa, crevit et ipse in illius dilectione; unde et eam proposuit magnifice exaltare. Universis igitur ecclesiasticis personis suæ diœceseos per elegantem epistolam præcepit, ipsam solennitatem singulis annis, die ad hoc statuto, cum Officio proprio, celebrari; et ab eorum plebibus, sicut diem Dominicam, ab omni servili opere inviolabiliter observari *c*. Circiter etiam viginti Officia ipsius festivitatis fecit de proprio conscribi, volens ea ad habendam copiam per loca distribui opportuna. Et ne quisquam negligentium Prælatorum de ignorantia se posset excusare; proposuit in generali sua *d* Synodo (quæ singulis annis convenientibus ecclesiarum Rectoribus, et conciliorum Decanis in unum fieri solet) quod per epistolam statuerat, viva voce solenniter publicare. Sed heu! præventus est *e* morte, et quod voluit, adimplere non potuit : qui etsi propositum non perfecit, mercedem tamen propositi non amisit. Verum quoniam adhuc de ipso, quantam reverentiam et familiaritatem Christi famulæ Julianæ exhibuerit, nec non de ipsius obitu alias est dicendum; nunc potius, quibus auxiliis et incrementis sancta solennitas promota fuerit, referemus.

b

c

d

sed morte præventus impeditur :

e

C 14 Missus est aliquando Reverendus Pater Frater Hugo, Ordinis Fratrum Prædicatorum Presbyter Cardinalis, ad Allemaniæ partes a summi Pontificis Latere destinatus : qui cum Leodium venisset, a venerabilibus et religiosis personis, ostensum est ei memoratæ solennitatis Officium : quam longe ante, videlicet cum adhuc esset Prior Provincialis prædicti Ordinis pronuntiaverat jure esse faciendam. Qui omnia in ipso contenta Officio diligentioribus oculis considerans et perscrutans, nihil addendum, nihil minuendum arbitratus est, cuncta decenter inveniens ordinata. Et immisit Deus in cor ejus, ut novam solennitatem per semetipsum exaltaret; et se exemplum ad hunc celebrandum cunctis fidelibus exhiberet. Divulgato igiter per civitatem Leodiensem, quod ipse Cardinalis in ecclesia S. Martini in Monte esset celebraturus de solennitate Sacramenti, convenit copiosa fidelium multitudo. Ipse vero dignitatis suæ infulis redimitus, inter ipsa Missarum solennia, turbæ multæ, quæ convenerat, fluenta sapientiæ cœlestis propinaturus, locum conscendit eminentem; et de sublimitate et gratia solennitatis præsentis sermonem fecit ad Clericos et Laicos elegantem. In primo illam plurimum commendavit, ipsam ad honorem Dei asserens esse, nec non ad profectum non modicum electorum; Deum omnipotentem protestans, pie recolentibus eam, liberali dextera largiturum suarum multiformium munera gratiarum. Diem quoque, quo per annos singulos celebrari deberet, instituit : et omnibus ad hoc præparatis, quorum Deus corda tangeret, licentiam tribuit percipiendi singulis annis ipso solennitatis die sacratissimum corpus Christi. Sermone autem completo, Missarum solennia peregit solenniter et devote. Ad ipsius etiam Cardinalis exhortationem Canonici majoris Ecclesiæ Leodiensis, dicto Cardinali in partibus ipsis adhuc agente, præmissam solennitatem in sua ecclesia in Officio plenario celebrarunt. Verum nonnulli eorum probati sunt hanc fecisse, non tam ex devotione, quam timore vel placendi cupiditate : siquidem ipso Cardinali ad Curiam Romanam reverso, si qui videbantur ipsius ecclesiæ columnæ, quorum consilio et auxilio videbatur ipsa solennitas non solum per aliquot annos fieri posse, sed etiam forsitan in perpetuum stabiliri; evoluto anno, ipsam fieri prohibuerunt, tumidi et elati. Sic contra Deum potestate sibi concessa sunt abusi, qui

Solenne festum celebrat Leodii Hugo Cardinalis, in ecclesia S. Martini,

et ejus exemplo Canonici Ecclesiæ Cathedralis,

E plus aliis ab eo dignitatis et nominis fuerant assecuti. Sed quam metuenda morte vitam finierint, appropinquante termino qui non potest præteriri, magis arbitror reticendum : nec tamen temerario judicio affirmaverim, ipsos in talionem suæ contradictionis tali morte punitos extitisse. Hoc tamen audacter dixerim, quamplures ecclesiasticas personas, quæ grande nomen habebant, juxta nomen magnorum qui sunt in terra, quas sancta solennitas impugnatrices habuit et rebelles, sic morte præoccupatas fuisse, ut ipsarum mors a laicis in proverbium verteretur. Istud autem ad terrorem dicendum putavi, ut omnes qui hæc legerint vel audierint, cum ad ipsos mentio sanctæ solennitatis pervenerit, discant eidem non detrahere, nec procaciter et pertinaciter defendere, quod id sufficere debeat, quod de altaris Sacramento quotidie in Ecclesia celebratur; ne ipsi frustra contra torrentem divinæ voluntatis niti videantur, sive contra stimulum calcitrare. Utinam potius, si possibilitas adsit, amplectendam festivitatem ipsi promoveant; vel si forsitan non adsit, saltem toto cordis affectu ipsam cupiant promoveri : ne si aliter (quod absit) fecerint, sola vexatio det intellectum auditui. Caveant obsecro, ne si rebellium involuti fuerint culpa, involvantur et pœna. Vellem quoscumque homines ad tantæ solennitatis gratiam provocari, non tam vexatione quam unctione magistra.

ex his postea aversi varia morte extinguuntur,

F

15 Ceterum antequam reverendus Cardinalis ad Romanam Curiam reverteretur, dictæ solennitati providere studuit in futurum : nam a cunctis Ecclesiarum Rectoribus et Prælatis et aliis Christi fidelibus, infra legationis suæ terminos constitutis, ipsam statuit celebrandam; eamdem fieri rogans, præcipiens et injungens, singulis annis, die ad hoc præfixa, cum proprio Officio ipsi solennitati deputato. Et ut omnibus innotescat, quanta reverentia et devotione memoratus Cardinalis ipsam censuit honorandam, ipsius epistolam præsenti capitulo duximus inferendam. Tenor igitur epistolæ est iste : Reverendis Patribus, Archiepiscopis, Episcopis, et Venerabilibus Fratribus Abbatibus, ac aliis dilectis in Christo Prioribus, Decanis, Archidiaconis, et omnium quorumlibet ordinum personis, aliis quoque fidelibus infra legationis nostræ terminos constitutis, Frater Hugo, miseratione divina tituli S. Sabinæ Presbyter Cardinalis, Apostolicæ Sedis Legatus, salutem in Domino. Dum humani generis merita, et æterni beneficia Conditoris, in libra rationis appendimus

Hugo Cardinalis eamdem solennitatem promovet litteris circularibus,

in inculcat debitum gratitudinis,

AUCTORE COÆVO EX MS.

A dimus; tum majorem inter ipsa distantiam, quam est guttæ roris et Oceani, invenimus; grandi mens nostra timore concutitur: eo quod nihil aliud in rectæ investigationis judicio reperitur, nisi quod si totus homo, sicut cera a facie ignis, in obsequia divina liquesceret, Deo tamen in homine quidquam dignum rependere non valeret. Ipse siquidem hominem de lutea materia conditum, concivem Angelorum effecit; formamque servi accipiens, et carnem uniens Deitati, Pro ipsius redemptione inæstimabile sui fudit sanguinis pretium, quem dolebat servitutis diabolicis nexibus compeditum. Nec istud sufficere poterat, quin etiam ad majoris erga nos dilectionis indicium corpus suum ablaturus ab oculis nostris, et illaturus sideribus, ipsum nobis sub mundissima quadam Sacramenti sindone relinqueret involutum; ut operatione ejus contra potestates aerias sensus nostros muniret, et venialia peccata remitteret, in gravioribus tolleret omnino consensum, ac virtutum perfectionem tribueret; illud quoque edendo jugiter habeamus in animo memoriam Dominicæ Passionis, ac de tanto beneficio laudis ei hostiam offeramus, qui nos per singula momenta continua beneficiorum consolatione prosequitur, donec excreverimus in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi; edentes medullam tritici, et bibentes vinum merum super mensam in regno suo, quæ nobis in tenebris et in umbra mortis existentibus sub quadam Sacramenti cortice, palea litteræ, ac velamine fidei proponuntur. Sane licet hoc venerabile Sacramentum in quotidiana memoria cum devotione debita recolatur; dignum tamen est; ad confutandum quorumdam hæreticorum insaniam, ut vel semel in anno specialius ac solennius quam in Cœna Domini (quando circa lotionem pedum ac memoriam Dominicæ Passionis sancta Mater Ecclesia occupatur generalius) ac aliis quotidianis diebus, ad memoriam cunctis sensibus revocetur. Cum enim sancti, quorum in Litaniis et Missis et aliis secretis orationibus memoria quotidie in Ecclesia veneratur, semel in anno nihilominus ad eorum merita specialius recolenda habeant festa sua; non incongruum est, si sacrum sacrorum, amor amorum, dulcedo omnium dulcedinum, festum habeat speciale; in quo caute et solicite suppleatur, quod de ipsius memoria veneranda, aliis quotidianis diebus, fuerat prætermissum. Nos itaque statuentes, quod proxima quinta feria post octavas Pentecostes, festum de hoc excellentissimo Sacramento infra omnes legationis nostræ terminos teneatur, Universitatem vestram rogamus et hortamur in Domino, vobis qua fungimur auctoritate firmiter præcipiendo mandantes, ac in remissione peccaminum injungendo, quatenus dictum festum, prædicta die singulis annis, cum novem Lectionibus, Responsoriis, Versiculis et Antiphonis propriis, super hoc specialiter ordinatis, in singulis ecclesiis celebretis, et vestris subditis annuatim Dominica præcedente publice nuntietis; ut vigiliis, eleemosynis, orationibus, ac aliis bonis operibus sic se studeant præparare, ut esse possint illa die participes illius dulcissimi Sacramenti. At illi qui parati fuerint et probati, et quorum tetigerit Deus corda; ipsum non de necessitate sed de honestate recipere, si velint, valeant cum salute; ut per operationem ipsius et vitia eorum purgentur, et justa desideria compleantur. Nos enim ad invitandum fideles quod festum istud venerabilius celebrent et observent; omnibus pœnitentibus et confessis, qui ad ecclesiam ubi Officium agetur de eodem, ipso die et per octavas, accesserint reverenter, centum dies de injunctis sibi pœnitentiis misericorditer relaxamus. Datum Leodii, IV Kalendas Januarii, Pontificatus Domini Innocentii IV anno decimo *f*. Aliam etiam idem Cardinalis edidit epistolam de eadem materia, sermone compositam luculento, in qua ipsam reverendi Sacramenti solennitatem se celebrasse protestatur.

ob præstantiam hujus Sacramenti auctum

B

in simili festo aliquatenus solvi:

quod feria quinta post Octavam Pentecostes celebrari mandat:

C

et indulgentias concedit:

f

D

Postmodum autem, cum Reverendus Pater *g* Petrus, ad Velum aureum Diaconus Cardinalis, Apostolicæ Sedis Legatus, Leodium advenisset; dictam solennitatem confirmavit, insuper et de eadem epistolam composuit elegantem. Sed has duas epistolas, cum illa etiam quam dedit bonæ memoriæ Robertus Leodiensis Episcopus, licet commendationem non modicam sanctæ solennitatis in se contineant, et invitationem ad ipsius reverentiam et honorem; propter delicatos lectores non credimus annectendas, ne fortassis pareret copia congesta fastidium.

g idem festum promovet Petrus Cardinalis Capoccius.

ANNOTATA.

a *Traditio Tungrorum est ædem, quam Virgini Matri dicatam volunt, conditam fuisse primo seculo a S. Materno, et post vastationes varias restauratam, et a Leone 3 Papa anno* 799 *dedicatam.*

E

b *Epistola Roberti Episcopi ea de re scripta anno* 1246 *ex MS. codice Ecclesiæ S. Joannis Baptistæ, excusa a Chappeavillano est cap* 6 *et a Fiseno cap.* 36.

c *Præscripsit etiam jejunium in vigilia festi.*

d *Verba ipsa, quibus id in Synodo est propositum, appensa leguntur in tabulis Cornelii Montis.*

e *Mortuus est dicto anno* 1246, *die* 16 *Octobris*, quem in conspectu suo, ægrum voluisse, novum de augustissimo Mysterio officium celebrari, *testatur Fisen c.* 36.

f *Ergo anno Christi* 1252

g Petrus Capoccius *Cardinalis S. Gregorii in Velabro, creatus anno* 1244, *epistolam suam, quam habet Chapeavillanus, dedit* pridie Kalend. Decemb. *anno* 1254.

CAPUT IV.

Solennitas Ven. Sacramenti variis redditibus collatis stabilita. B. Julianæ de ea colloquium cum Eva Reclusa,

Erat in ecclesia S. Martini quidam Canonicus, nomine Stephanus. Hic habebat sororem suam secum manentem, nomine Mariam, mulierem honestæ vitæ, religiosarumque personarum dilectricem, specialiter autem Christi Virginis Julianæ. Prædictus vero Canonicus, licet ad senilem pervenisset ætatem, tactus tamen, ut creditur, amore natalis patriæ, quæ plerosque sic allicit, ut immemores non sinat esse sui, præbendam suam pro quadam ecclesia parochiali patriæ suæ voluit commutare. Quod cum Soror ejus cognovisset (nimis ægre ferens, religiosis, quas in civitate Leodiensi et in circuitu ejus noverat, elongari) modis omnibus, quibus potuit, ipsum a proposito suo studuit revocare. Sed cum ille sororis precibus nequaquam flexus, nec dissuasionibus revocatus, suo proposito pertinaciter adhæreret; soror ejus inflexibilem fratris voluntatem Christi Virgini Julianæ, cum dolore cordis et anxietate spiritus, intimavit. At illa dolentem et anxiam blande consolata est, dicens: Domina mea, ad orationum suffragia recurramus, et Deus auxiliabitur; fraterque vester, si Deo placuerit, revertetur. Quod et factum est. Cum enim frater ejus ad patriam profectus, illis se præsentasset, coram quibus debebat fieri commutatio; oblatus est ei liber, ut legendo aliquid, levissima examinatione idoneus diceretur. Mira res et vehementer stupenda! ipse qui legum peritus erat, qui nomen magnum scientiæ gerebat, non plus aperto libro legere potuit, quam si numquam litteras couspexisset

Stephanus Canonicus S. Martini,

precibus a B. Juliana fusis,

creditur in suo Canonicatu persistisse,

A conspexisset. Unde quis dubitet orationis Julianæ hanc fuisse potentiam, ut ille tam peritus, ad tantam etiam legendi deveniret imperitiam? Et confessus est publice, et non negavit: et confessus est, quod veraciter credebat, hoc sibi solum orationibus evenisse; eo quod soror sua attentasset ipsum multis precibus, sed non potuisset Leodii detinere. Prodidit autem impossibilitatem suam, quod videlicet nil amplius agere poterat, quam videbant. Regressus igitur Leodium, infecto commutationis negotio, tempore longo permansit debilis et infirmus, pro magna parte intellectu et memoria destitutus.

17 Cum autem Reverendus Cardinalis Frater Hugo sæpedictus in ecclesia S. Martini Missam de solennitate Sacramenti, sicut superius diximus, celebraret; memoratus Canonicus a sorore sua ad ipsam ecclesiam deductus est. Qui cum audiret ipsum Cardinalem sermocinantem, et ipsam quam recolebat solennitatem plurimum commendantem; dedit Dominus auditui ejus gaudium et lætitiam. Intellexit namque, præveniente se gratia, festivitatis de qua sermo erat eminentiam; in qua sibi bene complacuit. Completis demum Missæ solenniis, cum ad domum propriam remeasset, sic ait sorori suæ: Ad honorem Dei videtur mihi esse ista solennitas, de qua lo-

redditus confert ut dicta solennitas quotannis celebretur.

B cutus est hodie Cardinalis: unde, nisi jampridem de rebus meis disposuissem, tantum ex eis ecclesiæ S. Martini conferrem, quod ibidem in perpetuum hæc festivitatis annis singulis posset solenniter venerari. Disposuerat autem et ordinaverat, ut fere omnia quæ habebat ad sororem suam devolverentur. At illa, non minori forsitan desiderio inflammata, tale dedit responsum. Dispositione tua, frater mi, non obstante, tantum de bonis nostris eidem ecclesiæ conferamus, unde possit ibi tanta solennitas perpetuo celebrari. Competentes igitur redditus, in perpetuum percipiendos, de bonis suis dictæ ecclesiæ unanimiter assignarunt: unde ex tunc in posterum amplectenda Sacramenti solennitas, cum proprio Officio et luminari decentissimo, sicut in præcipuis festivitatibus fieri consuevit, ibidem solenniter celebratur. Et o benignitas et liberalitas Salvatoris nostri Dei! Non enim contenta fuit mensuram bonam, et confertam, et coagitatam, et supereffluentem illis pro suorum ipsorum devotione, quam ad solennitatem sanctam habuerant, usque ad futurum seculum reservare; quin imo in præsenti vita gratiarum suarum muneribus dignata est ipsos, in anima et corpore, prævenire; ut de perceptione præsentium munerum, firma foret expectatio futurorum. Largitus est siqui-

C dem Christus dicto Canonico, præter solitum, multam sui ipsius cognitionem, et magnam ad altaris Sacramentum devotionem; qua incitante singulis hebdomadis se Christi corpore muniebat. Hac autem cognitionis et devotionis gratia illustratus, in bona spe et confessione, plenus dierum, vitæ suæ terminum consummavit.

Soror a magna ægritudine,

18 Post obitum vero ipsius, Soror sua quam præfati sumus, Maria, cœpit multa ægritudinis corporalis molestia vapulare, ab eo qui flagellat omnes quos recipit: ut forsitan hac infirmitatis fornace, peccatorum ipsius, sine quibus humana vita duci non potest, scoria purgaretur; aut fortassis, sicut demum apparuit, ut manifestarentur opera Dei in illa. Qua infirmitate cum multo tempore laborasset, contigit aliquando ut reverendi Sacramenti solennitas adveniret. Sed quid ageret amatrix tantæ solennitatis? Infirmitas imperabat lecto decumbere, devotio suadebat et urgebat ipsius festivitatis solenniis interesse: in tantum autem infirmitatis pondere gravabatur; ut vix ad proxima loca posset incedere: sic inflata erat, ut flecti seu curvari penitus non valeret. Vicit autem alacritas devotionis, pon-

D dus infirmitatis: nam sibimet vim inferens, ad ecclesiam parochialem quoquomodo accessit: in qua audito sanctæ solennitatis Officio (siquidem ibi celebrabatur) perceptoque Christi corpore, pro ipsius diei reverentia, ad domum propriam reversa est. Quæ cum lassa et infirma corporis membra lectulo reddidisset, irrepente somno placido, obdormivit. Affuit autem dormienti Christi omnipotentia, quæ ab illa depulit totam invalitudinem, et perfectam restituit sanitatem. Quæ cum evigilasset, invenit se ex insperato, ab omni monstruosæ inflationis miseria et veternosæ ægritudinis molestia liberatam: et agnoscens Christi misericordiam sibi mirabiliter affuisse, pro devotione; quam ad ejus festivitatem habuerat et habebat; immensas gratias illi suo reddidit Curatori: honorificumque ducens Christi gloriam revelare, factum in se miraculum Canonicis ecclesiæ S. Martini, ubi specialius quam alibi venerabatur dicta solennitas, patefecit. Hoc idem quampluribus personis exposuit, annuntians et divulgans, quam magna et mira sibi fecerat qui potens est. Nec erat unde posset quibuscumque incredulitatis vel dubitationis scrupulus suboriri: cum plena et evidens sanitas protestantis, factum esset testimonium credibile nimis. Quodquod autem ipsam

AUCTORE COÆVO EX MS.

ipso festo Corporis Christi liberatur,

E solennitatem diligebant, gavisi sunt gaudio magno valde; quod Christus eam sibi gratam fore et acceptam, tam patenti miraculo dignatus fuerat declarare.

Joannes Canonicus addit redditus pro Octava,

19 Postmodum autem quidam Canonicus memoratæ ecclesiæ, Joannes nomine, Laudunum, unde natus erat, profectus est, ubi et illa, qua mortuus est infirmitate, cœpit vehementius laborare. Cui cum allatum fuisset Corpus Domini, sicut ipse petierat, dixit: Expectate paulisper: quia minus digne recepi meum sæpius Salvatorem, medietatem meæ domus claustralis Leodiensis lego ecclesiæ S. Martini, ut inde Octavæ solennitatis Sacramenti ibidem perpetuo recolantur. Quod et factum est: et sic solennitas Sacramenti, nec non et Octavæ ipsius, singulis annis in ecclesia S. Martini Leodii solenniter peraguntur. Beatum igitur Martinum Christi Virgo Juliana his de caussis plurimum diligebat, quoniam in ecclesia sua magis quam in aliis nova Sacramenti solennitas fuerat exaltata; nec non et pro honore quem ei Sacramenta offerenti Dominus exhibuit; videlicet quando Spiritus sanctus in figura globi ignei super caput ejus apparuit. Hoc etiam dilectio-

F nem ejus cumulabat, quod beatus ille Confessor de reclusorio et aliis bonis providerat dilectæ sibi Evæ Reclusæ, sub Christi et ipsius protectione commoranti; quod et ipsum reclusorium speciale refugium erat sibi, a facie persequentium fugienti. Unde quandoque pro immenso amore quem ad ipsum Sanctum habebat, ex abundantia cordis in hæc verba prorupit: Beatus, inquit, Martinus, penes quem hospitatæ sumus, o Reclusa, tam dulcis mihi videtur, ut et tota terra, ejus mihi videatur dulcedinem distillare.

B. Juliana de eadem solennitate colloquens cum Eva,

20 Non mireris lector, me narrationi et promotioni sacræ solennitatis diutius insedisse; siquidem hoc Christo et ejus famulæ Julianæ (ad quorum honorem hoc opus, licet indignissimus, agressus sum) specialiter æstimo placiturum. Arbitror et ipsam Christi Virginem, licet in cœlesti patria sub umbra illius, quem in terra vivens tantum dilexit, jam delectabiliter quiescentem; magis usque huc desiderare dictam festivitatem apud homines exaltari, quam eam quam in suo corpore duxit vitam (licet sanctam, beneplacentem Deo et perfectam) perpetuæ hominum memoriæ commendari. Hæc namque solennitas a primis annis totam ipsius affectionem vendicaverat: hæc illius cor et mentem, ultra

A ultra quam ullus sermo possit exprimere, possederat. Unde cum ante promotionem illius ad eam, quam præfati sumus, Reclusam accessisset, et mire meditativa videretur, sic ad ipsam Reclusa locuta est : Obsecro, Domina mea, si placet, edicite mihi, quid vos tam meditativam facit et tribulatam? Sed si quidquam gravaminis est in caussa, scilicet vellem, si possibilitas adesset, illius tolerantia vos adjuvare. At illa respondit : Meditationes, inquit, cordis mei caussam sumunt ex quadam solennitate Sacramenti, hæc a longo tempore usque ad diem hanc, in corde meo continue versata est, nec unquam alicui demonstravi; nec verbis aliquibus explicare possem, quod ex hac sentire mihi divinitus est concessum. Attamen quod potero dicam vobis; quandoquidem qualecumque illud est scire cupitis. Hæc solennitas semper fuit in secreto Trinitatis. Assumpto autem sermone, Christi Virgo dictæ Reclusæ per ordinem enarravit signum lunæ, quod a juventute sua viderat; significatum, quod ei Dominus revelaverat; et quid sibi super hoc injunxerat, sicut sæpius est relatum. Cumque narrationis suæ seriem consummasset, Reclusa non modicum ex auditis mirata est, et rogabat eam dicens : Precor vos, Domina mea, orare Dominum pro me, quatenus B mihi donare dignetur, ut de ipso Sacramento sentiam quod sentitis. Quæ respondit : Non faciam hoc Reclusa : non expedit quidem. Hoc enim vestra humanitas non posset ferre, quin potius deficere cogeretur; id namque est quod vires corporis mei penitus enervavit, humanitatemque meam destruxit. Verumtamen vobis et aliis amicis suis Deus ex eo sentire donabit, ad vestram et ipsorum utilitatem; metiens vobis et ipsis mensuram, quam capere valeatis. Tempore vero procedente sermo Virginis in ipsa Reclusa specialiter impletus est : in tantum siquidem extitit sanctæ solennitatis amatrix, ut omnis dilatio ipsam vehementius cruciaret, qua dictam festivitatem non cerneret exaltatam. Et quoniam juxta poetam,

AUCTORE COÆVO EX MS.

hujus ejus amorem instillat,

Res est soliciti plena timoris amor;

Ipsa plurimum metuebat, ne illam non contingeret promoveri. Sed cum super hujusmodi timore apud Virginem Christi querimoniam detulisset, tale consolationis ab ea responsum accepit : Ne timeatis, inquit, o Reclusa, hæc solennitas exaltabitur; sed per humiles et pusillos, ad profectum quidem omnium electorum. Verum totius bonitatis adversarius per se et suos huic exaltationi se opponet, et grassabitur ex adverso; sed conatus ipsius ad nihilum C redigetur, nec poterit prævalere. Ex his autem omnibus ne unum quidem iota præteriit, sed cuncta per ordinem evenerunt sicut superius satis superque declaratum est. Et quoniam de sancta Sacramenti solennitate et de promotione ipsius, nec non et de tribulationibus et angustiis, quas ejusdem occasione Christi Virgo fortiter et perseveranter sustinuit, plurima fortassis, ut videtur legentibus, sed paucissima respectu eorum quæ fuerunt enarravimus; restat ut et eas tribulationes et persecutiones, quas pro justitia et veritate, zelo animarum et fervore religionis, patientissime toleravit, prætactas quidem superius, sed ad tempus intermissas, dicere resumamus.

CAPUT V.

Persecutio a Priore illata et sedata. Excellentia morum B. Julianæ. Mors Episcopi Leodiensis.

Ingresso viam universæ carnis Domino Godefrido, quondam Domus Cornelii-montis Priore, infra tempus quod Juliana longe prænuntiaverat, invaluit D tribulatio super eam; Ille namque quoad vixit, juvare, confortare et consolari solebat Christi Virginem, contra vitia personarum Domus reprehensionibus et orationibus dimicantem. Successit autem illi in Prioratu, vitioso, ut postea claruit, introitu, quidam Frater ipsius Domus, de quo etiam Christi famula prædixerat se sub illius dominio, tanta passuram, ut ipsam a facie tribulantis fugere oporteret. Siquidem ante promotionem suam erat ipse Christi Virgini, vitia carpenti, præcipue contrarius, abundavit autem amplius jam promotus. O quam perniciosa res est potentia, addita maliciæ! Hic prædecessoris sui vestigiis non inhærens, ancillæ Christi sanctitati non detulit; opera sua disponens, non arbitrio rationis, sed præcipitio propriæ voluntatis. Et ut de spiritualibus, quæ ipso regnante non modicum passa sunt detrimentum, interim taceamus (parcimus enim, honori domus ipsius deferentes) multam curam et solicitudinem cœpit habere, ut chartas et instrumenta omnium bonorum domus penes se haberet, ut de bonis ipsis faceret, quod liberet, licentius et securius. Fur non venit, nisi ut furetur, et mactet, et perdat. Sed quid ego dixi? Numquid erat iste fur? Audi potius quid dicit, E non ego, sed Dominus, Qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde, ille fur est et latro. Hic autem aliunde ascendit, quia (sicut postea patuit) per simoniam adeptus est officium Prioratus. Sciens autem Virgo Christi multa damna et pericula sibi et toti domui imminere, si in illius dilapidatoris manibus traderentur; de consilio religiosarum personarum procuravit ipsa et sanior pars Sororum, ut ipsa chartas haberet, et penes se fideliter conservaret. Accepta vero occasione, totius iracundiæ fax diabolus, dicti Prioris fautorumque ejus, scilicet adversariorum Julianæ, corda nimio furore et ira, adversus illam et suas religiosas comites, inflammavit; ita ut civibus Leodiensibus conquererentur et dicerent, illas furto surripuisse chartas domus. Ad provocandum etiam dictos cives amplius, addiderunt, quod Christi Virgo multam pecuniam Leodiensi Episcopo Domino Roberto tradiderat, pro quadam solennitate facienda. Hoc autem adversarii ejus iniquo confinxerant mendacio; quoniam hi qui eam intus et foris cognoverunt, veraciter protestati sunt, quod nihil unquam omnino contulit Episcopo, ut ipsa solennitas, vel fieret vel exaltaretur. Irati igitur cives Leodienses ex auditis, una dierum ad dictam domum venerunt, et una F cum adversariis Julianæ, qui in ipsa domo erant, ad illius oratorium properarunt, violentiam illaturi. Qui fracto manibus sacrilegis oratorii ostio, veluti cervicosi irruperunt; et chartas, quas ibidem intellexerant absconditas, huc illucque quærentes, Deo volente minime repererunt : quæ tamen in tam manifesto erant, ut illi efferati cuidam scrinio in quo repositæ erant chartæ, impingere potuissent. Quibus non inventis majori furore succensi sunt, et res alias, quæ se illorum oculis ingerebant, confregerunt et per oratorium disperserunt. Duabus etiam religiosis Sororibus, quas invenerunt, multis injuriosis sermonibus exprobrarunt, imponentes illis, quod Julianam et chartas pariter abscondissent. Erat enim Christi Virgo in alium locum ducta, et clausum ostium super eam. Illis autem abeuntibus, dictæ Sorores ad Julianæ oratorium sunt reversæ, et res oratorii confractas et disjectas, scrinium autem, ubi chartæ repositæ fuerant, sanum et intactum invenerunt. Quod cum Christi Virgini nuntiatum fuisset, ait, Gratias Deo, neque enim illi placet, ut ipsi cives chartas nostras habeant, et domus hæc servituti indebitæ supponatur.

B. Juliana patitur multa adverso

a Joanne ad Prioratum Simoniace promoto :

Ioan. 10, 1

ne chartis fundationis, abutatur, occultat eas,

et contra insidiantes cives asservat.

A 22 Verum cum odium Prioris et fautorum ejus de domo, nec non et civium Leodiensium, qui muneribus partem Prioris fovebant, per decursus temporum non deficeret, sed vehementer accresceret adversus Julianam et sequaces ejus, timens ipsa, ne si illi rursus pariter convenirent, eam præ nimio furore morte afficerent, decrevit juxta Apostoli sententiam, dare locum iræ. Dixit itaque religiosis Sororibus, secum in agone tribulationum et persecutionum pro justitia decertantibus; Si homines isti, qui odio iniquo persequuntur me gratis, rursus irruerint in me et occiderint me, timeo necis meæ culpabilis inveniri; præcipue, cum ego ipsorum cognoscens sævitiam, recedendo hinc, valeam eorum rabiem declinare. Vadam igitur ad domum Reclusæ S. Martini, neque enim chartas hujus domus petentibus æstimo conferendas. At illæ unanimiter responderunt: Quocumque perrexeritis, sequemur vos, paratæ vobiscum cunctas tribulationes propter justitiam sustinere. Sic ergo Virgo Christi, cum sancto suo illo comitatu, veluti de Ur Chaldæorum exiens, penes dictam Reclusam hospitata est. Quo cognito ille revera lucerna ardens et lucens, Dominus Joannes de Lausenna, ecclesiæ S. Martini Canonicus, accessit, et cum omni caritatis dulcedine dixit ei, B Domus Reclusæ, Soror Juliana, vobis vestrisque comitibus nimis est angusta; mea major est, eam eligite ad manendum, cum participatione præbendæ meæ: ipsam vobis expono, in ecclesia S. Martini pausaturus. At illa audito tantæ caritatis verbo, junctis manibus ait: Gratias tibi, Domine Deus meus, qui bene adimplesti verbum Apostoli, dicentis: Fidelis Deus qui non patietur vos tentari supra id quod potestis. Æstimabam ego me hic habere duos tantum parvos amicos, sed gratias tibi, magnos experior, non pusillos. Et mansit apud eos, spatio trium mensium.

Rom. 12, 19 — *discedit cum suis ad reclusam Evam,* — *et ædes Canonici Lausennæ.* — *1 Cor. 10, 13*

23 Cum autem ad Reverendum Patrem Robertum Leodiensem Episcopum clamosa insinuatione pervenisset, quod Christi Virgo Juliana cum suis sequacibus tam male a Priore domus suæ illiusque fautoribus tractaretur, ut eam cedere oportuisset illorum insaniæ et furori; ipse venerabilis Episcopus personaliter ad S. Martinum veniens, præcepit Christi Virgini, ne illinc recederent, donec ipse super statu domus prædictæ fecisset inquiri cum omni diligentia veritatem. Misit ergo viros providos et discretos ad ipsam domum, inquirere et cognoscere, quonam modo ille qui præerat promotus fuerat in Priorem, et quomodo sub ejus administratione spiritualia et temporalia se haberent. Qui veritatem super his articulis a C singulis Fratribus et Sororibus domus sub juramento diligentius inquirentes, invenerunt, quod ille qui præerat, per simoniacam pravitatem adeptus fuerat Prioratum: sub quo domus ipsa magnum patiebatur in spiritualibus et temporalibus detrimentum. Quidam etiam de Fratribus, qui partem dicti Prioris foverat, postmodum testatus est, quod ipse Prior non minus quam æquale sibi pondus argenti dictæ domui constitisset. Cum autem memorato Episcopo per inquisitores fuisset veritas declarata, justo rationis libramine deposuit Priorem de sede, et exaltavit humiles; illum qui simoniace promotus fuerat, ad Domum Leprosorum Hoyensem emittendo; Christi vero ancillam et suas comites ad domum propriam revocando. Sicque permanserunt ad invicem separati, usque ab obitum præfati Episcopi.

deposito per Episcopum Priore

24 Regressæ igitur Sorores, cœperunt de substituendo idoneo Priore diligentem habere tractatum. Verum plures religiosi viri, intestinam domus discordiam cognoscentes, officium Prioratus illius, licet requisiti, suscipere formidabant. Unde necessitate compellente, juvenem et innocentem Fratrem illum, qui Dei et ejus ancillæ adjutorio solennitatis D Sacramenti Officium decentissime composuerat, in Priorem domus præfici procurarunt. Et licet Christi Virgo multum illi compateretur, quem sciebat in Prioratu suo multa adversa passurum; promotioni tamen ejus suum præbuit assensum, sciens quod bona spiritualia domus et temporalia; quæ sub alio Priore fuerant diminuta, sub protectione istius, suffragante Dei clementia, non modica resumerent incrementa.

præficit Joannem, Priorem multa passurum adversa, — *AUCTORE COÆVO EX MS.*

25 Postmodum præfatus Leodiensis Episcopus, qui multum Julianam pro suæ sanctitatis privilegio diligebat, in pulchriori et saniori loco quam ille erat, in quo vetus oratorium situm erat, novam orationis cellulam eidem construi imperavit. Quam licet ipse Episcopus solvere de suo proprio voluisset, eximiæ tamen vitæ Dominus Joannes de Lausenna, et Reclusa prædicta S. Martini illam perfecerunt suis sumptibus et expensis. Ibi confluebant multæ religiosæ et sublimes personæ, ut ex visis et auditis in illa et per illam ædificati, sese ipsius orationibus commendarent. Quis enim virtutis et honestatis amator, non desideraret venire et videre Virginem sanctam, verecundam, pavidam, circumspectam? Quis sapiens et proficere cupiens non ambiret intueri et legere legem Domini immaculatam, non dico mo- E do illam exaratam in codicibus, sed scriptam in Julianæ moribus et sensibus? Totum in illa disciplinatum erat, totum insigne virtutis, perfectionis forma. Taceo nunc de ejus interiori homine, cujus pulchritudinem, puritatem et constantiam, mores ipsius satis ostendebant et vita; ita semper uno eodemque modo, illoque honestissimo ac decentissimo, se agebat, ut nihil appareret in ea, quod posset offendere intuentes. At sententia B. Jacobi hæc est, Qui non offendit in verbo, hic perfectus est vir. Et quis unquam in Juliana, etiamsi curiosius observavit, deprehendere potuit otiosum, non dico verbum, sed nutum? Quis manum pedemve moventem frustra! Protestatus est vir quidam, valde religiosus et sanctus, se non posse reminisci, quod per triginta annos et amplius, quibus Julianam noverat, aliquando viderit eam aliquod membrorum suorum movere sine ratione. Tanta denique distantia morum erat inter ipsam et alias mulieres, ut quique religiosi et perfecti, pro singulari gratia sanctitatis quam in ea videbant, ipsam suspicerent et admirarentur. Quid non ædificans et dignum admiratione in ejus sermone, ingressu, gestu, aspectu, habitu, et vultu! Vultus illi serenus, habitus modestus, simplex et humilis F aspectus, compositus gestus, incessus æquitati accomodus, et levitatis et ignaviæ alienus. Sermo illi rarus et circumspectus, qui nil nisi spiritum redolebat. Apparebat in carne ejus gratia quædam, spiritualis tamen potius quam carnalis. In facie claritas refulgebat, non utique terrena sed cœlestis: in oculis columbina simplicitas radiabat, et nitor Angelicæ puritatis. Tanta siquidem erat interioris ejus hominis pulchritudo, ut evidentibus quibusdam indiciis foras erumperet; et de puritatis internæ cumulo et gratiæ, copiose perfusus homo quoque exterior videbatur. Et quidem omnia supradicta sese omnibus intuentibus offerebant. Ceterum qui majori familiaritatis ausu, aliqua de promptuario cordis illius poterant elicere, vel etiam hi quibus vel pauca volebat de intimis revelare; ipsi profecto multo clarius agnoscebant, quanta sinceritatis, pietatis et caritatis affluentia, nec non et quam dulcissimis affectionibus pectus virgineum redundabat. Inde erat quod magni, religiosi et litterati viri, qui munera cœlestium gratiarum in se vel in aliis perpendere noverant, Julianam multo venerabantur affectu; scientes ipsam sponsam Domini virtutum, quæ tantarum virtutum copiam obtineret. Multæ igitur religiosæ et sublimes personæ

accipit novum oratorium: — *conservat interioris hominis puritatem,* — *Jac. 3, 2* — *externam modestiam,* — *et rectam membrorum compositionem.*

AUCTORE COÆVO EX MS.

ex concursu illustrium personarum

A personæ, nonnullæ solo claræ opinionis odore provocatæ, nonnullæ ex his quæ in Christi Virgine alias viderant et audierant delectatæ; ad eam ædificationis gratia veniebant, et post divina colloquia sese orationibus illius devotissime commendabant. At illa quæ familiari sibi humilitate semper magis optaverat et optabat latere quam apparere, et deprimi quam extolli; cum gravamine nimis adventantium frequentiam tolerabat. In una autem dierum venerunt ad eam duo Episcopi, ille tam famosus Theologus Guyardus Cameracensis, et memoratus Dominus Robertus Leodiensis. At licet Christi Virgini tantarum personarum dignatio et devotio placuisset, ægerrime tamen tulit, quod ex illarum accessu aliquid temporalis honoris in oculis hominum sibi accidere videretur: et suspicata est fuisse monitos a Reclusa S. Martini ut eam visitarent. Unde cum postmodum ad ipsam Reclusam venisset, dixit ei: Si possem odisse vos, Reclusa, et hoc absque peccato facere licuisset; fateor odissem vos: quia numquam, nisi per vos, fuissem in curiis Principum nominata. Et unde mihi ut veniant Episcopi ad me? Sed deprecor Regem mundi, ut ante meum obitum, tantum mihi patiatur inferri verecundiæ et dedecoris, quantum ex illorum accessu mihi, licet invitæ, præstitum est reverentiæ et honoris. O mira optio! quoniam in filiis hominum nimis rara. Quis verecundiam et dedecus optat sibi! Sufficere nos credemus, honores nec appetere nec quærere; sed et, si forsitan honoremur nec extollimur, dicimus nos securos. Sed quis sibi gratis oblatum honorem verecundia et dedecore optat compensari? Hæc vox frequentius versari solet in ore vel corde illorum, qui juste vel injuste præmissa patiuntur, Pater, si fieri potest, transeat a me calix iste. Sed tu, Juliana, optasti tibi amarum nimis calicem propinari. Ne timeas neque formides: non fraudaberis voto tuo. Revera Christi Virgo in sua memorata optione et deprecatione exaudita est; nam post decessum prædicti Leodiensis Episcopi, tantas tribulationes et persecutiones, plenas verecundiæ et dedecoris, sustinuit, ut in his explicandis, si adesset, Tullianæ fluvius eloquentiæ siccaretur.

et 2 Episcoporum

humilior.

B

optat dedecus et verecundiam perpeti:

26 Quodam tempore cum memoratus Leodiensis Episcopus, solita devotione ad Christi Virginem accessisset, dixit ei: Olim, Soror Juliana, cum mihi dicere solebatis, quod ad honorem Dei et profectum electorum esset solennitas Sacramenti; consueveram respondere, quod id bene credebam. Sed gratias Deo, quoniam credulitatis locum, rei certitudo subintravit. Profiteor me jam non credere, sed scire, C quod ipsa vere sit ad honorem Dei: siquidem hujus gratia bene mecum actum est. Tunc Juliana, quæ ipsum Episcopum ad Remensem Archiepiscopatum multo labore et desiderio noverat anhelare; eumdem super hoc admonere curavit, humiliter et fidenter, dicens; Sufficiat vobis obsecro, Domine mi, quod de larga manu Domini accepistis; scientes certissime, quod numquam in Remensem Archiepiscopatum provehi vos continget. Nolite ergo super hoc laborare: quoniam labor omnis, ut id possitis assequi quod optatis, in vacuum expendetur. Sed o cæca ambitio dignitatum! Quamvis memoratus Episcopus Christi Virginem Julianam multum veneraretur, ut ei crederet; vana tamen spe ductus, ab inchoato labore adipiscendi Archiepiscopatum prædictum, penitus non cessavit; sed numquam eum, ad quem laboraverat, apprehendit: siquidem non multo post tempore depressus est ægritudine vehementi, qua et invalescente ad extrema pervenit. Qui considerans diligenter, instare sibi vitæ terminum, qui non poterat præteriri; illos qui secum erant cum multa precum instantia, monere, rogare, et exhortari studuit; ut solennitatem Sacramenti, quam ipse dilexerat plurimum, et ipsi similiter diligerent, et pro posse suo promoverent: quam ipse jam in mortis articulo positus, tam sublimiter, sicut in corde suo disposuerat, non poterat exaltare. In signum autem devotionis et affectionis magnæ, quam ad illam habuerat et habebat, fecit coram se de ipsa solennitate celebrari. Qui multum corde compunctus de suis excessibus et peccatis, in bona spe et confessione extremum spiritum exhalavit. In eo autem anno, quo dictus Episcopus decessit, antequam moreretur, Juliana tria recepit indicia mortis ejus. Cum enim aliquando vacaret orationi, facta est vox super eam dicens; Episcope Roberte. Alias etiam cum oraret vox ipsa sermonem repetiit antedictum. Tertio audivit vocem dicentem, Episcope Roberte, morere. Ipsa vero licet interpolatis temporibus hæc audisset, non apposuit cor, illudi sibi reputans a maligno. Verum in hora transitus ipsius Episcopi, astitit Christi Virgini oranti spiritus, imaginem ipsius qui decesserat repræsentans: qui pertransiens, suppliciter illi dixit: Precare. At illa: Et quisnam, inquit, estis vos? Tunc ille: Ego, inquit, sum Episcopus Robertus. Tunc demum credidit Christi Virgo, quod ipse Leodiensis Episcopus transierat de hoc mundo: sicque cognovit, quod illæ quas audierat, non fuerant illusoriæ voces; sed illius, quem vocabant, imminentis obitus proditrices. Cum autem fama pernicibus alis volante, Reclusa S. Martini de præfati Episcopi obitu cognovisset; misit continuo puellam suam ad Christi Virginem hoc triste nuntium nuntiare. Quam cum Juliana vidisset, antequam illa quæ advenerat, verbum de eo, pro quo venerat, retulisset; dixit ad eam: Non venistis modo mihi prospera nuntiare, sicut alias facere solebatis. Tunc puella, quæ jam in summa exponi audierat rem, pro qua missa fuerat; retulit ei memoratum Episcopum decessisse. Cui Juliana respondit: Verum est, et ego quidem hoc bene cognoveram.

prædicit Episcopo non provehendum ad Archiepiscopatum:

D

deque ejus morte præmonita

E

mortui quoque spiritum videt.

CAPUT VI.

Tribulationes Julianæ multiplices. Discessus in varia monasteria, dein Namurcum et ad monasterium Salesinnense.

Post decessum igitur sæpe dicti Episcopi. Fratres et Sorores, imo lupi et tigrides de domo montis Cornelii, qui vivente dicto Episcopo Christi Virgini se opponere non audebant manifeste, veteris malitiæ et iracundiæ non immemores, adversus illam eo F amplius inflammata, quo diutius occultata, totius nequitiæ et furoris resumpserunt incendia. Remandaverunt primitus autem apud Hoyum Fratrem illum, qui de Prioratu domus prædictæ per memoratum Episcopum dejectus fuerat, clarescentibus culpis ejus: quem per aliquod temporis spatium, veluti unum de aliis Fratribus secum manere fecerunt. Et ut quoquomodo intus conceptam malitiam palliarent, primo de quodam monacho a albi habitus, superioris montis Cornelii, sibi Priorem constituerunt: sanctum vero innocentemque Fratrem juvenem, qui secundum sapientiam desuper sibi datam ipsam domum in spiritualibus et temporalibus strenue gubernabat, absque ratione de Prioratu sceleratissime removerunt. Advertens igitur Christi Virgo rursum turbines insurgere, et tentationum fabulationumque intumescere fluctus, Sorores adhærentes sibi, Sanctorum verbis et exemplis devote studuit confirmare, quatenus tentamenta omnia discerent in omni patientia sustinere. Fratrem etiam illum innocentem, qui vere factis ostenderat se Priorem, efficaciter admonuit, ne officium deponeret Prioratus, licet alter locum ejus per adversariorum violentiam

in nova persecutione

et intruso tertio Priore,

animat socias suas,

et ante datum Priorem ut in officio permaneat:

A violentiam occuparet. Et incitabat eum Christi Virgo, ut Sanctorum exempla ad sui ipsius assumeret munimentum; invitans ut semper mente revolveret quod de B. Lamberto canitur.

Fortis in adversis, humilis per prospera pacis
Nec terrore teri potuit, nec munere frangi.

Et iterum illud:

In corde illius sinceritas et legis plenitudo,
In ore ipsius veritas erat et pulchritudo.

restituto Priore Simoniaco,

28 Post modicum tempus adversarii Julianæ, Fratrem, qui antea per Leodiensem Episcopum a Prioratu domus justo judicio fuerat amotus, quem et remandaverant per fas et nefas, instituentes et destituentes pro suæ libitu voluntatis, iterum Priorem fecerunt. Quo facto ad Christi Virginem accedebant, et moventes capita sua insultabant ei, dicentes: Isti oportebit te omnino obedire, etenim tuus Prior est. At illa cum omni mansuetudine respondebat: Nequaquam. Crevit igitur intantum odium super eam, ut et magnos lapides in illius oratorium projicerent; etiam cum ipsa Regem cœli sua familiari frequentia exoraret. Timentes autem valde, ne per sublimes et religiosas personas, quæ Julianam noverant et visitare consueverant, Prior ab eis constitutus, sicut jam pridem, a domo pariter et ab officio pelleretur; illo consentiente, omnibus modis, quibus poterant, id agere satagebant, quo Christi Virgo ab ipsa domo recedere cogeretur. Et exacerbaverunt rursus adversus illam cives Leodienses, eos venenatis suggestionibus ad agendum impie provocantes. Qui die quodam venerunt ad ipsam domum, et conglobati sunt cum eis iniqui domus, qui oderant Julianam; et impetu facto unanimiter, accesseruut cum ferrĕis instrumentis, et aliis ad hoc aptis, ad oratorium funditus destruendum. Rapta est autem a suis religiosis Sororibus et inclusa in dormitorio domus. Illi vero, tamquam canes rabidi, domum orationis atrociter confringebant; providentes ne Christi Virgo ad illam de cetero habere reditum potuisset. Rapiebant etiam lapides et partes lignorum conscissorum, et totis viribus contra fenestras dormitorii, ubi eam inclusam intellexerant, jaciebant. Verum primus qui manum et brachium ad projiciendum extendit, sic divina ultione læsus est, ut usque ad vitæ suæ terminum, læsionis perceptæ numquam recuperare potuerit sanitatem. Et cum hoc fuisset Christi Virgini nuntiatum, ad instar Protomartyris Stephani, positis genibus devote Dominum exorabat, quatenus illos ab omni impedimento et periculo custodiret. Nec destitit ab oratione, donec illi oratorium ejus funditus destruxissent. In omnibus autem his non peccavit Juliana labiis suis, neque stultum quid contra Deum vel malefactores suos clam vel palam locuta est: sed cuncta sustinuit in summa patientia. Attamen tanto dolore cruciabatur interius, pro suo oratorio sic destructo, ut aliquando diceret uni de Fratribus dictæ domus: In tantum, Frater, doleo destructionem oratorii mei, quod pro tanto argenti, quantum ipsum oratorium fuerat, non permisissem illud destrui, si absque peccato prohibere potuissem, si reædificari mihi denuo non deberet. Noveritis autem illos grande peccatum super hoc commisisse: siquidem pro commoditate salubris aeris et loci, quo meum oratorium situm erat, recuperaveram corporis tantas vires, ut ego et Soror Isabella pro fidelibus defunctis, per singulos dies et noctes, psalterium ex integro diceremus, exceptis aliis Horis nocturnis et durnis: sed de cetero non spero me fore tam validam, ut illud possim solito more persolvere.

variis tribulationibus agitatur

B

orat pro destructoribus oratorii

C

sibi ad sanitatem recuperandam aptissimi.

29 Quam graviter autem super hoc offensus fuerit Dominus majestatis, cuidam religiosæ personæ dignatus est revelare. Cum enim aliquando in nubibus cœli intenderet aciem oculorum, vidit veluti clavam immensam super civitatem Leodiensem in aere pendentem, et crebris concussionibus minitantem. Quæ mirata est, et stupore contremuit vehementi, et deprecata est Dominum, quatenus, si placeret in oculis ejus, sibi notum faceret, quid illud quod viderat, portendebat. Et facta est vox ad eam dicens: Pro peccato, quod commissum est in Sororem Julianam, oportet totam civitatem Leodiensem duro verbere flagellari. Quod et factum est. Non multo siquidem tempore post, orta est dissensio inter Leodiensem *b* Electum, et cives dictæ civitatis: unde tot et tantæ afflictiones et incommoda pervenerunt, ut historiæ Trojanæ scriptor Homerus in his succumberet explicandis. Animadversionis autem divinæ flagellum omnibus extitit tam commune, ut vix quispiam Clericus vel laicus, dives vel pauper, vir vel femina, stultus vel sapiens, sublimis et infimus, in tanta remanserit civitate, qui in aliquo cujuscumque rei detrimento divinam expertus non fuerit ultionem. Cujus doloris exterminium afflavit primas et principales Leodiensis episcopatus villas; nec tamen ideo factum est singulis minus, quia diffusius. Inde secuta est domorum destructio, divitum depauperatio, ad ultimam egestatem reductio mediocrium, deinde et strages hominum. Audiant et attendant hoc, obsecro, qui Christi electos et dilectos parvi pendunt, imo nec metuunt contristare; vel qui majori insania eisdem irrogare injurias non verentur. Audiant nihilominus vocem supremæ Majestatis, suis fidelibus et amicis protestantis, Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei. Et illud: Mihi vindictam, et ego retribuam eis, dicit Dominus.

D

AUCTORE COÆVO EX MS.

punitione divina in persequentes secuta.

b

E

Zacch. 2, 8
Hebr. 10, 30

30 Considerante postmodum Christi Virgine Juliana, quod factores novi Prioris ipsam ad obediendum illi (qui, contra Deum, locum boni, innocentis, et adhuc viventis occupaverat) omnino cogere volebant; quodque, præ nimia iracundia et furore, eam alicubi procedentem lapidibus insectarentur; dixit religiosis et sibi adhærentibus sororibus: Vos videtis, quod in hac domo non valeo commorari; eo quod iniquorum odium ascendit semper, et ad mortem me persequi videntur. Dabo igitur locum iræ et persequentium furori; nolens, præveniendo mortem meam, apud Deum culpabilis inveniri. Oportet hinc me recedere, et alibi domicilium quærere. At Sorores, quæ optime noverant ipsam hæc omnia pro justitia tolerare, ferventi desiderio responderunt: Et nos, Domina, sequemur vos quocumque perrexeritis. At illa: Vos omnes, inquit, non potero mecum ducere, ignorans adhuc ubi recipere debeam mansionem. Verum quæ ex vobis fortiores sunt, et tribulationes melius sufferre prævalent, remanebunt: et Deus auxiliabitur eis inter angustias et dolores.

deliberat relicto Monte Cornelio,

F

alio discedere cum sociis:

31 Tunc recessit Christi Virgo, cum aliquantis Sororibus, de domo exasperatrice Montis-Cornelii, veluti de Ur Chaldæorum; recessit autem sine argenti subsidio. Et cum interrogaretur, quis sibi et suis comitibus sumptus necessarios ministraret; ipsa quæ totam solicitudinem suam, secundum B. Petri consilium, in Domino projecerat, respondebat: Deus auxiliabitur nobis; et si necesse fuerit, duæ de fortibus Sororibus nostris ibunt per ostia mendicare. Mansit autem primitus in Roberti-monte, postea in Valle-benedicta, deinde in Valle-beatæ Mariæ domibus monialium Cisterciensis Ordinis. Sed prædictus Prior, imo Prioratus pervasor, in singulis domibus memoratis persequens Christi Virginem, semper machinamentis callidis procuravit, ut ipsa in nulla dictarum domorum diuturnam invenire potuerit mansionem. At ipsa quæ non surdis auribus audiebat Dominum, in Evangelio discipulis suis de eorum persecutoribus dicentem; Cum vos persecuti fuerint

1 Pet. 5, 7

in variis monasteriis hospitatur:

Matth. 5, 11

sed cogitur discedere,

AUCTORE COÆVO EX MS.

A fuerint in una civitate fugite in aliam : dicit comitibus suis, Eamus Namurcum, pulsos siquidem a patria recipere consuevit. Et aggressæ sunt laborem hujus viæ, plenum calamitatis et miseriæ. O quanta mala sustinuit devota famula tua Juliana, propter te, Domine! Domesticorum persecutionem, a domo propria et patria depulsionem, nunc autem familiarium et amicorum elongationem, domicilii difficilem adeptionem, sumptuum paupertatem. Sed quoniam accepta erat tibi, necesse erat ut tentatio probaret eam. Numquid non probasti eam in omnibus fidelissimam? Profecto tu probasti : probasti siquidem eam. Deus, cum olim vitia domus suæ eliminare conaretur ipsa, in variis conflictibus justitiæ et veritatis ; examinasti eam, sicut examinatur argentum. in camino multiplicis persecutionis et tribulationis; nec in ipsa est inventa iniquitas impatientiæ vel murmurationis. Tua, Domine, probatio et examinatio, siquid in ea imperfectum remanserat, eliminavit, imo perfectionis ejus merita augmentavit; imo potius mentis ejus inconvulsibilem constantiam, quæ magna ex parte latebat homines, declaravit. Quis enim crederet, in sexu fragili et corpore pene inutili, tantam virtutem constantiæ et fortitudinis? Sed more B siderum, quæ in die latent, et in nocte lucent, ipsa virtus, quæ non apparuerat in prosperis, enituit in adversis. Nunc manifestatur quod te dilexerit toto corde, tota anima, tota virtute. Jam pridem notum fuerat, quod toto corde te diligeret, cum tam dulciter erga te et tuos afficeretur; tota anima, cum tam prudenter ab ipsa ad instar interioris hominis, exterior quoque ejus conversatio regeretur; sed luce clarius nunc constat, quod hæc tota virtute diligit te, a qua labor, dolor, et adversitatum multiplex afflictio tum fortiter sustinetur. Jam nunc apparet, et per totum vitæ suæ residuum apparebit, quod in ipsa fuerit fortis ut mors dilectio, nisi quod veracius dici potest, fortior omni morte. Siquidem aquæ multæ tribulationum non potuerunt ipsius extinguere caritatem, et flumina inundantium anxietatum et temporalium amaritudinum innocentis vitæ suæ non valuerunt obruere puritatem.

magno amore persecutionem ferens,

32 Cum igitur Namurcum pervenissent Christi Virgo Juliana et Sorores ejus, vix invenire potuerunt, qui eas colligerent hospitio; quia non erat eis notio in diversorio. Tandem aliquando cum pauperibus Beghinis acceperunt hospitium, ubi per aliquot tempus manserunt in magna angustia paupertatis. At Juliana frequenter dilectum suum Jesum Christum reducebat ad memoriam, qui cum dives esset, C pro nobis pauper factus est, ut nos ejus inopia ditaremur. Omnes etiam necessitates, angustias, persecutiones, amaritudines et hujusmodi, quæ ipsum Salvatorem mundi pro salute generis humani pertulisse Evangelica scriptura commemorat, solicite ruminabat; et quidquid exterioris adversitatis et gravaminis ipsa tolerabat, pro illius amore parvipendebat. Gratulabatur se ancillam et discipulam Christi, per viam temporalium tribulationum incedere, per quam Dominum et Magistrum noverat præcessisse. Sciens etiam in veritatis testamento hanc clausulam fuisse appositam, in mundo pressuram habebitis ; gaudebat, illam quæ sibi ex tabulis testatoris assignata fuerat, sibi cedere in portionem. Non recusabat ex testamento, debita præsentium afflictionum exolvere, ut ad legatam æternæ beatitudinis hereditatem posset aliquando pervenire. Nec dubitabat divitias hereditatis in infinitum supergredi debita afflictionis; sciens quod non sunt condignæ passiones hujus temporis, ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis. Cum autem ipsa Christi Virgo, et ejus comites, multum inopes et egentes, sicut dictum est, cum Beghinis pauperibus morarentur; cognovit de ipsarum persecutione et paupertate venerabilis Domina D *d* Hymana, domus de Salesinnes, prope Namurcum Abbatissa; ipsa vero erat soror Reverendi Patris *e* Conrardi Coloniensis Archiepiscopi, multæ sapientiæ et gratiæ titulis insignita. Quæ multum illis compatiens, viro valde venerabilis vitæ, Domino Joanni Leodiensi Archidiacono, studuit nuntiare, quod multum religiosæ sorores domus Cornelii-Montis injuste depulsæ, Namurci sine certo hospitio morabantur. Ipse namque Archidiaconus pauperibus Beghinis Namurcensibus, multa pietatis subsidia consueverat erogare : et fecit cum Christi Virgine et ejus comitibus misericordiam ; nam domum, quam prope ecclesiam S. Albani habebat, concessit eisdem, in qua longo tempore morabantur. Quæ lætabantur omni gaudio spiritali, quod ipsa domus vicina esset ecclesiæ, in qua pretiosarum erat copia Reliquiarum, præcipue de ligno Crucis, et de sanguine Domini : in quarum meditatione et devotione frequentissima impinguabantur, et delectabantur sicut in omnibus divitiis : fecit autem postmodum dictus Archidiaconus construi Namurci suis sumptibus hospitale, in quo sine pretio Beghinæ pauperes et debiles habitarent. Contulit vero terram Julianæ et suis E comitibus juxta dictum hospitale, et ecclesiam S. Symphoriani ad habitaculum construendum. Et facta est eis domuncula subsidiis fidelium : in qua longo tempore pauperem vitam ducentes, eleemosynis victitabant.

Namurcum migrans

degit primum apud Beghinas,

amore Christi optime contenta :

d e

dein in domo Archidiaconi Leodiensis, juxta ecclesiam S. Albani,

tum prope ædem S. Symphoriani

33 Post hæc attendens venerabilis Abbatissa de Salesinnes, injustum valde fore, famulas Christi a domo Montis-Cornelii nihil percipere, ad quam olim earum bona ampla fuerant devoluta; per se et per sonas alias procuravit, ut ab ipsa domo reditus annuos, quamdiu viverent, obtinerent. Quæ de consilio peritorum et religiosorum, maxime autem Reverendi Patris Guyardi Cameracensis Episcopi, subjectioni et protectioni præfatæ Abbatissæ se, quamdiu viverent, subdiderunt; ne absque superiore, sed solo propriæ voluntatis arbitrio, vivere dicerentur. Postmodum duæ de comitibus Julianæ, quarum una *f* Agnes, alia Ozilia vocabatur, pretiosa morte interveniente, ab hoc nequam seculo sunt sublatæ, et in memorata domo de Salesinnes traditæ sepulturæ. Istæ sanctis moribus et vita semper demonstraverant, se esse veras et individuas comites Julianæ ; cum ipsa cunctas tribulationes et angustias perferentes usque ad consummationem vitæ. His itaque defunctis, soror Isabella, quæ sola cum virgine Christi remanserat, suadebat ei crebris admonitio- F nibus, ut irent apud Salesinnes commorari; dicens, non expedire sibi, tenere hospitium pro ipsis duabus, quæ ambæ remanserant nimis debiles et infirmæ. Erat siquidem jam connexum, inter dictam de Salisennes Abbatissam et Christi Virginem, dulce ac forte vinculum caritatis ; nec dubium erat sorori Isabellæ, quin adventum Julianæ venerabilis Abbatissa plurimum affectaret. Recusabat autem Christi famula illo ire; tribulationem et dolorem, quæ superventuræ erant dictæ domui, pertimescens. Verum cum a sorore sua per singulos dies importunis precibus rogaretur, quatenus illuc irent gratia commorandi; voluntatem suam, licet nimium renitentem, tandem illius subdidit voluntati. Quas ad præfatam domum venientes, cum venerabilis Abbatissa cum omni devotione suscepisset, aulam latam et spatiosam eis exposuit ad manendum ; multam suis hospitibus impendens reverentiam, cum obsequio caritatis. At humilitatis amatrix Juliana, honores et obsequia, quæ sibi exhibebantur, molestissime sustinebat; sicut illa quæ et adhuc erat, et semper fuerat ad hujusmodi verecunda : deprecabaturque sæpius Abbatissam, ut ipsam cum sua comite prope ecclesiam

aliquos redditus percipit :

subjicit se Abbatissæ Salesinnen.

f mortuis Agnete et Ozilia.

abit cum Isabella in Abbatiam :

expetit altiorem habitationem

A ecclesiam in aliqua domuncula collocaret; asserens se libentius manere in locis humilibus et modicis, quam in aulis sublimibus et porrectis.

ANNOTATA.

a *Sive Ordinis Præmonstratensis, quos in vertice montis tunc habitasse supra diximus.*

b Henricus Gueldrensis, Electus *dicitur, quod diu postea anno* 1258 *Presbyter ordinatus, fuerit in Episcopum consecratus. Dissensio illa inter hunc et cives fuit præcipue an.* 1253, *consule Hocsemium et alios apud Chapeavillanum.*

c *Priores prope Leodium, tertia prope Hoyum etiamnum extant.*

d Hymana *sive* Himmana Abbatissa *cum titulo* Beatæ *memoratur in Menologio Henriquez ad* 29 *Januarii.*

e Conradus de Hochstade *creatus anno* 1238, *mortuus anno* 1261.

f *Non fuit hæc* Agnes *soror B. Julianæ, uti habent Fisen, Saussaius, Chrysostomus Henriquez et Bucelinus ad* 21 *Januarii.*

B

CAPUT VII.

Gesta Julianæ in Salesinnes; prædictiones variæ: discessus Fossas.

Prædicit inter alia, per Abbatissam et sororem ejus sanctas Virgines Ursulanas honorandas

Referre solebat ipsa venerabilis Abbatissa, prædixisse hospitem suam Julianam longo tempore postea futura, idque in rebus quamplurimis se percepisse. Ex quibus hoc unum ex pluribus non credidi reticendum, quod ipsis quodam die ad invicem de illis beatis undecim millibus Virginum colloquentibus, soror Juliana dixit Abbatissæ, quod per ipsam et ejus sororem, videlicet Dominam Aleydem S. Walburgis *a* Venerabilem Abbatissam, dictæ Virgines honorarentur. Quod dictum, post obitum Prophetissæ, sic adimpletum est. Memoratæ siquidem Abbatissæ et sorores, obtenta licentia fodiendi in cœmeterio Coloniensi sanctarum Virginum prædictarum, in altum fodi terram fecerunt; et ex insperato inventa sunt *b* quingenta et eo amplius corpora Virginum earumdem; thesaurus videlicet in agro absconditus, desiderabilior auro, pretiosiorque argento. Quæ per curam dictarum sororum et sollicitudinem in Flandriam deportata, ab illustri matrona *c* Margareta Flandriæ Comitissa, cum exultatione universæ illius terræ suscepta sunt, et in illis C locis, et ab illis personis quibus distributa sunt, habita in summo honore et immensa reverentia. Sicque factum est, ut verax fuisse probaretur illa, quæ per dictas Reverendas Abbatissas, sanctas Virgines prædixerat honorandas.

ob lupanar destructum

35 Eo tempore, quo Christi famula Juliana apud Salesinnes morabatur, quidam Clericus, potentioris burgensis de Namurco cognatus, prope dictam Abbatiam de Salesinnes domum habebat, in qua cum nequitiæ et dissolutionis suæ consortibus redire et vitam ducere consueverat inhonestam. Cum autem venisset Namurcensis *d* Imperatrix ad domum de Salesinnes memoratam, intimatum est ei de inhonestate et dissolutione, quæ in domo præfati Clerici ducebatur. At ipsa zelo justitiæ inflammata, lupanariam domum destrui imperavit. Quo facto, Namurcenses iracundia et furore fuerunt ineffabiliter effrænati seu efferati, et adversum eam odio vehementissimo concitati. Et licet iracundiæ feritas in plerisque diuturnitate temporis soleat mitigari, in istis tamen non cessabat per dies singulos excitari: contra domum etiam de Salesinnes, et ejus Abbatissam, erant ultra qua dici valet inflammati, cujus consilio dicebant Imperatricem omnia, quæ faciebat et fecerat, operari. D

incurrit odium variorum.

AUCTORE COÆVO EX MS.

prævidens desolationem monasterii, et perturbationem urbis Namurcensis,

36 Aspiciens autem a longe Juliana Namurcenses acerrime sævituros, in memoratam domum et ejus Abbatissam, nisi se ab Imperatricis familiaritate retraheret, admonebat eam multotiens, ut sapienter illius consortium declinaret. Sed hoc illa facere non poterat: nam Imperatrix elongari eam a se minime permittebat. Quod intuens Christi Virgo; tanta cruciabatur mœrore, ut requiem sibi capere non valeret; sed deficiebat in dolore vita sua, et anni ejus in gemitibus; ita ut oculi ipsius fere continuos deducerent exitus lacrymarum. Augebat etiam lamentationis ejus cumulos, quod dictam perturbationem toti villæ seu oppido Namurcensi fore communem, sicut exitus comprobavit, quodam præsagio futurorum prævidebat. Unde cum aliquando interrogaretur, cur intantum se affligeret, et quare tam continue in lacrymis versaretur; respondebat: Quidni multo luctu plangam angustiam et dolorem, qui superventuri sunt oppido Namurcensi, bonisque tam viris quam mulieribus, qui in ipso sunt? ipsi nos in peregrinationis nostræ tempore receperunt, et multa nobis humanitatis beneficia impenderunt. Cur non etiam lugeam desolationem, huic Domui de E Salesinnes imminentem, tribulationesque, quas exinde nostra Abbatissa, licet immerito, patietur. Scio enim et veraciter scio, quod si tranquilla et pacata tempora habere potuisset, dulcem circa Dominum frequentiam invenisset. Hæc mihi justi sunt caussa doloris, hæc lamentationis meæ materia, hæc mihi luctum et planctum uberem administrant. Diebus etiam et noctibus, lacrymosis supplicationibus Dominum exorabat, quatenus, quidquid de ipsa domo fieri permitteret, animas et corpora dilectæ sibi Abbatissæ totiusque congregationis sibi commissæ ab omni periculo defensaret. Multotiens etiam rogavit Dominum, ut imminentium flagellorum ictus sibi infligeret, dummodo eas ab illis misericorditer liberaret. Nec mirum si quæque dura et gravia pro tam dilectis familiaribus et beneficis suis perpeti voluisset, quæ pro persecutoribus et contubernalibus propriis, sub conditione salutis eorum obtinendæ, mortem pati corporalem noscitur optavisse. Interrogabatur siquidem aliquando, quomodo pro illis qui tantum tribulationis et persecutionis sibi irrogaverant, et injuste, posset Dominum deprecari: et ipsa respondit: Vellem ego semel absque merito mortem recipere corporalem, et postea ad vitam reduci præsentem denuo moritura; hoc pacto, quod hi qui me persecuti sunt F injuste, in statu consisterent salvandorum: O vere verbum magnificum! Optio tam admiranda quam cara. Perpendisne quam copiosus caritatis ignis in virgineo pectore accensus fuerat, qui levi commotus interrogatione, scintillas tam fervidas emittebat? Nonne satis magnum quid videri poterat, si dilata morte propria, quam lege humanæ conditionis evadere non poterat, unam interim mortem cuperet sustinere; hac tamen pactione ut ipsa mors sibi in meritum, et persecutoribus suis cederet in salutem? Profecto satis hoc magnum et votum nimis rarum; cum, Veritate attestante, majorem caritatem nemo habeat, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Verum animam ponere pro inimicis, excellentissima, quam Christus habuit, caritas est; quia cum adhuc inimici essemus, reconciliati sumus Deo in sanguine filii ejus. Vera igitur amatrix et imitatrix Christi, etsi non æqualem Christo habuit caritatem (neque enim alicui creaturæ fuit, est, vel erit possibile) illi tamen similem vel ex parte visa est in desiderio habuisse; quæ pro persequentium se salute mortem cupiebat, etiam absque proprio merito, sustinere.

multum contristatur:

optat pro Salesinnensibus affligi,

imo pro se persequentibus mortem subire

Joan 15, 13

A 37 In memoratis autem tribulationibus Christi Virgine persistente, verbum quod longe ante prædixerat, consummatum est. Quodam siquidem tempore Sorores *e* Agnes et Ozilia, quas jam superius decessisse diximus, nec non et Soror Isabella, dum adhuc viverent, et timerent modicum ne Chrisi Virgo Juliana, quam sequebantur, ab eis tolleretur; dixerunt ad illam ; Ex insperato fortassis, Domina, mortis interveniente divortio tollemini a nobis, et nos solas et orphanas relinquetis. At illa, spiritum concipiens propheticum, blande consolata est eas, dicens : Non turbetur cor vestrum super hoc, neque formidet : nam vos omnes præcedetis me, et ego novissima omnium remanebo. Quod et factum est. Nam Soror Isabella (quæ suos humeros in supportandis Christi Virginis oneribus numquam subduxerat, quæ et in multa carnis et spiritus sanctitate præsentis vitæ stadium cucurrerat) carne soluta est, et in domo de Salesinnes, ubi aliæ duæ Sorores ejus sepultæ fuerant, est sepulta. Cujus corpus cum lavari et præparari ex more deberet venerabilis Abbatissa altiori consilio non est passa Julianam his obsequiis interesse, ut seorsim posita melius a lacrymis temperaret. Quibus peractis, Abbatissa ad eam rediit gratia

AUCTORE COÆVO EX MS.

e Isabellam sociam post alias duas, ut prædixerat, ante se mortuam

B consolationis ; quam invenit uberrimos lacrymarum rivulos effundentem. Cui cum ironice diceret Abbatissa : Pulchrum nobis exemplum reliquitis, quæ sic ex illius obitu plangitis et lugetis ; illa respondit : Non ego illam, sed lugeo memetipsam. Quantam autem credulitatem, imo quantam certitudinem ancilla Christi Juliana habuerit, quod Soror Isabella ab omnibus pœnis, etiam purgatoriis, esset post obitum absoluta, et sine macula etiam Domino præsentata; ex eo potest conjici, quod ipsa Juliana, quæ pro sibi familiaribus et dilectis cum ab hoc seculo migrabant, curam maximam et solicitudinem pro earum liberatione a pœnis purgatorii adhibebat, et Dominum pro eis instantissimis precibus, per se et per alias religiosas personas, exorabat; numquam pro Sorore Isabella, cum qua semper fuerat cor unum et anima una, visa est aut percepta pro illa defuncta orationes a persona qualibet requisisse. Deinde ab obitu Sororis Isabellæ elapsis quindecim diebus, venerabilis Abbatissa jocando dixit Julianæ : Insidias, Domina, vobis struxi : optime vos notavi, quod numquam personam quamlibet adventantem ut oraret, numquam me etiam, ut orarem, vel Conventum domus hujus orare facerem pro Sorore Isabella, vel tenuiter monuistis. At illa vultu placido serenaque facie, veluti subridendo, respondit : Quis-

firmiter credit a pœnis purgatorii absolutam

C piam sanctorum dicit, quod injuriam facit Sancto, qui orat pro Sancto. O compendiosa responsio, sed fœcunda! Hac enim brevissima enuntiatione Abbatissæ satisfecit, et quid de Sorore sua noverat satis lucide demonstravit. Hoc siquidem verbum non accepit aliter Abbatissa, quam si sibi verbis aliis respondisset : Soror Isabella sancta est, et ideo pro ea orari non decet. Admonita enim jam pridem ipsa fuerat Abbatissa a viro vitæ venerabilis, Domino Joanne de Lausenna, ut verbis Julianæ non aliter fidem daret, quam si Christus ei verba eadem ore proprio protulisset. Ob hoc autem Juliana dictam domum de Salesinnes non mediocriter diligebat, quod in ipsa tres tam pretiosæ gemmæ reconditæ fuerant : ubi et multa Sanctorum corpora quiescebant. Inde etiam multum dolebat quod ab ipsa domo Conventus esset dispergendus, et ipse locus per invasionem et destructionem sævientium hominum vel ad tempus in solitudinem redigendus. Sed antequam tentemus ulterius progredi, narrationi quorumdam, quæ usque huc distulimus, paululum non pigeat immorari.

38 Cum aliquando quædam persona Christi Virgini, de dissensione ipsius et Prioris Montis-Cornelii, loqueretur, inter alia, familiaritatis ausu, intulit D dicens : Multa eorum, quæ imposuistis ipsi Priori, non creduntur a pluribus, Domina mea, vera esse; plusquam justo eidem dicemini nocuisse. At illa, respondit : Scire vos volo, dilecta mea, quod numquam adversum ipsum Priorem ab Evangelica semita declinavi, occasione cujuscumque tribulationis vel injuriæ, quam ipse mihi irrogavit. Indubitanter etiam noveritis, quod nec subtus nec supra terram est argentum, pro quo de illo verbum mendacii protulissem, vel etiam contra eum quidquam machinarer, unde mea me conscientia remorderet. Cujus protestationi facillime credendum est; cum ipsa ea, quæ religiosis etiam personis minima vel nulla vitia videbantur, mirabili constantia facere recusaret. Hujus rei gratia unum, quod interim occurrit, subjiciam exemplum. *f* Cum in persecutionis suæ tempore Christi Virgo cujusdam Reclusæ reclusorio moraretur, suadebat ei Reclusa ut velum nigrum capiti suo superponeret, ut Reclusa credi ab intuentibus subito potuisset. Et hoc ideo, ne hi qui de foris erant, et Priori Montis-Cornelii verbo et animo favebant, ipsam quoquomodo per fenestras recognoscerent, et injuriosis sermonibus laniarent. Quod ipsa E facere nullatenus acquievit, asserens duplicitatis vitio se teneri, si cum esset alia, alia vellet credi. Non igitur mirum, si minus præfato Priori vel cuiquam insonti injustas struxisset calumnias, ædificando ad gehennam, quæ tantam tenebat in minimis disciplinam.

summa patientia perfert tribulationes immissas.

f recusat velum nigrum ut lateat accipere

39 Solet quædam persona testari, de cujus assertione non est licitum dubitare, se vidisse Namurci Christi Virginem Julianam, aliquando post Evangelium orationi incumbentem, et desuper caput ejus ingentem evaporationem fumi superius ascendentem. Quod, ut arbitror, ideo Dominus voluit demonstrare, ut persona quæ hoc videbat, ex visibilibus invisibilia deberet attendere; ut videlicet agnosceret, quantæ caritatis ignis fervebat in virgineo pectore, a quo tantæ fumus evaporationis monstrabatur sursum ascendere. Et hoc est quod orabat Psalmista, dicens : Dirigatur Domine oratio mea, sicut incensum in Ps. 140, 2 conspectu tuo.

in oratione evaporat fumum e capite :

40 Infirmabatur aliquando quædam monialis vehementer, quam Juliana non modicum diligebat : quod cum sibi nuntiatum fuisset, intempestæ noctis silentio, se contulit et institit orationi. Mane autem facto cum interrogaretur de illius, quam hesterno die cognoverat, infirmitate, respondit : Infirmitas hæc F non est ad mortem. Prius ego moritura sum quam ipsa : quæ superstes, pro me Dominum exorabit. Quod et factum est : prius enim exivit a corpore, dicta moniali superstite manente.

prædicit ægram post se victuram :

41 Quadam die, cum Christi Virgo de Domo Salesinnes Namurcum esset itura, suadebant ei comites ejus, ut navim sibi præparatam ascenderet, ne ipsam fatigari pedes eundo per circuitum oporteret. Sed ad hoc nulla suasione potuit tunc induci, sed magis suadentibus consulebat, ne res suas ponerent in ipsa navi. Impositæ tamen fuerunt contra ejus consilium, præcipue cum illis videretur nihil esse timendum. Assumpsit autem ipsa laborem pedes eundi, via quidem prolixiori. Verum antequam navis aquam pertransire potuisset, demersa est, et res pariter quæ impositæ fuerant in eadem.

cognoscit navim submergendam :

42 Post felicem comitum suarum obitum, Christi Virgo se solam intuens remansisse, mandavit in domo Cornelii-montis unam de Sororibus, *g* Ermentrudem nomine, venire ad se. Quæ venit sicut illa quæ tota erat Julianæ exposita voluntati. Post hæc immisit Deus in cor Fratris Joannis, domus Montis Cornelii veri Prioris, licet per intrusionem alterius supplantati, ut Christi Virginem visitaret : qui

g

A qui cum illa præsente et absente passus fuerat pro Christi amore tribulationes multas. Qui cum venisset ad eam, cum immenso caritatis affectu susceptus est, sicut ille quem Juliana pro innocentia et sanctitate plurimum diligebat. Cum autem recedere debuisset, Christi Virgo commonuit Sororem Ermentrudem dicens: Confitemini Fratri Joanni, quia verus Prior vester est, et habet animæ vestræ curam; scientes certissime, quod numquam amplius ego et vos confitebimur ei. Hoc ipsa dixit per spiritum propheticum, prævidens dictum Fratrem ex hoc mundo ad Patrem in proximo migraturum. Siquidem cum reversus fuisset, correptus est ægritudine vehementi; qua per singulos dies invalescente, præsentis vitæ miserias pretiosæ mortis transitu terminavit. In hora autem beatæ migrationis illius, cum quædam venerabilis vitæ Reclusa longe distans a loco, ubi Christi servus obierat, orationi insisteret; audivit vocem numerosæ multitudinis super se transeuntis, et hujusmodi Invitatorium, Christum Regem Regum adoremus Dominum, mirabili altitudine et ineffabili dulcedine decantatis. Audiebat etiam vocem Fratris Joannis, et recognoscebat inter choros psallentis multitudinis : siquidem eadem hora decesserat; quod tamen ipsa, quæ cantantes audiebat, penitus ignorabat. Quæ præ immensitate gaudii sese capere non prævalens, cœpit et ipsa psallere cum psallentibus. Post paululum Christi Reclusæ nuntiatum est de illius beata dormitione : quæ per fidelem inquisitionem cognovit, quod illa fuerat hora transitus servi Dei, qua voces cantantium et laudantium Deum audierat in sublimi. Cum vero corpus illius adhuc in medio jaceret ecclesiæ, quædam religiosa persona insistebat orationi : et vidit, et ecce tecta ecclesiæ pandebantur; et Dominus Jesus, cum gloriosa Virgine matre sua, de superioribus descendebant : qui defuncti animam dignanter assumentes, eam evolando superius deferebant. Cum autem vir vitæ venerabilis, in die qua defunctus traditus est sepulturæ. pro illius anima Domino sacrificium obtulisset; interrogabant eum religiosæ Sorores domus illius, quid sibi de Domino Joanne visum fuisset. Qui pro concepta de illo fiducia, respondit, Intuitus est dilectum suum Jesum Christum et satiatus est.

et Joannem quondam Priorem brevi moriturum,

B

auditum in hora mortis cum aliis cantans.

43 Post hæc furor populi Namurcensis adeo contra domum de Salesinnes exarserat, ut firmiter assererent se illam incendio vastaturos. Quod cum Imperatrix cognovisset, mandavit Abbatissæ, ut et ipsa et Conventus a domo sua discederent; quo usque illa, quæ inter eam et gentem suam sæviebat perturbatio, sedaretur; ipsa vero custodes domui de Salesinnes constitueret, qui eam a cunctis hostibus tuerentur. Sed cum id Christi Virgini Julianæ, relatum fuisset, vehementi cordis dolore percussa est: sciens, quod qui custodes constituerentur, prius ipsam domum dedecori subjicerent, nec eam demum ab impugnantibus incursibus defensarent. Cum autem Conventus dispergeretur, ipsa vim doloris intra se reprimere non prævalens, in ingentes clamores erumpebat; et veluti diruptis interioribus præ cordis angustia, per os suum sanguinem emittebat: quod ex tunc et deinceps quamdiu supervixit, facere non desivit. Moniales vero mœrorem illius lenire cupientes, dicebant ei, quod commotio Namurcensium, qua recedebant, per Imperatricem cito finiretur; et sic pace reddita, Conventus dispersio citius revocaretur. At Christi Virgo nullam consolationem super hoc admittebat, sed dicebat: Si vos dispergimini, non tam cito revertemini. Hoc autem quod dixit et quod sensit de domo de Salesinnes, sive de dispersione Conventus, sive de custodibus domus, novimus plenius evenisse, nec quidquam quod evenire oporteat credimus superesse. In hora vero dispersionis amaræ Conventus prædicti, quædam religiosa persona Leodii manens, orationi vacabat : quæ cum dilectam sibi Julianam ad memoriam revocasset, cœpit intra se anxiari et mœsta esse, tantoque et tam valido cruciari dolore, ut idem dolor sibi intolerabilis videretur. Et cum ab oratione surrexisset, quemdam vitæ laudabilis Sacerdotem, qui ad eam venerat rogavit, dicens : Obsecro, Domine, orate pro Sorore Juliana, quoniam aut ipsa nunc moritur, aut dolorem nimium patitur. Sic autem erat. Nec post aliquantulum temporis missæ sunt sibi litteræ, a venerabili Abbatissa de Salesinnes et Christi Virgine, illius vehementissimi doloris, quem ipsa in dispersione dictæ domus sustinuerat, mirabilem seriem continentes. Tunc manifeste persona memorata cognovit, illam afflictionis Julianæ horam fuisse, qua ipsam aut mortem aut dolorem nimium pati, in oratione sua per nimiam compassionem, senserat, et Sacerdoti, qui tunc ad eam venerat, revelarat.

C

in dispersione monasterii Salesinnensis

præ tristitia cordis sanguinem spuit,

D

AUCTORE COÆVO EX MS.

quod alteri absenti revelatur :

44 Disperso igitur conventu de Salesinnes, venerabilis Abbatissa Christi Virginis Julianæ solicitudinem gerens, deduxit eam ad domum Cantoris de *h* Fossis, viri vitæ laudabilis et honestæ. Qui cognita sanctitate tantæ hospitis, eam cum comite sua, gratanter suo suscepit hospitio, impendens eisdem multæ caritatis obsequia, cum affluentia reverentiæ et honoris. Fecerat autem dictus Cantor olim fieri reclusorium, ecclesiæ Fossensi contiguum, in quo Soror ejus reclusa fuerat; quæ eodem tempore et die, quo Reclusa Sancti Martini Leodii suum reclusorium, et illa suum similiter intraverat. Sed cum jam esset in adventu Julianæ Christi Virgo de medio sublata, ipse Cantor dictum reclusorium proponebat facere destrui. Tunc mutata voluntate, bene decenter fecit illud in omnibus necessariis præparari, quod et Julianæ tribuit gratia commorandi. Ipsam etiam in dicto reclusorio manentem, quamdiu postmodum illa vixit, miro veneratus est affectu, sciens eam esse sanctam et refertam muneribus spiritualium gratiarum.

h deducta Fossam,

E

degit in reclusorio :

ANNOTATA.

a Aleidem *apud Eichstadienses in Germania superiore (ubi S. Walburgis corpus esse late diximus in ejus Vita 25 Februarii Abbatissam fuisse, tradit Crumbachius lib.* 8 *Historiæ Ursulanæ cap* 19

b Quingenta *habent MSS. et Fisen, at Chrysostomus Henriquez et Molanus ediderunt* quinquaginta. *De unico corpore Hymanæ concesso anno* 1256 *legitur testimonium authenticum apud Crumbachium cap.* 18.

F

c *Est hæc* Margareta, *Balduini Imperatoris Constantinopolitani filia, quæ in regimine Flandriæ et Hanoniæ successit sorori Mariæ anno* 1244, *et vixit usque ad annum* 1280.

d *Hæc est* Martha, *quondam uxor Balduini* II *Imperatoris CP. cui Blanca mater S. Ludovici Regis Francorum Comitatum Namurcensem reddidit, quem, Martha Imperatrice adsentiente, anno* 1262 *accepit Guido, ante dictæ Margaretæ filius.*

e *Has tres cum titulo* Beatarum *refert ad hunc diem Raissius in Auctario ad Natales Sanctorum Belgii a Molano editos : et* Isabellam *appellat* Elizabetham *cum Chrysostomo Henriquez.*

f *Sequentia usque ad num.* 43 *desunt in MS. Rubeæ-Vallis : et apud Henriquez solum nonnulla de Joannis visitatione ex num.* 42 *adjungebantur.*

g Ermentrudis *cum titulo* Beatæ *inscripta est Menologio Henriquez ad 7 Aprilis.*

h Fossa *oppidum tribus a Salesinnensi monasterio leucis versus Occidentem ; ubi donante locum S. Gertrude, monasterium extruxit S. Ultanus.*

CAPUT VIII

AUCTORE COÆVO EX MS

CAPUT VIII.

Ultimus morbus, obitus, sepultura.

In ultimam ægritudinem delapsa,

Cum autem misericors pater, fidelis ancillæ Julianæ decerneret finire ac remunerare tot et tantas, quas pro amore suo sustinuerat, tribulationes, angustias et dolores, exaggeravit super eam molestias corporales. Quæ decidit in lectum extremæ infirmitatis suæ, cœpitque caro infirma de die in diem deficere. Invictum tamen ab oratione spiritum minime relaxabat : sed etiam cum jam præ nimia, quam inter cetera patiebatur, oris anxietate, difficulter loqueretur ; nihilominus Horarum suarum consuetum pensum Domino persolvebat. Et cum terrestrem corporis sui habitationem pro certo cognosceret dissolvendam, illius dilectissimi in Christo amici sui, Domini Joannis de Lausenna, Canonici S. Martini Leodiensis, multum præsentiam suspirabat ; et a personis assidentibus sibi, si quo modo posset eum habere, sæpius requirebat. Desiderabat autem illum, ea specialiter, ut creditur, intentione, ut secreta sua, quæ tantopere in vita celaverat, eidem vel in vitæ suæ termino revelaret. Verum in hac extrema ægritudine sua, nec ipse Dominus Joannes, nec alii familiares et amici sui, qui Lèodii morabantur, eam visitarunt ; tum propter guerrarum oppidi Namurcensis discrimina ; tum quia non credebant ipsam eo tempore morituram, infirmitate quam tunc patiebatur ; aliis quas sæpe sustinuerat, ex quibus et convaluerat, esse similem æstimantes. Ex quo completum est verbum, quod longe ante cuidam sibi dilectæ prædixerat, quod videlicet specialium amicorum suorum, et præcipue illorum qui eam in cunctis tribulationibus suis in anima et corpore cognoverant, migrationis suæ tempore non esset præsentiam habitura. Olim etiam ad Sorores sibi specialius adhærentes dicere solebat, ut ipsa vivente, si quid boni capere possent, caperent ; nam ad hoc frustra vitæ suæ terminum expectarent. Noverat nempe illas hac fallaci expectatione suspensas, ut saltem ipsis panderet suorum secretorum abscondita, cum esset a corpore migratura. Sed manifeste satis significabat, quod nec tunc etiam revelaret ; cum futurum esset illos tunc absentes fore, quibus ea desideraret committere, quod aliis non posset. Nam licet extremo vitæ suæ tempore quasdam personas præsentes haberet, de quibus non modicum confidebat ; attamen vel verecundabatur, vel non audebat eisdem ita prodere abscondita cordis sui ; sicut fecisset uni de fidelissimis suis, qui totius vitæ suæ seriem in corpore et anima cognovisset, qui ex præcognitis facilius quæ diceret, intelligeret, crederet, et scripto diligentius commendaret. Sed cum jam morti appropians videret quempiam de suis hujusmodi non adesse, vocavit ad se Sororem Ermentrudem, cum qua de morte sua secretum cœpit habere sermonem. At illa verbum mortis Christi Virginis æquaminiter ferre non prævalens, flere cœpit uberrime. Tunc Juliana ad illam : Turbastis, inquit, me Soror, jam amplius non sum vobiscum de hujusmodi locutura. Non aperuit igitur ulterius ad illam os suum super his quæ intenderat ; cum tamen constet, quia quædam illi dicere proposuisset, si vel ad tempus dissimulare, cordis sui mœstitiam potuisset. Demum etiam adduci sibiNotarium postulavit. Sed cum in illa villa non posset ad manum scriptor idoneus inveniri, tandem ad eam puer juvenis est adductus ; quem cum vidisset, dixit, non posse per talem puerum se juvari. Sic igitur Juliana quemquam mortalem non habuit vel in morte suorum conscium secretorum : quæ tamen exposita, sanctitatis suæ gloriam poteraut declarare ; et amicos ipsius et notos debuerant amplius jucundare. Quod tamen sine divino consilio non credimus evenisse. Sed quis cognovit sensum Domini, aut quis consiliarius ejus fuit ? Voluit fortasse omnipotens Deus, ut virtutis amatores in ancilla sua potius attenderent ea quæ, se offerebant omnibus imitanda, quam ea quæ, si revelata forent, essent tantummodo admiranda. Vel mirabilis existebat scientia illorum, confortata erat, nec poteramus ad eam. Vel fortassis eramus nos indigni cognoscere sublimitatem tantorum ac talium arcanorum, quos premit ac deprimit usque adhuc numerositas peccatorum,

nequit habere alloquium amicorum :

quibus secreta cordis aperiret

desiderat esse cum Christo.

46 Jam ferventisimus ille sacri desiderii ignis, dissolvendi et cum Christo esse, in virgineo pectore jam pridem vehementer accensus, interius se includi non patiebatur, sed ignito eloquio scintillisque verborum ardentissimis exterius erumpebat. Jam Christi Virgo, qnæ totiens in secretis suis orationibus Domino dicere consueverat, evidenter hæc et multa horum similia replicabat : Domine quando me liberabis de corpore mortis hujus ? Quando veniet illa dulcis hora, quam tantum desideravi ? Quando adimplebis desiderium cordis mei ? Et cum a circumstantibus aliquando caussa consolationis diceretur eidem, quod jam ibat ad mortem ; cum omni fiducia respondebat : Certe non ego ad mortem, sed ad vitam vado. Quod igitur conquereris Christi Virgo ? Non diutius prolongabitur exilium tuum : in proximo est, ut ad patriam revertaris. Nonne tu illa es, quæ tam incessanter clamasti ad Dominum, dicens : Educ de carcere animam meam, ut confiteatur nomini tuo ? Clamor tuus ascendit usque ad Regem cœli, qui videns vidit afflictiones cordis et corporis tui, quas passa es pro ipsius nominis gloria in Ægypto : unde jam festinabit educere te de domo carceris et umbra mortis. Jucundare igitur, filia Sion ; et exulta satis, filia Hierusalem : lætare jam fere enavigato hujus seculi nequam mari magno et spatioso ; citius desiderato portui applicabis. Adhuc modicum et atrocissimis tyrannis, mundo videlicet carne et dæmone, cum universis exercitibus suis devictis, gloriose procedes e prælio, palma victoriæ decoranda, et virginitatis laurea coronanda. Sed ipsi laureæ nec rosæ nec lilia deerunt : rosæ ob insigne martyrii, lilia propter privilegium candoris virginei. Nec me pœnitet, Christi Virgo, Martyrem te dixisse : cur enim Martyrum choris te dubitaverim aggregandam ? quia martyrium, quod illi habuerunt in opere, tu habuisti in voluntate. Nam, sicut in primo libro dixisse me recolo, cum frequenter in mente revolveres memoriam Dominicæ passionis, et a facie ejus, sicut cera a facie ignis, cor tuum molle ac tenerum liquesceret ; sæpissime desiderio magno desiderasti, pro amore Crucifixi perpeti mortem crucis, etiam coram viventibus universis. Cur et in hoc non te asseram Martyrem voluntate, quæ pro inimicorum tuorum et persequentium te salute, mortem unam nosceris optavisse ? Porro memini quempiam Sanctorum in suis scriptis famosissimis reliquisse, genus esse martyrii, mortificare membra sua quæ sunt super terram : illo quidem, ut dicit, quo membra cæduntur ferro, horrore mitius, sed diuturnitate molestius. Quod si verum est imo quia verum est (siquidem qui hoc dicit B. Bernardus, cujus doctrina ut sol et luna per totam Ecclesiam) nemo sanæ mentis, Christi Virgo, te dubitet dicere etiam in opere Martyrem gloriosam. Tu namque a primis annis, non solum corpus, sed et corporis sensus penitus mortificasti : plurimam debilitatem et continuam pertulisti : infirmitates multas et magnas sustinuisti : injurias, contumelias, tribulationes, persecutiones innumeras pro Christi nomine tolerasti, in quibus te semper suaviter et fortiter habuisti. Revera, Christi

coronanda Virgo et Martyr voluntate

et mortificatione continua :

A Christi Virgo, nisi illam, qua Martyres passi sunt, constantiam mentis adepta fuisses, numquam in tot et tantis tribulationibus persistere potuisses. Audacter ergo dixi superius, et adhuc dico; Laureæ tuæ nec rosæ nec lilia deerunt. Vel si malueris, quoniam amicus tuus candidus est et rubicundus, a candido coronam recipies candidam, a rubicundo purpuream: nam ipsum candidum secuta es candore purissimæ virginitatis: rubicundum, tolerantia multiplicis passionis. Sed adhuc sustine modicum temporis, et pro multitudine quam sustinuisti præsentium tribulationum et dolorum, introducenda es in æternorum plenitudinem gaudiorum.

47 Cum autem Christi ancilla totam Quadragesimam, in multa silentii disciplina et summa patientia ægritudinis, quam in toto corpore patiebatur, transegisset, in Vigilia Dominicæ Resurrectionis, dixit Sorori Ermentrudi: Cras mihi eundum est ad ecclesiam, et valedicendum ecclesiæ, quoniam numquam in hac vita corruptibili sum ad eam amplius *deducat in ecclesiam die Paschæ, sacram Eucharistiam sumit:* perrectura. Crastina igitur die valde diluculo surrexit, et ducta est ad ecclesiam, in qua Matutinis et laudibus pluribusque Missis auditis, de manu venerabilis hospitis sui Cantoris, Missam celebrantis, B Corpus Domini cum omni devotione suscepit, absque impedimento molestiæ corporalis. Quæ reversa ab altari, reducta est in locum suum orationis, ab ecclesia usque ad vesperum non recedens. Sed quis jam proferre ne dicam cogitare sufficiat, quam medullata devotionis holocausta in ara cordis sui sacrificaverit suo hospiti tam dilecto? Quis etiam valeat æstimare, qualia et quanta laudum munia hâc in die Juliana obtulerit Domino resurgenti? Non ponebat in cœlum os suum, festum tamen solenne animi pinguedine faciebat, et quod corpore non poterat, mente agebat, sicut scriptum est; Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi, et reliquiæ cogitationis diem festum agent tibi. *Psal. 75, 11* Nonnulli ipsa die, pro tantæ solennitatis lætitia, voces suas modulatis cantibus exaltabant; Christi Virgo intra semetipsam, in psalmis, hymnis, et canticis spiritualibus cantabat et psallebat Deo in corde suo, mentis jubilo solennizans. Celebritate igitur Dominicæ resurrectionis ab ea sic *inungitur;* peracta, ad domum reducta est, cum jam sol vergeret ad occasum. Demum Oleo sacro se postulavit inungi. Et cum inungeretur tota in lacrymis liquescebat, ita ut Sacerdos inungens eam, super illius affluentissima devotione plurimum miraretur: super hoc etiam non mediocriter obstupescens, quod Christi Virgo ad quælibet membra, quæ sibi innnC gebantur, orationem dicebat ad hoc proprie congruentem.

48 Feria vero *a* quarta, in vigilia scilicet S. Ambrosii, cum in tantum debilis appareret ut jam in extremis agere putaretur; venerabilis Abbatissa de Salesinnes, quæ tunc aderat, dilectæ suæ Julianæ funeri cupiens interesse, volebat in ipso reclusorio pernoctare. Quæ cum ab ægrotante, ut in pace recederet, sæpius rogaretur; sed præ timore et expectatione transitus illius, ut putabat, jam instantis, hoc omnino facere recusaret; maluit Christi Virgo, quod de semetipsa cognoverat, sub involucro verborum prodere, quam dilectam sibi Abbatissam, de subtractione sua pavidam, per noctem in angustiis reclusorii remanere. Ait namque ad illam: Recedite, Domina *tempus obitus sui indicat:* mea, recedite in pace; quoniam nec hodierna, sed nec crastina quidem die, sum ab hoc seculo migratura. Hoc autem vere dixit; nam usque ad diem tertium supervixit. Unde aliqualiter constat, quod resolutionis suæ diem bene noverat, quæ licet resolvi jam crederetur, de prolongatione vitæ suæ talem sententiam præferebat. Quam tamen, ut omnimodam declinaret admirationem, nullatenus protulisset, si D sua simplici admonitione Abbatissa recedere voluisset. Quæ tunc securius ad propria remeavit, cum se *AUCTORE COÆVO EX MS.* Christi Virgo usque ad diem tertium fore superstitem designavit. Feria vero quinta, cum jam adeo vicinæ mortis angustia premeretur, ut Horas consuetas, sicut heri et nudiustertius, persolvere non valeret; volebat tamen ut coram se dicerentur: quæ cum dicentibus, quod poterat et quantum poterat, persolvebat: laudavit siquidem et ipsa Dominum in omni vita sua, et eum in omni tempore benedixit. Demum cum nihil amplius dicere prævaleret, hæc Apocalypsis verba frequentissime replicabat: Beati mortui, qui in Domino moriuntur.

49 Novissime cum terrestris habitaculi compago, undique jam soluta, desideranti animæ liberum præstaret egressum; magnus ille dies illuxit, quo perpetuus illi ortus est dies. Ad cujus exitum præfata venerabilis Abbatissa de Salesinnes Domina Hymana cum aliquibus monialibus, sed et laudabilis Cantor Fossensis cum quibusdam aliis personis præsente semper Sorore Ermentrude convenerant; fidelium videlicet modica multitudo. In articulo diei et horæ illius, dixit Abbatissa dilectæ suæ morienti, imo verius vitæ omnium propinquanti: Quoniam infirmitate præpediente accipere Corpus Domini non valetis, faciemus illud saltem afferri, et vobis præsentari, E ut eidem vos commendetis. At illa respondit. Non, Domina mea: præsumptio enim esset. Hoc autem *coram venerabili Eucharistia* dicebat ex profundissima et familiarissima sibi humilitate, reputans justum, non Dominum suum ad se, sed magis se ad eum ire debere. Ipsi etiam Abbatissæ adhuc instanti et dicenti, hoc modis omnibus fieri oportere, ut quem amplius in hoc seculo non videret, semel tamen suum cerneret Salvatorem. Dixit iterum, Non necesse est, Domina mea, videre in præsenti vita, quem visura sum in æterna. Demum una moniali dicente, ipsam debere voluntatem suam Abbatissæ subdere, annuit fieri quod volebant. Tunc prædictus Cantor Fossensis, albis indutus, attulit Corpus Domini. Quæ cum audisset pulsari nolam, quæ pulsari consueverat, cum ad communicandum Corpus Domini ferebatur, mirum in modum excitavit semetipsam ad surgendum. Resumpto igitur spiritu, et naturæ vim inferens, surrexit in lectuli sui medio, et resedit. Ipse autem Cantor adveniens, et Corpus Domini abstractum a vasculo tenens ante ipsam reverenter, dixit ei: Ecce, Domina, Salvator vester, qui pro vobis nasci et mori dignatus est: orate eum, ut vos defendat ab inimicis, et sit ductor vester. Quæ in eum qui sibi præsentabatur F acutissimo intuitu figens oculos, respondit, Amen, et Dominæ meæ similiter. Dicebat autem de astante sibi venerabili Abbatissa, cui eadem bona, quæ sibimetipsi, ex affectu cordis intimo exoptabat. Nec *exspirat:* plura locuta his, caput lectulo reclinavit, et continuo expiravit. Igitur feria sexta, hora diei nona, sancta illa anima carne soluta est; servans profecto diem et horam, quibus dilectus sponsus ejus Jesus Christus, in cruce pendens, emisit spiritum. Quis hoc divinæ dispensationis mysterio non æstimet actum? Revera dignum et justum erat, ut Juliana quæ primis annis, non quasi ex necessitate, sed voluntarie, sed devote, sed ardentissime bajulaverat crucem suam, ut sequeretur Christi Virgo Virginem, Virginis filium; et quæ ad ejus memoriam passionis ineffabiliter semper affecta fuerat, in morte sua pretiosa diem et horam sortiretur Dominicæ passionis. Felix et serenus iste dies, quo tibi Virgo beata plenus meridies Christus illuxit! Dies omnibus vitæ tuæ diebus a te tantis expectatus desideriis, expetitus suspiriis, frequentatus meditationibus, votis et devotis precibus præmunitus. Dies iste laborum tuorum finis, tribulationum meta, persecutionum terminus, lacrymarum

AUCTORE COÆVO EX MS.

A marum et dolorum eliminatio, totius caliginosæ mœstitiæ depulsio. Nunc incedis gratulabunda et laudans pro diebus, quibus humiliata es, annis quibus vidisti mala. Convertere igitur, Virgo beata, in requiem tuam, quia Dominus benefecit tibi.

50 Cum autem fidelis anima in sancta feliciter ingreditur, corpus rite paratum vasculo reconditur, reconditum ab illa fidelium supra dicta multitudine cum omni reverentia custoditur; circa quod etiam de nocte cum psalmorum frequentia vigilatur. Sequenti vero die, scilicet Sabbato, Sacrificio in ecclesia Fossensi pro defuncta oblato, corpus Virginis currui impositum a fideli amico suo Nonno Goberto, qui demandatus advenerat, ad domum *b* Villariensem deducitur; sicut Christi Virgo, dum adhuc viveret, ordinarat. Siquidem cum ante suum obitum rogaretur a Venerabili Abbatissa, ut in domo sua de Salesinnes suam eligeret sepulturam, hoc facere recusavit, propter illa quæ illi Domui noverat eventura: sed deprecata est eam, ut post transitum suum demandaret memorato Nonno Goberto, ut ad domum Villariensem corpus suum procuraret adduci, in qua volebat omnino sepeliri. Fuerat autem dictus Nonnus Gobertus olim *c* miles in seculo potentissimus, B valde locuples et famosus, de nobilioribus regni Franciæ oriundus; sed jam divina vocatione in seculi fuga nobilior, in terrenorum contemptu ditior et famosior et in expugnando hostes animæ potentior effectus. Hic jam pridem in præfata domo Villariensi factus monachus, Christi Virginem Julianam in vita sua plurimum diligebat pro ea quam in ipsa cognoverat corporis et spiritus sanctitate. Deductum est igitur per eum ad dictam domum corpus exanime, ipsum usque illuc venerabili Abbatissa cum suis prosequente. Quod susceptum est a conventu domus cum omni reverentia, specialique gratia reservatum est in crastinum: sed et in ipsa nocte circa ipsum corpus excubiæ sunt a monachis persolutæ. Die autem Dominico per voluntatem Dei, quidam Clericus advenit etiam non rogatus: qui de reverendo altaris Sacramento, quod ancilla tua, Christe, pro tui amore tantum dilexerat, conventui domus sermonem edidit elegantem. Post hæc, Missæ solenniis celebratis, omnibusque rite peractis, corpus virgineum inter sanctiora domus corpora traditum est sepulturæ. Tuum est Christe, depositum, quod Domui Villariensi creditum est: tuus est tibi C thesaurus absconditus, in tempore quo reposcendum censueris resignandus. Anno igitur gratiæ *d* MCCLVII, Christi Virgo Juliana feliciter obdormivit in Domino: anno quidem ætatis suæ sexagesimo sexto, Nonis Aprilis, feria sexta, hora nona. Tertia vero die, id est Dominica, in domo Villariensi sepulta est, in loco in quo bene complacuit. *e*

f sepelitur in monasterio Villariensi.

51 Memorare Virgo beata, eorum quos olim in carne degens amicos et familiares habuisti, quos in hujus ærumnosæ peregrinationis exilio reliquisti. Olim mœstos fovebas consolationibus, exhortationibus pusillanimes roborabas, periclitantes orationibus adjuvabas, aderas laborantibus, angustiatis subveniebas, desolatis gratiam impetrabas. Et hæc quidem omnia in via, quidni multo amplius et efficacius hæc actites in patria? Introisti in potentias Domini, et nunc potentior es ad impetrandum. Dat eis fiduciam; ab antiquo multotiens magna experta, sed multo magis modo cumulata, tua benignitas, et in immensum augmentata caritas. Nam si, quis adhæret Deo, unus spiritus est cum illo, et Deus caritas est; quanto conjunctior es Deo, tanto plenior es caritate. Porro impassibilis est Deus, sed non incompassibilis, cui proprium est misereri semper et parcere: est enim misericors, imo ipsa misericordia, et misericordia ab æterno et usque in æternum. Ergo et te necesse est D esse misericordem, quæ misericordi inhæres, quamvis jam minime misera sis: et quæ non pateris, compateris tamen. Affectus proinde tuus non est imminutus, sed immutatus: nec, quoniam Deum induisti, te misericordiæ viscera exuisti. Quod infirmum est abjecisti, sed non quod pium. Caritas denique numquam excidit: non ergo oblivisceris eos in finem. Non solum autem eos, sed nec obliviscaris universos et singulos, qui intercessionis tuæ gratiam supplices deprecantur, qui in suis tribulationibus seu necessitatibus se tuis patrociniis desiderant adjuvari. Memor esto, et mei modici scriptoris tui, qui nunc vel sero tuam gratiam desidero consequi, quam cum adhuc in carne viveres præ ætatis teneritudine, vel ut verius dicam præ defectu sapientiæ, requirere non curavi. Nunc flexis genibus, manus supplices cum munusculo præsentis opusculi, quod ad tuorum instantiam, ne omnino latitares, edidi, tendo ad te. Suscipe munus, suscipe deprecantem, ut in illorum numero, quibus impetras gratiam apud Deum, me quoque digneris liberali facilitate, seu liberalitate facili computare. Fuit tempus quando ad te accessum habere potui opportunum, mediantibus his, quos in carne degens specialiter diligebas; qui uno eo- E demque tempore et te et me noverant et amabant; licet multum dissimiliter, pro nimia dissimilitudine meritorum. Te namque Virginem castam, sanctam carne et spiritu, propriis meritis diligendam et noverant et amabant; me vero non meis, quæ nulla erant, meritis, sed potius quorumdam amicorum meorum favore et gratia. Per illos igitur, quos præfatus sum, mediatores aliquando potuissem tuam gratiam, dum adhuc viveres in corpore, adipisci, si tunc mihi curæ fuisset providere animæ meæ et saluti. Verum in illo tempore in memetipso experiebar, quod ait Scriptura, proni sunt sensus hominis et cogitationes ab adolescentia in malum. Carnalis siquidem jam tunc eram, non percipiens, sed nec desiderans vel quærens quæ erant spiritus Dei, caducis inhians, transitoriis insistens, ruens per singulas dies in præcipitia vitiorum. Et cum infixus essem in limo profundi, nec esset substantia, complacuit ei qui me segregavit ex utero matris meæ, ut vocaret per gratiam suam; et eduxit me de lacu miseriæ et de luto fecis, et statuit supra petram pedes meos, et direxit gressus meos. Roga nunc Virgo beata dilectum Sponsum tuum, ut perficiat gressus meos in F semitis suis, ut in prosperis vel adversis non moveantur vestigia mea, et qui jam ipso largiente manum misi ad aratrum, non respiciam retro; sed posteriorum oblitus ad anteriora me extendam; ut per viam mandatorum ejus currendo, de virtute proficiam in virtutem. Det igitur mihi meritis et precibus tuis dilectus tuus robur in actibus, disciplinam in moribus, consolationem in tribulationibus, devotionem in orationibus, directionem et dulcedinem in meditationibus, ordinationem in affectionibus: det etiam mihi in præsenti gratiam caritatis suæ, ut in futuro tribuere dignetur gloriam beatitudinis supernæ, Jesus Christus, sponsus tuus, Dominus noster, qui est super omnia Deus benedictus in secula. Amen. *f*

Invocatur a Scriptore.

dolente quod junior ipsam nosse non curaverit.

Gen. 8, 21

ANNOTATA.

a *Feria quarta post Dominicam in Albis, sive Octavam Paschæ.*

b Villarium *Ordinis Cisterciensis monasterium in Brabantia Gallicana, et diœcesi Namurcensi, duabus leucis a Gemblaco oppido dissitum.*

c Gobertus *ex Comite Asperi-montis monachus Villariensis, habuit fratrem natu seniorem Joannem, primo Virdunensem, postea Metensem Episcopum. Obiit*

Gobertus

A Gobertus 20 *Augusti anno* 1263. *Præclare ejus meminit Rosweydus noster in epistola dedicatoria ad Henricum vander Heyden Abbatem Villariensem, cui opera S. Paulini Episcopi Nolani a se notis illustrata dedicavit. Habemus librum MS. de Gestis illustrium virorum Villariensium : in quo Vita Caroli Abbatis, quam excudimus ad diem 29 Januarii, primo loco refertur, cui mox substituitur Vita dicti Goberti cum epitaphio.*

d *Erat in MS.* MCCLXII, *unico numero omisso, sed tum non erat feria sexta.*

e *Sequentia desunt in MS. Rubeæ-Vallis et apud Henriquez.*

f *Addebatur in MS. Leodiensi,* Finis Vitæ Julianæ : *arbitramur tamen sequens caput ab eodem auctore postea adjunctum.*

CAPUT IX.

Miracula post obitum.

Post transitum Christi Virginis Julianæ, cum quædam vitæ venerabilis persona, tempore Sacramenti, orationi insisteret; quodam humanitatis debito, de B subtractione illius, quam olim tenerrime dilexerat, flere cœpit uberrime. Inter ipsas autem lacrymas devotissimis precibus Dominum exoravit, ut sua clementia sibi dignaretur ostendere, quomodo illi esset, et an alicujus subventionis auxilio indigeret. Nec suspendit diutius pius Dominus desiderium supplicantis; sed repente menti ejus infudit hanc, quæ de B. Agnete canitur, antiphonam : Ecce quod cupivi jam video, quod quæsivi jam teneo; illi sum juncta in cœlis, quem in terris posita tota devotione dilexi. Tanta autem continuo menti illius fiduciæ serenitas est illapsa, ut jam in patria dilectam suam non ambigeret consecutam, illam quam tantum in vita sitierat et esurierat Dei beatissimam visionem.

Beatitudo æterna Julianæ revelatur :

53 Quædam mulier habebat infantem, infirmitate diutina laborantem : quem cum tandem aliquando de quodam panno sibi collato, qui ancillæ Christi Julianæ fuerat, involvisset; post tempus modicum restitutus est ipse infantulus sospitati. Duæ Beghinæ quæ nimiam patiebantur dentium passionem, ad quamdam religiosam personam venerunt; quæ sudarium, et alia quædam linea, quæ fuerant Christi Virginis, sibi cum multa diligentia conservabat. Et cum illarum genas et facies de hujusmodi tetigisset, ipsæ Beghinæ in brevi præfatum dolorem dentium penitus evaserunt. Conversus quidam Domus de Herkenrode, in tantum rupturæ doloribus urgebatur, ut C nimis esset ei onerosum, et grave, etiam pro magnis domus suæ necessatibus et utilitatibus equitare. Qui cum aliquando ad domum Villariensem et sepulcrum memoratæ Virginis accessisset ; orabat eam, quatenus, si tanti esset, quanti dicebatur, meriti apud Deum, si dignaretur super tanto, quod patiebatur, gravamine aliquod remedium impetrare. Post factam autem orationem, se sensit ab angustia pristina quasi totaliter liberatum; ita ut pedes ire posset, et equitare competenter, et domus suæ negotia procurare.

Sanantur infirmitas infantis, dolor dentium Beghinarum, hernia alicujus Conversi,

54 Quædam vitæ venerabilis et probatæ persona, quæ Christi Virginem Julianam viventem in corpore non mediocriter dilexerat, aliquando debilis erat valde, et multum vinum desiderabat, et cibaria accuratius præparata ; in vigilia vero solennitatis Sacramenti, cum sopori membra debilia contulisset, visum est ei, Christi Virginem sibi assistere, et dicere : Esto parata, quatenus gratiam, quam Deus die cratina daturus est tibi, recipere merearis. Memorata vero persona, pro posse suo fecit sicut in somnis admonita fuerat, superventuræ gratiæ non dissimulans internum receptaculum præparare. Quæ cum D ipsa solennitatis die tempore Missæ orationi insisteret, in excessu mentis subito est effecta. Et vidit, et ecce Dominus Jesus, indutus Sacerdotalibus, Missam reverendissime celebrabat; cui ancilla sua Juliana virgineis manibus ministrabat. Videbatur autem ei quæ sic excesserat quod ipsa ad altare accedebat; et summus ille sacerdos, assistente sibi sua Virgine, ad calicem pulcherrimum et optimum, sibi poculum propinabat. Cujus rei veritas sic impleta est, ut cum illa persona redisset ad se, sic ab ubertate divinæ gratiæ inebriata, et torrente supernæ dulcedinis est potata; ut illa quæ præfati sumus desideria cibi et potus, quæ carnis debilitas ingesserat, superabundans et prævalens refectio spiritus propulsaret.

a B. Juliana apparente gratia Dei conferenda alteri innotescit,

AUCTORE COÆVO EX MS.

55 Copia *a* Bullæ, quam contulit Dominus Urbanus Papa, hujus nominis quartus, Reclusæ S. Martini Leodiensis præscriptæ, quæ fuit socia venerabilis Julianæ, et concors in voluntate promovendi celebritatem festivitatis Sacramenti altaris, de qua canit ipsa Bulla, quæ originaliter servatur in ecclesia S. Martini *b* Leodiensis, ubi hæc sancta Reclusa jacet sepulta. E

Eva Reclusa,

56 Urbanus Episcopus, servus servorum Dei, dilectæ in Christo filiæ Evæ, Reclusæ S. Martini Leodiensis, salutem et Apostolicam benedictionem. Scimus, o filia, quod magno desiderio desideravit anima tua, ut solenne festum sacratisssimi Corporis Domini nostri Jesu Christi institueretur in Ecclesia Dei, a Christi fidelibus perpetuis temporibus celebrandum : et ideo tibi significamus ad gaudium, quod nos ad corroborationem Catholicæ fidei digne duximus statuendum, ut de tam admirabili Sacramento, præter quotidianam commemorationem quam de ipso facit Ecclesia, specialior et solennior memoria celebretur, certum ad hoc designantes diem, videlicet feriam quintam proximam post Dominicam festi Pentecoste proxime sequentem, ut in ipsa feria quinta devotæ turbæ fidelium, propter hoc, ad ecclesiam affectuose concurrant : sitque dies ille universis Christicolis nova festivitate jucundus, et ampla jucunditate festivus prout in litteris Apostolicis, quas per universum orbem super hoc dirigimus, plenius continetur. Et scias, quod nos hujusmodi festum cum omnibus Fratribus nostris, Romanæ videlicet Ecclesiæ Cardinalibus, nec non cum omnibus Archiepiscopis et Episcopis ceterisque Ecclesiarum prælatis, tunc ad Sedem Apostolicam commorantibus, (ad hoc ut videntibus et audientibus de tanti festi F celebritate salubre præberetur exemplum) duximus celebrandum. Magnificet igitur anima tua Dominum et exultet spiritus tuus in Deo salutari tuo : quia viderunt jam oculi tui salutare tuum, quod paravimus ante faciem omnium populorum. Lætare insuper, quia omnipotens Dominus tribuit tibi desiderium cordis tui, et voluntate labiorum tuorum non fraudavit te cœlestis gratiæ plenitudo. Et quia quaternum, in quo ipsius festi habetur *c* Officium, tibi sub Bulla nostra per latorem præsentium destinamus, volumus et per Apostolica scripta tibi mandamus, quatenus quaternum ipsum cum devotione recipias, et ejus copiam personis illam petentibus exhibeas, liberaliter et libenter : et instes devotis supplicationibus apud illum, qui memoriale tam salutiferum de se ipso reliquit in terris, ut nobis ex alto tribuat gratiam, commissam nostro regimini Ecclesiam suam regendi utiliter, ad laudem et gloriam sui nominis, et salubriter gubernandi. Datum apud Urbem-veterem, sexto Idus Septembris, Pontificatus nostri anno quarto *d*.

Urbanus Papa gratulatur novum festum a se Romæ celebratum, eique mittit officium de se.

ANNOTATA

A

ANNOTATA.

a *Subnectebatur cum hoc titulo in MS. Rubeæ-Vallis.*

b *Edidit inde Chappeavillanus, sed paucis verbis hinc inde omissis aut additis aut mutatis : apud quem et Fisenum alia circa hoc festum tunc constituta legi possunt.* D

c *A S. Thoma Aquinate tunc compositum.* NOT. 13

d *Id est, anno Christi 1264.*

G. H.

DE S. VINCENTIO FERRERIO

ORDINIS PRÆDICATORUM VENETI IN ARMORICIS.

Commentarius prævius.

§ I. Varii Vitæ ejus scriptores. Cultus Sacer.

ANNO MCCCCXIX

In Britannia Armorica, Galliarum ad Oceanum regione, est urbs Episcopalis, Venetum seu Venetiæ dicta, in qua S. Vincentius Ferrerius, vir plene Apostolicus, diem in terris ultimum, et in cælesti patria primum est assecutus. Fuit hic natione Hispanus, in urbe Valentina honeste genitus, liberaliter educatus, et in Ordinem Prædicatorum adscitus :

Vitam S. Vincentii Scripsit,

qui doctrinæ suæ et verbi divini annuntiati nec non miraculorum patratorum theatrum habuit fere universas B *Hispanias et Gallias, nec non magnam Italicarum ditionum et Britannicarum insularum partem. Hos ejus eximios labores et ex iis exortos gloriosos triumphos quatuor libris descripsit*

Petrus Ranzanus

Petrus Ranzanus, Siculus Panormitanus, Ordinis Prædicatorum, poesi, arte oratoria, historiæ peritia, et Theologica doctrina præstantissimus: quo Magister Ordinis Generalis Martialis Auribelli *ut scribit ipsemet in Prologo,* valde familiariter utebatur eo tempore, quo laborabat apud summos Pontifices, ut Vincentius ceteris Sanctis annumeraretur :

anno 1455,

cujus etiam jussu Vitam hanc composuit, illique inscripsit anno MCCCCLV, *quo Vincentius fuerat inter Sanctos relatus. Inter alia monumenta, usus est*

usus 4 Processibus,

quatuor Processibus, qui de vita et miraculis confecti fuerant Avenione, Veneti, Tolosæ et Neapoli, *uti ipse ad librum tertium præfatur. Postmodum ob celebrem famam virtutis eum Sixtus* IV *Pontifex constituit*

dein Episcopus Lucerinus :

anno MCCCCLXXVIII *Episcopum Lucerinum, in Apulia Daunia ; et Ferdinandus Rex utriusque Siciliæ Neapolim accersitum, filio suo præceptorem esse jussit. atque ad Matthiam Corvinum Pannoniæ Regem misit Legatum : quo in munere, quod triennio obivit, de rebus Ungaricis elaboravit librum, a Joanne Sambuco vulgatum : unde ad diem* XXVIII *Januarii edidimus Vitam B. Margaritæ, ex Regibus Ungariæ prognatæ et il-* C *lustris sanctitate Virginis ex ordine Prædicatorum.*

2 *Scripsit præterea Ranzanus de urbis Panormi antiquitate, de laudibus Lucerinæ civitatis, et alia monumenta, quæ referuntur a Leandro Alberto, Thoma Fazello, et Ferdinando Ughello : qui anno* MCCCCXCII *vita functum asserit : ut videatur hos de S. Vincentii Vita libros in prima sua et et maxime vegeta, sed satis matura ætate, conscripsisse,* stylo usus *ut præfatur,*

quam mutilam et stylo mutatam edidit Surius,

admodum plano, *quem Laurentius Surius, ut monet ante tertium librum,* paulo Latiniorem reddidit, *et* varia *etiam potissimum* miracula, brevitatis studio omisit : *sub finem autem indicat* quædam defuisse in exemplari MS. quod se habuisse unicum *fatetur. Vitam eamdem, neglecta ulteriore inquisitione, ediderunt ex Surio Antonius Senensis inter Vitas Sanctorum Patrum Ordinis Prædicatorum, et Abrahamus Bzovius in Annalibus ad annum* MCCCCXVIII, *eamdemque plurimi contraxerunt, et suis Legendariis, etiam in quascumque vulgares linguas translatam, inseruerunt.*

nos magis integram ex MS. damus.

Nos hanc S. Vincentii Vitam, a Petro Ranzano conscriptam damus, servato primigenio stylo, quam habemus ex codice ultrajectino membranaceo, olim conscripto : in quo præterea sunt Vitæ S. Dominici per Theodorum de Appoldia, et S. Thomæ Aquinatis, *et* liber *qui inscribitur* Vita fratrum Prædicatorum, *ac tandem* Vita S. Catharinæ de Senis. *Sed neque hic satis integrum opus habere nos putamus : nam quartus liber, qui prolixissimus esse deberet, propter multitudinem miraculorum post mortem patratorum, brevissimus est, et multo minor præcedentibus. Quinti etiam libri solum invenimus initium. Memores igitur nos olim in præclaro E-* E *bracensi monasterio inter Herbipolim et Bambergam lustrasse Bibliothecam optime ordinatam ; et Centuria 2 num. 100 prædictam S. Vincentii Vitam conspexisse, post annos duodecim epistolam illuc direximus ; si forte hic deficientia istic adessent : sed quacumque adhibita opera non potuit amplius inveniri designatus Codex : quare eo tantum serviet hæc monuisse, ut si ipse vel alius similis alibi inveniatur, cum hic edendis conferre velit aliquis, et quod amplius reperiet nobis describere, in operis totius supplemento proferendum.*

Idem Ranzanus scripsit poema de S. Vincentio :

Composuit idem Ranzanus poema heroicum centum viginti trium versuum in laudem S. Vincentii, quod manu exaratum Florentiæ reperimus in Conventu S. Marci ejusdem ordinis Prædicatorum : ex quo hos paucos versus inserimus :

Numina Vincenti suplices tua poscimus alme,
Optima quem merito devexit ad æthera virtus.
Ne gemitus nostros, ne despice vota precantum:
Sed bonus exaudi, et facilis res aspice nostras.

Vitam dein scripsit Castilionensis anno 1470

3 *Reperimus præterea in eodem Conventus S. Marci codice* Vitam S. Vincentii, anno MCCCCLXX editam per Dominum Franciscum Castilionensem Presbyterum, sacræ Theologiæ Doctorem et in litteris Græcis atque Latinis sui temporis eruditissimum, Canonicum F S. Laurentii Florentini, et Plebanum S. Appiani *qui anno* MCCCCLXXI *conscripsit Vitam S. Petri Martyris, ac proxime sequenti Vitam S. Thomæ Aquinatis. Auctor Vitam S. Vincentii inscripsit* Jacobo, titulo S. Chrysogoni Cardinali Papiensi, *illi qui a* Pio II *Pontifice donatus familia Picolominea et insignibus ejus, ac creatus Cardinalis anno* MCCCCLXI, *vixit usque ad* XXIX *Septembris anni* MCCCCLXXIX, *et reliquit a se conscriptum opus epistolarum et libros septem Commentariorum, quibus gesta sui temporis est complexus. In Prologo ad hunc Cardinalem asserit Castilionensis* se egregia facta S. Vincentii reperisse in Processibus curiæ nullo digesta ordine, ut diversi ab Hispania testes evocati indicarant, *eaque* brevissima narratione perstrinxisse.

ex qua aliqua dantur

Nos quia pauca sunt ab Ranzano non indicata, ne moles excrescat, ea aut Notationibus inserimus, aut aliqua ad sepulcrum Sancti patrata miracula seorsim subjungimus : reliquam vitam, a nobis Florentiæ descriptam, et jam suis ad marginem breviariis illustratam, omittimus : ejus autem loco damus

cum Ordine Canonizationis a Ranzano edito,

in fine Ordinem Canonizationis, ab memorato Ranzano conscriptum, sed quem dolemus in codice MS. mutilum esse, et hanc jacturam supplemus ex Bulla Canonizationis a Pio II *Pontifice vulgata, posteriorem ejus partem*

tem

A tem transcribentes: eique conjungimus brevem narrationem Translati corporis, quam Mediolani nacti sumus in bibliotheca conventus S. Mariæ Gratiarum, in MSS. codicibus ab Ambrosio Taegio collectis; et nuperæ inventionis seriem, Veneto nobis recenter submissam.

et ex Bulla Canonizationis suppleto.

Scripserunt eodem seculo 15, S. Antoninus.

4 Eodem tempore cum Ranzano et Castilionensi floruit S. Antoninus, ex eodem S. Dominici Ordine Archiepiscopus Florentinus, vita functus anno MCCCCLIX, id est non integris quatuor annis post canonizationem Sancti Vincentii; de cujus virtutibus et miraculis illustrem tractatum concinnavit; editum parte 3 Historiarum titulo 23, cap. 8, ex quo in nostris Annotationibus nonnulla observamus. Nono post Sancti Vincentii canonizationem anno, Christi MCCCCLXIV, sub nomine ipsius Sancti fundatus Placentiæ in Hispania est Prædicatorum conventus, ab Alvaro de Zuniga et Leonora Pimentel, primum Comitibus, post ducibus Placentinis: quorum erga Sanctum virum Devotio singularis visa est insigni miraculo cohonestari, quando ipsis ante Fratrum adventum solitis S. Vincentii festum qnam solennissime celebrandum curare, et quadam vice concionatorem non habentibus, oblatus ex insperato est ignotus Frater, habitum Dominicanum præferens, qui ad Ducissam adductus, cum demum annuisset de Sancto sermonem ad populum facere, non modo cœlesti quadam facundia B rapuit in admirationem auditores universos; sed nemini postea conspectus frustraque requisitus, creditus est fuisse ipse S. Vincentius. Hoc qui narrat, ex loci traditione et auctoribus, ut ait, gravibus Fr. Alphonsus Fernandez Dominicanus in Annalibus Placentinis; addit Ducissam, ut affectum suum pasceret suavius, exegisse a suo Confessario, ut Vitam, virtutes et miracula S. Vincentii scriberet, idque eum prolixe ac copiose fecisse, credo ex jam vulgatis Ranzani scriptis, et Hispanica lingua: hactenus tamen non comperi qui opus tale a se visum diceret. Plurima postmodum excusa sunt compendia Vitæ Sancti Vincentii, quorum aliquod habetur in antiquo Legendario, Coloniæ et Lovanii anno tertio et quinto post millesimum quadringentesimum et octogesimum impresso: et aliud brevius ab Antonio Verlo Vincentino subjunctum Catalogo Sanctorum, a Petro de Natalibus conscripto, ac primum anno MCCCCXCIII excuso, quo tempore etiam vivebat Robertus de Licio, qui ejus virtutes in concione a se edita deprædicat. Hisce aliquanto junior Joannes Antonius Flaminius, Foro-Cornelii, quam modo Imolam dicimus, prognatus, Vitam S. Vincentii a se conscriptam dicavit anno MDXVI Francisco Bentivolo Canonico Bononiensi, quam anno sequenti Leander Albertus libro quinto de C Viris illustribus Ordinis Prædicatorum vulgavit, et ipsemet cum aliis Vitis Sanctorum Ordinis Prædicatorum a se compositis edidit anno MDXXIX. Hisce præponendæ forent Lectiones, quæ in antiquis Breviariis excusæ sunt de Vita S. Vincentii, si eas omnes videre licuisset. Habemus quæ anno MDLV excusæ sunt in Breviario Ordinis Prædicatorum, et quæ in ecclesia Macloviensi ante illud tempus recitari solebant, et quæ hoc tempore in tota diœcesi Venetensi recitantur. Floruerunt in Hispania eodem XVI seculo illustres Ordinis Prædicatorum scriptores Joannes Marietta, Vincentius Justinianus Antistius, Franciscus Diagus, Thomas Truxillus et Ildephonsus Giron. Ex his primus integro libro XI, capitibus 41, vitam deduxit. Antistius laudatur a Baronio in Notis ad diem V Aprilis: usus est is variis manuscriptis tractatibus in regno Valenciæ adservatis: hunc allegant Truxillus libro 2 Thesauri Concionum, ubi præclare historiam vitæ S. Vincentii deducit, et Diagus lib. 2 Historiæ, quam de Provincia Aragoniæ Ordinis Prædicatorum vulgavit anno MDCIX, in qua capitibus viginti duobus enarrat gesta S Vincentii: quæ etiam illustri sermone exornat ante citatus Giron tomo primo Concionum, Salmanticæ anno MDCII editarum. Item Joannes Lopes par. 3 Historiæ Ordinis lib. 2 cap.

Anonymus Hispanus in Conv. Placentino, aliique

seculo 16 Flaminius,

auctores Lectionum in Breviariis,

et alii,

præsenti seculo plures

14 et novem sequentibus, et Alphonsus Castillo in Sacrario Valentino a folio 9, ad 29. Præ his omnibus optaremus nancisci ipsos, quibus illi usi MSS. tractatus processusque: eos libenter daturi in supplemento operis. Apud Italos Michael Pius parte prima et secunda de viris illustribus Ordinis Prædicatorum celebrat S. Vincentium; et Stephanus Razzius de Vitis Sanctorum, Beatorum et illustrium virorum ac sanctimonialium Ordinis ejusdem: hic autem cum Joanne Marietta sæpius allegat Formicarium Joannis Nideri; qui natione Suevus, ante Canonizationem illius scriptis claruit. Hisce jungendi tres ejusdem Ordinis scriptores, qui nostro tempore in Galliis floruerunt, Albertus le Grand de Sanctis Britanniæ Armoricæ, tum Bernardus Guyard et Joannes de Rechac. Ex his Bernardus edidit suam historiam anno MDCXXXIV, Rechac, anno MDCXLVII tomo secundo Vitarum Sanctorum Ordinis Prædicatorum: indeque Latine damus (nam Gallico idiomate ambo scripserunt) varia miracula quæ in Britannia Armorica et aliis vicinis regionibus contigerunt: usque dum originalem processum Venetensem aliquis subministret nobis, qui pro eo aliisque similibus impetrandis haud parum, sed frustra, laboravimus. D

AUCTORE G. H.

novissime Guyard, et Rechac.

ex quibus miracula eduntur,

5 Cultus sacer præscribitur a Pio II Pontifice in Bulla Canonizationis, sed nescio quo casu, ne dicam E errore, indicetur festum VIII Idus Aprilis celebrandum, cum die præcedenti ipsis Nonis Aprilis ex hac vita decesserit Sanctus, et eo die hactenus festum celebretur. Ita in Missali Ordinis Prædicatorum, quod habemus tempore Vincentii de Castro-novo Generalis Venetus anno MDIV excusum, præscribitur ipsis Nonis Aprilis Officium totum duplex: et diu ante ad istum diem erat inscriptum nomen MS. Martyrologio Bruxellensi, et MS. Florario Sanctorum item in Martyrologio Coloniæ et Lubecæ anno 1490 excuso. Secuti passim alii, Grevenus et Molanus in additionibus ad Usuardum, Bellinus auctius editus Parisiis, Maurolycus, Felicius, Galesinius, Canisius et cum iis Martyrologium Romanum: in quo ista leguntur, Venetiæ in Britannia minori S. Vincentii Confessoris, cognomento Ferrerii, Ordinis Prædicatorum, qui potens opere et Sermone multa millia infidelium convertit ad Christum. Majora encomia leguntur in Martyrologio Ordinis Prædicatorum Gallicano Saussaii, et Hispanico Tamaii Salazar, qui ejus Acta tradit ex pervetusto Legendario ante ducentos annos conscripto, in novem Lectiones distributa, iisque subjungit tres hymnos, qui etiam in supra citato Breviario Ordinis Prædicatorum continentur, quos conscriptos a Martiale Auribelli, dicit Albertus le Grand. Ad diem XII Aprilis in Martyrologio Ordinis Prædicatorum memoratur Octava F S. Vincentii. Cujus corporis elevationem anno MCCCCLVI factam esse V Aprilis indicatur infra in Historia elevationis: quæ interim a Kalendario Mariano Balinghemii refertur ad diem XIII Junii, et in Martyrologio Canisii ad XXIX Octobris. Solennitas canonizationis a Marietta in Calendario præfixo adscribitur ad Kalendas Octobris, quem diem etiam annotavit Balinghemius: sed illo die data est a Pio II Bulla de Canonizatione, a decessore suo Calisto III facta, XXIX Junii, in festo Apostolorum Petri et Pauli.

Cultus sacer 5 Aprilis,

cum octava in Ordinem Prædicatorum

§ II Chronologia annorum quibus S. Vincentius vixit, ab ejus nativitate usque ad annum ætatis LXII.

Aggredimur temporum, quibus S. Vincentius vixit, concursum seu convenientiam proponere, ut lux clarior rebus gestis affulgeat. Dies nativitatis assignatur a Francisco Diago et Joanne Recharo vigesimus tertius Januarii, quo natalis S. Emerentianæ Virginis et Martyris celebratur. In Silentio antiquorum desunt quibus id ulterius probemus aut etiam improbemus.

Natus traditur 23 Januarii,

Annum

A A nonnulli *indicant iidem auctores* millesimum trecentesimum quinquagesimum; *verum arbitramur septimum*
AUCTORE G. H. anno 1357,
addi debere; uti ex sequentibus constabit. Petrus Ranzanus tempus, quo Ordinem Prædicatorum est ingressus, cum circumstantiis descripsit. Prior ceterique Fratres tribuerunt ei habitum die Dominica, Nonis Februarii, eo agente octavum et decimum annum. *Ita perantiquus codex manuscriptus, cui editio Surii consentit, et habetur etiam in illustribus Legendariis Hispanicis Joannis Mariettæ et Joannis Basilii Sanctorii. Explicant* Nonas Februarii *Diagus, Rechacus, Marietta et passim alii, dum addunt* in festo S. Agathæ Virginis et Martyris *id contigisse. Idem asserunt eum* explevisse annos ætatis septemdecim, *ac decimum* octavum inchoasse, *scilicet diebus solum quatuordecim. His ergo positis inquiri debet, quibus annis* Nonæ Februarii convenerunt in diem Dominicam, *quando ea signabatur littera A. Contigit hoc Christi anno* MCCCLXXIV, *cyclo solis* XII; *et elapsi erant anni septemdecim ab indicato* MCCCLVII, *quo eum natum fuisse hinc probamus, et infra aliis argumentis stabilimus. Diagus, Rechacus et alii assignant annum* MCCCLVIII *bissextilem, quando cyclo Solis* V *et litteris Dominicalibus* B A, Nonæ Februa. *inciderant* in diem lunæ,

habitum Ordinis Prædicatorum accipit die Dominica 5 Februarii, anno ætatis 18, Christi 1374,

B non Dominicam, *quod tamen expresse indicat Ranzanus. Marietta ut omnia scrret, annum indicat* MCCCLVII, *quasi natus esset ante annum* MCCCXL, *quod nullo modo consistit.*

7 *Facta proximo anno solenni religionis suæ professione, sex annos sequentes impendit studiis, partim discipulus, partim Professor, prælegendo Philosophiam;* interque studia, cum esset annorum viginti quatuor, edidit insigne opus de Dialecticis suppositionibus. *Annus ex supputatione nostra tunc labebatur* MCCCLXXX; *cum ante biennium Urbanus* VI *esset electus Pontifex Romanus* VIII *Aprilis: a quo secessus factus est multorum Cardinalium, et contra eum electus est* XXI *Septembris Robertus ex Comitibus Gebennensibus, et Clemens* VII *appellatus: qui mox ut tradit Ciaconius* quatuor Legatos creavit, Lemovicensem ad Regem Francorum, Agrifolium ad Regem Bohemiæ, designatum Imperatorem, Pictaviensem ad Regem Angliæ, et Petrum de Luna ad Hispaniæ Reges, qui eos de electione sua edocerent. *Devenit tunc in dicti Petri de Luna notitiam S. Vincentius, traditurque num.* II Ilerdæ Theologorum adnumeratus collegio *a* Petro de Luna, *sive ut ibidem per quamdam anticipationem dicitur, a* Benedicto maximo Pontifice. Annum *tunc* agebat Vincentius vigesimum octavum,

natus annos 24 dialecticam edit an. Christi 1380,

an. æt. 28 Chr. 1384 creatur Magister in Theologia:

C *ergo e nostro sensu annus Christi erat* MCCCLXXXIV *aut proxime sequens. Erat eodem tempore* Episcopus Valentinus Jacobus, ei consanguinitate conjunctus, *creatus circa annum* MCCCLXX. *Hujus ergo, et Capituli ac Magistratus Valentini rogatu remissus Valentiam Vincentius, prælegit ibidem Theologiam, et concionatus est* sex annos continuos: *sed* inter hæc tempora Petrus de Luna, cum ex Hispania Legatus mitteretur ad Carolum Francorum Regem, Vincentium secum duxit ac tamdiu detinuit, donec peracto Legationis tempore ad ipsum Pontificem Avenionem rediit. *Hujus Legationis tempus simul cum annis sex, quibus Valentiæ moratus est, definimus ab anno* MCCCLXXXV *ad annum* MCCCXCIV. *Hactenus relata continentur apud Ranzanum libro primo Vitæ ejus, et dicuntur in Prologo libri secundi* esse gesta S. Vincentii a puerili ad juvenilem ætatem. *Deinde auctor* transit ad ea, quæ in matura ætate fecit *quam inchoamus ab anno ætatis trigesimo septimo, ut mirum sit plures annos ab aliis requiri, maxime cum eos ab omni actione vacuos cogantur accipere.*

docet Valentiæ 6 annos: et adest Petro de Luna Legato, usque ad an. 1394

ætatis 37.

8 *Clemente* VII *Avenione die* VI *Septembris anno* MCCCXCIV *vita functo, subrogatus est Petrus de Luna,* XXVIII *ejusdem Septembris: a quo est* Avenionem evocatus S. Vincentius, in Confessorem electus, et D
Magister Palatii Apostolici institutus. Annos duos egisse in palatio *habent Acta antiqua in Legendario Lovaniensi et Coloniensi, quos assignamus nonagesimum quintum et sextum post millesimum et trecentesimum. Eosdem admittit Rechacus, qui addit deinde, cum Schismatis tædio affectus, sex menses moratus in Conventu Avenionensi Patrum Prædicatorum fuisset, magna vi febrium correptum esse; quando a Christo, apparente inter Angelos et SS. Dominicum et Franciscum, constitutus est præco Evangelii: quod tertia Octobris pridie festi S. Francisci contigisse Rechacus addit. Ranzanus num.* 8 *dicti libri* 2 *ait;* dum ageret annum quadragesimum, incepisse peregrinationis tempus, et doctrinæ continuum illud ac mirabile exercitium: *quem annum arbitramur ex prædictis recte statui annum* MCCCXCVI, *aut sequentem quo absolvit* quadragesimum ætatis. *Obtulerat S. Vincentio Episcopatum Benedictus Antipapa,* vacantibus Valentino, Ilerdensi et aliarum Ecclesiarum Episcopatibus. *Mortuum fuisse Jacobum de Aragon Episcopum Valentinum* XXX *Maii, anno memorato* MCCCXCVI, *tradit Hieronymus Zurita lib.* 10 *Annalium Aragoniæ cap.* 61, *ut plane tempora hic indicata stabiliantur.*

fuit Confessarius et Magister sacri Palatii anno 1395 et sequenti.

a Christo Præco Evangelii,

anno ætatis 40. Christi 1396 aut 1397.

9 *Confirmatus dein Apostolicus concionator a* Bene- F
dicto XIII, *incepit suas prædicationes, et continuavit secundum Rechacum cap.* 6 *ab anno Christi* MCCCXCVIII, *usque ad finem vitæ sive annum* MCCCCXIX, *cum duos ultimos annos vixisset in Britannia Armorica, ad quam venit primo vere anni* MCCCCXVII. Agebat eo tempore vir Dei annum ætatis sexagesimum, *nam ita apud Ranzanum lib.* 4 *num.* 1 *legendum arbitramur, licet culpa amanuensium legatur* annus septuagesimus: *quod paucis litteris mutatis potuit contigisse: ita in Prologo dicit auctor* se opus quatuor libris distinguere, *et confirmat in Prologo libri quarti, licet et apud Surium et in codice MS. legatur* opus libris quinque distingui. *et lib.* 3 *num.* 6 *dicitur* S. Bernardinus sex annis ante S. Vincentium Catalogo Sanctorum adscriptus, *cum solum fuerint* anni quinque et dies 36. *Denique lib.* 4 *num.* 9 *dicitur* S. Vincentius obiisse die Veneris, Nonis Aprilis, anno millesimo, quadringentesimo decimo octavo, *ubi annus sumitur more Britonum et Francorum, tunc temporis finiendus in Paschate, qui nobis est annus sequens* decimus nonus. *At quod dicatur* obiisse die Veneris, *sive ut Surius habet* feria sexta, *manifestus error est, emendatus apud Castilionensem, qui assignat* quartam feriam ante diem Palmarum: *quam etiam feriam scribunt Vincentius Justinianus Antistius, Franciscus Diagus, et passim alii. Et recte, quia dicto anno* MCCCCXIX, *cyclo Lunæ* 14, *Solis* XXVIII, *littera Dominicali A, fuit Pascha celebratum die* XVI *Aprilis, et Nonæ ejusdem mensis inciderunt in* feriam quartam ante diem Palmarum, *cum jam ageret* annum ætatis sexagesimum secundum, *uti ostendimus ex serie vitæ, ex Ranzano potissimum deducta. Si qui aliter sentiant ac velint vixisse ad* annum ætatis septuagesimum, *aut etiam* ad annum ætatis septuagesimum octavum (*uti in citato supra Breviario Ordinis Prædicatorum et apud Mariettam et alios legitur*) *per nos licet, modo ipsi seriem vitæ ejus possint stabilire. Objiceret nobis Rechacus actum notarialem in Conventu Valentino adservatum, in quo omnes religiosi professi dicti Conventus referuntur ad annum* MCCCLXVIII, *eorumque ultimus habetur* Vincentius Ferrerius: *verum quia longa experientia didicimus sæpius diplomata aliaque similia instrumenta a posteris magna cum annorum mutatione transcribi, non possumus continuo similibus scriptis fidere, potissimum cum certiora argumenta contrarium evincunt. Ex his unicum oppono. Cum S. Vincentius sit creatus Magister in Theologia anno ætatis* XXVIII, *et secundum illos anno Christi* MCCCLXXXVII; *non potuit id fieri per Petrum de*

venit in Britanniam, anno 1417 ætatis 60 non 70.

mortuus 5 Aprilis anno 1419, feria 4 ante Dominicam Palmarum.

ætatis 62

A *de Luna, qui anno præcedente, ut constat ex Ciaconio et aliis, cum Gregorio* XI *Papa Romam profectus, ibidem permansit, et ædes suas propriis sumptibus construxit: adfuitque anno* MCCCLXXVIII *electioni Urbani* VI, *et dein Fundis Clementis* VII *Antipapæ, a quo missus Legatus in Hispaniam, primam notitiam S. Vincentii accepit. In compendio Vitæ ante sermones ejus edito, traditur obiisse anno* MCCCCXXXIII, *sed similia errata non merentur notari.*

§ III Quæ loca et quo tempore, sint illustrata prædicatione Evangelica S. Vincentii.

His positis regredimur ad annos prædicationis Apostolicæ, a Diago et Rechaco potissimum deductos, quos *Prædicat an. 1398 et 1399 in Catalonia:* *lib. 2 cap. 6 ita auspicatur Ranzanus:* Posthæc, *id est post confirmatam auctoritatem prædicandi*, ex Avenione primum, deinde paullatim progrediendo, per urbes et villas evangelizans, in Cataloniam reversus est: ubi potens opere et sermone, duos continuos annos docere instituit. *Diagus et Rechacus, secuti Antistium cujus scripta non habuimus, assignant annum* MCCCXCVIII *et sequentem, et recte congruit calculus a nobis positus. Eo tempore traditur Joannes Solerius puerulus sanatus, quem tunc prædixit eximium fore Theologum, uti habe-* B *tur lib. 3 num. 16. Post lustratas forsan varias ditiones Aragoniæ et Valenciæ discessit Barcinone anno* MCCCC, *et* *an 1400 in Provincia:* *navigavit usque in Provinciam, Galliæ ditionem versus Alpes: et Aquis Sextiis fuit, ab die* XXVII *Octobris usque ad Kalendas Decembris; et iterum a die quinto* *an. 1401 in Pedemontio et Lombardia:* *usque ad decimum Januarii anni* MCCCCI: *uti ex monumentis conventus Aquensis tradit Honoratus Bouchetus lib. 9 historiæ Provinciæ sect. 4 cap. 2 § 2. Inde tunc Alpes transgressus, fuit in Pedemontana et Lombardica ditione: et inter alia miracula facta, prædixit Alexandriæ sanctam vitam B. Bernardini Ordinis Fratrum Minorum, uti continetur lib. 3 num. 6.*

11 *Anno secundo dicti seculi, iterum trans Alpes in Delphinatum descendit, et ex oppido de Romanis scrip-* *an. 1402 in Delphinatu:* *sit mense Martio Ordinis Magistro Generali Joanni de Podio, et reddidit suæ missionis et prædicationum, accuratam rationem. Harum litterarum, quæ videntur periisse, in aliis sequenti anno scriptis mentionem facit. In his autem, apud Boucheum et Rechacum ista habet:* ubi ex oppido de Romanis discessi per tres menses continuos fui in Delphinatu, prædicando in circuitu verbum Dei per civitates, castella et villas, in quibus nondum fueram: præcipue tamen visitavi tres illas famosissimas valles hæreticorum in diœcesi C Ebredunensi, quarum una vocatur Luzerna, altera *an 1402 et 1403 in Lombardia* Argenteya, et tertia Vallis-Pura, *imo ante* Vallis-Puta, *et modo dicitur* Vallis Ludovisia *de qua late agitur infra lib. num.* 22. Quo peracto, *inquit*, ad requestas et rogamina multorum transivi in Lombardiam: ubi continuo prædicavi per annum et mensem, in cunctis civitatibus, villis et castris: et quamplures inveni valles hæreticorum, tam Valdensium quam Gazariorum perversorum, quas percurri in diœcesi Taurinensi, et singulas per ordinem visitavi, prædicando in unaquaque ipsarum fidem et doctrinam Catholicæ veritatis cum improbatione errorum ipsorum. Et omnes per Dei misericordiam ardentissime et cum magno devotionis affectu ac reverentia veritatem fidei susceperunt, Domino quippe cooperante et sermonem confirmante.... Completis autem tredecim mensibus continuis in Lombardia, intravi Sabaudiam: et quinque jam sunt menses elapsi, ex quo requisitus, utique per *et Sabaudia* Prælatos et Dominos patriæ, pluries et cum magno affectu eam visitavi; percurri diœceses quatuor scilicet Sedunensem, Tarantasiæ, Maurianensem et Gratianopolis, quæ multum habet in Sabaudia, prædicando in circuitu per civitates et villas et castra eorum. Et sum modo in diœcesi Gebennensi. Inter D alia vero enormia inveni in partibus istis unum er- AUCTORE G. H. rorem nimis dilatatum, celebrando festum solenniter in crastina Corporis Christi, et tenendo confratrias sub nomine Sancti Orientis.... Contra hunc errorem nunc principaliter insisto, prædicando quotidie, Domino cooperante et sermonem confirmante, et efficaciter extirpatus est; gentesque istæ venientes nunc dolent, audientes tantum se errare in fide. Cum vero per Dei gratiam hic error fuerit plenissime extirpatus, habeo intrare Lausanensem diœcesim, et protinus eradicare morem illum paganorum, quem habent, ubi communiter et manifeste adorant solem sicut Deum, maxime rustici, exhibendo et de mane suas orationes et reverenter ei faciendo. Nam ipse Lausanensis Episcopus bene per duas vel tres diætas *an. 1404 Lausanæ,* venit ad me, humiliter obsecrando ex corde, quod suam diœcesim visitarem, ubi sunt multæ villæ hæreticorum in confinibus Alemanniæ et Sabaudiæ, quod et promisi. Intendo ibi esse circa tempus instantis Quadragesimæ.... Datum in civitate Gebennensi anno MCCCCIII, die XVII Decembris. *Ex hac epistola habemus peracta usque ad Pascha circiter anni* IV *et in Lotharingia* *istius seculi, quando ex Lausanensi provincia videtur in Lotharingiam usque pervenisse, ubi solebat in reverentiam tanti viri in urbe Tullensi adservari cathedra, ex qua suas ibidem conciones habuerat. Quæ præterea eo anno et hieme sequenti peracta sint, latent.*

12 *Anno quinto dicti seculi evocatus a Benedicto* XIII, *et Genuam profectus, et adfuit mense Maio, ibique,* *an 1405 Genuæ,* *(quod lib. 2 num. 14 narratur) materna lingua in concione usus, fuit a Græcis, Teutonicis, Sardis, Ungaris et aliis nationibus intellectus: neque voluit suas preces adjungere, ut reo Valentino vita concederetur, uti dicto libro 2 num. 11 refertur.* Genuæ uno fere mense commoratus, *uti eodem lib. 2 num. 8 legitur*, discurrit per omnem illam maritimam regionem, quæ vulgo Riparia Genuæ appellatur. *Regressus dein in* Gallias, et per eas evangelizando discurrens, in Flandriam *in Gallia et Belgio.* *seu Belgium* venit, diversasque ejus urbes salutaribus monitis imbuit: *tunc* Audomaropolis proprio ejus thorace donata est, *quem* in æde Patrum Prædicatorum *adhuc asservari testatur Hyacinthus Choquetius, libro de Sanctis Belgis Ordinis Prædicatorum cap.* 5. *Henricus Rex Angliæ, permotus fama mirabilium operum ejus, ut ad se veniret eum rogavit. Navigavit* *1406 et 1407, in Anglia. Scotia Hibernia Vasconia Arvernia.* *ergo in Angliam, inde in Scotiam et Hiberniam, et postmodum in Gallias reversus, in Vasconia et Pictaviensi ditione aliquamdiu permansit. Quæ potissimum anno sexto et septimo dicti seculi peracta sunt: quem ultimum in Arvernia finivit, per Adventum Claromonte concio-* *an 1408 Lugduni, in Provincia* *natus: ubi cathedra ejus asservatur sed in duas scissa partes, cujus pars in ecclesia Cathedrali, pars in proprii* F *Ordinis conventu visitur. Anno* VIII *dicti seculi Lugduni eum aliquamdiu vixisse tradunt, et Avenione apud Benedictum* XIII; *dein Aquis Sextiis adfuisse sub finem Octobris.*

§ III. Ultimum S. Vincentii in hac vita decennium chronologice explicatum.

Vergebat ad finem annus Christi MCCCCVIII *quando Hispanias repetens S. Vincentius e portu Massiliensi* *et in regno Granatensi,* *navigavit ad regnum Granatense, incitatus a Rege Mahometano, uti latius indicatur lib. 2 num. 17. Inde coactus discedere excoluit agrum Valentinum et Cata-* *an. 1409. in ditione Valentina et Catalania.* *launensem, idque anno nono dicti seculi: ac plurimum laboravit in urbibus et diœcesibus Gerundensibus et Vicensibus: et in hac urbe concionatum fuisse* XXXI *Maii feria sexta et duobus diebus sequentibus, constat ex Actis publicis confectis ob capitalia odia, in maximam concordiam et caritatem conversa. De duobus millibus hominum quindecim panibus in vicino pago nutritis agitur*

liq.

A *lib. 3 num. 23. Post hæc allocuturus Regem Aragoniæ*

AUCTORE G. H. *Martinum, hujus litteris invitatus, Barcinonem venit* XIV *Junii, ac partim in urbe partim in subjectis pagis usque ad finem Septembris permansit. Interea dicto Regi Martino, ab aliis rogatus, indicavit obitum filii Martini, Regis Siciliæ,* XV *Julii defuncti; et in secundis nuptiis ejusdem Regis coram Benedicto* XIII *celebravit Missam* XVI *Septembris. In eadem urbe agnovit mortem Abbatis Montis ferrati, in cella sua subito extincti, uti legitur*

an 1410 *Valentia,* *lib. 3 num. 17. Inde Dertosam proficiscens, ob dissolutionem pontis magnam multitudinem a periculo submersionis conservat, et in concione detegit aliquos procul inde peccantes, quæ traduntur lib. 3 num. 35, item num. 13. Dertosa in regnum Valentinum discedens, in villa S. Matthæi detegit fraudes dæmonis, sub habitu eremitico fallentis : et apud Morellam, haud procul Valentia, prædicit mortem Martini Regis, quæ post octo dies 10 Maii contigit an.* MCCCCX. *At* XXIV *Junii in urbe Valentina fœminæ mutæ ad pauca verba eloquenda linguæ usum tribuit : deindeque fraudem alterius, ducentos aureos sibi detinentis, agnoscit et dæmones expellit : quæ leguntur dicto lib. 3 num. 12, 18, 22, 24, 25 et 27.*

et in Italia, *Verum, quia extincto Rege Martino, ut num. 19 habetur,* subsecuta est magna disceptatio inter multas

B clarissimas familias, cuinam regni sceptrum deberetur; *S. Vincentius a Florentinis aliisque vicinis populis invitatus in Italiam navigavit; et, Pisæ, Senis, Florentiæ, Lucæ atque in subjectis pagis concionatus, pervenit ad Portum-Veneris, in Riparia Genuensi haud procul Sarzana situm; ubi litteras a Joanne Hispaniæ Rege accepit, quibus in Hispanias revocabatur.*

an 1411, 14 *Quæ maxima parte an.* MCCCCXI *peregit, ea ex proprio S. Vincentii testimonio habentur, in libro concionum suarum conscripta, qui sub initium hujus seculi,*

Murcia, *apud Joannem Riberam Archiepiscopum Valentinum asservabatur. Fuit porro Murciæ a Dominica Sexagesimæ usque ad feriam tertiam Paschatis, quando ibidem Dominica Palmarum tres dæmones, sub terribili equorum specie conatos concionem ejus turbare in nomine Jesu coegit ex urbe egredi, quod lib. 3 num. 26 pluribus explicatur. Egressus Murcia, feria quarta post Paschale festum concionatus est feria quinta Molinæ, et sequenti die Ciciæ : ac Sabbato, Dominica in Albis et feria secunda Jumillæ; dein tribus proximis, in quorum*

In Castella nova, *ultimo fuit festum S. Georgii, in oppido Elice et feria sexta Tovarræ, et Sabbato venit Cinchillam, ubi diebus septemdecim est concionatus. Inde profectus* XII *Maii, conciones habuit die* XVI *et duabus sequentibus Abacetæ Villaverdæ et Alticarizi, ubi quatriduo mansit : et dein morbo impeditus intermisit conciones usque ad festum Pentecostes, quo die et sequenti Moralejæ concionatus*

C *est. Moraleja Villam-Regiam profectus, ibidem functiones continuavit a festo Sanctis. Trinitatis usque ad festum S. Joannis Baptistæ. Inde digressus Malagoniam, Jevenesum et Orgasium, ubi suis concionibus exornavit festum SS. Petri et Pauli : dein Nambrocæ totum mensem Julii sacris suis functionibus impendit : uti initium Augusti Benquerenciæ, Iepez, et Ocaniæ, ubi celebravit festum S. Dominici et dein S. Laurentii, in qua urbe vestis superior ejus inter reliquias adservatur. Ocania*

Toleti, *per Boroxam et Illescam profectus est Toletum, ubi aliquot millia Judæorum ad Christianismum convertit, et ex eorum synagoga confecit ecclesiam Deiparæ Virgini sacram, ibidemque (quod lib. 3 num. 8 indicatur) tempore sacrificii Missæ obitum sororis suæ intellexit, et mox populo in concione manifestavit. Æger Toleti inte-*

Aylllone, *gris sex hebdomadis ab aliis exercitiis quievit, usque ad primam Dominicam Adventus, quando Ayllonem ad Regem perrexit, et impetravit edicta contra Judæos et Mauros, ut separati a Christianis viverent, et aliquo externo signo dignoscerentur. Hactenus ex itinerario ab ipsomet S. Vincentio scripto : dein, quia lib. 2 cap. 8 Vitæ dicitur,* urbes, oppida et Villas Hispaniæ ulterioris, excepta Gallicia et Portugallia, circumivisse; D

recte sub finem dicti an. MCCCCXI *adhuc Vallisoleti fuisse* *et Vallisoleti;* *traditur in quadam epistola, in Conventu S. Pauli adservata : et quæ ibidem mirabilia fecit, picturæ attestantur.*

15 *Sub initium anni* MCCCCXII *Salmanticæ fuisse asserunt Diagus et Ribadeneira : in qua mortuum ab eo suscitatum esse narrat Ildefonsus Giron, Præsentatus et Prædicator Generalis Ordinis Prædicatorum ex conventu S. Stephani Salmanticensis, tomo primo Concionum pro festis Salmanticæ an.* MDCII *excuso : ubi in Concione unica de S. Vincentio, thema ex cap. 14 Apocalypseos assumptum est his verbis :* Vidi alterum Angelum volantem per medium cœli, habentem evangelium æternum, ut evangelizaret sedentibus super terram, et super omnem gentem et tribum, linguam et populum, dicens voce magna : Timete Dominum, et date illi honorem, quia venit hora judicii ejus, et adorate eum qui fecit cœlum et terram et mare et fontes aquarum. *Dein in ipsa concione ista traduntur de S. Vincentio :* Vere fuit Angelus a Joanne prævisus, sicut ipse in publica concione Salmanticæ testatus est : cumque de ea re aliquid scandali videret oriri, miraculo id statim confirmavit. Nam ex suggesto jussit adduci cadaver occisi hominis, qui tunc E

efferebatur ad sepulcrum illumque coram omnibus *ubi mortuum resuscitat,* suscitavit : præcepit enim in nomine Christi, ut e feretro surgeret, et statim surrexit. In cujus rei testimonium fixa ibi fuit. Crux lignea, quam per plures annos ego sæpe vidi : cujus loco lapidea Crux in

Zamoræ, Monte-Oliveti nunc substituta manet. *Salmantica egressus, dicitur Zamoram petiisse, ubi duo rei ad ejus concionem adducti, dein ob enormia peccata comburendi, sub finem concionis igne divino consumpti et combusti apparuerant. Zamora deducitur a dictis auctoribus Placentiam, ubi post filium Ducis resuscitatum, est Ordini*

Guadalaxaræ, *conventus extructus. Guadalaxaræ etiam Cathedra adservatur, ex qua suas ad populum conciones habuit. Interim* XIV *die Martii inter novem Judices adscitus est, ut cum iis de jure successionis in regno Aragoniæ sententiam efferret. Congregati fuerunt in civitate Caspensi a* XXIV *in Aragonia*

Caspæ, *Martii usque ad* XXIV *Junii, quando in festo S. Joannis Baptistæ sententiam pronuntiarunt : qua Ferdinando Infanti Castellæ successio fuit adjudicata. Caspa Alca-* *Alcanitii*

nitium profectus, inde scriptum a se libellum de extremo judicio, curavit ad Benedictum XIII *transmitti : hujus fit mentio lib. 2. num. 6, quem integrum refert Marietta cap. 25, et Antonius Senensis asserit* excusum fuisse in quarto, et a se Neapoli visum. *Advenerat*

Cæsaraugustæ Ilerda, *Cæsaraugustam Rex Ferdinandus ad diem* III *Septembris, cui ibidem et Ilerdæ adfuit S. Vincentius, ejus aliquanto tempore Confessarius et concionator.* F

Valaqueriæ 16 *Inde dimissus cum aliquamdiu Valaqueriæ habuisset conciones, discessit Valentiam, ibique hoc anno*

an. 1413 *Valenciæ,* *per Adventum, et sequenti* MCCCXIII *per Quadragesimam suas conciones continuavit : ubi inveterata odia inter Soleros seu Solenos et Centellas sustulit, quæ indicantur lib. 2 num. 13. Jussus postea fuit litteris regiis 12 Aprilis signatis, dum aliud indicetur, Valenciæ consistere; quod fecit, sed aliis litteris 29 Junii data facultate*

Trayguerx, *discessit Valencia Traygueram, ubi mutæ mulieri ad mortem læsæ, ut sua peccata Sacerdoti confiteretur, loquelam tribuit, quæ historia lib. 3 num. 21 late describitur, et quod habetur num. 37, febres Laurentii Peregrini Sacerdotis sustulit. Deinde post habitas variis*

Barcinone, *in locis conciones venit Barcinonem* XXV *Augusti, et quia Rex cum exercitu abierat contra Comitem Urgellensem, navigavit in insulam Majoricam : in qua fuit*

in insula Majorica, *a Kalendis Septemb. usque ad* XXIII *Februarii anni sequentis, concionatus in urbe et pagis, et plura millia Maurorum ad fidem Christi adduxit. Reversus in Catalo-*

an. 1414 *Dertosæ,* *loniam anno* MCCCCXIV, *Dertosæ egit cum Benedicto* XIII, *et in concione prædixit Judæos mox accessuros, e quibus*

A *bus multos convertit, uti lib. 3 num. 14 indicatur. Inde pluribus Regis litteris rogatus Cæsaraugustam venit, ac postea in festo venerabilis Sacramenti, unica concione* *Darocæ,* *Darocæ habita decem et centum Judæos ad Christianam religionem adduxit.* *Maellæ,* *Sub finem Julii Maeliam profectus, longam cum Benedicto* XIII *et Ferdinando Rege dissertationem instituit de optima methodo pacis et unitatis Ecclesiarum; inde Cæsaraugustam sub initium Novembris reversus multos Judæos Christo lucratus fuit.* 1415, *Anno* MCCCCXV *peregrinatus est concionando per varias Aragoniæ et Cataloniæ partes, ut ita Perpinianum veniret:* *Villæ-longæ,* *Monte-Albo,* *ac tum creditur in Villa-longa sex millia hominum refecisse vino non diminuto, et in Monte-Albo sanasse surdum ac furibundum, item misere contractum, et tertium* *Barbastri,* *Cerverii,* *e lapsu contritum, ac Barbastri in festo Apostolorum tempestatem submovisse: quæ omnia lib. 3 num. 23, 28, 32 et sequentibus referuntur, quo etiam in itinere dicitur Cerverii a S. Dominico recreatus illa visitatione quæ lib. 2 num. 23 late describitur.* *Perpiniani,* *Interim ad commune colloquium perventuri erant Perpinianum Benedictus* XIII, *Sigismundus Imperator, et Ferdinandus Rex Aragoniæ: ad quam urbem accessit S. Vincentius ultimo die Augusti: qui tum multis conatus est suadere* B *Benedicto* XIII, *ut se Concilio Constantiensi subjiceret, et si opus esset pro pace Ecclesiæ summo Pontificio cederet, quæ lib. 2 num. 3 leguntur. Ibidem tunc coram Imperatore, Rege et Pontifice, detersit Judæorum in concione obgannientium calumniam illam, quæ lib. 3 num. 41 describitur; qua etiam in urbe gravissimis febribus correptus, prædixit medicis post quatuor dies se* *in 1416,* *omni morbo liberandum, quod ibidem lib. 3 num. 2 indicatur.*

17 *Anno* MCCCCXVI, *rogatu Ferdinandi Regis et Alphonsi filii, qui illi* XVI *Aprilis defuncto successerat,* *Tolosæ,* *Constantiam petiturus in Gallias abiit, ac Tolosam ingressus est feria sexta ante Dominicam Palmarum: ubi quod lib. 2 num. 15 indicatur, cessabant opificia et lectiones publicæ, dum suas ad populum conciones haberet:* *Carcassone,* *Castri,* *ibidem in loco vicino sanavit epilepticum et prope Carcassonem, quo erat evocatus, pluviam procuravit, cæcumque illuminavit. Adfuit in urbe Castrensi pridie Ascensionis Domini, quando tempestatem abegit, ac postridie in ipso festo et die* XXVI *Maii paralyticum sanavit. Quæ omnia leguntur lib. 3 num. 30 et 31.* *Biterris,* *Tragica autem historia de filio a propria matre occiso et in cibum secto et cocto, atque a S. Vincentio in eadem Occitania resuscitato, eodem lib. 3 cap. 19 narratur. At quam gratus fuerit Biterris, indicatur lib. 2 num. 11.* *Claravalle,* *Divione,* *Post varios labores in ista provincia exantlatos, Burgundiam peragravit, atque varios monachos Claravalle peste afflictos* C *liberavit: et Divione consistens litteras ab Alphonso Rege, die ultima Augusti scriptas, accepit circa* XV *Septembris: quibus a Rege urgebatur ut Constantiam festinaret: eodemque tempore adfuit Petrus Cardinalis Sancti Angeli, Constantia ad eum cum aliis missus, ut lib. 2 num. 8 significatur.* *Biturigibus,* *Turonibus,* *Nannetibus,* *in 1417* *Veneti.* *Inde retrocessit Bituriges, tum Turones ac Nannetes, sæpiusque rogatus ad Joannem Britanniæ Armoricæ Ducem in urbem Venetensem venit: et ibidem a Dominica quarta Quadragesimæ usque ad feriam tertiam Paschatis est concionatus anno* MCCCCXVII. *In eadem urbe biennio post sancte diem extremum clausit, cum ante totam fere Britanniam sacris suis functionibus excoluisset cum magna parte Normanniæ: in quam ab Henrico* V *Rege Angliæ, qui Cadomi eo tempore degebat, fuerat evocatus.*

VITA

Auctore Petro Ranzano Ordinis Prædicatorum, dein Episc. Lucerino.

Ex codice MS. Ultrajectino.

PROLOGUS.

Si majorum nostrorum, qui post nostrum inclytum Ducem Dominicum Ordinis Prædicatorum gubernationem habuerunt, facta, dicta, gesta, D *Auctore G. H.* instituta diligenter repetere, et cum eis ea quæ a te gesta sunt ex eo tempore quo Dei providentia ejusdem Ordinis summus Magister creatus es, conferre voluerimus, Pater Reverendissime; certe satis compertum habebimus, quod nulli eorum inferior, multis æqualis, plurimis vero præstantior habearis. Nam si laudari solent illi, qui Prædicatorum Religionem fundaverunt; laudandus quoque es tu, quandoquidem ea, quæ ipsi fundaverunt, et quæ reperisti vetustate collapsa et pene interitura, diligenter erexisti, prudenter auxisti, sapientissime conservasti. Solent illi laudari, quod studiosos bonarum artium amaverunt: sed non minus et tu laudari dignus es, qui omnia Italiæ loca et multa extra Italiam, *Laudandum censet Magistrum Ordinis* in quibus olim nostrorum Fratrum publica studia litterarum esse consueverant (quæ tu ob jacturas, quas noster Ordo multis annis antea passus fuerat, diruta invenisti) pro singulari animi tui virtute in splendidiorem cultum restituisti. Omitto eas virtutes, quibus præditos esse oportet eos qui alios gubernant, præsertim justitiam, clementiam, mansuetudinem, liberalitatem: *ob singulares ejus virtutes,* E in quibus certe nemine inferior, omnium prudentium virorum judicio, existimaris. Ad universas vero has et alias virtutes tuas, quas prætermissas hoc loco facio, illud unum accedit, quod est omnium præstantissimum: nam cum ab annis *a* centum et triginta, ante quos floruit illud singulare Christianæ Ecclesiæ lumen, *b* Thomas Aquinas, usque ad hanc ætatem fere innumerabiles utriusque sexus homines in diversis mundi partibus habuerimus, qui tam doctrinarum multarum ubertate, quam vitæ sanctitate et crebra miraculorum coruscatione claruerunt; tamen tanta fuit nostrorum Patrum seu negligentia seu pusillanimitas, ut eorum mirifica vita paucis nota et fere in obscuro sit; cum tamen nonnulli ex eis in sanctorum Martyrum, multi in Confessorum, alii in Virginum catalogo ascribi ac collocari dignissime mererentur. Inter quos ille vir præcipuus fuit, vir, inquam, Apostolicus, B. Vincentius Valentinus: qui veluti sol ceteras stellas claritate, sic ipse vitæ sanctimonia, verbi divini præconio, ac variorum miraculorum coruscantia ceteros superavit. Et tamen cum quinque *c* et triginta anni usque ad præsentem annum fluxerint, quod ex nostra luce discessit; neminem ex nostris habuimus, cujus tanta diligentia aut tantus animus esset, ut a summis Pontificibus eum catalogo Sanctorum adscribi postulasset. *et promotam canonizationem S. Vincentii,* F Quæ res facile fieri potuisset, quandoquidem viri sanctitas erat fere toti mundo notissima, et nominis ejus erat fama celeberrima. Supererant præterea illi Romani *d* Pontifices, quibus erant cognita mirabilia opera ejus; et summa utilitas, quam ex fructu doctrinæ ejus (quam longe lateque diffudit) fuit Christiana respublica consecuta. Tu vero, Pater sapientissime, sicut doctrina multos ex his, qui te in nostri Ordinis maximo Magisterio præcessere, sic et animi magnitudine superare contendis. Nam non dimittens tui regiminis gubernaculum, elegisti pio illi sanctoque negotio dare operam, quod aliis neglectum est: ut videlicet industria, vigilantia, prudentia tua *e* Nicolao Pontifici Maximo, qui ipsum Vincentium nusquam viderat, sed solum de ejus operibus pauca quædam audierat, suggereretur; *apud Nicolaum V,* ut investigata tanti viri mirabili vita, cum ceteris Sanctis, more Romanæ Ecclesiæ, eum connumeraret. Qua in re novi ego ac ceteri, quibus tu pro humanitate tua plurimum familiariter eo tempore utebaris, quot, quantos, qualesque labores susceperis: sed eos prætermissos facio, quoniam eos enumerare nec hic locus est congruus, nec brevibus perstringi posset. Et

A quoniam negotio, quod magnanimiter aggredi voluisti, quamquam non a Nicolao Pontifice sed a *f* Calixto tertio, qui ei in summo Pontificio successit, finis impositus est; volens nostri Vincentii gesta mandare memoriæ posteritatis, mihi jussisti, ut ea, quæ de ejus mirabilibus factis apud Maximum Pontificem universamque Romanam Ecclesiam claris veridicisque testimoniis comprobata sunt, deberem ipse conscribere. Quam rem, etiamsi arduam et præter ingenii mei vires ac fere infiniti operis esse manifeste perspicio; tamen quia nefas est tua diffugere jussa, quod ipse jussisti, facere nuper institui. Fuit vero mihi illud jucundissimum, tum obedientiæ merito, cujus præmium me spero in cœlis habiturum; tum quia scio ipsum Vincentium pro me Jesum Christum continue deprecaturum, ut mihi detur posse hanc nostram mortalem fragilemque vitam sine errore transigere. Nec minus spero tanta admiratione digna esse hujus divini viri opera, quod quicumque legerint, quæ sum ipse scripturus, facile permoveri poterunt, ut ejus exemplo præsentem vitam cum omnibus ejus voluptatibus aspernentur. Igitur antequam narrationis meæ principium faciam, invoco gratiam Spiritus sancti, quo duce, rerum copia, stylus, ordoque dicendi mihi ministretur, sitque

AUCTORE RANZANO EX MS

f

et Calixtum III, Ejus mandato scribit Vitam S. Vincentii,

B mei operis et fortunatum initium et felicissimus finis: ut illud nec vetustas abolere, nec ulla delere possit oblivio. Ipsum autem opus *g* quinque libris, et singulos libros suis *h* capitulis distinguam: quibus, de quo erit narratio, patebit illustrius. Stylo utar admodum plano, ut videlicet sicut hoc opus est ad diversos populos divulgandum, sic a diversis hominibus doctis atque indoctis ea quæ narrabuntur facile intelligi possint. Vale. *i* ex Panormo. Anno Domini nostri Jesu Christi millesimo quadringentesimo quinquagesimo quinto.

g

h

i

ANNOTATA.

a *Cum Vita hæc scripta sit anno* 1455, *per annos* 130 *sursum numerando pervenietur ad annum* 1325.

b *Quomodo tunc floruit S. Thomas Aquinas, mortuus uti constat* 1274? *Utique non in hac mortali vita degens; sed jam in cœlis immortalis; talisque a Joanne* XXII *declaratus anno* 1323 *: primus autem post eum, de quo late egimus* 7 *Martii, Sanctis adscriptus ex Ordine Prædicatorum, fuit S. Vincentius.*

c *Imo sex et triginta, ab anno* 1419 *ad* 1455. *sed auctor utrumque terminum, quo anni imperfecti numerantur, neglexit.*

C d *Scilicet* Martinus III, *dictus* V (*cujus tempore mortuus est S. Vincentius) et* Eugenius IV, *qui antea Gabriel Condelmerius dictus, creatus fuerat Cardinalis a Gregorio* XII *anno* 1408, *id est annis undecim ante obitum S. Vincentii.*

e Nicolaus V, *antea Thomas Lucanus dictus, ab Eugenio* 4 *Cardinalis creatus* 16 *Decembris anno* 1446, *et post non integros tres menses Papa* 6 *Martii* 1447, *mortuus* 24 *Martii* 1455 *: cum vix duos annos in suo Generali Magisterio absolvisset Martialis Auribelli.*

f Callistus III, *ante Alphonsus Borgia dictus, in eadem urbe Valentina cum S. Vincentio natus, et ibidem sub Martino Papa creatus Episcopus, anno* 1427, *dein ab Eugenio* IV *Cardinalis an.* 1444, *in Papam electus* 8 *Aprilis* 1455, *cui illam dignitatem prædixerat S. Vincentius, quem* 29 *Junii Sanctis adscripsit, tertio mense sui Pontificatus.*

g *Quatuor dumtaxat libros scripturum se susceperat Ranzanus ut patet ex Prologo lib.* 4, Post hoc *tamen opus alium librum de Canonizatione Sancti sibi decretum esse significat lib.* 3 *num.* 6. *Qui ceteris accedens* quintus *est: ideoque librarii videntur hic pro quatuor scripsisse* quinque. *Veremur ne ipsius etiam libri* 4 D *pars maxima nobis desit : certe postremi libri* 5. *Prologum dumtaxat et initium habemus, damusque seorsim post miracula ex Processu Venetensi collecta.*

h *Nos omissis istis capitulis more nostro in commodiora capita et numeros distinguimus.*

i *Sequentia, de anno et loco dedicationis, in Vita hactenus edita, fuerant omissa.*

LIBER I.

Gesta S. Vincentii ab exordio vitæ, usque ad maturam ætatem.

CAPUT I.

Nomen Vincentii. Præsagia ante nativitatem facta. Pia ejus pueritia et adolescentia.

Vincentius a vincendo, quodam divino præsagio, nomen sortitus est : vicit enim illa tria, de quibus sic ait Augustinus in libro de Agone Christiano; Quod cum cunctis ejus erroribus, amoribus, terroribus mundus iste vincatur, sanctorum docuit Martyrum beata mors. Beatus autem Vincentius, licet pro Christi confessione necatus non fuerit, ut Martyr dici potuisset; tamen dum viveret magnanime cum hostibus importunissimis dimicavit; eosque animi sui quadam inseparabili virtute devicit. Nam vicit mundi errores, mirifica sapientia; amores integra mentis et corporis castimonia, terrores, incredibili animi fortitudine ac patientia. Quomodo vero ea vicerit, docebunt ea quæ de ejus integerrima vita, deque operibus omni admiratione dignissimis, infra memorabuntur. Sed non inepte de eo illud intelligi potest, quod apud Evangelistam Joannem in Apocalypsi describitur : Vidi, et ecce equus albus : et qui sedebat super eum, habebat arcum : et data est ei corona, et exivit vincens, ut vinceret. Primi enim illius sigilli apertio, quæ hoc loco a Joanne describitur, quamvis litterali sensu primum statum Ecclesiæ Christi significet, ut concorditer ab omnibus illustribus scriptoribus exponitur; ac per equum album, primum statum Apostolorum intelligendum esse dicant, quorum tempore, ob novitatem sacri baptismatis, Ecclesia ipsa nitens et candida dicebatur; tamen nen alienum erit, si sermonem istum de hoc inclyto Confessore nostro Vincentio intelligamus. Equus quidem dici potest tam ob magnanimitatem, quam habuit cum hostibus, quos paulo ante nominavimus, dimicando; quam ob prædicationis ministerium, quod exercuit, dum discurrit per universas occiduas regiones, Evangelium Christi longe lateque diffundendo. Nec tamen equus solum dictus est; sed pulcher fuit, ut adderetur, albus; ob nitorem videlicet pudicitiæ, qua emicuit; ob splendorem eruditionis, qua claruit; et tandem ob fulgorem doctrinæ, quam miris operibus ac varia miraculorum coruscatione diffudit. Super hunc equum album Christus sedit. Teste nempe Augustino, Christi gratia est in sancti hominis anima, sicut sessor in equo. Christus etiam in hoc equo sedens, habuit arcum, qui est veteris novique testamenti Scriptura, qua defenditur Christiana religio, vulneratur ac premitur hostis, dejicitur et confunditur Judæorum perfidia et hæreticorum perversitas. Et data est eidem huic equo albo corona triplex : una ex sideribus, et hoc propter mirabilium virtutum multitudinem, de qua corona ait Joannes in Apocalypsi; Et in capite ejus corona stellarum duodecim; altera ex auro, propter eruditionem magnamque doctrinæ claritatem, de qua dicitur in Ecclesiastico, Corona aurea super caput ejus; tertia ex lapide pretioso, de qua dicitur in Psalmo, Posuisti in capite ejus coronam de lapide pretioso. Hic equus tam gloriosa corona insignis, exivit vincens carnis voluptates, mundi delicias, dæmonisque versutias. Exivit, inquam, in campum mundanarum tribulationum

Vincentius ob victoriam de mundo :

Apoc. 6, 2 *comparatur equo Apocalyptico,*

eique Albo, F

habenti arcum ex sacra Scriptura,

et coronam triplicem, Apoc. 12. 1

Eccl. 45, 14

Psal. 20, 4

A num, ut vinceret carnem castitate, mundum paupertate, dæmonem humilitate, vitia perfecta caritate. Quæ omnia eum fecisse, ex gestis ejus clarissimis manifeste demonstrabitur. Sed et huic, tam strenue decertanti tamque gloriose ex prostratis hostibus triumphanti, multiplex et pretiosissimum præmium promisit ille, pro cujus amore pugnatur, in Apocalypsi dicens : Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod est in paradiso Dei mei. Et paulo post : Vincenti dabo manna absconditum etc. Quæ autem sint ista tam magnifica præmia, quæ figurate vincenti a Jesu Christo promittuntur, in præsenti missa faciamus : nimium enim longa sumeretur oratio, si singula hæc verba, quorum sensus est profundissimus, vellemus exponere.

Apoc. 2

2 Beatus Vincentius ex Valentia, clarissima Hispaniæ civitate, et ex antiqua honestaque Ferrariorum familia nativitatis duxit originem. *a* Parentes ejus, post peractam in multis corporis deliciis juventutem, maturiorem ætatem cum tanta morum elegantia et tam honeste tamque religiose transegerunt, quod non immerito tam insignem filium habere meruerunt. Inter cetera vero quibus eorum vita laudabilis reddebatur, illud servare præcipue studuerunt, B quod singulis annis, facto diligenti calculo rerum quæ erant eis eorumque familiæ necessariæ, id quod tandem superfluum erat, pauperibus erogabant. Itaque ambo pie viventes, hunc filium genuerunt : qui non solum eis, sed et universæ patriæ ejus perpetuam gloriam comparavit. Fuerunt etiam eis adhuc alii duo filii, quorum alter Petrus, alter Bonifacius nominatus est. Hic autem Bonifacius fuit vir utriusque Juris consultus, omnium sui temporis eruditissimus : qui mortua uxore, adhortatus a B. Vincentio, Carthusiensem Ordinem elegit, ejusque habitum suscepit in quodam monasterio extra urbem Valentiam, quod ab incolis ibidem vocatur Porta cœli : inter illius autem Ordinis Fratres adeo religiose conversatus est, quod post quatuor annos eum in eorum Generalem Rectorem elegerunt. Satis de hoc: ad Beati Vincentii parentes redeamus.

Natus Valentiæ in Hispania,

a

parentibus honestis et addictis eleemosynæ :

e duobus fratribus habuit Carthusianum alterum,

3 Quantus autem aut qualis esset Vincentius nasciturus, patri uno, matri vero duobus indiciis ostensum est, antequam ex utero nasceretur. Patri namque dormienti, quadam nocte visum est quod, cum in ecclesia Fratrum Prædicatorum esset, quemdam in ipsorum Fratrum habitu, virum plurimum venerabilem, prædicantem audiebat : cumque ea quæ ab illo dicebantur, magna cum aviditate hauriret, me- C moriæque commendare conaretur ; hæc verba a viro ei dici videbantur : Congratulor tibi, o fili carissime: post paucos enim dies uxor tua pariet tibi filium, cujus erit tanta vitæ integritas, tanta doctrinæ utilitas, tanta famæ ac mirabilium operum claritas, quod omnes Galliarum Hispaniarumque populi eum, tamquam unum ex veteribus Apostolis, venerabuntur : eritque Frater Ordinis Prædicatorum, sicut me vides. Post quæ dicta, multitudo quæ ibi adesse videbatur, magnis vocibus Deo gratias referebat. Itaque dum et ipse in illiusmodi gratiarum actione sese multitudini conformem reddere conaretur, statim somno solutus est, conatuque vocis dormientem uxorem excitavit. Illa expergefacta, cœpit virum curiose interrogare, quidnam sibi vellet, quod tam magnam vocem dormiens emiserit. Nec multum vir moratus, sciscitanti uxori, somnium quod viderat, jucundissime indicavit. Igitur super ea re multa collocuti sunt invicem : verum quia a multis theologis sæpe didicerant, hujuscemodi somniis raram adhibendam esse fidem, non multum de tali visione gavisi sunt: sed tamen non penitus fuit eis ablata spes, quo minus crederent aliqua ex parte futurum esse illud, quod eis per somnium promittebatur : unde

b

necdum natus Patri in visione ostensus, qualis et quantus esset futurus :

rem ipsam divinæ providentiæ commiserunt. Verum D ipsi mulieri duobus indiciis satis persuadebatur, non omnino vanum viri somnium esse existimandum. Unum fuit, quod, cum antea singulos filios, quos genuerat, in utero maxima cum molestia gestasset; tamen quamdiu fuit Vincentio gravidæ, nihil molestiæ sentiebat : quinimo tanta erat ei agilitas, tantumque corporis robur, ut pene nihil in utero portare videretur. Alterum fuit, quod eodem existens filio gravida, ex utero suo sæpe miro modo audivit, tamquam voces canis latrantis, sonos emitti. Cumque ex eadem re vehementer obstupefacta, a nonnullis, qui singulares servi Dei esse dicebantur, præsertim a viro clarissimo Jacobo, *c* Romanæ Ecclesiæ Cardinali, et Valentinæ urbis Episcopo, qui erat ei consanguinitate propinquus, perquireret, quid sibi significare vellet hujusmodi latratus; ei responsum est, nihil aliud fore, nisi quod paritura esset infantem, qui esset futurus Evangelii Christi ferventissimus eruditissimus sanctissimusque prædicator : hi namque, qui in Ecclesia Christiana prædicandi exercent officium, non absurde canibus comparari consueverunt. Adveniente deinde tempore pariendi, quoniam multis hujusmodi portenta divulgaverant, magna multitudo populi marium ac feminarum ad domum eorum con- E venit, non solum ut eis congratularentur, sed etiam ut quisque videre posset natum infantem, de quo talia promissa divina facta dicebantur.

AUCTORE RANZANO EX MS.

dein et matri duplici indicio,

c

4 Peractis deinde aliquot diebus, constituto die baptismi, amici et cognati ad ecclesiam convenere. Cum igitur deventum est ad ea quæ in pueris baptizandis fieri solent, inter eos qui aderant longa fuit disceptatio de ipsius nominis impositione : unusquisque enim ex eis, qui ad baptismum fuerant vocati, suum nomen infanti imponere cupiebat. Tunc Sacerdos, videns inter eos tantam esse discrepantiam, tædio affectus, tandem inquit : Quando diu vos expectavi, nec vos video esse posse concordes ; ego volo huic infanti nomen imponere : sit igitur nomen ejus Vincentius. Quod illi audientes, conticuerunt, laudaveruntque prudentis consilium, ac simul dixerunt : Vocetur Vincentius. Fuit tamen post factum magna omnibus admiratio, illudque non nisi Dei providentia evenisse arbitrati sunt : nam nemo ex cognatis, nec ex cunctis qui adstabant aliquis erat qui Vincentius vocaretur. Multi autem ex eis qui affuerunt, ea quæ gesta sunt in istiusmodi nominis impositione, memoriæ commendaverunt : ut videlicet videre possent, si illi nomini futura opera F Vincentii convenirent. Demum ubi Vincentius adolevit, manifeste viderunt tam mirifica esse ejus opera, ut rei nominis nulla discrepantia penitus appareret.

Consanguineis in baptismo disceptantibus

Sacerdos ei nomen Vincentii imponit :

5 Matri præterea, Vincentium infantem educanti, plures caussæ oblatæ sunt, ut eum, ultra quam credi posset, tenerrime diligeret. Quemadmodum enim ei parum molestiæ dederat, tempore quo eo gravida fuerat ; sic et dum eum parvulum nutriebat, rarus erat in eo vagitus ; et ubicumque a matre collocabatur, tacitus quiescebat. Si quando in cunabulis positus vigilabat, apertos tenens oculos, secum totus jucundus esse videbatur. Erat aspectu decorus, ut non modo matri, verum etiam singulis qui eum aspiciebant, amabilis redderetur. Mox vero, ubi sextum annum attigit, parentes primis eum litteris imbuendum tradiderunt. Itaque puer in talibus exercitiis primos annos agens, incredibile dictu est quam brevi tempore quantum profecerit : nondum namque decimum annum attigerat, et non solum pueros coætaneos, sed et multos alios eo natu majores, qui sub eodem præceptore proficiebant, jam longe superaverat. Pueris rarissime colludebat : et si interdum eum cum pueris esse contingeret, post brevem honestumque

amabilis in infantia

puer studiis incumbit :

A que ludum eos silere et sedere cogebat, et aliquem eminentem locum conscendens, sic dicebat : Audite, o pueri, quæ loquor, et dijudicate, aptusne an ineptus prædicator sim ipse futurus. Itaque sedentibus silentibusque illis, se primo loco Cruce signabat, et incipiens quædam dicebat, quæ didicerat ab eis qui Valentiæ prædicabant. Nullum eruditum theologum viderat prædicantem, quem in quibusdam gestibus, dictis ac sententiis non scivisset effingere. Hæc omnia parentes ac ceteri qui videbant, non solum considerabant, sed etiam mirabantur, et tacito pectore conservabant.

AUCTORE RANZANO EX MS.

et pueris concionatur :

6 In Grammatica autem non mediocriter instructus, dum ageret duodecimum annum, ad dialecticam suum studium transtulit : in qua quoque facultate in duorum annorum spatio tantum profecit, quod inter adolescentes, qui secum illi facultati incumbebant, summus omnium habebatur. Vitam suam, sicut in pueritia sic et in adolescente ætate, cum omni innocentia studuit ducere. Faciebat hoc non solum gratia, quam Deus ipsum præveniens in mentem ejus a teneris annis infuderat ; verum etiam quadam animi sui natura fortunatissima, qua in virtutes pronus et inclinatus summopere reddebatur. Juvit quoque

adolescens audit philosophiam :

B et parentum diligentia, qui pueri innocentiam pronumque in virtutes animum advertentes, multis blanditiis eum frequenter incitabant et exhortabantur, ut in incepta virtute perseveraret, ac quotidie niteretur fieri melior. Itaque quemadmodum ab optimis parentibus suis didicerat, sic debito tempore ecclesias frequentabat, Missarum solenniis intererat, prædicatorum doctrinas avide et devotissime hauriebat, religiose jejunabat, pie Dei laudibus vacabat. Singulis hebdomadis bis, id est, quarta et sexta feria, eum jejunare docuerant : quorum documentum adeo tenaciter menti adolescentis impressum est, illudque tanta alacritate suscepit, ut usque ad felicem vitæ suæ terminum hujuscemodi jejunium frequenter servaverit.

modestus in moribus,

frequens in ecclesia

jejunat feria [illegible],

7 Quoscumque etiam prædicatores, qui Valentiæ Dei verbum prædicabant, sive docti sive indocti essent, quadam pia curiositate audire cupiebat : quando vero ipsi prædicatores aliquid in beatæ Virginis Mariæ gloriosissimæ Dei genitricis laudes dicebant, lætus totus efficiebatur, et ex ipsa mentis lætitia lacrymas continere non poterat. Semper autem flebat uberrime, quando de mysterio Passionis Christi aut ipse legebat, aut ab aliis legi vel dici audiebat : tantaque inerat ei in lacrymando dulcedo, ut a lacrymis desistere esset ei molestum, in eis vero perdurare jucundissimum. Pro singulari quoque devotione, quam habebat ad Crucem Jesu Christi et ad beatam Virginem Mariam, Officium, quod in utriusque laudem Clerici dicere solent, singulis statutis horis quotidie dicebat. Erga pauperes, præsertim Religiosos, liberalissimum se semper exhibuit : eos enim in domum parentum suorum introductos, rebus quibus poterat lætissima fronte refici faciebat. Et quamvis hujuscemodi pietatis officiis tantum esset assiduus, parentes tamen ei congratulabantur nec unquam ea, quæ sanctus adolescens in eleemosynas erogabat, contracta facie eum facere prohibuerunt : quinimo tertiam partem substantiæ, quæ eum contingebat, ei concesserunt : quam ille quatriduo totam pauperibus erogabat.

addictus cultui Deiparæ Virginis et Passioni Christi,

benignus in pauperes

ANNOTATA.

a *Pater ejus appellabatur aliis* Guilelmus, *aliis* Michael Ferrarius, urbis Notarius *seu* Graphiarius : *mater* Constantia Miguel, filia Guillielmi Miguel et Catharinæ Revert, *ut ea et alia de familia pluribus describit Franciscus Diagus lib.* 2 *Historiæ quam de provincia Aragoniæ Ordinis Prædicatorum scripsit, cap.* 50. *Rechacus cap.* 1 *Vitæ, et alii.* D

b Bonifacius *præfuit Generalis toti ordini Carthusianorum ab anno* 1402 *ad* 1410, *quando renuntiavit et absolutus est, postea mortuus* 29 *Aprilis anno* 1417. *De eo apud Carthusianos extat a Polycarpo de Riparia factum hoc distichon :*

Debueram Prior esse, fui : me vincere, vici :
Tollere Schisma, tuli : cedere, deposui.

c *Hic videtur deesse aliqui aut subintelligi,* postmodum : *nam factus traditur* Jacobus *Episcopus Valentinus anno* 1369, *anno autem* 1357 *erat Episcopus* Vitalis *Jacobi decessor, quando S. Vincentium esse natum, supra diximus : alii alios Episcopos in loco Jacobi substituunt.*

CAPUT II.

Ingressus S. Vincentii in Ordinem Prædicatorum. Studia theologica. Conciones.

His tot tantisque præclaris adolescentis virtutibus accedebat illud, quod, cum raro in homine adolescente possit reperiri, solet quoque esse et maxima admiratione dignum : namque antequam *a* secundum a
E et vicesimum annum attingeret, tam pertinaci studio litteris incubuit, ut inter eos, qui Valentiæ philosophiam Theologiamque profitebantur, summus omnium haberetur. Inerat ei grande et acutum ingenium, tenax indelebilisque memoria, et continua in studiis perseverantia. Tantæ vero modestiæ fuit, ut numquam visus sit cum aliquo, sive loquendo sive etiam disputando, contendere. Parentibus tantum obedire tantumque honorare eos studuit, ut numquam ab aliquo notari potuerit, quod eis vel minimam dederit offensam. Hæ tamen mirificæ virtutes fecerunt, ut a cunctis Valentinis civibus vehementissime amaretur.

Summus habetur et philosophus et theologus

7 Memor sancti hujus adolescentis pater, eorum quæ de filio ejus nascituro ei fuerant divinitus indicata ; atque ex alia parte considerans in adulto filio tantam rerum peritiam tantamque morum elegantiam, quadam die eum ad se accersitum his verbis allocutus est : Tria sunt, optime fili, quæ me plurimum agitant, redduntque animo suspensum : et si mihi daretur optio, plane ex meipso intelligerem, quid illorum potius esset eligendum : volui tamen tuam audire sententiam, et polliceor me penitus prosecuturum id quod ipse facere proposueris. Memoriæ mihi est, quod tibi frequenter enarravi, ea quæ de te mihi Deus per quietem revelavit, antequam ex matris utero nascereris, et variæ virtutes, F quibus jam a primis annis te præditum vidi, mihi spondere videntur, omnino debere impleri, quod habitum religionis Prædicatorum sis suscepturus, quodque in ipso habitu debes esse fidei Christianæ prædicator præcipuus. Me deinde inducunt divitiæ, quibus pro summa Dei liberalitate abundamus, florida quoque adolescentia tua formæque præstantia, ut uxorem tibi aliquam perquiram, quæ his omnibus conveniat. Postremo, quoniam considero in te multarum rerum esse peritiam, quæ profecto tanta est, ut omnes existiment te futurum esse unum ex viris doctissimis, quos orbis terrarum habet ; idcirco ipse mihi fortissime persuasi, ut te vel Romam vel Parisius mitterem, ubi virtus et eruditio tua his qui eruditissimi sunt nota fiat, et tandem ad aliquam dignitatem merito efferri possis, quo nostræ familiæ perpetua gloria comparetur. Hæc sunt, carissime fili, quibus meus animus quotidianis fluctibus agitatur : verum ego numquam ad aliquid horum faciendum te exhortor, nisi ad id quod tibi potius videatur. Tu tamen manifesta mihi consilium animi tui, ut, dum opportunum tempus nobis est, tibi, antequam

e tribus a patre circa statum vitæ eligendis propositis,

A tequam moriar, de eo in quod declinare volueris provideamus. Ad hæc Vincentius ita paucis verbis respondit : Decreveram, pater optime, jam dudum te alloqui super his, quæ de meipso facere proposueram : sed quoniam Dei voluntate factum est, ut tu me prævenires, pro his omnibus quæ dixisti, brevissime respondebo, tibique omnia quæ in animo mihi sunt, manifestabo. A divitiis, corporis voluptatibus, et seculi hujus honoribus scito me esse plurimum alienum. Omnem amorem, curam, propositum, et omne consilium meum in Jesum Christum sine aliqua hæsitatione defixi : et ob hanc rem constitui habitum B. Dominici suscipere, et in ejus religione me Dei servitio dedicare. Suppliciter igitur te oro, pater mi suavissime, ut si me amas, facias me tua benedictione dignum : et hoc idem a matre mea humiliter postulabo ; ut videlicet pace amborum ad Dei servitium valeam proficisci. Hæc igitur Vincentii verba patris animum tantum commoverunt, quod lacrymas continere non potuit. Igitur filium complectens ac deosculans, multis cum lacrymis benedixit. Filius quoque collo patris appendens, ac paternis lacrymis plurimum commotus, cœpit et ipse uberrime flere. Igitur spirituali lætitia ac mutua B pietate collacrymantes, Deo gratias retulere : moxque pater filium ad matrem duxit, eique sanctum propositum suum indicavit. Qua ex re vehementer gavisa mater, ac videns filium ante se prostratum, ut maternam benedictionem acciperet, non minus et ipsa cœpit collacrymari. Tandem, Carissime fili, inquit, hoc est, quod semper optavi, et quod a Domino mihi concedi frequentissime postulavi. Tibi et nobis congratulor : tibi quidem, quia effugies hujus caducæ vitæ miserias ; nobis autem, quia a Jesu Christo nobis concedi meruimus, ut nostri voti compotes nos esse videremus. Igitur Dominus custodiat introitum tuum et exitum tuum. Det tibi Deus cœlestem benedictionem : meam autem, quamdiu vixero, semper habebis.

eligit vitam religiosam in Ordine S. Dominici :

approbantibus parentibus,

20 In his atque aliis hujuscemodi sermonibus illius diei maximam partem consumpserunt : postero autem die pater cum filio ad Fratrum Prædicatorum conventum sese contulerunt, et Priori ceterisque Fratribus caussam, ob quam venerant, exposuerunt. Quanto ergo gaudio affecti sint Fratres, brevibus certe aperiri non posset sermonibus : considerabant namque, quod adolescens, qui in prima ætate erat et scientia et moribus præstantissimus, merito in matura ætate maximus futurus esset : ac propterea arbitrabantur, quod Prædicatorum Ordini multum C splendoris et gloriæ esset adepturus. Quas ob res eum jucundissime et humanissime susceperunt : et post triduum die Dominica, *b* quæ fuit Nonis Februarii, eo agente octavum et decimum annum, ei habitum tribuerunt. Post habitus susceptionem cœpit ingeniosus puer ea inter cetera legere, quæ de vita divi Patris Dominici scripta sunt. Mira profecto adolescentis sapientia : dignum enim esse censuit, ut imprimis illa essent intelligenda, in quibus suum inclytum ducem Dominicum imitari debuisset. Itaque ultra plurimas virtutes, quibus B. Dominicum præditum fuisse legit, et in quibus ejus æmulator esse studuit, sacræ theologiæ ac lectioni sanctarum Scripturarum, exemplo ipsius B. Dominici, se totum dedit : ut videlicet talibus, divinis armis munitus, posset opportuno tempore Evangelii doctrinam longe lateque diffundere. Numquam otiose stare vel loqui visus est : universum vero tempus aut orationibus, aut scholasticis exercitiis, aut officiis ei commissis occupabat. Erat in eo, in cunctis quæ faciebat et dicebat, multa et admirabilis humilitas : in conversatione autem, ultra quam dici possit, se omnibus humanum exhibebat. Deinde, quia, ut supra scripsimus, non solum morum elegantia, sed etiam doc- D trinæ claritate excellens habebatur ; ab eo qui in ipso Fratrum conventu præerat, ei injunctum est, ut pro Fratrum adolescentium profectu de dialectica et de philosophia aliqua legere debuisset : quam rem humiliter et jucunde sese facturum obtulit. Tanta autem erat in eo, quando legebat, facundia et eruditio, quod ex secularibus quoque juvenibus, ad eum audiendum ac sub ejus disciplina proficiendum, supra septuaginta convenerunt. In quo exercitio tres continuos annos consumpsit.

admittitur et sacro habitu induitur.

b

legit vitam S. Dominici :

studiis theologicis et sacræ Scripturæ incumbit :

AUCTORE RANZANO EX MS.

Prælegit dialecticam et philosophiam

11 Deinde Prior ceterique Fratres, grande ejus ingenium considerantes, indignumque æstimantes, ut tantus juvenis Valentiæ teneretur, uno animo decreverunt eum mittere Barcinonam, unam ex claris celebratisque urbibus, quas orbis terrarum habet : in qua erant nonnulli theologi ex ipso Ordine Prædicatorum, qui illa ætate omnium doctissimi habebantur : deinde Ilerdam antiquam celebremque Cataloniæ civitatem ; in qua pro illo tempore florebant publica studia liberalium disciplinarum. Ipse igitur quo a Fratribus missus fuerat humiliter proficiscens, cœpit theologicæ facultati tam pertinaciter incumbere, quod pro singulari eruditione sua, vigesimum E octavum annum agens, fuit theologorum adnumeratus collegio *c* a Benedicto Maximo Pontifice, cujus paulo post mentionem faciemus. Inter studiorum vero ejus tempora, cum esset viginti quatuor annorum, edidit insigne illud opus de Dialecticis suppositionibus : in quo quisque manifeste videre potest, quanta fuerit auctoris peritia, si consideretur in ipso opusculo multa esse præclarissima, non solum ex media philosophia, verum etiam ex profundissima theologia delecta. Postea autem quam insigni illa corona donatus est, qua donari solent hi qui theologis connumerantur, a Fratribus et amicis fuit Valentiam revocatus. Et quia, ut supra memoratum est, ob doctrinam virtutesque ejus celeberrimi nominis erat : idcirco ea hora, qua Valentiam ingressus est, a multis nobilibus clarisque viris, ei obviam extra urbem euntibus, fuit magno cum honore susceptus. Paucis vero post diebus Episcopus et Capitulum Valentinæ Ecclesiæ, et hi qui in ipsa urbe magistratum gerebant, eum obsecraverunt, ut aliquid de Scripturis sacris deque facultate theologica publice legeret : quod rem libenti animo facturum sese respondit. Itaque impetrata facultate ab eo qui Aragoniæ provinciam gubernabat, in ipsa Valentina urbe et ecclesia sex continuos annos, cum incredibili omnium attentione, non solum legit eis, qui in scholis vacabant studiis liberalium artium, verum etiam viris popularibus publice prædicavit, a quibus mira aviditate audiebatur : tantæque venerationis erat apud eos, ut in ipsa civitate solus doctus, solus religiosus, ac solus sanctus, et solus Christi servus haberetur. Tam autem longe lateque nomen eruditionis et sanctitatis ejus diffusum erat, quod ex proximis quoque vicinisque civitatibus multi concurrerent, ut eum et prædicantem audirent, et sub tam insigni litterarum ac morum præceptore proficerent.

mittitur Barcinonem et Ilerdam :

c

edit librum de Dialecticis suppositionibus.

prælegit theologiam et concionatur :

12 Inter hæc tempora venit Valentiam, vir illa ætate nominatissimus, Petrus de Luna, unus ex Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, missus Legatus ad Carolum *d* Francorum Regem a Clemente Papa, quem in Fundensi urbe in summum Antistitem *e* elegerat illa pars Cardinalium, quæ ab Urbano Papa sexto, tamquam a Pontifice non rite creato, discesserat. Is igitur, auditis his quæ de Vincentii doctrina et miris ejus virtutibus ferebantur, eum secum duxit, ac tamdiu tenuit, donec peracto legationis tempore ad ipsum Pontificem rediit. Tam grata autem fuit Cardinali Vincentii conversatio, ut vix multis precibus impetrare potuerit, ne ejus curiam sequeretur.

d

adest Legato Pontificio ad Carolum Francorum

e

Tandem

AUCTORE RANZANO EX MS.

A Tandem impetrat, quod videlicet, Valentiam reversus, rediit tunc ad consueta legendi ac prædicandi exercitia.

ANNOTATA.

a *In MS. nostro, omisso* secundo, solum, legebatur *ætatis anno decimo. Flaminius habet : Nondum anno decimo de viginti natus, et forsan melius ut ex sequentibus patet.*

b *Et Nonæ Februarii conveniunt in Dominicam, debet ergo Dominica signari littera A, quod, contigisse anno 1374, supra diximus.*

c *Doctor creatus circa annos 1384, Cardinali tunc Legato ad Reges Hispaniarum Petro de Luna, qui hic* Benedictus *dicitur.*

d *Is est Carolus VI, qui patri Carolo V mortuo 1380, die 16 Septembris, successit, vita functus 21 Octobris anno 1422.*

e *Electus est tam Urbanus VI, quam Clemens, anno 1378, ille 8 Aprilis, iste 21 Septembris.*

CAPUT III.

Infestationes dæmonum, et tentationes a mulieribus impudicis illatæ forti animo su-
B *perantur. Fama a detrahente lacerata, restituitur.*

In ipsa autem civitate Valentia, licet multum fructum fecerit animarum, tamen quamdiu ibi commoratus est, et dæmonum et hominum varias pertulit insidias. Sed ut de invisibilibus insidiis omittamus, quibus omnes a dæmonibus tentari fideles solent, de visibilibus hoc loco pauca subjiciamus. Quadam nocte, cum finito matutinali Officio ante B. Mariæ Virginis oraret imaginem, et inter cetera virtutem perseverantiæ a Domino Jesu Christo sibi concedi peteret, visus est ei adstare ante oculos diabolus, in specie senis valde venerabilis, cujus erat barba usque ad genua prolixa et nigerrima, qui ei dixit : Ego sum unus ex illis veteribus Patribus, qui multis annis, magna cum corporis continentia ac incredibili potus ciboque parcitate, Ægypti solitudinem incolui : et cum essem juvenis, omnem corporis voluptatem experiri volui ; postquam vero tempora juventutis meæ in variis deliciis consumpsi, in me reversus, pœnitentiam egi : et sic clementissimus Deus dedit mihi veniam peccatorum meorum. Nunc igitur, si mihi seni credendum est, qui habeo multarum rerum
C usum, tibi suadeo, ut floridæ ætati tuæ compatiaris, et hanc corporis macerationem nunc omittas, et usque ad senectam reserves. Nec dubites ; paratus est enim Deus semper peccatorum suscipere pœnitentiam. Sanctus autem Vincentius, ubi primo rem hujuscemodi vidit, fuit vehementi timore commotus : sed postquam verba loquentis advertit esse venenifera, diabolum esse suspicatus est : unde sese Deo et beatæ Virgini commendans, nihil ad verba diaboli respondit, sed se signo Crucis muniens, Abi, inquit, pestifer serpens : namque ex subdolis verbis et dictis tuis, non unus ex Ægypti Patribus, sed ex inferni dæmonibus unus esse convinceris. Credidisti novum militem Christi tuis insidiis posse superari : sed licet novus sim in hac militia, tamen gratia Christi, cujus amore laboribus ac tentationibus me exposui, me sic undique armatum reddet, ut contra te dimicare non metuam. Dæmon vero se cognitum videns, emisso ejulatu magno ac teterrimo fœtore relicto, protinus evanuit. Visionem vero istam vir Dei nonnullis Fratribus revelavit, eos obsecrans ac strictissimis præceptis eis inhibens, ne cui rem gestam revelarent. At illi indignum esse arbitrantes, ut tam memorabile factum silentio premeretur, rem

Dæmonem instar eremitæ Ægyptii apparentem, et a pœnitentia avocantem Crucis signo fugat

postea, ut fuerat per universam civitatem divulgaverunt. D

14 Alia quoque nocte eidem oranti ante altare quoddam, in quo erat imago Jesu Christi crucifixi depicta, apparuit diabolus in specie vasti Æthiopis, hujuscemodi verba depromens : Orationibus ac ceteris operibus tuis, quibus te cœlum credis posse adipisci, tantum insidiabor, donec faciam te turpiter devictum succumbere. Ad quem sanctus Christi miles hoc pacto respondit : quamdiu me gratia Dei comitabitur, nullas tuas qualescumque insidias formidabo. Et diabolus ; Nihil est, inquit, difficilius, quam ut usque in finem possis in gratia, de qua loqueris, perseverare. Respondit Vincentius : Ille qui dedit mihi ut inciperem, dabit mihi quoque ut perseverem. Itaque tunc frontem armavit Crucis signaculo, et illico dæmon disparuit ab eo, tamquam umbra fugatur a sole.

iterum in specie Æthiopis desperationem perseverantiæ injicientem ;

15 Alio tempore, dum circa quartam noctis horam in cella sua legeret librum illum, quem edidit D. Hieronymus de B. Mariæ Virginitate perpetua, et inter suavitatem lectionis beatam ipsam Virginem obsecraret, ut ejus virginitatem custodiret : facta E est ad eum vox hujuscemodi, Non omnes possumus esse virgines : namque tametsi usque nunc te Virginem appellare potuisti, non tamen ulterius patiar, ut tam honorato nomine gaudeas. Vir Dei ad hæc verba plurimum attendens, intra se tacitus solliciteque volutabat, quid sibi vellet sermo, quem audierat. Non enim induci poterat, ut verba illa ab ore B. Mariæ Virginis emanasse crederet : quippe quæ quos invenit virginitatis custodes, Virgo ipsa, semper amavit, confortavit, adjuvit, magnificavit. Genua igitur flectens, ab ipsa Virgine petiit, ut, quid significare vellent verba illa terrifica, dignaretur ostendere. Nec multo post ei beata Virgo cum luce magna visibiliter apparuit ; et postquam sui eum visione confortavit lætumque reddidit, hoc pacto locuta est : Verba illa, ad te paulo ante facta, diaboli fuerunt : qui tibi proponit bonorum operum difficultatem, ut territus ab incepta virtute desistas. Tu tantum cautus esto, et constanti animo perseveres. Et quamquam tibi crebras parabit insidias, ac frequenter conabitur ut periclitetur virginitas tua, utque ceteræ virtutes, quæ in te sunt, corruant ; tamen ne diffidas : spera semper in Domino, quoniam ipse erit clypeus tuus, quo non solum arma diaboli poteris facile contemnere, sed et ipsum cunctasque artes et versutias ejus magnanimiter superabis. Hæc ubi a Virgine gloriosa dicta sunt, ei a Vincentio gratiæ referuntur, et illa mox disparuit. Ex eo autem tem- F pore Christi militi tantum fervoris accrevit, ut non terrestris homo sed cœlestis Angelus esse videretur. Nunc subjicienda quoque sunt exempla quædam, quibus patebit, quanta calliditate antiquus hostis nisus est ejus animum frangere et ad libidinem inclinare.

Adversus Helvidium,

territus voce diabolica contra virginitatem,

a B. Maria apparente confortatur :

16 Erat B. Vincentius non solum virtutibus præditus, sed etiam corpore pulcher et adspectu venustus : quo fiebat, ut ejus virtutes essent gratiores, facerentque ut ab omnibus vehementer amaretur. Fuit igitur Valentiæ mulier quædam, tam nobilitate generis clara quam corporali forma præstans : quæ, suggerente diabolo, capta est amore ipsius Vincentii carnali tam ardenter, quod nullam aut animi aut corporis quietem habere poterat : sed singulis diebus frequentabat loca, in quibus eum vel videre vel alloqui posset. Vincentius vero, licet eam ad se frequenter venire videret, tamen nihil malum et sinistrum suspicabatur ; sed arbitrabatur eam aliqua devotione moveri, ut devotis mulieribus consuetum est ; quæ servos Dei quadam naturali pietate, affectuosius quam faciant mares, piis obsequiis venerantur

ad fœminam Valentinam libidinoso amore æstuantem,

A tur. Illa autem de die in diem vehementissimo fervore amoris agitabatur, ac tandem quid faceret nesciens, deliberavit corporis gravem ægritudinem fingere, ut sic haberet opportunitatem alloquendi eum, et eidem manifestandi flammas ardentis amoris, quibus intrinsecus urebatur. Itaque lecto ægrotantium more decubuit, cœpitque multo cum clamore magnos dolores ostendere, ac demum in ipso lecto frequenter huc atque illuc tam miserabiliter versabatur, quod cunctos qui adstabant ad sui commiserationem mirum in modum provocabat. Advocantur medici, qui nullum in ea ægritudinis signum esse cognoscentes, varia judicia proferebant : si qua tamen in ea ægritudo esset, intrinsecus esse arbitrabantur. Tandem, videntes quod nimio dolore torquebatur, consulunt accersiri Sacerdotem, cui illa confiteretur : ne videlicet inter tanti doloris vehementiam sine sacra confessione discederet. Eligitur itaque ab ea vir Dei Vincentius : qui celeriter veniens, cameramque in qua illa decumbebat ingressus, ac cunctis qui aderant ex more exclusis, cœpit puellam exhortari ad pœnitentiam, et peccatorum suorum contritionem veram. Mulier vero in initio non audet manifestare vehementiam amoris, quo occupata tenebatur, sed ipsa fecit ea quæ pro con- B suetudine Christianæ religionis ad ritum pertinent confessionis. Verumtamen interea sæpe proposuit, amorem quo urebatur verbis exprimere ; sed quando dicere incipiebat, pudor verba labiis inhærentia detinebat : et sic protrahebat ulterius verba, respondebatque ad ea de quibus sanctus confessor eam interrogabat. Et post multa verba ultro citroque habita, tandem occultum ignem mulier celare non potuit, sed omni formidine pudoreque deposito, Scito, inquit, o Frater Vincenti, me non quidem corpore sed mente ægram detineri : et nisi tu mihi pro tua miseratione succurreris, scito me illico morituram. Jam enim annus est quod tuo amore adeo ardenter capta sum, ut non solum ignis ardentis flammis cor meum quasi exuri sentiam, sed et ad tanti fervoris agitationem deveni, quod frequentissime me ipsam propriis manibus enecare decreveram. Volui tibi sæpissime cordis mei fervorem manifestare : sed me partim tenuit pudor femineus, partim nomen sanctitatis et innocentiæ tuæ, quæ me formidare fecerunt, ne tam execrabile facinus tibi aperirem : itaque tandem desperans, nemini meum ignem indicare volui, sed tacitum usque ad hoc tempus reservavi. Mihi vero super hac re iterum atque iterum cogitanti, visum est potius, ut debuissem C hanc corporis ægritudinem fingere, quo locum tempusque opportunum haberem, quibus hujus ignis flammas possem extinguere, et optata voluntate potiri. Quamobrem meum corpus, quod cernis esse pulcherrimum, expono potestati tuæ. Sume igitur nunc de me voluptatem, et principium faciamus, ut deinceps simus ambo indissolubili ac perpetuo amore conjuncti. Hæc dicens, linteum quo tegebatur amovit, et sese totam nudam exhibuit. Sanctus vero Confessor admiratus impudentis feminæ audaciam, ac scelus abominabile execrans, inprimis eam commonere cœpit, ut nudum corpus tegeret ; deinde a tam nefario opere abducere cum severitate multa conatus est : postremo ei dixit, quod Jesu Christo suum corpus animumque a teneris annis devoverat, quodque se perpetuam castitatem servaturum promiserat, et ob id omnem terrenum amorem abdicaverat, omnemque libidinem execraverat. Quibus dictis, ab ea protinus discessit. Illa tali responso indignata, mox cogitavit in virum innocentem objectare infamiam, et tamquam altera Putipharis uxor voluit clamare ac dicere contra Sanctum Dei, quod eam violenter opprimere voluisset : sed summa Dei

et se ægram esse fingentem, evocatus,

et ad libidinem provocatus,

discedit cum execratione :

obsessam a diabolo,

providentia nequaquam passa est, ut innocenti D homini tam execrabilis facinoris infamia opponeretur. Ecce enim cum primum impudens femina voluit vocem emittere, ille idem diabolus, qui ei nefandum amorem ingesserat, ejus corpus gravissime vexare cœpit. Accurrunt igitur cuncti, qui extra cameram expectabant, et tanti clamoris caussam diligenter sciscitabantur. Tandem, visis multis signis, mulierem a dæmonio vexari perpenderunt. Advocantur itaque multi, qui dæmonem noverant adjurare : adhibentur præterea remedia quæ hujusmodi adhiberi consueverant : quæ nihil proficiebant ad hoc ut diabolus expelleretur : unde et ipse diabolus eis qui eum adjurabant, hoc pacto respondebat : Ex hoc corpore numquam me expellere poteritis, nisi huc venerit vir ille, qui in medio igne positus, non potuit ab igne comburi. Quærunt igitur omnes, quid sibi velint hæc verba quæ diabolus proferebat. Post longam hujus verbi sciscitationem, quidam ex his qui aderant in medium surgentes, inquiunt : Advocetur, Frater Vincentius : nam ipse mulieris hujus confessionem audivit. Est etiam vir et scientia et sanctitate insignis, propter quæ certum nobis esse debet, quod nemo sit, qui vobis possit verius vocum E harum significationem aperire quam ipse. Assensere omnes, et mox ad Beatum Vincentium sese contulerunt, et iterum quæ acciderant aperuerunt : precanturque ut dignetur visitare feminam, quæ, dum valebat, magnam erga eum benevolentiam sese habere demonstraverat. Ipse autem, etsi se plurimum difficilem ostendit ; tamen, ne rem inconsuetam facere videretur, quandoquidem antea infirmos semper visitare consueverat, fecit quod illi voluerunt. Attamen secum multa cogitans, sese Jesu Christo commendavit, eumque precatus est, ut pro immensa clementia sua dignaretur misereri mulieris, quæ a dæmone, non solum corpore sed etiam in anima vexabatur. Postquam igitur ventum est in locum, ubi illa mulier vexabatur, dæmon ululatum teterrimum et horibilissimum emittens, En adest, inquit, vir ille, qui in medio igne positus, non fuit ab igne combustus : nunc igitur hinc discedendum est : et hæc dicens protinus abiit et hujus mulier corpus semimortuum dereliquit. Illi igitur qui aderant, videntes tam grande miraculum, obstupuerunt, ejusque sanctitatem majori in veneratione habuerunt.

17 Alium quoque modum diabolus machinatus est, quo fortem castumque animum ejus frangeret, et ad libidinem inclinaret. Suggessit enim nonnullis (qui seu religiosi seu seculares homines fuerint, no- F bis incertum est) ut pro experiendo sancti viri animo mulierem quamdam meretricem speciosissimam, pretio conductam, in cellam ejus nocte introducerent. Captato igitur opportuno tempore, quo videlicet Vincentius ipse ex more in ecclesia orationi insistebat, memorata femina in cellam ejus introducta est. Vincentius ergo ab oratione regrediens, clauso ostio, et in locum, ubi dormire solebat veniens, respicit ibi illam mulierem sedentem, et in primo aspectu vehementer obstupuit, et antequam alloqueretur, multa cogitabat : sed tandem existimavit illam non esse mulierem ut videbatur, sed potius diabolum, qui in mulieris specie eum decipere voluisset, unde hoc pacto locutus est : Quæ tibi causa fuit, ut huc venires in tali forma, maledicte diabole, qui servis Dei novis semper dolis insidiaris? Meretrix autem, ut erat ab eis, qui eam introduxerant, instructa, ita respondit : Noli, o Frater Vincenti, me diabolum appellare : femina enim sum, et non diabolus. Sed obsecro te, ut me patienter audias, et exponam tibi caussam quæ me movit ad hoc : et modum quo huc ingressa sum. Fere quatuor menses sunt, quod tuo amore capta sum et frequenter tentavi,

AUCTORE RANZANO EX MS.

sua præsentia liberat :

Meretricem in cellam adductam repellit.

AUCTORE RANZANO EX MS.

A tavi, ut diei vel noctis tempore secreto ad te venire possem, sed numquam mihi miseræ sese obtulit opportunitas. Nunc autem a nemine hominum visa, huc ingressa sum, et necessarium est ut in hoc lectulo simul hac nocte dormiamus: et ex hoc nunc tibi promitto, quod quoties de meo corpore voluptatem capere volueris, ad hoc, consimili modo et quo nunc feci, me conferam. Nec dubites quia nemini notum erit id quod simul faciemus. Siquidem licet multum tuæ honestatis esse integritatem amo, et quamvis nomen habeas sanctitatis, tamen quia scio te fragilem esse hominem, ausa sum ad te confidenter venire, certa quod tu quoque de me poteris sine dubitatione confidere. Hæc dicens, more mulieris impudicæ et indiscretæ amplexari eum volebat: at Vincentius prohibebat, atque feminæ speciositate aut pretiosarum vestium ornatu, aut comptis lepidisque verbis ne parum quidem commotus aut captus, Abi, inquit, pestifera bestia, et unde venisti protinus revertaris: quod si secus feceris, cave ne subita morte moriaris: tædet enim fœdare animam corpusque meum, qui a primis annis meis Christi servitio me mancipavi. Illa vero ad verba militis Christi sic statim compuncta fuit, quod adventus sui caussam modumque patefacit, et eos præterea nominavit, qui eam ad hæc conduxerunt, et ad frangendum animum Sancti Dei per illum modum instigaverunt. Quibus rebus cognitis, multa cum mansuetudine Vincentius meretricem illam admonuit, et eam de multis redarguit, præsertim de fœdissimo statu suo, dicens eam laqueum esse diaboli, quo hominum animæ ad mortem caperentur. Multa quoque alia ei dixit, quæ omnia enarrare nimis longum esset: sed ut paucis multa complectamur, post multa verba salutifera correptionis, cor meretricis ita mutatum est itaque flexum, quod uberrimis lacrymis humi prostrata, a viro Dei veniam petiit, et promisit ei meretricium se velle relinquere; et demum impetrata venia, cum magna peccatorum contritione, discessit. Beatus tamen Vincentius eam obsecravit, ne cui id quod gestum fuerat revelaret, nisi illis qui eam introduxerant; ne videlicet illi qui tantum flagitium perpetraverant infames haberentur: ad illa non destitit, quin rem gestam multis ex ordine revelaret. Paucos vero post dies quemadmodum promiserat, prostibulo egressa conjugem accepit, et deinceps reliquum vitæ suæ tempus in vera corporis animique continentia consummavit.

ad scelus invitandum venit:

ad meliorem vitam inducit:

18 Nunc unum subjiciendum, quo perspicue patebit, quam mansuete pertulit flagitiosorum hominum insidias et contumelias, qui ei plurimum invidebant. Frater quidam Valentiæ fuit ex Ordine Prædicatorum, qui omnem ætatem usque in senectam in lascivia turpiter duxerat, et ob hoc Beatum Vincentium exosum habebat, quia videlicet eum sæpius increpabat, et eum a mala vita abducere et ad bene vivendum inducere conabatur. Itaque non ferens æquo animo viri Dei increpationes et salutiferos admonitus, ei multum detrahebat, et in eum multa scelera objiciebat, et sic seminabat multa, quibus celebris fama ejus obscurari fœdarique potuisset. Igitur exercens corporis sui assuetam obscœnamque libidinem, quadam nocte meretricem, quæ illis diebus Valentiam venerat, ad dormiendum secum introduxit. Mane vero persoluto meretrici pretio, non tamen tanto, quantum illa se habituram sperabat, eam ut potuit secreto emisit. Meretrix vero faciem Fratris diligenter intuita est, ut videlicet quis esset per effigiem posset cognoscere: et antequam cellam egrederetur, dixit se numquam discessuram, nisi prius sciret, quo nomine ipse Frater vocaretur. Ille mox respondens, Vocor, inquit, Frater Vincentius Ferrarii: et caveas, obsecro, ne cui dicas quod fe-

C

obtrectatorem patitur.

D cimus. His ab eo dictis, abiit meretrix, et lenoni cum quo morabatur, ac multis aliis dixit, quod in conventu Fratrum prædicatorum cum Fratre Vincentio per integræ noctis spatium dormivisset: et cum idem Frater Vincentius multam de ea voluptatem accepisset, non tamen dignam ei pro labore mercedem reddidisset. Et ad hæc multa alia turpia adjecit, quæ honestis de caussis missa facimus. Leno autem et plerique alii scelerati homines, qui B. Vincentium summo odio habebant, quia tamquam vitiorum reprehensor severus, eorum detestanda flagitia denudabat et terribiliter arguebat; statim per universam civitatem rem divulgaverunt. Per idem tempus erat Valentiæ Bonifacius, ipsius B. Vincentii germanus, cujus supra mentionem fecimus; qui et illo tempore erat in urbe ipsa unus ex Patribus Juratis, quod est quoddam magistratus genus, quo non solum Valentina civitas sed et universæ pene Cataloniæ civitates uti consueverunt. Huic multi ex Valentinis civibus retulerunt ex ordine rem omnem, quæ de Fratre ejus Vincentio ferebatur: qui tantum scelus credere non potuit, quandoquidem conscius erat virtutum, quibus præditus erat germanus ejus: propter quod arbitratus est, prout res sese habebat, ab invidis videlicet hominibus in virum innocentem fuisse objectam hujusmodi infamiam. E Itaque ex ejus consilio, hi qui una cum eo magistratum prædictum gerebant et rem publicam sibi digne gubernabant, constituerunt ut fieret per urbem Valentinam quædam generalis processio, cui singuli Clerici ex singulis Ordinibus urbis interessent. Constituta autem die Bonifacius ipse et collegæ sui ac cetera Valentina nobilitas constiterunt in loco, in quo sese collocare tempore hujusmodi solennitatum solebant, ubi et meretricem quoque illam, quæ se cum Magistro Vincentio dormisse jactaverat, consistere voluere: jusseruntque ei, ut singulos Fratres ordinis Prædicatorum incedentes diligenter aspiceret, et eum cum quo dormierat fideliter eis indicaret. Procedentibus igitur singulis Fratribus, cum transiret Magister Vincentius, Jurati eum meretrici ostendentes, interrogaverunt, an ille esset, quem nosse cupiebant. Illa respondens, Non iste, inquit, est ille, quem quæritis: scio enim hunc esse illum Dei servum, ad cujus doctrinam audiendam omnes concurrunt, quem et ego, ex quo Valentiam veni, quatuor vicibus vidi prædicantem. Ille vero Frater, quem nosse petitis, senex est. Deinde ubi ipse Vincentius et post eum tres alii Fratres ex more præterierunt, F mox advenit Frater ille qui scelus admiserat, et meretrix eum sine ullo indice agnoscens, et digito demonstrans, En, inquit, hic est ille, quem quæritis. Finita deinde processione, Bonifacius ceterique nobiles, qui civitati præsidebant, Fratrem infamatorem ad se accersiri jusserunt, eique multam pœnam ac etiam mortem, si opus esset, comminati sunt, nisi coram eis opus suum nefandum confiteretur, et aboleret infamiam, quam in virum Dei Vincentium opposuerat. Ille terrefactus, statim fecit quod illi voluerunt: rem namque, ut erat gesta, eis narravit; deinde ab eis confusus abscessit, pergensque ad Christi servum Vincentium, qui hæc omnia ignorabat, multum lacrymans ab eo veniam petiit, et facillime impetravit.

Turpissime infamatur

infamia in obtrectatorem retorta,

integritati restituitur.

LIBER II

Res præclare gestæ in matura ætate.

PROLOGUS.

Postquam de Divi Vincentii vita narrata sunt ea, quæ a puerili usque ad juvenilem ætatem ab eo gesta, describenda videbantur, Pater præstantissime, in quarum rerum narratione erat hujus operis primus

A mus liber consummandus : reliquum nobis est, ut ad alia ejus gesta et mirifica opera, quæ in matura ætate per eum Deus fecit, transeamus usque ad felicem illum diem, quo ex hac luce discessit. Et quamquam hujuscemodi gesta et opera tot et tanta sint, ut pro eorum clariore narratione longissima volumina immerito postulentur ; tamen conabor ea quantum potero sub brevitate perstringere, atque ita stylum temperare ; ut nec longitudo operis tædio afficiat eos qui legerint, nec ea quæ sunt memoria digna prætermittantur. Nec dubito certe, quin mihi, scripturo tam præclara facinora, idem convenientissimum sit, quod eloquentissimo ac beatissimo Patri Hieronymo convenit, qui scripturus gesta Beati Hilarionis, Porro, inquit, mihi tanta ac talis viri conversatio vitaque dicenda est, ut Homerus quoque, si adesset, vel invideret materiæ vel succumberet. Quamobrem verendum mihi est, ne cum tam mirabilis viri virtutibus impar et ingenium et eloquentia nostra sit, ab omnibus sapientibus mea arguatur audacia. Verum quod obedientiæ onus, a te mihi impositum, dejicere indignum esset, idcirco invoco gratiam Spiritus sancti : qui sicut illi cœlestes virtutes largitus est, sic mihi, si non gestis ejus parem, saltem meo ingenio non imparem sermonem tribuat, quo ea possim fideliter enarrare. Verum qui uno libro velle singula ejus gesta complecti, nimis longum esset ; ideo pro eorum narratione duos libros distinguam.

studium brevitatis in summa rerum copia adhibetur.

B

CAPUT I.

Labores in schismate Ecclesiæ. Apparitio Christi. Auctoritas Evangelii prædicandi.

Igitur ut eorum, quæ deinceps scripturi sumus, cum eis quæ supra narravimus, sit continuata narratio ; quædam pro rerum notitia sunt altius repetenda. Per illud tempus apud Avenionem, Galliæ nobilissimam civitatem, commorabatur Benedictus tertius decimus, Summus Romanæ Ecclesiæ Pontifex, quem superiori libro diximus fuisse missum Legatum ad Carolum Gallorum Regem a Clemente Papa, quem in eodem libro diximus apud Fundos fuisse creatum summum Pontificem, ab ea parte Cardinalium quæ ab Urbano Papa sexto discesserat. Mortuo enim ipso *a* Clemente apud Avenionem, uno consensu omnium Cardinalium, qui in ipsa urbe consistebant, ipse Benedictus Pontifex creatus est, quamvis duæ aliæ partes Cardinalium *b* duos alios Pontifices elegissent. Quo factum est, ut schisma sit subsecutum inter populos Christianos : quandoquidem tres summi Pontifices uno eodemque tempore Romanæ Ecclesiæ præsidebant, quorum tamen quilibet sese legitime creatum fuisse arbitrabatur. Quo vero modo id factum fuerit, non est a nobis hoc loco dicendum : eorum enim est ista dicere, qui scripserunt catalogum summorum Pontificum. Illud vero omittendum non est, quod singuli fere Galliarum Hispaniarum Principes et civitates ipsi Benedicto obediebant. Igitur Benedictus, quamprimum ad summum Sacerdotium electus est, missis nuntiis et litteris, virum Dei Vincentium ad se accersiri jussit : quia eruditio et sanctitas viri ei notissima erat. et ideo eum secum habere voluit, ac in suum Confessorem elegit, et Magistrum palatii Apostolici instituit. Itaque Vincentius, ne jussis Pontificis non obtemperare videretur, quamvis molestum ei esset sequi curiam terreni Principis, tamen singula, quæ ei imposita sunt, diligenter executus est. Consistens autem in ipsa Avenionensi urbe, numquam otiosus fuit, sed omne *c* tempus suum dabat aut lectioni sacrarum Scripturarum, aut doctrinæ verbi Dei aut ædificationi proximorum, aut vigiliis crebrisque jejuniis, hymnis

a Benedicto XIII in schismate Avenione constituto Papa,

a

b

C

d. ... in Confessarium et Magistrum sacri Palatii.

c

et orationibus. Ob quas res non modo ab ipso summo Pontifice et universis Prælatis, qui in ipsa urbe commorabantur, verum etiam a cunctis Avenionensibus civibus, tamquam Dei singularis fidelisque servus, ac Christianæ veritatis eximius Doctor amabatur, observabatur, venerabatur, et egregiis laudibus extollebatur. Fuerunt quam plurimi eo tempore, qui salutaribus suasionibus exemplisque ejus flexi, corruptos mores ac sceleratam anteactam vitam in sanctam conversionem commutaverunt. D

AUCTORE BANZANO EX MS.

3 Et quoniam, ut paulo ante memoravimus, tres summi Pontifices præsidebant Ecclesiæ Christianæ, et quisque eorum se rite creatum asseverabat, ob quod maximum schisma erat inter populos Christianos ; idcirco fuerunt ea tempestate multi, qui sibi constituerunt animo tractare, ut Ecclesiam ad unionem reducerent. Sed quia non ita, ut decuit, rem aggressi sunt ; ideo id quod volebant, perficere non valebant. Ob quod a multis, tam Ecclesiarum Prælatis quam terrarum Principibus res omnis fidei B. Vincentii commissa est, tamquam hominis, qui verax prudensque et erat et habebatur, et qui non quærebat gloriam terrenæ dignitatis : propter quæ unusquisque arbitrabatur, neminem inter mortales E inveniri posse, qui tantum negotium vel diligentius, vel prudentius vel melius perficeret. Itaque in primis vir Dei ad Benedictum Pontificem adiit, eique suasit, ut universos Prælatos et cum eis cunctos theologos ac utriusque Juris consultos, quorum Avenione magna multitudo erat, ad se accersiri juberet, et in consultatione poni faceret, quid ei esset in tanta Ecclesiæ fluctuatione faciendum. Præterea consuluit, ut potius in summa inopia ageret vitam, quam quod propter terrenam dignitatem suam inter populos Christianos discordia foveretur. Propter hæc et multa alia, quæ omissa facimus, eidem Benedicto Pontifici suasit, si opus esset, pro pace Ecclesiæ summo Pontificio cederet. Pontifex vero non multum moratus, cedere quidem noluit, sed convocatis singulis Prælatis ceterisque eruditis viris qui ejus curiam sequebantur, rem in consultatione poni fecit, quemadmodum ei B. Vincentius ante persuaserat. Verum quia res, de qua erat consultatio, et ardua et plurimum periculosa esse videbatur, ideo in ejus agitatione ipsi Prælati plurimis mensibus institerunt. At Vincentius interea nihil omisit, quo minus sua opera unio Ecclesiæ fieret : namque multas Galliæ et Hispaniæ urbes peragravit, se videlicet conferens modo ad Sigismundum Imperatorem, qui F *d* per ea tempora in Cataloniam venerat ; modo ad Carolum Francorum Regem, aliquando ad Martinum Aragoniæ Regem, sæpe ad ipsum Benedictum, ut tam periculoso negotio aliquis felix finis tandem imponeretur. Itaque horum, quos modo nominavimus, atque aliorum Christianorum Principum ; et quam plurimorum Ecclesiarum Prælatorum una voce unoque consilio tandem deliberatum est, ut Constantiæ, præclara *e* Germaniæ urbe, generale Concilium fieret ; quo tantis naviculæ Christi fluctibus melius consuleretur.

negotium tollendi schismatis sibi commissum strenue agit :

adit Imperatorem, Reges et Benedictum,

d

e

4 Cum hæc Avenione *f* et Constantiæ gererentur, et quadam die B. Vincentius mente plurimum agitaretur, et inter se quæreret, quid sibi agendum esset in tanta rerum angustia ; repente magna vi febrium occupari se sensit. Post duodecim vero dies, quibus adeo graviter decubuit, ita ut multi eum credidissent moriturum, ei visus est Jesus Christus, mirabili claritate coruscans : quem inter multitudinem Angelorum comitabantur beati Patres Dominicus et Franciscus, qui et eum confortavit, et lætissimum eum ex sui visione reddidit ; demum post multa his verbis eum allocutus est : Constans esto,

f

Avenione æger a Christo inter Angelos et SS. Dominicum et Franciscum invisitur

AUCTORE RAZZANO EX MS.

mi serve Vincenti, et omnem mentis angorem penitus abjicias. Sicut enim te in multis tentationibus fortem feci, atque ab hominum et dæmonum insidiis variis eripui; sic et deinceps faciam, et usque in finem te mea gratia comitabitur, ac nunc ex hac corporis ægritudine et mentis angustia te liberabo: cito enim erit pax Ecclesiæ reddita. Tu vero quam primum convalueris, ex curia Benedicti discede: eligi enim te in singularem Evangelii mei præconem, et volo quod per universas Galliarum Hispaniarumque regiones evangelizans, cum humilitate ac paupertate discurras; et tandem post uberrimum verborum operumque tuorum fructum, in finibus terræ feliciter morieris. Inter cetera autem, quæ evangelizabis, volo ut populis extremum judicii diem cito affuturum denunties, populorum scelera reprehendere ne formides. Et quamquam multas improborum hominum calumnias patieris, ne timeas, quoniam tecum semper ero; et me duce evades cuncta pericula, adversariorumque insidias facile despicies. Vade, adhuc te expectabo, antequam mundi terminus veniat. Hæc dicens, genas B. Vincentii leniter tetigit, tamquam videlicet ei signum singularis familiaritatis ostenderet; moxque adjectis multis, quæ ad ædificationem et instruendum militem suum erant necessaria, Christus ipse disparuit. At Vincentius statim resumptis viribus, ex lecto, quo decumbebat, surgit; volensque exequi, quæ Christus jusserat, in primis decrevit adire summum Pontificem, cui aperiret suum sanctum propositum, et cujus licentia res ipsa facta majorem videretur habere auctoritatem.

præco Evangelii constituitur:

extremum judicium jubetur inculcare

5 Igitur dum ad summum Pontificem sese conferre vellet, ecce ipse Pontifex, magna Prælatorum multitudine comitatus, conventum Fratrum Prædicatorum ingressus est, qui ad visitandum servum Christi Vincentium veniebat. Itaque ut vidit virum Dei se sibi obviam offerentem, quem audierat gravissima ægritudine occupatum et de cujus vita non multum sperabatur, plurimum et admiratus et gavisus est. Post multos autem sermones inter eas habitos, Vincentius suum animum Benedicto Papæ manifestavit. Ille id ægre ferens, multas vias invenit, quibus Vincentius secum detineretur. Denique videns eum a proposito dimoveri non posse, excogitavit singularem aliam viam, qua vel a proposito eum desistere faceret, vel animus ejus facilius frangeretur. Vacantibus namque tum *g* Valentino, tum aliarum quarumdam Ecclesiarum Episcopatibus, eum Episcopum creare constituit. Cumque nec oblatis hujuscemodi dignitatibus ipse Vincentius flecteretur, quadam die convocatis Cardinalibus, qui Avenione commorabantur, paratoque ex more pileo, eum ad se accersitum, collegio eorum una omnium voce voluit adnumerare. Vincentius hanc quoque dignitatem non quidem despexit, sed certe justis de caussis admittere noluit: primum, quia sese indignum tam excellenti dignitate existimabat: deinde, quia longe utiliora et fructuosiora animo cogitabat: postremo (quod et præcipue eum movebat) quia si in tali dignitatis gradu constitutus esset, ab ipsius Pontificis curia discedere nequivisset, ob quod nec Christi legationem exequi potuisset. Verumtamen ne ingratus Pontifici Maximo ipsisque Cardinalibus videretur, eis maximas gratias referebat, ac manifestato animi sui proposito, ab eis licentiam auctoritatemque evangelizandi postulavit. Summus autem Sacerdos ac Cardinales, audientes caussas quas vir Dei exposuit, indignum esse censuerunt, ut aliquo modo sanctum ejus propositum impediretur: quas ob res eum, quocumque voluisset, abire permiserunt. Insuper ut efficacius et salubrius populis Dei evangelium per mundum discurrens evangelizare posset idem Pontifex sponte sua magnam ligandi absolvendique potestatem ei contulit, mittens eum tamquam specialem Apostolicæ Sedis Legatum, qui peccatores a vitiis abduceret et ad pœnitentiam revocaret.

sanus propositum indicat Papæ:

g

recusat Episcopatum et Cardinalatum

accipit auctoritatem Evangelii prædicandi,

6 Post hæc ex Avenione primum, deinde paulatim progrediendo, per urbes et villas evangelizans, in Cataloniam reversus est: ubi potens opere et sermone, duos continuos annos docere instituit. Populi autem eum, tamquam unum ex veteribus Christi Apostolis sequebantur, atque incredibili quadam attentione audiebant, et multis obsequiis venerabantur. Et quia inter cetera, quæ docebat, generale judicium multis rationibus cito futurum esse confirmabat, ideo fuerunt multi, qui memorato Pontifici dicerent, quod Magister Vincentius plurimas novitates seminaret in populis: inter quas una præcipue erat, quod diem extremi judicii nostris diebus proximum esse fateretur: ex quo expedire dicebant, ut ipse, qui erat maximus Ecclesiæ Pastor, quid sibi talia velint, diligenter perquireret. Itaque datæ sunt ad Vincentium a Sede Apostolica litteræ, quibus et jussum est, ut summum Pontificem certiorem faceret, quænam essent ea, quæ de ipsius judicii tempore fateri dicebatur. Ipse itaque acceptis perlectisque litteris, jussis Apostolicis mox obtemperavit: composuit enim libellum quemdam satis egregium, in quo paucissimum complexus est verissimas singulas rationes, quibus moveri solebat, ut probabiliter ostenderet ipsum judicium nostris temporibus esse propinquum. Libellum vero hunc ad Summum Pontificem misit, qui eum examinaret; corrigeret, probaret, vel etiam improbaret, si quo forte modo ea, quæ in ipso scripserat, improbanda viderentur. Sed nec Papa, qui hujusmodi libellum componi voluit, nec illi qui doctrinam viri Dei criminabantur, aliquid in eo compererunt, quod vel minima reprehensione dignum esse existimaretur.

inculcat extremum judicium appropinquans:

de eo scriptum libellum offert Papæ:

b

7 Post paucos vero menses, Patres qui in concilio Constantiensi uniendæ Ecclesiæ gratia congregati sunt, post multam longamque rerum plurimarum discussionem, adjudicaverunt neminem ex illis tribus, qui se maximos Pontifices arbitrabantur, rite fuisse creatum: ob quod nullam obedientiam alicui eorum, tamquam Summo Sacerdoti, a populis Christianis dandam censuerunt. Nomina autem eorum non sunt silentio prætereunda: non quidem, quod eis, qui nostri Vincentii vitam lecturi sunt necessarius sit illa scire, sed ne nobis memoria excidisse videantur. Unus eorum fuit Benedictus, cujus a nobis sæpe supra mentio facta est: alius, Gregorius duodecimus: tertius, Joannes vicesimus tertius. Itaque singulis his summo Pontificio privatis, in eodem Concilio una omnium Patrum voce Martinus *h* creatus est. Quo factum est ut ex illis tribus, quos modo nominavimus, Joannes et Gregorius, licet non libenter, tamen necessitate coacti, Sacerdotio renuntiaverint, ipsique Martino cesserint. At Benedictus, quoniam electio qua creatus est nulla ex parte reprehendi posse videbatur, numquam induci potuit, ut renuntiaret. Hæc quam primum ad aures Vincentii pervenere, non modo crebris litteris eum ad hujuscemodi renuntiationem adhortatus est, verum ipse sese ad eum contulit, ac multis variisque rationibus ei suasit, ut decretis ac deliberationi Constantiensis Concilii penitus obtemperaret. Denique videns, quod verbis suis flecti non posset, ab eo discessit, et ad consueta exercitia rediit.

Ut ex decreto Concilii Pontificatu cedat Benedictus, allaborat.

h

ANNOTATA.

a *Clemens mortuus est anno* 1394 *die* 16 *Septemb. in cujus locum,* 28 *ejusdem, Benedictus subtitutus est, vivente adhuc Bonifacio* 9 *vero Pontifice.*

b *Successu temporis: nam Bonifacio mortuo anno*

1404

A 1404 *succeſſit Innocentius* VII, *et huic anno* 1406 *decedenti subrogatur* Gregorius 12, *contra hunc et* Benedictum *in Synodo Pisana electus est* Alexander V *anno* 1409, *illique anno* 1410 *mortuo* Joannes 13. *De quo tempore hic constat ex num. 7 ubi nomina exprimuntur.*

c Tempus duorum annorum *fuisse dicitur in Legendario, excuso Lovanii anno* 1485.

d *Annus hic erat* 1415, *quando* Sigismundus *Imperator Perpinianum ad Aragonum Regem et Benedictum profectus est, ut huic persuaderetur abdicatio Pontificatus. Litteras Ferdinandi Regis ad S. Vincentium, ut eo veniret, habet Diagus cap.* 65.

e *Fuerat* Concilium Constantiense *indictum a Joanne* 13 *anno* 1413 *et cœptum mense Novembris ann.* 1414 *sed a Gregorio* 12 *confirmatum, et veluti Pontificio nomine convocatum anno* 1415 *datis litteris* 3 *Idus Martii, quæ ab Odorico Raynaldo referuntur num.* 1. *Litteras Ferdinandi Regis Aragoniæ scriptas* 31 *Augusti* 1416, *quibus hortatur Sanctum Vincentium ut Constantiam eat, habet Diagus cap.* 67.

f *Quæ hoc numero et sequenti referuntur, secundo anno Pontificatus expleto circa annum* 1397 *contigerunt sed nomen* Constantiæ *male irrepsit.*

B g *Mortuo anno* 1396 *Jacobo Aragone, Episcopo Valentino, post Sedem viginti sex annorum,*

h *Martinus electus est anno* 1417 *die* 11 *Novembris feria* 5. Martinus V *appellatus, quamvis tertius hujus nominis esset, propter duos* Marinos, *qui etiam* Martini *vulgo nominantur.*

CAPUT II.

Conciones S. Vincentii in variis regnis habitæ. Methodus vivendi, circumducendi comites et convertendi alios.

Peragrat concionando Hispanias Gallias, partem Italiæ,

Quamvis juventutis suæ tempore multis in locis verbum Dei evangelizaverit, tamen dum ageret *a* quadragesimum annum, cœpit peregrinationis ejus tempus, ac doctrinæ continuum illud ac mirabile exercitium, quod usque ad vitæ suæ terminum sine intermissione continuavit. Regiones autem, quas docens peragravit, hæ fuerunt : Catalonia, regnum Valentiæ, Aragonia et Navarra, quæ sunt in citeriore Hispania. Ex Hispania vero ulteriore, excepta Gallicia et Portugallia, singulas alias fere regiones, urbes et oppida ac villas circuivit. Ex Gallia autem imprimis illa regio quam nostro tempore vocant Linguam-Occitanam, Delphinatus, Provincia, Sabaudia, Francia, Burgundia, Nortmannia, Bituria, Alvernia, Flandria, *b* Albia, Pictavia, Picardia, C Vasconia, Britannia, ubi eum fuisse extinctum postea dicimus. Descendit quoque in Italiam, et universas regiones et urbes Pedis-montium lustrans, atque multas Lombardiæ terras et civitates peragrans, demum venit Genuam, ubi uno fere mense commoratus est. Discurrit præterea omnem illam maritimam regionem, quam vulgo Genuæ *c* Ripariam appellamus, decrevitque sic paulatim progrediendo ac docendo venire in Tusciam, et in singulas Italiæ regiones. Sed divino consilio factum est, quod dum ipse in portu Veneris consisteret, affuit nuntius a *d* Joanne Rege Hispaniæ missus, qui tradidit ei litteras, quibus multis precibus et magna instantia idem Rex eum in Hispanias revocabat. Itaque in Hispanias rediit, et post factum ibidem animarum uberrimum fructum, profectus est in Gallias, et sic in Italiam ulterius proficisci non potuit. Maris insuper pericula nequaquam formidavit : navigavit enim ad insulas Baleares, quas nostro tempore Majoricam Minoricamque nominamus. Dum vero per Gallias evangelizando discurreret, *e* Henricus Rex Angliæ, permotus fama mirabilium operum ejus, parata quadam navi, et in ea missis nuntiis et litteris, eum ad se venire, et in eam insulam navigare D obsecravit. Facto itaque, quod religiosus Rex petierat, et eidem revelatis multis futuris, ad ejus regnum pertinentibus, quæ succedentibus temporibus fuerunt penitus subsecuta, atque in ipsa insula seminato verbo Dei, acquisitoque maximo ex ejus doctrina fructu, inde discessit : et in Scotiam, quæ est Angliæ proxima, navigavit. Ivit et in Hiberniam, quæ est alia Oceani maris insula, et in ea non multum commoratus, tandem in Gallias reversus est.

iterum Hispanias, Baleares insulas,

AUCTORE RANZANO EX MS

et Britannicas,

post Missam cantatam concionatur :

9 In hujuscemodi vero peregrinatione sive discursu, vitæ suæ talis ordo fuit. Nocte solum quinque horas quieti tribuebat, reliquas noctis partes vel orationibus vel lectionibus sacrarum Scripturarum occupabat : mane autem in locum, ubi populi eum prædicaturum expectabant, se conferebat. Primum ipse Missam cantu ex more celebrabat, deinde verba salutis prout Spiritus sanctus menti ejus infundebat, pronuntiabat ; postea sermone finito, volens populorum ad se concurrentium devotioni satisfacere, eis manus osculandas præbebat, oblatosque sibi infirmos Cruce signabat. Sicque plurimi, quorum numerus nobis incertus, soli Deo cognitus est, diverso infirmitatum genere laborantes, post factum in eis a E viro Dei salutiferæ Crucis signaculum, perfectæ sanitatis beneficium reportabant. Pro quarum rerum narratione alium locum excogitavimus : verba tamen, quibus in hujusmodi languentium sanationibus utebatur, hoc in loco subjiciemus : Signa, inquit, eos, qui crediderint, hæc sequentur. : Super ægros manus imponent, et bene habebunt. Hæc primo dicebat, deinde statim adjiciebat ; Jesus, Mariæ filius, mundi salus et Dominus, qui te traxit ad fidem Catholicam, te conservet in ea et beatum faciat, et ab hac infirmitate te liberare dignetur. Amen. Deinde cibo satis parco corpus pro necessitate naturæ reficiebat. Cibus ejus ex piscibus frequenter fuit : quos tamen non multo studio coctos paratosque volebat, sed quomodo religiosi viri statui conveniens videbatur. Ab eo anno, quo religionem Prædicatorum professus est, usque ad diem quo migravit a vita, ab esu carnium abstinuit, nisi aliqua evidens necessitas eum aliter facere compulisset. Numquam voluit, nisi uno ferculo uti : vinum, multa aqua dilutum semper sumebat, illudque semel, aut bis, aut raro ter, sed numquam ultra tertiam vicem bibere visus est. Et ut paucissimis verbis multa complectamur, constitutiones Fratrum Prædicatorum, quoad singulas ceremonias et ipsam regulam, ubicumque eum esse contigerat, non minus servabat, quam si in ipsorum F Fratrum claustro moraretur. Quadraginta annos, exceptis diebus Dominicis, ut plurimum jejunavit : nec unquam talia jejunia aliquo casu prætermisit, nisi per corporis ægritudinem ea prætermittere cogeretur. Iter vero discursus ejus non equitando, sed propriis pedibus peregit ; solo quodam baculo contentus : cui frequentius innitebatur, idque quindecim annis continue fecit. Verum postea ex quadam ægritudine, quæ sibi supervenit in tibiam, gravior tardiorque effectus, necessitate compulsus, habuit quemdam asinum, quo vehebatur, quoties de civitate in civitatem proficiscebatur. Illud quoque frequenter fecit, præsertim in locis ubi erat ei opportunitas, ut posset de rebus suo usui necessariis pro sua voluntate disponere, quod super sarmentorum aut palearum aut istiusmodi rerum straminibus, vel paupere sacculo modica lana pleno, dormiret. Nudam carnem ejus nemo vidit unquam, nec etiam Fratres illi, quibus ipse familiarius utebatur. Illud præterea pro edomanda carne et in memoria passionis Christi a prima adolescentia servavit, quod singulis noctibus quibusdam flagellis, e funibus confectis, corpus suum multis cum lacrymis cædebat. Et si forte alicujus

signo Crucis innumeros sanat :

parcus in cibo,

et potu :

plurimum jejunat.

iter pedes agit aut asino insidens,

flagellis corpus cædit :

AUCTORE RANZANO EX MS.

A cujus ægritudinis impedimento id facere nequivisset, hoc a fidis sociis suis fieri volebat; eos per Jesum Christum obtestans, ne quid dubitarent, sed cum validis ictibus cæderent.

socios quinque habet ex Ordine Prædicatorum

10 Elegit autem in socios quosdam Fratres, ex ipso Prædicatorum Ordine, quorum quinque fuerunt, Petrus f Rayna, Joannes de Pulchro-Prato, quem Tolosæ studiis litterarum vacantem ad Prædicatorum Ordinem traxerat, Raphael, Cardona, g Joffredus Blannes, et Petrus Cerdani: et licet hi omnes fuerunt viri, quorum vita fuit clara et fama celebris; duo tamen illi, quos ultimo loco nominavimus, tantæ perfectionis tantæque eruditionis fuerunt, ut eorumdem doctrina multis populis profuerit; et in vita et post mortem multis miraculis claruerunt. Et quoniam magna populorum multitudo eum de loco ad locum euntem sequebatur, quorum pars publicam pro commissis pœnitentiam agebat, pars alia sola devotione movebatur, ut videlicet a viro Dei verba ædificationis spiritualis audirent, et ut bene vivendi exemplum acciperent; propterea excogitatus est ab eo quidam rerum ordo, quo devotio sequentium magis augeretur, ut vitæ doctrinæque ejus fructus esset copiosior.

varios Sacerdotes ducit comites,

Ducebat namque secum multos Sacerdotes, quos ex diversis Religionibus elegerat: B quorum officium erat, vel audire confessiones pœnitentium, vel Epistolas, Evangelia sacrosque hymnos ex more decantare, quando et quoties Missarum solemnia agebantur. Organa quoque portari faciebat, ut videlicet cantus suavitate populorum affectus incenderetur vehementius, et Dei laudationi vacaret diligentius.

aliquos Notarios

Insuper quosdam Notarios elegit, qui quoties a viro Dei de pace inter discordes tractaretur, præsto adessent, ac remissiones inter eos factas litteris mandarent, ne forte eos, ut a multis fieri solet, facti post pœniteret.

in processione flagellationem fieri curat

Eos præterea, qui eum pro agenda pœnitentia sequebantur, singulis diebus post solis occasum, per urbes et quæcumque alia loca, ad quæ declinabant, quasdam processiones facere volebat, eisque quosdam hymnos, quos eo modo procedentes cantarent, ipse composuit; ac jubebat, ut quisque eorum nudatis humeris seipsum flagellis cæderet, et alta voce diceret: Hoc sit in memoriam passionis Jesu Christi, et in remissionem peccatorum meorum. Inter quæ flagella tanta cordium devotio, tantus erat omnium luctus, tanta contritio, tanta religio; ut ipsi quoque incolæ locorum, ubi hæc agebantur, non solum in lacrymis solverentur, sed etiam complures ex eis, flexi talibus exemplis, virum Dei sanctamque societatem ejus per C multa terrarum spatia religiose sequerentur; ex quo est, ut aliquando supra numerum decem millium hominum pervenit religiosa illa societas.

convenientibus ad 10 aut 80 millia,

Quin etiam tanta multitudo confluebat, tam ad videndum istiusmodi spectaculum, quam ad audiendam tam mirabilis prædicatoris doctrinam, ut non solum in populosissimis urbibus, sed etiam in campestribus locis, usque ad octoginta millia hominum frequenter convenirent. Et quamvis talis corporis flagellatio in frigorum, ventorum, pluviarumque sæpenumero fieret tempore, nemo tamen ex eis unquam incurrit vel minimam ægritudinem: quam rem multi miraculo dignam non immerito existimavere.

disponit stationes pro refectione corporis

Verum ne qua posset esse confusio, propter concurrentem turbam; elegit nonnullos viros, quorum neque fama, neque conversatio poterat aut haberi aut esse suspecta: quibus curam dedit, quæ erant victui necessaria parare, stationes diversoriaque singulis distribuere (ut videlicet mares a feminis, Clerici a secularibus separarentur) et tandem omnia alia disponere, prout temporis, loci rerumque opportunitas postulasset.

11 Quidquid eleemosynarum ei tribuebatur, sociis suis prout cuique opus erat distribui faciebat: D si quid vero superfluum erat, pauperibus erogare solebat.

Pecuniam non vult accipere:

Pecuniam, quoties offerebatur, a sociis suis accipi prohibebat, jubebatque, ut nihil nisi quæ essent quotidiano usui necessaria, acciperent. Cum quadam die Consules cujusdam oppidi Galliæ, quod Biterris dicitur, triginta ei aureos in eleemosynam obtulissent, et vir Dei eos numquam voluisset accipere, atque illi eum in nomine Jesu Christi et B. Mariæ Virginis adjurassent, ut eos omnino acciperet, ipse (ne nomina tam veneranda spernere videretur) aureos quidem illico accepit, sed mox eos cuidam ex sociis dedit, jussitque ut non prius ex oppido discederet, quam pauperibus, orphanis, viduisque distribueret.

omnium vitia acriter castigat verbis

Omnium hominum non solum popularium sed etiam Principum et Ecclesiarum Prælatorum, vitia arguebat: non enim respiciebat personas hominum: unde nemini parcebat et quæ ei reprehensione digna videbantur, ardentissime reprehendebat. Cum Clericis tamen prudentius sese habebat: nam quoties ad aures ejus aliquod magnum et nefarium facinus Clericorum perveniebat, eos aliquo in loco secreto congregabat, ac sic quomodo, quantum, aut quibus de rebus opus erat, commonebat. Nec solum viris id faciebat, verum etiam feminis, quæ erant inclusæ monasteriis. E Quam severus autem in homines flagitiosos fuerit, uno exemplo satis erit ostendere. Tempore quo erat Januæ, nobilissima urbe Italiæ, vir quidam Valentiæ oriundus, ob quædam admissa scelera fuerat ultimo supplicio condemnatus. Cumque virum Dei complures obsecrassent, ut Januensium Ducem adiret, et eum rogaret, ut homini conterraneo suo seu compatriotæ suo impunitatem concederet, respondit: Absit, ut opera mea justitiæ locus impediatur, et sceleratis hominibus impunitas concedatur: illud vero libenti animo faciam, ut genus mortis permutetur. Itaque Ducem adiit, et quidquid petiit, facile impetravit.

Lacrymatur in Missa

Quoties vero Missam celebrabat, ante Dominici Corporis et Sanguinis sumptionem ex oculis ejus tot lacrymæ affluebant, ut ex eis qui hoc aspiciebant, paucissimi essent qui non collacrymarentur: ex quo frequenter evenit, ut tantus luctus omnium audiretur, quantus esset, si in cujuspiam morte a consanguineis plangeretur. Et ne cui harum rerum vana superstitio fuisse videatur, deinceps nobis videndum est quanta utilitas fuerit ex mirabilibus ejus operibus subsecuta. Quæ res magis conspicua erit, si de efficacia sermonis ejus primo loco narraverimus. F

ANNOTATA.

a *Circa annum Christi* 1397, *et sequenti in Catalania conciones habitas tradit Diagus cap.* 58.

b *Loca hic indicata satis nota sunt,* Albia *sive Albiga, ubi Albigenses, et loco* Pictaviæ *erat in MS. et apud Surium* Octavia, *sed ita legendum censemus.*

c *Italis* Riviera de Genua: *indicatur tota illius Reipublicæ ora, ubi maritima.*

d *Hic est Joannes* I *Castellæ et Legionis Rex, qui patri Henrico* 3 *successit anno* 1407, *vixit usque ad an.* 1454.

e *Hic est Henricus* IV *Lancastrius, qui regnavit ab anno* 1399 *ad* 1413.

f *Surius et Flaminius* Maya.

g *Surius* Joffredus Blaves. *Flaminius* Gottifredus Ulanes.

h *Biterræ urbs Episcopalis Occitaniæ seu Languedocii inferioris, sub Archiepiscopo Narbonensi.*

CAPUT III

A

CAPUT III.

Efficacia concionum. Conversio Judæorum, Saracenorum, aliorum. Donum linguarum. Occursus Principum et aliorum.

supra 100 millia perditorum ad pœnitentiam inducit,

Efficaciam sermonis ejus ostendit, cum Christianorum hominum utriusque sexus diversorumque statuum pœnitentia, tum maxime multorum millium Judæorum Saracenorumque conversio. Nam ex Christianis hominibus, qui perditi atque obstinati in manifestis flagitiis ab omnibus habebantur, supra centum millia ad salutiferam pœnitentiam reduxit. Erat enim in vitiorum reprehensione terribilis, ita ut frequentissime accideret, ut multi scelerati adeo compungerentur verbis ejus, ut humi prostrati, coram universa multitudine, omni pudore post posito, magna et enormia peccata confiterentur, et veniam lacrymabiliter peterent. *lacrymas movet,* Et quamvis ipsis peccatoribus sic terribilis esset, tamen suas reprehensiones cum tanta moderatione mitigabat, quod quicumque eum semel prædicantem audiebant, mirum in modum alliciebantur, ut ad eum iterum audiendum proficiscerentur. Rarum omnino erat, ut ipso prædicante auditores ad lacrymandum non provocarentur : B cum vero de futuro judicio, aut de Christi passione, vel de pœnis inferorum loqueretur, tam ipse quam populi adstantes, semper in tantum fletum prorumpebant, quod necessarium erat, ut per multum temporis spatium sileret, donec a lacrymis cessaretur. In explanatione sacrarum Scripturarum erat tam clarus quam copiosus. Quæcumque vel docebat vel suadebat vel pro scelerum correptione dicebat, semper Scripturarum aut sanctorum virorum testimoniis confirmabat, et auditorum animis mirabili quodam modo imprimebat. Tanta erat in eo sententiarum exemplorumque ubertas quando prædicabat, ut singulos Scripturarum sacrarum libros, ac quæcumque in earum expositionem viri sancti conscripserunt, quasi memoria haberevideretur. Ne autem perirent ea, quæ de tanti viri ore emanabant, movit Deus animos nonnullorum ex auditoribus ejus, ut quæ ipse prædicabat, utcumque possent, conscriberent : itaque composuerunt ex eis complura volumina, quorum aliqua sunt multis in locis divulgata, ex quibus nostri temporis concionatores multum utilitatis accipiunt. Sunt tamen multi, qui et eum prædicantem audierunt, et nunc legunt sermones quos ipse suo tempore prædicabat in scripta re- C dactos, asseruntque quod vix consequuntur umbram eorum, quæ ipse suo ore resonabat.

convertit Judæos supra 25000 ;

13 Quam vero acutus, acer, copiosusque disputator contra Judæorum perfidiam fuerit, ac quam clare Scripturarum ænigmata eis aperire consueverit, illud vel maxime demonstrat, quod in diversis utriusque Hispaniæ urbibus, supra *a* viginti quinque millia ex eis ad suscipiendam Christianam adduxerit religionem, et eorum templa in Christi ecclesias dedicari fecerit. *Saracenos ad 8000* Nec minus multi Saraceni, quorum in Hispania magna copia est, ejus ignitis eloquiis incitati, sacrilegam Mahometis sectam detestantes, sacrum baptisma perceperunt, quorum numerus octo millium fuit. *sacra loca construi curat* Multa præterea monasteria, multa hospitalia, multæ sacræ ædes, multi pontes pro fluviorum transitu, multis in locis fuerunt ejus persuasione constructi. Ad injuriarum odiorumque remissionem quam efficax fuerit sermo ejus, testes sunt universæ urbes, universi populi, apud quos verbum Dei seminavit. *componit inveterata odia,* Nulla civitas fuit, in qua cives multiplicibus odiis discordes comperit, a qua prius discesserit, quam eam magna ex parte pacatam concordemque relinqueret. Fuerunt fere innumerabiles, inter quos multis annis capitalia odia, ob necem aut amicorum aut affinium aut consanguineorum, exar- D serant; qui sermonibus ejus concitati, sic corde compuncti sunt, ut nequaquam veriti sint coram maxima hominum multitudine collacrymantes surgere ac clamare, sese velle indulgere homicidis. Inter quæ illud fuit memorabile, quod composuit magnam illam discordiam, quæ erat inter duas nobilissimas Valentinorum familias, Solenorum videlicet et Centellarum : quorum animi ita erant dissidentes ac hostili odio incensi, ut multis annis variæ cædes fuerint utrimque subsecutæ.

AUCTORE RANZANO EX MS.

convertit publicos peccatores ad 40000.

Meretrices, lenones, homicidas, piratas, usurarios, Dei Sanctorumque blasphemos, et hujusmodi generis homines, in sceleribus perditos, fere *b* quadraginta millia reduxit ad propriorum flagitiorum cognitionem, et ad agendam publicam pœnitentiam, eo ordine quem supra expressimus. *in concionando Angelus videbatur, et ab Angelis cingi.* Nec mirum, si tam vehementer homines ad bene vivendum concitabat : namque cum sanctitate vitæ erat in eo summa eloquentia, quam exornabat incredibilis sententiarum gravitas, splendor nitorque sermonis : quæ omnia reddebant eloquia ejus ignita, ita ut cuncta quæ loquebatur, non ex ore terrestris hominis, sed potius cœlestis Angeli manare viderentur. Fuerunt multi, quibus divinitus concessum est, ut dum ipse prædicaret, Angelos Dei F viderent, qui super eum in humili specie humana frequenter descendebant. Ad omnia hæc accedebat, quod vox ejus sic erat a natura disposita, quod eam pro libito voluntatis, quomodo volebat, facile emittebat : nam pro rei necessitate acutam, gravem, gracilem ac sonoram vocem edebat.

intelligitur a procul dissitis,

14 Multi insuper quasi miraculum de eo admirari solebant, quod cum numerus eorum qui eum prædicantem audiebant, frequentissime tantus esset, ut plures ab eo longissimo intervallo distare cogerentur ; non tamen minus ab eis qui plurimum distantes erant, quam ab eis qui erant proximi, distincte audiebatur sermo ejus. Illud autem omnium præstantissimum erat in eo, quod ea quæ docebat, multis signis clarissimisque miraculis confirmabat, de quibus infra narrabimus. *et lingua Valentina loquens, a quibuscumque populis* Magna etiam admiratione dignum illud est, quod donum linguarum, sicut et veteribus Apostolis, ei concessum est. Cum enim per illas singulas regiones, quas supra memoravimus suas prædicationes diffunderet, et sua Valentina ac materna lingua fuerit semper locutus ; tamen singuli, tam pueri quam ætate provecti utriusque sexus, ejus sermonem per singula verba percipiebant, perinde ac si in singulorum patria fuisset natus, et eorum idiomate fuisset locutus. Multi quoque *c* Græci, Teutonici, Sardi, Hungari, et alii in aliis locis nati, F qui non nisi materna lingua loqui sciebant, nec aliam intelligebant, devenientes ad loca in quibus prædicabat Vincentius, cum aliis ad audiendum concurrerunt et tandem facto verborum ejus fine fassi sunt se singula viri Dei verba percepisse, non minus quam si eorum lingua eum loquentem audissent. In illa Galliæ regione, quæ nostro tempore Britannia dicitur, sunt quidam populi, quos Galli vocant Britones Britonizantes, quorum lingua solis ipsis cognita est, et quamvis plurimi eorum lingua Gallorum loqui sciant, multi tamen non nisi sua lingua loquuntur, et nullam aliam intelligunt : qui tamen virum Dei, suo materno idiomate loquentem, distincte intelligebant, ita ut singuli quoque pueri et feminæ maximum fructum ex salutifera ejus doctrina perceperint.

celebri occursu in urbes inducitur,

15 Dicendum deinceps est, quantum non solum apud populares, sed etiam apud clarissimos Principes atque Ecclesiarum Prælatos et ipsos Summos Pontifices valuerit ejus auctoritas. Et in primis illud dicamus, quod erat communis omnium consuetudo, quod ex singulis urbibus, ad quas proficiscebatur, omnis populi multitudo, omnisque nobilitas, et omnis Clericorum

A Clericorum et ... ipsi quoque Episcopi et Ecclesiarum Prælati procedentes, ei sæpe obviam fierebant, hymnos decantantes, et eum tamquam Angelum ex Christi Apostolis ad ipsos tales excipiebant. Sæpe illud [illegible] prohibere [illegible] animadverterit ex ea re populorum animos in Dei devotionem incendi, nec etiam posse prohiberi quominus talis reverentia sibi exhiberetur, quod illi faciebant, permittebat quidem, sed propterea haud quaquam in superbiam animus ejus efferebatur : omnia enim propter Deum faciebat, et in ipsius laudem et honorem referebat. Et cum multi ex eis, qui ei obviam pergebant, phaleratis equis veherentur, ipse tamen vili asino vectus, medius eorum humillime incedebat, vel in cœlum erectos tenens oculos, vel humi defixos. Horis, quibus prædicabat, artifices nihil penitus operabantur. Ipsi quoque Doctores, qui prælegebant in locis ubi florebant publica studia liberalium disciplinarum, tamdiu a lectionibus vacabant, donec fieret finis prædicationis ejus. Tanta enim erat omnium cupiditas audiendæ doctrinæ ejus, quod vix infirmi domi retineri poterant, quin ad audiendum eum et ipsi concurrerent.

cessantibus officiis et lectionibus publicis

16 Locis vero, in quibus prædicabat, quamdiu præsens fuit, tamdiu et etiam per multa tempora B postea, a perjuriis, a Dei Sanctorumque blasphemiis, ab aleæ ludis atque a multis aliis flagitiis cessatum est : tanta erat omnium contritio, tanta religio, tanta in vestitu honestas et in victu parcitas, ut a cunctis, qui talia videbant ac diligenter considerabant, tempora priscorum Apostolorum redisse æstimarentur. Fuerunt per ea tempora quamplurimi viri, certe non indocti nec imprudentes, qui considerantes ipsius Vincentii singulas animi corporisque virtutes, et maximum fructum, quem sua clara doctrina, exemplis et operibus in populis fecerat : animadvertentes insuper quam laudabilis fuerit ordo vitæ ejus, quantusque fuerit ad eum populorum concursus et quanta devotio, et demum quam varia ac magna fuerint miracula, quibus claruit vita ejus, dicere auderent, quod post priscos Apostolos nemo fuit, qui eum non solum superaverit, sed nec etiam coæquaverit. Paupertatem evangelicam adeo efficaciter et commendabat et conservabat, ut plures viri nobiles ac opibus ditissimi, ejus suasionibus incitati, totam substantiam suam pauperibus distribuerent, et pauperem Christi Vincentium in paupertate sequerentur. Nec minus concitati sunt multi Clerici, ut locupletissima beneficia relinquentes, aut arctiorem eligerent religionem, aut eum sequerentur, quocumque ire decrevisset. C Feminæ præterea clarissimarum familiarum, sanctis verbis ejus commonitæ, sese arctis monasteriis intruserunt, ad servandam perpetuam pudicitiam. Tam autem venerabilis omnibus reddebatur, quod beatum se arbitrabatur, quicumque eum vel tangere vel alloqui potuisset. Tanta quoque erat multitudo eorum, qui sacras manus ejus certatim osculari cupiebant, quod in populosis civitatibus frequentissime necessarium erat ut quidam lignei cancelli fierent, inter quos ipse et socii ejus consisterent, quibus prohiberetur ad eum concurrentium accessus importunus.

maximo cum fructu et concursu concionatur,

17 Martinus Papa et Ferdinandus e Aragoniæ, et Joannes Hispaniæ Reges, consueverunt ei sese obviam offerre, quoties eorum urbes, ubi ipsi præsentes erant, B. Vincentius ingrediebatur. Idem faciebant cuncti Gallarum ac Hispaniarum Principes, cum in urbes, eorum ditioni subjectas proficiscebatur. f Machoma quoque Rex Granatæ, quamvis infidelis esset, tamen audita fama mirabilium operum, quæ de B. Vincentio ferebantur, præsertim quod multa Saracenorum Judæorumque millia ad religionem convertisset Christianam, missis litteris et legatis eum ad suum regnum venire obsecravit, ut D videlicet eum videre et prædicantem audire posset : ei fide publica promittens, ut in ejus regno posset legem Christianam libere prædicare; nihil obstare, quod Maurorum seu Mahometis lege idem fieri prohibeatur. Et Vincentius quidem, impetrata a Summo Pontifice eundi ad ipsum Regem facultate, lætus se eo contulit, ac coram illo ter prædicavit, cum incredibili tum Regis tum aliorum Saracenorum attentione. Cumque ejus doctrina tanta voluptate audiretur, ut jam magna populi multitudo, despecta Mahometis sacrilega secta, esset sacrum baptisma susceptura; nonnulli ex eorum Satrapis id ægre ferentes, Regi comminati sunt regni amissionem subsecuturam, nisi Christianus prædicator a regno expelleretur. Ea re compulsus est Vincentius ut ad docendos Christianos populos reverteretur.

e

f

Rex Saracenus eum ad se accersit

ANNOTATA.

a *Ita Flaminius, Surius et Legendarium Lovaniense : at MS. nostrum* 22 millia.

b *Paulo ante num.* 12, centum millia *dicuntur, in Legendario Lovaniensi dicuntur* centum fere et quadraginta millia. E

c *Id contigisse Genuæ supra diximus.*

d *Similes cancellos adhuc in conventu Ilerdensi S. Matthæi et aliis Aragoniæ et Cataloniæ adservari, tradunt Diagus et alii.*

e Ferdinandus, Honestus *dictus, post inter regnum Martino, de quo mox, successit anno* 1412.

f Abenbalva Mahoma, *filius Regis Joseph mortuus anno* 1408. *Ita Diagus cap.* 57.

CAPUT IV.

Consilium in rebus fidei et politicis petitum a S. Vincentio. Orationis gratia sublimis. Adhortatio S. Dominici apparentis.

Subortis etiam frequenter aliquibus dubitationibus de arduissimis fidei Catholicæ et Romanæ Ecclesiæ negotiis, Maximi Pontifices et Cardinalium Senatus ejus sententiam, tamquam viri et doctissimi et sanctissimi, non solum audire voluerunt, sed etiam tamquam firmissimam tutissimamque tenuerunt. Et licet sæpius id factum sit, tamen ne nimis historiam longam describamus, unum solum hoc loco memorabimus. Cum in Constantiensi Concilio, inter omnes illos doctissimos Patres qui in eo convenerant, diu fuisset magna quædam quæstio agitata, nec unquam tantæ rei veritas inveniri potuisset, tandem constituerunt, ut ad B. Vincentium mitteretur, qui de ea F re eos faceret certiores. Itaque una omnium voce missus est ad eum a Joannes, tunc Cardinalis sancti Angeli, cujus fuerunt comites quatuor, quorum duo erant Theologi, duo vero utriusque Juris Consulti, omnium illius ætatis eruditissimi. Venienti igitur ad se Cardinali, et sui adventus ei caussam exponenti, Vincentius lacrymans respondit : unde, mihi, ut tantus talisque vir ad me veniat : breves litteræ me usque ad Constantiam advenire facile fecissent, etiamsi in extremis partibus fuissem orbis. Illud vero vehementer admiror, quod tanta virorum doctissimorum multitudo, quantam scimus ad Constantiense Concilium convenisse, nequiverit veritatem rei aperire, quam ego tam facilem tamque manifestam existimo. Sed hanc ignorantiam non ob aliud evenisse puto, nisi ob superbiam nonnullorum ex eis qui sunt in ipso Concilio, qui omnia non propter Deum faciunt, sed ut humanam gloriam consequantur. Hæc postquam ab eo dicta sunt, statim Cardinali et eis qui eum comitati sunt explanavit quod illi voluerunt.

consulitur,

etiam a Patribus Concilii Constantiensis :

a

A 19 Nec solum spiritualia, sed et secularia et quædam maximarum rerum negotia ejus fidei commissa sunt. *b* Extincto namque Aragoniæ Rege Martino *b*, cum nulli legitimi filii ei relicti essent, qui regno succederent, subsecuta est maxima disceptatio inter *jus successionis ad regnum Aragoniæ definit,* multas clarissimas familias, cuinam regni sceptrum jure deberetur. Cumque multo tempore res ipsa in controversia fuisset, nec aliquis finis daretur, qui eis qui disceptabant pacem esset allaturus; tandem fuit omnium communis sententia, ut aliqui viri eligerentur, quorum tanta esset eruditio, tanta auctoritas, tanta fides, et tanta religio, ut in tanto negotio non immerito æqui probatique judices essent. Itaque *c* delecti sunt *c* novem ex omnibus, qui in Galliis et Hispaniis comperiri potuerunt: quorum duo fuerunt, ipse Vincentius et Bonifacius germanus ejus, de quo supra mentio facta est. Qui discussis singulis, quæ pro rei deliberatione discutienda videbantur, ipsius rei finem imposuerunt, qualem jus et ratio *d* imponendum postulaverunt. Facto præterea fine *d* *a Martino V Papa confirmatur Apostolicus concionator.* Constantiensis Concilii, Martinus, qui in ipso Concilio creatus Summus Pontifex fuit; illico misit Antonium Montanum ad eum, qui eo tempore summus omnium theologus habebatur. Qui et litteras ad eum B detulit, quibus Pontifex ei confirmavit omnem illam absolvendi, ligandi, docendique potestatem, quam ei antea Benedictus contulerat, eum tamquam Christi Apostolum mittens, qui in nomine Jesu Christi doctrinam evangelicam populis prædicaret.

e 20 *e* Violantes insuper, Aragoniæ Regina, Joannis Regis uxor, quadam feminea cupiditate permota; affectabat ingredi viri Dei cellulam, ut videlicet videre posset, qualis erat locus, in quo orabat; qualis lectulus, ubi quiescebat. Cumque hoc a beato viro impetrare non posset (nefas namque ei videbatur, *Reginæ Aragoniæ, per vim ingressæ in cellam ejus, manet inconspicuus.* ut feminæ servorum Dei cellas ingrederentur) illa indignans, cellulæ ostium violenter aperiri jussit; moxque ingrediens, loca, quæ videre cupiebat, vidit quidem; sed virum Dei, qui intus erat, nec ipsa nec illi, qui eam comitabantur, videre potuerunt. Illa igitur a Fratribus, quos in cella reperit, sciscitatur ubinam Frater Vincentius esset. Respondent illi, quod eum ibidem præsentem ante oculos suos haberet; ac dicunt se plurimum admirari, quod eum non videret; cum ipse in loco patulo esset, unde ab omnibus videri posset. Postquam hæc Reginæ dixerunt, ad virum Dei Vincentium conversi, Quid caussæ est, inquiunt, Pater optime, quod Reginæ ad te venienti non assurgis, ne eam alloqueris? At ille, Nescitis, inquit, filii mei, numquam fuisse a nobis permissum, C ut feminæ in cellas nostras introducerentur? Et quamvis hæc Regina sit, tamen eam ingredi non permisi, ne fiam personarum acceptor. Et quoniam violentiam hanc fecit, ut me invito ingredi ausa sit, ideo quamdiu hoc loco commorabitur, divino miraculo fiet, quod ejus oculi tenebuntur, ut quamvis coram habeat me, numquam tamen videre possit. Hæc audiens Regina, statim egreditur: Vincentius autem secutus est eam. Quem illa videns, ante eum mirum in modum humiliata est, ac pro commisso veniam petiit. Cui dixit B. Vincentius: Nisi per muliebrem ignorantiam peccavisses, certe non impune tantam violentiam mihi fecisses: ultor enim est Deus injuriarum, quæ in servis ejus inferuntur. Deinceps igitur cave, ne quid simile facias in servos Dei. Post multos vero sermones inter eos habitos, Regina discessit.

21 Alia quoque vice eadem Regina, volens explorare, an vita ipsius Vincentii talis in occulto esset, qualis coram hominibus videbatur; quadam nocte, magna virorum feminarumque nobilium comitante caterva in conventum Fratrum Barcinonæ introducta, tandem venit ad locum, ex quo per quasdam rimas eum videre poterat. Itaque intuens, vidit virum D Dei flexis genibus orantem, et circa eum maximam quamdam esse claritatem, ex qua magna radiorum multitudo profluens, circumquaque diffundebatur. Illa diligentius intuetur, circumspiciens an ipsa cellula aliquæ accensæ faces essent, ex quibus tanta claritas emanaret: ac tandem perpendens eam non humano opere, sed cœlesti miraculo fieri, ad comitantes conversa, Abeamus, inquit, obsecro: non enim est de hoc divino viro ulterius experimentum capiendum: longe quidem plura ac clariora sunt ejus facta, quam ea quæ vel extra videntur vel fama referuntur. Eis igitur ostendit id quod ipsa viderat, ac inde illico discesserunt. Quas ob res Regina ex post tanta veneratione eum prosecuta est, quod quoties eum videbat, quasi prona adorabat, non minus quam si aliquem Angelum cœlestem per terras gradientem vidisset. Solebat quoque narrare vir quidam, nomine Leonardus Gayanus, qui eum multo tempore una cum aliis secutus fuerat, quod quadam *et elevatus a terra,* nocte nonnulli aspicientes per rimas quasdam portæ cellulæ, ubi quiescebat, viderunt cellam ipsam mirabili claritate resplendentem, et in medio virum Dei a terra penitus elevatum, oculos ad cœlum ac manus junctas tenentem, et devotione vehementissima orantem. E

AUCTORE RANZANO EX MS.

alias videtur in oratione claris radiis illustratus,

22 In ea Galliæ regione, quam nostri temporis vulgus Delphinatum appellat est inter duos montes *Vallis puta habitatores barbaros,* vallis quædam, quam sub illud tempus, quo B. Vincentius clarebat, habitabat gens quædam fere barbara, quæ erat tot malorum labe infecta, quod quicumque ex eis non vacasset lasciviæ, aut non vixisset ex rapto, vel non fuisset humani sanguinis effusione delectatus, aut non fuisset magicarum artium præstigiis infectus, eis nequaquam cohabitare posset. Propter quæ et plura alia gentis illius obscœna facinora, Gallorum lingua locus iste Vallis-puta dicebatur, quod Latino sermone diceretur vallis immunda. Fuerunt autem multi summi Pontifices, qui ad eos frequenter prædicatores et hæreticæ pravitatis Inquisitores miserunt, ut vel salutaribus doctrinis vel pœnarum formidine a suis obscœnitatibus revocarentur: sed hæc nihil profuerunt Nam ferocissima gens illa eos qui mittebantur, ferro irruens, vel ejiciebat vel trucidabat: ex quo ad eos ire omnes prædicatores formidabant. Hæc audiens fortis Christi miles, non quidem terrenis sed cœlestibus armis munitus, in vallem ipsam proficiscitur. Duxit vero secum illam religiosam catervam, quæ eum sequebatur F agens pœnitentiam, modo quo supra diximus: ut videlicet eorum exemplo gens illa facilius ad contritionem provocaretur. Itaque ubi incolæ vallis tantum virum, cujus celeberrimam famam frequenter audierant, ad se venisse viderunt, ad ejus doctrinam *reducit ad bonam viam* audiendam certatim concurrerunt. Post paucos autem dies, omni ferocitate deposita, fuit gens illa ab omni errore revocata, et ad veræ religionis cultum sic reducta, ut non solum a sceleribus desisterent, sed etiam quamdiu apud eos fuit B. Vincentius ac per multa tempora post, veræ conversionis signa multiplicibus indiciis demonstrarent. Quamobrem fuit a viro Dei constitutum, ut non amplius Vallis-puta, sed mutato nomine Vallis-pura vocaretur: quæ nominis appellatio usque ad hæc nostra tempora perseverat.

23 Ultimo hujus libri loco illud unum dicendum est, quod est tam virginitatis quam multarum aliarum virtutum ejus testimonium mirabile ac manifestum indicium, quod non solum a seculi hujus hominibus, sed etiam a cœlestibus civibus venerabatur. Quadam enim vice dormienti B. Vincentio, media nocte adfuit ei B. Dominicus, ex cujus corpore tanta lux emittebatur, quod totus locus mira claritate resplenduit

AUCTORE RANZANO EX MS. instruitur a S. Dominico apparente

A resplenduit. Ex quo expergefactus Beatus Vincentius, ac videns virum in Fratrum Prædicatorum habitu, Quis, inquit, es tu, qui hac hora huc te contulisti? Respondit ille : Ego sum Dominicus, Pater tuus, ad te a Christo Jesu missus, ut a me multa docearis, quæ te cognoscere omnino oportet, ut Dei legationem, ad quam electus es, ferventius exequaris. Da mihi igitur locum, et insimul in hoc lectulo quiescamus. Moxque ad eum ait Vincentius : Et unde mihi, o Pater sanctissime, tantum honoris advenit, ut tantus vir, cœlestis civis, ad me venire ; et mecum qui mortalis sum, velit in vilissimo lectulo meo quiescere? Numquam id quod petis permittam : pedum vero tuorum vestigia humi prostratus adorabo. Quod ubi Vincentius facere voluit, Dominicus prohibuit, et ait : Age, Vincenti, per inceptam virtutum semitam constanti animo gradiaris : scito enim apud Deum magna esse merita tua. Et ut jucundius vitam agere possis, volo te scire, quod multa sunt, quæ te mihi similem efficiunt, propter quæ non immerito dignus es, ut mecum uno in loco quiescas. Primum es ejusdem Religionis vinculo adstrictus, quo et ipse fui, quando mortalis eram et vestra vita fruebar. Deinde es Evangelicæ doctrinæ prædicator et doctor, a Christo sicut et ego missus ad evangelizandum. Es præterea virginitatis virtute insignis, qua me quoque constat præstantissime claruisse. Postremo sunt in te aliæ multæ magnæque virtutes, in quibus tu optimus filius me patrem feliciter imitaris : in illo tamen tibi sum anteponendus, quod fui dux Ordinis Prædicatorum. Tu igitur stude, ut quæ cœpisti, diligenter prosequaris, ut tandem peracto mortalis vitæ cursu, mecum in cœlestium civium ordine colloceris. Post hæc dicta B. Vincentius ei gratias egit, eumque obsecravit, ut pro eo Dominum continue precaretur, quo ei largiretur bene vivendi perseverantiam : itaque colloquentes, multam noctis partem deduxerunt. Socii autem ejus, qui in loco contiguo ei, ubi hæc agebantur, dormiebant, talium verborum sono e somno excitati sunt : audientesque hujuscemodi colloquiorum vicissitudinem, per rimas quasdam tabularum, quæ ipsas cellulas separabant, inspicientes, viderunt B. Vincentium et secum quemdam alium Fratrem, qui videbatur multum venerabilis, cum eo multa loquentem, ex cujus facie lux illa emanabat, qua luce locus multum replebatur. Qui conticuerunt quidem sed rem gestam considerantes, menti condiderunt : et quamprimum dies illuxit, Vincentium adierunt, eumque per Jesum Christum et omnes Sanctos ejus obtestantur, ut eis manifesta faciat singula illa, quorum partem proxima nocte viderant et audierant. Ille, quamvis primo plurimum restiterit, postquam tamen sese adeo stricte obtestatum vidit, eis omnem rem illico ex ordine manifestavit, orans ne cui revelarent.

et tamquam ipsi in multis similis,

B

C

ANNOTATA.

a *Imo* Petrus. *Rechaco et aliis* Cardinalis S. Angeli, *cognomento* Stephanescus de Hannibaldis *creatus an.* 1405 *ab Innocentio 7 Papa : ante electionem Martini Papæ aliquot diebus mortuus*, 31 *Octob. anno* 1417. *quem venisse an.* 1416 *Divionem ad B. Vincentium tradit post alios Rechacus cap.* 20.

b *Mortuus est Martinus Rex* 31 *Maii anno* 1410.

c Tres Aragonii, Dominicus Oscensis Episcopus, Franciscus Aranda et Berengarius Bardoxius ; ex Catalaunis tres, Sagariga Tarraconensis Archiepiscopus, Valseca atque Bernardus Gualbius : ex Valentinis tres, Vincentius Ferrerius, cujus erat insignis opinio sanctitatis ex Prædicatorio Ordine, ex Carthusiano ejus frater Bonifacius Ferrerius, et Petrus Bertrandus. *Ita post alios Mariana lib.* 20 *Rerum Hispaniæ cap.* 2, *qui cap.* 5 *habet orationem a S. Vincentio habitam ante electionem, qua Ferdinandus est designatus* 30 *Junii et* 3 *Sept. anni* 1412 *proclamatus. Formulam qua suam sententiam exposuit S. Vincentius et dein alii, habet Diagus cap.* 61 *et dein* 62 *epistolam qua Rex eum invitat ad suam coronationem.* D

d *Anno* 1418, *Aprilis* 22, *feria* 6.

e Violantes. 2 *uxor Joannis Regis Aragoniæ, cui supervixit sub Rege Martino illius fratre. Hujus Confessarium fuisse S. Vincentium tradit Diagus cap.* 53.

LIBER III

Prophetiæ donum. Miracula in vita patrata.

PROLOGUS.

Per ea, quæ secundo libro narrata sunt, Pater religiosissime, perspicue videri poterit, quam mirabilis fuerit ordo vitæ nostri Vincentii, quam magna ignitorum eloquiorum ejus efficacia, quanta in castigando proprio corpore severitas, quanta cibi et potus parcitas, ac tandem quanta veneratione non modo nostri seculi homines sed et cœlestes cives eum prosecuti sint. Et ne tanti talisque viri conversatio videatur minus claruisse miraculis, statui in hoc tertio mei operis volumine scribere miracula illa speciosissima, quibus claruit in vita, et quæ apud Maximum Romanæ ecclesiæ Pontificem, qui eum ceteris Sanctis connumeravit, fuerunt clarissimis testimoniis approbata. Verum cum ipsorum numerus fuerit *a* supra octingenta et sexaginta, habitus ex illis solum quatuor processibus *b*, qui confecti sunt Avenione, Veneti, Tolosæ, et Neapoli, ne tanti operis longitudo fastidio sit eis, qui legerint, ex multis paucissima recensebo, ea videlicet, quæ posteritati sint maximam admirationem allatura. Non possum tamen non vehementer dolere, cum mecum ipse considero, quod cum fere universæ vitæ suæ cursum in Hispaniis peregerit mirabilia tamen opera, quæ ibidem fecit, omissa sunt, nec fuerunt investigata aut litteris mandata, ut merito fieri debuisset. Ex quo factum est, quod multa a me scribi nequiverunt, quibus vita ejus profecto longe majori admiratione digna haberetur. Verum quidquid omissum est, non certe tua aut negligentia aut culpa id factum dixerim : tu enim singula, quæ ad rem spectabant, diligentissime providisti. Quem igitur incusabo? Quantum quidem sciam, neminem : illud tamen mihi notissimum est, quod tanta fuit diligentia tua, et tam clara et mirifica ea fuerunt quæ in quatuor illis processibus de ipsius B. Vincentii conversatione ac vita comperta sunt, ut in Calixto Maximo Pontifice nulla fuerit mora, quo minus, post duos menses quam fuerat ad summum Sacerdotium adscitus, Catalogo Sanctorum eum adscripserit. Quod si processus illi, qui ex Nicolai v, qui ante Calixtum Christianæ Ecclesiæ præfuit, omniumque Cardinalium consulto, Barcinonæ, Valentiæ, et in pluribus aliis utriusque Hispaniæ, Galliarum et Italiæ locis confecti sunt, opportuno tempore ad Romanam curiam delati fuissent, existimo ego, quod tanta fuisset operum ac miraculorum ejus multitudo, ut vix triginta dies satis fuissent pro narratione, et fere infiniti operis laborem pro eorum descriptione non immerito postulassent. Igitur ut meæ narrationis principium faciam, ea primo loco dicere decrevi, quæ demonstrabunt eum mirabiliter prophetiæ dono claruisse.

E

Ex 860 Miraculis in 4 Processibus probatis, præcipua seliguntur.

a

b

F

ANNOTATA.

a *Ita Surius. MS. nostrum* supra septuaginta vel octoginta

A octoginta : *pro quo forsitan alibi legebatur* septingenta vel octingenta : *magnum enim numerum fuisse probat eorum quæ hic proferuntur multitudo : et num. 25 dicuntur plusquam 70 obsessi a dæmoniis liberati.*

b *Quatuor istos Processus mandavit Pontifex in conventu supra Minervam asservari, et illorum copiam volentibus exhiberi, ut est in Bulla Canonizationis. Ideo varias Romam dedimus litteras, ut ipsos nancisceremur, sed archivium lustrantibus vel diligentia vel felicitas defuit, ut invenirent quod quærebant, quodque istic periisse vix est credibile : rogamus ut etiam posthac inventa nobiscum communicentur.*

CAPUT I.

Spiritu prophetico varia prædicta : quæ postea contigerunt.

Prædicit Alph. Borgiæ

summum Pontificatum et se ab eo adscribendum Sanctis,

Apud Valentiam Hispaniæ, dum quadam die facto fine prædicationis inter quamplurimos, qui ad Beatum Vincentium pro habenda benedictione concurrebant, simul adfuisset vir quidam qui Alphonsus vocabatur, qui præter multas ejus virtutes erat quoque utriusque Juris Consultus eruditissimus; vir Dei eum intuitus, Gratulor tibi, inquit, optime fili :
B scito esse futurum tempus, in quo familiæ ac patriæ tuæ maximam gloriam comparabis : eris enim inter omnes homines in supremæ dignitatis culmine constitutus; et postquam ergo ex mortali vita migravero, tu in Ecclesia Dei me summo honore afficies, et maxima veneratione prosequeris. Sis autem memor ut inceptis virtutibus perseveres. Hæc verba ille memoriæ mandavit, ac visus est de virtute in virtutem profecisse : quo factum est ut post aliquot annos Valentinus Episcopus creatus sit, deinde Cardinalium collegio conscriptus, et tandem in extrema senectute supra omnium hominum opinionem, ad summum Romanæ Sedis Pontificium efferri meruerit.

quod post 50 annos peractum :

Quo tempore memor ipse eorum quæ ei B. Vincentius per quinquaginta annos ante nuntiaverat, post duos menses sui Pontificatus, in die festo et in sacra æde S. Petri Apostoli, eum Romanæ Ecclesiæ catalogo Sanctorum adscripsit. Hujus rei universus mundus est testis : ipse enim Pontifex, antequam esset ad hujuscemodi dignitatem elatus, illis qui erant ei familiaritate conjuncti narrare solebat id, quod tanto tempore ante Vincentius vaticinatus fuerat. Sed dum esset jam in ipso maximo Sacerdotio constitutus, essetque inter eum et Cardinalium et plurimum Episcoporum senatum sermo de ipsius Vincentii meritis et miraculorum sanctitate, sæpe ejusdem vati-
C cinii memoriam fecit, ut videlicet efficacissimo ejus testimonio Vincentii sanctitas coram universa Ecclesia irrefragabilius comprobaretur.

2 Erat Vincentius admodum juvenis, et propter eruditionem ejus ex consulto Patrum, qui ad Provinciale Capitulum ex more convenerant, decretum est ut Barcinonam mitteretur Philosophiæ Magister : quæ est quædam dignitas, quæ in Ordine Prædicatorum juvenibus conferri consuevit. Et qui, ut supra narratum est, a prima ejus juventute aptissimus prædicator habebatur, idcirco Barcinone consistens non solum Philosophiam in schola legebat, sed et hominibus popularibus vitæ verbum evangelizabat. Per illud tempus in eadem regione tanta fuit annonæ penuria, ut multis diebus panis defecisset : ob quod in ipsa civitate ab eis qui magistratus gerebant, indicta fuit omnium publica supplicatio, ut Deus provideret, ne populus fame periret. Itaque constitutæ sunt processiones, quibus non solum Clerici sed et universi utriusque sexus homines interessent. Cum igitur quadam die Dominica, talium processionum tempore, ipse Vincentius prædicaret in quodam loco, ubi erat multitudo supra triginta millia hominum;

naves 2 tritico onustas adfuturas,

D inspiratus divinitus, Volo, inquit, o Barcinonenses cives, ut de beneficio a Deo vobis collato maxime gaudeatis, et in commune Deo gratias referatis : nam non prius advesperascet, quin duæ magnæ naves tritico onustæ, ventis et mari tranquillo ad portum vestræ urbis applicabunt. His verbis licet multi ex vulgo et gavisi et admirati sint, viri tamen graviores eis non multum fidei præstiterunt, non enim erat eis cognita viri sanctitas, nec etiam fama virtutis ejus celebris erat. Mercatores præterea et hi quibus erat cura parandæ rei frumentariæ, non ea die sed multo diu post naves frumentarias adfuturas expectabant, juxta provisionem quam fecerant. Erat quoque aliud quod eos attrahebat, ne hujusmodi verbis crederent : nam illo et multis aliis ante diebus, fuit magna maris ventorumque commotio. Quas ob res verba S. Vincentii potius scandalum quam lætitiam obtulerunt. Itaque Prior ceterique Fratres eum plurimum increpaverunt, dicentes, eum temerarie fuisse locutum. Ipse vero eum redarguentibus mansuetissime respondebat, semper asseverans futurum esse quidquid prædixerat. Et ne longius protrahatur hujus miraculi narratio, ante solis occasum singula completa sunt, quemadmodum S. Vincentius prænuntiaverat. E

AUCTORE RANZANO EX MS.

quod præter spem omnem contigit :

3 Cum apud Perpinianum, quod est oppidum quoddam ubi Gallia a Catalonia separatur, Vincentius gravissimis febribus occupatus teneretur, ita ut multi eum crederent moriturum, et a Fratribus fuissent introducti ad eum medici, qui suæ ægritudini aliquod remedium afferret; ille, Non est inquit, mihi opus medicinis vestris : non enim sum hoc tempore, aut hoc loco, aut ex hac ægritudine moriturus : adhuc enim restat mihi longior cursus peragendus : quatuor alios dies febres has patiar, post quas penitus me convaluisse videbitis. Abierunt igitur medici; et peractis quatuor diebus, viderunt factum esse id quod Vincentius futurum prædixerat.

se post 4 dies febri liberandum

4 Frater quidam ex Ordine Eremitarum B. Augustini, Prior conventus villæ Oreolæ, quæ est in Catalonia, multa impia una cum nonnullis invidis ac maledicis in B. Vincentium sanctamque doctrinam ejus conjectaverat : post aliquos vero menses, considerans viri Dei mansuetudinem ac magnam in perferendis injuriis ei illatis constantiam et vitæ ejus sanctitatem, atque animadvertens sese contra eum fuisse mentitum; quadam die, captato opportuno tempore, eum adiit et veniam sibi dari humiliter petiit, inquiens, Parce, serve Dei, parce ei qui in te multa impia commisit : ego sum unus ex illis scele- F ratis viris, qui Valentiæ contra te tuamque sanctam et cœlestem doctrinam conspiraverunt; et supplex ad te nunc confugio, certus quod tu, pro humanitate ac mansuetudine tua, mihi veniam non denegabis : fateor certe multa me contra te mendacia fuisse locutum. Ad hæc Vincentius, Ego, inquit, jam dudum tibi tuisque complicibus peperci, sed multo magis pepercit tibi Deus, qui posuit in mentem tuam; ut hodierna die ad me venires. Noli ergo tardus esse ut animæ tuæ saluti consulas : adeas illico Sacerdotem, ut singula peccata, quorum meminisse poteris, confitearis : scito enim te cito moriturum. Ille vero metu et magno terrore percussus, statim fecit quod vir Dei faciendum suaserat. Demum accepta benedictione et pacis osculo ab eo recessit, itaque arripuit iter, elongatusque spatio fere sex millium passuum, non prius devenit in locum quo tendere decreverat, quam cadens in terram, statim extinctus est, non sine maximo terrore et admiratione eorum qui cum eo comitabantur. Sanctus vero Vincentius eodem momento conversus ad multitudinem quæ eum sequebatur, Oremus, inquit, omnes pro anima illius Fratris, quem paulo ante fueram ad confessionem

obtrectatori veniam petenti,

suadet confessionem et prædicit subitaneam mortem,

quam suis indicat :

A sionem exhortatus, nunc etiam mortuus est. Jussit AUCTORE RANZANO EX MS. igitur ut in eodem loco pararentur et celebrarentur exequiæ : quibus nondum factis finis, et adfuit nuntius qui eum subitanea morte fuisse extinctum asseveravit.

5 Monachus quidam, Gilabertus nomine, qui *item alteri ex comitibus* præerat monasterio S. Mariæ de Podio apud Valentiam, dimissa Fratrum et sui monasterii cura, B. Vincentium cum cetera multitudine sequi decrevit : cujus devotionem ipse Vincentius animadvertens, eum in ejus societatem jucunde et libenter admisit. Post paucos vero dies eo accersito, Fili mi, inquit, te commonefacio, ut protinus pie confitearis, atque deinde ad tuum monasterium redeas; ibi enim tibi est requiei locus deputatus. In ipso autem itinere a Dei laudibus non desistas, et si unquam cordis contritionem habuisti, eam nunc excitare coneris : jam enim ante in tua fertur foves, cum summo omnium monachorum tuorum desiderio, expectaberis. Ubi nunc tempus est, quo claudus est finis et cum de ... dere. Haec audiens vir vitæ veraciter bene ... ejus ... singula ... fuerat exhortatus. Facta igitur confessione acceptaque viri Dei bene-B dictione statim discessit, et ... monasterium properavit ... pervenientes ... in procinctu ... , ubi ad monasterii ipsius portam processit seu devenit, illic mortuus in terram corruit. B. Vincentius eodem momento fecit celebrari exequias, ut paullo ante de alio Fratre gestum fuisse narravimus.

6 Prædicante B. Vincentio Alexandriæ, quæ est Lombardiæ civitas, interfuit prædicationi ejus vir ille toto orbe terrarum nunc nominatissimus, Fr. *S. Bernardinum juvenem familiariter alloquitur :* Bernardinus Ordinis Minorum, qui eo tempore erat juvenis multisque ornatus virtutibus, sed nondum celebre in Italia nomen ejus habebatur. Illectus autem fama Vincentii, quæ per universum mundum jam erat longe lateque diffusa, perrexit in memoratam urbem, ut videlicet illum magnum Evangelii præconem prædicantem audiret, de quo, multa admiranda ubique narrabantur. Ut ubi Bernardinus Vincentium prædicantem audivit, doctrina et eloquentia ac fervore ejus admiratus et stupefactus est : facto itaque prædicationis fine ad eum se contulit, cupiens eum familiariter alloqui, et ad amicitiam ejus admitti, ut tandem doctrina et exemplis tanti viri aliquid utilitatis accipere potuisset. Vincentius vero gratam juvenis indolem advertens, ei multa humanitatis obsequia exhibuit, voluitque ut secum C reficeretur : post multos vero sermones, quibus ambo collocuti sunt, Bernardinus accepta Vincentii *prædicit eum futurum celebrem concionatorem* benedictione gratias egit et inde recessit. Mane vero subsequentis diei, Vincentius dum prædicaret, dumque una cum aliis qui prædicationi intererant *et inter Sanctos adscribendum* ipse quoque Bernardinus adesset; populum et eos qui aderant his verbis allocutus est : Scitote, filii mei, inter vos adstare quemdam religiosum hominem ex Ordine Fratrum Minorum, qui post paucos dies erit vir singularis in omni Italia, ex cujus doctrina et exemplis fructus magnus fiet in populo Christiano. Et quamvis ipse juvenis sit et ego senio confectus, tamen futurum est tempus quo in ecclesia Romana est mihi in honore præferendus. Exhortor igitur vos ut Deo gratias referatis, ipsumque deprecemur, ut pro populi Christiani utilitate impleat quod mihi revelavit. Et quia hoc futurum est, regrediar ego ad prædicandum in Gallias et in Hispanias, et reliquos Italiæ populos, ad quos docendos nondum profectus sum, ab eo ... dimittam. His dictis redit ad illud, unde digressionem fecerat. Hujus autem vaticinii veritas per singula completa fuit : nam post decem annos ipse Bernardinus per omnem Italiam celebris habitus est, ac Vincentius in Gallias Hispaniasque remeavit. Quamvis etiam Vincentius *a* D triginta annis ante Bernardinum feliciter decesserit, *a* *b* sex tamen annis post illum fuit catalogo Sanctorum *b* adscriptus : cujus tarditatis caussa exponemus in eo libro quem post hoc opus, duce Jesu Christo, de ipsius Vincentii canonizatione componere decrevimus.

ANNOTATA.

a *Mortuus est* S. Bernardinus 20 *Maii pridie Ascensionis Domini anno* 1444, *ergo post S. Vincentium annis* 26 *minus* 45 *diebus*.

b *Canonizatus est anno* 1450 *die Pentecostes* 24 *Maii, id est ante canonizationem S. Vincentii annis* 5, *diebus* 36. *Flaminius rectius habet* quinque annos.

CAPUT II.

Absentia et abscondita revelata S. *Vincentio.*

Non solum futurarum sed et præteritarum rerum occultarum sæpe fuit facta ei mira revelatio; cum tamen multis exemplis hoc ipsum manifestari posset, E nos hæc pauca hoc loco memorabimus. Cum apud *Absens videt coronari matrem ea hora mortuam.* Cæsaraugustam, nobilem Arragoniæ civitatem, in quodam ipsius urbis campo prædicaret, materiam de qua loquebatur interrupit, et cœpit ubertim lacrymari : deinde lacrymantes tergens oculos, in cœlum eos erexit, sique inspiciendo per breve temporis spatium siluit. Denique ad populos, qui hoc ipsum admirabantur, jucundo vultu conversus, Ne miremini, inquit, filii mei, de his quæ a me vidistis fieri : *et beata gloria frui.* revelavit enim mihi Deus, quod hac hora mater mea Valentiæ discessit, et ob hoc ipsum lacrymatus sum : sed jam congratulor ei, quia revelatum quoque mihi est, eam piam ac religiosam mortem obiisse, et nunc esse in cœlis inter Sanctos Angelos collocatam. Hæc verba fere singuli qui aderant notaverunt, ut videlicet inde scire possent, utrum verum esset, quod Vincentius sibi fuisse revelatum asseveravit : ac post paucos dies venerunt ad eum nuntii cum litteris, quibus felix matris ejus mors ei significata est; compertumque est, eam non alia die aut hora migrasse, quam eis quas ipse ante nuntiaverat.

8 Eodem quoque modo apud Toletum, quæ est urbs in ulteriore Hispania, fuit ei revelata mors *a* germanæ ejus; quæ nunquam virum duxerat, sed semper in virginitate permanserat : de quo illud memo- *item sororem* rabile fertur, quod, cum prope mortem esset, petiit F super se apponi quamdam tunicam laneam, quæ antea fuerat germani sui S Vincentii; et quam ipsa ob tanti viri singularem devotionem multis annis cum magna diligentia servaverat : quod cum factum esset, illa, inter cetera quæ dicebat in laudem Dei, *quæ se ab eo ad tribunal Christi duci videt* hæc verba sæpe repetebat : O mi germane, S. Vincenti, ora Deum pro me. Tandem post duas horas sic dixit, fueruntque novissima ejus verba : Ecce germanus meus Fr. Vincentius me perducit ante tribunal Jesu Christi, quibus dictis protinus emisit spiritum : itaque singula hæc fuerunt revelata B. Vincentio, dum Missam celebraret, et Eucharistiæ sacramentum ex more manu teneret : et quamprimum finitis Missarum solenniis adscendit locum ubi erat prædicaturus, rem ei revelatam populo manifestavit. Post multos autem dies venit nuntius, qui et de sororis suæ morte detulit litteras, et narravit singula quæ gesta sunt antequam moreretur. Illi autem qui verba nuntii notaverunt, compererunt sororem ejus non alia die aut hora decessisse, quam illa in qua illam fuisse extinctam Vincentius dixerat.

9 Tempore illius biennii, quo eum in Britannia commoratum fuisse in sequenti libro ostendemus, quidam

A quidam ex ejus sociis febribus occupatus, petiit ab eo benedici et Cruce signari, ut videlicet sicut pro aliis, sic pro eo, per manus impositionem sanitatis beneficium impetraret. Vincentius ei manum imposuit, ut ejus devotioni sic satisfaceret: sed eum paulo post intuens, Scito, inquit, fili mi, quod hac vice sanitatem, quam velles, impetrare non poteris: consule saluti animæ tuæ, quoniam post octo dies, prima Dominicæ diei hora, morieris. Iste statim quod sibi divinus vates suasit exequitur: die igitur et hora, quas prædixit vir sanctus, extinctus est: Beatus vero Vincentius, convocatis multis Sacerdotibus, qui ad exequias convenerant, Deprecor vos, inquit, omnes Fratres mei, ut singuli ex vobis tres Missas celebretis, ut anima defuncti socii mei de pœnis purgatorii liberetur: revelatum enim mihi est, quod triduo debet ibi cruciari. Sacerdotes mox faciunt, quod vir Dei eis faciendum imposuit: peracto autem triduo eis gratias egit dixitque, defuncti animam Missarum et aliarum orationum suffragiis fuisse e purgatorii pœnis liberatam et ad cœlos evolasse.

Socio uni prædicit diem et horam mortis.

scitque eum triduo in purgatorio detentum:

10 Cum Tolosæ, Galliarum celeberrima urbe, quadam die tanta multitudo hominum ad ejus prædi- B cationem conveniret, quod multis loca deessent, et ob hoc cogerentur ascendere muros, qui erant per circuitum loci ubi ipse prædicabat; quidam juvenis in ipso muro assistens, somno pressus est, ac sic medius ex muro pendebat, ita ut, nisi Deus opem detulisset, non multo post moriturus cecidisset; locus vero ubi ille dormiebat, erat post tergum B. Vincentii, inter quem et ipsum erat quædam structura tabularum, quæ penitus impediebat ne ille qui dormiebat ab eo videretur. At ille, Spiritu sancto afflatus, materiam de qua dicebat intermisit et dixit: Post terga mea est quidam juvenis super muro dormiens, qui si non excitetur casurus est, et ex ipso casu cum animæ suæ perpetuo damno moriturus: itaque succursum ei feratis, et de tanto periculo eum liberetis: et illico factum est.

novit in spiritu periculum juvenis dormientis,

11 Apud Ilerdam quidam Sacerdos, nomine Laurentius Peregrinus, juvenili quadam lascivia permotus, consueverat sub exterioribus vestibus uti ornatu aliarum rerum et vestium, quibus lascivi et seculares homines uti consueverant: quas tamen nemini demonstrabat, sed solus in seipso talium rerum cultu delectabatur. Cum igitur Vincentius in ipsa urbe prædicans multorum vitia redargueret, et inter cetera detestaretur lasciviam eorum qui in C corporis ornatu superfluam curam impenderent, omnem ipsius Laurentii vitam et conversationem omneque studium, quod in corporis sui cultu impendebat, singularumque vestium formas et colores quas sub exterioribus vestibus induebatur, non minus descripsit quam si eum ab adolescentia sua cognovisset. Quod ille audiens mirum in modum admiratus est, et secum cogitans, quod non humana sed divina revelatione, tam secreta ejus gestamina vir Dei scire potuisset, multa contritione compunctus, et omni vitæ vestiumque lascivia deposita, ei adhæsit, eumque per viginti duos menses per multa Hispaniarum loca fuit jucunde et religiose secutus.

occultam alterius vanitatem,

12 Dum multi ex Valentia, omnibus abjectis et relictisque temporalibus rebus, Vincentium, ut supra narravimus, sequerentur; quidam homo, qui vocabatur Gaja, venditis omnibus suis bonis et pro eis acceptis quadringentis aureis, venit ad eum eique aperuit omnem suam deliberationem, dicens quod eum sequi decreverat; et quod de quadringentis aureis, quos habebat, nihil facturus esset nisi quod ipse suasisset. Beatus autem Vincentius laudavit sanctum ejus propositum, moxque ei suasit, ut totam illam pecuniam pauperibus Christi distribueret. Abiit itaque ille, et erogatis ducentis aureis, reli- D quos sibi retinuit, volens eos conservare pro futuris necessitatibus: demum ad virum Christi regressus, Feci, inquit, Pater, quod suasisti. Vincentius vero Spiritu Sancto edoctus, percepit eum fuisse mentitum; et faciem ejus intuens, Tu, inquit, non es dignus, ut in consortio eorum qui me sequuntur habearis: mendacia enim loqueris: nam non omnia, ut suaseram, in pauperibus erogasti: est enim hoc manifestum indicium, quod non totam spem tuam in Domino posuisti. Itaque nisi ducentos aureos, quos tibi pro necessitatibus futuris retinuisti, pauperibus dederis, me sequi libero animo non poteris: mecum enim volo habere viros, qui fide et virtutibus, non qui auro terrenisque divitiis abundant. Ille hoc audiens, humiliter prostratus ac de commisso dolens, peccatum coram omni multitudine confessus est, multisque cum lacrymis veniam ab eo petiit, et illico impetravit: postea vero fecit aureorum illorum distributionem, quemadmodum viro Dei sancte placuit.

AUCTORE RANZANO EX MS.

f. autem detinentis 200 aureos,

13 Juxta fluvium, qui labitur prope Dertusam Cataloniæ urbem, extant quædam tuguria, multis arboribus circumsepta, quæ paleas aliaque ejusmodi E conservare consueverant. Quadam igitur die, cum B. Vincentius in quodam extra urbem ipsam campo prædicaret, materiam de qua prædicabat intermittens, scio, inquit, magnum ignem incendi in uno ex tuguriis quæ sunt juxta flumen: itaque bonum est ut aliqui ex vobis illuc currant et ferant auxilium, ne forte majus ac diuturnius incendium subsequatur. Igitur multi inde consurgentes in tuguriorum loca perrexerunt: cumque appropinquassent et extrinsecus nullum vestigium ignis videretur, admirati sunt et secum cogitabant, quem ignem vir Dei significare voluisset. Tuguria dum ingrediuntur et circumspiciunt, inquirentes si alicubi ignem videre possent, tandem comperiunt quemdam juvenem cum quadam muliere meretrice coeuntem. Quod ubi compertum est, statim quem ignem incensum vir sanctus dixerat intellexerunt. Rem autem hanc non immerito cuncti qui aderant miraculo attribuunt: nam erat penitus impossibile ut illa tuguriorum loca a Vincentio videri potuissent.

fornicatores procul peccantes,

14 Alia quoque die, congregata ejusdem civitatis multitudine gratia audiendæ prædicationis, Vincentius, postquam ascendit locum in quo erat prædicaturus, non statim fecit dicendi principium, quemadmodum antea consueverat: quamobrem expectabat populus et vehementer admirabatur, cogitans quid F sibi vellet mora illa, quam sic præter consuetudinem faciebat. Ipse autem hoc perpendens, Nulla sit, inquit, vobis admiratio; silentii mei caussa hæc est: expecto gratiam Dei, quæ cito de cœlo ad nos dimittetur: nam videbitis ad hanc prædicationem concurrere homines, quorum adventus nobis omnibus erit gratissimus. Vos autem tali cum eis utamini humanitate, ut cum venerint, loca pro eis præparata inveniant. Vix autem verba finierat; et ecce omnis Judæorum Synagoga veniens dixit, se illa die velle audire quæ Vincentius prædicaret. Fuerunt igitur ab omnibus jucundissime recepti, atque inter multitudinem tantam locum eis convenientem habuerunt. Vir autem Dei, antequam prædicandi principium faceret, ipsos Judæos coram omni multitudine interrogavit, quisnam fuerit ille, qui eis suaserat, ut ad audiendam ejus concionem illa die proficiscerentur. Illi autem responderunt, se a nemine fuisse suasos, sed quod propria sponte, veluti a Deo inspirati, illuc omnes venire deliberassent. Itaque sanctus Dei præco principium dicendi fecit, et mox tanta gratia diffusa est in labiis ejus, quod magna Judæorum illorum pars fuerit a Judaica perfidia revocata

ad concionem venturos Judæos:

e quibus multos convertit:

A revocata et ad fidem Catholicam conversa.

AUCTORE RANZANO EX MS.

item alterius Judæi occultum accessum

15 Dum quadam die prædicaret in quodam ulterioris Hispaniæ oppido, nomine Prolesques, quidam Judæus, qui in sua lege omnium peritissimus habebatur, allectus fama celeberrima B. Vincentii, decrevit eum audire prædicantem, ut videret utrum talis esset, qualem eum esse fama referebat. Itaque ad quendam amicum suum, hominem Christianum, sese contulit, cui quamprimum aperuit animi sui consilium. Ille eum in domum propriam suscepit, ut ex ea secreto B. Vincentii prædicationem audire potuisset. Hujus autem viri domus taliter sita erat quod post terga prædicantis penitus relinquebatur. Inter ipsam prædicationem Judæus paulisper cœpit dormitare : fuerunt igitur hæc divinitus revelata B. Vincentio, qui allegans quamdam Scripturæ sententiam, quæ maxime contra Judæos esse videbatur, elevavit paulo altius vocem suam, et Judæum, qui, ut modo dicebamus, ex occulto loco prædicationem audiebat, sic allocutus est : O Judæe, qui post terga mea dormis, et qui furtim ad audiendam doctrinam meam ad locum ubi nunc es te contulisti, expergiscere, et considera hæc verba Scripturæ quantum arguant Judæorum perfidiam, qui Jesum Nazarenum Christum negaverunt. Judæus igitur expergefactus B et obstupefactus, tam ex eo quod Vincentius rem nemini notam revelavit, quam ex eo quod tam acute et veridice ac copiose Scripturarum verba et sensum enucleabat, mutatus penitus est, et ad fidem Christi conversus : qui continuo baptizari voluit, et exemplo ejus quamplures alii conversi sunt.

puerulum sanat et prædicit eximium theologum futurum :

16 Barcinone mulier quædam habuit filium infantulum qui ob nimium vagitum fractus fuerat in membris genitalibus ; veniens itaque ad B. Vincentium petiit ab eo, ut infantulum suum ex more Cruce signaret, et manum suam in locum ægritudinis imponeret. Ipse vero Spiritu sancto intrinsecus afflatus, ad mulierem conversus est, eique dixit : Gaude, filia, et spera in Domino : hic enim tuus infans ab hac ægritudine cito liberabitur ; et cum erit grandioris ætatis, erit Clericus, et tandem in matura ætate evadet theologus eruditissimus. Hæc postquam dixerat, suo more infantulo manum imposuit : quo facto statim fuit sanitati restitutus. In temporum autem successu singula completa sunt, quemadmodum vir Dei tanto tempore ante fuerat vaticinatus. Vir quoque ille nunc superest, quem ob singularem eruditionem ejus *b* Alphonsus Aragonum Rex magno honore et benevolentia prosequitur, cujus nomen est *c* C Joannes Solerius.

17 In eadem urbe, ascendente B. Vincentio regale palatium, apparuit ei dæmon in humana specie : quem divina revelatione vir Dei recognoscens, interrogavit eum dicens, Quo vadis, maledicte? Respondet ille, Ad Montem-Serratum. Cumque ulterius Vincentius ab eo perquisivisset, quamobrem illuc proficisceretur ; ille respondit ; Non est opus ut nunc tibi manifestetur, sed crastina die fies de omnibus certior. Hæc dicens diabolus protinus disparuit. Beatus autem Vincentius demum egressus, oravit Dominum, ut ei dignaretur revelare, quodnam illud esset quod dæmon se facturum in Monte-Serrato asseveraverat, eique manifestare denegaverat. Facto itaque orationis fine, ad se socium accersens ; Unum, inquit, mihi Dominus revelavit, quod tibi dolenter refero. Scito quod quam cito dies crastinus elucescet, ejusdem Abbatis mortem audiemus. Postera autem die nuntiatum est, Abbatem memorati monasterii in cella sua mortuum fuisse repertum.

obitum Abbatis Montis-Serrati absens novit

18 Apud Morellum, quæ est villa non multum distans ab Urbe Valentiæ, prædicationem intermittens, Volo, inquit, vos omnes qui hic adstatis, cautiores reddere, quod non prius octavus dies præteribit quam erit magnum tonitruum, quod per universas regni partes audietur ; et post ejus casum magna sanguinis humani effusio subsequetur. Post duos vero dies, quia ob viri Dei verba magnus terror invaserat, et unusquisque quale esset illud tonitruum sciscitari conabatur, ideo explanans verborum suorum significantiam, dixit illud tonitruum nihil aliud fore, nisi quia post paucos dies nuntii venire deberent qui Regem Martinum jam esse mortuum nuntiarent. Hæc verba omnes mente suspensos reddiderunt, cum nihil tale nemo eorum qui in regno erant vel suspicaretur vel cogitaret : verumtamen post paucissimos dies singula venerunt, prout Vincentius prædixerat. D

prædicit mortem Martini Regis Aragoniæ.

ANNOTATA.

a *Diagus cap.* 55 *appellat* Catharinam, *ac mortuam tradit anno* 1411, *ibique agit de* Agnete *et* Francisca *aliis sancti Sororibus.*

b Alphonsus V, *Magnanimus dictus, successit Ferdinando patri anno* 1416 *defuncto et superstes erat, cum hæc scriberentur, mortuus anno* 1458.

c *Idem* Joannes Solerius *post Vitam hanc editam, mortuo Jacobo Gerardo Episcopo Barcinonensi, mense Novembri anno* 1456 *substitutus est, et tertio anno sui Episcopatus vita functus : de quo late agit Diagus lib.* 3 *Historiæ Comitum Barcinonensium cap.* 23. E

CAPUT III.

Mortuis vita, et loquela data. Panis et vinum non diminutum.

Dum per eam partem Galliarum, quam vocant *a* Linguam-Anserinam, verbum ædificationis Vincentius seminaret, venit in quamdam villam, quæ dicitur *b*... erat enim in hac villa vir quidam tam genere quam virtutibus nobilis, cui erat uxor juvenis et speciosa et multis virtutibus ornatissima, sed tamen patiebatur quamdam ægritudinem quod certi temporis intervallis efficiebatur amens, non sine magno sui ipsius et suorum periculo : verum tempore quo ad se revertebatur ita prudens et mansueta in cunctis dictis et gestibus ejus videbatur, quod in ipsa villa nulla mulier erat quæ ei similis haberetur. Adveniente igitur B. Vincentio fuit a viro suo rogatus, ut nullam aliam domum nisi domum ejus ad hospitandum eligeret, quod et impetravit. Itaque ingressus vir Dei domum ipsius, in ipso primo ingressu mulierem sibi oblatam benedixit, manumque suam super caput ejus, ut illa poposcerat, imposuit : ex quo factum est, ut quamdiu in ejus domo Vincentius commoratus est, illa nullum habuit dementiæ intervallum, ita ut a viro et a ceteris cunctis penitus curata putaretur. Postera vero die, viro ejus ceterisque familiaribus ad Vincentii prædicationem euntibus, uxor, et cum ea quædam alia familiaris ei, relicta est, ut videlicet ea quæ refectioni necessaria erant, pararent. Verum longe aliter evenit quam vir ipse cogitaverat : nam, cum illa alia mulier, quam cum uxore ejus reliquerat, aliis rebus necessariis esset intenta ; ut consueverat, furiis agitata, arrepto ferro proprium filium, qui erat infantulus, trucidavit, necatumque corpus in frusta divisit, et unam partem igni pro prandio coquendam apposuit, partemque reliquam ad cœnam reservavit. Completa autem prædicatione, ille vir domum lætus rediit, et mox occurrentem ei uxorem interrogavit, si jam prandium paratum esset, ut veniens sanctus prædicator statim reficeretur. Mulier respondit omnia necessaria esse parata, nihilque restare nisi quod veniens vir Dei posset sine mora discumbere. Interrogante iterum viro si pisces bene paravisset ; illa respondit, quod cum pisce quoque

a *b* F

Infantem a propria matre occisum, in frusta divisum et coctum

A quoque carnes paraverat optimas; quodque alias carnes haberet, quas ad cœnam reservaverat. Hoc audiens vir eam redarguit, quandoquidem carnes ei parandas non reliquerat, quibus etiam B. Vincentius nequaquam vescebatur. Volens igitur vir ejus rem investigare diligentius, perpendit ea solita insania esse agitatam, ac infantuli sui carnes esse illas, quas uxor ejus se paravisse asseverabat. Oritur igitur omnium clamor et luctus, ac præ ceteris dolens pater, Heu! me miserum! inquit, in quem tot et tantis adversitatibus voluit sævire fortuna. Hæccine sunt quæ mihi redduntur pro operibus pietatis, quæ pauperibus Christi impendere consuevi? Ex hospitalitate, qua erga hunc servum Dei usus sum, sperabam a Deo meam uxorem esse curandam: et tamen cunctis afflictionibus meis nunc hæc supperaddita est, quæ alias superaret. Sic sic, o Frater Vincenti, mihi reddis meæ in te devotionis mercedem? Dum autem hæc et alia hujusmodi multa lacrymans conquereretur, multi concurrentes rem gestam B. Vincentio narraverunt: qui nihil diffidens domum confestim properavit. Quam cum ingrediens, magnam in ea clamoris, luctus dolorisque confusionem invenisset, voce manuque silentium indicens, Confidite, inquit, in Domino Jesu Christo: qui sicut infantem
B istum creavit ex nihilo, sic et eum pristinæ vitæ restituet, si veram fidem habueritis. His dictis jussit sibi exhiberi frusta, in quæ corpusculum fuerat a matre divisum; deinde genua flexit fecitque brevem orationem, et postea super frustis illis signaculum Crucis, dicens hæc verba: Jesus, Mariæ filius, mundi salus et Dominus, qui hujus infantis animam ex nihilo fecit, eam ad hoc corpus restituat, ad laudem et gloriam ineffabilis majestatis ejus. Post quæ, cunctis qui aderant spectantibus, protinus conjuncta sunt membra, et infans mox vitæ pristinæ est restitutus. Quam ob rem quanta fuerit omnium admiratio et quanta lætitia, et quantum fuerit in virum Dei aucta omnium veneratio, considerent ii qui quam grande fuerit tale tantumque miraculum pia mente consideraverint.

Crucis signo et oratione resuscitat,

20 Apud c... urbem quædam mulier tantarum lacrymarum effusione ad B. Vincentii pedes provoluta, ei obtulit infantem quemdam mortuum, quem illa dicebat horis duodecim exanimem jacuisse. Ipse vero mulieris illius magnam fidem considerans, mox oculos suos ad cœlum erexit, ac facta brevissima supplicatione, confestim corpori mortuo manum imponens, dixit mulieri: Abi domum, et in Dei laude
C continuo persevera: infans enim iste nunc dormit, et de somno excitabitur postquam domum ingredieris. Credidit itaque illa, et statim, ut S. Vincentius jusserat, domum regreditur: statimque, ubi ad domus limina devenit, cœpit infans se movere, vagitumque emittere, et matris ubera ad lactandum perquirere. Itaque coram multis, ad tantum spectaculum concurrentibus, ubera suxit, et deinde multos annos usque ad maturam ætatem supervixit.

c... alium infantem vitæ restituit:

21 Prædicante B. Vincentio in quadam villa prope Dertusam, quæ Cataloniorum lingua dicitur Trayguera, contigit ab eo narrari gestum illud, quo fertur S. Margaritam diabolum in humana specie sibi apparentem prostravisse, victumque sub pedibus tenuisse. Inter eos autem qui virum Dei sequebantur, erat adolescens quidam Lombardus, cujus erat tanta simplicitas quod nullam rerum terrenarum utilitatem, sed solum animæ salutem affectabat. Qui audiens quantus fuit Margaritæ triumphus contra diaboli versutias, cœpit intra se multa cogitare, et inter cetera hoc pacto dicebat: O si Deus permiserit aliquando ut diabolus voluerit in visibili specie mecum dimicare, eum consimili modo prosternam, tantumque secum strenue pugnabo, quousque de eo
D victoriam reportavero. Igitur circa primam et vigesimam horam villam egressus, captatoque sibi opportuno loco ubi secretius oraret, genua flexit, cœpitque Dominum inter alia deprecari, ut permitteret diabolum ei visibiliter in aliqua forma apparere, ut videlicet exemplo beatæ Virginis Margaritæ eum posset dimicando superare. Dum itaque precaretur talia, supervenit in ipsum locum mulier quædam, quæ falcem in manu sua tenebat, missa ad metendum herbas, quibus ibidem ille locus abundabat. Erat autem hæc mulier a nativitate muta: quæ cum venisset in locum, et vidisset illum adolescentem inter herbas genua flectentem, vehementer expavit, et retrocedens cœpit vocem sine expressione sermonis emittere, et ipsi adolescenti quibusdam signis manuum et capitis quasi minabatur. Adolescens autem cernens feminam deformosissimam (utpote quæ erat ætate decrepita, corpore et longa facie macilenta, colore squallida, laceratas vestes induta, quæ et altissimas sine verborum expressione voces emittebat, eique falce quam in manu tenebat minari videbatur) eam non feminam, sed diabolum in feminæ specie sibi apparentem, esse existimavit, credititque a Deo preces suas esse exauditas: quas ob res in eam irruit, et eam in terram protinus dejecit, sic inquiens;
E Maledicte diabole, venisti? non certe me visibili certamine superabis, quem invisibili tentatione sæpissime superasti. Hæc dicens, crinibus eam arripuit, et huc atque illuc trahens, modo manibus, modo calcibus, modo falce quam portaverat tamdiu percussit, totque eam vulneribus affecit, quousque eam semimortuam reliquit. Ad hoc autem utriusque sexus magna multitudo concurrit, et videntes quod gestum fuerat, adolescentem captum duro carceri incluserunt. Relata sunt protinus hæc B. Vincentio: qui corpus, quod extinctum videbatur, ad se portari fecit confestim, moxque super idem more suo orans manum imposuit, quo facto mulier statim respiravit. Ipse autem accersito quodam ex Sacerdotibus, qui eam comitabantur, huic jussit ejus confessionem audire. Illi vero qui aderant hoc audientes, dixerunt viro Dei hæc frustra fieri, quoniam illa esset a nativitate muta, ac propterea nec audiret ac intelligeret Sacerdotem, nec etiam posset verbis suis peccata indicare et confiteri. His non obstantibus iterum B. Vincentius Sacerdoti jubet, ut illius confessionem audiat, asseverans eam distinctissime omnia locuturam. Itaque quidquid vir Dei præceperat, Sacerdos confidenter exequitur. Quid opus est verbis? Quamprimum mulierem, pro audienda ejus confessione accessit et ei appropinquavit, illa, quam omnes Catalani mutam a nativitate cognoverant, locuta est, cœpitque multum diligenter et distincte confiteri; et ita perfectissime verba singula pronuntiavit, ac si antea numquam fuisset muta. Post factam vero confessionem petiit sibi Eucharistiam ac extremam unctionem ministrari: postremo tandem sese Domino commendavit, et audientibus et expectantibus quam pluribus, qui ad tantum miraculum videndum convenerant, loqui numquam desiit, quousque spiritum exhalavit. Adolescens autem qui eam necaverat, ipsius B. Vincentii precibus a suspendio liberatus, in Italiam remeavit.

AUCTORE RANZANO EX MS.

mutæ mulieri ad mortem læsæ,

loquelam tribuit ut possit confiteri:

22 Aderat solennitas B. Joannis Baptistæ, et prædicante B. Vincentio in urbe Valentiæ, per mediam multitudinem ducta est ad eum mulier quædam, quæ fuerat muta a nativitate, prout asserebant hi qui eam adducebant. Ipse autem perpendens magnam esse fidem illorum, oculos ad cœlum paulisper erexit, moxque ad mulierem conversus, coram omni multitudine eam alloquens, hoc pacto interrogavit. Quid vis, filia? Illa respondit: Panem volo et officium linguæ. Et Vincentius ad eam: Panem quidem

quotidianum

alteri mutæ ad pauca verba loquelam tribuit:

A quod id tuum, quamdiu vixeris, habebis officium [illegible] tales in [illegible] : pro [illegible] [illegible] tua te Deus voluit tali officio privari. Si [illegible] loquendi habuisses, tanta fuisset linguæ [illegible], quod vitam corporis et animæ perdidisses. Mente igitur Deum magnificare non cesses, et cave ne ulterius ab eo petas, quod non immerito tibi denegabit. Mulier itaque respondit : Pater sancte, faciam quod hortaris ; statimque obmutuit, et viri, a quibus ducta fuerat, talis rei admiratione stupefacti, eam unde venerat reduxerunt. *d* Supervixit ita septem annos, et tandem ex hac luce religiose migravit.

[illegible]

d

23 Discedente B. Vincentio ex Vico, quæ est urbs Cataloniæ (cujus cives, primum inter se capitalia odia gerentes, in maxima concordia caritateque reliquerat) et versus Barcinonem eo proficiscente, declinavit in quoddam hospitium, cujus locus eorum lingua vocatur Lacona : quo cum primum pervenisset, illi quibus erat cura de paranda refectione disponere, interrogaverunt hospitem si quid haberet, quod viro Dei Vincentio ceterisque qui cum eo comitabantur ac sequebantur comedendum ac bibendum apponeretur. Hospes respondit, nihil se habere nisi parum farinæ parumque vini in dolio : quod et B ipsum vini saporem jam dudum amiserat, et fere acetum factum esse videbatur. Cui illi dixerunt, Propera, et ex farina, quæ tibi est, conficies tot panes quot confici poterunt. Si enim non omnes refici poterimus, saltem tantum panis habeamus, quod cum servo Dei pro paucis quibusdam nobilibus, qui eum ex Vico usque huc comitati sunt, possit sufficere ; cetera autem multitudo patienter feret, quousque Granolles perveniemus. Vinum quoque dolio extractum jusserunt poni in quodam ligneo vase, quod ab illius regionis incolis vocatur portatoria ; id autem fieri fecerunt ideo, quia erat eis consuetudo, ut quoties in istiusmodi campestribus locis reficiebantur, vinum in ipsa portatoria poneretur ; ut videlicet quisquis pro necessitate sua ex ea sumere posset. Itaque hospes confestim exequitur quod illi voluerunt : illi autem rem omnem aperuerunt B. Vincentio, addiderunt que quod annona tanta esset, quod ei et illis paucis nobilibus qui eum comitabantur sufficeret, cetera vero multitudo jejunans patienter expectaret, quousque Granolles pervenisset. Quæ ut audivit vir Dei, indignum esse censuit, ut tanta multitudo, quæ erat supra *e* duo millia hominum, tanti temporis jejunium pateretur : quamobrem in C Dei liberalitate confisus, jubet eis ne cui illud dicant, sed paucos panes quos habebant, prout melius possent, multitudini distribuerent ; vinum vero in portatoria impositum, ab omnibus, ut consueverant, sumi permitterent. Cœpit deinde benedictione facta, cum universa multitudine discumbere : mox autem, dum panes, qui numero erant quindecim, distribuerentur, vinumque sumeretur, non solum ex eorum multiplicatione est illa multitudo satiata, sed etiam ipsum vinum, quod fere acetum erat, in optimum gustuque suavissimum mutatum est. Quod cernens hospes, confestim humi prostratus, ac ingentes clamores emittens, rem omni multitudini manifestat : et licet a B. Vincentio cohiberetur, ipse tamen multo magis clamans omnes qui aderant in gratiarum actionem invitabat. Finita autem refectione, et jubente viro Dei, ut hospiti pro debito panis et vini pretium solveretur, ille recusavit, nec aliud ab eo petiit nisi ut domui suæ cunctisque in ea habitantibus precaretur advenire cœlestem benedictionem : quod et impetravit. Non autem fuit inanis hujuscemodi precatio, quoniam in ea domo propter ipsam aliud non minus grande miraculum subsecutum est : sequenti enim die hospes et uxor ejus, prima luce consurgentes panemque pro vino et farina ad urbem profecti, arcam quidem farinæ, dolium vero suavissimo vino plenum usque ad exuberationem compererunt. D

duo millia hominum reficit quindecim panibus e

paucoque vino atque acetoso.

et arcam [illegible] [illegible] que [illegible] :

Hujusmodi vero rerum multiplicatio, ad ipsius B. Vincentii deprecationem, frequentissime facta est : sed quomodo aut quibus in locis facta sit, dicere omittimus, ne si singula commemorare vellemus, nimis longam nostram narrationem faciamus. Unum tamen hujus generis miraculum prætermittere noluimus, quoniam nobis speciosum et magna admiratione dignum visum est : deinde ad aliorum narrationem transitum faciemus. Est in Catalonia locus quidam, qui ab incolis dicitur Villa-longa, ad quem cum venisset B. Vincentius, una cum illa religiosa multitudine, quæ tunc erat fere numero sex millium hominum ; dominus illius loci, qui vocabatur Justus, confestim eis paravit refectionem, quam pro loci temporisque congruentia parare potuit : inter alia vero vinum in portatoria poni fecit, servans videlicet consuetudinem, quam hujusmodi refectionum tempore a B. Vincentii sociis servari paulo ante ostendimus. Itaque posteaquam omnes refecti sunt et inde recesserunt, portatoria vino repleta reperta est, proinde ac si nemo ex tanto numero hominum aliquid de eo non solum bibisset, sed ne quidem gustavisset. E Ille vero tantæ rei admiratione plurimum stupefactus, decrevit ad virum Dei statim pergere, eique tam grande insuetumque miraculum patefacere : quod cum fecisset ; B. Vincentius, Abi, inquit, et Deo gratias age. Talia miracula videre merentur, qui se exercent in operibus pietatis : tu autem tanti Dei beneficii non obliviscaris et te exhortor, ut vinum quod tu dicis superfuisse ac multiplicatum, conserves et studeas ut liberaliter distribuas cunctis, qui de eo sibi dari a te petierint. Fecit itaque ille quidquid B. Vincentius jusserat : nam per decem annos vinum ipsum conservavit, nec unquam consumi potuit, quamvis de eo tanta fuisset facta distributio, quod, judicio omnium quibus res ipsa cognita erat, in unius anni spatio totum consumi debuisset. Et magna quoque admiratione dignum est quod quicumque ex eo biberint, ab infirmitatibus, quas patiebantur curati sunt.

Similia sæpius fecit :

sex millia hominum reficit

vino non diminuto :

etiam post decennium integro et ægris salutifero :

ANNOTATA.

a *In MS. nostro deerat hoc nomen, sed ejus loco supererat spatium vacuum. Supplevimus ex Vita a Joanne Flaminio Forocorneliensi scripta. Est autem* Lingua-Anserina, *supra lib. 2 cap. 8 dicta* Lingua-Occitana, F *quod Italis anser appelletur Oca. Apud Surium legitur* In villa, quam Morcellam vocant non multum distante a Valencia. *Sed hæc ad præcedentem numerum a Surio omissum spectant. Marietta indicat etiam in Francia contigisse.*

b *Est hic altera lacuna nominis, quod forsan ultro omissum est, ne familiæ infamia inureretur.*

c *Hic iterum nomen omissum, relicto vacuo spatio : cujus urbis nomen etiam alii non exprimunt.*

d *Flaminius,* quarto anno e vita migravit.

e *Idem,* tria millia.

CAPUT IV.

Dæmones expulsi et coerciti. Tempestates, pluvia et nimia siccitas sublatæ.

Vir quidam Valentiæ fuit, qui habens filiam, quam multis annis dæmon possederat, funibus vinctam, et ab octo viris vix conductam, eam B. Vincentio curandam præsentavit. Illa vero quamprimum viri Dei conspectui oblata est, tot tantosque clamores cœpit emittere ac tantam violentiam facere eis a quibus ducebatur ; ut omnes qui aderant conterriti

Dæmonem copit in corpore obsesso innoxium consistere.

conterriti redderentur. Sed et præter clamores spuma ex ore et naribus ejus emittebatur : se quoque mutabat in varios colores: multiplicem etiam motum corporis, capitis ceterorumque membrorum faciebat, ita ut omnes hæc conspicientes, diabolum ipsum, non hominis effigiem, arbitrarentur sese videre. B. autem Vincentius imprimis dæmonem his verbis alloquitur : Ex parte Jesu Christi tibi præcipio ut a tam violento conatu desistas, nec amplius movearis. Post quæ verba dæmon protinus obmutuit, corpusque puellæ permansit immobile, et in virum Dei faciem convertens, eum obliquis oculis intuebatur. Vincentius vero eodem præcepto dæmonem adstrinxit; ut illi manifestet quomodo, quamobrem et ex quanto tempore puellam cœpit possidere. Ad quæ singula dæmon sic respondit : Septem anni sunt quod ego una cum nonnullis sociis meis domum parentum hujus puellæ media nocte ingressi, conati sumus viro suggerere, ut uxorem suam dormientem trucidaret. Verum longe aliter evenit quam sperabamus, ideoque et quod sperabamus perficere nequivimus : ipsa enim uxor, ob magnum strepitum quem fecimus, somno excitata, munivit se Crucis signaculo, nomenque Christi et Mariæ Virginis nominavit, quæ ut tu nosti, plurimum formidamus. Itaque nos cernentes eam munitam tam fortibus armis indignantesque, totam domum magnis et terribilibus motibus concussimus. puella autem hæc, quæ tunc erat decennis, metuens ne domus ipsa corrueret, sub lectum fugit, putans se ibi fore tutiorem. Ego autem inde discedere nolui, nisi prius aliquid mali perpetrassem : vidensque me neminem nocere posse (quoniam omnes sese signo Crucis muniverant) corpus hujus puellæ, quæ nihil tale fecit, confestim intravi, illudque usque ad hoc tempus præsens possedi et vexavi, aliquando quidem lenius, aliquando acrius, prout mihi gratius visum est. Tunc B. Vincentius ei præcepit, ut ex ipso corpore sine aliquo puellæ nocumento discederet. Respondit ille se discessurum, sed quod locus per quem exire deberet sibi constitueretur. Ad quem vir Dei, Volo, inquit, ut ex eo loco egrediaris, quem tu in hoc corpore sordidiorem esse judicaveris. Dæmon autem adjecit hujusmodi verba, Ante te quam plures fuerant, qui me adjuraverunt, cogentes ut hoc corpus possidere desisterem : sed me numquam pellere potuerunt. Tu vero Vincentius nominaris : me enim vicisti, et tibi obsistere nequeo. En paratus sum facere quod jubes. His dictis, emisso ejulatu teterrimo, ex oppresso corpore recessit, et cum horribili fœtore ipsam puellam, humi prostratam, quasi mortuam dereliquit. Vincentius autem eam ad domum portari ac refici jussit, et ejus patrem admonuit, ut post refectionem Sacerdotem aliquem conaretur habere, cui illa confiteretur : quod illico factum est. At illa tantum deinceps in virtute profecit, ut non post multum temporis inter Valentinas mulieres honestissima et prudentissima fuerit omnium voce judicata.

et fateri quomodo illuc intrasset

ac demum abire.

25 Dum in eadem urbe alio quoque die prædicaret, virum quemdam ejus prædicationem audientem dæmon invasit, eumque vexare in leste cœpit, ut cunctis qui aderant non solum magnus terror incuteretur, sed et eos ad sui commiserationem miro in modum provocaret. Imprimis enim ingentem clamorem emisit, deinde cœpit saltare et cantare, postmodum alternatim ridebat et flebat, aliquando etiam ex more luporum ululabat, interdum tamquam moribundus in terram prostrabatur, moxque surgens horribiles spumas ex ore ejus et naribus emittebat, et tandem multos alios horribiles gestus faciebat. Vincentius vero hæc cernens, voce manuque multitudinem conterritam silere coegit, et statim ad eum conversus qui vexabatur, Maledicte, inquit obmutesce, nec amplius movearis, donec prædicationi finem imposuero. Ille post hæc verba constitit erectus et a vociferatione et ab illis motibus ac gestibus sic destitit, ut pene immobilis permaneret : quamdiu etiam vir Dei prædicans locutus est, tamdiu eum defixis oculis inspexit, et quæ ore ejus emanabant erectis auribus hauriebat. Facto autem fine sermonis ad vociferationes rediit, motionesque et gestus, quos antea, faciebat : sed ad eum veniens S. Vincentius, frontem ejus Cruce signavit, diabolum vero in nomine Domini nostri Jesu Christi adjuravit, ut illico manifestaret caussam ob quam illud corpus sic invaserat, et quod ex ipso corpore confestim egrediatur. Dæmon vero sic respondit : Hic homo, quem possideo, quamdam meretricem in prostibulo suo detinuit; et quoniam ob salutiferas adhortationes tuas illa rediit ad pœnitentiam et hunc lenonem dereliquit, idcirco hic flagitiosus homo te et eos qui te sequuntur et audiunt odit, et multas in te objectat infamias, multasque fecit tibi contumelias : hodierno quoque die venit ad audiendam doctrinam, non certe ut aliquos fructus animæ perciperet, sed ut te in aliquo criminaretur. Itaque noli me hinc depellere, et sine me tamdiu vexatum possidere, donec ab eo tibi factas contumelias ulciscar. Respondit S. Vincentius, Servus Jesu Christi sum, qui oravit pro eis qui eum crucifixerunt : itaque ex parte ejus tibi præcipio, ut hujus peccatoris corpus desinas possidere. Dæmon autem terribilem vocem emittens exivit, et reliquit post se horrendum sulphuris fœtorem: corpus vero oppressum sic mortificatum dimisit, ut per unius horæ spatium in terra jacens penitus extinctum ab omnibus putaretur. At vir Dei illud non esse asseveravit : quin imo voluit unum ex Sacerdotibus, qui secum erant, ibi tamdiu expectare, donec corpus respirasset, ut statim ille ad se reversus confiteretur. De hujuscemodi autem dæmonum expulsione et obsessis multa commemorari possent, quæ dicere prætermisimus, ne eos qui legerint tædio prolixitatis afficiamus. Laudabilius igitur opus nostrum facimus, si diversorum generum miracula recensebimus, ut videlicet diversitate rerum longe speciosior nostra narratio videatur. Sciant tamen quicumque nostri Vincentii opera scire affectaverint, quod supra *a* septuaginta homines, diversis locis diversisque temporibus, ab hujusmodi dæmonum obsessione liberavit.

item dæmonem sub concione ingressum corpus lenonis,

AUCTORE RANZANO EX MS

ipsum calumniari volentis, expellit :

et alios 70 energumenos liberat.

26 Cum die Dominica Palmarum B. Vincentius prædicaret apud Murciam civitatem ulterioris Hispaniæ, et inter alia multa diceret contra Judæorum perfidiam ac sectam Saracenorum, ecce tres equi adversus multitudinem venientes apparuerunt, quorum unus erat niger et alter pallidus, tertius rubeus esse videbatur : qui erecto capite effrænataque cervice ac emisso ex naribus fumo teterrimo, pedibus vero multo pulvere concitato, datoque ex ore hinnitu terribili, contra multitudinem prædicationem audientium morsibus et calcibus irruerunt; tantum impetum facientes, ut universa multitudo quæ aderat, contrita et confusa fugam arripere cogeretur. Vincentius, Deo revelante, statim illos equos diabolos esse cognovit; igitur populum ipsum voce et manu silere faciens, Si homines, inquit, estis qui in Jesu Christo confiditis, istos dæmones non metuatis; sed omnes vos Crucis armate signaculo, et eos a vobis abire facillime facietis. Quod ubi ab hominibus factum est, ipse hoc pacto dæmones adjuravit : Ex parte Jesu Christi vobis præcipio, ut ex hac urbe discedatis, nec alicui noceatis. Post hæc verba illi protinus terga verterunt, ac totam fere urbem percurrentes, ex porta, quæ spectat ad meridiem, egressi abierunt, nec ulterius comparuerunt. Postea B. Vincentius populum commonuit his verbis : Estote, inquit

Dæmones 3 sub terribili equorum specie conatos concionem turbare

in nomine Jesu pellit

[illegible] RANZANO EX MS

A inquit filii mei, animo constantes, nec vos a dæmonibus seduci permittatis. Dæmones quidem isti, quos in equorum horribili specie modo comparuisse vidistis, hanc civitatem longo tempore possederunt; nunc autem ægre ferentes, quod multa vitia a vobis eradicavi, multumque fructum in vobis seminavi, tentaverunt ut aliqui ex vobis nocere possent: sed detis laudem Domino Jesu Christo, qui fecit ne quis ex vobis eorum insidiis laberetur. Volo tamen vos reddere certiores, quod non sine perpetrato malo ex hac urbe percurrentes recesserunt: nam est inter vos mulier quædam, quæ filiam suam virginem solam domi reliquerat, quam huc ad prædicationem ducere formidavit; et si nunc domum revertetur, filiam ipsam et stupratorem in eodem loco comperiet. His dictis redit ad materiam, de qua a principio dicere cœperat. Interea mulier quædam, auditis his quæ a B. Vincentio dicebantur, cito domum pergens, reperit filiam in lecto cum quodam adolescente coeuntem: quæ tam nefarii facti visione stupefacta cucurrit ad virum Dei, et coram omni multitudine fassa est se rei veritatem comperisse, quemadmodum ab eo fuit relatum.

et eorum instinctu alibi fieri fornicationem revelat:

27 In villa S. Matthæi, non longe distante ab urbe

B Valentiæ, in qua B. Vincentius per aliquot dies permanserat, visus est vir quidam, admodum venerabilis speciei, et habitum gerens hominis eremitæ; qui cum ultro se obtulisset B. Vincentium una cum aliis secuturum, fuit ab universa religiosa illa caterva humaniter susceptus: paucis autem post diebus, quibus in sua conversatione fuit, usus est multa calliditate. Postquam vero in sui amorem omnium animos conciliavit, cœpit seminare quædam venenifera verba, quibus doctrinæ B. Vincentii et fidei Catholicæ refragari videbatur. Pervenerunt hæc ad aures eorum qui in ipsa villa aliis præsidebant: itaque virum ipsum captum ac catenis vinctum tetro carcere detruserunt, volentes eum tamquam hæreticum debitis pœnis afficere, nisi ea quæ dixerat retractaret. Sequenti vero die volentes ab eo scire an in priori sententia perseveraret, missis ad carcerem ministris qui eum adducerent, neminem invenerunt nisi solum catenas et compedes ferreos, non aliter quodammodo quam eos ante reliquerant. Ad S. Vincentium igitur pergentes, et rem omnem, prout se habuerat, narraverunt: qui subridens, Nulla inquit, sit vobis de hac re solicitudo: nam non homo, ut vos putabatis, sed diabolus fuit, quem vos carceri mancipastis: qui, ut a mundi principio facere consuevit, conatus

eremitam conatum doctrinæ suæ et fidei catholicæ resistere

asserit dæmonem esse:

C est impedire fructum, quem multi ex vobis ob meam doctrinam exceperunt.

28 Est quædam villa in Catalonia, quæ vocatur Berbaster, ubi cum B. Vincentius prædicare vellet, die solemnitatis Petri et Pauli, antequam sacras vestes deponeret, quibus ex more Missam celebraverat, subito mota in aere nubium multitudo, tantus tonitruorum terribilium fragor, tam continua horribilisque fulgurum apparitio apparuit, ut ipsi cœli ruinam minari viderentur. Quas ob res cuncti qui aderant arbitrabantur se penitus esse perituros. At Vincentius, quamvis tam grandem tempestatem motam adverteret, nihil tamen diffidens, Missarum solemnia peregit: moxque ad multitudinem conversus, eam adhortatus est ne dubitarent, sed totam spem eorum in Domino Jesu Christo ponerent. Itaque contra tempestatem aquam benedictam aspersit, deinde fecit signum Crucis: nec mora, illico cessavit tempestas, et statim fiebat mira aeris serenitas. Conscendens deinde locum, ubi erat prædicaturus ad populum, tam grande miraculum admirantem, his verbis allocutus est: Filii mei, deprecationes Apostolorum, quorum hodierna die celebritatem solennizamus, nobis plurimum profuerunt: qui nisi pro

tempestatem aqua benedicta et Crucis signo pellit:

D nostra salute ante Christi majestatem provoluti essent, profecto fuisset in hac regione tempestas, quod nec in arboribus frondes nec in agris aliquid viride remansisset: nam non solum aqua, nix et grando, sed etiam igniti lapides e cœlo cecidissent. Vos tamen certiores facio, quod non revolvetur annus, et similem tempestatem in hac regione videbitis: sed frequenter ad Deum preces porrigatis, quod pro immensa clementia sua vobis rebusque vestris parcat, ne multum damnum habeatis. His dictis in Apostolorum laudibus complevit prædicationem, et post paucos dies inde recessit: volutis autem undecim mensibus, subsecuta est tempestas illa, quam S. Vincentius subsecuturam prædixerat.

aliam præd. cit futuram:

29 Simili quoque modo, non semel sed frequentissime, dum in diversis locis prædicaret, tempestatem per Crucis signaculum effugavit: nos vero quia non possumus omnia paucis concludere, de uno quod apud Tolosam gestum est, hoc narrabimus. Igitur eo prædicante in die solennitatis S. Martini, in quodam ipsius urbis campo, multæ nubes, terribilem quamdam caliginem facientes, apparuerunt: pauloque post tantus imber cœpit effundi, ut cuncti, qui prædicationem ejus audiebant, consurgentes fugam arripere voluerint. Sanctus autem Christi præco eos

pluviam sistit Crucis signo:

E abire cohibuit, inquiens: Nemo vestrum ex loco ubi permanet moveatur: non enim istæ aquarum guttæ aut lapides sunt aut sagittæ, a quibus vobis multum noceatur. Hæc dicens genua flexit, erexitque ad cœlum oculos, et fecit brevissimam orationem. Tunc erectus, contra nubes et imbres fecit signaculum sanctæ Crucis, et sic statim sedata est pluvia, nubes effugatæ cœli et maxima claritas subsecuta est.

30 Nec solum tonitruorum aquarumque tempestas fuit ejus orationibus mitigata, sed e contrario siccitatis tempore effusa est e cœlo maxima imbrium abundantia: cumque id ab eo frequenter factum comperimus, consilium fuit, solum id memoriæ posteritatis tradere, quod factum est Carcassone, urbe Galliæ: quoniam ipsum præter cetera visum est nobis esse admiratione dignissimum. In ipsa igitur urbe et in ceteris vicinis regionibus, a mense Junio usque ad Januarium, tanta fuit siccitas terræ, ut ex ea nihil fructus illo anno colligi posse speraretur. Cives vero, tanta rerum necessitate compulsi, adeunt B. Vincentium, qui per illud tempus Tolosæ commorabatur. cui eorum necessitatem primo loco manifestaverunt, deinde obsecraverunt ipsum, ut quemadmodum ad illos populos, sic ad eos prædicandi gratia

eadem in extrema siccitate

F proficisceretur. Annuit vir Dei, et post quatuor dies quibus urbem intraverat, post finitam prædicationem in eodem loco permanens ubi et prædicavit, jussit ut universus populus genua flecteret, et omnes Dominum precarentur, ut pro infinita clementia sua de cœlo aquas effunderet, quibus eorum terra ubertim rigaretur: ipse quoque genua flectens oravit. Quod ubi factum est, se erexit, et statim Crucem signavit in aere, tandemque jussit ut Deo singuli gratias agerent, et unusquisque domum reverteretur, quoniam orationes eorum exauditæ fuerant; et quod non prius domum ingrederentur, quam magna aquarum copia de cælis effunderetur. Vix verba finierat, tam subito aer in nubem coactus est, ac paulo post tanta aquarum abundantia de cælo emittitur, quantam unquam illius regionis homines sese vidisse antea meminissent. Sed hæc aquarum effusio non prius cessavit, quam Vincentius ipse suis hoc orationibus impetrasset.

oratione et Crucis signo impetrat.

ANNOTATA.

a *Surius*, Sexaginta, *Flaminius aut* Sex et sexaginta a fidelissimis scriptoribus *tradi*. *Franciscus Castilionensis*

A *Castilionensis, hoc unum illis simile refert :* Vir quidam se dæmonis sub chirographo devoverat : quem B. Vincentius accercito dæmone cum chirographum reddere coegisset a sævo immitique tyranno liberavit : isque post liberationem beatum virum quocumque se ferret sequebatur, ne iterum in gravissimi hostis manus incideret.

chirographum a dæmone redditum

CAPUT V.
Morbi curati. Calumniæ depulsæ.

In urbe Castrensi, quæ est in eadem Galliarum regione, in die solennitatis ascensionis Domini nostri Jesu Christi, oblatum ei virum, qui septem annis paralysim passus fuerat, per manus suæ impositionem sanitati restituit. In qua quoque urbe magnam tonitruorum aquarumque commotam tempestatem, dum prædicaret, per signum Crucis fugavit et aeris claritatem reduxit. In loco quem vocant Montem-Serquinum, non multum a Tolosa distantem, vir quidam, Gerardus nomine, patiens epilepsiam, quæ vulgo dicitur morbus caducus, post acceptam B. Vincentii benedictionem, statim fuit perfectæ sanitati restitutus. In loco quem vocant Montem-Olivum, B vicinum Carcassonæ, quemdam mercatorem, nomine Wilhelmus, *a* quinque annis visu orbatum, post factam benedictionem, ad oculorum officium statim restituit. Valentiæ ducto ad se viro, qui fuerat mutus quadraginta annis, ob quamdam ægritudinem quam in adolescentia passus est, manum ejus ori imposuit, et illico linguæ officium recuperavit. In eadem urbe, post aliquot dies, virum qui ex ægritudine surdus effectus fuerat, et octo annos in surditate permanserat, Cruce signavit in auribus; et ille protinus consecutus est beneficium sanitatis.

sanantur paralyticus, epilepticus, a cæcus, mutus, surdus,

32 Matthæus quidam oriundus a Monte albo, quæ est villa Cataloniæ, ex quadam ægritudine surdus effectus est, devenitque in quamdam insaniæ speciem, et certis temporum intervallis talibus furiis agitabatur, ut in homines impetum faceret : et nisi fuisset a multis cognitus, propter quod redditi sunt cautiores, non defuisset quin plurimos necasset : quocirca una omnium voce unoque consilio fuit a villa depulsus. Ille autem per multos annos per montes et eremos errabundus vagatus est, ita ut totus silvester effectus, potius fera quam homo videretur. Dum igitur sic errans vagaretur, quadam nocte ei dormienti visum est, quod esset in Monte-albo vir quidam gestans habitum Fratrum Prædicatorum, C qui aures ejus tangebat, et sic ei sanitatem restituebat. Itaque illucescente die statim ad Montem-album perrexit, ubi illis diebus B. Vincentius prædicandi gratia commorabatur. Cumque venisset ad locum ubi prædicare solebat, vidissetque quod eum multitudo languentium adibat ab omnibus locis, ut sibi manus imponeret; et ipse commiscuit sese aliis, atque uberrime lacrymans viro Dei sese obtulit, narrans ei quomodo surditatem incurrerat, omnemque vitæ suæ ordinem; ac somnium, quod proxima nocte viderat, manifestavit ; adjecitque tantam in se esse fidem, quod si vir Dei manum auribus imponeret, protinus auditus beneficium impetraret. Vincentius, motus precibus et lacrymis ejus, fecit quod ille postulavit : postquam vero tetigit aures digito, quem vocant auricularem, et in eis fecit signum Crucis, dicens verba illa, quæ supra ægros manus imponens dicere consuevit; statim ille utriusque ægritudinis sanitatem recuperavit ; moxque B. Vincentii præcepto confessus est, et eum octo mensibus secutus est, una cum aliis publicam agens pœnitentiam.

item surdus aefurribundus,

33 In eadem villa quidam juvenis nomine Bartholomæus, (cui ex ægritudine, quam in tenera ætate passus fuerat, pedes sic erant contracti, quod quindecim continuis annis nequivit solus incedere) B. D Vincentio a parentibus suis est præsentatus, et ab eo Cruce signatus et benedictus, protinus est curatus; incedensque per mediam multitudinem sine alicujus auxilio, dedit omnibus caussam tantæ admirationis tantæque lætitiæ, ut conclamarent, Deum laudantes, eique pro tanto beneficio gratias agentes.

contractus,

AUCTORE RAZANO EX MS

34 In eodem loco juvenis quidam Antonius nomine, cognomento Pingdum, in ecclesia majori, cum ædificii esset operibus intentus, una cum patre suo qui erat architectus, ex quodam loco eminenti cecidit ; ac sic omnibus membris corporis dissolutus est, ut qui eum viderant, præsertim medici, cito moriturum judicarent. Itaque videns ipse, quod eum medicorum cura juvare non posset; primo recepit ex more ecclesiastica Sacramenta, ac deinde ad cœlestes medicinas se convertens, B. Vincentii, qui illis diebus ad Montem-album venerat, suffragium postulavit. Venientem igitur ad se virum Dei multis cum lacrymis his verbis allocutus est : Serve Jesu Christi, tune ille es, cujus meritis et precibus fere infinita ægrorum multitudo a Deo sanitatis beneficium impetravit ? solusne ego ero, qui tuis precibus sanitatem impetrare non potero, ex quo dignatus es ut præter E merita mea usque ad pedes meos venire voluisses ? Te igitur obsecro, ut sicut pro aliis, sic et pro me Deum depreceris. Flexus B. Vincentius rogantis precibus et lacrymis, exclusis cunctis qui in ipsa domo commorabantur, brevissimam fecit orationem. Postea ad ægrum accedens, fecit in fronte ejus Crucis signaculum, dicens : Ne metuas, fili carissime : ex isto enim casu nequaquam morieris, et crastina die sanus ad perficiendum opus, quod faciebas, regredieris una cum patre tuo. Caveatis tamen ne quid mercedis pro ipso opere recipiatis : sed illud perficietis in B. Mariæ Virginis gloriam : quia ejus merito sanitatem, quam petis, te scias impetravisse. His dictis discessit Vincentius; et sequenti die, quemadmodum ægro dixerat, fuit penitus subsecutum.

ex lapsu contritus.

35 Super fluvium, qui labitur juxta Dertusam, cujus supra mentionem fecimus ; quamvis ejus sit multa amplitudo et magna profunditas; nullus tamen est pons lapideus pro transitu constructus, sed quibusdam scaphis, hinc et inde funibus alligatis, trabes superpositæ sunt, per quas euntibus transitus esse consuevit. Dum igitur B. Vincentius, seminato verbo vitæ, die Parasceves ex ipsa urbe recederet, et memoratum pontem ipsum transire oporteret ; propter consequentem multitudinem, tantum pondus F fuit ponti superadditum, ut scaphæ illæ aquis completæ essent penitus, et trabium structura multis in locis dissoluta frangeretur : quamobrem multi existimantes se submergendos elevaverunt voces cum lacrymis, et viri Dei præsidium postulaverunt. Ipse itaque videns tantum periculum imminere, mentem ad Dominum erigens, exoravit eum ut præstare dignaretur auxilium populo perituro : moxque imprimis voce et manu multitudinem a metu cohibuit, deinde et aquis et lignis fecit signum Crucis, postremo jussit ut omnes sine timore transirent. Post quod miro quodam modo naviculæ, aquis evacuatæ, supernataverunt ; et pons, qui paulo ante dissolvi et frangi videbatur, ita fuit pristino statui restitutus, ut multitudo populi transiret sine periculo ; et in ipsis lignis nullum fractionis vestigium apparuit postmodum.

servantur ob dissolutionem pontis submergendi.

36 Apud *b* Mursiam, urbem Hispaniæ citerioris, quodam tempore tanta fuit locustarum et bruchorum multitudo, quod in quatuor dierum spatio quidquid viride erat in campis et in vineis fere devastaverant: cives autem de hoc dolentes, B. Vincentium, qui illis diebus illuc venerat, adierunt, orationem ejus et auxilium implorantes. Qui aquam benedictam afferri

b abiguntur locustæ et bruchi,

AUCTORE RANZANO EX MS.

A jussit, et eam illico benedixit: deinde una cum Clericis, qui eum comitari solebant, hymnos decantantibus, ad singulas urbis partes portasque perrexit: stansque in medio earum contra regiones, in quibus illud animalium genus esse dicebatur, aquam benedictam aspersit. Sequenti autem die omnia illa animalia reperta sunt mortua, et post paucos dies fuerunt vineæ et agri ad priorem viriditatem restaurati, ita ut illo anno nulla fuerit annonæ penuria subsecuta.

Lib. 1 n. 11 fugantur febres,

37 Sacerdos quidam, cui nomen Laurentius Peregrinus, cujus mentio supra facta, dum quadam die gravissimis febribus occupatus non posset dare operam, et pro reficienda multitudine, quæ virum Dei sequebatur; et cetera disponerentur, quæ B. Vincentius suæ curæ commiserat; accepta ab eodem B. Vincentio benedictione, statim ab eo febres fugatæ sunt, et injunctum ei officium fuit diligenter et celeriter executus.

hemicrania,

38 Vir quidam nomine Lodovicus Cataldus, a Barcinona oriundus, duos continuos annos patiens vehementissimum ac diuturnum capitis dolorem, quem vocant hemicraniam, imposita capiti ejus B. Vincentii manu, statim sic curatus est, quod post B quadraginta annos numquam ullum dolorem passus est. Valentiæ duæ mulieres similiter ad virum Dei,

vitium oculi,

pro habenda benedictione, venerant; quarum una per multos annos dextero oculo nihil penitus videre potuit, altera quatuor continuos annos fluxum sanguinis passa erat: et quamvis multa medicorum remedia quæsivissent numquam tamen medicinam

fluxus sanguinis,

invenerunt, quæ eis vel parum profuisset. Itaque humanis auxiliis destitutæ, se B. Vincentii precibus commiserunt, et quam primum benedictionem acceperunt, statim sanitatem, quam optaverant, impetraverunt. Mulier quædam Magdalena nomine, patiens in gutture molestissimam et inveteratam ægritudinem, dum in urbe Majoricarum B. Vincentius

malum gutturis,

commoraretur, accepta ejus benedictione, et imposita ei manu, in loco ubi ægritudinem patiebatur, statim curata est.

39 In eadem urbe fuit mulier quædam, nomine Catharina, quæ, cum plures filios concepisset, nullum tamen peperit debito tempore, sed semper ante tempus eos emittebat abortivos: igitur audita fama, quod B. Vincentius multis sacrarum manuum impositione sanitatis beneficium conferebat, eum adiit, eique suam afflictionem exposuit, ac præterea orationis ejus auxilium imploravit. Vir autem Dei, fidem mulieris percipiens, Abi, inquit, filia, et noli de Dei C liberalitate diffidere; et scito quod post paucissimos dies concipies, conceptumque filium debito tempore

periculum abortus.

paries, ac deinceps propter aborsus nullam tristitiam patieris. Abiit igitur illa gaudens; et postmodum non aliter evenit quam ei Vincentius dixerat, imo tam fœcunda fuit totque filios in paucis annis peperit, ut eos aliis mulieribus educandos dare cogeretur. c

40 Abscedente B. Vincentio a quodam monasterio, non multum ab urbe Valentiæ distante, ubi proxima nocte ab ipsis monachis magna cum humilitate susceptus quieverat, et verbum ædificationis docuerat; unus ex monachis Abbatem suum plurimum obsecravit, ut sineret eum post virum Dei proficisci, ut saltem sequentis diei solam ejus prædicationem, quam erat ad populum habiturus, audiret. Quod cum ab Abbate impetrare non posset, quam primum sequens dies illuxit, ascendit quemdam eminentem locum, qui erat in ipso monasterio: cumque prospiceret versus regionem, ad quam B. Vincentius dixerat sese profecturum, arrectis auribus adstitit, fidem habens in ejusdem Vincentii meritis, quod ejus prædicationis vox posset ad aures suas pervenire. Deinde monachus sic intentus cum prospiceret, pervenit D ad aures vox viri Dei, qui prædicabat in quadam villa, quæ dicitur Tolleta, quæ ab ipso monasterio ad quadraginta millia passuum distare perhibetur. Itaque ipse animadvertens fuisse suo desiderio satisfactum, statim litteris mandat singula quæ ad ejus aures perveniebant. Dum hæc autem a monacho aguntur B. Vincentius prædicationem suam intermittens,

Prædicatio a distante ad 40 M. P. auditur.

Attendite, inquit, filii mei, qui huc gratia audiendæ meæ prædicationis convenistis, ne verba quæ loquor a vestra memoria cadere permittatis. Sunt multi qui ea quæ vos auditis libenter audire desiderarent verumtamen est quidam vir religiosus, permanens in suo monasterio multis millibus a nobis distante, ad cujus aures distincte ac perspicue devenerunt singula verba, quæ a me pronuntiari hodie audivistis. His dictis rediit ad illud unde fuerat ante digressus: Monachus vero hæc audiens, ad Abbatem suum dixit: Deus mihi concessit, quod tu mihi concedere noluisti: fui enim in loco, unde audivi et litteris mandavi quidquid Frater Vincentius in Tolleta hodie prædicavit. Abbas vero admirans et legens quæ monachus scripserat, misso nuntio sciscitatus est, an E etiam vera essent quæ monachus asseverabat. Itaque tandem compertum est, eadem penitus fuisse, quæ ille litteris mandaverat et quæ Vincentius eadem die prædicaverat. Innotuit quoque ipsi Abbati, quod vir Dei Vincentius, dum prædicaret, eadem hora hujus rei mentionem coram adstante multitudine fecerat.

41 Doctrinæ vitæque ejus tanta erat auctoritas, ut ætate qua ipse claruit, in universo terrarum orbe solus ipse vera docere et bene facere ac bene vivere putaretur: fuerunt tamen multi qui doctrinam ejus criminari, vel vitam ejus lacessere conati sunt. Nec

detergitur calumnia,

mirum: scimus enim quod a mundi principio nulla bona unquam invidia caruerunt. Verumtamen ipsi invidi, qui eum lacessere et doctrinam ejus criminari conabantur, adversus eum prævalere numquam potuerunt: hoc autem solum duobus exemplis, quæ

Judæorum in concione obgannientium,

modo narrabimus, comprobabimus. Apud Perpinianum multis Judæis a nonnullis Christianis, et quidem flagitiosissimis et impiissimis, suggestum est ut una dierum, quando magna populi multitudo adesset, et Vincentius contra Judæos aliquid loqueretur, deberent ipsi verba ejus interrumpere ac conclamare et dicere eum perverso sensu verba Scripturarum interpretari, ut videlicet propterea videretur confusus et fama ejus obfuscaretur. Igitur dum jussu F Ferdinandi Regis decretum esset, ut singuli Judæi, qui Perpiniani commorabantur, quadam die Dominica Vincentii prædicationi interessent; in quo spectaculo universus populus et ipse Rex et Sigismundus Imperator et Benedictus summus Pontifex, cujus in secundo libro mentionem fecimus, (qui omnes Perpinianum illis diebus convenerant, gratia unionis Ecclesiæ tractandæ) una cum plerisque aliis secularibus Principibus Ecclesiarumque Prælatis adessent, Judæi consurgentes in medium, fecerunt prout illi ante suggesserant. Sed Vincentius nihil perturbatus: Silete, inquit, non est Christianorum consuetudo ut fiat verbi Dei interruptio, dum populo prædicatur: sed ego constituo vobis horam, et hora Vesperarum ad me venietis, et tunc ostendam vobis, si loca Scripturarum, ut vos asseritis, fuerim perverse interpretatus. Constituta igitur hora, ipsis Judæis tam perspicuam veritatem de singulis quæ prædicavit aperuit, ut omnes se penitus superatos faterentur: et hoc ipsum sequenti die, coram memorato summo Pontifice, Sigismundo Imperatore, Ferdinando Rege ac ceteris Principibus et universa multitudine confessi sunt; et se in virum Dei fuisse mentitos dixerunt. Illi vero, quorum suggestione Judæi talem insultum

A insultum fecerunt, post paucos dies infelici morte perierunt.

et alterius qui subito in terram dejicitur.

12 Quidam quoque ex Fratrum Minorum Ordine Tolosæ commorans, volens refellere, et publica quidem prædicatione, quæ illis proximis diebus S. Vincentius prædicaverat; vix verba iniquæ detractionis finierat, et subito in terram cadens numquam loqui potuit, donec mente a Deo veniam postulavit, promittens se a B. Vincentio veniam petiturum, et retractaturum quidquid contra doctrinam ejus fuerat temerarie locutus. Igitur post voti emissionem, restituta est ei sanitas et loquela: et mox B. Vincentium adiens pro commisso illico veniam postulavit, et facillime impetravit. *d* — *d*

ANNOTATA.

a *Flaminius*, qui triennium nihil viderat.

b *Surius* Murisium. *Flaminius* Nursaie.

c *Hunc ex Castilionensi illud adjungimus :* Vir quidam, Alanus nomine, habuit ancillam, quæ prægnans et vicina partui parere non poterat, quam adduxit B. Vincentio, ut eam benediceret. At ille positis manibus super caput mulieris benedixit eam : fecit deinde Crucem super ventrem ejus dicens : Jesus Mariæ filius, mundi salus et Dominus, sit tibi clemens et propitius. (B) Simulque jussit, ut domum accedere properaret : nam cito parituram masculinam prolem prædixit, quod et factum est ; vix enim domum attigerat, cum puerum peperit.

d *Castilionensis illud habet :* Murmuraverat vir quidam in B. Vincentium, ejusque vitæ ac prædicationi detraxerat, qui statim crepuit, effundebanturque viscera ejus : at ille resipiscens intellexit se ob blasphemiam scelusque quod perpetraverat ea perpeti. Jubet ergo statim se ad B. Vincentium deferri, profitetur detractionem suam, et veniam petit : quem beatus vir solo signo Crucis incolumem reddidit.

LIBER IV.

Acta duobus ultimis vitæ annis. Mors, Sepultura, miracula.

PROLOGUS.

Quoniam Duce Jesu Christo tam amplum campum non sine magno labore percurri, ut gesta nostri Vincentii, licet non omnia, tamen ex omnibus multa conscripserim, Pater humanissime; nunc nihil est (C) reliquum, nisi ut vitæ quoque ejus felicem exitum describam protinus. Multorum etiam miraculorum, quibus et in vita et post mortem in Britannia claruit, narratione hunc quartum librum, non sine rationabili consilio, distinxi : maximo enim tædio affecissem eos qui legerent, si in superiori libro et ea quæ narrata sunt et quæ deinceps narrabuntur complecti voluissem. Erit quoque in hoc libro mei incepti operis finis, ut videlicet unus idemque esset et narrationis meæ et vitæ terminus ejus, quo ex nostra luce migravit ad cœlum, a Jesu Christo sempiterna gloria et honore coronatus.

CAPUT I.

S. Vincentii in Britanniam Armoricam accessus, mora, morbus, obitus.

Ultimis 2 annis senex in Britannia Armorica prædicat

Igitur post illustratas illas singulas regiones, quas in superiori libro expressimus, demum ingressus est eam Galliæ partem, quæ nostro tempore Britannia nuncupatur, in eaque duos continuos annos doctrinam salutis longe lateque diffudit. Quo tempore quantum animarum fructum fecerit, certe brevibus verbis narrari non posset; hoc tamen argumento facile percipietur. Si loca fere infinita, quibus paucos dies in (D) eis commorans prædicabat, quasi templa religionis faciebat, ex eis videlicet omnia flagitiorum genera eradicans et ad virtutum opera reducens; quanto magis dicendum est, ejus doctrinam apud Britannos fructificasse, quos tam longo tempore sine intermissione perdocuit? Agebat eo tempore vir Dei suæ ætatis *a* sexagesimum annum, eratque corpus ejus, tum ob senectutem, tum ob labores et cibi potusque parcitatem ac vitæ austeritatem, ita extenuatum, ut sine alicujus rei sustentaculo aut viri auxilio vix posset incedere. Verum propterea Christi venerabilis senex haud quaquam desistebat, quo minus pro fidelium animarum salute magnanime laboraret : consueta namque exercitia, quæ supra memoravimus, numquam omisit. Unum in eo singulare videbatur, quod a multis tamquam magnum aliquod miraculum habebatur. Cum enim, antequam ascenderet locum quo prædicabat, adeo debilis esset, ut vix moveri aut loqui posse videretur; tamen postquam loquendi materiam incepit, non minus ardenter, erudite, distincte, luculenterque evangelizabat, quam tempore florentis ætatis facere consueverat. Nulli hominum statui, nulli ætati, nulli denique sexui defuit fructus doctrinæ ac sanctitatis ejus : nam non (E) solum ætate provectos et eos qui grandium rerum et disciplinarum erant capaces erudiebat, sed et pueros ipsos certis statutis horis ad se accersitos informabat, eos instruens, quomodo se Cruce signare; et quomodo Dominicam orationem, Angelicam salutationem, et articulorum fidei Symbolum dicere, atque quanta veneratione amare Deum, et quibus obsequiis parentes et quemcumque proximum honorare debuissent. In dandis consiliis non præponebat aut divites præ pauperibus, aut nobiles ignobilibus. Omnibus carus, omnibus utilis, pius ac benignus, omnibus amabilis ac venerabilis reddebatur. Erat in cunctis defensor, consultor, director orphanorum, pupillorum et viduarum : et ut in paucis multa complectamur, omnium doctor et pater erat; nec solum animas eorum verbo spiritualis ædificationis instruebat, verum etiam et sanctis ejus precibus eis corporis sanitatem impendebat. Cumque innumerabiles fuerint qui per sanctarum manuum ejus impositionem perfectæ sanitatis beneficium reportaverunt, ne tamen longius nostra narratio protrahatur, satis erit si hoc loco pauca recensebimus.

Auctore Ranzano ex MS — *a* — *et catechizat :* — *erga omnes beneficus :*

3 *b* Uxor Joannis Britanniæ Ducis et Caroli Regis (F) Francorum filia, multos annos non solum sine prole fuit, sed etiam numquam potuit ex viro concipere. Sed postquam a B. Vincentio *c* benedictionem accepit ac sancta ejus manu ac Cruce uterus signatus est, illico concepit peperitque multos filios; quorum unus fuit Petrus, vir multarum virtutum gloria insignis, qui nunc superest, clarissimus Britannorum *d* Dux; et ob summam venerationem ac devotionem, quam ad S. Vincentii sanctitatem habuit, multam operam dedit ac multa millia aureorum impendit, ut catalogo Sanctorum inscriberetur. Nec hæc solum, sed et quamplures aliæ mulieres hujuscemodi manuum impositione concipiendi beneficium impetraverunt. In urbe Venetensi venienti ad eum viro, qui decem et octo annis paralyticus fuerat, ut una cum aliis omnibus ad eumdem concurrentibus benedictionem acciperet, Argentum, inquit, et aurum non est mecum, sed precor Dominum Jesum Christum, ut pro immensa benignitate sua, tibi sanitatem, quam petis, largiatur. Et his dictis in multis corporis membris eum Cruce signavit, et ille statim sanum se sensit; surgensque, Deum magnificavit, eique gratias agens discessit, nec unquam talem ægritudinem de cetero per omnem vitam suam passus est, et post hoc vitam in sua perfectissima sanitate perduxit : et ideo semper

b — *Crucis signo fœcundas reddit mulieres :* — *c* — *d* — *sanat paralyticum :*

per

A per B. Vincentio devotus vixit per omne vitæ suæ tempus.

AUCTORE RANZANO EX MS.

4 Post duos annos, quibus per Britanniam vitæ verbum sequentibus signis prædicavit, consistens in Venetensi urbe, fuit a Fratribus qui eum sequebantur suasus, ut in Hispanias regrederetur; ut videlicet, cum senex esset, potius in patria propria quam in peregrina moreretur. Verum ille memor verborum illorum, quæ Christus Jesus ad eum habuerat tempore quo ei Avenione ægrotanti jussit, ut per occiduas regiones prædicando discurreret, quemadmodum superius in secundo libro diximus; eorum suasionibus nullo pacto acquiescere velle dicebat. Namque cum Britannia sita sit in extremis finibus Occidentis, arbitrabatur quod esset eadem regio, in qua Christus prædixerat eum moriturum. Tandem importunis precibus sociorum adstrictus, decrevit ex Venetensi urbe discedere et redire in Hispaniam : quæ regio cum ipsa quoque in terrarum finibus sit, poterat intelligi quod ea esset, in qua Christus eum moriturum prædixerat. Itaque civibus Venetensibus, primum in commune admonitis, ut sanctæ doctrinæ ejus memores essent, relictisque eis maxima tristitia ob discessum ejus affectis, media nocte, asino, ut solebat, vectus iter arripuit : pergensque una cum sociis, cum multis millibus sese ab urbe distare existimassent, illucescente die ante ipsius urbis portas sese esse deprehenderunt. Ex quo ipse ad socios suos conversus ait : Redeamus, Fratres, in urbem : non enim aliud sibi vult, nisi quod voluntas Dei est ut in hac patria sim ei spiritum meum redditurus. Ingreditur igitur urbem, et quam primum civibus compertum est quod revertitur, statim ei magno cum honore et gaudio occurrerunt. Mulieres quoque et pueri certatim occurrerunt ad osculandum manus ejus, dicentes, Benedictus qui venit in nomine Domini. Tantus præterea fuit in ipsa urbe campanarum sonitus, quantus fieri solebat quando alicujus diei festi singularis solennitas celebratur.

lib. . num. 4

regressurus in Hispaniam

B

miro modo impeditus et regressus in urbem Venetensem,

5 Postquam vero devenit in locum ubi hospitatus est, cives et eos qui eum comitati sunt, hoc pacto allocutus est : Filii mei, Deo placuit ut ad vos redirem; non quidem prædicandi gratia, sed ut apud vos claudam extremum vitæ meæ diem. Abite ergo unusquisque ad propria, et digna præmia reddat vobis Deus pro honore, quo me tantum hodierna die affecistis. Hæc et multa alia dixit, quibus omnes assistentes ad magnum fletum provocavit. Sequenti vero die occupatur gravissimis febribus, et magno in singulis membris corporis dolore concutitur, ita ut pene totus defecisse videretur. Hæc tamen non impediverunt, quo minus ipse omnia faceret, quæ viro Dei expediebant. Convocavit enim imprimis Fratres suos, et eis diem quo erat moriturus prænuntiavit; moxque accersito Sacerdote, cui confiteri solebat, confessus est, petiitque omnium peccatorum suorum absolutionem, prout Maximus Pontifex Martinus ei ante concesserat. Deinde singula salutifera Ecclesiæ Sacramenta tanta religione et devotione suscepit, ut hac quoque vice sanctis verbis ejus, crebris lacrymis ejus, hymnisque et orationibus, nemo fuit qui in uberrimas lacrymas non prorupisset. Triduum consumpsit commonefaciens singulos qui ad eum visitandum proficiscebantur, ut disciplinæ, quam ab eo acceperant, non oblivíscerentur. Sed cum per eos dies, quibus ægrotabat, multa fuisset locutus, quæ erant et admiratione et annotatione digna; non fuit nobis consilium singula recensere : verum ex omnibus hæc paucissima collegimus.

prædicit mortem suam, ejusque diem

C

extrema Sacramenta suscipit

6 Die quo divulgatum est per civitatem, quod vir Dei lecto decumbens Sacramenta receperat, quæ in extremo vitæ Christiani homines recipere solent; e Episcopus ac Magistratus et universa Venetensis urbis nobilitas ad eum visitandum simul profecti sunt. Post multos autem sermones ultro citroque habitos, ipse ad eos post hæc verba sic locutus est : Viri Britones, si meminisse volueritis eorum quæ vobis per continuum biennium prædicavi, certe comperietis ea talia esse quæ a veritate non discrepant, sed sunt vobis ad animarum vestrarum veram salutem profutura. Nostis enim, quot et qualibus vitiis deditam vestram patriam comperi; et nihil in me fuit quo saluti vestræ consulere potuissem, quod non ipse jucundissime fecerim. Una ergo mecum Deo gratias referatis, qui mihi gratiam sermonis contulit, corda vero vestra habilia fecit ut mea doctrina ad bene vivendum flecterentur. Vobis reliquum est, ut in inceptis virtutibus perseveretis: et quæ a me didicistis, non obliviscamini. Ego vero, ex quo Deo placuit ut in urbe hac sit vitæ meæ terminus et requies, ante tribunal ejus ero vester patronus, et continue pro vobis deprecabor, et id vobis me facturum promitto, si a mea disciplina non discesseritis. Valete itaque omnes, quoniam post decem dies ad Dominum migrabo.

D

Venetenses adhortatur ad perseverantiam :

7 Post hæc prohibuit ad eum euntium frequentiam, ut videlicet major quies sibi esset, ut divinarum rerum contemplationi vacaret. Et quamvis omnes ægritudines, quibus antea frequentissime vexatus est, patienter tulerit; tamen in hac, quæ molestissima fuit tantam monstravit patientiam, quod multi viri prudentes, et ipsi quoque medici, ægritudinis genus et patientiæ considerantes, frequenter dixerunt, impossibile fieri sibi, quod homo vivens majorem patientiam habere posset. Dum a medicis aliquid fiebat, quod corpori potuisset læsionem aut dolorem inferre, nullus ex ore ejus clamor nullaque vox emittebatur, nisi quæ sonaret nomen Jesu Christi, aut Mariæ Virginis, aut alicujus ex Sanctis Dei. Excepto tempore, quo vel comedebat vel dormiebat, vel pro superveniente necessitate aliquid loquebatur, semper Deo sacrificium laudis immolabat. Viri autem qui in Venetensi civitate præsidebant, considerantes quod in urbe ipsa nulla domus Fratrum Prædicatorum esset, voluerunt auferre litigium, quod de sepultura ejus sacri corporis futurum arbitrati sunt. Itaque eum adeuntes interrogaverunt, quem locum pro sepeliendo corpore suo vellet eligere. Ille respondit : Ego sum vir religiosus, pauper et servus Christi : ideo de animæ meæ salute, non de sepeliendo corpore satago. Verumtamen, sicut in vita sic et post mortem pacem a me habeatis : obsecro vos ut Priori conventus, qui inter alios mei Ordinis conventus est vestræ urbi propinquior, de mei corporis sepultura disponere permittatis.

E

patientissimus in omnibus.

de sepultura disponit

8 Peractis proinde novem diebus, petiit legi Christi Passionem, juxta narrationem singulorum Evangelistarum : postea fecit legi illos septem Psalmos, quos Pœnitentiales appellamus : sed et eosdem Psalmos et totum Psalterium totiens dixit, donec ei corporis vires officiumque linguæ defecerunt. Ultimo vero loco lecta est Letania : post cujus finem statim totus jucundus et hilaris effectus est, ac junctis elevatisque manibus, et oculis in cœlum erectis, migravit ad cœlum. In quo tempore ex fenestra visa est ingredi locum, ubi decumbebat, magna et miri candoris multitudo quorumdam animalium, quæ vulgo papiliones dicuntur : quæ circumquaque tamdiu volaverunt, donec anima discessit a corpore; sed corpore extincto statim recesserunt, nec unquam visa sunt. Hæc autem animalia, quid nisi Angelos æstimabimus fuisse, qui sub tali specie comparuerunt, et felicem illam animam in illam civitatem cœlestem, inter illos gloriosissimos cives collocaverunt? Eadem quoque hora, mira ac suavissima f odoris fragrantia ex corpore ejus redundavit.

inter preces obit.

papilionibus circumvolitantibus

ANNOTATA

A

ANNOTATA.

a Sexagesimum *certe non diu expleràt, si* 23 *Januarii anno* 1357 *natus fuerit et venerit in Britanniam primo vere anni* 1417. *Irrepserat nescio quo modo* septuagesimum : *quod mutare maluimus, ne in hunc locum temere incurrens aliquis deciperetur.*

b *Hic est* Joannes *hujus nominis* v, *et* Sapiens *cognominatus, qui patri itidem Joanni successit anno* 1399, *duxit uxorem* Joannam *filiam Caroli* VI *anno* 1404, *vita functam anno* 1433.

c *Hic passim intelligunt sterilitatem, contractam post natum* 11 *Maii* 1414 *Franciscum dein Ducem Britanniæ, de cujus nativitate agit Argentræus lib.* 10 *Historiæ Britannicæ cap.* 14.

d Petrus *post mortem Francisci fratris constitutus est Dux anno* 1450, *mortuus* 22 *Septembris anno* 1457. *Consule Argentræum lib.* 11 *cap.* 14 *et* 20.

e Amalricus de la Motte, *cujus ad Sedem Macloviensem translati, successores duo, fuerunt ex Ordine Prædicatorum assumpti.*

f *His jungi possunt sequentia a Castilionensi sic relata* : Fuit quidam peregrinationis ejus comes, Ferdinandus nomine, qui postea fuit Episcopus Tele-

B

siensis, qui hæc attestabatur; si quando contigisset viri sancti manum, dum in ascensu vel descensu illum adjuvaret, magnam ex illa manu fragrantiam redolere, quæ etiam usque ad triduum ab ipsa Ferdinandi manu non discedebat. *Eadem habet S. Antoninus, et nonnulla illi spiritu prophetico addit prædicta. Est* Telesia *urbs Episcopalis Samnii sub Archiepiscopo Beneventano, ubi Ferdinandum sedisse ab anno* 1454 *ad* 1458 *tradit Ughellus tomo* 8 *Italiæ sacræ pag.* 522.

CAPUT II.

Exequiæ : Miracula post mortem.

Aqua, qua corpus lotum, morbi pelluntur :

Per eos vero dies erat Veneti religiosa illa Ducis Britanniæ uxor, cujus supra facta est mentio; quæ ob singularem devotionem, quam habebat ad S. Vincentium dum adhuc viveret, voluit propriis manibus lavare corpus extinctum, prout videlicet consuetudo est multarum gentium, quæ solent abluere mortuorum corpora : aquamque ipsam diu diligenter observavit. Quæ numquam corrumpi potuit, nec ex ea vermes, nec aliquid turpe procreatum est : quin imo tam diu gratissimo odore fragravit, quousque in eo

C

vase in quo reposita fuerat, penitus consumpta est : multi insuper qui ex ea biberunt a variis languoribus curati sunt. Dux vero Britanniæ exequias ei parari jussit, quales et dignitati suæ et Vincentii virtutibus convenire dijudicavit : ad quas exequias partim a Duce convocati, partim ipsum corpus visuri, et partim corporum sanitatem recepturi, universa fere Britannia convenit. Sed et tanta fuit multitudo quæ certatim conabatur aut videre aut tangere illud venerandum corpus, quod necessarium fuit, ut inhumatum et multis armatis militibus custoditum triduo teneretur. Verumtamen nec minimus fœtor inde exhalavit, nec aliqua vel in facie, vel in aliis membris, vel in carne fuit subsecuta mutatio; sed semper idem color eademque facies corpori fuit, ab illa hora qua extinctum est, usque ad tempus quo fuit sepulcro conditum. Obiit autem *a* die Veneris, Nonis Aprilis, sepultusque est in majori ecclesia Venetensi, anno Domini nostri Jesu Christi millesimo quadringentesimo decimo *b* octavo. Et quemadmodum in vita ejus multis miraculis claruit, sic et post obitum ejus innumerabiles homines, aut sacrarum reliquiarum, aut vestium quas vivus induebatur, aut sepulcri ejus tactu, ab hora separationis ejus

exequiæ solennes fiunt :

a

b

usque in hodiernum diem, beneficium perfectæ sanitatis impetraverunt. Ne vero hujusmodi miracula prætermittantur, aliqua ex eis compendio conscribemus.

D

AUCTORE RANZANO EX MS.

Curantur pestis,

10 Apud Cæsaraugustam vir quidam, nomine Joannes Zanitus, epidimia mortaliter est percussus, taliter quod nullo pacto posse curari ab omnibus, præsertim a medicis, putabatur. Suasus ab illustri Fratre Joanne de Grassia, qui nunc Majoricensis Episcopus et Alphonsi Regis Arragoniæ Confessor est, ad B. Vincentium voto multis cum lacrymis emisso, perfectam sanitatem protinus impetravit. In eadem civitate mulier quædam, a viro zelotypo tribus mortalibus *c* ictibus, in diversis sui corporis locis vulnerata, invocato auxilio B. Vincentii, post paucissimos dies curata est, quamvis fuisset a chirurgicis tamquam moritura judicata.

vulnera,

c

febres aut alii morbi 400,

11 Tactu quoque vestimentorum vel aliarum rerum, quæ sacrum corpus tetigerunt, multi ægritudinum quas patiebantur integram sanitatem impetraverunt, et ex multis hæc pauca collegimus. Habetur Veneti quoddam stratum ex lana confectum, quod vulgo vocant matracium, super quo jacens B. Vincentius mortuus fuisse perhibetur; et compertum

E

est fuisse supra quadringentos homines, qui ex devotione super eo certo temporis spatio jacuerunt, et a vehementissimis febribus aliorumque generum infirmitatibus statim convaluerunt. Majoricis fertur haberi pallium seu cappa, qua B. Vincentius induebatur, tempore quo in ipsam insulam navigavit; cujus tactu a tempore quo ex insula discessit usque in hodiernum diem, non solum febres patientes, sed etiam obsessi a dæmonibus, et mulieres in partu periclitantes curatæ sunt, et a mortis manifestæ periculis liberatæ.

12 Frater quidam ex Ordine Prædicatorum, nomine Wilhelmus Pottas, dum in memorata urbe Majoricarum B. Vincentius consisteret, habuit quosdam pilos dum barba Vincentii tonderetur, quos pro sui devotione multo tempore conservavit. Huic cum quadam die nuntiarum esset, quod in ipsa urbe erat quædam rustica mulier a dæmone obsessa, quæ multis Judæis respondens multa secreta revelavit; acceptis supradictis pilis pergens ad locum ubi illa vexata tenebatur, eosdem in quodam panno involutos collo ejus alligavit : sed et diabolus qui mulierem obsidebat, virtutem pilorum sentiens, ipsum corpus plurimum torquere cœpit. Itaque interrogatus quid erat in caussa, quod sic mulierem vehementius solito vexaret; respondit quod hoc faciebat propter capillos Fr. Vincentii Ferrerii; quorum magnam virtutem, et quidem ei contrariam, sentiebat. Tandem post multa, quæ scivit mulier dicere et revelare, quæ ex seipsa numquam dicere vel revelare scivisset, diabolus ex corpore exiit, illud pene mortuum derelinquens.

liberantur energumena,

peste laborans

13 Valentiæ vir quidam, nomine Wilhelmus Stadey, utriusque Juris Consultus, percussus morbo, quem vocant epidimiam, in utroque inguine, ita ut arbitrio quorumdam peritissimorum medicorum mortuus judicaretur; indutus a matre quamdam lineam tunicam, quam vir ejus a B. Vincentio habuerat, et ob tanti viri reverentiam multo tempore diligenter et honorifice conservaverat, statim respirare cœpit : et signa illius morbi, quæ per totum corpus diffusa erant, disparuerunt, et post paucissimos dies penitus de tam periculosa infirmitate convaluit. In quodam loco vicino urbi Dertusæ, quem vocant de Bonifellet, vir quidam habens scapulare, quod a B. Vincentio habuerat, et magna reverentia conservatum longo tempore tenuerat, illud imposuit cuidam qui Dertusæ obsidebatur, nec ullis exorcismis curari potuerat; et statim ab eo diabolus exiit. Dæmoniaca quædam

2 energumeni,

AUCTORE BANZANO EX MS.

A quodam in monasterio de Prato, quod est in Arragonia, [illegible] B. Vincentii clamavit: O Vincentiole Vincentiole, quare me tantum castigas? Tandem ea verba sæpius repetens, emisso horribili [illegible] demum ex corpore discessit, ipsamque mulierem semimortuam ac humi prostratam dereliquit.

periculose ægr.,

11 Quidam ex familiaribus Comitis de Dardana, qui unam partem tunicæ B. Vincentii multis annis religiose et devote conservaverat, patiens gravem quamdam ægritudinem ex qua penitus credebatur moriturus, super se memoratam partem tunicæ apponi fecit, et sequenti die perfecte convaluit. Quod multi alii ipsius Comitis familiares videntes, super se apponi eamdem tunicam voluerunt, quoties ægrotaverunt, et etiam ab eorum infirmitatibus perfecte curati sunt. Tolosæ mulier quædam, quæ pluribus annis molestissimum in capite dolorem passa fuerat, quamprimum capiti suppositum fuit birretum B. Vincentii, quod in urbe ipsa a Prædicatoribus Fratribus habetur, statim curata est, quod numquam talem dolorem senserit ulterius. *d*

dolore capitis laborans.

d

ANNOTATA.

B

a *Surius* feria sexta, *at melius Castilionæus*, quarta feria ante diem Palmarum, *ut supra probavimus.*

b *Annus hic* 1418 *numeratur more Britonum et Francorum, annum inchoantium a Paschate, proinde annus fuit sequens* 1419.

c *Castilionæus ait*, pugione in mamilla transfixa, et in sinistro humero; adeo ut in utroque vulnere pugionis cuspis oppositum latus penetraverit. Illa vero, dum cæderetur, frequenter B. Vincentium invocaverat. Cum vero ad eam jam mortuam accessissent propinqui et vicini, acceperuntque ab ancilla, quæ ibi adfuerat, eam invocasse sæpe B. Vincentium, fecerunt pro ipsa votum, et statim surrexit incolumis, ac postea non parvo tempore supervixit.

d *Cum nulla hic habeatur conclusio et tam pauca ex adeo multis post mortem miraculis hactenus referantur, non absque fundamento suspicabimur; maximam hujus ultimi libri partem adhuc desiderari: quæ utinam aliquando in lucem emergat.*

ALIA MIRACULA

ad S. Vincentii sepulcrum patrata.

C

Auctore Francisco Castilionæo ex MSS.

Miraculis claret:

Facta sunt autem mox per B. Vincentium, divina operante virtute, signa et miracula, numero pene infinita, quæ recensere longum esset: in quorum testimonium imagines cereæ multiplices sine numero ipsi sepulcro Beati viri appensæ sunt. Erat eadem tempestate quidam civis ejusdem civitatis *a* Venetensis, qui magna vesania et ingenti furore agitabatur, adeo ut catenis manicisque ferreis vix retineri posset. Is a propinquis amicisque ductus superpositusque sepulcro beati viri, cum paululum obdormivisset, pallio ipsius B. Vincentii tectus; vidit in somnis, ut ipse postmodum attestabatur, B. Vincentium dicentem ei: Confide, fili, nam in bono statu cito eris, sicque cum evigilasset integre sanum sese reperit. Deglutiverat puella quædam fibulam zonæ, ac tanto cruciatu vexabatur, ut nec jam aliud nisi instantem mortem præstolaretur. Hæc facto voto ad sepulcrum beati viri liberata est.

a

ad sepulcrum ejus sanantur phrenetici,

et e deglutita fibula ægra.

2 Abbas quidam *b* venerabilis pietate habuit nepotem adolescentem in eadem civitate Venetensi, quem ad colligendas nuces miserat. Is cum arborem conscendisset; ad terram decidit, ac mortuus est: pro quo Abbas votum fecit, simulque ad sepulcrum beati Viri magna cum fide accessit: cumque diutius orasset, inde rediens, offendit in via unum ex domesticis, qui magno cum gaudio nuntiavit illi nepotem suum exsistere vivere. Venerunt ex Normannia viri, qui ad sepulcrum B. Vincentii puerum mortuum comportarunt: qui superpositus sepulcro illius, statim resurrexit. *c* D

b

revocatur ad vitam nepos mortuus,

alius puer,

c

3 Fuit vir in oppido Joselino, *d* Joannes nomine, qui cum forte ad fluvium devenisset, ubi adolescentes non pauci natabant; voluit nepotem, quem secum duxerat natum annos quindecim, ad natationem instruere: sicque ipse cum nepote in aquam descendit. Cum autem imprudentius nimio *e* qui proximus erat adhæsisset, ambo impetu aquæ a vorticibus rapti in profundum ferebantur. Cumque eorum alter, major natu, natare doctus, facile evasisset; remansit adolescens. Qui cum in conspectu virorum ac mulierum, qui ibi tunc aderant numero fere quadraginta, semel atque iterum in superficie aquæ apparuisset, cœperunt acclamare omnes, Beate Pater Vincenti, adjuva illum: pauloque post ad ripam fluminis, aquæ impetu vel potius divino nutu, deductus est, jam plane defunctus, capite omnibusque membris dissolutis. Quod corpus, viri qui aderant ad sepulcrum B. Vincentii attulerunt, accurrentibus parentibus, propinquis, magno populo a Clerico; factaque supplici oratione ac voto, suscitatus est, statimque incolumitati redditus. E

d

e

juvenis submersus.

4 Joannes Guerre Ducis Britanniæ *f* sagittarius fuit: is a sociis sagittariis gravissimis vulneribus saucius jacebat, adeo ut post octavum diem ingravescente morbo morti proximus fieret. Quod cum qui aderant animadvertissent, jusserunt Sacerdotem accersiri, qui confessionem ejus audiret, ac reliqua conferret Sacramenta: qui sero veniens animæ tantum commendationem fecit, reliqua omisit Sacramenta. Mox autem, antequam inde Sacerdos abiret, ille emisit spiritum. Cumque de ejus sepultura extra locum sacrum, quoniam sine confessione decesserat, ageretur; quædam piæ mulieres unanimes acclamarunt, suppliciter orantes B. Vincentium, ut reduceret animam illius, tantumque spatii vitæ daret, ut Pœnitentiam et Ecclesiæ Sacramenta susciperet: factoque voto surrexit, qui fuerat mortuus, asserens se vidisse B. Vincentium inter multos dealbatum, a quo se protectum asserebat a dæmonibus, qui illum devorare parati erant. Supervixit autem postea annos non paucos. Mulier quædam, Ludovica nomine *g* Nocivietensis diœcesis, leprosa penitus effecta, toto anno vehementi arserat calore, qui a lepra inferebatur. Hæc accessit ad sepulcrum B. Vincentii, factaque confessione et emisso voto, integre sanata est. F

f

et sagittarius Ducis,

leprosa mundatur.

g

5 Fuit mulier in provincia Britanniæ, cui non satis omni tempore mens sana adesse consueverat: quæ cum esset prægnans magno edendi carnes desiderio tenebatur, cui vir hoc interdixerat: non enim fortasse rite hoc appetebat. Illa vero magna vesania, natum, quem infra bimatum habebat, arripuit, bifariam divisit, partemque nati in ollam, ut coqueretur, conjecit. Mox supervenit vir qui ut rem cognovit, vecors præ nimio dolore effectus, quid potissimum agat ignorat. Cumque venisset illi in mentem quanta esset virtus B. Vincentii, ad ejusmodi signa conficienda; magna cum fide rapit partes nati discerpti, ad sepulcrum B. Viri properat, effundit preces cum lacrymis. Quid plura? Meritis B. Vincentii conglutinantur partes pueri, reducitur in eo spiritus, reviviscit qui fuerat in frusta divisus. Diffunditur tanti fama miraculi, concitatur ad tam mirum spectaculum tota Britannia, admirantibusque populis signum rei gestæ et testimonium veritatis affertur

resuscitatur infans in partes sectus, et olla injectus

A affertur. Nam in ipso infante suscitato cernebatur divisionis signum; tamquam filum carneum, per ipsius incisionis loca distractum. *h* Res non tantum nostris temporibus, verum et superioribus seculis inaudita. *h*

aliusque natus mortuus, 6 Mulier quædam, Wilelma nomine, bino fœtu gravida, cum venisset ad partum, primo edidit infantem mortuum; quem cum obstetrices, solicitæ de salute secundi fœtus, abscondissent, donec terræ mandaretur; ne vir superveniens *i* magis mœrore mortui fœtus afficeretur, quam alterius viventis hilaritate gauderet; Cur non fit votum, inquiunt quædam mulieres quæ ibi aderant, B. Vincentio pro fœtu mortuo? Sicque mox omnes quæ aderant, cœlesti spiritu afflatæ, supplices rogarunt B. Vincentium, ut tantum donec baptizaretur fœtus vitam reciperet, statimque facta oratione revixit puer et baptizatus est, pluresque insuper menses superstes vixit. *k*

item mortuus ex lapsu, 7 Nauta quidam ex alto ceciderat, spatio quadraginta pedum, ac mortuus est: amici vero ac nati ejus de sepultura soliciti decreverunt reservare corpus usque ad insequentem diem, quo de ejus morte certiores fierent: prostridie vero ejus diei, quoniam B sine confessione perierat, fecerunt votum B. Vincentio, tuleruntque corpus ejus ad sepulcrum beati Viri, et mox revixit.

8 In civitate Venetensi fuit vir, Oliverius nomine: *sanatur peste percussa* is habuit filiam natam annos sex, quæ peste percussa et morti proxima, ducta est ad sepulcrum beati Viri: et cum fuisset super monumentum B. Vincentii collocata, tandem longis precibus et lacrymis sanata est, ipsumque monumentum per se bis concussum, et digitis quatuor a loco proprio, cunctis id cernentibus, elevatum est.

in vase submersa, 9 Puella quædam, nata annos septem, in quodam vase aqua pleno suffocata est: quam cum post triduum parentes mortuam invenissent, supplices cum lacrymis ad sepulcrum beati Viri attulerunt, frequentique in cœtu populi suscitata est. Vix narrari posset humano eloquio quam variæ sint ejus meritis ægritudines curatæ; quot paralytici, quot leprosi, surdi, cœci, quotque a dæmonio vexati incolumitati restituti. Multi peste percussi et morti proximi ad invocationem beati Viri curati sunt, compluresque mortui *l* variis casibus suscitati: multæ etiam domus igni succensæ, *alia innumera miracula.* ad invocationem B. Vincentii, extincto mirabili modo igne, illæsæ permanserunt.

C 10 Multa omitto, multa etiam ne longior in scribendo sim sponte prætereo: hæc tantum volui carptim collegisse, *Oculatus testis rerum ab eo in vita gestarum,* quæ mihi memoriam illius viri, tantæque virtutis et gratia monumentum facere possint: quæ ipse nonnunquam, ad excitandum pietatis spiritum, brevi temporis spatio, et uno, ut dicitur, spiritu percurram. Unum tantum addam, quod ipse accepi a Sacerdote quodam longævo, Bartholomeo nomine, ex hac nostra Alexandria Italica oriundo; qui in adolescentia sua ipsum Beatum Vincentium, dum prædicaret variasque provincias circuiret, subsecutus fuerat, magnaque illi familiaritate adhæserat, habitumque tertii Ordinis Beati Dominici ab eo acceperat. Ille enim hæc omnia, quæ de eo superius enarrata sunt, de vita illius et moribus, de prædicatione ac sapientia, de signis quoque vera esse attestabatur: addebat etiam multa, quæ ei Beatus Vincentius de rebus futuris prædixerat; quorum ordinem cum non plane perceperim, ne etiam auctor novarum rerum fieri videar, hoc tempore omittenda decrevi. Id unum est, propter quod hujus viri mentionem feci, quod præ magnitudine rei vix proferre audeo: quod nisi haberem testem locupletem, hunc de quo *narrat ouctori* loquor Presbyterum, virum probum atque gravissimum, non ausim profecto hoc proloqui; tanta est ipsius portenti novitas et miraculi excellentia. Sed quod D impossibile est hominibus, possibile est apud Deum: *ex ms.* nec profecto falsum est verbum Domini, quod de credentibus in se dixit, *Ioan 14, 12* hæc quæ ego facio et ipsi facient, et majora horum facient. Quod et in B. Petro verum fuisse comprobatur, nam cum Salvator noster tres tantum mortuos, unumque ex illis quatriduanum suscitasse legatur; Apostolus ejus Petrus duodecim vita defunctos, aut supra, unumque qui circiter annos duodecim antea sepultus fuerat, ab inferis revocavit.

11 Dum igitur olim B. Vincentius, aiebat longævus ille, sicut consueverat prædicaret, contigit ut *quod concionante Vincentio rei duo* non longe ab eo loco, ubi vir sanctus et frequentissimus populus aderat, duo scelesti vir mulierque, in nefandissimo scelere deprehensi, ad supplicium traherentur, quo igne cremati tanti piaculi pœnas luerent. Quod cum vir Dei, proximum quemque quidnam id esset sciscitatus, intellexisset; jussi ad se officium publicum ac lictores una cum ipsis reis accersiri. Qui cum a frequenti populo, novarum rerum cupido, ad eum sine mora ducti fuissent (tanta enim erat viri auctoritas, ut ei quod jussisset contraire non liceret) Exspectate, inquit, nos, donec cœptum officium prædicationis absolvam: ipsos vero E reos huc adducite, interimque soli sub ipso suggestu subque pedibus meis conclusi maneant (pars enim inferior suggesti undique asseribus claudi consuevit) quod et suadente vel impellente populo, statim factum est. Cœpit autem vir Dei altissimo sumpto *sub ejus cathedra positi* principio de pœnis, quæ in purgatorio diversæ diversis flagitiis infliguntur, sermonem habere: in quo ille singulis criminibus singula supplicia propriasque cuique errato pœnas adscriptas esse, ne leves illas quidem, licet quandoque finem habituræ sint, sed ingentes et infernalibus proximas, longeque a nostris remotas, et multiplici proportione majores esse attestabatur; nullumque adeo grave hic a quoquam mortalium scelus perpetrari posse, quin illud ibi lustralibus ignibus, modo hic attritio cordis præcesserit, purgari ac deleri valeat. Agere autem ignem illum, cum sit corporeus, divino quodam et occulto judicio in animas corpore cassas. Tum demum ad scelus ab ipsis reis perpetratum, meritumque illis pro eo supplicium, longa oratione devenit: sicque circa hujusmodi malitiam, circiter horas tres (ut ille longævus aiebat) sermonem protraxit. Quo pe- *finito sermone inventi sint* racto, ut captivi, qui conclusi sub suggesto fuerant, educerentur permisit. O mira orationis virtus! quam F efficax est verbum veritatis! Si manu supposuisset ignem, non plus potuisset efficere immissis facibus, quam verbo operatus est. Tantum enim conscientiæ reatus et compunctio admissi sceleris illos corrosit, ut cum accessissent viri qui illos ad supplicium educerent, nil præter ossa ipsa nuda, consumptis carnibus et cute, reperta sunt. Non est mea sententia ambigendum, quin vir Dei tantum spiritu et oratione *usque ad ossa consumpti.* potuerit, ut illi non modo ab instanti supplicio et ignominia publica; verum etiam ab omni pœna, quam in futura vita perpessuri erant, sola compunctione cordis et brevi conscientiæ adustione liberati, ad æternam requiem felicemque patriam commigrarint. Legitur quid simile a B. Elisabeth, *m* in Pannonibus Regina, actum: illa enim tantum sola oratione potuit, ut adolescentem quemdam, quem itidem orare jusserat, spiritualibus facibus adurere videretur. Quis igitur sapiens et intelliget hæc? *m*

12 Non cessat autem B. Vincentius nostris *n* quoque temporibus, divina operante virtute, signa invocatus et miracula facere: nuper enim a civitate *Bononiæ* Bononiensi gravissimo testimonio relatum est, puerum submersum, qui spatio dimidiæ fere horæ sub aquis fuerat, ad invocationem B. Vincentii fuisse vitæ salutique restitutum. Cum enim is puer, qui erat natus circiter

A circiter annos quatuor, matri jam defunctus allatus esset, illa, quæ eum ex voto susceperat, Vincentiumque de viri sancti nomine appellaverat, reminiscens quo pacto ad invocationem B. Vincentii, cum prius esset sterilis, illum accipere meruisset, non diffisa ejusdem virtuti, cœpit cum lacrymis ingentique ejulatu, magna commota fide, acclamare. Hunc, inquiens, per te, B. Vincenti, puerum accepi : per te mihi restituendus est. Tu olim hunc nobis dedisti, nunc reddas oportet. Ex sterili quondam fecisti fœcundam matrem; nunc orbam et omnium mulierum infelicissimam adjuves necesse est. Nam quid mihi profuit illum suscepisse, quem tam cito absque ullo fructu amissura fueram ? Satius fuerat non datum esse, quem tam immature tanta cum matris calamitate, ablatum iri. Quid enim hactenus, ab ipso conceptus initio, ex eo nisi labores ærumnasque suscepi? Hoc est, non filium dare, sed auferre : hoc est, non gaudium lætitiamque matri, sed infortunium et calamitatem perpetuam intulisse. Quid radium, tam cito defecturum, oriri opus fuerat? ad quid hic lucifer, tam subito occasurus, apparuit? Potuisti dudum, superatis naturæ ac sterilitatis meæ legibus, illum nobis donare : poteris etiam, Pater,

B illum ab inferis tuis precibus revocare : quodque pluribus aliis rogatus dedisti, hoc miseræ matri, cum precibus supplicanti, præstare ne moreris. Per te vixit puer, per te reviviscat. Cœpit inter hæc verba lacrymasque paulatim puer spiritum resumere, sicque non multo post redivivus matri filius incolumisque restitutus est. Non est igitur hoc pacto abbreviata manus Domini : et nobiscum est in Sanctis suis Dominus Jesus usque ad consummationem seculi : apud quem B. Vincentius vir sanctissimus, perpetuo cœlebs, magister et prædicator veritatis, sit pro nobis assiduus intercessor. Amen.

EX GALL. GUIARDI submersus puer [illegible] suscitatur.

ANNOTATA.

a *Bern. Guyard nominat;* Petrum Hernei sive Grasset, ex parochia Guillacensi diœc. San-Maclovien.

b *S. Antoninus addit* Cisterciensis Ordinis diœcesis Venetensis : le *Grand* monasterii Landavallis. *Guyard etiam nomen exprimit et* Yvonem *vocat : ipsumque nepotem vocat* Joannem Goelihan.

c *Testem sic allati a patre et matre pueri, Guyard nominat; Guillelmum Roberti, de quo infra num.* 2.

d *S. Antonio dicitur,* Joannes de Josselino existens

C in Riparia Augusta : *est ibidem oppidum Josselinum, in quo etiam fuerat concionatus.*

e *Gallice* Moulin, *mola, intelligitur autem hic ipsa rota, quæ aquæ impetu circumacta molam circumagi facit.*

f *S. Antonino* Archerius Ducis et diœcesis Trecensis. *Diagus cap.* 72 *asserit contigisse anno* 1448.

g *Videtur* Namnetensis *legendum, Guyard infra n.* 4, *notabiles aliquas circumstantias habet.*

h *Idem narrant S. Antoninus et Le Grand, qui addit contigisse* in angulo Britanniæ. *Diagus cap.* 72 *asserit,* contigisse anno 1421 et sanatum infantem diu vixisse, primo inserviisse in ecclesia, ubi resuscitatus fuerat, dein Ordinis Prædicatorum assumpsisse habitum, et in Sicilia concionatorem sæpius ostendisse signa divisionis, et devotionem erga S. Vincentium Siculis infudisse. *Ne autem dubitari possit quin hoc miraculum sit diversum ab eo quod libro* 3 *numero* 19 *a Ranzano refertur, facit testis oculata infra apud Guyardum numero* 31.

i *Apud eumdem nominatur* Joannes le Clerc.

k *Idem ait solum tribus septimanis vixisse.*

l *S. Antoninus,* Reperi, *inquit,* XXVIII defunctos post mortem ejus, per merita ejus et ad invocatio-

D nem ejus nominis resuscitatos, sigillatim et multum distincte a Notariis in Processibus factis ad inquisitionem de vita ejus et miraculis factam in diversis regnis. *Possunt pauca latius expressa miracula apud eumdem legi.*

m *Elisabetham Thuringiæ Landgraviam, filiam Regis Hungariæ intelligit, in cujus Actis* 19 *Novem. dandis habemus quod sequitur.*

n *Id est ante annum* 1470, *quando hæc scripta sunt.*

ALIA MIRACULA

Facta in Britannia Armorica, et ex Processu Venetensi Gallice collecta a Bernardo Guyardo de Jesu Maria Ordinis Prædicatorum.

CAPUT I.

Miracula Veneti, maxime civibus, ad invocationem S. Vincentii facta.

Joannes Mayda elephantiacus, a patre suo commendatus Sancto, adductusque ad sepulcrum admodum male habens; sanus inde reductus est, propter votum, quo se obligaverat pater imaginem ceream

E oblaturum; ejusdem cujus filius ponderis, cum annua viginti solidorum pensione, quamdiu ille viveret. Hispanus quidam, nostri Ordinis religiosus, videndi plenam facultatem a Sancti conterranei sui sepulcro pie visitato retulit, sacrificio Missæ et Officii lectione ibidem absque impedimento perfunctus; qui advenerat totus ferme cæcus; admotisque candelis aut solis radio non nisi ægre valebat lucem distinguere a tenebris. Joannes Rolandi, Dominus de Haerdelan, Consiliarii et Auditoris rationum munere fungens apud Ducem, tenerrime diligebat S. Vincentium dum viveret, eoque meruit ipsum videre post mortem, tali habitu quali concionari solebat. Complures nautæ Venetenses, in manifestum mortis periculum adducti per tempestatem, votum fecere S. Vincentio : quod cum eorum unus subsannaret, continuo lateris unius paralysi punitus est, ceteri autem salvi ad portum adducti.

Curantur morbus caducus et debilitas oculorum : apparet Sanctus devoto suo : blasphemus punitur,

2 Joanna, vidua Joannis Damon, e summis ædium scalis de gradu in gradum provoluta, non absque magna fœti uteri succussione, arbitrabatur aborsum continuo secuturum : sed invocato Sancto, ut saltem baptismi gratia fœtui suo obtingeret, omni

F se liberam sensit dolore, nec nisi justo tempore edidit fœtum, eumdemque vitalem. Alanus de Cresolis, toto triennio vehementi conflictatus febre, solutus ea fuit, postquam ad Sancti tumulum attulit cereum voto promissum. Eodem adducta femina paralytica Venetensis, rediit domum per se, membris omnibus confirmata : nomen testes non expressere. Guillelmus Roberti, incurabili ab annis quinque plaga tibiam affectam dolens, quod a medicis chirurgisque non potuit, facto ad Sanctum voto impetravit. Idem illapsa in oculum festuca bimestri spatio cruciatus, ut neque videre commode nec dormire posset : oculum cereum offerendum vovit, et suum mox sanum esse sensit. Joannes Boudiden, Veneti commorans, filiam habuit Olivam nomine, cui malum, ignotum medicis, faciem et fauces unamque mamillarum occupavit, et visum simul atque loquelam abstulit, ipsamque spem longioris vitæ. Sed puellæ frater votum fecit de duodecim denariis, annue ad sepulcrum offerendis : et intra quartam horæ partem visum ac loquelam recuperavit ægra, neque totis octo diebus opus fuit ut integre convalesceret.

Prægnans post lapsum salva. curantur febris, paralysis, vulnus tibiæ, oculus læsus, ignotum malum cum mortis periculo

3 Oliverio Rouxel, civi Venetensi, mortuus erat Oliverius filius : uxor non satis mortuum credens quem efflictim diligebat, candelam ori et naribus

[illegible] suscitatur.

applicat

A applicat, et calefaciendis pedibus calentes tegulas : quibus quamvis proficeretur nihil, noluit tamen permittere, ut terræ traderetur corpusculum : sed eo apud se servato, die postera maritum interrogat, numquid non ivisset ad tumulum Sancti oraturus pro filio. Negat ille ivisse se : instanti autem, ut eat, uxori morem gerens, candelam accendit ad sepulcrum, alteramque detulit ad uxorem, quam ipsa quoque ibidem accendi faceret. Non poterat illa a caro corpore divelli longius : ergo templum Franciscanorum ingressa, raptim ibi filium commendat Deo, beatæ Virgini Sanctoque Vincentio, et relicto ibidem pro Missa dicenda stipendio, recurrit domum curatura funus. Redeunte autem, dum adhuc esset in via, una cum desiderio etiam spe videndi filium suscitatum, duos denarios pro eodem annue persolvendos vovet. Mox venienti Dominæ occurrit ancilla, dicitque, ut ante, rigidum frigidumque remanere parvulum. Illa tamen neque sic desperavit : igitur ingressa cubiculum, ubi jacentem reliquerat, vidit eum ad se conversum poscere pomum, quod præ oculis erat, quoniam se aiebat famere. Tunc vero præ gaudio vix sui compos ; omisso pomo currit ad maritum, nuntiat ei suscitatum filium. Venit ille et ridentem invenit, eidemque mater pomum porrigit :
B moxque eum ambo ad sepulcrum ducunt, et gratias agunt . puer vero quatuor annos natus, quod erat diei reliquum sanus cum pueris ludendo exegit.

alius puer ex peste moribundus,

4 Petrina, uxor Joannis Venetensis, undecim mensium filium commiserat nutrici, in suburbio S. Salamonis habitanti : huic domum pestilentia cum infecisset, nuntiatur matri contagio quoque afflatum esse parvulum. Ergo accurrit illa, periculi immemor, et animam jam agentem reperiens, inter brachia tollit, ac domum suam defert. Ibi cum Sancto votum fecisset, ridere mox puer cœpit, et alterius nutricis ubera sugere, absque ulla deinceps vel pueri vel secundæ nutricis vel ullius ex omnibus domesticis noxa. Oliva, uxor Oliverii Lacqueron, duo ænea pollubra perdiderat, tunc temporis scutis aureis duobus æstimata. Ea si recuperaret, vovit totidem se oblaturam ex cera ad sepulcrum Sancti. Ab hoc postridie visitato revertens, ignotum ad fores domus suæ hominem invenit, qui alterum ex amissis ei reddidit, asserens ex furis cujusdam manibus receptum : altero autem die etiam secundum reportavit. Similiter duos scyphos argenteos ablatos ægerrime ferens Joannes lo Clerc, eosdem voto facto recuperavit : filiam quoque, ob haustam luem desperatam a
C medicis, et domesticos omnes servavit indemnes.

res amissæ recuperatæ.

sanantur tres personæ a peste,

5 Joanna, uxor Yvonis le Clerc, peste contracta ; cum jam animam ageret, et de maturando funere tractarent alii ; sub extremum spiritum recordata est voti ad Sanctum faciendi ; et mox amissam recuperavit loquelam, atque intra paucos dies integram sanitatem. Ab eodem contagio moribundam filiam ut commendaret Sancto, sepulcrum adiit Joanna alia, uxor Guillelmi le Maune : actaque ibi in oratione hora dimidia, ægram melius habentem reperit, et intra paucos dies sanam. Domicella Margarita, uxor Joannis de Cresoles, paralytica effecta ac manibus contracta, omnem sui movendi loquendique facultatem amisit : pro qua votum faciens mater sua, de cereo ad longitudinem corporis formando, et decem denariis annue dum filia viveret offerendis, mox ream sese voti sensit. Eidem Margaretæ filia fuit triennis, Isabella de Cresoles dicta : hæc, diebus antecineralibus ludens in domo Henriettæ le Sceaux, ex scalis decidit, et, sanguine per os et caput ac brachia aliasque contriti corporis partes defluente, pro mortua habebatur, sensus omnis ac motus expers. Ad lapsus nuntium perculsa mater tribus vicibus votum facit Sancto, nec enim mortuam esse sciebat.

alia a paralysi,

ipsi puellæ contritum caput,

Illa autem eo momento locuta est : et quamvis capiti sic contrito nullam curationem præsumpsissent adhibere chirurgi, totoque biduo nihil cibi potusve læsa admisisset, mox tamen, ut novum votum nuncupavit mater, surrexit, comedit, bibit, convaluit. Eadem ex alio postea morbo ad extremum vitæ adducta articulum, post inediam octiduanam, simili voto sanitatem recepit. D

EX GALL. GUIARDI

moribundi duo :

6 Matthæum Larans, letali frigore aliisque indiciis omnia veræ mortis signa præferentem, sepeliendum avia sua judicabat, nisi votum mater cum lacrymis fecisset pro filio : qui adapertis mox oculis, tandem etiam sanatus est. Maria, Guillelmi Rolandi filia, decimum quintum diem desperate ægrotans, et octavum jacens absque loquela, cum jam jam crederetur expiratura, surrexit sana, voto pro ea ad Sanctum Vincentium nuncupato. Rolandus Brondic, libere respirandi et ambulandi facultate privatus, remedium, quod frustra quæsiverat apud medicos, invenit ad tumulum Sancti, ad urbis totius Venetensis stuporem. Oliverius Herbelet, tonsor ex Nausay in diœcesi Nannetensi oriundus, Venetensis incola, ex improviso sentiens os sibi in dexterum latus torqueri et linguæ usum impediri, obligavit se voto ad Sanctum emisso, et loco suo os, lingua usui rediit. ad E patroni magnalia publicanda. Joanne de Nova-villa cum pluribus aliis Burdegala Britanniam versus navigante, tam densa cunctos involvit nebula, ut omnem cœli terræque auferret conspectum. Ergo ad tres ingentes scopulos alliditur navis adeo vehementer, ut primo impulsu actum de vita omnes crederent. Ille se navimque et merces suas commendat Sancto, cereum pro corporis sui statura vovens ; et intra quadrantem horæ ea subiit serenitas, quæ sufficeret ad locum qui Pornic dicitur in Britannia tenendum ; utque constaret miraculo concessam, eodem quo appulit navis momento duplicata caligo, in seram usque vesperam duravit.

asthma difficile,

os distortum.

navis erepta naufragio,

et altera inter scopulos periclitans.

7 Dominus de la Barre, cum pluribus incolis Venetensibus ex Hispania rediens, quando navis jam prope tenebat eum portum Britanniæ, cui Penmarch nomen, horribili imbre et tenebrosa procella occupatus, solam mortem habebat præ oculis. Jamque consilii et auxilii impotes, dimissa navigii cura, alter alteri confitebantur peccata, et funibus sese adstringebant bini ac bini ; quia intra duos immanes scopulos medio ex mari assurgentes se jactari videbant, jam inde a prima ad horam Vesperarum. Tandem F succurrit confugere ad S. Vincentii patrocinium implorandum, nudatisque pariter capitibus flectentes genua, et manus attollentes in cœlum, voverunt unanimiter, quod, si a discrimine tam præsenti eriperentur, ab eo loco, ex quo primum conspicerent turres ecclesiæ in qua requiescit, pedites et sola linea veste tecti procederent, a porta autem ad sepulcrum genibus proreptarent. Vix voti sui pronuntiaverant verba, quando ipso in aere vir apparuit amictus albis, qui arreptum navis velum contorsit in partem, unde propitius ventus spirabat ; atque de medio scopulorum fatalium ereptis, in portum Penmarch evadendi facultatem præbuit.

dæmon ex energumena,

calculus e vesica ejectus.

8 Energumena Venetensis, per vim ad Sancti sepulcrum adducta, ibique a meridie ad horam usque Vesperarum retenta, a maligno hospite liberata fuit. Quidam, Brabantus nomine, Picardus natione, de Sancto adhuc vivente nescio quid impudenter effutiens, ita offendit Petrinam uxorem Joannis Boric civis Venetensis, ut imprecata ei sit casum, quo ipsius Sancti auxilio aliquando egeret. Duobus igitur annis post, blasphemus ille in paralysin incidit, quæ os impurum fœde distorsit : ex pœna autem suum crimen agnoscens, sepulcrum ejus quem læserat adivit venerabundus, et a placato retulit sanitatem.

EX GALL. GUIARDI

A Petrus le Bocé, calculo ad modum nucis grandi omnino impeditus urinam reddere, durissimis torquebatur doloribus; et horrendum vociferans, ipso in cruciatu expiraturus credebatur. Vovet pro filio, si convalescat, pater ceream imaginem offerendam, puerumque dum viveret hebdomade quolibet cum accensa candela iturum ad sepulcrum: qui mox ejecto calculo, dolore etiam omni est liberatus.

moribunda ex peste, *mortua ex præcipitio juvantur.*

9 Oliva, Laurentii Hispani mater, peste contacta, extraque spem posita, voto facto frustravit expectationem eorum, qui de morte illius non dubitabant. Joannes Guillot sexennem filiam, Mariam nomine, ex alto [illegible] ipsam mortuamque reperiens, clamoribus suis excivit vicinos. Suadent illi ut ipsam Sancti sepulcro devoveat: ubi statim ac quinque denarios obtulit, redemptam a morte filiam est gratulatus.

sanantur morbus diuturnus,

Alanus l'Abbé a pertinaci anni unius et medii morbo sanatur item, duos solidos et sex denarios annue offerendos vovens, quam nullis impendiis poterat a medicis obtinere. Joannes Qu[illegible]re, Presbyter et sacrista S. Petri Venetensis, testatus est se vidisse

lepra,

Presbyterum leprosum [illegible], cujus morbus cum [illegible] in desperatis, voto se leprosus [illegible] Venetum veniendi ad sepulcrum viri Dei, quem [illegible] humano modo B vitam duxisse [illegible] atque se dedit in viam sanguinem [illegible] ex ore; et quanto plus conficiebat viæ, tanto magis proficiebat ad sanitatem. Cum autem ad sepulcrum venit, omnino sanus, notabantur adhuc in ejus facie præteriti morbi necdum omnino siccata vestigia. Aiebat autem, etiam duplo longioris viæ laborem libenter subiturum fuisse se, pro tali beneficio consequendo.

elephantiasis, *pestis* *recuperantur amissa.*

10 Joanni Gibon filia erat elephantiasi laborans: cui sanitatem impetravit voto facto de curando ad s[illegible] cereo, qui filiæ corporis altitudine et grossitie [illegible]. Similis cerei Missæque insuper curandæ voto, Alana, uxor Joannis Joyaux, mortem a peste imminentem evasit. Eadem scyphos duos argenteos duarum marcarum et totidem unciarum subreptos furto querebatur, et voto facto, pro iis recuperandis spem suam firmans, exaudita est; Namnetensi enim ex urbe, quo furtum suum detulerat nequam, in frusta comminutum, ipsam recepit ab aurifabro quodam.

moribunda consurgit.

Maria, Guillelmi Rolandi filia, minime dubia morte jacebat, deposita, totam unam noctem diemque. Recordantur parentes tabellæ ad sepulcrum appensæ, qua exhibetur reddita infanti C vita, quem mater sua in partes diviserat; et votum quoque pro filia faciunt. Illa autem plorare mox cœpit: quod videns pater ad Sancti accurrit tumulum acturus gratias, indeque revertens filiam reperit edentem, ridentem, ludentem, verbo sanam prorsus, ad stuporem maximum familiæ totius.

sub trabe contrita suscitatur.

11 Cum filia Joannis Michardi ludibunda se supra ingentem quamdam trabem libraret, devoluta in caput subtus eam cecidit, illudque comminutum putrido pomo (verba depositionis sunt) simile videbatur. Accurrit, qui labentem viderat, Oliverius Cadoret; magnoque nisu conatus trabem attollere, inque conatu deficiens, iterato collidit infelicem: quæ plurium auxilio subducta a pondere opprimente, lectoque imposita, totam unam horam mortua jacuit. Post hæc, omnibus, qui una cum mœstissimo patre lectum ambiebant, genuflectentibus et S. Vincentium invocantibus, aperuit oculos, suspirium dedit, intraque duos dies convaluit ad stuporem chirurgorum.

sanguinis fluxus sistitur.

Prædictus quoque Oliverius, per os perque secessum sanguine copioso fluens mensem jam tertium, a medicis denique, nihil amplius præsidii sua in arte reperientibus, morti est addictus: eamdem vero ipse et uxor sua arcuerunt, voventes cereum, totidem quot moribundus libras appensurum, seque ituros ad D sepulcrum in amictu lineo ac pedibus nudis.

CAPUT II.

Miracula patrata in eorum gratiam qui diœcesim Venetensem incolebant.

Sanatur puer moribundus peste,

Quæ sequuntur miracula in variis Venetensis diœceseos parochiis accidere: incipimus ab ea, quæ urbi suburbana est, S. Paterni. Hic grassans pestilitas omnes Joannis Tegat liberos abstulerat præter unicum, qui et ipse jam animam agebat: quare cum alteri defuncto sepulcrum effossurus abiret pater, dixit ei uxor, etiam huic, jam jam expiraturo, fossam facito. Tum doloris impatiens, O miseriam! inquit, itane omnes simul proles aufert Deus? Tandem meliori consilio, pro qualitercumque superstite votum vovit S. Vincentio, multis cum lacrymis duos denarios promittens; eodemque fine mariti frater e vicina domo abiit, sacrificium Missæ ad altare Sancti curaturus. Vix autem dimidium viæ absolverat, quin puerulus cibum poscens, comederet ovum, totusque mox sanus appareret.

mulier caduca et cæca semel iterumque

Joanna, uxor Joannis Aufray, ex Ployengriffet oriunda, sed Veneti tunc habitans, morbum patiebatur caducum visumque amiserat: votum igitur fecit, et utroque malo libera fuit. Sed E negligens præ pudore publicare miraculum ad sepulcrum, quod visitarat ex voto; octavo rursum die, utrumque beneficium amissum doluit, et remedium ab humana arte quæsivit. Tandem a vicinis rogata nullumne emisisset votum pro sanitate recuperanda etiam hac vice, fecisse quidem negabat, sed aiebat jam facere: progressaque ad S. Petri ecclesiam, dum facta peccatorum confessione injunctam sibi pœnitentiam implet ante Crucifixum, ibi extremum cecidit, deinde vero per merita Sancti visum recuperans, etiam caduco morbo libera imposterum mansit.

extinctus fœtus revivisct,

13 Aliettæ, uxori Joannis Jeudy, fœtus in ipso puerperio extinctus cum esset, obstetrici culpam affiicti parentes impingebant: illa probro et dolore stimulata, in genua se provolvit, infantem S. Vincentio vovet, orationem Dominicam recitat: qua finita, qui ultra dimidiam horam jacuerat mortuus, manifesta vitæ signa edidit, usque dum baptismum recepisset.

convalescit moribunda ex peste,

Domicella Joannna Traineaux, uxor Joannis de Coetlagat, liberis sex peste præmortuis, ipsa quoque jacebat moritura, omnium facultatum usu privata. Fecerat illa votum S. Vincentio, ut primum F se afflatam sensit: cum autem jam animam ageret, duplicavit votum maritus ejus; eodemque instanti mentis et loquelæ compos effecta, etiam cibum poposcit ac sumpsit, nec multo post plenam habuit sanitatem.

tempestas sedatur.

Piscatores tres Joannes Gnezon, Joannes Rochelard, et Petrus Carancoux, operi suo intenti ad insulam, quæ Veneto distans leucis octo Malvet nuncupatur, subita tempestate exorta, spem vitæ abjecerant, nisi quam reliquam fecerat nota S. Vincentii potentia: ad hanc igitur implorandam vota faciunt, et continuo tempestas posuit, ipsaque quæ confracta prorsus fuerant retia, ex aquis integra sunt retracta.

mortuus suscitatur,

14 Ceciderat e sublimibus scalis Matthæus, Laurentii Monterray filius; et pro mortuo a cunctis habitus, hora dimidia jacuerat frigidus. Invocat S. Vincentium desperabunda mater, filiique alterum oculum apertum videt: reduplicat preces; et cœptum favorem festinans absolvere Sanctus, plenam deposito reddidit sanitatem.

blasphemus punitur,

Navis Hispanica ad bellum instructa, prope Bellam-insulam deprehenderat lembum, quo Joannes Bars aliique nautæ vehebantur. Hi ne capiantur ab hostibus S. Vincentium implorant, præter Jacobum Parin, nihil veritum socios irridendo interrogare, quomodo ab eo opem sperarent

A rent, qui sibi ipsi opitulari contra mortem non potuit? Hæc dicenti contortum os, loquela ablata, et spiritus pene vitalis extinctus est; ita subito corruit in conspectu omnium. Tam præsenti divinæ ultionis exemplo flexi socii, ipsum quoque cœperunt commendare Sancto; et precantibus illis, sensus quidem et vox blasphemo rediit, os autem distortum ei perpetuo mansit: cujus etiam culpæ pauperculi illi potuerunt adscribere, quod non essent tunc ab hostibus eruti; sicuti intercessioni Sancti attribuerunt, quod paulo post libertati fuerint restituti.

a piratis et naufragio salvati quidam.

15 Rivallum Madec, cum sociis securius navigantem, ceperant Scotici quidam piratæ; eodemque die confracta ad scopulum navi, in eo quem salutis caussa conscenderant lembo omnes perierant. Mali ab aqua extantis corbitam occupat cum suis Rivallus, et invocati Sancti auxilium non diu præstolatus est: vix enim media hora effluxerat, cum bellica navis, eamdem insistens viam, omnes excepit: Ludovica, uxor Joannis Cadoret, identidem cereum accendebat benedictum, ut nati ante novem menses filioli, et tertio jam die a materno lacte omnique alio nutrimento abstinentis, spiritum extremum legeret: interim S. Vincentii recordata, filium ei suum devovet, et mox melius habens parvulus suxit ubera, intraque paucos dies convaluit. Thomasia, uxor Fevrier, filiam suam Joannam, Yberto Niou conjugatam, maligno quodam per caput rheumate sic affectam videns, ut oculi sinistri lumine extincto, exiguus admodum superesset dexteri oculi usus; S. Vincentio commendatam duxit ad sepulcrum; quæ postero die facultatem videndi, nec multo post integram habuit sanitatem.

moribundus servatus,

B

oculi debiles sanati.

incendium repressum

16 Petri Hernou domum comprehendens ignis, matrem ejus jam extinxerat: ille superveniens, et malo, cui nullum videbat remedium, consternatus, protectorem poposcit S. Vincentium: moxque sopitæ flammæ cetera omnia inconsumpta dimisere. Oliverius Bocher mente sana exciderat: vovet ejus pater linteatum se et genuflexum [illegible] a domo sua ad sepulcrum Sancti: [illegible] mentem restituit. Ejusdem ope ad matris [illegible] restituta est vitæ Stephanetta Bellavenne; [illegible] agnovit mater portandi ad sepulcrum cerei, qui filiæ æquaret altitudinem, crucisque ad hoc fabricatæ ut exequiali officio usui esset. Joannæ, uxori Oliverii Quersacq, manus pedesque dissolverat paralysis: sed votum Sancto nuncupatum sanitati restituit. Oliverium Colet, maritum suum, urgebat Alieta, ut contactæ pestilenti aere filiæ sarcophagum pararet: verum ille ad sepulcrum Sancti adire maluit, indeque revertens loquentem invenit filiam, quam a biduo omnis loquela destituerat, et eamdem ex integro vidit in brevi sanam. Similis lues Bandicum quemdam et uxorem ejus ac geminam prolem afflaverat: qui omnes cum ab humanis remediis longiorem non possent vitam sperare, eamdem facto voto a propitio sibi Vincentio impetrarunt. Simile votum a simili malo certaque morte etiam Guillelmam Travers exemit. Eumdem favorem uxori ac filio moribundis obtinuit Joannes le Gnenegou; pro filio vero ceream vovens imaginem, insuperque promittens, quod uxor sua, si convalesceret, linteata et nudis pedibus Sancti sepulcrum visitaret. Pestem quoque et imminentem ab ea mortem evasit voto Margarita, uxor Joannis le Seigneur. Eadem in suo indusio venit ad sepulcrum sancti, expletura votum, quod pro moribundo nepote non frustra fecerat.

amentia sublata,

mortua suscitata, sanata paralysis,

C

peste morituri plures servati.

17 Uxorem Oliverii Baliquet ardens febris ad mortem præcipitabat: nisi ab ea se redemisset, denariis quinque ad sepulcrum oblatis. Joannam quoque, Maturini Gauterii conjugem, intercus aqua tres jam annos prohibebat ambulare: sed in indusio supra sepulcrum deposita manibus alienis, suis inde pedibus domum revertit liberata. Nihilominus subitam sanitatem accepit Joanna, filia Guillelmi Riou, amisso loquendi usu moribunda, mox ut Sancto fuit commendata. Joannes Bocher cum Venetensibus aliis piscatum exierat ad Bellam-insulam, quando piratica Anglorum apparuit: contra quam cum S. Vincentii opem Venetenses implorarent, disparuerunt ab oculis Angli. Testatur autem idem Joannes, vitam sibi miraculose servatam eo vespere, quo non sperabat visuram se crastinam, nisi pestilens virus depulisset votum rite conceptum. Festo S. Michaelis die, mortuam ab hora [illegible] judicio omnium filiam Petrinam, Sancto commendavit Petrus Maurec, cereum pro ejus statura longum voto promittens; et illa stupentibus cunctis viva surrexit. Tantum non mortuus erat Gamettus Metrea, eique tumulando jam paratus sarcophagus; quando pro filio votum fecit pater, et sanum recepit. Ejusdem Gameti uxor Yvona, simili intercessione visum recuperavit amissum. Veneto Ropellam navigabat cum pluribus aliis Petrus le Moel: qui orta, qualem numquam senserant, tempestate validissima, cum portum desperarent, singuli cereum Sancto voverunt; et tranquillo mox mari, propositum iter feliciter decurrerunt. Denique Joannes Alhelec, [illegible] suum equum ubique requirens, cum facto voto pagum quemdam transiret, equi sui hinnitum audiit ex proximo stabulo; eoque reserato, reperit quem quærebat.

sanantur febricitans, hydropica,

D

EX GALL. GUIARDI

moribunda.

repelluntur piratæ.

juvantur moribundi duo,

mortua una

et cæca

tempestas sedatur

E

equus amissus recipitur

16 In parochia Divæ Virginis de Mene succensa pestilentia, Radulpho Ro[illegible] ita inflaverat guttur, ut bovino pulmoni comparandum videretur, sputumque extremis in labris haberet; sine mora autem illud detumuit, cum pro eo votum uxor sua fecisset, et postridie sanus ipse ex integro fuit. Duobus ibidem pestiferis carbunculis infecta Guidona quædam Guillou, tertium diem jacebat vocis et mentis expers; cui [illegible] voto [illegible] pro ea nuncupatum, [illegible] atque in indusio Sancti sepulcro.

pestiferi sanati,

19 In [illegible] S. [illegible], Yvo le Housec, ex [illegible] erat in pectore [illegible]. Tandem etiam quatriduo [illegible] privatus. Verum autem cum uxor sua Oliva Sancto vovit, quo levamen senserit, et intra octiduum sanus fuerit, obligatus annue ad quinque denarios suo curatori pendendos. Ad eumdem [illegible] genibus repens Joannes Terrier pro filio moribundo eumdem in reditu prorsus sanum reperit. Intra octo dies sanatus quoque fuit puer, filius Joannis le Bouteiller, ex eminentiori [illegible] destitutum [illegible] sepulcrum recurrerent [illegible]. Peste moriebantur filiæ duæ Joannis M[illegible], quarum pro una decem, pro secunda quinque denarios vovens S. Vincentio, vivam utramque servavit. Moriturum quoque credebat se Joannes Seaby, impetuoso equi calce sic percussus, ut trium hebdomadarum spatio neque dormire posset, nec comedere: sed eodem tempore, quo ad altare Sancti Missam dicendam ejus uxor curavit, decem quoque [illegible] denarios vovens, sublevari se sensit, nec diu post ex integro sanum.

alius moribundi,

F

et ab equo percussus.

2[illegible] In oppido Hennebont commorabatur Joannes Timoy Briocensis natu, sedecim mensibus crudeli afflictus podagra, totum non pedem tantum, sed crus ipsum ligante: hic ad sepulcrum S. Vincentii accedens adminiculo alieno, ibique sublevatus, suis ipse pedibus, nullius fulcri indigens, domum regressus est. Ibidem mater Theobaldi Lieset, vovendo quod dictum sepulcrum visitaret, amissam videndi facultatem recuperavit. Dominus de Capite-nemoris, parochiæ de Bubri nobilis incola, ita afficiebatur S.

item podagricus,

cæca,

Vincentii

EX GALL. GUIARDI

A Vincentii concionibus audiendis, ut ea sola de caussa ipsum per totam Britanniam sit assectatus, usque dum Venetum reverteretur : quod obsequium mortuus Sanctus memorabili compensavit beneficio. Nam cum filius, ei tenerrime dilectus, Joannes nomine (cujus in lasciviori adolescentia factus erat, non lege, sed natura pater) ex Normannia veniens, hausta quæ per argenti minera fluebat aqua ita intumuisset, ut ad genua propenderet distentus venter, umbilicus procidens grossitiem ac longitudinem brachii æquaret, et inflatum guttur non permitteret oculis liberum in terram despectum; adduxit eum pater suus ad medicos Ducis; his autem remedium nullum idoneum reperientibus, eumdem reduxit domum, victimam brevi securturæ mortis : quæ etiam credita est abesse propius, postquam tribus septimanis, vocis cibique ac potus expers, non nisi pauculas vini guttas transmitteret, ori immissas per dentes, inserto violenter cultro utcumque reseratos. Jam lintea mortualia parabantur, quando avus adolescentis, qui velut legitimum amabat hunc suum nepotem, magna cum fiducia preces ad S. Vincentium pro eo dirigit. Nec mora, oculos aperit infirmus, fari incipit, magnaque cum violentia ex prorumpentis umbilici abscessu ejectat calculos ad sexaginta, B subsidenteque tumore momento pene temporis convalescit, cum ingenti stupore præsentium, ac deinde itinere leucarum decem, nudis pedibus soloque indusio tectus, ad sepulcrum Sancti supplicabundus abit. Eodem se iturum vovens Petrus le Navesic, pestem excussit, a qua mortem timebat.

misere tumefactus

et jam moriturus,

21 In parochia Elvensi magno membrorum omnium languore et capitis diuturno dolore laboraverat vir nobilis, dictus Guillelmus : qui ad sepulcrum veniens, cum intra utramque tumbam se collocasset, surrexit inde, sanus si unquam. Ibidem febrim, novem mensibus torquentem, expulit Joannes Bolorec; nec deinde reducem eam sensit. Domicella Joanna le Moigne, uxor Joannis de Noyal, obtulerat homini non satis noto haustum vini, deinde per leges urbanitatis coacta ex eodem potare vitro, non quidem bibit (exhorruerat enim, cum vidisset hospitis sui os et labia fœdi contagiosique morbi indicia præferre manifesta) libavit tamen extremis labiis : adeoque præsens malum sensit, ut in terram corrueret, et letali correpta frigore per horas duas, neque loqui quidquam nec sentire posset. Consternatus cum iis qui aderant maritus, cum nesciret unde remedium speraret, ad Sanctum recurrit Vincentium, solidos quinque vovit : illaque mox locuta C est atque convaluit. Henrietta le Noblan, viginti quinque annos nata, mentis vocisque expers jacebat ex peste, paratusque expiraturæ mox sarcophagus erat : sanitatem tamen illa recepit, postquam pater ac mater puellæ vovissent cereum sarcophagum Sancto, plurium ejus miraculorum recordati. Extinctum pene toto triennio visum implorata ope ejusdem Sancti, Joannes Corte ibidem recepit.

depelluntur pestis, languor, febris, letalis syncope,

curantur ex peste contracta, amentes,

22 In parochia Mussuillac, Mariæ filiæ Guilielmi Terrovin et uxori Joannis le Duc, phrenesim attulerat pestilentia, eoque redegerat miseram, ut nonum diem nihil vel comederet vel loqueretur : hinc afflictus pater ad ecclesiam S. Petri Venetensis se vertit, filiam S. Vincentio devovet : mox loquitur illa, et cito convalescit. Indidem venerat Indulgentiarum caussa Oliverius d'Auonal, visisque quæ Veneti fiebant miraculis, eorum relationem fecit uxori. Ambo igitur voverunt Sancto, quod ipsi sisterent filium suum, adeo infirmum, ut integro fere anno formare vocem non potuerit : hoc autem statim ac fecere, locutus est, et ante triduum plene convaluit. Gemino pestilenti carbone ictus Joannes Guezel ad mortem tendebat, una cum filio similem carbonem D ferente : cum eodemque servatus in vivis est per uxorem, pollicitam denarios septem ad sepulcrum offerendos. Totidem locis pestem receperat Petrina, Yvonis le Dagant filia, et postquam sine voce, visu, cibo, pastu quinque dies jacuisset, paratus ad sepulturam sarcophagus erat : sed hunc cum decem denariis Sancto vovere maluit moribundæ pater, eademque nocte queri illa, loqui postridie, mox autem integre convalescere cœpit.

puer infirmus,

pestiferi moribundi.

23 Ex parochia Ploevignier venit Guillielmus le Mareschal, a molesta tredecim mensium febri curandus : votumque obtinuit, noctem unam supra Sancti sepulcrum dormiens. In eadem parochia, amissis pestilentia liberis sex, postremam quoque Catharinam morti proximam videns pater, Joannes Micolahic, eique sarcophagum apparari : cum precibus accurrit ad Vincentium, et prompta filiæ convalescentia recreatus inter tot funera est. Ex tribus ibidem fratribus, eadem afflatis lue, solus superfuit Joannes Richard, quia se Sancto commendavit. Tertium filium, post mortem duorum, simili extingui peste dolens Joannes le Gloavec, cum uxore sua vovit candelam et imaginem ex cera, quotannis offerendas ad sepulcrum : ipsaque hora sanus puer lo- E qui cœpit. Promissis ad idem sepulcrum solidis decem, copiosum sanguinem per nares jecit Petrus Yvelin; et convaluit a peste, quo certo extinguendus putabatur. Sinistri oculi visum, quem illapsa castaneæ testa sustulerat, invocatus S. Vincentius reddiderat; negligentibus votum implere parentibus, rursus eumdem amisit Maria, filia Oliverii Avanture : culpam igitur agnovere et resarcivere illi, Venetumque venere; ubi cum tantum a S. Petri ecclesia iidem abessent, quantum bino jactu metiri lapis posset, denuo visum recuperavit puella. Similem negligentiam complendi voti, pro filio moribundo facti, Yvo Cudel simili modo mulctatus doluit, et nudis pedibus ac linteatus veniens ad tumulum, iterato mortem a puero depulit. Oliverius quoque Meithezour pro recepto, quem pene extinctum duobus mensibus doluerat, visu, reus duorum oculorum ex cera ad sepulcrum ferendorum, cum voti oblitus esset, septem hebdomadis infirmus decubuit; et culpam confitens sanitatem recepit, ubi promisit se publicaturum miraculum. Denique Joannes Sancti, in jam dicta parochia mensem totum affixus lecto, seque mori existimans, quia non modo non ambulare, sed nec edere aut bibere jam amplius poterit; annum quinque denariorum pensionem cum imagine cerea F vovit Sancto, et mox vocem sibi dicentem audit : Surge sanatus es. Veritatem facti probavit ipse, postridie ad sepulcrum se sistens.

ingrati pro sanitate eumdem amittunt,

votum solventes recuperant,

sanatur moribundus.

24 In parochia Martyrum pestis afflaverat Yvonis Stephani geminam prolem; quam cum totidem candelis voverunt parentes ducendam ad sepulcrum Sancti, et sanitate secuta votum solverunt. Proximam quoque ex eodem morbo mortem expectabat Joanna, vidua Yvonis Brechgnan, per octo dies videndi, loquendi, edendi, bibendi facultatibus destituta : sed mox, ut mater sua viginti denarios, quoad viveret Sancto offerendos, vovit, loqui cœpit ac brevi convaluit. Totidem diebus alienus a mente propter pestilentiam, agnoscebat neminem Guillotus du Chesne : nihilominus vitam servavit, voto a consanguineis nuncupato de Missa ad sepulcrum S. Vincentii curanda. Voto quoque denariorum decem Guillielmus de Launay emit filio, ab ortu muto, loquendi facultatem : eidemque Sancto vovens sese Ægidius Thomason, liber a morbo caduco fuit.

curru a peste

aliusque morbis voto facto ereptus.

25 Peste infectissima erat parochia dicta Limerzel, qui autem intacti adhuc supererant cum Rectore processionem instituerunt ad sepulcrum Sancti, sex leucis distans; et promptam mali cessationem adepti

A adepti, plures pagos exemplo suo ad simile beneficium sperandum obtinendumque exciverunt. Ibidem quidam Petrus Cantor fuit, cui ex gravi morbo facies retroversa permanserat annis septem : hic eodem venturum se quotannis vovens cum certis quibusdam eleemosynis, venit ut voverat, sanatusque per annos aliquot votum tenuit, quod ubi neglexit, versa est denuo in dorsum facies; et ille sanatus denuo, ne sæpius hoc pateretur accurate quotannis votum suum exolvit.

versa facies restituitur.

CAPUT III.

Alia miracula diœcesanis Venetensibus concessa.

In parochia Sulniac peste infectus Guilielmus le Marchadour, cum ingenti admiratione jacuit per menses duos, vocis, visus, potus atque cibi expers : tandem vovit Sancto filium parens, et hic sanatum se subito videns, addidit votum denariorum quinque, pro singulis quos deinceps viveret annis. Eodem morbo graviter affectam duabus in partibus, et loquela destitutam filiam, Petrus Bobes servavit in vivis, idem invocans patrocinium. Pestem quoque B a se depulerunt Joannes et Henricus le Boneil fratres, cum vovissent venturos se ad sepulcrum linteatos, et ceream imaginem allaturos. Quatuor fere mensibus neque somnum ceperat neque urinam reddiderat Joannes Madec, quare apud omnes erat conclamatum de vita : servavit hanc tamen, sanatus intra quinque dies, post votum factum de quinque solidis cereoque ad sepulcrum. Ex dorsi atque renum dolore ingenti tam infirmus erat Guilielmus Rolandy, ut ægre se commovere posset : cui cum aliquis negasset, unquam surrecturum a morbo, vovit adire tumbam S. Vincentii, ibique denarios duos offerre : et eodem momento sanitatem recuperavit.

Invocato S. Vincentio varii a peste sanantur

alii a dysuria,

27 Ex Menguyo in parochiam Grandis-campi veniens Nognoalus de Capite-nemoris, vidit domum Joannis Herue sic ardentem, ut humano auxilio non superesset locus ; ad hoc spectaculum vir ille nobilis, intimo commiserationis affectus tactus, pauperculi ædes commendavit Sancto, quem fuerat tota dum viveret secutus Britannia. Invocantis se preces exaudiit Sanctus, et domus illa, quamvis paleis tecta, parum admodum apparuit læsa ; imo qui intra eam cunasque suas relictus erat infans damnum nullum sensit. Uxori ejusdem nobilis sic intumuerat venter, undecim mensium spatio, non sine doloribus C magnis, ut gemino fœtu gravida crederetur, donec consulti Ducis medici judicaverunt malum ignotum et incurabile esse. Videns ergo maritus eam deficere, hortatus est ut in S. Vincentium fiduciam haberet : quæ cum eo votum faciens, nocte sequenti vehementiori vomitu secessuque ita exoneravit sese, ut intra triduum prorsus sana, nudis pedibus ex suis ædibus de Menguyo ad sepulcrum S. Vincentii venerit. Nudis quoque pedibus et linteati ex parochia prænominata Grandis-Campi venerunt undecim, quibus salutare contra pestem fuerat votum Sancto fecisse. Joannæ quoque Pinchon profuit votum, ab alio pro se factum, et eo in articulo, quo sarcophagus parabatur.

et nephritide :

incendium extinguitur

tumor ventris sanatur,

et in multis pestis,

28 In parochia Questelbertz peste sublatis ceteris liberis, unicus, isque jam moribundus, Guilielmo Zufi erat super : qui mortem a filio feliciter arcuit, facto ad S. Vincentium voto. Indidem veniens Martinus Guenregou Licentiatus Juris, ut a quartana febri liberaretur, supra Sancti sepulcrum recubuit, ibique postremum febris accessum sensit. Ad eamdem tumbam allaturum se imaginem ceream pro filia moribunda vovit pater, parochiæ jam dictæ inquilinus ; illaque mox loqui cœpit, et cibo sumpto sanata fuit.

item quartana

moribunda servatur,

Petrus quidam de Riparia minabat equum, fruges ad D molam laturum : qui calce feriens alterum ejus tempus, ita gravi illud percussit ictu, ut cranii rupturam multus sanguis et subita mors secuta sit. Accurrit mater, accurrit ad clamorem ejus vicinia tota, et orbam, qua possunt, solantur ratione. Illa nihilominus jussit in lectum suum deferri cadaver, ibique prostrata in genua, cœpit pro restituenda filio vita Sanctum invocare Vincentium : addidit et votum, quo nuncupato, convertens se filius quærit a matre, quis se istic deposuisset. Exponit illa quid acciderit : vicinos convocat gratulabunda : mirantur illi vivum videre, quem crediderant mortuum; neque minus quando intra paucos dies viderunt sanum consolidato vulnere, cujus curatio, ut mortuus non fuisset, longum omnino tempus requisivisset.

EX GALL. GUIARDI. diffracto cranio mortuus resuscitatur

29 In parochia Ambon agebat animam filia Joannis Quelas, quem absentem accersivit uxor sua, provisurum de sepultura defunctæ. Accurrit ille propere, ipsaque in via S. Vincentium invocat, et domum veniens filiam reperit prorsus sanatam, eo ipso momento, quantum ex intervallo loci licuit cognoscere, quo votum pater nuncupaverat. Eidem post mortem Ducis in ejus consilio lis gravis versa- E batur contra Joannem Venetensem : qui cum formidatus esset cunctis, quærenti pro caussa æqua patronum nemo inventus est qui vellet eam litem suscipere. Igitur ad sepulcrum accedens rogavit Sanctum, ut alicui inspiraret mentem ad hoc, animumque pro rei æquitate imperterritum : et egressus e templo obvium habuit Henricum Combalam, causidicum et procuratorem Namnetensem ultro quod cupiebat offerentem. Grassabatur in jam dicta parochia pestis, et plerosque auferebat incolarum : ergo liberis suis, quos septem habebat, metuens Joannes Simon, omnes quidem commendavit Sancto, pro duobus autem, quos amabat tenerius, votum fecit trium solidorum et denariorum quatuor, si saltem hi servarentur in vivis. Exauditum pro his eventus docuit : nam cum omnes afflasset malum, duos hosce solos non sustulit. Oliverio quoque Colenou versantem extremis in labris spiritum mater sua retinuit, vovens nudis pedibus et corpore linteato accedere ad sepulcrum Sancti ibique, Missam dicendam curare.

servatur alia moribunda.

patronus in judicio invenitur,

varii liberantur a peste.

dolore diutino,

morbo caduco.

30 In parochia Sene, Yvo Davo, Presbyter, convaluit a dolore, qui anno uno et medio difficilem admodum ei fecerat incessum, precibus ad sanctum fusis : similique modo Catharinam uxorem suam a F morbo caduco liberavit Joannes le Franc. In parochia de Sentene jam jam expiratura jacebat ex peste Ludovica, filia nobilis viri Yvonis de Loquemereh : quam voto facto quia meruit sanam recipere mater, gratias actura Venetum accessit, atque a porta ecclesiæ ad sepulcrum Sancti genibus reptare voluit. Ibidem brachium ex morbo sibi credidit periturum Petronilla, vidua Joannis Ahayo, nisi invocatus Sanctus præsidium tulisset. Filia quoque Alani Alanon, Joanna nomine, mente capta et furiosa, eodem die mente et corpore sana ceream imaginem ad sepulcrum tulit, quo votum pro se mater fecerat. In parochia Marzen duobus cæcis reparatus per Sanctum visus est, qui eo nomine gratias acturi venerunt. Joannes Damon scilicet, et Guilielmi Cazre uxor Petrina. Guilielmus autem intercessione eadem vitam conservavit duobus filiis, quos duabus in partibus pestis attigerat, cum viginti denarios vovisset ad sepulcrum ferendos.

pestilentia,

stupore brachii,

rabie,

cæcitate,

31 In parochia Ploeneres habitabat nobilis Domina Oliva Coetsal, vidua quondam Silvestri de Lorneloux; cui filius post morbum dierum septem mortuus est. Ipsa igitur, quoniam S. Vincentium viventem cognoverat, et erga demortuum magno tenebatur affectu ; mandavit uni famulorum, ut cadaver parvuli linteo

puer defunctus suscitatur.

ex Gall. Guiard.

A linteo induto assumeret in equo, Venetumque ad domum suam de Quelonevain deportaret, sepulcro Sancti superponendum. Eunti se quoque comitem junxit; utque erat desiderii impotens maternus affectus, mandabat identidem famulo, inspiceret filium, si nondum revixisset, sed frustra semper. Ergo pervenitur ad sepulcrum, eique imponitur exemptum linteo sepulcrali corpusculum: mater vero in genua se dat, Deumque rogat ut, si, quemadmodum credebat, Sanctus esset Magister Vincentius, vita filio redderetur: eodemque momento reviviscens defunctus ridere cœpit, et cerasa quæ secum pertulerat famulus puerili aviditate comedere. Atque hoc secundum fuisse miraculum, quod est in S. Petri ecclesia publicatum, testabatur matrona, seque exinde annis singulis ivisse, et porro ituram ad sepulcrum cum oblatione duodecim denariorum: eademque asserebat, ipso quo filius suus resuscitabatur tempore, advenisse qui alium puerum adferebant, asserebantque S. Vincentii ope revocatum ad vitam, postquam ei mater prægnans, humanæ carnis appetitu agitata, caput bifariam diffidisset; cujus rei testimonium dabat linea, inter partes miraculo unitas conspicua.

imponitur sepulcro:

item alius cui caput fissum erat.

B 32 In Parochia Theix, gemina peste moriebatur Joannes filius Aufredi Pezron, quem in vivis retinens pater suis, reum sese agnovit voti, quo pollicitus erat una cum filio accedere nudis pedibus inque indusio ad sepulcrum Sancti. In Pleudren sanus surrexit e lecto, cui biennio jacuerat affixus, quidam Guilielmus Langorez dictus, cum sese Sancto obstrinxisset per votum. In Lavara quidam Joannes Guinqueron, nec brachia nec crura movere poterat toto mense, imo nec dormire nec edere quidquam; donec annuam decem denariorum pensionem Sancto vovit. In Guegon uxorem et duas ancillas, peste sublatas, extulerat Joannes le Quelem; ipse autem ut præservari mereretur effecit, vovendo quod nudis pedibus atque indusio tectus ardentem cereum ad sepulcrum ferret. In parochia dicta Moustoner Gueheno, equum amissum tribus diebus frustra requisiverat nobilis vir, Bonabas de Celledon: reperit autem eodem die, quo duos solidos se portaturum Sancto vovit. In oppido Rochefort obierat Francisca filia Nicolai le Conte, qui Duci Britanniæ Consiliarius et Auditor Cameræ rationum erat: prius autem quam sepulturæ aptaretur, votum vovit uterque parens, de argenteo duarum marcarum calice C offerendo; quodque si filia suscitaretur, nudis pedibus et linteata ad sepulcrum ejus iret mater: quæ voti rea illud continuo implevit, quamvis hiberna tempestas et grande sex leucarum intervallum potuissent suadere dilationem.

peste aut aliter laborantes sanantur,

equus amissus inventus,

mortua suscitatur una

33 In loco Monachorum dicto, peste contactus Henricus de Renangol agebat animam vocis expers: convaluit tamen mox ut amici scutum aureum pro ejus incolumitate voverunt. Idem beneficium simili in articulo, in parochia de Ploegmelen Yvoni Marec obtigit. In parochia autem S. Majoli jam expiraverat uxor Joannis de Coveto: maritus tamen jactura mœstus, ascendit in collem, ex quo ecclesia S. Petri Venetensis conspici poterat, et S. Vincentium orat pro resuscitatione uxoris. Neque frustra: domum redux vivam et comedentem reperit; ipsaque, nuda pedes ac linteata, factum a marito pro se votum implens, patratumque in se miraculum narrans admirationi cunctis fuit. In parochia Guergh, arthritis inveterata annorum trium, humeros brachiaque Joannis Sigilliferi sic impediverat, ut iis non magis uti posset quam si nulla habuisset: qui postquam pluribus Sanctis se devovisset, experientia didicit quod sanitatis sibi reddendæ laus fuerit S. Vincentio reservata. Ejusdem auxilio Guilielmus

alteraque:

sanantur [illegible]

peste infecti,

cocles,

Anaelus, in parochia de Languidic, liberatus est a D peste, ex qua non credebat se posse convalescere. Eodem in metu dudum versabatur Joannes Gaudomary, geminis in partibus se malum traxisse videns: vixit tamen, quia nudis pedibus linteatumque ad Sancti tumulum iturum se vovit. In parochia de Badeu, oculi dextri lumen amiserat Petrus Prederet, factoque voto recuperavit. Auditum vero recepit Thomas Boursec, quia cereas aures tumulo appendendas promiserat. In Noyal Pontivi, a Stephanus le Moyer extremum duxerat spiritum: postera tamen die Veneti se sistit ad sepulcrum Sancti, cum stupore omnium servatus in vivis, voto, quod pater suus nuncupaverat, Sancto.

surdus.

moribundus a

35 In Ploemur femina quædam amens restituta sibi est, facto pro ea ab amicis voto. Petrus Cardier, parochiæ sanctæ Crucis incola, fracta ad Meandum navi mergebatur in mari, natandi ignarus: itaque Deiparæ Virgini Sanctoque Vincentio commendavit se, eodemque momento sursum ascendens, invisibili quadam manu sustentari se sensit, deindeque asseri uni impositus (modum ignorabat ipse) pervenit ad littus, unde plus quam leucarum quatuor spatio aberat, decem ipsas horas super undas fluctuans. E Curatæ sunt a grandi dolore capitis filiæ Yvonis du Beisit, Domini parochiæ Pluale dictæ, per impositionem manuum S. Vincentii, in Abbatia de Precibus S. Mariæ nuncupata; quod quæ testata est Petronella de Barzualem, dictæ parochiæ inquilina, addidit seque quoque multos favores ejusdem Sancti interventu obtinuisse: ad quem etiam facto per patrem voto, ibidem sanitatem recepit filius Joannis Davion, qui visus vocis et cibi expers per octiduum jacuerat. Uxor Simonis Tutgual, in parochia de Quiberon, gradiendi facultate ab anno destituta, sanitatem per mariti votum recepit. In parochia S. Evæ, voto facto revixit puer, qui nuper in cunis erat repertus mortuus, et filius cujusdam a Kerambo cognominati, visui redditus est eodem tempore, quo pater suus ad Sancti monumentum orabat.

insana.

juvantur submersioni proximus,

capite dolentes,

moribundus, b

debilis,

35 Olivarius de Quinsec, Hennebonti Seneschallus et Ducis Consiliarius, cum in parochia Sarzau ad Joannem Surzur divertisset, vidit hospitis filium animam agere, pro eoque sanctum invocavit Vincentium: mox autem loqui cœpit æger et postridie apparuit totus sanus. In parochia Plumergat quidam Joannis Cadoudal occupabat pestis, qua ne extingueretur votum fecit S. Vincentio, ejusque se reum postridie agnovit: uti etiam pro filia sanæ menti F reddita, a qua prorsus exciderat. In parochia de Questembert, adeo per annos duos infirmus jacuerat Joannes Plonger, ut ægre comedere aut dormire posset: hortatur uxor ut S. Vincentio quinque solidos voveat: respondit ille, nescire se an Sanctus esset, quia jam vovisset denarios quinque, et tamen nihil sensisset solatii. Iterum inquit, uxor ei te commenda, et quos dico quinque solidos, vove. Fecit et eodem instanti convaluit. In parochia Gueheno, filia Guilielmi le Gulchet, Ludovica nomine, quem post parentis votum recuperaverat oculi dexteri usum, votoque dilato rursum amiserat, eodem impleto recepit denuo. Joannes Querre, in parochia Quistinic, septimum annum immani ventris torquebatur dolore, qui tandem in inguine adeo enormem aperuit plagam, ut per eam foras procederent intestina, nisi applicito laneo panno continerentur. Suadebant amici ut S. Vincentii experiretur auxilium, ille autem majorem in medicis collocabat fiduciam. Tandem tamen, nihil eos proficere videns, devovit se Sancto, intraque decimum diem sanata est plaga alias incurabilis.

alius moribundus,

peste tactus,

amens

graviter infirmus,

cocles,

læsus in inguine

36 In parochia Gaorn, quinque hebdomadis jacuit affixa lecto uxor Petri Guilermi, cibi et somni expers

moribunda.

A expers, itaque receptis Ecclesiæ Sacramentis se parabat ad mortem. Sed maritus ut non moreretur effecit, vovens annuos quinque denarios dum viveret, si uxor convaluisset, uti mox factum.

arthriticus,

Arthritim in humeris brachiisque tertio anno ferebat Joannes le Scellour, parochiæ Guern inquilinus : a qua voto facto sanatus est.

peste afflati tres.

In parochia Treffleau votum faciens Petrus Loard, de quinque solidis ad canonizationem juvandam, totidemque denariis annue offerendis, si evaderet periculum, in quo se videbat, conjuge, sorore et quinque liberis peste extinctis : luem quidem contraxit ipse, sed mox convaluit. Idem omnino pro filio vovens Petrus Legat, animam egredientem retinuit in corpore : erat autem inquilinus parochiæ Ploescob, ad quam etiam spectabat nobilis ille Silvester Lerneloux ; cujus filium supra suscitatum diximus.

c *moribundi Puella et puer*

In oppido *c* Malestricto (cujus Domina una cum Ducissa semper adfuerat S. Vincentio extremum ægrotanti) mortuo Sancto agebat animam filia Bertelotti Percherel, pridem surda : pro cujus vita cum vovissent parentes, quod pariter omnes pedibus nudis tumulum sancti visitarent, auditum illa, et intra paucos dies sanitatem recepit. In parochia Missiriac a morte rediit Guilielmus Guichoux, ex parentum voto suscitatus.

B *morbo caduco laborans,*

Votum pro filia, a morbo caduco liberata, solvere negligens Alanus le Clenicho relabentem vidit : maturavit igitur exolvere sese, neque deinceps relapsa est unquam, erat hic incola parochiæ S. Congari.

et claudus.

In parochia autem S. Croverii claudus quidam Joannes Avise, experiri volens eorum fidem, qui a S. Vincentio rectum sibi promittebant incessum, comperit minime vanam fuisse.

ANNOTATA.

a *Ad distinctionem alterius* Noyal, *intra primum ab urbe Venetensi lapidem siti. Est autem Pontivi diœcesis Venetensis oppidum : ne Pontivium in Picardia Comitatum hic intelligat aliquis,*

b Abbatia de precibus B. Mariæ *Monachis Cisterciensibus fundata circa an.* 1250, *ad oram oceani, ubi in eumdem Villania incurrit, ut istic preces pro naufragantibus fierent : est que in diœcesi Venetensi, de qua vide multis Argentræum.*

c *Vulgo* Malestroit *super Dunstam fluvium.*

CAPUT IV.

Quædam miracula, aliorum Episcopatuum Britannicorum diœcesanis facta.

C In reliquis Britanniæ Episcopatibus facta quoque complura miracula sunt, quorum hic pauca commemorabo.

Redoni sanantur moribundi puer

Redonensis diœcesis oppidum est Rotonium, vulgo Redon : hic filium in extremis constitutum videns Dionysius Brehant, conscenso celeriter equo Venetum properavit, S. Vincentii imploraturus auxilium, et Missam ibi dicendam curavit. Nec dum exierat templo, cum supervenit vir quidam, eique nuntiavit quod filium ejus vidissent miraculose sanatum.

a *et Abbas*

Ibidem S. Salvatoris *a* Abbatia est, in qua venerabilis Abbas Yvo decumbens, desperabatur a medicis : igitur ipse, qui sanus viventis adhuc Vincentii fuerat admirator, mortuum invocat moribundus ; vovetque se curaturum imaginem, quæ in ecclesia publico exponatur honori, si fuerit canonizatus : interim jubet cantari Missam, in qua ipsius commemoratio fiat. Obdormiscens autem, visus est sibi videre Sanctum, D. Benedicto dicentem hæc verba : Curemus hunc ægrum. Ad quæ experrectus, ridere cœpit, et quod audiverat videratque narrare Religiosis. Neque fuisse somnium eventu patuit : nam postero die sanus surrexit.

AUCTORE GUIARDO in diœcesi Redonensi cæca,

Ejusdem diœcesis cæca D quædam, cujus nomen testes reticuere, auditis S. Vincentii miraculis, promisit se illius visitaturam sepulcrum, receptoque mox visu votum implevit.

et caducus.

In Fano denique S. Albini, du Cormier dicti, cum esset Rolinus le Mee Dinantensis, ab annis septem morbum caducum patiens, consanguinei ejus commendarunt eum S. Vincentio, nec unquam postea est relapsus.

in Nannetensi catharrus periculosus,

38 In Nannetensi Episcopatu, Ploemelensis parochiæ Rector testatur, vidisse se civem Nannetensem, cujus sibi nomen de memoria excidit, qui catarrho quodam fuerat annis quatuordecim impeditus ne posset ambulare : quin et mortem sibi ab eo metuebat nisi ad sepulcrum Sancti sanitatem obtinuisset.

et leprosa sanantur

Ex Blaing parochia votum adeundi sepulcri implens Joanna, vidua Joannis Durand, meruit a lepræ morbo curari.

juvantur periclitantes a piratis.

Guerrandæ in parochia S. Guingualoei habitabant quidam, quorum præcipui, Mauritius Gilles, Yvo Calven, Joannes Jaquin, Nicolaus Nihau, et Nicolaus Curtnay : qui inter piratas Anglos deprehensi, cum se vita bonisque spoliandos crederent, omnes se prostraverunt in genua, S. Vincentii implorantes misericordiam, pollicentesque quod Guerranda Venetum nudis irent pedibus et linteati. Mox E autem ventus impetuosior piratas ad dimidiam leucam removit : qui cum identidem remis incumbendo proximos se prædæ crederent, iisdem votum replicantibus, identidem repulsi agebantur retro; donec in portum subducta navis est : nec distulerunt votum implere, et quisque pro facultate offerre aliquid.

moribunda,

Guerrandensis item nobilis, Joannes Jolan, moribundam neptem Catharinam de Karccabut commendans Sancto, eamdem cum stupore omnium subito sanam vidit.

veneno infecta,

Veneno infecta erat Joanna uxor Guillielmi Bourdon, natu quidem Redonensis, sed in Burgo-novo Radias cauponariam exercens ; hæc visitato tumulo fuit miraculose liberata.

abortire solita ;

Ad eumdem tumulum ex parochia Rosarii venit Joannes l'Andel, mœstus quod uxor sua numquam filios, nisi mortuos, pareret : deinceps autem vivos enixa est.

occisus suscitatur.

In parochia Fregeac nobilis quidem, Alanus Querlein, iracundia præceps, tribus vulneribus confodit alium, Joannem Joelin dictum. Fugiens autem et facti pœnitens se provolvit in genua, Sanctumque obsecravit, ut vitam redderet, cui ipse abstulerat : nec minus quam petiit factum est, et Joelinus coram omnibus suscitatus surrexit.

In San-maclovensi, cæcus,

39 Ex Sanmacloviensis diœcesis oppido Dinantio, Joannes Jovanneau ad sepulcrum S. Vincentii, uti voverat veniens, quanto Venetensi urbi flebat propior, F tanto clarius videre incipiebat, qui antea omnino cæcus fuerat.

facies tumefacta,

Petrina Morin, ardenti cuidam faciei tumori, quem diutius tolerare non poterat remedium quærens, nullum invenit, nisi in voto de adeundo per tres secundas ferias loco, in quo Dinantii fuerat Sanctus concionatus.

et moribunda sanatur.

Ibidem Petronillæ cujusdam frater et maritus Petrus Piron, pro illa moribunda votum fecerunt, quod sanatam ad sepulcrum Sancti adducerent : sed votum implere dum differunt, invadit eam febris, dimissura cum primum se darent in viam.

Cerei in ejus honorem servati in hora mortis ejus cælitus accenduntur.

Quoniam vero Dinantiensis oppidi illata est mentio, non est omnino prætereundum quod ibidem in santi viri obitu accidit miraculum. Loci hujus magistratus curam tractandi, quamdiu ibi concionaretur Sancti, dederat Joanni de Luquelic : hic cereos duos, quibus inter sacrificandum usus ille in Grandi-campo fuerat, domum suam religionis ergo detulit, eosdemque uxor ejus sibi traditos armario ad lectum proximo asservandos inclusit. Supervenit interea Purificationis festum, quando cereos suos proferre ex armario mulier volens, ipsum quidem firmiter clausum reperit, cereos tamen, quos neque alteri dedisse neque prorsus loco movisse

certa

A certa erat, frustra requisivit. Obstupuit ad inopinatam jacturam mulier, et doluit; sed dolor hic diuturnus non fuit. Moritur etenim proximo Aprili Sanctus, ipsoque mortis momento experrectus subito Joannes, cereos antehac desideratos super ipso armario lucere ardentes conspicit, et uxorem ad ejusdem novitatis, communicandam visionem expergefacit. Quid vero ea denotaretur non prius cognovere, quam tempus et horam, qua ad æternam lucem Sanctus abiit, aliis referentibus intellexere.

AUCTORE GUIARDO

Ibidem sanantur peste infecta,

40 Pluribus aliis in eadem Sanmaclouiensi diœcesi S. Vincentius Miraculis claruit. In parochia de Ploumaugat Domina loci, Helena de Plorech, uxor Guilhelmi de Ploumaugat, peste afflata extra spem vitæ erat facie enormiter intumescente et dolores augente; qua detumuit, mox ut maritus et pater decumbentis pro ea votum nuncupavere, ac deinde sanitati restituta est ipsa. Parochiæ Cannensis inquilinus nobilis, Radulphus de Bostricannis, in prælio graviter læsus ab Anglis, et in profundum ac fœtidum projectus lacum, cum illa dimidia jacuisset hora, commendans se divæ Virgini Dinantensi a virtutibus dictæ et S. Vincentio votum faciens, in ripa laci stantem vidit equum, optime instructum et expectantem donec emergeret ille, illum conscen- B dens, pernici cursu Venetum advolavit, liberatori suo acturus gratias. Aliette, uxor Oliveri Colet, in parochia Guillac, amissum visum, orante S. Vincentium matre, recuperavit. In Ploenaelensi oppido habitans Joannes le Roux, dolorem stomachi, quem magnis frustra factis expensis incurabilem judicarant medici, et quem votum Sancto factum curarat, sensit recrudescere gravius graviusque donec visitato sepulchro votum implevit. Idem filiæ, sic ægræ ut mensem unum absque voce decumberet sanitatem obtinuit, S. Vincentio infirmam commendans. In oppido Josselino, amissam loquendi facultatem recepit filius Godefridi l'Amoureux, cum pater Sanctum invocavit. Presbyter ejusdem oppidi, Guilhelmus le Bot, vidisse se testatus est paralyticam feminam ad tumulum S. Vincentii curatam. Ad eumdem advectus equo Joannes Bertier Josselinensis, qui mane inventus velut mortuus fuerat, in eoque statu totum unum diem permanserat, miraculose sanatus surrexit. In fluvium Josselinensem ad molendinum, istuc ubi duas minimum lanceas profundus est, mergi videbatur Joannes Gueho, quindecim annos natus et natandi rudis : jamque tertio fundum petierat, pluribus inspectantibus nec valentibus succurrere; cum quædam domicella castri, Margarita Bourdat, ad- C modum pia, S. Vincentio puerum vovit, qui quarta vice ascendens ab aqua eductus inde, sed mortuus est; brevi autem resuscitatus per ipsius intercessionem Sancti, ad cujus tumulum illo die parentes Indulgentiarum lucrandarum caussa accesserant.

in prælio læsus et mergendus,

c ca,

stomacho dolens,

mutus,

paralytica,

syncopem passus,

suscitantur puer mersus,

41 Joannes Venetensis, capitaneus balistariorum Ducis, ita graviter læserat Joannem Guerre balistarium Trecoriensem, stipendia importunius exigentem, ut mors fuerit consecuta. Hujus hospita Catharina, uxor Joannis Guernezne, suæ imputans negligentiæ quod absque confessione expirasset; non desiit S. Vincentium implorare, ut vitam mortuo tantisper redderet, donec sua esset confessus peccata. Exauditam autem sese mox vidit, testante eo qui mortuus fuerat a viro quodam albis vestito ad vitam se esse revocatum. Vixit porro etiam diu post; sed qui blasphemiis horrendis assueverat antea, ex tunc plane alius suis apparuit. Nobilis Querlisquinensis, Guilhelmus Knarbiuc dictus, gradi absque furcilla non poterat : sed ad sepulcrum Sancti veniens sanatusque ipsam ibi reliquit, in monumentum miraculi. In Cornubiensi Episcopatu et parochia Corleyensi, resuscitatus a morte ad vitam est Joannes Pauli, post votum a sua uxore factum. Ex Leonensi diœ- D cesi Venetum advenerat nauta quidam, et hospitabatur apud Ægidium Guiasson, ubi ex fenæstra, quadragenos pedes alta in præceps datus expiravit. Accurrit hospita consternata, et si forte adhuc viveret foco applicat rigentem : sed frustra. Ergo provoluta in genua convertitur ad preces, et S. Vincentium invocat : qui eadem hora mortuo vocem vitamque sic reddidit, ut postero die actis sancto gratiis sanus et incolumis ad suos discesserit.

et Trecoriensis ex vulnere mortuus,

sanatur debi-tis

Cornubiensis unus,

alius Leonensis a morte suscitati.

42 Habes bonam partem miraculorum ex Venetensi processu in breviorem formam quantum potui succincte contractorum, ne tædium legenti prolixitas pareret, licet non absque periculo omittendarum circumstantiarum quarumdam valde notabilium : excusabit lector in votis miraculisque explicandis eamdem phrasim sæpius recurrentem, neque enim in re simili toties possibile fuit illam mutare, quoties eam placuit iterare Deo : qui multis præterea miraculis aliis Sanctum hunc suum glorificavit. Omittenda nobis ea omnia sunt : sicut et illa quæ patrata fuerunt ad plumeum lectum nobilis familiæ Plessiacensis de Rosmadec, in quo nocte una infirmus decumbens S. Vincentius eumdem multis salutiferum effecit, E super ipsum devote recumbentibus : donec belli calamitas quædam e medio illum sustulit, sic tamen ut tanti boni illic aliquando possessi memoria semper fuerit conservata, una cum insigni erga Sanctum ejusque Fratres affectu. Cujus affectus hæres idem qui nominis sanguinisque aviti, domi suæ excepit Fratres, ultimis hisce annis pro stabiliendo Veneti conventu laborantes, identidemque hac de caussa iens ac rediens per hiberna frigora, ad avunculum suum Venetensem Episcopum, tot suis officiis colophonem imposuit munifica fundatione conventus Venetensis, ipsi S. Vincentio dedicati.

Hactenus ex processu Venetensi.

lectus sancti multis salutaris.

43 Quid vero de illa precandi formula dicam qua plurimum usus est in curandis ægris S. Vincentius, et cujus exempla pluries cusa et recusa numero maximo distribuuntur per Fratres Rhedonensis Conventus a S. Maria Boni-nuntii appellationem habentis? Ipse ego vidi oculis meis plurimas personas, tam religiosas quam seculares, super quas eadem recitata frangebat febres in ipsa paroxysmi vehementia. Oratio autem illa hæc est : Super ægros manus imponent et bene habebunt. Jesus Mariæ filius, mundi salus et Dominus, qui te trahit ad fidem Catholicam, te conservet et beatum faciat, et ab hac infirmitate liberare dignetur. Amen. Hæc oratio infinitarum curationum mediatrix ei fuit, ex quarum immenso pro- F pemodum numero octingentæ septuaginta tres legitimis comprobatæ testimoniis sunt, ad Canonizationem ejus suadendam, de qua nunc dicere aggredimur. *Hactenus Bernardus Guyard in suo de Vita et miraculis S. Vincentii tractatu Gallico, Parisiis edito anno* MDCXXXIV. *Quæ deinde subjungit, ea ex ipsis fontibus proferre malumus; addimus autem, quæ triennio post gesta, addere ipse non potuit, recogniti et honorificentissimo translati Corporis historiam authenticam; ne quid ad præsentem usque diem desideretur, quod ad Sancti hujus notitiam faciat : plura daturi si ipsos Processus atque imprimis Hispanicos, Ranzano intactos, nancisci potuissemus : quos adhuc mitti petimus, nec non Ranzani tractatum de Canonizatione S. Vincentii, cujus solum principium habemus et damus.*

et precandi formula viventi usitata,

ANNOTATA.

a Abbatiam S. Salvatoris *Redonensis nusquam in suo tomo 4 Galliæ Christianæ Sanmarthani collocant, quamvis illius, sub Episcopo mox nominando reformatæ, ex occasione meminerint.*

b Sebastianus de Rosmadec, *filius Joannis Domini de*

A *de Plessis : hic fuit assumptus ex Abbatia S. Germani de Pratis Parisus ; qui quam multa in hac sua diœcesi instituerit Religiosorum ac Religiosarum domicilia, annis illis 22 quibus Sedem tenuit usque ad 1646, strictim exponunt Sanmarthani tom. 3. Huic igitur merito suum de S. Vincentii vita et miraculis librum inscripsit hic Bernardus Guiardus, et ipse vicissim suum erga Dominicanos affectum testatus est, sepulcrum apud eos eligens : nobis quoque cum gratitudine commemorandus, quia sub ejus auspiciis Societas Jesu Venetensis Collegii possessionem adivit.*

GLORIA POSTUMA S. VINCENTII
Ex variis monumentis collecta.

CAPUT I.
Acta pro Canonizatione ex Ranzano ad Magistrum Generalem Ordinis Prædicatorum.

Nemo est qui ambigat, Pater Reverendissime, opera tua magna ex parte factum fuisse, ut præclarissima nostri Vincentii gesta, quæ quatuor superioribus libris a me scripta sunt, per universum terrarum orbem Christianis populis manifestarentur. Nam B *In exemplum et incitamentum posterorum hæc scribuntur,* cum ante essent fere obscura, utpote paucis et solum in quibusquam mundi angulis nota, tu tamen fecisti ut darentur in lucem, et coram maximo Romanæ Ecclesiæ Pontifice ac Cardinalium senatu vitæ sanctitas examinaretur et comprobaretur, ac demum ut tantus vir uno omnium consensu Sanctorum catalogo conscriberetur. Quamobrem dignum mihi visum est et rationi consentaneum, ut a me quoque scribatur quomodo, quove ordine, quo tempore, et quo Pontifice, ac quorum auxilio istiusmodi adscriptio, seu ut vulgo dicunt, canonizatio facta sit : ut videlicet res ipsa posteritati nota fiat, et patere possit quanta fuerit diligentia tua, ac quales quantosque labores suscepisti, ut tantæ rei finis imponeretur. Erit namque exemplo cunctis, qui post te erunt nostri Ordinis gubernaculum habituri ; considerabuntque eidem quanta fuerit multitudo animi tui, qui rem, qua nullam majorem a summis Pontificibus fieri constat, aggredi non solum non formidaveris, sed et tandem debito fine compleveris. Itaque si qua eis prudentia erit, si qua magnanimitas, te in simili aut in majori re magna et ardua imitari conabuntur : ex quo certe nostro Prædicatorum Ordini maxima comparabitur gloria, ac maximum decus accrescet ; quandoquidem nostro tempore hoc factum viderimus, quod jam a C centum et triginta annis majores nostri vel facere formidaverunt vel neglexerunt. Tua igitur est hæc laus, tua summa gloria ; tuum nomen pro hac re jure meretur esse perpetuum : tibi nostra ætas, tibi noster Ordo se debere semper fatebuntur, qui tanto gaudio nos affecisti, tantumque honoris nobis attulisti, ac tantam gloriam comparasti. Imprimis tamen sunt quædam pro rei nostræ notitia repetenda, sine quibus non satis possent esse perspicua ea quæ infra sum scripturus.

2 Mortuus est autem B. Vincentius, ut alias scripsimus, anno Domini nostri Jesu Christi millesimo quadringentesimo decimo octavo, quo tempore Martinus Pontifex Romanæ Ecclesiæ præsidebat. *Pro Canonizatione solicitant Principes,* Fuerant eodem tempore quam plures Galliarum Hispaniarumque Principes ac multæ florentissimæ civitates *et maxime Joannes Dux Britanniæ* et gymnasiorum universitates, multi quoque Ecclesiarum Prælati, qui ipsius B. Vincentii operibus, miraculis ac fama celeberrima concitati, ad memoratum Pontificem partim litteras dederunt, partim legatos miserunt, postulantes ut tam insignem virum, ex more Romanæ Ecclesiæ, Catalogo Sanctorum conscriberet. Horum præcipuus fuit Joannes clarissimus Britonum Dux, qui magna ex parte S. Vincen- D *AUCTORE D. P.* tii opera ante et post mortem viderat, et in ejus præsentia ex nostra luce migraverat. Pontifex autem Martinus, cui viri sancti conversatio notissima erat, dignum esse judicavit, ut fieret quod illi postulaverunt : itaque multa constituit quibus ipsa res efficeretur. Dum vero ea disponuntur quæ tanto negotio erant necessaria, Romanæ Ecclesiæ supervenerunt *a* sinistra quædam, quæ summum Pontificem ac Cardinales ita terruerunt, ut nullis aliis negotiis, nisi ad cogitandum de salute ac tuenda Romanæ Ecclesiæ libertate, vacare potuissent. Ad hæc accessit *apud Martinum Papam* quod Fratres ex Ordine Prædicatorum, illi præcipue quorum hoc negotium prosequi intererat, videntes per aliquod annos in Romana Curia nihil de ea re fuisse tractatum, magna segnitie affecti, omnia neglexerunt : ex quo factum est quod Principes, quos paulo ante diximus ad Pontificem scripsisse, et ipsi destiterunt. Post quatuordecim autem annos, quibus ipse Martinus Ecclesiæ præfuit, ei successit *b* Eugenius quartus : qui permotus tam fama mirabilium *et Eugenium.* gestorum S. Vincentii, quam litteris et legatis Joannis Britanniæ Ducis (qui videns pacem jam redditam E Ecclesiæ, iterum Pontificem ipsum pro illius rei executione pulsavit) non minus et ipse animo concepit eam rem perficere, quam Martinus se perfecturum ante conceperat. Verum dum Eugenius examinationem vitæ ac conversationis Vincentii ex more Romanæ Ecclesiæ committere decrevit, *c* schisma in Ecclesia oritur, et ipse *d* Joannes extinctus est : quas ob res illud quoque factum, quod res fuit penitus prætermissa. Post sedecim annos quibus Eugenius fuit summo Sacerdotio potitus, usque ad septimum annum Nicolai quinti, qui post Eugenium sedit, nihil in Romana Curia tractatum est, quod ad hujusmodi negotium pertinet : *e* septimo vero Pontificatus Nicolai anno, multi Ecclesiarum diversarum Præsules ac seculares Principes fuerunt, quibus nota *et alii apud Nicolaum V* fuerat Vincentii doctrina et vitæ integritas ac miraculorum coruscatio, quorum præcipui fuerunt Joannes Hispaniæ et Alphonsus Arragoniæ Reges, ac Petrus Britanniæ Dux ; qui Fratrum Prædicatorum seu desidiam seu negligentiam coarguerunt, eorumque animos concitarunt, ut Beati Vincentii rem in memoria haberent, ut videlicet darent operam ut ejus canonizatio, quæ fuerat per tot annos omissa, a Maximo Pontifice Nicolao postularetur . promittuntque sese operam daturos in singulis rebus, quæ tanti negotii usui necessariæ esse viderentur.

3 His increpationibus ac promissis concitati sunt F Fratres et communi Patrum totius Ordinis consultu *imo et Generales Ordinis Guido Flamothetus in Capitulo generali Romano* Romæ *f* celebratum est generale Capitulum : ubi vir celebris nominis Fr. Guido *g* Flamothetus fuit, ipsius Ordinis summus Magister designatus. Cum quo omnis Patrum senatus, qui ad ipsum Capitulum ex more convenerant, summum Pontificem adierunt, petieruntque ab eo ut vir cœlestis vitæ Vincentius, pro Christianæ et Catholicæ Ecclesiæ consuetudine, Sanctorum catalogo conscriberetur. Quibus respondit summus Pontifex Nicolaus, se libenti animo tantæ rei daturum operam : sed quoniam res ipsa inter alias, quas Maximi Pontifices facere solent, maxima est, idcirco de ea diutius cogitandum. His vero Pontificis verbis ipse Guido lætus vehementer effectus, cœpit una cum aliis Patribus agitare de singulis quæ pro rei executione agi oportet. Itaque post longam rei discussionem, decretum est, ut futurum generale Capitulum celebraretur Nanneti quæ est urbs Britanniæ : ut videlicet in ipsa urbe facilius convenire potuissent virum inclytum Petrum qui hujuscemodi rem ab ineunte ætate vehementer affectaverat : cum quo de singulis, quæ erant negotio illi necessaria, disponerent. Sed post octo menses

A ses Guido ipse Neapoli extinctus est, nec propterea depositum fuit quominus Nanneti generale Capitulum celebraretur. *AUCTORE D. P.* Congregata in ipsa urbe *h* synodo Fratrum, divina providentia factum est, ut una omnium Patrum voce, uno consilio, uno quoque consensu vir illustris Frater Martialis Auribelli, Avenionensis, non solum Theologus omnium sui temporis eruditissimus, sed etiam tantum erat acre ingenium, summa magnitudo animi cum summa prudentia, ut Ordinis Prædicatorum summus Magister crearetur. Is igitur, ut erat prudens et magnanimus, quam primum se ad ipsam dignitatem elatum vidit, inter alia quæ in hujusmodi Capitulis generalibus tractari solent, primum quod tractari voluit fuit, ut investigaretur, quid ab aliis pro memorata canonizatione factum fuerat, et quid ulterius restaret faciendum. Cognovit itaque a Fratre Conrardo Astensi, Theologo doctissimo (qui per illud tempus erat in Romana Curia Ordinis Prædicatorum Procurator) quæ erant illa quæ fuerant ante tractata, quæ tamen non erant tali negotio multum profutura, nisi executioni mandarentur. *et Martialis Auribelli in Capitulo Nannetensi.* Ipse tamen nihil in re tam ardua diffidens, memoratum Ducem convenit, ad quem et ad universam nobilitatem Britannorum habuit B luculentam orationem : cujus fuit tantæ eloquentiæ nitor, tantaque sententiarum gravitas ac tanta vehementia, ut omnes facillime flexi sint, adeo ut Dux et ceteri conclamassent, omissis omnibus aliis privatis publicisque negotiis, nihil aliud nisi de B. Vincentii canonizatione esse cogitandum. *i*

ANNOTATA.

a *Intelliguntur ea tempora, quando Alphonsus Rex Aragoniæ accepit regnum Neapolitanum et Siciliæ, contra quem in Ludovicum Andegavensem curam regni transtulerat Martinus Papa.*

b *Martino mortuo* 20 *Februarii anno* 1431, *successit Eugenius 4 electus* 3 *Martii.*

c *Amedeo Duce Sabaudiæ in Concilio Basiliensi creato Antipapa.*

d *Is anno Christi* 1443 *Augusti* 28 *extinctus est, cui Franciscus filius tum successit, huic Petrus frater* 1450.

e *Labebatur tunc annus Christi* 1453.

f *Anno* 1462. g *S. Antonino* Flammuchetus.

h *Anno* 1453.

i *Reliqua desunt, supplenda ex Bulla Canonizationis*

C

CAPUT II.

Ordo Canonizationis ex Bulla data a Pio Papa II.

a Nicolao V. Nicolaus prædecessor plene de fama fidei et excellentiæ vitæ atque miraculorum ipsius informatus volens ad ulteriora procedere juxta Sanctæ Romanæ Ecclesiæ morem, *tres Cardinales* Venerabilibus Fratribus nostris, tunc suis, Georgio Episcopo Ostiensi, et Calisto Prædecessori nostro tunc in minoribus constituto, ac Joanni Sancti Angeli Diacono Cardinali commisit, *Commissarii constituti* quod de veritate fidei, et excellentia vitæ, et miraculorum gratia, per se aut eorum aliquem in Curia, extra vero per Judices ab eis deputandos, diligenter informarent. Qui mandatis præfati Nicolai prædecessoris obtemperantes, et in Curia nonnullis testibus examinatis, *curarit processus fieri Neapoli,* extra vero Romanam Curiam juxta potestatem eis datam, in civitate Neapolitana venerabiles Fratres nostros, Patriarcham Alexandrinum Archiepiscopum Neapolitanum, et Episcopum Majoricensem ibidem commorantes ; in partibus Delphinatus, *Avenione,* Vasionensem et Utricensem Episcopos, ac dilectos filios Officialem Avenionensem et Decanum Ecclesiæ S. Petri Avenionensem, in regno Franciæ D Archiepiscopum Tolosanum, Episcopum Mirapicensem, ac eorum Officiales; *Tolosæ,* in Britannnia vero, Dolensem et Macloviensem Episcopos, nec non S. Jacobi et de Bozay Dolensis et Nannetensis Diœcesis *et Veneti :* Abbates, ac Nannetensem et Venetensem Officiales subdelegarunt : qui juxta tenorem potestatis eis per Commissarios traditæ testes examinarunt, et dicta ipsorum in scriptis redacta, clausa cum subscriptione Notariorum, et sigillis eorum ad Curiam transmiserunt, et tandem per eosdem Cardinales Commissarios inspectis, recognitis ac missis diligenter processibus, inventum est quod in civitate Neapolitana, viginti octo; in Avenionensi et circumvicinis partibus, decem et octo; in regno Franciæ, videlicet Tolosæ, quadraginta octo; in Britannia vero trecenti et decem testes examinati : inter quos nonnulli Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, multi *in quibus auditi testes 400.* Episcopi et Ecclesiarum Prælati, Rex Aragonum præfatus, plurimique alii ex statu seculari viri nobiles, pluresque alii legum, artium ac sacræ Theologiæ Baccalaurii, Licentiati, Doctores ac Magistri extiterunt.

E 5 At postquam dictus Nicolaus prædecessor rebus fuerat humanis exemptus, piæ memoriæ Calistus *Calistus Papa III,* Papa III Prædecessor noster, dudum ante in minoribus constitutus, et unus ex Commissariis ante dictis ad apicem summi Apostolatus assumptus, dilectum filium nostrum *a* Alanum, titulo S. Praxedis Sanctæ *a* Romanæ Ecclesiæ Presbyterum Cardinalem, loco sui in hujusmodi negotio deputavit delegatum ; et *ob testimonia legitima probata,* facta eidem Calisto Prædecessori per Præfatos Commissarios relatione fideli, in duobus secretis consistoriis, de dictis testium examinatorum ; reperit omnia, quæ de fide, de excellentia vitæ, de laboribus, moribus castis, de actibus strenuis, de humilitate et simplicitate, ac miraculis ipsius Vincentii dicta fuere, legitime probata : *cum Cardinalibus decernit procedendum ad canonizationem :* ideoque de consilio Venerabilium Fratrum nostrorum, tunc ejusdem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium, ad ulteriora in canonizatione ejusdem Vincentii procedendum esse decrevit : et deinde ex more dicta ipsorum testium fecit in duobus Consistoriis generalibus publice recitari, ac postea vocatis eisdem Cardinalibus, et Prælatis qui in Curia aderant, omnes nemine discrepante censuerunt, ad canonizationem dicti Vincentii esse merito procedendum. Idem quoque Calistus Prædecessor dicta die, videlicet tertia Junii, Pontificatus sui anno primo, in ipsorum Cardinalium et Prælatorum præsentia, F de ipsorum omnium consensu unanimi, pronuntiavit atque decrevit Vincentium præfatum esse canonizandum : quod publice et solenniter faciendum in festo Apostolorum Petri et Pauli proxime sequenti, videlicet tertio Kalendas Julii, Pontificatus ejusdem anno prædicto, statuit et etiam ordinavit.

6 Postmodum vero dictus Calistus Prædecessor, *et 29 Junii Sanctis adscribit :* die solennitatis Apostolorum hujusmodi, ut præfertur, adveniente, tam ex vitæ excellentia quam miraculorum coruscatione, nec non vera notitia, quam de ipso Vincentio tunc vivente habuerat, eum virum comperit assecutum fuisse gratiam, quam Deus omnipotens sanctis et electis suis concessit; et similia signa ex eo consecuta fuisse, quæ ad cognoscendum fideles ac Dei ministros Veritas in ipso Evangelio demonstravit pro suæ informatione Ecclesiæ ne possit errare, sic inquiens : Signa autem eos, qui crediderint hæc sequentur : in nomine meo dæmonia ejicient, *Mar. 16* linguis loquentur novis, super ægros manus imponent et bene habebunt. Ea propter eum auctoritate Apostolica canonizavit, et litterarum suarum, si desuper confectæ fuissent, tenore, in Sanctorum catalogo adscribendum esse decrevit : universos et singulos Patriarchas, Archiepiscopos, ceterosque Ecclesiarum Prælatos monuit, et attente hortatus est, eis

A eis nihilominus injungendo, quod *b* octavo Idus Aprilis festum ejusdem Sancti Vincentii, sicut de uno Confessore non Pontifice, annis singulis devote ac solenniter celebrarent, ac facerent a suis subditis devotione congrua celebrari et etiam venerari : ut pia ejus intercessione a noxiis protegi, et gaudia sempiterna valeant adipisci. Miracula vero, quæ Deus per eumdem Sanctum fecerat, propter eorum multitudinem, ne modum litterarum, si ut præfertur confectæ fuissent, egrederentur, duxit silentio prætereunda : mandans processus omnes super illis habitos, in ecclesia domus S. Mariæ super Minervam de Urbe dicti Ordinis ad perpetuam rei memoriam custodiri, *c* et illorum copiam volentibus exhiberi, ac etiam in officio ipsius sancti viri, quoad fieri posset, latius declarari. Ceterum Calistus Prædecessor præfatus, ut ad tanti Confessoris sepulcrum et ecclesias, in quibus de eo festivitas celebratur, eo devotius et affluentius fidelium conflueret multitudo, omnibus vere pœnitentibus et confessis, qui reverenter ac devote ad prædictum sepulcrum et ecclesias in eodem festo annuatim accederent, ipsius suffragia petituri, de omnipotentis Dei misericordia et Beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisus, septem annos et totidem quadragenas de injunctis eis pœnitentiis misericorditer relaxavit.

b jubet festum celebrari :

et processus servari.

c

concedit indulgentias :

B

7 Ne autem pro eo quod super canonizatione et aliis præmissis, ejusdem Prædecessoris litteræ, ejus superveniente obitu, minime confectæ fuerunt, in posterum valeat de hujusmodi canonizatione et aliis præmissis quomodolibet hæsitari ; licet ea in basilica Principis Apostolorum de Urbe, Cardinalibus, Prælatis et multitudine populi circumstantibus, fuerit publicata ; volumus et Apostolica auctoritate decernimus, quod canonizatio et alia præmissa dicta die, videlicet tertio Kalendas Julii, plenarium sortiantur effectum, acsi sub ipsius diei data ejusdem Prædecessoris litteræ confectæ fuissent, prout superius enarratur : quodque præsentes litteræ ad probandum plene Canonizationem ipsam et omnia alia prædicta ubique sufficiant, nec ad id probationis alterius adminiculum requiratur. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostri decreti et voluntatis infringere etc. Datum Romæ apud S. Petrum anno Incarnationis Dominicæ MCCCCLVIII, Kalendis Octobris, Pontificatus nostri anno primo.

Pius II Bullam canonizationis edit.

ANNOTATA.

C

a Alanus *ex familia Coetiva in Britannia Armorica prognatus, ex Episcopo Volensi et Corisopitensi Archiepiscopus Avenionensis, dein Legatus in Gallias missus est, et datus Ordini Prædicatorum Protector.*

b *At pridie seu Nonis Aprilis colitur.*

c *Quomodo ergo ibi non amplius inveniuntur? An forte in ultima urbis direptione per Cæsarianos milites non tantum expilati sunt thesauri sacri, sed etiam monasteriorum dissipata Archiva? Si Romæ autographæ periere, quin reparatur jactura, denuo transcriptis exemplis Veneti, Avenione, Tolosæ, Neapoli adhuc inveniendis?*

CAPUT III.

Elevatio, Reliquiæ, occultatio corporis S. Vincentii.

Anno millesimo quadragentesimo quinquagesimo sexto, die quinto mensis Aprilis sacratissimum corpus S. Vincentii Confessoris, quod in Venetensi civitate Britanniæ in cathedrali ecclesia humili jacebat solo, præsentibus Domino Alano Protectore Domino Duce Britanniæ cum Ducissa ejus consorte, D Domino Episcopo Venetensi, Magistro Ordinis ac nonnullis dictæ Ecclesiæ Canonicis atque pluribus Fratribus Ordinis, concomitantibus pluribus miraculis, exhumatum est, et alio in loco honorabili depositum, cum tribus seris et totidem clavibus : quarum unam pro se retinuit præfatus Dominus Legatus, aliam præfato D. Duci tradidit custodiendam, tertiam vero præfato Domino Episcopo. Celebrata quoque fuit in honore præfati Sancti solennissima processio, cui interfuit pene innumerabilis populi multitudo, ut existimatum est, usque ad numerum centum quinquaginta millium personarum extraneorum, et usque ad centenarium numerum Fratrum Ordinis. Dum autem hæc translatio prædicti corporis fieret, Magister Ordinis coram testibus et Notario, solenni cum protestatione, a præfato Domino Episcopo et dictæ ecclesiæ Canonicis dictum corpus instantissime petiit sibi et Ordini dari, cum de jure ad Ordinem pertineat : quod quidem obtinere non potuit : intendebat tamen apud summum Pontificem in Romana curia pro pretiosi thesauri recuperatione operam dare, prout a Provincialibus et Definitoribus unanimiter et instanter in præfato Capitulo generali extitit requisitus. E

AUCTORE D. P.

Corpus elevatur anno 1456,

9 *Hactenus Codex MS. Ambrosii Taegii in Conventu S. Mariæ Gratiarum Mediolani. At scriptores Britanniæ quamplurimos Episcopos adfuisse tradunt. Albertus le Grand in Vita S. Vincentii, citato codice MS. asserit adfuisse solum Archiepiscopum Rotomagensem, cum novem Episcopis Britanniæ et sex aliis ex vicinis diœcesibus, quorum omnium nomina profert, additque Turonensem Archiepiscopum morbo impeditum non adfuisse. Erant Venetensis Episcopus Ivo de Pontsal, ex Ordine Prædicatorum et Conventu Corisopitensi assumptus, et Ordinis Magister generalis sæpius memoratus Martialis Auribelli, cujus pro obtinendo sacro corpore petitioni ut parebat, quod de extrema Sancti voluntate anno 7 lib. 4 scribit Rancanus : ita adversabatur, quod dicit Bernardus Guyard partis 2 cap. 8, haustum ex processu Venetensi respondisse quærentibus ubi sepeliri vellet :* Istic ubi Duci Episcopoque videbitur *: quod tamen non obstat, quo minus post istam suæ voluntatis restitutionem, a Rancano dissimulanter præteritam, indicaverit Sanctus, optare se in proximo Ordinis conventu sepulturam. Porro humilem eatenus S. Vincentii tumulum, fuisse augustiori fabrica, qualis nunc conspicitur, eadem occasione, exaltatum ; intraque eum repositam dictam trium clavium arcam, etsi dicat nemo, credibile est. An vero ibi manserit arca ista usque ab belli civilis turbas, circa finem seculi* XVI, *merito ambigimus. Mansisse suadet, quod post annos necdum quinquaginta ab illis turbis elapsos, nemo fuerit, qui vel arcam nosset, vel alibi, puta supra altare quodpiam, Sanctum corpus honoratum fuisse meminisset. E contra eamdem arcam tunc honorificentius fuisse translatam, relictis intra tumbam una alterave vertebrarum, in peculiari scrinio (quod ibi postea solum est repertum) conditarum, verosimile reddit ista sacrorum membrorum divisio, quam non esse factam ante turbas prædictas, sed ipso dumtaxat quo arca occultata est tempore, vix apparet credibile : quomodo enim secretum esse potuisset, quod esset factum cum eorum omnium scientia, penes quos erant (si tamen necdum perierant) tres illæ claves ad arcam reserandam necessariæ? Fuerit igitur ea divisio facta non multis post primam Elevationem annis, quando ex eadem arca accepta est mandibula, argenteæ hermæ vetusti operis, quæ etiam nunc superest, includenda ad usus processionales : et ideo facta fuerit, ut vertebris intra tumbam relictis non esset vana eorum religio qui eamdem porro venerabundi accederent : arca autem principalis, alibi collocata magisque conspicua, efficacius accenderet pietatem. Sed hæc pietas jam tumulo*

præsentibus pluribus Episcopis

Erigitur tumulus

F

in quo relictæ vertebræ aliquæ.

A *mulo venerando assueta ibidem hæserit pertinacius, et*
AUCTORE D. P. *sic factum fuerit ut processu temporis pene in oblivionem venerit arca, itaque facilius subduci e templo potuerit, ut mox dicetur.*

Visitarunt eum Generales Ordinis

10 *Post Martialem Auribellum alii quinque Generales Ordinis in urbem Venetensem ad sacrum D. Vincentii tumulum peregrini advenerunt, videlicet* Salvus Casseta Siculus, Joachimus Turrianus Venetus, Joannes Clerée Normannus, Franciscus Silvester Ferrariensis et Nicolaus Rodulphius Florentinus. *Hic procuravit, ut aliquis Ordinis Conventus constitueretur apud Venetenses, qui in suburbio S. Paterni cœptus est construi anno* MDCXXXIII, *ad honorem S. Vincentii, cui ante dicatus ibidem fuerat Conventus Carmelitarum Discalceatorum : apud quos aliquæ sacrorum ossium particulæ adservantur, ut etiam apud Carmelitas Morlaxios et in ecclesiis Nannetensibus Deiparæ Virginis et S. Petri : Carthusiani quoque ibidem habent costam, et Patres Prædicatores Guenkampi articulum digiti. Pyrrhus Rocchus in Notitia ecclesiarum Siciliæ complures Ordinis conventus nominat; in quibus sit aliquid Reliquiarum ejusdem : quarum loco etiam habentur epistolæ ; et sic asservatur una Vincentii Catanæ, cum alia epistola S. Catharinæ Senensis et tertia S. Francisci Paulani, ut habetur tom. 2 pag. 85.* B *Ast pag 560 dicitur Lilybæi in æde S. Spiritus, quæ FF. Prædicatorum est, honorari ejusdem Sancti* baculus, datus a B. Vincentio Pistoya ejusdem Ordinis Marsalæ agente, qui prodest multis infirmitatibus, maxime mulieribus puerperis. *Induxerat Carmelitas Discalceatos Venetum Sebastianus Rosmadec Episcopus anno* MDCXXVIII : *quo tempore cum corpus S. Vincentii, annis multis nemini conspectum, lateret; eodem autem deinde reperto, fuerit severissime cautum ne quid auferretur : et quod cautum erat religiosissime sit observatum (alias enim qui factum esset ut novus Prædicatorum Conventus Venetensis nullam tanti thesauri particulam obtineret?), hæc inquam cum ita se habeant, consequens videtur accepisse dictos Carmelitas ab iis ad quos ante corporis occultationem exceptæ particulæ Episcopali donatione pervenerunt : quomodo ad Carthusianos pervenisse costam, ad Guenkampenses Prædicatores articulum digiti, vix ambigimus.*

Veneti conventus construitur :

aliquæ alibi reliquiæ,

ex iis quæ reservatæ erant in Translatione

11 *Porro reliqua ossa quemadmodum jam insinuavimus, ideo videntur in peculiari arca extra tumulum fuisse conservata, ut proprium iis altare vel socellum erigeretur : quod licet frigescente devotionis ardore factum non sit divinitus tamen videtur fuisse provisum, ne tantus thesaurus urbi eriperetur, suo tempore quandoque* C *exaltandus. Fuit quidem singularis Britannici Ducatus felicitas, quod in eam non penetraverit Calvinistarum rabies, anno* MDLXII *totis pene grassata Galliis, in excidium expilationemque rerum atque locorum sanctorum : non tamen non habuit sibi ab eadem timere, quando Henricus* IV *Navarræus, necdum ejurata hæresi, ad regnum successionis jure debitum obtinendum, armatis pro caussa sua Hugonottis plurimum utebatur, et, si voto suo potiretur, rei Catholicæ timebatur perniciosus futurus. Itaque confœderati adversus eum Catholici principes, Hispanos evocavere in auxilium :* quorum aliqui ex regno Valentino, S. Vincentii patria, oriundi, cum essent urbi Venetensi ad præsidium dati, occasionem se nactos arbitrati sunt sacri corporis avehendi. Quod consilium Philippo II sic probatum est, ut pro illo impetrando scripserit ad Canonicos Venetenses litteras. Sed his cum nihil profici viderent Hispani, aliam inivere rationem qua possent optatum bonum consequi. Instruxere scilicet comœdiam spectabilem, quæ dum sui novitate distineret populum, ipsi sacrum pignus ab ecclesia rapere habebant destinatum. Habitabat tum forte Valentiæ quidam Venetensis civis, nomine Bourgerol, opulentus imprimis : et quid molirentur Hispani haud vano edoctus indicio, Venetenses monuit ut caverent : cujus D piæ sedulitatis non exiguum deinde fructum retulisse se credidit, quando annos natus sexaginta et octo duxit pompam processionalem celeberrimam, in qua translatum esse venerandum depositum infra dicetur.

Arca ne ab Hispanis avehatur occultata circa an. 1590

12 Ab hujus autem ore didicimus, quod non tantum Venetenses cives, de periculo moniti, providere curaverint, ne possent destinata consequi Hispani : sed etiam Canonici jam inde ab exceptis Regis Philippi litteris judicaverint prudenter facturos se, si ab oculis eorum, qui addere ad preces violentiam possent, subducerent sacri corporis custodem arcam ; idque quam fieri posset secretissime, ne qua indicium emanaret. Datur ergo Canonicorum seniori potestas ipsam recipiendi ad se, et ubi tutum judicaret conservandi : qui deinde morti proximus, jussit in Sacristiam referri eamdem cistam : ubi absque honore ullo remansit, solis chori ministris ad componendas super eam vestes, quas persoluto officio exuebant et temere sic abjiciebant, opportuna; cum nemo ex junioribus curaret quærere, quid in ea contineretur ; nullus autem ex senioribus, aliquam fortasse ejus rei notitiam habentibus, de eadem quidpiam mandasset ante mortem ad instructionem posteritatis. E *Hactenus fere R. P. Bartholomæus Vimont, Collegii quod Societas Jesu Veneti habet bis Rector, et antea Missionis Canadensis Superior, qui inventionis translationisque, de qua jam narrare aggredimur, oculatus testis, hæc ipsa studiose quæsita narravit P. Francisco de Kernatous; hic autem ad nos transcripsit anno* MDCLXVI, *una cum Episcopi Venetensis epistola pastorali, totius inventionis seriem continente, quam hic ex Gallico subjungimus; ut hæreticis, Reliquiarum sanctarum incertitudinem calumniari solitis, evidenter appareat, quanta cum circumspectione in hujusmodi negotio procedere consueverint Antistites Catholici.*

in omnimodam venit oblivionem,

nec ante an. 1637 agnita fuit.

CAPUT IV

Inventio, recognitio et translatio anno MDCXXXVII.

Sebastianus de Rosmadec, Dei et Apostolicæ Sedis gratia Episcopus Venetensis, cunctis nostræ diœcesis fidelibus.

13 Si nostro quondam Prædecessori, Domno Amalrico de la Motte, magnæ caussa lætitiæ fuit, tempore suo videre S. Vincentium Ferrerium, Dei verbum F huic diœcesi annuntiantem, eique corporis sui exuvias, quo ipse vellet loco collocandas, relinquentem anno MCCCCXVIII : si Domno Yvoni de Pontsal, nostro item Decessori, parem exultandi occasionem attulit ejusdem Sancti per Calixtum III facta canonizatio anno MCCCCLV, eamque subsecuta altero post anno sacri corporis ejus ex tumulo elevatio in nostra cathedrali ecclesia, per Illustrissimum Alanum de Coutigny, S. R. E. Cardinalem tituli S. Praxedis et Apostolicum Legatum, peracta, haud minus nostrum gaudium esse convenit, quorum diebus inveniri fecit Deus sanctas ejusdem corporis Reliquias, majoribus nostris pridem occultatas : quod tamen integrum nobis non foret, nisi vos quoque illius faceremus participes, per veram et accuratam rei totius narrationem.

* scilicet ante Pascha an. 1419

14 Notum igitur vobis sit, quod licet urbis hujus Venetensis a peste et bellis conservatio, communi fidelium opinione, imputata fuerit S. Vincentii, patroni nostri specialis, precibus ; et ecclesiæ nostræ Cathedralis ornatus atque incrementum accepta referri debeant Principum ac populorum pietati, erga eumdem Sanctum religiose affectorum ; fervor tamen hujus devotionis haud modice refrixerit per eos annos, quibus Sanctum illius corpus occultum latuit, ut

Instaurata est S. Vincentii veneratio,

A ut partem hæreticorum urbi huic imminentium furori, partem Hispanorum eamdem tuentium cupiditati subduceretur. Deus autem, in Sancto suo volens glorificari, non permisit diutius obsoletam delitescere venerationem illius : sed eam cœpit suscitare, tempore Domini Jacobi de Martin, immediati decessoris nostri ; qui speciosissimis tapetiis, ad ecclesiæ nostræ cathedralis ornatum conficiendis, intexi curavit partem miraculorum, a Sancto in vivis agente patratorum : quæ autem eo mortuo solita erat quotannis institui supplicatio in nocte quintam Aprilis præcedente, ea etiam resumpta est majori quam unquam antea apparatu, ex fundatione cujusdam ex præcipuis in hac urbe ministris Regiis circa annum MDC. Principes etiam atque magnates cœperunt ad venerandum Sancti tumulum accurrere, quos inter fuere præcipui Dominus Princeps Condæus, Dominus de Guise et Domini Duces de Brissac Pater ac Filius; nec non Prædicatorum Ordinis Magister Generalis P. Radulphus, qui huc anno MDCXXXI adveniens, a Nobis et ab hujus urbis civibus consensum obtinuit, ad sui Ordinis Conventum hic erigendum, eumdem fundante Domino de Plessis Rosmadec.

miraculis in tapetes textis.

annua supplicatione resumpta.

B 15 Idem erga Sanctum devotionis affectus Venerabiles ecclesiæ nostræ Canonicos induxit, ut excipiendis illius Reliquiis argenteam thecam fabricandam locarent. Dominus quoque Dux Brissacensis, is qui nunc vivit, et Dominus de Galessoniere Consiliarius Status, ad sepulcrum prædictum argenteas lampades ex voto obtulerunt; et hic quidem Parisiis una hac de caussa venit, ita se facere testatus, quod in extremo mortis agone constitutus, voto ad Sanctum nuncupato, sanitatem subito recuperasset. Pari zelo jam dictorum Canonicorum Capitulum cœperunt exstruere in Sanctissimæ Virginis Sanctique Vincentii honorem sacellum post chorum ecclesiæ nostræ, quo perfecto locoque ibidem præparato, intra quem argentea, quam diximus, capsa locaretur; aliud restabat nihil quam ut requirerentur Reliquiæ, intra eam componendæ. Accidit ut Patres Capucini Capitulum Provinciale in hac urbe celebrandum edixissent eodem tempore, quo de facienda translatione sacri corporis agitabantur consilia ; quo intellecto, apud nos et Canonicos nostros humilibus institere precibus, ut actioni isti eligeremus diem, quod ipsi pariter proponere possent populo Indulgentias, Pontificia liberalitate concessas iis qui durante Capitulo interessent quadraginta horarum C orationi : id quod non difficulter obtinuerunt, simulque electus est solennitati dies mensis Septembris sextus.

argentea theca

sacelloque fabricatis :

post quæ decreta translatio

16 Quibus in hunc modum constitutis, jussimus omnes Sancti Reliquias, quæ nostra in ecclesia reperirentur, colligi. Cum vero ad instantiam Domini Brissacensis, per D. Henricum Basseline, Canonicum Theologalem ecclesiæ nostræ, die XXIV Maii, jussissemus aperiri tumbam S. Vincentii, isque in ea paucas admodum Reliquias invenisset, in argentea autem ipsius herma solam mandibulam absque cranio; cœpimus vehementer angi quo tandem loco posset ipsum cranium et reliqua corporis ossa reperiri. Monuimus ergo Dominicos Canonicos ut omnes ecclesiæ angulos scrutarentur, ubicumque suspicari possent latere Reliquias : qui capitulariter collecti, quæstionis faciendæ curam imposuerunt Dominis Guimarrho et Basseline Canonicis. Hi autem in sacristia intra armarium, excipiendis cappis baculisque choralibus serviens, invenere cistam tribus seris occlusam : quibus effractis apparuit cranium absque mandibula, quod proinde una cum ceteris ossibus incunctanter crediderunt S. Vincentii esse : itaque retulerunt nobis, et suam assertionem confirmaverunt exhibitis duobus nummis, pariter in eadem repertis arca; quorum alter Ducis Joannis erat, ejus sub quo migravit ex hac vita Sanctus; alter Francisci Britanniæ Ducis, qui sicut et prior pro Sancti canonizatione impetranda multum laboraverat quamvis ea sub Petro demum ejus nominis secundo peracta fuerit.

sed sola mandibula inventa in reliquiario,

ubi inventa est arca.

D

AUCTORE D. P.

17 Hoc indicio accepto, et Collegio Canonicorum in Capitulum desuper convocato, decrevimus inspectionem prædictæ cistæ rite faciendam : et quoniam certo constabat, eam quæ in herma argentea servabatur mandibulam, esse indubitatam S. Vincentii Reliquiam ; convenit advocandos esse viros peritos, qui dijudicarent, an ea quadraret cranio intra arcam reperto, sic ut ejusdem corporis partes esse credi deberet. Die igitur septima mensis Augusti currentis ad hoc delecta, circa horam post meridiem tertiam, una nobiscum fuere Dominus Joannes Petit, toparcha de la Bergerie, Doctor medicus, et Claudius Gossements, Magister chirurgus hujus urbis : quibus adjuratis de veritate, quantum ex artis suæ regulis ea posset cognosci, edicenda coram nobis nostrisque Fratribus, Dominis Canonicis ibi præsentibus, publici Notarii manu consignata sunt singula intra arcam reperta; deinde prædicti duo Medicus et Chirurgus mandibulam maxillæ superiori applicantes, invenerunt judicaveruntque tam apte eas inter se quadrare, tam quoad juncturas quam quoad ordinem superiorum inferiorumque dentium (qui utrimque pares numero sic erant ordinati, ut eminentiores depressioribus responderent) quod dubitari non posset, quin mandibula fuisset propria pars capitis unius ejusdemque, cujus erat cranium. Idem confirmabat similis utriusque ossis color odorque, ab inductione aromatici cujusdam pulveris, quo pulvere similiter inducta erant alia in eadem cista ossa : quæ ipsa, propter congruentiam justam cum capite, ejusdem quoque corporis esse censebant.

ad cujus recognitionem convocati medicus et chirurgus

judicarunt ejusdem corporis ossa esse in arca cujus erat mandibula,

18 Ab his principiis ad ulteriorem inquisitionem progressi, mandavimus Venerabilibus Archidiacono et Pœnitentiario ecclesiæ nostræ, visitare Reliquias conclusas intra arcam argenteam, Corpora Sanctorum appellatam : si forte in ea reperiretur aliquid de Reliquiis S. Vincentii. Id illi cum fecissent die XVI Augusti, nobisque legitime significassent probassentque, nullas S. Vincentii, sed plures aliorum Sanctorum Reliquias ibi esse inventas; decrevimus, secundum Concilii Tridentini decreta, in recogni- F tione Reliquiarum noviter inventarum servanda, convocandos esse bono numero viros theologos atque pios, quorum consilio uteremur : itaque citati sunt in diem XXIII Augusti reverendi Patres Rector Jesuitarum, Vicarius Nazarethanus, Prior Carmelitarum de Bondon et Prior Carmelitarum Discalceatorum, Guardianus conventus S. Francisci, Provincialis et Guardianus Capucinorum, Prior Prædicatorum, Venerabiles et discreti Domini Natalis le Cerf, Guillelmus le Gallois Officialis ac magnus Vicarius Venetensis, et Jacobus Bullion Promotor, Theologi omnes, ad suffragium ; ad præsentiam autem testimoniumque rebus gerendis exhibendum, Domini Locum-tenens et Procurator Regius hujus urbis : pluresque nobiles ac cives, qui pariter omnes audirent judicium medicorum ac chirurgorum, super dictas Reliquias ex artis ipsorum præscripto formandum.

qui etiam in Theologorum conventu desuper indicto

19 Dicta die comparuerunt omnes, præter unum Priorem Carmelitarum Discalceatorum, sub horam secundam post meridianam, intra sacellum, post cathedralem chorum, Beatæ Virgini Sanctoque Vincentio ædificatum : et ex mandato nostro cum illis pariter adfuerunt, tum Venerabiles Canonici Capitulares

idem juraruni.

AUCTORE D. P.

A Iacæ ecclesiæ nostræ, tum Domini Joannes Petit et N. du Buisson Doctores Medici, in hac urbe Venetensi et vicina Arubensi commorantes, nec non Claudius Gossement et Nicolaus Thomazzo hujus urbis Magistri chirurgi. Coram quibus omnibus allata est prædicta capsa ferrata, in qua erant Reliquiæ, cum indubitata S. Vincentii mandibula conferendæ: quæ omnes post decantatum Hymnum, Veni Creator Spiritus, supra mensam expositæ, atque a dictis medicis chirurgisque attente fuerunt consideratæ. Præfati autem Petit et Gossement, in priori sua persistentes sententia, pronuntiarunt quod ejusdem corporis, cujus erat mandibula, essent cranium et reliqua ossa: alii vero duo du Buisson et Thomazzo, admirati convenientiam et proportionem dentium utriusque mandibulæ, allegarunt tamen inferioris mandibulæ intra cranii juncturas motum minus liberum videri, ac proinde non satis liquere an mandibula et cranium essent ejusdem corporis ossa.

aliis difficilem conjuncta cum cranio mandibula motum objicientibus,

20 Ad hoc responderunt præfati Petit et Gossement, commissam cum cranio mandibulam sufficienter aperiri: magnamque differentiam esse inter vivum corpus, et illud quod esset ab annis circiter B ducentis mortuum, cujus partes semper disjunctæ, diversisque in locis servatæ, et quadamtenus cariosæ essent: præsertim in iis quæ circa tempora sunt cavitatibus, istic ubi superiori mandibulæ inferior committitur, et viventibus est facillimus motus, propter ligamen cartilagineum, admodum leve ac mobile, quo circumvolvuntur apophyses candyloides mandibulæ inferioris: quæ carthilago cum mortuis defluat, negabant rationem ullam difficilioris motus habendam, quando apophyses sive tubercula ossium tam apte insinuant se cavitatibus suis. Tunc auditis Religiosorum Theologorum Officialium et Canonicorum ecclesiæ nostræ sententiis, judicavimus, ad pleniorem Reliquiarum examinandarum cognitionem, in diem xxi Augusti novum conventum indicere, ad quem alii etiam per chirurgi advocati expenderent difficultatem a dictis du Buisson et Thomazzo propositam, postquam in suis quisque conventibus ecclesiisque tanti momenti negotium ardentibus precibus curassent Deo per se suosque commendandum.

quæsita hujus difficultatis caussa,

21 Convenerunt ergo hora et die præsignatis, tum iidem qui supra, tum Reverendi Patres Guardianus Capucinorum Redonensium et Prior Carmelitarum discalceatorum, pro Magistro vero Thomasso C advenit ex oppido Arubensi chirurgus Michael Danielet. Coram quibus et Venerabili Capitulo nostro, post iteratam Hymni Veni Creator decantationem, ardentibus supra mensam cereis lampadibusque, exposita rursum sacra ossa sunt, ex capsa educta. Quibus denuo inspectis præfatus du Buisson dixit, expendisse diligenter se, qua ex caussa procederet difficilis ille motus mandibulæ inferioris ad superiorem applicitæ; neque aliam sibi verosimiliorem occurrere, quam quod partes diu ab invicem separatæ et humido in loco positæ aliquando fuerint; quo factum sit, ut contractior deinde aliquanto mandibula nimis arcte stringeret cranium, itaque difficilius moveretur. Quare nullum sibi restare dubium, quin prænotata dictarum partium inter se convenientia sufficiens argumentum esset, ad judicandum ejusdem ambas esse corporis. Confirmandæ tamen veritatis caussa expediens videri, ut vertebra, quam ex processu verbali xxiv Maii facto intellexerat in tumba S. Vincentii repertam, produceretur: quæ si cum vertebris reliquis in cista repertis congruere quoque videretur, evidenter esset demonstratura omnium Reliquiarum pariter in cista repositarum, et ejusdem corporis compagem manifesto formantium,

et judicata non obesse certitudini Reliquiarum arcæ,

quia in ossibus mortuorum motus ille naturaliter est impeditior.

veritatem. Rogati sententiam suam D. Petit chirurgique duo, consensere, mandibulam et cranium D ejus plane corporis ossa fuisse, omnem autem quæ apud alios esse forsan posset ambiguitatem tollendam, vertebris utrimque inter se collatis.

22 Auditis deinde prædictorum Religiosorum, Theologorum, Canonicorumque sententiis, ipsam quoque vertebram e tumba Sancti requirendam decrevimus, qua sequenti die coran iisdem conventuris inspecta, operi huic manus extrema admoveretur. Ergo circa septimam vespertinam eo accessimus, cum parte aliqua Canonicorum et Reverendis Patribus Provinciali ac Guardianis Rhedoneni et Venetensi Capucinorum; tumbaque per Magistrum Carolum l'Honneur, serarium hujus urbis, reclusa; capsulam ligneam invenimus, habentem in longitudine pedes quatuor, unum et dimidium in latitudine: ex qua, post fusas devote preces, extraximus vertebram, et quædam minutiora ossa, rubeo sericeo panno involuta; quæ cum omni reverentia poni jussimus ad mandibulam in argentea herma, usque in diem sequentem xxix Augusti: quo ultra meridiem ad horas duas ducto, denuo iidem qui antea omnes, pluresque alii de consensu nostro, nec non Magister Nicolaus E Thomazzo chirurgus, adfuerunt: coramque iis, post consuetum hymnum decantatum, primum mandibulam et repertas in tumba Reliquias exposuimus, tum majorem capsam per dictum serarium jussimus aperiri, et a medicis chirurgisque novum de veritate dicenda exegimus sacramentum.

et maxime quia vertebræ in tumba inventæ

23 Illi autem considerantes hanc vertebram ejusdem coloris et aromaticæ inductionis speciem præferre, quam reliqua quæ cista continebat ossa, interque ea requirentes vertebram, quæ isti intra tumbam repertæ deberet immediate conjugari: unanimi consensu pronuntiaverunt vertebram, in tumba repertam, istius omnino esse corporis, cujus reliqua ossa quæ continebantur in cista, æque ac mandibulam supra dictam: cumque tam vertebra quam mandibula extra dubium haberentur pro veris S. Vincentii Reliquiis, tales quoque haberi debere repertas in arca. Huic judicio suum confirmantibus judicium, quotquot rogati fuerunt suffragium ferre, omnium in hoc convenere vota, ut declararemus has esse veras S. Vincentii Reliquias, et ut tales fidelis populi venerationi exponendas. Sumpto igitur Pontificali ornatu et sancti Spiritus gratia invocata, pronuntiavimus sententiam in hæc verba. Ex auctoritate Dei omnipotentis, Patris, Filii et Spiritus S. Sanctorumque Apostolorum Petri et Pauli, et ea F quam tenemus in hac diœcesi, declaramus, quod præsentia ossa omnia et singula sint veræ Reliquiæ Corporis S. Vincentii Ferrerii, canonizati a S. D. Calixto Papa III die XIII Julii, anni MCCCCLV, decernimusque et mandamus, ut ex nunc pro talibus habeantur; districte inhibentes, ne quis diversas ab his aut ab aliis ex horum compage legitime acceptis, et secundum formam ab ecclesia præscripta recognitis, audeat venerationi exponere. Prohibemus etiam sub pœna excommunicationis auferre hinc, particulam etiam minimam absque nostro consensu, in nomine Patris † et Filii † et Spiritus Sancti † Atque his dictis, submissi in genua, sanctas Reliquias humili osculo adoravimus ipsi, et præsentibus omnibus adorandas exhibuimus: et inde iisdem omnibus, qui plurimi adfuerant, comitantibus, ad mediam templi navim progressi, Deo solennes egimus gratias, decantato Ambrosiano hymno Te Deum, pro tanti receptione thesauri.

cum inventis in cista optime congruebant.

itaque definitum est has esse veras S. Vincentii Reliquias,

24 Hæc sunt, Carissimi, quorum læta nuntia vobiscum censuimus per totam diœcesim nostram communicanda, exhortantes in Domino, ut juxta ea verba, unde sermonum ad nostros majores hac in urde

urbe habendorum initium fecit gloriosus S. Vincentius Ferrerius, dicens, Colligite quæ superaverunt fragmenta ne pereant, vos quoque pretiosa ossium illius fragmenta conservetis debitæ religionis honore, ut Deus ac Dominus noster benedicat armis optimi Regis nostri Ludovici XIII, ejusque personam tueatur, vosque sub obedientia suorum mandatorum viventes conservet in pace. Ut autem vos ad easdem Reliquias venerandas magis etiam invitaremus, eas coram Domino Episcopo Tricoriensi, totoque Capitulo nostro, in argenteam arcam, ad hoc ut supra dictum est fabricatam, reposuimus; V die præsentis mensis, eamdemque processionaliter sequenti die circumtulimus ad conventus, Capucinorum, Prædicatorum, et Nazarethanum: ac denique finitis in nostra Cathedrali 40 horarum precibus, quibus maximo cum animi nostri gaudio ad centum quinquaginta millia fidelium interfuere, ipsam curavimus transferendam ad altare sacelli, in Divæ Virginis Sanctique Vincentii honorem fabricati, post chorum dictæ nostræ Cathedralis: atque de his omnibus publicum instrumentum fieri mandavimus per Magistrum Maturinum Nicolazzo, Secretarium nostrum, hac feria V, die X Septembris, post meridiem, anno Domini MDCXXXVII.

ad quarum venerationem invitatus populus Venetensis

ad 40 millia confluxit.

CAPUT V.

Festum Translationis prædictæ VI *Septembris.*

Placuit exinde ut annue renovaretur lætitiæ tam singularis memoria: itaque compositæ vulgatæque primum Lectiones sunt, VI *Septembris ab omni clero Venetensi sub officio solenni ad secundum Nocturnum in Matutinis recitandæ: deinde constitutus est ordo processionalis Pompæ qui servatur hactenus nobisque a præfato Patre Francisco de Kernatous est transmissus. Sed hunc, quia nihil diversum continet a consuetis in simili occasione, prætermittimus: Lectiones hic damus.*

Lectio IV Cum vigerent bella in minori Britannia, diu latuit major pars corporis S. Vincentii Ferrerii, quod in ecclesia Venetensi conditum fuit. Per id tempus cultus ejus frigescebat: sed Dei munere primum sub Jacobo Episcopo, tum sub Sebastiano augeri cœpit et invalescere. Nam Francorum Regina particulam quamdam reliquiarum hujus Santi summis precibus exposcit: Duces, Magnates et complures alii tumulum ejus votis et donariis frequentant: adjiciuntur miracula. Accessit hunc etiam Nicolaus Rodulphus Dominicanorum Generalis Minister anno Domini MDCXXVI, qui a Sebastiano Episcopo et Civibus Venetensibus consensum obtinuit in hac urbe construendi sui Ordinis monasterium. Capitulum vero Venetense Sacellum, quod a tergo majoris Altaris consistit, cujus fundamenta a terra exstabant, eleganti et insigni structura quam primum absolvendum in honorem Deiparæ Virginis et S. Vincentii curavit: capsamque argenteam affabre conficiendam, in qua sacrum pignus reponeretur.

C

Lec. V Quia vero non constabat de loco, in quo positum fuerat: duo Canonici juxta ordinem Episcopi et Capituli, capsas omnes ecclesiæ, loculos, imo et recondita quæque accurate et congrua devotione perquirunt. Tandem in armario quodam Sacristiæ arcam reperiunt, operculo camerato, laminis ferreis lævigato, operibus expolitis circumdatam, et triplici sera munitam. Qua reserata, calvariam intro reperiunt sine maxilla inferiori, et reliqua fere ossa quibus corpus componitur, duplici velamine involuta, exterius panno serico, intus mappa Altaris, crucibus signata. Advocantur Medici et Chirurgi complures, quorum opera calvaria illa conferretur et conjungeretur cum maxilla inferiori: quæ pro certa et indubitata S. Vincentii Reliquia semper omnium veneratione exposita fuit. Quæ cum pluribus diebus peracta fuissent, adhibitis jejuniis, precibus et invocatione Spiritus sancti omnique religionis studio, frequenti piorum et peritorum virorum secularium et regularium conventu, astantibus primoribus civitatis et videntibus omnibus, maxilla inferior sacro vertici coadunatur, et supernæ partes inferioribus tanta proportione conjunguntur, ita dentes dentibus incumbunt, ut luce meridiana clarius fuerit, omnia hæc ossa inter se collata unum idemque corpus aliquando constituisse. D AUCTORE D. P. E

Lec. VI Illustrissimus ergo Antistes, rogatis Canonicorum sententiis, tum aliorum quorumdam Theologorum, Patrum Societatis Jesu, Capucinorum, qui tunc temporis Capitulum suum Veneti habebant, et Regularium in hac urbe degentium, quos in consilium adhibuerat; de communi sententia, decretum Pontificio solennique ritu frequenti Populo protulit, omnia hæc ossa, coram et in præsentia posita, accurateque recognita, veras Reliquias esse S. Vincentii Ferrerii Confessoris, a Calixto III summo Pontifice in Sanctorum numerum relati. Et confestim pio cultu flexis genibus veneratus est, quod omnes pariter fecere. Mox sacrum corpus in capsa argentea repositum fuit, die V mensis Septembris anno Domini MDCXXXVII. Die vero sequenti solenni supplicatione publicarum viarum apparatu, omnique spiritualis lætitiæ significatione, piæque venerationis studio circa muros urbis circumducitur: maxilla item cum sua prædivite theca, incredibili populi undique convenientis frequentia. Post hæc includitur capsa illa in loculo marmoreo, qui in medium Altaris e superiori loco protenditur, cum fenestella seu ostiolo bipatente, a fronte cancellis ferreis et inauratis obtecto, duplicique sera munito: lampas vero assidue perlucet urbis Venetensis impensis et magnificentia. Et ut aliquod esset perpetuum hujus beneficii monumentum, ad colendam ejus memoriam, dies festus Translationis Reliquiarum S. Vincentii instituitur sextus Septembris, quo supplicatio anniversaria celebratur, et sacrum corpus circa muros Urbis singulis annis, eadem qua prius religione, circumfertur, Sebastiano Episcopo Fundatore. F

VI APRILIS.

SANCTI QUI VIII IDUS COLUNTUR.

Sanctus Sixtus seu Xystus primus, Pontifex Romanus, Martyr.

S. Firmus,
S. Herenæus Ep.
S. Hummarus,
S. Solutor,
S. Quirinus,
S. Moyses.
S. Romanus,
S. Successus,
S. Quartilla,
S. Romana,
S. Donatus,
S. Sixtus,
S. Victor,
S. Quiriaca,
S. Gagus,
— Martyres Nicomediæ in Bithynia.

S. Satyrus,
S. Rufina,
S. Moderata,
S. Romana.
S. Secundus.
SS. alii VI,
S. Florentinus,
S. Geminianus,
S. Saturus,
— Martyres, Sirmii in Pannonia, aut aliqui forsan alibi.

S. Timotheus,
S. Diogenes,
— Martyres, in Macedonia.

S. Clusus Presb.
S. Timotheus,
S. Macaria,
S. Tyria,
S. Marcia seu Marga,
S. Maxima,
— Martyres Alexandriæ in Ægypto.

S. Marina,
S. Teguliana,
S. Urbanus,
— Martyres.

S. Cœlestina Virgo,
et alii DCCC,
— Martyres.

Sancti CXX aut CL Martyres, in Perside, sub Sapore Rege.

S. Platonis apud Græcos.

Sancti duo Martyres, Ascalone in Palæstina.

S. Marcellinus, Tribunus et Notarius. Martyr Carthagine.

S. Cœlestinus primus, Pontifex Romanus.

S. Amandus Comes.
S. Lucius.
S. Leontius,
S. Lucianus,
— G.salbæ in Italia.

S. Eutychius, Patriarcha Constantinopolitanus.

S. Winebaudus, Abbas, Trecis in Gallia.

B. Notkerus Balbulus, monachus Sangallensis, in Helvetia.

S. Berthanus, Episcopus, in Scotia.

S. Philaretus, monachus, in Calabria.

S. Celsus, Archiepiscopus Armacanus, in Hibernia.

S. Wilhelmus, Abbas Roschildensis, in Dania, Ordinis Canonicorum Regularium.

Ven. Catharina de Palanza, Fundatrix monasterii S. Mariæ de Monte, Congregationis Ambrosianæ sub regula S. Augustini, supra Varesium in Ducatu Mediolanensi.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Balderieus Clivius, Episcopus ultrajectinus, *cognomento* Pius, *præfixo S. (ut Sanctis solet) notatur a Theodoro Rhay ad hunc diem inter Animas illustres Juliæ, Cliviæ etc., obiit anno* DCCCLXXVII, VI *Idus Januarii juxta Sammarthanos, vir de Ecclesia in temporalibus ac spiritualibus optime meritus per annos* 60, *quibus eam Sedem tenuit. Nam urbem a Danis fœde deformatam inveniens, ponte, portis propugnaculis instruxit; ecclesias exustas dirutasque restauravit; terras, prædia, decimas de manibus inimicorum eruit; SS. Urbani Benigni Pontiani, Agnetis reliquias ex Italia attulit; monetæ cudendæ facultatem aliaque Dominicialia ab Imperatore accepit, cum omnimoda exemptione a judicio et potestate Comitum, alioque plura fecit, quæ apud jam dictos Sanmarthanos distinctius indicata, videri possunt, et plenius apud rerum Ultrajectensium scriptores. Necdum tamen vestigium reperimus cultus sacri ab Ultrajectinis ei olim delati; quæ si inveniatur, poterimus de rebus ab eo gestis agere in supplemento* VIII Januar.

S. Elias Eremita *habet festum* VIII *Idus Aprilis. Sic enim corrigendum videtur, quod vitio erat impressum* XIII *et altare proprium in insula et ecclesia S. Julii diœcesis Novariensis, teste Carolo Episcopo Novariensi, in sua Novaria pag.* 1841. *Ibidem, inquit, ab annis fere ducentis vetus ejus imago ut peregrini, mitra ad pedes posita, apparet, cum hac epigraphe,* S. Elias Episcopus Sedunensis. *Addit Canonicum Sedunensem, ea de re interrogatum respondisse Eliam Episcopum Sanctum haberi Seduni, et credi in ditione Mediolanensi sepultum. Fuerit igitur unus ex iis quorum nomina in Catalogis latent usque ad annum* DXV. *Quæcumque autem de ipso certo dici possent, habentur omnia in Actis SS. Julii et Juliani num.* 12 XXXI Januarii.

S. Claudius *refertur in Menologio Græco poetico Christophori Mytilenæi, et Kalendario Græco a Genebrardo Latine edito. Forsan est* Sanctus Claudianus Persa, *de quo egimus; aut* Claudius, *Antesignanus Martyrum Corinthi passorum, de quo egimus eodem die inter Prætermissos, et latius* XXV *Februarii.*

S. Prosper Martyr *officio Ecclesiastico, sub ritu duplici, celebratur in Archimonasterio Antoniano diœcesis Viennensis, ob sacras ejus Reliquias ibidem asservatas. De eo aliisque Sanctis, qui ibidem ob similem causam*

causam coluntur, egimus XIII Martii.

Translatio corporis S. Leandri Episcopi Hispalensis, ex ecclesia SS. Justæ et Ruffinæ ad Cathedralem, *memoratur in pervetusto Breviario Hispalensi, uti dictum ad ejus Vitam* XIII Martii.

S. Patricii ordinatio *inscripta est Martyrologio Tamlactensi. De eo egimus* XVII Martii.

S. Irenæus, Episcopus et Martyr Sirmii, *memoratur hoc die a Floro, Rabano, Notkero et in variis MSS. quæ discussimus ad Vitam ejus, datam* XXV Martii.

S. Theodorus Episcopus,
S. Irenæus Diaconus,
S. Serapion, S. Ammonius, Lectores,
Martyres, in Pentapoli Lybiæ superioris, *referuntur in Martyrologiis S. Hieronymi et Notkeri : item in variis MSS. de quibus egimus* XXVI Martii.

S. Armogasti *nomen est in pervetusto MS. Casinensi. Quis sit non assequimur. Colitur* Armogastes, Comes et Martyr in Africa, XXIX Martii.

S. Secundus Martyr, et Patronus Ecclesiæ Astensis, *hoc etiam die solenni cultu celebratur, teste Ferrario in Catalogo Generali et in Catalogo Sanctorum Italiæ. Nos varia ejus Acta dedimus* XXIX Martii.

S. Amphianus, *aliquibus* Amplianus Martyr apud Cæsaream, *refertur in MSS. Vaticano Ecclesiæ Sancti Petri, et Bruxellensi Sanctæ Gudilæ. De eo egimus die* II Aprilis.

S. Irene, Virgo et Martyr Thessalonicæ, *memoratur hoc die in MS. Vaticano Ecclesiæ Sancti Petri. Inscripta est plurimis Fastis pridie. Quia tamen Acta ejus et Sororum, SS. Agapes et Chioniæ, sunt conjuncta; simul de omnibus egimus* III Aprilis.

S. Julianæ Corporis Translatio ad Villarium. *Ita Kalendarium Cisterciense, Divione anno* 1617 *excusum. De ea egimus* V Aprilis.

S. Adriani natale *celebratur in MS. Adone Leodiensi S. Laurentii et MS. Florario, cum ante in utroque codice actum esset de Sancto Epiphanio Episcopo, Donato, et aliis Martyribus Afris, quos in sequentem diem rejecimus : an iis jungendus sit* Adrianus, *an seorsim alibi martyrium passus sit, non liquet.*

SS. Felicissimi et Agapiti natalis *memoratur in MS. Trevirensi Sancti Maximi, absque ulteriore notitia. Utriusque nominis plures Martyres occurrunt, et forsan ob cultum Reliquiarum hic indicatur eorum aliquis.*

Summistæ, *seu* Lunæ Mistæ *memoria est in apographis Martyrologii Hieronymiani, post SS. Theodorum, Ireneum, Serapionem et Ammonium, quos supra diximus coli* XXVI *Martii; et sequebantur* Apricus et Victor, *quos infra rejicimus in diem sequentem, ubi de* S. Coprica et Victore *agitur, de* Summista *seu* Luna-Mista *certiorem lectionem requirimus.*

Lucia, vidua Martyr, *memoratur a Greveno in Additionibus ad Usuardum, hactenus nobis ignota.*

S. Theodorus, Ancyranus in Galatia Episcopus, vir libris scriptis adversus Nestorium insignis, *dicitur a Petro de Natalibus lib. 4 cap.* 34 quievisse in Domino VIII Idus Aprilis, *citato Gennadio ; qui cap.* 35 *de eo agit, uti Honorius cap.* 34 : *sed neuter* Sanctum *appellat, aut tradit hoc die obiisse. Interim Petrum de Natalibus sequuntur Witfordus in Martyrologio Anglice edito, Grevenus, Maurolycus, Canisius, Galesinius, Ferrarius. Nos certiora de cultu Ecclesiastico optaremus habere documenta.*

S. Theodorus, Presbyter Antiochenæ Ecclesiæ, libris adversus Apollinaristas et Eunomianos compositis clarus, *adjungitur præcedenti Theodoro apud Petrum de Natalibus lib. 4 cap.* 35. *Sequuntur citati Witfordus, Maurolycus, Galesinius, Ferrarius. Agunt de eo Gennadius et Honorius, uterque cap.* 12, *sed neuter* Sanctum *appellat, uti neque Maurolycus.*

Prudentius Episcopus Tricassinus, *refertur ut* Sanctus *in additionibus Carthusianorum Coloniensium ad Usuardum utriusque editionis et in MS. Florario Sanctorum; Demochares etiam* Sanctum *appellavit, atque post eum recentiores auctores et Hagiologi varii. Camuzatus addit,* Reliquias ejus, capsulæ ligneæ inclusas, in primaria Tricassium æde asservari ; in eaque festum ejus hoc die peragi cum officio 9 lectionum in quo omnia de communi, *unde suspicatur Vitam ejus intercidisse. At non interciderunt ipsius aliorumque opera, ex quibus constat non omnino recte in fide sensisse, et odio quodam Hincmari Remensis, qui suæ ecclesiæ jura contra eum asserueral, a recto tramite deflexisse : quod et Annales Bertiniani intra vigesimum a Prudentii obitu annum scripti sic confirmant, quasi non prius male scribendi finem quam vivendi fecisset. Rem totam Ludovicus Cellotius deducit libro* 3 *Historiæ Gotteschalci cap.* 9 *et deinceps. Potuit quidem moriens ecclesiæ judicio se suaque subjecisse : merito tamen requirimus antiquius aliquod de ejus sanctitate et cultu testimonium quam sint supra allegata.*

S. P. Euphemius, *notatur hodie in Kalendario Ruthenico apud Possevinum in Apparatu : videtur esse aliquis Hegumenus Græcus, aliunde nobis necdum cognitus.*

Aidecus,
Cronbecus Ab. Cluanensis,
Carhubius Episcopus,
indicantur in Martyrologio Hibernorum Tamlactensi, et priori præfigitur titulus Sancti.

Coquinæ Abbatis *nomen, recentiori manu adscriptum est Martyrologio MS. Trevirensi (ut videtur) S. Paulini : de quo alibi nihil reperimus.*

S. Continentia *adscripta est a Carthusianis Bruxellensibus ad Grevenum : Ejus nomen alibi inter Sanctas necdum legimus.*

Henricus, monachus Villariensis Ordinis Cisterciensis, *cum titulo* Beati *celebratur ab Henriquez, Bucelino, et Chalemoto, cum titulo* Sancti *a Saussaio.* Corpora *hujus et aliorum,* latitantibus abdita terris, *elevavit anno* 1599 *Henricus Horion Abbas. Sed an ab Ecclesia cultus indultus nos latet.*

Martinus de Vargas, Regularis observantiæ Ordinis Cisterciensis Institutor, *celebratur in Menologiis Henriquez, qui late ejus Acta prosequitur, uti et Bucelinus : sed abstinet uterque a titulo* Beati *uti et Chalemotus. Silet de eo etiam Tamaius Salazar in Martyrologio Hispanico.*

Joannes ab Amsterdamo, anno 1579 ab hæreticis occisus,
Humilis Offidanus, Capucinus,
Alphonsus ab Herrera, in Mexico,
Franciscus a S. Josepho, in Hispania,
Joannes ab Occania, in Castella,
Ordinis minorum S. Francisci, *omnes seculo præcedenti vita functi, cum titulo* Beati *referuntur in Martyrologio Franciscano Arturi a Monstier : utrum id ei licuerit per Urbani Papæ* VIII *Constitutiones aliis judicandum dimittimus.*

S. Epiphanius Ep.
S. Donatus,
S. Sixtus,
S. Rufinus,
S. Modestus, et alii XI,
Martyres in Africa, *referuntur hoc die in Martyrologiis variis : ast in Martyrologio Romano, post Usuardum et alios, coluntur* VII Aprilis.

Aprici, Apricii *seu* Paricii et Victoris in Libya *mentio habetur in Martyrologiis S. Hieronymi : quos arbitramur esse, qui sub nomine* Copricæ et Victoris *in eisdem et aliis Fastis referuntur* VII Aprilis.

S. Hegesippus, vir eruditissimus, *memoratur in MS.*

Martyrologio Barberiniano et apud Maurolycum : ab aliis vii Aprilis.

S. Macarii Episcopi elevatio memoratur in additionibus MSS. Carthusiæ Bruxellensis ad Grevenum, et putatur esse Episcopus Antiochenus, qui colitur x Aprilis.

S. Silla, Virgo et Martyr, celebratur a Georgio Cardoso in Hagiologio Lusitano, et in Notis varios adducit, quorum aliqui opinantur hanc esse Zitam Lucensem, cujus Vitam habemus, et ad quam hæc controversia melius dirimetur, die xxvii Aprilis.

S. Petrus, Ordinis Prædicatorum, Martyr occubuit hoc die, anno 1252, Sabbato ante Dominicam in Albis. Festum ejus celebratur xxix Aprilis.

Uso monachus S. Galli, doctrina, pietate et miraculis clarus, hoc die anno 872 in monasterio Grandisvallensi diœcesis Basileensis mortuus, cum titulo Beati memoratur in Helvetia sancta Henrici Murerî pag. 198 et Menologio Bucelini, sed neuter verbum profert de aliquo cultu Ecclesiastico. Pleniorem vitæ ejus historiam habet Ekkehardus cap. 2 in libro de casibus monasterii S. Galli, asserens famam esse quod corpus furto ablatum sit in aliquam ecclesiam Burgundiæ : certe in suo tumulo non haberi. Necrologium Sangallense ejus memoriam recolit xiv Maii.

Urbanus, Abbas in Hispania, cum titulo Beati inscriptus est Martyrologio Benedictino Menardi; qui in observationibus asserit Abbatem fuisse monasterii Sancti Petri de Montibus, in Asturicensi diœcesi. Citantur Miræus et Yepez : sed neuter meminit hujus aut alterius diei, quo aut mortuus sit, aut ullam venerationem habeat. Menardum secutus Tamayus Salazar eumdem inscripsit Martyrologio suo Hispanico, et Sancti titulo honoravit, addiditque ex Yepez elogium, sed nimia auxesi amplificatum. Extant verba Yepez tomo 2 ad annum 646 cap. 3 et sic melius sunt in editione Coloniensi a Thoma Weiss Latine reddita : Prioribus adde Sanctum Urbanum Abbatem, qui ob præclara merita in cœnobio S. Jacobi de Pennalva, eodem quo S. Gennadius Sacello, insigni mausoleo conditus est. Similia habet Prudentius de Sandoval in historia Fundationis S. Petri de Montibus, factæ a S. Fructuoso Episcopo Braccarensi, qui colitur xvi Aprilis : quo certe die; aut potius cum Sancto Gennadio agi poterit de memorato Urbano. Colitur iste officio Ecclesiastico in Ecclesia Asturicensi, cujus fuit Episcopus, sub ritu duplici primæ classis x Maii.
inscriptus nonnullis Martyrologiis xxv Maii.

S. Afræ et plurium Sanctorum Martyrum Translatio Brixiæ, facta anno 1580, inscribitur Martyrologio Brixiensi Bernardini Faini. Agemus de eo die quo præcipue colitur xxiv Maii.

Burchardus, Episcopus Halverstadensis, hoc die anno MLXXXVIII Martyrii cruore perfusus, apud Goslariam extinctus est a schismaticis, ob defensionem Sedis Apostolicæ, contra Henrici Imperatoris machinationes. Annum et diem indicat Bertoldus, in Appendice ad Hermanni Contracti Chronicon : at genus Martyrii explicat Petrus Bernriedensis, in Vita S. Gregorii vii Papæ. Quapropter quia nomen ejus in sacris Fastis necdum reperimus, de illo simul agemus ad Vitam dicti S. Gregorii, si forsan lux interim aliunde accedat xxv Maii.

S. Marcianus, S. Nicanor, S. Apollonius, Martyres in Ægypto, inscribuntur Martyrologio MS. Bruxellensi S. Gudilæ : in pluribus habentur præcedenti die. De iis agendum est v Junii.

S. Irenæi, Episcopi Lugdunensis et Martyris, revelatio hoc die facta memoratur a Saussaio in supplemento Martyrologii Gallicani. Hujus Sancti dies natalis celebratur xxviii Junii.

S. Lupi, Episcopi Trecensis, ostensio et repositio capitis memoratur a Saussayo in Martyrologio Gallicano : et late ex antiquis monumentis deducitur a Nicolao Camuzato, in Promptuario sacrarum Antiquitatum Tricassinæ diœcesis fol. 153 et sequenti : quæ omnia poterunt elucidari ad ejus Natalem xxix Junii.

Elstanus, monachus apud Abendoniam, Jussu Sancti Ethelwoldi manum bullienti aquæ illæsus imposuit et extraxit : dein Episcopus Wiltoniensis factus, sancto fine quievisse traditur. Hunc Edouardus Maihew ad hunc diem adscripsit Trophæis Benedictinis Congregationis Anglicanæ, anno 1615 editis, et titulo Beati honoravit. Secuti Menardus et Bucelinus in Menologio Benedictino. Ast Hieronymus Porter in Floribus Sanctorum Angliæ, anno 1632 editis, eumque secutus auctor secundæ editionis Martyrologii Anglicani, Sanctum appellant, et talem censet Alfordus in Annalibus Ecclesiæ Anglicanæ ad annum 986 numero 2. Colitur Sanctus Ethelwoldus, quando de hoc Elstano iterum agendum erit, et si vestigium cultus Ecclesiastici reperiatur, Sanctis incunctanter a nobis adscribetur i Augusti.

S. Alfwoldus, Rex Northumbriæ et Martyr, ad hunc diem inscriptus est Martyrologio Anglicano primæ editionis, et hujus exemplo, Ferrarii Catalogo generali. Verum in secunda editione dicti Martyrologii, cum approbatione Michaelis Alfordi in Annalibus Anglicanis ad annum 78, numero secundo, transfertur ejus memoria in diem xxiii Septembris.

S. Galla vidua Romana, et sanctimonialis apud S. Petrum, hoc die ex hac vita migrasse creditur, inscripta Martyrologiis monasticis Wionis, Menardi, Dorganii, Bucelini, item Ferrarii Catalogo generali et Catalogo Sanctorum Italiæ. In Martyrologio Romano refertur v Octobris.

B. Joanna de Signa, quia cultum aliquem habere dicitur feria ii post Pascha vel post Octavam Paschæ, huc refertur ab Arturo in Martyrologio et Gynæceo, et quidem tamquan Tertiaria : festum ejus agitur die quo obiit ix Novembris.

S. Menalchius Archiepiscopus, patruus Sancti Livini episcopi et Martyris, refertur in MSS. additionibus Carthusiæ Bruxellensis ad Grevenum, ejus mentio fit in Vita sancti Livini, ad quam poterit de eo ulterius agi xii Novembris.

B. Ambrofius de Mediolano, Ordinis Observantium, hac die obiit Monte-Leonis in Umbria, referturque in Martyrologio Franciscano et a Jacobillo : qui ultimus Vitam ejus in quodam MS. suo inveniens, et Processum nactus super ejusdem Vita ac miraculis Spoleti fabricatum Ordinarii auctoritate, rursum de ipso plenius agere instituit, eo die, quo corpus, post octo menses a sepultura repertum integrum, coruscavit miraculis, quando et nos de eo agemus; si citata documenta, quæ necdum impetrare potuimus, nanciscamur, videlicet xxvi Decembris.

DE

D. P.

DE S. SIXTO SEU XYSTO PRIMO,

PONTIFICE ROMANO MARTYRE

CAPUT I

Cultus, Ætas. Acta.

ANNO CXXVII

Notitia S. Sixti seu Xysti Pontificis Romani antiquissima, extat apud S. Irenæum, qui Episcopus Lugdunensis glorioso martyrio coronatus est anno CCI. *Hic lib.* 3 *adversus hæ-* *Memoratur a S. Irenæo,* *reses cap.* 3. *agit* de Apostolorum traditione, vel ab Apostolis in Ecclesia Episcoporum successione, *et solos adducit Episcopos Ecclesiæ Romanæ, et inter hos dicitur* Evaristo successisse Alexander, ac deinceps Sextus ab Apostolis constitutus Sixtus, et ab hoc Telesphorus, qui etiam gloriosissime martyrium fecit. *Quæ S. Irenæi verba sub hujus nomine, inseruit Eusebius Historiæ suæ Ecclesiasticæ lib.* 5. *cap.* 6. Sextus ab Apostolis *statuitur ab Irenæo qui revera Septimus ab iisdem fuit, eo quod ob affinitatem nominum,* Cletus et Anacletus *ab eo et aliis qui-* B *busdam non fuerint distincti, sed aliqua socordia in unam eamdemque personam conflati. De hac controversia agimus infra* XXVI *Aprilis, ad Acta S. Cleti Pon-* *et in antiquo Catalogo Romanorum Pontificum* *tificis : ad quem diem annotat Baronius,* in his, quæ sunt Romanæ Ecclesiæ, majorem esse adhibendam fidem ejus alumnis, quam ceteris. *Antiquissimum Romanæ Ecclesiæ monumentum in hac quæstione arbitramur esse Catalogum Romanorum Pontificum, ante Liberii Papæ mortem concinnatum, in plures partes distinguendum, quarum prior finit cum Urbano Papa, anno Christi* CCXXXI *Martyre defuncto; quam partem ab S. Antero, necdum Pontifice, collectam fuisse opinamur, quod is* gesta Martyrum diligenter a Notariis exquisivisse *tradatur. In hoc Catalogo octavus Episcopus Romanus adeoque a S. Petro Apostolo septimus, collocatur S. Sixtus, cum hoc parvo elogio :* Sixtus annis decem, mensibus tribus, diebus viginti uno. *An. 117. ultimo Trajani,* Fuit temporibus Hadriani, a Consulatu Nigri et Aproniani, usque Vero III et Ambibulo. *Fuerunt* Quinctius Niger et T. Vipsanius Apronianus Consules *anno æræ Christianæ* CXVII, *quibus iisdem Consulibus et anno Trajanus Imperator apud Selinuntem Ciliciæ, quæ postea Trajanopolis appellata est, diem extremum obiit* X *Augusti, successitque ab illo adoptatus Hadrianus, in elogio dicto memoratus. Iidem Sedis illius* anni decem, menses tres, dies viginti unus C *memorantur apud Anastasium de Vitis Pontificum, et in libro Pontificali. Consentiunt Acta antiqua et integerrima S. Alexandri decessoris ad diem* III *Maii illustranda. In his dicitur post martyrium S. Alexandri,* *mortuo S. Alexandro successit,* eodem anno nutu Dei defunctus Trajanus. *Fuit S. Alexander pluribus mensibus in carcere detentus; quo tempore arbitramur S. Sixtum fuisse Episcopum, circa* *ante ejus Vicarius,* XIII *diem aut proxime sequentes mensis Decembris anni* CXVI, *consecratum, ac Vicarium egisse S. Alexandri, atque inde numerari* annos decem, menses tres et *moritur an. 127.* dies viginti unum, *qui ei attribuuntur, usque ad diem* III *aut* VI *Aprilis anni* CXXVII, *quo etiam Martyr ex hac Vita decessit. Fuerunt dicto anno* Consules Titianus et Gallicanus, *sub quibus initium Pontificatus S. Telesphori collocatur in jam laudato Catalogo, et anno proxime elapso* CXXVI Consules *fuerunt* Vespronius Candidus Verus, et Ambibulus, *sive (ut aliis placet)* Ambiguus Bibulus, *aut magis corrupte* Angulus *sive* *an 10 Hadriani Imp.* Anniculus; *quos ultimos habuit toto anno Consules S. Sixtus, et ad tres menses vixit sub sequentibus Consulibus, mortuus anno decimo Hadriani Imperatoris. De variis Pontificibus, qui aliis in exilium missis, aut in carcere detentis, aut aliis de caussis impeditis, fuerint Vicarii constituti, alibi accuratius agendum est. Consulat Lector etiam illa, quæ* XVII *Aprilis dicuntur in Vita S. Aniceti Pontificis.*

2 *Florus in suo Supplemento ad Martyrologium Bedæ tertio die Aprilis in MSS. Atrebatensi et Tor-* *colitur 3 Aprilis,* *nacensi ista scribit,* Romæ S. Sixti, Papæ et Martyris, qui dum Cathedræ S. Petri decem annis præsideret, constituit, ut intra Actionem Sacerdos incipiens populo hymnum decantaret, videlicet Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth etc. Martyrioque coronatur tempore Veri et Anniculi, *quos ultimo anno Vitæ S. Sixti Consules fuisse diximus. Iisdem plane verbis et die (nisi quod loco* Anniculi *scribatur* Annicti) *notatur memoria S. Sixti in pervetusto Martyrologio monasterii S. Sabini in Pireneis, unde excerpta ad Gallias spectantia edidit Saussaius ad cal-* E *cem sui Martyrologii Gallicani, quia scilicet primis ipsius elogii verbis infartum erat aliquid ad Galliam spectans,* qui dum [Episcopus Convenarum], *videturque subintelligi* fuisset. *Est hæc quoque in radicibus Pireneorum Episcopalis civitas : sed an et quo fundamento ipsa sibi S. Sixtum arrogarit olim non divinamus; hodie nullum ibi superesse ejusmodi opinationis vestigium colligitur ex Gallia Christiana Sammarthanorum, ubi proponitur catalogus Episcoporum absque ulla Sixti mentione. Eodem* III Nonas Aprilis Sepultum esse S. Sixtum, *referunt encomia scripta in altero Catalogo mox dando; et ab Anastasio et Luitprando, et in MSS Gestis Summorum Pontificum ad Martinum* V *deductis, proposita. Eodem etiam die memoratur S. Sixtus in MS. Martyrologio Lætiensi.*

3 *Verum in aliis Martyrologiis, cum Libro Pontificali, passim refertur ad hunc* VI *diem Aprilis quem ita auspicatur Usuardus :* Octavo Idus Aprilis, Romæ *et 6 Aprilis* natalis B. Sixti Papæ et Martyris, qui temporibus Hadriani, ut sibi Christum lucrifaceret, libenter mortem sustinuit temporalem. *Wandelbertus hoc eum disticho exornat :*

Idibus Octavis Sixtus Martyrque Sacerque
Præminet, Adriano mortem sub Cæsare passus.

Eodem modo passum esse S. Sixtum sub Adriano F Imperatore, *habent vetustissima quæque Martyrologia manuscripta, et cum iis Ado, Notkerus, Bellinus, Maurolycus, Felicius, Canisius, Galesinius. Simili modo Eusebius (quem Georgius Syncellus et alii Græci sequuntur) obitum S. Sixti et Successionem S. Telesphori collocat* sub Hadriano Imperatore, *sed uno anno serius,* Consulibus Torquato et Libone, *sive secundum calculum nostrum, ad annum Christi* CXXVIII. *Alphonsus Ciaconius asserit* ob fidei Christianæ confessionem occisum esse VIII Idus Aprilis, anno vero Domini CXXXIX, et Hadriani Imp. XXI et ultimo. *At Baronius scribit* S. Sixtum creatum Pontificem anno Hadriani XIII, martyrium passum anno tertio Antonini Pii, et Christi CXLII. *Quorsum hi duo ab omni antiquitate deflectant alibi discutimus : hic notabis, S. Sixti Papæ et Martyris festum cum officio 3 Lectionum præcipi in Kalendario Breviarii Æduensis seu Augustodunensis præsenti die* VI *Aprilis, prout illud excusum habemus anno* 1534 *: itemque in Dolensi apud Burgundiones anni* 1519.

4 *Acta S. Sixti aliqua indicantur in Catalogo Pon-* *Acta ex alio Catalogo MS.* *tificum, ex perantiquis membranis Serenissimæ Reginæ Sueciæ Christinæ alibi a nobis dando; et inde hæc transcribimus*

A *transcribimus.* Xistus, natione Romanus, ex patre Pastore de regione Via-lata, sedit annos decem, menses duos, diem unum. Fuit autem temporibus Hadriani usque Vero et Angulo : martyrio coronatur. Hic constituit, ut ministeria sacra non tangerentur nisi a ministris. Hic constituit ut quicumque Episcopus evocatus ad Sedem Romanam Apostolicam, et rediens ad parochiam suam, non susciperetur, nisi confirmata Salutationis plebe ad Sedem Apostolicam. Hic constituit ut infra actionem Sacerdotis, populus hymnum decantaret, Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth etc. Hic fecit ordinationes tres, Presbyteros undecim, Diaconos tres, Episcopos per diversa loca quatuor. Qui etiam sepultus est juxta corpus B. Petri in Vaticano, III Nonas Aprilis, et cessavit Episcopatus menses duos. *Hactenus Acta ex dicto Catalogo quem seculo Christi sexto confectum probamus alibi. Anastasius hunc Catalogum fere descripsit; sed Sedis* annos decem, menses tres, dies viginti unum, *(ut in priore Catalogo habetur) legisse videtur. Dein ait Episcopum non suscipiendum,* nisi cum litteris Patriarchæ Salutationis plebi, quæ est formata. At liber Pontificalis : Non suspiciatur, nisi cum formatis Salutationis ad plebem a Sede B Apostolica. Epistolas *has* formatas *seu* communicatorias *etiam dici* Canonicas, Pacificas, et Ecclesiasticas, *tradit Baronius ad annum* 142 *num.* 7, *earumque usum late explicat Sirmundus, in appendice ad tomum secundum Conciliorum.*

AUCTORE D. P.

ali dies.

5 *Franciscus Bosquetus lib.* 2 *Historiarum Ecclesiæ Gallicanæ cap.* 1 *sub finem ista habet :* A Sixto I Romano Episcopo in Gallias missi dicuntur Peregrinus, qui Sedit Antissiodori, Genulphus qui Cadurcis. At hunc Sixto II tribuunt, fortassis etiam et illum oportet. *Vitam S. Genulphi dedimus* XVII *Januarii, et a Sixto* II *missum ostendimus; de S. Peregrino acturi sumus ad diem* XVI *Maii, quando ejus missio examinabitur.*

SS. Genulphus et Peregrinus ab eo in Gallias missi :

NOT. 14

CAPUT II.

Sepultura, Translatio, Inventio S. Sixti.

Sepultus *dicitur* S. Sixtus juxta corpus S. Petri in Vaticano. *Onuphrius de septem-Urbis Ecclesiis pag.* 41, *post indicatam Confessionem S. Petri, addit :* Præter altare majus S. Petri in antiqua basilica viginti alia altaria, partim sacellis vel oratoriis inclusa, partim sine ædiculis ipsis fuere. Primum a dextera altaris majoris in transversa basilicæ parte, quam Crucem ecclesiæ vocant, versus absidam fuit C oratorium et altare S. Xisti Papæ et Martyris, sub quo a Paschali II Papa sepulta fuere corpora Sanctorum Pontificum, Xysti ipsius, Fabiani Martyrum, et Sergii II. *Hæc ibi. Sedit Paschalis* II *ab anno* MXCIX *ad annum* MCXVIII. *Celebratur etiamnum officio duplici festum S. Sixti* I *Papæ hoc* VI *Aprilis in ecclesia Vaticana, eo quod corpus illius ibidem adservetur, uti in Ordine Officii divini pro an.* MDCLXV *a Josepho de Fide, Magistro Ceremoniarum ejusdem Ecclesiæ, composito præcipitur.*

ejus sepultura,

oratorium et altare Romæ,

an etiam nunc corpus ?

7 *Interim apud Ludovicum Jacob, in Bibliotheca Pontificia, occasione Decretalium aliorumque librorum S. Sixto falso attributarum, de ejus corpore hæc leguntur :* Fuit illud Roma anno MCXXXII, ad Aletrinam Latii civitatem in Hernicis devectum, et in templo primario conditum, anno vero MDLXXXIV sub Reverendissimo Patre Egnatio Dante Perusino, Ordinis Prædicatorum, Episcopo Aletrino, qui historiam utriusque Translationis scribendam curavit, corpus est repertum. *Ergo plenius hæc de re instrui cupientes, ad Sorani nostri Collegii Patres, tamquam Aletrio vicinissimos, litteras dedimus, si forte descriptam jussu Episcopi Egnatii historiam nancisci possemus. Incubuit* D *non segniter in demandatam sibi curam P. Petrus Clodius, tum sua ipsius erga Sanctos pietate animatus, tum P. Eusebii Truchtes Assistentiæ Germanicæ Secretarii commendatione admonitus : itaque impetrata tandem est narratio, quæ a P. Andrea Ferrario Romano, ex Ordine Fratrum Minorum Conventualium S. Francisci, typis mandata anno* MDCLV *sex implebat folia; sed quoniam eam a se longius abire non patiebatur is, qui unicum illud exemplar volebat ecclesiæ servatum; necesse fuit scripto excipere verbosissimæ alias relationis synopsim, quod ita est factum ut nihil omitteretur historiæ, sola autem superflua ac fere puerilia ornamenta styli intempestive luxuriantis resecarentur. Ea autem Synopsis, ex Italico Latine reddita sic habet.*

Historiæ translationis Aletrium

unde accepta,

8 Anno MCXXXII variæ regiones Italiæ dira pestilentia vexabantur, nec parum ab ea damni patiebatur Aliffa, urbs Episcopalis Samnii, sub Archiepiscopatu Beneventano, nunc pene deserta, Episcopis in Pede-montis plerumque habitantibus. Malo huic remedium quærens oppidi prædictæ Dominus, Romano Pontifici (qui tunc Innocentius II erat) supplicavit, ut Sancti alicujus corpus sibi concederet, cujus patrocinio posset urbs sua ab incumbenti lue repurgari. Preces eas cœlum prius quam Pontifex E audiit : accidit enim eodem pene tempore, ut ingens trabs in ecclesia S. Petri ex alto lapsa, quoddam ejusdem ecclesiæ altare frangeret; eoque fracto appareret reposita intus capsula, continens S. Sixti Papæ I corpus. Ea res Pontificem movit, ut Aliffanis hunc potissimum indulgeret Patronum, quorum Comes sanctas Reliquias reverenter accipiens, et bene ornatæ mulæ imponens Aliffam eas misit. Pars viæ paulo plus quam tertia confecta erat, quando mula, sacri depositi bajula, cohiberi non potuit, quo minus a via plana largaque deflectens, per asperam semitam eniteretur in montem, iterque caperet Alatrum versus; et neque verberibus neque blanditiis moveri jumentum valuit, ut rediret in viam, quantumque muliones aliique præsentes allaborarent.

An. 1132 *corpus concessum Aliffensibus,*

a mula ultra progredi non valente,

9 Frustra ergo se esse videntes, duxere mulam ad proximum S. Matthæi templum, quod adjacet Volubro (lacus is est juxta majorem urbis Aletrinæ portam) et re mox per civitatem vulgata, Petrus Episcopus cum suo Clero et magna civium multitudine egressus est, ad sacrum corpus suscipiendum. Deinde deliberatum est quænam potissimum ecclesia esset tanto thesauro ditanda, et in varias varii abiere sententias, aliis S. Stephani templum, S. Mariæ aliis nominantibus. Tandem Episcopo visum consultius est divino judicio rem committere, et quo mula ultro F se inferret istic deponere sacrum corpus. Ita dimissa mula collem quemdam ascendit, seque ad Cathedralem S. Pauli ecclesiam contulit; ante cujus januam super gradus humiliter inclinata in genua, visa est admonere sequentes, istic se exonerari debere : quod et factum die XI Januarii an. MCXXXII. Aliffanis autem, jacturam suam dolentibus, datus est digitus : quem eorum urbi, non minus quam reliquæ partes Aletrinæ, fuisse salutarem; extincta mox quæ grassabatur epidemia, non temere credimus; quandoquidem Aliffana civitas nihilominus quam Aletrana in hodiernum usque diem S. Sixtum veneratur, ut ecclesiæ Cathedralis Tutelarem, ejusque Reliquias servat in sacello sub confessione, uti tomo 8 Italiæ sacræ testis est Ferdinandus Ughellus.

Alatrum infertur :

in ecclesiam cathedralem

Aliffanis digitus conceditur,

10 Progressu deinde temporis, labentibus quatuor et dimidio seculis, in oblivionem venit locus; in quo Reliquiæ sacræ erant reconditæ; die tamen XI Januarii annue recolebatur Translationis primæ festivitas, aliaque festivitas feria IV Paschali in memoriam victoriæ ab Aletrinis contra Aragonii Regis copias circa annum MCCCXXXVI obtentæ. His ita se habentibus sub annum MDLXXXIV Philippum Compagnum Cardinalem

dies Translationis II *Jan. festus habetur,*

A Cardinalem S. Sixti cupido incessit indagandi corpus S. Sixti : quare obtenta a Gregorio XIII patruo suo, qui et ipse ante Pontificatum Cardinalis S. Sixti fuerat, facultate, D. Egnatio Danti Episcopo Alitrino mandavit, ut in eam rem quam diligentissime incumberet.

quæritur corpus anno 1584.

4 Martii invenitur memoria altaris consecrati anno 1157

11 Noverat Egnatius prædecessorum suorum duos idem facere aggressos severe punitos fuisse, et uni quidem subito obtenebratum visum, alteri morbum caducum supervenisse, labente de manibus quem ad aram perfringendam sustulerat malleo : fretus tamen obedientiæ merito Dominica III Quadragesimæ, tunc in IV Martii cadente, hora post occasum solis inchoatæque ab eo diei v tertia, Vicario suo generali tribusque aliis suis domesticis comitatus, aperiri jussit marmoreum S. Sixti altare, in quo vitreum vas continuo apparuit variis plenum Reliquiis, cum bulla sigilloque cereo, ita marcidis, ut legi omnino potuerit nihil. Inventa etiam est membrana alia, quæ diligenter relecta hæc verba exhibuit. Anno millesimo centesimo quinquagesimo Septimo, Adriani Papæ Quarti anno III, Indict. v, mense Maii die XII dedicaest hoc altare a D. Rodulpho Aletrino Episcopo, ad honorem D. N. Jesu Christi et ejus beatissimæ matris B Mariæ semper Virginis; B. Xysti Papæ Primi et Martyris, cujus corpus in hoc altari reconditum est; S. Laurentii Martyris, et Sanctorum quatuor Coronatorum, et sanctorum Martyrum Chrysanthi et Dariæ, et S. Romani Militis, et S. Hieronymi Mart. et S. Cyrillæ Mart. et S. Concordiæ Mart. et aliorum plurimorum Martyrum Christi, cui est honor et gloria in secula seculorum. Amen.

ipsum vero corpus 12 ejusdem :

transfertur solenniter 4 Aprilis

caput et os tibiæ seorsim servantur,

12 Non tamen repertum tunc sacrum corpus est. Itaque Episcopus jejunium et orationem populo, velut pro maximi momenti negotio, indixit : noctisque initio Dominicam Lætare præcedentis præter supradictos etiam duos Patres Capucinos advocari jussit. Tum rupto altari discooperuit capsellam plumbeam ; longam palmos duos et paulo amplius, altam et latam palmum unum ; cui antiquis characteribus incisæ erant hæc litteræ, HIC RECONDITUM EST CORPUS S. XIISTI PP. PRIMI ET MART. Ex aperta autem capsula diffusus odor thureus locum omnem implevit. Episcopus autem ultima feria VI Martii, eademque Dominicæ Parasceves die, totam rei gestæ historiam populo pro concione exposuit. Data deinde opera est, ut faciendæ quam decentissimæ translationi omnia aptarentur ; et in primis curata ex nuceo ligno theca nova, introrsum vestita holoserico, C in eamque reposita est capsa plumbea, postquam ab ea exemisset Episcopus sacrum caput, cui adhuc inhærent venerandi cani : et fabricata est argentea quadringentorum scutorum herma, qualis nunc quotannis processionaliter circumfertur : reservavit etiam sibi os tibiæ dextræ, quod Sanctimoniales Ordinis S. Benedicti ab Annuntiata nuncupatæ reverenter acceptum, argenteæ tibiæ incluserunt. Denique præparatus est locus sub altari majori, ad instar ejus quod in Vaticana S. Petri Basilica principem tunc locum tenebat laborato ; cujus aditus duplici obstruitur ostio, altero marmoreo vetusti operis, altero ferreo et inaurato. Denique accurrentibus ad dictam diem viginti circiter hominum millibus, peracta solennitas est die IV Aprilis : cujus hoc duraturum ad posteros monumentum, pilæ cuidam ipsius ecclesiæ, præfati Episcopi jussu, tunc insculptum ; postmodum a D. Michael-angelo Brancavallerio, itidem Aletrino Episcopo, translatum est in aliam ejusdem ecclesiæ pilam, magis expositam oculis ingredientium, et est hujusmodi :

historia rei gestæ lapidi inciditur,

13 Beati Xysti Papæ primi et Mart. Corpus dum e Basilica Vaticana Aliffium Rainulphus Comes transferre nititur ; mula ipsum vehens a recto tramite devians, in hanc Cathedralem ecclesiam mira- D culose detulit MCXXXII. S. D. Innocentii Papæ II anno III. At vero cum temporum vetustate sepulturæ locus ignotus esset, a plerisque Ecclesiæ hujus Pontificibus frustra perquiritur, donec MDLXIIII, die XII Martii Pontificatus S. D. N. Gregorii XIII an. XII, Fr. Egnatius Dantes Perusinus, Ord. Prædicatorum, Episcopus Aletrinus, ipsum arca plumbeâ inclusum adinvenit, uti litteris his barbaris sculptum erat, HIC RECONDITUM EST CORPUS S. XYSTI PAPÆ I. ET MARTYRIS : quod ingenti gaudio accepit, totique civitati et vicinis urbibus patefecit. Existente autem totius Campaniæ populorum concursu, ipsum corpus ex humili loco in majus altare honorificentissime transtulit, postquam a nobilissimis Præsulibus, D. Gasparo Viviano, Episcopo Anagnino ; D. Hortensio Baptista, Episcopo Verulano ; D. Flaminio Philonardo, Episcopo Aquinate ; D. Jacobo Masino, Episcopo Signiensi ; D. Julio Ungaresio, Gubernatore Campaniæ cognitum, et firma attestatione comprobatum, propriis humeris per totam civitatem nobilissima pompa asportatum est, die IV Aprilis ejusdem anni.

AUCTORE D. P.

in ecclesia 1585 12 Ap. collocatur.

feria 4 Paschali recolitur 2 Translatio.

E 14 *Atque hæc sola inscriptio (nisi vehementer fallimur historia est a Ludovico Jacob superius laudata, præter quam nullam aliam Egnatii Episcopi scriptam quærere amplius oporteat. Positus autem hic titulus fuerit ipso die, quo Romæ in Pontificem electus anno* MDLXXXV *est Sixtus* V, *videlicet* XII *die Aprilis : hoc enim affirmare videtur Epistola quædam ab Egnatio Episcopo ad dictum Pontificem data, et ab auctore præmissæ narrationis citata. Exinde autem perseveravit populus Aletrinus quartum Paschalis octavæ diem solennius agere, processionales pompas exquisitissime apparatas per totam urbem ducendo, et sacra cantica hymnosque ad Sancti sui honorem compositos concinendo, non sine plurimorum undique vicinorum concursu : satis enim celebris tota regione evasit hic Sanctus miraculosis favoribus quos ab eodem acceptos prædicant qui ei se commendavere. Æri etiam insculptæ sunt imagines variæ, quibus tota hactenus narratæ rei series oculis ipsis cognoscenda proponitur.*

Occasio prædictæ inquisitionis

videtur accepta a corpore quod Romæ esse dicebatur

15 *Quærere nunc posset aliquis; cur prænominatus Philippus Boncompagnus, S. Sixti Cardinalis, qui tanto studio jusserat in corpus sacrum inquiri, non etiam ipsum aut bonam illius partem curaverit Romam referri Sed huic quæstioni facilem inveniet solutionem, qui considerare voluerit, quam caussam Cardinalis iste habuerit ad mandatum ejusmodi Episcopo Aletrino dandum. Existimo igitur quod cum Tituli sui ecclesiam,* F *Romæ Via Appia sitam, ac pene collapsam desolatamque magnifice restaurasset ; atque inter alia corpus S. Sixti, Papæ item et Martyris, nomine quidem ac tempore secundi, sed nominis martyriique celebritate propter subsecutam S. Laurentii passionem longe primi, crederetur sub ejusdem ecclesiæ altari majori requiescere, jam olim illuc translatum ex antiquo cœmeterio ipsius S. Sixti, eadem via Appia, sed extra urbem ; fidem faciente antiquo satis lapide, ibidem reperto, et nominibus Sanctorum pariter in ecclesia prædicta reconditorum, inscripto : hæc inquam cum ita essent, et nihilominus alii, propter S. Sixti Reliquias Aletrium translatas, addubitarent, num vera esset inscriptio (solent enim quæ diversorum ejusdem nominis sunt in celebriorem unum passim conferri omnia) credibile est studiosum sui Tutelaris Cardinalem, scripsisse Aletrium : postquam autem cognovit, ipsum quem Aletrienses possidebant non esse, quem illimet antea forte crediderunt, tituli sui celeberrimum Sixtum, sed ejusdem appellationis alterum ; nihil habuit cur Aletrienses ultra commoveret. Credo porro eos non difficulter assensuros aliquid e suo S. Sixto remansisse in Vaticano : cum alienum sit ac fuerit semper a Pontificum consuetudine,*

ita

A *ita Sanctorum pignora largiri aliis, ut Romanæ ecclesiæ iisdem integræ videantur : sed potius eorumdem partem aliquam ipsis relinquere soleant, per quas ibidem conservetur talium ecclesiarum dignitas sanctitasque et* D *non imminuatur popularis erga Sanctos devotio, etiam post majorem Corporis sancti partem ablatam.*

DE SANCTIS MARTYRIBUS NICOMEDIENSIBUS

G. H.

FIRMO, HERENÆO EPISCOPO, HIMNARO, SOLUTORE, QUIRIACO, MOYSE, ROMANO, SUCCESSO, QUARTILLA, ROMANA, DONATO, SIXTO, VICTORE, QUIRIACA, GAGO, SATYRO.

VI APR.

Firmus

aliquibus Firminus.

Illustris *hæc turma Martyrum primo loco in antiquis Martyrologiis collocatur, quorum unius nomen exprimitur in MS. Ultrajectino Ecclesiæ Collegiatæ S. Mariæ, his verbis :* Nicomedia Firmi Episcopi et Martyris et aliorum viginti octo. *In MS. Treverensi* Firminus *appellatur : cetera conveniunt. Grevenus in auctario Usuardi et Canisius* Firminum *etiam nuncupant, et* socios *assignant* viginti quinque: *sed multi ex his videntur spectare ad sequentes classes. In aliis fastis* Episcopus *dicitur, non* Firmus, *sed pro-*

B

ximus ejus socius; et hunc ita exprimunt MSS. Vaticanum Ecclesiæ S. Petri, Casinense et Maximinianum: In Nicomedia Firmi, Herenæi Episcopi, *qui in MS. Barberiniano* Berenæus, *in Corbeiensi* Ærenæus *scribitur : in MS. Augustano S. Udalrici alii socii junguntur his verbis :* In Nicomedia Firmi, Herennei, Romani, Donati, Quiriaci. *In MS. Parisiensi, nobis a Philippo Labbe communicato, secundus appellatur* Beronnæus, *et in utroque codice alii quatuor, qui ad varias mox sequentes classes Martyrum spectant, adjunguntur, hic omissi. Memoria* Firmi, Romani, et Donati *inserta est Martyrologio Aquisgranensi. In MS. Rhinoviensi* Firmo *adjunguntur* Solutor, et Quiriacus, *In MS. Richenoviensi additur* Moyses, *et prior scribitur* Salvator. *Grevenus, post relatum* S. Firminum, cum sociis viginti quinque, *varios Sanctos commemorat, ac deín ista tradit :* Item SS. Berennei, Romani, Donati, Clusi, Quiriaci. *De* Clusio *Presbytero Alexandrino infra agemus. Est etiam* Donatus Martyr *inter Afros Martyres ad hanc diem relatus, sed ad sequentem diem cum Usuardo et Romano Martyrologio collocandus.*

Herenæus seu Beronæus

Romanus, Donatus, Quiriacus,

Solutor seu Salvator, Moyses,

Himnarus, Sixtus, Victor, Gagus.

C

2 *Et hactenus ex variis Martyrologiis septem Martyres suis nominibus expressimus, quibus alii junguntur in Martyrologii S. Hieronymiani Corbeiensi apographo ita Parisiis excuso ;* VIII Idus Aprilis. In Nicomedia Firmi, Henei Episcopi, Himnari, Solutoris, Quiriaci, Moysy, Romani, Donati, Sixti, Victoris, Gagi, Satyri. *Verum omisso* Satyro, *quatuor alii adduntur in MS. Blumiano hoc ordine :* In Nicomedia Firmi, Herenei Episcopi, Himnari, Salutoris, Quiriaci, Moysi, Romani, Successi, Quartillæ, Romanæ, Donatæ, Xisti, Victoris, Quiriaci, Gagi. *Iidem referuntur apud Florentinium ex Lucensi codice. At loco* Herenei; *scribitur* Hermei, *et penultimus* Quiriaca *appellatur. In apographo Epternacensi detinetur* Donatus, *et loco* Firmi, Himnari et Victoris, *legitur* Sirmi, Imani *et* Victuri, *et iterum interponebatur nomen* Sirmi, *pro quo* in Sirmio *legendum esse ex sequenti classe constabit. Est ergo horum Martyrum* E *antesignanus statuendus* Firmus, *perperam aliis* Firminus *et* Sirmus *dictus ; cui primus subjungitur* Episcopus Herenæus, *aliquibus* Bereneus, *et quod minus probamus* Hermeus *et* Heneus. *Tertius est* Himnarus- *etiam* Imarus *dictus, rectius fortasse ab origine Græca scribendus* Hymnarus, *dein* Solutor, *aliis* Salutor *et* Salvator. *Qui pluribus* Donatus *est, etiam* Donata *legitur, uti pro* Quiriaca *sub finem posita, etiam alter* Quiriacus *ponitur.* Saturus *additur in unico Corbeiensi codice. In MS. Kalendario præfixo operibus S. Isidori Hispalensis, adservatis Romæ apud Patres Congregationis Oratorii in Vallicella,* S. Firmo *adjungitur* Leontius Episcopus : *qui aut crassiore amanuensium incuria pro* Herenæo *positus est : aut, si alius est, necdum nobis alibi observatus. In MS. Hibernico Tamlactensis Ecclesiæ memoria recolitur* SS. Herenei, Berenei, Firmi, Solutoris, Quartilæ, Ciriacii, Moysi : *et aliis interpositis,* Romani, Gaii, Donati, Victoris, Sixti. *Refertur a nonnullis ad hunc diem* S. Herenæus, *sive* Irenæus, Episcopus Syrmii et Martyr. *a nobis ad* XXV *Martii relatus, uti supra inter Prætermissos et ad alios dies rejectos suggessimus. Galesinius citatis Annalibus Ecclesiasticis (sed quibus, silet) ista non satis probanda habet :* Nicææ in Bithynia SS. Firmi, Romani, Donati et Clunii : qui Juliano Imperatore, acerrimo fidei hoste, pro religionis Christianæ victoria corona Martyrii donati sunt. F *Galesinium describit Ferrarius in Generali Catalogo. Hujus* Firmi *caput asservari Interamnæ in Umbria in Ecclesia Cathedrali, scribit Jacobillus de Reliquiis hujus urbis.*

Successus, Quartilla, Romana Quiriaca.

Satyrus.

DE SANCTIS MARTYRIBUS SIRMIENSIBUS

G. H.

RUFINA, MODERATA, ROMANA, SECUNDO, ET ALIIS SEPTEM, ITEM FLORENTINO, GEMINIANO, SATURO.

VI APRIL.

Nomina Martyrum

Altera *est hæc turma Martyrum in antiquis S. Hieronymi Martyrologiis indicata : et in Blumiano apographo ita relata :* Et in Sirmia Rosinæ, Moderatæ, Romanæ, Secundi cum aliis septem, Florentini, Geminiani. *Eadem habentur apud Florentinium ex codicibus Lucensibus nisi quod in illis* Secundæ, *non* Secundi *legatur. Verum apud Acherium in editione Parisiensi excusum est* Secundi, *et* Rufinæ. *et post* Geminianum *additur nomen* Saturi. *Aliqua est commixtio in MS. Epternacensi cum classe præcedenti, ubi ista traduntur :* Sirmi *seu* Sirmii, Donati, Xisti, Victuri, Gagi, *qui ad Martyres Nicomedienses jam relatos spectant.* Rosinæ, Moderatæ. Item Romanæ, Secundi et aliorum septem, Florentini, Geminani. *Quibus duobus omissis id MS. Barberino, Auctario genuini Bedæ, et MS. Maximiniano eadem ita proponuntur :* In Sirmia Rufinæ, Moderatæ, Romanæ, Secundi cum aliis septem. *Eadem habentur in MS. Pragensi, sed loco omisso ; qui apud Grevenum in Auctario Usuardi,* Apud Sirmium *indicatur : sed mendo magno in MS. Coloniensi S. Mariæ ad Gradus dicitur,* In Smirna, *et* Romana *omittitur. Reliqua*

A *liqua ubique magno consensu reperiuntur. In MS. Tamlactensi omisso loco fit mentio* Moderatæ, Rufinæ, Successiæ et aliorum septem, Florentii, Gemini, *et dein* Florentini. *In MS. Bruxellensi S. Gudilæ celebratur* S. Florentius Martyr.

An recte jungantur Florentinus et Geminianus ?

2 *Difficultas est num Sirmiensibus Martyribus jungendi sint jam memorati* Florentinus *et* Geminianus, *imo et qui in Corbeiensi codice apud Parisios excuso additur*, Saturus, *quod turma Martyrum Sirmiensium videatur cum* aliis septem *concludi, ac forsan incuria amanuensium locus, aut vox* alibi *desit. Verum potue-* D *runt hi duo seu tres seorsim ab aliis ibidem martyrium passi fuisse, uti seorsim collocantur. Qua monitione præmissa eosdem proponimus, cum aliis Sirmii passis. Fuit autem* Sirmium *metropolis Pannoniæ, ad Savum fluvium sita, de qua sæpius egimus, potissimum* XXV *Martii ad Vitam* S. Irenæi Episcopi *ibidem* et Martyris, *et* XXVI *Martii, quo die ibidem passos* SS. Montanum, Maximam et alios quadraginta *retulimus. Plures ibidem passi referuntur die* 2, 6, *et* 8 *Januarii.*

DE SS. TIMOTHEO ET DIOGENE

G. H.

MARTYRIBUS IN MACEDONIA

VI APR.

Martyres hi hoc et sequenti die relati, an diversi ?

D*uos Martyrum classes, in Hieronymiani Martyrologii ecgraphis relatas, Nicomediensium scilicet et Sirmiensium, de quibus jam egimus; sequebatur tertia Martyrum Afrorum, quos ob auctoritatem Usuardi et Martyrologii Romani in sequentem diem seposuimus. Post hos referuntur in eisdem* B *Martyrologiis duo Martyres*, Timotheus et Diogenes, *qui iterum ad sequentem diem in eisdem fastis leguntur, cum hac tamen differentia, quod hoc die dicantur passi* in Macedonia, *neque ulli junguntur socii. At sequenti die relati, dicuntur* in Antiochia Syriæ *Martyrium subiisse, et junguntur* Macaria, *aliis* Madiaria et Maxima. *Hos ut inter se diversos ad utrumque diem referimus, et hoc die cum quatuor apographis Hieronymianis : memorant illos Usuardus, Bellinus, Galesinius, et illustriora MSS. Martyrologia cum hodierno Romano eisdem fere verbis :* In Macedonia Sanctorum Timothei et Diogenis, Martyrum. *Canisius addit :* qui crudelia tormenta sunt perpessi. *Notkerus* E *dissentit, aut potius aberrat, dum ista habet :* In Nicomedia Timothei et Theogenis. *Maurolycus certam urbem Macedoniæ assignat :* In Macedoniæ civitate Philippis, SS. Timothei et Diogenis. *Reliqua Acta latent, e quibus certiora possemus proferre eosque a Martyribus, Antiochenis solidiori argumento secernere.*

an hi Philippis passi ?

DE SANCTIS MARTYRIBUS ALEXANDRINIS

CLUSIO PRESBYTERO, TIMOTHEO, MACARIA, TYRIA, MARCIA, SIVE MARGA, ET MAXIMA.

G. H

VI APRIL.

An simul omnes passi,

P*rogredimur cum Martyrologio S. Hieronymi, in cujus apographo Epternacensi, quo ut nostro usi sumus, post relatos SS. Timotheum et Diogenem in Macedonia passos, ista subduntur.* In Alexandria Clusi Presbyteri, Pantapoli, Timothei, Tyriæ, Macariæ, Margæ. *Quæ in MS. Blumiano ita leguntur :* In Alexandria Clusi Presbyteri, Pintaboli, Timothei, Macariæ, Tiriæ, Marthæ, Maximæ. *Verum apud Florentinium ex codice Lucensi, quasi in duas partes dividuntur hoc modo* : In Alexandria Natalis Clusi Presbyteri. Pentapoli, Timothei Macariæ, C Tyriæ, Marciæ, Maximæ. *In editione Parisiensi ex codice Corbeiensi omittitur* Tyria, *reliqua consentiunt. Ex quibus hoc dubium resultat, num septem hic Martyres recenseantur et Alexandriæ adscribantur, et inter hosce sit collocandus* Pantapolus, *seu* Pintabolus, *aut* Pentapolus. *Omiserunt eum in suis indicibus Florentinius et Acherius, rati posteriores quinque Martyres, in regione* Pentapoli *dicta, fuisse passos : et Florentinius quidem cum indicasset* plures regiones Pentapolis nomine vocatas, *resolvit hic* Pentapolim Libyæ regionem *intelligi, ibique passos quinque substitutos Martyres. Verum videtur posse objici nomen* Pentapoli *male interjectum, ac debere post hos Martyres rejici ; et sic subjungi :* In Pentapoli Libyæ superioris, Theodori Episcopi. Hirenæi Diaconi, Serapionis et Ammonii Lectorum. *Favet huic nostræ opinioni Notkerus, qui ita ante octingentos fere annos scripsit :* Pentapoli Libyæ superioris, passio Theodori Episcopi et multorum Martyrum. *Coluntur* Theodorus, Hirenæus, Serapion et Ammonius *potissimum* XXVI *Martii, ubi eos* in Pentapoli Libyæ *passos diximus tradi in Martyrologiis S. Hieronymi, Usuardi, Adonis,* F *Notkeri, et hodierno Romano. Hac ergo ratione moti sex alios relinquimus cum S. Clusio; et arbitramur vero similius Alexandriæ esse adscribendos. In MS. antiquo Reginæ Sueciæ, ab Holstenio plurimum laudato, memoratur aliorum antesignanus* Clusius Presbyter Alexandriæ. *At loco omisso* Timotheus et Clusius *memorantur in MSS. Augustano S. Udalrici, et Parisiensi Labbei : et solus* Clusius *in MS. Aquisgranensi : item apud Grevenum et Galesinium : sed hic* Clunium *appellat. Grevenus præterea de aliis ista habet :* In Pentapoli Maximæ et Macariæ : *cui si aliis repertis Martyrologiis adscribi debere constet, per nos semper licebit. De urbe* Sirmio *ita transposita inter alios Martyres Nicomedienses, etiam in antiquissimo apographo Martyrologii Hieronymiani, supra hoc die monuimus : quemadmodum et hic regionem* Pentapolim *arbitramur perperam immistam Martyribus Alexandrinis.*

an nomen Pentapoli sit removendum ad alios Martyres ?

DE SANCTIS MARTYRIBUS
MARINA VIRG. TEGULIANO, URBANO.

G. H.

VI APRIL.

Concluduntur varia Martyrologia cum omnibus aut uno alterove ex his Martyribus. Nam Casinense, Vaticanum S. Petri, et aliud Reginæ Sueciæ ab Holstenio descriptum ista habent : Et alibi Natale S. Marinæ. *Quæ in MS. Adone ejusdem Reginæ* Maria *appellatur ; in MSS. Augustano S. Udalrici et Parisiensi Labbæi* Marinus. *Duo junguntur in MS. Blumiano et Epternacensi,* Et alibi Sanctæ Marinæ et Teguliani : *sed* Tegulianæ *scribitur apud Florentinium ex codice Lucensi. Apud Acherium in editione Parisiensi ex codice Corbeiensi ista leguntur :* Et alibi natalis Sanctæ Marinæ et Teguliani, Urbani. *In MSS. Adone Leodiensi monasterii S. Laurentii et in MS. Florario reperitur* Natale S. Adriani. *An hic forsan foret* Urbanus *jam relatus, non audemus definire. In Kalendario Breviarii Mediolanensis, anno* MDXXXIX *excusi, celebratur memoria solius* S. Marinæ Virginis.

DE S. COELESTINA VIRGINE,
ET ALIIS DCCC MARTYRIBUS.

G. H.

VI APRIL.

Adjungimus hanc præclaram turmam ex antiquis Martyrologiis, quorum in unum ecclesia collegiata S. Mariæ apud Ultrajectinos solebat in usu esse. In hoc ista habentur : Item S. Cœlestinæ
B Virginis cum aliis octingentis. *Quæ eadem habentur in Trevirensi MS. S. Martini, et* DCCC *numero Romano exprimuntur : pro quo numero apud Grevenum in Additionibus ad Usuardum leguntur solum* alii LXXX. *At Canisius in utraque editione numero Arabico solum* E
8 alios *adjungit. Canisium descripsit Ferrarius in Catalogo generali Sanctorum, qui in Romano Martyrologio non sunt.*

DE SS. CXX AUT CL MARTYRIBUS,
IN PERSIDE SUB SAPORE REGE.

G. H.

CIRCA CCCXLII.

Synaxarium MS. Græcum Parisiense collegii Claromontani Societatis Jesu, diem quintum Aprilis ita auspicatur : Ἄθλησις τῶν ἁγίων ἑκατὸν εἴκοσι Μαρτύρων, τῶν ἐν Περσίδι τελειωθέντων. *Eadem in Menæis excusis et manuscriptis et apud Maximum Cytheræum leguntur ad hunc* VI *April. et a Cardinale Sirleto in Menologio Græco ita Latine exponuntur :* Sanctorum Martyrum centum viginti, in Perside coronatorum : *quos* igni extinctos *fuisse additur in MSS. Menæis Chifletianis. Menæa excusa idem indicant per hoc distichum :*

Adscripti et 6 April.

in ignem conjecti,

Ἂν ἐξαριθμῇς οὓς τὸ πῦρ Περσῶν φλέγει,
Εὕροις ἔχοντας τετράκις καὶ τρὶς δέκα.

Sed quoniam quater et ter decem *solum conficiunt septuaginta ; putamus vitiatum hic aliquid, et postremum versum hoc modo legendum esse :*

Εὕροις ἔχοντας τρὶς τὸ τετράκις δέκα.

C *et sub hac correctione totum distichon Latine sic reddimus, ut sint* CXX.

Si quos adducit Persicus rogus, velis
Numerare ; habebis ter quater vicibus decem.

2 *Plenius indicatur tempus et genus martyrii in MSS. Menologio Basilii Porphyrogeniti Imperatoris his verbis :* Martyrium sanctorum centum et quinquaginta Martyrum, in Perside coronatorum. Sapor impius Persarum Rex Imperium Romanorum vexavit, tempore Constantii Romanorum Imperatoris, Deo hoc permittente, ob excitatam insipientis Arii hæresim, quam, suadente Eusebio Arianorum antesignano, et ipse Imperator amplexus erat. Rex ergo Sapor, multa subvertens oppida et regiones, plures e Christianis captivos abduxit : quorum aliqui quidem jugulati fuerunt alii in itinere perierunt. Centum vero et quinquaginta solummodo superstites in Persidem fuerunt adducti, catenis constricti, et in carcerem conjecti et assiduis ærumnis per plurimos dies contriti. Tempus autem vacuum a vanis negotiis nactus Sapor, mandavit ingentem lignorum struem accendi et educi e carcere sanctos viros, eosque jussit Christum abnegare, et ignem adorare. Quod cum constanter recusassent, ipsos in ignem conjici præcepit et ita martyrium feliciter consummarunt.

1 Imperio Romano captivi abducti,

3 *Hactenus Græci, quos secuti Galesinius et Baronius inscripserunt suis Martyrologiis his paucis verbis :* In Perside Sanctorum centum viginti Martyrum. *Allegatur a Baronio* Menologium Græcorum *a Sirleto editum : additurque* ferri passos in Adiabenorum regione, *quæ est in Assyria :* de his agere Sozomenum lib. 2 cap. 11. in fine, *ubi ista traduntur :* Cum edicto Saporis ratum esset, ut soli Sacerdotes et Doctores fidei Christianæ comprehenderentur, Magi et eorum Principes totam Persidem obeuntes, Episcopos et Sacerdotes gravibus afficiunt incommodis, cum in aliis locis, tum maxime omnium in Adiabenorum regione, quæ est pars Persidis tota fidei Christianæ dicata. *Hæc ibi. Verum non hic de Episcopis et Sacerdotibus, in Perside habitantibus, agitur ; sed de Christianis, ex Imperio Romano abductis, de quibus ista verba Theophanis, ad annum Christi* CCCXLIII *Constantii* VI, *videntur potius intelligenda :* Hoc anno Constantius devictis Assyriis triumphavit. Sapores vero Rex pristinis sceleribus hoc adjecit, ut subditos Christianos dire persequeretur : *et hæc erant tempora, quando Constantius Imperator se hæresis Arianæ præbuit fautorem acerrimum, et Eusebius Episcopus Nicomediensis præfuit Conciliabulo Antiochiæ habito, in quo S. Athanasius e Sede Alexandrina depulsus est, et in ejus locum Georgius Cappadox subrogatus. Hæc de tempore at de numero manet controversia, num cum accurata descriptione Menologii Basilii Imperatoris sint statuendi Martyres centum et quinquaginta, an vero cum Menæis centum solum et viginti : quod judicio lectoris permittimus. Imo videntur multo plures in regione Romanorum trucidati aut in via periisse : de quibus, quia non constat tam manifesta fidei Christianæ professio in martyrio exacta, siletur. De ducentis et quinquaginta Clericis sub Sapore occisis præter varios Episcopos, Presbyteros et Diaconos suis nominibus expressos, agimus infra* XXII *Aprilis.*

non indicati a Sozomeno:

an potius a Theophane ?

F

num fuerint 150 aut 120

an plures addendi ?

DE

DE SANCTA PLATONIDE,

G. H.

APUD GRÆCOS.

VI APRIL.

S. Platonis femina

Relatis Martyribus Persis, subjunguntur in Menæis Græcis et apud Maximum Cytherorum Episcopum, tres alii Sancti ex quibus primo loco, ab aliis sejuncta, celebratur Sancta Platonis, non addita regione, in qua vixerit; dein duo Martyres Ascalonitæ, non expressis eorum nominibus, referuntur : quos omnes non satis distinxit Sirletus in collecto a se Menologio Græco, dum ista scribit . Item Sancti Platonidis et Sanctorum Martyrum duorum apud Ascalonem. Hinc Baronius citato Menologio Græco ista ita conjunxit : Ascalone passio Sanctorum Platonidis et aliorum duorum Martyrum. In citatis Menæis et apud Cytheræum ista leguntur τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τῆς ὁσίας Πλατωνίδος In Menæis MSS. Chifletianis additur ἐν εἰρήνῃ in pace quievisse. At quia Græcis per τὸ πλάτος indicatur res ampla lata seu patens, hæc allusio fit in disticho adjuncto in Menæis:

in pace quievit.

Πόλου πλάτη φέρει σε τὴν Πλατωνίδα,
Ταῖς ἀρεταῖς λάμψασαν εἰς γῆς τὰ πλάτη
Spatiosa cœli te ferunt Platonida,
Spatiosa terræ meritis illustrantem.

In quo statu hæc pia femina floruerit, Virgo, vidua an conjugata, hactenus nequimus asserere. In recto Platonis dicitur, ut ex ipsa inflexionis Græca forma apparet : quam non observaverunt, quibus Platonides terminatione virili lectum fuit.

DE SS. DUOBUS MARTYRIBUS,

G. H.

ASCALONE IN PALÆSTINA.

B

E

VI APRIC.

Ascalon urbs antiqua Palæstinæ maritima, quondam inter urbes Philistinorum præcipua, et sub Christianis Episcopalis, subjecta Cæsareæ metropoli : quam seculo Christi octavo a Saracenis fuisse occupatam docuimus in Actis XX Martyrum monachorum Lauræ S. Sabæ 20 Martii cap. 1. et est hæc urbs, modo Scalona dicta, etiamnum Sedes Præfecti Turcici. Huic urbi adscribunt duos Martyres Græci in Menæis excusis et manu exaratis et apud Maximum Cytheræum hoc encomio : eodem die Sanctorum duorum Martyrum, qui Ascalone usque ad lumbos in terra defossi, vitam gloriose finiverunt.

In Menæis additur hoc distichon :

Ἀνήροτος γῆ καρπὸν ἐκφύει, λέγε,
Ὁ κάρπος ἄνδρες ἄχρις ὀσφύος δύο
Inculta die quod terra jam fructum ferat :
Fructus sunt viri duo, lumborum tenus.

Quod Sirletus Platonidem, piam feminam, dum virum facit, non satis disjungat ab his Martyribus, et dederit aliis occasionem magis aberrandi, jam supra diximus. Quo tempore hi Martyres coronam gloriæ meruerint non liquet. Subjunximus Platonidi, quia ut citius, ita serius, sub iconoclastis aut Saracenis, potuerunt Martyres occubuisse.

DE SANCTO MARCELLINO,

G. H.

TRIBUNO ET NOTARIO MARTYRE CARTHAGINE IN AFRICA.

CAPUT I.

Dignitas Tribuni et Notarii. Præfectura S. Marcellini in Collatione Carthaginensi cum Donatistis.

ANNO CCCXIII

C

F

Tribunus et Notarius Honorii Imper.

Cum Martyrologii Romani tabulis proferimus, Marcellinum virum sapientem et religiosum, in aula Honorii Imperatoris Tribunum et Notarium, imo, ut Baronio placet in Notis ad Martyrologium Romanum, Tribunum Notariorum, virum fama notissimum ; ex iis scilicet qui Principibus erant a secretis, deligique ad hoc soliti integerrimæ vitæ viri. Tribunus etiam et Notarius fuit Dulcitius, qui post S. Marcellini martyrium in Africa demandatam fuisse curam legum et jussionum Imperialium scribit S. Augustinus lib. 2 Retractationum cap. 59. Certe apud Cassiodorum Variarum lib. 1 epist. 4 Theodoricus Rex Senatui urbis Romanæ scribit, patrem Cassiodori, sub Valentiniano Principe, dicti Honorii filio, gessisse Tribuni et Notarii laudabiliter dignitatem : fuisseque honorem qui tunc dabatur egregiis; dum ad Imperiale secretum tales constaret eligi, in quibus reprehensionis vitium nequiret reperiri.

Anno 410 grassantibus in Africa Donatistis.

2 Cum Sanctus Marcellinus in ea dignitate versaretur circa annum Christi CCCCV, furor Donatistarum, teste S. Augustino l. 3. contra Julianum Pelagianum c. 1, occupaverat Africam totam, nec prædicari a Catholicis veritatem, contra suum patiebantur errorem; violentis aggressionibus, latrocinationibus, itinerum obsidionibus, rapinis, ignibus, cædibus multa vastantes, cuncta terrentes, Hæc igitur, ut deinde declaratur, necessitas, compulit Catholicos, ut missis ad Honorium Imperatorem quatuor Episcopis, Collationem fieri cum Donatistis peterent : ut Gestis in illa Collatione confectis, eorum Catholici contunderent inverecundiam, et reprimerent audaciam; nihil dubitantes, quin in ea Donatistæ caussa caderent. Tunc, ut scribit Possidius in Vita S. Augustini cap. 13 jubente gloriosissimo et invictissimo Imperatore Honorio, Collatio ab universis Episcopis Catholicis apud Cathaginem cum Donatistarum Episcopis facta est : propter quod perficiendum, etiam a suo latere, Tribunum Marcellinum ad Africam Judicem miserat, ad quem extat hujus modi rescriptum l. 16 Codicis Theodosiani tit. II Lege 3. Honorius et Theodosius Augusti Marcellino suo salutem. Ea quæ circa Catholicam fidem vel olim ordinavit antiquitas, vel parentum nostrorum auctoritas religiosa constituit, vel nostra Serenitas roboravit, nonnulla superstitione submota, integra atque inviolata custodire præcipimus. Datum IV Idus Octobris Ravennæ, Varrane V. C. Is est ante indicatus annus CCCCX. Hæc est pars majoris epistolæ, ex qua videtur excerpta lex aut saltem illi inserta. Appellatur in Gestis Collationis Carthaginensis inter Concilia

et petita a Catholicis collatione.

AUCTORE G. H.

A *Concilia generalia excusi* Imperiale præceptum, *quod S. Marcellinus Cognitor jussit recitari, et parte*, 1. *cap.* 4 *ita habetur.*

et Collationi cum Imperiali præcepto

3 Imperatores Cæsares, Flavius Honorius et Theodosius, Pii, Felices, Victores ac Triumphatores, Augusti, Flavio Marcellino suo. Inter Imperii nostri maximas curas Catholicæ legis reverentia aut prima semper aut sola est : neque enim aliud aut belli laboribus egimus, aut pacis consiliis ordinamus, nisi ut verum Dei cultum orbis nostri plebs devota custodiat : ut etiam Donatistæ vel terrore vel monitu olim implere convenerant, qui Africam, hoc est regni nostri maximam partem et secularibus officiis fideliter servientem, vano errore et dissentione superflua decolorant. Nos tamen eadem frequenter non piget replicare, quæ omnium retro Principum devota in Deum sancivit auctoritas, ne temporibus nostris, si quid in injuriam legis Catholicæ fuerit generatum, justo judicio hoc nobis possit imputare posteritas. Nec sane latet conscientiam nostram sermo cœlestis oraculi, quem errori suo posse proficere sæva Donatistarum interpretatio profitetur, qui quamvis depravatos animos ad correctionem mitius invitaret, B aboleri eum tamen etiam ante jussimus, ne qua superstitionibus præstaretur occasio. Nunc quoque excludendam subreptionem simili auctoritate censemus, illudque merito profitemur, libenter nos ea, quæ statuta fuerant submovere, ne in divinum cultum nobis se quisquam auctoribus æstimet posse peccare. Et quamvis una sit omnium et manifesta sententia, Catholicæ legis plenam veritatem, recto hominum cultu et cœlesti sententia [esse] comprobatam, studio [tamen] pacis et gratiæ venerabilium virorum Episcoporum legationem libenter admisimus, quæ congregari Donatistas Episcopos ad cœtum celeberrimæ desiderat civitatis : ut electis etiam Sacerdotibus, quos pars utraque delegerit, habitis disputationibus, superstitionem ratio manifesta confutet. Quam rem intra quatuor menses præcipimus explicari, ut conversos animos populorum etiam clementia nostra, sicut desiderat, celerius possit cognoscere. Quod si intra præstitutum tempus studiose Donatistarum Episcopi declinaverint convenire, trini edicti vocatione contumacium tempora concludantur, quibus emensis atque transactis, si provocari adesse contempserint, cedat cum ecclesiis populus, qui doctores suos silentio cognoverit superatos, et victum se aliquando gratuletur : sciatque

jubetur præsidere,

C si non præceptis nostris, vel Catholicæ legis veris imperiis serviendum. Cui siquidem disputationi principe loco te Judicem volumus residere. Quidquid etiam ante in mandatis acceperis, plenissime meministi; omnemque vel in congregandis Episcopis vel evocandis, si adesse contempserint, curam te volumus sustinere : ut et ea, quæ ante mandata sunt, et quæ nunc statuta cognoscis, probata possis implere solertia : id ante omnia servaturus, ut ea quæ circa Catholicam legem vel olim ordinavit antiquitas, vel parentum nostrorum auctoritas religiosa constituit, vel nostra Serenitas roboravit, novella subreptione submota, integra et inviolata custodias. Ut sane adminicula competentia actibus tuis deesse non possint, viros spectabiles Proconsulem atque Vicarium Serenitas nostra commonuit, ut si propriarum dignitatum statum cupiunt retinere, si apparitionem suam extrema declinare supplicia, tam ex propriis Officiis, quam ex omnium Judicum apparitione, abunde necessarios faciant deputari. Erit jam solicitudinis tuæ, si quid ulla noveris arte differri missis relationibus indicare, ut negligentes puniat digna correctio. Omnia sane, quæ vel in unum Episcopis congregatis disputatio completa firmaverit, vel desistentibus forte statuerit circa contumaces lata sententia, te referre conveniet : ut quid ad confirmandum Catholicam fidem præceptio nostra profecerit, celerius possimus agnoscere. Vale Marcelline, carissime nobis. Dato pridie Idus Octobris, Ravennæ. D

evocat Episcopos ad Kalendas Junias ann. 411,

4 *Hactenus præceptum Imperiale : cui quam primum satisfacere conatus S. Marcellinus, edicto suo Episcopos congregari jussit, in quo ista habet, capite quinto relata :* Quoniam libenter assensum tribuit Clementia Principalis, et Concilium fieri intra Africam universale decrevit, utrisque partibus juxta poscentibus; huic me disputationi principe loco Judicem voluit residere. Unde cunctos per Africam, tam Catholicæ quam partis Donatianæ Episcopos, hujus edicti tenore commoneo, ut intra tempus lege præscriptum, id est intra quatuor menses, qui dies intra diem Calendarum Juniarum sine dubio concludetur, ad civitatem splendidam Carthaginiensem, Concilii faciendi gratia, convenire non differant. *Et pluribus interpositis ista proponit :* Et quoniam tanti mihi negotii summam committere voluit Augustissimus Princeps, illud me quoque fateor libenter accipere, ut si de mea persona aliquid cunctationis affertur, alium mecum Judicem, quem ipsi delegerint Donatianæ partis et fidei, vel superioris vel similis dignitatis, residere non abnuam. Sive autem cum alio sive solus in hoc negotio judicaturus interero, nihil aliud me, nisi quod allegationes partium examinatæ potuerint demonstrare, et quod veri invenerit fides, per admirabile mysterium Trinitatis, per Incarnationis Dominicæ Sacramentum, et per salutem supra memoratorum Principum, judicaturum me esse promitto. Nec illam sane partem potui reticere, quatenus noverint, sive pro Donatistis, sive pro Catholicis fuerit lata sententia, in nullo Donatistarum Episcopos aliquam molestiam esse passuros; sed liberos, et ab omni injuriæ genere alienos, ad propria redituros : quod me et per tremendum judicii diem, et per Sacramenta superius memorata, ita facturum esse polliceor : *Hactenus excerpta ex edicto* S. Marcellini Cognitoris, *ut eum appellat S. Augustinus, in Breviculo Collationum a se scripto, in quo bene advertit,* basilicas sine jussione Imperatoris redditas Donatistis, qui se pollicerentur esse venturos, ut eo modo eos ad conferendum etiam beneficiis invitaret.

paratus admittere socium. E

addicit omnem sinceritatem,

et liberum reditum Donatistis.

venturisque basilicas reddit :

5 *Alterum misit S. Marcellinus Cognitor edictum ad præsentes utriusque partis apud Carthaginem Episcopos, proposuitque eis locum et modum Collationis futuræ, ac voluit ab utraque parte sibi responderi : quæ cap.* 10 *continentur. Habita autem Collatio est* in secretario Thermarum Gargilianarum, *in Carthaginensis urbis meditullio, loco amplo, lucido ac refrigerante calores æstivos, quem ex præscripto ingressi sunt* Kalendis Junii, post Consulatum Varanis, anno Christi CCCCXI. *Explicantur hæc omnia et notantur accurate in ipsis Gestis Collationis cum omni apparatu asseclarum. Gesta illa conscripsit* Marcellus Memorialis, *qui fatetur in Præfatione se a* viro spectabili, et in quo plurimum insigne probitatis est, Tribuno et Notario Marcellino, curarum ascitum in partem, non tam merito suo, quam dignatione censentis, communicavisse cum judice librandæ disceptationis laborem. *Hæc porro Gesta in tres Cognitiones distinguuntur, et in capitula quingenta et octoginta subdividuntur : quibus omnibus præfuit* Marcellinus, vir clarissimus, Tribunus et Notarius, *coactus sexcentas prope interlocutiones interponere, uti eas numerat Franciscus Balduinus in Historia Carthaginensis Collationis : advertitque non egisse* Marcellinum juris minime aut novi aut dubii arbitrum, sed facti potius quam juris quæsitorem ; et quidem cognitionem illi potius quam jurisdictionem mandari; denique judicem cum formula dari, uti olim

F

præscribit locum Thermas Gargilianas Carthagine.

socium asciscit Marcellum, qui Gesta conscripsit.

facti quæsitor et cognitor,

A olim rerum privatarum judices privati a Prætore dabantur... Quam demisse, temperanter et modeste hic se gesserit Marcellinus, Acta ipsa ostendunt.

sententiam scripto profert

6 *S. Augustinus in Breviculo Collationum ita eas concludit, cum sententia definitiva S. Marcellini :* In ultimo Cognitor dixit : Si contra nihil est quod legatis, exire dignemini, ut possit plena de omnibus scribi sententia. Et utrisque exeuntibus, sententiam scripsit, quam rursus intromissis partibus recitavit, qua complexus est omnia quæ de prolixa trium dierum actione potuit recordari. In quibus quædam non eo ordine, quo gesta sunt commemoravit; omnia tamen veraciter posuit; confutatos a Catholicis Donatistas omnium documentorum manifestatione pronuntians. *Invaserant hoc temporis Imperium Romanum crudelissimi hostes, Alaricus, Constantinus, Constans, Maximus, Jovinus, Sebastianus, Sarus, quorum post alios meminit Baronius ad hunc annum* CCCCXI. *Eodem tempore mirifica consecutum esse Honorium Imperatorem beneficia, quod Ecclesiæ Catholicæ eximio religionis exemplo prodesset, testatur Orosius coævus scriptor lib.* 7 *cap.* 24. Merito, *inquit,* tanta sane largitus est Deus, quia in his diebus, præcipiente Honorio et adjuvante Constantio, pax et unitas per universam Africam Ecclesiæ Catholicæ reddita est; et corpus B Christi, quod nos sumus, redintegrata discissione sanatum est; imposita executione sancti præcepti Marcellino Tribuno, viro imprimis prudenti et industrio omniumque studiorum bonorum appetentissimo. *Hæc Orosius.*

de Donatistis manifeste confutatis,

quam consequitur pax Ecclesiarum.

Facta ejus confirmat Honorius Imperator

7 *Quæ autem tunc a S. Marcellino gesta sunt, confirmasse Honorium Imperatorem, constat ex lib.* 16 *Codicis Theodosiani, titulo* 5 *de hæreticis, lege* 55 *ubi ista leguntur :* Imperatores Honorius et Theodosius Augusti, Juliano Proconsuli Africæ. Notione et sollicitudine Marcellini, spectabilis memoriæ viri, contra Donatistas gesta sunt ea; quæ translata in publica monumenta, habere volumus perpetuam stabilitatem : neque enim morte Cognitoris perire debet publica fides. Datum III Kalendas Septembris, Romæ, Constantio et Constante Coss. *Est is annus Christi* CCCCXIV, *cum jam anno præcedente esset S. Marcellinus martyrio coronatus. Transiisse hac occasione multa millia Donatistarum ad gremium Ecclesiæ Catholicæ testatus est S. Augustinus, scribens postea contra Gaudentium lib.* 1 *cap.* 29. *Possidius etiam in Vita S. Augustini cap.* 13 *ait,* ex hac ratione solito amplius Episcopos Donatistarum cum suis Clericis et plebibus communicavisse; et pacem tenentes Catholicam multos eorum, qui Catholicam ante aspernabantur C fidem, persecutiones usque ad membrorum amputationem et internecionem pertulisse.

multa millia Donatistarum convertuntur,

CAPUT II.

S. Marcellini familiaris notitia cum SS. Augustino et Hieronymo. illius martyrium et cultus. An patria Toletum.

S. Augustinus inscribit illi libros de peccatorum meritis et remissione et baptismo parvulorum,

Q*uod* S. Marcellinus *fuerit* omnium studiorum bonorum appetentissimus, *ut supra ex Orosio diximus, optime ex S. Augustino confirmari potest, qui varios ei tractatus inscripsit (inter quos sunt tres libri de peccatorum meritis et remissione deque baptismo parvulorum) atque hæc inter alia in Præfatione libri primi interserit :* Studio tuo, Marcelline carissime, quo nobis es gratior atque jucundior, diutius esse debitor nolui; atque, ut verum dicam, non potui. Sic enim me compulit vel ipsa caritas, qua in uno incommutabili unum sumus in melius commutandi; vel timor, ne in te offenderem Deum, qui tibi desiderium tale donavit, cui serviendo illi serviam qui donavit. Sic, inquam me compulit, sic duxit et traxit, ad dissolvendas pro tantillis viribus quæstiones, quas mihi scribendo indixisti, ut ea caussa in animo meo pau- D lisper vinceret alias, donec aliquid efficerem, quo me bonæ tuæ voluntati et eorum quibus hæc curæ sunt, etsi non sufficienter, tamen obedienter deservisse constaret. *Hæc ibi S. Augustinus, qui ad librum secundum et tertium alloquitur eumdem S. Marcellinum. Hic ergo* lectis hisce opusculis rescripsit se moveri, eo quod fieri posse dixerat, ut sit homo sine peccato, si voluntas ei non desit ope divina adjuvante : sed tamen præter unum in quo omnes vivificabuntur, neminem fuisse vel fore, in quo hic vivente foret illa perfectio. Absurdum enim sibi videbatur, dici aliquid fieri posse, cujus desit exemplum. *Leguntur hæc sub initium libri de spiritu et littera, quem occasione dicti responsi scripsit ad eumdem Marcellinum S. Augustinus : qui etiam ad eumdem dictavit eruditissimos libros* XXII *de Civitate Dei contra Paganos, cum hoc exordio :* Gloriosissimam civitatem Dei... hoc opere, ad te instituto et mea promissione debito, defendere adversus eos, qui Conditori ejus Deos suos præferunt, fili carissime Marcelline, suscepi. *Et mox de Romana Urbe capta inchoatur opus, ut videatur circa tempus Collationis Carthaginensis cœptum. Et quamvis longe antequam finis ei imponeretur, martyrio coronatus* E *S. Marcellinus ad feliciorem vitam migrasset; quia tamen ad eum priores libros scripserat S. Augustinus, memoriæ tanti viri integrum opus dicatum ac consecratum esse voluit, uti his pene verbis testatur Leonardus Coquæus, in Præfatione ad suos Commentarios in dictos libros de Civitate Dei.*

AUCTORE G. H.

et responso accepto

mittit librum de Spiritu et littera.

item libros 22 de Civitate Dei,

Varias ei mittit epistolas et ad dubia proposita respondet :

9 *Magna quoque fuit epistolarum communicatio inter utrumque, unde apparet, in media Reipublicæ gubernatione, S. Marcellinum de religione imprimis solicitum fuisse, et sacrarum Scripturarum valde studiosum; subtilissimas etiam quæstiones intellexisse, et ad earum resolutionem S. Augustinum incitasse. Inter epistolas hujus prima collocatur ad Volusianum, qua hunc exhortatur ad scribendum, indicans quid ex litteris sacris illi potissimum sit legendum. Quæsierat epistola secunda Marcellinus, quomodo Deus immensus claudi potuerit utero Virginis, et an mundi curam deseruerit interim, et an miraculis satis declarata sit ejus divinitas. Respondit ad singula S. Augustinus epistola tertia : quam cum Volusianus legisset S. Marcellino, hic S. Augustino scripsit epistolam quartam, narrans quosdam cavillari, quod Deus veterem legem abrogarit, quodque doctrina Evangelica sit inutilis Reipublicæ, denique Christianos Principes multum malorum invexisse Reipublicæ. Ad quæ omnia respondit S. Augustinus epistola quinta. Iterum epistola septima meminit dictarum epistolarum,* F *quas a S. Marcellino sibi scriptas attulerant Bonifacius Episcopus et Urbanus Presbyter, et respondet primo quæstioni, de aqua tempore Pharaonis a magis in sanguinem conversa; dein explicat illi locum taxatum ex libro de Libero arbitrio; postea agit de origine animarum, et virginitate Deiparæ Mariæ. Verum epistola centesima quinquagesima octava et sequente rogat S. Marcellinum, ut quæ adversus Donatistas decreta sunt, publicentur; et qui nolunt respicere, castigentur, sed citra mortis pœnam.*

S. Hieronymus eidem scribit :

10 *Extat etiam S. Hieronymi epistola octogesima secunda, ad eumdem Marcellinum in Africam missa, quæ testis est hunc virum subtilissimas Ecclesiæ quæstiones, veluti de origine animæ, proposuisse; et ad discendum semper paratum, ne quidem hoc studium remisisse in maxima Imperii Romani perturbatione : cum S. Hieronymus, ei rescribens, fateatur, sese urbis Romanæ vastatione dejectum non potuisse studiis operam dare. Idem S. Hieronymus, lib.* 3 *adversus Pelagianos sub finem, de Marcellino et libris illi a S. Augustino inscriptis ista habet :* Scripsit dudum vir sanctus et eloquens, Episcopus Augustinus ad Marcellinum, qui postea, sub invidia tyrannidis Heracleanæ, ab hæreticis

et commemorat libros eidem a S. Augustino scriptos.

AUCTORE G. H.

hæreticis innocens cæsus est, duos libros de infantibus baptizandis contra hæresim vestram, per quam vultis asserere baptizati infantes non in remissionem peccatorum, sed in regnum cœlorum, juxta illud, quod scriptum est in Evangelio : Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest intrare in regnum cœlorum. Tertium quoque ad eumdem Marcellinum contra eos, qui dicunt idem quod vos, posse hominem sine peccato esse, si velit, absque Dei gratia.

Joa. 3, 5

Occasione Heracleanæ tyrannidis,

11 *Hæc S. Hieronymus. At quæ de tyrannide Heracleana indicat elucidatione aliqua egent. Heraclianus ergo Comes Africæ, adversus Attalum tyrannum Africam strenue tutatus, et Consulatum anno* CCCCXIII *cum Lucio adeptus fuerat : sed animo elatus ad res novas assurrexit, et retenta annona, Africæ tyrannidem arripuit. Dein cum septingentis navibus movens exercitum de Africa Romam adversus Honorium, occursu Marini Comitis territus, Otriculi primum in conflictu superatus, mox in fugam versus, arrepta navi solus Carthaginem rediit : ibique post hostis publicus judicatus, missis per Honorium percussoribus, in æde Memoriæ interfectus est : uti ea deducuntur apud Orosium lib. 7 cap. 42, Idacium Marcellinum, et Adonem, in Chronicis. Mox in bona ejus et satellites itum est gestaque sub eo infirmata sunt, imo et Consulatus ejus erasus est legibus Honorii, et fere scriptum Post Consulatum Honorii* VIII *et Theodosii* V. *Consulatur lex 13 Codicis Theodosiani, de Infirmandis his quæ sub tyrannis aut barbaris gesta sunt lib. 15 tit. 14. et lex 21 de Pœnis lib. 9 tit. 40. Hac occasione Donatistæ hæretici, quasi S. Marcellinus favisset Heracliano, invidia moti, falso innocentem apud Marinum Comitem accusarunt : qui* Marcellinum, *ut Orosius dubitat, et cum eo Ado,* incertum an zelo stimulatus, an auro corruptus, occidit : *sicut S. Hieronymus tradit,* ab hæreticis *arrepta subdole facultate,* innocens cæsus est. *Videbatur Marinus ob Africam a sævissima tyrannide liberatum et Romano Imperio restitutam consecuturus nobilem triumphum : verum (ut Orosius et Ado post indicatam necem Marcellini subjungunt)* continuo revocatus ex Africa, factusque privatus, ad pœnam vel ad pœnitentiam, conscientiæ suæ dimissus est. *Imo lege Honorii Imperatoris supra a nobis relata, omnia quæ sub S. Marcellino in Collatione Carthaginensi gesta fuerant, ut perpetuam haberent firmitatem, anno post obitum ejus sequente stabilita fuerunt.*

occiditur S. Marcellinus a Donatistis

et Marinus necis complex punitur.

Inscribitur ille Martyrol. Romano.

12 *Permanet hactenus illustris memoria S. Marcellini, qui cum titulo Martyrii in Ecclesiasticas tabulas ab earum recognitore Baronio relatus, meruit debita veneratione honestari : unde in Romano Martyrologio ista leguntur ad hunc diem sextum Martii :* Carthagine S. Marcellini Martyris, qui ob Catholicæ fidei defensionem ab hæreticis occisus est. *Majus ei concinnarit elogium Tamayus Salazar in suo Martyrologio Hispanico :* Carthagine in Africa, *inquit,* S. Marcellini, Tribuni Notariorum, ex urbe Toleto Hispaniæ orti, Natalis innovatur : qui SS. Hieronymo et Augustino familiaritate conjunctus, et post fraudibus Donatistarum hæreticorum obtruncatus, Martyr intrepidus cœlos ingreditur. *Verum de S. Marcellini apud Toletanos in Hispania nativitate nihil apud dictos SS. Hieronymum et Augustinum, nihil etiam apud Orosium, Idatium aliosve probatæ fidei auctores legitur. Unus in testem a Tamayo vocatur Marcus Maximus, quod distinctis et puris clausulis in Chronico in hæc verba prorumpat ad annum Christi 432 num. 4.* S. Marcellinus, domo Toletanus et Tribunus, VI Aprilis, propter fidem Catholicam, Carthagine patitur. *Verum est cæsus S. Marcellinus non anno* CCCCXXXII, *cum jam pridem S. Hieronymus esset vita functus, sed anno* CCCCXIII. *Excusat Bivarius in suo ad Maximum Commentario, id factum,* ne tanti viri memoria e Chronicis Hispanorum periret, quem viderat solertiam Dextri præteriisse : *potius dixisset, quia confictores Chronici sub nomine Dextri non adverterant eum tempore Dextri passum esse, intruserunt in Chronicon Maximi, postea confictum.*

et Hispanico Tamaii Salazar,

an recte dicatur domo Toletanus,

13 *Nec multum prosunt hæc in eodem Maximi Chronico ad annum 562 num. 1 posita.* Floret in Hispania Marcellinus, S. Marcellini Martyris nepos. *Ad quem locum explicandum scribit Rudericus Carus,* fuisse Marcellinum hunc Archipresbyterum Toletanum, subscripsisseque Concilio III Toletano sub Recisuinto : hujusque meminisse Sidonium Apollinarem lib. 2 Epist. ad Serranum. *Rudericum describit Antonius de Quintanaduegnas in libro de Sanctis urbis Toletanæ, quibus S. Marcellinum annumerat ob unius Maximi auctoritatem. Verum hic quoque alia σφάλματα eaque enormia occurrunt. Nam Marcellinus Archipresbyter Toletanus, occasione cujus S. Marcellino Martyri videtur afficta patria Toletum in Hispania, non subscripsit Concilio* III *Toletano, quod sub Reccaredo Rege habitum est; sed Concilio* IV, *quod sub Recesuintho habitum Æra* DCXCIII, *sive anno Christi 655, cum a morte Maximi scriptoris annus flueret quadragesimus : hinc litteris numerorum majorum transpositis ad annum 562 ea posita fuerunt. De illo autem Marcellino Archipresbytero Toletano non potuit agere Apollinaris Sidonius, mortuus circa annum* CCCCLXXXII, *id est annis* CLXXXII, *antequam illud Concilium Toleti est celebratum. Hisce ergo rejectis Bivarius arbitratur indicari Marcellinum Comitem, qui Chronicon deduxit usque ad annum* DXXXV, *ab alio postea auctum, et sub ejus nomine editum. Sed esto vixerit ad annum* DLXII, *quomodo floruit in Hispania, quem Cassiodorus, Institutionis divinarum Scripturarum cap. 17 asserit.* Illyricanum fuisse ac ferri adhuc Patricii Justiani egisse cancellos? *Potius diceret aliquis : si Marcellinus, quem allegatis, es quem Cassiodorus dicit Illyricanum fuisse, nepos aut pronepos fuit S. Marcellini Martyris, de quo agimus, consequens erit hunc quoque Illyricanum fuisse. Nolumus tamen hoc adstruere, sed dicimus, in Silentio antiquorum scriptorum non liquere, quænam Martyris patria fuerit.*

ejusque nepos Marcellinus.

G. H.

DE S. COELESTINO PRIMO,

PONTIFICE ROMANO.

CAPUT I.

Exordium Pontificatus. S. Augustinus adjutus et laudatus. Pelagiani ejecti. SS. Palladius et Patricius in Hiberniam destinati. Alia decreta.

AN. CCCCXXXII VI APRIL.

Creatus Papa anno 423.

B*onifacio primo, Sedis Romanæ Pontifice Summo, ex hac vita ad præmium æternum laborum suorum evocato* XXV *Octobris; subrogatus est S. Cœlestinus primus die* III *Novembris, cum Sedes vacasset dies novem, anno Christi* CCCCXXIII *Indictione* VI, *Asclepiodoto et Mariniano Consulibus : quorum dignitate indicata, Marcellinus Comes et Prosper in Chronicis, scribunt* Cœlestinum, Romanæ Ecclesiæ Antistitem

A Antistitem creatum, vixisse annos novem. *Fuit is* natione Romanus ex patre Prisco.

2 *Florebat tum summo doctrinæ et sanctitatis splendore Augustinus, Hipponensis Episcopus, qui quo loco habuerit Cœlestinum, indicat epistola* 261, *eidem sub initium Pontificatus scripta, ex qua nonnulla damus, et sic eam incipit :* Domino beatissimo et debita caritate venerando, Sancto Papæ Cœlestino, Augustinus in Domino Salutem. Primum gratulationem reddo meritis tuis, quod te in illa Sede Dominus Deus noster sine ulla, sicut audivimus, plebis suæ discissione constituit. Deinde insinuo Sanctitati Tuæ, quæ sint circa nos, ut non solum orando pro nobis, verum etiam consulendo et opitulando subvenias. In magna quippe tribulatione positus, hæc ad tuam beatitudinem scripta direxi : quoniam volens prodesse quibusdam in nostra vicinitate membris Christi, magnam illis cladem improvidus et incautus ingessi. *Rem gestam paucis expono. Fussulam castellum cum contigua regione ab errore Donatistarum reduxerat S. Augustinus ad unitatem Ecclesiæ, et Episcopum ibi constituendum curarat Antonium, secum in monasterio a prima ætate nutritum : quem ob crimina objecta noluit* B *Episcopatus honore privari, sed corripiendo minuit potestatem, ne scilicet eis præesset ulterius cum quibus sic egerat : quibus late explicatis, ita S. Cœlestinum alloquitur :* Collabora, obsecro, nobiscum, pietate venerabilis Domine beatissime, et debita caritate venerande sancte Papa : et jube tibi, quæ directa sunt omnia recitari. Vide Episcopatum qualiter gesserit, quemadmodum judicio nostro usque adeo consenserit communione privatus, nisi prius Fussalensibus omnia redderentur... In illis autem multiplicibus gestis, quibus de illo nostrum judicium continetur, magis deberem vereri, ne tibi minus severe, quam oporteret, judicasse videamur; nisi scirem vos tam propensos ad misericordiam, ut non solum nobis, quia illi pepercimus, verum etiam ipsi existimetis esse parcendum... Existat exemplo, ipsa Sede Apostolica judicante, vel aliorum judicata firmante, quosdam pro culpis quibusdam nec Episcopatus spoliatos honore, nec relictos omnimodo impunitos... Militares impetus, tamquam executuros Apostolicæ Sedis sententiam, sive ipse sive rumores creberrimi comminantur, ut miseri homines Christiani Catholici graviora formident a Catholico Episcopo, quam cum essent hæretici, a Catholicorum Imperatorum legibus formidabant. Non sinas ista fieri, obsecro te per Christi sanguinem, per Apostoli Petri memoriam, qui Christianorum Præpositos populorum monuit, C ne violenter dominentur inter fratres. Sin autem et membra Christi, quæ in illa regione sunt, ab exitiabili timore ac tristitia recreaveris, et meam senectutem hac misericordiæ justitia fueris consolatus ; retribuet tibi et in præsenti et in futura vita, qui per te nobis in ista tribulatione succurrit, et qui te in illa Sede constituit.

unanimi electione :

a S. Augustino rogatur patrocinium

in caussa Episcopi Fussalensis propter crimina dejiciendi.

3 *Hæc S. Augustinus, qui superfuit usque ad annum* CCCCXXX, *quem ab obitu plurimum laudavit S. Cœlestinus, epistola* I *ad Episcopos Galliæ, his verbis :* Augustinum, sanctæ recordationis virum, pro vita sua atque meritis, in nostra communione semper habuimus, neque unquam hunc falsæ suspicionis saltem rumor adspersit ; quem tantæ scientiæ olim fuisse meminimus, ut inter Magistros optimos etiam ante a meis decessoribus haberetur. Bene ergo de eo omnes in commune senserunt, utpote qui ubique cunctis et amori fuerit et honori. *Hæc S. Cœlestinus ; ex quibus satis secure conjicimus in ante prætacta controversia eum S. Augustino favisse, sicut in hac jam citata epistola approbat scripta S. Augustini contra Pelagium et Cœlestium hujus discipulum. Eidem epistolæ junguntur capita quædam adversus Pelagianos errores, ex* D *decretis Romanorum Pontificum et Conciliis collecta, quæ quamvis Cœlestini non sint, eidem tamen tribui a Petro Diacono, Floro, Magistro, Hincmaro, Cresconio, Ivone aliisque tradit Sirmondus ad tomum* 1 *Conciliorum Galliæ pag.* 196. *Ab aliquibus tribuuntur Prospero, qui libro contra Collatorem dictam S. Cœlestini epistolam plurimum laudat ; et sub finem ista tradit :* Venerabilis memoriæ Pontifex Cœlestinus, cui, ad Ecclesiæ Catholicæ præsidium, multa Dominus gratiæ suæ dona largitus est, sciens damnatis non examen judicii, sed solum pœnitentiæ remedium esse præstandum ; Cœlestium, quasi non discusso negotio audientiam postulantem, totius Italiæ finibus jussit extrudi. Ab eo et prædecessorum suorum statuta et decreta Synodalia inviolabiliter servanda censebat : ut quod semel meruerat abscindi, nequaquam admitteret retractari. Nec vero segniore cura ab hoc eodem morbo Britannias liberavit, quando quosdam inimicos gratiæ, solum suæ originis occupantes, etiam ab illo secreto exclusit Oceani, et ordinato Scotis Episcopo, dum Romanam insulam studet servare Catholicam, fecit etiam barbaram Christianam. *Idem Prosper in Chronico ad annum* CCCCXXIX, Florentio et Dionysio Consulibus, *ista scribit :* Agricola Pelagianus, Severiani Episcopi Pelagiani filius, Ecclesias Britanniæ dogmatis sui insinuatione corrupit. Sed actione Palladii Diaconi Papa Cœlestinus Germanum Autissiodorensem Episcopum vice sua mittit, et deturbatis hæreticis Britannos ad Catholicam fidem dirigit. *Hinc Harpsfeldius in Historia Britannica Ecclesiastica cap.* 2, *ad sex prima secula hoc utitur epiphonemate :* Cœlestino Britannia nostra singularem quamdam gratiam debet, ad quam pacificandam ipsa Sacerdotii Gallici lumina, Germanum Autissiodorensem et Lupum Trecassinum Episcopos, honoratissima legatione delegavit. *Reliqua discutientur ad Vitas SS. Germani et Lupi, quos alii missos a Synodo Gallicana dicunt.*

laudat S. Augustini doctrinam,

contra Pelagium et Cœlestium,

AUCTORE G. H.

hunc ex Italia expelli curat :

Britannias ab hæresi Pelagiana liberat :

E

4 *Quomodo autem S. Cœlestinus dicatur Hiberniam barbarum Scotorum insulam, fecisse Christianam, late deduximus ad Vitam S. Patricii* XVII *Martii, et ex Jocelino num.* 22 *ista edidimus :* Patricius prosperum iter sibi faciente Deo salutarium nostrorum, ad Urbem orbis caput devenit, Apostolorumque Martyrumque memorias debita devotione venerationis visitans, notitiam et familiaritatem Summi Pontificis nactus, in oculis ejusdem gratiam invenit. Præsidebat tunc temporis Apostolicæ Cathedræ nomine et conversatione Cœlestinus primus, a B. Petro Apostolo quadragesimus * tertius. Hic autem S. Patricium secum retinens, fide, doctrina et sanctitate probatum perfectumque inventum, in Pontificem tandem consecravit, ipsumque ad convertendam Hibernicam gentem destinare decrevit. Præmiserat præfatus Papa prædicandi gratia in Hiberniam ante illum alium Doctorem, nomine Palladium, Archidiaconum scilicet suum : cui adjunctis sociis contulit copiam librorum ; utrumque scilicet testamentum, cum Reliquiis Apostolorum Petri et Pauli ac Martyrum plurimorum. Hibernicis vero prædicationi non credentibus, sed obstinatissime oppugnantibus, a regione illorum discessit, Romamque tendens in Britannia infra fines Pictorum in fata decessit.... Certificatus Domnus Apostolicus de morte Palladii, iter et opus salutaris legationis Patricio præcise præcepit aggredi, quod antea facere distulit, consilio usus strictiori. *Hæc Jocelinus. Fuit Palladius a S. Cœlestino in Hiberniam missus anno* CCCCXXX, *post cujus discessum Romam adveniens S. Patricius facultatem Hibernis prædicandi petiturus, repulsam passus est a S. Cœlestino. Anno* CCCCXXXI *S. Palladius, Hibernorum conversione desperata revertens, in Britannia apud Pictos mortuus est* VI *Julii. Patricius a S. Germano Romam remissus*

Mittit in Hiberniam SS. Palladium et Patricium

F

* *imo quintus*

A *remissus cum litteris commendatitus et Segetio Presbytero, anno* CCCCXXXII *a S. Cælestino Papa, paucis ante obitum ejus diebus, legationem Hibernicam impetrat, quam Sixtus illius successor confirmavit : uti pluribus deduximus* § V *et* IX *ante Vitam S. Patricii.*

5 *Memoratis supra* Consulibus Florentio et Dionysio, *id est anno* CCCCXXIX, *scripsit epistolam tertiam Cælestinus Papa universis Episcopis, per Apuliam et Calabriam constitutis, ac primo præscribit,* ut nulli Sacerdotum liceat canones ignorare; *deinde* quod non oporteat Clericis Ecclesiarum contemptis, Episcopos de Laicis ordinare : *et quod illi ad excusationes suas studia et conatum populi adferrent, eosdem ita admonuit :* Docendus est populus, non sequendus : nosque, si nesciunt, eos quid liceat, quidve non liceat commonere, non his consensum præbere debemus. Quisquis vero conatus fuerit tentare prohibita, sentiet censuram Apostolicæ Sedis minime defuturam. Quæ enim sola admonitionis auctoritate non corrigimus, necesse est per severitatem congruentem regulis vindicemus. Per totas ergo hoc, quæ propriis Rectoribus carent, Ecclesias volumus innotescat, ut nullus sibi spe aliqua forsitan blanditus illudat. *Præterea ut in Libro Pontificali et apud Anastasium legitur,* B constituit ut centum quinquaginta Psalmi Davidis ante sacrificium psallerentur antiphonati, *pro quibus in MS. Codice Palatino legitur,* ut Antiphona ante sacrificium caneretur, *scilicet cum aliquo ex dictis Psalmis, quod jam dicitur* Introitus Missæ, *constans Antiphona una et Psalmo : sed cujus solum principium cani, ipsumque addito* Gloria Patri *et resumpta Antiphona concludi, subsequentium seculorum usu, usque in hodiernum diem observato, invaluit.*

prohibet e laicis Episcopos ordinari.

Introitum Missæ addit.

CAPUT II.

Hæresis Nestoriana detecta, et condemnata a S. Cœlestino, dein in Concilio Ephesino, ejus auctoritate celebrato.

M*ortuo Sisinnio Episcopo Constantinopolitano subrogatus est Nestorius, patria Antiochenus,* IV *Idus Aprilis anno* CCCCXXVIII, *Felice et Tauro Consulibus, et exceptus communi omnium plausu, quasi alter Joannes Chrysostomus esset futurus. Testatur id S. Cælestinus Papa epistola ad Nestorium data, in qua ista habet :* Lætificavit animam nostram venientium enarratio nuntiorum, quam mox firmavit eorum, qui interfuerunt ordinationi tuæ, relatio collegarum : qui tibi testimonii tantum detulerunt, quantum ferri huic debuit, qui aliunde videbatur electus. Tanta ante opinione C vixisti, ut tuis te aliena civitas invideret. *Hæc S. Cælestinus. Sed quod Nestorius mox faverit Pelagianis, eosque Roma expulsos exceperit, et novam insuper hæresim sparserit, ista subjunxit :* Nunc cernimus præclarum illud testimonium tibi datum in nihilum recidisse, tuaque honesta illa initia malum rumorem consecutum esse. *Prosper in Chronico, ad dictum annum* CCCCXXVIII *et Consulatum Felicis et Tauri ista habet :* Nestorius Constantinopolitanus Episcopus novum Ecclesiis molitur errorem inducere, prædicans Christum ex Maria, hominem tantum, non etiam Deum natum, eique divinitatem collatam esse ex merito : cujus impietati præcipua Cyrilli Alexandrini Episcopi et Papæ Cœlestini repugnat auctoritas. *Colitur S. Cyrillus* XXVIII *Januarii, ad quem diem de hæresi hac Nestoriana pluribus egimus* § VII *et sequentibus, quæ Lector ibidem reperiet. Divulgarat Nestorius hæreses suas, sparsis ubique pestilentibus libellis, et Romam etiam ad S. Cælestinum delatis; qui illorum blasphemiis, quibus scatebant, examinatis, Cyrillo scripsit, ut diligenter perquireret, num illa revera essent a Nestorio conscripta : uti testatur Cyrillus epistola ad Nestorium his verbis :* Cum fides tam insigniter læderetur; totque passim perverterentur, qui tandem D tacere hic licuit... Quandoquidem Cœlestino religiosissimo Romanæ Ecclesiæ Episcopo jubente, ceterisque piissimis Episcopis, qui ipsi adfuere, ita postulantibus, investigare cogor, chartulæne illæ et exegeses, quæ illuc ad se, nescio quomodo, perlatæ sunt, a tua pietate an ab alio quopiam profectæ sunt. Scribunt enim, ut qui gravissime videantur offensi.

Creato Nestorio Episcopo CP. lætatur :

sed intellecta ejus hæresi

eidem sua auctoritate repugnat :

de libellis ab eo sparsis

curat per S. Cyrillum quæri.

7 *Cum frustra Nestorii emendationem tentasset Cyrillus, ad S. Cælestinum legavit Possidonium, Ecclesiæ Alexandrinæ Diaconum, qui eum de omnibus certiorem fecit. Rescripsit humanissimas litteras Cælestinus,* III *Idus Augusti, Theodosio Augusto* XIII *et Valentiano Augusto* III *Consulibus, sive anno Christi* CCCCXXX *et S. Cyrilli orthodoxam doctrinam atque incensum in religione studium extollit et admiratur, de Nestorio autem ita censet :* Hunc nos ab ovilibus arcere oportet, nisi, ut optamus, ad bonam frugem se receperit, si qua tamen hujus rei spes adhuc reliqua est. Desideramus enim, ut convertatur et vivat, nisi concreditorum sibi vitam jam dudum ipse perdiderit. Quod si vero in pertinacia sua perstiterit, aperta mox condemnationis sententia in illum feretur... Universi proinde, quos ille tamquam sibi obsistentes a com- E munione, ut putavit, semovit, in nostra societate se permanere intelligant. Sciant nihilominus eam ipsum communionem post hac nobiscum habere non posse, si doctrinæ Apostolicæ porro adversatus, perversam hanc viam contumaciter urgere perrexerit. Quamobrem nostræ Sedis auctoritate ascita, nostraque vice et loco cum potestate usus, ejusmodi non absque exquisita severitate sententiam exequeris; nempe ut nisi decem dierum intervallo, ab hujus nostræ admonitionis die numerandorum, nefariam doctrinam suam conceptis verbis anathematizet, eamque de Christi Domini nostri generatione fidem inposterum confessurum se spondeat, quam et Romana et tuæ Sanctitatis Ecclesia, et universa denique religio Christiana prædicat, illico Sanctitas tua illi Ecclesiæ prospiciat. Is vero modis omnibus se a nostro corpore segregatum esse intelligat; ut qui omnem medentium curam aspernatus, nec non instar pestiferi morbi per universum Ecclesiæ corpus insano modo grassatus, tam seipsum quam ceteros sibi commissos in extremum exitium præcipitare studuerit.

ab hoc certior factus,

jubet sententiam condemnationis ferri,

nisi intra 10 dies doctrinam suam anathematizet :

8 *Hæc S. Cælestinus, qui addit, se eadem scribere ad* Coepiscopos Joannem *Antiochenum,* Rufum *Thessalonicensem,* Juvenalem *Hierosolymitanum, et* Flavianum *Philippensem,* quo Divina Christi Domini nostri sententia pluribus de eo sit manifestata. F *Extat epistola ad Joannem Antiochenum tomo* 1. *Actorum Concilii Ephesini inserta cap.* 19, *ubi capitibus præcedentibus habentur ejusdem Sancti Cælestini super hac re tunc scriptæ epistolæ ad Nestorium et Clerum Constantinopolitanum, a quarum ultima excerpimus hæc pauca :* Præsens hic noster sermo omnes in universum complectitur, quo nimirum stabiliores subinde animosioresque in Domino effecti, non ad diversa abducamini, quin mutuis potius infirmitatibus inter vos mederi enitamini. Cogimur namque infirmiores, qui istic sunt, vobis in præsentia commendare, ubi ipsum medicum graviter advertimus laborare; cui nihilominus, si quid possum, subventum cupimus... Quia vero in re tam ardua nostra præsentia propemodum necessaria videbatur, neque tamen propter interjectum mare longique itineris intervalla commode satis id fieri queat, fratri nostri Cyrillo munus nostramque personam imposuimus, ne morbus propter moram longiorem latius serpat, suumque virus in plures diffundat. Vos interea, Apostolicos sermones ob oculos habentes, in eadem sententia eodemque sensu perfecti estote : ut quemadmodum legimus, ad finem usque perseverantes, omnes salutem consequi possimus

S. Cyrillum suum in hac re Vicarium statuit,

Mat. 10, 22

A simus. *In altera ad Nestorium epistola de Cyrillo ista habet :* Nostri in te judicii formulam ad S. Cyrillum Alexandrinæ Ecclesiæ Episcopum transmisimus, ut noster hac in parte Vicarius efficiat, quo nostrum decretum et tibi et reliquis quoque omnibus fratribus patefiat. Nam cum aliqua de re communi deliberatio suscipitur, tunc omnes, quid actum statutumque sit, intelligere oportet. *Hæc S. Cœlestinus.*

9 *Cyrillus post acceptas Sancti Cœlestini epistolas, accitis Alexandriam vicinis Episcopis, Synodum cogit; et cum ea, post discussas Nestorii epistolas et exegeses, eum hæreticum pronuntiat; ac missis Constantinopolim quatuor Ecclesiæ Alexandrinæ ministris, obtulit Nestorio Synodalem epistolam, quæ fidei orthodoxæ confessionem et duodecim errorum anathematismos continebat; addita Sancti Cœlestini epistola cum decreto damnationis, nisi intra præscriptum decem dierum spatium resipisceret. Nestorius accepta hac epistola lectisque anathematismis, in Cyrillum insurgens, hæreseos eum Apollinaris accusavit. Quibus omnibus ad Theodosium Imperatorem delatis, hic rem eo perductam ratus, ut opus esset universali Concilio, Sanctum Petronium, postea* B *Bononiensem Episcopum, misit ad Sanctum Cœlestinum Papam, ut ejus auctoritate Ephesi Concilium haberetur: quod Theodosius indixit* XIII *Kalendas Decembris in Pentecosten anni sequentis* CCCCXXXI, *cui ab Sancto Cœlestino præscriptam fuisse formam testatus est Firmus, Cæsareæ Cappadociæ Episcopus, in ipsa Ephesina Synodo :* in qua in Legatis suis atque Vicariis, id est, beatissimo Cyrillo Alexandrinæ urbis Episcopo, Arcadio et Projecto Episcopis et Philippo Presbytero, beatissimus Cœlestinus Papa senioris Romæ noscitur præsedisse : *ut in quinta Synodo Œcumenica, Constantinopoli anno* DLIII *habita, Episcopi testantur. In ea ergo Synodo ab Episcopis plusquam ducentis damnationis sententia in Nestorium lata, ita refertur tomo 2 Concilii cap.* 10. Sancta Synodus dixit : Cum inter cetera religiosissimus Nestorius, neque nostræ citationi parere, neque sanctissimos rursum religiosissimosque Episcopos nostros ad se missos admittere voluerit; non potuimus ad eorum quæ impie docuit, examinationem animum non adjungere. Edocti itaque partim ex litteris commentariisque illius, hic publice lectis; partim rursus ex concionibus, quas in hac Ephesiorum metropoli habuit; partim denique ex testibus fide dignis, illum impie docere et sapere; per sacros Canones sanctissimique Romanæ Ecclesiæ Episcopi Cœlestini Patris nostri litteris, lacrymis fusi et pene inviti, ad lugubrem C hanc sententiam urgemur. Igitur Dominus noster Jesus Christus, quem suis ille blasphemis vocibus impetivit, per sacram hanc Synodum, eumdem Nestorium omni prorsus Episcopali dignitate privatum, et ab universo nihilominus Sacerdotum consortio et cœtu alienum esse decernit.

Concilio Ephesino sua auctoritate habito

præsidet in Legatis :

et condemnat Nestorium :

10 *Inter epistolas Sancti Cœlestini hic memoratas possunt tres illæ censeri, quas cum suis Legatis misit ad Synodum Ephesinam, et ad Sanctum Cyrillum suum in hac Vicarium, et ad Theodosium Imperatorem, quæ et ipsis Conciliis et Annalibus Baronii insertæ sunt. Solum ex priore pauca proferimus verba ad Synodum exhortatoria, tantoque Pontifice digna, et sunt ista :* Simus unanimes, unum, quia sic expedit, sentientes : nihil per contentionem, nihil agere per inanem gloriam gestiamus : ut una anima cum uno corde sit cunctis; quandoquidem fides, quæ est una, pulsatur. Doleat, imo lugeat hoc nobiscum omne commune collegium, quod vocatur is in judicium, qui judicaturus est mundum : discutitur, qui discussurus est omnes : et calumniam patitur, qui redemit. Accingatur armis Dei vestra Paternitas : scitis quæ galea caput nostrum muniat, quæ lorica pectus includat : non vos nunc demum Ecclesiastica rectores castra D ceperunt. Nemo dubitet, favente Domino, qui facit utraque unum, depositis armis pacem futuram, quando se ipsa caussa defendit... Et vestro nunc sancto conventui quid aliud postulandum, quam ut cum fiducia loquamini verbumDei, ut repleti Spiritu sancto, licet ore diverso, unum tamen quod Spiritus docuit proferatis. His omnibus bene animati, adestote Catholicæ fidei et Ecclesiarum quieti, adestote et præteritis et præsentibus et futuris, rogantes atque servantes quæ ad pacem sunt Hierusalem. Direximus pro nostra solicitudine sanctos Fratres et Consacerdotes nostros, unanimes nobis et probatissimos viros, Arcadium et Projectum Coepiscopos nostros, et Philippum Presbyterum nostrum, qui his quæ agentur intersint, et quæ a nobis ante statuta sunt exequantur : quibus præstandum per vestram Sanctitatem non dubitamus assensum, quando id quod legitur, videatur pro universalis Ecclesiæ securitate decretum. Data VIII Maii, Basso et Antiocho Consulibus.

ad id hortatus per epistolam Episcopos congregatos.

AUCTORE G. H.

11 *Finita tandem feliciter Synodus est, et Nestorius condemnatus : qui e Sede sua dejectus, et in pristinum suum monasterium S. Euprepii, quod est Antiochiæ,* E *relegatus fuit ; pro eoque subrogatus in Episcopum Constantinopolitanum, S. Maximianus, cujus Acta damus* XXI *Aprilis. Tunc Episcopi qui Ephesi fuerant congregati, et Theodosius Imperator, uti etiam dictus Maximianus, legationem miserunt ad S. Cœlestinum Papam, eidem gratulati de prostrata cum auctore hæresi Nestoriana. Missi ad hoc Joannes Presbyter et Epictetus, Romam pervenerunt ipso die Natalis Domini. Rescripsit S. Cœlestinus illustres epistolas, datas Idibus Martii, Flavio Aetio et Valerio Consulibus, anno* CCCCXXXII, *id est, non integro mense ante suum obitum. Baronius eas suis Annalibus inseruit, ut novissimas sanctissimi Patris epistolas et ultima ejus elogia. Prima epistola est inscripta* sanctæ Synodo apud Ephesum constitutæ, *et facta encyclica missa est ad Episcopos, qui Epheso ad suas diœceses recesserant, cujus hoc est exordium :* Tandem malorum fine gaudendum est. Tandem nobis omnibus in commune dicendum : Dextera tua, Domine, glorificata est in virtute, dextera manus tua confregit inimicos : *etc. ubi mirifice laudat studia Patrum, et pietatem Theodosii Imperatoris, gaudetque S. Maximianum esse constitutum Episcopum Constantinopolitanum in locum depositi Nestorii : hunc cupit longius ablegari, ut Antiochia ejus hæresi liberetur. Similia scripsit Theodosio Imperatori, S. Maximiano Episcopo, et hujus Clero Constantino-* F *politano. Concludo hanc Nestorii exodum illustri Prosperi contra Collatorem epiphonemate, quod ita prope finem proponit :* Per hunc virum, *Cœlestinum Pontificem,* omnes Orientales Ecclesiæ gemina peste purgatæ sunt, quando Cyrillo, Alexandrinæ urbis antistiti, gloriosissimæ fidei Catholicæ defensori, ad execrandam Nestorianam impietatem Apostolico Auxiliatus est gladio : quo etiam Pelagiani, dum cognatis confœderantur erroribus, iterum posternerentur. *Similia habent Vincentius Lirinensis, (qui sub Sixto* III *hujus successore scripsit) libro adversus hæreses capite ultimo, et Gennadius de Scriptoribus Ecclesiasticis cap.* 54, *quem etiam librum adhuc quinto seculo confecit.*

monitus de condemnatione Nestorii

scribit Patribus Synodi Ephesinæ,

Theodosio Imperatori et aliis.

12 Maximianus, *uti asserit Socrates lib.* 7 *cap.* 39, cum duos annos et menses quinque præfuisset, e vita exiit, pridie Idus Aprilis, Areobindo et Aspare Consulibus, *id est duobus post obitum* S. Cœlestini *annis, cujus* epistolæ adhuc suffragabantur Proclo, ut in locum Maximiani assumeretur, quia scripserat Papa olim, nihil obstare quo minus Cyzicenus creatus Episcopus, ad Sedem Constantinopolitanam transferretur. *Quod ejus decretum olim post Maximiani*

favet S. Proclo.

A *miani electionem innotuit, dein hoc defuncto profuit Proclo.*

CAPUT III.
Basilicæ ejus donis exornatæ : sepultura, Cultus sacer, Reliquiæ.

Dedicat basilicam Juliam,

C*olitur die* XII *hujus mensis Aprilis S. Julius, itidem Pontifex Romanus, quem diximus inter alias fabricas fecisse basilicam Juliam, regione* XII *juxta forum Trajani. Alia fuit basilica Julia, diu ante ab Augusto sub Julii Cæsaris nomine extructa, et a Plinio ac Quintiliano memorata. Iterum in basilica Julia dicitur Pontifex ordinatus Sanctus Bonifacius, et hujus successor* Cœlestinus dedicavit basilicam Juliam, in qua post ignem celicum (*aliis* Zeacum, Ceticum, Geticum) obtulit hæc dona : patenam argenteam, pensantem libras quindecim ; scyphos argenteos duos, pensantes singulos libras octo ; amas argenteas duas, pensantes singulas libras decem ; calices minores argenteos quinque, pensantes singulos libras tres ; aqua-maniles argenteos duos, pensantes singulos libros decem ; candelabra argentea duo, pensantia singula libras triginta ; canthara cerostata ærea vel B ænea viginti quatuor, pensantia singula libras triginta ; item coronas argenteas decem, pensantes singulas libras decem. Ad B. Petrum Apostolum pharum cantharum, pensans libras viginti quinque ex argento purissimo ; canthara argentea cerostata in gremio basilicæ, pensantia singula libras viginti : *uti ea leguntur in Libro Pontificali in MSS. Gestis Pontificum, apud Anastasium et alios. Demum ut in eisdem additur*, hic fecit ordinationes tres per mensem Decembrem, Presbyteros triginta duos, Diaconos duodecim, Episcopos per diversa loca quadraginta sex.

et variis donis exornat, uti et ecclesiam S. Petri : facit tres Ordinationes :

14 *Illustrem Cœlestini mentionem facit Hadrianus* I *Papa, in epistola ad Carolum Magnum Francorum Regem : in qua dum refellit objectiones contra septimam Synodum Œcumenicam, ista in Responsione ad Actionem quintam scribit :* Iterum et de tertio Concilio, Sanctus Cœlestinus Papa proprium suum cœmeterium picturis decoravit. *Ejus autem cœmeterium hoc loco appellatur ipsemet locus, a S. Cœlestino in sepulturam specialiter sibi delectus, vel certe hoc titulo post obitum ejus communi omnium voce nuncupatus, quod ibidem a fidelibus conditus fuerat, uti interpretatur Aringhus lib. 4 Romæ subterraneæ cap. 28, ubi agit* de celebri Priscillæ cœmeterio via Salaria, C *in quo S. Cœlestinum fuisse sepultum passim omnes tradunt. Epitaphium ejus olim sepulcro affixum edidit Gruterus, in Antiquis inscriptionibus pag. 1171, et est hujusmodi.*

cœmeterium suum exornat picturis : quod Priscillæ antea dictum.

ejus ibi epitaphium.

Præsul Apostolicæ Sedis, venerabilis omni
Quem rexit populo, decimum dum conderet annum
Cœlestinus agens, vitam migravit in illam,
Debita quæ Sanctis æternos reddit honores.
Corporis hic tumulus : requiescunt ossa, cinisque :
Nec perit hinc aliquid : Domino caro cuncta re-
[surgit.
Terrenum nunc terra tegit, mens nescia mortis
Vivit, et aspectu fruitur bene conscia Christi.

15 *Sedit S. Cœlestinus annos integros octo, et partes duorum annorum, quæ solum quinque menses conficiunt et tres quatuorve dies. Mortuus est Indictione* XV *Valerio et Aetio Consulibus anno* CCCCXXXII ; *successorem nactus S. Sixtum* III, *cujus Vitam illustravimus* XXVIII *Martii. Dies obitus ejus in antiquiore Catalogo Pontificum, seculo Christi sexto confecto, assignatur* VII Idus Aprilis ; *quo die inscriptus est nonnullis codicibus* D *MSS. Adonis et Usuardi, item Martyrologio sub nomine Bedæ edito, et alteri Coloniæ et Lubecæ anno* 1490 *excuso, Greveni etiam auctario ad Usuardum et nonnullis aliis. Verum* VIII Idus Aprilis *habent Anastasius, Luitprandus, Abbo Floriacensis cum Libro Pontificali, MSS. Gestis Pontificum et passim aliis : quo etiam die refertur in Martyrologiis Bellini, Maurolyci, Felicii, Galesinii, Canisii, et in nonnullis MSS. item in antiquo Missalis et Breviarii Mediolanensis Kalendario, et* Martyr *dicitur. In Martyrologio hodierno Romano hoc ei tribuitur elogium :* Romæ S. Cœlestini Papæ ; qui Nestorium Constantinopolitanum Episcopum damnavit, Pelagiumque fugavit : cujus etiam auctoritate sancta universalis Synodus Ephesina adversus eumdem Nestorium celebrata est.

mortuus anno 432. 7 Aprilis aut potius 6 Aprilis

16 *Onuphrius Panvinius libro de* VII *Urbis Ecclesiis aliisque præcipuis, fere sub finem, agit de ecclesia et titulo S. Praxedis, asseritque Paschalem ex Presbytero Cardinale titulo S. Praxedis, anno* DCCCXVII *creatum Pontificem, mox hanc ecclesiam restaurasse et variis Sanctorum reliquiis exornasse : de quibus in pariete muri, prope oratorium Sancti Zenonis, hujusmodi tabula marmorea extat :* In nomine Domini Dei Salvatoris nostri Jesu Christi, temporibus sanctissimi E et ter beatissimi et Apostolici Domini Paschalis Papæ, infra ducta sunt veneranda Sanctorum corpora in hanc Sanctam et venerabilem basilicam beatæ Christi Virginis Praxedis : quæ prædictus Pontifex, dirutis ex cœmeteriis seu cryptis, jacentia auferens, sub hoc sacro-sancto altari summa cum diligentia propriis manibus condidit, in mense Julio, die XX, Indictione X. Nomina vero Pontificum Romanorum hæc sunt : Urbani, Stephani, Anteri, Miltiadis, Fabiani, Julii, Pontiani, Siricii, Lucii, Xysti, Felicis, Anastasii et Cœlestini. *Octavius Pancirolus in Thesauro absconditi Urbis, regione* 2, *ecclesia* 42, *asserit pleraque horum Pontificum pignora ad alias ecclesias fuisse translata, at trium Pontificum, Pontiani, Siricii et Cœlestini corpora etiamnum ibidem asservari : aliquas tamen hujus postremi reliquias esse in ecclesia S. Pauli extra muros Urbis.*

corpus anno 817 delatum ad ecclesiam S. Praxedis dicitur ibidem adhuc esse.

17 *Aliquas etiam reperiri Bononiæ in ecclesia S. Stephani et alia Scholæ piæ tradit Masinus hoc die. Interim in Officiis propriis, pro Ecclesia Cathedrali Mantuana ejusdem diœcesi anno* MDCXXVI *excusis, præcipitur* VI *Aprilis Festum titulare S. Cœlestini Papæ et Confessoris, et Lectiones secundi Nocturni sunt ex Annalibus Cardinalis Baronii desumptæ, in iisque sub finem ista adduntur :* Tanti Pontificis Reliquiæ, post multa F temporum curricula Mantuam translatæ, in Cathedrali Ecclesia summa religione ac pietate venerantur. *Quæ hujus rei haberentur Mantuæ documenta requirentibus nobis, respondit P. Antonius Favoritus nostræ Societatis Sacerdos,* ex quadam Francisci Gonzagæ, ab anno MDXCIII ad MDCXX Episcopi Mantuani, constitutione haberi ; quod antiqua et constans traditio, sed nullis litterarum monumentis consignata, sit, Corpus S. Cœlestini a quopiam ablatum Roma fuisse : qui dum prope Mantuam in vico Pietole dicto subsisteret, ibi ægrotarit atque obierit : cum quo capsa sacrorum custos ossium tumulata, post multos deinde annos casu inventa, elevataque, et intra Urbem honorifice translata fuerit.

sed Mantuani tradunt inde ablatum apud se asservari.

18 *In ecclesia collegiata oppidi Rotnacensis in Flandria colitur* XVII *Maii* S. Cœlestinus, *quem Molanus in Natalibus Sanctorum Belgii et alii tradiderunt esse* Cœlestinum primum Papam. *Verum, ut ex inscriptione feretri cuprei constat, iste dicitur fuisse* Martyr *et* gladio vitam finivisse ; *uti deducemus ad diem* XVII *Maii.*

Alius Cœlestinus colitur Rotnaci.

DE

DE S. AMANDO COMITE,

G. H.

ET SS. LUCIO, LEONTIO, LUCIANO, GISALBÆ IN ITALIA.

VI APRIL.

Gisalbæ apud Bergomum

Bergomum urbs Orobiorum antiqua est in Italia Alpestri, inter Bresciam et Comum sita, in cujus diœcesi octo ab ipsa passuum millibus versus Bresciam distat Gisalba, oppidum honore Comitatus etiamnum celebre. Nam teste Ferdinando Ughello tomo 4 Italiæ sacræ, in Laurentio octavo Sedis Bergomensis Episcopo, Præpositus Ecclesiæ S. Laurentii, Gisalbæ Comes est, et temporalem spiritualemque jurisdictionem eo in oppido exercet, habetque usum mitræ pro dignitate, a Summis Pontificibus speciali privilegio concessum. *Hujus oppidi Comes traditur fuisse S. Amandus, de quo hæc in marmore leguntur in sacrario Gisalbensis ecclesiæ.*

Comes S. Amandus

6 Aprilis mortuus,

2 Anno a nativitate Domini currente DXV, VI Aprilis S. Amandus Martyr debitum solvit humanæ vitæ. Hic Comes Gisalbæ fuit, ædificari fecit ecclesiam S. Laurentii, quam amplissimis possessionibus dita-

B

vit : et jacet in ecclesia S. Mariæ in medio duorum altarium. *De eodem Sancto Achilles Mutius hos versus panxit, ab Ughello relatos :*

inter Sanctos relatus,

Gisalbæ fuerat Præfectus Amandus olim,
Illustris castri, vir pietate gravis.
Sæpius hectoreis tutatam viribus urbem,
In superos cives quem retulere pii.

3 *Agit de eodem Amando Bartholomæus de Peregrinis parte 2 Vineæ Bergomensis cap. 9, et Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ, qui potissimum ex dicta Vinea hoc elogium confecit :* Amandus Gisalbæ Comes, piis operibus addictus, acceptabilemque Deo vitam agens, templum S. Laurentio Martyri ædificavit, illudque amplis reditibus, multis ei prædiis attributis, dotavit : quod postea in Abbatiam erectum fuit, deque S. Amandi nomine appellatum. Cum vero aliquot annos ibi tamquam in cœnobio vitam religiosam duxisset, anno salutis quingentesimo decimo quinto, VIII Idus Aprilis, ex hac mortali vita decessit, in æde S. Mariæ ejusdem pagi, (ut epitaphium suum declarat) conditus. *Hæc Ferrarius, qui eumdem Sanctum inscripsit Catalogo generali. Brautius Episcopus Sarsinæ in Martyrologio Poetico eum hoc exornatdi sticho.*

fundator ecclesiæ S. Laurentii

Eximia pietate Comes præclarus Amandus,
Quam statuit Sancto, possidet ipse Domum.

C

4 *His collectis, epistolam direximus Brixiam, et consuluimus admodum Reverendum Dominum Bernardinum Fainum, nobis ob mutuas litteras familiarem. Ab hoc excitatus Reverendus Pater Donatus Calvus Bergomensis, ex Ordine Eremitarum S. Augustini, vir eruditus, et libris ad historiam Bergomensem spectantibus clarus, de S. Amando induxit,* Nullum hujus Divi extare proprium officium vel Lectiones, sed totum de Communi unius Martyris agi cum Octava. Ejus obitus diem sexta Aprilis fuisse, Translationis autem sexta Februarii, et hac die ejus solennitatem Gisalbæ celebrari. Ecclesiam autem S. Mariæ, in qua adhuc jacet corpus S. Amandi cum sociis, possideri a Societate Disciplinatorum. Ecclesiam vero S. Laurentii Præposituralem esse, olim Abbatiam nuncupatam, cujus Præpositus fert mitram, et gaudet titulo Comitis, estque in diœcesi Bergomensi, non tamen in civitate, dignitas principalis. *Præterea misit extractum ex suo libro de Armigeris Bergomensibus Italice scripto, additque de eo amplius nihil se potuisse invenire :* Extant, *inquit idem*, una cum corpore Sancti Amandi in ecclesia *S. Mariæ corpora* SS. Lucii, Leontii et Luciani : *quorum Acta et dies mortis in tenebris jacent, et de eis fit tantum commemoratio in officio dici S. Amandi. Elogium autem S. Amandi, ex prædicto libro, ut dixi, missum, hujusmodi est.*

cultus officio Ecclesiastico

corpus in ecclesia S. Mariæ,

cum corporibus trium Sanctorum

Aprilis T. I.

5 Amandus Comes Gisalbæ sub Severo Imperatore, anno quadringentesimo sexagesimo tertio, Duce Ricimere militem exercuit, fortiterque contra Berigum Alanorum Regem, qui Bergomi provinciam invaserat, pugnavit, patriamque tutatus est. Nam in valle Decia, quæ nunc dicitur Scalve, cum Berigo inito certamine, non tam Ricimeres, quam Amandus unico prælio de Alanis triumphantes, felici victoria triumphales lauras Cæsareo diademati addiderunt. Paucis abhinc annis Insubriæ Gubernator Ricimeres effectus, bellicoque fastu tumidus, sceptrum Artemii, qui Severo in Imperio successerat, repudiavit. Sic tota Italia in ancipiti hærente, an Artemii, num Ricimeris jugo colla supponeret; Amandus fide constans, partes Artemii secutus, se cum militibus in Bergomensem urbem ad ejus tutelam et custodiam transtulit. Pater hinc patriæ effectus, afflictorum solamen, civium scutum, ac totius provinciæ validus defensor.

Dicitur Alanos bello superasse

E

Bergomum pro Artemio Imp. propugnavisse :

6 Sæpe cum hostibus congressus bellum gessit, pugnavit, vicit. Sed adhuc fortius, cum Odoacer Herulorum Rex Ariana hæresi universam labefactavit Italiam, orthodoxa fide armatus, quamvis Odoacri pestifero sceptro externo inserviret obsequio, monstrum infernale Arianismi aggressus, sic ejus depressit vires, ut Bergomensem patriam ab ejus letali contagio immunem, Deo adjuvante, servaret. Idem præstitit cum anno quadringentesimo octogesimo nono a Theodorico Ostrogothorum Rege, ejecto Odoacre, naufraga vera fides inter Arianorum procellas natabat. Semper Amandus fidei custos, nullis parcens sudoribus, Catholicam religionem protexit, Romanam sanctitatem defendit, et licet minis, injuriis, insultibus, insidiis, persecutionibus ac damnis, Arianorum fraude ac dolis sæpe sæpiusque impeteretur, numquam ab incepto destitit, numquam a vera fide nec per latum unguem discessit.

Catholicam fidem contra Arianos defendisse tempore Odoacri et Theodorici,

7 Ecclesiam S. Laurentii construxit, quam prædiis ac aliis bonis dotavit. Morum candore, eleemosynarum largitione, sanctitatis jubare, virtutum omnium splendore patriam universam illustravit. Martyr obiit ob innumeras persecutiones ac damna, quæ pro Christi fide sustulit, quamvis ignoto mortis genere, die sexta Aprilis : cujus etiam festum colitur, in ejus Translationis memoriam, sexta Februarii.

F

dotavisse ecclesiam S. Laurentii

ac Martyr obiisse ;

8 *Hæc ille, incunctantius a nobis recipienda, si pariter indicasset, ex quibus auctoribus ac monumentis acceperit singula. Veremur enim ne hic dumtaxat proponatur speciosa series novarum conjecturarum, a viro historiæ Italicæ perito, non inepte pertextarum, atque ab invicem congrue pendentium. Nam* Gisalbæ *nomen, Longobardico in Insubria dominatu antiquius esse, (cum ipsum Longobardicum sit,* Gizonis-montem *significans) difficulter possumus persuaderi : suspicamurque ad Longobardorum tempora et persecutionem referendum esse S. Amandum, qui in propriis suis fundis S. Laurentii ecclesiam erexerit, in eamque intulerit corpora sive reliquias antiquiorum trium Sanctorum Martyrum, fortassis Thebæorum, prius quam istud loco nomen aut oppidi jura essent : quique deinde a supervenientibus Longobardis fidei caussa cæsus, meruerit una cum aliis tribus communem sepulturam atque honorem. Non enim est novum, ut qui possessiones aliquas habuerunt in lo-*

forte ad Longobardorum tempora differendus

cis, postmodum celebriori titulo ornatis, talium locorum dicantur Comites, Duces, aut Principes; fieri etiam potuit ut Amandus ex Romani imperii norma Comitis gesserit titulum, non loco sed officio adstrictum, et quia in oppido, nunc Gisalba dicto, olim vixerit, Comes dicatur Gisalbæ.

AUCTORE G. H.

DE SANCTO EUTYCHIO,

PATRIARCHA CONSTANTINOPOLITANO.

G. H.

ANNO DLXXXII

S. Eutychius natus 512

Presbyter creatus anno 542

Patriarcha CP. an 552

exulat ductus Amaseam anno 560

revocatus ad Sedem suam anno 577,

mortuus anno 582

nocte 5 Aprilis

dein Tiberius Imp. 14 Augusti

neutrius obitus differendus ad annum 586

Floruit sexto Christi seculo Sanctissimus Ecclesiæ Constantinopolitanæ Patriarcha Eutychius, *natus anno* DXII, *uti ex reliquo vitæ decursu et annis in ea peractis* septuaginta, *clare demonstratur.* Creatus est Presbyter cum triginta esset annorum, *circa annum Christi* DXLII. *Habitu dein in monasterio apud Amasenos assumpto, vixit primum monachus, dein Archimandrita usque ad annum* DLII, *quo S. Menas Patriarcha Constantinopolitanus mortuus est* XXV *Augusti: cui* S. Eutychius, *jam ante ut Metropolitæ Amaseni* Apocrisarius Constantinopolim profectus, eo ipso die, quo Menæ cadaver, *ut Theophanes scribit,* in sacris adytis adhuc expositum jacebat, suffectus est Patriarcha: *et anno sequenti* DLIII *præfuit cum aliis Patriarchis Concilio* V *Oecumenico Constantinopoli habito. Cum præclaris virtutibus Patriarchatum anno* XIII *regeret: et Justiniani Imperatoris errores fortiter oppugnaret, anno* DLXV Indictione XIII, *abductus est* XXII Januarii, *primum ad duo consequenter monasteria, dein ad Principem insulam, inde Amaseam relegatus, et* Joannes Scholasticus *in ejus locum subrogatus est* XIII Aprilis: *quo postmodum* XXXI Augusti Indictione X *anno* DLXXVII *extincto, cum* duodecim annis et quinque mensibus Eutychius *exul in monasterio Amaseno vixisset, plurimis miraculis clarus, revocatus est a Justino Imperatore et Tiberio Cæsare ad Ecclesiam suam Constantinopolitanam, quam* tertia Octobris die Dominica *ingressus, sacrificium Missæ peregit, et per sex horas sacram Eucharistiam distribuit. Vixit postmodum* quatuor annos et sex menses, *acri febre correptus anno* DLXXXII, *ipso die festo Paschatis, quo sacrificium Missæ obtulerat, et sacra communione suos refecerat. Conveniebat Pascha in diem* XXIX *Martii, cyclo Lunæ* XIII, *Solis* III, *littera Dominicali D.* Cum totam illam hebdomadam ægrotasset, mente firma Deum oravit usque ad septimam horam Dominicæ secundo-primæ post Pascha, *quæ in diem* V *Aprilis incidebat.* Cumque omnibus benedixisset, *tandem* circa nonam aut decimam noctis horam, *quæ jam spectabat ad feriam* II *et diem* VI *Aprilis,* in Dei manus spiritu commendato, ex hac vita discessit. *Hæc in Vita: cui consentit Theophanes ita scribens ad annum Tiberii quartum et ultimum:* Hoc anno, die sexto Aprilis, Indictione decima quinta, Eutychius Patriarcha diem extremum clausit. *Prædixerat autem* Tiberio Imperatori, *cum ab eo in ultimo morbo inviseretur,* celerem ipsi mortem instare: idque verum fuisse eventus docuit. Nam quatuor post mensibus e vita decessit Imperator. *Ita infra in Vita legitur. Quæ etiam in Chronico Constantinopolitano, passim dicto Alexandrino, sic confirmantur:* Quarto Imperii anno æger Tiberius. Quinto Augusti XV Indictione, creatus est Cæsar Mauritius Tiberius, et XIII Augusti coronatus Augustus, data illi in uxorem Constantina filia. XIV Augusti moritur Tiberius. *Elapsi tunc erant ab obitu S. Eutychii solum menses quatuor et dies octo. Eadem confirmat Theophanes.*

2 *Sed quis melius ea nobis potuit indicare, quam* Eustathius Presbyter, *scriptor Vitæ S. Eutychii, qui familiaris hujus domesticus vixit, et cum eo in exilium profectus atque reversus Constantinopolim, numquam ab ejus latere discessit, annosque menses, dies et horas accurate observavit: ut mirum sit aliter a Baronio annos ejus, imo et annos Tiberii potuisse ordinari, et collocari utriusque obitum ad annum Christi* DLXXXVI, *cum præcipuam partem vitæ S. Eutychii, ab Eustathio Presbytero scriptæ, in suos Annales transferret et num. 7 ita scriberet:* Quod ad obitum Eutychii pertinet, idem tradit Eustathius, ipsum die Paschatis post officium vespertinum acri febre correptum, sicque depastis eo igne visceribus, post septem dies, nempe sequenti Dominica, migrasse ex hac vita. *Ast signato a Baronio anno* DLXXXVI, *Pascha incidit in* XVII *diem Aprilis, et Dominica sequens in* XXIV *diem Aprilis, et sic dies ejus natalis non esset assignandus* VI *Aprilis, sed* XXV *ejusdem mensis. Prætereà anno* DLXXXVI *erat* Indictio quarta: *at contra Theophanes bis indicat* Indictionem decimam quintam *ad obitum tam* S. Eutychii VI Aprilis vita functi, *quam* Tiberii Imperatoris XIV Augusti mortui, cum, *inquit,* annos tres, menses decem, et dies octo imperasset. *Regnavit post Tiberium Mauritius a* XIV *Augusti anni* DLXXXII *per integros annos viginti usque ad annum* DCII; *occisus* XXVII *Novembris, feria* III, *Indictione* VI; *quem annum, mensem et diem cædis ejus affirmat; sed Imperio ejus tribuit solum annos* XVI, *contra omnium scriptorum consensum. Annos ejus Imperii viginti accuratissime digestos enumerant, Simocatta, in Historia Mauritii Imperatoris libris octo conscripta, Theophanes, Auctor Chronici præcitati et alii.*

Vita mox ab obitu ejus scripta:

3 *Imperante Mauritio scripsit Eustathius Presbyter Vitam S. Eutychii, cum* elapsi essent anni duodeviginti, *quod exul apud Amasenos Imperium ejus prædixisset: eodemque Imperatore præsente, in solennissima panegyri eamdem recitavit, quem admodum apparet ex Epilogo, ubi, quem* imprimis *appellat* divinum ac sacrum caput, *non alius intelligendus quam ipse Imperator. Recitavit autem, quantum ex subducta temporum ratione conjicimus, et ex ipsius rei congruentia, in anniversaria justorum funebrium conclusione anno* DLXXXIII; *cum ante annos octodecim facta prædictio ad annum* DLXV, *qui fuit exilii primus, commodissime referatur. Extabat ea Vita Græce in Bibliotheca Veneta, unde acceptam Lipomanus habuit, ex eoque Surius, Latine redditam a Petro Francisco Zino. Nos alterum ejus exemplar ex Bibliotheca Vaticana nacti, cum videremus interpretem, veluti tam prolixæ orationis conspectu attonitum, segniori animo minusque attento ad translationem faciendam accessisse, et locis quam plurimis impegisse, necessarium duximus novam ex Græco versionem adornare. Aliam vitam S. Eutychii nacti sumus ex Codice Serenissimæ Christinæ Reginæ Sueciæ, qui fuerat Pauli Rhamnusii et amicorum: in quo solum erant Vitæ Sanctorum, quorum reliquiæ sunt Venetiis in monasterio S. Georgii majoris. Hanc autem Vitam* Fabianus Cretensis, Monachus Congregationis Casinensis, alias S. Justinæ, ex Græco in Latinum traduxerat. *In hac Vita cujus aliud ecgraphum manu Ferdinandi Ughelli transscriptum ab ipsomet Romæ accepimus,* Eustachius *loco* Eutychii *appellatur, et pauca hæc sub finem de translato corpore habentur:* Sepultus est sanctissimus Eustachius sub altare Sanctorum, ubi etiam venerandæ SS. Andreæ, Timothei et Lucæ reliquiæ repositæ sunt. Anno vero Domini millesimo ducentesimo quadragesimo sexto, Duce autem Venetorum inclyto Andrea Dandulo, Romæ autem Innocentio IV Pontifice Maximo, Imperatore vero Federico secundo, sanctissimum ejus corpus Venetias delatum est, et in fano D. Georgii,

alia ex priore contracta

sub nomine S. Eustachii

cum translatione corporis Venetias:

cognomento

A cognomento Majoris, honorifice in altari reconditum die vicesima secunda mensis Aprilis, ubi diuturna hymnorum laudumque precatione a monachis devotissime colitur. *Hæc ibi. Conveniunt in annum* MCCXLVI, *Pontificatus Innocentii* IV, *et fere imperium Frederici* II, *contra quem Henricus Landgravius Thuringiæ et Hassiæ anno præcedenti designatus fuerat Imperator, abrogato per Concilium generale Lugdunense Imperio Frederici. Sed major difficultas est in Andrea Dandulo, qui seculo sequenti, et anno* MCCCXXXVI *Dux Venetorum creatus traditur ab hujus Reipublicæ scriptoribus. Bellinus de Padua inscripsit suo Martyrologio secundum morem curiæ Romanæ plerosque Sanctos, quorum reliquiæ Venetiis servantur in dicto monasterio S. Georgii Majoris, et ad memoratum* XXII *diem Aprilis ista habet :* Item in monasterio S. Georgii Majoris Venetiarum translatio S. Eustachii Patriarchæ Constantinopolitani anno Domini MCCXLVI. *Bellinum sequuntur Maurolycus, Felicius, Molanus, Canisius, Galesinius et Ferrarius. Consentit MS. Florentinum in bibliotheca Senatoris Strozzi adservatum. Idem Bellinus ad diem* XIX *Februarii iterum refert memoriam* S. Eustachii Patriarchæ Ecclesiæ Constantinopolitanæ. *Sequuntur iterum omnes ante citati auctores, ex quibus Cani-* B *sius addit, fusius de eo agi* XVI *Julii, forsan ratus illum esse* S. Eustathium Archiepiscopum Antiochenum, *qui eo die colitur. Plura diximus ad diem* XIX *Februarii inter Prætermissos et in alios dies rejectos, quæ ibi videri possunt. Ceterum quæ in citata Vita S. Eutychii per Fabianum Cretensem habentur, nolumus proferre, quia est compendium alterius Vitæ non sine variis mendis confectum.*

et inscripta Martyrologiis 22 Aprilis

et 19 Februarii.

4 *Solennissimo officio celebrant Græci festum S. Eutychii ad diem* VI *Aprilis, in Menæis excusis et manu exaratis, qualia Romæ, Florentiæ, Mediolani, Taurini, Parisiis et Divione reperimus : ut plane mirum sit a Sirleti Menologio exclusum esse : nam et in Ephemeride metrica, et in Kalendarii Moscovitici tabulis solus hic nominatur. In MS. Menologio Basilii Imperatoris istud habetur elogium :* Die sexta Aprilis, Memoria sancti Patris nostri Eutychii, Archiepiscopi Constantinopolitani. Sanctus Pater noster Eutychius fuit sub imperio magni Justiniani, e regione Phrygia exortus. Præclare autem educatus ab * Hesychio Presbytero et Thaumaturgo, ejus avo ; ac in sacra Scriptura, studio et meditatione assidua versatus, ab Episcopo Amaseæ susceptus est ac primum monachus, deinde Presbyter initiatus, tranquillam egit vitam in monasterio S. Meletii. Quinto deinde Concilio congregato a Justiniano, cum Episcopus Amaseæ eo tem- C pore infirma valetudine detineretur, missus est vice illius Eutychius, qui in Concilio inter alios ita excelluit, ut de eo Menas Patriarcha dixerit : Hic erit meus successor. Et ita post mortem illius electus est Patriarcha. Cum vero postea in odium Imperatoris incidisset, exul relegatus est. Post mortem vero Justiniani suam recepit Sedem a Justino et Tiberio. Cum autem multa patrasset miracula et impetum magnæ mortalitatis precibus cohibuisset, et Tiberii mortem prædixisset, sicut etiam ante ejus regnum, ex hac vita decessit, sepultus in ecclesia sanctorum Apostolorum. *Eadem habentur in Anthologio novo, quod Arcudius Clementi* VIII *Pontifici inscripsit. Longiora Vitæ elogia continentur in Menæis, in quibus sub finem ista verba leguntur : τελεῖται δὲ ἡ αὐτοῦ σύναξις ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ,* Celebratur dies festus ejus in sanctissima magna ecclesia. *Laudatur in odis zelus ejus in orthodoxa fide propugnanda et hæresi deprimenda ; et obvaria ab eo patrata miracula,* Thaumaturgus *appellatur in ipsa dictarum Odarum Acrostichide hac :*

cultus sacer apud Græcos :

elogium ex Menologio Basilii Imp.

* imo Eutychio

etiam Thaumaturgus appellatur.

Τὸν θαυματουργὸν Εὐτύχιον θαυμάσω.
Mirabor Eutychium mirorum effectorem.

Ante elogium vero jam recitatum hoc præmittitur disti- D *chon, cum allusione ad nomem* Eutychii, *quod* fortunatum *seu* bona fortuna utentem *significat.*

AUCTORE G. H.

Εὐτύχιον θνήσκοντα τιμῶν τοῖς λόγοις,
Ἐμαυτὸν εὐτυχέστατον κρίνω.
Morientem Eutychium sermonibus laudans,
Ipsum me judico fortunatissimum.

5 *Joannes Molanus in Auctario Usuardi ad diem* VI *Aprilis ejus memoriam celebrat, et in prima editione hoc ejus extat elogium :* Constantinopoli natalis magni et beati Patris nostri Eutychii ; Patriarchæ Constantinopolitani, cujus vita et miracula conscripta sunt ab Eustachio humili Presbytero. *Eumdem celebrat Ferrarius in Catalogo generali : et Baronius relato ejus obitu ad annum* DLXXXVI *num. 7 asserit,* non immerito eum a Græcis ut Sanctum coli, anniversariaque die ejusdem natale celebrari. *Addi his possunt Bellinus et sex alii Martyrologi, licet hi sub nomine S. Eustachii eum celebrent,* XXII *Aprilis et* XIX *Februarii, ut supra monuimus : quod iterato facit Ferrarius ad diem* II *Maii his verbis :* Venetiis translatio corporis S. Eutychii Episcopi Constantinopolitani. *In notis allegatur* Kalendarium Ecclesiæ S. Georgii Majoris, in qua corpus asservatur, quod e Byzantio Venetias in dictam E ecclesiam anno Domini MCCXLVI translatum, ut monumenta MSS. cœnobii S. Georgii habent.

appellatur. cultus probatus a Molano Ferrario Baronio,

et aliis.

translatio ad 2 Maii.

VITA

Auctore Eustathio Presbytero ejus domestico familiari.

VIDE ACTA GRÆCA PAG. LIX

Ex MS. Græco Vaticano, Interprete D. P.

PROLOGUS.

Magnum nobis argumentum propositum est, sed facultas tenuis ad explicandum sufficit : ardet animus, sed lingua friget, nec enarrare potest res admirandas et optime institutam magni viri vitam : cogitatio ampla est, sed dictio angusta : multa ad Davidicæ turris ædificationem materia suppetit; sed architectus adest inexpertus ac rudis. Verumtamen præbet Dominus, quia Deus omnipotens, sapientiam insipientibus, et suggerit evangelizantibus verbum virtute multa; idemque digito suo, id est Spiritu sancto, aures surdorum aperit : et linguam, vix aut ne vix quidem mobilem ad loquendum, disertam reddit is, qui potest ex lapidibus suscitare filios Abrahæ. Scio etiam quod cum dives in omnibus sit, ita suscipiat obolos duos, ut etiam auro et topazio eos præferat : nam nec calicem quidem aquæ frigidæ, tantum in nomine discipuli datum, aspernaturum se F promisit. Quid igitur absterrere nos debet ab hoc munere suscipiendo? An quod ea nobis desit orationis copia, qua divinum virum possimus pro dignitate laudare? Minime vero. Nec enim, quia totum quod terram inter ac cœlum est spatium nequimus oculis emetiri, inquit Magnus Basilius, propterea nolumus illud, quantum possumus, intueri. Itaque nec ego, quamvis orationis inopia laborem, et argumentum difficile propositum sit, amplectar otium ignavum atque iners; neque iis assimilabor, qui propter timorem atque imperitiam rei nauticæ, solo maris aspectu sic terrentur, ut nec experimenti quidem caussa littori propinquas undas attingere audeant. Potius auxilio viri beatissimi fretus, conabor pro viribus satisfacere studio populorum : quos scio hoc solum desiderare, quod apud me pauperem reperietur, non autem quanto magno isti viro debetur.

Sua tenuitatis sibi conscius auctor,

præsumit tamen pro viribus laudare Eutychium

2 Sane non suscipiebatur a Deo solus is, qui vitulos pretiosos et oves offerebat ad sacrificium; sed similam et turturem quoque et columbam, parva quidem et vilia, pura tamen munuscula offerens, laudabatur : æstimatur enim unusquisque ex eo quod habet, non quo caret. Quapropter illo confisus qui dixit

Luc. 11, 9

A

AUCTORE G..H

omni laude superiorem,

Prov. 10, 10

Ps. 44, 15

dixit, Qui quærit invenit, et pulsanti aperietur : licet non ignorem imperitiam meam, explicabo tamen magni hujus viri gesta præclara ; vel potius peritioribus dabo occasionem laudandi eum, qui omni laude superior est, quique ipse sibi est laus maxima. Siquidem, ut Sapiens ait, argentum ignitum est lingua justi, et labia rectorum stillant gratias : ex ejus enim veracibus sermonibus ingens splendor refulget. Sicut igitur illustratur sol propria, non aliena luce ; ita nec magnum orbis lumen doctorque Eutychius aliorum eget laudibus, ut ostendatur fuisse perfectus : neque opus est imponere ei coronam gloriæ aliunde acceptam ; quia sicuti juxta Prophetam David, omnis gloria filiæ Regis ab intus circumdata varietate, ita divinum illud ac sacrum caput omnibus virtutum generibus adornatum est ; idemque, velut sublimis quædam facula, perpetuo splendet omnibus in hoc vitæ pelago navigantibus, ad quam respicientes in securissimum ac tranquillum portum deducantur quieturi.

atque cum S. Job comparandum.

B

3 Hic igitur vir omnino maximus ac Dei servus, Pontifex sanctus, non ab hominibus, nec per homines, sed per Jesum Christum constitutus, justus, pius, verus, ab omni reprehensione alienus, Jobo similis demonstratus est per patientiam. Quoniam autem Beati Job mentio incidit, operæ pretium erit ex ejus historia memorandi hujus Pontificis præconia exaggerare, tum propter multa quæ ipsi contigerunt adversa, tum propter fortitudinem animi qua talia pertulit. Ac primum quidem vir fuit Job in terra Hus, gregibus, armentis, et pecunia dives : Eutychii autem divitiæ in eo sitæ erant quod nihil haberet, possideret nihil. Ille pro filiis septem offerebat sacrificium Deo, ex vitulis et hircis ; hic non pro septem, sed pro decies mille, imo pro populis innumerabilibus, incruentam immolabat victimam, quæ sine partitione quotidie distribuitur. Quia vero Jobi historia etiam commemorat dignitatem et loci et generis, age, hujus quoque admirandi herois patriam et parentes consideremus. Videbimus autem eum e Christianis et orthodoxis parentibus atque avis genitum, et a prima infantia educatum : scrutemur radicem, cujus est ramus, et arborem cognoscamus ex fructu : nam ex arbore justitiæ, fructus vitæ oritur. Necessarium erit igitur intelligere (si qui tamen sint qui ignorent) qua ex regione et loco, sive qua ex radice ortus sit magnus hic fructus ; potius dixeris vitis florida perennis vitæ ramis abundans ; caritatis pampinis circumvoluta ; morum pulchritudine,

C

tamquam copia foliorum, exuberans ; atque abunde ferens suaves et maturos virtutum botros, unde emanavit vinum corda hominum lætificans ; factus etiam velut terra, semen suspiciens fructumque multiplicans, alibi quidem trigesimum, alibi sexagesimum aut centesimum : quem quidem fructum ipse edidit, fruendum perfectioribus et sensum habentibus, exercitatiorem ad bonum a malo discernendum.

CAPUT I.

S. Eutychii patria : parentes, educatio, studia.

a Theii in Phrygia natus

ubi templum XL Martyribus ædificavit.

Oriundus erat vir hic magnus ex regione Phrygum, natus in Villa Theii *a* id est Divini, sic enim appellatur divina villa unde Sanctus prodiit : cui proinde vel ad laudem sufficeret tam præclara appellatio. Quid namque tali nomine illustrius potest inveniri ? quo et habitatores ex Deo nacta, et divinum virum protulisse significatur, aut potius ipsam nuncupationem prophetico quodam spiritu propter ipsum suscepisse : qui etiam dignam ei contulit retributionem, muro ipsam inexpugnabili circumdans, quando in ea templum gloriosorum quadraginta Martyrum excitavit, multipliciter efficiens, ut divinum quoddam refugium esset ad plurimarum animarum salutem, eorum potissimum qui solitariam atque Angelicam vitam inibi amplecterentur. Porro cum in ea regione multa zizania ab inimico humani generis sata excrescerent, hæreticæ inquam pravitatis germina ; parentes hujus Sancti apparuerunt splendidiores astris, verba vitæ habentes, et omnem venenatarum bestiarum virtutem conculcantes : accepta a patre luminum potestate ambulandi super aspides et scorpiones et omnem potentiam inimici. D

avum habuit Eutychium Presb. miraculis clarum,

5 Quis eamdem cum ipso patriam nactus, avum hujus præstantis viri ipsique cognominem ignorat ? Eutychium, inquam, et inter Sacerdotes præfulgentem, et gratiam ejiciendi dæmones morbosque curandi nactum a Deo : quem vel intueri formidabant vexati ab impuris spiritibus, non valentes sufferre promicantem ex ejus vultu gratiam, quin statim corruerent eaque facerent, quæ consuevere immundo spiritui traditi, per Dei providentiam in interitum carnis, ut spirius salvus fiat in horrendo judicii die : quibus sic laborantibus clemens et misericors Deus, non sinens eos, qui tentatione probantur, vexari supra id quod possunt, cum tentationis proventu medelam adferebat, per viri Sancti manus ipsis impositas. Ex hac Sacerdotali radice pullulavit filia, nomine Synesia, reapte huic suæ appellationi respondens, utpote vere effecta prudentiæ mater : quæ cum recte educata adolevisset, opportuno tempore conjuncta est in Domino cum viro simillimo moribus ac sensu, ut ea quæ paulo post deducemus, ostendunt.

matrem Synesiam,

E

Annæ Samuelis parem :

6 Hæc concepit ac genuit filium primogenitum, Eutychium magnum Patriarcham : antequam enim fingeret servum suum in utero Deus, novit eum : et antequam exiret de vulva, sanctificavit atque hoc ei nomen imposuit : quos enim præscivit Deus, hos et vocavit ; quos autem vocavit, hos et sanctificavit. Beata sane quæ gestavit illum , et tanti Patris mater fuit : nihil utique minor Anna, quia plus quam Samuel hic. Illa obstringebatur Domino con secrare filium quem peperisset ; nam Deo supplicans ; Si dederis, inquit ; mihi semen virile, consecrabo ipsum in conspectu tuo omnibus diebus vitæ ejus : ast majus quiddam hæc fecit, quod nullius voti obstricta necessitate filium suum obtulit Deo. Illa precibus impetratum, unius gentis Sacerdotem et prophetam orbis universi, Samuelem in lucem edidit : hæc, illius quem laudamus mater, ultro datum totius Orientis Pontificem et Patrem Patrum sancte peperit, et congrue ei quam habuerat visioni educavit. Hoc enim manifestabat lux quæ ipsum circumfulsit, cum in utero fœtum gestabat. Narrabat siquiden de seipsa, inquiens, Cum nocte quadam jacerem in lecto, magna lux me lectumque in quo jacebam circumfulsit, adeo ut non leviter conturbarer ob spectaculi novitatem, multumque cogitarem dicens, Quid vult hoc sibi quod video ? Portendebat autem, ut ego arbitror, orituram ex ea stellam matutinam imo justum virum septies lucidiorem sole : qui sicut exitus docuit, præsagiorum veritatem confirmans, illuminaret multos sedentes in ignorantia, et in desidia jacentes excitaret.

et de futura filii sanctitate cœlitus edoctam

F

patrem Alexandrum pium ac fortem militem,

7 Quid autem de marito hujus atque genitore magni hujus Patrum Patris dicemus ? Præclarane illius facta præteribimus silentio, an de eo quoque pauca quædam breviter attingemus ? Quis æque generosus ut Alexander ? hoc enim ei nomen erat : quis Imperatori atque Principibus tam carus, tam honoratus ? hujus, inquam, seculi potestatibus : æterno enim Imperatori Deo quam gratus fuerit, filii ab eo geniti declarant honores. Ejus, qui tunc exercitibus præerat, invicta erat in bellis dextera ; (Belisarium *b* intelligo, quem etiam ipse faciebat plurimi, et magno habebat in honore, ut inter strenuos ac fortes viros præstantem

b

A præstantem quam (qui maxime) Scholarii *c* militia
c honoratus. Quamvis autem et apud Imperatorem et apud Principes magnam gloriam obtineret Christi etiam miles; nulla tamen re magis venerabilis fuit, quam quod talis filii pater esset. His ergo majoribus atque parentibus, hominibus vere Christianis et orthodoxis et mirabilium effectoribus ortus magnus hic atque mirabilis Eutychius; apud eosdem educatus nutritusque primam transegit ætatulam.

8 Expedit autem non præterire silentio ipsum educationis locum; quomodo scilicet hic quoque, ip-
Augustopoli apud avum pie educatus sius futuram magnam et felicem civitatem Augustorum suo nomine præsignaret, quando et Paulum comperimus nativitatis et educationis suæ meminisse, dicentem se ex Tarso Ciliciæ oriundum, ad pedes Gamalielis enutritum fuisse. Quænam igitur magnum Eutychium enutrierit terra videamus. Au-
d gustopolis *d* hæc fuit, in qua et sanctum baptisma suscepit, ipse per illud multos filios regeneraturus, et mundo superiori provisurus. Mirandum est autem quod eum tunc avus suus edocuit. Narrabat siquidem vir optimus, quod cum ab illo ad sacrum lavacrum duceretur, didicerit ab eodem, quod quia ibi esset baptizatus, deberet illuc semper venire, et genua
B flectere, et sic orare, Bonam mihi mentem largire Domine, et fac ut sodales meos in addiscendis litteris superem. Quæ quidem institutio a Spiritu sancto profecta est, ut meminisset certoque sciret se sanctum Ecclesiæ Catholicæ atque Apostolicæ baptisma suscepisse. Enutritus igitur apud avum in sanctissima ejus ecclesia juxta Augustopolim, ubi ille Presbyter erat et sacræ gazæ custos, didicit in prima ætatula litteras, moresque composuit, incessum et habitum atque hilarem vultus modestiam formans, eaque omnia plene percipiens, quæ ad virtutis perfectionem attinent.

9 Quandoquidem autem oportuit etiam puerum
pueriti ludo agere aliquid, congruum censeo nec pueriles illius ludos inenarratos transire. Hi vero quales? Dicam breviter. Domus, in qua manebat ipse cum suo præmemorato avo, usque in hodiernum diem Ramorum appellatur: et hanc appellationem obtinuit quia fra-
e tres in ea commorantes cognominabantur *e* Clonades, id est Rami: duodecim enim erant avi fratres, omnes proceri, unde et nominis sumpta ratio: magnæ enim arboris magnos etiam ramos esse constat. In hac igitur domo pueris multis congregatis die quadam, ea quæ pueris conveniunt actitabantur. Quæ autem illa? Ut Principum ac Sacerdotum no-
C mina mutuo darent acciperentque: quidam etiam nomina sua manu propria scribebant in pariete, cum ea quam quisque eligebat dignitate. Ast magnus hic vir divinitus inspiratus, cum suum quoque nomen
designat se fore Patriarcham. ibidem scripsisset, affixit ei titulum Patriarchæ: et in hodiernum usque diem isto in loco puerilibus manus illius litteris efformata videntur hæc verba, Eutychius Patriarcha. Quis id non admiretur? Lusit quidem cum Ismaele Isaac, sed tacita fuit patriarchalis dignitas, quamvis Patriarchæ filius et quidem unigenitus esset, atque ex eo tribuum multitudinem
f promisisset Abrahamo Deus, futurumque patrem multarum gentium. Visus est etiam aliquando *f* Athanasius, magnus ille Alexandrinorum Episcopus, similem lusum cum suis coætaneis instituisse, quemadmodum narrant ii qui Vitam ejus conscripserunt: sed neque hic tale quid scripsit aut dixit de seipso. Solus vero Eutychius, tamquam alter Samuel, ab infantia futura prospiciens, divino Spiritu motus, Patriarchalem dignitatem sibi conferendam præsignavit, et gratiam quam esset a Patre luminum accepturus: omne enim datum optimum et omne donum perfectum de sursum est, quemadmodum di-
Jac. 1, 17 vinus Jacobus loquitur.

10 Cum igitur duodecim jam esset annorum, D
eumque extra avi domum jam tempus vocaret alio, **AUCT. EUSTATHIO EX MS. GR** *duodennis studiorum causa mittitur CP.* ut implerentur in eo quæ a Domino fuerant præfinita: non audivit quemadmodum Abraham, Exi de terra tua et de cognatione tua (neque enim parentes et propinqui ejus Deo adversabantur, sicut Tharas in Haran) sed quemadmodum Jacob, ab Isaac et Rebecca benedictus, ad urbium reginam missus est a parentibus et avo, quem diximus, disciplinarum secularium percipiendarum caussa; sed occasione tali grandius ibidem facturus operæ pretium, quemadmodum apparebit. Nam ut Jacob in Mesopotamiam profectus, Liam et Rachelem filias Laban uxores accepit (qui sane Laban mundi figuram gerit, et filiæ ejus Ecclesiam ex Judæis Gentibusque; conflatam, significant) sic etiam Deus novum Jacob magnum- *et post egregium in iis profectum,* que Patriarcham Eutychium, ordinatione paulo post secuta, constituit novæ Romæ Pontificem, jungens ei Ecclesiam ex utroque populo collectam. Verum cum disciplinas, quarum singulas et vulgus et sapientes admirantur, omnes ipse velut unicam percurrisset, pauca ex singulis auditu percipiens; et in declamationibus atque exercitationibus aliis æquales suos superasset; ad eam, quæ vera et sola est sapientia, E
se totum contulit; nihil ab insipientibus illis Philosophis trahens ex vetere illa et spinosa, Ægyptiacique fermenti graveolentiam spargente disciplina atque doctrina (sic enim erat erga res divinas affectus) sed id solum quod in eis bonum ac religioni consentaneum erat decerpens, juxta proverbium quo dicitur, Rosam carpe, et spinas cave.

11 Didicerat enim sibique persuaserat, sapien- *Jac. 3, 15* *majoremque in vera sapientia:* tiam hujus mundi, ut loquitur Apostolus, non descendere de sursum sed esse terrenam, animalem ac diabolicam, nec ullum spiritualem fructum se complectentibus adferre: eam vero quæ de sursum est sapientiam, esse castam, pacificam, modestam, suasibilem, plenam misericordia et fructibus bonorum operum, quibus sectatores ejus perfruuntur. Hanc summo complexus studio hic vir Dei magnus, *Prov. 2, 11*
cepit concilium bonum, quod non auferetur ab eo, sed quo ipse servaretur: sic enim ait Sapiens: Bonum consilium custodiet te et prudentia servabit te. Ipsum autem per Spiritus sancti efficaciam statim executus est, gratiam non differens, neque dicens, *decernit seculo valedicere.* Cras veniam atque perficiam sed cum dixisset, Volo; statim consecutus est effectus. Erat autem admirabilis istius consilii auctor Deus: quia omne datum optimum, et omne donum perfectum de sursum est, descendens a patre luminum. Verum de quo illud F
consilium fuit? hoc scilicet, ut terræ terrena cuncta relinqueret, et omnem Ægyptiacam affectionem sub sabulo sepeliens, ad montem virtutum, id est, ad chorum angelicum monachorum contenderet, quemadmodum mox latius explicabimus.

ANNOTATA.

a *Interpreti Zino* Divinus pagus, *juxta notionem vocis* θεῖος. *Fabianus Cretensis, in alia Vita ait* Th o quondam pernobili Phrygiæ pago exortum claruisse Justiniani magni temporibus, *scilicet Patriarcham. natus est autem sub Anastasio Imperatore circa annum* 512.

b Belisarius, *celeberrimus Dux exercitus sub Justiniano Imperatore, qui hic intelligitur.*

c *Frequens* Scholariorum *mentio in historiis & Vitis Græcis, erantque veluti Prætorii milites. Zinus, quia vim vocis non satis intelligebat, hunc Alexandri titulum dissimulavit.*

d Augustopolis, *urbs Episcopalis in Phrygia Salutari sub Synnada metropoli. Illius Episcopus Joannes subscripsit Concilio Ephesino; quod autem hæc suo nomine*

A *nomine præsignavit Patriarcham C P. futurum Eutychium non observavit Zinus, quia non vidit Augustorum civitatem dici Constantinopolim ipsam.*

AUCT. EUSTATHIO EX MS. GR.

e *Græce τῶν κλῶνα προσαγορεύονται, ubi κλῶνα vulgari Græcorum solæcismo ponitur pro κλώνων. Zinus, ratus accusativum singularem esse a κλὼν,* ramus, *vertit,* Clona id est Ramum appellant : *reliqua deinde periodi sensum conturbat ac mutilat.*

f *Colitur* S. Athanasius 2 *Maii, sed hunc ejus lusum exposuimus* 26 *Februarii in vita S. Alexandri Episcopi Alexandrini* § 2.

CAPUT II.

Graduum Ecclesiasticorum susceptio : vita monastica.

De monasterio cogitans

Postquam monastici habitus suscipiendi propositum sic, ut diximus, constituisset : ac supra petram quæ Christus est ædificatus, firmum ac stabile videretur habere fundamentum ; Deo sic agente, oblata est occasio quædam, quæ consilium istud paulisper impediret. Nam sicut iter agentes, ipsoque in itinere mutuo colloquentes, si repentino aliquo percellantur tonitru per modicum tempus intermittunt et iter et B sermonem; illo autem cessante, utrumque resumunt : sic omnino contigit huic admirabili viro. Dum enim solitariæ vitæ ineundæ quam maxime versat cogitationes, oblata est Pontificalis dignitas, *a* Amasæorum Episcopo aliisque nonnullis summo studio contendentibus ut *b* Lazichenorum susciperet Episcopatum. Horum voluntate precibusque coactus, cum ita Deum velle existimaret, cessit necessitati, seque velut agnum innocentem tradidit Metropolitæ Amaseno, tunc in urbe Regia commoranti.

vocatur ad Episcopatum — *a* — *b*

13 Et primum quidem suscepit spiritalem gratiam Lectoris, quam per se Dominus ipse initiavit, quando accepto libro legit, et complicatum ministro reddidit. Notandum vero est quod capillos suos primum deposuit, non in obscuro aliquo loco : sed in æde sacra, eaque, ob caussam plenam reverentiæ ac religionis, delecta. Audiamus igitur quis locus ille fuerit. Notum est omnibus gloriosæ Dominæ nostræ Dei genitricis semperque virginis Mariæ templum, *c* Urbicii dictum et in Strategio situm. In hoc a prima ætate magnus hic vir die noctuque divinis vacabat precationibus, in eodemque sancti corporis ac pretiosi sanguinis Christi Dei nostri communione primum dignatus fuit : quapropter etiam congruum duxit et in eodem, cum id jam tempus requireret, spiritales Clericatus acciperet gratias. Vere altera C Sion declarata es, sancta Christi Matris ecclesia : quoniam in te missus est Spiritus sanctus super divinum hunc et Apostolicum virum : et tu, vir Dei, haud vano desiderio desiderasti gratiam quam adamabas, cujus pulchritudinem jam diu concupieras, quamque in ipso sanctuario accipere expetebas.

c qui dum in æde D. V.

14 Quid igitur actum est ? Paratus erat qui pretiosum illius caput tonderet : quærebatur secretus a turba locus, et dignus digno repertus est. Ecquis autem ? Sanctum baptisterium : illuc concesserunt. Cumque non invenirent ubi considerent, Dei providentia factum est, ut in almi lavacri basi consideret Eutychius : et contra ipsius atque tondentis voluntatem, divino tamen consilio, accidit, ut in sacrum fontem omnes ejus capilli deciderint. Admiratione sunt digna profecto omnia quæ magno huic viro contigerunt. Qui enim ipsum tamquam mater regenerat fons sacer, veluti manum explicans rursum ejus mater effecta est, dum ipsius quoque capillos excepit. Quod autem factum est, mea quidem sententia significabat, innumeram hominum multitudinem per ipsum in sacro hujus augustæ civitatis fonte regenerandam. Nam sicut nemo potest cœli stellas, aut arenam maris, aut capillos capitis dinumerare : ita D nemo poterit numero comprehendere regale sacerdotium ac gentem sanctam, quam per aquam et Spiritum regeneratam vir sanctus obtulit Deo. Neque vero alterum quod indicavi, capillorum, inquam in sacrum fontem illapsus, silentio prætereundum est : ipse enim cuncta sibi obvenientia suscipiebat tamquam ordinata a Deo, et observabat diligenter. Cum igitur in iis etiam ista essent, decrevit numquam se abluere nec aqua communi irrigare caput quod et reipsa præstitit, usque ad vitæ finem illotus perseverans ; in eoque observans mandatum divinum, Vovete et reddite Domino Deo vestro ; et, Bonum est viro cum portaverit jugum ab adolescentia sua. Ps. 75, 12 Thr 3, 27

prope baptisterium tonderetur in Clericum, — *capilli ejus in sacrum fontem ceciderunt.*

15 Et hæc quidem circa primos ordines peracta sunt : quid autem postea ? Cum Diaconi jugum paulo post subiisset, alter apparuit Stephanus, potens verbo et opere, vitaque et moribus multos docens ac instruens quomodo oporteat perficere divinum ministerium et conversari in domo Domini, quæ est ecclesia Dei viventis. In hoc Diaconatus gradu ex præscripto divinorum Canonum mansit aliquantulo tempore : deinde, ut de pluribus mereretur bene, provectus est ad cathedram Presbyterorum. Considerate autem quo modo, ordine et ratione illi cuncta E cesserint. Nihil citra ætatem, perfecta omnia, omnia plena fuerunt divina gratia. Ordinis autem ratio cum in rebus universis, tum in gradibus Religionis optima est. Cum *d* triginta esset annorum Presbyter creatus est; etiam quoad ætatem corporis, mensuram perfectam attingens. Hanc ætatem Christus super omnia Deus videtur honorasse, qui cum triginta esset annorum baptizatus est, per conjunctionem personæ me et mea omnia sumens, ut ego quæ illius sunt acciperem. Cum igitur in Presbyterorum sede consideret, eumque, ut David canit, exaltarent in ecclesia populorum, et in cathedra seniorum laudarent ; gradum etiam illum suo decoravit exemplo : Psa. 106, 10 nec enim simul satus atque editus fuit, quemadmodum de Gigantibus fingunt fabulæ ; aut ut repentini quidam, tamquam die uno formati ex luto, populorum Præsides ; non, inquam repente ad eum gradum venit ; quia ipse non erat qui gradum prosequeretur : Ps. 22, 6 sed gradus illum secutus est, sicut ait Scriptura ; Misericordia tua, Domine, subsequetur me.

Postea Diaconus ordinatus, — *et anno ætatis 30 Presbyter,* — *d*

16 Sic ergo ex divina lege perfectis omnibus, cum jam Sacerdotali ordine ac statu esset honoratus, et in spem venisset Lazichenæ Sedis, prohibitus est ad eam procurationem accedere : consilium enim mutavit Deus, qui meliora semper ac præstantiora servis suis procurat. Neque enim cogitationes meæ cogitationes vestræ, inquit Dominus per Prophetam ; Isa. 54, 8 homo quippe in faciem respicit, Deus autem intuetur cor. Postquam igitur dissipatum est illud studium et Lazichenæ urbis Episcopatus devenit ad alium ; recurrit iterum optimus hic ad primum quod ab initio adamaverat, consilium : negotiatur incorruptas divitias, et prudentem patremfamilias imitatur, qui proferens de thesauris suis nova et vetera, pretiosam emit margaritam et superlucratus est. Sic enim etiam vir admirabilis blandas vitæ voluptates sensuique blandientes pulchre commutavit, dans temporalia ut acciperet æterna. Apostolorum quoque exemplo, qui relictis omnibus secuti sunt Christum, propter excellentem cognitionis magnitudinem, solitariæ vitæ totum se tradidit et monachi vestem induit. Amplectens autem re atque habitu ac sermone philosophiam illam, quam ex utero matris adamaverat, imitatus est Eliam Thesbitem atque Joannem Baptistam, qui exercitationis viam imitari volentibus ostendentes, solitudinem primi coluerunt. Quamquam magnus Eutychius non desertum, non Carmelum habitavit ; sed Amasæorum metropolim elegit,

cum alius datus esset Episcopus, Lazichenis F — *fit monachus in monasterio SS. Meletii Seleuci et Urani*

A elegit, ubi desiderio suo faceret satis. In hac enim civitate sanctum est monasterium, quod sanctissimi quondam Episcopi Meletius, *e* Uranius et Seleucus ædificandum curarunt: quorum quidem Meletius et Seleucus, cum sanctissimam Amasæorum rexissent Ecclesiam, in ea sancte dormierunt, et in hodiernam usque diem miracula et curationes operantur: quin et de magno Seleuco narratur signum, quod per eum adhuc viventem fecit Deus.

e

ex quibus S. Seleucus Ep. tempore famis

17 Fames aliquando gravissima occupaverat regionem, nec mediocre periculum imminebat. Cum enim ex horreo, quod adhuc superest, totum frumentum esset exportatum, custos, flagitantium importunitatem non ferens, accessit ad S. Seleucum, et horrei claves reddidit: Non est, inquiens, frumentum in horreo, et efflagitantis populi multitudinem nequeo sustinere. Accepit claves vir sanctus, easque in lectulo suo posuit, non desistens Deum per totam noctem orare, ut ex more ostenderet admirabilem potentiam suam, quo populum posset alere ac sustentare. Postridie mane conveniunt de more ad sanctum Episcopum religiosissimi Clerici: tum ad custodem B horrei Seleucus, Accipe, inquit, claves, Frater, et subveni pauperum necessitati. At ille rursus jurejurando affirmavit, in horreo nihil esse frumenti. Eum ergo in sua infidelitate persistere videns vir magnus, conversus ad Clericos, Benedictus, inquit, Dominus: abite cum illo, et cognoscite utrum vera dicat nec ne. Cum autem abiissent, et vellent aperire ostium, vix potuerunt introire præ frumenti multitudine. Descriptio autem exporti frumenti usque ad hunc diem circumfertur his verbis. Et ex oratione S. Seleuci decem myriades. Atque hæc de B. Seleuco. Sepulcrum vero Uranii, ejus qui *f* Iberorum cathedram exornavit ibique conditus est, usque in præsens operatur sanitates: et hoc manifestatur per infirmos, qui diebus singulis in ea æde in qua requiescit Sanctus, decumbunt: quorum singuli non pro sua quique dignitate, sed prout advenire contigerit, ingrediuntur, acceduntque ad sepulturam Sancti et a morbis liberati, currunt sani glorificantes Dominum.

horreum vacuum oratione implevit

f

Urani sepulchrum miraculis claret

18 Monasticum igitur habitum magnus Eutychius induit in hoc magno monasterio, quod ipse postea tum ædificiis, tum cultu divino, tum proventuum ad hæc necessariorum incrementis amplificavit. Cumque succinctos haberet lumbos in veritate, et sancti Spiritus armaturam suscepisset, provinciam admisit totius monachalis Ordinis in ea Metropoli guber- C nandi, ex eoque munere Catholicus seu Generalis appellabatur. Hac autem dignitate nihil elatus, non cogitavit magna in corde suo aut oculos sustulit in sublime: sed omnem caducæ ac miseræ hujus vitæ splendorem ut inanem aspernabatur: quippe qui non ignoraret hominis gloriam esse sicut florem fœni: ideoque licet maximus esset ac primus omnium, ita se gerebat ac si fuisset unus e multis, sic enim Dominus præcipit, Qui vult inter vos primus esse, sit omnium ultimus et minister: quia plane memoriter retinebat hanc Sapientis sententiam, Rectorem te posuerunt? noli extolli: esto in illis quasi unus ex ipsis. Porro cum temporis non exigui, decem videlicet annorum spatio, degens in eodem monasterio eique præsidens, fecisset omnia et docuisset, multosque suis cohortationibus et doctrina lucratus esset Deo, observans illud Evangelicum, Qui fecerit et docuerit, hic magnus vocabitur in regno cœlorum: et illud, Melius est nomen bonum quam divitiæ multæ; meruit illa verba audire, Euge serve bone et fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam; itaque illustris effectus est, ut qui instar ardentis sed absconditæ sub modio lampadis erat, electus sit qui supra candelabrum positus fideles omnes illustraret, et omnibus innotesceret, sicut D civitas supra montem posita. Sed quomodo gesta sunt hæc? Factum est Dei providentia, ut in negotio quodam, ad omnes Christianos pertinente, magni hujus viri requireretur opera: quod quidem ipsius solius caussa motum fuisse existimo, quia per ipsum solum contigit initium dari congruæ correctioni. Negotium autem fuit hujusmodi,

et toti monastico ordini ibidem præsidet

Mar. 9, 43

Ecli. 32, 1

annis decem:

Mar. 5, 19
Prov. 22, 1
Mat. 25, 21

AUCT. EUSTATHIO EX MS GR.

ANNOTATA.

a *Est* Amasea *metropolis Helenoponti, etiamnum celebris: de qua plenior agendi occasio* 26 *Aprilis ad Vitam S. Basilei, ibidem Episcopi et Martyris. Nonnulla etiam de ea diximus* 3 *Martii, ad Vitam SS. Eutropii, Cleonici et Basilisci Martyrum.*

b *Vix alibi nota est urbs hæc* Lazichenorum, *infra n.* 16 Lazichorum *ac deinde* Lazichi *Episcopatus: suspicor eamdem esse quæ in antiquis Notitiis Episcopatuum, post Geographiam sacram Caroli a S. Paulo editis, vocatur* Zalichus et Zalichin (*per metathesim scilicet a et i posterioris*) sive Leontopolis, *una ex quatuor Episcopatibus Amaseno Metropolitæ subjectis. Est quidem et* Lazicha provincia, *antiquis dicta* Colchis, *ad eumdem Euxinum Pontum, sed longius dissita, et quæ proprium habebat Metropolitem,* Phasidis *dictum: ut de ea hic cogitare non liceat.*

E

c *Georgius Codinus de Originibus CP. videtur ista de hoc templo habere:* Templum Sanctæ Deiparæ, cognominatum Urbicii, ædificavit alius quidam Urbicius et Magister militum Orientis, centum et octoginta annis post conditam Constantinopolim: *ergo circa annum* 510, *tempore Anastasii Imperatoris. Græce* ἐν τοῖς Οὐρβικίου. *Zinus verterat* in Urbicii regione in Imperatoris campo. *Sed ædes, non regionem, Urbicii dictas arbitramur, ut cum dicitur* ἐν ταῖς Ῥουφιαναῖς; *et has ædes fuisse in* Strategio *id est foro Prætoriano, quod Petrus Gillius in Topographia CP. attribuit* 5 *Regioni.*

d *Circa annum Christi* 542.

e *Nomina horum Episcoporum necdum reperimus in ullis Fastis sacris.*

f Iberorum *legit Zinus: et sic in subscriptionibus Concilii Constantinopolitani I solus ex Helenopolitana Provincia legitur subscripsisse* Pansophius *sive* Pantophilus: *in antiquis notitiis prælaudatis,* Ἰβηρῶν, Ἰβύρα, Ἰβούρων *legitur:* Iboriam *urbem vocant Geographi recentiores sub Metropoli Amasena. Non igitur hic cogitandum de* Iberia, *nunc* Georgia *dicta, Persidique vicina: et qui infra num.* 61, majori ex parte Iberes, Ἴβηρες, *Amaseam confugisse dicuntur, ex hac urbe venerunt.* F

CAPUT III.
Occasio profectionis Constantinopolitanæ; electio ad patriarchatum.

Scitis omnes quotquot adestis discendi sciendique studiosi, Sanctum Concilium quintum in Regia urbe fuisse celebratum, regnante Divo Justiniano Imperatore, qui Christianæ religionis studiosissimus fuit, et diligentissimus in congregandis sanctissimis Episcopis adversus tria Capitula, id est, Theodoreti scripta, contra duodecim capita S. Cyrilli; et Epistolam scriptam ad Marim Persam, quæ Ibæ dicebatur; ac Theodori Episcopi Mopsuesteni Judaicas nugas et maledicta; quæ diligenter explorata, et juste improbata, meritoque damnata fuerunt ab ipso sancto Oecumenico Concilio. Cum igitur omnes Episcopi sanctissimi convocarentur accersebatur, etiam Metropolita Amasæorum, ut ad hanc urbium Reginam prædictorum quæstionum caussa se conferret. Verum impediabatur is infirma corporis valetudine, Deo

Ad Concilium Oecum.

A Deo sic disponente, ut latens sancti hujus viri thesaurus fieret manifestus. Itaque Metropolites primum per alios probos ac venerandos viros nisus est ei persuadere, ut regnatricem civitatem adiret; deinde ipsemet illum hortatus est, ut sibi velit obsequi, ac vice sua proficisci alacriter ad Concilium, utpote divinorum dogmatum peritissimus. Cessit cohortationibus vir sanctus: tam enim erat ad obtemperandum promptus, ubi lucrum salutis sperabatur; quam tardus ad obsequendum, sicubi detrimentum aut damnum animæ propositum erat.

AUCT. EUSTATHIO EX MS. GR. pro Amaseno Metropolita accedens,

20 Cum tamen mitti rem ægre ferret, sicut olim Moyses cum mittebatur in Ægyptum ad liberandos filios Israel; vidit etiam novus hic Moyses, si non rubum ardentem, ast clibanum flagrantem sicut Abraham; audivitque vocem, non quæ diceret, Ne appropinques huc, aut, Solve calceamentum de pedibus tuis (quibus præcipitur, ut deponantur cogitationes terrenæ atque carnales) sed verba similia his, Abraham, Abraham: per memetipsum juravi dicit Dominus, benedicens benedicam tibi, et multiplicans multiplicabo te, et erit semen tuum sicut astra cœli: tot enim talesque sunt filii qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex B voluntate viri; sed ex aqua et Spiritu aliisque spiritualibus gratiis ei nati sunt.

monetur per visum

21 Quæ autem visio illa fuerit quam vidit, et vox quam audivit, operæ prætium fuerit commemorare: rursum enim novus Joseph, rursum novus Daniel magnus hic vir apparuit. Videbam, inquit in visione noctis digitum manus Domini in firmamento cœli, et montem, huic sancto monasterio imminentem (est autem mons ille valde sublimis, in quo S. Martyris *a* Thalalæi ædem constructam videmus) et digitus monstrabat mihi verticem montis, et vox audiebatur dicens, illic eris Episcopus. Quis per montem illum aliud significari credidisset, quam urbium reginam, sicut et declaravit eventus? Est enim ipsa vertex atque fastigium vere civitatum seu montium reliquorum, de quibus David ait, Rigans montes de superioribus suis: nam sive virtutes Angelicas sive montes ipsos et civitates intelligas, utroque modo apparet veritas.

de conferendo sibi Patriarchatu:

Ps. 103, 13

22 Cum igitur hanc visionem habuisset, Deum, qui illam ostenderat, deprecabatur, ut sacrum illud munus et reddendæ pro unoquoque rationis periculum transferret a se, ac potius sibi concederet in futura vita perfrui bonis illis quæ justitiæ promissa sunt, atque audire, Esto super decem civitates. Sed C Deus, qui nubes ducit ab extremis terræ, quique a gregibus ovium vocavit David, et unxit eum Prophetam ac Regem; elegit quoque mitem hunc virum, et ea qua dixi occasione perduxit in urbium amplissimam. Mansit autem apud Patriarcham, qui Menas *b* appellabatur, eratque vir sanctissimus ac divinus: qui Angelicam agens vitam atque futura prospiciens, hortatus magnum Euthychium est, ne discederet a se: et sancto Clero suo illum ostendens dixit. Hic monachus erit successor meus. Confestim vero missus ad Imperatorem Eutychius, cum apud eum de rebus propositis disputaretur, apparuit omni humana divinaque disciplina instructissimus; congressique cum eo hæretici, non ad utilitatem, sed ad simpliciorum eversionem soliti altercari, haud quaquam potuerunt resistere sapientiæ et spiritui quo loquebatur. Cumque negarent aliqui, anathemati subjiciendos eos, qui post mortem deprehenderentur fuisse hæretici; ipse divinarum Scripturarum testimonio demonstravit sic esse puniendos: nam et Rex Josias, sicut de eo prophetatum fuerat, eorum ossa qui vitulis immolarant, post mortem effodit atque combussit: idem igitur etiam servandum in hæreticis est, ut post obitum quoque puniantur.

probatusque Patriarchæ et Imperatori

in confutandis hæreticis

23 Imperator et qui adstabant mirati, deinceps D eum magnopere coluerunt observaruntque. Si autem liberius intra regiam versante Eutychio, apud Deum et homines magis declaratæ sunt divitiæ eruditionis ejus. Amabat autem eum Imperator, imo Imperatorum ac Regum omnium Dominus: cui cum ante ortum nostrum nota sint omnia (quos enim præscivit et prædestinavit, hos et vocavit et glorificavit) magnum quoque Euthychium vocavit ad dignitatem Pontificalem. Etenim post dies paucos sanctus Dei servus Menas, regiæ urbis Patriarcha, de quo jam fecimus mentionem, in senectute bona, et plenus dierum cum Dei gratia transactorum, migravit ad vitam Angelorum atque sanctorum Patrum: cujus mortis nuntio ad Christianissimum Imperatorem perlato, multi certatim conabantur studio incredibili corrumpere promissis et muneribus amicos Imperatoris, ut hominibus indignis deferretur Pontificatus. Sed qui omnia facit et mutat, quique corda scrutatur et renes Deus, cor Regis cum finibus terræ in manu sua continens, Serenissimi Imperatoris animum inclinavit ad hunc dignissimum virum. Quare uni ex honoratioribus Referendariis (Petrus hic appellabatur) confestim mandavit, ut quæreret, teneret, et congruenti cum honore custodiret magnum E Eutychium; uti et fecit.

ab hoc

in illius mortui locum optatur.

24 Sed audite visionem, quam is dum custodiretur, aspexit, Videbar, inquit, magnus ille vir, grandem quamdam præclaramque domum intueri, ac lectum stratum splendide, in quo jacebat mulier, Sophia nomine: quæ cum vocasset me, suaque mihi monstravisset ornamenta; vidi mox solarium domui adjacens repletum esse nivibus, et puerum in solario stantem Sotericum nomine, qui nisi ego præveniens e nive eductum præservassem a lapsu, casurus de solario videbatur. Hoc autem viso quid significabatur aliud, quam pulcherrima Ecclesiæ sanctissimæ opera, per illum ornatum designata? per puerum autem periclitantem in nive, indicabantur doctrinæ salutaris dogmata. Utraque certe necessariam rectitudinem obtinuerunt, sancto viro præsidente ac gubernante. Quæ vero facta sunt prius quam jussus esset custodiri, confirmaverunt consilium, quod ab initio de ipso conceperat Christi studiosissimus Imperator, tam apud sanctissimum Clerum quam apud sacrum Senatum. His quippe suadere volens ille, tamquam qui de ipso divinam visionem habuisset dormiens in æde S. Petri Apostolorum Coryphæi quæ est in Athyra *c* (ibi enim Processum habebat) vidisse se dixit Principem Apostolici senatus in somno, monstrantem sibi magnum Eutychium, dicentemque, Hunc cura Episcopum fieri. Quæ cum ille sub jurejurando confirmaret ita vidisse, videntes illi instantiam Imperatoris, quantumque præferret studium, cum divina quadam illustratione conjunctum, unanimiter omnes, communi mente, sententia ac voce, *d* ante tempus clamaverunt Dignus, Dignus.

juxta visiones tam ipsi Eutychio

quam Imperatori oblatas,

25 Cunctis autem rite et ex Canonum præscripto peractis, cum jam tempus esset ut sacrarum manuum impositione et initiatione consecraretur Pater ac Magister omnium, adducitur ad sanctum altare, multos ad illud Sacerdotes atque Pontifices postea adducturus: consecratur precantium manibus divinisque et venerandis orationibus et sancto impletur Spiritu, qui sanctificatus ipse præsentes omnes Pontifices sanctificabat: ovis errantis *e* typum super humeros tollit: ascendit sublimem thronum in eoque considet, ac Pastorum principem Christum in cœlum revertentem, qui et ipse pronuntiavit colligatoriam illam ac conjunctivam se potius conservativam vocem, imitatus est, omni populo dicens, Pax omnibus quam vicissim eidem omnes apprecati sunt. Enimvero præclare divinus David de ipso antea exclamavit

et ex Cleri CP. consensu ordinatur.

A clamavit, Quam magnificata sunt opera tua, Domine!
Ps. 91, 6 omnia in sapientia fecisti : nam quæ circa divinum hunc virum sunt acta, plena sunt sapientia, et fideles omnes lætitia afficiunt.

an. ætat. 40.

26 Porro dignum imprimis est, annorum ipsius cognoscere numerum, ut quam perfectus plenusque concurrerit, possit intelligi : par enim erat ut in perfecto viro perfecta essent omnia. Consecratus est igitur Patriarcha anno ætatis suæ quadragesimo, qui numerus in divinis Scripturis ut mysticus perfectusque reperitur. Nam Isaac, Abrahæ ex Sara

Gen. 25, 20

unigenitus filius, virgo permanens usque dum annorum quadraginta adeptus esset ætatem, tunc demum

Act. 7, 25 et 30

Rebeccam accepit uxorem, Christi mysterium et Ecclesiæ ex gentibus congregandæ figuram exprimens. Quid autem Moyses, magnus Dei servus? nonne cum annum quadragesimum attigit, fratres suos invisit in Ægypto, et videns Ægyptium quemdam Judæo injurium, eo interfecto, auxilium tulit injuriam patienti? Nonne aliis quadraginta annis expletis in Madian, factus est dignus divina illa visione, quam vidit in monte Sina, quod rubus arderet igne, sed non combureretur, audivitque vocem dicentem sibi, Videns vidi afflictionem populi mei in Ægypto et gemitum eorum audivi, et descendi ut eruerem ipsos : veni et mittam te in Ægyptum? Quid hoc significat? nisi ipsum ordinari sacrorum Præsulem et liberatorem filiorum Israel. Jam vero quomodo divinas leges, Dei digito tabulis inscriptas accepit? nonne postquam jejunasset quadraginta diebus et quadraginta noctibus, in quibus et novi testamenti mysteria didicit? Ac merito quidem Moyses hunc numerum duplicavit, lex enim erat, et id quod sub lege est : lex autem imperfecta est; non item ministri gratiæ. Quid denique omnium Salvator et liberator Christus legisque impletor, numquid non etiam ipse hunc numerum honoravit, quando quadraginta diebus et noctibus jejunans, omnemque tentationem et insultum inimici excipiens, humano figmento potestatem dedit calcandi super aspidem et scorpionem universamque virtutem inimici? post resurrectionem vero suam numquid non iterum diversimode versatus cum Apostolicis ac discipulis suis per dies quadraginta, benedictione data sublatus est ab eis, et ferebatur in cœlum relinquens iis pacem, et per ipsos Ecclesiæ suæ, quam proprio sanguine acquisierat? Et hæc ex multis pauca proposui, volens ostendere, omnia quæ circa sanctum hunc virum peracta sunt, divina quadam gratia sic fuisse ordinata, ut essent consideratione dignissima.

Numeri hujus mysteria

B · C

ANNOTATA.

a Thalalæus Martyr *est, Edessæ in Syria, sub Numeriano Imperatore passus* 20 *Mart. Habuit etiam ecclesiam in Bithynia, de qua egimus in Vita S. Auxentii* 14 *Febru. num.* 31. *Apud Lipomanum et Surium minus integre* Thalæus *legitur.*

b *Colitur* S. Menas Patriarcha 25 *Augusti, etiam Martyrol. Rom. adscriptus, mortuus Indictione* II, *an. Christi* 552.

c *Græce* ἐν τῷ Ἀθύρα, *quo videtur significari, non urbs*, Athyra *pluraliter dicta, ad* 24 *p. m. distans Constantinopoli; sed fluvius* Athyras, *ab urbe ista nomen mutuans juxta quem fuerit templum, in quo* Πρόκενσον *egerat Imperator; quod Zinus, qui nomen loci ante dissimularat, volens exprimere, vertit* habere senatum. *Agit de ea voce pluribus Meursius in Græcobarbaris, ostenditque* πρόκενσον *dici* Processum, *sicut* Σούκεσος successus, *et* Αντικένσωρ *Antecessor : et omnino videtur* Processus, *dici ea omnis functio, ad quam Imperator procedit extra palatium : maxime si ejus caussa alibi pernoctet, uti hic factum. Sic in Fastis, quos Siculos vulgo jam nominant, Leo Imperator dicitur abiisse Peram atque in æde S. Mamantis Processum per menses sex fecisse, dum sese urbi non fidit. Differt autem* Πρόκενσος *a* προσελεύσει *quia hæc solius fere religionis caussa instituebatur, Imperatore ante vesperam in palatium redeunte, quæ* Supplicatio *aut* processio *vertitur : Utrobique autem comitabantur officia omnia cum suis insigniis.*

D AUCT. EUSTATHIO EX MS. GR.

d *Theophanes hæc ita exponit :* Eodem tempore, Indictione 15 Menas Episcopus CP. defunctus est in cujus locum suffectus Apocrisiarius Amaseæ, Presbyter et monasterii ipsius Amaseæ monachus, Eutychius, eo ipso die quo Menæ cadaver in sacris adytis adhuc expositum jacebat.

e *S. Isidorus Pelusiota hunc typum lib.* 1 *epist.* 136 *ad Herminum Comitem ista explicat :* Id amiculum, quod Sacerdos humeris gestat, ex lana et lino contextum, ovis illius, quam Dominus aberrantem quæsivit, inventamque humeris suis sustulit, pellem designat. Episcopus enim, qui Christi typum gerit, ipsius munere fungitur; atque ipso etiam habitu omnibus ostendit, se boni illius ac magni Pastoris imitatorem esse, qui gregis infirmitates sibi ferendas proposuit.

E

CAPUT IV.

Concilium V Oecumenicum, oppugnati hæretici : Justinianus Imperator ab iis seductus.

Verum quis deinceps fuit cum esset consecratus divinamque illam accepisset dignitatem? Qualis per ignitas linguas super Apostolos descendit sanctitas, talis et super ipsum requievit et Spiritu sancto plenus *a* loqui cœpit, quemadmodum ipse spiritus dabat eloqui ei. Merito posset hic aliquis totum illum scripturæ locum accomodare. Erant autem in Hierusalem viri religiosi, ex omni gente quæ sub cœlo est. Vere enim ex omni gente religiosissimi *b* Episcopi in nova Ierusalem Constantinopoli congregati erant, propter illa tria, quæ antea commemoravi, Capitula. Cum igitur convenisset multitudo, audiverunt ipsum attoniti loquentem alia lingua adversus diversas hæreticorum linguas : alia enim lingua est loquens recta, ab ea quæ propria dialecto loquitur distorta; id est manentium in veræ fidei confessione, contra linguam eorum qui in superbia sua loquuntur iniquitatem adversus Altissimum. Itaque ignita viri lingua sustulit eos in finem, Spiritus sancti auxilio et sanctissimis Episcopis adjuvantibus; ut cum Moyses opem Israelitæ tulit Ægyptiumque percussit. Hæreticorum enim dogmata a veris Israelitis æstimantur tenebrosa et execranda; ideoque et damnata sepeliuntur sub sabulo.

Plenus Spiritu sancto · a · Act. 2, 5 · b · F · *hæreticos confudit.*

28 Quæ porro in magno illo quinto Concilio mota, acta, et definita sint, scitis, viri doctissimi, ut necesse non sit de iis aliquid dici a nobis; et scire ea facile possint, si qui ignorent. Huc vero congruit id quod dictum est a Davide Sacerdotes tui induantur justitia et Sancti tui exultent : idemque illud, quod ab Apostolo dictum est. Induite armaturam Spiritus sancti, quo possitis omnia tela inimici ignita extinguere. Indutus igitur lorica justitiæ, et calceatus pedes in præparatione Evangelii pacis; in omnibus sumens scutum fidei, et galeam salutis, et gladium spiritus, quod est Verbum Dei; spinas amputavit, et vias asperas planas reddit; ejectisque lapidibus, id est, maledicis et detestandis hæreticorum sermonibus, ex vera fidei via, sanctissimis Ecclesiis pacem reddidit; medium maceriæ parietem solvens, per expositionem et comprobationem sanctorum dogmatum. Res autem admirabilis et animo illius digna accidit, qualis ut puto imo scio certissime, nec

Ps. 131, 9 · Eph. 6, 11 · *et fidem explicavit*

A nec evenit hactenus, nec eventura est in posterum. *AUCT. EUSTATHIO EX MS. GR. in ea Synodo* Cum enim multa sancta Concilia diversis locis atque temporibus sint celebrata, ex quo constituta est Christiana religio; nemo tamen meminit unquam, nisi hujus magni viri tempore, quatuor Patriarchas convenisse. Itaque cunctis dubitationibus et controversiis, non per violentam coactionem, neque per studia partium, sed per efficaciam demonstrationum suasionumque dissolutis, pax summa et magna tranquillitas in Dei ecclesia est subsecuta.

29 Quatuor autem Patriarchæ hi fuerunt : *c* Vigilius veteris, et hic Eutychius novæ Romæ, *d* Apollinarius magnæ Alexandriæ, *e* Domninus Theopoleos : qui tamquam in corpus unum ex quatuor elementis conflari, unanimes idemque sentientes, manus inter se conjunxerunt, *cui 4 Patriarchæ adfuerunt,* ut istud Psalmi oraculum testatur, Flumina plaudent manibus in id ipsum, montes exultabunt; (Ps. 97, 8) et quod a Zacharia dictum est; In die illa erit tumultus Domini magnus in eis, (Zach. 14, 10) et apprehendet vir manum proximi sui, et conseretur manus ejus super manum proximi sui, sed et Judas pugnabit adversus Jerusalem, et congregabitur robur omnium gentium in circuitu. Magnam igitur quamdam eamque quadruplicem quodammodo et auream catenam conficientes, B in templum Dei, hoc est in magnam ecclesiam sunt ingressi; et divinum incruentumque sacrificium simul obtulerunt, imitati Christum, Dominum Principemque Pastorum, qui unica oblatione sanctificavit universos, semel passus in fine seculorum; ne dicam quod Sacerdos semel in anno Sancta Sanctorum ingrediens, figuralem et umbraticam exprimebat latriam.

30 Quatuor hi spirituales fluvii tollentes contritiones intellectualium montium, juxta illud, Elevaverunt flumina fluctus suos; (Ps. 92, 3) ejecerunt opiniones hæreticorum, quæ apud fideles maculæ quædam et sordes sunt; a vocibus aquarum multarum, id est Scripturarum et Patrum testimoniis; *et tria capitula damnaverunt.* lætitiamque et gaudium sanctis montibus, id est Christi Ecclesiis, pepererunt. Quis vidit, quis audivit res hujusmodi? Pulchri sane et admodum pulchri sunt fluvii, qui egrediuntur de paradiso : multo tamen magis laudandi sunt quatuor hi, qui in paradisum ingressi sunt. Paradisus enim est Ecclesia Dei, in qua plantati sumus in montem hereditatis, in habitaculum paratum, quod Dominus sanctificavit, quod paraverunt manus ejus, qui regnat in seculum et ultra. Horum igitur consensu et conjunctione Dominus Deus noster, fortis et potens in bello, currus Pharaonis et exercitum projecit in mare, C delectos hæreseon fautores *f* et trium Capitulorum impietatem demergens, novo nimirum Moyse manum tollente, et virga, id est Cruce, filios contumaciæ in aqua maris suffocante : filii autem Israel ambulaverunt per siccum in medio ejus

31 *Postea Ecclesiam suam Rexit Eutychius,* Cum igitur Pastores quatuor, per concordiam rectumque sensum, facti essent unum ovile et unus Pastor, et omnis disciplinæ moderatio super Sacerdotes Domini et populum ejus conquievisset; discesserunt cum magno gaudio ad suas singuli civitates et populos; ac diu quidem tunc omnes ecclesiæ Dei in pace versatæ sunt (ambulabant enim et ædificabantur in timore Dei, et sancti Spiritus consolatione replebantur) relictus autem Constantinopoli est solus, *pastorali sollicitudine Jacobo comparatus* novus hic omnibus in rebus Jacob et magnus Patriarcha Eutychius; et sicut ille quondam ad vadum torrentis Jacob luctatus est; non cum homine cum quali lucta istius fuit (si quidem is homo ille erat qui benedixit Jacob et mutavit nomen ejus in Israelem, dixitque, Quia cum Deo potuisti luctari) sed adversus principes et potestates, adversus mundi rectores tam visibiles quam invisibiles. Solus enim pro Christo Deo nostro bellum suscepit, solus subiit D Ecclesiarum sollicitudinem et usque ad sanguinem restitit, nocte ac die pugnans adversus hostes veritatis : quia graves et *g* Abarici lupi non desinebant *g* Dei gregem oppugnare, mala cogitantes et loquentes perversa, captivasque ducentes animas simpliciorum.

32 Dei igitur servus gregem, a Principe Pastorum sibi creditum, super aquam refectionis et in loco pascuæ collocavit, quod firmum erat conservans, quod fractum alligans, quod debile confirmans, quod aberrabat reducens tamquam peritus pastor, sermonibus et rationibus, idque per tempus non modicum. Ardore diei et noctis frigore urebatur, sicut Jacob Patriarcha, qui pro Lia et Rachele servivit Laban, pascens pecora ejus annis quatuordecim. Verum ille pro ovibus rationis expertibus ferebat labores, quorum erat manifesta merces (nam *annis 12 in plena pace :* quæ sublimioris speculationis sunt, quod scilicet conjugium illud Jacobi cum duabus sororibus figuram quamdam præ se ferebat Ecclesiæ ex Judæis et gentibus congregandæ, quam Christus omnium Deus sibi despondit, aliam orationem requireret) magnus autem hic vir Dei Eutychius, annorum numero, duodecim Apostolis pari, gregem Christi pavit, quem ipse Pastorum Princeps, Apostolorum Principi Petro commendavit, E Si diligis et amas me, inquiens, pasce agnos meos, pasce oves meas : has namque obsignatas Cruce et virtutibus varias, in unum ovile, id est in sanctam Catholicam et Apostolicam Ecclesiam, congregatas conservavit, alieno non servientes nec audientes : oves enim propriæ semper audiunt vocem veri pastoris. Ipse vero non fuit mercenarius, neque ut fur, aut latro, aut peregrinus, aut alienus in ovile ingressus est; sed divina lege et optimo ordine, cum disciplina et gratia congruente, conjuncta est illi Ecclesia Dei, quam virginem castam Domino custodivit.

33 Ceterum diu hoc ferre non potuit honestatis (Is. 10, 14) inimicus invidusque diabolus, *usque dum invidia dæmonis turbatæ sunt res,* qui insolens atque superbus dixit, In fortitudine manus meæ detraxi quasi potens in sublimi residentes, et inveni quasi nidum manus mea fortitudinem populorum; sicut colliguntur ova quæ derelicta sunt, sic universam terram ego congregavi. Cum enim florentem ac plenum Christi agrum cerneret, frumentumque maturum ac multiplex et ad cœlum usque pertingens; quid fecerit zizaniorum sator et generis nostri hostis quid machinatus sit sapiens ille ad faciendum malum, quomodo zizania in frumentum conjecerit, videamus. Specie pietatis et religionis (contingit namque, ut ait Apostolus, quod aliqui zelum habeant F sed non secundum scientiam) (Rom. 10, 2) aper ille de silva et singularis ferus, per simpliciores aliquos, pulchram Ecclesiæ vineam aggressus est devastare, immisitque ventos et procellas in domum bene ædificatam, aut ut verius dicam in ipsam petram; quæ tamen firma permansit, illis paulo post dissolutis pulvere ipsoque vento celerius. Verum, quisnam zelus hic fuerit aut quæ species pietatis, explicemus paucis.

34 Scitis omnes, qui pii Imperatoris Justiniani *Imperatore sustinente quod Christi corpus fuerit incorruptibile* studium circa divina dogmata cognovistis, quomodo in eam is potissimum curam incumberet, ut omnes hæreticorum rationes una cum ipsis improbaret atque everteret; quas etiam superavit, uti et alia multa, tum argumentis et demonstrationibus, tum testimoniis Scripturarum illos confutans. Hic, nescio quo auctore et magistro, cœpit sub specie religionis probare execrabilem ac detestandam et perniciosam opinionem illam, quæ Domini nostri Jesu Christi corpus, ob ipsius Divinitatis conjunctionem, incorruptibile fuisse asserebat : eaque opinio, ut cancer serpens atque depascens, totum prope orbem perdidisset, nisi noster Phinees antevertens restitisset.

A tisset. Quænam autem fuit placatio illa, quantum in ipso erat, et quæ lues curata? Sanctorum Apostolorum et Prophetarum atque Doctorum testimonia multa, et demonstrationes, quibus usus est ille ad pestiferam illam luem opprimendam : perniciosa enim omnino est pestis, affirmare Domini nostri Jesu Christi corpus ante Resurrectionem expers fuisse corruptionis : nam quis adeo stultus est, ut id asserat, quo concesso necessario consequatur, fictam et simulatam fuisse humanæ carnis assumptionem? Quomodo enim incorruptibile corpus pati potuit, aut circumcidi, aut pannis involvi, aut lacte nutriri? Hæc vero si subiisse credimus illam vitæ largitricem carnem, crucemque et clavorum foramina et lanceæ vulnus confitemur, non potest incorruptibilis dici, nisi hoc solo sensu, quod nulla unquam peccati macula fuerit coinquinata, nec in sepulcro dissoluta. Sed hæc si persequi voluerimus essemus longiores, et sunt a magno Eutychio studiose et acriter etiam scriptis disputata, ex quibus facile poterit veritatem intelligere, si quis eam ignorat. Potius videamus quid secutum sit, postquam Patrum testimonia proposuit.

quod esse hæreticum

35 Cum magnus hic vir oratione longa comprobasset Imperatori, non esse id Ecclesiæ Catholicæ dogma; animam ipse quidem suam liberavit, ut loquitur Propheta Ezechiel, quæ ad rem faciebant exponens; malorum vero inventores mortui sunt in sua iniquitate. Prævaluerunt enim circumvenientes Imperatorem, eoque persuaso instar guttarum sæpe cadentium petram excavarunt. Equidem libens prætermitto nominare istius impiæ opinionis magistros insani Origenis, *h* Evagrii, Didymique dogmata defendentes, ne malum malo rependere videar, et contumelia calumniam prosequi, contraque propositum ac mores S. Eutychii facere, qui ex beato nostri Salvatoris mandato factis et verbis docuit, non esse malum reddendum pro malo, sed contro potius benedicendum maledicentibus, et pro persequentibus esse orandum. Et vero cum videantur silenda potius quam prædicanda quæ gesta tunc sunt; æquum puto, ut quod ejus exemplis faciendum didicimus, silentio digna silenter prætereamus.

ostendit Patriarcha, Eze. 31, 19 B

36 Interim pervigil oculus justitiæ divinæ, non permisit impunitam abire malitiam; sed omnino retexit ac patefecit calumniam : adeo ut ipsimet ore proprio conjurationem fassi, ultionis æquitatem collaudarint. C Erant autem qui hæc machinati sunt, non solum ex eorum numero qui apud Imperatorem valebant plurimum, sed etiam ex Sacerdotibus insigniores et magnarum Ecclesiarum Præsules (si tamen Sacerdotum nomine digni sunt, homines calumniatores et improbi) eosque omnes punivit justitia, obstruens labia loquentia iniquitatem adversus justum in superbia et despectione. Isti igitur, ut dictum est, execrabilium et impiorum dogmatum studio perverterunt Imperatoris simplicitatem, et occasione vocis, Incorruptibilis, inique, ut patet, et contra divinos Canones atque instituta ecclesiastica fecerunt, quidquid contra beatum virum perpetrarunt : quos profecto non pertransiit justus Judex, ne in hac quidem vita; sed multipliciter traducti in exemplum, tam ipsi quam omnes ipsis consentientes, descenderunt ad inferos cum dolore.

et divina in reos justitia comprobavit.

ANNOTATA.

a *Primo mittit ad Vigilium Papam Romanum, fidei suæ professionem, qua admittit* 4 Concilia generalia, *et amplectitur* epistolas Præsulum Romanæ Sedis Apostolicæ, tam aliorum, quam Leonis beatæ memoriæ de recta fide scriptas : *et petit Præsidente Vigilio* D *tria Capitula in Concilio proponi. Respondit Vigilius* VI *Januarii post Consulatum Basilii anno* 12, *Christi* 553.

AUCT. EUSTATHIO EX MS. GR.

b *Episcopi* 165 *in Concilio Oecumenico* V *congregati in confessione prima ad diem* 4 *Maii, ejusdem anni.*

c Vigilius Papa *a Justiniano Imper. accitus, aderat Constantinopoli : sed licet a* 20 *tam Patriarchis quam Metropolitis, et dein a præcipuis aulæ Imperatoris ministris accesseretur non voluit tamen interesse Concilio, sed cum scriptum suum,* Constitutum *dictum* 14 *Maii publicasset, fuit in exilium missus, ac postea die* 8 *Decembris approbavit omnia in dicto Concilio conclusa.*

d Apollinarius *pulso Zoilo, intrusus fuerat in Sedem Alexandrinam; sed cum Zoilo mortuo professionem fidei obtulisset Vigilio Papæ, in legitimum Episcopum receptus est, et sedit ad annum circiter* 569.

e Domnus *aliis, cujus Sedi anni* 14 *tribuuntur a* 546 *ad* 560. Antiochia *autem dicta est* Theopolis, *postquam ingenti terremotu collapsa, a Justianiano Imperatore anno* 529 *restaurata fuit : qua de re consule Evagrium et Theophanem.*

f *Theophanes addit :* Concilium habitum adversus dementem Origenem, Didymum oculorum lumine privatum, Evagrium, eorumque deliria in Gentilium mentem declinantia, et insuper adversus Acephalorum capita. *De his infra num.* 26 *agitur.* E

g *Ita ecgrapham nostrum* Ἀβαρικοί, *quod magis placet quam* Arabici *apud Zinum : quia* Abares, *non* Arabes, *iis temporibus maxime exitiales Imperio erant, ut ab his potius quam illis tunc cognominari potuerint quæcumque barbara efferaque.*

h *Præcipuus fuit* Theodorus, cognomine Ascidas, Episcopus Cæsareæ in Cappadocia, *de quo legendus Evagrius lib.*4 *hist. Eccles. cap.* 37 *et* 38 *ubi hæresin Justiniani exponit.*

CAPUT V.

Post geminam captivitatem ablegatur S. Eutychius in insulam Principem, deinde Amaseam.

Cum eorum quos dixi perversorum studiis aucta esset morbi vis diuturna, et vulnus difficulter tractabile, imo immedicabile jam evasisset; assumens Imperator chartam, in qua continebatur blasphema illa opinio, quod Domini corpus ex conjunctione cum natura divina incorruptibile fuerit, eam divino magnoque pugili F Eutychio prælegit, postulans ut suo ipsam suffragio sententiaque comprobaret. At ille, ut æquum erat, primum cohortationibus utens, negabat eam esse Apostolorum doctrinam, neque quoad sensum aut verba assentiebatur, omnem cogitatum jactans in Dominum. Multum autem suadens atque cohortans, non potuit persuaderi ut faceret aliquid adversus ecclesiam Catholicam et recta dogmata : sed illud Apostoli usurpans, quia nihil subtraxi utilium quo minus annuntiarem vobis, prompte seipsum tradidit ad omnia quæ gravia putantur sustinenda propter fidem in Christum : Certus enim, sum inquiens, quia neque mors neque vita, nec præsentia, nec futura, nec tribulatio, nec angustia, nec fames, nec nuditas, nec gladius poterunt me separare a caritate Dei, quæ est in Christo Jesu Domino nostro. Utrum vero dumtaxat verbis ea dixerit, an etiam cempleverit opere, palam est omnibus, quoniam verba subsecuta sunt facta.

Hæreticæ opinioni subscribere renuens,

Act. 20, 20

38 Nam cum nollet falsi dogmatis errorem suscipere et *a* Aphthartodocitas comprobare; statim malorum inventores, omnia prompti audere, Principes, inquam, et Sacerdotes anni illius, congregati in auditorium et convenientes in unum, meditati sunt inania adversus Dominum et adversus Christum ejus; persuaseruntque

a occupato ab hostibus Patriarchio

A suaseruntque Imperatori, ut virum virtutibus omnibus ornatum de sua Sede expelleret, in eaque constitueret *b* alium, qui studiis et opinionibus suis consentiret: quemadmodum et factum est. Festo namque S. *c* Timothei die, dum illud in novo palatio Hormisdæ dicto celebraretur, et S. Eutychius divinam rem faceret; Tribunus militum et satellites Tribuni, seu potius feræ immanis ministri, invaserunt Patriarchium; comprehenderuntque et distraxerunt viri sancti familiares, qui contra illum testificarentur, ut quoquomodo verosimile facerent, eum non sine caussa fuisse a Pontificatu depositum. Ast vir magnus, cum intellexisset eorum invasionem in Patriarchium, et quosdam e numero suorum illinc violenter abstractos carcerique inclusos esse; peracto Sacrificio et sancta Communione distributa, in sacrario mansit: dictum enim ei erat a quibusdam, certo id se scire ratis, de vita quoque ipsum periclitari, si extra sacros ambitus prodiisset; eo quod armati quidam collocati in palatiis, Antiochi dictis, tali consilio ipsum expectarent foris. Hæc igitur intelligens vir beatus, ante altare constitit post dimissum populum, solitisque vestibus et B super humerali (quod semper secum deferebat) indutus, extentis in oratione manibus, perstitit usque horam tertiam noctis, Deum obsecrans, ut recta dogmata et Ecclesiam suam tranquillam conservaret.

AUCTORE EUSTATHIO EX MS. GR.

rei finem præstolatur in templo

39 Finita oratione, monachi et Sacerdotes qui aderant, hortati sunt eum ut cibum caperet; quo sumpto, cum paululum quievisset, adfuit cum gladiis et fustibus multoque cum præsidio militari, magna illa fera, Ætherius inquam; correptumque sanctum virum, nudum et nihil habentem, in monasterium Choracudim dictum deportavit. Quo in loco postquam diem unum moratus, et propter ejusdem monasterii paupertatem male tractatus esset, misericordia moti adversarii (nam hi quoque virtutem viri demirabantur) collocarunt eum in monasterio Hosiæ dicto, prope Chalcedonem. neque ultra quærentes jurene an injuria esset depositus, facta ordinatione illegitima, et Episcoporum conventu post diem octavum convocato, virum sanctum, quem caussa indicta ejecerant, in jus vocarunt ut se purgaret, eo quod libelli adversus eum essent oblati consessui. Hi autem quid continerent necesse est audire et ridere: utique quod *d* delicatiores aviculas comedisset, quod multis horis orasset genuflexus, et alia similia, etiam his ridicula magis. Accersebatur C igitur ut ab hujusmodi criminibus se purgaret.

indeque abstractus alio,

tum Chalcedonem traductus

40 Verum ille Episcopis et Principibus, ex mandato Synodi nuntium ferentibus; Ad quem, inquit, acceditis, et quem me vocatis? Responderunt, veritate coacti, Ad Dominum et Patrem nostrum. Quibus ipse rursum, Quis est, inquit, Dominus ac Pater vester. Illi vero, tamquam ab occulta quadam virtute flagellati, Venimus, inquiunt, ad Dominum Eutychium, Patriarcham nostrum. Patriarcha, inquit ille, per Dei gratiam sum, neque hanc dignitatem hominum quisquam a me auferet. Quis autem ille, quem meo loco constituistis? Ad hæc obmutescentes illi, reverterunt confusi ad eos a quibus missi fuerant. Rursum vero idem consessus, omnia contra Canones agens, secundam et tertiam citationem, ex Canonum scilicet præscripto, Sancto faciendam curavit: quibus ille congrue semper respondit, si judicium Canonicum mihi indulgetur, detur mihi et Clerus meus et ordo Patriarchalis, tunc veniam et respondebo, et ipsos accusatores meos accipiam testes. Quibus illi auditis, nihil rationi consonum facientes, sententiam contra Sanctum tulerunt ipsis dignam; quam vir beatus antevertens, subjecit omnes Canonicis pœnis donec resipiscerent.

citatur ad pseudosynodum caussam dicturus:

coram qua comparere recusans

41 Finitis consessus illius ludis, is qui consilium D Achitophelis disjecerat, axesque curruum Pharaonis confregerat, dissipavit etiam illorum machinamenta, ipsos inter se implicans. Interea licet occasionem honestam adversus Justum non reperissent, ut tamen quæ contra fas egerant rite viderentur egisse (erant autem iidem et accusatores et judices) ipsum ex loco ubi erat, in insulam *e* Principis dictam transtulerunt. Appulit ad eam vir beatus in hieme et *f* Sabbato ac nocte profunda: mane autem facto, priusquam aliud quidquam ageret, vidit Crucem in pariete pictam cum hoc elogio: Christus nobiscum: state. Quo aspectu vehementer recreatus, egit gratias Deo, qui hanc sibi consolationem attulisset. Deinde postquam in ea insula tres hebdomadas sub militari custodia numerosa, sicut tempus illud poscebat, egisset; iterum ab eisdem judicibus decretum est, ut Amasæorum metropolim peteret, maneretque in monasterio quod olim ordinarat: prout factum est. Quæ vero illic adversus eum scripta actaque sunt, dicere supersedeo, ne longior sim: satis enim est quod apposite ad argumentum hoc dixit Ezechiel ex persona Dei, In illo tempore avertam faciem meam ab eis, contaminabunt episcopatum meum, et ingredientur in sancta mea incustodita, et facient inquinationem magnam. Sed quæ deinde evenerint videamus. Eze. 7, 22 E

et in Principis ins. ablegatus.

denique exilii Amaseni decretum

42 Fidelis Dei servus Eutychius rursum Paulo similis declaratur, rursum hujus historia ad ipsum quoque potest referri: sic enim de illo scriptum est: Ut autem judicatum est navigare eum in Italiam, et tradi Paulum cum reliquis custodiis centurioni nomine Julio, sic et de Sancto factum est. Nam postquam multa temere essent consultata, tandem, ut diximus, decretum fuit; ut ad Amasæorum metropolim se conferret, et in suo ipsius monasterio viveret. Ille autem quid? An oblocutus est quidpiam? aut succurrit illi quod Dominus prædixerat, Nemo Propheta susceptus est in patria sua? Minime vero: sed prompto animo subiit omnia: gaudebat enim quod dignus habitus esset pro nomine Dei contumeliam pati; dabatque operam, ut non solum in illum crederet, sed etiam ut pro eo pateretur, quoniam fides sine operibus mortua est. Imitatus est etiam in hac re super omnia Dominum, qui dorsum tradidit flagellis, et genas alapis, et faciem suam non avertit a fœditate sputorum; cujus livore sanati sumus omnes: qui etiam dixit; si me persecuti fuerint et vos persequentur; si patrem familias Beelzebub vocaverunt, quanto magis domesticos ejus? Hoc intellexit et egit servus Dei, certus omnes potius acerbitates pati, quam fidem prodere; idque ut exemplo suo confirmarentur multi, stabilesque et immobiles in recta confessione permanerent. Quod et obtinuit: nam omnes Patriarchæ multique Episcopi, præsertim Orientales, recusarunt Imperatoriæ opinioni subscribere, eique tum per Synodum tum per scripta restiterunt; imprimis sanctissimus Theopolitanus Patriarcha *g* Anastasius, qui easdem quas magnus Euthymius, ærumnasne, dicam an coronas? tulit.

Act. 27, 1

Luc. 4

cum multa patientia testificatione excipiens,

F Matth 10, 25

43 Cum igitur indicta caussa damnatus esset exilio, parataque ad deportationem omnia; nos quoque persecutionem cum illo et exilium pro Christo ferre decrevimus. Ille autem, hoc intellecto, osculatus in osculo sancto omnes; ore quidem eos qui aderant in insula, ut Ephesios in littore Paulus; animo vero totam Ecclesiam sibi concreditam; eam commendavit Domino, a quo ipsam acceperat. Iis porro qui nos ducerent traditi, in monasterium ipsius translati sumus; in exilium quidem, ut arbitrabantur qui nos eo miserant; ut vero existimabat ipse, in salutem et multorum bonorum occasionem. Quæ autem tunc in via

per varia itineris incommoda.

A via gesta sunt, non minus molestiæ acerbitatisque quam miraculorum curationumque plena, volens prætereo, ut orationis longitudo vitetur. Interim hæc et majora *h* monstrat via ipsa publica, dum festum celebrat ejus reditus, quem illac vir magnus ac fortis habuit.

h

illuc descendit sicut Abraham et Jacob in Ægyptum,

44 Descendit igitur in Amaseam magnus pugnator Eutychius, ut olim Abraham et ejus nepos Jacob in Ægyptum, ambo Patriarchæ propter famem · nam quod Salvator noster Jesus Christus in eamdem Ægyptum descendit, ut rem excellentiorem, cum honore præterimus, propter nubem levem et propter casum manufactorum simulacrorum. Ast descensus hic multis miraculis claruit; Dei enim carnem humanam induti præsentia quid mirum si prodigia operetur? Fateor : sed non caruit miraculo etiam prior ille magnorum Patriarchorum descensus, ut facile declarat visio divinitus Pharaoni oblata propter Abraham et Saram, propter quam eos cum honore dimisit : et Josephi manifestatio; et Jacobi atque filiorum ejus ad ipsum profectio. Sed forsitan illi quidem ejusmodi fruiti sint miraculis, magnus autem Eutychius expers fuit istiusmodi gratiæ? Nequaquam : sed hanc etiam ei concessit rerum effector Deus : B quæ qualia quantaque fuerint, multis omissis, videamus : ipsi siquidem ea perspeximus, et audivimus, et manus nostræ contrectaverunt, et quæ vidimus testamur. Qui enim dixit, Qui credit in me, opera quæ ego facio, et ipse faciet, et majora horum faciet; et, si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis huic monti, Tollere et mittere in mare, et fiet ita; ipse dedit servo suo gratiam sanitatum, ut morbos curaret et dæmones ejiceret.

miraculis illustratur.

ANNOTATA.

a *Dicti ab* ἀφθάρτον *incorruptum, et* δοκέω *opinor, censeo : minus integre Lipomanus et surius* Aphthardocitæ.

b *Hic est* Joannes Scholasticus, *Apocrisiarius magnæ Antiochiæ.*

c *Die* 22 *Januarii, quo Græci eum colunt, anno* 565.

d *Primo loco ponit Zinus* quod unctus esset, *sed deest in ecgrapho nostro : deinde dissimulavit* συκοτόκυλα ὀρνίθίων, *quæ quid sint nobis incompertum fatemur; vertimus tamen non simpliciter* Aviculas *uti ille, sed* Avicularum delicatiores; *quod ex initio nominis a* σῦκον ficus *compositi, conjectemus aliquod* Ficedularum *genus* C *intelligi.*

e *Est* Principus, *in Astaceno sinu Propontidis, in qui S. Theodorum Studitam a morte sepultura tradidimus 4 Febru. in Vita S. Nicolai Studitæ, cap. 7 et diximus Græce legi* πρὸς τῇ γείτονι νήσῳ Πριγκίπῳ, ad vicinam insulam Principum *translatum. Inde ergo per Bithyniam et Galatiam ductus est Amasiam S. Eutychius.*

f *Die Sabati* 31 *Januarii littera Dominicali D. Zinus verterat in* tempestate diei Sabbati : *sed clarum est alludi ad istud Matthei* 24. Ne fiat fuga vestra in hieme vel Sabbato. *Græce* ἐν χειμόνι.

g *De* sancto hoc Patriarcha Anastasio *agemus.* 21 *Aprilis, quo colitur etiam* S. Anastasius Presbyter monachus Sinaita in Arabia, *ab aliquibus a dicto Patriarcha non distinctus : sed perperam, uti istic ostenditur.*

h *Zinus minus distincte (ut alia fere infinita quæ dissimulo) verterat,* Quamquam eadem majoraque publice perspecta sunt, cum viri sancti revocatio celebrata est.

D

AUCT. EUSTATHIO EX MS. GR.

CAPUT VI.
Varia miracula, a S. Eutychio Amaseæ patrata.

Curationibus efficiendis necessarium est ut curandorum fides adsit et curantium virtus : horum alterum si defuerit, nihil proderit alterum; econtra vero utrumque, concurrente utroque, operatur. Ideo Evangelista de Domino loquens, Non poterat, inquit, istic multa signa facere, propter illorum incredulitatem. Hinc etiam qui cum fide ad virum hunc sanctum accedebant, plus gratiæ accipiebant, cum omnia possibilia sint credenti; et ipse esset accinctus tradita sibi a Patre luminum gratia. Exordiar igitur a curationibus : vos qui ejusmodi narrationibus delectamini, attendite. Sed unde, aut a qua gratia sumendum initium est? Sunt quidem præstantiora miracula alia, ab hoc tamen incipiendum existimo.

Matt. 13, 58

46 Erat in urbe Amasea *a* par quoddam conjugium, legitimis nuptis copulatum, qui cum filiis procreandis crebro darent operam, frustrabantur effectu : infantibus, prius fere quam de ventre exirent, immature morientibus, parentesque magno mœrore afficientibus, qui dolores quidem sustinuerunt, gaudio autem privati sunt. Quid igitur faciunt? Utile consilium capiunt : confugiunt ad Deum, qui mortuos etiam potest revocare in vitam per servos suos. Imitantur viduam Sareptanam, cujus filium Elias suscitavit : Sunamitidem imitantur, quæ cucurrit ad Elisæum, cum filius ejus in cœnaculo jaceret mortuus. Confugiunt et ipsi ad beatum virum : supplicant, precibus suis impetret ut infantes sibi nascantur vivaces. Hic pro illis precatus, ambos unxit oleo sancto, tum eo quod e pretiosa Cruce, tum illo quod ex sanctæ puræque Dei genitricis semperque virginis Mariæ Dominæ nostræ imagine solet scaturire *b* Sozopoli, dicens, In nomine Domini nostri Jesu Christi : sic enim solebat facere cunctis ægrotantibus, qui ad se accedebant; quemadmodum et Divus Jacobus præcepit, Infirmatur inquiens aliquis ex vobis, inducat Presbyteros Ecclesiæ, et orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini, et oratio fidei salvabit infirmum; et si in peccatis sit, remittentur ei.

a Conjugibus ob immaturam liberorum mortem afflictis

E

vivacem prolem impetrat ;

b

Jac. 5, 14

47 Cum igitur precandi finem fecisset, et tamquam gratia quadam afflatus paulisper tacuisset, mox, Nomen, inquit, illi imponetis Petri, et vivet : erat enim mulier gravida. Ego autem, qui aderam, respondi, At si fœminam pariet, ecquod illi nomen imponent? Minime, inquit ille, sed Petrum vocabunt et salvus erit. Quibus verbis gaudentes, tamquam puerum nondum natum in ulnis gestarent, domum reversi sunt. Tempore vero impleto, peperit filium, quemadmodum ante prædixerat et viderat servus Dei. Baptizandum ergo eum curarunt parentes, et nominarunt Petrum : posteaque una cum ipso ad virum sanctum accedentes, complexi sunt pedes ejus, et confessi sunt quanta sibi fecisset Deus, et quomodo sui misertus esset. Impositis autem puero manibus eidem vir sanctus benedixit. Cumque crevisset is qui ex præscientia et precibus editus in lucem fuerat, alter quoque natus est illis. Itaque venientes rursus ambos filios ad sanctum virum attulerunt, laudantesque Deum rogaverunt, quo nomine postremus deberet appellari. Qui utrumque intuitus, illud Salomonis venuste usurpavit, Frater, inquiens, qui adjuvatur a fratre, tamquam civitas fortis. Parentibus autem ipsorum dixit : Joannem hunc appellabitis, quoniam in æde S. Joannis vestras preces Dominus exaudivit. Creveruntque pueri, et vulgatum est hoc in tota illa civitate, et omnes collaudabant Deum. Sed rem aliam admirabilem, Dei auxilio a sancto viro factam, videamus.

et nondum nata sexum dignoscens,

F

Petrum vocari jubet

Pro. 18, 19

ejusque fratrem Joannem,

48

A *AUCT. EUSTATHIO EX MS. GR.*

c *Mutum et surdum curat.*

48 Presbyter *c* quidam, e villa ad sanctissimam majorem ecclesiam pertinente, filium habebat surdum et mutum, annorum circiter quatuordecim : quem ad sanctum virum perducens supplicabat, ut ipsi a Deo opem impetraret. Itaque cum pro illo preces fudisset, omnes ejus sensus inunxit oleo sancto, terque Nunechem (nam id erat illi nomen) vocavit. Ac primo quidem die obscure respondit. Cum autem tres dies ibi mansisset, et oleo sancto inungeretur; solutum est vinculum linguæ ejus, et loquebatur ac audiebat recte. Cumque vellet eum pater in monasterio relinquere, noluit Dei servus. Presbyter igitur assumpto filio sano, domum reversus est magno cum gaudio. Audiamus et aliud insigne miraculum.

item alium.

49 Quidam alius ejusdem loci, qui inter ipsos sanctissimæ Dei ecclesiæ Clericos allectus erat, Cyrillus nomine, filium habebat quinque annorum et amplius, qui tamen nec loqui poterat, nec alimentum accipere, nec vivere omnino, nec etiam mori. Hunc cum ad virum sanctum perduxissent, ille solitas preces adhibuit, et sanctam Communionem impertivit : panem quoque communem benedicens dedit ei atque dimisit. Ex illa autem die, soluta est lingua B ipsius et loquebatur, edebatque et bibebat, recepta per Dei gratiam sanitate. Audiamus et aliud huic simile, imo vero admirabilius.

d *puerum toto corpore arescentem*

50 Est oppidulum quoddam *d* Zela, ipsi metropoli Amaseæ propinquum : hinc venientes quidam puerum quadrimum ad sanctum virum adduxerunt, nihil nisi paululum nutrimenti ex matris ubere capientem. Erat autem carnis ac corporis propemodum expers, neque colorem ullum habebat : sed tamquam spica vento corrupta, quæ nondum confirmata exilem quamdam atque inanem granorum et aristarum speciem habet; sic et puer ille videbatur, ut quicumque vellet tenues ejus costas omnes nervosque et ossa posset numerare. Hunc vir Dei magnus cum aspexisset sic exiccatum, et parentes illius dolore tabescentes; implorans auxilium Dei, facientis esse quæ non sunt, totum pueri corpus inunxit oleo pretioso, et sanctam Communionem ei impartivit : panem quoque communem benedicens parentibus dedit, precepitque ut mero illum intingerent pueroque præberent. Quod illi cum fecissent, voti compotes facti sunt. Postridie enim magnum in eo carnis discrimen aspeximus : accepit autem mediocre nutrimentum et incrementum : tertia vero die alium ex alio vidimus. Tenebat namque panem in manu sua, et coram C parentibus edebat; novebatque oculos suos, qui antea reconditi vix cerni poterant, et singulos adstantium intuebatur. Dicebant præterea parentes ejus, ex qua hora pro illo vir sanctus orasset, ubera matris attingere noluisse, sed oblato cibo fuisse nutritum. Læti igitur cum filio sano in oppidulum suum reverterunt. Hic si querat aliquis, cur puer non statim acceperit integram sanitatem; sciat judicia Dei multam esse abyssum. Videmus etiam Dominum nostrum, arcano quodam consilio, infirmos quosdam non statim curasse. Cum enim oculos cæci inunxisset luto, Abi, inquit, in Siloam, et lava : et lotus vidit. Et cum alii manus imposuisset, rogavit, ecquid cerneret? respondique ille, Video homines sicut arbores ambulantes. Ex quo patet sanitatem quibusdem paulatim fuisse concessam a Domino, eas ob caussas, quas novit is, qui quid cuique utile sit cognoscit. Sed hæc hactenus. Aliud miraculum explicemus.

inungens oleo et communionem præbens, valentem efficit :

item alium moribundum

51 Filius cujusdam opificis Amaseæ, repentino morbo correptus, ad portas mortis appropinquaverat. Hunc pater ulnis impositum ad monasterium gestavit, ut viro sancto illum offerret, quatenus ejus precibus recuperaret sanitatem. Distinebatur ille tunc negotiis aliis, venerant enim aliqui ut ab ipso instruerentur, et otium suscipiendi pueri eo tempore D non habebat. Quamobrem, cum satis diu pater expectasset, volebat discedere : Quid enim, inquiebat, ultra vexem beatum virum, cum puer moriatur? Considerans autem Deum posse etiam mortuos revocare ad vitam, paulisper moratus sum hominem, et videbamus puerum revera omnino defecisse maxima corporis parte. Ejus igitur mortus periculo, sanctum virum accersivi : qui nulla interjecta mora venit ad oratorium, et precibus adhibitis puero manus suas imposuit, unxitque oleo sancto ac domum dimisit. Postridie pater revertit, cum lacrymis Deo gratias agens pro salute filii sui. Interrogatus autem quomodo se haberet puer; respondit, Dei gratia et sancti viri precibus, omnino convaluisse : Tota enim, inquit, nocte lusit, et vigil lætatus est. Haud multo post vidimus puerum etiam nos, et collaudavimus Deum, qui mortuis quoque vitam restituit. Sed de hoc quoque satis dictum : ad aliud miraculum transeamus.

et alium pedibus debilem,

52 Rustica quædam mulier, cum septenni filio, quibusdam de caussis in urbem venerat : ibi dæmonis incursu obstupuerunt repente pedes pueri, adeo ut iis insistere nullo modo valeret. Mater ergo tristis et lugens portavit filium ad virum sanctum : qui oleum E sanctum cum precibus adhuit pedibus pueri : finita autem precatione mater volens experiri utrum stare posset puer, deposuit ipsum. Et ille quidem initio tremens, casurus esse videbatur; verum ubi paulatim fiduciam sumpsit (blandis enim vocibus animos ni faciebant qui aderant) stetit intrepidus, et nihil commotus est. Firmatis igitur repente plantis et talis ipsius, cum matre domum est reversus, saliens et laudans Deum. Nos quoque qui miraculum videramus, quomodo scilicet pedibus alienis ingressus in templum, propriis pedibus egrediebatur; collaudavimus Deum, qui nostris temporibus talem gratiam servo suo esset largitus. Audiamus et aliud miraculum mogis venerandum, siquidem morbus magis miserandus ac novus fuit.

e *puellam non valentem communicare*

53 Adhæret Amaseæ civitati monasterium fœminarum, Flaviæ nuncupatum, ex illis quædam perduxerunt ad optimum virum puellam quasi annorum *e* quinque, dicentes eam omnino non admittere sanctam Communionem : sed cum illa accipienda est, magno timore ac tremore corripi, exclamare, tristari, sanctum potum aversari. Cumque dies Dominica esset, et sacrum Christi corpus ac sanguis distribueretur; nos dictis fidem non habentes, priusquam vir sanctus super puella preces solitas adhiberet; jussimus ut F veniret ipsa et communicaret. Verum cum ad sacra mysteria appropinquare cœpisset, deprehendimus vera esse quæ dicebantur : quod enim magno cum labore in os accepit, cum vomitu agrestique clamore projecit; adstantium vero quidam porrecta manu ipsum accipiens, in ignem misit. Nos igitur mœsti ac territi domum remisimus puellam hortantes ut postridie reverteretur. Reversæ autem consuetas orationes adhibens vir sanctus, omnes ejus sensus oleo benedicto unxit : cum vero ad os parvenisset, illa vocem inconditam emittens, magnam evomuit fœditatem, aut potius immundum spiritum qui eam affligebat. Postea ex mandato viri sancti abiit ut susciperet sacram Communionem, et per Dei gratiam, sine ulla concussione aut formidine, sumpsit Dominicum corpus ac pretiosum ejus sanguinem. Suspirans autem vehementer puella, jam sana, Ecce, inquit, Colothim (sic enim illius regionis pueri oblatam, id est panem nondum sanctificatum, appellant) deinceps principiam. Et omnes collaudaverunt Deum, qui res admirandas et novas atque incredibiles, quarum non est numerus, etiam per servos suos facit : mirabilis enim Deus Israel in Sanctis suis.

a dæmone id impediente liberat :

54

A 54 Juvenis quidam, operis *f* musivi faciendi peritus, in domo Chrysaphii piæ memoriæ, in ipsa Amasena civitate, exercebat artem suam. Auferente autem eo ex pariete musivum vetus, Veneris historiam expressam repræsentans (volebat enim vir ille ex domo sua Archangeli oratorium facere, eo quod esset in sublime educta, et ex inferiore oratorium sanctæ immaculatæque Dominæ nostræ Dei genitricis et semper virginis Mariæ, quod et factum est) cum fœdam impudicæ Veneris imaginem exculperet, dæmon qui illi inhærebat, sic invasit manum ejus, ut inflammata tumesceret, et gravi affecta carcinomate necessario amputanda diceretur ab iis qui videbant. Eo periculo cognito utile juvenis consilium accipit, et ad virum sanctum confugit, ut per ipsum a Deo auxilium impetret. At ille cum pro ipso orasset, unxit oleo sancto dexteram ipsius, inflammatione ac carcinomate laborantem : eoque per triduum facto, divino auxilio convaluit manus, atque alteri similis reddita est. Ipse autem quo in loco noxam acceperat, in eo, memoriæ et grati animi caussa, sancti viri depinxit effigiem, ut manus, quæ beneficium curationis acceperat, suum secundum Deum medicum testaretur. Huic simile aliud quoque factum B est miraculum.

manum ab eodem inflammatam sanat :

55 Puerum ab impuro dæmone vexatum sculptor quidam ad beatum virum duxit : qui cum magno viro precanti astitisset; adstantium quidam, propterea quod puer parvulus esset, dixit sculptori, Attolle in ulnas puerum, ut sanctificationem accipiat. Quo facto et absoluta precatione, ambo dicesserunt. Postridie sculptor venit, lugens ac dolens, quod cruciatum manus suæ ferre non posset. Cumque ex eo quæreretur, quid legeret, quid haberet? Postquam, inquit, puerum tenui; manus mea cœpit incredibili dolore torqueri : dæmon enim relicto puero, mihi adhæsit; et ille quidem curatus est, ego autem in discrimine versor. His auditis subridens vir beatus, dæmonem talia facientem contempsit; et pro misero illo precatus, liberavit eum; nihil aliud faciendum præcipiens, nisi ut precationibus incumberet. At ille neglecto viri Dei mandato, tumoremque et ardorem manus timens, ad medicos confugit, ut impleret id quod scriptum est, Quid delinquit in conspectu ejus qui fecit eum, incidet in manus medici : erat enim manum suam perditurus. Itaque, cum omnia in medicos consumens et per balnea oberrans, nihil adjumenti perciperet, sed magis laboraret; rursum accessit ad medicum qui argentum non requireret, sed C gratis operam impertiretur. Qui nihil motatus aut hæsitans, Deum misericordem obsecravit ut liberaretur : quod et obtinuit. Ille autem precibus postea incumbens, quemadmodum Sanctus jusserat, a doloribus et inflammatione liberatus est, adeo ut Deum laudans artem suam solitam exerceret. Verum quando in eorum, qui a spiritibus immundis vexati liberatique sunt, mentionem incidimus; de apostata quodam verba faciamus, eo quod non mediocrem utilitatem ea res afferre potest, parvi facientibus et reprobantibus monasticum habitum.

idem alio in casu facit,

etiam postquam adhibitis medicinis

Eccli. 38, 15

malum recrudut,

56 Juvenis quidam ab improbo et gravi dæmone ita vexabatur, ut quoties illum affligebat a nemine posset contineri : omnes enim superabat, et contemebat omnes. Hunc miserum adduxerunt ad virum sanctum, gratiam ejusmodi spiritus pellendi nactum a Deo, qui cum pretiosæ Crucis telum, dæmonibus formidabile, et oleum ejus adhibuisset fronti hominis vexati; ille signo Crucis tamquam clavo ignito transfixus clamare cœpit et spumas effundere, fureque, et dentibus frendere, ut non ab uno sed a multis dæmonibus vexari videretur : et licet multi monachi eum tenerent, omnes superavit atque afflixit; diuque vexatus, tandem ut mortuus jacuit. Nos illum omnino liberatum arbitrabamur : sed postridie D reversus pejora patiebatur. Cum igitur diu fuisset afflictus et vexatus a dæmone, admirabatur Dei servus, et secum admirabatur cur ab eo dæmon non recederet; dixitque mihi ut miserum hominem interrogarem, quis esset, et unde ei tam improbi dæmonis incursus contigisset. Itaque cum misero illi jam constaret ratio, cœpi eum minutim interrogare de ejus statu atque conversatione a prima pueritia. Ipse autem; Puer, inquit, ingressus in monasterium S. Joannis Acropolitani (Acropolis enim appellatur locus monasterii ejus quod est Amaseæ) non parvo tempore ibi mansi; tandemque piæ exercitationis pertæsus, spreto monachali habitu exivi e monasterio, et simul cum habitu vitam mutavi : nam et mulierem cognovi, et alia multa peccata commisi. Itaque nunc, ut videtis, sum in hoc statu, et ab immundo spiritu misere teneor atque affligor. Vos mihi, si quid potestis, opitulamini.

Pro energumeno quodam frustra laborans,

AUCT. EUSTATHIO EX MS. GR.

intelligit apostatasse a monasterio,

57 Hæc cum ex nobis didicisset vir sanctus, imo vero nos ab illo (nisi enim ipse cognovisset, non præcepisset nobis ut hominem vexatum de statu suo interrogaremus, intendens utique exemplo tali confirmare nos, vitæque monasticæ et Angelicæ contemptores et de eo dimittendo tentatos provocare ad E pœnitentiam) suggessit nobis illa verba Job, Videntes plagam meam timete, et, Ne dederis in commotionem pedem tuum, et, Nemo mittens manum suam ad aratrum et respiciens retro, aptus est regno Dei. Job. 6, 21 Hæc ille et multa alia his similia effatus, ad confirmationem et utilitatem præsentium monachorum; Ps. 120, 3 Luc. 9, 62 vexatum hominem ob ea quæ dixerat miseratus est, altumque suspirans et continenter orans, ea Davidis verba ex persona miseri illius pronuntiavit : Dixi, Confitebor adversus me injustitiam meam Domino, et tu remisisti impietatem peccati mei. Ita quidem Ps. 35, 5 vir sanctus ad hunc usque versum pronuntians Psalmum : non alienum est autem, ut versum quoque sequentem adjiciamus, postquam enim dixit, Et tu remisisti iniquitatem peccati mei, sequitur hic versus, Pro hac orabit ad te, non quilibet, sed quis? omnis Sanctus in tempore opportuno : opportunum vero tempus est, quando petuntur a Deo quæ illi placent : Petite enim, inquit, et dabitur vobis; pulsate, Luc. 12, 9 et aperietur vobis. Cum igitur homo vexatus confessus esset, pro ipso rursum consuetas preces Deo obtulit vir sanctus, hortatusque est ut in monasterium suum reverteretur, habitumque reciperet, quem abjecerat et contumelia affecerat. Quod ille cum studiose fecisset, non est amplius a dæmone vexatus, F sed in monasterio mansit, prudenterque ac modeste se gessit. Quamobrem laudabant Deum qui ibi erant, atque dicebant; Hodie salus mundo huic facta est : quia Frater hic noster, mortuus erat, et revixit; perierat, et inventus est. Impletum est etiam illud : Jac. 5, 16 Multum valet oratio justi assidua. Audivit etiam ab illo is qui curatus fuerat; Ecce sanus factus es, noli amplius peccare. Sed reliqua miracula jam persequamur. *g*

eoque exemplo suos erudit,

et persuasum redire liberati.

58 Homo quidam eo laborans morbo, qui totum corpus depascitur, ad sanctum virum confugit, supplicans ut sibi a Deo misericordiam impetraret. Qui miserum morbo prope consumptum aspiciens, non mediocriter commotus est. Adhibita igitur oratione unxit oculos ejus et manus oleo sancto, præcipiensque ne vinum omnino gustaret, dimisit. Ille vero libenter paruit, sciens quæ ab hominibus effici nequeunt Deo esse facilia, et exemplo Naaman Syri domum suam reversus est. Cum autem anni spatium præteriisset, rursum idem vir rediit, gratias agens Deo et laudans illum, quod morbus amplius non serperet, sed cohiberetur atque deficeret.

sanat leprosum,

59 Alius quidam ad virum sanctum accessit dicens,

A cens, se esse ex Polyando *h* Comanorum, annoque jam integro non vidisse lumen, idque ex caussa hujusmodi. Ob controversiam quæ sibi cum quodam intercedebat in judicio jurare coactus, pejeravit, tamquam perjurii nullum esset crimen. Deus autem, consulens saluti ejus, excæcavit eum. Quo affectus supplicio cum lucem non cerneret, et manu duceretur, venit ad virum Dei, et peccatum perjurii confessus, oculorum secutam cæcitatem indicavit; recte judicans, Deum Sacerdotibus tribuisse maximam potestatem per sanctos Apostolos, quibus dixit, Quæcumque ligaveritis super terram erunt ligata et in cœlis, et quæcumque solveritis super terram erunt soluta et in cœlis. Proinde cum vir admirabilis solvendi munus (suorum enim quisque peccatorum catenis obstringitur) atque curandi haberet; Deum omnipotentem oravit, ut ipsi tum perjurii veniam, tum oculorum sanitatem concederet. Absoluta vero super illum precatione, unxit illum oleo sancto tribus diebus et liberavit. Ita factum est, ut qui alienis manibus et oculis ductus venerat, propriis in suam civitatem reversus sit, Deum laudans.

AUCT. EUSTATHIO EX MS. GR.

h ob perjurium excæcato lumen restituit :

Matt. 10, 18

60 At hos quidem paucos e multis commemoravimus, qui curati sunt, et quos de facie novimus : magna enim quotidie virorum, fœminarum ac puero-
B rum multitudo ad eum confugiebat : qui cum variis morbis, tam manifestis quam occultis, laborarent, omnes Dei misericordiam consequebantur. Mulieres etiam veniebant cum pueris adhuc lactentibus : qui cum lugerent ac quererentur, quod nutrimento carerent suo; matres ipsæ dolebant, quod sibi fontes lactis exaruissent. Miserandum autem erat spectaculum, et suspiria ac gemitus et clamores varii. Quid ageret vir Dei magnus, intuens matres simul ac filios lugentes vociferantesque, hos quidem propter famem, illas vero quod se filiis orbari cernerent? Nonne animam ejus vehementer commoveri erat necesse; præsertim cum esset tam mitis, tam clemens, tam misericors erga omnes? Commovebatur plane, ideoque etiam impetrabat postulata : orans enim dicebat ea quæ Moyses ille magnus : Domine, dimitte eis hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro tuo quem scripsisti. Quibus verbis obsecrans Deum, efficiebat ut misereretur eorum qui misericordiæ ipsius indigebant.

uberibus aridis copiam lactis

Exo. 32, 32

61 Operæ pretium est autem ut ex mulieribus, idem patientibus ad eumque confugientibus et curatis, unam memoremus, quæ sanata rediit ad mo-
C nasterium, et gratiam Dei prædicavit his verbis : Lacte defecta ad sanctum virum accessi cum filio meo : postquam vero ille, pro me precatus, oleum dedisset, e monasterii foribus egredienti ubera lac dederunt, diuque tanta fluxerunt copia, ut alienos quoque pueros lactarem : omnes vero qui me antea noverant laudant Deum, quia prius quidem emendicabam lac alienum, e domo in domum transiens, ut nutrirem infantulum meum, nunc autem non desino idem facere et simul iis a quibus acceperam reddere, caussam omnibus explicans, et enarrans Dei magnalia : talis enim est Dei gratia, ut ubi abundavit afflictio, nunc superabundet gratia. Num parvum hoc esse aliquibus videtur? Non equidem existimo aliquem sanæ mentis id cogitare : quin potius ipsum æquaturum ei miraculo quod sterili contigit. Nam quemadmodum illa naturam habebat gignendis liberis formatam, parere tamen non poterat : sic hujus ubera, lactis quidem fluxum habere naturaliter debebant, sed is aruerat, ut per servum Dei exuberaret. Veritatem autem dico in Christo : multæ mulieres tum hoc morbo, tum aliis pluribus occultis ac gravibus laborantes, veniebant et Dei opem exorabant. Porro de hujusmodi curationibus, licet plurima dici possint, hæc satis sint.

etiam super abundantis impertit.

D

ANNOTATA.

a *Zinus vertit,* Androgynus erat legitima uxore copulatus : *in Græco clare est* Ἀνδρόγυνον *non* Ἀνδρόγυνος *et cetera consequentur in neutro* ἐκ νομίμου γάμου συνειρμωσμένον : *ut appareat non geminum in una persona sexum, sed geminam personam significari uno matrimonio conjunctam.*

b *Duplex in Patriarchatu CP. est urbs Episcopalis* Sozopolis, *alia in Thracia sub metropoli Hadrianopoli, alia et magis celebris atque Amaseæ vicinior in Pisidia.*

c *Zinus* Senem *vertit : nos ordinem non ætatem significari putamus : cum conjugia Græco Clero permissa sciamus.*

d Zela *urbs Episcopalis sub Amasea metropoli. Zinus legit* Zala, *ecgraphum nostrum in antiquis notitiis* urbs zelorum.

e *Ætatem dissimulavit Zinus ,forsitan suspectum habens annorum numerum cum tamen paulo superius quadrimo puero data communio dicatur. Scimus nos in Ecclesia Græca etiam infantes solitos communicare : et vero ex verbis puellæ mox adferendis apparet, ejus ætatis fuisse, quæ inter oblatam necdum consecratam et ipsam Eucharistiam nullum nosset descrimen.* E

f Artem pingendi *vertit Zinus : quod Græce est* τὴν τοῦ μουσχρου τέχνην, *quæ ad marmorarium potius pertinet : non enim penicillo res agitur et coloribus, sed lapillis quadratis coloris varii (*μούσας *Thraces dicunt) ex quibus componitur tabula, opere Italis notissimo, quo magis miramur interpretem Italum hic hæsisse.*

g *Quod sequitur miraculum deest in ecgrapho nostro Vaticano.*

h Ab urbe Cumano *verterat Zinus, seu potius* Cumana : *hinc nihil pronius erat quam ut* Cumana Pontica *intelligeretur, ad eumdem cum Amasea Iridem fluvium sita : sed* Comanam Cappadociæ *intelligere suadet expresse in Græco additum nomen* Πολυάνδρου, *quod corrigo et scribo* Πολυανδοῦ, *nomen oppidi, haud procul a Comana Cappadociæ siti juxta Ptolomæum, Ortelio teste, qui interpretes Ptolomæi arguit loco,* Polyandus, *scripsisse* Padyandus.

CAPUT VII.

S. Eutychius in fame annonam servat indeficientem, Imperium quibusdam prœnuntiat, Amasenis valedicit.

Nunc videamus et aliam gratiam, huic sancto viro concessam a Deo, quæ quidem, ut ego censeo, non multum differt ab ea quam Elias Propheta in Sareptis declaravit. Quamquam Thesbites quidem, postquam famem secundum oris sui verbum induxit, a vidua, se suumque filium negligente, benigne susceptus hospitio, hoc rependit beneficium, ut neque in hydria deficeret farina, neque oleum in lecytho. Hic autem, quasi secundus quidam Elias, famem ipse non intulit, sed multos fame laborantes suis precibus sustentavit, tali quam exponere aggredior, occasione. Impiorum *a* Persarum incursum in rempublicam nostram, quo novus Nabuchodonosor Chosroes *b* Sebasten venit et Melitenen, norunt omnes. Cum igitur in magnas angustias atque discrimen res essent adductæ, vicini fere omnes *c* Nicopoli, *d* Neocæsarea, Comanis, Zela, aliisque ex civitatibus finitimis Amaseam se conferebant, tamquam in muntissimum locum, confisi non tam præsidio urbis quam viri sancti precibus : omnes enim tam indigenæ quam advenæ inquilini, qui magda ex parte Iberes, et hospites reliqui spes suas secundum Deum in illo collocarant; servabanturque pendentes ex ore ejus et verba ipsius audientes. Merito igitur in

F

Occasione belli Persici

a

b

c d inductam annonæ capitalem

A in tali tumultu ad urbem cucurrit innumerabilis hominum multitudo sed cum diu ibi commorata esset, consecuta est magna cibariorum penuria. Itaque omnibus ad sanctum ipsius monasterium, velut ad tutissimum portum, confugientibus, ut simul cum corporibus animos pascerent, magnus quotidie sumptus fiebat : et interim fames crescebat indies, tum propter exercitus nostros, tum propter Dei et

liberalitate sua levat Sanctus,

reipublicæ adversarios; unde magna in mœstitia versabamur universi; quia dum multitudini panis subministratur, sic exinanitæ sunt arcæ monasterii, in quibus farina conservabatur, ut nec unius quidem hebdomadæ cibus in iis esset reliquus.

63 Tunc horrei custodes, sanctissimi monachi, videntes farinam minui et flagitantium multitudinem crescere, ad virum magnum accesserunt, illum

Act 16, 9

Scripturæ locum usurpantes, Transiens in Macedoniam, adjuva nos : quoniam farina jam deficit in arcis, et spes victus nobis adimitur. At ille nulla in-

et arcis monasterii fere exhaustis,

terposita mora nihilque dubitans, sed fidens opulentæ misericordiæ Dei; ingressus in eum locum in quo erant arcæ, jam propemodum farina vacuæ, post fusas ad Deum preces solatus est ministros, Bono, inquiens, estote animo : quod enim egentibus

B impartitis, Dominus Deus noster restituet duplicatum : spero enim, quemadmodum olim ex hydria farina non defecit, ita nunc minime defuturam : nam

Psa 74, 9

licet inclinaverit is ex hoc in illud (ut est in Psalmo dictum) hoc est a pleno ad id quod est inane; tamen fæx ejus non erit exinanita, sed edent omnes et saturabuntur, et laudabunt Dominum Deum nostrum. His verbis gaudio repleti religiossimi mona-

nec tamen deficientibus

chi, alacriter exequebantur mandata, panem sufficienter distribuentes omnibus accedentibus; eoque modo magnam populi turbam, fame laborantem, diu nutriverunt; tanto majori miraculo, quod cum farinæ in annum paratæ nihil adderetur, et tantum quotidie consumeretur; tamen non solum non defecit, verum etiam postquam nova farina esset illata, farina vetus diu, imo semper, satis fuit; sicut scrip-

Levit. 26, 10

tum est, Comedetis vetustissima veterum, et vetera novis supervenientibus projicietis : sine pœnitentia enim sunt dona Dei.

64 Ac de miraculis quidem, quæ a sancto viro gesta sunt, satis sit retulisse hæc pauca, reliqua dimittentes iis qui de ipso sublimius scrutari et scri-

Annis 12 in exilio actis,

bere voluerint : non tamen erit alienum si quod in ipsomet factum est recenseamus. Ecquod autem istud est? Illud nimirum, quod pertinet ad ejus redi-

C tum in propriam Sedem, quam numquam omnino

e

dereliquerat. Cum igitur duodecim *e* annorum spatio atque eo amplius in monasterio a se constituto mansisset, et res admirabiles hactenus commemoratas atque alias multas Dei auxilio perfecisset; summa miraculorum ab eo gestorum ea fuit gratia, quam circa ipsum Deus ostendit : non enim Legatus, non

Job 38, 1

Angelus, sed ipse Deus, qui per nebulam et turbinem Job fuerat allocutus, qui tardus est ad vindictam et celer ad remunerationem, qui non relinquit omnino virgam peccatorum super sortem justorum, ut non discant malitiam justi, in fine certaminum pugilem suum clare alloquitur : Accinge sicut vir lumbos tuos; interrogabo te, tu autem mihi respondebis. Opinarisne me aliter tecum loqui, quam ut justus appareas? Hoc est vulnerum medicamentum, hæc certaminis corona, hæc patientiæ remuneratio, hoc pignus mercedis futuræ : idem qui dolere facit, rursum te recreat.

multisque in eo toleratis ærumnis,

65 Nemo putet, eum sine tentationibus et afflictionibus gravibusque periculis totum tempus transegisse in monasterio *f* suo : non enim deerant hostes visibiles et invisibiles, qui conjicerent eum in caminum tentationum, perturbationumque flammam in-

cenderent, et doloribus ejus adderent incrementum, D

AUCT. EUSTATHIO EX MS. GR.

ut illum Psalmi versum posset dicere, Super dolorem vulnerum meorum addiderunt. Omnes autem sanctum monasterium ita vexabant, ut tæderet nos etiam Psa. 68, 27
vivere, nisi Angelus Domini descendisset, et flammam ignis discussisset, fecissetque medium fornacis quasi ventum roris flantem. Quoniam igitur oportebat aurum probatum e fornace eximi, ut splendidius videretur (Taliter enim sunt Sancti, qui transeunt per tentationes, quorum sub persona dicit David, Transivimus per ignem et aquam, et eduxisti Psa. 65, 12
nos in refrigerium) etiam pugnatorem egregium eduxit in refrigerum Deus, qui tentationes dissolvit; Non te, inquiens, deseram neque derelinquam : quemadmodum et Apostolus ait : Fidelis est autem Deus, 1 Cor 10, 13
qui non patietur vos tentari supra id quod potestis, sed faciet cum tentatione proventum. Verum qualis liberatio ejus, quis reditus fuerit, breviter videamus.

66 Cum is qui in Sedem hujus generosi magnique viri irrepserat, *f* migrasset ex hac vita (quem in locum, novit is qui id arcanis quibusdam de caussis permisit fieri) pius populus Pastorem Doctoremque suum reposcens, ad Imperatores Justinum et Tiberium, imprimisque ad Imperatorum ac Regum om-

f restituitur per Justinum et Tiberium

nium verum Imperatorem ac Regem Deum nostrum E
exclamare cœpit, ut sibi redderetur fidei custos, Trinitatis buccinator, rectæque religionis defensor, qui omnia omnibus fiebat ut plures lucrifaceret. Illi autem, quos nunc beata continet requies, cum eadem sentirent, suscipientes divinum populi fidelissimi studium et caritatis ardorem, quo ipsi quoque jam pridem erga sanctum virum flagrabant, concesserunt quod rogabantur, quodque ipsemet optaverant semper, tum multis aliis de caussis, tum ob eam præcipue, quod eos Imperatores futuros predixerat. De quibus, quamvis a progressu cohiberi ideo nos oporteat, tamen cum tempus hoc exigat, pauca dicenda sunt : ne illius periculum qui talentum defoderat, in nobis quoque locum habeat. Quæ igitur illis prænuntiata fuerint, commemorabo.

g quibus imperium prædixerat

67 Annis circiter tribus ante *g* imperium Justini, magno et futura prospicienti Pontifici patefactum fuit, ipsum imperaturum. Qui nulla interposita mora, ut eum in Dei timore confirmaret, faceretque eum sollicitius vitam ex pietate instituere, cum in Jucundianis Processus ageretur, quodam die, ipsum in secretum se vocavit, ubi erat fenestra (hoc enim signum assumebatur, uti lapidum cumulus olim testi- F
monium fuit) et Audi, inquit, Domine Curopalates;

Justino tribus annis ante verbotenus

quamvis humilis ego, servus tamen et Sacerdos Dei sum, cui ipse significavit, te post avunculum tuum Imperatorem futurum. Quare vide ne huc illuc distraharis occupationibus; sed attende tibi, et operam da, ut dignus evadas qui perficias Dei voluntatem. His auditis, gratias egit Deo Justinus, et viro magno in hunc modum respondit : Deus me dignum faciat, ut voluntati ejus obtemperem, meque gubernem et regam arbitrio tuo. Atque hæc quidem sic acta sunt: cum autem vir magnus esset in insula quæ Princi-

et aliis pridem et visione;

pis dicitur, quodam die colloquens nobis : In visione, inquit, noctis quidam mihi gladium dedit, continentem imagines Justini et Sophiæ conjugis ejus, qui mihi arridebant : quid autem hoc dicam significare? Quidam vero adstantium respondens dixit : Decisionem sive finem ejus quod nunc struitur negotii vidisti. At ille; Minime, inquit ille, sed hi ipsi regnabunt, et me vindicabunt : Imperatorio enim habitu indutos conspexi. Quod imperaverint perspicuum est, et quod ipsum sint ulti : nam condemnavisse multos eorum qui in ejus ejectione contra ipsum fuerant, omnes novimus. Itaque hæc ab illo ut prænuntiata, sic et perfecta sunt : quid porro de piæ memoriæ Tiberio prædixerit, videamus.

AUCT. EUSTATHIO EX MS. GR.

Tiberio prædixit per litteras :

68 Primum quidem ipsum Tiberium tunc Notarium, apud Justinum, antequam esset Imperator, collocavit: deinde cum apud *h* Sirmium Avarici belli caussa ageret, scripsit ad eum vir admirabilis. Scribendi autem occasionem hanc habuit. Tribunus quidam militum Amaseæ commorantium, cupiens apud Tiberium inire gratiam, acceptis a sancto viro commendatitiis litteris, Sirmium alacriter est profectus. Epistolæ vero argumentum erat hujusmodi, ut Imperii quoque prænuntiationem contineret; post proœmium enim sequebantur hæc verba: Nunc quidem in parte reipublicæ gubernaculum tibi commisit Deus, mox autem illud concedet ex integro. Nemo nostrum id tunc animadvertit: sed ubi *i* Cæsar creatus est primum intelleximus: epistolam enim accipiens asservavit, ut postea cognovimus. Ac de duorum quidem Imperatorum prædictione satis dictum sit: quid autem et de præsenti Mauritio Christi studiosissimo prænuntiarit, explicemus.

idem prædixit de Mauritio Amaseæ,

69 Ante annos octodecim et priusquam ille regnaret, cum viveret Sanctus in monasterio, ita ferente rerum commutatarum vicissitudine; accidit ut ii omnes qui Ponti provinciam administrabant, quæstores *k* inquam et procuratores pecuniæ publicæ, nec non ii quibus Moderatianæ Legionis commissa erat cura, venirent ex *l* Arabisso, unde eorum quidam oriundi erant, iique affines et propinqui modo regnantis fidelissimi Imperatoris. Hi igitur omnes, ut decebat, veniebant ad Beatum, multam ex eo capturi utilitatem: ut autem in colloquiis plerumque solet contingere, alii quidem ipsam laudabant provinciam, alii aliam regionem. Talia cum hinc inde moverentur, vir Dei magnus facete quidem, sic tamen ut appareret minime contemptim eum loqui, de ipsa Arabisso sermonem intulit, ejusque laudes exposuit. Et ille quidem nobis atque aliis indidem oriundis urbanitatis atque societatis caussa talia dicere videbatur: sed finis ostendit verborum eventum. Quænam autem et qualia sunt quæ de ea vir sanctus prophetavit? Quoties mentionem faciebat Arabissi, dicebat gratiose, nobis omnibus et Principibus qui inde erant oriundi audientibus; Magna est urbs vestra, ideoque de ipsa dicitur, Ex Nazareth potest aliquid boni esse. Non dixit autem, Ego dico, ne se sublimem ostenderet sed humilem: omnis enim qui exaltat humiliabitur, et qui se humiliat exaltabitur.

laudans ejus patriam,

ac rursum Constantinopoli.

70 Et hæc quidem Amaseæ prædicta sunt: cum autem placuisset Deo, ut in suam Sedem restitueretur, *m* biennio ante obitum Tiberii Imperatoris, contigit ut ipse Tiberius in morbum incideret: et invisit eum Dei servus, atque convaluit: per visum enim intellexerat, eum tunc non esse moriturum; et multis quærentibus de successore, si quid ei humanitus contigisset, dicebat vir magnus, Non morietur: nominantibus autem diversos, nihil respondebat Beatus. Ubi vero piissimum hunc Imperatorem Mauritium nominavit aliquis, ipse se colligens, aperuit palam quæ ante cognoverat atque prædixerat, Vere non habes alium, inquiens, idque jurejurando affirmans. Tunc igitur et quæ Amaseæ dicta fuerant meminimus: quare nemo de his dubitet: et ideo personas, tempora, loca et occasiones expressimus, ne quis nos putaret hæc in ejus gratiam confinxisse. Qui capit, capiat; et qui non vult credere, ne credat: quid enim mihi de his qui foris sunt judicare? Sed eo revertamur unde digressi sumus, cum de viri sancti revocatione loqueremur.

71 Postquam igitur Christianissimi populi clamores exaudivissent Justinus et Tiberius *n* Imperatores, magna statim cum celeritate et gaudio miserunt generosissimos *o* Scribones ad sanctum virum, ut eum vel invitum ac recusantem reducerent ad regiam civitatem. Hi ad eum pervenientes reddiderunt litteras Imperatorum: quibus ille perlectis, suspiciens in cœlum et lacrymans, egit gratias Deo: Ecce, inquiens, Domine, labia mea non prohibebo, quoniam tu intellexisti cogitationes meas de longe, semitam meam et funiculum meum investigati, et omnes vias meas prævidisti: mirabilis facta est scientia tua ex me, confirmata est et non potero ad eam. Quis novit mentem Domini, aut quis consiliarius ejus fuit? Quis dissipabit ea quæ decrevit Altissimus? Num dicet figmentum ei qui se finxit, cur me fecisti sic? Audivi auditionem tuam, et timui; cogitavi opera tua, et expavi. His et aliis verbis similibus multis cum gratias egisset, et in sancto monasterio supra thronum residens, divinum sacrificium obtulisset (dies enim Dominica erat post quam etiam salutiferæ Crucis *p* memoriam Septembris mensis die decimaquarta splendide celebravimus) monasterio et omnibus in eo habitantibus benedixit, universæque civitati; et omnes Deo commendans, iter suscepit, Archiepiscopo ad usque regiam civitatem comitante.

Revocatus in Urbem

Amasea discedit,

72 Videre tunc licuit novum plane spectaculum et divina illius anima dignum; mixta scilicet inter se contraria, dolorem et gaudium, luctum et lætitiam. Cum enim alii quidem ob ejus discessum dolerent, alii propter ipsius revocationem lætarentur; diversas eorum oculi effundebant lacrymas, partim mœroris, partim gaudii plenas; imo vero ob nimiam exultationem illæ omnibus erumpebant: lacrymæ namque, ut sciunt omnes, etiam ex ingenti præcedente gaudio oboriuntur, quæ cor non affligunt, si non procedant ex contorsione viscerum et animi labore: ubi enim peccatum non antecessit contra id quod licebat, nec dolores consequuntur. Peccaverat Princeps Apostolorum, ideo amare flevisse dicitur: quod si desint peccata, fluentes lacrymæ, non tam lacrymæ quam lætitiæ rivuli appellandæ sunt. Videmus utrumque fieri in vite: que cum putatur et circumfoditur, lacrymatur ut dolens, e contra vero cum luxuriat et racemos undique pendentes habet, lætitiæ atque hilaritatis lacrymas exhibet iis qui eam inciderint. Hoc igitur modo Dei servus omnes civitatis incolas lætitiæ afficiebat et gaudio; cumque illos Domino comendasset, vix tandem ab iis divelli potuit ac proficisci.

sequentibus civium lacrymis

dolore et gaudio mixtis.

ANNOTATA.

a *Anno* 572 *Persicum bellum renovatum esse tradit Theophanes. Caussam belli exorti indicat Evagrius lib.* 5. *cap.* 7, *quod Armenii a Persis afflicti se subjecissent Imperio Romano.*

b Sebaste et Melitene, *notissimæ Metropoles Armeniæ primæ et Armeniæ secundæ.*

c Nicopolis *urbs Episcopalis sub Sebastena Metropoli.*

d Neocæsarea *metropolis Ponti Polemoniaci. Zinus* Cæsarea, *minus recte.*

e *Ab anno* 565 *ad* 577.

f *Mortuum esse* 31 *Augusti Indict.* 10, *anno* 577 Joannem Episcopum *CP. tradit Theophanes. De eo egimus* 21 *Februarii inter Prætermissos pag.* 234.

g *Ergo circa an.* 563. *Mortuo enim Justiniano an.* 566, 14 *Novembris*, Justinus, *ex sorore Vigilantia nepos, successit.*

h *Theophanes ad annum Justini* 9 *Christi* 574 *ait* Avares grassatos in provincias Danubio conterminas (*ubi est* Sirmium *situm*) et Tiberium excubitorum Comitem adversus eos ab Imperatore missum.

i Tiberium adoptatum a Justino filium et Cæsarem renuntiatum, et paris honoris consortem effectum anno Imperii 10, *Christi* 575, *tradit Theophanes.*

k *Græce* Τρακτευτὰς φημὶ καὶ ἀννυτὰς τῶν δημοσίων: *quæ*

A *quæ fatemur per conjecturam a nobis Latine reddita esse, sunt enim vocabula non pure Græca. Meursius in Græco-barbaris* Τραχτευτὰς Tractatores *vertit, quasi a* tracto : *Ἀγωγοὶ vero ducti videntur ab* ἀγάγω expedio, *conficio. Zinus omnia, quia sibi obscura, sic in pauca contraxit, sensu haud leviter turbato :* Cum ageret vir sanctus in monasterio, in ea rerum perturbatione contigit, ut omnes qui Ponti provinciam incolebant venirent ad sanctum hunc virum, magnam ex illius sermone utilitatem percepturi *: sed et reliqua pars hujus numeri tota contracta est.*

l Arabisus *sive* Arabyssus, *Armeniæ minoris urbs Episcopalis sub Melitena metropoli. Cappadociæ adscribit Evagrius lib.* 5 *cap.* 19. *ubi scribit, Mauritium ibi natum fuisse.*

m *Ergo anno* 580. *Nam anno* 582. *Indict.* 15, 14 *Augusti, in tabem lapsus Tiberius, Mauritium generum renuntiavit Imperatorem, et intro relatus expiravit. Ita Theophanes.*

n *Imo* Justinus Imperator, *et* Tiberius *tunc solum* Cæsar, *postea* Imperator.

o Σχριβῶνες Præfectos Satellitii Imperatorii *Latine dici auctor est Suidas, et confirmant loca allata a Meursio ; et qui hic ipsis datur titulus* Generosissimi. *Zinus simpliciter vertit* Scribas : *sed diversus erat* B Σκρίβα *idem scilicet qui* γραφεὺς scriptor.

p *Est Græcis adhuc festum Exaltationis sanctæ Crucis a Constantino Magno factæ, et inciderat in feriam tertiam : adeoque dies Dominica præcedens quæ hic commemoratur, fuerat die* 12 *Septembris, littera Dominicali C.*

CAPUT VIII.

Regressus Constantinopolim ad Patriarchatum : præclaræ corporis et animi dotes.

Quis ea quæ tunc admirabilia contigerunt, valeat explicare pro dignitate? quæ lingua sufficiat enarrare assiduos variosque occursus, alios ab aliis splendore discrepantes ; acclamationesque faustas omnium, una ac clara voce dicentium, Benedictus qui venit in nomine Domini, et, Gloria in excelsis Deo et in terra pax. Sciebant quotquot ita clamabant dictum esse a Domino, Qui vos recipit, me recipit : et qui recepit justum in nomine justi, mercedem justi accipiet. Afferebant autem infirmos juxta viam, ut vel umbra viri fortis eos attingeret; et hi pro ratione fidei suæ auxilium accipiebant a Deo. Nam cum ab *a* Euchaitis discederet vir sanctus, mulier quædam C cum filio ægrotante progrediens, impulsa est a multitudine et cecidit subtus jumenta, ita ut de ipsius deque filii vita, tamquam jam mortuorum, omnes desperarent : ipsa tamen mansit incolumis, et a puero discessit morbus quo tenebatur. Atque ita totum nostrum iter perfecimus.

In itinere miraculis honoratur
Matt. 10. 41

a apud Euchaitas.

74 Cum autem ad Nicomediensium metropolim pervenissemus, videbamur nobis venisse in alium mundum, et tamquam de somno excitati cogitabamus utrum vera essent quæ fiebant ; sicut de Apostolorum Principe narrat historia, quod postquam Angelus Petri latus tetigit, dixitque ei, Accingere et calcea te caligas tuas, et sequere me ; transeuntes primam et secundam custodiam, venerunt ad portam ferream, quæ ultro aperta est eis ; Petrus autem existimabat se visum videre. Sic et magno Eutychio contigit, et Nicomediam pervenientes vere cognovimus, quia misit Dominus Angelum suum, et Petri imitatorem eripuit de manu omnium qui ei insidias struxerant. Neque enim dumtaxat fidelis et Christianus populus, regale sacerdotium, gens sancta, edebat acclamationes congruas et gratias agebat Deo : sed incredulum etiam et a grege nostro alienum vulgus Hebræorum, propemodum pueros illos imitans, clamabat, Benedictus qui venit in nomine Domini ; D et, Crescat fides Christianorum.

Transit Nicomedia cum gratulatione omnium,

75 Igitur, cum nihilo minori honore pugil noster regressus est in urbium reginam, a suo præclaro exilio, quam in Alexandriam magnus ille multisque certaminibus notus Athanasius, de quo sic scribit divinus Gregorius *b* : Pullus quidem eum vehebat, [et fere (quod quæso ne insipienter arguar dixisse) fere, inquam, sicut Jesum meum pullus ille, significans vel populum gentium quem a vinculis ignorantiæ solutum benefaciendo conciliavit atque conscendit, vel quidquid aliud sub eo symbolo volueris intelligere ;] rami vero eum excipiebant vestiumque variarum ac multiplicium ante et subtus jactarum prostrationes [cum in hoc solum inglorius appareret, qui summus et perfectissimus est neque parem habet. Sed et ingredientis Christi imago quædam erant] ante eum clamantes salientesque, nisi quod non solum puerorum turba eum glorificabat, sed omnis lingua concorditer discors invicem se superare volentium : et hæc dicens, publicos plausus prætereo, unguenta incensa, noctes pervigiles, totamque lumine collustratam urbem, et communes privatasque epulas, atque omne id quod in ostentationem lætitiæ abhibent civitates, quæ universa superabunde et pe- E ne ultra modum exhibita sunt. Ad hunc ergo modum etiam nunc suam in urbem regressus est magnus et admirabilis Eutychius, cum eaque celebritate, ut licet ab omni retro tempore multæ multorum honorificæ exceptiones factæ sint, non solum Principibus sed etiam Sacerdotibus et Palatinis illustrioribus, nulla frequentior aut gloriosor fuisse memoretur, sed ipsa sola præcellat et superaverit omnes : adeo ut illud magniloqui Isaiæ merito huic loco congruere dixeris. Et adducent fratres eorum (id est fideles Levitæ et Sacerdotes) donum Domino, et in lecticis mulorum cum umbraculis ad civitatem sanctam Jerusalem. Numquid enim non ita fuit? Imo vero Patrem ac Pastorem et Magistrum suum fidelis populus duxit in sanctam civitatem, novam Jerusalem atque urbium reginam. Quis dicendo posset assequi res admirandas, mari terraque tunc gestas? quomodo scilicet constratus sit pontus, tergaque sua navibus subjiciens telluri factus fuerit similis, adeo ut sine impedimento possent omnes super ipsum incedere, et nemo præ multitudine hominum aquam ab humo discerneret, utraque autem esset labium unum voxque divina et cœlestis omnium, Domini et Creatoris sui gloriam celebrantium. F

AUCT. EUSTATHIO EX MS. GR.

Constantinopolim recipitur uti Athanasius Alexandriam, b

exceptus maximo plausu civium,

Is. 66, 20

et pompa obviarum navium :

76 Atque hæc eo dicta sint, ut recordentur qui sciunt, et discant qui nesciunt. Quid porro, an cetera prætermittemus? Minime vero : sed quænam ista? Divino consilio factum est, ut unde discessus principium fuit, inde etiam habuerit initium reditus. Cum enim dies festus S. Timothei, in palatio Hormisdæ, ut ante diximus celebraretur, illinc vir pius sublatus est sacrificium faciens, et ea quæ descripsimus toleravit : cum autem cursum suum explesset, tamquam sol, exultavit ut gigas, currens viam suam a summo cœli et occurrens usque ad extremum ejus. Siquidem in iisdem Hormisdæ palatiis restitutus est, tamquam sponsus procedens in thalamum suum, nec fuit qui se absconderet a calore ejus, eoque non frueretur. Omne namque fideles sanctitatis et gratiæ ejus participes extiterunt per visum vel per tactum, multi etiam per salutationem et dulcem congressum ; alii per auditum delectabantur, quia fama ejus rei paulo post per omnem terram est divagata.

et nocte in Hormisdæ Palatio acta

77 Nocte post hæc in templo prædicto transacta, sumpsit Superhumerale, quod ipse semper secum gestabat; et cum sancto Clero suo ad augustam ædem sanctæ et immaculatæ Dominæ nostræ Dei genitricis

ad Blachernas procedit

AUCT. EUSTATHIO EX MS. GR.

genitricis et semper virginis Mariæ in Blachernis se contulit : nam illic erant Imperatores Justinus et Tiberius, qui sanctum virum hilari vultu et magno cum honore excipientes, ac tempori tali congrua locuti, dimiserunt eum, quia dies Dominica erat, et divinum sacrificium volebat peragere. Quis hic non opportune usurpet illa Psalmi verba, Dies diei eructat verbum, et nox nocti indicat scientiam. Si quis enim illam tempestatis seu tentationis diem ac noctem, cum hac revocationis ac reditus ejus, summæque pacis ac tranquillitatis comparet, magnam sapientiam et scientiam in utroque tempore et negotio reperiet. Nam tempore illo sabbatum *c* et hiems erat, siquidem vigesima secunda Januarii tentatus vir sanctus et ejectus fuit : restitutus est autem tertia Octobris, quæ Dominica erat : qua quidem die et illi qui ipsi insidias struxerant, eumque ejecerant in exilium, Ætherius et Addæus, hic urbis Præfectus, ille palatiorum Antiochi dictorum *d* Curator, mortui sunt : et quemadmodum ambo virum sanctum pellendum et adulterinam ordinationem faciendam curaverant, ita meritam ambo mercedem receperunt. In hac igitur die et vir optimus suam recepit Ecclesiam, et ipsi vita privati sunt multis annis *e* prius quam ipse revocaretur. Accommodari huc etiam possunt verba illa Prophetica, Et erit in loco, ubi dicetur, Non populus meus (uti quibusdam videbatur) dicetur, Filii Dei viventis. In Hormisdæ enim palatio, ut dictum est, facta est restitutio..... Non enim qui considerabant *f* stadia, intelligebant illud, Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Beati estis cum maledixerint vobis homines, et persecuti vos fuerint, et dixerint omne malum adversum vos, mentientes propter me : gaudete et exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis.

Ps. 18, 3

c die 3 Oct qua antea obierant adversarii sui Addæus,

d

e

Os. 1, 10

f

Matt. 5, 10 et 11.

78 Jam et de superhumerali dicendum est aliquid, quod illi in sua dejectione ereptum non fuit, sed apud eum mansit. Cum enim ex Clericis quidam suaderent Ætherio ut ipsum sancto viro adimeret, ille, neglectis eorum verbis, facere id recusavit. Itaque ipse cum indignationem Imperatoris incurrisset, ad se visendum venientibus confessus est, dicens : Quæ feci Domino Eutychio, omnia in me cumulate reciderunt : per homines ejus oppugnavi eum, per homines meos oppugnatus sum : vestimenta ejus diripui, omnia mea direpta sunt : unum tantum non ademi, id mihi quoque est relictum ; hortantibus enim me Clericis ut Superhumerale auferrem, id non feci : et ecce etiam in hac calamitate remansit mihi zona cum insignibus dignitatum. Hæc ille quidem dicebat mœrens, tempus tamen pœnitentiæ non invenit, quamvis cum lacrymis quæreret eam. Ac de his quidem satis : ad narrationem institutam revertamur.

et Ætherius eademque intulerat passus.

79 Postquam vir sanctus, ut dictum est, congressus cum Imperatoribus, ab iisdem ægre divulsus esset ; videns populum, Christi suique Pastoris studiosum, gratias Deo incessantes agere, precatus est communem Dominum, ut ipse eorum vellet esse remunerator : atque ita cum universa fidelium turba ingressus est in ecclesiam, idque tamquam in regnum Dei, non sine labore : quia magna premebat multitudo, quæ divinum templum occuparat. Ascendit deinde in ambonem, sicut olim Moyses in montem Sinai ; ibique sublatis ad Deum manibus populi preces et supplicationes cœlesti Deo ac Patri offerre, ejusque misericordiam ad plebem videbatur deducere ; neque enim propter populi multitudinem aliud fieri poterat. Tonitrua autem et crescens buccinarum sonus, id est aptæ divinorum oraculorum lectiones, clarius et vehementius pronuntiatæ, cum timore et magna compunctione peragebantur. Denique divina caligo sanctum altare operuit : super quo cum incruentum sacrificium obtulisset, ejus communionem distribuit fideli populo, ab hora tertia usque ad nonam : eoquod ipsam omnes vellent de manibus ejus accipere.

Sedi suæ restituitur in templo S. Sophiæ,

et sacram communionem impertit populo

80 Nam quotiescumque distribuebat communionem omnes ad eum, sicut in principio absque satietate concurrebant : quia intuitu ejus non poterant saturari quicumque solebant recte sentire : sed quantum quis ei hærebat magis, tanto vehementius attrahebatur, eodem erga illum affectus modo, quo erga magnetem lapidem ferrum, quod arcana quadam vi naturaliter trahitur : ita namque vir admirabiles omnes sese aspicientes, amanter alliciebat. Erat enim toto habitu gratiosus, et animi ac corporis pulchritudine decorus ; sublimis opere, sensu humilis, virtute venerandus, congressu benignus atque affabilis, mansuetus, misericors ; sermone dulcis, sed moribus dulcior ; aspectu Angelicus, sed animo magis.

tunc et semper ad eam frequenti :

81 Nequeo omnes illius tum spirituales tum corporeas dotes ; explicare membrorum omnium conformationem aptam, unde interior homo plerumque dignoscitur ; vultus hilaritatem et gratiam, de quo Salamon ait, Cor gaudens (Deo scilicet) *g* exhilarat faciem ; oculos lætos et pupillas bene custoditas, tales enim aspiciunt recta et annuunt justa ; dentes candidos, quia purus et cœlestis est justorum cibus ; ignita labra a quibus pura et ardentia verba gratiæque stillabant ; contractas et rectas aures, ad omnem divinam vocem suspiciendam idoneas ; collum, ut Davidis turrem ædificatum, atque ad ferendum Christi divinæque caritatis spirituale jugum et Ecclesiarum sollicitudinem accommodatum ; niveam sacri capitis comam et barbam, Aaronicæ similem, qua vitæ splendor et perfectio significabatur, adhæc corporis fragratiam, tamquam unguentum quod descendit in oram vestimenti Sacerdotalis ; ætatis moderationem, quæ eam secundum Christum perfectam ostendebat ; latas manus, amplissimæ liberalitatis indices ; congruos aptosque digitos ad sermones divinos et sana dogmata conscribenda ; rectos omnino ac firmos pedes, nec ad dexteram nec ad sinistram declinantes , sed incedentes per tritam et regiam viam, quam bos et asinus, id est populus Christianus ex Judæis et Gentibus collectus, calcat.

Prov. 15, 13

Laudatur Eutychius conformatione membrorum.

g

82 Quis compositum ejus incessum et pulchros totius corporis motus describat : sic enim incedunt modesti speciosique pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona *h*, unde divinus perpetuusque motus animorum intelligitur ? Quis pro dignitate laudabit pallorem, ita in ejus facie florescentem, ut mali punici cortex aut cujuspiam alterius pomi pallentis color solet cum suavi odore conjunctus ? Talis profecto vero temperantium atque abduratorum est vita, eorum qui variorum atque optimorum fructuum dulcedinem continent in cellis spiritualibus, rutilantque et spirant aliis quidem, uti scriptum est, odorem mortis in mortem, aliis autem odorem vitæ in vitam facti pro cujusque voluntate. Quis non admiretur doctrinæ ejus firmum, stabilem atque constantem sermonem, quem nocte et die facere non desinebat, ut (quemadmodum de magno Basilio Divus Gregorius *i* ait) et mansuete reprehenderet et laudaret disciplinate, neque alterutro per immoderantiam noceret ; sed correctione uteretur paterna, laudatione magistrali ; neque dissolutus in lenibus, neque austerus in gravibus ; seb his discretionem, istis prudentiam adhiberet, *k* utraque vero in eo essent infima, si figuram dictionis attendas, sufficientia tamen ad instructionem ; et minimum quidem haberent de virga, propter modestiam sermonis ;

totiusque corporis habitu,

2 Cor. 2, 16

i

k

A monis; minus etiam de sectione, propter ipsius virgæ moderatissimum usum.

83 Quis vobis describam virum? Jam antea Paulus eum exprimit, idque cum magnum illum Pontificem cœlos penetrantem laudat: illuc enim usque audet oratio ascendere, siquidem Christos esse didici eos, qui secundum Christi præcepta vivunt. Hic totus erat dulcis, totus amabilis: qui cum adhuc esset in terra spiritu sublatus terram reliquerat, et extra carnem ac mundum semper erat, vitamque agebat his visibilibus superiorem, divinas illas formas suscipiens, quæ cum inferioribus et commutabilibus istis non commiscentur: qui purum Deitatis speculum semper fuit, lumini lumen adjungens etiam debiliori obtitui perspicuum: qui versabatur cum Angelis, cum Archangelis Dominum collaudabat, cum Deo Sacerdotio fungebatur, et superiorem creabat mundum per sanctum baptisma aliaque munera spiritalia. Quis hæc et similia de divino viro pro dignitate recensebit? Quis orator, quis narrationum sacrarum scriptor ista, ut decet, persequetur! Utinam adesset Divus Gregorius, ut nunc etiam magnum Basilium laudaret! nam hujus sancti viri multæ magnæque virtutes sunt, quæ ad Basilii mensuram accedunt: sufficit autem discipulo, ait Dominus, si sit sicut magister ejus. Beatus enimvero qui eas digne explicuerit: sed non ego, qui nec dicendi facultate nec scientia valeo, idoneus sum ad viri divini actus, sicut scribi eos par est, enarrandos; veritus tamen ne similis deprehenderer servo, talentum accipienti atque defodienti, in idemque cum illo periculum inciderem, illis argumentum materiamque suggessi, qui res a Sancto gestas valebunt describere.

et morum ornatu,

B

laudatore Gregorio Nazianzeno dignus

ANNOTATA.

a Euchaitarum *civitas, sub metropoli Amaseorum etiam Theodoropolis dicta est, de qua late egimus* 7 *Februarii, ad Vitam S. Theodori Ducis, in ea nati.*

b *Gregorii Nazianzeni orationem de S. Athanasio illustrabimus die* 2 *Maii: interim ex ea hic integramus contextum, quem MSS. Græca nobis exhibent truncatum, non Eustathii Scriptoris vitio (hic enim integram si non periodum, tamen sententiam dedisset) sed præcipitantis librarii, et disparata verba sic incongrue connectentis,* Καὶ μή μοι τῆς ἀπονοίας μέμψησθε, πῶλος μὲν ἦγεν τὸν ἄνδρα, κλάδοι δὲ αὐτὸν ὑποδέχοντο καὶ στρώσεις ἱματίων πολυανθῶν καὶ οἱ προβοῶντες. *Ita autem*
C *omittuntur omnia quibus indicatur comparatio cum Christo, et tamen hujus solius comparationis caussa usurpantur a Basilio, adeoque et ab Eustathio transcribuntur hæc verba,* μή μοι τῆς ἀπονοίας μέμψησθε, quod quæso ne insipienter me dixisse arguatis. *MS. Venetum nihilo perfectius in hac parte quam Vaticanum, Zinum hæc interpretantem impulit, ut petitam ab auctore veniam converteret ad Athanasium sive Eutychium, ita scribens,* neque aliquis arrogantiam ei tribuat.

c *Quando scilicet ad insulam Principem est avectus, ut supra num.* 40 *indicatur; vel quando post tres hebdomadas missus est Amaseam, die* 6 *vel* 26 *Februarii: dies autem* 22 *Januarii, qua detentus est, ut dicitur num.* 37, *anno* 565 *non erat Sabbatum sed feria quinta, littera Dominicali C.*

d *Zinus vocat* Curatorem Antiochiæ: *sed Græce est* τῶν Ἀντιόχου, *per quæ non possumus aliud intelligere quam ipsa illa palatia, in quibus positas Sancto insidias dictum erat num.* 37.

e *Utpote mortui anno* 566, *id est proxime sequente exilium S. Eutychii, ut manifestior appareret ultio, quo celerior: solus enim hic annus ex omnibus post secutis habuit litteram Dominicalem C, adeoque tertiam Octobris in Dominica.*

f *Zinus explicationis caussa scripsit* stadia, equitatus et hujusmodi res: *sed arbitror excidisse aliquid, ideoque malui.... puncta notare: nec enim apta connexio est.* D

AUCT. EUSTATHIO EX MS. GR.

g *Textus Græcus secundum* LXX, Cordi læti facies floret.

h *Ita sensus requirit, et ita Zinus vertit, credo quia in suo MS. sic legit: ecgraphum nostrum mendose,* τῶν εὐαγγελιζομένων τῶν ἀγαθῶν τὴν εἰρήνην.

i *Scripsit quidem Nazianzenus prolixam S. Basilii laudationem illustrandam a nobis* 14 *Junii: sed in ea non reperitur talis sententia, adeo ut oporteat hic memoria lapsum fuisse auctorem.*

ANIMADV. PAP. 9

k *Quæ sequuntur defuerunt MS. Veneto: siquidem Zinus ita vertit et finit hanc periodum,* ut neque bonitas dissoluta, nec gravitas aspera; sed illa prudens, hæc modesta, utraque sapiens videretur.

CAPUT IX.

Miracula Constaninopoli patrata: doctrina propugnata.

Verum adhuc ad radicem montis heremus: necesse est autem ut exponamus quæ vir optimus gessit post reditum, rursum usurpando verba quæ de magno Athanasio scripsit prælaudatus Gregorius. Num forsitan ipse quidem ita vixit sicut conveniebat eos qui tanto populo essent præfuturi, non autem docuit sicut vixit? aut non certavit sicut docuit? vel minus periclitatus est aliis qui pro doctrina aliqua subiere certamen, aut ex ipso cetamine minus laudis retulit? aut denique eorum quæ sub ingressum gesta sunt splendorem obscuravit quidpiam postea actum? Nequaquam; omnia sibi invicem congruebant, tamquam in cithara una eademque symphonia, vita, doctrina, certamina, pericula reditum consecuta. Simul enim atque ad ecclesiam pervenit, [non ita affectus erat ut solent, qui immodica cæcati iracundia, quidquid primum occurrerit protrudunt aut percutiunt, quantumvis dignum a quo manus abstineant, furore scilicet prædominante. Sed hoc potissimum tempus sui probandi esse censuit (fit enim plerumque ut adversa quis patiens moderatior sit, potestatem autem referendæ injuriæ nactus insolentius se gerat) | tam leniter tamque mansuete circa eos egit a quibus afflictus erat, ut ne illis ipsis quidem, ut sic loquar, insuavis esset viri reditus. Verum hæc alii admirentur et laudent, quibus otium est res etiam parvas ab eo gestas prædicare: cum autem parvas dico, ipsum cum seipso, resque ipsius inter se comparo; non enim glorioso illi viro cedere ad gloriam potuit, quidquam quantumcumque illustre id esset, propter superexcellentem illius gloriam, quoniam, sicut audivimus, etiam minima et tenuia illius satis essent alteri non parum illustrando. Quæ igitur per novum hunc Athanasium, post reversionem ejus fecerit Deus, videamus. Num forte ex præterita conturbatione rerum aliquam spiritualium bonorum fecit jacturam aut gratia ei concessa divinitus, fuit aliqua ratione imminuta? Nequaquam, ut aliqui possent cogitare: sed econtra aucta cumulataque ei fuerunt ista, sicut Dominus ait, Et majora horum facietis; ut ex iis quæ pauca de multis commemorabimus, nosse licet.

Idem post reditum qui ante fuerat,

E

aut etiam major,

F

85 Non ignoratis, quotquot reditum ejus tenetis memoria, mortalitatem magnam ac diuturnam fuisse antequam reverteretur, quæ omnem promiscue sustulisset ætatem, nisi advenisset Dei electus sicut alter Phinees, qui stetit et placavit et cessavit quassatio. Quomodo autem placatus est Deus? Supplicatione illa, quam ipse cum populo Christiano instituit, a sanctissima magna ecclesia usque ad ædem sanctæ et immaculatæ Dominæ nostræ Dei genitricis semperque

instituta supplicatione

AUCT. EUSTATHIO EX MS. GR.

A sempiterneque virginis Mariæ in Blachernis. Dum enim sic rogaretur Christus Deus noster, quem ipsa incarnatum de Spiritu sancto peperit, pepercit ille populo, Angelumque cohibuit, qui sine intermissione percutiebat civitatem. Imitatus est autem hac in re vir admirabilis Prophetam David, qui cum propter numerationem populi grassaretur, pestis dicebat ad Deum, Ego Pastor peccavi, dem ego pœnas : isti quid meruerunt? Postquam vero vidit Angelum in area Ornan Jebusæi, oravitque eum, imo vero communem Dominum in eo, ne extenderet porro manum in Jerusalem, exauditus est : quamobrem et altare constituit in ipsa area, et Domino boves immolavit, et placato eo mors sævire desiit. Numquid autem magnus ac mansuetus Eutychius, offerens rationabile et incruentum sacrificium Deo, idem non effecit? Profecto, nisi populo salutem impetrasset, non dimisisset extensas manus. Ab eo igitur die, quamdiu beatus vir in vivis fuit, Christus Deus noster cohibuit a populo Angelum percutientem. Atque hoc quidem ipsius reducis primum opus fuit, quo communem omnibus salutem impetravit : nunc aliud, quod per eumdem Dominus ommipotens fecit, videamus.

pestilentiam cessare facit,

B 86 Puer quidam ex nobilioribus, qui apud Calopodium, Primicerium Augustæ, habitabat, imo ab ipso enutritus erat, adverso quodam casu injuriam in oculo acceperat a tempore notabili, ac demum sic periclitabatur, ut totum invertendum crederet, et nullus medicorum ei posset succurrere : quantum enim illi medebantur magis tanto gravius oculus offendebatur. Huc adductum cum esset malum, confugit ad medicum potentissimum, qui sola oratione poterat noxam sanare : sicut et fecit : nam facta super ipsum oratione, infirmum oculum unxit venerando oleo; et continuo apparuit sanus sicut alius. Videamus nunc aliud admirabile signum.

oculum læsum curat :

87 Cyrillo *a* Canario multis annis uxor convixerat, quæ aqua intercute laborans extremo versabatur in discrimine, adeo ut etiam ipsa, post multas in medicos factas expensas, nihil utilitatis accipiens, salutem suam desperaret. Hanc accipiens vir suus, ex alio in alium suburbanum locum circumducebat, sperans levamen aliquid ab aeris bonitate. Contigit autem circa illud tempus sanctum degere in *b* Pyleatico : quod ubi vir pius cognovit (erat enim illi notus) absque ulla cunctatione uxorem ad eum duxit, supplicans, ut pro illa a morbo liberanda Deum oraret. Quam cum vidissemus, obstupuimus omnes tantam

a *hydropicam sanat*

b

C ponderosi ventris molem : Sanctus vero pro ea orans unxit eam oleo sancto atque dimisit. Post aliquot porro dies, viro sancto rursum in Pyleatico degente; vir ille denuo adduxit uxorem, gratias agens Deo, illamque ostendit omnibus, pondere et pressura priori levatam : ita enim disparuerat moles ventris, itaque sana adstabat, ut numquam ægrotasse videretur. Multi igitur quod factum erat miraculum intelligentes, glorificabant Deum : quia plus quam annorum quadraginta erat mulier, in qua istius sanitatis signum contigerat.

88 Verum ne aliquibus videar incredibilia narrare, congruum puto non ultra in his pergere; neque enim ultra Gades, ut ait Divus Gregorius, transeundum : sed et Gregorius Nyssenus, docens orationem non esse protrahendam ultra mensuram gratiarum, de propria sua *c* sorore sic loquitur : Hæc ab illa gesta sunt omnia : quæ quidem diligentius ipsa scrutatis vera esse creduntur, licet supra fidem sint, apud eos vero qui carni nimium addicti sunt putantur extra verisimilitudinem esse. Sed hi sane ignorant pro mensura fidei distributionem quoque munerum fieri, ut fide pusillis tribuantur parva, magna vero iis qui fidei amplitudine pollent. Verum

et aliis majoribus etiam miraculis claret.

D ne incredulis detur occasio Dei munera carpendi, sublimiora miracula prætermisimus, hæc quæ recensuimus satis esse ad historiam æstimantes. Quæ sane verba de magno quoque Eutychio dicta scriptaque intelligantur.

89 Cursum ergo suum consummavit Dei famulus, fide servata, expectans de reliquo repositam sibi coronam justitiæ, postquam a reditu suo restitutioneque in cathedram Patriarchalem transactis quatuor *d* annis, annos universim vixisset *e* septuaginta; et sermones, cooperante Spiritu sancto adversus quascumque hæreses in quiete conscriptos, publicasset; eosque exponens omnibus germanis atque fidelibus orthodoxæ Catholicæ Ecclesiæ filiis, atque ibi conscripta opere ipso complens, plane clareque docuisset non esse inhærendum fimo lutoque, huic inquam temporali vitæ rebusque caducis : tale enim est opus figlinum ut semper impleatur et moveatur : nam multiplicem conversionem lunæ, repræsentantis volubilitatem hujus vitæ, aliis expendere volentibus relinquo. Multa igitur alia præclara faciens, ut vita ac mores ejus norma essent Episcopatus, doctrina autem orthodoxiæ regula, tandem desiderabat dissolvi et esse cum Christo, licet propter multorum E salutem in carne manere magis necessarium judicaret. Oportebat tamen ostendi ipsum quoque hominem esse, animæque et corporis disjunctionem subire : quamobrem de illa philosophabatur quotidie, et eadem quæ Patres sui Basilius atque Gregorius, sentiebat ac loquebatur : quorum unus, Carnem, inquit, despice quæ præterit; animam cura, quæ est immortalis : alter autem, Utinam, inquit, gravi hac exuat tunica, ut leviorem accipiam.

Denique ætatis anno 70

d

e

post editos sermones

ad mortem sese deposuit,

90 Hæc ille animo versans ac meditans, atque cum magnis Patribus ita vivens, ut non minus Basilii, Gregorii *f* utriusque et magni *g* Dionysii ac reliquorum sanctorum Doctorum, Prophetarum atque Apostolorum dogmata quam aerem hunc spiraret, quibusdan tamen mente imperfectis suspectus erat quasi ab illis in materia resurrectionis *h* dissentiret; cum stulti homines non intelligerent, nec quid affirmaret nec de quibus loqueretur. Quid autem mirum si puerilia sapientes sic de ipso sentirent; cum Dominus ac Deus noster in Dei digito ejiciens dæmonia, ea in principe dæmoniorum ejicere putaretur? Numquid de D. Paulo, in Areopago loquente de Jesu et resurrectione ejus dictum est, Quid vult seminiverbius iste? Numquid non Basilius, virtutum fundamentum et Spiritus sancti propugnator, ab imperitis æstimatus est illius divi- F nitatem non confiteri? Quid ergo mirum, si de hoc quoque sacro capite, magno, inquam, divinoque viro Eutychio, qui fuit columna ac lumen Ecclesiæ, venerandisque Patribus per omnia similis, tale quidpiam suspicati sunt, qui modum resurrectionis futuræ non capiebant : absit enim ut unquam contrarium senserit rectis Ecclesiæ sanctæ et Apostolicæ dogmatibus.

f g

h

temere in suspicionem vocatus

velut non recte sentiens de resurrectione,

91 Plenæ sunt orationes ejus sanctorum Patrum hac de re sententiis; qualis est illa D. Gregorii : Si quis dicit Christum ita nunc deposuisse carnem, ut ab ea nudatam Divinitatem et esse et venturam asserat, is adventus ejus gloriam ne videat. Qui igitur fieri potuit, ut qui hanc sententiam sermonibus suis inseruit, ab illius sensu discreparit? Num forte aliter sentiebat ac loquebatur? Absit. Si ei cor pravum numquam adhæsit, multo minus sententia duplex. Didicerat quæ sit animi et corporis conjunctio quantum quidem homini est possibile; et prout ejus ministerio animus fuerit usus, ita simul cum illo bonis immortalibus frui; quodque corpus, si afflictum atque in servitutem redactum fuerit, simul cum anima evitet supplicia sempiterna : itaque utrumque simul

quod aliter fuisse probant ejus verba

A simul aut condemnetur aut coronetur. Oportet enim omnes adstare ante tribunal Christi, ut recipiat unusquisque prout gessit in suo corpore, sive bonum sive malum: quia utrumque in hac vita simul operatur, et ideo utrumque simul ante Christi tribunal comparebit. Justum autem erit tribunal illud, neque ibi erit acceptio personarum, aut judicium media solum ex parte fiet : sed ut loquitur Ecclesiastes, Cuncta quæ fiunt adducet Dominus in judicium pro omni abscondito, sive bonum sive malum illud sit. Quod quidem judicium ideo justum erit, quia post resurrectionem nec corpus sine anima, nec anima sine corpore. cum quo vixit semper, reperietur; sed immortalitatis pulchritudine decorabitur anima simul et corpus.

et evidens auctoritas Scripturæ sacra

ANNOTATA.

a *Zinus* Catulum *Latine verterat : forte scriptum invenit* Κυναρίῳ.

b *Idem* Paleaticum *legit.*

c *Hæc est S. Macrina Virgo, quæ colitur* 19 *Julii, in cujus Vita ista sub finem leguntur : uti prius adagium legitur in Nazianzeni Orat.* 20 *de S. Basilio.*

B d *Adde,* et dies duos, *a die* 3 *Octobris anno* 577, *ad* 6 *Aprilis exclusive anni* 582.

e *Natus anno* 512.

f *Scilicet S. Gregorius Nazianzenus et S. Gregorius Nyssenus.*

g *Dogmata illa intelligit, quæ S. Dionysio Areopagitæ tribuuntur, et a Petavio libro de Dogmatibus Theologicis etiam sub nomine Magni Dionysii citantur.*

h *Propter controversiam quam habuit cum S. Gregorio Magno, tunc Constantinopolim misso Sedis Apostolicæ Apocrisiario. Eam explicat Gregorius lib.* 14 *moralium in Job cap.* 29, *asseritque* S Eutychium, *in ultimo morbo,* pellem manus suæ tenentem, dixisse : Confiteor, quia omnes in hac carne resurgemus : *at* carnem impalpabilem futuram scripsisse arguitur.

CAPUT X.

Morbus, obitus, sepultura S. Eutychii.

Dissolvi ardenter cupiens. Ps, 41, 2

Ista et istis sublimiora cogitans et docens, discedere cupiebat a corpore, atque ad Dominum proficisci; usurpans identidem illa verba Davidis, Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus; et, Quando veniam et apparebo ante faciam tuam? Videbat etiam calamitates
C magnæ huic civitati obventuras, et instituta ac studia nostra non bona; ideoque die ac nocte precabatur clementem Deum, ut vel minas remitteret ac civitati malum nullum inferret, vel sibi adimeret vitam, ne ejus intueretur afflictionem. Et vero impetravit quæ fuerat precatus : voluntatem enim timentium se facit Dominus et orationes eorum exaudit et salvos facit eos. Exauditus est autem eo modo quem indicat Propheta, dicens, Adhuc loquente te, dicam, Ecce adsum.

Isa. 58, 9 et 65, 24

93 Instabat dies complementum temporis, anni corona, immo vero annorum bonitas, festivitatis festivitatum, initium universalis resurrectionis, Christi Dei nostri *a* Resurrectio, cui triumphalem hymnum canunt cœlum et terra; de qua divinus David ait : Hæc dies, quam fecit Dominus, exultemus et lætemur in ea : constituite diem solennem in condensis usque ad cornu altaris, id est usque ad Angelicas virtutes, quando, sicut scissum quoque velum declarat, revelata sunt cœlestia terrestribus, suumque creatorem una eademque voce laudare cœpit omnis rationalis creatura, juxta illud, Fiat voluntas tua sicut in cœlis et in terra. Cum igitur diem hanc splendide celebrasset, is qui de ea semper locutus fuerat, sicut alius nemo; et sanctissi-

a Ps 117, 24 celebrato Paschali festo.

D mam magnam ecclesiam suffitu lustrasset, et sancta baptismata fecisset; osculatus est omnes Episcopos et Sacerdotes, Imperatorem quoque et Senatum atque universum populum Domini, omnibus se in spiritu commendans. Quamvis autem multis ignotum esset quid ageretur, et ex consuetudine diei festi ita fieri suspicarentur; solus ipse sciebat quid ageret.

AUCT. EUSTATHIO EX MS. GR.

datoque extremo cunctis osculo,

94 Sed o quomodo? Non possum id nunc dicere sine lacrymis. Etenim miser ego frequentius solito ipsa die exosculatus sum Angelicam ejus faciem : cumque id bis ac tertio fecissem, satiari non poteram : interrogatus autem ab eo cur ita sæpe id facerem, contra meipsum prophetavi (quod utinam non fuisset) dicens, quia hunc solum diem habeo : solus enim ante ipsum mortuus sum, solus relictus orphanus, solus amisi pretiosam margaritam, solus thesaurum in agro abscondi, solus erravi tamquam ovis pastorem non habens, solus lugens et mœrens obambulo totum diem. Paulo post autem omnes, qui bonorum ipsius participes extiterunt, verba illa mecum pronuntiabunt, ut arbitror, Extinctum est lumen oculorum nostrorum, erepta est nobis lux animarum, ereptum vitæ subsidium, dissolutum con-
E cordiæ signaculum, sublatum vinculum caritatis, imbecillium firmamentum confractum. Propter te, Pater, nox etiam pro die splendebat, per tuam illustrem vitam illuminata; nunc dies etiam convertetur in tenebras. Sed non est indulgendum lamentis, præsertim ante tempus, ne illud ab eo audiamus, Nolite flere super me.

quos inter etiam ipse scriptor,

95 Cum totum divini Officii ordinem bonus Pastor explesset, et universo fideli populo sacrosanctum Domini corpus distribuisset, in sanctum Episcopium reversus, refectionem modicam cum solitis familiaribus sumpsit hilariter. Post cibum autem brevemque quietem, cum Lychnici tempus instaret, deberetque adesse Officio vespertino; totum illius corpus invasit contractio quædam : quamobrem ex religiosissimis ejus Clericis quidam obsecrabant ut quisceret. Sed nullis precibus induci potuit ut ad officium Vespertinum non accederet. Sancto igitur Spiritu confirmatus in venerandam Dei ecclesiam se contulit, ubi illum expectabat populus; quia omnes illum, semper quidem, tunc tamen potissimum optabant intueri, quando procedebat Apostolicam indutus stolam. In qua cum multiplices Vespertinæ Liturgiæ preces explevisset, sacrum altare oscula-
F tus, fidelium gregem commendavit Deo. Tunc ex altari visibili velut ad invisibile, de virtute in virtutem progrediens, clausis sensibus et procul a populo preces peregit. Reversus deinde in Episcopium, in lectulo suo decubuit, vehementique febri circa mediam noctem correptus est; atque ita mansit dies septem orationibus continuis incumbens, seque signo Crucis muniens.

corripitur febri circa Vesperas :

et his quoque per se expletis,

lecto decumbit :

96 Interim ad religiosissimi Imperatoris Tiberii aures pervenit, intendi vim morbi : qui ea re valde perturbatus, intermissis omnibus civilibus curis, de illo unice sollicitus, misit præstantissimos medicos, qui curarent eum, a quo multi variique morbi curati fuerant. Et hi quidem plus ex doctrina ejus perceperunt auxilii, quam ipsi contulerunt : siquidem nullum sibi passus est adhiberi medicamentum, dicens : Præceptum posuit, et non præteribit : medicum habeo alium, qui me suo arbitratu curabit. His auditis Imperator, magno cum desiderio et fide, invisit beatum virum, primo quidem ut ab illo benedictionem acciperet, deinde ut intelligeret, quis post illum Pastor recturus esset populum. Ipse autem Imperatori quidem benedixit, alterum vero reticuit, propter caussas quasdam, revelante Deo sibi notas.

omnem medicinam recusat,

visitatur ab Imperatore Tiberio,

AUCT. EUSTATHIO EX MS. GR.

eique mortem instantem prædicit.

A notas. Itaque rei ac tempori congrua cum Imperatore locutus, eumdem sua benedictione munitum dimisit, vultu læto atque hilari. Ego deinde ex quibusdam Imperatoris familiaribus accepi, prænuntiatam ei a sancto viro esse mortem celeriter advenientem : quam prædictionem comprobavit eventus : nam Christi amantissimus Imperator quatuor post *b* menses e vivis abiit.

moritur octava Paschæ

97 Porro cum totam hebdomadam ægrotasset Sanctus, simplex moribus, sed gubernandi scientia multiplex ; sapiens in verbis, sed sapientior sensu ; magnus in quam Patriarcha Eutychius ; mente firma Deum precatus pro universis, usque ad septimam horam Dominicæ se und - primæ *c* post Pascha (conveniebat enim ut septima hora perageret ea quæ sunt quietæ obdormitioni propria) post benedictionem cunctis datam, ut olim filiis suis dedit Jacob, novus ipse Jacob pedes extendit : et circa nonam

sub noctis initium,

aut decimam horam in manus Domini commendavit spiritum suum, et discedens ex hac vita in senectute bona, ab Angelis ad cœlestes choros est sublevatus.

dum populus Kyrie eleison conclamaret

Quomodo autem id deinceps cognovimus ? Utique ex duobus quæ tunc contigere signis. Eodem siqui-
B dem tempore, quo illius anima sejungebatur a corpore, universus populus in ecclesia clamavit clara voce, Kyrie eleison, postquam scilicet Hebdomadarius *d* lucernariam precationem absolvens dixisset, Miserere nostri Domine, miserere nostri secundum magnam misericordiam tuam : Domine exaudi et miserere. Tunc nempe conversus in eas quas diximus voces populus, magno cum clamore, Pastoris

corporis mortui decorus situs

atque Doctoris sui animan transmisit ad Deum, ipso ita rem moderante. Quis id non admiretur ? Quis non item illud, quod nec oculi nec reliquæ corporis partes cujusquam opera componendæ fuerunt ; cum illi quidem sub palpebris suis, sicuti naturaliter dormientibus solent, decore conderentur ; labra autem conclusa et manus ante pectus complicatæ invenirentur, et totum corpus sponte sua tam convenientem situm accepisset, ut nullius manus illi fuerit admovenda ; sed appareret divinioris animæ opus esse ipsam illam corporis extincti compositionem. Sed quid deinde consecutum sit videamus.

98 Rursum apparuit similis Basilio, de quo magnus Gregorius ait : Cum jacturam sensisset civitas, orphanam se derelictam questa, moriendi necessitatem tamquam tyrannidem incusavit ; et animam, velut si manibus aut precibus posset reti-

exequiæ honoratæ,

neri, comprehendere concupivit. Omnibus autem ad
C funus paratis, Sanctus ipse manibus Sanctorum sublatus gestabatur, singulis vel oram vestimenti vel sacrum feretrum contingere gestientibus. Quid enim corpore illo purius aut sanctius? Aliis eos qui portabant appropinquare, aliis aspectu tantum, quasi ex eo quoque utilitas proveniret, frui cupientibus plenæ erant plateæ, plenæ porticus ; omnes ædium fenestræ, omnia tectorum fastigia et culmina. Premebant se mutuo qui præibant et qui sequebantur, qui prope erant et qui adventabant, innumerabilis hominum promiscuæ ætatis ac sexus multitudo, cum eaque quot quot apud Imperatorem erant in gradu aliquo dignitatis, imprimis Urbis Præfectus, omnes superans in viri sancti funere honestando : adfuisset etiam Imperator, nisi curandum sibi putas-

et maximo concursu celebratæ.

set ; ne quis in populo tumultus nasceretur : adfuerunt autem omnes militum et Sacerdotum ordines atque infinitus cœtus monachorum. Certabant cum lamentis cantus psalmorun, cedebat perturbationibus philosophia nostri cum externis, externi cum nostris contendebant, utri magis lugendo plus consolationis perciperent. Illud porro admirabile ac pene incredibile fuit, quod ex tot hominum millibus nemo ullum in periculum incidit, præsertim cum multi deprimerentur ipso pondere super se stan- D
tium, *e* visendi corporis caussa. Ceterum ut epitaphii more paucis absolvam, Honorat ingressum ejus, egressum gloriosiorem honorando [Deus] *f*, multas *f*
quidem excitans lacrymas, sed plures relinquens in animis omnium, majorem circa eum gloriam intuentium.

sepultura in templo Apostolorum

99 Inter hæc, vitatis ægre rapientium manibus, illatum est corpus in ædem Sanctorum Apostolorum ; et juxta institutionem sanctorum Patrum appositus est Patriarchis Patriarcha, Prædicatoribus Prædicator, Martyribus Martyr, Apostolis eorum secutus vestigia : cujus etiam corpus juxta corpora eorumdem sanctorum Apostolorum S. Andreæ, Lucæ, Timothei, secundum longitudinem ante altare ad basim eju contumulatum, requiescit : hunc enim locum ipse sibi vivus elegerat, ut corpus suum ne post obitum quidem longius a sancto altari recederet. Quia cum anima cœlesti assisteret altari, ibique cum sanctis Angelis et Apostolis pro universo populo preces effunderet ; æquum etiam erat ut quod illi conjunctum fuerat corpus, quodque simul incesserat certaveratque, ne quidem in terra sejungere- E
tur unquam ab almo altari ; sed cum Sacerdote supplicante, Deoque hostiam divinam offerente, pro suo populo et civitate quodammodo supplicaret. Nam et corpora Sanctorum parum habent cum animis virtutem : quia pretiosa in conspectu Domini mors Sanctorum ejus ; et Protegam civitatem hanc, inquit, 3 Reg. 19, 34
Dominus, propter me et propter David servum meum : ideoque magnæ nobis consolationi sunt Sancti, qui per fidem vicerunt regna, adepti sunt, repromissiones, et post vitæ commutationem pollent virtute majori.

ANIMADV. PAP. 10 synopsis virtutum ejus,

100 Agite nunc etiam magni Basilii laudatores, mihique sermonis inopia laboranti optulamini. Ego quidem plura cupio præterire : sed aliud me post aliud trahit ; et tamquam in corpore partibus omnibus æque pulchro, quidquid ocurrit videtur pulchrius et orationem ad se convertit. Agite igitur egregias illius dotes persequimini, qui illarum et laudatores et testes existitis Præclarum inter vos certamen suscipite, viri simul ac feminæ, adolescentes et virgines, senes et juvenes, sacerdotes et populus, monachi et cœnobitæ, qui in contemplatione quique in actione versamini. Alius laudet studium ejus in jejuniis et precibus tam assiduum, velut si corporis expers fuisset : alius vigiliarum et psalmo- F
diarum constantiam : alius asperam atque incredibilem duritiem victus, aut animi demissionem : alius oblivionem injuriarum in eo præcipue excellentem, Eph. 4, 26
juxta præceptum Apostoli dicentis, Sol non occidat super iracundiam vestram.

ob quas ab omni hominum genere laudandus

101 Omnis igitur præsentium chorus qui me circumstatis, quotquot ad superiorem et *g* quotquot ad *g*
inferiorem templi partem pertinetis, quique ex nostrorum quique ex numero externorum adestis, conficite mecum laudationem, et alius alias novi hujus Basilii virtutes celebrate. Qui præsidetis in judiciis, laudate legislatorem ; qui civitatem regitis, civem ; qui estis de populo, popularem ; qui eruditione de lectamini, magistrum ; qui solitudine gaudetis, illius amantem ; qui frequentia, judicem ; qui simplicitate, ducem ; qui contemplatione, theologum ; qui in secundis rebus versamini, moderatorem ; qui in adversis, consolatorem ; virgines virginem ; conjuges, castum ; senectus baculum ; juventus disciplinam ; paupertas, largitorem ; custodem, opulentia. Videntur mihi quoque defensorem viduæ, pupilli patrem, inopes pauperum studiosum, hospitalem hospites, fraternitatis dilectorem fratres, ægrotantes medicum cujuscumque morbi ac medicinam, sani conservatorem valetudinis ; omnes denique

A denique efferre eum laudibus, qui omnia factus est omnibus, ut omnes aut plurimos lucraretur. Ego quidem sic amborum Patrum virtutes laudibus miscens, tenues sermonis epulas convivis delicatis apposui, caules scilicet cum pastillis tamquam apparatum deliciosum, nequaquam laudis futurus expers, quia quod honestum erat præsumpsi : vobis autem, qui tanto studio justa magno Eutychio persolvistis, nihil aliud consuluerim, nisi ut ad illum semper respicientes, vos illum cernere et vicissim ab eo conspici existimetis : hæc enim coronis erit recte factorum ejus, in hoc virtutum viri thesaurus consistit.

ANNOTATA.

a *Anno* 582 *fuit Pascha die* 29 *Martii, littera Dominicali D.*

b *Adde*, et octo diebus ; *nam Tiberium* 14 *Augusti mortuum esse diximus.*

c *Græce* τῆς δευτεροπρώτης Κυριακῆς, *ea Latinis* Dominica in Albis, *sive* prima post Pascha, *Græcis* Dominica nova, ἡ νέα, *etiam dicitur Allatius in Dissertatione de Dominicis et hebdomadibus recentiorum Græcorum, addit* Dominicam Thomæ *vocari, ab Evangelio; et ab ordine Dominicarum, quarum prima nunc censetur* B *ipsa Dominica Paschalis, dici* secundam, *a qua deinceps sequentes feriæ nomen accipiant, contra quam fieri ante Pascha consuevit, quando feriæ Græcis nominantur a sequenti Dominica. Videtur hic* δευτεροπρώτη *dici* Secundo-prima, *sicuti in Romano Breviario dies octava a festo S. Agnetis* 21 *Januarii vocatur* Agnetis secundo.

d *Græce* Κυριακός, *quasi* Dominicalis, *quod quilibet Dominica mutarentur Clericorum seu Presbyterorum vices dicendi prædicationem.* Hebdomadarium *tamen vertere maluimus : qua voce, ad significandum cujus eæ vices sunt, Chorus Latinus utitur.*

e *Zinus vertit*, cum multæ etiam fœminæ accederent onus in utero gestantes. *Sed Græca aliud prorsus indicant, quale scilicet in magno visendi studio fieri solet, ut aliorum humeris insistant alii.*

f *Obscurissimus hoc loco, fateor, Græcus tertius est, quemque vix demum addita voce* Deus *ad sanitatem aliquam adducere licuit : Zinus in aliam prorsus interpretatio nem abiit, ita scribens :* Atque ut aliquem epitaphium adjungam externis honoribus interior cumulatur. Multorum quidem lacrymas excitavit, sed ea major gloria fuit quod omnium animis defixus hærebat.

C g *Græce* ὅσοι τοῦ βήματος καὶ ὅσοι τῶν κάτω, *intelligiturque Clerus, qui inter sacra occupat locum altaris* (tribunam *seu* chorum *Latini dicunt) et populus, qui extra cancellos anteriorem et inferiorem templi partem occupat : quæ Zinus non intelligens vertit,* Qui pulpitum attingitis et qui estis inferius : *quasi cum respectu ad oratorem ipsum, ex ambone verba facientem.*

EPILOGUS.

D

AUCT. EUSTATHIO EX MS. GR. *Excusat auctor suæ dictionis tenuitatem*

Restat ut qui me benigne audistis, tuque imprimis divinum ac sacrum Caput, detis veniam paupertati orationis meæ, Mosaicum illud de agni esu mandatum expendentes : Decima die mensis primi tollat unusquisque agnum per domos et familias suas : Ex. 12, 3 sin autem minor est numerus quam sufficere possit ad vescendum agnum, assumet vicinum suum qui conjunctus est domui suæ. Si ad unius agni esum multos convocandos præcepit ; quid ad Pastoris alicujus et quidem talis Pastoris laudationem fieri mandasset? Ego, sancte Pater, cum tuis encomiis prædicandis par esse non possem, legi obtemperans, non pauperes vicinos meos ; sed æquales ac pares tuos, eximios utique viros, convocavi ; non ut agnum unum edi conspicerent, sed ut Pastorem peregrinationis socium collaudarent. Æquum est sane ut transeuntes per viam et a viatico tenuiter instructi, id est eloquentia et doctrina inopes, concinnæque et sonoræ compositionis elegantia, eant ad aquam vivam et bibant ex ipso fontis labro ac puteo : neque enim decet ad alienam, doctrinam inquam et eruditionem, accedere. Itaque quæ ex tuis recte factis E potui assequi dicendo, Pater sancte ; ea sitientibus prompte apposui : quæ autem vires meas superabant, neque sermone meo poterant comprehendi, divina sapientibus viris ipsorumque sermonibus dereliqui : quorum verba, sicut scriptum est, sunt stimuli et quasi clavi igniti : Da autem sapienti occasionem et sapientior erit, doce justum et festinabit suscipere. Eccl. 12, 11 Prov. 9, 9 Apostolus vero, Vestra, inquit, abundantia illorum inopiam suppleat, ut et illorum abundantia vestræ 2 Cor. 8, 14 inopiæ sit supplementum, ut fiat æqualitas et adimpleo ea quæ desunt passionum Christi in carne mea : Col. 1, 24 et iterum, Quod mihi deerat suppleverunt Fratres 2 Cor. 11, 9 venientes a Macedonia. Et vos igitur, viri perfecti, qui viri hujus sancti divinique Patris ac magistri laudatores ac veri estis filii, animi mei studium atque propensionem boni consulite ; et quod deest laudationi, supplete ; imo vero totum hoc onus in vos suscipite, ut impleatur quod scriptum est, Frater qui adjuvatur a fratre quasi civitas firma, invalescit autem sicut regnum clausum vecte. Prov. 18, 9

103 Tu vero, sanctissime ac Beatissime Pater, de cœlo nos respice, et vitæ nostræ cursum ad salutem dirige, ut cum hinc necesserimus recipias nos in sinum Abrahæ et in æterna justorum tabernacula, ubi purius atque perfectius videamus quæ abs F te didicimus de sancta et sempiterna ejusdem essentiæ Trinitate. Eamdem, Pater, deprecare pro nobis famulis tuis, proque grege tuo, hoc fidelissimo Christique amantissimo populo, ut bona consequamur æterna, in Christo Jesu Domino nostro ; cum quo Deo et Patri gloria sit et adoratio, simul cum sancto bonoque et vitæ largitore Spiritu, nunc et semper, et in secula seculorum. Amen.

et Sanctum invocat.

DE S. WINEBAUDO ABBATE

G. H.

TRECIS IN GALLIA.

C. DLXXX, DCXX. *Vita olim scripta.*

Nicolaus Camusatus in Promptuario sacrarum antiquitatum Tricassinæ diœcesis, inter alia illustria monumenta et Sanctorum Acta, edidit a pag. 288 *ex antiquis Codicibus MSS. Vitam S. Winebaudi, Abbatis monasterii S. Lupi, tunc in suburbio urbis Trecensis constituti. Hanc Vitam more nostro distinctam et illustratam damus, simplici satis stylo, sed veridico conscriptam : quam suo stylo contractam edidit Benedictus Gononus lib.* 2 *de Vitis Patrum Occidentis pag.* 97. *et in linguam Gallicam translatam Nicolaus Des-Guerrois in Historia Ecclesiastica Trecensi, potissimum ad annum* DCXXII, *ac denique Simon Martin in Sacris Reliquiis deserti pag.* 278 *et sequente. Floruit hic Sanctus Abbas in ea dignitate circa annum* DLXXX, *e vita migravit circa annum* DCXX, *uti ex ipsis Actis per probabiles conjecturas colligimus.* *Ætas.*

2 *Cum seculo Christi quinto floreret S. Lupus Episcopus Trecensis, ante memoratum cœnobium extitisse, sed Deiparæ Virgini Mariæ dicatum, habent antiqua Acta* *ejus monasterium S. Mariæ dicatum*

A *Acta ejusdem S. Lupi ad* XXIX *Julii edendas, et confirmat Camusatus in suis ad hanc Vitam Notis. Quo etiam tempore in vicina diœcesi Lingonensi extinctum est monasterium Reomanense, uti constat ex Vita S. Joannis primi Abbatis, ad diem* XXVIII *Januarii illustrata; eminebantque in sanctitate vitæ Romanus et Lupicinus, fratres et Abbates in monasteriis Jurensibus de quibus actum est* XXVIII *Februarii et* XXI *Martii. Cum prædictus S. Lupus, in basilica dicti monasterii sepultus, pluribus clareret miraculis, S. Lupi cœnobium appellari cœpit, quod permansit usque ad annum* DCCCXCII, *quando a Normannis est incensum et eversum. Quam cladem Clerici ac monachi dicti cœnobii prævidentes, securiora loca, asportatis secum reliquiis SS. Lupi et Winebaudi, petierunt, et postquam impetus Normannicus resedit, reversi; ædem intra urbis septa sub eodem S. Lupi nomine extruxerunt, sub Canonicorum auspiciis diu gubernatam: qui circa annum* MCXXXV *Augustianæ regulæ normam susceperunt, electo Abbate Girardo ex Priore S. Martini assumpto, cui successerunt Euvardus; dein Guiterus: sub quo sacra ossa S. Winebaudi fuerunt in novam capsum deposita. Hujus rei historiam ita narrat Camusatus pag.* 300. Anno MDCIX

EX CAMUSATO. — *dein S. Lupo Trecensi* — *eversum anno 892* — *intra urbem restauratur.* — *Reliquiæ S. Winebaudi an. 1180 exornata.*

B sacrarum D. Winebaudi reliquiarum custodes, dicti cœnobii S. Lupi Religiosos, rogavi, ut capsam, in quam ipsæ reliquiæ ingestæ sunt reserari recludique permitterent, quod æquo animo annuerunt. Ea vero patefacta, inventa sunt ossa, reverenter collocata in eadem theca, bracteis argenteis obtecta, quam etiam duodecim Apostolorum argenteæ imagines affabre factæ circumquaque ambiunt: in quam etiam aliqui Latini incisi fuerant versus: ex quibus duo hi solum integri restant.

Anno milleno centeno ac octuageno,
Præsule Matthæo, fio sub Patre Guitero.

De Matthæo, qui fuit LVII *Episcopus Trecensis, consule Sammarthanos tomo 3 Galliæ Christianæ pag.* 1081.

brachium in Sacello S. Martini.

3 *In loco suburbano, ubi* S. Winebaudus *fuerat* Abbas, *postmodum extructa est ædicula S. Martino sacra, in qua alterum* S. Winebaudi brachium *reverenter adservari tradit supra indicatus des-Guerrois; qui asserit,* locum octo leucis Trecis dissitum, prope pagum S. Petri de Boursenay, celebrem esse eremitica vita S. Winebaudi: *ubi teste Camusato pag.* 300 Prioratus est, ejusdem S. Winebaudi nomine insignitus, qui ex Divi Lupi cœnobio dependet: ubi fons limpidissimis scatens aquis, Prioratus sacrarium irrigat: quo complures, febrili calore æstuantes, post salutatum precibus votisque invocatum eumdem Divum Winebaudum, se proluunt, et a
C morbo ejus præsidio recreantur, sicut ante quadringentos annos Guarnero Triagnelli Domino contigit: quod ipse, tanti non immemor beneficii, toti posteritati testatum esse voluit, monumento litterario hac verborum formula concepto.

testimonio an. 1179 confirmatus.

Ego Garnerus de Triagnello notum fieri volo universis, tam præsentibus quam futuris, quod Canonici S. Lupi Trecensis, apud S. Winebaudum degentes, tres modios avenæ pro salvamento singulis annis, de suis propriis mihi reddere solebant. Sed cum ego diutius febre quartana vehementer fuissem afflictus, ad fontem B. Winebaudi quadrigis propter nimiam debilitatem vix adductus, ibidem tribus diebus balneatus, beati Confessoris meritis et intercessionibus a febre omnino liberatus, unum modium annonæ prædictæ in Jesu Christi gratiarum actione eidem ecclesiæ in eleemosynam perpetuam condonavi, Actum anno MCLXXIX.

relatus ad 18 Decembris a Trithemio,

4 *Hunc* S. Winebaudum, *vel hoc solo titulo, quod* Abbas *fuerit, Ordinis Benedictini viris illustribus adscripsit Trithemius lib. 3 cap. 67 his verbis:* Winebaldus Abbas monasterii S. Lupi Trecassini, vir doctus et sanctus, apud Regem Lotharium, qui Burgundiam obtinuit, in magno pretio fuit. Hic etiam B. Lupo D Senonensi Episcopo valde familiaris et dilectus, eum Regi offenso reconciliavit. Claruit anno Domini DCXX, cujus festum XV Kalendas Januarii celebratur. *Trithemium sequuntur Wion et Dorganius in Martyrologiis monasticis: quibus perperam citatis Ferrarius refert S. Wunibaldum Abbatem Heidenhemensem in Germania, fratrem SS. Wilibaldi et Walburgis, quem dicto* XVIII *Decembris mortuum esse diximus* VII *Februarii ad Vitam S. Richardi patris num.* 9. *De eodem etiam isto die agit Saussaius.*

quo die obiit S. Winibaldus Ab. Hesdenhemensis

at 6 Aprilis ab aliis memoratur.

5 *Verum quia* octavo Idus Aprilis obiisse *infra in Vita dicitur* S. Winebaudus, *hac die refertur, sed nomine magis detorto, in MS. Carmelitano Coloniæ adservato et MS. Florario Sanctorum, item in Martyrologio Coloniensi anno* 1490 *excuso, et apud Grevenum et Molanum in Auctario Usuardi: et* Wermebandus Abbas *appellatur: quos secuti Wion et Dorganius, Ferrarius, et* Wermebandum Abbatem, et Guinebaldum Confessorem, *ut distinctos,* Trecis *adscribit: quem Maurolycus* Wermebaldum *appellat. Menardus rectius* Winebaudum *nominat, uti etiam Saussaius et Bucelinus, qui longiora encomia ex Vita descripserunt.* E *Mirum est eamdem non referri a Constantino Ghinio in Natalibus Sanctorum Canonicorum, cum cœnobium illud S. Lupi a quingentis annis fuerit Ordinis Canonicorum, Regularium S. Augustini. In pervetusto Martyrologio MS. Ecclesiæ Remensis SS. Timothei et Apollinaris, ita memoratur.* Trecas S. Winebaudi Presbyteri et Confessoris. *Ferrarius iterum sub nomine* Vanebotti *eum suo Catalogo ad diem* XVI *Aprilis inscripsit. Joannes Mabillon in Indice Sanctorum Prætermissorum in seculo secundo Benedictino refert* S. Winebaudum, *et asteriscum non apponens, rejicit a germanis Benedictinis. Festivitas* S. Winebaudi, *ob majorem populi accurrentis commoditatem celebratur Dominica* II *post Pascha, uti ex epistola Trecis a R. D. Cousinet scripta accepimus anno* MDCLXIII.

VITA

ex Promptuario Tricassino Camuzati.

Laus operum virtutumque sanctarum veraciter aucta, lucis tramitibus clareat; ut perfectio gestis non indigeat, plebsque pia suum non omittat ordinem, sed manifesta ratione patescat. Vir sanctissimus Winebaudus, a Nogenti vici diœcesis Tricassinæ civitatis indigena, ortus est natalibus non infimis. Pater namque ejus et mater ex sobole fuerunt Romana, sed cum summa libertate egregii præcellerent F pollentes, filium ad erudiendum litteris destinarunt, etiam cum summa celeritate sapientiam, quæ donum Dei est, adipiscitur: et gratiam Spiritus sancti mox consequitur et cum dicatus Deo, incertos caducosque mundanæ fragilitatis casus pertimesceret, clericatus onus accepit, et regularem normam fons divinus ita ei infudit, ut in cellula exigua solitariam duceret vitam. Cum igitur in oratione et jejuniis et psalmorum cantibus atque excubiis pernoctaret; divina crebrius munera, non vacanter sed decenter, vir sanctus per sacra mysteria celebrabat [per quæ et patuisse] aditum primævæ virtutis ejus, gloriosius est dicere. Porro mihi tanti ac talis viri dicenda consurgit materia: qui vere beatissimus, abstinentiæ vel delicatioris cibi vel carnis ingluviei, a pueritia, inspirante Domino, tantæ continentiæ frænos sibi imposuit, ut non jam majus exigeret, quam quod singulari buccella lactis aleretur puerulus.

a Natus Nogenti, — *fit Clericus,* — *et abstinentiam colit,*

2 Cum jam solutæ pecudes in pascua sua degerent, et herbarum pecora victualia depascerent; quidam (ut aiunt) fur in agello vicino, nomine b Honorius; matris suæ vitulum sollicitat ad furandum. Tunc ille anxius quid ageret, veluti fera terribilis exiliit, collum

b fur abductum vitulum

A collum vituli strinxit brachiis, et os ejus velocius effrænavit, ut non audiretur mugitus vituli : ligatum ferro animal, quin et verberibus coarctatum, secernit a matre ejus, et ad suam domum ubi latebat collocavit. *nequit occidere* Illico apprehensa securi, dextra flexa in capite, voluit interficere, cogitans miserrimus quod sibi non posset eripi : cui post tergum Angelica manus retinuit manubrium. *ab Angelo impeditus :* Nihil profuit virium augmentum, cum nequaquam ulla vi poterat ei facere detrimentum. Sæpius per triduum functus est hoc officio facinorosus latro, ac demum arreptus est a dæmonio. *a dæmone arreptus, mugitum edit :* Vox humana mutata est in pecudis vocem, paritèrque currebant, sed mugitus ejus ad astra penetrabant. Vitulus exesis et dissipatis nexibus, ad matrem festinavit illæsus ; et prædo diris constipatus ardoribus, ad Sacerdotem properavit cruentus : et cum prope cellulam sancti viri assisteret, caput exagitans crebrius, informes personabat balatus. Audiens hæc vir beatissimus Winebaudus, *a S. Winebaudo,* ostium cellulæ patefecit, signumque Crucis ori ejus imposuit ; complexaque cervice perstringens ulnas, ori insufflat, et ex mugitu vox tranquilla regressa est. Ad quem vir exorabilis ait : Miti castigatione redarguo te, ut nequaquam ulterius audacter noxius ulli existas ; *emendatus dimittitur.* sin B autem non vis, et hic et in futuro gravia pœnæ supplicia sustinebis atque tormenta. Quæ tua sunt, tibi justa sufficiant : abutere illis, si vis opes tuas vitali beneficio cursimque agere ; castigatumque ac mitigatum, illum ad propria abire permisit.

3 Audiens beatissimus vir *c* Gallomagnus, Tricassinæ urbis Episcopus, famam B. Winebaudi, quæ perspicue divulgabatur in populo, *ipse evocatus ad Episcopum Trecensem :* illico cum festinatione reverentissimum Lectorem ad virum venerabilem direxit, quem tertianæ typus incommodis gravissimis perurgebat. Vir sanctus Winebaudus pertimescens intrinsecus, et cogitans ne magnitudo Pontificis se non ad propria reverti permitteret, ait : Frater mi, non audeo renuere jussionem Pontificalem, si sanctitas sua permitteret me servum suum ad proprium *d* cellulam remeare. Denique fidentissimo merito ad eum pervenit, cui non incognitum erat S. Lupi exorando detinere suffragium : et cum vis ardoris ac frigoris repentina infestatione artus Lectoris sæpius exagitaret, *lectorem ejus febri liberat.* inde flexo poplite ad orationem humo se prosternens, excellentis fidei virtute emicuit, et saluberrimam adeptus est medicinam. Quem Pontifex cum virtute S. Winebaudi vi febrium ereptum esse videret, ait ad venerabilem virum : Si permittit almitas tua, tibi loqui non desinam. Necesse C nobis est, vir sancte, ut civitatem istam non deseras, et pro ovibus propriis orare disponas. At vir beatissimus ait ad eum : S. Pauli monita non audeo renuere, quibus ait ; Rom. 13, 2 Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Petiit vir sanctus Pontifex, ut ad basilicam *e* S. Lupi, ad serviendum sanctimoniæ suæ continuis orationibus, dignaretur promoveri.

4 Eodem itaque *f* tempore Audericus jam dictæ basilicæ Abbas decessit : post cujus decessum sacra Fratrum laus omnium voce una conclamat ad prædictum virum Apostolicum, ut venerabilem Winebaudum, quem in Levitici vel Sacerdotalis honoris gradum benedictione sacra summo apice sublimaverat, suis obtutibus mererentur adipisci Abbatem. *Abbas ordinatur :* Videns hæc beatus Pontifex, quod nutu Dei una in populo voluntas proclamaret ; ait omnibus qui in amore ipsius unanimiter persistebant : O sacratissimi viri, hunc Winebaudum quem acclamatis, superni Arbitri nutu et voluntate utriusque sexus, acquiescimus et ordinamus vobis Abbatem. Ordinatione accepta, hæc Abbas ait Fratribus : Consolamini et nolite timere : caritas in vobis inconcussa permaneat, ut perfectio non indigeat famulatu. Beatus igitur vir, electus a Deo, jugibus orationibus et jejuniis placita bonitate indesinenter vacabat. D

EX CAMUSATO.

5 Operæ pretium est ejus enarrare virtutes, quia in eo tanta parcita fuit, ut quadragenario numero dierum jejunium usque ad somnum custodiret, *arcte jejunans* et cervicem subditam jugo imposuit, ut in reclusione cellulæ fatigata omnino membra humo prosterneret : *et dure cubans* nam per totam hebdomadam edulium sibi uberius non exhibuit quam tres panes modicos, quos non amplius nisi tribus pugillis farinæ per singulos dies dispertiret, ut per repetitum numerum Trinitatem sanctam indicaret. Et cum beatissimus Winebaudus Abbas in natalitiis Sanctorum a cellula egrederetur, vultu hilari et claro eloquio Fratres corroborabat. Hi autem admirabantur et metuebant eum per omnia, quod tot diebus tantam inediam sustineret, ut dimidium panem ad esum haberet, et integræ partes reliquæ [manebant], quas edacitas non consumpserat. Parsimoniæ laus in melius cum palma triumphi et fama crescebat in plebem : quia Deus misericors *robusta monet valetudine.* etiam athletæ suo vitalem alimoniam ministrabat. Majus robur increvit in eum per abstinentiam, quam si dapibus copiosis sæpius satiata alvus repleretur : *prudens et simplex,* sed vir sanctissimus, sapientia pervigil, lenitate placabilis, dictum Evangelii non præteriit, et serpentis E astutiam tenuit : quia et caput suum, quod est Christus, custodivit, ut prudenter devitaret insidias diaboli ; et simplicitatem columbæ tenuit, ut mira humilitate in hoc seculo mala non perpetraret. Semper inimicus atrocissimus, ad decipiendas animas innocentum, uti serpens aditum requirit, ut eas percutiat decipula, qua Evam seduxit et socium.

6 Mulier quædam de villa *g* Arceacensi, cum sacro die Dominico compater suus ad eam visitandam venisset, qui filium suum spiritaliter ex lavacro sacro regeneraverat : obnixius eum ipsa et vir suus deprecati sunt, ut suam domum ingrederetur ; *Mulierem sordide avaram* cui cursim præparantes sedilia, sederunt pariter. Sed cum fœminam garrulam, scintilla propriæ avaritiæ inflammasset, præsumptiva anticipavit viri sui colloquium, ut quæ mente conceperat, ore nefanda proferret. Indissolubili (aut) fidei vinculo me apud te constringo, si haberem siceram aut falernum, poculum tibi traderem ; quæ tamen lagunculas plenas in conclavi suo recluserat. Ille fide plenus credidit : et remeavit. Statim falsiloquax nutu Dei, serpentino percussa est jaculo. Igitur cum sacro jam dicto die post hæc filii sui caput ablueret ac comeret, manu constricta cohæserunt articuli, et mordicus palmam F foravit, ita ut extrema ejus *h* dentium summitas appareret : [quia] cui tota hebdomada non suffecerat, *graviterque punitam* diem almum incauta polluit. Et cum jam mortem subitaneam ante oculos prævideret, voce magna cum ejulatu exclamavit : Væ mihi ! quis subveniet ad auxilium meum, cum Dei judicio condemnata appareo ? Dehinc percussa mœstitia, reminiscens de virtutibus sancti viri Winebaudi, quod fama ejus peragraret provincias, reverentissime cum summa festinatione ad eum veniens, quasi ad proprium medicum adjutorium postulabat. Cum autem promptissime se beatissimus Abbas ad orationem prostravisset, et limina S. Lupi propriis oscularetur labiis, et lacrymæ ex oculis ejus profluerent ; miseratio divina ab eo longinqua non fuit : cui ad serviendum jugiter, præsens esse non destitit. Oratione peracta, apprehensa manu mulieris, ei signaculum Crucis imposuit, *precibus et signo Crucis sanat,* et digitos (qui in carne connexi erant, ac veluti sudes) sigillatim movens, et convulsos a manu, in usus pristinos revocans, sanissimam ad suum diversorium remisit.

7 Nonnulla nomine, fœmina de villa Prisciacensi *i*, paralysis infirmitate detenta septennio, usu unius manus fuerat damnata, nullius rei efficax. *i uti et paralyticam.* Tanta immobilitas artubus erat, quod quasi lignum aridum membra

EX CAMUSATO.

A membra omnia flectere non poterat. Inspiratione divina, mira mulieri vicini loci ostensa est visio, placida et benigna : quasi cerneret sanctum Abbatem ingredientem ad eam, et suis sacris manibus membra debilia palpantem, et vigorem pristinum in nomine Redemptoris (effugata debilitate) suis artubus restituentem. Revelatione comperta, parentalis amor et vir ejus continuo allevaverunt eam, onerantes vehiculum, et usque ad Sancti pedes, paralytica deposita, properarunt. Precamur, inquiunt, Domine, ut audias. Jam dudum spiritaliter prævidisti ægrotam; nunc præsens est, adjuva. Mox beatissimus Abbas prostravit se ad orationem, et cum gemitu et lacrymis ait : Domine Deus, qui verus et unus es, dignare hanc debilem et morbidam videre, et ab ea mortem peccatorum depelle. Statim insignis manus, sacræ Crucis capiti signaculum imposuit, oleoque benedicto membratim perlinivit. Commotis doloribus, in robore pristino reparata est : et quæ in plaustro venerat, sanitate recepta remeavit in gloria.

Pro redemptione S. Lupi k abiens ad Chlotharium Regem,

8 Post hanc rem gestam, Domini Clotharii Regis (nescio quo casu) B. *k* Lupus Senonicæ civitatis Episcopus dignoscitur incurrisse calumniam, et extra ritum canonicæ sententiæ adeptus exilium. Pro B cujus rei caussa, *l* Archidiaconus suus ad venerandissimum Abbatem pervenit, genibusque innixus est, ut prædictum Regem suggerendum sanctitas sua non renueret deprecari, ut non amplius Pastoris præsidio sacrosancta Ecclesia destituta consisteret, nec extorris haberetur nec extraneus. Quamobrem nec fit roganti dilatio, ubi misericordia voces prævenit supplicantis. Cœpto itinere cum divina gratia aggreditur eiam propere. Cum vir sanctus ad oppidum Rothomagense eminus appropinquaret, et jam phœbus curriculum, die peracta, ad vesperam declinaret; ait ad comites suos, Figite, fratres, tentoriolum nostrum, quoniam confecti sumus ab itinere : et cum se beatissimus ad quiescendum parumper prostrasset, divina admonitio ægrotis subvenit. Vulgatum est de adventu ipsius, quod in loco vicino Sancti mansio haberetur.

cæcam illuminat,

Gavisæ sunt interim mulierculæ cujusdam parentes, et concurrentes ad eam quæ lumine privata erat, apprehensam illam manu propria tenentes, perduxerunt ad Christi inclytum militem, et aiunt ad eum : Domine, nostram prolem respice. Inspiciens beatissimus servus Domini, mulierem casu tali esse damnatam, benedictionem capiti vel oculis sanctæque Crucis signaculum imposuit. Confestim amotis tenebris clarescunt lumina : et quæ extraneo officio ad eum perducta fuerat, recepit integrum visum, et pedibus C suis absque dubio ad propria remeavit.

et rabidum sanat.

9 Necdum puella de loco abierat, et ecce homunculus quidam, jam dictæ civitatis indigena, instigante parte adversa rabidus, turbidus et desperabilis, velut multorum canum latrantium vocibus raucitans dentibusque contendens, mordiciis et labiis quæcumque consequi potuisset truculentis dentibus lacerabat, etiam insontes : quem ingens turba hominum vix oppresserunt, ligantes ejus manus ligaminibus, et circumseptus latera vinculis, quasi taurus ferocissimus ad servum Dei pertrahitur. Adsumus, dicunt, ante vos, Domine clemens; devios ab itinere detraxit, quod famuli tui vix huc trahere eum coram te potuimus. Imploramus, Domine, coerce et da requiem rabido. Quos ille cernens, misero condoluit : elevatisque in cœlum oculis, in sublime utrasque erigens palmas, oravit. Illico [autem ut] apprehensa cæsarie in occipiti capitis, cervicemque rigidam amplexu confovens, vexillum Crucis ori imposuit; sospes ille effectus est, et nequaquam noxius illis ulterius apparuit, sed incolumis ad genitalem regressus est locum.

impetrat a Rege captivorum et S. Lupi liberationem :

10 Tunc beatissimus pervenit ad Regem in villam nomine Alentam, non longe ab oppido Rothomagensi. D Qui cum eum vidisset, gavisus est, et quasi Angelum Domini ac uti munus cœleste excepit. Petiit igitur vir Dei Winebaudus, secundum precem Archidiaconi, ut reos qui a Ducibus vel Comitibus suis in lacunis aut in carceribus tenebantur, Celsitas sua sine ulla dilatione, pro religione Sanctorum vel pro stabilitate regia, dignaretur absolvere. Proinde *m* quod petiit habuit obtentum : absolutis captivis cum B. Lupo Pontifice Senonicorum. m

revertens oratione ostia carceris aperit

11 Vale dicto, iter repetit, Parisius *n* civitatem advenit, et duos tantum Presbyteros et unum Diaconum secum retinens; in ante expectandus, ceteros abire permisit. Posthæc, ait Fratribus qui secum remanserunt, Oremus, et non faciamus moram, sed secretius gradiamur viam nostram : et cum prius ecclesias Sanctorum venerabiliter circuisset, fons et origo misericordiæ Deus ei pietatis intuitu intimavit, ut carcerali in loco damnatis, custodiæ nexibus exutis, misericordiæ jubar impartiret. Qua de re accitum Presbyterum comitem viæ, eum allocutus est dicens; Accelera, ne moreris : inquire diligenter si E custos carceris adest. Qui pergens velocius, fores propulsans, obseratas reperit, et agnita renuntiavit dicens : Olim, Domine, adventum tuum divina annuntiatio plerisque locis manifeste prænuntiavit : milites quidem qui custodiebant fugerunt, et omnia claustra vinculatorum obserata tenentur silentio.

ex ejusdemque corruentis ruina,

Tunc Sanctus ait : Silete, carissimi, orandi locus advenit. Et cum orasset, post paululum carcer ille corruit, et intrinsecus damnatorum neminem elisit, imo et membra eorum omnia a compedibus et repagulis omnibus divino mysterio relaxata sunt.

educit captivos,

Post hæc dixit ad consodales suos, eamus jam, quia nobis Deus patefecit ostia ergastuli. Et cum iissent pariter, ingressi sunt ad illos qui incarcerati erant inter saxa : et vix quemquam de ruina manibus suis eruere potuerunt, quia semineces præ fame et siti membris omnibus titubabant, et gressum regere non poterant. Exinde dedit eis vir sanctus panem et potum, et refocillato spiritu et animo, manu sua per singulos capita abluit, et cæsariem capillorum qui per tempus increverant totundit, et dato pretio vestimenta mercatus, sordes pannosque quibus erant amicti jubens rejicere, novis vestibus omnes reinduit, dicens; Videte filioli mei; absolutionem divinam meruistis, sine metu redite ad propria.

12 Reverso suo Pontifici et sancto viro Winebaudo et ingredientibus *o* Senonicam civitatem, plebs exultans obviam progreditur cum hymnis et F canticis. Post hæc procedente tempore, die *p* quadam, dum S. Lupus in urbe Senonica ad prandium sederet, per Spiritum sanctum agnovit, quod vir Domini Winebaudus ecclesiam S. Stephani introisset : tunc relicto prandio, alacer obviam pergit nemine nuntiante, et S. Winebaudum inter ecclesiam S. Mariæ et S. Stephani euntem invenit, atque oratione in prædicta ecclesia completa, datoque pacis osculo, ad proprium perduxit convivium.

a S. Lupo ad convivium pertrahitur :

sanat varios ægros

13 Sæpius catervatim ad cellulam beati viri Winebaudi confluebant infirmi, deprecantes obnixius, ut vel tactu membra eorum attrectaret, et ærumnosas sarcinas ab eis deponeret. Sed Deus verus medicus, non dereliquit fidelem amicum diutius orantem : continuo namque, ubi manus Sancti tangebat infirmantes, vigore pristino reintegrato, auxiliante Domino, incolumes ad propria domicilia revertebantur. O virum clarissimum, cujus benignitas baculum suum portantes, a passionibus et febribus liberavit!

et energumenos :

Dum esset adhuc in corpore constitutus, multi a dæmonibus correpti, variis vocibus clamitabant se ejus torqueri virtutibus, et cum per singulos districtionem

A nem verbi propensius ingereret, per vexillum signi sanctæ Crucis effugata dæmonia possessos, tamquam vasa nitida, relinquebant : nam beatissimus athleta atque servus Domini, per obtestationem divinam præcipiebat, ut mirabiliter effugati maligni spiritus illuc pergerent, ubi flammigera sustinerent tormenta.

excellit castitate et aliis virtutibus : O quam pretiosum virum! in quo nullus stetit dolus, qui numquam libidinose carnalem commiscuit thorum, ut castitate custodita in eo virginitatis integritas permaneret. Tantam etiam in se misericordiam habuit, ut indigentibus indesinenter eleemosynæ largiretur alimentum. O Sacerdotem præoptimum, jejuniis castigatum; orationibus devotum, templum Domini, habitaculum Spiritus sancti! Ad tempus ergo illud accedamus, in quo transmigravit ad Dominum. Translatus est in supernam Hierusalem, Justis exultantibus se tantæ fidei plenum excepisse collegam. Promeruit amicus Dei ut in terra editus, gloriam cœlorum possideret per virtutem quam non habuit per naturam. Obiit vir sanctus octavo Idus Aprilis. Mundum vicit, spiritum emittens *moritur 6 Aprilis.* ad cœlum : vitæ terminum non deposuit, sed mutavit. B Oremus ut per intercessionem ipsius super nos Dominus vultum suum dignetur illuminare, quo per verbum verum possimus arctam viam currere. Quod ipse præstare dignetur, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Nogentum *oppidum, duodecim circiter leucis Trecis dissitum prope Sequanam fluvium versus Parisios.*

b *Vercor ut recte scriptum sit nomen, quod ipsius agri esse potius crediderim quam furis indigni nominari.*

c *De* Gallomagno *Episcopo actum est* 2 *Aprilis in Vita S. Nicetii cap.* 3 *ubi littera* b *in Notis, observavimus eum interfuisse Concilio Parisiensi an.* 572 *aut seq. et Matisconensi anno* 581.

d S. Winebaudum, antequam ad Archimandritæ illius sacræ domus Lupinæ extramuranæ honoris amplitudinem eveheretur, in eremo anachoreticam vitam in quodam Tricassinæ diœcesis loco, septem leucis ab urbe dissito, duxisse, ex firma traditione persuasissimum habetur, in quo ut canit ille :

Fons est illimis vitreisque argenteus undis.

Ita Camuzatus. De hoc fonte miraculis claro supra egimus.

e *Hic est* S. Lupus *Episcopus Trecensis, mortuus* C 29 *Julii anno* 479. *Ejus autem basilicam cum cœnobio tunc temporis extra urbis mœnia fuisse, jam vero quia civitas Tricassina hac parte dilatata est et longius producta, murorum ambitu cinctam, præ se ferre S. Martini titulum, tradit Camuzatus.* D *EX CAMUSATO.*

f *Des Guerrois* Auderici *obitum et successionem S. Winebaudi refert ad annum circiter* 580, *le Comte in Annalibus Ecclesiasticis Francorum rejicit in annum* 583.

g Arceia, *sive* Arceiæ, *antiqua urbs ad Albam, sive Albulam fluvium,* 8 *leucis Trecis, memorata in Itinerario Antonini, et in Vita S. Balsemii,* 16 *Augusti illustranda; unde* Arciacensis Campania, *sicut* Catalaunensis Campania *dicitur.*

h *Fortasse* digitorum, *ut significetur, extremas ungues trans manum perforatam apparuisse.*

i *Des-Guerrois appellat Gallice* Precy.

k *In Vita S. Lupi Episcopi Senonensis, dicitur caussa exilii, ira et furor* Farulsi, *a Chlotario Rege (postquam Burgundiæ regnum obtinuerat, defuncto Theoderico Rege, ejusque filiis anno* 613 *occisis) in Burgundiam directi; et iniquitas* Medegesili, *qui in S. Remigii suburbio monasterium regens, sancti Episcopi locum occupare conabatur, et ideo a civibus Senonensibus occisus est.*

l *Hæc ita in eadem Vita narrantur :* Ea tempestate in Tricassina civitate florebat S. Winebaudus, in E basilica antiqui Præsulis Lupi, apud eamdem urbem quiescentis, Abbatis fungens ministerio, sanctitate mirabili. Porro Senonicæ Ecclesiæ Archidiaconus Rognegisilus, populi precibus, imo vero Christi amore incitatus, a S. Winibaudo precibus contendit, ut a Rege Chlothario peteret, S. Lupo ut liceret ab exilio revocari atque Sedem reverti suam, ne plebs Pastore orbata, luporum faucibus exposita videretur. Fecit Winibaudus ut rogatus erat.

m *Eadem S. Lupi Vita.* Rex ejus precibus flectitur, mutat odium in benevolentiam, mittit a latere suo virum Dei Winebaudum, qui sanctum Episcopum reducat. Ubi in mutuos venere conspectus Lupus et Winebaudus, præ gaudio pariter fleverunt. Winebaudus doluit ea sancti Antistitis calamitate : eumque dolorem inter mutua colloquia testabatur... Deinde simul se dant itineri, et B. Winebaudus sanctissimum Præsulem lætus Regis obtutibus præsentat. Lætatur Rex et Proceres omnes gratulantur tanti Antistitis præsentia.

n *Eadem vita :* Porro autem inclyti Sacerdotes Lupus et Winebaudus, Regi et proceribus ejus valedicentes, sanctitatis inter se conjuncti nexibus, Lutetiam pertranseunt : et ecce multa reorum turba vinculis constricta, aut carceribus inclusa, eorum virtute solvitur, eisque obviam progreditur.

o *Eadem Vita :* Obviam deinde beatis viris Lupo F et Winebaudo plebs Senonica egreditur cum hymnis et canticis, permultis præ gaudio flentibus.

p *Eadem plane narrantur in dicta Vita S. Lupi.*

DE B. NOTKERO BALBULO. D. P.

MONACHO SANGALLENSI IN HELVETIA.

ANNO DCCCCXII S. Columbani discipulus S. Gallus *Luxoviensis monasterii disciplinæque exinde propagatæ auctor institutorque sanctissimus Columbanus, cujus diem festum Ecclesia* XXI *Novembris recolit, impiæ Brunichildis furori cedens, inter alios viæ et exilii comites, Sanctos Gallum Deicolumque ascivit; quibus in itinere coactis subsistere magistrumque dimittere, ob infirmitates Dei providentia immissas; ab eorum quidem altero Lutrense cœnobium in Burgundia, sicut* XVIII *Januarii dictum meminimus, accepit exordium; ab altero nomen retinet nobilissimum nunc in Helvetia monasterium, a Sancto, inquam Gallo, circa annum* DCXXVI *ibidem tumulato et miraculis clarescente. Quæ fuerit ibi primis istis initiis servata Regula nihil attinet quærere, nam tenuisse discipulos et posteris servanda tradidisse sui magistri instituta, debet haberi certissimum : hæc autem (ut ipsa inspiciente planum fiet) erant a Benedictinis constitutioni-* *magistri institutum tenuit* *bus diversissima. Quæri solummodo posset quamdiu ea sola fuerint servata a S. Columbani sectatoribus : et de Lutrensibus quidem difficilius id poterit definiri, cum ex S. Deicoli Vita dumtaxat habeamus, iniquos desolati jam loci possessores, Hugonem Comitem filiosque ultione divina perterritos, post annum* DCCCCXI *vovisse, quod* *ad ejus cellam fundatur postea monasterium,* Beatissimi Benedicti Regulæ, tonsura, habitu, pro-

fessione

AUCTORE D. P.

fessione obedientialiter se subderent, et ejusdem loci stabilitatem fine tenus custodirent. *De S. Galli Cella determinatius constat, ex ipsis ejus Actis a Walafrido Strabone fideliter descriptis, S. Othmarum, primum Abbatem eo loco esse institutum a Carolo Martello,* ut regularem inibi vitam instituere studeret, *et a Martelli filio Pipino*, libellum, quem Benedictus Pater de cœnobitarum conversatione composuerat, *accepisse, atque ex illo tempore monasticæ* vitæ in cœnobio S. Galli exordium *designari*.

2 *Quantis ea ibi profecerit incrementis, ex hac, quam daturi sumus, S. Notkeri Balbuli vita egregie elucescet. Quia tamen discreta Abbatum indulgentia sanctis illis ascetis, propter summam loci inopiam et carentiam piscium, præter Regulæ præscriptum aliquid relaxarat circa esum carnium et paucularum rerum proprietatem, ingens quædam adversus eos commota tempestas est, sub Otthone Magno, Regulæ constituendæ prætextu. Sed missis ad inspiciendum Episcopis totidemque Abbatibus e regno primariis, manifeste patuit, id quod aliqui eorum antequam irent Imperatori testati fuerant,* magis Regulares in Regno monachos non haberi. *Itaque illi quidem, ut jussi erant,* mira caritatis discretione *usi, optime consolatos*, et in Regulam S. Benedicti stabilitos ut volebant, reliquerunt; *Imperatori autem retulerunt*, quod omne habere eorum sollicite scrutati, apud neminem illorum ullius boni copiam præter caritatis et humilitatis invenissent: *solam loci paupertatem obesse, quo minus* in vino et ceteris Regulæ sumptibus *præscripta monachis præberentur solatia. Cumque nihilominus Kebonem Laurishamensem Abbatem eodem redire jussisset Imperator*, ut Benedicti viam discretione, qua nosset, coram Galli pullis ingrederetur, moreque suo eos doceret vivere; *eoque non contentus, etiam Sandratum Coloniensem monachum aliquanto post tempore recipi ab eis jussisset, ut disciplinæ formandæ magistrum; hic, quia ibi nihil quod argueret inveniebat, non erubuit eis vitio vertere, quod* gloriosa vocum exaltatione quotidie Dominicam, in ecclesia; in refectorio vero Feriam sextam semper agerent, *jejuniorum rigore et vini parcimonia. Igitur cum hic præ verecundia culparum, contra ipsam quam stabilire venerat Regulam commissarum, fugam tandem iniisset; Ottho molestiarum pœnitens, quas prætextu Regulæ innoxiis attulerat, sua ipsos visitatione solatus est, et admirabilem in cunctis disciplinæ rigorem admiratus, quando medius eorum in ecclesia consistens omnesque circumspiciens, baculum e manibus sibi elabi experimenti caussa permisit,* et nemini monachorum caput aut oculos ad hoc motos vidit.

quod velut minus regulare sub Otthone I accusatum

inveniur optimam servare disciplina n.

3 *Describuntur hæc fuse ab Ekkehardo monacho Sangallensi, in libro de casibus monasterii ultra annum* DCCCCLXXXII *perducto; itaque describuntur, ut nisi Walafridus Augiensis Abbas, rogatu Gozperti Sangallensis Abbatis et monachorum ejus, S. Galli vitam scribens sub annum* DCCCXXX, *tam expresse docuisset, quod* post gloriosam B. Galli depositionem, a temporibus scilicet Dagoberti usque ad Carolum Martellum, quotidianas excubias apud sacri corporis reliquias administrarint religiosi quidam Clerici, vel discipulatus ejus memoria vel divino amore succensi, *absque ulla scilicet cœnobiticæ vitæ forma; quodque S. Othmaro, ad eamdem ibi constituendam assumpto, datus fuerit libellus S. Benedicti Regulam continens; nisi inquam hæc ex ipsorum Sangallensium scriptis Walafridus ita clare testaretur, omnino suspicaremur locum illum, jam inde a S. Galli morte usque ad Otthonum tempora, numquam interrupto disciplinæ ordine, fuisse gubernatum secundum S. Columbani Regulam, cui ut Benedictina superinduceretur, tunc primum tanto strepitu ac molimine sit agitatum. Nunc vero nihil est quare S. Othmarum et secutos in Sangallensi monasterio Sanctos, ac nominatim hunc, de quo acturi sumus, Notkerum Balbulum. Benedictinis aliquis cunctetur adscribere.*

et S. Benedicti Regulam cum primo suo Abbate accepisse.

4 *Receptus hic admodum puer in monasterium illud est sub Grimaldo Abbate, post annum* DCCCXLI, *et primum Ysonis, deinde Marcelli Hiberni disciplinæ commissus, huic in magisterio scholæ claustralis successit; sicut socius ejus individuus Ratpertus in regimine canonicæ, id est clericalis juventutis, extra claustrum, successerat Ysoni sub annum* DCCCLXXI *morienti. Hoc tempore vel paulo post composuit idem B. Notkerus illud Martyrologium, quod sub ejus nomine ex MSS. S. Galli vulgavit Henricus Canisius Antiquarum lectionum tom.* 6, *quemadmodum ipse manifeste indicat ad* X *Kalendas Junii, de S. Desiderio Episcopo Viennensi scribens in hunc modum:* De quo *scilicet Desiderio*, quia Venerabilis Pater Ado, ejusdem ecclesiæ nostra ætate Pontifex, utpote in præsentia posito et ob id suis in cunctis notissimo, aliquid speciale dicere superfluum existimavit in suo scilicet Martyrologio; nos juxta scriptum, quod idem Apostolicus vir anno ab Incarnatione Domini DCCCLXX Indictione III... cum Reliquiis ipsius Sancti Martyris Desiderii, et aliorum Sanctorum pignoribus atque agonibus, nobis in cœnobio B. Galli constitutis direxit, pauca de eo summatim attingentes, earumdem rerum ignaris insinuare curavimus. *Usus autem imprimis Notkerus est Martyrologio Adonis, quod videtur partim contrahendum sumpsisse, partim supplendum, tum ex antiquioribus martyrologiis MSS. tum ex Rhabano et propriis quorumdam Sanctorum Actis.*

Ibi S. Notkerus sub annum 870 florens

martyrologium scripsit:

5 *Porro quomodo Reliquiarum S. Desiderii, suo tempore ad Sangallenses delatarum, meminit Notkerus, sic non omisisset, ad* V *Kal. Sept. Martyrium S. Pelagii compendio recitans, meminisse corporis a suo Abbate et Episcopo Constantiensi Salomone Roma Constantiam allati sub annum* DCCCCXVIII, *si tunc adhuc in vivis fuisset. Quare Hepidanni Annales, ab anno* DCCIX *ad* MLXII *ductos, possumus immo debemus intelligere de* Sancto Notkero (*sic enim ipsum expresse indigetat Ekkehardus cap.* 16 *libri sui, in ejus ut pridem mortui memoriam incidens*) *quando ibi legimus anno* DCCCCXII, Eodem anno Notkerus Magister obiit. *Etsi enim plures, de quibus mox, claruerint in eo monasterio Notkeri; nullus tamen toto eo seculo decimo præter Balbulum innotescere meruit. Notkerus enim Physicus et Notkerus Abbas, hic nepos, ille avunculus, sub Otthonibus floruere, et quo anno* Stella cometes tempore Autumni visa est, *scilicet* DCCCCLXXXI, mox secuta est mors Abbatis Notkeri, *ante septennium dumtaxat ordinati in flore ætatis,* et ejus quondam antecessoris Burchardi (*ut scribit Hepidannus*) et Notkeri medici, *senis decrepiti atque cæci. His vero multo etiam posterior est is, quem Murerus cum Beati titulo refert,* Notkerus Labeo, *et die* XXVIII *Julii anno* MXXII *obiisse scribit; Sed et in Hepidanni Chronico legitur, quod anno* MCCXXVIII, Notker nostræ memoriæ hominum doctissimus et Benignissimus, *aliique ibidem nominati,* morbo late sæviente interierunt; *is fortassis cujus in Ephemeridibus Sangallensibus, anno* 1272 *conscriptis, notatur obitus ad* XVIII *Kalendas Januarii, tamquam monachi Presbyterique: si tamen hic est ab illo Mureri Beato diversus.*

obiit an. 912.

postea ibidem floruerunt alii ejusdem nominis,

6 *Sancti autem Notkeri res gestas, quales hic damus, verbotenus fere historiæ suæ inseruit præcitatus Ekkehardus:* Junior *dictus, respectu alterius coævi et paulo ante eum in monasterio Sangallensi Decani: sed qui respectu aliorum haud minus celebrium, et utroque jam dicto Ekkehardo seniorum, Quartus cognominari potuisset. Primus enim ex iis quos novimus, et absolute dicendus senior, idemque Decanus monasterii, sub Otthone primo floruit: secundus Ottonis* II *sacellanus atque magister fuit: tertius, jam ante nominatus Decanus: quartus citatus scriptor, sub Nortperto Abbate circa annum* MXL *constituto historiam texens de Casibus monasterii, prosequendo Ratperti cujusdam opus a Salomone* ad

S. Notkeri vita scripta seculo 13,

A ad Immonem, id est, ad annum DCCCCLXXII. Post hos autem omnes, unius et medii seculi intervallo, rursum alius Ekkehardus, Decani titulo insignis etiam ipse extitit, qui tempore Innocentii II vixisse se testatur (ut infra num. 28 videbitur) et S. Notkeri Vitam ex præcitato libro et aliis nonnullis monumentis collegit : quæ utinam ipsa potius sincera ad nos pervenissent, quam Vita varie interpolata, qualis est a Goldasto edita. Non fuit tamen admodum difficile ipsam repurgare ineptis quibusdam glossematis et laciniis ineptius alieno loco intrusis ; itaque cavere ne lectorem turbaret hominis imperiti audacia, qui ubicumque Caroli Imperatoris nomen legit, Magni cognomen appinxit, et inter num. 48 ac 49 interjecit caput de primi Ottonis erga coenobium S. Galli zelo, addens quomodo Imperator illuc adveniens paulo ante mortem suam, requisierit, ubi esset et an adhuc viveret dulcis suus nepos Notkerus Balbulus, quem grandævum et oculis caligantem osculatus, apprehensa comiter manu ipse et filius Otto II in claustrum deduxerint : quæ omnia liber de casibus monasterii (unde sunt descripta) de Notkero Physico, Abbatis Notkeri avunculo, narrat : annis fere LXX post mortem S. Notkeri gesta.

interpolata deinde, non sine confusione

7 Similiter etiam num. 7 inserebatur de tribus Notkeris importuna digressio, Notkeros Physicum et Abbatem in unam conflans personam, eoque posito tertium
B assignans, qui cognominabatur Piperis granum, propter ingenii acrimoniam : quod clare legitur in Ekkehardo cap. 9; ubi Notkerus, quem pro severitate disciplinarum Piperis granum cognominabant, asseritur fuisse doctor, pictor, medicus, sub Cralone Abbate : adeoque non alius, quam qui passim Physicus indigetatur seu Medicus. Cunradus de Fabaria S. Othmari Presbyter, et quartum de casibus monasterii S. Galli librum contexens, atque in Conrado Abbate, cujus electioni anno MCCXXVI factæ interfuerat, desinens, Ysonis discipulos cap. 3 recensens, a Notkero Balbulo, distinguit Notkerum artis theoricæ magistrum, ut dubites an intelligat Physicum, qui Ysonem vidisse numquam potuit. Denique Melchior Heimenfeldius Goldastus, qui omnia Sangallensia monumenta Francofurti vulgavit, suis annotationibus illustrata, ubique in Indice, Nothero Abbati dat cognomen Labeonis. Metzlerus apud Canisium duos scriptis celebres Notkeros ponit; alterum Balbulum, qui fuerit auctor Martyrologii; alterum Physicum, qui anno MXXXIII mortuus sit : quæ omnia ex dictis corruunt. Ceterum cum ipsi Sangallenses, seculo XIII posteriores, ita fuerint circa Notkeros hallucinati, ignoscendum Trithemio, Fiseno; aliisque
C scriptoribus externis erit, quod Notgerum Episcopum Leodiensem, ab hoc nostro Sancto non distinxerint, aut hunc eodem ad Ottonum tempora retraxerint, a Vitæ interpolatore decepti : quos sibi ipsis contradicere, in libro de Scriptoribus Latinis bene animadvertit Vossius. Nihilo minus erravere Arnoldus Wion et Arnoldum secutus Philippus Ferrarius, quando ad X diem Aprilis Notkero Episcopo Leodiensi auxerunt titulos, eumque absolute et Sanctum nominarunt, et crediderunt Abbatem fuisse Sangallensem, cum ad Episcopales infulas assumeretur. Vir Sanctus dicitur ab Alberico, ejusdem electionem ad annum DCCCCLXXII referente : Sanctæ memoriæ a Saussaio, Gallicanis Sanctis ipsum admiscente : Fisen, qui optime sciebat eum pro Sancto non haberi, Vitam sic refert per septem capita deductam, ut omni religiosiori titulo abstineat. Mortuus est autem Notkerus Episcopus anno MVII, IX Idus Aprilis. Ast Notkerus Abbas XVIII Kalendas Januarii anno DCCCCLXXIII, post annorum quatuor Prelaturam; adeo ut Episcopi electionem mors Abbatis precesserit uno tantum anno.

personarum et temporum : quia plures Notkeros non satis quidam distinxere.

8 Servarunt diu Sangallenses Psalterium, Arnulpho imperante in linguam Alemannicam a Notkero translatum, tanta verborum difficultate, inquit Joachimus Vadianus lib. 2 de collegiis monasteriisque Germaniæ
D veteribus, ut non nisi ab attento et immorante lectore accipi queat : tam dura enim et anhelans vetus illa Francorum et Alemannorum lingua fuit. Specimen linguæ in oratione Dominica et Apostolico symbolo, post idem Psalterium scripto, cognoscere qui volet, jam nominatum auctorem legat apud Goldastum tom. 3 pag. 47. Psalterii penes quem tunc erat jam dictum exemplum, Ekkehardi Junioris manu ad usum Imperatricis S. Scilicet Mathildis Maguntiæ scriptum : verum a Vadiano dissentiens Goldastus tom. I pag. 8 Psalterii interpretem facit, non Balbulum sed Physicum. Balbulo certius videtur tribui posse Charta alimoniæ, per Wiliboldum quemdam terrulæ suæ traditione coemptæ ab Hartmuoto Abbate ; quam Notker, ad vicem Winidharti monachi, scripsit et subscripsit, notavitque annum XXXIII regni Ludovici Junioris, numerando scilicet ab obitu Patris Ludovici Pii, id est ab anno DCCCXL : adeo ut annus vulgaris æræ DCCCLXXIII ibi notetur, quando dies XVI Kalendas Junii in Dominicam cadebat, ut eadem habet subsignatio apud Goldastum tom. 3 pag. 67. Prædictus Vadianus extare etiam ait Vitam B. Galli, eodem auctore descriptam hexametris versibus, duris quidem illis et incultis, sed raris tamen
E illo seculo. Trithemius eidem tribuit librum de Musica et symphonia unum; qui videtur num. 14 Vitæ indicari, velut ad Lampertum quemdam scriptus : proinde facilius ei in hoc consentimus quam in libro de expositoribus sacræ Scripturæ, et alio epistolarum ad diversos, vix dubitantes quin illi sint Notkeri alterius, et forte Leodiensis, de quo se acturum in titulo promiserat Trithemius.

Scripta Sancto attributa,

AUCTORE D. P.

9 Præcipuam laudem S. Notkerus Balbulus retulit a Sequentiario, de quo agitur cap. 4 Vitæ : cujus occasione ibidem refertur ab Innocentio III Sanctorum honoribus dignus pronuntiatus, licet Sangallenses eatenus de illo, sicut pro alio defuncto, egissent : quod Cunradus de Fabaria, Vitæ auctori et Innocentio Papæ III coævus scriptor, sic exponit : Inquisitus, Udalricus VI Abbas, ab Apostolico, scilicet Innocentio III, de B. Notkero an magnæ penes Alamannos esset auctoritatis, dignum eum judicavit canonizatione catholica, responso Abbatis audito. Existimo autem nihil quidem tunc Romæ motum fuisse, sed ab hoc tempore inchoatam anniversariam ejusdem commemorationem, quæ in Ephemeride Sangallensi anno MCCLXXII descripta, sic notatur. VIII Idus Aprilis obitus Notkeri, qui Sequentias composuit : in cujus anniversario datur minor stoupus (cerevisiariæ mensuræ genus est) de Balnea-stupa retro
F muros et de aliis duabus domibus sibi adjacentibus et hortis superpositis, quæ pertinent ad ecclesiam S. Petri. Hujus autem præbitionis auctorem eædem Ephemerides notant ad V Idus Decembris, ubi signatur Obitus Hermanni monachi atque Presbyteri de Ottiburron et Zuoswillere, et additur : Iste instituit Stoupum in anniversario Notkeri, magistri Sequentiarum.

imprimis Sequentiæ, quarum occasione Beatus haberi cœpit sub Innocentio 3

commemorarique obitus dies, 6 Apr.

10 In Epitaphio quod post Vitam additur Idibus Aprilis Octonis carne solutus, dicitur Notkerus noster Ferrarius tamen in Generali Catalogo, et secutus eum Hugo Menardus, ac deinde Bucelinus, B. Notkeri depositionem notant VI Idus Aprilis; decepti, ut videtur, mendoso Vitæ illius textu, ubi VI Idus pro VI die Aprilis scribitur : quo VI die index Officiorum propriorum monasterii S. Galli notat festum Notkeri Confessoris, duplex 2 classis : sed additur, Celebratur in Dominica Jubilate. Quare non possumus satis mirari errorem illum de VI Idus Aprilis, non modo inveniri in eo Hagiologio, quod Sangallenses Germanice privatim legunt (ubi notatur VIII Aprilis, hodie dies est obitus Sancti Patris Notkeri) sed etiam in Lectionibus, quæ sacræ Rituum Congregationi oblatæ ab eademque approbatæ sunt anno 1608. Probamus autem quod de canonizatione (quæ in dicto Hagiologio perperam tribuebatur Julio II)

alii perperam 6 Id. legerunt.

A *Julio* II) *clarius et verius loquantur Lectiones, quarum in 2 Nocturno ultima hoc modo terminatur.* Cum sexcentis quasi annis frequentibus fulgeret miraculis, Julii II Pontificis Maximi jussu, Hugo Constantiensis ecclesiæ Antistes, anno Domini MDXIV, Leonis X anno II, Beatum declaravit. Ejus vero festivitatem anniversario ritu, in monasterio et subjectis ecclesiis omnibus celebrandam, Franciscus Abbas ad Dominicam tertiam Paschæ trajecit.

AUCTORE D. P. *sub Leone* 10 *festum institutum*

11 *Processum a dicto Hugone ex Julii Pontificis mandato formatum, sed sub Leone dumtaxat absolutum et ipsius festi celebratione actuali consignatum, post Vitam dabimus ex Goldasto et Canisio inter se collatis, qui ambo ex Sangallensi autographo accepere. Addere potuissemus celebritatem anni* MDCXXVIII, *qua Idibus Octobris translata sunt corpora SS. Othmari atque Notkeri; cujus Translationis historicam narrationem ad nos transmisit R. D. Marcus Erber, Sangallensis Decanus: sed quoniam præcipuus honor S. Othmaro debetur, maluimus eam differre usque in* XVI *Novembris. Interim hic ex supplicatione Sangallensium, oblata sacræ Rituum Congregationi anno* MDCXXIV, *addimus, extare litteras, ab Hugone Constantiensi ad Clerum Sangallensem scriptas, sub anno Domini* MDXX, III *Aprilis, quibus testatur*, se auctoritate Apostolica B. Notkerum Catalogo Sanctorum adscripsisse. B *Cum vero auctoritas Notkerum canonizandi non potuerit a commissione Julii* II *manasse (hic enim expresse caverat*, ne ex his quæ *circa decernendum Beati Notkeri festum idem Hugo* ordinasset, dictus Notkerus propterea Canonizatus aut alias approbatus censeretur, *idque rursus Hugo in decreto desuper condito monuit) suspicari quis posset, post institutionem festi illius, aliquid ulterius actum et impetratum esse ab Apostolica Sede, vi cujus licuerit, colere Notkerum, tamquam Beatum approbatum ab Ecclesia universali. Ast contra facit, quod dicatur in supplicatione prædicta*, non raro *quidem* accidisse, ut cum altaria nova in ecclesiis ac locis S. Galli monasterio subjectis erigerentur, illa etiam in B. Notkeri honorem dedicarentur, nomen in Litaniis, Collectis et aliis precibus publicis atque solennibus adhiberetur: *nihilominus ratione clausulæ, Juliano indulto insertæ, fuisse a pluribus dubitatum an ista essent legitime facta et fieri deinceps possent. Respondit autem sacra Rituum Congregatio licite facta et fieri posse*, stantibus quæ Julius Papa rescripsit; *tantum abstinerent monachi aut Clerici S. Galli extra suas ditiones ea facere, Missamque et Officium de B. Notkero alibi* C *quam in suis celebrare. Ex quibus prior illa suspicio corruit, et liquet, cultum B. Notkeri, inferiorem hactenus esse eo, qui Beatis pro tota Ecclesia approbatis defertur, et præcitata Hugonis ad Sangallensem Clerum verba, non esse nimis stricte accipienda.*

præhabito processu, quem dan us.

an 1628 *facta translatio.*

cultus ad solos Sangallenses restrictus.

VITA

Auct. Ekkehardo Decano Sangallensi.

a Canisio et Goldasto edita ex MSS. monasterii S. Galli.

PROLOGUS.

In primis conqueror, quod maxime * subdolet, perfectos viros ac sapientissimos, in cœnobio B. Galli degentes, multorum Patrum sive Fratrum inibi commorantium laudabilia gesta non scripsisse: cum constet eos multa digna relatu fecisse atque dixisse. Ideo multo mœrore affectus sum, et miror valde quid caussæ extiterit, quod *a* [sic neglecti fuerint] tanti viri, quibus immeritus est mundus frui, quorum institutione informatur Clerus, per quos omnium artifex Spiritus sanctus voluit ornare Officium divinum, in quo jucundantur animæ justorum; quorum doctrina fulget et lætatur Ecclesia Dei, non solum per Alemanniam, verum etiam a mari D usque ad mare, et in universo mundo usque ad terminos orbis, in hymnis et sequentiis, in tropis et letaniis, in diversis cantibus et melodiis pluribusque ecclesiasticis disciplinis. Nam cum sciamus * eos sanctissimos atque doctissimos fuisse, et in Sanctorum numero aliquos ipsorum ascitos; grave nobis et tædiosum est, nihil de eorum virtutibus scriptum reperisse. Sed nos eadem gesta, quamvis modica, quæ majores in scriptis nobis reliquerunt, de Notkero, cognomento Balbulo, viro doctrina sophiæ tunc in tempore famosissimo, meritorumque sanctitate beatissimo, ejusque sodalibus, quæque invenimus in schedulis, in unum compilare studuimus.

* *al.* subolet *Vitam S. Notkeri*

a

* *al.* eorum

ex antiquioribus

2 Licet enim huic operi longe impar sim: laudabilis vitæ conversatio et sapientia prænominati Notkeri Balbuli, valde hoc exposcit, ut lucerna tam clara non sub modio sed super candelabrum ponatur, ut luceat omnibus qui in mundo sunt. Virtutes quoque sancti viri suamque vitam digne scribere non tepentis animi officium est: cum ad hoc opus sufficere non credam quamlibet sapientissimum. Quidam vero in rationis inquisitione aut in ornatu eloquentiæ laborantes ea, quæ simpliciter proferri possent et plane, audientibus vel legentibus fastidium E sæpius præbent. Nos itaque nec Donati regulis ad plenum imbuti, vel grammatica Prisciani, minusve dialecticis versutiis exercitati, nec rhetoricis floribus philosophicæ eloquentiæ exhilarati, non in sublimitate sermonis, ea quæ collegimus, vere fideli humilitate, dictante rationis justitia exequemur. Unum vero timendum et verendum mihi est, cum narravero magnalia facta Sanctorum, ne dicat mihi Deus peccanti, Quare tu enarras justitias meas, et Ps. 49, 16 assumis testamentum meum per os tuum? Ego non de justitia præsumendo, sed invocato sancto viro Dei, ut meritis ipsius et precibus adjutorium per Spiritus sancti gratiam mihi conferatur, ut inceptum opus devote perficiatur, quasi libamen aliquod ad degustandum auribus et animo vestro propono: si quid vero displicuerit; rogo ut emendetur et nobis concedatur.

stylo simplici auctor suscipit colligendam.

ANNOTATA.

a *Quædam hinc inde deficientia hoc modo supplevimus, ut lectorem molestia levaremus: verba etiam quandoque ineptissime transposita rectiori ordine collocavimus.* F

CAPUT I.

S. Notkeri institutio monastica, ejusque in adolescentia virtutes.

Christus Dei virtus et Dei sapientia, qui misericorditer, ut nos a peccatis liberaret, formam carnis sibi assumpserat peccatricis, sicut nos peccatores per diversas vocat ætates, ita etiam propter diversas meritorum virtutes justificat et salvat. Quosdam enim adhuc in utero sanctificat et replet Spiritu sancto; quosdam autem in lacte matris, licet virtutum qualitates non discernentes, ornatum pudicitiæ superinduit; alios autem adhuc pueros, ut a lascivitate quiescant, continentiæ dote roborat; ipsos vero juvenes, maximam carnis adversus spiritum pugnam quasi nimis ferventes passos, in victoriæ corona triumphare donat; senes, jam quasi ad mortem declinatos, ad pœnitentiam revocat: eos denique qui in decrepita ætate sunt, variis affectos tribulationibus, tandem amore cœlestis patriæ ad superna suspirare concedit. Has igitur virtutes licet partim et per diversas ætates aliquibus det, multos tamen videre licet, quos [quia] Ecclesiæ suæ speculum et formam

S. Notkerus omnibus ornandus virtutibus.

A formam proposuit, omnibus his virtutibus decorat, ut eum de quo nobis sermo est. De cujus virtutibus ea quæ virorum valde venerabilium veraci relatione didici, vel *a* scripta pro quantitate commentis comperi, ne amore loci aliquid fingere arguar, simpliciter humili caraxatione prosequamur; et singula ejus facta vel dicta sanctarum Scripturarum auctoritatibus, eo Spiritu quo vir sanctus abundabat corroborante, confirmantes, ad relationis nostræ propositum redeamus.

b nobili genere in Turgovia natus,

4 Igitur beatus Notkerus de pago qui *b* Turgowe dicitur, oriundus fuit; et in vico qui Sacer pagus vocatur Latine, vulgariter vero appellatur *c* Heiligowe, a nobilissimis progenitoribus procreatus est. Nam de Carolorum genere et Saxonum antiquorum *d* erat parentum prosapia. Etymologiam vero sui nominis per vices temporum adimplebat, cum Apostolo necessarie *e* desiderans esse cum Christo multo melius. Sed tale nomen in tali loco non casu arbitror accidisse, sed Dei dispositione, sine cujus nutu nec pluviæ gutta in terram cadit. Filius enim Dei qui Bethlehem ubi nasceretur elegerat, Nazareth ubi nutriretur, Jerusalem ubi pateretur, quique loca ipsa nominibus tantis sacramentis B convenientibus voluit nuncupari; ipse etiam locum, quem tanti viri nativitate consecraverat, tali vocabulo voluit appellari. Cujus præfati parentes, cum secularis vitæ nobilitate eleganter floridi pollerent, ab ipso matris utero filium suum grammaticæ artis flagello subdere devoverant. Quia vero in Monasterio Sancti Galli septem liberalium artium studium et regularis vitæ rigorem vel disciplinam florere audierant (Spiritu sancto eis tale desiderium inspirante, ut eumdem locum virtutibus tanti viri ob meritum beati Patroni adornaret) monasticæ eum vitæ ibidem subjicere proposuerunt. *f* Quem etiam sub Archimandrita nomine *g* Grimaldo, qui tunc loco huic præerat, Abbate *h* Canonico, admodum venerabili et sanctitate honesto viro, reguliter Domino et Patri Gallo cum oblatione deferentes, inibi sacræ institutionis gratia [dimiserunt: atque in gratia] Spiritus sancti prælibutus, coma capitis sub ejusdem Abbatis regimine deposita, magistro Ysoni, omnium artium eruditissimo et maxime divinarum Scripturarum peritissimo, imbuendus traditur.

a piis parentibus in S. Galli cœnobio offertur, et Ysoni magistro traditus

5 Litterali itaque disciplinæ bonæ indolis puer appositus, tanto ingenio quæque docte didicit, ut facile agnosceretur, non hoc humani studii esse capacitatem, sed divini Spiritus operationem: qui, sicut in Regum libro legitur de David, *i* Spiritum sanctum accipiens infantulus, per omne tempus vitæ suæ C mansit cum eo, et in reliquum. Namque ut ejusdem Paracliti gratiam in baptismate susceperat, ita a pueritia per omnes ætates in Dei timore * immaculatum se conservans (præter ea sine quibus homo esse non potest vivens) numquam de secreto cordis sui, ubi verum Dei templum esse debet, eam expulerat. Hic quasi novus Daniel, adhuc puer, seniorum patrum discutiebat facta, ac tanta discretione pensabat, ut quicquid virtutis in eis videret conveniens ætati suæ, hoc in abscondito mentis suæ depingens imitaturus reconderet; si quid autem vitiosum vel reprehensibile senserat, aut unde sibi suspicio nasci posset, statim ad sui ipsius respiceret miseriam: et sciens quia vix est homo qui non aliquando excedat, pro rigore magisterii claustralis disciplinæ, qui semper in eodem loco ob custodiam sanctæ regulæ puerili ætate maximus inerat, nolebat vel audebat arguere, sed cito removebat a se; et longe de suæ recordationis intentione abjiciebat: erat enim ei in desiderio magis cœlibem in terris ducere vitam, et fraternam caritatem conservare ad omnes, quam oculo suspicionis alere odium, nutrimentum detractionis.

1 Reg. 16, 13

* *al.* immaculatus conservabat

egregie profecit tam in doctrina

D 6 Sanctus vir Dei, cum de infantili simplicitate processisset ad juventutis florem, animum tamen semper habebat firmum ad devotionem propositi boni, sciens scriptum, Adolescentia et voluptas vana sunt: * et rursus se convertens in illam sententiam quæ dicit, Lætare juvenis in adolescentia tua, numquam eo se jocundiorem exhibebat, sed amplius gravitatis exempla præbebat coævis. Amoris namque flamma sic ardens, et quotidie in oratione mentem afficiens, et carnem macerans per compunctionis lacrymas, nihil terrenum, nil transitorium quærens, solus sibi vacabat; ut ei qui omnia fecit, mente collecta in unum adhæreret, et ejus desiderio transcenderet mundana omnia, non jam timore pœnarum, non memoria vitiorum, sed dilectionis igne succensus cum odore virtutum: ita ut merito in Sponsæ laude diceretur animæ ejus, Quæ est ista quæ ascendit per desertum, sicut virgula fumi, ex aromatibus myrrhæ et thuris et universi pulveris pigmentarii? Itaque justi viri oratio, concepta ex virtutibus intimi amoris, quasi fumus ex aromatibus lacrymas elicere solet, quia dum sola cœlestia postulat, fit plerumque interdum tantæ subtilitatis vis amoris, ut hanc nec ipse animus comprehendere possit, qui illuminatus haberi meruit: et ideo thuris E myrrhæquæ incensum sacrificat, dum assidue carnis vitia mortificat, et ad Dei [tendit] visionem, ad ad quam pervenire medullitus inardescit; seque ipsum in bonis virtutum operibus Deo exhibet et exercet, ac sic velut pigmentariorum pulveres offertur.

EX EKKEHARDUM. quam morum gravitate — Ecc. 11, 9 et 10 — * *al.* Plus — *et orandi fervore,* Cant. 3, 6

7 Habebat vir beatus defectum a pueritia, eo quod tardioris et impeditioris linguæ esset, sed velocissimus erat facundia spiritus *k*. Quod non casu ei evenisse putandum est: sed sicut beatus Moyses, ex quo loqui cum eo cœperat Dominus, ineloquentem se fatebatur; ita isti, accepta sancti Spiritus gratia, redditus est exterior homo elinguis, ut interior loqueretur plane. Studuit namque vir Deo plenus, ut gratiam collatam sibi de facili non amitteret, omni custodia munire cor suum: orationi, vigiliis, jejuniis, abstinentiæ et patientiæ operam dedit, ac subito se ipsum transcendit, juxta illud Esaiæ: Qui ingrediuntur impetu ad Jacob, florebit et germinabit Israel, et replebunt faciem orbis semine. Omni vero impetu nisus est sternere carnem, superare dæmones, ut perveniret ad eam celsitudinem, qua invisibilia Dei per ea quæ facta sunt intellecta conspiceret. Ideoque oculum contemplationis per fenestellam dirigens humilitatis, [suspiciebat] ad supernam F civitatem Jerusalem, et ad universum inibi cœtum filiorum Israel, id est, videntium Deum, ubi de plenitudine sedentis in dextra, id est, Domini nostri Jesu Christi, acciperet unde repleret sanctam Ecclesiam, per latum orbem diffusam semine, id est, exemplo, doctrina et laude. Sacros vero Ordines, quos adhuc puer ipse susceperat, ita beatis moribus ornabat, ut si ætatis teneritas non repugnaret, altioribus quibusque sacramentis coaptari potuisset. Cumque puerilem ætatem cum coævulis suis, et earumdem virtutum suarum æmulis transiret, ita se eisdem in omni familiaritate et morum honestate conjunxerat, ut in ipsis laudem sine invidia, et pares amicos facile inveniret.

licet voce Balbulus. k — *Sensuum custodia* — Is. 27, 6

8 Ea autem quæ vitiosa juvenum et lubrica ætas exposcit, sicut est discurrere, vagari, circuire, lascivire, superbire, ambire, voluptatibus uti, stulta consortia [quærere,] inutilia loqui, et alia plura quibus juvenes afficiuntur, ita prorsus detestatus est, ut numquam extra portas monasterii, nisi obedientia coactus, pedem posuisset. Et cum firma religio eum ad id compulisset, antequam egrederetur, signo Crucis quasi fortius pugnaturus se muniens, deinde per

et interiori collectioni studet:

A per singula altaria Sanctorum sibi cum lacrymis expostulans præsidia, prostratus etiam Fratrum religiosorum pedibus; ne aliqua seculari macula vel delectatione inficeretur, deprecatus est ut orarent : nam Psalmus vel sancta meditatio, foris dum esset, raro aut numquam defuit : cetera quæque parvipendit, ista nunquam neglexit. In Monasterio vero nullus eum unquam de solio surgere vel ambulare, nisi ordinate, viderat ; Numquam se juvenum vel sodalium jocis immiscuit ; sed ipsis jocantibus, quia extrema gaudii luctus occuparet, sæpius proclamavit. Sed nec illius præcepti [fuit] obliviosus auditor ; In omnibus operibus tuis memorare novissima tua, et in æternum non peccabis. Fuit idem in omni mansuetudine omnibus subditus, et ad serviendum promptissimus : et jam Domini sui factus imitator, qui ad filium Reguli non ivit, ad servum Centurionis ire paratus fuit ; cellæ infirmorum frequentius interesse, quam cum sanis conversari studuit. Quos blande consolatus, ne ipsam infirmitatem inaniter, sed ad suorum veniam peccatorum provenisse sperarent, fideliter monuit. Sordes autem et fœtores infirmantium ita familiariter et delectabiliter passus est, quod non fœtoris, sed dulcissimi odoris redolentiam eum sensisse putares.

EX EKKEHARDUM. — Eccli. 7, 15 — *infirmis humiliter ministrat,*

B 9 Præposituras vero et decanias aut alicujus ordinis officium seu prælationem numquam concupivit, dicens prælationem sæpius superbiam, jactantiam, arrogantiam, discursus et multiloquia comitari ; et huic sine crimine interesse, non humanæ virtutis, sed divinæ donationis fore. Ipsis tamen compassus, non transgredientes dure aut strenue arguit, sed eos priorem sibi requiem fletibus et precibus exposcere diligentius rogavit. Prælationes enim aliquando ex virtutibus, quandoque etiam ex vitiis, ad majorem ipsorum damnationem, occulto Dei judicio provenire contestatus est. Mulierum quoque colloquia, quasi certos tentatoris laqueos, fugit ; a forma ipsarum, etiam consanguinitatis catena conjunctarum, oculos dimovit, dicens cum Psalmista : Averte oculos meos ne videant vanitatem : in via tua vivifica me. Castitatis videlicet et cordis munditiæ tam arduus sectator et amator* exstitit, prout ipse sæpius ad exemplum cum sociis confabulabatur, ut agni vestigia immaculatus sequi posset. Numquam præstigiis aliquarum feminarum vel dæmonum instinctu [superatus] imaginationi consensit, ut ullo fornicationis genere se pollueret ; sed mentem suam sub tali cautela servabat, ut juxta beati Job exemplum, nec quidem cogitaret de virgine. C Si quos etiam sermones blæsos aut risui aptos proloqui audierat, illis, quia de omni verbo otioso reddituri essent rationem, caritatis amator prædixit.

prælaturas fugit, — *castitatem sollicite servat,* — Ps. 118, 37

ANNOTATA.

a *Utraque editio*, ut scripta in continenti, comperi *fortasse* in commentariis.

b *Helvetia hodierna strictius accepta, ut a Valesiis Grisonibusque distincta, in quatuor pagos ab occidente in Orientem dividitur* Wiflis purgergow, Argow, Zurichgow *et* Turgow : *quorum hic orientalior Constantiensi Episcopo et S. Galli Abbati subjiciebatur. Nomen ab antiquis* Tigurinis, *quorum urbis præcipua* Tigurum *vulgo* Zurich, *putant aliqui declinatum : sed cum totam hanc regionem* Thur *fluvius irriget, non aliunde petenda est ratio nominis. Est autem Teutonica antiqua lingua* au *sive* ou *pratum pascuum, unde* gou *sive* gau, *quasi* gheau, *pascuosa regio, sicut ex* hem, hom, *quod significat domum, fit* ghem, ghom, *villa plures domos complexa : et sicut hoc in villarum nominibus componendis apud Teutones usitatissimum, ita istud in nominibus regionum.*

c *Nunc* Elgow, *proximus Kiburgo vicus, distans a* D *S. Galli monasterio. P. M. circiter* 30.

d *Addebatur* Nam de Carolorum genere et Saxonum antiquorum, de quibus illo in tempore Imperatores Ottones orti sunt, erat parentum ejus prosapia : *quod merum esse glossema interpolatoris multimodis persuademur, et ut tale expungimus : caussam non exponimus, quia eam in singulis pene verbis lector eruditus per se inveniet.*

e Notkerus, Notherus, Notgerus *pro varia dialecto mollius asperiusve pronuntiatur ; nobis* Not-ghere *significat desiderium vel desiderantem rerum necessariarum : in quo nomine sic accepto moderati animi omen eximitur, ad quod auctor hic allusit : alias alia quoque posset nominis ratio dari.*

f *Goldasti judicio ex margine in contextum irrepserunt, quæ delevimus, hæc sequentia.* Processu etiam temporis postea eorum pene omnis substantia collata est huic monasterio.

g *Hedipanus in Chronico ad annum* 841, Chrimaldus Abbas constituitur : *ad annum vero* 871, Grimaldus Abba obiit, et Harthmuotus ei successit.

h *Strictius sumenda hæc vox, non quasi juxta Canones electum significet, sed prout etiam hodie* Canonici, *id est, Clerici seculares distinguuntur a monachis : ut non ex his sed ex illis Grimaldus assumptus fuerit. Patet hoc ex pluribus hujus Vitæ locis, et nominatim infra num.* 23 *ubi Bernardus Abbas prævidens futurum ut Salomon post se constitueretur, suasit eum ad monachatum admitti, quatenus,* Si acciderit, quod veremur, ut iterum Canonico subdamur, noster tamen sit Frater et monachus. E

i Directus est, *inquit textus sacer*, Spiritus Domini a die illa *(suæ scilicet unctionis, jussu Dei factæ a Samuele)* in David *adhuc puero* et deinceps.

k *Plane præter rationem contextus, inseruit huic loco Interpolator mentionem de tribus Notkeris, magna cum rerum ac temporum confusione : nam Notkerus Abbas, et avunculus ejus Notkerus Physicus, ambo anno* 981 *mortui tempore Ottonum, in unam conflantur personam ; et S. Notkero finguntur coævi fuisse integro seculo juniores. Quare hæc omisimus.*

CAPUT II.

S. *Notkeri et sociorum sub Marcello magistro profectus, disciplinæ Sangallensis commendatio.*

Narrando sive laudando viri sanctissimi Notkeri F Balbuli gesta, laudes sociorum ejus minime queo reticere : ideoque parcendum est mihi, si necessitate compulsus, plectro linguæ a latere tangam cordam, qua resonent laude digna virtutum facta vel dicta dulcissimi viri sodalium, huic operi inserenda. Cum beati viri mens, micis de magna mensa sanctæ Scripturæ cadentibus saturata, cum sodalibus Raperto et Tutilone æque Monachis, sub Ysone Magistro hoc in tempore litteratissimo, artium liberalium subtilitates, non pro gloria seu favore seculari, sed pro utilitate sanctæ Dei Ecclesiæ, admodum satis edocta esset, et in divinis non mediocriter * prælibuta fuisset ; tamen cupiens amplius imbui, postulavit in fide, nihil hæsitans, Spiritum sanctum, qui eum ab infantia repleverat, qui ubi vult spirat, ut ejus desiderium compleat. Nam sicut terræ arenti serotinum imbrem, quo infundatur ut germinet, mittit ; ita mox quemdam Episcopum Scottigenam, nomine Marcum, Dominus misit ad cellam sancti Galli. Qui rediens a Roma repatriare volens, Gallum tamquam compatriotam suum visitat : cui comitabatur filius sororis, Mœngal nomine : postea a nostris Marcellus diminutive a Marco avunculo ejus est vocatus. Hic erat in divinis et humanis scripturis eruditissimus, cujus doctrinis

Profectus majoris cu(m) idus Notkerus, — * al. Prælibata adepta — *et Marcelli hospitis doctrina captus,*

A doctrinis beati viri Notkeri sitibundum cor infusum refocillatum est. Cumque a fratribus honorifice, sicut Episcopum decuit, susciperentur; cognita beatus vir Notkerus scientia supradicti Marcelli, cucurrit subito ac preces Domino fudit, * obnixius cum lacrymis oravit et ut eis voluntatem ibi morandi ob meritum S. Galli daret, petiit: qui statim exauditus est. Itaque tantum desiderium loci et regularis vitæ utrumque, Spiritus sancti gratia id operante, cœperat; ut si abire etiam cogerentur, ipsi quantum viribus prævalerent, stare repugnarent.

* al. obnoxius Deum exorat ut is ibi manere velit,

11 Quid plura? Rogatur Episcopus cum sociis loco nostro aliquandiu stare, allecto nepote; diuque secum deliberantes, tamen tandem consensit remanere Episcopus, cum nepote et paucis suæ linguæ apparitoribus. Ceteris igitur repatriantibus, stola indutus abeuntes benedixit, et cum multis lacrymis utrimque discessum est. Traduntur post breve tempus Marcello scholæ claustri cum beato Notkero Balbulo et ceteris monachici habitus pueris: exteriores vero, id est canonicæ, Ysoni, cum Salomone et ejus comparibus. Iste Salomon quis vel qualis fuerit in sequentibus dicemus. Marcello vero præsidente, mentes discipulorum Notkeri, Raperti, Tutilonis, aliorumque, septem liberalium artium scientia adplene imbuit. Musicæ autem jocundissimæ artis diligentius hi tres præ ceteris animum apposuerunt, sed præ omnibus sanctus Notkerus: quæ cum ceteris artibus sit naturalior, et quamvis difficilius apprehensa, usu quidem sit commodior ac suavior, tantum in ea demum prævaluerunt, quantum in singularum operibus quæ jam ante tetigimus aliarum sex artium. Tres isti discipuli Marcelli, Notkerus balbulus, Rapertus, Tutilo, ita unanimes in omni familiaritate, virtutum honestate, et morum conversatione erant, ut esset eis cor unum, et anima una esset. Individui in amore fraternæ caritatis, et sicut mater unicum filium, ita amabiles in vita sua dilexerunt se, et cum morte sint separati, in regno tamen Christi in unum sunt congregati: quamvis votis essent unicordes in fraterna caritate, natura tamen, ut fit, erant dissimiles. Quantum autem vir Domini Notkerus cum sociis in arte musica profecerit, subsequentia declarabunt.

sub eoque cum Ratperto et Tutilone

B

Musicam perdiscit.

12 Dum more sapientissimi Salomonis, secundum institutum Regis David patris ejus, in domo Domini propter compunctiones musicæ dulcedinis, beatus Papa Gregorius (ut scribit *a* de eo Joannes Sedis Romanæ Archidiaconus) Antiphonarium *b* centonem studiosissimus nimis utiliter compilasset, scholam etiam Cantorum, quæ hactenus eisdem institutionibus in sancta Romana Ecclesia modulatur, constituit. Hujus ergo modulationis dulcedinem, inter alias Europæ gentes, Germani seu Galli sive Alemanni discere crebroque rediscere potuerunt; incorruptam vero, tam levitate animi, qua nonnulla de proprio Gregorianis cantibus miscuerunt, quam feritate quoque naturali, minime servavere. Alpina siquidem corpora, vocum suarum tonitruis altisone perstrepentia, susceptæ modulationis dulcedinem proprie non resultant: quia bibuli gutturis barbara grossitas dum inflexionibus et repercussionibus et diaphoniarum diphthongis mitem nititur edere cantilenam, naturali quodam fragore, quasi plaustra per gradus confuse sonantia, rigidas voces jactat; sicque audientium animos, quos mulcere debuerant, tales, exasperando magis ac obstrependo, conturbant *c* [Ejusmodi gens, si forsan desunt bona naturalia; vel si nolunt aut non possunt bonum modum adipisci, statim despiciunt, et incidunt in illam sententiam, Stulti contemnunt sapientiæ doctrinam; et cum sint incompositi moribus, et incompta voce,

Cantum Gregorianum, *a* *b* C

c a cujus proprietate Transmontani deflexerant

magistri tamen et rectores, propter alicujus quem arrogant sibi religionis intuitum, volunt videri; et non solummodo ipsi non percipiunt, verum etiam alios impediunt, ut non percipiant, modulaminis dulcedinem et intellectus. [Hinc est quod hujus Gregorii tempore, cum Augustino, tunc Britanniam adeunte, per Occidentem quoque Romanæ institutionis cantores dispersi, barbaros insigniter docuerunt. Quibus defunctis, Occidentales Ecclesiæ subito susceptum modulationis organum vitiarunt. *d* Iterum [ergo] Joannes quidam Romanus cantor, cum Theodoro æque Romano sed Eboraci Archiepiscopo, per Gallias in Britannias a Vitaliano Papa destinatur: qui circumquaque positarum Ecclesiarum filios ad pristinam cantilenæ dulcedinem revocans tam per se quam per suos discipulos, multis annis Romanæ doctrinæ regulam servavit: sed his defunctis statim deviaverunt. [Hic est ille Vitalianus Præsul, cujus adhuc cantum quando Apostolicus celebrat, quidam qui dicuntur Vitaliani, solent edere in præsentia ejus.]

D EX EKKEHARDO. *d*

13 Interea Carolus, qui dicebatur Magnus, Rex Francorum, cum esset Romæ, offensus dissonantia Romani et Gallicani cantus (cum Gallorum procacitas *e* a Romanis cantum quibusdam næniis argumentaretur esse corruptum, Romanique e diverso authenticum antiphonarium probabiliter ostentarent) interrogasse fertur, quis inter rivum et fontem limpidiorem aquam conservare solet? Respondentibus fontem, prudenter adjecit: Ergo et nos, qui de rivo corruptam lympham hactenus bibimus, ad perennis fontis necesse est fluenta principalia recurramus. Mox itaque duos suorum industrios Clericos Adriano Papæ dereliquit; hisque satis eleganter eruditis, Metensem Ecclesiam ad suavitatem modulationis pristinæ revocavit, per quam totam Galliam correxit. Sed cum post aliqua tempora, defunctis his, qui Romæ educati fuerant, cantum Gallicanarum Ecclesiarum a Metensi discrepare prudentissimus Regum vidisset, ac unumquemque ab alterutro vitiatum cantum jactantem adverteret: Iterum, inquit, redeamus ad fontem. Fuit interim in maximo desiderio Prælatis S. Galli *f* aliisque magistris ibi degentibus, ut cantum secundum authenticum Antiphonarium regerent, et melodias Romano more tenerent. Qualiter autem ista prosecuti sunt intimare curabimus posteris. Mittens ergo denuo Imperator Carolus Romam, ad Adrianum Papam, rogat ut ei iterum mittat duos Romanos, cantuum gnaros, in Franciam. Tunc Papa regiis precibus annuens, juxta petitionem suam secundo duos mittit, cum authenticis Antiphonariis, et [libris de] septem liberalibus artibus: quorum judicio Imperator omnes corrupisse dulcedinem Romani cantus, levitate quadam, cognovit. Vocabatur unus eorum Petrus, et alter Romanus, cantuum et septem liberalium artium paginis satis admodum imbuti, et Metensem Ecclesiam, ut priores, adibant. Qui cum in Septimo *g* lacuque Cumano aere Romanis contrario quaterentur; Romanus febre correptus, vix ad nos usque pervenire potuit; Antiphonarium vero secum, Petro renitente, vellet nollet; cum duos haberent unum sancto Gallo attulit. In brevi autem tempore, Domino se juvante, convaluit Romanus de febre. Petrus quidem pergit ad Imperatorem, qui comperto de Romano, mittit celerem nuntium, qui eum, si convalesceret, nobiscum stare nosque instruere juberet. Quod ille quidem Patrum hospitalitati regratiando libentissime fecit, *h* Quatuor, inquiens, mercedes, vos sancti Domini, in me uno acquisistis: hospes erat, et in me eum collegistis: infirmus, et visitastis: esurivit, et dedistis mihi in eo manducare: sitivit et dedistis mihi in eo bibere. Deinde uterque fama volante studium alter alterius cum audisset, æmulabantur

Carolus M. curat restitui E *e*

f duobus cantoribus Roma petitis

F

quorum unus Metis *g*

h alter in cœnobio S. Galli.

pro

a Ekkehardo.

A pro laude et gloria, naturali gentis suæ more, uter alterum transcenderet. Memoria dignum est quantum hac æmulatione uterque locus profecerit, et non solum in cantu, sed et in ceteris doctrinis excreverit.

modulos componunt,

i

** al. quibus*

14 Fecerat quidem Petrus ibi jubilos ad Sequentias, quas Metenses vocant: Romanus vero e contra Romane et amœne de suo nobis jubilos modulaverat: quos utique post, sanctus vir Notkerus quibus videmus verbis ligabat; Frigdoræ videlicet et *i* Occidentanæ, quas sic nominabat, * cantibus animatus, [et novos modulos] etiam ipse de suo cogitavit. Romanus autem quasi nostra præ Metensibus extollere fas fuerit, Romanæ Sedis honorem S. Galli cœnobio sic quidem inferre curavit. Erat Romæ instrumentum quoddam et theca, ad reposituram Antiphonarii authentici et publicam omnibus adventantibus inspectionem, quod a cantu dicebatur cantarium. Tale itaque ipse apud nos ad instar illius, circa aram Apostolorum cum authentico quem ipse attulit, exemplato antiphonario locari fecit, in quo usque hodie si quid dissentitur in cantu quasi in speculo, error ejusmodi universus pervidetur atque corrigitur. In ipso quoque primus ille litteras Alphabeti significativas notulis, quibus visum est, susum k aut

k

B jusum, ante aut retro *l* assignare excogitavit: quas postea cuidam Lamperto amice quærenti B. Notkerus Balbulus dilucidavit: [quod in eo contemni non debet] cum et Martianus, quem *m* de Nuptiis miramur, virtutes earum scribere molitus sit. Abinde sumpsit exordium tota fere Europa, et maxime Germania sive Teutonia, secundum modum et formam (sicut in Monasterio sancti Galli viri peritissimi ediderunt, Romanus et Notkerus Balbulus ceterique magistri juxta exemplum authentici Antiphonarii Gregorii correxerunt elegit cantare et hunc ritum modulandi servare quem etiam omnes Usum *n* appellaverunt. Hos itaque supradictos viros secutus Berno monachus S. Galli, postea Abbas *o* Augensis, super hunc Usum Summam valde subtilem scribit ad Episcopum Peregrinum *p* Coloniensem.

l

m

quos Notkerus auxit et illustravit:

n

o

p

15 Quantum cella S. Galli in hoc tempore virtutum auspiciis, ob merita inhabitantium, spiritualibusque disciplinis augeri cœperit, tandemque floruerit, memorari jucundum est. Erat enim Senatus reipublicæ loci illius tunc quidem sanctissimus, ut Adelbero *q* Augustensis Ecclesiæ Antistes testatur. Qui beatus Præsul signa et virtutes S. Galli a pluribus audiens, locum in die festivitatis *r* ejus orandi

cujus tempore monasterii disciplina coram visa

q

r

C gratia adiit, et præsens plura conspiciens; Major est inquit, gratia loci hujus, quam rumor quem audivi. Igitur domum rediens, interrogatus inter cetera aliquando a suis, essetne nobiscum, ut fama vulgavit, religio cum doctrina, severitas cum disciplina? Ceteri, inquit, quid sentiant nescio; quod mihi animo est pronuntio: Unum ego Sanctum, et hunc defunctum, quæsivi: vivos autem, ut vere Fratres fatear, sanctissimos inveni. Doctrinam vero illorum et disciplinam, in virtutum eorum operibus videre est: delectat me enim talium memorari, quos quidem ut iterum videam vix expecto. Oportet ut omnibus modis, meis me juvantibus, præparem, quatenus ad proximum S. Galli diem viros Dei visitans Frater illorum conscriptus fiam, et quantum mihi gratiæ est, caritatem illorum regratier. Venit autem Dei electus ut spoponderat, et magnis donis Fratres et familias exhilaravit.

laudatur a S. Adalberone Ep. Aug.

16 Eodem modo accidit etiam Petrum *s* Veronensem Episcopum inopinatum venire. Hunc ergo Fratres suscipientes, quod melius quidem habebant Evangelium ei offerebant. At ille arbitratus se despici, quoniam famam loci magnam audierat, de vilitate secum fluctuabat libri. Ad Missas argenti calix

s

Petro seu Adalpreto Ep. Veron

proponitur, qui etiam melior habetur: de que etiam D quiddam sinistrum trutinat. Cumque prandio sumptuoso pasceretur, surgens a mensa, Fratrum petit alloquium. Quibus collectis, Bene, ait, Domini, mecum egistis; et ut audivimus sic vidimus; sed pro Evangelio et calice vilibus propositis, manet scrupulum: quamvis sim indignus ac vilis non tamen vilis loci dicor Episcopus. Constanter nobis protestantibus meliora non esse S. Gallo, spiritus hominis quevit. Sumens tandem quosdam Fratrum in partem secreto, locutus est eis: Mittite, inquit, post me Veronam, sex quos habetis fidissimos viatores; qui bini et bini, per tres vias, quæ hinc illo ducunt, mihi adveniant: singillatim tamen se mihi bini et bini ostendant: ac pollice in manum recurvo eleemosynam petant. Quos ego ut alios soleo, in penetral meum, solus solos, coram meis inducam et vestiam; aurum autem, cujus æquipondium *t* vobis do, cruribus eorum fasciolis circumligabo, et dimittam eos, ut ad vos eodem artificio, quo venerant, fortuna comite redeant. Factum est, ut largitor acutus docuit. allatum est S. Gallo et Fratribus ejus grave pondus auri Veronensis, et concordat pondus æquipondio. Quid ergo? De auro Petri fit calix fit capsa, fit cavea Evangelii, omnia pretiosissimis E gemmis ornata.

t

17 Simili modo *u* Landeolus vir sanctus *x* Darviensis Episcopus: huic Suevus et nobilis erat, et apud S. Gallum educatus et doctus: qui etiam multa dona contulit cœnobio ejus et Fratribus. Igitur Episcopus factus, Romam sæpius adire solebat; sed tandem aliquando rediens a Roma Gallum suum et Fratres visitare cupiens, Italici aeris vitio febre correptus, vix ad nos usque pervenire prævaluit. Qui sciens supervenisse sibi vitæ præsentis finem, vocatis ad se Abbate ac Fratribus, coram eis diem ultimum clausit, ac nobili obitu transiit, et cum omni honore in Ecclesia S. Petri corpus ejus est humatum. Ad cujus tumbam sæpe infirmi, meritis ipsius sanitatem adepti sunt. Hæc sint pro gloria domus scripta, in qua tales Sancti habitabant, quos venerint ab Oriente et Occcidente æmulari Pontifices regionum et Principes terrarum, sed ad propositum revertamur.

u x

et Landeolo Ep. Tarbensi

ANNOTATA.

a *L. 2 cap. 6 unde hæc ad longum descripta quæ Ekkehardus in libro 2 de Casibus monasterii cap. 4* F *(de Hartmanno sub an. 922 Abbate, accurati cantus studiosissimo, et S. Notkeri coævo ac familiari agens) ita brevius descripsit.* Karolus Imperator cognomine magnus, cum esset Romæ, ecclesias Cisalpinas videns Romanæ ecclesiæ multimodis in cantu (ut et Joannes scribit) dissonare; rogat Adrianum Papam tunc quidem secundo (cum defuncti essent quos ante Gregorius miserat) ut iterum mittat Romanos cantuum gnaros in Franciam. Mittuntur secundum Regis petitionem Petrus et Romanus, et cantuum et septem liberalium artium paginis admodum imbuti, Metensem ecclesiam, ut priores, adituri. Qui cum in Septimo, etc. *verbotenus ex citato libro ut sequuntur transcripta et emendanda.*

b *Titulus præcitati ex Joanne Diacono capitis in omnibus MSS. hic est* Antephonarium centonizans (*id est ex plurium egregiorum musicorum compositionibus in unum colligens*) cantorum constituit scholam. *Nihil igitur caussæ est cur pro* centone *legi* cantum *Goldastus velit; cum fuerit hoc Gregoriani Antiphonarii nomen.*

c *Quæ [ ] inclusimus non sunt Joannis Diaconi verba sed a Vitæ hujus compilatore eisdem interjiciuntur.*

d *Reliqua hujus numeri non habuisset suspecta Goldastus, velut huic Vitæ interspersa ab alio, si ipsum*

Joannis

A *Joannis Diaconi textum consuluisset, ubi hæc eadem leguntur præter ultimas duas lineas.*

e *Qui hæc transcripserat e Joanne Diacono, non advertens quo referentur pronomina* Nostrates *et* nostri, *ipsa immutata reliquerat : nos, ex mente auctoris eos qui intelligi debent* Romanos *expressimus.*

f *Addiderat interpolator* et B. Notkero ; *quod alieno tempore insertum expungimus.*

g *Imo* Sexto, *Insubriæ oppido ad lacum Verbanum vulgo Majorem : huc enim illas Roma Metas recta ducebat via, interque Verbanum ac Comanum lacum tenendum erat iter per Helvetiam. Suspicamur Goldastum, qui in libro de casibus monasterii, pro* Sectune *(quod sua ei exhibebant MSS.) notarat ad marginem legendum esse* Septimum, *hujus vitæ perversa lectione adductum, ut hoc notaret : cum e contra* Sectune *a* Sextum, *vero nomine, minus discedat. Itali* Sesto *dicunt.*

h *Nescio quo modo aut sensu irrepserint hæc verba,* Deinde nuntius subintulit verba Caroli ad congregationem, *nisi aliquid excidit quod sensum faciebat : cum autem absint a loco unde acceptum hoc caput, maluimus ea omittere.*

i Frigdorarum originem a Græcis, Occidentanarum a Latinis esse vel ipsa nomina faciunt fidem,
B *inquit, in sua adhuc locum erudita observatione Goldastus :* nam Frigdora, constant ex modis quos Græci appellant Phrygium et Dorium : Occidentanæ videntur mutatis Græcæ ecclesiæ modis a B. Ambrosio inventæ et a B. Gregorio in Occidentali Ecclesia institutæ. *Ita ille.*

k *Anonymus Sangallensis, in libro de modo psallendi apud Goldastum, cavet, ne quis audiatur* voce præsumptiori vel altiori, remissiori aut graviore, id est susum vel jusum *cantare quam alii. Dubitat interim Goldastus an non debeat scribi* sursum vel versum, *sed recte inter se opponuntur* sursum ac versum ; *bene autem* sursum ac deorsum *: Sed quæ Italis etiam hodie* suso e giuso *dicuntur. Olim Franci, et adhuc Walones nostri dicunt* sus et jus, *vocali longa et finali* s *in concursu consonantium absorbendo. Canisius mutato textu MS.* sursum aut deorsum *posuit. In Translata, S. Sebastiani* 20 *Jan. num.* 76 modo josum nunc sursum *raptari quid dicitur.* Augustinus *sæpius* jusum *habet, ut ibi notatur.*

l *Ita sæpe notata vidimus responsoria post lectiones in Lectionariis antiquis; habebatque hic notandi modus eam commoditatem, quod tota ratio musices, quæ Gregorianis neumatis (ut vocabant) signata ingens occupasset*
C *membranæ spatium, haberi poterat designata supra communis formæ scripturam; lineis duntaxat paulo laxius scriptis ad istorum signorum interpositionem; quomodo nunc poeseos tironibus syllabarum quantitates et metri formam inter versus notamus.*

m Martianus *cognomento* Capella, *vir Proconsularis, de quo Gregorius Turon lib.* 10 *Historiæ Franciæ sic loquitur,* Quod si te Martianus noster libris septem erudiit, id est si te grammaticis docuit legere, in dialecticis altercationum propositiones advertere, in rhetroicis genera metrorum agnoscere, in geometricis terrarum linearumque mensuras colligere, in astrologicis cursus siderum contemplari, in arithmeticis numerorum partes colligere, in harmoniis sonorum modulationes suavium accentuum carminibus concrepare. *Extant etiam nunc hi libri de septem artibus liberalibus, uti et novem alii* de nuptiis Philologiæ et Mercurii. *Potuit suum Martianum Gregorius dicere, sicut suum Quintilianum appellant rhetores, Aristotelem dialectici : adeoque nihil obstat quo minus Carthaginensis, ut de se indicat, habeatur.*

n *Quid sit* Usus *in cantu, præclare explicat Hugonis Reutlingensis interpres, seculi* 14 *scriptor, in proœmio apud Goldastum his verbis.* S. Gregorius... Antiphonarium et Graduale... colligit, et neumavit seu notavit : processu autem temporis quidam Alemanni et D
præcipue Canonici Ordinis S. Benedicti, qui cantum musicalem, non solum ex arte, verum etiam ex usu et consuetudine, perfecte et cordetenus didicerant, ipsum omissis clavibus et lineis, quæ in neuma seu nota musicali requiruntur, simpliciter in libris eorum notare cœperunt, et sic decantaverunt deinde juniores, et suos discipulos sine arte, ex frequenti usu et ex magna consuetudine, cantum informavere : qui cantus sic per consuetudinem doctus, non musica, sed usus est denominatus : in quo tamen discipuli a doctoribus et doctores a discipulis multipliciter discrepare cœperunt : ex qua discrepantia et artis ignorantia usus dictus est confusus : quo spreto nunc fere omnes Alemanni ad veram artem musicæ revertuntur. *Hæc ille, cum necdum musica in choralem et figuralem, ut nunc se habet, esset distincta.*

o *Hinc Bruschium et eum secutos Sammarthanos corrigas, qui monachum Prumiensem faciunt : tutius eum credemus anno* 1048 *esse mortuum. Trithemius ejus opera enumerat :* imprimis libros duos de musica seu tonis ad Piligrinum, *qui adhuc in MSS. latent, Trithemio visi.* E

p *Successit hic an.* 1021 *S. Heriberto, cujus vitam dedimus* 16 *Martii.*

q *Sanctis adscriptus ab Hugone Mainardo et Bucelino ad* 12 *Junii, creatus est Episcopus secundum Bruschium anno* 904.

r *Scilicet* 16 *Octobris.*

s *Ante an.* 1290 *nullum habuere Veronenses Episcopum* Petrum ; *et accuratum esse catalogum Præsulum quos nono seculo exeunte et decimo ineunte referunt ejus urbis historici, demonstrant diplomata ab Ughello tom.* 5. *Italiæ sacræ relata : quare vehementer impellor, ut* Adalberti *seu* Adalperti *vel* Adalpreti, *nomen minus integre aut scriptum aut memoria retentum, credam dedisse occasionem erroris. Sedebat is an.* 891 *et an.* 926 *adhuc videtur fuisse in vivis, Notherio in Coadjutorem et successorem assumpto, nisi malis sese Episcopatu in favorem Notherii abdicasse.*

t *Ad hoc scilicet, ut si sibi aliquid reservare niterentur, prodi possent indicio ponderis. Sed cur tanta cum cautela? Credo ob bella quibus sub Berengario Rege vexabatur Italia, quæ demum eo miserum compulere, ut cum maximo totius regionis damno Hungaros in subsidium evocarit, anno* 919.

u *Murerus* Landolum *vocat, et an.* 878 *mortuum notat, eique ut Beato diem signat* 31 *Januarii : nos de* F
eo nihil reperimus.

x *Est* Derbia *olim* Derventio *Angliæ oppidum non ignobile, sed nusquam memoratur Sedem habuisse Episcopalem; et ut habuisset, quomodo ad eam tali seculo pervenisset homo Suevus? Murerus* Landeolum *facit Treverensem Archiepiscopum : sed repugnant omnes Trevirensium annales, nullum talem Episcopum agnoscentes. Crediderim* Tarbiensem *seu potius* Tarbensem *legi debere, quæ antiquitus hodieque est civitas Episcopalis in Aquitania, nota jam inde ab an.* 506, *quando Concilio Agathensi subscripsit Episcopi Apri nomine Ingenuus Presbyter. Latent antiquiorum Episcoporum nomina pleraque quibus hunc Landeolum, Tarbensibus nunc ignotum, accenseas licet.*

CAPUT III.

Superbus Notkeri tentator punitur. Salomon fit monachus ac deinde Abbas.

Scriptum est, Thesaurus occulus et sapientia abscondita, quæ utilitas in utrisque? Sanctitas viri perfecti ignota, sic est quasi Sol in nocte sub nube, nulli lucet. Ideo veritatis voce docemur, ut lumen sanctitatis non sub modio, sed super candelabrum sistamus

Eccl. 20, 32

Spiritu Dei plenus Notkerus,

Mat. 5, 25

Ex Ekkehardo.

A sistamus ut omnibus qui in domo sunt rutilet, et civitas supra montem posita non obnubiletur latebris ignorantiæ. Licet signa non sint fidelium, sed infidelium: tamen Christus Dei filius dilectum famulum suum Notkerum, prophetiæ spiritu coronavit, per quem signis quam plurimis, ut sancti viri bonitas innotesceret, mirabiliter donavit. Enimvero in Spiritu Dei, multa bonis et malis aut fortunia prædixit aut infortunia: nam his qui, ut Apostolus Paulus ait, filios Dei Spiritu Dei aguntur, data est potestas fieri, sicut Joannes asserit. Tales etiam aliquando signa ex potestate faciunt, velut Petrus qui Tabitam mortuam, suscitavit orando Ananiam vero et Saphyram increpando morti tradidit: ita beatus iste, unum superbe disquirendo puniens, dejecit; alterum per fatuam stultitiam in mortem lapsum, a pœnis inferni, ad perpetuam vitam precibus revocavit, de qua in sequentibus dicemus. Carolus *a* Imperator, qui multis bonis ditaverat locum S. Galli, ipse per se hebdomada S. Othmari propositor et pincerna fuit. Eo ergo tempore, ut more solito sæpius ibi commanebat, Fratres lætificaturus, ad prædictum Monasterium venit; et per triduum ibidem caritative moratus, B profundissimis Scripturarum quæstionibus apud sanctum virum Notkerum *b* se exercitavit: quem quidam Capellanus suus elatæ mentis comitatus est. Sed Deus, qui arrogantes deponit, mitibus autem dat gratiam, in hoc ostendit quantum sit justos despicere, eosque odisse, et (quod proprie est sancti Spiritus blasphemia, quæ nec hic remittitur neque in futuro) virtutibus eorum detrahere.

Rom. 8, 14
Joa. 1, 12
a a Capellano Imperatoris
b

19 Is ergo cum audisset Regem se interrogando et quærendo exercere, ipsumque dulcissimi sancti patris Notkeri responsionibus certificatum; insufflavit sathanas in cor ejus, ut sapientiæ, justitiæ et humilitati sancti viri invidens (sicut semper superbi humilibus adversantur) cœperit illudere, torquere et contemnere. Et cum per ecclesiam secum hæc omnia cogitando vellet transire, virum Dei, psalterio ut solebat assidentem, prætereuns conspexit: agnitoque quod is esset, qui Imperatori Carolo plura quærenti pridie quæsita resolverat, comitantibus ait; Ecce, inquam, iste est, quo neminem in regno Caroli aiunt esse doctiorem: sed si vultis, ego illum tam præcellentissime doctum ad irrisionem vobis tentabo; et quod tantæ famæ vir solvere omnino nesciat, interrogabo. Illis vero ut hoc faceret curiose rogantibus, accedunt pariter et salutant eum. Humilis ille assurgens, ipsorum adventum miratus, C quid petant aut quid velint requirit. At hic infelix, de quo præfati sumus; Scurus, inquit, homo doctissime, omnium artium profunditates te ex studio scire, cœlestia vero secreta ex sanctæ vitæ contenplatione omnia nosse: quid autem nunc jam Deus in cœlis faciat, si nosti, a te cupimus audire. Tunc Sanctus, promissionibus Domini certus, dicentis; Nolite cogitare quomodo aut quid loquamini; Spiritu sancto per os ejus respondente, Scio, inquit, scio, et optime scio: nunc enim facit, quod semper facit, utique et tibi quam mox in brevi facturus est; exàltat humiles, et humiliat superbos. Quod sanctum virum non voto maledicentis aut vindictæ dixisse, sed officio prophetantis, ipse propheticus spiritus, qui malevolam animam non ingreditur, probat.

contemptim interrogatus quid ageret Deus?

20 Abibat tentator ille et irrisor, a suis magis irrisus, parvipendens, quid sibi futurum prædixisset. Quid plura? Sonant continue campanæ ad concursum et laudes Cæsaris recessuri. Arripit ille, infelix futurus, labarum suum, eo die ordine suo Dominum antecedente; et equo superbe invectus, ante portam civitatis offendens cecidit; et misere in facie collisus, crus confregit. Committitur novo Abbati nomine *c* Bernardo procurandus. Mox accurrunt Fratres, prostratum sublevant, claustro inferunt, diversis fomen- D tis, ut crus ejus coaguletur atque ut uniretur, laborant. Sed cum nihil suas artes profecisse viderent, comperto tamdem Fratres beati viri Notkeri præsagio, hortantur ut viri Dei si se invisere dignetur, absolutionem, et tanti Patris benedictionem sibi petere non negligat. Quod cum ille, ut semper perversæ mentis fuit, despective de Notkero audiret, et nihil sibi mali ejusdem Patris vaticinio contigisse proclamaret, coagulari illa fractura nullis fomentis, nullis adunari valuit ligamentis. Cum ergo continuo dolore diu cruciaretur, tandem in se reversus recogitabat, qualiter tentaverit virum Dei. Media itaque nocte supplicat Fratres, ut famulum Dei ad se venire, benedictionem ei impositurum deprecarentur. Qui statim jussa complentes, concite Sanctum Dei accersierunt, miserati suam passionem et clamores. At ille veniens, quid velit inquirit. Tunc ille, Pater sancte, peccavi in Deum et in te, tentando te: rogo ergo ignosce mihi, et tange crus meum, et spero sanari. Qui cum crus contrectasset, confestim combullire sensit illud, ac subito coagulatum et unitum est; ita ut ipse infirmus paucis diebus pristinæ sanitati restitueretur, meritis sancti viri; et verbis ejus E correptus, ne amplius superbiret, severe didicit de cetero humilia sentire, et quomodo Deus superbos humiliaret: humiliatus autem mente et corpore sanatus, ad sua cum gaudio remeavit.

illi mox tibia frangitur,
c
nec nisi S. benedicente sanatur.

21 Temporibus prædicti Grimaldi Canonici Abbatis, et Harmoti *d* ejus Conabbatis, Salomonis parentes cum essent clari *e* et illustres ipsum Ysoni S. Galli monacho, tunc temporis doctori nominatissimo, tradunt erudiendum, et clericatui initiandum. Quem apprime, ut aiunt, ipse erudierat, sed et Notkeri balbuli, Raperti, Tutilonis et Hartmanni commonachorum statui prætulerat, et delicatius quasi Canonicum educaverat. Creverant inde clandestinæ inter summæ indolis condiscipulos invidiæ; et cum liberales essent genere et ingenio, ut ea ætas solet, æquanimiter non ferebant alienum sibi, qui Fratres forent, præferri; et qui natalibus essent pares, doctrinarum profectibus ab illo præiri. Defunguntur Salomonis adhuc pueri parentes, et ipse hæres effectus, scholisque ablatus, jam adolescens petiit Frater fieri conscriptus, quod et consecutus est. Grimaldus Abbas, qui erat Archicapellanus, eum sibi suffecerat, et eo juvante fit Archicapellanus Ludovici Pii *f* cujus singulari gratia sic potitus in brevi, est, ut adhuc Canonicus primo Elewangis, *g* post etiam Campidonensibus *h* præficeretur. Tandem Hattone *i* Archiepiscopo Maguntino favente, pluribus locis Abbas præponitur. Locum vero S. Galli præ omni- F bus diligebat, unde tradidit de prædiis suis, ut mansio ei fieret, dum crebro ab aula veniens Abbati et familiæ non esset onerosus. Claustrum etiam, quia potens erat, absque duce, et (quod magnæ confusionis tunc erat et est) lineus diatim introiit; propter quod ab æmulis suis murmura surgunt, ipso ignaro. Nam cum uni pellitium vellet dare, Pellitium (ait ille) tuum optime appretiabor; duas cucullas habeo, quarum tibi unam, ut claustrum eo decentius nobiscum in ea introeas, induendam contrado. Et ille; Eia (inquit) hæc utique Tutilo et Rapertus, vel alii invidi mei in ore tuo posuerant. Recessit homo artificiosus, ratione simplici quasi devictus, reputans hominem tanti meriti non nisi in Spiritu Dei sibi talia prolocutum: et deinceps abstinuit, absque aliquo Patrum, ut moris est, præduce, claustrum introire manifeste.

d
e
Salomon sub Ysone educatus in Clericum,
f
g
h
i
exindeque pio addictus loco,

22 Itaque ingreditur clam penetralia claustri nostri bonus fur noctibus, nudipedes, *k* cappaque uti Fratrum unus putaretur, indutus. Senserant illum prædicti sex sodales, Notkerus, Rapertus et Tutilo, sed

k

A sed sanctam fraudem texerant. Nimis (aiunt) insolens est quemquam monachi habitu præter nos intrare intima, maxime noctibus. Initur consilium, et constituuntur duo vigiles, qui observent incessum ejus. Ingreditur iterum ille, sicut fur in nocte. Senserat hunc Rutkerus senior, qui prævenerat vigilias matutinas, stans in oratione, cumque vidisset hominem in tenebris, nescivit quis esset, sed agnitus est, cum vigiles approperant cum lumine. Rursum pater ille : Per S. Galli, inquit meritum (sic enim Patres jurabant) hunc in claustro ejus, his horis, non patimur habitum. Tremefactus autem ille ab non ignari hominis verbis (nam eum semper præ oculis habebat, et sibi in his, quæ ad Deum fuerant, ducem et custodem elegerat) Patere me, ait, Pater reverende, oratorium S. Petri ingredi ; ibi postquam oravero, numquam, nisi ut lex loci habet, claustrum intrabo. Te vero juvante et Fratribus, cras precari Abbatem est animus, ut monachico habitu mihi liceat claustrum egredi et ingredi, deforis autem, coram militibus meis et ceteris, canonico, ut soleo, indumento versari. Imo, ait senior, S. Gallus in cor mittat, ut si semel ec induaris, numquam quoad vixeris, nisi solito monachis tempore exuaris.

et noctu claustrum ingredi deprehensus,

petit ad hoc habitum sibi monasticum indulgeri :

B 23 Panditur animus hominis et petitio Abbati, Rudkero adstipulante. Erant tunc in republica nostra senatores, sancti viri et prudentes, qui consuluntur : Hartmannus, consilio magnus, qui Letaniam, *l* Sanctus humili prece, texuit, et melodiam fecerat; Notkerus Balbulus, qui Sequentias, Ratpertus, qui Letaniam, Ardua spes mundi : Tutilo, qui Hodie cantandus, et pleraque alia dictaverat. Fuerunt et alii cœnobitæ S. Galli, viri doctissimi et sanctæ religionis : Hartmannus junior et Waltrannus, aliique quam plures sancti viri, quorum melodiæ ipsi quales fuerint non celant, opera enim illorum multa per Ecclesiam clara extant : qui omnes ab Abbate loqui jussi sunt. Regula nostra (ait Hartmannus) non similitudinem monachi, sed monachum quærit. Notkerus ait, Prætexta hæc qua superindui desiderat, si togam præcederet, non utique displiceret. Rapertus, dixit, Aut hæc in nostros fabricata est machina muros, aut aliquis latet error. Tutilo inquit, Fraternam societatem ei plene concessimus, hanc ei quantum in me est, mi Abba, non denego : si autem lupum ovino vellere quærit induere, per alios quam mei consensum perficiet. Audiens Bernardus Abbas quid suspicarentur in homine : Scio inquit, filii, quid ab illo vereamini; sed existimo melius actum fore C nobiscum si apud nos initiatus monachum se aliquando nostrum faciat, et habitum a sancto Gallo sumat; ne si arte acciderit, quod veremur, ut iterum Canonico subdamur, noster tamen sit frater et Monachus.

l

auditis sententiis ei suadetur

24 Mittitur ad illum Rudkerus cum aliis quibusdam rem suasurus; in processu temporis, Deo dante pollicetur facere quod consulitur, tamen interim propter claustri reverentiam, talis sibi habitus rogat sit licitus. Variis hinc inde Fratrum tractatibus vix tandem conceditur : designatur ei locus, ubi intrans habitum indueret, exiens exueret. Aliquando postea veniens ab aula, inter cetera de muneribus Regis *m* Arnolphi, quæ. S. Gallo se daturum ait; etiam munus valde gloriosum attulit, capsam solide auream, gemmis regaliter inclytam, Reliquiis summis refertam, in modum capellæ formatam, cui simile quidem nihil umquam vidimus. Suadet iterum Rudkerus homini non aurum, sed ipsum, Gallo suo offerre, et se monachum ejus verum tandem perficere. Factum est, ut se magni consilii Angelus hortatus est : Regi datori Arnolpho postquam votum aperuit suum, capsam illam suspendens collo, tunica monachi et cuculla indutus, aram S. Galli, Bernardo Abbate annuente, nudipes adiit, peccata deflens, seculo renuntians, S. Galli monachum se profitetur : quem etiam Abbas, tamquam de D palatio monachum, delicatius tractavit, ac præ ceteris habuit. Post modicum tempus, consiliis hominis cadere non posse republica tota personante, Abbatis sui permisso, Rex eumdem Salomonem iterum in aulam assumpsit, et *n* priorum honorum statibus restituit, tandem quoque et auxit : nam Augensem *o* Abbatiam ei tradidit.

m

ut reipsa monachus fiat :

EX EKKEHARDO. quo impetrato, fit Abbas,

n

o

25 Bernardo per consilium Hattonis Abbatia resignata, idem Salomon substituitur, et locum S. Galli suscepit regendum; quem præ omnibus locis postea aqud Deum et homines amplificare curavit, in thesauris, in ornamentis ex auro et argento gemmisque pretiosis, et Sanctorum Reliquiis, et substantia magna. Cum vero annum et dimidium loco S. Galli præfuisset, tandem Constantiæ est prælatus, et Dei factus Pastor et Episcopus. Erat enim homo fortunatus, prudens consilio, et eloquens, valdeque liberalis. Idem Salomon a Roma Constantiæ attulit Pelagium Martyrem, et ut putatur a Perusio Constantium Episcopum et Martyrem, quibus sarcophagos miro artificio ex auro et gemmis et ebore per manus Tutilonis comparavit. Qui ejus gesta desiderat nosse, librum qui de casibus monasterii scriptus est, legat. *p*

deinde et Episcopus.

p

E

ANNOTATA.

a *Liber de casibus monasterii, unde hæc accepta, numquam nisi* Carolum *simpliciter nominat, neque credimus hujus Vitæ auctorem tam imperitum fuisse ut* Magnum *intellexerit, cum ex ipsis quos præ oculis habebat libris potuerit seriem temporum edoceri : expungimus ergo hic et deinceps semper turpe glossema Interpolatoris inepti.*

b *Similiter quod hic additur,* Nepotem suum; *etsi enim a Carolingis genus ducere Notherum non negemus, vix tamen persuaderi poterimus natum ex Caroli Crassi sorore, aut alio tam propinquo gradu consanguineum, donec id aliquo melioris fidei argumento probetur.*

c *Hepidannus an.* 884, Ex petitione Harthmuoti Abbatis Bernhardus in locum ejus constituitur : *post quem an.* 891 Salomon, *de quo mox,* Abbas constituitur.

d *Hunc a Fratribus electum Coadjutorem ac successorem Grimaldus ipse a Ludovico Pio impetrarat, ut majori cum quiete monasterii, minorique cum invidia monachis ipse Clericus præesset, et amissam in se libertatem per se atque post se Sangallenses recuperarent ; ipseque ab ea cura liber aulam commodius frequentaret: uti narrat Ratpertus c.* 8 *de Casibus monasterii.*

F

e Comites a Ramswag, *inquit, Goldastus* ad sinistram Sintriæ fluminis. *Superest adhuc familia nobilis, sed primum ad titulum Baronum redacta, deinde etiam hoc privata.*

f *Non* Imperatoris, *ut habet ineptum glossema, quod expunximus; sed* Regis Germaniæ, *filii ejus, quem Germani* Pium *quoque dixere, patrem* Imperatorem *vocare soliti. Sic Hepidannus in Chronico an.* 840, Ludovicus Imperator obiit. *Et anno* 876 Ludovicus Pius Rex Germaniæ obiit.

h *De hoc nobili in Suevia monasterio multis egimus,* 17 *Jan. Commentarii ad Acta SS. Tergeminorum prævii num.* 10. *Bucelinus parte* 2 *Germaniæ sacræ Abbatum proponit Catalogum, sed mendosissimum quoad numeros annorum, tam quibus præfuerunt quam quibus electi vel mortui sunt : ut merito judicemus parvi æstimandum, quod in eo Salomon prætermittatur, uti forsitan alii aliqui. Crediderim cessione Lindeberti seu Liudberti, anno* 863 *ad Archiepiscopatum Moguntinum promoti, Salomonem hac Abbatia auctum.*

h *De hoc quoque* 16 *Jun. ad c.* 1 *Vitæ S. Tozzonis egimus : loci Abbates annumerat Bruschius, ex Bruschio Bucelinus : sed nullus in iis Salomoni locus : ut nec hic catalogus fidus haberi possit.*

i *Creatus*

EX EKKEHARDO.

A i *Creatus an.* 981, *mortuus* 913, *qui etiam ipse Elwangensibus per annos* 17 *dicitur a Bruschio præfuisse: quomodo aut quando non divinamus.*

k *Utpote qui per Quadragesimam sese aulæ furatus, sacrum illud tempus ibi agebat in pœnitentia, ut indicat hæc pluribus describens Ekkehardus : unde colligas admodum pium et religiosum fuisse licet sub habitu canonico et in aula viveret. Itaque exorbitanti prorsus exaggeratione supra n.* 18 *dicitur, a morte peccati ad vitam gratiæ precibus S. Notkeri vocatus.*

l *Placet hoc præ Lectione Goldasti : qui omissa voce* Sanctus *(quam putamus esse initium letaniæ hic indicatæ) sic legit :* Qui letaniam, Humili prece, textum et melodiam fecerat : *quasi letania inchoaretur ab his verbis,* Humili prece.

m *Utique anno* 888 *ineunte recens creati ; cujus electioni forte interfuerat Solomon.*

n *Ita corrigo ex libro de casibus, cum hic depravate apud Goldastum legatur,* et priorem hominem statuit. *Canisius,* Priorum honore statuit.

o *An* Richenaw *id est,* Augiam-divitem *in Rheni et lacus Veneti insula, morte Ruthonis seu Rudilonis dicto anno* 888 *vacantem? sed huic in catalogo apud Bucelinum prænominatus Hatto, dicitur successisse. Est*
B *et alia* Augia, major *dicta, infra lacum Brigantium : sed cujus Abbates nusquam habemus recensitos.*

p *Ideo quædam superflua hinc resecuimus : omittimus etiam tamquam ab interpolatore intrusum et nihil pertinens ad S. Notkerum, caput de Conrado Imperatore, quomodo ut Hepidannus ait,* Anno 912, in festivitate S. Stephani ad vesperum, venit ad monasterium S. Galli.

CAPUT IV.

Notkerus Sequentiis scribendis clarescit: item Ratpertus ac Tutilo ejus socii individui.

a Agente Imperatore Cunrado pascha *a* apud Maguntinam civitatem, S. Galli monacho scholas inibi regente, et procurante etiam Cantoris officium; ut
b solitum est, in medio chori *b* imponens, crebro coro-
c d natus, et *c* infulatus, adornatusque *d* pretiosissimis indumentis : cumque manum ille ad modulos Sequentiæ pangendos rite levasset; tres Episcopi, hominis quondam discipuli, Imperatori suo in throno proximi. Ibimus, aiunt, domine Rex, et magistrum in eo quod ipse nos docuit juvabimus. Illo hoc gratum fore dicente, descendentes vestiti Pontificalibus sociantur S. Galli monacho, et inclinantes inclinato, opus
C Dei quod docuit, reverenter cum eo perficiunt. Flebat homo cum gaudio, gratias referens sancto Gallo. Post Missas peractas vix ille, coactus pedes Imperii, ut moris est, petere, auri uncias in eis positas
e sustulit : ad Imperatricem *e* vero ridente Imperatore per vim tractus, et ibi aurum ejus sumpsit e pedibus, Mathilda quoque soror ejus annulum ei in digitum, vellet nollet, inseruit. Hæc idcirco enarravi, ut honorem doctrinæ et disciplinæ, sicut a Spiritu sancto beatus vir Notkerus in secreto cordis sui contemplando didicerat, ad ædificationem audientium proponerem. Nam eamdem disciplinam Angelicam Deus dedit viro suo et sociis suis, per Spiritum sanctum
f suum docere Ecclesiam suam, in jubilis *f* Sequentiarum agendis; ideo, ut reor, ut per intuitum Angelicarum disciplinarum oriatur hominibus mentis devotio; et dilatato corde, mens seipsam transcendat, et spiritalior fiat. Heliseus Propheta, sicut liber Regum narrat, requisitus de verbo Domini, cum se sensisset et spiritum prophetiæ tunc temporis non habere, fecit sibi psaltem adduci, quo psallente statim spiritum propheticum hausit.

Notkeri discipulus coram Rege honoratus :

27 Solet namque, ut plures novimus, dulcis harmonia cor exhilarare, et ei sua gaudia ad memoriam revocare; et quo uniuscujusque animum suus amor D
arctius afficit, eo profundius audita harmonia exteriori affectum tangit, et interiorem illam spiritalem harmoniam ad memoriam reducit; ut audita melodia, audientis animum ad assueta gaudia suffulciat atque levet. Psallendo itaque seu laudando viam Domino paramus, qua ad nos miris quibusdam mysteriorum suorum revelationibus venire desiderat, quando ex magno cordis tripudio in divina præconia jubilamus, et in gratiarum actionem assurgentes ex intimis visceribus medullitus in Dei laudes sincero mentis amore, cum magno cordis clamore reboamus. In tali igitur psalmodia spiritalique harmonia, anima contemplativa, spiritalibus theoriis assueta, incipit tripudiare, et præ gaudii nimietate suo quodam modo gestire, ac spiritales quosdam et sui generis saltus dare, et se a terra terrenisque omnibus suspendere, et ad cœlestium contemplationem tota mentis alienatione transcendere. Tali etiam doctrina repleverat Spiritus sanctus, vas sibi electum, beatum Notkerum. Sequentias quas idem Pater sanctus fecerat, destinavit per bajulum urbis Romæ *g* Papæ Nicolao g
et Luitwardo Vercellensi Episcopo, tunc temporis Caroli Imperatoris Archicancellario. Qui veneran- E
dus Apostolicæ sedis Pontifex, ea quæ vir sanctus Spiritu sancto annuente dictaverat, sancivit; atque sanctæ Ecclesiæ Christi per mundi climata in laudem Dei colenda instituit: et non solum ea quæ beatus vir Notkerus dictaverat, verum etiam ea quæ socii et Fratres ejus, in eodem monasterio S. Galli composuerant; omnia canonizavit, videlicet hymnos, sequentias, tropos, letanias, omnesque cantilenas, quas fecerunt, rythmatice, metrice, vel prosaice et disciplinas quas docuerunt, totum authenticavit, ac divulgavit in laudem sanctæ Trinitatis et beatæ Mariæ omniumque Sanctorum sanctæ matris Ecclesiæ.

ipse spiritu Dei plenus

librum composuit Sequentiarum.

quas ad Ecclesiæ Cath, usum recepit Nicolaus I. h

28 Quoties in oratione verba superant affectum, fit multiloquium, in quo peccatum non deerit. Neque prece tali exaudiuntur homines a Deo, quasi eum pluribus verbis conentur inflectere : neque conciliat eum multiplex sermo orantis, sed pura sinceraque orationis intentio. Si autem tristitiæ fuerit oratio, ululatus dicitur; si vero gaudii, jubilus; tunc nequit verbis quidquam exprimi, neque prorsus valet sileri. Ideoque vir sanctus, quia habuit defectum linguæ, nitebatur semper corde orare. Insuper sciebat etiam bonum esse et sono vocis, hymnis et canticis spiritualibus, Deum glorificare : modicum tamen aiebat prodesse sono vocis canere sine cordis devota intentione : sed sicut ait Apostolus, Cantantes in cordibus vestris Deo : hoc est, non solum voce, verum etiam corde psallentes; unde et alibi dicit : Psallam spiritu, psallam et mente. Sicut ergo orationibus regimur et docemur, ut devoti simus Deo, et stabiles in virtutibus : ita Psalmorum studiis delectamur ineffabilia æterna. Psallendi enim utilitas tristia corda consolatur, gratiores mentes facit, studiosos oblectat, mentes exuscitat, peccatores ad lamenta invitat, mundiora reddit hominis interiora, et promptiorem ad pietatis opera. Nam quamvis dura sint carnalium corda, statim ut dulcedo insonuerit ad effectum clementiæ animum eorum inflectit. Itaque dum Christianum non vocis modulatio, sed tantum verba divina debeant commovere, nescio quo tamen pacto, quandoque modulatione canentis, major nascitur compunctio cordis. Multi enim reperiuntur, qui cantus suavitate commoti, sua crimina plangunt, atque ex ea parte magis flectuntur ad spiritum contritionis, et lacrymarum ubertatem ac benevolam emendationem, ex quo non verborum, sed psallentium dulcedo vocum et discretio insonuerit jucundissima. Oratio in præsenti vita tantum

Psalmodiæ modulata utilitas

Col. 3, 16
1 Cor 14, 15

ad eamdem devotionis affectum,

A tantum pro remedio peccatorum effunditur: Psalmorum autem decantatio perpetuam Dei laudem dememorat, sicut scriptum est: Beati qui habitant in domo tua, Domine, in secula seculorum laudabunt te. Sequentiæ etiam canticum victoriæ designant quo justorum animæ in Deo pro sua liberatione exultant: sicut filii Israel pro sua ereptione canticum victoriæ canebant, et quondam Romani. Jubilus autem id est neuma, quem quidam in organis jubilant, plausum victorum lætantium commendat. *i*

Notkerus ob Sequentiam de S. Spiritu

29 Fertur de beato viro, cum quadam die dormitorium transiret, auscultans molendinum juxta vicinum, cujus rota tarde volvebatur, et propter penuriam aquæ garriens, quosdam dabat quodammodo vocum sonos. Quod audiens homo Deo dignus, statim fuit in spiritu, et illud elegans dictamen edidit, atque de possessore, suo scilicet eodem almo Spiritu, nectareum modulamen eructavit ac toti mundo ad salutem propinavit, Sequentiam dico, quæ est de Spiritu sancto *k*; Sancti Spiritus adsit nobis gratia. Cum ergo eam complesset, misit eam pro xenio Imperatori Carolo. *l* Idem verus Christicola Imperator misit ei per eumdem bajulum, quod sibi idem Spiritus inspiraverat, Hymnum, Veni creator. Talibus B alis solent pennata animalia se mutuo ferire, id est, perfecti viri et docti, spiritali scientia eruditi, solent se diversitate adhortationum exercitare, sicut S. Augustinus B. Hieronymo, et S. Hieronymus B. Augustino per internuncium Paulum Orosium *m* fecerunt. [Græci etiam simili modo *n* Pythagoram Philosophum affirmant transisse secus fabricam aliquam; et audiens malleatorum ictus super incudem, discrevit sex voces musicales.]

ab Innocentio III laudatur,

30 Bene hic ponendum est, quod nostris temporibus evenit colloquium de beato viro Notkero apud Sedem Romanam. Venerabilis Abbas S. Galli Uldalricus *o* piæ memoriæ, hujus nominis sextus, in legatione Regis Friderici secundi, postea Cæsaris, venit Romam ad Innocentium Papam tertium missus. Cumque de multis esset sermo eorum, et plura conferrent ad invicem; accidit Missam celebrari ante Apostolicum de Spiritu sancto cum Sequentia, Sancti Spiritus adsit nobis gratia præsente Abbate. Fecerat et ipse idem Papa sequentiam de sancto Spiritu videlicet, Veni sancte spiritus. Peractis Missis et orationibus convenerunt iterum ad fabulandum, et inter cetera requisivit Papa Abbatem, dicens: Quis fuit Notkerus tuus? quomodo agis diem anniversarii ejus? Erant enim Romæ aliqua scripta de eo in libris Sequentiarum, quæ ipse Papa legerat. Respon- C dit Abbas, Simplicem monachum eum fuisse in domo sua, de nobilissimis terræ ortum, valde sciolum et Sanctum. Ad quem Papa: Agis ne festivitatem ejus? Cui ille: Non, Domine: scimus quia Sanctus est privatim tantum: agitur de eo sicut pro alio defuncto. His verbis Papa commotus, O nequissimi (inquit) malo vestro! tanti tamque sanctissimi viri, qui erat plenissimus Spiritu sancto, non facitis memoriam? Quod hujus festivitatem non celebratis, *p* infelices eritis

et festive colendus indicatur.

Notkerus cum sociis

30 Nunc quales tres prædicti reipublicæ nostræ Senatores extiterint, scriptis dememoremus. Otio numquam vacabant, et quod semper doctorum est, et utilium, in lenitate spiritus et in quiete cordis ambulantes, raro aut numquam sine opere aut meditatione vel exercitio virtutis præteribat eis tempus: unde assiduas ab aliquibus detractiones et dorsiloquia, ut vitiose solet fieri in conventibus, patiebantur. Sed maxime, quia minus refellere solebat, sanctus, ut vere asseram, dominus Notkerus. Tutilo quidem et Ratpertus, acriores talibus, minusque ad contumelias habiles, rarius ab eis lædebantur: Notkerus autem hominum mitissimus, quid injuriæ essent in semetipso didicit. De quibus pluribus unum D aliquem introducere volumus, ut quantum satanas in talibus præsumat, ab uno discas omnes. Erat hic quidam Refectorarius, nomine Sindolphus; fictis autem postremo obsequiolis, *q* cum alias in nullo esset utilis [captabat gratiam Salomonis] accusans fratres criminibus confictis, per quæ agnitus est ipse proditor, et proditi perfecti inventi sunt. Nam cum esset Refectorarius, pro commodis incommoda sæpius quibus ausus erat exhibebat, præ cæteris autem sancto vero Notkero. Quod ille æquanimiter ferens, compatiebatur inferenti, et orabat pro eo. Salomone vero in multis occupato, neque ad singula attendere sufficienti, alimonia interdum cum detraheretur vel depravaretur, clamabant plures pro injustitia: inter quos etiam aliquando isti tres, quos dicimus, aliqua locuti sunt. At Sindolphus, discordiæ semper fomes, sciens antiquam condiscipulorum odii facem et caussam, accommodat se auribus Salomonis, quasi pro suo honore rem sibi sit dicturus: ille vero etsi nihil nocivius scisset Prælatis ac subditis, quam susurros et detractores audire, quid novi afferret quæsivit. Cui subditus, tres illos, semper super se verba jacere solitos, hesterno quoque die de eo quæ importabilia sunt *r*, mentitur locutos. Credidit ille sermoni E quem dixit, et contra de se nil mali opinantes rancorem portavit, tandem et ostendit. At illi cum nihil ab eo reatus sui exsculpere possent, Sindolphi se technis ariolantur fuisse circumventos. Re tandem coram Fratribus discussa; cum ipsi testantibus illis nihil se omnino erga Episcopum dixisse, eum cum ceteris convincerent: falsidicum ut judicet, et vindictam super eum faciat, quisque sibi rogant: quod cum ille dissimulasset, taciti quieverunt.

Ex Ekkehardo

calumniam patitur a Sindolpho;

qui eorum colloquia noctu observans,

31 Erat tribus illis inseparabilibus consuetudo, permisso quidem Prioris, in intervallo Laudum nocturno convenire in scriptorio, collationesque tali horæ aptissimas de Scripturis facere. At Sindolphus sciens horam et colloquia, quadam nocte fenestræ vitreæ, cui Tutilo assederat, clandestinus foris appropiat, aureque vitro affixa, si quid rapere posset, quod depravatum Episcopo traderet, auscultabat. Senserat illum Tutilo homo pervicax, lacertisque confisus, Latialiterque, quo illum qui nihil intelligeret lateret, compares alloquitur: Adest ille, inquit, et aurem fenestræ affixit. Sed tu Notkere, quia timidulus es, cede in ecclesiam: Ratperte autem, anime mi, rapto flagello Fratrum, quod pendet in pyrali, deforis accurre; ego enim illum, cum appropinquare te sensero, vitrio citissime readaperto, captum capillis et ad me pertractum violen- F ter tenebo. Tu autem, cor meum, confortare et esto robustus; flagelloque in illum totis viribus increpita, et Deum in illo ulciscere. Ille vero, ut semper erat ad disciplinas acutissimus, modeste exiens, rapto flagello cucurrit celerrime, hominemque intro capite tractum totis viribus a dorso ingrandinat. Et ecce ille manibus pedibusque renisus, flagellum, quo vapulabat, capiens tenuit. At Ratpertus e vicino virgam ejus, proprius aspectam, rapiens; ictus ei validissimos infregit. Cum autem parci sibi male jam mulctatus incassum petiisset, apud se submurmurans voce opus esse, exclamans vociferavit. Statim Fratrum pars voce audita, tali tempore insolita, stupens accurrit cum luminibus, et quidnam esset quæsivit, Tutilo vero Diabolum se cœpisse creber ingeminans, lumen adhiberi rogat, ut in cujus imagine eum teneret, territus inspiceret. Capite autem inviti hac illacque versato, ad inspicientes, si Sindolphus esset, quasi nescius, interrogat. Omnibus, enimvero ipsum esse, clamantibus, et ut illum dimitteret rogantibus, relicto eo, Me miserum, ait, in auricularem et intimum Episcopi manus misi. Et Ratpertus

deprehenditur et castigatur a Ratperto et Tutilone.

EX EKKEHARDO

A quidem, accurrentibus, in partem cedens, clam se subduxit (neque enim ipse qui passus est, a quo cæderetur scire p ferat) quærentibus autem aliquibus, ubinam Dominus Notkerus, Ratpertusque abiissent; Ambo, inquit, ad opus Dei, diabolum sentientes, abierunt; meque cum illo negotio perambulante in tenebris dimiserunt. Vere, ait, scitote omnes, Angelum Dei ictus ei manu sua incussisse. Demum discedentibus Fratribus, a partium sectatoribus surgunt, ut fit, multiloquia Alii Dei judicio, ut auscultatores clandestini publicarentur, factum dicebant: alii vero, tali viro, nisi quod Angelum Domini prætendit, simile opus non decuisse.

et pergens viris sanctis adversari

32 Occultabat ergo se ille, confractus corporis pariter et mentis dolore. Interrogat denique Episcopus post aliquot dies, ubinam tam diu moraretur suus famidicus: sic enim hominem nominare solebat et solitus erat; nova semper sibi aliqua clam apportantem. A quo re, ut erat, veraciter comperta, quoniam tantæ auctoritati pro tam turpiter reo nihil imputare volebat, consolatur accitum sic dicens: Quoniam, inquit, illi a pueritia mei semper æmuli male tibi fecerunt, ego si advixero, melius tibi facere habebo. Ita operariorum factus est ab ipso Decanus, contradicentibus cunctis, ne rem tam * præclari loci in tali homine dejiceret. Deinde amplius non destitit adversari tribus illis, dedecore sibi illato, et officio collato animatus. Quadam igitur die, quod erat refectorarius, Notkero et Ratperto coquinæ ordinariis, cum mensuram potus, ut officii sui erat, in vase suo non dico poneret *f* beato viro; sed maledicta mussitans eo absente, adhuc quasi projiceret; vas illud casu accidente de mensa lapsum in terram cecidit, operculoque procul rotante, vas in latus jacuit, vinumque velut si subrectum *t* esset solide continuit. Quod ille videns, huc atque illuc circuiens, tandem morose reversus *v* cum levasset, accurrentibus qui astantes viderant, et si quidquam de vino effusum sit, terram contuentibus; neque usque ad unam guttam comperientibus exisse, Ne miremini, inquit Sindolphus, si diabolus, a quo nigros libros ipse et socii ejus discunt, fascinatorum suorum calices ne effunderentur continuit. Quod Hartmannus * post Abbas a dicentibus cum audisset, protervoque illi eum occurrisset; Vide, inquit, bone vir, ne in tales viros, injurias tuas tam patienter ferentes, nimium tandem desipias. Cur ad invidiam in tantum concupiscit spiritus tuus? An nescis quia susurrones et detrectatores, et qui irritant fratres, ac serunt in eos discordias, Deo sunt odibiles? Cui ille, cum sibi solita usque ad convitia respondisset protervia, Waltrannus tunc Decanus in proximo Capitulo, regulari eum vindictæ subjecit, sed tamen adhuc ejus non quievit nequam spiritus. Itaque tandem malum per eum viro sancto, quo dolore intrinsecus cordis tactus est, accidit: Epistolas Canonicas Græcas a Luitwardo Vercellensi Episcopo sibi præstitas, multis sudoribus beatus vir exemplaverat, et ecce Sindolphus eumdem codicem delicate scriptum casu incurrens furatus est, et singulas quaternionum, sicut hodie videre est, cultro excisas discerpsit et depravavit, ac postea iterum complicatas, occulte in locum ubi eas fuerat furatus reposuit. Transtulit idem sanctus vir Psalterium de Latina lingua in barbaricam linguam, sicut hodie est in armario.

B — * *al* præclarum — *s* — *t* — *miraculo confutatur* — *u* — * *al* Proabbas, — *C* — *nec tamen emendatur:*

Ratpertus in scholis sedulus

33 Ratpertus inter ambos, Notkerum videlicet et Tutilonem, medius incedebat, Scholarum ab adolescentia magister; doctor planus et benevolus, disciplinis asperior; raro præter Fratres pedem claustro promovens; duos calceos annum habens, excursus mortem nominans: et ideo sæpe Tutilonem itinerarium, ut se caveret amplexibus monens. In scholis sedulus, plerumque Cursus et Missas *x* negligebat; Bonas, inquiens, Missas audimus, cum eas agi docemus. Qui cum labem maximam claustri impunitatem nominasset, ad Capitulum tamen nonnisi vocatus venit, cum sibi officium capitulandi et puniendi gravissimum, ut ait, esset traditum. Cum vero et ipse Sanctus circa claustrum S. Galli diu languidus iret, nec tamen docere desineret; quadraginta discipulis quondam suis canonicis, tunc quidem Presbyteris, loco propter festum adventantibus, animam singulis in manibus commisit, quorum quisque ei triginta Missas obituro promiserunt. Sic ille lætissimus factus, Deum uti se diutius morbo coqueret rogans, et pœnis nitidus effectus, inter discipulorum manus in paradisum, ut credimus, transiit. Pro quo B. Notkerus et Tutilo præter ceteros Fratres, dolentes quia post eum relicti sunt, multa fecerunt. Scripserat idem homo beatus librum de casibus Monasterii, incipiens a temporibus B. Columbani usque ad Salomonem Episcopum et Abbatem nostrum. Dictaverat etiam Letanias, quas Ecclesia canit per totum orbem in diebus Rogationum, præter alia plura quæ fecerat.

D — *a* — *pie moritur* — E

Tutilo, pictor, sculptor, aurifex, musicus

34 Longe aliter Tutilo bonus erat et utilis quam socii, homo lacertis et omnibus membris, sicut Fabius athletas eligere docet. Erat enim valde eloquens, voce clara et dulci, celaturæ elegans, picturæ artifex, ac mirificus aurifex; musicus sicut et socii, sed in omnium genere fidium et instrumentorum et fistularum præ omnibus: nam et filios nobilium in loco ab Abbate destinato fidibus edocuit. Nuntius procul et prope solers; in structuris et ceteris artibus suis efficax, concinnandi in utraque *y* lingua promptulus et potens natura, serio et joco festivus; adeo ut Carolus noster aliquando ei maledixerit, qui talis naturæ hominem monachum fecerit. Sed inter hæc omnia, quod præ aliis est, in choro strenuus, in latebris erat lachrymosus; versus et melodias facere præpotens, castus ut Marcelli discipulus, qui feminis oculos clausit. Ea autem quæ dictaverat, singularis et agnoscibilis melodiæ sunt, quia per psalterium seu per rotam in qua potentior ipse erat, *z* neumata inventa dulciora sunt, ut apparet in tropis, Hodie cantandus, et Omnium virtutum gemmis: quos quidem tropos Carolo obtulit canendos, ad Offerendam, *aa* scilicet, Viri Gallilæi, quam ipse fecerat. Hanc etiam Rex Offerendam cum dictasset, Tutiloni misit, et versus addere injunxit. At ille apposuit, Quoniam Dominus Jesus Christus cum esset omnipotens genitor, fons et origo, cum sequentibus: Gaudete et cantate. Alia etiam plura ad invicem conscripserunt: sed ista proposuimus, ut quia dispar ejus melodia sit ceteris, si musicus es noris. Abbatum vero sub quibus militaverat permissis, plerumque et præceptis, multas propter artificia simul et doctrinas peragraverat terras: picturas et aurificia etiam et anaglyphas, carminibus et epigrammatis decorabat singulariter pretiosis: tantæque auctoritatis ubicumque moraretur apparuit, ut nemo illum qui vidisset, S. Galli monachum dubitasset. Erat enim in divinis et humanis æque ad responsa paratissimus, et si quid indecens vel inordinatum maxime in monachis usquam vidisset, pro loco, tempore et persona zelator erectus, ut in uno de pluribus dicere habebimus.

y — *z* — *et poeta insignis,* — *aa* — F — *summeque zelosus*

lasciviam monachum — *bb*

35 Gnarus namque homo, quoniam erat itinerarius, longe lateque terrarum et urbium, missus aliquando est pro communi caussa Maguntiam, utique pro pannis laneis emendis, quos *bb* sericales vocant, et tunicas. In ingressu ergo civitatis circa S. Albani monasterium hospitium petens, hominibus suis statim propter pabula et victualia mercatum missis, ipse super sedili se lassus, ut paulisper requiesceret, locaverat. Erant autem dies vindemiæ, quibus Fratres

A Fratres ad obedientias dimissi sunt per vineas. Et ecce primo signo ad Vesperas pulsato, Circator ecce Fratres collecturus, asino pro religione insidens, ostio domus hospitii jam dicti, quasi ibi aliquem quæsiturus, appropiat, latenter quoque, si commatrina sua domi sit, sciscitando, domum inquietat. At illa de camera egressa, salutans compatrem, hospitem illum dormire putans, obtulit viro mustum. Quo ille impigre hausto vaseque reddito, mammam feminæ titillat assentientis. Hospes vero viso facinore exilit, ne ulterius procederet in facto; illumque scelestum inclamitans, comis apprehensum in terram dejecit; flagelloque quo ad equum usus est adhuc manu habito acriter hominem cecidit, adjiciens; Hoc tibi S. Gallus, frater S. Albani, dedit. Ille quidem quamvis pro reatu sit tristis et passus, timidus tamen sui, venia petita, uti se celatum habere vellet, hominem rogat. Hospes illi; Ne modo adjicias peccatum peccato, quantum in me est bene celaberis. Intimatur Abbati Fratrem de S. Gallo ante portam hospitari; qui statim per nuntium vocat eum in claustrum. Nomen sciscitati, agnoscunt hominem diu fama vulgatum, caritativeque tractato ipsi exhibebant ei Martham, ille autem capacibus porrigebat Mariam. Rogaturque ibi morari usque dum thro- B num Dei, in bractea altaris aurea, celaret : cui similem anaglypham, raro usque hodie videre est alteram, in circulo scribens hunc versum.

flagello castigat,

Ecce polo potior solio, terraque scabello.

sed pœnitentis famæ parcit.

Cum autem aliquantum tardasset; non celatum opus ex parte relinquens rediensque; a nostris quid deforis egerit rogatus est dicere, Fratrem (inquit) ibi indisciplinatum vidi, quem ut ferirem, flagellum levans intentavi : quod illi et mihi quidem ut indulgeatur rogo. Sic ille fidei memor, veritati parcens, non tamen mentitus est.

36 Missus aliquando ad Mentensium urbem, celaturus thronum, et imaginem B. Mariæ desuper, [fecit aliquid] quod quamvis monachi non fuerit, propter naturam tamen hominis discere volo. Cum ergo iter ageret, ibat per silvam latronibus aptam, duobus suis comitatus, uno scutato cum lancea, altero sine : Et ecce a duobus audacissimis invasus, ambos istos uterque suo equo dejecerat. Interea ille, utroque in spolio occupato, robur quoddam validum circumspectum arripuit, et terrore magno minax super illos venit. At illi videntes hominem forti assimilem, spolia omittunt, scuta dorso rejecta contra illum vergunt. Lanceasque ille latronum præ secu- C ritate procul abjectas, suos citissime rapere jussit, et ut se defenderent acer verbis emonuit. Quas cum dejectas celeres raperent, tanti ducis violentiam minime se perpeti posse videntes, hostes ab eo exarmati divertunt. Sic isti etiam lancea sua levata (ut si illi reverterent, Domino suo eam darent) imperterriti silvam pertranseunt. Ergo Tutilo cum venisset ad urbem, et operi celaturus astans satageret, ecce duo viri astiterunt juxta illum, S. Mariæ imaginem celantem, in habitu peregrini, eleemosynamque petebant. Quibus cum nummos clam tribueret, divertentes ab eo, Clerico cuidam a longe astanti aiebant. Benedictus vir iste Domino, qui nos hodie bene consolatus est. Sed estne soror ejus, inquiunt, domina illa præclara, quæ ei tam commode radios ad manum dat, et docet quid faciet? Ille vero miratur quid dicerent, cum nuperrime ab eo digressus nil tale vidisset : revertitur ergo cum peregrinis et quod dixerant velut ad momentum et in ictu oculi contemplatur. Aiunt autem illi Clericus et peregrini : Benedictus tu Domine Pater, qui tali magistra uteris ad opera. Qui cum ipsos quid dicerent nescire assereret, vehementer in illos invectus, ne qui tale aliquid dicerent interminatur. Et statim quidem peregrini transeuntes disparuerunt, nec amplius ab aliquo sunt visi : D in crastinum autem cum gloriam talem de se plures audiret dicitare, occulte abstrahens se, cessit e medio, neque jam ultra in urbe illa operari volebat. In bractea autem ipsa aurea cum reliquisset circuli planitiem vacuam, nescio cujus arte, tales celati sunt apices:

latrones duos in fugam agit,

B. Mariæ imaginem pingit

ipsamet penicillum regente,

EX EKKEHARDO.

Hoc panthema *dd* pia celaverat ipsa Maria :

Sed et imago sedens quasi viva, cunctis inspectantibus adhuc hodie est veneranda. Dicebant autem nobis Patres, quod ipse vir Dei in reditu iter agendo, in quamdam villam ubi ad Missas sonatum est properans, dæmonem in ecclesia bacchantem ab homine, invocatione S. Galli, ejecerit. Sunt et alia quæ de illo audivimus multa, de quibus quia nobis nihil certum constat, tacere quam scribere maluimus. De obitu autem ejus, *ee* quia nihil constans comperimus, hoc solum astruimus, quod eum ad gaudia æterna transisse confidimus et indubitanter asserimus.

energumenam liberat.

ANNOTATA.

a *Anno fortassis* 915 *quando Curiam solennem ibidem celebratam, et capitis damnatos Erchingerum, Bertholdum, et Luitfridum Alemanniæ Duces, tradunt scriptores Germani : observa tamen quod Ekkehardus, qui præsens adfuit et ex cujus cap.* 6 *hæc descripta sunt, dicat Regem hoc Pascha egisse* in Ingilinheim, *Caroli Magni nobile palatium haud procul a Moguntia, ibique Cantoris officio tunc functum illum; scholæ Moguntinæ magistrum.* E

b *Sive, ut nunc loquimur,* Intonans. i. *prima Officii verba cantando præiens.*

c *Etiam hodie Ecclesia Moguntina obtinet, ut Archiepiscopo Moguntino Pontificaliter celebrante, Decanus, Cantor et duo alii præcipui Officiales mithrati assistant suis quique locis.*

d *Sane toto nostro per Germaniam, Italiam, Galliam itinere, quo non solas bibliothecas sed præcipua quæque regionum istarum sacraria lustravimus, simile nihil vidimus ecclesiæ Moguntinæ thesauro, maxime in vestibus sacris; quas, inter alia gemmarum et margaritarum copia et splendore contextas anno* 1660, *die* 20 *Augusti spectavimus.*

e Placentia *hæc fuit*, Ludovici Germaniæ Regis filia, *juxta Bucelinum, historiæ Agilolfingicæ f.* 368.

f *In MS. quo usus Goldastus, hæc in margine habebatur annotatio.* Sequentiæ etenim canticum victoriæ designant, etc. *prout infra in fine num.* 28 *usque ad num.* 29. F

g *Sedit Nicolaus* I *ab anno* 858 *ad an.* 867, *Liutwardus vero solum anno* 880 *Episcopatum iniit et tenuit ad initium sequentis seculi : ut merito dubites, an liber iste non nisi post dicti Nicolai mortem factus sit, et soli Liutwardo destinatus, per quem Romanæ ecclesiæ innotuerit, tamdemque meruerit a Nicolao* II. *annis fere nonaginta post primum creato, approbari : Trithemius libro de scriptoribus ecclesiasticis confundit in unum tres Notkeros, cum harum sequentiarum auctorem facit* Notgerum ex Abbate monasterii S. Galli Leodiensem Episcopum : *et nihilominus dicit*, ejus Sequentiarium Nicolaus Papa primus approbavit et ad Missas decantari præcepit.

h *Quæ sequuntur margini adscripta invenit Goldastus; et ut invenit, sic reliquit. Canisius ipsa inseruit contextui.*

i *Hactenus illa, diversa forsitan manu adscripta : cujus rei judicium lectori relinquimus.*

k *Perperam igitur Joannes a Voragine cap.* 186 *de S. Pelagio, auctorem hujus Sequentiæ facit Hermannum Contractum.*

l *Ut Carolum Magnum hic intelligebat Interpolator*

EX EKKEHARDO.

A *tor, sic addidit.* Qui forte tunc Aquisgrani morabatur.

m *Id testatur Gennadius de Script. eccles. cap.* 39 Ab Augustino pro quærenda animæ ratione ad Hieronymum missum Orosium. *Et hic Paulus ille est, quem Augustinus Hieronymo commendat, Ep.* 9 *ut* cujus æstimatio bonum testimonium apud Deum habeat in regionibus *Occidentis : quique ad Augustinum scripsit septem libros Historiarum adversus Paganos, celebre in hunc usque diem opus.*

n *Hæc quoque de Pythagora solum haberi in margine Goldastus notat.*

o *Juxta Chronologiam Joachimi Vadiani, perductam usque ad annum* 1530, Udalricus *sive* Ulricus Saxo *ab anno* 1204 *præfuit, per annos* 15 *hebdomadas* 40; *Goldastus perperam legit* quintus : *Udalricus enim* v *obiit an.* 1200, *quando Fredericus septennis dumtaxat erat, qui non nisi decennio post Rex electus, post alterum decennium coronatus est Imperator : adeoque intra an.* 1210 *et* 1220 *res, quæ hic narratur, contigit.*

p *Hoc igitur principium Sangallensibus fuerit annue S. Notkeri memoriam privato saltem cultu prosequendi.*

q *Liber casuum sic :* Fictis autem postremo obse-
B quelis, cum alias in nullo esset utilis, accusans Fratres criminibus conjectis, a Salomone Operariorum positus est Decanus.

r *Utrobique sic,* Hesterno quæ Deo importabilia sunt : *nos ex conjectura correximus.*

s *Quæ Ekkinhardus alius communiter de tribus dicit in plurali, compilator mutatis pauculis uni aptat Notkero : perperam; si tribus commune vas, illud erat.*

t *Alias* subreptum.

v *Ibidem sic brevius et clarius.* Quod ille, morose reversus (nam per passus aliquot festinus abscesserat) cum levasset.

x *Gregor. Tur. l.* 1 *de gloria Mart.* Exurgente autem mane Abbate cum monachis ad celebrandum cursum. *Sunt ergo* cursus *ecclesiastici* (*de quibus etiam se librum condidisse testatur idem Gregorius*) Horæ Canonicæ : *quomodo hodie quoque Officium B. Virginis* cursum *dici Germanis mos est. Patet porro hinc quam antiqua sit consuetudo, etiam in optime disciplinatis monasteriis, ut Scholarum Magistri absolvantur a chori oneribus, et satisfaciant privata Officii Missæque recitatione.*

y *Latina scilicet et Alemannica :* concinnare *autem hic dicit quod nos* componere.

z *Alias* pneumata : *et rectius, si etymologiam spectes : nam* νεῦμα assensus, annutus, voluntas, *quid*
C *ad Musicam?* πνεῦμα *vero* spiritus, spiratio *multum sane : interim tamen Balbus quidam apud Goldastum, cum dixisset,* Neuma, vocum emissio vel modulatio est; Neumaticus, modulator dulcis, suavis et consonans : *addit,* Et est vitium scriptorum, cum invenitur pneuma, ut scribatur per P, et est ibi barbarismus. *Beletus de divinis officiis apud eumdem Goldastum,* Notandum est, neumam feminini generis absque P accipi pro jubilo.

aa *Cantus post Evangelii lectionem : qui* Offertorium *appellatur in rituali Romano.*

bb *Malim legere hoc modo,* quos sergiales vocant ad tunicas, *scilicet,* faciendas : *ejusmodi autem pannus laneus texturæ levioris Hispanis* Xerga, *Italis* Sargia *Francis* Sarge *dicitur : Germanis etiam voce composita* Sare-wat.

cc *Ita vocatur a* Circando *id est circumeundo, is qui tempore divini Officii cellas et officinas obit, investigaturus absentes.*

dd *Videtur dici contractim, quasi* παράθημα repositorium, *seu* depositorium : *et rectius forte* Parthema *scriberetur.*

ee *Ephemerides Sangallenses* v Kal. Apr. B. Tutilo obiit. *Murerus annum signat* 896, et in S. Ca- D
tharinæ sacello, quod etiam S. Tutelonis sacellum et cœmeterium dictum sit, sepultum *ait, ac diem, veluti festum ejus proprium, in margine notat* xxxi *Januarii. Idem* Astronomi et Confessoris *titulos Tutiloni aptat : nos ab astronomiæ singulari peritia specialim laudari eum nusquam invenimus. Necrologium Sangallense MS. elogium ejus habet* 27 *Apr. Bucelinus Epitaphium ei positum recitat.*

CAPUT V.

Sancti humilitas et crebræ de diabolo victoriæ.

Carus omnibus ob doctrinam Notkerus

Beati igitur viri Notkeri quæ reliqua sunt de eo audenter narrabimus; quoniam illum sancti Spiritus vas electum nequaquam dubitamus. Erat enim corpore non animo gracilis, voce non spiritu balbulus : in divinis erectus, in adversis patiens; ad omnia mitis, in nostratibus acer erat exactor *a* disciplinæ; ad repentina et inopinata timidulus erat, præter dæmones infestantes, quibus quidem se audenter opponere solebat : in orando, legendo, meditando, dictando, * celeberrimus. Et ut omnes sanctitatis ejus sub compendio complectar dotes, sancti Spiritus erat vasculum, quo suo tempore abundantius nullum. E
Nam, ut prælibavimus, dies noctesque semper idem et novus, quod Ratpertus in scholis, hoc ipse in claustro, præter verbera, omni caritatis egit censura. Priorum itaque permissu, magis autem et hortatu, juveniores ad hoc idonei, noctes diesque, quando ab orationibus *b* quiesceret; velut in insidiis erant [neque enim hora incompetens dicebatur, si cum codice in manibus quis cum Domno Notkero loquebatur]. Ipse autem cum propter regulæ tenorem sibilis eos, interdum etiam strepitu absturbaret; tamen ab Abbatibus per obedientiam ei injunctum est hoc idem quod refutarat. Docebat enim eos bonitatem et disciplinam et scientiam, et mandata Dei solicite credere et servare, dicens, vitæ munditiam et puritatem non inveniri in terra suaviter viventium : sed oportet hominem excolere terram cordis sui, sicut rusticus agrum, ut uberes fructus exinde habeat. Qui vero incipiunt et non perseverant, comparantur perdici, de qua Jeremias ait, Fovit perdix quæ non peperit, in dimidio dierum suorum derelinquet ea; et in novissimo erit insipiens : non attendentes quia extrema gaudii luctus occupat.

* *an.* creberrimus ?

Jer. 17, 11

humillimus tamen erat,

38 Permissu Abbatum sub quibus militabat, secundum voluntatem suam vivebat ad libitum suum; F
quia videbant verbo Domini firmatum, et ubi Spiritus Domini, ibi libertas, quoniam spiritalis judicat omnia, et ipse a nemine judicatur. Ardua enim ejus vita continenter quiddam divinæ excellentiæ in vultu prætendebat : oculus intuens in eum jucundabatur, et auris audiens eum gratulabatur : Tamen omnem gratiam, quam se senserat percepisse, sub tutela humilitatis studebat occultare; dicens cum Beato Job : Si fuero lotus aquis nivis, et fulserint mundissimæ manus meæ : tamen sordibus intinges me, et abominabuntur me vestimenta mea. Propter humilitatis igitur custodiam, cum esset homo scientissimus, semper magis assidebat psalterio, quam ceteris libris *c*. Inter omnes confratres suos sic ambulabat, majores et minores ita venerabatur, ut nulli se præponeret, sed quantum in ipso, esset omnibus amabilis affabilisque : quam autem mellifluus in responsis fuerit et alloquiis, lacrymæ eorum qui hominem viderant, et post ipsum supererant, requirentibus eum liquido manifestabant.

Job. 9, 30

magis autem jam factus Presbyter

Postquam vero Presbyterii gradum vir Domini Notkerus, multa obedientia coactus, humillime conscendisset; tunc demum sic quasi nil prius virtuose egisset, illas quatuor virtutes cardinales et earum appendices

A appendices, id est, justitiam, prudentiam, fortitudinem, temperantiam; tamquam animæ naturales, tanta diligentia observavit, discussit, atque in his se exercuit; ut cunctis pateret, quia fortis Christi miles, omnia arma spiritalia, contra diaboli nequitias pugnaturus, sibi induisset. Spiritaliter quoque ut diximus fortis erat, sicut Propheta ait : Qui appropinquant Deo accipient de doctrina illius : et qui sperant in Domino, mutabunt fortitudinem, et assument sibi pennas sicut aquilæ : current et non laborabunt, ambulabunt et non deficient, sed volabunt ut requiescant, sicut columba in foraminibus petræ, id est, Christi : et ideo elongantes se a consortio mundanæ offensionis, fugient et manebunt in solitudine internæ jucunditatis.

Is. 40, 31

unde contra dæmonem fortis,

39 Quantum autem Tutilo robustus fuit in homines, tantum vir sanctus et plus valuit ipse in dæmones : alias autem corpore attenuatus erat, ut jejunans et vigilans, debilis, tener et macer. Contigit ergo quadam nocte, ut diem in ecclesia præveniens in maturitate, altariaque circuiens, ut solebat, in oratione flendo ejularet : cumque veniens in cryptam duodecim Apostolorum sanctique Columbani, uberrime fleret, et acriores de post aram oculi ejus deducerent lacrymas, quasi canem audiebat mussitantem. B Interdum etiam mixtam vocem sicut suis grunnientis cum sentiret, intellexit tentatorem; et Esne tu, inquit, iterum ibi? *d* Quam bene tibi miser contigit nunc mussitanti et grunnienti, post gloriosas voces illas quas in cœlis habueras : accensoque lumine, quo angulo lateret, quæsivit. Ille vero sinistro angulo appropianti, tanquam canis rabidus vestes lacerat : Eia, inquit ille, servitium tuum foris cryptam satagere habeo : neque enim pœnæ illæ, quas (ut aiunt) jam pateris, sufficiunt; acrius tibi aliquid paraturus sum. Præcipio autem tibi in nomine Domini nostri Jesu Christi et istorum Sanctorum, ut me in eodem quo nunc indutus es canino corpore exspectes. Et ille : Faciam, inquit, si volo. At Notkerus, velocius abiens; Confido, ait in Domino, quod velis nolis me exspectabis. Festinato autem aram S. Galli adiens, cambotam, quam sanctus magister *e* Columbanus per Magnoaldum Diaconum miserat cum epistola absolutionis felici discipulo suo Gallo, multarum virtutum operatricem, cum sphæra illa sanctæ Crucis notissima, rapuit : et in introitu cryptæ dextro sphæra posita, cum baculo a sinistro introiit, et caninum illum aggressus est diabolum. Cum autem illum baculo sancto cædere cœpisset, voces suas anteriores altiori gannitu edidit, latratu et grunnitu, Tandem vero cum C ad sphæram sanctissimam zabulus, cædentem fugiens, venisset; ultra jam progredi non valens constitit, et tot jam ictus et incussiones ferre non sustinens, Barbarice clamans : *f* Owe mir! we! vociferavit.

d apparentem in specie canis

e baculo S. Columbani verberavit,

f

40 Interea æditiuus cum basilicam intrasset, vocesque horridas audisset, lumen velox in manibus sumpsit, et ad cryptam acceleravit. At Pater sanctus; cum dæmoni ictum ultimum fecisset, baculum sanctum in... *g* locis confregit. Et nisi æditiuus sphæram videns allevasset, sicque diabolum more canis abire permisisset; adhuc cædere eum habuisset. Æditiuus vero baculo inspecto attonitus, Baculumne sanctum, inquit, Domine mi, in cane fœdasti? Illo autem conticente, addidit : Quisnam erat ille, inquit, qui, Owe mir, we, vociferavit? [Ad quæ Notkerus nihil respondit]. Putans ergo æditiuus, illum pro pietate furem aliquem celare velle, ivit pedes per totam ecclesiam, furem comprehendere cupiens; sed cum neque furem inveniret, neque canem, graditur secum tractando fluctuans, quia ecclesiam post se introiens clauserat, quidnam esse posset quod contigerat satis admirans. Virum denique regularem, jam semel sibi tacitum, amplius alloqui non ausus est præsumere. D Secundum autem quod vir sanctus Domini Notkerus humilis erat et prudens, æditiuo foras ire significans, in partem eum sumpsit, benedictioneque prælata, Quomodo baculum, inquit, fili mi, fregi? nisi tu juveris secreta mea habebunt efferri. Sed quia meum non est ambulare in magnis neque in mirabilibus super me, silentio fidei tuæ committo quod factum est : sicque ei rem, quamvis invitus, ut facta est, enucleavit. At ille baculo per fabrum latenter reparato, quod factum fuerat, ad tempus occultavit : in temporis autem processu, res ut erat in medium venit. Paucos Sanctorum legimus diabolum sic coercitum strinxisse, ut vapulatus plagas cædentis non potuerit effugere : unde canis ille infernalis aliquid tale machinabatur intra se, qualiter viro sancto rependeret confusionem digne sibi illatam.

g

eique insultavit

EX EKKEHARDO.

41 Erat eodem in tempore, in loco adolescens quidam monachus, admodum litteratus, Comitis de Kiburg *h* filius, beati viri Notkeri de sorore nepos, nomine Wolo, inquietus et vagus. Cui propter aversionem, cum Decanus ipse nec Domnus Notkerus seu ceteri imperare potuissent, crebroque esset verbis et verberibus coercitus, nihilque exinde proficeret; omnes pro talis ingenii viro dolebant. Nam quadam die advenerant in Monasterium parentes ejus E pro eo soliciti, per quorum monita cum parumper proficeret, iterum post abitum eorum idem erat. Diabolus autem una die sancto apparuit Notkero diluculo; Mala tibi, inquit, et Fratribus tuis facturus sum nocte. *i* Respondit beatus vir spiritui nequam : Mala avis frequenter malam famam prodere solet. Mox itaque ille bonus Notkerus, sic enim a vulgo nominabatur, Fratribus quæ audierat a sathana intimavit, et uti die illo se præcaverent innotuit : Wolo vero cum hoc et ipse a dicentibus audisset; Senes, inquit, semper vana somniant. Erat autem dies ipse, quo sibi a Decano ne quoquam, ut solebat, claustro progrederetur, interdictum esse omnes noverant. Cum ergo sederet ad scribendum, ultima ejus scriptura erat, Incipiebat enim mori, uti habetur Joannis quarto. Igitur illico a loco exiliens, ceteris illum inclamantibus; Quo nunc Wolo? quo nunc? in campanarium sancti Galli, per gradus ad hoc quidem nobis paratos, ascendere, incipit : ut oculis, quia gressu non licuit, montes camposque circumspiciens, vel sic animo suo vago satisfaceret. Ascendens namque cum super altare Virginum *k* venisset, impulsu ut creditur diaboli, per laquear cecidit, omnique corpore concussus collum confregit. Plurimis autem qui F forte viderant vel audierant accurrentibus, cum viaticum ei properanter afferrent, confessione dicta communicavit. Illi vero cum eum efferre voluissent, et ad domum infirmorum portare; Sinite me, inquit, sanctas Virgines prius inclamare : ipsæ enim sciunt, quamvis alias nefandissimus, mulierem tamen numquam novi.

qui vicissim, ut erat minatus, h

i

Wolonem, Notkeri nepotem discolum,

k præcipitavit de turri :

42 Interea cum alte ejulasset, B. Notkero accurrente, manus illi porrexit; Tibi, inquiens, domine mi et sanctis Virginibus, quas semper amabas, animam peccatricem commendo. Qui statim spiritu conturbatus, gemendo circa eum se jactans; Sanctæ, ait, Virgines, in vobis confisus, Fratris istius criminana super me tollo, et ambos nos vobis committo : et hæc dicens, flebat et ejulabat ex intimo cordis affectu. Cumque ille efferretur de oratorio, pro foribus ecclesiæ quiete petita, Notkerum manu arctissime stringens, omnibus preces pro eo effundentibus, emisit spiritum. Inter exequias S. Notkerus eum lavit; more solito in feretrum collocavit; obsequium ipse faciens, totam ejus sepulturam procuravit; semper quoad vixit et quamdiu potuit, duo in se Monachi officia assumpsit, atque persolvenda sibi lege statuit

sed morientis pœnitentia

A statuit. Completorium vero ipso obitus viri die dum finiretur, Patrum quidam simplicior, precem in qua scriptum legitur, Ut sicut læti duximus diem, ita noctem quoque transigamus, dum recitasset; vir Dei mœrens surgens, Quid petis, inquit, frater admirabilis, quid petis? Sufficeret hodiernæ diei malitia sua, et superabundaret : tu autem nocte eadem precaris. Septima autem obitus hominis die, cum Sanctus Dei pernoctans in ecclesia mansisset, circa tempus laudis nocturnæ parumper super genua pausans, videt quasi Radtertum suum se excitantem et dicentem sibi, Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Evigilans ergo ait, Unde anime mi? unde hoc nosti? Hæc igitur cum subjunxisset, quasi modesto gradu ille exiit. At ipse putans eum ecclesiam, ut ibi licentius loqueretur, exisse, eum extra velum prosequitur, neque ipsum neque gressus ejus ullum sentire poterat sonum, cereoque accenso quæsivit illum in lecto. Quem etiam cum invenisset de lecto jam surgentem, ut et ipse sicut solebat præveniret in maturitate, et anticiparet vigilias, vir Dei cereo extincto in ecclesiam rediit; æstimabat quippe se visum vidisse, et intelligens sciebat quod factum fuerat, quia per Angelum fiebat. Mox igitur hilaris B factus, gratulabundus, Te Deum laudamus incipiens, præ gaudio flens, silenter cantavit. Die autem clare dato, quærente Ratperto, utrumne ad excitandum se nocte venisset; Sanctus Dei quid viderat, amabili suo aperuit : tandem quoque et ceteros Fratres spes tanta non latuit. Gavisi sunt ergo Fratres magno tripudio de salvatione Fratris, laudantes et glorificantes Deum in omnibus, quæ audierant et viderant, sicut dixit illis vir beatus.

EX EKKEHARDO. — *et salus revelantur* — *mœrenti avunculo.*

43 Ut datur perspici adhuc loci religionem considerantibus et intuentibus, etiam in psalmodiis tredecim sedilia cum psalteriis, aut auro impictis aut alias nobilibus picturis ornatis, et secundum veritatem... valde correctis, habebat. Præterea et alias habet illa S. Galli basilica capellas *l*, in quarum una angulari, foribus proxima, beatus vir Notkerus psallere erat solitus. Nempe hic locus est ille, ubi assidue Sanctus Domini, humilis ac tremulus, videns paupertatem suam, præstolabatur psallens spiritu et mente, ut intelligeret in via immaculata, quando adveniret ad se, et in meditatione sua exardesceret et eloquium suum igniret divinus ille ignis, quem Dominus misit in terram, cujus habitatio est in Sion et caminus in Hierusalem, id est, in speculativis mentibus, quarum desideria velut scintillæ tendunt ad alta, et in carne degentes, supra modum vitæ carC nalis ambulant. O quam sæpe in eodem loco vir sanctus lacrymarum imbre infusus, roreque cœlesti irrigatus est; ita ut ignea ejus oratio quasi fumus aromatum, et sicut vapor thuris cum suavi thymiamate redolens ascenderet, penetrans cœlos, thurificans altare Dei, ut ipse psallere posset; Dirigatur Domine oratio mea sicut incensum in conspectu tuo, et, cum Habacuc, Super excelsa mea deducet me victor, in Psalmis canentem; ubi agmina Angelorum ineffabili jubilo collaudant Deum majestatis trinum et unum.

Eidem in angulo ecclesiæ orare solito, — *l*

44 Accidit autem ut quadam die huic occupationi ita instaret, ut spiritum non relaxaret a continua contemplatione, in tantum ut ad Nonæ synaxim non veniret, neque eam per se caneret. In illo itaque solio, cum post completorium clara adhuc die precibus insisteret, videt super se in laqueari interruptis trabibus diabolum consedisse, et stylo in tabula scribere : eruperat enim tabulam de laqueari, in qua scribebat. Quem cum, quid scelus scriberet, interrogasset? Nonam, inquit, quam tu scelus hodie supersederas, scribo. At ille dicto citius, Deus in adjutorium etc. prosecutusque cetera, videt iterum diabolum manu celerrima, quod scripserat planasse. Cum- D que ad precos synaxis se vir Dei prosterneret, tabulam laquearis disrupti, in qua diabolus scribebat, super eum dejecit. At vir sanctus videns, ut ictum declinaret citius, a loco resiliit. Cachinnans ergo satanas, Hoc tantum, inquit, ut mihi assurgeres effeci. Enimvero, ait ei Notkerus, si tu caninus vel porcinus fueris, iterum tecum habeo operari. Statim cum evanuisset fugiens, Fratres aliqui in extremis templi orantes, sonum tabulæ vocesque audientes, mirati quid esset, cito aderant. Videntes igitur eum, ut solebat prostratum, nolebant illum, eo etiam quod incompetens erat hora, impedire. Tamen Tutilo, unus ex ipsis, signo dato amice eum evocans foras, silenter in aurem; Magnas, inquit, inquietudines tu et dæmones tui Fratribus facere soletis. Cui ille; Audieruntne, anime mi, Fratres omnia? Non omnia, inquit, sed mihi velim quæ hæc turba fuerit, per singula pandas. Itaque cum id vir Dei abnueret, et ab eo concitus tabulam, quæ ibi cecidit subtraheret, alii qui viderant in latebris orantes, totum ut factum fuerat, non celabant. Vere locus iste venerabilior ceteris et sanctior est angulis universis, in quo tantus contemplator in tantis se cœlestium vir- E tutum gymnasiis exercuit. Quam occulte autem ac subtiliter hoc ageret, breve indicium subjunctum declarabit.

dæmon ob Nonam omissam insultat, — *victusque nititur cum occidere.*

45 Carolus Imperator in tantum dilexit locum S. Galli, et ita familiaris erat Fratribus, ut eum non aliter nominarent, quam noster Carolus. Plus tamen et ampliori dilectionis privilegio Notkerum suum amabat, quia scientia, intelligentiaque et spiritalium disciplinarum virtutumque cœlestium religiositas, abundantius inventæ sunt in eo. *m* Erat enim ei vir Domini in spiritalibus semper consiliarius; et ubicumque eum apprehendere quibat, aut ipsemet accessit ad eum; aut si non, per internuntium de consiliis eum conveniebat. Contigit vero eum aliquando beato viro litteras dirigere per aliquem, forte ab eo exigens de virtutibus et vitiis aliquas quæstiones enodari, et solutiones earum enucleatius exprimere. Cumque nuntius ad locum venisset, mansit in loco aliquot diebus. Quadam die tædio victus ibi morandi, adiit virum sanctum, invenitque eum in horto eradicantem, evellentem et ejicientem herbas inutiles, radicantem autem, transponentem, plantantem et irrigantem herbas utiles. Intulit nuntius dicens : Sancte Pater, quid mandas domino meo? Ad quem ille : Ea quæ me vides facere : hæc dic ei et nihil aliud. Reversus ergo nuntius ad Dominum suum, nuntiavit F ei quæ vir beatus dixerat. Deinde subinfert, quia invenerit eum in horto eradicantem et ejicientem herbas inutiles, et radicantem et statuentem et irrigantem herbas utiles. Ad quem Imperator respondit : Satis mihi dixisti, prudenti viro sufficeret. Puto quod felix Rex senserit, quia vir Domini admonuerit, ut vitia spiritalia sive carnalia de horto cordis sui eradicaret et ejiceret, ut per incrementa gratiarum spiritus virtutes succrescerent; aut forte ut de Ecclesia Dei, super quam imperium susceperat, erroneos et impios evelleret et extirparet, ut justorum lucis semita cresceret et dilataretur usque ad perfectum diem. Nec mirum si vir beatus horti officium libenter agebat, irrigando, plantando, eradicando et ejiciendo imitans Dominum per Prophetam dicentem : Rigabo hortum meum. Et Oseæ : Ero quasi ros : Israel germinabit sicut lilium. Proinde facta est anima justi quasi hortus irriguus. Et sponsus in Canticis, Descendit in hortum ad areolas aromatum, ut pascatur in hortis et lilia colligat. Itaque et a Maria in horto visus idem sponsus, æstimatur esse hortulanus. Sic vir sanctus, tendens ad fastigium speculativæ vitæ, sicut aquila intuens et renidens contra claritatem

hortum colentis exemplo — *m* — *de animi cultu docetur Imperator,* — *non sine fructu.* — Eccl. 24, 42 — Os 14, 6 — Cant 6, 1

A tem Solis, ita oculis interni hominis speculator spiritalis, humilitate eximia semetipsum transcendens, supra modum excellens divinæ gloriæ pondus contemplans, arcanum cœleste penetrabat. Tali enim lucta laborabat in Dei horto, ut merito cum Jacob, Israel, id est, vir videns Deum, possit appellari: hujusmodi vero eruditus vir exercitiis, discernebat virtutes a vitiis.

ANNOTATA.

a *Uterque Ekkehardus*, In nostratium acer erat exactor disciplinis: *quod ex conjectura correximus.*

b *Posterior brevius et perturbatius*, Quiescere velut cum insidiis dæmonum erat: ipse propter regulæ tenorem eos.... absturbaverat: hoc idem cum refutarat, tamen ab Abbatibus per obedientiam injunctum ei est: *nos ex priori clariorem sensum et pleniorem restituimus.*

c *Hic inconcinnius intrusa erant quæ, supra ex priori Ekkehardo posuimus, et sic mutata legebantur*: Porro non erat hora neque incompetens dicebatur, si codicem in manibus non habuit, quando quis cum eo aliquid conferebat.

B d *E margine in contextum fortasse irrepserant hæc quæ exposuimus*: Bene constat virum Dei plures pugnas et conflictus cum eo habuisse, de quibus triumphos victoriæ reportarat.

e *De hac, ex ipsa S. Magnoaldi vita, egimus in Vita S. Tozzonis* 16 *Jan. alibi* Cambuta *scribitur, estque pedum Abbatiale, sed ligneum. Goldastus* baculum incurvum *interpretatur: et hoc sensu Germanis Episcopale pedum dicitur* Crumberstab.

f *Id est, Germanice seu Helvetice.* Væ mihi! væ!

g *Deest forte* duobus *in Processu num.* 38, *præfatus baculus solum dicitur habuisse* fracturam.

h *Goldastus tom.* 2 *rerum Alemann. pag.* 19 *in catalogo scriptorum glossisque prætermissis, opinatur, Hartmannum dictum; qui in Udalriciano veteri MS. genealogiam dictorum Comitum continente, primus collocatur; cujus successor Hupaldus fuerit circa annum* 865 *natus: itaque conveniunt tempora. Nam potuit Hupaldo pauculis annis senior Wolo ex eodem patre natus fuisse circa annum* 860, *periit enim admodum juvenis; et Hepidannus de eo ad annum* 876, Volo cecidit. *Matrem ejus appellat Goldastus* Comitem Elichoviam: *proprie an appellative? Nos scimus Notkeri patriam* Hellicgow *sive* Elichoviam, *Kyburgo proximam villam fuisse, ejus parentes ab illa Comites nuncupatos nescimus. Ceterum*
C *qui prior hæc scripsit Ekkehardus, Wolonem simpliciter dixit Comitis cujusdam filium, et quod esset Notkeri nepos tacuit. Goldastus ad cap.* 9 *Ekkehardi dubitat, an* Kerhilda Virgo, Notkeri Balbuli, neptis, *de cujus inclusione ibi agitur, fuerit soror Wolonis: sed nimia est ætatis discrepantia: nam ut dictum ex Hepidanno,* anno 876 Wolo cecidit: *anno autem* 952 Kerhilt VI Kal. Junii in die Ascensionis Domini sacro velamine induta est, et in natali S. Mariæ inclusa. *Ut Nokeri proneptis aut abneptis fuerit.*

i *Addit Goldasti editio.* Ut probatius conjici potest, datur intelligi, dæmoni huic permissum futura præscire: *quod quia glossema marginale videtur, expunximus.*

k *Quæ illæ nominatim proprium in S. Galli ecclesiam, altare haberent, ut mox dicitur, nondum invenimus.*

l *Ephemerides monasterii a Goldasto editæ ad* XV *Kal. Martii has sex Capellas nominant, et rursum* IX *Kal. ejusdem Martii easdem numerant cum aliis octo ecclesiis et capellis: itaque nescimus, an istic nominatæ fuerint in ipsa S. Galli ecclesia an extra eam.*

m *Hic interpolator qui Carolum* Magnum, *et Notkerum* ejus nepotem *iterum huic loco induxerat; connexam apte periodum inepto distraxit glossemate, addens,*

Nam et auxit locum prædiis vehementer, et firmavit eum regalibus testamentis et honoribus. EX EKKEHARDO

CAPUT VI.

S. Notkeri senectus, morbus, obitus, sepultura.

Orbatus igitur sociis *a* clarissimus vir Domini Notkerus, quoniam illum Spiritus sancti vas electissimum nequaquam dubitamus, superstes ipse remansit sanctissimus, interius in eodem spiritu viduus et orbus. Jam enim processerat in dies plurimos, nec tamen relaxabat spiritum ab optimo incepto propter annorum nimiam gravedinem: sed magis ac magis adhortationibus seipsum roborans, spiritu extendens se in anteriora, cogitans illud quod scriptum est: Quid est homo aut quæ gratia illius? Numerus dierum ejus, ut multum centum anni, quasi gutta maris Eccli 18, 7 et sicut calculus arenæ, sic exigui in die ævi deputati sunt. Sedebat namque in loculo suo solus quietus, velut sapiens in omnibus metuebat; et ideo media nocte præanticipans vigilias, semper præparabat se ad orationem, dicens cum Propheta: Anima mea desideravit te in nocte, sed et spiritu meo in Is 26, 9 præcordiis meis de mane vigilabo ad te. Quamvis *totum se dat* enim nemo sciat, utrum amore an odio dignus sit; *contemplationi* tamen super custodiam vir sanctus stans jugiter, *cœlestium.* confidenter præsumebat de spiritu, qui eum ab infantia suis charismatibus illibaverat. Et si vinum et musica lætificant cor, et tibia et psalterium suavem faciunt melodiam; quanto magis amor sapientiæ, cujus id est, Christi quem dilexit homo sanctus et justus, eloquia, dulciora erant faucibus suis super mel et favum, et custodivit ea ab utero matris suæ? Non enim privabit bonis eum Dominus virtutum, qui sic in innocentia ambulat sperando in eum. Contulit vero illi Dominus gratiam ad merita, ut mereretur in sua conversatione adipisci gloriam et consortium Sanctorum, quorum ampliavit laudem in sancta Ecclesia in conspectu filiorum hominum, ut omnis Christianus properaret et caderet in faciem suam adorare Dominum Christum. Propterea vir spiritalis sine intermissione fudit preces excelso Deo omnipotenti, et iteravit orationem suam, ut Dominus multiplicaret psallentes vocibus suis, ut in cœlum resonaret sonus, Spiritus sancti gratia auctus, omni dulcedinis suavitate plenus. Ideoque digne memoria ejus in compositione odoris sanctæ Ecclesiæ facta est velut opus pigmentarii, ut non fraudetur virtutum ejus meritis et precibus, sed more omnium laudetur nomen Notkeri in eo qui fecit eum, et quasi F mel indulcetur ejus recordatio, et ut musica in convivio vini, quod germinat virgines, id est ut ejus castitatis exemplo arduæque continentis vitæ plures erudiantur. Nunc de transitu ejus quia modica scimus, scita cito explicabimus. *b*

47 Vir itaque sanctus ac spiritalis nimia ætate ingravescente, in loculo suo, id est, in angulo sedens *ad eaque* templi, egestatem rerum et pauperiem reputabat *magno animi* spiritus sui abundantiam. Poterat iste Sanctus di- *affectu aspirat*: cere, ac si attenuatus corpore, omni desiderio aspirans oculis interioris hominis, semper suspiciendo in excelsum, gemens intra se: O quando ingrediar viam universæ carnis? Aut quomodo introibo in locum tabernaculi admirabilis usque ad domum Dei? Putas si ascendam ad populum accinctum, ut requiescam et sim in mansionibus Angelorum, et inter plenitudines Sanctorum detentio mea? O quam beati qui habitant in domo tua, Domine: ambulabunt enim in lumine vultus tui, et in lumine tuo, videbunt illud ineffabile paternum lumen: replebuntur et inebriabuntur ab ubertate dulcedinis tuæ, et torrente voluptatis tuæ potabis eos. Ideoque sitivit anima mea te fontem vitæ, et de mane consurgens fuerunt mihi lacrymæ

EX EKKEHARDO.

A lacrymæ meæ panes die ac nocte. Siquidem homo Dei postquam gratiam Spiritus sancti percepit, ab infantia usque ad hanc ætatem, ita viriliter pugnabat contra minitantem carnem, contra superbiam mundi, ac intrepidus contra dæmonum terrores, ut numquam mundanæ contagionis aliquid mundum cor suum involaret ad inquinandum, juxta illud Evangelicum : Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Contemptum sui et parcimoniam, ut prædiximus, sic amabat, ut apte sibi conveniat : Beati pauperes spiritu, quia vestrum est regnum cœlorum. Ergo merito fiducialiter securus subinfert : Certus sum enim, quia neque tribulatio vel angustia, neque mors nec vita, neque aliqua creatura poterit me separare a caritate Christi, quæ promisit decertanti, per os Joannis in Apocalypsi dicens : Vincenti dabo edere de ligno vitæ et manna absconditum, indueturque vestibus albis, et erit columna in templo meo, et sedere eum in throno meo faciam, sicut et ego in throno Patris mei sedi. His et talibus incitamentis, aliisque quam pluribus adhortationibus exercitabat, et scopebat in meditatione sua spiritum suum, a juventute usque ad senium.

et extremis munitus Sacramentis

48 Tandem cum tæderet animam suam vitæ in B hoc mundo vano, oravit Deum ut faceret signum in bono, dicens : Quoniam magnus es Domine et faciens mirabilia, tu es Deus solus, suavis et mitis, et copiosus in misericordia, patiens et multæ misericordiæ, ac verax omnibus invocantibus te ; auribus percipe orationem meam, et intende voci deprecationis meæ. Denique misit Deus misericordiam suam, et eripuit eum de seculo nequam ; et in medio Fratrum suorum sustulit eum, tamquam ovem de grege Domini, et in intellectibus manuum suarum deduxit eum. Nam febre utique correptus aliquot dies erat languens. Cumque sentiret diem vocationis suæ adesse, et crescente dolore infirmior existeret, convocatis Fratribus, coram eis munitus est Viatico sacrosancti mysterii corporis et sanguinis Christi ; atque Unctione divini liquaminis illinitus, valedicens omnibus benedixit eis, et commendans eos Deo et sanctis Patronis Gallo et Othmaro, seque orationibus eorum commendans, multis clarus meritis, virtutumque odoribus redimitus, in senecta bona plenus dierum, beato fine deficiens, sanctum tradidit spiritum. Non æstimo aliquem dubitare de tam beati viri anima, tot pigmentis laborum suorum insignita, totiens Flamine sancto ignita, quæ Angelorum jubilos docuit Ecclesiam Dei, quin in Angelicis carminibus sit evecta ad cœlica regna ; ubi inter psallentium cho-C ros, et inter catervas electorum monachorum siderea sede considens, coronatus effulgeat, et majestatem omnipotentis Dei facie ad faciem videat. Obiit sanctus Dei Notkerus, vas signatum Spiritus sancti, * sexto idus Aprilis : et appositus est ad patres suos, in capite basilicæ sancti Joannis Baptistæ et beati Petri principis Apostolorum, sepultusque est in plaga Orientali.

feliciter moritur,

* *imo octavo*

et magno cum luctu sepelitur

49 Hymno dicto in obsequio viri Dei, super sepulchrum ejus advolventes lapidem, signantes monumentum, regressi sunt Fratres gemebundi et tristes in oratorium, lacrymarum imbribus irrorati, dolentes quod viri sancti corporalem præsentiam amplius habere non oportebat : Heu me proh dolor et nefas ! O negligentia ! O ignavia ! O torpor ! quod tam plurium annorum circuli revoluti sunt, quod tanta ac talis, tam elegans, tam lucida, tam præelecta, ac præclara margarita latuit in retro, et non in ante, in diademate Reginæ, id est, in fronte sanctæ Ecclesiæ locata, ut omnibus luceret, qui in ea sunt ? Aut cur homo eximiæ gratiæ non plura fecerit miracula ? Cui ordinate respondendum est. Verum est quia Pater sanctus pauca scripsit, præter Sequen- D tias et alia modica, cantumque etiam correxit secundum usum, juxta exemplaria beati Gregorii, eumque in scholis docuit atque instituit, sicut præfati sumus. Sciebat enim homo Dei quod plures opera plura fecerant, quos doctiores et sanctiores humiliter sibi prætulit : et quia scientia inflat, sapientia ædificat, caritas illuminat ; ideoque se nulli implicabat negotio, ut largius Deo et sibi vacaret, et arrogantiam sive jactantiam liberius declinaret. Erat namque tantæ humilitatis vir ac sibi despectus, ut non solummodo laudem non quæreret ab hominibus, verum etiam quantum in ipso esset, nomen suum vellet nesciri in terris : propter gloriam pro qua multo fervoris desiderio inardescens sæpius flagrabat.

cur vir tam doctus tam pauca scripserit?

et tam sanctus tam pauca signa fecerit?

50 Alio modo de signis. Sciendum itaque est, quod multi sunt qui signa faciunt, et virtutem signorum non habent. et sunt alii qui virtutem signorum habent : signa tamen non faciunt, sicut legitur in quadam Homilia B. Gregorii : et sunt alii plures Sanctorum, qui signa valenter et abunde faciunt, quibus tamen majores sunt hi qui signa non faciunt. Nam ut in ipsis Apostolis plus erat mirabilis virtus operum, quam signorum ; ita nunc est in Ecclesia. Plus est bene vivere quam signa facere. Fere nulla signa fecerunt Patriarchæ et Prophetæ, exceptis Moyse, Josue, Helia, et Helisæo. Aut quæ signa fecit sanctissima ac præcelsa Dei genitrix Virgo æterna ? vel ille cui inter natos mulierum nemo major ? Nulla leguntur signa fecisse, quamdiu erant in hac vita. Nec ipse Dominus dignoscitur signa fecisse in his triginta annis. Nulla igitur signa leguntur agmina Angelica fecisse, ut dicatur hoc signum fecit ille Chorus, vel ille Cherubim aut Seraphim nec aliquis Angelus de ordine alicujus agminis in propria persona, nisi forte Michael vel Raphael soli aliquid fecerint : sed tamen eorum ministerio credimus pene omnia miracula patrati. Sunt etiam nonnulli Sanctorum, quorum festa sancta Ecclesia valde solenniter solet celebrare, et commemorationem eorum agere, quibus tamen aliqui majores sunt, quorum nulla fit mentio. Unus vero illorum erat iste sanctus ac beatus Notkerus, quia Christo confixus cruci, carnem suam crucifigebat cum vitiis et concupiscentiis. Propterea idem Dominus Jesus Christus, summus Pontifex factus, cum baculo, id est cruce, introviit semel in Sancta, ut per sanguinem suum sanctificaret templum ac dedicaret Ecclesiæ tripudianti in cœlis : in quo canonizavit festa Sanctorum prædictorum, celebranda ab Angelicis spiritibus, B. Notkeri et aliorum similium, ibi videlicet in sui præsentia : in quo F templo sedens cathedra, sede splendet fulgida, et cum eo Sanctorum millia. In dextera ejus ignea lex, et quoniam dilexit eos, in æternum conservabuntur, et delectabuntur in multitudine pacis : et quia in in pace factus locus eorum, ideo fulgebunt sole splendidius in terra viventium, et regnabunt cum eo in ævum et ultra.

Cur tot Scripturæ hic intextæ?

51 Si quisquam forte, invidiæ vel odii face accensus, arguet nos de peccato et de injustitia, suo judicio derogans nobis Domini verbo, dicentis de Heliu ad Beatum Job : Quis est iste involvens sententias sermonibus imperitis ? (Job. 38, 2) eo quod tantas ac tales auctoritates operi inseruerim : quicumque ille est, scire debet quod rationis est, quia mystica Sanctorum merita, vita et gesta, mysticis sunt auctoritatibus exemplanda, et spiritalia spiritalibus sunt comparanda. Idcirco magis me reprehendo et ago pœnitentiam, quod minus dixerim, quam exegerint merita et gesta hominis justi. Si quis autem imposuerit nobis falsa finxisse ; Deum contestor, credat qui velit, nulla me scripsisse, nisi quæ audivi, vidi, vel legi : alioquin mallem tacuisse. Unum tamen dico, et ideo parcendum est mihi, licet sim illitteratus et indoctus,

A indoctus, quoniam non cognovi litteraturam; eo tamen spiritu quo vir Domini abundabat donante, introiens in potentias Dei, de dextra sedentis in throno, et de plenitudine ejusdem Spiritus accepi quæ scripsi? Et cum non sim rhetor; rethoricæ tamen artis regulam imitatus, verarum rerum aut verisimilium attestatione caussam probabilem reddidi: quia auctoritates quas posui, qui oculo rationis discernit et considerat, peroptime agnoscet, quam apte textui conveniant et Dei viro congruant.

cur omissa plurima S. Notkeri miracula? De miraculis beati viri Notkeri, quæ post transitum suum ad tumbam ejus, meritis ipsius suffragantibus, contigerunt, longum esset enarrare quanta vel qualia: nam a die depositionis suæ, quo gleba sancta latuit et thesaurus pretiosus est absconditus in terra, plura signa ejus intercessione patrata sunt, per ducentorum circiter et eo amplius annorum spatium, ante quos Pater sanctus migravit ad Dominum. Sed sicut audivimus, ita et vidimus, utriusque sexus homines, senes cum junioribus et infantulis, diversarum ægritudinum infortunio laborantes, circa sepulcrum sancti viri degentes, orationi instantes, oblationes super sepulcrum offerentes, lumina accendentes, gratiam curationum præstolantes, divi-
B num auxilium flagitantes: denique mox meritis servi sui, misit Deus verbum suum et sanavit eos, et eripuit eos de interitu eorum. Multi etenim eorum tandem sospitate potiti, liberati a malis omnibus, pristinam sanitatem adepti, cum gaudio remearunt ad sua, glorificantes et laudantes Deum, et servum ejus S. Notkerum. Si quis vero omnia ejus miracula vellet scribere, majus volumen fieret quam vita: etenim plura ab hominibus loci sunt neglecta, ac processu temporis oblivioni tradita. Cum ergo signa non sint fidelium, sed propter infideles fiant, et aliis odor vitæ in vitam, aliis sint odor mortis in mortem, maxime incredulis et derisoribus, ne arguamur celare gloriam Dei et viri
Is. 56, 10 sancti, et dicatur nobis hoc Apostolicum, Canes muti non valentes latrare laudes Domini et virtutes Sanctorum ejus; et ne silentio redarguti, postea unusquisque nostrum mœrens et dolens cum Propheta dicat: Væ mihi quia tacui, quia vir pollutus
et 6, 5 labiis, ego sum, quanta audivimus et cognovimus miracula facta, et patres nostri narraverunt nobis, et adhuc aliqui narrabunt, [quædam] in scripto posteris demandamus c, quædam prætermittimus, quia
c occultata adhuc sunt a nobis.

EPITAPHIUM AD EJUS TUMULUM d.

d

C Ecce decus patriæ Notkerus, dogma sophiæ,
Ut mortalis homo conditur hoc tumulo.
Idibus octonis hic carne solutus Aprilis,
Cœlis invehitur, carmine suscipitur.

ANNOTATA.

a *Merito miramur de horum obitu nihil in annalibus Hepidanni inveniri. Tutilonis mentio est in Ephemeridibus ad* V *Kal. Apr. hoc modo* B. Tuitilo obiit. *Alibi Beati titulum et datum non invenimus.*

b *Hic adeo turpiter obliviscitur sui interpolator, ut qui antea Caroli Magni æqualem S. Notkerum fecerat, adeoque initio noni seculi florentem, nunc inducat cum Otthone magno jam sene fabulantem, transcribens ea omnia quæ tempore Notkeri Abbatis gesta de avunculo ejusdem Notkero medico ultimo capite de casibus monasterii narraverat Ekkehardus, spectantque manifeste ad annum* 973, *quo Notkerus Abbas factus est, uno ante mortem ipsius Ottonis anno: quem nihilominus quærentem inducit,* ille dulcis nepos suus Notkerus Balbulus, ubi esset et an adhuc viveret. *ubi Ekkehardus solum habet* Notkerus suus ubi esset interrogat: *eadem impudentia hujus Notkeri, Medici scilicet, jam*

decrepiti cæcitatem, transtulit ad Balbulum. Igitur totum hoc caput resecuimus: manifeste enim præter mentem auctoris interrumpitur contextus historiæ, ad viri sancti mortem narrandam transeuntis. D *EX EKKEHARDO.*

c *Hoc modo explendum esse auctoris mentem patet ex sensu. Dolendum est autem reliqua capita nusquam reperiri.*

d *Deest in editione Canisii.*

PROCESSUS CANONIZATIONIS,

ab Henrico Canisio ex MSS. editus.

CAPUT I.

Commissariorum ad examen instituendum delegatio et subdelegatio.

Hugo, Dei et Apostolicæ Sedis gratia Episcopus Constantiensis, venerabili nobis in Christo sincere dilecto Domino Joanni Zwick, in decretis Licentiato, Canonico et Custodi Ecclesiæ nostræ Constantiensis, Consiliarioque nostro fideli, salutem in Domino, et in commissis diligentiam adhibere fidelem. Litteras sanctissimi in Christo Patris et Domini nostri, Domini Julii felicis recordationis Papæ secundi, E in forma Brevis sub annulo piscatoris clausas, emanatas, et nobis pro parte venerabilium et religiosorum nobis in Christo sincere dilectorum Francisci Abbatis et Conventus monasterii S. Galli Ordinis S. Benedicti nostræ diœcesis, principalium et in eisdem litteris principaliter nominatorum, obsignatas; ea qua decuit reverentia recepisse, aperuisse et legisse noveris hujusmodi sub tenore. *Hugo Ep. Constant.*

2 Venerabili Fratri Episcopo Constantiensi, Julius Papa secundus. Venerabilis frater salutem et Apostolicam benedictionem. Exponi nobis nuper fecerunt, dilecti filii, Franciscus Abbas et Conventus monasterii S. Galli Ordinis S. Benedicti, vestræ diœcesis; quod cum corpus B. Notkeri, olim monachi dicti monasterii, in capella Sanctorum Petri et Pauli, sita infra septa ejusdem monasterii, debito cum honore conservetur (Qui adhuc catalogo Sanctorum annotatus et canonizatus non fuit, et multis claret miraculis, et frequens fidelium concursus habetur, cum ejus intercessione plures ex dictis fidelibus sentiant et cognoscant suas petitiones apud Dominum exaudiri) summopere cupiunt eis et quibuslibet aliis personis, una die cujuslibet anni per eos eligenda, vel die quo dictus Notkerus ab hoc seculo migravit, festum Confessoris minoris ac Missam et Officium ejusdem B. Notkeri, a primis Vesperis usque ad secundas Vesperas ejusdem diei, in dicta capella ejusdem monasterii, nec non aliis ecclesiis et capellis dicto monasterio subjectis, solenniter celebrandi, cujusvis licentia minime requisita, licentiam concedi. Quare pro parte Abbatis et Conventus prædictorum nobis fuit humiliter supplicatum, ut in præmissis opportune providere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos itaque hujusmodi supplicationi inclinati, de præmissis certam notitiam non habentes, fraternitati tuæ, de qua in Domino præcipuam fiduciam obtinemus, per præsentes committimus et mandamus, ut in præmissis, super quo tuam conscientiam oneramus, facias, ordines, atque decernas, prout videbitur tibi faciendum, non obstantibus constitutionibus et ordinationibus Apostolicis ceterisque contrariis quibuscumque. Volumus tamen, quod ex his quæ circa præmissa feceris, decreveris atque ordinaveris, dictus Notkerus propterea canonizatus aut alias approbatus non censeatur. Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo piscatoris, die 20. Decemb. 1512. pontificatus nostri anno 10. *ex commissione Julii II.* F

Balthasar Tuerdus.

Joannem Swick custodem Constantiens.

3 Post quarum quidem litterarum præinsertarum præsentationem, receptionem, aperturam, et diligentem inspectionem, nobis et per nos uti præmittitur factas, fuimus pro parte dicti Domini Abbatis et Conventus principalium, et in litteris præinsertis, ut præfertur principaliter nominatorum, quatenus ad executionem dictarum litterarum et contentorum in eisdem, juxta earumdem vim, formam, continentiam et tenorem procedere dignaremur, debita cum instantia requisiti. Nos itaque de præmissis, certam notitiam non habentes, et nihilominus superioris mandata, et præsertim Apostolica, reverenter exequi cupientes, ut tenemur; tibi, de cujus fidelitate et circumspectione in Domino præcipuam spem obtinemus, præsentibus auctoritate Apostolica nobis commissa et qua fungimur, committimus et mandamus; quatenus nedum in dicto Monasterio, sed et in aliis parochialibus ecclesiis dicti oppidi S. Galli, publicum proponi facias edictum; admonendo et requirendo auctoritate Apostolica prædicta, ac, si tibi visum fuerit, sub excommunicationis pœna latæ sententiæ, omnes et singulos utriusque sexus homines, quibus de vita vel miraculis B. Notkeri, olim monachi dicti monasterii, vel ex certa scientia vel veridico relatu seniorum, seu authenticis scripturis constiterit, quatenus coram te in dicto monasterio sancti Galli, et illic in *a* stuba Auff der Hell vulgata, propria in persona compareant, agnitam de præmissis deposituri veritatem. Quos siquidem sic comparentes, coassumpto discreto nobis in Christo dilecto Leonhardo Altweger, nostræ diœcesis ac in officio Vicariatus curiæ nostræ Constantiensis Notario et Scriba jurato, de veritate dicenda in forma juris juratos solenniter recipias, et super narratis in litteris præinsertis diligenter examines; eosdem quærendo de veritate narratorum in eisdem litteris, et de vita ac miraculis B. Notkeri: an pro nomine Christi labores sustinuit; de humilitate ejusdem; an in vita persequentes passus fuerit, et de caussa persecutionis: item de miraculis per eum in vita et post mortem factis, et quæ seu qualia fecerit miracula, et quomodo evenerint; an ex vi verborum vel merito istius sancti viri, an illa miracula tendant in corroborationem fidei, et quæ vel qualis sit de his fama viciniæ, et de aliis circumstantiis. Et dicta et depositiones testium hujusmodi, per dictum Notarium in scriptis fideliter redactas, et sigillo tuo ab extra clausas, nobis quantocius remittas. Testes autem qui tibi nominati fuerint, si se gratia, odio, amore, timore prece, pretio, aut favore subtraxerint; vice et auctoritate nostra, imo verius Apostolica, ecclesiasticam per censuram veritati testimonium perhibere compellas, tuam in præmissis conscientiam oneramus. Datum in aula nostra Constantiensi, sub officii Vicariatus curiæ nostræ Constantiensis appressione, Anno Domini millesimo quingentesimo tredecimo, mensis Aprilis die prima, indictione prima.

ad cogendos audiendosque testes delegat,

B

et examini instituendo materiam præscribit,

C

Leonhardus Alweger Notarius subscripsit.

Joanni ægrotanti substituitur Leonardus Notarius.

4 *Non potuit delegatus hic injunctum sibi munus implere: quare Episcopus in eum, quem Joanni assessorem constituerat, Leonardum, totum caussæ informandæ provinciam transtulit, per breve hujus qui sequitur tenoris*: Hugo... Episcopus Constantiensis etc... Quamquam nos pridem examen et receptionem testium, super narratis quarumdam litterarum Apostolicarum in forma brevis, occasione B. Notkeri emanatarum, producendorum, sive virtute edicti desuper emissi comparentium, venerabili nobis in Christo dilecto Joanni Zwick per alias nostras certi tenoris litteras commiserimus: tamen quia idem Dominus Custos ob infirmitatem corporalem examini hujusmodi intendere non potest, Nos tibi, de cujus industria et fidelitate in Domino singularem obtinemus fiduciam, examen et receptionem testium hujusmodi sub modo equidem et forma prioris commissionis, dicto Domino Custodi factæ, auctoritate Apostolica committimus, et te in ejusdem locum harum serie litterarum surrogamus. Datum in aula nostra Constantiensi anno Domini millesimo quingentesimo tredecimo, die secunda mensis Apr. Indictione prima, sub sigillo officii Vicariatus dictæ Curiæ nostræ Constantiensis, a tergo præsentium impressione. D

Ex speciali commissione dicti Domini Hugonis Episcopi, Cunradus Rainer subscripsit.

5 Cujus quidem Commissionis præinsertæ vigore, Ego præfatus Leonardus Altweger, Notarius, caussæ hujusmodi Edictum publicum juxta continentiam prioris Commissionis in oppido S. Galli, et quidem in Monasterio ac sanctorum Laurentii et Magni parochialibus Ecclesiis præponi feci, et de ejus executione fideli ratione mihi facta, Ego idem Leonardus Altweger testes infrascriptos coram me, tempore et loco subnotatis, virtute edicti hujusmodi comparentes, in forma juris juratos solenniter recepi, et juxta mentem et formam dictæ prioris Commissionis diligenter examinavi, ut sequitur deponentes. Juravit autem unusquisque eorum quod sibi ut ferat testimonium, nil est datum, promissum vel remissum: nec ex sua depositione sperat consequi lucrum, commodum vel emolumentum: non est quid, quomodo, aut qualiter deponere debeat informatus: sed metu censurarum et virtute edicti comparet, agnitam sibi depositurus veritatem, odio, amore, favore, prece, pretio et omni humana gratia penitus postpositis et semotis. E

ANNOTATA.

a *Germanis, solitis conclavia et aulas domorum præcipuas fornacibus, quas* Stubas *vocant, instruere, usitatum est ipsas quoque aulas sic nuncupare, hæc autem aula sive stuba* supra infernum *cognominatur.*

CAPUT II.
Juratorum testium depositiones, præcipue de miraculis B. Notkeri.

Testis 1 ob neglectam curam canonizationis

F

Providus Othmarus Blum Sub-burgermeister oppidi S. Galli, ætatis annorum XLI, deposuit et dixit, quod ipse natus sit in oppido S. Galli, et ab ineunte ætate sua a suis parentibus et majoribus audiverit, qualiter ille S. Notkerus, cujus corpus in Ecclesia S. Petri ejusdem oppidi S. Galli tumulatum existit, vir fuerit sanctus et canonizatione ac veneratione dignissimus: et quamdiu omitteretur ejus canonizatio, semper in centum annis oppidum S. Galli ignis voraginem passurum sit, prout audiverit ter *a* absumptum sic fuisse, ipse tamen non recordetur. Sicque audiverit, quod eo non canonizato nullus Abbas monasterii S. Galli bonam valetudinem corporisque sanitatem habiturus esset, prout ipse tres recordetur, videlicet Dominos Abbatem Ulricum, Abbatem Gottthardum, et nunc modernum Dominum Abbatem *b*: qui certe omnes postquam Abbatialem dignitatem adepti, infirmi fuerint, prout et modernus Abbas hodierno die sit infirmus, pallore faciei id testante. Et propterea idem sanctus Notkerus veneratus sit, quamdiu testis recordetur, ut sanctus et potens in conspectu Dei omnipotentis etc. Advertit etiam idem Othmarus prædictus annis duodecim seu quatuordeim elapsis, a quondam Cunrado Lacher de Constantia lapicida, cive oppidi S. Galli, qualiter ipse interfuerit, quando sepulcrum sancti Notkeri altius elevatum fuerit, et novus lapis desuper positus: et quod ibi inventus fuerit sarcophagus *c* plumbeus, unde odor

cives et Abbates afflicti

odor suavis e sepulcro

A odor suavissimus exierit, adeo quod ipse et ceteri de eo mirati sunt, et ad monasterium cucurrerunt, illa Fratribus nuntiantes : qui letaniam ibi decantaverunt. Hæc sic ut præfertur a dicto Cunrado viro equidem fide digno audiverit. Ipse denique testis habuerit filium unius anni, qui epilepsia, vulgariter Rindilwe laboravit ; ut vero ipsa uxor testis cum puerulo cereo votum fecerit ad S. Notkerum, continuo reconvaluerit. Et sint inde anni elapsi tredecim aut quatuordecim. Ipse etiam testis circa duodecim annos valde periculosa laboraverit ægritudine, per sex aut septem septimanas, ubi ipse beneficio et intercessione hujus S. Notkeri continue curatus fuerit, uxore pro eo votum faciente, aliud non dicit.

ipse testis ejusque filius sanati.

7 Laurentius Hochrutiner civis oppidi sancti Galli, annos natus XXXVIII, super narratis in litteris brevis diligenter medio suo præstito juramento examinatus, dicit, quod ipse ab ineunte sua ætate B. Notkerum pro viro sancto et veneratione dignissimo singularique auxiliatore omnium eum in necessitate invocantium haberi audiverit. Unde ipse ante aut circa quatuordecim annos crus doluerit, et multa foramina habuerit, valde periculosa, et ut ipse a B nullo curari potuerit ; voverit Deo et S. Notkero, quod ipse singulis diebus Dominicis velit visitare sepulcrum ejus, et ibi orare tria Pater noster et totidem Ave Maria, cum quartali ceræ ; et statim emisso voto in sex diebus reconvaluit. Et audiverit quod nullus Abbatum monasterii S. Galli supradicti sanitate haberet gaudere, illo sancto viro non canonizato.

Testis 2, ab incurabili fistula curatur.

8 Gallus Stucheler de oppido sancti Galli, ætatis annorum ultra XXX, dicit quod B. Notkerus veneratus fuerit, ut Sanctus, Unde annis elapsis decem, ipse in sinistra manu quamdam tumefactionem habuerit per quatuordecim dies valde periculosam, et adeo gravem, quod cum eadem operari plane nihil potuit. Sed ut votum fecerit ad B. Notkerum in tribus diebus reconvaluerit. Dicit quod ipse habuerit duorum annorum puerum qui etiam tumefactionem circa genitalia habuerit tantam quod ruptus credebatur : sed beneficio et intercessione B.Notkeri continue reconvaluerit voto, ad eumdem B. Notkerum emisso.

Testis 3, sanatur tumor manus

10 Egli Ebinter in suburbio S. Galli, ætatis annorum ultra quinquaginta, dicit quod B. Notkerus fuerit vir sanctus, prout et ut Sanctus fuerit veneratus. Ipse etiam testis habuerit uxorem et duas proles, quæ febribus laboraverint vehementer, et ipse C pro eis fecerit votum ad S. Notkerum, quo soluto statim reconvaluerint, ut credit ex intercessione B. Notkeri.

Testis 4,

11 Magdalena Ebinterin, uxor Joannis Eblin de Gekenweil, Parochiæ sancti Laurentii, ætatis annorum XXVI, dicit quod ipsa audiverit semper, quod B. Notkerus fuerit vir sanctus et veneratione dignus, et singularis auxiliator omnium invocantium eum in necessitatibus suis : unde ipsa adhuc soluta, et quidem ante vel circa decem annos, in crure dextro et tumefactionem et ulcera pessima habuit, adeo quod plerique dixerunt eam habere plagam S. Quirini. Ipsa voverit et promiserit S. Notkero se visitaturam ejus sepulcrum cum certis orationibus continue ut votum hujusmodi solverit et antequam domum redierit reconvaluerit, ut credit, ex invocatione, dicti Sancti.

Testis 5, ulcera pessima,

12 Elsa Holderschwenderin de Schowigen Parochiæ sancti Laurentii, ætatis annorum XXVII, deponit se a majoribus et parentibus suis semper audivisse, quod S. Notkerus, etc. Unde ipsa circa annos sex aut quinque subita et vehementi capitis infirmitate correpta fuerit : et ut ad sepulcrum S. Notkeri votum fecerit, cum uno luminari cereo unius D obuli, ita quidem quod quamdiu idem luminare arderet, tamdiu ipsa nudis et flexis genibus orare vellet. Et statim voto emisso cœperit se melius habere, et reconvaluerit plene, meritis et intercessione, ut credit, dicti Notkeri adjuta. Similiter et matri suæ auxiliatus fuerit, in brachio quodam dolores habenti, et revera pro viro sancto habeatur.

Testis 6, capitis

EX HENR. CANISIO

13 Anna Tannerin de Strubensell Parochiæ sancti Laurentii, habens annos suæ ætatis LI dicit, se de vita ejus amplius deponere non posse, quam quod audiverit a majoribus quod etiam miraculis in vita claruerit. Dici namque audiverit, quod fuerit tempore S. Notkeri quidam *d* mercator, qui eidem omnibus in rebus adversus fuerit, et tandem de equo ceciderit et fregerit crus : et quod, idem postquam a nemine curari potuit, beneficio istius sancti viri pristinæ restitutus fuerit sanitati. Ipsa etiam triginta annos fuerit in hoc... * et etiam habuerit pustulas, et ex eis quasi contracta fuerit in omnibus membris, et beneficio ac intercessione ejusdem senserit, se non parum levatam, et ex doloribus et infirmitatibus hujusmodi liberatam.

Testis 7, crus fractum

d

** forte oppido mulier contracta,*

14 Ulricus Bogt, prope oppidum sancti Galli residens Parochiæ S. Laurentii, ætatis annorum XXXIV, dicit, quod ipse in septimana proxime transacta, circa genitalia, quamdam tumefactionem nescit unde causatam habuerit ; adeo quod plerique crediderint, et certe ipsemet testis, quod ruptus esset. Sed ut votum fecerit ad B. Mariam virginem in Monasterio S. Galli ac beatum Notkerum, statim pristinam adeptus fuerit sanitatem : ita quod nihil prorsus sentiat doloris. Et audiverit eum semper fuisse et esse virum sanctum, etc.

Testis 8, ruptura,

15 Paulus Stabiner Parochiæ S. Laurentii oppidi S. Galli, habens annos suæ ætatis XL, dicit quod ipse ab ineunte ætate sua audiverit semper de sanctitate et miraculis sancti viri Notkeri : unde ipse circa annos decem in gravem inciderit infirmitatem, ita quidem quod tumefactus fuerit circa cor, sic quod nemo sibi spem vitæ promiserit. In qua infirmitate uxor testis pro se teste votum fecerit ad S. Notkerum : quo voto emisso et nondum soluto, statim testis meliorationem senserit, et pristinam, ut credit, ex intercessione B. Nokeri adeptus sit sanitatem. A quo tempore erga eumdem singularem gesserit devotionem, crediderit que et hodie credat, eum esse potentem auxiliatorem. F

Testis 9 tumor cordis.

16 Petus Wyss, civis oppidi sancti Galli, ætatis annorum LX et circa, dicit, sibi aliter de vita ejusdem sancti Notkeri non constare, quam quod ipse semel a quodam Conventuali Bernardo, Prædicatore Monasterii S. Galli (nescit specificare tempus) publice in cancellis audiverit de S. Notkero, ubi multa dixerit de ejus sanctitate, et inter alia retulit, qualiter Carolus Romanorum Imperator magnam in eumdem Notkerum fidem posuit, et pleraque de ejus consilio disposuerit : Unde cum semel oppido S. Galli fuerit, quidam Capellanus forsitan moleste ferens, quod eumdem Notkerum monachum sibi præferret ; dixerit se libenter eumdem Notkerum videre velle. Qui cum sibi ostensus fuerit, et dictum quod oculos semper in cœlum intentos haberet ; idem Capellanus volens eum tentare, ex superbia quæsiverit ab eodem : quid modo Deus faceret in cœlo : ad quæ idem Notkerus responderit : Deus modo facit, quod ab æterno fecit, Et illo latius, quid tamen faceret, interrogante, responderit idem Notkerus : Exaltat humiles et superbos humiliat. Præterea dicit ipse testis, quod in ecclesia S. Petri viderit quamdam tabellam in qua in vulgari Alamannico scriptum erat, quod ante etiam quidam Abbas Monasterii sancti Galli ad Romanam curiam equitaverit

Testis 10 De Capellano edocto,

EX HENR. CANISIO.

A rit pro confirmatione. Quem tunc Papa interrogaverit de illo sancto viro, et quomodo diem ejus celebraret. Cui cum idem Abbas responderit, quod non aliter celebraret ejus diem quam alterius monachi defuncti; ipse Papa indignatus contra eum, maledixerit ei quod in ejus profesto jejunium non indiceret, et ejus diem non faceret feriari. Hæc testis ex eadem tabella plus semel legerit: nescit tamen an eadem tabella adhuc in dicta ecclesia pendeat vel ne, aliud non dicit.

Testis 10, *de tumore umbilicali,*

17 Anna Staberelin ad Martis Tobel parochiæ S. Laurentii, habens suæ ætatis annos XXXI et circa, uxor legitima Bernhardi Cunker, dicit quod audiverit semper de ejus sanctitate et miraculis, unde ipsa circa undecim annos puerulum quemdam habuerit, cui umbilicus tumefactus fuerit ad magnitudinem ovi aucæ. Sed ut eumdem puerulum ad S. Notkerum devoverit, senserit continue meliorationem de die in diem, ita quod tandem plene et omnino convaluerit, ab eo tempore in eumdem S. Notkerum singularem spem habuerit et devotionis affectum.

Testis 11, *de dysenteria*

18 Heinricus Ruminer, civis oppidi S. Galli, ætatis annorum XXXIV et circa, dicit quod ipse in oppido S. Galli sit natus, et ab ineunte ætate sua audi- B verit de sancti Notkeri sanctitate. Unde ipse, qui etiam ad eumdem singularem habuerit devotionis affectum, quemdam habuerit puerum, tunc tres annos habentem, qui dysenteriam passus fuerit: ex qua forsan vel alio accidente circa genitalia adeo tumefactus fuerit, quod omnes homines, qui eum viderint, crediderint eum ruptum fuisse. Quem testis devoverit cum quartali ceræ ad S. Notkerum: et ecce statim voto soluto in triduo proximo reconvaluerit plene, et tam a dysenteria quam tumefactione prædictis, ut testis credit, intercessione et precibus B. Notkeri liberatus fuerit. Habuerit etiam quamdam puellulam, quæ etiam puncturas habuerit, et sustinuerit intrinsecus adeo vehementes dolores, quod e naribus et ore sanguinis fluxum causaverint. Quæ etiam ut deducta fuerit ad S. Notkeri sepulcrum, liberata fuerit.

et punctura

Testis 12, *de faucium oppilatione*

19 Anna Merkin vidua et relicta quondam Jacobi Merck de S. Gallo, ætatis annorum XLVIII, dicit, quod ante vel circa tredecim annos peperit filium, qui in collo sive gutture habuit quid obstaculi: ita quod aliquando nec loqui potuit, nec inspirare, nec respirare: quem etiam devoverit ad S. Notkerum, et ad ejus sepulcrum. Qui statim posthac, ut credit testis, ex intercessione istius sancti viri reconvaluerit, nec hujusmodi infirmitatem postea senserit unquam. C Unde ipsa in cunctis suis necessitatibus ad eum, tamquam singularem auxiliatorem, speciale habuerit refugium.

Testis 13, *De fœdissimo ulcere* e

20 Fida Gemunderin, uxor legitima Ulrici Rochlin, civis oppidi S. Gallli, annos nata XLV, dicit quod in bello Switensi proximo, in nostris finibus habito, ipsa habuerit *e* quamdam puellulam nomine Veronicam, tunc quinque annos habentem, quæ quadam nocte per totum corpus ejus ulceribus conspersa fuerit, quod nec acu quis locum apprehendere potuisset in toto corpore, quo sanie et ulceribus non fuisset plena: unde testis territa desuper consuluerit chirurgos. Ut vero neminem invenerit, qui se de cura ejus intromittere vellet, duxerit ipsa exspectandum esse, quid natura operari vellet. Itaque post certos dies abeuntibus ulceribus unum horrendissimum ulcus sive foramen remanserit, et de die in diem in profunditatem et latitudinem creverit adeoque omnes videntes in commiserationem movebantur: erat namque cruribus obsitum et aspectu admodum tetrum et horridum. Et ut varios desuper consuluerit chirurgos, et nemo spem salutis promittere vellet, ipsa sic in angustiis constituta,

atque a chirurgis desperato.

D nesciens quo se verteret, cum puella totam noctem duceret insomnem, et præ vehementia neque somnum nec cibum capere posset, venerit in mentem, qualiter ille S. Notkerus multis in diversis necessitatibus subvenisset. Et sic eamdem puellulam devoverit ad S. Notkeri sepulcrum, cum crure cereo, et certis orationibus; promiserit denique se deinceps ejus diem ad dies vitæ suæ feriari, et proximum filium quem eam gignere contingeret, nomine S. Notkeri vocare velle. Et ecce statim emisso voto, puella a clamoribus cessaverit, et dolor ejus mitigatus fuerit, et de die in diem melius habere cœperit, et tandem reconvaluerit plene, unde postea ad eumdem singularem gesserit devotionis affectum.

Testis 14, *de puero contracto;*

21 Heinricus Maurer, ein Scherer Parochiæ S. Laurentii, ætatis annorum LXX, dicit quod circa viginti quinque annos quidam vicinus suus, videlicet Joannes Roler, quemdam habuerit juvenem, quinque forsan annorum, qui et claudus fuerit et in manibus et pedibus ita contractus, quod ire non potuerit. Qui ut per ejus matrem, ad persuasionem uxoris sui testis, ad sepulcrum B. Notkeri devotus fuit et delatus; statim, et quidem ipsa die, reconvaluerit et ire potuerit ac ambulaverit. Hæc testis viderit, et majus miraculum non conspexerit unquam. Aliud non dicit. E

Testis 15, *de dolore gravi,* f

22 Gretha *f* Langulrichin, civis oppidi S. Galli, annos nata sexaginta tres, dicit quod ipsa, ante vel circa decem annos, in sinistro femore tantos habuit dolores, quod nec cibum nec somnum capere, nec ullam requiem habere potuerit: unde ipsa ad persuasionem cujusdam vicinæ suæ se devoverit, cum certis luminaribus et orationibus, ad sepulcrum ejusdem Sancti; et statim ut solverit votum, melius se habere inceperit et reconvaluerit, ut credit, ex intercessione B. Notkeri.

Testis 16, *de puero præcipitato* g

23 Barbara Fiegerin de Riederholtz, Parochiæ S. Laurentii, ætatis annorum XLII et circa, dicit, quod annis elapsis novem vel circa, testis juvenem quemdam masculum habuerit, qui ceciderit in horreo quodam [ex solario in pavimentum] *g* certe alte et periculose, adeo quod caput in novem septimanis erigere, nec circum aut suspicere potuerit: et sic testis eumdem devoverit ad sanctum Notkerum. Qui statim ut ad capellam sive ecclesiam ejusdem devenerit, juvenis clamaverit, Mater, ego possum suspicere. Et sic mater præ gaudio flens accurrerit, et ita esse viderit, sicque reconvaluerit, et hodie vivat nil sentiens inde quidquam. Postea testis pepererit infantulum, quem per viginti unam septimam duntaxat gestaverit, qui ut natus, fuerit creditus ab omnibus mortuus, unde ipsa devoverit eumdem ad S. Notkerum cum holocausto vivo. Idem infantulus vitalia insignia ostenderit, et baptismi lavacro renatus fuerit.

et 21 hebdomadum partu:

Test. 17, *de puero ulceroso*

24 Genoveva Sprollin de sancto Gallo, annos nata quadraginta vel circa, dicit et deposuit; quod circa vel ante tredecim annos quemdam habuit puerulum, tunc quatuor annos habentem, quem testis sanum equidem in lectum posuit, sed lucescente die ut eum e lecto receperit, viderit quod totum corpus ejus non aliter fuit, quam si urticis cæsum fuisset: et territa valde diversa secum putavit. Altero vero mane viderit totum corpus pueri plenum ulceribus nigris et pessimis, non sine horrenda tumefactione. Quod ut mater ipsius testis viderit, suaserit testi, quod eum ad S. Notkerum devoveret. Quod ut testis una cum matre fecerit, et votum exolverit; altero et sic tertio mane puer ipse omnino reconvaluerit, et profecto miraculose, quia secundum naturam credat id fieri non potuisse: et ob hoc firmiter credat sine omni hæsitatione, quod id precibus et intercessionibus S. Notkeri obtinuerit, et ab eodem tempore

iu

A in eum specialem confidentiam habeat in omnibus necessitatibus suis.

Test. 18, *de humero luxato,*

25 Heinricus Geiszburer de Beknow, civis oppidi S. Galli, habens annos suæ ætatis LXIV et circa, deposuit, quod ipse circa vel ante septennium de plaustro quodam fœni ceciderit, itaque humerus ex juncturis dissolutus fuerit: et statim emisso voto absque ullo chirurgico et sine medicamento reconvaluerit, ut credit, ex intercessione B. Notkeri.

Test. 19, *de puero maleficiato*

26 Barbara Studerin de S. Gallo, habens annos suæ ætatis quinquaginta et circa, dicit se de S. Notkero ab ineunte ætate sua multa audivisse, unde ipsa circa decem annorum spatium puerum quemdam habuerit trium annorum, quem ut ad lectum posuerit exclamaverit puer: O mater, mulier quædam mecum fuit. Et mane, ut susceperit puerum, compererit quod puer in uno brachio mutilatus fuerit; unde territa pro eo, voverit duo brachia cerea, unum B. Mariæ virgini in monasterio, et aliud B. Notkero, sicque in tribus sive quatuor diebus, postquam votum exolverit, reconvaluerit, ut credit, ex intercessione B. Mariæ virginis et B. Notkeri.

Testis 20, *i* *de crure læso*

27 Gebhardus *i* Holtzmann Præco oppidi sancti B Galli, ætatis annorum XLVIII dicit quod ipse annis triginta vel circa novissimis in oppido S. Galli moram duxerit, a quibus semper audiverit de ejus sanctitate dici multa quidem et varia in cancellis et alibi, sed postquam ejus sepulcrum altius elevatum fuerit, major cœperit ad eum haberi recursus: unde testis etiam ad eum singularem adhibere cœperit devotionem. Decimus namque annus jam agatur, quando Helvetii quoddam castrum in Lombardia, Lucarnum *k* nominatum, obsederint, ubi testis pariter expeditioni interfuerit, sicque e castro quadam emissa bombarda lapidem quemdam tetigerit non longe a teste jacentem, eumdem in minutissimas partes confregerit, quæ resilierint in testem: sicque in ambobus cruribus admodum læsus fuerit: et hoc facto cum ipse testis cedere vellet, unus alius sagittarius eum per crus cum emenda *l* penetrarit. Et licet testis tunc per chirurgicos curatus fuerit, tamen postquam ad patriam redierit, idem crus tumefieri cœperit; et ut se devoverit ad S. Notkerum, ea ipsa die reliquiæ quæ in crure remanserint, eruperint, et sic de die in diem cœperit melius habere, et tandem omnino reconvaluerit ex intercessione, ut credit, B. Notkeri.

Testis 21, *de elevatione sancti corporis.*

28 Ulricus Schlumpff, civis oppidi S. Galli, habens C annos suæ ætatis XLIII, dicit quod ipse in oppido S. Galli natus, alitus et in hunc usque diem conversatus fuerit, et semper ab ineunte ætate sua, et maxime postquam ad annos discretionis pervenerit, audiverit multa de sanctitate B. Notkeri, et signanter legerit in ejus Vita, quod ipse auctor fuerit illius sequentiæ, Sancti Spiritus assit nobis gratia, et quod miraculis in vita clarus fuit et sanctitate. Unde annis elapsis sedecim, testis et certi alii sui concives, ob sanctitatem illius sancti viri et miracula quæ indies fiebant, ad eum singularem gerentes devotionis affectum, moleste quidem tulerint, quod ejus lapis tumularis non renovaretur. Unde ipsi inter se concordaverint de faciendo novo lapide ad sepulcrum illius, et antiquum lapidem amovere voluerint, et novum superponere, et repertæ fuerint Reliquiæ istius viri sancti in lapide concavato, quem lapis antiquus superpositus concluserat, et ut testis a fratre suo Caspare Schlumpff nunc Burgermagistro dicti oppidi audiverit, ossa ejus ita candida fuerint et alba, quod candidiora et albiora numquam vidisset; fuissent collocata ordine ad instar corporis, nec in aliqua parte læsa sive consumpta, unde odor suavissimus exierit. Addens quod annis elapsis octo vel circa, testi natus fuerit infantulus in utroque latere ruptus, et postquam quatuordecim hebdomadas natus fuerit, alius supervenerit morbus, videlicet D comitialis; unde testis videns et intuens illum miserabilem puerum, cogitaverit intra se, quod implorare velit B. Mariam virginem in monasterio: et statim ut ad imaginem ejus pervenerit, venerit sibi in mentem quod eumdem puerum devovere velit ad B. Notkerum: unde ipse continuo iverit ad sepulcrum B. Notkeri, invocando eundem B. Notkerum, et promittendo eidem puerulum cereum tres libras habentem, et quod singulis diebus, per anni spatium, visitare velit ejus sepulcrum, et ibi orare quinque Pater noster et totidem Ave Maria. Et ecce statim ut domum redierit, invenerit puerum ubera matris sugentem; qui mox se ab uberibus verterit ad patrem et riserit, et ea ipsa die liberatus fuerit a morbo comitiali, et rupturæ ejus ea ipsa hora ita alleviatæ fuerint, quod eumdem nil aut parum impediverint. Unde breviter concludit, quod S. Notkerus eum numquam dereliquerit, propterea ipse in eum specialem habeat devotionem, et in omnibus suis necessitatibus ad eum tamquam specialem auxiliatorem refugium habeat et recursum.

EX HENR. CANISIO de morbo comitiali, et ruptura curatis.

Testis 22 E *de perjuro debitore emendato.*

29 Michael Haltmayer, civis oppidi S. Galli, habens annos suæ ætatis quadraginta, dicit se ab annis viginti et circa, multa de vita et miraculis B. Notkeri audivisse, et ob hoc eumdem sibi in patronum elegisse. Annis namque duodecim vel circa elapsis testis quemdam habuerit debitorem in oppido Feldkirch *m* et ibidem alium creditorem, cui videlicet *m* ipse testis debebat. Fueritque idem creditor contentus de debitore summam recipere, in qua testis sibi remanserit obligatus. Debitore vero debitum diffitente, et juramento per eum quod sibi testi in nullo teneretur præstito; dictus creditor rursum convenit se testem, unde testis convenire habuit suum debitorem. Et cum iterum decretum fuisset juramentum, testis invocavit B. Notkerum, ut sibi adjumento esset, ne sic injuste damnificaretur. Et ecce, lecto dicto debitore juramento, idem ambabus manibus in cœlum levatis, publice coram Justiciariis oppidi, Feldpirch dixerit et exclamaverit: O quid ego volui fecisse? ego fateor debitum: ut sic debitum fatendo, quod antea diffessus fuerat per juramentum. Postea et quidem ante vel circa biennium testis dolere cœperit in brachio dextro, adeo quod laborare amplius non potuerit. Et cum hujusmodi dolores per dimidium annum quasi sustinuerit, ipseque curari non F potuerit, devoverit se ad S. Notkerum, et mox in triduo reconvaluerit. Post hæc habuerit quemdam puerum, qui latentem habuit infirmitatem, ita quod nec ambulare potuerit nec stare, quamvis trium annorum jam fuerit. Sed statim ut ad sepulcrum B. Notkeri eum devoverit, cœperit ambulare et totaliter reconvaluerit, ut credit, ex intercessione beati Notkeri, quem credit esse sanctum virum et potentem apud Deum, singularemque auxiliatorem omnium invocantium eum. Fama denique sit, quod eo non canonizato nullus Abbas Monasterii S. Galli sanitatem corporalem habiturus sit. Quod etiam oppidum S. Galli in centum annis semper sit ignis voragine absumendum, et multa alia similia de eodem audivit, aliter non deponit.

de brachii dolore

et puero impotente.

Testis 23, *de cruris dolore,*

30 Gallus Schlosser, civis oppidi S. Galli, ætatis annorum ultra LXXIV, dicit quod quamquam ipse ante vel circa viginti annos proxime lapsos multa de S. Notkero audiverit, et quod idem canonizandus esset; tamen ipse testis de eo non multum curaverit, nec ad eum aliquam gesserit devotionem, usque ad anni forsan proxime transacti, spatium: ubi testis in crure quodam dolores habuerit tam vehementes et urgentes ac intolerabiles, quod bene desperaverit. Unde inductu uxoris suæ se ad B. Notkerum devoverit

EX HENR. CANISIO

A verit, et statim voto emisso, et quidem in quartali unius horæ, cœperit melius habere, et ab eodem tempore tam vehementes dolores numquam senserit, ut credit, ex intercessione B. Notkeri.

Testis 25, de punctionibus internis,

31 Nicolaus Schnapperli, Capellanus S. Wiboradis, oppidi S. Galli, ætatis annorum xxxv, dicit, quod ipse anno MDXII proxime transacto tantos in cruribus et genibus perpessus fuerit dolores, quod præ nimio doloris gravamine nec dormire nec acquiescere valuerit, his intrinsecus punctionibus existentibus; diebus quoque certis claudicando perambulaverit. Tandem venerit in mentem sancti viri Notkeri sanctimonia vitæque integritas, cui se quadam sumpta fiducia devoverit una cum una libra ceræ, quibusdam super additis orationibus ad ejusdem sacrosanctum sepulcrum, in sacello S. Petri Apostolorum Principis constitutum, de ejusdem, ut præmissum est, meritis et suffragiis confidens. Quibus rite peractis, notabiliter ejus senserit auxilia, ita quod de cetero dormire ac ambulare, ut antea consueverit, potuerit. Idcirco eumdem suo judicio et testimonio, licet inerti, haud minimum, sed inter potentissimos Dei electos esse censeat. Cujus quidem vitæ series Teutonica et vulgari narretur historia: quem etiam Magister Guilelmus *n* in Rationali divi- *n*
B norum Officiorum libro quarto, Nec non Lombardica historia *o* de S. Pelagio primo summo Pontifice, *o*
Abbatem S. Galli auctoremque plurimarum Sequentiarum esse commemorent. Qui, ut ejus sacra referat historia, vita comite, perplures dæmonum pertulerit insidias, quas prorsus fidei virtute et sanctitatis merito devicerit, vitamque suam litterarum studio et moribus optimis adornaverit, vitæ quoque temporalis terminum faustissimo fine concluserit, anno incarnationis Dominicæ nongentesimo decimo quarto, *p* VI Idus Aprilis. etc. *p*

Testis 26, de ulceribus gravissimis,

32 Ennalina Grafin de S. Gallo, virgo ætatis annorum viginti duorum dicit se S. Notkerum in necessitatibus omnium eum invocantium auxiliatorem singularem esse expertam. Unde anni spatium Sebastiano fratre suo duobus ulceribus gravissimis adeo laborante, quod is nec die nec noctu requiem habere potuerit, ipsa miserata fratrem, eumdem devoverit ad B. Notkerum cum luminari cereo ad corpus ejus menso. Et statim ut id fecerit, frater melius habere inceperit: et inde successive totaliter reconvaluerit, ut credit, ex intercessione B. Notkeri.

Testis 27, de dolore capitis,

33 Dorothea Schlatterin de sancto Gallo, ætatis annorum xxv, dicit, quod S. Notkerus in se teste miraculum fecerit tale. Quia ipsa ab ineunte ætate
C sua debile caput habuerit, et multos dolores capitis sustinuerit, adeo quod sæpe et sæpius in lecto decumbere habuerit; et ut ante octo annos vel circa tot miracula de S. Notkero audiverit, se quoque ad ejus sepulcrum devoverit, et statim melius habere cœperit, ut credit; ex inetrcessione B. Notkeri.

Testis 28, de fama Sanctitatis,

34 Dominus Joannes Weniger, perpetuus Vicarius ecclesiæ S. Laurentii oppidi S. Galli, agens annum XL dicit, se de ejus vita nil certi deponere posse, quia idem S. Notkerus nos longe præcesserit, et ante multos annos de hoc medio sublatus sit. Ipse autem testis, qui natus sit in oppido S. Galli, ab eo tempore quo usum rationis habuerit, a senioribus et majoribus ac Patribus conventus monasterii S. Galli audiverit, eumdem in vita sua sanctitate claruisse: quod verisimile sit, quod certo sciatur, quod ipse sit auctor multarum Sequentiarum, quæ hodierno die in laudibus Altissimi decantantur, quas utique nisi Spiritus sancti gratia illuminatus edere non potuisset: hinc credat, prout a tempore prætacto crediderit, eum virum fuisse et esse sanctum. Hinc Dominus testis interrogatus an pro Christi nomine labores sustinuerit, de humilitate et persecutione. Respondet, ex sua historia, quam testis sæpe legerit, liquido constare, eum pie vixisse, multas persecutiones a diabolo sustinuisse, et in humilitate profundum fuisse: et his scriptis testis indubiam fidem adhibuerit, quia et fama seniorum fide dignorum virorum his adminiculum præbuit et præbeat. De miraculis ejus interrogatus, dicit, in vita sua contineri, eum etiam in vita sua miraculis claruisse, post mortem vero et præsertim nostris temporibus multis coruscasse miraculis, et se specialem auxiliatorem ostenderit, eum in suis necessitatibus invocantium. Hinc est quod magnus populi ad eum habeatur recursus, et nedum populi, sed ipse testis etiam ad eum specialem gesserit et gerat devotionis affectum. Ita quidem quod in suis infirmitatibus eum non dubitet invocare, tanquam sanctum virum et potentem apud Deum, et senserit se aliquando ejus intercessione, non ex vi verborum vel aliquo alio sinistro modo, in suis infirmitatibus obtinuisse alleviamen. D

et virtute miraculorum.

Testis 29, de brachii debilitate,

35 Georgius Tischmacher, civis oppidi S. Galli, habens annos suæ ætatis quadraginta dicit, quod annis duodecim elapsis vel circa, testis ipse in dextro E
brachio ita debilitatus fuerit, quod eodem uti non potuerit ad artificium suum, nec quidem cochlear levare per sedecim septimanas: et statim ut se devoverit ad B. Notkerum, reconvaluerit, et quidem intra duos dies soluto voto, ut credit, ex intercessione B. Notkeri.

Testis 30, de crure curato.

36 Caspar Giller, civis oppidi S. Galli et sutor ibidem, habens annos suæ ætatis quinquaginta et circa, dicit quod quamdiu ipse recordetur, B. Notkerus pro viro sancto reputatus fuerit, unde cum testis ante vel circa octo vel duodecim annos in crure ulcus habuerit valde periculosum, et ut se devoverit ad B. Notkerum, cœpit melius se habere; ita quod ex ulcere quoddam parvum os exierit et deinde reconvaluerit, ut credit ex intercessione B. Notkeri.

37 Septima vero die jusdem mensis Aprilis, et quidem hora Sexta *q* vel circa meridiem, venerabilis *q*
Frater Laurentius Schab, sacræ Theologiæ Licentiatus, Conventualis Monasterii Selignstatensis, Maguntinæ diœcesis Ordinis sancti Benedicti, ad præsens Prædicator Monasterii S. Galli Ordinis ejusdem, coram venerabili viro Domino Heinrico Sadler Juris utriusque Doctore, Advocato Consistoriali Curiæ Contantiensis, et mihi præfato hujus caussæ Notario sive Commissario per reverendissi- F
mum Dominum nostrum Constantiensem adjuncto, meque eodem Notario, orationem, ut dicebat ex antiquissimis libris conceptam fecit, et in hunc, qui sequitur, recitavit modum. Instituenti mihi apud dominationes vestras orationem facere, posteaquam diu multumque tacitus mecum deliberavi, quam allaturus essem materiam etc. *r* Qua quidem oratione *r*
finita, comparuerunt coram dicto Domino Doctore meque Commissario, virtute edicti, uti præfertur emissi, testes subscripti: quos similiter in vim dictæ commissionis meæ in præsentia præfati Domini Doctoris juratos recepi et examinavi, ut sequitur deponentes.

Habetur oratio de Vita B. Notkeri,

Testis 31, Audiuntur

38 Dominus frater Ulricus Herr monachus professus et conventualis Monasterii B. Galli, annos natus XXXVI, Custos, juxta commissionis formam medio suo præstito juramento examinatus et interrogatus de vita B. Notkeri dicit, se de vita ejus de certa scientia deponere non posse; hic exceptis quæ ex ejus Vita, quam sæpe legerit, didicerit, ad quam se refert. Ex qua nec non ex aliis libris de antiquissima scriptura, appareat eumdem fuisse auctorem multarum

A *de fama sanctitatis;*

multarum Sequentiarum, signanter infra notarum, videlicet nativitatis Christi, Natus ante secula; Epiphaniæ, Festa Christi; de sancto Spiritu sive Pentecostes, Sancti Spiritus; et multarum aliarum. Et hæc pateant ex libro, ubi imago ejusdem sit depicta. Scripserit etiam s de B. Notkero in libello quodam Ecqerhardus, Frater monachus monasterii S. Galli. Et audiverit semper, quamdiu in monasterio fuerit, quod in veneratione, Fratrum fuerit, quamdiu ipse testis recordetur, et quidem in majori veneratione, præsertim conventus, quam nunc sit. Idem etiam testis baculum valde antiquum, habentem fracturam, de quo in 25 capitulo t Vitæ B. Notkeri fit mentio, attulit: qui dicitur baculus S. Columbani, cum quo idem B. Notkerus dæmonem verberasse asseritur.

Testis 32, de Vita lecta u

39 Dominus Ulricus Stoss, monachus professus Ordinis S. Benedicti et conventualis monasterii B. Galli Plebanus in Salmsach u, habens annos suæ ætatis sexaginta et circa, dicit, quod ab annis quinquaginta vel circa conventualis fuerit monasterii S. Galli, a quo tempore et per quod tempus, Legendam sive historiam B. Notker. sæpe ad mensam legi audiverit et legerit; ubi et in qua tota vita B. Notkeri

et telo educto e vulnere B

contineatur. De miraculis ejus interrogatus dicit quod ipse audiverit a senioribus adhuc juvenis, et præcipue jam annis triginta vel circa, quidam Joannes Studli de S. Gallo testis narraverit, quod ipse alias Augustæ telo quodam sagittatus fuerit, adeo quod telum fractum fuerit, et certa pars in eo remanserit: quæ ut se ad B. Notkerum devoverit, absque ulla chirurgicorum ope exiverit, ipseque reconvaluerit, unde ipse eum tenuerit pro viro sancto.

Testis 33,

40 Dominus Fr. Jacobus Schurpff, conventualis monasterii S. Galli, habens annos suæ ætatis LI, dicit, quod ipse annis quadraginta seu circa in monasterio B. Galli fuerit, a quo tempore et per quod tempus testis ipse Legendam sive historiam B. Notkeri sæpe legerit et legi audiverit, pluraque alia a Simone Gellfrandt, et a Fratre dicto der lange Hans, Patribus et Senioribus ejusdem monasterii, de sanctitate S. Notkeri audiverit, qualiter beatus Notqerus semper via sanctus fuerit, et ut vir sanctus veneratus et tentus fuerit, et pro tertio y Patrono veneretur, et orationes speciales de eo habeantur. De miraculis

et concursu ad eumdem propter miracula, C

ejusdem B. Notkeri interrogatus, dicit eumdem in vita sua miraculis claruisse, prout ex Legenda sive historia sua non obscure appareat. Post mortem quoque multa miracula fecerit, et hodierno die faciat: hinc ad eum magnus multis annis Christi fidelium fuerit concursus, qui et se ejus intercessione a diversis morbis senserint liberatos, quorum testes plures viderit, et de hoc fama sit tanta per oppidum et circa, quo idem sanctus Notkerus admodum notus et pro sancto viro habitus et tentus, prout teneatur et habeatur.

Testis 34, de miraculis a se scripto exceptis

41 Honorabilis Dominus Heinricus Baumann Presbyter, Capellanus Capellæ S. Petri oppidi S. Galli, habens annos suæ ætatis LXVII, dicit, quod ipse in oppido S. Galli natus, alitus et educatus fuerit Capellanus dictæ Capellæ, a quo tempore et per quod tempus etiam ad B. Notkerum magnus fuerit populi concursus, et multi se precibus ejusdem Sancti crediderint adversis morbis liberatos. Ad seque testem venerint multæ et innumeræ personæ utriusque sexus, narrantes varia diversaque miracula istius B. Notkeri, requirentesque se testem desuper ut ea inscribere velit, prout et testis multa miracula inscripserit, sibi a personis sic ad eum confluentibus delata et demanifestata. Ipse etiam testis ad eumdem Sanctum in suis necessitatibus singulare refugium habuerit et hodie habeat, unde anno proxime præterito, circa festum omnium Sanctorum,

D EX HENR. CANISIO

quædam neptis ex ipsius testis sorore, in vehementem inciderit passionem, adeo quod testis ceterique de incendio timuerunt et majori malo: sicque testis ad B. Notkerum confugerit, eumdem invocando pro dicta nepte sua, una cum B. Francisco, sub cujus regula militet: et cœperit statim melius habere, ut credit ex intercessione beati Notkeri.

Testis 35, de cultu constanti,

42 Dominus Joannes Sayler, Decanus monasterii S. Galli, Ordinis sancti Benedicti, habens annos suæ ætatis LVI, dicit quod ipse firmissime credat ita esse, prout in legenda seu historia ejusdem B. Notkeri contineatur, ad quam se testis refert. Similiter deposuit, quod a parentibus carnalibus et a senioribus et Patribus dicti Conventus, qui eum præcesserint, semper audiverit, B. Notkerum fuisse et esse virum sanctum, prout pro tali habitus et reputatus fuerit quamdiu testis recordetur. Ipse etiam testis de eo speciales habeat orationes, et eum veneretur ut tertium Patronum hujus monasterii. De post Dominus testis de miraculis interrogatus

de odore suavi in tumuli apertione E

dicit, quod nil certius de ipsius factis queat deponere, quam ipsa doceat Legenda vitæ, ad quam se referat, et quod magnus fiat concursus ad ejus sepulcrum habitus. Insuper adjunxit, quod annis elapsis duodecim vel circa, quidam cives, ob singularem devotionem quam ad eumdem gesserint eidem novum lapidem tumularem facere intituerint, et ut antiquum lapidem amovere voluerint, testis, ut tunc Custos, interfuerit; et viderit amoto lapide ossa B. Notkeri in quodam lapide concavato jacere, unde odor exierit suavissimus, de quo testis territus statim sepulcrum iterum antiquo lapide claudi jusserit: unde certe testis speciale sumpserit sanctitatis argumentum, et sic clausum in hodiernum diem remanserit.

Testis 36, de eodem odore.

43 Providus Caspar Schlumpff, Burgimagister oppidi S. Galli, ætatis LIX, similiter dicit, qualiter cum antiquum lapidem amovere voluerint, inventus fuerit sarcophagus lapideus, qui præsente teste, ac Ulrico Sayler cive et Conrado Hiller lapicida, apertus fuerit. In quo viderit ossa omnino illæsa, simul jacentia, non ad instar corporis humani; unde exiverit odor suavissimus, et talis qualem antea olfecit numquam: propterea cum credit esse Sanctum, et omni veneratione dignum.

44 Leonhardus Altweger Notarius. Et præter dictos testes adhuc nonnulli alii, coram me commissario comparuerunt, utriusque sexus homines, offerentes se de sanctitate et miraculis B. Notkeri de-

F *Conclusio Processus*

ponere velle ac scire: tamen etiam dicti Domini Doctoris consilio fretus, et ejus accedente consensu, examini hujusmodi demum in Dei nomine finem imposui. In quorum etiam omnium ac singulorum fidem et testimonium præmissorum, supradictus Reverendissimus Pater hoc præsens Registrum sive præsentem Processum exinde fieri, et per me Notarium præ et infra scriptum subscribi, sigillique sui Pontificalis per singulorum foliorum transfixionem jussit et fecit appensione muniri. Quæ acta et facta sunt Anno Domini, Indictione, Mense, Die, et Locis præfatis, et Præsentibus, quibus supra.

ANNOTATA.

a *Hepidannus in chronico* Anno 936 monasterium S. Galli concrematum est VI Kal. Maii, feria quarta. *Incendii historiam, per ignem virgis a puero vapulaturo injectam exorti describit Ekkehardus cap.* 6 *qui postea c.* 8 *sic concludit, A D* 1215 mœnia hujus villæ exusta sunt igne domestico. VI Nonas Maii Abbate nostro præsente et tecta monasterii et claustri ædificia

EX HENR. CANISIO.

ficia multa solicitudine defendente. *Alterum incendium Henricus Suizerus in Chronologia Helvetica ponit an.* 1314, quo urbs et monasterium cum templis et campanis omnibus conflagravit, sex tantum domibus salvis remanentibus 15 Oct. *tum an.* 1418 *dicit ex simili urbis et monasterii conflagratione solum* 17 *domos superfuisse.*

b *Joachimus Vadianus, in brevi Abbatum Sangallensium, chronologia, eos hoc modo recenset :* 1463 Ulricus VIII dictus Rosch de Wangen in Algovia, annos 8 minus 6 hebdomadibus. 1491 Gothardus Giel de Glatburg, annos 13, hebdomades 4, dies 2. 1504 Franciscus Geisberger de Constantia, annos 25 minus diebus 13.

c *Murerus addit ossa prorsus candida, absque ullo adustionis vestigio esse reperta : et hanc innovationem sepulcri factam dicit anno* 1500.

d *Non de mercatore aliquo, sed Imperatoris Capellano hoc narratur in Vita cap.* 3

e *Bellum illud indicatur a præcitato Suizero an.* 1490. Abbatiscellani et Sangallenses, ob dirutum monasterium Roschacense, a Tigurinis et Lucernatibus bello petuntur... Sangallum obsessum pacem petit, magnaque pecuniæ summa multatur. *Canisius quidem de puella sanata legit* et nunc, *id esset, anno* 1513 quinque annos habentem : *sed alibi in similibus* tunc *ponitur.*

f *Pro* Margareta : *sicut supra num.* 12 Elsa *pro* Elisabethæ *cujusmodi contractionibus etiam Belgæ utimur.*

g *Latine reddidimus, quod hic habebatur Germanice* von einer buner in das denn.

i *Canisius legit* Idem Gebhardus. *an. omissum aliquid?*

k *Idem.* Lucarum, *mendose. Est* Lucarnum *hodie,* Locarno, *Ducatus Mediolanensis oppidulum ad Verbanum lacum, nunc Helvetici juris, an Hispanorum cessione? Nihil de ea in Chronolog. Suizerus sed bene quod Galli, Mediolanum possidentibus, et Bilitioni empti possessione Helvetos arcentibus, hi Locarnum obsederint, nec nisi Bilitiono tradito ab obsidione recesserint an.* 1503. *Alibi invenio Gallos tenuisse Locarnum ab anno* 1499 *ad* 1513.

l *Quod hoc genus teli apud Helvetos sit, necdum capimus.*

m *Vicinæ Sangallensibus Rhetiæ oppidum, intervallo* 24, *milliarium Italicorum.*

n *Durandus lib.* 4 *cap.* 22 *num.* 2 Nocherius Abbas S. Galli in Teutonia primo pneumis ipsius Alleluia composuit, et Nicolaus Papa ad Missas cantari præcepit : *hæc ille verbotenus descripta ex ea, de qua mox.*

o *Legenda Sanctorum Joannis a Voragine, leg.* 176, *quæ Pelagii historia scatet fabulis undique collectis, et ad tempora Pelagii Papæ relatis, sic ut nihil minus contineat quam promissam in titulo Pelagii Vitam. Hinc vero etiam Trithemius hausit errorem, quo Notkerum scripsit S. Galli Abbatem.*

p *Imo* 912, VIII Id. Apr. *ut supra ostensum.*

q *Scilicet more ecclesiastico incipiendo ab aurora numerare horas : alias non ita, sed a media nocte numeratas tunc Helvetis horas fuisse, patet infra num.* 49.

r *Extat ea oratio apud Canisium post diploma Constantiensis Episcopi a nobis hic cap.* I *relatum : quæ quia verbotenus accepta est ex Vita, sic ut ejus dumtaxat epitome, sit potuit absque historiæ damno omitti.*

s *Canisius addit* carmina : *quod quomodo hic irrepserit nescimus : nisi sensus sit quod B. Notkerus* scripserit etiam carmina : de beato *autem* Notkero *scripserit* in libello quodam Eckehardus, *quæ est Vita a nobis edita.*

t *Secundum nostram divisionem num.* 40.

u *Vicus est ad lacum Constantiensem, medio inter Constantiam et S. Gallum itinere.*

x *Id est,* Joannes Longus.

y *Scilicet post factum Gallum et Othmarum.*

CAPUT III.

Decernitur et defertur B. Notkero cultus Beati.

Episcopus Constant.

Hugo *etc. ut supra in diplomate Commissionis, subinserta denuo ad verbum bulla Julii* II, *post cujus tenorem testatus Episcopus se debite fuisse requisitum ad executionem ejusdem sicut supra, sic prosequitur.* Nos Itaque cupientes superiorum nostrorum et maxime Apostolicis mandatis reverenter obedire, ut tenemur, de veritate inibi expositorum aliisque facti hujusmodi qualitatibus et circumstantiis inquisivimus diligenter. Et quia hujusmodi diligenti inquisitione auctoritate Apostolica per nos præhabita, centum quinquaginta *a* quatuor utriusque sexus fide dignorum testium ; nec non duorum vetustorum librorum evidenti testimonio de vitæ sanctimonia et quam plurimis miraculis quæ Deus omnipotens meritis ac precibus B. Notkeri, olim dum vixit monachi monasterii S. Galli Ordinis S. Benedicti ; cujus corpus in sanctorum Petri et Pauli principum Apostolorum capella, infra septa ejusdem monasterii sita, reconditum honorifice conservatur, operatus est, et indies operatur ; et quod multi Christi fideles ad eamdem capellam fervore devotionis, quam erga ipsum B. Notkerum gerunt accensi, sedulo confluere ac vota sua Altissimo persolvere consueverunt, ac petitiones suas exaudiri, et adversis, infirmitatibus, periculis et necessitatibus se curari eripi et sublevari senserunt et cognoverunt : et quod propterea idem Beatus Notkerus a longo tempore citra in magna veneratione haberi consuevit, prout habetur, nobis legitime constitit et constat Idcirco attendentes petitionem præfatorum Dominorum Abbatum et Conventus fore justam et rationi consonam, ac volentes mandatum Apostolicum nobis in hac parte directum reverenter exequi, ut tenemur, auctoritate Apostolica supradicta, qua fungimur in hac parte, præfatis Dominis moderno et pro tempore Abbati et Conventui, et quibuslibet aliis personis, ut una die cujuslibet anni per eos eligenda, vel die qua B. Notkerus præfatus ab hoc seculo migravit, festum Confessoris minoris ac Missam et Officium ejusdem B. Notkeri, a primis Vesperis usque ad secundas Vesperas ejusdem diei, in dicta capella sanctorum Petri et Pauli ac ejusdem monasterii, nec non aliis ecclesiis et capellis eidem monasterio subjectis, cujusvis licentia minime requisita, solenniter celebrare et facere celebrari possint et licite valeant, licentiam et facultatem liberam concedendum decernimus ; prout auctoritate prædicta concedimus per præsentes, non obstantibus constitutionibus Apostolicis ceterisque contrariis quibuscumque. Volumus autem, prout præfatus Julius Papa secundus in litteris suis præinsertis voluit, quod idem B. Notkerus propterea canonizatus aut alias approbatus non censeatur. In quorum fidem et testimonium præmissorum, litteras præsentes inde fieri et sigilli officii nostri pontificalis jussimus et fecimus appensione communiri. Datum Constantiæ provinciæ Maguntinæ, in aula nostra, anno Domini millesimo quingentesimo tredecimo, die quarta mensis Octobris, Indictione prima, Pontificatus vero sanctissimi in Christo Patris ac Domini nostri Leonis divina providentia Papæ decimi, anno primo.

omnibus examinatis et compertis

festum et cultum Beati decernit.

in monasterio et locis ei subjectis.

Hugo Episcopus Constantiensis manu propria subscripsit.

46 Sancti Spiritus adsit nobis gratia, Amen. *b*
Cum inter claras Principis sapientiæ laudes puriore luce

A luce tamquam aliquod sidus irradiet, quod amore fidei ac Christianæ religionis fervore sanctæque Romanæ Sedis reverentia veneratur; et sicuti sacratissimæ leges testantur, conversationis monachalis vita sic est honesta, sic commendat hominem, ut omnem quidem humanam ejus maculam detergat; purum autem declaret ac rationabili natura decentem, et plurima secundum mentem operantem, et humanis cogitationibus celsiorem. Si quis igitur futurus est monachus, esse perfectus indiget, et divinorum eruditione eloquiorum et conservationis integritate, ut tanta dignus sit mutatione. Hæc et similia, reverendissimus in Christo Pater et Princeps, Dominus Franciscus Dei et Apostolicæ sedis gratia Archimandrita et Præsul monasterii S. Galli, sanctæ Sedi Apostolicæ immediatæ subjecti, de B. Notkero ad aures Sanctissimi Domini nostri Domini Julii divina providentia Papæ secundi, deduxit. Qui quidem præfatus Dominus noster Julius, ut supremus Princeps, et ut verus Vicarius Domini et Salvatoris nostri Jesu Christi, nutu divino motus, tamquam piissimus et vigilans pastor erga gregem divinitus sibi commissum, perspicaci animo ac mentis suæ acumine considerans,

Monasticæ vitæ laude clarum Notkerum

Apostolicæ Sedi proponens Abbas.

B oculisque suæ pietatis intuens benignus in B. Notkerum, ac harum conditionum olim monachum cœnobii divi Galli advertens extitisse, talem invenit, ut bene de eo dici possit, excelsior omnibus factus, ac talentum sibi creditum duplicatum, fideliter omnipotenti restituit.

47 Nihilominus tamen, juxta Canonicas sanctiones Patrum et Apostolicam doctrinam, videlicet, Nemini cito manum imponas, vitæ suæ sanctimoniam et doctrinam discutiendam ac debito ordine et maturo processu inquirendam Reverendissimo in Christo Patri et Domino, Domino Hugoni Dei et Apostolicæ Sedis gratia Episcopo Constantiensi, tanquam suæ Sanctitatis in hac parte delegato commisit, prout in suæ Sanctitatis Apostolicis litteris, in forma brevis, sub annulo piscatoris, plene continetur. Qui quidem delegatus mentem Sanctitatis præfati Domini nostri perpendens, hujusmodi mandatum venerabiliter ac legaliter expedire cupiens, eumdem Notkerum doctrina et miraculis plurimis coruscasse, dictis et attestationibus centum et quadraginta quatuor testium utriusque sexus invenit; prout processus registri desuper facti et manu discreti viri magistri Leonhardi Altweger, Notarii publici et hujusmodi caussæ Scribæ subscripti, clarius edocet. Ita ut, etiam non petita venia, in persona Notkeri rite dicere possimus, Domine probasti me et cognovisti me. Idcirco

præmissa informatione requisita, 1 Tim. 5, 22

C dignum inventum est, quin ita quoque Reverendissimus Dominus delegatus Apostolicus decrevit, ob sanctimoniam vitæ et doctrinam præfati Notkeri eumdem fore et debere debito modo venerari. Ita ut aliquo statuto die anni, per præfatum Reverendissimum Principem et Abbatem eligendo, in ecclesia præfati monasterii, capellis et ecclesiis sibi unitis et subjectis, tanquam de simplici Confessore legi et cantari possit, prout in suæ reverendissimæ paternitatis processu, latius continetur. Sed cum nunc ad actum rite precedendum sit, divino numine invocato, incipiamus tali exordio, videlicet:

48 In nomine Domini nostri Jesu Christi Amen. Anno a nativitate ejusdem millesimo quingentesimo quartodecimo, Indictione secunda, die Sabbathi, sexta mensis Maii, cujus sequens Dominica in Dei ecclesia erat Dominica Jubilate, hora vespertina vel quasi, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris et Domini nostri, Domini Leonis divina providentia Papæ decimi anno secundo, in nostrorum infrascriptorum trium Notariorum publicorum ac testium præsentia, Reverendissimus in Christo Pater et Dominus, Dominus Franciscus Dei et Apostolicæ sedis

in Dominica Jubilate festum celebraturus,

D gratia Abbas præfati Monasterii sancti Galli, sedi Apostolicæ immediate subjecti, Constantiensis diœcesis, in animo suo revolvens dictum sacræ fore paginæ, Os justi meditabitur sapientiam, talia præmeditatus, id, tam pium, tam sanctum, tam præclarum, et ut singula brevibus præstringantur, toti patriæ tam necessarium Patronum et Advocatum apud cunctipotentem extollere, non fore negligendum seu floccifaciendum, juxta id, Ne des alienis honorem tuum, et annos tuos crudeli, ne forte impleantur extranei viribus tuis, et labores tui sint in domo aliena. Volens juxta Apostolicam admissionem, fimbrias gloriæ laudis et sanctimoniæ olim venerabilis ac beati Notkeri, cœnobitæ præfati monasterii Sancti Galli, dilatare atque extollere, juxta illud sacri eloquii dictum, Vivent mortui tui Domine, et interfecti mei resurgent; cum magna solennitate ac pontificalium celebritate concomitante toto suæ reverendissimæ Paternitatis Conventu ac toto Clero, in et extra oppidum S. Galli, cum magna caterva populi utriusque sexus, adstantibus et ministrantibus suæ reverendissimæ Paternitati religiosis et

EX HENR. CANISIO Ps. 36, 30

Prov. 5, 9

Isa. 26, 19 *pridie se confert ad sacrum sepulcrum,*

E venerabilibus viris Dominis Alberto Miles, Ludovico Blarer, cœnobitis ibidem; Heinrico Buman, ac Lazaro Talman, Capellanis officii gloriosæ virginis et genitricis Dei Mariæ; cum processione ac solenni cantu ecclesiam præfati Monasterii egressus, et ad capellam Beatorum Petri et Pauli, in qua corpus B. Notkeri requiescit, cum magna devotione se transtulit, ibique litteras Apostolicas, ad extollendum et glorificandum beatum Notkerum cum earum processu sibi præsentatas, venerabiliter suscepit; cum cantu, responsoriis, antiphonis, versiculis, et collectis ad hoc deservientibus, et hujusmodi actum concernentibus, cum conclusione, lætabundi cantus, Te Deum laudamus.

49 His itaque peractis, in vi Apostolicæ admissionis, diem prædicti Notkeri singulis annis celebrandum ad Dominicam Jubilate instituit: et desuper per organum honorabilis viri Udalrici Bati, Cancellarii præfati monasterii, protestatus est solenniter et expresse, suam reverendissimam Paternitatem, cum omni humilitate Apostolicas litteras cum earum processu recepisse, et juxta earum tenorem ad contenta in eis processisse, neque plus minusve quam in litteris Apostolicis continetur, se velle, fecisse aut facere, offerendo se semper ad Apostolica mandata filium obedientiæ. De quibus omnibus præfatus Cancellarius, de mandato prælibati reverendissimi Domini Principis vivæ vocis oraculo sibi facto, ins-

et ipso die festum celebrat,

F tanter nos tres infrascriptos Notarios requisivit, et petiit super his omnibus suæ reverendissimæ Paternitati unum vel plura publicum seu publica instrumenta fieri et tradi, sicque processionaliter est recessum, et Vesperæ inibi solennes de B. Notkero per præfatum reverendissimum Abbatem et chorum decantatæ sunt. Et sequenti die, videlicet Dominica Jubilate, mane circa horam nonam ante meridiem, festum. B. Notkeri juxta prænominatam institutionem, cum Missa solenni in pontificalibus suis, cum devotione solenniter decantavit, adstante toto Clero et populi utriusque sexus multitudine copiosa. Fuerunt autem ex venerabili Conventu Monasterii sancti Galli, in illo actu præsentes reverendi ac devoti Domini: Pater Joannes Sayler Decanus. Pater Gallus Ropff Subdecanus. c

50 Acta sunt hæc Anno, indictione, diebus, horis, mense et Pontificatu quibus supra. Præsentibus ibidem religiosis, devotis ac venerabilibus, validis et providentibus viris, Patre Laurentio Schab, Licenciato in Theologia, Ordinis S. Benedicti, ex Monasterio Selgenstatt Maguntinensis diœcesis, tunc Prædicatore Monasterii ejusdem. Patre Joanne Fabri Ordinis

c coram monachis

Ex Henr. Canisio et aliis

Ordinis Prædicatorum Patre Matthia Stelke Ordinis Minorum Patre Sigismundo Lang Ordinis B. Augustini. Dominis, Magistro Hermanno Miles parochialis Ecclesiæ S. Magni in oppido sancti Galli Pastore et Decano capituli Rursus in Rorschach. *d* Cunrado Pachoffen de Turrego, Capitaneo Monasterii S. Galli; Caspare von Wiler, Magistro civium præfati oppidi S. Galli: Caspare Schlumpff, antiquo Magistro civium, *e* aliis quam plurimis fide dignis utriusque sexus hominibus, ad hujusmodi actus vocatis specialiter atque rogatis.

remque instrumento publico signant Notarii

51 Et ego Christophorus Winckler, Rector parochialis Ecclesiæ oppidi Altstettensis vallis Rheni, Constantiensis diœcesis, provinciæ Maguntinensis, sacra Imperiali auctoritate Notarius, quia hujusmodi solemni processioni litterarum Apostolicarum, tum earum processui, præsentationi et exhibitioni et acceptationi laudis et gloriæ B. Notkeri amplificationi, festivitatis ejus institutioni, protestationi, divinorum successive Officiorum celebrationi, Pontificaliumque celebrationi, omnibusque aliis et singulis, dum sic utpræmittitur fierent et agerentur, una cum infra scriptis meis in hac parte collegis et legalibus Notariis ac prænominatis testibus præsens interfui, eaque omnia et singula sic fieri vidi et audivi; ideo hoc præsens publicum Instrumentum, manu mea propria scriptum exinde confeci, subcripsi, publicavi et in hanc publicam formam redegi, signoque et nomine solitis et consuetis signavi, in fidem et testimonium omnium et singulorum præmissorum rogatus et requisitus, etc. *f*

ANNOTATA.

a *Habemus depositiones testium 56: ceteri ergo solum de fama sanctitatis ac miraculorum deposuerint vel deponere parati fuerint: quos nihil particulare de miraculis relaturos Commissarius putaverit non esse sigillatim audiendos.*

b *Hæc est præfatio ad descriptionem actus solennis et honoris B. Notkero publice exhibiti.*

c *Reliquos vide apud Canisium nominatim, Patres undecim, Fratres septem.*

d *Sequebantur nomina aliorum ex Clero vigintitrium.*

e *Tum præter hos tres expressos, aliorum quinque laicorum.*

f *Simili modo, sed formula breviori nomina sua subscripserunt,* Wolfgangus Reuter et Caspar Fruh *Notarii: exemplumque ab originali transcriptum manu prædicti Wolfgangi, denuo rescripsisse se anno* 1526 *testatur* Fridolinus Sicher Organista, *ex cujus MS. Canisius impressit.*

G. H.

DE SANCTO BERTHAMO

EPISCOPO IN SCOTIA.

Circa an. DCCCXXXIX

In Breviario Ecclesiæ Aberdonensis in Scotia, celebratur memoria præpositi in titulo Episcopi, his verbis: S. Berthami Episcopi et Confessoris in Scotia, sub Rege Kennedo, anno MDCCCXXXIX, VI Aprilis. *Thomas Dempsterus lib. 2 Historiæ Ecclesiasticæ gentis Scotorum, citato Breviario Scotico, asserit,* floruisse dicto anno DCCCXXXIX, coli VI Aprilis, ubique regni templis et aris ei erectis: incertum cujus Ecclesiæ fuerit Episcopus, putari Orcadum. *Idem Dempsterus in Menologio Scotico,* Kirchuæ, *inquit,* Berthami, Episcopi Orcadum sanctissimi, *citatur* Kalendarium *Adami Regii. Ferrarius eumdem inscripsit Catalogo generali his verbis:* Kirchwalli in Orcadibus S. Berthami Episcopi, *et in Notis asserit,* Kirchwallum esse urbem Episcopalem Pomonæ, insulæ Orcadum præcipuæ, quæ et Kirchua seu Kirkua nominatur: *aliis etiam* Carcoviaca *dicitur. David Camerarius longo eum elogio, utinam vero, celebrat.* S. Berchamus, *inquit,* vel Berthanus Episcopus Orcadensis et Confessor. Magna fuit is sanctitatis opinione in Sterlingensi provincia. Adolescentiæ annos in celebri illo Divi Columbæ monasterio, non procul Sterlino sive Strivilingo, transegit. Ad Episcopatum evectus, statim pervolutandis Sanctorum Vitis, Vironis præcipue, Plechelmi et Kiliani Episcoporum, qui apud exteras gentes et miraculorum gloria et vitæ sanctitate celebres habebantur, diligenter insistere; præclarissima eorumdem dicta et facta excerpere, et præ oculis semper habere; horum frequenti meditatione seipsum velut in speculo contemplans, magno eos imitandi ferebatur desiderio, et limpidissima e cœlo perfundebatur dulcedine. Et certe ad imitationem illorum, plurima eaque præclara gessit Berchamus Sanctus. *Hæc ibi. Dempsterus asserit eum scripsisse libros varios: sed veremur, ne quod Philippus Labbe tomo 2 de Sriptoribus Ecclesiasticis in Martino Polono pag. 63 tradit, hic locum obtineat, scilicet eum* in patriæ suæ gratiam omnes fabulas consarcinasse *Quare harum rerum curiosum lectorem ad ejus historiam remittimus: et eum titulum præfigimus, quem Breviarium Aberdonense proponit.*

Cultus sacer

an Episcopus Orcadum,

elogium Camerarii

an libri ab eo scripti?

C. H.

DE SANCTO PHILARETO

MONACHO IN CALABRIA ULTERIORE.

Anno MLXX.

Vita S. Philareti Græce olim scripta, fuit adservata in illustri bibliotheca monasterii S. Salvatoris ex ordine S. Basilii, prope urbem Siciliæ Messanam. Eam Latinitate donavit Augustinus Floritus e Societate Jesu Sacerdos, de historia Sanctorum Siculorum bene meritus, uti attestatur Octavius Cajetanus ex eadem Societate, qui hæc Acta edidit tomo secundo de Vitis Sanctorum Siculorum: ex quo nos eadem, sed more nostro distincta atque illustrata, damus: ipsum textum Græcum libenter etiam daturi in fine si ad eum obtinendum adhibita hactenus diligentia pertingere potuisset: speramus tamen futurum aliquando e Siculis aliquem, qui etiam in his efficacem operam nobis commodet. Auctor Vitæ fuit Nilus; qui in eodem monasterio cum S. Philareto monachus vixit. Certe num. 14 *asserit se ibidem* magnum hunc virum cognovisse; *illudque sibi* initium atque originem fuisse, ut sanctius perfectiusque vitæ genus adinveniret atque sectaretur. *Iterum num.* 31 *reditum illius ad monasterium describens, ita ait:* Quid vero pro his attulit, cum ad nos venit singularis virtutis homo? *Postea num.* 43 *descripturus, quomodo* divinæ contemplationi continenter vacaret, Id, *inquit,* et nos ipsi novimus et ab aliis audivimus. *Porro de hoc auctore ita censet Floritus*

Vita Græca Latine reddita,

scripta a Nilo monacho coævo,

A *Floritus interpres :* Videtur quidem aliquanto verbosus; verum, eum si advertamus, non historiam, sed panegyrim ac laudationem conscribere, aliquid condonemus æquum est; pius verum admodum est et bonæ dictionis. *Hisce addit Cajetanus.* habitum esse sermonem, non ad monachos modo sui monasterii, sed coram multitudine Calabrorum confluente. *Breviarium hujus Vitæ scripsit quidam Presbyter, Josaphat nomine, quod item in Codice Græco extat in memorata ante bibliotheca S. Salvatoris prope Messanam, sed illud Breviarium Vitæ non vidimus, nisi a Cajetano citatum.*

instar Panegyris dictæ ad populum,

Ejus compendium.

2 *Monasterium, in quo S. Philaretus vixit infra num.* 14 *scribitur* Aulinas, *ac dein num.* 19 *appellatur* monasterium S. Eliæ. *Verum hoc in hujus Vita, auctor etiam antiquus et ejusdem loci monachus,* Salinas *vocat. Floruit S. Elias seculo Christi nono, mortuus octogenarius anno* DCCCCIII, XVI *Kalendas Augusti. Situm ejus monasterii commonstrant hodierni Geographi in mappa Calabriæ ulterioris, haud procul a littore maris Tyrrheni, inter oppida Palmam et Seminaram : nec procul inde Senopolis, locus infra num.* 14 *habitatione Philareti et parentum notus, ad octo circiter millia passuum versus Orientem distat. Cajetanus in Notis ad Vitam S. Eliæ num.* 19 *ait.* in monte Palmæ imminente B extare adhuc speluncam, S. Eliæ sacram. *Sed imprimis notandum hoc loco est* Monasterium, *ipsius* S. Philareti *nomine dictum : cujus meminit Ferdinandus Ughellus, Tomo* 8 *Italiæ sacræ in descriptione Calabriæ col.* 245, *tamquam* haud procul inde siti, Ordinis *item* S. Basilii; ubi *inquit* ejus *(Philareti)* brachium, et B. Eliæ magistri caput asservatur. *Recte, si magistri nomen accipiatur latius, ut qui sub Eliæ discipulis vitæ religiosæ tirocinium posuit, ipsis quoque adnumeretur, æque ac si immediate ab Elia instructus fuisset. Plus enim non patitur ratio temporum, quibus Philaretus vixisse traditur; quæque optime colliguntur hoc modo.*

Monasterium S. Eliæ, palæstra S. Philareti

aliud ab eo nuncupatum.

3 *Quando Georgius-Maniaces cum exercitu in Siciliam appulit, atque inde Saracenos expulit, quod factum esse anno* MXXXVIII *infra cap* 2 *constabit, duodevigesimum annum ætatis S. Philaretus egisse traditur num.* 10. *Natus ergo fuit anno* MXX. *Cum vero annum* XXV *ageret, scilicet anno Christi* MXLV, *habitum monasticum sumpsit, atque in eo perseveravit usque ad finem, mortuus anno ætatis quinquagesimo, ergo Christi* MLXX. *Qui cum post duos ab obitu annos claresceret miraculis,* eodem loco *ut num.* 53 *traditur,* oratorium ab ipsis fundamentis excitatum est, ac pulchre affabreque constructum, sanctissimo viro dicatur. *Hieronymus* C *Marafiotus lib.* 1 *Chronici Calabriæ cap* 32, *et eum secutus Cajetanus tradunt, juxta Seminaram supra indicatam extare in valle ecclesiam cum aliquo monasteriolo S. Philareto dicatam, in qua alterum ejus brachium adservatur; eumque ibidem solenni veneratione coli hoc die* VI *Aprilis, ad quem etiam diem Cajetanus in Martyrologio Siculo, Ferrarius in Catalogo generali et Catalogo Sanctorum, eumdem celebrant. Citat hic* tabulas Ecclesiæ Seminaræ, a qua uti Patronus habetur, et monachus Taurianensis *appellatur. Verum fuit monasterium S. Eliæ supra vetus oppidum Taurianum, cujus corpus cum ad suum monasterium esset referendum,* monachos ad Taurianum obviam processisse *extrema pars Vitæ ejus demonstrat. Ex Tauriano a Saracenis eversi ruinis, Seminara constructa passim traditur.*

Ætas hujus,

ei dicatum oratorium. et ecclesia,

cultus 6 Aprilis.

VITA

Auctore Nilo monacho coævo,

Interprete Augustino Florito S. J.

PROLOGUS.

Cum Philareti, divini plane hominis, cœlestem atque Angelis parem vitam, in virtutis studiosorum gratiam, componere in animo habeam; duas video D cogitationes sibi invicem oppositas, strenueque inter se pugnantes, ac si altera contra alteram victoriæ trophæum sit erectura; ambas tamen ab uno eodemque animi motu promanantes. Ac profecto nova quædam utrimque exoritur concertatio. Hæc si quidem nonnisi metum ac timorem protendit, ac terribilia graviaque supplicia interminatur, et revocat in memoriam pœnas acerbissimas, quas olim Ozan et Hozias, cum Dathan et Abiron, multique alii, cum ex antiquis tum ex recentioribus, divina mysteria indigne tractantes, ob eorum pravitatem Deo Optimo Maximo dederunt : ad hæc inscitiam tenuitatemque nostram ob oculos ponit : tum debere omnibus ludibrium ac risum et inutilem fore minimeque fructuosam hanc narrationem : præterea præstare divina silentio colere, ac Numen propitium amicumque habere, qnam indignis verbis ea videri quidem ornare, sed in divinam iram indignationemque incidere. Illa vero, ante omnia necessario jussis parendum esse proponit; tum quod debemus persolvendum : quippe homo noster ac probe notus, audientium animis ardentissimum amorem; sancto huic cœtui ad unius Dei gloriam congregato, ad virtutis studium adhortationem; qui ad superna currunt ac festinant, vehementem contentionem firmumque tenorem; recte E feliciterque agentibus, spem; quietis, portum: sedatas animi perturbationes tenentibus, lætitiam suavitatemque immensam; tristitia affectis, consolationem, male molesteque vitam trahentibus, medicinam; utque omnia uno verbo dicam, ea demum elargitur, quæ adipiscentium animas et lætitia et lucro afficiant.

Proponit scriptor quæ a scriptione deterrent,

et quæ ad illam alliciant :

2 Quoniam vero nostri animi mens ita in utrosque motus dominatur, ut in utram illa cogitationem inclinetur atque assentiat, huic uni, velut arbitra ac moderatrix, præclara victoriæ trophæa attribuat; age, jam utrumque æquis lancibus expendamus, omniaque secundum Apostolum probemus. Et silentium quidem magno nobis undequaque fore detrimento videmus : contra non minimam utilitatem ac fructum pio studiosoque huic cœtui ex oratione nostra eventurum. Itaque quod satius est, ab eo quod minus conducit, secernentes, in quod bonum est teneamus, ac priori illi cogitationi cum suis terriculamentis ac minis vale dicentes, posteriorem (ut quæ multos ingenti gaudio sit cumulatura) lætanter gratanterque pro virili complectamur. Atque ea sane in medium afferemus, quæ in bonorum virtutisque studiosorum gratiam, et memoria simul et historia sint magnopere digna. F Enimvero contra fas jusque omne facturi videremur, si tam præclara virtutum facinora tantumque vitæ splendorem silentii tenebris involveremus. Persolvamus itaque quod debemus ; vitemus inobedientiæ periculum; ad honestam æmulationem impellantur auditores; qui in cursu contendunt, in sui propositi calore confirmentur; reliquis etiam, res præclare gestas describentes, consulimus. universusque terrarum orbis incredibili lætitia perfundatur (Est enim id proprium ac solenne, cum viri justi laudes memoratur) Deus etiam ab omnibus laudetur, qui glorificatur in concilio Sanctorum.

1 Thess. 5, 21

decernit Vitam hanc esse scribendam :

3 Vos etiam, sanctissima concio, qui hanc mihi provinciam demandastis, ad perficiendum obedientiæ opus, opem mihi vestris precibus implorate; ac nobis in dicendo non mediocriter laborantibus, orationibus Deo acceptissimis vestrum auxilium ne denegetis. Cum enim quasi ad certamina quædam atque ad luctam, quæ robur viresque nostras excedunt, aggredi debeamus, pelagusque trajicere immensum ac periculosum; certe precationum subsidio mirum quantum indigemus, ne forte rerum difficultatibus omnino obruti, mente, ut dicitur, periclitemur : et quem

petit preces aliorum :

AUCTORE NILO

A quem paullo ante minime sumus veriti, risum plane omnibus debeamus, ut qui rerum præstantiam pro dignitate assequi oratione nostra haud potuerimus. Sed Deo, certaminis moderatori navisque gubernatori, orationis nostræ gubernacula tradentes; nec non eum, de quo instituitur oratio, nostris precibus permotum, nobis socium adjutoremque propitium adepti; ad hæc sanctis vestrum omnium precationibus accedentibus, exiguo hoc nostræ cogitationis navigio, in hunc modum propositi argumenti pelago nos libenti animo commitamus.

Deum et S. Philaretum invocat.

CAPUT I.

Patria Sicilia: hujus laus. Adolescentia et institutio S. Philareti.

Philaretus cæli civis,

Verum enimvero, cum ita in more positum sit, primum omnium, quemadmodum censent qui hoc dicendi genere delectantur, suo ordine currens oratio, de sancti viri patria mentionem faciat: si licet tamen ei patriam ac genus hic in terris tribuere, qui in cœlesti urbe domicilium est nactus suum, quique pro genere atque hereditate sua Deum ipsum est adeptus, cui uni vivebat vivendique rationes omnes tradiderat, B vanis caducisque hujus mundi rebus plane mortuus. Ibi carnis vinculis exolutus cum cœlestibus illis mentibus a concretione materiæ alienis, in eadem cœli aula versans, ejus quem summopere expetebat aspectu planius et plenius perfruitur, speculis umbrisque ac figuris rerum a veritate ipsa remotis. Verumtamen inferior ac terrena illi patria, celeberrima Siculorum insula fuisse perhibetur: quam perfecto, utpote tam sancti viri natalem, paululum decet laudibus exornare; ad hoc tantum ut unde vir talis tantusque ortus sit dilucidius ostendamus; non ut aliquid inde gloriæ homini felicissimo accedat. Quæ enim illi gloriæ fieri possit accessio, qui summam perfectamque gloriam ac splendorem a Deo est consecutus? Qui illi addi honos, qui supra omnem intelligendi rationem a supremo illo rerum omnium Moderatore est honestatus! Quæ illi laudes, quæ acclamationes adjungi, quem præpotens Deus omnesque Angelorum ordines mirum in modum extollunt, omnibusque præconiis omnique exornandi genere majorem prædicant?

in Sicilia nascitur.

ubi moderatum cœlum, a

5 Sicilia regio est, undequaque ut ita dicam insignis, *a* sed præ ceteris aliis rebus aerem habet hilarem, ac jucundum, undique splendidum ac coruscum, et propter summam ejus temperiem incolis C maxime salutarem, æstate roscidum, hieme vero calidum. Quin suis hominibus inter cetera commoda hæc præcipue mira quadam ratione impertitur: formas enim ac facies, ad præclaras eorum artes animique ornamenta, effingere aptareque pernovit; cum nonnullos gignit albos ac subrubicundos, honesta ac liberali forma præditos, quibus non minimum ac vulgare ingenii acumen elargitur. Natura enim comparatum est, ut cum cœli aer densus ac crassus sit maleque temperatus, soleat quibusdam in locis cogi atque concrescere, neque brevem nec subitam habere morborum curationem, ac proinde ex utroque capite pestilens et insalubris esse illis, qui ejus aura vescuntur: sicuti contra, qui tenuis et bene temperatus sit, utrimque utilis ac conducibilis sit iis necesse est, qui sub eo sunt constituti. In ea tellus maxime fœcunda, fœta quibuscumque fructibus ac frugibus: regio feracissima, quam amentes Agar nepotes per vim in suam ditionem captam, terram sane bonis omnibus affluentem, devastarunt; cum ad eam tamquam ad deliciarum paradisum habitandam commigrassent; sic enim de eo sentiunt incolæ universi.

homines ingenio acuto præditi,

terra fertilis,

6 Ibi varii aquarum fontes, splendidissimis ac suavissimis aquis perpetuo scatentes, balnearum scaturigines multæ, multa fluviorum genera; quo- D rum nonnulli ex magnis montibus erumpentes, ac per summa collium decurrentes, suo ingenti lapsu aures permulcent, et intuentium oculos maxime delectant, præsertim cum siti cruciantur: alii vero per camporum planities feruntur cursu amœnissimo ac placidissimo, et per pascua omnia veluti equitantes ea reddunt fœcunda; qui sane indigenis commoda præbent duo, et aquas ad potum abundantissime subministrant, et arbores et cujuscumque generis stirpes ac plantas rigant. Verum ille Æthnæus ignis semper mihi visus est admiratione dignus, qui scilicet unde scaturiat, et olim et nostris etiam temporibus, problema philosophis præbuit, quod profecto non facili negotio solvi queat, cum res sit mira et stupore digna: quamquam non defuerunt, qui varie de eo dicere conati sunt, sed hi dubitationem potius adauxere: Nec vero minus digna est quam admirere, aqua fontis Arethusii, fluviusque Alpheus per immensa currens maria, ut cum amata, ut aiunt, lympha commisceatur. Non desunt ligna ex iis, quæ magno in pretio sunt apud mortales, cedri, inquam, cupressi, et ad prælucendum piceæ, proceræ illæ atque e terra in sublime non mediocriter erectæ. Lapis, diversa a ceteris natura, duo in sese commoda E continet, crystalli instar pellucidus, ac suavissimi salis usum incolis subministrans. Multa etiam sunt sacra ac religiosa templa. At vero mira est pulcritudo ac magnitudo ædificiorum, quæ in maximis urbibus conspiciuntur, atque ex his satis illustria ac præclara censentur, quæ ab antiquis mira arte posita sunt.

fluvii multi,

mons Æthna aliaque singularia

7 Quid equorum præsepia? (ut de animantibus ratione carentibus aliqua etiam ratio hic habeatur; id quod in præpotentis Dei auctoris gloriam ac laudem cedat; hæc enim etiam cum aliis materies sunt divinarum laudum) sane hic gignuntur feroces, varii coloris, corpore procero. Non boum armenta, non ovilia, non apum examina suis alveariibus inclusa desideres; quæ prope infinita sunt, et mellis dulcedine hospites eo confluentes reficiunt ac recreant. Quæ vero mulorum genera, quorum alii ad ferenda onera, alii ad vehicula trahenda aptissimi? Porro aliorum animantium genus multiplex, quæ vel cibos suppeditant, vel ad alios usus necessarios sunt accommodata, nec non ad candidas mentes divino timore informandas. Quid avium garritus? quæ partim ab humana consuetudine non abhorrent, partim locis desertis magis delectantur? atqui eæ nec paucæ F sunt, et pingues succique plenas eadem insula solet educare. Mare circumfluum bonis omnibus, quæ ex se nascuntur, ditat universos. Portus in ea et ampli et lati, quos intuens, non alia quam divina manu factos esse diceres: atque hic, præter alia bona et utilitates, ostrea conchiliaque reperiuntur, ad purpuras regiosque ornatus.

equi generosi.

et omnis generis animalia,

ac maritima commoda,

8 Sed quid attinet, quæ in ea regione sunt singula percensere? Nam, quemadmodum Siciliensium res omnibus antecellunt, sic rebus ipsis ipsi sunt oratione longe superiores. Testantur hoc orationum lumina et ornamenta, quæ a veteribus sapientissime conscriptæ, omnemque aliis gloriam præripientes, immortale Siculis decus peperere. Nonne Poetarum, Rhetorum Philosophorumque ac ceterorum scriptorum dicendi genus, si uspiam, hic ita valuit, ut palmam sibi apud omnes vendicarint Siculi? Sed quid ego Oratorum ac Philosophorum quid Vatum Historicorumque lumen, splendoremque orationis commemoro? cum hæc verborum lenocinia nihil apud nos sint, qui cœlestia ac divina profitemur; neque eorum placita ullo pacto sequi velimus, cum a rationibus nostris longe sint aliena, neque apta ad commendandum, quod apud nos est, bonum. Quare his

sed politissimum scriptores illustres;

et inter Christianos, varii Sancti — *ex quibus fuit S. Philaretus,*

A his prætermissis, eos maxime recensebo, qui hic in Evangelii gratia enituerunt, et universi terrarum orbis lumina præclarissima extitere. Pontifices, inquam, ac Sacerdotes, qui pro Christi amore in sacro sanguine finem vitæ concluserunt suæ; tum alios Martyres atque Ascetas, quique ad sanguinis usque effusionem in veritatis confessione fortiter dimicarunt : ad hæc sanctarum mulierum cœtus, ac infinitam prope multitudinem eorum, qui pietate, castimonia morumque severitate floruerunt ; quos Occidens veluti quædam lumina cum progignat, Orientales etiam splendores imitatur. Inter quos hic magnus quoque vir, solis instar exoriens, vitæ suæ splendore universum orbem illustravit ; quorum ille res gestas, veluti ad quoddam exemplar, aut ad divinum, ut rectius loquar, archetypum identidem spectans, singulos imitando, accurate in se se effingere studebat, Christi athletas in laboribus, ascetas in rebus præclare pieque gestis, in fidei constantia confessores, omnes demum ardentissima erga Deum caritate, quoad ejus fieri posset, æmulabatur. Nunc vero nostræ orationis cursus, veluti de compacto, in ipsa jam nuda rerum elementa pervenit ; genus, inquam, educationem, ipsamque magni viri adolescentiam ; B quæ, cum in eo omnia, non humana sed divina ratione, gesta sint ; divinum plane hominem et esse et vocari debere, ipsæmet res postea planum fecerunt.

b c — *pie educatus* — *Eccli 1 16* — *d* — *et disciplinis instructus,* — *virtuti se dedit.*

9 Ille itaque in ea *b* provincia *c* natus jam, cum tamen et antequam gigneretur Deo fuisset dicatus, ac post sacrosancto baptismatis fonte renatus ; cuidam Christianorum Sacerdoti ad discendas litteras a parentibus traditur. Qui quidem et probi et natura religiosi extitere, rebus etiam pie sancteque gestis, et fidei in primis orthodoxæ sinceritate ceteris excellebant. Ac prima quidem timoris Dei elementa arripuit, etenim initium sapientiæ, ut *d* Salomon ait, est timor Dei ; meditatur prudentiam, investigat de Deo, audit judicium, timet supplicia, metuit minas, appetit bona, peccatum aversatur, apprehendit virtutem, amat regnum ; denique, quod est palmarium, Deum diligit. Verum inibi pauca quædam ex omnibus disciplinis delibavit, quantum sufficere sibi existimabat, ne earum expers omnino videretur : id quod brevi sane est consecutus ; cum et præclara ingenii indoles, et virtus mirum in modum ad quodvis præstandum in eo concurrerent. Itaque et Deo et parentibus totum se tradebat ac commendabat ; obsequentem ac morigerum in omnibus se C illis præbens, in timore Dei ; res domesticas, ut jubebatur, æque curans, ac nequaquam virtutis obliviscens. Semel in die cibo se reficiebat : ea enim ab ipsa pueritia, veluti prima virtutis incunabula, ante cetera omnia sibi esse statuit ; sed solis omnino necessariis corporis necessitudini satisfaciebat. Sacra templa assidue frequentare, divina cœlestiaque sic animo meditari, ut futuræ in se gratiæ non obscura indicia ostenderet : eam suis sibi oculis legem disciplinamque præscripserat, uti novum nec usitatum quiddam oratio nostra describat, necesse sit : Quid aurium discretionem, quid odoratus institutionem, quid linguæ continentiam, quid tactum fræno coercitum dicam ? Quid gravitatem incessus, quid candidam minimeque fucatam morum compositionem, quam semper eadem retinuit, prædicem ?

ANNOTATA.

a *Quæ hic in laudem Siciliæ congeruntur, singula in Notis a Cajetano probantur, adductis sententiis antiquorum historicorum, oratorum, et poetarum ; sed quia ad S. Philaretum non spectant, illa omittimus : cum similia et multo exactiora narrentur a Thoma Fasello, Mario Aretio, Dominico Mario Nigro, Philippo Cluverio et similibus.* D

AUCTORE NILO.

b *Mirum plane est non indicari ex qua parte Siciliæ, urbe, oppido, aut pago fuerit oriundus. Infra num.* 14 *dicitur* pater ejus agricola, et in labore opereque habuisse socium filium. *Interim, teste Cajetano,* S. Philaretum civem suum agnovere semper Panormitani ac venerati sunt constanti semper traditione, quam nemo convellere est ausus, *imo* natum esse in urbe Panormo *scribi a* Josaphato Presbytero in Vitæ Breviario. *Quod profecto videtur ignorasse Nilus, qui in laudem urbis Panormitanæ panegyrim late extendisset. Forsan in diœcesi Panormitana agrum excoluit, ut inde Panormitanus fuerit habitus.*

c *Natus est S. Philaretus circa annum* 1020.

d *Imo Ecclesiasticus, Jesus filius Sirach.*

CAPUT II.

Sicilia Saracenis erepta. Discessus S. Philareti cum parentibus in Calabriam.

Annum 18 ætatis agebat, a — *b* — *cum a Michaele Paphlagone c* — *Maniaces Dux cum classe in Siciliam missus,*

Verum is cum adolevisset, inciperetque jam genæ lanuginem edere, duodevigesimum annum agens ; teneretque sceptrum imperii Constantinopolitani *a* Michael, (is ille est, in quem autumant malum insiliisse E *b* spiritum, quod in Romani, qui ante se regnaverat, necem conspirasset) is, inquam, bellum in Sicilia, tum ab ejus provinciæ *c* Toparcha, tum a Siculis nonnullis sæpe rogatus, adversus Africanos barbaros gerendum statuit : erat enim alioqui vir, ut fertur, bonus ac temperatus, pauperum studiosus, misericors, aliorumque mala ægre ferebat ; nihilque impediebat, quo minus omnes pro suo quisque arbitratu pietatem colerent ; cum id unum peccasset, quod in antecedentem se Regem mortem esset molitus, heu nimio regnandi desiderio inflammatus. Hic imperatoriis jussis coacto undique Græcorum exercitu, terra marique copias instructas, ad barbaris exterisque bellum inferendum, in Siciliam mittit : ac præter ceteros Tribunos ac duces, Maniacem, virum multis rebus præclare gestis partisque crebro victoriis celeberrimum, Ducem omnibus præfecit ; quem tamen sociorum invidia suaque temeritas fertur misere perdidisse.

d — *Saracenum invasorem,* — *hominem impium ac superbum,*

11 Interim vero Barbarorum *d* tyrannus, eo qui in Sicilia dominabatur per dolum sublato, bona illius omnia deprædatus, et in regnum quod ille administrabat invadens, nemine omnino obsistente, Panormi totiusque Siciliæ potitur : mox superbia elatus, non longe ab urbe in campum quemdam amplissimum F egreditur, ut hostium adversus se advenire maturantium copias specularetur. Jam audacia insolentiaque exultans, Imperatoriis legionibus procedere obviam parabat : jam certam sibi victoriam stultus pollicebatur, non divino quidem fretus præsidio (qui enim hoc faceret homo impius et a vero Dei cultu longe abhorrens?) sed sua ferocia potius et copiarum multitudine confisus, erant enim centum fere hominum millia. Verum talis ac tanta hominis superbia et arrogantia, quæ ei hactenus res omnes prospere gesserat, tandem aliquando deprimi ac conculcari debebat ; maximeque consentaneum erat, ut a tam alto gloriæ fastigio ad terram usque præceps laberetur ; cum superbis Deus resistat. Etenim cum Græci Rhegio actuosis navigiis (neque enim difficile est) transmitterent, Deo Israel præeunte ac ducente ; ille cum illustriorem fieri victoriam vehementer cuperet, et Græcorum imperium sine ulla controversia sibi vendicare, tot nimirum copiis pollens potensque, id consilii adversus Dei populum dolose malitioseque vafer homo excogitavit : quippe ad omnia inceptanda facilis est perversitas, omniaque fieri posse suadet, ei præsertim qui opibus potentiaque plurimum

A mum valet. Tribulorum ingentem fieri vim mandat, et circum circa, ubi ipse erat, projici; adeo ut veluti tutissimum, ut opinabatur, facerent propugnaculum arcemque munitissimam : uti in ipso congressu, Græcorum equitatus, trajectis videlicet equorum pedibus, facili negotio victus caperetur. Atqui non advertit homo stultissimus, Græcorum equos laminis quibusdam planis ac solidissimis pedes habere subligatos.

AUCTORE SUO

12 Quid inter hæc mirabilium effector Deus, qui divisit mare, et Israeliticum populum fugitivum salvum incolumemque servavit; qui comprehendit sapientes in astutia sua! *e* Græci ferrum manusque cum hostibus conserunt (ut interim, ob eorum multitudinem, reliqua in medio cursu historiæ prætermittam) in tres acies a peritissimo illo rei militaris Duce distributi. Sed, proh rem, bone Deus, admirabilem! Confestim Barbarorum exercitus in fugam convertitur, cum ne primum quidem ferre ullo pacto nostrorum impetum potuisset. Cadit quasi pulvis ante Græcorum pedes, quoniam cecidit timor eorum super ipsos. Jacet veluti lapis ferro manuque concisus : et qui superbia inflatus, ante victoriam trophæa sibi animo fingebat atque somniabat, ut mancipium irridetur. Duo enim erant quæ secum dimicabant, ipsa B Græcorum acies et vehementis spiritus cujusdam flatus, qui in hostium faciem magno cum impetu irruebat, ostendens divinæ ultionis pœnas, propter illius superbiam in hominem irrogatas. Itaque in hunc modum cum suæ ille improbitatis pœnas perspicue dedisset; exiguo suorum numero comitatus, equorumque celeritate usus, vix Græcorum manus effugit; parvumque navigium conscendens, magno cum dedecore et ignominia in patriam fugitivus revertitur; materiem querimoniarum ac fracti victique exercitus reliquias, suæ patriæ ac regno seipsum ferens. Quid autem inde acciderit dicamus necesse est, cum auditores rapiat in admirationem, habeatque non parum jucunditatis ac suavitatis oratio.

e devicit,

et in Africam fugere cogit.

13 Primum omnium gratiæ immortales agebantur Deo, in bellis præpotenti; laudibusque in cœlum a suis pie sancteque efferebatur quod ejusmodi de Barbaris victoriam largitus fuisset. Quæ vero ad fidem religionemque pertinent, in *f* pristinam libertatem sunt asserta, cum antea magno in timore ac terrore, propter tyranni immanitatem, versarentur. Enituit, eluxitque veritas : Christi vero famuli jugo barbaricæ servitutis erepti, facti sunt compotes libertatis : simul vincti carcere mittuntur, captivi C vinculis liberantur, et qui compedibus cohibentur, iis potestas fit libere abeundi. Tum, Egredere de terra tua et de cognatione tua, sicut aliquando Patriarcha Abraham, sic et magnus Philaretus a Domino audivit; ac periculosum pelagus trajiciens, Veni, inquit in terram, quam monstravero tibi, in qua etiam te opere maximo gloriosum efficiam : non in sortita terræ distributione, non in seminis prolisque promissione, quam sicut stellas cœli multiplicaturum illi Deus est pollicitus; non e somniorum conjectione atque interpretatione, totius Regni præfectura ac rei frumentariæ summa potestate concessa, tamquam alii Joseph, Jacobi filio : sed sanctimonia ac justitia, et magnorum miraculorum ostensione.

f tunc restituta religione Christiana,

Gen. 12, 1

Siciliam cum parentibus deserit Philaretus

14 Qui postquam fretum transmisit, Rhegio, quod Calabro littori adjacet, una cum parentibus pertransiens, inde in *g* Aulinas (sic enim appellant) cum iisdem divinitus adventavit. Aulinas inquam illas, quæ nobis, si cui alii, bonorum omnium caussa extitere : in iis enim magnum hunc virum cognovimus, eæ nobis initium atque origo fuere, ut sanctius perfectiusque vitæ genus adinveniremus atque sectaremur. Ibi in quodam oppidulo Senopoli (ita nuncuparunt, qui primi illud tenuere) suum domicilium D collocarunt. Est vero regio illa optima undequaque, et fructuum omnium fœcundissima. Verum cum pater ejus esset agricola, et ex sacris litteris audivisset, beatos eos appellari, qui darent magis quam acciperent (quamquam ille multo jam ante ei rei assuevisset) ex propriis sudoribus ac manuum mercede victum sibi quærere decrevit, cum et in labore opereque faciendo socium haberet filium. Is autem cum paulo post animum attendisset et ad cogitandum applicuisset, secum ipse cœpit ante facta recensere; quomodo patria cessisset, quæ prius fuerit sibi vivendi ratio, quid in itinere, quid in mari contigerit, quaque ratione in extera regione vitam traduceret; tum rerum mutationem, et asperum durumque vitæ genus; in primis vero reputabat ardentissimum monastici instituti desiderium, quod se ab ineunte ætate vehementer incesserat; item reliqua omnia, quæ per ætatem ad illam diem meminisse potuisset, singula memoria repetebat : consuevit enim animi mens, cum sese collegerit, futura et ante acta omnia in memoriam redigere.

et Senopoli in Calabria degit, g

varie de statu vitæ amplectendo solicitus.

ANNOTATA.

E

a Michael Paphlago, *Zoes Imperatricis adulter, qua instigante, Romanum Argyrum Imperatorem interfecit, feria quinta majoris ante Pascha hebdomadis anno* 1034. *regnavit usque ad annum* 1041, *quo obiit* 10. *Decemb.* 10 *Indictione.*

b *Curopalates eadem ita confirmat.* Captus est Imperator dæmoniaco morbo, quem furiosum morbum appellabant : quo usque ad finem vitæ laboravit.

c Apolaphar : *de quo aliter Curopalates.*

d Umer *aliis dicitur.*

e *Hæc contigerunt anno* 1038 Indictione 6 *apud Curopalatem.*

f *Prostrato hoste mox* tredecim civitates cepit Maniaces, demum universam insulam sibi subegit. *Ita Curopalates, sed cum ex falsis calumniis in vincula conjectus esset, perdita iterum Sicilia est.*

g *Deinde monasterium S. Eliæ appellatum est : de quo supra egimus.*

CAPUT III.

Deliberatio S. Philareti de statu vitæ. Vita monastica in monasterio S. Eliæ.

Tum secum ipse et cum anima sua colloquens (magno enim erga Deum amore æstuabat) ac identidem suspirans; Philippe inquit, (hoc erat ei nomen cum secularem habitum adhuc gestaret) quid F cunctamur? quid pigritamur? siccine in posterum hic dormitabimus? Quæ Deus ejusque præcepta mandant, recognosce : evigila jam, soporem excute, hinc secedamus; quandoquidem nos Christus monet, nostramque salutem indies præstolatur. Non sane noster est mundus, nec quæ in ipso sunt universa. non parentum amor, non dulcis amicorum consuetudo, non corporis illecebræ, non juventutis deliciæ, non ipse ætatis flos. Prætereunt, pereunt isthæc omnia; una tantum virtus, ut perennis immortalisque haberetur, a natura impetravit. Age jam, o virtus, quæ tui studiosos immortali gloria cohonestas, illos sane divinos omnibusque conspicuos reddens; te unam amo, te expeto, tui solius ingenti desiderio efferor. Vos, monachi, beatos appello, qui vos Deo, mancipastis, abjectis contemptisque mundi deliciis ac sordibus, uti Deo arctius conjungeremini, ejusque regni efficeremini heredes. En unquam erit, cum vobiscum una atque inter vos versabor, suave Christi jugum simul trahens? Quis dabit mihi pennas sicut columbæ? ut cum Davide loquar, et volabo, et requiescam inter

Despicit res mundanas,

Felicitatem monachorum agnoscit,

A inter vos : ego, in quam, qui vos vestraque expeto
Ps 54, 7 ac discupio, vobiscum conquiescam. O Pater, o Verbum, una divinitas ac regnum, respice quæso amorem in te meum ; respice suspiria, meque mundo

usque adjungi optat :

caducisque mundi rebus tandem libera. Adjunge me, o dulcissime, tuæ et divinarum circum te mentium beatitudini. Utinam, quæ tam expeto, videam! utinam tuis fruar muneribus! utinam spe potiar mea, delecter gratiæ deliciis, particeps sociusque efficiar sanctorum virorum, qui jam in se usque a mundi primordio accepti placitique tibi fuere!

16 Hæc cum diceret, lacrymarum vim, instar fluminis, ex oculis mittebat : erat quippe divina desuper afflatus gratia, ejusque mens cœlesti lumine illustrata. Itaque simul hic satis superque animum calefecit, intimisque præcordiis ignem accendit, hæc in occulto animi recessu magno cum dolore condita gerebat. Neque enim cum parentibus consilia

mortificatione et aliis virtutibus præparat animum :

sua fas erat communicare, ut in profectione sibi ne essent impedimento : sed interim jejuniis plurimis ac vigiliis aliisque corporis macerationibus se dedens, spe cœlestium bonorum nutriebatur nitebaturque puritate ac virginitate animum exornare, temperantiam colere, ac ceteras virtutes et spiritualia B decora sibi comparare. Quæ cum ita essent, ac secum ipse volutaret locorum deserta, terræ cavernas, montium altitudines, secretiores speluncas ; in monachorum castra transire tandem decreverat, miro quietis ac pacatæ secretæque a seculi rumoribus vitæ desiderio inflammatus.

17 Sed cum tanta molientem animoque fabricantem, parentes latere nullo pacto posset, præsertim unicus iis existens; ac vereretur, ne indignati ob occultam secessionem diris illum devoverent, neve abjecti minimique animi verbum aliquod in Deum effunderent, aut indignationis iracundiæque caussa filius parentibus esse videretur ; omnem consilii sui rationem iis aperiendam esse statuit, tempusque opportunum nactus, magna, ut decet, reverentia,

parentibus suis desiderium indicat :

Pater, inquit, tuque mater suavissima jamdiu vehemens cogitatio animum incessit meum, ossa atque adeo medullas ipsas penitus edens atque conficiens, quam vobiscum conferre jam pridem animus erat; sed sum maxime veritus, ne quid ægritudinis ac doloris a me vobis oriretur, præsertim cum peregrinos hic esse vos sciam, patria domoque carentes : nunc vero ab ipsa vehementis desiderii flamma stimulatus, rem amplius cælare neque volo neque pos- C sum. Dum ii simul filii sermonem audiere, ipsum multa alia dicere parantem confestim interpellant, (mirum enim quam calida sunt in ejusmodi rebus parentum viscera) atque his illum, animo consternati magnoque timore perculsi, aggrediuntur : Ecquid, fili carissime, sinistri aliquid adversique tibi evenit? age jam quam primum nobis aperire ne graveris. Hic vero (ut potens vehemensque erga Deum est amor) urit me, inquit, cupido solitariæ vitæ, adeo ut ferre illam neutiquam possim. Solidæ mihi noctes vigilantur, diesque mihi ducuntur lucis lætitiæque expertes, ; ipsa mihi vita gravis molestaque est, cum nihil in ea sit quod me oblectet; Christi jugum expeto, ejus crucem humeris gestare atque pone illum consequi vehementer cupio.

18 Parentes ubi hæc audierunt, eumque ita affectum esse sedulo cognoverunt, quamvis essent ceteroqui pii ac religiosi, iis tamen nescio quis tristitiæ ac doloris sensus fuit. Neque mirum; eæ scilicet consuetæ hominum sunt affectiones, genitorumque amor clementior atque indulgentior in hujusmodi rebus esse solet, quam in aliis. Verumtamen simul constantem firmamque filii sententiam intelligunt, cum ab emicante in eo animi ardore, tum a susceptis ab ipsa ineunte ætate pro virtute comparanda laboribus, tum maxime ab assidua carnis castigatione; D simul videntes fieri non posse, ut a tenaci proposito ille unquam dimoveatur; sed, nisi volentes libentes-

AUCTORE NILO. facultatem abeundi impetrat :

que abeundi faciant potestatem, clam illum omnino profecturum, ex quo graviorem tristitiam ac mœrorem caperent : præpotentem Deum, qui ita facere sibi dignaretur, gloriosum prædicantes, debitasque illi gratias persolventes; ei libere abscedendi faciunt copiam; Abi, inquiunt, fili, abi jam, et bonum prosperumque tibi iter contingat, neque in sacrosanctis Deoque acceptissimis precationibus nostri unquam te capiat oblivio. Is autem in genua procumbens, pedesque amborum amplexatus, deosculandi lacrymisque irrigandi nullum modum faciebat; duo interim eique honestissima præstans, et gratias illis agebat, quod abeundi facultatem impertirent; et ab iisdem enixe expetebat, ut eorum preces itineris comites ne denegarent. Hic parentes natum e terra erigentes, amboque pariter complectentes, valere jubent, ac prospera fortunataque omnia a Superis precantes, in hunc modum, magno cum fletu ac dolore, dimittunt.

19 Adolescens vero, ut qui mundum mundique omnia derelinqueret, ingenti gaudio delibutus, ac E Deum optimum de hujuscemodi rebus laudans, domo egreditur; illud veluti dexterum quoddam præludium suæ ad Deum itionis usurpare incipiens, Notam mihi fac, Domine, viam, in qua ambulem.

ad monasterium S. Eliæ Junioris contendit :

Confestim autem gradum stitit, ubi pervenit ad monasterium, quod vocant S. Eliæ : illius inquam, qui in divinarum rerum contemplatione plurimum valuit, quemque Juniorem historia, quæ de eo conscripta est, solet appellare; neque inde ultra progredi volebat, seu, ut verius dicam, valebat, sic decernente divina providentia. Futurum enim erat, ut decertatis divinis illis ac supra naturæ vim certaminibus, eidem postmodum monasterio ornamentum gloriamque non vulgarem pareret. Cumque hujusce monasterii Præfecto, qui ea tempestate Orestes erat, vir omnibus conspicuus, sui copiam faceret; ante ejus pedes provolutus, rogat ab homine aliquod precationum suarum subsidium; deinde audacter, magnaque cum fiducia consilia sua omnia illi exponit, suumque solitariæ vitæ desiderium, quamque vehementer expeteret indui habitum monasticum. Tum benedictione

in cœtum Fratrum recipitur :

ei impertita, ingenti lætitia cumulatus, in ceterorum Fratrum numerum cooptatur, quintum supra vigesimum ætatis suæ annum agens.

20 Hic piis religiosisque exercitationibus sedulam F operam navare, et cujuscumque ministerii genus rite cœpit obire. Verum simul ille hominem videt obe-

Abbatem in admirationem rapit :

dientia præclare ornatum ac patientia fortitudineque et ceteris virtutibus insignem, ex præsentibus conjecturam faciens de rebus venturis, Fratres, inquit, cum admiratione, enimvero hic magnum se aliquando monachum præbebit præstabitque, si tamen ei divina gratia ad finem usque non desit. Nec vana fuit vaticinatio : nam hac ratione cum se satis exercuisset, monasticisque institutis rite informatus, statutum a Patribus exercitationis tempus exegisset, sancto Angelicoque habitu illum induere cogitabat Præfectus. Qui juvenem accersens, Age, inquit, fili, jam confectum est tibi monasticæ probationis tempus, jam spes desideriaque tua suum sunt finem adepta : nunc vero isto te divino monachorum ornatu tegens, commilitonem pugnæque socium Fratrum numero hodierna luce adscribo. Tu vero, fili, quandoquidem tibi majora sunt certamina gravioresque labores subeundi, si sub cœlesti Rege merere in animo habes, probe noveris, ingentes tibi labores commu-

ad perseverantiam in sancto certamine incitatur :

nem omnium hostem paraturum, multumque tibi in cursu pulverem excitaturum : studet enim se, qua te ab honesto virtutis studio possit revocare. Quis vero unquam

AUCTORE NILO.

unquam miles inermis ac sine gladio, hasta, et clypeo, congredi cum hoste ausit? Sed neque palæstrita cum suo adversario pugnat, quin in arenam prius descenderit, tunicaque abjecta in medio theatro nudus insistat, pulverem ventilans, solumque manibus pulsans. Quamvis autem anteacto jam tempore ad comparandam virtutem totis nervis totisque præcordiis incubueris, id quod gratum acceptumque Deo fuit; is tamen hoc studebat, ut præclara tua certamina spiritalesque pugnæ veluti ex tenebris ad lucem vocarentur, et ex acutissimis spinis jucundissimi fructus excerperentur. Verumtamen bono animo esto; vinces sat scio, deque tuis hostibus insignem victoriam reportabis, si tamen te fide muniveris, spe obarmaveris, caritate contexeris, ac per obedientiam animique submissionem de terra ad Deum contenderis sublevare.

monastico habitu induitur.

21 Hic vero iterum in genua procumbens, consuetaque cum reverentia salute illi impertita, omnes hostium insidias divina aspirante gratia, ejusque precibus non mediocriter adjutum, stabili constantique fide se vicisse ac servatum esse incolumem, ingenue profitebatur. Tum congregato omni monachorum cœtu, peractisque de more ceremoniis, sacrosancto ac cœlesti eum habitu induit, munitque mysticis armis; scuto nimirum fidei, ad ignescentia omnia adversarii tela retorquenda; thorace caritatis, bona omnia in sese continentis; galea vero spei, ut nequissimi tela omnia posset extinguere; demum hasta, quod verbum est Dei, ut ea inimicissimum sibi cacodæmonem contrucidaret. Atque hæc etiam ad ea, quæ videmus, sensuque percipimus, possunt adaptari : ac primum thoracem quidem *a* sticharium intelligamus, deinde quod supra cervices ac scapulas est, quodque etiam *b* pallium vocare consuevimus, scutum appellemus ; sed galea sit, quod capiti imponimus, cui *c* cucullium antiqua Patrum consuetudo nomen fecit; pro hasta denique ipsa Christi Domini crucis effigies nobis usui esse potest, quam in fronte fideles omnes perpetuo gestamus, qua perinde atque ab hastæ ictu noster hostis confoditur : nec interim cingulum omittamus cum sua fibula, quorum alterum libidines nostras coerceat, ne unquam animus ab iis ad corporis illecebras trahi se turpiter sinat, præcipue cum hoc sit militis signum; alter vero quasi clavus, cum Christo una nos cruci suffigens, eum quidem verum Christi militem reddit, qui non adversum carnem et sanguinem, sed adversus principatus et potestates, rectores tenebrarum hujus seculi, pugnare atque ire contra meditetur.

Ad progressum in virtute incitatus,

22 Itaque Philaretum tum ipse tum omnis monachorum conventus sacro osculo cum salutassent, admonebat ea enixe facere studeret, quæ grata placitaque Deo essent. Hic vero ut desiderii, quo jam pridem tenebatur, factus est compos, divinisque se vestibus ornatum videt; ignes ignibus cumulat, et desideria desideriis inflammat, priorisque vivendi rationis oblitus, nova rerum exordia adinvenire in posterum excogitabat : ut qui sedulo studeret, ne ullo pacto oscitanter parumque accurate se gereret ad ea temperanda, quæ tantopere expetebat, atque ita paulatim calore postmodum extincto, confestim cœlesti gratia orbaretur : caritatis enim ignis, deficiente paulatim vehementi piarum commentationum studio, tepescit adeo, ut tandem aliquando extinguatur, cassumque deserat eum qui se ante possidebat. Jam vero cum Dominum ipsum de paupertate ad discipulos disserentem audiret, neutiquam duas habere tunicas oportere eum qui ad Evangelium sequendum se accingeret; primum stolam abjicit, deinde alteram etiam tunicam, unica tantum contentus, quam sufficere sibi existimabat. Cumque rursus auribus usurparet illud Apostoli, Quam speciosi pedes evangelizantium pacem ac bona, nudis pedibus incedere constituit. Ad hæc cum egregia illa ac supra naturæ vim Moysis, Eliæ, atque adeo ipsius Christi jejunia cognovisset, per integram hebdomadam, sæpe etiam per duas, a cibo continenter abstinere connitebatur. Quin et Magni *d* Antonii silentium, B. Ephræm lacrymas, rursus Sabbæ Theodosiique pugnas atque certamina, quæ clam gerere consueverant, omniumque deinceps Sanctorum Patrum præclara facinora ac documenta virtutis imitari, summa ope contendebat. In primis vero Eliæ Junioris vitam suspiciebat, ejus insistere vestigiis, quo ad ejus fieri posset, studens; nihilque gratius ac jucundius sibi poterat evenire, quam ut res præclare ab eo gestas audiret; hinc librum, in quo eæ continebantur, assidue præ manibus habebat.

in magna nestitus vitæque austeritate
Rom. 10, 15

ANNOTATA.

a Sticharium, tunica *in Glossa vetere Græco-Latina.* Stica *etiam* tunica *in Glossa Isidori.*

b Pallium *S. Hieronymo* palliolum. *Cassiano* angustum pallium, *alii etiam* Mafortem *appellant de qua voce sæpius egimus.*

c Cucullium, *ut* Cuculla *S. Hieronymo et Cassiano.*

d *Vitas dedimus S. Antonii 17 Januarii, S. Ephræm 1 Febru. Theodosii Cænobiarchæ 11 Januarii, at S. Sabbæ Vita erit danda 5 Decembris.*

CAPUT IV.

Cura armentorum et equorum suscepta. Vita ejus solitaria.

Verum enimvero hactenus ab ingenti desiderio stimulati, ac sanctis Patrum jussis coacti, dicere S. Philareti acta litterisque mandare pro virili nostro, alacri libentique animo, sumus connisi. In posterum tamen, cum immensum mare nobis trajiciendum videamus ac profundissimam rerum abyssum atque voraginem, ulterius progredi, metu ac timore perculsi, præpedimur. Atque hoc ipsum est, quod sub initium orationis nostræ pertimescebamus; verumtamen sanctissimi viri precibus subnixi, periculo nos rursus committere non dubitamus. Igitur cum ea ita se haberent, ac magnos quotidie in virtutis via progressus faceret, bonisque spiritualibus partim jam potitus esset partim se cumulandum enim crebris ad Deum precibus effundendis speraret; monasterii Præfectus hominem ad se acciri jubet, ac blanda lenique oratione utens (illum enim ob summam vitæ sanctimoniam magnopere reverebatur) Philarete, inquit, carissime (sic enim post monasticum habitum nominatus est) boum præfecturam suscipias velim. Hic vero, ut præ nimia verecundia ac modestia erat oculis in terram demissis, eos paulo erigens, ac summa cum lenitate ac decora verecundia in senioris aspectum convertens (inerat enim in sancti viri facie quædam suavitas ac lepor, quæ ejus virtutem satis omnibus indicabat) modeste respondit. Ego, vero, Pater venerande, cum in Dei tuasque manus animam tradiderim meam, qui fieri potest ut in posterum voluntatem habeam? jam enim te, post Deum, sicut animæ, sic etiam vitæ meæ curatorem ac tutorem ab initio delegi : proinde recte intelligo, ad communem omnium judicem Deum nostrum, illo metuendo judicii die, te potius pro anima mea rationem, quam a te Deus postulabit, redditurum. Quare nihil est, cur tibi adverser, Pater; quidquid enim mihi mandaveris, prompto animo suscipiam : hoc unum a te contendens, ut tuis precibus subleves tenuitatem meam. Id quod et ipse et omnium monachorum cœtus pollicitus est, cum hoc solenne sit cœnobitis.

præficitur armentis monasterii :

A 24 Illud præterea addidit magnus vir, Scis, Pater verende, novitium me esse, magnaque ex parte disciplinarum expertem, ut nisi vestris precationibus mihi opem afferatis, nonnullum periculum sit, ne dilanier ab eo qui tamquam leo rapit ac rugit, facilioreque negotio devorer, quam animalia in campis pascentia a potentioribus belluis. Neque vero, ut probe nosti, de levi negotio ac re parvi momenti hic agitur; sed de animæ salute, quæ ad præpotentis Dei imaginem est efformata, æterna, immortalis, interitus materiæque omnino expers, universo mundo etquidquid in eo est longe pretiosior. At ille; Ita est, inquit, sed ego infinita incomprehensaque Dei misericordia fretus, spero fore, ut ab omnibus inimici laqueis atque insidiis incolumis servere, fili; si tamen ipse etiam salutem tuam continenter curare numquam destiteris. Neque enim obedientiæ studioso satis est, ad virtutis perfectionem parandam, senioris sui continua ad Deum precatio; nisi ipse, quod in se est, afferre etiam conetur, ut hinc duplicem a Deo coronam referat. Cum enim intercessoris vice fungatur senior, ad eos omni ope juvandos, qui per obedientiam ad Deum ascendere vehementer expetunt, ab eo certe ratio reposcetur; qui eam
B reddere quidem paratissimus esse debet, sed haud de omnibus omnino (hoc enim esset liberum illis arbitrium de medio tollere; neque præmium aut supplicium ei rite obtingeret cui vel maxime debetur, quod est a ratione valde alienum) verum partim ego, quippe qui animarum curam susceperim, partim etiam qui vitia potuerunt evitare ac virtutem adipisci, cum naturalem operandi facultatem Deus illis attribuerit.

præclaris monitis instruitur.

25 Ubi dicendi finem fecit senior, Fratresque omnes in Dominicam ædem cogi jussisset, ipse etiam ingreditur; cumque Trisagium cum omnibus inciperet, ac quinquagesimum psalmum utrimque simul recitassent; Videte, inquit, Fratres, (magnum virum illis indicans) hunc, ante vestrum omnium aspectum, bobus præficio. Ille autem ad pedes senioris accidens, solum lacrymis irrigabat; Omnesque, inquit, pro me ad Deum preces effunderetis vellem. Tunc singuli proclamant: Domine, miserere. Mox lacrymantibus adhuc oculis, hominem e terra sustollunt; ac se mutuo amplexantes et salutantes, dimittunt, magna cum lætitia laudes Deo concinentem.

magna pietate, præfecturam boum suscipit,

Ps. 138, 1 Is vero e monasterio egrediens, illud Davidis canere occœpit: Domine, probasti me et cognovisti me. Simul autem ad animalia propius accessit, eaque per prata sibi cibum quæritantia conspexit, mente ani-
C moque mirum in modum inflammatus, manantibus
Ps. [illegible] affatim lacrymis: Qui pascis Israel, intende; qui deducis velut ovem Joseph, rursus cantabat. Post paullo inde in tugurium proficiscens, illud; Quam pulchræ sunt domus tuæ, Jacob lacrymans memoria repetebat: ut autem ad pastores venit, eos blande mutuis amplexibus salutavit.

26 Atque jam prandii tempus advenerat, appositaque mensa cibum jam tum erant sumpturi. Primum gratias Deo agentest consuetasque precationes una proferentes, omnes, quæ parata erant, caseum ac butyrum comedunt. Sed divinus Philaretus solo pane et quibusdam oleribus quæ passim occurrerant excerptis, naturæ necessitati indulgebat. Secum enim ipse statuerat, jam tum cum hanc sibi curam demandavit senior, nihil omnino ex hujuscemodi rebus attingere, dum hoc munere fungeretur. Quem morem non tum modo, sed toto vitæ suæ tempore semper retinuit: neque horum precibus unquam adduci potuit, ut aliquid hujusmodi degustaret: quod gens illa rustica vehementer admirari ac suspicere solebat, dicentes, Qui fieri potest, ut hic, cum juvenis adhuc sit et in ipso effervescentis ætatis flore, eo continentiæ ac temperantiæ pervenerit, ut libidinum suarum habere modum sciat. Profecto quidem iste nequaquam homo vulgaris est: quin egregiæ se olim virtutis ac sanctimoniæ virum omnibus ostendet. Ex eo tamquam patrem ac rei pecuariæ principem, tum in virtutibus præceptorem ac continentiæ ducem rerumque suarum moderatorem, si quando aliquis a recto aberraret, et habebant et reverebantur: ea enim virtutis est vis, ut vel ab inimicissimo homine sibi honorem ac reverentiam vindicet.

[illegible] cibis contentus,

D *AUCTORE NILO.*

a pastoribus ut pater habetur:

27 Verum ille quotidie jejunare consueverat, semel ad Nonam pane tantum et gelida potione se reficiebat, quibus silvestria etiam olera addebat. Porro existimabat hanc sibi demandatam provinciam occasionem fuisse, ut voti fieret compos sui: nimirum uti, quemadmodum veteres illi ac sancti viri, Moyses inquam et Elias et qui post illos floruere, non ita temere et quasi fortuito, sed ex industria studioque, eremum coleret ibique versaretur: idque divino factum consilio ratus, immortales Deo gratias agebat, quod se assecutum videret, quod jam inde a E
puero tantopere cupivisset; ac proin Seniorem vehementer amabat, quod ei se muneri destinasset. Ceterum illud admiratione dignum, quod, ubi philosophiam addiscere difficile omnino aliis videtur (quid enim cum re pecuaria philosophia?) id ipsum ibidem perfacile sibi ducebat, solitariæ secretæque ab aliis vitæ desiderio vehementer incensus. Hinc mira animæ puritas ac candor, nulla scelerum ac vitiorum colluvione contaminatus: eratque, ut cum divinissimo Vate loquar, tamquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum, in lege Dei meditans Psal. 1, 3
die ac nocte; aut tamquam pomum, ut Salomonis utar Cant. 2, 3
verbis, inter ligna silvæ, divinis perpetuo bene redolens virtutibus. Precationis studium numquam interrumpere, animi cogitationes perpurgare, latere vero maxime studebat; uti ii cum quibus versabatur, nihil omnino de ejus virtute ac sanctimonia subodorarentur; si forte evenire unquam potest, ut lucerna non luceat, maxime iis qui purgatos habent animi sensus.

austere pieque vivens

in omni virtute exercetur,

28 Nec interea tamen rei pecuariæ curam negligebat, adeo ut bubulcis ipsis in labore ac solicitudine nihil concederet; imo etiam longo intervallo anteiret, hiemis frigora et æstatis calores constanter ferens; cum per summa montium, ima vallium, rivos fluviosque peragrare ei necesse esset, ad pabula pecori curanda: ubi cum glacie ac gelu, cum nivibus ac ventis, noctu diuque sibi erat dimicandum; non F
duas ut duceret uxores (ut obiter, quod de Patriarcha Jacob secundum litteram refert sacra historia, hic etiam attingamus) sed ut actionem et contemplationem, duo veræ sapientiæ fastigia, sibi vendicaret; quod infirmum erat consolidans, quod ægrotum sanans, quod confractum alligans, quod abjectum reducens. Interdum in montibus sub dio cum pecore noctes integras vigilare cogebatur; ut cetera interim illis cogitanda relinquamus, qui in eo genere non nihil sunt versati. Quod vero attinet ad exercitationis virtutisque studium, in quo usque ad sanguinem fortiter pugnavit, ad cujusnam ex sanctissimis illis Patribus exemplum effictum efformatumque oratione hic nostra repræsentabimus?

29 Pugnas autem ejus ac certamina quæ poterit oratio explicare, quæ lingua percensere, quamvis præclarissimo dicendi genere exornata? Quis demum labores sudoresque exequi, quos forti ille constantique animo, in virtute comparanda, diu multumque pertulit? Ubi enim erat illi in ea præfectura lecti mollitudo? ubi cubilis splendor? ubi catastromatum ceterorumque quibus solum insternitur ornatus? cum esset unica tantum tunica sive indumento pro

omne humanum solatium fugit:

AUCTORE NILO.

A his omnibus satis superque contentus. Ubi balneorum illi deliciæ? ubi amicorum ac necessariorum consuetudines et alloquia? ubi panis exquisite elaboratus? ubi celebres æquoris pisces? ubi oleum, ceteraque id genus, quibus epulæ condiuntur, quorum vix quidem nomen agnoverat? Non autumnus, pomorum pater, suas ibi vices habebat; non vinum erat ad corporis vires refocillandas, non sacra eloquia veteris novique Testamenti illic audires, aut psalmodiæ sonum sacrosque hymnos ac cantus, quibus mœror tristitiaque animæ aliqua ex parte leniri ac levari solet; quod gravissimum molestissimumque malorum, quæ ibi aderant videbatur. Nisi forte dicas, nihil horum indignum fuisse illum, qui Christum, bonorum auctorem omnium, in se habitantem contineret. Verumtamen nihil ex his ibi erat, sed desertus vastusque locus ac squallidus iis, qui secundum carnem vivere decreverunt: sed ut verius loquamur, hæc omnia suavissimæ illi erant deliciæ, animique oblectamenta jucundissima. propter summam de futuris præmiis conceptam spem.

30 Neque unam illic pugnam sustinuit, sed alteram priore minime inferiorem, ne dicam graviorem, B fortiter perferre necesse debuit. Nam cum tot tantosque labores pro virtute exantlasset sudoresque effudisset, ad nova iterum certamina vocatus, descendit strenuus athleta; demandata ei a Seniore equorum præfectura, una cum boum quod ante habebat, ministerio. Sed bono animo estote: non animum despondit bonus gladiator, nequaquam invictissimam ejus constantiæ turrim labefecit novum pugnæ genus certaminisque permutatio: potius enim animum viresque addidit, promptioremque ad dimicandum reddidit: atque in hunc modum victor ex prioribus illis certaminibus est egressus, ac Quis nos separabit a caritate Christi, magna cum lætitia, cum Paulo dicebat. Jam vero probe nostis, qui subeundi labores sudoresque effundendi in agendis ad pabulandum equis, in quibus præter efferam eorum naturam numquam certus videri potest ordo: nam, etsi suos ductores, ducesque habeant, illud tamen habent incommodi, quod velocitate pedum valentes, neque facile ad pastum sese agi sinunt, nec ut melius dicam possunt: sic impetu quodam, nunc in altissimos montes feruntur, nunc per valles locaque frigida discurrunt ad pastionem; cum equi natura calidissimi sint ac fervidissimi, proindeque ad suos C appetitus vehementius ac validius rapiuntur quam cetera animantia.

simul curam equorum suscepit.

Rom 8, 35

CAPUT V.

Reditus ad monasterium. Hortulani officium impositum. Magna abstinentia.

In eorum itaque cura cum aliquod tempus, cum magna tolerantia ac fortitudine, se exercuisset; quoniam haud consentaneum erat, hominem rationis cognitionisque divinæ participem cum brutis ratione carentibus omnem ætatem exigere, ac supernæ civitatis civem omnis esse humanæ consuetudinis expertem (nisi forte haud quaquam his omnibus destitutum appellaveris, qui divinis contemplationibus perfrueretur, cuique non deessent cœlestes spiritus, qui eum in laboribus sublevarent ac placide consolarentur) tandem in monasterium revocatur, haud sine magna cœlestis numinis providentia. Decebat enim, uti eremus a præclaris ejus facinoribus non parum fuit illustrata, ita hoc contineri eum, qui universo terrarum orbi lumen ac decus esset allaturus. At vero quoniam monasterii fecimus mentionem, laborumque quos in eo pertulit præclarus athleta; credite, totus commoveor, Auditores, ita ut lacrymas tenere non possim, cum vix apud me sim, adeoque æstuent præcordia, ut parum absit quin D amens externatusque videar. Sed oro vos, pia ac religiosa concio, ne me putetis ita temere ac fortuito loqui, cum hujusmodi verborum lenociniis naturaliter delectari nesciam, neque unquam didicerim. Verum et ipsa rei novitas vehementerque perturbatus animus, præ gaudio ac voluptate, lacrymas ex oculis eliciunt; ipsumque athletam in arena fortiter dimicantem ad oculos ponunt; neque me sinunt omnino sine motu aliquid ex his quæ ille gessit in memoriam revocare: cum enim in ea quæ supra se sunt inciderit animi mens, extra se magna cum admiratione rapitur.

Revocatur e montibus in monasterium

32 Sed ut eo revertatur unde digressa fuerat oratio; relinquit montium altitudines, valles, speluncas, saltus, rupium cavernas, ferarum consuetudinem, serpentium societatem, cum equis convictum, ceteraque omnia quæ in solitudine reperiuntur, quodque omnium est palmarium et admiratione magnopere dignum, turbulentos animi motus pravasque libidines ac perturbationes, cogitationum bella ac seditiones, effrenem humanæ naturæ licentiam ac demum quidquid pravi malique misero atque E infelici mortalium generi a principio evenit. Quid vero pro his attulit, cum ad nos venit singularis virtutis, homo? Magna enim vero, ac se suisque laboribus maxime digna. Estote animis attenti Auditores, et advertite. Attulit, inquam, sedatas animi perturbationes, cogitationes compositas, mentis tranquillitatem, morum disciplinam, scelera vitiaque omnia exterminata atque profligata, ex quibus actio ac contemplatio gignuntur, quæ miræ, egregiæque in eo exstitere. Sed huc usque prospera usi sumus navigatione, dum Deo bene juvante res nobis bene cederet: sed nunc difficultatibus ac periculis undique cingimur: inposterum ille nobis præsto, sit, redigatque in memoriam ac doceat quæ dicta a nobis oporteat, qui docet hominem scientiam, qui Deus est ante secula, et universorum Dominus, qui verba subministrat verborum egentibus, ne in posterum naufragium facientes misere pereamus. Fertur enim orationis nostræ navigium, non jam ad tutissimos portus et ad ipsum pugnæ certaminisque finem (qui enim fieri potest, ut in pelago ipso portus appareat?) sed per quosdam inaccessos latentesque scopulos, per syrtes breviaque in gratiis abripimur, neque ulterius F provehi permittimur.

omni perturbatione animi purgatus

33 Sed tu, o Verbum Dei et Deus (sic enim præstat te appellare) sapientia Dei, Patrique consubstantialis; illius signaculum ac verissima imago, ejusdemque æternitatis figura ac gloriæ splendor, fons et vita veraque lux (his enim nominibus a nobis appellaris, cum his longe te majorem esse intelligamus; neque, quamvis indigni simus qui hoc præstemus; qui tuus in homines est amor, irasceris aut indignaris, natura bonus ac mitis) rora nobis miserationum tuarum rorem, instilla in arescentia nostrum omnium corda e tuæ sapientiæ abyssis cognitionis guttulam, qui vel supra durissimas petras, cum tibi libitum fuerit, seminare soles, uberrimosque fructus de lapidibus capere. Age jam Christe optime, largire nobis gratiam Sancti tui Spiritus Paracleti, per quem et piscatores divina loquuntur, ac rudes omniumque disciplinarum expertes sapientiam adinveniunt, et absconditam Dei sapientiam in mysterio loquuntur: mentem nostram illustra, eamque tuæ gratiæ splendore tange, concita, inflamma, nervos ejus contende, vias complana, linguam emunda, inscitiæ vincula quibus obligatur exsolve, ut fluere possit oratio: ita enim famulus tuus, ad finem usque a nobis commendatus, te Deum ante omnia secula ac Verbum lætus gratansque gloriosum prædicabit.

ad novos labores :

A 34 Age vero, quandoquidem a Deo Deique laudatione exorsi jam sumus, sequitur nunc ut dicamus, quid magnus Philaretus gesserit, cum tot tantisque donis auctus ornatusque ex monte in monasterium revertit. Itaque ubi post tot præclara certamina, veluti alter vetus legislator, ex solitudine descendit, non tabulas lapideas ferens, sed optimas monastici instituti leges in corde descriptas gestans, sacroque monasterio redditus est, tot tantisque bonis illud ditaturus; excepit hominem ingenti cum lætitia monasterii Præfectus, ejusque sedulitatem ac diligentiam in demandato ministerio summopere commendavit. Veni, inquiens, fili carissime, quandoquidem tolerantia tua tuaque obedientia super omnes tuos æquales hodierna luce enituit, diuque in belluarum præfectura desudasti; in posterum te quietum reddere æquum est, istoque onere levare. Atqui minime ille advertebat ad majores se esse graviores que pugnas destinandum. Jam enim, inquit, optime novi, quid illic rerum gesseris, nihilque me latet; quamque præclare tecum sit agendum, res a te gestæ mihi sunt testes laudatissimi: tu vero interim tamquam aurum probatus es, et tamquam argentum elaboratum illustratus, atque instar lapidis pretiosi omnibus ostensus.

a Præfecto monasterii exceptus,

B 34 Tum digito locum quemdam ostendens. Ille, inquit, locus, qui nobis e regione est, neque longius abest a monasterio quam quo lapidem aliquis torqueret, aquis maxime abundat, ac nonnulla adhuc servat vestigia antiqui cucumerarii, sed totus dumis ac virgultis silvescit; illuc igitur te confer, inquit, et lutum voraginemque omnem cum expurgaveris, tuguriumque tibi construxeris; locum redde omni olerum genere consitum, quæ Fratribus usui esse possint. Ibi ille, unicum obedientiæ exemplar, qui numquam repugnare obsistereque didicerat, Seniorem, ut consueverat, reverenter salutans, ad demandatam sibi provinciam capessendam, forti magnoque animo proficiscitur, ac ligonem accipiens ceteraque hujusmodi rustica instrumenta quibus terra frangitur, ac cœno virgultisque omnibus locum expurgans, statim hortum facit omnibus oleribus consitum parvamque sibi casam in qua habitaret figit, sed quod paullo ante per quamdam allegoriam pelagus, syrtes, scopulos, dicebamus, ab his tamquam ab exemplis ac figuris in ipsam rerum nudam veritatem jam pervenimus: bono tamen animo sumus, neque quidquam pertimescimus, cum prope adsit gubernator, qui imbecillitati nostræ opem afferat, dirigatque nostræ orationis cursum.

ad hortum excolendum destinatur:

in eoque extructa sibi casa,

C 35 Itaque tugurium ibi cum posuisset, cœpit varia olerum genera ac nonnullas etiam stirpes ad fructus percipiendos serere, hortumque accurate diligenterque curare; si liceat tamen horti præfectum olitoremque eum dicere, qui omnis virtutis cultor ornatorque sit. Igitur cum eo loci versaretur ac laboraret, binas sustinens pugnas ac certamina, illud consilii cœpit vir profecto sapiens imo sapientissimus (mirum enim quam veloces sunt puræ mentes ad boni honestique indagationem) per totum vitæ suæ cursum, quantum in se esset, eam vivendi rationem instituere, quæ hominibus quidem obscura occultaque esset, sed uni Deo cognita ejusque oculis maxime digna. Etenim probe norat, qui a multis gloriam expeteret, eumdem a Dei gloria longe aberrare. Atque id jure quidem optimo: inaudierat enim a Domino dicente, Nesciat sinistra quid faciat dextera. Proinde cum ad Deum oraret, a nemine unquam mortali se conspici omnino sinebat; nec plurimum dum quiesceret. Neque vero ejus tugurium, præsertim interdiu, quis clausum vidit, ne ansa daretur suspicandi, hominem orationis orationi vacare.

strenue laborat,

Matt 6, 3

36 Porro ea erat victus ratio, ut quotidie ad Nonam, ut sibi videbatur, cibo se reficeret; atque is D erant concisa quædam olera agrestia: laute vero opipareque obsonabatur, cum sal comesset. Rursum secum ipse statuit, nihil omnino ex oleribus, quæ ipse coleret hortusque ferret unquam, se gustaturum: quod ad vitæ suæ exitum vir masculæ virtutis generose constanterque in multa fortitudine, ac tolerantia servavit. Potus perpetuo erat, ei aqua: interdum vini aliquid sumebat, idque reor propter eos qui se arbitrarentur ac viderent: piscis vero valde parum, cum scilicet latere non posset, invitus attingebat. Ceterum lac, butyrum, caseum, ex quo rei pecuariæ præfectus est, iis, qui vesci vellent, condonavit. Sed vestis, quæ nuda corporis membra cooperiret, ex paleis erat, instar crassioris sportæ contexta, loculi speciem ad amussim referens; intexta cannabi aspera horridaque: hæc supplebat necessariam indumenti vicem. Cubile in nuda simplicique humo jacebat, asperioribus quibusdam ramis stratum, ac fœno paleisque supertectum, leviter tamen, ne cubandi ratio ab illis, qui eo penetrarent, perspiceretur. Lapis isque etiam fœno tectus, erat ei pro cervicali. Cujusvis operimenti vices simplex vestis, ex setis texta, obibat: ex fœno etiam erat velum, quo caput tegebat: item ex paleis calceamenta, quæ instar cujusdam crepidæ sibi aptaverat. E

oleribus agrestibus et aqua victitans,

in vestitu cubituque durus,

37 Porro fortunatum illud ac sempiterna memoria dignum tugurium, cunctis bonis quæ in mundo conspiciuntur abundabat; quod his omnibus careret, unum hunc solum ac divinum thesaurum in se continens ac claudens. Erat vero in horti cultura assiduus; fune seu catena cingebatur, more veterum Patrum, sed minime necessaria ad torporem ac segnitiem excutiendam cogitationumque elationem reprimendam: si fas est tamen dicere, cogitationes humanas in Angelo reperiri. Utraque rectius forsan appellaveris additamenta minime necessaria, ad non interruptum assiduumque quo Deum ardebat, studium. Formam vero, ut sic loquar, et exemplare, sicuti in rebus aliis, ita in hac se præbens omnibus, qui ita minime degerent, ut vel per ejus facta docerentur, ne iners ac remissum vitæ genus traducerent. Animi sensus, si quisquam alius, humiles ac demissos habebat. Silentii adeo tenax erat, ut neque a domesticis ac familiaribus, cum quibus versabatur, conveniri posset, idque vehementer omnes admirarentur. Noverat enim miræ virtutis homo accurateque didicerat, in multiloquio, ut sapientissimus Salomon ait, non desse peccatum, linguæque lapsus frequentiores esse, gravioremque ruinam afferre, quam ex altissima aliqua specula præcipites: in illis quippe corpus, interitui obnoxium, lædi solet; in illis vero animus, qui a concretione materiæ liber est et immortalis. Itaque pauca loquebatur, eaque satis diu multumque secum cogitata.

et silentii tenacissimus.

F Prov. 10, 19

CAPUT VI.

Monita pia omni hominum generi data. Benignitas in peregrinos. Piæ exercitationes.

Illud vero dictitabat, absurdum esse, monachum superbia efferri, qui se suamque vestiendi rationem intueatur. Quid enim dicebat pallium est, nisi fletus? quid analabus a, nisi crucis effigies? quid cucullium nisi cadaveris in sepulchro conditi formam præfert? quid porro detonsa coma caputque rasum aliud significat, quam rerum omnium quæ in mundo sunt spoliationem atque contemptum? De illis qui peccatum quietumque vivendi genus delegissent, dicebat; nihil curare eos debere fluxa caducaque quæ infra lunam sunt, ne cum re ipsa simul etiam nomen amitterent. De monachis vero, qui intempestive ac sine caussa temere per orbem vagarentur ac

docet monachos congruas iis virtutes,

a

AUCTORE NILO

A ac circumirent, cavendum iis summopere dicebat, ne longe ab ovili aberrarent, cum multæ sint feræ, nobis interitum assidue meditantes ac molientes. Ipsis præterea, qui in spiritualem agonem se conjecissent, ne abjecto parvoque animo essent, sed in laboribus ac concertationibus ad finem usque constanter persisterent ac permanerent, expectantes Dei misericordiam, in caritate Christi ac spiritualibus visceribus suadebat. Accedentibus vero ad se obedientiæ cultoribus, Quid, inquit, vos athletæ, petitis, qui voluntates vestras, tamquam sanguinem quotidie effunditis?

præscribit secularibus eleemosynas,

39 Nec vero qui in seculo versarentur, suis mellitis adhortationibus suoque magisterio, in virtutis viam dirigere omittebat; monens, temperantiam enixe ut curarent ac continentiam, et virtutum omnium altricem eleemosynam. Juvenibus item præcipere solebat, bona rerum initia haberent, uti melior inde finis consequeretur: cui enim minime est laudabile principium, totum quod deinceps fiet despicatum contemptumque fore. Senioribus ac provectæ ætatis hominibus, modesto demissoque animo essent, ne indignatum sibi Dominum sentirent: qui enim mortificata membra habent, corporisque vim fractam ac debilitatam, absonum videri eosdem esse animi perturbationibus pravisque libidinibus valentes. Mulieres monebat, propriæ essent imbecillitatis memores, et quæ vel ipsos viros maxime dedecent, a petulantia impudentiaque abhorrerent; præcipue in colloquiis hominumque conventibus ac consuetudinibus, maxime vero a licentia libertateque, risu et cachinnis admixta: earum ornatum esse taciturnitatem ac pudicitiam. Iis autem quibuscum misere ageretur, generose perferenda esse advenientia mala, propter futurorum bonorum spem; cum humanis in rebus nihil sit perpetuo stabile ac firmum, sed caducum ac mutabile. Lapsis præterea, ut omnem spem in Deo ejusque misericordia positam habere, et vere sincereque peccata detestari, seque ad Deum convertere, quam maxime possent, studerent. Ne flagitiis vos, inquiens, coopertos mors deprehendens, reos æternis addicat suppliciis.

et cuique ætati,

B

sexui,

conditioni,

40 Ad hæc omnes monebat, futuri judicii essent memores, ac in cœlestia incomprehensaque bona magno amore inflammati: eos autem qui suis orbati essent, ne luctu se ac mœrore conficerent, ut ceteri qui nullam spem habent de resurrectione. Quid enim, dicebat, magis contra jus fasque esse possit, quam mortuis posthabitis, vivos deplorare ac queri? C vivunt enim quotquot ad Deum cum fide commigrarunt; mortuos vero fidei lumine destitutos vocabat, ut qui Deum minime norint. Qui vero calamitatibus ærumnisque essent misere afflicti, eos bono æquoque animo esse jubebat vehementerque gaudere, præcipue si hi ceteros pietate præstarent. Estote, inquiens, sanctorum virorum imitatores, æmulique eorum magnanimitatis: isti enim in calamitatibus adversisque fortunæ casibus, magna lætitia cumulabantur, venturam sibi a Deo remunerationem animo præcipientes. Nec his tantum finibus ejus adhortatio claudebatur, sed ad Principes atque Optimates protendebatur; modestos eos esse debere, neque superbos spiritus habere, sed universorum Conditorem ac Dominum se longe majorem, ac potentiorem cogitarent ac ducerent. Ad hæc clementes benignique in pauperes essent, alienisque malis misericordia moverentur, ex tot tantisque donis quæ a præpotenti Deo accepissent.

gradui,

41 Qui vero e peccatorum cœno se eripere ac resipiscere in animo haberent, iis timorem Dei maximi accommodatum esse dicebat animique submissionem, ad extremum usque vitæ spiritum iisdem valde consentaneam, neque ullo unquam tempore sejungendam. Sacerdotibus vero sacrisque Ordinibus initiatis, vitam ducerent nullis reprehensionibus obnoxiam; suis ut moribus virtutisque documentis alios ad eamdem vitæ sanctimoniam pertraherent: solet enim plerumque populus ad Principum mores se accommodare similisque effici. De virginitate ac conjugio nullas nisi voluntatis terminos atque leges ponebat; et quomodo servanda essent docebat. Illud vero præ ceteris omnibus suadebat, ut unum deum in tribus personis colerent atque adorarent, ac sanctorum Patrum decretis, ac sententiis insisterent atque adhærescerent, nec novi aliquid de iis quæ ad fidem pertinerent ulla unquam ratione inveherent.

D *et ordini proprie observanda,*

42 Ceterum ejus oratio suavis erat, ac divino quodam sale respersa, ac condita, cœlestibusque gratiis stillans, in omnes lenis ac mitis: at vero in eos, qui peccassent quidem, sed resipiscere ac pœnitentiam agere minime curarent, casuque ac temere vitam ducerent, asperiorem se ac severiorem præbebat. Porro ejus speciem ac vultum, non humanum sed Angelicum diceres; ut ex hoc etiam, quemadmodum ex rebus gestis, qui illum minime cognoverunt, homo sanctissimus innotescat. Erat vultu oblongo ac subnigro: in eoque vestigia quædam servabat acutissimi morbi, qui illum tenera adhuc ætate graviter pertentaverat: colore item pallido, propter duram asperamque vivendi rationem. Nasus honestus, supercilia decora, oculi aliquanto cærulei, barba modice prolixa, corpus tenue ac gracile, statura brevis sicuti Paulum diceres, quemadmodum conscripta historia de eo nos docet. Tardus ad loquendum, velox ad audiendum, mente semper in se collecta et a sensibus abstracta: mansuetus ut nihil supra, maximeque ab iracundia alienus. Contentiones concertationesque verborum ac litigia nesciebat, seu ut verius loquar, renuebat. Sæpenumero enim accidit, ut cum ad quotidianam victus sibi præscriptam rationem capiendam in monasterium veniret, neque promus tempori distribuere posset, aut ejus patientiam vellet periclitari (ut in his plerumque fieri solet) inanis domum, ne verbum quidem addens, repedaret. In hunc modum semel, iterum, ac tertio cum iret, frustratusque reverteretur, sine ullo prorsus cibi subsidio, magna cum patientia remanebat: decreverat quippe sanctus vir nihil interim se comesturum, dum sibi stata panis portio redderetur, idque diu constanter faciens forti animo ferebat. Siquis illum afficeret contumeliis, summa lætitia replebatur: si conviciis ac maledictis insectaretur, ei bene precabatur beneque dicebat. Rursus Deo gratias agebat, cum comtemni se ab aliis odiosumque haberi sentiret: enixeque Deum optimum pro iis orabat qui se tentare voluissent, divinorum præceptorum custos accuratissimus ac servantissimus.

ipsemet cunctorum exemplum,

E

mansuetus et patiens,

43 Agite vero et illud de magno hoc homine videamus. Assidue in horto versabatur, suaque in cellula morabatur; cumque via quædam esset quæ illuc duceret, hinc fiebat ut viatores essent non pauci (neque enim longe distabant vici) quos ille humaniter accipiebat, appositis oleribus quæ hortus ferebat, ac pane quem ad famem tolerandam sibi a monasterio acceperat; cum veteris Abrahæ exemplo, nutibus quibusdam ac submissa voce, ad exiguum illud hospitium eos invitasset atque impulisset: quod, ut paulo ante diximus, semper patens apertumque videbatur. Cum duo hac in re prudenter præstaret, alterum quidem, quod admiratione sane dignum est, imitans priscos illos Patriarchas, Abraham, inquam, Lot, atque Job Sanctissimum, quibus pauperes atque egeni maximæ curæ erant: ille enim quercui Mambre assidens, viatoresque humanissime apud se divertere compellens, laute liberaliterque

benignus in peregrinis excipiendis,

A literque accipiebat; hic vero ad portam civitatis sedens prætereuntes invitabat, suamque domum inire cogens, ipse etiam hospites benigne honesteque habebat. tertius autem, Mea, dicebat, janua cuicumque homini patet: itaque sanctorum Patrum morem erga pauperes imitans, similem se illis præbebat. Alterum vero, ne quis illum quod sæpe evenire solet, divinæ orationi continenter vacare suspicaretur: quæ res illi prospere cedebat, atque id et nos ipsi novimus et ab aliis audivimus.

44 Quos vero clam homo pientissimus labores tulerit, quamque præclara facinora ediderit hic tamdiu commoratus, omnes profecto latet: ipse solus qui occulta ignotaque cognoscit atque intuetur, pernovit Deus. Ex horum numero, unum solum novimus, idque sapientissima Dei optimi Maximi providentia factum reor, ne ille omnino in tenebris delitesceret, qui luce ac splendore esset maxime dignus) unum inquam ex occultis obscurisque ejus facinoribus quidam de nocte advertit, cum eximiæ virtutis homo ex monasterio rediret, quod illustre est novumque pugnæ genus. Fluvius inter hortum ac monasterium præterfluit, perpetuo maximeque frigidus, non hieme tantum sed æstivis etiam caloribus, adeo ut soleat congelare: in eum nudus pectore tenus B ille se conjecit, ibique totam noctem sub dio cum gelidæ frigore dimicavit; occulta etiam animo certamina decernens. Cum igitur latere minime posset, in ipso conflictu deprehensus est; minime quidem stans corpore erecto (quippe e vi, quam sibi inferebat generosus athleta, fessus jam erat, eque gelu pene obriguerat) sed ad fluminis ripam, sine omni voce parumque spiritus ducens, prostratus jacebat: quod ita esse ii facile crediderint, qui frigoris vim aliquando sunt experti. Hoc ille cum vidisset, hominem aliquanto sublimem rapit, nec longe a ripa collocat. Sed a sancto viro exoratus est, ne cui unquam quod vidisset aperiret, dum ipse vita et communi spiritu frueretur: qui quidem, tum divinitus sibi id ostensum esse ratus, tum quod ita ille sibi mandavisset, intimis cordis penetralibus rem fideliter texit atque servavit. Atque hoc, ut diximus, ita se habuit.

nudus in gelido flumine pernoctat:

45 Verum singulis Dominicis diebus ad Fratrum synaxim, vir omnino modesti demissique animi, cum abiret, in postremum omnium locum seorsum ab aliis secedebat, in se collectus: solus solum Deum familiariter alloquens atque appellans, oculis in terram demissis et capite quam maxime inclinato, tamquam C alicujus criminis reus conspectus sermonesque omnium prorsus fugeret: neque enim sibi expedire aut decere estimabat, cum Deo ac mortalibus simul colloqui atque versari. Porro immotis penitus firmisque pedibus solo adhærebat, perinde ac clavis essent affixi, dum solennis sacri Officii canon absolveretur: animum vero in tremendo, metuendoque Dei throno semper collocatum habebat, splendorem inde ac lumen hauriens, divinisque mentis excessibus perpetuo fruens. Dei ac Domini nostri Servatoris verba summopere verebatur, eaque audiendi magno semper studio efferebatur: proin sacrosanctum Evangelium sæpe præ manibus gestans, attente accurateque pervolutabat; in eoque divini Verbi incarnationem præ ceteris magno cum animi sensu atque admiratione, suspiciebat.

pie ad synaxim accedit,

et Divino Officio interest.

CAPUT VIII.
Morbus, mors, sepultura, miracula.

Igitur cum ita vixisset, ac vitam suam sic instituisset, ut omnibus qui nostra ætate sunt antecelleret, bonumque certamen, ut Divus Paulus ait, certasset ac fidem servasset; novit in reliquo, posthabita hac

2 Tim. 4, 57

ærumnosa terra, ad optatos Dei sui amplexus D commigrare. At vero quandoquidem ejus commigrationem audistis, orationem ipsam veluti jam in portum appulsam, videtis. Equidem licet probe intelligam, neminem ex vobis esse, Auditores, qui in dubium vocare audeat, quæ hactenus recensuimus; tamen de præmiis certatoris fortassse aliquis dubitaverit. Quid autem caussæ est, cur miracula sanctis viris tributa cum sint, veluti quoddam etsi leve præmium, aut quasi pignus et arthabo cœlestis beatitudinis; tam inusitatum atque incomparabile vitæ genus nullis signorum radiis, quæ alios viros sanctitate conspicuos divina virtute patrasse novimus, effulserit atque enituerit? Sed æquis animis estote, Auditores, ac paulisper expectate, et audietis, post ejus dormitionem miracula effecisse magnum hunc hominem, si forte nihil ejusmodi ille dum viveret edidit: cum abjectioni suique ipsius despicientiæ ac gloriæ contemptui, sicut rebus in aliis, ita in hac perpetuo studuerit: idque cœlesti consilio singularique prudentia fecisse reor, ut qui vellet nos exercere et ad patientiam adhortari, quicumque in comparanda virtute ac pietate desudaremus; ut si quando ad virtutis apicem fuerimus evecti, neque his ornamentis frui videamur, neutiquam E ægre feramus aut mœrore nos conficiamus, quasi re aliqua magni momenti summeque necessaria orbati.

AUCTORE NILO

nullis miraculis vivens effulsit,

sed post mortem:

47 Reddi etiam alia ratio potest, quæ a vulgi sensu sit longe secreta atque aliena, quam adhibito nobis exemplo, ab ipsa rerum natura deprompto, rudioribus palam facere pro virili nostra conabimur, quæ fortasse non longe abest a nostro proposito. Primo planta gignitur, post surculi sive stolones, sequuntur flores (ut etiam a plantis exempla mutuemus) postremo fructus. Sufficit porro sua exercitatio ac divina quædam probatio virtutis cultoribus, ut de illis periculum fiat, quinam sint. Miracula enim atque divinæ virtutes, quæ in sanctis viris eluxere, certe nihil aliud sunt, quam donum a Deo ipsis impensum, ut illum ardentius ament ac venerentur, pro ut temporis ratio atque opportunitas petit. Verumtamen vel qui indigent, vel qui accipiunt, aut imposterum sunt accepturi, sciant a Deo sibi gratias impertiri. Quod si nonnulli ex majoribus nostris, sub ipsum exercitationis initium atque adeo toto vitæ cursu, signa quædam admirabilia ac magnas virtutes patrasse videntur; nihil est cur admiremini, cum, ut supra est a nobis dictum, sua natura Dei donum omnino sit, non magis eorum qui indigent quam qui accipiunt caussa elargitum. Itaque F qui eo donati sunt, donum se existiment habere, ut hinc donatori fructus ferentes, ad virtutis studium magis ac magis incumbant: quia id fortasse ab iis petebat donator, cum illut daret. At vero si nonnulli ex sanctis viris, neque in hac lucis usura nec postquam naturæ concesserunt, eo munere claruere; primum hac in re animadvertendum est, minime quidem eos hac de caussa virtutem coluisse (hoc enim neque decorum est ac potius vanum) sed propter spem futurorum bonorum sempiternamque beatitudinem, quam in cœlesti regno bonis paratam esse scirent. Ad hæc propter eos, qui pro virtute ad tempus strenue certant atque contendunt, qui cum toto vitæ spatio in omni virtutum genere se exercuerint, neque se dignos viderint qui eo munere a Deo impertirentur; veluti ad divinum exemplar aspectantes, se magis imposterum demittunt, ac labores quos in virtute pertulerint inde consolantur.

ex mero beneplacito Dei.

48 Sed ut a Sanctis ad sanctum hunc virum, et a gloria ad gloriam oratio nostra convertatur: cum magnus vir paullulum ægrotasset, omnesque corporis vires labefactæ deficerent, nec (utpote mortalis nostræque

ægr,

AUCTORE NILO.

nostræque naturæ particeps) posset amplius morbo resistere, quamquam vitam homine majorem hic in terrarum orbe exegisset; prostratus in nudo solo, quod cubilis sibi vicem obibat, haud quaquam virtutis oblitus, consuetas Deo preces forti magnoque animo effundebat. Id ubi ex Fratribus aliquot resciscunt, hominem invisunt : quem graviter morbo laborantem videntes, nec a lesse qui necessaria minis traret; precibus ab eo contendunt, surgeret a solo, et in monasterium cum ipsis veniret. Cum ille, qui in omnibus optimum semper exemplar ac virtutis formam se præbuisset, paulo se erigens, libentissime Fratribus paruit, ab iisque aliquanto sublevatus monasterium init : oportebat enim, cum illius velut germen esset ac spiritualis alumnus atque adeo divina victima, non longe peregreque finem vitæ suæ concludere. Nam etsi majorem certaminum partem ibidem non obivit, eorum tamen fructus, actus, ac veluti quoddam divinorum bonorum pondus divinumque thesaurum, huc postremo afferens, eodem loci a laboribus suis requievit.

a Fratribus ad monasterium ducitur,

49 Jam vero in quadam illum cella collocantes, nihilque periculi in præsentia suspicantes, quod hilarem ac spiritu vividum cernerent, singuli domum suam revertuntur, solum virum sanctissimum deserentes : si tamen ille solus est, qui Deum habet se alloquentem ac consolantem. Ipse vero cum tota nocte omne laudationis genus Deo persolvisset, sub auroram oculos mentemque, spiritu sanus ac valens, in eum quo ante animo perfruebatur intendens, ac tandem illud proferens, In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum; magna cum voluptate atque incredibili gaudio, hilari lætoque aspectu, divina incomprehensaque præmia præcipienti similis, beatam illam cœlestibusque mentibus venerandam animam efflavit : quam cœlestes Angelorum chori reverenter suscipientes, magnaque cum admiratione amplexati, eamque comitantes, omnium conditori Deo honorificentissime magnaque cum gloria, tamquam divinum quoddam atque ornatissimum donum, obtulere. Qui profecto illam accipiens, inter præclaros Sanctorum virorum, qui jam inde usque a mundi incunabulis fuerunt, ordines adscribit : ubi lætantium omnium est habitatio, ubi gaudium et exultatio, ubi est cœleste regnum; ut laborum fructus ac præmium, cum iis qui beate feliciterque illic vivunt, perciperet amplissimum, vir plane in parendo illustris, in ministeriis obeundis præclarus, in exercitationibus atque adeo in ipsis usque ad sanguinem concertationibus homo sane admirabilis atque conspicuus, cum quinquagesimum ætatis suæ annum ageret.

sub auroram lætus moritur, natus annos 50,

50 Sed mane ubi illum monachi mortuum jam ac sine spiritu vident, ore oculisque ac manibus ad majestatem splendoremque regium rite honesteque compositis, accensis cereis justa persolventes, aliis comitantibus, præcurrentibus aliis, cum hymnis ac psalmodia, in lectulo jacentem ante Ecclesiam efferunt (is enim est iis ritus et canon antiquissimus) consuetoque Missæ sacrificio, secundum Ecclesiasticam de vita functis constitutionem, pro eo peracto, ad tumulum ferentes, rite honorificeque ibidem illum condidere. Sed pro! Christe, rem miram! ex sanctissimo ac beatissimo corpore odor quidam suavissimus, qui omne odoramentorum genus superaret, exhalare visus est : ut hinc præclara ejus facinora ac certamina, quæ ille clam omnes gesserat, omnibus fierent conspicua. Verumtamen neque ad id quidem animun advertere voluerunt, in occulta obscuraque virtutis illius potius intuentes; quare cum haberent lacera, pannosaque ejus vestimenta, tamquam nulli usui accommodata (quæ tum erat eorum opinio) quadam in pertica per summam negligentiam suspenderunt, ea penitus ex animo memoriaque delentes.

sepelitur odore suavissimo ex ejus, corpore exhalante,

51 Et jam duorum annorum spatium præterierat, cum lux quædam e cœlo, o rem admiratione dignam! divino tumulo effulgens, præclarissimum orbis terrarum solem sub terra adhuc latentem nuntiat. Atque ii qui tam novum ac præter naturæ ordinem miraculum viderunt, animo consternati hæserunt (neque enim semel aut iterum, sed sæpe nocte intempesta superne illabens illis videbatur) cum rerum divinarum essent rudes atque inexperti, neque eam, ut diximus, sanctitatis opinionem de magno hoc homine haberent, de re conjecturam facere nullo pacto valebant. Verum enimvero Deus, mirabilium effector justorumque adjutor præsentissimus, cum famulum suum multo pluris duceret, hac ratione iis qui illum ignorarent conspicuum facere voluit. Mulier quædam ex propinquis oppidis, e quadam cerebri distillatione corporeos oculos amiserat : ea ad sepulcrum divini, de quo mentionem fecimus, Eliæ (quem ad discrimen veteris illius, qui curru est in paradisum translatus, Juniorem perbelle oratio appellavit) sanitatem impetratura confugit, cum et in vita et post mortem miraculis clarus extiterit Pater sanctissimus. Cum autem illa diu ibidem subsistens nullum morbi levamen sentiret, rem sane quam graviter molesteque ferenti divina quædam visio offertur. Videbatur enim sibi videre divinum illum ac mirabilium rerum patratorem Eliam. Quid, inquit, sine ullo fructu hic immoraris, magnoque cum periculo vigiliis te conficis? Age jam exurge et ad D. Philareti sepulcrum ubi concesseris, sanitatis rectæ compos efficieris. Illa e visu perterrefacta, obstupuit : neque enim adhuc scire poterat, verane essent, quæ sanctus vir sibi paulo ante memorasset; quandoquidem nullum Philaretum, Sanctorum virorum numero adscriptum, eo loco esse existimabat,

Supra sepulcrum lux e cœlo efulget, Mulier cæca a S. Elia apparente ad illud mittitur.

52 Postquam vero non semel sed tertio jam eadem sibi visio est oblata, ac sancti viri jussa vehementius eam urgere cœperunt; ingens timor ac pavor mulieris animum incessit, eque metu ac terrore excitata, stupenti similis, quicumque sibi obviam irent, rogabat : Et quis, inquit, ex Sanctorum numero Philaretus nomine, mihi quidem minime notus, vobis autem cognitissimus, hoc tractu colitur? Tum ii novitatem etiam nominis admirantes, se hominem nescire omnino testificabantur. Illa vero omni ope ac subsidio destituta, animo hærere; neque quid inceptaret, quidve consilii caperet in tanta re videbat. Cum vero jam lucescere inciperet (studebat enim universorum Dominus servum suum omnibus qui illum ignorarent quamprimum aperire atque illustrem facere) cum monachi de more ad sacros hymnos decantandos in templo essent coacti, in medio adstans muliercula, cœpit singulos cum lacrymis ac fletu orare atque obsecrari; ecquid Philaretum virum sanctissimum aliquis nosset; simul totam rei ac visionis seriem edisserens. At hi perculsi etiam novitate nominis, ignorare se, quis aut qualis esset iste vir sanctus, quem diceret, mulieri profitebantur. Verum ex ipsis nescio quis, qui divinum splendorem in sepulcrum illabi perspexerat, manus et caput quatiens, Credite, Patres, in eos intuitus inquit, Frater Philaretus, ille olitor hortique præfectus, jam in Sanctorum numerum est relatus : atque is est dubio procul, quem hæc femella perquirit. Tu vero abi, inquit, mulier, et ad illius sepulcrum accidens, enixe sanctum virum deprecare, et sane videbis gloriam Dei. Hæc vero aliorum manibus ducta, ad sacrum sepulcrum proficiscitur : cum parum ex eo pulveris accepisset oculisque admovisset (ut magna atque admirabilia sunt opera

eoque post longam inquisitionem invento,

A opera tua, Domine) confestim perniciosum ac noxium illud oculorum velamen, quasi pellis undequaque detractum, sanas omnino ac sine ullo morbi vestigio pupillas mulieri reliquit, cujusmodi erant antequam eo morbo laboraret. Rursus illa provolutis genibus ad sepulcrum, divina quadam animi voluptate perfusa, ac miraculi magnitudine attonita, immortales gratias agere ei qui de se optime meruisset, Deum laudans ejusque magnalia admirans. Domum autem reversa sanitatis compos animoque confirmata, miraculi nuntia ac promulgatrix omnibus fuit.

illuminatur :

53 Quæ fama ubique locorum ac gentium disseminata, et veluti divina quædam, ac vocalis tuba omnia personans, non ex vicinia tantum propinquisque regionibus, sed peregre etiam magnam hominum multitudinem ciebat : qui variis morborum generibus cum afflictarentur, ad venerandum, divinumque illius sepulcrum concurrentes, singuli, præter multorum opinionem et supra quam cuiquam credibile est, sanitate redonabantur. Ibi videre erat miraculorum multitudinem, quæ magna cum omnium admiratione a sanctissimo viro edebantur ; ac B divini cujusdam unguenti odorem suavissimum spirare, qui et corpora et animos omnium recrearet. Tum eodem loci oratorium ab ipsis fundamentis excitatum est; ac pulchre, affabreque constructum, sanctissimo viro dicatus. Hic indies frequentes fiunt hominum concursus, cum cœlestem ac divinam medicamentorum omnium officinam ibi adinveniant, ad morbos malaque omnia rite curanda. Porro sancti viri laceræ vestes, integræ prorsus atque intactæ hodieque, ut fixæ erant in ligno compertæ, divino gratoque odore fragrantes, ut cœlestes Reliquiæ minutatim dissectæ piisque viris distributæ, varia etiam morborum genera ex hominum corporibus pepulere. Enimvero maxime consentaneum erat, ipsa etiam vestimenta, quæ subeundis pro virtute laboribus sudore fuerant sordidata, suam etiam gloriam sortiri; cum Deus tam incredibili admirabilique ratione servum suum cohonestaverit. Quod si fœnum tanto gloriæ splendore rerum omnium Opifex affecerit, quanta illum quis existimaverit gratia cœlitus donatum? Ejusmodi Apostolorum sudaria fuisse novimus, eorumque semicintia dæmones ejecisse, ac sudorem ex eorum corporibus manantem variis morborum generibus medicinam fecisse.

plures ægroti sanitati restituuntur,

Oratorium D. Philareto structum :

laceræ vestes miraculis illustrantur.

EPILOGUS.

C Tu vero sanctorum ac beatorum Patrum illustre decus et ornamentum, quandoquidem de te rebusque tuis epitaphium, tenuibus quidem, sed tamen qualibus possumus verbis componimus; orationemque, quamvis tua præstantia ac dignitate longe inferiorem, nostris tamen viribus nostroque in te studio parem conteximus : tu, inquam, qui Deo propior clarius ac purius illum intueris, ac mortalitatis nostræ vinculis jam exolutus magnam fiduciam ac libertatem apud eumdem es adeptus; ne unquam nostri te capiat oblivio : sed cum duobus hisce nostris fratribus ac pia matre, qui tetram libidinum nubem ex animo exegere, Deum orare atque obsecrare continenter velis, ut in felicissimam ac beatissimam sanctorum virorum societatem alliciamur. Et quamvis extra omnem aleam felix sis ac fortunatus, nostris D tamen turbulentis animi motibus succurre misericors, atque a nobis vilia hæc quæ tibi offerimus orationis donaria, læta fronte accipere ne graveris : quæ opitulantibus divinis atque Angelicis tuis precationibus exposuimus, ab iisdem ad scribendum impulsi atque excitati : secus enim audaciæ ac temeritatis nota culpandi fuissemus, quippe nihil tam insigni sanctirronia dignum afferentes. Sed utinam, quemadmodum in hac, sic etiam in tuas sanctissimas ac beatissimas mansiones relicto corpore, et in ipso Jesu Domino nostro, nostra ad Deum peregrinatione perfuncti, admittamur.

Scriptor invocat S. Philaretum

in se suisque :

AUCTORE NILO

55 Ceterum tu divine sacerque magni illius viri grex, ut paucis omnia complectar, tuque Calabrorum cœtus, agite, venerandam Deoque jucundam panegyrim celebremus; et ad divinum sepulcrum magna cum fide concedentes, communi alacritate lætitiaque efferamur, pios Deoque gratos ad Dominum cantus concinentes, Quoniam visitavit, et fecit redemptionem Dominus populo suo, et erexit cornu salutis in nobis, humilia respiciens et suscitans de terra inopem. Sed vero, ut te beatissimum et fortunatissimum inter omnia monasterium, appellem, quam longa de tuis encomiis contexi potest oratio, quoniam geminos in te continens soles, divinis sane thesauris opulentum enitescis. Jam enim E habes adolescentium magisterium, seniorum gubernaculum, caniciei virtutem, senii scipionem, juvenum disciplinam, pastorum pastores sane divinos; in miseriis adversisque casibus consolationem, in calamitatibus subsidium, in tentationibus solamen, gubernatores in tempestatibus, in omnibus infortuniis prosperitatem, athletas in laboribus, in præclaris facinoribus ascetas, in vigiliis ac precationibus cœlestes profecto Angelos : qui in tenebricosa caligine versantur, sua habent lumina : qui a recto aberrant, ductores; qui flagitiis sunt cooperti, apud Deum intercessores; lapsi, qui se erigant et ad Deum sublevent ; qui strenue fortiterque concertant, bonorum largitores ; virtutis studio pravarumque libidinum exterminatores ac profligatores, spem sane certam atque tutam ; cœnobitæ, patientiam; qui alienæ voluntati parent, exemplum ac documentum ; qui in quiete ac solitudine vitam traducunt, tolerantiam : qui actioni ac contemplationi se dedunt, duo ambarum culmina atque fastigia; eremi montiumque cultores, cœlestem per.nnemque lætitiam; virginitate præditi, formam ac figuram; casti ac F continentes, perfectam exquisitamque munditiam ac puritatem; qui in mundo versantur, mundum atque ornamentum : sanctimoniam, sacerdotes; optimates principesque in republica viri, mansuetudinem atque clementiam, cives, rectam administrationem ; conjuges, continentiam ; ægroti, medicos : nautæ ac vectores, naucleros; qui maris fluctibus ac reflatu ventorum jactantur, serenitatem ac tranquillitatem. Quid plura? Universi divinos apud Deum patronos atque advocatos. Ad hos imitandos totis nervis totisque præcordiis contendamus : cum non longe a nobis remota, sed satis propinqua habeamus exempla : ut una cum ipsis digni simus qui cœleste regnum adipiscamur, bonisque sempiternis perfruamur, præstante gratia ac benignitate Domini nostri Jesu Christi : cui simul cum Patre et Spiritu sancto gloria, honor et imperium, nunc et semper et in seculorum secula. Amen.

ad ejus festum celebrandum monachos excitat :

duos illis Patronos SS. Eliam et Philaretum gratulans

DE

D. P.

DE SANCTO CELSO

ARCHIEPISCOPO ARMACANO IN HIBERNIA.

ANNO MCXXVIII

S. Celsus Episcopus

Romani Martyrologii tabulæ, Gregorii XIII jussu a Cæsare Baronio iterato recognitæ, ad hujus diei Sanctos, priori editione recensitos, addunt* S. Celsum *hisce verbis :* In Hibernia S. Celsi Episcopi, qui B. Malachiam in Episcopatu præcessit. *Quæ verba tam male intellexit Martyrologii Anglicani auctor Wilsonus, ut quia S. Malachias a Celso fuerat Episcopus Connertensis ordinatus, crediderit ipsum in hoc Episcopatu successisse Celso; quod fuerat de Ardmachano intelligendum. Patet id ex S. Bernardo, in vita S. Malachiæ sic scribente :* Dum hæc ita aguntur, contigit infirmari Archiepiscopum Celsum.... et cognoscens quia moreretur, fecit sibi testamentum, quatenus Malachias deberet succedere sibi, quod nullus videretur dignior qui episcoparetur in sede prima. *Hanc Ardmachanam fuisse ex ipsius S. Patricii institutione nemo dubitat : quomodo autem*

non Connertensis, sed Armacanus ;

B *eam Celsus et quam sancte rexerit, non e Vitæ Actis quæ nulla extant; neque ex cultu ejus nomini corporique ab Hibernis delato, de quo nihil comperimus ; sed ex iis cognoscimus indiciis, quæ nobis præcitata Vita suppeditat.*

non solo nomine, sed etiam charactere,

2 *Primum, quod* ipse est qui Malachiam in Diaconum, Presbyterum Episcopumque ordinarat. *Erat ergo non tantum nomine et jurisdictione;* (quales octo extiterant ante Celsum, viri uxorati et absque Ordinibus, litterati tamen) *sed ipso etiam charactere Episcopus, qui per seipsum conferre aliis sacros Ordines posset : quæ res insigne arguit continentiæ studium. Alterum est, quod licet* quorumdam diabolica ambitione potentum mos pessimus inoleverat, Sedem sanctam obtentum iri hereditaria possessione, neque patiebantur episcopari nisi qui esset de tribu et familia sua; *et licet* decursis jam in hac malitia quasi generationibus quindecim, eo usque firmaverat sibi jus pravum generatio mala et adultera, ut etsi interdum defecissent Clerici de sanguine illo non tamen Episcopi, *laicis uxoratis Clericorum cælibum defectum supplentibus; Celsus nihilominus optime intelligens, quod ab ejusmodi fonte existeret,* tota illa (*de qua multis Bernardus*) dissolutio disciplinæ ecclesiasticæ, censuræ enervatio, religionis evacuatio; *omnino constituit infringere execrandam successionem, et alienum ab ea*

abrogat jus hereditariæ successionis.

C *Malachiam, Episcopum Connertensem, designare post se futurum Archiepiscopum. Itaque morti proximus,* hoc præsentibus indixit, hoc mandavit absentibus, hoc specialiter ambobus Momoniæ Regibus et majoribus terræ, S. Patricii auctoritate, præcepit.

3 *Hæc sunt quæ de S. Celso ex certa antiquitate*

C *haberi possunt indubitata : plura in chronico Episcoporum Ardmachanorum, quod est ad S. Patricii Acta appendix* VII, *Colganus colligit : sed ex Annalibus hoc demum seculo a Fr. Michaele Clery et tribus sociis in conventu Dungallensi compilatis, quos propterea Quatuor-Magistrorum Annales nuncupat, collectosque asserit ex vetustioribus et probatioribus patriæ chronicis, præcipue Cluanensibus, Insulensibus et Senatensibus Ad quæ veluti ad fontes, exposita prius uniuscujusque antiquitate et probitate, utinam digitum intendisset Colganus, eorumque nobis verba dedisset! Nunc suos Quatuor magistros dumtaxat allegantem nec quanta sit chronicorum istorum antiquitas indicantem timidius sequimur : sequimur tamen, ne Celsi in Episcopatu gesta prorsus cogamur prætermittere intacta. Sunt autem per annos hoc modo digesta.*

a recentioribus dicitur,

4 *Anno* MCVI, secundum chronicon Senatense, Celsus, aliis Cœlestinus et Cellachus, Aidani filius, nepos Moelissæ (*fuit hic ex uxoratis, quos diximus, Episcopis unus et Amalgadium filium reliquerat successorem*) mortuo Domnaldo Amalgadii filio, Archiepiscopus Ardmachanus designatus, et in festo S. Adamnani, videlicet XXIII Septembris, consecratus, sequenti mox anno circuit visitatque Ultoniam atque Momoniam : et in Ultonia quidem, juxta populi taxationem, ad numerum quemque senarium personarum accepit unum bovem, vel ad numerum ternarium unam juvencam, cum multis donariis et oblationibus : in Momonia vero in singulis Cantharedis (*Hundreda vocant Anglo-Saxones, Latine Centurias dixeris*) accepit septem boves, septem oves et mediam unciam argenti. *Nempe ad alia, quæ S. Bernardus enumerat mala, hoc quoque creaverat hereditaria illa Episcoporum Ardmachanorum intra unam eam-* E *demque familiam successio, quod esset* pro mansuetudine Christiana sæva ubique subinducta barbaries, imo paganismus quidam sub nomine Christiano. *Quia vero Connacia, Ultoniam inter et Momoniam media, tunc quoque visitata fuisse videtur (nam decennio post dicitur quod* Celsus secunda vice Conaciam adiit, totamque visitatorio circuitu perambulavit) *credibile est ipsam quoque in partem venisse contributionis prænotatæ : non item Lageniam Mediamque, quas Nortmanni tenebant, fixam regni sedem Dublini pridem habentes.*

Provincias Hibernicas visitando obiisse,

5 *Ceterum videtur Celsus, parum dignam Christiano Pastore visitandi gregis rationem, principio quidem tenuisse uti eam a decessoribus suis acceperat; deinde eamdem sustulisse : fortassis in magna illa Synodo, sub annum* MCXII *in annalibus Senatensibus annotata, et in dictorum Annalium margine* de Usneach *appellata, qui mons amœnissimus et totius veluti insulæ umbilicus, jam olim habendis comitiis universæ gentis celebratur. Fuit enim indicta hæc Synodus* ad regulas vitæ et morum Clero et populo præscribendas : *et par fuit integritatis exemplo Archiepiscopum prælucere ordinis utriusque proceribus qui interfuere; videlicet* ex una parte Moelmunus sive Marianus, nobilissimus senior Cleri Hiberniæ, cum quinquaginta Episcopis, tre- F centis Presbyteris et tribus millibus Ordinis Ecclesiastici; ex altera Murchertachus Rex Australis Hiberniæ, cum collecta indidem nobilitate. *Quæ ne incredibilia videantur saltem quoad numerum Episcoporum ; videatur notitia quinque Patriarchatuum, ex vetustis Regiæ Bibliothecæ ac Thuanæ schedis Parisiis eruta, per Carolum a S. Paulo ad calcem Geographiæ sacræ; in earumque prima, præter Archiepiscopales quatuor, ad quinquaginta quatuor suffraganeas earum nominatas reperientur. Sciendum quoque eo tempore duos Reges habuisse insulam, qui se utrique dicerent Hiberniæ Reges, sic ut Australibus unus, prænominatus scilicet Murchertachius sive Mauritius; Septentrionalibus imperitaret Domnaldus, prædicti Mauritii patruus.*

Synodum grandem celebrasse,

6 *Successere deinde tempora Armacanæ metropoli privatim, et toti genti publice luctuosa magis, quæ egregiam Celsi Primatis virtutem non minus exercitam habuere, quam facere potuerunt illustrem :* anno enim MCXII Arx Armacana cum templis, tribusque ex cetera urbe plateis, deflagravit. Quadriennio post Abbatia cum viginti ædibus absumpta est *: duæ rursum* plateæ anno MCXXI arsere, quam longe a porta tendebantur ad arcem, et mensæ Decembri tempestas ingens turris Armacanæ tectum dejecit. *Quibus damnis*

exustas ecclesias reparasse ;

A *nis reparandis sic intendit Celsus*, ut per eum anno MCXXV, V Idus Januarii tegulis integre contecta et instaurata sit Ecclesia cathedralis, postquam per annos centum triginta non nisi ex parte fuisse contecta : *et per eumdem, anno immediate sequenti*, consecrata est XII kal. Novembris Basilica SS. Petri et Pauli, Ardmachæ a B. Imaro extructa. Magna post hæc belli tempestas per totam Hiberniam exorta est, Principum simultatibus et factionibus : ad quam sedandam S. Celsus a sua Sede spatio unius anni et mensis abfuit, discordes animos Principum reconcilians, et regulas pacis atque morum clero et populo præscribens : rursumque anno MCXXVIII per eumdem Archiepiscopum, spatio unius anni allaborantem negotio, sancitum est fœdus pacis et concordiæ inter Conacios et Momonios.

et I Aprilis mortuus,

7 *Denique idem Sanctus Archiepiscopus, postquam Primatum Hiberniæ plus quam duodecim annis cum medio, Dublinensem etiam Episcopatum*, communi Hibernorum et Normannorum voto electus, *annis octo laudabiliter administrasset*; post multos ordinatos Episcopos, Presbyteros et diversorum graduum Clericos ; post multas basilicas, ecclesias et cœmeteria consecrata; post magnas eleemosynas et pias largitiones ; post vitam in jejuniis, orationibus, prædi- B cationibus, Missarum celebrationibus et id generis variis exercitiis pietatis transactam; Sacramentis Pœnitentiæ et extremæ Unctionis præmunitus, anno ætatis suæ quinquagesimo, Christi MCXXIX, in Momonia locoque Ard-Patric dicto, spiritum cœlo reddidit, primo die Aprilis. Corpus feria quinta sequenti ductum est Lismorum S. Machudæ, ibi sepeliendum juxta ipsius testamentum; ibique feria quinta sequenti, cum psalmis, hymnis et canticis, in sanctuario, Episcoporum vulgo vocato, sepultum est.

Lismoriæ sepultus,

8 *Hæc omnia si Quatuor-Magistri accepere ex Ultoniensibus sive Senatensibus, qui soli citantur, Annalibus, Æram Christi vulgarem (ut sæpe inculcat Colganus) uno anno prævertentibus; recte Cardinalis Baronius in suis ad Romanum Martyrologium notis S. Celsi mortem anno* MCXXVIII *adscripsit. Neque refert quod illo bissextili anno Litteris Dominicalibus A G, dies* VI *Aprilis non concurrat cum feria* V *hebdomadæ, proindeque coli nequeat tamquam anniversarius depositionis dies. Nam qui Baronio occasionem dedit S. Celsi nomen Romano Martyrologio inserendi, primus et solus Joannes Molanus, inter proprias suas ad Usuardum additiones, ex recentiorum hagiologorum collectaneis acceptas, et anno* 1568 *Lovanii vulgatas, minusculo charactere apponens hæc verba*, In Hibernia S. D Celsi Ardmachensis Episcopi et Confessoris, de quo Bernardus in Vita S. Malachiæ; *Idem Molanus eadem verba in secunda et tertia ejusdem Martyrologii editione anno* 1573 *et* 1583 *omisit, eoque satis indicavit, haud satis sibi vel de cultu Celsi vel de die quo collocari debeat, constitisse : quas posteriores editiones si nactus fuisset Baronius, abesset forsan etiam hodie a Romano Martyrologio, Celsi nomen, uti et alia non nulla.*

anno 1128 feria 5 ;

auctore D. P. adeoque non 6 Aprilis.

9 *Igitur nihil obest, quo minus cum Hibernico Mariani Gormani Martyrologio, ante annos circiter quingentos scripto*, Kallachus, Comorbanus Patricii *(hic ipse utique de quo agimus* Celsus : *neque enim alius ex S. Patricii successoribus hoc aut simile nomen tulit) credatur eo quo notatur die, id est, ipsis kalendis Aprilis, solitus in Hibernica ecclesia commemorari; imo etiam eo die mortuus, si aliunde id haberi possit quam ex martyrologiis, non mortis, sed commemorationis, quacumque alia ex caussa tali die affixa anniversaria continentibus. Quod si primo Aprilis die mortuus, depositus fuit feria quinta proxime sequenti, factum id fuerit die pariter quinto mensis; neque ad annum* MCXXIX *erit cum Colgano refugiendum, ut dies depositionis uno die* E *propius ad diem mortis admoveatur.* Lismorium *enim, Waterfordiensis Comitatus insignis civitas, quo delatum sancti viri corpus fuisse dicitur, ab* Ard-Patric, *sive (ut ab Anglis effertur)* Done-Patrick, *id est, Colle S. Patricii, villa Limericensis Comitatus, in qua est mortuus, plus quam duorum dierum itinere distat.*

Fastis Hibernicis adscriptus 1,

depositus 5 Aprilis.

10 *In Visione mirabili, de inferorum pœnis et paradisi gaudiis, oblata Tugdalo Hibernico militi sub annum* MCXLVIII, *et a Marcho monacho de Insula barbara in Latinam linguam translata, dicitur militis illius anima*, vidisse S. Patricium Hibernorum Apostolum cum magna turba Episcoporum, inter quos quatuor sibi notos vidit; videlicet Cœlestinum Ardmachanum Archiepiscopum et Malachiam, qui prædicto viro successit in Archiepiscopatum.... *Successit autem ut scribit Bernardus* non mox neque facile. Ecce enim de semine nequam qui occupet locum, Mauritius nomine. Is per quinquennium fretus potentia seculari incubavit Ecclesiæ, non Episcopus sed tyrannus. *Erat enim Domnaldi ante S. Celsum Episcopi filius. Cetera quæ fuere consecuta habentur in S. Malachiæ Vita, ad diem* III *Novembris danda, quæ interim apud Surium aut inter S. Bernardi opera legi poterit.*

ejusdem Tugdalo revelata gloria.

C F

DE SANCTO WILHELMO

ABBATE ROSCHILDENSI IN DANIA, ORD. CANON. REGULARIUM S. VICTORIS.

Commentarius prævius.

§ I. Wilhelmi cultus, Canonizatio, Professio.

ANNO. MCCIII. Canonicis Regular. ex S. Rufi in Provincia,

A*ugustinianæ Regulæ propagatio per Canonicos, undecimo Æræ Christianæ seculo feliciter cœpta, et ex præcipuo ejus in Provincia monasterio, S. Rufi dicto, ante ejusdem seculi finem provecta in Hispaniam, ut est in Vita B. Ollegarii cap.* I *ad diem* VI *Martii dictum; sequenti mox seculo palmites suos protulit ad usque urbem regiam Galliarum quando, ut est in MS. Chronico Alberici*, anno MCXXIX in Domum S. Victoris Parisiensis, quæ erat Prioria nigrorum monachorum de Massilia, adductus est conventus Regularium de S. Rufo de Valentia, per Hugonem de S. Victore. *Ubi nota*, de Valentia *dici, non quia jam tunc id nomen erat Congregationi, ex S. Rufi Avenionensis cœnobio propagatæ; sed quia postea, eversis per Albigenses omnibus Avenionensis tractus monasteriis, ii qui prope muros dictæ urbis sedem et caput Ordinis sui habebant, nomen et dignitatem loci transtulerunt Valentiam in Delphinatum circa annum* MCCX : *quod priusquam fieret tam copiosas ex Victorina domo propagines egerat novellus Ordo, ut in veteri ejusdem domus MS. sic legatur.* Anno MCXXXVIII clarebat Ordo Canonicus S. Victoris Parisiensis, celebrisque per orbem fama habebatur, propter insignes personas moribus et scientiis ornatas, quas in diversis mundi ecclesiis sparsit, velut vitis fœcunda, palmites proferens transplantandos.

ad S. Victoris Parisios ;

2 *Et quidem intra proximum decennium anno* MCXLVII *propinquæ S. Genovefæ ecclesiæ commodavit Abbas Gilduinus Priorem suum Oddonem : cujus disciplina informatus Sanctus hic Guilielmus, ipsum*

indeque ad S. Genovefæ propagatis,

AUCTORE D. P.

Orto quoque in Daniam transit per S. Wilhelmum,

Ordinem ad regna usque Septentrionalia transtulit, factus anno MCLXXI Abbas Roschildensis in Dania, *sive, ut illo ævo passim nominabatur a sciolis, Danos Dacosque confundentibus,* Dacia : *quo nomine, cum titulo Confessoris, ad hunc* VI *Aprilis adscriptus invenitur Additionibus Hermanni Greven et Joannis Molani ad Usuardi Martyrologium, nec non Martyrologio Galesinii et Kalendario historico Felicii. Floriarium quoque MS. sanctorum,* In Dacia, *inquit,* depositio S. Guilielmi Abbatis. *Romanæ denique ecclesiæ novæ tabulæ hunc diem sic finiunt.* In Dania S. Guilielmi Abbatis, vita et miraculis clari . *ad quæ verba annotat Cardinalis Baronius :* Honorius Papa III, cum de ejus vita mandasset diligenter inquiri, certior redditus a Gregorio, Romano cive nobilis familiæ Crescentianæ, tunc S. Theodori Diacono Cardinale, Legatum a latere agente in Dania, Suecia atque Bohemia, retulit eum inter Sanctos.

6 Apr. inscriptum martyrologiis,

1224 canonizatum ab Honorio 3.

3 *Extat Canonizationis hujus bulla, anno* MCCXXIV, XII *Kal. Februarii expedita, apud Odoricum Rainaldum, Baronii continuatorem diligentissimum ; qua testatur Pontifex, quod* inquiri mandaverit de Prædicti famuli Dei vita fama et miraculis per Thomam quondam Archiepiscopum Lundensem (*nam biennio ante decessisse eum habet Historia gentis Danorum de qua infra sæpius*) approbatæ vitæ virum, timoratum et justum, cui merito erat super hoc adhibenda fides ; ac per Venerabilem Petrum Roskildensem Episcopum, et Abbatem de Ervado Cisterciensis Ordinis : qui de vita et fama certi, tam per se quam alios, et de miraculis tam per eos in quibus facta fuerant quam per testes fide dignos, veritate cognita, certum reddere Pontificem curarint ; inter alia exponentes, quod tanta in Christo gratia divinæ benedictionis effulsit, ut ejus suffragiis leprosi mundentur, sanentur ægroti, liberentur dæmoniaci, aperiatur lingua mutorum, et quod est mirabilius jam idem sit plurium mortuorum almificus suscitator. *Pergit deinde Pontifex matri Ecclesiæ novum florem, regnoque Daniæ tantum gratulari Patronum, ac denique,* Cantet, *inquit,* novum Domino canticum ecclesia S. Thomæ de Paraclito, quæ splendore novi luminis, Confessoris ipsius requiescentis ibidem, pulchra facta est et apparuit speciosa. *Ceterum eodem quo expedita est Bulla anno, facta quoque solennitas est. Peregerit eam* Petrus Jacobi filius, *hujus nominis* II *Episcopus Roskildensis, anno dumtaxat sequenti mortuus : sin minus, fecerit eam* Nicolaus Stig, *sub quo etiam* anno Domini MCCXXXVIII *facta est* Translatio S. Wilhelmi Abbatis in Oppellut *quod in Sleswicensi Breviario* Apilholt *alibi* Ebbelholt *et in geographicis tabulis* Evelholt *nominatur; 10 circiter passuum millibus distans Roschilda versus Euroboream, in quo fuit dictum S. Thomæ monasterium.*

et an. 1238 Translatum,

cum facultate Missæ de eo dicendæ,

4 *Erat istius temporis usus, quemadmodum tum aliis exemplis, tum* III *Aprilis in S. Richardi Cicestrensis Actis num.* 117 *apparet, ut cum aliquem Sanctorum numero adscriberet Pontifex, etiam Orationes præscriberet proprias, quibus illius nomen esset sub sacrificio Missæ commemorandum. Ejusmodi Orationes an insertæ fuerint bullæ Canonizationis, ignoramus : eam enim partem, qua fideles hortatur Pontifex,* ut sanctorum Christi Confessorum cultu ac laudibus Wilhelmum prosequantur, ejusque preces apud numen implorent, *omisit Raynaldus, neque operæ pretium est laboriosius quæri : ipsas, quod satis est, invenimus post Vitam in codice Victorino descriptas, atque hic damus ; ut si quando vel sacrorum cultus restituetur in Dania, vel sacer Ordo canonicorum Regularium easdem judicabit inferendas Officio, quod non ita pridem recitandum de hoc suo Sancto impetrarunt, ad manum sint uti volentibus, et sunt hæ.*

cum Orationibus propriis

COLLECTA. Omnipotens sempiterne Deus, qui mirabiliter fulges in electis tuis, quos te inhabitatore glorificare voluisti . da nobis quæsumus, B. Wilhelmi Confessoris tui atque Abbatis ita digne commemorationem agere, ut ejus suffragantibus meritis templum tuum fieri mereamur. SECRETA. Muneribus tuis, quæsumus Domine, S. Wilhelmi Confessoris tui atque Abbatis intercessione, gratiam tuæ placationis intersere ; ut et collata nobis remedia tuearis, et conferenda propitius largiaris. COMMUNIO. Refecti, Domine, sacræ participationis dapibus, supplices te deposcimus, ut S. Wilhelmi Confessoris tui atque Abbatis precibus semper sublevemur, et divinæ consolationis muneribus digni efficiamur.

Festum ejus aliquod, 16 Junii.

5 *Quoniam vero in confinio anni* MCCII *et anni* MCCIII *(annos Gallicano more a Paschate ad Pascha numerando) sub auroram diei Paschalis tunc in* VIII *Idus Aprilis cadentis, mortuus est Sanctus, atque adeo periculum erat ne identidem impediretur eidem decreta annua veneratio : credimus ordinatione saltem Episcopali institutum fuisse, ut festum ejus ageretur* XVI *Kalendas Julii, quemadmodum testatur Trithemius infra citandus, ipso forsitan die præmemoratæ Translationis. Verum extinctis in Dania Sanctorum honoribus, exolevit hic usus; juxta quem in Sleswicensi Breviario sub annum* MDII *impresso, quando Sleswicensem Cathedram tenebat Godscalcus de Alevelde, præscribitur faciendum Officium* de sancto Wilhelmo totum de Communi Confessoris non Pontificis, *cum propria Collecta hic superius posita, et sex propriis Lectionibus de Vita pro* I *et* II *Nocturno. Recentiores, qui ex sola Vita cognitam habebant Wilhelmi sanctitatem, ex ea etiam acceperunt diem mortis, quo ipsum adscriberent concinnatis a se Martyrologiis; nulla habita ratione diei a Trithemio notatæ ; ideo forsitan quia ipsis non incidit suspicari, de Roschildensi Abbate Trithemium agere, tamquam de S. Benedictino. Cur autem id fecit ille? Credo quia Abbatem esse meminerat, et omnia in Dania monasteria credebat Benedictini, aut saltem Cisterciensis, (cujus fuerunt sane pleraque) Ordinis esse. Etenim parum solicitus auctor iste historiam vitæ discere, satis habuit hæc scribere.* Wilhelmus Abbas cujusdam monasterii in Dacia, cujus vocabulum jam non occurrit; vir certæ religiosæ et sanctissimæ vitæ, multis virtutibus et signis a Deo meruit honorari, cujus festum colitur XVI Kalendas Julii.

Non fuit ille Cisterciensis,

(cujus ordinis progressus in Dania notat Chronica, Erico Regi male adscripta)

6 *Habemus inter Septentrionalium rerum scriptores, Erpoldi Lindebrogii studio editos Francofurti an.* 1609, *Gentis Danorum historiam; in qua post Regum gentilium nomina atque gesta, seriatim absque numero annorum exposita, mox a tempore Christianitatis inductæ ad annos Christi aptantur omnia, et ad annum* MCCLXXXVIII *deducuntur : quæ historia circa res undecimi, duodecimi ac decimitertii seculi maximam fidem et auctoritatem meretur, accuratissime notans, non tantum Regum ortus obitusque, et quæ singulorum tempore memoratu digniora acta sunt in politico statu : sed etiam initia et obitus Episcoporum Daniæ, nec non natales conventuum singulorum, quos Ordo Cisterciensis ab anno* MCXLII *ad* MCCX *ad viginti quatuor in Dania acquisivit; notans etiam quo anno S. Bernardus ingressus Ordinem, quo anno ipse et S. Malachias sint ex hac vita egressi : ut dubitare nullatenus possimus, quin auctor fuerit Ordinis Cisterciensis monachus, adeoque falsus omnino sit titulus præferens nomen,* Erici Pomerani Daniæ Regis : *qui anno* MCCCCXI, *annis post finitum Chronicon plus quam centum, adoptionis jure introductus, inertissime gessit ac demum etiam dimisit regnum, nusquam a litterarum studiis commendatus. In hac historia sive Chronica, notatur quod* anno MCCII S. Wilhelmus Abbas migravit, *et quod anno* MCCXXXVIII *facta sit* Translatio S. Wilhelmi Abbatis in Oppelhut. *Nempe duo hæc puncta ad eum scopum, quem sibi auctor præstituerat, imprimis spectabant : non item quo anno vel Roschildense in Eschil monasterium, vel Thomæum in Ebbelholt Canonicos*

nec alter Benedictinis

nonicos Regulares excepisset. Non prætermisisset autem notare, quod Cistercienses instituti fuerint istorum monasteriorum novi incolæ : si hoc vere notare potuisset : quod si non fuere Cistercienses, multo minus dici potest fuisse eos alia quacumque ratione Regulam Benedictinam professos, ob solam Trithemii, tam confuse et tam inexplorate scribentis, atque in talibus frequentissime aberrantis, auctoritatem.

sed Canonicus Regularis :

7 *Sed quid opus aliunde petere argumenta, ad subruendam assertionem adeo parum fundatam? Quisquis Acta vel a Surio edita vel a nobis edenda leget, nullatenus dubitabit, quin Sanctus hic apud avunculum in S. Germani de Pratis Benedictino cœnobio, non aliter quam in schola puer secularis educatus, ab eodemque ad canonicalem in S. Genovefæ ecclesia præbendam promotus, postea e seculari Canonico, Canonicus ibidem Regularis factus, haud aliud quod Canonicorum Regularium institutum in Daniam adduxerit propagaritque, quemadmodum num.* 39 *clarissime dicitur, et apud Surium num.* 14 *saltem de monasterio S. Thomæ, in quo postremos vitæ annos egit, obiit, et sepultus est. Quare non satis possumus admirari, quod a Canonicis Regularibus non modo inter officia propria præteritus, sed nec inter sui Ordinis Sanctos numeratus, nisi admodum sero, reperiatur Wilhelmus; usque adeo ut nec Pennotto quidem lib.* 2. *cap.* 33. *num.* 17. *Surium alleganti, et enarranti quomodo Regulari disciplina fuerit ad S. Genofevæ constituta, in mentem venerit quidquam dicere de sui Ordinis Coloniis in Daniam traductis per S. Wilhelmum : a quo veriorem laudem dare monasterio isti poterat, quam a Petro Lombardo Sententiarum Magistro, ex Canonico Carnotensi facto Episcopo Parisiensi, quasi is antea in S. Genovefæ secularis Canonicus, Regularem ibi disciplinam inter primos admiserit. Sed lecta apud Surium Vita, defectum agnovit et supplendum curavit Pennottus, impetrata facultate S. Guilhelmum Officio duplici cum propriis Lectionibus e Vita desumptis colendi : itaque cujus nec nomen quidem inveniebatur in kalendario anni* MDCXIII, *ejus Officium pro* VI *Aprilis, cum aliqua ipsius Pennotti circa illud Annotatione, inter propria Ordinis officia prodiit primum Romæ, dein Montibus anno* MDCXXXV, *et deinde Venetiis anno* MDCXLIII *atque in aliis postea editionibus.*

his ejus cultum negligentibus.

data est ansa Benedictinis eum sibi arrogandi.

8 *Igitur Canonicis circa hujus S. Wilhelmi memoriam tam diuturna usis negligentia, veniam mereretur Arnoldus Wion, quod Trithemio adhærens suo eum adscripserit Ordini, si ab historia vitianda abstinuisset. Nunc vero quis poterit patienter hæc de S. Wilhelmo legere apud eumdem in Annotationibus ad hunc diem?* Vitam ejus adfert Surius. Fuit primum monachus S. Germani Parisiis sub regula S. Benedicti : assumptus deinde in Abbatem S. Genovefæ ibidem, quod cœnobium Regulæ S. Augustini suppositum erat, Regularis ad quamdiu vixit : sed postmodum a Rege Daniæ Waldemaro evocatus, priorem Regulam reassumens, Abbas Roschildensis constitutus est. *Prudentior Bucelinus, etsi alias in Sanctis undecumque ad suum trahendis Ordinem minime scrupulosus, cavit ne in tam evidentem falsitatem sciens volensque impingeret. Quod autem in S. Genovefæ Abbas fuerit Wilhelmus, non potuit Wion apud Surium nisi somnians legere : hoc ipso indicans, perperam a se cuncta de Guilhelmo scripserit. Pontanus libro* 3 *rerum Danicarum, pag.* 294, *obitum ejus ponens sub annum* MCCI, *his verbis eum, licet hæreticus, laudat.* Idem annus fatalis quoque fuit Guillelmo Abbati Ebelholtensis cœnobii, quod ad sanctum Paraclitum Latine nominabant. Eum e Collegio divæ Genovefæ, quod erat Lutetiæ Parisiorum, evocari in Daniam, una cum aliis ejusdem cœnobii sociis, curaverat Absalon. Hi apud Danos vitam monasticam ad Regulam D. Augustini, cujusmodi Lutetiis ex instituto S. Victoris coluerant; primum sunt auspicati. Guillelmus vero, cum ob vitæ sanctimoniam, tum quod facta quædam miraculosa (ita traditur) post ejus obitum essent observata, inter Sanctos exinde relatus est, appellatusque S. Guillelmus Parisiensis. Epitaphium ejus hujusmodi circumfertur :

etiam a Pontano laudatur.

AUCTORE D. P.

ejusdem Epitaphium

Parisiis natus, dictis factisque beatus,
Mundo sublatus, jacet hic Guillelmus humatus.

§ II Scripta Vita et Miracula. Acta Parisiis, illustrata.

Vita a Surio edita stylo mutato,

V*itam S. Wilhelmi dare profitetur Surius,* ab ejusdem quidem discipulo conscriptam, sed a se locis aliquot in compendium redactam, plerumque etiam phrasi mutatam. *Nos eam in monasterio S. Victoris Parisiis invenimus stylo, ut arbitramur, primigenio; et non tantum discipulum Sancti agnovimus, qui saltem extremis annis ei in Dania convixerit, quod est ex num.* 34 *et sequentibus manifestissimum : sed etiam natione Francum, utpote qui num.* 41 Perticas *pisces vocans, quos Latine* Percas *nominaremus, probat se in hunc solœcismum esse lapsum, propter amphiboliam patriæ, id est, Francicæ linguæ, cui* et Perca et Pertica *dicitur vocabulo commune* Perche. *Hoc tamen inter eam quam reperit Surius, et hanc quam damus interest; quod ista talis fuit qualis scripta est paucis post viri sancti obitum annis, et num.* 57 *his fere verbis finiebatur :* Possent hic multa commemorari, satis admiranda, quæ vel audivimus vel vidimus in Paraclito, ubi sacrum ejus corpus conditum est : sed ipsa multitudo nos ne id fiat dehortatur. *Nostra autem hæc ab eodem scriptore (quod ipse stylus clare indicat et apparet etiam ex fine num.* 67) *post annos circiter decem aucta est accessione miraculorum, antea prætermissorum, ideoque prædicta clausula in hunc modum mutata invenitur.* Sed his breviter commemoratis, veniamus ad miracula quæ vel vidimus vel audivimus in civitate Dei nostri, id est in Paraclito, ubi requiescit gloriosus Confessor Dei Wilhelmus.

a nobis primigenio stylo datur,

una cum miraculis a Idlis ab eodem auctore,

10 *His miraculis, per tria capita deductis, nulla apponitur clausula, quæ finem indicet scriptionis. Quare suspicamur, materiam istam ulterius prosequendam fuisse, nisi auctorem vel mors vel casus alius impedivisset. Certe omnino existimamus, omnia et gesta et scripta esse, non tantum prius quam fieret sacri corporis translatio vel elevatio, annis* XXXV *post obitum Sancti; sed etiam prius quam tractaretur Canonizationis negotium; quamvis in titulo MS.* Sanctus, *in principio ipsius vitæ* Beatus, *in decursu nominetur* sanctus ac gloriosus Dei confessor Wilhelmus. *Verum quantumcumque cito hæc scripta concipiantur, plures tamen quam quinquaginta anni fluxisse dicendi sunt ab eo tempore, quo ex Francia in Daniam Sanctus venerat, quando verosimiliter scriptor hic admodum puer aut juvenis erat : qui proinde quæcumque de rebus Parisiis a Sancto gestis narrare potuit, habere ab aliis debuit, qui ex illis e Francia advectis audiverant; cum credibile sit ipsum Sanctum parce loqui solitum de suis laudibus. Est igitur venia dignus auctor, quod earum rerum, quoad personarum ac temporum circumstantias, minus distinctam historiam texuerit, et in aliquibus aberrarit a veritate, certius cognoscendi ex epistolis Abbatis Suggerii, per quem acta sunt omnia, quæ spectabant ad introductionem disciplinæ Regularis in antiquissimam S. Genovefæ ecclesiam : ubi hæc eadem quam damus sancti Vita cum miraculis extat in antiquissimo MS. sicut etiam invenitur in monasterio Viridis-vallis prope Bruxellam, quod similiter Canonicorum Regularium est.*

sed qui res Francicas minus distincte cognovit

[illegible]

11 *Claudius Malingre l.* 2. *Antiquit. Parisien. pag.* 157. *allegat Evangeliorum librum antiquum, argenteis obtectum laminis; ad cujus calcem in Sacristia S. Genovefæ, ubi asservatur, hæc legere :* Anno Domini

A mini MCXLVIII, ivit Rex Ludovicus Hierusalem, *licet enim anno præcedenti post Pentecosten e Gallia solverat, non tamen ante mediam Quadragesimam appulit in Terram-Sanctam, nec nisi post Pascha Hierosolymam adiit.* Eodem anno ecclesia nostra de statu Canonicorum secularium ad Regularem ordinem est mutata, ope atque industria Suggerii bonæ memoriæ (*obiit enim* MCLII) S. Dionysii Abbatis, injungente eidem Abbati Domno Eugenio et illustri Francorum Rege supradicto. *Nempe cum anno* MCXLVII *Parisios veniens Eugenius Pontifex, ad ecclesiam S. Genovefæ, Sanctis Petro et Paulo dicatam, atque Apostolicæ Sedi immediate subjectam, ut ex Bulla Paschalis* II *anno* MCVIII *data cognoscitur, divertisset; caussa vel hospitii inter Canonicos capiendi, ut vult præcitatus Claudius; vel, ut Vita, hæc habet estque verosimilius, sacri dumtaxat celebrandi: ita tam ipse quam Ludovicus Rex commoti sunt insolentia Canonicorum ibidem consistentium, ut de mutando Ordine consilium cœperint: et Pontifex, cum esset Lingonis in Italiam rediturus, Suggerio mandarit, ut Priorem Abbavillæum Ordinis Cluniacensis cum octo monachis S. Martini a Campis immitteret in ecclesiam S. Genovefæ, qui locum Canonicorum secularium ibidem acciperent.*

AUCTORE D. P.

Regulares ad S. Genovefæ constituuntur

potius quam monachi.

B

ex desiderio secularium,

12 *Egit Suggerius rem sibi demandatam gnaviter: occasione tamen* querulorum Canonicorum, ad Curiam Romanam proficiscentium, discrete distulit; *accersens interim eos quos oportebat in dicta ecclesia collocari, si Pontifex in sententia perseveraret,* Cum subito, *inquit ipse in epistola desuper scripta,* proxima die fere tertia aut quarta, qua designatum Abbatem et monachos in ecclesia eadem ponere proposueramus, ecce præfati Canonici, videlicet Cantor et alii, a facie vestra redeuntes, mutatam pro bono pacis sententiam, in Canonicorum Regularium positione, nobis reddiderunt. *Non igitur, quod auctor noster credidisse videtur, apud Regem Pontificemque adhuc Parisiis existentes, actum est de inducendis ad S. Genovefæ ecclesiam Regularibus. Sed neque ea cogitatio suscepta est* ad instantissimas preces San-Victoriani Abbatis, *verum ad ipsorummet secularium Canonicorum postulationem quos tamen ne in hoc ipso quidem consentientes inveniens Suggerius,* multa, *inquit,* et morosa reprehensione insistebamus, quod etiam postulata, misericorditer concessa, refutarent: donec qui sanioris erant consili et filii lucis, Canonicos Regulares se suscepturos pacifice, promiserunt.

quos in hoc vacillantes

ad parendum Pontifici Suggerius impellit,

13 *Porro quam nihil hic impulsu Abbatis S. Victoris actum sit, magis etiam ex iis patet quæ idem Suggerius in sua epistola sic prosequitur.* Nos autem super hoc exhilarati, quoniam quidam de melioribus, Abbatem sibi constitui et Canonicos de S. Victore, postulabant; tum quia nullam penes nos religiosiorem in suo statu novimus ecclesiam, tum quia propinquitate loci ad omnem eorum commodior existit necessitatem, ad eos divertimus; virumque venerabilem Abbatem S. Victoris, *Gilduinum nomine,* operibus pietatis approbatum, modo seorsum modo in Conventu suo, ut his opem ferret, et adjutor Divinitatis evelleret et destrueret, ædificaret et plantaret, in nomine Domini suppliciter efflagitabamus. Qui ut emeritus Pater et ejusdem loci providus procurator (*utique ab anno* MCXXIX) cum hoc ipsum instanter recusaret; ut Priorem suum, virum venerabilem et religiosum, Abbatem fieri postulare nos comperit, obortis lacrymis cum fletu et angustia cordis, senium defectumque suum opponens, ejusdemque Prioris consilium et auxilium si eo privaretur deplorans, fere per totam diem recusando, et quod numquam fieret detestando, usque ad proximam Nonam detinuit. Tandem vero victus precibus multorum, imo auctoritate vestra, qua eum importune opportune adjurabamus, tam misericordia quam pietate, pro alieno commodo suum sustinens incommodum; eumdem venerabilem Priorem, cum duodecim Fratribus, viris religiosis et honestis, nobis contradidit: quos in festo S. Bartholomæi ad eamdem ecclesiam solenniter cum Clero et populo civitatis induximus, et venerabili Meldensi Episcopo Manassi, quem nobiscum his agendis susceperamus, eadem die coram altari ejusdem S. Genovefæ Abbatem benedici solenniter fecimus etc. *quæ vide apud du Chesne tom 4 Francicorum pag.* 506, *vel ex eo apud Sammarthanos, uti et alios ejusdem Suggerii labores, pro tuendis ibidem adversus seculares Regularibus in alia ad eumdem Eugenium epistola;* Fratrum autem istorum duodecim nomina habentur in Necrologio S. Victoris, et describuntur in quadam conventione cum Victorinis facta pro decursu aquæ Beveris, suntque Guibertus, Prior; Guillelmus, Supprior; Henricus, Guillelmus, Stephanus, Andreas, Presbyteri, Odo et Guillelmus, Diaconi, Gaufridus et Theobaldus Subdiaconi. *Ita ad nos Claudius du Moulinet: qui si annum dictæ conventionis notasset, certius dicere possemus, utrum* Guillemus Supprior *hic notatus, fuerit noster Sanctus, an alius ei synonymus, qui idem officium ante ipsum gesserit. Magis propendeo ut eumdem credam: quia cum hic, non duodecim, sed decem solum Fratres notentur, suspicari cogor scriptam conventionem aliquantis annis post introductionem Regulæ, cum ex duodenario illo numero obiissent aliqui aut ad S. Victoris remigrassent, quidam etiam accessissent novi, in quibus ipse S. Guillelmus fuerit, cum ista fierent, etiam Supprior; hoc enim fuisse constat ex Vita num.* 18: *adeo ut incertum maneat, quinam ex decem numeratis a cœnobio S. Victoris transierint ad S. Genovefam.*

eisque ab inclito S. Victoris Abbate

impetrat Abbatem Odonem:

C

D

cum sociis 12.

E

14 *Inter eos quoque quos* filios lucis *et* meliores *appellat Suggerius, fuisse Wilhelmum omnino crederemus: nisi Vita hæc tam clare testaretur eum in sua Præpositura abfuisse non tantum cum turbæ priores Parisiis existerent, sed etiam cum anno sequenti novus Abbas Oddo constitueretur. Nempe ab nimium dissimilibus sui quotidianas injurias sustinens videtur cupidius dignitatem Præpositi, in qua servire Deo posset quietius aut expetiisse aut admisisse, retento nihilominus priori beneficio, ob quod ne residere Parisiis cogeretur, facile potuit impetrasse, tam potenti nixus patrocinio. Interim quia secularibus illis, qui nollent Regularem Ordinem suscipere, ex Regis Pontificisque voluntate integri manebant quoad viverent suarum præbendarum fructus; necesse habuit novus Abbas Oddo Wilhelmum de facta mutatione commonefacere, et quomodo solvi sibi vellet exquirere: quod licet per litteras fieri posset aut internuntios, ipsum tamen ad se invitare maluit; quem ex iis quæ antea egisse ac passum noverat, sperabat posse non difficulter induci, ad Regularis vitæ institutum pariter amplectendum, atque ita sublevandam suorum accessione bonorum novellæ coloniæ paupertatem. His autem sic positis, minus erit mirandum, quod S. Wilhelmus non adeo distinctam rerum se absente gestarum notitiam suis postea in Dania discipulis communicarit.*

qui S. Wilhelmum ad ordinem recipit,

F

15 *Ast quod sequitur,* recursis post hæc non multorum annorum curriculis, *pro Oddone defuncto Abbatem esse electum Guarinum, non nisi auctori, parum integre quæ audierat recordato, potest adscribi. Constat enim ex Aimoini continuatore, in annum* MCLXV *desinente, quod anno jam dicto, in baptismo Philippi Augusti, præter Hugonem, Abbatem S. Germani,* Herveius quoque Abbas S. Victoris et Odo quondam Abbas S. Genovefæ patrini extiterunt. *Vivebat igitur tum adhuc Odo, sed non amplius Abbas. Vivebat autem in primo suo S. Victoris monasterio, ubi etiam nunc ejus sepulcrum extat, cum insigni epitaphio, quod recitant Sammarthani. Quæ autem abdicandæ dignitatis, et illuc unde emissus orat quam citissime potuit revertendi caussa ei fuerit alia, quam optimi senis Gilduini instantia*

et post annos aliquot ad S. Victoris redit,

Guarino Abbate constituto.

quotidiana

A *quotidiana? Igitur anno* MCLIII, *credimus se abdicasse Odonem, quemadmodum in sui monasterii monumentis haberi scripsit nobis Claudius du Moulinet: neque dubitamus ei tunc esse suffectum Guarinum, quem licet in Catalogo Abbatum apud Sammarthanos omiserit illius catalogi compilator Boulartius, non dubitamus ponere ante Albertum, circa annum dumtaxat* MCLXVII, *ut ipse fatetur, Abbatiæ illi regendæ admotum.*

16 *Hic Guarinus Priorem, communibus quidem votis electum, sed, quia per Regem volebat constitui, repudiatum, ejusdem Regis auctoritate induxerat in Officium: quare contra hanc minus Canonicam actionem, zelo libertatis religiosæ accensus Wilhelmus, invitatusque vicinitate Pontificis tunc Senonibus commorantis, eodem excurrit. Sed suum illum fervorem non satis probare Pontifici potuit; proinde suggestionem ejus exaudivit quidem, ut dicitur in Vita, jussitque Priorem alium eligi; ipsum tamen Wilhelmum voluit Abbati quoque suo, pro irreverentia contra eum commissa facere satis. Sed Abbas visus est modum excessisse, ideoque querela de eo ad Pontificem delata, necesse habuit idem Pontifex in hæc verba scribere.* Alexander Episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis, S. Germani et S. Victoris, Abbatibus Priori quoque et Suppriori B ecclesiæ S. Victoris et Odoni quondam S. Genovefæ Abbati, salutem et Apostolicam benedictionem. Significatum nobis est, quod cum Guillelmus, S. Genovefæ Canonicus, ad præsentiam nostram, absque Abbatis et Capituli sui licentia, accessisset; eumdem ad prædictum Abbatem, ut in Capitulo de ejusmodi transgressione humiliter satisfaceret, a nobis transmissum; ita vehementer et inhoneste tractavit, quod ipsum universis vestibus exuens et acriter verberans, septem diebus in terra cum canibus cibum sumere fecit. Quoniam vero de viro tam honesto et religioso aliquid sinistrum non debemus facile credere, Nos, de vestra honestate plenius confidentes, hoc vestræ discretioni committimus exequendum: mandantes ut rem ipsam diligentissime inquiratis, et hujus rei veritatem vestris litteris nobis fideliter intimetis. Data Senonis XV Kal. Sept. *Habuit ea severitatis, adversus Guillelmum exercitæ, delatio multum exaggerationis et fictionis, ut patet ex Vita: et hanc fuisse caussam credimus, cur non timuerit Abbas S. Genovefæ coram ipso Pontifice una cum S. Guillelmo citatus comparere. Ast quo anno? Refert Baronius ex Neubrigensi quod Alexander Papa, qui anno* MCLXIII IV *Kal. Junii Concilium Turonense in Gallia celebrarat, oblata sibi habitationis in Galliæ Angliæve* C *regnis constituendæ optione, Cenomanos (imo Senonas) elegit, ibique* a Kalend. Octobris, usque ad Pascha secundi anni (*scilicet* MCLXV) moram non minimam faciens, universalis Ecclesiæ negotia inibi pro sui officii debito tractavit.

opponit se illegitimæ Prioris institutioni Guillelmus,

ideoque acrius castigatus

defenditur ab Alexandro III *an.* 1164

17 *Ergo hæc controversia, perperam a Baronio relata ad tempus Eugenii Papæ prænomitati, ad annum* MCLXIV *spectat; eamque biennio integro antecessit revelatio Capitis S. Genovefæ; cujus historia a nobis absque auctoris nomine exhibita* III *Januarii pag.* 152 *ex MS. Bruxellensi, in MS. S. Victoris reperitur sub hoc titulo,* Tractatus B. Wilhelmi de revelatione capitis et corporis B. Genovefæ: *utrobique autem notatur decicima mensis Januarii anni ab incarnatione Domini* MCLXI, *usque ad Pascha scilicet numerandi, cum more nostro* LXII *jam esset inchoatus. Certe S. Genovefæ devotissimus semper fuit Wilhelmus et quod ipse illius tractatus auctor fuerit, verosimile fit ex eo maxime, quod quæ zelo admirabili fecerat dixeratque contra eum, qui suspectam volebat facere sacri pignoris veritatem, ipse ibi præ modestia dissimulavit; quo fit ut historia illa magnam ex hac Vita lucem capere possit, et hæc vicissim inde accipere, ubi absque dissimulatione Aurelianensis iste linguæ infrunitæ Episcopus, vocatur Manasses, eaque adduntur elogia, quæ æquus lector, et* D *magnarum multarumque illius Manassis laudum atque virtutum gnarus, fortassis credere difficulter volet a viro Sancto aptata fuisse Episcopo, alias satis probo.*

idem anno 1162 interfuerat revelationi S. Genovefæ

eique obloquentem Manassem Aurelian.

AUCTORE D. P.

18 *Carolus Saussayus in Annalibus Aurelianensibus omnino contendit errore aliquo factum esse in hac Vita ut* Aurelianensis *scriberetur, eo maxime quod addatur* Stultiloquium Episcopi, quod contra beatam Virginem intulerat, haud quaquam inultum mansisse: *quippe qui* postea multis irretitus criminibus a Sede sua ejectus, vitam indignam digna morte miserabiliter finivit. *Hoc enim, inquit, de nullo posset intelligi quam de Elia, ob atroces accusationes deposito: sed annis septemdecim prius quam ista Parisiis agerentur. Verum uti ex una parte ignoscendum putamus Sancto, quod motus atrocitate blasphemiæ et scandali exinde enati, acerbius fuerit invectus in eum ex cujus ore inconsulta quadam dicacitate exciderant verba, Sanctæ ipsi ejusque ministris tam injuriosa: ita scriptori nostro non debet magno vitio verti, quod qui ista forte jam legerat in tractatu prædicto, ipsum esse æstimaverit illum, de quo tam mala fama diffusa fuerat.*

severius redarguit, ipsam describens.

19 *Antiquus codex MS. quem in bibliotheca Regia Hasniensi asservari testatur Stephanius, in suis ad* E *Saxonem Grammaticum prolegomenis cap.* 11 *ista de S. Guilielmo habet:* Anno Domini MCLXI misit Absolon Episcopus Roschildensis Saxonem, Præpositum Roschildensem, Parisios ad ecclesiam B. Genovefæ, et adduxit Fr. Wilhelmum cum aliis tribus Fratribus in Daniam. Et factus est Abbas S. Wilhelmus in Echilsio, ubi erant Canonici Regulares, nihil præter nomen et habitum habentes, qui antea habuerunt Priorem pro Prælato. Obiit autem S. Wilhelmus XL anno postquam curam Pastoralem suscepit, et sepultus est in monasterio D. Thomæ, in oppido Zelandiæ, Ebbelholt dicto, anno MCCII. *Uterque annus, tam quo in Daniam discessit Sanctus, quam quo e vivis idem abiit, videtur ex Vitæ historia acceptus. Primo enim num.* 24 *dicitur, Absalon Roschildensis Episcopus: quem Historia, Erici Regis nomen falso præferens, asserit promotum anno* MLVIII, *deque restituenda in dicto loco disciplina solicitum, evocasse Wilhelmum, sibi olim Parisiis studenti familiarius notum:* Multi siquidem Dani ætate illa, qua Philippus Rex uxorem habebat Gerbergam, Daniæ Regis sororem, Parisios confluebant studiorum caussa, habebantque proprium sibi gymnasium, contiguum ei quod nunc est collegium Laudunense, in via S. Genovefæ ad radi- F cem montis, *uti nos docuit Claudius du Moulinet.*

Mortuus an. 1203

Venit in Daniam, non an. 1161

20 *Secundo num.* 52 *in fine habentur hæc verba,* Pretiosam resolutus in mortem emisit spiritum, VIII Idus Aprilis anno ab Incarnatione Domini MCCII ætatis suæ anno XCVIII, postquam vero curam Dominici gregis suscepit quadragesimo. *In quo prima illa difficultas quoad annum obitus, quomodo is convenit cum Paschate, sub cujus auroram die* VI *Aprilis constat mortuum esse Guillelmum, non habet nec requirit aliam solutionem, quam quod illa quæ nocte Paschali gerebantur, adhuc imputarentur anno tum finienti, non novo cum ipsa Dominica resurrectione exordienti. Sed quod idem annus fuerit a suscepto pastorali regimine quadragesimus, non potest consistere cum recta chronologia iisque rebus, quas sub annum* MCLXIV *Senonibus atque Parisiis gestas irrefragabili Alexandri Pontificis testimonio constat. Quapropter vehementer propendemus, ut velut certiorem approbemus lectionem Codicis Genovefiani, priori loco notantis annum* MCLXXI, *et consequenter annum quo mortuus est pastoralis curæ trigesimum. Etenim congruentius est ut longiori plurimum annorum Episcopatu, partaque exinde et corroborata auctoritate, innovationem istam attentaverit Absalon: et omnino necessarium esse constat, ut ultra annum* LXXI *istius seculi discessus iste differatur. Nam quod dici forte posset*

sed an. 1171

A *set, eo quidem anno Parisios advenisse Saxonem Præpositum, negotium tamen ab eo sic tractatum ut solum post annos aliquot fuerit consummatum, non satis videtur simile vero : quia ingressus in Daniam Guillelmus ita imparatura imparataque reperit omnia, ut satis appareat non fuisse antea diu anxieque disputatum, undenam sustentandi et quibus conditionibus recipiendi essent qui mitterentur.*

VITA

Auctore ejus Discipulo in Dania.

ex MS. cœnobii S. Victoris Parisiis.

CAPUT I.

Ad S. Genovefæ secularem Canonicum dissoluti Collegæ persequuntur : Regulares illuc inducuntur.

a *In S. Germani de Pratis educatus,*

Beatus Wilhelmus, ex nobili ortus *a* prosapia venerabili viro *b* Hugoni, Abbati S. Germani de Pratis, a parentibus suis ad educandum traditus fuit : qui eum ut nepotem suum benigne suscipiens, litteralibus studiis diligenter erudiri fecit. Cumque adhuc B infantulus in claustro apud S. Germanum nutriretur, ac primis elementis litterarum informaretur; studiose considerabat, quomodo monachi in claustro sederent, legerent, cantarent et orarent : unde, velut apis prudentissima, florum diversitatem inveniens, munera mellis ab eis suscepit, et in favo cordis sui recondebat. Meditabatur namque tunc mente puerili, quod devotus postea impleret ætate senili. Divina itaque sibi cooperante gratia, multos coævos suos docilitate ingenii præcellens, studio liberalium artium transscendit; atque inter ipsos magistros artium, scientia et doctrina conspicuos, famosus habebatur. Igitur Abbas Hugo de profectu et honestate morum nepotis sui exultabat uberius, et gratias Deo agebat; volensque ejus utilitati imposterum esse provisum, ei in Subdiaconum promoto Præbendam in ecclesia Parisiensi Apostolorum Petri et Pauli et B. Genovefæ, in qua tunc seculares erant Canonici, acquisivit. Factus itaque Canonicus secularis, omnia quæ ad eum pertinebant prudenter exequebatur. Animadvertens etiam quod in tenera ætate sui educatos monachos in quiete degentes facere cognoverat, accepto libro sæpius in claustro solus sedebat et legebat, et in divina lectione se exercebat.

fit ad S. Genovefa Canonicus;

2 Quod videntes Concanonici sui, indignati sunt vehementer; et ejus bonis moribus invidentes, unde deberent proficere, inde cœperunt deficere. Cogitationes C suæ adversus eum erant in malum; inflammatæ a gehenna. Stridebant siquidem dentibus in eum, nec poterant ei quidquam pacifice loqui : sepulcrum enim patens erat guttur eorum, linguis suis dolose agebant, venenum aspidum sub labiis eorum. Unde convenerunt in unum adversus innocentem, dicentes: Viri fratres, quid faciemus? Ecce homo iste multa contra nos et consuetudines nostras facit : nam contrarius est operibus nostris, monasticam volens super nos inducere vitam. Ad memoriam revocemus quod ait Philosophus,

ubi ob vitæ sanctimoniam exosus Collegis,

Ovid. 1, de Rem.

> Principiis obsta : sero medicina paratur,
> Cum mala per longas convaluere moras.

Obstemus igitur ejus malis adinventionibus et eas radicitus extirpemus : nam si dimiserimus eum sic, venient non tantum Romani, sed et Summus Pontifex et Francorum Rex, et tollent nobis locum, nobisque ejectis viros alterius schematis in tabernaculis nostris regnare facient, et erimus in proverbium omni populo. Hæc et his similia quasi spiritu prophetiæ inter se alternabant; ignari quod tale quid eis post annos paucos esset venturum.

3 Ab illo ergo die cogitabant quomodo eum affligerent, et fraude circumventum a sua Canonica citius eliminarent; et rei facti sunt in cogitationibus D suis. Unus ergo ex ipsis, qui ei ceteris familiarior esse videbatur (nescitur ex propria deliberatione, an aliorum suggestione) sub quadam dilectionis specie, quam non gestabat in corde, eum convenit secreto, dicens; O carissime et omni dilectione dignissime, est secretum quod tibi volo dicere, si tu adjuratus promiseris hoc te nulli manifestaturum, donec opere complevero quod mente pertracto. Ad hoc vir Domini respondit, se optime posse habere celatum, quod ille voluit esse secretum. Tunc ille : Diu est, carissime Frater, quod, desiderio vitæ cœlestis, vitam istam quam tenemus mutare disposui : nam licet vocatur vita, mors tamen potius dicenda est quam vita; quia amatores suos ad æternam perducere cognoscitur mortem. Mundus enim in maligno positus est et omni immunditia plenus, qua suos indesinenter irretit : unde attendamus quod Dominus in Evangelio ait : Vigilate quia nescitis diem neque horam. Et iterum : qui non renuntiaverit omnibus his quæ possidet non potest meus esse discipulus. Et Apostolus, Hora est jam nos de somno surgere. Surgamus ergo de somno culpæ et ornemus lampades nostras, E et cum prudentibus simus vigiles; ut veniente patrefamilias, sine repulsa ingrediamur cum eo ad nuptias.

ab uno eorum, religiosioris vitæ desiderium simulante,

Matt. 24, 42
Luc 14, 33
Rom 13, 11

ad petendum monasterium invitatur :

4 Cumque ille intente auscultaret verba ipsius, adjecit : Si fuerimus duo, fovebimur mutuo obsequio. Cui vir Dei respondit : Salutaria sunt quæ perorasti, et sapienti super aurum et lapidem pretiosum desiderabilia. Sed quid faciemus? At ille : Si vere caduca et transitoria mundi relinquere voluerimus, nos cum nostris Deo fideliter in religionis habitu offeramus. Ad hæc ille subsidens ait : Nondum velle habeo monachari; sed pro salute animæ meæ et tuæ, si dictis facta compenses, faciam quæ hortaris : ita tamen, ut quod te prius videro aggressum, tutius ipse sequar. At ille gaudens, intulit; Bene dixisti; ita fiat. Cumque sæpius inter se de contemptu mundi et de suo proposito familiaria sererent colloquia; placuit utrique quantocius adire monasterium monachorum, quod Caritas nuncupatur. Quo cum pervenissent, dator hujus consilii, accito Patre monasterii, caussam adventus ipsorum humiliter aperit : quorum adventu et voto ille gavisus, caritatis brachiis eos amplectitur, et in hunc modum dat responsum : Dominus noster ait, qui venit ad me non ejiciam foras. Huic ego innixus sententiæ libenter vobis tempo- F ralia et spiritualia hujus domus impertiar, et huic sanctæ congregationi vos associare curabo, si a proposito non defeceritis. Cui cum grates pro tam dulci responso, et pro eo quod eorum decrevisset acceptare petitionem, retulissent multimodas; jubet Abbas eos in hospitium recipi, et eis necessaria administrari.

et ab eodem persuasus,

Joa. 6, 37

5 Cumque residerent, ille Wilhelmum sic alloquitur : Jam. Domino favente, bonum opus et saluti animarum nostrarum proficuum inchoavimus : restat ut, ipso adjuvante, ab incepto nequaquam desistamus. Quam felix es, Frater dilecte, quod nullius impedimento temporali subjaces; sed ab omnibus expeditus, habitum ad præsens cum his sanctis viris potes accipere! Me autem ad modicum oportet domum repedare, ut matri et sorori meæ tutorem provideam : quia impium et gravissimum esset mihi peccatum, eas sine tutela relinquere; cum Apostolus dicat, Siquis suorum curam non habet, maxime fidelium, fidem negavit et est infideli deterior. Tu autem æquo animo esto, et noli ægre ferre ad tempus absentiam meam : sed quod habes facere, fac citius. Ego autem, expleto termino induciarum a te mihi creditarum, coram Deo et Sanctis ejus me promitto velocius reversurum. Tunc Wilhelmus, quod Spiritu

dudum deserendum se videns,

1 Tim. 5, 8

A Spiritu Dei hæc non agerentur persentiens, sed ut eum a se disjunctum loris vinciret claustralibus, sic respondit : Maturior ætas te ad præeundum provocat; me autem ætate juniorem non te prævenire, sed magis decet subsequi : hoc etiam in initio admonitionis tuæ me tibi recolo pollicitum fuisse. Tunc hujus doli inventor, videns fraudis suæ commenta effectu frustrari, longa suspiria ab imo traxit pectore, atque dicebat : Differamus ergo in aliud tempus. Et sic a claustro recedentes, per iter quo venerant remeabant; et in seipsam reciprocata, mentita est iniquitas sibi.

Collegis invitis et inscius

6 Domnus Abbas Hugo, semper eodem zelo dilectionis circa profectum nepotis sui inconcusse fervens, eum in gradum Diaconi promoveri voluit : quod cognoscentes æmuli sui, dolore cordis intrinsecus tacti, timebant ne, si ordinaretur in ecclesia sua, ad majorem proveheretur dignitatem. Ideo timori suo solatium excogitantes, Episcopum *d* Parisiensem precibus circumvenerunt multimodis, ut eum omnino ad promovendum non susciperet, aut eo tempore sacros Ordines facere penitus desisteret. Quorum precibus Episcopus victus, et eorum verbis nimium credulus, quia eum in multis accusabant, B sacros Ordines facere distulit. Sed Deus omnipotens, qui comprehendit astutos in astutia sua, et perdit sapientiam sapientium, et intellectum intelligentium reprobat; quod moliti fuerant contra nepotem suum, Abbatem Hugonem minime latere voluit. Unde idem Abbas illum cum litteris suis Silvanectensi *e* Episcopo ordinandum transmisit; et quod voluit idem Episcopus devotus implevit.

Diaconus ordinatus,

ex improviso ad legendum accedit :

7 Adeptus itaque Diaconatus officium, domum rediit, nullo Canonicorum suorum sciente, quo vel ad quid abierat. Sabbato subsequenti intitulatur ad Homiliam legendam, quia vicarium propter eorum importunitatem habere non poterat. Hoc autem faciebant, ut ipso non habente qui Leviticum pro eo officium expleret, secundum quod institutio Præbendæ suæ exigebat, scandalizaretur; et ipsi materiam malignandi contra eum haberent. Nocte dominica, cum septima Lectio pronuntiari debuisset, ipse ad eamdem pronuntiandam accessit, et aperto libro, alta voce, Jube Domine, personuit : erat autem Evangelium *f*, Erat Jesus ejiciens dæmonium, et illud erat mutum. Ad cujus jussionis vocem repleti stupore magno et extasi, in eo quod contigerat illis, obmutuerunt et siluerunt a responso Benedictionis : et quoniam renovatus est dolor eorum, relictis Ma- C tutinis et choro, exierunt unus post alterum incipientes a senioribus : et remansit Wilhelmus solus ad pulpitum, et Magister Albericus in medio choro, qui erat vir bonus et justus : hic non consenserat consilio et actibus illorum, sed expectabat regnum Dei.

Luc. 11, 14

rei stupore dilapsi e choro æmuli

8 Mane facto, cum Canonici in unum convenissent, et de his quæ facta fuissent ad invicem ruminarent; superveniens Magister *g* Albericus, sic orsus est loqui : Hoc vere possumus dicere, quia hac nocte vidimus mirabilia. Et quis non miretur? Mirum non est quod unicus omnipotentis Dei Filius dæmonium, quod erat mutum, ejicere potuit; et loquente muto miratæ sunt turbæ : sed illud mihi magis admirabile, quod Domino Wilhelmo Homiliam pronuntiante, Erat Jesus ejiciens dæmonium, ejecti sunt Concanonici sui de ecclesia, homines videlicet rationales; et ipso loquente, facti sunt muti; et fratres sui elongaverunt ab eo, et noti quasi alieni recesserunt. Ipso sermonem finiente, facti sunt persecutores servi Dei in parabolam omnibus qui hæc audierant.

a Mag. Alberico acute perstringuntur.

9 Beatus autem Wilhelmus, jugi meditatione verbi Dei roboratus, in omnibus se prudenter regebat, ut cum Psalmista posset dicere, Dominus mihi D adjutor est, non timebo quid faciat mihi homo. Et iterum, Mihi autem adhærere Deo bonum est, ponere in Domino Deo spem meam. Cumque adjutorio Dei, cujus judicium abyssus multa, et contra cujus examen non est stabile hominis consilium, patientia armatus adversarios suos, in incepta malitia perseverantes, redderet inermes; cujusdam Præpositurae *h* dignitate sublimatur. O Christi pietas, omni prosequenda laude! qui famulum suum in tempore bene placiti sui novit extollere, quem ante tempus filii invidiæ moliebantur opprimere. Concanonici autem sui, turpi marcentes otio, in apparatu regio ederant et biberunt ad luxuriam, in superbia et in abusione, usque in diem, in qua Dominus Eugenius Papa intravit Galliam, habens, præter ea quæ extrinsecus erant instantia quotidiana, sollicitudinem omnium ecclesiarum sibi a Deo commissarum. Hic superbiam eorum confregit, et ad nihilum redegit : nam illo adveniente Parisius, quod metuebant evenit, et quod verebantur accidit eis : non fortuitu quidem, nec Wilhelmi actum aut præmeditatum consilio; sed divinæ sapientiæ justo cuncta disponente judicio.

AUCTORE DISCIPULO EX MS.

Ps. 117, 7

Ps. 77, 28

Wilhelmus Præpositura quadam ornatur

10 Volens itaque Dominus Papa scire si floruisset vinea, si flores fructus dedissent; *i* secessit in partes Galliæ : cui Parisius appropinquanti Rex Ludovicus et *k* Episcopus ejusdem Civitatis, cum multitudine Clericorum et Laicorum, accurrunt; et honorifice susceptum ad ecclesiam B. Virginis Mariæ cum magno tripudio perducunt. Post paucos dies placuit ei ecclesiam B. Genovefæ visitare, et ibi divina celebrare, quia *l* Apostolica dicebatur. Quo cum pervenisset, pallium sericum ante altare a ministris ecclesiæ deponitur, ubi Dominus Papa ad orandum prosternitur. Oratione completa vestibulum *m* ingreditur, et ad Missam celebrandam sacris vestibus induitur. Interea ministri Domini Papæ pallium *n* sericum tollunt, affirmantes illud sibi deberi, secundum antiquæ consuetudinis morem. Quod famuli Canonicorum indigne ferentes, pallium ab eorum manibus extrahere moliuntur : Romani e contra totis nisibus illud sibi attrahere non desistunt. Quid in his moror? Trahere ad invicem non destiterunt, donec scisso frustatim pallio pugnis se percuterent, et ministri ecclesiæ servos Domini Papæ sanguinolentos adhibitis fustibus redderent. Cumque clamor discordantium in ecclesia attolleretur, accurrit Rex Ludovicus, eos compescere volens : illi vero, quia obscuratum erat insipiens cor eorum, Regem in decore suo venientem non verebantur, sed eum sicut alios validis ictibus affecerunt.

E

Eugenio Papa Parisios ingresso,

seque ad Missam in S. Genovefæ parante,

rixa inter ejus et ecclesiæ ministros oritur :

11 Cumque hæc agerentur, quidam ex familia Domini Papæ, scissa veste et facie unguibus exarata, Domini sui advoluti pedibus, lacrymabiliter ei injurias suas proponunt, dicentes, Ecce quomodo honorantur, quos Dominus Papa vult honorari. Talene nobis debetur præmium; qui reliquimus Romam et nostra, et secuti sumus te? Habeat jam Roma pudorem : nusquam fuimus sine honore nisi in ecclesia ista, in qua acciderunt nobis mala quæ non merebamur; unde opprobrium facti sumus vicinis nostris, subsannatio et derisio his qui in circuitu nostro sunt : sed, siquid potes, aufer opprobrium nostrum. Cum autem Apostolicus cuncta cognovisset, quæ facta fuissent; nimia exacerbatus indignatione, respondit, Mihi vindictam, et ego retribuam. Et accersito Domino Rege Ludovico, sic fatur : Ego ob reverentiam Apostolorum Petri et Pauli et B. Genovefæ, huc accessi divina tractare mysteria : et Canonici hujus ecclesiæ, maligni et insipientes, timorem Domini adjicientes, famulos meos, ut me ad iracundiam provocarent, pugnis et flagellis ceciderunt. Sed

isti queruntur Papæ,

Papa Regi :

ne

AUCTORE DISCIPULO EX MS.

A ne diu glorientur in malitia sua, tu, qui caussam ecclesiæ hujus tueris, mihi de prædictis transgressoribus justitiam exhibere ne moreris. Rex autem Domino Papæ, a se justitiam quærenti, ait : Pater Sancte, cui querelas injuriæ mihi illatæ exponam, aut quis mihi justitiam faciet? nam ego ut vestri, dum eos disjungere conarer; graves ictus furentium sustinui. Sed cum tibi a Domino ligandi atque solvendi justo judicio collata est potestas, ecce in manu tua sunt; redde retributionem eorum ipsis. His dictis simul ab loco illo recesserunt.

eidem de monachis illuc inducendis deliberant,

12 Cum autem simul pergerent, iterum ortus est sermo inter illos, quomodo superbiam illorum Canonicorum destruerent, et vineam illam aliis agricolis locarent, qui redderent fructum ejus temporibus suis. Nec tamen cuiquam eorum violentiam inferre voluerunt, ut Præbenda sua privarentur, priusquam Deus tolleret eos de medio, quia multi ex eis nobiles et scientes extiterunt : sed ut injuriam eis illatam, sine peccato, per viros religiosos vindicarent, eis ecclesiam B. Genovefæ committendo. Decreverunt ergo Nigros monachos ibidem esse constituendos : sed hoc eos maxime angebat, quod ad eorum emolumentum, præter unam Præbendam, quæ tunc B forte vacabat, non habebant. Abbas itaque S. Victoris, comperto eorum consilio de mutatione Ordinis, Dominum Papam et Regem Ludovicum precibus circumvenit affectuosis, ut ordo S. Augustini in ecclesia, ad honorem Dei et Apostolorum Petri et Pauli et B. Genovefæ Virginis, horum patrocinio institueretur : multis asserens assertionibus, quod facilius ex contumacibus illis ad regularem vitam ipsorum, quam ad habitum et consuetudinem monachorum converterentur o.

mutata deinde mente,

o

locum Canonicis Regul. tradunt sub Odone Ab.

13 Apostolicus autem et Rex Ludovicus, cognoscentes bonam famam ipsius Abbatis et suorum Fratrum, et Religionem ipsam per omnes vicinos eorum extolli, et domum S. Victoris magnæ caritatis odore redolere; petitioni Abbatis, justo desiderio flagrantis, gratum præbuerunt assensum. Electus est die postero in Abbatem Odo Prior, homo sanctæ conversationis ac totius prudentiæ, et religionis indefessus amator : missique sunt cum eo duodecim Canonici, viri honesti et bonæ famæ ad ecclesiam B. Genovefæ, sicut ipsius Virginis decebat puritatem : sicque Ordo B. Augustini in ecclesia B. Genovefæ, privilegio Domini Papæ Eugenii p ac Christianissimi Regis Ludovici, immutabiliter confirmatus, usque in hodiernum diem ibidem conservatur. Ecce, ut in principio C commemoratum est, Canonici priores, Caiphæ prophetiam habentes, locum suum perdiderunt, et datus est locus ille genti alienæ, genti videlicet religiosæ, vineam Domini religiose excolenti.

p

ANNOTATA.

a *Sub annum* 1105 : *quippe qui anno ætatis* 98, *Christi* 1203, *obiit, ut infra dicetur.*

b Hugo Abbas S. Germani de Pratis, *hujus nominis tertius, suffectus Rainaldo sub annum* 1116 *defuncto, cum Wilhelmus decimum annum ætatis explevisset : mortuus dicitur a Sanmarthanis Dominica Palmarum anni* 1145, *forsan more Gallico æstimati, cum alias numerandus esset* 1146.

c *Duo sub nomine* Caritatis *monasteria habet Ordo Cisterciensis, alterum Bisontinæ, alterum Lingonensis diœcesis; sed cum hoc a principio fuerit monialium, patet de isto agi, quod semper virorum fuit, fundatum anno* 1133, *sub primo Abbate Petro, qui usque ad an.* 1164 *vixisse dicitur. Annum igitur circiter* 30 *ætatis suæ agebat Wilhelmus, quando hæc actitabantur. Claudius du Moulinet in MSS. ad hanc Vitam annotationibus, quas nobiscum humaniter communicavit, assignat nobis insignem Benedictini Ordinis Prioratum ad Ligerim* D *Autissiodorensis diœcesis, quod sane haud paulo propius Parisiis abest : sed tunc dicendum foret hujus monasterii Superiorem, qui numquam nisi Prior fuit, abusive dumtaxat hic vocari Abbatem.*

d *Haud dubie* Stephanum, *qui ab anno* 1123 *ad* 1140 *Sedem illam tenuit.*

e *Clarembaldo vel Petro : nec enim liquet quo anno alter alteri successerit : hunc Sammarthani inveniunt anno* 1139, *istum* 1123 *sedisse.* Mirum autem videri non debet *inquit prælaudatus Claudius,* non fuisse requisitas dimissoriales Episcopi Parisiensis : siquidem S. Genovefæ ecclesia ejusque Canonici erant ab Episcopi jurisdictione exempti.

f *Erat ergo Dominica* 3 *Quadragesimæ : ex quo colligas, Hebdomade* 2 *Quadragesimæ fuisse Silvanecti, extra tempus ordinatum, qui non potuerat in feriis Quatuor temporum immediate prægressis ordinari; nam ad diætam unam Sylvanectum Parisiis distat.*

g Mag. Albericus, *hoc tempore et nomine scholarum Remensium Rector, multis laudatur a S. Bernardo et Vincentio Bellovac. qui demum an.* 1136 *Archiepiscopus Bituricensis constitutus moritur* 1140. *ut forte ipso anno* E *res hæc acta sit, quo Albericus Parisios venerat ad Regem petiturus vel accepturus cathedram istam.*

h *Suggerit Claudius, in suo S. Genovefæ codice, antiqua manu ante annos fere* 200, *inveniri ad marginem scripta hæc verba;* Usque in hodiernum diem solet Curatus de Spinolio et Quinciaco Præpositurae dignitatem et beneficium gerere in villa de Spinolio : *esse autem eam sitam inter Parisios et Melodunum.*

i *Baronius hunc secessum ponit an.* 1147, *ejusque caussam confert in persecutiones juges, ab Arnaldistis Romæ suscitatas, quas diutius sustinere nequibat Pontifex.*

k *Ludovicus scilicet* VII, *Crassi filius, annum tunc agens regni decimum, et Theobaldus, qui, ex Priore S. Martini de Campis assumptus post Stephanum, sedit usque ad an.* 1159.

l Non quia Apostolis dicata fuit, hoc enim ei commune cum multis : sed quia in illa erecta erat Camera Apostolica, ad tuitionem ecclesiarum Sedi Romanæ immediate per Galliam subjectarum : unde emanant litteræ illæ, quas vocant monitoriales; et censuræ, quas Abbas S. Genovefæ, tamquam delegatus Pontificis, ferre consuevit per quascumque regni diœceses. *Ita nos ex domestici archivii notitia docuit Cl. Moulinet.*

m *Vossius in Etymologico ex Ovidii et plurium an-* F *tiquorum sententia, a Vesta, cui ingressus domorum sacer esset, dictum* vestibulum *docet : quæ sententia plus forte eruditionis habet quam veritatis; quid ni enim simpliciter a* vestiendo *nomen acceptum sit, eo quod istic toga se vestirent Latini, domo in publicum prodituri. Ita certe hic auctor sensit, indeque occasionem accepit, vocem hanc pro* vestiario *seu sacristia accipiendi.*

n *Claudius Malingre lib.* 2 *antiqu. Paris. pag.* 157 *affirmat. Pallium hoc a Rege fuisse missum in usum Papæ : sed aliud hic non obscure indicatur, videlicet moris fuisse, ut pallium advenienti Pontifici ab iis ad quos ingrediebatur substratum, ministris cederet.*

o *Imo ipsorummet secularium Canonicorum hoc fuisse consilium, pro eoque Pontifici supplicasse, scimus ex Suggerio, qui rem a se actam Pontifici rescribit.*

p *Utriusque diplomatis originale servatur in archivio illius monasterii : Eugenii Papæ bulla Oddoni Abbati sociisque inscripta incipit :* Dominus sapientia fundavit terram.

CAPUT II

CAPUT II.

S. Wilhelmus, e seculari Regularis Canonicus factus, magni zeli exempla præbet.

Parisios accersitus Wilhelmus,

Cum hæc agerentur, Wilhelmus in Præposituram suam secesserat, de rebus domesticis cum amicis suis tractans et disponens die sequenti, cum ad mensam diversis ferculis oneratam cum suis discubuisset, ecce quidam subito intravit, qui eum sic allocutus est : Salutat vos Dominus Abbas Odo de B. Genovefa, et litteras istas vobis transmittit. Ille ultra quam credi potest admirans salutantis verba, ait : Quis est ille Abbas, vel quando fuit Abbas in ecclesia B. Genovefæ? Cui nuntius : Odo, Prior de S. Victore, ipse est Abbas in ecclesia B. Genovefæ, heri a Summo Pontifice *a* et Domino Rege ibidem constitutus. Ad hæc Guilhelmus : In somnis hæc audio? an vera mihi refers? Vera sunt, inquit. Tunc discutiens seriem litterarum, vidit sibi mandatum ab Abbate Odone, ut Capitulum suum quantocius adire non supersederet. Surrexit itaque refectionis curam postponens, et valedicens omnibus, ait. Vadam et videbo si est hæc mutatio dexteræ Excelsi. Cumque claustrum B. Genovefæ intrasset, vidit ibi viros schemate B Religionis adornatos. Credidit ergo sermoni, quem dixerat illi nuntius : sed tamen vehementer intra se hæsitabat, cur hoc evenisset, aut quæ caussa fuerit hujus mutationis. Nuntiatur protinus Abbati adventus Domini Wilhelmi : cui festinanter occurrit, et in osculo pacis susceptum devotissime amplectitur.

qua facta erant intelligit,

15 Cumque residerent ac inter se miscerent colloquia alterna; adventus sui suorumque modum, et cetera quæ illis evenerant diebus, Abbas pandit Wilhelmo : quibus relatis, cœpit eum de contemptu mundi admonere, dicens : Fili, si dives esse cupis, veras divitias require; si gloriam dignitatis diligis, in illa superna Angelorum curia adscribi festina. Animadverte quod Dominus in Evangelio ait, Qui amat patrem aut matrem et agros aut domos et cetera plus quam me, non est me dignus. Et iterum, Beati pauperes spiritu, quoniam vestrum est regnum Dei : beati qui nunc esuritis, quoniam saturabimini. Et B. Joannes Evangelista ait, Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. quia si quis diligit mundum, non est caritas Patris in eo. Huic bene concordat B. Jacobus Apostolus dicens quicumque voluerit amicus esse hujus seculi, inimicus Dei constituitur. Ne tardes ergo converti ad Dominum, C et ne differas de die in diem : ne subito veniat ira Dei super te, et in tempore vindictæ disperdat te. Valde stultus est, qui pro eo quod parvo tempore luxuriæ deservit, suumque miserum desiderium pravis delectationibus pascit; et cœlestem perdit amœnitatem, et æternam incurrit damnationem. Igitur renuntia omnibus quæ possides, et bajula crucem Christi quotidie : qui cum esset dives et præpotens, Rex cœli et terræ; sponte pauper factus est pro nobis, ut nos divites faceret secum in regnum cœlorum.

Matt. 10, 37
Luc. 6, 21
I Joa. 2, 15
Jac. 4, 4
et ad seculi fugam excitatur

deinde Crucifixi aspectu mire commotus.

16 Postquam finem his imposuit monitis, apprehensa manu ejus, duxit illum ad vitream *b* fenestram, in qua erat imago Crucifixi depicta. Tunc renovato sermone, ait : Videsne, mi Domine, hanc imaginem, et consideras? Cui ille : Video plane et diligenter considero : nam si hoc mysterium mihi vetus est, per usum est tamen mihi semper novum, propter eum qui nos reformavit et conformavit corpori claritatis suæ, et renovat hominem nostrum interiorem de die in diem. Intelligens Abbas cor ejus a Spiritu sancto inflammatum, iterum dicit : Vides, quanta amoris dulcedine te sibi alligare cupit et extensis brachiis suscipiendo amplecti, qui pro te se permisit crucifigi? Protinus vir Dei, lacrymarum D imbre ora perfusus; et propter nimium singultum vix verba valens edere, cum timore respondit : Utinam scire possim, quod me dignaretur habere servum sibi, et præteritæ iniquitatis et fragilitatis meæ errores dimittere! Ad hæc Abbas : Ego fidejussor ero, si sanis monitis obtemperare volueris, quod non solum peccata tua dimittet, verum etiam post vitæ hujus terminum cum Sanctis suis æterna coronabit gloria. Nec mora Wilhelmus ad pedes corruens, habuit fidem dictis; seque et sua Deo benigne commendavit, et sic de hujus mundi naufragio nudus evasit.

AUCTORE DISCIPULO, EX MS.
tradit se Religioni :

17 Lætatur Christi familia de tanti juvenis conversione, nec minus gaudet ex insperato auxilio tam repente sibi cœlitus transmisso. O bone Jesu, quam magnificata sunt opera tua! nam omnia opera nostra, ut ait Propheta, operatus es in nobis. Jam expletum esse cernimus, quod te dixisse legimus. Facilius est camelum per acus foramen transire quam divitem regnum cœlorum intrare. Sed cum homines terrena tantum sapientes interrogarent, quis ergo potest salvus fieri? respondisti, Quæ apud homines sunt impossibilia, possibilia sunt apud Deum. Ecce, quia hunc ad gratiam prædestinasti, facile de superbo humilem, de divite pauperem facere potuisti. Dicat E quisque quod sentit in laude Apostolorum Petri et Andreæ germanorum scriptum, quod ad unius jussionis vocem prædicantis Domini, relictis retibus et navi, secuti sunt Redemptorem : iste vero non tantum ad Domini, sed ipsius servi admonitionem; non solum retia et navem, sed prædia et possessiones, domos et familias, divitias et honores, insuper et semetipsum reliquit. Nec hoc idcirco dicimus, ut eum summis æquiparemus Apostolis : sed sic approbamus minora opera, ut non vituperemus majorum magnalia.

Isa. 26, 12
Luc. 18, 25
et Deum mirabiliter in se glorificat.

Studio orationis,

18 Suscepto itaque habitu regulari, Wilhelmus appositus est ad ceteros Fratres, et annumeratus est cum illis duodecim; et mutato habitu, mutatus est in virum alterum; atque divina cooperante gratia, quæ sibi eum vas electionis præviderat, proficiebat de virtute in virtutem, ut dignus haberetur videre Deum Deorum in Sion. Erat enim præditus virtute caritatis, humilitate præcipuus, patientia fortis, obedientia tractabilis, et ad cetera genera virtutum promptus. Insistebat lectioni, orationi, divinæ contemplationi; vigiliis, jejuniis artus domabat corporis; et qui solebat in sericis procedere indumentis, F post in abjectis vestibus servit pauper pauperibus; divitiarum præteritæ vitæ oblitus, panem furfureum ut ceteri edebat, et herbas agrestes in edulium præparatas cum gratiarum sumebat actione : non enim alias delicias duæ Præbendæ *c* tantum, in principio ipsis Fratribus et familiæ eorum, præbere poterant. Unde fortis athleta Christi, in incepto stabilis religionis atque ordinis, in tantum vehemens æmulator exstitit, quod cum Supprioris fungeretur officio, nulla patiebatur Ordinis instituta transgredi.

abstinentiæ,
et observantiæ regularis eximius,

per visionem a Christo discit futura.

19 His et aliis hujusmodi virtutum studiis cum se indesinenter exerceret, jamque probatus Deo et hominibus existeret; Dominus noster Jesus Christus, juxta illud Evangelicum, Qui diligit me diligetur a Patre meo, et ego diligam eum, et manifestabo ei meipsum; quadam nocte, cum membra sopori dedisset, apparuit ei in visione, in specie pulcherrimi juvenis, vocansque eum proprio nomine ait, Noveris te ad quamdam insulam mecum profecturum, ubi multa tentationum genera perferes atque molestias; sed his meo adjutorio superatis, deposito carnis onere mecum eris in paradiso. Quid autem vellet sibi talis visio talisque admonitio, nequaquam poterat conjicere, antequam in Daciam, ad insulam quæ

Joa. 14, 21

A Zelandia est vocabulo, ubi nunc requiescit, vocaretur.

AUCTORE D SCIPULO EX MS.

20 Recursis post hæc non multorum annorum curriculis, Abbas Odo in senectute bona migravit ad Dominum *d* : quo defuncto, Dominus Garnus, ejusdem monasterii Prior, quia vir honestus et litteratus et providus in agendis habebatur, in Abbatem eligitur. Postquam autem consecratus et in sede sua erat confirmatus, habitus est sermo ad Fratres in Capitulo de Priore substituendo. Fuit ibi quidam, cui Abbas omnimodis affectabat dare Prioratum, annuentibus cunctis et Abbati consentientibus : sed resistebat ille Frater, dicens, Justum est ut in Regali Abbatia officiales per Regem in officiis suis imponantur. Quod audientes Fratres, conturbati vehementer, dixerunt : Si vis secundum Ordinis tenorem Prioris suscipere officium, consentimus electioni tuæ : sin autem terminos, quos posuerunt Patres nostri, transgredi tentaveris, numquam ad illud continges. Illo autem in suo proposito persistente, Abbas, ut sui incepti compos fieret, Fratrem illum secum ad Regis palatium duxit; et quia ignota Regi erat ordinis institutio, factus est ille Prior ab eo in palatio. Optatum itaque reportans effectum, hora refectionis accessit ad cymbalum, et percusso cymbalo convocavit Conventum. Fratres hoc videntes, quid facerent, quid dicerent? Loqui non poterant : sed nutibus et signis interiorem cordis amaritudinem demonstrabant. Quia vero justus ut leo confidit, Wilhelmus animatus zelo Ordinis et amore justitiæ, post ingressum refectorii præsumptorem illum, a nola submovit, et Suppriorem adhibuit.

contra instituta Ordinis obtrusum Priorem

B

generose repellit ab officio,

21 Submotus ille cum rubore exivit, dedecusque sibi allatum cum magno gemitu Abbati exposuit. Conquerentem blande consolatus est, dicens; Si ista Wilhelmo de S. Germano non reddidero, numquam Abbas ero. Fratribus in Capitulo mane congregatis, proclamatus est Wilhelmus, quod manum Priori imposuisset violentam. Negat ille se unquam Priori aliquam intulisse injuriam. Post aliquos vero verborum discursus sic fatur : Si in his aliquid peccavi, quod ab officio Prioris, non Priorem, sed Ordinis prævaricatorem abegi; præsto sum emendatoriam subire vindictam. Et veniam sumens, continuo damnatur silentio; et ut singulis septimanis tres dies in pane et aqua jejunans, in terra sine mensali sedeat. Ille vero talem sententiam non abhorruit, sed animadvertens Pastoris sententiam esse timendam, justam sive injustam, quod suo capiti injunctum fuerat humiliter sustinuit. Exiit tunc sermo inter Fratres, quod discipulus ille injusto damnatur officio : quamobrem quidam Dominum Apostolicum, qui tunc Senonis *e* morabatur, cum festinatione adiit et omnia secundum quod acta fuerant tanto Patri intimavit. Summus Pontifex non bene ferens Ordinis prævaricationem, et innocentem graviter sententiatum, Abbati de S. Genovefa subito mandavit ut suæ præsentiæ sine mora se exhiberet, et Wilhelmum sui itineris faceret consortem. Paruit ille mandato, assumptoque secum Wilhelmo venit Senonis, assistensque summo Pontifici temeritatis et indiscretionis arguitur, et Wilhelmus a sententia liberatur; et ne de cetero Officiales contra Ordinis instituta eligantur vel instituantur, districtissime præcipitur.

et pœnam ob hoc sibi positam libens excipit :

sed absolvitur

e

22 Dum medium silentium tenerent omnia, et quæque procella tempestatis in ecclesia illa videretur sedata; murmur factum est in populo, quod caput B. Genovefæ de loco sancto suo esset sublatum. Spiritus hujus blasphemiæ Regias tandem perculit aures : unde ex relatis Dominus Rex Ludovicus immensa furoris ira exacerbatur, juravit per Sanctum de Bethleem; quod, si hoc verum foret, omnes Canonicos flagellis cæsos de ipsa ejiceret ecclesia : et adhibitis custodibus, qui custodiam haberent de thesauro et reliquiis illius monasterii, litteras ad Archiepiscopum *f* Senonensem et Suffraganeos ejus; ad Abbates et Priores ejusdem Episcopatus misit, præcipiendo ut omnes in die ab ipso præfixo, hujus rei veritatem indagaturi, Parisiis convenirent. Fratres jusjurandum Regis percipientes, conturbati sunt, commoti sunt, tremor apprehendit eos : et quamvis formidabilis erat eis ira Principis, magis tamen de thesauro præstantiore auro et margarita pretiosa, quem sibi verebantur ablatum, doluerunt. Præ ceteris autem anxiatus est spiritus Wilhelmi, qui omnium reliquiarum capsas et thesaurum ecclesiæ jam dudum in sua susceperat custodia.

Coram Clero Gallicano, ad requirendum S. Genovefæ caput collecto,

D *f*

23 Illuxit dies statutus, advenit Rex cum suis, advenerunt Pontifices et Abbates, advenit etiam multitudo non minima, exitum rei scire cupiens. Tandem nominatis et assignatis, qui cum Archiepiscopo et aliis Episcopis ad locum sanctum sanctæ Virginis ascenderent, voluit Wilhelmus cum eis ascendere, nec permittebatur. Unde arrepto, nescio magis, candelabro aut thuribulo, secum ait; Si mihi non aliter conceditur, saltem ascendam ut minister : et cœpit ire. Aperto igitur scrinio, ecce caput B. Genovefæ, Franciæ gemma, cum ceteris membrorum suorum Reliquiis, reperitur. Quod cum fidelis famulus ipsius magnus Wilhelmus videret, conceptum animi gaudium intra se non capiens, quin illud voce exultationis eructaret; oblitus illorum qui majoris erant auctoritatis, Te Deum laudamus audacter inchoavit; ut tota ecclesia in voce resonaret ipsius, quod inchoatum omnis populus, qui convenerat ad diem festum, non minori alacritate ad finem decantavit. Quo decantato, Archiepiscopus Collectam ipsius Virginis prosequitur.

ut vidit scrinium apertum Wilhelmus,

E

Te Deum intonat,

24 Qui cum finem imposuisset, Episcopus Aurelianensis cum maxima indignatione intonat : Quis est iste leccator *g*, qui contra auctoritatem Domini Archiepiscopi et aliorum Episcoporum, propter caput cujusdam vetulæ, quod hic fraudulenter imposuerunt isti, Te Deum tam temere inchoare præsumpsit? Wilhelmus ad hæc : Si quæritis quis sum, scire vos volo : quod calumniose vos intulistis, non sum leccator, sed servus B. Genovefæ : quod autem præsumptionis me arguitis, non temeraria præsumptio, sed integra sanctæ Virginis, quam semper habui, me facere compulit dilectio. Caput, quod vidistis, vetulæ fore non abnuo, virginitatis florem semper retinentis; septuaginta annorum et eo *h* amplius B. Genovefa extitit, virgo semper munda et immaculata, donec cœlo redderet animam, et terræ corporis materiam. Sed ne quis scrupulus dubietatis de hoc capite cordibus vestris inhæreat, facite clibanum vehementer igniri, et ego assumpto capite, ad declaranda beatæ Virginis merita, ignitum intrabo securus. Ad hæc Episcopus subsannans respondit, Ego quidem in cuppam aquæ calidæ cum eo non intrarem, et tu in clibanum ardentem intrares? Archiepiscopus vero, verbositatem Episcopi ultra non ferens superstitiosam, innuit ei ut taceret, et devoti Fratris finem et sinceram erga sanctam Virginem devotionem approbavit : stultiloquium vero, quod Episcopus contra beatam Virginem polluto ore intulerat, inultum nequaquam esse potuit; quoniam perdet Deus omnes qui loquuntur mendacium : unde postea multis irretitus criminibus, a Sede sua ejectus, vitam indignam digna morte miserabiliter *i* finivit.

g

proque ejus veritate testanda,

h

F

offert clibanum ardentem ingredi.

i

ANNOTATA.

a *Imo, ut jam vidimus, a Suggerio, sed auctoritate ab utroque pridem absente accepta, de Prælato, quem voluisset, constituendo.*

b Hanc

A b Hanc fuisse in medio Capituli a majoribus accepimus, *inquit Cl. du Moulinet,* in qua etiam vidimus imaginem Crucifixi vetustissimam depictam.

c *Eugenius in epistola* 27 *ad Suggerium, Regularibus*, ad sustentationem *eorum*, beneficium Decanatus et Præbendas Silvanectensis Episcopi, Gregorii Diaconi Cardinalis et Altissiodorensis Thesaurarii, Apostolica auctoritate deputans, *addit* : ad ipsorum quoque usum omnia beneficia decedentium Canonicorum assignari volumus et jubemus. *Sed forte in prioribus tradendis difficultas fuit; posteriorum autem duo solummodo adhuc venerant in potestatem Regularium, unum per susceptionem Wilhelmi, et alterum cujus jam ante hanc mutationem vacantis mentio fit supra num.* 12.

d *Verius migravit sd suum S. Victoris monasterium rebus ad S. Genovefæ jam satis constitutis cum sua præsentia ibi non magnopere egerent, et egeret summopere Abbas Gilduinus, ubi ultra annum* 1165 *superstes vixit.*

e *Alexander* III. *an.*1164.

f *Fuit hic Hugo dictus, seditque ab anno* 1144 *ad* 1169.

B g *Isidorus in glossis*, Lecca est proprietas lingendi: unde, hic leccator, et, hæc leccatrix : *et lingere Franci ex lingua Teutonica* lecken, *dicunt* lecher, *Itali (ex Longobardica utique)* leccare. *Et verbale quidem* leccator, *hinc deductum, sicut Teutonicum* Lecker, *proprie significat hominem gulæ deditum (quomodo etiam deliciæ vocantur* leccariæ, *Teutonice* Leckernyen, *aliaque his affinia derivata; quatenus eas lambendo labia digitosque, velut regustare solent gulosi) accipitur tamen etiam pro convitio, in quemcumque petulantem ac lascivum hominem jaciendo; uti fit hoc loco.*

h *Denos octies annos peregrinatam in hoc mundo, habet Vita.*

i *Quod Eliæ ante annos* 17 *contigerat, ejus successori Manassi haud recte hic applicatur : fuit Manasses extra hanc inconsideratam dicacitatem laudatissimus Episcopus.*

CAPUT III.

In Daniam accersitus Wilhelmus fit Abbas Roschildensis, et multa adversa fortiter sustinet.

Sub Rege Daniæ Waldemaro, a b

Anno ab Incarnatione Domini millesimo centesimo sexagesimo primo, regnabat in Dacia Waldemarus Rex *a* filius Canuti Regis *b* et Martyris; qui Slavos
C a finibus regni sui abegit, quos sæpius invadere solebant, captivos ducentes viros et mulieres, et omnia quæ attingere poterant deprædantes. Filius quippe Martyris cum esset, ipsius interventu in cunctis bellorum certaminibus, quæ contra *c* Slavos, qui tunc pagani erant, [gessit], victor extitit gloriosus : unde ostensa eis via salutis æternæ, illos colla jugo Christi submittere coegit. Erat vir iste sapiens et discretus, potens in opere et sermone, et omni populo [acceptus].

Episcopus Roschild. Absalon, d

Eòdem tempore adornabat Sacerdotium in Roschildensi Ecclesia Episcopus Absalon, *d* homo magni consilii, Clericorum decus, mœrentium et afflictorum consolator, omniumque religiosorum pius amator, totiusque populi modestus gubernator; advenarum et pauperum clemens sustentator, Sclavorumque maximus persecutor; ornamentum fidei, sobrietatis exemplum, forma pudicitiæ, nobilitatis et probitatis insigne speculum; lucerna refulgens in templo Dei, et ipsius fortis columna et immobilis.

e Canonicorum in Eschil collapsam disciplinam.

26 In hujus diœcesi erat cœnobium Canonicorum, in insula quæ *e* Eschil dicitur, haud longe distans a pago Roschildensi, mari undique circumdata Hic locus, virentibus pratis ac diversis nemorum arboribus decoratus, commanentibus in eo delectabilis erat atque gratiosus, rarus tamen tunc temporis illic erat D numerus Fratrum commorantium, qui frustra Regulares dicebantur, quia nullius religionis disciplinis adornabantur. Regulares quomodo dicerentur, qui nulli censuræ regulari caput submittebant? Claustrales quomodo essent, qui claustrali clausula carebant? Instituta Ordinis scripta habebant, sed nihil eorum observabant. In summis festivitatibus anni seculares, qui eis erant familiares, cum mulieribus suis domum eorum frequentabant, cum ipsis festa celebraturi; in domo refectorii cum viris et mulieribus epulabantur, et inebriabantur, ducebantque choreas : taliter domus in eorum actibus confundebatur, atque substantia illius dilapidabatur. Heu! quid tunc fiebat de divino servitio, cum plus noctis potationi quam psalmodiæ et divinæ contemplationi impenderent? Quis tunc digne intercessor fieret ad Deum pro populo? In matutinali synaxi potu æstuantes nimio, potius eos dormire libebat quam cantare. Sic impudenter viventes, omnium religiosorum auribus detestandam infamiam infuderunt.

AUCTORE DISCIPULO EX MS.

non ferens,

27 Venerabilis igitur Roschildensis Episcopus Absalon, videns et considerans vitam eorum ab omni religione discrepare; tactus dolore intrinsecus, de- E testabatur animas talium virorum, diabolica fraude obtenebratas, atque ad fluxum seculi nimis inclinatas : unde sæpius mente tacita revolvebat, quomodo illi ecclesiæ consuleret, Ordinis et religionis formam annuente Domino in melius immutaturus. Reminiscitur tandem familiaritatis et amicitiæ, quam cum Wilhelmo viro Religioso olim pepigerat, cum Parisiis studendi gratia moraretur : attendensque eum virum honestum, virum utique providum et discretum, et sanctis moribus adornatum, complacuit in illo animæ suæ, ut ei accito daret locum suprememoratum. Misso itaque nuntio, videlicet Saxone *f* Præposito, viro honesto, ad ecclesiam B. Genovefæ, virum sæpius nominatum, scilicet Dominum Wilhelmum, cum aliis tribus Fratribus, instanter et obnixe suis litteris sibi deposcit delegari : aptum apud se Religioni ipsorum locum esse, quem ad honorem Dei et ad excellentiam Ordinis S. Augustini, eisdem Fratribus se pollicetur collaturum.

Wilhelmum cum sociis tribus petit f

g et impetrat.

28 Abbas *g* considerans petitionem tanti Præsulis justam esse et honestam, consentiente Capitulo adjudicavit fieri postulationem ipsius. Missus est ergo Fr. Wilbelmus, tribus aliis secum assumptis, cum Præposito Saxone in Daciam : qui prospero itinere F pergentes, post Assumptionem B. Mariæ Zelandiam intraverunt, et die tertia *h* Ringstadium pervenerunt, quod B. Canuti Martyris illustratur meritis, cujus vita gloriosa justitiæ plurimum luce refulsit. Voluntas Dei erat ut ibi eis occurreret quod volebant, Regis videlicet Waldemari et Pontificis Absalonis præsentia. Hi in adventu illorum Fratrum lætati, lætis amplexi sunt brachiis, et ad osculum pacis susceperunt; et cum adventui ipsorum aliquantulum blando sermone congratulati fuissent, spoponderunt quod eos foverent ut filios, diligerent ut fratres, consulerent ut amici. Lætati in his quæ dicta sunt eis, cum gaudio regrediuntur ad suum hospitium Tribus diebus ibidem peractis transierunt Roschildis : quorum vestigia quidam ex familia Episcopi secuti sunt, qui ibidem eos procurarent : sic enim expediebat honestæ consuetudini terræ, et probitati illius qui eos vocaverat.

h

qui a Rege et Episcopo bene excepti,

in Eschil transeunt,

29 Aliquantis diebus in civitate expletis, ad insulam Eschil illi navigio applicuerunt : ubi sex numerotenus Canonicorum invenerunt : quorum vultus, exangues ex eorum adventu facti, expalluerunt, et sermo in ore eorum exaruit, quia malæ consuetudini eorum videbant jam imminere dispendium. Unde ad injuriam supervenientium Fratrum, ea nocte post cœnam

AUCTORE DISCIPULO EX MS.

A cœnam conventicula facientes, Domini Pontificis decreverunt adire præsentiam, ut ei quod acciderat, velut ignoranti, intimarent, et ab eo compassionis extorquerent affectum, ne gentem perderent et locum. Verum Dominus Episcopus, rei seriem jamdudum prænoscens et eorum malitiam reprehendens, dissimulavit audita : ne forte, dum illuc veniret, moraretur substantia domus magis quam prius destrueretur. Præfixit tamen eis diem, in qua suam exhiberet præsentiam, et velut ignarus, adventus Fratrum supervenientium, diligenter inquireret caussam Igitur proxima die post festum B. Bartholomæi, sicut promiserat advenit, et habito cum eis sermone de Pastore sibi constituendo, Fr. Wilhelmus in Abbatem eligitur, et in Abbatis sede collocatur : cum tamen prius non Abbatem, sed Præpositum et Priorem habere soliti fuissent. Ipso die duo ex prioribus Canonicis abeundi retrorsum licentiam acceperunt et obtinuerunt, Domino Episcopo judicante eos debere dimitti, ne malignantibus eis tumultus fieret in populo : quatuor remanserunt, valde senes et ad omne tempus fere inutiles. Unus ex eis, qui Prioris habebat officium, vir erat honestus et in diebus suis inventus est justus; unde incepit existere unus ex B eis, et regulari instructus tramite vitam priorem meliori fine terminare.

et vitam regularem inducunt,

Wilhelmo Abbate electo,

29 Igitur postquam Dominus Abbas Wilhelmus curam domus suscepisset, voluit Dominus Episcopus, rogatu ejusdem Abbatis, scire quæ et quanta esset illius domus substantia, et quid in cibariis habeatur : vidensque promptuaria eorum fere esse vacua, sex caseis tantum repertis et perna et dimidia, cognovit quia comederant Jacob et locum ejus desolaverant. Repletus ergo bono pudore et admiratione Episcopus, cœpit confortare animos Fratrum et ipsius Abbatis, sicque jussit dari eis quinque libras denariorum ad necessaria victualium comparanda, promittens eis in posterum sufficientis expensæ subsidia. Transacto aliquanto temporis spatio, Fratres qui cum Abbate venerant, paupertatem insolitam non ferentes, et frigoris nimiam sævitiam abhorrentes, ab Episcopo repatriandi licentiam acceperunt. Quod factum Dominum Episcopum valde commovit, sed violentiam nulli inferri voluit.

Hic ob loci paupertatem desertus a sociis.

30 Abbas vero non bene ferens discessum suorum, quem terrebant mores alienæ terræ et idioma ignotum; eamdem, quam ipsi ab Episcopo acceperant, licentiam ipse postulavit; asserens supra vires suas C opus esse, ad quod fuerat evocatus; securiusque sibi fore liberum cum aliis habere regressum. Ad hæc verba Abbatis concidit vultus Episcopi et animus : tandem tamen in hunc prorupit sermonem : Desiderio desideravimus adventum vestrum, ad ecclesiæ istius profectum : sed, ut perpendimus, prosperis illius successibus et incrementis plurimum invidet inimicus : pavet enim nimium quod jus amissurus sit antiquum, quod hactenus possederat per enormitates locum illum inhabitantium. Sed si animi vestri propositum Dominus propensiori consilio mutare vellet, magno pietatis affectu rogaremus, ne susceptum semel regiminis officium conaremini deserere. Non vobis sit formidini solum hoc opus aggredi : quia non in hominis potestate victoria belli consistit, sed de cœlo est fortitudo; et ita salvat Dominus in paucis, ut in multis. Quod credebatis fratrum vestrorum impleri auxilio, potens est Dominus nostri solius explere obsequio. His aliisque venerabilis Episcopi monitis, sale sapientiæ conditis, Abbas roboratus; et intra se memorans, quod Dominus per Jeremiam Prophetam loquitur, Maledictus homo qui confidit in homine, et ponit carnem brachium suum, et a Domino recedit cor ejus; immutato animi sui proposito, acquievit remanere ut videret finem.

dimitti quoque ab Episcopo postulat.

Sed remanere persuasus,

Jer. 17, 5

31 Eodem anno egressa est sententia a Domino, D et ecce facta est fames in terra, deficiente annona; et animalia fere omnia mortua sunt, oves videlicet et vaccæ : ideoque nec butyrum nec caseos, [nisi paucos, Fratres residui poterant habere ad manducandum. Unde in seditionem conversi, non judicio divino cuncta examinabant, sed Abbati suo totum pondus suæ adversitatis adscribebant, dicentes, Væ nobis! cur in diebus nostris huc advenit homo pannosus, vilis homuncio, qui nil bibens, nil manducans, sed meliora quæque domus in argento et auro commutans, et in loculis suis reponens, non inedia ciborum torquet, pro cibis folia arborum et herbas agrestes subministrans. Hoc seminarium mendacii ab eis publicatum per aures plurimorum discurrebat : et quia pravæ mentes hominum pronæ semper sunt ad detrahendum bonis, apud malevolos offuscabatur veritas. Vir autem Domini objectis non movebatur; sed omnia patienter sustinuit, factus tamquam homo non audiens, et non habens in ore suo redargutiones

multa suorum convitia sustinet :

32 Quadam nocte, dum Fratres se sopori dedissent, adfuit inter eos sathan; et lumen, quod more solito lucebat in medio dormitorii, subvertit; et E juxta lectum Abbatis, ubi straminum erat magna congeries, ad comburendum Abbatem deposuit. Verum militem suum in hoc agone non deseruit cœleste præsidium : nam stramina in circuitu in modum coronæ comburebantur, et straminibus asser suppositus adustionem sustinuit, Abbatis vero lectum omnino non tetigit incendium. Rumor hujus facti ad aures pervenit Episcopi : qui post dies non multos declinavit ad claustrum, et quod dicebatur veritati comprobavit consonum.

Dæmon comburere eum nititur,

33 Postera nocte, dolens antiquus hostis quod artibus suis defuisset effectus, ad aliud se convertit genus tentandi. Nam ad lectum cujusdam Fratris dormientis accessit, et ait : Noveris me Dominum hujus loci fuisse, omnibus potatoribus atque scortatoribus prælatum existere; sed in Abbatis vestri adventu vim patior, quod ei non cedet in bonum. Cumque Frater, quis esset, inquireret, et quo nomine censeretur : Salmanasar se confessus est appellari, et Babyloniorum Regem ab antiquis temporibus fuisse. Et addidit : Consule Abbati ut ab inceptis desistat, nec Abbatibus debitam ab Episcopo benedictionem accipiat : hic enim me invito claustrum permanere non poterit. Cui Frater respondit : Quod mihi suggeris faciendum, ei tu suggere : numquid I et tu ejus notitiam non habes? Habeo, inquit, sed minus modo quam prius; unde nuntia ei quæ jussi, hoc interposito ei insignio, quod in crypta B. Genovefæ Parisiensis septem Psalmos cum Litania Clerico cuidam propria manu conscripsi : refer etiam quod altera nocte pro injuria mihi illata eum comburere volui, sed meo frustratus sum desiderio, quia fortior me supervenit; nec obtinere potui, ut quod volebam mandaretur effectui. Mane facto, Frater quæ audierat Abbati intimavit : ille vero audita parvi pendens, suggestioni diaboli nullam adhibebat fidem, septem Psalmorum nullam habens memoriam. Post modicum tempus famulus Thoconis Præpositi, a Parisiensi civitate reversus in Daciam, Abbatem Wilhelmum aggreditur his verbis : Salutat vos Dominus meus, et se vestræ totum commendans amicitiæ, rogat affectuose, ut pro eo Dominum Episcopum deprecemini, ut sibi studio vacanti consuetæ largitatis manum porrigat auxiliarem : et hoc signum vobis quod miserit me, quod ei Parisius septem Psalmos cum Litania scripseritis. Abbas admiratus relata, verum recolit quod diabolus Fratri per somnium insinuavit, videlicet septem Psalmos se scripsisse Præposito Thoconi.

deinde minus per alterum tentatis

conatur eumdem loco pellere,

et fidem facere occulto ejus revelando :

34

A 34 Alio quoque tempore Abbas Wilhelmus, comitatus Thrumone Sacerdote, viro utique litterato et discreto, hospitandi gratia ad villam, quæ *k* Thorstanthorp dicitur, declinavit, ubi dum nox in suo cursu medium iter haberet, antiquus hostis, fremens adversus sanctum Dei, nova irritamenta suæ nequitiæ adinvenit, præferens habitum sanctitatis, sub specie antiquissimi ac turpissimi monachi: accedensque ad lectum Abbatis, prius salutiferæ Crucis [signo] munitum, laborabit quiescentem in eo libidinis [fomitem] obsceno opere irritare. Sed ille, licet somno oculos dederat, mente tamen vigilans, adversario dixit: Vade retro, spurcissime omnium, in me Dei per gratiam tui desiderii nullum consequeris effectum. Diabolus hæc audiens, acrioris sævitiæ stimulis agitatur; et accedens propius, nebulam fœtoris ori Abbatis inspirat; et peccata, dudum confessione abolita et multarum lacrymarum imbre diluta, nefando ore retexit. Abbas autem, dum in somno tam graviter ab ipso fatigaretur, valido impulsu pedis aliquantum elevati hostem a se rejecit. Quo videns se a viro Dei delusum, ut leo crudelissimus cœpit sævire; atque ad lectum Trumonis Sacerdotis, in altera parte jacentis atque vigilantis, gressus dirigere, B laterique ejus fortissimum ictum illidere, ita ut videretur Sacerdoti quod aliquas de costis sibi fregisset.

alias dormienti tentat illudere.

ab eoque repulsus

35 Mane dum aurora finem daret [nocti], decantatis laudibus Dei, quia tempus erat frigidum, uterque, scilicet Abbas et Sacerdos, se in calefactorium recepit. Quibus ibidem residentibus, sic allocutus est Sacerdos Abbatem: O mi Domine Abba, custodiat te et adjuvet omnipotens Deus. Et respondit Abbas: Amen. Cumque sic bis vel ter dixisset; ad quid hoc toties repeteret, Abbas inquisivit. Cui ille scio quod multos tentationis aculeos es passus, pluresque eis passurus; sed ex his omnibus liberet te Deus. Vidi hac nocte quantam molestiam a sathana sustinuisti, et quomodo ori tuo nebulam fœtoris infundebat pessimi, et audivi quanta tibi inferebat convitia et opprobria; cumque a te discederet confusus, irruit in me vehementer, percussoque latere meo, ut reor, aliquam ex costis mihi fregit. Ideo tibi eidem inimico viriliter arbitror esse resistendum, ne, si te victo triumphaverit, mittat te in gehennam. Ad hanc vocem cœpit Abbas tædere et pavere, revocans ad memoriam vexationes adversarii quas nocte præterita sustinuerat.

in socium ejus suam rabiem vertit

C

ANNOTATA.

a *An.* 1157 *totius Daniæ monarchiam adeptus est Waldemarus, eamque tenuit usque ad an.* 1182.

b *Hic est* S. Canutus Rex *Obotritorum et Dux Slesvicensis, anno* 1133 *interfectus, de quo egimus* 7 *Januarii.*

c *Surius vetustiori nomine* Wandalos *scripsit: de quibus satis actum* 7 *Jan. Incerti auctoris Chronicon Slavicum, ab initio prædicatæ inter Sclavos fidei usque ad gentis perfectam hoc tempore conversionem ductum, præcise in anno* 1168 *desinit, quo* Rugiani, diutius quam ceteri omnes, Slavi in errore perseverantes, domiti sunt, et res Christiana inter eos stabilita. *Quæ sequitur continuatio a cap.* 33 *usque ad an.* 1487 *uti collecta ex variis et styli diversissimi, deberet sub alio titulo proponi.*

d Absalon Episcopus Roschildensis *unanimi totius Capituli consensu electus, ut scribit Saxo Grammaticus historiæ Danicæ lib.* 14. *Historia Erici Regis nomen præferens, anno* 1188 *factum Archiepiscopum Lundensem, asserit simul Roschildensem sedem tenuisse ad annum usque* 1201, *quo obiit.*

e *Sinus ab Roschilda in Oceanum borealem procurrens, tres successive insulas habet, Geographis notatas quidem, sed absque nomine: ab harum prima, ubi proxima videtur ipsi sinui nomen detortum mansisse, hodieque* Isel-fiort *dicatur; ipsam certe eam esse quæ* Eschil *hic dicitur vix ambigimus, etsi nominis hodierna pronuntiatio ab antiqua scriptione deviet; in Breviario Sleswicensi* Eskilzo *scribitur.* D

AUCTORE DISCIPULO EX MS.

f *Hunc esse* Saxonem *historiæ Danicæ scriptorem, vulgari cognomine Grammaticum, conatus ostendere ejus commentator Stephanius: neque dubitari sinunt in vetustissimo codice reperti de eo MSS. versus rythmici, quos apud eumdem est legere. pag.* 23.

g *Boulactius apud Sammarthanos,* Albertum *hic intelligit, quem tamen non nisi anno* 1167 *ordinatum fatetur: ut videatur ex Genovefiani codicis fide censuisse anno* 1171. *dumtaxat obiisse Sanctum.*

h *Ita Surius, nec dubitavimus sequi, quamvis in ecgrapho nostro* Zundstadium *legeretur. Quia omnes de loco sepulturæ conveniunt, et deinceps Regum istic Mausolæa fuere.*

i *Surius totum hunc paragraphum omisit.*

k *Idem* Torstantop *legit, forsan is qui in tabulis* Dostrup, *inter Ringstadium et Roschildam.*

E

CAPUT IV.

S. Wilhelmi virtutes, et quædam viventis miracula.

Furens adhuc hostis antiquus, quod tentationes suas adversus Christum Domini nullus sequeretur effectus, disposuit per satellites suos efficere, quod per se nequiverat implere: unde inspiravit cordibus Fratrum quorumdam, ut hominem Dei variis contumeliis afficerent, et multis injuriis lacesserent, et sic cum dedecore ad proprios lares cogerent repedare. Ipse autem a verbis impiorum non timuit, quia firmatus erat supra firmam petram: frequenter enim secum commemorabat illud Apostolicum, Tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio spem; spes autem non confundit. Cumque in talibus filii degeneres processum non haberent, consilium fecerunt in unum ut eum morti traderent: aliquando enim eum sacco impositum in mari demergere disponebant, aliquando eum telis confodere, et aliquando Sclavis vendere; sæpius cerebro ipsius securibus impactis extinguere moliebantur: sed Deus, cujus providentia in sui dispositione non fallitur, dissipavit consilia eorum, et dilecto suo dedit cum tentatione proventum.

Inter tribulationes et insidias invictus multa patitur

Rom 5, 4

F 37 Sed cur hoc facere attentabant? Quia cum Deo erat spiritus ejus, in rigore Ordinis tenendo, et in omni religionis observantia, nec patiebatur eos per abrupta vitiorum discurrere: erat enim sanctæ religionis indeficiens imitator, Ordinis ac sanctæ institutionis admirabilis conservator, vitiorum fortis exstirpator, virtutum verus amator; quæque honesta et sanctimoniæ plena investigans et docens. Severus extitit in correptione, sedulus in correctione, dulcis et humilis in hortatione, modestus in reddenda ratione; in sermone verax, in judicio justus, in commisso fidelis. Infirmorum erat consolator, pauperum ac peregrinorum benignissimus procurator, Insistebat vigiliis, jejuniis et continuis orationibus, curam sui gregis infatigabiliter agens, eumque, ut fidelis servus talentum sibi creditum lucrifaceret, Domino suo jugiter precibus commendabat. Fratribus nocte quiescentibus, horas matutinales vigiliis anticipabat, Dominique misericordiam pro eisdem devotis gemitibus exorabat. In sermonibus suis, quibus Fratres ad bene agendum instruebat, promptus erat ad lacrymas et ad lamenta, in tantum ut auditores suos sæpius ad pœnitentiam et cordis compunctionem provocaret, et cunctis liquido constaret divinam illi semper

propter disciplinam.

ejusdem in regimine virtutes præclara discretio.

AUCTORE DISCIPULO EX MS.

A semper adesse gratiam. Zelo Ordinis animatus aliquando elatis et superbis rigidus erat, atque transgressores Ordinis emendatoriam subire vindictam cogebat et ferre sententiam : noverat enim quod pro tot esset rationem Deo redditurus, quot suo exemplo aut silentio a semitis justitiæ sineret aberrare. Denique illos qui obstinatæ mentis erant, nec ad veniam petendam pro suis excessibus inclinabantur, ipse eis formam humilitatis ostendens, ab eis veniam contra regulam suæ dignitatis postulabat.

fortitudo,

38 In persecutionibus, quæ ei a discipulis suis et aliis inferebantur, constans erat et patiens, et virtute patientiæ omnes vincebat. Virtus pietatis et misericordiæ in eo tantum abundabat, ut in illum peccantes, et post peccata ad veniam redeuntes, cum omni hilaritate et modestia exciperet, et pro eorum excessibus uberrime fleret, Dominoque pro eorum conversione gratias referret multimodas. *caritas,* Caritatem semper sectabatur, invidias et detractiones detestabatur, verbum inhonestum sive vaniloquium sive risus ineptos minime proferebat, vel ab ore alicujus audire volebat. Sermo ei jugiter erat de pace et concordia, et humilitate et mansuetudine, et de honore quo se fratres invicem prævenire habebant. In orationibus B frequens, in lectionibus assiduus, in devotione extitit *pietas,* præcipuus. Horis quoque diurnis ac nocturnis, sine magno necessitatis articulo, numquam abesse volebat. *austeritas vitæ,* Circa devotionem in choro, psallentium, ac sacrum altaris ministerium animus ejus sedulo versabatur, et devotiores in his tenerrime diligebat. Cilicio carnem suam usque ad diem mortis domabat, ipsamque spiritui servire cogebat. Frugalem mensam habere volebat, non propter corporis sui refectionem, cum miræ esset abstinentiæ ; sed propter pauperum et infirmorum refocillationem, quos paterno fovebat affectu. In stratu suo [nihil] habebat, præter laneotum *a* straminibus superpositum, aut pelles ursorum propter frigus expellendum, quando magis sæviebat hyems, nisi nimiæ infirmitatis molestia mollioribus eum indulgere membra coegisset : et sicut modicus erat ei victus, sic et vestitus.

condit monasterium S. Thomæ. b

39 Monasterium S. Thomæ Apostoli, in loco qui Parachtus *b* vocatur, primus construxit, et Ordinem S. Augustini in eo transtulit, et transferendo observari instituit, ac privilegio Domini Alexandri Papæ ibidem perpetuo observandum confirmari fecit. Nunc vero quia in laude viri Dei utcumque a proposito digressi sumus, ad ea quæ inchoavimus depromere, redeamus. *sanatur dysentericus,* Cuidam dysenterico, in villa quæ C Methelhuse ab indigenis dicitur, per visum revelatum est, ut de cibo Abbatis Wilhelmi gustaret, et sanaretur a languore suo. Credidit homo ille sermoni quem audierat, et misso nuntio citius ad claustrum, quod voluit petivit et accepit. Cumque allatos cibos comedisset, cessante fluxu infirmitatis suæ, statim per eosdem intus reformari meruit.

et puella moribunda

40 Quædam puella, de villa vocabulo Nadweth, claustro vicina, magnæ infirmitatis tenebatur cruciatu : cumque per tres dies jaceret quasi corpus exanime, vitalisque calor tantum membris ipsius inesse videretur ; circumsteterunt eam amici ejus et cognati, lugentes eam tamquam defunctam. Mater autem puellæ, Brigida nomine quia multos dies et noctes duxerat insomnes super eam, faciendo vigilias, quarta die levi corripitur sopore : cumque obdormiret, vidit in somno mulierem, niveas vestes indutam, lecto ægrotantis assistere, sibique talia dicere : Molestaris, mulier, plurimum pro filia tua. At illa : Quid mirum ? triduo enim sustinemus eam, jam jam migraturam : et ecce adhuc tempus superest. Respondit altera ; Scito filiam tuam sanitatem posse recuperare vitæque augmentum sumere, si de cibo vel reliquiis Abbatis Wilhelmi de Paraclito D gustaverit. His dictis disparuit : mater vero puellæ evigilans, omnia, quæ in somnis audierat et viderat, cunctis qui aderant exposuit. Consulunt illi monentis mandato parere, quia prædictus Abbas a multis Sanctus habebatur, et vere sic erat, fulgente in eo gratia divina.

gustatis cibis sancto paratis,

41 Mulier igitur spe bonæ visionis et consolatione suorum confortata, ad claustrum mobiliore properat gressu, et officialibus, quos extra ambitum claustri invenit, visionem quam viderat ex ordine pandit. Nuntiatur ergo a Fratribus Abbati mulieris petitio, et retexitur ejusdem de filiæ suæ remedio cœlitus manifestata visio. Vir Domini, super afflictos pia semper gestans viscera, tam matri quam filiæ compatiens; pisces, quos *c* perticas vocamus, et sorbitium, quod sibi fuerat præparatum, jussit mulieri in nomine Domini impartiri, ut esset salus et remedium puellæ, in discrimine mortis laboranti. Gavisa illa de munere, mox domum redit propere, et quod secum attulit sorbile ocius ori infudit filiæ. Quod cum tertio factum fuisset, et ad interiora miro laberetur rugitu ; revixit puella, et attraxit spiritum, et post paululum resedit quæ fuerat quasi mortua : E et cum accessissent ad eam sui, aperiens os suum benedixit Deum, et dixit : Jam non moriar, sed vivam, et narrabo opera Domini : confido enim in Domino, quod precibus et meritis Wilhelmi Abbatis reddita sim sanitati. Qui ad eam convenerant, testimonium perhibebant veritati de his, et scimus quia verum est testimonium eorum.

d item alius hausta aqua per eum missa

42 Languebat quidam in villa Anese *d*, et desiderabat bibere aquam de fonte, quem Abbas fecerat emundari et firmis clausuris signari : sed quia nullus ad eumdem fontem poterat habere accessum, nisi ad nutum illius qui eum servabat clausum, fecit ille Abbati suum intimari desiderium. Accitus est igitur Fr. Ericus, qui supradicti fontis habebat custodiam, præceptumque est illi, ut de ipsius aqua ægroto porrigat poculum. Cumque allatam gustasset languidus mox cognovit quam saluber est gustus ejus : quia non tantum sitim suam extinxit, sed etiam optatæ salutis gratiam contulit.

Sanatur raucus, impositione manus: e

43 Quidam monachus Cisterciensis ordinis, Haquinus nomine, de claustro Esrom *e* tanta raucitate obtusi pectoris per multos annos anxiabatur, ut vix a circumstantibus eum discerni poterat quid diceret. Cumque nullo antidoto potionis vel alterius artis, remedium suæ infirmitatis invenisset, incidit ei bonum consilium, ut ad azylum S. Thomæ de Para- F clito declinaret. Venit ergo, et Patrem monasterii adiens, quid pateretur querulo murmure exposuit, et cœpit eum humiliter rogare, ut ob gratiam recuperandæ sanitatis manum gutturi suo imponeret. Vir autem Domini, ad rogantem aliquantulum jucundatus, præmisso signo Crucis, tetigit guttur suum, dicens, Sanet te filius Dei. Et exauditus est pro sua reverentia : nam monachus divinum sibi sensit adesse auxilium : quia arteriæ anheli pectoris paulatim dilatabantur, et organum vocis diu amissæ de die in diem reformabatur. Reversus igitur ad domum, unde exierat, confirmabat Fratres suos, manifestans omnibus, quoniam in Paraclito est Senior, qui novit homines curare; affirmans, quoniam hic est Wilhelmus Abbas.

f equus læsus attactu;

44 Quodam tempore, cum Wilhelmus a Curia Romana *f* rediret, equus servi sui inter rupes Alpium læsus pedem, iter nullum facere potuit; de quo infortunio animo turbatus, exoravit Altissimum, ut propter merita Sanctorum quorum secum Reliquias retulit, sanaretur equus ille. Finita oratione, pedem equi dolore plenum manibus palpavit, et palpando dolorem mitigavit : et ex illa hora sanatus est equus ille, inceptum peragens iter.

A 45 Quodam die, cum ad negotia domus exiret, equitavit quemdam *g* roncinum : Frater autem, qui cum eo ibat, considerans pulchritudinem equi et dispositionem membrorum ipsius, ait. Proh dolor! quod talis equus non *h* ambulat. Cui Abbas; Credisne quod poterit ambulare? At ille: Minime credo, quia senex est, et naturalem minime immutabit cursum. Cui iterum Abbas : Modicæ fidei, quid dubitas? potens est Deus facere eum ambulare quantum vobis placuerit. Et hæc dicens, cœpit eum urgere calcaribus. Ille vero soliti cursus oblitus, gressus faciebat planos, bene ambulando quamdiu vir dei dorso ejus insedit. Frater vero de viso miraculo admiratione plenus, reversus domum narravit Fratribus suis, quæ gesta erant in via; quomodo Pater monasterii fecit roncinum ambulare; et mirati sunt universi.

Immutatur segnis equi incessus : g h

46 Quodam tempore lecto ægritudinis incubuit, nimiæ infirmitatis detentus cruciatu : cumque de spatio suæ vitæ dubitaret, nocte Dominica, graviori infirmitatis agitatus stimulo, invocavit Dominam suam B. Genovefam, quam toto mentis desiderio amabat, ut sui memor Dominum pro eo precatura accederet. Illa devoti servi sui miserta, cum parum obdormiret, apparuit ei, stans a parte pedum lecti in B quo jacebat; et facie jucunda et alloquio dulci consolabatur eum, dicens; Ne timeas, quoniam bonum Dominum habemus. Ille ex hilaritate vultus eam agnoscens, cœpit gratias agere venienti, inquirens, quis esset Dominus ille. Cui illa : Jesus filius Dei. Vir autem Domini audiens filium Dei nominari, quantum sopor sinebat, exultabat uberius; et post paululum evigilans, et sentiens se sanitati precibus S. Genovefæ Virginis restitutum, benedixit Deum, qui non derelinquit sperantes in se, sed in Sanctis suis semper est mirabilis. Multa quidem et alia per eum Dominus operari dignatus est miracula, quæ non sunt scripta in libro hoc, quia vel propter negligentiam oblivioni tradita in memoria non habentur, vel quia sanctitati ejus detrahentibus incredibilia videbantur : nunc autem ad gloriosum ejus transitum stylus reflectatur, et quo tempore et qualiter de hoc mundo migravit ad Dominum, brevi sermone referri debet.

S. Guilielmus ægrotans periculose.

a S. Genovefa sanitatem exorat.

ANNOTATA.

a *Ita in MS. repertum etiam Surius testatur, ipse* laneum pannum *vertit: malo culcitram intelligere lana* C *sartam, et* Laneotum *vocem Gallicam æstimare.*

b *In oppido Zelandiæ* Ebbelholt, *ut habet vetus MS. Eschillensi scilicet monasterio in continente ad ortum propiori.*

c *Imo* Percas *Latine et Græce, Gallice autem* Perche, *quod etiam significat* perticam. *Ex qua vocis amphibolia intelligitur scriptor hic fuisse Francus. Germanis idem piscis nominatus* Bars, *habeturque fluvialium omnium delicatissimus.*

d *Num.* 76 *dicitur vicina claustro. Apud Surium totus hic paragraphus desideratur.*

e *In septentrionali Zelandiæ ora haud longe a Croneburgo. Conventum istic institutum, ipso quo S. Bernardus obiit anno* 1153, *notat historia nomine Erici Regis titulata.*

f *Pontanus in Historia Daniæ iter hoc refert ad annum* 1195, *quo* Canutus Rex, *intelligens Gerbergam sororem suam a Rege Philippo repudiatam,* hanc caussam cœpit agere apud Pontificem Cœlestinum per suos Oratores, Andream Senonis, Cancellarium; et Abbatem Guillelmum, natione Gallum.

g Roncinus, *equus est vilis : Hispanis hodieque usitata vox* Rocin : *an a Teutonico* Ros *equus : an vero a* Ronce *vepris, quasi haud alio pastu dignus?*

h *Francis, Italis, Hispanis communis hæc phrasis, qua exprimunt gradarium seu tolutarium incessum equi, artificio edocti ad passus numerose glomerandos.* D

AUCTORE DISCIPULO EX MS.

CAPUT V.

Felix Sancti obitus et signa futuræ gloriæ ejus prægressa ac secuta.

Ante septem annos sui transitus de hoc mundo ad Patrem, nocte quadam, per visum vir quidam, decorus aspectu, veneranda canitie, venusta facie, adstitit ei et dixit : Septem dies vives. Ille de visione sua plurimum solicitus, sed Spiritu Domini plenus, septem dies incolumis transiens. interpretatus est per septem dies septem hebdomadas, vel septem menses, vel septem annos (quod verius erat) designari, sicut rei exitus comprobavit. Castigans igitur corpus suum et in servitutem redigens, quamquam Dominum Deum tota mentis devotione prius dilexerat, ac mandatis ipsius jugi observatione inhæserat; ab illo tamen tempore usque ad finem vitæ suæ, ita carnem suam cum vitiis et concupiscentiis crucifixit, ut anteacta vita, respectu vitæ subsequentis, delicata fuisse crederetur ac voluptuosa. Quis enim eum sine lacrymis maxillas ejus rigantibus orantem vidit? Cumque in altari Divina celebraret, sacrum E mysterium offerens Deo, sic inflammabatur, sic lacrymabatur, veluti præsentes Domini in carne aspiceret passiones. Longum est itaque verbis exprimere, quantis vigiliis, jejuniis et orationibus assiduis seipsum afflixerit, et in holocaustum Domino præparaverit. Adjecit adhuc Dominus famuli sui tentare patientiam, et tamquam aurum in fornace probare, ita corpus ejus ulceribus replevit, ut a planta pedis usque ad verticem non esset in eo sanitas. Ille sciens, quia virtus in infirmitate perficitur, omnia patienter sustinuit, et ait : Si bona suscepimus de manu Domini, mala autem quare non sustineamus?

septennio ante de sua morte præmonitus,

ad eam se solicite præparat,

48 Interea, septem annis mira abstinentia et carnis mortificatione fere transactis, cum Quadragesima, a cunctis fidelibus sacra devotione observanda, adveniret; vir Domini sedula mente meditans novissima sua, et agonem sui finis, licet diem et horam suæ resolutionis adhuc ignoraret, terminum tamen qui præteriri non poterat appropinquare sciens, quotidie, cum summa cordis contritione et lacrymarum effusione et magna reverentia, sacrificia Domini nostri Jesu Christi celebrabat, ac sacrosancta ipsius F Corporis et Sanguinis participatione se præmuniebat. Quarta feria, quæ Cœnam Domini præcedit, pausante eo in sua camera cum quibusdam Fratribus, qui colloquendi gratia ad ipsum convenerant, conquestus est Prior sibi et ceteris Fratribus, se numquam graviorem noctem sustinuisse. Vir autem Domini et converso respondit; Meliorem ac delectabiliorem noctem numquam me recolo habuisse : quia vidi Dominum meum Jesum Christum : duo alii cum eo erant et ego tertius, cum quibus ineffabiliter sum delectatus. Ad hæc Prior inquit, Forte, Pater sancte, Dominus in hac visitatione vos ad se vocare venit, sicut vobis promisit antequam partes Daciæ intraretis. Ad responsa Prioris suspirans et perfundens fletibus ora, ait : Fiat mihi secundum verbum tuum.

maxime postrema Quadragesima :

49 Postera die quæ Cœna Domini appellatur, ad altare Divina celebraturus accedit, et Absolutione super discipulos solito more facta, et iisdem de manibus ipsius communicatis, Missaque celebrata; Christum in pauperibus suscepturus, cum ceteris Fratribus progreditur, et mandatum cum ipsorum magna devotione peragit; quo peracto, ultimam cœnam cum discipulis suis sumpturus ingreditur, Dominicum

in Cœna Domini ultimum sacrificat,

A Dominicum in hoc imitatus exemplum. O felix cœna, quæ tanti Patris magis est illustrata præsentia, quam deliciis refectionis ditata! Quis verbis queat referre, quam hilaris vultus, quam jucunda facies omnibus a sancto viro est ostensa, qui illi convivio interfuerunt? Jam in vultu ipsius miro modo quoddam futuri gaudii præsagium demonstrabatur, quod ex abundantia lætitiæ, quæ in ipso ultra solitum cernebatur, cognosci poterat. Jam divina misericordia locum habitationis suæ, sibi ad cœnandum præparatum intraverat: jam Spiritus sanctus totum interiorem hominem ipsius repleverat, et velut Sponsus in thalamo, sic in cubiculo cordis sui requievit: jam demonstrabatur in carne ipsius, oculis corporeis subjecta, quanto exultationis gaudio anima ejus in Domino Deo suo exultavit, ob futuræ retributionis glorificationem, quam ei Dominus dare disposuit, sicut cuidam discipulo suo honestæ conversationis viro, nomine Gerardo, ante duodecim annos et eo amplius, per visionem revelare dignatus est.

AUCTORE DISCIPULO EX MS.

et certam spem salutis e vultu præfert:

50 Quadam nocte prædicto Canonico in suo lecto quiescenti, quidam maturus ætate sic intonat, Surge, sequere me. Quem secutus, ad ignota loca deducitur: tandem in quamdam planitiem, valde speciosam

transiturus ad gloriam, de qua ei præparatam

B et floribus amœnam, venientes, domum miræ magnitudinis, marmoreis lapidibus constructam, subeunt. Quanta autem claritas, quanta odoris suavitas, quam mira jucunditas illi domui inerat, lingua videntis exprimere non suffecit: sedes autem in ea locata erat gemmis pretiosis et auro purissimo adornata, et in medio sedis corona aurea posita, lapidibus pretiosissimis decorata, sed adhuc imperfecta: in circuitu autem sedis erant quatuor viri, in albis sedentes, laminas aureas cum lapidibus pretiosis ad perfectionem coronæ componentes. Cumque jam dictus Frater, admiratione plenus et velutis in ecstasi raptus, ostensa sibi tacitus considerabat; ductor suus affatur eum his verbis: Scis cujus est hæc sedes vel corona? Illo negante se scire, ait: Hanc sedem Abbas vester in tempore suæ conversionis a seculo ad Dominum promeruit, quando domos et divitias et hujus mundi gloriam pro Christo reliquit, et seipsum abnegavit, tollens crucem suam sequendo Redemptorem: corona vero cum perfecta fuerit multis tribulationibus et diris persecutionibus, quas pro Ordinis observantia viriliter sustinuit et adhuc sustinebit, coronabitur; implebiturque in eo, quod Jacobus Apostolus dicit, Beatus vir qui suffert tentationem, quoniam cum probatus fuerit accipiet coronam vitæ, quam reproC misit Deus diligentibus se.

pridem ejus discipulo fuit revelatum.

Jac. 1, 12.

51 Postquam surrexit a cœna, voluit lavare pedes discipulorum suorum: sed tactus gravissimo dolore lateris, non est permissus. Residens ergo, sic orabat: Domine Deus, in omnibus et per omnia fiat voluntas tua, qui es benedictus in secula. Illumina faciem tuam super servum tuum, et salvum me fac, et non confundas me ab expectatione mea: ne projicias me in tempore senectutis; cum defecerit virtus mea, ne derelinquas me. Perseverante itaque infirmitate et magis ingravescente, cubatum deducitur; residuum diei et medietatem noctis subsequentis cum magno cruciatu sufferens. Postea, quia in eo gratia divina vacua non fuit, dolor ille sedatur et leni febre corripitur: cumque viribus corporis cœpisset destitui, in Vigilia Paschæ, Fratres, qui ad eum visitandi gratia convenerant, rogaverunt eum, ut sibi provideret et sacra Unctione perungeretur. Quibus ista persuadentibus, inquit: Non est mihi, ut putatis: nihil doloris, nihilque debilitatis in corpore penitus sentio. Vellem mihi lectum in choro fieri, futuræ noctis Dominicæ Resurrectionis ministerio interessem. Quibus respondentibus, se canentium voces nequaquam sufferre posse; intulit, Faciamus ergo, quod melius est. O veneranda tanti D viri circa cultum divini obsequii immutabilis devotio, quæ nec alicujus rei eventu, nec tanti defectus incommodo potuit minorari!

extrema correptus ægritudine,

52 Illo autem sic laborante, assignati sunt Fratres, qui in vigiliis excubantes custodirent eum. Sancta igitur nocte Dominicæ Resurrectionis, vir Dei de suo transitu solicitus, unum de sibi adstantibus advocans, dixit: Scis, fili, quia nova advenit solennitas, cuncto populo veneranda; debemus ideo novis indui vestibus. Affer mihi vestem, quam habes, ut illam induam. Intelligens ille de qua veste loqueretur, attulit ei cilicium novum, et submoto veteri vestivit eum novo. Cumque in magno foret defectu, a custodibus suis iterum admonetur ut sacri Olei liquore frueretur. Quibus ista persuadentibus, respondit: Præstante Domino nostro Jesu Christo, lucem expectabo. Interea Conventu gloriosæ noctis vigiliis et laudibus insistente, cum tertia Lectio finem accepisset, et tertium Responsorium *a* inchoatum fuisset, Cum transisset sabbatum; unus ex custodibus festinanter accurrit, indicans eum cito migraturum. Depulsa noctis caligine, aurora sacræ lucis tunc rutilabat, quam vir Dei se promiserat exspectaturum: cumque illud Responsorium cantaretur, Ut E venientes ungerent Jesum; Prior accitis aliquibus Fratribus chorum exivit, ferens secum sacri Olei liquorem, quo venerabilem Patrem jam agonizantem perungeret. Quibus advenientibus hoc solum Sanctus Dei sæpius replicabat: Cito, cito. Unctione expleta depositus est in cinerem et cilicium, ut secundum B. Martini doctrinam in cinere et cilicio Christianus et verus Catholicus moreretur. Quo facto pretiosam resolutus in mortem emisit spiritum, octavo Idus Aprilis, anno ab Incarnatione Domini millesimo ducentesimo secundo, ætatis suæ anno nonagesimo octavo, postquam vero curam Dominici gregis suscepit quadragesimo.

novo induitur cilicio

a

et rite inunctus pie moritur,

53 Sic illa anima, a carnis ergastulo egressa, de tristitia ad lætitiam, de labore ad requiem, de mundo transivit ad Dominum. Spirituales autem filii, venerandi Patris corpus cum hymnis et canticis, cum gemitibus et lacrymis, in sanctam transtulerunt ecclesiam, collocantes illud in medio choro. Quibus in sedibus suis receptis. Te Deum laudamus incipitur, et matutinales Laudes Resurrectionis Dominicæ, lacrymosis vocibus canentium, debita tamen veneratione explentur. Quam sit mirabilis Deus in Sanctis suis, lector, animadverte; quia nec vita istius viri fuit sine gloria, nec mors sine gratia, sed in con F spectu Dei multum pretiosa: illo enim die suscepit eum Dominus in paradisum, quo idem Dominus victor ab inferis surrexit; et qui solennia dominicæ Resurrectionis cum magno tripudio sæpius celebravit in terris, eodem die cum debito honore Angelicis est associatus choris. Altera die Paschæ sepultus est ante altare S. Thomæ Apostoli, quod ipse construxerat; Domino Abbate Turchillo ecclesiæ B. Mariæ *c* de Errom, cum monachis suis, obsequium funeri ejus impendente, et Sacerdotibus ac Clericis multisque aliis cum magna devotione accurrentibus, ut ipsius exequiis interessent. In quo loco Dominus noster Jesus Christus, ad laudem et gloriam sui nominis, per gloriosi Confessoris sui suffragia, usque in hodiernum diem innumera præstat beneficia, his qui ex toto corde quærunt illum, cui est honor et gloria, per infinita secula seculorum. Amen. *d*

ipso die Paschæ,

c

d

54 O quantus erat luctus omnium! quanta præcipue lamenta discipulorum, qui licet de tanti Patris glorificatione certi haberemur, ejus tamen orbati, præsentia, humano more tristabamur. Dies festi nostri conversi sunt in luctum, et sabbata nostra in lamentationem: licet gaudendum nobis esset, quod quem

postridie sepelitur:

A quem doctorem habuimus in terris, intercessorem haberemus in cœlis, si mens doloris rationem admitteret. Sed benedictus Deus, qui tristitiam nostram convertit in gaudium: nam post transitum Patris nostri juvenes nostri visiones videbant, et seniores nostri somnia somniabant, per quæ certi eramus quod Dominus in brevi Sanctum suum esset mirificaturus.

lenitur luctus discipulorum

55 Erant duo juvenes de familia ipsius sancti, in diversis constituti regionibus, qui in ipsa hora sui transitus de hoc mundo, in visione viderunt quomodo ad gaudium transivit Angelorum: et licet eorum aliquantulum diversa est visio, utraque tamen plena fide relatione digna est et memoria. Alter istorum, Nicolaus nomine, in Teutonicis partibus in civitate *e* Hildesheim studio litterarum operam dabat: hic eadem hora, qua vir Dei glebam sui corporis cœlum ingressurus deposuit, vidit per visionem quamdam personam sibi ignotam, stola candida amictam, cœlum conscendere: et sicut in picturis solet fieri, in quibus Domini Ascensio memoratur, totus infra nubes susceptus depingitur, tantumque pedes ipsius apparent; sic et iste Sanctus infra nubes candidas susceptus est, tantumque pedes ejus et vestimentorum extremitates videbantur. B Cumque ille in cœlum fixis luminibus visa admiraretur, adstitit ei vir quidam dicens; Quid admiraris aspiciens in cœlum: hic homo assumptus in cœlum, Abbas vester est; qui in patientia vicit persecutiones seculi: nunc autem coronatur, quia fideliter vixit in mandatis Domini. Expergefactus ille, et per viam ductus ad monasterium unde apostatando recesserat, rediit; atque offerens se emendationi, prædictam visionem omnibus intimavit.

gemina visione. *e qua ostensus est in cœlum ascendere,* *comitantibus Angelis*

56 Alteri supradictorum, Godmundo nomine, in claustro, quod *f* Sora dicitur, commoranti, glorificati hominis talis ostensa est visio. Appropinquante diluculo Dominicæ Resurrectionis, aspiciebat in visu, pene vigilans, multitudinem Angelorum, prædulci suavitate canentium: inter quos duo Angeli, ineffabili claritate fulgidi, quemdam ætate maturum, Sacerdotalibus vestibus decoratum, a dextris et a sinistris sustentabant, brachia ipsius humeris suis tenentes innixa, et ad cœlum usque progredientes. Hos sequebatur diabolus, non minima dæmonum furentium atque stridentium stipatus caterva. Sanctis vero Angelis in cœlum receptis, ille hostis antiquus, dolenti similis, via qua venerat cum suis remeabat: quidam autem dæmonum lento sequebantur gradu, C claudicando incedentes. Ille qui hanc visionem videbat, audacior factus, uni eorum qui tardior ceteris veniebat, ait: Adjuro te per Filium Dei, ut indices mihi quæ sunt hæc quæ vidi. Ille interrogantem se torva facie et obliquo oculo intuitus, respondit: Si scire vis, Abbas vester Wilhelmus de mundo est sublatus, et tanto obsequio Angelorum, in cœlo deportatus: nos autem venimus, ut aliquid juris nostri in eo haberemus; sed violentiam ab Angelis passi, frustrati sumus a proposito nostro. Mane prima sabbati surgens predictus juvenis, magistro suo et omnibus qui cum eo erant visionem suam exposuit: qui respondentes dixerunt: Vere credimus quod jam dormitionem accepit, et in pace factus est locus ejus. Tandem reversus ad domum nostram, eadem nobis ex Ordine intimare curavit, et suscepto Religionis habitu ibidem Deo militare cœpit.

f *dæmonibusque confusis,*

ANNOTATA.

a *Juxta usum Canonicorum Regularium, qui etiam apud Præmonstratenses obtinet, acceptus ex veteri usu plerarumque Ecclesiarum Galliæ, uti ex earum propriis Breviariis liquet. Romana Ecclesia, quæ post tertiam* D *Lectionem Paschalem immediate subjungit hymnum Ambrosianum, hoc Responsorium subjicit Lectioni secundæ.*

AUCTORE DISCIPULO EX MS.

b *Ejus morientis verba hæc refert Severus Sulpitius in Vita*: Non decet Christianum nisi in cinere mori.

c *De fundatione hujus Cisterciensis monasterii jam egimus, ad Caput præcedens litt.* e

d *Credibile est primæ scriptionis hic finem fuisse: sed paulo post addita ab auctore sequentia usque ad num.* 58.

e *In Ducatu Brunswicensi Episcopalis civitas* Hildesheim, *Archiepiscopo Coloniensi nunc commissa, initium debet Ludovico Pio, qui illic ædificato palatio eodem transtulit Aulicensem Episcopatum, a parente Carolo Magno erectum ad Saxonum conversionem*

f *Ordinis Cisterciensis monasterium est* Sora, *anno* 1161 *inchoatum in Zelandia, distans Ringhstadio ad Occidentem trium vel quatuor horarum spatio.*

CAPUT VI.
Miracula post transitum S. Wilhelmi.

Salvator noster Jesus Christus, volens dilectissimi Confessoris sui Wilhelmi, quem stola immortalitatis post mortem vestivit in cœlis, in conspectu filiorum E hominum insignia revelare virtutum, dedit ei potestatem, super infirmos variis languoribus, faciendi opera quæ ipse fecit, et majora horum: ut collaudent multi sapientiam ejus, et usque in seculum non deleatur et non recedat memoria ejus, et nomen ejus requiratur in generatione et in generationem. Cœpit igitur servus Dei, postquam dormivit cum patribus suis, primo inter incredulos et æmulos suos, quasi stella matutina in medio nebulæ, paulatim rutilare miraculis; ut mendaces ostenderet, qui maculaverunt illum et detraxerunt sanctitati ejus, blasphemantes nomen ejus. Postquam autem clarificatus est apud proximos suos, cœpit ad laudem et gloriam nominis ejus qui cunctos condidit Sanctos, quasi sol refulgens in meridie, longe lateque majoribus et crebrioribus coruscare prodigiis: unde a quatuor plagis terræ factus est concursus populorum, cernere cupientium quæ per eum fiebat, mirabilia. Dæmonia ab obsessis corporibus effugabat, paralyticos sanabat, cæcis visum restituebat claudis gressum, surdis auditum, mutis loquelam, contractos ac propriis genibus repentes F in statum erigebat debitum, leprosos mundabat, mortuos suscitabat, et semi mortuos a faucibus ipsius mortis ad vitam revocabat; et non tantum homines sed animalia sanabat, quemadmodum multiplicabat Deus misericordiam suam cum illo: venti turbines suos ad invocationem ipsius nominis coercebant, et maria ab amaritudine quiescebant. Sed his breviter commemoratis, veniamus ad miracula, quæ vel audivimus, vel vidimus in civitate Dei nostri, id est in Paraclito, ubi requiescit gloriosus Confessor Dei Wilhelmus. *a*

Ad æmulorum confusionem *miraculis clarescit,*

58 Cum adhuc esset Abbas Wilhelmus in corpore corruptibili, laborans senio, duo dentes ex capite ejus avulsi sunt: quos committens Fratri Saxoni, dixit: Habe custodiam horum dentium penes te, et noli illos amittere. Fecit ille quod rogatus fuerat, hæsitans intra se cur hoc ei mandatum dedisset. Postquam autem tulit eum Dominus de medio, discipuli ejus qui superstites erant, in memoriam tanti Patris, aliquid de rebus vel vestimentis ejus sibi impertiri optabant: inter quos adfuit Sacrista, Brixius nomine, conquerens se nihil de rebus ipsius accepisse, præter mitram pelliceam, quam solitus erat gestare in capite. Cui sic conquerenti, Frater cui dentes commissi fuerant, respondit: Dabo tibi donum non parvum, immo magnum, margaritam pretiosam,

a primum in dentibus qui viventi exciderant.

A Dominicum in hoc imitatus exemplum. O felix cœna, quæ tanti Patris magis est illustrata præsentia, quam deliciis refectionis ditata ! Quis verbis queat referre, quam hilaris vultus, quam jucunda facies omnibus a sancto viro est ostensa, qui illi convivio interfuerunt ? Jam in vultu ipsius miro modo quoddam futuri gaudii præsagium demonstrabatur, quod ex abundantia lætitiæ, quæ in ipso ultra solitum cernebatur, cognosci poterat. Jam divina misericordia locum habitationis suæ, sibi ad cœnandum præparatum intraverat : jam Spiritus sanctus totum interiorem hominem ipsius repleverat, et velut Sponsus in thalamo, sic in cubiculo cordis sui requievit : jam demonstrabatur in carne ipsius, oculis corporeis subjecta, quanto exultationis gaudio anima ejus in Domino Deo suo exultavit, ob futuræ retributionis glorificationem, quam ei Dominus dare disposuit, sicut cuidam discipulo suo honestæ conversationis viro, nomine Gerardo, ante duodecim annos et eo amplius, per visionem revelare dignatus est.

AUCTORE DISCIPULO EX MS.

et certam spem salutis exinde vultu præfert :

50 Quadam nocte prædicto Canonico in suo lecto quiescenti, quidam maturus ætate sic intonat, Surge, sequere me. Quem secutus, ad ignota loca deducitur : tandem in quamdam planitiem, valde speciosam B et floribus amœnam, venientes, domum miræ magnitudinis, marmoreis lapidibus constructam, subeunt. Quanta autem claritas, quanta odoris suavitas, quam mira jucunditas illi domui inerat, lingua videntis exprimere non sufficit : sedes autem in ea locata erat gemmis pretiosis et auro purissimo adornata, et in medio sedis corona aurea posita, lapidibus pretiosissimis decorata, sed adhuc imperfecta : in circuitu autem sedis erant quatuor viri, in albis sedentes, laminas aureas cum lapidibus pretiosis ad perfectionem coronæ componentes. Cumque jam dictus Frater, admiratione plenus et velutis in ecstasi raptus, ostensa sibi tacitus considerabat ; ductor suus affatur eum his verbis : Scis cujus est hæc sedes vel corona? Illo negante se scire, ait : Hanc sedem Abbas vester in tempore suæ conversionis a seculo ad Dominum promeruit, quando domos et divitias et hujus mundi gloriam pro Christo reliquit, et seipsum abnegavit, tollens crucem suam sequendo Redemptorem : corona vero cum perfecta fuerit multis tribulationibus et diris persecutionibus, quas pro Ordinis observantia viriliter sustinuit et adhuc sustinebit, coronabitur ; implebiturque in eo, quod Jacobus Apostolus dicit, Beatus vir qui suffert tentationem, quoniam cum probatus fuerit accipiet coronam vitæ, quam repro- C misit Deus diligentibus se.

transiturus ad gloriam, de qua ei præparatam pridem ejus discipulo fuit revelatum.

Jac. 1, 12.

51 Postquam surrexit a cœna, voluit lavare pedes discipulorum suorum : sed tactus gravissimo dolore lateris, non est permissus. Residens ergo, sic orabat : Domine Deus, in omnibus et per omnia fiat voluntas tua, qui es benedictus in secula. Illumina faciem tuam super servum tuum, et salvum me fac, et non confundas me ab expectatione mea : ne projicias me in tempore senectutis ; cum defecerit virtus mea, ne derelinquas me. Perseverante itaque infirmitate et magis ingravescente, cubatum deducitur ; residuum diei et medietatem noctis subsequentis cum magno cruciatu sufferens. Postea, quia in eo gratia divina vacua non fuit, dolor ille sedatur et leni febre corripitur : cumque viribus corporis cœpisset destitui, in Vigilia Paschæ, Fratres, qui ad eum visitandi gratia convenerant, rogaverunt eum, ut sibi provideret et sacra Unctione perungeretur. Quibus ista persuadentibus, inquit : Non est mihi, ut putatis : nihil doloris, nihilque debilitatis in corpore penitus sentio. Vellem mihi lectum in choro fieri, futuræ noctis Dominicæ Resurrectionis ministerio interessem. Quibus respondentibus, se canentium voces nequaquam sufferre posse ; intulit, D Faciamus ergo, quod melius est. O veneranda tanti viri circa cultum divini obsequii immutabilis devotio, quæ nec alicujus rei eventu, nec tanti defectus incommodo potuit minorari !

extrema correptus ægritudine,

52 Illo autem sic laborante, assignati sunt Fratres, qui in vigiliis excubantes custodirent eum. Sancta igitur nocte Dominicæ Resurrectionis, vir Dei de suo transitu solicitus, unum de sibi adstantibus advocans, dixit : Scis, fili, quia nova advenit solennitas, cuncto populo veneranda : debemus ideo novis indui vestibus. Affer mihi vestem, quam habes, ut illam induam. Intelligens ille de qua veste loqueretur, attulit ei cilicium novum, et submoto veteri vestivit eum novo. Cumque in magno foret defectu, a custodibus suis iterum admonetur ut sacri Olei liquore frueretur. Quibus ista persuadentibus, respondit : Præstante Domino nostro Jesu Christo, lucem expectabo. Interea Conventu gloriosæ noctis vigiliis et laudibus insistente, cum tertia Lectio finem accepisset, et tertium Responsorium *a* inchoatum fuisset, Cum transisset sabbatum ; unus ex custodibus festinanter accurrit, indicans eum cito migraturum. Depulsa noctis caligine, aurora sacræ lucis tunc rutilabat, quam vir Dei se promiserat exspectaturum : cumque illud Responsorium cantaretur, Ut E venientes ungerent Jesum ; Prior accitis aliquibus Fratribus chorum exivit, ferens secum sacri Olei liquorem, quo venerabilem Patrem jam agonizantem perungeret. Quibus advenientibus hoc solum Sanctus Dei sæpius replicabat : Cito, cito. Unctione expleta depositus est in cinerem et cilicium, ut secundum B. Martini doctrinam in cinere et cilicio Christianus et verus Catholicus moreretur. Quo facto pretiosam resolutus in mortem emisit spiritum, octavo Idus Aprilis, anno ab Incarnatione Domini millesimo ducentesimo secundo, ætatis suæ anno nonagesimo octavo, postquam vero curam Dominici gregis suscepit quadragesimo.

novo induitur cilicio

a

et rite inunctus pie moritur,

53 Sic illa anima, a carnis ergastulo egressa, de tristitia ad lætitiam, de labore ad requiem, de mundo transivit ad Dominum. Spirituales autem filii, venerandi Patris corpus cum hymnis et canticis, cum gemitibus et lacrymis, in sanctam transtulerunt ecclesiam, collocantes illud in medio choro. Quibus in sedibus suis receptis. Te Deum laudamus incipitur, et matutinales Laudes Resurrectionis Dominicæ, lacrymosis vocibus canentium, debita tamen veneratione explentur. Quam sit mirabilis Deus in Sanctis suis, lector, animadverte ; quia nec vita istius viri fuit sine gloria, nec mors sine gratia, sed in conspectu Dei multum pretiosa : illo enim die suscepit F eum Dominus in paradisum, quo idem Dominus victor ab inferis surrexit ; et qui solennia dominicæ Resurrectionis cum magno tripudio sæpius celebravit in terris, eodem die cum debito honore Angelicis est associatus choris. Altera die Paschæ sepultus est ante altare S. Thomæ Apostoli, quod ipse construxerat ; Domino Abbate Turchillo ecclesiæ B. Mariæ *c* de Errom, cum monachis suis, obsequium funeri ejus impendente, et Sacerdotibus ac Clericis multisque aliis cum magna devotione accurrentibus, ut ipsius exequiis interessent. In quo loco Dominus noster Jesus Christus, ad laudem et gloriam sui nominis, per gloriosi Confessoris sui suffragia, usque in hodiernum diem innumera præstat beneficia, his qui ex toto corde quærunt illum, cui est honor et gloria, per infinita secula seculorum. Amen. *d*

ipso die Paschæ,

c

d

54 O quantus erat luctus omnium ! quanta præcipue lamenta discipulorum, qui licet de tanti Patris glorificatione certi haberemur, ejus tamen orbati, præsentia, humano more tristabamur. Dies festi nostri conversi sunt in luctum, et sabbata nostra in lamentationem : licet gaudendum nobis esset, quod quem

postridie sepelitur :

A quem doctorem habuimus in terris, intercessorem haberemus in cœlis, si mens doloris rationem admitteret. Sed benedictus Deus, qui tristitiam nostram convertit in gaudium : nam post transitum Patris nostri juvenes nostri visiones videbant, et seniores nostri somnia somniabant, per quæ certi eramus quod Dominus in brevi Sanctum suum esset mirificaturus.

lenitur luctus discipulorum

55 Erant duo juvenes de familia ipsius sancti, in diversis constituti regionibus, qui in ipsa hora sui transitus de hoc mundo, in visione viderunt quomodo ad gaudium transivit Angelorum : et licet eorum aliquantulum diversa est visio, utraque tamen plena fide relatione digna est et memoria. Alter istorum, Nicolaus nomine, in Teutonicis partibus in civitate *e* Hildesheim studio litterarum operam dabat : hic eadem hora, qua vir Dei glebam sui corporis cœlum ingressurus deposuit, vidit per visionem quamdam personam sibi ignotam, stola candida amictam, cœlom conscendere : et sicut in picturis solet fieri, in quibus Domini Ascensio memoratur, totus infra nubes susceptus depingitur, tantumque pedes ipsius apparent; sic et iste Sanctus infra nubes candidas susceptus est, tantumque pedes ejus et vestimentorum B extremitates videbantur. Cumque ille in cœlum fixis luminibus visa admiraretur, adstitit ei vir quidam dicens ; Quid admiraris aspiciens in cœlum : hic homo assumptus in cœlum, Abbas vester est; qui in patientia vicit persecutiones seculi ; nunc autem coronatur, quia fideliter vixit in mandatis Domini. Expergefactus ille, et per viam ductus ad monasterium unde apostatando recesserat, redut ; atque offerens se emendationi, prædictam visionem omnibus intimavit.

gemina visione.

e qua ostensus est in cælum ascendere,

comitantibus Angelis

56 Alteri supradictorum, Godmundo nomine, in claustro, quod *f* Sora dicitur, commoranti, glorificati hominis talis ostensa est visio. Appropinquante diluculo Dominicæ Resurrectionis, aspiciebat in visu, pene vigilans, multitudinem Angelorum, prædulci suavitate canentium : inter quos duo Angeli, ineffabili claritate fulgidi, quemdam ætate maturum, Sacerdotalibus vestibus decoratum, a dextris et a sinistris sustentabant, brachia ipsius humeris suis tenentes innixa, et ad cœlum usque progredientes. Hos sequebatur diabolus, non minima dæmonum furentium atque stridentium stipatus caterva. Sanctis vero Angelis in cœlum receptis, ille hostis antiquus, dolenti similis, via qua venerat cum suis remeabat : quidam autem dæmonum lento sequebantur gradu, C claudicando incedentes. Ille qui hanc visionem videbat, audacior factus, uni eorum qui tardior ceteris veniebat, ait : Adjuro te per Filium Dei, ut indices mihi quæ sunt hæc quæ vidi. Ille interrogantem se torva facie et obliquo oculo intuitus, respondit : Si scire vis, Abbas vester Wilhelmus de mundo est sublatus, et tanto obsequio Angelorum, in cælo deportatus : nos autem venimus, ut aliquid juris nostri in eo haberemus ; sed violentiam ab Angelis passi, frustrati sumus a proposito nostro. Mane prima sabbati surgens predictus juvenis, magistro suo et omnibus qui cum eo erant visionem suam exposuit : qui respondentes dixerunt : Vere credimus quod jam dormitionem accepit, et in pace factus est locus ejus. Tandem reversus ad domum nostram, eadem nobis ex Ordine intimare curavit, et suscepto Religionis habitu ibidem Deo militare cœpit.

dæmonibusque confusis.

ANNOTATA.

a *Juxta usum Canonicorum Regularium, qui etiam apud Præmonstratenses obtinet, acceptus ex veteri usu plerarumque Ecclesiarum Galliæ, uti ex earum propriis Breviariis liquet. Romana Ecclesia, quæ post tertiam* D *Lectionem Paschalem immediate subjungit hymnum Ambrosianum, hoc Responsorium subjicit Lectioni secundæ.*

AUCTORE DISCIPULO EX MS.

b *Ejus morientis verba hæc refert Severus Sulpitius in Vita* : Non decet Christianum nisi in cinere mori.

c *De fundatione hujus Cisterciensis monasterii jam egimus, ad Caput præcedens litt.* e

d *Credibile est primæ scriptionis hic finem fuisse : sed paulo post addita ab auctore sequentia usque ad num.* 58.

e *In Ducatu Brunswicensi Episcopalis civitas* Hildesheim, *Archiepiscopo Coloniensi nunc commissa, initium debet Ludovico Pio, qui illic ædificato palatio eodem transtulit Aulicensem Episcopatum, a parente Carolo Magno erectum ad Saxonum conversionem.*

f *Ordinis Cisterciensis monasterium est* Sora, *anno* 1161 *inchoatum in Zelandia, distans Ringhstadio ad Occidentem trium vel quatuor horarum spatio.*

CAPUT VI.

Miracula post transitum S. Wilhelmi.

Salvator noster Jesus Christus, volens dilectissimi Confessoris sui Wilhelmi, quem stola immortalitatis post mortem vestivit in cœlis, in conspectu filiorum E hominum insignia revelare virtutum, dedit ei potestatem, super infirmos variis languoribus, faciendi opera quæ ipse fecit, et majora horum : ut collaudent multi sapientiam ejus, et usque in seculum non deleatur et non recedat memoria ejus, et nomen ejus requiratur in generatione et in generationem. Cœpit igitur servus Dei, postquam dormivit cum patribus suis, primo inter incredulos et æmulos suos, quasi stella matutina in medio nebulæ, paulatim rutilare miraculis; ut mendaces ostenderet, qui maculaverunt illum et detraxerunt sanctitati ejus, blasphemantes nomen ejus. Postquam autem clarificatus est apud proximos suos, cœpit ad laudem et gloriam nominis ejus qui cunctos condidit Sanctos, quasi sol refulgens in meridie, longe lateque majoribus et crebrioribus coruscare prodigiis : unde a quatuor plagis terræ factus est concursus populorum, cernere cupientium quæ per eum fiebat, mirabilia. Dæmonia ab obsessis corporibus effugabat, paralyticos sanabat, cæcis visum restituebat claudis gressum, surdis auditum, mutis loquelam, contractos ac propriis genibus repentes F in statum erigebat debitum, leprosos mundabat, mortuos suscitabat, et semi mortuos a faucibus ipsius mortis ad vitam revocabat; et non tantum homines sed animalia sanabat, quemadmodum multiplicabat Deus misericordiam suam cum illo : venti turbines suos ad invocationem ipsius nominis coercebant, et maria ab amaritudine quiescebant. Sed his breviter commemoratis, veniamus ad miracula, quæ vel audivimus, vel vidimus in civitate Dei nostri, id est in Paraclito, ubi requiescit gloriosus Confessor Dei Wilhelmus. *a*

Ad æmulorum confusionem

miraculis clarescit,

58 Cum adhuc esset Abbas Wilhelmus in corpore corruptibili, laborans senio, duo dentes ex capite ejus avulsi sunt : quos committens Fratri Saxoni, dixit : Habe custodiam horum dentium penes te, et noli illos amittere. Fecit ille quod rogatus fuerat, hæsitans intra se cur hoc ei mandatum dedisset. Postquam autem tulit eum Dominus de medio, discipuli ejus qui superstites erant, in memoriam tanti Patris, aliquid de rebus vel vestimentis ejus sibi impertiri optabant : inter quos adfuit Sacrista, Brixius nomine, conquerens se nihil de rebus ipsius accepisse, præter mitram pelliceam, quam solitus erat gestare in capite. Cui sic conquerenti, Frater cui dentes commissi fuerant, respondit : Dabo tibi donum non parvum, immo magnum, margaritam pretiosam, scilicet

a primum in dentibus qui viventi exciderant.

AUCTORE DISCIPULO EX MS.

A scilicet dentem Patris nostri, qui te in vita sua dilexit, non singulariter solum, sed specialiter unum. Et hæc dicens, tradidit dentem. Ille pro collato sibi munere gratias agens multimodas, susceptum dentem, prout decuit, in magna habuit veneratione. O quanta Deus mortalibus per hunc dentem postmodum contulit! quæ si scriberentur, mens infirma credere nequaquam acquiesceret.

quorum ablutio e sanatur morbus caducus,

59 Erat tunc temporis in claustro quidam scholaris, Grimolfus nomine, fere quindecim annos ab ortu habens, morbo laborans caduco. Quodam die, cum in terram prædicto morbo elisus, volutaretur spumans, supervenit Abbas Richardus, viri Dei successor: et misericordia motus super eum, dicit secretario qui secum venerat: Vides quam miserabiliter cruciatur Clericus iste? Vade ocius, et dentem Patris in aqua lava, et ipsam aquam ori ejus infunde, ut probemus quid virtutis habeat in se dens ille. Obtemperans præcepto Abbatis, sibi injunctum implevit: cumque salutiferum liquorem ori laborantis infundere vellet, non potuit, quia dentes ad invicem tenebat compressos. Arripiens igitur cultellum fauces illius disjunxit, infundens ori ejus aquam allatam: quam cum gustando absorbuisset, cœpit fremere et B gemere, sicut si bullientem olei liquorem sumpsisset: post paululum tamen requievit, quasi in ecstasi raptus. Transactis aliquibus horis diei, revixit spiritus ejus, et resurrexit sanus: de reliquo vero morbus ille eum non tetigit, neque contristavit, nec quidquam molestiæ intulit. Hoc initium signorum fecit servus Dei post transitum suum, in conspectu discipulorum suorum, et manifestavit gloriam suam. Eamdem consecutus est misericordiam Sueno filius Toleph, morbo laborans simili.

b et energumenæ duæ liberantur.

60 Manifestavit iterum S. Wilhelmus gloriam sanctitatis suæ in villa *b* Frisleven: manifestavit autem sic. Erat inibi mulier quædam, obsessa dæmone pessimo: quæ omnibus ad se consolationis caussa accedentibus secreta cordis detegebat, et exprobrabat peccata, prout suggessit ei inimicus. Diaconus, qui erat in villa illa, venit ut invocaret super eam nomen Dei sui, et ejiceret dæmonium. Vidit mulier Diaconum ad se intrantem, et concitata ad contumelias, exclamavit: Diacone, ad quid venis? sta foris. Non es dignus ut intres sub tecto meo. Quis es, bene novi, et facta tua; habens scientiam viarum tuarum. Tu es qui pauperis mulieris gallinam furabaris, et deplumabas, et plumas cum pennis subtus una sæpe abscondebas, et eamdem in cœna edebas, putans C furtum tuum me latere. Recede a me, pessime; recede: longe sit a me benedictio tua. Diaconus de sibi objectis confusus, tristior quam advenerat in domum suam est reversus, objecti criminis conscius. Conversus quidam de familia et de domo ipsius Sancti, in eadem villa existens mansionarius, predictæ mulieris detestatus insaniam, venit ad claustrum, et petiit sibi dari aquam, in qua dens sancti viri lotus esset. Petiit, et obtinuit, et reversus obtulit illam mulieri ad bibendum: bibit, et expulso spiritu immundo salva facta est ex infirmitate sua. Postea non multo elapso tempore, altera mulier in eadem villa arrepta est a dæmonio, et simili curata est medicamine.

item in Metthelhuse alia.

61 Iter faciente Fr. Saxone, dum transiret Metheluse, homines illius villæ clamabant ad eum, dicentes: Domine, si quid potes, adjuva nos, misertus nostri. Quos cum interogaret, quid haberent, et quid sibi vellent fieri; responderunt, Est hic mulier, Hestrith nomine, quæ habens nimium appetitum edendi radices olerum, ingressa est hortum suum, et cœpit eas ab humo effodere, et effossas avide corrodere; quod cum fecisset, statim insiluit in eam spiritus malignus, vehementer discerpens eam: et ecce eam ligatam tenemus, ne seipsam interficiat ac D pueros suos strangulet: virgis eam cædimus et majora flagella minamur, sed in hoc non proficimus, imo magis pœnam pœnæ accumulamus. Commotus ille super infortunio mulieris, jussit sibi aquam exhiberi, quam dente S. Wilhelmi, quem sibi retinuerat, consignans, et in ea tingens, invocato nomine sanctæ Trinitatis et ipsius Sancti, dedit eis ut auferrent, ac furenti porrigerent mulieri. Cumque oblatam bibisset aquam, mox hospes improbus, vim sacri liquoris non sustinens, domicilium quod occupaverat reliquit invitus, mulierque sensum recepit pristinum. Frater vero supradictus post paululum reversus, declinavit ad domum mulieris, ut videret qualiter se haberet: invenit eam sane sapientem, et laudantem Deum in Sancto suo, qui fecit misericordiam suam cum illa.

et parturiens præmortuo fœtu

62 In eadem villa uxor Wideri erat gravida: impletum est tempus illius pariendi, sed præ difficultate partus parere non poterat. Torquebatur misere; laborans partu, sed non pariens: languens, sed non moriens. Talibus cruciatibus afflicta, omnibus suis fit caussa doloris Interea intra matris claustra infans privatur vita, et fit infelicis matris uterus miseræ prolis tumulus: jacet funus in funere, mortuum E in moriente, ante subtractum quam visum, ante sepultum quam natum. Vir autem ipsius, pro morte mulieris suæ anxius, huc illucque discurrit; omnes circumvenit, si quid remedii moribundæ mulieri posset reperire. Tandem venit ad claustrum, Sacristam invenit, inquirit ab eo si aliquid consilii, scripto vel medicina, novit contra tam miserum casum. Cui sic interroganti, respondit: Non est opus medicina vel scripto in tali articulo, sed Dei et Sanctorum suffragio: si fidem adhibueris, credo me ei antidotum posse conferre salutis. Lavabo dentem S. Wilhelmi in aqua, quam ei deferes ad bibendum: si crediderit se ejus meritis posse liberari, post gustum illius evadet periculum mortis. Fecit quod promisit, et instructum bene in fide cum potu salutifero remisit ad propria. Cumque domum reversus fuisset, quod attulit infudit ori mulieris, præ dolore morti jam proximæ, et egreditur. Vix eo egresso foras, et liquore sancto ad secreta mulieris decurrente, peperit fœtum putridum. Quod cum vidisset, resumpto spiritu, exclamavit: Si sic mihi futurum erat, quid necesse habebam concipere. Attende, Domine, et vide, si est dolor ut est dolor meus: sed gratias tibi ago, qui me meritis sancti Confessoris tui Wilhelmi a F periculo mortis liberasti. Audientes vicini quod factum fuisset cum illa tale miraculum, congratulabantur ei, dantes laudes Deo et S. Wilhelmo non minores pro secundo miraculo quam pro primo.

eadem aqua hausta vitam servat.

furiosus quidam sanæ menti redditur,

63 Quodam tempore, dum Fr. Saxo jam sæpe nominatus venisset Willike, et se in hospitium recepisset; intravit quidam dæmoniacus, furens et frendens. Hunc tanta vexabat dementia, ut sæpius habitatione relicta inter bestias quasi bestia viveret. Ex ingressu ipsius tota turbatur familia, timens insultum ejus. Furentem intuitus Frater, dixit, Vis comedere? Cui ille subsannando et debacchando respondit: Tu comede. Respondenti sic, iterum ait, Vis bibere? et præcepit sibi aquam ministrari. Cumque mora fieret in allatione aquæ, accepit serum quod in promptu erat; et intingens in eo dentem S. Wilhelmi, porrexit furioso. Cumque biberet, factum est in ore ejus dulce sicut mel: unde datori suo ait, Bonum est quod mihi dedisti, peto ut des amplius. Et cum bibisset secundo et tertio, expulso spiritu phantastico, compos sui effectus est. Secundo die sequebatur eumdem Fratrem ad claustrum magnificans Deum, et gratias exolvit liberatori suo Wilhelmo

A helmo, docens omnes experimento sui, quia potens est et sanctum nomen ejus.

super sepulcrum fax accensa cælitus visa descendere :

64 Quodam tempore, cum D. Petrus Roschildensis Episcopus, *c* Frater noster, apud nos esset, et in vespere ad cœnam discubuisset; famuli ejus, qui inferebant ea quæ ad refectionem erant necessaria, nuntiaverunt ei dicentes, Benedictus sit Deus, quia jam vidimus oculis nostris cereum ardentem, tamquam faculam de cœlo, supra sepulcrum S. Wilhelmi descendere; et tectum ecclesiæ descendenti pervium iter facere. Intravit unus post alium ejusdem visionis nuntius. Tunc Venerandus Sacerdos, luminibus erectis in cœlum, benedicens Deum, sic orsus est loqui : Nisi quia potens est Dominus quod et quantum vult et quomodo vult magnificare et glorificare, vix possum adhibere fidem miraculis, quæ ad quorumdam sepulcra referuntur facta, quorum vitam et conversationem in carne existentium cognovi : sed nullus scrupulus dubietatis cordi meo inhæret de virtutibus, quæ ab isto Sancto fiunt; cujus vitam tam probatam in omnibus esse perpendi, ut vix aliquis cordis ejus contritionem aut compunctionem, mentis humilitatem, conscientiæ puritatem, ad amicos et inimicos magnam caritatem, et ad pauperes in maxima paupertate eximiam largitatem,
B sufficiat admirari : laudabo igitur nomen ejus assidue et collaudabo illud in confessione, quoniam stabilita sunt bona illius in Domino, et ipse erit ei merces æterna.

ad illud curatur mulier a ventris tumore,

65 Quædam mulier, pauper rebus, sed fide dives præsentavit se sepulcro S. Wilhelmi, gratiam sanitatis ab eo postulatura : quæ ventrem, sicut vidimus, adeo inflatum habuit tumoris magnitudine, ut vix trium ulnarum cingulo cingeretur. Fratribus ad refectionem euntibus, illa accepta licentia ad sepulcrum viri Dei lacrymis et orationibus insistebat : ipsis sumentibus cibum corporalem, ipsa reficitur cibo spirituali : nam illo horæ spatio curata est ab infirmitate sua, veluti sibi oranti Confessor Domini respondisset : Mulier, magna est fides tua; fiat tibi sicut vis. O quam firma fides infirmæ! quam meritoria! quam cito remunerata! Fratribus ad Ecclesiam reversis, in gratiis agendis, ita tenuis et gracilis est inventa, ut vix eadem crederetur, nullum retinens vestigium tumoris sive inflationis. Interrogata si aliquam ruptionem intrinsecus vel extrinsecus sustinuisset, per quam humor noxius vel sanies defluxit; negavit se aliquid ruptionis vel doloris in sui curatione sensisse, sed tumorem sedatum fuisse, sicut
C placuit ei qui eam sanam fecit. In memoriam hujus facti et ad augmentum fidei aliorum, suspensum est cingulum, quo usa fuerat, habens longitudinem superius positam. Compulsantur igitur signa, et dantur laudes Deo, et glorificatur ab omnibus in miraculo, quod pro sui famuli fecit merito. Multiplicantur de die in diem prodigia; non deficit, sed augmentatur in domo Dei lecythus olei; sudat alabastrum unguenti, fragrat cœlestis odor balsami; concurrunt turbæ languidorum, et consequuntur præmia beneficiorum.

Queritur Sanctus in choris Canonicorum arctari se :

66 Quantæ sanctitatis memorabilis Pater noster S. Wilhelmus in vita sua extiterit, subsequentium veluti et præcedentium miraculorum declarabunt prodigia : ut enim pietatis suæ multimoda beneficia frequenter et in publico indigentibus exhiberet, sæpius Fratribus et aliis per visiones conquestus est, se in arcto loco concludi; eo quod in medio choro modicæ ecclesiæ, ex lignis fabricatæ, tumulatus esset, paucorum præter Fratres receptibilis; ideoque neque eis prodesse neque aliis se posse conferre optatæ sospitatis gratiam, quamdiu ibidem arctaretur et accessus hominum prohiberetur. Igitur dum in septimo anno, postquam requievit a laboribus suis, sanctuarium novæ et latioris ecclesiæ ex tegulis construc-

locoque libero relicto,

tum consummaretur, et chorus Fratrum in eo disponeretur, separatus longe a mausoleo viri Dei, ligneaque ecclesia peregrinis et infirmis undequaque adventantibus ad orandum relinqueretur; in vigilia Ascensionis Domini tanta multitudo populi convenit, ut ipsa ecclesia repleta, vix tota curia alios capere posset : tunc a vespera usque ad Missam subsequentis diei, quatuordecim facta sunt miracula : proxima vero Dominica quatuor, in festo vero Pentecostes omni die quatuor vel quinque. D

creberrima fiunt miracula.

67 Succedente vero festo B. Botulfi Abbatis, quod *d* colitur octo diebus ante festum S. Joannis Baptistæ, cum majus altare in honore B. Thomæ Apostoli a Venerabili Rodschildensi Episcopo Petro dedicaretur, tot et tanta fiebant mirabilia, ut nullus ea referre sciat, præter illum quem nihil latet : In via enim per quam veniebant, et in silva longe a monasterio, ubi sederat vel deambulaverat servus Dei, sanabantur ægroti. O quantum gaudium et exultatio tunc fuit in omni populo, vidente magnalia et mirabilia Dei quæ operabatur per Sanctum suum! Resonabat ecclesia, resonabat et curia, resonabat et silva in voces laudantium et dicentium, Hæc est dies, quam fecit Dominus, exultemus et lætemur in ea. Reddimus et nos pensum servitutis nostræ, cantantes et E
psallentes in corde et ore Domino, quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia ejus, et quoniam visitavit nos oriens ex alto, et erexit cornu salutis nobis in domo David pueri sui. Tunc recordati sumus verborum ipsius, quibus consolabatur nos in vita sua, conquerentes de paupertate nostra : dicebat enim nobis : Patientes estote, quoniam adhuc visitabit vos Deus in salutari suo, et replebuntur horrea vestra saturitate, et erit locus iste valde gloriosus.

ANNOTATA.

a *Hic finiuntur Acta apud Surium, et extrema clausula in contrarium prorsus sensum convertitur, ut in Commen. prævio diximus.*

b *Vicus est medius inter Ringstadium et Faxiam, hodie* fræs leuff.

c *De hoc ita Claudius du Moulinet :* Fuit nepos Absalonis eique successit, (*scilicet anno* 1178 *facto Archiepiscopo*) emiserat autem Canonicam Professionem Parisiis in manibus Stephani Abbatis S. Genovefæ, postea Episcopi Tornacensis, qui ad ipsum F
duas ex suis epistolas direxit, scilicet Ep. 157 et 163. Obitus ejus notatur in Necrologio S. Genovefæ die 18 Octobris hoc modo, Anniversarium piæ memoriæ Petri Roschildensis Episcopi, Cancellarii Regni Daciæ, Canonici nostri Professi.

d 17 *Junii : unde autem ejus cultus in Dania? Ex eo nempe, quod Dani diu in Anglia dominati, præcipuos quoque Angliæ sanctos didicerint venerari.*

CAPUT VII.
Alia S. Wilhelmi miracula.

a illuminatur cæca una

Quædam mulier de *a* Kopmanhaven, Olava nomine, ab infantia oculos habuit dolentes, propter quam caussam in cæcitatem incurrit : audiens hæc famam sancti viri ubique celebrem, venit ad sepulcrum ejus, lacrymis et orationibus postulans ut lumen recipere mereretur. Petiit, et obtinuit quod voluit : nam dum orationi insisteret, aperti sunt oculi ejus, ita ut clare videret omnia. In vigilia Pentecostes juvenis viginti annorum, paralysi dissolutus et omni membrorum officio destitutus, ad tumulum S. Wilhelmi manibus aliorum apportatus, deponitur : rogatur custos sepulcri, ut exhibeat illi paralytico salutarem liquorem, scilicet aquam in qua dens S. Wilhelmi

lotus

AUCTORE DISCIPULO EX MS.

A [lotus erat : qui] satisfaciens precibus rogantium, dedit aquam medicinalem, qua gustata infirmus officium membrorum recipit, omnibus articulis ad debitum usum consolidatis.

b et altera :

69 Quædam mulier de *b* Bardeleve, Reginalda nomine, ab utero matris suæ egressa fuerat cæca. Sicut tenebræ ejus ita et lumen ejus : lumine carebat oculorum, sed lumine vigebat cordis. Unde in fide radicata et fundata, sciens quia prope est Dominus omnibus invocantibus eum in veritate, ducatu fratris sui ad S. Wilhelmum peregre profecta est. Quo cum pervenisset, nocturno tempore cœpit vigilias in ipso cœmeterio facere. Cumque resideret et requiesceret a labore suo, horror gravis invasit eam, et timor et tremor venerunt super eam : unde quasi in ecstasi facta, supra pedes suos erigebatur, et manibus miros faciebat plausus : post paululum ad terram relabitur, iterumque erigitur. Cumque sic sæpius impelleretur, frater ipsius, sciens eam concepta prole esse gravidam, timuit valde ne abortivum faceret, vel quod in utero portaret pro tanta laboris magnitudine suffocaret : unde conversus ad Dominum et ad Sanctum ejus, pro eo cœpit humiliter deprecari. Quia vero oculi Domini sunt super B justos et aures ejus in preces eorum, infans conservatur in utero, et mulier illuminatur viri Dei merito ; nam nox ejus versa est in lucem, et sub ipsius temporis tenebras amisit oculorum,

c Sanatur Sacerdos oculis debilis,

70 Andreas Sacerdos de *c* Zunthe diutino labore oculorum periclitabatur, et timebat se lumen oculorum amittere et continuæ noctis tenebris subjici. Corde igitur contrito et spiritu humiliato, ut has tenebras evadere possit, ad S. Wilhelmum se spondet profecturum. Habens igitur spem recuperandæ sanitatis, et sciens qnia stulta et infidelis promissio displicet Deo, iter aggreditur, votum suum completurus. Et quia virtus Sancti erat ad sanandum eum, in via qua veniebat, remota caligine, oculi sui cœperunt clarescere, et visum amissum recuperare. Perveniens ad sepulcrum viri Dei hoc miraculum omnibus pandit, benedicens Deum, qui dedit eis talem Patronum in salutem populi sui.

Energumeno muto loquela redditur,

71 Ante quinque dies festivitatis B. Joannis Baptistæ, cives Roschildenses profecti de civitate sua venerunt ad S. Wilhelmum : hos comitatus est quidam mutus, mercenarius bonus, Ketillus nomine, Normannus natione : hujus linguam satanas ligaverat undecim annos, nec quidquam loqui poterat. Postquam ecclesiam ingressus est, conturbavit eum C spiritus, et elisus concidit in terram, Resurgebat sæpius, sed gradu instabili stare non valebat : vertebat se in latera, et volutabatur de loco ad locum : corruebat in faciem suam, allidebatur ad petram, quocumque impetus eum ferebat : casu frequenti læsus multumque discerptus, vestes suas projiciebat : malo suo venisse videbatur, quia insanare putabatur, quem sic virtus divina sanare disponebat. Nocte Dominica Matutinis fere decantatis, solutum est vinculum linguæ ejus et loquebatur recte, magnificans Deum. Accurrit populus ad pium et gloriosum spectaculum ; tam gaudio plenum quam admiratione dignum : accurrunt Roschildenses, ut videant Ketillum loquentem, quem diu noverant obmutescentem : tandem præsentatur Fratribus, et ante Priorem sistitur : cui interroganti, unde esset et quomodo loquelam perdidisset, respondit : De Norwegia sum oriundus, ante undecim annos obdormiens in campo, perdidi loquelam : obdormivi sanus, evigilavi mutus. Hæc eo referente, quædam matrona nobilis, apud quam fuerat hospitatus duobus annis, perhibebat testimonium verbis ejus, cum multis aliis qui convenerant ad diem festum.

72 In die S. Nicolai venit ad nos quidam rusticus de *d* Lucethorp, cum filio suo surdo et muto, D habente annos duodecim. Hunc pater deputaverat custodem pecorum suorum : qui, ut mos est pastoribus, jacens in quodam monticulo, obdormivit : Cum autem surrexisset a gravi somno, surdus factus est et mutus. Rogavit nos pro filio, ut Sancti admitteretur sepulcro : roganti assensum præbuimus : custos vero sepulcri accipiens dentem S. Wilhelmi, in aquam misit, et eamdem auribus et ori pueri infudit, dicens : Præcipio tibi in nomine Domini et per virtutem S. Wilhelmi, ut dicas nobis quo voceris nomine. Ad hanc vocem adjurantis apertum est os pueri, auditu simul restituto, et respondit : Petrus. Post hæc interrogatus plura, respondit libere ad singula : videntes hæc gavisi sumus gaudio magno, laudantes Deum in Sancto suo, qui surdum fecit audire et mutum loqui.

d Curatur surdus et mutus unus

et alter :

73 Alio tempore oblatus est quidam puer septem annorum, quem matris uterus in hanc lucem profudit surdum et mutum : aderat tunc in ecclesia non minima multitudo populi, quam rumor novitatis attraxit. Suscipiens ergo Frater illam communem languidorum ac infirmorum efficacem medicinam, misit E in os pueri et in aures dicens : In virtute S. Wilhelmi præcipio tibi, ut post me loquaris verba, quæ me audieris proferentem. Adjuratus in virtute sancti Confessoris, mox duos sensus, sibi a primordio sui ortus denegatos capessit, scilicet auditum et loquelam : et inchoante Fratre Dominicam orationem, loquitur verbum post verbum, voce articulata et intelligibili, licet in verbis formandis et exprimendis balbutiret : qui autem adduxerant eum, stabant stupefacti, mirantes de his quæ procedebant de ore ejus.

itemque oculus ulcerosus

74 Quadam solennitate, cum innumeri utriusque sexus ad Sanctum nostrum concurrerent, attulit quædam mulier parvulam puellam inter brachia sua, in cujus oculo ulcus excreverat immensum, et ad intuendum valde horribile. Accedens illa cum filia ad Fratrem, qui curam agebat infirmorum, rogat ut stillam sacri liquoris oculo miseræ natæ infundat. Inclinans aures petitioni mulieris, perfecit rogatum, et insuper sanctum dentem tumori applicuit. Mirum dictu ! statim rupta est cutis sub oculo, velut ferro transfixa, et tumor subsidit, cedens presentiæ Reliquiarum : saniesque emanare non desiit, donec oculus aperiretur, et claritate videndi similis fieret incolumi : et omnis plebs, ut vidit, dedit laudem Deo.

Sanitatem petenti

75 Crebrescentibus miraculis et fama Confessoris crescente, ad auxilium ipsius confugit quædam mulier, multis cruciata doloribus. Hæc Sanctum sup- F pliciter exorabat, ut eam Domino suis precibus commendaret, quatenus sic se de suis miseriis liberaret, prout sciret sibi expedire. Nocturnas in ecclesia agens vigilias, cum leni correpta sopore caput reclinaret super *e* formam, cui sanctus in vita sua consuevit incumbere, orationi insistens, vidit Confessorem Domini assistentem sibi et dicentem ; Mulier, revertere in domum tuam, quia in præsenti non poteris curari : est tamen salus tua in manu Domini : postquam aliquantulum temporis feceris in tuis cruciatibus, tamquam lapis vivus in cœlesti ædificio collocaberis. In his verbis expergefacta mulier, lætior ex promissis efficitur quam si corporales amisisset dolores : et quæ sibi dicta fuerant circumstantibus referens, et animadvertens Dei decretum esse immutabile, reversa in domum suam, cum summa devotione vitæ suæ præstolabatur terminum.

e cita et felix mors promittitur,

debili sanato

76 Nec illud silendum esse arbitror, quod Priori relatione non est multum dissimile. Erat quidam debilis membris et quasi phreneticus, in villa Anese quæ vicina est claustro : hic solatium suæ infirmitatis

A tatis et debilitatis a Sancto volens impetrare, venit ad sarcophagum ejus. Cumque inibi quinque dies continuasset in oratione et lacrymis, ut auxilium divinum super se videret; somno subditur. Dormienti apparuit Confessor Dei, inquiens : Quid hic jaces? Sanitatem in hoc loco non habebis : te autem in domum tuam redeunte sanitatem recuperabis : sed illa non erit tibi diuturna. His auditis conturbatum est cor hominis et contremuerunt ossa ejus, somnusque ab oculis ejus tollitur. Excitatus itaque et visionis suæ memor, non absque magna cordis contritione, quod audierat nobis indicavit. Instructus ergo quod divina providentia in sui dispositione non fallitur, ad proprios lares revertitur. Postmodum non multo elapso tempore robustior factus, arrepta securi, ut ligna secaret, silvam ingreditur : dumque studiosus operi insistit, robur, in quo laborabat super eum corruit, et confractus membra mortuus est. Quid tamen caussæ fuerit quo talem sortitus est mortem, non est meum discutere : quia judicia Dei abyssus multa.

indicatur brevi obeunda mors.

77 In eadem villa degebant duæ mulieres, diversa infirmitate laborantes : altera lumen amiserat oculorum, altera vero in quadam sui corporis parte B sacro igne consumebatur. Sedulas Deo pro sui liberatione fundebant preces, et S. Wilhelmo se voto obligabant, ut ejus suffragantibus meritis a tanta calamitate liberari mererentur. His ita in oratione persistentibus, illa cujus oculi caligaverant, in visione videbat, se quasi peregrinationis caussa monasterium S. Thomæ adire, obviumque S. Wilhelmum in via habere, superpelliceo indutum, et aspersorium cum aqua benedicta in manu ferentem : quo viso admodum pavefacta, vix audet interrogare quis esset. Nihilominus tamen interrogat : Quis es tu, Domine? Cui ille, Confide filia, ego sum Abbas Wilhelmus, quem sæpius invocasti : et nunc vado ad mulierem, quæ mordaci igne in villa tua tribulatur, quia clamat ad me tota die : tu autem interim vade ad locum requietionis meæ, et ibi præstolare adventum meum. Eadem hora evigilavit sana, lumine oculorum recepto : et in altera extinctus est ignis, non illuminans sed consumens. Ut autem breviter dicam, sicut utraque divina miseratione simul est curata, sic simul ad sepulcrum Confessoris Dei veniebant, simul in terram corruebant, simul surgebant, simul post gratiarum actiones gloriosa in se facta miracula omnibus prædicabant : nec hoc tantum illæ faciebant, sed etiam villani ipsarum, qui C curationi earum testimonium cum magno gaudio perhibebant.

duæ mulieres curatæ, cæca una,

altera sacrum ignem patiens:

78 Quidam Sacerdos de *f* Schania, Reinerus nomine, de Hazdelzar, percussus sacro igne in lingua, ægrotabat fere ad mortem, quia erat ille languor fortissimus. Fuerat ille quondam S. Wilhelmi discipulus, sed apostatando inter seculares seculariter vivebat. Cum mors jam esset in janius, et vitæ suæ terminus accelerarat, misit filium suum ad monachos de ecclesia omnium Sanctorum, ut aliquem Fratrem sibi adduceret, qui ei Confessionis et Unctionis ministerium impenderet, et habitu suæ religionis investiret. Interim ad se reversus, et mente retractans quanta miraculorum gloria Dominus sanctum suum Wilhelmum mirificaverat; compunctus corde, quod ei vel in carne viventi vel post carnis depositionem glorificato non satisfecisset, ait intra se : Pater sancte, peccavi in cœlum et coram te; jam non sum dignus vocari filius tuus. Sed parce peccatis meis : si autem, antequam nuntius redierit, aliqua salvationis gratia me visitaveris, ad domum tuam revertar, et quod deliqui curabo emendare. Corde vovit justitiam; et ecce divina miseratio, quæ semper pœnitentibus præsto est, illi adfuit, et invocantem Sanctum suum liberavit. Extinguebatur subito ignis mordax, et rumpebatur tumor in ore, et sanies mixta cum sanguine profluebat, quasi aliquis linguam digitis exprimeret. Sanus factus sanctum adivit, narrans nobis quantum Dominus fecit animæ suæ : sed tamen apostasiæ suæ renuntiare distulit : erat enim de numero illorum, qui in tempore tribulationis suæ clamant ad Dominum, et cum liberati fuerint ad iniquitatem redeunt, et est error ille pejor priore.

f item Sacerdos eodem igne consumptus.

D *AUCTORE DISCIPULO EX MS.*

79 Puella quædam, in villa *g* Gherluse, eodem torquebatur morbo : jam loqui cessaverat, et horam ultimam expectabat. Erat in eadem villa quidam Clericus, Laurentius nomine, qui eam tenere diligebat. Hic præ ceteris de morte ejus, quam diligebat, anima sua, anxius, ad claustrum properat, et impetrata aqua medicinali citius regreditur, et ori dilectæ suæ salutarem liquorem quem attulerat, curiosius infundit, et tumorem excrescentem eodem perungit, quo facto morbi materia extincta est et mulier convaluit ab infirmitate sua.

g Sanatur puella moribunda.

80 Sed quid facilius est, dare salutem mentis an corporis? qui multos sanavit in corpore, mulierem de Ripensi *h* civitate sanavit in mente. Insanierat multis septimanis post partum, et viro suo, matri et sorori et ceteris amicis suis inopinatum doloris vulnus inflixerat. Ab istis ad Sanctum trahitur; manibus a tergo ligatis, licet renitens ac reclamans, Sancto præsentatur : in ecclesiam ducta, ecclesiam replet clamore, verba blasphemiæ multiplicando. Ibi tota die et tota nocte insaniens, adveniente luce solis, lucem recipere meruit rationis : soluta a vinculis, discrimen imposuit capillis suis : vestita vestibus suis, fecit gaudium suis consanguineis : in Missa matutinali sumpsit Eucharistiam de manu Sacerdotis; et quæ adducta fuerat in tristitia, jam sui compos remeavit cum lætitia.

et mulier phrenetica, E *h*

81 Vir quidam, Bernardus nomine, ad nundinas Schanienses tendebat navigio : cui in mare naviganti, accipiter, quem in manu tenebat, elapsus avolavit. Altera die cum ad portum applicuisset, et ad prandendum discubuisset, audivit a secum discumbentibus, per S. Wilhelmum suis temporibus inaudita fieri miracula. Quibus admiratus et de amissione sui accipitris cor adhuc habens saucium, in hunc prorupit sermonem : S. Wilhelme, redde mihi accipitrem meum, et dabo tibi marcam ceræ. Finitis his verbis, accipiter nutu divino advenit, et coram eo resedit. Attonitus novitate tanti miraculi, quod Sancto vovit, reddere non distulit, laudem referens Altissimo, qui dedit talem potestatem hominibus. Magnus Confessor noster, et magna virtus ejus, et miraculorum ejus non est numerus.

Accipiter amissus restituitur,

82 Allata est quædam mulier ad sepulcrum ejus, Cæcilia nomine, de villa *i* Ekebe, membra habens universa paralysi nimia dissoluta; manuum, pedum, totiusque corporis sui penitus impos jacebat : nullum vitæ videbatur habere indicium, nisi quod oculis inerat motio. Quocumque illam corporis vocabat necessitas, duorum vel trium ferebatur auxilio; quia non seipsam a latere in latus vertere, non manus vel expansas claudere vel clausas porrigere, non pedes vel protensos retrahere vel ad se collectos protendere valebat. Jacebat ab hora nona usque in vesperam, Dei expectans misericordiam. Tunc primo incepit tremere, deinde caput parumper movere : sensit tandem crura pedesque ab insensibilitate revocari, calefieri nervos, totumque corpus præter dexterum brachium in quamdam agilitatis gratiam renovari. Sensit igitur et experta est, manifesta Dei virtute se sanam effectam, præter dexterum brachium, quod ad sui correctionem remansit aridum. Lætabunda illico resedit, et lacrymis præ lætitia obortis Sancto gratiarum

i Mulier paralytica sanatur.

A gratiarum actiones relatura, ad tumbam ipsius accedit. Fit clamor in populo, laudatur Deus in excelso, qui tantam curationis gratiam sancto suo præstat Wilhelmo. Cur tamen brachium aridum remanserit, nec omnimodam consecuta sit sanitatem, stupet mulier, miratur Frater sepulcri custos. Unde sequenti Dominica rogat eam redire, et pietatem Domini et ipsius Sancti pro brachii sui restauratione efflagitare. Conservabat mulier verba rogantis corde suo, et Dominica sequenti revertitur : sed qualis venit, talis recessit.

AUCTORE DISCIPULO EX MS. solo brachio excepto,

83 Iterum in sancto die Pentecostes rediit : nec tunc exaudiri meruit. Miratur custos sepulcri mulierem toties casso labore venire et redire, ait illi; Mulier, scrutare conscientiam tuam, et diligenter inquire si aliqua via iniquitatis in te est, et confitere eam, et mundaberis. Paruit sanis dictis, et in domo sua statuit ante oculos cordis occulta conscientiæ, diligenter investigans quo commisso adhuc tenetur obnoxia. Tandem reminiscitur quoddam facinus se commisisse, quod numquam alicui fuerat confessa. Tunc ingemiscens, precibusque et lacrymis largioribus indulgens, ad Sanctum Dei regreditur; et invento Fratre qui custodiam habebat sepulcri, adorat eum prona, dicens, Domine propitius esto mihi B peccatrici. Multum quidem peccavi, nec emendare curavi ; sed audi me sero pœnitentem, et ora pro peccatis meis. Confessa igitur prædicto Sacerdoti crimen quod celaverat, et emendatioris vitæ faciens sponsionem, repente marcidi brachii recepit sanitatem. Videns se mulier totius corporis recepisse valetudinem, gratulabunda exclamavit, Convertimini ad Dominum Deum nostrum, quoniam benignus et misericors est, patiens et multum misericors, et præstabilis super malitia. Erat eodem die festivitas S. Joannis Baptistæ, et convenerat maxima multitudo utriusque sexus, quæ audientes quæ facta fuerant glorificabant Deum, qui ad hoc hactenus mulierem flagellavit in corpore, ut animam ejus mundaret a crimine. O magnæ pietatis virum, cujus precibus ab omni clade, tam animæ quam corporis, liberata est mulier ! O insigne prodigium ! quia quanto anima pars hominis est potior, tanto constat curationem ipsius gloriosius esse miraculum. Vere per Confessorem nostrum factum est istud, et est mirabile in oculis nostris.

quod ipsum facta occulti peccati confessione, et restituitur.

84 Erat quidam juvenis in Guthlandia, Lignerus nomine, dives valde, sed leprosus. Multa medicis, C filiis hominum in quibus non est salus, pro sui corporis mundatione voluit dare ; sed non fuit qui adjuvaret eum. Advertens tandem, quia vana salus hominis, et quoniam adhærere Deo bonum est, et ponere in Domino Deo spem suam : ad nos post transitum maris pervenit, spe corporalis sanitatis adipiscendæ. Manus illius, brachia, pedes, et crura totumque corpus sordida lepra infecerat : post aliquot tempus secundum petitionem suam mansit nobiscum, vigiliis et orationi insistens, et se sæpius aqua medicinali lavans ac refrigerans. Quo facto, secundum fidei suæ meritum, de die in diem melioratur, lepræ contagio evanescente. Reversus iterum ad patriam suam perfecte curatus est, et qui prius præ fœtore omnibus erat vitabilis, deinceps habuit communionem cum hominibus, et habitavit cum illis. Testes suæ curationis habuimus parochianos suos et Sacerdotem : qui reintegrata carne sua et reflorescente, nullum signum lepræ in eo testati sunt remansisse.

leprosus mundatur.

ANNOTATA.

a *Id est* Mercatorum portus, *nunc civitas regia in Zelandia et duriori contractione* Koffenhafn, *atque Latine scribentibus etiam brevius* Hafnia : *Belgis autem* D *corrupte* Coppenhaghen.

b *An vicus in tabulis, dictus* Balderup? *ut his legi debeat saltem* Barderuve? *esset illud intra* 20 *milliare a cœnobio S. Thomæ ad Orientem.*

c *Forte nunc* Sund-by, *ad fauces æstuarii Roschildensis.*

d *Videtur esse* Lystrup *prope Faxam, quæ enim nomina olim, viciniori Belgis dialecto, terminabantur in* thorp *sive* dorp *pagus, nunc ibi in* trup *omnia terminat usus.*

e *In Vita S. Lupicini* 21 *Martii num.* 2 formula, *Itemque* 1 *Jan. in Vita S. Eugenii num.* 4. *Sed et in Regula monasterii S. Cæsareæ* 13 *Jan. num.* 35. *jubentur Virgines* Primiceriæ vel Formariæ obedire : *ut appareat choro Præfectam designari, et* Formas *dici subsellia choralia, ante quæ solet etiam reclinatorium aptari, ad eorum qui genu flexi orant commoditatem.*

f Schania *dicitur extrema pars continentis, Zelandiæ objecta atque ad Daniæ regnum pertinens, contermina Sueciæ : in hac prope* Landskroon, *notatur* Hersle, *fortassis ex nomine* Hazdelzar *reliquum.*

g *Hodie* Gierlose, *inter* Slangerup *et* Fredericburgum, *diœcesis Roschildensis oppida, ad septentrionem.* E

h *In Jutia an Oceanum Occidentalem juxta Nispæ ostia, de qua sæpe ad Acta S. Anscharii* 3 *Febr.*

i *Forte nunc* Egby *prope Kugam : ultra quam versus Faxam invenitur etiam duplex* Egede.

CAPUT VIII.

Reliqua miracula S. Wilhelmi.

Vere gloriosus Dominus in Sancto suo, et laudabilis in operibus illius, qui puellæ Inghefrit nomine, de Nordenberghe, de villa *a* Luagbe, pessimo contagio lepræ infectæ, ac sinistro oculo cæcatæ, misericorditer subvenit, in domo sui Confessoris Wilhelmi, (dum ei partim) visum reddidit, partim a lepra mundavit. Hæc tanti beneficii munus adepta, parentibus suis, quibus immensi doloris caussa fuerat, inopinatæ lætitiæ reportavit materiam ad propria rediens, et inter redeundum tota mundata. Sequenti anno cum matre sua rediit, lepra ex toto fugata, S. Wilhelmo pro tanto beneficio gratias actura, qui liberavit corpus suum a perditione. In reditu ejus obstupuerunt qui eam prius viderant, quia sic erat alterata facies ejus, sic lepra annihilata, F sic caro florida. Sacerdos Joannes et mater ejus perhibebant testimonium, quoniam meritis S. Vilhelmi mundata erat a lepra sua.

Mundantur puella a

86 Aggravata est manus domini super mulierem *b* Allandensem, Tonnam nomine, lepram per totum corpus ejus diffundens, et carnem ejus gravi ulcere vulnerans : omnes qui videbant eam aspernabantur eam, quia a planta pedis usque ad verticem non erat in ea sanitas. Audivit mulier famam Confessoris, et plurima percepit de miraculis ejus, unde festinavit adire eum, ut tribueret ei secundum cor suum, et adimpleret desiderium suum, et fieret secundum fidem suam. Cum pervenisset ad locum prostravit se in oratione juxta sepulcrum ejus, et clamavit ad Dominum ex toto corde suo, ut sui misereretur. Audivit Dominus et misertus est ejus, factus est adjutor ejus : nam ea surgente ab oratione, in conspectu omnium qui aderant, cecidit lepra de corpore ipsius, velut squamæ de pisce : et omnes qui videbant, benedicebant Dominum, dicentes, Quia hodie vidimus mirabilia.

b et mulier a lepra,

87 Adducta est ad nos quædam contracta de Norwegia, viginti sex annos ætatis habens. Ista, auxilio suorum, multorum Sanctorum limina expetierat; ut

A ut cui natura officium gradiendi negaverat, auctor naturæ, cui omnis natura subditur, Sanctorum suffragio conferret. Sed distulit Deus apud alios dare ei salutem, ut sancto suo Wilhelmo fieret caussa laudis et gloriæ. *curantur contractæ, una,* Applicuit mulier ad portum salutis, scilicet ad sepulcrum viri Dei, et statuit in corde suo, spiritum ab oratione non relaxare nec alias discedere, quousque consolidaret bases ejus et plantas. Post quindecim dies, nervis extensis et talis pedum a natibus protensis, statuit Confessor noster supra petram pedes ejus, et direxit gressus ejus; et vidit omnis populus contractam ambulantem et laudantem Deum; vidit et gavisus est.

altera, 88 Cum turba plurima conveniret ad S. Wilhelmum, et de civitatibus properarent ad eum; quædam contracta a nativitate sua, Olava nomine, de oppido Copmanhaven, audita prioris miraculi fama, in vigilia S. Joannis Baptistæ ad Sanctum est allata: sed præ pressura gentium in ecclesiam venire non potuit. Nocte igitur sequenti, cum juxta ecclesiam versus meridiem sederet, et Sancti gratiam obortis lacrymis pro sui liberatione devotissime interpellaret; apparuit ei quidam veneranda canitie, dicens, Mulier ingredere ecclesiam. At illa: Domine, incessu carens præ multitudine nequeo ingredi, nec habeo
B hominem qui mittat me in ecclesiam. Repe, inquit ei senior, ad ostium ecclesiæ, quod respicit ad Aquilonem: et ibi occurret tibi homo in grisea cappa alboque pileo, qui te introducet. In his verbis consolata repsit velociter, et cum pervenisset ad ostium invenit hominem, habentem vestitum sicut dixit ei senior: qui ab ea rogatus transvexit eam in ecclesiam. Ubi recepta inter languidos, trementes et huc illucque corruentes, incepit et ipsa tremere: quod cum fecisset, cognovit quia prope essent dies curationis suæ. Anxiebatur tamen, quod vestes non haberet talares, sed tantummodo breves in quibus solebat repere: unde Sanctum in hunc modum interpellabat, Alme Christi Confessor Wilhelme, si volueris mihi gratiam sanitatis conferre, quæso ne sinas me per pavimentum volutari cum sim semitecta, ne reveletur turpitudo mea, et fiam in derisum omni populo. Oravit, et secundum orationem suam factum est ei: nam primo Nocturno finito cum quiesceret, dextri cruris nervos a nativitate contractos sensit laxari et laxando extendi: et item quasi post horam unam similiter nervos sinistri cruris. Consolidatis post paulolum basibus et plantis suis, erigitur supra pedes: et quod natura non dederat, huc illucque in-
C cedendo, exercitio apprehendit. Quo facto immisit in os populi canticum novum, carmen Deo nostro: viderunt enim multi et læti sunt, et speraverunt in Domino. Hujus mulieris testis fuit Decanus Absalon, de ecclesia B. Mariæ de Copmanhaven cum Fratribus suis, et omnes cives illius castri.

89 Memorabile et inter fideles memorandum, *tertia,* quod piissimi Patris nostri gratia quorumdam votum prævenit, et ad voti obligationem eos compellit; quorumdam sponsionem statim cum salute subsequitur; quibusdam occurrit in itinere, quosdam suscipit in introitu cœmeterii; alios vel in ecclesia vel ad ipsum sepulcrum præstolatur; alios abeuntes comitatur; nonnullo diutius ab auxilio suspendens, tandem sanitati restituit. Mulieri de civitate c Lundensi, Guthæ nomine contractis nervis atque constrictis, viginti quinque annis subtractus erat incessus. Hæc bis ad Sanctum [venit], nec tamen voto suo potita sospes est reversa. Secundo die post Ascensionem Domini tertio advenit, et usque in vigiliam Pentecotes jugiter juxta sepulcrum vigiliis et orationibus incumbens, misericordiam Dei et ipsius Sancti devotius præstolabatur. Respexit Dominus humilitatem ancillæ suæ, adjiciens ei quod oratione intendebat: nam in sancta vigilia Pentecostes, expletis Prophe- D tiis d et Glorificationibus, Diacono Evangelium pro- AUCTORE DISCIPULO EX MS d nuntiante, somnus suavissimus obrepsit ei, et audivit vocem dicentem sibi, Mulier, surge: non decet Christianos ad Evangelium sedere, sed cum reverentia stare et auscultare quod legitur. Excitata respexit ad mulierem quæ stabat ad tergum ejus, et interrogavit eam, quid sibi diceret. Cui illa: Nihil. Intelligens hanc vocem venisse desuper, exultavit uberius, et statim sensit nervos extendi, non tamen absque molestia; tibias vegetari, carnem refoveri, et medullam in ossibus calefieri. Inventa igitur dragma quam perdiderat, surrexit lætabunda et laudans: et antequam lectio Evangelii finem reciperet, ter sepulcrum Confessoris firmo gradu circuivit, obnixius gratias personando: populus autem in hymnis et confessionibus benedicebat Dominum, qui diem subsequentem, in quo et igne cœlesti mons Sinain canduit, et super Christi discipulos Spiritus sanctus in linguis igneis descendit, tanti miraculi gloria voluit prævenire.

90 Paulus, filius Entinghi, puer octo annorum, *Puer in molendino contritus* de villa Tortorpuyt, cum parentibus suis [hospitabatur juxta molendinum, quod pertinet] ad mansionem monachorum de Aswarbode: quibus in pratis ad E fœnum congregandum euntibus, puer domi remansit. Intrans interim domum molendini ut duceret equum qui trahebat molendinum, per impetum rotæ ipsius molendini impulsus, cecidit inter quamdam columnam et ipsam rotam molendini; ita quod equus non poterat trahere molendinum. Sic inter rotam et columnam, dorso confracto et aliis membris collisis, permansit ab ortu solis usque ad tertiam. In illa hora venerunt octo homines, qui retrahentes rotam cum magna difficultate puerum mortuum extraxerunt. Accurrit domina domus, Ingerth nomine, et volens probare si adhuc viveret, vertebat eum huc atque illuc, et in auras sublevabat: sed frustra, quia non erat in eo vox nec sensus, sed jacebat absque flatu vitali, ita ut dicerent omnes, quia mortuus est. Adveniunt tandem miseri parentes, ejulantes et clamantes, Domine, miserere. Heu! quid accidit nobis? Et flexis genibus clamabant, Gloriose Confessor Dei Wilhelme, redde nobis filium nostrum. Et non surrexit puer, sed tota illa die permansit mortuus, et nocte usque ad galli cantum. In galli cantu autem voventibus illis, quod si resuscitaretur, Deo et B. Wilhelmo eum præsentarent, *resuscitatur.* F revixit spiritus ejus, et cœpit moveri: sed loquelam usque ad diem non recuperavit. Mane illucescente die, dicebat matri, quando ibimus ad S. Vilhelmum? Gavisa mulier et admirata quod Sanctum nominaret, quem numquam prius audierat nominari, respondit, Fili post octo dies, in die S. Laurentii, si vixeris. Adveniente solennitate gloriosi Martyris Laurentii, venerunt pariter pater et mater pueri, adducentes eum in manibus suis, jam sana habentem membra, præter dorsum quod erat adhuc saucium, parte subtracta ubi fuerat fractum. Veritatem hujus miraculi diligentius inquisivimus, et cognovimus, ex testimonio eorum et aliorum qui adfuerant, quia revera suscitavit eum Confessor noster a mortuis, et reddidit parentibus suis.

91 Filius cujusdam viduæ in Oreberghem, annos *item alius aquis mersus* ætatis habens quatuor, ludens cnm aliis pueris juxta amnem, sed casu lapsus infra crepidinem alvei, in ipsis aquis submergitur. Redeunt pueri domum qui cum eo luserant, nuntiantes matri quia in amne præcipitatus est filius suus. Quibus auditis, scissis a pectore vestibus et avulsis a capite capillis, clamat et ejulat, Væ mihi miseræ! Hujus clamore glomerantur in unum vicini, et currentes ad locum ubi pueri eum corruisse asserunt, minime reperiunt. Descendentes

AUCTORE DISCIPULO EX MS.

A Descendentes per ripam amnis, reperiunt eum in quodam sinu ipsius fluminis, ubi impetus gurgitis eum involverat. Repertum extrahunt, atque extractum cum luctu et ejulatu domum reportant. Suspendunt puerum pedibus luridi coloris, et os illius ligno imposito reserant, ut effluat aqua qua turget : sed in hoc amplius labor et dolor, quia defecerat spiritus ejus. Deinde rotant eum in alveo, et ad vitam casso conatu revocare contendunt. Interea mater pueri, sed jam non mater, orbata filio, continuas fundit lacrymas, crebra dat suspiria, clamosas voces dirigit ad Deum, non cessans S. Wilhelmum invocare, ut ei restituat filium suum : tanto dolore concutitur, tanto mœrore afficitur, ut omnes ad planctus et lamenta provocaret omnesque pariter cum ea clamarent, Sancte Dei Confessor super mortuum nostrum auxilii tui ostende virtutem, licet sumus indigni : ut credamus mirabilibus tuis, quæ auribus nostris frequenter insonuerunt. Mater vero votum vovit, dicens : Sancte Dei, si filium meum meritis tuis suscitatum recipere meruero, medietatem portionis ejus, quidquid eum in mobilibus continget, tibi offeram, et eum ad te adducam. Misertus Confessor mulieris, puerum vitæ restituit, apparente primitus in facie ejus nota ruboris, et postmodum eo ocu-

B los circumducente : facta est lætitia magna in domo, et extrema luctus occupavit gaudium. Gaudium et D lætitiam obtinuit mulier, et fugit dolor et gemitus ab ea, et exclamaverunt omnes, Confitebimur, Sancte Dei, quia terribiliter magnificatus es : mirabilia opera tua, et nos cognoscimus nimis. Sequenti anno cum filio suo visitavit S. Wilhelmum, et coram omnibus Fratribus et populi multitudine, adhibitis sibi testibus, filium suum mortuum et a mortuis revocatum, meritis S. Wilhelmi, confessa est.

ANNOTATA.

a *In extrema versus meridiem Zelandia invenitur territorii* Waringhborgensis *oppidum hoc nomine, pro quo an* Nordinbergh *hic irrepserit divinent alii. Est et aliud* Lunghbe *in latere orientali prope Hafniam.*

b *Fortasse* Lalandensis : *est autem* Lalandia, *insula modica, Zelandiæ ad meridiem objecta, a Falstria parvo divisa freto.*

c *Daniæ metropolis* Lunda *et Sede Archiepiscopali insignis, in ea quæ dicitur Scania.*

d *Sex illæ sunt, post quas in parochialibus ecclesiis sequitur Benedictio fontis, hic omissa, ac denique decantatis litaniis intonatur* Gloria excelsis, *eodem scilicet ritu quo in Vigilia Paschatis.* E

D. P.

DE B. CATHARINA PALANTINA,

FUNDATRICE MONASTERII S. MARIÆ DE MONTE SUPRA VARESIUM IN DUCATU MEDIOLANENSI.

AN. MCCCCLXXVIII. *Victis Arianis creditur S. Ambrosius erexisse altare D. V.*

Cum alias, ut fama est, B. Ambrosius hæreticos Arianos, qui in Mediolanensi diœcesi et aliis Lombardiæ partibus quam maxime invaluerant, persequendo; eos de quodam monte, in diœcesi prædicta existente, et in quo hæretici prædicti se receperant, divino auxilio adjutus expulisset; inibi in honorem B. Mariæ Virginis, a qua, ut firmiter creditur, victoria contra dictos hæreticos sibi promissa fuerat, quoddam altare erexit; et assistentibus sibi quam plurimis aliis Episcopis consecravit, et in eo primus Missam in honorem ejusdem Beatæ Virginis decantavit. Postmodum Christi fidelium devotione succrescente, inibi ecclesia in honorem ejusdem B. Virginis Mariæ constructa extitit, confluente ad illam ab inde citra magna populi multitu-

C dine, devotionis caussa, quam ad ipsam B. Mariam Virginem gerunt, ac etiam ob crebra miracula, quæ inibi Altissimus intercessione ejusdem indies operari non cessat. *Hactenus Innocentius Papa* VIII, *per bullam anni* MCCCCXCI *concedens Indulgentias quasdam pie locum adeuntibus proponendas. Rem gestam Ripamontius lib. 4 Historiæ Mediolan. aliique narrant diffusius.*

in monte supra Varesium sito,

2 *Mons ille, olim situ et ascensu asperrimus, nunc ad majorem peregrinantium commoditatem magno sumptu quadantenus levigatus, et latiori ac faciliori calle conscendendus, distat Mediolano passuum millibus circiter quinquaginta ; atque ab Occidente quidem Lacum Verbanum vulgo Majorem, ad Austrum vero Boreamque minores duos lacus despicit, quorum hic a Lugano, iste a Glarira adjacentibus oppidis nomen habet.* Montem, *a vicinis dextra levaque castellis, alii* de Velate, *alii* de Orona *nuncupant : verum frequentior usus, a Mediolanensibus inductus, habet ut nuncupetur* S. Maria de monte supra Varesium, *quod est inter Arni Olanæque rivulorum principia non minimum oppidum,* Varonis vicus *aliquibus dictum, teste Leandro Alberti in descriptione Italiæ. Ejusdem motis fundatæque in eo ecclesiæ religionem antiquam hoc demonstrat, quod*

ubi ab anno 1010 *Archipresbyteri fuere,*

jam inde ab anno MX *Archipresbyteros, Diaconis Canonicisque ibidem constitutis præpositos, inveniatur habuisse : quorum ad quindecim usque in antiquis monumentis nominatim expressos, testatur vidisse Cæsar Tettamantius; addens, tantam eorum fuisse auctoritatem, ut minores Ordines et Beneficia ipsa conferendi jus haberent; eoque in statu rem mansisse usque ad tempora Gasparini Porri, qui pro suo in monasterium istic constitutum affectu tam suam Archipresbyteralem quam ceteras Canonicales præbendas eidem fecit attribui anno* MDII *: exindeque ejusdem ecclesiæ Curati dici cœpere Archipresbyterales Vicarii.*

ac demum monasterium instituit Catharina,

3 *Ecclesiæ hujus, additique eidem anno* MCCCCLXXXIV *Sixti* IV *auctoritate Parthenonis, plenam historiam descriptionemque Mediolanensibus typis vulgavit Cæsar Tettamantius, Oblatus et Curatus Robeccanus, anno* 1655 *: quam nos, anno post sexto, Mediolano transeuntes accepimus dono adm. R. D. Christophori Suadelli, in ecclesia Metropolitana Sacristæ Titularis. Ex hac historia domus Vitam B. Catharinæ Palantinæ sive de Palantia, eremitica primum conversatione ibidem, dein monastica institutione claræ. Fuerat ea post mortem sepulta in ecclesia loci collegiata : sed* pro exhumanda B. Catharina *facultatem requisitus Alexander Papa* VI, Dilectis in Christo filiabus Abbatissæ et conventui monasterii B. Mariæ montis, Ordinis S. Ambrosii ad nemus, sub Regula S. Augustini degentibus, Mediolanensis diœcesis, *dedit Breve, cujus exemplar, una cum reliquis de cultu Beatæ documentis, atque authenticis miraculorum instrumentis, ad nos misit, qui spiritualia exercitia ex more nostræ Societatis piis illis sanctimonialibus traditurus præsens aderat in sacro Monte, et oculis perspecta renuntiare poterat, dum hæc commentanda suscepissemus, R. P. Franciscus Castilionæus, vera amicitia nobis dum vixit conjunctus. Ipsius Brevis hæc verba sunt.* F

pro qua exhumanda et transferenda

facultatem largitur Alexander VI.

4 Dilectæ in Domino filiæ, salutem, et Apostolicam benedictionem. Exponi nobis fecistis, quod cum quondam Catharina de Palantia, prima Abbatissa istius

A istius Monasterii, ab hac luce migrasset, et istud monasterium ecclesiam intra ejus clausuram non haberet, illa in Collegiata ecclesia S. Mariæ Montis, prope quam dictum monasterium constitutum est, sepulta fuit; quodque desideratis corpus ipsius Catharinæ, propter ejus laudabilem vitam, etiam ex eo quia prima Abbatissa istius monasterii fuit, inde exhumari, et in ecclesia istius monasterii sepeliri facere. Nos vestris in hac parte supplicationibus inclinati, vobis, ut corpus ipsius Catharinæ de dicta ecclesia, in qua sepultum est, de consensu quorum interest, exhumari facere, et ad ecclesiam intra clausuram istius monasterii existentem transferre, ac in ea sepeliri facere, libere et licite valeatis, tenore præsentium concedimus pariter et indulgemus. Non obstantibus constitutionibus et ordinationibus Apostolicis, ceterisque contrariis quibuscumque. Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris, die XXVI Aprilis MDII, Pontificatus nostri anno decimo.

D. de Sancto Sebastiano

concessum deinde ut publice veneranda servaretur in ecclesia,

5 *Hactenus privatæ dumtaxat Sanctimonialium erga defunctam Matrem pietati factum poterat videri satis; nihil enim in dicto Brevi est quod ad publicam venerationem, Catharinæ velut Beatæ concessam, extendi possit. Sed evicit fidelium circumcirca degentium pia importunitas, ne ab oculis vulgi removeretur sacrum depositum, utque extra claustrum retineretur in ecclesia, iis quorum intererat indulgentibus, ut asserit Tettamantius num.* 23 *: qui circa exhumationis modum, repositi corporis statum, translationis ordinem, depositionis secundæ formam nihil nos docuit, quia nihil de iis scriptum antiquitas invenit. Non dubitamus tamen, quin legitime impetrata sit indulgentia exponendi publice corporis : quandoquidem teste præcitato Tettamantio, anno* MDXXXIII pulchrum factum sit in dicta ecclesia monumentum, *cum tali, quam Castillionæus descriptam misit, epigraphe :* Hujus precibus cæci visum, claudi gressum, muti loquelam, leprosus munditiam, deformis decorem, ægrotantes sanitatem recipiunt : asthmaticus, debiles et languidi curantur : *quemadmodum plenius legi potest in tredecim Notarialibus et publicis instrumentis, quæ, omissis communibus et identidem recurrentibus juris formulis, quartum hujus Vitæ caput constituant; brevius autem, sed Italice, habentur apud Tettamantium Historiæ ipsius capite* 18.

eique miraculis coruscæ an 1533 conditum insigne monumentum,

6 *Fuerunt ea omnia miracula intra duos primos ab obitu Beatæ menses patrata : postea plura alia facta sunt, quæ licet scriptis authenticis exarata non extent,* C *multa tamen et magna fuisse oportet, quorum caussa prædictum excitatum est monumentum,* in quo supra terram modice elevato, intra sacellum trium Magorum, nunc requiescit venerabile corpus, et sæpe adhuc ostenditur, fere ex toto integrum. Quoties autem ostenditur, *inquit, Castilionæus,* duæ ut minimum, candelæ accenduntur ante arcam, et adstant Clerici laureati duo, funalia totidem accensa præferentes manibus : præter lampadem jugiter ante sepulcrum ardentem, cereosque et funalia, ab accurrente ad venerationem frequentem populo reverenter oblata. Plures etiam curant crebras istic ad honorem Beatæ Missas celebrari : numquam tamen frequentiori concursu colitur, quam Dominica in Albis : siquidem hic dies peculiari festivitate celebris habetur, eo quod dies VI Aprilis, qua ad cœlestem patriam abiit Beata, ut plurimum incidit in Quadragesimam, in qua, juxta ritum Ambrosianum, nullius Sancti solennitas agitur. Tunc autem in memoriam Beatæ decantatur Sacrum de Spiritu sancto. Anathemata, etiam argentea, oblata sunt et identidem offeruntur non pauca; sed non diu relinquuntur monumento appensa, verum separatim servantur de mandato Abbatissæ. Variæ quoque imagines circum

in quo spectatur cum cultu cereorum,

et præcipue colitur Dominica in Albis

D templum visuntur, in quibus Catharina radiato capite, et titulo Beatæ expresse adscripto, honorata conspicitur : etiam in antiquissima una supra altum parietem depicta; nec non in iconibus æri incisis, quæ fovendæ peregrinorum adventantium pietati a Sanctimonialibus distribuuntur.

AUCTORE D. P.

7 *Congregatio Ambrosiana, unde, habitum, Regulam, Officii divini ritum assumpsit B. Catharina, pridem extincta est, summorum Pontificum auctoritate. Dum stetit, intra solam Mediolanensem Provinciam stetit, multa ibidem numerans monasteria, sub uno proprio Generali, residente in primaria hujus instituti Abbatia, quæ* S. Ambrosii ad nemus, *vulgo* Andemo, *dicebatur. Est illa in uno suburbiorum Mediolanensium, quod a Comensi porta nomen habet : ubi olim et silvulam densam fuisse, et tres viros nobiles S. Ambrosii ævo eremiticam duxisse vitam, et sæpe ab eodem sancto Præsule visitatos esse, habet antiqua loci traditio. Certe ab iis, qui locum postea incoluere, eremitis erecta ibi S. Ambrosio ecclesia est : eorum autem successores, assumpta demum S. Augustini regula ad monasticum transiere institutum, quod deinde vehementer in illa Provincia est propagatum, uti scribit Paulus Mori, in cap. 45 in Historia Religionum. Habuisse non virorum solum, sed etiam mulierum monasteria, ideo persuademur, quia non credimus absque exemplo fuisse hoc montanum cœnobium :* certum tamen est, *inquit Castillionæus,* quod dictum cœnobium immediate subjaceat Jurisdictioni Archiepiscopali; et nec olim quidem, cum adhuc staret Ambrosiana Congregatio, ejus Generali aut missis ab eo Visitatoribus ullatenus fuit subjectum. *Hoc ipsum satis liquet ex Vita mox danda, et ex Tettamantii historia : cum Gasparinus de Porris, ipsius loci Archipresbyter, cui ejusque successoribus ex professionis suæ formula sanctimoniales istæ subjiciebantur, Sacerdos fuerit secularis. Quomodo tamen Oblatæ Turris-speculorum, a S. Francisca Romana institutæ, Ordini accenseantur Camaldulensi, a quo habitum formamque vivendi sumpsere, licet absque ulla ad Ordinem subjectione : ita ad Congregationem Ambrosianam censendum est pertinuisse monasterium S. Mariæ de monte.* E

Congregationis Ambrosianæ exordia,

ad eam quomodo spectarit B. Catharina.

8 *Cognomentum Beata retinuit a patria Palantia, quam Carolus Episcopus Novariensis, lib.* 1 *suæ Novariæ in descriptione Terminationis Intrensis,* nobilem vicum seu burgum *appellat, situm ad ripam Occiduam Laci majoris* XV *circiter milliaribus a Monte. Alii eamdem fecerunt cum antiqua Pollentia, longius requirenda; sed ipse sustinet antiquum satis nomen retinere a* Palante, *Claudii Imperatoris liberto carissimo : idque duobus confirmat argumentis. Primo quia in ipso loco reperitur marmoreum monumentum, pro salute Claudii ibi positum, ab altero ejusdem Claudii liberto, non minus caro, Narcisso. Secundo quia in altera laci ripa viculus sit* Calpurninus, *vulgo* Carpignianus *dictus; scimus autem ex Tacito, fuisse Narcisso isti amasiam prædilectam, nomine Calpurniam. Quæ dicens Carolus, videtur sensisse, quod Narcissus plurium circa Lacum fundorum dominus fuerit, ex quibus unum a sodali ac socio, alterum ab amica nuncupari jusserit. Quæ quam fortassis vera, tam certo vana sunt omnia : et hujus B. Catharinæ, apud Deum gratiosæ, natalibus clarior longe facta est Palantia; quam a memoria quantumcumque potentis hominis in aula Imperatoris terreni.* F

ejus patria Palantia,

VITA

Ex Italico Cæsaris Tettamantii.

CAPUT I.

Natales Catharinæ, et vitæ in Monte sancto solitariæ rigor ac forma.

Circa annum Domini MCCCCXXXVII, in nobili atque opulenta

EX ITAL. TETTAMANTII

Domesticis omnibus peste extinctis,

A opulenta urbecula Novariensis diœcesis, Palantia dicta, et ad ripam Majoris lacus sita, habitans vir quidam non infimi generis nec fortunarum; quem ex felici matrimonio duodecim prolium parentem Deus fecerat; pestilentiæ istic grassantis fugiendæ caussa, cum iis cumque familia cetera migravit Vogoniam, *a* Vallis Ossolanæ oppidum. Sed et hic ingressa epidemiæ lues, continuatis funeribus patrem, matrem, et utriusque sexus liberos sustulit, una ex omnibus superstite filiola Catharina; *Catharina defertur Mediolanum:* quæ delata Mediolanum est, commendataque matronæ nobili, dictæ etiam ipsi Catharinæ, cognomine de Silentio, et amitæ cujusdam Jacobi de Ossona, ibidem nominatissimi. Hanc magis quam nobilitas sua ornabat vitæ sanctioris fama: itaque sub ejus tutela educanda parvula, cœpit a teneris unguiculis futuræ sanctitatis dare indicia; *ibique pientissime educata,* congruis ætatulæ illi ornata virtutibus, humilitate, obedientia, tenero erga res omnes sacras affectu, atque imprimis ea, quam ex magistræ et nutricis suæ hauriebat exemplis, religione erga beatissimam virginem Dei matrem, cui singulis sabbatinis diebus millies Ave-Maria recitare in consuetudinem assumpsit. Abit interim e vivis matrona prædicta, et paucos intra annos bis orphanam relinquit Catharinam; quæ humanæ mortalitatis consideratione B ad mundi contemptum Christique sequendi ac imitandi desiderium excitata vehementius; magna cum gratia incipiebat de hisce rebus, deque mortificandis affectibus naturalibus, atque æterna beatitudine dumtaxat appetenda, loqui frequentius, ad stuporem audientium, et tam præcocem in ea sapientiam admirantium.

an. æt. 14 statuit Deo seipsam dicare

2 Annum agenti decimum quartum ætatis, inspiravit Deus desiderium grande vitæ in statu religioso degendæ, et unico castarum animarum Sponso dicandæ virginitatis. Hanc quia videbat non posse servari intaminatam, nisi corpus redigeretur in servitutem subjicereturque spiritui, cœpit illud macerare vigiliis, jejuniis, orationibus; crebris etiam flagellis carnem suam innocentem affligere: et quarum castitatem notiori sciebat encomio celebrari per Ecclesiam catholicam, Sanctarum, inquam, Virginum Catharinæ, Agnetis, Luciæ aliarumque adhibere patrocinia, earum profestis jejunando, aliisque eas modis demerendo. Tandem quod animo constituerat reapse aggressa, in monasterium quoddam se recepit: sed ne ibidem monastico indueretur habitu effecit prædictus Jacobus de Ossuna et nobilis Elisabetha Chiocara, quibus, multum ne faceret dissuadentibus, *prohibita monasterium ingredi,* non parere, ipsa quæ erat obedientissima sibi ducebat religioni. Nempe novo quod conderet C monasterio reservari eam volebat Deus: interim vero perseverabat ipsa sacra loca Mediolani invisere, et nunc hanc, nunc illam adire ecclesiam; nusquam tamen esse crebrius libentiusque quam in Ambrosiana crypta, siquidem hunc Sanctum sibi peculiariter optabat habere advocatum. Magnum quoque e lectione sacra divinique verbi auditione capiebat fructum.

b

vovet castitatem.

3 Accidit aliquando ut B. Albertus *b*, ex Ordine Fratrum Minorum S. Francisci, ad Mediolanensem populum verba faciens, multa diceret de acerbissimis pœnis a Christo redemptore nostro nostri caussa perpessis: quæ cum in pectus Catharinæ altius penetrassent, statim ut domum rediit, ante Crucifixi imaginem se prostravit, et multis perfusa lacrymis, votum vovit perpetuæ castitatis. Ab hinc cœlestibus plenius perfundi deliciis, et Sponsum divinum crebrius cernere, etiam corporeis obtutibus, cœpit. *Monita divinitus de sacro monte adeundo,* Fuit cum somniavit quod sola profundum procellosumque mare enavigans, magno cum labore ad portum optatum appelleret; nec multo post Jesum suum Crucifixum videret, audiretque dicentem: Dilecta D filia Catharina, locum piis tuis desideriis opportunum, in quo vitam ducas finiasque mei unius intenta famulatui, elegi tibi, Sancta Maria in Monte appellatum. His verbis mirum in modum exhilarata Catharina, Palantiam se contulit; indeque post pauculorum dierum moram, ad sacrum sibique designatum montem: ubi solitarias quasdam reperit, earumque vitam brevis temporis experientia probatam sic adamavit, ut cum Palantiam revertisset, vale ultimum dictura consanguineis suis, non potuerit a sancto proposito rationibus ullis dimoveri. *et peste afflata,* Reversa igitur ad easdem, cum animo numquam ex eo loco recedendi, ad unam omnes peste afflatas reperit, magnaque cum caritate cunctis, usque dum morerentur, inservivit. Ad extremum contacta etiam ipsamet est, et necessarii auxilii caussa Palantiam redire compulsa fuit. *per votum ibi manendi sanatur,* Hic illa metuens ne contagium a se traherent alii, votum nuncupavit Deo, quod si absque ullius incommodo sanitatem consequeretur, mox esset in montem regressura, ibique mansura toto tempore vitæ suæ. Neque morata votum sanitas est; sed ipso in vestigio Catharinam apprehendit: adeo ut videatur Deus non aliam ob caussam ei morbum istum immisisse, quam ut voti religione firmaretur, quod ipso inspirante facere disposuerat.

Montem adit seque offert Deo;

4 Sciens porro quod Dei famulatum serio capescenti multa se offerre soleant impedimenta, pericula, tentamenta, brevi ferventique oratione in hunc fere modum affata dilectum suum est: O æterne atque omnipotens Creator et Redemptor Deus, ecce me humilem ancillam tuam, ad hunc aridum asperumque locum profectam, ut tuæ faciam voluntati satis: ergo tibi animam corpusque commendo: tu me protege, defende, guberna: quia sine te nihil possum facere: cum tuo autem, spes mea, auxilio possum omnia. Fiat in me voluntas tua. Amen. His dictis in pedes erecta stetit, ac veluti si inter paradisi delicias constitisset, exhilaratam se sentiens, eremiticam ibi vitam auspicata est, anno MCCCCLII, die XXIV Aprilis, apud Mediolanenses magno Georgio Martyri sacro. *imbrem sustinet dum sociæ redeant,* Venerant cum ea personæ quædam piæ, Christi tirunculam deducturæ ad locum destinati agonis: quibus Palantiam redire parantibus, turbari cœlum omne cœpit, tonitruisque et fulminibus inhorrescens, obscuritate sua effundendum mox imbrem minitari. Eas incertas consilii Catharina videns, suasit Angelicam salutationem ut dicerent flexis genibus singulæ: tum omnes ex ordine complexa osculataque jussit assurgere, atque in Dei nomine in viam se dare, promittens grandem illam pluviam quam metuebant, non prius descensuram, quam Palantiam siccæ revertissent. F

vitam summe austeram auspicata.

5 Ita jam solitariæ prima cura fuit mundare et reparare tuguriolum, in quo sibi habitationem statueret; quo labore usque ad seram protracto vesperam, resedit aliquantisper, jejuna etiam tunc: actisque Deo gratiis quod eam fatigationem pro ipsius amore pati mereretur, post aliquam requiem in orationem se dedit, recolendis Christi patientis tormentis pia meditatione intendens animum. Hoc sic refecto, corpus etiam refici volens Deus, fecit ut ab oratione surgens prope videret positum panis frustum, illuc ab Angelo quopiam (ut pie credere volebat) allatum; eoque cum gratiarum actione sumpto, rursum orationi se reddidit et bonam noctis partem eidem impendit; reliquam somno modico, super humum nudam capiendo. *in eadem constanter perseverat* Perseveravit deinde multis mensibus, tam asperis initiis asperiorem vitæ progressum addens, et contra objectos ab hoste infernali terrores signum Crucis objiciens. Sæpe etiam ad sepulcrum unius ex prædictis solitariis se conferens, mortem ridere et provocare videbatur. Animabat autem ipsa sese ad perseverantiam, consideratione

eorum

A eorum laborum quos aulici, nautæ, milites, mercatores, agricolæ, in vita sua ob spem temporalis alicujus commodi quotidie sustinent. Dicebat quandoque etiam ipsa sibi : Quot noctes insomnes protraxit Christus amore mei, quoties sitim famemque sustinuit? quantum mei caussa sudavit et alsit? et ego grave ducam pro eo vicissim pati aliquid? Sic animo comparata, consanguineis ad eam visendam venientibus, ejusque maciem atque squallorem miserantibus, et locum commodiorem ut requireret persuadere nitentibus, respondebat, spem sibi firmam esse in Deo, cujus mandato istic cœpisset habitare.

jejuniorum ejus frequentia, 6 Primis porro sex vitæ solitariæ annis, continuo jejunio corpus macerans, solis cibis quadragesimalibus vixit, iisque vilibus et admodum parce sumptis: postea in gravem prolapsa morbum, coacta fuit nimiam illam abstinentiam moderari aliquantum, esurialibus diebus interponendo alios, quibus plenius faceret naturali necessitati satis: non aliis tamen, quam quos supra designavimus, cibis utens. Jejuniorum igitur hic ordo erat : primum a prima die Mercurii post Epiphaniam usque ad Quadragesimam et deinceps ad Pascha; quo intendebat Christi Servatoris, ex tunc jejunia sua inchoantis, honorare B exemplum : deinde a profesto Ascensionis Dominicæ usque ad Pentecosten ; imitatione Apostolorum, quos illo tempore jejunasse communis est opinio : tertio ab Exaltione sanctæ Crucis usque ad Nativitatem Christi; secundum quorumdam Religiosorum institutum. Jejunabat etiam quindecim diebus ante Assumptionem Dominæ nostræ; vel quia ita se apparare volebat, ad præcipuum sacri Montis festum celebrandum religiosius; vel quia ipsius Deiparæ sibi in hoc proposuerat exemplum, quam Græci arbitrantur omnibus illis diebus jejunasse, ideoque et ipsi jejunium illud, quod Beatæ virginis nuncupant, servare consueverunt. Ut verbo concludam, jejunabat Catharina totis fere decem mensibus per annum: et eamdem observantiam in suum monasterium postea induxit, vivaque etiam nunc sui exempli memoria, ibidem pro parte majori conservat.

et aliarum pœnitentiarum rigor : 7 Præterea tribus primis annis, per omnes secundas, quartas sextasque ferias totius Quadragesimæ omni prorsus alimento abstinuit, sola Dominici Corporis susceptione contenta : idemque faciebat in plurium Sanctorum profestis; id quod sibi paratum erat, inter pauperes dispartiens. Piscibus etiam per Quadragesimæ atque Adventus tempora semper abstinuit; nimias esse delicias rata : et tunc pariter non nisi uno cibi genere reficiebatur. Tantum vero C illius erat patiendi pro Christo desiderium, ut illo jejuniorum rigore carnem macerans, iis adderet ternam quot diebus flagellationem sui, catena ferrea quæ nunc pro Reliquiis apud monachas est, ad hoc utens : semel pro suis delictis castigandis, iterum pro adjuvandis animabus Purgatorii, tertio pro omnibus totius mundi peccatis. Septemdecim insuper continuis annis rudi vestita cilicio fuit, *vestitus* funeque ex setis equinis contexto usque adeo arcte constricta renes, ut tenera ejus caro corroderetur haud modice. Hæc omnia condiebat meditatio jugis passionis Christi : cujus ut facilius recordaretur montem in quo habitabat Olivetano aut Calvario assimilabat; præsaga fortassis quod locus ille, ædificatis toto monte c sacellis, per Rosarii mysteria distributis, transformandus aliquando esset in quamdam sanctæ Civitatis speciem. Nullum etiam transire sibi patiebatur diem, quo non Dominicæ Passionis historiam, ab Joanne Evangelista conscriptam, recitaret attente.

et somni ratio 8 Quoties cubitum concedebat, exhaustas vires reparatura somno brevissimo, multis cum singultibus lacrymabunda dicebat : O durum dilecti mei lectulum! vulpes foveas habent et volucres cœli nidos : filius autem hominis non habet ubi caput reclinet : ego vero peccatrix miserrima supra paleas reclinor, ne duritiam sentiam. Nocte autem natalis Dominici somnum nullum admittens, sed totam illam contemplandis incarnati Verbi mysteriis impendens, assimilabatur prudentibus virginibus, Sponsi adventum præstolantibus. Oratio porro ejus penes jugis esse videbatur, cum sæpe in quodam eremitorii sui atriolo, multas per noctem horas genuflexa; quandoque etiam in extasim rapta, decem horas continuaret orando. Si eam febris subinde tenebat, quamdiu quidem aliqua discipularum suarum aderat, captabat quietem; ubi autem illa recesserat, iterum ad orandum convertebatur. Collegerat sibi psalmorum certorum et orationum vocalium omni die recitandorum fasciculum. Denique Missæ sacrificio tanta cum animi applicatione consueverat interesse, ut quoties sacrum Christi corpus aut sanguis in calice adorandus elevabatur, extra seipsam raperetur. Silentium tenebat, ubicumque et quandocumque poterat salvis legibus caritatis : confabulationes vero verbaque otiosa vehementissime oderat, sciens a Paulo Apostolo dictum : Corrumpunt mores bonos colloquia prava.

D *EX ITAL. TETTAMANTII.*

atque orandi studium.

1 Cor. 15, 33

E

ANNOTATA.

a *In mappis Topographicis* Ugogna *ad* Tosam *fluvium, minus recte fortassis scriptum in dictis mappis pro* Osa, *ex eo quod adjuncta rivo illi planities* vulgo val d'Osa *vel* d'Ossola *dicatur : nostro enim scriptori notorum sibi locorum certius constabat nomenclatura, quam peregrini chorographi alterando sæpe corrumpunt. Est autem Vigonia oppidum, Palantiæ ad Occidentem situm, intervallo circiter* 14 *milliarium.*

b *In conventu S. Angeli Mediolani duos hoc tempore* Albertos *concionatores floruisse Waddingus dicit, et ab Arturo referuntur in Martyrologio Franciscano; alter Morigius cognomento,* 26 *Junii, qui floruit circa an.* 1448; *alter Sartianensis a patria dictus, cujus ibidem sepulti etiam miracula memorentur, anno* 1450 15 *Augusti mortui, ad quem Mediolani audiendum ad* 60 *hominum millia aliquando confluxerint. Suspicamur unum eumdemque esse : an autem vere cultum ecclesiasticum habeat ad diem* 15 *Aug. examinabimus.*

c *Agit pluribus de hisce Tettamantius cap.* 23, *vocatque sacella sanctissimi Rosarii, unde colligas, pro numero* 15 *mysteriorum Rosarii, totidem quoque esse sacella, quomodo repræsentantur in quadam imagine B. Julianæ una cum montis totius conspectu.*

F

CAPUT II.

Socias aliquas admittit Catharina, prophetico spiritu et curationum gratia illustratur.

Non potest civitas abscondi supra montem posita, neque excellens virtus supra Christum fundata, quia has ipsa montis Christique sublimitas omnium oculis spectanda attollit. Itaque annis nonnullis in eum, quem descripsimus, modum supra montem a sancta nostra solitaria ductis; lucernam ardentem lucentemque de sub modio tollere, atque ad plurium utilitatem revelare volens Deus; effecit ut sanctitatis ejus fama toto Mediolanensi Ducatu diffunderetur, atque ad visendam eam precumque illius imploranda auxilia quamplurimos undique evocaret; qui omnes ab ea dimittebantur, ad vitam e legis Christianæ norma ducendam salubribus monitis instructi animatique. Porro idem Deus Catharinæ, ab ipso fere eremiticæ vitæ principio, inspiraverat desiderium grande, inventæ a se utilitatis commoda communicandi cum aliis, in eamdem societatem aggregandis, quas

Catharinæ sociam optant,

Ex ital. Tettamantii diebus 18 adhæret quædam Domnina:

A quas adhoc divinitus incitari multa sæpe precum rogabat instantia. Igitur septuagesima postquam sacrum montem ascenderat die, venit ad visitandam Catharinam quædam Domnina de Ruffinis, earum una quæ Palantia egredientem ad montis aspera Virginem deduxerant; et, nisi fallor, ejusdem consanguinea... Hæc diebus octodecim in eremitorio isto permansit, et sæpe notavit Catharinam genuflexam orare, pectusque duro silice tundere, quemadmodum S. Hieronymus fecisse memoratur.

postea Juliana puella rustica,

10 Anno deinde MCCCCLIV, die XIV Octobris, cum mensem in monte trigesimum ageret virgo, sociam eidem individuam adduxit cupido similem ejus vitam ducendi; eamdemque in pluribus aliis exinde divina bonitas incendit. Fuit illa Juliana *a* de Puresellis, inter Bustum majus *b* et Galeratam nata, Cassinæ Vergheranæ, ut quidam; ut alii sentiunt, Cassinæ-pauperum. Patrem ea habebat rusticum, qui filiam pridem assuetam delectari impense sacris frequentandis, divino verbo audiendo, Christique cruciatibus recolendis; assuetam etiam Quadragesimas totas ducere in pane et aqua, interimque non minus quam alii domesticorum laborare; denique certam nullius mortalis sponsi nuptiis implicari; multimodis per totos decem annos exagitavit, ad hoc ut maritum consentiret admittere; quinimo aliquando in cubiculum clausam crudeliter in facie verberavit, unum illud satagens qua minis qua colaphis extorquere. Cum igitur videret puella, non posse se paterna in domo, uni Deo placendi serviendique rationem qualem optabat tenere; cumque identidem precibus solicitaret Deiparam, indicare sibi dignaretur modum, quo posset inflammatis animi sui desideriis fieri satis; instinctu quodam interiori sensit admoneri se, sacrum Montem adiret, ibi intellectura, ubi, quomodo et qua in societate deberet Christo famulari.

patris ad nuptias cogentis sævitiam fugiens, B

et ex Catharina consilium quærens,

11 Ivit igitur, quo diximus anno et die, sui cujusdam fratris viæ periti secuta ducatum; lucrataque Indulgentias, omnibus ibi tunc propositas, audivit de B. Catharina, qualem et quam sanctam vitam illa in vicino ageret. Igitur ad eam adiit, rogavitque humiliter, ut quoniam nesciret ipsa quomodo deberet servire Deo, Catharina consilium daret, quod sibi certum esset exequi, veluti ex Dei ore acceptum. Vidit Beata sancto eam Spiritu agi, ideoque respondit: Non debet humani spiritus consilium præferri divino, qui et voluntatem serviendi Deo inspiravit tibi, et desiderium quærendi ex me modum quo id facere posses. Proinde si velis, me C quid sentiam aperire tibi, ipsaque cupis doceri experientia, et quod ego jam cœpi experiendo cognoscere; ante omnia opus est ferventi oratione, qua præpares animam tuam ad tentationes, quæ Dei servitutem aggredientibus deesse neque possunt nec solent: scito interim, nullius tantam esse capacitatem ingenii, quæ comprehendere possit vel minimam partem eorum bonorum, quæ præparavit Deus diligentibus se. Cumque accensa his dictis Juliana iterum se ad omnia promptam offerret, rogaretque ut ne a sua ipsam societate repelleret Beata; iterum jussa est ad orationem reverti. Paruit illa, indeque reversa cœpit enarrare Catharinæ, quæ et quanta sustinuisset paterna in domo. Tum denique dixit Beata, ea sibi prorsus similia videri S. Julianæ passionibus, proinde ipsam a se in sociam recipi.

in sociam admitti petit et impetrat,

ac licet rudis litterarum,

12 Exhilarata supra quam dici potest Juliana, et ad suum regressa fratrem, Domum, inquit, solus redi: ego enim hic et domum et matrem reperi, cujus ductu spero animam salvam facere. Erat autem tunc annorum viginti septem; qua propter non judicavit expedire Catharina, jacturam temporis facere in communicanda ipsi litterarum scientia; sed satis habuit orationem Dominicam cum salute Angelica D dicendam ei præscribere, et alias nonnullas quotidiani usus devotas precatiunculas eamdem edocere; tantos in hoc exercitio facientem progressus, ut sanctimoniæ non vulgaris spem magistræ suæ daret. Et vero erat Juliana proficiendi in spiritu cupidissima, ideoque sæpe Catharinæ supplex accidebat ad genua, ut ne tæderet illam laboris ad suam instructionem necessarii, utque omnem Christo placendi rationem se vellet quam accuratissime docere. Igitur quadam die Catharina declaravit ei, Christianæ disciplinæ et perfectionis summam ea contineri, quam ipse Dominus Jesus nobis præscripsit regula, dicens: Discite a me quia mitis sum et humilis corde: hac ergo via sequendum esse Sponsum, siquidem progressum facere aliquem vellet. Atque ex ea hora tam serio id agere aggressa est Juliana, ut quidquid ageret diceretve, humilitatem saperet. Interrogata autem cujus libri lectione tam salutarem scientiam adeo plene esset indepta, respondebat, Ejus solius libri, in quo caritas humilitasque, non tam verbis quam exemplis, legebantur descriptæ.

egregie proficit, in humilitate præsertim.

His accedit Benedicta Bimia, E

13 Annos viginti septem sic conjunctæ vixere Catharina et Juliana, quando divinæ placuit bonitati eis tertiam addere, quæ suavius stringeret nexum amoris utrimque ardentissimi, communicatione fervoris et amoris sui. Siquidem sub ejusdem seculi annum LXXI, mensis martii die XI, Benedicta *c* Bimia, nobili prope Varesium loco et genere edita, in ipso suæ juventutis flore, tracta boni exempli odore, quem sanctæ illæ sociæ longe lateque de se fundebant; nemine consanguineorum suorum conscio, nacta commoditatem sacri montis adeundi, et eremitorii prænominati fenestram unam apertam inveniens, subito illuc se per eamdem injecit, attonitis ad improvisæ irruptionis novitatem Beatis. Quæ tamen ut sanctum animæ illius cognovere propositum, ipsumque ex Deo esse probavere, nihil cunctatæ sunt sociam accipere Benedictam; quam, delicate licet enutritam, non terreret neque asperitas loci, neque ipsis subjecta oculis victus cultusque in eodem ab illis observata durities. Exemplum Benedictæ paulo post secuta est Francisca *d* ejusdem familiæ ac nominis Bimia, nec unquam deinceps defuere aliquæ, per quas Bimiarum nomen in sancto monte perennaret; sic ut hodie quoque ibidem supersint sanctimoniales quatuor appellationis istius. Denique eisdem se quintam adjunxit quædam Paula de Amurtiis de Busto.

nec non aliæ duæ:

14 His sodalibus associata Catharina, majori F quam antehac fervore cœpit in omnigenæ virtutis studium incumbere veluti quæ non jam sibi soli, sed novis quoque in Christo filiabus necesse haberet spiritualis incrementi accipere alimoniam. Catharinam autem imitari certatim dum nituntur discipulæ, et exempla ejus in seipsas transferre; jacta sunt novi monasterii prima fundamina, non illa debilia et materialia, quæ nullam fabricam æternum sustinent; sed spiritualia humilitatis, orationis, obedientiæ, patientiæ, abstinentiæ et castitatis; ideoque firmissima, quia supra petram, quæ est Christus, solidata. Exemplis addebat Beata salutarium quoque admonitionum verba, quibus efficaciam addebant petita ex Scripturis sacris testimonia quæ eidem suggerebat, non studii humani diligentia, sed infusa cœlitus sapientia, sanctis orationibus contemplationibusque exculta, ad stuporem virorum etiam doctissimorum, qui talia eam tractantem et explanantem avidissime audiebant. Quam vero plene hac illam scientia imbuisset Spiritus sancti unctio, vel inde poterat esse manifestum, quod quotiescumque accidebat ut ad aram facientes coram se Sacerdotes perperam legerent aliquid pronuntiarentve, soleret eos

ad quarum instructionem

egregia sapientia Catharinæ infunditur.

A eos ad se secreto accersere, modesteque rogare ut vellent privatim prævidere Missam *e* dicendam, prius quam altare accederent, ne deinceps aliquid errarent in publico circa mysterium tam augustum, cum scandalo peritiorum quos interesse contingeret. Hortabatur etiam eosdem Sacerdotes, maxime quibus incumberet animarum cura, ut earum saluti invigilarent sedulo, et studerent subditis vitæ exemplo prælucere, suoque officio cum diligentia atque caritate fungi.

e qua etiam Sacerdotes inter sacrificandum errantes corrigit,

et secreta cordium penetrat;

15 At hæc impertiverat ei Deus donum introspiciendorum cordium, quo nihil ei erat ad attemperandam loco, tempori, atque personis monitionem opportunius. Etenim discrete admodum eo utebatur, et si quid tali ratione cognovisset obesse saluti alienæ profectuique, maxime suarum discipularum; cavebat ut quam minime offenderetur ea quæ erat monenda persona; ideoque ipsi seorsim abductæ revelabat, quid de ea cognovisset : tanta cum evidentia veritatis, tantaque cum demonstratione affectus materni suggerens remedia, ut nemo non culpam quantumvis occultissimam agnosceret libens, emendationemque promitteret. Numquam iratam eam vidisset aliquis; nec siquid contra Dei legem factum B referretur, immodice conturbatam : sed eadem semper et verbis et vultui ejus suavitas serenitasque perstabant, indices interioris mansuetudinis; cui cum summa esset adjuncta humilitas, fiebat ut ipsa se peccatricem vilissimam, omniumque judicaret indignissimam, quamvis ab omni labe mortali immunem semper vitam duxisset. Accidit ut ei irascens aliquis alapam infligeret : cui illa præcepti Dominici memor, alteram genam obvertit. Videbatur quidem in reprehendendis vitiis terribilis : sed eam severitatem leniebant verba plena amoris atque dulcedinis, quibus eorum etiam qui arguebantur corda vehementer inflammabat. Tam autem erat in omnibus suis morbis atque doloribus patiens, ut cum aliquando frequentia et asperitate flagrorum ultra viginti plagas extenuato in corpore circumferret, ne minimo quidem signo monstraret ullum tot vulnerum sensum.

eodem faciunt insignis ejus humilitas,

patientia,

caritas

16 Ex eleemosynis sibi oblatis partem unam tenui suo servabat victui, partem distribuebat pauperibus, tertiam impendebat curandis Sacris, pro peccatorum conversione dicendis. Caritatis et commiserationis viscera habebat tenerrima, affligebaturque summopere, quoties aliquem esse tribulatum intelligebat. Quoniam vero per se ipsam nequibat exercere misericordiæ corporalis externa opera, fre-C quentibus orationibus conabatur supplere deficientem ad ista facultatem. Eucharistiæ sacramento pientissime devota, omni die festo curabat illud suscipere, idque ita ut sæpius extra se rapta videretur et solis cælestibus contemplandis intenta, tota quæ communionem præcedebat die ac nocte; quando etiam solis quadragesimalibus utebatur cibis, ne tunc quidem ab hac pia consuetudine discedens, quando sacræ Synaxi destinata dies lunæ erat, adeoque ipsa in Dominica jejunandum. Imprimis autem curabat sic vivere, juxta sui S. Ambrosii monitum, ut quotidie mereretur Eucharistiam accipere; etiam levissimas noxas multa pœnitentia, lacrymis, dolore et crebra confessione expurgans. Illo quo communicabat die nulli prorsus personæ extraneæ loqui sustinebat : discipulas autem suas tunc forte accedentes, brevissimis expediebat verbis. Cum itaque intra se collecta toto maneret die, accidit quodam Dominicæ nativitatis festo, ut internus animi ardor forte erumpens, insolito rubore accenderet faciem, et radii quidam lucidi ab ea procedere viderentur.

S. Eucharistiæ sumendæ pie afficitur.

17 Sed et aliis gratiarum supernaturalium donis effectisque voluit aliquando patefacere Dus, quam ea sibi grata esset, cum et futura subinde prædiceret, D et desperatis ægritudinibus medelam afferret. Et primum quidem dum Catharina, quindecim dumtaxat annorum puella, Palantiæ per dies aliquot moraretur res suas dispositura, eique socia adesset Domnina de Ruffinis, cujus alibi jam facta mentio; Domninæ fratres iniere consilium, de eadem despondenda cuidam illius oppidi civi. Ad amicam suam Catharinam Domnina consilii caussa accurrit : petit ipsa trium quatuorve dierum inducias, quibus Dei exquireret voluntatem : deinde dixit Domninæ : Si nubas Clementi (hoc erat civi illi nomen) multa tibi evenient incommoda : nihilo tamen minus obediendum esse fratribus censeo, promittoque tandem consolandam te quieteque victuram. Nec aliter accidit quam prædixerat : Clemens ille, inter varias suæ familiæ calamitates, pene semper infirmus languit : Domnina vero post mortem ejus assumpsit habitum tertii Ordinis S. Francisci, in eoque a curis secularibus abjuncta vixit. Nobili cuidam Lodevensi sublata furto erat capsa, magni pretii supellectile plena : qui postquam se Catharinæ orationibus commendavit, ipsam quadragesimo die relatam domi suæ invenit; nec scire unquam potuit quis retulisset.

EX ITAL. TETTAMANTII.

Domninæ sociæ matrimonii sui successum prædicit :

ablata precibus restitui facit :

18 Mulieribus sex, diuturnæ sterilitatis remedium per ejusdem Catharinæ orationes sperantibus, E desideratum matrimonii fructum impetravit : quas inter Magdalena quædam fuit, illustris femina, Joanni Aloysio Vice-Comiti nupta. Liberavit etiam juvenem quamdam ab infestatione dæmonum, qua mirum in modum vexabatur. Altera mulier gravissime afflicta, ut ejus orationibus se commendavit, exauditam se et consolatam reperit. Ægrotabat *f* Castilione Dominus Guido Castilionensis, Legum Doctor et in Cathedrali Mediolanensi Archipresbyter anno MCCCCLXVIII : qui medicos audiens vitæ suæ metuere, ad Catharinam, de cujus sanctitate multa intellexerat, ablegavit P. Joannem Besozzum, interrogaturum an ab illo morbo convalesceret. Respondit convaliturum Catharina, tantum eleemosynas pro se fieri, Sacra aliquot dici, et nonnullos pauperes vestiri curaret : quo facto paucos intra dies Archipresbyter convaluit. Petrus autem de Castiglione ibidem Archipresbyter, anno MCCCCLXXVII mense Octobri, ad eamdem simili ex caussa mittens nepotem suum Jacobum, futurum intellexit ut intra dies non multos certo moreretur, et mortuus est die quinto Novembris.

sterilibus conjugiis prolem impetrat :

f ægris vitam mortemve prænuntiat :

19 Anno MCCCCLXII Mediolani in parochia S. Petri F *g* Piscatoris, extremo in periculo vitæ versabatur parturiens Elisabetha de Cattaneis, mater Donati Clocari, cui expertissimi medici Simon Mazetta et Antonius Bernareggius clare edixerunt, fieri non posse ut ultra istum diem, aut ad summum noctem, mater viveret. His dictis supervenit quidam e *h* Sexto oppidulo, Elisabethæ patria, Christophorus nomine, significavitque die postero in montem sanctum iturum se : ad quem Donatus, Ergo, inquit, ad piam illam solitariam accede, obsecro, ut matri meæ a medicis depositæ productiorem impetret vitam, saltem ad annos septem in honorem septem gaudiorum Mariæ Virginis. Ivit Christophorus, et Catharinam adiit : quæ illo quidem vespere aliud non dixit, quam debere Donatum ei quod voluntati divinæ placuisset patienter acquiescere : postero autem die injunxit abeunti, lætus ut rediret Mediolanum, inventurum enim solutam a febri Elisabetham, eamque non solum septem sed plusquam duodecim annis supervicturam : ut revera vixit superstes decimo sexto post hæc anno, quando Donatus ista testando deposuit.

g et parturienti desperatæ ut ra 12 annos victuram.

h

ANNOTATA.

A

EX ITAL. TETTAMANTII.

ANNOTATA.

a *Hujus Vitam seorsim texit Tettamantius cap.* 19. *et* 20 *nobis ad historiæ seriem visum est commodius disjuncta permiscere.*

b *Distant hæc oppida ab invicem PM circiter* 7, *in Septemtrionem : ex Galerato autem Valerium ituris secundum Arni fluvioli ripam fere* 12 *passuum millia restant.*

c *De hac est caput* 21 *Tettamantii.*

d *Videtur hæc ætate prior fuisse quam Benedicta : quia num.* 21 *in ordine Professionis collocatur prior : ultima autem, collocatur Juliana, quia tamquam soror laica inferiori in gradu ceteris ministrabat, a chori officiis libera.*

e *Hanc diligentiam Tettamantius exemplo S. Thomæ Aquinatis et constitutione S. Caroli Borromæi cunctis Sacerdotibus præscriptam commendat : addi potest exemplum S. P. N. Ignatii, soliti Missam postridie dicendam pridie vesperi prævidere.*

f *Duo sunt hujus nominis oppidula alterum intra alterum circa fines Mantuani Ducatus : primum B. Aloysii Gonzagæ natalibus nobile, secundum hic signari putamus.*

B

g *Ad verbum ex Italico* S. Petri cum rete : *an quia sic ibidem ab antiquo depictus super altari.*

h *Ad lacum Verbanum, qua Ticinus influit, Ducali castro insigne oppidum.*

CAPUT III.

Eremitorio in monasterium converso Priorissa eligitur Catharina, ac pie moritur : sociæ item ejus Juliana ac Benedicta.

Obloquentium susurris mota

Quantumcumque exemplaris esset B. Catharinæ vita, eamque secretarum rerum cognitione ac futurarum prædictione multoties honoratam a Deo constaret, ut proinde dubium nemini esse deberet, quin esset Numini acceptissima; inventi sunt nihilominus aliqui, qui de ea inciperent mussitare, nequaquam licitum posse haberi, quod in illo eremitorio socias collegeret, nulli Regulæ per Pontificem approbatæ subjectas; imo et excommunicatam propterea esse spargebant in vulgus. Sufferebat eos patienter Catharina, et, ne ipsis ad peccatum imputaretur dicæcitas importuna, multis Deum exorare precibus nitebatur. Rem tamen ad consilium virorum prudentissimorum detulit, in quibus Lancelottus de Comitibus Medensis, Reverendissimi Archiepiscopi

consultat de nova familiæ statu :

C

Mediolanensis Generalis Vicarius, et Dominus Franciscus de Cruce fuit : qui omnes dixere, nihil in ea associatione culpari posse hactenus, modo solius pœnitentiæ caussa, non autem velut novam per se constituræ Religionem convenissent. His non contenta, multis apud Deum cœpit instare precibus, ut ex eo intelligere mereretur, placeretne ei hæc vivendi forma, an vero addi aliquid mutarive vellet. Ita cum perseveraret orans, et cibum nullum capiens, spatio temporis longiori; sic est debilitata, ut ipsum pene usum loquendi amiserit. Nocte autem sequenti apparuit ei singularis suus patronus et advocatus S. Ambrosius, Pontificalibus albis indutus, et tres in manu catenas habens, quarum unam porrigere videbatur, et dicere : Catharina, Dei famula, hanc accipe, futura illius conservatrix et custos. Intellexit Beata, et sociabus quoque suis significavit, tribus istis catenis totidem ecclesiæ Ordines significari, Martyrum scilicet, Confessorum, atque Virginum, quarum collegium ipsa in monte sacro fundaret : ideoque assentientibus ipsis constituit eremiticam vitam in monasticam commutare.

et a S. Ambrosio per visum animata,

21 Communi igitur quinque sociarum nomine, videlicet Catharinæ, Franciscæ, Benedictæ, Paulæ: et Julianæ oblatus Sixto IV Pontifici summo libellus supplex est : qui per Breve anni MCCCCLXXIV, expeditum X die Novembris, Archipresbytero Mediolanensi commisit, ut eremitorium Montis-sancti in claustrum converteret, inibique inclusis daret, quem petebant, habitum Fratrum S. Ambrosii ad Nemus, faceretque Regulæ Augustinianæ professas. Altero deinde Brevi anni sequentis, sub die XXIX Septembris, indulsit intra claustrum habere hortum ac cœmeterium et velo nigro uti. Priori accepto Brevi, viros quosdam nobiles ad D. Guidonem Castillonæum, tunc Mediolanensem Archipresbyterum, piæ virgines delegaverunt, qui ei Apostolicas litteras traderent. Accepit eas dictus Archipresbyter die II Januarii anni MCCCCLXXV : et post longum maturumque examen, re tota collata cum Gasparino Archipresbytero ecclesiæ S. Mariæ in monte, cui proximum adhærebat eremitorium, die X Augusti anni MCCCCLXXVI, illuc se contulit; et de consensu prædicti Gasparini jus contulit virginibus, claustri, horti, et cœmeterii ibidem habendi : sacroque donatas habitu ad religiosam professionem admisit, sub hac formula. Ego N. profitendo promitto obedientiam, paupertatem, castitatem omnipotenti Deo, B. Mariæ, et B. Ambrosio Patri nostro, et tibi Archipresbytero Commissario Apostolico, vivere secundum Regulam S. Augustini et Constitutiones S. Ambrosii : subjiciens me curæ et regimini Venerabilis D. Gasparini de Porris Archipresbyteri ecclesiæ S. Mariæ in monte, successorumque suorum canonice intrantium, juxta formam litterarum et Brevis Apostolici desuper confectorum, quam usque ad mortem servandam recepimus et admisimus. Præterea concessit eisdem, ut horas Canonicas ritu Ambrosiano recitarent, velumque nigrum ipsis imposuit, et Abbatissam seu Priorem, a dicto Archipresbytero confirmandam, eligere eas ad triennium jussit.

D

ex sociarum consensu petit monasticum,

eumque profitetur

E

sub regula S. Augustini,

et obedientia Archipresbyteri,

22 Primæ hujus electionis vota quatuor in Catharinam convenere : quæ ut in eam consentiret rogata, noctis unius postulavit inducias, factura postridie quidquid Deum velle cognovisset. Instantibus autem aliis ne cunctaretur, respondit, quod nollet divinæ dispositioni resistere : atque ita coram D. Castilionæo prædicto genuflexa, accepit de manibus ejus annulum et monasterii possessionem, servatis omnibus ceremoniis atque ritibus, in ejusmodi actione solitis observari : magna cum novarum Religiosarum gratulatione, manus eidem porrigentium in signum promissæ obedientiæ, eamque in Matrem recipientium, prout de his omnibus constat per instrumentum, manu Joannis Galeratæ Notarii Archiepiscopalis signatum. Exinde monitis atque exemplis dilectas filias solicitius cœpit ad vitæ religiosæ normam exercere Catharina; cui exhaustæ per continuam annorum viginti quatuor pœnitentiam vires cum mortem vicinam prænuntiarent, vigesimo ab nuncupata professione mense, tertia ante obitum septimana vocavit ad se Benedictam Bimiam, eique proximam suam migrationem indicavit, his deinde eam verbis affata : Filia mea carissima, quomodo S. Franciscus Fratri Bernardo *a* spiritualium suorum filiorum primo, ita et ego tibi benedictionem meam in nomine Domini impertior. Confortare obsecro et esto magnanima, atque confide in eum qui potens est etiam absque me regere et custodire te : ego tibi iterum benedico, teque hujus mei monasterii constituo heredem; tu enim post me hujus regiminis onus sustinebis. His dictis lacrymata amanterque complexa Benedictam, Iterum, inquit filia mea, meam tibi benedictionem relinquo.

prima ipsa Priorissa eligitur :

F

mortis suæ præscia Benedictam substituit,

a

23 Triduo ante mortem, omnes ad se convenire jussit

A

jussit, dixitque: Filiolæ meæ, quod vobis relinquere moritura possum ac volo testamentum, hoc est: ut pacem vos inter concordi animo servetis; et in votorum vestrorum observatione constantes, vos mutuo diligatis. Denique D. Gasparinum Porrum Rectorem et Confessarium suum rogavit, ut locum et suas in eo filias habere vellet commendatum, sibique extrema conferre Sacramenta. Quibus acceptis et hora exitus appropinquante; lectis animæ commendationibus consuetis, jussit se verti in dextrum latus, et signo Crucis se muniens petiit Litanias recitari. Ventum erat ad S. Ambrosii nomen, quando inclinatione profunda capitis sacrum venerata nomen, credita est animam pariter expirare: sed paulo post allatam se Crucifixi imaginem pie exosculata, dixit, Video dilectum meum Crucifixum. Iterum deinde cum Confessarius, Ecce tuum Crucifixum, diceret: Video eum, inquit, eumque cordi insculptum habeo. Denique novies hæc verba iterans, In manus tuas Domine commendo spiritum meum, abiit ex hac vita, anno suæ ætatis quadragesimo primo, Christi MCCCCLXXVIII, die sexta Aprilis, feria II, hora *b* XVIII. Corpus insepultum per dies quindecim in templo stetit expositum omnibus, et semper candidum atque

extremis munita

pie moritur.

l

Honos corpori habitus.

B

incorruptum; postea ibidem sepultum est, quia necdum cœmeterium claustrale consecratum erat. Alexander VI de vita ejus laudabili factus certior, per Breve anni MDII, XXVI Aprilis concessit facultatem illius exhumandæ et ad chorum monasterii pro solatio Religiosarum transferendæ: sed evicit devotio popularis ut relinqueretur in ecclesia ibique servaretur, donec anno MDXXXVI pulchrum ei fieret monumentum, in quo supra terram modice elevato, intra sacellum trium Magorum, nunc requiescit, et integrum adhuc sæpe ostenditur cum veneratione accedentibus.

24 Communibus post Catharinam suffragiis Priorissæ munus adepta Benedicta, egregie promovit monasterii statum, eoque adduxit ut Archipresbyter Porrus ceterique Canonici præbendas suas eidem transcripserint. Ex hinc aucta est monasterii fabrica, et ecclesia B. Mariæ fuit multipliciter exornata. Sed et Lucrecia Alciata *c* lautissimam hereditatem suam seque ipsam contradidit monasterio, dicta deinceps Soror Illuminata. Hanc aliæ aliæque plures imitatæ sacrum illum cœtum frequentiorem celebrioremque reddidere, sanctis Benedictæ monitis exemplisque ad vitam religiosam inibi sectandam animatæ, quamvis disciplinæ summus rigor observaretur, ut cilicio fere semper indutæ Sanctimoniales

Ei subrogata Benedicta Bimia.

c

monasterii res valde auget,

C

non nisi super stramen somnum caperent, duriterque et tenuiter omnes vescerentur ac vestirentur. Servabant autem hanc quoque consuetudinem piam, ut manuali operi silenter intentis, una ex omnibus præ egeret Vitam alicujus sancti, ex qua singulæ sibi seligerent virtutem aliquam, imitatione exprimendam et exercendam studiosius, eamdemque haberet pro materia piarum collationum sermonumque, ad leniendum laboris fastidium religiose miscendorum.

25 Rebus sic prospere succedentibus in monasterio, numerabantur anno seculari quingentesimo Religiosæ quadraginta, inter quas etiam tum vivebat Juliana, prima B. Catharinæ socia, cujus hoc pium inventum fuit, ut quovis anno ad centum mille salutationes Angelicas Virgini adnumeraret, ad idem faciendum etiam alias Sorores præeundo invitans; unde videtur dimanasse, quod a nativitate Deiparæ usque ad festum Purificationis ad certa horarum intervalla, multæ ejusmodi Salutationes recitentur a singulis, quæ denique ad prænotatum attingant numerum, et vestem, ut aiunt, quamdam beatissimæ Matri contexant. Notabatur in Juliana singularis sensuum orisque custodia, cum profundissima hu-

moritur Juliana an. 1501,

cum æstimatione sanctitatis,

D

militate atque obedientia simplici: alia Spiritus sancti dona ut poterant celari facile, quia erant interna, ab ea sic occultabantur studiosissime, ne laudem ipsi humanam parerent. Denique anno MDI febri maligna correpta, Christianisque munita Sacramentis, cum dies omnino triginta super vixisset, omnis fere cibi ac potus expers, solisque contemplationum cœlestium deliciis pasta; ipsa nocte Assumptionis Marianæ, e strato (erat illud fartus arentibus foliis saccus) in nudam humum transponi voluit. Ibi post horarum aliquot quietum silentium, manus oculosque in cœlum attollens, et quasi cum aliquo diu amanterque desiderato suaviter colloquens, cœlo animam reddidit, terræ autem corpus reliquit; quod inter lavandum juvenili redditum decori apparuit. Et ipsum tunc quidem, licet suaviter fragrans, communi est sepultura donatum; anno autem MDXLVII die XII Februarii, adhuc integrum atque palpabile invantum, translatum est ad chorum Sanctimonialium, ab iisque pie ibidem honoratur. *d* Dicuntur etiam ad invocationem apparitionemve illius facta mirabilia quædam; et magnus ille Joannes Jacobus Trivultius, haud diu post Julianæ mortem plurima sibi, prout illa prædixerat evenisse testatus, voluit

EX ITAL. TETTAMANTII

corpus in chorum transfertur 1547.

d

E

magnificum monumentum extruendum locare: fecissetque, nisi piæ Virgines, ejusmodi sepulcrorum ornatum paupertati suæ parum convenientem arbitratæ rogassent, ut impensas in illud destinatas converteret ad propylæum templi pro sua magnificentia exornandum: quod et factum cernitur.

26 Erat quidem a principio monastici ordinis illuc introducti constitutum, ut communibus sanctimonialium suffragiis tertio quoque anno eligeretur Priorissa: sed hæ, liberum sibi esse interpretatæ prorogare semel electæ magistratum quotiescumque placuisset, numquam adduci potuere ut dum viveret Benedicta eligerent sibi aliam. Ergo hæc pie verita, ne libertas illa degeneraret in servitutem; si quam contingeret post se eligi continuandi imperii cupidiorem; a Leone X petiit impetravitque, die XVII Martii anni MDXIII, ne cui ultra triennium gerere Præfecturam liceret. Sed ipsius personam ea lege exemptam voluit haberi Pontifex, ideoque numquam potuit impetrare ut sibi privatim vivere aut mori daretur: mansitque in officio usque ad annum MDXIX; quando eidem religiose defunctæ suffecta est Soror Illuminata, cujus superius facta mentio est, atque

Pontifex jubet triennalem solum præfecturam esse.

F

inde ex ordine aliæ aliæque. Sub quibus sua semper loco disciplina, et apud Cleri populique primates mansit voluntas illius promovendi: nam et S. Carolus Borromæus Mediolanensis Archiepiscopus eumdem visitavit frequenter, et felicis memoriæ Margareta Hispaniarum Regina, anno MDCI Sanctimonialibus ipsis scribens, se et Regem maritum suum nominare dignata est monasterii istius Protectores.

ANNOTATA.

a *Est hic* Bernardus a Quintavalle, *passim Ordinis primogenitus dictus, et multis a Sancto moriente benedictionibus cumulatus. Arturus in Martyrol. Franciscano diem* 10 *Julii ejus commemorationi delegit.*

b *Hora* 18, *tunc erat Italis, ab occasu solis horas numerantibus, ea quæ nobis a media nocte exordientibus esset post meridiem prima: die enim sexta aprilis in Mediolanensi Ducatu gradum* 45 *elevationis censenti, nox media habebatur hora post solis occasum quinta.*

c *De* B. Juliana *toto capite* 22 *tractat Tettamantius, ex eoque colligitur annos natam circiter* 22 *professam esse Religionem: hoc enim fecit an.* 1488, 2 *Julii, mortua ætatis an.* 74 *Christi* 1540.

d *Quomodo idem Corpus anno* 1650, 23 *Octobris translatum solennissime sit in alium locum, ubi posset etiam*

A *etiam ab externis conspici et honorari, exindeque decretum, ut quoniam dies obitus festo Assumptæ Virginis impeditur, deinceps 4 Dominica Octobris B. Julianæ sacra esset, dicemus ad dictam 23 quando de hac translatione plenius agemus.*

EX ITAL. TESTAMANTII.

CAPUT IV.

Miracula B. Catharinæ publicis instrumentis firmata, ex Originalibus Latinis MSS.

Annis quinque cæcus

In nomine Domini, Anno a Nativitate ejusdem MCCCCLXXVIII, Indictione XI, die Veneris, XVII mensis Aprilis, in præsentia mei Notarii et testium infrascriptorum, ad hæc specialiter vocatorum et rogatorum, Jacobus de Leonibus, filius quondam Peloli dicti Rubei, habitans in loco Cabialio vallis Cuvii Ducatus Mediolani, voluntarie, sponte et ex certa scientia, etiam suo sacramento jurando, juravit et jurat ad sancta Dei Evangelia, manu corporali tactis scripturis, in manibus mei Notarii infrascripti, dixit et protestatus fuit, et dicit et protestatur; quod, dum ipse Jacobus, qui est annorum triginta vel circa, jam annis quinque proxime præteritis privatus esset visu suo, propter intensas pannas *a* ambobus oculis incumbentes, et intellexisset de miraculis per corpus Dominæ Catharinæ, alias Eremitæ, noviter defunctæ in ecclesia S. Mariæ de monte Varesio; accessit ad dictum corpus, et ejus precibus requirebat omnes adstantes, quatenus darent sibi paululum de *b* drapis ipsius Dominæ Catharinæ pro tergendis oculis, quoniam sperabat ejus meritis visum suum recipere. Et tandem venerabilis vir Dominus Fr. Jacobus, Ordinis S. Francisci et eremita S. Francisci in Pertica, oculos ipsius cæci palpare *c* fecit manibus d. D. Catharinæ. Quo facto statim visum bonum recepit, et cognoscebat ea omnia quæ sibi subtiliter demonstrabantur, renuntiando exceptioni suprascripti hujus protestationis prædictorum et infrascriptorum, non ita actorum et factorum, omnique probationi et differentiæ in contrarium.

attactu corporis redditum sibi visum

profitetur coram testibus

28 Et de his omnibus rogatum fuit per nos Georgium de Marliano et Franciscum de Velate, Notarios infrascriptos publicum debere confici instrumentum, unum et plura ejusdem tenoris. Actum in domibus D. Archipresbyteri d. Ecclesiæ S. Mariæ montis, præsentibus D. Fr. Jacobo de Bimio, Ord. S. Francisci et Eremitano d. ecclesiæ S. Francisci C de Pertica; D. Presbytero Joanne de Pioris, Beneficiarii ecclesiæ S. Bernardi d. loci de monte; Joanne Petro de Gavanzate, filio quondam Joannis, habitante in burgo Varisii capitis Plebis, Ducatus suprascripti, omnibus notis; Mag. Jacobo del Mayno, filio quondam D. Damiani, civitatis Mediolani, portæ Ticinensis, parochiæ S. Georgii in palatio; Dominico de Canezariis, filio qu. Petri, civitatis Mediolani portæ Tonsæ, parochiæ S. Stephani; Bartholomæo de Erimis, filio qu. D. Antonii, civitatis Mediolani, portæ Ticinensis, parochiæ S. Sebastiani; Benedicto de Delfinonibus, filio quæ Nicoli, civitatis Mediolani, portæ Ticinensis, parochiæ S. Mariæ Beltradis; et Joanne de Lasate, filio D. Marcoli, civitatis Mediolani, portæ Ticinensis, parochiæ S. Mariæ Beltradis; omnibus testibus idoneis, vocatis et rogatis.

Simili attestatione probatur sanatum esse brachium contractum,

29 Postea vero, suprascriptis anno, indictione et die, D. Eugenia de Blanchis, relicta qu. D. Petri et filia qu. D. Bertolini, habitans in loco Velate, plebis burgi Varisii, ætatis annorum septuaginta vel circa.... dixit et protestata est... quod dum ipsa D. Eugenia haberet ejus brachium dextrum contractum venis suis, in modum quod se male operabatur *d* cum d. brachio, et pene *e* ipsum movere poterat usque ad caput: sed cum ab annis duobus proxime D præteritis citra, multum gravata fuisset doloribus in d. brachio, habuit recursum ad paululum tunicæ drapi de D. Catharinæ, quod sibi detulerat D. Paula de Blanchis, relicta qu. D. Stephanini de d. loco Velate: et palpitando ipsum drapum super ejus brachio, ab uno capite usque ad aliud, subito sana facta fuit, ita et taliter, quod est potens et valet in d. brachio, nullos sentiens in illo dolores, et ita agens et melius brachio dextero quam solebat in sinistro. Et de prædictis rogatum fuit, ut supra. Actum, ut supra, proxime præsentibus et proxime suprascriptis.

puero moribundo salutem redditam,

30 Postea... Joannes de Fictombris, filius Petri, habitans in loco Masnago, plebis burgi Varisii... dixit et protestatus fuit... quod cum ipse Joannes, qui est ætatis annorum viginti quatuor, haberet unum ejus filium, ætatis anni unius, infirmum cum colora *f* una multum venenosa in pectore, cum pruriginibus maximis, ita quod ipse puer non requiescebat, et de quo pluries dubitabatur de morte, quoniam Nicolaus de Martis, barbitonsor et assistens d. curæ, dicebat vidisse alios filios simili modo migrasse, ad quorum custodiam interfuerat ipse Nicolaus barbitonsor. E Sed dum ipse Joannes, sperans in meritis B. Catharinæ, tetigisset corpus d. D. Catharinæ cum uno *g* paneto, quem secum habebat; cum applicuit domum, tetigit d. puerum ægrotantem ut supra cum d. paneto. Die tunc proxime sequenti reperit filium suum de infirmo sanum factum esse.

brachium aridum restitutum,

31 Postea... Dominicus de Cavaleris, filius qu. Joannoli, habitans in loco de Cabialio plebis Cuvii.... dixit et protestatus fuit... quod dum ipse Dominicus, qui est ætatis annorum sexaginta vel circa, haberet unam ejus filiam, nomine Joanninam, annorum octo, et haberet brachium unum aridum jam annis sex proxime præteritis, intellexissetque de miraculis d. Beatæ D. Catharinæ; ejus Dominici uxor, nomine Catharina, duxit d. Joanninam brachio aridam ad d. ecclesiam: et factis ejus orationibus ad d. corpus, facta requisitione a circumstantibus, palpare fecerunt seu tangere d. corpus B. Catharinæ cum d. brachio arido: et statim ipsa Joannina sana facta fuit, et ita potens est in d. brachio arido prout in sinistro.

† Ego Franciscus de Velate, filius qu. Christophori, habitans in burgo Varisio, capite plebis, Ducatus Mediolani, Notarius publicus Mediolani, hæc F miracula, una cum D. Georgio de Marliano, Notario publico Mediolani, rogatus tradidi, suprascripsi, et ex parte per alium scribi feci.

Plures simul testantur

32 Die *h* lunæ primo mensis Junii, in burgo Canobii, in domo habitationis D. Andreæ, filii qu. D. Joannis Matthei de Bagiocchis de trans flumen plebis Canobii, in præsentia mei Notarii et testium infrascriptorum, D. Catharina, filia qu. D. Donati de Magotia de Locarno lacus-majoris, uxor D. Andreæ de Bagiocchis suprascripti, habitans Canobii, quæ est ætatis, ut asserit, annorum XXX vel circa; *i* Comina, filia qu. Georgii de Coldinoribus, de Cardo plebis Canobii, habitatrix d. burgi Canobii, quæ est ætatis annorum XXX vel circa; Antonia, filia Joannis olim D. Mag. Roncii, de trans flumen de Burgo Canobii, quæ est ætatis annorum XVIII, ut asserit, vel circa; Petra, filia Donati de Zochis, de d. burgo Canobii, quæ est ætatis XVIII ut asserit, et Antonius, filius qu. Antonini Malastiæ de Romco, qui est ætatis annorum XVIII, ut asserit; qui omnes habitant in suprascripto burgo Canobii, Lacus majoris, diœcesis Medionali, sponte et ex certa scientia et aliis omnibus modis, jure, via, caussa, forma, quibus melius potuerunt et possunt, ipsi et quilibet ipsorum, dixerunt

runt et protestati fuerunt,.... verum fuisse et esse.

33 Quod cum de anno præsenti et mense Aprili proxime præterito, vociferatum fuisset, quamdam D. Catharinam, eremitam in ecclesia S. Mariæ de monte, esse defunctam, et facere ex Omnipotentis misericordia multa miracula, recesserunt de Canobio et iverunt ad d. ecclesiam ad visitandum : et visitaverunt corpus d. D. Catharinæ eremitæ. Et fuit die x mensis Aprilis, qui fuit die quarto vel circa obitus d. D. Catharinæ eremitæ . cujus quidem corpus erat in una capsa in d. ecclesia. Et se posuerunt in orationibus coram d. corpore : et infra modicum tempus ipsis stantibus in orationibus, viderunt vultum ipsius D. Catharinæ eremitæ, qui vultus antea erat pallidus, effectum coloratum. Viderunt etiam d. D. Catharinam aperientem oculum suum sinistrum : et ad prædicta erant præsentes multæ aliæ personæ. Renuntiantes prædictæ, D. Catharina, Comina, Petra, Antonina et Antonius exceptioni et juri non factæ dictæ protestationis et omni auxilio doli mali et infrascriptorum sine caussa justa vel ex injusta et generaliter qualibet alia occasione remota et renuntiata... Interfuerunt testes noti præmissisque rogati et vocati, Mattheus filius qu. D. Joannis Matthei de Bagiocchis, habitator d. burgi Canobii; Jacobus de Martinis de Belinzago, habitator d. burgi Canobii, et Jacobus, filius Alberti Mozi de Gurzio, plebis Canobii.

mortua colorem vivum redisse et oculum apertum fuisse

† Ego Eusebius Notarius, filius qu. Joannis de Carmeo, burgii Canobii habitator, hoc instrumentum protestationis rogatus tradidi et subscripsi.

34 Die Sabbati, sexto mensis Junii, Soror Francisca de Bimio-superiori, monacha et professa monasterii glorisissimæ Dominæ S. Mariæ montis plebis Varisii, Ordinis S. Augustini, cum Horis tamen canonicis juxta morem S. Ambrosii, ad perpetuam rerum memoriam et ut veritas semper appareat, ad honorem omnipotentis Dei et gloriosissimæ virginis matris Mariæ, dixit et protestata fuit..... *k* quod in veritate die Lunæ, sexto mensis Aprilis, quo die decessit Rev. D. Catharina de Palantia, Abbatissa et eremita d. monasterii (quæ decessit circa horam decimam septimam vel decimam octavam ipsius diei) ipsa Soror Francisca cum forfice una, hora secunda noctis vel circa, incepit incidere ungues ipsius qu. D. Catharinæ digiti de medio unius manus; et non recordatur si esset plus manus dextra quam sinistra : et quod incidendo ipsum unguem exivit sanguis ex dicto digito. Et quod viso d. sanguine, Sor. Benedicta de Bimio accepit ipsi Sorori Franciscbinæ dictam forficem de manibus, dicendo quod incideret nimis subtus d. unguem. Et postea incidit ipsa Sor. Benedicta omnes alios ungues ipsius qu. D. Catharinæ, reservato ungue unius digiti curvi seu plicati, qui extendi non poterat etiam ipsa vivente. Et hoc factum fuit in præsentia Sororis Julianæ, Beltraminæ de Bimio, et Catharinæ de Varisio dictæ Tarancinæ. Et de prædictis rogatum fuit publicum Instrumentum debere confici per me Notarium infrascriptum. Actum in d. monasterio, penes primum ostium d. monasterii. Interfuerunt ibi testes, Mag. Jacobus de Brincio, filius Donati; Antonius de Cesarigo, filius qu. Massioli; Luchinus de Comerio, filius qu. Zanoni; omnes habitantes de loco Brincio, plebis Cunii, Ducatus Mediolani; Defendens de S. Maria, filius qu. Petroli; Joannes de S. Maria, filius qu. Antonini, dicti Ramponi; Joseph Columbinus, filius qu. Jacobi, omnes habitantes in loco de S. Maria montis; et Cassianus de Avinio, filius qu. Andreini, habitans in loco Velate plebis Varisii.

declaratur quomodo

ex mortuæ ungue profundius secto cruor fluxerit.

35 † Ego Petrus de Plantavidis, filius qu. D. Jacobi, habitans in burgo Varisii publicus Imperiali auctoritate Notarius.... *l Qui, eodem die, loco, et testibus similem protestationem Sor. Benedictæ de Bimio, de eadem incisione unguium et sanguine fluente, eadem prorsus forma,* rogatus tradidit et suscripsit. *Item protestationem Sor. Paulæ de Bustis,* quod vidit dictos ungues incisos, et quod vere tunc audivit alias Sorores d. monasterii dicentes, quod exierat sanguis ex digito primo inciso per Sor. Franciscam de Bimio : sed quod ipsa Soror Paula non vidit d. sanguinem, quia erat post alias Sorores ibidem existentes. *Item protestationem* Sor. Julianæ de Cassinis de Verghera, quod vere erat in loco ubi incisi fuerunt ungues ipsius D. Catharinæ, per Sorores Franciscam et Benedictam de Bimio ; tamen ipsa Juliana non prospiciebat ad manus ipsarum Franciscæ et Benedictæ, quia attendebat ad dicendum orationes suas. *Ibidem et eodem modo protestatæ sunt,* Beltramina de Bimio, filia qu. Antonii, et relicta qu. Beltramini de Lugano, habitans in loco de Bimio superiori, Castellaniæ burgi Varisii, et Catharina de Varisio, filia qu. Antonini, relicta qu. Antonii dicti Taranzini, habitans in d. burgo Varisii. Quod fuerunt præsentes in d. monasterio, ubi repositum erat corpus d. D. Catharinæ super lobiam *m*, ubi stant dictæ Dominæ ad videndum Missas in d. monasterio, quæ lobia est intra ecclesiam : et viderunt quod Sor. Francisca de Bimio incepit incidere ungues ipsius D. Catharinæ, et ad digitum de medio manus dextræ, et quod incisit unguem unum paucum subtus : et quod viderunt quod de digito exivit sanguis : quo viso Sor. Benedicta de Bimio sibi accepit de manu d. forficem, et *n* stenta fuit ad incidendum alios ungues: et eos incisit reservato ungue unius digiti, quem habebat curvum in manu dextra, qui erat digitus quartus ipsius manus dextræ : et quod postea, per dies octo post, quando fiebat septimum, vidit d. Catharina dictos ungues qui creverunt.

EX MSS. variæ de eodem miraculo depositiones.

et quomodo ungues recreverint,

36 *Eædem coram eodem Notario in eodem instrumento testata sunt,* quod viderunt D. Catharinam et ejus corpus discoopertum, et per respectum ad vultum, manus, brachia et pedes, in d. ecclesia per dies quindecim continuos, per modun quod poterat videri totum corpus : et quod d. corpus erat sine aliqua corruptione et sine aliquo malo odore : et quod viderunt ipsum corpus omni die dictorum quindecim dierum, excepto uno die quod d. Beltramina non venerat ad montem : et quod *o* manezaverunt manus ipsius qu. D. Catharinæ mortuæ ut supra , et brachia quæ erant alba et colorita : et quod digiti manus d. D. Catharinæ poterant plicari et plicabantur, prout et quemadmodum si fuisset viva. *Condendo instrumento interfuerunt testes, qui supra. Eademque de corporis incorruptione, per dies quindecim omni die pluries a se manezando comperta, testati sunt prænominati,* Joannes et Defendens de S. Maria : *quibus dum exciperentur interfuerunt testes,* Lafranchus de Pozzis, filius qu. D. Donati, habitans in loco S. Mariæ de monte; Antonius, filius qu. Albertini, habitans in loco de Brincio plebis Cuvii; Luchinus de Comerio*, filius qu Zanini, habitans in loco de Brincio ; et Antonius Barberius de Velate, filius qu. Mag. Jacobi, habitans in loco Velate plebis Varisii.

corpus autem incorruptum manserit diebus 15.

* *alibi* de Bezutio.

37 *Iisdem præsentibus et eodem die ac modo,* Mag. Jacobus de Mayno, filius qu. D. Damiani, civitatis Mediolani, portæ Ticinensis, parochiæ S. Georgii in palatio; Bartholomæus de Curvis, filius qu. D. Antonii, civitatis Mediolani, portæ Ticinensis, parochiæ S. Sebastiani ; et Joannes Petrus de Donatis, filius qu. Mag. Joannis, civitatis Mediolani, parochiæ S. Euphemiæ; ad instantiam prædicti Notarii personæ publicæ, stipulantis et recipientis in nomine et vice et ad utilitatem cujuslibet personæ, cuja interest, interest vel interesse poterit quomodolibet

confirmatur unguis recrescentis miraculum.

Ex MSS.

A in futurum, ad æternam rei memoriam et ut veritas semper appareat, dixerunt et protestati fuerunt.... quod post mortem Rev. D. Catharinæ de Palantia.... per dies sex vel circa, ipso Mag. Jacobo, in præsentia supra scriptorum Bartholomæi et Joannis Petri, manezante d. corpus, accepit unguem de manu dextera ipsius Dominæ et digiti qui incisus fuit, et quod postea crevit alius unguis seu ortus est super d. digito, qui potest videri se præsenti : quem unguem viderunt ipsi protestantes, et etiam primum unguem ab alio acceptum.

Multi contestes deponunt, de corporis incorruptione sibi comperta,

38 *Præfati Mag. Jacobus, Bartholomæus, et Joannes Petrus, nec non* Bernardinus de Maziis, filius Ambrosini, habitans in burgo de Abbiate grasso, Ducatus Mediolani ; Ambrosinus de Angleria, filius qu. Beltramini, civitatis Mediolani, portæ orientalis, parochiæ S. Babilæ ; et Bernardinus de Porris, filius qu. Janeti Fazini, habitans in loco Lentate Ducatus Mediolani... juraverunt et jurant... quod ipsi omnes laborantes ad ecclesiam S. Mariæ de monte, ad faciendum *p* stadios chori d. ecclesiæ, jam mensibus tribus proxime præteritis, scilicet a secunda hebdomade Quadragesimæ proxime præteritæ citra, de mandato Venerabilis viri D. Archipresbyteri d. ecclesiæ ; susceperunt et manezaverunt corpus beaB tum qu. Venerabilis D. Catharinæ de Palantia, olim Abbatissæ seu Eremitæ monasterii S. Mariæ de monte, pluries et pluries, faciendo ipsi capsam et sepulcrum, et portando ipsum corpus in pluribus locis d. ecclesiæ de loco ad locum. Et quod viderunt per spatium dierum sexdecim continuorum d. corpus stare coloritum et sanum et sine aliqua corruptione, præsertim vultum, brachia, manus et pedes sine aliquo fœtore et malo odore : et ipsum corpus odoraverunt pluries.

p

deque sanatis asthmate,

39 Et quod d. Bernardinus de Porris patiebatur infirmitatem asthmaticam, omnibus diebus duobus sive tribus sive quatuor, per modum quod tempore ipsius infirmitatis non poterat aliquid facere nec laborare. Et facta oratione et recommissione precibus d. qu. D. Catharinæ, remansit et est liberatus a d. infirmitate : et ipsum viderunt et vident sanum, et laborat cum eis. Et etiam viderunt tantos alios infirmos, qui remanserunt liberati a suis infirmitatibus : et inter alios puellam unam quæ habebat stropiatam *q* manum unam usque ad cubitum, adeo quod non poterat quidquam facere. Et quod d. Joannes Petrus fecit tangere ipsam puellam corpus venerandum : et statim remansit sana d. puella et viderunt eam C sanam. Et quemdam alium qui habebat tantam infirmitatem in oculis per modum quod non poterat videre, et procedebat aqua ab ipsius oculis ; et factis precibus suis ipsi qu. D. Catharinæ, remansit liberatus a d. infirmitate. Et quemdam alium qui non poterat ire sine *r* tamolis seu ferulis, remansitque liberatus per modum quod ire poterat sine ipsis ferulis. Et quemdam ætatis annorum sexaginta, qui steterat per tantum tempus quod non poterat videre, prout dicebant certæ personæ quæ erant cum eo ; et posito se supra corpus et capsam d. D. Catharinæ, clamavit referens gratias Deo, quod meritis præfatæ D. Catharinæ videbat faciem d. D. Catharinæ et alia quæ sibi ostendebantur : quia antea non poterat videre. Et a multis aliis diversis infirmitatibus viderunt multos alios infirmos sanos effici, in dictis temporibus quibus steterunt ad dictum locum de monte.

manu manca, q

oculis infirmis,

r diuturna cæcitate,

brachio inutili,

40 Et quod d. Bernardinus de Maziis vidit unum, qui habebat annos quinquaginta, habentem brachium unum, de quo non poterat se adjuvare : et tacto velo ipsius qu. D. Catharinæ, quod præfata D. Catharina gerebat in capite, statim sensit se liberatum a d. infirmitate... Actum supra saxum, situm ante ostium. d. monasterii. Interfuerunt ibi testes *sex, ante hac ad priores attestationes nominati* et Antonius D Cerimi de S. Maria, filius qu. Joannis, habitans in d. loco de S. Maria. Postea vero suprascriptis anno, indictione et die suprascriptus Bernardinus de Porris... dixit et protestatus est, quod vidit quemdam de plebe Ogona, qui erat mutus *s* et stropiatus una tibia, et ibat cum ferulis seu tamolis, et *t* paucum videbat. Et quod postea vidit et audivit ipsum sanum et videre : et dimisit ibi tamolas sive scrozias, factis orationibus suis et recommissione sua d. qu. D. Catharinæ.

s tibia manca, t

41 *Eodem die et iisdem præsentibus*, Mag. Antoninus Tizonus, filius qu. D. Firmi, civitatis Mediolani, portæ Ticinensis, parochiæ S. Georgii in palatio ... dixit et protestatus fuit... quod die nono post decessum qu. Rev. D. Catharinæ de Palantia... accepit unum paucum drapi tunicæ d. qu. D. Catharinæ ; et eum drapum portavit in Mediolano. Et quod ipsum drapum concessit uni Dominæ, quem postea dedit Joanni Ambrosio de Prædis, civi Mediolanensi, portæ Ticinensis, parochiæ S. Vincentii : qui habebat unum ejus fratrem, qui erat infirmus et patiebatur febres, in modum quod non poterat sudare, nec beneficium corporis habere, nec dormire. Et quod posito d. drapo supra corpus d. infirmi, E habuit dicta omnia beneficia : quæ si non habuisset, erat mortuus secundum judicium medici sui. Et protestabatur d. medicus quod fuerat miraculum. Et quod etiam habebat ipse Mag. Antonius unam ejus filiam, quæ habebat maxillas grossas et inflatas : et quod Ursina, uxor ipsius protestantis, fecit votum et se recommisit orationibus suprascriptæ qu. D. Catharinæ ; et immediate facta d. oratione et voto, remansit ejus d. filia liberata. Et quod vidit etiam ipse Mag. Antonius d. qu. D. Catharinam nono die post ejus mortem : et quod ejus corpus odoravit, et nullum habebat malum odorem sed bonum odorem ....

febri periculosa,

deformi tumore genarum

42 *Eodem die* Venerabilis vir D. Presbyter, Anselmus de Lampugnano, Capellanus ecclesiæ S. Mariæ de monte..... dixit et protestatus fuit... quod die Dominica, XII mensis Aprilis proxime præteriti, in celebratione Vesperarum in d. ecclesia, in qua aderant multæ personæ, insurrexit magnus clamor inter dictas personas, existentes circa corpus qu. Rev. D. Catharinæ de Palantia, in quo clamore audivit ipse protestans quosdam clamare : O beata Virgo Maria ; alios : O B. Catharina ; alios, aliud. F Et quod ipse D. Anselmus dicebat eis personis, quare taliter clamabant. Et quod dicebant, quod viderant quod d. D. Catharina moverat brachium unum, et quod aperuerat unum oculum. Quibus auditis ipse protestans accessit ad dictum locum, ubi erat positum corpus venerandum d. qu. D. Catharinæ, quod erat in quodam sepulcro in d. ecclesia subter terram tamen aperto cum sbarris *v* altis, per brachium unum dimidio et plus super terram. Et vidit quod d. corpus d. qu. D. Catharinæ, positum in d. monumento per ipsum protestantem et per alios Presbyteros d. ecclesiæ, moverat brachium unum. Et hoc fuit absque eo quod aliqua persona fuisset nec ire pottuisset in eo sepulcro ad movendum d. branchium. Actum in sala Vener. viri D. Presbyteri Gasparini de Porris, Archipresbyteri d. ecclesiæ S. Mariæ de monte. Fuerunt ibi testes præsentes D. Presb. Donatus de Blanchis, Canonicus ecclesiæ S. Victoris de Varisio ; D. Presb. Petrus de Velate, Canonicus ecclesiæ SS. Petri et Pauli de Abiate ; et Joannes Antonius de Montegatiis, filius qu. Margioli, habitans in loco de Rhande, Ducatus Mediolani.

Quomodo brachium moverit mortua :

43 *Ibidem et iisdem testibus eodem die præsentibus,* Tristantus

A Tristantus de Porris, filius qu. Antonii, civitatis Mediolani, portæ Ticinensis, parochiæ S. Petri in campo Laudensi...... dixit et protestatus fuit... quod die Martis proxime præterito, dum esset in domo habitationis Dominorum Francisci, Simonis, Roberti et Gasparini, fratrum de Trezio, tinctorum, sita in porta Vercellina, parochiæ S. Petri in Caminadella, interrogaverunt ipsum protestantem ipsi fratres de miraculis, quæ faciebat qu. D. Catharina de Palantia. Et ipse Tristantus dixit, quod fuerat verum, quod faciebat *x* de miraculis. Et quod ipsi fratres dixerunt, quod habuerant de drapo quod portabat *y* in dorso ipsa D. Catharina: et quod habebant quamdam dominam in Mediolano quæ patiebatur febres, et habebat brachium unum debilitatum, per modum quod illud non poterat movere. Et quod dederunt d. drapum ipsi dominæ. Et quod d. domina infirma posuerat d. drapum super ejus infirma persona. Et quod d. domina infirma remansit libera a dictis febribus et brachio....

et febres ac brachium debile

x

y curarit ejus pannus.

† Ego Petrus de Plantanidis *ut supra*.

Concordant suprascripta instrumenta cum originalibus a me visis: et pro fide

† Ego Presbyter Joannes Baptista Niger Nigronus, filius qu. Antonii, Curatus Velati plebis Varisii, Mediolanensis diœcesis, publicus auctoritate Apostolica et Curiæ Archiepiscopalis Mediolani Notarius, subscripsi cum sigillo solito tabellionatus mei. *Attestatur autem pro eodem* Hyacinthus Gratianus, I. V. D. Cononicus ecclesiæ Metropolitanæ Firmanæ, Curiæque Archiepiscopalis Mediolani Vicarius Generalis,... in palatio Archiepiscopali, die Mercurii, septima mensis Martii MDCLXX. *Subscriptum erat*: B

Joannes Thomas Busius......

ANNOTATA.

a *Tuscanis masculine dicuntur* panni, *maculæ albicantes, quæ oculis supercretæ eosdem obnubilant; forte a Teutonico* Panne, *quod tegulam imbricemve significat, ducta metaphora.*

b Drapum, *Italis Francisque communis vox*; pannum *Latine dicerent.*

c *Inferius* Palpitare, *pro* fricare, *seu* affricare.

d *Idiotismo Italico dicitur communius* s'adoperare, *id est*, uti.

e *Id est* Vix, *Italice nunc*, a pena; *Gallice*, a peine. D

f *Videtur* Colora *accipi pro macula coloris nigri, qualis pestilenti febre afflatis, una major, aut plures minores solent ad pectus erumpere.* EX MSS.

g *Diminutivum a voce* panis, panetus.

h *Hoc quoque et cetera omnia sequentia instrumenta incipiunt, ut primum*, In nomine Domini anno a nativitate ejusdem 1478 Indictione XI. *quod semel hic monuisse sit satis.*

i *Abbreviate pro* Jacomina, *seu*, Jacobina, *dicitur* Comina.

k *Formulam notarialem longiorem, a priori diversam, et hic atque in sequentibus omissam, videbis infra numero* 37.

l *Ab hoc Notario sunt deinde cetera usque ad finem Instrumenta decem, sub compendium hic relata; ne in iis formulis initialibus atque finalibus replicandis charta consumeretur.*

m *Alias* lobium: *videtur hic accipi pro choro monialium pensili.*

n *Id est* distenta *sive* occupata.

o *Id est Sedilia, alias* Stalli *dicta.*

p *Tuscani* Maneggiare, *Franci* manier, *sicut ab* hand, manus, *Teutones formant* handelen, *tractare, contrectare.*

q Stropiatus *inutilis seu mancus, quasi dicas illaqueatum seu impeditum, communi Francis, Italis et Hispanis idiotismo, a voce Teutonica* Strop, *laqueus, vinculum.* E

r *Quæ hic* tamolæ, *infra etiam vocantur* scrosiæ, *alias* crociæ, *fulcra subaxillaria.*

s *Forte* mutilus, *quia de loquela reddita nullum sequitur verbum.*

t *Et hic vernaculis pene omnibus linguis communis idiotismus, Italis* poco; *Francis* peu, *adverbialiter pro* parum.

v Sbarra *vel* sbarro *sumitur ab Italis pro* sepimento; *fortasse a materia primo obvia ad sepiendi usum, videlicet longis rotundisque novellarum abietum hastilibus seu malis, quæ a Teutonibus* sparre *vocantur.*

x *Hic quoque Francicæ Italicæque linguæ communis idiotismus est, ut cum verbo activo loco Accusativi jungatur Ablativus per præpositionem* De.

y *Id est*, quo vestiebatur, *locutione Italis usitata.*

VII APRILIS.

SANCTI QUI VII IDUS COLUNTUR.

Sanctus Hegesippus, Scriptor Ecclesiasticus.

S. Epiphanius Ep.
S. Donatus,
S. Sixtus,
S. Rufinus,
S. Modestus et alii xi,
} Martyres in Africa.

S. Timotheus,
S. Diogenes,
S. Macaria seu Madiaria,
S. Maxima,
S. Eleusus Pr.
} Martyr. Antiochiæ.

S. Coprica,
S. Victor,
S. Donatus,
} Martyres in Lybia superiore.

S. Peleusus, seu Pelusius, Presbyter, Martyr Alexandriæ.

S. Cyriacus,
et socii x,
} Martyres Nicomediæ.

S. Calliopius Martyr, Pompeiopoli in Cilicia.

S. Donatus,
S. Cyrillus,
S. Eugenius,
S. Eusebius,
S. Marinus,
} Martyres.

S. Rufinus Thaumaturgus.
S. Aquilina Junior, et cc Milites,
} Martyres Synopæ in Cilicia.

S. Saturninus, Episc. Veron. in Italia.

S. Aphraastes, anachoreta in Syria.

S. Chlotarius, Vitriaci in Campania Gallica.

S. Georgius, Episc. Mitylenæ, in insula Lesbo.

S. Eberhardus, ex Comite Nelleburgio monachus, fundator monasterii Omnium-Sanctorum in Helvetia.

S. Aybertus Presbyter, reclusus Ordinis Benedictini in Hannonia,

B. Hermannus Josephus, Ordinis Præmonstratensis, Steinfeldiæ in Germania.

B. Christianus, Duaci in Gallo-Flandria.

B. Ursulina Virgo, Parmæ in Italia.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Sancti Victoriani, Abbatis Asanensis, Translatio corporis *memoratur in Martyrologio Hispanico Tamaii Salazar. De hoc Sancto, et variis ejus Translationibus egimus die ejus natali* xii Januarii.

Godefridus, Presbyter et Confessor, *refertur in MS. Florario Sanctorum, non additis circumstantiis loci et temporis, unde de eo judicari posset. De Beato Godefrido Cappenbergensi, ordinis Præmontsratensis, late egimus* xiii Januarii.

S. Timothei Apostoli translatio *memoratur in MS. Florario, a Greveno etiam et Canasio. De ea egimus ad diem ejus natalem* xxiv Januarii.

Brunulphus Episcopus *memoratur in MS. Florario Sanctorum penes nos asservato, quis ille sit, non addita Sede, unde judicabimus? Colitur S. Brynulphus, Episcopus Scarensis in Suecia,* vi Februarii.

SS. Martyrum Faustini et Jovitæ et S. Faustini Episcopi Brixiensis } Translatio *hoc die peracta recolitur in Martyrologio Brixiensi Bernardini Fayni: qui hos Martyres in ecclesia S. Aphræ sepultos, contendit esse colendos* xv *Martii, ut diversos ab iis quorum est celeberrima in omnibus ecclesiasticis Fastis memoria, die* xv Februarii. *Quod licebit in supplemento istius diei examinare: quemadmodum et de S. Faustino Episcopo licebit plura dicere, ex monumentis ab eodem Bernardino Fayno subministratis, ad supplementum* xvi Februarii.

Apollonius Martyr *est inscriptus MS. Florario Sanctorum. Sunt plures hujus nominis: ex his sequenti die refertur* Apollonius, qui Philemonem Judicem convertit: *quorum Acta dedimus* viii Martii.

Petrus de Sanctoia, Ordinis Fratrum Minorum de Observantia, hoc die anno 1431 mortuus, vitæ sanctimonia illustris, requiescit Vallisoleti in Conventu S. Francisci, sub summo altari tumulatus: *cum titulo* Beati *memoratur in Martyrologio Franciscano Arturi du Monstier: a quo abstinet Franciscus Haroldus in Epitome Annalium Ordinis Minorum. Nos omnia quæ de eo sciuntur, dedimus in Vita B. Petri Regalati* xxx Martii.

Julianæ Virginis, sanctimonialis de Corelino, Translatio apud Vilarium, monasterium Brabantiæ, *his verbis inscripta est MS. Florario Sanctorum. De ea egimus die ejus natali* v Aprilis.

S. Vincentius Ordinis Prædicatorum, *memoratur in Kalendario antiqui Missalis et Breviarii Ambrosiani. De eo egimus* v Aprilis.

S. Cœlestinus Papa *dicitur hoc die mortuus in antiquo Catalogo, et in variis Martyrologiis; uti diximus* vi Aprilis.

S. Winobaudus, Abbas Trecensis, *memoratur in MS. Usuardo S. Germani de Pratis: de eo egimus* vi Aprilis.

S. Dioclia Martyr, Pompeiopoli in Cilicia, *inscripta est Catalogo generali Ferrarii. Est hæc Græcis* Θεοκλεία, *mater S. Calliopii Martyris, et in amplexu corporis defuncti mortua. De ea agitur infra in hujus Vita.*

Bernacus Abbas, *traditur* in Cambrica Boreali vixisse, circa annum 500, et stupendis miraculis claruisse, mortuus *hoc die, relatus in Martyrologio Anglicano secundæ editionis, et in Indice Sanctorum Angliæ a Michaele Alfordo Annalibus suis apposito; et suggeritur locus, in quo de eo agit. Verum omnia in Annalibus post obitum auctoris recognitis sunt omissa; eo quod Acta apud Capgravium videantur apocrypha, neque satis constet de ejus cultu: quare absque præjudicio cupimus ulterius informari an ejus ut Sancti mentio sit apud alios scriptores, quos otium non est ideo omnes perlegere. Ferrarius in Catalogo generali adscribit eum Galliæ.*

Sancti, qui in persecutione Vandalica, sub Geiserico et Hunerico, Regibus Arianis, pro fide Catholica coronati sunt, *ut* in Sicilia *aliquo cultu celebres, referuntur ab Octavio Cajetano in Martyrologio*

rologio Siculo. Verum in majore ejus opere, de Vitis Sanctorum Siculorum, nulla est eorum mentio.

S. Adelini Episcopi, Wintoniæ in Anglia, Confessoris, *memoria fit in auctario Carthusianorum Bruxellensium hactenus inedito. Westmonasteriensis in Floribus Historiarum Anglicanarum ad annum* 888, *asserit* Æthelinum, Vintoniensem Episcopum, Regis Ælfredi et Westsaxonum eleemosynas Romam deportavisse. *Nihil aliud de illo ejusve cultu hactenus reperimus.*

Walterius, Frater monasterii Cluniacensis sub S. Odilone Abbate, nocte magni Sabbati Resurrectionis Dominicæ obiit, columna lucis ignea apparente. *Ita Radulphus Glaber lib.* 5. *cap.* 1. *Hunc cum titulo* Beati *referunt Menardus et Bucelinus,* Sanctum *appellat Saussaius : antiquiorem cultus et venerationis probationem quæsivimus Cluniaci, nec potuimus reperire.*

Sigenius Scotus Presbyter, monasterii Benedictini in Helluensi insula Abbas, venerationi maximæ apud omnes habitus, *scilicet dum viveret. Ita Lesleus lib.* 4. *Rerum Scoticarum in Donaldo* 53 *Rege, et neque Sanctum neque Beatum appellat. Hunc Wion in Appendice ad Martyrologium monasticum, quod diem natalem ignoraret, retulit et* Sanctum *appellavit. Wilsonus, cui forte deerat Sanctus hoc die ponendus, eum inscripsit Martyrologio Anglicano. Secuti Ferrarius in Catalogo generali, Dempsterus et Camerarius in Martyrologiis Scoticis, et Fitzimon in Catalogo Sanctorum Hiberniæ. Verum certiora argumenta desideramus. Deest nomen in Martyrologio Tamlactensi, Catalogo Sanctorum Scotiæ ante hos auctores confecto, et in Breviario Aberdonensi.*

Salvator, Martyr in Anglia, *refertur in MS. Florario, in Auctario Greveni ad Usuardum, et in Martyrologio Germanico. Deest in Martyrologiis Anglicanis.*

Gibertus abbas Luxoviensis, et ejus monachus Titilmus, a Paganis occisi, *referuntur a Trithemio lib.* 3 *de Viris illustribus Benedictinis cap.* 32, *et a Wione et Menardo in Appendice, quod diem natalem ignorarint. Eos ad hunc diem retulit Bucelinus. At Sanmarthani in Gallia Christiana tradunt,* Gibardum *sive* Gibertum Abbatem, cum omnibus ejus monachis, interfectum a Saracenis de Saxonia . *et videntur Normanni sic appellari, qui seculo Christi nono, quando ea cædes contigit, Gallicas ditiones vastarunt. Nos certiora monumenta venerationis et diei et modi quo occisi sunt, exspectamus.*

S. Macarius monachus, *absque ulla notitia loci et temporis, memoratur in Martyrologio MS. Bruxellensi S. Gudilæ. Varii sunt* Macarii *: unde difficultas est ut distinguatur.*

S. Finanus Abbas, *in quodam Sanctorum Hibernicorum catalogo relatus hoc die, abest ab eo quem vulgavit Henricus Fitzimon et a Tamlactensi martyrologio : ergo Vitam ejus, quam in nostro MS. Salmanticensi habemus, ex sola (ut apparet) traditione parvo cum judicio scriptam, differimus, donec ejus Actis plus lucis affulgeat, et de celebri ejus cultu plenius nobis constet.*

Senanus Episcopus, Senanus Abbas, Russonus de Insula Pich, Macliegus Dorensis, } in Hibernia *memorantur in Martyrologio Tamlactensi : Colganus* VIII *Martii ad vitam S. Senani Episcopi et Abbatis Inis-Cathensis in Appendice cap.* 1 *refert* Senannum Episcopum coli VII Aprilis, *de Senano Abbate silet. Plura de hisce Hibernis non potuimus assequi.*

Hermannus, Conversus in Claustro Hemmerodensi, Beatissimæ Virgini multum devotus, quæ apparens eum consolata est. *Latius hæc referuntur a Cæsario lib.* 7 *Historiarum memorabilium sui temporis cap.* 52, *ubi abstinet a titulo* Beati, *quem ei tribuunt Henriquez, Bucelinus et Chalemotus. Nos Hemmenrodæ fuimus, et de ejus veneratione nihil intelleximus.*

Ermentrudis, Sanctimonialis in Monte-Cornelii apud Leodienses, B. Julianæ sub finem vitæ socia, *refertur ab Henriquez, Bucelino et Chalemoto cum titulo* Beatæ *inter Cistercienses. dedimus Vitam B. Julianæ* V *Aprilis, et diximus eam probabilius vixisse secundum regulam S. Augustini. Interim quotquot nominantur istius loci sanctimoniales, cum titulo* Beatæ, *variis locis istius Menologii sunt inscriptæ. Nos in Monte-Cornelii omnia discussimus, ne temere titulum* Beatæ *tribueremus Julianæ et sociabus ejus : et pro Juliana quidem certa satis sunt omnia, pro aliis nec umbra quidem probabilitatis extat.*

Josephus monachus monasterii Schonfeldensis, *cum titulo* Sancti *inscriptus est Kalendario MS. Ordinis S. Benedicti, nobis ignotus. Est monasterium Schonenfeldt ejusdem Ordinis, non procul ob ostiis Lyci in Bavaria. Quid si Schonfeldia pro Steinfeldia irrepserit, intelligaturque B. Hermannus Joseph, cujus Vitam hodie damus?*

Petrus Andreas Challiau Turonensis, Ordinis Minimorum, gratia prædicationis et conversionis animarum conspicuus, *memoratur a Saussayo in Supplemento Martyrol. Gallicani : sed solum inter viros Pios censetur.*

Franciscus a Magdalena, Sebastianus a S. Maria, Elvira a Villa-sicca, } In Hispania, Ordinis S. Francisci, floruerunt opinione sanctitatis, *et relati sunt cum titulo* Beati *in Martyrol. Franciscano Arturi a Monasterio.*

SS. Euphemia et Eucapia, Chalcedone plurima tormenta passæ, *referuntur a Floro in MSS Atrebatensi et Tornacensi.* Euphemia *etiam inscripta est Kalendario Missalis MS. Moguntini, et nomen* Evapii *pro* Eucapia *in Kalendario Aquileiensi. De iis cum aliis Martyrologiis agemus* XIII Aprilis.

S. Martinus, Abbas in Arvenis, *indicatur in Catalogo generali Ferrarii : qui citat tabulas Ecclesiæ Arvernensis et Surii tomum* 2. *sed is* Martius Abbas *est, et refertur.* XIII Aprilis

Brandani *seu* Brundani, Episcopi et Confessoris, *mentio fit in MS. Florario et Auctario Usuardi per Grevenum. Est* Brandanus Abbas, varia navigatione celebris, *qui a Petro de Natalibus lib.* 5. *cap.* 117 *et aliis etiam* Episcopus *appellatur, et colitur* XVI Maii.

Baptista Varani, *fundatrix monasterii S. Claræ Camerini, tomo* 1 *de Sanctis Umbriæ refertur a Jacobillo hoc die cum titulo Beatæ. Abstinet eo titulo Dominicus Passinus, qui ejus Vitam scriptaque vulgavit : ipse vero Jacobillus tomo* 3 *retractans quæ prius de anno et die mortis scripserat, inductas de eadem agendi (si interim de aliquo ejus cultu distinctius quidpiam afferatur) concedit usque in* XXXI Maii

S. Mariæ Magdalenæ conversio anno salutis XXXII, vitæ suæ XX, *inscripta est MS. Florario Sanctorum. De ea agendum* XXII Julii.

S. Ludovici Episcopi, Ordinis Minorum, festum Canonizationis *refertur in Auctario Carthusianorum Bruxellensium. Colitur is* XIX Augusti

Philibertus *jungitur* SS. Eleuso et Macariæ, *apud Grevenum in Auctario Usuardi. De his infra hoc die agimus : sed non putamus quidquam iis esse commune cum isto, cujus nomen Francicum est et Martyrum ævo recentius. Aliquis hujus nominis Abbas, colitur* XX Augusti.

S. Alpinus, Ep. Catalaunensis, *memoratur in MS. Kalendario*

Kalendario Antissiodorensi. Fuit istius Ecclesiæ VIII *Episcopus, et colitur* VII Septembris.

S. Perpetui, Episcopi Trajecti, translatio Dionanti facta, ab Ecclesia S. Vincentii ad basilicam Deiparæ Virginis, *celebratur a Saussaio in Martyrologio Gallicano: est ejus natalis* IV Novembris.

Brectus, Episcopus Turonensis et Confessor, *memoratur, in MS. Florario Sanctorum. Is aliis* Briccius *dicitur, et colitur* XIII Novembris.

S. Lazari, Pontificis et Martyris, inventio corporis Massiliæ, *memoratur primo loco in Martyrologio Gallicano Saussay. Natalis ejus celebratur quandode loco sepulturæ ejus agendum etiam erit.* XVII Decemb.

G. H.

DE SANCTO HEGESIPPO

SCRIPTORE ECCLESIASTICO.

CIRCA AN. CLXXX.

Elogium ex S. Hieronymo

Præclarum *S. Hegesippi elogium edidit S. Hieronymus, libro de Scriptoribus Ecclesiasticis cap.* 22. *his verbis :* Hegesippus, vicinus Apostolicorum temporum, omnes a Passione Domini usque ad suam ætatem Ecclesiasticorum Actuum texens historias, multaque ad utilitatem legentium pertinentia hinc inde congregans, quinque libros composuit, sermone simplici, ut quorum vitam sectabatur, dicendi quoque exprimeret characterem. Asserit se venisse sub Aniceto Romam, qui decimus post Petrum Episcopus fuit, et perseverasse usque ad Eleutherium ejusdem urbis Episcopum, qui Aniceti quondam Diaconus fuerat. Præterea adversum idola disputans, ex quo primum errore crevissent, subtexit historiam, ex qua ostendit, qua floruerit ætate. Ait enim : Tumulos mortuis templaque fecerunt, sicut usque hodie videmus : e quibus est et Antinous servus Hadriani Cæsaris, cui et gymnicus agon exercetur apud Antinoum civitatem, quam ex ejus nomine condidit, et statuit prophetas in templo. Antinoum autem in deliciis habuisse Cæsar Hadrianus scribitur. *Hæc S. Hieronymus : qui aliquod encomium ex ejus libris habet, cap.* 2 *de eisdem Scriptoribus, quod proferendum erit ad Kalendas Maii, quo colitur S. Jacobus frater Domini, de quo ibidem agitur. Ex dicto S. Hieronymo elogia sua desumpserunt Usuardus, Ado, Notkerus, Bellinus, Maurolycus et alii recentiores, et passim* virum sanctissimum, virum sapientissimum, *et* virum Dei *appellant.*

descriptum in Martyrologiis.

In *Martyrologio Romano adscribitur* Romæ : *et a Ferrario recensetur in Catalogo Sanctorum Italiæ. Quæ ab Adone sub finem adduntur,* de conversatione ejus in gentili Philosophia et institutione in sectis Platonicis, *spectant ad S. Justinum Philosophum et Martyrem, et* XIII *Aprilis in ejus Vita referentur. Eadem ex Adone descripsit auctor Bedæ supposititi, et nonnulla suo encomio inseruit Galesinius.*

Tempus Vitæ sub Pontificibus Romanis,

2 *S. Anicetus, cujus tempore Romam venit S. Hegesippus, præfuit Ecclesiæ Summus Pontifex ab anno* CXLIX *usque ad annum* CLIII, *martyrio coronatus* XVII *Aprilis, ad quem diem illa exacte traduntur. Successit Aniceto S. Pius, illius ante et S. Hygini Vicarius, dein verus Pontifex usque ad annum* CLXI; *quando illi substitutus S. Soter sedit annos novem, et plures menses, mortuus anno* CLXXI, *die* XXII *Aprilis, ubi accurata temporis ratio assignatur. Soteri dicto anno successit S. Eleutherius, vixitque usque ad annum* CLXXXVI. *Fuerunt tunc Imperatores Romani Antoninus Pius ab anno* CXXXVIII, *cui subrogatus est anno* CLXI *M. Aurelius Antoninus cum fratre suo L. Ælio Vero, et imperium reliquit filio suo Commodo, anno* CLXXX, *si tamen ad illud tempus vixerit S. Hegesippus, clarus etiam ante tempora Antonini Pii sub hujus decessore Hadriano Imperatore, qui teste Spartiano,* Antinoum suum dum per Nilum navigat perdidit, et muliebriter flevit. Græci volente Hadriano eum consecrarunt, oracula per eum dari asserentes, quæ Hadrianus ipse composuisse jactatur : *Ad quem locum multa congerit in Notis Claudius Salmasius. De Antinoo puero dilectissimo plurima ex Scriptoribus Ecclesiasticis collegit Petrus Halloix in suis Notationibus ad Caput 3 Vitæ S. Hegesippi late deductæ : eique interseruit, quæcumque ex quinque libris S. Hegesippi) qui cum maximo detrimento veritatis Ecclesiasticæ perierunt, (supersunt fragmenta, ab Eusebio in Historia Ecclesiastica producta ; inter quæ post martyrium S. Jacobi fratris Domini, de quo jam egimus, est persecutio sub Domitiano contra propinquos Christi Servatoris mota, et martyrium S. Simeonis Episcopi Hierosolymitani, ad diem* XVIII *Februarii relatum ex libro 3 Eusebii, et cap. 32, cui tunc ista adduntur ex Hegesippo.*

et Imperatoribus.

contra insurgentes post Apostolorum tempus persecutiones,

3 Post hæc idem scriptor res illa ætate gestas commemorans, addit Ecclesiam ad hæc usque tempora, instar cujusdam virginis, adhuc in obscuro recessu delitescentis, integram atque incorruptam permansisse, quicumque rectam prædicationis Evangelicæ regulam depravare niterentur. Sed postquam sacer Apostolorum cœtus vario mortis genere extinctus est, effluxeratque jam ætas hominum illorum, qui divinam ipsam sapientiam suis auribus auscultare meruerant ; tunc demum exorta est impii erroris conspiratio, fraude et malitia falsorum doctorum : qui, utpote nullo amplius ex Apostolis superstite, post hæc nudo, quod aiunt, capite adversus prædicationem veritatis adulterinam doctrinam obtrudere aggressi sunt. Et Hegesippus quidem de iis rebus in hunc fere modum scribit. *At post indicatos falsæ doctrinæ duces lib. 4 cap. 7 et 8 ista adjungit Eusebius :* Et adversariorum quidam inventa, a semetipsis confutata, confestim extincta sunt, aliis super alias exorientibus sectis, cum priores assidue diffluerent, et in multiplices ac multiformes errorum species vario quæque modo evanescerent. Catholica autem Ecclesia, quæ sola vera est, semperque sui similis et constans, novis quotidie incrementis augebatur : gravitate, sinceritate ac libertate, modestia denique ac sanctitate vitæ cujusdam philosophiæque divinæ, omnium oculos, non Græcorum modo, verum etiam barbarorum prestringens. Simul etiam extincta est temporis lapsu calumnia illa, quæ universæ religioni nostræ afficta fuerat : mansitque tandem disciplina nostra, sola omnium consensu superior et victrix, ac præ reliquis sectis modestia, gravitate, divinæque sapientiæ præceptis excellere ab omnibus judicata : adeo ut exinde ad nostra usque tempora, nemo sit ausus ullam infamiæ labem fidei nostræ aspergere, aut aliquam ejusmodi calumniam inferre, qualem veteres illi nostræ religionis hostes jactare consueverant. Ceterum illis temporibus rursus veritas plures sui patronos in medium produxit, qui non solum viva voce, sed, etiam scriptis disputationibus adversus impias hæreses decertarunt. Inter quos celebris fuit Hegesippus, cujus testimonio in superioribus libris sæpissime usi fuimus, cum res Apostolorum temporibus gestas ex illius fide ac relatione traderemus. *Hæc Eusebius, qui hisce subjungit, quæ nos sub initium a S. Hieronymo excerpta dedimus.*

Catholicam Ecclesiam efflorescentem,

propugnat.

4 *Demum cap.* 21 *et* 22 *ista habet :* Iisdem temporibus

A bu sin Ecclesia floruerunt Hegesippus, de quo abunde jam dixi, et Dionysius Corinthiorum Episcopus. Pinytus quoque Cretensium Episcopus... ac postremo Irenæus, quorum omnium libri sinceram Apostolicæ traditionis ac veræ fidei doctrinam continentes ad nos usque pervenerunt... Hegesippus quidem in quinque Commentariorum libris, luculentissima fidei suæ testimonia nobis reliquit. Scribit enim se, cum Romam proficisceretur, plurimos Episcopos adiisse, et ab omnibus unam eamdemque audivisse doctrinam. Idem postquam de Clementis epistola ad Corinthios quædam commemoravit, hæc addit, quæ nos si placet audiamus. Et Corinthiorum quidem, inquit, Ecclesia in recta fide permansit usque ad Primum ejusdem loci Episcopum. Quocum familiariter collocutus sum, dum Romam navigarem : nec paucos dies versatus sum Corinthiis, mutuamque ex recta fide consolationem cepimus. Romam vero cum venissem, mansi ibi apud Anicetum, cujus tum Diaconus erat Eleutherus. Post obitum deinde Aniceti successit Soter, quem excepit Eleutherus. In singulis autem Episcoporum successionibus et per singulas urbes eadem manent, quæ per legem ac Prophetas et a Domino ipso prædicata sunt. *Relatis dein hæresibus tunc exortis addit Eusebius* : Nonnulla item D ex Hebræorum Evangelio et Syriaco, et ex Hebraica lingua profert in medium, satis per se aperte significans, se ex Hebræis ad Christi fidem transiisse. Alia quoque, ex Judaicis traditionibus, scripto minime comprehensis, petita, commemorat. Non solum autem ipse, sed etiam Irenæus et omnes antiqui Proverbia Salomonis vocare solent Sapientiam, omnium virtutum præcepta continentem. Denique agens de libris, qui apocryphi dicuntur, quosdam eorum sua ætate ab nonnullis hæreticis compositos esse scribit. *Hæc Eusebius. Concludimus verbis Joannis Trithemii libro de Scriptoribus Ecclesiasticis, in quo ista habet :* Hegesippus natione Judæus, ad fidem Christi conversus, doctrina et sanctitate in Ecclesia Dei admirabilis effulsit : cujus festum cum ceteris Sanctis in Martyrologio locum obtinuit. *De alio Hegesippo seu Josippo, cujus libri de Bello Judaico et excidio urbis Hierosolymitanæ extant, consule Philippi Labbe Dissertationem historicam de Scriptoribus Ecclesiasticis et alios ibidem citatos. Petrus de Natalibus lib. 4 Catalogi cap.* 36 *omnia perperam uni eidemque S. Hegesippo tribuit.*

Romam proficiscens cum variis Episcopis et Pontificibus Romanis agit :

AUCTORE G. H. *ipse ex Hebræo Christianus.*

Proverbia Salomonis æstimat.

B E

G. H.

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRIS,

EPIPHANIO EPISCOPO, DONATO, RUFINO, MODESTO, ET ALIIS XI.

VI et VII APRILIS *Priore die memorantur Epiphanius Presb.*

Illustris horum Martyrum memoria est, et VI et VII Aprilis : ac priore die *S. Epiphanius, Episcopus in Africa *ut reliquorum Dux et Antesignanus, refertur in pervetusto Martyrologio Richenoviensi sive Augiæ-divitis : qui* Martyr *appellatur cum* XIII Sociis *adjunctis in Martyrologio Trevirensi S. Martini, seu* XIV *in Fastis Rhinoviensibus : sed de hoc numero agendum, dum alii suis nominibus fuerint indicati. In MS. Codice monasterii S. Cyriaci, jungitur solus* Rufinus, *sed per errorem* Epiphania *scribitur ; cum reliqui Fasti* Epiphanium Episcopum *habeant. MS. Reginæ Sueciæ ab Holstenio laudatum habet* Epiphanium Episcopum, Donatum et alios XIII. *In MS. Pragensi ista habentur :* Epiphanii Episcopi, Donati, Rufini, Modesti et aliorum XL. *In MS. Barberiniano et supplemento Bedæ ista leguntur.* In Africa natale S. Epiphanii Episcopi, Donati, Rufini, Modesti et aliorum, *qui in MSS.* C *Lætiensi et Tornacensi S. Martini signantur* undecim, *sed* Rufinus *omittitur. In apographo vetustissimo Martyrologii Hieronymiani, adjuncto alio Martyre ista referuntur :* In Africa Epiphanii Episcopi, Donati, Sixti, Rufini, Modesti et aliorum X, *qui* XI *dicuntur in apographis Blumiano et Corbeiensi Parisiis excuso : pro quo numero in codice Lucensi et memorato Pragensi perperam* XL *scribuntur : uti etiam* Modesta *in Corbeiensi est, aliis omnibus* Modestus. *Notkerus eosdem omnes memorat cum sociis* undecim : *qui* duodecim *signantur in MSS. Leodiensibus S. Lamberti et S. Laurentii. In MS. Tamlachtensi memorantur* Epiphanius, Rufinianus, Modestus.

Rufinus, Donatus, Modestus, Sixtus,

2 *At diem* VII *hujus Aprilis ita incipit Usuardus :* Apud Africam natalis SS. Epiphanii Episcopi, Donati et aliorum tredecim. *Quæ eadem leguntur apud Bellinum, Grevenum, Maurolycum, Felicium, Canisium, Galesinium et in quamplurimis MSS. in quorum nonnullis leguntur* socii quatuordecim, *uti etiam in Martyrologiis Coloniæ et Lubecæ anno* 1490 *excusis et apud Petrum de Natalibus lib.* 11, *num* 113. *In hodierno Romano ista leguntur primo loco :* In Africa sanctorum Martyrum Epiphanii Episcopi, Donati, Rufini et aliorum tredecim. *Verum si cum aliis ante indicatis Martyrologiis jungantur* Sixtus et Modestus, *cum iisdem rectius retinebuntur solum* socii undecim. *Addit Baronius in Notis,* cujus fuerit civitatis Episcopus Epiphanius, vel quando sit passus, nusquam se potuisse invenire. *In MS. Romano basilicæ S. Petri in Vaticano celebrantur* Epiphanius Episcopus, Donatus et alii tredecim apud Africam Martyres. *Aliquas* S. Rufini *Martyris reliquias haberi Bononiæ in ecclesia S. Dominici tradit ad hunc diem Masinius in Bononia perlustrata : sed quas alterius esse dixerim, æque ac pars cruris quæ sub nomine* Epiphanii Episc. et Mart. *a Carolo IV Imperatore anno* MCCCLXX *ex Tuscia Pragam allata dicitur in Diario Reliquiarum ecclesiæ Metropolitanæ S. Viti, per ejusdem ecclesiæ Decanum nuper vulgato.* F

Relati etiam VII Aprilis

G. H.

DE SANCTIS MARTYRIBUS ANTIOCHENIS,

TIMOTHEO, DIOGENE, MACARIA, SIVE MADIARIA ET MAXIMA. ITEM S. ELEUSO PRESBYTERO.

VII APR.

Post relatos Martyres Afros, de quibus jam egimus subjungebantur die VI Aprilis, in antiquis apographis Martyrologii S. Hieronymi, *Timotheus et Diogenes in Macedonia *passi : de quibus cum Martyrologiis Usuardi, Notkeri, Bellini aliorumque et potissimum Romano ad illum diem egimus. Verum qui referuntur in iisdem aliisque antiquis Martyrologiis cum sociis Antiochiæ in Syria VII Aprilis passi, eos, ut a Macedonibus diversos hoc die recensemus. Ac primo Martyrologium Reginæ Sueciæ ab Holstenio laudatum et in Adversariis ad Martyrologium Romanum citatum, ista habet ;* In Antiochia Syriæ natalis S. Timothei

Martyres relati in antiquis MSS.

A Timothei cum aliis tribus : *quos sex tradunt MSS. Trevirense S. Martini, et Ultrajectinum S. Mariæ. MSS. Tornacense et Lætiense :* In Antiochia Syriæ Timothei, Diogenis. *addunt Vaticanum S. Petri, et aliud S. Cyriaci, nomen* Macariæ. *Quæ in MS. Aquisgramensi sic exprimuntur :* Timothei, Avigenis *corrige* Diogenis, Eleusi, Macariæ. *Wandelbertus ex his duos in suo poemate celebrat hoc versu :*

Diogenes septenis, Eleususque feruntur.

In MSS. Fastis S. Maximini valde antiquis celebratur Eleusus, Presbyter in Antiochia Syriæ. *In MSS. Augustano S. Udalrici et Parisiensi Labbæi hoc ordine indicantur :* In Antiochia Syriæ Timothei, Diogenis, Eleusi, Macariæ, Maximæ. *In MS. Tamlactensi indicantur* Timotheus, Eleusus *et aliis interpositis* Diogenes, Macaria et Maxima. *In MS. Coloniensi S. Mariæ ad Gradus, reliquis relatis sub finem, dicitur* et Eleusi Presbyteri, *qui tamen in apographis Martyrologii Hieronymiani sejungitur, et sic primo loco legitur :* Antiochiæ Syriæ Timothei, Diogenis, Macariæ, Maximæ, Et alibi Eleusi Presbyteri. *Quæ etiam in nonnullis aliis MSS. Martyrologiis leguntur.* D *In Lucensi codice* Macarius et Maximus *scribuntur. De eisdem ut opinamur, Martyribus agitur* XXVI *Martii, uti ibidem inter Prætermissos et in alios dies rejectos diximus. Ac primo in pervetusto et primario Martyrologio S. Hieronymi sic legitur :* Antiochiæ Timothei, Diogenis, Macariæ ac Maximæ, *In Lucensi et Corbeiensi, et Tamlachtensi, loco* Macariæ, *habetur* Modiariæ; *uti in Blumiano* Maximi, *loco* Maximæ. *sed hoc deest in codice Altempsiano.* Timotheus et Diogenes *memorantur etiam in Kalendariis antiqui Missalis et Breviarii Ambrosiani, item in MSS. Barberiniano, Prayensi et Richenoviensi et solus* Timotheus *in Augustano et Labbeano. Nulla vero mentio ad istum diem habetur* Eleusi, *quem ut Sanctum, ne multiplicemus titulos, sub finem detinemus. Apud Grevenum post Eleusum et Macariam jungitur Philibertus, de quo alibi nihil legimus, nisi sit S. Philibertus Abbas* XX *Augusti commemorandus : nomen certe Francicum est, et antiquis martyribus non bene jungitur.*

an Eleusius sejungendus ?

Iidem relati 26 Martii

G. H. B

DE SS. COPRICA, VICTORE, DONATO, E

MARTYRIBUS IN LIBYA SUPERIORE.

VII APRIL.

T*raduntur hi Martyres,* in Libia superiore *hoc die passi, in quatuor apographis Martyrologii Hieronymiani; item in MSS. Romano Cardinalis Barberini, Leodiensi S. Laurentii, Trevirensi S. Maximini, et MS. Florario Sanctorum : et sunt,* Coprica et Victor. *Pro priore in MS. Augustano S. Udalrici,* Aprica, *in Parisiensi Labbæi,* Capua. *In MS. Corbeiensi S. Hieronymi, Parisiis excuso, additur tertius socius* Donatus. *De his aliisque videtur mentio fieri in dictis apographis Martyrologii S. Hieronymi item apud Notkerum et alios die præcedenti his verbis :* Pentapoli Lybiæ superioris, natalis SS. Theodori Episcopi, Hirenæi, Diaconi, Serapionis et Ammonii Lectorum, (*quos eosdem retulimus* XXVI *Martii*) Summistæ, Aprici, Victoris.

Pro Suminista *in tribus apographis Hieronymiani prædicti scripta leguntur in codice Epternacensi duorum nomina,* Luni Mistæ. *Hoc, dum certior lectio occurret, inter Prætermissos collocato, arbitramur, hoc die relatos* Copricam, *aliis* Capricam, *sive* Apricam et Victorem, *istic dici* Apricum, Apricium, Paricium (*nam ista cum varietate scribuntur*) et Victorem. *In persecutione Diocletiani passos esse quatuor* XXVI *Martii relatos, ibidem diximus : quod de hisce videtur etiam dicendum In MS. Neapolitano Antonii Caraccioli referuntur* natalis S. Coprici et natalis S. Hirenæ, *videtur hoc nomen pro S. Hirenæo Diacono sumptum.*

G. H.

DE S. PELEUSIO, SEU PELUSIO,

PRESBYTERO, MARTYRE ALEXANDRIÆ.

VII APRIL.

C H*ujus Sancti memoria celeberrima est in plerisque Martyrologiis, sed cum aliqua scriptionis varietate. In duplici apographo S. Hieronymi scribitur* Peleusius, *quo etiam modo legitur in Martyrologio hodierno Romano, item in aliis Coloniæ et Lubecæ anno* 1490 *excusis, et non nullis MSS. At* Pelusius *scribitur in MS. Blumiano S. Hieronymi, item apud Usuardum, Notkerum, Bellinum, Molanum, et in plurimis antiquis MSS.* Pilusus *habetur in codice Lucensi S. Hieronymi,* Pelosus *apud Rabanum,* Palensius *in Beda supposititio.* Peleusoppus, *in Auctario Usuardi per Grevenum. Petrus de Natalibus lib.* II *Catalogi num.* 114 *ista habet :* Pleusius Presbyter eodem die (VII *Idus Aprilis*) in Christo quievit. *Hinc in aliquo Martyrologio, a Carthusianis Ultrajectinis suppleto appellatur* Confessor. *Verum cum antiquis omnibus melius ista in Martyrologio Romano habentur :* Alexandriæ S. Peleusii, Presbyteri et Martyris. F *Unus vexat nos scrupulus, num hic Martyr inter tot nomina etiam* Clusius *dicatur in antiquis Martyrologii Hieronymiani apographis ad diem præcedentem, ubi* Clusium Presbyterum, *cum aliis etiam Alexandriæ passum, retulimus. Utrumque hac addita monitione, propter antiquitatem Martyrologiorum, detinemus : ob eamdemque eum distinguimus a* S. Eleuso Presbytero *supra relato, licet vehementer timeamus ne unus idemque sit* Eleusius *et* Peleusius.

G. H.

DE SS. CYRIACO ET SOCIIS,

MARTYRIBUS NICOMEDIÆ.

VII APRIL.

I*n antiquissimo apographo Martyrologii Hieronymiani quo hactenus usi sumus, post alios jam relatos Martyres ista leguntur :* Nicomediæ Cyriac cum aliis decem. *Eadem habentur in Fastis antiquis monasteriorum Richenaugiensis et Rhinoviensis, item apud Rabanum, Notkerum et Bedam supposititium; quo citato, et indicato consensu veterum manuscriptorum, ista habentur in hodierno Martyrologio Romano :* Nicomediæ S. Cyriaci et aliorum decem Martyrum. *Eumdem cum hoc sociorum numero commemorat Galesinius. Nec plura hactenus de his Martyribus scire licuit.*

DE

DE S. CALLIOPIO MARTYRE

POMPEIOPOLI IN CILICIA

ANNO CCCIV.

S. Calliopius Pergæ natus.

Notissimæ sunt Pamphilia et Cilicia, regiones, Asiæ contiguæ ad mare Mediterraneum, et multorum Martyrum sanguine irrigatæ. In priore urbs est metropolitana Perga, in qua Patrobuli *honore illustris* Calliopius *cum dira ibi persecutio Diocletiani et Maximiani ferveret, navigavit in Ciliciam et* Pompeiopoli, *urbe istic maritima, et postmodum Episcopali, captus, atque post atrocissima tormenta cruci affixus,* VII *Aprilis spiritum Deo reddidit, ipso die Parasceves Domini : ergo anno Christi* CCCIV, *quando Cyclo Lunæ* I, *Solis* V, *litteris Dominicalibus B A, festum Paschatis incidit in diem nonum Aprilis. Deposuerant purpuram ipsis Kalendis Aprilis Diocletianus et Maximianus Herculeus, sed persecutio in provinciis prorogata est sub Galerio Maximiano Armentario, Diocletiani genero.*

Pompeiopoli crucifixus anno 304

Acta Martyrii dantur ex MSS. Græcis Veneto et Vaticano :

2 *Acta martyrii S. Calliopii nactus est in bibliotheca dominii Venetorum Aloysius Lipomanus, eaque a Petro Francisco Zino Veronensi Latine reddita edidit tomo* VII *Vitarum Sanctorum Patrum. Nos eadem Græce*
B *nacti sumus in Bibliotheca Vaticana et codice* 1660, *quæ ad calcem hujus tomi damus et hoc loco collata cum interpretatione Zini, ex eaque hinc inde auximus et emendavimus. Auctoris nomen non indicatur, videtur is antiquus fuisse, et ex Notariis exceptoribus desumpsisse verba inter Martyrem atque Præfectum ultro citroque dicta. Actorum sinceritatem et puritatem confirmant nonnulla ex iis excerpta compendia : horum aliquod extat in MS. Menologio Basilii Imperatoris Porphyrogeniti, quod hic Latine redditum damus : est autem ejusmodi.*

compendium in MS. Menologio Basilii imperat.

3 Eadem die VII, certamen sancti Martyris Calliopii. Calliopius Christi Martyr fuit sub Imperio Maximiani, ex regione Pamphiliæ prognatus, filius Theocliæ, cujusdam fœminæ Christianæ et locupletis : a qua pie et religiose educatus, in assidua divinarum Scripturarum meditatione et studio versatus est. Persecutione autem commota, Pompeiopolim sponte sua discessit : ubi coram Maximo Præfecto Christum est libere professus. Manibus proinde post terga revinctis, crudeliter verberatus est in carcere. Tunc mater ejus ad eum ingressa, sanguinem spongia abstergebat : distributis enim in pauperes omnibus
C divitiis suis, secuta fuerat filium. Hic vero e carcere eductus, condemnatus est ut crucifigeretur. Nec modo in passione et cruciatibus consors fuit Christi, sed etiam in diebus, quibus passus est. Siquidem feria quinta majoris hebdomadæ erat dies, in qua crucifixus est. Mater autem ipsius lictoribus quinque nummos aureos donavit, rogans ipsos, ne æqualiter, ac Christus crucifixus fuit, filium suum cruci affigerent. Quare verso deorsum capite crucifixus, hora tertia diei Parasceves spiritum Deo tradidit ; et mater ejus irruens in ipsum, animam emisit.

Officium Ecclesiasticum apud Græcos in Menæis :

3 *Græci in magnis Menæis officio Ecclesiastico celebrant hoc die S. Calliopium Martyrem. et multiplicibus odis laudant ejus magnanimam constantiam, et invictam inter tam diversos cruciatus tolerantiam. Intexuntur de eo cantiones S. Josephi Hymnographi, et in iis initia singularum stropharum adstringuntur certis litteris initialibus, prout hæ in hoc præposito Acrosticho reperiuntur, totidem litteris Latine reddito.*

Καλοὺς ἐπαινῶ Καλλιωπίου πονους.

Pulchros labores Calliopii cano.

Sub finem adduntur quinque strophæ, quæ nomen Ιωσήφ *auctoris exprimunt, qualem in similibus odis Græcorum ritum exposuimus in Vita S. Hilarionis Junioris, Abbatis monasterii Pelecetes,* XXVIII *Martii. His omissis, vitandi in nimia prolixitate tædii caussa, proferimus elogium, in iisdem Menæis et apud Maximum Cythrorum Episcopum Græce editum, et ex Actis subjungendis excerptum, quod est ejusmodi.*

elogium inde Latine redditum.

4 Eodem die S. Calliopii Martyris. Vixit hic temporibus Maximiani Imperatoris, natus matre Theoclia, in urbe Pamphiliæ, Perge dicta. Edoctus fidem Christianam, pie sancteque a matre educatus est, et in divinis Scripturis plurimum exercitatus. Exorta vero adversus Christianos persecutione, sibi ipse animum addidit auxitque, et a matre sua inflammatus est ad martyrium pro Christo subeundum. Sponte ergo sua Pompeiopolim profectus, coram Maximo Præfecto Christi nomen collaudavit et invocavit. Vinctis ergo post terga manibus, plumbatis nervis cæditur, et in rotam actus et extensus, subjecto igne torretur. Sed Angeli adstantis ope rota constitit, et ignis cum ingenti spectantium admiratione refrixit. Laceratis porro membris apparens Sanctus, in carcerem conjectus est : in quem mater ejus ingressa, E
stillantem e vulneribus cruorem abstersit. Dispertita porro erat in pauperes omnes divitias suas, servosque omnes et ancillas, quinquaginta numero, libertate donarat. Aderat ergo filio suo et cum eo psallebat, quando media nocte, lumine carcerem illustrante, voceque de cœlo delata, libertas Martyris et in Christi fide constantia laudabatur : unde magis ad subeunda adhuc pro Christo certamina incitabatur. Ubi ergo a fide dimoveri non poterat, ut cruci affigeretur condemnatus, particeps factus est passionis et cruciatuum Christi Domini, non solum in ipso mortis genere, sed etiam in tempore. Nam feria quinta magnæ et sanctæ hebdomadæ, ante Resurrectionem Christi et Dei nostri, in crucem actus est inverso capite : quod, matre petente et quinque aureos nummos lictoribus donante, factus est. Postridie vero ipso die parasceves hora tertia spiritum reddidit. Mater filium e cruce depositum complexa, et animo deficiens, animam etiam ipsa emisit, et cum sancto Martyre filio est sepulta.

in Menologio Sirleti idem bis repetitur.

5 *Hactenus Menæa, in quibus, quia in titulo hujus diei agitur* de sancto Martyre Calliopio, *et dein primum elogium de S. Georgio Episcopo Mitylenæ profertur, secundum de S. Calliopio; Sirletus in Menologio suo bis refert S. Calliopium hoc modo :* Die VII F
Sancti Martyris Calliopii. Eodem die sancti Patris nostri Georgii Episcopi Mitylenæ, monasticæ vitæ observatione insignis. Eodem die Sancti Martyris Calliopii Maximiano Imperatore. *Hæc ibi, quæ sunt de uno eodemque S. Calliopio accipienda, et auctoris arguunt præcipitantiam in compilatione opusculi illius alias quoque notatam. De S. Georgio infra agimus. E Latinis sed exemplo Græcorum, referunt eumdem Molanus in secunda et tertia editione Auctarii sui ad Usuardum Galesinius, Canisius, et Baronius in hodierno Martyrologio Romano cum hoc elogio :* In Cilicia S. Calliopii Martyris, qui sub Maximo præfecto, post alia tormenta, verso in terram capite cruci affixus, nobili corona martyrii coronatus est. *In Notationibus multa suggerit Baronius de supplicio crucis, et quod etiam Seneca in libro de Consolatione ad Marciam indicet,* esse qui capite in terram verso suspendant. *Reliqua ibi videri possunt.*

relatus in Fastis Lat et Martyrologio Roma.

Theoclia mater an Martyr censenda.

6 *Ferrarius in Catalogo generali recolit* S. Diociam Martyrem Pompeiopoli in Cilicia, *et in Notis pluribus agit de urbe Episcopali Pompeiopoli, et dein*

A ex Græcis Diocliam matrem S. Calliopii *refert, quæ illis*

AUCTORE G. H.

Θεοκλεία dicitur, in amplexus corporis defuncti filii extincta, sed an Martyr *colatur, aut ullis fastis sacris sit inscripta, necdum legimus.*

VIDE ACTA GRÆCA PAG. LXXXIII

ACTA MARTYRII

Ex MS. Græco Vaticano.

Nobiliter natus et pie educatus

Theoclia quædam, mulier pia ac timens Deum cum tota familia sua, multas faciebat eleemosynas vitamque honestam ducebat: viro autem Senatorii generis conjuncta, per annos multos nullos liberos genuit, quia sterilis erat. Hæc tandem aliquando secundum promissionem concipiens, cum uterum ferret, mortuus est vir ejus in magna opulentia: ipsa vero filium peperit et vocavit nomen ejus Calliopium, omnique divinarum lectionum disciplina instruendum curavit, quia erat Patricius *a* Pergæ Pamphyliæ. Contigit porro temporibus illis ut prævalente idololatriæ errore, occultaretur veritas, multique idolis impuris libabant: Sanctus autem Calliopius incumbebat assiduis precationibus jejuniisque. Cumque ad Judicem delatum esset de juvene quod Christianus esset, B. Theoclia mater ejus, dans ei aurum,

a propter persecutionem

jussu matris ex Pamphylia in Ciliciam transit,

B vestes et famulitium, mari commisit filium, ut ipsius loci tribunal effugeret. Pompeiopolim igitur Ciliciæ navigavit: ubi cum impurissimus Maximus insanis *b* superstitionibus suis choreisque et commessationibus deorum impurorum honori agendis vacaret, videns talia sanctus adolescens obstupuit, miratus quidnam id esset, quia ipse jejunio continuo assueverat. Quæsivit ergo ex circumstantibus, quidnam id esset? et responderunt ei festivitatem esse deorum atque aiebant, Veni et particeps esto convivii nostri. Quibus ipse respondit, Christianus sum, et jejunando festum ago Christo; nec enim fas est ut in os Christum laudantium ingrediantur libationes deorum immundorum atque impurorum.

b

ubi recusans participare sacrificiis

2 Delata sunt hæc omnia ad aures Præfecti, qui furore repletus sisti eum jussit; adstanti autem coram tribunali dixit, Maximus, Quod tibi nomen est? Calliopius dixit, Christianus sum, et Calliopius vocor. Maximus Præfectus dixit, Cum universus orbis conviviis celebret festivitatem deorum, quomodo tu in ejusmodi errore persistis? Calliopius dixit: Vos estis qui in errore tenebrisque versamini, quia derelinquentes Deum vivum, factorem cœli et terræ, qui verbo creavit omnia, adoratis insensata ligna et attrita saxa, opera manuum impiarum. Maximus Præfectus dixit, Flos adolescentiæ tuæ petulantem

coram Preside irridet cultum Deorum,

C te reddit, nec vulgaria sibi tormenta deposcit: dic ergo cujus nationis es et cujus generis? Calliopius dixit, Ex Pamphilia natus, genere senatorio ac *c* patricio sum: sed quod præ his omnibus nobilissimum, Christianus. Maximus dixit: Responde mihi, an parentes habes? Calliopius dixit: Matrem habeo: pater pridem mortuus est. Maximus Præfectus dixit: Per magnum solem et deos omnes, si volueris pius esse et diis sacrificare, filiam quam habeo unigenitam tibi in matrimonium trado. Calliopius dixit: Si voluero ad conjugium me convertere, dignarer filiam tuam uxorem accipere, *d* potius quam eam tradere procuratori negotiorum matris meæ. Verum scito, quod ita crediderim Christo, ut me oporteat hoc lutum quod plasmavit Deus et ad propriam formavit imaginem, immaculatum sistere coram ejus tribunali. Quare quod tibi visum fuerit facito: ego enim Christianus sum.

c

ejusque filiam sibi oblatam respuit,

d

3 Maximus Præfectus dixit: Scelestissime, putasne ejusmodi verbis ad iracundiam provocare me, ut te compendioso supplicio perdam? Non faciam; sed postquam corpus tuum minutim dissolvero, reliquum igni tradam. Calliopius dixit: Quanto pluri-

immotus ad minas

bus protensioribusque tormentis contra me usus D fueris, tanto illustrior mihi plectetur corona tolerantiæ; nam sicut ait Scriptura, nemo coronatur nisi qui legitime certaverit. Maximus Præfectus dixit: Extendentes eum, plumbatis confringite omnia ossa; videtur enim mihi grande aliquid et memorabile affectare. Cumque verberaretur Calliopius, dixit: Gratias tibi ago, Christe, quia dignus habitus sum verberari pro glorioso nomine tuo. Maximus 2 Tim. 2
Præfectus dixit: Crede mihi et sacrifica diis, ut videas patriam tuam, nec facultatibus tuis priveris: vides enim quam acerbe torquearis. Calliopius dixit: Video suavitatem futuræ quietis a Christo repromissæ, et tormenta non sentio: quamvis autem in peregrina sim regione, scio tamen, quia Domini est terra et plenitudo ejus: quin etiam hic video matrem meam et patriam meam: mater enim mea est orthodoxa ecclesia Christi, patria vero cœlestis Jerusalem: quia nostra, ut inquit Apostolus, conversatio in cœlis est: quod si carnalem matrem mihi obtendas, est qui dicat, Qui amat patrem aut matrem plusquam me, non est me dignus: hæc Dei vox est. Affluentiam porro divitiarum contemno, magisque eligo cum Christo crucifixo affligi, quam per peccatum obtinere transitoriam fatui mundi requiem.

et plumbatis cæsus,

contemnit omnia transitoria,

E

4 Maximus Præfectus dixit: Sicut extensus jacet, crudis nervis ipsius ventrem verberate, dicentes, Impie, non respondeas aliud pro alio, sed ad quæsita loquere. Calliopius inquit, Insensate et omni fera crudelior, atque aliene a cœlesti et Christiana pietate; ego tibi sermonem veritatis pando, et tu spiritualibus oculis nihil videns atque aures obstruens ne audias verbum Domini, interim me sic jubes ut homicidam contra fas torqueri. Maximus Præfectus dixit: Ponite rotam, et multum ignem substernite: eique alligetur violenter usque ad dissolutionem artuum. Adolescens autem, tormentum istud graviter sentiens, dixit; Adesdum, Christe, servo tuo, ut usque in finem glorificetur nomen tuum in me indigno famulo tuo; et cognoscant omnes, quoniam qui sperat in te non confundetur in secula. Mox autem adfuit Angelus Domini, et struem prunarum extinxit; famuli vero volentes circumagere rotam, non potuerunt. Porro delicata illius membra simul cum sanguine erant circumfusa rotæ, adeo ut ossa ejus omnia nuda cernerentur; habebat enim rota gladios bisacutos in modum serræ.

rotæ alligatus juvatur ab Angelo;

dissectisque membris

5 Deinde jussit Præfectus solutum a rota deponi, spectaculo tam miserando, ut omnes intuentes ipsum exclamarent, O judicium impium! o qualis juvenis male perditur! Maximus Præfectus dixit: Nonne dixi tibi, quod juventus tua petulantem te facit, tibique graviores cruciatus conciliat? Calliopius dixit: Canis impudentissime, siccine me alloqueris, quasi tormenta tua recusantem? Maximus dixit: Infelicissime, putas obtinere per contumelias ut brevi defungaris supplicio? Non fiet. Accedens ergo sacrifica diis ut lucrifacias tormenta reliqua. Calliopius dixit: Confido in Christo meo, quod puram meam in Deum confessionem non contaminabis: corpus meum in tua est potestate, crucia ut voles, recepturus in die judicii vices tuas a Deo: qua enim metiris mensura, eadem et remetietur tibi. Maximus Præfectus dixit: Ferro vincientes eum custodite in carcere interiori, ubi nullus curam illius gerat, nec ullus amicorum ejus profanorum accedat, qui eum beatum dicat propter ea quæ sustinuit, impie adversum deos agens. Confestim ergo ferreis catenis constringentes B. Callopium, in custodiam interiorem compegerunt.

ab ea depositus,

F

conjicitur in carcerem:

6 Hæc ubi mater ejus cognovit, primum condito testamento ducentos quinquaginta famulos liberos esse

A esse jussit cum suo quemque peculio, et quidquid habebat auri, argenti, pretiosæ vestis dimisit pauperibus; possessiones vero donavit sanctissimæ ecclesiæ: atque ita egrediens venit in Ciliciam ad sanctissimum suum filium Calliopium: ingressaque in custodiam, procidens adorabat eum, vulnera ejus tabida obligans. Sancsus vero Calliopius ferro ligatus, totoque corpore propter tormenta tumidus, non poterat surgere suæque matri obviam ire: solum dixit: Bene venisti, testis passionum Christi. Mater autem videns filii sui discissum corpus, dixit ad eum, Beata ego et beatus fructus ventris mei, quæ tamquam Anna Samuelem consecravi te Christo cimelium sanctum, et tamquam Sara Isaacum produxi te Christo holocaustum, in sacrificium acceptabile et bene placens. Mansit porro nocte illa tota mater ipsius in custodia, ad pedes ejus residens, et simul ambo orabant et glorificabant Deum. Circa mediam deinde noctem lux magna affulsit in carcere, factaque est vox ad eos dicens, Vos estis Sancti Dei et confessores Christi, ac subversores idolorum, qui relicta patria et possessionibus cum Christo affligimini.

quo postquam sua pauperibus distribuit,

adveniens mater, gratulatur sibi de constantia filii.

7 Mane autem facto, sedens pro tribunali Præfectus dixit: Voca Calliopium, Christiana profiten-B tem sacra. Demetrius Centurio dixit: Adest. Maximus Præfectus dixit: Obsecro te, numquid vel jam induxisti animum ab insania desistere, et implere præceptum Augustorum, ac diis sacrificando vivere? an potius sacrificando teipsum male perire, similia magistro tuo patiens? Calliopius dixit: Miror impudentiam tuam, quomodo, cum sæpius ex me audieris, Christianus sum, et Christianus moriar, et in Christo vivam, non erubescas veritatem oppugnare: equidem festino ut similia magistro patiens consummer. Hæc audiens Præfectus atque ex responsioni- D bus intelligens incommutabilem Martyris animum, jussit, cruci figi eum quinta sabbatorum Paschæ. Videns autem mater quid futurum esset, crucifixuris eum dedit quinque nummos, rogavitque ut alio, quam Dominus Christus, modo in caput conversus figeretur. Quinta igitur Sabbathorum ascendit in crucem, et *e* die Parasceves hora tertia tradidit Spiritum. Et venit ad eum vox de cœlo dicens, Ascende cohabitator Christi et coheres Angelorum.

qui cruci adjudicatur.

EX MS. GR.

capite inverso figitur,

e

8 Mater porro ipsius, accipiens corpus sanctissimi et ter beatissimi filii sui, circumfusa est collo ejus, glorificans Christum, suamque etiam ipsa subito efflavit animam. Venientes vero Fratres sustulerunt sancta corpora, eaque deposuerunt in decenti loco, glorificantes Patrem et Filium et Spiritum sanctum, cui gloria et potestas in secula seculorum. Amen.

et cum matre sibi commortua sepelitur.

ANNOTATA.

a *Græce* Πατρόβουλος, *quod alibi necdum lectum suspicarer esse officii nomen, nisi infra respondens de suo genere Martyr, eadem voce uteretur: ergo Zinum se-* E *quens* Patricium. *verto.*

b *Ibidem* βακχίας καὶ τελευτὰς, *quod dictus Zinus* Bacchanalia *vertit.*

c *Videtur hoc addi ad distinctionem alterius classis Senatoriæ ex plebe.*

d *Zinus:* Non prius filiam tuam acciperem, quam mater mea id sciret et approbaret: *ita forte in MS. Veneto legitur.*

e *Hanc temporis circumstantiam Zinus omisit.*

DE SANCTIS MARTYRIBUS

DONATO, CYRILLO, EUGENIO, EUSEBIO ET MARINO.

VII APRIL.

Dubii diu hæsimus circa hos Martyres, quod varii horum nominum Martyres aliis diebus per annum reperiuntur. Verum cum nusquam conjungantur, tandem statuimus eos lectori proponere, ob auctoritatem vetustissimi Martyrologii, quod antiquo Longobardico charactere ipsi in celeberrimo totius Ordinis Benedictini Archimonasterio Casinensi invenimus et curavimus describi. In eo ista solum ad hunc diem leguntur: VII Idus Aprilis Natalis sanctorum Martyrum Donati, Cyrilli, Eugenii, Eusebii et Marini Martyris. *An ultimus sit sejungendus a reliquis, propter nomen* Martyris; *an hoc a posteris adjunctum, non liquet. Erunt forsan, qui similia Martyrologia nanciscentur, imo pleniora adjuncto tempore et loco martyrii, ex quibus major lux hisce Martyribus affundetur. Alios ex dicto Martyrologio damus* IX *et* X *Aprilis.*

C F

DE SANCTIS MARTYRIBUS

RUFINO THAUMATURGO DIACONO, AQUILINA JUNIORE ET CC MILITIBUS, SINOPE AD PONTUM EUXINUM

CIRCA AN. CCCX

Postquam Diocletianus et Maximianus Herculeus, post summam in Christianos exercitam lanienam, Imperio sese anno Christi CCCIV *abdicarunt; Imperatores et Augusti facti sunt Julius Constantius Chlorus et Galerius Maximianus Herculeus; quorum ille Galliis et Britanniis contentus fuit, hic Romanum reliquum possedit orbem, atque consortem curarum et Imperii assumpsit Severum et Galerium Maximinum, sororis suæ filium. Severo tradita fuit Italia; Maximino Oriens permittitur. Hic crudelissimam movit adversus Christianos persecutionem, in qua memoratos in titulo Sanctos gloriosam martyrii coronam adeptos fuisse, traditur in perantiquo Menologio Basilii Imperatoris Porphyrogeniti, et ad* VII *Aprilis ista leguntur.*

In persecutione Maximini hi Martyres passi,

2 Eodem die Certamen sanctorum Martyrum Rufini Diaconi et sociorum. Sub Imperio impii Maximini, gravi excitata adversus Christianos persecutione, quicumque Christum profitebatur, deprehensus ab idolorum cultoribus, et multis tormentis excruciatus, demum morti tradebatur. Eo tempore fuit Rufinus Diaconus Ecclesiæ Christi, qui cum multos Christi nomen ac fidem doceret, in vincula conjectus fuit, et in carcerem detrusus. Quædam autem matrona Christiana, nomine Aquilina, cum ipsius curam gereret, eique provideret, etiam in carcere detenta fuit. Hi ambo ad Præsidem adducti, variis affecti sunt cruciatibus. Cum vero plura patrarent prodigia, ducentos milites ad fidem Christi amplectendam incitarunt. Quapropter in iram exardescens Præses, jussit cunctos gladio occidi. Tunc lictores ad locum supplicii eos omnes vinctos adduxerunt, et caput singulis amputarunt, qui ad finem usque gratias Deo egerunt.

Rufinus Diaconus,

Aquilina,

200 milites,

3 *Hactenus Menologium Basilii Imperatoris, a quo reliqua Menæa et Fasti Græci plurimum luminis mutuantur*

A *tuantur, et vicissim aliquod conferunt, quando de singulis consequenter agunt. Ac primo a* S. Ruffino *incipiunt, quem* Sanctum Martyrem Diaconum *nominant magna Menæa tam manu exarata quam typis cusa, una cum Maximo Episcopo Cytheræorum* ἐν βίοις ἁγίων. *In Menæis excusis isti versus junguntur.*

Ex MS. Gr. Rufinus capite plexus.

Σφαγῆς λογισθεὶς ὡς πρόβατον Ῥουφῖνος,
Σφάττει παλαιὸν, τὸν διάβολον, λύκον.
Ovis æstimatus occisionis, lupum
Veterem necasse gloriatur Rufinus.

Aquilina ustulata,

4 *Altera est* Sancta Martyr Aquilina Junior, manibus post tergum revinctis, et flammis exusta. *Uti traditur in dictis Menæis et apud Maximum Cytheræum. Quare* Junior, *sive* ἡ νέα, *compelletur, infra commodius dicetur. Ceterum varii cruciatus, quibus affecta fuit, exponuntur per flammas quibus pars anterior corporis, puta pectus, mamillæ etc. ustulata fuit: an deinde capite amputato martyrium consummarit, non liquet Ad ustulationem prædictam versibus hisce e Menæis descriptis alluditur:*

Ὀπισθόχειρα σχοινίοις στρεβλουμένην
Εὐπροσθίως φλέγουσι τὴν Ἀκυλίναν
Post terga duris funibus nexam manus,
Ab ante flammis ustulant Aquillinam.

200 Martyres gladio percussi:

5 *Tertio loco collocantur in eisdem Menæis et apud*
B *Cytheræum,* Sancti ducenti Martyres, qui Sinope gladio percussi vitam finierunt. *Hos solos Martyres suo Menologio inscripsit Sirletus, eoque citato referuntur in hodiernis Martyrologii Romani tabulis Galesinius hoc eos encomio exornat:* In oppido Sinope beatissimorum Martyrum ducentorum: qui multis exantlatis certaminis laboribus, demum gladio percussi, ob insigne fidei testimonium, præmio sempiterno donati sunt. *Quæ ex Galesinio desumpta, extant in secunda editione Martyrologii a Canisio Germanici editi. Et hi disticho exornantur in Menæis hoc modo:*

Ἀνεῖλεν ἀνδρῶν εἰκάδας δέκα ξίφος,
Οἷς ἀνδρικὸς νοῦς, ἀνδρικὴ καὶ καρδία.
Decies viginti sustulit gladius viros,
Quibus virilis mens, virile cor fuit.

simul relati,

6 *In MS. Synaxario Parisiensi collegii Claromontani Societatis Jesu, et in Menæis MSS. Mediolani adservatis in bibliotheca Ambrosiana et signatis littera O ac numero 148, ita simul junguntur:* Eodem die certamen Sancti Rufini Thaumaturgi. et sanctæ Martyris Aquilinæ, et sanctorum ducentorum Martyrum cum ipsa passorum. *Tempus supra indicatum est* sub

passi Sinope,

C Imperio et persecutione Maximini. *Locus dicitur, urbs olim Episcopalis Sinope, ad Pontum Euxinum sita, ab aliis Paphlagoniæ, ab aliis Helenoponto provinciæ adscripta.*

7 *Ab istis ducentis, et Aquilina cum illis nominata, diversi omnino sunt ii, de quibus in duplici MS. codice Menæorum, Taurini in bibliotheca Ducis Sabaudiæ ista reperimus, et descripsimus:* Et certamen sancti D Martyris Rufini Diaconi et sanctæ Martyris Aquilinæ et Sanctorum ducentorum, qui cum illa martyrium compleverunt. Hi ab impio Imperatore Decio ad sanctum Christi Martyrem Christophorum comprehendendum fuerant missi: sed visis miraculis, quæ Sanctus hic patrabat, crediderunt in Christum, et coram tyranno divinitatem hujus confessi, mandato ejus capite plexi sunt. *Quæ ita latius in Magnis Menæis* IX *Maii in elogio S. Christophori exponuntur:* Missis ducentis ad eum satellitibus Imperatoribus captus, dum ad Imperatorem deduceretur, manu scipionem gerebat, qui præter omnium expectationem repente cœpit frondescere. Defecerat in via milites annona, quam apparente Angelo Christophorus copiosam ductoribus suppeditavit: quo miraculo omnes ad fidem Christianam sunt conversi, et simul cum S. Christophoro a sacrosancto Martyre Babyla Antiochiæ baptizati, ubi pro Reprobo Christophorus est appellatus. Cum ad Imperatorem venissent, jussit hic duas meretrices Aquilinam et Callinicam ad Christophorum ingredi, ut eum ad lasciviam et idolorum cultum pertraherent. Sed contra factum est. Illæ enim a Christophoro fidem Christianam edoctæ, E idola deseruerunt, et Christum palam apud Imperatorem professæ, flagris crudeliter concisæ, aliisque tormentis superatis martyrii coronam reportarunt. Dein sententia capitis in ducentos milites pronuntiata, cum ad Sancti pedes venerabundi procubuissent, omnes securi percussi sunt.

Alii 200 milites cum Aquilina sub Decio.

a S. Christophoro conversi

item alia Aquilina 13 Junii.

8 *Hæc ibi, sed, ut dixi plane de aliis Sanctis, quam qui hoc die celebrantur Sinope ad Pontum Euxinum sub Maximino circa annum Christi* CCCX *passi, cum S. Christophorus et alii in Lycia prope mare Mediterraneum sub Decio circa annum* CCL *sint martyrio coronati. Quamvis autem Aquilina, per Christophorum conversa (cujus et S. Niceæ Romanum Martyrologium meminit* XXIV, *et cui Latina S. Christophori Acta solum quadraginta milites jungunt) Quamvis inquam Aquilina ista annis circiter sexaginta senior sit ea quam Juniorem Menæa vocant: hoc tamen cognomentum putamus additum ratione alterius Aquilinæ, annis solummodo viginti anterioris, quæ anno Diocletiani* VII *Christi* CCXC *sub Proconsule Volusiano post varia tormenta capite plexa colitur* XIII *Junii. Etenim hujus Aquilinæ et propria habentur Acta et celeberrimus est apud Græcos cultus: primæ autem illius sub Decio memoria, tota pendet a S. Christophoro, qui sui nominis claritate fecit quidem ut non omnino obscura essent nomina mulierum ab ipso conversarum et ante ipsum coronatarum;* F *non videtur tamen hoc sufficere, ut tali respectu alia, per seipsam clarissima Martyr, dicta fuerit* Junior: *ideoque eam libentius cum ista celebriori et proprium in Ecclesia Græca officium festumque habente, comparamus.*

cujus respectu prima dicta sit junior.

G. H.

DE S. SATURNINO

EPISCOPO VERONENSI IN ITLIA.

VII APRIL.

Ex antiquo Martyrologio Veronensi Ecclesiæ Cathedralis aliisque codicibus MSS. constat sex et triginta hujus urbis Episcopos Sanctorum catalogo inscriptos fuisse, et solitos officio Ecclesiastico sub ritu duplici coli. Idem confirmari a Francisco Corna, Joanne Pantheo, Mathia Ugonio aliisque antiquis scriptoribus tradunt Raphael Bagata, et Baptista Perrettus, nec non Augustinus Valerius Episcopus Veronensis et S. R. E. Cardinalis in antiquis monumentis Sanctorum Episcoporum Veronensium, in quibus de S. Saturnino pag. 42 hoc elogium profertur:* Saturninus, Veronæ Episcopus, ob admirabilem humanarum et divinarum rerum doctrinam, et ob varias illustresque virtutes, quibus populo Veronensi profuit, magno in honore apud omnes est habitus. Cum autem pie et prudenter in Episcopali munere se gessisset, migravit ad Dominum VII Idus Aprilis. Ejus corpus sepultum est in basilica S. Stephani. *Hæc ibi, et pag. 11, ubi de sepultura Episcoporum agitur, ista leguntur:* S. Saturnini Episcopi corpus requiescit in ecclesia S. Stephani, ut ex tabula vetusta, ex membranis, ex Francisco Corna, et ex tabula Sanctorum VII Aprilis constat. *Onuphrius Panvinius lib. 4 Antiquitatum Veronensium cap. 5 ista scribit:* Post

Inter 36 Sanctos Episcopos Veronenses

S. Saturninus

7 Aprilis mortuus.

Proculum

A Proculum Episcopatum Veronensem, ut Joannes Veronensis Diaconus scribit, suscepit Saturninus, singulari pietate vir; qui moriens, in crypta pone theatrum (ubi oratorium Divo Stephano dicatum erat, ejusque nunc basilica est) conditus fuit. *Et capite præcedenti sive 4 ista latius sic explicat :* Basilica S. Stephani Veronæ inter vetustissimas ejus civitatis ecclesias est, primis temporibus paulo extra urbis portam, loco qui dicebatur ad Fonticulos, via Tridentina ædificata, quæ aliquando Cathedralis fuisse traditur. In ea sunt condita corpora multorum Sanctorum, Episcoporum Veronensium : *et post inscriptionem ex tabella marmorea allegatam, et indicata varia ecclesiæ loca et altaria, in quibus corpora Sanctorum requiescunt, ista subduntur :* In eadem basilica incertis locis jacent corpora Sanctorum Episcoporum Veronensium, Lucidii, Dimidriani, Servuli, Vindemialis, Saturnini et Lupi. *Hæc Panvinius.*

sepultus in crypta

jam in basilica S. Stephani.

2 *Quo autem tempore vixerit S. Saturninus, aut quotus fuerit hujus Sedis Episcopus, quosve habuerit decessores aut successores, incertum est. Nam fatetur Panvinius cap. 7 dicti lib. 4* res has, *de successione* B *Episcoporum,* nimia jam vetustate, majorumque fatali ignavia, tenebris vetustatis oppressas esse. D *De S. Proculo, quem ipse cum Joanne Diacono Veronensi (qui sub initium* XIV *floruit) statuit quartum, et decessorem S. Saturnini egimus pluribus* XXIII *Martii : ostendimusque ex ActisSS. Firmi et Rustici eum videri seculo Christi quarto, pace Ecclesiæ reddita, e vivis decessisse. Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ et in Topographia ad Martyrologium Romanum statuit S. Saturninum decimum quartum Episcopum, quem Panvinius quintum fecerat. Bagata, Perretus et Augustinus Valerius sua de his Sanctis Episcopis elogia ordine alphabetico proferunt, quod tempora, quibus singuli vixerint, sint obscurissima et incerta. Sacra ejus memoria inscripta est Martyrologio Galesinii et hodierno Romano, et, quod jam dictum est, Catalogo Sanctorum Italiæ a Ferrario concinnato. Nicolaus Brautius, Episcopus Sarsinæ, hoc eum disticho honorat :*

Quando vixerit incertum,

AUCTORE G. H.

Nomen in sacris fastis.

Festa Saturnini celebrat devota Verona,
Impensi studii subsidiique memor.

Masinus in Bononia perlustrata ad hanc diem tradit aliquas S. Saturnini Episcopi reliquias asservari in ecclesia S. Francisci, et extra portam S. Mamoli in ecclesia Jesuatorum. E

DE SANCTO APHRAATE

G. H.

ANACHORETA IN SYRIA.

SUB FINEM SECULI IV

Acta S. Aphraatis descripsit nobis Theodoretus, Episcopus Cyri in Syria, qui eum adolescens cum matre invisit, ejusque benedictione munitus est. Edidit ea potissimum in suo Philotheo sive Historia religiosa capite 8, et nonnulla repetiit libro 4 Historiæ Ecclesiasticæ cap. 23. ex quo nonnulla ad priora Acta annotamus. Ejusdem meminit Theophanes ad annum XI *Valentiniani et Valentis, ubi ista habet :* Sed et divinus Aphraates Valentis impietatem magna cum libertate Antiochiæ coram exprobravit et objurgavit. *etc. Plura, sed ex Theodoreto, quem citat, edidit Nicophorus Callistus lib. 11 Historiæ Ecclesiasticæ cap. 25.*

Acta dantur ex Theodoreto

2 *Cultus ejus sacer indicatur in Fastis Latinis et Græcis. Nam tabulæ Martyrologii Romani ad hunc* VII *Aprilis ista de eo habent :* In Syria S. Aphraatis anachoretæ, qui Valentis tempore, Catholicam fidem virtute miraculorum adversus Arianos defendit. C *Græci cum celebrant* XXIX *Januarii, uti tunc inter Prætermissos et in alios dies remissos diximus. In pervetusto Synaxario MS. Collegii Claromontani Societatis Jesu Parisiis, hoc elogium, ex Vita excerptum, legitur :* Memoria sancti Patris nostri Aphraatis. Hic erat sub Imperio Valentis, apud Persas et natus et educatus, eorumque leges et sancita edoctus. Verum contribulium suorum impietatem detestatus, Edessam venit, et se in domuncula extra muros urbis reperta inclusit. Inde Antiochiam venit et in quodam ante urbem cœnobio diversatus, curam propriæ animæ suscepit. Non permisit unquam ut contubernalem admitteret : nihil a quoquam admisit, non panem, non obsonium, non vestem. Contigit autem ut Anthemius Consul, cum ab Imperatore legatus ad Persas destinatus rediret, tunicam apud Persas contextam Sancto adferret, quam non admisit, ei plene rationibus satisfaciens. Cum autem impius Valens Ecclesiam perturbaret, et cogeret omnes Arii hæresin amplecti, ad ejus alloquium admissus, sapientissimis verbis et paradigmatis in stuporem adduxit : quando aliquis eunuchorum ex Imperatoris famulis sancto huic mortem comminatus est. Sed audaciæ pœnas non multo post dedit; nam cum in balnei solium insiliisset, animam in eo misere amisit. Quo facto territus Imperator, sanctum in exilium relegare non est ausus. Equum ejusdem gravi morbo correptum sanavit : mulieris etiam maleficium oleo sacro solvit, et mariti amorem reconciliavit. Locustas etiam agros infestantes a quodam rogatus abegit, aqua a se benedicta, qua jussit agri fines aspergi. Hæc et alia cum sacratissimus Aphraates peregisset, vitam hinc finivit, et animam Deo laborum remuneratori tradidit. *Hæc Græci de dicto Sancto in suis officiis Ecclesiastcis recitabant : qui in magnis Menæis hoc distichon habent :*

cultus apud Latinos 7 Aprilis

apud Græcos 29 Januarii

cum hoc elogio

'Ο σάρκα καὶ ζῶν νεκρὸς ὢν Ἀφραάτης,
Αἰωνίως ζῇ καὶ νεκρὸς φανεὶς ἄπνους.
Qui carne mortuus etiam vivens erat ;
Nunc quoque, licet exanimis, æternum vivit

3 *Corpus defuncti tumulatum esse in æde sanctorum Martyrum in eodem tumulo cum sanctis Macedonio et Theodosio (quorum hic ad* XI, *iste ad* XXIV *Januarii cultum suum, habet) ex utriusque Actis, ab eodem Theodoreto descriptis constat nam de Macedonio agens ita loquitur :* Ferentes illum sacrum lectum super humeros, deportarunt in ædem Martyrum victoria insignium, et cum divinis viris Aphraate et Theodosio sanctum illud et Deo gratum corpus deposuerunt. *De Theodosio autem agens, sic scribit.* Idem autem loculus illum excepit, qui illum quoque Divinum ac beatum Aphraatem. *Quinam autem fuere hi sancti Martyres in quorum æde collocata sacra hæc pignora quievere? Tam multos ea urbs Martyres habuit ut difficile sic conjectare quinam hic antonomasticōs indicentur. Propendet animus in eos qui* X *Novembris coluntur Demetrium Episcopum, Anianum Diaconum, Eustasium et alios viginti, donec certior aliunde lux affulgeat : nam S. Juliani, S. Babylæ aut aliorum celebria templa ab ipsis fere solis nuncupantur.*

Sepultura cum SS. Macedonio et Theodosio. F

VITA

A

VITA

Auctore Theodoreto Episcopo Cyri.

CAPUT I.

Ortus in Perside. Conversio et vita anachoretica.

Aphraates natione Persa,

Quod una sit omnium hominum natura, et philosophari sit facile volentibus, sive Græcis sive barbaris, ex multis quoque aliis scire est in promptu : ad hoc autem aperte ostendendum sufficit vel solus Aphraates. Is enim in *a* Persis, qui sunt injustissimi, et natus et educatus; et ortus ex talibus parentibus, et in eorum legibus institutus; ad tantam pervenit virtutem, ut eos qui ex piis nati fuerant, et piam doctrinam ab ineunte ætate acceperant, obscuraverit. Primum enim contempto genere (erat autem id clarum et illustre) accurrit ad Dominum adorandum, majores suos imitatus Magos; deinde sui generis hominum impietatem abominatus, suæ prætulit alienam regionem.

vitam asceticam exercet Edessæ, dein Antiochiæ

2 Et cum venisset Edessam (est autem civitas maxima et populo frequentissima, et quæ pietate insigniter exornatur) atque extra ejus ambitum invenisset domunculam, et se in ea inclusisset; suæ B curam gerebat animæ, veluti quidam optimus agricola, vitiorum spinas excindens radicitus, et divinam expurgans segetem et maturos Evangelii fructus offerens Domino. Illinc venit Antiochiam, quæ ab hæretica procella graviter circumsidebatur; ubi cum ante civitatem in quoddam philosophiæ gymnasium divertisset, et Græcæ linguæ pauca verba didicisset, ad divinos quidem sermones audiendos traxit plurimos: utens autem lingua barbarie commixta, fœtus proferebet ingenii et intelligentiæ, ex gratia divini Spiritus accipiens hæc fluenta. Quis enim ex iis qui suam jactant eloquentiam, et supercilia contrahentes loquuntur elate et magnifice, et propter syllogismorum laqueos juveniliter exultant, inerudita illa et barbara voce fuit unquam superior? Ratiocinationibus enim ratiocinationes, et divinis eloquiis philosophorum vincebat rationes, cum magno Paulo clamans, etsi imperitus sermone, non tamen scientia. Hoc autem modo perpetuo ex Apostoli sententia deprimebat rationes, et omnem altitudinem quæ extollitur adversus Dei cognitionem, et captivabat omnem intelligentiam ad Christi obedientiam. Licebat autem videre concurrentes eos qui gerebant magistra- C tus, et qui erant relati in aliquos militiæ Numeros, eosque qui manu sibi victum comparabant, et ut semel dicam, privatos et milites, doctos et litterarum rudes, pauperes, et divites : et alios quidem silentio accipientes, ea quæ offerebantur, alios vero rogantes et sciscitantes, et sermoni præbentes occasionem.

omnis generis homines instruit

vivit in magna austeritate

3 Cum autem tantum laborem caperet, non passus est unquam ullum accipere qui secum habitaret : quin etiam malebat suam ipsius operam, quam officium et ministerium, quod sibi offerebatur ab aliis. Cumque ejus congressiones et collocutiones fierent ad portam atrii, ipse eam aperiebat ingredientibus, et abeuntes deducebat ac dimittebat. Nihil autem unquam omnino accepit ab aliquo, non panem, non obsonium, non vestem; sed unus solus ei notus panem suppeditabat. Cum autem usque ad profundum processisset senium, post occasum solis vescebatur oleribus. Aiunt autem Anthemium, qui postea fuit et Præfectus et *d* Consul, cum electus Legatus profectus esset ad Persas, ad eum attulisse tunicam apud Persas contextam, et dixisse : Cum scirem unicuique suam dulcem esse patriam, et qui illic nascuntur fructus esse jucundissimos, hanc ex patria ad te attuli tunicam, rogoque ut tu eam accipias, D ego vero sim tuæ benedictionis particeps. Is autem quidem primum jussit poni in subsellio, deinde cum multi fuissent interjecti sermones, dixit se angi animo, utpote quod sit in duas partes divisa cogitatio. Illo autem rogante caussam, Semper, inquit, constitui habere unum solum qui mecum habitaret; mihique ipse hanc legem imposui, ut mihi omnino denegetur duorum simul habitatio. Cum ergo unus mecum jam sedecim annis habitasset, et esset mihi cordi; eccessit quidam meus contribulis, volens mecum habitare, et rogans ut hoc sibi liceat. Hoc mihi mentem distrahit : duos enim simul habere non patiar. Contribulem enim amplector ut contribulem; priorem autem, ut qui mihi cordi fuerit, expellere, et grave et iniquum existimo. Ille vero, Merito, inquit, o pater : neque enim fas est, ut eum qui tibi plurimo tempore inserviit, amandes, tamquam non aptum; eum autem, cujus morum nondum fecisti periculum, propter solam admittas patriam. Ad hæc divinus Aphraates, Non accipiam ergo, inquit, o vir admirande, hanc tunicam; duas enim habere non patiar : est enim mea, mea quidem sententia jucundior; tua vero melior ea quæ mihi tanto tempore inserviit. Cum callido ergo commento sic elusisset Anthemium, et ingenii solertiæ E exhibuisset miraculum, persuasit ut nemo deinceps cum eo ageret de illa tunica. Ego autem hæc retuli, volens duo simul ostendere : et quod ab uno solo acceperit quod curando corpori satis erat, et quod tanta ejus fuerit sapientia, ut effecerit, ut qui rogabat ut acciperet, sententiam tulerit eum non debere accipere. Sed his et quæ sunt hujusmodi relictis, narrabo majora.

Persicam tunicam ab Anthemio oblatam, egregio apologo narrato rejicit :

4 Cum *e* Julianus Deo infestus in barbarorum regione pœnas dedisset impietatis, res quidem fuere parumper tranquilliores alumnis pietatis, cum Jovianus accepisset clavum Romani imperii : postquam autem hic quoque, cum parvo *f* tempore regnasset, accepit finem vitæ, Valens autem accepit principatum, procellæ et tempestates rursus mare nostrum agitabant, gravisque fluctus excitabatur, et undæ maximæ scapham undique impetebant. Efficiebat autem graviorem tempestatem solitudo gubernatorum. Eos enim Imperator, qui in solam veram religionem exercebat audaciam suam, coegit habitare in exilio. Et cum tanta esset usus iniquitate, impietatis eum non capiebat satietas; sed dispergebat ac dissipabat cœtum piorum omnium, ins- F tar feræ immanis gregem contendens discerpere. Ea de caussa eos non solum expulit ab omni Ecclesia, sed etiam ex latere montis, et ex ripa fluvii, et ex bellico gymnasio. Hæc enim loca perpetuo mutabant, ut in quos obiter sæviret armata manus. Et *g* Scythæ quidem, et *h* alii barbari, totam Thraciam a Danubio usque ad Propontidem secure populabantur : ille autem eorum auditionem, ne arrectis quidem, ut dicitur, auribus poterat accipere : sed in eos qui erant ejusdem generis et ejus ditionis, pietateque ac religione clari, armis utebatur. Divinus autem populus illorum malorum deflebat importunitatem, Davidicum illud canens canticum ; Super flumina Babylonis illic sedimus, Et flevimus, dum recordaremur tui Sion. Reliqua autem cantici eis non conveniebant. Aphaates enim et Flavianus *i* et Diodorus, non permiserunt ut suspenderentur in salicibus instrumenta doctrinæ; nec passsi sunt dicere : Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena? Sed et in montibus, et in campis, et in urbe, et in suburbanis, et in ædibus, et in foris, canticum Domini assidue canebant. A Davide enim didicerant, Domini est terra, et plenitudo ejus, orbis terræ, et omnes qui habitant in eo. Rursus autem

In magna persecutione a Valente excitata

Ps 136, 4

cum Flaviano et Diodoro persistit constans :

Psa 23, 1
Ps 102, 22

A tem audierant eumdem Prophetam clamantem : Benedicite Domino omnia opera ejus, in omni loco dominationis ejus. Audiverunt autem divinum quoque Paulum præcipientem orare viros in omni loco, tollentes manus sanctas absque ira et disceptationibus. Porro autem ipse quoque Dominus loquens cum Samaritana hoc prædixit apertius : Amen enim, inquit, dico tibi mulier, venit hora, et nunc est, quando neque in loco hoc, neque Jerosolymis, sed in omni loco adorabunt Patrem.

1 Tim. 2, 8

Joan 5, 11

5 Hæc cum didicissent, et in domo, et in foro, et, ut Apostolice dicam, publice et per domos, perpetuo testificabantur : et veluti quidam præstantissimi Imperatores, suos quidem armabant, adversarios autem confodiebant. Atque magnum quidem Flavianum et divinum Diodorum, qui tunc sub alio gregem pascebant, et secunda cathedra digni erant habiti, hæc f[illegible] et admirandum quidem est, et laude dignum ; sed tamen hæc faciebant, cum essent electi exercitus imperatores, et subjecti legibus imperatoriis. Sapientissimus autem Aphraates sua sponte ad hæc prosilivit certamina : in quiete enim educatus, cum ejus institutum esset per se B vivere et extra teli jactum sederet, ut dicitur ; cum vidisset belli vehementiam, non illi placuit quod esset securius ; sed quietem jubens valere ad tempus, piæ phalangis fuit in pugna princeps feriens quidem et vita et sermone et miraculis, ipse autem numquam percussus.

Act. 20, 20
Ecclesiam propugnat.

6 Qui etiam cum Imperator, omni ex parte stultus, eum aliquando vidisset *k* exeuntem in gymnasium bellicum (contigerat enim ut tunc illic congregarentur qui erant rite venerandæ Trinitatis socii ; ostendit autem aliquis eum, ad ripam fluvii ambulantem, spectanti Imperatori) rogavit eum quonam tenderet. Cum is autem dixisset se ire deprecatum pro terrarum orbe et pro Imperio ; rursus respondit Imperator, Et quanam de caussa vitam profitens monasticam, secure per forum ingrederis, silentio et quiete relicta. Ille autem (solebat enim Dominum imitans, parabolice ratiocinari.) Dic mihi, inquit, Imperator, si essem virgo absconsa in thalamo, vidissem autem aliquem in domum patris ignem injicientem, quid mihi consuluisses facere, videnti flammam ardentem et domum quæ comburitur ; intusne sedere ; et domum quæ crematur despicere? Sed sic ego quoque incendio perirem. Sin autem dicis oportere properare, aquam ferre, et susque deque currere, flammamque extinguere ; ne me reprehendas, C o Imperator, si id ipsum facio. Quod enim tu consulueris virgini, quæ est in thalamo : hoc ego cogor facere, qui vitam sum professus monasticam. Quod si tu me reprehendis, qui quietem reliquerim ; teipsum reprehende, qui hanc flammam in domum divinam injeceris ; et non me, qui cogor extinguere. Quod enim oporteat opem ferre domui paternæ quæ uritur, ipse quoque confiteberis : quod autem Deus sit magis verus et germanus pater, quam ii qui sunt in terra, est cuivis apertum, etiam qui rebus divinis non est omnino initiatus. Nihil ergo absurdum facimus, o Imperator, neque cœpto nostro et instituto contrarium, si veræ religionis alumnos congregamus et pascimus, et eis herbam divinam exhibemus.

k
objurgatus a Valente, quod cellam reliquisset, acute respondet.

7 His dictis, Imperator quidem tacite assentiebatur, considerans justam defensionem : unus autem ex iis qui nec viri censentur nec mulieres, sed posse unquam patres fieri eis est ademptum, et hac de caussa censentur bene velle Imperatori et ei loqui confidenter, is ex loco superiore divinum virum convitio est infectatus, et *l* mortem minitatus : sed non ita diu post pœnas luit suæ audaciæ. Nam cum vellet Imperator corpus lavare in balneo, accessit quidem miser tamquam solium visurus an bene esset D temperatum, mente autem captus, insiluit in solium quod aquam calidam minime temperatam continebat : et cum nullus adesset intus, (solus enim ingressus fuerat, visurus an esset paratum) remansit coctus et resolutus. Cum autem tempus interim tereretur, mittit Imperator alium qui eum vocaret : is autem neminem in illa domo inveniens, id renuntiat Imperatori. Cum deinde autem plures accurrissent, omnia perscrutantes solia, et ad illud tandem venissent, eum jacentem et vita privatum aspiciunt. Excitato autem tumultu et omnibus flentibus, alii quidem aquam illam calidam exhauserunt, alii vero corpus miserrimum extulerunt. Hinc factum est, ut metus invaderet Imperatorem et omnes qui armabantur adversus pietatem : sparsa est autem fama per totam civitatem, quales infelix ille luerit pœnas contumeliæ qua affecit Aphraatem, omnesque Deum Aphraatis perpetuis celebrabant laudibus. Hoc, etsi instarent adversarii, obstitit, quo minus homo Dei mitteretur in exilium : Imperator enim perterritus, eos quidem qui hæc suadebant aversabatur, virum autem reverebatur.

irrogata ei contumelia morte punitur

l

EX THEODORETO

8 Porro autem aliunde quoque ejus virtutem didicit. Equus quidam bono genere natus, et portare apprime doctus, erat Imperatori carissimus : morbus quidam qui ei acciderat, male habebat Imperatorem, retinebatur autem humidorum excrementorum excretio ; ad eumque curandum accersebantur, qui in hac arte fuerant exercitati. Cum ea autem esset etiam morbo inferior, Imperator quidem molestia afficiebatur lamentabatur autem is cui equorum cura fuerat credita. Cum esset autem pius et fide firmus, in meridie venit una cum equo ad magni Aphraatis habitaculum : et cum morbum dixisset, et fidem suam significasset, oravit ut solveret morbum suis precibus. Ille autem nihil cunctatus, sed statim Deum precatus, jussit aquam hauriri ex puteo : et cum ei salutaris Crucis signum imposuisset, jussit eam ad equum afferri : is autem bibit plus quam consueverat. Deinde cum oleum divina invocatione implesset benedictione, equi ventrem inungit : et manus contrectatione statim morbus est sublatus. Lætus ergo homo, equo accepto, cucurrit ad stabulum. Vespere autem (solebat enim eo tempore venire ad stabulum Imperator) venit et interrogavit quomodo equus se haberet. Is autem cum sanum esse significasset, et equum valentem et exultantem, hinnientemque et collum superbe erigentem eduxisset, rogavit eum caussam sanitatis. Ubi autem diu cunctatus (verebatur enim ostendere medicum, sciens eum qui rogabat esse ei infensum) tandem verum coactus est dicere, et docuit modum curationis. Obstupuit quidem Imperator, et confessus est eum esse virum admirabilem : nec tamen a priore destitit insania, sed perrexit furere adversus Unigenitum, donec a barbarico fuit *m* igne consumptus, ne sepultura quidem, qua famuli vel mendici, dignatus. Divinus autem Aphraates et in illa tempestate suam ostendit virtutem, et reddita tranquillitate fecit quoque consimiliter. Porro autem alia quoque miracula fecit innumerabilia, quorum unius vel duorum meminero.

E

Equum Imperatoris ægrum sanat

F

Valente extincto tranquille vivit :

m

9 Mulier quædam, genere nobilis, simul cum viro intemperante trahens jugum matrimonii, venit ad beatum illum hominem, deflens propriam calamitatem. Dicebat enim maritum concubinæ captum consuetudine, magicis quibusdam præstigiis fuisse incantatum, et odio habere ipsam legitimo matrimonio conjunctam. Hæc autem dicebat mulier, stans pro foribus atrii : sic enim solebat colloqui cum femina ; nullam enim unquam admisit intra fores. Tunc ergo mulieris misertus ejulantis, oratione incantationis

inter maritum et uxorem exortum maleficium solvit oleo sacro.

abolet

EX THEODORETO.

A abolet operationem : et cum olei guttum, ab ipsa allatum, invocatiene divina sanctificasset ; jussit ut eo ungeretur. Hæc præcepta cum implesset mulier, conjugis amorem in se transtulit, et persuasit ut pro illegitimo legitimum cubile eligeret.

10 Jam vero dicunt etiam, quod cum locustæ aliquando regionem repente invasissent, et instar ignis omnia consumerent, segetes, arbores, prata et nemora ; venit ad eum quidam vir pius, rogans ut opem ferret, unum quidem agrum habenti, ex eo autem et se et uxorem et filios et familiam alenti, et a quo etiam imperatoria exigeretur collatio. Is ergo rursus Dominicam imitans benignitatem, jussit ad se afferri congium aquæ. Postquam autem aquæ congium attulit is qui orabat, ei quidem manum imposuit ; Deum autem est precatus, ut fluentum impleret divina virtute : deinde finita oratione, jussit ut in prædii limitibus aqua aspergeretur. Qui eam attulerat, fecit ut jussus fuerat : idque fuit illis agris pro vallo sacrosancto et inexpugnabili : nam usque ad illos fines reptantes et circumvolantes locustæ, instar exercitus, rursus retrocesserunt, benedictionem impositam extimescentes, et veluti quodam fræno suffocatæ, et ultra
B progredi prohibitæ.

ab agris arcet locustas aqua benedicta,

11 Et quid opus est dicere omnia quæ facta sunt a beata illa anima : hæc enim satis sunt ad ostendendum splendorem gratiæ quæ in eo habitabat. Eum ego vidi, et sanctæ illius dexteræ percepi benedictionem, cum essem quidem adhuc adolescens, matri autem me adjunxissem comitem ad illum proficiscenti. Et cum pro more quidem januam aperuisset, illam et suo sermone dignatus est et benedictione : me autem intromissum impertiit opibus deprecationis. Ea nunc quoque fruar, ut qui credam eum vivere, et una cum Angelis choros ducere, et majori quam olim apud Deum uti fiducia. Eam enim tunc metiebatur corpus mortale, ne occasio arrogantiæ evaderet, si fuisset major quam par esset fiducia. Nunc autem deposito onere perturbationum animi, ut athleta victoria potitus, fiducia et libera loquendi facultate utitur apud Agonothetam. Qua de caussa oro quoque, ut ejus consequar intercessionem.

ANNOTATA.

a *Persarum regnum late extendebatur ultra Assyriam usque in Mesopotomiam.*

C b Edessa *urbs Osrhoenæ provinciæ metropolitana, Syris ultra Euphratem sita, et ideo a multis Mesopotamiæ adscribitur.*

c *Postquam* S. Eustathius *a Constantio Imperatore hæretico fuerat ob fidem orthodoxam Sede sua pulsus,* D
plures consequenter sunt Antiochiæ constituti Episcopi, hæreseos Arianæ propagatores.

d Anthemius *fuit* Consul *creatus pro Oriente anno* 405, *ejusque collega pro Occidente Stilico. Quantus hic vir erat, optime indicat S. Joannes Chrysostomus epistola* 147, *ex suo exilio Cucusano scripta ad ipsum, tunc Consulem creatum, ubi inter alia habet :* Nos te non Præfectum atque Consulem amamus, sed Dominum meum suavissimum Anthemium, cum magna prudentia atque ingenii acumine tum etiam ingenti philosophia refertum. *Eximium postea pietatis ac fidelitatis specimen dedit, cum defuncto Arcadio anno* 408, *pro Theodosio juniore adhuc puero regimen suscipiens totius Imperii, eidem ipsum integrum illibatumque servavit.*

e Julianus *postquam a Ctesiphontis obsidione coactus fuerat discedere, occisus est anno* 363.

f *Regnavit* Jovianus *mensibus solum* 7, *diebus* 22, *mortuus* 17 *Februarii anno* 374, *cui successit Valentinianus, qui fratrem suum Valentem fecit consortem Imperii.*

g *Theophanes cum indicasset Valentem tandem Antiochia Constantinopolim reversum anno* 378, *et a* E
Gotthis superatum et igne consumptum, addit Scythas vernacula ipsorum lingua Gotthos nuncupatos, *venerat autem Antiochiam Valens anno* 370, *aut* 371.

h *Videntur barbari indicari ; quos a Theodosio Magno in Thracia debellatos ante indicarat Theophanes.*

i *Theodoretus lib.* 4 *histor. Eccles. cap.* 22 *late* Flaviani *et* Diodori *labores, pro fide orthodoxa assumptos, describit : hi. S. Meletio a Valente in exilium ejecto, uti* 12 *Februarii in ejus Vita dictum est,* gregis illius curam susceperunt, lupis quidem fortitudinem et sapientiam suam opponentes, ovibus vero convenientem curam impendentes.

k *Theodoretus cap.* 23 *late hunc congressum historiæ suæ intexuit, et sic incipit :* Regiam quidem ab Aquilone Orontes fluvius præterfluit : a meridie autem duarum contignationum porticus amplissima muro urbis inædificata est, excelsas utrimque turres habens. Inter regiam et fluvium via est publica, quæ urbem porta illa exeuntes excipit ducitque in agros suburbanos. Per hanc transeuntem divinum Aphraatem... ab alto ex regia porticu prospectavit Imperator.

l *Has eunuchi minas et pœnam subsecutam etiam narrat Theophanes.*

m Valens *anno Ch.* 378, 5 *Idus Augusti a Gothis* F
devictus, in tugurio, quo se incluserat, vivus est exustus.

G. H.

DE SANCTO CHLOTHARIO,

VITRIACI IN CAMPANIA GALLICA.

VII APRIL

Illustre nomen apud antiquos Francos fecerunt varii Reges ex familia prima Merovingica, Chlotharii nuncupati ; ex quibus Chlotharius primus, Magni Chlodovæi filius, initio Rex Suessionensis ; ac dein, tribus fratribus eorumque posteris mortuis, Monarcha Francorum ; cujus, ex filio Childerico Rege Suessionensi, nepos fuit Chlotharius secundus, iterum reliquis vita functis Monarcha. Hujus, per filium Dagobertum et Chlodoveum II *nepotem, pronepos fuit Chlotharius tertius, Neustriorum Rex. Quartus etiam Chlotharius fuit Rex Austrasiorum ad breve tempus constitutus, quem arbitramur patre Dagoberto* II *S. Sigisberti filio prognatum. Fuit etiam S. Gunthramno Regi Burgundionum, Chlotharii primi filio, primogenitus Chlotharius : sed qui in sua pueritia e vivis decessit. Non mirum ergo est si Regum exemplo plurimi eorum subditi fuerint Chlotharii appellati, quorum facile aliquis, vita sancte peracta, potuit inter Cœlites adscriptus, et venerationem publicam in particulari quapiam Ecclesia adeptus fuisse. Talem Chlotharium indicat ad hunc diem Claudius Chalemotus sacræ Facultatis Parisiensis Doctor Theologus, et ordinis Cisterciensis in monasterio S. Mariæ de Columba Abbas, in Serie Sanctorum et Beatorum sacri Ordinis Cisterciensis anno* MDCLXVI *Parisiis excusa : cujus ista verba sunt :* Septimo Idus Aprilis. In Campania, monasterio S. Jacobi de Vitriaco, festivitas S. Chlotharii Confessoris, ob Reliquias ejus ibidem repositas : ubi memoria ejus est

A est celebris, ob peregrinos illuc advenientes. *Hæc Chalemotus, ex traditione dicti monasterii, cujus mentionem faciunt Sanmarthani tomo quarto Galliæ Christianæ, asseruntque esse* S. Jacobi prope Vitriacum Ordinis Cisterciensis monialium sub Claravalle, diœcesis Catalaunensis. *Est autem supra Catalaunum,* D *ad fluvium Matronam, dictum oppidum* Vitriacum, *vulgo* Vitry le francois; *ad discrimen vicini loci,* Vitri le Brule *appellati. De dicto S. Chlothario plura hactenus non potuimus assequi.*

D. P.

DE S. GEORGIO EPISCOPO,

MITYLENÆ IN INSULA LESBO.

CIRCA AN. DCCCXVI

Lesbus, *maris Agæi clarissima insula, octo olim, teste Plinio, urbibus culta fuit: harum præcipua et celeberrima est* Mitylene, *in latere insulæ ortivo, quod Asiam spectat, extructa. Ab hac urbe tota insula, jam saltem a quingentis annis tempore Eustatii, Mitylene appellata est. Viros olim genuit* *Inter plures illustres Mitylenenses* *hæc urbs sapientia et doctrina præstantes, Pittacum, inter septem Græciæ sapientes habitum; Alcæum poetam; Sappho, feminam poetriam; Theophanem, amicum Cn. Pompeii intimum, et rerum ab eo gestarum scriptorem. Nec defecit post acceptam Evangelii lucem a suo vigore, sed illustres habuit Episcopos Metropolitas, inter* *S. Georgius Episcopus,* B *quos seculo Christi octavo floruit S. Georgius, a quo Menologium Basilii Imperatoris Porphyrogeniti hunc diem auspicatur, cum hoc ejus elogio:*

2 Die septimo ejusdem mensis Aprilis, memoria sancti Patris nostri Georgii, Episcopi Mitylenensis. Sanctus P. N. Georgius, divino vere numine ac spiritu afflatus, et fortissimus Christi Confessor, filius fuit nobilium, divitum, et piorum parentum: *antemonachus* quorum divitias quidem odio habens, pietatem vere amplectens; atque ob Christi desiderium et amorem, quo flagrabat, nobilitatem et gloriam contemnens; *deditus eleemosynis,* domo egressus, in quodam cœnobio monasticam iniit vitam: ubi plurimas quidem virtutes exercuit, præsertim vero in eleemosynis dandis excelluit: tota Psal. 36, 26 enim die, juxta illud Davidicum, misereri et commodare non cessavit. Quapropter, unanimi Cleri suffragio, Mitylenensis Ecclesiæ initiatus fuit Episcopus, quando eamdem, quam ante exhibuerat, misericordiam in eleemosynis conferendis exercuit. Iconoma- *Ecclesiæ defensor contra iconomachos,* chorum postea hæresis apparuit: cujus ipse quidem infensissimus hostis fuit, orthodoxæ vero religionis propugnator acerrimus. Ipse enim sacras imagines coluit atque adoravit, earumque cultum etiam alios edocuit. Demum cum multa jam patrasset miracula *claret miraculis* certior factus ex revelatione et divino sidere resolutionem corporis sui instare, sic feliciter et sancte in C Christo decessit.

3 *Græci in magnis Menæis S. Georgium hoc die celebrant, ac versum hexametrum, quem singulis diebus de unico eoque præcipuo Sancto proferunt, applicant huic, et est ejusmodi.*

Ζωὴν δ' ἐκ θανάτοιο Γεώργιος ἑβδόμῃ εὗρεν

Septena, vitam de morte Georgius hausit.

Præterea hoc eum disticho exornant Græci. *colitur a Græcis solenni veneratione.*

Ἔχει Μιτυλήνη σε καὶ τεθνηκότα,
Ὡς ζῶντα, Γεώργιε, προστάτην μέγαν.

Talem Georgi mortuum Mitylene
Te habet, ut habuit dum viveres, defensorem.

Idem Græci passim in omnibus Menæis, tam manuscriptis, quam excusis, item apud Maximum Episcopum Cytherorum ἐν βίοις ἁγίων, *et in Novo Anthologio seu Breviario, ab Antonio Arcudio concinnato, et auctoritate Clementis* VIII *approbato, hoc encomium habent.* Sancti *laudaturque* Patris nostri Georgii Episcopi Mitylenæ. A teneris hic unguiculis magno desiderio in Christum ferebatur, vitamque monasticam ingressus, se in omni *ejus humilitas,* virtute ac præsertim humilitate magis præ reliquis exercuit, mire etiam in eleemosynis dandis excel- *doctrina,* luit. Ad Sedem Episcopalem Mitylenensem promotus, suo munere præclare functus est. Hæresim iconomachorum tam docte sapienterque refutavit, ut ipsimet principes hæreticorum, vi argumentorum perculsi, suum errorem agnoscerent. Et quamvis in mortali corpore versaretur, tanta tamen abstinentia vixit, *abstinentia, et mors miraculis honorata.* ut cum Angelis compararetur. Moritur: non solum ipsi, sed toti illius Ecclesiæ et ovili, per cœleste sidus propinquus e vita excessus significatus est. Ex ipsius reliquiis fontes gratiarum et miraculorum profluxere, quibus adeuntes curati sunt: unde Sanctus hic mire ab omnibus cultus est et amatus. *Hæc ibi, quæ paucis mutatis ad diem* XVI *Maii iterum leguntur in iisdem Menæis excusis et manuscriptis, et apud Ma-* E *ximum Cytheræum: et plenius indicatur eum plurimis miraculis a morte claruisse. A Græcis etiam ad Ruthenos transiit hujus Sancti veneratio, qui eorum Fastos apud Possevinum in Apparatu implet cum titulo* Sancti Patris; *eumdem videntur exhibere tabulæ Kalendarii Muscovitici, sed corrupto nomine* Sergius *scribitur.*

4 *Baronius, cum ad annum* DCCXXXV *Leonis Isaurici Imperatoris sævientem magis rabiem adversus cultores sacrarum imaginum indicasset, proponit illus-* *Relatus in Annalibus ad an. 735* *tres Episcopos, Presbyteros ac monachos, qui tunc fortiter propugnarunt orthodoxam religionem et sacrarum imaginum venerationem, eamdemque sanguine effuso, confirmarunt, et variis Martyribus subjungit Confessores,* et similiter, *inquit,* Georgius Episcopus Mitylenus, et ipse ob eamdem confessionem in sanctos Confessores relatus, cujus natalis dies septima Aprilis reperitur in tabulis Græcorum adscriptus. *Eadem ad hunc diem retulerunt Molanus in auctario Usuardi, et Ferrarius in Catalogo generali.*

5 *Habemus ex Laurentiana Magni Ducis Hetruriæ Bibliotheca, descripta* Acta Sanctorum ac deiferorum *Confessor sub Leone Isaurico,* interque se germanorum fratrum, Mitylenæ quiescentium, David videlicet, Georgii ipsius insulæ Metropolitæ, atque Simeonis, Confessorum et miraculis F illustrium, *cum proprio eorumdem simul celebrandorum Officio, pro die primi Februarii: eumdem autem Georgium rati qui in Menæis celebratur, curaveramus ea Latine reddi ab Hugone Bollio, hoc die danda. Sed cum ea inciperemus prælo parare, primum invenimus* *ab alio S Georgio juniore distinguendus* *Georgium, Davidis atque Simeonis Germanum, Presbyterum fuisse consecratum circa annum Christi* DCCLXXXII, *annis plusquam quadraginta post Leonis Isaurici mortem, et quidem ab ipso hujus diei* Georgio, tempore Isaurici, egregio Confessore, tunc totius insulæ Archiepiscopatum tenente. *Deinde cognovimus eumdem a Sanctis Methodio Patriarcha atque Theodora Imperatrice, post Synodum ad Orthodoxiæ restitutionem Constantinopoli celebratam, anno* DCCCXLII *patriæ suæ esse datum Antistitem. Istis igitur Actis ad Kalendas Februarii, in post faciendo Supplemento, reservatis (quo die simul omnes solenniter coluntur, in eodem simul tumulo quiescentes) ea sola quæ seniorem Georgium spectant hic excerpemus.*

6 *Cum igitur auctor, post S. Davidis obitum explicatum, S. Simeonis res gestas describere aggrederetur, primum asserit hunc in patriam ab Idæ in Phrygia* *floret in Episcopatu sub an. 782* *monte ubi fratrem sepelierat, regressum,* invenisse supremum sacrorum Præsidem Georgium *hunc nostrum*

A *trum*, insignem temporibus Leonis Isaurici Confessorem : cui et fratrem Georgium obtulerit Presbyterio initiandum. *Deinde in historiæ progressu narrat, signa prægressa renovatam sub Leone Armeno persecutionem et Georgii Episcopi expulsionem, in hunc modum.* Cum populus ad vespertinas preces Domino persolvendas in sanctæ ac gloriosæ Martyris Theodoræ templo, quod inferioris portus ripæ adjacet, convenisset, ultimumque Kyrie eleison decantaret et manus atque oculi omnium essent in sublime erecti ; subito crux illa, quæ supra ciborium sacræ mensæ defixa erat, magno cum stridore revulsa, et versus absidam est sublata : deinde inclinato vertice in pavimenti foramen quoddam miserabiliter depacta, ibidem immobilis aliquamdiu stetit. Quod cum fidelis populus vidisset, multis ecclesiam implevit lacrymis, Kyrie eleison, diuturno et magno clamore insonans, nolensque ab æde sacra discedere utpote qui metueret ne jam adesset supremum insulæ exterminium. Dimisso tandem, licet ægre, cœtu, ad columnam curritur, et ingens inauspicatumque prodigium Patribus Simeoni atque Georgio nuntiatur. Quibus sanctissimus Simeon, omne mysterium futuræ rei de cœlo edoctus, ita fatur cum

monentur Lesbii de persecutione

sub Leone Armeno re suscitanda,

B lacrymis : Non ita erit ut veremini, fratres, neque hanc regionem funditus evertendam dabit Deus : sed Imperator Deo invisus atque adversarius diebus his surget, qui decorem ecclesiæ omnem auferet, venerandis imaginibus ad terram dejectis. Ite in pace : sicut Domini est voluntas, sic fiat.

7 Paucis porro diebus interjectis, porcus, auribus et cauda mutilus, atque ex signis quibusdam notisque monstrosis toti urbi notissimus, ejusdem ecclesiæ fores nescio quo modo apertas nactus, ad sancta altaris adyta penetravit sese, atque in Episcopali throno se composuit. Conabantur æditui, rem intuiti, abominandum spectaculum ab oculis amovere, porcum expellendo ; sed nullis ille terrebatur minis, neque prius excessit quam verberibus fustibusque cruentaretur. Hinc rursum multitudo accelerat ad Deiferum Simeonem, et quid acciderit narrat : Cui ille, Confidite filioli, quia porcus iste graphice repræsentat futurum, Deo permittente, Episcopum sibi similem, ejusque fortunam. Dictum rei probavit eventus : nam ferini nominis Imperatore Leone sceptrum Orientis adepto, moribus ei ac nomine similis Antistes invasit Episcopatum. Hunc autem, ut adulterinum intrusumque, abominata plebs

et S. Georgii expulsione alteriusque intrusione.

ipse Chersonæ exul moritur sub an. 816.

C omnis fidelium est, rectæ fidei opinionibus inhærens, utpote divinitus inspiratarum Scripturarum lacte pasci solitus, et informari doctrinis venerandorum virorum atque sanctorum Patrum, Georgii inquam sanctissimi Præsulis (quem et impiissimus in perpetuum ad mortem usque exilium relegavit Chersonam) atque Simeonis qui et ipse vehementer hæresiarcham abominabatur. D

8 *Sanctus igitur Præsul, qui primum sub Leone Isaurico, fortassis ante initum Episcopatum, claruerat, rursus sub Leone Armeno confessionis stadium ingressus, ad annum usque* DCCCXVI *et ultra in decrepitam ætatem vitam debuit propagasse : dicitur autem in prædictis Actis liberiori execratione hæresiarcharum, scilicet Imperatoris Tyranni et pseudo patriarchæ Theodoti, eorum adversus se rabiem implacabiliter provocasse : quod factum credimus, quando Imperator Orthodoxos Episcopos omnes Constantinopolim convocavit, tentaturus num qua fraude, pollicitatione aut comminatione eos cum Nicephoro Patriarcha in suam sententiam posset pertrahere, uti videre est in ipsius S. Nicephori Actis, propositis* XIII *Martii. Confirmantur hæc ex Canone, ejusdem Sancti laudes prædicante, quem cum reliquo ipsius Officio Menæa exhibent, seorsim ab alio hujus diei Officio S. Callopium concernente ; cui præmissa Sticharia similaria sic inchoantur,* Πάτερ Γεώργιε, Χριστοῦ τὴν σεπτὴν καὶ ἄχραντον τιμητικῶς προσκυνήσας εἰκόνα, πάνσοφε, θεομάχων θράσος μηδαμῶς πτοούμενος. Sanctam et immaculatam Christi imaginem reverenter adorasti, Pater Georgi sapientissime, nihil formidans Deo rebellantium audacia. *deinde cum expressiori debellatæ iconomachiæ mentione :* Θυμὸν ἀσεβῶν ὑπήνεγκας θρασυνομένων ἀλόγιστα, οὓς καὶ ἐθεάσας ὑπερυψωθέντας δυσσεβεῖ φρυάγματι, καὶ πάλιν συντριβέντας δεινότερον διαφανέστατα. Furorem sutinuisti sudentium rectæ rationi contraria, quos et vidisti super impietatis sepimentum elevatos, ac denuo manifestissima ruina obtritos. *Ipse Canon præcipue singulas virtutes ejus celebrat ; vitæ austeritatem, crucis ferendæ toleruntiam, spiritus paupertatem, eleemosynarum largitatem, morum rectitudinem, lacrymarum frequentiam, passionum mortificationem, aliasque id genus propheticum insuper spiritum, quo suam ad meliora id est superna bona translationem præscivit : dicit denique quod sit,* Ἰατὴρ ἀνιάτων νοσημάτων, καὶ ἐλατὴρ ἀκαθάρτων πνευμάτων. Medicus incurabilium infirmitatum, et expulsor immundorum spirituum : *atque concluditur hac strophe,* Θησαυρὸν ἀκένωτον καὶ πλοῦτον χαρισμάτων τὴν σὴν κόνιν ἔχοντες καὶ σορὸν τῶν λειψάνων, ἐμπιπλάμεθα νοητῶν ἀρωμάτων, ἀξιομακάριστε Γεώργιε. Cinerem tuum et reliquiarum thecam habentes, thesaurum sane gratiarum inexhaustum, implemur aromatibus spiritualibus, Georgi vere beatissime. *Quæ fidem faciunt, corpus in exilio mortui ad suam ecclesiam postea relatum fuisse, quod in elogio supra relato non satis exprimitur.* F

Constantia fidei

laudatur in propriis de eo odis E

et reliquæ virtutes,

ac gloria miraculorum.

D. P.

DE BEATO EBERHARDO,

EX COMITE NELLEBURGENSI ORDINIS S. BENED. MONACHO,

SCHAFFHUSIÆ IN SUEVIA.

SEC. XI.

Ad Rheni Germanicam ripam

Nellenburgensium Comitum *in Suevia ditio, Danubio versus Boream clausa, in orientem procurrebat olim usque ad Rheni ripam ; eum etiam comprehendens locum, qui venientes ex Acronio et Veneto lacus naves scaphasque excipit, ibi exonerandas, quoniam ulteriorem cursum prohibet major Rheni cataracta, tertio inde milliario ab altissimis rupibus se præcipitantis, unde* Schafhusiæ *nomen ductum plerique volunt, quamvis indigenæ malint ab ovibus,* schaff *Germanice dictis, etymon et insignia petere. Ast sive naviculariorum sive opilionum usibus structæ domus primam habitandi loci occasionem dederint, inter omnes convenit, celebritatem esse totam a monasterio, quod ibi in honorem* S. Salvatoris Jesu Christi et Sanctorum omnium *circa annum millesimum condi cœptum amplæ paulatim urbi (ut alia pleraque) nomen dedit, quæ opibus aucta, et Imperialis civitatis privilegiis donata, Abbatum potestati se paulatim substraxit ; ac denique eamdem prorsus extinxit, per fœdam ipsorummet monachorum a Catholica religione apostasiam. Eadem urbs ab annis circiter ducentis, inita cum pagis Helveticis societate, nunc annumeratur Turgoviæ, quamvis sita in Germanica Rheni ripa ; cujus positionis rationem potiorem habentes quam recentium fœderum, maluimus illam adscribere Sueviæ. Dicti monasterii chronicon antiquum, nescio ubi, reperit Joannes Murerus Carthusianus*

In constructo a se monasterio

colebatur olim ut Beatus.

A *sianus, ex eoque potissimum transcripsit vitam Eberhardi, quem ibidem dimisso nobili Comitatu monachum, cum appellatione Beati Fundatoris cultum fuisse, satis probant, quæ in eadem vita narrant; et titulus sacelli, per plura secula superstitis, quod in ejus postea appellationem transiit, et S. Eberhardi sacellum dicitur. Neque dubito quin antiquum ipsius monasterii martyrologium idem probaret, si inveniretur; vota item et preces accurrentium ad sepulcrum, si avita ibidem perstitisset religio. Ulterius protensum illius cultum aut nominis commemorationem inter officia sacra, nullum probat argumentum: unde qui Benedictinos fastos compilavere Wion et Menardus, nusquam illius meminerunt; nec meminisset Bucelinus ad hunc diem, nisi apud Murerum in Helvetia sacra Vitam reperisset. Mallemus eam nos hoc loco dare ipsis antiqui illius Chronici verbis, dabimusque etiam postea, si illa nobis aliunde subministrentur: nunc, quod possumus, a Murero Germanice editam Latine reddimus, optamusque ut urbi avita fides, monasterio disciplina, sacris ossibus veneratio restituatur aliquando.*

VITA

Ex antiquo loci Chronico MS. *a Joanne Murero Germanice edita.*

B Circa annum Christi millesimum quartum, in Suevia Germaniæ superioris provincia, floruit Eppo Comes Nelleburgensis, dives agris opibusque: qui matrimonio sibi junxit Hedwigem *a*, sancti Hungarorum Regis Stephani filiam, et S. Henrici Imperatoris ex Gisla sorore neptem; qui tantis se subnixus affinitatibus, nisi aliud quam seculi pompas et suæ familiæ amplificandam claritatem meditabatur. Alia longe erant Hedwigis vota studiaque; et Deo divinisque rebus intenta, vacabat orationibus et multiplicabat eleemosynas: morem insuper sibi fecerat quot noctibus ad recitandum psalterium surgere. Id cum illa continuis aliquot usurpasset annis, surrexit aliquando ab latere uxoris, post ejusmodi vigiliam fatigationem pie profundius dormientis, Comes Eppo; et librum, unde illa solebat Psalmos decurrere, ad culinam detulit atque in ignem projecit, ut quam verbis cohibere non potuerat pietatem, facto illo castigaret. Postridie ad opus suum reversus coquus, supra prunas positum, sed incombustum, reperit heræ librum: quæ ab eo monita de miraculo, prompte accurrit, ipsumque recepit, et cujus id opera factum esset haud difficulter intellexit. Neque id dis-C simulavit Eppo, cum rursus librum salvum conspexit: qui corde compunctus, et culpam apud Deum atque uxorem agnoscens, nulli deinceps impedimento piis ejus exercitiis fuit, sed ipse potius ad similia sese transtulit, et ad finem vitæ in iisdem perseveravit.

a Parentibus Eppone atque Hedwige,

usque pientissimis

2 Nascitur iis interim filius Eberhardus, nec diu post obit Eppo pater. Hinc alia cura Hedwigi non superfuit, quam ut relictam sibi ex marito prolem, tantarum opum et possessionum heredem, pie religioseque educaret. Proinde, cum discendis litteris artibusque ingenuis congruam attigisset ætatem, elegit peregrinum quemdam Sacerdotem nomine Lupardum, eique filium instituendum tradidit: postea vero sumpsit eidem uxorem, Ittam nomine, ex qua filii sex procreati sunt, *b* Otto scilicet, Archiepiscopus posteo Trevirensis; Eggehardus Richenaugiensis monachus, ac demum anno MLXXI ejusdem monasterii Abbas *c*; Abbanus, in prima juventute mortuus; tum alii duo, qui sub Henrico IV militantes annos MLXXV occubuerunt in bello; ac denique Burchardus, Nelleburgensis Comes futurus. Sic auctam stabilitamque familiam videns Hedwigis, Eberhardi mater, velefecit filio, et in diœcesim Moguntinam se recepit: ædificatoque ibidem in Deiparæ honorem D sanctimonialium cœnobio *d* Swabenheim dicto, quod superfuit vitæ in sancta conversatione absolvit, sibi Deoque soli vacans.

natus Eberhardus,

b

c post liberos ex Itta uxore susceptos,

d

3 Eberhardus autem cum uxore, quamvis terrenis bonis affluens, iisdem tamen non apponens cor suum, sed Deo servire ac placere satagens; primum quidem Romam ad limina Sanctorum Petri et Pauli atque Compostellam ad S. Jacobum honorandum peregrinatus est: deinde divino amore magis magisque succensus, ubi unum solum *e* in seculo sibi reliquum vidit heredem ac successorem Burchardum, decrevit ex abundanti possessionum suarum partem aliquam, de consensu uxoris suæ, convertere in cœnobium monachorum sub S. Benedicti regula construendum. Dumque circa loci electionem ambiguus, propriis atque alienis precibus divinam expetit voluntatem cognoscere, piæ supplicationis consortem inter alios voluit habere virum probum ac simplicem, professione navicularium, qui duabus infra lacum Acronium leucis Germanicis, ex una in alteram ripam transvehebat itinerantes. Hic pro negotio sibi commendato precibus nocturnis incumbens, non procul a se atque a Rheni ripa vidit ingentem assurgere E atque in ejus medio crucem aureo splendore fulgentem: cujus aspectu monitus, eum esse locum quem delegerat Dominus, non distulit visionem indicare Eberhardo: qui et ipse eumdem suo proposito aptissimum inveniens, primum ibi ædificavit sacellum cum tribus altaribus, in honorem Dominicæ resurrectionis, quæ anno MLII die XXIII Augusti Leo IX *f* consecravit, dictum postea sacellum S. Eberhardi.

e

ædificandi monasterii locum,

visu cœlesti edoctus,

f

4 Deinde monasterium struere exorsus, ex consilio pientissimi Sacerdotis Lupoldi, cui filii Burchardi institutionem commiserat, in honorem Sancti Salvatoris Jesu Christi et *g* omnium Sanctorum, cum opus intra duodecim annos complesset, instituit ibidem duodecim monachos, juxta numerum sanctorum Christi Apostolorum *h*, ipsumque in die S. Bartholomæi anno MLXIV dedicandum curavit a Rumoldo *i* Episcopo Constantiensi; et reditibus possessionibusque dotatum, Sigefrido Abbati, una cum sociis ex *k* Hirschaugiensibus monachis accepto, regendum commisit. Denique incolumitati loci sic fundati consultum esse cupiens, rursum ingressus est iter Romanum Eberhardus cum magnifico comitatu, novumque monasterium cum rebus atque personis acquisitis et acquirendis Apostolicæ Sedis tuitioni commisit, acceptante ipsum Alexandro II, et Bullas desuper requisitas expediente sub nota anni MLXVI. F

illudque dedicans an. 1064

g

h

i

k

ibi sub Sigefrido Ab. monachos 12 statuit.

5 In hoc porro Romano itinere, voluit omnipotens Deus famuli sui sanctitatem hujusmodi miraculo comprobare. Erat in Italiæ partibus cæcus, cui per somnum fuerat revelatum, quod a Comite quodam Germano Romam proficiscente recepturus esset visum: proinde erat juxta viam assiduus, et de transeuntibus quinam essent crebram habebat quæstionem. Accidit ergo ut transeunte Comite, cum caterva simul æquitantium, prædicto cæco, equorum transitum observanti et quinam essent interroganti, responderetur Teutonicos esse, qui transirent, viros ecclesiasticos ac seculares, asseclas magni ac potentis ex Teutonia Comitis, qui Romam iter institutum ageret. Tum cæcus lacrymabili voce Comitem exorsus est deprecari, ut sui vellet misereri. Comes autem existimans eleemosynam petere, dari jussit; sed renuit cæcus, visum se a Comite, non argentum, asserens postulare. Itaque eumdem secutus ad diversorium, quod ipso in loco noctem acturo Comiti præparatum fuerat; exoravit famulos, ut qua ille manus abluisset aqua, eam sibi servarent condonarentque. Cumque eadem lavisset oculos, aperti illico sunt oculi ejus: qui clare videns et discernens

Romam denuo profectus

cæcum illuminat.

A cernens omnia, laudavit Deum, et famuli ejus meritum toto vulgavit vico.

reversus filium moribundum sanat,

6 Alterum nihilominus in Germania contigit, in ipsa filii Burchardi persona. Hunc cum equitibus aliquot ante se dirigebat occasione quadam, ipseque eadem subsequebatur via: sic autem iter agens ex famulis insperato retrogressis intellexit pater, festinandum sibi esse, si filium vivum conspicere velit; media enim via correptum letali morbo, ægre perferri ad diversorium potuisse. Accurrit concitus Eberhardus, et flexis ante lectum decumbentis genibus, primum orationes ad Deum fudit; tum pelvi imponens ligna duo, in crucem decussata, aquam desuper infundi jussit, ex eaque potum filio dedit, et simul reddidit sanitatem, cum admiratione ipsius ægri præsentiumque omnium. Sed corporibus hæc impensa fuere, præ quibus æstimanda est salus animæ Mangoldi conservata, qui nobiliter natus, et in familia Eberhardi Comitis aliquamdiu cum laude versatus, monachum induerat in Steinensi *l* S. Georgii supra Rhenum cœnobio, factus tandem etiam loci Abbas. Sed velut ad hoc solum elatus esset quo rueret gravius, post annos non multos vitæ regularis pertæsus, tandem ad seculum se retulerat, habitu

Mangoldum Ab. apostatam

B Ordineque dimisso.

convertit ad pœnitentiam.

7 Huic sic misere lapso, seque in seculari habitu impudenter circumferenti, obviam aliquando factus Eberhardus Comes: Ecquid, Mangolde, responsurus es, inquit, judici tuo, in die illa qua perfidiæ et apostasiæ tuæ rationem simul et pœnam exiget? Revertere, miser unde divertisti: nescis enim quando comprehensura te sit hora illa: temporanea et fluxa hæc vita est, sed quæ sequitur æterna. His aliisque similibus compunctus ille, abjecit se ante Comitis pedes, suppliciter orans, deprecatorem ipsum ut mereretur habere, ad Ecclesiæ atque Ordinis pacem recuperandam; ea tamen conditione, ut cum bona Steinensis Abbatis venia, manere sibi liceret in Schaffhusiensi ipsius Comitis monasterio, ubi mallet omnium postremus vivere, quam primus in suo. His verbis recreatus Eberhardus, hominemque amplexus peramanter, cum magna gratiæ obtinendæ fiducia ab Abbatem prænominatum accessit; eoque libenter annuente, habitum Ordinemque resumpsit Mangoldus in novo Sanctorum omnium monasterio, ubi severas admissi criminis pœnas a se ipso exigens, constanti in pœnitentia vixit annis pluribus, ac denique feliciter in Domino requievit, in eodem loco sepultus.

pro eoque in monasterio pie mortuo

8 Post tempus deinde aliquod, pernoctanti in

C precibus Eberhardo Comiti, et pro defuncti Mangoldi anima supplicanti, apparuit ipse, renuntiavitque; se æterno damnandum fuisse supplicio, nisi precum illius interventu reductus ad Ordinem pœnitentiam agere incepisset; pro criminum autem in seculo et apostasia commissorum gravitate ac multitudine, purgatoriis in flammis graviter cruciari; nunc vero orare, ut quem salutaribus monitis suis ab gehennæ incendio liberarat eumdem nunc a temporario illo igne precum suarum suffragiis dignaretur redimere. His dictis disparuit, et mane facto pientissimæ uxori suæ Ittæ narravit Comes quid vidisset audivissetque de Fr. Mangoldo. Ambo igitur pro ejus auxilio inceperunt orationibus, eleemosynis, jejuniis, aliisque operibus religiosis vacare intentius, curantes etiam multa expiatoria sacrificia fieri pro mortuo: neque eo contenti, Compostellam insuper peregrinati sunt pro eadem caussa. Cum vero in patriam redivissent, rursum oranti Comiti Mangoldus in nocturna visione apparuit, gratias agens quod per ejus auxilium æterna jam frueretur beatitudine in cœlis. Tum spiritu exhilaratus Eberhardus Comes; Eia inquit Mangolde, unum dicito an opera mea placeant, Deo.

sed purgatorii pœnas sustinente,

post varia pia opera Compostellam peregrinatur.

Placent respondit ille, et magis placebunt, si bonis D bona pergas adjicere constanter proficiens.

9 Jam annum ætatis attigerat quartum supra quinquagesimum, et a terrenarum rerum cura paulatim abstractum animum, ad excolendam virtutem transtulerat; quando istis Mangoldi dictis vehementius stimulatus, decrevit omnino nuntium remittere seculo; et Comitatus dignitate in filium translata, ipsum sese consecrare Deo in monasterio Sanctorum omnium. Ergo conjugi suæ dilectissimæ exposuit quomodo Mangoldus assertus cœlo apparuisset sibi, affirmassetque placere Deo opera ejus, ideoque decretum sibi esse, modicum reliquæ vitæ spatium ipsi offerre, ut mereretur placere magis; petere ergo ut cum bona illius venia liceat sibi, abdicatis omnibus temporalibus, obedientiæ jugum subire in monasterio quod construxerant. Ad hanc orationem lætata Itta, hoc ipsum respondit esse quod diu desideranti animo concupierat, ut a maritali libera servitute, Deo posset expeditius famulari: faceret igitur, ipso bene juvante, quod conceperat animo, ejusdem propositi consortem uxorem habiturus *m*. Dictum, factum: stitit se Abbati Sigefrido Eberhardus, ejusque obedientiæ colla subjecit, et in ea alios sex annos vivens, cum multa precum, jejuniorum et E operum bonorum instantia, post sexaginta vitæ annos expletos, die VII Aprilis evocatus ad mercedem est; et Deo, quem semper amaverat, sociatus in cœlis.

tum religiosæ vitæ desiderio captus,

cum bona uxoris gratia

m *fit monachus obitque an. ætat. 60.*

10 Mortuum Sigefridus Abbas cum conventu, uxor quoque ac filius, cum multa nobilium Ordinis utriusque frequentia, in novo Schaffhusiensi monasterio sepelierunt. Ad ejus vero tumulum cœpit Deus crebra patrare miracula, multis infirmis et opis egentibus curationem et auxilium exhibens: ex quibus mox tria aggrediar explicare, sicut antea tria mirabilia ejusdem opera adhuc in seculari vita agentis exposui. Prius tamen dicendum est, quod propter ejusmodi operum divinorum claritatem, corpus ejus fuerit e crypta, sub qua condebatur, elatum positumque ante altare sanctæ Crucis: postea vero translatum fuit ad novam ecclesiam, ab Abbate Sigefrido et Burchardo *n* Comite ædificatam, ubi super ipsum in illius medio collocatus est grandis ac speciosus lapis, eleganter insculptam habens effigiem corporis. Super quem cum aliquando irreverentius constitisset nobilis quidam, neque monitus discedere voluisset, falco quem tenebat manibus in vestigio supra sepulcrum Comitis mortuus est; tantusque hominem pavor invasit, ut ægre potuerit exitum F ecclesiæ reperire, mortuum in ea falconem relinquens.

claret miraculis.

n *sepulchri sui violatorem punit.*

11 Energumenum quemdam ad varia Sanctorum loca perigrinationibus miraculisque celebria circumduxerant consanguinei, sed Deo curationem ipsius ad manifestanda servi sui merita differente, nusquam ei salutem invenerunt: intellecta autem sepulcri ejus virtute mirifica, multipliciter vinctum et omnimodis repugnantem adduxerunt; seque mox exauditos gavisi sunt, reducentes secum sanum ac liberum, patientem suum. Alius brachiorum usu sic privatus, ut cibum, nisi alienis manibus in os ingestum, nullum sumeret; cum ad sepulcrum Beati accessit sanitatem postulans, restitutas sibi manus continuo sensit, et ad opus quodvis idoneas. Legimus etiam de Schaffhusiensi quodam a nativitate muto, qui cum animo concepisset quod curationem a viro beato deberet petere, nummum unum offerre supra sepulcrum; fide plena ipsum nummum ori imposuit, eumque ex ore sinens supra illud labi, ipso instanti sensit solvi linguæ suæ vinculum, et loqui tam perfecte cœpit, velut si numquam impeditus fuisset.

energumenam liberat,

et muto loquelam donat

ANNOTATA

A

ANNOTATA.

a Stumphius, in Chronica Helvetiorum lib. 5 cap. 17, unde primum hujus Vitæ caput accepisse profitetur Murerus, solum dicit Hedwigem, regia stirpe prognatam, Epponi uxorem obtigisse. S. Stephanum dicit Bonfinius plures liberos suscepisse, quorum nomina lateant, præterquam unius Emerici ante patrem mortui, et prolis saltem masculæ defectu regnum reliquisse suo ex sorore nepoti Petro; quapropter vereor ut satis solide hic Murerus processerit. Allegat Stumpfius Richenaugiense chronicon, ex quo genealogiam dictam acceperit.

b Udonem vulgo Adonem dictum, scribit Browerus in Annal. Trevir. lib. 12 num ad annum. 1067, refutatque Lazium qui Eberhardi, non filium, sed fratrem facit, dicto autem anno electus tenuit Trevirensem Cathedram usque ad 1077.

c Addit Bucelinus, parte I Germaniæ sacræ, quod tandem a Guelfone Duce ad Episcopatum Augustanum evocatus in itinere moritur an. 1089. Frater, qui sequitur et Albanus nominatur, Sumpfio Adalbertus est.

d De monasterio Swabenheim (quod Suevorum domum interpretabere) sitne adhuc super, necdum comperi.

B

e An ergo needum nati erant duo illi, de quibus, velut an. 1075. in prælio cæsis, ante facta est mentio? Vereor ne hæc Eberhardi orbitas per gratuitam conjecturam fuerit a Murero excogitata.

f Colitur S. Leo IX, 19 Aprilis: ante cujus Vitam § 4 agimus de ejus profectione in Germaniam an. 1052

g Merianus, in topographia Helveticæ confœderationis num. 12, dicit, S. Salvatoris dictum in principio Monasterium; postea accepisse nomen a Sanctis Omnibus, credo a templo quod post Eberhardi mortem filius ejus extruxit. Calvinistæ, qui nec nomen Sanctorum patienter ferunt, eo abolito, priorem resumpserunt; ubi nunc pro sacris monachorum cantibus puerperarum gemitus et infantium personant ploratus, secundum egregiæ illius reformationis morem. D

EX GERM. MURERI

h Idem Merianus ait, in fundamento positos esse ingentes duodecim lapides, quorum singuli pedes 17 alti, in uno quoque latere 9 pedes complectuntur. Et vero mons ingens ad urbis latus occiduum est, eruendis ab omni retro memoria saxis maximo hiatu versus Rhenum apertus, unde illi et scindi et advehi commodissime potuerunt.

i Rumoldum etiam vocat Harmannus in Annalibus Eremi Deiparæ, ubi monachus vivebat, abdicata Præpositura Goslariensi, quando in Episcopum est assumptus an. 1051: alii Grimaldum et Rumaldum nominant: sedit autem usque an. 1069.

k Hirtzaugiense antiquum et nobile monasterium est, in Ducatu Wirtembergico, de quo multa Bucelinus parte I Germaniæ sacræ, ac rursum parte 2, ubi ad centum monasteria enumerat, per Hirsaugienses monachos aut noviter instituta aut post ruinam magnifice reformata, ex catalogo quodam veteri ejusdem monasterii; inter quæ Schaffusianum omnium Sanctorum novum, 22 loco censetur.

l Hoc quoque monasterium eamdem cum Schaffusiensi calamitatem passum, tandem quoad titulum et possessiones transiit ad jus Abbatis Petrusiani. Est autem in Germanica Rheni ripa a Schaffusia p. m. circiter 14 fundatum haud diu post annum millesimum, quando Trudewingus, octavus Duelliensis monasterii in Wirtembergia Abbas, illuc cum monachis suis migravit: nunc Helvetica confœderatione associatum est oppidum. E

m Stumfius ait, ipsam sibi extruxisse reclusorium haud procul a monasterio, quod Sigefridus Abbas converterit in cœnobium S. Agnetis, quo titulo hodieque ecclesia et ædes supersunt, Sanctimonialibus eadem qua monachi reformatione extinctis.

n Burchardus; nullis ex Hedwige uxore Saxonica susceptis liberis, auxit vehementer cœnobium, Randensem silvam et Hemineam vallem, in Suevia utramque, eidem donans, præter alia multa, teste Stumpfio.

D. P.

DE S. AYBERTO PRESBYTERO,

RECLUSO ORD. BENEDICTINI IN HANNONIA.

ANNO MCXL

C

Crispino a Clericis ad Benedictinos translato,

Crispinium monasterium, inter Valentianas et Gistenopolim Hannoniæ civitates pari pene itinerum intercapedine situm, sua primordia debet S. Landelino, qui illud seculo Christi septimo extruxit, et post vitam ibidem maxima cum perfectione exactam migravit ad Christum XV Junii. Incoluerant illud olim Clerici, unde a Baldrico lib. 2 Chronici Cameracensis cap. 31 monasterium Canonicorum appellatur, in quorum locum circa annum MLXXX monachi Benedictini fuerunt substituti; quibus primus Abbas

S. Aybertus ibidem fit monachus anno 1090,

præfuit Rainerus, infra in Vita S. Ayberti memoratus qui eo assumpto itineris comite Romam profectus est, eumdemque inter monachos suos anno MXC suscepit, et cœnobii sui Præpositum et Cellerarium fecit. Vixit postmodum S. Aybertus, tum monachus quam reclusus,

mortuus an. 1140,

annis quinquaginta usque ad annum Christi millesimum centesimum quadragesimum; quando Cyclo Lunæ I. Solis I litteris Dominicalibus G. F. festum Paschatis incidit in diem VII Aprilis, quo infra num. 23 dicitur S. Aybertus feliciter obdormivisse in Domino.

2 Vitam hanc scripsit auctor coævus, qui num. 22 asserit se eum viventem et mortuum dilexisse. Nomen

Vitam scripsit Robertus Archidiaconus Ostrevandensis

suum indicat in epistola dedicatoria esse Robertum, et Dei miseratione se esse Ostrevandiensem Archidiaconum. Est autem pagus Ostrevandus, aliis Ostrebandus, Austerbantus sive Austerbantia, ditio, inclusa fluviis Senseto, Scarpa et Sculdi, in quem illi ad Buchainum et Mortaignam derivantur. Inscripta est hæc Vita Alviso, Episcopo Atrebatensi, dum viveret S.

ad Alvisum Episcopum Atrebatensem mortuum an 1148

Aybertus, constituto: qui jussu Eugenii in expeditione Hierosolymitana Pater et Pastor totius Francorum F exercitus factus, Philippis in Macedonia anno MCXLVIII octo post obitum S. Ayberti annis, ex hac vita decessit. Laurentius Surius affirmat hanc Vitam bona fide conscriptam fuisse, quam edidit ad diem VII Aprilis, sed plerumque in gratiam lectoris stylo mutato et sub finem contractam. Eamdem primæva phrasi habemus ex MS. Canonicæ Rubeæ Vallis prope Bruxellas, et eamdem edidit Arnoldus Raissius, Canonicus Duacensis, ex antiquissimo MS. membranaceo cœnobii Crispiniensis verbotenus erutam quam hic damus, nostro more in capita et numeros distinctam, et summariis marginalibus aliisque annotationibus illustratam. Ex hac Vita ediderunt sua compendia Franciscus Haræus, Lipelous, Dubletius et passim alii.

3 Corpus S. Ayberti in cellula sua; in qua Reclusus vixerat, sepultum fuit, in oratorio ibidem ad honorem Deiparæ Virginis extructo. Ex monumentis antiquis Oratorii sive Capellæ S. Ayberti scribit Joannes Cognatus, libro 3 Historiæ Tornacensis cap. 42, sacras

Corpus capsæ inclusum an. 1303

S. Ayberti reliquias capsæ inclusas fuisse anno MCCCIII ex monasterio Crispiniano ad dictam Capellam Deiparæ Virgini dicatam deportatas; quæ postmodum

anno

A *anno* MCCCCLXIV *sub Joanne Gavreo Episcopo Cameracensi, ab hujus Suffraganeo Godefrido fuerunt die* III *Octobris novæ capsæ impositæ. Cum anno* MDLXVI *hæretici Calvinistæ summa rabie per Belgicas ditiones furerent, ac sacras ubique Sanctorum reliquias diriperent ac comburerent: hæc sacri corporis S. Ayberti theca fuit per Dominum hujus loci et fundi sub vepribus et urticis in pascuis aliquibus abscondita, neque ab hæreticis licet diligenter inquirentibus reperta. Cum dein oratorium, ab hæreticis destructum, fuisset reparatum; Martinus Cupreus, Episcopus Chalcedonensis et Suffraganeus Archiepiscopi Cameracensis Maximiliani a Bergis, anno* MDLXVIII *ipsis Kalendis Maii illud dedicavit ad honorem Sanctæ Crucis, Deiparæ Virginis et S. Ayberti Confessoris, cujus ibidem sacrum requiescit corpus, et concessæ sunt Indulgentiæ octoginta dierum partim ab Archiepiscopo, partim a Suffraganeo Cupreo, in singulis solennitatibus tam Sanctæ Crucis quam beatissimæ Virginis Mariæ, nec non die S. Ayberti, et in Parasceve Domini.*

et iterum an. 1464

contra rabiem Calvinistarum asservatum:

concessæ Indulgentiæ:

4 *Et forsan ab hoc anno* MDLXVIII *factum est ut auctoritate Archiepiscopi festum S. Ayberti postridie Kalendarum Maii ex Crispinio venientes annue celebrarent, uti ad ejusdem mensis diem secundum cum aliqua* B *ejus Vita refert in Natalibus Sanctorum Belgii Molanus: qui tamen in Additionibus ad Usuardum nomen S. Ayberti collocat ad hunc* VII *diem Aprilis, ad quem passim alii habent, Miræus in Fastis Belgicis et Burgundicis, Antonius Balinghem in Kalendario Mariano, Hugo Menardus in Martyrologio Benedictino. Canisius in Germanico, Balduinus Willotius in Hagiologio Belgico, item Martyrologium Gallice Leodii anno* MDCXXIV *excusum; Auctarium Carthusianorum Tornacensium ad Greveuum necdum editum. Utroque die, et hoc* VII *Aprilis et* II *Maii, celebrant Aybertum, Ferrarius in Catalogo generali, Saussayus in Martyrologio Gallico, Wion, Dorganius, Bucelinus in Fastis Benedictinis.*

Colitur festum 2 Maii et 7 Aprilis:

5 *Corpus S. Ayberti hoc tempore asservari apud Crispinienses in dicto oratorio tradit supra memoratus Cognatus et Rayssius in Hierogazophylacio Belgico pag.* 178, *qui dein pag.* 345 *asserit, brachium S. Ayberti Confessoris et monachi Benedictini cum costa et vertebra ejusdem Sancti, a Petro Aymerico Abbate Crispiniensi, de consensu Prioris et Conventus ac de permissione et licentia Joannis Richardoti Archiepiscopi Cameracensis, donatum Petro de Loyers Abbati S. Martini civitatis Tornacensis, anno* MDCX, *die* XXIV *Novembris. Quas reliquias rite examinatas approbavit Michael Desne Episcopus Tornacensis, anno* MDCXI, *die* XV *Martii, et concessit officium Ecclesiasticum ritu duplici de Communi Confessoris non Pontificis* VII *Aprilis, die natali ejusdem Sancti, celebrari, et Indulgentias eo die dictam Ecclesiam visitantibus elargitus est. Demum in capsa Reliquiarum sequens inscriptio habetur:* Inæstimabiles has Reliquiarum Divi Ayberti gazas, pietatis ac venerationis ergo, hac capsula honorari et conservari curavit Reverendus Dominus D. Petrus de Loyers, anno Domini MDCXV Aprilis XVIII. *Alia diplomata integra apud Rayssium legi possunt: qui addit, dictum D. Petrum de Loyers memoratam vertebram Ecclesiæ parochiali pagi d'Espain, inter Tornacum et S. Amandum ad Scaldim siti, dono dedisse die* X *Aprilis anni* MDCXI, *ubi divina misericordia per merita S. Ayberti nonnulla operata est miracula, quæ ab Episcopo Tornacensi Michaele Desne approbata, cum aliis quibusdam post Vitam dabimus: hic solum dicimus Episcopum iis qui præsentes Translationi intererant* XL *dierum Indulgentias elargitum, similesque in eorum gratiam qui Espaniensem ecclesiam visitarent in festis vel infra Octavas S. Ayberti, Pentecostes, Venerabilis Sacramenti, Assumptæ Virginis, Sanctorum omnium, et Natalis Dominici.*

brachium et costa delata Tornacum ad monasterium S. Martini,

C

vertebra ad pagum d'Espain,

6 Denique tantus brevi Prælatorum, magnatum ac peregrinorum ex Hannonia Artesiaque Espanium D fieri cœpit concursus, ut collectæ exiguo tempore eleemosynæ suffecerint ædificando a fundamentis sacello in S. Ayberti honorem, quod ecclesiæ parochialis lateri adhæreret, primum ejus lapidem rite collocante Abbate S. Martini, vice Domini Episcopi tunc artriticis doloribus impedito, anno MDCXII, tertia Dominica Junii præsentibus Dominis Mortaniæ et Rongiaci atque infinita accolarum multitudine. Inquilini autem Espanienses vicinarumque villarum Mande, Rongy, Hollain, et Wes, cupientes in pio hoc opere partem habere aliquam varias instituere collectas, quibus demum effectum est, ut tota fabrica absoluta, altare sacelli consecraretur a Reverendissimo Tornacensi, die Dominica in XXII Septembris cadente anno MDCXIII. *Hactenus Cognatus historiæ Tornacen. parte 4 cap 40. Aliquæ ejusdem S. Ayberti Reliquiæ sunt in monasterio Altimontensi in prædicta Hannonia. Præterea os brachii ejusdem Sancti esse in veneratione Montibus in monasterio Nigrarum Sororum, his donatum a Ludovico Berlemontio Archiepiscopo Cameracensi (qui tempore suæ Sedis, quam tenuit ab anno* MDLXX *usque ad* MDXCVI, *dictas Reliquias visitans, aliquas ex eis sibi assumpserat) testatur Cognatus lib. 3 cap. 42, ubi ait anno* MDCIX *delatum fuisse Valentianas corpus, et cum aliis corporibus Sanctorum in* E *solenni processione circumlatum, ac dein ad propriam capellam relatum.*

Ubi sacellum ejus;

os tibiæ Montes,

7 *His ita positis, et nullum dubitandi locum relinquentibus, quin S. Aybertus non tantum Belga, sed in Belgio monachus atque eremita vixerit et obierit; nemo Crispiniensem Abbatiam, cujus Abbatem Reinerium secutus aliquando Sanctus in Italiam est, aliam sibi poterit imaginari ab ea, ex qua et Vita et Reliquias et omnem hujus Sancti notitiam fluxisse evidens est ex antedictis. Quia tamen post Vitam a Surio editam, Vallumbrosana Benedictinorum in Italia congregatio, ipsum Sanctorum suorum ascripsit Catalogo, ut qui ex dicta Vita cognoscebatur, in ipsa Valle-umbrosa hospes aliquantulo tempore pie conversatus, et quia, eadem Congregatio, in finibus Hetruriæ et Romandiolæ sub Faventina diœcesi habet Abbatiam, dictam* S. Mariæ de Crespino; *data nonnullis occasio est, et Raynerium istius monasterii Abbatibus annumerandi, et Aybertum eodem transferendi, tanta conjecturæ audacis præfidentia, ut etiam ibidem jacta monstretur jam locus, in quo Sanctus vitam eremiticam egerit. Quōd ut de aliis ejusdem instituti et monasterii Religiosis verissime credatur (visuntur enim etiam nunc tum apud Vallumbrosam,* F *tum apud alias plures hujus Ordinis Abbatias cellæ seu eremitoria, quo cum sui Abbatis licentia recipiebant sese, quos ad abstractioris vitæ genus vocabat Deus) ita de S. Ayberto non potest nisi inconsiderantissime fingi. Etenim prædicti Sancti eremiticam cellam, antequam abiret in Italiam, constat ex num. 6 Vitæ eamdem fuisse,* in qua dicebatur fuisse S. Domitianus, *S. Landelini fundatoris Crispiniensis comes individuus, Crispiniique sepultus: et postquam ex Italia eodem reversus Aybertus est somniavit* altissimam arborem inter Hasnonium et S. Amandum sitam, *ut dicitur num.* 9, cui advolans aquila vestem monachalem adferre, eumque ea vestire videbatur; *unde intellexit ad monasticam vitam in Crispiniensi Abbatia, quam situs arboris designabat, ineundam se vocari: quod solum satis esse poterat ad Crispiniense S. Ayberti monasterium a centum ejusdem nominis aliis, sicubi essent, distinguendum. Mitto pluribus hæc refellere, quia altum Vallumbrosanorum scriptorum de S. Ayberto silentium satis diluit novellam opinationem, ex sola nominum affinitate prognatam.*

Perperam fingitur fuisse Ordinis Vallumbrosani

ad S. Mariam de Crispino in Italia.

A

VITA

Auctore Roberto Archidiacono Ostrevandensi.

EPISTOLA

Ad Alvisum Episcopum Atrebatensem

Ego Robertus Dei miseratione Ostrevandiensis Archidiaconus humilis et indignus, opusculum, quod de vita et moribus Domini Ayberti venerabilis Presbyteri Deo inspirante composui, Reverende Pater et Domine Præsul Alvise, diligentiæ vestræ hac mente relegendum destinavi, ut quidquid in eo laudabiliter dictum vel correctione dignum legendo inveneritis, pondere auctoritatis vestræ confirmetur vel mutetur. Scio enim et a quodam sapiente didici, nihil esse perfectum in humanis actibus, sed neque ex omni parte beatum. Quocirca minus erubesco, si forte aliquid imperfectum in opere nostro inveniatur, quod industria sapientis amici ad perfectum reducatur. Longe quippe mihi carius est; si qua sunt in scripto nostro minus caute dicta, vestra prudentia privatim et paterne emendari, quam ab aliquo malevolo publice et dente livido nequiter demorderi.

Auctor Alviso Episc. offert hanc Vitam corrigendam.

B Sunt equidem nobis forma et exemplum taliter agendi, poetæ et sapientes antiqui, quos imitari debemus, qui codices suos sapientibus amicis recitandos delegabant, ut si qua in eis minus regulariter dicta invenirent, fraterna dulcedine corrigerent, antequam ipsa volumina in publicum prodirent. Scriptum est enim, Membranis intus positis, delere licebit quod non edideris. His itaque dictis ego ipse, qui in hoc libello formosum hominem colore virtutum depinxi, licet deformis pictor et virtutis expers, Reverende Pater, quasi jurejurando assero, et asserendo juro, me scienter nihil mendacii admiscuisse : quia per Dei gratiam tanta est copia veritatis, quod non fuit nobis necessaria inventio pestiferæ falsitatis. Unde quasi sacrilegium reputavi, si honestam vitam et claram famam Angelici viri nævo vel contagio inventitiæ falsitatis, quam ipse vivens ut nefas abhorruit, inficiens obfuscassem. Quicumque enim personam religiosam, viventem vel defunctam, falsis laudibus honorare et honorando magnificare studuerit, necesse est sibi caveat ne mentiendo decidat in laqueum perditionis. Scriptum est enim : Perdes omnes qui loquuntur mendacium. Itaque ab Omnipotente Deo, qui est Veritas, et cui abominabilis est omnis dolosa iniquitas, talis laudator seipsum occidendo longe alienum facit. Os enim quod mentitur occidit animam : Nec personæ ulli, sane sapienti (quia falsa laudando, defraudat grata vel bene dicta) placens est talis laudatio. Hoc igitur totum prævidens, prohibui tibias meas a permixtione mendacii : sciebam enim quod modicum perniciosæ mendacitatis fermentaret et fermentando corrumperet totam massam sinceritatis et veritatis : ideoque has falsas adinventiones esse vitandas æstimavi. Valete.

in ea nihil mendacii scienter posuit,

Psal 5, 7

Sap. 1. 11

C

PROLOGUS.

Sicut antiquitus imagines triumphatorum et agonistarum, vel arcus triumphales, in quibus triumphi et ipsa simulacra egregiorum virorum ob recordationem et memoriam honestatis exprimebantur, fieri solebant, ut inspicientes ea quodammodo ad opera probitatis animarentur; ita apices litterarum, quibus gloriosa facta vel dicta sanctorum Patrum referuntur, scribi solent, ut legentes vel audientes litteras ipsas, vehementer accendantur ad faciendum ea quæ sunt digna relatione et scripto. Hanc igitur similitudinem sequens, vitam sancti Sacerdotis Christi, Domini Ayberti, pro ut a religiosis et veridicis viris,

Vitæ Sanctorum ad imitationem proponuntur,

D et maxime a Domno Alulpho religioso monacho, qui ejus secreta melius ceteris noverat, accepi, diligenter elucidare pro mediocritate ingenii mei proposui; ut legentes vel audientes eam, sanctum virum, si non per omnia, saltem aliqua ex parte imitari mo-lirentur ; vel eum devote flagitarent, ut apud misericordem Deum fiat illis pius intercessor et promptus adjutor. Valde enim indecens et absurdum nobis visum est, si fama et opera tanti viri silentio clauderentur. Et quoniam Dominus famulum suum mirificavit, præbendo ei vires mirabiliter patiendi et agendi, nos quoque ex debito fraternæ dilectionis deberemus eum, colore et ornatu verborum pro modulo nostro, scribendo mirificare; si facultas nobiliter et urbane loquendi nobis suppeteret, et labia nostra a nobis essent, ut demulcentes aures et corda auditorum suavitate et elegantia positionum, eos ad audiendum et imitandum, quæ de venerabili viro subscribentur, attentiores et magis promptos redderemus. At si facultas deficit, voluntas tamen non deest. Precemur igitur Spiritum sanctum, qui in Sanctis suis mirabilis et gloriosus est, ut ad laudem et gloriam nominis sui et sancti viri ad utilitatem nostram et auditorum, ea quæ de sancto viro explicare destinavi, digne et laudabiliter perficere valeam.

AUCTORE ROBERTO ARCHID.

uti hujus Sancti veridice collecta,

invocatur gratia Spiritus sancti.

Psal. 67

E

CAPUT I.

Pia adolescentia, Vita Eremitica, Romanum iter, ingressus in Religionem.

Beatus itaque Aybertus, Sacerdos Christi egregius, territorio Tornacensi oriundus extitit, ea scilicet villa, quæ vocatur Espeen. Magis virtutibus et sacris operibus potens, quam prosapia insignis : cum tamen ex religiosis et honestis parentibus progenitus esse dignoscatur. Pater enim ejus pro certo Miles fuisse creditur, Albaldus nomine : Mater vero dicta est Helvidis : ambo liberæ conditionis et honestæ personæ, Deum timentes et amantes. Et quoniam, teste Psalmista, generatio rectorum benedicetur, credimus eos ex merito suæ bonitatis genuisse filium cœlesti benedictione dignum, ut sequentia luce clarius edocebunt.

Honestis parentibus natus,

Psal. 5

4 Ut igitur naturali et recto ordine incedentes, opera sancti viri scribendo prosequamur, primum omnium dicendum est, quæ præsagia sive primordia futuræ sanctitatis puer bonæ indolis præmisit^a, Spiritu sancto docente non littera, qui ubi vult spirat et quem vult inspirat. Cum enim puer parvulus esset, consuevit in noctibus sæpissime de lecto latenter surgere, flexisque genibus et membris humi prostratus eamque deosculans, innumeris a veniis totum corpus fatigare. Quod dum parum dormiens frequentaret, neminem scire volens, tandem latere non potuit; a famulis enim domus sic agere repertus est. Sed quoniam nolebat habere judicem vel testem sui laboris nisi Christum, cui timebat displicere si hominibus placeret, secessit in ovile ovium, æstimans secretius se ibi facturum quod alibi facere consueverat. Sed tandem aliquando ex nimia flexione genuum fatigatus, terræ prostratus, rursus inventus est. Nec tamen a bono opere cessabat, quia se subs-trahens in quantum poterat visibus humanis, alia quærebat diverticula suæ solitudini congrua : nolebat enim populari favore mercedem perdere gloriosam. Nam certe quisquis in laudibus hominum sua bona constituit, non est sanæ mentis, imo assidet insano, non attendens illud Apostoli : Si hominibus placerem, Christi servus non essem. Nec solum hoc modo divino amore vexabat corpus, verum etiam frequenter jejuniis insistens, ac caute jejunando duriter illud idem macerabat : ea enim die, qua se jejunaturum, cogitabat, tantillum pomi vel alicujus rei

Joan. 3

nocte flexis genibus diu perseverat,

F

a

orans etiam in ovili ut lateat.

A AUCT. ROBERTO ARCHID.

rei prægustabat : ut si forte a Patre, nolente parvulum jejunare, quæreretur an comedisset; posset veridicus puer liquido respondere, se comedisse. Forsitan enim audierat : Os, quod mentitur, occidit animam. (Sap. 1) Qui neque mentiri neque jurare consuevit, neque ludicra vel otiosa verba proferre, ideoque de verbo otioso in die judicii minime est rationem redditurus. Nec est reticendum, quod dum in campo custodiret jumenta patris, audito sono campanæ, illis relictis convolabat ad ecclesiam, laudes cum precibus, pro modulo suæ intelligentiæ, divinis auribus infusurus. Nec mirum, scriptum est enim : Ex ore infantium et lactentium perfecisti tandem. (Psal. 8.)

audito in campis signo convolat ad ecclesiam.

5 His primitus virtutum et bonæ actionis puer illustris eruditus, mutata ætate et provectior factus, Spiritu sancto duce, quantocius ad majora festinavit, quæ stylo currente divinaque gratia suffragante, mox e vestigia parebunt. Hic enim a primævo juventutis flore limina Ecclesiarum frequentare cœpit, verba vitæ devote auditurus : intellexerat enim vir Deo plenus dictum a Domino : Beati qui audiunt verbum dei et custodiunt illud. (Luc. 11) Qui cum in seculo adhuc moraretur, lasciviam mundi et ejus oblectamenta paullatim abhor- B rens, et ab horrendo vilipendens, soli omnipotenti Deo vacare cogitabat ; timens ne inimicus Dei efficeretur, si amicus mundi fieret. Quapropter arctiorem vitam arripere gestiens, mundanis illecebris paullo post omnino abrenuntiavit. Sed qualiter ad conversionis gratiam pervenit, vitam mutavit, mundum deseruit, et quo ordine et labore per angustam et arctam viam ad Deum feliciter transmigravit, operæ pretium est referre, dulce et pium audire. Itaque cum esset juvenis et laicus in domo patris sui, et sanctitatis, ut dictum est, amator, forte quadam die audivit mimum cantando referentem vitam et conversionem S. *b* Theobaldi, et asperitatem vitæ ejus, quam numquam vivendo deserens, tandem perpetuam adeptus est gloriam. His itaque auditis, et aure cordis perceptis, adeo divina illico conpunctus est gratia, ne deinceps carne nec sagimine nec lineis uteretur pannis, sed laneis et cilicinis; in frigore et nuditate omnipotenti Deo gaudenter serviturus. Quocirca cœpit studiose quærere consortium religiosorum virorum : cum quibus fame, siti, jejuniis, vigiliis, orationibus crebris, corpus castigaret et in servitutem redigeret, spiritum roboraret, carnem rationi subjugando.

et provectior conciones audit

mundanas delicias relinquit :

ex cantione mimi corde compunctus,

b

strictiorem vitam eligit :

6 Dum ergo hoc quæreret, quodam peregrino quem pater hospitio susceperat, duce et indice, invenit virum magnæ sanctitatis et miræ abstinentiæ, C scilicet Sacerdotem egregium, Joannem *c* nomine, demorantem in solitudine quadam a strepitu et conversatione semota hominum, in qua dicebatur fuisse S. *d* Domitianus. Erat autem Sacerdos iste monachus de Crispino, sed permissione Domni *e* Raineri Crispiniensis Abbatis hunc desertum incolebat locum; cui venerabilis Aybertus fœdere caritatis conjungitur, ut ibi uno spiritu et pari voluntate Domino deservirent. Sed quantas miserias et calamitates et paupertates pro spe vitæ æternæ loco eodem patienter sustinuerunt, non potest facile per singula explicari, a Dei tantum laudibus et precibus non cessantes : ex una enim parte nuditatis et frigoris angustia eos premebat ex alia vero corporalis alimoniæ penuria coarctabat. Multos enim dies transierunt panem oculis non videntes, sed contenti erant herbis et radicibus herbarum, quarum tunc copia in partibus illis non habebatur. Quid ergo multa prosequar de afflictione horum virorum? Tanta fame, tanta macie, tanto pallore, jejunando, vigilando, orando, frigus patiendo et nuditatem, afficiebantur, ut hominibus dissimiles esse penitus viderentur, homines non apparentes : quia, ut ipse Pater Aybertus referebat, dum aliquando exiret locum in quo D morabatur, caussa necessitatis cogente, videntes eum pastores hirsutum, et deformiter panniculis obsitum, fugiebant, prodigium esse existimantes. Dicebat enim se sic plerumque frigore esse anxium, ut vestem, quam monachus exuerat, Missam celebraturus, indueret, timens ne interim vi algoris extingueretur. Quid mirum? sæpe enim in hieme evenit, ut pane deficiente, glacie fracta herbas ab aquis manibus extraherent, quibus utentes vix animam retinebant, aliud manducare non habentes. Existimabant forte cum Apostolo non esse condignas passiones hujus temporis, ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis. (Rom. 8) Considerabant etiam Dei servi, quia quanto unusquisque in hac vita tractat se asperius, tanto supernæ dilectioni arctius conjungitur; sicut econtra quanto quisque inferius delectatur, tanto a superno amore disjungitur. Qui dum hæc subtiliter cordetenus inspicerent, forte apud se dicebant se esse servos inutiles, jure facientes quidquid boni facere laborabant, nec ex abundanti vel ultra debitum quidquam facere posse : quia, etsi justificetur homo ex operibus suis, tamen quantus- E cumque sit, non sine auxilio divinæ gratiæ et pietatis salvari potest dicente Apostolo : Non est volentis, neque currentis, sed miserentis Dei. (Rom. 9) Ideoque quidquid boni faciebant, non sibi sed Patri luminum adscribebant, a quo omne donum perfectum descendit. Inter hæc tamen quæ prædicta sunt vir Dei paullatim psalterium addiscebat.

c

ipse et eremita quidam,

d

e

ex monasterio Crispiniensi,

patienter ferunt miserias,

herbis victitant :

et se servos inutiles æstimant :

7 Eodem itaque tempore contigit Dominum Rainerum, Crispiniensem Abbatem, ob confirmandam libertatem monasterii sui, Apostolorum limina visitare : quo secum hos duos viros, vinculo dilectionis sibi adstrictos, ducere consilium fuit. Quo in itinere quantes labores et angustias hi tres sancti viri, fraterna caritate devincti, sustinuerunt, soli Deo notum est : utpote pedibus nudis penitus incedentes, cilicio vestiti, modicum pecuniæ habentes, abundantia paupertatis locupletes; mulum quem secum duxerant vix vel numquam ascendentes, sed peregrinos debiles et infirmos desuper sedere faciebant. Qui cum Romam venissent, dictum est eis sanctæ memoriæ Papam *f* Urbanum, quem petebant, esse Beneventi. Quod audientes Domnus Aybertus et frater Joannes, non ausi sunt arripere tam longum iter tum quia diffidebant viribus corporis, tum quia Frater Joannes infirmabatur. Ideoque consilio et benevolentia prædicti Abbatis in Umbrosam-vallem secesserunt, ibi eum dum rediret præstolaturi. Ubi quidem monachos miræ continentiæ et exquisitæ vitæ invenerunt, qui super eos viscera pietatis effundentes ac *g* benigne suscipientes, perpetuo illos secum retinere studuerunt. Monachi enim isti, de quibus agimus, ut multorum sinceritas testatur, sunt firmiter et perfecte regulam S. Benedicti observantes, de labore manuum viventes, multis et variis laboribus incessanter, spe cœlestis vitæ, corpora afficientes; in rigore disciplinæ severa caritate fervidi in peregrinis et pauperibus suscipiendis benigni, in sepeliendis fratribus pii, insuper omni genere religionis præclari, et (ut duo prædicti viri fatebantur) omnibus monachis, quos hactenus viderant, sanctitate præferendi. Qui cum eis per aliquot temporis spatium demorantes, ab illis multa documenta recte vivendi, ut ipsi testabantur, susceperunt.

Cum Crispiniensi Ab. Romam proficiscuntur,

nudis pedibus, cilicio vestiti ;

f

Abbate Beneventum petente,

in Vallem-Umbrosam secedunt :

F

g

a monachis sancte viventibus

benigne excepti :

8 Inter hæc vero Abbas Rainerus, paucis comitantibus, cœptum iter peregit ; veniensque Beneventum, a Domino Papa Urbano honeste susceptus est. Quapropter munimentum monasterii sui, quod devote postulaverat, facillime adeptus est. Itaque expleto negotio et Abbate Apostolica benedictione firmato, lætabundus et gaudens rediit ad socios, a quibus

A quibus et cœnobitis lætanter susceptus est. Licet a proposito hoc loco digressionem fecisse videamur, descendendo ad cœnobitas Umbrosæ-vallis eorumque vitam commendando, tamen quidquid de eis laudabiliter dicitur, totum sane sapienti potest videri apte et convenienter ipsi proposito cohærere; quia dum eorum egregia facta scribendo magnificamus ipsum quoque quodammodo attollere intendimus, cujus caussa hoc opus scribendum suscepimus, et qui, ut ipse referebat, multa ab eis exempla et incentiva Deo serviendi non surda aure percepit. Nec mirum: testante enim Psalmista, Cum Sancto Sanctus eris.

et eorum exemplo animati ; Psal. 17

9 Demum vero postquam servi Dei bene sunt recreati, salutatis Fratribus, et multitudine gratiarum et laudum reddita pro beneficiis sibi ab eis collatis, ad propria reversi sunt loca, multa eundo et redeundo, ut dictum est, perpessi. Abbas ad monasterium rediit, et duo sancti viri ad eremum. Ubi dum forte quadam nocte Domnus Aybertus membra sopori dedisset, somniando, altissimam arborem, inter *h* Hasnonium et *i* S. Amandum sitam, visus est ascendisse cui desuper advolans albus accipiter sive aquila, vestem monachalem adferre, illumque ea vestire videbatur. Qua visione permotus evigilavit, cœpit- B que vehementer meditari quid visio illa portenderet. Tandem bene visum est ei, secundum visionis tenorem, ut monachus fieret. Quod facile *k* impetravit a Domno Rainero Crispiniensi Abbate, santæ memoriæ viro; monachis tamen primo renuentibus, sed post volentibus. Videbant enim humilem et despectam personam, nec putabant eum fore talem, qualem postea experti sunt. Sicque fit nt quædam prins visa vilia, post in altum Deo volente promoveantur, ut de David legitur. Fit itaque monachus cum benedictione cœlesti. Deinde vero post aliquantum temporis factus ejusdem cœnobii Præpositus, et communi Fratrum electione Cellerarius: intelligebant enim eum perutilem esse ad hæc negotia peragenda. His namque officiis, tam in exterioribus quam in interioribus, sic omnipotenti Deo et Fratribus servivit, ut ab omnibus amaretur. Semper quidem de communi utilitate solicitus erat, pro communi commodo laborans, et modum discretionis per omnia custodiens, in opere et manibus ejus, ut dicitur, omne bonum exuberabat. Promptus erat festinare ad exteriora negotia peragenda, fraterna utilitate vel necessitate exigente. Deinde sic curam monasterii, ut pia mater filiorum, gerebat: hospitalitatis amator, pauperibus largus, sibimet parcus extitit; et quod sibi retrahebat, aliis largiebatur. Pacem vero et concordiam inter Fratres super omnia diligebat; murmura et de- C tractiones et cetera hujusmodi, quæ solent sentiri in claustro, detestabatur et propellebat. Proprietatem vero in monacho mortiferam et detestabilem omnimodis asserebat.

redeunt ad eremum :

h S. Aybertus visione motus, i

k fit monachus Crispiniensis,

dein Præpositus et Cellarius

discretus

promptus,

hospitalis,

10 Qualiter autem in cœnobio sibi vixit non est reticendum. Pane equidem et aqua, herbis et leguminibus et fructu arborum, semel in die mediocriter utens, corpus sustentabat: lac et caseus sive piscis os ejus non intrabant: cilicio asperrimo carnem domabat. Lectum nullum creditur habuisse nisi scamnum vel aliud lignum, quibus superpositus satis mediocriter pausabat. Psalterium ante matutinas semper psallere consuevit. In flectione genuum creberrimus, ubertate et effusione lacrymarum irriguus et abundans extitit: unde confidenter cum Psalmista dicere potuit: Laboravi in gemitu meo, lavi per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigavi. Qui cum se in claustro annis *l* viginti quinque tam miro modo exerceret, tamen laudem Dei semper in ore gerebat. Esuries quidem, sitis, algor, omnimoda carnis afflictio apud sanctum virum locum deliciarum obtinere videbantur, cum semper jucundus et hilaris et videretur et esset. D Sancti quippe viri, dum aliquando mente considerant futuram pœnam impiorum, et justorum gloriam, quidquid pro Deo patiuntur levius portant, dum hinc eos spes perennis gloriæ demulcet, inde vero futura pœna deterret: ideoque tolerando pœnam temporalem, devitant æternam, et devitando æternam lucrantur coronam perpetuam. Sicque fit, ut dum famuli Christi cavent quod gravius est, levius ferant quod minus grave est, etsi sit illud valde onerosum. Itaque huic spirituali homini jugum Christi suave, et onus ejus leve factum est: qui cum multis virtutibus floreret, integer corpore et virgo ab utero matris creditur permansisse, quod est angelicum decus et virtutum insigne præcipuum.

pacificus, anteactæ vitæ rigorem servat.

devotus in oratione,

Psal. 6

l annis 25 in claustro degit

AUCTORE ROBERTO ARCHID.

semper hilaris,

semper virgo.

ANNOTATA.

a Venias *esse inclinationes vel genuflectiones, reverentia vel satisfactionis caussa factas, diximus* 22 *Januarii ad caput* 4 *Vitæ B. Walteri de Birbeke littera c. et latius exposuimus* 26 *Martii ad Miracula S. Ludgeri* § 7 *litt. q. et sæpius in hoc opere occurrit hæc vox in dicta significatione.*

b *Hic est* S. Theobaldus Eremita, *qui seculo Christi* XI *floruit: cujus varia Acta habemus suo tempore danda, seu potius* 30 *Junii, aut primo Julii: nam de die ejus cultus sacro variant auctores.* E

c *Rayssius annotat* venerabilem hunc eremitam sensibus fuisse canum, et exercitatione et probatione diuturna regularis disciplinæ omnimode instructum.

d *Fuit* S. Domitianus *individuus comes S. Landelini mortuus* 22 *Junii, cujus corpus adservatur Crispinii.*

e Rainerus, *primus Abbas Benedictinus, ex monacho Hasnoniensi, factus circa an.* 1080, *et mortuus circa an.* 1096.

f *Hic est* Urbanus Papa 2 *electus anno* 1088, *qui* anno 1089, *videtur Beneventi aliquamdiu substitisse, atque ista occasione se Barim contulit, invitatus ut corpus S. Nicolai Barim translatum reconderet, et Barensem Episcopum consecraret, uti ipsius diploma ibidem datum* nono Octobris *anni* MLXXXIX *ostendit. Est id ad dictum annum a Baronio excusum.*

g *Hanc benignitatem et nos experti fuimus, dum anno* 1661 *in hanc* Vallem-Umbrosam *excurrimus, Acta Sanctorum inquisituri, uti diximus* 10 *Martii, ad Vitam B. Andreæ ejusdem loci Abbatis.*

h Hasnonium *Hannoniæ Abbatia, in confinus Galloflandriæ ad Scarpum fluvium, Tertio a Valentianis lapide.* F

i *De* S. Amando *ejusque monasterio late egimus* 6 *Februarii.*

k *anno* 1090.

l *Ab anno* 1090 *ad* 1115.

CAPUT II.

Reditus ad eremum: Vita asperrima etiam post Sacerdotium.

Quid multa dicam? licet hæc quæ dicuntur magna et stupenda esse videantur, pro minimo tamen reputans quidquid boni egerat, habere reclusionem in eremo concupivit, ut liberius ibi divinis laudibus et precibus vacaret, et corpus acrius perdomaret. Itaque cellulam in loco deserto, antequam monasterium egrederetur, præparari fecit: qua præparata, vix licentiam cœnobium egredi, et cellulam ingredi a *a* Lamberto Abbate impetravit: valde enim Fratribus monasterii extiterat necessarius. Qua tandem percepta, reclusionem ingressus est, in qua quamdiu *b* vixit, sub imperio Crispiniensis Abbatis Domino militavit. Sed quam duriter in ea corpus exercuit, ut

Redit ad eremum.

a

b

A ut gloriosum est audire, sic gloriosum est imitari. Viginti namque et quinque annis in ea inclusus permansit : ex quibus viginti duobus ab omni pane abstinuit, totidem vero ab omni potu, exceptis duobus. Nullo tamen voto adstrictus, sed sponte panem et potum, et cetera alimenta quædam corpori necessaria tot annis omnino deseruit

AUCTORE ROBERTO ARCHID. 22 annis abstinet a pane, 20 a potu

12 Quomodo autem contigit ut a pane abstineret, qui habet aures audiendi audiat, pium enim et dulce valde est hoc audire. Evenit quidem quodam tempore hiemali, ut locus ille in quo vir morabatur, adeo aquarum effusione circumdaretur, ut nemo ad eum accedere, nec quisquam egredi posset. Quocirca panis penuria astrictus, et quia Missarum solennia non audiebat, vehementius permotus (nondum enim Sacerdos erat) nocte quadam cœpit conqueri dolenter, et conquerendo sanctam Virginem Mariam præcordialiter interpellare, ut suis miseriis propitiaretur, his vel hujusmodi obsecrationibus utens : O sancta Virgo Virginum Maria, quæ pariendo Dei filium, mundo perdito gaudia contulisti, quæ es fons pietatis et misericordiæ copia, subveni mihi misero corpori pane egenti, et Missarum solennia non audienti. Quo dicto, statim vir Dei obdormivit, sancta B vero Dei Genitrix Virgo illico in forma pulcherrimæ mulieris, cum multitudine puellarum inferioris staturæ, per visum, Dei famulo apparuit : quas cum vidisset, visus est dixisse : Si pridem feminas in claustro vidissem, utique eas inde expulissem. Quare igitur huc accedere præsumpsistis? Ad hæc Virgo sancta : Tace, Frater, ego sum Virgo Maria, quam tam dulciter invocasti. Quid vis ? Et ille : Succurre mihi peccatori, super his quibus indigeo, et quibus bene scis me indigere. Et Domina ad eum : An credis omnipotentem Deum te posse pascere sine pane? Et ille : Credo, Domina. Et Domina : Cur iterum conquereris de Missis quas non audis? Certe tota vita tua et cuncta opera tua, Missarum sunt solennia. Deinde visa est Domina accipere buccellam panis, et mittere in os sancti viri. Ipse vero tali visione permotus, extitit sic ab hac hora, quod nec panem esurivit nec panem amplius comedere curavit, contentus herbis, radicibus, et illis vilibus cibis quibus vesci consueverat.

excitatur a Deipara Virgine apparente :

13 Vis scire qua purpura vel bysso indutus coruscabat Christi miles? Certe a planta pedis usque ad verticem asperrimo cilicio induebatur. Si de lecto quæris ; lectus ejus erat, ut diximus, scamnum vel aliud lignum, sacculo cilicino pro cervicali capitis C ejus supposito. Quid prædicta replicabo? Quidquid bene gessit iste Dei famulus antequam in reclusionem intrasset, factus inclusus ampliavit, et durius se tractando melioravit. Si prius flevit amare, postea amarius : si prius ferbuit caritate, postea ferventius si prius jejunavit in pane et aqua, postea tot annis quot diximus, neutro usus est : et sic cetera bona quæ prius fecit, arctius vivendo exaggeravit. Ostenso quam decenter iste Dei cultor vestivit et coluit exteriorem hominem, dulce et decorum est calamo depingere, quam gloriose ornavit interiorem. Patientia itaque et caritate colorata, cocco bis tincto, ceterisque armis lucis sic eum armavit ; ut ipse miles Christi ex utroque latere munitus, possit secure et honeste in die ambulare, ante vultum districti et tremendi judicis, ubi vix justus salvabitur : de hac enim die dicit Malachias Propheta : Quis poterit cogitare diem adventus ejus? aut quis stabit ad videndum illum? Sic igitur intus et exterius armis justitiæ athleta Christi loricatus, constanter poterat procedere ad debellandum fortem armatum terribilem et metuendum, id est, leviathan, qui pro minimo habens quod pelagus absorbuit, sitit etiam ingurgitare Jordanem, scilicet credulos cum incredulis sibi incorporare gestiens.

asperrimo cilicio induitur,

patientia et caritate munitus :

Malac. .

14 Interea bono odore ejus orbem terrarum replente, cœpit populus frequentare eum. Interea de consilio sapientum virorum, cum prius fuisset Acolythus, demum a Domino *c* Burchardo Cameracensi Episcopo Subdiaconus et Diaconus factus deinde ad honorem Sacerdotii quasi a laico assumptus, promotus est, ut populis ad se venientibus melius consuleret, et familiaribus secreta confessionum audiret. Factus autem *d* Presbyter duas in die celebrabat Missas, unam pro vivis, alteram pro defunctis. Vigilias pro defunctis ad novem lectiones cantare consueverat, tali ordine : in prima quidem parte vigiliæ præcinebat quinquaginta psalmos, tribus sequentibus lectionibus : sic et in secunda et tertia parte faciebat. Itaque in vigilia sua ter quinquaginta psalmos psallere consueverat, quod est totum psalterium, interpositis novem lectionibus : quod quidem esset onerosum et grave non facienti ex animo. Centies in die flectebat genua, et quinquagesies prostrato corpore, scilicet articulis et digitis sublevato, in unaquaque flectione dicens : Ave Maria, gratia plena : Dominus tecum : Benedicta tu in mulieribus, et benedictus fructus ventris tui. Psalmos E et orationes incessanter os ejus personabat, nisi forte a populo consilium postulante impediretur : quod si quis diligenter intueri voluerit, non est ab oratione cessare. Pecuniam accipere, vel manibus tangere, quasi serpentinum virus exhorrebat. At si quis aliquid ei importune largiri volebat, illud donari præcipiebat monasterio Crispiniensi, multis et variis necessitatibus implicito. D

c consecratus Sacerdos

d duas Missas quotidie celebrat :

pro animabus defunctis integrum psalterium recitat :

centies flectit genua :

pecuniam non tangit.

15 Quid super hæc dicam? Si vir iste omnium flagitiorum reus fuisset, quæ pœnitendo et se macerando abolere voluisset, quid amplius faceret? Quis sic temporibus istis odivit animam suam, ut in æternam vitam eam salvam faceret ? quis ita fuit persecutor sui ipsius? Utique si tyrannus aliquis eum in compedibus vel vinculis tenuisset, eique panem et potum saltem per tres vel quatuor dies subtraxisset, lamentabile vel perniciosum esse judicaretur : ipse vero hæc utraque multis annis sponte sua sibi abstulit : attamen nullis flagitiis obnoxius, sed multis virtutibus plenus fuisse cognoscitur. Nec tamen expertum eum peccati facimus, sed a mortiferis sceleribus alienum : testante enim beato Joanne Evangelista, Si dixerimus quia peccatum non habemus, mentimur. Prædictis ergo exercitiis et aliis angustiis, iste vivens lapis expolitus, et ex omni parte teres F et rotundus factus, meruit locari in ædificio cœlestis Jerusalem, ubi pretiosi lapides, pressuris et tunsionibus expoliti, cum gemmis et margaritis nitentibus qualitate meritorum, æterno et mirabili fulgore coruscant : scriptum est enim, Fulgebunt Justi. Quid tandem potius dicam de viro isto? dicam eum Martyrem an Confessorem? Sed ut verius fatear et Martyrem et Confessorem. Licet enim sanguine fuso laureatus non extiterit, tamen aliter crucem Domini bajulando, voluntate et actu Martyr fuit, gloria et honore coronandus. Martyr fuit, dum carnem cum vitiis et concupiscentiis crucifixit : Martyr quidem fuit, dum omnem carnalem voluptatem sibi abdicavit ; licet frequentiori usu Martyres dicantur cruore passionis purpurati, vel alia vi a persecutoribus extincti. Quod quidem genus martyrii voluntate sola sustinuit, cum tamen nihil sit Deo ditius bona voluntate : quia si forte tempora persecutionis rediisent ut pro certo a multis creditur, lætabundus et gaudens persecutoribus occurrisset, cervicem ultro percussori oblaturus. Sed quia hoc alio modo non potuit fieri, alium modum martyrii exquisivit ; scilicet se ipsum omnipotenti Deo hostiam viventem in odorem suavitatis immolavit, carnis suæ crudelis persecutor factus, quod non longe distat a passione martyrii a tyranno

persecutor sui,

a graviori peccato immunis

1 Joan., 1,

Matth. 13

comparatur Martyribus :

A tyranno illati. Beatus namque Joannes Apostolus calicem Domini legitur bibisse, sed non legitur pro Christo sanguinem fudisse, in pace vitam finiens. Nec tamen putet aliquis me esse tam perversæ
Matth. 20 mentis, ut alterum alteri æquiparandum esse cogitem; cum B. Joannes dicatur Virgo electus a Domino, atque inter ceteros magis dilectus. Sed exemplo Apostoli ostendere intellexi, aliquando aliquem posse bibere calicem Domini sine sanguinis effusione.

et Confessoribus 16 Confessor quidem fuit, quia corde, ore, totius boni operis exhibitione Deum laudavit, et multos ad confessionem suarum spurcitiarum sua benignitate ac mansuetudine attraxit. Confessio quidem aliquando est peccati, aliquando est laudis et gratiæ actio: dum enim dicit filius Dei ad Patrem: Con-
Matth. 11. fiteor tibi Domine Pater cœli et terræ, hæc confessio non est peccati, sed laudis et gratiæ actio: quia ipse filius Dei nec peccavit, nec peccare potuit. Si certe Tulliana eloquentia mihi forte donaretur, tamen magnitudo sanctitatis excelleret facundiam eloquen-
in afflictione carnis nulli Sanctorum Secundus : tis, et citius sermo quam materia deficeret. Sæpe quidem, fratres mei, vitas Sanctorum Patrum legi et relegi, in quibus viri miræ abstinentiæ inveniuntur:
B sed neminem reperi, cui in afflictione carnis istum possim facere secundum. Quis ergo sanctitatem hujus beati Sacerdotis ad unguem possit exprimere? qui dum vitavit cibum hominum, utens esca bestiarum, esca bestialis facta est ei medicina salutaris: nam edendo siliquas porcorum bene meruit potiri pane Angelorum. Itaque panem Angelorum manducavit Angelicus homo, qui de cœlo descendit et dat vitam mundo: hic enim homo dum in agone contendens ab omnibus quæ militant adversus animam abstinuit, bravium bene currentium, bene currens et ipse percepit. Quod non est unius tantum lege studii, imo omnium bene currentium jure cœli.

ANNOTATA.

a Lambertus *circiter annum* 1096 *factus Abbas, ex Hasnoniensi cœnobio etiam assumptus dicitur rem domesticam maxime promovisse et auxisse, et vixisse usque ad annum* 1116.

b *Ab anno* 1115 *ad annum* 1140

c Burchardus *in Episcopum electus anno* 1114, *sed biennio post consecratus, vitam exemplarem duxit, mortuus anno* 1129, *aut, ut alii, non ante annum* 1133.

d *Molanus ad diem* 2 *Maii, et Rayssius plura conferunt exempla eorum, qui plures Missas celebrarunt;*
C *quos lector potest consulere.*

CAPUT III.

Zelus animarum. Confessiones auditæ

Hactenus præscripto qualiter sibi vixit, nunc consequens videtur, ut dicatur, quomodo ex debito fraternæ dilectionis et aliis vixerit. Dum enim con-
incumbit saluti aliorum sulendo et aliis profuit, nimirum cumulum suæ beatitudinis multipliciter augmentavit. Itaque lucerna ista caritatis igne succensa, ac virtutum lumine plena, nec sub modio sed super candelabrum po-
undique accurrentium. nenda, postquam radios suæ claritatis per orbem terrarum effudit; fama longe lateque ejus stupenda beneficia deferente, inde diversarum nationum populi excitati catervatim ruebant, sancti viri faciem cernere, et quæ ab eo dicebantur audire cupientes, atque desiderantes, ei sua nefanda scelera confiteri. Ille vero jucundo animo et alacri vultu suscipiebat, et dulciter consolabatur omnes ad se venientes. Erat enim ei quasi naturaliter insitum, ut se faceret omnia omnibus ad se venientibus, secundum qualitatem eorum, cupiens illos facere populum acceptabilem Deo, sectatorem bonorum ope- D
rum. Tristibus quidem et contribulatis compatiens, *AUCTORE ROBERTO ARCHID.*
jucundis vero et gaudentibus congaudens; hisque et illis prout res postulabat paterno affectu sub- *omnibus omnia factus,*
veniendo consulens, atque eorum adversa et prospera condolendo et congratulando sua faciens; de adversis quidem condolens, de prosperis quidem congaudens, quod est argumentum veræ dilectionis. Scriptum est enim; Exhibitio operis, probatio est dilectionis.

18 Illos quoque qui caussa confessionis adveniebant, prius quasi juramento astringebat, ut audito consilio suo ad Episcopos redirent, eadem flagitia eis confessuri. Quos equidem videbat pertinaces et obstinatos, et jurantes se nulli alii sua crimina relaturos, timens ne in baratrum desperationis inciderent, si eos non audiret, tandem improbitate eorum devictus, ad confessionem eos recipiebat, secundum *confitentes* modum scelerum medicamentum pœnitentiæ injun- *audit,* gens, nec tamen desistens fortiter persuadere et vehementer adjurare, ut turpia quæ ei detexerant suis Episcopis non celarent; alioquin gravem et fere *accepta facultate a* importabilem pœnitentiam eis imponebat; quomodo *Paschali* utique eum oblique subsannantes et mordaci dente *Papa II* sua facta carpentes, non debere facere mentiebantur. E
Attamen a Domino Papa *a* Paschali per Dominum *a*
b Oduinum Abbatem *c*S. Gisleni mandatum accepit, *c*
ut omnes ad se venientes ad confitendum enormitatem suorum facinorum alacriter audiret, et secundum quantitatem reatuum modo pœnitentialis medica- *et Innocentio II*
menti eos oneraret: deinde hoc idem ei a Domino Papa *d* Innocentio injunctum est. Unde ex supra *d*
dictis colligere possumus, quam multi ei suas spurcitias detexerunt: qui numquam alicui alii revelassent, cum suis iniquitatibus potius perituri. Tantus autem concursus populorum undique venientium plerumque confluebat ad eum, ut locus ille, in quo morabatur vir Dei, sic ex omni parte circumdaretur, sicut aliquando castella vel urbes solent ab hostibus obsideri. Quapropter adeo fatigabant eum, ut vix modicum posset comedere, et paululum quiescere, natura humanæ fragilitatis exigente. Unde etiam sæpe contigit, ut plures cum eo secreto loqui cupientes, nec locum habere valentes, sua miserabiles immunditias et abhorrenda flagitia publice et cunctis audientibus confitentes vociferarentur. Ipse vero pro tempore et loco eis respondens, salubre consilium impendebat. Plerique quidem, qui ad eum *vestium* propius accedere poterant, violenter vestimentum *particulis* ejus rumpebant, et quod quisque inde arripere po- *instar reliquiarum* terat asportabat, illud pro reliquiis habituri; illo *ablatis,* reclamante et dolente, et se miserum peccatorem F
vocante, nec eum esse talem qualem ipsi putabant.

19 Si igitur facta et dicta hujus hominis fideliter intueri velinus, verisimile nobis videbitur, cor tanti viri, tot et tantis virtutibus illustrati, spiritum elationis veneno nequitiæ suæ nequaquam infecisse: *non superbit ;* cum ipse id puerili et juvenili ætate pestem ipsius superbiæ cautius hostili gladio devitasset. Attamen fortassis ab ea tentari potuit, sed Deo faciente proventum, non creditur posse superari: quo tamen vitio multi reputati sapientes sæpe decipiuntur: quia, ut quidam Sapiens ait, Hac luce nonnumquam rosa vertitur in saliuncam. Pacatis enim et prorsus sedatis omnibus aliis vitiis, draco pervigil et tortuosus serpens omni nisu molitur venenum pestiferæ elationis immiscere bonis actibus, et eo totam massam sinceritatis et bonitatis corrumpere; quia dum quibuscumque rebus vel mentibus superbia admiscetur, eorum perditionis caussa est: ipsa enim jam pridem consuevit dejicere Angelos et homines: Unde a quodam Sapiente præcipitur esse cavendum etiam
in

A in recte factis. Quisquis ergo hac pestifera lue delectatur, dicente Hieronymo, Scriba est et Pharisæus, magis cupiens videri et dici bonus quam esse.

AUCTORE ROBERTO ARCHID.

Lib. 2 Comment. in cap. 23 Matth.

invisitur ab Episcopis et aliis viris magnis,

20 Cum igitur hujus mirifici viri fama populi commoti ad eum confluerent ex omni parte terrarum, non putet aliquis solum illitteratum vulgus et idiotas eum adivisse : imo Episcopi, Archidiaconi, Abbates, Eremitæ, Moniales, et omne genus religiosorum et litteratorum virorum, nobiles viri et feminæ, sanctum virum frequentabant, se ejus beneficiis et orationibus commendare gratulantes, nec confessionis immemores, et hominem Dei quasi belluam multorum capitum admirantes. Quis enim non obstupesceret audiens hominem nihil omnino tot annis, ut dictum est, bibentem, panem non edentem? Prout mihi videtur, si ita omnino sine cibo, sicut sine pane et potu, diutius aliquatenus vivere potuisset, nihil prorsus comedisset. Sed quia hoc natura repugnante nullatenus fieri potuit, illos non pretiosos cibos supradictos sibi ad edendum elegit, quibus utendo vix vitam sibi retinere potuit. Cum ergo sciam Christum esse mirabilem in Sanctis suis tamen in memetipso obstupescens admiror et admirando exclamo dicens : O incomprehensibilis altitudo sapientiæ et scientiæ Dei! Quantas animas, diabolica fraude deceptas, a laqueis diaboli, vir iste simplex et satis mediocriter peritia litterarum imbutus, medicamento confessionis et pænitentiæ eripuit, imo Deus per eum! Qui etsi non fuit in ornatu tabernaculi typice phiala, ubertatem sapientiæ abundanter pluribus propinans; fuit saltem cyathus, modica doctrina multos inebrians, eorumque mentibus oblivionem perpetrandi pessima Deo inspirante dulciter instillans. Unde cum ad judicium venerit, non vacua manu veniet, multos manipulos afferens, et a Domino gratulando auditurus : Euge serve bone et fidelis etc. Inter quos et joculatorem illum abjectis nugis ad viam veritatis convertit, cujus cantu divinitus inspiratus ad veram religionem prius conversus fuerat.

admirantibus ejus abstinentiam

Psal. 67.

B

Rom. 11

mediocriter eruditus,

magnos fructus facit :

Matth. 25

21 His ita perscriptis dicimus, si quis prædicta consulere et ordinem rei diligenter pensare voluerit, inveniet Sacerdotem Christi mystice in sacrificio Dei caput non sine cauda obtulisse, dum gradiendo de virtute in virtutem, bono initio meliorem exitum junxit, Deum Deorum in Sion feliciter visurus. Quid multis immoror? Ut ergo quidquid superius diffuse de venerabili viro scriptum in brevi colligam, dico quod tota vita ejus fuit martyrium, miraculum, consolatio miserorum, solamen peccatorum, labor et pœnitentia, amor et timor illius qui in Evangelio terribiliter loquitur, dicens : Qui vult post me venire, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me : alioquin non est me dignus. Quem ipse non surda aure audiens, crucem ejus ferendo satis expresse secutus est, illum diligens ut patrem, et timens ut dominum. Nec est ambigendum, omnipotentem Deum per famulum suum et alia miracula in vita ejus et post mortem fecisse, quæ tempore congruo eo juvante scripta fulgebunt; cum tamen virtus caritatis multifariam abundasset in eo, quæ et communis est solis bonis; et longe dignior virtute miraculorum, quæ est communis bonis et malis. Quia etsi non habuit alimenta corporea, quibus reficeret pauperes, et omnes ad se venientes, quod est effectus veræ dilectionis; habuit tamen affectum bonæ voluntatis, reconditum in thesauro cordis, quo Deo nihil ditius est : unde procedebat panis verbi Dei, quo recreabat pro modo doctrinæ suæ omnes eo indigentes, qui tanto melior est corporali pane, quanto melior est anima quam corpus.

Merus Sacerdos.

C

Christum sequens Luc. 9 *crucem suam tollit :*

creditur miraculis claruisse :

verbo Dei recreat alios :

22 Attamen quibuslibet cum magna jucunditate animi offerebat ad edendum illas agrestes escas, quibus sustentabatur. Quid ergo aliud daret, qui nihil omnino habebat præter cilicium, quo caro ejus tegebatur, et bonæ voluntatis munus, quod ante Dei oculos non est minus munifica manu donantis? Itaque quod habuit hoc fecit. O si jam pridem inter antiquos Patres, hoc aureum sidus tanto fulgore rutilasset, quantis præconiis et laudibus hodie celebraretur? Sunt quippe quædam, quæ quanto sunt antiquiora tanto sunt cariora, et melioris æstimationis præsentibus et his quæ pro oculis habentur, maxime ideo quia sunt magis antiqua; quæ caussa satis est infirma et debilis. At si forte tanta est vis temporum, ut antiquiora præsentibus in hac parte præjudicent; tunc equidem verisimiliter potest dici, quia laudes et præconia sancti viri, quæ a modernis modo tacentur, posteri nostri facti veterani, magnifico ore admirantes decantabunt. Et quoniam magni meriti est iste Sanctus apud Deum, exoremus eum fratres carissimi dulciter et devote, ut suis precibus et meritis apud fontem misericordiæ, Dominum nostrum Jesum Christum, veniam peccatorum nostrorum nobis impetret, qui ejus gloriam et honorem attollere cupimus, quique eum viventem et mortuum dileximus, nec non omnibus pie et misericorditer postulantibus suffragium ejus, et gaudia æternæ beatitudinis sine fine mansura. Amen.

D

antiquis Patribus comparandus,

ut vir summi meriti,

invocatur a scriptore.

E

ANNOTATA.

a Paschalis Papa II *sedit ab anno* 1099 *ad annum* 1118.

b Oduinus *ejus nominis secundus traditur rexisse monasterium ab anno* 1115 *usque ad annum* 1142. *et mortuus ut vir sanctissimus, atque in corporis afflictione singularis.*

c *Colitur* S. Gislenus 9 *Octobris* : *monasterium ab eo constructum, cui oppidum accrevit, situm est in Hannonia medio fere itinere inter Montes Hannoniæ et Valentianas.*

d Innocentius II *sedit ab anno* 1130 *usque ad annum* 1143. *Copia litterarum ab hoc ad S. Aybertum missarum, quæ in archivio cœnobii Crispiniensis adservantur, missa anno* 1614 *a Claudio Abbate ad Michaelem Desne Episcopum Tornacensem, est excusa a Joanne Cognato lib.* 3 *Historiæ Tornacensis cap.* 42, *et hæc ejusmodi :* Innocentius Episcopus, servus servorum Dei, carissimo filio suo Ayberto, monacho et recluso, salutem et Apostolicam benedictionem. Quia veridica relatione comperi te a prædecessoribus meis Paschali et Honorio licentiam accepisse pœnitentiam dare et absolutionem facere confitentibus peccata sua; eamdem tibi potestatem auctoritate Dei et B. Petri Apostoli et nostra concedimus, rogans dilectionem tuam, ut memor sis nostri in orationibus tuis : de reædificatione locelli tui, unde mihi mandasti, precor et obsecro omnes, ad quos miseris et rogaveris in remissione peccatorum suorum, ut tibi de eleemosynis suis subveniant. Proinde omnibus benefactoribus tuis quartam partem pœnitentiæ suæ, ex parte Dei et Apostolorum suorum Petri et Pauli et nostra relaxamus. Concedimus etiam tibi, ut in oratorio tuo licentias habeas ostiis apertis Missas celebrare, etiamsi pro aliquo foris-facto patriā reliqua inbannizata fuerit. Omnes vero te visitantes ineundo et redeundo pacem ex toto habere præcipimus : in eos autem, qui in eis manum injecerint, gladium excommunicationis, quoad resipuerint et tibi satifecerint, exerimus. Vale. Data Remis XII Kalendas Novembris. *In appenso plumbo ex parte una inscriptum erat* Innocentius Papa II, *ex altera videbatur effigies Apostolorum Petri et Pauli. Annus qui subticetur in diplomate fuit* 1131, *quo, uti tradit Robertus*

F

A *bertus de Monte in supplemento Sigeberti*, Concilio Remis habito, præsente Rege Ludovico, filius ejus Ludovicus in Regem consecratur a Papa Innocentio, VIII Kalendas Novembris, *cum ante quatuor dies ibidem signatæ fuissent memoratæ litteræ. At indicatus supra Honorius Papa* II, *fuit decessor Innocentii, et sedit ab anno* 1124 *usque ad annum* 1130.

CAPUT IV.
Obitus, sepultura, miracula

Sed ne multa dictando pluraque scribendo auditoribus tædium inferre videamur, supersedendum est his, et ad finem operis quantocius festinandum. Peractis itaque *a* quinquaginta annis, nec multo plus vel minus, ex quo factus fuit monachus, usque ad finem ejus, in quibus sic se duriter, ut dictum est, exercuit: prætermissis temporibus illis, in quibus non mollius se tractavit, degens in eremo cum Joanne glorioso monacho et sancto Sacerdote; transactis, inquam, tot annis, paucis diebus præcedentibus Pascha Domini cœpit letali morbo ægrotare. Qui cum sentiret se nullo modo posse evadere, fecit vocari Dominum Ingelbertum, tunc temporis Crispi-B niensis ecclesiæ Priorem. Quo accito, sacro Oleo ab illo peruncttus est, et participatione dominici Corporis et Sanguinis Catholice confirmatus. Deinde ipso sacratissimo die sancti Paschæ, quod *b* tunc VII idus Aprilis accidit celebrandum, circa horam diei nonam spiritum exhalans, feliciter obdormivit in Domino, ex hoc mundo gloriose transiens ad Patrem, cum eo perrenniter regnaturus: sacrum vero corpus ejus ab amicis suis biduo inhumatum, conservatum est, tertia die sepeliendum. Interim autem Abbates, viri religiosi et feminæ, et cum eis populi utriusque sexus ad exequias sancti viri undique convenerunt, et cum cereis et luminaribus, vigilias utriusque noctis pie ac devote celebrarunt, incrastino gloriosum honorifice sepulturi. Die autem crastina, id est, tertia feria, sole radios suæ claritatis ubique effundente, sepultum est venerabile corpus ab Abbatibus Crispiniensi, et S. Amandi, ceterisque viris religiosis et honestis, cum fletu et planctu et clamore magno in eodem loco, in quo cellula ejus fuerat: ubi meritis et orationibus ejus ægris et pie eum postulantibus multa præstantur beneficia, largiente Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus per omnia secula seculorum. Amen *c*.

a Anno 50 sui monachatus

extremis Sacramentis munitus,

b obit 7 Aprilis, die Paschæ,

vigiliis biduo peractis,

sepelitur in cellula sua:

miraculis claret:

C 24 Eodem quoque tempore *d* Arnoldus Comes, non quia Comes, sed quia istius provinciæ Hasnoniensis Comitis germanus extiterat, magis mortem quam vitam provocans, sic febre illicebatur. Qui cum nullo modo convalescere quiret, plusquam præcordiali amico admodum ingemiscens, nondum se autumat defraudandum, si ad beatissimi et religiosissimi sic per cunctas nationes divulgati viri intuitum posset pervenire. Talia vero nec diu eo volutante, locum quo vitæ adeo perquisitæ sciebat relegatum, in cujus conspectu cujuslibet criminum pendebat remedium, spe citius adeundo accipit: ante cujus arctissimæ cellulæ fenestram, quo alii consueverant residere, sedit. Ibidem itaque variorum precaminum consiliis invicem evolutis, Domini nostri Jesu Christi omnipotentatu, febricitans animadvertit, quod si beati viri potu potaretur, statim singula membra sua reddentur sanitati. Multotiens quippe animum suum hoc verbo vexavit, Potens est Dominus de laqueo hujus cœnulentæ infirmitatis me liberare, istius viri repetitione. Nec animi revolutionem parvipendere negligens, beati viri potum ab eo quæsivit propinandum. Vir itaque Dei cum religionis sacramento inquit ei, omnimodo cervisiæ, medo-D nis, vini, et alio qualicumque potu prorsus carere, præter putei lympham se prope imminentis. Ægrotansque Comes non modice illius lympham putei exorsus est precari. Quo audito, vir Dei, plenus boni operis, praveque suavium turbam conterens morosam, vitam gerens angelicam, Hilmaro suo satellite convocato, lympham e puteo haustam Comiti præcepit adferri. Iste vero famulus, per plurima sui sequens patroni vestigia, lympham haurit in vase diligenter, et quam potuit diligentius Domino præpotenti potandam obtulit. Memoriam siquidem, quam nostris primoribus Jesus Christus, cum potum in cœna summi Patris gratia suis discipulis benediceret, revelavit, eamdem a Dei famulo prædictus præpotens moratur habendam. Vir ergo dilectus Deo et hominibus, hoc modo vel consimili dextera manu extensa, cum signo Crucis hanc aquæ creaturam benedixit, Potum servorum suorum filius Dei benedicat. Comes vero finita benedictione, dum potaret ejusdem lymphæ potum per singula sua membra sic sentit immedullari, ut si montanum temetum falernum, vel cujuslibet generis vineæ, quoniam miræ potentiæ, foret vinum. Ad hoc tantum vox E velocior mentē infit, aquam vinum hujusce quam gustaverat essentiæ fore factum. Hoc audito vir Dei, ne mendax Deo et hominibus judicaretur, ocyus cratere recepto, illius potus gustum (aut parum aut fere nihil gustando) sentiit, quia jam longo tempore præterito corpus suum quolibet potu, omni pane, vigiliis, jejuniis, orationibus (abunde eleemosynas, ei in Domino largitas, largiendo pauperibus) et quibuslibet exercitiis, ut dictum est, macerare initiatus est: invenitur enim legendo, nullus homo penitus sine peccato est. De plurimis liquido in Vitas Patrum et alibi religiosissima religio legitur, sed si posset dici, nihil ad hunc. Quis enim mortalium sic fere sine allice odorabilis mellis, fusus dulcedine alicubi repertus est?

d Arnoldus Comes

gravi febri detentus,

post confessionem S. Ayberto factam,

eius potum petit

AUCTORE ROBERTO ARCHID.

haustam e puteo aquam accipit,

benedictione Sancti

mutatam in præstantissimum vinum

25 Quidam vero monachus, vita cujus tota erat religio, Alulfus nomine, qui publica taxatione Crispiniensis ecclesiæ, ad conservanda illius loci ecclesiastica et cetera beneficia, delegatus fuerat, eumdem potum dum gustaret, statim Jesu Christi omnipotentiam ibidem, et alibi nunc et semper cum fidelium turmis, liquido vigere declaravit. Quis enim unquam puro corde Deum invocavit, et derelictus est? quis ei fide serviens, deseritur? Abunde hic vir sacer insequitur, præcepta Psalmistæ dicentis, F Spera in Deo, et dabit tibi petitiones cordis tui. Tanta siquidem in corde versat varietate, ad quid primitus possit tendere, quod nullo modo valet invenire: modo autem, exigente carnis fragilitate, multo majore formidine contremiscit, quam si monstrum vel aliquid tale horridius se præsente cerneret stare: modo autem de more, et æquipollentius hoc modo vel alio, Deum invocare et dicere, O infinite Pater misericordiæ, quam comprehensibilis tua tibi obedientibus potentia, in quo sunt, per quem sunt, ex quo sunt omnia; per te mundi gratia in quo salus æterna; ex quo quidquid bonum procedit optimum, omne sanctum sanctius, omne probum probius; criminum indultor, miserorum consolator, largitor gaudiorum, medicina vitiorum; fletum passus ad vesperum, summo mane ante luciferum, delevisti per Jesum filium conatus ejus, qui consolaris nos per singulas nostras tribulationes: tibi laus, salus et gloria, honor, potestas et imperium per infinita seculorum secula. Amen.

ab Alulfo monacho gustatum.

Ps. 36, 4

ANNOTATA.

a *Ab anno* 1090 *ad* 1140.
b *Anno Christi* 1140, *ut supra probatum.*

c *Hic*

AUCTORE ROBERTO ARCHID.

c *Hic est finis Vitæ : sequentia videntur esse ab alia manu.*

d Arnoldus, *sive* Arnulphus, *natus ex Balduino* I *et Ida Lovaniensi, frater Balduini* II *Comitis Hannoniæ. Habuit is uxorem Beatricem filiam et heredem Domini Rhodiensis, vulgo de Reux, ex quo longa serie prognati Domini de Reux, et alii Domini de Trasiguiez, per matrimonia adjuncti. Est Rhodium oppidum Hannoniæ, et jam spectat ad Croiam gentem, titulumque Comitatus accepit a Carolo* V ; *et ditio Trasigniaca in Brabantia Gallicana ab Alberto Principe Belgarum exornata est titulo Marchionatus.*

Conditur hoc tumulo memoratus in orbe Reclusus,
Domnus Aybertus : qui mactans in cruce carnem,
Christi Pascha fuit, proprium cum Pascha peregit,
Ille potens per te laudetur Rex, Ayberte,
Qui tibi mortalis vestito tegmine carnis,
Mirando plane, dat munere pabula vitæ.

MIRACULA RECENTIORA.

Ex Variis.

Reliquiæ Valencenis circumlatæ

Anno MCDIX Senatus populusque Valencenensis, ab Abbate Crispiniensi petiit et impetravit feretrum S. Ayberti, una cum corpore S. Landelini aliisque Sanctorum pignoribus, processionali in pompa circum urbem gestandum. Ea solennitate peracta, relatum feretrum est Crispinium, et ego, *inquit Joannes Cognatus, Historiæ Tornacensis tomo* 3 *cap.* 44, inter visitandum quasdam Hannoniæ Abbatias illuc appuli ipso die, quo sacelli S. Ayberti curatores advenerant, feretrum relaturi ad sacellum. Obtigit ergo mihi ea felicitas honorandi tunc S. Ayberti corpus, tam in Crispiniensi S. Landelini ecclesia, quam in suo sacello atque per viam : eaque occasione audivi, quod cum hac nostra ætate ignis corripuisset ipsum, quod ibi est, prædium, partemque sacelli sibi propinquiorem ; quidam prædii istius inquilinus, non tam pereuntis domus quam periclitantis sacelli feretrique sensu tractus, in genua se provolverit ; Deum orans, ut sacellum saltem salvum vellet. Quo facto domus quidem tota arsit, in sacello autem consopitus per se ignis est, absque eo quod opem affundenda aqua ferret aliquis, aut gliscenti flammæ aliter se opponeret.

sacellum ab incendio servatum,

et puer a submersione;

27 Ejusdem Sancti meritis aliud quoque admirandum tribuitur, similiter nostra memoria patratum. Filius villici, prædictum prædium excolentis, in puteum S. Ayberti (unde ego quoque haustam aquam devotus gustavi) memorato supra Sacello vicinum, improvidus ceciderat : quem inde mortuum eductum iri domestici sui rati, stupuerunt extrahi a se, plenum vitæ ac sanitatis : ipse autem interrogatus, quomodo salvus remansisset, respondit adfuisse sibi S. Aybertum, utque cadentem exceperat molliter, sic lapsum sustinuisse ne suffocaretur. *Hactenus Cognatus : quæ sequuntur Espanii patrata, et approbante Reverendissimo Tornacensi Gallice Tornaci impressa anno* MDXIII *accepimus a R. P. Petro Lechon Collegii nostri Tornacensis Rectore, eademque etiam tomo 4 Tornacensis historiæ cap. 40 verbotenus inseruit Joannes Cognatus supra nominatus : iterumque seorsim excusa fuere anno* MDCXXVI.

alius febribus ad extremum deductus,

28 Joannes Verie, filius Petri Laboureur et Catharinæ Simon, in vico Bleheriarum parochiæ Espaniensis commorantium, quinque annos ac decem menses natus, cum spatio integri anni, demptis dumtaxat hebdomadis tribus, febri laborasset ; duodecim postremis morbi sui diebus ita graviter est afflictus, ut quia moriturus timebatur, vigilandum juxta decumbentem fuerit pluribus continuis noctibus. Accidit interim ut anno MDCXI die X Aprilis, S. Ayberti reliquiæ Espanium inferrentur : cujus fama audita, pueri infirmi parentes grandem concepere fiduciam impetrandæ filio sanitatis ; eumque, licet præ nimia imbecillitate recusantem, die XIII mensis prædicti ad ecclesiam Espaniensem detulerunt : ubi post auditum Missæ officium divinumque auxilium imploratum, ad exosculandas sancti viri Reliquias filium detulere, et earum brevi sensere virtutem. Vix enim domum revertentes medium tenebant inter, quin puer melius se habere diceret, ex quo sacra pignora fuerat osculatus : domi autem ante focum in sella depositus, ludere et fabulari cum præsentibus cœpit, neque exinde aut opus habuit lecto decumbere aut febrem sensit. Postera autem die, ad agendas Deo Sanctoque Ayberto gratias, Espanium reductus est puer a parentibus : qui sacrificium Missæ offerendum curaverunt, cum proposito novennis diebus continuis idem faciendi. Puer vero adeo brevi tempores vires integras recuperavit, ut a quinta sextaque novendialis devotionis luce Espanium potuerit ire pedes, exindeque constanter bene habuit, prout constat per declarationem patris ac matris prænominatorum, Parochi Espaniensis, aliorumque medio juramento rem testantium in Bleheriis anno MDXII, die XXIX et XXX Martii, coram Magistro Nicolao Philippo Loys, sacræ Theologiæ licentiato et Decano Tornacesii, ad hoc deputato per Reverendissimum Tornacensem : quorum depositiones rite examinatas censuit admittendas dictus Reverendissimus Tornacensis, de consilio sui Vicariatus, die IX Aprilis anni prænotati.

convalescit reliquias osculando Espanii

diuturna febris pellitur eadem hora,

29 Joannes le Roux, annos natus quinquaginta, inquilinus villæ S. Amandi in Pabula, professione piscator, in eaque dicti loci Abbatiæ deserviens, ab initio Junii anni MDCXI usque ad dimidium Septembrem febrim tulit, eamque postremis quindecim dictæ infirmitatis diebus adeo gravem, ut vix duabus tribusve per diem horis intermitteret. Accidit autem ut quidam ejus consanguineus ex Mortania, qui visitandi ejus caussa advenerat, sermonem inferret de beneficiis, quæ tum per S. Aybertum Espanii obtineri dicebantur : suadebat autem ut aliquem eo per triduum mitteret, gratiam pro eo petiturum. Lentius hoc consilium infirmo est visum, et satius esse duxit tres uno die illuc e suis dirigere, uxorem scilicet fratrem atque sororem. Hi postera luce, sub horam quintam et semis matutinam, suo in lecto relinquentes hominem graviter febrientem, in iter dedere se, atque Espanium paulo post septimam advenere. Eodem autem tempore quo illi orabant in ecclesia, infirmus domi suæ obdormivit, qui diebus præcedentibus somnum capere nullum potuerat ; deindeque expergefactus, seque a febri liberum sentiens, surrexit e strato, vestes induit, ad focum accessit, eoque in statu inventus est a suis domum regressis. Jejunus autem ut erat, prius quam gustaret aliquid, bibit aquam e puteo S. Ayberti allatam : quod ipsum per tres quatuorve dies facere perseveravit. Tandem existimans eadem hora sanatum se fuisse, qua pro ipso Espanii orabant peregrini ; diligenter ab iis quæsivit horam, qua illuc advenissent ; ipsamque esse comperiens, qua sibi fuerat restitutus, promisit per se Espanium una cum uxore abire : quod die Dominica proxima fecit, atque iterum postea. Quemadmodum fusius declaratur per depositiones ipsius Joannis le Roux, Stephani fratris ejus et Jossinæ Potier uxoris ; qui in Villa S. Amandi, die XXIX Martii et VII Junii, anno MDCXII adjurati, hanc curationem, eo quo dictum est modo, accidisse, unanimiter testati sunt, coram prædicto Domino Christianitatis Decano, ad hoc per Reverendissimum Tornacensem deputato, et coram multis testibus.

qua alii pro ægroto Espanii supplicant.

eadem ad reliquias visitandas accedens

30 Martinus du Sart, annos natus viginti octo, habitans in suburbio S. Amandi extra portam Tornacensem, die Mercurii ante festum SS. Jacobi et Christophori, anno MDCXI correptus est febri, quæ eum compulit

A pulit lecto decumbere per tres continuas septimanas; unde absque alieno auxilio movere se nullatenus poterat, et sæpe etiam e statu mentis excutiebatur: exinde vero lenta febri languit usque ad feriam secundam Paschæ anni MDCXII, quando votum concepit, quod si postridie posset pedibus suis utcumque insistere, iret favente Deo Espanium, ibique invocaret S. Aybertum, ad obtinendam ejus intercessione sanitatem. Facto mane fecit quod promiserat; et, quamvis cum maxima difficultate, sacro tamen Missæ sacrificio interfuit cum uxore sua, riteque sanctum invocavit. *lenta febre liberatur:* Inde revertuntur domum; et quia recursuram eo die febrim præstolabantur, iterum ipse et uxor sua Deo et S. Ayberto promiserunt, quod si ille bene juvantibus sanaretur, rursum Espanium irent: et ex illo die, nullam amplius febrim passus, certo credit S. Ayberti meritis se fuisse sanatum. Qua de re ipse Martinus aliique de mandato prædicti Reverendissimi auditi, et coram Vicariatu ejus examinati fuere, anno MDCXII, die X Decembris, permissumque est ut hæc curatio tamquam miraculosa publicaretur, vice Episcopi subsignante T. Neppeno. *Addamus his tria alia, ex monumentis Crispiniensibus excusa a Raissio.*

31 Jacobus Dorliens, coquus abbatiæ Crispiniensis, B febre quartana laboraverat: *uti et coquus Crispiniensis,* cui malo quævis artis medicinæ præsidia frustra tentavit. Sex mensibus cum semisse sic pressus est æger, donec II Maii, MDCXXVI, invocato S. Ayberti auxilio, extemplo febre solvitur, nec postea unquam rediit. Testatumque hoc fecit VI Kal. Junii, anno MDCXXIX, tum aliis ad id specialiter evocatis fide dignis, tum Pastori suo, cui ob egregias tum animi tum corporis dotes fides omnis est adhibenda.

32 Lectissima femina Agnes Meurin, Vincentii Massenaire mercatoris Athensis conjux, febrium *et mulier Athensis Crispiniensis,* pestilentialium ita fuerat implicita molestiis, ut esset in vitæ aleam adducta. Hæc præter omnium expectationem, ubi ad optimi Confessoris Christi Ayberti confugit asylum, repente convaluit. Tam subitæ sanitatis donum, interventu S. Ayberti sibi collatum, jure jurando coram testibus fide dignis ipsa affirmavit, nomineque suo consignavit, anno MDCXXIX, VI Idus D Maias.

33 Martham, Jaspardi Bourgeois et Annæ Francois filiam, Crispiniensem, vigesimo quarto aut circiter ætatis suæ anno, quædam nervorum contractio *sanatur etiam puella contracta.* admodum vehemens per annum circiter divexavit, ita ut omnino incedere nequiret, ob tibiam retractiorem altera. Cumque sæpe sæpius S. Ayberti auxiliatrices implorasset manus, bona filia sanitati pristinæ tandem redditur. Postea autem ipsa ejusque mater et germanus frater, Landelinus nomine, VI Non. Quintileis anno MDCXXIX veritati id esse consentaneum, præsentibus Pastore, Balivo et aliis quam pluribus ejusdem loci, declararunt et affirmarunt.

ORATIO A FEBRICITANTIBUS RECITANDA

O Sanctissime Pater Ayberte, fidelis et juste serve Dei excelsi, qui febricitantibus levamen tribuis, ac vario morborum genere detentis medelam confers; quæso te pro solita pietate tua miserere mei, ac diutina gravique febrium ægritudine vexatum tuis sanctis precibus, pristinæ sanitati restitue; ut mente et E corpore sanus, omnipotenti Deo debitas agere gratias, eique jugiter possim famulari.

Vers. Ora pro nobis beate Pater Ayberte.

Resp. Ut purgati a labe criminum, vivamus beatifice post hujus vitæ terminum.

OREMUS.

Omnipotens sempiterne Deus, qui meritis B. Ayberti Confessoris tui, per lymphæ putei sui sumptionem, fidelium debilia corpora ad pristinam sanitatem revocari voluisti; tribue quæsumus nobis, ut miserationis tuæ fonte liniti, spretis hujus mundi illecebris, cum integritate mentis et corporis, ad celeste bravium pervenire mereamur. Per Dominum nostrum Jesum Christum. Amen.

DE B. HERMANNO JOSEPHO, G. H.

ORD. PRÆMONSTRAT. STEINFELDIÆ IN GERMANIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

C §. I. B. Hermanni Vita ab oculato teste scripta: aliorum testimonia: ipsiusmet opuscula. F

POST AN. MCCXXX. XI AUT XII APRILIS. Steinfeldia in Eyflia,

Steinfeldia, *antiqua ac celebris Ordinis Præmonstratensis Abbatia est, in diœcesi ac ditione Archiepiscoporum Coloniensium, regioni Eyfliæ inserta, ac sita inter quatuor oppida, quorum infra in historia miraculorum fit mentio. Horum primum versus Septentrionem censeri potest* Tulpiacum, *antiquis* Tolbiacum et Tolpiacum: *cui magis versus Orientem adjungitur* Monasterium Eyfliæ. *At versus Meridiem visitur* Blanckenhemium, *et quod Steinfeldiæ maxime vicinum est, versus Occidentem tendens* Rifferscheida. *Coeptum traditur monasterium Steinfeldiæ seculo Christi decimo, et per annos* CLXXVII *habitatum a sanctimonialibus: in quarum locum circa initium* XII *seculi substituti sunt Canonici Regulares, ex Springerbacensi cœnobio diœcesis Trevirensis evocati: qui illustri fama Ordinis Præmonstratensis, a S. Norberto circa annum* MCXX *inchoati, et mirum in modum sese diffundentis, excitati, huic se subjicientes, candidum dicti Ordinis habitum susceperunt.* *monasterium olim sanctimonialium, dein Canonicorum Regularium, postea tandem Præmonstratensis.*

2 *Inter hos Canonicos Steinfeldenses, primo Ordinis Præmonstratensis seculo, floruit B. Hermannus, postmodum Joseph appellatus; virtutum exercitus et revelationum gratia dum viveret illustris, ac mox a morte miraculorum beneficiis a Deo cumulatus. Quæ omnia ut apud posteros essent nota, excitatus est aliquis hujus cœnobii Steinfeldensis alumnus, ut de beato viro conscriberet, quæ ipsemet* aut oculis suis conspexisset, *aut* ab ore ejus cognovisset, *aut* ex Fratribus ei familiarissimis didicisset, *aut denique* quæ ita celebri opinione vulgata fuissent, ut iis nulla tergiversatione debeat contradici, *ut passim in Prologo et in ipsis Actis sæpius indicatur. Vitam hanc habuit Laurentius Surius, et stylo passim mutato edidit ita contractam, ut integra subinde capita omiserit, et miraculorum ejus vix quartam partem attigerit. Quare Vitam hanc recensere, et uberioribus notationibus illustratam edere studuit Joannes Chrysostomus Vander-Sterre, Ordinis Præmonstratensis anno* MDCXXVII *Antuerpiæ Prior, postmodum Abbas et studiis nostris de Vitis Sanctorum addictus: cui in ea dignitate successerunt Norbertus van Couwerven et Macarius Simeomo: quorum utrique aliquam præfationem inscripsimus in Actis Sanctorum Februarii et Martii, testati eorum benevolum animum in studiis nostris promovendis. Constat autem Vita hæc duplici tractatu, cujus* *B. Hermanni Josephi Vita ab oculato teste scripta, edita contracta a Surio, integra a Chrys. Vander-Sterre.*

constat duplici tractatu:

A *jus prior solum attingit ea, quæ a prima pueritia usque ad ipsam senectutem sive ultimum vitæ annum feliciter fuerunt peracta. Alter vero tractatus post brevem totius vitæ anacephalæosin, mortem beati viri, ac corporis translationem et plurima quibus Deus ipsum decoravit, miracula complectitur. Conscriptus autem posterior tractatus videtur, antequam prolixior Vita, in priore tractatu contenta, concinnaretur, aut certe vulgaretur. Porro auctor ad posteriorem tractatum ita præfatur :* Ea quæ vel ipse vidi, vel ab his qui viderunt et vere sciverunt veraciter intellexi, præsenti schedulæ, quantum brevitas temporis permisit, fideliter annotavi, omissis plurimis, quæ in alio opusculo (si tu summe Opifex annueris) plenius, lucidius, dulciusque tractabo. *Hæc Auctor, qui sub finem, dictum posteriorem tractatum* refectiunculam prandii *compellat,* et cœnam delicatioribus ferculis pleniorem, *in qua* hæc et alia tam facta quam fienda plenius rescribentur, *promittit, quod præstitit in priore tractatu, quem præmitti debere ordo historicus suadet.*

num auctor ejus sacrista,

3 *Nomen suum Auctor nusquam prodit : innuitur in tractatu posteriore num.* 8 *aliquid* de sacrista Steinfeldensi, *qui* ad phreneticum accessit, *et addixit eum* per merita Sancti a Deo liberandum ; *additurque,* B qui et hoc scripsit. *Verum* hoc *unicum phrenetici sanati videtur intelligi miraculum, quod scripto aut jussus aut sua sponte obtulerit auctori vitæ, quem fuisse inter Steinfeldenses Canonicos virum eximiæ auctoritatis indicant interpositæ sæpius admonitiones ad suos, pro majore morum et vitæ religiosæ reformatione, et potissimum id confirmat venerabilis Elisabethæ sanctimonialis Cisterciensis commendatio num* 39 *relata, qua* commonet diligenter *scriptorem* (*postquam ab hoc fuisset, præsente B. Josepho, extrema unctione munita*) ut omnibus modis cavere studeat, ne ipsum verbo aut facto aliquando conturbet : infirmitati ejus misericorditer condescendat, et in omnibus, quibus possit, ferat subsidium. *Surius suspicatur fuisse* Abbatem aut alium Steinfeldensium Superiorem. *Surii opinionem amplectuntur Petrus Cratepolius in tractatu de Sanctis Germaniæ, Zaccharias Lippelous, aut certe Cornelius Grasius in Selectis Vitis Sanctorum ad* XXIV *Maii, et memoratus Vander-Sterren in suis annotationibus ad hanc Vitam : quam asserit se ex antiquo MS. codice cœnobii Steinfeldensis fideliter depromptam edidisse, at posteriorem tractatum contulisse cum alio MS. cœnobii Marchtallensis, in diœcesi Constantiensi et circaria Suevica siti, ab Andrea Binder ejusdem loci Priore submisso. Addit in codice MS. præfixum fuisse a* C *quadringentis annis hunc titulum :* Incipit Vita Sancti Joseph, Sacerdotis et Confessoris, Canonici in Steinfeld.

saltem vir eximiæ sanctitatis,

num Abbas aut Superior ?

ex quibus MSS. edita ?

Vita alia versibus scripta a Wilhelmo Uressenich,

4 *Vitam ejusdem B. Hermanni Josephi, versibus quos vocant leoninis, sed admodum simplicibus ac rudibus, composuit anno* MCCCLVIII *Wilhelmus Uressenich, tum Pastoris munere defungens, anno sequente in Abbatem Steinfeldensem electus. Poematis initium est ejusmodi :*

Agrippinensis Hermanni pauperis ortum

Desinit vero hisce versibus

Sanctorum vere legitur tot nullus habere,
Ut Joseph, alloquia cum Virgine matre Maria.

alia Dialogistica a Rasone Bonovicino,

Aliam ejusdem Hermanni Vitam per modum dialogi, interloquentibus Magistro et Novitio, contexuit Raso Bonus-vicinus, alias Goetgebuer, ex celebri Gandensium ortus familia sacræ Theologiæ Licentiatus Parisiensis, et apud Steinfeldenses Magister novitiorum, mortuus XVIII *Octobris anni* MDIX; *Hanc Vitam Coloniæ impressam, dum adhuc auctor viveret (hoc enim persuadet characterum forma) habuimus ex Bibliotheca Abbatiali S. Michaelis, sed primo ultimoque folio, ubi tempus impressionis nomenque auctoris forsitan exprimebantur mutilam, ex eaque cum antiquo contextu collata varia,* D *in Annotationes retulimus. Dividitur ipsa in Capitula* 31, *et monitis brevibus interpolatur, alias multo succinctior priori ; cujus prolixitas tædium quibusdam pariens, occasionem illius scribendæ dedit, ut dicitur in prologo : et cap.* II *sic Novitium suum Pater alloquitur :* Initio dixi, non me velle nova cudere, (nec enim possum, nec volo) sed ex his quæ diffusius scripta de illo reperi, quantum possem, te et illius exemplis et meis verbis ad tam sanctissimam illius vitam illicere. *Nomen Rasonis, ut Vitæ a Surio editæ auctoris, perperam excusum est apud Francicum Haræum, in suo de Vitis Sanctorum compendio, Autbertum Miræum in Fastis Belgicis et Burgundicis, Heribertum Rosweidum in Legendario Belgico, et alios : quod hic monuisse sufficit. Præter auctores jam laudatos,* B. Hermanni-Joseph Canonici et Presbyteri Steinfeldensis Vitam metricam *panxit et* Alexandro VII Pontifici maximo *dicavit Petrus de Waghenaer, ejusdem Ordinis Præmonstratensis apud Furnenses in Flandria Canonicus : qui sub finem subjunxit,* Syllabum septuaginta duorum auctorum, diversorum ordinum, statuum, nationum, pietate, eruditione et scriptis celebrium, qui pro concione et calamo, vel in Martyrologiis, Fastis, E Hagiologiis, Natalibus, Historiis, Commentariis et Asceticis libellis, per quinque secula, testimonium reddiderunt famæ sanctitatis B. Hermanni Joseph. *Inter hos* LXXII *auctores, suis nominibus exprimuntur viginti sex illustres Scriptores Societatis Jesu, inter quos eminent Petrus Canisius, Jacobus Alvarez de Paz, Matthæus Raderus, Cornelius a Lapide, Hermannus Crumbach, Paulus Barry, Hieremias Drexelius, Nicolaus Lancicius, Antonius Balinghem, aliique, quorum tractatus, in quibus de B. Hermanno Josepho agunt, a dicto Waghenaer indicantur. Alii hujus beati viri vitam in alia idiomata transtulerunt, quam Gallicam reddidit Petrus Boreus, Abbatiæ S. Joannis apud Ambianenses Canonicus, Italicam edidit Cornelius Hanegravius Præses collegii Præmonstratensis Romæ : Belgice Gaspar Tsandoel, Tungerloensis cœnobii Canonicus, æque ac prior Denique eamdem Vitam Germanicis rhythmis illustravit Christophorus Pilckmannus, cœnobii Steinfeldensis ante annos* L *Abbas.*

alia metrica a Petro de Waghenaer,

cum Syllabo auctorum qui de eo agunt,

Opuscula a B. Hermanno edita,

5 *Quæ edidit opuscula B. Hermannus Josephus, infra in Vita recensentur : ex iis varios rhythmos subjunxit Vitæ Chrysostomus Vander Sterre, inter quæ Jubilus est, S. Ursulæ ejusque comitum historiam attinens, qui quomodo compositus aut potius cœlitus ei dictatus fuerit narratur in Vita. Duos quoque revelationum libros, de Passione sive Historia undecim millium Virginum Ursulanarum, et earum expeditione ac peregri-* F *natione edidit Hermannus Crumbach cum suis annotationibus in S. Ursula vindicata lib.* 7 *a pag.* 512 *ad pag.* 654, *conatus ex vita præcitata probare lib.* I *cap.* 24, *et* 25 *eos compositos fuisse a B. Hermanno Steinfeldensi. Ejus sententiæ favet quod Razo Bonus-vicinus, postquam narrasset modum quo hymnus Ursulanus cum suis notis esset compositus a Josepho, prout habetur in Vita num.* 29, *dictos Revelationum libros pro indubitatis suscipiens, ante cap.* 13 *hunc ponit titulum,* Mula de virginum sanctarum gestis ei revelantur arcana. *Capitis etiam* 12 *contextum, in his verbis desinentem,* Numeros præterea *(prædicti scilicet hymni)* aptavit virgo Sancta, *quæ illi ex Ursulanis apparuerat,* ita ut jam Frater noster notarii verius partes ageret quam dictantis ; *contextum inquam sic continuat :* quæ de suarum genere comitum (et quidem nominatim per singula) de profectione præterea et consummatione antea cognita fuerant nemini, ex hac *scilicet Virgine,* verissime condidicit, et fidelissime mandavit litteris : quæ hactenus fidelissime in ejus sunt custodita domo. *Sed quomodo rem tam illustrem, imo omnibus in Vita relatis illustriorem, aut ignorare potuit auctor Vitæ, aut cognitam vel omnino prætermittere*

an etiam revelationum Ursulanarum libri ?

A *prætermittere, vel sic attingere obscure, ut non possit prudenter credi, quod omnino attingere eam voluerit? Esto enim in Tractatu posteriori num.* 2 *mentio fiat revelationum quarumdam in genere, quibus fuerit a sanctis Virginibus consolatus, et quod*, cum ad laudem earum historiæ verba composuisset; ipsis docentibus et præcinentibus, totius pene historiæ melodiam didicerit : et quædam etiam Virginum, nomina sua ipsi dignatæ fuerint revelare; *vix tamen extendi hæc possunt ultra hymnum præcitatum, et proprias lectiones pro Officio divino : nam hæ superiori seculo nomine* historiæ *designabantur in rubricis Breviariorum, et his solis sua erat aptanda melodia. Plura dicemus* XXI *Octob.*

§ II. Tempus Vitæ B. Hermanni, annus et dies obitus: cultus sacer.

Habuit revelationem de martyrio S. Engelberti anno 1225.

T*emporis, quo vixit B. Hermannus Joseph, unicum extat in antiqua Vita testimonium num.* 23, *ubi agitur de martyrio S. Engelberti Archiepiscopi Coloniensis, illi ante indicato : quod factum est anno Christi* MCCXXV. *Quam diu deinceps vixerit, nusquam innuitur. In posteriore tractatu dicitur* Dominica III Quadragesimæ
B *discessisse ad monasterium Virginum Cisterciensium, ac* feria tertia post Dominicam Palmarum correptus febribus : *postea vero*, cum in quinta feria dierum Paschæ carne solutus, et in sepulcro terræ palustris, naturaliter humente, depositus fuisset, et in tertia dierum Pentecostes exhumatus, corpusculum sacrum fuisse incorruptum. *Hæc ibi, ubi nudus character est* feriæ quintæ dierum Paschæ, *qua* carne solutus est : *sed quæ feria singulis annis recurrit : et videtur tam dicta* feria quinta Paschalis, *quam* tertia dierum Pentecostes, *apud Canonicos Steinfeldensis in aliqua reverentia proximo post obitum ejus seculo permansisse, ob felicem B. Hermanni-Josephi mortem et corporis in monasterio suo susceptionem ac depositionem. Hinc postmodum controversia exorta est inter auctores, quo die obierit, aliis septimum Aprilis, aliis quartum aut tertium pro obitu sive sepultura assignantibus.*

obiit B. Hermannus feria 5. Paschæ,

et secundum plurimos 7 Aprilis

7 In vetustissimo obituario cœnobii Hoven Ordinis Cisterciensis, *in quo mortem obiisse traditur*, annotatum haberi obitum ejus ad VII Idus Aprilis, *observat in Notationibus Vander-Sterre, additque* in eodem Codice antiquissimo charactere *ista haberi* : Notum sit omnibus hujus Ecclesiæ filiabus, tam futuris quam præsentibus, quod hi sunt Fratres, quos plena caritate recepimus, et singulari oratione com-
C mendatos habemus, Fratres de Valle-Petri, *id est Heisterbacenses*, de Sigeberg et de Steinfeldt. *Scripsit ad nos anno* MDCXLIV *Hermannus Mylius typographus Coloniensis ista verba* : Incidi in diversas imagines B. Hermanni dicti Joseph, Antuerpiæ sculptas, quibus addebatur dies IV Aprilis : cum hic in patria antiqua traditio plane sit contraria : quam secutus Surius Vitam ejusdem ad VII Aprilis collocavit. Ego curiosius inquirens egi super hac re cum Prælato Steinfeldensi, qui septimam Aprilis in Hemerologio (in quod omnes dies obitus cujuscumque Fratris ejusdem Conventus referuntur) morte B. Hermanni signatam respondit : imo memoriam ejus illo die Steinfeldiæ hactenus actam et adhuc agi. Vellem sculptores moneri, ut diem illi assignent VII Aprilis aut nullum. Et si quod forte argumentum in contrarium habent, ad majorem laudem Sancti cognominis, libenter diluam. *Hæc dictus Hermannus Mylius. Sed centum facile annis ante Surium ad* VII *Aprilis ista retulit auctor Florarii Ms.* Ipso die B. Hermanni monachi et Confessoris. *Eodem etiam tempore floruit Hermannus Greven Cartusianus Coloniensis anno* MCCCCLXXX *vita functus, qui in additionibus ad Usuardum ista habet :* Item in Eyflia monasterio Steinfeldt sanctæ memoriæ Hermanni, qui et Joseph propter simpli- D
citatem dictus est. *Quod elogium inseruerunt Canisius Martyrologio Germanico, et Molanus additionibus suis ad Usuardum sæpius recusis, qui majus encomium texuit in Natalibus Sanctorum Belgii, et Miræus in Fastis Belgicis et Burgundicis, quod studiorum caussa in Frisia aliquot annis vixerit. Constantinus Ghinius longo etiam encomio eum celebrat in Natalibus Sanctorum Canonicorum, uti Balinghemius in Kalendario Mariano. Demum Wion et Dorganius eum Martyrologiis Benedictinis inscripserunt, quam ob caussam ignoramus, nisi forsan sufficiat, quod in monasterio Cisterciensi diem ultimum obierit. Horum omnium exemplo eum Ferrarius retulit in Catalogo generali. Vitæ ejus compendium ad eumdem* VII *diem memoratur ab Haræo Latine, a Rosweido Belgice, a Valentino Leuchtio et Francisco Agricola in Vitis Sanctorum Germanice editis. Sequuntur Guillelmus Gazæus et Dionysius Mudtzardt in Historiis Ecclesiasticis Belgii, et plures alii. In horum sententia dicendum foret B. Hermannum Josephum ex hac vita decessisse anno* MCCXXXIII, *quando cyclo Lunæ* XVIII *et Solis* X *littera Dominicali B. Pascha incidit in diem* III *Aprilis, et feria quinta dierum Paschæ in diem* VII *ejusdem Aprilis : et tertia dierum Pentecostes in* XXIV *Maii, quo die* Translationem corporis *celebrant Gelenius in Fastis Agrippinensibus, et Vander-Sterre in Natalibus Sanctorum Præmonstratensium ; ad quem etiam Vitam ejus ediderunt Lippelous et Grasius Carthusiani.*

AUCTORE G. H.

translatus 24 Maii.

E

8 *Alii interim contendunt mortem B. Hermanni-Josephi incidisse in* diem quartum Aprilis, *quod asserit Vander-Sterre* evidenter declarare duo Steinfeldensis Ecclesiæ Necrologia sive Memoriarum libros, quorum alter a quadringentis annis conscriptus est, in quo collocari Natalem ejus quarta Aprilis significavit illi Petrus Rostius Steinfeldensis Canonicus. *Verum huic opponi posset auctoritas Prælati Steidfeldensis, asserentis* diem VII Aprilis in Hemerologio morte B. Hermanni signatam, et memoriam illius eo die Steinfeldiæ hactenus actam et adhuc agi *anno* MDCXLIV, *ut supra ex litteris Hermanni Mylii diximus. Aliud argumentum desumitur ex Vita Dialogistica Rasonis Bonivicini anno* MDXI *Coloniæ excusa, in qua cap.* 26 *traditur* obiisse anno MCCXXVI, pridie Nonas Aprilis, qui dies Divo Præsuli Ambrosio festus habetur. *Hæc Raso, tribus fere seculis B. Hermanno-Josepho junior. Mortuus est S. Ambrosius pridie Paschatis, ejusque Natalis in ecclesia Mediolanensi rejectus est in feriam quintam post Pascha : ut vel ideo Raso potuerit legisse cultum utriusque in eumdem diem convenire. Num vero S. Ambrosius ex hac vita discesserit* IV *Aprilis, an potius* XVII *ejusdem mensis, alias latius sumus discussuri. Præterea indicatus a Rasone dies* IV *Aprilis anni* MCCXXVI *nullo modo congruit cum feria quinta Paschali, sed incidisset in Sabbatum ante Dominicam Passionis, Paschate dein celebrato* XIX *Aprilis. His non obstantibus recentiores aliqui assumpserunt diem* IV *Aprilis. Erat Breviarium Præmonstratense Madriti excusum, in cujus Kalendario* ad diem VII Aprilis *posita esse ista verba*, B. Josep-Hermanni duplex, *refert Vander-Sterre ex litteris Michaelis Maldonati, cœnobii Madritensis Supprioris et Congregationis Hispanicæ Procuratoris generalis. Habemus ordinem recitandi officium divinum anno* MDCXL *et aliis excusum, in quo pro Ordine Canonicorum Præmonstratensium assignantur* ad diem IV Aprilis, *ista verba :* Joseph Presbyteri et Confessoris Duplex. *Quo etiam* IV Aprilis *iidem Canonici Præmonstratenses in Belgio officio Ecclesiastico celebrarunt memoriam sacram dicti Josephi, et longo encomio veneratur eumdem idem Vander-Sterre in Natalibus Sanctorum Ordinis Præmonstratensis : et consequenter in suis ad hanc Vitam annotationibus, obiisse tradit anno* MCCXLI, *quando cyclo Lunæ* VII *Solis* XVIII

secundum alios dicitur mortuus 4 Aprilis,

F

eoque officio Ecclesiastico colitur,

et obiisset anno 1241

AUCTORE G. H.

A *littera Dominicali F. Pascha celebratum est* XXXI *Martii, et feria quinta Paschalis incidit in* IV *diem Aprilis.*

secundum Gelenium mortuus est 3 Aprilis.

9 *Verum quia Molanus, Miræus, Rosweydus et passim alii B. Hermannum Josephum obiisse scribunt anno Christi* MCCXXXVI, *aliam viam iniit Ægidius Gelenius in Fastis Agrippinensibus, et ad diem* III *Aprilis ista scribit:* Eodem die transitus B. Hermanni Coloniensis, cognomento Joseph, de quo die sequenti. *Ac dein ad* IV *Aprilis ista habet:* Eodem die festivitas B. Hermanni Coloniensis, Canonici Præmonstratensis in Steinfeldt, ejusdem diœceseos monasterio, ob simplicitatem et singularem erga beatam Virginem Mariam devotionis affectum cognomento Joseph, qui divinitus illuminatus multa corpora Sanctarum Virginum revelavit, et S. Engelberti martyrium prædixit, eumdemque undecim post annis secutus, nempe anno MCCXXXVI, feria quinta post Pascha, *et sequenti die* IV Aprilis sepultus est. *Hæc ibi, sed ita verbis transpositis legenda. Idem Gelenius ad diem* VII *Aprilis observat, tunc a plerisque natalem ejus recenseri: et consequenter ad diem* XXIV *Maii ista habet:* Translatio B. Hermanni Coloniensis, cognomento Joseph, Canonici et Presbyteri Ordinis Præmonstratensis, ad ecclesiam in Steinfeldt diœcesis Coloniensis, ubi in

et colitur 4 quo esset sepultus,

B magna veneratione admirandis illustris miraculis hactenus requiescit. *Hæc Gelenius et fere ex Chrysostomo Vander-Sterre: qui eadem ad dictum diem* XXIV *Maii habet, sed in Notationibus ad Vitam hanc, errorem arbitratus, statuit diem* XXI *Maii, qua Translatio contigisset anno* MCCXLI. *Verum Gelenius, dum cum aliis statuit obiisse anno* MCCXXXVI, *pro Translatione deberet assignare* XX *Maii: nam dicto anno bissextili, cyclo Lunæ* II, *Solis* XIII, *litteris Dominicalibus F E, Pascha fuit* XXX *Martii, et feria quinta dierum Paschæ incidit in* III *Aprilis, et festum Pentecostes in* XVIII *Maii. Aliorum opiniones non recensemus, quia non observant* obiisse feria quinta dierum Paschæ, *quod tamen ex antiqua Vita certum est; licet sepultura potuerit postridie contigisse, et ad se traxisse annuam festivitatem.*

an. 1236.

10 *Omnibus his accurate perpensis, arbitramur quidem annum, mensem et diem, quo B. Hermannus-Joseph ex hac vita discessit non posse evidentibus, omnino argumentis approbari: majorem tamen verosimilitudinem stare pro die* VII *Aprilis, ideoque hæc ad eum diem luci publicæ damus; data omnibus et singulis plena facultate, ut etiam ad diem* IV *hujus mensis ipsa retrahant pro majore sua devotione, quandoquidem in aliquibus monasteriis præcipua solennitas de eo tunc celebratur;*

nobis dies et annus mortis manet dubius.

C *margini autem sub initium utrumque diem adscribimus, et post annum* MCCXXX *mortuum esse statuimus: sive illi addendi, tres, aut sex, aut etiam undecim anni sint.*

§ III. Reliquiæ, statuæ et imagines, Acta Romæ pro ejus cultu.

Tumba reliquiarum antiqua,

H*abet B. Hermannus Joseph in Steinfelt tumbam elevatam, in qua sacrum ejus corpus requiescit, at nescitur quo tempore illud e terra levatum: propter miraculorum autem frequentiam id olim factum esse non dubitamus. Est dicta tumba vetusta, e ligno sculpta, et pulchre depicta; annoque* MDIX, *ab Abbate Joanne a Monasterio-Eifliæ, a loco sepulturæ ad medium templi translata una cum altari, quod passim B. Josephi-Hermanni appellatur. In tabula Sacristiæ ista leguntur:* Altarium extra cancellos ferreos tertium, consecratum est in honorem B. Mariæ Virginis, B. Joseph Confessoris, BB. Petri, Andreæ et Matthiæ Apostolorum, Sanctorumque Dionysii et Nicasii Martyrum atque Pontificum, et B. Catharinæ Virginis, quorum effigies in valvis altaris positæ sunt. *Sed hæ valvæ, cum ipsa quam operiunt pictura majori, nunc ad aliud*

anno 1509 in medio templo collocata:

altare

altare translatæ monstrantur: ipsarum vero loco excitatum supra aram prædictam est scriniarii operis haud inelegans pegma, quod aeri ac visui pervium minus impedit prospectum versus chorum. Sepulcro hujusmodi affixum est Epitaphium: D

Epitaphium.

Conditur hac tumba simplex, Joseph, illa columba,
Delicium Mariæ, grande decus patriæ.

12 *Prope sepulturæ locum pulchra Beati hujus visitur statua, justam hominis adæquans longitudinem: quæ a dexteris B. Mariæ iconem æque proceram habet. Fuit aliqua ejus imago in Germania sculpta, in qua exprimitur habitu suo regulari antiquo, cui ex zona complures pendent claves, et altera manu calicem tenet, ex quo tres flores ad instar rosarum exurgunt. Ubi per claves munus Sacristæ, quod obivit, videtur intelligi. Dicitur apud Steinfeldenses traditio esse, Deiparam Virginem per ejus cubiculum rosas sparsisse, quas ille calice collegerit. Quidquid sit de ista traditione, cui non multum fidimus, cum ea apparitio in antiquis Actis non habeatur; satis pictoribus videtur fuisse, ut eam imaginem sic effingerent. Mysticas ejus explicationes habet Chrysostomus Vander-Sterre: quasi significetur ipsum sub Missæ sacrificio cœlesti subinde odore refertum, aut quod soleret Deiparam Virginem appellare rosam. Aliam curavit dictus Vander-Sterre ejusdem Beati effigiem, in qua altero brachio puerulum Jesum devote stringit, altero* E *lilium detinet. Rosweydus in Legendario Belgico inter alios Divos, qui mense Aprili coluntur, B. Hermannum Josephum curavit sculpi colloquentem cum Deipara Virgine, puerulum Jesum ei offerente. Inter rariores picturas, quæ in templo et oratoriis Sodalitatum Antuerpiæ in Domo professa Societatis Jesu visuntur, est in Sodalitate seu Congregatione juvenum aliqua hujus B. Hermanni Josephi pictura, ab Antonio Van Dyck efformata, in qua dictus Beatus Deiparam Virginem inter duos Angelos apparentem in sponsam accipit, prout ea historia infra in Vita num. 22 explicatur. Voluit Sodales suos hac repræsentatione in amorem Deiparæ Virginis excitare Hermannus Spruit Societatis Jesu Sacerdos, qui tum eam Congregationem dirigebat, postmodum Rector constitutus collegiorum Alostani, Iprensis et Brugensis.*

statua, imago cum clavibus calice et rosis

alia imago cum puero Jesu

alia cum Deipara Virgine et Angelis

13 *Claudit suas Notationes Vander-Sterre tribus Orationibus, quæ olim de B. Hermanno Josepho sunt compositæ et recitatæ, ex quibus unam hic damus in Marensi cœnobio repertam, sed pro Steinfeldensibus compositam, quæ est hujusmodi:* Deus qui B. Hermannum ad monasticæ perfectionis culmen visione mirabili vocare, et gratiæ tuæ præsidiis solidare dignatus es, ut dilectissimi Filii tui Genitrici sub nomine castissimi Joseph desponsari, ejusque stupenda familiaritate per omnem vitam frui mereretur; concede propitius, ut, quem miris virtutibus clarere ac miraculis hoc in loco vigere voluisti, ejus dignissima intercessione adjuvemur, et perpetua in cœlestibus, cum Unigenito tuo ejusque Matre sanctissima, beatitudine donemur. Per eumdem Dominum *etc.* F

antiqua Oratio

14 *Notabiles B. Hermanni-Josephi reliquiæ asservantur Coloniæ in templo Parochiali S. Christophori, quas illi pia munificentia contulit Norbertus ab Horichem Abbas Stenfeldensis, cujus aula et seminarium Ordinis, parochiali territorio continentur: in qua aula visitur sacellum B. Hermanni-Josephi, in quod ob bellicas irruptiones sacrum ejus corpus, Steinfeldensi in templo diu religiosissime asservatum, prout infra in Processu describitur, delatum postea, ibidem adhuc anno* MDCLX *adservabatur, quando ab Hermanno Crumbach Societatis Jesu Sacerdote eo ducti sacras has reliquias venerati sumus, oblongæ cistæ inclusas, sed hæc ob absentiam Superioris nobis non fuit aperta. Alias nonnullas ejusdem Beati Reliquias habet Abbatia Parcensis prope Lovanium et Tungerloensis cum sublimi elegantique*

Reliquiæ Coloniæ

statua

A *statua, quam ibidem anno* MDCLXIX *sumus venerati. Habent etiam Carthusiani Colonienses aliquas, de quibus alibi. Porro totius Corporis sacri destructioni, per ejusmodi Reliquiarum distributiones formidandæ, providens* Joannes Roberti, permissione divina monasterii B. Mariæ Floreffiensis, Ordinis Præmonstratensis, Namurcensis diœcesis, humilis Abbas, nec non Reverendissimi Generalis in Circariis Floreffiæ, Flandriæ, Pontivi, et Westphaliæ Vicarius; cum inter cetera Visitationis munia veneratus fuisset sanctissimas Reliquias B. Josephi aliorumque Sanctorum, quæ in ecclesia Steinfeldensi requiescunt et venerantur; easdemque Reliquias invenisset per varias distributiones imminutas, et apparenter per importunas sollicitationes diversarum personarum imminuendas, nisi opportuno remedio tantus thesaurus conservaretur; operæ pretium duxit, Abbati Steinfeldensi mandare et inhibere, ne imposterum per ipsum aut alios ex dictis Reliquiis B. Josephi, aut aliorum Sanctorum Sanctarumque in ista ecclesia requiescentium, aliquibus personis, qualiscumque qualitatis fuerint, distribuat aut distribui sinat, absque expressa licentia dicti Reverendissimi Domini Generalis aut Patris Visitatoris : *mandatum desuper confectum signans* anno Domini MDCXIX, mensis Februarii die IX.

separari imposterum vetitæ.

B 15 *Quam impense laboratum sit, pro hujus cultu promovendo, ita tradit ad Lectorem Vander-Sterre :* Ferdinandus II Imperator instantissimis a Sancta Sede Apostolica precibus per Oratorem suum Savelli Principem, et per Illustrissimos ac Reverendissimos Cardinales, inclytæ Germanicæ nationis Protectores, divinos ac publicos petiit eidem Beatissimo Josepho, olim Hermanno dicto, decerni honores... qui ante annos quadrigentos (verba sunt piissimi Cæsaris) ea vitæ morumque integritate ac sanctimonia vixit, ut in omnibus ejus actionibus semper divini quid resplenduerit, ejusque monumentum istic et sacra ossa variis ac novis etiamnum indies miraculis clareant. Hujus viri honorem et gloriam, qua jam pridem inter Beatorum sedes coronatus refulget, cum universus sacer Ordo Præmonstratensis peculiari erga Confratrem suum reverentiæ affectu auctam, et Sanctitatis suæ auctoritate apud mortales propagatam desideret, merito et Nos piissimo ejusdem desiderio libenter annuimus, atque ideo magis suffragamur, quod agnoscamus tot annorum tribulationibus afflictæ et exagitatæ Germaniæ nostræ, atque in ea militantis Ecclesiæ plurimum interresse, ut Sanctorum suorum Tutelarium numerus in cœlis C augeatur, veneratio amplietur, et honor atque gloria quotidianis augmentis magis magisque in terris inclarescat.

Intercessio Ferdinandi 2 Imp. ad Pontificem pro ejus cultu et veneratione.

16 *Fuimus in Autumno anni* MDCLXVIII *Steinfeldiæ, ibique benignissime excepti a Reverendissimo loci illius Abbate D. Joanne Luckenracht, ante corpus B. Josephi ad prædictum altare celebravimus Sacrum, idque de eodem Beato votivum cum propria Collecta, juxta piam omnium Sacerdotum, illuc devotionis caussa advenientium, consuetudinem. Est autem hæc Collecta :* Deus, qui B. Hermannum Joseph, Confessorem tuum, adeo benedictionibus dulcedinis prævenisti, ut a pueritia creberrimis gloriosæ Virginis Mariæ visitationibus et alloquiis frui, eique per Angelum desponsari mereretur : præsta quæsumus, ut innocentis et sanctæ vitæ ejus vestigiis insistentes, ad cœlestem patriam, in qua gloriosus exultat, securi perveniamus. Per Dominum etc. *Vidimus ibidem picturas, statuas ceteraque antiquitatis monumenta publicum ac vetustum Beati ejusdem cultum testantia : de quibus prolixius hic agere supersedemus, infra daturi integrum fere tenorem illius Processus, qui ad probandam sanctitatis famam, pro solenni canonizatione Romæ obtinenda, institutus fuit anno* MDCXXVIII *: et nobis transcrip-*

Collecta propria in Missa

processus de ejus antiquo cultu.

D *tus atque transmissus, prædicti Reverendissimi Abbatis beneficio. Claudat igitur hunc prævium Commentarium elegans Sequentia, eidem Beato olim composita, et forsitan aliquando in sacris usurpata; abrogata autem cum reliquis plerisque omnibus Sequentiis, olim apud varios usitatis.*

AUCTORE G. H.

SEQUENTIA DE B. HERMANNO JOSEPH

Gaude felix Agrippina
Plaude Cohors Norbertina
 Deo laudes dicite
Viro Dei, sancto mystæ,
Joseph sacer dies iste
 Sancte hunc traducite
Hunc tu mundo genuisti,
Ordinique transmisisti
 Candido, Colonia :
Eyffliam hic illustravit,
Et Steinfeldiam ornavit
 Sua sanctimonia
Coluit devote piam
Puer innocens Mariam,
 Abstinens a crimine
Tota vita visitari,
Adjuvari, informari
 Meruit a Virgine
Summus Pater hunc amavit,
Et virtutum exornavit
 Tunica polymita,
Fuit simplex, rectus, castus,
Pius, mitis, osor fastus,
 Cunctis reddens debita
Sancte Mysta, te laudare
Ipse Christus et vocare
 Est dignatus filium
Diva Virgo tibi favit,
Joseph, sponsum, te vocavit,
 Capellanum, filium :

Tibi quoque desponsari
Per Angelos, et portari
 A te Jesum voluit
Quantus esses, et quantorum
Apud Deum meritorum
 Angelus edocuit
Ergo digne te laudamus,
Tua festa celebramus
 Digne, te suspicimus :
Deum, qui ad nos te misit,
Tibi tantas qui divisit
 Dotes, benedicimus
Ave Decus Confessorum,
Norma tu Presbyterorum
 Ubiorum gloria :
Tua, noster o Patrone,
Est in benedictione
 Merito memoria.
Tua intercessione
Iram placa Joseph bone,
 Irritati Numinis :
Loquere pro nobis bona,
Gratiarum posce dona
 Veniamque criminis.
Tu exaudi preces, Christe,
Tuus quas amicus iste
 Fundit pro clientibus : E
Ut et servuli nos tui
Cum eo possimus frui
 Gaudiis cœlestibus Amen.

VITA

Auctore Canonico Steinfeldensi Synchrono.

TRACTATUS I.

Acta in vita.

PROLOGUS.

Jesu Christe, qui cum Patre et Spiritu sancto facis mirabilia magna solus, sive hæc per Angelorum sive hominum ministeria operari digneris; Vitam mirabilem B. Joseph Fratris nostri, et mortem in conspectu tuo pretiosam, et miracula speciosa quæ propter ejus merita operari dignatus es, scripto cupiens commendare, ad pedes misericordiæ tuæ supplex et devotus accedo : per ejus te, Domine, obsecrans caritatem, ut ejus laudi (quæ vere tua est) benignus aspires, inspires veritatem scribenti : qui ficta laude non indiges, mendacium execraris, et diligis veritatem. Coram tuis enim oculis hoc non timeo protestari, qui es testis in cœlo fidelis, me ex proposito nihil fictum describere, sed ea, quæ a suis F familiarissimis, vel ab ejus ore cognovi, vel quæ apud Fratres ita celebri opinione vulgata sunt, ut iis nulla tergiversatione debeat contradici. Sunt tamen paucissima, quæ non a certis relatoribus fide dignis, vel ab ipsius ore fideli mihi facta fuerint manifesta. Ob quam etiam caussam me oportet quædam mirifica silentio præterire : quæ licet firmiter credam vera fore; tamen quia radicem veritatis non habeo, id est, testes de visu et auditu, scripturæ veritatis nolui pro certis dubia commendare. Ex his extat unum, nostris temporibus valde mirabile : scilicet, quod infans quidam a matre dormiente oppressus, post compassionem matri lamentanti exhibitam a nostro Joseph, et orationem in ecclesia ab eo fusam ad Dominum Jesum, et ad beatam Matrem ejus, beati adhuc pueri meritis fuerit suscitatus. Quod factum licet fidem difficilem mereatur, non esse tamen incredibile poterit confiteri, qui sequentibus, non dubie veris, fidem voluerit adhibere. Hoc autem dubium ideo præsenti paginæ decrevi non committere; ut cetera non dubia, fide tanto firmiori credantur

Auctor Christum Dominum invocat :

certa et fide digna se scribere asserit :

dubia omittere

quale est de infante defuncto ad vitam revocato ab eo adhuc puero

dantur, quanto plus claruerit, quod nullum dubium (quantumcumque ad laudem Fratris nostri posset operari) pro certo scribere dignum duxi. Mira quippe scripturus sum, et quæ apud propriæ laudis amatores, et apud invidos detractores, qui non Dei sed suam gloriam quærunt, quantacumque sint veritate subnixa, vix fidem debeant invenire. Propter quod etiam credo, Dominum Deum ipsum tantis post mortem clarificasse miraculis, ut vita mirabilis commendetur per miracula facta post mortem: nihilominus quoque, ut per vitam mirabilem, miraculorum factorum post mortem veritas confirmetur. Difficilius enim illis miraculis, post decessum cujuscumque patratis, fides poterit adhiberi, quæ non firmum a vita mirabili præcedenti testimonium sortiuntur. Vita etiam Sanctorum mirabilis non omnino sine periculo prædicatur, quæ post mortem nullis miraculorum testimoniis roboratur: Sunt tamen quidam, et apud Deum et apud homines gloriosi, quorum vel vitæ vel morti miracula defuerunt. Ille autem digne omnes detractores interimit, cujus tam vita quam mors miraculis commendata, sibi invicem suffragantur. Si enim vitæ mirabili non credatur, vel etiam detrahatur; clamat mors miraculosa pro vita: si vero derogetur miraculis mortis pretiosæ, ipsis miraculis vita mirabilis attestatur. Jam nunc igitur, Domine Jesu, Via, Veritas et Vita, tuo scriptori larga benignitate serenus adesto: et, per vitam mirabilem Servi tui, mihi via et dux advenire dignare; ut, intellectu deficientis in me scientiæ serenato, omni veritate subnixus, et mortem pretiosam et vitam laudabilem Servi tui digne valeam explicare. Tui, Domine, dicamus an nostri? Si verum fatebimur; et tuum illum dicemus, et nostrum. Nam etsi tui solius est servus; (tu enim solus es Dominus, cui omne genu flectitur, et omnis lingua confitetur) noster tamen conservus est, cum quo communem Dominum, te, habemus. Tuus est, Domine Jesu, Joseph noster: quem e cunctis Fratribus præelectum, polymita omnium virtutum tunica et talari singulariter vestivisti, et in exemplum omnibus posuisti; universis quidem mirabilem, imitabilem vero paucis. Noster quoque est, Domine Jesu, tuus Joseph: quem (ut de tua, Domine, bonitate speramus) non solum ob salutem Fratrum suorum et uuius familiæ, verum etiam totius Ecclesiæ, de carcere corporis mortis hujus, ad regnum, non jam Ægypti, sed cœlestis illius Jerusalem (quam totis toties votis optaverat) transtulisti. Tuus est, Domine Jesu, tuus Joseph; quem a primis infantiæ rudimentis, tibi benedictione speciali singulariter vendicare, et usque in finem fortiter conservare dignatus es. Noster etiam est, Domine Jesu, noster Joseph; quem in terris habuisse Confratrem, cum inter nos viveret quasi unus ex nobis, nunc autem in facie Majestatis tuæ pro nobis propitium gaudemus habere Patronum. Per hujus, Domine Jesu, intercessionem et merita, ad hoc opus manuum mearum respicere, ipsumque dirigere, et tibi sanctificare dignare: ut sicut ille laudes suas, cum nobiscum mortalis adhuc viveret, modis omnibus subterfugit, ut paucis pauca de secretis suis faceret manifesta, semper dicens factis, et etiam verbis aliquando, Secretum meum mihi; secretum meum mihi: (ne si revelaretur indignis, perderet quod habebat; sicut etiam mihi aliquando referebat) ita nunc ejusdem servi tui, in tuta omnino statione locati, laudes et merita tu ipse tuis revelare dignare; ut ille magnificetur per te, et tu, Domine Jesu, magnificeris in illo, qui numquam in se, sed in te magnificari curavit.

Acta hæc miraculis post mortem patratis confirmantur.

suave alloquium ad Jesum,

Erat Vita hæc distincta Capitulis, sed quibus deerant pro 28 capitibus sua summaria in MS. Steinfeldensi, quæ Chrysostomus Vander-Sterre supplevit. Nos pro capitulis dictis substituimus numeros, et more nostro distinguimus in capita majora, summaria vero lectorum oculo hic subjicimus.

1 Nascitur Coloniæ Agrippinæ B. Joseph, et in Baptismo Hermannus vocatur
2 Egregia pueri sancti infantia
3 Scholis applicatus rara pietate colere incipit Virginem-matrem
4 Datur Josepho cum puero Jesu ludendi facultas
5 De Christi ac Matris ejus atque Sanctorum apparitionibus disseritur.
6 Miro modo parvuli Joseph inopiam sublevat Mater misericordiæ
7 Videt Christum in forma Crucifixi
8 Duodecimo ætatis anno mundum deserit ac Steinfeldiæ candido Præmonstrati Ordinis habitu induitur
9 In Frisiam ad ulteriora studia mittitur.
10 Miro modo capitis ejus scabies curatur
11 Ministerio Fratrum applicitus a Virgine Matre instruitur.
12 Quanto fervore se in Fratrum servitio exercuerit
13 An Sacristæ officium promotus contemplationi vacat.
14 Exercitiis devotionis admodum deditus longis se vigiliis ac strati duritie affligit.
15 Suavissimo cœlitus ad templi ingressum sæpe reficitur odore.
16 Magna ejus erga nomen Virginis Deiparæ reverentia.
17 Videt Angelos in Matutinis Laudibus incensum ministrantes.
18 Creberrimis Virginis Matris apparitionibus honoratur.
19 Vocat eum gloriosa Deipara Capellanum suum.
20 Post incisam venam incautius dormienti Joseph Virgo Mater apparet.
21 Deum non sine ratione Sanctorum suorum nomina subinde commutasse.
22 Quomodo Joseph vocatus, ac Beatissimæ Deiparæ Sponsus effectus sit.
23 Puerum Jesum in visione portandum suscipit, ac Josephi nomen ei confirmatur
24 Quomodo assumpta vetulæ specie B. Virgo Josepho apparuerit.
25 Dentes duo B. Joseph excussi a Virgine Matre mirabiliter restituuntur.
26 Varie a Deo exercetur beatus Joseph
27 Ab immoderato languore ope Sanctissimæ Virginis relevatur.
28 Sub Festa majora gravius affligi solet; ac mirum in modum divinitus semel confortatur.
29 Quanto amore S. Ursulam et socias Virgines Martyres complexus sit
30 Magna precum instantia caput unum SS. Virginum obtinuit.
31 Irreverentia cujusdam erga sacras Reliquias divinitus punitur.
32 Quomodo in raptu viderit pulchritudinem creaturarum
33 Cœlitus Beati Engelberti Coloniensis Archiepiscopi cædem prænoscit
34 Quantos sub Altaris Sacrificio mentis sæpe patiatur excessus.
35 Sub prolixo ipsius Sacrificio cerei non tantum comburebantur, quantum sub alterius breviori
36 Eximius Josephi erga divina Sacramenta cultus et reverentia.
37 Quomodo divinis intentus, qui alias debilis supra naturam sæpe roboratur
38 Cujusdam sanctæ Virginis testimonio beati Joseph sanctitas comprobatur
39 De meritis B. Joseph
40 De Castitate Joseph
41 De Humilitate
42 De Caritate ejus.
43 De Patientia ejus.
44 Quod appellatus fuit Lilium Ecclesiæ.
45 De testimonio alterius virginis Elisabeth
46 Quod additi sunt vitæ suæ novem anni.
47 Quod anima Virginis præsentata fuit ei in Altari.
48 Quod visum est caput ejus ardere
49 De expositione Cantici canticorum.
50 Quod scribens non est visus a Fratribus.
51 Miro Dei favore, ne in Contemplatione turbetur, sæpe a præsentibus non videtur
52 Quod apparuit ei Dominus ferens securim in manu sua
53 Quod languens non indiguit necessitate naturæ
54 Quod bibit de lagena vacua.
55 Quod prædixit locum sepulturæ.
56 Quod prædixit mortem suam.
57 De tentationibus ejus
58 De receptione gratiæ quam perdiderat.
59 De præostensa B. Josepho B. Engelberti cæde, ex alio Tractatu testimonium.

CAPUT I.

Ortus, pia educatio, studia, cultus Deiparæ Virginis, et hujus apparitiones.

Habuit igitur B. Joseph locum nativitatis suæ, illam inclytam civitatem Coloniam: in qua parentes illius inter suos concives admodum honesti et divites, quantum

Nascitur Coloniæ,

A quantum ad seculum, commanebant. Post ortum vero illius orta est simul et rei familiaris necessitas; ut jam necesse foret ipsum infantem (sicut ipso postmodum referente cognovimus) non in deliciis, sed in paupertate nutriri. Genitus autem, cum in Baptismi lavacro regenerationis Sacramentum acciperet, nomen Hermannus accepit : quod in nostra lingua, *a* Vir honoris sive Vir exercitus dici potest : quæ utraque expositio nominis, ipsi nominato valde convenienter aptatur. Vir enim honoris merito dictus fuit : quem Dominus tanquam diademate gloriæ et honoris, tam in gratuitis quam in naturalibus, coronavit in terris, nunc vero illa inæstimabili gloria et honore beatam illius animam coronat in cœlis. Nec caret corpusculum sacrum, licet corruptioni subjectum, privilegio honoris sui : ad cujus sepulcrum tot miraculorum beneficia sunt patrata, tanta remedia infirmantibus sunt collata. Digne etiam Vir exercitus dictus fuit : cujus anima, etiam dum adhuc esset fragilitate circumdata corporali, tanto omnium virtutum vallabatur exercitu, ut ei a Sponso suo merito diceretur : Pulchra es et decora, filia Jerusalem, terribilis, ut castrorum acies ordinata : et illud, En, lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt. Ipse B enim puerulus, a tempore regenerationis suæ, veri fuit lectulus Salomonis : in quo ipsi Sponso, sacri Baptismi veste candida conservata, sine intermissione placuit desiderabiliter habitare. Ambierunt hunc Sponsi lectulum incessanter sexaginta fortissimi : id est, perfectio operum Decalogi; sive perfecta sanctorum custodia Angelorum, quibus Dominus Sanctum suum in omnibus viis suis custodire mandavit.

honestis parentibus :

Hermannus appellatur, a

bene ominato nomine :

Cant. 6
Cant. 3

2 Electus itaque Dei puer, quem elegit, et super quem posuit Spiritum suum, in infantia teneriore sub paupertate nutritus, didicit jam tunc nulli animum subdere voluptati; sed subdi parentibus et quibusque majoribus cum metu et reverentia, et cum coævulis sui societate benigna et sociali benignitate connecti. Nulla illi protervia vultus, et verborum blasphemia, et inordinata omnium membrorum disjectio, quæ plerosque infantium nostri temporis maculare consueverunt; sed vultus omnino serenus, oculique blandissimi, et qui, quid intus contineretur in corde, lætificis quibusdam scintillulis emicantibus demonstrarent. Habuit sane hanc gratiam usque ad finem vitæ mortalis; ut siquando sine invidia videretur, tam vultus illius, quam oculi omnimodis columbini, et spiritu lis lætitiæ plenitudinem in se ostenderent, et in ipsum intendentibus ministrarent. Oris custodiam ita ab ineuntis ætatis tempore stu- C duit conservare, ut neque nos, qui cum ipso una in domo pariter habitare consuevimus, verbum jactantiæ aut contumeliæ, aut opprobrii vel maledictionis in quemquam, aut turpiloquii aut scurrilitatis alicujus multo minus detractionis aut mendacii, audiverimus aliquando. Nonnumquam tamen (ne esse super hominem videretur omnino) ad dissimulandum quod erat, cunctis se socialem exhibuit; et jocis blandissimis, quibus seipsum deprimeret et alios in lætitiam erigeret, utebatur. Sed quia in hæc quadam preoccupatione dilapsi sumus, jam nunc ad illius infantiæ rudimenta manum simul et animum advertamus.

pie et modeste educatus,

in lingua non offendit

3 Septennii tempus cum puer Domini attigisset, studiis est applicitus litterarum : ad quas pro possibilitate puerilis ingenii capiendas, Dei docibilis satis habilitatus est. Mox mirum in modum divino Spiritu inspiratus, totus ad Dei servitium puerulus est conversus : et ceteris conscholaribus suis (sicut moris est) festivis diebus ludentibus, hic se ab eorum consortio segregabat, et *b* monasterium B. Mariæ Virginis et Dei Genitricis ingressus, ante illius imaginem, formam Jesu in sinu gerentem, constare consuevit; et modo cum imagine Matris, modo cum Filii, tamquam cum vivis, columbinæ simplicitatis D puerulus, loquebatur *c* : et si quid forte manu gerebat panis aut fructuum, (ut pueris est consuetum) nunc Matri, nunc Filio porrigebat. Opinata valde est, et a suis familiaribus nobis tradita, res miranda, quam loquar. Stetit aliquando (sicut sibi morem fecerat) ante iconem beatæ Virginis puer sanctus, et pomum quod tulit, illi cum magna instantia et devotione præbebat. Et ecce, benigna Mater, ut devotionem pueri commendaret, et ne sibi devotum contristaret infantem, imaginis manum extendit, et porrectum sibi munusculum de manu pueri gratanter accepit. O vere beata pueri innocentis infantia, quæ tam tempestivis revelationibus meruit consolari! Quid torqueris, o invidia? Expecta paululum, et rumperis. Magis vero convertere. et sanare; ut cum caritate hunc puerum nostrum possis inspicere, et dicere cum his, qui tantum principium cum gaudio admirantur : Quis putas puer iste erit? in quo non dubie manus Domini operatur.

inter studia litterarum

b

pie veneratur imaginem b. Mariæ,

AUCTORE COÆVO

c

et eidem pomum offerto

4 Uberiori gaudio Mater gaudii tantum gaudium multiplicare dignata est, crebrioribus de cetero et manifestioribus revelationibus suo se puero manifestans. Cum igitur die quadam (sicut consueverat) se E cum ludentibus non commiscens, puerulus monasterium introiisset, vidit juxta pulpitum, quod in medio ecclesiæ situm est, in eminenti quadam via, in specie viventis virginis, beatam Virginem, virginum Reginam, et cum ea custodem ipsius Virginis Joannem Evangelistam; et coram Matre puerum Jesum, se cum Joanne quasi quibusdam puerilibus lusibus exercentem. Et dum staret puer noster, mentem et oculos in eos cum delectabili admiratione et admirabili delectatione defigens, vocavit eum nutu manus et voce Mater benigna, puerum proprio nomine familiariter sic appellans : Hermanne, adscende ad nos. At puer, Quomodo, inquit, adscendere potero, cum chorus sit clausus, et scalam, per quam adscendam, non habeam? Cui beata Mater; Tenta, ait, si quo modo possis : quia te juvabo, porrigens tibi manum. Paruit puer : et dum non prævaleret; benigna Matre manum sibi porrigente, adscendit ad illos. Solebat autem familiaribus hoc narrare, quod dum niteretur adscendere, clavi unius ferrei, qui ad munimentum Chori affixus erat, sensibilem quidem, sed non visibilem, juxta locum cordis, fixuram accepit : quam etiam multis postea temporibus cum dolore portavit : dixitque, fixuram illam fuisse præsagium multarum tribulationum et dolorum, quos postea, F tamquam crucem suam, quotidie usque in finem vitæ suæ portavit. Semper enim (sicut postea refram, Domino adjuvante) cum profecisset in virum, tribulationibus corporis vel doloribus cordis, vir miræ innocentiæ vexabatur. Cum vero in pulpitum adjutorio beatæ Matris superius adscendisset, ipsa monente puero nostro cum puero Jesu data est ludendi facultas : beata Matre sedente, et ludos pueriles familiariter inspectante. Et cum in tam mirabili delectatione aliqua pars diei transacta fuisset; appropinquante Officio vespertino, puer, ea qua juvante et jubente adscenderat, etiam tunc ministrante, descendit, eamdem consolationem eodem in loco sæpius accepturus.

a qua sibi apparente cum Jesu et Joanne Evangelista

invitatur ut accedat :

eaque manum porrigente ascendit

accepta prope cor fixura :

et colludit puero Jesu,

5 Solent *d* a legentibus, in his factis puerilibus, non pueriles quæstiones moveri : quas quidem tangere, non autem solvere decrevi : quia me fateor ignorare, et velle doceri potius quam docere. Quærunt autem, quomodo Dominus Jesus, qui sine dubio in ea carne, quam assumpsit de Virgine, abiit in cœlum; sive etiam, quo modo eadem beata Virgo, de qua præsumitur quod ipsa quoque cum corpore sit assumpta; soleant hominibus apparere : videlicet, utrum in eadem carne, quam habent, an tantum

d

qua id forma apparitionis potuerit contigisse

AUCTORE COÆVO

A tum in anima, et an anima tunc a corpore separetur; vel quomodo maneat in corpore in cœlo; et tamen nobis sine corpore illo, vel etiam cum quo corpore appareat, an aliquis Angelorum pro ipsis appareat, quod etiam quæritur de animabus Sanctorum, quorum corpora sunt in pulverem resoluta. Hæc autem quocumque modo, mihi incognito, fiant; quod tamen fiant, salva fide Christiana, cognosco. Nec enim dubium jam est Dominum Jesum, post adscensionem suam et beato Petro et Paulo apparuisse et aliis multis, quod testimonio Scripturæ poterit confirmari. Quod quidem de Deo non est difficile ad credendum, cujus Divinitas intra omnia est, sed non inclusa: extra omnia, sed non exclusa: quæ etiam sine humanitate assumpta, per ministerium creaturarum suarum, quocumque modo vult, potest se hominibus revelare. De beata autem Virgine Maria (si cum corpore simul assumpta est) et de animabus aliorum Sanctorum, vel etiam damnatorum, mihi magis incognitum est, quo modo revelentur: quod tamen revelentur, usus Ecclesiæ jam recepit. Scriptum est enim, et legitur in Ecclesiis, et in publico recitatur, ipsam apparuisse *e* Theophilo et aliis quibusdam: Christum quoque, cum discipulorum numero, appa-

B ruisse B. Joanni Evangelistæ, de seculo migraturo. B. Gregorius quoque refert, beatos Martyres Joannem et Paulum cuidam apparuisse matronæ, et pro oblationibus suis illi gratias reddidisse, et a nonnullis Sanctorum visæ sunt etiam animæ damnatorum. Exercitent se in istis.

Horat. l. 1 Serm.

Ingenium quibus est, et mens divinior, atque os
Magna sonaturum:

sufficiat mihi et lectoribus meis, rei veritatem tenere, etsi eam non possumus comprehendere ratione: quæ certe nonnulla est: licet mihi adhuc forte non fuerit manifesta.

6 Cum die quadam, secundum consuetudinem suam, ecclesiam beatæ Virginis puer Domini introiisset, et in asperitate brumali nudis incederet pedibus; videns puerum Mater misericordiæ, in tanto frigore corporali, a cordis fervidi devotione minime tepuisse; consueta sibi misericordia mota est. Et advocans parvulum, statuto coram facie sua ait: Quare in tanto frigore nudis incedis pedibus? Respondit puer; Non habeo calceos. Sciens autem beata Mater, parentes pueri rei familiaris inopia laborare, dixit illi: Vade ad *f* lapidem illum (et lapidem digito demonstravit) et sub eo quatuor denarios invenies, quos tolles, et cum eis tibi calceos facies comparari.

Deipara alloquente et monstrante f invenit pecuniam pro calceis

C Credidit puer fidelis, et paruit jussis: et sicut fuerat demonstratum inveniens, ad altricem suam, beatam Matrem, rediit cum denariis lætabundus. At illa subjecit: Quotiescumque aliquo indigueris, calceis, tabulis, aut stylis, aut aliis necessariis, ad locum accedes eumdem, et invenies denarios, quibus tua necessitas sublevetur. Quis hæc referre, scribere, credereve præsumeret; si non paucis diebus ante mortem suam, pia calliditate inductus a nobis, hæc nobis confessione propria prodidisset? Gratias tibi Domine Jesu Christe; quod hæc ex confessione beati oris illius me noscere voluisti. Hac inaudita et tam mirabili veritate constante; quid erit, quod de te credi non possit, o beatissime parvulorum? Sed non minus mirandum reputo, quod subscribo. Non diu latuit alios pueros, ubi puer purissimus toties sibi necessaria reperiret, et ad locum accedentes eumdem, diuque quærentes, nihil talium poterant invenire; haud dubium, quod eos a tali solatio magna meritorum distantia et prærogativa specialis gratiæ separaret.

et aliis rebus necessariis.

7 Revelavit se post hæc puero suo, nostro Samueli, ipse Dominus Jesus, non in forma pueri, sed in specie Crucifixi, revelavit autem sic. Contigit in civitate Colonia nonnulla domorum mœnia incendio

D conflagrare, ubi puer Domini vicinus tunc temporis habitabat. Ruentibus multis, ut, si possent, sedarent incendium; vel (sicut moris est) saltem inspicerent; beatus puer etiam inter alios festinus accurrit. Et ecce, mirum in modum in medio incendii *g* Basilica quædam stabat: quæ licet undique ignibus premeretur, protectione divina permansit inusta. Admirantibus cunctis, et miraculum sibi invicem demonstrantibus, puer admirabilis cœpit hæc cum ceteris admirari: cumque Basilicam diligentius admirando respiceret, ecce, apparuit illi Dominus Jesus in specie Crucifixi, stans in una parte summitatis Basilicæ non ardentis. Sensit et intellexit puer sensatus, illam partem Basilicæ, propter præsentiam Crucifixi, non ardere. Sed rursus pueriliter est dubitare permissus, ut mirabilibus mirabiliora succederent, quare in aliis Ecclesiæ partibus, in quibus formam Crucifixi non vidit, non posset incendium dominari. Et cum omnes Ecclesiæ partes curiosius circuiret: quocumque se vertebat, eamdem speciem Crucifixi, in omnibus partibus contra se stare prospexit, et domum propriam ab incendio defensantem. Mirabatur sane tunc corporaliter fieri, quod etiam spiritualiter

in incendio publico g videt ecclesiam a Christo crucifixo, super eam apparente conservari.

E multo potius fieri postmodum est expertus: videlicet, fidem et memoriam, et maxime imitationem vitæ Domini crucifixi, contra omnia vitiorum incentiva valere, ut vere posset dicere cum Psalmista: Si ambulavero in medio tribulationis, vivificabis me Domine; et super inimicos meos extendes manum tuam, et salvabit me dextera tua.

Psal. 137

ANNOTATA.

a *Germanis transposita aspiratione*, Ehr *significat* honorem; Her, exercitum; Man, virum.

b *Uressenich dicit ingressum* Ecclesiam, quæ dicitur Alta. *Vander-Sterre conjicit esse* monasterium sive Ecclesiam B. Mariæ in Capitolio: *et plures ecclesias B. Mariæ enumerat; quod pluribus præstat Gelenius in Sacrario urbis Coloniensis.*

c *Addit Razo* Plus dico: pia quadam audentia tentare cœpit, non quod puer Jesu tenebat, e manibus ejus posset evellere.

d *Quæ hoc numero seu capitulo habentur, ut superflua sunt omissa a Surio. De Apparitionibus divinis luculenter disseruit Petrus Thyræus. Sed et Alvarez de Paz tomo* 3 *Operum spiritualium lib.* 5 *par.* 3 *cap.* 10 *tria genera apparitionum recenset. Quæ aliaque pluribus deducit Vander-Sterre.*

F

e *De* S. Theophilo Vice-Domino *et apparitionibus illi factis egimus, 4 Febru. De aliis hic indicatis agendum erit 27 Decemb. et 26 Junii.*

f *Raderus par.* 2 *Viridarii sacri cap.* 5 *hæc aliter narrat: quasi B. Hermannus, suggerente matre sua, petiisset a Deipara pro se et matre sua epulum et victum, et jussus esset significare matri suæ, conditum esse aurum sub lare domestico: quo reperto mater inde familiam aluisset.*

g *Razo* Sacellum *appellat.*

CAPUT II.

Ingressus in Ordinem Præmonstratensem: studia, ministerium refectorii.

In tantis revelationum consolationibus infantia teneriore decursa, quæ ex plurima multitudine ad nostram notitiam pervenerunt paucissimæ, statim ut potuit persentire, quid esset; benedictionem dulcedinis, qua præventus erat a Domino indiciis evidentibus puer Domini declarare studebat. Et cum jam circiter duodecimum ætatis annum ageret; relicta lata et spatiosa via sinistri lateris, quæ multitudinem

Anno ætatis duodecimo

A multitudinem hominum per eam gradientem deducit ad mortem; arctam et angustam viam dexteræ, per quam graditur paucitas salvandorum, fortiter concupivit. Jam enim totum mundum pessimarum cupiditatum incendio conflagrare conspexit, et solos illos a mortiferis æstibus posse salvari, qui sub salutares alis confugerent Crucifixi: sicut sibi per salvatam, protegente Crucifixo, Basilicam corporaliter fuerat demonstratum. Sapienter ergo breviterque decrevit, mundus adhuc mundum immundum relinquere, et inconfusus recedere de medio Babylonis. Apposuit igitur gratiam concomitantem Dominus, qui gratis dederat gratiam prævenientem, et gratiam perficientem daturus erat: et, per quosdam notos suos, illum itinere prospero in ecclesiam Steinfeldt, Coloniensis Diœcesis, Ordinis Præmonstratensis, perduxit. Benedictus Dominus Deus salutarium nostrorum die quotidie: qui tanto puero prosperum fecit iter, ut ad domum nostram in nomine Domini perveniret. Cumque ibidem aliquo tempore moraretur, antequam habitu monastico vestiretur; contigit Dedicationem capellæ S. Michaelis Archangeli, advenire. Habet autem ibidem Archangelus capellam in ecclesia Steinfeldiensi, in eminenti loco, super testudinem, in parte Occidentis sitam: cujus Occidentalis murus, tunc temporis pro quadam necessitate fuerat in modum januæ patefactus. Stante itaque puero Angelico in prospectu capellæ beati Archangeli, vidit per prædictam januam muri Occidentalis, quamdam flammam tantæ quantitatis erumpere, cum tanto impetu et violentia, ut totum monasterium intrinsecus timeret incendio jam consumi. Jam jamque clamaturus erat, et opem ferri ardenti monasterio petiturus; sed repressus puerili pudore et humilitatis verecundia (qua usque ad finem vitæ, etiam super ipsum sexum fœmineum, moderabatur in omnibus) vel potius ipsum gratia interiore docente, silentio se continere decrevit, donec rei exitum comprobaret; quoniam omnes circum astantes vel non videre, vel dissimulare, nimium mirabatur. Ipse autem ignis, mirabiliter visi, alium non vidit effectum, nisi quod ad suscipiendum Religionis habitum novo et tam valido succendebatur affectu, ut se a susceptione illius, præ dulcedine flammæ et flamma dulcedinis, quam intus acceperat medullitus, gravissime contineret. Jam enim et ipse totus in quemdam ignem Divinum conversus erat, ut illi in habitu Angelico ministraret, qui facit Angelos suos spiritus, et ministros suos ignem urentem: quorum ministerio in sua festivitate in ignis visione apparentium, Angelum nostrum credo tam valide fuisse succensum; ut agnosceret illum ignem spiritualem fuisse, qui non corpora sed spiritum succendisset.

confert se ad cœnobium Steinfeldense Ord. Præmonstratensis:

Psalm 67

ex capella S. Michaelis,

B

in visione intuitus flammas erumpere

ad suscipiendum candidum habitum succenditur,

C

9 Suscepto tandum, secundum desiderium suum, niveo sacræ Religionis amictu; cœpit puer religiosus, tam apud Deum quam apud homines proficere sapientia et ætate: et quia nondum annos discretionis attigerat, ante quos in monasterio illo pueri ad Religionis habitum *a* recipi non solebant, missus est in *b* Frisiam cum aliis coævulis suis, et ut ætatis scandalum tolleretur, et ut in scholis proficeret in doctrina. Profecit itaque super omnes coætaneos suos, tam in scientia, quam in moribus: ita ut se doctorem minoribus, et Angelum sociis exhiberet. Nihil vitiorum in illo, quo illud genus hominum (scholares dico) implicari videtur (videlicet, insolentia, mendacium, inobedientia, simulationes, rixæ, contumeliæ, lacerationes, et verbera, verborum scurrilitas, sed et cordis gravitas ad doctrinam) inerat: magis autem quadam spirituali alacritate perfusus, ad discendum promptus, ad quælibet injuncta obediens, ita mirabiliter coætaneis suis morem gerebat; ut et apud illos specialem favorem, et apud Deum gratiam mereretur. Tum vero in nomine Domini Jesu miro succensus affectu, nihil illi in omni doctrina libebat audire, quod non salutare nomen Domini resonaret. Quoties more puerorum fabulas poetarum vel discere jubebatur vel legere, non sustinuit patienter: imo et ipsos se docentes, super quos jam intus spirituali unctione docente profecerat, reprehendit; asserens, quod Deo vero contumeliam irrogarent, falsorum deorum nomina in poetarum libris etiam recitando. Solebatque nobis postmodum de quibusdam magistris suis, qui ceteris religione præminere videbantur, narrare: se non sufficere admirari, quod viri religiosi in scriptis possent poeticis delectari; cum tanta sint scripta, veritate subnixa, per quæ ad Dei possit notitiam perveniri. Quis enim nisi stultus quærat lilium inter spinas, unde sine punctionibus non possit abstrahi, quod facilius et utilius sine læsione possit acquiri? Nominare Jovem omnipotentem, Junoni nomen divinitatis attribuere, jurare per Herculem et per Castorem, quibuscumque falsitatibus delectari, spinæ sunt, et lacerant animam, quibus puer Domini animæ suæ temerari noluit puritatem, qui jam in solo et vero Deo didicerat delectari.

habitu suscepto,

a

b

missus in Frisiam, ad studia perficienda in doctrina et pietate proficit:

vitia evitat:

D

AUCTORE COÆVO

nec fert fabulas poetarum:

E

10 Tango rem breviter, non perfunctorie transeundam, sed magna animi consideratione pensandam: quantam enim curam de pueri sui puritate Pater misericordiarum gesserit, in hac re liquido apparebit. Contraxerat aliquando puer beatus, a patre et matre derelictus, sed a Domino assumptus, tantam capitis scabiem, ut inter conscholares suos non posset sine verecundia comparere. Erant enim ei molesti, et deridebant eum (sicut esse solet illud genus hominum inquietum) et puer, licet patiens et quietus, ad quotidianas subsannationes animo tabescebat, et rubore verecundiæ urebatur. Vidit itaque Dominus continuam afflictionem tam mentis quam corporis, sibi pauperis derelicti, et mirabiliter in adjutorium pupilli fidelis adjutor intendit: nam nocte quadam, cum corpusculum sopori dedisset, sensit leniter quoddam animal (nescio an reptile seu volatile) advenire, et rostro suo cum tanta cautela totam illam purulentam scabiem amputare, ut nihil de ea residui remaneret, et puer Domini in illa corrosione nihil molestiæ sustineret. Secuta est e vestigio totius capitis integritas et puritas indilata: *c* ita ut, cum sequenti die ad conscholares intrasset, omnibus inopinata in eo sanitas appareret: et quia res tam manifesta celari non poterat, irruunt ad puerum sigillatim, et caussam tam subitæ sanitatis inquirunt. Aperuit ille, quantum potuit, quod factum fuerat, simplicitate consueta: sed corde exhibitam sibi Domini misericordiam collaudabat. Vere Dominus memor dictorum, quæ per Prophetam locutus est: Tu, Domine, laborem et dolorem consideras: tibi enim derelictus est pauper, orphano tu eris adjutor. Et iterum: Ego autem mendicus sum et pauper: Dominus solicitus est mei.

laborans enormi capitis scabie

miraculose per visum sanatur:

c

F

Psal. 9

Psal. 39

11 Verum ubi, post profectum scientiæ et morum, puer Domini a Frisia ad propriam ecclesiam est reversus; ad serviendum Fratribus in refectorio cum Fratre alio, se majore, est aliquando deputatus. Quod officium licet devotus impleret; tristabatur tamen non modicum, quod præ corporali labore continuo non potuit consuetis et debitis orationibus, lectioni ac contemplationi vacare. Doluit enim auferri a se partem optimam, quam jamdudum elegerat: videlicet, aut sedere ad pedes humanitatis tuæ, Domine Jesu; aut audire verbum tuum, quod et ore et exemplis nobis ministrare dignatus es; aut assumptis alis columbæ, cum illis quatuor animalibus, ad Divinitatis tuæ faciem subvolare, gustareque et videre

reversus Steinfeldiam,

ministerio refectorii deputatus,

dolet tempus orationi dandum deesse,

A dere tuam, Domine, suavitatem : quam illi profecto perfectius percipere consueverunt, qui actu fuerint minorati. Sensit hoc puer, qui jam in adolescentiæ processerat pubertatem : et ægre a speciosæ Rachelis avellebatur amplexu. Videns igitur Mater misericordiæ, adoptatum sibi filium, pro caussis hujusmodi graviter animo tabescentem, suam illi præsentiam exhibere curavit : et consueta illi suavitate blandita, quomodo se haberet, sciscitata est. At ille, se competenter habere respondens, hoc uno se asseruit valde gravari : quod quotidianis gravatus laboribus, orationibus consuetis vacare non posset ; et præcipue illis, quas secundum Ordinis constituta deberet. Sentiens pia Mater, adolescentem zelum quidem bonum habere, sed non secundum scientiam, brevi quidem, sed eximia illum sententia sic instruxit. Scias, inquit, nullum majus debitum te debere, quam ut in caritate servias Fratribus tuis. Dixit, et fecit intelligere docibilem adolescentem, quod dixerat : ut deposita timoris sarcina, Fratribus de cetero cum securitate serviret. Necessarium reor murmuratores in hoc præsenti sermone moneri, qui ad omne officium sibi injunctum remurmurant et oblatrant ; et cum convenientes excusationes suæ pigri- B tiæ, et (quod periculosius est) inobedientiæ invenire non possunt, in injunctis officiis sua se prætendunt devotione fraudari. Cuncta pene monasteria talibus querimoniis sunt repleta : in tantum ut vita Prælatorum (quibus incumbit de singulis officiis ordinare) per tales ad amaritudinem perducatur. Audiant utinam, utinam et exaudiant, Matris Domini Jesu plenum auctoritate responsum : nullum magis debitum se debere, quam Fratribus cum caritate servire. Sciant etiam, tale servitium debito sibi præmio minime cariturum ; cum servorum bonorum, fidelium, et non pigrorum, remunerator advenerit Christus Jesus, qui servum pigrum, a bono torpentem opere, pro sola pigritia condemnabit. Timeas, o Frater, quicumque [talis es], pigri te servi, et talentum sibi creditum nolentis expendere, sententia condemnandum ; si cor ad meditandum, linguam ad corrigendum, vocem ad cantandum alacriter et legendum, manus ad operandum, pedes ad ambulandum, in injunctis tibi officiis nolueris exercere : semper habens in mente, talentum esse Domini tibi creditum : quidquid in omnibus animæ viribus, quidquid in omnibus membris corporis, tibi a Domino, districto judice, est collatum.

Auctore coævo

a Deipara apparente,

docetur in caritate Fratribus servire :

12 Sacræ Matris colloquiis et monitis adolescens docibilis confortatus, cœpit secum altiori tractare C consilio, cujus in hoc servitio formam videretur habere : et occurrit animo ejus (sicut ipse nobis in gaudio spiritali narrare solebat) ille summus et humillimus suorum servus servorum, Dominus Jesus : qui ut se servum ostenderet, servitium suum et verbis pariter et exemplis ostendit. Et verbis quidem : Quis, inquit, major est? qui ministrat, an qui recumbit? nonne qui recumbit? Ego autem in medio vestrum sum, sicut qui ministrat : Filius enim hominis venit, non ministrari, sed ministrare. Docuit hæc verbis Christus Dominus : sed et humillimis hæc implevit exemplis. In tantum enim se inclinavit Dominus Majestatis, ut servorum suorum pedes lavaret, coram illis etiam corpore inclinatus, et extergeret linteo, quo erat præcinctus *d*. Tanti Domini, servientis servis suis, formam se gerere humilis Frater noster, serviens Fratribus suis, semper in corde gerebat : ex quo tanta se sensit alacritate portari, ut quotiescumque tale Fratribus servitium exhibebat, non se ire aut currere, sed potius volitare putaret, nimirum animi levitate in levitatem corporis transeunte. Magna distantia beati Fratris hujus a plerisque Fratribus, qui vel superbia eriguntur, vel gravantur acedia, ne in spiritalem lætitiam erigantur, vel humiliter inclinentur ut Deo ministrent in Fratribus et Fratribus propter Deum. Discant exemplo præsenti, non solum sine murmure, verum etiam humiliter et alacriter Fratribus ministerium exhibere : et discant glorificare Deum in Dominum Jesum, cujus ministrantis figuram in corde et corpore suo portant : videantque nihilominus, quantam minister noster ex ministerio suo fuerit gratiam consecutus. Nam Domini Jesu (cujus se formam gerere recognovit et sensit) gratia debriatus, et spirituali satietate refectus, multo tempore, famis et sitis corporalis detrimenta non sensit ; ita ut ultra quam credi possit, abstinentiam protelaret, pia fraude circumveniens Fratrem illum, cum quo in refectorio pariter *e* serviebat. Inveniens quippe caussas, propter quas vel ante vel post illum comederet ; illo ignorante, simplicis panis et aquæ, quasi consuetudinaria fuit refectione contentus. Mira gratia ! ut propter abstinentiam diuturnam, nec in corporali labore deficeret, nec tanto tempore acceptæ divinitus perderet gratiæ suavitatem.

exemplo humillimi Jesu proposito

Lucæ 22

Matth. 20

Joan. 13

d

summa alacritate aliis servit :

D

e abstinentiæ valde deditus.

E

ANNOTATA.

a *Non recte Razo initio cap.* 5 *ait.* Ne ullus eum casus auferre sibi posset, quod per ætatem nondum licuit, ad Professionem eum Fratres suscipiunt : injurium esse nequaquam rati a legibus hominum eximi eum, quem lege Dei duci jam certo noverant.

b *Multis inquirit Vander Sterre, quo in loco Frisiæ studuerit, et arbitratur scholam erectam aut in Horto S. Mariæ vulgo Mariengaerdt, aut in Baccarena. De utroque loco egimus* 30 *Martii ad Vitam B. Dodonis de Hascha.*

c *Amplificans hæc Razo,* Hac, *inquit* visione dum miro modo afficitur, repente somno excutitur. Tentat primum, ut fieri solet, an quæ visa fuerant, ita se haberent et miratur : iterum iterumque locum manu contrectat, comperitque tandem non fuisse quod viderat inane phantasma, sed veram medentis manum.

d *Hunc locum allegat et explanat Alvarez de Paz tomo* 2 *Operum spiritualium lib.* 3 *cap.* 13

e *Addit Razo, id semper jejunum facere solitum.*

CAPUT III.

Officium sacristæ. Contemplationes : miri odores collati : reverentia erga nomen Mariæ, ejusdem apparitiones variæ.

F

Multis itaque Dei electus, in officiis ad activam vitam pertinentibus, beneficiis sublevatus, (per hanc enim ad contemplativam iter est ordinatum, ut per laborem Liæ ad Rachelis adscendatur amplexus ; et Sponsa se prius denigratam esse, et filiorum matris suæ pugnas sustinuisse, declarat, antequam in Regis cellaria duceretur) tunc demum juvenis speciosus ad Sacristæ officium est vocatus, in quo plenius et securius posset contemplationi vacare. Sic enim Dominus (qui omnia ordinate disponit) electi sui vitam voluit ordinare, ut manu sciret utraque pugnare : ne, sicut plerique Fratrum, in actione fieret dissolutus, et in contemplatione remissus. Multi enim videntur, qui cum ingrediuntur ad contemplandum, ad necessariæ actionis opera numquam volunt exire, et omnem corporalem laborem subterfugiunt obstinate ; in tantum, ut tandem in acediæ torporem dilapsi, etiam in contemplationis virtute deficiant : nec ad illam revocare se sciant, ad quam aliquando animus (sicut est humana infirmitas) tepefactus, per activæ [vitæ] exercitia revocatur. Alii vero cum foras, necessitate poscente, egrediuntur ad

Cant. 1

ad Sacristæ officium promotus,

A ad opera actionis; ita se totos effundunt in illa, ut contemplationis præteritæ nec saltem meminerint, nec ab illa doleant se avulsos, nec se ad illam cogitent reversuros. Non sic Frater noster a Domino et Magistro optimo noscitur institutus: sed sic officium actionis exercuit, ut labores corporis alacritate spiritus temperaret, ne dissolutio sequeretur: ita ad contemplationem pertinenti inhæsit officio, ne tamen ad exercitium corporale fieret tepidus aut remissus: et sic, exemplo Aod, athletæ fortissimi, utraque manu utebatur pro dextera; dum utraque vita non minus sapienter quam fortiter usus est, ut per utramque ad desiderabilis dexteræ sponsi anhelaret amplexum.

labores corporis alacritate spiritus sublevati:

Judic. 3

14 Antequam cetera contexam, necessarium puto, commonere lectorem, ne cuncta, quæ de Fratre nostro proponimus explicare, in consequentiam sibi trahat: magis autem sciat, quædam sic esse scripta, ut ea tantum miremur in eo qui fecit; et, qui ea per hominem facere voluit, Dominum collaudemus: quædam vero ob hoc scriptis noverit exarate, ut ea etiam imitemur. Si enim ea, quæ super naturam sunt, Sanctorum exemplis incitati, voluerimus imitari; non ædificationem, quam quærimus, sed ruinam potius inveniemus in illis. Item, si in Sanctis omnia quæ de eis scribuntur, tantum voluerimus admirari; in nostra tarditate manebimus, et sine fructu nostro, Sanctorum scribentur et legentur exempla. Proinde lectorem moneo, diligenter attendere et discernere sapienter, quid admirandum et quid imitandum sit: ut in admirandis, Deo, mirabili in Sanctis suis, digna gratiarum actio referatur; in imitandis vero, per exempla virtutum, vita legentium emendetur. Non enim hæc me solum movet intentio, ut Fratrem prædicem, et magnificem Dominum; sed etiam, ut legentes per meæ ministerium paupertatis aliquid utilitatis acquirant. Sed jam ad narrationis ordinem redeamus. Accepto officio, quod contemplationi quam plurimum competebat, mirum in modum (tamquam tunc primum ad servitium divinum accederet, qui prius alios superaverat in omnibus exercitiis spiritalibus) fervore spiritus excitatus, cœpit semetipsum etiam superare. Nequaquam enim communibus vigiliis orationibusque contentus; novas sibi, suæ devotionis dulcedini respondentes, necnon et ipsam devotionem mirabiliter excitantes, orationes composuit, et *a* plurimas gratiarum actiones; quibus sibi ad memoriam revocavit omnia, quæ Dominus Deus humano generi beneficia contulisset. Præcipue in Matrem Domini, susceptricem suam, fervore mirabilis devotionis exarsit: quam etiam novorum verborum *b* gaudiis, gaudia sua ipsi referentibus, et multiplicato Angelicæ salutationis versiculo salutavit. Addidit et singulis gaudiis et salutationibus genuflexiones singulas: et talibus exercitiis, tam corporalibus quam spiritualibus, maximam noctis partem deduxit insomnem. In tantum autem talibus vigiliis et orationibus operam dedit, ut modum humanæ naturæ excederet; et nullus Fratrum, illius vigilias observantium, per aliquod tempus illi similiter vigilare valeret. Tanta quippe orationum, contemplationum et revelationum dulcedine ferebatur, ut corporalium necessitatum oblitus, solius se spiritus pabulo crederet victitare. Fecerat itaque sibi consuetudinem (quia custodia monasterii penes illum erat) in talibus studiis usque ad tempus matutinalis Officii vigilare: et cum per primæ campanæ sonitum Fratribus dormientibus signum surgendi dedisset; ipse se lectulo reclinavit, donec ad tertiæ campanæ sonitum (facto signo nolæ in dormitorio, ut Fratres chorum intrarent) ipse quoque cum ceteris introivit, et Officiis interfuit matutinis. Nonnumquam a Patre domus et a Fratribus monebatur, ne tam inhumanis se laboribus cruciaret: sed non potuit in illo desiderabilis D dulcedinis et dulcis desiderii vehementia cohiberi. Habuit enim corpus satis habile ad laborem, et ex aptis lineamentis compositum, et bene ex primis componentibus ordinatum, quod non credebat posse laboribus aliquibus exhauriri. Addidit et his laboribus strati duritiam, capite super lapidem et corpore super ligni duritiam requiescens. Totum enim præsentis vitæ tempus reputans pœnitentiæ deputatum, superfluum reputabat et vanum, siquid misero corpori indulsisset. O quam dissimilis nobis miseris, qui toto conamine, ne in plenis semper simus laboribus, reluctamur.

In Actis Sanctorum quædam mirande, alia imitanda

Contemplationi deditus,

componit novas preces

a ad Deum et Deiparam:

b

plurimum vigilat:

usque ad primum pulsum ad Matutinum

AUCTORE COEVO.

in duro strato recumbit:

15 Raptum igitur tanto spiritus impetu, corpus prementem, spiritum elevantem, et in cunctis se virtutibus exercentem, beatum juvenem amplior est gratia consecuta; servo cum Domino, discipulo cum Magistro, quasi quod in certamine dimicante. Quasi contendebat Dominus et Magister, servum et discipulum suum in cunctis benedictionibus dulcedinis prævenire, et diversas illi gratias ministrare: ille quoque quasi e contrario decertabat sequi toto studio, quacumque se noverat divina benedictione præventum: sed et gratia Dei in eo vacua non fuit, E quam alacritate mentis et bonorum operum exercitio in se suscitare curavit. Sequentem itaque quo vocabatur, et se receptibilem amplioris gratiæ exhibentem, Dominus ad gustum dulcedinis et suæ suavitatis odorem, crebris, imo quotidianis consolationibus provocare decrevit. Nam quotiescumque post refectionem corporalem, Psalmum Miserere mei Deus, in gratiarum actione canendo, a refectorio monasterium introivit; odor aromaticus, imo paradisiacus, illum tantæ suavitatis excepit, ut se paradisum Domini crederet introire. Et vere Ecclesia est Domini paradisus: in qua sunt vivi flores rosarum, et lilia convallium, humilitatis violæ, cypri cum nardo, nardus et crocus, fistula et cinnamomum, myrrha et balsamus, cum universis optimis et primis unguentis; quæ omnia in viris spiritualibus, qui in Ecclesia sunt, est spiritualiter invenire. Non homo, sed immundum pecus est, et indignus etiam corpore-tenus Ecclesiam Domini introire, qui horum non fuerit delectatus odore. Est et in monasterio haud dubie sanctorum præsentia Angelorum, conjunctorum psallentibus, in medio juvencularum tympanistriarum. Est et corporaliter Dominus Angelorum, flos virgulæ, Virgunculæ sacratissimæ, ad cujus odorem reviviscunt mortui. An non mortuus, qui tantorum florum et aromatum, et præcipue illius floris præcipui, F floris omnium florum, non delectatur præsentia? O si videamus, in cujus præsentia stamus in Choro! o si intueamur, quorum nobis est conjuncta societas! o si intelligamus, cui psallimus, et quantus sit qui nostris studiis delectatur! haud dubium, quin delectaremur et nos, et quoties in hymnis et canticis spiritualibus in conspectum Domini intraremus, cœlestem, imo divinum, cum carissimo Fratre nostro, sentiremus odorem. Quantum, putamus, potuit habere odoris et delectationis in corde, qui etiam corporaliter tantum persensit odorem? Nihil dubium, quin ab omni delectatione et carnis et mundi fuerit alienus, et totis animæ desideriis, in conspectum tuum, Domine, introierit; qui etiam corporaliter ad te introiens, corporalis odoris fragrantia est refectus. Ignorans autem in primis gratiam esse divinam quod senserat, vel potius sibi specialem (tantæ enim sibi abjectionis semper esse consueverat, ut nihil sibi specialiter vendicaret de meritis) innuit sociis suis, Fratribus secum intrantibus, si aliquid delectabile caperent odoratu; proditam gratiam, sibi soli debitam, statim perdidit; donec tandem eam prodendo sæpius, et perdendo, iterumque recipiendo,

præventur benedictione dulcedinis:

miram cœlitus percipit fragrantiam:

prodendo eam aliis, perdit:

AUCTORE COÆVO.

A eam non esse prodendam, ne perderetur, cautior redditus intellexit. Solebat ipse hæc cum vehementi cordis contritione, quibusdam ex Fratribus dicere, se inexplicabiles per manifestationem incautam gratias perdidisse.

16 Illud quoque silentio præterire non possum; quod Mater omnis dulcedinis et suavitatis filium suum, quem sibi a primis infantiæ rudimentis specialiter adoptare dignata est, odore suavi frequentius recreavit. Hoc quoque ex ipsius relatione didicimus; et nihil enim ex hoc molestiæ comparamus pertulisse. Unde non inconveniens est conjicitur, quasdam revelationes nulli nec unquam, quasdam certis personis sed tempore debito, quasdam vero omnibus revelari debere. Paulus revelationes suas nulli aliquando revelavit. Beata Mater et Virgo revelationes conceptus et partus sui certis personis, tempore debito, manifestare curavit. Prophetæ revelationes suas in audientia totius populi effuderunt. Et has revelationum diversitates in Fratre nostro leviter possumus invenire, si tantummodo diligentem apponeremus intellectum. Sed redeamus ad rem. Moris est usitati in Ordine nostro (puto, quod et in aliis) ut quotiescumque Nomen venera-

B bile Virginis venerandæ in Collectis, in Symbolo, in Prælatione, et in Salutatione Angelica, quæ dicitur pro Invitatorio, nominetur, Conventus pro tempore veniam petat; in diebus afflictionis et non celebribus super genua, et in diebus festivis cum manu.

C
prosternens se ad nomen Mariæ

Sed noster Socius ita, quotiescumque in diebus festis Conventui non interfuit, ad nomen amabile et amatum velocissime se terræ prostravit; et, quantodiutius potuit sine scandalo, terræ prostratus adhæsit. Cumque frequenter hoc faceret contra Ordinis consuetudinem; quidam familiarium suorum cum super hoc convenire decrevit, petivitque suppliciter, ut ei caussam talis inconsuetæ consuetudinis explicaret. Intelligens ille, se reperisse personam, cui hoc secretum posset impune et cum utilitate committi, Ecce, inquit, quotiens ad nomen sacræ Virginis prosternor ad terram, odor omnium florum et aromatum, cum tantæ suavitatis abundantia mihi de terra redolere videtur, ut semper ibi vellem recumbere in his deliciis, si liceret. Spe ergo recreationis istius ad procumbendum festinus; sed, quia ægre tantam delectationem amittere me oportet, sum tardior ad surgendum. Et hic quoque quamdam delectabilem mihi videor videre contentionem, dum Mater Maria et Filius Jesus contendunt beatum juvenem similibus

percipit odorem omnium florum et aromatum,

C gratiarum insignibus adornare. Quanta, putas, fragrabat dulcedine in corde illius memoria Matris Domini, ad cujus nomen auditum terra tantis corporis ejus tantum aspersit odorem? Vere dixeram, memoriam Mariæ in compositione factum opus pigmentarium; in omni ore indulcorabitur quasi mel ejus memoria, et quasi musica in convivio vini, redolens quasi flos rosarum in diebus vernis, et quasi lilia, quæ sunt in transitu aquæ, et quasi thus in odorem suavitatis. Studeamus et nos, nares animæ nostræ (quas puto posse dici vim concupiscibilem) purgare ab omni delectatione peccati, ut in memoria abundantiæ suavitatis Domini et carissimæ Matris ejus, nos quoque delectari possimus.

17 A laude Dei et commendatione Fratris nostri; et ab ædificatione morum non vacat et illud, quod eodem Fratre nostro referente cognovimus: videlicet, quod in Laudibus Matutinis, cum cantaretur ex more Evangelicus Hymnus, Benedictus Dominus Deus Israel, quia visitavit et cetera, Dominus eum, quem ex omni plebe sua sibi peculiariter elegerat, suavitate mirifica visitare dignatus est, faciens illum sentire suavitatem odoris incensi. Quippe, cum in Ordine nostro, tantum in quatuor solemnitatibus præ-

Lucæ 1
Sub Cantico Benedictus sentit fragrantiam incensi,

cipuis, Nativitatis scilicet, et Resurrectionis Dominicæ, et sanctæ Pentecostes, et Dedicationis Ecclesiæ, ad Matutinas deferatur incensum; Beatus iste, qui in corde quotidianam, imo continuam solennitatem agebat; in benedicendo Dominum in omni tempore delectatus, quotidianis quoque diebus in Hymno Benedictionis Dominicæ, solennem non immerito persensit odorem. Agitur nihil minus et contra acediæ nostræ torporem quæstio in hoc, quod pigri ad surgendum nocte media cum Psalmista, pigri ad gloriosum et laudabilem collaudandum, veloces ad recurrendum in pigritiam strati nostri, in laudibus Domini non perseveramus in finem. Spero etiam, quod ea de caussa, in eo Cantico, in quo Dominus benedicitur, pro eo quod visitaverit plebem suam, tam crebro gratiam spiritualem persenserit Domini benedictus, ut ei primum, postmodum et nobis daretur advertere, quod ipse specialem a Domino legislatore gratiam percepisset: ut per eum Dominus plebem suam, et specialiter Ecclesiam, in qua gratiam illam sensit, visitare redimereque deberet; ipsumque in cornu salutis erigeret in domo, in qua fuerat a puerili ætate nutritus. Hoc autem valde notandum est, quod nobis ipse (haud dubium quin de seipso) tamquam de alio referre solebat: videlicet, quod in eodem tempore, quo ipse mirificum odorem in Laudibus Matutinis persensit, quidam de Fratribus duos Angelos, dextra lævaque Fratribus præbentes incensum, conspexerit; et quibusdam quidem præbebant hilariter et devotissime inclinabant; alios vero, sub quadam negligentia præteribant; a quibusdam vero, tamquam in quodam horrore, resiliebant omnino. Facile autem dabatur intelligi, quid Angeli in Fratribus vel venerarentur, vel fugerent; cum noster contemplator nomina exprimeret singulorum. Illi enim quibus Angeli thurificando et inclinando exhibuerunt honorem; tales cognoscebantur existere, qui Dominum et corde et voce laudarent: alii vero, quos negligentius præteribant, vel non cantando vel minus advertendo quid canerent, se aspectu Angelico reddiderant indignos: tertii vero, quorum vita mors erat, sive cantantes sive tacentes, a sanctis ministris tamquam fœtentia cadavera fugiebantur; nobis procul dubio documenta præbentibus, quantum nostris bonis studiis et bonis actibus, maxime in Dei laudibus, sancti Angeli delectentur; et quantum perversitatem morum nostrorum, et nostram acediam execrentur.

D

quod videt a duobus Angelis ministrari.

18 Rem relaturus mirabilem, et omnibus seculis inauditam, credulos et fideles me oportet postulare F
et habere lectores: ne in multitudine magnitudineque verarum virtutum (quas in servo suo, et cum ipso, Domina et Regina virtutum operari dignata est) sibi mentiantur, si eas negaverint inimici virtutum. Apponens igitur devotum sibi juvenem, et suis laudibus incessanter instantem, Virgo magnificare beata; ipsi non semel, aut bis, aut quoties numero possit facile comprehendi, dulcissimam præsentiam suam exhibere curavit: et tanta sibi familiaritate per creberrimas revelationes connexuit; ut etiam inter homines quoscumque, quos caritas solet conjungere specialis, tanta vix aliquando potuerit familiaritas inveniri. In tantum enim in caritate familiaritas, et in familiaritate caritas, profecerunt utrimque, ut cunctis juvenem cognoscentibus certissimum haberetur, quod noster fidelis Samuel (sic enim propter tam tempestivas revelationes non immerito nominatur) a Beata Virgine non tantum in servum fidelem, sed potius in amicum unaminem esset, ex omnium electorum suorum numero, singulariter præelectus: et vere sic erat. Frequentius illi audivimus accidisse, quod, cum in una *d* abside monasterii orationibus esset ac meditationibus occupatus, vocem Dominæ et amicæ carissimæ

Crebro apparentem sibi Deiparam videt:

d

A carissimæ, in opposita parte stantis, audivit; et non dubius, a qua vocaretur (vocem enim vocantis ex consuetudine frequenti ita cognovit) transivit ad illam: et in aliquo secretiori loco pariter considentes, ille Beatæ Matri, de statu suo singula requirenti, respondit; et ab ea vicissim, quæcumque voluit, requisivit. Talibus deductionibus nocturnas vigilias solabatur: tali consolatrice quoscumque adversos sustinebat eventus: talis matris consolatoriis uberibus fovebatur: tali magistra multa dubia et incerta se instruente cognovit. Quid dicemus ad hæc? Miremur, miremur tanta mirabilia in Sancto mirabili, in ipso Dominum et ipsum in Domino collaudantes, quem in his mirabilibus non possumus imitari. De beato et egregio Martino Turonensi Episcopo scribitur, legitur, creditur, et pro magno ducitur, quod beata Virgo Maria, cum quibusdam aliis convirginibus suis, ipsi se aliquoties curaverint revelare, et cum ipso fuerint collocutæ. In aliis quoque Sanctorum mirabile reputatur, quod jam glorificati, ad adspectum, colloquium, et consolationem mortalium aliquoties admittantur. Sic et in Fratre nostro mirabile et tanto mirabilius, quod hoc ei non aliquoties, sed valde mul-
B toties novimus accidisse.

et ab ea evocatus eidem colloquitur :

19 Otiosum non erit, si etiam quædam minora, veritate et jucunditate subnixa, viri meritum et favorem mirabilem B. Virginis erga ipsum continentia, in medium deducamus. Venturus erat aliquando, necessitate cogente, ad quamdam Sororum ecclesiam, regimini Ecclesiæ Steinfeldensis subjectam. Et ecce, beata Mater (in aliis etiam ecclesiis volens familiaris sui meritum declarare) venientem, tamquam fidelis ministra, et dilecto suo locum præparatura, prævenit; et cuidam tam religiosæ Sorori, ut de ejus sanctitate non debuerit dubitari, se cum verbis hujuscemodi revelare dignata est: Venturus est ad locum istum hodie fidelis Capellanus meus; satagite, ut cum honore et benignitate suscipiatur a vobis. Credidit virgo fidelis revelationi fideli: et, ut testes veritatis haberet, quibusdam secum manentibus, quod intellexerat, intimavit. Æstimo in hoc facto, Matrem dulcissimam verecundiæ pudorati juvenis pepercisse: qui in locis, maxime inconsuetis, ubi erga se familiaritatis indicia non aspexit, peregrinum se et hospitem reputabat; nec (sicut plerisque juvenum Fratrum moris esse videmus, ad conciliandos sibi in favorem Sororum animos ignotarum) alicujus ignotæ aliquando eum familiaritates agnovimus expetisse. Erat tamen non inhumanus, sicut quosdam e religione videmus, qui omnem sexum
C femineum exsecrantur; sed miræ benignitatis circa quasdam feminarum virginumque, præcipue in quibus cor devotum per exteriora devotionis indicia poterat experiri; utile dans exemplum, ab incognitis cum verecundia abstinendi, et benignitatis affectum circa beneficas exhibendi.

a S. Maria vocatur Capellanus suus

20 Subnectere delectat quiddam breve, delectationis eximiæ, quod Lectorem in sui jucunditate faciat admirantem, et in admiratione jucundum Phlebotomatus aliquando juvenis speciosus (sicut moris est) incaute se ad dormiendum super lectulum reclinavit, ita ut super brachium vulneratum toto corpore periculose jaceret; et, si illum Procuratrix fidelissima non munivisset, salutem corporis, quam sanguinis minutione quæsierat, cum ipso forsitan sanguine minuisset. Sed non passa, ut suus unanimis, cui fidelitatem debebat, vitæ detrimentum casu tam miserabili pateretur (quod leviter potuerat dormiendo) festinanter advenit; et jam dormitantem verbis hujuscemodi excitavit: Cautelam tibi adhibere curato; quia minus caute subtus te minutum brachium posuisti, et post hæc brachium vulneratum beatis manibus apprehendens, docuit dormiturum, quomodo et illud, imo et totum corpus, ne aliquod D pateretur periculum, collocaret. Quid est hoc? Auditane sunt talia, aut scriptis alicubi commendata? Ficta putentur, si non ab ipsius ore hæc ad præmunitionem Fratrum jucundissime essent relata. Neque enim talia aliquatenus revelare consuevit, nisi ad salutem animæ cujusquam aut corporis pertinerent; maxime postquam quarumdam amissione consolationum a magnorum revelatione est coercitus secretorum; vel, nisi cum revelatione pariter revelaretur eidem, cui et ob quam caussam foret, quod acceperat, revelandum. Nos autem et propter hæc et propter sequentia benedicamus in mulieribus Benedictam, et servum ejus fidelissimum, et amicum in amicis ejus omnibus benedictum.

post incisam venam dormiens

a Deipara apparente, docetur modum decumbendi

AUCTORE COÆVO.

ANNOTATA.

a *Hujusmodi est primum opusculum continens* 12 Gratiarum actiones *ad Christum, primo loco a Vander-Sterre post Vitam editum, et Oratio ex Cantico Canticorum ad Christum directa, et tertio loco excusa.*

b *Hujusmodi est oratio quarto loco edita hoc exordio,* Gaude, plaude, clara Rosa. *Huic quinto loco subjungitur oratio parva de quinque gaudiis B. Mariæ, cum interposita quinies Salutatione Angelica.* E

c Manu terra admota: *quam consuetudinem in quibusdam locis Ordinis etiamnum observari tradit citatus Vander-Sterre.*

d *Per* absidem *intelligit Vander-Sterre locum templi elevatiorem; qualia sunt secretiora oratoria, sive Odeia, ipsi in Ordine Doxologia vocant: alias nominantur* doxalia, *quæ vox, licet ex Græco* δόξα laus *derivetur, etiam in vulgari lingua Brabantica usu obtinet.*

CAPUT IV.

Nomen Josephi impositum et confirmatum cælitus. Languores ejus varii et beneficia a Deipara accepta.

Ausculto jamdudum et animadverto murmura hæc legentium: quare, et quomodo sit mutatum nomen carissimi Fratris nostri, quod in baptismo acceperat, et quod ipsi etiam specialiter expositione morali convenire monstravi. Non fraudabo pia quæstione lectorem: nam et hujus rei veritatem ex ipsius confessione cognovi; ita ut hanc audeam scripturæ veritatis committere confidenter. Adesto Auctor veritatis, summa Veritas, Deus meus, nec F me a tua veritate aliquatenus aberrare permitte. Sed antequam rei propositæ tractatum exordiar, æstimo non superfluum, simplicibus et inquietis exemplo sanctarum demonstrare Scripturarum, non esse superfluum, si nomina personis, etiam morali interpretatione convenientia, commutentur; dummodo et ipsa, quæ noviter imponuntur, spiritualem, et maxime ipsi personæ et caussæ propter quam imponuntur congruentem, contineant intellectum. Demonstratur hoc, in vetori Testamento, in Abraham et in Israel: in quibus cum priora nomina (nam ante Abram et Jacob vocati fuerant) convenirent, et (sicut notum est) a mysteriis non vacarent; non tamen superfluum Dei Sapientia judicavit, si suis actibus et caussis, propter quas mutata fuerunt, convenientia nova nomina sortirentur. In novo quoque Testamento, ipsum Dominum et Salvatorem nostrum, [nomina] quorumdam Apostolorum (quos utique præ ceteris familiares habebat) bona quidem, et ipsis bene convenientia, et secundum præceptum Domini in Sacramento Circumcisionis imposita (quæ tunc vicem Baptismi, et effectum ex parte, gerebat) legimus commutasse: et (ne in hoc quisquam vim faciat) non

a

Exemplo usitato nominum mutandorum

in Lege veteri

et nova

hæc

AUCTORE COÆVO.

A hæc ipsum mutasse legimus in Baptismo, dum eum qui Simon antea vocabatur, Petrum, Jacobum et Joannem, filios tonitrui appellavit. Quare autem quidam eorum, quorum nomina sunt mutata, prima nomina omnino amiserint, quidam vero prima pene omnino retinuerunt; aliqui vero, et primis secundis indifferenter, separatim et etiam conjunctim aliquando nominentur; quare me non fateor ignorare? Nec enim me legisse memini vel audisse, si hujusmodi dubium aliquando fuerit in quæstione adductum; sed tamen dubium non est, sic se veritatem habere. Nam Abraham jam a nullo Abram, sed Abraham nominatur, abolito penitus primo nomine: Jacob vero, licet Israel sit vocatus, usitato nomine, non Israel, sed Jacob potius appellatur; ipso Domino dicente: Ego sum Deus Abraham, et Deus Isaac, et Deus Jacob. Princeps Apostolorum, nunc sigillatim Simon, nunc Petrus, nonnumquam utroque nomine pariter nuncupatur: quod in prænominatis minime invenitur. Fili Zebedæi, rarissime filii tonitrui vocantur; nisi ille locus Evangelii aut caussa talis nominis recitentur. Noster vero binomius, cum Principe Apostolorum, in nominis appositione, maxime convenire videtur; eo quod nunc, licet raro, primo nomine nisi cum appositione secundi, nunc B secundo nomine, sigillatim et frequentius, nonnumquam vero utroque conjunctim soleat appellari.

Exo. 3, 6 et 15, 16

Binominis est Hermannus Joseph,

22 His itaque cogente quadam necessitate præmissis, jam ad ipsum diu expectatum rei ordinem veniamus. Nescio, ex qua caussa nisi quod ex voluntate divina novimus accidisse, ut Frater noster, vasculum niveæ castitatis, a quibusdam Fratribus Joseph inciperet nominari. Tulit ægre (sicut nobis ipse fatebatur) duorum valde insignium virorum se nomine æquivoco nuncupari: illius videlicet Patriarchæ eximii, qui erat sanctissimus inter fratres; et illius sanctissimi, qui ad hoc electus erat ex omnibus, ut esset ei Mater Domini desponsata. Caussa autem molestiæ quam pro hoc nomine in corde suo sustinuit, erat illa; quia in nulla virtute se illis similem inveniret, quorum vocabulo censeretur. Tantum igitur, pro injuste (ut asseruit) imposito sibi nomine, cordis incurrit angorem; ut die sequenti Fratres ipsum cognominantes proclamare proponeret in Capitulo corrigendos. Nocte vero media, cum in consuetis orationibus et gratiarum actionibus vigilaret, stans in extremis sedibus juxta stallum Abbatis, et super formas more solito se inclinans; ecce, respexit in medio chori, ad gradus Presbyterii, Virginem C inenarrabilis pulchritudinis, regali schemate insignitam: duo juxta illam juvenes pulcherrimi, dextra lævaque videbantur assistere, quos esse Angelos intellexit, tantæ Dominæ paratos ministerium exhibere. Stante beato Fratre, mox beatiore futuro, et visionis novitatem et dulcedinem admirante, unum Angelorum audivit ad alterum sic dicentem: Cui desponsabimus Virginen istam? Respondit alter: Cui desponsemus eam, nisi Fratri præsenti? At ille: Veniat ergo, inquit. Vocatus processit cum pudore verecundiæ: sed, sicut alibi dicitur, Pudor ipse decebat: tanta enim visorum et auditorum incredibili novitate non potuit non stupere. Verum ubi usque ad præsentiam Reginæ processit, unus illum Angelorum affatus est: Oportet, inquit, ut tibi hæc puella clarissima desponsetur. Territus tanta dignatione Frater humilis et pudicus, indignitatem suam allegare cœpit, et tanta sponsa et sponsi nomine se omnino proclamavit indignum. Cumque cœpisset in obediendo morari; manum ejus dexteram Angelus apprehendit et manui sacratissimæ Virginis copulavit, et sub his verbis desponsationem perfecit: Ecce, inquit, hanc Virginem tibi trado in sponsam, sicut fuit desponsata Joseph; ut nomen sponsi pariter cum sponsa accipias: et de cetero, Joseph erit nomen tuum. Quis calumniari præsumat, si factum est, quod promisit Angelus, veri Dei verus nuntius? In omnem terram jam exivit sonus nominis hujus, et in fines orbis terræ nomen Joseph, quod ab Angelo vocatum est. D

ob castitatem cœpit a suis Joseph nominari,

sed invitus:

Deiparam Virginem inter duos Angelos apparentem.

in sponsam accipit, et Joseph ab Angelis vocatur.

23 Et si forte sit aliquis, qui adhuc aliquid quærat adjici ad confirmationem nominis Joseph; audiat quod subnecto. Ipso Joseph veritatem narrationis hujusmodi coram me et quibusdam aliis Fratribus confitente, sicut superius protestatus sum, gavisus me occasionem habere, ut ab illius ore, quod ab aliis satis audieram, extorquerem; (nam, sicut ait quidam,

Et quamquam sapor est allata dulcis in unda,
Gratius ex ipso fonte bibuntur aquæ.)

extemplo subjeci: Hoc etiam nobis petimus enarrari, qualiter hoc nomen Joseph in te per os beatæ Virginis juxta majus Altare fuerit confirmatum. Et ille subridens; Hoc, inquit, visio fuit. Fuit autem hæc visio talis: Cum in nocte quadam diutinis fuisset orationibus occupatus, et de labore ad requiem lectuli rediisset; cum jam soporari inciperet, ad eumdem locum sibi rediisse, a quo ab oratione recesserat, videbatur: et, ecce, respiciens ad Altare majus beatissimam Virginem sibi videbatur videre, puerulum pulcherrimum inter brachia bajulantem. Cumque tam Matrem, quam puerum cum magna delectatione respiceret, tandem ad Matrem Domini, ab ipsa familiariter vocatus, accessit: tactusque et tractus desiderio desiderabilis pueri, et consueta fiducia animatus; Carissima, da mihi Filium tuum, inquit. Protrahens illa petentem aliquantulum (puto, ut magis accenderetur desiderium) tandem illi summe desideratum porrexit infantem; et adjecit: Porta filium meum, sicut ab sponso meo Joseph portatus est in Ægyptum; ut sicut idem onus, ita etiam similem honorem ejusdem nominis habeas. Confirmatum est itaque nomen Joseph in nostro Joseph, et confirmabitur in æternum, et vocabitur ei nomen novum, quod os universalis Dominæ nominavit. Monitus etiam a Domina et sponsa sua, ne de cetero super Joseph nomine aliquatenus murmuraret, tulit nomen honorificum de reliquo sine onere: et sic in consuetudinem est redactum, et in consuetudine præfatis auctoribus irrefragabiliter confirmatum, ut augmentum animæ gloriosæ etiam nomine comprobetur. *b* E

puerulum Jesum in visione portandum suscipit, et iterum Joseph a Deipara appellatur:

24 Revocatur mihi factum memorabile ad memoriam, quod in moribus valeat utiliter ædificare lectorem. Accidit, juvenem tanti profectus, cujus conversatio jam in cœlis erat, et supra homines ambulabat, fragilitatis humanæ defectu aliquantulum titillari; ut non omnino solitæ devotionis fervore obsequium, quod beatissimæ Matri debebat, per dies aliquot adimpleret. Erat autem tam modicus ille torpor acediæ, ut nullatenus illum in se deprehenderet, aut se reprehenderet propter illum. Fuit eo tempore magna importunitas effractorum; qui monasteria et ecclesias effringebant, et pretiosis quibuslibet spoliabant. Solicitus igitur B. Joseph, ne in monasterio, suæ commisso custodiæ, sinistri aliquid eveniret; ab orationibus et laudibus familiaris sibi Dominæ se aliquantum abstraxit, et monasterii aditus observavit. Non ferens ergo, quæ continuis Angelorum laudibus satiatur, devotionem Fidelis sui, quibuscumque de caussis, sibi diminui; occurrit juveni, jam non sibi, sed custodiæ monasterii vigilanti, tamquam anicula, rugis habens faciem deformatam. Quam cum vidisset et minime cognovisset, vehementer expavit, propter timores nocturnos, et exclamans ait: Quid est hoc? At illa; Ego sum, inquit, custos hujus monasterii, sicut tempore multo F

ob modicum torporem

videt Deiparam in forma vetulæ:

A to fui. Cognoscens ille loquentem, quam non noverat in aspectu : Tune es, inquit, o Rosa? sic enim ex nimia familiaritate, suppresso nomine reverentiæ, eam vocitare consuevit. Quæ respondit : Ego sum. Stupefactus ille, Quæ caussa est, ait, quod tam vetulæ vultum tibi assumere voluisti? Cui illa : Talis, ait, oculis tuis appareo, qualem me in corde tuo delegeris retinere. Ego enim jam tibi vetula facta sum. Ubi enim est repræsentatio gaudiorum meorum? ubi Angelicæ Salutationis lætifica memoria? ubi ille fervor devotionis juventus animæ tuæ, et cetera exercitia spiritualia, quæ mihi consuevisti hactenus exhibere, quæ me tibi et te mihi juvenem reddiderunt? Nolo, ut per custodiam monasterii a meo servitio te excuses, quod mea custodia multo melius conservabit. Correctus juvenis correptione severa, tantæ custodi curam monasterii de cetero decrevit committere : et tam se quam Dominam suam ad pristinam reducere juventutem, et in ea conservare spopondit. Quid dicimus? Quis torporem et teporem hunc pessimum animæ vetustatem non timeat, in quem tantus potuit athleta dilabi? In quantam vetustatem, putamus, nos acediæ nostræ quotidianæ continuæque perducunt, si Regina cœlorum tam modica Fratris acedia se inveterasse monstravit? Quomodo

eam Rosam consuevit vocare :

B nos per opera superflua, quibus (ne nihil fecisse videamur) ad tegendam acediam nostram vacamus sæpissime, nos poterimus excusare; cum non admittatur ad excusationem occupatio Fratris, quæ necessaria videbatur? Discamus hoc acediæ vitium tanto magis pertimescere; quanto magis est absconditum, et spiritualibus, ipsique spiritui, occultis insidiis insidiari consuevit. Habeamus continue in memoria Salutationem Angelicam, et gaudia beatissimæ Virginis, et hæc ei ad memoriam revocemus : per hoc enim nos ipsi plurimum complacere sciamus. Hoc etenim ipsa in loco libellum quemdam, ipsius gaudia multipliciter continentem, a quodam viro valde religioso, *c* primo Ecclesiæ Steinfeldensis Abbate (nam ante ipsum Prælati *d* Præpositi vocabantur) compositum, plurimum commendavit, dicens nostro Joseph, se in illis suis laudibus non modicum delectationis habere.

gaudia Deiparæ ab ipsa commendata

c

d

eum delectatione recolit :

25 Inter cetera caritatis insignia, quæ circa Joseph suum Mater beneficentissima multipliciter exhibere consuevit, hoc mirificum specialiter enarratur : quod cum aliquando minus caute procedens pedibus offendisset, cadens in faciem duobus dentibus

C orbatus est. Quos cum evulsos manu portaret, sine omni spe recuperationis (neque enim edentulus si quis factus, rursum ei dentes orti sunt, multo minus aliquando repositi; cum, secundum naturam, non sit a privatione regressus ad habitum) ibat evomens sanguinem, fortassis ad lavatorium *e*, ut illum ablueret profluentem. At Mater misericordiæ, dolorem, pudorem et tantum detrimentum sui fidelissimi miserata, beatissimam et consuetam illi suam præsentiam occurrens exhibere curavit; et verbis compassionem signantibus familiarissime sciscitata est : Quid, inquit, habes? Cui ille, quantum potuit loquens; Dentes meos, ait, perdidi, cruciorque dolore. At illa subjecit : Da mihi, inquit, ipsos dentes evulsos. Quos cum de manu dilecti accepisset, in gingivas sanguinolentas illos reposuit locis suis, et omni dolore remoto vulnereque sanato dentes solidavit eosdem, ut nullum omnino doloris aut vulneris vestigium remaneret. Puto hos dentes lacte innocentiæ lotos, nec voracitate fuisse corruptos, nec motu iracundiæ vel invidiæ super aliquem frendere consuetos, quos Mater sacratissima benigna manu contingere, et tam mirabiliter reformare curavit.

Dentes e lapsu evulsos,

d

manu Deiparæ ori impositos recipit :

29 Multis talibus beatissimus juvenis beneficiis consolatus, et revelationibus sublevatus, jam in virum spiritalem profecerat; quem cibis solidioribus

D et pane filiorum et ipsis Dominicæ mensæ ferculis esset necessarium enutriri. Illos ergo panes hordeaceos, quos ipse noster Paterfamilias in manus suas accipere (tribulationem enim et dolorem invenit pro nobis, et infirmitates nostras ipse portavit, et pro nobis doluit) nec non benedicere dignatus est, nostro Joseph, ut filio dilecto, copiose divisit. Flagellis ergo durioribus cinxit eum, intus dolore cordis, et foris corporis tribulatione fatigans. Cum enim apposuisset ei scientiam cum caritate et zelo (quem erga cunctos, quos cognoscere potuisset, et Ecclesiam propriam et universalem, habebat) apposuit et dolorem, caritati et zelo æqualiter respondentem. Ex nimiis quoque laboribus et vigiliis (quibus modum transgrediebatur humanum) tantam corporis infirmitatem incurrit, ut stomacho lassescente, moles totius corporis turbaretur : cum nullos jam cibos posset digerere præ languentis stomachi cruditate, de quo fumi indecocti et crudi in cerebrum jamdudum exhaustum vigiliis evaporaverunt, et pene incessantem illi molestiam capitis intulerunt. Tunc tandem illum ab omnibus necesse fuit officiis removeri, et permitti ut suæ, prout res postulabat, necessitati

AUCTORE COÆVO

variis affligitur infirmitatibus et capitis doloribus.

E vacaret. Et licet vexaretur in corpore infirmitatibus, usque ad defectum omnimodum; pro eo tamen, quod jam reputaretur inutilis, et ad consueta officia exire non posset, multo magis in animo torquebatur : maxime quia ipsemet sibi hunc dicebatur inflixisse defectum, qui in ineptis laboribus, cum moneretur a multis, sibi parcere noluisset. Ipse quoque indiscretos labores suos in nostra præsentia nonnumquam postea reprehendit, et nos labores nostros temperare commonuit, semetipsum nobis proponens in speculum et exemplum. Et hæc quidem, quantum ad hominem, dixerim. Quantum vero de divina datur providentia et ordinatione cognoscere, non insipienter intelligo, datum ei hunc stimulum carnis suæ (quem B. Augustinus etiam in Apostolo quamdam acutissimam infirmitatem intelligit) quo colaphizaretur ut puer : ne, ut juvenis, superbiret, ipsum revelationum et magnitudine et multitudine extollente. Nec miretur aliquis, nos in aliquas tribulationes et dolores ex nostra indiscretione decidere; in quas nos cadere, omnium Moderator ex sua summa discretione permittit. Nihil enim dubium est, illum aliquando nostra insipientia (maxime cum non deest nobis voluntatis bonitas) bene uti : qui etiam mali-

2 Cor. 12

Deo Sanctum suum exercente,

F tia diabolica pro sua bene utitur voluntate.

27 Accidit itaque, cum quadam die acrius torqueretur, multorum illum Sanctorum suffragia implorare : sed ex hoc nihil fuit remedii consecutus; puto, ut per illam dulcius solaretur, cui se specialiter devoverat specialem; imo magis, quæ illum sibi specialiter adoptaverat specialem. Igitur cum ante majus Altare tortus infirmusque veniret, vidit super Altare residentem feminam gloriosam : quam non agnoscens, et putans aliquam esse mortalium, cœpit non modice indignari super tanta præsumptione temerariæ mulieris. Illa vero se fideli suo revelans, vocavit eum ad se, dicens : Si me, sicut Sanctos alios, invocasses, te fortassis a tua infirmitate curassem. At ille, ut Dominam, quæ se jam per aliquod tempus a sua absentaverat præsentia, recognovit, procidit ante illam, et remedium postulavit. Illa vero dicente; Ecce, jam sanus esto; ab illo immoderato languore relevatus est : consueta tamen infirmitate manente, quam, ob custodiam humilitatis, a Magistro humilitatis accepit et quæ solius mortis remedio fuerat terminanda.

a Deipara apparente in altari sanatur a languore :

aliam infirmitatem ad mortem usque retinet :

28 Nonnumquam tamen novimus accidisse, quod ad tempus aliquod mirabiliter curabatur; elapsoque tempore ad feliciorem consuetudinem suam, et ad

panem

Auctore coævo maxime in majoribus festis

A panem quotidianum edendum, vocante Domino, est reversus. Hoc autem pro consuetudine habuit multis annis, ut advenientibus solemnitatibus novam semper miseriam exspectaret, nisi dispensatori prudentissimo Domino placuisset, in diebus solemnitates præcedentibus, exspectatam miseriam prævenire: unde istud verbum, Festa sunt mihi infesta, nobis sæpissime recitare solebat. Consuevit autem in festivitatibus (nisi, sicut dixi, flagella contingeret prævenire) ita acriter flagellari, ut in se vere sentiret impleri, quod scriptum est; Dies festi vestri vertentur in luctum; et a multis, ipsum non cognoscentibus, humiliatus et projectus a Domino crederetur. Tali modo in una vigiliarum Nativitatis Dominicæ tam immisericorditer cœpit affligi, ut omnes videntes, circa ipsum misericordia moverentur. Timor enim cordis pro solemnitate præsente, et tremor corporis præ algoris membrorum magnitudine super ipsum venerunt, ut tectus omnium vestimentis calefieri non valeret: quin etiam et magnam molem lignorum, ipso rogante, super membra rigentia posuerunt: sed neque sic aliquid profecerunt. Adveniente tandem hora temporis benedicti, qua puer Jesus tanquam sponsus de thalamo venerando de utero processerat Virginali, omni recedente dolore, processit et Joseph de

Psalm. 18 et dein divinitus confortatur.

B thalamo ægritudinis; et ad Laudes Matutinas introiens, ipsa die cum tanta cordis alacritate tertias Missarum solemnia celebravit, ut non solum nullum in eo doloris signum aut tristitiæ appareret, verum etiam de manu Domini munificentissimi, pro omnibus tribulationibus suis recepisse duplicia videretur. Sicque per omne tempus vitæ suæ, tanquam duobus molaribus, nunc tribulationibus nunc consolationibus molebatur, ut panis fieret, sine omni fermento et furfure, similagineus, delicatus, dignus mensæ summi Patris familias præsentari.

ANNOTATA.

a *Quæ hoc numero seu capitulo continentur, sunt ut parerga a Surio omissa.*

b *Visionem hanc Raso prætermisit.*

c *Is in Annalibus Steinfeldensibus appellatur* Albertus electus anno 1194, vir valde religiosus et cultui beatissimæ Deiparæ impense deditus. *Sed qui hic citatur ejus libellus, non extat.*

d *Præpositi quoque traduntur fuisse;* Everwinus, Udalricus, Wernerus, Tetzelinus et Hermannus.

e *Raso absolute,* Lavandi sui gratia ocius se con-

C tulit ad labrum, quod gratissima quadam scaturigine in ejusdem monasterii ambitu præstantissimum est.

CAPUT V.

Amor et reverentia erga Virgines Ursulanas. Elevatio mentis ex creaturis. Martyrium S. Engelberti revelatum.

Nunc ad illas revelationes mirabiles et jucundas, quas ipsum de B. Ursula et comitibus ejus habuisse cognovimus, manum cum animo pariter advertamus: videbimusque manifeste, quod etiam in continuis tribulationibus jucunditatem et exultationem thesaurizaverit super ipsum, et nomine æterno hereditaverit eum Dominus Deus noster. Tantum, circa has Domini Virgines speciosas et Martyres pretiosas, felix Joseph affectum conceperat, ut illum signis evidentibus satis aperire non posset: tanta illis familiaritate et animi fuit puritate connexus, ut multa per illas secreta cognosceret, et aliquæ illi sua nomina revelarent, et in suis eum tribulationibus solarentur. Ut ergo intimum, circa has sacras Virgines, comprobaret affectum, novi *a* cantus historiam in illarum

Singulari amore et devotione erga S. Ursulam et socias Virgines fertur,

a

honorem componere proposuit, et amorem. Cumque D applicuisset dexteram ad scribendum: ecce, una Virginum illi evidenter apparuit; et stans coram eo, quid scripturus esset, benignissime et familiarissime informavit. Quin etiam columbam pulcherrimam super humerum suum residere conspexit, quæ rostrum suum dictantis auriculæ incessanter infixit. Hanc quoque unam fore de numero sanctarum Virginum intellexit: unde et postea totam sacrarum sodalitatem illam, nec non omnes virgines Domino devotas, *b* Columbellas vocare, quasi nomine usitato consuevit. Sed cum melodiam historiæ, jam conscriptæ (quod majoris difficultatis erat) deberet componere; quotiescumque ad hoc animum applicabat, non parvum Virginum chorum super se in aere audire consuevit, concinentem cum jucunditate cœlesti talem, quæ verbis conscriptis competeret, melodiam. Hoc quoque, quia quorumdam fidem cum difficultate merebitur, me ex ore ipsius (qui de se mentiri non potuit) gaudeo audivisse. Nam cum multo post tempore solus cum solo familiariter consedissem, cœpi quasi jocando præsumptuosum vocare, qui historiarum auderet componere melodias, quod etiam peritissimis artis Musicæ admodum difficile videretur. Coactus scandalum mihi tollere, et sibi E falso impositum præsumptionis vitium excusare, celatam eatenus mihi aperuit veritatem. Non ego, inquit, hanc solus composui melodiam; sed sacræ mihi fuerunt auxilio Columbellæ. Et cum modum hujus admirandæ revelationis inquirerem; Cum post dictamen, inquit, verborum historiæ, de melodia sollicitus meo me lectulo reclinassem, chorus Virginum super me in aere congregatus, ipsam mihi præcinuit melodiam: quam ego sicut ab ipsis didici, verbis subscriptis studui annotare. Cui ego; Hoc, inquam, frivolum videtur et fictum, ut quisquam quanticumque ingenii taliter auditam a concinentibus melodiam possit memoriæ et scripto postea commendare. Ille vero, volens omnino satisfacere dubitanti, admirationem meam majori admiratione dissolvit: ait enim: Quotiescumque me illarum concentum contigit oblivisci,, et mandare scripturæ notas alias quam audieram; illæ super me iterum et iterum et multis vicibus redeuntes, illas notas, quas oblivioni tradideram, tamdiu et toties repetere minime destiterunt, donec meæ perfecte imprimerentur memoriæ, et meum errorem abraderem, et scripto, quod ipsæ docuerant, integre commendarem *c*. Solebat autem F quædam verba ejusdem historiæ cum melodia sua nobis sæpius recitare: quæ concinendo, Doctrices suas tanta dixit alacritate commotas, hæc eas cum tanta hilaritate multoties asseruit repetiisse, ut et ipse hæc nobis referens mira jucunditate et oris et animi moveretur. Unde et pro illius auditu, quo illi dedisti gaudium et lætitiam, et pro auditu meo, quo mihi ex ore beati Joseph veritatem hanc revelare dignatus es, benedico te, o Domine Jesu.

b

eas Columbellas vocare consuev

ab eis edoctus componit de eis canticum.

c

30 Veritatem quoque duorum miraculorum sequentium, tuo, o Frater carissime, audeo testimonio comprobare: neque enim tu dicendo, sed nec ego scribendo veritatem offendam: te dicente, quæ scisti; et me scribente, quæ nescientem per os tuum agnoscere voluisti. Accidit Dei nutu aliquando beatum Virum fuisse præsentem, ubi illum nobilissimum thesaurum, in agro terræ absconditum, et illas pretiosissimas margaritas (Reliquias dico Virginum beatarum) contigit inveniri *d*. Inventum fuit tunc temporis inter cetera, sed præ ceteris amabile, corpusculum Virgunculæ parvulæ, cujus caput accipiendi summo Joseph, virgo et ipse, desiderio ferebatur. Ad eas igitur, quibus Reliquiarum sanctarum cura commissa fuit, et præcipue ad *e* Abbatissam, pro capite puellulæ supplicaturus accessit, humillime

post sanctarum Virginum Reliquias inventas

d

e

caput unius petens

et

A et instantissime supplicavit, quæcumque potuit favorem conciliantia intermiserit verba : sed repulsam patitur obstinatæ. Sæpius precibus retentatis, cum nihil proficeret, dicentibus illis, quod Reliquiarum sodalitatis ejusdem, si vellet, sibi copiam ministrarent; illud vero corpusculum, et caput præcipue, a se

repulsam patitur,

nulla posse ratione divelli : tulit ille repulsam ægerrime, et humano deficiente subsidio, divinum sensit auxillium implorandum. Petivit ergo, ut secundum consuetudinem suam, in eadem ecclesia sanctarum Virginum, sacrosancta permitteretur mysteria celebrare : intra quæ, tanta se Domino et sacris Virginibus devotione prostravit : ut certus fieret (sive revelatione, sive inspiratione, nescio) se, quod petierat, accepturum. Nec mora. Ab altari recedens ad Abbatissam accessit : quæ præfatum caput capellæ propriæ inferri præceperat, pro specialibus illud Reliquiis habitura : et primis precibus replicatis, ipsam tam mirabiliter mutatam invenit; ut offerendo, quod ante tam dure negaverat, etiam prævenire videretur humilitatem petentis. Accepto igitur tam desiderato thesauro, fulgidam ad nos detulit margaritam; et quod *f* Gertrudis nomen haberet (sicut ei fuerat revelatum) nobis congratulantibus revelavit.

post Missam ibidem celebratam impetrat

et S. Gertrudis esse per revelationem cognoscit

B

f

31 Sub idem tempus, ad quamdam bonæ devotionis matronam, in quoddam castellum intraverat Joseph noster : ut salutaret eamdem, quam pro devotionis opinione et ministerii sedulitate (quod religiosis exhibere consuevit) admodum familiariter diligebat. Allata fuerant illuc duo capita Virginum beatarum : quæ apud eam in scrinio servabantur. Quod cum (nescio quo casu) fuisset positum super terram; quidam in oculis Joseph, nullam exhibens sacratis Reliquiis reverentiam, super illud non timuit residere. Videns dilector Virginum sacratarum talem ipsis exhiberi contemptum, zelo zelatus est nimio pro dilectis; et (sicut ipse nobis in jucunditate spiritus recitare solebat) totus intrinsecus igne indignationis exarsit : concupivitque, ut ea ultio contemptorem Virginum sequeretur, qua vesanus B. Martini contemptor, sella conflagrante sub eo, sancto viro assurgere cogebatur. Mirum in modum, effectus continuo beati viri desiderium est secutus, illo zeli ardore (quem tacite gerebat in pectore indignanti) in contumacis posteriora sessoris mirabiliter transeunte : quem ille non ferens, cum festinatione exiliit, caussam tam subiti, quem senserat, ardoris ignorans : quam tamen beato viro referente cognovit;

ob sacras reliquias irreverenter habitas

pio zelo motus,

emendationem divinitus impetrat :

C nequaquam tamen sibi, sed sacrarum Virginum meritis, hanc eo attribuente vindictam. Qualem, putamus, ardorem timebimus, qui nec Sanctorum Reliquiis, nec locis sacratis, imo nec ipsi Sancto Sanctorum in ecclesia vel in choro, vel coram altari reverentiam exhibemus, indignantibus nobis sanctis Angelis sacrorum locorum custodibus, et maxime circa Corpus Dominicum, imo circa ipsum Dominum, devotas et reverendas excubias celebrantibus? Indignantur nobis proculdubio, indignantur, quoties nos sancta altaria, vana cogitando, negligentius inclinando, Dominum non orando et honorando, viderint pertransire. *g*

g

32 In quotidianis laborantem tribulationibus servum suum Dominus, mœstorum consolatio, laborantium fortitudo, multiplicibus consolationibus, tum per creaturas suas tum per semetipsum, confortare decrevit. Et quidem de consolationibus, quas illi per præfatas sacras Virgines ministravit, paucissima hæc mihi comperta sunt, quæ per hoc scriptum memoriæ commendavi : supersunt autem multa valde, quæ nec mihi comperta, nec scripto commendata sunt. Quomodo vero per notitiam harum creaturarum, quæ oculis sunt subjectæ, et quarum species naturalis spectantium oculis se commendat, scilicet cœli et siderum, virum [eximiæ] simplicitatis lætificaverit; volo quidem, sed non valeo explicare. Talis enim res est, quæ nec ab ipsis videntibus et sentientibus valeat explicari ut est; quanto minus ab imperfecte audientibus? Ne tamen nihil dicam, quantum et qualiter potero explicabo. Cum quotidianis (ut dictum est) tribulationibus manu Domini tangeretur, et hoc interius responsum a Domino accepisset; sufficit tibi gratia mea : nam virtus in infirmitate perficitur, cœpit frequenter cogitare de præmio quod speravit : et quid super cœlestia delectationis haberent, desiderabat cognoscere et in Dei sanctuarium introire. His autem meditationibus occupatum, contigit nocte quadam ad fenestram Sacristiæ consistere, et ad orientem respicere : ubi ortum lunæ et siderum aliquorum, et puritatem firmamenti aliquatenus potuit contemplari. Cumque his omnibus intuendis tota mentis et corporis acie inhæreret; magna creaturarum delectatione, et eas integre cognoscendi ardore correptus, sic ipsum Creatorem affatus est : Domine omnium conditor, etsi teipsum, dum in hac habito Babylone, per speculum et in ænigmate oportet cognoscere; da mihi tamen tuarum cognitionem creaturarum, per quam ad te ipsum cognoscendum mentis contuitus aliquantum perfectius sublevetur. Et dum orans desideransque consisteret; ecce modo mirabili (quem explicare ipse non potuit, sed nec ego) alienatus a se, in alterius scientiæ virum subito translatus est : posuitque Dominus subito sub ejus contuitu, nimium dilatato, qualitatem et quantitatem (quod manifestius pulchritudinem et magnitudinem possumus appellare) firmamenti ac siderum, et per aliquod tempus ejus desiderio satisfecit. A reverso autem ad se nihil aliud potuimus intelligere; nisi quod in hac cognitione perfecta creaturarum, tam inæstimabili fuisset delectatione refectus, ut nullius lingua hoc aliquatenus explicare valeret. O vere inæstimabilem virum, omni prosequendum laude! quem Dominus ut filium flagellare et ut amicum unanimem secretorum suorum deliciis voluit consolari. An non videtur in hoc facto compar illius incomparabilis *h* Benedicti, sub cujus oculos in momento totus mundus adductus est? Non contendamus de meritis, sed in utroque Dominum merito collaudemus.

D

AUCTORE COÆVO.

inter tribulationes

contemplatur ortum lunæ et siderum :

et mente in Deum elevata

E

pulchritudinem creaturarum agnoscit :

h

33 Operæ pretium est illud etiam inserere lectioni, et lectorum memoriæ commendari, qualiter passio eximii Præsulis *i* Engelberti, Coloniensis Archiepiscopi, nostro Joseph, non per phantasmata somniorum, sed per visionem, etiam corporeis oculis manifesta fuerit prœostensa. Scribo autem illam (quantum valeo meminisse) sicut eam ex videntis ore suscepi. Ante præfati Pontificis passionem circiter *k* quatuor septimanas, una nocte *l* media, firmamenti et siderum (ut æstimo) puritate delectatus ex caussa supradicta, sub divo exierat, et stabat Dominum Creatorem in creaturarum speciositate contemplans : ab eo enim tempore, quo naturam et dispositionem creaturarum per excessum cognoverat, illas cum majori devotione et delectatione consueverat intueri. Cum ergo lunarem globum in meridionali plaga inspiceret, eo tempore pleno et inoffenso lumine refulgentem; ad plagam aquilonarem conversus, vidit aliam lunam oriri, cujus claritas tanta erat, ut naturalis lunæ claritatem perfectam pene penitus obscuraret. Et cum rei novitate staret attonitus; ecce, respexit firmamentum ad dexteram aperiri, et inter aperturam et lunam illam phantasticam (quæ jam versus aditum cœli cœperat elevari) vidit figuram gladii, brevis quidem, sed lati, quales sunt gladii Bauwarorum. Luna vero, quæ ab aquilone versus orientem ascendere videbatur, cum gladium contigisset

i

F

k l

lunarem globum contemplans,

videt aliam lunam phantasticam

post contactum gladii in firmamentum intrare :

A et regisset, altum firmamenti pariter intraverunt. At Joseph, non intelligens visionem (non dubitans tamen quin aliquid magni prætenderet) cum anxietate cordis ad lectulum est regressus. In quo cum se solito more reclinaret, palpebris ad dormitandum aliquantulum resolutis, turbam quamdam audivit transeuntium, in qua jam sibi visus est transeuntes audire, et alterum ad alterum conquerendo dicentium: m Heu! heu! Episcopus Engelbertus occisus est: et hoc sæpius repetebant. Cœpit enim satis ex hoc vir beatus, quid visio illa prætenderet: sed nimis videbatur credere visionem. Dixit enim apud se: Quomodo vir tantæ gloriæ et tantæ potentiæ, tantis semper stipatus militibus, occideretur? Quod si occisus fuerit; quis credet, virum tam sæculo deditum, virum tam rerum successuum et tantarum deliciarum sublatum coronari? Sed non potuit res præostensa non perfici, et ordinata a Domino non consummari. Occidit ergo licet post tempore vir tantus sicut in gladiis proximorum, pro quo, ne caderet, extraneorum potius debuerant gladios sustinere. Una tamen visionis parte completa, adhuc Joseph (ut dubius semper suspectus esse consueverat) de glorificatione Martyris dubitabat. Facta est itaque vox dicens ad eum: Pro eo, quod visioni veracissimæ, fidem nolens advertere noluisti; ecce, oculorum

AUCTORE COÆVO

m et audit S. Engelbertum Episcopum esse occisum.

quo postmodum occiso,

dubitans de gloria ejus,

punitur dolore oculorum,

B rum corporis dolorem incurres: nec sanitatem aliquatenus consequeris, donec oculos cereos ad sepulcrum Martyris offeras, et in tua sanatione eam experiaris certissime (de qua nunc dubitas) veritatem. Dicta, fides protinus subsecuta est, Joseph oculorum dolore graviter infirmato, et, per impletionem voti prælati, sumta et integra sanitate recepta. Omitto scribere, quid mihi responderit, quærenti ab eo quid cœlo aperto conspexerit; ne Philosophis aut Theologis quæstionis videar suscitare. Sed nec ipsam visionem articulatim expono: videlicet, quid pulchritudo lunæ lunam superans naturalem, et iter ipsius ab aquilone in orientem significet; quid etiam brevitas et latitudo mucronis, et cætera quæ circa hæc possunt disquiri; cum nostra brevitas non possit sufficere simplicitatis amicis, quibus in hoc opusculo me fateor potissimum deservire.

et oblatis oculis cereis ad sepulcrum ejus sanatur.

ANNOTATA.

a *Videtur intelligi* jubilus *seu* hymnus de Ursulanis Virginibus, *secundo loco editus post Vitam hoc exordio.* O vernantes Christi rosæ, supra modum speciosæ. *Tribuitur eidem Sequentia de dictis Virginibus, sexto loco excusa, hoc initio:* Virginalis turma sexus.

C b *Ista in citato jubilo leguntur*: O puellæ, o agnellæ, Christi caræ Columbellæ.

c *Beatus Razo.* Numeros quoque aptavit mater virgo Sancta: *sed ejectus mendose,* mater, *loco,* pariter, *arripuisse: quia agitur manifeste de Ursulana, sequentia enim verba relata in comment. num.* 5

d *Celeberrimam Reliquiarum harum inventionem contigisse anno* 1155 *docet Crombach lib.* 7 *historiæ Ursulanæ cap.* 17. *Verum hic agi de posteriore aliquarum reliquiarum inventione, facta haud diu ante vel post annum* 1200, *demonstrat ætas B. Hermanni Josephi.*

e *Idem Crombach lib.* 9 *cap.* 8 *docet, quomodo post annum* 900 *traductis Coloniam Virginibus Gerrisheimensibus, inchoatum sit S. Ursulæ monasterium: fuerunt autem Abbatissæ, Gepa, Reinelda Archiepiscopi soror usque ad annum* 1172, *tum Clementia usque ad initium seculi* 13, *Benedicta ad an.* 1229, *Friderundis ultra* 1258 *superstes.*

f *Illas Reliquias non amplius extare in ecclesia Steinfeldensi, aut certe injuria temporum, nomine deperdito, immistas esse aliis, tradit citatus Crumbach lib.* 1 *cap.* 24 *sub finem. Porro in Ursulanarum Indice post lib.* 8 *cap.* 21 *idem recenset hanc Gertrudem cum quinque* D *aliis ejusdem nominis: quas saltem Teutonicum nomen ostendit non fuisse Britannas.*

g *Qui sequatur numerus, eum Razo transilivit, brevitati studens.*

h *Leguntur hæc in Vita S. Benedicti* 21 *Martii num.* 35.

i S. Engelbertus *passus est martyrium* 7 *Novemb. anno* 1225, *cujus Vitam scripsit Cæsarius Heisterbacensis, et sub finem hanc revelationem annectit, quæ ad calcem ejus Vitæ iterum repetitur, ex alia relatione hoc translata; in qua dicitur visio facta dicto* anno 1225 *circa festum S. Gereonis, qui colitur* 10 *Octobris.*

k *Perperam Cæsarius* hebdomadam unam *scribit.*

Alia relatio, in prima vigilia noctis, *Cæsarius,* nocte intempesta.

m *Eadem*: Quod vidisti, mortem significat Engelberti Coloniensis Archiepiscopi: et ita gloriose, ut vidisti lunam illam in cœlum recipi, ita anima ejus in egressu corporis suscipietur in cœlum, et ita gloriose fulgebit coram Domino.

CAPUT VI.

Mentis excessus et summa reverentia sub sacrificio Missæ.

E

Subnectere libet (utinam digne liceat) de gratia singulari, quam ei omnium largitor gratiarum, aliquot annis ante decessum suum, contulerat in sacrosanctis Missarum mysteriis, omnibus ante actis temporibus inauditam. Sed nec ista scribimus, ut trahantur ab aliquo in exemplum, qui non fuerit similis exemplari. Beatus igitur et Deo dilectus et hominibus Joseph, licet a principio ordinationis suæ singularis fuerit gratiæ in divinis, ut summo Patri, præ ceteris Fratribus suis, tamquam unicus haberetur; maxime cum suum Patri Unicum immolaret; circa novissima tamen tempora sua, ita inaudito modo illum visitare curavit, ut singulis pene diebus infra secretas divini Mysterii fieret in excessu; et stans sine omni corporis motu per horas plurimas cunctis de se mirabile spectaculum exhibebat. Et factus est multis in scandalum et in parabolam, non solum extraneis sed et Fratribus propriis: ita ut etiam vix aliquis haberetur, qui ipsi propter tantas moras in altaris mysteriis ministraret. A nonnullis etiam Fratribus monitus et rogatus, ut vel a tanta protractione cessaret, vel caussam tam inauditæ protractionis indicaret; eisdem minime acquievit. Ego quoque inter ceteros ipsum super hoc facto in familiaritate conveni, petivique suppliciter, ut caussas tantæ moræ, non mihi (qui me sciebam tanto mysterio prorsus indignum) sed alicui de Fratribus, quos innocentia vitæ et animi puritas commendavit, suum vellet communicare secretum. Cumque non consentienti, etiam animo commotus, instarem dicens, periculo plenum esse, quod tam inauditorum non haberet conscium secretorum; tale tandem ab ipso potui extorquere responsum: Vere, non audeo cuiquam revelare secretum: quia si revelavero, et gratiam devotionis amittam, et miserabiliter torquebor. Decrevi ergo ego de cetero cessare ab homine admirando; ne mea importunitate spiritum fortasse extinguerem, et ne spernerem prophetiam. Quidam vero (qui ei familiarius solebant assistere) quid in tanta mora faceret, explorare volentes, illi sic stanti in faciem se dederunt; et tantam quietem corporis eum retinere viderunt, ut nec ore ad loquendum nec ad videndum oculis uteretur. Illos enim, qui in facie ejus in proximo et ex directo steterunt, se aspicientes non vidit; cum tamen oculos ad videndum haberet apertos. Post multas autem moras, tamquam a somno evigilans, spiritum vehementer attraxit, et mysteria

Sub divino Missæ Sacrificio mirabiles mentis patitur excessus:

F

et oculis apertis omnes non videt.

A mysteria sacrosancta perfecit. Puto ab eis, qui super prævaricantes tabescunt, et non super eos qui ambulant in lege Domini, fac le comprehendi, quod ad magna, multa, ardua et dulcia contemplanda viri spiritualis spiritus raperetur; cum omnes sensus corporis ita relinqueret, ut in nullius illorum officio deserviret. Quantum, putamus, spiritualibus intendit, qui se in corpore esse minime persensit? Quantum, putamus, intendit cœlestibus, qui solo corpore remansit in terris? Quantum, putamus, introivit in Deum, in quem sitivit anima ejus, qui corpus proprium dereliquit? Quanta puritate spiritus vidit et audivit ineffabilia verba, quæ non licet homini loqui, qui apertis oculis corporis nihil vidit, patulis auribus nil audivit? Meditans et tractans ista, cogor intueri (et utinam bene intuear!) miseriam animæ meæ, similiumque meorum; qui ad illa terrifica Sacramenta tam toti carnales, imo potius toti caro, accedimus: nihil spirituale, nihil cœleste, nihil divinum meditamur, sapimus, et aspicimus: vix solam fidem, et illam (heu!) nimis infirmam, de divinis Sacramentis habemus: Creatoris, Redemptoris, Judicisque præsentiam non sentimus, nec præsentium Angelorum devotissimum ministerium

alius ab iis qui negligenter accedunt ad divina Sacramenta,

B cogitamus. Majestatem Domini nec digne laudamus cum Angelis, nec cum Dominationibus adoramus, nec tremimus cum Potestatibus, cum cœlis cœlorumque Virtutibus ac beatis Seraphim minime exultamus. Frigidi, duri, graves, et aridi corde, cogitationibus inquieti, et variis passionibus obnoxii, Dominum Sabaoth contrectare et sumere præsumimus indevoti: heu! dissimiles illi, qui non solum exuit veterem hominem cum actibus suis, et induit novum hominem; verum etiam semetipsum reliquit, et, Domini recordatus, effudit super se animam suam: transiens a tabernaculo carnis in locum tabernaculi admirabilis usque ad domum Dei; imo usque ad ipsum et in ipsum Deum, fontem vivum: ad quem sitivit anima ejus, sicut desiderat cervus ad fontes aquarum. O saltus illos cervinos, quos dedit ille in spiritu, a visibilibus ad invisibilia, a corporalibus ad spiritualia, a terrenis ad cœlestia, ab humanis ad divina transmigrans! Saltavit extra oculum corporis, ut corporalia et visibilia non videns, videret spiritualia et invisibilia: saltavit extra aurem corporis, ut audibilia et fabilia non audiens, audiret ineffabilia, quæ humanum superarent auditum. Et (quod magis mireris) non fuit hæc gratia unius diei, aut unius hebdomadæ, aut mensis unius, nec saltem unius

pluribus annis ita in divina rapitur.

C anni; sed et annis pluribus tanta in tanto viro gratia perduravit, gustante et vidente suavitatis tuæ abundantiam, Domine Jesu: cujus nos tantum memoriam, non gustum et saturitatem, egeni nimis et pauperes et mendici, possumus eructare. *a*

35 Eructemus tamen, quæ possumus et quæ scimus de servo Dei ad laudem Dei: et servum in Domino, et in servo Dominum collaudemus. Erat aliquando, Domino disponente, in monasterio Sanctimonialium per annos aliquot, et Divina celebravit ibidem: ortumque fuit contra illum de protractione Missarum murmur non modicum; aliis conquerentibus, tempus laboris inutiliter se expendere; aliis vero dicentibus, de luminaribus diu ardentibus fieri detrimentum. Cumque hæ quæstiones diutius agerentur, doluit vicem beati viri servus quidam (sed post Conversus) qui eum satis familiariter diligebat: et veritatem detrimenti luminarium cupiens experiri, die quadam (dum esset iturus viam milliarii unius, duas aut tres leucas Gallicas continentem) abscondit unam duarum candelarum, quæ ad altare ardere solebant, ubi Sacerdos Domini celebravit et longitudinem habebant æqualem: inceptisque Missarum solenniis, incepit idem servus agere iter suum: quo,

D cum negotiis, consummato, reversus invenit Contemplatorem nostrum, sacris adhuc altaribus assistentem. Perfecto Officio, candelam absconditam, cum candela quæ in Missæ solenniis arserat, mensuravit, et invenit, de illa non tantum fuisse consumptum, quantum in Missa brevitatis consuetæ naturaliter potuisset consumi. Gavisus tulit utramque candelam, et ostendens eas Sororibus, retulit quid egisset: et, ne de cetero contra famulum Domini murmurarent, monuit diligenter. Ecce, vere puer Domini electus, quem elegit, ob cujus meritum comprobandum vim virtutis suæ oblitus est ignis; ut illam in tam molli materia sui fomenti exercere non posset, et puer Domini a calumniantibus liberaretur illæsus. An non videtur tibi cereus iste rubo ardenti et non combusto merito comparari? nisi forte mirabilius sit, ignem materialem in subjectam materiam multo minus, quam naturaliter debuerat, potuisse. *b*

AUCTORE COEVO. cereis minus consumptis, quam sub Missa breviori:

36 Puto, hoc quoque auditorum ædificationi aliquid profuturum, si, quantam habuerit reverentiam Sacramentis, quantam circa illa conficienda, tractanda et sumenda habuerit diligentiam, quanto timore et tremore omnia vasa et alia utensilia sacri ministerii tractare consueverit, in medium proferatur. Nec enim puto aliquem hominum in his tam sus-

E pectum sibi, et tam levis conscientiæ fuisse repertum, qui se semper in aliquo crederet excessisse. Nunc aquæ se nimium miscuisse cum vino, nunc aliquas vini guttulas separatim Calici adhæsisse, nunc in contactu Hostiæ consecratæ, vel etiam in fractione ipsius, aliquas minutissimas particulas digitis adhæsisse timebat. Aliquando easdem minutias se cum anhelitu, in sumendo Eucharistiam de patena (super quam duas Hostiæ partes ponere solemus) se rejecisse pertimuit: aliquando in bibendo Calicem, aliquid distillasse; aut aliquid incaute in Calice remansisse vel Hostiæ vel humoris, quod non fuisset diligenter extersum. Modo illam plicam Corporalis, super quam ponit solet Hostia, vel digitis, vel alia parte Corporalis se timuit contigisse: modo illis articulis digitorum, quibus sacram Hostiam contrectarat, ante ablutionem se aliquid tetigisse: et super omnia se devotione debita caruisse, flebiliter querebatur; ut vere, Verebar omnia opera mea, cum beato Job dicere potuisset. Propter nimiam ergo reverentiam, quam adhibuit Sacramentis, omnia morose peregit: ita quoties Corpus Dominicum, tamquam Hominem adhuc passibilem levavit et posuit; brachiorum elevatione et demissione, et totius corporis gestus maxima reverentia temperavit. Illorum digitorum ungues, quibus sacra Hostia contrectatur, et superioris labii barbam ori proximam, qua aliquo

reverentia scrupulosa usus erga vener. Eucharistiam:

ob hujus attactum asservans segmenta unguium, et barbæ superioris.

F casu contingi posset Calicis Sacramentum, forfice solebat præscindere, et propter Sacramenti reverentiam conservare apud se; judicans indignum, illas extremitates corporis (licet in se viles) pedibus conculcari, quæ omnium Dominum (licet in Sacramento) contingendo multoties nobilitatæ fuissent. Nec hoc scribimus, ut trahi debeat in exemplum, quod tota Ecclesia non observat; sed ut per hoc ostendamus, quantam vir beatus in corde reverentiam exhibuerit Sacramentis, qui extrema corporis tanta diligentia, propter honorem Eucharistiæ, honoravit. Illos sane sæpius coram nobis, et eorum consuetudinem duriter reprehendit, qui vel simplici, vel etiam duplici post sumptam Eucharistiam sunt ablutione contenti; asserens ex revelatione se divina veraciter comperisse, etiam post tertiam ablutionem aliquid Sacramenti (quod idem est totum) in Calice remansisse.

37 Hoc etiam, quod super naturam fuisse, et in servo Dei metas naturales excessisse videtur, silentio præterire non possum: quod cum ipse tantæ debilitatis esset, et illam jam vertisset in consuetudinem et naturam

AUCTORE COÆVO

viribus majoribus solito pollet in ministerio altaris et apud devotas personas,

A naturam, ut ex viribus propriis nec stare diu nec jejunare valeret, quin extremum defectum incurreret; circa altaris tamen ministerium occupatus, et stare diutissime, et jejunare valebat. Accidit aliquando, cum apud tales esset personas, quarum devotione specialiter lætabatur, per aliquot dies tanta ipsum corporis fortitudine, per alacritatem spiritus recreari ut et debilitatem consuetam in jejunio non sentiret, et satis miraculose etiam corporaliter laboraret. Didicerat enim facere horologii instrumentum; propter quod nonnumquam ab aliis monasteriis petebatur, ut vel nova faceret, ubi non erant, vel distemperata iterum temperaret. Fecit hoc cum tantæ jucunditatis affectu, ut non solum nulli sua præsentia fuerit onerosa, verum etiam omnibus carissimus haberetur. Tanta se benignitate omnium moribus et consuetudini conformare sciebat; ut quamvis inter perfectos sapientiam loqueretur, ita tamen ut puer pueris haberetur, ut quum suorum cum pueri reputarent. Hunc etiam corporis fortitudinem ipsum nonnumquam novimus recepisse, cum ad meditandum et scribendum aliquid spirituale (circa quod aliqua singulari devotione et gratia movebatur) studium applicaret; ita ut aliquando usque ad meridiem, frequenter usque ad vesperam et crepusculum, jejunium protelaret. Tunc quoque cum Fratribus commonentibus et compellentibus aliquando (qui in Refectorio ministrabant) ut fragili corpusculo indulgeret, accessisset ad mensam; uno pulmento frequenter, et maxime pultibus utebatur.

pro iis conficiens instrumenta horologii,

omnibus omnia factus

delectatur scriptione spiritualium

B

ANNOTATA.

a *Huc usque dicta paucis his verbis absolvit Razo cap. 15 sic ordiens,* Moris huic nostro fuit rem divinam productius facere.

b *Effundit se in hujus miraculi considerationem Razo, omittens quæ sequuntur usque ad num.* 38.

CAPUT VIII.

Sanctitas B. Josephi testimoniis approbata. Eximiæ ejus castitas et humilitas.

Venio nunc ad visiones et revelationes Domini, quæ aliis quoque personis nobis cognitis, et vitæ sanctitate probatis, de beato viro factæ sunt: ut non solum a seipso, verum etiam ab aliis habeat testimonium veritatis. Erat in monasterio *a* nobis cognito et vicino, sancta Virgo Cisterciensis Ordinis, flos C et lux nostri temporis: cujus testimonio tanto fortius credere, et illud scripturæ tanto fiducialius audeo commendare, quanto illam specialius familiariusque cognovi. De cujus testimonio quisque mecum minime dubitabit, qui legerit libellum, quem ipse Joseph primo de beatæ illius Virginis vita conscripsit, et ego postea *b* breviavi, ne quisquam prolixitatem illius forsitan fastidiret. Contigit aliquando, quemdam ecclesiæ nostræ Fratrem, simplicem Sacerdotem, bonum habentem a Fratribus testimonium, rebus humanis eximi, et ad Dominum accersiri. Pro cujus anima Domino commendanda, præfata Virgo sancta multas Domino supplicationes effundens petivit a Domino, ut, quid de Fratris defuncti anima ageretur, ipsi revelare veris indiciis dignaretur. Post aliquot dies apparuit supplicanti defunctus, et de salvatione sua certificavit et lætificavit eamdem. Cui post cetera illa ait: Rogo te, ut dicas mihi de Joseph, cujus sit meriti apud Dominum. Qui respondit: Magni est meriti; quia magnarum virtutum est. Scire enim debes, ipsum in humilitate, patientia, caritate et obedientia, quibus præcellit universos, virtutibus adornatum. At ubi ad Joseph hæc relata est revelatio; respondit: (quia ab ore suo audivi tempore

cuidam sanctæ Virgini istius Ordinis indicantur virtutes ejus

D procedente) Ego inquit, hactenus revelationibus Elisabeth hoc enim erat nomen ejus) fidem adhibui; sed modo timere compellor, hanc esse deceptam, cui de universorum novissimo, et prorsus inutili, et qui non sit dignus pane quo vescitur, hæc fuerint revelata *c*. Per talia verba, et se in semetipso confundere, et apud nos dissimulare qui erat, et ne magnum aliquid de ipso sentiretur, præcipue laudes hominum declinare solebat.

39 Revelata est et secunda visio similis præfatæ ancillæ Dei de Joseph, quam mihi ore proprio enarravit. Appropinquante autem termino dissolutionis illius, mihi lamentabilis, quem illa orationibus et lacrymis suis ab omni adversitate protegere, et in omni dubio certificare solebat, astitit illi Angelus Domini, ita dicens: Præpara te, quia cito itura es. Intelligens illa de quo itinere diceret (pro hoc enim Dominum multo tempore fuerat instantia maxima deprecata respondit: Ey! quam cito itura sum? At ille: Valde cito, inquit. Subjecit illa: Numquid ego sum citius transitura, vel Joseph? Ait: Tu quidem citius es transitura; sed ille te non multo post tempore consequetur. Cui illa iterum ait: Qualis vir est Joseph? Respondit Angelus: Joseph magnus vir est. Quam magnus? inquit. Nullum habet, inquit, similem in Ecclesia Steinfeldensi. Cœpit ergo Virgo sancta, bonæ opinionis Fratres ejusdem Ecclesiæ, suis nominibus Angelo recitare, et dixit: Numquid Joseph major est omnibus istis? istos enim bonos esse Fratres, omnium opinione habetur. Ait Angelus: Isti quidem admodum boni sunt; sed nihil ad Joseph. Et cum quadam vocis severitate, vim intentionis significante, subjecit: Nemo similis est Joseph: scias enim certissime, Joseph in castitate et puritate animæ et corporis, in humilitate perfecta, in caritate suprema, et in patientiæ longanimitate præcellere universos. Pluraque in hunc modum de viri virtutibus replicavit. In extrema quoque unctione, dum Famulæ Dei, ipsa jubente et præsente Joseph, hoc officium mœstissimus impendissem; omnibus amotis, me solum cum sola faciens residere, sic exorsa est: Ecce, inquit, jam non multa loquar tecum de cetero: scio enim certissime impleudum quod per Dominum didici, annuntiante Angelo, et desiderio concupivi. In extremis ergo colloquiis Joseph tuæ caritati commendo: te commoneo diligenter, ut omnibus modis cavere studeas, ne ipsum verbo vel facto aliquando conturbes. Infirmitati ipsius misericorditer condescende; et in omnibus fer F subsidium, quibus potes. Scias enim certissime, quod nemo Joseph exacerbavit impune, etiam in vita præsenti, præter pœnam futuram, quam (si impœnitens decesserit, sustinebit: nam memetipsam in hac vita diutius cognosco torqueri, quia Joseph aliquoties conturbavi. Et recitavit verba Angeli, qui dixerat: Quia Joseph vir magnus est.

item Angelus de obitu illam monens,

testatur sanctitatem B. Josephi.

E

quem illa ante obitum hujus Vitæ commendat:

40 Sed quia virtutum beati viri mentio facta est; (in quibus tota vis et summa sanctitatis consistit) ut et eædem virtutes per signa possint exteriora cognosci, dignum videtur, singularum signa virtutum (quæ oculis nostris in ipso videre, et in ipso auribus audire potuimus) explicare. Et primum quidem de castitate ipsius, a qua primum commendatus est, videamus. Hac virtute ita a receptione vestis candidæ et immaculatæ, qua Baptismi tempore vestitus fuit, tanta perfectione decoratus est; ut gemma virginum, flos virginitatis, lilium castitatis, titulus pudicitiæ, vas electum continentiæ, agnus innocentiæ, et virgo virginum nostri temporis merito potuerit appellari: virgo in corde, virgo in oculis, virgo in auribus, virgo in olfactu, virgo in gustu, virgo in tactu. Quantum enim perpendere potuimus, in hac virtute nostram super modum fragilitatem excesserat

Eximia ejus virginitas, nullis unquam libidinum facibus ambusta.

A rat; dum (quod opus trahere non convenit in exemplum) in omni loco, etiam in divinis (si quando opus *etiam admisso ministerio feminarum.* erat) devotarum feminarum, sicut virorum, ministerio utebatur. Scio non defuturos qui hunc articulum mordaciter, fieri minime debuisse, nec ea scriptis oportuisse mandari [contendant]. Sed quid agam? Quomodo cæcutientes illuminem, ut videant quid commendem? Non enim ministerium feminarum, quantumcumque sanctarum, ministrantium Sacerdoti commendo; sed oculos carneos Sacerdotis, innocentiæ lacte lotos, ita repletos et absorptos a spiritu, ut non discernerent mulierem a viro: vel, si discrevit, nihil per adspectum in cor purissimum humanæ fragilitatis intrasse, quidni commendem? Talis quippe in corpore Angelus erat. Commendatur B. Bernardus, quod equitans in sella aurea, coloribusque depicta (quam mutuo se asseruit accepisse) non discreverit præ occupatione spiritus, in sella cujusmodi resideret; cum tamen non esset bonum, talem sellam monachum equitare: sed commendabile erat, ipsum a vanitate oculos avertisse. Quod si dixero et scripsero, quod aliquando, cum in meridie Joseph tertius castissimus, vellet lectulo reclinare corpus angelicum, non refugit in illo se strato reponere, in quo mulier sopita jacebat? Quæ cum, adhuc
B dormiente Joseph, expergisceretur a sommo, virumque videret, expavit, erubuit et aufugit. Numquid et hic non vident illi, Qui videntes non vident, et audientes non intelligunt, quem commendem? Non commendo virum in uno lecto cum muliere dormire; sed virum spiritualem mulieris præsentiam non sentire. Neque enim malum esset virum cum muliere dormire, si posset illicitum nil sentire; cum in castitatis commendatione dicatur:
Isaiæ, 62 Juvenis cum virgine habitavit, quod utique malum non erit, quando nec spiritus adversus carnem nec caro adversus spiritum concupiscet: quod etiam in nostro Joseph vidimus jam impletum.

41 Virtutem humilitatis quomodo digne commendem? Præ cunctis enim virtutibus specialiter fuit hæc virtus, virtus Joseph: quam nimirum tamquam ve-
Matth. 22 rus veri Magistri discipulus (qui de se docendo dicebat; Discite a me, quia mitis sum, et humilis corde) corde, voce, gestu, habitu, actibus et passionibus observabat. Hac virtute ita præminuit, ut cum cunctis cunctos virtutibus superaret, humilitatis tamen excellentia in ipso cunctarum virtutum suarum excellentiam superabat. Et quidem, si vocem modumque loquentis audires, si quam promptus sui fuerit accusator, et aliorum excusator, attenderes, et (ubi
C necessarium erat) quam verecundus fuerit reprehensor; vere diceres, humilitatis virtutem in corde suo, super hominem et super virtutes proprias alias, thronum regalis celsitudinis obtinere. Et sicut bona sua numquam jactabat; ita semper aliorum bona laudabat. Siquando in sui præsentia laudabatur; illam laudem aut jocis aliquibus, aut circumlocutione
qua præclare res aliorum, nihil suas æstimat: negationis, aut aliqua commemoratione suæ confusionis, ita mirabiliter didicerat declinare; ut nonnumquam idipsum, quod oculis nostris vidimus, et auribus nostris audivimus, ita a nostra credulitate excuteret, ne de ipso virtutis aliquid crederemus. Quotiescumque sumetipsius coram nobis faceret mentionem; se opprobrium hominum et abjectionem
d plebis, cifram *d* algorismi, numerum tantum, et fruges consumere natum, pomum silvestre putridum, ejectum de pomis utilibus, et onus omnium nominabat. Gestus omnium membrorum ejus sim-
e plicissimi; ut nihil *e* nobilitatis, nihil singularitatis in illorum aliquo invenires. Compungor ponens te in adspectu cordis mei, Frater carissime; et dissimilitudinem meam ad te in tui consideratione deploro. Caput tuum sicut caput lilii candidissimi, humiliter declinatum: nec enim contra D

Deum, cervice armata et collo pingui, cum superbo aliquando cucurristi. Oculi tui verissime *AUCTORE COÆVO.* columbarum; qui nihil raperent alienum, nec nocivum quid inducerent in domicilium cordis tui. Genæ tuæ, sicut genæ turturis; humilitate dejectæ, virginalis pudoris verecundia rubicundæ. Incessus pedum tuorum moderatus et simplex; nihil in se omnino superbiæ, nihil levitatis ostentans. Siquando aliquem sibi aut videbat aut putabat offensum; ad veniam petendam solebat, sine acceptione personarum, facillime super genua inclinari, et voce humillima indulgentiam postulare. Habitus vestimentorum illius, nec delicatus nec sordidus; sordidior tamen, *vestes detritas appetit:* quam delicatior apparebat. Pluribus annis nova non vidimus eum cappa vestitum: quod ipse nequaquam humilitati, sed debilitati corporis sui attribuere solebat, asserens, nova se vestimenta non posse præ gravitate portare. Quod licet veritatem haberet, præcipue tamen humilitatis virtutem novimus in caussa fuisse. Novis tunicis aliquando usus fuit; frequentius vero libentiusque veteribus, cum manicis f petiatis. Pelliceum suum, quod diutissime por- *f*
tare solebat, propriis aliquando manibus, cum panno E laneo æque veteri resarcivit: redargutusque a Fratre sibi familiari prodidit veritatem; Ego, inquiens, meliori dignus non sum. Calceamentis nulla arte compositis et sæpe veteribus, et quæ alii ante ipsum portaverant, utebatur; et siquid in acumine anteriori videbantur nobilitatis habere, allisione eorum ad objecti ligni vel lapidis duritiam retundebat. In omnibus actibus illius nihil erat quod cujusquam virtuosi adspectum offenderet; sed magis in omnibus sanctitatis indicia præferebat. Totus enim sibi ipsi ex corde viluerat; et, quod sibi intus erat, foris etiam aliis ostendebat. Quomodo ergo laudem ab aliis quæreret, quam sibimet etiam ipse negabat? Certe non solum non laudari, sed etiam vilipendi quærebat: quod evidenti documento probabo. Eunti Joseph, in via quidam rusticus occurrit: coram quo salutato, genua sua Sacerdos Domini inclinavit, et *a rustico in maxillam percuti cupit:* dixit: Obsecro te, ut quod peto a te, facias mihi. Respondente illo, se libenter facturum; subjecit: Rogo te, ait, ut me percutias in maxillam. Territus rusticus re insolita, cœpit confabulari cum eo, et caussam petitionis insolitæ percunctari. Ait Joseph: Ego meliori dignus non sum, quam cædi in faciem, quia putridum cadaver sum. Hoc idem rusticus de Sacerdotibus nostris uni narravit. Quo comperto, simplicitatem viri, stulti propter Christum et pru- F dentis in Christo, tulimus satis ægre: non humilitatem (quæ vere facti hujus caussa fuit) sed stultitiam attendentes in eo. Ille vero reprehensus a nobis, ut nos ad viam reduceret; Quo alio, inquit, jam dignus sum, immundum cadaver, nisi ut cædar in faciem? Docuit nos, doceat et legentem, plena humilitate responsio, quid de seipso vir beatus sentiret: nec reprehendere stultitiam audeamus, ubi tantæ humilitatis sapientiam invenimus: cum perfecta hu- *et ab aliis contemni,* militas, sine nota stultitiæ, in conspectu hominum, gloriam ad invicem quærentium, vix aut numquam valeat observari. Hujusmodi erga factis pene omnes, qui ipsum cognoverunt, ita in sui consideratione cæcaverat, ut nullis eum dignum laudibus judicarent; multo magis optans stultitiæ, quam sanctitatis cognomen habere: mirabiliter sciens gemmam in concha, frumentum in palea, ignem sub cinere conservare. Parum est, proprie propriam Joseph virtutem verbis aut scriptis talibus commendare, quæ in omnibus, quæ de illo dicuntur et scribuntur, præconium obtinent speciale. Si enim spernere mundum, spernere nullum, spernere sese, spernere se sperni, humilitatis perfectionem vere dicuntur habere; humilitatis

A militatis perfectionem super omnes, quos novimus, veraciter asserimus fuisse in Joseph. Item si sufficiens est humilitas, subdi majoribus, abundans, subdi æqualibus, superabundans, subdi minoribus, de hac superabundantia Joseph nostrum, non solum coram hominibus, qui falli possunt, sed coram facie tua, Domine Jesu infallibilis, fiducialiter prædicamus.

AUCTORE COÆVO.

ANNOTATA.

a Hoven *cœnobium prope Tolbiacum esse arbitratur Vander Sterre, eo quod Steinfeldensibus, jam tunc fungentibus Pastoratu S. Martini in oppido Tolbiacensi, frequenter accessus fuerit ad illud cœnobium, ab ipsa Steinfelda tribus solum leucis dissitum. Est quidem nunc vicinius aliud ad duas leucas, in Burrenich : sed quia ejus nusquam meminit Cæsarius, putat illud vel tunc necdum fuisse instituti Cisterciensis, vel non tulisse personas sanctitate illustres.*

b *Ea infra num. 44 vocatur* Elisabeth : *sed ejus vita a B. Joseph scripta et ab auctore hoc abbreviata non exstat amplius, hinc quænam fuerit, non constat. Vixit tunc Elisabetha monialis in cœnobio Hoven, cujus certamen cum diabolo et de hoc victoria refertur a Cæsario* B *Heisterbacheensi lib. 8 illustrium miraculorum cap. 45, ejusque memoria inscripta est Kalendario Cisterciensi anno 1617 Divione excuso, ac Menologio Henriquez ad 8 diem Decembris.*

c *Brevius Razo :* Ante hac semper sororem meam Elisabeth inter magnas et prudentes virgines maximam feci : sed nunc mihi plane delirasse videtur. *Idem omittit sequentia usque ad num. 41, ubi de vestium vilitate; et alia multa paucis perstringit.*

d Algorismus, *alias* algorithmus, *ars et peritia computandi, sicut et* algebra. *Consule Clavium lib. 1 Algebræ cap. 1.*

e Aulicismus, *qui humilem religiosum non dicet, hic* nobilitas *dicitur.*

f Petium *et* petiam *pro parte aut particula desumi sæpius observavimus in hoc opere, hinc* manicæ petiatæ *sunt ex partibus immistis refectæ.*

CAPUT VIII.

Excellens caritas et patientia B. Josephi, lilio comparati : duo alia de ejus sanctitate testimonia.

Laudemus et caritatem viri laudabilis, et quo possumus, præconio explicemus, quæ omnium radix C est et origo virtutum : ita, ut quæcumque ex illa tamquam ex radice non prodeat, non virtus sed stultitia verissime judicetur. Quid enim est humilitas nisi stultitia, si non ex caritatis radice procedat, hoc est, si non habeatur propter Deum? Quid castitas? Nonne virgines fatuæ; judicio veri Judicis refutantur, quæ caritatis oleo caruerunt? Quid stultius patientia, quæ laboris sui præmium non a Deo, sed ab hominibus judicat expetendum? In hac ergo radice et fundamento virtutum, omnes virtutes suas plantaverat et fundaverat noster architectus : quod nullatenus dubitabit, qui perfectionem illius humilitatis voluerit intueri. Simulatio quippe virtutum (quæ hypocrisis dicitur) plerumque pro gloria transitoria exercetur. Pro qua si pauper Christi mundique contemptor, se in virtutibus non exercet; quid quærit, nisi gloriam Dei? Et hoc est diligere Deum et Dei caritatem habere, Dei gloriam quærere et non suam. Dilexit vere Deum dilectus Dei : propter quem corporis voluptatem in castitate, et mundi gloriam in humilitate contempsit. Dilexit vere Deum dilectus Dei : propter cujus labiorum verba vias durissimas custodivit, vias difficiles ambulavit, viam mandatorum ipsius cucurrit; per angustam portam humilitatis, paupertatis, laboris et doloris, intrare con- D tendit. Dilexit Deum vere Dei dilectus, qui et pro omni transitoria voluptate contempta, et omni tribulatione suscepta, aliud præmium non quæsivit, nisi faciem tuam, Domine Jesu. Quid enim quæsivit, nisi te? qui neque divitias, neque delicias, nec gloriam, nec aliquid transitorium quæsivit, præter te. Tibi, tibi, et tibi soli dixit cor ejus, caritate tua vulneratum : Exquisivit te facies mea : faciem tuam requiram, Domine Jesu. O quoties, et quam profundis gemitibus (etiam nobis præsentibus) tibi suspirabat, Domine Jesu! quam miserabiliter hujus Babylonis præsentem miseriam, tui vultus absentiam querebatur! Nostram querebatur miseriam, tuam quærebat præsentiam : et ecce quod querebatur amisit, et quod quærebat invenit. Nihil est jam in Christo quod queratur; nihil extra ipsum quod quærat, nisi forte secundam stolam, sua omnino cessante miseria, et tua ipsum, Domine Jesu, misericordia satiante. In tantum proximi caritate fervebat, ut vere sciret gaudere cum vere gaudentibus et flere cum flentibus. Et, ut ea quæ in ipso conspeximus, caritatis insignia prædicemus (quod tibi Domine Jesu, dicimus) tanta circa afflictos, tam mente quam corpore, compassione et misericordia movebatur; ut cor ejus mitissimum et E benignissimum, omnium mœstorum, laborantium, infirmorum, et de quacumque tribulatione clamantium omnium, susceptivum crederes hospitale. Vidi ego aliquando, cum quidam Fratrum suas illi tentationes ac alias adversitates conquerendo exponerent, tanta illum misericordia et compassione moveri, ut vultus ejus decideret, cordis eum defectio manifesta teneret. Omnibus quoque quibus potuit modis, solicitudine, compassione, consolatione et oratione, afflictorum onera devote portavit, ut legem Christi, quæ est caritas, adimpleret. Dederat illi Dominus gratiam bonam et linguam eruditam, ut sciret sustentare eos verbo qui lapsi fuerant, et quorum vestigia nutaverunt : quia ex his quæ passus erat, et patiebatur quotidie, omnibus tribulatis omnia facere se scivit : qui et a Spiritu sancto et per experientiam erat in omnibus institutus, et caritate cogente nullum sibi extraneum reputabat.

Matth. 25

sublimi caritate

quæsivit solam Dei gloriam,

proximos juvit maxime afflictos,

43 A virtute quoque patientiæ esse non potuit alienus, qui crucem suam, tamquam ex duobus lignis compositam, exteriori videlicet tribulatione et interiori dolore, sequens vestigia Domini crucifixi, quotidie bajulabat. Tamquam cinctus enim erat verberibus, licet miræ innocentiæ vir, ut in omni parte F ejus posset patientia exerceri. Et a Domino quidem flagella multorum generum toleravit, ut omnium generum gaudia recipere mereretur. Multis itaque et quotidianis et pene continuis infirmitatibus corporis, debilitate stomachi, dolore capitis, defectione cordis creberrima (exceptis sæpe supervenientibus languoribus) est vexatus. Afflixit et eum Dominus quodammodo omnia illi corporalia commoda prohibendo, ciborum, potuum, et equitaturæ, molliumque stratorum : ita ut sæpe esuriret et sitiret, nec tamen illis cibis et potibus, quos esuriit et sitivit, se reficere est permissus. Erat omnibus non parva admiratio, cum viderent eum esurientem aut sitientem, non uti cibis et potibus secundum ordinem uti potuisset. Nonnumquam etiam cum post laborem et fatigationem extra monasterium, lectuli molliores a diligentibus eum sibi substrati fuissent, ut artus infirmos et debiles aliquantulum relevaret, abjecit lectulos compositos, et super sola stramina membra debilia reclinavit. Aliquando requisitus ab admirantibus, quid caussæ esset, quod vel cibis licitis vel lectulis mollioribus tam debilis nollet uti; respondens breviter, Jesus, ait, prohibuit hoc : sive, Jesus hoc non vult. Equitaturis autem sive curribus per

magna cum patientia

variis exercetur infirmitatibus

et in nulla re sibi indulget :

A per duodecim annos fere usus non est, nec in nivibus, nec in pluviis, nec fervore, nec frigore: sed vias quascumque difficiles pedibus ambulavit, baculo parvulo valde imbecillia membra sustentans. Hanc autem pœnitentiam auctoritate divina [suscepisse], tali casu sumus experti. Erat aliquando iturus ad grangias Ecclesiæ nostræ, assumpto secum Fratre, speciali sibi familiaritate conjuncto, et solum in comitatu equum habebant. Cumque ducentes equum in manibus, parvum viæ spatium pertransissent, ait Joseph: Jam procedere vix valeo, quia nimium lassus sum. Hortante eum Fratre, ut equum ascenderet et aliquantulum repausaret; respondit: Non possum. Tandem Fratre importunius insistente, equum adscendit: et cum ad paucos passus processisset, equus ita graviter offendit, ut vix in eo residens remaneret. Ait ergo: Nonne dixi tibi, quia equitare non possum? Respondit Frater: Experiamur adhuc. Experti sunt; et gravior offensio est secuta. Adhuc, inquit, dimitte me, ut descendam, ne casum graviorem incurram. Admirans Frater, et tamen quid ageretur ignorans. Etiam tertio, ait, in nomine Domini attentemus, teneboque te, ne casu graviori possis collidi. Vix verba finierat: et equo pedes movente totus corruit; ita ut sessor, Fratre eum sustentante,

neque in itinere equum admittit

B vix remaneret illæsus. Tunc Frater videns se toties sua voluntate frustratum, cœpit rogare suppliciter, ut ei hujus rei mysterium revelaret. Ait Joseph: Ego tibi dico; Dominus Jesus hoc mihi prohibuit. An putas, quia si non essem prohibitus, non comederem, biberem, et equitarem, sicut ceteri hominum? Nunc vero, Domino jubente, tales me singulariter oportet sustinere labores. Itaque usque ad mortem suam, Domini Jesu permansit præcepto constrictus; ut exemplo ipsius nec equis nec curribus aliquatenus portaretur. Ab hominibus et a propriis Fratribus quibusdam contumeliis est vexatus, objicientibus ei, quod sæpius posset comedere et minime laborare: non attendentibus insensatis, quod omni labore laboriosius erat ei, laborare non posse, et omni jejunio durius, quod non poterat jejunare. Credo, Domine Jesus, quod verecundiam et erubescentiam, quam sustinuit, etiam cum nullius audiret improperia (pauci enim erant apud nos, qui scandalizarentur in illo) tu ei hodie revelatione vultus tui clarissimi recompenses. Cibos illos, quos eum, etiam in communibus jejuniis, sicut puerulum, sumere oportebat (nec enim ipsi, etiam in tempore Quadragesimali pepercisti, nec ab eo paternæ manus tuæ duritiam retraxisti, ut tunc saltem posset interpolatis diebus

prohibitus a Christo:

contumeliis appetitur:

C cum parvulis jejunare) credo te ei hodie revelatæ faciei tuæ dulcedine compensare. Ipse quoque Satan ei, quantum potuit, fuit infestus, nunc in corvi, nunc in catti specie oranti transfiguratus apparens; nunc cum cuculla cappæ in tergo pendente retraxit, ut ipsum faceret saltem ab oratione cessare, vel ut cum ex improviso terrore concuteret, quem ad voluntatis suæ malitiam aliter non poterat inclinare. Exercebatur in his omnibus et multis aliis quotidie patientia athletæ fortissimi; et in utroque homine viriliter dimicans, coronæ præmium merebatur. Hæc de Beati virtutibus, non significantibus, sed efficientibus sanctitatem, duxi aliquantulum latius prosequendum, ut hic tamquam in speculo possit inspicere, qui nostrum Joseph voluerit infallibiliter intueri. Nec est necessarium, hic de ipsius singulariter omnibus tractari virtutibus, de quibus per hunc textum et tractatum et tractabitur: sed hæ quatuor virtutes sunt omnium moralium origo et summa virtutum.

a diabolo infestatur:

44 Duxi et aliam revelationem præfatæ Christi ancillæ, haud dubium de Joseph factam, breviter explicare, summam sanctitatis ejus laudem certissime continentem. Nam etsi viri glorificati et Angeli irrefragabiliter testimoniis sit credendum (nam nuntii Dei sunt, et testimonium asserunt veritati) multo potius tamen et ipsi Deo et ipsi Veritati fidem firmissimam convenit adhiberi. Cum itaque Ecclesia Steinfeldensis magnis adversitatibus quateretur, et solum ei remedium esset a Domino expetendum; præfata Christi virgo *a* Elisabeth (quæ propter spirituales amicos, quos in eadem habebat Ecclesia, ipsam tamquam propriam diligebat) cœpit sibi Ecclesiæ perturbatæ caussam assumere, et nocte ac die a precibus et lacrymis non cessare. Experta loquor: fuit talis Christi Virginis consuetudo, ut quotiescumque pro caussa aliqua Domino supplicare cœpisset, nequaquam ab inceptis laboribus temperaret, donec certam a domino consolationem recipere mereretur. Instanti itaque precibus, et multis lacrymarum fluminibus januam mitissimi cordis Domini valido clamore pulsanti, astitit ei ipse mœrentium consolator, et sua præsentia et dulci alloquio suam est consolatus ancillam. Quid, inquit, pro Ecclesia Steinfeldensi clamas ad me? an putas me illius oblitum? Certissime scito, jam in eadem Ecclesia lilium germinare, quod teipsam dignitate præcellet: et quamdiu illud fuerit in ea Ecclesia, non poterit

D

AUCTORE COÆVO. sanctimoniali Elisabethæ, pro Steinfeldiensibus oranti,

a

responsum cœlitus: lilium ibi germinare gratissimum

E deperire. Siquis dubitet quem, hoc Lilium significet; studeat florem lilii et testimonium Angelicum comparare. Requisitus enim de meritis ejus a sæpe dicta Dei famula Angelus, respondit: Nullus ei in Ecclesia similis est. Præfertur lilium omnibus floribus; præfertur omnibus Fratribus Joseph. Et si eas, quas præostendimus, virtutes velis in lilio intueri; fuit non solum lilium convallium per humilitatem, sed fuit et lilium inter spinas, per patientiam: fuit lilium agri, per caritatem, omnibus se communicantem; fuit lilium, sine adjectione nominatum, per castitatis excellentiam et candorem. Et (ut omne dubium absolvamus) Dominus per miraculorum frequentiam, quod eum lilium hoc appellaverit, multipliciter, mirabiliter et misericorditer jam ostendit. Magnificavit enim eum, non solum super omnes Fratres suos, sed etiam super ancillam suam, Virginem pretiosam, cui ista prædixerat, et in universos fines terræ sui lilii diffudit odorem.

et Joseph optime lilio assimilatur

45 Virginis alterius, æque sanctæ, et ejusdem nominis, testimonium annectimus: neque enim attestationes fidelium feminarum, maxime viraginum, quæ sexum pariterque seculum calcarunt (Virgines Dei dico) in tali articulo a benevolis repelluntur. Brevia sunt sed magna quæ dico: dilige brevitatem,

F magnitudinem admirare. Stabat aliquando Dei Sacerdos eximius, et cum prolixitate dulcedinis et cum dulcedine prolixitatis consuetæ in maxima hiemis asperitate sacrosancta mysteria celebrans: qui dum infra Canonem manibus elevatis astaret, frigoris vehementiam (qua aliis locis et temporibus vehementer urgeri solebat) non persensit omnino: ita etiam a seipso efficiebatur extraneus, ut membra sensibus corporis destituta, per id temporis in ipso vacarent. Oculus nihil vidit: auris nihil audivit: a manibus ipsis sensibilitas tactus aufugit. Interfuit tunc temporis Missarum solenniis, optimæ opinionis, simplicitatis purissimæ, et castitatis eximiæ præfata Virgo Christi *b*: quæ super Sacerdote Domini cœpit vehementius admirari, quod in tanto temporis spatio, quo adstabat altaribus, tam immensam frigoris vehementiam non sentiret. Mirabiliter aperuit Dominus oculos admirantis, et majori miraculo dubium admirationis ejus absolvit. Fecit enim eam videre summum Sacerdotem et verum Pontificem Dominum Jesum ex una parte et beatissimam Matrem ipsius ex altera parte stare beatissimi Sacerdotis. Nec otiosi astabant, sed suo ministro carissimo

raptus in ecstases sub Missæ sacrificio in summo frigore

b

fovetur a Christo et B. Virgine,

A simo in sacrosanctis mysteriis invicem ministrabant. AUCTORE COÆVO. Dexteram enim brachii ejus Jesus, sinistram Maria tenebat, easque suo calefacientes attactu, frigoris ejus vehementiam temperabant. Quid indignaris invida incredulitas? quid fidelis caritas admiraris? Vide factum, et pro visionis revelatione poteris nec admiratione nec invidia commoveri. Tam manifesta est veritas, ut a quocumque invido vel incredulo dubitari non possit, beatissimum Domini Sacerdotem tantam vim frigoris non sensisse: hoc enim corporalium sensuum testimonio confirmatur. Quomodo enim si frigus ut homo sensisset, tot horis debilitatus homo in tanto frigore perdurasset? Sed perstitit, sed perduravit: nec igitur manus adhibuit nec saltem contractione digitorum aut frigus temperavit aut passionis aliquod signum dedit: sed neque perfectis mysteriis in manibus signum algoris retinuit: relinquitur igitur, quod non sensit. Quod autem frigus non sensit, cujus credi potest *ac frigus non sentit:* gratia factum, nisi Domini Jesu? Vere igitur (etsi non fuisset revelatione probatum) manus tuas, Sacerdos dignissime, Domini Jesu dignatio calefecit. Quis dubitet etiam venerabilem matrem ministerium suo reddidisse ministro, quæ ipsi ignem, non solum corpus sed et pectus inflammantem, a suo unico B Filio suis potuit precibus impetrare? Credo, istam veritatem pio corde videntem, de visione jucunda minime admirari aut dubitare debere. Perfectis itaque in fervore cordis et corporis refrigerio sacris Missarum solenniis, accedens ad angelicum Sacerdotem Virgo contemplativa, ei quid viderit explicavit. At ille (sicut semper auram humanæ laudis mira prudentia declinare solebat) Ego hoc, ait, non vidi: sed quia frigus non sensi, sic posse fieri cogitavi. Per hoc quod ait, Non vidi (quod utique corporaliter intelligendum est, quia nec corpore nec corporea vidit) suam, negando, humilitatem insinuat: in hoc quod ait, Cogitavi, spiritualis visionis indicat veritatem. Qui ista mirando deficiunt (quia et viri dignitatem et dignationem Domini Jesu minime comprehendunt) non minus mirari poterunt, quæ subnecto. Quid enim minus admirationis habet et miraculi a prædictis, quod a fideli teste et magnæ opinionis audivimus, beatissimam Virginem et Matrem Domini visam fuisse suo ministro, cum aureo *alias sacrificans ipsam quoque Deiparam suscipit.* Calice, habente auream Crucem in medio, adstitisse, cum suum unicum Deo Patri in beatæ Matris offerret honorem: et tandem, aperto et dilatato pectore Sacerdotis, tantæ dignitatis Ministram, una C cum Cruce et Calice, in medio pectoris suscepisse? Ego non multum miror, eam in illud pectus visam fuisse introire, in quo per dilectionis affectum et jugem memoriam sine intermissione manebat.

46 Volo (utinam et digne valeam!) aliud præfatæ Virgini et Joseph commune miraculum enarrare: quod nobis est testimonio utriusque compertum. Percusserat servum suum, imo filium prædilectum, *gravi morbo decumbens* ad suam gloriam infirmitate et gravi et longa; quæ omnibus omnino ad mortem tendere videbatur. Venit igitur Virgo Christi, ut suum visitaret infirmum, quem firmiter diligebat; et ut extremum vale diceret morituro. Jacebat autem tunc dispositione divina *c* in quodam c castello, ubi a Dei famulis sexus utriusque licite poterat visitari. Veniens autem Christi Virgo, amicum quidem humanitus est miserata languentem; altius tamen multo dolore ingemuit, quod non esset præcessura, vel saltem comitatura pergentem, et ad utrumque dilectum pariter profectura. Collecto igitur spiritu spem concepit, jam etiam desperatum Domini misericordia ab ipsis posse mortis januis revocari. Ventum est ergo ad orationem, et Domino Jesu Christo pro vita jam morientis instantissime supplicatum. Tandem itaque omnium exauditor, tanta fiducia et tanta instantia D in precibus vigilanti, semetipsum revelare dignatus est, et sic alloqui procumbentem: Jam tuam petitionem exaudivi; et propter te, vitæ illius addidi *ad preces Virginis sanctimonialis* quinque annos. At illa: Si petitionem meam exaudisti, inquit, non tantum quinque (quos a te non petivi) annos, sed ei duodecim addere non recuses. Quid enim sunt quinque anni? Certe istis contenta non sum. At Dominus miserator et misericors, ut aliquantulum satisfaceret filiæ delicatæ (cujus spiritum contristare nolebat) Ecce, ait dabo tibi, ad augmentum vitæ illius, novem annos: nam in hac vita duodecim annis nullo modo permanebit. Illa vero nihil dubitans de oraculo, infirmo quid acceperit re- *accipit novem annos vitæ longioris.* velavit; aliisque aliud omnino sentientibus dixit, non esse tunc moriturum Joseph. Secuta est veritas veritatem, id quod prædictum erat rerum eventu sequente. Convaluit enim contra spem omnium, et in hac vita nobiscum terminum annorum a Domino præfinitum exegit.

47 Et quia jam illius habui Virginis mentionem, finem illius brevi sermone contingam: hoc etenim pertinet ad commendationem Joseph *d*. Beata igitur *d* Virgo, illam perfectam Sponsi sui præsentiam per- E fecte desiderans, et supplicans vehementer, ut ante mortem Joseph morti debitum concederetur exolvere; Joseph adhuc vivente migravit ad Christum. In hora autem defunctionis illius beatus vir jam solenniis Missarum intererat, nec de obitu illius ei quidquam fuerat humanitus revelatum; et ecce, inter ipsa sacra et secreta mysteria divinorum Sacramentorum, adstiterunt ei Angeli, qui ei sacræ *videt sub Missa animam dictæ Virginis.* Virginis jam exemptam a corpore felicem animam præsentarunt, eique corporalem ejus obitum nuntiarunt. Contristatus de Virginis obitu, sed de gloriosa ejus præsentatione lætatus, completis Missarum officiis, omnibus qui aderant recentem Virginis obitum nuntiavit: familiaribus vero, quomodo hoc sibi revelatum fuerit, secretius revelavit. Ecce qualiter etiam adhuc in temporibus nostris Dei sapientia ludit in orbe terrarum, cujus deliciæ sunt esse cum filiis hominum. Ecce, qualiter in oculis nostris renovantur antiqua miracula, et spiritualium luce stellarum ista nox nostri temporis illuminata refulget: ut sit jam nox nostra sicut dies temporum exactorum, et noctis nostræ illuminatio inter diei delicias debeat computari.

48 Cogor, sed volens, sanctitati tuæ, Frater carissime, etiam virorum fidelium et nobis cognitorum testimonia adhibere, ne te solum feminarum F testimonio mirificum prædicemus tamquam virorum testimoniis careamus, aut eadem supprimamus. Audiant ergo, sub compendiosa brevitate, quiddam satis mirificum, quod quidam de ipso Joseph (non ipso, sed Domino revelante) cognovit. Stetit aliquando Dei Angelus (teste enim Propheta, Sacerdos, Angelus Domini exercituum est) juxta altare (non in tempore sacrificii salutaris, sed alio, aliaque de caussa) habens in manu sua librum positum super altare; et in illum respiciens, aliquid meditando legebat. Contigit in ipsa hora, Domino ordinante, supervenire Fratrem ecclesiæ nostræ Conversum, quem diligebat Joseph: qui et de ore ipsius nonnulla de eis quæ tractata sunt magnifica intellexit. Et respiciens Joseph stantem, vidit vultum ejus tamquam vultum Angeli coruscantem, ipsius vero *Facies beati quasi cincta lampadibus visa est radios emittere* capitis summitatem similem carbonum ardentium et flammantium lampadarum. Ecce vere viri, veri Israelitæ testimonium, viri jurati, viri omni exceptione majoris. Quid vobis videtur? Clament omnes et clament singuli: Dignus testis, dignum testimonium. Dignus enim a digno laudatus est, et innocens innocentis testimonio probatus est. Qui enim vidit

A vidit, testimonium perhibuit de his, et scimus quia verum est testimonium ejus. Accedamus et nos corde quo possumus, et comprehendamus si possumus, quale Domino holocaustum illo sub tempore fuerit spiritus Joseph, quanto illum igne spiritus sanctus inflammaverit, cum ille caminus interior intus in corpore non potuerit latitare.

ANNOTATA.

a *Virginem hanc fuisse sanctimonialem Ordinis Præmonstratensis et cœnobii Fusniacensis prope Tolbiacum, arbitratur Vander-Sterre. De Fusniaco egimus* 6 *Februarii, ad Vitam S. Alderici, qui ibidem subulcus vixit. Razo, qui præcedentem numerum forte imprudens transiliit, sequentem visionem tribuit ibidem nominatæ* Elisabethæ, *de qua supra, ex num.* 38 *egerat.*

b Sola, *inquit Razo*, ceteris tædio algoreque affectis, *atque ideo scilicet ab ecclesia digressis : deinde omissis quæ hoc numero sequuntur aliis, admirante Virginis constantiam novitio, hæc subjungit.* Imitanda sane, ut dicit, fuit ista Virginis constantia : sed forsan pluris apud Dominum fuit sancta hæc Fratris inter mysteria pietatis sinceritas. Ad sancta enim altaris accessurus mysteria, mira se devotione ac B diligentia semper discussit : non animi tantum sordes lacrymis diluens, sed et miris modis etiam corporis præcavens mendas : identidem etiam Fratres singulos idipsum monens et orans : indignum et pene injuriæ loco habendum asserens, ibi negligere sordes, ubi eas abstergi oportuisset : quomodo enim inter orandum merebimur veniam, si ibi etiam pejora committemus?

c Tolbiacum, *Fusniaco vicinum intelligit Vander-Sterre. Razo narrationem sic texit.* Ut erat homo *(Joseph)* ad plurima idoneus, nunc huc nunc illuc exire jubetur. Itaque dum subito die quodam corripitur morbo, e via ad notæ sibi cujusdam Dominæ præpotentis castellum divertit. Humanissime illic devotissimeque excipitur, sed nulla morbo remedia inveniri potuere; ingravescit indies malum, nec nisi cum vita desiturum videbatur. Rescivit et hoc tandem dilecta illa Deo Elisabet virgo etc.

d *Razo sic orditur* : Virgo igitur illa, quem precibus jam mundo genuisse visa est, denuo non secus imo et fortius quam vera mater dilexit : multum se invicem pauxillo hoc temporis intervallo spiritualibus recreant deliciis. Illa autem tempus subesse sciens quo ipsum a carne solvi necesse esset, roC gare Dominum mœsta cœpit, ne se in eam servaret miseriam, qua lugendus sibi suus carissimus esset : quod et obtinuit.

CAPUT IX.

In expositione Cantici Canticorum et aliis occasionibus redditur invisibilis. Alia ei beneficia præstita.

Habemus etiam Fratris alterius testimonium (siquidem sanctitas viri virorum testimoniis astruenda) sed necessarium est ut præmittam, quod ab ipsius Joseph mihi relatione compertum est. Cœperat exponere, et exposita in scriptum redigere Cantica Canticorum, mirantibus nobis, et intra nos et inter nos aut præsumptionem aut simplicitatem ejus accusantibus vehementer. Nondum enim plurimi noveramus vitam et facta viri [juxta] institutionem ipsius Domini Jesu, aut secundum monita beatissimæ Matris ejus in omnibus ordinari. Dum igitur aliquando occasione accepta, ipsum super hoc facto familiariter convenissem; competentem excusationem non habens, coactus est dicere veritatem. Ait enim : Non temeritate aliqua, nec virium mearum præsumptione ut creditur, nec simplicitate deceptus, (tamquam D ignorans quantum ingenii Tractatus iste requirat) opus istud aggressus sum, sed Matre Domini commonente. Ego vero, nequaquam sermonis brevitate et veritate contentus, modum revelationis diligentius inquirebam. At ille, Videbam, inquit, et ecce Mater Domini Jesu apparuit mihi ferens manibus speciosam et spatiosam scutellam, in fundo suo parum olei continentem. Et arridens blandissime dixit mihi : Et hoc modicum, tibi est, ut illud exhaurias reservatum. Et adjecit dicere et docere : Quoniam liber Cantici Canticorum diversorum expositionibus pene penitus est exhaustus; hoc modicum tamen (quod ad similitudinem hujus modici olei adhuc superest) a te ad commendationem meam est necessarium exhauriri. Tantæ igitur auctoris commonitione et tantæ commonitricis auctoritate confisus, mihi importabilem assumpsi laborem; magis eligens ignorantiæ hominum quam Matri Domini displicere.

AUCTORE COÆVO.

Jubetur a Virgine Matre exponere Canticum Canticorum

50 E vestigio est testimonium subnectendum, valde mirabile dictu, et ad credendum difficile; sed est non unus solus hujus veritatis assertor, ut in ore duorum vel trium testium fidem verbum mirabile E nanciscatur. Aggressus exponere et scribere *a* in persona Rosæ speciosæ, Columbæ formosæ (Rosæ sine spina, Columbæ sine felle) Cantica Canticorum, in locum solitarium se retrusit; ubi nec clamantium insolentia turbaretur, nec multorum frequentaretur accessu. Ibi sæpissime, suæ debilitatis continuæ et quotidianæ infirmitatis oblitus, tanta spiritus vehementia raptabatur, tanta fruebatur contemplationum dulcedine, tanta sacræ Scripturæ, quam tractabat, ebrietate potabatur; ut miserum omnino traderet oblivioni corpusculum, et horam vel cœnæ vel prandii (quam anxius cum puerulis prævenire consueverat) vel minime cogitaret, vel ignoraret omnino. Extædiati nonnumquam Fratres, qui in refectorio ministrabant (cum etiam ad secundam mensam ministrantium venire tardaret) iverunt ad locum solitudinis, ubi illum solitum sedere cognoverant : et eum non invenientes, vel potius non videntes (ibi enim erat, licet minime videretur) nimia expectatione commoti, cœperunt verbis aliquantulum durioribus culpare præsentem, quem putabant absentem, et recedere indignantes. Quos ille suo tempore procecutus, cum venisset ad eos, cœpit verba eorum ex ordine replicare, et commotionem animi reprehendere et a motu iracundiæ et a verbis inordinatis cum lenitate consueta monuit eos de cetero temperare, si F iram Jesu et Rosæ Matris ejus declinare curarent. At illi, nimia admiratione commoti; Unde, inquiunt, verba nostræ commotionis potuisti cognoscere cum te præsentem minime viderimus? Ille vero, ut eos in aliquam cognitionem veritatis induceret; Ego, inquit, verba vestra, non aliquo referente, sed memet audiente, cognosco : a quibus, rogo, vos de cetero abstinere.

a scribens expositionem suam,

a præsentibus non videtur.

51 Nec una vice contigit eum, licet præsentem, a præsentibus non videri; ut veritas tanti miraculi (quæ etiam testibus confirmatur) nulla posset tergiversatione celari. Devotione Fratris, qui in refectorio ministrabat, et familiaritate confisus, in ipso sibi refectorio elegerat sessionem, in quo post prandium tempore æstivali, et post cœnam tempore hiemali, toto pene die potuit contemplationi studioque vacare. Ibi nunnumquam a Fratre intrante et exeunte, januamque claudente, minime visus est : ita ut intrans summopere miraretur, se non invenire, quem reliquerat; rursusque regrediens non minus stuperet, se eum reperisse, quem se ibi non reliquisse putabat. Clausura enim ostii talis erat, ut ab aliquo interius existente aperiri non posset; ne quisquam existimet eum Fratre ignorante egredi aut regredi potuisse

Iterum in refectorio com · orans non videtur,

AUCTORE COÆVO.

A potuisse. Unde aliquando cum Frater exiret clausurus januam, nec eum præsentem adspiceret, existimans tamen quod posset intus esse, sicut heri et nudiustertius) clamavit aperte: Jam si intus es; o Joseph, te manifesta; ne clauso ostio exire non possis. Tacente Joseph, ac illo refectorium exire parante, et jam clavem seræ inserente, clamare cœpit, post tergum ejus: Parce, inquit, claudere; jam enim tecum egredi paratus sum. At ille admirans et stupens vehementer, Si te, inquit, me egrediente, de cetero non prodideris, per totum diem te oportet clausum intrinsecus remanere. Ille vero secundum consuetudinem suam volens dissimulare quod negare non poterat; Quare, inquit, me non vidisti, qui coram facie tua sedi? Ecce testimonia virorum, Fratrum Ecclesiæ Steinfeldensis, a quorum ore, ea quæ scribo, te teste, Domine Jesu, in meum defluxerunt auditum, ne forte minus fidei et credulitatis acquirant si in tertiam vel quartam putentur transisse personam, antequam scripturæ fuerint commendata, aut si dubio recitentur auctore. Nec rarum fuit, imo pene quotidianum, ipsum a Fratribus per omnes angulos officinarum monasterii studiose quæsitum, minime fuisse repertum; et, quando ei placuisset, cum admiratione eorum, fuisse revisum *b*. Nos quoque

b

B tantum miraculum non perfunctorie transeamus, sed quantum possumus in ipsius intremus mysterium: et corde studioso quæramus, quantæ subtilitatis spiritus ejus fuerit; quam perfecte ad illud invisibile et incircumscriptum lumen divinum accesserit; quam totus in interiora velaminis, in potentias Domini, in illud secretissimum Domini sanctuarium introierit; cum etiam corpusculum ejus corruptibile tantæ fuerit subtilitatis effectum ut a præsentibus videri non posset. Quam totus in cellaria Regis in cellam Sponsi vinariam, ipso Sponso introducente, in lætitia et exultatione introierat! quam totum sese sub umbra ligni vitæ, quod est in medio Paradisi, absconderat, et fructus ejus edebat, vinumque vitis veræ in cordis jucunditate bibebat? Quam dulciter, post illum languorem amatorium (quo diu continueque languerat) post illud, mortiferum nescio si dicam, sive vitiferum vulnus caritatis (quo dulcissime et fortissime percussas, et mortem bonam tentationum et molestiarum mortificatricem inciderat, nihilhominus et vitam meliorem, intellectus et saporis intimi vivificatricem acquisierat) quam dulciter inquam, et quam totus in illis incomprehensibilibus Sponsi amplexibus, in illo interiori cubiculo soli Sponsæ pervio; obdormierat ipso Sponso eum in suæ

absconditur in Christo:

C speciei sui vultus speciosissimi abscondito abscondente, et filias Israel adjurante, ne suscitarent neque facerent evigilare Dilectam, donec ipsa vellet. Quid enim tibi videtur dixisse Sponsus, Dilectum etiam corporaliter abscondendo, nisi quod non suscitaretur ab inquietis, neque evigilare nisi voluntarie cogeretur? Quid Fratres, miramini, si talis horam prandii et refectionis corporalis non sentiat, qui gustat et videt quam suavis sit Dominus, et quanta sit multitudo et magnitudo dulcedinis Domini quam abscondit timentibus se, perficit eis qui sperant in se, abscondite quidem et perfecte largitur diligentibus se quos in lumine vultus sui abscondit a conturbatione hominum, in tabernaculo suo illo (ubi tantum auditur vox exultationis et confessionis, sonus festum celebrantis) protegit a contradictione linguarum? Siquid, anima mea, conaris, certe non pervenis, certe non apprehendis: quanto minus scribendo et garriendo ad illam requiem alios introducis? Benedic tamen, anima mea, Dominum, et omnia interiora mea Nomen sanctum ejus: quia mirificavit misericordiam suam facere cum Joseph: et congratulare ei: et hæc sit portio gaudii tui, ut gaudeas cum gaudente Joseph; et hæc ad præsens satietas tua, D ut (quantum potes) videas satiari Joseph; et hæc requies tua, ut consideres in amplexibus Sponsi requiescentem Joseph. Solus ad gaudium istud non intret, solus de deliciis istis non gustet, solus requie somni hujus minime perfruatur Frater ille, majorem se æstimans, invidensque minori; qui magis in agro corporis, spinis et tribulis germinante, diligit conversari perversus, quam intrare ad convivium Fratris minoris, ubi audiat symphoniam et chorum, et hœdo lasciviæ despecto, vitulum comedat saginatum *c*.

c

52 A mirabilibus testimoniis (quibus coram pluribus testibus Sanctum suum mirificare curavit Dominus, faciens mirabilia) ad ea, quæ ab ipso Joseph de ipso audivimus, redeamus. Puto testimoniis præcedentibus ita percussas esse et contritas invidentium et detrahentium frontes, ut ultra ipsi Joseph dicere non præsumant: Tu de teipso testimonium dicis; testimonium tuum non est verum; cum testimonia ejus credibilia facta sint nimis. Audiamus igitur et credamus veritatem, et nos audire et credere gaudeamus. Dispositione divina in quodam aliquando monasterio morabatur, quod multis et diutinis tribulationibus agitatum est, et crebris disciplinæ Dominicæ percussionibus ad extrema perductum. E Nomen autem monasterii ideo reticemus, ne de aliquo videamur infamiam seminare. Motus ergo misericordia super monasterii contritione Joseph (in quo contereoatur et ipse, qui cum infirmantibus didicerat infirmari) invalidam caussam sibi validus Orator, et non in legibus hominum sed in lege Domini (quæ caritas est) peritissimus Advocatus assumpsit: et sumpto thuribulo orationis incensæ, et hausto igne caritatis ardentis, inter Deum viventem et homines mortuos peccatis medium se objecit, nitens suavissimo devotæ orationis odore sententiam jam egressam severi Judicis vindicisque placare. Cumque in spiritu humilitatis et animo contrito non desisteret ante faciem Domini introire; tandem et ipse Dominus Jesus ad eum venire, et ad orantem introire dignatus est. Venit autem, non ut exauditor orantis, sed ut vindex severissimus delinquentis. Tremebundus enim et in vultu totius severitatis apparuit, ferens manu securim acutam, tamquam eamdem Ecclesiam radicitus excisurus, et funditus eversurus. Territus, supra quam dici potest, ad tam terribilem Domini venientis adspectum amabilis intercessor, tremens et pavens ad genua provolvitur irascentis; et quibus potuit precibus, lacrymis et gemitibus, tentavit manum continere minantis. Cui Dominus in magna severitate, Surge, ait, et adspice, pro quibus intercedas: considera et cognosce totum hunc locum nihil viriditatis habere, nisi quantum occupant pedes tui, et vide qualem caussam defendas. Surgens Joseph, et verborum Domini veritatem agnoscens, pavimento iterum se prostravit, et non cessavit a precibus; donec Domino aliquantulum placato, vocem Domini se consolantis, audiret: Ista quidem Ecclesia misericordia se reddidit indignam; sed propter te manus justissimæ ultionis meæ suspenditur ad tempus.

monasterii deperditi caussam agit apud Deum,

et Christum cum securi apparentem ut illud exscindat.

F

precibus suis placat.

53 Beneficia Dei, quibus super humanam naturam auctus fuit noster Joseph, hujus Capituli brevitas explicabit. Decubuit aliquando, ut putabatur, corporis infirmitate consueta, et (ut postea verius compertum est) languebat, caritatis jaculo vulneratus. Jacuit itaque super stratum suum toto triduo continuato, ita ut nullus omnino per totum tempus illud ad ipsum accederet gratia visitandi. Solebat enim ipse et hoc mihi sæpius replicare, quod aliquando hominum gratia ita fuit ab ipso sublata, ut quibusdam quidquid ageret penitus displiceret; alii vero

A vero, quidquid ei accideret, non curarent. Cum ergo sic sine visitatione jaceret, venit tandem ad eum Frater quidam, cujus jam sæpe in hoc scripto feci sine nomine mentionem : et decumbentem invenit. Cui Frater : Quid est, inquit, quod sic decumbis? Langueo, ait, Ille; Quanto, inquit, tempore languisti? Respondit : Triduum jam est quod ab hoc lectulo non surrexi. At ille; Numquid, ait, non surrexisti etiam ad necessitatem naturæ? Respondit Joseph : Ego quidem scio : nequaquam me per triduum resurrexisse; sed propter Deum, subleva me; et vide ne forte aliquid inhonesti acciderit nescienti. Hoc autem dicebat, volens inducere Fratrem, ut ab hujusmodi inquisitione cessaret ne hoc incredibile secretum fieret manifestum. Sustulit ergo eum, ut petierat, lectulumque respexit; sed nihil indecori nec indecoris est inventum *d*. Tunc Frater ille, qui jam consuetudine doctus erat secreta sua rimari, et nihil circa eum fieri sine caussa; Rogo te, inquit, ne abscondas a me mysterium hoc. Quid est, quod toto triduo decumbens, nullis naturæ necessariis eguisti? At Joseph, Fratris familiaritate devictus, precibusque constrictus, aperuit veritatem. Ego, B inquit, quando naturali infirmitate decumbo, naturæ necessitatibus me, sicut et te, et quemvis hominem, est necessarium subjacere. Cum vero Dominus Jesus mihi languorem immittit, ab omnibus naturæ necessariis liber existo. Vere liber, quem Dei Filius liberavit! vere liber, qui in sanctis languoribus suis potuit naturæ præceptis minime subjacere? Quantam, putamus, sanitatem spiritus in his languoribus consecutus est, in quibus corpus sic evaserat omnia detrimenta naturæ? Si corpus tantæ fortitudinis existit, ut nec refectione nec evacuatione indigeat; spiritus quomodo vegetatur? Corpus, vas stercorum, esca vermium, super hominem, super naturam est, gloriam hominis jam glorificati prætendit; quantum proficit spiritus, quanta gloria sublimatur? O si videre liceat, sapere et gustare, qualis sit iste languor, qui tantas vires etiam corruptibili corpori administrat! O si mori liceat hoc languore! Benedictus es tu, Domine Jesu, Pater Rectorque naturæ, qui abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus, et tuo ea Parvulo revelasti.

languens amore divino, naturæ necessitatibus non videbatur subjectus.

ANNOTATA.

a *Razo, qui prioris capitis numerum ultimum et hu-* C *jus primum omisit, non meminit scriptionis.*

b *Addit idem*, Referunt illi ad seniores quod compertum habebant : observant quoque et ipsi ut melius constare possit, et ita esse deprehenditur : Cœpit itaque inter suos jam magnus haberi etc. si quis antea temere lacessiverant... jam eum demulcenter reconciliare contendunt.

c *Num etiam sequentem omittit Razo.*

d *Razo ipsum Fratrem ultro quærentem inducit*, sinito videam anne humanæ necessitatis aliquid evenerit tibi. Adhæc in risum solutus, Joseph, Ego inquit *etc. ut infra.*

CAPUT X.

Potus subministratus. Mors et sepultura prædictæ. Tentationes superatæ.

Credo, non minus mirabile et naturæ contrarium, quod subjungo. Quia Domini Benedictus, in tanta debilitate corporis, quam sustinuit in itinere, nec equo nec aliquibus vehiculis utebatur : consueverat proxime secum portare laguunculam, trium haustuum quatuorve capacem; ut quando præ nimio labore et æstu intolerabili procedere non valebat, corpusculum nimis exhaustum aliquantulum recrearet. Secundum hanc igitur consuetudinem, jam appropin- D quante tempore resolutionis suæ, cum quodam admodum religioso viro, laico tamen, servus Domini ambulabat : et cum jam omnino fatiscentibus artubus caderet in defectum, consedit, et porrigi sibi lagunculam postulavit. Cui socius itineris sui ait : Jam de ista lagguncula non bibetis, quia *a* exhausta est. Ait Joseph : Oro, fac mihi duos calamos, quos per orificium lagunculæ in fundum ejus immittam; si forsitan ibi aliquam guttam inveniam, quæ me aliquantulum refocillet, quia jam totus in defectu sum. At ille, licet sciret, nihil remansisse humidi in lagguncula, obtemperavit tamen, et factos calamos porrexit Joseph. Quos ille mittens in fundum lagunculæ, hausit vinum, quantum cum calamis poterat exhauriri. Et dixit socio suo : Accipe et bibe tu. Credidit ille se deceptum, eo quod fuisset aliquid in lagguncula, et ori, ut biberet, applicavit. Sed, cum trahentem per calamos, nihil sequeretur omnino; comperit se non fuisse deceptum, dixitque ad Joseph : Quid bibitur, ubi nihil penitus invenitur? Respondit : Tu nihil omnino scis. Et accepta lagena, ait : Verte in partem hanc, ut invenias. Et bibit etiam secundo : p... ...ente ministro. Tentavit ille iterum; sed nihil invenit. Joseph vero iterum, cum quadam jucundi- E tate exprobrans ei quod nihil inveniret, accepta lagguncula bibit et tertio, nihil penitus inveniente ministro : quia vere naturaliter nihil erat. Quod autem vir plenus gratia vinum invenit, ubi non fuerat; illius gratia factum est, qui cuncta creditur creasse de nihilo, et qui electo suo tam inauditum voluit miraculum non deesse. Mirentur alii elementorum mutationem, absentium cognitionem, præscientiam futurorum, sanitates languentium; etenim hæc mirabilia sunt : ego nihil tantum admiror horum, sicut de nihilo aliquid factum esse. Unde enim in vasculo vinum est inventum, ubi nihil dimissum fuerat, nisi operante solius potentia Creatoris?

ex lagena vacua, a

immissis calamis

hausit vinum,

iterum, iterumque.

55 Dum in talibus et multo pluribus mirabilibus, circa servum suum suas Dominus virtutes ostendit; etiam spiritu prophetiæ eum magnificare curavit. Nam cum dissolutionis suæ tempus desiderabile immineret; eodem anno quidam de Fratribus, cum post Matutinas Laudes, pausantibus ceteris Fratribus, ecclesiam introiisset, et Officii matutinalis debitum (a quo abfuerat) implere cœpisset, audivit a latere suo in medio monasterii fieri sonitum vehementem, ita ut totus concuteretur horrore, et expavesceret F vehementer : nec minus mirabatur, ex qua caussa sonus tam insolitus in loco posset accidere, ubi nihil erat talis materiæ, cujus ruina talis posset sonitus generari. Itaque orationibus adimpletis, non sine admiratione recessit; et misit Dominus in cor ejus, ut hoc, quod audierat, referret ad Joseph, si forte per eum Dominus sibi hujus rei mysterium revelaret. Mane itaque facto (sicut Dominus voluit) factus est Joseph obvius procedenti : cui statim Frater explicuit quid audisset; et petivit sibi referri, si sciret quid tantus sonitus portendere potuisset. At Joseph subridens; Ego, ait, tibi, quid hoc factum significet, manifestabo. In eodem loco, ubi ille strepitus est auditus, quidam sepelietur tempore procedente : ad cujus sepulcrum magnus erit concursus, et magnus tumultus hominum audietur, quem Dominus per illum sonitum quem audisti voluit præsignare. Certe valde manifesta facta est veritas prophetantis, ad ipsius tumulum (ipse enim ibidem tumulatus est) ruentibus populis catervatim, remedium sanitatis quærentibus, sive cernere cupientibus et audire, quæ per eum Dominus mirabilia operetur. Prædixit quoque ante plures annos, ecclesiam Steinveldensem multis tribulationibus fatigandam; cujus rei veritas jam per experientiam nimium est pro-

in loco sonitus auditus,

prædicit ad sepulturam suam

concursum hominum.

Auctore coævo.

A bata. Promisit etiam eidem Ecclesiæ post tribulationum angustias, felicia tempora successura: quæ in spe et desiderio expectamus, et expectabimus patienter, nihil de oraculo dubitantes.

56 Felicis etiam resolutionis suæ tempus sibi non fuisse incognitum, ipse quibusdam patefecit indiciis, quæ breviter explicamus. Circa idem tempus, quo de sepulturæ loco (sicut præmisimus) prophetavit, accessit ad quosdam de Fratribus, qui sibi majori erant familiaritate conjuncti, et de quibus habuit fiduciam specialem, tam pro communicatione quorumdam secretorum suorum, quam pro singulari fiducia devotionis ad Deum. Nam de nullis Fratribus, qualis vitæ fuissent vel essent, ipsum non dubito ignorasse. Accessit enim quadam die quemdam de Fratribus (cujus omnino notitiam habeo, sicut meiipsius) qui in seculo dies primæ juventutis exegerat, antequam Religionis habitum assumpsisset: cui dixit: Dignum est ut hunc Psalmi versiculum, Bonitatem fecisti cum servo tuo, quotiescumque protuleris, magnam cordis devotionem apponas. (Psal. 118) Quod cum ille non intelligens diceret, non solum illum versum, sed et sequentem, et omnem Orationem cum magna devotione dicendam, ut intentionem suam plenius declararet, et ut Fratrem ad cognitionem sui met, et ad B agendas Deo gratias incitaret, subjecit: Est et alius alterius Psalmi versiculus, qui quoties a te cantatur, singulari debet intentione et devotione cantari: Quia misericordia tua magna est super me, et eruisti animam meam ex inferno inferiori. (Psal. 85) Quasi diceret Intellige, quod hæc est Domini bonitas, quam tecum fecit; quia eruit animam tuam ex inferno inferiori, in quo jam eras per meritum culpæ, non per passionem pœnæ. Stupet adhuc Frater ille, vitam suam peccatricem, dignam supplicio inferioris inferni, beato viro revelatam fuisse, quam non ab homine poterat didicisse. Non ergo ad hunc et sui similes, sed ad alios majoris innocentiæ et devotionis, imminente tempore suæ resolutionis, accessit, et humiliter supplicans ait: Ecce cujusdam Sacerdotis amici nostri finis appropinquat: rogo vos propter Deum, ut illum orationibus vestris Domino commendare curetis. Quærentibus de persona, non aperuit quis esset, hoc solum ait: Quia citius per experientiam cognoscetis. Ecce Propheta magnus de præteritis, præsentibus et futuris, quod verum esse, si attentionem apponas, o Lector, poteris invenire. Et quidem tam præteritorum quam futurorum ipsum habuisse notitiam, præsenti capitulo declaratur; in quo et C præteritam Fratris vitam peccatis obnoxiam cognovisse cognoscitur, et sui exitus horam et locum sepulturæ secundæ non ignorasse probatur. Præsentis quoque temporis in his quæ sibi erant absentia, eum habuisse scientiam, illo Capitulo declaratur, ubi præsentata sibi super Altare anima virginali, ipsius Virginis cognovit et prædicavit excessum.

novit vitam peccatricem alicujus,

aliquibus obitum suum prædicit.

57 Grati Deo et amabilis viri, non solum virtutes et gratias singulares, verum et tentationes et infirmitates, perfectivas virtutum, ad consolationem tentatorum et infirmorum, evolvere dignum duxi; ut dicti Apostolici, etiam in Fratre nostro, veritas comprobetur, quia diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum; (Rom. 8) et, quod virtus in infirmitate perficitur. (2 Cor. 12) Appropinquante igitur tempore transitus sui, quo d vocaretur ad regnum, is in quem vere advenerat Dei regnum; (Lucæ 11) inconsuetis illum tentationibus Dominus titillavit, quas ante per experientiam minime recognovit. Nec reor aliam fuisse caussam tentationis hujusmodi, quantum ad se; nisi ut humilis humiliaretur adhuc, et justus justificaretur adhuc. In aliis vero alia caussa fuit, videlicet ut etiam scirent in tentatione sperare, et manum Domini nos non ad consumptionem sed ad consummationem ferire. D Fuit autem hæc carnalis tentatio, comparatione nostrarum tentationum, parva quidem et quasi nulla: sed respectu suæ Angelicæ puritatis, maxima videbatur. Permisit etiam eum Dominus aliis importabilibus tentationibus infra divina mysteria fatigari, diabolo sibi imagines muscarum et maximarum aranearum (quarum magnitudo nobis est incognita) ostendente, et viri devotissimi animum perturbante. In tantum vero talibus fuit phantasiis et tentationibus fatigatus; ut propter hæc etiam ab altaris ministerio aliquando abstineret. Post aliquod tempus ad aliquem de Sacerdotibus, Fratribus nostris, accessit humiliter; et, quas patiebatur molestias, ei miserabiliter est conquestus. Et subjecit: Ecce ad te missus sum, ut ab his molestiis, quas patior, curer a te. Territus Frater ille, qui se sciebat multo minorem illo in meritis, Quis ego sum, ait, ut a tentationibus tuis te curem? Respondit: Certe ad te missus sum, ut insidias diaboli coerceas a me. Videns Frater ille instantiam deprecantis, simul et memor cujusdam infirmantis, qui (sicut legitur in Dialogo) non fuit curatus a B. Petro, cujus suffragium flagitabat, sed ad quemdam multo minoris meriti, ad *b* Abundium, mittebatur; a quo et curatus est; (S. Gregorius lib. 3 cap. 25) E beati viri infestatorem dæmonem, non in suis meritis confisus, sed in Domino adjuravit: nec eum postea ab hujusmodi molestiis comperimus fatigatum. Gratias tibi, Domine, qui infestantis inimici jacula, probationem fidelium tuorum esse voluisti, et non vulnera: qui talem tuis tribuis pro labore mercedem, ut nullum tuorum fuisse gaudeat hostis imbellem: quinimo perpetuum eis largiris triumphum, ut tuis sint fidelibus in exemplum, dum tentati, in humilitate liberati, in tua caritate firmantur.

Sub mortem insolitis afficitur tentationibus:

etiam objectis imaginibus muscarum et aranearum:

confugiens ad aliquem ex Sacerdotibus liberatur.

58 Habuit Sacerdos Domini quemdam juvenem, in habitu Canonico Regulari, in monasterio monialium Cisterciensium, Domino servientem: qui admodum sibi magna caritate devinctus, cum ad idem monasterium veniret, in divinis sibi ministrare consuevit. Præceperat autem eidem juveni Dei servus, ne post peracta Missarum solennia sibi loqui, aut aliquid ab eo sciscitari præsumeret, donec ipse eum prior alloqui voluisset. Quadam itaque die dum post perceptionem consuetæ gratiæ, peractis sacris mysteriis, recederet ab altari, gratiam quam habere consueverat citius quam speraret amisit. Eventu territus inconsueto (ut sibi semper suspectus esse consueverat) aliquid se in gratiæ collatorem deliquisse timebat: et cum in nullo eum conscientia remorderet, F incidit menti ejus, quod fortassis volente Deo secretum suum præfato familiari suo communicare deberet. Conversusque ad Dominum, Domine, inquit, si tuæ est voluntatis, ut secretum hoc huic tuo famulo debeam revelare; jam per ejus merita, reddere digneris mihi gratiæ tuæ solatium, quod amisi. Vix verba finierat; et ecce, dulcissima vehementia vehementissimaque dulcedine rediit odor mirificus, quem amiserat: quo eum credimus quotidie fuisse detentum, cum in altaris administratione tardaret. Nihil enim aliud, præter illud, pro certo potuimus comperire, quod tamen eum non solummodo credimus tenuisse. Tunc accedens ad juvenem sæpe dictum, quod evenerat, enarravit: sed sub severitate prohibuit, ne, quam diu viveret, secretum hoc cuiquam præsumeret publicare. *c*

Odor mirificus eum cœlitus reficit.

ANNOTATA.

a *Razo dicit, quod prior deficiens laicus, lagenam vacuaverat.*

b S. Abundius *hic, mansionarius Ecclesiæ S. Petri, colitur* 14 *Aprilis. Ceterum et hunc numerum et sequentia*

quentia, usque ad num. 4 Tractatus alterius, prætermisit Razo.

d *Reliqua desunt, ex subjuncto tractatu supplenda. Quæ de S. Engelberti martyrio et revelato sequebantur, supra indicavimus huc non pertinere Razo, post narrata quæ habentur num.* 56, quanto plus, inquit, suo accessit fini, tanto amplius divinis præpollebat donis: quæ si plura videre quis cupit, ad gestorum ejus (unde assumpta sunt hæc omnia) se librum conferat: nos quæ supersunt, nunc absolvemus reliqua.

TRACTATUS ALTER

De obitu, Translatione, et miraculis.

CAPUT I.

Rerum in vita gestarum anacephalæosis. Obitus et sepultura.

Ad laudem nominis tui, laudabilis Jesu Christe, qui non solum in majestate tua mirabilis, verum etiam in Sanctis tuis gloriosus appares (propter quod etiam in Sanctis tuis te laudare monemur) præsentem schedulam, de tanto numero miraculorum, quæ per merita servi tui, Fratris Hermanni Joseph (cujus corpusculum in Steinveldensi Ecclesia requiescit) operari dignaris, conscribere curavi; et ad laudem tuam, benigne Deus, mentes legentium excitare, qui non cum invidia tabescente iter habent, qui aliorum profectum suum putant esse defectum; sed vera caritate cogente, gaudere cum gaudentibus, et flere cum flentibus didicerunt. Te ergo teste, qui es in cœlo testis fidelis, Domine Jesu Christe, ea quæ vel ego ipse vidi, vel ab his qui viderunt, et vere sciverunt, veraciter intellexi, præsenti schedulæ, quantum brevitas temporis permisit, fideliter annotavi: omissis plurimis, quæ in *a* alio opusculo (si tu, summe Opifex, annueris) plenius, lucidius, dulciusque tractabo.

Miracula conscripturus, eaque certissima,

2 Omitto igitur, quomodo ab ineuntis ætatis primordiis puerum purissimum in benedictionibus dulcedinis gratia divina prævenerit: quam dulcibus, licet puero convenientibus revelationibus, se nostro Samueli, tamquam puer, Jesus cum Matre Virgine revelare curaverit: quomodo ipsa Mater misericordiæ, miserans puerum in hiemis asperitate algentem, ostensis numismatibus, calceaverit: quomodo ætate pariter et gratia proficiens, Beatæ Virginis se obsequiis mancipaverit: quanta se abstinentia quantisque vigiliis, ultra humanum modum cruciaverit: quomodo Beatæ Virgini, sibi vigilanti et corporali specie apparenti, ab Angelo fuerit desponsatus: per visum vero, ipsa Virgine Matre suum Filiolum ipsi dante, ut portaret eum, sicut a Joseph portatus fuerat in Ægyptum, hoc nomen Joseph primum ab Angelo vigilans, postea ab ipsa Matre Domini (qui ante vocatus fuerat Hermannus) per visum meruerit adipisci. Prætereo quomodo a Matre Domini in specie vetulæ apparente sibi, commonitus fuerit, in servitio ipsius, majoris devotionis existere, in quo (sicut humani moris est) aliquantum fuerat tepefactus *b*. Omitto etiam quomodo per multos annos, singulis pene noctibus, beatæ Matris Domini consolatione meruerit relevari, ipsam quæcumque voluit interrogans, et ad interrogata ei vicissim respondens *c*. Sed neque hic ad præsens explicare propono, quantum dilexerit, quantum honoraverit Virgines sacras, Ursulam et sodales ejus; quantis revelationibus earum fuerit consolatus: quo modo, cum ad laudem earum Historiæ verba composuisset, ipsis docentibus et præcinentibus totius pene historiæ melodiam didicerit, et quædam etiam Virginum nomina sua ipsi dignatæ fuerint revelare, Visionem quoque, quæ de occisione Martyris Engelberti Coloniensis Archiepiscopi, nostro Joseph non per somnium sed vigilanti revelata fuit; laudem quoque Domini, qui ipsum lilium Steinfeldensis Ecclesiæ appellavit; laudem quoque Angeli, qui ipsum in humilitatis virtute cunctis præcellere mortalibus prædicavit; ceterarumque virtutum ipsius insignia, et animi puritatem, futurorum præscientiam, et cœlestium cognitionem, qua ipsum ipse Creator lætificare curavit, omitto.

paucis indicat gesta in pueritia, apparitiones Deiparæ Virginis, revelationes de sanctis Ursulanis et martyrio S. Engelberti

AUCTORE COÆVO.

3 Venio autem ad tempus illud, quod votis toties optaverat: in quo Creator lucis, lux vera, lucernam suam ardentem et lucentem, non jam sub modio et in abscondito ponere, seb super candelabrum manifestationis exaltare dignatus est. Appropinquante igitur tempore dissolutionis suæ, per totam Quadragesimam illam pene nihil nisi panem simplicem et cerevisiam calefactam et pauca pira assa (cum tamen miræ debilitatis existeret) nobis omnibus mirantibus, ipsumque culpantibus, assumpsit in cibum; nihilominus contemplationi, dictamini et scripturæ, in corpusculo jam fatiscente, animum infatigatum intendens.

ante obitum in Quadragesima stricte jejunat,

4 Dominica vero, qua cantatur, Oculi mei semper, cum illum oculis misericordiæ Dominus respicere dignaretur, ut evelleret de laqueo pedes unici et pauperis sui; venit ad Dominum Abbatem nostrum nuntius *d* monasterii quarumdam Sororum Cisterciensium, petens, ut ipsis (cum quibus etiam quandoque conversatus fuerat) concederetur ad tempus: quatenus per Quadragesimam divina Sororibus celebraret eisdem. Quod cum Abbas et Fratres omnino renuerent, eo quod videretur constitutionibus nostri Ordinis obviare: ille, in spiritu futura prænoscens, ab Abbatem accessit, et dimitti petivit, ut ad præfatas Sorores accederet: et hoc Dei asseruit esse voluntatem. Quod cum obtinuisset, et Fratres de suo recessu conqueri et quam plurimum contristari videret; Una, inquit, caussa est, quare nunc recedam: sed sciatis me post Pascha sine dubio reversurum. Ambulans itaque pedibus suis (non enim in multis annis equo vel vehiculo usus fuit) cum multa festinatione venit ad locum petitum; statimque intrans ad interiora claustri, baculo (quo sustentari solebat) terram in modum sepulcri signavit; iisque, quæ præsentes erant, Sororibus dixit: Ecce, in hoc loco sepelietis me.

discedit ad monasterium Sororum Cisterciensium, ingressus Claustrum locum sepulturæ suæ designat:

5 In die Palmarum contra consuetudinem suam tantæ fortitudinis fuit, ut totum Officium perageret indefessus, et tantæ consolationis gratia repleretur, ut ad agendas Deo gratias Sorores hilariter invitaret. In tertia feria correptus febribus lectulo decubuit, et de die in diem acrius torquebatur. Per horas vero duas raro spiritu requievit: et factus in ecstasi, cum ad sese rediret, se nihil proficere, et Jesum suis durum esse petitionibus, querebatur. Caussa vero nos hactenus latet. Hora vero dissolutionis instante, circumsedentibus valedicens, et in manus sui Jesu spiritum suum commendans, erecto corde et vultu migravit ad Christum *e*. Dei autem nutu, sepultum fuit corpusculum ipsius in eodem monasterio, in loco præsignato, Suppriore nostro præsente, et frustra rogante Sorores, ut corpus Fratris nostri nobis remitteretur, quem, cun viveret, concesseramus eisdem. Quod cum nobis nuntiatum fuisset, post effusionem lacrymarum cum ad nos fuissemus reversi, proposuimus repetere corpus Fratris nostri, et pro hoc non parcere laboribus nec expensis. Laborantibus itaque adfuit Deus noster, mœstorum consolatio, laborantium fortitudo: et, data nobis gratia in conspectu Domini Archiepiscopi Coloniensis, ipso jubente, corpus Fratris nostri exhumavimus, ad laudem et gloriam Domini nostri et fidelissimi servi ejus. Siquidem, cum in quinta feria dierum Paschæ

febri correptus ad extrema perducitur, piissime ex hac vita decedit: sepelitur. et jubente Archiepiscopo Coloniensi,

carne

A carne solutus fuisset, et in sepulcro terræ palustris, naturaliter horrente, depositus fuisset, et in tertia dierum Pentecostes exhumatus a nobis, corpusculum sacrum invenimus incorruptum: ita, ut non solum in illo nullus vermiculus appareret, verum etiam ipsius cutis superficies tota inveniretur illæsa. Tanto igitur accepto thesauro, facti sicut consolati, cum revelaremus ad nostra, factus est concursus populorum, in circuitu habitantium, cum cereis et crucibus occurrentium, laudantium Deum in Sancto suo, et decantantium: Benedictus, qui venit in nomine Domini. Statimque Dominus Sanctum suum cœpit magnificare miraculis, et secundum propriam sententiam, eum, qui se, supra humanum modum, sub omni homine humiliaverat, et omni creaturæ subjecerat propter Deum, mirabiliter exaltare.

Sacrum ejus corpus post septem hebdomadas incorruptum,

Steinfeldiam transfertur:

coruscat miraculis

ANNOTATA.

a *Hinc supra collegimus hunc tractatum primo editum fuisse.*

b *Hic in MS. Marchtallensi repetebatur dicta apparitio ab alio postmodum inserta, quæ supra num. 24 satis explicatur.*

B c *Hic iterum in eodem MS. inserta, nonnulla erant, et e tota Vita, in qua tamen non habentur, ita referuntur:* Ne magnitudo revelationum eum extolleret, ipsum Mater misericordiæ consolari studiose distulit, ut ferventiorem redderet in quærendo. Quadam ergo die, quem simplicitas vel, ut melius creditur, eumdem devotio, Missam pro defunctis, Requiem æternam, quam compulit Dominæ suæ, velut mortuæ, decantare. Si enim, inquit, apud semetipsam viveret, me quasi orphanum procul dubio visitaret. Missa pro defunctis usque ad Offertorium expleta, subito juxta altare adest illa terribilis ut castrorum acies ordinata, et quasi subridendo se vivere et non mortuam affirmavit. Visa igitur Stella maris, sine qua nil se videre arbitratus est, stella, inquam, quæ nobis verum Solem protulit, statim Offertorium, Felix namque, incipit, et sic Missam de beata Virgine explevit. *Hæc ibi, quæ minus ab aliis probantur.*

d *Monasterium supra relatum* Hoven *censet cum Rostio Vander-Sterren, additque in Obituario vetustissimo dicti monasterii annotatum haberi diem obitus.*

e *Rosweydus:* Obiit autem virtutum plenus Frater Joseph, pridie nonas Aprilis, qui dies divo Præsuli Ambrosio festus habetur, anno virginei partus MCCXXVI. *Tum subjungit:* In originali habetur quod, *etc. ac prius Pascha et Pentecostes, quibus sepultum et*

C *elevatum est corpus, prout hic infra dicitur.*

CAPUT II.

Miracula in Translatione, et post eam facta.

Quidam cives civitatis Coloniensium, sacro corpusculo occurrentes, cum haberent puerum, magno dolore dentium fatigatum, maxillam pueri inflatam feretro sacri corpusculi applicuerunt, et statim dolor ex ejus tumorque cessavit. Henricus, servus noster in *a* Hessenich, a simili morbo, post invocationem nominis Fratris Joseph, curatus est. Agnes puella, virgo Deo devota, a morbo, quo per triennium laboraverat, et per annum et dimidium lecto decubuerat, incurvatis omnibus in inferiori corporis parte præmortuis, apparente sibi per visum Fratre Joseph, et manum suam super ipsam ponente, et sanitatem promittente, ita sanata est subito, ut, quæ vespertino tempore in carruca se deferri debere decreverat, in mane propriis pedibus viam valde difficilem ambulans, ad monasterium nostrum veniret, et cum ceteris terræ nostræ, tam nobilibus quam privatis, omnibus mirantibus, ad sacrificium accederet: quæ tanto tempore lecto decumbens, a multis cateruis fuerat visitata. Deum laudantibus cum ea pariter et in ea, qui tam misericorditer visitasset eamdem. D

Curantur dolores dentium,

a

et inveteratus morbus:

7 Nec hoc prætereundum reor, quod quidam ex nostris magno fervore devotionis accensi, in nocturnæ quietis silentio ad thecam sacri corpusculi accedentes, aperuerunt eamdem; sed nec tunc quidem aliquo sunt fœtore coerciti: sed, quascumque poterant, vestium particulas sibi pro benedictione sumpserunt: sanguinem recentem, de innocentis ore stillantem (de quo numquam turpiloquium aut scurrilitas aut juramentum incautum, vel male dictum prodierat) diligentius abstersserunt; mirantibus cunctis, qui de tali corpore sepulti, post septem septimanas (tantum enim temporis, a die defunctionis suæ, usque ad diem secundæ sepulturæ suæ, effluxerat) tam recens sanguis potuerit inveniri: laverunt etiam corpusculum sacrum aqua, per quam plurimi postea sanitatis beneficia sunt consecuti. Totum corpus ita tractabile sicut viventis inventum est: manus quoque et digitorum articuli tam facili poterant flexibilitate moveri, ut vivere crederetur.

recens ex ore ejus sanguis affluit

corpus ac si viveret est flexibile:

E 8 In adductione sacri corpusculi, fuerat apud nos [Godfridus] quidam de parochia nostra per dies aliquot: quem tanta phrenesis arripuerat, ut ab omnibus crederetur obsessus, et multis eum oporteret funibus alligari: nec enim ab uxore aut filiis manus abstinuit; sed quoscumque poterat arripere, trahere, cædere, lacerare gaudebat. Cumque in die Trinitatis ad se aliquantulum reversus, semiligatus ad sepulcrum sacri corpusculi resideret; accessit ad illum sacrista nostræ Ecclesiæ (qui et hoc scripsit) quæsivitque, si per merita Fratris Joseph, ibidem sepulti, se a Domino confideret adjuvandum. Infirmo confitente quod sic; subjecit sacrista: Invoca ergo Deum, ut per merita Fratris Joseph tibi subvenire dignetur. At ille continuo exclamavit: Domine Deus, rogo te, ut per merita boni sancti Joseph, mihi mentem meam reformare digneris. Tunc sacrista, nescio quo vero spiritu motus, Vade, inquit, in domum tuam, et Dominus te per merita Sancti sui citius liberabit. Ex illa hora, illo revertente in domum suam, mentis suæ sanitas est ad ipsum reversa: et usque hodie, per Dei gratiam, incolumis perseverat.

sanatur phreneticus,

9 Eodem die (in Festo Trinitatis) venit mulier quædam de *b* Dollendorp, ferens infantem adhuc pendentem ad ubera: qui nocte, matre ejus præsente, suffocatus in cunis, mane, cum mater surgeret ut F ubera sugenti præberet, mortuus inventus est. Cum que murmure omnium miserabilis vocibus et ejulatu repleret, et materno dolori per multas horas satisfaceret lacrymando (non enim poterat esse dubium de morte infantis) tandem recordata beneficiorum, quibus Deus Israel plebem suam per B. Joseph visitare dignatur, accepta fiducia, proclamavit: Tibi voveo, S. Joseph, si infantem meum meritis tuis suscitaveris, ipsum ad sepulcrum tuum præsentabo cum oblationibus. Audivit Deus, et non distulit: sed, resumpto spiritu, infans paulatim moveri cœpit, et oscitare. Quo viso, mater infantem arripuit festinanter, et ad sepulcrum Fratris Joseph, cum quodam compatre suo (hujus miraculi teste) per duo milliaria provinciæ nostræ cucurrit. Cumque infantem imposuisset sepulcro, ille tunc primum oculos aperuit; et colorem vivificum, pristinumque vigorem omnino recepit. Ad confirmationem veritatis, juramento firmavit mulier, puerum vere fuisse mortuum et suscitatum. Post octo dies venerunt ad sepulchrum Fratris Joseph, vir quidam et uxor ejus [de Honkirchen], ducentes puerum secum, circiter octo annos habentem: qui gravi casu de equo, quem

mortuus resuscitatur, suffocatus in cunis,

et puer ex equo lapsus

A quem ascenderat, cadens, duro ligno, super terram jacente, allisus est; ipso ligno cerebrum pueri imprimente, et quasi quamdam concavitatem in testa cerebri faciente, ipsa tamen cute cum osse integra permanente. Parentes stupidi accurrentes, puerum, inventum exanimem, volvunt sæpius et revolvunt, tentantes modis omnibus, si quod signum vitæ in attractu anhelitus vel calore vitali valeant invenire: sed cum nullum indicium vitæ invenire valerent, mortem filii miserabilem diutinis sunt lacrymis prosecuti. Tandem veniente fama beneficiorum, per merita Fratris nostri, a Deo factorum, in memoriam plangentium mortem filii; invocatione facta cum voto, filium suum vivum et incolumem recipere meruerunt: qui et ita factum esse juraverunt, præsente conventu.

c

sanatur, membrorum officio destituta,

10 Mulier quædam de Reiferscheidt *c* [Adelhaidis nomine], omnium membrorum officio in puerperio destituta, cum advecta fuisset ad sepulcrum Fratris nostri, tam celerem consecuta est sanitatem, ut propriis se inde pedibus reportaret, quæ alienis fuerat manibus apportata. Vir quidam ducens puerum sex annorum ad sepulcrum Fratris nostri, dixit: Ecce, filius beati Joseph. Siquidem puer ille B valide concultatus rota currus, per quinque dies jacuit sine sensu, ita ut vix vitalis in eo sentiretur spiritus, et singulis horis moriturus crederetur. Tandem facto voto adducendi puerum ad sepulcrum Fratris Joseph, puer convaluit, contra spem omnium, et insperate est redditus sanitati. Quædam puella de *d* Arwilre, quæ maximos dolores capitis sustinuit et tumultus, cum stillam aquæ, qua corpus innocenti lotum est, accepisset in aure; abacto tumultu, perfectum recepit auditum. Puella quædam [de Pelheya] quæ per annos quatuor oculorum lumen amiserat, cum ad sepulchrum Fratris nostri largiter fleret, illuminata est. In villa *e* Werde, ubi Castrum Imperiale est, dæmoniacus quidam, qui exorcismos et Reliquias non curabat, applicato sibi panno qui in sanguine Joseph intinctus fuerat (sicut supra dictum est) statim ab obsesso corpore compulsus est exire. Similiter quidam de Were villa, Hermannus nomine, ab infestatione dæmonis apud sepulcrum Fratris Joseph liberatus est.

energumenus,

curantur dolor capitis,

11 Beatrix uxor Joannis institoris in Colonia, per impositionem pilei beati Joseph, ab intolerabili capitis dolore liberata est. Mulier de Fusnich, Gertrudis nomine, ad invocationem beati Fratris nostri, quotidianis est febribus liberata. Habebat eadem C quemdam infantulum anniculum, qui ex quo de matris utero est egressus ad vitam, mortis indicia semper in suo corpore portavit. Toto enim corpore quasi mortuus, in solo pectore vitalis spiritus aliquid sentiebatur habere. Quæ ad confidendum de salute pueri sui, sua propria salute (quam consecuta fuerat) celeriter animata, vovit eum filium suum nostro Joseph, et integre est redditus sanitati. Mulier quædam Elisabeth nomine, de *f* Brische, unum oculum habens obscurum, alterum vero omnino cæcatum, est illuminata: quæ cum oculis fidei et fiducia ad sepulcrum Joseph properaret, in itinere utriusque oculi perfectam sanitatem recepit. Puella quædam, quæ erat in obsequio Advocati de Freissem, cum in aurem ejus vermis auricularis intrasset, et intolerabili illam dolore torqueret; monente domina sua, votum fecit veniendi ad nostrum sepultum: et ecce, mirum in modum, in emissione voti, omnis dolor a capite dolentis sine mora pariter est egressus.

febris,

morbus desperatus infantis,

cæcitas alterius oculi,

dolor ex auris ingressum vermis,

12 Puer quidam de Flistorp, Reinerus nomine, cum per sex menses morbo dysenteriæ tam valde laboraret, ut etiam a parentibus propriis, qui ipsum tenere diligebant, mori optaretur; cum cinctus esset cingulo corporis casti Joseph, quo cinctus fuerat in sepulcro, et monente Cellerario nostro (cujus ipse D puer cognatus erat) parentes illum ad sepulcrum Joseph ducere promisissent, votum fiduciæ fidelis est sanitas consecuta. Virgo de *g* Veya, Methildis nomine, horribilem incidit infirmitatem, ita ut corpus undique, tamquam hydropicæ, tumesceret, et tota cutis, extensa tumore, sanguinea appareret. Habuit mater ejus apud se particulam pellium, quibus noster Joseph fuerat (cum adhuc esset nobiscum mortalis) vestitus, et apud se mulier devota, pro benedictione servaverat. Prolata pellicula corpus filiæ mater undique oblinivit; et statim omnis tumor detumuit, et calor naturalis est ad corpus undique revocatus. Infans quidam de villa Rode, cum propter nimium dolorem gutturis etiam linguæ officium perdidisset, accepit in ore stillam aquæ salutaris, qua corpus casti Joseph fuit ablutum. Ad tactum tanti medicaminis continuo omnis dolor aufugit; et, sanato gutture, lingua expedita verba sua cœpit directe proferre. In villa Fusnich, mulier quædam habebat infantem, caduco morbo tam valde laborantem, ut, infra unius diei naturalis spatium, sedecim vicibus pateretur. Pro quo cum mater ejus vovisset, quod puerum, si curaretur, ad sepulcrum Joseph deferre E deberet; ita curatus est puer, ut illum morbum miserabilem de cetero minime pateretur.

AUCTORE COÆVO

g

hydropisis,

dolor gutturis,

Comitialis morbus

ANNOTATA.

a Bessenich *villa prope Tolbiacum. Omisit hoc Razo.*

b Dollendorp *pagus 2 leucis distans Steinfeldia: et hoc a Razone omissum est, atque miracula alia.*

c *Aliis* Ryfferscheit *oppidum vicinum, ut et alia loca memorata.*

d Arweiler *ad Aram fluvium, xx millibus passuum distat Steinfeldia.*

e *Vulgo* Keisers-werd, *procul inde ad Rhenum, versus Cliviæ Ducatum.*

f Brisich *oppidum ad Rhenum infra Andernacum.*

g *Razo* Ueia: *qui deinde cetera omnia miracula omittit, excepto ultimo de Sacrista S. Cuniberti.*

CAPUT III.

Miracula ex MS. Marchtallensi adjuncta. Epilogus.

Mulier quædam de Ures, nomine Hildegundis, dolorem gutturis tam graviter patiebatur, ut ei esset impossibile cibum aut potum deglutire: cumque jam esset constituta inter mortis et vitæ confinia, et unicum sibi videret superesse solatium ut ad B. Josephi confugeret suffragium, ejus nomen dum invocasset, et stillam salutaris aquæ degustasset, statim dolor evanuit, et ad sumendam escam facta est habilis. Eadem Hildegundis filia Adelhaidis nomine, cum nimium doleret oculis, quos etiam in modum duorum ovorum habebat turgidos et visu privatos, ad sepulcrum Joseph cum oculis cereis advenit: quibus oblatis, et de aqua salutaris ablutionis oculis abstersis, dolor abiit, lux rediit, et puella sana recessit. Conversus noster Nicolaus quondam de ictu gladii grande vulnus recepit in brachio dextro: ab eo tempore, quamvis cicatrix vulneris videretur obducta, doloris tamen acerbitas usque nunc ex magna parte remansit. Accedens igitur ad sepulcrum B. Joseph, supplicavit ut ei dolorem inveteratum aliquantulum mitigaret. Exaudita est oratio ejus, statimque dolor sedatus est. Post paucos dies venerunt orandi gratia hospites quamplurimi cum equitaturis multis. Ex quibus dum quidam horreum Ecclesiæ violenter irrumperent, et non tamquam hospites sed quasi prædones agere inciperent, Frater ille ad impatientiam

Curantur dolor gutturis: F

oculi male affecti,

brachii dolor,

AUCTORE COÆNO

A patientiam provocatus ait : Utinam Dominus iste, propter quem tantas hominum importunitates patimur, in loco ubi primum sepultus fuerat remansisset. Vix protulerat verba, et stat in linguæ temeritate luit pœnam et peccatum. Nam dolor redivivus redit, et vehementius quam antea dolere cœpit. Iterum ergo cucurrit ad sepulcrum, confessus est peccatum, postulavit auxilium, et adeptus est remedium.

oculus æger

14 Mulier quædam Mechtildis nomine, de vico qui Goich nuncupatur, oculum habuit tabescentem, et jam præ nimiis doloribus pene deficientem. Porro fidelis hastulam de theca, in qua corpus B. Joseph fuerat collocatum, pro devotione absciderat, de qua cum oculum infirmum contigisset, sanatus est. Vir quidam de Blanckenheim, Peregrinus nomine, filiam habebat claudicantem et fistula laborantem, quam ad tumbam sancti corporis humeris allatam deposuit : quæ statim mutari cœpit in melius, ita ut tumor detumesceret, laxarentur nervi, omnisque dolor conquiesceret, et sub adspectu multorum quæ fuerat humeris alienis allata, propriis gressibus redivit in sua.

convalescunt claudicans ac fistula morbo laborans,

Matrona quædam de Trevensdorf, Hildegundis nomine, filia Hermanni Advocati de Marmach, variis afflicta doloribus et ambobus debilitata cruribus, B gradiendi usum ab annis pene quatuor perdiderat. Quæ cum per necessarios suos ad memoriam B. Joseph fuisset adducta ; fudit supplicem orationem, fecit humilem confessionem, spemque salutis suæ, se, et sua divinæ Providentiæ et orationibus B. Joseph devote commendavit ; sicque domum reversa est. Sed non frustra visa est expetisse B. Joseph suffragia : nam statim post reditum melius habere cœpit, et resumptis paulatim viribus, infra paucos dies tam crurium quam omnium membrorum optatam adepta est sanitatem.

item claudicans,

Philippus vir nobilis de Werneburg, cum in unius brachii dolore et debilitate fatigatus esset longo tempore, audiens et ipse de B. Joseph miraculis, promisit integra fide, quod si ei brachium restitueret, memoriam ejus peragendis gratiis aditurus esset. Expertus est ille in se quod de aliis fideliter crediderat : siquidem brachium quod nulla fomenta, nulla unquam medicamenta curare poterant, invisibili Dei virtute sub eodem momento curatum est.

usu brachii destitutus,

Adolescens quidam de Berendorf Gottfridus nomine, cæcitatem sinistri oculi per octo annos patiebatur ; pellicula quippe pupillam obtexerat, omnemque ei videndi facultatem intercluserat. Hic inter ceteros auxilium B. Joseph postulaturus advenit, sed ad sepulcrum curari non potuit : verum C cum revertens iter carperet, pellicula oculum deserente visum recepit.

cæcus altero oculo

15 Conversus noster Joannes de Gustene, guttur habebat perstrictum interius gravi ulcere, unde metuebat vitæ suæ grande periculum imminere : sed cum degustasset salutaris aquæ poculum, confestim absque ullo sensu doloris, ruptum est ulcus ; sicque homo ab instanti periculo liberatus est.

Curantur, grave ulcus gutturis,

Puella quædam de Holtzheim, Godesta nomine, habens annos octo, tribus annis et amplius mirabiliter et miserabiliter infirmabatur : in qua defecit omnis medicina, nec poterant ulla subvenire remedia : deferebatur ad diversa Sanctorum limina, ubi circa infirmos gratia operabatur divina ; sed frustra agebantur omnia : quæ quanto diutius vivebat, tanto deterius habebat. Tandem cum jam proxima esset defunctioni, avunculus ejus eam vovere fecit, ut si per Beati merita Joseph convalesceret, candelam ei ceream ad suam mensuram afferret. Audivi ab ore puellæ matris, quod statim post voti prolocutionem, filia consecuta est sanitatem.

infirmitas 8 annorum,

Paulina Monasteriensis matrona, in laneis, et nudis pedibus incedens, humiliter advenit, et pro salute viri sui duo crura cerea devote obtulit : fuerat namque idem vir ejus ab annis duobus infirmus cruribus, et præ tumoribus et ulcerum D vulneribus, nec caligis uti, nec ad publicum debilitato gressu incedere quivit : at ubi mulier post oblationem reversa est domum, vir ad introitum ipsius persensit cœleste beneficium : nam crura solidata, ulcera sunt sanata, et libera facultas gradiendi divinitus est ei redonata.

ulcera crurum,

Alia puella de oppido Monasteriensi aures ad audiendum habebat obstructas, nec nisi clamosa voce aliquem intelligere quivit. Hæc, sicut audivi ab Arnoldo patruo suo, vittam suam quæ erat de auriphrygio reverenter offerens, imposuit sepulchro. Cujus devotioni B. Joseph pie congratulans, desiderantem diutius suspendere noluit ; sed difficultatem, quam dudum in audiendo moleste pertulerat, ab ea quantocius amovit.

obstructio aurium cum surditate :

16 Negotiator quidam de Tulpeto, Erewinus nomine, promisit B. Joseph ex devotionis affectu, quod sepulcrum ejus visitare deberet. Negotiis exterioribus implicatus, tum per negligentiam tum per oblivionem, minime implevit quod promiserat : sed ut vexatio daret homini intellectum, mirabiliter percussus, sed mirabilius sanatus est. Siquidem per E quatuor septimanas decubuit lecto, variis attritus doloribus, et desperatus ab omnibus. Ad extremum itaque voti sui memor, cognovit culpam, petivit indulgentiam, emendationem promisit ; sicque salutem quam desiderabat obtinuit.

morbus ex neglecto voto inflictus,

17 Reinerus miles de Arlesheim infirmabatur valde, insuper et acutissimis quibusdam punctionibus crebro tangebatur in latere, quæ etiam ita graves extiterunt, ut ad singulas puncturas se crederet exhalare spiritum. Cum igitur nulla jam spes vitæ superesset, seque ad exitum per extremam Unctionem præparare disponeret ; recordatus B. Joseph, ejus in instanti tribulatione auxilium invocans, et suam ei oblationem, si convalesceret, devotissime spondens. Mirabile dictu! postquam hoc votum protulit, mox convaluit, et die sequenti mira cum alacritate currens ad sepulcrum venit ; gratias agens, et B. Joseph obsequiis, cujus opem celerem expertus fuerat, semper de reliquo devotum se fore proclamat.

lateris punctiones acutissimæ :

Mechtildi puellæ filiæ Reineri de Fussenich in corpore ebullierunt innumerabiles papulæ ; quæ, ut ferebatur, adeo erant periculosæ atque mortiferæ, ut nisi cito subventum fuisset, puella cogeretur subire dispendium præsentis vitæ. Cujus dolori mater ejus Mechtildis compatiens, et consulere cupiens, particulam vestimenti beati Joseph intinxit F in aquam, dedit puellæ bibere, quin et locum doloris de ipsa aqua lavit ; statimque omnis dolor cessavit : multitudo quoque papularum, quasi numquam fuissent, subito non comparuerunt. Per Christum Dominum nostrum.]

papulæ mortiferæ.

18 Sed quid moror? Non enim poterit charta, etiamsi ex integro scribatur, comprehendere, quantis signis et prodigiis Dominus Sanctum suum in tam paucis mensibus est magnificare dignatus. Sed neque filiis paucis Belial (qui adhuc Christum, in Sanctis suis operantem, dicunt et blasphemant ejicere dæmonia in Beelzebub) potest multitudine miraculorum satisfieri : filiis vero lucis (qui confidunt in Domino, et congaudent veritati) credo per præsentia aliquantulum satisfactum. Dimitto illos interim post hanc refectiunculam prandii mei, esurientes et sitientes cœnam, delicatioribus ferculis pleniorem ; donec et hæc et alia, tam facta quam fienda, plenius (cooperante Dei gratia) rescribemus, ad laudem et gloriam laudabilis et gloriosi : qui facit mirabilia magna solus, Dominus Deus noster, qui est benedictus in secula seculorum. Hoc autem magnificum, silentio præterire non debeo nec possum ; quod, cum Hermannus, Custos S. Cuniberti in Colonia, portiunculam de vestimentis nostri Joseph accepisset, et illam minus dignam

Auctor pauca ex multis selegit :

et plura addit :

Psal. 135

particula vestium negligentius habita, cælesti lumine proditur.

A digne in cistam propriam projecisset; nocte, cum se sopori dedisset, quemdam strepitum inconsuetum, in eadem cista commotum, audivit : cumque, expergefactus tumultu, etiam oculos aperire cœpisset, vidit super eumdem locum Custos lumen claritatis ardere. Quod ibidem credens a servis suis incaute fuisse relictum, pro illo extinguendo surrexit; et, eo appropinquante, confestim evanuit. Discutiens ergo apud se, quid hæc visio portendere posset, recordatus vestis sacratæ, quam illic inhoneste posuerat, ipsam eadem hora sustulit, et in capellam suam, cum ceteris Reliquiis, devotione debita collocavit; ad laudem et gloriam Christi Jesu Domini nostri.

PROCESSUS INQUISITIONIS
super fama sanctitatis B. Hermanni,
Ex MS. Steinfeldensi.

CAPUT I.
Delegatio Commissariorum, et commissionis susceptio.

Jo. Gelenius et Jo. Schwan,

B Serenissimo et Reverendissimo Domino, D. Ferdinando, sanctæ Coloniensis Ecclesiæ electo et confirmato Archiepiscopo, sacri Romani Imperii per Italiam Archicancellario et Principi Electori : Episcopo Paderbornensi, Leodiensi et Monasteriensi, Administratori Hildeshemensi, Berchtesgadensi, et Corbeiensi; Principi Stabulensi : Comiti Palatino Rheni, utriusque Bavariæ, Westphaliæ, Angariæ, et Bullionis Duci; Marchioni Franchimontensi, Comiti Lossensi, Longiensi, Hornensi; sanctæ Sedis Apostolicæ Legato nato, etc; Domino nostro clementissimo, Joannes Gelenius et Joannes Schwan, sacræ Theologiæ et Juris utriusque Doctores, Metropolitanæ et Collegiatæ SS. Apostolorum et S. Gereonis Martyris Coloniensium ecclesiarum Presbyteri, Canonici capitulares respective; Decanus et Protonotarius Apostolicus alter, alter memoratæ vestræ Celsitudinis Vicarius generalis et Consiliarius; Commissarii ad infrascripta specialiter deputati, humillima nostra omnique nexu devotissima studia et obsequia.

a Ferdinando Archiep. Coloniensi,

2 Litteras commissoriales, Serenissimæ vestræ Celsitudinis manu et sigillo, Bonnæ, quinta Maii currentis anni subscriptas et signatas, atque ad devotam instantiam Reverendi admodum Patris ac Do- C mini, Christophori Pilckman, sacri Præmonstratensis Ordinis in Steinfeldt Abbatis, expeditas, omni prorsus vitio et suspicione carentes, nobis, conjunctim in sacristia ædis Metropolitanæ Coloniensis congregatis, anno Salutis MDCXXVIII, Indictione XI, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris ac Domini nostri, D. Urbani, divina providentia ejus nominis Octavi, anno illius quinto; præsentibus ibidem et ad hoc requisitis venerabilibus viris, Laurentio Staden et Paulo Aussemio, Presbyteris ad SS. Apostolos et S. Cunibertum Canonicis, et respective Scholastico, sanctæ Sedis Apostolicæ Notariis; nec non Guillelmo Wollersheim et Guilielmo Sleidano Clericis, testibus; Clarissimus et consultissimus D. Antonius Fabens, Juris utriusque Licentiatus, in vim specialis mandati sui, de quo sufficienter docuit, nobis præsentavit : easdemque omni cum reverentia acceptavimus hujusmodi sub tenore.

Sanctorum honorandorum,

3 Ferdinandus Dei gratia Archiepiscopus Coloniensis.... venerabilibus ac devote nobis dilectis Joanni Gelenio et Joanni Schwan... salutem et gratiam nostram. Cum Sanctis, qui sunt ante thronum Dei, et in templo ejus, id est, in Ecclesia triumphante, serviunt et die ac nocte; nos, qui in terris adhuc militamus, honorem impendimus; jure illud implemus quod Scriptura monet : Sapientiam ipsorum narrent populi, et laudem eorum enuntiet ecclesia. Quæ monitio tanto nobis ferventius est excipienda, quanto certius fide tenemus, fructum honoris, quem Sanctis impendimus in nos ipsos redundare : ipsi enim bonorum nostrorum non egent. Quamvis autem debeamus hunc cultum omnibus qui conscripti sunt in cœlis, et cum Christo sine fine conregnant : specialius tamen nos obligatos cognoscimus his, qui particulares ecclesias et domos terrestres, in quibus nos adhuc in corpore a Domino peregrinamur, vitæ suæ anteactæ exemplo et miraculorum gloria illustrarunt, nec unquam pro salute nostra intercedere desinunt. Inter hos esse non dubitamus Hermannum, qui Joseph dictus est, in civitate nostra Coloniensi ortum, et Steinfeldensis monasterii, Archidiœcesis nostræ, ante annos quadringentos Canonicum : cujus sanctam vitam et pretiosam mortem innumera pene miracula et communis vox populi, quæ vox Dei est, prædicant et contestantur.

D

AUCTORE CO.EVO. Eccli 44, 15

patriorum imprimis studioso,

in ordine ad canonizationem B. Hermanni,

4 Quandoquidem vero in hunc usque diem idem Hermannus, quem et Josephum vocant, sanctæ Romanæ Ecclesiæ auctoritate Cœlestium catalogo non sit inscriptus : hinc est quod nos desiderantes illi condignos honores decerni, et precibus venerabilis ac devote nobis dilecti, Christophori Pilckman Steinfeldensis Abbatis moti, Vobis, de quorum doctrina, zelo ac prudentia confidimus, conjunctim ac divisim mandamus et committimus, ut vos (ad hoc adjunctis duobus, qui in sacris constituti sint, Notariis) articulos illos quos præfatus Abbas seu illius Procurator coram vobis exhibuerit, examinetis; examinatos ad probandum admittatis; testes desuper nominatos citetis, seu citari, produci et jurare jubeatis; citatos, productos et juratos audiatis; eorumque dicta seu depositiones, nec non scripta quæcumque, ad hanc rem pertinentia, exhiberi, conscribi et consignari faciatis et procuretis; ac nobis in forma probanti omnia hæc, conscripta et consignata, transmittatis. Nos enim ea Sanctissimi Domini nostri (a cujus definitione Sanctorum cultus dependet) decreto, per præfatum Abbatem seu illius et Ordinis sui Procuratorem, subjicere intendimus. Hæc est enixa voluntas nostra. Datum in civitate nostra Bonnæ, die V mensis Maii, anno MDCXXVIII.

ad inquirendum deputati,

✝ FERDINANDUS.

rogatique Steinfeldiam accedere,

5 Quibus litteris a nobis reverenter exceptis, dicti Domini Abbatis Procurator seu Syndicus, Licentia- F tus Fabens, etiam atque etiam instituit, quatenus onus idem, humeris nostris impositum, suscipere; et juxta tenorem earumdem, ad majorem Dei gloriam honoremque B. Hermanni, procedere dignaremur. Insuper exhibuit certos articulos, pro verificatione famæ sanctitatis præfati B. Hermanni, conceptos, rogans, studiosissime eosdem ad probandum admitti et canonice examinari. Quia vero pro magna parte iidem per ocularem inspectionem justificari possunt ac debent; petiit proximam feriam secundam, XXIX Maii, pro suscipiendo itinere versus cœnobium Steinfeldense, in quo dictus Hermannus sanctissime vixit, deputari; ibidem in loco ocularem inspectionem, super omnibus quæ in facto perduranti consistunt, sumi; testes necessarios, ad deponendum de veritate famæ sanctitatis et miraculorum, admitti et canonice examinari; nec non scripta et alia quæcumque ad hanc rem spectantia, extrahi, conscribi et consignari.

Commissionem suscipiunt,

6 Nos igitur vestræ Serenissimæ Celsitudinis mandatum, nobis hac in parte clementissime injunctum, sedulo prout oportet ac reverenter exequi volentes, articulos præfatos acceptavimus; declarantes quod eosdem

A eosdem accurate examinaturi, et in loco petitæ ocularis inspectionis, super adlaboratione e quandem ad probandum, decretum laturi simus. Et cum propter alias incidentes graves occupationes, Celsitudinis vestræ Vicarius generalis D. Joannes Gelenius ad iter hic sese accingere, et testimoniis examinandis aliisque ad hoc salutare negotium requisitis in Steinfeldt interesse non posset, ac commissionis hujus executio nobis conjunctim et divisim clementissime imposita esset; ita faciendum judicavimus, ut alter nostrum D. Joannes Schtean ad memoratum monasterium Steinfeldense, cum Notariis supra positis, die XXIX Maii se reciperet; locum, in quo B. Hermannus seu Joseph vitam, omni sanctitatis genere cumulatam, vixerit; ejus sacrum elevatum tumulum et Reliquias oculis inspiceret, atque ea quæ ad processum bene feliciter continuandum necessaria judicaret, statueret.

Ex Mss. Steinfel.

eorumque unus Steinfeldiam se confert.

CAPUT II.

Articuli Commissariali examini propositi

Jo. Schean admittit articulos examinandos

Posteaquam igitur penultima mensis Maii, ad monasterium Religiosorum Patrum in Steinfeldt Joannes Schtean prospere pervenisset, repetiit Syndicus decretum die XXVI latum, maximopere rogans articulos, præbitos ad probandum, admitti; ocularem inspectionem circa illos, qui in facto perduranti consistunt, sumi; et quæ demonstrata fuerint, distincte registrari, denuum quæ hoc die a Christi fideli populo, ex diversis circumjacentibus parochiis ad ipsius S. Joseph sacrum tumulum et sancta lipsana confluente, religioso cultu fiunt, ad protocollum referri; desuper officium nostrum omni meliori modo implorans. Quibus a Syndico in medium prolatis, atque articulis diligenter examinatis, vigore antememoratæ commissionis, nos Joannes Schtean I. D. et Commissarius, cum Domini nostri collegæ assensu antehac dato, dictos articulos decreti nostri interpositione admisimus, et paratos nos ad ocularem inspectionem obtulimus, mandantes ea quæ fuerint visu necessaria designari, ostendi, omniaque et singula studiose litteris et chartis committi

8 Tenor vero exhibitorum articulorum est iste. I Quod publica vox sit et fama, beatæ memoriæ Hermannum, condictum Joseph, ante annos quadringentos Coloniæ Agrippinæ honestis parentibus natum, in juvenili ætate innocentissime educatum; in celeberrimo Steinfeldensi monasterio, diœcesis Coloniensis, Ordinis S. Norberti, vitam regularem

C professum; mira vitæ sanctimonia, fide integra, suprema præsertim castitate ac humilitate, et columbina simplicitate, singularique in Deiparam Virginem cultu, floruisse.

II Publicam esse vocem et famam, quod idem, post creberrimas sibi divinitus factas revelationes, ac castissime cum Deipara Virgine continuatam familiaritatem, prophetico plenus spiritu, demonstrato prius sepulturæ loco, dicto tabernacula cum ingenti sanctitatis opinione discesserit.

III Quod divina bonitas eum, in vita et post obitum plurimis et creberrimis miraculis magnificarit; ac famulum suum, qui exemplo Domini omni homini se subjecerat, mirabiliter exaltarit : de quo publica vox est et fama.

IV Quod publica vox sit et fama, ad sepulcrum ejusdem ægros multos esse sanatos, mortuos ad vitam revocatos, cæcos illuminatos, surdos, phreneticos et hydropicos curatos, dæmones effugatos.

V Quod corpus dicti S. Hermanni in signum sanctitatis, scientia et tolerantia Ordinarii, ad altitudinem circiter quatuor pedum a terra sit elevatum, et tumba vetusta, pulchre depicta ac cancellis ferreis circum septa, honorifice asservetur.

VI Quod tumba hæc ipsum Josephum, cum eo quo Sancti solent, fulgore et gloria depictum, exhibeat. D

VII Quod tumbæ huic altare, in media ecclesiæ navi, immediate adhæreat : quod ipsum extra vulgi memoriam vulgo altare S. Joseph vocatur; prout de eo est publica vox et fama, et tabula altarium, in sacristia Steinfeldensi perpetuo pendens, indicat.

VIII Quod in columna ecclesiæ, pulcra ejusdem et antiqua videatur statua, in habitu Præmonstratensi, justam hominis adæquans longitudinem.

IX Quod in valvis altaris depicta sit effigies S. Joseph, in regulari habitu S. Norberti.

X Quod tumbam supradictam et sacras Reliquias plurimi utriusque sexus devoti Catholici, voti exolvendi caussa, multis retro temporibus et in hodiernum usque diem (maxime in vigilia Ascensionis Domini, qua tumba aperiri solet) pie visitent, luminaria et munera sua offerant, et per cancellos tumbæ immittant; hymnum Germanicum in laudem S. Joseph conceptum canant, ea spe et fiducia, quod confidant se ab infirmitatibus liberandos.

XI Quod extra monasterium, ad crepidinem vastissimi montis, fonticulus scaturiat, qui in hodiernum usque diem puteus S. Joseph vocetur : eo quod vir devotissimus, ob penuriam aquæ limpidioris, non attento difficillimo montis ascensu et descensu, aquam ex eo limpidissimam, ad usum Sacrificii, manu propria quotidie adferre consueverit : ad quam aquam hauriendam plurimi in hodiernum usque diem, ad honorem prædicti Sancti, concurrunt, et per ejus usum a morbis curari dicuntur. E

XII Quod ex caussis præmissis S. Joseph inter præcipuos monasterii Steinfeldensis Patronos olim et hodie numeretur, et colatur : prout ex antiquissimis picturis et altarium antependiis et fenestris vitreis videre licet : et de eo est communis ac certa Fratrum religiosorum persuasio.

XIII Quod fama sanctitatis ejusdem non modo per Germaniam, sed etiam exteras nationes, sacrorum doctorum scriptis divulgata, et a diversis auctoribus per singula secula sit commendata.

XIV Quod a diversis piis scriptoribus B. Josephus, uti vir sanctus, ad Sanctorum kalendaria sit relatus.

XV Quod forma sanctitatis ejus ab incerto rumore non prodierit : siquidem verum est.

XVI Quod vita ejusdem et miracula, divina cooperante gratia mortem subsecuta, a viro gravissimo, qui cum Josepho in regulari observantia familiarissime vixit, in antiquissimo Steinfeldensi archetypo descripta asservetur. F

XVII Quod prædictum archetypon in Steinfeldensi archivo, ad hæc usque tempora, summa diligentia custoditum fuit.

XVIII Quod ex eodem archetypo R. P. Laurentius Surius vitam B. Hermanni, ad VII Idus Aprilis, auctioris editionis tomo secundo inseruerit.

XIX Quod vita hæc cum alio antiquissimo manuscripto archetypo Marchtalensi, ejusdem Ordinis in Suevia, in effectu conveniat.

XX Quod ex illo nostro archetypo fideliter desumpta sit illa D. Josephi Vita, quæ anno proximo MDCXXVII opera R. P. Fr. Chrysostomi vander Sterre, in lucem prodiit.

CAPUT III.

Ocularis inspectio sepulcri et aliorum monumentorum.

Post hos articulos memoratus Syndicus exhibuit subsequens directorium, allegando quod articulum V, VI, VII, VIII, IX, XII justificet per ocularem inspectionem

A ctionem : ad quam sumendam demonstrabat cœnobium Steinfeldense, celeberrimum ac florentissimum in Eyfllia, septem Germanicis milliaribus a Colonia Agrippina situm, commodissime ad regularem disciplinam aptum : petens a nobis illud inspici, et qualitatem ac statum illius ad protocollon referri. Quod ubi accurate ac studiose perlustravimus, invenimus illud, loco in famosa multorumque scriptis celebrata Arduennæ silva delecto, sterili quamvis ac saxosa gleba, attamen Religioni et Religiosorum secessibus apto, magnifice jam a multis annis ac splendide ædificatum, in veram monasterii formam redactum esse; ac sub reverendo admodum Patre et religiosissimo viro, D. Christophoro Pilckmanno, morum gravitate, ordinis zelo, ac sincera in Deum pietate præstantissimo Præsule, hodie Regularum observantia, disciplina, ac doctrina plurimum florere.

In monasterii Steinfeldensis

10 Deinde Syndicus ostendit ecclesiam, prætacto monasterio contiguam, eleganter et magnifice in formam crucis extructam, quam viginti altaria illustrarent, et inter alia S. Potentini, Martyris et Aquitaniæ Ducis filii, sacræ exuviæ, in summa ara maximo in honore ac reverentia asservatæ, clarissimam ac illustrissimam redderent. Quocirca præsentibus supradictis Notariis ecclesiasticis et duobus B testibus fide dignis ad hoc specialiter vocatis, Joanne Nicolai et Adamo Pfaltz, die Mercurii, ultimo Maii, ingressi sumus basilicam Deiparæ virginis Mariæ, sua magnitudine, splendore ac ornamentis augustam : cujus chorus ab ipsa navi separatus abside seu doxali et cancellis ferreis, egregiam cultus et honoris divini speciem et formam præ se ferebat. Inter ipsas vero columnas, in capite seu principio navis, versus chorum, vidimus tumbam antiqui operis, a terra pedibus quatuor plus minus elevatam, picturis Apostolorum et aliorum Sanctorum ornatum, cancellis ferreis supra ipsam tumbam aliquantum eminentibus vestitam et munitam : in qua sacræ S. Hermanni Reliquiæ a D. Abbate et Fratribus memorati monasterii quiescere dicebantur.

ecclesia insigni,

est tumba S. Josephi,

11 Erat autem eadem tumba, lata circiter pedes duos et semis, longa sex : cujus pedes chorum respiciebant; caput autem contingebat altare sibi imminens in honorem beatæ Virginis Mariæ et BB. Petri, Andreæ, et Matthiæ Apostolorum, Sanctorumque Dionysii et Nicasii Martyrum Pontificum, et beatæ Virginis Catharinæ consecratum. Illudque ob singularem aliquam sanctitatis famam, vulgo S. Josephi nominatum, ita constitutum erat, ut prospectui totius Christo fidelis populi pateret. In valvis C ejusdem altaris, præter memoratorum Sanctorum picturas, hujus quoque B. Joseph effigies, in habitu Præmonstratensium, cum fulgore et radiis circa caput, sinistra librum, dextra calicem aureum cum tribus rosis gestans, apposita erat. Ad pedes tumbæ seu sancti sepulcri lampas ænea, disposita in medio duorum candelabrorum vetustissimi operis, a terra plus minus quatuordecim pedibus elevata, continenter cum non exigua populi devotione ardebat.

et adjunctum habet ejus altare :

cum effigie Beati,

et lampade prælucenti :

12 Corpus ipsum in capsa, e ligno sculpta ac monumento elevato inserta, honestissime repositum servabatur. Caput, pulvino inclinatum, et superiori parte auriphrygio circumdatum, honorifice pariter corona ejusdem materiæ exornabat. Oculorum cavernis insertæ erant pilæ crystallinæ. Reliquum corpus, sindoni acu pictæ egregia cum munditia involutum, requiescebat : et quidem omnia et singula ossa (paucis, quæ deerant, exceptis) insuta undequaque telæ mundissimæ, invicem sibi ita connexa et colligata erant, ut sceletum humani corporis pulcherrime referrent. Hæc autem omnia tegebantur tela alba et perspicua, quam fenestra ex pellucido vitro claudebat : supra quam crates ferrea, per suos D cancellos ad dictam fenestram vitream intuentibus, ad ipsa sacra ossa commodum satis præbebat aspectum. Supra hanc fenestram vitream aliquot centena numismata aliaque plura jacebant, quæ ad cultum et honorem sæpedicti S. Joseph piorum hominum oblationibus videbantur congesta : inter cetera autem repertæ sunt acus quædam, quas, uti Sacrista referebat, devotæ mulieres magna animi confidentia offerre; ac alias, quæ aliquamdiu ibi jacuissent, inde tollere solent, quibus pepla connecterent; in Domino confidentes, se præsentissimum aliquod contra capitis punctiones, uberum dolores, aliosque sui corporis morbos remedium et indubitatam medicinam asportare.

in hac tumba decenter collocata ossa,

per vitream fenestram conspiciuntur :

EX MS. STEINFELD.

et super hanc inter donaria multæ acus :

13 Insuper ne fraus ulla vel minima irreverentia sanctis his Reliquiis inferri posset, fenestra vitrea peculiari adhuc sera claudebatur : crates vero ferrea tabula lignea tegebatur; quæ inferius pediculis, superius vero sera munita, ipsum totum sepulcrum ab omni malevolorum injuria protegebat. Porro in hac tabula depicta conspiciebatur imago Sacerdotis, in casula viridis coloris, gestantis in manu calicem, ex quo tres rosæ prominebant : cujus caput tonsum erat ad modum Religiosi Præmonstratensis, et circum illud splendores et radii, Sanctorum iconibus appingi soliti, cum hac inscriptione, Beatus Joseph. E Ex litterarum autem figuris ac tota insuper pictura, antiquitas quædam venustissima sufficienter apparebat. Videbatur autem in medio hujus tabulæ quasi ad pectus Sancti, fissura, injiciendis fidelium oblationibus accommodata.

In tumbæ ipsius operculo ligneo :

depictus est Joseph cum titulo Beati :

14 Columnæ, intra quas altare, Sancti tumulo imminens, collocatum erat, sustinebant ab una parta tabernaculum, in quo olim venerabile Sacramentum augustissimi Corporis Christi asservari solebat; ab altera vero statuam B. Mariæ Virginis, puerulum Jesum in ulnis gestantem. Huic, ab eodem latere dextro in secunda columna, juncta cernebatur statua memorati B. Joseph, in habitu Præmonstratensi cum calice deaurato : cui opponebatur S. Potentinus hujus ecclesiæ Patronus : in quibus statuis, quæ justam hominis longitudinem et staturam adæquant, palam ipsa antiquitas et vetustas similiter ostendebatur. Erant autem hæ statuæ taliter ad dictas columnas ordinatæ, ut Diva Virgo tabernaculo Venerabilis Sacramenti, Sanctus autem Joseph S. Potentino oppositus pulchro quodam ordine cerneretur. E regione sepulturæ B. Joseph pendebant a parte sinistra sub templi fornice organa; et in valvarum F illa contegentium altera depicta cernebatur effigies B. Mariæ, S. Hermanno geniculanti, assistentibus hinc inde Angelis, manum hilari vultu porrigentis. Ostensum præterea fuit, ante altare B. V. Mariæ, in quo singulis diebus sacrum Missæ officium legi dicebatur, antependium quoddam, aureis sericisque filis acupitum, in quo B. Joseph cum calice liliato et B. Potentinus, uti hujus ecclesiæ Patroni, egregio opere repræsentabantur : sicut eadem fere in alio quodam antependio maximarum solennitatum altaris summi (quorum utrumque, ut ex inscriptionibus notabatur, Christi fidelium piorumque hominum oblationibus confectum erat) accurate ad oculum nobis monstrata fuerunt.

prope et inter Sanctorum statuas,

statua Beati ostenditur,

et imago in valvis organorum,

eademque acupicta in palliis altarium.

15 Post hæc deinde deducti ad sacristiam, ornamentorum ecclesiæ, vidimus ibidem binas tabulas : quarum una vetustissima, olim summi altaris ala fuit; modo autem pene carie corrupta et attrita est: altera anno MCCCCLXVIII confecta : in quibus, inter ceteras Sanctorum multorum imagines, sancti quoque Hermanni icones, in habitu Præmonstratensi, vetustissimo labore depictæ conspici adhuc et dignosci optime poterant : quemadmodum non dissimiliter

item in tabulis,

et fenestris :

A liter in fenestris capitularis domus et ambitus, circa annum Domini circiter MDXXVII et MDXXX positis, repræsentatæ et ostensæ nobis fuerunt.

EX MSS STEINFEL.

16 Dum hæc, hora circiter octava antemeridiana juxta prænotatam fidelem narrationem, præfato modo fideliter et perquam mature lustraremus; summa cum animi lætitia et intima commotione cordis, vidimus ex variis parochiis Christi fidelem plebem, una cum Pastoribus, crucibus, vexillis, signisque Salvatoris nostri, ecclesiam memoratam maxima cum devotione et alacritate et pietate visitare; cantica et rythmos pios, in honorem Sancti compositos, sonoris vocibus decantare; ad sacrum S. Josephi tumulum, magno numero, pro pia consuetudine, genibus flexis et summo cultu illum honorando, preces ad Deum ardentissimas profundere, numismata quoque, ova et alia plura ad sacras Reliquias afferre; rosaria religiose ad caput et ossa ejusdem Sancti, per cancellos et apertam fenestellam vitream, immittere. Quibus peractis, summo Sacro (quod eodem, uti et ab immemorabili tempore, in prænominato altari, sanctæ tumbæ contiguo et adjacenti, decantatum fuit) nec non concione omnes et singuli, eadem animi devotione, cultu, reverentia, et attentione, pro singulari erga Deum, Deiparam et S. Josephum Steinfeldensem pietate et affectu, interfuerunt.

peregrinorum ad tumulum frequentia et devotio

B

CAPUT IV.

Parochorum Eyffliensium testimonia.

17 Subsequenter Syndicus pro verificatione articulorum, I, II, III, IV, item VI, VII, VIII, IX, X, XI et XII, nominabat in testes venerabiles et eruditos viros, I Jacobum Steigium, Pastorem in Gartzheim: II Joannem Mey, Pastorem in valle Blanckenheim; III Laurentium, Pastorem in Smidheim, IV Matthiam Allfensem, Pastorem in Zunsheim; V Adamum Bisium, Pastorem in Mulheim; VI Dionysium Militorem, Pastorem in pago Blanckenheim, VII Joannem Panhausen, Pastorem in Kildenich; VIII Petrum Bollich, Pastorem in Dottelen; IX Antonium Panhausen, Parochum in Commeren; X Mathiam Helmich, Pastorem in Malmach: petens, ulteriori nominatione salva, eosdem admitti, super articulis propositis circumstantialiter examinari de caussa scientiæ, et depositiones ad protocollon referri. Citationem itaque nominatorum Testium mandavimus Venerabili viro Paulo Haussemio, hujus sacri negotii Notario, qui mentionatis Pastoribus, in ambitu C Steinfeldensis monasterii conjunctim præsentibus, suprapositam commissionem ostendit, contenta exposuit: et vigore illius, ad dicendam veritatem de fama sanctitatis et miraculorum S. Hermanni, eosdem viva voce citavit: qui omnes et singuli, visa commissione, promptos se paratosque declararunt. Postquam igitur eosdem coram nobis constitutos diligentissime de veritate dicenda admonuissemus; corporale juramentum, in forma consueta præstitum ab ipsis recepimus: et prævio exactissimo examine, nullum eorum prece, pretio aut favore ad veritatem attestandam seu testimonium dandum (uti omnes et singuli libere affirmabant) inductum, nec censuris ecclesiasticis innodatum, aut alias quomodolibet indoneum reperientes; ad nonam circiter horam antemeridianam, Syndico instante, domum capitularem intrantes, subsequentes Pastores sigillatim summo studio et accurate examinavimus super articulis exhibitis; et responsiones per memoratos assumptos Notarios diligenter annotari jussimus.

Parochi ad examen admissi,

juramento præstito attestantur,

18 Primus testis Venerabilis vir Jacobus Steigius, annorum LII, parochus in Gartzheim, primi articuli contenta publico famæ testimonio omnino D vera credit, asseritque sibi in pueritia a præceptoribus et postmodum a fide dignis eadem relata esse. Secundum credit similiter: præterquam quod non audierit Sanctum sepulturæ locum demonstrasse. Tertium credit similiter verum; caussas notitiæ, quas ad primum, easdem allegans. Ad quartum respondet affirmative, addendo quod uxor Præfecti Steinfeldensis cognata sua, paucis ab hinc annis mortua, gravissimo et intolerabili oculorum dolore affecta fuerit; fecerit autem votum huic Sancto, eoque soluto seu facto et oblatione reddita ad easdem sacras Reliquias, minimo temporis intervallo, dicti Sancti suffragiis, pristinæ sanitati restituta sit: idque eam sibi sæpius retulisse. Præterea deponit esse communem famam et vocem populi per hanc patriam, Sancti hujus merito ac apud Deum interventu, eos qui iniquam oculorum valetudinem incurrunt, ab eadem emergere et sanari: seque intellexisse a diversis, varios languidos et malis obnoxios, hujus Sancti precibus et ad memoriam illius, sanatos esse. Quintum dicit esse verum: ait quoque Dominos Visitatores ecclesiasticos sacrum ejus monumentum invisisse ac veneratos esse. Articulos VI, VII, VIII, IX E dicit esse veros, prout ex oculari inspectione patet. Decimum dicit esse verum et notorium, addens olim, pacificis ac inturbidis annis et temporibus, septuaginta duas parochias (prout sibi relatum ait) Sancti hujus sepulcrum religiose visitasse: hoc autem tempore pauciores confluere, cum bellis passim petantur. Ad undecimum et duodecimum respondit affirmative.

17 primos articulos esse veros,

et speciatim curatum dolorem oculorum,

19 Testis II *simili modo ad singula respondens (quæ nihil opus est hic repetere, ubi quoad substantiam eadem fere dicuntur)* affirmat articulum X esse verum, addendo quod vota nonnumquam ad Sanctum hunc nuncupaverit, prout a majoribus factum esse audivit: hymnum quoque in laudem Sancti a fidelibus cani, et doceri a Pastoribus in lectione catechistica. Testis III annorum circiter LXX, ad primum respondit, quod ante annos XXXVIII initio pastoratus sui, quæsiverit a Parochianis cur pridie ascensionis Domini processio instituatur in Steinfelt; responderint autem seniores, eam ob quemdam Sanctum, condictum Joseph, ibidem sepultum, olim institutam et hactenus continuatam esse. Ad quartum audivit a prænobili Domino temporali in Schmidheim, anno MDCII pie mortuo, viro octogenario, interventu S. Joseph plures ægros esse curatos. Ad decimum F affirmat se vidisse, quod quadraginta circiter parochiæ Steinfeldiam venerint: quasdam ex his quatuor circiter horarum iter conficere: se quotannis cum suis parochianis Sanctum hoc die visitasse. Testis IV *nihil particulare deposuit, sed tantum affirmavit singulos articulos, ut priores.* Testis V ad quartum in specie audivit a quodam Wilhelmo Sutorio, viro centum annorum circiter adhuc vivente, quod gravissimo capiti dolore et summa ejus vertigine laborarit: et emisso voto Reliquias hujus Sancti visitandi, fusis precibus et audita re divina in altari juxta tumbam S. Joseph, miraculose sanatus sit.

et capitis,

20 Testis VI Articulum II credit ex cantico S. Joseph, quod passim in hisce partibus canitur, et inter cetera habet S. Josephum sepulcrum suum monstrasse. Articulum III et IV credit verum, addendo pro caussa scientiæ quod quædam Catharina, uxor Eberhardi Schloemens villici, parochiana sua, diversis vicibus infeliciter pepererit, ac sibi testi retulerit, quod emisso voto ad sepulcrum S. Joseph, ibique lecto Sacro, felicius prolem in lucem ediderit. Hæc vero anno MDCXXVIII in Februario, cum denuo gestaret uterum, se deponentem accessit et rogavit, ut sacrum Missæ officium sub honore B. V. Mariæ in

et adjutam periculose parturientem.

A in parochiali ecclesia pro se celebraret; eo quod propter milites S. Josephum visitare non posset, cujus sepulcrum voti exolvendi caussa se omnino prima opportunitate invisuram dicebat: et postmodum feliciter enixa est. Testis VII Articulum III et IV affirmans addit, quod intellexerit, ex Marmagen et vicinis locis puerperas ad S. Joseph emisisse vota. Ad X dicit, quod decem et tribus continuis annis processionaliter Reliquias S. Joseph in Steinfeldt visitaverit: quodque altera Paschæ, absque vexillis et signis sanctæ Crucis, soleat cum quibusdam vicinis suis in Steinfeldt se conferre. Testis VIII, IX, X *eadem quæ ceteri affirmarunt in genere, in particulari nihil deposuerunt quod hic annotari mereatur.*

inspicitur fons S. Josephi dictus.

21 Hisce testibus sic examinatis, et responsis eorum ad protocollon referri jussis; Syndicus eodem ultimo Maii, instanter petiit ocularem inspectionem institui fonticuli, in articulo XI nominati, prout eamdem instituendam esse censuimus. Continuo ergo ad eum, non procul a monasterio situm, perducti, ocu-lariter reperimus et vidimus, eum ex saxoso quodam et præcipiti monte profluere et promanare. Fonticulus autem iste, communi et constanti omnium indigenarum consuetudine et nomine, B. Josephi B dictus est, eamque appellationem etiamnum retinet, idque ob singularem quamdam sanctitatis viri famam. Quoniam beatus vir, cum sæpius ecclesiæ Steinfeldensis sacristam ageret, ex hoc fonte aquam quotidie tulisse creditur, ob limpidissimam ejus puritatem: quoniam sacrificiis non nisi purissimam aquam adhibendam esse existimaret, qualem dictus fonticulus etiamnum (prout oculis nostris vidimus) scaturit.

CATPUT V.
Depositiones aliorum testium Steinfeldiæ auditæ.

Novi testes producti,

Die sequenti, qui primus fuit Julii, ob celebrem festivitatem Ascensionis Dominicæ, ab hoc inquisitionis negotio cessatum est. Secundo itaque Junii officium nobis commissum continuantibus nobis, Syndicus nominavit ulterius Testes supra articulis I, III, IV, X et XII, admodum Reverendum D. Hubertum a Casteren, Decanum Collegiatæ ecclesiæ SS. Chrysanthi et Dariæ Martyrum in metropoli Evfliæ, testem XI; XII Reverendum et doctissimum D. Wilhelmum Elsich, Canonicum ibidem; item honestos viros, Wilhelmum Schoumaker, testem XIII; XIV C Matthiam Urfft; XV Petrum de Urfft; XVI Hubertum Roest, Scabinum in Schleiden; XVII Annonem Haes, Scabinum in Rhen; XVIII Antonium Becker; XIX Petrum Latz; XX nobilem et virtuosam Dominam, Sibyllam Kintzweiler, nobilis et equestris viri Petri de Crummel relictam viduam: petens contra eosdem citationem decerni, prout eamdem decrevimus et insinuari fecimus.

attestantur frequentiæ peregrinorum,

23 Quibus comparentibus eodem die in domo capitulari, Testis XI ad X dicit, plurimos undequaque, non modo Canonicos et agricolas Monasterienses, sed et Magnates et Comites circum habitantes, sepulcrum S. Joseph visitasse, parochias aliquot pridie Ascensionis Domini peregrinationem ad S. Josephum Steinfeldiam instituisse, memoriam institutæ processionis non extare, famam ferre olim septuaginta pagos confluxisse ad visitationem sacrorum S. Josephi pignorum, vidisse se aliquando viginti parochias uno die in ecclesia Steinfeldiana. Testis XII, ætatis annorum LX, Sacellanus Ducis Arschottani Principis in Aremberg, ad X dicit omnino esse verum, prout sæpius vidit, et communem esse fiduciam apud mulieres steriles, quod visitatione hujus Sancti fœcunditatem obtineant.

auxilio sterilibus sperari solito.

24 Testis XIII habitans in Mulheim, ætatis suæ D annorum XCVI, Scabinus in Blanckeinhem et Erberich: qui, præterquam quod scipioni innitatur, mentis suæ omnino compos, loquela et bono judicio præditus erat; dicit quod audivit a patre suo septuagenario et pluribus aliis jam olim defunctis, peculiari cultu in Steinfeldt coli S. Potentinum Martyrem et S. Joseph Confessorem. In specie autem de sua persona deposuit, quod ante annos quadraginta circiter gravi vertigine et cerebri indispositione laboraverit, ut negotia sua et operas omnino præstare non posset: atque ideo ob famam miraculorum, quæ ab hominibus patenter in visitatione sepulchri S. Joseph obtineri solent, se quoque motum esse, ex pago Mulheim trium horarum spatio a Steinfelt distante, visitare sepulcrum B. Joseph: atque oblationibus pro sua tenuitate ibidem factis et fusis precibus perfectam consecutum esse sanitatem, sine ullo humano remedio; neque ab eo tempore usque ad extremam hanc suam senectam, similem morbum sensisse. Testis XIV, annorum LXVII in specie scit, quod ova ab ulcerosis ad B. Josephi tumulum offerri solent: qui post Deum huic Sancto confidentes sanitatem recuperant, prout diversos novit sanatos, modo autem vita functos. Matrem, avum, et aviam habuit centenarios, a quibus intellexit, S. Josephum habitum ab ipsis eorumque majoribus fuisse pro viro sancto; et quod multi languidi et ægroti, cingentes se cingulo hujus sancti viri, ex voto sanitati restituti sunt.

EX MSS. STEINFEL.

antiquissimo cultui B. Josephi,

vertigini per eum curatæ,

ovorum oblationi pro ulceribus et tumoribus, E

25 Testis XV, nonagenarius, addit hæc ipsa se ante annos circiter octoginta audivisse ab avia, quæ centum annorum ætatem excesserat, quæque a matre sua centenaria eadem intellexerat: multosque, de quorum salute desperabatur, solitos ex dicto fonticulo B. Josephi aquam bibere; eorumque aliquot, prout audivit, eadem sumpta sanitatem recuperasse. Testis XVI dicit quod frequenter viderit peregrinos, inter quos fuerunt Magnates et Comites, visitasse S. Josephi sacra lipsana: et quod ipse, dum habitaret superioribus annis apud monasterium Steinfeldense, viderit templum aperiri, etiam extra tempora solemnium processionum (de quibus testes supramemorati deposuerunt) et reliquias S. Josephi ostendi, et oblationes fieri cum spe alicujus solatii habendi. Testis XVII vidit inter cetera dona, oblata fuisse ova, pro curandis tumoribus non naturalibus. Testis XVIII dicit, se olim passum fuisse susurrum et strepitum in capite, et fiducia sanitatis consequendæ F ad S. Joseph reliquias venisse, atque oblationibus factis fusisque precibus, sine ullo alio remedio sanitatem recuperasse. Retulisse etiam sibi quemdam senem Bernardum Brower, in pago Rohen habitantem, quod cum similia passus esset et obtinendi remedii causa ad S. Joseph sepulcrum se peregrinatum contulisset, quamprimum ad muros Steinfeldiani monasterii pervenit, curatus et sanus factus sit: eumdemque senem templum ingressum esse, vota Deo ac Sancto persolvisse, atque in hanc usque horam vivere. Qui idem testis per nos Commissarios missus ut dictum Bernardum adduceret, ab eoque reversus retulit; quod vir ille centenarius, adeo debilis sit et exigui spiritus, ut huc ad locum monasterii accedere non potuerit: ne tamen veritas occultaretur, sibi testi et alii contesti dicto Joanni Zimmermam, constanti judicio et loquela deposuerit eadem quæ supra.

salubritati fontis,

remedio a surdastris impetrato.

26 Testis XIX deponit, quod ipse binis vicibus gravissimis febribus ad mortem usque laboraverit, omnibusque Ecclesiæ Sacramentis munitus fuerit, nec jam amplius vinum, cerevisiam aut aliud quidpiam bibere aut perferre potuerit: ita autem desperato sibi incidisse putei S. Josephi memoriam, et dissuadentibus

moribundo sanato,

EX MSS. STEINFEL.

dissuadentibus omnibus jussisse sibi ex eo aquam afferri, eamque cum singulari solatio bibisse, et sic paulatim confortatum et pristinæ sanitati restitutum fuisse : plane et per omnia, uti arbitratur, meritis et intercessione S. Joseph et usu illius aquæ. Nicolaus insuper Sleght, Prætor in Margamen, Urfft et Walen, testatus publicam et constantem famam esse, multos intercessione dicti Sancti sanitatem recuperasse, in specie nominavit uxorem Quæstoris in Dollendorff, generosi et illustris D. Comitis de Manderscheidt, Keil et Dollendorff : quæ cum maximam difficultatem in partu passa esset, et diversas proles mortuas peperisset; tandem voto pro visitatione Reliquiarum S. Joseph facto, vivam sine molestia et periculo enixa est, ac postmodum procurato in altari S. Joseph Sacro, beneficium, intercessione hujus Sancti ipsi collatum, contestata est.

parturienti adjutor,

27 Testis xx in fide nobilis matronæ deposuit, quod ipsa cum ante aliquot annos, vivente marito suo, gravi morbo muliebri sexui proprio laboraret, mota fuerit ex communi fama miraculorum ad singularem erga S. Josephum devotionem, et provoluta ante imaginem Crucifixi domi suæ divinam opem et intercessionem B. Joseph enixissimis precibus efflagitarit, dictumque B. Josephum in singularem Patronum elegerit, ac firmiter proposuerit ipsius sepulcrum in Steinfeldt visitare. Nihilominus etiam ad humana remedia respiciens, conscenso curru, una cum marito suo ad Illustrissimam D. Comitissam de Blanckenheim, remedii habendi caussa, profecta fuerit; in via vero media ita graviter infirmata, ut de curru in pulvinaria, terræ imposita, collocari debuerit : statim tamen ita mirabili modo convaluerit, ut denuo ascenso curru, cum ad D. Comitissam pervenisset, ipsam puduerit quod de morbo conqueri deberet : quodque vix capere potuerit, quanam ratione ex gravi hac infirmitate tam subito sanitati restitueretur. Nec se aliter posse cogitare, et firmiter credere, idipsum ad preces, Deo et B. Josepho fusas, contigisse. Unde et mota fuit ut sepulcrum illius in Steinfeldt visitaret, votaque ac preces ibidem offerret. Exinde vero, si aliquando simili morbo eam tentari contingat, semper refugium ad Sancti hujus tumulum habere, et fusis precibus et facta oblatione, evanescente morbo, redire sanatam. Præscriptam depositionem veram esse affirmabat ejusdem domicellæ famula Maria : quæ tempore hujus infirmitatis et recuperatæ sanitatis ipsi servierat.

muliebri infirmitati subito sanatæ.

28 Hoc examine absoluto, protestatus est Syndicus, quod tota patria Eyffliaca de antiquitate et notorietate famæ sanctitatis sæpedicti Joseph contestari possit : quæ facile et libens beneficia sibi intercessione hujus Sancti collata contestaretur. Verum ne caussa latius, quam necessum videtur, protrahatur; existimat per testimonia Pastorum et Judicum, quæ tamquam pro tota communitate loquuntur, famam sanctitatis et miraculorum sufficienter probatam, nec ulteriorem nominationem testium esse hoc loco necessariam : reservans tamen sibi, Coloniæ aliisque locis remotioribus, quatenus opus, ulteriorem testium productionem.

Finis hujus examinis

CAPUT VI.

Examen Coloniæ institutum.

Insuper nona mensis Junii memoratus Syndicus, coram nobis Joanne Gelenio, Vicario generali et Commissario in hac caussa, comparens in sacristia metropolitanæ ecclesiæ Coloniensis, ad docendum quod fama sanctitatis et miraculorum B. Hermanni dicti Joseph non modo per Eyffliam, sed longe lateque per Germaniam diffusa sit, ulterius nominabat super articulis I, II, III, IV et X testes subsequentes, petens contra eosdem citationem decerni etc. Imprimis nominavit adm. reverendum, eximium et perquam magnificum virum ac Dominum Severinum Binium, sacræ Theologiæ Doctorem, Metropolitanæ ecclesiæ Coloniensis Presbyterum Canonicum capitularem, almæ Universitatis generalis Studii Coloniensis Rectorem. II Reverendissimum in Christo Patrem ac Dominum, Ottonem Gereon de Gutmannis ex Sobernheim, Episcopum Cyrenensem, sacræ Theologiæ Doctorem, Serenissimæ vestræ Celsitudinis in Pontificalibus Vicarium generalem et Consiliarium, Metropolitanæ et Archidiaconalium Collegiatarum B. Mariæ Virginis ad gradus Coloniensis, et S. Martini Embricensis ecclesiarum respective Præpositum, Decanum, et Presbyterum Canonicum Capitularem, Archidiaconum Ultrajectinum, Tremoniensem et Hammonensem. III Reverendissimum virum ac Dominum Joannem Cholinum, sacræ Theologiæ Doctorem, Metropolitanæ Coloniensis et SS. Casti et Florentii Bonnensis Ecclesiarum respective Præpositum, ac Presbyterum Canonicum capitularem, memoratæ Celsitudinis vestræ Consiliarium intimum. IV Adm. reverendum atque eximium virum ac Dominum Henricum Francken Sierstorffium, sacræ Theologiæ Doctorem, Metropolitanæ ecclesiæ Presbyterum Canonicum capitularem, Gymnasii Laurentiani Regentem vigilantissimum. V Adm. reverendum atque eximium virum, D. Leonardum Marium, sacræ Theologiæ Doctorem ac profundissimum Professorem, Parochialis ad S. Laurentium Pastorem, et Collegiatæ S. Ursulæ Coloniensis Canonicum, Facultatis Theologicæ Decanum. VI Adm. reverendum, clarissimum et consultissimum virum, D. Adolfum a Pempelfurt, Juris utriusque Licentiatum, Collegiatarum ecclesiarum S. Mariæ ad gradus et S. Georgii Coloniensis Decanum respective et Canonicum, vestræ Celsitudinis Sigilliferum majorem. VII Reverendum et doctissimum virum, P. Philippum Bebium, Societatis Jesu Presbyterum. VIII Reverendum et religiosum P. Georgium Garnefeldt, Carthusiæ Coloniensis Presbyterum ac Bibliothecarium. IX R. P. Chrysanthum Bartzweiler, ejusdem Carthusiæ Vicarium. X Spectabilem ac clarissimum virum, D. Hermannum Mylium, inclytæ Reipublicæ Coloniensis Civem ac Senatorem.

Rector Universitatis Colon.

Chorepiscopus,

Præpositus,

Canonici varii,

nonnullique Religiosi,

30 *Omittimus depositiones et attestationes singulorum, quia singulare nihil continent, præter Martyrologiorum in Commentario prævio productorum testimonia : unius Patris Garnefeldii satis est hic meminisse, qui* testatus est famam sanctitatis hujus sæpe nominati S. Josephi inter Patres Carthusianos jam annis, uti cognovit, centum satis esse celebrem, seque sufficienter et mature hac de re instructum, credere, R. P. Laurentium Surium, virum maximi judicii, plurimæ lectionis, et in rebus historicis sicuti versatissimum ita et accuratissimum, Vitam hujus sancti viri libris suis inserturum non fuisse, nisi constantem de eo sanctitatis famam habuisse notissimam. Habentur prætereа apud eosdem Patres Carthusianos, inter ceteras Confessorum Reliquias, Reliquiæ B. Hermanni, dicti Joseph, Religiosi Steinfeldensis, uti dictus P. Garnefelt ex ordinario Reliquiarum catalogo, singulis annis in nominata Carthusia publice prælegi solito, ostendit et demonstravit. Sicut præterea idem Pater attestatus est, quod viginti ab hinc annis in hac Coloniensi Carthusia, vir quidam optimæ famæ et vitæ religiosæ observantissimus, annorum circiter septuaginta, P. Marius de Mirich nominatus, pie obierit : qui singulari quodam pietatis affectu, ob constantem et perpetuum sanctitatis rumorem, hunc S. Hermannum colere et venerari, pieque ac sancte de eo loqui semper consueverat. Ostensum nobis etiam ab eodem P. Garnefeldt fuit reliquiarium

testantur de fama sanctitatis,

et Reliquiis apud Carthusianos servatis :

A reliquiarium, in quo honestissime religioso cultu asservabantur Reliquiæ de S. Clemente Papa et Martyre, de S. Ursula aliisque pluribus Martyribus et Confessoribus : illudque accuratius perlustrantes, reperimus ei appositam schedam cum hoc fere verborum tenore : Sanctæ memoriæ Fr. Hermanni, alias Joseph, Canonici Steinfeldensis, miraculis clari : qui Coloniæ natus est : obiit autem in senectute sancta, anno Domini MCCXXVI die IV mensis Aprilis in Ordine Præmonstratensi. Conscripta autem hæc scheda fuit a R. P. Nicolao Messenich, viro fide dignissimo, ante annos circiter viginti septem Sacrista Carthusiæ Coloniensis, nunc Priori Carthusiæ Dulnamiensis in Westphalia, uti idem P. Garnefelt fideliter referebat. Apposita autem eadem ista scheda erat, cuidam parti humani corporis seu ossiculo, ex spina dorsi desumpto.

producuntur auctores qui de Hermanno ut Sancto scripsere,

31 Die XXVII mensis Junii D. Licentiatus Fabens, Syndicus Domini Abbatis, coram nobis Joanne Schwan comparuit, et ulterius docendo de fama sanctitatis et miraculorum B. Josephi, exhibuit recessum submissivum sub verborum tenore ut infra. *Hunc omittimus : quia eadem fere omnia continet, quæ supra sunt deducta, agendo de auctoribus Josephi sanctitatem* B *attestantibus, qui etiam ex articulis pro examine propositis cognoscuntur. Protulit item prædictus Syndicus* attestationes Illustrium et Generosorum, Caroli Comitis in Manderscheidt, Blanckenheim et Geroltstein, Domini in Cronenburgh, Bettingen et Dhaun, S. R. Imperii Equitis, et S. Cæsareæ Majestatis deputati Ducis belli, cum Anna Salome, Comitissa et Domina earumdem ditionum, nata Comitissa in Manderscheit et Russy, fidem facientis de constanti et celebri cultu B. Hermanni : et Comitis Ernesti de Marcka et Schleida, Baronis in Lummey et Serein, Domini in Karpen et Saffenburgh, Præfecti hereditarii Marchionatus Francimontensis : *quorum litteras nihil opus est hic ex Germanico Latinas dare. Denique* exhibuit Syndicus duos antiquissimos libros, quorum prior continebat dialogum in Vitam B. Joseph Canonici Steinfeldensis, cum imagine B. Mariæ Virginis in frontispicio, cui appictus erat B. Joseph, Beatæ Virgini parvulum Jesum offerens : impressus autem erat ante annos centum : cui adjuncta in eadem compactura erat alia Vita ejusdem viri sancti, anno MCCCLVIII metrice conscripta. Alter vero in Pergameno a Coætaneo S. Hermanni, de vita ejusdem conscriptus erat : cujus authenticam copiam ad Acta registratam vestræ Celsitudini simul transmisimus.....

attestationes Comitum duorum

et antiqui codices de vita

C Ex quibus omnibus existimat dictus Syndicus, famam sanctitatis et miraculorum beati viri sufficienter probatam, desuper se judicio sanctæ Sedis Apostolicæ submittens.

Offertur processus Archiepiscopo.

32 Hæc sunt Acta publica, Serenissime ac Clementissime Princeps, quæ in vim factæ nobis a vestra Serenissima Celsitudine commissionis, diligenti examine prævio, sedula inquisitione facta, fide integra adhibita, per Notarios fide dignissimos, ad hoc sacrum negotium specialiter assumptos, registrari et describi fecimus, ac vestræ Serenissimæ Celsitudini, cum omni et debita animi devotione, cum diutissimi et prosperrimi regiminis precatione, offerimus et transmittimus : atque in fidem omnium et singulorum, eadem nos una cum Notariis subscripsimus, et sigillis nostris communiri fecimus. Datum Ubiorum Coloniæ, die tertia Julii, anno Virginei partus MDCXXVIII.

Oblationum ad tumbam multitudo,

33 *His addo, quod ante Translationem corporis, factam anno* MDIX, *festo S. Heriberti, per Joannem tunc Steinfeldensis monasterii Abbatem, fuerit in veneratione tam tumba quam altare S. Josephi : quippe de quibus dicti Abbatis jussu renovatis, ad annum præmemoratum fit mentio in Vitis et Computibus Abbatum Steinfeldensium : ex quibus ab anno* MCCCCXCII *cœptis* D *etiam habetur, quid annis deinceps singulis ex tumba Sancti sublatum atque in gazophylacium translatum sit : anno scilicet prænominato* Marcæ CCLXXXII, schellingi tres : *prout hæc usque ad annum* MDXLI *colligit D. Norbertus Steinfeldensis Abbas, et post ecgraphum hujus Processus descriptum accepimus. Ubi etiam, ex libellis Coloniæ impressis, de solennibus Processionibus ibidem institutis, anno* MDCXXXIX *tempore Jubilei, die* XXIX *Junii ; et anno* MDCXLIV *die* XXIX *Septembris, habetur ; primo quidem quod circumlatum sit* decimo quarto loco Corpus S. Hermanni dicti Joseph, filii Coloniensis, et magni amici beatissimæ Virginis Mariæ. *Secundo quod Abbas Steinfeldensis in hæc verba scripserit, anno prænotato,* VI Novembris ad instantiam RR. PP. Franciscanorum de observantia ad Olivas, me Fr. Norberto Horichem, Abbate Steinfeldensi permittente, et nobili Domicella Virgine de Bolant tumbam ornante, in solenni processione circumgestatum fuit sacrum corpus S. Hermanni Joseph, Canonici Steinfeldensis castissimi, et maximi Deiparæ cultoris : quod e sacello SS. Norberti et Hermanni Josephi elatum, finita processione comitantibus flammigeris, ad illud reportatum fuit. *Denique novissime* anno MDCLXVI venit ad Seminarium E S. Norberti intra Coloniam adm. R. P. Wiex, tum temporis Supprior et Magister novitiorum apud Patres Discalceatos Coloniensis, germanus frater generosi Baronis de Wiex, supremi venationum Præfecti apud Serenissimum Electorem et Archiepiscopum Coloniensem ; deferens ad nos tres imperiales Vienna Austriæ, a quadam matrona nobili, præmemorato Patri bene nota, huc missos, et Steinfeldiam deportandos ad sepulcrum B. Hermanni Joseph, cujus meritis et suffragiis aiebat, postquam eum ardenter invocasset, a speciali quadam necessitate se liberatam recentissime fuisse. Unde liquet hujus Sancti cultum etiam in remotioribus plagis vigere, prout idem Pater pluribus exemplis confirmare noverat. Ita actum esse propriæ manus subscriptione testor, Coloniæ die II Novembris MDCLXVIII.

EX MS. STEINFEL

Corpus processionaliter circumlatum.

Veneratio in Austriam usque promota.

Fr. Theodorus Firminich Seminarii Præses.

APPENDIX

De Reliquiis B. Hermanni Antuerpiam allatis et solenniter expositis anno MDCLXXIII.

Præmonstratensibus Virginibus indictum ab urbe Bredana exilium, quod eis magistra olim acatholicorum malevolentia ad augmentum miseriarum adduxerat, vertit divina clementia in egregium ipsius Ordinis nostrique civitatis Antverpiensis commodum et ornamentum. Nam in suburbanum Oosterhoutanum compulsæ, dum considerant nec ibi diutius quieturas se, quam hæreticis dominis fuisset collibitum ; delectas ex suo numero paucalas miserunt Antverpiam ; quas ecclesiæ S. Michaelis Abbas Norbertus van Couwerven paterno excepit affectu, fovitque in spem restaurandi ibidem aliquando Sanctimonialium Præmonstratensium contubernii, quale in hac urbe olim fuisse, ostensum est ante Acta S. Julianæ Corneliensis num. 9 die V Aprilis, idque ante annos quingentos, multo utique prius quam aliud ullum sacrarum Virginum monasterium apud nos haberetur. Interim favore Auriaci Principis revocatæ Bredam Oosterhoutanæ exules, Antverpiensi coloniæ Priorissam misere D. Christinam Crills cum Catharina Snyders Suppriorissa : sub hac vero, per mortem Priorissæ jam nominatæ supremam administrationem adepta, capitibus pluribus aucta novella plantatio excrevit in monasterium lectissimarum Virginum, numero, cultu, disciplina nulli Antuerpiensium Parthenonum inferius : cui hoc denique anno MDCLXXIII *favore Excellentissimi Comitis de Monterey,*

Præmonstr Virginum monasterium Antuerpiæ,

ANIMADV PAP. 12

postliminio restauratum,

A terey. Belgicarum provinciarum pro Rege Catholico Gubernatoris, adnitente illius pientissima conjuge, accessit robur Privilegii Regii, confirmatis possessionem fundi pro monasterio, templo, hortoque acquisiti, eumque ad manum ut vocant mortuam transferentis. Ex hinc perrexit illud quotidianis augeri incrementis, suosque tam lætos successus acceptos refert, aut unice aut præcipue, Amplissimis cœnobii S. Michaelis Abbatibus, ex quibus Macarius Simeomo decessoris sui supra nominati cœpta promovens, tum aliis multis modis virgineum cœtum munivit ornavitque, tum eidem de sacrarum Reliquiarum tutela prospexit, inter alia publicæ privatæque devotionis incitamenta, communicans eidem partem non minimam, de corpore B. Hermanni, quam olim, ad frequentem et devotam in tantiam, Abbati et Fratribus Antuerpiæ Ordinem Præmonstratensem professis donaverat Abbas Steinfeldensis, confidens per hoc sancti illius Fratris cultum auctum iri, fraternum amorem erga invicem promoveri, et mutuis precibus adjuvari posse.

ornatur Reliquia Beati,

35 Hujus boni ut latius sese diffunderet utilitas, opus erat recognitione et approbatione Episcopali, quam die XVI Martii, MDCLXXIII expedivit Illustrissimus ac Reverendissimus Dominus Fr. Ambrosius Capello, Dei et Apostolicæ Sedis gratia Episcopus Antuerpiensis, B sub hoc tenore: Quoniam qui Sanctis deferuntur honores, in Dei omnipotentis gloriam et totius Ecclesiæ redundant utilitatem; merito existimamus, quæ eorumdem cultui amplificando conducunt, singulari nobis studio esse promovenda. Cum itaque pro parte Amplissimi D. Macarii Simeomo, Ordinis Præmostratensis S. Michaelis in hac civitate Abbatis, nobis esset exhibita pars quædam Spinædorsi B. Hermanni dicti Joseph, Ordinis Præmonstratensis Canonici Steinfeldensis, ab Amplissimo Domino Christophoro Pisekman Abbate Steinfeldensi huc transmissa, et Abbatiæ S. Michaelis præfatæ dono data (prout litteræ donationis, datæ IX Augusti MDCXXII, dicti D. Abbatis sigillo et signatura authenticis munitæ, luculenter testabantur) eamdem prævie inspectam, recognitam et approbatam, ad ejusdem Amplis. D. Abbatis S. Michaelis petitionem, in duas partes divisimus, et utramque sigillo nostro minori in cera Hispanica impresso munivimus. Quarum unam dictus D. Abbas, singularis erga B. Hermannum devotionis affectu ac liberalis animi candore, dono dedit monasterio Venerabilis Sacramenti Monialium ejusdem Ordinis Præmonstratensis in hac civitate. C Quam ipsam donationem ratam et gratam habentes, in regesta nostra referri mandavimus; ac præfatam particulam donatam et sigillo nostro Episcopali ut supra munitam, de novo inspeximus, recognovimus et auctoritate nostra ordinaria approbavimus, ac pro veris et legalibus dicti B. Hermanni Joseph reliquiis, ad ejusdem majorem cultum et gloriam, in ecclesia monasterii Vener. Sacramenti prætacti ac in tota diœcesi nostra publicæ Christi fidelium devotioni exponi permisimus.

ab Abbate S. Michaelis communicata,

et per Episcopum approbata;

36 Expositioni huic solenniter faciendæ electus est dies XI Septembris, quæ a primis Vesperis inchoata est, cum excellenti musicorum harmonia, Hymnum Ambrosianum intonante R. D. Hermanno Josepho vander Poorten, ipsius monasterii Præposito; et R. P. Philippo de Mesemacre, ex Ordine Minimorum, dicente ad frequentem populi concionem, de Sancti laudibus ac merito cultu. Visa est pietati fidelium nox esse longior, quæ cœptam festivitatem interpolabat quadamtenus; et multi solis ortum horis aliquot prævenerunt, poscentes sibi aperiri ecclesiæ januam, ut in honorando pignore isto sacro primas ferrent. Nec minor reliquo toto die perque sequentem Octavum fervor eluxit, sive sub Missæ sacrificio, tam privatim per succedentes ordinate Mystas Sancti cultores lecto, quam publice decantato per ipsum S. Michaelis Abbatem Pontificaliter ornatum; sive sub Officii divini partibus aliis, congrua aptaque dictione interpolatis, per egregios ex quovis Religiosorum cœtu oratores, pia æmulatione certantes in Sancto exornando. D

ea exponitur die 11 Sept. 1673

37 His, quibus præcipue cultus sacer continetur, accesserat apparatus perquam magnificus arcuum, arborum, ac statuarum, Sanctos Ordinis varios referentium, partim ad publicam ante monasterium viam, partim in atrio ante templum patenti. Ipsius autem templi ornatus longe erat magnificentissimus, nam altare in speciem montis argentei assurgebat, aureis argenteisque variorum illustrium Sanctorum lipsanothecis, in circuli spatiosi formam sic ordinatis, ut medium circuli locum occuparet arca argentea, continens B. Hermanni reliquiam, et in præclaram ejusdem metalli crucem desinens. Postquam autem peracto octiduo deposita ab altari est arca prædicta, tunc ipsa Reliquia, eo ubi semper conspici et honorari posset loco constituenda, exempta est jam dictæ arcæ, et collocata intra aliud opus ex argento, in formam solis elaboratum, gemmisque et adamantibus pretiosum, quod circuit Angelorum inauratorum chorea, sicut diameter operis tres pedes impleat; ipsam vero Reliquiam umbone in medio crystallus muniat. Toti operi (cui inter altare et suggestum concionatorium, in pariete laterali receptaculum idoneum elaboravit sculptorum industria) prætenditur speculare vitrum formæ similiter orbicularis, ut per ipsas crystallos penetrans visus in sacrum pignus defigatur devotius, et exaudiendæ orationis spem excitet augeatque intuitus præsentis ut sic dicam Sancti. Nec vero vana illa quam pluribus fuit, prout testari possunt argenteorum omnis formæ anathematum oblationes, quæ nunc occupant viciniora dicti parietis loca. Ut vero continua foret hæc civium utilitas, si pietas ipsa continuaretur; placuit Reverendissimo Antuerpiensi spiritualibus lucris proponendis eamdem stimulare; ideoque dierum quadraginta Indulgentias, oblatas fidelibus Dominicam orationem cum salutatione Angelica quinies ibidem per Octavam antedictam iterantibus, extendit ad omnes deinceps sabbatinos dies, per bullam XVII Septembris signatam. E

cum magno apparatu:

ubi nunc honoratur in speciosa lipsanotheca,

38 Porro inter communia devotæ civitatis gaudia, quam singularis fuerit sacrarum lætitia Virginum, tam caro pignore se locupletatas gratulantium, vix ipsæ fortassis explicent quæ senserunt: non desunt autem inter easdem quæ testari velint, quam certam promptamque expertæ sint opem novi sui Patroni, cum eam suis in necessitatibus fidenter postulassent. Sed domestica testimonia, pro affectus magnitudine, suspicioni alicui obnoxia fore existimans earumdem Prælata, D. Godefrida van Cappenberg; in sua quam de antedictis scripsit relatione, istis omissis, maluit externa quædam colligere, ab iis qui factam in se gratiam professi sunt, prout ipsiusmet verbis, Latine fideliter redditis, explicabo; non quasi ecclesiastici fori judicium prævertens, miraculis ea annumerare præsumam; sed ad exprimendam signantius fiduciam, quam in B. Hermanno Joseph collocatam se habuisse voluerunt isti significare, et piam de auxilio per ipsum sibi allato credulitatem. Vicina monasterio habitat mulier, quæ pollicem periculose infectum habens, cum ipsius vitæ discrimine, venit profitens quod invocato Sancto fuerit derepente sanata, et geminarum manuum formam obtulit in templo appendendam. Simili modo subito sanatæ sunt puella quædem Elisabeth nomine, et mulier altera simul cum ipsa ægrotans, statim ac Sanctum invocaverunt; et propterea Missam dicendam curarunt, sub qua ambæ gratiam sibi impertitam professæ, Dominici Corporis epulo sunt refectæ. Denique Ludovica quædam, puella bimula, filia cujusdam Legati, ob rationes minime nominandi, ad extremum vitæ perducta discrimen; servata tamen in vivis est, eo quod de familia aliquis arsuram ante sacras reliquias candelam attulerit F

cum fructu devotionis,

etiam corporibus salutari.

A attulerit, parvulam B. Hermanno commendans: hoc enim facto continuo cœpit melius habere infirma, et simul cum ipsa cera consumpto morbo, hic esse, illa ardere desiit. D

DE BEATO CHRISTIANO,

G H

DUACI IN GALLOFLANDRIA.

Feria II Paschæ.

Arnoldus Raissius Duacensis, ibidemque apud ædem Archiapostoli S. Petri Canonicus, optime de cultu et veneratione Sanctorum meritus, inter alia opuscula edidit Auctarium ad Natales Sanctorum Belgii Joannis Molani, cum illustri tabella in frontispicio excusa: in qua Deipara Virgo inter varios Sanctos visitur, eique a dextra manu adstat S. Christianus Duacenus, uti subscriptio declarat: et ad VII Aprilis, post alios illustres viros relatos, hunc præfigit titulum: Feria secunda post Dominicam Resurrectionis, De S. Christiano Confessore: ac dein ex informatione Antonii L'Espaniol, sacræ Theologiæ Licentiati et S. Albini Duaci Parochi, et aliorum, hanc Vitæ et venerationis seriem proponit.

B. Christiani imago;

2 Duaci festivitas S. Christiani Confessoris. Ejus vitæ conversatio me latet omnino; solum quod a viris B fide dignissimis ex relatione cognoverim, cum in pauperes profusum fuisse. Invocatur religiose a laborantibus in partu, item et a febricitantibus. Putatur fuisse S. Albini ecclesiæ Clericus: ideo pingitur manu gestans claves ecclesiæ. Res certe anno, quo hæc scripsi, millesimo scilicet supra sexcentesimum vigesimum secundum, tertio Idus Martii admiratione digna contigit: quando tectum templi cum ipso fornice penitus corruit. Quod capsula ærea, in qua sacrum caput reconditur, ingenti ruderum mole compressa, caput inclusum nullatenus confractum fuerit. Est etiam quædam in ejus honorem erecta congregatio, quæ quotannis hac die (nam obitus ejus diem nusquam reperi) officium de Communi Confessoris non Pontificis solenni ritu decantari curat. Defertur in amburbali supplicatione, quæ fit Dominica proxima ante Vigiliam Nativitatis S. Joannis Baptistæ, feretrum, in quo sacræ ejus exuviæ reconduntur, et capsula ubi sacrum caput. Haud procul a S. Albini ecclesia etiamnum cernere licet locum, qui hortus S. Christiani nuncupatur. *Hæc ibi.*

eleemosynæ,

patrocinium in partu et febri.

Congregatio,

reliquiæ in processione delatæ,

3 *Aliud ejus elogium habet Buzelinus lib. 1 Gallo-flandriæ cap. 37 pag. 178, quod hic subnecto. Sic autem scribit:* His beatæ memoriæ Sacerdotem Christinum vel Christianum subjungo, qui S. Albini parœciam non parum illustravit, dum viveret. Actorum nihil suppeditat, incuriane hominum, an temporum vel ignis injuria id contigerit, incompertum habeo. Quod ipsius imagines ita pingantur, ut manu claves gestent, in eam aliqui veniunt cogitationem, ut ædis Albinianæ Clericum fuisse arbitrentur. Non levem alere Duacenses sanctitatis ejus opinionem inde colligitur, quod ejus corpus caputque separatim thecis inclusa, cum ceteris hujus urbis sanctis corporibus et lipsanis, in anniversaria et amburbali processione deferantur, quod in ejus honorem erecta sit Confraternitas, quæ per singulos annos postridie Paschatis ad ejus laudem Sacrum solemniter in Divi Albini templo cani curat; quod mulieres partus difficultate et doloribus laborantes, dein febrientes, opem ejus votis et precibus implorent. Quo vero tempore vixerit, quo die annoque mortem oppetierit, nulla produnt monumenta. E

Clericatus in S. Albini,

Sacrum in ejus honorem cantari solitum,

4 *Præter hæc duo elogia, extat in Hierogazophylacio Belgico ante memorati Raissii hæc iterata memoria:* In S. Albini templo parochiali Duaci, B. Christiani Duacensis Confessoris, in pauperes et egenos munificentissimi. Corpus visitur in theca lignea inaurata; caput vero supra majus altare in particulari vase ex metallo, ornatu pulchro, conspicitur.

reliquiæ in majori altari.

DE B. URSULINA VIRIGNE,

D. P.

PARMÆ IN ITALIA.

Anno MCCCCX

C Christianæ æræ seculum XIV si gravibus scandalis schismatisque Christi sponsam Ecclesiam decoloratam vidit, unde boni omnes dolerent: habuit etiam, unde gauderent, eximios sanctitate viros, qui se murum opponerent pro domo Dei; neque viros tantum, sed etiam virgines, pacis Ecclesiasticæ reformandæ studiosissimas, eoque de universo fidelium Christi cœtu optime meritas; B. Catharinam Senensem, cujus Acta XXIX Aprilis illustrata dabimus; B. Coletam, Ordinis S. Claræ reformatricem, de qua prolixe egimus VI Martii; et hanc B. Ursulinam, quæ ad ipsummet Clementem Antipapam primum a Christo Domino, deinde ab ejus Vicario Bonifacio IX delegata, infusa sibi cœlitus doctrina confudit pervicacissimam schismaticorum pertinaciam, cum prius innumeris divinis revelationibus clara, magnam sanctitatis opinionem in Cisalpina Gallia obtinuisset.

2 *Revelationes istæ, in plura volumina divisæ servabantur, anno post Beatæ translationem quadragesimo, Christi circiter* MCCCCLII, *partim Parmæ in monasterio S. Quintini, quo defunctæ corpus Verona delatum est; partim juxta Parmam apud Patres Carthusianos, quemadmodum testatur libellus supplex, pro augendo B. Ursulinæ cultu tunc oblatus Dominis Ancianis civitatis Parmensis. Easdem revelationes omnes se legisse testatur is, qui rogatu Abbatissæ S. Quintini, Magdalenæ* F *San-Vitaliæ, vitam et mores prænominatæ Beatæ Latino ac simplici sermone scripsit,* Fr. Simon de Zanachis, *Parmensis origine,* Prior *autem* Domus SS. Mariæ et Hieronymi de Montello prope Trevisium; *procul quidem a Parma centum circiter passuum millibus, sed tanto propior Venetiis atque Veronæ, unde videntur petenda fuisse documenta complura ad hanc scriptionem necessaria, præter ea quæ in Carthusia Parmensi existens auctor ibi legisse et colligere potuit. Præfatur autem* quod super hac re, viri et vita religiosi et sermone scientiaque præclari, multa hinc inde congregarint; *ipse tamen speret fore accepta,* quæ ex diversis libris, tam Latine quam vulgariter descriptis, magno cum labore collegit; *scriptionem finiens, uti ad calcem additur,* anno Domini MCCCCLXXII, die decem millium Virginum decembre mense Octobris. *Eam vitam quam pridem habebamus Italice redditam, jussuque Abbatissæ ac monacharum S. Quintini anno* MDCXV, *typis Anteæ Viottæ vulgatam, cum dedicatione ad Illustrissimam Dominam Mariam Luciam Farnesiam (cum diu frustra quæsiverimus Latinam) tandem ex Italico sumpsimus Latine reddendam: sed prius quam* danda

Vitam damus scriptam, a Priore Carthusiano,

anno 1472

AUCTORE D. P.

danda prælo esset inventus est primigenius contextus, transcriptusque a P. Heraclio Christanello : quam cultiori nostræ phrasi prætulimus, atque hic damus ex MS. originali, quod penes monachas prædictas servatur.

una cum libello supplici

3 *Ut autem constet quanta in veneratione sancta hæc Virgo fuerit, intra quadragesimum ab obitu annum; præmittimus libellum supplicem, ex earumdem monacharum archivo acceptum, qualis oblatus olim est Parmensi magistratui in hæc verba.* Magnifici et generosi viri, quia Beata Ursulina de Parma, cujus corpus jam annis quadraginta elapsis requiescit in ecclesia S. Quintini Parmensis, tempore vitæ suæ multas visiones et revelationes divinas habuit, quarum libri multi resident tam apud monasterium S. Quintini quam apud monasterium Carthusianorum, et multis post mortem ipsius claruit miraculis, hic, et Venetiis; quorum multitudine Illustrissimi Domini Veneti quoddam monasterium Dominarum, sub vocabulo et ad honorem dictæ B. Ursulinæ jam inchoarunt, et perficere intendunt, ipsamque mediantibus visionibus, revelationibus, et miraculis prædictis canonizari facere, et in devotionem maximam assumere intendunt. et proinde venerabiles Religiosæ Domina Abbatissa et Moniales monasterii S. Quintini, quæ timent, quod corpus ipsum, quod in ecclesia sua non tute nec secure jacet, tempore nocturno furtive possit subtrahi, et alio aportari, supplicant vobis, quatenus pro reverentia et devotione dictæ B. Ursulinæ, hujus civitatis oriundæ, et quæ pro eadem civitate semper preces ad Altissimum effundat, dignemini certam eleemosynam et suffragium ipsis supplicantibus impertiri, quibus valeant in ecclesiam sua prædicta fieri et construi facere unam capellettam devotam et tutam, in qua resideat dictum corpus, cum altari devote; ut devotio et reverentia dictæ B. Ursulinæ in dies crescat, et sic fiat ut a forensibus visitetur cum fuerit canonizata, reperiatur sepulcrum suum esse honoratum et secutum, ita quod hinc subtrahi, et exportari non possit : cujus quidem exportatio si adveniret (quod Deus avertat) maxima infamia, negligentia, et indevotio dicto monasterio ac huic almæ urbi et civibus omnibus Parmensibus prepetua sequeretur ; offerentes se dictæ supplicantes perpetuo Deum et dictam B Ursulinam exorare pro eadem Communitate, quam Deus ad vota conservet.

pro sacelli extructione oblato

Senatui Parmensi,

4 *Quem effectum tunc habuerit supplicatio, non exprimit Vitæ interpres Italicus, qui libellum hunc pariter Italice redditum posuit post Hymnum seu Antiphonam et orationem, quam* in commemoratione B. Ursulinæ *cantandam præfatus Simon composuit, vitæque a se compilatæ subjunxit. Hymnum (quia ad historiam facit nihil, et exiguo cum lepore compositus est, utpote nulli metro rythmove accurate adstrictus) transcribendum nobis esse non putamus : Oratio talis est.* Domine Jesu Christe, qui B. Ursulinam tantis miraculis et virtutibus decorasti, eamque perpetuis et felicibus gaudiis in cœlo lætificasti : concede propitius, ut ejus meritis et precibus continuis, salutem et prosperitatem mentis et corporis consequamur, et ad gaudia tuæ beatitudinis æterna feliciter perveniamus. Qui vivis etc. Fuit *tamen* successu temporis facta capella, qualem desiderabant piæ illæ Virgines, ad latus dextrum templi, intra quam repositum sub arca marmorea fuit sacrum corpus, *inquit Antonius Maria Garofanus in suo Parmensi Sanctuario, sub annum 1593 Parmæ impresso apud Erasmum Viottum, pag. 129 referens compendium Vitæ, exceptum ex Annalibus quos needum vidimus : sed ex transcriptis apud Garofanum cognoscimus, haud admodum accurate antiquorum monumentorum fidei inhæsisse auctorem, quemadmodum in annotationibus ad Vitam observabimus, insuper ad gratiam magis quam veritatem scripsisse,*

et oratione propria.

Alia vitæ compendia,

in quibus perperam accensetur Benedictinis,

cum dixit, quindecennem Ursulinam habitu S. Benedicti donatum fuisse ab Abbatissa S. Quintini, ubi Vita expresse dicit, quam ob caussam semper recusaverit alicujus religiosi Ordinis vestem assumere.

5 *Eadem Vita accuratius lecta docere ipsum debuisset, annis haud multo plus quam tribus, Veronæ, ubi mortua est, vixisse Ursulinam. Cum autem relegata ipsa fuerit anno* MCCCCIV, *per edictum contra omnes Rubeæ factionis, etiam feminas et parvulos, publicatum* XXIV *Junii (ut clarissime colligitur ex Bonaventura Angeli, Parmensem historiam accuratissime describente, non tantum per annos, sed etiam per dies quibus res unaquæque gesta est, impressam* 1591) *cumque etiam Ursulina non longam moram Bononiæ fecerit antequam se Veronam conferret; sequitur necessario, ipsam non anno* MCCCCXIV *obiisse; sed ut summum* MCCCCX. *Non tamen etiam citius : quia oportet annos quindecim invenire post mortem Clementis Antipapæ, quæ accidit in Septembri anni* MCCCXCIV, *et præsentem Avenione Ursulinam habuit; utique dimidio anno prius quam illa in iter Hierosolymitanum se daret, in quo ei dicti quindecim anni prorogati fuere, ut dicitur in Vita : quos etiam moriens ipsa testatur fuisse completos. Ceterum ad illos tres annos, qnos Veronæ in conducto transegit Ursulina, oportet alios duos addere, quos egerit in illo, quod reformasse dicitur, Veronensium monacharum cœnobio, inducta illuc ab exilii sui comite S. Pauli Abbatissa : quam tamen, in illo loco commorationem oblitus fuerit notare auctor : nam alias nequidem ad annum* MCCCCX *potuisset pervenire. Cur autem, si ad triennium a Vitæ auctore expressum addi possunt anni duo, non etiam possent anni sex, atque ita vere mortua esse Ursulina anno* MCCCCXIV? *In promptu est ratio : quia Ottone Tertio Parmensi tyranno, ad Pontalium cæso, die* XXVII *Maii, postridie Pentecostes, anno* MCCCCIX; *et Tertiorum dominatu Parmæ intra annum unum funditus extincto, non est credibile diutius in alieno solo mansuras fuisse exules, maxime Abbatissam S. Pauli, apud quam Veronæ mortua est Ursulina; quamque sui monasterii cura urgebat ad reditum, ut primum liceret, maturandum.*

et anno 1414 mortua dicitur :

cum videatur obiisse 1410,

antequam tutum esset Parmam redire.

6 *Erroribus tot deprehensis in ea, quæ apud Garofanum est, vitæ epitome; non magnam apud nos certitudinem habet, quod ait de corpore intra marmoream arcam locato cum hoc epitaphio, per Nicolaum Burcium Sacerdotem Parmensem composito.*

Ursulina decus patriæ, Parmensis origo,
Hoc sita mausoleo, casta, decora fuit :
Nutu divino signis miracula præstans,
Grandia non cessat virgo beata dare.

Etenim in arca marmorea, quæ etiam nunc extat, hoc solum inscriptum legitur ✝ B. Ursulinæ Parmensi, Virgini Seraphicæ, divinis eloquiis et miraculis decoratæ, Joanna de Sancto Vitali Antistes B. M. F. C. 1507. *Crediderim igitur, mausoleum quidem sive tabernaculum, aut, ut in libello supplici vocatur,* capellettam. *fuisse expensis civitatis Parmensis extructam, et præcitatis versibus inscriptam : sed capsam quæ corpus continebat, ligneam fuisse usque ad annum* MDVII, *quo marmoream* bene merenti fieri curavit *Joanna.*

arca etiam illius marmorea,

solum confecta est anno 1507,

7 *Hæc autem sic perseverarunt usque ad initium seculi* XVII. *quando destructa veteri S. Quintini ecclesia, nova surrexit a fundamentis :* intra quam, *ait Interpres Italus, anno* MDCVI, translata est cum corpore Arca, sic ut diximus inscripta; repositaque in capella, quæ prima est ad latus sinistrum, ingredientibus templum per majorem portam; *idque, ut nobis P. Christanellus scribit,* sub altari, supra quod exposita cernitur imago ipsius B. Ursulinæ, S. Joanne Evangelista et matre sua comitatæ, *quod in Avenionensi itinere acciderat. Et hæc fortassis haud ita pridem substituta est in locum alterius, cujus meminit Italica Vita, velut* repræsentantis Dominam nostram Virginem Mariam

translataque an. 1606.

sub altare novum.

A Mariam, filii mortui corpus sinu foventem, et cum ea B. Ursulinam. Præterea super eodem altari (in quo alias numquam Missa celebratur) *inquit P. Christanellus*, in festo hujus Beatæ, *puta* VII *Aprilis (hunc enim mortis diem Gurfanus notat)* accenduntur quatuor aut sex candelæ, neque alia ad præsens est B. Ursulinæ veneratio, aut peculiaris ad ipsius memoriam populi confluxus.

Desiderantur miracula post mortem,

8 *Utinam ad languentium erga hanc Beatam Parmensium pietatem exsuscitandam, aliquando inveniantur et huic operi inserenda proferantur miraculorum Venetiis atque Parmæ patratorum documenta, quibus obtinendam canonizationem Venetus Senatus æstimabat! Utinam ipsos Revelationum codices recolligat aliquis, et vel eos publici juris faciat, vel exinde decerpat, quæ historiam sanctitatemque Beatæ illustriorem possunt reddere; quemadmodum factum est in Vita S. Franciscæ Romanæ, sub nomine Magdalenæ Anguillariæ vulgata, editaque per nos ad* IX *Martii! Fortassis etiam publica Ecclesiæ universalis historia, ex ipsis haud modicam lucem acciperet, maxime circa res inter Bonifacium Papam* IX *et Clementem* VII *Antipapam gestas; quemadmodum eædem ex hac Vita multum illustrantur, quatenus illa accepta est ex ejus scriptis qui Avenione*

et ex revelationibus ejus saltem excerpta historica.

B *morantis Ursulinæ Revelationes, ipsamet dictante, consignavit litteris, Antonio inquam de Mediolano, Clementis Antipapæ Procuratore, et eorum quæ tunc Acta dicuntur teste oculato. Hoc autem hic addimus, ut de veritate istorum dubitare nemo possit, quamvis ea prætermiserint alii eorumdem temporum scriptores; quos solos habuit et solos sequi potuit Annalium ecclesiasticorum prosecutor Odoricus Raynaldus. Etenim neque litterarum Bonifacii Papæ Regestum ullum citat Annalista; nec qui Antipapæ istius finem, electionemque Petri de Luna Avenione, præsens cognoverit, auctorem ullum: sed monumentorum idoneorum defectu coactus fuit paucis ea perstringere, et plura aliunde eruenda posterorum diligentiæ dimittere.*

Monacharum S. Quintini erga beatam devotio,

9 *Porro ex ore Venerabilis Abbatissæ D. Mariæ Cæciliæ Palmiæ anno* 1670 *scribit prænominatus P. Heraclius Christanellus, quod* Sanctimoniales ibidem omnes hanc Beatam summopere venerantur, seque ei commendant; primum ut a peste, deinde ut ab incendio conservetur monasterium, tertio ut virginum sacrarum honor nullum ex ulla parte patiatur detrimentum. Addit insuper ipsa Abbatissa, se, tempore grassantis per totam Italiam pestis, in hoc vixisse monasterio, testaturque nullam ex omnibus periculoso illo morbo afflatam fuisse, eo quod diebus singulis Conventus universus ad Beatæ arcam supplicabundus accedere consuevisset, et monasterii C præservationem concordibus votis ab eadem postulare: unam autem ex virginibus, ad sacrum habitum admitti postulantibus (vulgo Donzenantes dicuntur) peste contactam, voluisse ante sacram arcam deponi, ibique fusis precibus fuisse citissime liberatam, et adhuc in ipso monasterio vivere.

VITA

Auct. Simone de Zanaccis Carthus.

Ex MS. monasterii S. Quintini Parmæ.

PRÆFATIO.

Reverendæ in Christo Matri, Dominæ Magdalenæ de Sancto-Vitali, Abbatissæ monasterii S. Quintini de Parma, Ordinis S. Benedicti, ceterisque monialibus in dicto monasterio Christo Jesu sponso jucundissimo famulantibus, Frater Simon de Zanachis de Parma, inutilis Christi servus, atque domus Sanctorum *a* Mariæ et Hieronymi Montello prope Trivisium Ordinis Carthusiensis Prior indignus, in D pretioso immaculati Agni sanguine vitam impertitur æternam.

Tob. 12, 17

1 Venit in mentem, Reverenda Mater, illud sacræ Scripturæ, quod Sacramentum Regis abscondere bonum est, opera autem Dei revelare honorificum est: et istud in scrinio pectoris mei persæpe revolvens, accensusque ardore egregiæ fidei vestræ, quod me elinguem et pauperem sermone atque scientia eligere seu compellere dignaris, ut aliquid ad explementum sancti tui desiderii de inopia sensus mei conferam; [decrevi facere] quod sæpe rogasti, ut vitam et mores beatæ Virginis Ursulinæ de Parma (si quam istis in partibus reperirem in scriptis, vel a viris fide dignis audirem) quamvis imperito digeram stylo; non leporem sermonis inquirens, sed veritati ipsius vitæ tibi et ceteris monialibus, quæ in monasterio, ubi requiescit sacrum ejus corpus, commoratis, transmitterem. Cui rei quantum me pius ardor sancti desiderii vestri provocat satisfacere, tantum multiplices labores et curæ occupationisve, quæ ex officio Prioratus mihi honorarie deferuntur, volentem obtemperare deterrent: ut nec vitæ meæ ita æquiparant merita, ut confidam me gesta vel vitam talis tantæque Virginis digne posse animo et mente complecti. Huc accedit, quod super hac re E viri et vita religiosi et sermone scientiaque præclari, jam multa hinc inde congregarint: post quorum tanta exuberantis eloquentiæ flumina, possem non immerito præsumptionis notari, si aliquid stillicidii hujus inferre tentarem; nisi ad hoc fiducia vestrarum orationum animaret, et sponsio quod vel vobis hæc (quæ ex diversis libris, tam latine quam vulgariter descriptis, magno cum labore collegi) forent accepta qualiacumque sunt, vel ea ad consolationum istius patriæ hominum deputaretis. Quod si quid a a nobis minus forsitan caute prolatum fuerit, et pie relegatis, et cum venia indulgentiæ sustentetis oro; fidem potius et caritatem mei sermonis, quam venustatem requirentes.

Rogatus scribere quidquid sciret,

profitetur se quidem multimodis impediri,

petentium tamen benevolentiæ fidere,

2 Quapropter, dilectissima in Christo Mater, et Matres devotissimæ, unicum religionis exemplar, vestris cœlicis orationibus animatus, secundum vires ingenioli mei, opus, quod injunxistis, aggrediar; et ea quæ ab aliis *b* hinc inde relicta sunt (utpote qui audita potius quam experta describere omiserunt) velut rudi stylo vobis veritatem scientibus intimabo. Quamquam verear et indignum judicem, tantæ præclarissimæ Virginis vitam et laudes, meo inerti eloquio et indocto sermone, inter sapientum linguas et F composita ora, personare: quas obsecro, ut rem ipsam velint potius, quam nostrum incultum librare sermonem: velint, inquam, magis piam mentem meam, quam rudem calamum indagare. Volo etiam sciant, me vestris assiduis devinctum precibus, ultra proprias vires meis pondus humeris imposuisse. Sed tanta vis præcepti fuit, ut minime quod nolebam et admodum verebar, negare potuerim. Et licet pro paucitate ingenii mei satis me insufficientem et indignum ad tantum opus penitus esse noverim; devotione tamen maxima pariter compulsus, quam erga eamdem præclarissimam Virginem jam dudum me gerere cognovi, omni deposita formidine et ampla spe suffultus, me accingam. Denique vestris adjutus orationibus, sanctæque Virginis Ursolinæ intercessionibus, apprime spe certa munitus, quale potero huic opusculo ingenium meum accommodabo. Qua in re si forte minus dixero, aut ultro tacerem, quod tantæ almificæ Virginis magnitudo videretur exposcere, imperitiæ meæ, optimæ Matres, veniam præstate. Unum tamen potissime mihi curæ erit, ut multa brevi eloquio perstringam, ne lectionis prolixitas legentibus audientibusque fastidium fortassis afferret.

b et scripturum etiam ab aliis prætermissa:

orat rei veritatem suscipi,

non styli simplicitatem considerari,

PER SIM. ZANACHI EX MS.

A ret. Igitur almi Spiritus gratia confisus, hoc opus aggrediar.

ANNOTATA.

a *Ecgraphum nostrum Azariæ : sed veriti ne error describentis sit, maluimus impressum Italicum sequi : videtur enim Interpreti credi posse circa appellationem loci, quem satis novisse potuit.*

b *Nullus horum nunc extat, quod quidem sciamus; gratiam habituri, si quis indicaverit, ut per eorum attestationem Vita hæc evadat illustrior.*

CAPUT I.

B. Ursulinæ nativitas et adolescentia, divinis revelationibus illustratæ.

a Parentibus divino jussu conjunctis,

Fuit vir quidam Petrus *a* nomine, rectus admodum et in omni bonitate coram Deo et hominibus ambulans, ex aurea civitate quæ Parma nuncupatur, non parum et nobilitate et antiquitate inter alias civitates Italicas insignis, oriundus. Hic cum diu castitatis zelo matrimonium post primas nuptias declinasset, eque assiduus, ut poterat, Domino commendaret orationibus; ad hunc die quadam, cum ex in- B timis visceribus et intento corde oraret ad Dominum, vox hujusmodi de cœlo facta est dicens : Petre, assume Bartolinam in uxorem tibi. Et quando hic primam suscepit uxorem, dicta Bartolina erat in ventre matris, quæ postmodum fuit secunda. Ex hac itaque Petrus ipse attonitus voce, nimiumque perterritus, anxius plurimum cœpit cogitare super hujusmodi voce ad eum dilapsa. Satis igitur superque satis anceps, nesciusque in quam partem declinaret, et præsertim cum nuptias ipsas dudum antea abjecisset, diu tandem intra se librato consilio, statuit divinæ obtemperare voluntati. Qui quidem Petrus cum post longas crebrasque sciscitationes, nominatam Bartolinam, perpridem ignotam sibi, virtutesque et progeniem clare agnovisset, eamdem in uxorem accepit.

revelatur filia nascitura

4 Die vero quadam celebri, cum hæc Bertolina, jam transducta per multum [tempus] et post aliquas filias [editas] sola in domo [mariti] existens de mundi hujus vanitatibus et brevitate humanæ vitæ, necnon de cœlesti gloria, et beatorum Spirituum beatitudine, intento animo et mente, excogitaret; in excessum mentis eripitur, et quanta sit Trinitatis individuitas, sublimitas et magnitudo diu meditans, C tantæ meditationis suavitate compulsa, immensas prorupit in voces. Præelegerat namque eam Spiritus sanctus. Nam nocte sequenti idem Spiritus sanctus Petrum virum ejus in somnis edocuit, quod scilicet ex ea pretiosissimus fructus matrimonii esset exiturus. Quindecim igitur diebus elapsis, Petro dormienti videbatur, quod Episcopus civitatis eumdem, ut secum moraretur, interpellaret; seque id facturum denegaret, propter curam familiæ et uxoris. Episcopus vero, ut secure id faceret, eum exhortari videbatur. Cui apparebat tale responsum reddere, Accedam domum, et uxorem meam consulam. Et facta promissione dandæ responsionis, domum properare videbatur : et ecce Angelum se vocantem audivit. Cumque eidem interroganti enarraret Episcopi petitionem, quodque unius mensis inducias ad respondendum accepisset, ait Petro Angelus : Immo anni unius, ultra mensem, expleto responsionis terminum. Hoc itaque termino impetrato ab Episcopo, ait illi Angelus : Uxor tua modo prægnans effecta, pariet filiam, quæ non parum Deo erit accepta. Quomodo, inquit, hæc nosti, ait Petrus? At ille dixit : Ego sum Angelus, ad tui custodiam deputatus : et scito, quod per quinquennium erit inhabilis

futura sanctitas,

ad rectum gressum, et non sine magno mysterio, D quoniam Dominus ei multa revelabit. In sexto vero incipiet ambulare, in quinto decimo incipiet dicere, et in sexto decimo *b* perfecte loquetur, quæ Dominus ei multa revelabit. Et his dictis disparuit Angelus. Expergefactus itaque Petrus, visionis vim animo intento meditabatur, quin etiam uxori suæ expost ordine suo aliqua declaravit : et post prædictam visionem supervixit Petrus annum et menses octo.

nata mulieris adulteræ lac recusat :

5 Succedente itaque tempore beata Ursolina nascitur ex dicta Bartolina, anno Domini MCCCLXXV, die XIII Maii in mane. Cumque ob matris infirmitatem opporteret B. Ursolinam sugere ubera aliena, quod et libenter faciebat; unius tamen mulieris, quæ adultera habebatur, non tantum ejus mamillas sugere recusabat, sed etiam tangere abhorrebat. Res quidem mira, sed adhuc mirabilior, quod aliæ lactantes hoc videntes stupebant, dicentes ; Vere si hæc infantula vixerit, aliquid magni erit : hæc vere jam ventura prognosticat. Audi, oro, passim quod sequitur. Ista quidem dum mensem quartum suæ ætatis ageret, cum antea nusquam, nec post perplures menses loqui novisset, hæc verba clara voce E prorupit. O Deus; Deus Pater! Quod audiens mater plurimum mirata est, omniaque ista in arcano sui pectoris conservabat. Huic B. Ursolinæ adhuc infantulæ soror erat, ex patre genita, annorum quatuor : hæc sæpe in cunabulis B. Ursolinæ duos vidit assistere viros, candidissimis vestibus indutos, a dextris unum, alterum vero a sinistris. Sic mater pluribus argumentis verum esse comprobaverat; et increpans filiam dicebat; Dormisne? Quæ respondebat, Non dormio, inquit; sed cum transeunt ad eam, erigo caput meum plane, et clara luce ipsos intueor, et esse verum quod dico : Mater vero tacebat. Sed post multum tempus interrogavit Ursolinam de his duobus; quæ ait : Unus eorum fuit B. Petrus Apostolus, qui mihi alumnus a Deo constitutus fuerat. Alterum vero numquam propalare voluit ; sed quod fuerit B. Paulus, pie credi potest, *c* aut Angelus sibi deputatus. Nam sicut in vita hac mortali comites extitere, ita post mortem non fuit ab eo divisus.

quadrimestris Dominum nominat :

cunis suis habet assistentes Sanctos,

6 Beata igitur Ursolina jam quintum ætatis suæ annum agens, cum nondum recto incedere potuisset gressu, sicuti ab Angelo prædictum fuerat; mater ejus in ecclesia existens, divina inspiratione edocta, illam super altare B. Petri Martyris, quod est in ecclesia Fratrum Prædicatorum, Deo obtulit : quæ mox tacto altari gressum solidum et perfectum, quantum illa ætas patitur, recepit. Quodam namque die, dum B. Ursolina adhuc puella, scilicet annorum sex, passim per viam prope domum deambularet; ecce duo viri aspectu venerabiles, quos nemo adstantium novit, transeuntes juxta beatam Virginem Ursolinam, positis capiti suo eorum manibus inquiunt, Hæc est puella a Deo electa, et ad magnum reservata mysterium. Ex tunc cœpit beata Virgo mirabiles habere visiones : et prima quam habuit fuit prima die anni, scilicet de consummatione seculi et de resurrectione mortuorum : et cœpit per humanum intellectum habere Dei cognitionem : quæ omnia apud se mente tacita degustabat; et ab omnibus desideriis secularibus aliena, mente ac spiritu et omni devotione Domino vacabat. Unde et convicinæ ejus matri dicebant; Vere filia vestra nimis superba est et continens, quod numquam apparet in conversatione nostra, sicut aliæ personæ. At illa matri referenti respondit : Qua ratione valeam relinquere consortium Domini mei Jesu Christi et Sanctorum propter ipsas? vocavit enim me sic Dominus, cui servio, et ita sequor.

quinquennis gradiendi facultatem accipit,

sexennis a Sanctis commendatur,

et visis divinis frui incipiens, alias societates respuit :

A *novennis quædam sibi revelata manifestat,*

7 At cum ad nonum suæ ætatis annum pervenit, exigente tempore et loco, in Domino humilitate servata, cœpit de habitis a Deo visionibus et revelationibus non nullos cum gratiarum actione facere participes, sciens se daturam laudem in omnibus esse et gloriam Deo; ut ex hoc potentia Dei et immensa bonitas laudaretur, et proximis pariter aliqualis consequeretur utilitas. Humiliter tamen semper se habebat ea proferendo in communi, videlicet quando dicit, Una persona vidit talem visionem, intellige ipsam fore. Quando vero dicit; Audivi ab una persona, intellige a persona Patris, aut Filii, aut Spiritus sancti, sive ab Angelo aut ab aliquo Sancto. Nam deinceps Deus ipse et Dominus noster Jesus Christus quam plurima arcana et divina mysteria successivis temporibus ei, quamdiu vixit, revelare dignatus est, ut plura super his conscripta testantur volumina; quæ omnia fateor vidisse, et maxima cum reverentia legisse. Tantæ namque fuit hæc beata Virgo Ursolina humilitatis et mansuetudinis, ut ea, quæ sibi revelarat Deus, cum omni custodia, loco et tempore manifestare conaretur.

abstinet a concionibus audiendis,

8 Non ignara etiam divinæ voluntatis, super eo quod ipsa factura erat, ad audiendas sacras prædicantium voces accedere recusavit. B Non recuso, inquit, ob id, mater, quod spernam prædicantium sacra documenta, sed illius obtempero mandatis, quem ipsi prædicant. Nam cum per me ipse Deus et omnium Creator Dominus decreverit nonnulla humano generi intimare, prohibet, ne illuc me conferam, donec scripta erunt, quæ mihi revelare decrevit: fortassis ne existiment homines, me ab illorum addidicisse sermonibus, quod per me ipse Deus revelare voluerit. Et ideo numquam ullum habitum regularem *habituque religioso,* d d assumere voluit, sed tantum spiritualem, devotum et humilem quantum ferre potuit. Hæc namque beata Virgo, jam in quinto decimo suæ ætatis anno existens, hujusmodi vidit visionem. *quindecenni narratur paterna visio,* Videbatur etenim sibi quod in cœlesti esset patria, ante conspectum Domini nostri Jesu Christi; quodque ipse Dominus patri ipsius beatæ virginis astanti diceret: Estne hæc filia tua? Cui pater. Tu nosti Domine. Et Dominus Jesus iterum ait illi: Estne filia tua? Cui cum respondisset pater: Tua est, Domine. Tertio eumdem interrogavit: Filia tua estne ista? Et cum respondisset: Est Domine; tunc Dominus inquit: Edissere jam huic filiæ tuæ visionem, quam de ea habuisti, dum adhuc in utero matris suæ esset: quod et pater jussus fecit. Hoc itaque peracto, ait ad illum Dominus: C Ego fui, inquit, Episcopus ille, ad quem post mensem reversurum promiseras, ut habito uxoris consensu mecum velles morari. Et hoc dicto visio disparuit.

revelationes suas jubetur scribendas dictare:

9 Cui B. Ursolinæ cum continuis fere diebus visiones aperte ostenderet, et revelationes profundissimas indicaret ipse Dominus, imperavit illi, ut cuncta, quæ sibi revelaverat transcribi faceret. Cumque illa hæsitaret, cui impertiretur hoc onus, ait: Quem eligam Domine? Cui Dominus virum quemdam senem, Sacerdotem probatæque vitæ, ad hoc opus idoneum, declaravit. Qui quidem senex cum hoc facere ter penitus recusaret, tandem cognita Dei voluntate opus assumere minime dubitavit: sicque per tres annos interpolatim, dictante B. Ursolina Virgine prædicta, nonnulla librorum volumina digessit. Præter ipsum autem sex alios habuit ipsa B. Ursolina revelationum suarum diversis temporibus et locis scriptores. Primus enim fuit Dominus Thomas de Fosio, Parmensis, Sacerdos prædictus; secundus Magister Nicolaus, Ordinis Eremitarum; tertius Dominus Antonius de Mediolano, procurator Clementis Antipapæ Avenione; quartus Dominus Jacobus de Sibinago, caussarum procurator in curia D Romana; quintus Magister Amicus, in curia Romana medicus: *PER SIM. ZANACHI EX MS.* sextus Magnificus Armigerum conductor Girardus de Aldigeriis, e Parmensis; septimus eximius Doctor Dominus Donninus de Garumbertis, de Parma. e

ejus cœlestis doctrina,

10 Fiat namque venerabilis hæc Virgo pusilla corpore, sed aspectu decorata venerabili; ob placidam ejus conversationem omnibus amabilis et affabilis, divinarumque Scripturarum peritiam habebat mirabilem: utpote de Trinitate, de Dei Incarnatione, de ejusdem Nativitate, de Angelis, de cœlesti gloria. Mirabantur omnes super ejus sapientiam, et illius sermonis elegantiam super vires muliebres excedere judicabant: nam unusquisque omnis dubitationis solutionem clarissimam reportabat. Et quod magis mirum est et Dei singulare munus, cum de his omnibus tam sublime, eleganter, et profunde loqueretur, nemo in ea quidpiam jactantiæ perpendere potuit. *humilitas,* Omnia enim cum humilitate, omnia cum mansuetudine quadam intrinsecus et extrinsecus, ac venustate sermonis proferebat: adeo ut in corpore humano, præter corpus absque ulla naturali compassione illam loqui judicarent. E Jejunia, disciplinas, orationes, et opera alia laudabilia, quæ Dei amore potius quam timore gehennæ jugiter exhibere satagebat, *discretio.* omni sollicitudine et prudentia exquisita f exoculare intendebat. f In cunctis autem operibus ejus, tam spiritualibus quam corporalibus, observabat discretionem: sciebat enim omnium virtutum illam esse matrem. Frequentissime ad Confessionem accedebat, et singulis mensibus almifici Christi Corpus, quam secrete poterat, assumebat, ut non spiritualis ab aliis reputaretur; singulis tamen diebus et horis intrinsecus spiritualibus alimentis a Domino pascebatur.

ANNOTATA.

a Petrum de Rancis *Girofanus appellat.*

b *Additur in MS.* perfecte ambulabit*: quod sensum perturbat. Eadem autem de caussa hæc verba omisimus ob quam initio hujus numeri, ex mente Interpretis Italici, addidimus duas tresve voces supplendo sensui necesarias.*

c *Non credimus post S. Petrum nominatum, difficilem futuram ut nominaret S. Paulum. Verosimilius videtur, majorem utroque fuisse, ipsum scilicet Christum Dominum: quod humilis virgo maluerit reticere.* F

d *Unde ergo accepit Girofanus quod* anno 9 ætatis, propter habitas visiones ab Abbatissa S. Quintini acceperit habitum monasticum S. Benedicti? *Minus hoc conveniebat ad finem a Deo intentum, quam si audiret conciones. Certe in monasterio vixisse non potuit.*

e *Hunc anno* 1403 *exeunte, in ipso belli civilis æstu Rubeis adhærentem, ab Ottone Tertiorum Duce interceptum cum suis et Guardasonem abductum, scribit Bonaventura Angeli lib.* 3 *historiæ Parmensis.*

f Exoculare, *id est, oculis humanis subducere.*

CAPUT II.

B. Ursulina Avenionem mittitur ad commonendum Clementem Antipapam.

Nova Spiritus infusione præventa,

Huic beatæ Virgini Deus hujusmodi visionem ostendere dignatus est, antequam aliquod iter arriperet. Traxit enim spiritum ejus sicut gladium a vagina more solito, et per hanc intellexit, quantam fortitudinem, sapientiam et caritatem ei communicavit. Videbatur enim ei, quod ad ecclesiam duceretur majorem, ubi Dominum vidit deambulantem, et quærentem circumquaque. Quem cum beata Virgo Ursolina interrogasset, quid quærebat; ille, Quæro, inquit, aliquod sedile, super quod valeam requiescere

PER SIM ZANACHI EX MS

A cere: at necubi invenio. Illa vero cum sedisset in terris, ait illi : Domine sede jam et requiesce super genua mea, quod et fecit. Brevi igitur facto intervallo surrexit, duxitque B. Ursolinam in quamdam domum ubi cum ex quadam vegete, ut sibi videbatur, ille hausisset cyathum vini optimi supra modum, mandavit Ursolinæ, ut gustaret ex eo : quæ cum ex eo gustasset bibissetque, talia protulisse sibi visa fuit : Nonnulli adsunt, qui, cum inebriati sunt, loqui nesciunt : ego vero, postquam ex hoc mero gustavi, altius video, et cogito clarius solitò. Inter hæc expergiscitur B. Ursolina, longeque quam primo se perfusam inspiciens, Deo immensas retulit gratias : per quam visionem maximum intellexit mysterium, præsens et futurum, ut infra patebit.

a jubetur itineri se accingere,

12 Quodam igitur tempore, cum sacratissimum Christi corpus assumpsisset in die *a* Paschæ, et spiritali gaudio intrinsecus jucundaretur, facta est illi vox Domini dicens : Jam præpara te ituram, quo mittam te. Quo audito mox fidem præbuit imperanti. De his autem cum genitrix ejus certior facta fuisset, ingemuit; et plurimum contristari cœpit dixitque : Heu! quomodo, ego plena dierum, et tu tam juvenis ibimus absque ductore? Cui B. Ursolina : Ita, Mater B mea, ne dubites; numquid Domino nobiscum existente timebimus? aut erimus absque comite? Absit, Domini tantum obtemperemus mandatis, et ipse in omnibus adjutor et protector noster erit. Cunctis itaque paratis ad iter, B. Ursolina, matre socia et consanguineo ejus et una alia muliere honesta, tunc dixit Ursolina : Domine, quo me vis ire? Cui Dominus : Versus civitatem Avinionem Galliæ Transalpinæ, ubi Pseudopapa *b* Clemens commoratur. Nonne intelligis quantum schisma est in universa Christianitate propter ipsum? Illuc tuos verte gressus.

Avenionem ad Antipapam b

13 At illa jussu Dei iter arripiens, decrevit primo visitare ecclesiam B. Mariæ Magdalenæ in partibus Provinciæ. Et cum deambularent tres pariter, relatum est eis, quod illac propter prædones dubium esset transire absque jactura. Audiens hæc mater contristabatur, dicens Ursolinæ : Quid ergo faciemus, filia? Heu nobis, filia! At illa respondit : Dominus enim nobis providebit, mater, ne dubitemus : quippe cum ipse dixerit per Prophetam : Ne timeas a facie eorum, quia ego tecum sum dicit Dominus, ut eruam te : quoniam ad ea quæ mittam te ibis, et quæ mandavero tibi loqueris ad eos; ne timeas, dicit Dominus. At dum beata Virgo Ursolina cum matre divinum expectaret auxilium, quomodo tute pertransire possent, ex inopinato quidam peregrinus *c* C supervenit : quem cum illæ interrogassent, quo suum declinaret iter, respondit; Versus ecclesiam S. Mariæ Magdalenæ iturum, non tamen illuc usque. Cujus faciem et aspectum cum B. Ursolina fuisset diligentius intuita, non quasi hominis, sed Angeli, ait matri : Hic jam noster erit dux, itineris nostri indubius comes : secure huic adhæreamus viatori, quem aspectibus nostris ipse Pater clementissimus et orationum nostrarum benignus exauditor exhibuit.

Jer 18, ad S. Mariam Magdal. deflectens, ducem accipit c

14 Peregrinus vero requisitus comes ab illis, finxit se cum illis nolle adhærere, asserens se per loca illa numquam pedes declinasse, quodque etiam ipse tam prolixum iter non haberet, et ita super eo plurimum hæsitare videbatur. Cui ait B. Ursolina : ut quid dubitamus? Gratia Dei et Domini nostri Jesu Christi erit nobiscum, quasi esset de comite secura. Qui quidem peregrinus, immo Dei nuntius, quadam cum Angelica venustate, et oculorum pudicitia, capite inclinato, ita ut qui erat se recte indicaret, iter incepit : quem continuo B. Ursolina cum matre secuta est. Sicque sane continuis diebus hic divinus comes, incogniti itineris ostensor, passim paribusque gradibus eas per jactum lapidis antecedebat, ita D ut ab illis divisus putaretur, qui comes erat et prævius. Et si forte aliquando B. Ursolina aut mater fessæ ad umbram arboris declinabant, mox et ille sub altera arbore haud longe pariter ad umbram residebat. Quibus surgentibus, protinus et ipse ad iter se parabat. In eodem hospitio numquam cum illis descendere voluit, ne forte, ut credendum est, sanctæ Virginis famam aliquali macularet infamia. Mane autem singulo mox illum præ se cernebant euntem : sicque singulis diebus B. Ursolinæ et matri viaticum præbebat itineris. Cumque plures *d* sic consummasset dies, nusquam aut prædonem, aut hostem, aut alium malæ conditionis virum quemquam invenere; licet loca illa ob multiplicia bella variis modis undique inquietarentur. A Domino enim factum est istud; nec sane mirum, si cœlesti tuetur præsidio, ubi jussu peregrinatur divino.

S. Joannem Ev. in specie peregrini d

15 Eo igitur sic pervento ad locum, quo se iturum prædixerat, cum jam tutissimum esset euntibus iter, inquit B. Ursolinæ et matri : Istac modo transeo; illac vero est iter vestrum : ite absque dubio, et Domini pax super vos erit. Ad quem B. Ursolina; Obsecro te, inquit, per illum qui nos suo pretioso sanguine redemit, ut nos desolatas non derelinquas, E quoniam absque te nulla nobis inesset notitia itineris. Sicque illarum tandem se precibus devictum ostendens, voto B. Ursolinæ et matris acquievit : et sicut primo, usque ad S. Mariam Magdalenam prævius comes cum illis devenit. At cum templum S. Mariæ Magdalenæ pariter visitassent, inquit ad eas beatus ille peregrinus : Ecce jam votis vestris satisfeci, ulterius vobiscum non progredior. Et ostensa illis quadam via, ait : Hac pertransite usque ad montem illum, quem non procul cernitis, et inventa quadam valle incolas ibidem videbitis terram excolentes; hi vobis rectam ostendent viam. Et his dictis discedens, mox ab earum oculis evanuit. Mater vero, quæ usque tunc hominem illum peregrinum putaverat, propter ejus discessum repentinum perterrita, inquit B. Ursolinæ : Obsecro filia, quisnam hic fuit, qui tot diebus fuit viator nostri itineris, et tam repente e nostris evanuit oculis? Cui B. Ursolina : Beatus ille extitit Joannes Evangelista, quem Deus dedit usque modo nobis ducem. Quod audiens mater, non parvo repleta est gaudio. Post hæc procedentes, ut fuerant præmonitæ, laboratores, ut prædixerat B. Joannes Evangelista invenerunt : hi cum illis viam ostendissent, eas abire permiserunt, quæ tandem ad optatam urbem Avenionensem incolumes devenerunt.

qui deinde via Avenionem monstrata, subito disparet,

16 Tunc beata Virgo Ursolina, spirituali quodam F gaudio succensa, in cœlum expansis manibus ad Dominum oravit, dicens : Domine Jesu Christe, Magister optime, et veritatis lumen, cum te ductore sospes huc pervenerim, tuum ut expleam mandatum, jam desuper in me tuam infunde gratiam, et os meum tuo adimple eloquio, ut ego ancillarum tuarum minima ac penitus indigna, quod tuæ placeat majestati loqui valeam, quoniam, Domine, penitus inscia sum. Facta autem oratione hujusmodi, ait illi Dominus : Ursolina, noli timere; confide, nam tecum sum quocumque perambulaveris. Antipapam hunc accede, loquereque ad illum quæcumque te illi dicturum inspiravero. Sicque B. Ursolina Dei nutu Petrum de *e* Podio Pseudo-Cardinalem habuit introductorem ad Antipapam : qui ait ad illam; Quam salutationem et reverentiam facies ei, cum introducta fueris? Cui B. Ursolina; illam quam Spiritus sanctus in cor meum inspirabit. In ipsius itaque conspectu Antipapæ constituta, in terris genua flectens, expansisque manibus, oculisque directis in cœlum, clara inquit voce : Gloria Patri et Filio et Spiritui sancto. Tali itaque audita salutatione obstupuerunt omnes.

urbem ingressa, e introductaque ad Antipapam

17

A 17 Tunc Antipapa mandavit, ut omnes parumper secederent, et ad se propius illam ire jussit. Cui illa lingua intrepida, vultu audaci et mente non pavida, per *f* horam fere cum dimidia absque hæsitatione sermonem exolvit, quem talibus verbis conclusit : Noveris, quod si ea, quæ tibi exposui pro parte Domini nostri Jesu Christi, exequi tardaveris ; sedes tua in inferno parem locum cum ipso Lucifero habitura est. His etenim verbis non parum perterritus est Antipapa, ac circumstantium aures pertimescens, altera statuta die illam denuo audire decrevit, ut sic subdolas aures commodius captato tempore posset devitare. Tunc de solio suo exurgens Antipapa, cum B. Ursolina devenit usque ad secundam portam atrii sui ; ubi cum ipse se obtulisset B. Ursolinæ, facturum quidquid sui gratia posset expetere, ait illi B. Ursolina voce alta ; Ego potius cortices arborum assumerem mihi in cibum, quam quidquam de tuo paterer accipere ; et his dictis abscessit. Tunc omnes Pseudo-Cardinales indignati sunt contra Antipapam, quod pro una muliercula a solio suo surrexisset, et tantum honoris illi impendisset. Quibus ait, non huic mulierculæ, sed Domino, qui misit illam.

f eumdem intrepide arguit,

honorifice ab eo reducta redire jubetur :

B 18 Altera vero die statuta, B. Ursolina Antipapam adivit. Quam cum ad se ingredi ipse intellexisset, tremore tanto pariterque timore arreptus est, ut nullo pacto auderet illam introducere ad se, ejusque intueri conspectum : ita ut illam invisam ad domum remittere fuerit coactus. Altera quoque die jussit illam ad se accersiri. Cum autem novit illam præ foribus esse, multo majori corripitur timore, et magis quam primo gelidior tremor per membra cucurrit. Secundo remittitur ad domum, altera die audienda commodius. Iterum et tertio ducitur ad Antipapam : cujus cum ille novisset adventum, multo vehementiori quam primo et secundo loco timore oppressus est, ac tremore quassatus. Infelix ille, cum tot tantisque cognitis indiciis, hanc beatam Virginem summa cum veneratione et suscipere et audire debuisset ; illam ut pestiferum quoddam, diabolico coactus imperio, cui potius quam Deo serviebat, a se remisit ; nec illius ullo modo passus est videre præsentiam, quam antea tanto honore fuerat veneratus. O miser, et omnium hominum infelicissimus, et divinæ monitionis ac salutis contemptor infandus, qui tot attractus modis, tantis præmonitus disciplinis, ac divinis prævisus correctionibus, suam perfidiam tantam ac impietatem, in se et sanctam Dei Ecclesiam, C distulit agnoscere. Videns igitur beata Ursolina, quod miser ille Antipapa, pro nimio timore et tremore sibi diabolice illatis, illam ad se introducere non auderet ; quodque ex ore ejus Dei voluntatem nollet intelligere ; pernimia ibidem circumstantium hominum multitudine audiente, inquit : Cœlum, terram, mare, et omnia quæ eorum ambitu continentur, invoco et obtestor, quod venerim ei intimare Dei voluntatem, sicut ipse Deus mihi præcipere et mandare dignatus est. Et his dictis, pedem inde retorsit, et absque mora ab urbe discedens Parmam rediit.

sed sæpe frustra regressa.

semper exclusa, Parmam revertit.

ANNOTATA.

a *Ad annum* 1391, *hæc etiam refert Angelus Marius Edoardi de Herba Chronista Parmensis, in margine Italicæ versionis citatus, quem necdum vidimus : sed si profectionem immediate præcessit visio, dicendum erit ipsam* 1393 *factam esse : cum jam multæ visiones præcessissent : de quibus scripto exceptis actum est num.* 9.

b Robertus Gebennensis, *dictus* Clemens VII, *contra Urbanum* XI *sublevatus an.* 1378.

c *Girofani scribit ad Tarum torrentem*, 5 P. M. *dumtaxat Parma dissitum, hanc societatem eis oblatam : quod ex propria ejus et minus verosimili conjectura dictum arbitramur.* D

PER SIM. ZANACHI EX MS

d *Ut minimum dierum* 20.

e Petrus Gerardus de Podio Ep. Aniciensis, *creatus Pseudo-Cardinalis anno* 1390 *postea schismati renuntiavit ; et S. R. E. Pœnitentiarius major, atque Cardinalis Tusculanus obiit Avenione* 1415.

f *Unde igitur habuit Girofani, post primæ salutationis verba, cum omnium stupore prolata, nihil ultra addentem subito recessisse, et asserto se Clementi hoc tantum dixisse, Renuntia Clemens : nam si tardaveris, domus tua apud Luciferum erit? Ita scilicet qui compendia historiarum fere opera scribunt, plerumque faciunt dispendia veritatis.*

CAPUT III.

Iterata Ursulinæ Avenionem profectio, et constantia inter schismaticos ferocientes.

Paucis itaque decursis diebus, cum B. Ursolina fessa admodum propter viarum longa discrimina, quæ exegerat, necdum pristinas recuperasset vires ; E interim illi Dominus imperavit, ut Bonifacium summum Pontificem, et totius Dominici ovilis verum Pastorem, in Urbe *a* residentem accederet, illique ediceret, quæcumque cum Pseudo-Pontifice peregerat. Quæ mox assumpto divino jussu, etsi fessa admodum sui corpusculi membra gestaret, gradu concito, mente libera, prompta intentione, Romam properavit, omni in Domino Jesu sui locata fiducia : intelligens proculdubio cuique homini, totis pro viribus corporis, verbo et opere divinum capessendum mandatum. At ubi Romam genitrice ejus comite applicuit ; commoda habita facultate, divina largiente gratia, non longa injecta mora, conspectum adiit summi Pontificis ; eique, ut gesta fuerant, cuncta enarravit. Cui cum summus Pontifex Bonifacius fidem adhibere despiceret, omnipotens ipse Deus (qui cœlestium, terrestrium et infernorum moderator est et rector, ac futurorum præscius, quique etiam cuncta loco et tempore ineffabili ordine disponit) miro quodam modo providit, ut quidam venerabilis Monachus Carthusiensis, fide et reventia admodum dignus Romæ adesset, qui et pariter adfuit Avenione, cum ipsa B. Ursolina præmissa cum Pseudo-Pontifice pertractavit : qui cuncta, ut acta fuerant viderat partim, partimque ex publico veracique sermone didicerat. F Hic sane de cunctis incredulam summi Pontificis mentem certiorem fecit, ut ex quibusdam suis epistolis hac de re mentionem facientibus, quas ipse legi, manifeste apparet.

Romam missa.

a

exponit Bonifacio quid Avenione egerit :

20 Ex tunc igitur B. Ursolina, a summo Pontifice et sacrosanctæ Ecclesiæ Cardinalibus, et suscipitur et cum digno honore tractatur : dictisque suis apud ipsos indubitatam acquisivit fidem, ut vere absque ullo dubio divinæ voluntatis illam esse nuntiam non ambigerent. Summus itaque Pontifex Bonifacius, cum Reverendissimis Cardinalibus, in publico Consistorio, iterum atque iterum pertractatis enarratisque iis, quæ B. Ursolina edixerat ; tandem divina sic operante sapientia, statuere, pro reconcilianda sacrosancta orthodoxa Ecclesia, ad præmissum Antipapam oratores transmittere, juxta sententiam B. virginis Ursolinæ. Talis namque fuit B. Ursolinæ sententia, ut ii Oratores Sedis Apostolicæ totis pro viribus conarentur inducere eumdem Antipapam et ejus Pseudo Cardinales, quod nolint obsistere Sacrosanctæ Sedi Apostolicæ, quodque divinam præcavere deberent ultionem, atque etiam ut fideles et Catholici se humiliarent, sicque divinam et ipsius Sedis Apostolicæ immensam clementiam consequi non dubitarent

et ex consilio Cardinalium,

A bitarent, ac ut sibi et aliis esse nollent detrimentum et perditionis caussa. Cumque hujusmodi sermo summo Pontifici cunctisque Cardinalibus placuisset; omnes uno acti spiritu mox statuere, nullos Oratores ad prænominatum Antipapam deligere *nisi B. Ursolinam: cum ex jam peractis intelligerent, eam divinis præsidiis præmunitam. Igitur B. Ursolina, fervens desiderio salutis animarum, ebulliensque voluntate in exequendis mandatis Divinis, quamvis mulier et debilis, et pristino fracta itinere, non longo viarum perterrita discrimine, ad Antipapam, pro Dei fide et sacrosanctæ Matris Ecclesiæ statu pacando, obtulit se læto animo reversuram, et ipsius summi Pontificis captata jussa pro viribus adimplere. Quod mirum in modum ipsi summo Pontifici placuit, sicque votum B. Ursolinæ Pontifex summus et cuncti Cardinales admisere. *b*

per Sim. Zanacchi ex MS eodem remittitur:

b

Avenionem venit,

21 Accepta igitur benedictione Apostolica, B. Ursolina, matre comite, Antipapam repetiit: ad quem tandem post plurimos labores et discrimina multa, cum litteris Apostolicis devenit. Sciens namque quod primo domus Domini sit quærenda, visitatum pergebat ecclesiam S. Desiderii, in eadem urbe Avenione fundatam. Ecce autem obviam habuit B Petrum de Podio Pseudo-Cardinalem, quem jam sæpius commemoravimus. Qui cum agnovisset, eam ad se vocavit, et ait illi: Ursolina, quo tuos pertendis gressus? et unde modo? Cui illa: Caritas omnia ferens, omnia portans et sustinens, huc iterum ad vos me adduxit. Cumque ille clarius caussam sui itineris percunctaretur; Salus, inquit, animarum vestrarum me angit, ac peregrinam facit et alienigenam. Quid igitur petis, ait ad illam Petrus? Salutem inquit, excupio animarum vestrarum, illam exopto, illam totis concupisco visceribus. Cui ille subridens: Tu nostrarum animarum, ut inquis, adeo ardenter et tam affectuose, et animo sitienti exoptare videris salutem; at si justa daretur occasio, Papa et Cardinales optarent te interimere. An tu nescis, quod in te omnes modo caussas moliuntur? Ignorasne quod, quomodo te perdant, excogitant singuli? Repedare igitur, unde venisti, et quo citius fieri potest, ab hac urbe retrahe vultus, ultra non differas, quod consulo. Jam in te conspicio excogitatos cruciatus, si ulterius tuum differas reditum. Beata vero Ursolina, cui spiritus sanctus dabat eloquium, cui caritas præstabat audaciam, nullo commota pavore horum verborum, ait ad illum: Obsecro jam te, et si mihi ulla vis orationis, te obtestor, deprecor et exoro; si fas est, nulla interposita mora C vestro Papæ et cunctis Cardinalibus me ad eos iterato venisse renuntia: habeo enim ad eos summi Pontificis et veri Vicarii Domini nostri Jesu Christi sermonem, quem perferam, et non ad præsens ostendit litteras Apostolicas, sed ad tempus reservavit.

nullisque terroribus persuasa discedere,

introductaque ad Antipapam,

22 Hujus igitur beatæ Virginis cum Pseudo-Papa et sui Cardinales adventum comperissent, illam ad se accersiri jussit. Illa vero almifico Crucis signaculo se præmuniens, suam in Domino Jesu Christo omnem habens spem, eo maxime quod unioni sanctæ Ecclesiæ operam dabat, spectato illorum conspectu absque ulla hæsitatione, ab omni formidine libera se contulit; cum nullus aspectus hominum tanti esse pretii possit, quem, quam armavit Spiritus sanctus, valeat expavescere. Ad hos igitur ingressa, vultu tam constanti atque audaci et clara voce exorsa est, ut tantorum virorum expectatione minime perterrita, divinum potius quam humanum judicaretur proferre sermonem: et cum ita aperta fronte ad eos fuerit locuta, non tamen erga eam quisquam ausus est sinistrum proferre sermonem, quamquam prius statuissent, ut in tormentis vitam finiret. O summa divini verbi vis, et sapientiæ ejus D in cunctis dispositio infallibilis? quos jam pridem illius nefandissimæ Sedis erectio a fastis a veritatis via veræ cognitionis tramite offuscarat, beatæ Virginis sermo, immo sancti Spiritus, illorum mentes illustravit; ita ut mox ea audita, resumptis viribus rationis, Antipapa et Pseudo-Cardinales illius sermonem approbarent. Sicque beata Virgo ampliori omnique sibi fandi data licentia, longius produxit sermonem; illis irrefragabilibus rationibus ostendens, non decere eos contra sanctam orthodoxam Ecclesiam Romanam insistere; ac potius omni deposita cervice, illius se submittere correctioni.

cum flectit,

23 Verum jam dictus Antipapa, tantis devinctus rationibus divinis, sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ jugo collum ponere decrevit. Reverendissimus insuper, profectoque præclarissimus scientia et vita, sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis S. Angeli *c*, qui et tunc aderat Pseudo-Cardinalis, ac tanto errore illaqueatus, hujusmodi Virginis tanto radiatus eloquio, expansis in cœlum manibus ait beatæ Ursolinæ: Deum testor et Sanctos omnes, gratiam salutis nostræ adepta es, sicut Sanctæ Judith liberatio E Jerusalem data est. Hoc audito nonnulli Pseudo Cardinales, in eorum jam concepta perfidia et iniquitate contra Sanctam Ecclesiam Romanam impiissime perseverantes, nullatenus rationibus B. Ursolinæ a tantis eorum perfidiæ erroribus amoti, Antipapæ et clementissimi Cardinalis sancti Angeli verba ægre ferentes; non verbis, sed tracto ore, rugatoque supercilio, ac mutato vultu, tantæ eorum perfidiæ dedere indicium. Sicque exquisitis artibus et machinationibus præcogitatis adhibuere modum, ut pacto aliquo beata Virgo Ursolina ad Antipapam et præfatum S. Angeli Cardinalem deinceps accedere compos non fieret.

uti etiam Cardinalem S. Angeli;

c

sed frustra propter aliorum pertinaciam:

24 Quidam vero impiissimus et ceteris immanior Pseudo-Cardinalis, Martinus *d* nomine, non valens suam sub silentio ferre ingentem perfidiam, ut canis rabidus, ut ferocissimus leo, et quasi truculentissimus lupus et rapax, beatam virginem Ursolinam, aut potius Spiritus sancti sapientiam, ejus sophisticis argumentis et fastuosis sermonibus involvere excogitans, ait beatæ Virgini, stomachato ore et prolixo sermone: Et si asseras te, ut Dei nuntius, ad nos devenisse, insuper et tantas ab eo habuisse revelationes, ut fertur; jam quam tibi proposuero enodato quæstionem: opto etenim ut quid Trinitas sit primum palamque declares. Tunc B. Ursolina, F a Spiritu sancto edocta, ipsum in foveam, quam sibi paraverat, tali sapientissima responsione retorsit; ait enim illi: Vidistine aliquando ipsam Trinitatem, quam tantopere scire desideras? et si hanc fortassis videres, agnosceres tunc illam? Qui cum respondisset, Minime; ait illi beata Virgo: Ergo frustra adesset sermo meus de Trinitate, ex quo eam non caperes. Ille vero hac audita responsione, omni deposita loquacitate obmutuit. Sed qui in prima acie victus est, ceu astutissimus coluber secundas beatæ Virgini paravit insidias; at pari telo succubuit draco, quo et leo. Ait enim immanis ille serpens, et tales ex ejus pestifero corde secundos educit sermones: Cum ita domestice cum Deo loquaris, dic, inquam, mihi et ultro edoce, qui sint salvandi, et qui damnabili supplicio deputandi? Accipe, lector, elegantissime argutam responsionem. Inquit enim ad hunc B. Ursolina, Vidisti umquam arborem suis, quos produxerat, floribus ornatam? Qui cum se vidisse respondisset, ait B. Ursolina: Talem adduco arborem in medium: scires ne discernere flores arboris producendos fructus bonos a floribus excidendis? Ad quæ cum ipse Martinus Pseudo-Cardinalis cum suis astantibus complicibus nullatenus sciret respondere; ait

d

quorum unus curiosius ipsam interrogans,

sapientibus ejus responsis confutatur:

A ait beata Virgo : Soli Deo hoc convenit, et cui voluerit revelare.

24 Itaque se victos a B. Ursolina agnoscentes, in eamdem suis stridebant dentibus; et quam tali congressu vincere non poterant, minis atque fastuosis eloquiis superare conantur. Credisne, inquiunt, te solam tantos scientia excedere Cardinales, et illis sapientiorem te esse, qui cum hanc esse fidem Catholicam asseruissent, in ea fide minime mori dubitarunt? Ad quos B. Ursolina respondit : Fateor, Deo teste, quod me ceteris sapientiorem non æstimo, cum vilis muliercula et modici admodum valoris sim; sed uti instrumentum Spiritus sancti ad vos exorsa sum. Iterum cum illam ab aliis sic edoctam assererent, Frustra, inquit illis, est quod creditis cum ab aliis, quos modo concipitis, penitus edocta non fuerim. Ipsi vero demum existimantes, matrem ipsius horum omnium esse repertricem, eas ab invicem separarunt; matrem in quodam monasterio collocantes, beatam vero Ursolinam apud uxorem cujusdam nobilis civis custodiendam tradiderunt, ut sic facilius commodiusque eam alloquendi illis daretur facultas. Sicque diu noctuque indefessi hæsitabant, ut canes rabidi, quo aliquid contra beatam Virginem possent B vere aut verisimiliter objicere, unde sumpta causa ut optabant, in Virginem acrius malignarentur. Ipsa vero, Deo opitulante, ad omnes eorum sermones omni sapientia et circumspectione responsa dabat; adeo ut ab ea aut victi aut confusi, sive taciti semper cogerentur abscedere. At cum ipsi aliquando minis, terrore aliquando timoreque, ipsam beatam Virginem frangere aut superare conarentur, vultu numquam mutato, aut perterrita facie, verbisque titubantem ambiguis numquam illam invenire potuerunt.

varie oppugnatur Ursolina,

separatur a matre,

25 Verum illi et cæci et veri luminis gratia privati, hujus almæ Virginis vita et sanctimonia nullatenus in melius mutati sunt; at potius indies eorum perfidiam peraugentes, nil præter terrena excogitare valentes, hæsitarunt, quod fortassis aliqua magica aut superstitiosa arte B. Ursolina uteretur; cum liquido agnoscerent, ipsius virginis facundiam excedere humanam facultatem. Sicque omnia illius indumenta fecerunt immutari, et omni cum diligentia et accurata inspectione perquiri, si forte in aliqua illarum vestium parte aliquid indignum seu suspiciosum consutum reperiretur. Hanc igitur beatam Virginem exquisitis rationibus, terrore aut timore seu minis, et ceteris omnibus quæ contra beatam Virginem moliti sunt, cum nec vincere nec superare potuissent; C vi eculei et tormentorum sævitiis (sic enim immanissimi illi exoptabant) non formidarunt extorquere, ut omnino fateretur, quibus maleficiis ipsi in omnibus superarentur. Quibus illa ait : Maleficiis diaboli non utor, sed beneficiis Domini nostri Jesu Christi pro animarum vestrarum salute fungor.

magiæ suspectata,

et quæstioni subjicienda,

26 O impii, et tanti sceleris crudeles ministri, quo vultu, quave mente et sensu, ac quibus excogitatis rationibus, omni deposita formidine Deique neglecto timore, cujus in terris vices agere profitebamini, potuistis in hanc sanctam Virginem vestras sceleratas manus imponere? aut mentes fastu exuberantes concitare, verbaque vestra tam immanissima proferre? Quid a vobis, inquam, cunctarum creaturarum crudelissimi, beata hæc ac sancta exposcebat Virgo? Nonne vestrarum salutem animarum? Unde igitur in vobis tanta immanitas, et grandis impietas? A quo fonte vestra tanta emanavit crudelitas, ut pro pietate impietatem, pro caritate perfidiam, pro dilectione odium commutare non timueritis? Proh dolor? Cum B. Ursolinam ad eculeum perduxissent, eamque de more ignominioso sacco, suis exutam vestibus, cooperuissent; et illius jam post tergum revinctas manus ad eculei funes impiissimi ministri connectere sa-

mirabiliter liberatur :

tagebant; ecce atrium, ubi hæc agebantur, permaximo conquatitur motu, ita ut omnis compago domus dissolvi videretur, et proximi excidii minari ruinam. Quod videntes cuncti qui aderant, nimio percussi terrore, Desinamus, inquiunt, desinamus, ne nobis, ceu tortoribus B. Catharinæ, contingat; sicque B. Ursolinam, timore potius perterriti quam amore adducti, illæsam permisere. Quibus beata Virgo, de eorum interitu magis, quam de injuria sibi illata dolens ait : Cum his, quæ vobis dixi fidem adhibere neglexeritis, jam ante recessum meum divinum præstolamini judicium. D

PER SIM ZANACHI EX MS.

27 Mirabantur itaque omnes super illius sensatis et exquisitis rationibus ad omnes in quacumque re. Dominus vero Antonius de Mediolano advocator respondit : Vos aliter miraremini, si videretis eam laborantem et scribere facientem. Respondit Martinus Anti-Cardinalis : Hoc omnino volo videre. Et statuerunt eam in atrio, in medio quatuor Anti-Cardinalium, in conspectu populi. Tunc B. Ursolina, Spiritu sancto edocta, omnibus videntibus incepit suere et dictare; et Dominus Antonius prædictus scribebat ea, quæ postmodum super eos evenerunt : Iis itaque auditis timuerunt omnes ad hoc spectaculum stantes : nec tamen propter hoc a sua malignitate cessaverunt; sed in sua obstinatione persistentes, diu noctuque per septem menses in necem beatæ Virginis laboraverunt. His itaque peractis beata Virgo ad pristinam domum reducta est, ubi quomodo ei propinaverunt venenum, ut sic suo ultimo fungeretur die, semel in potu, secundo in lotione capitis, et ex utraque vice veneni signa clare intelligentibus apparuerunt; testis ille est, qui eam ab omnibus impiorum excogitationibus miro modo ineffabili sua clementia liberam fecit. Demum omni peracto periculo ad deterrendum exterminandumque beatam Virginem, cum nil profecissent (nam contra Dominum et ejus servos nusquam est consilium) paulisper a speculationibus et molestiis in B. Ursolinam destiterunt, fessi potius et ignari quid ultra agerent, quam contenti; et magis victi quam pacati.

loquentis per se Spiritus specimen dat curam adversariis :

E

bis veneno tentatur :

28 Interim dum tot tantisque modis in ipsam Virginem dessævirent, memoratus Antipapa de beata Ursolina percontatur; et aiunt jam diu fatuam abscessisse. Subito hoc relatum est beatæ Virgini, quæ mox misit litteras Apostolicas, divina dispensatione reservatas, quas a Roma detulerat ipsi Antipapæ, ex F parte summi Pontificis et Cardinalium. Tunc dictus Antipapa miratus est valde, cum cognovit ipsam Ursolinam non recessisse. Et cum perlegisset dictas litteras, vehementer stupuit : et vibrans caput, multum stetit super se; cum suspiriis anxius diu meditans super hoc *e*. Paucis itaque interjectis diebus præmissus Antipapa Clemens, manus ejus abluens ut ad mensam *f* discumberet, repentina morte præoccupatus, miserabiliter vitam suam finivit. Hoc actum est, ut impleretur sermo B. Ursolinæ, quem illis prædixerat; id est, quod ante ejus discessum divinum præsentirent judicium. Tunc Petrus de Luna *g* tulit prædictas litteras Apostolicas, et perrexit Parisius ad consulendum super his sapientes. Ceteri vero Pseudo-Cardinales ad cor conversi, vitam et mores ac sanctitatem constantiamque beatæ Virginis considerantes, nec non de perpetratis illatisque injuriis in illam admodum pœnitentes, illam ad se duci fecerunt, et pro impetrata venia injuriarum illatarum beatam consulunt Ursolinam, quid facturi sint. Quibus illa : Pro salute animarum vestrarum et aliorum populorum unanimiter et concorditer Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ absque mora parendum est. Sicque omnes ad vota beatæ Virginis se facturos promisere; ac subito miserunt solennes ambasciatores summo Pontifici Bonifacio, cupientes ad Dei misericordiam

mittit Antipapæ Apostolicas litteras :

e

f

eodem mortuo,

g

Cardinales ejus ad unionem flectit ;

A cordiam pervenire. Recessisque ambasciatoribus, et jam Januæ perventis, ecce cunctorum ille bonorum operum ardentissimus inimicus, una cum suo pessimo ministro, scilicet Petro de Luna, qui tunc post prædicta reversus est cum consilio Parisiensium, ambitione ac serpentina astutia plenus eorum salubre consilium subvertit, cum jam omnia parata et bene disposita essent, ad obediendum summo Pontifici Bonifacio. Et statim ambasciatores revocaverunt, et Petrum de Luna in suum Antipapam elegerunt : et sic in eorum jam cœpta perfidia perseverare decreverunt. O bone Jesu, cui omne cor patet, et omnis loquitur voluntas, et quem nullum latet secretum ; tunc forte eorum avertisti voluntates, cum humilis (ut decebat) non fuerit conversio? An ipsi in eorum jam pridem radicata perfidia voluntati divinæ contraire præsumpserunt? Nescio : tanti discriminis nemo conscius recte est nisi tu.

PER SIM. ZANACHI EX MS.

usque a bene cœpto resilientibus,

29 Beata igitur Ursolina videns, quod ad eorum pristinum errorem repedassent, omnique spe destituta, matre comite ad propriam patriam, unde discesserat, est reversa. Paucisque interpositis diebus jussu Domini hinc discedens, Romam adivit, atque seriose cuncta, ut acta erant, summo Pontifici enarravit. B A quo cum lætanter et animo jucundo suscepta fuisset, multum ei compatiens propter multas variasque tribulationes, quas Avenione pro reconciliatione fidei Catholicæ perpessa est, ei se gratiose obtulit; nonnullas insuper sibi conferens gratias, scilicet Indulgentias et privilegia quatuordecim, quibus ædificare posset Oratorium in propria domo, ac divina ibidem Officia et Missas celebrari facere, et alia multa quæ modo reticenda censeo. Tandem domum reversa est; ubi cum aliquamdiu commorasset, divino jussu Mediolanum discessit, ac Ducem Mediolani, tunc *h* Comitem Virtutum nuncupatum, adivit, cui multa secreta Dei revelavit pro honore et conservatione sui status. Sed ipse nullateuus aures adhibere voluit, ad quem beata Virgo orsa est his verbis : Nisi credideris verbis meis, immo monitis Dei, scito te in brevi maximas persecutiones *i* et tribulationes passurum esse, quod et factum est per *k* Fancincanum Campiductorem militum. Jubebat enim beata Virgo inter cetera, quod defensionem Catholicæ fidei assumeret, et quod nullo pacto intromitteret se de sectis ecclesiarum.

Romam redit,

Mediolanum abit.

ANNOTATA.

C a *Autumnum fuisse anni* 1393, *quando, sub certis quibusdam conditionibus die* 8 *Augusti per Romanos signatis, Bonifacius* IX *Romam revertit, ex eo colligas; quod ante* XIV *kal. Decembris nullum ejus Breve Romæ signatum invenit Odoricus Raynaldus in Annalibus. Proinde recte in annum* 1394 *hoc iter differendum quis dixerit.*

b *Hujus legationis nullam uspiam fieri mentionem haud adeo mirum, cum suo illa effectu caruerit, ideoque minus memorabilis fuerit. Nullum quoque Vaticano extare epistolarum Bonifacii Papæ regestum, unde Annalium Ecclesiasticorum prosecutor Odoricus eam potuisset cognoscere, colligitur ex iis quæ* 17 *tomo citantur documentis, absque ullo talis Regesti mentione : quo fit ut plurima ignoremus in caussa schismatis Clementini acta, quibus etiam hæc historia potuisset illustrari et confirmari.*

c Guilielmus Novelleti, *Legum Doctor, natione Gallus, a Gregorio* XI *creatus an.* 1371, *mortuus Avenione anno, non* 1390 (*ut in ejus creatione apud Ciacconium an.* 1630 *legitur typographico errore, sed, ut alibi apud eumdem melius* 1394, *mense Julii. Garofani* Guilhelmum Indum *appellat.*

d *Hoc nomine nullus sub Clementis obedientia fuit præter Episcopum Ulyssiponensem, ab eodem Cardinalibus aggregatum an.* 1389. D

e *Idem auctor longe aliter scribit, quasi regressa Romam Ursulina, Clementis absolutionem a Bonifacio impetrarit, eaque de re litteras ad ipsum Clementem direxerit, quas hic paulo ante mortem consternatus legerit.*

f Ante missam, *inquit Garofani.* Apopelexia mortuum *scribit Raynaldus, citatque hæc verba Juliani Ursini :* Post satis brevem infirmitatem, die XVI mensis Septembris anno Domini MCCCXCIV, Pontificatus sui XVI, diem clausit extremum in Avenione.

g Petrus de Luna, *mox schismatica electione* Benedictus XIII, *tum forte Parisiis a Rege ejusque concilio reversus, ut ad cessionem cogeretur Clemens : quare objectum ei fuit, quod caussa mortis accelerandæ eidem fuisset. Videtur autem has litteras aliaque documenta Petrus devexisse Parisios, ut sibi viam sterneret ad Antipapatum ; eo prætextu quod paratus esset, pro bono unionis cedente Bonifacio, cedere etiam ipse (nam et vivente Clemente apud omnes fere Principes conatus erat cessionem utrimque faciendam persuadere, spe derivandæ in se electionis) sed electus suos electores fautoresque fefellit, in schismate pertinax ad mortem usque,* E *etiam postquam, alio a partibus consentientibus electo, desertum se ab omnibus vidit.*

h *Joanni Galeatio appellationem* Comitis Virtutum *(qua ex caussa necdum comperi) identidem etiam tribuit in historia Mediolan. Corius usque ad titulum Ducis acceptum : quem cum accepei it anno* 1395 *coronatus* 5 *Septembris, eodem Corio teste, apparet quietem minime diuturnam fuisse Ursulinæ, Avenione domum reversæ.*

i *Sane anno* 1397 *Mantuam obsidens terra et aqua gravissimam cladem accepit, iterumque ad Governolum vicum a Francisco Gonzaga Duce Mantuano, prælio victus, Putavinæ urbis dominatum amisit, ac pene etiam Veronensis : in ceteris alias felicissimus, et tantum non Italiæ totius regnum assecutus.*

k Fancinum Canem *appellat Corius, et fuisse Casalensem dicit, atque ad Ducis stipendia accessisse post cladem Mantuanam, cum quingentis lancearcis Lombardis, a Marchione Monferratensi dimissis. Hujus culpæ an imputari debeat clades ad Governolum nescio, alias nullam ejus contra Ducem rebellionem attingit Corius, imo etiam filio ejus infelicissimo juveni satis fidelem operam videtur præstitisse, usque ad suam et ipsius mortem, quæ anno* 1412 *mense Maio utrique obvenit : non est tamen credibile quod urbium Papiæ, Novaræ,* F *Derthonæ, Comi, aliorumque locorum dominia, quæ Corius enumerat, Fancino ex mera Principum suorum liberalitate obvenerint : et licet eum Joannes Maria Galeatii filius biennio ante creasset totius sui status Gubernatorem, apparet tamen graviter ejus jugum tulisse, et mortis ejus imminentis expectatione lætatum, qua præventus a sicariis suis frui non potuit.*

CAPUT IV.

B. Ursulina peregrinatur in Terram sanctam : exul Veronæ obit.

Hæc igitur beata Virgo, post plurimos labores et ærumnas, in multis divino jussu consummatis peregrinationibus, cum decrevisset sacrosanctum Domini nostri Jesu Christi sepulcrum, et cetera almificæ Passionis loca visitare, præclarissimam civitatem Venetiarum matre comite adivit, ubi navium ad præmissa sacra loca transeuntium grandis habetur copia. *a* Quo perventa, cum intellexisset, puppem quamdam tutissimam ad sacra prædicta post duos aut tres menses navigaturam, super eam decrevit ascendere, opportuno tempore sui recessus exspectato. Interim Romam revisit, locaque ibidem sancta visitavit : ubi cum perpaucos dies explesset, habita a summo Pontifice

Romam peregrinata,

A tifice benedictione, inde rediens Urbinum civitatem intravit: ubi votis ac precibus quarumdam venerabilium dominarum per tres dies retenta est, invicem de Deo colloquentes, tempusque consummantes in obsequium Christi. Indeque recedens denuo prælibatam Venetiarum urbem devenit, matre sua comite: navemque super quam navigare decreverat, invenerunt duobus interjectis diebus jam ad optatum iter vela laxasse. Hoc igitur cum mater ejus non parum ægre pateretur, dixit B. Ursolinæ: Si moram non traxisses cum illis dominabus, ad horam ascendendi super navem bonam et novam venissemus: ecce quod abiit, et super veterem cogimur ascendere. Cui ait B. Ursolina: Divini enim judicii dispositio est: jam læta sis, mater mi, et minime præter Dei voluntatem tibi subrepat mœror: Dei nutu hoc actum putes.

et Venetias serius regressa,

31 Sicque navem plurimum vetustissimam, illuc pariter suum dirigens gressum, conscendit. Quæ cum flantibus ventis in altum vela dedisset, et jam per medium pelagus prosperum iter habens Illyricum mare sulcaret, scopulum de navi a longe concernunt. Nautæ vero nimia perpulsi pietate flere cœperunt super illum, inter se dicentes: Proh dolor! proximis elapsis diebus navis illa, tot onusta viris et mulie-
B ribus, ad sancta loca omni cum devotione properantibus, quæ paulo ante nos a littore discessit Veneto, urgentibus ventis et sævissima compellente procella, turbinibusque exagitata contrariis, illi scopulo collisa, æque per omnia passa est naufragium. O infelix casus! nemo ex ea navi superstes evasit. His intellectis clare cognovit mater, quantum Deus omnium rerum sapientissimus moderator, sui ac beatæ Virginis Ursolinæ curam regimenque habebat: et ex tunc mater consultius se gerebat cum filia, et gratias Deo referebat de evaso periculo, per moram factam Urbini cum venerabilibus illis dominabus. Beata igitur Ursolina, cum propter insuetos fluctus pelagi, gravissimum stomachi vomitum eversionesque pateretur, ut liquido universæ carnis suæ finem adesse non dubitaret; a Domino suæ vitæ inducias quindecim annorum impetravit, sicuti fecit Ezechiæ, et ita fuit, sicut in fine vitæ suæ claruit.

in vetusta navi salva navigat Hierosolymam:

vitam sibi ad annos 15 prorogari impetrat,

32 Tandem secundis spirantibus ventis, felici prosperoque cursu ad sacra et peroptata loca applicuit; quæ ut tempus adfuit, omni intrinseca devotione, in sacro et tacito sui pectoris armariolo locata, visitare cœpit. Sane quidem nemo excogitare posset, nisi ille cordium scrutator Deus, quantas ad illud sacratissimum præsepe, ubi Salvator ipse dig-
C natus est nasci, fuderit lacrymas, quot gemitus; quotiesque amaris singultibus suas interruperit orationes, dum pio excogitaret animo, ibi Deum et hominem primos dedisse vagitus, verumque hominem se fore pluribus argumentis ostendisse. Præmeditabatur etiam, quomodo illic asellus et bos suum Deum et totius creaturæ conditorem agnoverint; æque per singula, quæ ibi gesta fuere, placita mente, meditatione suavi, mellifluo gustu, intrinsecus pascebatur. Post hæc inde abiens ad locum patibuli, immo ad redemptionis nostræ supremum mysterium, anxia et plurimum sitibunda desiderio videndi ea loca, pervenit. Hic felix illa anima, sed modo felicior, hic sacrum ipsius caput, hic mellifluum et penitus in lacrymis atque gemitibus resolutum cor illius, voces ingeminat, lacrymas ubertim effundit, singultusque ab imo ipsius pectoris educit: per singula Domini nostri Jesu Christi passionem et mortem dissolvit, ruminat, et tali præmeditatione omnes sui corporis artus evertit. Singulis igitur visitatis sacrosanctis illis locis, singulorumque, ut diximus, locorum degustatis mysteriis; ad civitatem Venetiarum, unde discesserat, felici navigatione remeavit. Ubi perplures dies sanctissime degens, multos ad sanctimoniam convertit, multosque bonos mores constituit; adeo D ut ab omnibus velut sancta venerabatur. Ubi etiam fama ejus et sanctimonia viget usque in hodiernum diem.

loca sacra visitat;

Venetias reversa

PER SIM. ZANACHII EX MS.

33 Inde postmodum patriam rediit, ubi aliquandiu quod viderat, quod palpaverat, quodque tam pie degustaverat, tacito consilio sui sacrati pectoris ruminabat. O sacrum caput, et pernimium felix anima! quoties in sanctis locis ipsas profusas lacrymas et interruptos singultus ubertim revocabat! quoties ipsa perdulcia suspiria renovabat et gemitus! quoties et anxios persuavesque dolores nodatis modo manibus, modo cancellatis, et aliquando expansis in cœlum, supinis oculis instaurabat! sicque talibus sacratissimis meditationibus, cogitatu dulcissimo, mellifluisque amaritudinibus sanctum cor mentemque pudicam propulsabat, et jucundissime percellebat. Ut verum fatear, quid hac meditatione dulcius? quid suavius? quid visui jucundius? quid tactui delectabilius? quam ibidem Dominum Jesum pro nobis natum, passum, et sepultum recolere, ac locum redemptionis et relaxationis miserabilis captivitatis nostræ inspicere; Crucis foramina et petrarum scissuras corporeis at- E tingere manibus? Quis hæc cogitans, videns, et tangens, uberrimas posset restringere lacrymas? Quis, inquam, ita ferreus, dirus et crudelis? Ut puto, Nemo, qui inde siccis oculis, absque compunctione, sine gemitu et indevotus abscederet. Hic profecto omnis ferrea mens et immane cor omnem sui deponeret feritatem. Quænam lingua hominis loqui, aut cor excogitare poterit, quid illa beata et nimium felix anima fecerit, dixerit, et excogitaverit ibidem? Sane nullus. Ea propter consultius censui ea prætereunda esse sub silentio, ne fortasse diminute loquens præclarissimæ Virgini etiam nolens derogarem.

indeque Parmam,

in quæ viderat meditandis,

pientissime vacat.

34 Interea cum talibus in propria patria beata Virgo alimoniis pasceretur, Ottobon Tertius Præfecturam urbis Parmæ habebat *b*, una cum Domino Petro Rubeo, post mortem Ducis Mediolani Joannis Galeazzi Vice-comitis primi, qui antea Comes Virtutum appellatus est. Orta namque quadam discordia inter eos, prævaluit Ottobon tertius, *c* qui plurimas strages in alteram partem, videlicet Rubeam fecit; ita ut quamplurimum ab omni humanitate judicaretur alienus, ac omnis feritatis inventor et fabricator immanitatis. In cujus cor diabolus, interemptor quietis, immisit ut beatam Virginem, Virginisque matrem cum ingenti parte populi, ab eorum quiete et placidissima pace perturbaret: invidebat enim F inimicus tantæ ejus paci. Hic itaque Ottobon Tertius, accersita beatæ Virginis genitrice, illi sic et aliis imperat, ut si ea die in civitate reperiantur, se penitus flammis tradendam non dubitaret. Statuerat enim ille crudelis tyrannus poni unam candelam duorum denariorum accensam, ad *d* campanam in medio plateæ constitutam, qua combusta, omnes quotquot in civitate reperirentur, gladio necarentur. Quod ut intellexit mater, de statuto sibi termino longe magis mirata est, quam de præcepto sibi injuncto: nam tantæ feritatis erat operator erga omnes, ut nulli, contra quem se paulisper exasperasset, inducias discedendi præfigere nesciverit, at mox ejus immanissimæ voluntatis desiderium adimplere satagebat. Nemo enim has inducias tantæ adscribat feritati, quæ antea quidquam sciverat humanitatis; verum divinæ misericordiæ, præventæ continuis precibus votisque beatæ Virginis Ursolinæ.

b

c Ottobono Tertio tyrannidem gerente,

ejicitur in exilium,

d

35 Volentesque beata Ursolina et genitrix tanto locum dare tyranno, cum ipsa summa Veritas dixerit, Si vos persecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam; patria derelicta, Bononiam devenerunt; ibique aliquantisper, non tamen prolixe, in omni humilitate, continuis orationibus, vigiliis plurimis, crebris

Bononiam abit,
Matt. 10, 23

A crebris jejuniis, disciplinis assiduis, uberrimisque meditationibus Jesu Christo sponso suo deserviebat. Inde comite veneranda Domina e Maristella, Abbatissa S. Pauli de Parma, per ter a tyranno prædicto expulsa (quæ semel vidit dictam Virginem per cubitum a terra elevatam, dum Dominus ostenderet sibi in visu Creationem primi hominis) et matre Veronam accesserunt, ut ope ejus et industria omnium bonorum extructor ipse Deus quoddam monasterium monialium, quod omni prorsus bene vivendi ordine et regula ipse satanas jam pridem denudarat, ad pristinam observantiæ regularis sanctimoniam ac institutiones regulares resipiscere, repedare, revertique astrueret. Hic igitur continuis tribus annis beata Virgo Ursolina pene *f* incognita vixit; saltem quod tanti meriti esset apud Deum nemo arbitrabatur, licet inter ceteras matronas laudabilis vitæ et famæ haberetur. Propriis namque manibus sibi victum tegmenque exquirens, una cum sua genitrice paucam exigebat alimoniam. At sancti Spiritus, sanctarumque adipem Scripturarum ac meditationum pinguedinem per singula momenta sugebat; sicque felicissimam illam suam animam, mentemque placatam divinis alimentis confovebat.

PER SIM. ZANACHI EX MS. *inde Veronam,* *ubi reformat monasterium,* *f*

B 36 Deus autem et Dominus noster Jesus Christus, qui omnium bonorum operum peramplissimus est remunerator, volens B. Ursolinam cœlestis regni sibi coheredem et participem facere, ac orationum, vigiliarum, disciplinarum, jejuniorum, omniumque laborum ac suæ caritatis immensæ conferre mercedem; quamdam membris ejus immisit ægritudinem. Quæ cum nimium in beatam Virginem invalesceret, ait ad illam mater: Obsecro te, filia mi, atque item te deprecor, hujusmodi ægritudinis tuæ exposce a Domino sublevamen. Eia, filia mi, te obsecro; age, ut opto; fac, ut peto; exposce, quod admodum desidero. Ne me, filia mi, permittas tua pergrata conversatione orbari. Deprecor te, mi filia, miserere matri, compatiare doloribus viscerum, quæ te genuere. Talibus itaque mater sermonibus ubertim filiam propulsabat. Cui beata Virgo: Dei voluntatem mater mi, æquo animo tolerare debemus; scit enim ipse Deus, quid nobis opus sit. Numquid abs re in hoc nequam ac miserabili sæculo perduxit nos ipse Deus? numquid et crucis nostræ portiunculam sustulimus? Me miseram! nonne opus est, ut nos sontes patiamur cum Christo capite nostro? sumus enim membra ejus. Ipse autem innocens passus est, ut nos a morte turpissima liberaret, et sic cum eo ad cœlestem patriam ipso miserante convolaremus. Sci-C tote jam, genitrix carissima, et vos fratres sororesque astantes, ad finem universæ carnis me pervenisse, et quod suum est, me oportere reddere matri nostræ terræ. Quintus decimus modo completus est annus, quod dum me morti proximam cognovissem, dum essem in navi quindecim a Domino annorum prorogationem vitæ meæ impetravi: superest igitur ut ego et vos pariter colla divinæ voluntati submittamus. Hoc præcipuum Christianæ mentis est, et animæ ad æternam gloriam electæ indicium.

et in extremam infirmitatem delapsa, *matrem solatur,*

37 Tunc Reverenda Domina Maristella, Abbatissa S. Pauli, de qua paulo ante sermonem fecimus, beatæ Virgini Ursolinæ inquit: Obsecro te, et obtestor per Dominum Jesum sponsum tuum, qui summa est caritas et dilectio, quique noster communis Dominus est, ut nos edoceas, si in hac tua ægritudine ipse Deus de gloria paradisi te fecerit participem. Cui beata Virgo Ursolina, omni humilitate repleta, ingentique perfusa caritate, sciens se brevi spatio felicem illam animam Deo redditurам, omni quadam puritate tale fertur dedisse responsum: Deus, ad quem omnis gloria et laus, atque cuncta intentio nostra dirigatur, immensa sua ac inenarrabili clementia, postquam me ancillam suam incepit D suæ bonitatis immensæ facere participem, cessavit numquam, defuit nusquam, quin singulis diebus me miseram et ingratam rore suæ clementiæ diutius ac copiosius irroraret, et hujusmodi grátia usque modo me enutrivit. Mater vero jam ex his certior facta de transitu filiæ, hinc gaudio repletur, cum ad illam supercœlestem patriam Jerusalem beatam filiam ascensuram non ambigeret: hinc mœrore exagitata pernimio, quod tali solatio et senectutis suæ firmissimo baculo in ævum privabatur. Suppressis tamen lacrymis, ac in ore violentata lætitia, inquit ad filiam: Obsecro te, dulcis filia mi, quam his meis genui visceribus, et proprio lacte nutrivi; ut antequam ad illam supernam civitatem ascendas, aliquod mihi et his adstantibus relinquas memoriale tui ad salutem animæ nostræ. Tunc B. Ursolina respondit: Imprimis quidem obsecro, ut caritatem habeatis ad invicem; insuper teneatis veram et vivam fidem, tenentes pro certo, quod quidquid vobis occurrerit, totum a Deo propter immensum amorem, quem habet ad creaturam suam, non propter odium, procedit. Deinde hortor, et pro singulari memoriali vobis relinquo, ut neminem unquam judicio vestro condemnetis. Noverat enim sancta Virgo, quantum fal- E lax sit judicium hominum, et animarum nostrarum ab ipsa natura, immo ab ipsa fragilitate nostra institutum perniciosissimum venenum.

Dei erga se liberalitatem testatur, *optima adstantibus dat monita,*

38 Cumque mater post hæc et ceteræ adstantes existimarent, B. Ursolinam ex hoc seculo migraturam, et jam cereos ex more circa illam accendissent, cognovissetque hoc ipsa, ait adstantibus. Frustra circa funus meum laboratis modo; cras enim noster erit finis. Interim ostendit sibi Dominus multa et stupenda indicia de damnatione et salvatione diversorum graduum hominum, videlicet Christianorum, Saracenorum et Judeorum, quas ipse propriis oculis vidi et legi. Denique cum in ultima ejus ægritudine vehementia febrium, et incredibili dolore iliorum torqueretur; et adeo attenuata consumptaque esset, ut omnibus de se miraculum præbens, non humana, sed cœlestis creatura divinitus educata, merito credi posset; ipsa tamen vultu hilari facieque serena, nihil aliud ex sancto ore suo resonabat nisi: O mi Jesu! o mi Jesu! Mirabilis sane et stupenda patientia, quæ haud dubium, quin Dei donum fuerit, qui in Sanctis suis mirabiliter operatur, et mirabilis prædicatur. Nonne Deo, inquit David, subjecta erit anima mea? ab ipso enim patientia mea. Tunc talem fertur Psal. 61, 2 emisisse orationem ad Deum. O æterne Deus, o Ma- F gister optime, qui fecisti et formasti istud vas corporis creaturæ tuæ de limo terræ. O dulcissime amor! o ignita caritas, de tam vili reformasti illud, in quo posuisti tam immensum et grandem thesaurum, quanta est anima, quæ portat imaginem tui æterni Dei. Tu Magister bone, dulcis amor meus. Tu enim ille es magister, qui ædificas et reædificas, qui frangis et resolidas istud vas, secundum beneplacitum tuæ bonitatis. Tibi Patri æterno ego miserabilis ancilla tua offero denuo vitam meam, pro dulci et jucunda sponsa tua Sancta matre Ecclesia reformanda, quam tibi summe recommendo. Miserere Domine, Pater æterne, et mihi ignosce propter magnam ignorantiam et maximam negligentiam, quam commisi in Ecclesia sponsa tua: quoniam non sum operata, ut debueram. Peccavi, Domine, miserere mei, et largire quæso mihi benedictionem tuam. Amen.

diem matri suæ prænuntiat: *et post varios affectus amoris,*

39 Post hæc sæpe percutiebat pectus suum dicendo: Mea culpa, Trinitas æterna, quoniam miserabiliter offendi majestatem tuam in multa negligentia, in inobedientia, in ingratitudine, in ignorantia et in multis aliis defectibus. Heu me misera! quoniam non observavi generalia mandata tua, et particularia

contritionis,

A ria mihi facta a bonitate tua; et maxime illud quod mihi fecisti, ut semper tibi impenderem honorem et proximo meo laborem. Sed contrarium egi, quia quæsivi honorem proprium, et in tempore necessitatis fugi laborem circa proximum. Mea culpa, Domine: Tu namque, Pater, mihi præcepisti, ut me totam derelinquerem et perderem, et solum quærerem laudem et honorem nominis tui, pro salute animarum, cum desiderio apprehendendi hunc cibum super mensam sanctissimæ Crucis tuæ: sed ego quæsivi consolationem propriam, et non studui videre animas in manibus dominorum. Tu misericordissime Pater, semper me invitasti ad constringendum te cum ignitis et amorosis desideriis, cum lacrymis cordis, cum humili, continua et fideli oratione, pro salute totius mundi, et pro reformatione sanctæ matris Ecclesiæ, tuæ dulcissimæ sponsæ, promittendo cum hoc medio reformare eamdem sponsam. At ego misera numquam respondi, sed dormiens extiti in lecto negligentiæ meæ; et ideo tot et tanta mala venerunt in mundo, et tanta ruina in Ecclesia tua sponsa. Heu me miseram! Non habui in debita reverentia innumerabilia dona, et gratias tantorum dulcissimorum tormen- *gratitudinis,*

B torum et pœnarum, quas posuisti super isto fragili corpore. Heu me! Non respexi ineffabilem affectum et honorem, quo mihi ea dedisti; et ideo non recepi ea cum affectu et ignito desiderio. Heu me! Dulcis amor meus; æternus sponsus animæ meæ! elegisti me ab adolescentia tibi in sponsam, et ego non extiti tibi fidelis, sed infidelis et adultera, quoniam non habui memoriam plenam tui ipsius, et altissimorum beneficiorum tuorum; et ideo voluntas mea non fuit bene disposita te amare et sequi, sicut me petisti. De his et multis aliis dicebat culpam suam columba illa purissima, sæpe percutiendo pectus ad exemplum aliorum.

Sacramenta suscipit:

40 His itaque gestis accepit Sacramenta Ecclesiæ, cum humili devotione et reverentia: quibus acceptis, fixit oculos corporis in quamdam imaginem Crucifixi, et cœpit devote orare et loqui altissima, quæ vix intelligi poterant. Deinde accersita matre ait: Da, mater dulcissima, quæso benedictionem filiæ tuæ, quam genuisti, quoniam tempus est, ut revertar ad eum qui me misit. Ecce Sponsus meus vocat me: ecce adest tempus et hora, quam tibi prædixi. Tunc mater lacrymans præ angustia cordis, omnique humili devotione, Miserere, inquit, filia mea, genitricis tuæ; miserere viscerum, quæ te gestaverunt, miserere uberum, quæ te nutrierunt. Quonam pergis, filia mi? Heu me! ubi me deseris! Benedicta sis filia: sed quæso benedic et tu matri tuæ dolorosæ. Tunc B. Ursolina elevans aliquantisper manum, benedixit matri et adstantibus, et alloquens aiebat: Domine, tu me vocas: ecce venio ad te. Venio enim, non mediantibus meritis meis, sed præveniente misericordia tua, quam a te requiro in virtute sanguinis filii tui. Et sic dulci voce dicebat: Pater, in manus tuas commendo animam et spiritum meum. Hac tandem ægritudine, immo hoc martyrio consumpta, sancto fine quievit: nosque corpore deserens, animam Deo reddidit, cum eo regnatura in seculorum secula. Amen.

et petita benedictione matris, C *illi vicissim benedicit:* *ac pie moritur.*

ANNOTATA.

a *Anno* 1395 *iter hoc susceptum arbitramur, non* 1399, *ut scribit quidam: cum Beata videatur obiisse anno* 1410.

b *Hi (quorum nomina interpres Italicus reticuit) an.* 1404, 8 *Januarii tyrannidem simul exorsi sunt, cum maximo civium plausu: sed parum diuturna horum lætitia fuit, quia brevis tyrannorum, antea inter se inimicissimorum, concordia.*

D c *Exclusus fuit Petrus ab Urbe et dominio circa finem Maii teste Bonaventura Angeli pag.* 238.

PER SIM. ZANACHI EX MS.

d 24 Junii mandatum est, *inquit Bonaventura pag.* 242, ut ante Nonam egrederentur viri et feminæ, magni et parvi, spectantes ad clientelam Petri sub interminatione ignis, si quis intra quartum milliare ab urbe inveniretur. *Non meminit quidem Cerei Bonaventura: sed cum præcedentis anni Julio et Augusto bis idem factum memoret, satis indicat istam consuetudinem, sic determinandi temporis ad egressum relegatis concessi, fuisse Parmæ usitatissimam.*

e *Vetus Abbatia illa est: nam apud Ughellum extat Caroli Magni diploma illam transcribentis in jus Episcopi Parmensis Wigbodi: ibi autem vocatur* Abbatia Mediana S. Pauli.

f *Præter tempus quod in monasterio transegit, fuitque circiter biennale.*

CAPUT V.

Virtutes B. Ursulinæ et adhortatio ad eam imitandam.

E Hoc igitur ordine defuncta beata Virgo Ursolina accepit repromissionem, quam a longe aspiciebat et salutabat, confitens se peregrinam et hospitem super terram: Quamdiu, ait Apostolus, in hoc corpore sumus, peregrinamur a Domino. Cum vero sanctum corpusculum ejus toto triduo inhumatum servaretur, in tertio die tam incorruptum, tam pulchrum tamque tractabile erat, ut non mortua sed dormiens crederetur. Non dabis, inquit David, sanctum tuum videre corruptionem. Quæ verba etsi prophetice de Domino Jesu Christo dicta sint, cujus sacrosancta caro corruptionem non vidit, veluti in Actibus Apostolorum testatur S. Apostolus Petrus; tamen et de venerabili ac sancta Ursolina ac ceteris Sanctis intelligi possunt, quoniam membra Christi sunt: Ipse enim, ut ait Apostolus, est caput nostrum, ex quo totum corpus, scilicet Ecclesiæ, compactum et connexum est per omnem juncturam. Quis igitur hanc venerandam sanctamque Ursolinam, tamquam membrum Christi, cum Christo in cœlesti patria regnare non credat? quis ipsam Beatam esse dubitet? O Ursolina beata vere, terque quaterque beata: ecce quod credidisti jam vides, quod concupisti jam tenes. Memento quæso nostri, et adjuva nos, qui in his mundi tempestatibus fluctuamus: atque orationum tuarum suffragio trahe nos post te, ut curramus in odorem virtutum tuarum.

2 Cor. 5, 6 — *Corpus corruptionis expers toto triduo,* — Ps. 15, 10 — Act 2, 27 — Col. 1, 18 — *testatur beatitudinem Ursulinæ.* — *Invocat eam auctor,*

F 42 Ceterum, o beata Virgo Ursolina, mater et advocatrix mea præcordialissima, neque adhuc desinere velim, quin pro virtute ingenioli mei reliquas virtutes tuas laudibus prosequar et enarrem, quibus ornata semper fuisti: fidem videlicet, spem et caritatem, prudentiam, justitiam, fortitudinem, temperantiam, et humilitatem. Fide etenim, sine qua impossibile est quemquam placere Deo, tam repleta erat hæc Virgo beata, ut velut alter Enoch continuo ambularet mente cum Deo. Fide obtulit, non sicut Abel de primogenitis gregis sui, sed de semetipsa plurimam hostiam Deo, viventem, sanctam, placentem cum rationabili obsequio; certior existens se non habere hic civitatem manentem, sed futuram præstolabatur, habentem fundamenta æterna, cujus artifex et conditor Deus. Fide imitata antiquorum Patrum sanctorum exempla, divitias, honores, mundique delicias deseruit; easque veluti stercora reputans, delegit vivere in egestate, in angustiis, in afflictionibus, in laboribus, quatenus in cœlesti patria digna eorum consortio efficeretur. Fide denique justificata, pacem cum Deo semper habebat. Spe vero ad superna bona suspensa, tamquam filia Dei, gloriabatur in omnibus tribulationibus; sciens quoniam

et collaudat ejus fidem, — *spem,*

PER SIM. ZANACHI EX MS.

A niam tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio vero spem. Hujusmodi autem spes non confundebat eam, quia caritas Dei diffusa erat in corde suo, per Spiritum sanctum qui datus erat ei. *caritatem,* Caritate enimvero ardebat quoad Dominum et quoad proximum, de corde puro et conscientia bona et fide non ficta : illa, inquam, caritate, de qua *1 Cor. 4, 21* loquitur Apostolus sanctus, Caritas patiens est, benigna est, caritas non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non quærit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati. Hæc omnia in beata Virgine aderant : ipsa patiens, ipsa benigna, nemini invidens, nec virtuosis. Quis eam quippiam perverse agere vidit? Procul ab ipsa superbia, procul ambitio aberat. Quæ sua erant non quærens, sed quæ Jesu Christi, nullis contumeliis aut injuriis, tamquam patientissima, irritabatur. Malum nequaquam cogitans, contristabatur de iniquitate, et gaudebat de æquitate et veritate.

reliquasque virtutes : 43 De ipsius vero prudentia, justitia, fortitudine, temperantia, quid dicam? Prudens siquidem in agendis, justa in regimine, fortis in adversis, temperata in prosperis fuit. Ex sua prudentia quid facto opus
B esset non nesciens, prudenter eligenda eligebat, respuenda respuebat; temperate prosperis utebatur, fortiter adversa tolerabat. Juste vero unicuique quod suum erat distribuens, tantæ prudentiæ extitit, ut nihil pœnitendum appeteret, nil præter justum ageret ; tantæ temperantiæ, ut nihil nisi turpia metuens, quidquid cogitabat, quidquid agebat ad rationis normam dirigeret ; tantæ fortitudinis, ut terrenas cupiditates non solum reprimeret, verum etiam penitus oblivisceretur ; tam denique justa, ut omnem animi sui cogitationem ad solum Deum dirigens, eum, tamquam omnium bonorum principium, medium ac finem fixa mentis acie intueretur. Quid plura? omnium virtutum armis *cui velut alteri Judith applaudit,* instructa, velut altera Judith, superbum Holofernem cum toto penitus exercitu suo, id est, diabolum cum omnibus vitiis, adeo strenue confudit et superavit, ut merito de ipsa cantari possit, Benedixit te Deus in virtute sua, quia per te ad nihilum redegit inimicos suos. Tu gloria urbis tuæ Parmæ : tu lætitia populi tui : tu decus et claritudo generis tui : tu honorificentia filiarum tuarum te imitantium : quæ pugnasti viriliter, et confortatum est cor tuum, eo quod amaveris virtutes, et post vitia non ambulaveris; ideo manus Domini confortavit te, et eris benedicta in æternum. Hæc igitur sanctissima virgo, his
C gemmis ac lapidibus pretiosis ornata, atque hujusmodi virtutibus decorata, nonne introducta in cubiculum dilecti Sponsi sui, illud digne audire meretur; Tota pulchra es amica mea, et macula non est in te?

44 Quapropter Reverenda in Christo Mater, et *et moniales S. Quintini,* vos devotissimæ in Christo Sorores, gaudeamus et exultemus, et demus gloriam Deo, qui talem advocatricem et imitatricem habere meruimus : quæ jam introducta in cubiculum Regis æterni, salutem et gratiam nobis a Deo continue imprecatur : cui ex suarum merito virtutum nil prorsus denegatum iri confidamus. Sed reliquum est, Matres meæ in Christo venerandæ et dilectissimæ, ut in conclusione vos, etsi opus non sit, filiali tamen audacia et dilectione exhorter, quatenus prænominatæ beatissimæ Virgi- *ad ejus imitationem invitat,* nis Ursolinæ vestigia recto calle imitari studeatis. Ipsa namque est lucerna ardens, non sub modio, sed super candelabrum posita, quæ splendore suarum virtutum ac miraculorum fulgore, non tantum nobis, sed et omnibus fidelibus in domo Dei lucet. Ista, inquam, vos sanctimoniales ex Ægypto, hac est, ex tenebris et angustiis mundanis eductas, et per vastam ac terribilem solitudinem hujus mundi proficiscentes, atque ad terram promissionis fluentem lacte D
et melle, ad patriam cœlestem, in qua est civitas sancta Jerusalem, id est visio pacis, pervenire exoptantes, tamquam columna præcedit : quæ ut ignis in hoc deserto tenebroso, in nocte tentationum, præbet vobis lumen discretionis; et in ipso æstu tentationum præstat vobis refrigerii consolationem.

45 Sanctum Collegium vestrum est ille Evangelicus ager, plenus suavissimi odoris, cui benedixit *maxime in humilitate,* Dominus, quique ostendit per quam viam ingredi debeat unaquæque vestrum ad thalamum summi Regis, ubi jam introducta est sanctissima Virgo Ursolina, per humilitatem suam singularem, quæ prima Christianorum virtus est. Nam quæ veræ virgines et discipulæ Domini sunt, debent sicut Christus ambulavit, et ipsæ ambulare. Ipse namque hanc, tamquam fundamentum omnium virtutum, verbo et exemplo discipulos ac imitatores suos docuit : verbo, cum dixit, Discite a me, non, ut ait B. Augustinus, mundum fabricare, non cuncta visibilia et invisibilia creare, non in ipso mundo miracula facere et mortuos suscitare; sed quia mitis sum et humilis corde. Exemplo autem, quoniam cum esset filius Dei et Deus æternus, immensus, incomprehensibilis, om- E
nium visibilium et invisibilium conditor, a Paterna gloria et sedibus suis regalibus descendens in hanc vallem miseriæ, ex utero humilis et sanctissimæ Virginis Mariæ carnem humanam assumens, humiliter nascens, puerulus, parvulus et pauperculus, humillimeque per triginta tres annos in hoc mundo conversatus, tandem ex sua humilitate capi, flagellari, crucifigi, et pro nostra redemptione mori dignatus est, *cujus exemplar se Christus præbuit,* humili et contemptibili morte crucis. Humiliavit *Phil. 2, 8* enim, ait Apostolus, semetipsum usque ad mortem, mortem autem Crucis. Fundamentum ergo nullum melius, nullum utilius, nullum salubrius isto, quod posuit Jesus Christus benedictus. Humilitas videlicet, sine qua, ut ait S. Gregorius, qui ceteras virtutes congregat, quasi in ventum pulverem portat; *et quæ est fundamentum perfectionis.* et unde aliquid ferre cernitur, inde deterius cæcatur. Super hoc igitur fabrica ceterarum virtutum construenda est; ut ad fastigium caritatis, quod Deus est, perveniatur.

46 Si cupitis exaltari, si ad conspectum Dei pervenire desideratis, Matres dilectissimæ et venerandæ, in hoc fundamento versamini : super ipsum ædificate vobis de lapidibus vivis, hoc est ex virtutibus, tabernaculum non manufactum in terris, sed spirituale et æternum in cœlis. Imitamini venerandam sanctamque Virginem Ursolinam, quæ in hac hu- F
militatis virtute se totam fundaverat, tamquam vera *virginibus maxime necessarium,* discipula Domini Jesu Christi sponsi sui benignissimi, quem et mente et oratione secuta, humillime per totam vitam in mundo conversata est; atque in finem suum præfatum humilitatis exemplum vobis et ceteris Virginibus exhibuit. De quibus autem, etsi præceptum Domini non habere se dicat Apostolus *1 Cor. 7* Paulus, consilium tamen dat, quoniam bonum est illis, si sic permaneant. Deinde subdit : Innupta et Virgo cogitat, quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo, et sit sancta corpore et spiritu; Quæ sunt Dei, inquit, cogitat, non certe quæ seculi ; non quæ hominum, sed quæ Dei sunt cogitat. Primum quomodo, inquit, placeat Deo, non plane hominibus; quo- *Gal. 1, 10* niam si juxta eumdem Apostolum, hominibus placere studet, Christi serva non est.

47 Deinde subdit, ut sit sancta corpore et spiri- *quæ debent esse sanctæ corpore.* tu. Sancta, inquit, corpore, hoc est, ut in omnibus membris corporis sui sanctitatem servet; quoniam non prodest sanctificatio ceterorum membrorum, si in uno inveniatur corruptio. Mundet igitur Virgo, ut sit sancta, caput suum, tanquam membrum corporis principale, ab omnibus inquinamentis et ornatibus

A tibus mundanis et vanis. Mundet collum; ut non aures monilia, sed potius illa ornamenta circumferat, de quibus Scriptura dicit; *Prov. 3, 3* Misericordia et veritas non deficiat a te, suspende illas in collo tuo. Mundet oculos ab omni concupiscentia; quoniam *Thr. 3, 31* sanctus Hieremias propheta conqueritur dicens: Oculus meus deprædatus est animam meam. Mundet linguam a mendacio: Os enim quod mentitur occidit animam. Mundet a murmuratione, a detractione, a juramento; quia Scriptura est, *Matth. 5, 34* Non jurabitis omnino, sed sit sermo vester, Est est, Non non. Mundet a verbis frivolis et otiosis: nam de omni verbo otioso reddituri sumus rationem in die judicii. Mundet aures, ut nonnisi sermonibus sanctis et veris auditum præbeant. Mundet et manus, ut ad omnia pietatis et misericordiæ opera promptæ sint. Mundet denique pedes, ut arduum et angustum gradiantur iter, quod tendit ad cœlum: via enim, qua *Is 35, 8* itur ad cœlum via sancta vocatur, ut ait Isaias Propheta, et non transibit per eam virgo polluta. Cumque universa corporis membra mundaverit virgo ab omni sorde peccati, tunc virginitatem sibi profuturam sciat. Sancta igitur sit corpore, sancta quoque sit *et spiritu:* spiritu, hoc est, ut quod opere illicitum est fieri, B nec cogitatione admittat; illa enim virgo tam sancta corpore quam spiritu est, quæ nec corpore nec mente peccat, sciens quoniam et cordis inspector est Deus. Quapropter, Virgines sacræ, date operam quæso, ut omnimode animum cum corpore mundum habeatis a peccato, quoniam scriptum est: *Matt. 5, 8* Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Denique vos in unum omnes, Matres, exhortor, ut sitis omnibus forma pie in Christo vivendi, atque exemplar virtutum, veluti præfata venerabilis et beata Virgo Ursolina extitit

48 Verum jam tempus est, dilectissimæ Matres *excusat se quod scribere præsumpserit,* et Sorores in Christo venerandæ, ut finem huic operi meo imponam, in quo quod modum excesserim, quod nimis præsumptuosus et temerarius extiterim, argui vereor. Monachi, dicet quispiam, officium est potius plangere et orare, quam in hujusmodi dictaminum compositione tempus terere. Ego vero Deum cordis inspectorem testem invoco, me neque temeritate, neque ulla præsumptione ductum, hoc opusculum dictasse; sed solum ad hoc me impulit singularis zelus devotionis, atque maxima vis amoris quem habui, habeo, et semper habiturus sum, donec mihi *devotionis impulsus affectu,* vita comes fuerit, tam erga vos, Matres meæ in Christo carissimæ et venerandæ, quam et erga venerabilem et C beatissimam matrem et advocatricem meam sanctam Ursolinam prædictam, super cujus tumulum hos virtuosæ vitæ ejus flores loco Epitaphii spargere, absens corpore sed præsens spiritu, institui. Neque visum est mihi tempus consumpsisse inutiliter, quandoquidem tantæ tamque venerandæ Virginis laudes virtutesque, pro ingenioli mei modulo, litteris memoriæ commendare studui, ad exemplum et utilitatem posterorum. Quod autem modum non servaverim, caritas id effecit, quæ cum vera fit, modum in bonis operibus servare nescit. Confido autem de vobis, quod (arguat me quicumque velit) nihilominus istud meum filiale obsequium ac pium studium vobis, pro vestra in me humanitate ac dilectione, ingratum non erit: mihique satis superque erit, quamquam ab aliis reprehendar, si rem gratam vobis fecisse cognovero.

49 Suscipite ergo, dulcissimæ Matres meæ in *[illegible] opuscu-* Christo, hoc parvulum munusculum de manu cordis mei, pauperculi servuli vestri, tum ob memoriam et honorem dilectissimæ matris nostræ beatæ Virginis Ursolinæ, tum contemplatione vestri, a me, dilectione instigante, rudi stylo exaratum, meque veluti filium aut servulum vestrum diligite: quia re vera ego vos toto corde in Christo diligo. Dilatamini quæso D erga me in visceribus caritatis, quia cor meum erga *PER SIM. ZANACH. EX MS.* vos totum dilatatum est. Mementote mei continue in vestris sanctis orationibus, in quibus magnam spem ac fiduciam repositam habeo. Deum omnipotentem et piissimum supplex deprecor, quatenus super vos, *et perfectam illis sanctitatem optat.* quousque in hac peregrinatione estis, tantam benedictionem ad plenitudinem sanctitatis infundat, uti sequentes vestigia prædictæ venerabilis ac beatissimæ virginis Ursolinæ, alia post aliam peracto cursu hujus mortalitatis, sanctificari in Ecclesiis mereamini; velut ipsam sanctificatam nullo pacto ambigo, cui illud Apostoli verissime adaptari potest, quod videlicet Deus ipsam ab æterno præsciverit et prædestinaverit conformen fieri imaginis filii sui. *Rom. 8, 29* Quam autem prædestinavit, hanc et vocavit; et quam vocavit, hanc et justificavit; et quam justificavit, hanc et magnificavit, hoc est sanctitate magnam effecit. Deus autem spei repleat vos, Matres in Christo devotissimæ, omni gaudio et pace, ut abundetis in spe, et virtute Spiritus sancti. Amen.

CAPUT V.

Quædam B. Ursolinæ Miracula.

E *Corpus post sesquianni sepulturam integrum,* Sepultum autem fuit sacrum ac venerandum corpus almificæ Virginis Ursolinæ, Veronæ in ecclesia S. Joannis. Quod postmodum, anno uno cum dimidio intermisso, mater ejus inde Parmam honorabiliter deportari fecit, integrum totaliter et illæsum, ac nulla penitus putredine aut corrositate vitiatum; quin immo mira odoris suavitate fragrabat; illudque in ecclesia monasterii vestri S. Quintini cum ingenti *Parmam transfertur.* devotione populi collocavit, uti continue cernitis. Quod beatum corpus cum continuis quatuor diebus et totidem noctibus in ipsa ecclesia inhumatum permisissent, Dominus multa et plurima miracula ostendere dignatus est, ut cuncto populo innotesceret, quantum beatissima Virgo sibi fuerit accepta. Ego enim ex multis pauca narrabo, ut de multis pauca, quantum beata Virgo fuit Deo grata, fidem præbeant indubitatam.

Abbatissa incredula, 51 Abbatissa igitur monasterii vestri S. Quintini, quæ de sanctitate Beatæ incredula ludibrium cunctis adhibebat, Deo permittente, die secundo antequam corpus B. Virginis ad ejus ecclesiam deportaretur, penitus omni officio audiendi est privata. Adducto vero corpore beatæ Virginis in ecclesiam, Moniales innuebant Abbatissæ signis et manibus, ut melius po- F terant, quod corpus sacrum cum devotione visitaret; nam proculdubio sciebant hoc sibi divino evenisse judicio, quoniam beatam Virginem et ejus vitam detestabatur. Hæc vero Abbatissa in ejus pertinaci du- *ideoque auditu privata,* ritie perseverans, sanctimoniales hoc sibi innuentes temere item deridebat; verum ut ipsis Monialibus sic instantibus satisfaceret, precibus quarum victa fuerat, in ecclesiam perrexit, ubi venerabile corpus B. Ursolinæ assistebat: non tamen illi appropinquavit, sed in choro ecclesiæ seorsum residebat. At una Monialium, quæ fortassis plus ceteris devotione tantarum reliquiarum detinebatur, stans retro Ab- *curatur attactu.* batissam, cum una festuca tetigit ingenti cum devotione corpus B. Ursolinæ, scilicet per singulas partes faciei, et hoc facto mox retro, inscia dicta Abbatissa, cum dicta festuca tetigit aures ipsius Abbatissæ, quæ statim pristinum recepit auditum. Hæc igitur Abbatissa, tanti miraculi novitate commota, protinus ante sacras reliquias B. Ursolinæ se prostravit, veniam humiliter petens de tamdiu protracta incredulitate, et pro beneficio sibi impenso Deo et beatæ Virgini gratias immensas retulit.

52 Theutonicus quidam, in carceribus mancipatus

PER SIM ZANACHII EX MS. reus a supplicio liberatur,

A tus ob demerita sua, cum in crastinum capitalem sententiam subire deberet, mulier quædam, quæ hujus viri mortem ægre admodum patiebatur, se ante venerandas Reliquias B. Ursolinæ prostravit, et uberrimas profundens lacrymas, inquit : Deprecor te piissima Virgo, atque obnixe rogo, si a Deo electa fuisti (ut inquiunt omnes) et si gratiam invenisti in conspectu Dei, ut impetres gratiam a Deo, ne hic pauper et nimium infelix, capitali sententia deputatus, pereat; sed tuis meritis gratiam liberationis inveniat coram Deo. Mira res et profecto admodum stupenda ! Ille qui in crastinum capitalem subire debebat sententiam, liberatur, ac incolumis abire permittitur. Mulier quædam, dum adhuc beata Virgo Ursolina esset in humanis, matrem deprecata est, ut filiam pro se exoraret, quod ipsa intercederet ad Dominum pro ea, scilicet quod mereretur posse filios concipere, quia sterilis erat : quod cum exorasset B. Ursolina, paucos post dies hæc mulier concepit, ut optaverat.

Sterilis proles impetratur,

virgini coactas nuptias deprecanti,

53 Virgo quædam, quæ plurimum domestica et familiaris B. Ursolinæ dum viveret fuit, a parentibus coacta viro desponsata est, licet ipsa pudicum et sacrum corpus ex proposito Domino consecraverat, B et id summo studio conservare peroptabat. Hæc autem virgo omni destituta auxilio, cum dies copulæ maritalis instaret, ad B. Ursolinam, tamquam ad extremum et singulare refugium, se contulit; et cum in secreto sui thalami insisteret hujusmodi sermonibus, beatam virginem deprecata est: Et si certa sim, Virgo pudicissima et Deo pergrata, quod intercessiones tuæ apud Deum plures sint et efficaces; te obsecro, te deprecor, et totis meis visceribus misera ego et infelix te exoro, atque per viscera misericordiæ Domini nostri Jesu Christi, quem vivens admodum peramasti, te obtestor, ut pro me digneris intercedere coram ipso Jesu Christo, quando fueris facie ad faciem, ut si justum est et possibile (cum omnia sint possibilia coram Deo) huic mortali sponso, cui invita desponsata sum, non conjungar; sed pudicam et castam me valeam conservare æterno sponso tuo, Domino nostro Jesu Christo, cui me diu jam totis visceribus et mente dedicavi : et denuo te teste, nunc (si tamen mihi miseræ peccatrici assistere non dedigneris) offero, me puram et castam, ipso Domino Jesu Christo favente, ac tuis coadjuvantibus meritis, quoad vixero, conservare. Eia jam, beata Virgo, hujus infelicis famulæ tuæ ac devotæ, licet peccatricis, accipe preces : exaudi vota : et quas C modo effundo lacrymas, et amaros singultus respice. Quæso atque iterum quæso, ne patiaris, ut revertantur ad me vacuæ, quas ex amarissimo pectore eduxi, lacrymæ : didicisti etenim vivens compati miseris, et afflictis misereri : multo magis ergo assistens in gloria, his compati debes et misereri : in te enim omnis mea spes est, et per te spero consequi omne votum. Me miseram ! heu miseram me ! O beata Virgo accelera consolari. Præstolor auxilium tuum; tuum exopto juvamen; et certa sum, quod tot preces, tot lacrymas, tantosque singultus et amaros gemitus, piissima, non despicies. Eia jam accelera, ut eruas me a tali et tanta miseria et casu irrevocabili.

apparens B. Ursolina,

54 Vix illa hujusmodi verba finierat, ecce illi apparuit B. Ursolina, eo induta habitu, quo eam viventem inspicere consueverat, sed longe pulcrior; cujus aspectum juvenis illa perterrita aspicere non audebat. Quam cum B. Ursolina adeo trementem cognovisset; ait illi : Ne paveas, soror, en adsum, quam tantopere exorasti : bono sis animo, soror mea dilecta, et regni æterni mecum coheres : jam in Domino nostro Jesu Christo sponso nostro gaude et exulta. Lætare, inquam, soror, quoniam deprecatio tua et ubertim profusæ lacrymæ nubes transierunt, D cunctosque cœlos et sidera aurea pertranseuntes, mox ad conspectum majestatis divinæ pervenerunt. Læta jam esto, quoniam Dominus noster Jesus Christus, verus et æternus sponsus, ut tuæ annuat voluntati, te ad æternas invitat nuptias; die namque Dominico futuro nobiscum in perenni gloria congaudebis. Et hæc annuntiatio fuit die Mercurii ante eumdem diem Dominicum, quando ad æternas nuptias abiit, et parentes juvenis statuerant omnino consummare nuptias temporales. Talibus itaque dictis, beata Virgo Ursolina ab humanis se subtraxit oculis. Tunc juvenis illa omni lætitia et suavitate repleta est, et per singulas horas ac momenta præfixum diem sui transitus intra se tacita mente memorabat, nec quas poterat Deo et beatæ Virgini condignas gratias exhibere cessabat : nam longius, quam petierat, votum suum fuerat consecuta. Eo namque die cœpit ipsa juvenis febricitare et per ejus languida membra incompositus calor decurrere, omnesque vires corpusculi sui et sensus medullitus conquassare. Omnia etenim juvenis ipsa, mox regno fruitura cœlesti, æquo animo tolerabat; libenter sufferens, sed libentius expectans futura præmia : spe E enim venturæ statim gloriæ ingentem extinguebat languorem, ac pœna brevi perenne præmium compensabat. Usque in diem Dominicum tertium, scilicet ab apparitione B. Ursolinæ, juvenis ipsa febre admodum gravata, doloribus plena, anxia pernimium corpore, sed mente hilaris pervenit, et hora præfixa sibi per B. Ursolinam, Domino Jesu Christo spiritum reddidit, cum ipso regnatura in seculorum secula. Amen.

intra diem tertium promittit beatam mortem :

moribundum sanat,

55 Quidam juvenis, gravi quadam infirmitate detentus et ad extrema jam perventus, cum a matre sua, quæ infirmitatem filii ægre ferebat, sacræ Virgini Ursolinæ devoveretur, mox resumptis viribus in brevi extitit plenarie liberatus. Quædam mulier Veronensis, quæ dum lavaret quoddam linteamen ad fluvium, et de manibus ejus prosiliret, atque illud rehabere cupiens, pariter cum linteamine cursu fluvii per aquam duceretur; cernens se in periculo submersionis, Virginem invocavit; statimque per Virginem est ad terram cum linteamine reducta, et a præfato periculo liberata. Quædam mulier, nomine Catharina, in tantum patiebatur in oculis, ut de uno pene excæcata præ verecundia domum non exiret. Devovit ea se Virgini, quæ sequenti nocte eidem apparuit dicens : Vade in mane ad Missam, et F liberaberis ; et ita factum est, ut virgo Ursolina eidem prædixerat.

submergendam salvat,

cæcitatem avertit,

apostatandi propositum precibus mutat :

56 Monialis quædam in Venetiis multum tentabatur a diabolo, ut habitum religionis deponeret, et cuidam juveni se conjungeret : et eo jam erat redacta, ut omnino a monasterio cum prædicto juvene aufugere vellet. Mater vero prædictæ monialis, devota sacræ Virgini Ursolinæ, hoc intelligens, et pro honore filiæ ægre ferens, cucurrit ad beatam Virginem Ursolinam, eamque deprecata est, ut stabilitatem filiæ a Domino impetraret, et tentationem illam nefandissimam de corde suo expelleret. Beata Virgo Ursolina oratorium suum intravit, et pro moniali oravit; indeque exiens matri prædictæ monialis quamdam scripturam tradidit, ut ad filiam suam deferret legendam. Erat enim scriptum in dicta charta sic : Momentaneum quod delectat, æternum quod cruciat. Cumque præfata monialis perlegisset, mox stabilis effecta est; et perseverans in proposito pristino, usque in finem vitæ suæ Domino servivit, et in pace quievit. Amen.

aliis innumeris miraculis claret.

57 Quanta autem miracula Dominus operatur, per merita hujus sacratissimæ Virginis Ursolinæ, Matris nostræ Reverendæ, vobis Matribus in Christo dilectissimis

A dilectissimis audienda et addenda, dignus duxi relinquere, quam insufficienter et minus polito eloquio enarrare. Quapropter, Matres in Christo devotissimæ, his ex paucis multo plura considerare debemus, ac mirabilem ejus vitam præclarosque mores et sanctam ejus conversationem; ut tanto exemplo edocti, valeamus pervenire ad æternam illam beatitudinem, in qua ipsa Virgo beata feliciter gaudet cum Deo Patre, et ejus Filio Domino nostro Jesu Christo, et cum Spiritu sancto, cui est laus, honor, D potestas et imperium per infinita secula seculorum. Amen.

PER SIM. ZANACHI EX MS.

Finis adest compendiosæ descriptioni in Vitam beatissimæ Virginis Ursolinæ de Parma, præclarissimæ Jesu Christi sponsæ. Anno Domini MCCCCLXXII, die decem millium Virginum, de mense Octobri.

VIII APRILIS.

VIII APRILIS.

SANCTI QUI VI IDUS COLUNTUR.

Sanctus Herodion Novarum Patrarum,
S. Asyncritus Hyrcaniæ,
S. Phlegon Marathonis,
S. Hermes Dalmatiæ,
Episcopi Martyres.

S. Dionysius, Episcopus Corinthiorum, Parisiis in monasterio S. Dionysii.

S. Timorius,
S. Januarius,
S. Macarius,
S. Connexus,
S. Maxima,
S. Concessa,
— Martyres, Carthagine et alibi in Africa.

S. Concessus,
S. Solutor,
S. Successus,
S. Pinnarus,
S. Ammonius,
— Martyres.

S. Ædesius Martyr Alexandriæ.

S. Amantius, Episcopus Comensis, in Italia Alpestri.

S. Perpetuus, Episcopus Turonensis, in Gallia.

S. Redemptus, Episc. Ferentinus, in Latio.

S. Philaretus, monachus Basiliani Ordinis, Martyr.

S. Galterius, Abbas S. Martini, Ordinis S. Benedicti, juxta Pontisaram in Gallia.

B. Albertus, ex Canonico Regulari Episcopus Vercellensis, Patriarcha Hierosolymitanus, Legatus Apostolicus et Legislator Ord. Carmelit.

B. P. Joannes de Organna, Abbas Bellopodiensis in Catalania, Ordinis Præmonstratensis.

B. Clemens, Generalis Eremitarum S. Augustini, Urbe-veteri in Hetruria.

B. Martinus, Solitarius, Genuæ in Liguria.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

ANIMADV. PAP 13

Eduardi, Regis et Confessoris in Anglia, *memoria refertur in Kalendario MS. Ordinis Carmelitani, et dicitur* hujus Ordinis *esse. Probatio sit penes illos. Mortuus est Eduardus Rex Confessor anno* 1066, *cujus Acta, absque simili memoria, dedimus* vi Januarii.

S. Victoriani Asanensis in Hispania Translatio *hoc die contigit, ad præcedentem re ertur a Tamaio Salazar. Vitam ejus dedimus* xii Januarii.

S. Potitus Martyr, Tuscanæ in Etruria *celebrari dicitur a Ferrario, in Generali Catalogo, et aliquas ejus ibidem reliquias haberi; cetera ignoramus, uti diximus ad Acta S. Potiti Martyris* xiii Januarii.

S. Designatus, Episcopus Trajectensis, *quasi esset* Ducis Dalensis ex filia Regis Scotiæ filius, *hodie memoratur a Camerario in Menologio Scotico. Nos eam genealogiam rejecimus die ejus natali* xiii Januarii.

S. Macarius Abbas *celebratur in pervetusto Martyrologio Casinensi, charactere Longobardico scripto; forsan est aliquis ex Abbatibus antiquis Ægypti, quales dedimus* ii et xv Januarii.

S. Agabus Propheta, in Actis Apostolorum memoratus, *recolitur hoc die a Græcis cum aliis discipulis Apostolorum. De eo seorsim cum Latinis egimus* xiii Febr.

S. Proterius, Patriarcha Alexandrinus, *hoc die occisus est: ac colitur* xxviii Februarii.

S. Apollonius Martyr, qui Philemonem Judicemque convertit, *inscriptus est Violæ Sanctorum, olim Hagenoæ excusæ. Acta horum dedimus* viii Martii.

Chronani Presbyteri elevatio *inscripta est Menologio Scotico Demsteri. Consule quæ de* Chronano monacho *(nam in Indice præfixo videtur idem statui) inter Prætermissos diximus* viii Martii.

S. Maria Ægyptiaca *celebratur in MSS. Lætiensi et Leodiensi S. Lamberti, a pluribus sequenti die. Nos cum Martyrologio Romano et aliis ejus Acta illustravimus* ii Aprilis.

S. Cælestinus Papa *solenni veneratione colitur hoc die a Græcis, et refertur in variis fastis Latinorum. Acta ejus dedimus* vi Aprilis.

S. Notkeri Balbuli monachi Sangallensis elevatio *seu* depositio, *aut saltem simplex memoria, refertur a Saussaio, Menardo, Ferrario et aliis. Nos Vitam et miracula ejus illustravimus* vi Aprilis.

S. Epiphanius Episc.
S. Donatus,
et alii xiii
— Martyres apud Africam, *memorantur in MS. Vaticano ecclesiæ S. Petri. De iis egimus* vii Aprilis.

Memoria mystici cruoris, e particulis Crucis Christi in Parasceve Domini fluentis, in monasterio Fontis-Ebraldi, *explicatur a Saussaio in Supplemento Martyrologii sui, ad quod lectorem remittimus.*

Donatius *seu* Donatus *et* Demetrius *memorantur in MSS. Leodiensi S. Lamberti et Florario Sanctorum.*

Aidanus, filius Hua-Dubnei, *indicatur in MS. Hibernico Tamlachtensi, item in pluribus Fastis Hibernicis apud Colganum* 31 *Januarii ad Vitam S. Maudoci, ubi varios Sanctos Aidanos recenset in Appendice cap.* i, *et hic scribitur* Aidanus filius Hua-Duibhna.

Cathubius Episcopus *refertur in dicto MS. Tamlachtensi. Colganus* 16 *Februarii ad Vitam S. Lomani Episcopi Athrumensis num.* 14 *arbitratur eumdem* Cathaldum *et* Cathladium *etiam appellari,* et obiisse anno 554 apud Quatuor-Magistros.

Falbeus Erdamensis *in eodem MS. Tamlachtensi proponitur. Colgano ad Vitam S. Failbei Abbatis Hiensis* 10 *Martii appellatur* Falneus Abbas Erdamensis anno 747 mortuus, *et coli dicitur* 8 Febr. *imo videtur* Aprilis *corrigendum, et referri etiam a Mariano Gormano.*

Tigernacus de Aredh,
Conanus filius Fergussii,
Kinfœladius Abbas Benchorensis,
— *memorantur in dicto MS. Tamlachtensi, de quibus ulteriorem notitiam modo non habemus.*

Anna, Baronissa de Schlusselberg, *deinde* Abbatissa secunda cœnobii in Agro-Clavium *vulgo* Schlusselberg,

selberg, *in Franconia, duabus a Bamberga leucis, Ordinis Cisterciensis, cum titulo* Beatæ *refertur ab Henriquez et Bucelino, qui de ejusdem monasterii fundatione agit parte* 2 *Germaniæ sacræ; et Henriquez in Liliis Cistercii pag.* 230.

Guillielmus, Abbas primum Villarii, postea Claræ-Vallis, magnæ sanctitatis vir, *celebratur in Menologio Cisterciensi, et titulus* Beati *ei tribuitur: at* beatæ memoriæ *dicitur a Saussaio in Martyrologio Gallicano.* Fuit is captus ab Imperatore Frederico cum aliis plurimis Abbatibus, et in carcere mortuus, et post mortem ad Claram-vallem deductus, et in Claustro sepultus; *uti hæc in Historia Abbatum Clarevallensium leguntur, absque ullo* Beati *titulo.*

Guilielmus Viennæ in Gallia,
Ludovicus Columbus Avenione,
Joannes a Capraria, } in Hispania.
ANIMADV. PAP. 14 Julianus a S. Augustino, }
Antonius a S. Gregorio apud Sinas,
Maria a S. Francisco, } in Hispania.
Francisca a S. Antonio, }
} Ordinis Seraphici S. Francisci, *referuntur cum titulo* Beati *aut* Beatæ *ab Arturo Munstero in Martyrologio Franciscano, nulla cujusquam eorum veneratione Ecclesiastica indicata.*

Matronæ Evangelicæ, quæ venerant Dominica mane ut ungerent Jesum, *memorantur in Menæis Græcis, quod earum corpora fuerint Constantinopolim translata, ut dicetur ad Vitam S. Mariæ Cleophæ* IX Aprilis.

Septem Virgines, Martyres in Sirmio. *memorantur a Saussaio,* ob venerationem illis tribui solitam in Ecclesia Leodiensi. *Nos cum aliis de iis agemus* IX Aprilis.

S. Bademi, Archimandritæ et Martyris, *memoria celebratur a Molano in auctario Usuardi: et Acta ejus ad hunc diem retulit Surius; at Græci celebrant eum sequenti die* IX Aprilis.

S. Zeno Episcopus, post annum 595 in Patronum Pistoriensem assumptus est, cum ea ditio, vi aquarum obruta, ejus implorato patrocinio fuisset liberata, *uti tradit Ughellus tomo* 3 *Italiæ sacræ col.* 353, *et Michael Angelus Salvius in Historia Pistoriensi pag.* 26. *Inscriptus est Catalogo generali Ferrarii, diciturque ejus urbis fuisse Episcopus, et corpus ejus ibidem maxima cum veneratione asservari; sed id alii non habent, et primus dicitur Episcopus Rescaldus floruisse anno* 600. *Hinc arbitramur S. Zenonem intelligi Episcopum Veronensem, celebrem eo miraculo, quo exundans circum ejus ecclesiam Athesis ipsam prohibitus est ingredi; et hanc caussam putamus patrocinii a Pistoriensibus in tali necessitate implorati. Colitur* XII Aprilis.

S. Carpus Ep. Martyres *celebrantur in Casinensi MS.*
S. Papyrius, } *At duo priores, cum plurimis anony-*
S. Martialis, } *mis, referuntur: ubi de iis agemus.* XIII Aprilis.

S. Frontini monachi *memoria inscripta est MS. Lætiensi: forsan* Frontonis *legendum, et colitur* XIV Aprilis.

S. Pausilippus Martyr, *sub Hadriano passus, memoratur in Menologio Basilii Imperatoris, Synaxario MS. Parisiensi, et aliis MSS. Menæis Græcis. At cum excusis celebratur in Martyrologio Romano* XV Aprilis.

S. Victerbus, Episcopus Augustanus, *refertur a Wione, eumque secutis, Dorganio, Menardo, Bucelino et Ferrario. Citatur a Wione Demochares: sed is compendium Vitæ contraxit ex Gaspare Bruschio, et per incuriam amanuensium scripsit* obiisse 8 Aprilis, *cum Auctor Vitæ S. Magni, et Paulus Biernriedensis in Vita S. Herlucæ, et eos secuti Bruschius, Cratepolius et alii, asserunt diem mortis esse* XVIII Aprilis.

S. Chronani Presbyteri elevatio *indicatur in Menologio Scotico Dempsteri: est S. Chromanus Presbyter in Menologio Scotico Camerarii* XV Maii.

Duvianus, in Glastoniensi monasterio eremita et discipulus S. Josephi ab Arimathia, *refertur in Martyrologio Anglicano. Verum de fabulositate suspectus est nobis S. Josephi Apostolatus in Britannia; et Alfordus arbitratur* Duvianum *melius non distingui a* S. Damiano, *qui seculo Christi tertio floruit; ad cujus Vitam ista poterunt discuti* XXIV Maii.

S. Sexburga, Regina Angliæ, dein Abbatissa, *memoratur a Greveno et Molano in Auctario Usuardi, a Canisio etiam et Ferrario et in MS. Florario, Dies ejus natalis est* VI Julii.

S. Philastrii, Episcopi Brixiensis, inventio corporis, *memoratur a Galesinio, et Ferrario,* Translatio corporis *a Tamayo-Salazar. Hæc inscribitur in Martyrologio Brixiano* IX *Aprilis, at natalis ejus* XVIII Julii.

S. Jonati Abbatis elevatio, Marchianis facta, *recolitur a Molano, Ferrario, Wione, Menardo, Saussaio et aliis. Natalis ejus est* I Augusti.

S. Leobaldi, *aliis* Theobaldi et Libaudi, Martyris, translatio Trecis, *memoratur in MS. Carmeli Coloniensis, item a Maurolyco, Ferrario et Saussaio in Supplemento. Dies natalis est* VIII Augusti.

Adamannus, Abbas Hyensis in Britannia, *celebratur hoc die a Bucelino: sed ab Anglis et Hibernis* II Sept.

Genemarus *Abbas memoratur a Greveno et Canisio. Forsan est* S. Geremarus, Abbas Flaviacensis, *qui ab aliis refertur* XXIV Septemb.

S. Exuperius, Episcopus Tolosanus, sibi parcus et indigentibus pius, *memoratur in MSS. Martyrologiis Centulensi, Leodiensi S. Lamberti et S. Laurentii, et variis aliis: item a Maurolyco, Canisio, Ferrario et aliis. Ab Usuardo et aliis cum Martyrologio Romano nominatur* XXVIII Septembris.

Cerobonii, Episcopi et Confessoris, *mentio fit in MS. Florario et alio quodam: in tertio additur:* In Massa civitate, in terra Senensi. *Hic est* Episcopus Populoniensis, *cujus corpus est Massæ, quæ Populonio in dignitate Episcopali successit. Dies ejus natalis est* X Octob.

S. Callistus, Papa et Martyr Romæ, *memoratur in MS. Bruxellensi S. Gudilæ: at* Translatio corporis B. Calixti Papæ, ad Episcopatum Brixiensem, anno Salutis 844 *facta, indicatur in MS. Florario. Interim nulla hujus translationis aut ipsius S. Callisti mentio fit in Martyrologio Brixiano Bernardini Faypi anno* 1665 *excuso. Erunt hæc examinanda die ejus natali* XIV Octob.

S. Martinianus, } *Martyres, in persecutione Wandalica*
S. Saturianus, } *apud Afros passi, referuntur in Mar-*
et duo fratres, } *tyrologio Gallice Leodii anno* 1624 *excuso: nos cum Martyrol. Romano* XVI Octobris.

S. Dionysii, Episcopi Alexandrini, Acta ex Eusebio *ad hunc diem referuntur a Surio: quem suspicamur ob festum S. Dionysii Episcopi Corinthiorum, qui hoc die colitur, aberrasse; eaque Acta transferenda ad diem illius natalem* XVII Novembris.

S. Rufus, ab Apostolo Paulo memoratur in epistola ad Romanos, *refertur a Græcis cum aliis Apostolorum discipulis, unaque cum SS. Herodione et Agabo pingitur in tabulis kalendarii Moscovitici: at seorsim a Latinis cum Martyrologio Romano* XXI Novemb.

DE SANCTIS EPISCOPIS MARTYRIBUS,

G. H.

HERODIONE NOVARUM PATRARUM, ASYNCRITO HYRCANIÆ, PHLEGONTE MARATHONIS, ET HERME DALMATIÆ.

SECULO I

Græci in Menæis excusis et manuscriptis, et in Menologio Cardinalis Sirleti, nec non apud Maximum Episcopum Cytheriorum, celebrant hodie memoriam SS. Herodionis, Agabi, Rufi, Phlegontis, Asyncriti et Hermæ; eosque ex septuaginta Christi discipulis fuisse asserentes, juxta usum Ecclesiæ suæ sæpe Apostolos appellant. Ex his seorsim a Latinis et in Martyrologio Romano coluntur aliqui, uti Agabus XIII Februarii, et Rufus XXI Novembris. Iis ergo omissis, de aliis agimus hoc die : et de tribus in Martyrologio Romano, ista leguntur : Eodem die commemoratio SS. Herodionis, Asyncriti et Phlegontis, de quibus scribit B. Paulus Apostolus in epistola ad Romanos.

Cultus apud Græcos et Latinos.

2 De S. Herodione ista habentur in Menæis Græcis
B et Anthologio novo. Ex his Herodion est, de quo magnus Apostolus Paulus meminit. Ministrabat ille omnibus Apostolis : quem ipsi postea primum Presbyterum, mox Episcopum Novarum-Patrarum crearunt. Cum multos ex Paganis ad Christum doctrina sua convertisset, per invidiam Judæorum multa sustinuit. Impetu enim in illum facto una cum idololatris primum crudeliter illum diverberarunt, et os ejus lapidibus contuderunt, deinde in eculeo ab eisdem a capite suspensus, postremo ferro trajectus occubuit. Quæ fere eadem leguntur in eisdem Menæis ad diem XXVIII Martii, quo itidem die in Menologio Basilii Porphyrogeniti Imperatoris elogium, aliquanto latius deductum, est a nobis sub finem Martii Græce editum : quod sic Latine sonat : Et certamen sancti Apostoli Herodionis, unius ex septuaginta. Herodion Christi Apostolus, erat unus ex septuaginta discipulis, qui sanctos Apostolos imitatus, cum illis in Christi fide prædicanda cooperabatur, eisdem in omnibus inserviens et obediens, ut discipulus Christi ita præcipientis, Qui vult omnium primus esse, sit omnium servus et omnium minister. Postea vero ab eisdem Apostolis ordinatus est Episcopus urbis Novarum-Patrarum : ubi multos ex paganis ad veram fidem instituit et ad Christum convertit. Quapropter Judæi invidia concitati, et impetu in illum facto cum idolola-
C tris, comprehenderunt eum et in manibus tormentis afflixerunt : nam alii cædebant illum, alii os saxis obtundebant, alii lignis caput pulsabant ; postremo instar ferarum crudelium, et silvestrium sanguinem ejus sitientes, ut arietem selectum gladio obtruncarunt, et sic beatam suam animam tradidit Christo Domino, propter quam violentam subiit mortem. In Synopsi de LXX discipulis, sub nomine Dorothei fabricata, ista habes : Herodion, cujus Apostolus in eadem epistola ad Romanos meminit, et ipse Patrarum Episcopus factus est. Patræ, urbs Achaiæ propriæ in Peloponneso, obitu et cultu S. Andreæ Apostoli celebris. Sed has Patras asserit Ortelius a Constantinopolitanis scriptoribus veteres cognominari ; et Patras-novas legi apud Gregoram et Nicetam, uti in jam prolatis elogiis : sed ubi ea sint necdum potuimus scire. Est Patara urbs Lyciæ, in qua SS. Leonem et Paregorium passos fuisse diximus XVIII Februarii, sed nusquam legimus Novam-Pataram dici. At hanc urbem putant aliqui S. Herodionem venisse, cum antea fuisset Tarsi Episcopus, ut ex Pseudo-Hippolyto de LXXII discipulis colligunt : ubi nomen ejus sic invenitur expressum Ἡρωδίων Ἐπίσκοπος Ταρσοῦ, nec amplius quid additur.

S. Herodion Episcopus Novarum-Patrarum,

Apostolis inservit,

varia tormenta passus,

obtruncatur,

Necesse etiam est eum Romæ fuisse cum S. Paulus suam ad Romanos scriberet epistolam, in qua cap. 16. num. 11 desiderat, ut salutarent Herodionem cognatum suum, eadem ex natione et religione. Rutheni in suo kalendario apud Possevinum in Apparatu, corrupto nomine Radionem scribunt.

cognatus S. Pauli,

3 Eodem capite dictæ epistolæ ad Romanos cupit S. Paulus salutari Asyncritum, Phlegontem, Hermam, Patrobam, Hermen, et qui cum eis erant fratres, ex quibus Asyncritus, Phlegon et Hermes hoc die a Græcis celebrantur : et de Phlegonte hoc distichon in Menæis legitur.

Σβέσας πλάνης φλέγουσαν ὁ Φλέγων φλόγα,
Οὓς Δαβὶδ εἶπε, πῦρ φλέγων βλέπει νόας.
Erroris ignem extinxit urentem Phlegon ;
Videtque mentes, quas David ignem vocat.

S. Phlegon,

Mentes, inquam, Angelicas, de quibus Propheta Regius Psalmo CIII, Qui facis Angelos tuos, spiritus ; et ministros tuos ignem urentem. Alluditur autem ad significationem nominis, quod a φλέγω uro, ardeo, sumitur : similis allusio est in sequenti disticho, quod S. Asyncrito (Latine Incomparabilem dixeris) applicatur.

Ἀσύγκριτον εὗρεν ὁ Ἀσύγκριτος δόξαν,
Δοξάσας ἐν γῇ τὸν Θεὸν Ἀσυγκρίτως.
Incomparabilem Asyncritus laudem tulit,
Incomparabilem ut dedit laudem Deo.

et S. Asyncritus,

4 In ipso elogio, post laudes S. Herodioni et aliis tributas, addunt : Rufus Thebis est destinatus Episcopus, uti et Phlegon et reliqui per omnem orbem infidelibus veram fidem annuntiarunt. Uno ergo quodam die ab Judæis et Paganis variis tormentis excruciati, in Domino vitam finiverunt : In Catalogo LXX Discipulorum, quem ex MS. Græco Vaticano habemus sub nomine S. Hippolyti Martyris, et quem jam supra in Herodione allegavimus, nominantur Ἀσύγκριτος Ἐπίσκοπος Ὑρκανίας, et Φλέγων Ἐπίσκοπος Μάρθων : quod magis integre Marathoniorum scribitur, in pariter præcitata sed fidei æque dubiæ Synopsi, ubi de his Sanctis ista leguntur : Asyncritus et ipse ab Apostolo ad Romanos recensitus, Hyrcaniæ factus F est Episcopus. Phlegon, cujus etiam eadem epistola meminit Apostolus, Episcopus Marathonensis constitutus est. Est autem Marathon Atticæ Achaiæ urbs Episcopalis sub Archiepiscopo Corinthi. At Hyrcania regio, in qua etiam metropolis Hyrcania, procul est dissita, ultra Assyriam et Mediam, ad mare Caspium, quod et Hyrcanum dicitur. Utrumque confirmant Græci in suis Odis, Tropariis et Sticharis officium hujus VIII diei constituentibus, quorum auctor Joseph Hymnographus Canonem, quem Apostolicis viris panxit, huic acrostichidi illigavit, suoque in fine nomini.

martyrium passi,

uterque laudatur ut Episcopus.

Ἀποστόλοις πλέξωμεν ἔνθεον μέλος. ΙΩΣΗΦ.
Pangamus hymnum Apostolis sacrum. JOSEP.

Singulæ nempe litteræ singulas strophas inchoant, ut sæpius dictum : quare eumdem litterarum numerum etiam Latina versio conata est retinere : ipsa autem acrostichide comprehenduntur etiam Theotocia seu Marialia, singulas Odas terminantia, quod in aliis similibus passim non fit.

5 Multæ hic congeruntur tum omnium conjunctim tum singulorum seorsim laudes : et de S. Asyncrito quidem ista recitantur. Mortem prædicans impassibilis Dei, mortificatos ad vitam adducebat prudens Asyncritus, Apostolorum gloriatio, et Hyrcaniæ prudens munimentum

Asyncritus Hyrcaniæ,

A mentum. Inveniebat te, Asyncrite, Hyrcania fluvium, scaturigine aquarum spiritualium plenum; et veneranda aquatione tua irrigata, protulit Christo Domino amœnissimos fructus. *Hæc ibi de S. Asyncrito : at de S. Phlegonte ista traduntur :* Sacrate Phlegon, Gentilium errores divinis tuis sermonibus gloriose combussisti, et corda misere extincta calore spiritus manifeste accendisti. Urbis Marathonis incolæ te Præsidem maximum et Doctorem optimum, imo illuminatorem et pædagogum nacti, o gloriose Phlegon, incessanter venerantur. *In aliis odis, ut viri plane Apostolici, plurimis encomiis simul cum aliis supra indicatis honorantur; et* Asyncritus Magnus, et Phlegon Divinus *cognominantur. Tabulæ kalendarii*

Phlegon Marathonis.

Moscovitici pro his duobus alios duos ex eodem numero D LXX *Discipulorum jungunt S. Herodioni.* Agabum *videlicet et* Rufum, *de quorum priori egimus* XIII *Februarii; de posteriori acturi* XXI *Novembris.*

AUCTORE G. H.

6 *At qui ultimo loco celebratur* Hermes, *in supra indicato Catalogo pseudo-Hippolyti traditur fuisse* Episcopus Dalmatiæ *alius a* S. Herma Episcopo Philippensium, *cujus memoria celebratur a Latinis* IX *Maii et apud Græcos* VIII *Martii : a quo et apud Apostolum Paulum alius* Hermes *statuitur, qui in disticho dicitur* plurimas injurias passus, obtinuisse gloriam magni Dei, *et in Odis cognominatur* præclarus, gloriosus, qui instar solis Dalmatiam illustrarit. *Reliqua sunt cum aliis communia.*

S Hermes Ep. Dalmatiæ,

DE SANCTO DIONYSIO,

G. H.

EPISCOPO CORINTHIORUM, PARISIIS IN MONASTERIO S. DIONYSII.

CAPUT I.

Virtutes et epistolæ S. Dionysii ex Eusebio relatæ. Nonnulla illi non debite adscripta.

CIRCA AN. CLXX

B Eusebius *Pamphilus, libro* IV *Historiæ Ecclesiasticæ, late prosequitur, quæ sub imperio M. Aurelii Antonini cum fratre suo L. Ælio Vero regnantis, id est ab anno* CLXI *ad annum* CLXXX, *evenerunt memoratu digna : et cap.* 21 *de Scriptoribus Ecclesiasticis, qui tunc floruerunt, ista habet :* Iisdem temporibus in Ecclesia floruit Hegesippus, *de quo egimus* VII *hujus*, et Dionysius Corinthiorum Episcopus, Pinytus quoque Cretensium Episcopus, Philippus præterea et Appollinaris ac Melito. Musanus etiam et Modestus, ac potissimum Irenæus. Quorum omnium libri, sinceram Apostolicæ traditionis ac veræ fidei doctrinam continentes, ad nos usque pervenerunt. *Dein cap.* 23, *de S. Dionysio et de epistolis ab eo scriptis, ista tradit :*

Antiqua memoria apud Eusebium,

de ejus scriptis

2 Primum quidem de Dionysio dicendum est, qui Corinthiorum Ecclesiæ Episcopatum gessit, nec solum populis sibi commissis, verum etiam aliarum regionum et urbium incolis, divinos labores suos prolixe communicavit; omnium commodis utiliterque inserviens, in catholicis istis, quas ad diversas Ecclesias scripsit, epistolis. Ex quibus una quidem est ad Lacedæmonios, rectæ fidei institutionem continens, pacemque et unitatem insinuans. Altera vero ad Athenienses scripta, excitans ad fidem, et ad vitam ex præcepto Evangelii traducendam : qua in re
C negligentiam arguit Atheniensinm, quippe qui a fide propemodum descivissent, ex quo Publius eorum Episcopus, in persecutionibus tunc temporis excitatis, martyrium subierat. Meminit etiam Quadrati, qui post martyrium Publii Episcopus Atheniensium est constitutus : ejusque labore et industria cives denuo in ecclesiam convenisse, et redivivum fidei ardorem in illis reparatum esse testatur. Refert præterea Dionysium Areopagitam, qui a Paulo Apostolo ad fidem conversus est, quemadmodum traditur in Actibus Apostolorum, primum omnium Ecclesiæ Atheniensis Sacerdotium suscepisse. *Habentur hi tres primi Atheniensium Episcopi : e quibus S. Dionysius ab Adone aliisque refertur* III *Octobris sed distinctus a Parisiorum Apostolo, qui colitur* IX *Octobris. Alter fuit S. Publius Martyr, quem celebravimus* XXI *Januarii. Tertius, propter apologiam pro defensione religionis Christianæ Hadriano Imperatori oblatam notissimus, Quadratus est, Fastis sacris ad diem* XXVI *Maii adscriptus. Verum ad epistolas S. Dionysii revertamur, de quibus ita pergit Eusebius.*

Epistola 1 *ad Lacedæmonios,*

2 *ad Athenienses,*

3 Sed et alia ejus epistola extat ad Nicomedienses, in qua Marcionis hæresim impugnans, veritatis regulæ firmiter adhærescit. Ecclesiæ præterea Gortynensium et reliquis simul Ecclesiis Cretæ litteras E scribens, Episcopum ipsorum Philippum magnopere prædicat, (quippe cujus ecclesia egregiam laudem fortitudinis et generosi animi, communi omnium consensu, retulisset) monetque ut ab hæreticorum fraude ac versutia sibi caveant. In epistola vero, quam scribit ad Ecclesiam Amastrianorum et ceteras simul Ecclesias Ponti, se quidem a Bacchylide et Elpisto ad scribendum impulsum esse commemorat : Episcopum autem ipsorum Palmam nominatim appellans, sacram Scripturarum expositionem adfert. Multa quoque de nuptiis et de castitate eis præcipit : et cunctos, qui a quodam lapsu sive delicto, sive etiam ab hæretica pravitate resiliunt, benigne suscipi jubet. In eodem volumine continetur etiam epistola ad Gnossios, in qua Pinytum Ecclesiæ illius Episcopum monet, ne grave onus castitatis fratrum cervicibus tamquam necessarium imponat; sed ejus, quæ in plerisque hominibus inest, infirmitatis rationem habeat. Cui epistolæ respondens postea Pinytus, admiratione quidem ac laudibus effert imprimis Dionysium; sed tamen hortatur, ut solidiorem cibum tandem impertiat, et transmissis iterum perfectioris doctrinæ litteris plebem sibi commissam alere velit : ne forte lacteis sermonibus perpetuo innutriti homines, in infantili quadam disciplina paulatim consenescant. Quæ quidem epistola et rectam Pinyti fidem ei solicitudinem de profectu plebis ipsi commissæ, eloquentiam quoque et peritiam rerum divinarum, velut tabella quadam picta, egregie commonstrat. F *Hæc ibi. Fuerunt autem celeberrimi duo in insula Creta Episcopi : horum prior, Gortinensium Præsul Philippus colitur* XI *hujus mensis Aprilis : alter Pinytus, Gnossiæ urbis, quondam regiæ, nunc destructæ Antistes, habet sibi sacrum diem* X *Octobris. De urbe Amastrena Paphlagoniæ ad Pontum Euxinum, pluribus actum est* XXI *Februarii ad Vitam S. Georgii, dictæ urbis circa annum* DCCC *Episcopi, ubi Palmas hoc Dionysii tempore sedit : Bacchylidem etiam et Elpistum arbitramur in eisdem ad Pontum Euxinum regionibus Episcopos extitisse. Sed ad reliquas a S. Dionysio scriptas epistolas redeamus, ab eodem Eusebio ita indicatas.*

3 ad Nicomedienses,

4 ad Gortynenses et Cretenses,

5 ad Amastrianos,

6 ad Gnossios,

4 Extat etiam epistola ejusdem Dionysii ad Romanos, Soteri, tunc temporis Episcopo Romanæ urbis nuncupata : ex qua pauca quædam hic inserere non absurdum fuerit : ubi scilicet ille morem institutumque Romanorum, ad persecutionem usque nostra ætate factam perpetuo custoditum, magnopere commendans, ita scribit : Hæc enim, inquit, vobis

7 ad Romanos :

AUCTORE G. H.

A vobis consuetudo est, jam inde ab ipso religionis exordio, ut fratres omnes vario beneficiorum genere afficiatis, et Ecclesiis quamplurimis, quæ in singulis urbibus constitutæ sunt, necessaria vitæ subsidia transmittatis. Et hac ratione tum egentium inopiam sublevatis, tum fratribus, qui in metallis opus faciunt, necessaria suppeditatis : per hæc quæ ab initio transmittere consuevistis munera, morem institutumque Romanorum, a majoribus vestris acceptum, Romani retinentes. Atque hunc morem beatus Episcopus vester Soter, non servavit solum, verum etiam adauxit : tum munera sanctis destinata copiose subministrans; tum fratres peregre advenientes, tamquam liberos suos pater amantissimus, beatis sermonibus consolando. In hac ipsa etiam epistola meminit epistolæ Clementis ad Corinthios scriptæ, quam ex prisca consuetudine in ecclesia legi solitam esse testatur his verbis : Hodie, inquit, sacrum Dominicum transegimus, in quo epistolam vestram legimus, quam quidem perpetuo deinceps legentes, perinde ac priorem illam nobis a Clemente scriptam epistolam, optimis præceptis ac documentis abundabimus. Idem præterea scriptor epistolas suas a falsariis corruptas esse admonet, ita scribens :

horum beneficia et eleemosynas laudat,

et maxime S. Soteris Papæ :

B Epistolas, inquit, scripsi rogatus a fratribus; sed illas ministri quidam diaboli zizaniis compleverunt, quædam ex illis expungentes, quædam adjicientes : quos certe manet feralis illa sententia : Væ vobis. Non mirum igitur videri debet, si sacro-sancta Domini Scripta quidam adulterare aggressi sunt; quandoquidem in longe inferioribus scriptis idem ausi fuisse deprehenduntur. Habetur præterea alia ejusdem epistola ad Chrysophoram fidelissimam sororem, cui convenientia scribens, spiritale, ut decuit, pabulum subministrat. Atque hæc de Dionysii scriptis a nobis dicta sint. *Hactenus Eusebius. Memoratam hic sub finem Chrysophoram ex inscriptione, ut opinamur, S. Dionysii appellatam* πιστοτάτην ἀδελφήν, sororem fidelissimam, *seu* fide plenissimam, *autumamus illustrem fuisse matronam, sive Virginem Deo sacram et devotam et ideo* sororem *more illius ævi dictam. At S. Soter, cui prior epistola ad Romanos est inscripta, præfuit Summus Pontifex Ecclesiæ per novem annos et aliquot menses (temporibus M. Aurelii Antonini et L. Ælii Veri fratrum) ab anno Christi* CLXII *usque ad annum* CLXXI *et diem* XXII *Aprilis, ubi ad ejus Vitam accurata ratio temporis, quo sedit, assignatur. Ex eadem S. Dionysii epistola ad Romanos illustre testimonium adfert Eusebius, lib. 2 cap. 25 de marty-*

et deplorat suas epistolas esse corruptas :

8 ad Chrysophoram

C *rio sanctorum Apostolorum Petri et Pauli, quod hic adjungimus, ita ergo scribit :* Porro ambos uno eodemque tempore martyrium subiisse, Dionysius Corinthiorum Episcopus ad Romanos scribens, testatur his verbis : Ita et vos, inquit, tanta admonitione vestra sementem, quæ Petri et Pauli satione succreverat, Romanos scilicet et Corinthios, simul commiscuistis. Ambo enim illi in urbem nostram Corinthum ingressi, sparso Evangelicæ doctrinæ semine nos instituerunt : et in Italiam simul profecti, cum vos similiter instituissent, eodem tempore martyrium pertulerunt. *Idem Eusebius in Chronico ad Consulatum Severi II et Herenniani, sive annum Christi* CLXXI, *ista habet :* Dionysius Corinthi Episcopus, vir religione conspicuus, celebrabatur. *Quæ plane eadem leguntur in Chronographia Georgii Syncelli, et Historia Ecclesiastica Anastasii Bibliothecarii. S. Hieronymus libro de Scriptoribus Ecclesiasticis cap. 27 epistolas S. Dionysii enumerat, addito aliquo elogio, sed jam a nobis ex Eusebio relato.*

testatur martyrium SS. Petri et Pauli simul contigisse :

5 *Joannes Moschus in Prato spirituali sive lib.* 10 *de Vitis Patrum cap.* 176, *describit peregrinationem decem virorum, inter quos erat aliquis Hebræus : qui petito in periculo mortis baptismo, cum aqua deesset, arena in forma baptismi perfusus est et sanatus; sed a* D *Dionysio Ascalonis Episcopo, re tota discussa, jussus in Jordane baptizari. Unus ex his peregrinantibus erat juvenis quidam, Andreas nomine, qui senior et Abbas factus narravit Alexandriæ Joanni Moscho, ut saltem res illa contigerit seculo Christi sexto. Nicephorus Callistus dictam historiam narrat lib. 3 cap. 37, sed non absque mendis, dum asserit contigisse* Marco Aurelio Antonino adhuc Imperium administrante, *et* Dionysium Episcopum Alexandrinum aquæ abluendum esse *pronuntiasse*, et ita quod Sacramento deesset, sarciendum. *Baronius eam historiam refert ad annum Christi* CLXXXI, *et* Dionysium Episcopum Corinthiorum *fuisse correxit, quod alter* Episcopus Alexandrinus Dionysius *junior foret et temporibus Marci Aurelii Antonini non vixisset. Verum uti jam ex Joanne Moscho diximus,* Dionysius Episcopus Ascalonitarum *fuit, et aliquot seculis post hæc tempora res illa evenit. Demum non liquet, num Clemens Alexandrinus fuerit in Græcia usus magistro S. Dionysio Episcopo Corinthiorum, quod Baronius ad annum* CLXXXIII *ex conjectura est auguratus.*

De Hebræo arena baptizato judicium tulit Dionysius Ep. Ascalonis,

non Alexandrinus,

neque Corinthiorum :

an hic fuerit Magister Clementis Alexandrini ?

CAPUT II.

Genus mortis. Cultus sacer apud Græcos et Latinos. Corpus Parisios delatum. Historia Translationis. E

Quo mortis genere decesserit S. Dionysius, non satis conveniunt scriptores. Cedrenus, relato obitu Antonini Pii Imperatoris, et Imperio ad generum ejus Marcum Aurelium Antoninum translato, addit : Sub hoc Polycarpus, Joannis Evangelistæ discipulus, et Justinus Philosophus, ac Dionysius Corinthi Episcopus, martyrio sunt affecti. *Et Michael Glycas, qui etiam seculo duodecimo cum Cedreno floruit,* Post Hadrianum, *inquit*, Antoninus, cognomento Pius ob morum gravitatem, annos XXII imperavit : sub quo Justinus Philosophus et Dionysius Corinthi Antistes, ut doctrinæ Christianæ testimonio essent, vitam amiserunt. *Verum sub M. Aurelio Antonino passus est S. Polycarpus, Justinus verosimiliter sub Vero et Commodo : de priore egimus* XXVI *Januarii, de posteriore agemus infra* XIII *Aprilis, S. Dionysium sub jam dicto M. Aurelio Antonino floruisse ex supra dictis certissimum est. Græci in Majoribus Menæis et apud Maximum Cytheræum celebrant* XXIX *Novembris* S. Dionysium Corinthiorum Episcopum, qui gladio percussus occubuit. *In Menæis adduntur hi versus :*

Martyr habetur a Cedreno,

et Glyca.

et Græcis in Menæis :

F
Διονύσιος ἐκ τελῶν ἐπισκόπων,
Ξίφος μετελθὼν εἰς τέλει καὶ Μαρτύρων.
Episcoporum de choro Dionysius,
Subjectus ensi de choro fit Martyrum.

7 *Contra sacræ Latinorum tabulæ absque ulla martyrii mentione celebrant ejus memoriam* XXII *Martii et hoc* VIII *Aprilis : ac priore die in MSS. Centulensi S. Richarii, Leodiensi S. Lamberti, et alio nostro sub nomine Bedæ, item in Leodiensi S. Laurentii sub nomine Adonis, et Bruxellensi S. Gudilæ sub nomine Usuardi, ista eisdem plane verbis habent :* Apud Corinthum B. Dionysii Episcopi, cujus eruditione et gratia, quam habuit in verbo Dei, multi fruuntur usque hodie. *In MS. Florario Sanctorum et nonnullis aliis memoratur absque elogio. Ast hoc* VIII *Aprilis, relato eodem elogio, quod jam attulimus, apud Usuardum, Bellinum, Maurolycum, Molanum et alios, ista sub finem adduntur :* Claruit autem idem Christi electus temporibus Marci Antonini et Lucii Aurelii. *In hodiernis tabulis Martyrologii Romani hoc ejus encomium recitatur :* Apud Corinthum B. Dionysii Episcopi, qui eruditione et gratia, quam habuit in verbo Dei, non solum suæ civitatis et provinciæ populos, sed et aliarum provinciarum et urbium Episcopos epistolis erudivit

a Latinis refertur absque martyrio 22 Martii,

et 8 Apr.

A erudivit, Romanosque Pontifices adeo coluit, ut eorum epistolas publice legere in ecclesia diebus Dominicis consueverit. Claruit autem temporibus Marci Antonini Veri et Lucii Aurelii Commodi. *In Martyrologiis Coloniæ et Lubecæ anno* 1490 *excusis, et in Viola Sanctorum Hagenoæ impressa anno* 1508, *dicitur* beato fine in Christo quievisse. *Quæ eadem habet Petrus de Natalibus lib.* 4 *Catalogi cap.* 37. *In Natalibus Sanctorum Canonicorum a Ghinio editis, traditur* Corinthi obdormivisse in Domino, sexto Idus Aprilis, circa annum Redemptoris CLXXX.

Corpus Parisios ad monasterium S. Dionysii delatum.

8 *Andreas Saussaius, ob reliquias in Galliam delatas, longo eum encomio ad hunc* VIII *Aprilis celebrat, his verbis :* In Agro Parisiensi, S. Dionysii famoso monasterio, celebritas natalis S. Dionysii Corinthiorum Episcopi, doctrina et rebus pię gestis insignis, cujus præclaræ epistolæ, quas ad Ecclesias exaravit, permultum utilitatis rebus Christianis attulerunt. Sacrum vero corpus ab Oriente Romam advectum, atque ab Innocentio Papa III datum Emerico Priori, inde ab eo in Gallias delatum ad prædictum cœnobium, augustoque feretro conditum, editiori loco proprie in altari quiescit, hodieque cum magna reverentia piis visitatoribus exhibetur : qui-
B bus et præfatus Pontifex ad tanti Cœlitis ampliorem honorificationem, indulgentiarum munera in perpetuum concessit copiosa. *Agunt de eis eim reliquiis Jacobus Breulius et Claudius Malingræus in suis commentariis historicis de urbe et diœcesi Parisiensi, lib.* 4. *Nos etiam, ex nostro itinere Romano per Gallias reduces, Parisiis aliquot mensibus substitimus anno* MDCLXII, *et has sacras reliquias aliasque, quæ in dicto monasterio adservantur, pie venerati fuimus,*

Historia Translationis ex MS.

Historiam Translationis reperimus in illustri bibliotheca cœnobii Canonicorum Regularium S. Victoris, in codice numero 873 *signato, quam inde descriptam hic damus.*

Innocentius III Papa, post Concilium Lateranense,

9 Anno ab Incarnatione Domini MLCCXV, Innocentius sanctæ Romanæ Ecclesiæ Papa III ad Urbem generale Concilium convocavit. Ad hoc Concilium convenerunt ex omni natione, quæ sub cœlo est, Pastores et Prælati sanctæ Matris Ecclesiæ, Patriarchæ videlicet, Archiepiscopi, Pontifices et Abbates, et inferioris gradus et ordinis aliæ personæ, quarum non erat numerus. Reges etiam et Principes diversorum populorum vel per se vel per nuntios adfuerunt : vir autem venerabilis Abbas B. Areopagitæ Dionysii, Henricus nomine, cum ceteris interesse non potuit, quia provectæ ætatis imbecil-
C litas non permisit. Misit autem pro se et pro ecclesia sua virum religiosum et honestum Hemericum, Magistrum Priorem, cum aliis personis ejusdem ecclesiæ, qui se loco sui, prout opportunius possent, Domini Papæ præsentiæ præsentarent. Soluto Concilio concessa est singulis licentia recedendi. Dominus autem Papa, volens omnibus palam facere

tradit Hemerico corpus S. Dionysii :

benevolentiam et gratiam atque pium dilectionis affectum, quem erga venerabile cœnobium B. Dionysii et tunc habebat et semper habuerat, vocavit ad se præfatum Hemericum ac socios ejus, et in pignus perpetuæ caritatis dedit eis thesaurum impretiabilem, Corpus videlicet sanctissimi Dionysii Confessoris, Corinthiorum Episcopi, ut ipsum secum cum honore debito in Franciam transferrent, et ex parte sua ecclesiæ B. Dionysii cum omni reverentia præsentarent. Tradidit illis præterea suæ largitionis testimoniales litteras, sigillo sanctæ Sedis Apostolicæ roboratas. Illi vero cum condignis gratiarum actionibus tam nobile, tam sanctum, tam denique venerandum suscipientes depositum, gratuita summi Pontificis exhilarati munificientia, quam citius potuerunt, in Franciam remearunt. Qui cum accessissent ad ecclesiam B. Dionysii de Strata VIII D
kal. Martii, prima scilicet Sabbathi, quæ dies Dominica nuncupatur, occurrit eis venerabilis Abbas et conventus cum processione solenni, Albis et cappis sericis induti, cereis accensis, pulsatis campanis, et universo Clero et populo comitante : et sic cum hymnis et laudibus gloriosus Confessor et Pontifex Corinthiorum Dionysius intromissus est in ecclesiam sanctissimi Areopagitæ Dionysii, et magna Missa de ipso Confessore in ornamentis solennibus solenniter celebrata, intra apsidam, quæ super corpora SS. Martyrum retro altare in Sanctis Sanctorum sita est, in vase eburneo decenter composito locatus est. Sed quia modus et caussa donationis hujus Apostolicæ, et venia quæ ab eodem concessa est omnibus, qui ad sacras Sancti hujus Confessoris reliquias honorandas devote accesserint, in ejusdem authentico plenissime continetur, ipsum in hoc loco subnectere curavimus, ut non solum a præsentibus sed etiam a posteris gestæ rei veritas certior habeatur.

AUCTORE G. H.

21 Februarii an. 1216 solenniter exceptum :

Bulla donationis,

10 Innocentius Episcopus Servus Servorum Dei, dilectis filiis Abbati et Conventui S. Dionysii Parisiensis salutem et Apostolicam benedictionem.
E Utrum gloriosus Martyr et Pontifex Dionysius, cujus venerabile corpus in vestra requiescit ecclesia, sit ille censendus, qui Areopagita vocatur, ab Apostolo Paulo conversus, diversæ sunt sententiæ diversorum. Quidam enim fatentur Dionysium Areopagitam in Græcia fuisse mortuum et sepultum, aliumque Dionysium extitisse, qui fidem Christi Francorum populis prædicavit : alii vero asserunt, illum post mortem B. Pauli venisse Romam, et a S. Clemente Papa in Galliam destinatum, aliumque fuisse qui mortuus est in Græcia et sepultus; utrumque tamen egregium in opere, et sermone præclarum. Nos autem neutri volentes præjudicare sententiæ, sed vestrum cupientes honorare monasterium, quod immediate ad Romanam spectat ecclesiam, sacrum B. Dionysii pignus, quod bonæ memoriæ * P. tit. S. Marcelli Presbyter Cardinalis, tunc Apostolicæ Sedis Legatus, de Græcia tulit in Urbem, vobis per dilectos filios Hemericum Priorem et quosdam alios, nuntios monasterii vestri ad generale Concilium destinatos, devote dirigimus; ut cum utrasque Reliquias habueritis, nulla de cetero remaneat dubitatio, quin sacræ B. Dionysii Areopagitæ Reliquiæ apud vestrum monasterium habeantur : vos igitur eas reverenter suscipite, hanc nobis vicissitudinem rependentes, ut in orationibus vestris spiritualis semper ad F
Deum commemoratio nostri fiat, et secundum oblationem eorumden nuntiorum vestrorum anniversaria obitus nostri memoria solenniter celebretur. Omnibus autem qui ad has sacras Reliquias venerandas devote convenerint, quadraginta dies de injunctis sibi pœnitentiis auctoritate Apostolica relaxamus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ concessionis et remissionis infringere, vel ei ausu temerario contraire : si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei et Beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Laterani, pridie Nonas Januarii, Pontificatus nostri anno XVIII. *Hactenus Bulla Innocentii* III, *sed alius a Dionysio Episcopo Corinthi est, supra ab hoc citatus Dionysius Areopagita Episcopus Atheniensis, de cujus sacris Reliquiis alia et valde diversa controversia agitatur, suo tempore tractanda : et nonnulla insinuantur,* XIX *Aprilis ad Vitam S. Leonis Papæ noni, qui corpus S. Dionysii Areopagitæ tradit Ratisponæ asservari, diplomate anno* MLII *hac de re ad Regem Francorum aliosque hujus regni prælatos et subditos misso.*

al. Petrus,

Indulgentiæ concessæ.

DE

DE SANCTIS MARTYRIBUS

G. H.

TIMORIO, JANUARIO, MACARIO, CONNEXO, MAXIMA, ET CONCESSA, CARTHAGINE ET ALIBI IN AFRICA.

VIII APR.

Martyres sex in Africa passi,

aliqui Carthagine,

Timotheus pro Timorio positus,

Vetustissimum S. Hieronymi Martyrologium, a mille fere annis exaratum, et hactenus a nobis laudatum, hunc diem ita auspicatur :* VI Idus Aprilis. In Africa Timorii, Januarii, Macarii, Conexi, Maximæ, Concessæ. *In aliis apographis hujus Martyrologii solum nominantur quatuor; et in Blumiano MS. ita referuntur.* In Africa natalis SS. Thimori, Macarii, Conexi, Maximæ. *Verum* Maximi *legitur in Lucensi et Corbeiensi apographis; et loco* Macarii *in priori habetur* Mecarii, *in altero* Mœchari. *In pervetusto MS. Richenaugiensi, sive Augiæ-divitis, monasterii prope Constantiam in Suevia, duplex constituitur classis hoc modo :* In Africa Januarii, Macarii, et in Carthagine Concessi, Timoris, Connexi, et alibi Maximi, Solutoris *etc.*, *sed legendum* Connexi, Maximi *quæ aliis* Maxima *est :* Et alibi Solutoris *uti mox ex sequenti classe constabit. Item* Concessa *legendum : Nam* Concessus *ad sequen-* B *tem classem spectat. In MS. monasterii Rhinoviensis apud Helvetios etiam duo primi Africæ, ac duo sequentes Carthagini tribuuntur, omissis duobus ultimis. In MS. Trevirensi S. Maximini ita legitur :* In Africa natalis Timothei, Macarii, Conexi, Maximæ. *In MS. Vaticano num.* 5949 *signato habetur :* In Græcia S. Timothei. *Omisso loco in Kalendario Missalis Ambrosiani anno* 1560 *excusi, refertur etiam* Timotheus Martyr : *quem plane autumamus hunc* Timorium *esse : pro quo in MS. Tamlactensi repeti nomen* Majori *arbitramur, loco similiter omisso. Rabanus etiam duas classes statuit hoc modo :* In Africa Januarii, Macarii et Maximæ. Et in Carthagine Concessæ. *Auctor Bedæ supposititii (nam genuinum ejus Martyrologium vacat) eadem habet, sed* Macariæ *est excusum, pro quo in Richenbergensi sub nomine ejusdem Bedæ MS. etiam* Macarii *legitur, et* Concessa Virgo *dicitur. Interim Beda in notis citato, ista leguntur in hodierno Martyrologio Romano :* In Africa Sanctorum Martyrum Januarii, Maximæ et Macariæ. Carthagine S. Concessæ Martyris. *Quæ Notkerus ita conjungit :* In Africa SS. Januarii, Macarii, Maximæ, Concessæ et aliorum multorum. *Ita etiam* Macarius *apud Usuardum et in omnibus MSS. codicibus legitur, sed nomine sub initium subinde distorto.*

et pro Macario etiam Macaria legitur.

Non intelligenda Carthago in Hispania sita.

2 *Magnum hic bellum indicitur antiquis Martyrologiis, dum* S. Concessa in Africa *passa, et ibidem* Carthagini *a variis adscripta, transfertur in Hispaniam, quasi dictis Martyrologiis prævaleret nuper conflatum Chronici Flavii Lucii Dextri, in quo ad annum* 300 *num.* 11 *ista sunt exarata :* Carthagine Hispaniæ S. E Concessa Martyr egregia. *Eam ideo Tamaius-Salazar suo Martyrologio Hispanico inscripsit cum hoc elogio :* Carthagine in Hispania martyrium S. Concessæ Virginis, apud omnes celebre ; quo constanter, pro Christi numine et pro fidei nomine, coronas duplices adepta est. *Et simili modo aliquam ejus Vitam, a se pulchre excogitatam, adjungit, variasque de Carthaginensis Spartariæ origine adducit sententias.*

Alicujus S. Januarii reliquiæ Bononiæ.

3 *Masinus in Bononia perlustrata ad hunc diem celebrat memoriam S. Januarii Martyris, eo quod aliquæ cujusdam S. Januarii Martyris Reliquiæ asserventur in ecclesia S. Benedicti in platea Galliera.*

DE SANCTIS MARTYRIBUS

G. H.

CONCESSO, SOLUTORE, SUCCESSO, PINNARO ET AMMONIO.

VIII APR.

Martyres quinque,

Altera classis Martyrum ita proponitur. in antiquissimo Martyrologio S. Hieronymi jam citato : Et alibi Concessi, Solutoris, Succes- C si, Pinnari. Item Ammoni. *Iidem, omisso* Ammonio, *referuntur in apographo Lucensi et Blumiano. Verum omnes sunt cum additamento in MS. Corbeiensi Parisiis excuso, his verbis :* Et alibi Concessi, Salutoris, Pinnari, Ammoni, Successi, Donatæ. *In MS. Reginæ Sueciæ, ab Holstenio magni æstimato, ita legitur :* Et alibi Concessi, Salutoris, Successi cum aliis duobus, *qui sunt* Pinnarus *et* Ammonus. *In MS. Barberino referuntur*, Concessus, Ammonius *et* Successus. *In MSS. Trevirensi S. Maximini et Richenaugiensi, memorantur* Solutor, Successus *et* Ammonius. *In MSS. Parisiensi Labbæi et Augustano S. Udalrici sunt quinque, sed aliis mixti, et in uno* Successa, *in altero* Concessa *scribuntur, qui sunt* Successus *et* Concessus. *In MS. Florario ista habentur :* Eodem die SS. Maximi, Solutoris, Timori, Connexi, Donacii, Demetrii. *Ita in MS. Leodiensi, post tres ex priori classe relatos, adduntur* Donatus et Demetrius. *Verum videntur ex sequenti die huc translati; ac proinde tam* Donatum *quam* Donatam, *supra relatam, cum* Demetrio *omittimus. Est in Tamlactensi etiam* Reganus *sed aliis ignotus. Pro* Solutore *in MSS. Corbeiensi et Aquisgranensi dicitur* Salutor *et forsan in Atrebatensi, Tornacensi et Lætiensi* Salvator. *Imo et præcedenti die est* Salvator Martyr in Anglia *apud Grevenum, Canisium, et auctorem Florarii, qui Anglis ignotus est, et forsan pro istis verbis* Et alibi, *ab aliquo intrusum in Anglia. Usuardus utramque classem conjunxit, dum ista tradit :* In Africa Macarii Martyris et aliorum novem. *At Notkerus* aliorum multorum *scripsit. Vandelbertus ex priori classe* Maximum, *sed aliis* Maximam, *et ex hac classe* Solutorem *conjungit hoc versu :*

an addendi Donatus et Demetrius? F

An Solutor aliis Salutor et Salvator?

Maximus et senas Idus tenet, atque Solutor.

G. H

DE SANCTO ÆDESIO,

MARTYRE ALEXANDRIÆ.

ANNO CCCIV

Cultus sacer.

T*abulæ sacræ Martyrologii Romani auspicatur hunc diem* VIII *Aprilis a glorioso martyrio S. Ædesii his verbis :* Alexandriæ S. Ædesii Martyris, fratris B. Apphiani, qui sub Maximiano Galerio Imperatore, cum impium Judicem, quod Deo dicatas Virgines lenonibus traderet, palam argueret ; a militibus tentus, sævissimisque affectus suppliciis, in mare demersus est pro Christo Domino. *Acta martyrii S. Apphiani late deduximus ad diem secundum Aprilis, ubi pluribus de anno et die martyrii egimus. Eusebius Pamphili, cui dictus Apphianus cohabitarat, libro de Martyribus Palæstinæ cap. 4 hujus gloriosum certamen, Cæsareæ in Palæstina peractum, describit ; et cap. 5 subjungit Ulpiani et Ædesii martyrium, extra Palæstinam peractum ; Ulpiani in urbe Tyro, uti diximus* III *Aprilis, et S. Ædesii in urbe Alexandria, de quo ista tradit Eusebius :*

Ædesius frater S. Apphiani,

2 Aliquando post tempore Ædesius, tam secundum Deum quam juxta carnem Apphiani frater germanus, germana cum illo perpessus est. Quippe
B post innumerabiles confessiones, post diuturnos carceris et vinculorum cruciatus, post Præsidum sententias, quibus ad metalla Palæstinæ fuerat condemnatus ; post vitæ rationem plane philosophicam, quam in pallio philosophico agens perpetuo traduxerat (longius enim quam frater in disciplinis processerat, utpote qui operam dedisset philosophiæ) tandem apud Alexandriam cum Judicem, qui de Christianis quæstionem habebat, supra modum debacchantem atque insultantem vidisset ; et nunc quidem viros graves variis afficientem contumeliis nunc mulieres eximia castitate præditas, atque etiam Virgines Deo devotas lenonibus ad omne genus turpitudinis dedentem, idem ac frater facere conatus est. Cum enim hæc ipsi intolerabilia viderentur, ingenti animi fiducia accessit ad Judicem. Cumque verbis simul et factis illum pudore atque ignominia perfudisset, posthæc multiplices tormentorum cruciatus fortiter perpessus, tandem in mare præcipitatus, eedem quo frater genere mortis interiit. Et hæc quidem Ædesio, tametsi aliquando post tempore, ut jam dixi, ad hunc modum contigerunt.

ad metalla condemnatur,

Alexandriæ Judicem impium arguit,

in mare præcipitatur :

3 *Hæc Eusebius Pamphili. At Græci die* II *Aprilis*
C *simul celebrant* SS Apphianum (*quem fere* Amphianum *appellant)* et Ædesium, *et vocant* ex matre fratres, *quos Eusebius asserit* ὁμοπατρίους eodem patre prognatos. *Aloysius Lipomanus tomo* VII *Vitarum Sanctorum edidit Acta utriusque, et de S. Ædesio ista habet :* Similes autem postea cruciatus, haud multo interjecto tempore frater ejus Ædesius pertulit. Hic et antequam frater ejus ad Deum concessisset, philosophiæ se dedidit, et varias artes disciplinasque, non Græcas solum, sed Romanas didicit, diuque Pamphili discipulus fuit. Et cum sæpissime se Christianum professus esset, diuturnaque supplicia in carcere pertulisset, ad æris metalla primum in Palæstina damnatus est. Et post hanc calamitatem Alexandriæ incidit in Hieroclem, qui totam Ægyptum administrabat. Hunc cum in Dei Martyres injuria sævientem animadvertisset, sanctasque Dei Virgines tradentem lenonibus, qui eas omni nequitia et libidine contaminarent, nec tantam iniquitatem perferre posset, simile fraterno facinus aggreditur. Namque divino repletus zelo procedit, et verbis ac factis Hieroclem confundit. Manu enim sua illi plagas in os infligit, humique supinum prosternit, et cædit ac monet, ne audeat contra naturæ leges Dei servos offendere. Hæc et alia multa cum ille dixisset et fecisset, postea strenue corpori suo illatos cruciatus pertulit ; Donec in mare conjectus, eumdem quem frater habuit vitæ finem. Atque Alexandriæ E
hoc certamen subiit.

variis scientiis instructus,

Hieroclem Judicem cædit :

4 *Hæc Græci in Actis a Lipomano editis, quorum tale compendium extat in Menologio Basilii Porphyrogeniti Imperatoris :* Ædesius condemnatus, ut in æreis metallis effodiendis puniretur, missus est Alexandriam : ubi cum quadam die urbis Præsidem vidisset acriter in Christianos desævientem, festinans illico virga ipsum percussit. Unde multis prius cruciatibus vexatus, in mare demum projectus, martyrium feliciter consummavit. *Hæc ibi, quæ ita paulo latius explicantur in Menæis Græcorum :* Ædesius vero Alexandriæ in Ægypto ad fodinas ærarias missus, cum inter suas ærumnas videret Christianos ab Hierocle suppliciis torqueri ; suæ vitæ contemptor, Præfectum sua manu verberavit : qua de caussa multis tormentis expositus, ipse demum quoque in mare præcipitatus, martyrii lauream adeptus est. *Hæc ibi. Adversus memoratum Hieroclem scripsit librum Eusebius, una cum hujus Demonstratione Evangelica Parisiis, anno* MDCXXVIII *Græce et latine, Zenobio Acciaiolo interprete, editum : in quo eum egregie confutat, quod ex Philostrati Lemnii Sophistæ historia fuerat ausus Apollonium Tyanæum, infamem magum, Servatori nostro Jesu Christo comparare.* F *Eumdem, sed tacito nomine, eadem de caussa insectatur Lactantius Firmianus lib. 5 Divinarum institutionum cap. 3, et plures alii. Consuli potest Baronius ad an.* 302 *num.* 58 *et sequentibus.*

memoratur in Menologio Basilii Imperat.

et Menæis Græcorum

Hierocles confutatur.

DE S. AMANTIO EPISCOPO,

COMI IN ITALIA ALPESTRI.

CIRCA AN. CCCLXVI

Cultus ex Breviario,

A*ntiquissima venerationis Ecclesiasticæ, quam Sanctus Episcopus hic obtinet, memoria extat in Breviario veteri Comensi, in quo hymnus hujusmodi præscribitur recitandus.*

Magna quidem tunc gratia Comensem intrat patriam,
Cum Beatus Amantius hanc regebat Ecclesiam.
Hic nam succedens tertius Præsul almus Amantius,
Benevolus, ut decuit, Pastoris Sedem tenuit.
Vivendi qui jam terminum ingrediens, Abundio
Gregis committit regimen, hostis ne oves perderet.
Sit laus Patri pro munere, de tanto Sancto Præsule,
Prolique cum Paraclito, uni trinoque imperio. Amen.

Decessor ejus S. Provinus fuit, successor S. Abundius : illius Acta dedimus VIII *Martii, hujus* II *Aprilis.* S. Amantii apud Comum Episcopi et Confessoris *nomen celebratur in Martyrol. Romano : ubi in Notis perperam dicitur* successisse S. Felici, qui vixit temporibus S. Ambrosii, cujus ad eum extat epistola. *Habetur hic primus Ecclesiæ Comensis Episcopus, inter quem et S. Amantium sedit jam memoratus Provinus. Galesinius*

et Fastis :

A *sinius in suo Martyrologio hoc elogium concinnavit :* Novocomi S. Amantii, Episcopi et confessoris : qui Leone primo Pontifice, Episcopalium virtutum et sanctimoniæ laude florens, obdormivit in Domino.

familia, 2 *Plura de eo habent Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ, Ughellus tomo* 5 *Italiæ sacræ columna* 238, *et Franciscus Ballarinus in Chronico Comensi pag* 94. *Ac primo tradunt* a nonnullis videri Theodosii Junioris Imperatoris ex sorore nepotem, et Cantuariæ in Anglia natum. *Quæ nobis minus probantur, licet hunc ob caussam inscriptus sit Martyrologio Hispanico Tamaii Salazar. Habuit Theodosius sorores S. Pulcheriam, quæ cum marito Marciano Imperatore in castitate vixit, tum Arcadiam et Marinam, quas in virginitatis proposito admonitione S. Pulcheriæ permansisse tradit Theophanes, ad annum obitus Arcadii Imperatoris, et harum patris, qui in Oriente regnavit, nec scitur in Britannia, postea Anglia dicta, unquam fuisse. Sed his omissis ad certiora progrediamur, quæ ita tradit Ughellus :* Italiam petens, Comum pervenit, ac Provini virtutum contemplatione defixus, iisdem pietatis laboribus, in quos incumbebat per id tempus magister, sedulo admovit manus; sic ut dignus haberetur, qui decedenti Provino in Episcopatum sufficeretur. *Hæc Ughellus : quibus similia habent alii. S. Provinum e vita decessisse innuimus cum Ballarino circa annum Christi* CCCCXX : *cui si aliquamdiu convixerit S. Amantius, non potuit sorore aliqua Theodosii Junioris prognatus fuisse. De rebus in Episcopatu gestis ista cum aliis tradit idem Ughellus :* Romæ fuit temporibus Magni Leonis, a quo SS. Petri et Pauli Apostolorum aliquot Reliquiis donatus, reversus Comum, illas honorifice collocavit in ecclesia eisdem sanctis Apostolis dedicata, qua deinceps pro Cathedrali usus est : cum S. Carpophori templum, in quo superiores Episcopi defixerant Sedem, longius videretur distare.

Episcopatus,

B

Reliquiæ SS. Petri et Pauli a S. Leone Papa donatæ :

3 *Fuit illud Apostolorum templum, anno* MXCV *die* III *Junii, ab Urbano* II *papa in honorem S. Abundii Episcopi dedicatum : in cujus Vita ista de S. Amantio habentur :* Hic Græco et Latino lepore affabilis, et sanctitatis titulis illustris, S. Amantii factus est familiaris : quos mutuus affectus alterni fœderis tanto amore connexuit, ut foret ambiguum, uter horum alterum magis diligeret. Ita tamen temperies erat ambobus, ut pastorales fasces excellerent, et devota ovis ad nutum Pastoris militaret. Multam concordiam, tanto ex duce tantoque ex milite Respublica sanctæ Ecclesiæ suscepit, multaque incommoda declinavit. Sic eorum vita jucunda, laudabilis et salutaris notis et ignotis fuit, ut ii præsentia religionis, illi sola fama proficerent, dum tanta concordia alternæ dilectionis fruerentur. Amantium ægrotare contigit, ac extremis vitæ propinquare. Extemplo accersivit Abundium, velut Elias Helisæum, quem Dei providentia Pontifex ordinavit Pontificem, suæ gubernationis dignum superstitem. *Hæc ibi : at quo id tempore contigerit, non additur. Ballarinus et Ughellus asserunt* S. Amantium ad superos evolasse anno 448, *Ferrarius vero* circiter annum 460. in alteram vitam digressum ; *sed manifesto errore, ac forsan typographico, pro quo, si conjecturæ locus sit, mallem legi annum 446 : ac tunc illi successisset S. Abundius, cujus virtus cum jam palam ubique innotesceret, missus ipse est a S. Leone Papa Constantinopolim anno* 450 *ad Theodosium Imperatorem, ut ad ejus Vitam 2 Aprilis dictum est.*

intima familiaritas cum S. Abundio successore,

D

tempus mortis :

4 *A morte sua honorificæ sepulturæ traditus est S. Amantius, in æde sua Cathedrali Apostolorum Petri et Pauli, dein S. Abundii dicta, ubi requievit usque ad annum millesimum quingentesimum nonagesimum : quo tempore Ptolemæus Gallius Comensis, S. R. E. Cardinalis, S. Abundii Comensis Abbatiæ Commendatarius, illius ecclesiam vetustate collabentem fere a fundamentis restauravit : ubi et multorum Sanctorum, Comensis Ecclesiæ Episcoporum, ibidem quiescentium corpora, quæ reperit, honestiori loco recondidit : quando corpus S. Amantii donavit Patribus Societatis Jesu, ut in eorum ecclesia SS. Amantio et Felici dicata, collocaretur : de cujus corporis translatione litteræ annuæ Societatis ad dictum annum* MDXC *ista habent pag.* 138. Corpus S. Amantii, donum Ptolemæi Cardinalis, translatum hoc anno in nostram ædem eximia pompa. Concurrit multitudo ex adjacentibus oppidis frequens, gnara temporis, avida spectaculi. Arcuata erat urbs in capitibus viarum, adornata tabulis signisque et perpetuo peripetasmate : sed arca collegii templumque maxime illustria, multigenis argumentis, versu inscriptis pictisque alterno textu fulgentia : quorum copiam plebs imperita, eruditi elegantiam æstimabant. Conditum sacrum pignus arca marmorea sub altari maximo : et votiva circum donaria, accepta propter beneficia, quorum imagines litteræque caussam testantes, in auro argentoque expressæ, miraculum ad præsens, in posterum monumentum.

sepultura,

E

translatio corporis ad ecclesiam Societatis Jesu illi dicatam.

G. H. C F

DE SANCTO PERPETUO,

EPISCOPO TURONENSI IN GALLIA.

CAPUT I.

Tempus Episcopatus collati. Templum S. Martini et alia constructa. Hujus ossa translata.

CIRCA AN. CCCCXC.

De *primis Ecclesiæ Turonensis in Gallia ad Ligerim Episcopis quæ certiora novimus, tradidit pleraque S. Gregorius, et ipse Episcopus Turonensis, qui in dicta Sede floruit seculo Christi sexto, sanctitate et doctrina eximius. Hic ergo, libro primo de Miraculis S. Martini, Episcopi etiam Turonensis, capite sexto, indicat tempus, quo S. Perpetuus, de quo hic agimus, ordinatus fuit Episcopus Turonensis, dum ista scribit :* Operæ pretium est etiam illud inserere lectioni, qualiter S. Martini corpusculum, in locum ubi nunc veneratur, fuerit Angelo annuente translatum. Anno sexagesimo quarto post transitum gloriosi Domini Martini, Beatus Perpetuus Turonicæ Sedis Cathedram sortitus est dignitatis. Adeptusque hunc apicem, cum votorum magno consensu, fundamenta templi ampliora quam fuerant, super beata membra locare disposuit. In quod sagaci insistens studio, mirifico mancipavit effectui. De qua fabrica multum quod loqueremur erat ; sed quia præsens est, conticere exinde melius putavimus. *Hæc ibi Gregorius : ex quo ad Kalendas Februarii ante Vitam S. Sigeberti Regis Francorum Austrasiorum* § VII *late deduxi S. Martinum vita functum esse anno* CCCXCVII, *et postmodum nostro exemplo idem tradiderunt Carolus Le Cointe, tomo* I *Annalium Ecclesiasticorum Francorum ad annum* 498 *a num.* 6 *ad num.* 24 ; *Joannes Maan, in Sancta et Metropolitana Ecclesia Turonensi, in Vita ejusdem S. Martini a se illustrata ; et Jacobus Grandamicus, in Chronologia Christiana, Intervallo 3 cap. 6, ubi sectione tertia asserit me* omnium diligentissime hanc quæstionem explicuisse, et sequendum *aliis proponit. Successores S. Martino*

S. Perpetuus creatur Episcopus,

anno 64 post transitum S. Martini,

mortui an. 397.

ergo anno 461,

S. Martino in Sede Turonensi fuerunt S. Briccius, *cujus* annos Episcopatus fuisse XLVII *tradit idem Gregorius. Post quem eodem teste* sedit S. Eustochius annos XVII, *scilicet usque ad annum* CCCCLXI, *quando* annus sexagesimus quartus *labebatur* post transitum S. Martini, *quo* S. Perpetuus Turonicæ Sedis Cathedram sortitus est dignitatis.

ordine sextus, nobilis et dives:

2 *Idem Gregorius, ad calcem Historiæ Francorum sive lib.* 10 *cap.* 31, *recenset Episcopos Turonenses, et sexto loco ista habet :* Sextus ordinatur Perpetuus, de genere et ipse, ut aiunt, Senatorio et propinquus decessoris sui : dives valde et per multas civitates habens possessiones. *Hinc arbitramur lib.* 2 *cap.* 14 *intrusa esse verba ista* quintus post B. Martinum, *eisque abrasis ita legendum :* Apud urbem Turonicam defuncto Eustochio, septimo decimo sacerdotii sui anno, Perpetuus ordinatur, *scilicet* sextus Episcopus Turonensis : *uti etiam in sequenti poemate cecinit S. Sidonius Apollinaris Episcopus Arvenorum, S. Perpetuo familiaris, et pari nobilitate oriundus, atque ante hunc mortuus. Hic ergo libro* 4 *epistola* 18 *ad Lucontium ista scribit :* Basilicam sancti Pontificis Confessorisque Martini Perpetuus Episcopus, dignissimus tanto prædecessore successor, multum priori, quæ fuit hactenus, capaciorem novavit. Magnum est ut ferunt opus nominandumque, quod in honorem talis viri factum, talis vir fecisse debuerit. Hujus me parietibus inscribere supradictus Sacerdos hoc epigramma compellit; quod recensebis, ut est in his quæcumque deposcit privilegio caritatis imperiosissimus. Atque utinam molis illius pompam, sive donaria, nil hujus obsequii turpet oblatio : quod secus fore plurimum timeo, nisi forsan inter omnia venusta sic epigrammatis istius fœditas placeat, ut niger nævus candido in corpore, qui quidem solet sic facere risum, quam accipere suffragium. Sed quid hinc amplius ? Pone fistulas ipse pastoritias, et elegiæ nostræ, quia pede claudicat, manum porrige.

incitat S. Sidonium Apollinarem ut carmine exornet basilicam a se constructam,

Martini corpus, totis venerabile terris,
   In quo post vitæ tempora vivit honor ;
Texerat hic primum plebeio machina cultu,
   Quæ Confessori non erat æqua suo :
Nec desistebat cives onerare pudore
   Gloria magna viri, gratia parva loci.
Antistes sed, qui numeratur sextus ab ipso,
   Longam Perpetuus sustulit invidiam;
Internum removens modici penetrale sacelli,
   Amplaque tecta levans exteriore domo.
Creveruntque simul, valido tribuente Patrono,
   In spatiis ædes, conditor in meritis :
Quæ Salomoniaco potis est confligere templo,
   Septima quæ mundo fabrica mira fuit.
Nam gemmis, auro, argento si splenduit illud ;
   Istud transgreditur cuncta metalla fide.
Livor abi mordax, absolvanturque priores :
   Nil novet aut addat garrula posteritas.
Dumque venit Christus, populos qui suscitat omnes,
   Perpetuo durent culmina Perpetui.

3 *Hactenus S. Sidonius Apollinaris de dicta ecclesia, de qua Gregorius Turonensis, ad citatam calcem Historiæ, ista habet :* Hic, submota basilica, quam prius Briccius Episcopus ædificaverat super S. Martinum, ædificavit aliam ampliorem miro opere : in cujus absida beatum corpus ipsius venerabilis Sancti transtulit. *Verum eadem idem Gregorius latius deducit libro* 2 *cap.* 14. Cum virtutes, *inquit*, assiduas ad sepulcrum ejus fieri cerneret; cellulam, quæ super eum fabricata fuerat, videns parvulam, indignam talibus miraculis judicavit. Qua submota, magnam ibi basilicam, quæ usque hodie permanet, fabricavit : quæ habetur a civitate passus quingentos quinquaginta. Habet in longum pedes centum quinquaginta quinque in latum sexaginta : habet in altum usque ad cameram pedes quadraginta quinque; fenestras in altario triginta duas, in capso viginti ; columnas quadraginta unam : in toto ædificio fenestras quinquaginta duas, columnas centum viginti : ostia octo, tria in altario, quinque in capso, *seu gremio aut navi templi.*

cujus fuit admiranda majestas,

AUCTORE G. H.

4 *Sed quæ deinceps S. Perpetuus peregit, in dicto libro de Miraculis S. Martini, ita narrat idem Gregorius :* Adveniente ergo optato tempore Sacerdoti, ut templum dedicaret, et Sanctum corpusculum a loco ubi sepultum fuerat transferret; convocavit Beatus Perpetuus ad diem festum vicinos Pontifices, sed et Abbatum ac diversorum Clericorum non minimam multitudinem. Et quia hoc in Calendis Julii agere volebat, vigilata una nocte, facto mane, accepto sarculo, terram, quæ supra sanctum erat tumulum, cœperunt effodere. Quo detecto, manus ut eum commoverent injiciunt; ibique multitudo tota laborans, nihil prorsus per totam diem profecit. Vigilata denique alia nocte, mane tentantes nihil omnino agere potuerunt. Tunc conturbati atque exterriti, quid facerent nesciebant. Dicit eis unus ex Clericis : Sciatis quia post hoc triduum natalis Episcopatus ejus esse consueverat : et forsitan in hac die se transferri debere vos admonet. Tunc jejuniis ac orationibus et jugi silentio die noctuque insistentes, triduum illud continuatim duxerunt. Quarta autem die accedentes, ponentesque manus, non valebant penitus movere sepulcrum. Pavore autem exterriti, jam in hoc stantes, ut terra vasculum, quod detexerant, operirent; apparuit eis veneranda canicie senex, instar nivis candorem efferens, dicens se Abbatem et ait eis : Usquequo conturbamini et tardatis? Non videtis Dominum Martinum stantem, vos juvare paratum, si apponitis? Tunc jactans pallium, quo utebatur, posuit manum ad sarcophagum cum reliquis Sacerdotibus, Crucibus paratis ac cereis, impositaque Antiphona, dederunt cuncti voces psallentes in excelso. Tum ad senis conatum protinus sarcophagum cum summa levitate commotum, in locum, ubi nunc veneratur, Domino annuente perducitur. Quo ad votum Sacerdotis composito, dictis etiam Missis, ut ventum est ad convivium, requirentes solicite senem, nequaquam reperiunt. Sed nec homo quidem extitit, qui eum de basilica exire vidisset. Credo aliquam fuisse virtutem Angelicam, quæ et beatum virum se vidisse pronuntiavit et deinceps nulli comparuit. *Hæc ibi de dicta Ecclesia, a S. Perpetuo constructa, de qua in Chronico S. Maxentii vulgo Malleacensi, tomo* 2 *Novæ bibliothecæ manuscriptorum a Philippo Labbe editæ, ista leguntur :* Anno DCCCCIII Basilica S. Martini Turonensis, quam S. Perpetuus olim ædificaverat, cremata est pridie Kalendas Julii, quam postmodum nostra ætate Herveus Thesaurarius reædificavit. *In Chronico Andegavensi, tomo* 1 *ejusdem Bibliothecæ eadem referuntur: sed* basilica tertio cremata *dicitur.*

Evocat Episcopos et alios ad translationem S. Martini.

et ob remoram cælitus immissam.

post jejunia et preces,

Angelo in forma Abbatis apparente

solenni pompa translatio peracta est.

5 *Non stetit diligentia S. Perpetui in basilica una S. Martini construenda; verum, ut additur dicto capite* 14 *libri* 2 *Historiæ*, quoniam camera cellulæ illius prioris eleganti opere fuerat fabricata, indignum duxit Sacerdos, ut opera ejus deperirent : sed in honore beatorum Apostolorum Petri et Pauli aliam construxit basilicam, in qua cameram illam affixit. Multas et alias basilicas ædificavit, quæ usque hodie in Christi nomine constant. *Quæ latius sub calcem dictæ historiæ indicantur.* Hic, *inquit*, ædificavit basilicam S. Petri, in qua cameram basilicæ prioris posuit, quæ usque ad nostra tempora perseverat. Basilicam quoque S. Laurentii monte Laudiaco ipse construxit. Hujus tempore ædificatæ sunt ecclesiæ in vicis, id est, Evena, Mediconno, Berrao, Balatedine, Vernado. *Supra citatus Joannes Maan,*

alias ecclesias construit.

A *appellat* parochiales ecclesias ab ipso conditas, *dicique vulgo,* Avoine, Monnoye, Barou, Balan, Vernou.

AUCTORE G. H

CAPUT II.

Concilia habita. Jejunia et Vigiliæ ordinatæ : obitus, cultus sacer.

Concilio Turonensi præest anno 461

Anno *Christi quadringentesimo sexagesimo primo, quo S. Perpetuum ordinatum supra diximus, Severino et Dagalaifo Consulibus, convocatis aliquot Galliarum Episcopis, Concilium Turonibus collegit, ad quod ista Præfatio præmittitur.* Severino V. C. Consule, sub die XIV Kalendas Decembris, cum ad sacratissimam festivitatem, qua Domini Martini receptio celebratur, in civitate Turonorum beatissimi Sacerdotes, quorum subscriptio subter adjecta est, convenissent; necessario crediderunt, ut quia per longam incuriam in aliquo de rebus Ecclesiasticæ disciplinæ regula fuisset vitiata, definitionem suam, quæ cum Patrum auctoritate concordat, præsentis scripturæ emissione firmarent : non, quæ prius illicite admissa sunt, revolventes; sed posteriorum universorum utilitati prospicientes, ut secundum Evangelica præcepta et Apostolicam doctrinam Patrum statuta servantes,
B Ecclesia Domini pura et immaculata permaneat. *Subscripserunt* Episcopi, Perpetuus Turonensis, Victorius Cenomanensis, Leo Bituricensis, Eusebius Namnetensis, Amandinus Catalaunensis, Germanus Rotomagensis, Athenius Redonensis, Mansuetus Britannorum, cum Jocundino Presbytero jussu Venerandi Episcopi. *Ex his Leo Bituricensis et Victorius Cenomanensis subscripserant ante Concilio Andegavensi, Opilione Consule anno* CCCCLIII *habito. Indicatus dies* XIV *Kalendas Decembris incidit in diem octavam solemnitatis S. Martini : pro quo die mallet Joannes Maan, sed ex sua conjectura, substitui diem* XI *Novembris S. Martino sacrum. Carolus le Cointe arbitratur eo tantum anno illud festum celebratum : quod in Tractatu de Patriarchio Bituricensi tomo 2 Bibliothecæ novæ Labbei, dicitur celebratum* XVIII Kalendas Decembris. *Sed quod ibidem traditur Leo Episcopus sedisse annos decem et octo, admittimus, non tamen ab anno* XXXI *usque ad annum* XLVIII *post quadringentesimum, quod e dictis Conciliis rejicitur. Inde tamen et ex ejus successoribus concludimus, Concilium dictum Turonicum non differendum usque ad annum* CCCCXXXII, *quo Severinus cum Trocondo collega Consulatum gessit, uti post alios a Joanne Maan factum.*

7 *Aliud Concilium Veneti in Britannia Armorica a*
C *Perpetuo Metropolitano, in alicujus Venetensis Episcopi ordinatione, celebratum est : cui præfigitur Epistola Synodi, ad Episcopos ejusdem provinciæ qui Concilio non interfuerant, et est hujusmodi.* Cum semper a nobis cura religionis haberi debeat in promptu, nec aliunde debeat esse meditatio, eo præcipue tempore, quo nos aut voluntas aut occasio congregavit, ut communis ex multorum collatione tractatus, consentiente in Christo spiritu, multarum sententiarum auctoritate firmetur : ne singulorum pro arbitrii sui qualitate definitio, aut imperitiæ decipiatur errore, aut tumore præsumptionis vel iracundiæ depravetur : et dum unusquisque, sine fratrum collatione, suo tantum credit arbitrio, statuat quod merito possit omnibus displicere. Itaque quoniam nos in Ecclesia Venetica caussa ordinandi Episcopi congregavit, rectum esse credidimus de regula Ecclesiastica, quæ nobis donante Domino credita est, et de districtione, cujus cura non sine culpa nostra omittetur, habita consultatione, ut quæ in prioribus Patrum statutis videmus omissa, et procedente tempore licentia, ex nimia prolabentis seculi libertate præsumpta, statutis saluberrimis sanciremus. Quod in notitiam beatitudinis vestræ, quia præsentia vestra nobis, necessitate faciente, fraudata est, credi- D dimus deferendum; ut si probabile duxeritis, id quoque et vestra auctoritate firmetur et districtione servetur. *Subscripsit S. Perpetuus primus sub hac formula :* Perpetuus Episcopus hanc definitionem nostram relegi et subscripsi, et ea quæ a Patribus nostris vel a nobis prius statuta sunt, censeo observanda. *Sunt autem Canones sedecim, pro immunitate Ecclesiæ aut reformatione morum sanciti. Tempus quo illud Concilium habitum fuerit non indicatur. Retulit Sirmondus ad annum* CCCCLXV. *De S. Paterno seculo sequenti Episcopo Venetensi agimus* XV *Aprilis : quem modo ibi constitutum Episcopum perperam a nonnullis indicari ostendimus.*

Concilium Veneticum habet

ordinaturus Episcopum Venetensem,

instituit jejunia,

8 *Præterea, ut Gregorius ad calcem historiæ scripsit,* instituit jejunia vigiliasque, qualiter per circulum anni observarentur, quod hodieque apud nos tenetur scriptum, quorum ordo hic est de jejuniis. Post Quinquagesimam, *id est Pentecosten,* quarta et sexta feria usque Natale S. Joannis. De Kalendis Septembris usque Kalendas Octobris, bina in septimana jejunia. A depositione Domini Martini usque Natale Domini, terna in septimana jejunia. De natali S. Hilarii usque medium Februarium, bina in E septimana jejunia. De Vigiliis : Natali Domini, in Ecclesia; Epiphania, in Ecclesia; Natali S. Joannis, ad basilicam Domni Martini; Natali S. Petri, ad ipsius basilicam V Kalendas Aprilis; Resurrectione Domini nostri Jesu Christi, ad basilicam Domini Martini, Pascha, in Ecclesia; Die Ascensionis, in basilica Domni Martini; Die Quinquagesima, in Ecclesia : Passione S. Joannis, ad basilicam in baptisterio; Natali sanctorum Apostolorum Petri et Pauli, ad ipsorum basilicam; Natali S. Martini, ad ejus basilicam; Natali S. Symphoriani, ad basilicam Domni Martini; Natali S. Lidorii, ad ejus basilicam; Natali S. Briccii, ad Domni Martini basilicam; Natali S Hilarii, ad Domni Martini basilicam. *Hæc ibi. Ubi per nudam vocem* Ecclesiæ *videtur intelligi primaria seu Cathedralis : et in jejunio Quadragesimali nihil immutatur.* Sedit autem (*ut concludens hunc locum Gregorius ait*) annos triginta, et sepultus est in basilica S. Martini.

et Vigiliæ quo loco agendæ sint ordinat :

Depositio die 30 Decembris ;

9 *Quis dies S. Perpetuo fuerit in terra ultimus ac natalis in cælo, non indicavit S. Gregorius Episcopus Turonensis.* Trigesimum Decembris *signat antiquissimus post Bedam Martyrologus Florus, in hujus supplemento : cujus in MSS. Atrebatensi, Tornacensi et* F *Lætiensi ista sunt verba :* Turonis civitate depositio Perpetui Episcopi et Confessoris, qui religioso magnoque voto corpus S. Martini removens, Angelicam visitationem promeruit. *Hæc Florus, cui ætate proximus est B. Rabanus, qui eodem die* XXX *Decembris his eum verbis proponit :* Turonis depositio B. Perpetui Episcopi, qui S. Martini ecclesiam ædificavit. *Accedunt antiquitate sua veneranda duo Martyrologii Hieronymiani apographa. Lucense Florentinii et Corbeiense Parisiis excusum, cum alio MS. Corbeiense ante octingentos annos exarato : item MSS. Casinense, in quo primo loco refertur; Barberinum in Auctario Bedæ, Vallicellanum Congregationis Oratorii Romæ, Trevirense S. Maximini, Bruxellense S. Gudilæ, et plura alia cum nonnullis apographis Usuardi, cujus tamen primaria exemplaria eum referunt ad hunc Diem* VIII *Aprilis his verbis :* Turonis S. Perpetui Episcopi, admirandæ sanctitatis viri. *Quæ eadem verba leguntur in hodierno Martyrologio Romano : et apud Adonem ista adduntur :* Cujus opera templum super reverenda ossa B. Martini Episcopi perfectum est, ejusque sacrum corpus, de loco ubi primo tumulatum fuerat, translatum ad locum ubi nunc condigne veneratum atque reconditum fuerat. *Similia habentur apud Notkerum, et auctorem Bedæ suppositititii.*

sacra memoria 8 Aprilis :

A 10 *Interim in Adonis MS. Martyrologio Reginæ Sueciæ et aliis ad diem* XXX *Decembris ista leguntur :* Turonis natale S. Perpetui Episcopi et Confessoris. *Quæ an recte in Appendicem rejecerit Rosweidus, et asterisco signarit Mosander, alii judicent. Apud Notkerum desideratur mensis december. Utroque die memoratur in MSS. Trevirensi S. Martini, Leodiensi S. Lamberti, Centulensi S. Richarii et aliis, item in Martyrologiis Bellini, Greveni, Galesinii, Canisii et aliis. Quia autem ad dictum diem* XXX *Decembris refertur* natalis *ejus et* depositio, *forsan eo die vita functus est aut certe sepultus, ac tunc arbitraremur eum decessisse anno* CCCCXC. *Faveret tempus successoris, qui fuit* S. Volusianus; *ac teste Gregorio,* ex genere Senatorio vir sanctus et valde dives, propinquus et ipse Perpetui Episcopi decessoris sui, *qui anno Episcopatus sui* VII, *circiter* CCCCXCVI *a Gothis, quod Chlodoveo Regi Francorum videretur favere, versus Hispanias abductus est, ut diximus die ejus natali* XVIII *Januarii. Sin tamen alii opinentur S. Perpetuum hoc* VIII *Aprilis ex hac vita ad cælestem migrasse, annum illis etiam concedemus* CCCCXCI. *De Reliquiis ejus, fuerint ne aliquando elevatæ de terra et publico Turonensis populi cultui expositæ, non invenimus qui nos doceat : id si factum fuit,* B *fuerunt etiam illæ cum ceteris Sanctorum pignoribus per hæreticos dissipatæ. Habet ecclesia S. Viti Pragæ Metropolitana partem de brachio alicujus* S. Perpetui Episcopi : *hujus Turonensis eam esse credidit auctor Diarii nuper Pragæ vulgati, quamvis fateatur ignorare unde aut per quem ipsa Pragam allata sit.*

mortui an. 490, aut 491. Reliquiæ.

CAPUT III.
Testamentum S. Perpetui Turon. Episc.

Ex tomo 5 Spicilegii recusum,

Gregorius, *loco ubi supra num.* 8, *S. Perpetui elogio istic relato inseruit hæc verba, seorsim proponenda :* Condiditque Testamentum, et deputavit per singulas civitates quod possidebat, in eis ipsis scilicet ecclesiis, non modicam et Turonicæ tribuens facultatem. *Hoc Testamentum MS. nactus* V. CL. *Hieronymus Vignerius, inseruerat Historiæ Ecclesiasticæ Episcoporum orbis Gallici, a se prælo paratæ, una cum optimæ notæ veteris ævi scriptis, qua in Præfatione ad* V *Tomum Spicilegii pag.* 11 *enumerat Lucas Acherius. Existimat autem jam dictus Spicilegus, quod ipsum* Testamentum nulla eget observatione : concordant *enim inquit,* universa in eo contenta cum jure Cæsareo Pontificioque, concordant cum fastis Consularibus, concordant cum iis quæ narrat Gregorius. *Verum licet minime necessaria eruditioribus sint, quibus* nobile hoc antiquitatis monumentum *posset illustrari;* C *opportuna tamen erunt solum mediocriter in hac re versatis. Quare cum expediens videatur, ad pleniorem demonstrationem liberalis ac pii in Perpetuo animi, ipsum, quamvis in jam dicto Spicilegio excusum semel, recudere hoc loco, non gravabimur observationes paucculas more nostro addere.*

illustratur,

12 In nomine Jesu Christi. Amen. Perpetuus peccator, Turonicæ Ecclesiæ Sacerdos, abire nolui sine testamento, ne fraudentur pauperes iis, quæ superna gratia mihi non merito liberaliter et amanter contulit; et ne, quod absit, transeant ad alios quam ad Ecclesiam Sacerdotis bona.

S. Perpetuus

13 Presbyteris, Diaconibus, et Clericis Ecclesiæ meæ, pacem Domini Jesu Christi do, lego. Amen. Confirma hoc Domine quod operatus es in nobis, nesciant schismata, stabiles in fide permaneant; quicumque regulam Evangelii fuerit secutus, sit benedictus omni benedictione spirituali in supernis per Christum Jesum. Amen. Et Dominus Jesus occidat impium vento oris sui. Amen. Amen. Pax Ecclesiæ, pax populo; in urbe, in agro; a Deo et Patre Domini Jesu Christi. Amen. Veni, Domine, et noli sustinere. Amen. Vobis itaque Presbyteris, Diaconibus D et Clericis Ecclesiæ meæ, cum consilio Agilonis Comitis, sepeliendum cadaver mortis hujus, ubicumque elegeritis, permitto; scio quod Redemptor meus non moritur, et in carne videbo Liberatorem meum. Amen. Tamen si indigno mihi feceritis misericordiam, quam supplex postulo, optarem ad Domni Martini pedes in diem quiescere judicii, videbitis, judicabitis, eligetis: volo, statuo, ratum jubeo quod vobis dominis et fratribus meis placuerit.

Clero suo pacem precatus, — *AUCTORE G. H. orat ut sepeliatur ad pedes S. Martini :*

14 In primis itaque ego Perpetuus, volo liberos esse liberasque homines et feminas, quotquot habeo in villa *a* Saponaria, quos emi de mea pecunia, ut et pueros, quos in die discessus mei non manumisero in ecclesia : ita tamen ut libere serviant, quandiu vixerint, Ecclesiæ meæ, sed absque servitute ad heredes transmissibili et glebatica.

servos manumittit, a

15 Do etiam Ecclesiæ meæ agrum, quem Aligarius mihi vendidit in dicta villa Saponaria, cum stagno. Item molendina supra Carum prope dictam villam; necnon pecuaria et prata ipsi Ecclesiæ meæ do, lego.

donat ecclesiæ varia jura et fundum,

16 Villam de Bertiniaco *b* cum silva et omni reditu, ea conditione, qua mihi a Daniele Diacono vendita est, Ecclesiæ meæ pariter do, lego. Ita tamen ut de eorum proventibus oleum paretur pro Domini Martini sepulcro indeficienter illustrando : E quod si fuerit neglectum, et voluntas mea, quod non spero, cassa; dicta villa de Bertiniaco cum adjunctis, heredibus meis mox nominandis cedat, volo, statuo, jubeo.

b alium legat pro oleo ad sepulcrum S. Martini :

17 Quidquid et quoquo in loco, et a quacumque persona fuerit mihi debitum, quo die abscessero, debitoribus ipsis do, lego. Exigere, quod dimitto, nullus præsumat, volo, statuo.

remittit debita,

18 Tibi Fratri et Consacerdoti dilectissimo Eufronio *c* thecam ex argento de Reliquiis Sanctorum do, lego. Illam intelligo quam deferre solebam; nam deauratam aliam quæ est in capsario meo, cum duobus calicibus aureis, et cruce similiter aurea, quam Mabuinus fecit, Ecclesiæ meæ do, lego. Simul et omnes libros meos, præter Evangeliorum librum, quem scripsit Hilarius *d* quondam Pictaviensis Sacerdos, quem tibi Eufronio Fratri et Consacerdoti dilectissimo cum præfata theca do, lego, volo, statuo. Memor esto mei. Amen.

c Euphronio Presb. dat lipsanothecam et Evangelium, d legata alia pia condit :

19 Ecclesiæ S. Dionysii *e* de Rambasciaco, calicem argenteum, et crucem similiter argenteam, in cujus manubrio est Reliquia de eodem S. Dionysio do, lego.

e

20 Ecclesiæ de Proillio *f* similiter calicem argenteum et urceos argenteos do, lego. Similiter et *g* F Amalario ibidem Presbytero capsulam unam communem de serico, item peristerium *h* et columbam argenteam ad repositorium, nisi maluerit Ecclesia mea illam qua utitur eidem Amalario transmittere, meam retinere : tibi Ecclesiæ meæ eligendum permitto, volo, statuo.

f g h

21 Sorori meæ Fidiæ Juliæ Perpetuæ crucem parvam auream ex *i* emblasmate, in qua sunt de Reliquiis Domini, do, lego. Quam tamen obnixe rogatam velim, ut si forte, jubente Domino, eam contigat migrare ante Dadolenam Virginem, Ecclesiæ meæ ei possidendam relinquat. Te etiam rogo soror Dadolena, ut moriens eam Ecclesiæ quæ libuerit addicas, ne veniat ad indignos. Quod si transeat Dadolena ante te, sit tibi liberum, carissima soror Fidia Julia Perpetua, prædictam crucem cui volueris ecclesiæ relinquere, volo, statuo. Memor esto mei dilectissima. Amen.

i sororibus crucem parvam relinquit :

22 Tibi Agiloni Comiti, ob egregia tua in Ecclesiam meam et pauperes filios meos merita, et ut pergas eorum defensionem robuste suscipere sicut cœpisti

A cœpisti, equum meum parabilem, et mulum quem elegeris do, lego. Memor esto mei fili dilectissime. Amen.

23 Ecclesiæ S. Petri peristromata, quæ ei ad utendum in Natali *k* ejusdem sæpe concessi, omnino et absolute do, lego.

successori eligendo certos reditus :

24 Tibi Fratri et Consacerdoti carissimo, de quo Dominus providebit regendæ post discessum *l* meum Ecclesiæ nunc meæ, tunc tuæ, aut potius nec meæ nec tuæ, sed Christi, do quidquid ad usum Episcopalem de rebus meis volueris eligere in camera et sacrario vicino. Quod nolueris, heredum meorum nominandorum esto. Presbyterum de Malleio, *m* eumque de Orbona *n*, ad gradus unde merito dejecti sunt, numquam restitue. Sportulam *o* tamen habeant quamdiu vixerint super parte redituum meorum de *p* Pressaio; quod supererit, cum parte illa quam utendam fruendam illis concessi, postquam obierint, et tibi utendum fruendum relinquo : post discessum tuum Ecclesiæ meæ do, lego. At tu, Frater et Consacerdos carissime, Presbyteros, Diaconos, Clericos, Virgines, meos, tuos, ama ; exemplo juva, benevolentia præveni, fac ut sciant se tibi filios non servos, te illis Patrem non dominatorem, rogo, volo, statuo.

heredes instituit pauperes :

B 25 At vos viscera mea, fratres dilectissimi, corona mea, gaudium meum, domini mei, filii mei, pauperes Christi, egeni, mendici, ægri, viduæ, orphani. Vos, inquam, heredes meos scribo, dico, statuo. His quæ supra detractis, quicquid in bonis habeo, sive in agris, pascuis, pratis, nemoribus, vineis, mansis, hortis, aquis, molendinis, sive in auro, argento, et vestibus, ceterisque rebus, de quibus me disposuisse non constabit, heredes esse vos jubeo. Et ut omnia per discretionem administrentur, volo ut distrahantur quamprimum obiero et fieri poterit, et in pecuniam redigantur, cujus tres partes fiant. Hominibus egenis duæ distribuantur, ut placuerit Agrario Presbytero, et Comiti Agiloni : tertia viduis et pauperibus feminis, uti placuerit Virgini Dodolenæ, distribuatur, volo, rogo, statuo.

et testamenti curatores nominat,

ipsumque subsignat.

26 Testamentum hoc manu propria scriptum relegi et subscripsi ego Perpetuus, Kalend. Maias post Consulatum Leonis *q* Minoris A. Illud tu, Delmati fili, apud te depositum serva, et cum alio simili mea pariter manu scripto et subscripto, quod apud Dadolenam deposui, Agiloni Comiti coram Fratribus meis Presbyteris, Diaconibus et Clericis aperiendum et legendum trades, in nomine Domini volo, rogo, statuo, fixum ratumque sit. Benedic Domine : veni, Christe Jesu.

C Ego Perpetuus in nomine tuo. Amen.

ANNOTATA.

a Saponaria, *vulgo* Savonnieres, *trans Carum fluvium, duabus ad urbe leucis dissita.*

b Bertiniacum, *in Arvernis nominatur a P. Du Val in Alphabeto Franciæ, an aliud in Turonibus ejusdem sit nominis ignoramus.* D

c Sacerdotis *titulus hic supponit pro Episcopo, ut apparet, nullus autem anno 475, quo hæc scripta esse mox ostendetur, tota Gallia scitur floruisse Episcopus* Euphronius, *quam Æduensis sive Augustoduensis, de quo vide Sammarthanos in Gallia Christiana.*

d S. Hilarii Episc. Pictaviensis *Vitam illustravimus 13 Januarii : obiit autem hic anno* 367.

e *Eadem forsitan, quæ in Pullaria generali diœcesis Turonensis vocatus* S. Dionysii ad Ligerim ecclesia Curata.

f Proillium, *vulgo* Priully, *alias* Pruliacum, *ad Claram fluviolum in finibus diœceseos ad meridiem : nunc Ordinis Benedictini Abbatia.*

g *Hic a Sammarthanis, inter tres antiquos Abbates, quorum nomina sola servavit memoria, vocatur* Amblarius.

h Columba, *Græce* περιστερὰ. *Quomodo autem pro Eucharistia in ecclesiis asservanda olim uterentur vasculo aureo vel argenteo, in formam columbæ effícto, ad designandam operationem Sancti Spiritus, et ipsum supra altare dependeret, aut etiam supra baptisterium, explicat Baronius ad an.* 57 *num.* 152.

E i Emblasma, *an idem quod* ἔμπλασμα, *confectio ex massa quadam odorata vel medica, unde et* emplastrum *dicitur? Si ita : crediderim ipsas reliquias, in massæ modum fuisse coactas, uti nunc sæpe videmus fieri admixta creta sive argilla aliqua.*

k Natalis *ecclesiarum, est dies dedicationis earum.*

l *Successit S. Perpetuo* S. Volusianus, *post septimum sui Episcopatus annum Martyr : cujus festum agitur* 18 *Januarii, et cujus mortem circa annum* CCCCXCVIII *aut circa ipsum quingentesimum accidisse liquet ex jam definita S. Perpetui ætate.*

m Malleium, *vulgo* Maille, *oppidum, tras Legerim duabus circiter Leucis infra Turones sita.*

n Orbona *forsan hic dicitur oppidum, quod vulgo* Orbigny *sive* Orbiniacum, *inter Carum et Lindrosium fluvios, intervallo circiter* 10 *leucarum versus Euroafricum.*

o *Quod hic* sportula, *nunc vulgarius vocamus* pensionem.

p *Ad Indrum fluvium, intra tertiam ab urbe leucam, versus meridiem, notatur Prioratus* Relay ; *prima forsitan littera vel hic abundante vel in tabulis Geographicis deficiente.*

q *Ergo anno* 475 : *nam annus* 474 *notatur Consulatu Leonis Junioris, tum adhuc infantis, et ipso anno,* F *quo pater Leo magnus obiit, a suo tutore Zenone, imperium affectante, interempti. Porro cum huic testamento condito superfuerit S. Perpetuus totis quindecim annis, Æduensi Euphronio et aliquibus aliis hic nominatis fortasse superstes ; non negaverim aliquam postea mutationem obvenisse huic testamento per codicillum vel aliter.*

G. H.

DE SANCTO REDEMPTO,

EPISCOPO FERENTINI IN LATIO.

CIRCA AN. DLXXXVI.

Memoriæ ejus in Dialogis S. Gregorii,

Ferentinum, urbs antiqua Latii in finibus Hernicorum, ob bella cum primis Romanorum Regibus gesta, a Livio aliisque memorata, et post fidem Christi acceptam Sede etiam Episcopali nobilitata est. Inter Episcopos fuit S. Redemptus, cui hic VIII *Aprilis dies sacer habetur. Ejus meminit S. Gregorius Magnus lib.* 3 *Dialogorum cap.* 38. *Nam cum Petrus Diaconus quæreretur incassum bonos subtrahi, quod videret et malos catervatim perire ; ita respondit S. Gregorius.* Hac de re nihil mireris Petre. Nam Redemptum Ferentinæ civitatis Episcopum, vitæ venerabilis virum, qui ante hos fere annos septem ex hoc mundo migravit, tua dilectio cognitum habuit. Hic, sicut mihi adhuc in monasterio prope posito valde familiariter jungebatur, hoc quod Joannis juniores prædecessoris mei tempore de mundi fine cognoverat, sicut longe lateque claruerat, a me requisitus, mihi ipse narrabat. Aiebat namque, quia

ob visionem veluti de mundi fine

quadam

A quadam die, dum parochias suas ex more circuiret, pervenit ad ecclesiam B. Eutychii Martyris. Advesperascente autem quadam die stratum fieri sibi juxta sepulcrum Martyris voluit, atque ibi post laborem quievit : cum nocte media, ut asserebat, nec perfecte vigilare poterat, nec dormiebat, sed depressus ut solet somno, gravabatur quodam pondere vigilans animus : atque ante eum beatus Martyr Eutychius astitit, dicens : Redempte, vigilas ? Cui respondit : Vigilo. Qui ait : Finis venit universæ carnis, finis venit universæ carnis, finis venit universæ carnis. Post quam trinam vocem visio Martyris, cum omnipotentis Dei gratia, quæ mentis ejus oculis apparebat, evanuit. Tunc vir Dei surrexit, seque in orationis lamentum dedit. Mox enim illa terribilia in cœlum signa secuta sunt, ut hastæ atque acies igneæ ab Aquilonis parte viderentur. Mox effera Longobardorum gens de vagina suæ habitationis educta, in nostram cervicem grassata est : atque humanum genus, quod in hac terra, præ nimia multitudine quasi spissæ segetis more surrexerat, succisum aruit. Nam depopulatæ urbes, eversa castra, concrematæ ecclesiæ, destructa sunt monasteria virorum ac feminarum, desolata ab hominibus prædia, atque ab omni cultore destituta in solitudine B vacat terra : nullus hanc possessor inhabitat, occupaverunt bestiæ loca, quæ prius multitudo hominum tenebat.

per Longobardorum irruptiones explicatam :

D *Hactenus S. Gregorii narratio, ex qua liquet, quo tempore floruerit S. Redemptus. Nam Joannes junior Papa, sub cujus Pontificatu visio prædicta contigit, est Joannes* III, *qui Sedit ab anno* DLIX, *ad annum* DLXXII. *At maxima Longobardorum irruptio contigit anno* DLXVI. *Superfuit vero S. Redemptus usque ad annum circiter* DLXXXVI, *et sic annis fere septem mortuus fuerat, cum S. Gregorius anno* DXCII *libros Dialogorum conscriberet. Petrus de Natalibus quod diem S. Redempti natalem ignoraret, retulit eum lib.* 11 *cap.* 105 : *at Molanus in prima editione Auctarii ad Usuardum ad hunc* VIII *Aprilis : secuti Canisius, Ghinius et Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ. Quo etiam die in Martyrologio hodierno hoc elogio exornatur :* Ferentini in Hernicis S. Redempti Episcopi, cujus meminit B. Gregorius Papa. *Bucelinus eumdem inscripsit Menologio Benedictinorum, quasi ante Episcopatum monachus extitisset : quod etiam in suo elogio indicavit Ferrarius : cum solum* S. Gregorio adhuc in monasterio posito familiariter junctus *dicatur, sed* Episcopus, *uti clarum est ex tempore Sedis S. Redempti, et monachatus S. Gregorii, quod* XII *Martii ad hujus diem exposuimus. Melius et accuratius rem expendit Lucas d'Achery dum eum in seculo primo Sanctorum* E *Ordinis S. Benedicti non collocavit. De S. Eutychio Martyre cujus hic meminit S. Gregorius, agemus cum Martyrologio Romano* XV *Aprilis.*

tempus vitæ et obitus,

cultus sacer.

G. H.

DE SANCTO PHILARETO

MONACHO ORD. S. BASILII, MARTYRE.

CIRCA AN. DCCCXXVIII

Cultus sacer,

Octavius Cajetanus in Martyrologio Siculo, eumque secutus Ferrarius in Catalogo generali, ista habent : VIII Aprilis Panormi S. Philareti, monachi S. Basilii, sub Saracenis martyrio consecrati. *Festus ejus dies colitur et Panormi, et prope Messanam in monasterio S. Salvatoris, ubi caput ejus ferme integrum asservatur. Compendium vitæ ejus et martyrium repertum est in MS. Codice antiquo Græco monasterii S. Bartholomæi de Virgine in Calabria, quod in Latinum ab Augustino Florito versum edidit dictus Cajetanus, tomo* 2 *Vitarum Sanctorum, et est hujusmodi.*

reliquiæ :

Vita compendium.

Panormi natus.

2 Sanctus Philaretus, in urbe Panormo natus, pro eximia in Deum pietate genus illustravit suum. Is ab ineunte ætate litteris Christiano homine dignis in- C formatus, cum fluxa caducaque omnia quæ in mundo sunt, atque adeo fallaces ejus illecebras videret, seculo nuntium remittens, ad monastici instituti castra transfugit. In eo vitæ genere ita excelluit, ut ad summum virtutis fastigium pervenerit. Verum cum Afer Panormo, sancti viri patria, potitus esset, in Calabriam trajicere in animo habebat, ratus eam regionem a perditorum hominum barbarie ac tyrannide liberiorem fore. Sed res longe aliter cecidit : quippe non multis post diebus ab immanissimis barbaris captus, in custodiam detruditur, ac plurimos acerbissimosque pro Christo cruciatus fortiter ferens, in veri Dei confessione immobilis persistebat, ingenti plane gaudio ac lætitia incredibili delibutus. Ceterum Afri efferati cum gravissimis crudelissimisque aliis suppliciis Martyris constantiam exercuissent, Philaretum obtruncant : quo exitu sanctissimam Deoque acceptissimam vitam conclusit. Porro ejus sacræ reliquiæ in præclarissima Siciliæ insula quiescunt. *Hactenus ille auctor.*

et monachus factus,

in Calabriam fugit :

captus,

et plurimi cruciatus,

Martyr obit,

3 *Addit Cajetanus in Animadversionibus suis, ubi reliquum corpus quiescat, needum exploratum sibi esse. Tempus vitæ et martyrii colligitur ex tempore, quo Saraceni Afri occuparunt Siciliam, quod factum est sub* F *extremis temporibus Michaelis Balbi Imperatoris, quando etiam hujus Sancti Martyrium contigisse opinamur, uno alterove anno citius, quam Michael vitam finiret, quod anno* DCCCXXIX *contigit.*

tempore Michaelis Balbi.

G. H

DE SANCTO GALTERIO,

ABBATE S. MARTINI JUXTA PONTISARAM IN GALLIA.

SUB FINEM SECULI XI.

Velocassinus *ager hoc tempore duplex censetur, Epta fluvio distinctus : hujus altera pars ditioni Normanniæ subjecta, vulgo* Vexinum Normannicum *dicitur; uti altera pars* Vexinum Francicum *appellatur, gubernationi insulæ Francicæ, ut vocant, adjecta. In hac censetur præcipua civitas* Pontisara, *nonnullis* Pontœsia *dicta, ad fluvium* Isaram, *antiquis* Oesiam, *sita : in cujus suburbiis ad Vionam constructum est seculo Christi undecimo illustre Ordinis Benedictini monasterium, primo S. Germano, dein S. Martino sacratum : de cujus fundatione, etiam Philippi* I *Regis Francorum firmata diplomate, late agit Arturus du Monstier in Neustria pia pag.* 550 *et sequentibus. Ad hujus Abbatiæ regimen ex antiquo Resbacensi monasterio, olim per S. Audoenum constructo, evocatus est et constitutus primus Abbas* S. Galterius, *aliquibus* Galterus, Gualterus, Walterus *et* Gauterius *dictus : de cujus actis et vitæ sanctitate hic quærimus. Acta ejus hactenus inedita nacti sumus duplicia, utraque antiqua et illustria : ex his primo loco damus, quæ*

S. Galterii Abbatis Pontisarensis :

Acta ex antiquis Legendariis,

in

in antiquis Legendariis sive Breviariis habentur, et solent recitari in Officio Ecclesiastico pro Lectionibus ad Matutinum, tam in monasterio Pontisarensi virorum, quam in monasterio B. Mariæ Bertolcurtio feminarum, quod suam originem debet eidem S. Galterio : ut latius infra cap. 3 hujus Vita indicatur. Damus ea ex MS. Tungrensi Canonicorum Regularium, et MS. Horensi Fratrum Cruciferorum. Submisit eadem olim Andreas du Chesne, Regis Christianissimi Cosmographus, et nuper Hippolytus Urayet, monachus Corbeiensis, uterque studiorum nostrorum amantissimus. Sunt hæc Acta de S. Galterio, partim ex iis, quæ secundo loco damus, contracta, partim quæ deessent in dictis Actis aliunde adjecta, et magis completa.

alia a discipulo ejus scripta.

2 *Secundo dein loco damus Acta valde antiqua, a monacho Pontisarensi, et S. Galterii discipulo, et maxima ex parte teste oculato, conscripta : ita num.* 16 *se inter illos recenset* quos paterno affectu dilexerat, et quos a mundialibus illecebris abstractos in timore Dei edocuerat. *Et sub finem cap.* 2, Ceterum, *inquit*, quæ vidimus et audivimus, gloriosa ejusdem beati viri retexamus magnalia. *Acta hæc in codice membranaceo conscripta extant in dicta Pontisarensi S. Martini Abbatia, et procurante Frederico Flonecto nostro inde transcripta anno* MDCLI, *ad nos fuerunt transmissa ; sed ante accurate cum autographo collata a Michaele Alix, Officiali Cergiensi et Parocho S. Audoeni Laumosnensi, qui id subscriptione sua testatus est,* XII *Junii dicti anni* MDCLI. *Sub finem horum Actorum dicuntur* plurima ostendi miracula, veluti sequentis libri testatur pagi-nula : *et in Prologo ad Historiam miraculorum asserit se* B. Gauterii Vitam transitumque scripsisse, miraculaque ipsius denuo scribere velle : *et passim se oculatum testem exhibet. Hanc historiam nos Roma per Gallias reduces, reperimus Parisiis apud Franciscum du Chesne, memorati ante Andreæ filium in tomo secundo Collectionum, et hic damus : eisque subjungimus* Chartam Canonizationis, *inventam in capsa reliquiarum S. Galterii, anno* MDCLV, *die* IV *Maii, et ab ante indicato Hippolyto Urayet anno* MDCLXVI *ad nos transmissam.*

cum Historia miraculorum,

et Charta Canonizationis.

Dies obitus in Parasceve,

3 *Mortuus est* S. Galterius in die Parasceves, incumbente nocte, *sive* die Dominicæ passionis, *scilicet feria sexta ante festum Paschale. Annus additur* millesimus nonagesimus quintus, *quando cyclo Lunæ* XIII, *Solis* XII, *littera Dominicali G, Pascha incidit in diem* XXV *Martii. Hinc cum priorem Vitam essemus nacti, statueramus eam dare ad diem* XXIII *Martii : sed dubii fuimus, num forte annus inciperetur a festo Paschali, adeoque obiisset* XI *Aprilis, Paschate celebrato die* XIII *ejusdem mensis. Verum secunda Vita sic concluditur.* Transiit autem sanctæ recordationis Pater noster Beatissimus Gauterius VI Idus Aprilis, anno ab Incarnatione Domini MXCV, Indictione III. *Quæ quia non cohærent uti ex dictis constat, expunximus tamquam ipsi Vitæ postmodum ab alio adjecta. Interim curavimus de vero sancti Abbatis Natali inquiri apud ipsos Pontisarenses monachos, quorum Prior rescripsit* XIX *Junii anno* MDCLXVI, *in antiquo Martyrologio monasterii sui referri obitum ejus ad hunc* VIII *Aprilis his verbis :* VI Idus Aprilis apud castrum Pontisarense transitus S. Galterii Abbatis : *additque Prior, eodem die celebrari festum in dicta S. Martini Abbatia Pontisarensi, utque ad illum diem Acta S. Galterii operi nostro inserantur, plurimum expetit. Sanmarthani tomo 4 Galliæ Christianæ, ubi de hac Abbatia agunt, arbitrantur* S. Galterium decessisse VI Idus Aprilis, die Parasceves, Indictione III, anno MCX, *quando cyclo Lunæ* IX, *Solis* XXVII, *littera Dominicali B, Pascha celebratum est die* X *Aprilis. Verum quia in utraque Vita dicitur* S. Galterius floruisse a tempore Leonis Papæ IX usque ad tempus Urbani II, sub Regibus Francorum Henrico et Philippo, *necessario citius debet decessisse. Si enim usque ad annum* MCX *vixisset, attigisset* XI *annum Paschalis* II *Papæ post obitum Urbani electi, et annum* II *Ludovici Grossi Regis Francorum. Quid si dicatur anno* MXCVII, *obiisse die tertia Aprilis in Parasceve, et die* VIII *Aprilis feria* IV *post Pascha sepulturæ traditus? Ita dies depositionis, uti alibi sæpius factum est, pro die obitus fuisset assumptus. In MS. Florario dies depositionis assignatur* XII Aprilis cum anno MXCI : *at dies* III *Maii a Molano et Carthusianis Bruxellensibus ad Grevenum, et Wione, sed confundente in Notis cum Muilrosensi in Scotia Abbate.*

an 8 April?

dies Translationis 3 Maii,

4 *Alter character de translatione corporis clare exprimitur in citata charta Canonizationis, et est annus* MCLIII, *dies* III *Maii, in festo Inventionis sanctæ Crucis : ad quem in Martyrologio Pontisarensi ista leguntur :* Quinto Nonas Maii. Apud castrum Pontisarense translatio S. Galterii Abbatis. *Verum festiva memoria hujus translationis ab initio fuit in sequentem diem,* IV *Maii, remissa : qui dies ab anno* MDXLVIII, *auctoritate Francisci de Harlay de Chamvalon Archiepiscopi Rotomagensis et consensu communitatis Pontisarensis, cœptus est summa cum solennitate celebrari, eique cum facultate regia adjunctæ nundinæ annuæ ad duos dies continuandæ. In Abbatia sanctimonialium B. Mariæ Bertolcurtensi colitur S. Galbertus die* XXX *Maii : quod etiam festum observant Claudius Robertus in Gallia Christiana, Ignatius Josephus de S. Maria in Historia Abbavillana, Arturus du Monstier in Neustria pia pag.* 551, *et Andreas Saussaius in Martyrologio Gallicano : qui longissimo encomio, ex Actis deducto, eum celebrat, et sub finem ista habet :* Abiit quidem ad præmium carne solutus VI Idus Aprilis, sed quod illa dies sæpe in funera Salvatoris incidat, transitus beati viri in hanc usque diem colendus protelatur. *Chrysostomus Henriquez in Menologio Cisterciensi refert die 2 Maii, asseritque eum* egregiis virtutibus Ordinem Cisterciensem mire decoravisse. *Quæ ultro corruunt, neque indigent refutatione.*

recolitur 4 Maii,

alibi colitur 30 Maii.

VITA

Ex antiquis MSS. Codicibus.

PROLOGUS

caussa scriptionis

Divinæ laudis materiam, exultationis caussam, præbet ordini monastico dies præsens; qui, velut debitum canonem, reddit nobis B. Walterii jucundam memoriam et solennem. Inclinatis siquidem jam ad mala temporibus, et frigescente jam caritatis multorum claustralium, Walterius, tamquam de nubilo sol erumpens, tamquam de spineto rosa oriens, enituit honor ordinis, immo ipse ordo potius monachorum : cujus et ortum et progressum, demumque exitum gloriosum describere, meritorium mihi credo, et operante divinitus persuasione auditoribus fructuosum.

CAPUT I.

S. Galterii institutio : Vita monastica Resbaci, Abbatialis Pontisaræ. Varia inde fuga.

In Ambianensium finibus territorio *a* Wimarensi, pago qui dicitur *b* Andain-villa, Walterius extitit oriundus. Qui cum annis puerilibus, liberalibus disciplinis esset a parentibus deputatus; affluente ingenii gratia supra vires ætatulæ, primis imbutus est rudimentis. Ineunte vero adolescentia, futuræ in eo perfectionis signa prætendens, egressus est de terra et de cognatione sua, et de domo patris sui, ut a diversis magistris plures scientias et diversas sententias felix peripateticus posset audire. Sic omnia probans, quod bonum erat retinens, edoctus plenius, factus est doctor, studuitque docere fideliter et prodesse

Scientiis variis instructus alios instruit :

A desse, regens scholas celebres, a magnis et a majoribus frequentatas.

deliberans de vitæ statu cilicium induit,

3 Jam vir magni nominis, intus operante Spiritu, timere cœpit ne secularis pompa mentem illius alliceret, et ne spiritum extingueret cœnodoxiæ pestis : concepitque Evangelii consilium, ut pauper tollens crucem suam, sequeretur pauperem crucifixum pro mundo Jesum Christum : elegit longe a tumultu seculi, tutiorem claustralium vitam et Mariæ partem optimam præferendam. Verumtamen, sacrificium oblatum discretionis sale condiens, duro cilicio carnem domans, prius in seculo diu probare voluit; ne assumpta subito ordinis austeritas regularis, sub insueto onere mutare faceret desperantem. Demum tali exercitio roboratus, ad Resbacense c claustrum se contulit : ubi quantum ad traditiones ordinis, diu novitius; quantum ad vitæ sanctitatem, cito reliquos est supergressus.

fit monachus Resbaci,

c

captivum suo pane reficit,

4 Porro caritas non non iners otium damnans, consideravit eo tempore quemdam plebeium a Præposito monasterii, culpis exigentibus, carceri mancipatum, longaque afflictum inedia, ut pene jam deficeret fame. Commotus est itaque vir Dei compassionis visceribus, datumque suæ refectioni panem
B clam reservans, qui legerat illud Augustini, Habe caritatem, et fac quicquid vis; piæ transgressionem caussæ non timuit; sed intempestæ noctis silentio egressus claustrum, accessit ad carcerem, reseransque illum solvit vincula captivi, et eum pane quem tulerat refocillat. Extraxit deinde fame maceratum et propriis humeris portat, tamquam ovem perditam, ad locum ubi soluto libera patuit fuga. Prius tamen recepit ab eo fidei cautionem, ne quid mali pro pœna quam juste sustinuerat inferret deinceps illi ecclesiæ vel personæ : sed et pro solutione hac daret gloriam Deo, patienter sustinens contumeliam, et sic ei cederet ad coronam. Non latuit hoc factum Fratres; delatum est ad Abbatem : qui virum misericordiæ sine misericordia flagellavit, inflicto supplicio propter opus quod æternum præmium merebatur.

eumque humeris elatum liberans flagellatur :

absens eligitur Abbas Pontisarensis,

5 His temporibus, non longe a Pontisaræ castro, Fratres quidam monachili regulæ se subjicientes, locum elegerunt ad inhabitandum, ubi fundato Monasterio possessiones fidelium devotio contulit, quibus sustentarentur divinis officiis mancipati. Neve sine Pastore, essent sicut oves errantes, deliberare cœperunt de Abbate. Famam autem jam ante dicti viri, longe lateque diffusam secuti, elegerunt eum, ut ad hoc induceretur, operam omnimodam exhi-
C bentes. Qui recusans fortius et renitens, cum difficultate tandem victus est, et ad illud officium tractus. Receptaque Pontificali benedictione, cum a Rege
d d Philippo, monasterii sui Advocato, ei Pastoralis baculus traderetur, manusque Regia prope recurvum eum perstringeret; Abbas super manum illam baculum prope recurvum accepit, dicens : Non de subtus manum tuam, sed desuper baculum istum recipio : non enim a te regimen Ecclesiæ suscipio, sed a Deo. Quod opus strenuum Rex et qui aderant intra se commendantes, tantam inceperunt humilis personæ constantiam revereri. Promotus ergo ad dignitatis gradum, studuit ascendere per gradus virtutum. Qui neque personarum acceptor nec criminum palpator, blandum et mansuetum bonis, terribilem se exhibebat injustis. Statura procerus erat, vultu decorus, specie angelicus, actu compositus; vilis in habitu, clarus ingenio, prudens consilio, suavis eloquio : aliis largus, sibi plurimum parcus; calcatis etiam turbinibus fortunarum, sicut in prosperis, sic in adversis immota mente et facie persistebat : necnon et quodam sancti Spiritus artificio diversas induens formas, mansuetis humilis, superbis terribilis, magnus potentibus, æqualis pauperibus apparebat : nec minus admiranda ejus eloquentia; plana simplicibus erat, et admirabilis eruditis. D

et a Rege instituitur :

excellit omni virtute,

EX MSS.

Cluniacum fugit,

6 Verum cum beatus homo semper sit pavidus, timere cœpit, ne vel in hoc statu mentem suam gloria titillaret, vel Deus ab ipso culpas subditorum severius exigeret. Elapsus igitur a monasterio fuga clandestina, ad Cluniacensium claustrum se transtulit, diu sibi affectatum, ubi potior tunc vigebat e schola virtutum. e Occultansque quis et quantus fuerit, quam humilem se ibi exhibuerit et devotum, quantisque meritis in illa Religione claruerit, adjacentium locorum protestata est fama; quo ad usque ad aures transvolans subditorum, bono odore ipsius terram replevit. Excitati igitur Fratres illi Magistrum suum requirunt solicite : quem Abbas Cluniacensis invitus restituit, compulsus auctoritate majorum. Reversus autem B. Galterius, modico tempore conversatus est inter Fratres illos transferens se ad cryptam quamdam, non longe a monasterio sitam, ubi vitam eremiticam longo tempore Dei famulus egit. Ceterum ibidem tam a suis quam ab aliis frequentatus, eumdem deseruit locum, imitans forte anachoretam, qui dixisse legitur, fruentem alloquio hominum non esse dignum colloquio Angelorum. E

reversus vivit in crypta,

ac rursum fugiens in insula prope Turonas.

7 Prædictis autem caussis, aut alia nobis forte occulta, longe esse a monasterio suo decernens, perrexit ad insulam quamdam Turonicæ civitati vicinam, adeptus ibidem fundatam in honore sanctorum Martyrum Cosmæ et Damiani ecclesiolam, suæ solitudini competentem. Sed nec lucerna in modio, nec civitas supra montem posita, nec Galterius in illa latere potest : sed catervatim a Turonensibus visitatur, muneribus honoratur : quæ pro se recipiebat invitus, sed ut ea pauperibus erogaret. Quadam enim die in similes usus exhaustis omnibus, instanti cuidam pauperi libros suos tradidit pignori obligandos, ut pauper ille sibi pecuniam retineret. Aliquando etiam tunicam, a Fratribus Majoris monasterii sibi datam, pauperi dedit, et Christum in paupere vestiens largitor algens inopem calefecit.

ANNOTATA.

a Vimarense *seu* Vimesium territorium, *vulgo* Pays de Vimeux *perperam in duobus MSS.* Minatense *situm est ad sinistram ripam Somonæ fluvii in mare labentis : ubi præcipuum oppidum est S. Valerici : de quo egimus ad hujus diem natalem, primum Aprilis.* F

b Audainvilla *et* Andanivilla *vulgo* Andinville, *vel contractius* Ainville, *in media regiuncula.*

c Resbacum, *vulgo* Rebes, *sub nomine Hierusalem, in saltu Brigensi ac diœcesi Meldensi celebre monasterium, a S. Audoeno seculo Christi* VII *constructum.*

d Philippus I Rex Francorum, *coronatus patre adhuc vivo, anno* 1059, *cui anno sequenti defuncto cum integra potestate successit adolescens* 8 *annorum : ut videatur S. Galterius liberiori potuisse uti joco. Desunt hæc omnia de baculo accepto in altera Vita.*

e *Fuerant* Cluniaci *plures* Sancti Abbates, *uti SS. Majolus et Odilo, quibus successerat et tunc præerat S. Hugo, cujus Acta illustramus ad diem* 29 *Aprilis, etiam cum aliis istis Martyrologio Romano inscriptus.*

f *Ligeris fluvius supra et infra urbem Turonensem plures insulas continet. Est etiamnum prope dictam urbem* Præpositura S. Cosmæ *cum annexa cura pastorali.*

CAPUT II.

Iter Romanum, admonitio Regis et Episcoporum, aliæ pœnitentiæ et virtutes.

Agarino demum, per loca sancta discurrere consueto, Pontisaræ proditur. Fratres monasterii sui

præparant

A præparant iter, et properant ad dictam insulam, et invenIunt quem requirunt. Allegant coram eo, monasterium ejus in spiritualibus collapsum per absentiam suam, et temporalia dissipata. Deinde obvoluti ejus genibus, cum imbre lacrymarum vix moverunt eum, reditu difficile impetrato. Reversus autem dissipata collegit, collapsa restituit, fracta solidavit, motus deviantium informavit. Deinde caussa extitit ut Romanam Curiam visitaret; visitatisque de more Sanctorum liminibus, Papæ Gregorio *a* Hildebrando pro absolutione suscepti regiminis supplicavit. Qui beati viri cognita sanctitate, in ejus delectabatur alloquio, licet recusans ejus petitioni annuere super regimine deponendo. Sed ipso cum multo honore multis diebus secum detento, demum ei injunxit data redeundi licentia, ut commissum sibi gregem fideliter custodiret. Nec de cetero vacillaret nisi familiari consilio Spiritus sancti mandatum hoc mutaretur.

EX MSS

Reductus Pontisaram,

a

Romam petit :

9 Reversus igitur ad curam gregis, studuit sic oves per pascua vitæ deducere, ut mererentur in caulis cælestibus collocari. Intus autem flamma æstuans vehementi, non minus constanter quam fiducialiter potentum flagitia remordebat. B Nam aliquando Philippum Regem Francorum, virum acerrimum, notans et increpans super crimen simoniæ, dixit : Non licet tibi dignitates Ecclesiasticas dare, nedum vendere; vendendo eas ementibus das exemplum, et sic factus est reus criminis aliorum. Item super quibusdam mandatis jam dicti Papæ, videlicet de non audienda Missa Presbyteri *b* habentis concubinam, consilio Episcoporum Parisius convocato, cum nimis dura et indigna impleri pariter judicarent; vir sanctus, qui tunc forte præsens aderat, audacter restitit in faciem eorum. Accensi zelo Episcopi blasphemantem et hostem Regni judicant illum, inductis et animatis Regis satellitibus : qui captum atque ligatum Sanctum Dei carceri mancipaverunt. Ibat autem a conspectu concilii gaudens, quia dignus habitus est pro Christo contumeliam pati : amicorum autem interventu liberatus, reversusque ad propria, aggressus est vitam solito plus austeram.

Regem monet :

b

et Episcopos in concilio congregatos.

10 Dans autem eleemosynam nolebat tuba canere ante se sed palam repellens pauperes, eis larga beneficia occultissime conferebat. Unde die quadam viris honestis, Marcello Episcopo et Raymundo Diacono de Pontisaræ, non modicam commisit pecuniam pauperibus erogandam, fingens a quodam amico suo sibi traditam ad hos usus; inhibebatque ne dum viveret C secretum hoc revelarent. Adeo dapsilis fuit in pauperes Christi, ut nec cultellum nec quidquam aliud, quo carere posset, inopi denegaret. In cellula juxta ecclesiam suam quantis carnem suam tormentis afflixerit, solus scit qui omnia contemplatur. Ibi lectus ejus filtrum erat, et vilis matta cilicio tecta : ita ut vix discerni posset quo caput reclinaret aut quo componeret pedes. Cilicio manicæ stamineæ apparebant assutæ, ne posset cilicium deprehendi. Ex nodosis corrigiis flagello confecto seipsum adeo dure disciplinavit, quod licet in remotiori thalamo secederet, fragor tamen verberum a sacristis ecclesiæ et ab aliis sæpius est auditus.

Eleemosynas clam facit per alios :

multus est in affligendo corpore,

11 Vestimentum non nisi vetustate nimia dissolutum aut pauperibus datum mutavit. Sæpius lectoris, sæpius coquinarii officium in refectorio exercuit. Aliquoties clibanum coquendis panibus præparavit. Unde die quadam, nimia carnis maceratione deficiens, ante os furni cecidit, discipulorum manibus in cellulam reportatus. In refectorio raro convescens, famulum habebat qui de vase suo vinario vino sublato, occulte aquam infunderet, ita ut a Fratribus vino refici crederetur, et potasse de illo. In cellula panes et fabas coctas sine pinguedine aut D delicato sapore recipiebat : et cum tot panes sæpius in usus pauperum educti sunt, quot illati, constat eum faba et aqua tunc fuisse contentum. Aquam recipiebat sabbato ad usus suos, quæ sufficeret per hebdomadam subsequentem. Ceteris intrantibus dormitorium post psalmos matutinos, vigil in oratione, aliquoties inventus est obdormivisse, capite inter genua convoluto. Sedere autem in ecclesia velut acediæ crimen detestabatur. Artus, jejunio et senio fatiscentes, baculo cum deficerent sustentabat.

infima obsequia affectat,

in oratione pervigilat.

ANNOTATA.

a *Hic est* S. Gregorius VII, *qui sedit ab anno* 1073 *ad* 1086. *Colitur* 25 *Maii.*

b Parisiense Concilium *habitum anno* 1091 *aut potius* 1092, *tradit Philippus Labbe in Synopsi historica omnium Conciliorum, ex diplomate Philippi Regis dato* 1092. *Sed istud diploma nobis omnino videretur esse fictitium, ut diximus in Propylæo ad tom.* 2. *num.* 66. *Potuerunt alia habita fuisse, quorum notitia latet.*

c *Quid proprie sit* Staminea *indicatum est tomo* 2 E *Martii pag.* 755 *litt.* I.

CAPUT III.

Monasterium Bertolcurtium constructum; morbus et obitus S. Galterii.

His diebus, *a* singularis vitæ meritis digno divina revelatione Galterio, apparuit Mater beatissima virgo Maria, sic dicens : *b* Surge, Galteri, præpara iter, et vade apud Bertolcourt, et ibi prope dispone ecclesiam : elegi enim locum ibi, ad quem feminæ conveniant ad exhibendum mihi servitium et honorem. His dictis disparuit, relinquens virum super auditis libra discretionis indicium trutinantem : et quia nondum fidem adhibebat, supersedit executionem mandati. Reversa demum beata virgo, ministrum suum pigritiæ arguens, iteransque mandatum, ictum manus faciei ejus impressit, ita quod digitorum vestigia in facie ejus diu postmodum apparuisse dicant. Cogitans apud se et dicens, Quia Bertolcourt non vidi et locum nescio; instructo itinere peregre perfectus est, divinæ se sapientiæ commendans; sciscitatusque a viatoribus partes illas, instructus ad plenum, ultra urbem Ambianensem quinque leucis distantem *c* metam desideratam invenit.

a

b

a Deipara apparente monitus,

Bertolcurtium abit.

c

13 Ibi in loco silvestri juxta aquas quievit et mansit, domunculam ibi fabricans et capellam. Ad quam ibi factus populorum concursus, ut ab eo pa- F bulum vitæ æternæ reportarent. Sed et mulieribus sui caussam adventus et revelationem secretius exponebat, ut ad exhibendum ibi obsequium beatæ Virgini devotas feminas animaret. Verum cum, sicut ait poeta,

Intolerabilius nihil est quam femina dives,

apud Bertolcourt dominabatur matrona quædam, cui persuadente diabolo dictum est, occasione viri illius eidem damnum non modicum imminere; nam et sata illius turba affluens conculcaret, et quas ipsa sibi consignaverat possessiones, tamquam superveniente exercitu, plaustra et equites publicarent, si ibidem vir ille magni nominis diutius remaneret. Illa vero hostis antiqui consilio acquiescens, virum Dei a sede Dei proturbavit, et a suis finibus exire coegit : offensus autem infecto proposito ad sedem propriam remeavit. Verum detestabile facinus in brevi secuta est pœna. Nam cum Domina illa cum suis quadam die solenni ire ad ecclesiam moneretur, surrexit a cathedra, et morte subita retro cadens fractis cervicibus expiraxit.

indeque a potenti femina pellitur,

quæ subita morte plectitur :

14 Porro licet satanas bonum propositum totis nisibus

monasterium construitur sub Abb. Godelende.

A nisibus studeat impedire, nihil tamen potest nisi quantum ei a divina permittitur potestate. Nam sanctæ mulieres et nobiles Godelensis et Helwigis se Domino devoventes, ad locum delectum cum magnis possessionibus convenerunt. Arbusta etiam propriis manibus vellicantes, tam possessiones acquisitas quam ædificia dilatant. In brevi autem confluentibus aliis feminis Deo dicatis, fideliumque devotione illuc ampla beneficia conferente, etiam in honore beatæ Virginis ibi fundata est ecclesia, et collatis illic prædiis ditata est et dotata. Virgines autem, sub regula B. Benedicti ibi Deo et beatæ Virgini servientes, post B. Galterii transitum anno tertio, præfatam Godelendim primam loci illius Abbatissam *d* consecrari fecerunt. Verum cœlestis ille Dispensator, qui pendens in cruce vix unum latronem convertit, sed per discipulos suam postmodum Ecclesiam ampliavit; Sanctum suum, antequam in loco illo multum profecisset, desolato gregi reddidit; nihilominus plantationi ejus incrementum dedit.

Flagellari a suis petit et impetrat,

15 Redditus autem loco suo, de humili humiliorem, et de mansueto se reddidit mansuetiorem. Cum enim die quadam in Capitulo accusasset peccata et negligentiam et insufficientiam suam, pro his correptionem B flagelli flexis genibus a Fratribus recipere suppliciter postulat. Quibus tale quid abhorrentibus, cum in instantia perseveraret, vix obtinuit quod petebat: unde factus hilarior, illa die lætus cum Fratribus cibum sumpsit. Accedente vero suæ resolutionis tempore in Ramis palmarum, intrans Capitulum, dulci et amicabili exhortatione Fratribus viam salutis aperuit et suasit. Ad populum autem deinde, qui eo die de processionali more multus convenerat, cum præsente Comite *e* Bellomontensi sermonem faceret, accessit matrona quædam nimis ambitioso ornatu spectabilis, ita ut cauda verrente pulverem in oculos assistentium excitaret. Offensus inde vir Dei cum eam spiritu prophetico dæmoniacam appellaret, ornatus luxuriam tantam reprehendens, clamavit inverecunda mulier, se sequente in Dominica ad conspectum illius multum gloriosius adventuram. Ad quam respondit: Advenies utique, sed in statu multum diverso ab eo quem modo geris.

luxum vestitus feminei redarguit,

febri correptus,

16 Sequenti vero die celebrans Missam, ægre complevit eam, gravi febrium vi correptus. Vocato autem quodam, cui in Breviario scribendo membranas paraverat, dicit: Desiste a proposito, aliis utilitatibus Fratrum derelinquantur membranæ, mihi ulterius minime profuturæ. Accessit eo die ad eum nuntius Comitissæ Bellomontensis, in villa quadam C non longe a Pontisara ægrotantis, significans ei mandatum Dominæ illius, desiderantis plurimum visitari ab eo. Cui vir Dei, plenus Spiritu Dei, respondit: Concedat nobis gratia Dei, ut in patria cœlesti me videat: non enim in hoc seculo me amplius videbit. Urgente vero morbo convocatis Fratribus unctus est Oleo sacro, absolvens Fratres ab omnibus absolvendis. Quos de recessu ejus plurimum condolentes consolari cœpit, docuitque quo spiritu eligere deberent Pastorem. Crebris quoque persuasionibus animavit eos ad jugum Domini voluntarie portandum, palam factus expressus imitator Christi, qui postquam venit in Jerusalem Dominica ante passionem suam, diebus intermediis verbum Dei prædicare et exhortari discipulos non cessavit.

suum et Comitissæ obitum prædicit:

et moritur in die Parasceves,

17 Deinde vir sanctus, die passionis Dominicæ percepto Corpore Christi, obdormivit in Domino, evolandi ad superos data spiritui libertate: cujus caro ita resplenduit, ut quoddam resurrectionis decus extincta præferret. Cum vero corpus ejus Fratres honorifice traderent sepulturæ, excitati fama de longe populi, lamento incomparabili æque cum monachis ejus recessum planxerunt, damnum sibi D illud gravissimum æstimantes. Floruit beatissimus Galterius a tempore Leonis *f* Papæ usque ad tempus Urbani secundi, imperantibus Henrico *g* patre et Henrico filio, sub Francorum Regibus Henrico *h* et Philippo, anno Dominicæ Incarnationis millesimo quadragesimo primo ab luce subtractus. verum eadem die prædicta Comitissa dicitur obiisse, quasi secuta virum, cujus desiderabat alloquium et aspectum.

AUCT. DISCIPULO

f g h

et paulo post Comitissa:

patrantur miracula.

18 Sequente autem Dominica, matrona, quæ pomposo apparatu sanctum virum, sicut audistis, offenderat; ut adimpleretur prophetia ejus, arrepta a dæmonio ad sepulcrum beati Confessoris allata est. Cujus meritis, post multam instantiam precum quas fideles pro ea offerebant Domino, liberata a dæmonio restituta est sanitati. Hoc postmodum inducti miraculo qui variis languoribus tenebantur, gavisi sunt sibi Sancti hujus suffragium valuisse; operante hæc ad gloriam sancti sui Domino Jesu Christo, cui cum Patre et Spiritu sancto est honor et gloria, in secula seculorum, Amen.

ANNOTATA.

E

a *Quæ hoc numero et sequenti traduntur, desunt in altera Vita.*

b *Hæc Deiparæ verba, plane eadem, ex antiquissimo Breviario B. V. Mariæ de Bertolcurtio referuntur ab Ignatio Josepho de Jesu Maria in Historia Abbavillana cap.* 66, *ubi reliqua hinc desumpta sunt Gallice edita.*

c Bertolcurtium *pagus diœcesis Ambianensis in Pontiviensi ditione, tribus ab Abbavillana urbe leucis distat.*

d Godelendi *traditur successisse dicta* Helewidis: *at quæ postmodum successerunt Abbatissæ, memorantur in dicta historia Abbavillana: ex quibus præfuit nuper* Margareta Bornella, *sub qua anno* 1642 *Abbatia ob continua bella in urbem Abbavillanam est translata, et anno sequenti nova reformatio inducta.*

e Bellimontium *oppidum supra Pontisaram, tribus leucis ad eumdem Isaram sive Æsiam fluvium.*

f *Sedit* S. Leo IX *a* 12 *Februarii anni* 1049 *usque ad an.* 1054 *et diem* 19 *Aprilis, quo colitur. Successerunt Victor* II, *Stephanus* X, *Nicolaus* II, *Alexander* VII, *S. Gregorius* IX, *Victor* III, *et Urbanus* II, *mortuus anno* 1099.

g Henricus *Conrado patri subrogatur anno* 1039, *et huic* Henricus *filius anno* 1056, *introducta investitura et schismate famosus, mortuus anno* 1106. F

g Henricus I *successit Roberto patri anno* 1033, *mortuus anno* 1060. *At Philippus successor vixit usque ad annum* 1108.

ALIA VITA

Auctore monacho ejus discipulo.

Ex MS. Pontisarensi.

PROLOGUS.

Cum veterum dicta et facta Gentilium tenaci memoriæ scriptis suis diligenti sollicitudine mandasse, atque præclara facundia ac facetissima verborum suavitate extulisse merita sua antiquissimos Poetas, utique Ethnicos, videamus; dignum videtur nobis tam cœlestis Regis certamina atque victorias, quibus mundi hujus pompam cum principe suo subegerunt, ad posterorum utilitatem notitiæ tradere. Etenim secretum Regis abscondere bonum est: opera autem Dei recitare atque confiteri honorificum. Sed operæ pretium est, quanta bona ex istis narrationibus oriantur attendere. Laus Dei est, cum Sanctorum,

Vitæ Sanctorum scribuntur, ad laudem Dei,

AUCT. DISCIPULO EX MS.

A pro quibus cooperator extitit, gesta recitantur. Mirabilis namque, ut ait Psalmista, Dominus est in Sanctis suis. (Ps. 67, 36) Sanctus prædicatur in omnibus operibus suis. Per hæc animi multorum ad bene agendum excitantur, inimici Christiani nominis pessumdantur, diabolus cum sua præsumptione confunditur. *et incitamentum legentium.* Verum ad hæc enarranda me meritis imparem, sensu inæqualem, sermone incultum, considero: illius autem pietatem deposco, ut me ad hæc aliquantisper idoneum reddat, qui, quando voluit, aquam sitienti populo de petra produxit, animal brutum humana verba formare fecit, et linguas infantium disertas reddidit. Quicumque vero ad hoc te inclinaveris, ut tantillulam ingenioli mei editionem legere velis, non subito movearis, non subito prorumpas in vituperationem, me indoctum meque judicans inertem: non hic attendas dictorum facetitatem aut verborum rusticitatem, sed rei quam narraturus sum veritatem: non quæras quid reprehendas, sed unde proficias.

CAPUT I.

S. Galterii institutio: vita monastica Resbaci, Abbatialis Pontisaræ: varia inde fuga.

B Gratias referamus, Fratres carissimi, Divinæ excellentiæ, quæ post Apostolos et Apostolicos viros Ecclesiam suam, pretioso sanguine sua redemptam, tueri non desistit, indesinenter tribuens ei exempla, unde proficiat; lucernam, qua ea quæ appetenda sunt appetat, et quæ fugienda sunt fugiat. Inter Christianissimos sanctæ Ecclesiæ defensores et propugnatores luminare magnum, vir Dei Gauterius, nostris temporibus emicuit: qui quanti fuerit meriti sequens pagina declarabit; Floruit autem vir iste *Galterius seculo XI floret,* temporibus *a* Leonis Papæ, Alexandri, Gregorii, qui Hildebrandus vocatus est, usque ad tempora Urbani Papæ, nomine Odonis; in diebus Henrici senioris atque Henrici minoris Augustorum, regnantibus suo tempore Roberto Francorum Rege, Henrico atque Philippo Francorum Regibus. Hic a primævo juventutis flore, paternum solum, parentes propinquosque relinquens, studiis litterarum operam dedit, lustrans proximas regiones et longinquas: quidquid uspiam reperiebat, quod plenitudini scientiæ adjicere potuisset, haud segniter *litteris instructus, alios docet:* armario sui cordis recondebat. At postquam liberalibus artibus, id est Grammatica, Rhetorica et Dialectica, satis sufficienterque est imbutus; cœpit C habere discipulos, multas et famosissimas regens scholas: et thesauros scientiæ, quos multo labore et sudore quæsivit, aliis aperire et eructuare cœpit.

3 Deinde divinus ardor animum ejus tetigit, quatinus omnibus, quæ sunt hujus mundi derelictis, *deliberans de statu vitæ,* soli Deo liber ab omnibus vacaret, et in portu tranquillæ stationis anchoram bonæ actionis figeret, quo navis suæ jacturam non timeret. Prius namque, ut vir magni consilii, adhuc in seculari habitu positus, semetipsum multis probavit argumentis, carnem suam crebris extenuans jejuniis; *afflictiones carnis assumit.* asperrimo, a scapulis usque ad renes indutus cilicio. Talibus exercitiis Christi miles seipsum idcirco assuescebat, ne repente onus tantum appeteret, atque insuetus oneris pavore perterritus refugeret Jesu bone! quam suavis tua vocatio! quam dulcis ac jucunda tuæ spei illustratio! Quos enim subito vocas, illos *Resbaci fit monachus,* et justificas; quos vero justificas, illos et glorificas. Igitur vir Dei, cœlesti edoctus magisterio, Resbacense cœnobium expetiit: atque renuntians omnibus, quæ possidere videbatur, incepit esse discipulus veritatis; et mutato habitu seculari, exuit veterem hominem cum actionibus suis; induitque novum hominem, qui creatus est in justitia et sanctitate D veritatis: ibique quamdiu vixit et commoratus est, aliis meruit esse exemplum veræ religionis: et qui inter alios erat inferior ordine, primus esse studuit operatione.

4 Contigit interea hominem, culpis suis exigentibus, a Præposito monasterii incarcerari, et vehe- *incarceratum pane suo pascit,* menter ab eo affligi, et fame et siti arescere. Cujus dolori vir Dei compassus, et ex imo cordis suspirans, non timuit Abbatis sui aut ceterorum Fratrum, quam passurus erat, asperrimam increpationem aut verberum duram recompensationem. Nocturnoque silentio omnibus dormientibus, carceris claustra reseravit, hominemque pane quem sibi subtraxerat refecit; insuper de carcere eum extrahens, humeris *humeris suis elatum dimittit,* suis illum imposuit, atque omnia ejus vincula solvens, demum liberum ire permisit: tantum ab eo fidei pollicitationem exigens, ne amodo ecclesiæ noceret, neve alicui malum pro malo quod passus fuerat redderet. Facto mane requiritur homo et non invenitur, et quod vir Dei hujus rei conscius *et ideo verberatur:* fuerit detegitur: ab Abbate et ceteris Fratribus vehementer increpatur, acrioribus verberibus affligitur: sed hoc ipse cum omni patientia et animi alacritate amplectitur. E

5 Eodem tempore cœperunt quidam Fratres, instinctu et providentia Dei, juxta Pontisaræ castrum, quoddam construere monasterium, in quo servire Deo postpositis omnibus decreverunt. Sed nolentes esse ex eorum ordine, quos B. Benedictus *b* Sarabaitas vocat, qui in nulla regula approbati, sub *b in novo Pontisaræ erecto monasterio,* nullius magisterio degentes, bini aut terni, non Dominicis sed suis ovilibus includuntur; quibus pro lege est desideriorum voluptas, cum quidquid putaverint vel elegerint, hoc putant sanctum, quod vero noluerint, hoc arbitrantur non licere: hoc dici et esse caventes; quia eum prius noverant virum Dei, Abbatem sibi præesse petierunt: et licet diu multumque reluctantem, per voluntatem Dei pro voto suo acceperunt, et ordinari sibi atque consecrari fecerunt. Ordinatus Abbas duplici studuit doctrina suis *primus fit Abbas,* præesse ac prodesse discipulis, omnia scilicet bona et sancta factis amplius quam dictis ostendere, ut intelligibilibus et honestioribus animis verbis suis divina præcepta ostenderet; duris corde et simplicioribus exemplum bene vivendi in factis suis præponeret, castigans corpus suum secundum Apostolum (1 Cor. 9, 27) et in servitutem redigens, ne forte cum aliis prædi- F caret, ipse reprobus efficeretur. Erat autem vir Dei omnibus prædicandis et decentibus moribus adornatus; mansuetis et humilibus mitis et amabilis; superbis et inobedientibus ipso affectu terribilis: inter pauperes et mediocres et divites se bene regere sciens: ita ut divites et mediocres illum quasi superiorem se venerarentur, pauperes vero æqualem sibi pauperem arbitrarentur. Habilitas formæ ejus haud contemptibilis, imo multum laudabilis; statura enim erat procerus, vultu decorus, specie Angelicus. Non *excellit in omni virtute:* incompositus in actu, semper vilis in habitu; non facilis in risu, non tristitia gravis; non lætus in prosperis, non tristis in adversis; clarus eloquio, suavis alloquio; aliis largus, sibi parcus. Quis vero digne possit repetere, quanta exhortationis, quanta prædicationis divinitus gratia ab ejus procedebat ore, dum omnis litteratura ad ejus prædicationem redderetur stupida, dum generaliter omnibus compunctio cordis nasceretur devotissima. Erat namque viro Dei vivax sermo, lingua ad loquendum docta, ut verba ejus simplicioribus essent intelligibilia, doctioribus admiranda. Licet in omnibus esset habilis, licet ad omnia videretur utilis; tamen sciens et frequenter recogitans se grave pondus suscepisse, et quia ars est artium regimen animarum, timensque futuram de

A de creditis sibi ovibus discussionem, culpæque pastoris incumbere quicquid negligentiæ ille summus pastor in ullis potuerit deprehendere; quasi sub fasce laborans, tantum pondus rationabiliter quæsivit deponere. Ad quod cum impediretur multorum probabilium virorum dissuasione, tentavit latenter effugere.

6 Audita igitur fama religionis sanctæque conversationis Cluniacensium Fratrum, quod scilicet Fratres isti, præ omnibus, quos in sinu suo tota continet Gallia, mundum et concupiscentiam ejus contemptui haberent; quod honore se invicem prævenirent; et quod infirmitates suas, sive morum sive *Cluniacum clam discedit,* corporum, patientissime tolerarent; quodque cum omni humilitatis subjectione sibi invicem obedientes essent, nullusque quod sibi utile videretur, sed quod magis alii sentirent sequeretur; quod viscera caritatis haberent; quod Abbatem suum sincero amore diligerint; quod amori Dei nihil præponerent; hunc locum, Dei famulus, credens se latere posse, elegit expetendum. Veniens ergo ad locum, ab Abbate et ceteris Fratribus cum omni devotione suscipitur, susceptus humiliter apud eos conversatur, cognoscensque de eis quod auditu didicerat, lætatur; gratias agit, gaudetque se evasisse
B periculum quod metuebat; credensque se tutum invenisse latibulum, Abbatem se fuisse non indicabat. Hæc utique divina providentia agebantur, ut in eis mortificationis caperet exemplum, quod nobis discipulis suis per bonæ actionis ostenderet documentum. Interea Fratres jam dicti cœnobii Pontisarensis, moleste ferentes ejus absentiam, Rotomagensem
c tum temporis bonæ memoriæ *c* Joannem Archiepiscopum adierunt, rogantes ut litteras, ejus auctoritatis sigillo signatas acciperent, quatenus servum Dei ad locum suum reducerent. Quid plura? Susceptis ab Archiepiscopo litteris et ex ejus nomine Abbati Cluniacensi præsentatis, auctore Deo ad locum suum reducitur, et cum gaudio omnium votoque suscipitur. Latuit autem postea vir Dei in quadam *reversus latuit in crypta:* crypta, non longe a monasterio, cui Deo disponente datus fuerat Abbas: in qua corpus suum abstinentia et vigiliis et acrioribus disciplinis, quibus exteriorem suum hominem mactabat, Deo dedicabat.

7 Postea vero habuit quamdam suæ occultationis insignem latebram, in insula quæ est in prospectu *in insula SS. Cosmæ et Damiani prope Turones habitat:* Turonicæ civitatis, in qua habetur ecclesia, SS. Cosmæ et Damiani nomine dedicata et honore sanctifi-
C cata. In hac diu conversatus, quanta asperitate corpus suum domaverit, quibus jejuniis quibusque vigiliis dies noctesque continuando duraverit, quibus eleemosynis profusus extiterit, dicere lingua non sufficit. Tibi enim Jesu Christe soli sunt ipsius nota opera, quem nullum latet secretum, nullius occultatur conscientia: te solum quæsivit secreti sui facere participem, quem solum credidit fidelissimum remuneratorem. Cœpit deinde vir Dei ab incolis civitatis illius frequentari, et a nobilioribus tam Clericis quam Laicis venerari: qui in eo tantam sapientiam, *largasque eleemosynas facit* humilitatem, et morum probitatem cognoscentes, ab eo monita salutis audiebant, et eum toto affectu diligebant. Propterea invito ei et multum reluctanti crebra munera transmittebant, quæ saltem ab eo in necessitatibus pauperum expenderentur. Quæ omnia larga manu distribuens, sua etiam omnia quæcumque habere videbatur, Domino obtulit: adeo ut quadam die venienti ad se pauperi et eleemosynam postulanti, non habens omnino quid daret, libros suos ei dederit, quatenus mutuam pro eis pecuniam acciperet, quos vir Dei postea redempturus esset. Alia etiam vice eidem pauperi vestimenta sua, id est tunicam et cucullam, dedit, quæ perendie Majoris-monasterii monachi ei miserant, pretiosa quidem et recentia. Sicque vir Dei revera Christum in paupere vestivit, et largitore algente inopem calefecit. D *AUCT. DISCIPULO EX MS.*

ANNOTATA.

a *Hæc sub finem prioris Vitæ sunt explicata, uti quamplurima alia toto decursu.*

b *Verba sunt ex prima regula S. Benedicti desumpta. De origine vocis* Sarabaitarum *consule interpretes in Regulam. In Glossa anonymi*, Sarabaitæ lingua Ægyptiaca dicuntur Renuitæ, qui refutant Abbatem habere.

c Joannes *e Sede Abrincensi assumptus, sedit Archiepiscopus ab anno* 1068 *usque ad annum* 1079.

CAPUT II.

Iter Romanum. Rex et Episcopi in Concilio admoniti.

Interea quærebatur a discipulis, et non inveniebatur: sed a quodam peregrino, Guarino nomine, qui peregrinando loca Sanctorum circuibat; *Reversus Pontisaram,* tandem Deo volente reperitur; inventus, monasterio nuntiatur: preces Fratrum ad eum diriguntur; monasterii ejusdem destructio, quod fere in ejus E absentia destructum fuerat, et deordinatio suggeritur; *Romam abit,* precibusque tam multis acquiescens, ad domum suam, cui specialiter datus fuerat Pastor, reducitur. Postea autem urbis Romanæ Papam expetit, *a* Hildebrandum nomine; a cujus saltem consilio et auctoritate tantum onus posset declinare. In cujus præsentia, vir Dei cum lacrymis et intimis cordis suspiriis veniam deprecatus est, se indignum crebro clamitans tanti oneris, et honoris minime esse idoneum. Aliquantis itaque diebus Romæ moratus, Domno Apostolico notus ac familiaris efficitur, frequenterque ad colloquendum adsciscitur. Videns namque in viro Dei admirandam scientiæ plenitudinem et prædicandam humilitatem, *a Summo Pontifice remittitur:* eum Apostolica benedictione in pristinum gradum [studuit] revocare, blandis eum increpans sermonibus; non esse dignum, inquiens, hominem tam idoneum, sibi et aliis proficere valentem, suis utilitatibus esse intentum; debere ad monasterium suum redire, et oves Dominicas, quas pascendas susceperat, cum Dei adjutorio regere. Sed videns animum ejus inflexibilem in sua sententia perdurare, cum summa obedientia et Apostolica auctoritate curam ei pastoralem injunxit, insuper anathemate eum perculit, si amodo sine ejus licentia F monasterium suum, quod regendum susceperat, relinqueret. Deinde Vir Dei Apostolica auctoritate et benedictione roboratus, ad locum suum rediit, et deinceps evadendi aditum quæsivit. Quomodo autem reliquo vitæ suæ tempore vixerit, vel quemadmodum ex hoc seculo migraverit, quibusve miraculis post beatum finem claruerit, inquantum nosse potuimus sequens sermo declarabit.

9 Fuit vir Dei justitiæ rectique tenax intantum, ut nulli peccanti, nulli suam injustitiam defendere volenti parceret: imo Regibus vel quibuslibet potestatibus prave agentibus, rationis libera voce contrairet. Sciebat namque sed et animo frequenter revolvebat, quid per Prophetam Dominus peccata hominum dissimulantibus improperat, dicens: Non *Justitiæ amans,* ascendistis ex adverso, neque opposuistis murum pro domo Israel, ut staretis in prælio in die Domini. Ezech. 13, 5 Ex adverso quippe non ascendunt, qui quibuslibet potestatibus prave agentibus rationis libera voce non contradicunt; et in die Domini pro domo Israel non stant, ac murum non opponunt, qui fideles innocentes contra perversorum injustitiam ex justitiæ auctoritate non defendunt: vix enim pro culpa sua quemquam

AUCT. DISCIPULO EX MS.

A quemquam aperta voce reprehendunt; sed quod est gravius, si aliquando aliqua in hoc seculo persona deliquerit, ejus multoties delicta laudantur, dum non reprehenduntur, ne si reprehendantur forsitan adversentur. Unde dum quadam die Philippi Francorum Regis colloquium expeteret, ille sciens magnam viri Dei animi constantiam et fortitudinem, qua peccata errantium non demulceret, sed feriret; erubescebat coram Optimatibus suis aspera ejus invectione notari, ideoque secretum petiit. Quo adepto, taliter vir Dei exorsus est ad eum loqui; Cum

Regem admonet,

certum teneamus, et absque ulla ambiguitate credamus, bonorum seu malorum, quæ hic agimus, quemque manere sive gloriam sive pœnam; miror te, virum ad omnia quæcumque intenderis eruditissimum, non respicere mala quæ indifferenter agis :

Rom. 13, 1

Te enim posuit Dominus Rectorem et Ducem populo suo : unde dicit Apostolus : Non est potestas nisi a Deo; quæ autem sunt, a Deo ordinata sunt; itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Si igitur secundum Apostolum a Deo potestatem accepisti, et dici et esse Rex meruisti, debes populum Dei regere, non dissipare; quæ tibi a Deo præcepta sunt, facere; ab his quæ Dominus prohibuit, abstinere. Per te et a te Spiritus sancti dona, quæ sunt B gratuita, venduntur; a te munera, quæ Deus reprobat, accipiuntur : et si sancti Spiritus dona, quæ sunt gratuita, tibi non licet dare; quanto magis vendere. Non recolis, non animo retractas, quid est quod Salvator noster templum ingressus, cathedras vendentium columbas evertit, et numulariorum effu-

Joan. 2, 16

ditæs, dicens, Auferte ista hinc, et nolite facere domum patris mei domum negotiationis? Quid est, inquam, cathedras vendentium columbas evertere? nisi potestatem vendentium dona sancti Spiritus destruere?

ne pergat ecclesiastica beneficia vendere :

Omnia ecclesiastica officia, omnia ad ecclesiam Dei pertinentia, sancti Spiritus dona sunt. Dic mihi, si nosti, unde clavem regni cœlorum accepisti; das enim et vendis potestatem ligandi atque solvendi. Quid autem habes quod suscepisti? A sanctis Patribus in concilio Toletano et in aliis æque sanctis Synodis interdictum est, nulla ecclesiastica officia pecuniis obtineri : altaria etiam vel decimas pro pecunia dare, simoniacam hæresim nullus fidelium ignorat esse. Omnes Laici qui aliquid in Ecclesia tenent, nec non Clerici qui ab illis retinent vel sub illis serviunt, illi quoque qui hoc posse fieri confirmari satagunt, legis divinæ contemptores fiunt : et ideo nisi resipiscant, sine fine peribunt; et jam in hoc seculo, dum vivunt, a recte credentibus ut transgressores vel apostatæ C refutandi sunt. Vide ergo quæ mala ex istis emptionibus et venditionibus oriantur. Dum enim, tu ipse honores Ecclesiasticos quibusdam vendis, ipsi rursus sacros Ordines et manus impositionem vendunt aliis. Horum omnium malorum, si bene perspexeris, caput esse videris. Ita ecclesiæ despoliantur, dum ipsi pessimi emptores simoniaci ue pervasores non timent auri et argenti quantitatem, quantam in ecclesia Dei reperiunt, conflare, pretiosa ornamenta vendere, ut dumtaxat Ecclesiastica officia possint obtinere. His et aliis hujuscemodi verbis vir Dei Regem increpavit : quæ ideo scribere volui, ut ostenderem invictam in viro Dei animi fortitudinem, per quam melius voluit morti succumbere, quam veritatem celare. Multos proinde habuit inimicos, multos sustinuit convitiatores et persecutores : sed hæc omnia forti animo et inexpugnabili superabat patien-

Joan. 15, 19

tia, memoriter recolens quid ipsa Veritas discipulis dicat : Si de hoc mundo fuissetis, mundus quod suum erat diligeret : quia vero de mundo non estis, pro-

Matth. 5, 10

pterea odit vos mundus : Et illud, Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum

2 Tim. 3, 12

est regnum cœlorum : itemque illud, Omnes, qui volunt pie vivere in Christo Jesu, persecutionem patientur. D

10 His et hujusmodi armis instructus, cum Parisius congregato Concilio, omnes fere, tam Episcopi quam Abbates et Clerici, censerent Domni Apostolici sanctæ memoriæ Hildebrandi jussioni non esse parendum, dicentes falsoque asseverantes, importabilia ejus esse præcepta, ideoque irrationabilia; coram omni multitudine dixit : Constat vos indecentem et ab omnibus refutandam definire velle sententiam : juste enim, ut ait B. Gregorius, an injuste obliget pastor, pastoris tamen sententia gregi timenda est, ne is qui subest et caussis injustis forsitan ligatur, ipsam obligationis suæ pœnam ex alia culpa mereatur. Nec debet quisquam pastoris sui judicium temere reprehendere; ne etsi injuste forsitan ligatus est, ex ipsa tumidæ reprehensionis superbia, culpa, quæ non erat, fiat. His dictis, vehementer ira succensi qui aderant adversus Dei famulum, mancipia Regis suo sceleri conjungentes, exclamantesque omnes in una conspiratione consurgunt, ipsum de concilio rapiunt, trahunt, impingunt, colaphizant, conspuunt, multisque contumeliis affectum, ad domum Regis perducunt. Sed vir Dei viriliter E hæc pro Dei amore sustinens, immobilis perstitit, mortemque minantibus hilari voce respondit : Malo mortem pro veritate sustinere, quam falsitati turpiter cedere. O quantis votis, quibus precibus tuam, Domine Deus, magnificentiam exoravit, quatenus sanctorum Martyrum tuorum sociaretur numero, quibus jam sociatus erat meritis. Bonum erat ei, Domine, hujus lutei vasis deponere sarcinam, ut perpetuam posset adipisci coronam. Verumtamen, Domine, adhuc famulum tuum, Ecclesiæ tuæ profuturum, reservare disponebas; ideoque coronam, tantis votis exoptatam, differebas. Quorumdam igitur Optimatum, qui eum prius noverant et dilexerant, virtute, vir Dei, de loco in quo custodiebatur, eripitur, et Ecclesiæ suæ cum honore redditur. Longum est enarrare per singula, quæ et quanta pro veritate sustinuerit pericula, quæ verborum convitiorumque venenata toleraverit jacula : ceterum quæ vidimus *b* et audivimus, gloriosa ejusdem beati viri retexamus magnalia.

et Episcopos ne Pontificio mandato se opponant :

ideoque incarceratur.

ANNOTATA.

a *Is est* S. Gregorius VII, *quem diximus sedisse ab an.* 1073 *ad* 1086.

b *Hic potissimum auctor oculatum se testem perhibet.* F

CAPUT III.

Varia patientiæ, humilitatis et aliorum virtutum exercitatio.

Erat viro Dei contigua monasterio, cui Deo volente præerat, cellula, in qua ei erat consuetudo orare, multisque jejuniis et vigiliis et nimiis verberum cruciatibus suum corpus attenuare. In hac solus, solo Deo teste, orationi insistebat, et divinæ contemplationi operam dabat. Quis vero digne queat orationum instantiam ac genuflexionum ejus numerositatem, quibus Divinam majestatem venerabatur, verbis explicare; cum præsertim, ut dictum est, solus, solo Deo teste, in eadem cellula oraret, vigilaret, jejunaret, et ceteris sanctæ virtutis exercitiis instaret. Sed nequaquam, ut ipsa Veritas testatur, abscondi valet civitas supra montem posita, neque ponitur lucerna sub modio; sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo Dei sunt. Quanto magis sancti viri opera sua latere quærunt, tanto magis ad exemplum sanctæ conversationis sequentibus

Opera sua in abscondito facit :

Matth. 5, 14

A tibus palam fiunt. Cautus erat vir Dei et circumspectus ad sanctorum operum exercitia : inaniter enim perdere metuebat, quod cum magno corporis labore et sui contritione spiritus acquirebat : sciebat quippe quod laus impiorum brevis est, et gloria *procul a vana gloria,* hypocritæ ad instar puncti. Sunt enim plerique vanissimi simulatores, qui vento superbiæ inflati, dum corpus suum quadam abstinentia macerant, videri ab hominibus jejunantes volunt, indeque humanos favores expetunt : magnos se apparere in conspectu hominum concupiscunt, et turpes ante oculos superni Inspectoris esse non pavescunt; prædicationi inserviunt, non ut populus de eorum prædicatione in melius proficiat; sed ut sapientia eorum ipsis quibus prædicant innotescat : multa et magna munera egenis largiuntur, non ob hoc, ut inde regnum Dei promereantur; sed ut transitoriam laudem quæ in affectu eorum dulcis est, assequantur : qui nimirum, secundum Veritatis attestationem, similes sunt sepulcris; aforis quidem dealbatis, intus autem plenis ossibus mortuorum : quibus cordi est in angulis platearum orare, salutationibus vacare, primas in Matt. 23, 27 cœnis cathedras amare, ab hominibus Rabbi vocari velle. Sed quæ, rogo, ista dementia est, incassum B corpus affligere, multa semina jacere, et nullum fructum recipere velle? æterna præmia perdere, et transitoria diligere? Quæ omnia vir Dei, divini amoris igne succensus, quasi venenum diaboli refugiebat, et jugiter illum Davidicum versum, ori suo familiarem, dicebat; Non nobis, Domine, non nobis, Psal. 113, 1 sed nomini tuo da gloriam.

12 Habemus ejus magnanimæ humilitatis insigne documentum, quoniam cum esset beato viro pecunia in necessitatibus pauperum expendenda, non eam per se neque per domesticos suos erogare volebat; *eleemosynas per alios distribuit,* sed taliter hoc facere disponebat, quatenus nulla nasceretur suspicio, qua hæc ipsius agnosceretur esse largitio. Quodam itaque tempore habens nummorum quantitatem, quosdam valde sibi familiares, Marcellum videlicet Presbyterum et Raimundum Diaconum, ad se ex Pontisarensi castro venire fecit, eisque dixit : Quidam amicus meus pecuniam mihi nummorum pauperibus erogandam tradidit; sed quia ad agenda talia insuetus sum, rogo dilectionem vestram, ut taliter eam dispertiamini, ne quisquam, quoad vixero, a me vobis arbitretur commissam. Qui festinato jussa compleverunt, hujusque beneficii beatum virum fuisse auctorem, usque ad obitum ejus celaverunt. Quis illum unquam liberalem, quis circa pauperes crederet misericordem? Cum enim in cons-C pectu hominum pauper aliquid ab eo peteret, vehe- *aut nemine præsente :* menter ei quasi cum indignatione et ira obloquebatur, ut eum non misericordem, sed durum arbitrari posses atque crudelem : cum vero nemo adesset, qui secreti sui arbiter esse posset, pauper revocabatur, reficiebatur, et in eo revera Christus adorabatur, qui et suscipiebatur. Consuetudo præterea fuit ei, ut quoties pauperum peregrinorumque pedes abluere voluisset, non hoc agebat, nisi aut cum monachi essent divina officia recitaturi in oratorio, aut dum reficerent in refectorio, aut requiescerent in dormitorio. Ita vir Dei circa pauperes erat munificus, ut multoties ipsa etiam pedum calceamenta et cetera sibi necessaria indumenta eis præberet, ut nec cultellum nec [aliud quidpiam vel] assem valens retineret, quod non in necessitatibus pauperum totum expenderet.

utitur lecto 13 Erat ei in suprascripta cellula lectulus, non magna plumarum mollitie suffultus, sed tantum mattæ superimpositum cilicium, ut non facile noscere posses, qua caput, qua etiam parte pedes ad horam requietionis ponerentur : et nostris temporibus alter Germanus exhibebatur, cujus, ut in Gestis ejusdem legitur, caput ab humeris per cervicis confinium D nulla sublevavit adjectio. Nemo nostrum vidit eum *AUCT. DISCIPULO EX MS.* jacere expoliatum, dum nec funiculus quo cingebatur deponeretur, raro etiam calceamenta de pedibus extraherentur. Asperrimo jugiter caro ejus atterebatur cilicio; cui tamen pretiosæ inhærebant mani- *aspero cilicio,* cæ, ex staminio factæ; ut dum manicæ viderentur, cilicium interius non deprehenderetur. O laudabile *flagellis nodosis,* per omnia factum, quo Salvatoris jussa complentur, et ceteris ad exemplum humilitatis conservandæ tutela datur! Fecerat etiam sibi vir beatus flagellum ex durissimis corrigiis, quarum summitates nodis exasperabantur firmissimis, quo unoquoque fere die caro ejus crudeliter cædebatur. Cujus cæsionis sonitus a secretariis ecclesiæ, et a ceteris in ecclesia existentibus, audiebatur; quamvis, ne audiretur, in secretiorem thalamum removeretur. Vestimentum *vestibus tritis,* vilissimum, quo utebatur, numquam mutavit; nisi aut vetustate nimia solveretur, aut forte egenis tribueretur. Vidimus eum hora refectionis Fratrum, more hebdomadarii Fratris lectoris, in refectorio legere, coquinæ officio deservire, aliis ministrare, clibanum coquendis panibus præparare. Unde quadam die, jejunii fatigatus afflictione, dum clibanum *viliora munia obit :* calefaceret, ante os clibani pene exanimatus cecidit, et manibus discipulorum inde ablatus est. Aliis in E labore manuum occupatis, oblitus suæ auctoritatis similiter occupabatur; et qui erat prior ordine prælationis, gaudebat se aliis parificari in exercitatione operis.

14 Si quando in refectorio cum aliis, cogentibus Fratribus, reficiebatur (quod tamen ipsum non leviter faciebat, nisi aut promissa ei ab eisdem Fratribus Missarum supplicatione aut pauperum refectione, *aqua et cibis insipidis contentus :* quasi pro abstinentiæ suæ recompensatione) quemdam ex condiscipulis nostris, aliquantisper secreti sui conscium, latenter præmittebat, ut ignorantibus ceteris vinum de *a* justa sua auferret, aquamque in- *a* funderet. Erat cernere hominem tanta circumspectione semetipsum tueri, ut putantibus nobis eum copioso vino repleri, aquam biberet; sicque studiose pisces, qui forte afferebantur, manu sua ablatis *b* *b* aristis per paropsidem divideret, ut intuentium oculos falleret, arbitrantium revera pisces comedere, cum quidem nec eorum saporem saltem gustaret. Providerat autem sibi vir Dei Fratrem, Dominum timentem, qui ad horam suæ refectionis in sæpedicta cellula per competentem fenestram panem et fabas, nulla pinguedine vel sapore conditas, ei deferebat, F istisque alimentis suam arctissime humanitatem sustentabat. Ceterum, quod est dictu audituque mirabile, quot panes ei minister deferebat, tot sæpe ab eo recipiebat; unde luce clarius constat, eum tantum per Dei virtutem fabis esse sustentatum : et aqua ad bibendum deferebatur, quam ipse sibi sæpenumero hauriebat, et deferebat, quæ usque ad aliud Sabbatum non mutabatur. Quis vero audiendo credere poterit ni videndo didicerit, quanta ad standum in choro fuerit beato viro perseverantia? Cum vix illum *inter psallendum stat,* quisquam psalmodiæ tempore in ecclesia sedere conspexerit. Labore interdum jejuniique afflictione defatigatus, seniles artus baculo sustentabat; et sic stans, quousque psalmodiæ cantus in ecclesia finiretur, perseverabat. Finito Matutinorum cursu, dum ceteri Fratrum, laboris relevandi gratia, paulisper quieti indulgerent; vir Dei pervigil manebat, et orationi sanctæque meditationi operam dans pernoc- *et permanet in oratione,* tabat : unde ob nimiam vigiliarum continuationem somni depressus gravedine, fronte in terram collisa, super genua et cubitos a secretario ecclesiæ inventus est obdormisse.

15 Cumque omnium virtutum ubertim vir Dei floribus adeo decoraretur, maxime tamen humilitatis

AUCT DISCIPULO EX MS.

A tis in eo enituit insigne documentum : omnibus enim imitandus, omnibus admirandus hic Pater noster, dum per omnia humilitatis itinera currere gestiret, omnibus nobis in unum positis (omnes namque ad hoc adesse præceperat) dixit : Placeat cœtui vestro, Fratres carissimi, justæque petitioni nullus ex vobis refragetur, ut quod ego, utpote indiscretus omnibusque facinoribus irretitus, irrationabiliter, dictante scilicet ira nullaque servata justitia, vobis multoties verborum verberumque correctiones adhibui ; liceat peccantis lege, id est nudis pedibus, totoque corpore circa renes tantum præcincto, manibusque meis virgas disciplinatorias ferenti, in capitulum venire ; et coram Deo et Sanctis ejus a vobis Fratribus meis veniam de offensionibus meis petere ; et a vobis omnibus virgarum correctionem, dignam videlicet factis meis recompensationem, recipere ; ut ita sempiternas, quæ pro eisdem mihi debentur, inferni pœnas merear evadere. Nullus prælationi meæ hoc in facto a vobis servetur honor, sed magis in me vitia feriantur, quibus non honor est exhibendus, sed rubor confusionis est adhibendus. Priores ordine et conventione in me prius verbera vicissim exerceant, priores scilicet incipiant et juniores finiant : cujus correctionis modus in Prioris, loco meo præsidentis, B arbitrio consistat : sciantque omnes quod qui durius me flagellaverit, hic amodo mihi carior erit : qui vero mollius me tetigerit et quasi iniquitati meæ clemens esse decreverit, hic minime secundum Dominum me diligit, quia non defert honorem mihi, sed vitiis. Quod audientes omnes, his beati viri unanimiter contradicere cœpimus verbis, dicentes, inauditum esse, ut Prælatus aliquis talia a discipulis suis quæsierit, et discipuli Magistris suis in talibus paruerint : non debere eum hæc facere, cum præsertim satis fuerit jejuniorum vigiliarumque attenuatione senioque excruciatus, et forsitan præ infirmitate sua inter flagella esset moriturus. Sed, quia vir Dei miro ingenio eloquioque callebat, quamquam invitis diu multumque reluctantibus nobis, persuasit. Quid plura? In capitulum venitur, famulus Dei modo quo supradictum est expoliatur, coram majestate Dei in nostra præsentia humiliter solotenus prosternitur. Stupor omnium nostrorum corda ad ejus introitum circumdedit : videntes namque hominem, omni honore dignum, tanta vilitate contemptum, omne a nobis aufugerat consilium. Undique erat dolor, undique luctus, undique suspiria, undique gemitus. Postquam a nobis diu ploratum est, senis, nos du- C rius increpantis, nos molles effeminatosque vocantis, acquievimus voluntati. Itaque a prioribus inceptum est. Eramus circiter triginta Fratres, qui omnes vicissim nobis succedentes, virum Dei virgis cœdere cœpimus. Videres hominem, jejuniorum vigiliarumque numerositate simul et senectute debilitatum, inter flagella constantem, unumquemque proprio nomine vocitantem, et ad cædem suam instigantem, fortique voce clamantem : Manus vestras non agnosco : verbera vestra, molliter me palpantia, non sentio. Decursa autem a majori usque ad minorem, qui ignarus sub regulari disciplina in scholis erat, diu optata virgarum cæsione ; rursus famulus Dei induitur, omnibus gratias agit, ipsoque die gratulabundus nobis conviva efficitur. Perpendendum est, quanta vir beatus hoc in facto præconiorum gloria ab omnibus sit attollendus. Cumque omnium virtutum nominatim vir Dei floribus decoraretur, mox videndum quæ virtus, quis ex ista virtute sequatur triumphus. Dicat quisque quod senserit, præfero beati viri humilitatem illuminationi cæcorum, curationi leprosorum, omniumque sanationi morborum. Unde quibusdam de miraculorum potentia superbientibus et dicentibus ; Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, dæmonia ejecimus, virtutesque multas fecimus, D in fine dominus dicturus est ; Amen dico vobis, nescio vos. Qui enim sine humilitate virtutes congregat, quasi in ventum pulverem portat. Magna est profecto virtus humilitatis, quæ quantum inclinatur ad ima, tantum proficit ad summa. Sine hac nemo potest Deo placere ; per hanc quisque valet ad virtutum culmina conscendere : hanc vir beatus semper in corde suo tenuit : per hanc non solum magistris, verum etiam subjectis suis subjici voluit.

Ut a subditis flagelletur petit, et tandem impetrat : a multum flentibus, cum humilitatis raræ commendatione.

ANNOTATA.

a *Forte* mensa.

b *Ossa seu spinæ in pisce vocantur a Francis* arestes, *a similitudine quam habent cum* aristis *spicarum.*

CAPUT IV.
Extrema exercitia. Morbus. Obitus.

In illa autem Quadragesima, quæ beato viro fuit postrema, semetipsum acrioribus jejuniorum, vigiliarum, sanctorumque operum exercuit emolumentis : ita ut in comparatione eorum priores ejus cruE ciatus leviores esse putarentur. Fuit namque ei consuetudo, ut omni tempore, ex quo cœnobialem suscepit actitare militiam, semper priori vitæ aliquid adderet, et ab incepto fervore per tepiditatem non refrigesceret, et benefaciens non lassesceret ; sed divino igne inflammatus, de virtute in virtutem proficeret ; et quanto corpus senectute longaque inedia aresceret tanto animus victor annorum ad appetenda majora inardesceret, ut cum Apostolo veraciter dicere potuisset, Quando enim infirmor, tunc fortior sum et potens. (2 Cor 12 10) Unde toto spatio jam dictæ Quadragesimæ compertum est nobis, libram panis, quæ quotidie ex præcepto B. Benedicti monacho apponitur, beatum virum non comedisse : sed tantum fabis et aqua, in lacrymis et mensura, usum fuisse. Dominica autem illa, in qua Salvator et Redemptor noster, appropinquante hora passionis suæ, in asino Jerusalem venire et a pueris Hebræorum cum floribus et palmis sibi obviari, et ab eisdem Rex appellari ac laudari voluit ; tanta nos verborum suorum suavitate refecit, ut, tamquam valedicens nobis, eatenus tam dulciter, tamque amicabiliter non sit locutus. Ipsa quoque die, cogentibus nobis, ultimum nobiscum convivium celebravit. Sequenti die cantante eo Missam vi febrium graviter urgeri cœpit, viribusque corporis F destitui. Vocato denique quodam Fratre, qui ejus jussione membranas ad conficiendum ei Breviarium inciderat, præsago imminentis suæ e corpore resolutionis spiritu, dixit : Opus mente conceptum dimitte : non enim liber iste quem scribere disponebas mihi erit profuturus, immo magis sequentium voluntati relinquatur, qui aliis post obitum meum utilitatibus membranas incisas deputabunt. Cœpit deinde vir Dei majoribus stimulis coarctari, et de die in diem ad exitum propinquare : convocatisque nobis, quos paterno affectu dilexerat, et quos a mundialibus illecebris abstractos in timore Dei educaverat, more ecclesiastico, Oleo sancto petivit inungi. Fit ad eum processio ut voluerat : inungitur : reum se de peccatis suis coram Deo et Sanctis ejus in præsentia nostra confitetur ; absolvit omnes, et ab omnibus absolvitur ; deinde osculatis omnibus nobis, et cum multis intimis cordis fletibus suspiriisque, gloriosa passionis Dominicæ memoria venerata, Sacramentorum nostræ redemptionis particeps efficitur.

Ultimam Quadragesimam sancte peragit : Dominica Palmarum suos benigne affatur : postridie febri laborat : obitum prævidet : accipit extremam Unctionem, et alia Sacramenta :

17 Interea cœpimus omnes de beati viri imminenti transitu irremediabiliter constritari, timentes, ne ejus absentia ordo monasterii nostri dissiparetur, neve sublato pastore grex Dominicus lupinis morsibus

tristes subditos confortat: sibus patens dispergeretur, aut ne, unde major dubietas excreverat, Rege muneribus corrupto, aliquis per simoniacam hæresim ad suscipiendum loci nostri regimen ingrederetur. Rursum convocatis omnibus nobis, hoc modo assistentes alloquitur. Nolite, inquit, filii mei contristari, nolite de mea nimium corporali resolutione mœstificari. Confidite in Domino, omnem solicitudinem vestram projicientes in eum, quoniam ipsi cura est de vobis. Confirmetur in vobis caritas Dei, ut sitis concordes, fraternitatisque spiritualis amatores. Etenim si secundum Deum vos invicem dilexeritis, sciatis procul dubio, quia in omnibus vobis Dominus cooperator erit. *dat ultima monita;* Ps. 144, 19 Prope est, secundum veridicam Psalmistæ vocem, Dominus omnibus invocantibus eum in veritate. Voluntatem timentium se faciet, et deprecationem eorum exaudiet. Nolite in alterutrum detrahere: omnes enim detractores et murmuratores Deo sunt odibiles. Nolite a sancto proposito deviare: si enim discedente me a sancto proposito deviaveritis, et schismata inter vos habueritis, et ordinationibus levium personarum consenseritis; manifestum est, non Dei amore, sed Magistri vestri timore, huc usque vos in religione mansisse: si vero, sicut usque ad hanc diem, in humilitate, in concordia, in caritate manseritis; providebit Dominus fidelissimum domui suæ dispensatorem, qui vos mitius quam ego, spiritualiter et corporaliter, in omnibus secundum Dominum confovebit. His et hujusmodi exhortationibus in consolationem nos venire gestiens, stolam sancto collo suo imponi fecit, dexteraque sua baculum pastoralem tenens, nos omnes absolvit, et voce qua potuit Domino tutori et auctori omnium commendavit.

prædicit diem obitus; 18 Adveniente autem quinta feria, in qua Dominus cum discipulis cœnavit, et ad humilitatis formam eorum pedes abluens, eis Corporis et Sanguinis sui sacramentum tradidit, et a discipulo Judæis traditus est, assistentibus sibi Fratribus ait: Non diutius hic morabor; cras enim Deo volente ex hac sum luce migraturus. Quod et factum est. In die enim Parasceve, percepto vivifico Corpore et Sanguine Domini nostri Jesu Christi, omnibusque Ecclesiasticis rite ordinatis, cum jam sero factum esset, *in Parasceve sumpta Eucharistia obit* cœpit in ultimo spiritu laborare; brevique intervallo, incumbente scilicet nocte, relicta corporali gleba, spiritus ejus Angelico ductu ad beatæ requiei sinum transmigravit. Cum vero, ad abluendum, corpus ejus nudatum fuisset; vidimus carnem ejus niveo candore micantem, nullaque in universa corporis parte saltem tenui fuscatam macula, jam quamdam futuræ resurrectionis speciem prætendere; ut non jam humanum, sed angelicum, quod videbatur, esse crederetur. Non enim sicut in exanimi corpore videri solet, pelle protensa ossa ejus carne deficiente nudata sunt, sed cum quadam specie mediocriter repleta; ut non facile crederes unquam beatum virum carnem suam cilicio texisse, aliquave abstinentia macerasse, sed semper in deliciis vixisse. Sepultus est in oratorio beatissimi Martini, quod ab eodem ædificari jam ex magna parte inceptum fuerat, in loco quo sepeliri se jusserat. In quo loco per gloriosa beati viri merita plurima ostenduntur miracula, veluti sequentis libri testatur paginula.

HISTORIA MIRACULORUM
auctore eodem monacho Pontisarensi, *ex MS. Cl. V. Andreæ du Chesne.*

PROLOGUS.

Multi diversis pro caussis animum suum ad scribendum res gestas appulerunt: alii ut eorum ingenia, ipso usu scribendi quasi confricata, clariora redderentur; alii ut per hoc apud aures hominum famosiores efficerentur, indeque honores et lucra maxima consequerentur; alii ne res gestæ, per longinquitatem temporum deletæ, de memoria hominum tollerentur. *Auct. discipulo ex MS.* At mihi B. Gauterii Vitam, omnibus bonis appetendam, transitumque ejus de hoc seculo scripsisse; Miraculaque illius, quibus post beatum finem famulum suum Dominus glorificare dignatus est, denuo scribere velle, summa caussa obedientia est. *Vita et miracula ex obedientia scripta.* Quæ virtus, scilicet obedientia, humilitati conjuncta, omnium virtutum jure major est effecta; dum non solum ea, quæ norunt homines actitare satagit, verum etiam et quæ non norunt attentare cogit. Hæc mihi balbutienti, necdumque ad plenum verba integra formare valenti, ea quæ non possum facere præcepit. Unde rogo omnes qui hoc opusculum lecturi sunt, quatenus dent ignorantiæ meæ veniam. Fateor enim me ultra vires meas præsumpsisse: sed tamen malo me beati viri opera qualicumque stylo parare, quam omnino exinde reticere.

CAPUT I.
Sanati contractus, claudus, mutus, febricantes et furibundi.

Miracula mox ab obitu patrata: Post gloriosam igitur corporis sui depositionem, cœpit locus sepulturæ beati viri a multis frequentari: inter quos erant multi promiscui sexus, debiles et ægroti, salutis remedia postulantes; per gloriosa autem viri Dei merita conferebat Deus multa sanitatum genera: nam cœcis visus, claudis gressus aliisque cujuscumque doloris et languoris integra restituebatur salus.

sanantur contractus, 3 Eodem tempore, fama virtutum ejus usquequaque discurrente, ex Normanniæ partibus puer quidam a parentibus ad beati viri patrocinium allatus est; qui ita nervorum ariditate et juncturarum inflexibili nodositate, a renibus, per costarum et poplitum tibiarumque confinia, contractus erat, ut natibus talis inhærentibus vitiataque natura, nullatenus membra præmortua valerent sua adimplere officia. Cœperunt autem parentes ejus superna implorare subsidia, ut per beati viri merita, ægro cœlitus impenderetur salutifera medicina. Affuit supplicantibus iis Divina clementia, suffragantibusque sanctissimi viri meritis ægro salus redditur diu desiderata. Miratur se propriis vadere plantis, qui tandiu manibus subvectus fuerat alienis: sed ne cito hoc miraculum ab hominum tolleretur memoria, indubitata scire et videre cupientibus manserunt argumenta; quousque enim in hac vita superfuit, vestigia talorum visa sunt in ejus natibus impressa.

claudus. 4 Per idem tempus quidam infra pubertatis annos ita omnium membrorum suorum officio damnatus fuerat, ut numquam gressum movere, verum etiam nec jacens in aliud se latus potuerit vertere: qui suorum pia sollicitudine parentum ante viri Dei sepulcrum depositus, salutis remedium implorare simul et expectare cœpit. Nec diutius sua ex expectatione frustratus, imo Dei miseratione et misericordia respectus, membrorum suorum cœpit paulatim vegetationem recuperare, et post modicum nullo regente novos cœpit gerssus tentare. Inde in præsentiam nostram adductus, redditam ei divinitus comprobavimus sospitatem; unde divinam laudare et magnificare cœpimus virtutem. Vocabatur autem iste Radulphus.

num. 12 5 Quidam denique Diaconus, nomine Raimundus, (de quo in superiore libro dictum est, quoniam eleemosynæ beati viri dispensator fuerit) algore febrium cruciabatur validissimo. *febri laborans:* Hic de Dei misericordia et famuli sui virtutifera confisus potentia, advenit; et

præ

A præ multitudine languentium, ibi salutem expectantium, propius accedere non valens, e longe stetit, voce qua potuit clamavit : Obsecro te serve Dei omnipotentis, ut quia in virtute Domino servivisti, mihi quem in hac vita degens sincero amore plurimum dilexisti, refrigerium quantocius a Domino impetrare digneris. Hoc cum lacrymis repetens, nec plura effatus, statim evomito omni felle doloris, sanus ad domum suam rediit, et gratias Deo Sanctoque Galterio pro concessa sanitate retulit.

alius item : 6 His etiam diebus alius, eodem nomine vocitatus, eodem morbo graviter infirmabatur : erat autem iste negociator, in Pontisarensi castro, sicut ille de quo supra scriptum est, natus et enutritus. Hic dudum beato viro familiaritatis obsequio junctus fuerat; nam et Romam cum eodem comes individuus perrexerat, et ei humiliter cum caritate servierat. Qui de semetipso desperans (erat enim dolor violentissimus) ante viri Dei sepulcrum jacuit, et cum lacrymis priores ejus amicitias memorans, simul et subveniri sibi humiliter deprecans, paulisper dormitare cœpit. Expergefactus a sopore, virtutem sensit affuisse divinam, ob redditam sibi sospitatem unde lætus effectus, quasi pro munere, pretioso tapeto tumulum viri Dei cooperuit, et deinde ab ipsa
B qua tenebatur infirmitate illæsus perseveravit.

7 Præterea non est silendum, sed diligenti memoriæ commendandum, quoniam per beati viri merita multis, instinctu dæmonum in amentiam versis, reddita est male captæ sobrietas mentis. Etenim *vir furibundus,* quidam furibundus, nomine Durandus, de villa Tineosa, quæ Pontisarensi castro proxima est, in vehiculo adducitur : qui ad temones ipsius vehiculis arctissimis funibus undique ligatus, sic usque ad beati viri sepulturam miserabundus trahitur. Sed videres miserum, sanguineos oculos horribiliter torquentem, dentibus frendentem, irremediabiliter clamantem, Deum et homines turpiter blasphemantem, aliena et inaudita loquentem, neminem recognoscentem, nihil penitus comedentem, numquam vel modicum dormientem, semetipsum et accedentes ad se dentibus laniare volentem. Hic nimirum dæmonii viribus usus, omni viro fortior erat; et ideo cum undique vinculis astringeretur, a fortissimis tamen viris ex omni parte tenebatur. Sed non diutius passa est Divina bonitas hominem ita miserabiliter diaboli fraudibus subjacere : sed implorantibus cunctis qui aderant, parentibus et vicinis, beati viri suffragium homo sensum recepit sobrium. Unde omnibus ad hoc miraculum stupentibus, fecit se solvi, solutus comedit, servumque se beati viri deinceps fore devovit,
C et sic mansuetissime ad domum suam repedavit.

8 Proferamus in medium simile priori miraculum, quod Deus ad laudem et gloriam nominis sui operari dignatus est per beati viri meritum. Quædam *mulier furibunda,* mulier, de villa, quæ dicitur Settana, nomine Stephana, culpis suis procul dubio exigentibus, diabolica fraude sensum perdiderat : cumque omnes, quotquot se ei objiciebant, morsibus belluinis discerpere cuperet ; turpiterque crine soluto, muliebrem sexum non considerans, per humum volutaretur ; repente ad eam ab amicis concurritur ; comprehenditur, catenatur, modoque, quo supradictus vir ad beati viri sepulcrum perducitur. Horresco referens : vidi eam proprii corporis crudelem laniatricem, dentibus propria membra carpere, interdum lacrymis faciem superfundere, subitoque lacrymis adhuc superfusa facie ridere, ita ut flens, circumstantes flere faceret ; ridensque, omnes nihilominus ridere cogeret. Cumque his aliisque hujusmodi illusionibus fatigaretur, cœperunt ejus parentes et amici suffragia viri Dei deposcere, quatenus mulieri sensus integer redderetur, et tumultuosæ ipsius voces tranquillarentur. Et ecce, recuperato sensu cœpit nomen Dei, D
quod prius abhorrebat et blasphemabat, recognoscere ; et cognoscens ab afferentibus quæ egerat et quæ dixerat, admirata est ; votoque se vovens Sancti se fore ancillam, perseverante incolumitate ad suam regressa est mansionem.

9 Item de *a* pago Belvacensi quidam pari modo a
vexatus, ducendus ad viri Dei sepulcrum ligatus, sed repente ruptis nexibus de manibus se tenentium *tertius furibundus dæmoniacus :* excutiens, evasit. Cumque ab insequentibus nullo conatu posset capi (erat enim super quam credi possit, non sua sed maligni spiritus virtute, agilis et fortis) casu in burgum *b* Cambly dictum, ingressus b
est, ibique ab ipsis burgensibus captus, subsequentibus amicis est redditus. Et dum super asinum, pedibus sub ventre asini catenatis, componeretur ; manualibus repente ruptis nexibus, compatrem suum, qui ei propior astabat, pugno graviter in faciem percussit ; et cum gravi omnium difficultate, usque ad ecclesiam beati Martini, in qua venerabile viri Dei corpus jacet, perductus est. Placuit autem conductoribus ejus, ut haud longe de asino deponeretur, et pedes ad monasterium usque graderetur. Sed dum deponitur, rursus evadit, et cursum ad Isaram E
tendens, ut in eam se præcipitaret, Deo volente a famulis ecclesiæ anticipatur ; captusque in monasterium, cui tamquam incendio proximare timebat, tandem introducitur : ubi cum introduceretur, cujusdam monachi, ecclesiæ nostræ Sacristæ, ventrem pede graviter elisit. Quid plura? parentes ejus et amici orant beati viri suffragium, quatenus ipsum dignaretur habere servum, et ab ipso expelleret dæmonium. Cumque noctem in precibus ducerent insomnem, et homo minime a clamore cessaret ; repente munere divino respectus, cœpit paulisper dormitare ; continuoque expergefactus, astantes sibi tranquilla voce convocavit ; et quæ circa eum divina Pietas operata esset, manifestavit ; confessusque peccata sua, vivifico Corpori et Sanguini nostræ redemptionis communicavit, et incolumis ad propria remeavit.

10 Multa essent narranda, quæ circa dæmoniosos facta sunt, miracula : sed ob fastidium legentium devitandum, ad alia transeamus. Adolescens quidam, natus de villa *c* Asinaria, beati viri misericordiam imploraturus advenit : cumque cum aliis infirmis *mutus adolescens,* ante viri Dei tumbam pernoctasset, die altera, quæ Dominica habebatur, Sacrista universos post Mis- F
sas exire cogente, hic solus de loco moveri non potuit. Tunc Sacrista ei panem et caseum, quatenus reficeretur obtulit : at ille nutibus quibus potuit ei satisfecit, se nullum prorsus accipere edulium, donec recipere mereretur eloquium. Itaque Sacrista, post prandium Fratrum, ostium aperiente ; ecce occurrit ei adolescens, bene et discrete loquens, Deum et sanctissimum ejus famulum benedicens. Subsequenti deinde sabbato cum multo suorum vicinorum parentumque comitatu rediit, et vota sua pro dato beneficio cum eisdem exsolvit.

ANNOTATA.

a Pagus *seu regio* Bellovacensis *extenditur usque ad leucam prope Pontisaram.*

b Chamiliacum, *vulgo* Cambly, *oppidum prope fluviolum, qui infra Bellomontium in Isaram exoneratur.*

c *Videtur* villa Asinaria, *dicta* Asnery, *magna leuca distans a Pontisara.*

CAPUT II.

Curantur varia hominum afflictorum membra.

In eadem villa puer, cujusdam militis nomine Goslenii

A lenii filius, gravi pustularum morbo per totum corpus tenebatur : et quia nulla medicorum arte curari potuit, persuasum est patri ipsius, quatenus puerum ad virtutiferam beati viri sepulturam deferre faceret: quod et factum est. Evolutis denique paucorum dierum curriculis, puer omni qua tenebatur morbi peste caruit, incolumisque duobus nostræ ecclesiæ monachis in eamdem villam occurrit; cujus parentes eisdem monachis læti obviam processerunt, et per eosdem munus caritatis monasterio nostro destinaverunt.

Curantur pustulæ,

a

12 In castro *a* Gurnayo, quod in Normaniæ confinio situm est, quidam manebat, qui ita manum perdiderat, ut non dicam quidpiam operis agere, sed nec ad os suum ducere posset : erat autem hic sutor. Cumque sicut consueverat manibus suis laborando inopiam sublevare non valeret, et egeret; quadam die, dolore simul et ira motus, sumpta dolabra manum debilem super truncum ligneum posuit, ut eam abscinderet. Quod cum fieri uxor ejus videret, compescuit eum dicens : Non placeat Domino meo illud inconsulte et improvida præcipitatione facere, nec injuriosum videatur consilium meum audire. Jam fama vulgante beati viri opinionem compertum est, quod in loco sepulturæ illius multa divinitus B infirmis beneficia præstantur : ideoque mihi salubre esse videtur, ad ipsum locum quantocius properare, et Sancti ipsius suffragium efflagitare. Non sunt magnæ viæ et laboris subeunda discrimina; non magni sunt portandi sumptus in viam ; nil tibi id attentare oberit, sed plurimum Deo juvante proderit. His dictis acquiescit homo uxori sibi bene consulenti, et, ut impleretur quod dictum est, salvabitur vir infidelis per mulierem fidelem, Pontisarense expetiit cœnobium ; in quo, suffragantibus beati viri meritis, fugata infirmitate, pristinum manus recepit officium, vitæ suæ solatium. Gratulabundus itaque cœpit manum extendere, et quasi laudando dicere : Gratias Deo et S. Galterio refero, quoniam adhuc ista manu multas pelles caprinas et bovinas consuam, juvanteque Deo laborabo, unde domus meæ inopiam sublevabo. Et hæc dicens cœpit abire : et cum non longe esset, respiciens monasterium, cum gaudio remeavit; oblationemque suam super Sancti tumulum posuit. Hæc iterum et tertio ex abundantia lætitiæ simili schemate perfecit.

immobilitas manus,

1 Cor. 7, 14

b

13 De villa *b* Avesnis, quæ est in pago Vulcassino, faber quidam, nomine Robertus, advectus est : qui miserabiliter ad instar utris ventre, ceterisque membris inflatione maligna protensis, mortem vicinam C suspectus operiebatur, Hic continue resupinus jacens, in dextrum vel sinistrum latus vel modicum verti non patiebatur. Hujus (mira dicturus sum) nervi ita inflexibiles erant, ut neque sedere neque genua curvare posset; et siquando necessitate compellente de lecto levandus esset, more ligneæ vel lapideæ imaginis, toto corpore inflexibili permanente, erigeretur. Sed et illud non celabo, licet quibusdam dictu turpe esse videatur, quoniam crebros per secessum sonitus emittebat, ut in quocumque loco esset nullo modo se temperare valeret. Talibus incommodis affectus, ante venerabile beati viri sepulcrum deponitur, obnixius deprecatur, ut aut mors aut sospitas sibi daretur, ne diutius his doloribus torqueretur. Et ecce, patrocinantibus beati viri meritis, cœpit æger meliorari, et paulatim ab ipsa inflatione relaxari; et non multo post integerrime convalescens, liberatori suo pro concessa sibi sanitate gratias retulit.

ira totius corporis inflatio et immobilitas,

14 Illud autem silendum non est, quoniam quidam civis Belvacensis tanta membrorum gravabatur anxietate, ut vix cibum sumere, vix dormiendo requiescere valens, de semetipso omnimodis desperaret. Hic cum virtutum beati viri audiret opinionem,

membrorum languor,

de Dei pietate confidens, et ultra vires suas præsumens, baculoque languida membra sustentans, Pontisaram ducens cœpit iter carpere, et quod sanus mediæ diei spatio potuisset peragere, vix æger septimo die transacto potuit conficere. Veniens autem ante viri Dei sepulcrum, precum devotionem fideliter obtulit, salutemque diu desideratam recepit, et lætus ad propria discessit; iterque, quod, ut dictum est, infirmus vix septem diebus perficere potuit, nunc sanus uno et non integro die confecit. D

AUCT. DISCIPULO EX MS.

15 Item de *c* burgo S. Dionysii quædam mulier advenit; quæ ita renibus contracta erat, ut nusquam gressum per se movere posset, sed baculis hinc inde sub axillis positis suffulta, utcumque se trahebat. Cumque multo tempore huic necessitatis injuriæ succubuisset, audita miraculorum fama, quibus famulum suum Dominus glorificabat, ad ejus salutiferum venire sepulcrum disposuit, quod et fecit. Veniens autem, et devotas Domino cum lacrymis coram venerabili viri Dei sepulcro preces offerens, corporis sui reparationem fideliter expectare cœpit, nec diu sua expectatione frustrata est : optatam namque suo corpori vegetationem adesse sentiens, constanter se erexit, erectaque firmiter absque baculorum sustentamine incedere cœpit et gratulabunda baculos suos, ut ita dicam, pedes obtulit : qui multo tempore, ob indicium tanti miraculi, ante viri Dei tumbam pependerunt. E

c

contractio renum,

16 In Gonsana villa, quæ est in Parisiaco territorio, puer quidam dolore capitis vehementer angebatur. Invalescente autem morbo, intantum dolor ipse desævire cœpit, ut tribus diebus puer absque ullo cibi adminiculo, clausis jam quasi vicina morte oculis, permaneret, et per singula momenta jam decessisse videretur. Tunc parentes, filii sui dolore permoti, utile tandem consilium repererunt, quatenus prædictum puerum beato viro in servitium traderent, si ab infirmitate qua tenebatur ipsius meritis relaxaretur. Et ecce die tertio, per aurem ipsius pueri tres vermes egressi sunt; cœpitque paulatim meliorari. Sexto autem die iterum sex vermes per eamdem aurem emerserunt, omnisque dolor fugatus est.

dolor capitis,

egressis per aures 9 vermibus :

17 Sed non minori in eadem villa claruit vir beatus miraculo. Quidam etenim cadendo humerum fregerat, cumque præ dolore ipsius fracturæ nullam neque dormiendo neque cibum capiendo requiem habere posset, humana nihil prorsus proficiente medela, divina tandem quæsivit auxilia : cœpit namque beati viri nomen lacrymis invocare, quatenus pietate sua dolorem suum mitigaret; quem si diutius sustineret, dulcior mors quam vita foret. Et ecce dum quadam nocte leni paulatim sopore deprimeretur, B. Galterius astare sibi videtur, humerumque suum manu sua leniter tangere, ac desuper signum Crucis facere conspicitur. Evigilans nullum deinceps ejusdem fracturæ dolorem sensit, et quia B. Galterius sibi adstiterit, remediumque contulerit, evidentibus manifestavit indiciis. F

fractura humeri :

18 Cujusdam hominis guttur intumuerat ita, ut vix quidem loqui; glutire autem quidquam, nisi liquidum, non posset. Erat hic de villa nuncupata Serannia, quæ est in territorio *d* Trecassino. Cumque hac peste laboraret, auditis beati viri virtutibus, promisit ad mensuram staturæ suæ unoquoque anno se ei candelam delaturum vel missurum, si ipsius meritis salutem adipisci mereretur. Adepta vero salute, ipso quidem anno votum edidit; sed succedentibus prosperis, oblitus homo prioris adversitatis, immemor etiam factus est sponsionis : unde factum est ut priori vexaretur incommodo. Videns id mater ejus dixit : Merito, fili, hæc pateris : quia beneficia Dei, quæ per beatum virum tibi collata sunt, in obli-

d

tumor gutturis,

 vionem

AUCT. DISCIPULO EX MS.

ob votum dilatum recrudescens :

A vionem tradidisti, et votum quod vovisti non reddidisti. Ecce enim anni duo transacti sunt, ex quo candelam ad beati viri Dei sepulcrum non retulisti, neque misisti. Deprecare ergo veniam, sponde emendationem, ut tuam Deus suscipiat satisfactionem, et tuam securus expecta liberationem. Quo facto in proximo, omni illa peste caruit; quantociusque ad viri Dei sepulturam properans, quod injuste detinuerat ab annis prioribus cum satisfactione reddidit; et quæ sibi evenerant, monasterii Fratribus cum attestatione narravit.

19 Quidam etiam homo præ nimio dolore capitis surdus effectus fuerat, erat autem de oppido quod Marinas vocitatum est, quod etiam est in pago Vulcassino. Cumque in ecclesia, in qua viri Dei corpus requiescit, orando fideliter ipsius suffragium præstolaretur; nihil eorum quæ in ecclesia a Fratribus, divina mysteria celebrantibus, cantabantur, audire poterat. Quadam vero nocte dum Fratres in vigiliis occuparentur, surdus ille cœpit paulisper dormitare, viditque B. Gauterium sibi adsistere, et leniter blanda manu caput suum undique palpare: deinde expergefactus clare ea quæ dicebantur a Fratribus audivit, quæ, sicut jam dictum est, nullatenus audire ei facultas fuit : et quanto vixit tempore, huic surditati minime subjacuit.

surditas,

B

20 Mulier quædam, quæ erat de castello Marleio, quod est in territorio Parisiensi, utriusque manus officia penitus amiserat; nullatenus enim digitos, quos morbus curvaverat, erigere poterat. Hæc cum conjuge suo, viri Dei præsidia adeptura, venit; multasque, quas ipse dolor animi dictabat, luctuosas voces emittens, tandem sub lapide, quo beati viri sepulcrum tegitur, obdormivit. Evigilans autem, ut suis optatum vigorem manibus adesse persensit, mox exiliens, cum magna cordis alacritate manus per aera movit; et curvans digitos, iterumque sæpius eos erigens, præ gaudio clamare cœpit : Deo gratias, manus habeo, manus, inquam, habeo, quarum licet figuram gerebam, utilitate tamen carebam. Hæc et alia sæpius repetens, se Beati ancillam fore deinceps vovit, gaudensque ad propria remeavit.

digitorum incurvatio.

ANNOTATA.

a Gornæum, *caput Vicecomitatus, ad fluvium Eptam, limitem Vulxini Francici et Normannici.*

b Avesnis *hic, aliis* Ausnay, *sesquileuca distat Pontisara.*

c Burgum *seu monasterium* S. Dionysii, *sepultura Regum Francorum nobile.*

C

d Tricassium, *posteris* Trecæ, *vulgo* Troyes, *urbs primaria Campaniæ ad Sequanam fluvium.*

CAPUT III.

Variarum infirmitatum curationes miraculosæ ad sepulcrum S. Galterii.

Quid etiam cuidam ejusdem castelli incolæ contigerit, manifestabo : iste metendi gratia in agrum pergebat; cumque non longe adhuc ab ipso castello processisset, quadam tactus passione, quam medici caducum morbum vocant, in terram repente cecidit. Circumstantibus autem eum multis, ecce supervenit mulier, quæ dixit : Si ad mensuram staturæ suæ candelam ad viri Dei sepulturam deferret, numquam amplius isto morbo laboraret. Quam vocem ipse audiens sed mulierem videre non valens, dixit : O mulier, numquid quod facere mihi suasisti, aliquo experimento didicisti? Ad hæc illa : Hac utique, inquit, passione sæpius laborabam, donec persuasum est mihi ad modum staturæ meæ candelam ad memoratum locum deferre : quod cum fecissem, perfecte sanata sum. Hæc ille audiens, cum quod sibi a muliere persuasum fuerat, facere spopondisset, statim surrexit : et ex illa hora, ab illa qua tenebatur passione, immunis perseveravit. Hæc nobis, ab eodem qui sanatus est, fideli narratione comperta sunt.

Sanantur 2 caduco morbo laborantes,

D

22 Sed nec præterire volo, quomodo mulier quædam, Ermetrudis vocata, gemino suorum oculorum lumine privata, beati viri meritis sit illuminata. Hæc erat de villa, quæ Marleio est vicina : cumque viri Dei virtutes ejus auribus insonuissent, plurimum fidens in Domino, manum puero dedit, et usque ad venerabile sepulcrum ejusdem se trahere fecit. Completis autem tribus diebus in lacrymis et contritione cordis, mulier visum recepit : et exultans viæque ducem ulterius non repetens, ad suam mansionem repedavit.

cæcus,

23 Illud etiam scribere placuit, quod quidam vir, Ingo vocatus, quibusdam monasterii nostri Fratribus bene notus, obtentu viri Dei visum pariter et auditum est adeptus : et hic erat de Pago *a* Meldesensi, de villa quæ Domnus-Martinus dicitur. Infirmitate siquidem capitis pergravatus, visum pariter et auditum, sed non ex toto, perdiderat : lucem namque diei, sed non adeo ut quidquam plene cognoscere posset, videbat; sonitumque alte clamantis audiebat. Dictum autem ei, seu, ut verius dici potest, clamatum est, quoniam si Pontisaram pergeret beati viri suffragium expetiturus, visum proculdubio auditumque foret recepturus. His verbis fidem accommodans sine dilatione locum beati viri virtutibus insignem petiit; ubi ipsius interventu cæcitate fugata, auditum recipere meruit. Regrediens autem hora qua venerat, cum per nemus, quod adjacet Francorumvillæ, transitum faceret; admiratus dixit, illud nemus minime vidisse, cum jam alia vice per eumdem callem transierat.

a cæcutiens et surdaster.

E

24 Factum autem est, cum innumera multitudo ad beati viri sepulcrum, alii vota sua deposituri, alii pro variis infirmitatibus suis deprecaturi, convenirent; cœperunt multi sancto viro detrahere, et venientes ad eum dissuadere, dicentes, non esse bonum illum vocari Sanctum, quem paulo ante viderant ceteris mortalibus similem, hujus vitæ passionibus subjacere, esurire, sitire, comedere, bibere. Inter quos fuerunt duo, Hilduinus et Erembergis, conjux et conjugata, qui præ ceteris ipsius virtutes obfuscare nitebantur, et ipsum nec esse nec dici Sanctum asserere conabantur. Cumque diu in hac mentis obstinatione perstitissent, placuit Divinæ dispensationi illos hoc corrigere modo. Nam cum quadam nocte ambo in lecto quiescerent, visum est mulieri juxta B. Galterii sepulcrum stare; et ex parvissimis dolaturis, quales lancearum sive sagittarum hastas polientes faciunt, aquam calefacere; et in eadem aqua ceram mollire. Et ecce astitit ei persona, habitu visuque venustissima, cujus splendore tota fulgebat basilica, quæ eam his videbatur compellare sermonibus : Ut quid, o mulier, cum tuo viro servo meo detrahis, et eum nec esse nec Sanctum vocari debere asserere niteris? cujus audiens virtutes, non solum non credis, sed et offuscare conaris? Scias profecto illum esse et vocari Sanctum me velle, qui jussis meis obtemperans hoc promeruit, quatenus et esse Sanctus debeat et vocari. Nisi te et virum tuum, ab hac stultitia correxeris, corporum rerumque vestrarum damna maxima patiemini. Evigilans hæc per ordinem viro suo nuntiavit : et non multo post Pontisaram ad venerabilem viri Dei sepulturam pergens, dolaturas in visione sibi demonstratas ibi reperit. Ut autem nulla in cordibus eorum ex hoc remaneret ambiguitas, filius eorum capitis infirmitate, quæ phrenesis vocatur, in amentiam versus est. Quem tollens mater ejus ad sæpe memoratum locum detulit : ubi sopito capitis dolore, sensum recepit. Evolutis

Detrahentes sanctitati B. Galterii,

F

mirabili visione emendantur,

eorum filio ab amentia liberato.

A lutis deinde paucis diebus, pretiosam Albam ad eundum locum cum suo viro detulit; et ea quæ circa eos gesta fuerant, veridica relatione retulit.

25 Est et adhuc quod de Dei viri virtutibus dicatur. Quidam namque juvenis de Labivilla (sic enim vicus ipsius in quo manebat dicitur) ad jam dictum locum adducitur (vocabatur et hic Galterius) qui capitis dolore multo tempore correptus, vires eundi vel etiam quidpiam agendi perdiderat; multaque delira, veluti mente captus, verba proferebat. Factis autem inibi septem ferme diebus, videt in somnis B. Galterium propter adsistere, manumque capiti superponere, ac signo Crucis undique signare. Quo viso cum evigilasset, omnem sensit aufugisse dolorem; votique compos effectus, alacriter suam revisit cognationem.

Sanantur amentes, alius ex dolore capitis,

26 Alia vice quædam mulier, ex eadem villa, cum quadam die, jam incumbente nocte, transitum faceret per quemdam locum, in quo angusta omnia inter duas domos habebantur; obviavit spiritui maligno, qui speciem habere videbatur quasi nigerrimi homuncionis: qui insufflans in faciem ejus dixit, Hoc modo *b* porrectam tuam calidam sufflando refrigerabo. Quæ statim amens effecta est, quousque sanitati B reddereturr; et crebras ab imo pectore extrahens sufflationes, per os emittebat. Quid plura? A parentibus et amicis ligatur, et asino bajulata juxta viri Dei sepulcrum deponitur. Quam cum fratres Monasterii aqua exorcizata et benedicta aspergerent, ita torquebatur, ut penitus velut exanimis esse videretur. Verumtamen meritis viri Dei sensum recepit; et quomodo hæc, quæ supra scripta sunt, sibi evenerint incommoda, omnibus audire volentibus enarravit.

alia ex insufflatione dæmonis,

b

27 De Pontisara quoque quidam juvenis adducitur, qui cum die quadam de villa, quæ Cergiacus appellatur, cum matre sua Pontisaram regrederetur, eamdem matrem suam verbis suis vehementer ad iracundiam concitavit; unde nimis exarcerbata, horrenter ei maledixit. Qui protinus matrem relinquens, in amentiam versus, ire per devia cœpit. Denique parentes ejus et affines ipsum vesanire cognoscentes, loris constrictum ligaverunt, et ad virtutiferam beati viri Dei memoriam perduxerunt. Hic barbara quædam et inaudita ore referebat, et quæcumque pro restauratione sensus ejusdem a fratribus monasterii bona fiebant, flocci pendebat et irridebat. Verumtamen Abbas sanctæ memoriæ *c* Theobaldus, fratresque sub eo degentes, orationibus insistebant, viri Dei merita supplicantes, quatenus integer sen- C sus eidem de delirio reformaretur. Quorum vota Deus exaudiens, meritis beati Galterii sensum suum integerrime recuperavit: et Deo liberatori suo grates suas innumeras reddidit, seque servum illius, quotannis unam candelam solventem, spopondit. Hic vocabatur Hubertus. Quidam insanus de Pontisara, qui licet manus haberet ligatas et cuidam trunco per medium corpus datus esset, violenter tamen brachia sua propriis dentibus corrodebat; per merita S. Galterii sensum integre recepit, et gratias agens ad propria remeavit.

tertius ex maledictione matris:

c

quartus dentibus sese lacerans,

28 Hæc de sancti viri virtutibus narrare sufficiat. Pauca quidem, quæ per eum Divina bonitas operari dignata est, miracula scripsimus, plurima prætermittentes. Multos enim, fractis ligneis et ferreis compedibus, de carcere liberavit. Testantur hoc ferrea vincula, ante ipsius sepulcrum ab his qui liberabantur appensa. Multos quotidie variis detentos infirmitatibus, ante venerabile beati viri mausoleum, superna pietas sanare dignatur: quæ ideo prætermisimus, ne legentibus fastidium generemus: hæc autem scripsimus ut quanti sit apud Deum meriti monstraremus. *d*

varii e carcere liberati, et ægri sanati.

d

29 Quidam juvenis de Gosengies, qui apud Vilers D morabatur, dum quadam nocte cum uxore sua dormiret, omnium membrorum suorum virtutem amisit: hic ad S. Gauterium allatus, orationibus ejus sanus effectus est, et Gratias agens præsente Episcopo Ambianensi ad propria repedavit.

AUCT. DISCIPULO EX MS.

ANNOTATA.

a Meldæ, *urbs Episcopalis ad Matronam fluvium, et Briæ Comitatus caput.*

b *Jusculum ex porris confectum, vulgo* porreye.

c Theobaldus *traditur fuisse successor S. Galterii, et obiisse* 8 *Augusti anno* 1114.

d *Videntur hæc postea adjuncta.*

a CHARTA CANONIZATIONIS

a

Anno incarnati Verbi millesimo centesimo quinquagesimo tertio, quinto Nonas Maias, *b* Eugenio universali Papa Romano, Francorum Rege *c* Ludovico, Pontisaram veni ego *d* Hugo, Rotomagensis dictus Archiepiscopus. Convenerunt *e* Theobaldus Parisiacus, *f* Theobaldus Silvanectensis, venerandi Pontifices; præsidente monasterio S. Martini Abbate *g* Willelmo, assistentibusque multis Religiosis E authenticis personis, Clero et populo multipliciter aggregato, missa super hoc legatione et assensu magnifici Remorum Archiepiscopi *h* Samsonis et aliquorum Galliæ Pontificum. Tunc apertum est monumentum Abbatis Gualterii præfati monasterii Pontisarensis S. Martini; juvantibus imo cogentibus miraculis, non vanitate sed veritate coruscantibus, in præsentiarum et multis retroactis temporibus.

b c d e *Præsentibus tribus Episcopis,* f g *et aliis:* h *apertum est monumentum S. Galterii:*

2 Quia vero sancta et celebris ac pernecessaria sanctorum Patrum devotio pœnitentium misereri maxime consuevit, pro ineffabili gratia Redemptoris nostri, qui peccata dimittit; et pro manifestatione fidelis servi sui Patris Gualterii, cujus reliquias præsens ecclesia reverenter aspexit, et miraculorum ejus gloria lætificari meruit; Christi fidelibus, ipsius Patris Gualterii beneficia implorantibus, pœnitentialis oneris indulgentiam statuimus tribuendam. De pœnitentiis ergo criminalium, quæ septennio concluduntur, pie confitentibus et vere pœnitentibus annus integer et reliquorum annorum tertia pars relaxatur. His vero qui annorum quatuordecim pœnitentiam susceperunt, duo anni integri et residui temporis pars tertia condonatur. Viginti autem annorum tres annos remittimus, et residui temporis tertiam partem indulgemus. De pœnitentia vero F quadraginta annorum et eo amplius, totam medietatem remittimus, et reliquorum annorum pariter tertiam condonamus. De parvulis vero qui baptizati vel sine baptismo infra septem annos per negligentiam parentum mortui sunt, pœnitentiam parentibus ipsorum remittimus, excepta feria sexta in hebdomada: in qua etiamsi ad ecclesiam pœnitens perrexit, qualem caritatem ei Presbyter suus dederit, talem habeat; si vero infirmus fuerit aut mulier prægnans vel debilis, quæ jejunare non possit, dicat septies Paternoster et faciat bonum quod potuerit; partem vero tertiam de pœnitentiis minorum peccatorum remittimus: sed et oblita peccata omnino condonamus. Hodie autem præscripta Indulgentia a die crastina Inventionis sanctæ Crucis in annum integrum, e singulis hujus præsentis anni diebus, cunctis ad memoriam Sancti venientibus sub divinæ gratiæ confidentia a nobis concessa est.

Conceduntur indulgentiæ:

3 Astipulatione autem Reverendorum Patrum Episcoporum, et ceterorum qui B. Walterii translationi præsentes astiterunt, statuimus, ut præfati Sancti festiva memoria sequenti die proxima Inventionis

memoria Translationis colitur 4 Maii.

A tionis sanctæ Crucis annuatim celebretur. Pia autem et misericordi ipsorum Patrum consideratione decrevimus, ut, quia abundante iniquitate his novissimis temporibus pauci dignos pœnitentiæ fructus faciunt, uberioris Indulgentiæ gratia peccantibus subveniatur. Ea propter omnibus illis, qui ipsa die Inventionis sanctæ Crucis, qua die beatum corpus levatum est; et die crastina, in qua recolitur annua celebritas Sancti, ad ipsum Sanctum gratia remissionis advenerint, ipsis, quocunque adveniente anno de qualibet provincia vel Episcopatu Sancti clementiam adierint, suprascriptam indulgentiam plenarie impendimus. Ad hæc me quidem indignum, et peccatis gravibus et culpis veteribus onustum vere confiteor. Unde multa et magna Dei misericordia totus indigeo: suffragantibus itaque meritis et precibus pii Patris Walterii Abbatis, Domini nostri gratiam, et Matris misericordiæ clementiam, et omnium Sanctorum miserationem assiduam suppliciter exoro, et Ecclesiæ Catholicæ communioni transitum meum finemque commendo.

Translatio in novam capsam:

4 *Cum hæc charta inventa sit in capsa S. Galterii anno* MDCLVII *die* IV *Maii, uti nos monuit is qui ecgraphum misit; vix possumus dubitare, quin novissima translatio corporis in novam capsam, cujus memoria* B *adhuc perseverat apud quemdam ex nostris tunc Parisiis commorantem, eodem anno et mense sit facta. Facta est autem, ut refert ille, studio et impendio nobilissimi viri Galterii Montacutii, illustrissima apud Anglos familia nati: qui occasione mirabilium circa Laudunenses Ursulinas conspectorum, quorum mentio aliqua facta est a nobis* XIX *Martii num. ultimo de S. Josepho, ad fidem conversus orthodoxam, Cleroque adscriptus, primum Henriettæ Reginæ Angliæ Eleemosynarius major, tum filiæ ejus Aurelianensis Ducissæ, Abbatiam Pontisarensem S. Martini obtinuit. Hic eam gratiam ad incrementum non tam proventuum quam religionis usurpandam ratus, primum disciplinam istic restauravit, inducendo in monasterium religiosos de Congregatione S. Mauri; deinde S. Galterii sacellum innovandum et altari marmoreo instruendum curavit; ossa denique viri sancti in novam elegantioremque ex ebeno et ære inaurato arcam transferri fecit: nunc autem titulum Abbatis cessit Cardinali Bullonio, ut sibi Deoque privatim vivat, ecclesiasticorum proventuum sarcina pro majori parte exoneratus. Nescio an scripto mandata sint, quæ in ipso Translationis actu contigerunt, neque diutius licet petitam per litteras instructionem exspectare: si quid postea adferatur, id locum habere in faciendo operis Supplemento poterit. Est adhuc in veneratione antrum sive crypta, quo conferre sese Sanctus solebat caussa secretius orandi Deum et corpus flagris macerandi: eaque de caussa quæ in altari antehac exposita stabat pictura, exhibebat Sanctum aculeatis funiculis sævientem in terga: pro qua substituta nunc cernitur alia, generosum illum repræsentans actum, quo pedum Abbatiale ex manu Regis desuper, non de subtus, accipiens, palam testari voluit, eam potestatem a se acceptari, non ut collatam a terreno Principe, cui in res ecclesiasticas juris nihil esset, sed ab auctoritatis sublimioris arbitrio.* D

et sacelli ornatus.

ANNOTATA.

a *Cum hoc titulo reperta et nobis transmissa est.*

b *Hic est* Eugenius III, *anno* 1145 *creatus, et citato anno* 1153. *sed* 8 *Julii, mortuus.* E

c Ludovicus 7, *junior dictus, et regnavit ab anno* 1137 *ad* 1180.

d Hugo *electus est an.* 1130, *mortuus* 1164.

e Theobaldus *Parisiensem Cathedram obtinuit, ab anno circiter* 1140 *ad* 1158.

f Theobaldus Silvanectensis *recte collocatur a Claudio Roberto et Sanmarthanis post Petrum, qui anno* 1142 *sacellum Silvanectis benedixit, et ante Amalricum, qui traditur præfuisse* 1161: *et de hoc Theobaldo præter nudum nomen, quod illi habent, hinc aliqua notitia habetur.*

g Guilielmus 2, *Abbas* 5, *qui traditur mortuus* 6 *Maii anni* 1156.

h Sampson *fuit Remorum Archiepiscopus ab anno* 1140 *ad* 1160.

D. P.

DE BEATO ALBERTO

EX CAN. REGULARI EPISC. PRIMUM VERCELLENSI DEIN PATR. HIEROSOL. LEGATO APOSTOLICO, ET LEGISLATORE ORDINIS CARMELITICI.

CAPUT I.

C

Vita B. Alberti ante Patriarchatum ex Monumentis ecclesiæ Vercellensis

F

AN. MCCXIV

Qui apud Carmelitas colitur Albertus Patriarcha

Hunc virum tam multis tamque magnis titulis, sed pluribus majoribusque virtutibus insignem, neque Canonici Regulares, quorum professus est institutum; neque Vercellenses, quibus Episcopus præfuit; sed Carmeliticus Ordo Ecclesiastici Officii cultu honorandum instituit, et solus hactenus eum colere perseverat: idque ad hunc diem VIII *Aprilis sub ritu Duplicis. Nempe mortuus ac sepultus peregre, nihil habuit in Europa, cujus præsentia excitaret populorum devotionem; et ad quod in suis necessitatibus recurrentes fideles, ipsa miraculorum evidentia inducerentur ad publicam ei venerationem decernendam, in Regularium ecclesia aliqua, aut in ea quam dimiserat Cathedrali. Ast vero sacer ille Ordo nec debuit nec potuit oblivisci perpetuum Alberti erga se beneficium, cujus respectu obtinuit, ut inter Ordines rite approbatos ab Ecclesia Romana numeraretur. Sed quæ ad diem, modum et originem cultus istius pertinent, infra explicabuntur commodius: primum illius fundamentum, eximiam scilicet vitæ sanctimoniam morte sanctissima confirmatam, aggredior explicare, ipsis verbis antiquissimarum membranarum, ex Archivio Vercellensi acceptarum, et testimoniis certorum atque authenticorum ejus quo floruit ævi documentorum.*

juxta tabulas Eccl. Vercellen.

2 Decimo octavo kalendas Octobris, MCCXIV, Indictione II, præsenti die, de carnis ergastulo egressus est felicis memoriæ Venerabilis Pater et Dominus Albertus, Hierosolymitanus Patriarcha, hujus Ecclesiæ quondam Episcopus, Deo et hominibus dilectus: cujus suavitatis memoriam eructare, licet minus idonei et sufficientes simus, ne tamen viri tanti claritudo, per taciturnitatis desidiam, generationis venturæ in oblivionem deveniat; pauca de vita, moribus, actibus et fine glorioso ipsius summatim perstricta huic paginæ duximus inserenda. Fuit igitur vir Domini memoratus de Castro-Gualterii Parmensis diœcesis, nobili prosapia ortus: qui ab ineuntis ætatis suæ primordiis litterali militiæ mancipatus, in liberalibus disciplinis et humanarum legum scientia coævos suos brevi tempore antecessit. Ceterum ne inquinaretur a pice si tangeret eam, valefacto mundo et pompis ejus, ad ecclesiam Mortariensem, tamquam

in agro Parmensi natus,

A

Canonicus Regularis Mortariæ,

tamquam ad salutis portum, cum parentibus confugit : ubi cum jam regularibus disciplinis divinæ legis intelligentia non modicum fuisset instructus, atque in Priorem ipsius Ecclesiæ electus, ne lucerna ejus amplius sub modio tegeretur, sed in domo Domini super candelabrum exaltata ceteros illustraret, de ipso Prioratu ad regimen Bobiensis Episcopatus fuit violenter abductus. Inde, paucis evolutis annis, antequam consecrationis munus reciperet, cum ingenti alacritate Cleri et populi, postulatur in Episcopum Ecclesiæ Vercellensis : quam per viginti fere annorum curricula viriliter gubernans, tam spiritualium quam temporalium profectu, mirabiliter augmentavit.

Bobii electus,

Vercellis creatus Episcopus est.

3 *Hactenus fidelis et (quantum ex ipso contextu colligere licet) coævus scriptor Vitæ,* quam verbis. minus quidem elegantibus, fide tamen dignissimis, in Ecclesiæ tabulis commemoratam reperisse se *profitetur Joannes Stephanus Ferrerius Vercellensis Episcopus, in tractatu quem de Vita et rebus gestis S. Eusebii Vercellensis Episcopi ac successorum ejus, Clementi* VIII *Pontifici Maximo inscripsit, et anno* MDCII *Romæ publicavit. Addit autem idem Ferrerius, postquam de B. Alberto Episcopo* LXXII *egit a pag.* 177 *ad pag.* 185, *ipsam hanc Vitam* se eo libentius reddere, quod undequaque illustrem Apostolicumque virum ostendat. *Idem nos facimus, eoque etiam confidentius, quod Ludovicus de S. Teresia Carmelita Discalceatus, Provinciæ Franciæ primus Definitor, solam hanc vitam dignam existimarit, quam in Italia sacra Ughelli repertam, Gallice redderet cap.* 215 *operis sui de Succesione Eliana, impressi Parisiis anno* 1662, *quamvis eam videret tam esse a receptis in suo ordine narrationibus diversam, quam ipsæ et inter se et a testatissima indubitabilium auctoritatum discrepant veritate.*

Probant eas tabulas etiam Carmelitæ

B

4 *Prius autem quam ad reliquam prælibatæ epitomes seriem progrediamur, illustrabo paucis partem priorem, simul et confirmabo illius certitudinem. Mortariæ, Paduam inter et Vercellas oppido haud ignobili, adjacet vicinum sanctæ Crucis monasterium, ab Adamo Mortariensi Clerico, uti Pennottus lib.* 2 *cap.* 45 *docet, ædificatum circa annum* MLXXX, *et triennio post Regularibus attributum, successu tam prospero, ut ante annum* MCXXXIV *eidem subjectas fuisse ecclesias quatuordecim, Præpositura aut Prioratus titulo insignes, constet ex Innocentii* II *diplomate. Fuit autem hoc monasterium caput totius Ordinis, ab ipso Mortariensis dicti; adeoque Albertus, non tantum* Prior *fuit, sed* Prior *seu* Præpositus Generalis, *quomodo in scripturis publicis appellatos Pennottus ait eos, qui idem quod ipse munus gesserunt. Illustriores aliquot idem enumerat,* quorum, *inquit.* omnium mentio fit in antiquis scripturis prædicti monasterii : *sed hallucinatur, cum duos lectori Albertos distinguit, alterum Hierosolymitanum Patriarcham, alterum Episcopum Vercellensem; unus enim idemque est, qui quando monasterium istud regere cœperit, optaremus ex allegatis scripturis definitius cognoscere.*

Fuit monasterium S. Crucis Mortariæ caput Ordinis;

C

5 *Credibile est haud diu post annum* MCLXXX *id factum : siquidem Bobiensi Episcopatui (distat autem Mortaria Bobium* P. M. *circiter* 60) *vacanti per mortem Gandulphi, anno* MCLXXXIV *electus Præsul Albertus fuit : qui mox a sua electione, deprehendens S. Columbani Abbatem et monachos, contra sententiam in Oglierii Episcopi favorem latam ab Eugenio* III, *sese subtrahere jurisdictioni Episcopali; præceptum contra eos obtinuit a Lucio* III : *prout fuse narrat Honorius* III *in ejusdem Præcepti confirmatione anno* MCCXXVIII *expedita : quam apud Ughellum in Bobiensibus integram vide, sed quoad numeros Pontificatus et indictionis a transcribentibus vitiatam corrige, et annum Pontificatus* II, *Indictionem* IV *lege. Ibi* quondam Hierosolymitanus Patriarcha, tunc autem, *cum Lucii scilicet daretur rescriptum,* Electus Bobiensis, *haud alius intelligi potest quam Albertus, non diu post ipsam electionem, ejusdem Lucii assensu, ad Vercellensem Cathedram translatus, annum ætatis agens forsitan* XXXV : *siquidem anno post id vigesimo, nulla grandioris ætatis excusatione prætensa, in Patriarcham Hierosolymitanum petitus, et datus petentibus fuit. Sed de hoc infra.*

cujus ille Prior factus sub an. 1180,

consecratur Episcopus an. 1184,

D

AUCTORE D. P. *ætatis suæ circ.* 35 ;

6 *Ad Vitam redeo MS. ubi laus ecclesiæ tam in spiritualibus quam temporalibus mirabiliter augmentatæ, his deinde encomiis cumulatur.* Cum enim esset humilis in habitu, parcus in victu, corpore castissimus, in eleemosynis largus, in officiis divinis assiduus, in prædicatione facundissimus; Clericorum et laicorum mores, verbo et exemplo, miro modo composuit, et ad frugem melioris vitæ adduxit. Cumque sensu profundus esset, consilio providus, sermone splendidissimus, constans in actu, et in utroque Jure peritus; a grandi ære alieno ipsam ecclesiam quantocius liberavit, possessione auxit, ædificia construxit, et jura illibata defendit. Ejus meritorum intuitu, *inquit Ughellus in Vercellensibus col.* 1086 *tomi* 4. Urbanus III Vercellensem Ecclesiam in protectionem suscepit anno MCLXXXVI. Clemente autem III Pontifice, post Hierosolymitanum regnum a Saladino Christianis ademptum, *id est, anno* MCLXXXIX, *ait* claruisse insigne miraculum, in emendationem cujusdam Parmensium Dominæ celebratum, quæ fuerat a quinque dæmonibus obsessa, dieque Octavæ S. Eusebii, meritis ejusdem Sancti, Alberto Episcopo exorcizante, liberata, legitur in Veteri kalendario Vercellensis Ecclesiæ. *Ita Ughellus, ipsis fere Ferrerii Episcopi verbis, qui documenta sibi visa allegat, et de miraculo addit ipsum præterea legi* in tabulis ejusdem Ecclesiæ longissima narratione : *quam narrationem utinam nobis describat mittatque aliquis, die* I *Augusti dandam, post sancti istius Episcopi et gloriosi Martyris Acta! Interim damus Synopsim rei qualem accepimus ab Illustriss. Marco Aurelio Cusano Provicario et Canonico Vercellensi.* Quædam Principissa Parmensis, dum quinque spiritibus infernalibus obsideretur, iique per exorcismos exire juberentur, et negative respondissent, etiamsi interesset auctoritas Eusebii Martyris Episcopi Vercellensis; ea suggestione attenta, ipsa Principissa voluit præsentari ad sepulcrum S. Eusebii in Cathedrali ecclesia Vercellensi; ibique per exorcismos, opera tamen Episcopi Alberti, liberata ad patriam rediit. Ubi non multo post, dum noviter consensit, quatenus maritus proprius etiam recidivus incestuosam vitam viveret; denuo talibus spiritibus immundis vexata et Vercellas reversa, adhuc precatur Episcopum Albertum, quatenus dignaretur manum apponere, sicque liberam dimittere . et ita felix exitus probavit, dum per ipsum liberata recessit. Hæc vero tot gratiis cumulata, ne ingrati animi vitio notaretur, erigi curavit pretiosum suggestum sive ambonem, sacris marmoreis figuris contextum... hæc ipsa Principissa, nolens amplius reverti ad patriam, sed perpetuo vitam ducere prope sacras ædes S. Eusebii, mandavit inibi erigendum claustriolum, ubi ævo protracto animam Christo Domino reddidit.

clarescit virtutibus,

ecclesiæ bene consulit an. 1186,

E

F

7 *Anno proxime sequenti videlicet* MCXC suo diplomate infirmavit Albertus, quæ Guala prædecessor Gualoni Præposito et Canonicis de Santhia concesserat. *Idem Albertus* inter Sacrosanctam Romanam Ecclesiam et Imperium fidelissimus extitit mediator : unde tam summus Pontifex quam Imperator (*verba rursum sunt Vitæ antiquæ, et intelligitur Fredericus Barbarossa, vix unquam volens et semper simulans obedire Ecclesiæ*) privilegio amoris ipsum super alios Episcopos diligebant : præsertim illustris Imperator Henricus filius invictissimi Cæsaris : cujus gratiam devotionis obsequiis in tantum promeruit, ut nobilissimum castrum Verruchæ hujus Ecclesiæ, quod

jus suum tuetur an. 1190,

mediator inter Ecclesiam et Imperium,

AUCTORE D. P.

appellatur Princeps S. I. anno 1191,

quod tenebat sibi, liberaliter restitueret, ac sinceram ejus devotionem magnis et pretiosis muneribus munificentia Imperiali donaret. *Perierit restitutionis illius instrumentum, alias non omisisset Ferrerius, totum Vercellense Archivum studiosissime scrutatus, ipsum allegare, sicut indicavit et pro majori parte verbotenus transcripsit illud, quo de se loquens Imperator inquit*, ad petitionem dilecti et fidelis Principis nostri Alberti Vercellensis Episcopi, ecclesiam S. Eusebii in protectionem suscepimus... anno ab incarnatione Domini MCXCI : *observatque Ferrerius, eo Imperialis Principis beneficio ac titulo alios deinceps Episcopos post Albertum usos fuisse.*

Synodum cogit an. 1192,

8 *Tum ex prædictis Tabulis, cetera Alberti in Episcopatu gesta prosequens enarrare idem Ferrerius*, Anno, *inquit* MCXCII feria IV, V et VI post Pentecosten Synodum habuit, in qua salubria Ecclesiæ decreta edidit, quæ adhuc extant. A Cœlestino III pluribus decoratur beneficiis, præsertim circa decimas anno Pontificatus IV *Christi* MCXCIV. *Anno* MCXCVI *Henricus confirmavit sententiam, in favorem Ecclesiæ Vercellensis latam ab Angelo Imperiali Vicario*, super caussis vertentibus inter Henricum de Frascarolio, Syndicum Alberti Vercellensis Episcopi, nomine Vercellensis Ecclesiæ, ex una parte : et Gualam Guarnerium, Syndicum Communis Casalis S. Evasii, nomine ipsius Communis, ex altera. Anno MCXCIX ab Innocentio III (*hic ante annum Cœlestino morienti successerat*) adhibitus est Albertus ad Placentinos et Parmenses, super dissensione de Burgo S. Domnini, quæ totam Lombardiam ad arma solicitabat, ad pacem et concordiam redigendos. Idem Pontifex eodem anno et sui Pontificatus II præcepit, ut electionem quorumdam Fratrum per Clericos Casalis S. Evasii excommunicatos factam, irritam declararet; eidemque facultatem impertitur cogendi omnes, qui tenentur ad decimas. *Hæc Ferrerius ex suæ Ecclesiæ tabulario : addit Ughellus ex Archivio monasterii S. Ambrosii acceptam Mediolano sententiam bene longam, qua* Albertus vocatus Episcopus Vercellensis, et Petrus dictus Abbas Leocediensis, terminarunt controversias monachorum et Canonicorum S. Ambrosii Mediolanensis, jam diu sub ipsorum examine ventilatas, *exhibitis commissionis Papalis litteris et ad verbum eidem sententiæ insertis, quæ legi potest apud Ughellum* data Mediolani anno MCCI, Indictione V, VIII kal. Decembris.

decimas obtinet anno 1194,

lite vincit an. 1196,

an. 1199 dissidia componit,

et cassat electionem vitiosam,

an. 1201 jus dicit Mediolani.

CAPUT II.

Prædictis contrariæ narrationes absque ulla veri similitudine excogitatæ.

A posteris conficta licentius,

A*gnoscunt et deplorant viri ex Ordine Carmelitarum eruditi majorum suorum vel infelicitatem vel negligentiam, qua aut non curarunt describere suis quique temporibus res domi forisque memorabiles; aut descriptas forsitan amisere. Existimo ego haud minorem Ordinis esse calamitatem, quod defectum illum voluerint supplere posteri, ex traditiunculis male consutis levissimeque fundatis conjecturis commenti historias, anachronismis et contradictionibus refertas. Has qui nesciunt habere de falsitate suspectas, labyrintho inextricabili sese implicant, dum pro naturali erga suos affectu et reverentia, eosdem defendunt animosius, aut solicitius excusant, labore magno et successu sæpe erubescendo, quando contingit (quod tamen utinam contingat semper!) æquæva aliunde produci monumenta, quæ summam mereri fidem facile probantur, quando collata ad alios ejusdem aut supparis ævi scriptores, et ad veteres publicarum privatarumque actionum tabulas, nullam inveniuntur habere circa personas vel circa tempora contradictionem.*

10 *Talis fuit S. Petri Thomasii vita, tum ea quam scripsit Philippus Mazerius Cancellarius Cypri, itinerum ejus comes individuus et morientis assessor sedulus; tum alia quam composuit Joannes Carmessonius, Ordinis Fratrum Minorum in Terra-Sancta Minister, defuncti pro concione laudator, et examinandis ejusdem pie invocati miraculis constitutus Commissarius. Talem autem utramque esse probant partim Pontificia diplomata, ad calcem edita, partim observationes historicæ pariter additæ, quibus fit ut utrique scripto indubitata fides habeatur etiam in aliis, quæ aliunde nequeunt confirmari quam quod nulli fide dignæ auctoritati repugnent. Ast, si ista nobis Martium elucubrantibus defuerunt, circa Sanctos Bertholdum atque Cyrillum, de quibus jejune admodum, atque etiam subobscure controversiarum declinandarum studio egimus; non desunt illa in Alberto, quemadmodum superiori capite est demonstratum. Ut autem prior sterilitas evidentiorem contra quorumcumque querelas excusationem habeat, contrarias certiori historiæ de Alberto opiniones expendendas sumo, saltem pro hac vice; neque enim quavis oblata occasione lubet aut expedit commentarios implere alienis assertis refutandis. Quod igitur Vitam Alberti ante Patriarchatum attinet (nam de aliis partibus infra agemus) ea sic tractatur a scriptoribus Carmelitanis plerisque, ut Italiæ sacræ auctor Ughellus, vir ingenii sedatissimi ac modestissimi, non se potuerit continere, quin diceret, quod* portentosas de Alberto narrationes instituerunt.

uti alias ex coævorum scriptis facile sunt refutata;

sic etiam nunc refutantur ex iisdem illi,

11 *His dissolvendis serviet imprimis observare cum prædicto Ughello, ex Guilielmo Tyrio lib.* 21 *cap.* 26, *ipsum Guilielmum ad Concilium Lateranense* III *venisse anno* MCLXXXVIII, *in comitatu septem quos nominat Præsulum, eorumque unum fuisse Albertum Bethleemitam Episcopum, eum utique cujus nomen idem Tyrius omiserat exprimere lib.* 20 *cap.* 33 *ubi ait, Radulpho mortuo circa annum* MCLXXIII *non nisi post biennium suffectum esse alium. Extat Tomo 4 Italiæ Sacræ col.* 485 *instrumentum publicum* anno ab Incarnatione MCLXXXVI, X kalend. Januarii, Indictione IV *conditum, Pisis, quo* Ubaldus, Dei gratia Pisanæ Ecclesiæ Archiepiscopus, ob reverentiam ad ecclesiam S. Mariæ de Bethleem.... dilecto Fratri Nicolao, Subdiacono et Canonico ipsius Ecclesiæ, nomine ejusdem Ecclesiæ S. Mariæ in Bethleem, recipienti, et pro dilecto Fratre Alberto Episcopo, prædictæ Ecclesiæ, *dat atque concedit* ecclesiam S. Martini, sitam prope Pisanam civitatem in loco qui dicitur Vetula, cum suis bonis et rationibus ; ut ipse Episcopus et ejus successores possint in eadem cum suis Clericis habitare (*quoties scilicet negotiorum caussa eos contingeret transfretare*) et ecclesiam illam et res ac bona illius regere et custodire, et ea et bonis atque rebus ejus ad utilitatem ipsius Ecclesiæ de Bethleem uti ; salvo in omnibus et reservato jure patronatus. *Iste porro Albertus utrum Ambianis vel Antiochiæ natus fuerit, et ex Eustachio Eremita atque Agnete de Podio pronepos magni Petri Eremitæ, non disputo : hoc scio, ea omnia quæ ipsi seu vero seu falso attribuuntur, transcribi in Albertum nostrum, cum ipso in unam eamdemque personam confusum a variis scriptoribus Carmeliticis.*

qui cum Alberto Bethleemita Hierosolymitanum confundunt,

12 *Unus eorum Petrus Thomas Saracenus, auctor Menelogii Carmelitani, hunc* Albertum *ait*, in Ambianensi Canonicorum regularium cœnobio novitiatus primordia et religiosæ vitæ tirocinia posuisse, *cumque* in S. Genovefæ cœnobio Parisiis sacrarum litterarum lucubrationibus multum profecisset, Sacerdotali tandem dignitate anno circiter MCXLII initiatum, ab Innocentio Papa accepisse confessiones audiendi facultatem. *Interim certum est, quod Collegiatæ S. Genovefæ ecclesia, uti est ad Vitam S. Wilhelmi Abbatis Roschildensis* VI *Aprilis demonstratum, nonnisi anno* MCXLVIII, *expulsis Canonicis secularibus, ad Regulares transierit sub Eugenio* III, *inter quem et prædictum Innocentium Cœlestinus et Lucius, itidem Secundi, Pontificatum*

finguntque an. 1142 Sacerdotio initiatum.

A *tificatum tenuerunt.* Tum *addit Saracenus,* Albertum cum Rege Ludovico (*septimus hic fuit, et solvit e Gallia anno* MCXLVII *post Pentecosten*) Terram-sanctam petiisse, et regularem vitam cum aliis Regularibus in claustro Dominici sepulcri esse professum : inde ad Adrianum IV, anno MCLIV exeunte Papam factum, gratulationis caussa venisse : a quo Mortariensi ecclesiæ suffectus Episcopus (*quis autem Mortariensem Episcopatum vel fando nominari audivit?*) tandem factus sit Vercellensis Antistes; *quando scilicet Cathedram illam adhuc tenebat Ugutio, anno* MCL *creatus et usque ad* MCLXX *superstes. Sed nec tamdiu quidem in Italia Albertum Saracenus retinet : verum mox* ubi in Patriarcham Hierosolymitanum electus fuit Amalricus, *Sancti Sepulcri Prior (fuit id anno* MCLVII, *non sub Alexandro, qui anno dumtaxat* MCLIX *creatus est Pontifex, sed sub ejus decessore Hadriano) censet Albertum Ecclesiæ* item Bethleemiticæ optimo jure suffectum : *cum ex Guilielmo Tyrio lib.* 16 *cap.* 17 *constet, quod* Radulphus, favente sibi Domino Hadriano Papa, qui ejus compatriota erat, ad ecclesiam assumptus Bethleemiticam, Episcopus ejus ordinatus est loci, *nec nisi anno* MCLXXIII *obiit, locum Alberto alteri suprамemorato et post biennium suffecto relin-* B *quens.*

cum Ludovico 7 ivisse in Terram Sanctam,

indeque reducem an. 1154 factum Episc Vercellen.

tum 1157 Ep Bethleemiticum,

13 *Denique cum apud Baronium ad annum* MCLXXXVII *et* VIII *aliquid ex Niceta Choniata legisset Saracenus de Leontio et Dositheo monachis, ad Patriarchatum primo Hierosolymitanum deinde Constantinopolitanum successive nominatis, ex Imperatoris Græci arbitrio (urbe scilicet sancta jam capta a Saracenis et Latinis erepta) fingit ille, Albertum habuisse cognomen Leontii, et fictionis suæ testem citat Genebrardum anno* 1187, *nihil simile aut istic aut in tota sua Chronographia asserentem. Tum ruinoso huic fundamento prolixæ fabulæ molem superstruit idem Saracenus, sibique imaginatur, Albertum a Dositheo, schismatico monacho et Patriarchale fastigium ambiente, primo ita exagitatum, ut demissa Bethleemitica Cathedra maluerit inter Carmelitas Carmelita vivere, deinde ad Patriarchatus Constantinopolitani infulas evocatum, iisque ipso quo electus fuerat anno absolutum, tandem suffectum esse Athanasio Græcorum Hierosolymis Patriarchæ : eo ipso scilicet tempore quo vivebat adhuc Latinus Hierosolymarum Patriarcha Heraclius, vel (si de annis paulo post secutis agatur) Heraclii successores Sulpitius et Monachus.*

ac denique e Carmelo abstractum,

anno 1187 Patriarcham Hieros. dimissa sede C. P.

14 Humano capiti cervicem pictor equinam
Jungere si velit, et varias inducere plumas,
Undique collatis membris, ut turpiter atrum
Desinat in piscem mulier formosa superne,

C *poteritne fingere monstrum magis heterogeneum, quam hic fingitur Albertus? Etenim hic secundum Saracenum, primo fuerit inter Latinos orthodoxos Canonicus Regularis et Episcopus Bethleemiticus; deinde, nescio quomodo Constantinopolitano Imperatori schismatico insinuatus, per eumdemque ab Urbis regiæ cathedra ad Hierosolymitanam promotus, non utique pro Latinis, qui nulli Hierosolymis supererant urbe a Saracenis capta; sed pro Græcis Syrisve, qui soli ex Christianis ibi remanserant; dum scilicet Latinorum Patriarchæ Accone habitarent, et legitima Latini Cleri aut Romani Pontificis electione continuarent seriem nusquam interruptam; in quam Albertum inducemus seculo sequenti. Constat interim ex supra positis, ipsum ad illud usque seculum non protulisse pedem extra Europam; et Vercellensem Episcopum egisse, dum in Palæstina Episcopatum Bethleemiticum administraret Albertus alius, de quo supra, nihil cum schismaticis Imperatore aut Clero commune habens, et prius mortuus quam noster hic mare trajecerit; illius namque in Sede Bethleemitica successor Petrus legitur anno* MCCIV *interfuisse electioni Balduini, Flandriæ Comitis, in Constantinopolitanum Imperatorem.*

idque sub Imperatore CP. schismatico,

et Saracenis :

15 *Verba Saraceni partim ipsa dedi, partim fabulosæ prolixitatis tædio in pauca contuli : satis hoc erat, ut lector cognosceret quam* bona fide, ex domesticis et exteris monumentis *(ut præfert titulus) ab eo sit* excerpta Vita S. P. Alberti Carmelitæ, Hierosolymorum Patriarchæ. *Hoccine est, quod promittit Præfatio ad lectorem.* Sanctorum originaria, e genuinis fontibus, robusta et constanti fide, proprio recudere stylo, apocryphis omnino exulare jussis? *Ad singulas pene periodos auctorum illustrium nomina et loca citat : sed quos vidimus aut contraria aut diversa scripsisse. Dubites utrum crediderit, post suum illud Menologium typis datum, futurum quemquam qui litteras nosset, et fidem tam prodigiosa narrantis testesque allegantis posset oculorum propriorum explorare judicio.* D

AUCTORE D. P. et hæc ut certissima obtruduntur.

CAPUT III.

B. Alberti ad Patriarchatum Hierosolymitanum vocatio : et res in eo gestæ.

Auctor *coævus Vitæ, primo capite a nobis delibatæ, postquam Alberti laudabilem in Ecclesia Vercellensi conversationem commendavit, sic narrationem suam prosequitur* : Verum ut Fulgur, quod exit ab Occidente E (*Christus videlicet, fulguri comparatur Matthæi* 24 v. 27) et patet usque in Orientem, tanti viri gloriam constitueret in excelso, ab Orientali Clero et populo in Hierosolymitanum Patriarcham fuit unanimiter postulatus, et per Dominum Papam Innocentium III, ut illo iret coactus. *Quos in eo gradu honoris decessores successoresque habuerit, accurate pleneque deductum leges in meo de hisce Patriarchis tractatu, ad primum tomum Maii præliminari. Ibi ex historia brachii S. Philippi Apostoli ab Jerusalem missi, et Florentiam allati* anno Dominicæ Incarnationis MCCIV VI *Nonas Martii, scripta ab aliquo tunc ecclesiæ Florentinæ Clerico, demonstravi, Heraclio Sulpitium, Sulpitio successisse Cæsariensem Archiepiscopum, non re, sed nomine proprio Monachum : qui postquam,* Domino vocante, debitum humanitatis exolvit... tumulato corpore tanti Patris, Cardinalis Soffredus, qui tunc in partibus transmarinis Legationis officio fungebatur, fuit in Patriarcham electus : sed ille postea electioni renuntiavit. Verum universi ad quos spectavit electio, de consensu Regis, elegerunt Episcopum Vercellensem, ad quem reducendum Rainerius, olim ecclesiæ sanctæ Resurrectionis in Jerusalem, tunc Joppensis Prior, qui de Florentina diœcesi fuerat, legatus fuit principaliter constitutus.

ANIMADV. PAP. 15

Mortuo Monacho Patriarcha,

et Soffredo Card. se excusante,

17 *Hæc ibi, ex quibus occasionem arripiat quispiam* F *suspicandi, quod B. Albertus antehac, anno fortassis seculi secundo aut tertio, propter aliqua Imperii aut Ecclesiæ negotia in Orientem profectus, et Accone cum Patriarcha Monacho ejusque Clericis conversatus, eum ibi virtutis suæ odorem reliquerit, ut etiam absens fuerit postulatus. Sed suspicio hæc, uti non potest demonstrari falsa; sic solidiori eget fundamento, ut credatur vera : cum vox* ad reducendum *ex usu vulgari sic accipi possit, ut rediens Raynerius adducere eum jubeatur, qui ibi numquam fuerat. Sic cum a loco suo quis surgens, ut aliunde accipiat quidpiam, eo unde exiverat redit; illud secum referre dicitur, licet ipsum numquam ibi fuerit quo defertur. Ista porro Soffredi Cardinalis renuntiatio et Alberti electio, non tantum confirmatur ex Gestis Innocentii, a Francisco Bosqueto vulgatis; sed etiam ex ipsius Pontificis pulcherrima epistola, ad se excusantem reluctantemque data, anno (ut Stephanus Ferrerius ex registro Vaticano transcripsit)* MCCIV, XII kalendas Martii. *Unde apparet Raynerium Priorem, mox ut consensum Pontificis Romæ obtinuit, hanc epistolam secum detulisse, et Vercellas properantem transivisse Florentia* IV Nonas ejusdem Martii. *Epistolam, quia pulcherrimum præbet de virtute Alberti testimonium, estque chronologiæ*

Albertum, qui forsan ibi paulo ante fuerat,

electum Patriarcham an. 1204, monet Papa,

ANIMADV PAP. 16

A *logiæ quam sequimur munimem solidissimun, totom exhibeo.*

AUCTORE D. P.

ne Domino Hierosolymis passo pro servis, Phil. 2, 7

18 Ut lapsum humani generis repararet unigenitus Dei filius Jesus Christus, cum in forma Dei esset, exinanivit, ut testatur Apostolus, semetipsum, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo; et eligit sibi Hierosolymam passioni, factus obediens Deo Patri usque ad mortem crucis; et peccata nostra in corpore suo pertulit super lignum, reputatus cum iniquis et cum latronibus crucifixus. Nisi ergo de ingratitudinis vitio servus voluerit inutilis condemnari, nec jugum nec jugulum recusabit subire pro Domino; cum Dominus tradidit se pro servo, morte turpissima condemnatus. Sane ut omnem occasionem nobis Dominus tolleret, nec ad excusandas excusationes in peccato locum negligentiæ aliquem reservaret, quidquid servus pati potuisset pro Domino, pene passus est Dominus ante pro servo. Quis ergo terrena omnia non relinquat pro eo, quem descendisse noverit a cœlestibus ad terram? quis animam suam non ponat pro illo, qui pro eo spiritum emisit in cruce? Siquidem ut retribuamus ei aliquid, pro omnibus quæ retribuit ipse nobis, nec tribulatio, nec B angustia, nec mors, nec gladius, nos debet aliquatenus retardare, quo minus, si necessitas exigat et deposcat utilitas, gustemus pro eo calicem passionis. Si enim, quemadmodum ambulavit, ambulare disponimus, et vestigia ejus sequi; nec opprobria exprobrantium, nec hostis familiaris insidias, nec inimici sævientis potentiam debemus aliquatenus formidare; quo minus in viis ambulemus ipsius, et pedes nostros in ejus semitis dirigamus; passo compatientes ad tempus, ut in æternum regnanti feliciter conregnemus.

ipse servus recuset ibidem pro Domino pati,

et ejus Ecclesiæ onus suscipere;

19 Novimus etenim et certum tenemus, tam ex Prophetica quam Evangelica lectione, quod in perpetuum expectavit cor ejus, cum lingua ei maledicentium exprobraret, quod filius fabri esset, potator vini, et publicanorum amicus. Novimus, quod qui edebat panes ejus, erexit calcaneum contra ipsum. Novimus, qualiter sputo conspersus, cæsus colaphis, spinis coronatus, Pilati tyrannidem pertulit patienter; crucifixus ad ultimum, et lancea perforatus. Numquid ergo tuo te Factori negabis, ut recuses onus Ecclesiæ Hierosolymitanæ subire, quam suo sanguine consecravit? Si te sibi dignatus est quodammodo eligere successorem; numquid non adibis hæreditatem ipsius, nec suscitabis semen fratri defuncto, qui per te posuit forsitan in terra peregri- C nationis et prædicationis suæ semen Evangelicum propagare? Absit ut labores, timores et dolores evites; paupertates, anxietates et necessitates effugias, ne subeas onus illud, ad quod es divina dispositione vocatus. Absit ut pro eo labores evites, qui pro te per Prophetam se asserit laborasse, dicens in Psalmo, Laboravi sustinens, et de quo Evangelista testatur quod hora quasi sexta sedebat super puteum, ex itinere fatigatus. Absit ut pro eo dolores evites, quem pro te non dubitas doluisse, juxta quod ipse asserit in Propheta, O vos omnes qui transitis per viam, attendite et videte, si est dolor similis sicut dolor meus: et qui de se ipso in Evangelio protestatur, Tristis est anima mea usque ad mortem. Absit ut pro illo timores evites, qui de se legitur in Psalmo dixisse, Timor et tremor venerunt super me, et de quo in Evangelio legitur, quod cœpit pavere et tædere. Absit ut pro eo fugias paupertatem, qui pro te pauper est factus, juxta quod asserit in Propheta, Pauper et dolens sum ego; et in Evangelio, Vulpes foveas habent et volucres cœli nidos; filius autem hominis non habet ubi caput reclinet. Absit ut pro eo anxietates refugias, in cujus persona loquens Propheta sic ait: Anxiatus est in me spiritus meus, et in D me turbatum est cor meum; et qui asserit de seipso, Baptismo habeo baptizari, et coarctor denec perficiatur. Absit ut pro eo necessitates effugias, qui pro te, ut alia taceamus, se in famis et sitis necessitatem induxit, juxta quod legitur in Propheta, Dederunt in escam meam fel et in siti mea potaverunt me aceto: et sicut idem Evangelista testatur, quod cum jejunasset quadraginta diebus et quadraginta noctibus postea esuriit: et cui cum clamasset in cruce, Sitio, acetum sive vinum myrrhatum sive etiam felle mixtum crucifigentium dextera propinavit.

ne fugiat labores,

Is. 1, 14

Joa. 4. 6 *dolores.*

Thr. 1, 12

Mar. 14, 33 *timores,*

4, 6

Mar 14, 33 *paupertatem,*

Ps. 68, 30 Luc 9, 58 *anxietates,*

Ps. 142, 4 Luc. 12, 50 *necessitates,*

Ps. 68, 22 Mat. 4, 2

jubet exemplo Jacobi, fratris Domini,

20 Si forte te moveat, quod ad illius Ecclesiæ Præsulatum vocaris, cujus ad præsens non poteris possessionem adire; utpote quæ fere tota nunc ab hostibus detinetur ad tempus; reducas ad oculos tuæ mentis, quomodo Jacobus frater Domini suscepit Hierosolymam gubernandam, nonquidem faventem sibi, sed potius repugnantem; utpote in qua illi tenebant eo tempore potentatum, qui et Dominum crucifixerant extra urbem, et circa templum postmodum ipsum Jacobum occiderunt. Et licet Joannes et Thaddæus secundum carnem fuerint fratres Domini, Jacobus tamen specialiter dicitur Frater ejus, utpote qui relictam fratris defuncti duxerit uxorem, ut semen ei juxta legem Mosaicam suscitaret: qui etiam non incongrue dicitur Supplantator, cum quodammodo Apostolos supplantasset, utpote qui quamvis primus inter alios non fuisset, ceteris tamen quasi primogenituram præripuit, dum primogenitam suscepit Ecclesiam gubernandam: de qua videlicet Propheta testatur, quod de Sion exivit lex et verbum Domini de Hierusalem. Hæc est civitas Regis magni, de qua multa dicta sunt gloriosa, et illud quasi præcipuum quod subjungitur: Mater Sion dicet, Homo et homo factus est in ea, et ipse fundavit eam Altissimus. Præterea licet pars illius Ecclesiæ, quod dolentes referimus, in excidio Terræ-sanctæ capta fuerit et ab hostibus trucidata: pars tamen, quæ manet tua; imo etiam ipsa Ecclesia, quæ per novam est sobolem renovata, in Pastorem te sibi exposcit et expectat. Non ergo de loco causeris, cum personas habeas quas gubernes: quia nomen Ecclesiæ ad personas refertur amplius quam ad locum: licet ad hoc specialiter postuleris, ut de loco solicitus, ad recuperationem ipsius, ad reintegrationem terræ nativitatis Dominicæ, totis viribus allabores.

illum Episcopatum amplecti, 15

Is. 2, 3 *qui præcipuus in Ecclesia,* Ps 86, 5

amisso loco adhuc supererat in personis:

21 Accedentes enim ad præsentiam nostram dilectus filius Prior et Canonici Sepulcri Dominici, tam viva voce quam per litteras quas tulerunt, nobis F humiliter intimarunt, quod cum dilectus Frater Soffredus, tituli S. Praxedis Presbyter Cardinalis, Apostolicæ Sedis Legatus, non potuisset induci ut electioni factæ de ipso ad Hierosolymitanam Ecclesiam consentiret, convenientes in unum te in Patriarcham unanimiter postularunt. Quorum postulationi et carissimus in Christo filius noster illustris Rex Hierosolymitanus assensum præbuit, et Archiepiscopi consenserunt; per suas nobis litteras, supplicantes, ut te non solum inducere sed etiam cogere dignaremur, ut postulationi eorum humiliter consentires. Idem quoque dilecti filii Soffredus S. Praxedis et Petrus tituli S. Marcelli Presbyteri Cardinales, Apostolicæ Sedis Legati, per suas nobis litteras intimarunt: quod cum suffraganei ecclesiæ Hierosolymitanæ in electione vocem assererent se habere, Prior autem et Canonici Sepulcri Dominici hoc negarent, factum est tandem ut nominatis duabus personis, vices et voces suas in eas devote conferrent: ut ex illis, quam magis idoneam crederent, eis eligerent: Patriarcha similiter [Antiochenus] et Prælati provinciæ, in eos, si quid juris in electione habeant, concorditer contulerunt. Ipsi ergo deliberatione præhabita

indicat ordinem electionis,

et Prælatorum ac Principum vota,

A præhabita in duabus nominatis personis, te potius eligentes, nominarunt eidem ecclesiæ in Pastorem.

quibus motus ipsum eis concedendum putarit,

22 Licet autem valde nobis necessarius sis, in partibus Lombardiæ, utpote cui secure in arduis negotiis committimus vices nostras : propter urgentem tamen necessitatem, non solum ecclesiæ Hierosolymitanæ, sed totius Orientalis provinciæ, quamdam nobis quasi violentiam inferentes, monemus discretionem tuam et exhortamur attentius, et in remissionem injungimus peccatorum, obsecrantes per aspersionem sanguinis Jesu Christi, quatenus dictæ nominationi consentiens, et prædictorum omnium desideriis condescendas, et electionem recipias de te factam : ne si aliter egeris, voluntati divinæ resistere videaris (quæ tamen et a nolentibus semper impletur) prudenter attendens, ne si persona minus idonea vel forsan indigna eidem præficeretur Ecclesiæ vestræ, desiderium aliquorum tibi propter conditionem tuam posses non immerito imputare. Nec laborem istum refugias, tamquam perficere nequeas quod exoptas : quia Deus non tam profectum remunerat quam laborem : propter quod dicit Apostolus, Unusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem : et alia Scriptura testatur, Reddet

et omni excusatione præcisa,

B Deus mercedem laborum Sanctorum suorum : unde caute dixit Apostolus, Plus omnibus laboravi : nec dixit, Omnibus plus profeci : quamquam ex laboribus tuis profectus speremus non modicos proventuros.

1 Cor. 3, 8
Sap. 10, 17
1 Cor. 15, 10

etiam cogendum, ad suscipiendam Ecclesiam illam.

23 Taliter igitur pro Domino et propter Dominum super hoc mandatum Apostolicum exequaris, quod manum districtioris severitatis nos non oporteat exhibere. Nam etsi secundum statuta Canonica nullus invitus crescere compellatur, tamen juxta legitimas sanctiones aliqui ad publica munera trahuntur inviti. Interest autem tam Apostolicæ Sedis quam Ecclesiæ generalis, imo et generaliter omnium et singulariter singulorum fidelium Crucifixi, ut eidem Ecclesiæ persona præficiatur idonea in Pastorem. Nec tu tam ad honorem assumeris, quam ad onus : cum Ecclesia illa hodie plura habeat onera, quam honores. Ne turberis in aliquo, vel causeris quod præfatus Cardinalis S. Praxedis factam de se postulationem canonicam Sepulcri Dominici non admisit : quia forsan, sicut Sara Tobiæ, sic et ipsa fuit alii divino judicio reservata : vel fortassis hoc eum ad hanc oneris recusationem induxit, ne in partibus illis præsens existens

C videretur promotionem propriam procurasse ; ac ex eo præsertim notam ambitionis incurreret, quod tum ad remotionem cujusdam perversæ personæ, quæ ad eamdem Ecclesiam fuerat improbe nominata, opportune ac importune, sicut ad ejus pertinebat officium, institisset ; si amota illa factam de se postulationem postmodo acceptaret. *His ce litteris et mandatis* Vercellensis Episcopus humiliter acquiescens, *inquit compilator Actorum Innocentii,* ad Apostolicam Sedem accessit ; et in Patriarcham promotus, non solum Pallii ornamentum accepit, verum etiam officium Legationis promeruit, per quadriennium in sua provincia exercendum : jam jamque profectus, inde in Syriam navigavit.

24 *Hæc tamen ne tanta celeritate peracta existimes, ut ordinandis Ecclesiæ Vercellensis, quam dimittere oportebat negotiis insumptus non fuerit totus hic annus* MCCIV *et bona pars anni sequentis, quo ipsum suum Successorem Lotharium consecrasse cum Episcopis comprovincialibus potuit. A Pontifice autem, ut dictum est, ordinatus, accepit ab eo litteras signatas* XVI *kalendas Maii, ad cunctos* Archiepiscopos, Episcopos, Abbates, Priores, omnesque Christi fideles, tam indigenas quam peregrinos, in Hierosolymitana provincia constitutos, *quibus asserit Innocentius se,* ex communi Fratrum consilio, Venerabilem Hierosolymitanum

Eumdem facit Legatum Apost.

Patriarcham, olim Episcopum Vercellensem, mittere, D illique ad quadriennium in eadem Provincia Legationis munus injungere, *jubetque* eum demisse atque humiliter, sicut seipsum, excipere. *Concedit etiam eidem Pontifex,* ut quibuscumque absolutionis munus impertiatur : ut ii qui ex Italia cum ipso sunt, fruantur Præbendis : ut in quibusvis Provinciis (sine scandalo tamen et aliorum præjudicio) utatur Pallio ; ut per certa tempora excusetur a visitatione Liminum : *et alia complura privilegia addit. Ita instructus Albertus opportuno tempore cum Genuensium classe in Terram sanctam vela fecit, anno verosimiliter in hiemem vergente : ideoque Theodoricus Pauli annum sequentem. scilicet* MCCVI *primum Patriarchatus annum vocat.*

[...]CTORE D P.

et multis cumulat privilegiis.

25 *Vixit Albertus Accone seu Ptolemaide, ubi post captam a Saracenis Hierosolymam refugium suum habuere Patriarchæ Latini ; quamvis ibi proprius esset Episcopus, qui tempore B. Alberti fuit* Galterius ; *cujus etiam sigillum, una cum sigillo Alberti appensum infra commemorandæ sententiæ, videri testatur Ughellus. Mansit autem res in eo statu, usque ad Pontificatum Urbani* IV *: qui videns Hierosolymitanæ urbis in integrum restituendæ spem conatusque in longum protrahi; neque convenire censens, ut Patriarcha consecratus, semper in aliena urbe velut hospes diversaretur ; Patriarchatui Episcopatum Acconensem univit, uti alibi plenius deducetur. Errant igitur, qui existimant, Albertum etiam Acconensem ; multo magis, qui nominum vicinitate decepti, dicunt Ascalonensem Episcopum fuisse.*

Anno 1206 Acconem appulso,

ubi proprius loci Episcopus erat, E

26 *Plures postea ad eumdem Albertum litteras dedit jam sæpe memoratus Pontifex. Videre eas licet editas a Bosqueto : nobis satis hic erit earum argumenta indicasse, quomodo ea Epistolis Bosquetus præfixit Est ergo lib. 2 Epistola* 104 *data* VIII *kalend. Octobris anno Pontificatus* XIV *Christi* MCCXI, *qua mandat* ut Hugonem, Regem Cypri, moneat, ut suum Comestabulum in gratiam recipiat. *Idem Epistola* 134 *data* III *kalendas Januarii jubet,* ut cognoscat de Archiepiscopi Nicosiensis in Cypro electione, cujus Pallium ei mittit. *Epistola* 147, *scripta* Idibus Januarii anno MCCXII, *monet* ut hortetur Principes Orientales ad commutationem Christianorum captivorum cum paganis. *Lib.* 3 *Epistola* 179 *hortatur Patriarchas Antiochenum et Hierosolymitanum,* ut quorumdam de se querelæ medeantur : *data ea est* VI Idus Octobris *anni prænotati. Epistola* 208, *data* V *Idus Januarii anno* MCCXIII, *mandatur* Patriarchæ Hierosolymitano, Apostolicæ Sedis Legato, et suffraganeis ejus, ut populos in Regis fide confirment. *Libri* 4 *Epistola* 7, *in qua deficit datæ dies et annus, qui hic ipse fuit, committitur Alberto,* ut Regem Armeniæ absolvat, et Comitem Tripolitanum ad judicium Ecclesiæ subeundum compellat. *Ast apud Ferd. Ughellum tom.* 4 *Italiæ sacræ in Episcopis Januensibus col.* 1222 *habetur Epistola, acta* III *Idus Januarii Pontificatus anno* XVI. *qua, intellecto quod Episcopus et Capitulum Acconense, denegarent Chrisma, gratis dandum ecclesiis juxta Concilii Carthaginensis decretum, absque pretio exhibere Acconensi Genuensium ecclesiæ S. Laurentii ; mandat Patriarchæ, ut eosdem Episcopum et Capitulum efficaciter moneat et inducat, ut sicut ipse Pontifex dederat in præceptis (qua de re ibidem extat alia ad ipsos ejusdem fere tenoris epistola)* a tam inhonesto et interdicto commercio desistentes, Chrisma gratis de cetero ecclesiæ memoratæ concedant : quia venalitates hujusmodi abominatur religio ecclesiasticæ honestatis et sacris obviant institutis. *Ex quibus duabus similis tenoris epistolis, altera Patriarchæ, altera Episcopo inscripta eodem anno ac die, magis etiam demonstratur quod diximus, quo tempore Acconem incolebat Albertus, suum ipsam proprium habuisse Episcopum.*

scribit Innocentius 3 an. 1211,

anno 1212,

anno 1213, F

A

AUCTORE D.P. *et Albertum invitat ad Concilium Lateran. 4*

27 *Omnium porro ad Albertum prædictum extrema in libro 4 Epistolarum Innocentii est* 36, *data* XII *kalendas Martii, qua ei injungitur*, ut nuntios Apostolicos ad Soldanum deduci, et ipse Concilio adesse satagat œcumenico : *quod isto anno indictum, anno sequenti mensibus Novembri et Decembri celebratum est Romæ in ecclesia Lateranensi quartum : cum ultra tredecim menses vita functus esset Albertus. In prædicta autem Epistola præcipuam considerationem merentur hæc Pontificis verba :* Quia vero tuam nobis præsentiam, ad hoc salutare propositum exequendum, valde credimus necessariam, imo quam maxime fructuosam; Fraternitatem tuam rogandam duximus et monendam, per Apostolicam tibi scriptionem mandantes, quatenus, si videris posse fieri absque gravi dispendio Terræ-sanctæ, præfixum ad universale Concilium celebrandum, quam cito poteris, satagas terminum prævenire : ducens aliquos viros tecum, in consilio providos et in commisso fideles, qui plene noverint circumstantias caussarum et rerum, temporum.et locorum : quibus undique circumspectis, ad liberationem hæreditatis Dominicæ, utilius intendere valeamus. Tu denique, Venerabilis Frater in Christo, tuarum nobis, apud justissimum B Judicem et piissimum Patrem, orationum impertire suffragium, quo plurimum indigemus. *Eodem anno Accone sententiam tulit Albertus,* II *Idus Aprilis, de burgesia Agnetis Gastaldi, inter Januenses et Pisanos ibidem controversa, unde acceptum illius sigillum infra datur; ipsa vero sententia legi potest apud Ughellum. Et hæc quidem omnia definitis singula annis constant, non item duo alia puncta, quæ de eodem sancto Patriarcho notat Sixtus Senensis lib. 4 Bibliothecæ sacræ hisce verbis :* Albertus, Patriarcha Hierosolymitanus, vir sanctitatis et doctrinæ admirandæ, qui Fratribus Carmelitis, adhuc in Terra-sancta commorantibus, vivendi formam regulamque dedit; jussu Innocentii Papæ ejus nominis tertii scripsit de situ et statu Terræ-sanctæ non contemnendos Commentarios. *De Regula, quando Carmelitis data videatur, infra disquiremus : quandonam vero de Terra-sancta scribere Albertus jussus sit, scire non magni refert : potius optandum est, ut ipsi illi Commentarii alicubi inveniantur, et ex tenebris prodeant in lucem publicam.*

ejus Commentarii de Terra-sancta.

CAPUT IV.
Obitus B. Alberti et Cultus in Ordine Carmelitarum.

C

Dum per octo annos, *ab adventu in Terram sanctam numerandos, ibidem* tam sancte et laudabiliter vixisset, *Albertus*, ut non solum a Christianis, qui eum tamquam Patrem sanctissimum diligebant, verum etiam a Saracenis et Paganis in reverentia magna et veneratione haberetur; diabolicus quidam vir, de loco Caluxii, Eporediensis diœcesis, quem idem Pater de suis excessibus corrigebat, eumdem venerabilem virum, Pontificalibus indutum, et in hac die gloriosa Exaltationis sanctæ Crucis, in ecclesia sanctæ Crucis civitatis Acconensis, processionem cum Clero solenniter agentem, cultello petit et occidit : et sic gloriosus Pater per Martyrii palmam ex hac vita migravit. Prius tamen hujus [Vercellensis] ecclesiæ sponsæ suæ memor, pretiosis eam donariis honoravit; videlicet candidis sericis paramentis ad indumenta Pontificalia facienda, scilicet Planetam, Pluviale, Dalmaticam, Tunicellam : item Cathedra deaurata ad usum Episcopi, insuper duobus urceolis crystallinis auro argentoque decoratis, et bacilla cum urceolo magno, et baculis de crystallo ornatis ad usum Cantorum. *In his finitur MS. Vercellense, quod ad Lydium veritatis lapidem, consensum scilicet aliorum ejusdem temporis monumentorum, pro parte majori* D *comprobatum, pro ceteris quoque alibi non expressis debet haberi fide dignissimum. Econtra narrationes, ab his diversæ, licet forte contineant aliqua, auctori tam fido non contraria, sed præterita, quæ proinde vera esse possint; tamen iis ipsis qua forsitan vera dicunt, non tribuunt, sed derogant veri similitudinem, qua niti prudens lector possit.*

Accone occisum in supplicatione Albertum.

29 *Si Jacobus de Vitriaco, Acconensis Episcopus, Historiam prosequi voluisset, quam Guilielmus Tyrius Archiepiscopus in libro 23 imperfectam dimisit, eumdemque stylum quem ipse tenere, haud paulo plura de rebus ab Alberto gestis in Oriente, deque ejus morte haberemus : fortassis etiam intelligeremus, quo Cleri populique luctu sepultus, qua veneratione et cultu honoratus sit a vulgo Albertus, atque pro Beato et Sancto habitus, velut qui mortem, si non pro fide, certe pro virtute Christiana violentam sustinuerat. Sed Jacobus, sub nomine* Hierosolymitanæ historiæ, *maluit totius Terræ sanctæ concinnare descriptionem, quoad incolas, loca, religionem, celebriorumque urbium expugnationes et præliorum successus ; itaque ne nomen quidem tanti viri in tota hac historia reperitur. Marinus Sanutus, dictus Torsellus, ex Veneta ditione natus, anno* MCCCXXI *obtulit Joanni* XXII *libros tres, quorum quia scopus erat recuperationem Terræ-sanctæ* E *tentandam et facile perficiendam suadere, ideo titulus est,* Secreta fidelium Crucis : *agit autem tali modo consultorem, ut quandoque, præsertim in libro 3, Historicum profiteri videatur. Pars certe* XI *libri istius in titulo promittit* Passagia, variumque statum ac dominia Terræ promissionis, a morte Saladini usque ad transitum S. Ludovici, *atque per dilucidam, sed brevem chronographiam, anni cujusque res præcipuas attingit : ubi caput 5 finiens in anno* MCCXIV, Eodem, *inquit,* anno Albertus Patriarcha Hierosolymitanus in supplicatione mortuus est. *Pauca verba, sed multa pro eo, qui nullius alterius Patriarchæ mortem memoria sua dignatus est : hoc ipso indicans Alberti mortem a se notari, tamquam casum singulariter commemorandum : neque τὸ* mortuus *ita significat generaliter vita functum, ut non etiam, ex familiari Venetis idiotismo, frequenter significet trucidatum.*

Confirmat Marinus Sanutus ;

30 *Quid autem Carmelitæ? Sua in antiquis rebus commemorandis infelicitas hic quoque impedivit eos ne verum dicere possent absque falsi admixtione, ac deinde ab eodem omnino deviare fecit. Magister Baptista Cataneus in speculo Ordinis Fratrum B. Virginis de monte Carmeli, apud Stephanum Ferrerium, scriptor* F *tam antiquus ut neque Gesnero neque Lucio Belgæ in Bibliotheca Carmelitica innotuerit;* Ante Concilium, *inquit, Lateranense videlicet* IV, per annum et dimidium, ipse Albertus moriebatur, occisus a Saracenis in Hierusalem, in una solenni processione de sancta Cruce. *Joannes de Vineta, qui teste Gesnero claruit anno* MCCCXLVIII *Carmelitarum per Franciam Provincialis, in Chronico sui ordinis apud Marcum Antonium Alegre de Casanate ad annum Christi* MCCXXXIV, *annis viginti scilicet serius quam par erat ; ita loquitur suis vel Alegræi verbis (neque enim ad manus est ipse auctor)* Hunc, *Albertum nempe*, ferunt, toto discerptum corpore, fuisse a Barbaris pugionibus fustibusque dirissime agitatum in viis Hierusalem, dum ad ægrotos Dominicum Christi corpus deferret, vel, ut alii asserunt, dum Pontificalem processionem contra fidei inimicos, ut divinum imploraret auxilium, faceret, pro pastorali munere suo. *Ne autem errorem, in nomine urbis exprimendo, putet aliquis calami fuisse non scriptoris, notandum Hierosolymam tunc fuisse sub dominio Saracenorum, ubi nisi Albertum occisum credidisset, scelus tam immane in eo patratum numquam scripsisset : quid enim tale in Acconensi civitate, quæ tota Christianorum Latinorum erat, auderent barbari, mox lapidibus obruendi vel a pueris?*

id Hierosolymis factum scribunt quidam,

et veritatem fabulis obnubilant ;

confirmans

A *Confirmans autem errores Alegræus (ex Vineta an ex alio nescio) subjungit :* Claruerat temporibus Friderici II ; et sub summo principe Patrum Gregorio nono, annis Christi MCCXXXIV, sepultus est Hierosolymis. *Ita ille in loco æque ac tempore aberrans.*

Saracenus in Menol. Carmelitico,

31 *Ignoscendum Saraceno fuerat, si Catanæum et Vinetam, secutus ipse etiam simile quid scripsisset : poterat enim fidem suam, productis auctoribus tam antiquis, utcumque liberare. Rursum autem ignoscendum est ei, quod sequi non potuit quos vidit numquam : nam neque nos hactenus eos vidimus. Sed qui possumus illi ignoscere quod Bononiæ scribens et librum suum imprimens anno* MDCXXVIII, *postquam ex Pennotto intellexerat,* tradi item, *Albertum* Episcopum fuisse Vercellensem ex Canonico sanctæ Crucis Mortariensis, *non curaverit ad civitatem Italicam non remotissimam, ubi suus ordo antiquum et celebrem conventum habet, epistolium scribere, quærereque num quid istic nossent de Alberto Vercellensi Episcopo? Fuisset enim illi responsum a Fratribus, annos non plures esse quam viginti quatuor, quod Stephanus Ferrerius, Episcopus Vercellensis etiam ipse, accuratissimo commentario eruderavit memorias authenticas suorum omnium antecessorum. Aliquid tamen, non legisse, sed audivisse fatetur, ab iis qui Ferrerium legerant acceptum, dum in notis ad Vitam sic pronuntiat :* Sunt qui asserant D. Albertum nostrum mucrone vulneratum, die quo solennem sanctissimæ Crucis processionem instituebat, et ad Dominum Martyrio migrasse : sed nullo certo fundamento scriptum invenimus. Imo S. Alberti Officium de uno sancto Episcopo et Confessore, solenni ritu concelebrandum in rituali nostro et kalendario aperte injungitur.

per aliquam veri investigandi socordiam,

B

incruenta morte obiisse eum fingit.

32 *Quod illud Rituale ac kalendarium sit, mox videbimus : quæro ego quo* certo fundamento *scripta invenit hæc?* S. P. N. Albertus, senio jam tandem confectus (*nempe centenarium circiter cogebat facere annus* MCXLII *quo Sacerdotio initiatum pronuntiarat, tunc probabiliter ne natum quidem)* sanctis operibus plenus, pro Ecclesia Catholica multis sudoribus madidus, cœlo et terræ gratus, inter gementes et orantes Eremitas nostros, una cum Clero Hierosolymitano, post accepta de more Sacramenta, fusis orationibus Deo, pro Terræ sanctæ liberatione e manibus infidelium, pro restituti Carmeli conservatione, et Hierosolymorum catholica fide, Virgine Maria inter splendores micante et occurrente, Angelorum cohorte stipante, feliciter inter ulnas suorum, animam Deo, suavi facie exhalavit, anno salutis MCCXIII die VIII Aprilis. *Non multum in anno aberravit. Diem,* C *quem totus Ordo in memoriam Alberti festivum haud ita pridem habere cœperat, credidit designatum eum, quo ipse ex hac Vita discesserat. In loco, quo vulneratus est, statim mortuum, nemo credere cogit : proinde vere potuerunt accidisse quæ subjungit Saracenus : nec impossibile fuit eremitas paucculos adesse morienti, tunc forte in urbe caussa supplicationis præsentes. Congrue etiam suspicabimur, si vel ad paucas horas dilata mors est, cœlesti aliqua consolatione dignatum emigrasse : sed. ut hæc tamquam reipsa facta asseveremus, vel etiam in fide auctoris simpliciter referamus, uti referimus plura alia, fieri non potest, nisi testis proferatur fidei melioris quam Saracenus.*

Colitur apud Carmelitas Albertus,

33 *Quoad cultum in ordine, asserit illius Annalista Lezana, in kalendario MS. bibliothecæ suæ Transpontinæ, reperisse pro* VII Februarii, festum S. Alberti Episcopi, *idque de Ordinis sui Legislatore putat intelligendum : sed in Missali Carmelitano Venetiis excuso anno* MDIX *et* MDLI, *et Lugduni* MDLVI ; *item in kalendario Ordinis Romæ edito* MDLXIV, *sic legi ait* : VIII *Aprilis* Alberti Episcopi et Confessoris Hierusalem, Ordinis Carmelit. *Eadem verba nos quoque legimus ante Breviarium Ordinis antiquum, quo hactenus usi* D *sumus. Annus quidem impressionis in eo nunc non invenitur, propter folia in fine revulsa ; sed ex aliis certissimis notis demonstrari potest, impressum esse Venetiis apud Lucam Antonium de Giunta Florentinum, haud diu post* MD.

in MSS. eorum kalendariis nusquam nominatus,

34 *In aliquanto antiquiori membrana et vetustioribus etiam typis excuso additamento Martyrologico, cujus supra meminimus, nec nomen quidem Alberti apparet : multo minus invenio illud in kalendario Carmelitico MS. quod ante Martyrologium Ordinis reperit Coloniæ et nobis descripsit Jacobus Kritzradt S. J. accurate distinguens sanctos Ordinis proprios, quorum soli tres scripti erant prima et originaria manu, videlicet* S. Cyrillus VI *Martii,* S. Angelus V *Maii,* S. Elizæus XIV *Junii. Breviarium anno* MCCCCLXII *MS. (quod penes se fuisse profitetur ad istum annum Lezana) insuper addit* S. Andream IV *Junii, et* S. Albertum VII *Augusti : sed hunc, aut ad istum aut alium diem ullum, adscribere kalendario Coloniensi non est ausus, qui primus eidem adscripsit prædictum S. Andream, una cum Sanctis Petro Thoma, Simone Stock et Ludovico Rege. Neque item de B. Alberto recordati fuerunt alii aliique, qui præsumpta semel licentia implendi variis locis kalendarium istud, manu multo recentiori semel iterumque* E *Sanctos aliquos addiderunt. Non etiam recordati illius sunt, quotquot successive manum adhibuerunt kalendario cuidam Mechliniensi variis Sanctis augendo, multo minus quam Albertus ad Ordinem attinentibus : imo quod mireris, ejus loco notatur,* VIII Aprilis Edwardi Regis et Confessoris Ordinis nostri in Anglia : *qualem nulla umquam ætas vidit, saltem qui sacris fastis adscribi potuerit : cum hujus nominis Rex sanctus et Confessor obierit* V *Januarii anni* MLXVI, *sesqui seculo eoque amplius prius, quam Anglia Carmelitas nosset : posterorum autem Regum omnino nullus habuit famam Sanctitatis.*

ex usu circa an. 1500 inducto,

35 *Atque ex his colligimus,* antiquissimam Religionis consuetudinem, *cujus meminit Sacra Rituum Congregatio in approbatione propriorum officiorum sub Pontificatu Pauli* V *anno* MDCIX; *ex qua eadem sacra* Congregatio permittit fieri officium de Sanctis, proprium hic, *id est in libello jam dicto,* Officium non habentibus, *protestans se de iis* nihil ordinasse ; *colligimus, inquam, ex antedictis, talem consuetudinem non essse antiquiorem seculo præcedente, cujus initio Patres Carmelitæ (quibus jam persuasum erat, et Carmelitam fuisse Albertum, et de habita ejus sepulcro veneratione aliqua per obscuram traditionem quidpiam innotuerat) statuerunt, eum ab Ordine universo colendum, Sufficit* F *autem Saraceno permissio talis, ut Vitam a se consarcinatam sic concluderet ;* Hujus sancti viri officium, in universo Ordine nostro, sub Duplici minori expresse dedit Paulus V. *Quod more suo, ut alia in aliis multa, alterans Saussaius in Martyrologio Gallicano, post longum elogium a Saraceno acceptum, finit, asserens, quod Albertum* sacris honoribus coli in Carmelitano Ordine Paulus V Papa mandavit. *Quid autem opus erat indulto vel etiam mandato Pauli* V, *si jam ante centum annos in antiquo Carmelitarum Breviario,* jussu Pii III, de Sancto hoc habetur Officium duplex, *ut scribit confidenter Alegræus, atque ac Saracenus infelix auctor in tradenda veritate?*

quomodo etiam habebatur lectiones de S. Petro Thoma,

36 *Porro* Officia propria *sub Paulo,* de mandato sacræ Congregationis recognita, et a Cardinale Bellarmino subscripta, fuerunt quidem approbata subscribente Domino Cardinale de Pinello ; *sed in iis non erant (ut hoc quoque obiter attingam) de B. Petro Thoma propriæ lectiones, haud leviter correctione egentes : quod tamen præsumunt ii, qui nobis, Martyrium ejusdem nullum nisi metaphoricum agnoscentibus, opponendam putant auctoritatem Bellarmini. Compositæ namque eæ demum sunt sub Urbano* VIII ; *et absque speciali ulla approbatione, per indulgentiam Cardinalis de Torres,*

anno

A anno MDCXXVIII *adjunctæ veteribus. In ista autem nova*
AUCTORE D. P. *editione, quia permissionem omnium generalem non restrinxit Congregatio ad* Officia propria, *potest quadamtenus censeri eadem Congregatio approbasse, antiquum B. Alberti cultum, de quo prior Congregatio sub Paulo* V nihil ordinaverat, *permittens fieri* ex consuetudine, *donec scilicet et quousque distinctius de iis cognosceretur.*

37 *Factum id demum anno* MDCLXXII, *quando* Clemens X Mattheo Orlando Generali concessit, *prout testata est die* V *Aprilis sacra Rituum Congregatio,* ut ad formam Brevis, alias *sub Clemente* VIII, anno MDCII
nunc autem per expressum indultum,
expediti, Breviarium Ordinis per ipsum accurate examinetur, et si quæ depravata aut omissa, præsertim circa festa Sanctorum dicti Ordinis esse animadverterit, emendare et restituere procuret; apponendo præsertim Officia nova, a sancta Sede Apostolica approbata; utque sic emendatum et restitutum in universo Ordine divulgari et usu recipi possit. *Igitur ex vi hujus indulti prodiit typis Antuerpiensibus novum Ordinis Breviarium; atque inter* officia nova, a Clemente X concessa *invenitur* pro festo S. Alberti Duplex minus, *cum Oratione et Lectionibus propriis. Oratio hæc est* Tuæ benedictionis plenitudo super nos quæsumus, Domine, copiosa descendat;
B et jugiter S. Alberti Confessoris tui atque Pontificis placare suffragiis: *Lectiones* IV *et* V *acceptæ sunt quoad sensum ex solo MS. Vercellensi.* VI *an et quatenus emendanda sit altiori judicio definiendum relinquimus. Interim facile discernet Lector, utri judicandi sint soli ius ad indagandam veritatem progressi; iine qui suis occupati præjudiciis, Saraceno credidere quidquid nondum erat manifestæ falsitatis convictum, idque huic inseruere Lectioni; an nos, qui abrogata Saraceno fide, non nisi ex antiquiorum et fideliorum scriptorum testimoniis hujus historiæ seriem petendam existimamus.*

38 *Joannes de Nigravalle, Apostolicus Bibliothecarius, in libello de laude sacri Canonici Ordinis excuso*
Canonici Reg. suis Sanctis annumerant Albertum,
Brixiæ anno MDXXXVI, *inter dicti Ordinis Sanctos recenset Albertum Patriarcham Hierosolymitanum. Idem facit, Joanne citato, Constantinus Ghinius, in Appendice ad Natales Sanctorum Canonicorum, eos recensens quorum diem natalem et acta ignoravit. Neque hactenus ullus Alberto cultus inter Canonicos Regulares defertur, uti adhuc nuperrime quærentibus nobis responderi curavit totius Ordinis Canonici in Romana Curia Procurator generalis. Nihilominus Carmelitæ quidam, bis Antuerpiam miserunt* Orationem et Lectiones II Nocturni, pro Officio S. Alberti Patriarchæ Hierosolymitani
C die VIII Aprilis, deprotoptas ex Officiis Sanctorum Ordinis Canonicorum Regularium S. Joannis Lateranensis, et ad Ordinem Carmelitarum extensas a sacra Congregatione Rituum die XVIII Junii MDCLXXI.
sed absque cultu publico,
Lectiones, quia ex Saraceno desumptæ, non indigent alia reprobatione. Mirandum est autem, etiam nunc dubitasse auctorem, an Albertus fuerit Episcopus Vercellensis, caute addens, ut dicitur: *sive (ut in secundo Ecgrapho legi)* ut traditur: *majori jure cautionem aliquam adhibuisset, cum finiret his verbis,* claruit sub Honorio VI Imperatore, *sive (ut rursum mutavit ecgraphi secundi scriptor)* sub Henrico VI Imperatore, *ubi* Fredericum II *scripserat Saracenus.* Honorium VI *nullum norunt Historiæ; Fredericus* II *annis post Alberti obitum sex pervenit ad Imperium;* Henricus *hujus nominis* VI, *non* Imperator *sed* Rex Germaniæ, *sex annis prius obiit quam Albertus in Patriarcham eligeretur: qui vero in Ordine Imperatorum nominatur sextus Henricus Lucemburgensis Comes, anno* MCCCVIII *electus Rex, anno dumtaxat* MCCCXII *coronam Imperii non tam obtinuit quam extorsit. Quisquis igitur lectionum istarum sacræ Congregationi offerendarum auctor fuit, hunc oportet eas somniantem scripsisse: certe non nisi somnians vidisse potuit Canonicorum Officia propria, in quibus ipsas legerit. Concessit Canonicis illis Pius* V *anno* MDLXX,

præter communes omnibus Romano Breviario utentibus, D
proprias quasdam festivitates, quæ in diplomate Apostolico nominatim exprimuntur singulæ, cum facultate iisdem accommodandi proprias Orationes et Lectiones: sed nulla uspiam Alberti mentio. Juxta hoc privilegium excusus mox est propriorum officiorum libellus, idemque et iam auctior sub nova sacræ Congregationis approbatione prodiit Romæ MDCXIII, *Venetiis* MDCXLIII, *Montibus* MDCXLV, *quas editiones omnes et singulas habemus, ut nihil dicam de Breviario anni* MDVIII *vel Ordinario anni* MDXXI: *sed abest a cunctis Alberti nomen. Nunc autem sæpius interrogati pergunt negare Canonici Regulares quidquam se nosse de Officio S. Alberti; proinde non modo fidem nullam, sed pœnam gravissimam commeruit, qui talia obtulit sacræ Congregationi, tamquam a Canonicis Lateranensibus ex indulto Pontificio recitari solita: et merito Carmeliticus Ordo ipse, istis Lectionibus repudiatis (de quibus nescio an credere debeam receptas unquam fuisse) novas substituit in Breviarii sui editione anni* MDCLXXII. *Meretur interim S. Albertus ut ejus cultum etiam Canonici Regulares suscipiant cum Officio, quod totum melius ex Vercellensium monumentis sumetur, quam aliquid addatur ex Saraceno, vel ex supposititio Officio jam indicato.*

E
39 *Simili modo nullus est apud Vercellenses cultus*
Vercellenses ne quidem titulum Beati addunt,
Alberti, ac ne quidem nomen (nisi forsitan admodum recenter) notum ut Beati, *extra Conventum Carmelitanum: Nam Ferrerius Episcopus, pag.* 241 *laudati sæpius libelli sui, Catalogum texit Sanctorum aut Beatorum, qui vel cives fuere vel Episcopi Vercellenses; atque in his numerat Martyres duos, Confessores novemdecim, Beatos ac Beatas decem, inter quos nonnulli floruerunt seculo præcedenti: sed Alberti non meminit, aut de eo agens in historia, titulum Beati ipsi tribuit. Interim Philippus Ferrarius, Catalogum Sanctorum Italiæ imprimendo absolvens, in textu omissum, notavit in Indice cum titulo* Martyris; *et postea Catalogum generalem eorum qui non sunt in Romano Martyrologio contexens, ad eumdem* XIV *Septembris hæc verba inseruit,* Ptolemaide in Palæstina S. Alberti Episcopi
sed addidit Ferrarius, Martyrem vocans 14 Septembr.
et Martyris. *In notis citat tabulas Episcoporum Vercellensium: quod ita intelligendum, ut ex iis aliquam mortis ab eo obitæ hauserit notitiam sed admodum confusam, per quam scripserit occubuisse percussum,* cum esset Ptolemaide sacris indutus ut celebraret; *titulum vero et cultum Sancti, Vercellis non didicerit, sed, ut aliis pluribus, adjecerit pro suo arbitratu.*

F
40 *Nos quoque, præscientes non admodum grata futura, quæ comperta veritas in hoc argumento suggerebat; potuissemus aut rem totam perstringere paucis, nulla Carmelitarum mentione injecta; aut usque in mensem Septembrem differre hanc tractationem, cum spe non injusta, quod in animis, proprio quandoque studio certiora edocendis, placidius esset illapsura nostræ scriptionis sinceritas. Sed neque diutius licuit esse tam brevibus, postquam cœperunt aliqui brevitatem illam interpretari affectum religiosis viris prorsus indignum; neque fas fuit in aliud tempus differre, quem totus Ordo colit hodie Officio solenni, quandoquidem necdum forte sopitæ sunt querelæ succensentium, quod in prætermissis ad* XXVIII *Februarii dixerimus:* B. Angela de Bohemia, Ordinis Carmelitarum, quibusdam kalendariis hoc die inscripta traditur. In ejus Vita, quam MS. nacti sumus non tenui examine egentem, dicitur obiisse VI Julii. *Idem quoad diem de omnibus vitæ exemplaribus testabatur Lezana ad an.* 1253 *num.* 18, *contra quem consensum non debeat nos commovere auctoritas unius Mechliniensis kalendarii, admodum temere consarcinati: præsertim cum Angela ista nullum vel in Ordine vel in Bohemia habeat cultum, et multa sint in Vita partim evidenter falsa, partim dubia; ac ne hoc quidem probari sentiant viri in Bohemicis rebus tractandis et scribendis versatissimi, quod ipsa aliquando*
Erat a nobis ad istum diem differendus,
si dilationem in B. Angela non improbassent aliqui.
inter

A *inter homines fuerit numerata. Erant igitur causæ incomparabiliter majores, quæ ipsam, quam quæ Albertum differendum suaderent; et tamen non suffecerunt præoccupatis dolentium animis; ideoque timemus ne irritentur multo gravius, si Albertum ab eo die quem statuit Ordo, rejiciamus in alium, nullo ejus cultu, sed sola morte memorabilem.*

CAPUT V.
Regula ab Alberto quibusdam in Carmelo Eremitis præscripta.

Scriptores seculi 13 et 14 de hac re tacent,

Apud Orientalium rerum scriptores Latinos nulla invenitur mentio Bertholdi et Carmelitici instituti, sub ejus ductu cœpit aut (uti loqui Ordo iste mavult) reformati: nulla etiam Regulæ, ejusdem instituti Professoribus ab Alberto præscriptæ: ne quidem in Synopsi Vitæ apud Vercellenses servata. Nempe ea fere sola curant historici mandare litteris, quæ tunc cum gerebantur publica populorum excipiens approbatio vituperatiove, faciebant in ore hominum versari eos, per quos ipsa fiebant. Pauculorum igitur eremitarum adunatio, et certa quædam vivendi formula brevi instructione B *iisdem explicata, ultra privatas ac veluti domesticas Patriarchæ curas eminere nemini tunc vita est, ideoque nec scripto commendanda. Eodem prorsus modo atque actum est cum S. Augustini Regula, nunc toto orbe per tot Religiosorum virorum ac feminarum cœtus diffusa. Etenim neque Possidius, qui Vitam magistri sui scripsit, neque ipse sanctus Doctor, ex cujus scriptis plurima pars rerum ab eo gestarum nobis innotescit, uspiam mentionem fecere curæ impensæ Sanctimonialibus per Regulæ scriptionem, et ipsa Regula nusquam inter Augustini scripta numeratur: licet Possidius post Vitam Catalogum texuerit omnium quorum potuit notitiam consequi, etiam singularium epistolarum; adeo ut videatur plane ex temporanea, quamvis in se dignissima, fuisse scriptio; cujus, tamquam alium deinceps usum non habituræ, exemplar servare sanctus Doctor neglexerit: et tamen ex illis aliquando producta angustiis, quantam approbationem non retulit? Valuit profecto in eremiticis quotquot nunc florent Ordinibus, si valuit uspiam, et nominatim in Carmelitano, quod dixit Salvator,* Simile est regnum cœlorum grano sinapis, quod accipiens homo seminavit in agro suo, et minimum quidem est omnibus seminibus, cum autem creverit majus est omnibus oleribus, et fit arbor.

tamquam modica tunc et privata:

42 *Cum autem dico semen exiguum, in Carmeli* C *solitudine silvarumque condensis, cælo propemodum solo conscio jactum; et usque dum Regula tenero germini congrua adjungeretur, lentis auctum progressibus, soli autem nativi malignitate victa in ramosam denique excrevisse arborem: hæc cum dico, nolo sic accipi, quasi intendam negare, ipsum illud exiguum semen decisum fuisse ex vasta aliqua et annosa arbore, quæ (sicut habet Ordinis Carmelitici qualiscumque traditio) ab Elia quondam plantata fuerit; et legi gratiæ per Apostolos inserta felicius que revirescens, Orientem implerit monachis; quorum successores ac posteri Elianum institutum propagarint, donec inutiles rami ab Ecclesiæ agro una cum suo trunco per schisma excisi, nominis tanti jus amisere; quod tamen conservatum sit in semine, in illis, inquam, pauculis sub Bertholdo eremitis, qui licet lingua, ritu, fide, moribusque diversi ab iis in quorum locum successisse præsumuntur, possunt tamen dici etiam ipsi Eliani instituti propago. Patitur quidem traditio ista de Elia deque Elianis, primum usque ad Christum, secundo a Christo usque ad Bertholdum, contradictiones non leves virorum eruditorum requirentium pro re tanta totque seculis, ut prætenditur, credita, probationem solidiorem, quam sit nuda traditio, eorum præsertim quorum assertiones in rebus aliis, non tam longe ab* D *ætate nostra recedentibus quam recedunt Eliæ et Christi tempora in seculo inquam XII ac XIII, multipliciter inter se variant, et frequentibus evidentissimisque erroribus deprehenduntur obnoxiæ. Nos tamen istis contradictionibus non permovemur, ut in eo argumento, ubi major de nomine quam de re videtur esse disceptatio, permittamus immisceri nomen nostrum. Neque volumus improbare, nedum obstare, quo minus Carmeliticus Ordo eos omnes Sanctos habeat pro suis, qui in Palæstina vel Syria eremiticam aut monasticam professionem suarum virtutum splendore illustrarunt. Tantum petimus vicissim gratiam unam, ut patienter ferant nos abstinere ab Ordinis sui titulo iisdem Sanctis adscribendo, donec certius nobis constiterit de talis tituli veritate.*

quod tamen dictum sit absque præjudicio

Elianæ successionis,

AUCTORE D. P.

quam nolumus impugnare,

43 *Sub hac protestatione, quod scilicet processionem Ordinis Carmelitici ab Elia silentio nostro non velimus reprobare; et quod dicenda de Eremitis Albertina Regula instructis, ad processionis prætensæ eversionem trahi nolimus; imo nihil magis exoptemus, quam invenire solidas ad illam stabiliendam probationes: sub hac inquam protestatione, conabor explicare historiam Carmeliticæ eremi, pro eo statu, quem cœpit habere sub tribus suis primis inter Latinos Prioribus, Bertholdo, Brocardo, atque Cyrillo, quatenus is cognosci poterit,* E *tum ex auctoribus eorum et viciniorum temporum, tum ex ipsamet Regula, tenero novelloque germini ad suæ exiguitatis mensuram congrue applicata a B. Alberto Patriarcha. Hoc vero ut ordinate ac dilucide fiat, proponendus Lectori ante omnia est prædictæ Regulæ invariatus tenor: ad quem, velut ad Lydium lapidem, explorari potest, utrum majorem veri similitudinem, an affectum animi ad negativam propensioris secutus in hoc Commentario sim. Deus, qui sincerissima veritas est et absolutissima caritas, stylum dirigat, ut nihil a veritate dissonum, nihil caritati contrarium scribam: idem faciat, ut ii quorum caussa laborem hunc sumo, diu ac sæpe declinatum, sic deinceps in suo abundent sensu, ut veteribus novisque fictionibus repudiatis, (quarum justa accusatio multo magis ipsorum caussæ officit quam alia quæcumque adversantium argumenta) solidiori, si fieri potest, via progrediantur ad conciliandam verosimilitudinem traditionibus suis. Regula ab Alberto data hæc est:*

et vellemus posse probare.

44 Albertus, Dei gratia Hierosolymitanæ Ecclesiæ vocatus Patriarcha, dilectis in Christo filiis, Brocardo et ceteris eremitis, qui sub ejus obedientia juxta fontem in monte Carmeli morantur, salutem in Domino et sancti Spiritus benedictionem.

In Regula præscribuntur,

Multifariam multisque modis sancti Patres instituerunt, qualiter quisque, in quocumque Ordine fuerit, vel quemcumque modum religiosæ vitæ elegerit, in obsequio Jesu Christi vivere debeat, et eidem fideliter de corde puro et bona conscientia deservire. Verum quia requiritis a nobis, ut juxta propositum vestrum, tradamus vobis vitæ formulam, quam tenere imposterum debeatis,

I. Illud imprimis statuimus, ut unum ex vobis habeatis Priorem, qui ex unanimi omnium assensu vel majoris et sanioris partis ad hoc officium eligatur: cui obedientiam promittat quilibet aliorum, et promissam studeat operis veritate servare.

Prioris electio:

II. Præterea juxta situm loci, quem inhabitare proposueritis, singuli vestrum singulas habeant cellulas separatas, sicut per dispositionem Prioris ipsius, et de assensu aliorum Fratrum vel sanioris partis, eædem cellulæ cuique fuerint assignatæ.

situs cellularum, et earum usus

III. Nec liceat alicui Fratrum, nisi de licentia Prioris, qui pro tempore fuerit, deputatum sibi locum mutare, vel cum alio permutare.

IV. Cellula Prioris sit juxta introitum loci, ut venientibus ad eumdem locum primus occurrat; et de arbitrio

A arbitrio et dispositione ipsius postmodum, quæ agenda sunt, cuncta procedant.

AUCTORE D P.

v. Maneant singuli in cellulis suis vel juxta eas, die ac nocte in lege Domini meditantes, et in orationibus suis vigilantes, nisi justis occasionibus occupentur.

orationis quotidianæ pensum,

vi. Hi qui litteras noverunt et legere Psalmos, per singulas Horas eos dicant, qui ex institutione Sanctorum Patrum et Ecclesiæ approbata consuetudine ad Horas singulas sunt deputati: qui vero litteras non noverunt, viginti quinque vicibus dicant Pater-noster in nocturnis vigiliis, exceptis Dominicis et solennibus diebus; in quorum vigiliis prædictum numerum statuimus duplicari, ut dicatur Pater-noster vicibus quinquaginta. Septies autem eadem dicatur oratio in Laudibus Matutinis. In aliis quoque Horis septies similiter eadem singulatim dicatur oratio, præter officia vespertina, in quibus ipsam quindecies dicere debeatis.

vii. Nullus Fratrum sibi dicat aliquid esse proprium, sed sint vobis omnia communia; et ex his quæ vobis Dominus dederit, distribuatur unicuique per manum Prioris, id est per hominem ab eo ad
B idem officium deputatum, prout unicuique opus fuerit, inspectis ætatibus et necessitatibus singulorum. Ita tamen ut, sicut præmissum est, in deputatis cellulis singuli maneant, et ex his quæ sibi distributa fuerint singulariter vivant.

Oratorium construendum:

viii. Oratorium, prout commodius fieri poterit, construatur in medio cellularum, ubi mane per singulos dies, ad audienda Missarum solennia, convenire debeatis, ubi hoc commode fieri poterit.

consultatio hebdomadaria,

ix. Dominicis quoque diebus, vel aliis ubi opus fuerit, de custodia Ordinis tractetis: ubi etiam excessus et culpæ Fratrum, si quæ de aliquo deprehensæ fuerint, caritate media corrigantur.

[jej]unium [fer]re quotidianum,

x. Jejunium singulis diebus, exceptis Dominicis, observetis a festo exaltationis sanctæ Crucis, usque ad diem Dominicæ resurrectionis, nisi infirmitas vel debilitas corporis aut alia justa caussa jejunium solvi suadeat: quia necessitas non habet legem.

abstinentia a carnibus:

xi Ab esu carnium semper abstineatis, nisi pro infirmitatis aut nimiæ debilitatis remedio sint sumendæ.

arma spiritualia.

xii. Quia vero militia est vita hominis, et omnes qui pie volunt vivere in Christo persecutionem patiuntur; adversarius quoque vester diabolus, tamquam leo rugiens, circuit quærens quem devoret; omni solicitudine studeatis indui armatura Dei, ut
C possitis stare adversus insidias inimici. Accingendi sunt lumbi vestri cingulo castitatis, muniendum est pectus cogitationibus sanctis: scriptum est enim, Cogitatio sancta servabit te, Induenda est lorica justitiæ, ut Dominum Deum vestrum, ex toto corde, et ex tota anima, et ex tota virtute diligatis, et proximum vestrum tamquam vosmetipsos. Sumendum est in omnibus scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere: Sine fide enim impossibile est placere Deo, et, Hæc est victoria, quæ vincit mundum, fides vestra. Galea quoque salutis imponenda est capiti, ut de solo Salvatore speretis salutem, qui salvum facit populum suum a peccatis eorum. Gladius autem spiritus, quod est verbum Dei, abundanter habitet in ore et in cordibus vestris; et quæcumque vobis agenda sunt, in verbo Domini fiant.

fuga otii, et continua occupatio,

xiii Faciendum est vobis aliquod operis, ut semper vos diabolus inveniat occupatos: ne ex otiositate vestra aliquem intrandi aditum ad animas vestras valeat invenire. Habetis ad hoc B. Pauli Apostoli magisterium pariter et exemplum: in cujus ore Christus loquebatur, qui positus est et datus a Deo prædicator et doctor gentium in fide et veritate: quem si secuti fueritis, non poteritis aberrare. In D
labore, inquit, et fatigatione fuimus, inter vos, nocte 2 Thess. 3, 1
ac die operantes, ne quem vestrum gravaremus. Non quasi nos non habeamus potestatem: sed ut nosmetipsos formam daremus vobis ad imitandum vos. Nam cum essemus apud vos, hæc denuntiabamus vobis: Quoniam si quis non vult operari non manducet. Audivimus enim inter vos quosdam ambulantes inquiete, nihil operantes: his autem qui ejusmodi sunt, denuntiamus et obsecramus in Domino Jesu Christo; ut cum silentio operantes suum panem manducent. Hæc via sancta et bona; ambulate in ea.

religiosum silentium.

xiv. Commendat vobis Apostolus silentium, cum in eo præcipit operandum: et quemadmodum Propheta testatur, Cultus justitiæ, silentium est: et Is. 32, 17
rursum, In silentio et spe erit fortitudo vestra. Ideoque statuimus, ut ab Hora vespertina usque ad Horam tertiam sequentis diei silentium teneatis: nisi forte necessitas vel caussa rationabilis aut licentia Prioris silentium interrumpat. Alio vero tempore, licet silentii non habeatur observatio tanta, diligentius tamen a multiloquio caveatur: quoniam scriptum est, et non minus experientia docet: In multiloquio non deerit peccatum: et, Qui inconsi- E
deratus est ad loquendum sentiet mala: item, Qui Prov. 10, 19
multis utitur verbis lædit animam suam: et Dominus Ib 13, 3 Ib 20, 8
in Evangelio, De omni verbo otioso, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die judicii. Faciat ergo unusquisque stateram verbis Matth 12, 36
suis, et frænos rectos ori suo, ne forte labatur et cadat in lingua sua, et insanabilis sit casus ejus ad mortem: custodiens cum Propheta vias suas, ut Ps. 38, 2
non delinquat in lingua sua; et silentium, in quo cultus justitiæ est, diligenter et caute studeat observare.

Commendatur Priori humilitas,

xv Tu autem Brocarde, et quicumque post te institutus fuerit Prior, illud semper habeatis in mente et servetis in opere, quod Dominus ait in Evangelio, Quicumque voluerit inter vos major esse frater, erit vester minister: et quicumque voluerit inter vos Matth; 20. 26
primus esse, erit vester servus.

Fratribus observantia.

xvi Vos quoque ceteri Fratres, Priorem vestrum honorare humiliter, Christum potius cogitantes quam ipsum, qui posuit illum super capita vestra, et Ecclesiarum Præpositis etiam ait, Qui vos audit me audit, et qui vos spernit me spernit: ut non veniatis in Luc 10, 16
judicium de contemptu, sed de obedientia mereamini vitæ æternæ mercedem.

Hæc breviter scripsi, vobis conversationis vestræ F
formulam statuens, secundum quam vivere debeatis: si quis autem supererogavit; ipse Dominus, cum redierit, reddet ei: utatur tamen discretione, quæ virtutum est moderatrix. Ex Achon, Idus Januarii.

CAPUT VI.

Conditio et numerus eorum quibus Regula data; hæc vero unde sumpta, explicatur.

Regulam scripsit Albertus brevem,

Hæc est primæva *seu* primigenia Regula *Carmelitarum* Ordinis anima et forma *a non nemine dicta; a Romanis Pontificibus postmodum probata, et varie mitigata. Quam conferens cum supra memorata S. Augustini Regula, scripta ad institutionem unius solius parthenonis, in quo ipsa sancti Doctoris soror Præposita fuerat, postea autem ad plura, etiam virorum, monasteria usu approbante deducta; prorsus in hoc simillimam invenio, quod sicut Augustiniana, ex sui auctoris mente, longius se non extendebat, quam ad illas paucas sanctimoniales quibus scribebatur (utpote quarum nulla esset cum aliis cœnobiis communio regiminis aut dependentiæ mutuæ) ita nec Albertina vel minimum indicium habeat,*

ex quo

A *ex quo prudenter inferre possit aliquis, novellum sub Brocardo germen ultra Carmelum diffusum fuisse cum hæc dictaret Albertus, aut alibi quam juxta fontem habitavisse.* Propositum *erat, vitam eremiticam sub obedientia ducere : hoc annorum aliquot usus, absque ullo forsitan voti arctioris vinculo continuatus, comprobaverat. Nulla adhuc certa vitæ formula scripta erat, ad quam se obligarent : petita hæc ab Alberto est Brevem is scripsit ; nec enim humili tunc arbusto, et nihil minus promittente quam secutam postmodum proceritatem longa opus erat pertica, ut stare posset. Exteriorem vitæ formulam primum articulis undecim, alus deinde quinque interiorem composuit : nihil de ministeriis erga proximum, nihil de studiis litterarum, nihil de Superiorum plurium inter se subordinatione, nihil de cura aut regimine sanctimonialium, nihil de cantu aut choro præcipit quod certum est argumentum, nihil adhuc tale inter Eremitas illos aut reipsa fuisse usu inductum aut cogitatione designatum.*

sed longam satis pro paucis eremitis.

NOT. 15

46 *Quando illi locum cœperint habitare, quo primum vitæ magistro usi, quo numero fuerint, non ergo per abrupta gratuitarum conjecturarum nec per lubrica traditionum incertarum requiram : sed audiam irrefragabilem atque oculatum testem* Joannem, Sacerdotem pientissimi Phocæ, filium Matthæi monachi, exercentis se in insula Patmo, qui vidit sancta loca anno MCLXXXV, *uti in rubrica nomen, genus, conditio et ætas auctoris prænotatur ad marginem opusculi ejus MS. quod autographum viderat Leo Allatius, in patria sua Chio degens, atque a se Latine redditum Bartoldo Nihusio animo suo misit in Hollandiam, qui illud Amstelodami anno* MDCLIV, *Kaleovii Coloniensis typographi nomine mutuato, imprimi fecit. Lubet vero tam authentici scriptoris contextum integrum Græce ac Latine dare, id est totum penultimum opusculi caput, quod est hujusmodi:* Μετὰ ταῦτά ἐστι τὸ Καρμήλιον ὄρος περὶ οὗ πολὺς λόγος παρά τε τῇ παλαιᾷ γραφῇ καὶ τῇ καινῇ ὑπηγορεύεται. Ἔστι δὲ ὁ ὄρος, ζυγὸς ὑπ' αὐτοῦ τοῦ θαλαττίου κόλπου, τοῦ περὶ τὴν Πτολεμαΐδα καὶ τοῦ Καϊφᾶ κοιλαινομένου, ἀρχόμενος, καὶ μέχρι τῶν τῆς Γαλιλαίας διήκει ὁρίων. Περὶ δὲ τὸ ἀκροτελεύτιον τὸ πρὸς τὴν θάλασσαν τοῦ ζυγοῦ, ἐστὶ τὸ τοῦ προφήτου Ἠλιοῦ σπήλαιον, ἐν ᾧ τὴν ἀγγελικὴν πολιτείαν ὁ θαυμαστὸς ἐκεῖνος διατελέσας ἀνὴρ, μετάρσιος γέγονεν. Ἦν μὲν ἐν τῷ τοιούτῳ χώρῳ πάλαι μεγάλη μονὴ, ὡς τὰ νῦν φαινόμενα τῶν κτισμάτων διδάσκουσι λείψανα· ἀλλ' ὑπὸ τοῦ χρόνου, τοῦ τὰ πάντα γηράσκοντος, καὶ τῆς τῶν ἐχθρῶν ἀλλεπαλλήλων ἐπιδρομῆς, ἠφάνισται τέλεον. Πρὸ δὲ τινων χρόνων ἀνὴρ μοναχὸς, ἱερεὺς τὴν ἀξίαν, πολιὸς τὴν

quorum primo scimus ex oculato teste anno 1185

B

decem dumtaxat fuisse,

C τρίχα, Καλαυρίωθεν ὁρμώμενος, ἐξ ἀποκαλύψεως τοῦ Προφήτου τῷ τόπῳ ἐπιδημήσας, ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις, ἢ ὡς ἐν τοῖς τῆς μονῆς καταλύμασι, θριγγίον πύξας μικρὸν, καὶ πύργον οἰκοδομήσας, καὶ ναὸν ἀνεγείρας μικρὸν, καὶ ἀδελφοὺς ὡσεὶ δέκα συνάξας, νῦν τὸν ἅγιον χῶρον ἐκεῖνον οἰκεῖ. Subsequitur mons Carmelus, de quo in veteri recentiorique scriptura plurimus sermo est. Jugatur mons, ab ipso maris sinu, qui circa Ptolemaidem et Caipham incurvatur, initium ducens et ad Galileæ fines perveniens. In extrema parte jugi, qua mare respicit, Prophetæ Eliæ spelunca spectatur, in qua Angelicam vitæ rationem cum exegisset mirificus vir ille, in aera sublatus est. Erat eo loci antiquitus monasterium magnum, ut structurarum vestigia ad hæc usque tempora commonstrant : sed illud tempore, quod omnia in senium impellit, et gentium variis incursionibus penitus abolitum. Verum ante aliquot annos quidam monachus, dignitate Sacerdos, capillitio albus, e Calabria oriundus, ex Prophetæ revelatione in montem appellens, ea loca, monasterii nempe reliquias, vallo perparvo cinxit, et turri ædificata, temploque non ingenti extructo, Fratribusque ferme decem collectis, etiamnum sanctum illum ambitum colit.

sub monocho sene ac Sacerdote,

47 *Hactenus tum ipse Joannes Græce tum eruditissimus interpres Latine : quibus tollitur primo dubium* D *illud, quo scio viros aliquos eruditos diu sese torsisse, ambiguos an satis certum esset, ante Brocardum alium aliquem extitisse, cui ipse in Fratrum regimine successerit : propterea quod quæ habebantur de Bertholdo, tam male omnia cohærerent, ut ipsa ejus persona videri posset gratis conficta. Dum enim jam constat fuisse aliquem, facile admittent illi ut verosimile, quod nomen ei fuerit* Bertholdus. *Deinde intelligitur, quod hactenus obscurius fuerat, quæ primis sub illo Carmelitis caussa esse potuerit suæ institutionis initia ad Eliam Prophetam referendi ; quamvis non eo forte quo posteri id intellexerunt modo. Innotescit quoque eorumdem primorum Carmelitarum numerus : qui non debet nimium arctus videri pro tantæ Religionis principio, quando nec S. Ignatio, Societatem tam cito tamque late diffusam instituenti, plures initio socii fuere quam decem. Quod autem ab istis decem profluxerint eæ quæ prætenduntur traditiones, de Elia ac successoribus ejus, de Virginis et Elianorum familiaritate, primoque ipsius apud illos sacello, de frequentia ac successione monachorum in Carmelo, de regula ab illis observata, de crudelitate* E *Saracenorum adversus eosdem et eorum multiplicatis martyriis, deque aliis hujusmodi rebus pluribus, quarum apud antiquos scriptores nullum extat vestigium : quod inquam, ab istis decem fluxerint hujusmodi traditiones, sicut gratis assereretur, ita facile negaretur. Demus autem decem illos, quos Latinos omnes fuisse non dubitaverim, ab indigenis accolisque Syrosaracenis ac semi-Christianis, infinitas pene nugas circa locorum sacrorum historiam solitis effundere in aures peregrinorum, etiam de Carmelo audivisse aliqua, et narrando successoribus suis tradidisse ; an ea statim vim habebunt indubitabilis traditionis? Ego quidem præfatus sum, nolle me processionem Ordinis ab Elia vocare in controversiam, et idem rursus profiteor : valeat pro illa qualiscumque traditio, satis habeo si prudenti Lectori innotescat, non sine justa caussa petere nos, ut ab eadem nostro assensu confirmanda habeamur excusati, donec nobis de ejusdem origine meliori constiterit, quam sint Syrorum quorumdam narrationes, quæ aliis in argumentis sæpe de falsitate convictæ ac nominatim in S. Georgio, non possent non etiam esse suspectæ, si quid ab iis dimanasset ad posteros, de statu Carmeli ante Bertholdum, quod aliunde non comprobaretur.*

AUCTORE D. P. *ad illic habitandum apparitione Prophetæ ipsius inducto ;*

48 *Porro cum ab eo tempore, quo Carmeliticam eremum visitavit Joannes Phocæ, ibique Bertholdum cum* F *sociis reperit, usque ad tempus datæ Regulæ, anni, ut infra docebimus, circiter* XXIV *effluxerint, credibile est, ad primum Carmelitarum denarium factam esse intra istud spatium accessionem aliquam, non tamen tantam, quin adhuc omnes facile intra septum a Bertholdo extructum continerentur, et commune oratorium iis sufficeret. Neque hic mihi quispiam objicienda putet tria illa monasteria, de quibus Guntherus, monachus in Cisterciensi diœcesis Basileensis cœnobio, Parisius dicto, dum Bernherum quemdam virum in Hierosolymitano Regno potentem ac nobilem, Martino Parisiensi Abbati, istuc sub annum* MCCIV *appulso, loquentem inducit. Volebat is dicto Abbati suadere, ut deposito redeundi in Teutoniam consilio, istic maneret, offerens illi a Rege Episcopatum aliamve ecclesiasticam dignitatem :* vel, si secretiorem et monasticæ professioni magis congruam vellet agere vitam, hoc quoque ipse plenissime provideret. Est enim, *inquit,* in partibus illis territorium, quod tam moderno usu quam apud veteres scripturas mons Carmeli nominatur, locus omnibus bonis uberrimus, fertilis frugum, vestitus optime vinetis, oleis et aliis arborum generibus eleganter consitus, pascuis etiam copiosis exuberans. In hoc monte sunt tria monachorum cœnobia, distincta ab invicem, et latas possessiones habentia, quibus cœnobiis vel singulis uteretur, vel in unum redactis

cujus discipuli ante Regulam datam non extenderint sese,

A redactis ipse Abbas et Dominus præsideret. At vero, si mallet sui Ordinis Fratribus quam aliis præesse, cœnobitæ illi ad alia loca satis commode transferrentur : Abbas vero, sumptis sui Ordinis hominibus, quibus vellet et quanto vellet numero, totum præfati montis territorium, tam ipse quam sui successores, perpetua ditione tenerent. *Ita Guntherus, Tomo 5 antiquarum Lectionum Canisii, ex ore illius sui tum viventis Abbatis : quem qui de eremitis ad fontem Eliæ commorantibus eorumve sequacibus, intelligendum putaret, aut etiam de monachis Syris Græcisve, judicio meo nimium aberraret. Nam primum Latinos fuisse, quorum convictus et prælatura Martino, Græcæ Syriacæque linguæ ignorantissimo, offerebatur, extra controversiam videtur poni debere : tum monachos, non eremitas, et quidem latis possessionibus ditatos, quod erat a proposito Carmelitarum alienissimum, ac verosimiliter Benedictinos, omnino verba ipsa indicant.*

AUCTORE D. P.

49 *Ipsis porro, quos aio, Carmelitis, locum ab Elia habitatum tenentibus, quos solos Carmelitarum nomine, licet tunc necdum usurpato, intelligimus; Regulam sic dictavit Albertus, ut si vel sua sponte migrantes, vel aliena violentia expulsi, alium sibi locum habitandum proponerent, nihilo minus quam in Carmelo usui esse posset. Nec plura de statu dicti Ordinis, usque ad Re-*

Eam autem dedit Albertus,

B *gulæ descriptionem, vel ex hujus verbis elicere, vel ex idoneæ auctoritatis testimoniis scire possumus. Quæcumque ab his diversa aut illustriora narrantur a Lezana et aliis, sumpta sunt omnia aut ex auctoribus vacillantes narratiunculas secutis, aut ex duobus pseudepigraphis scriptis : primo titulum Joannis* XLIV *Hierosolymitani Patriarchæ, secundo Cyrilli Prioris* III *nomen falso præferentibus. Quærunt porro nonnulli solicite, unde eam Regulam acceperit Albertus : et alii quidem ex Basilii Statutis monasticis, alii ex præmemorato Joannis libro, aut etiam ex utrisque, sumptam volunt, tamquam earumdem partim compendium partim supplementum. Continent utraque præceptiones varias, monachis aut etiam eremitis et Dei famulatum profitentibus idoneas : sed nulla major est caussa cur has præ oculis putetur habuisse Albertus, quam ulterius cujuscumque Ordinis religiosi legislator. Scripsit autem ea brevitate, tamque conformiter ei modo vivendi, quem ipse Italus in Italia viderat ab Eremitis Camaldulensibus servari, ut propria experientia satis ei esse potuerit ad pauca ista proponenda. Ideo mihi videntur Legislatori suo esse injurii qui tam pauca tamque obvia putant ab eo præcipi non potuisse absque luce aliunde accepta. Ad hæc articulus* XII *ac* XIII *ejusmodi sunt, ut si aliquem asceticorum scriptorum præ oculis habuisset Albertus, eos inde potius*

ex propria scientia, non vero ex S. Basilio,

C *integros transcripturus fuerit, quam novo compositurus. Dico novos : non quod ab eo attingantur Scripturæ eædem, quæ alibi quoque leguntur, ipso argumento easdem suggerente ; non facit ut non possit credi vir sanctus eas accepisse immediate ex ipsis sacris libris, absque ullo respectu ad alium qui fuerit eisdem usus.*

50 *Cum tamen Basilium secutus Albertus dicitur, tolerabilius dicitur aliquid, quam cum Joannem Hierosolymitanum. Toti enim ecclesiæ, non tantum Orientali sed et Occidentali, nota erat Regula S. Basilii, ex quo eam Rufinus Presbyter Aquileiensis, S. Hieronymi æqualis, rogatu Urseii Abbatis fecit latinam, quomodo eam vetustissimo San-maximinianensi prope Treviros Codice transcriptam accepit et cum aliis monasticis Regulis imprimendam curavit Lucas Holstenius tom. 1 Codicis Regularum. At istum Joanni Hierosolymitano imputatum librum fuisse in rerum natura, cum Regulam suam dictaret Albertus, needum idoneo ullo auctore cognovimus. Primi Carmelitæ nobis eum offerunt, ex unius Philippi Riboti fide, ipsum inserentis operi suo de institutione et peculiaribus gestis Ordinis Carmelitarum, annis plus quam centum post Ordinem traductum in Europam. Juvat vero audire quis de eo sensus sit viro-*

aut Joanne Hierosolymit. cujus librum rejiciunt.

rum in discernendis germanis spuriisque libris versatissimorum : quod dum facio, liceat usurpare Wastelii, totis duobus libris, pro manutenenda operis istius veritate, contra Paulum Sherlogum pugnantis, hæc verba. D
Certamen litterarium est, nemo offendatur : quod etsi etiam pugnam vocamus, non lædet ea caritatem. *Et Virginem et Ordinem ejus sincere amant etiam ii, qui circa hujus originem et illius cultum in Carmelo aliter sentiunt, quam ex illo dubiæ auctoritatis libro docentur. Inter hos, quia tempore ultimus, et post multam utrimque disputationem de totius quæstionis statu informatissimus, Philippus Labbe, merito primus nominabitur. Hic in opere de Scriptoribus ecclesiasticis anni* 1660 *pag.* 584, *ita loquitur de eo qui ad Caprasium scriptus dicitur a Joanne* XLIV. Hunc librum a posteriore aliquo scriptore, eoque Latino, fuisse Joanni Hierosolymitano suppositum, eruditissimi et acutissimi viri censuerunt, Baronius, Bellarminus, Theophilus Reynaudus, et alii.

Philippus Labbe

NOT 76

51 *Baronii verba non proferam, quoniam id vel semel fecisse, cum de B. Bertholdo quæreretur cui tempori esset attribuendus, capitalem pene huic nostro operi conflavit invidiam. Bellarminum audiamus :* Tributur, *inquit,* Joanni liber ad Caprasium de institutione monachi : sed hic liber videtur scriptus ab aliquo E longe posteriori : siquidem in eo libro dicit auctor se esse Ordinis Carmelitarum, et describit habitum Carmelitarum. At illis temporibus nomen Carmelitarum Religiosum erat plane inauditum... Adde quod stylus est hominis Latini et temporum posteriorum. *Sed quia liber ad Caprasium passim inscribitur* de institutione, *non* monachi, *sed* monachorum ; *hunc calami seu memoriæ lapsum sufficere Wastelius credidit, ut* certum *esset,* quod Bellarminus ipse suis oculis librum Joannis non viderit sive legerit, et bona solum fide imitatus sit Joannem Brasichellensem. *Eodem argumento probari posset, nec hunc quidem a Bellarmino esse lectum; cum titulum libri non exprimat Brasichellensis, solum Joannem Hierosolymitanum nominans, librum vero ei attributum notum esse supponens ex Bibliotheca Patrum Parisiensi anni* 1589, *quam totis duodecim annis ad manus Bellarmini non pervenisse, qui jam Cardinalis erat, et suum de Scriptoribus ecclesiasticis librum moliebatur, quis credat? Quid autem Brasichellensis? Erat ipse cum anno* 1607 *Indicem librorum expurgandorum impressit Romæ, Sacri palatii Magister, singulosque a se notatos recognoverat ex officio, eodem mox anno factus Episcopus Polymnianensis in Apulia. Hic cum protulisset* argumenta, quæ ge- F nuinum esse opus in ambiguo ponant ; *tandem sic concludit :* liber ipse fide vacillare deprehenditur, cum multa de monachis Carmelitis, primis Ecclesiæ temporibus jam vigentibus, prodat. Denique stylus ipse totus Latinus, multaque sine majorum auctoritate et fide ambigua huic operi inserta, satis arguunt alium auctorem quam Joannem, et quidem recentiorem. *Huic gravissimo judicio frustra Wastelius objicit ipsius Indicis suspensionem aliquam, Guidoni Archiepiscopo Rhodiensi et per Belgium Nuntio Apostolico indicatum anno* 1612; *quandoquidem ea nec progressum sciatur habuisse ; nec probetur facta esse ad justificationem librorum istic notatorum, cum aliis multis de caussis suspendi liber potuerit ; nec denique efficiat quo minus ista fuerit sententia Brasichellensis, esto Ecclesia universalis eam facere suam noluerit.*

Card. Bellarminus

et Brasichellensis Mag. S. P.

52 *Theophilus Rainaudus, in tractatu de justa et injusta confixione librorum Parte* I *Erotemate* 10, *ista habet :* Eidem Joanni Hierosolymitano Episcopo XLIV suppositus est liber de institutione monachi ad Caprasium. Pugnat latissime pro eo libro adscribendo huic Joanni auctor Paradisi Carmelitarum, et Michael Mugnos libro 2 Propugnaculi Eliæ, ac Petrus Wastelius lib. I Vindiciarum : quo non nemo refert,

quod

A quod Gennadius scripsit exscripsitque Honorius Augustodunensis, scriptum scilicet ab hoc Joanne esse contra obtrectatores studii sui : id quippe dictum putat de laude religiosi instituti, quod inter Carmelitanos professus erat, in quorum laudes eo Commentario effunditur. Mihi neque hic Joannes æqualis S. Hieronymi, neque ullus Græcorum veterum libri istius auctor esse videtur : stylus enim clamat auctorem esse Latinum, nec adeo antiquum ut S. Hieronymi coævus dici possit. Sed idem circa hunc librum asserendum Joanni apud scriptores Carmelitas obtigisse videtur, quod apud Augustinianos circa Sermones in eremo, quos unanimiter Fratres Eremitæ S. Augustino adscribunt, sicut unanimiter Fratres Carmelitæ tribuunt prædicto Joanni, plaudente extra utrorumque cœtum nemine, *qui scilicet examinandos sibi illos assumpserit; alioqui non desunt illustres scriptores, interque eos Salianus, Sanctius, Salazarius, Bonartius, Joannes Bonifacius, Cornelius a Lapide, aliique, omnes Societatis nostræ homines, qui nullam hic fraudem suspicati, in bona Carmelitarum fide usi sunt testimoniis petitis ex illo libro, tamquam vere per Joannem composito; quod majori cum cautela* B *facturos fuisse credo, si eum habuissent usum dignoscendorum auctorum veterum, quem habuit P. Theophilus Raynaudus : quem vel ideo allego libentius, quod notum sit omnibus, quantum ipse Carmelitico Ordini semper faverit, et quam magnifice de eo vicissim sentiat Ordo : a quo proinde merito poscitur, ut credat, non fuisse eum collectam pridem gratiam expositurum periculo, sic sentiendo scribendoque in hac parte, uti sensit et scripsit, nisi ad hoc eum coegisset evidentia compertæ certissimo veritatis.*

Theophilus Raynaudus,

Franc. Bivarius.

53 *Franciscus Bivarius de veteri monachatu libros sex composuit, postquam Wastelianæ vindiciæ pridem lucem vidissent, et lib.* I *cap. ult. ad dicendam de libro controverso sententiam invitus accedens,* persuasum, *inquit,* habeo, minime Joannis illius opus esse, sed auctoris multo recentioris. *Tum hujus suæ persuasionis rationes adducit efficacissimas, ac denique censet parum pro Dei genitricis dignitate reverenter, et minus vere dici cap* 34, *quod* Professores Religionis hujus *Carmelitanæ* docti fuerunt a summo templi Pontifice, quod beata Maria virginitatem Deo servare proposuerat ad exemplum Eliæ; *et* quod *ideo* Religiosi Carmelitæ Virginem Mariam, jam tempore Apostolorum, dicebant sororem suam : et propter conformitatem spontaneæ virginitatis inter Dei genitricem C et religiosos Carmelitas, seipsos Fratres beatæ Mariæ Virginis appellabant. *Torquet se in omnem partem Wastelius (seu potius Wastelii auxiliator aliquis, linguæ Græcæ scientiam majorem quam haberet promittens, cujus verbis Wastelius usus) ut ostendat vere Græcum hominem libri auctorem fuisse : sed iis argumentis, quæ si retorquere quis velit, fortassis probabilius faceret, ipsum Francum aut Flandrum fuisse, ex idiotismis et solœcismis, quos Vindex pro Hellenismis obtrudit. Infra num.* 136 *dabo specimina auctoris linguæ Græcæ æque imperiti quam fuit S. Thomas Aquinas, ex cujus Commentario super cap.* II *Epist. ad Hebræos ille verbotenus desumpsit, ridiculam quidem, sed tamen Sancti Doctoris ætati indulgendam etymologiam* Melotæ. *O quam multa hujusmodi plagia, hominis nemínem citantis proditura suppositionem, possent in illo libro inveniri, si cui esset otium animusque ad ingentem laborem pro re nihili suscipiendum!*

Auctor libri fuit junior,

54 *Cur autem id facere velit aliquis, cum obstinatis frustra se acturum intelligens? Respondebunt enim cum Wastelio, nonnulla ex Hieronymo et Ambrosio verbotenus accepta sibimet objicienti, has esse interpolationes Philippi Riboti, qui librum Joannis, ut commodum sibi erat, minutim distraxerit in particulas, et quæ idonea judicabat adjecerit. Simili confidentia idem Wastelius negat aliquod Latini auctoris argumentum esse, quod* D *omnia aut pleraque scripturæ loca, non juxta lectionem* LXX *Interpretum, sed juxta Vulgatam versionem proferantur. Non occupati præjudiciis suis sciunt quantum ista valeant, maxime quando alia quoque plura accedunt, quæ si non singula, simul tamen conjuncta omnia, plenam conficiunt novitatis evictionem. Ceterum cum liber prædictus extet Gallice manuscriptus in conventu Carmelitanarum Namurci, cumque ipse Wastelius statim in principio variarum lectionum ingenue agnoscat,* non esse dissimile veri, quod Græcus quispiam, Gallice melius peritus quam Latine, librum verterit in sermonem Gallicum, et alius inde in Latinum; *haud sane dissimile veri videbitur alteri, auctorem primum vere Francum aut Walonem fuisse : ejusmodi autem conjecturam confirmarent magnifica illa cognomenta* Nepotis Sylvani, *quæ Joanni Hierosolymitano, nemine antiquorum, quod sciam, præeunte, idem Wastelius appingit. Nam per quæ ipse eum* Atavis Romanis nobilibus *editum comminiscitur; eadem alius, felicior forsitan conjectator, in rem suam trahet, dicetque verum auctoris nomen cognomen et agnomen fuisse* Jean Neuveu du Bois, *sic dicti ab uno ex variis oppidis villisque,* Bois *nominatis : quæ omnia Latine verterit aliquis; alii solo nomine contenti fuerint, ut eum facerent videri* E *Hierosolymitanum Joannem, quem Sanctum in Actis inventionis S. Stephani videbant nominatum, communi scilicet Episcoporum omnium titulo; et ignorabant in fide suspectum atque Origenianæ hæresis infamatum haberi. Unum est quod auctori isti certo credere possumus, Carmelitam fuisse, ut ipse præ se fert : indeque minus mirandum erit, quod scriptor, Albertinæ Regulæ ruminandæ assuetus, de spirituali pugna, de castitate, de silentio, de obedientia loquens, eadem quæ ibi attinguntur Scripturæ verba usurparit : imo etsi totos Regulæ textus suo libro admiscuisset, quod non fecit, haud magnopere moveremur. Nequeo interim animo capere, quomodo sibi persuadere possit quispiam, ejusmodi librum, non tantum scriptum fuisse a Joanne Hierosolymitano, sed etiam Carmelitis, id est, ut volunt ipsi, plerisque Palæstinæ et Syriæ monachis aliisque ab ipsis toto Oriente deductis fuisse pro Regula, per annos septingentos eoque amplius; et simul credere, fieri potuisse, ut talis libri (cujus oportuisset tot fere exemplaria Græca extitisse quot monasteria aut cellas) nemo scriptorum anteriorum per tot secula meminerit, saltem in asceticis; et ejusdem nullum uspiam inveniatur residuum exemplar Græcum.* F

AUCTORE D. P.

forsan Walo dictus Jean Neuveu du Bois.

et Carmelita.

NOT. 17

55 *Maximum Vindiciarum Wastelianarum et aliarum quarumcumque robur, consistit in Epistola quadam producta sub nomine S. Cyrilli Prioris* III, *adeo ut non dubitent asseverare, omnes auctores præcitatos aliter sensuros fuisse de libro ad Caprasium, si istam Epistolam aliquando vidissent. Verum tantum abest ut epistola ista dimoveat me ab illorum fundatissima censura, ut in eadem confirmet quam maxime. Evidenter enim ipsa se probat scriptam esse, non a Cyrillo, qui optime norat quis et cujas fuerit Bertholdus, quo anno data sit Regula, quæ esset habitus Carmelitici forma, quo is nomine appellaretur etc. sed ab aliquo, qui hæc omnia ignorans, tunc scripsit, cum veteris habitus nomen et forma non tantum ex usu, sed etiam ex memoria Carmelitarum exciderant prout inferius manifestissime demonstrabitur. Idem ignorans quod Aymericus Antiochenus fuerit,* homo nullius litteraturæ (*ut testatur coævus auctor Tyrius, l.* 14 *cap.* 18) *fingit, quod* intelligens quosdam, qui ab Occidente supervenerant, spretis seniorum monitis, non recte ambulare ad veritatem religiosæ vitæ eremiticæ, in prædicto Joannis libro descriptæ; et perpendens hoc ideo maxime contingere, quia Græcas litteras ignorantes nesciebant codicem illum legere, fecit illum librum de Græco in Latinum transferri. *An etiam Græca omnia*

Pro eo asserendo nihil juvat Epistola Cyrilli, æque supposititia :

A exemplaria aboleri? Certe nemo est qui uspiam nullum sibi visum dicat : nec puto unquam fuisse qui viderit. Hæc autem quomodo consistunt cum antiquiori et receptiori apud Carmelitas traditione, qua suos majores ante Albertum Basilianæ Regulæ professores fuisse aiebant : fortassis non vere, sed ardenter tamen, quia Joannem istum necdum noverant. Quomodo etiam homo nullius litteraturæ, eo tempore quo etiam litteratissimi Græcam linguam ignorabant, scivit Occidentales illos non vivere conformiter dicto libro, quem nemo adhuc Latinum fecerat : si tamen vel Latinam satis commode intelligebat Aymericus iste.

56 Ceterum, tam ipsum Joanni XLIV imputatum librum, quam Cyrillo adscriptam Epistolam ignorasse debuit, qui primus compilavit Constitutiones Ordinis, addens Præfationem ad instruendos Fratres, quomodo debeant competenter satisfacere, quærentibus, a quo vel quomodo Ordo sumpsit exordium, vel quare dicuntur Fratres Ordinis Beatissimæ Dei genitricis et Virginis Mariæ de monte Carmeli. Non enim alium invenit quem citaret testem, quam Josephi cujusdam Antiocheni librum de perfecta militia primitivæ ecclesiæ; adjuncturus haud dubie etiam Joannem, si quidquam tunc scivisset Ordo de eo. Habemus Constitutiones,

et utrumque scriptum plerisque Carmelitis diu ignotum fuit,

B anno MCCCCXCIX impressas Venetiis, quales in Capitulo Bruxellensi anno MCCCCLXIV publicasse dicitur Joannes Soreth; sed haud dubie diversissimas a primis Ordinis Constitutionibus, quas allegat Alexander IV in Bulla anni MCCLVI, quasque optaremus genuinas nancisci : nam quæ nunc exstant, plurimum mutatæ et auctæ sunt, atque imprimis statuunt quod in Ordine sint provinciæ viginti duæ, quarum postrema sit Aragonia, ut distincta a Provincia Hispaniæ quæ est decima; distinctionem autem istam Lezana refert ad annum MCCCCXVII. Interim ejusdem cum prima collectione antiquitatis videtur esse ipsa Præfatio, quoad primam sui partem (nam altera manifeste Sorethi est) et istam Præfationem seu rubricam, velut ab antiquo editam et antiquarum Constitutionum primam, allegant Joannes Baconus, qui anno MCCCXXX floruit, et Bernardus Olerius sub Urbano VI Magister Ordinis Generalis; Josephum quidem Antiochenum non nominantes, sed ipsa fere usurpantes verba quæ ibi allegantur. Hac antiquitate non contenti Carmelitæ hodierni, (quamquam ipsi ibi dicantur Fratres Beatæ Mariæ Virginis de monte Carmeli deinceps per Apostolica Privilegia vocati, et talia privilegia initium habeant cum Innocentio IV, ut infra docebimus) malunt Brocardum ipsum antiquarum Constitutionum auctorem dicere; quod gratis assertum, non

uti et liber sub nomine Josephi Antiocheni allegatus ante Joannem,

C indiget refutatione; probaret tamen, si verum esset, saltem Brocardi ævo ignotum Carmelitis fuisse librum, Joanni Hierosolymitano suppositum a posteris. Quod autem ad Josephum Antiochenum attinet, cujus testimonio ibi confirmatur, quod Apostolorum coadjutores, Eliæ et Helisæi sequaces, de monte Carmeli descendentes, fidem Christi sparserunt; et oratorium ædificantes, elegerunt ut dicerentur Fratres B. Mariæ Virg. de Monte Carmeli. Hic inquam liber, quamvis Pseudojoannis libro fortassis uno seculo antiquior, non meretur ad Brocardi ætatem aspirare, quando nomen istud Fratrum adhuc ignotum erat : et licet id ei concederetur, deberet nihilominus, æque ac liber Joannis, censeri spurium vitulamen, seculo Christi II male attributum, et toti ignotum antiquitati, auctorisque proculdubio Latini et multis seculis posterioris, uti suadet Ecclesiæ primitivæ appellatio, præmature in titulo usurpata, ac phrasis reliqua, quatenus in Præfatione habetur; nam ipse liber hactenus nusquam comparuit. Non est facile erudito huic seculo, quo omnia ad fundum excutiuntur, plumbum pro auro supponere, sic ut diu fraus lateat. Plausum fortassis initio referunt aliquem, dum fulgent magni nominis specie obducta : sed ubi intimius considerantur et criticum examen talia subeunt, in risum vertitur admiratio, et caussæ, cui fulciendæ D fuerant fabricata, mirum in modum ista præjudicant. Ita scriptis illis accidit, quæ sub nominibus Dextri, Maximi, Luitprandi, Juliani, initio seculi hujus prodierunt. Excepta cum gratulatione ab Hispanis sunt, gaudentibus tantam ex insperato historiis suis lucem affundi, tot Sanctorum decora suæ regioni asseri, patriasque traditiones quasdam tantis testibus fulciri : imposturam primum exteri, deinde et Hispani sagaciores agnovere, et facile agnoscerent Carmelitæ vel ex sola librorum nostrorum lectione nisi nomen suum etiam in istis figmentis invenirent, quod vellent antiquius credi XIII seculo. Placet enim illis mirifice commentum quoddam de prima Beatæ Virginis Mariæ ecclesia, jam inde a temporibus Apostolorum in Carmelo ædificata, a qua factum sit, ut jam tunc qui degebant ibidem eremitæ, vocarentur Fratres Mariæ de monte Carmelo; sed nulla solida auctoritate probabunt, nomen illud vel sub Alberto in usu fuisse, nedum tot seculis ante.

et figmenta Dextrina,

quibus nunc aliqui se tuentur.

57 Quia autem de Carmelo facta est mentio, deque ecclesia quæ ibi in Deiparæ honorem fabricata fuisse fingitur, et apud quam Elianorum institutum perpetua successione floruerit; ut appareat, quam sine fundamento talia asserantur; dico amplius, et assero, nullo idoneo E teste probari posse, quod ipsa Eliæ Prophetæ in Carmelo memoria, olim a Christianis annumerata sit locis in sacra perigrinatione adeundis. Testes appello quotquot in Terram-sanctam profecti suarum peregrinationum rationem posteris reliquere scripto, vel aliis scribendam dimisere. Multa de Paulæ suæ diligentia in locis sacris circumeundis, scribit Hieronymus, et statim a primo in Terram-sanctam ingressu narrat, quomodo, antiqua Sidone derelicta, in Sarepthæ littore Eliæ est ingressa turriculam : ubi autem pervenit ad Coth, quæ nunc Ptolemais dicitur, putasne vicinum Carmelum, tanta prodigiorum multitudine memorabilem in Scripturis, adire contempsisset, si qua ejus tunc fuisset celebritas? S. Willibaldi Hodœporicon spectat ad annum circiter DCCXX, et eodem fere tempore Arculphus Episcopus simili modo peregrinatus est. Ex hujus ore accepit Adamnanus locorum Terræ-sanctæ descriptionem, quæ Typis vulgata a Canisio extat, una cum epitome illius per Bedam scripta : ex illius relatu ipsum Hodœporicum scripsit Sanctimonialis cognata : utrobique Thabor et oppidum Nazareth distincte nominantur, ipse Carmelus prætermittitur; et tamen ita vicinus utrique loco ipse est, ut ex hoc ad illum transiens, paucarum leucarum flexu, adire montem possit.

Ipse Carmelus non habebatur inter loca sacra,

tempore S. Hieronymi,

nec anno 720,

58 Quod si neque tempore S. Hieronymi, neque F tribus post secutis seculis celebritas aliqua loci fuit; credibile autem non sit, quod postea, collapsis in Terra-sancta Christianorum rebus, exurrexerit magnum aliquod ibidem monasterium, in cujus ante adventum Latinorum destructi ruderibus, cum sociis cœperit habitare Bertholdus; cogor vehementer dubitare, utrum rudera illa τῆς μονῆς, de quibus loquitur Joannes Phocæ, vere alicujus monasterii fuerint, et non potius reliquiæ habitationis illius (utrumque enim significat vox μονή) quæ occasione profani oraculi, quod istic Vespasiani ævo consulebatur, olim fuerat excitata. Præterea si revera maximum monasterium ibi fuit, ubi Bertholdus invenit magni ædificii vestigia; ex eoque olim centeni et centeni non sigillatim tantum, sed etiam turmatim, ut volunt Scriptores Carmelitici, palmam martyrii obtinuerunt, occisi a barbaris : quomodo eorum apud Græcos monachos non remansit memoria æque ac Martyrum minori longe numero et crudelitate a latrunculis cæsorum in monasteriis Sabæ, Sinai et Raithu : quorum et festa et Acta habentur? Conjectura tamen opinantium ibi olim monasterium fuisse, videtur occasionem dedisse antiquis Carmelitis, ut interrogati quæ Regula fuerit in Carmelo servata, priusquam sua illa recentior conderetur, responderint, Regula S. Basilii, utpote quam scirent longo tempore communem

forte nec antea quidem ullum ibi monasterium fuit,

A *communem fuisse omnibus Græci ritus monasteriis. Nam quamvis Carmelitici Ordinis in Carmelo excitator Bertholdus ex Calabria advenerit, ubi multa erant Græci ritus Basilianorum monasteria; ipsum tamen (quem vel ex nomine colligas a Francis Normannisve Calabriæ dominantibus originem trahere) alterius ritus quam Latini monachum et Sacerdotem fuisse, nemo dixit hactenus, et nemo si dicat persuaserit.*

certe non fuit postea;

Multo prius quam hic eo appelleret, imo ante Latinorum sub Godefrido Bullionio adventum, seculo fortassis IX *aut* X Epiphanius monachus Hagiopolita *scribit enarrationem* de Syria, urbe sancta, et locis ibi sanctis; *in quibus nec montem Sinai, neque S. Mariæ Ægyptiacæ sepulcrum, octo dixtis Hierosolymis dissitum, præteriit silentio; præteriit Carmelum. Neque magis eumdem nominandum sibi credidit* Anonymus *similis ævi auctor* de locis Hierosolymitanis, *cum dicto Epiphanii libello inter* Συμμικτὰ *Allatiana editus a Nihusio. Denique appulsis jam in Terram-sanctam Latinis ac feliciter agentibus, anno* MCXXX, *eodem profectus est S. Theotonius; in hujus autem Vita, ad* XVIII *Februarii illustrata, commemorantur celebriora quæque loca ab illo adita, nec tacetur Jericho, propter Elizæi fontem adiri solita: sed tacetur Carmelus, ob Eliæ anachoresim multo spectabilior, si tunc fuisset aliqua ejus æstimatio.*

et ultra an. 1130 *neglectus locus*

B

59 *Verum postquam ibi cœpit habitare Bertholdus, quamvis cum decem solis sociis, parvuloque oratorio potius quam templo, mox secutus Joannes Phocæ, de quo supra, mentionem ejus minime negligendam putavit. Annis post Joannem viginti tribus, cum secundum Priorem Brocardum Carmelitæ haberent, eodem appulsus est* Willibrandus ab Oldenborgh, Hildesemiensis Canonicus, *Episcopus postea Paderbonensis ac deinde Ultrajectinus. Hic in suo Itinerario, quod pariter inter prædicta* Συμμικτὰ *legitur, hæc verba scripsit :* Super Caipham urbem directe jacet mons Carmelus, in quo hodie monstratur mansio Eliæ et honoratur : in quo loco quotidie Missarum solennia celebrantur. *Quam autem paucos ibidem etiam tunc oportet eremitas fuisse, de quorum nova vel institutione vel reformatione, nihil dicere habuit curiosus iste peregrinus! quam altum ibi adhuc silentium, de primo sacello quod ibidem Apostoli olim dedicaverint? Econtra talis prærogativa vulgari opinione tunc tribuebatur loco alteri, nempe* Taradensi, *id est*, Antaradensi civitati, *Saracenis* Tortost *dictæ*, ubi, *inquit Willebrordus prælaudatus*, ecclesia parva maximæ venerationis, quam Beati Petrus et Paulus, cum Antiochiam properarent, ex Angelica admonitione propriis manibus ex incultis lapidibus S. Mariæ tunc primum composuerunt. Hæc erat prima ecclesia, quæ in honorem Dominæ nostræ semperque virginis Mariæ fuit ædificata.

visitari cœpit post adventum Bertholdi:

quando adhuc putabatur, prima B. V. ecclesia fuisse Antaradi.

C

Quam vere hæc tunc traderentur non examino, hoc solum infero, non esse verosimile quod similis de Carmelitano oratorio tunc viguerit traditio, aut tale quid de eo fuerit Willebrordo narratum. Ceterum intentionis meæ non est Carmelitarum ab Elia processionem hoc argumento negare. Potuit illa, si vera est, alibiquam in Carmelo fuisse continuata : ubicumque autem fuerunt Carmelitæ, suos procul dubio habuerunt Superiores quocumque voles nomine appellatos : numquam tamen credas, illos uni vel Archimonasterio subordinatos aut ejus Præfecto fuisse obnoxios, uti nunc plerique Religiosorum Ordines uni Generali subsunt. Prudentior in hac parte Ludovicus a S. Teresia, inutilem arguit eorum solicitudinem, qui Bertholdum nolunt absolute vocari primum Priorem Generalem, *sed volunt ut addatur* Latinorum : *quasi scilicet etiam Syri aut Græci, per plura divisi monasteria, sub uno capite uniti fuerint. Addo ego, ipsam* Prioris Generalis *appellationem esse præproperam, et solum Bertholdo dari posse per anticipationem tituli, successoribus competentis, ut sæpe fieri assolet.*

Interim inutiliter se torquent alii, ut inveniant ibi Generales ante Bertholdum :

60 *Vide autem ad quam insulsas conjecturas ea solicitudo impulerit quosdam novissimos scriptores. Narraverat Suetonius in Vespasiano. quod huic, in nuda Carmeli ara sacrificanti* (nec *enim ibi* simulacrum Deo aut templum *erat)* Basilides Sacerdos inspectis extis *pronuntiarit, feliciter cessura quæcumque agitabat animo. Continuo satis hoc fuit, ut Basilidem ex gentili aruspice (qualem describit Suetonius) Elianum facerent Cœnobiarcham; parum considerantes, eadem Suetonii auctoritate illam prætensam suam ecclesiam Apostolicam everti, de qua supra. Conciliis Constantinopoli celebratis anno* CCCCXLVIII *et* DXXXVI *subscripserunt* Eusebius, Silas, Babylas, Presbyteri monasterii Eliæ et Archimandritæ. *Mox velut indubitatum assumitur, eos ex Terra sancta, et quidem ex Carmelo venisse, ac successive fuisse ibidem Priores; idque tam confidenter, quasi fidem extorquere deberet affirmandi temeritas, non probandi veri idonea auctoritas. Atqui non solum in Palæstina extra Carmelum, sed etiam in pluribus Constantinopolitani Imperii regionibus, suas ecclesias ac monasteria S. Elias Propheta habuit, et præter ipsum varii Sancti Eliæ fuere, monasteriaque et ecclesias a se nominatas reliquere, quorum octo aut decem possem vel ex nostris catalogis nominare. Deinde in ipsa Constantinopolitana urbe aut saltem ejus vicinia, quotannis* XIII *Januarii celebrabantur* Τὰ ἐγκαίνια τοῦ ἁγίου Προφήτου Ἡλίου τῆς μονῆς τοῦ Βαθυρρύακος, Dedicatio S. Prophetæ Eliæ, in monasterio *dicto* Βαθυῤῥύακος, *id est*, Profundi lacus. *Dedicationem istam habemus ex antiquo MS. Synaxario Claromontano, quod cum plurimas ecclesiarum Constantinopolitanarum contineat dedicationes, præ aliis quibuscumque MSS. Synaxariis, intelligimus ipsum ad usum alicujus earum fuisse conscriptum. Quanto autem verosimilius est ex hoc monasterio fuisse qui subscripsere dictis Constantinopolitanis Conciliis, quam ex Terrasancta? Inde enim nec unus quidem Episcopus interfuit, forte nec vocatus est ad Concilium anni* CCCCXLVIII, *uti ex subscriptionibus patet : in altero autem Actione* I, *cum Theodoro Tribuno ac Referendario et Mariano Præposito Monasterii S. Dalmatii atque Primate, dicuntur intrasse* venerabiles Presbyteri et Archimandritæ Urbis regiæ, *ultra quinquaginta, interque eos* Sylas monasterii Eliæ : *deinde enumeranturqui adfuere* de sanctis Christi veri Dei nostri locis *ex Syria, absque mentione cujusquam e Carmelo aut Eliæ monasterio. Idem fit Actione* III, IV *et* V.

D

AUCTORE D. P. eoque trahunt Basilidem aruspicem,

et Abbates monasterii Eliæ,

E

quos Constantinopolitanos censendos esse,

patet ex Actis Conciliorum.

CAPUT VII.

Definitur ætas Brocardi, ad quem Regula missa, et primorum Priorum chronologia ordinatur.

F

Q*uia Cardinales Baronius et Bellarminus initia Bertholdi, ex communiori inter ipsosmet Carmelitas sensu (nam præter ipsos habemus neminem ex antiquis qui nominatim Bertholdi meminerit) quia, inquam, Cardinales illi Bertholdi initia referebant ad Pontificatum Alexandri* III, *elegimus eos sequi ad* XXIX *Martii, quamvis tunc necdum certa nobis fundandæ istiusmodi chronologiæ argumenta suppeterent; indicavimusque dicti Pontificatus annum eum, cui illi istorum initiorum memoriam inseruerant, non tamquam certo, sed tamquam minus longe erranti. Ab ista utriusque Illustrissimi scriptoris sententia ne nunc quidem nobis putamus recedendum, post totam Carmelitanam historiam operosa indagine perlustratam. Etenim chronologiam Ordinis apud antiquos impeditam, impeditiorem multo effecere recentiores: inter legitimas germanasque historias recipiendo Epistolam, Cyrillo Priori* III *attributam; omnes autem adeo variant hac in parte (quemadmodum ad annum* 1231 *ingenue fatetur Lezana)* ut vix unus alteri cohæreat. *Proponit vero idem Lezana dictæ inhærere epistolæ, quoad chronologiam, usque ad ipsum Cyrillum :*

Ex numero annorum quos singulis assignant Chronicæ,

deinde

A deinde existimat, in aliis successoribus, usque ad B. Simonem, obscuro tramite incedendum.

62 Ego ex Palæonydoro accipiam Bertholdi annos XLV, et Brocardi XXXIII, tamquam ex certiori majorum traditione acceptos : contigit enim sæpe, idque in Romanorum Pontificum Catalogis vidimus; de annorum quo quisque rexit numero firma haberi documenta, sed in iisdem ad Æram communem applicandis fluctuare opiniones. Isto annorum numero posito, videor mihi posse rem, hactenus obscurrissimam intricatissimamque, in patentem lucem educere, modo mihi permittatur pro certo assumere, quod ut tale Lesana ad annum 1224 assumit, solis tribus annis rexisse Cyrillum; et modo id, quod auctor Chronicæ de multiplicatione Ordinis per Europam asserit, maneat etiam inconcussum, videlicet, quod eodem tempore, quod per mortem Cyrilli vacabat officium Prioratus, accesserunt ad electionem novi Prioris : et quia Religio in Europæ regionibus transplantanda erat (hoc enim Cyrillo dicitur revelatum fuisse, et ab eo subditis sibi Eremitis persuasum)... Bertholdum, natione Longobardum in quartum Priorem elegerunt; nam quia de Europæ regionibus fuit progenitus, ideo aliis aptior repertus est ad transplantandum Ordinem in cismarinis partibus : et ejus tempore aliqui ex Fratribus, natione

et ex obitu Cyrilli

B Cyprii, in insulam Cypri transfretaverunt; alii vero, Siculi natione, ad Siciliæ insulam navigaverunt.

63 Hæc si tenere permittar, velut ab antiquiori et ideo fidei melioris auctore asserta, nihil erit quominus credamus vetusto auctori Chronicæ Carmelitanæ apud Balæum in Scriptoribus Angliæ pag. 279 asserenti, Cyrillum Græcum tertium Carmelitarum Præsidem, obiisse anno MCCXXXIV. Sicut enim ab hoc anno, per annos septem Bertholdi II, et Alani annos quinque (tot autem annis utrumque rexisse scribit Palæonydorus) præcise venitur ad annum MCCXLV, quod electum esse B. Simonem Stock, ex eadem sua antiqua Chronica scribit idem Balæus et in hoc assentientes sibi nunc habet Carmelitas omnes post Segerum Pauli atque Lezanam; ita credibile est eadem accuratione numerare Palæonydorum annos Prioratuum præcedentium, licet erraverit in illis ad Æræ Christianæ annos applicandis. Assignatos autem ab eo dictorum Prioratuum annos supputando ab obitu Cyrilli, pervenitur ad annum MCLVI, qui fuerit S. Bertholdi Prioris primi primus : et eo moriente sui regiminis anno XLV, cœperit Carmelitanum eremum gubernare is, cujus caussa hæc tractantur, Brocardus, anno scilicet MCC, quinto antequam in Syriam appelleret Albertus, Regulam Carmelitis daturus.

anno 1234,

sequitur Bertholdum cœpisse circa an. 1155,

C 64 Atque hæc Chronotaxis (præterquam quod omnes eos evadat scopulos, ad quas miserrimum naufragium fecit Carmeliticorum scriptorum omnium recentiorum chronologia, hisce duobus aut tribus seculis, quibus eam conati sunt ad Æræ vulgaris annos aptare) aliud commodum affert momenti præcipui, viamque sternit salvandæ utcumque Carmelitarum traditioni, de Aymerico Patriarcha Antiocheno, quasi ejus auctoritate et consilio Eremitæ quidam per Terram sanctam sparsi, collecti fuerint in unum corpus, persuasique Carmelum habitare sub obedientia B. Bertholdi. Cum enim Carmelus ad Hierosolymitanum pertineat Patriarchatum, ab urbe Sancta P. M. vix LXXX, ab Antiochia totis CCXL et amplius remotus; nec appareret quomodo Patriarcha Antiochenus potuisset in Patriarchatu Hierosolymitano jurisdictionem exercuisse, pro tali institutione necessarium; recurrendum sibi putaverunt Carmelitani Chronologi ad aliquem, qui fuisset Apostolicæ Sedis Legatus in partibus Orientis, atque adeo in utroque Patriarchatu statuere aliquid potuerit. Igitur ad Aymerum seu Hademarum Episcopum Podiensem respexerunt aliqui; eum scilicet, qui cum Godefrido Bullionio ceterisque Principibus Antiochenæ Urbi capiendæ interfuit Legatus

non sub Hademaro Podiensi Leg. Apost. an. 1088,

D Apostolicus, paulo post mortuus. Alii, in quibus Palæonydorus, ad tempora Calixti II alligantes Bertholdi initia, videntur præ oculis habuisse Aymericum, anno MCXX, post captam a Christianis Antiochiam XXII, creatum Cardinalem tituli S. Mariæ novæ, ac paulo post S. R. E. Cancellarium, ad quem, ut virum in Romana Curia auctoritatis præcipuæ, plures extant S. Bernardi epistolæ; et quem licet nemo dicat ivisse in Orientem cum titulo Legati, cum eo tamen illuc aliquando directus (dirigebantur enim identidem alii aliique, non semper a scriptoribus nominati) credi verosimiliter potest. Ad hunc autem respexisse illos suspicari facit cognomen de Samiliaco, a Palæonydoro aliisque usurpatum : quod pro Salviniaco seu Saviniaco, noto in Burgundia oppido obrepsisse videri possit, quia Samiliacum nullum in tota Gallia reperitur; Burgundus autem Aymericus iste fuit. Sed nec ipse, nec quem supra dixi Aymerus seu Hademarus, fuit Patriarcha Antiochenus.

aut Aymerico de Saviniaco Leg Apost. post anno 1120,

65 Hic autem fuit Aymericus Lemovicensis (quem cum de villa appellata Salamiacum legi natum dici, apud auctorem epistolæ S. Cyrillo attributæ; et in Lemovicibus duos vicos inveni Salaniac nuncupatos; non sum ausus correctioni, Palæonydoro per conjecturam adhibitæ de Salviniaco Burgundico, firmiter assentiri) E fuit, inquam, Aymericus, de Malafaida a scriptoribus Carmeliticis cognominatus, Antiochenus Patriarcha ab anno MCXXXVII ultra annum MCLXXXIV. Qui licet cum eligeretur, electione haud satis canonica minusque decora qualem Guilielmus Tyrius describit lib. 15 cap. 18, laborarit infamia conversationis non satis honestæ, essetque nullius litteraturæ : potuit tamen prius vitium correxisse ætas maturior, et ecclesiasticæ qua coercebatur obligationis necessitas tantæ dignitati conjuncta; posterius supplevisse ingens inter omnes auctoritas, innixa summæ illius potentiæ (nam opulentissimus fuit) et rerum politicarum experientiæ, et insigni animi fortitudini, quas ejus laudes licebit discere ex Tyrio variis occasionibus et potissimum lib. 18 cap. 1. Ipsum tamen etiam a Romano Pontifice habuisse aliquando potestatem Legati Apostolici; non tantum ideo non credam, quia in tota sacri belli historia omnino nullus invenitur Legatus in Oriente factus; sed omnes immediate ex Occidente missi dicuntur : verum etiam quia illo ipso fere tempore, quo cum tali potestate Carmelitas stabilisse debuisset Aymericus iste, missum cum ea ab Alexandro III ad partes Orientis esse Joannem, dicit Tyrius lib. 18 cap. 19, virum admodum litteratum et Rom. Eccl. Presbyterum Cardinalem tituli SS. Joannis et Pauli : de cujus receptione si fuit, ut fuit, controversia magna; quia ratione schismatis in Ecclesia suborti haud NOT. 18
F satis certa erat illius potestas; fuisset illa multo major, et Joanni prorsus ineluctabilis, si Legationis Apostolicæ auctoritatem antea habuisset Aymericus Antiochenus, ab indubitato Pontifice sibi collatam.

aut Aymerico Lemovicensi, Patriarcha Antiocheno,

non quidem Legato.

66 At, inquies, si Legatus non fuit Aymericus, manet supraposita difficultas ut explicetur, quid conferre Eremitis nostris potuerit in alienæ jurisdictionis loco extra propriam diœcesim. Solvam ex Tyrio nodum, et simul confirmabo Chronologiam supra constitutam. Narrat hic lib. 18 cap. 1 præcitato, quod Aymericus Patriarcha Antiochenus, anno MCLIV, intercessione Regis Hierosolymitani liberatus a custodia, in quam fuerat a Raynaldo Antiocheno Principe indignissime conjectus, receptis quæ pari violentia erepta fuerant bonis, cesserit potentis adversarii insaniæ, quovis prætextu facile resuscitandæ; et Antiochenam deserens diœcesim, in regnum se contulit Hierosolymorum; ubi a Domino Rege Balduino III, et ejus matre discretissima Domina Melisende, et Regni universis Episcopis benigne habitus, per aliquot mansit annos; et MCLVII, quoniam Amalricus, Hierosolymitanus Patriarcha post Fulcherium electus, consecrationis munus nondum obtinuerat... asciscitur de mandato Regio, ut et

sed tunc Hierosolymis præsente,

A et Reginæ *Theodoræ, Imperatoris Constantinopolitani Isaacii nepti*, regiæ unctionis conferret gratiam, et conjugii usitata solennia celebraret *: nec videtur Antiochiam revertisse, nisi metu solutus per Raynaldi Principis captivitatem, quæ sub finem anni* MCLX *contigit. Igitur cum in Hierosolymitano Patriarchatu Aymericus Antiochenus, quamvis exul maxima gratia et auctoritate apud Regem et Patriarcham valeret; prudentissime Bertholdus egit, quod ab Elia Propheta admonitus de habitando Carmelo, ad ipsum accesserit, consilii et auxilii caussa; imo et necessariæ facultatis. Erat enim (ut Joannes Phocæ nos primus docuit)* oriundus ex Calabria, *adeoque Antiocheno Principi in temporalibus, Patriarchæ in spiritualibus subjectus : ac verosimiliter unus eorum monachorum Latinorum, qui in Montanis nigris juxta Antiochiam sua habebant monasteria, teste Vitriaco. Benedictinusne aut Cisterciensis vel Florensis monachus (nam hujusmodi fere ex Neapolitano regno Boamundum, Normannici sanguinis Principem, ejusque successores in Terram-sanctam erant comitati) an vero simplex et nulli Ordini adstrictus eremita, non inveni qui doceret hactenus, nec attinet ingratiis quærere, cum inter Aborigines censeri Carmelitæ affectent. Satis est eos dedocuisse errorem, quo Lemovicensem Bertholdum credidere, et ipsius Aymerici*

et Bertholdi Calabri caussam agente

B *aut fratrem aut consanguineum; caussam autem explicuisse, quomodo habitationem in Carmelo ambiens, ad id facultatem petierit ab Antiocheno Patriarcha, et quomodo ab eodem auxilium tam efficax habere potuerit, ut ipsi potius quam cuicumque alteri remanserit gloria restaurati Carmeli.*

67 *Suberat Carmelus, uti diximus Acconensi Episcopo, (erat is tunc Fredericus quidam, et fuit usque ad annum* MCLXVII, *quando ad Archiepiscopatum Tyrensem transiit, ut scribit Tyrius lib.* 20 *cap.* 1*) ab hoc Aymericus, toto Hierosolymitano regno gratiosus ac potens, perquam facile potuit impetrasse, ut inter quædam montis istius rudera habitare Bertholdus sineretur, et pauculos sodales colligere, qui usque ad annum* MCLXXXV *ultra decem non excrevere. Idem vero Aymericus, cum esset opulentissimus, cur non credatur suppeditasse Bertholdo sumptus necessarios, ad opus non magnum, primumque oratorium per seipsum consecrasse, Acconensi Episcopo id permittente? Denique, si credere volumus novellum Eremitarum cœtum, in ipsis statim principiis suis, ceterorum Religiosorum Ordinum more, jus obtinuisse Professionis; idque si concedi per ordinariam simplicis Episcopi auctoritatem non potuit, nec ab ipso Aymerico in aliena diœcesi sanciri; credemus, etiam jus illud per eum impetratum fuisse a Patriarcha*

apud Amalricum Patriar. Hierosol.

C *Hierosolymitano Amalrico : atque ita uni Antiocheno Patriarchæ merito adscribetur tota laus fundati vel restituti Carmelitici Ordinis, absque eo quod eidem affingatur gratis potestas aliqua extraordinaria, qua fuerit in hoc negotio usus. Hæc porro omnia cum non haberentur apud Carmelitas distincte descripta, imo sola fere traditione conservarentur, facillimum etiam fuit tres personas, ejusdem aut similis nominis, conflare in unam, vitio traditis sine scripto historiis familiari; et* Aymericum de Samiliaco, Apostolicæ Sedis in Terra sancta Legatum factum anno MCXX, *ut scribit Palæonydorus, confundere cum Aymerico Lemovicensi, Patriarcha Antiocheno; et rursum eidem dare instituendæ in Carmelo Religiosæ Professionis potestatem, quæ proprie loquendo non in Aymerico hoc, sed in Amalrico Hierosolymitano Patriarcha residebat, viro, ut scribit Tyrius lib.* 18 *cap.* 20 commode *quidem* litterato, sed nimium simplici ac pene inutili, *parvarum tamen hujusmodi regularum, ad pia loca spectantium, nequaquam incurioso, ut ostendetur in tractatu de Hierosolymitanis Patriarchis ante proxime secuturum Majum. Apud hunc enim Aymerici Antiocheni, hospitis grati atque potentis, suggestio debuit invenire pronum aditum*

D *ad impetrandam gratiam, a Bertholdo et sociis expetitam, per quam veri Religiosi haberentur et essent.*

AUCTORE D. P.

68 *Ceterum quod eodem Aymerico Antiocheno agente et procurante, omnia aut pleraque Terræ-sanctæ eremitoria Latina (hoc enim ut minimum prætendunt Carmelitæ) fuerint subjecta Bertholdo, tamquam* Priori Generali, *nemo persuaserit. Tum quia res illa maximi fuisset strepitus atque moliminis, et extra Episcoporum omnium Orientalium Synodum nequaquam solide constituenda, sic autem constituta a scriptoribus minime prætereunda; tum quia in Bullis Apostolicis, usque ad annum* MCCXXX, *unicus dumtaxat locus Priori Carmelitico subjectus nominatur, uti infra videbimus; tum denique quia Albertus Patriarcha, rogatus Regulam Carmelitis scribere, non tantum ipsam scripsit solis* Eremitis, juxta fontem in monte Carmeli morantibus; *sed talem scripsit, quæ in solo Carmelo subsistentibus, sufficiens; per plura autem diversarum diœceseon eremitoria sparso Ordini insufficiens et improportionata fuisset. Hoc tamen non impedit, quo minus, ut testatur Sanwicus in Chronica, reversus Antiochiam Aymericus aliquos novæ institutionis Eremitas ex Carmelo accersierit, eisque in* Monte Nigro *locum et Priorem dederit, a Carmelitico Priore independentem; quomodo in* E

sub illius obedientia erant soli Eremitæ montis Carmeli,

prima Ordinis Benedictini ætate, deducti ex monte Casino monachi fundaverunt monasteria, Casinensi Abbati nullatenus subjecta, quamvis eamdem Regulam profitentia. Atque ita verosimile etiam fiet, quod ut verum supposuit, et fortassis a fide digniori auctore accepit auctor epistolæ, sub nomine Cyrilli III *Prioris confictæ, videlicet ipsum Cyrillum exemplar Regulæ, per B. Albertum Brocardo decessori suo traditæ, misisse ad Eusebium Priorem Eremitarum Montis Nero, ut eadem etiam ipsi informarentur, et ab eodem orti principio eamdem porro vitæ normam tenerent : quæ res occasionem dederit Epistolæ ejus, quam supra rejecimus et pluribus infra confutabimus, comminiscendæ.*

69 *Jacobus de Vitriaco, Episcopus Acconensis urbis, quatuor dumtaxat milliaribus distantis a Carmelo, circa annum* MCCXX *scribens lib.* I *cap.* 58, *postquam de monasteriis Latinis tum Regularium Canonicorum tum Benedictinorum egisset, ita loquitur* : Alii ad exemplum et imitationem sancti viri et solitarii Eliæ Prophetæ, et maxime in parte illa quæ supereminet civitati Porphyriæ, quæ hodie Cayphas appellatur, juxta fontem qui fons Eliæ dicitur, non longe a monasterio beatæ Virginis Margaritæ, vitam solitariam agebant, in alvearibus modicarum cellularum, tamquam apes Domini dulcedinem spiritualem mellificantes. *Poterant hi profecto, si quis eremitici propositi auctores primos requisivisset, dicere cum Hieronymo ad Paulinum,* Noster Princeps Elias, noster Elizæus, nostri duces filii Prophetarum, qui habitabant in agris et solitudinibus, et faciebant sibi tabernacula prope fluenta Jordanis : *poterant etiam gloriari de* hereditaria *tantorum* Patrum successione, *quamvis interrupta tam longo seculorum forsitan viginti hiatu. Sed ut hæc vera sint, non est opus aut Eliam fuisse monachum sub tribus essentialibus votis Religionis, aut continuam quamdam succedentium sibi eremitarum et ab invicem procedentium seriem statuere, aut Bertholdi primos socios a Græcis Syrisve schismaticis accepisse vitæ eremiticæ normam. Hanc enim prout in Europa exerceri viderant ubique regionum, ita in Palæstina cœperant exercere Latini quamplurimi, quorum isti pars aliqua aut propago fuere. Qui tamen prædicta omnia voluerit mordicus sustinere, uti faciunt aliqui, pro indeficienti ista in ipso Carmelo successione tamquam pro aris ac focis pugnantes, ei non repugnabimus, nec si totum quidem antiquum monachismum pertrahere velit in Ordinem Carmelitanum. Quid enim ad nos quæstiones de nomine?*

qui ib vivebant ad exemplum Eliæ.

F

an etiam ad ejus institutionem?

70 *Ad Cyrillum quod attinet, vereor ne sola nominis*

Græci

AUCTORE D. P.

3 Prior S Cyrillus non probatur fuisse Græcus.

A *Græci ratio fecerit eum Græcum videri; tota autem vitæ historia a Bostio et Palæonydoro conscripta, non tantum talis est ut optabile foret antiquorum scriptis confirmari posse ea quæ ibi dicuntur, tam illustria, ut ab historicis illorum temporum necessario fuerint, si vere contigerant, attingenda; sed cum dicta historia omnino nihil contineat quod in sola talium scriptorum fide credi mereatur, rectius prætermissa foret die* VI *Martii; sicut ad* XXV *ejusdem Martii necessario a nobis omissa sunt, quæ iidem de Bertholdo habent, tam insulsa, ut nisi aliquid dandum traditioni putavissemus, potuerimus cum viris quibusdam eruditis dubitare utrum aliquando fuisset Bertholdus iste in rerum natura. Idem Cyrillus novello cœtui nomen suum dedit sub Bertholdo, si vera est chronotaxis nostra, et si vere Cyrilli epistola est, quam ad Cœlestinum Papam* III *(obiit hic anno* MCXCVIII*) scripsisse dicitur, his verbis concludens*, in monasterio Carmeli terrestres Angelos reperi, quorum in cœlis conversatio est.

Chronotaxis usque huc dilata,

71 *Ceterum quæcumque de SS. Cyrillo, Brocardo, aut Bertholdo, ante hanc tam operosam Carmeliticæ historiæ discussionem, dicta in Martio sunt, aut etiam mensibus præcedentibus, de alio quocumque Ordinis Sancto, professo vel adscriptitio; omnia ad hunc Commentarium* B *exigenda et corrigenda sciat Lector. Non enim semper prima quavis occasione possumus disquisitiones illas arduas instituere, quæ longam consequentiarum seriem post se trahunt; maxime quando prævidetur alius opportunior aut etiam necessarius locus, ubi a fundamentis possit et debeat res tota excuti: qui dum expectatur, progredimur probatiori aliorum eadem tractantium via, nisi melior occurrat ratio. Sic, in Januario ac Februario toto, Sanctorum Hiberniæ chronotaxim egimus ad Patricianam, Usserio probatam: ast ubi in Martio tractanda fuerunt ipsius S. Patricii Acta, solidiora posuimus fundamenta, supra quæ restaurari omnia quæ prægressa sunt debent. Sic de antiquioribus Galliarum Apostolis dubie hactenus et problematice loquimur, moram nobis ipsis indulgentes usque ad* IX *Octobris, quando agendum erit de S. Dionysio Parisiensi et sociis, sic alia multa in aliud tempus locumque disserimus indecisa. Non erat igitur quod quererentur nonnulli, crederentque, ob istam in Martio brevitatem, sua nos neque legisse neque legere velle, ne cogeremur, præjudiciis (ut illi interpretabantur) depositis, ipsorum amplecti placita. Nam etsi necdum plene haberemus constitutum quid deberemus de Ordinis initio progressuque dicere; satis tamen in eorum scriptis eramus versati, ut jam sciremus quid circa præcipuum punctum oporteret tacere; donec sub manus veniret Albertus, cujus historia vix posset a plena* C *Carmeliticarum rerum tractatione separari. Vita S. Telesphori, Papæ die* V *Januarii, Commentariique ad eamdem, non sunt Joannis Bollandi opus, sed Segeri Pauli, ut indicat ipse titulus: quare nec sub Bollandi nomine citari possunt. Hoc tamen fieri videns ipse, et usu discernendi certa a dubiis paulatim crescente jam intelligens, quam debilibus fundamentis et auctoribus majori ex parte supposititiis nitantur omnia istic asserta; pœnituit eam facilitatis nimiæ, per quam in isto suo operis hujus tirocinio persuasus fuerat, eidem inserere alienum fœtum: omninoque laudavit, quod datus sibi studiorum socius propositum haberet cautius in talibus agere, nihilque scribere quo vel probari vel improbari Eliana successio videretur, donec otium foret eam funditus examinandi: quo nunc facto, adhuc censemus a ferenda sententia abstinere nos posse, in gratiam Ordinis nobis dilectissimi.*

tamquam ad locum aptissimum.

CAPUT VIII.

De anno datæ signatæque ab Alberto Regulæ, ejusque et S. Dionysii Papæ sigillis fictitiis: ac Ordinis signo recentiori.

A*nnum datæ Regulæ nullum notavimus capite* 6, *quamvis in Cherubini Bullario exprimeretur annus* D MCLXXI; *cui diffidere nescius Lucius Belga, in Bibliotheca Carmelitana pag.* 24, *continuo subtexuit, velut certam sequelam, datam esse Regulam* annis plus minus quadraginta ante Dominicanæ et Franciscanæ Religionis approbationem. *Duos scilicet istos Mendicantium Ordines, in Concilio solennissime approbatos, cum adhuc constitutum non haberet Ecclesia quid de Eremitis Carmelitanis statueret, præferri sibi non patiuntur. Sed hoc ipsis disceptandum relinquo: annum, in Bullario notatum, dico esse fictitium; quia tunc neque Brocardus Prior, neque Albertus Patriarcha erat, imo nec Episcopus. Idem quoad Brocardum et Alberti Patriarchatum dico de anno* MCXCIX, *quem, teste Daniele a Virgine Maria,* habent pleraque exemplaria Epistolæ, *S. Cyrillo suppositæ, et ubique in veram chronologiam impingentis; ut vel hoc solum satis esse possit eidem repudiandæ. Quomodo enim toties et tam turpiter fuisset hallucinatus Cyrillus, quoties aliquis Christianæ Æræ annus exprimendus fuit, in rebus sua ætate gestis? Nam et Bertholdum eadem epistola anno* MCXXI *adscribit; apparetque non posse errorem credi socordis librarii, sed auctoris, veriorem chronologiam ignorantis; qui cum, ex suorum forte tunc communiori* E *sententia, Cyrillum mortuum existimaret anno* MCCIII *et sui regiminis tertio, consequens erat ut saltem ante hujus electionem datam Regulam diceret; atque ab anno* MCC *retrocedens per annos Brocardi* XXXIII *et Bertholdi* XLV *(qui, ut ait, non immediate, sed* post lapsum temporis *sibi successere) vix serius quam anno* MCXXI *potuit Bertholdi regimen auspicari.*

Non est ea data anno 1171,

nec anno 1199,

73 Errorem irrepsisse, *inquit prædictus Daniel a Virgine Maria in notis ad illam Epistolam,* clare et luculenter ex certissimis historiis declaratur in Annalibus Ordinis, ad annum 1199 et 1205, nec non a Zegero Pauli in Chronologia Vitæ S. Simonis Stock: *statuitque legi debere annum* MCCV, prout habet P. Lezana, et ante eum Onuphrius Panvinius. *Nos supra ostendimus, anno dumtaxat sequenti auspicatum esse Albertum Ecclesiæ Hierosolymitanæ regimen: nec, ut anno uno citius venisset in Syriam, credimus statim conscripturum fuisse, ignotis sibi adhuc hominibus, vitæ normam ab ipsis tenendam: opus erat annorum saltem pauculorum experientia. His vero interpositis, nullus apparet annus minori in cyfris variationi obnoxius, ad quem reduci possit* 1199, *quam* 1209, *quem etiam Segerus Pauli probat. Nam Cyfris Arabicis, non Latinis notis, utebantur ut plurimum Latini in Syria, et ab aliquo meliori auctore annum* MCCIX *sic notatum in-* F *veniens auctor epistolæ, sed hunc Chronologiæ quam certam putabat non convenire animadvertens; alium, eidem congruum, proximum sumpsit, mutatione quam levissima; non attendens, quod in isto calculo nihilominus erraret, ultimis annis Brocardi sic tamen adscribendo, quod longe convenientius ad primos ejus annos referendum fuerat, ne totis ferme octoginta annis, sine certo vivendi modo, collecti ad fontem Eremitæ relinquerentur. Nam liber Joannis, cujus veritatem frustra hæc epistola stabilire conatur, præterquam quod necdum confictus tunc fuerit, non erat aptus ut serviret pro Regula, utpote tractatus majori ex parte historicus, in aliis generaliter asceticus, nihil in particulari determinans, quemadmodum ipsimet ejus propugnatores fatentur, et legere volenti evidens est: Basiliana Regula (si tamen Regula vocari potest instructio spiritualis, cuivis monacho in genere conveniens) Græca erat, nec poterat a Bertholdi sociis intelligi.*

nec anno 1205,

sed forsitan 1209.

74 *Ceterum, uti plerumque ii, qui epistolam scribunt intra paucos dies perferendam, satis habent diem mensis notare; annum, quia præsens currit, nequaquam adnotantes: ita in hac regula, quæ modum ac stylum epistolæ non excedit, suspicor annum nullum adscriptum fuisse, ac forte nec diem quidem aut mensem. Neque per*

Albertus nullum annum notasse videtur,

merum

D

AUCTORE D. P.

A *meram ita suspicor conjecturam. Habentur inter Gesta Dei per Francos a pag.* 1172 *ad* 1185 *variæ Regum ac Principum Epistolæ, interque eas tres Amalrici Patriarchæ ad Regem Ludovicum, omnes absque data diei et anni; duæ dumtaxat Amalrici, tunc pariter Hierosolymorum Regis, locum et diem mensis signant, annum nequaquam. Conjecturæ tam fundatæ assentientientem habeo, eamque argumento non vano probantem Lezanam. Nam cum ad annum* MCLXXI, *ostendisset hunc non esse eum quo data est Regula,* sed insciti scriptoris mendum, *et erroris caussam retulisset in oblivionem Carmelitarum antiquorum circa initia Alberti* : hujus oblivionis, *inquit*, magnum est signum, quod in diplomate Innocentii IV, ubi Regula pro ipsius moderatione correcta et inserta reperitur, pro anno MCCXLVII, Pontificatus ejusdem Innocentii anno V (prout propriis oculis inspexi in Registris Archivii Vaticani) data Regulæ non subjicitur : absdubie, quia incerti de illa nostri tunc temporis erant. *Atqui anni nondum quadraginta effluxerant, et exemplum tam brevis Regulæ par erat esse in omnium manibus.*

nec etiam in transcribenda Regula antiqui Carmelitæ.

75 *Potius dixisset, non oblivionem fuisse, sed observantiam, qua annum, bene compertum licet, quia tamen* B *non erat additus in originali, addere ex sua memoria certaque scientia non præsumpserunt : postea autem uno alterove seculo præterito, subintrasse minus religiosos alios, qui ex suo quique ingenio (nam turpe videbatur tam fundamentali totius Ordinis instrumento nullum annum adscribi) eum adjecerint, anteriorem posterioremve, prout cuique suggerebat veræ historiæ scientia minor, et major solicitudo, ut diu ante Concilium, quo novi Ordines et novæ Regulæ induci prohibebantur, data sua Regula crederetur. Ut ut sit, rei indignitate commotus Lezana*, Qui prædictam, *inquit*, Innocentii Bullam cum Regulæ data subscribunt, nedum corrigendi sed expungendi sunt, cum, quod in Registro non extat, in exemplari apponere non verentur : *quam censuram ut plurium similium imposturarum auctoribus, partim jam convictis partim deinceps convincendis applicent alii, per me licet. Utinam exemplo non uno doctus Lezana, cautiorem se gessisset, in ceteris novis narrationibus recipiendis ! fortassis superfluum duxisset implere tres tomos ab Elia ad Bertholdum, de rebus ad Ordinem suum (saltem ut est Ordo distinctus ab aliis Eremiticis) nihil aut perparum attinentibus.*

Signum Alberti fictitium.

76 *Porro tam in hac quam in aliis epistolis signandis (si tamen legitima signatione opus fuit) usum esse* C *Albertum consueto muneris sui sigillo, et hoc illius temporis usui fuisse conforme, certum videtur; neque id nunc deberet explicari, quando ita diligenter exculta habetur Heraldica, quam vocant, scientia. Olim non ita erat; unde minus miramur Aubertum Miræum, in fastis Belgicis ad* XXI *Novembris agentem de Alberto, et Thomam Saracenum in Menologio, pro genuino admittere toreuma cujusdam argentei nummi, ex Philippi* II *Bibliotheca allati, in cujus una parte spectantur insignia, ex Ordinis Hierosolymitanorum equitum Tessera, et ex Tessera gentilitia familiæ Eremitanæ in Belgio industrie conflata, et crucibus duabus (altera Patriarchæ, altera Apostolici legati) appodiata, cum nota anni* MCCVI, *et circumscripto,* Albertus Hierosolymitanus : *in aversa facie exprimitur urbs Accon, cum hoc lemmate*, Hierosolyma capta, Sede Acconem translata, numus peregrinorum. *Eccum ipsum.*

novorum figmentorum occasio.

77 *In hoc toreumate recipiendo commissus error ignosci, ut dixi, debet saltem Mireo; qui Archiducum Alberti et Isabellæ Sacellanus et bibliothecarius, gratiosis apud eosdem Principes Carmelitis Discalceatis nimium facile credidit, tum alia plura, tum hoc inter cetera; utpote persuasus ab illis fuisse Albertum Petri Eremitæ nepotem ; et Sedem tunc translatam dici ratus est, quando aliena in urbe cœperunt habitare Patriarchæ, Sede sua pulsi quorum tamen neutrum cum veritate subsistit. Eadem facilitate censerem dandam veniam Carmelitis, aliena fraude seductis : sed quid Thomæ Saraceno et Valerio Ximenez fiet ? Hisce figmentis* E *inædificarunt illi cœnobia duo, alterum erectum* Hierosolymis in peregrinorum subsidium, cui Patriarchæ nomine præsidebant Carmelitæ; *alterum* Palestinæ initio, ab egressu maris, ad cito occurrendum peregrinis, in Judæam accurrentibus : in quorum testimonium, *inquit Saracenus*, extant numismata, quæ speciali cura peregrinis tradebantur, ne ab infidelibus, ex pactionibus jam habitis, quid mali moliretur in illos.

Verum sigillum, ex illius temporis usu,

78 *Nos quamdiu Albertus vixit nullos extra Carmelum Carmelitas invenimus, nisi forte prope Antiochiam : invenimus autem genuinum Alberti sigillum tom.* 4 *Italiæ sacræ col.* 1099, *de quo acturus Ughellus, postquam prius illud*, commentitium et adinventum atque veritati minime accommodatum *pronuntiasset, reddit sententiæ rationem, sic prosequens;* Non enim illis temporibus usu venerat, ut in numismatis Præsulumquæ sacrorum signis stemmata gentilitia apponerentur. Habeo apud me aliqua ejus ævi Orientalium Episcoporum plumbea signa, rudi et inculto stylo expressa, ubi vel imago Episcopi, vel Patroni ecclesiæ, una cum nomine ejusdem, tantum videtur. Extat in archivio Januensis ecclesiæ Alberti hujus Patriarchæ documentum, plumbeo ejus signo altero- F que Gualteri Acconensis obsignatum, datum Accone anno MCCXII. Cujus exemplar cum mihi Romam misisset Augustinus Calcagninus, eruditus Canonicus Januensis, rei vetustatæ allectus amicum rogavi, ut ex cera Alberti Gualteriquæ signa, ad amussim expressa, mihi transmitteret : quod ille summa humanitate egit, meamque opplevit curiositatem. Signum vidi, et in eo Sanctam Resurrectionem, A. ANACTACIC, Ecclesiæ Hierosolymitanæ vetustum symbolum; et Alberti nomen exosculatus, illud incidi feci, et hic apponi curavi. *Hactenus Ughellus, cujus imitatus sedulitatem idem rursus exhibeo.*

A

AUCTORE D. P.

79 *Potuitne hæc videre et legere Elianæ successionis auctor Franciscus; et cum solum vitam ab Ughello descriptam sua interpretatione dignam censeret, nihilominus credere, prius toreuma genuinum esse; neque advertere, quod, cum ea ratione Eremitanæ in Belgio familiæ per necessariam consequentiam inseratur Albertus, nequeat subsistere veritas narrationis, Italum cum ex agro Parmensi facientis? Sed quid hunc aut alios miramur? Si crediderunt ista fuisse gentilitia Alberti insignia, crediderunt id pro eo tempore, quo istiusmodi tesserarum usus erat, saltem inter Milites, in torneamentis aliisque similibus actibus? Potius admirationem moveat Saracenus, qui post novem quæstiunculas fuse explicatas, eo fine* ut lector tuto pede historias Carmelitanas percurrere valeat, *repræsentat* Divi Dionysii Papæ vetus Pontificium insigne, *quale a Lucio Belga accepit, omissis dumtaxat ornamentis decussatarum clavium ac triplicis tiaræ, fortassis quia sciebat horum usum esse recentius inductum. Sed qui eum hoc docuit, poterat etiam docuisse, tesseraria scuta non habuisse Pontifices antiquos, sigilla vero eorum aut crucem aut Apostolorum Petri et Pauli vultus fuisse, cum inscriptione nominis, qualia Ciacconius et Baronius non uno loco repræsentant.*

Priori simile est aliud S. Dionysii Papæ,

B

80 *Non fuit tam impudens Lucius Belga, ut assereret hoc insigni usum Dionysium: sed uti sæpe Ciacconius, etiam ante inductum tesserarum istarum morem, anticipate tribuit Pontificibus tesseras, diu postea usurpari cœptas ab iis familiis, quæ ipsos sibi vindicabant; ita etiam ipse, libri ornandi caussa dumtaxat, ex tesserario Ordinis scuto communi omnibus, unum ipsis proprie aptavit, superaddendo aliquid suæ de illis opinationi accommodum: et ut hic pro S. Dionysio (quem monachum credebat Hierosolymitanum fuisse) insigne Hierosolymitanæ militiæ, post recuperatam a Latinis urbem Sanctam primum natæ, dicto scuto superimposuit; sic alibi Benedictum* XII, *quem absque ulla verisimilitudine Ordini suo adscribit, volens ut Francum exhibere, eidem scuto tria lilia addidit, uti infra expressum vides. Addidit etiam alia nunc solita usurpari scutorum Papalium ornamenta, Regnum scilicet, quod vocant, seu triplicem coronam, et Pontificias claves, utraque non valde vetusti principii. Melius quæsivisset vera ipsius Papæ Benedicti insignia, quæ in lapide Parisiis sculpta adhuc videre licet, et erant alba parmula in campo rubro, prout cœperat cum primum Cardinalis creatus est usurpare, in memoriam Ordinis Cisterciensis, unde assumptus passim* Cardinalis Albus *dicebatur.*

quod ornatus causa solum adinvenit Lucius,

C

81 *Lucii conceptiones vidisti, nunc obstupesce admirabile Saraceni ingenium, qui nec fictionibus quidem sobrie uti novit; sed velut in Parnasso somnians, ac mera interim oracula,* ex genuinis fontibus robusta et constanti fide *proferens, cum nescio apud quos fabulatores legisset Equitum sacri Sepulchri Ordinem a S. Jacobo Fratre Domini institutum, a Constantino magno illustratum, denique a Terræ-sanctæ recuperatoribus restauratum fuisse, commentitiæ Equitum istorum antiquitati parem fecit insignium hodiernorum originem; et hæc cum æque imaginaria, pro tempore illo, insignium Carmeliticorum vetustate comparans,* liquido apparere *ait,* D. Dionysium istius Ordinis insignia publice in Pontificatu extulisse. *Nam quoniam Ordo Carmelitanus Breviarium et Missale habet juxta usum Dominici Sepulcri, qui Canonicorum Regularium Congregationis sic nominatæ fuit proprius;* nullo negotio suaderi *putat, Carmelitis et iis qui ad Sepulcrum Domini deserviebant* communia fuisse insignia; *jam inde scilicet a S. Dionysii Papæ temporibus, seculo Christi* III.

Saracenus pro fundamento novæ fabulæ arripuit.

D

82 *Scire vis Carmeliticæ tesseræ principium? Non ego te multis demorabor, nec ostendam circa annum millesimum celebrari cœptas convocationes ac provocationes militares, ad oblectationem simul et exercitationem nobilitatis; in quibus dum se suosque singuli Principum cupiunt discernere ab aliis, paulatim orta sit tanta diversitas heroicarum tesserarum. Universam hujus rei historiam clarissime illustrabit Franciscus Claudius Menestrier Societatis nostræ vir eruditissimus, specimine non uno pridem notus. Solum dicam, genus quoddam insignium esse et fuisse pridem, quæ scutum suum partiantur trifariam, ita ut ex summo et medio scuti puncto duæ lineæ incurvæ ad latera defluant, et* cappæ *seu* mantelli *ad collum adstricti atque deorsum reducti formam referunt; Hispani,* Armas en Mantel, *appellant; Franci,* des Armoiries chappees, *id est,* Arma sub mantello, *seu* Cappata insignia. *Cum autem ejusmodi tesserarum usus etiam Ecclesiastico Ordini placere cœpisset, primi in Hispania Dominicani, post annum* MCCCC *aut serius, habitus sui colorem assumpsere pro tessera, pallium nigrum albæ tunicæ superponentes. Mox etiam ad Carmelitas exemplum transiit, quibus similis scuti pingendi facultatem præbebat similis varietas colorum, sed inverso ordine dispositorum. Et initio quidem nudum erat aliis oramentis scutum, quale videre est ante Constitutiones Ordinis anno* MCCCCXCIX *excusas, et in fronte Chronicæ Carmelitanæ impressæ Placentiæ anno* MDXCV *auctore Josepho Falcone Italice. Postea, sicut Prædicatores scutum suum ornaverunt symbolis quibusdam ad S. Dominicum pertinentibus; ita etiam Carmelitæ, primum duabus, deinde tribus stellis (quarum significationem explicabunt ipsi) haud inconcinne distinxerunt. Carmelitæ autem discalceati, aperturam pallii ornaverunt crucula, qua se ab iis, quos Mitigatos vocant, judicabant apte secernendos. Rem oculis subjectam vide in schemate, et ipsum scutum, tam purum quam compositum, confer cum pectore Carmelitæ mantellati.*

Ab insignis quorumdam mantellatis, post an. 1000 *inventis,*

E

Dominicani et Carmelitæ,

sumpserunt occasionem suorum insignium.

F

CAPUT

A

CAPUT IX.

Breviarium ex usu sancti Sepulcri, Eremitis ab Alberto præscriptum in Regula, quale fuerit ; quale Martyrologium.

Eadem quæ de Horis S. Franciscus,

E*odem tempore, quo Albertus in Syria Eremitis ad fontem morantibus brevem istam scripsit Regulam, scripsit etiam suam Seraphici Ordinis fundator Franciscus, futuræ amplitudini divinitus monstratæ et munerum obeundorum diversitati parem, quam etiam obtinuit anno* MCCXI *ab Innocentio* III *confirmari. In hac cap.* 3 *sic præcipit :* Clerici faciant Officium secundum consuetudinem Clericorum ; laici vero dicant Credo in Deum, et viginti quatuor Pater noster, cum Gloria Patri, pro Tertia, Sexta, Nona, pro qualibet istarum septem Pater noster cum Gloria Patri ; pro Vesperis autem duodecim, pro Completorio septem ; et Credo in Deum cum Gloria Patri. *Huic ordinationi consonat Albertinæ Regulæ artic.* 6 *in hunc modum.*

etiam præcipit B Albertus,

Hi qui litteras noverunt et legere Psalmos, per singulas horas eas dicant, qui, ex institutione sanctorum Patrum et Ecclesiæ approbata consuetudine, ad Horas singulas sunt deputati : qui B vero litteras non noverunt, viginti quinque vicibus dicant Pater noster in nocturnis vigiliis... septies autem eadem dicatur oratio in Laudibus Matutinis : in illis quoque Horis septies similiter eadem singulatim dicatur oratio ; præter Officia Vespertina, in quibus ipsam quindecies dicere debeatis. *Quam autem ridiculum foret ablegare S. Franciscum ad Regulam S. Basilii aut similem aliam, ex qua ista sumpserit; ita absurdum erit credere aliud spectasse Albertum, quam ut vivendi normam, Eremitis, quales in Europa cognoverat, congruam, delinearet.*

Eremitis pure Latinis :

84 *Nihilo minus incredibile est cœtum illum, qui tunc erat totus Ordo, coaluisse ex hominibus, non tantum Latini, sed etiam Græci et Syriaci ritus; quamvis hoc videantur præsumere Carmelitæ, cum ad explicandam suam Elianam successionem, persuadere nituntur, majores suos sub Bertholdo, non ad normam Eremitarum Europæorum (qui in Elia nihil aliud quam solitariæ vitæ exemplum habent) sed ex disciplina eorum vixisse, quos ipsi putant ab Elianis immediate fluxisse. In hac tamen connexione demonstranda cardo vertitur prætensæ antiquitatis; a nobis quidem non negatæ, sed nec ab illis solide probatæ per hoc, quod connexionem istam, ipsis Carmelitis eam asserentibus, citra examen passim crediderint multi, quorum nomina et testimonia longo ordine, sed parum efficaci, passim producuntur. Exemplum* C *Eliæ et Elizæi, ad quod vitam aliquos in Carmelo instituisse dicit Jacobus de Vitriaco, etiam ad Latinos spectabat; et sic merito eos tamquam Patronos Ordinis colunt Carmelitæ. Ut etiam Fundatores dicantur, opporteret quod eorum successores fuerint Brocardo et sociis ejus saltem instructores atque magistri. Hic, hic, inquam, non in Veteri testamento usque ad Eliam, non in novo usque ad Christum, (de quibus, absque coævorum scriptorum auctoritate et testimonio, volentibus andabatarum more pugnare, gratis cedent quicumque nolent disputare de nomine) sed hic, in seculo Christi* XII, *adeo nobis propinquo, tot scriptorum monumentis illustrato, hic Rhodus est, hic saltus, qui exigitur; non altius promovendus quam usque ad principium istius seculi : sed o! quam difficilis!*

eos qualiter cum antiquioribus connectant.

viderint alii.

85 *Annis duodecim et amplius in hac illustrandæ historiæ arena versatus, idque sub magistro annos ferme quadraginta idem agente, pro singulari desiderio gratificandi Ordini mihi carissimo, intentos semper habui oculos in omne fundandæ connexionis istius argumentum; annis autem his quatuor postremis aut quinque, nihil majori contentione egi, quam in illum finem scrutari omnia monumenta, historiam orientalem medii ævi concernentia, uti apparebit in principio Maii ex Catalogo* D *Patriarcharum Hierosolymitanorum, unico studii istius fructu. Verum quanto ea inspexi profundius, tanto magis desperare cœpi inventurum me quod tam ardenter cupiebam. Nihil vero ante ipsorum in Europam transitum scriptum reperiens, quo talis successio probaretur; nihil nunc in aliqua parte totius instituti inveniens, quod Græcorum aut monachorum aut eremitarum redoleat disciplinam (nam cellularum discretarum ratio, quæ veterum quandoque laurarum fuit, ex Camaldulensibus eremitis late per Italiam fusis et integro seculo prægressis Bertholdi initia, pridem Europæis nostris nota fuit) nihil, inquam, tale inveniens, solum pronuntio, non liquere. Quam juste; planum erit, si intelligat Lector cujus Ecclesiæ fuerit* approbata consuetudo, *Brocardi sociis præscripta ab Alberto.*

AUCTORE D. P.

Ad sepulchrum Domini instituuntur Canonici,

86 *Antiquitus excuso Carmelitarum Breviario, ante Officium proprium de Adventu, hic præponitur titulus :* Incipit Breviarium secundum Ordinem Fratrum gloriosæ Virginis Mariæ de monte Carmeli, extractum et excerptum de approbato usu Dominici Sepulcri Hierosolymitanæ sanctæ Ecclesiæ, in cujus finibus dictorum Fratrum Religio sumpsit exordium. *Eadem fere verba habentur ante Rubricas Generales,* Incipit E Ordinale Horarum Canonicarum Fratrum *etc. Eadem dicuntur haberi in Ordinali Missarum excuso Venetiis* MDIX *et* MDLI. *Quinam autem sunt illi, quibus Dominici Sepulcri custodia et Officiorum divinorum ibidem peragendorum demandata fuit cura? Audiamus Tyrium, rebus gestis proximum. Cum libro* 9 *descripsisset quomodo regnum Hierosolymitanum fuerit Godefrido Bullionio delatum, cap.* 9 *sic loquitur :* Postquam igitur regnum obtinuit, paucis diebus interpositis, sicut vir religiosus erat, in his quæ ad decorem domus Dei habebant respectum, solicitudinis suæ cœpit offerre primitias. Nam protinus in ecclesia Dominici Sepulcri et Templo Domini Canonicos instituit... ordinem et institutionem servans quas magnæ et amplissimæ, a piis Principibus fundatæ, ultra montes servant ecclesiæ.

primum seculares tum regulares,

87 *Idem Tyrius lib.* II *cap.* 15, *de Arnulpho Patriarcha queritur, quod* Ordinem, quem primi Principes studiose et cum multa deliberatione instituerant, Canonicos Regulares introducendo, commutarit. *Creatus est autem Patriarcha Arnulphus anno* MCXI. *Ad hanc commutationem consequenter Jacobus de Vitriaco scribit lib.* 1 *cap.* 58. Patriarchalis ecclesia, quæ est Dominici Sepulcri sub monte Calvariæ, Canonicos habet Regulares, secundum habitum et regulam B. Augustini viventes : habent autem Priorem, F ad quem cum prædictis Canonicis pertinet eligere Patriarcham, qui est eis loco Abbatis. In ecclesiis autem Templi Domini et montis Sion, et montis Oliveti sunt Abbates et Canonici, secundum Regulam prædictam S. Augustini Domino ministrantes. *Inter hos, Urbe a Saracenis capta profugos, vivebat Albertus Accone, ibidemque in divinis Officiis servabat usum sancti Sepulcri : quem multi tum in Gallia tum in Belgio receperunt, edocti a Canonicis e Terra-sancta redeuntibus, et sic instituta Congregatio Canonicorum sacri Sepulcri, reddidit Europæ, quod inde acceperat, cum exigua valde mutatione; adeo ut in solo Ultrajectinæ diœcesi (cujus Breviarium paulo post allegabimus) fuerint domus Regularium istiusmodi viginti quatuor, et Sanctimonialium ejusdem Congregationis omnino septem.*

quibus præscribitur ordo Ecclesiarum Franc. et Belgic.

88 *Specimen autem Officii ab illis usurpati habemus in MS. plusquam a trecentis annis exarato, cui titulus,* Incipit Matutinale temporis hiemalis, secundum normam legendi in Ecclesia Dominici Sepulcri. *Continentur autem in hoc MS. æque ac in præcitato Carmelitarum excuso Breviario, festa Episcoporum sanctorum Ecclesiæ Hierosolymitanæ, scilicet* Matthiæ Episc. et Conf. III *kal. Februarii,* Simeonis Ep. et Mart. XIII *kal.*

et hic est usus Dominici Sepulchri,

A *kal. Martii*, Alexandri Ep. et Mart. xv *kal. Aprilis*, Quiriaci Ep. et Mart. iv *Nonas Maii*; *et* iv *kal. Novembris*, Narcissi Ep. et Conf. *Continet præterea utrumque Breviarium ex Sanctis Gallicanarum et Belgicarum provinciarum præcipuos aliquos, videlicet memoriam* SS. Hilarii et Remigii *Idibus Januarii*, Vedasti et Amandi viii *Idus Februarii*, Albini Ep. et Conf. *kalendis Martii*, *Translationis S. Martini* iv *kal. Julii*, Germani Ep. *pridie kal. Augusti*, Ægidii Abb. *kal. Septembris*, Lamberti Ep. et Mart. xv *kal. Octobris*, Remigii Ep. et aliorum *kal. Octobris*. Dionysii Ep. et sociorum Martyrum viii *Idus Octobris*, Sanctarum undecim mille Virginum xiii *kal. Novembris*, Leonardi Confessoris viii *Idus Novembris, ac demum* SS. Abrahami, Isaac et Jacob iii *Nonas Octobris*, *et* S. Lazari a Christo resuscitati xvi *kalen. Januarii*. *Qui quidem omnes Sancti etiam coluntur ab Ordine Equitum S. Joannis Hierosolymitani, postmodum in Rhodum ac demum in Melitam translato, uti nobis constat ex Missali eorum ante annum* MDV *excuso.*

AUCTORE D. P.

etiam Carmelitis et Equit. Rhodiis communis.

89 *Ad hæc, Regularibus, Equitibus, et Carmelitis communia festa*, secundum normam legendi in ecclesia Dominici Sepulcri, *addiderunt singuli proprios aliquos sui Ordinis: Regulares videlicet in diœcesi Ultrajectina*,

et seorsim auctus pro singulis :

B festum liberationis civitatis Jerusalem *pridie Idus Julii*, S. Pontiani *Patroni Ultrajectini* xix *kal. Febr.* Gertrudis Virg. xvi *kal. Aprilis*, Odulphi Conf. *pridie Idus Junii*, Cordulæ Virg. et Mart. xi *kal. Novembris*, Willibrordi Ep. vii *Idus Novembris*, Servatii Ep. iii *Idus Maii*, Lebuini Conf. *pridie Idus Novembris*, *et* S. Augustini *cum Octava, prout ab omnibus Canonicis Regularibus ubique terrarum celebrabatur. Rhodiensium peculiares Sancti, eorum kalendario inscripti, sunt*, v *Idus Martii* Martyres xl Jerusalem, *quorum corpora habebantur Rhodi, quando excusum est prædictum Missale*; x *kal. Julii* x millia Martyrum *in monte Ararath passorum, utpote Militum*; v *kal. Augusti* S. Pantaleonis Mart. *ob victoriam eo die de Turcis obtentam*; vii *kal. Octobris* S. Cleophæ discipuli et Martyris, et xi *kal. Novembris*, S. Marci Episcopi Jerusalem et Martyris. *Carmelitæ denique ex suis apposuerunt festa* S. Petri Thomæ Ep. et Conf. (*quem postea nullo idoneo argumento ut Martyrem cœperunt colere*) vii *Idus Januarii*, Cyrilli Conf. non Pontif. *pridie nonas Martii*, Alberti Ep. et Conf. vi *Idus Aprilis* (*de quo jam agimus, et Martyrem obiisse ostendimus*) Angeli Mart. iii *Nonas Maii*, Helizæi Prophetæ xviii *kal. Julii*, Eliæ Prophetæ xiii *kal. Augusti*, Alberti de Drepano, iii *Idus Augusti*.

90 *Atque hic juvat observare, quod licet singulis pene*

C *diebus Monachi et Clerici Græci, in ipsa etiam sancti Sepulcri ecclesia, vario sa Latinis Sanctos prolixo Officio colerent; uti tamen Latini Canonici eorum neminem, præter paucos Hierosolymitanos Episcopos, Latino, cui soli assueverant, Kalendario inseruerunt; ita nec Carmelitæ primi, curaverunt eosdem inserere kalendariis suis; nequidem præcipuos illos monastici status in Syria partim fundatores partim restauratores, Hilarionem, Euthymium, Sabam, Charitonem, Theodosium, Gerasimum. Et non licebit dubitare utrum majores ipsorum aliquando Græcis libris ac ritibus usi sint? Imo raptum Elia (qui ut Ordinis, non Patronus tantum, sed Fundator credatur dicaturque, tantopere contendunt posteri) colere ab illis non didicerunt : colunt enim hunc Græci, juxta Hierosolymitanum S. Sabæ Typicon* xx *Julii; Carmelitæ autem fortassis nec coluerunt quidem primis ab Alberto seculis; deinde excuso Martyrologii supplemento, cujus supra meminimus, infra octavam discipuli Helizæi magistrum colendum assumpserunt* xv *kal. Julii, eumque diem servaverunt, usque dum Romani Martyrologii recognitor Baronius, ex Sirleti Menologio proprium Eliæ diem restituere docuit.*

Sed a Carmelitis illustriores omnes Sanctos Syriæ dimittentibus,

91 *Quos autem, præter supra nominatos, vel ex Ordine suo aggregarunt Sanctis, vel ex antiquorum Sanctorum numero ad se transtulerunt; quo jure id fecerint non disquiro : puto tamen, quoad antiquos, primam eos colendi occasionem non esse a Carmelitis acceptam, quod crederent Ordinis sui fuisse; sed quia eorum notabiles aliquas possidebant Reliquias, ut erant tunc omnes Latini conquirendarum Reliquiarum studiosissimi; vel quia in Cypro, prima translati Ordinis Provincia ac veluti ceterarum altera matre, præcipuam illi venerationem obtinebant. Nam, ut de singulis dicam aliquid, Cyprius fuit* S. Spiridion, *qui nunc inscribitur kalendario Carmelitico*, Episcopus et Confessor Ordinis nostri xiv *Novembris; et tamen ne monachus quidem fuit; sed ante Episcopatum agricola uxoratus, qui conjugem et filiam, quamdiu vixere, apud se habuit, nec postea aliter quam Episcopus vixisse legitur. Cum iisdem titulis oblatus est kalendario prædicto inserendus* S. Serapion, xxx *Novembris; de cujus tamen monachatu ante aditam cathedram Antiochenam nullum uspiam verbum apud antiquos, multominus de eodem post suscepto.* S. Anastasium Persam, *monachum et Martyrem, quam multi ad se rapiant Ordines, quam jure nullo nitantur singuli, vidimus in Januario ad diem* xxii. *In Februario ascivere Carmelitæ* S. Euphrosynam, *in Martio* Euphrasiam

D

additi alii minus ipsis apti.

E seu Eupraxiam, Virgines ; *monachas illas quidem, sed in Ægypto; has tamen etiam Ordinis Carmelitici fuisse sustinent recentiores, eo forsitan titulo, quod quidam* Enoch de Arimathaim *fingatur Præses Elianorum, in Carmelo ad Christum conversorum, et socius S. Marci Evangelistæ, ad Ægyptios Religione Christiana imbuendos et institutis monasticis informandos : nam ob hanc caussam prætendunt omnia Ægyptiaca monasteria fuisse Eliana. Sed Enoch iste, quem quidam ex Carmelitis, aliis aliud sentientibus, dicunt fuisse unum ex* lxxii *Christi discipulis, non tantum non reperitur in ullis catalogis illorum (et tamen multos atque antiquos habemus) sed nec apud ullum nominatur scriptorem veterem qui egerit de S. Marco, ut videbitur* xxv *Aprilis.*

92 *Ut autem ad Breviarium, secundum consuetudinem sancti Sepulcri a Canonicis et Carmelitis citra discrepantiam usurpatum, revertatur oratio, confirmeturque Tyrii dictum, asserentis in ejus institutione Hierosolymis servatum ordinem*, quem magnæ et amplissimæ ultra montes servant ecclesiæ; *age, conferamus ipsum cum antiquioribus Gallicanis et Belgicis Breviariis, ubicumque a Romano Breviario discrepant, cum usu Canonicorum et Carmelitarum convenientibus. In his primo quidem loco Psalterium integrum ponitur, per hebdomadæ dies dispositum, sed ita ut suo ordine*

Usum istum vere ab ecclesiis Franc. et Belg. esse desumptum,

F *Psalmi omnes ponantur, etiamsi tali ordine legi non debeant. Hinc in Dominica post Psalmum* iii *hæc ponitur Rubrica*, Isti duo sequentes Psalmi non dicuntur in isto nocturno, *sunt Psalmus* v Cum invocarem, et vi Verba mea auribus percipe. *Deinde post Matutinum referuntur Psalmus* xxi *cum quatuor sequentibus, qui in Feriali officio ad Primam diversis diebus recitantur : subsequenter collocatur Psalterium reliquum, usque post vesperas Feriæ* ii, *ubi interponuntur quæ ad Primam, Tertiam, Nonam sunt dicenda, propter Psalmum* cxviii Beati immaculati.

probatur ex dispositione Psalterii,

93 *Secundo in Breviario Carmelitarum et Regularium, aliæ quam in Romano præscribuntur Antiphonæ, recitandæ post Trinitatem ad Matutinum; constant autem singulæ duobus versibus, qualis est hæc prima pro primo nocturno :*

Antiphonis de Trinitate,

Pro fidei meritis vocitatur jure beatus,
Legem qui Domini meditatur nocte dieque.

et eædem sunt in Autissiodorensi, Remensi, aliisque pluribus Breviariis. Tertio in eisdem pro Adventu officium quod Regulares et Carmelitæ recitant a Romano diversum est : nam in Sabbatho primum Capitulum proponitur, Qui venturus est veniet et non tardabit, *Invitatorium vero tale*, Ecce Rex venit, occurramus obviam

Officio per Adventum,

A obviam Salvatori nostro; *Lectio prima ad Matutinum est ex Prologo S. Hieronymi in Isaiam*, Nemo cum Prophetas viderit versibus esse descriptos, metro existimet eos apud Hebræos ligari; *in tertio Nocturno legitur Evangelium secundum Mattheum*, Cum appropinquasset Jesus Hierosolymam, et venisset Bethphage ad montem Oliveti, tunc misit duos ex discipulis suis, dicens; Ite in castellum, quod contra vos est : *quod ex ritu Romano solum legeretur in Dominica Palmarum : et Evangelia quæ secundum eumdem ritum legenda essent Dominica* I, II, III *Adventus, habentur in dictis Breviariis pro Dominica* II, III *et* IV.

Evangeliis Dominicarum post Pentecosten

94 *Denique in parte æstiva, pro die sanctæ Trinitatis, sex primæ Lectiones præscribuntur ex S. Augustino*, Credimus sanctam et individuam Trinitatem, id est, Patrem et filium et Spiritum sanctum, unum Deum omnipotentem; *Evangelium vero ad* III *Nocturnum est secundum Joannem, de Nicodemo, qui Noctu ad Christum venit; in Laudibus autem singulæ Antiphonæ habent sibi annexum Versum, hoc modo*, Antiph. O beata et benedicta Trinitas, Pater, Filius et Spiritus sanctus. Vers. Tibi laus, tibi gloria, tibi gratiarum actio. *Prima porro Dominica post octavam* B *Pentecostes, præscribitur ex Luca parabola de divite epulone; et sequentia Evangelia Dominicarum ultra integram hebdomadem omnia transferuntur, quia Evangelium, quod in Romana Ecclesia legitur ipso sanctissimæ Trinitatis festo*, Estote misericordes sicut et pater vester misericors est, *juxta breviaria prænominata legitur Dominica quarta post Pentecosten. Plura nec lubet nec vacat colligere : satis hæc, ut quilibet agnoscat, totum Breviarii Carmelitani ordinem a Latinis ecclesiis promanasse : si autem adhuc dubitat aliquis, consulat Euchologia, Synaxaria, Liturgica, Triodia, Paracletica, Menæa, Anthologia et Menologia Græcorum : in quibus si quid invenerit, quod a Græcis retinuisse videantur Carmelitæ, manus dabimus et testimonium veritati. Ritus linguæque mutatio (quæ tamen post tot secula necdum obvenit Basilianis monasteriis in Italia, licet solos fere Italos nunc recipiant) non est idonea excusatio, quo minus retineri debuerint multa (si vere fuerint aliqua) propria toti Ordini ab immemorabili tempore antequam Latini advenirent, maxime circa cultum Sanctorum. Unde longe consultius videtur, Ordinem hunc, quem novimus, Carmelitanum, considerare tamquam diversum a quocumque Ordine Græcorum aut Syrorum.*

sine ullo vestigio aut umbra ritus peregrini.

Martyrologium quoque Carmeliticum

95 *Hactenus de Breviario dicta, de Martyrologio quoque, ex Latinorum ritu post Primam recitando, debent intelligi. Etenim* Martyrologium S. Mariæ C Virginis, *Coloniam ad Carmelitas allatum ex eorumdem Francorfodiensi conventu, scriptumque cum inter Divos jam relatus esset S. Thomas Cantuariensis, omnium ibidem recensitorum novissimus; quam est ab Usuardi textu, quo Romana tum utebatur Ecclesia, diversissimum, tam verbotenus convenit cum eo quod usurpavit S. Lupi Trecensis ecclesia (qualia etiam fuisse cetera Canonicorum Regularium per Galliam martyrologia poterit haut dubie pluribus, si extant alibi, exemplaribus probari) prout illud ibidem adhuc servatur, eleganti omnino charactere exaratum, et indiculo librorum istius ecclesiæ inscriptum anno* MCCCCLXXXVII *a Nicolao Forjot Abbate.*

idem est quod Canonicorum Regul. in Gallia,

96 *In isto porro Carmelitico Martyrologio ejusque post excuso supplemento præmemorato, abest S. Josephi Christi nutritoris nomen et memoria : ideoque cogimur retractare et reprobare conjecturam; qua, rebus his necdum plene discussis, conabamur nobis aliisque reddere verosimile ad diem* XIX *Martii, Carmelitas in colendo festive S. Josepho primum dedisse ceteris Mendicantibus exemplum, velut qui illi cultui pridem assuevissent in Syria. Neque enim consentit Breviarium MS. ex usu sancti Sepulcri, eo festo carens, nisi quod recentiori* D *prorsus manu interpolatum Kalendarium, nomen Josephi habeat; nec ab Orientalibus, S. Josephum solennissime colentibus infra Octavam Nativitatis Dominicæ, didicerunt Carmelitæ eum colere in Martio : Breviarium autem Carmeliticum, cui inseritur S. Josephi officium novum et initio seculi* XVI *compositum, post eos annos primum prodiit, quibus diximus Franciscanos S. Josephi cultum recepisse; adeo ut* sententia Patrum, *quo Carmelitanis* Fastis addita *S. Josephi* solennia *cecinit Mantuanus, non aliorum Patrum fuisse existimanda sit, quam qui in aliquo Capitulo Ordinis, ætate ipsius Mantuani coacto, aliorum Ordinum permoti exemplo, ita sancivere faciendum.*

et in eo invenitur S. Josephi festum recentius additum

AUCTORE D. P.

CAPUT X.

Regula B. Alberti a summis Pontificibus approbata.

In litteris Innocentii ad Albertum nihil est de eremitis in Carmelo,

E*x iis Innocentii* III *Papæ litteris, quas ad Albertum, Sedis Apostolicæ in Terra sancta Legatum, idem Apostolicus dedit, satis apparet, ipsum Legatum nihil magnæ alicujus rei egisse, de quo pro Legatorum more, ad ipsam sanctam Sedem non retulerit, consilium mandatumque præstolans : nec enim facile Legatus quispiam* E *utitur potestatis sibi commissæ plenitudine, ubi nullum in mora periculum est, et majoris ad rempublicam momenti negotium tractatur. Plures ejusdem ad eumdem Epistolas si reperisset in Registro Vaticano Lezana, totum accurate scrutatus, et in iis vel minimam quorumcumque in Syria eremitarum mentionem reperisset inseruisset haud dubie suis Annalibus. Quod cum factum non sit, neque in iis quas editas diximus tale quidpiam legatur; cogimur omnino credere, principia Ordinis sub Brocardo adeo fuisse tenuia adhuc, ipsamque Regulam privatæ instructionis in modum sic traditam paucis illis eremitis; ut ipse Albertus, nesciens quantæ rei semen jaceret, non magis de ea cogitaverit informare Pontificem, quam de Pontifice appellando tunc cogitasset quivis alius Episcopus, piam quampiam inter subditos confraternitatem instituens, ac legibus privatim ordinans, ad propositum adunationi novæ scopum consequendum. Quod ipsum multo magis sentiendum de Haymerico Antiocheno et Amalrico Hierosolymitanis Patriarchis, sub quibus Eremitæ isti primum sunt collecti et forte etiam jus religiosæ professionis adepti.*

tum adhuc tenui et obscuro ordine :

98 *Ast si uni obedientiæ, tamquam* Prioris Generalis, *subjicienda fuissent eremitoria vel omnia vel multa etiam Græcorum atque Syrorum; lingua, moribus, institutis, ritibus diversorum; aut si iisdem antea permixti Latini debuissent priorum Superiorum obedientiæ eximi, ut sub unum suæ gentis caput colligerentur; et iterum, si ipsis, per plura monasteria jam divisis, neque silvas tantum sed urbes etiam inhabitantibus, tradenda* F *Regula per totam volitasset Palæstinam; quot Patriarchæ litteris, quot Pontificis de hoc responsis opus fuisset? Exemplo esse poterunt quæ circa Eremitarum Augustinianorum aliorumque in Hetruria non admodum discrepantium unionem, acta invenies in prævio ad S. Guilielmum commentario, ad* X *Februarii; et tamen vix sunt pars decima monumentorum quæ allegari potuissent. Nihilo minori molimine res acta est, quando imitatione Lucensium quorumdam Canonicorum, qui in ecclesia S. Frigidiani ad vitæ Apostolicæ normam se reduxerant, alii aliis locis atque etiam Romæ ad Lateranensem Basilicam cœperunt regulariter cohabitare, unde natus vel renatus est ordo Canonicorum Regularium. Igitur quodcumque et quantumcumque incrementum Carmelitis accessit, quod sua magnitudine posset in oculos hominum sermonesque incurrere, id totum accessit post datam Regulam, imo post ipsius Alberti mortem.*

99 *Ipso viris exemplo, celebratum est anno* MCCXV *Concilium œcumenicum Lateranense, in eoque decretum conditum*

A *Auctore D. P. eorum majores titulo novitatis vexati,*

conditum hujusmodi : Ne nimia religiosorum diversitas gravem in Ecclesia Dei offensionem inducat, firmiter prohibemus, ne quis de cetero novam religionem inveniat : sed quicumque voluerit ad religionem converti, unam de approbatis sumat; similiter qui voluerit domum de novo fundare, Regulam et institutionem accipiat de approbatis. *Hoc, uti et cetera Concilii illius decreta, perlatum quidem confestim in Syriam est et cito Episcopis communicatum; non tamen nisi paulatim contra Carmelitas motæ sunt molestiæ, et spectabiliori quotidie eorumdem ad fontem incremento auctæ, Prælatis aliisque quærentibus contra constitutionem Concilii peccari, quod ipsi, absque Regulæ ullius in Europa notæ et receptæ professione, sic vivere et augeri sinerentur. Sic vero auctæ multiplicatæque querelæ, Brocardum et Fratres impulerunt, ut ad Apostolicam Sedem pro remedio accurrerent, quatenus in suscepta Alberti Regula permitterentur manere, ip-*

aliud non allegant quam Regulam ante concilium datam fuisse,

B *saque a Pontifice approbata censeri posset. Ad hoc autem obtinendum, non allegarunt sui Ordinis antiquitatem, non alia infinita quæ allegari potuissent, si vera essent ea omnia quibus pleni sunt Annales Lezanæ : non dixerunt, majores suos habuisse pro Regula tot antegressis seculis librum Joannis de institutione monachorum, qui cum hæc quærerentur necdum erat ille confictus; non denique a S. Basilii Regula, toto oriente et occidente probatissima, excusationem novitatis petierunt, futuram si vera erat efficacissimam. Quid igitur? Id nempe solum, quod solum in rescripto suo Pontifex indicat : solent enim supplicationibus conformari apostillæ. Rescriptum autem tale est :*

ejusque confirmationem impetrant an. 1226

100 Honorius Episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis Priori et Fratribus Eremitis de monte Carmelo salutem et Apostolicam benedictionem. Ut normam vivendi regulariter, a bonæ memoriæ Hierosolymitano Patriarcha editam (*excidit forte transcribentibus nomen Alberti, quia pro more illius ævi per solum A initiale scriptum*) quam ante generale Concilium vos dicitis humiliter suscepisse, imposterum vos et successores vestri, quantum cum Dei adjutorio poteritis, observetis, in remissionem vobis injungimus peccatorum. Datum Reate III kalendas Februarii, Pontificatus nostri anno X, *id est Christi* MCCXXVI. *Hæc est prima Apostolica Bulla, quæ scitur data* Fratribus Eremitis de monte Carmeli : *et hoc nomen videtur auctiori ac magis jam noto cœtui placuisse tamquam dignius famosiusque eo quo sub Alberto adhuc utebantur, quando dumtaxat nominabantur* Fratres ad fontem

hæc iis prima data Bulla :

101 *Asserenti primum hanc Bullam esse, opponen-*

C *tur* Indulgentiæ, *ab Leone* IV *(ut fertur) concessæ (sedere autem Leo cœpit anno* DCCCXLVIII*) et quidem sub hac formula :* Leo Papa Quartus, omnibus Christi fidelibus, qui ecclesias Beatissimæ Virginis Mariæ de monte Carmeli hujusmodi in festis, Nativitatis Dominicæ, Paschæ, Apostolorum Petri et Pauli, Pentecostes, Assumptionis, Annuntiationis, Purificationis ejusdem beatæ Dei genitricis semperque Virginis Mariæ, S. Michaelis Archangeli, omnium Sanctorum, in duobus festis sanctæ Crucis, Nativitatis S. Joannis Baptistæ, Sanctorum Martyrum Fabiani et Sebastiani, et in die Parasceves, et per Octavas prædictarum festivitatum, et vocabulis omnium Ecclesiarum dicti Ordinis devote visitaverint et pias eleemosynas largiti fuerint, seu domos confractas ejusdem Ordinis refecerint, septem annos et duodecim Quadragenas. *Deinde nominantur* Adrianus II *anno* DCCCLXVII *creatus;* Stephanus V, *anno* DCCCLXXXV *consecratus;* Sirgilius III, *omnibus Pontificum catalogis ignotus;* Joannes X, *anno* DCCCCXIII *assumptus;* Joannes XI, *suffectus* DCCCCXXXI; Sergius V, *quem oportet adhuc venturum speremus, nam hujus nominis ultimus, anno* MIX *promotus, Quartus numeratur; et* Innocen-

nam Leonis Papæ 4,

aliorumque sequentium Indulgentiæ,

tius IV; *qui dicuntur, ecclesias prædictas visitantibus, adjuvantibus etc.* tertiam partem omnium delictorum in Domino relaxasse. D

102 *Extat apud Lezanam ad annum 1245 num. 7 ex speculo Ordinis edita et verosimiliori stylo conscripta istius Innocentii Bulla, qua* Priori et Fratribus Eremitis de monte Carmeli rogat subsidia caritatis erogari, *utpote tunc ex Syria in Europam numero majori transgressis, septennio postquam Cyprii aliquot et Siculi fratres initium fecerant emigrandi; utque ad pium istud opus faciat promptiores,* omnibus vere pœnitentibus et confessis, qui eis manum porrexerint caritatis, decem dies de injuncta sibi pœnitentia misericorditer relaxat. *Videat nunc lector utrum hæc parcitas cum ea conveniat largitate, quæ uni eidemque Pontifici in eadem caussa supra tribuitur. Sane si vera est Bulla hæc ultima (nec enim in Mari magno privilegiorum talis reperitur, sed alia qua conceditur Fratribus tempore Interdicti divina celebrare) si, inquam vera bulla est posterior, prætensam ejusdem Pontificis aliorumque antegressorum ac potissimum Leonis* IV *bullam efficaciter evertit. Quid enim Carmelitis opus erat solicitare Pontificem, pro parva decem dierum Indulgentia cum* E *onere confessionis præmittendæ, si certi erant de obtentis, ante annos circiter quadringentos, pro eadem caussa et absque tali onere indulgentiis* annorum septem et duodecim Quadragenarum.

tum ex forma Indulgentiarum certiorum,

103 *Norunt et jam passim consentiunt eruditi in Curia Romana viri, ejusmodi Indulgentiarum dandarum formulas, non nisi* XI *ac* XII *seculo cœptas in ecclesia usurpari; et citra difficultatem refellunt unum alterumve temporis anterioris siccitium exemplum, quod posset in contrarium objici. Nolo tamen hoc argumento uti; nolo dicere nihil in tota Bullæ istius, quæ Leoni attribuitur, forma esse quod Pontificiarum istius ævi litterarum stylum referat. Convincendæ imposturæ sufficiunt tria prima verba,* Leo Papa Quartus. *Quis enim eo tempore sic exorsus est Pontifex? Vide quotquot Ughellus toto suo opere habet Pontificum Bullas,* IX *seculo aut vicinis datas; invenies hac omnes ordiri forma* N. Episcopus servus servorum Dei : *sic quintus post dictum Leonem Marinus, sui nominis primus, anno* DCCCLXXXII *scripsit Danieli Solenniacensi in Galliis Abbati tom. 1 Italiæ sacræ, col. 132; sic alii post illum passim seculis aliquot, sic ante illum probabiliter omnes post S. Gregorium Magnum, qui Joannis Constantinopolitani retusurus fastum, Patriarcham Œcumenicum se scribentis, primus* Servum servorum Dei, *titulo posteris laudatissimo, se appellavit.*

tum ex prætensæ bullæ stylo reprobantur :

F *itemque ex consideratione locorum quibus datæ fuissent.*

104 *Quænam autem sunt illæ domus vel ecclesiæ in quarum favorem statuta hæc forent? in Asiane an Europa sitæ? In hac ne unam quidem nominari, de qua probabili ullo argumento verosimile fiat ante migrationis prænotatæ tempus exstitisse, demonstrabo partim cap. 2 Tractatus Præliminaris ante tomum 2, partim in sequenti Maio acturus de SS. Angelo et Simone. In Asia quæcumque erant monasteria, fuisse ab indigenis habitata, nec ipsi Carmelitæ audebunt negare; imo hoc ultro concedant, cum dicunt Majores suos, ante Latinorum adventum, S. Basilii aut Joannis Hierosolymitani scriptis Græcis pro Regula usos. Hos vero sæpe schismaticos et semper Græcos Syrosve, id est, totos pendentes a propriis sui ritus Patriarchis et Episcopis, vix patientes appellari Romanam Sedem in maxime arduis fidei aut ecclesiæ negotiis, an dicemus pro impetrandis Indulgentiis Romam accurrisse? Quo unquam id factum probabitur exemplo, non dico pro seculo* IX, X, *aut* XI; *sed vel pro seculis posterioribus, quando Episcopi Græci bene multi Ecclesiæ Romanæ unionem professi sunt et diu tenuerunt? Nos saltem exemplum nullum hactenus vidimus in tot Sanctorum Græcorum vitis et historiis.*

105 *Sed quid ego hæc tam multis? Extat in Emanuelis Roderici collectione Privilegiorum Apostolicorum,*

Regularibus

Nihil simile habet Sixti IV Mare magnum :

Regularibus mendicantibus et non mendicantibus concessorum, Sixti IV *diploma longissimum,* anno MCCCCLXXVI, IV kal. Decembris *datum, quod, propter privilegiorum multitudinem amplitudinemque, suum* Mare magnum *appellant Carmelitæ; et* authentica habetur in conventu S. Francisci Salmanticensi, per Dominum Joannem de Castella Salmanticensis cathedralis Episcopum; *quo Pontifex intendens innovare, confirmare et approbare omnia, quæ a quampluribus Romanis Pontificibus decessoribus suis fuerant,* pro divini cultus et dicti Ordinis incremento animarumque salute, *indulta ac constituta; curavit desuper emanatas litteras* in Cancellaria diligenter inspici, omniumque tenorem de verbo ad verbum inseri *Constitutioni suæ. Sunt autem privilegia circiter quinquaginta, sed eorum Pontificum omnia, qui post translatum in Europam Ordinem Ecclesiæ Dei præfuerunt; nullum ullius qui Innocentio* IV *sit antiquior.*

quæ postea ab eodem data dicitur Bulla,

106 *Respondebis apud eumdem Emanuelem extare etiam diploma alterum ejusdem Pontificis, eodem quo prius exordio, paucissimis immutatis verbis, quo (veluti suppleturus bullæ prioris defectum, nam de Indulgentiis dixerat nihil) colligit omnes hujusmodi gratias a decessoribus suis concessas, incipiens a Bulla Leonis* IV. *Sed diploma istud procedit stylo post exordium diversissimo. Nam qui in prioribus cautissimus integrum singularum expressit tenorem, nihil veritus diploma suum in tantam entendere amplitudinem; hic membranæ atque verborum parcissimus, viginti duorum Pontificum decreta uno perstringit foliculo; omnia,* ac si de verbo ad verbum insererentur, volens sufficienter haberi expressa, *idque ex fide, ut prætenditur, Christophori Martignoni Magistri Generalis, asserentis,* ejusmodi privilegia et indulta in domibus Ordinis esse recepta, eorumque continentiam publicis scripturis in dicti Ordinis ecclesiis aptissime reperiri.... *pro eo tamen* quod, propter singularitatem privilegiorum, originales desuper litteræ ad manus Generalis non devenerint, nec de illis aliter, quam ut præfertur, doceri potest, circa vim et efficaciam eorum nonnulla dubia esse exorta et plura exoritura formidari; *quibus opportune provideri Generalis petierit, annuerit Pontifex.*

videtur Pontifici et Generali non satis aqua,

107 *Equidem existimo Curiæ Romanæ ministros numquam credituros, in Pontifice, ut ex antegressis patuit, prudentissimo, omniaque ad fidem Cancellariæ exigente, tantam factam quadrimestri spatio mutationem. Nec levis injuria, ut mihi quidem videtur, infertur ipsi Generali, dum tantum præsidentiæ habuisse creditur, ut summam Pontificis accurationem expertus, nil nisi compertissima confirmantis; eidem ausus fuerit offerre privilegia, velut toti Ordini concessa, quorum, non dico originales litteras, sed nec exemplatas quidem exhiberet; neque diceret quibus in locis eæ asservarentur : si enim extabant uspiam, aliter certe doceri de iis poterat, quam factum appareat. Doceri autem revera nihil de iis potuisse grandi convincor argumento, cum video in Annalibus Lezanæ (ad quos elaborandos constat ex mandato Generalis omnia totius Ordinis scrinia et archivia excusa fuisse) de tot Pontificum Bullis quot in Sixtina illa suspecta citantur, ne unum quidem exemplar repertum esse, quod integre productum in iisdem Annalibus ceteris adhuc latentibus fidem conciliaret: magni etenim ad probandam antiquitatis præsumptæ veritatem momenti futurum erat, si alicubi inveniretur probatio vel documentum authenticum privilegiorum, Ordini datorum ante Albertum. An ergo ad Martignoni usque tempora per annos sexcentos incorruptæ Bullæ, eorumque exempla ubique extantia, subito defecere, et peracta coram Pontifice comœdia disparuerunt?*

108 *Curialium ministrorum acutiores oculos et testimonii debilitatem formidans Lezana, cum Romæ anno* MDCXLVIII *imprimeret* Summæ Quæstionum Regularium tomum quintum, super Mare magnum Ordinum Prædicatorum, Minorum, Eremitarum S. Augustini, Carmelitarum cum ipsorum Regula, Servitarum et Minimorum *(exemplo enim semel facto in Prædicatoribus et Minoribus, ceteri quoque certatim curavere simile omnium suorum Privilegiorum innovationem obtinere)* non *est ausus eidem inserere secundam istam Sixtinam; videns eam esse absque exemplo, et nolens illam exponere Canonistarum judiciis, a quibus suum illud opus multimodis eventilandum non dubitabat. Verum decennio post, elucubrans Annalium suorum Tomum 3, factusque successu confidentior, non quidem ipsam suspectam nobis Sixtinam inseruit Annalibus, sed tamen ejus mentionem aliquam fecit ad annum 847, Leoninam bullam confirmans auctoritate Baptistæ Mantuani, de ea tamquam omnibus spectabili loquentis in Apologia : in tomo autem quarto, ad Sixti Pontificatum, ubi proprius locus erat agendi de Sixtina prædicta, rursum de ea altum silet, et solum de prima nobisque etiam indubitata loquitur. Quod ad ipsas Indulgentias tam antiquas attinet, legat qui volet ad* XVII *Martii nostrum de S. Patricio commentarium* § 10, *et judicabit Leoninas istas plane similes esse iis, quas Glastonienses tabulæ, seu fabulæ potius dicendæ, continent; ubi tum alia multa Patriciano ævo minus congrua dicuntur, tum ipse Patricius scribere fingitur, quod ultra* decem annos Indulgentiæ, *per SS. Phaganum et Derwianum loco isti impetratos a S. Eleutherio Papa, ipse* Frater Patricius, a piæ memoriæ Cœlestino Papa, annos duodecim acquisivit.

AUCTORE D. P. adeo ut ipse Lezana vix ausus fuerit,

ejus facere mentionem

Sine fundamento dicuntur alii ante Honorium confirmasse Ordinem,

109 *Atque hæc pro Honorio* III *dixisse sufficiat, ne pereat ei apud Carmelitas beneficii gratia, si alius ante eum dicatur Pontificiæ beneficentiæ ostium aperuisse, unde tot tantaque postea privilegia emanarunt. Inducunt quidam, ex nuda, ut apparet, conjectura, approbationes Ordinis anteriores ab Alexandro* III *et Innocentio item* III *impetratas: quæ si datæ fuissent unquam, non omisissent illarum meminisse Carmelitæ, quando pro facultate retinendæ Regulæ Albertinæ recurrerunt ad Honorium* III. *Certe hujus Honorii unius meminit Gregorius* IX, Dilectis filiis Priori et Fratribus Eremi montis Carmeli salutem et Apostolicam benedictionem *impertiens, per Bullam datum* Perusii, VIII Idus Aprilis, anno III Pontificatus, *Christi* MCCXXX, VIII *Idus Aprilis, in qua Bulla Regulam et explicat et confirmat his verbis.* Ex officii nostri debita circumspectione tenemur solicitam adhibere cautelam.... quare auctoritate præsentium districtius inhibemus, ne in proprietatem de cetero eremi vestræ, loca vel possessiones seu domos aut redditus alios recipiatis ullo modo aut præsumatis habere, præter asinos, mulos et aliquid animalium seu volatilium ad nutrimentum (*lac scilicet et ova*).... Ad hæc etiam Regulam, approbatam a bonæ memoriæ Honorio Papa prædecessore nostro, et ab eo vobis traditam in remissionem peccatorum observandam, auctoritate Apostolica confirmamus, et in eodem loco perpetuis temporibus præcipimus observari.

fecit id post eum Gregorius IX, an 1230

110 *Hactenus* eremus *unica,* locus *unicus, isque in Carmelo Pontifici innotuerat, nec aliud fere nomen quam* Fratrum Eremi montis Carmeli. *Interim Saracenus et post illum auctor Lectionum Lateranensibus Regularibus falso attributarum, de Alberto fingunt, quod non solum* monasterium in Carmelo reædificari mandavit *(nullo quidem satis certo teste, non tamen ex toto incredibiliter quatenus aliqua sua liberalitate potuit Albertus Eremitas juvisse, ad multiplicandas cellas suas, aut eas communi septo muniendas) sed etiam quod* Eremiticam vitam cœnobitarum more et dilatare et ampliare summa vigilantia studens, aliud apud Ptolemaida cœnobium ædificari curavit, et hoc idem præstitit in urbibus Tyri, Sareptæ, Sidonis, Tripolis, Libani; *idque ante annum* MCCVII, *quo statuit Brocardum obiisse. Ast vitæ cœnobiticæ forma primum in Europa est superinducta eremiticæ : et anno* MCCXXX *adhuc in vivis erat*

cum adhuc in solo Carmelo habitarent Carmelitæ;

Brocardus

AUCTORE D. P.

A *Brocardus juxta Chronotaxim nostram, agens annum vitæ penultimum. Sub quo licet non fuerit Ordo Carmelum egressus, videtur tamen incrementum tale dedisse Dominus novellæ plantationi, ut, aucto vehementer numero et affluentibus eleemosynis, designari aut etiam reipsa ædificari potuerit amplissima illa ecclesia, qua* non vidisse se majorem retulit *Palæonydoro, ut ait ipse lib. 3 cap.* 10, Magister Willelmus civis Herlementis, qui anno MCCCCLXXXIX fuerat cum multis in monte Carmeli, *cellis omnibus destructis et pridem dilapsis in Europam Eremitis. Etenim hac occasione videntur apud Pontificem accusati Fratres, quod domos et bona acquirerent. Fortassis etiam alii quidam Latini Eremitæ in Terra-Sancta ejusdem institutionis et Regulæ ambiebant societatem, ut inter quotidiana pericula a barbaris magis magisque invalescentibus se tutarentur melius, haberentque perfugium, ipso loci situ et incolentium multitudine securum ab incursionibus : qui cum non tantum personas suas, sed etiam eremitoria fundulosque adjectos transcriberent in proprietatem eremi Carmelitanæ, et econtra Episcopi illa sibi ut ad ecclesiam devoluta vindicarent; visum est ad Pontificem recurrere, qui in præcitata Bulla sic prohibuit possessiones ullas haberi, ut tamen leniret dolorem repulsæ, innovando approbationem Regulæ. Imo eodem anno, tertio post*

sed numero auctiores,

B *priorem Bullam datam die, scilicet* V *Aprilis, idem Pontifex sic incipiens,* Religionis vestræ meretur honestas, ut vos in Christi visceribus amplexantes, supplicationibus vestris, quantum cum Deo possumus, annuamus;... personas, *inquit*, vestras et locum, in quo divino mancipati estis obsequio, sub BB. Petri et Pauli et nostra protectione suscipimus, et ipsius scripti patrocinio communimus. *Annis post hæc viginti, Christi* MCCL, *similis omnino tenoris privilegium scribens Ordini Innocentius* IV, *non singulariter* locum, *sed* loca *pluraliter nominat, propter dicti Ordinis multiplicationem, per plures in variis regionibus conventus interea factam.*

111 *Quid autem si præfata Gregorii* IX *prohibitio impulerit Cyrillum, Brocardi successorem, ad ea loca, quorum alias non poterat retineri possessio, emittendi colonias suorum Eremitarum, seque pariter exonerandi numero abundantiori subditorum, singulis locis præponendo e senioribus aliquem cum titulo Vicarii aut Supprioris? Ita intelligetur cur prædictus Innocentius* IV, *anno* MCCXLVI *commendaturus ex Syria profugos, excuset quod* propter incurșus paganorum, nequeant in mansionibus, quas habent in transmarinis partibus, com-

et paulo post in plura loca divisi,

C morari; *plus aliquid quam unum in Carmelo locum intendens verosimiliter significare. Ita etiam poterit sine scrupulo credi, quod scripsit auctor Chronicæ de perditione monasteriorum Terræ-sanctæ ac de multiplicatione ordinis per Europam : si tamen usquequaque sincerus est hic auctor; nam hoc dubium reddit annus datæ Regulæ, qui intra centum annos non potuit in tantum oblivionem venisse, ut auctor anno* MCCXCI *vivens, scriberet datam esse* MCXCIX. *Enumerat autem ille qualiscumque auctor loca decem aut duodecim, atque concludit;* Omnia autem prædicta monasteria sumpserunt institutionem et Regulam a monasterio montis Carmeli, et fuerunt subjecta dicto monasterio et ejus Priori : *quod de eremitoriis intellectum potuit verificari, saltem sub Cyrillo, nulla hactenus in contrarium auctoritate obstante. Potuit etiam sub eodem Cyrillo vel paulo ante extremis Brocardi annis esse inductus usus, quo vel ipsi eremitæ seipsos nuncupabant* Fratres B. Mariæ de Monte Carmelo, *ut qui eam pro singularissima sua Patrona habebant; vel ita incipiebat eos nominare vulgus, propter ecclesiam quam ei noviter erexerant et magna haud dubie celebritate dedicarant, sicut in Italia Religiosos aliquos videmus nuncupari ab ecclesiæ suæ Patrono. Apostolica tamen Sedes, quæ sub Honorio* III *cœperat usurpare simplex nomen* Eremitarum montis

quæ ab auctore antiquo,

12 numerantur,

quando etiam dici cœperunt Fratres B. Mariæ V.

D Carmeli, *eodem uti perrexit usque post annum* MCCL, *quo B. Simoni apparens Virgo Maria, omnem ei ab Innocentio* IV *favorem appromisit, qui in datis postea Brevibus incepit eo nomine compellare Fratres, quo ipsi in Capitulo ut putamus Aylesfordiensi anni* MCCXLV *semper et ubique nominandos se decreverant, et vulgo passim appellabantur in Europa. Nam quod in speculo Ordinis, primum Gregorii* IX *Breve, post approbatam ab Honorio, suasu beatissimæ Virginis ipsi per visum apparentis, Regulam, anno immediate secuto datum, titulum* Eremitarum S. Mariæ de Carmelo *usurpavit, consecutionem non habuit, uti apparet ex datis postea Diplomatis pluribus, etiam ipsius Innocentii* IV *ante annum prædictum.*

quod ipsi Pontifices post an. 1250 *secut sunt,*

CAPUT XI.

Regula Albertina a Romanis Pontificibus aucta et mitigata.

Decreta post S. Cyrilli obitum migratione in Europam, paulatim sese diffudit Ordo et tamquam generosi seminis surculus, ex squallenti siticulosoque deserto in agrum translatus irriguum, brevi tempore mirabiliter profecit. Novos ex Asia homines primæ exceperunt insulæ, Cyprus, Sicilia, Anglia, ubi cum plura succrevissent ere- E
mitoria, potius quam domicilia, in tres Provincias divisa est Ordinis administratio, quæ eatenus sub uno Priore constiterat : titulus autem Terræ sanctæ remansit iis qui habitabant in Cypro, quem Petrus Raymundi Generalis XV, *anno* MCCCXLII *electus, sua auctoritate confirmavit. Dum augentur hoc modo Eremitæ, auctus etiam iis honor est, et nemine amplius refragante perrexerunt inter* Ordines *religiosos numerari. Augenda quoque nonnullis in locis Regula, in nonnullis visa est mitiganda, ut quæ jam non uni cœtui, ad quod instituta erat, sed Congregationi, per multa loca sparsæ et per plura spargendæ, deberet inservire. Rem cordi habuit Innocentius* IV, *anno* MCCXLIII *creatus Pontifex, et sui Pontificatus anno* V *constitutionem edidit hoc principio.*

Auctiori in Europa Ordini,

augetur et mitigatur Regula,

113 Innocentius Episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis Priori et Fratribus Eremitis de monte Carmeli, salutem et Apostolicam benedictionem. Quæ honorem Conditoris omnium et profectum continent animarum, roboris præsidio sunt fulcienda perpetui : sed illa præcipue, super quæ Apostolicæ Sedis auctoritas salubris providentiæ studium noscitur habuisse. Cum itaque nos ad vestræ supplicatio- F
nis instantiam, per dilectum filium Hugonem tituli S. Sabinæ Presbyterum Cardinalem, et Venerabilem Fratrem nostrum Willelmum Anteradensem Episcopum, quædam Regulæ vestræ dubia declarari et corrigi, ac etiam quædam ipsius gravia misericorditer fecerimus mitigari, prout in litteris inde confectis plenius continetur; Nos vestris piis supplicationibus annuentes, declarationem et correctionem ac mitigationem hujusmodi auctoritate Apostolica confirmamus. Tenorem vero litterarum ipsarum de verbo ad verbum fecimus præsentibus annotari, qui talis est.

ab Innocentio IV an. 1247,

per Commissarios,

114 Frater Hugo miseratione divina Tit. S. Sabinæ Presbyter Cardinalis, et Frater Willelmus eadem miseratione Anteradensis Episcopus, carissimis in Christo filiis, religiosis viris, Priori Generali et Definitoribus Capituli Generalis, Ordinis Fratrum gloriosissimæ Dei Genitricis semperque Virginis Mariæ de monte Carmeli, salutem in omni salutari. *Observa titulos, præ eo quam usurpat Pontifex exaggeratius cumulatos :* Priorem Generalem *ac* Generalis Capituli Definitores *dicunt; ne dubitare possis, jam tunc in Provincias, quas diximus, tres divisum Ordinem, cœpisse ad normam aliorum Mendicantium in multis regulari : Definitores enim Franciscani, et Eremitæ Augustiniani nuncupabant eos, ad quos suffragiis electos*

ad supplicationem Generalis et Definitorum :

majora

A *majora quæque negotia dirigenda ac definienda committebantur. Pergunt Commissarii.* Accedentes ad Apostolicam Sedem Fratres Clerici Raynaldus et Petrus Ordinis vestri, ex parte vestra, a Domino Papa humiliter postularunt, ut quædam quæ in vestro privilegio et Regula, olim vobis a felicis memoriæ Alberto Patriarcha Hierosolymitano tradita, continentur dubia, declarare, corrigere, et quædam gravia misericorditer mitigare dignaretur. Cum igitur Dominus Papa eorum devotis supplicationibus annuendo, nobis commiserit, ut declarationem, correctionem ac mitigationem hujusmodi faceremus vice ipsius, secundum quod bono statui Ordinis et Fratrum saluti expediens videremus: Religioni vestræ qua fungimur auctoritate mandamus, quatenus Regulam a nobis correctam, declaratam et mitigatam, prout expedire vidimus, devote recipientes, eam firmiter observetis, et ad instar ejusdem alias vestras Regulas corrigatis, quam vobis per eosdem fratres sub sigillis nostris mittimus in hac forma.

in ea præscribitur Professio trium votorum

115 Albertus Dei gratia Hierosolymitanæ Ecclesiæ vocatus Patriarcha *etc. ut supra: hic satis erit notare ea quæ addita vel mutata sunt simulque cognoscere, quomodo Ordo Carmeliticus magis magisque accesserit paulatim ad cœnobiticæ vitæ formam, quam nunc servat, dimisso primo, eremiticæ professionis instituto.* B *Nam primo quia in eo aliud nihil expresse vovebant quam obedientiam Priori servandam juxta caput* I, *verebantur que Fratres, ne absque explicita trium religiosorum votorum professione, negarent aliqui pro vere Religiosis habendos Carmelitas (ex vulgi scilicet imperiti sensu, nam explicita trium votorum professio usitata non fuit in monachatu veteri, et ne nunc quidem apud Benedictinos usurpatur) cautum est ut adderetur promittendam, servandamque obedientiam* cum castitate et abdicatione proprietatis. *Atque hinc iterum judicet Lector, cujus ætatis fuerit qui librum de institutione monachorum scripsit, cum de tribus religiosis votis distinctissime agens concludat,* trium votorum observantiam cum caritate perfectum facere Religiosum, *quod ante mendicantium tempora numquam fuit tam clare expressum.*

apta locorum designatio,

116 *Deinde, quoniam non jam in uno loco, ut sub Alberto; sed in pluribus et maxime urbibus cœperant habitare, qua de re nihil erat in Alberti regula constitutum; conditur novum caput his verbis:* Loca autem habere poteritis in eremis vel ubi vobis donata fuerint, ad vestræ Religionis observantiam apta et commoda, secundum quod Priori et Fratribus videbitur expedire. *Nota,* Vestræ religionis: *hæc tunc erat loquendi* C *formula, olim non item: ex quo etiam capite recte Pseudo Joannem Bivarius arguit novitatis, qui identidem atque ad nauseam usurpat appellationem* Hujus nostræ Religionis. *Circa constitutionem separatarum cellularum (quales etiam nunc in Ordine Camaldulensi, et quadamtenus in Carthusiano habentur) innovatum est nihil, neque nunc neque postea per ordinationem scriptam; solus usus commodior et regularior unius majoris domus, in ceteris Europæis monasteriis observatus, tacite ac paulatim abrogavit aut mitigavit Regulam: tantum nunc additum est,* Ita tamen *habendas separatim cellas,* ut *non, sicut antea, in iis seorsim singuli cibum caperent, quod prædicti Camaldulenses et Carthusiani servant; sed* in communi, *inquiunt Commissarii,* refectorio, ea quæ vobis erogata fuerint (communiter aliquam lectionem sacræ Scripturæ audiendo) ubi commode fieri potest, sumatis.

usus communis refectorii,

et Horarum cum Clericis recitatio:

117 *Sexti Capitis initium mutatur hoc modo:* Hi qui Horas Canonicas cum Clericis dicere norunt, eas dicant secundum institutiones Sanctorum Patrum et Ecclesiæ approbatam consuetudinem. *Unde colligimus Clericos, qui in Ordine erant, consuetos fuisse jam tum, et forte a tempore S. Cyrilli post ecclesiæ novæ constructionem, ad communem Officii recitationem intra ecclesiam convenire: quibus ut etiam non Clerici, si litteras noverint, se possint adjungere, aut etiam debeant, hic statuitur. De cantu quando inductus in Ordinem sit, non invenio: exemplo et æmulatione aliorum Mendicantium assumptum fuisse non dubitaverim. Septimi Capitis finis, quo jubebantur Eremitæ* singulariter, ex his quæ distributa fuerint, in suis cellis vivere, *id est, vesci, usu communis refectorii jam præscripto, aboletur: pro eoque substituuntur verba ex Gregorii* IX *supra relata Constitutione,* Asinos sive mulos, prout vestra expostulaverit necessitas, vobis habere liceat, et aliquid animalium sive volatilium ad nutrimentum. *Caput* XI, *quo prohibetur usus carnium, visum est egere mitigatione aliqua, ideoque additur:* Et quia vos oportet frequenter mendicare itinerantes, ne sitis hospitibus onerosi, extra domos vestras sumere poteritis pulmenta cocta cum carnibus: sed et carnibus supra mare vesci licebit. *Tempus denique silentii, quod definiebatur Capite* XIV *sic describitur,* Statuimus ut dicto Completorio silentium teneatis, usque ad Primam dictam sequentis diei.

D **AUCTORE D. P.**

relaxatur aliquid in paupertate et abstinentia.

Exercitia erga proximum,

118 *Hac mitigatione obtenta, et ab eremiticæ vitæ rigore ad moderationem cœnobiticæ traducto Ordine; nisi quod eremitoria seu monasteria construerentur non* E *intra urbes sed in suburbanis silvulis hortisve; cœperunt plurimi, Theologica facultate, antequam ad Ordinem accessissent, exculti, de expresso Innocentii* IV *consensu per Breve expeditum anno* MCCLIV, *exemplo Mendicantium aliorum, divini verbi prædicationi, confessionum auditioni, et similibus erga proximos exercitiis intendere, eoque prætextu bini et bini discurrere per civitates; cum fructu fortassis non exiguo, sed tamen cum offensione haud parum graviori eorum, qui primævam Ordinis formam zelantes, magnam futuris temporibus dissolutionem disciplinæ veteris prospiciebant. Inter hos Nicolaus Gallicus fuit, post mortem B. Simonis Stok sub annum* MCCLXV *Generalis Prior, et anno post suam electionem quinto librum composuit, quem* Sagittas igneas *nominavit. Servatur is hactenus manuscriptus, ex eoque Wastelius sect. 5 art. 3 profert emissiones aliquas vere ignitas atque idoneas, ad amorem ferventem manutenendæ solitudinis in pectore quantumvis gelido excitandum: sed ab eo nihil his profectum est, ut vir Sanctus maluerit discedere Generalatu, quam eam, ut credebat, labem, sub imperio suo ingravescentem perpeti.*

cum prioris solitudinis dispendio inducta,

usurpare permittit Gregor. X an. 1274

119 *Interim de his aliisque crebrescebant querelæ apud Gregorium* X, *qui in Constitutione a se edita, anno Pontificatus* IV *Christi* MCCLXXIV, *ceteros quidem* F *Mendicantes, post Concilium Lateranense subinductos et necdum Apostolicæ Sedis approbationem commeritos, censuit supprimendos, jubens eos interea ab omni erga proximum exercitio abstinere: de quatuor autem eatenus approbatis, ita edixit:* Sane quoad Prædicatorum et Minorum Ordines, quos evidens ex eis utilitas Ecclesiæ universali proveniens perhibet approbatos, præsentem non patimur constitutionem extendi. Ceterum Carmelitarum et Eremitarum S. Augustini Ordines, quorum institutio Concilium Generale præcessit, in suo statu manere concedimus. Intendimus siquidem tam de illis quam de reliquis etiam non mendicantibus Ordinibus, prout animarum saluti et eorum statui expedire viderimus, providere. *Hæc ibi: neque gravius deinceps quidquam statutum est, sed potius major ad populum agendi indulta libertas, ac ea fere omnia concessa in hanc rem privilegia, quibus Prædicatores Minoresque cumulabantur: quæ plenius in Mari magno licebit legere, et a quo Pontifice singula, quantaque cum Ordinis commendatione sint data, recognoscere.*

donec aliud statuatur.

Nova mitigatio circa esum carnium,

120 *Regula porro sic mitigata, ipsa est, quam diu omnes ubique Carmelitæ servarunt, etiam cum in urbes immigratum a plerisque est: et quam nunc servari a*

Carmelitis

A Carmelitis discalceatis *observat Cherubinus Laertius* AUCTORE D. P. *in Bullario, addens alios* Carmelitas, Mitigatos *dici, qui eamdem Regulam solum observant cum nova mitigatione, facta ab Eugenio* IV, *in cujus Bulla, anno* MCCCCXXXV *data die* XV *Martii, hæc habentur* § 1. Pro parte dilectorum filiorum Joannis Faci, Magistri Generalis ac Provincialium et Claustralium Priorum et universorum Fratrum Ordinis B. Mariæ de monte Carmelo, nuper expositum est, quod in certis Capitibus Regulæ, Fratribus dicti Ordinis per bonæ memoriæ Albertum Patriarcham Hierosolymitanum traditæ, inter cetera cavetur expresse, quod Fratres prædicti Ordinis ab esu carnium abstineant *etc.* Rigorem *hunc Pontifex* mitigat, et concedit tribus diebus singularum septimanarum, *exceptis diebus communi omnibus lege prohibitis*, vesci carnibus. *Sixtus deinde* IV *Ordinis Generali permisit, ut plures dies adderet, atque ex hujus indulti vi dispensatum anno* MCCCCLXXXVIII *est etiam in feria* II.

indulgetur an. 1435 *et* 1488.

CAPUT XII.

De Carpita sive cappa barrata, Carmelitis ab Alberto concessa.

B **P**hilippus *Bergomensis in supplemento Chronicarum ita loquitur ad annum* MCC. Ordo Carmelitarum per hoc ipsum tempus in Syria apud Carmelum montem, ab Alberto Hierosolymitano Patriarcha excitatur, et multis privilegiis sublimatur : qui eidem Regulam suo jure confectam conservandam primo obtulit, et confirmavit ; in qua pro habitu Fratribus ejusdem Ordinis cappam ex Syrico, cum quibusdam largis virgis, scilicet albis et griseis, circulatam (more Eliæ Prophetæ, ut tradunt) assignavit, et deferendam constituit. *Eadem fere descriptione cappæ ab Alberto præscriptæ utitur S. Antoninus. Ubi non miror Ordinis Carmelitici erectionem Alberto tribui, propter*

Vestis ea superior erat et virgulata,

obscuritatem eorum quæ præcessere initiorum : et quia D *necdum plene constitutus censeri debet Ordo, cui sua necdum certa Regula aut habitus est particularis. Ast quod in ipsa Regula dicatur præscriptus habitus, in qua nulla omnino illius sit mentio, id sane indiget correctione. Si ille præscriptus fuit ab Alberto (ut sane est verosimillimum) præscriptus est post Regulam datam ; cum sub ea feliciter proficientes, seque Patriarchæ probantes quam maxime, novis favoribus et privilegiis digni sunt habiti : de quibus quia nihil in particulari legimus, nihil etiam præsumimus dicere : audeo tamen inter ea numerare insignem novi habitus prærogativam, qua non tantum a vulgo eremitarum distinguerentur Carmelitæ, sed supra omnes extollerentur.*

122 *Id prius quam aggredior explicare verbis, subjicio ipsis oculis spectandam formam, qualis etiam hodie spectatur Salmanticæ, in tabula altaris primarii, intra veterem Cathedralem ; quam circa annum* MC *construi cœptam, et a Sanctio de Castella Episcopo circa annum* MCCCCXXX *picturis exornatam fuisse, docuit nos P. Gabriel de Henao, Societatis nostræ Theologus præstantissimus ; quo agente vir clarissimus Antonius de Mora y Verona, curavit coloribus excipiendum exemplar imaginis, Dominicæ Transfigurationis mysterium* E *repræsentantis, unde sumptam vides hanc figuram Eliæ, eo in habitu, quem ipsius more gestari a se antiquiores in Europa Carmelitæ jactabant, ut Bergomensis et Antonius narrant. Jungitur Elianæ imagini imago B. Josephati, Archiepiscopi Polocensis ex Ordine S. Basilii, et egregii hoc seculo in Russia Martyris, juxta exemplar Romanum, quale spectatur ante epitomen vitæ et miraculorum excusam Romæ anno* MDCXLIII ; *idque ad confirmationem et explicationem eorum, quæ de sacrarum barrarum dignitate præfanda hic sunt, ut intelligi possit quam ex honorificæ Carmelitis fuerint, et quanto in pretio habendæ.*

cum hac in veteri pictura exprimitur Elias :

Elias Propheta in veteri habitu Carmelitico
Salmanticæ super altare majus antiquæ Cathedralis

B. Josaphat Archieps. Polocen. Ruthenus Ord. S. Basilii.
pro fide et unione Romana Viteps ex trucidatus an. 1623, 12 ***Nov.***

123

tales virgæ pallium circumeuntes,

123 *Observa igitur, præter vestes, pro cujusque gradu diversas; quarum in divina dumtaxat liturgia est usus, unam omnibus, Pontificibus æque ac Monachis Græcorum communem ac quotidianam esse vestem superiorem, quam Latino nomine* πάλλιον *veteres, medii autem ævi scriptores proprio nomine* μάνδυον, μανδύην *seu* μανδύαν *appellant: cum hac differentia, quod, sicut notat Isaacus Habertus ad Pontificalem librum ecclesiæ Græcæ pag. 17 in margine, vestis illa* Hieromonachis quidem simplex, Pontificibus vero undulata sit: *quomodo hic vides in pallio Josaphati; et videre licet in Pallio Patriarchæ Constantinopoli apud Jacobum Goar in notis ad Euchologium pag.* 115. *Undæ autem illæ geminatæ (quas Teutones lingua sua* baras *appellarent, Græci* ποταμοὺς *id est fluvios nominant) coloris sunt albi, quando ipsum Pontificale* μάνδυον *violaceum est ut fere solet, et triplici ducuntur ordine, ita ut simul omnes sex sint supra pallium violacei seu purpurei coloris.* Vocantur autem flumina, *inquit Symeon Thessalonicensis, Græcorum rituum interpres accuratissimus,* propter vocem Salvatoris in Evangelio dicentis, Qui credit in me flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ. *Excellentia porro, hisce fluminibus denotata, medio ævo tam nota fuit etiam in Europa nostra; ut cum Desiderius Casinensis Abbas, creatus anno* MLXXXVI *Romanus Pontifex et Victor* III *nuncupatus, ecclesiam S. Angeli ad formas in civitate Capuana evangelicis historiis exornandam locasset, expressurus pictor Pharisæum, ad cujus mensam accumbens Christus peccatrici mulieri pedes lacrymis rigandos præbuit, pallium ejus, tamquam alicujus Archisynagogi, gemina ad cubitos circumcurrente vitta ornaverit; ut ibi etiamnunc videre est, et expressum habemus in Joannis Jacobi Chiffletii eruditissimo tractatu de Cœna Dominica, quem cum aliis nonnullis lucubrationibus suis adhuc ineditum nobis ante mortem donatum voluit, monumentum suæ erga nos benevolentiæ.*

et solis Episcopis eatenus usitatæ,

tamquam gradu sublimioribus;

124 *Observa secundo, ex Balsamone ad Canonem* VII *Concilii CP. sub Photio, jus fuisse Patriarchis eximendi monasteria quædam a jurisdictione ordinaria Episcopi, sibique immediate subjiciendi, quæ exinde* ἐλεύθεραι μοναί, libera monasteria *appellabantur; æque ac ea, quæ sub Romani Pontificis patrocinio constituta apud nos, alium nullum Superiorem agnoscunt: quod quibus ceremoniis fieret, vide sis apud Isaacum Habertum pag.* 644. *de* Σταυροπηγίῳ *seu Crucis-fixione. His observatis, dico, Albertum jure suo Patriarchali usum, cum Regula sua instructos Carmelitos absolveret a potestate Episcopi Acconensis (quod privilegiorum omnium Patriarchalium primum ac præcipuum erat) non tantum id peregisse more Græcis Latinisve consueto; sed hujus exemptionis ac privilegii indicium in ipso eorum habitu extare voluisse, ideoque ordinasse, ut cum ceteri monachi et eremitæ subjecti Episcopis nigras aut griseas unius coloris cappas gestarent, easdem Carmelitæ, velut Episcopis nihil debentes, æque ac ipsi distinguerent vittis seu circulis albis; non tamen adsutis sed intextis, et æquali spatio totam vestem a summo ad imum percurrentibus, ea qua Salmanticæ exprimitur forma. Quam formam eamdem ipsam fuisse quæ in Episcoporum vestibus per Syriam servabatur, licet nullo positivo testimonio probetur, libenter tamen indulgebo: neque enim necesse est credere, nullam omnino fuisse differentiam inter ritus et vestes Patriarchatus Constantinopolitani et Hierosolymitani; quando ea tam notabilis est inter pallium a Goare expressum et hic in B. Josaphato propositum, quantam ipsis oculis videre est; cum tamen Constantinopolitano Patriarchæ Russia subjecta maneat.*

Carmelitis ab Ordinarii potestate exemptis,

communicantur ab Alberto legislatore,

125 *Certe* Pallium *sive* Mandium *apud Constantinopolitanos et Ruthenos, ipsa etiam forma diversissimum est ab iis, quibus Patriarchæ, Episcopi, monachique tam Græci quam Armeni in Syria et Palæstina utuntur adhuc hodie, et, nisi quod color omnibus totus est niger, omnino talis qualem Salmaticensis pictura Eliæ vestem superiorem describit, scilicet cum brevibus manicis instar penulæ seu capottæ, et larga acuminataque ante ac retro paramandya exiguoque capucio: quemadmodum visa hac nostra tabula, proprio chirographo mihi testatus est adm. R. D. Francicus Balduinus Breyell, dignissimus Presbyter, Juris utriusque Licentiatus, Protonotarius Apostolicus et Eques Hierosolymitanus, anno ab incarnatione Domini* MDCLXVIII *per totam Syriam, Palæstinam, Armeniam, Ægyptum et adjacentia regna peregrinatus; idque sæpe in comitatu Episcoporum monachorumque istiusmodi Græcorum Armenorumque, ut facile ac certo notare potuerit modum ac formam vestitus apud illos usitati. Quare nihil est cur hujus tamdiu ignorati et nunc primum in lucem reducti habitus insolentia offendat Carmelitas. Nam si circulorum præfatorum distinctio magnam in Palæstina habebat dignitatem, ista forma pallii, ad unguem similis pallio Basilianorum ibidem monachorum, nonnihil fortasse faciet ad manutenendam eam quam prætendunt originis antiquitatem: etsi putem Albertum non aliud ea forma voluisse significatum, quam quod hic novus Ordo eremitarum, licet totus esset Latinorum, suam tamen originem et institutionem accepisset in Syria. Credunt illi eodem facere aliquid primarum cellarum distinctionem, ad modum Palæstiniarum laurarum; quam Bertholdus ejusque socii æque in Europa didicisse potuerunt a Carthusianis et Camaldulensibus, quam in Syria invenisse; multo igitur magis sibi debebunt gratulari de hac figura pallii, soli propria Orienti, per quam fit ut tandem unum aliquod orientalis monachismi vestigium ostendi in Ordine ipso petentibus, possint quadam tenus respondere; esto quod scriptores, qui de habitus mutatione post explicanda scripsere, loquantur solum de colore vario in album converso. Si qui igitur ante Bertholdum fuerunt Carmelitæ, eodem quo Bertholdus et posteri ejus usi sunt habitu; sed non similiter variegato: alias enim antiquiori nomine Græcis Syrisve usurpato illum perrexissent appellare; nunc autem intelliguntur novum ei ex Italica lingua nomen fecisse, sicuti nova erat ipsa variegatio, Europæis eremitis tunc primam indulta, citra aliorum monachorum eremitarumve exemplum.*

cum pallio ad formam Basilianorum in Syria,

ut ibidem natus Ordo intelligatur.

Pallii istius nomen Carpita,

126 Carpitam *scilicet appellaverunt, quod nomen, ut dixi, Italicum est, ipsam illam variegationem propriissime significans, in eo qui intexitur panno. Hujus assertionis testes habeo auctores Academici Vocabularii della Crusca, collecti ex solis scriptoribus seculi* XIV, *quod Tuscanæ linguæ aureum seculum æstimatur, et Venetiis impressi anno* 1623. *Producunt hi Franciscum Berni, in suis Rythmis burleschis sive satyricis, ita jocantem:* Mi vien veduta, attraverso a un desco, una carpita di lana di porco, *id est,* Video, transversim in disco positam, carpitam ex lana porcina contextam; *videlicet* setaceam. *Indicant autem iidem Academici,* carpitam *esse quæ alio nomine dicitur* celone, *id est, ut explicant ipsi,* pannus virgulatus quo mensa insternitur: *quo etiam in sensu Belgis et Anglis dicitur* Carpet, *in etymologico Teutonico Kiliani et Anglicano Schenneri: et utrobique latine redditur* gausape, tapetium. *Schennerus idem, Belgas ac Anglos vocem hanc censet mutuatam ab Italis, quod sane probo; sed non possum probare divinationem ejus, qua* carpettam *(sic enim scribit ipse) ab Italis dictam suspicatur, quasi* Cairinum tapetium, *ab urbe Cairo sive Memphi Ægyptia. Nescivit forsitan verbum* Carpire, *(unde* carpita *participiale deducitur, sicut* ferita *a* ferire) *esse verbum Italicum, et in Lombardia, ac nominatim Vercellis unde Albertus advenerat, idem esse quod Latinis* discriminare, distinguere, *uti me per humanissimam suam epistolam docuit Perillustris ac Reverendiss. Marcus Aurelius Cusanus, Canonicus Vercellensis*

Italicum est,

pannum virgulatim variegatum significans:

A ac Proœcarius Generalis : Adeo ut vesti, panno, aut stragulo, ad mensæ vel lecti integumentum virgulatim colorato, quale fuisse Carpitam Carmeliticam in confesso est, aptius nullum nomen possis excogitare : quare etiam eo nomine usus est Ordo, quamdiu usus est ipsis carpitis.

virgæ autem hæ in Capitulo gen. septem tantum esse jussæ,

127 Patet hoc ex decreto Londinensis Capituli Generalis in Anglia, anno MCCLXXXI celebrati, quod tale est : Frater professus habeat unam carpitam (quod est nostræ Religionis signum, non de peciis consutam, sed contextam : et habeat septem radios tantum, ut simus uniformes. Libenter id de solis albis radiis intellexero, quam multos in pictura Salmanticensi numero, præter intercurrentes griseos. Nam ut ex utrisque habeatur cappa justæ ad genua longitudinis, danda erat singulis radiis latitudo quatuor fere digitorum aut palmi unius, quæ sane est insignis latitudo virgarum, a Bergomensi et Antonino superius designata. Si tamen omnino contendat aliquis radios, albos ac griseos simul, septenos tantum esse debuisse, et latitudinem eorum proportionate augeat, non repugnabo; tantumque hinc inferam, vel ipsam Salmanticensem picturam vel ejus prototypon designatum fuisse ante celebrationem Capituli prænotati, quando radiorum numerus necdum erat B in Ordine definitus, sed erat qualem dabat ipsa materia, magis minusve latis distincta virgis. Quæ materia quia non contexebatur in Ordine, neque ex Syria semper suppetebat; ideo fortassis sumebant aliqui libertatem, ipsos radios albos griseo panno assuendi ex peciis, quod dicti Capituli decreto prohibetur. Cur autem placuit numerus septenarius? Id ut scias, quære quid ipsum μάνδυον seu pallium monachale denotaverit Græcis.

spiritus plenitudinem denotabant,

Docebit id te jam ante laudatus Symeon Thessalonicensis, apud Goarem pag. 495 explicans ritus, quorum usus erat in suscipiendo monachi per triennium probati professione, sic enim loquitur. Ultimo, tamquam omnia continente, Mandya circumdatur, in quo clarius dicit Sacerdos, Frater noster N. accipit pallium magni et Angelici habitus, incorruptionis et honestatis indumentum. In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Dicamus pro eo, Domine miserere. Perfectum namque indumentum est, et reliqua constringens, et servatricem in universum ac protectricem Dei virtutem manifestat atque significat. Hoc porro non potest ulterius explicari aptius, quam septenario numero, perfectionem ac plenitudinem Spiritus septemplicis virtutes omnes complexi, repræsentante.

et tamquam baræ,

128 Quia vero ipsi radii omnibus fere Transmontanis baræ aut barræ nuncupabantur; hinc factum, ut C tum carpitæ illæ vocarentur cappæ baratæ seu barratæ, et ipsi Fratres Barati seu Barrati cognominarentur. Primum, agnoscunt ipsi scriptores Carmelitici; secundum probat porta una urbis Valencensis in Belgio, teste Doutremanno, Barratorum porta, la porte des Barrez, nuncupata usque in hodiernum diem, per quam exibatur ad conventum seu potius eremitorium Carmelitarum, cujus haud procul inde quædam restant vestigia, priusquam in urbem Conventus transferretur. Eas ex Syrico factas fuisse habent quos initio capitis prænotavi. Verum hic tu cave ne Sericum intelligas pannum sive bombycinum. Syricus, a Syria deductum gentilitium, deficiente Latinitate dici cœpit, quod Ciceronis ævo Syriacus aut Syrius : unde Salvianus libro 4 de vero Judicio et providentia Dei, Consideremus, inquit, solas negotiatorum et Syricorum omnium turbas, ubi mercatores intelliguntur in Syriam et ex Syria commeare aut merces inde advectas tractare soliti. Syricus ergo pannus, pannus est advectus ex Syria; quæ quia nunc Turcis est subjecta, passim nunc Turcicus pannus dicitur, non laneus (nam tales inde nihil advehi opus, cum præstantiores iis habeantur in Europa) sed ex capellarum pilis contextus, a quibus et nomen habet ipse pannus ut Camellottus dicatur, corrupte, pro capellotus : sicut et ipsum stamen ex pilis caprinis ductum a D Belgis passim vocatur kemels-hayr corrupte pro kebers sive kepers-hayr; quæ nominis origo ratioque non omnibus nota, facit ut simpliciores et textrinæ rei ignari, putent Camelorum pilos, ad omne opus faciendum ineptissimos, hic intelligi. Capras autem in hanc rem aptissimas, quorum pilus mollissimus et mira venustate resplendens bombycum elegantiam quadamtenus æmulatur, nutrit Syria, earumque pilos per omnes Orientis et Occidentis regiones distrahit.

intextæ erant panno Syrico ex lana caprina :

AUCTORE D. P.

129 Ceterum an monastica monachorum Basilianorum Mandya sive cappa, pura tamen ac simplici, usi sint Carmelitæ jam inde ab initio suæ coitionis sub Bertholdo; an vero illius utendi privilegium acceperint primum ab Alberto simul cum suis circulosis radiis, non facile dixero. Incompertum enim mihi est, utrum ante Albertum voto aliquo ipsi adstricti fuerint, an vero in libero animi proposito perseveraverint sub obedientia electi a se Prioris; donec aliquis, cum plenitudine Apostolicæ potestatis adveniens, approbaret Ordinem, jusque concederet Professionis religiosæ, quod ante Albertum nemo fecisse scitur; hic vero fecisse, non tam ostenditur, quam præsumitur; quia pro Regula quidem, utrum esset sufficienter approbata, novimus certandum fuisse Carmelitis; non autem pro sua professione an faceret E vere Religiosos. Quod si eam primus probaretur indulsisse Albertus, consequens mihi videretur, eatenus quoque abstinuisse Bertholdi socios ab habitu perfectum monachum denotante. Hunc porro quandocumque et a quocumque adepti sunt, non existimo simul cum illo accipere solitos nomen novum ac religiosum deposito seculari, quod tamen in usu Orientalium monachorum fuisse observat et docet Goar pag. 496, et nunc sancte a reformatis practicatur : contrarium enim suadent Bertholdi et Alani nomina, e seculo allata atque retenta a primis post Brocardum atque Cyrillum Carmeli Prioribus. Loquor autem de nominibus propriis : certum est enim, apud Carmelitas æque ac ceteros Mendicantes, aliquot seculorum usu servatum esse, ut a patria quisque sua cognominaretur, omissis familiarum nobilium cognominibus, si cui illa erant. Non etiam existimo notam fuisse Carmelitis, ab Alberto regulatis, illam in orientali monachatu nominatissimam differentiam μικροσχήμου ac μεγαλοσχήμου magni et parvi habitus; quorum primus una cum mandya dabatur post exactum probationis triennium profitentibus religionem, et formam quamdam habebat veli caput operientis, quale fere sub galero gestandum vides in capite Patriarchæ apud Goarem pag. 115; secundus constabat cucullio et analabo, sive F caputio et scapulari, qualia representantur in veste nostri Eliæ, eratque eorum qui vulgari majorem perfectionem in contemplatione, jejuniis, ac reliqua severiori spiritus et corporis exercitatione profitebantur. Forte etiam, ut nunc in Syria, sic et tunc, cœnobitæ omnes, exceptis novitiis, μεγαλοσχήμοι erant : de quibus videndus idem Goar annot. 1 ad officium magni-habitus fol. 517.

an ante Albertum pallio, sed simplici, usi Carmelitæ incertum :

dabatur autem vestis illa sine nominis primi mutatione,

aut magni parvique habitus distinctione.

CAPUT XIII.

Posterorum circa Carpitam errores, ejusque in albam cappam mutatio.

Postquam victricibus Principum Latinorum armis vindicata a Saracenorum jugo Syria, Latinos quoque cœpit habere Patriarchas Episcoposque, ad omnia Græcorum Antistitum jura insigniaque suffectos; perrexerunt quidem Græci accipere Constantinopoli ritus sui schismatisque Pontifices, eosque in rebus fidei solos observare; sed hi in conversatione publica abstinuisse videntur propriis suis ordinis characteribus, atque extra cœtus sacros communi professorum monachorum habitu simpliciter nigro fuisse contenti. Neque purpureas atque undulatas mandyas postea resumpsere, quando pulsis per

Undulatis Episcoporum palliis in Syria suppressis

A per Saracenos Turcosque Latinis, ab horum coacta nec unquam sincere præstita obedientia soluti, in pessimum devenere servitutem. Itaque etiam hodie ut narrant qui viderunt, nulla propalam differentia vestium est per totam Terram-sanctam, inter monachum, Episcopum, aut Patriarcham, quo securiores et vivant et agant a barbarorum insolentia atque avaritia. Quapropter mirum nemini videri debet, quod Carmelitæ (quorum pars maxima post migrationem Ordinis fuerat in Europa ad ipsum recepta) nescierint congruam variegatæ suæ vestis reddere rationem, neque ejus dignitatem æstimare pro merito, et ideo cito illius pertæsi cœperint aspirare ad habitus veteris mutationem.

et Carmelitarum in Europa,

131 Potius mirandum videtur, quomodo, ea mutatione anno MCCLXXXVII impetrata et in usum adducta, ut infra dicetur, tam cito obscurata fuerit et confusa primi habitus memoria, ut intra seculi fere unius decursum ignoraretur a plerisque qua forma, quo radiorum situ, Carpita vetus exprimeretur; ac denique omnes in longe diversam a vero opinionem deflecterent. Habent tamen etiam hæc verosimilem excusationem aliquam. Non enim fuit passim moris nominare circulos (quæ vox nullam ambiguitatem attulisset) sed baras aut barras, aut magis Latine virgas, radios, lineas. Hæ autem postremæ voces, cum essent indifferentes ad situm B erectum jacentemve; facile potuit a plerisque dubitari, quomodo in variegata seu barrata cappa ducendi essent colores. Et quamvis baræ ac barræ nomen, proprie acceptum, apud Teutones et Francos huic dubitationi minus esset obnoxium, ut linguarum et rei armorialis peritis constat: quia tamen apud Italos Hispanosque bara ac vara priorum vocum jam induerunt indifferentiam; ipsi quos dixi Franci ac Teutones non ita sibi constitere, ad significandam ea voce figuram, angustam ac longam, de latere ad latus ductam; ut non etiam eamdem sic appellarent aliquando, ubi ad perpendiculum erigebatur. Hoc vero ipsis etiam Græcis usuvenisse comperimus, quibus licet tam nota et celebria essent flumina, circumcurrentia pallium Episcopale: in Στιχαρίῳ tamen seu tunica sacrificali (quæ nostræ respondet Albæ, et unius passim coloris erat; Patriarchæ autem soli intexta erat lineis albis rubeisque, ab humeris ad pedes usque ductis) eædem lineæ, perpendiculariter ductæ, similiter vocabantur flumina, significantes doctrinam a Patriarchis descendentem ad inferiores quosque ecclesiæ Ordines. Nihil autem ad obliterandam veram Carmeliticarum barrarum notitiam æque videtur valuisse, quam abominatio similitudinis circulorum, per muliebres stolas disponi solitorum, C ex omnium fere Europæarum gentium usu: unde fiebat ut proniores essent animi ad concipiendas virgas erectas seu strias, qualibus vestes suas distinguunt Turcæ, et qui inter eos Turcico utuntur habitu. Itaque cum anno MDXXII hospitalis camera Coloniensis conventus ornaretur picturis, ordinis Carmelitici historiam repræsentantibus, in ea quæ variegationem habitus, Homaro tyranno imputatam, quæque transfretaturos ex Syria in Europam Fratres continebat pictura, expressum est pallium ipsumque caputium ea qua superiori seculo gestabant forma, sed senis septenisve nigris laciniis perpendiculariter defluentibus distinctum. Antuerpiæ vero cum in simili camera duabus grandibus picturis Homari tyrannidem et adventum in Franciam pingeret alius anno MDCIX, ex eorum qui ipsum conduxerant instructione, dimissis caputiis sola pinxit pallia, eaque oppido striata; adeo ut ex conspicuis in tabula virgis nigris inconspicuarum quoque iniens rationem, sexdecim aut plures in unoquoque pallio numerare te oporteat. Ex utrisque tabulis eccum tibi sequenti pagina descriptum specimen, quod sufficiat ut cognoscas, quam non modo veteris Carpitæ formam tunc ignoraverint Carmelitæ, verum etiam quam diversimode, pro suæ quisque imaginationis captu, effinxerit variegationem, solo nomine tenus ex veteri Ordinis traditione et scriptoribus notam. D

propter dubiam significationem vocum in hac materia usitatarum,

cœperunt credi barræ fuisse in palliis illis erectæ.

AUCTORE D. P.

132 Verum ut commissos hoc in genere errores ignoscimus facile, nihil certum habentibus quod sequerentur; ita ferre non possumus nec debemus stuporem pene incredibilem illius, qui sub nomine Cyrilli Prioris III confinxit epistolam; suisque Carmelitis non tantum circulos, sed et virgas abstulit, solam relinquens coloris diversitatem, cum forma longe alia quam supra demonstravimus: sic enim loquitur. Barratum pallium, sicut scis, ex septem partibus duplicis coloris ab invicem distinctis, sed consutis, ipsum totaliter integrantibus, perpendiculariter a collo usque ad talos descendentibus, constat: quarum tres sunt nigræ sive griseæ, aliæ vero quatuor sunt albæ: quæ sic existunt in pallio ordinatæ. Indutum siquidem pallium, ante a pectore descendendo usque ad pedes, est totaliter fissum seu apertum, et partes fissionis sunt albæ; secunda autem pars a latere dextro est nigra, et etiam secunda a latere sinistro; tertia vero pars a latere dextro est alba, quem colorem retinet tertia a latere sinistro: sed ultima pars, retro in medio pallii existens, est nigra. Hoc pallium professores hujus Religionis antiquitus appellabant Carpitam, postmodum consueverunt ipsam vocare chlamydem seu mantellum. Hactenus ille, totus deinde in explicando quatuor albarum partium mysterio effusus, nihil dicens de tribus nigris seu griseis; sed ita insulse, ut non nisi cum magni Cyrilli injuria, quem volunt fuisse litteratissimum, ejusmodi farrago eidem attribuatur. Interim mysteria illa si placuerunt Trithemio, aut potius ei qui Trithemio obtulit sub ejus nomine vulgandum libellum, ab aliquo Carmelita compositum (quomodo scio et demonstrare possum, Carthagenæ, Miræo, Bollando, Henschenio, Hazaert, aliisque varia hujus generis scripta, a stylo ipsorum diversissima, esse oblata, rogatis ut ea in nomen suum ascisserent, quod a Carthagena et Miræo impetrarunt) sic, inquam, mysteria ista placuerunt auctori libri, qui de ortu et progressu Carmelitarum præfert Trithemii titulum, ut ea verbotenus non dubitarit transcribere. E

ac tandem nec barræ quidem agnitæ amplius,

propter epistolam Cyrillo affictam,

133 Non quæro nunc quam frigida extraque propositum sit tam articulata verbosaque descriptio ejus pallii, quod is* supponitur gestare ipsemet, ad quem fingitur epistola dirigi. Unum quæro, quæ hic sit forma, non dico circulorum aut bararum propriæ dictarum; sed virgarum, radiorum, linearum? quæ omnes voces (nisi me prorsus fugit sermonis humani intellectus) exiguam valde latitudinem denotant, respectu multo majoris et indefinitæ longitudinis. Sume enim mihi, si placet, F mensuram pallii, utpote longissimi pedum geometricorum sex; illud, ut minime sinuosum sit in suo inferiori orbe, nec nisi ter eamdem complectatur mensuram (quæ in sinuosiori pallio deberet quinies aut sexies replicari, habebit tamen in circumferentia pedes saltem octodecim: hos porro septifariam divide, et invenies singulas partes seu petias, habituras latitudinis pedes plusquam duos et semis; atque adeo collatas ad longitudinem præsuppositam, fere æquaturas hujus medietatem. Partes autem tam insigniter latas, tam parum longas, quis fando audivit, radios, lineas, virgas dici? Et has vetuisset Londinense Capitulum consui, ducendo suturas a collo ad talos? quod hujus ipsius scriptoris sensu ex usu majorum ac fere necessarium erat; contexi jussisset? quod fieri non poterat nisi fabricando pannum enormiter latum, sicut ut latitudo ejus responderet toti longitudini futuri pallii. Ipsa igitur natura rei pictores, quos supra dixi Coloniæ Antuerpiæque adhibitos, plane coegit, multo plures quam tres nigras partes imaginando concipere, ut possent barratum pallium quadamtenus repræsentare.

quasi ex 7 partibus perpendiculariter consutis componi illud debuerit.

134 Istis sic positis, et eorum quæ sub nomine Cyrilli ostentantur incongruentia demonstrata; aliud non restat, quam ut dicamus, eum qui pallium barratum sic descripsit, ut in eo nihil minus quam barras exhibeat, ejusmodi

ex quo intelligitur auctor multo recentior,

Ex tabula Conventus Coloniensis picta circa an 1522. cum versibus designantibus transmigrationem Ordinis ex Syria in Europam seculo 13.

Ex tabula Conventus Antuerpiensis facta an. 1609 *ad repræsentandam mutationem habitus ab Humar, ut prætenditur, imperatam anno* 640.

ejusmodi pallium nec gestasse, nec vidisse saltem in vera pictura expressum. Frustra igitur Cyrilli personam assumit : frustra ad coævum ejus Eusebium se scribere fingit : frustra veritatem libri ad Caprasium, quasi is diu ante Albertum scriptus Ordini aliquando pro Regula fuerit, sperant Carmelitæ posse sustineri scriptoris tam insulsi testimonio : qui nec cavere potuit, quin palam indicaret se scribere eo tempore, quo Carpitæ *nomen, antiquis usurpatum, in* mantelli *nomen conversum fuerat, id est diu post Londinense Capitulum, sub quo Carpita non tantum nominabatur passim, sed erat ipsius* Religionis signum. *Aliter profecto Cyrillus, siquid tale scribere voluisset, et plane e converso. Scripsisset enim, quod veteribus* Pallium, *et tunc a Græcis ac Syris* Mandyon *seu* Mandya *dicebatur, id a Fratribus Latinis suæ linguæ dialecto vocari* Carpitam, *idque non ita pridem usu esse inductum. Omitto reliquas epistolæ hujus abnormitates, circa Aymericum Lemovicensem, cui præter seculi istius morem addit cognomen* Mala fayda de villa appellata Salamiacum, *et quem in Terra-sancta Apostolicæ sedis Legatum fingit ; circa Bertholdum, quem facit Aymerici fratrem, et anno* MCXXI *ait electum esse Priorem; circa Albertum, qui anno* MCXC *Regulam dederit ; quæ omnia ex supra dictis corruunt. Duo addo, de pallii colore ac mensura per epistolam designatis, et dico, quod ætate Cyrilli et institutione adhuc recenti, minime dubium fuerit griseusne an niger color intersecaret album ; imo quod non nisi griseus haberi potuerit, quando ex stamine albo, subtemine per alternas virgas nunc albo nunc nigro, contexebatur pannus carpitus. Dico etiam quod ejusdem Cyrilli ætate non ultra genua descenderit Carpita Carmelitica, pro qua substitutum pallium album ad talos usque laxior disciplina posterorum, scriptori æqualium, fecit defluere : quod, ut abusum gravissimum et contrarium eremiticæ simplicitati, ante omnia reformandum indicavere Teresiani ; repudiantes etiam colorem nigrum, tamquam a prima institutione alienissimum.*

itemque ex aliis erroribus pluribus.

C

135 *Atque hæc de errore circa formam Carpitæ plus satis; circa ejus originem nihilo parcius indultum est fabulis, ab omni veri specie remotissimis. Cum viverent et scriberent Bergomensis et Antoninus, nec passim cognitus esset liber sub nomine Joannis Hierosolymitani fabricatus, pro inconcussa traditione adhuc dicebatur a Carmelitis, istum* habitum fuisse Eliæ Prophetæ, habitantis in monte Carmelo in Syria, quod tamen *(ut idem Antoninus merito addit)* neque in sacra neque in authentica scriptura reperitur. *Cum autem dicerent aliqui ex Pseudo-Joanne Eliæ pallium pure candidum fuisse; respondit Joannes Hildeshemiensis in Defensorio (vir utique tam in hoc verax, quam in asserto S. Petri Thomæ martyrio et nescio qua illius visione) quod ipsum* de curru igneo dimissum, tactum ab igne fuit modicum denigratum seu discoloratum in partibus extrinsecis, sed retinuit colorem pristinum in partibus involutis : *quod mysterium venerantes Eliæ successores, et usque ad extremum Carmeliticæ eremi excidium ipsum illud pallium conservantes, eamdem colorum varietatem ad perpetuam rei memoriam in suas chlamydes transtulerint et usque ad Honorii* IV *ætatem retinuerint. Si tam certa est reliqua Historia Carmelitarum, prout ab ipsis tractatur, quam certum est miraculosum istud Eliæ pallium conservatum in Carmelo fuisse usque ad annum* MCCXCI, *et quidem ita semiustum;* F
nihil scilicet est quod de ea dubitemus amplius. Sed scrupulum injicit ipse Lezana ad annum mundi 3204, *cum audet dicere, quod ista de Eliæ pallio variegato* assertio, *sit* puerilis et nullo nixa fundamento. *Quid enim si nihilo meliori fundamento subnixa sunt cetera, quæ non aliunde quam ex simili antiquiorum Carmelitarum prætensa traditione habentur ? Judicent alii, ego ἀπέχω.*

Prædictas barratis ipsius Eliæ pallio attribui.

quia ridiculum posteris visum ;

136 *Præjudicavit Pseudo-Cyrillus, quando uni fabulæ substituens aliam, et sui æque Pseudo-Joannis insistens vestigiis, qui multa de albo pallio Eliæ garrit ; tentavit inducere aliam de Barrati pallii origine opinionem, auctorem illius faciendo Humarum tyrannum, Arabem natione, superstitione Saracenum; qui occupata anno* DCXXXIX *Hierosolyma, et in monachis sibi invisis non ferens dehonestari ut rebatur colorem album, solis Seracenorum Satrapis concessum, jusserit barratis palliis uti. Fabulæ occasionem dedisse potuit, quod (sicut ex Villanio scribit S. Antoninus)* Soldanus Saracenorum, qui prius Carmelitas habebat in reverentia propter Eliam Prophetam, mutato habitu eis dato a Papa, in contemptum Papæ et fidelium fecit eos expelli de monte Carmelo, *quam expulsionem circa finem seculi* XIII *accidisse scio; tali ex caussa factam esse alius probandum relinquo. Certum est, quod* tempore

excogitata est alia fabula de initio barratæ

Honorii

A Honorii IV Fratres Carmelitæ mantellos barratos, ex albo et nigro seu griseo variegatos, quos antea portaverant et tunc portabant, in cappas albas commutaverunt, *ut ait auctor MS. de vitis Pontificum, usque ad Martinum quintum pertingens. Huic coævus S. Antoninus tit.* 20 *capite* 5, Eodem tempore, *inquit*, cum Fratres Ordinis Carmelitarum deferrent habitum, qui minus convenire videbatur viris religiosis, scilicet cappam circulatam largis virgis et griseis... Papa Honorius IV, propter majorem honestatem, mandavit, habitum illum demittere, et desuper cappas ex toto albas, et tunicas subtus nigras cum scapularibus assumere. *Ob quæ verba quid tantopere arguendum putaverit Antoninum Wastelius in Vindiciis equidem non video : commode enim intelligitur ex hoc loco, id solum mutatum quod auctor solum significaverat judicatum esse minus conveniens, nec prorsus inepte addidit tunicæ ac scapularis mentionem; ut totum Ordinis habitum exprimeret, qui totus videri poterat præscriptus ab Honorio, alteram ejus partem eamque præcipuam innovando, alteram approbando. Quod si obscuritas hic sit aliqua, profecto ignoscenda est Antonino, de ea re scribenti, quæ solum fuerat* Viva voce, *ut loquitur Palæonydorus, Carmelitis concessa.*

Pro hac sumere albam Hironous 4 concessit an. 1287.

B 137 *Concessa inquam, potius quam mandata. Sic enim loquitur successor Honorii, post Nicolaum* IV *et Cœlestinum* V, *Bonifacius* VIII, Generali et ceteris Prioribus et Fratribus Ordinis B. Mariæ de monte Carmelo *anno* MCCXCV, VII *Kal. Decembris*. Lecta coram nobis vestra petitio continebat, quod olim B. M. Latino Ostiensi Episcopo et Gervasio tit. S. Martini in montibus Presb. Card. significantibus per suas litteras, inter alia continentes, quod fel. record. Honorius Papa IV, prædecessor noster, de Fratrum suorum consilio, eis pia et provida deliberatione concesserat, ut eorum habitum sive varietatem ipsius, minus decentem et displicentem quam pluribus, in alium decentem commutasset. Idemque Prior Generalis et Fratres, postmodum in Capitulo congregati prædicto, deliberatione super hujusmodi mutatione præhabita diligente, unanimiter statuerunt, ut ex tunc ceteri Priores et Fratres ipsius Ordinis, mantellis diversorum colorum, quibus uti consueverant, dimissis, omnino cappis albis in posterum uterentur. Nos itaque vestris supplicationibus inclinati, quod circa hujusmodi habitus mutationem in hac parte provide factum est, ratum et firmum habentes, id auctoritate Apostolica confirmamus. *Capitulum illud Generale, cujus meminit Pontifex, habitum fuerat, ut Palæonydorus scribit,* in Monte

Bonifacius 8 an. 1295

mutationem factam confirmavit,

C Pessulano anno MCCLXXXVII, in die B. Mariæ Magdalenæ, *tribus et dimidio mensibus post mortem Honorii,* convenientibus illuc Provincialibus tam Terræ sanctæ et Siciliæ, quam etiam Tusciæ, Franciæ, Alemanniæ, Lombardiæ, Aquitaniæ, Angliæ, Hispaniæ, Hiberniæ, *etc. quæ enumeratio magnam arguit multiplicationem Ordinis per Europam intra annos vix quinquaginta. Reversis autem qui ex Syria venerant, et habitum ex Pontificio indulto mutantibus, offendi potuere, ut dictum est, Saraceni, ac tandem Religiosos ex Sancto monte expulisse, ut ait Villanius ex eoque Antoninus. De eadem habitus mutatione agens Bergomensis colorem capparum album electum fuisse ait,* ob honorem Virginis Mariæ; *quod sane verosimillimum est, cum ab ea nomen jam haberet Ordo, ejusque imitationem ac reverentiam singulariter in omnibus et ubique spectaret.*

138 *Verum ii, quibus nihil placere potest quod non habeat in Elia principium, hac mutatione gratulantur restitutam majoribus suis fuisse formam antiqui habitus Eliani, præeunte sibi ad hæc Pseudo-Joanne, qui primum capite* 45 *laneæ tunicæ colorem, quam ad corpus zona adstrictam gestasse ait Elianos veteres, refert ad eum colorem, cujus fuerat cilicium, seu (ut ipse appellat)* Melota *Eliæ ;* Dicitur autem, *inquit*, Melota proprie a mele animali (quod etiam taxus appellatur) de cujus pilis vel pelle, quæ est valde hispida, vestis facta, est melota proprie dicta.. *Itane vero? hæccine in Græco, ut præsumitur auctore, invenisse potuit interpres Gallus aut Latinus ?* A Mele, Melota? *At ego* Melem, *ne nomine quidem tenus, putabam Græci esse notam, nisi forte sub appellatione communi* Αἰλούρου felis, *est enim de felium silvestrium genere quod* taxum *vocant alii : μῆλον econtra, unde μηλωτὴν dici omnes Lexicographi consentiunt, propriissime* ovem *significat. Isidorus Hispalensis lib.* 19 *Originum cap.* 24, *ut id ipsum distinctius explicaret, vocem Græcam sibi retinendam credidit, ideoque cum dixisset* Melotas *esse* pelles caprinas, *addidit*, fiebant autem prius, ut quidam existimant de pellibus melorum, *id est ovium*, unde et melotæ vocatæ sunt. *Impressa perperam habent* melonum, *quod mendum in homines Græcæ linguæ minus peritos incidens, fecit eos pro Græcorum μῆλον Latinum* melis *cogitare : nec defuerunt Calepinian Dictionarii suffarcinatores aliqui tam temerarii, ut Latinæ voci explicandæ Græcis litteris adderent μελίς, quæ res credulum illis Wastelium impulit ita scribere*. Quis enim qui Græce aliquid novit, voculam μελίς Græcam esse ignoret, eamque deduci ἀπὸ τοῦ μέλιτος id est melle, quod nimirum animal hoc, mellis avidissimum, alvearibus insidietur? *Vir sane bonus fuit Wastelius: ideo non ipsum per se hæc aliaque scripsisse credo, sed per alium, cujus scientiæ putabat se posse confidere, et ab eo asserta tamquam sua efferre; millies abominaturus deceptorem suum, si vel antiqua Hesychii, Suidæ, Harpocrationis, Andromachi, Pollucis Etymologica Græce scripta legere potuisset, vel recognoscere commentaria Budæi Stephani, Gretzeri, Portii, Meursii, aliorumque de Græcarum aut semigræcarum vocum usu et significationibus Græco-latine recentius editos. Equidem totis quatuordecim annis versatus in auctoribus Græcis evolvendis, transcribendis, interpretandis aut illustrandis; non memini ἀπὸ τοῦ μέλιτος aliud animal dictum legisse quam μέλισσα quod est* apis : *non fui tamen ausus caussam abjudicare Wastelio, tam asseveranter locuto, nisi etymologica et lexica singula consuluissem super voce μελίς, an illa uspiam inveniretur : ea autem nusquam inventa, nec in ea quæ prætenditur necin alia quapiam significatione; videat lector quam fidem possim adhibere iis quibus adjutoribus usus Wastelius suas illas Vindicias compilavit; tam utique infelix vindex, quam auctor quem vindicare contendit infelix fuit etymologus, hic quidem in explicatione* Melotæ *jam refutata, alibi vero circa nomen torrentis* Carith, *in quo se abscondit Elias, volens, eo nomine moneri monachos, tunc perfectos se fore, quando,* in Carith, id est in caritate illa absconditi *erunt*, de qua sapiens ait, universa delicta operis caritas, *quæ Græcis ἀγάπη est, nihilque cum Hebraica voce* Carith *commune habet.*

D *Auctore D. P. dum nugatur circa Eliæ meloten.*

E *Latinum se prodit, Græcæ linguæ ignarum,*

F 139 *Quod ad Eliæ vestimenta attinet, satius fuisse hoc solum dicere, quod solum de eis Scriptura nos docuit lib.* 4 *Reg.* I, *quod scilicet fuerit* vir pilosus, et zona pellicea accinctus renibus? *Pallio quoque usum scimus, ex iis quæ capite* 2 *narrantur de ejus in cœlum subvectione Albumne an atrum id fuerit nemo nos docuit; neque album fuisse docere nos poterit Pseudo-Joannes, dicens, quod* Elias per hoc docuit monachos, hanc Religionem profitentes, debere pallio supervestiri albo, quemadmodum eos indutos albis Dominus præostendit Sabachæ Patri Eliæ etc. *Etenim totum hoc de Sabacha commentum non habet Auctores SS. Epiphanium et Dorotheum, ut prætenditur, sed fabulatores quosdam non admodum vetustos. Theophilum Raynaudum audi, in talibus versatissimum;* Dorotheo, patria Tyrio, Presbytero Antiocheno, ac Martyri sub Juliano, viro doctissimo juxta Eusebium lib. 7 hist. cap. ult. suppositus est liber infantilis, cui titulus

et pallium illius album fuisse

Auctor libri de instit. monachorum,

A titulus Synopsis de vita Prophetarum et Discipulorum Domini, scatens fabulosis narrationibus, ut Bellarminus observavit. *Hunc Doctorem secutus Pseudo Joannes est. Nam qui linquam Græcam prorsus ignoravit, legisse non potuit similem libellum sub Epiphanii nomine Græce scriptum* de vita Prophetarum eorumque obitu et sepultura : *quem ipsum tamen etiam esse* ψευδεπίγραφον interpreti Petavio per uaserunt sexcentæ mendaciorum nugæ, quibus ille liber refertus est, *ut testatur Sirmondi successor et scriptorum heres Philippus Labbe, in dissertatione de Scriptoribus ecclesiasticis.*

AUCTORE D. P.

accepit ex libro æque supposititio.

140 *Sed quamvis Pseudo-Dorotheum, qualem dixi, secutus Pseudo Joannes Carmeliticus, suæ suppositionis præferat indicia plurima, Vindicem tamen reperit, et etiam nunc habet propugnatores omnes eos, qui existimant vix quidquam certius optari posse ad notitiam Historiæ Carmelitanæ, quam sit iste liber eique succenturiata Cyrilli Epistola. O te infelicem! Joannes Annii Viterbiensis, quod commentitio tuo Beroso, eique similibus Manethoni atque Megasthem, non admiscueris aliquid de Elia Prophetæ discipulis, in Assyriam translatis sub Salmanassare, vel in Babylonem sub Nabuchodonosore, et Elianum institutum inter gentes istas* B *retinentibus ac propagantibus. Quam multi pro te surrexissent Vindices, qui nunc sud pedibus jaces Goropii Becani lib. 4 Originum Antuerpiensium supra ruinas tuas extruentis sua nihilo saniora commenta. Te quoque infelicem ! quisquis es Hunibalde, qui Chlodovei, primi inter Reges Francos Christiani, ætatem tibi arrogans, Trithemio, compendium Annalium scripturo, suppeditasti seriem et historiam Francorum Regum quadraginta duorum ante Pharamundum, eorum genus a Trojanis repetens, in eoque consentiens Pseudo-manethoni Annii, Francum Hectoris filium, in theatrum adducenti. Pro isto labore te tuumque abbreviatorem Trithemium ingrata exsibilat Francia : qui si eadem fide dedisses seriem Carmeliticorum Patrum, ab Elia usque ad Regnum Chlodovei, et hanc idem Trithemius, nihil tibi non crediturus, potuisset inserere libello de laudibus Ordinis Carmelitani, quam fores scriptor indubitabilis, quantis in cælum usque attollerere præconiis !*

tamen defenditur et hic et ipse,

141 *Errorem hunc vestrum viderunt et caverunt Annio et Pseudo-Hunibaldo simillimi impostores illi, qui Dextri Chronicon, Luitprandi Fragmenta, Juliani Petri commenta, Gregorii Bætici Martyrologium et similia plura procuderunt, crediderunt que non defuturos sibi patronos, si ruinosis quorumdam populorum atque ordinum traditionibus fulciendis tam magna commoda-* C *rent nomina. Ergo tum alia multa commenti sunt pluribus placitura, quia opinationibus eorum vacillantibus conformia, tum Carmelitas nominatim conciliare sibi studuerunt, fingendo, S. Elpidium Sociosque Episcopos (quos Romanum Martyrologium Chersonæ tribuit* IV *Martii) fuisse monachos Carmelitas, atque Apostolorum prædicatione conversos, et a S. Jacobo consecratos Episcopos, Christianam fidem intulisse Hispaniis, et post fundatas diœceses decem, Martyres ibidem obiisse. Non fuit irritus placendi conatus, nec sua mendaces Scriptores spes fefellit. Defenduntur enim a multis eorum, quorum interest vera credi quæ scripsere : ex Ordine autem Carmelitico primus Luitprandi causam suscepit Lezana ad annum Christi* 40; *Lezanam vero secuti sunt, quotquot post eum manus applicuere Carmelitanæ antiquitati. Et tamen eorum aliqui, quos nequeo excusare, legerant in primo tomo Martii nostri, S. Elpidium et alios cum eo nominatos Episcopos Diocletiani ævo in Scythiam successive directos ab Hermone Hierosolymitano Episcopo, fidem a se prædicatam Chersonæ, in Taurica, non in Hispanica Chersoneso, morte sua obsignasse; post quos denique missus eodem Capito sub Magno Constantino, fructus colligit Martyrum sanguine irrigatos, et Confessor gloriosus colitur a Græcis, una cum ceteris* VII *Martii, insigni totius diei officio. Si* D *nescivit fabulator ille, fore ut aliquando falsitas sua ex originariis Græcorum fontibus patesceret; jam patefactam non potuerunt ignorare Luitprandi assertores ultimi, quando legerunt Martium nostrum. Quod si ista de Elpidio et sociis forsitan non legerunt, majore eos cura urgente, ut nisi in dicto mense invenirent probatas opinationes suas, invenirent saltem suarum de nobis querelarum argumentum; negare non poterunt lectam a se fuisse Præfationem ad Acta Februarii, ubi satis diximus ut sciret unusquisque, Luitprandi Fragmenta esse figmentis adnumeranda.*

quomodo Luitprandi figmenta etiam recipiunt Carmelitæ.

CONCLUSIO

142 *Habes Lector historiam Ordinis, non* e concavo lunæ lapsi, aut fungi instar una orti nocte (*quam nobis opinionem videtur nonnemo voluisse affingere*) *sed Christianæ Æræ seculo* XII, *ex Eliæ Prophetæ revelatione, in monte Carmelo, aspirante Aymerici Antiocheni favore, concepti ; seculo autem* XIII, *sub Alberto Hierosolymitano plene formati : vel* (*si mavis ad ætatem Eliæ primos ipsius ortus attollere*) *sub jam dictis Patriarchis regenerati reformatique ; atque post hanc seu* E *primam seu secundam originem, congruis sed modicis incrementis successive aucti ; usque dum cælum solumque mutans, eas radices in Europa egit, ut brevi ingens steterit et firma arbor, seseque propagans silvam ingentem una ipsa constituerit. Eam historiam quod ex coævorum scriptorum monumentis maluerim petere, quam ex diu post compositis auctorum supposititiorum narrationibus, inter se atque cum veritate pugnantibus, nemo reprehendet qui lucem diliget et veritatem. Si supposititios dixi, coegit eorum falsitas evidenter cognita neque ulterius dissimulanda, nisi pro alienæ gloriæ invido traduci me vellem, qui possim et nolim Elianæ successionis certitudinem meo suffragio stabilire. Non ipsam oppugnatum veni; sed quæsitum firmiora documenta, quam quibus alii innixi toties et tam turpiter, ut ostensum est, corruerunt. Quod nulla invenerim; infelicitati meæ et eorum quibus operam hanc impensam volui, imputetur potius quam caritas violetur : in iis saltem quæ temporum nostrorum cognitioni propius adjacent, non frustra videor laborasse. Si alius felicior uspiam habet servatque idonea pro seculis Bertholdum prægressis successionis quæsitæ testimonia, succurrat nobis et sanctissimo Ordini, antiquioris originis probandæ cupientissimo. Interim, dum prodit nemo, nec proditurum quemquam persuadet irritus hactenus scrutantium labor* F *et in scrutinio deficientium ; faciamus historiæ Carmelitanæ initium in Bertholdo et Brocardo, in quibus indubitabilis de ea cognitionis invenitur principium :* neque intendamus, *sicut monet Apostolus,* genealogiis interminatis, quæ quæstiones præstant magis quam ædificationem Dei.

143 *Ego qui, quod humana diligentia assequi in hac materia potuit, majori ex parte me assecutum confido, postquam hunc tractatum interpolatis vicibus octies deciesve ad incudem revocavi totum (quem laborem si singulis Sanctorum Actis impenderem vix medio sæculo mensis unus prodiret) postquam etiam eumdem multo pluribus, quam alias Societatis nostræ leges exigunt, Censoribus domesticis externisque dijudicandum subjeci, ne verbum ullum imprudens relinquerem quod justam mereretur offensionem; postquam denique bonam paratæ materiæ partem sequestravi, quæ B. Albertum et acceptam ab eo institutionem minus directe spectabat, ne Carmelitarum errores plures accumulando absque necessitate, eosque operosius refutando, minus amice egisse judicarer; videor mihi non de aliorum tantum lectorum judicio securus posse degere, sed etiam de ipsius Carmelitici Ordinis favore; qui quantum res proprias amat, tantum debebit amare claritatem, iisdem opera* *hus*

A *has allatam et sinceritatem animi, unam spectantis veritatem. Ita certe sperare me jussit, Censorum unus, acris imprimis exercitatique vir judicii, non tantum in disceptationibus scholæ severioris, sed etiam in Historiis profanis ac sacris; qui dum Commentarium hunc iterum tertioque relegisset, animi sui sensum scripto, quod subjicio, testimonio declaratum voluit in hæc verba.*

144 Legi Alberti vitam, neque possum non gratulari, primum quidem veritati, quæ eluxescit e tenebris; tum Carmelitano Ordini, cui nihil potest esse jucundius, quam pulsis apocrypharum scriptionum et temere traditarum per manus fabellarum nugis, apparere se, non ascititio adulterinoque fuco splendentem, sed proprio suo candore. Nunc poterit se offerre oculis eruditorum cum plausu, qui antea aversabantur caliginem tantam incredibilium ineptiarum. Huc pertinet illud Pindaricum, Ode prima.

Ἦ θαῦμα τὰ πολλά.
Καί πού τι καὶ βροτῶν φρένα,
Ὑπὲρ τὸν ἀλαθῆ λόγον,
Δεδαιδαλμένοι ψεύδεσι ποικίλοις
Ἐξαπατῶντι μῦθοι.

B

Sane, miraculum sunt multa. D
Et utique mortalium mentem, *AUCTORE D. P.*
Magis quam verus sermo,
Diversis mendaciis variegatæ
Abducunt fabulæ.

Atque post pauca.

Ἁμέραι δ' ἐπίλοιποι
Μάρτυρες σοφώτατοι
Sed posteri dies
Testes sunt sapientissimi.

Sic omnia tempus et labor elucidat. Quocirca iterum gratulor tam felicem operæ tantæ successum. Plaudet omnis historicorum, qui vere sunt historici, natio; uti plausere vestro Dagoberto, Guilielmo, Suiberto et sexcentis hujusmodi, quæ ruderata ex barbariæ maceriis dirutis, debet orbis vestris vigiliis. Neque vero habenda ratio eorum, qui Berasos, Humbaldos, Dextros, Luitprandos et hujusmodi monstra vel amant vel etiam mirantur. Non scribitis noctuis aut vespertilionibus, quibus intolerabilis lux est, ad quam se speluncis includunt; sed aquilis, quæ quasi luce ab infantia pastæ, exploratæ ad meridiem, solo jubare plenæ diei lætantur. Ita judico. I. V. C. VOT. 19

E

DE BEATO PATRE

JOANNE DE ORGANIA,

ABBATE BELLOPODIENSI IN CATALONIA, ORD. PRÆMONSTRAT.

VIII APR

Elogium in Natalibus Sanctorum Ord. Præmonstratensis.

Joannes *Chrysostomus vander Sterre, in Natalibus Sanctorum Ordinis Præmonstratensis, ad hunc diem ista habet* : VI Idus Aprilis. In cœnobio B. Mariæ Bellipodii, diœcesis Urgellensis in Catalonia, B. P. Joannis de Orgagna, ejusdem Ecclesiæ Abbatis, Ordinis Præmonstratensis: cujus uti vita eximiæ sanctitatis refulsit exemplis, ita sacræ ipsius Reliquiæ præclaris sæpe decorantur miraculis. *Ad quem diem idem Chrysostomus in Notationibus suis, necdum excusis, sic scribit*

Bellipodium ubi situm.

2 Quod hic vocamus Bellipodium, inferius in Instrumento publico Hieronymi Biosquet, vocatur Pulchripedium, estque cœnobium divæ Virgini Matri sacrum: quod licet in Catalogo cœnobiorum, qui Opticæ Servatii de Lairvelz subjunctus est, in Circaria Wasconiæ numeretur; in regno tamen Cataloniæ, septimo a Barcinona lapide, in Hispania situm C est, ut bene in Chronico Præmonstratensi Miræus, quando ad annum Christo MCLXX de Præmonstratensibus in Hispania cœnobiis agit. Vocatur autem Catalanice, non, ut ille putat, Belpontz, sed Belpuche: extatque in Vicariatu Balagarii in diœcesi Urgellensi: ut mirum sit Catalogos antiquos cœnobiorum Ordinis illud referre ad diœcesim Ilerdensem*: ita catalogus Lairvelz et Averbodiensis, qui Chronico Miræi subjunctus habetur: nisi tamen dicere velimus, quod olim Ilerdensis Episcopatus terminis comprehensum fuit, jam Urgellensi diœcesi contineri.

Miracula ejus plurima

3 Quo tempore B. P. Joannes de Orgagna floruerit, necdum ex Hispania intelligere potui. Egit sæpe mecum de eodem per litteras R. P. F. Michael Maldonatus, cœnobii S. Norberti Madritensis Supprior benemeritus, nec non Congregationis Hispanicæ Ordinis Præmontratensis Procurator generalis, petiitque ut eumdem inter ceteros ex Ordine nostro viros sanctitate illustres publici juris facerem: qui de eodem ita scribit: Vocatur iste Sanctus Beatus Frater Organa, qui est in cœnobio Bellipodii Avellanarum: estque Sanctus, qui ibidem magna veneratione colitur, et grandia patrat miracula. Alibi autem hoc modo: Sanctus iste, religiosus Ordinis nostri, vocatus Oraganna: qui in terra Aragonica admodum cognitus est, propter multa miracula. Sic de Beato isto Maldonatus. Perseverat etiamnum inter mortales suavis virtutum et sanctitatis fragrantia, quam inter homines positus beatus hic Pater, velut odorem agri pleni cui benedixit Dominus, divini spiritus gratia aspirante, exhalavit.

Reliquiæ in altari asservatæ

4 Reliquias hujus sancti Patris jam dudum elevatas, et in arca lignea cœnotaphio lapideo inclusas, super altare cœnobii Bellipodii asservari solitas, magna ibidem populus devotione et concursu visitat: qui præsentem Dei opem in suis necessitatibus, interventu beati hujus Abbatis, sæpenumero experitur. Solet autem cum felici successu per hujus Sancti suffragium divinam implorare clementiam, quando, in magna terræ siccitate et sterilitate, pluviarum penuria laborat. Curavit nuper anno MDCXXII admodum R. P. F. Bernardus Langor Abbas Bellipodii, F præsentibus compluribus viris spectabilibus et reverendis; coram testibus et publico notario auctoritate Regia Hieronymo Biosquet, solennem institui visitationem et inspectionem dictarum sacrarum Reliquiarum: et ad instantiam Oeconomi et Syndici dicti Conventus confectum est publicum instrumentum, quod per R. P. Michaelem Maldonatum, virum Ordinis illustrandi studiosissimum, mecum communicatum, hic lectori ex ipso autographo et originali, quantum licuit, ad verbum fideliter descriptum, subjiciendum duximus.

publicum instrumentum

5 In Dei nomine noverint universi: quod cum ad laudem et gloriam omnipotentis Dei, beatissimæque Virginis Mariæ Matris suæ et totius triumphantis Ecclesiæ, hæc quæ sequuntur ad perpetuam rei memoriam posteritati tradita, conscripta et fide authentica communita sint et esse intelligantur. Hinc est quod die octava mensis Aprilis, anno a Nativitate Domini millesimo sexcentesimo vigesimo secundo; præsente et vocato, requisito atque rogato me Hieronymo Biosquet auctoritate Regia Notario publico,

cive

A cive Balagarii infrascripto, et præsentibus etiam pro testibus admodum Reverendis DD. Michaele Aster, villæ Ovis Archipresbyteratus Ageronensis; Joanne Farros, civitatis Balagarii; et Jacobo Guillalmet, Rectore villæ Camarasiæ, Urgellensis diœcesis; omnibus Presbyteris: constituto personaliter Admodum Reverendo Domino Fratre Bernardo langor, Dei et Apostolicæ Sedis gratia Abbate Monasterii et conventus B. Mariæ Pulchripodii Avellanarum, diœcesis Urgellensis, et in vicariatu civitatis Balagarii constituti, ad instantiam Oeconomi et Syndici dicti conventus, præsentibus pluribus spectatissimis viris, et præcipue venerabilibus Joanne Carrovet Priore, Michaele Claverol, Francisco Gordo, Silvestro Farrero, Fratribus conventualibus dicti monasterii, venerabilique Sacerdote Joanne Calbera Rectore de Blancafort, tum etiam præsentibus illustri Joanne Alzina, dicti monasterii et Abbatiatus vigilantissimo Gubernatore et generali Procuratore; Francisco Joli juris utriusque Doctore consultissimo dictæ civitatis Balagarii, aliisque pluribus honestis personis, in territorio et capella B. Mariæ Pulchripodii veteris, in termino Villæ-novæ Avellanarum, in partita dicta de Camu collocata, ad quam capellam seu sacellum prælibati religiosi Sacerdotes et alii B homines catervatim convenientes, ea mente confluxerant, ut per Missarum solennia, quæ ibi devotissime peracta fuerant, aliasque pias humilesque preces, quas ibi ad Deum Optimum Maximum supplices effuderant, pluviam congruentem (cujus sterilitatem extreme et miserrime populi præfati patiebantur) elargiri et propitius concedere, sicque flagella iracundiæ, quæ pro peccatis suis merebantur, clementer avertere dignaretur. Post peracta itaque hujusmodi sacrificia precesque effusas, facta fuit visura et inspectio ocularis cujusdam arcæ ligneæ, in cœnotaphio lapideo in altari dicti Sacelli collocato: qua in arca, quatuor aut quinque palmorum oblonga, reperta fuerunt quædam ossa, quæ ex antiquissima traditione et publica illorum populorum et circumvicinorum fama, dicuntur fuisse et esse cadaveris seu corporis Fratris et Patris Orgagna, monachi dicti conventus et Ordinis Præmonstratensis: qui tempore vitæ suæ tanta virtutum, sanctitatis et religionis gloria refulsit et enituit, ut omnium animos in sui admirationem converteret. Neque tam coruscantem hujus præclaræ Sanctitatis fulgorem delitescere Deus permisit; imo suæ religionis et sanctitatis C odor et fama ita per omnia illa loca circumvicina ad ad hæc usque tempora emanavit et pervulgata est, ut nulli sint homines, qui in suis tribulationibus et laboribus et præcipue tempore sterilitatis aquæ, ejus non implorent auxilium, et illo intercedente a Deo Opt. Max. salutarem suarum petitionum effectum non fuerint consecuti. De et super quibus omnibus

de pluvia impetrata.

et singulis, ibi ut præmittitur actis, dictis, gestis, D et secutis, illico dictus admodum R. D. Abbas dicto nomine petiit et requisivit confici unum et plura publicum et publica consimilia instrumenta, et sibi ac aliis quorum intererit dari, tradi et liberari, per me dictum et infrascriptum Notarium. Quæ fuerunt acta in termino Villæ-novæ Avellanarum in partita dicta de Camu, die, mense, anno et loco prædictis, præsente me dicto et infrascripto Notario et testibus de quibus supra præsentibus, ad præmissa respective vocatis, rogatis, specialiterque assumptis, prout superius continetur.

Auctoritas Notarii.

6 Subjungebatur signum dicti Hieronymi Biosquet Notarii: de cujus auctoritate et honestate quid tenendum sit; liquet ex infrascripto testimonio Vicarii Balagarii. Magnificis et circumspectis viris universis et singulis Officialibus Ecclesiasticis et Secularibus, jurisdictionem ubilibet exercentibus, nos Joannes Baptista de Pons Domicellus, pro sua cæsarea et Regia Majestate Vicarius Civitatis et Vicariæ Balagarii, harum serie fidem facimus, quod Hieronymus Biosquet, qui hujusmodi Instrumentum recepit, clausit, et subsignavit, est Notarius publicus civis Balagarii auctoritate regia creatus, et est vir bonæ famæ, vitæ et conversationis honestæ, et instrumentis per eum et substitutos suos receptis, manu E tamen et signo ipsius clausis ei subsignatis, sicuti est præscriptum instrumentum, in judicio et extra fides plena adhibetur. In quorum fidem per alterum de scribis curiæ nostræ instrumentum exhiberi jussimus, sigillo dictæ curiæ nostræ roboratum. Datum in civitate, Balagarii die XIII mensis Januarii, anno a nativitate Domini MDCXXIII. Vidit Joannes Baptista de Pons, Vicarius prædictus. Et inferius. De mandato dicti Domini Vicarii expeditum, per me Matthæum Armengol, auctoritate regia Notarium publicum, civem Balagarii et illius curiæ scribam. Habebatur hic impressum dictæ curiæ sigillum.

Elogium ex Pagio.

7 *Hactenus Chrysostomus vander Sterre, cui adjungimus elogium a Joanne le Page lib.* 2 *Bibliothecæ Præmonstratensis pag.* 506 *editum his verbis*: Appendix vitæ B. Joannis de Orgagna cœnobii B. Mariæ Bellipodii in Catalonia Abbatis... B. Joannes de Orgagna Hispanus, cœnobii B. Mariæ de Bellipodio apud villam novam Præmonstratensis Ordinis, Urgellensis diœcesis in Catalonia Abbas, uti spiritus scientiæ et pietatis eum ad magnam vitæ perfectionem provexit, et ejus vita eximiæ sanctitatis multis refulsit exemplis, ita sacra ejus pignora præclaris F etiamnum sæpe decorantur miraculis. Laborum suorum mercedem recepturus die octava Aprilis feliciter ad cœlos migravit. *Eumdem etiam cum titulo* Beati *refert Ludolphus Craywinckelius in Legenda Sanctorum et Beatorum Ordinis Præmonstratensis.*

D. P.

DE BEATO CLEMENTE

EREMIT. S. AUGUSTINI GENERALI, URBE VETERI IN HETRURIA.

ANNO MCCXCI

In Marchia Anconitana natus.

A*ugustinianorum Eremitarum familiam, seculo* XIII *ad finem vergente, egregiter illustravit* P. Clemens, a Marchia Anconitana *Jordano in Vitis Fratrum cognominatus; pluribus Ordinis scriptoribus* ab Auximo, *ob diuturnum forsitan incolatum; nam ex* S. Elpidii, *ejusdem Marchiæ oppido, haud longe ab Adriatici maris ora sito inter Letum vivum et Tinnam amnes, natum eum fuisse persuadet Ægidii Viterbiensis auctoritas, Sant-Elpidiensibus eo titulo concedentis, aliquam ex corpore B. Clementis particulam. Adeo ut ab Herrera in Alphabeto immerito arguatur Ambrosius Coriolanus in Chronico, quod sanctum virum* a S. Elpidio minus bene indigitavit: *sicuti nec argui merebatur Alphonsus ab Orosco, quod eum cognominavit* de Urbe veteri, *ubi vivus ac mortuus miraculis claruit et cultum solis Beatis concedendum obtinuit; cum hæc appellationis forma in pluribus istius Ordinis Beatis observetur. Ex hac tamen scriptorum dissonantia colligimus, nullo certo cognomine uti solitum, nec aliter quam Clementem sese subscripsisse in publicis Actis, alias eo constanter appellatus fuisset.*

2 *Fuerat* anno MCCLXX, die XII Maii, conventu Ordinis apud Urbem veterem habito, Prior generalis

eligitur Generalis an. 1270,

A lis constitutus, *ut scribit in chronico Ordinis Josephus Pamphilus Episcopus Signinus: qui cum anno* MCCLXXIV *die* XVI *Maii, Lugduni, ubi Concilium generale celebrabatur, in Conventu ibidem ad magistratus constituendos coacto, officium deponere niteretur;* Priorem generalem iterum declararunt : conspiraverant enim aut eumdem præesse aut neminem. *Nihilominibus* Molaræ in agro Tusculano comitia eodem anno die XVIII Novembris habentur, quibus interfuit Ricardus Annibaldensis Cardinalis amplissimus : cumque in hoc conventu nemo ad suadendum proficeret, ut Clemens, qui jam sese eripuerat, officium retineret; tandem Franciscus Regiensis Prior generalis designatur. *Denique* anno MCCLXXXIV vita functo Francisco, iterum Prior generalis renuntiatur Clemens, v kal. Junii, apud Urbem-veterem, ubi Curia erat universa : *et anno* MCCLXXXVII, VIII *kal. Junii Florentiæ stabilitus in officio, multisque* miraculis et summa pietate clarus, apud Urbem-veterem extrema senectute animam egit, ad cujus corpus multi valetudinarii delati, multi cæci perducti, muti et claudi pristinam valetudinem, B. Clementis meritis, a Deo recepere. *Hæc fere Pamphilus, qui tam exacte de-* B *scribit spatium novem mensium, quo Paulus Perusinus cum titulo Vicarii rexit Ordinem, et quomodo ei mortuo anno* MCCXCII *ipso die Epiphaniæ suffectus sit Generalis Ægidius Romanus, ut nullum dubitandi locum relinquat, quin mors B. Clementis recte attribuatur anno* MCCXCI : *quæ tamen quia prævenit Pascha illius anni, in* XXII *diem Aprilis cadens, aliqui, annos auspicantes a Paschate, mortem B. Clementis imputaverunt anno* MCCXC.

abdicat se an. 1274,

iterum assumitur an. 1284,

moritur 1291 Urbeveteri.

3 *Vix totis septuaginta annis post obitum B. Clementis Vitas Fratrum scripsit Jordanus de Saxonia, in cujus operis libro 2 cap. 4 illius meminit, cum laude* miræ clementiæ et pietatis ac magnæ sanctitatis : *additque* quod fuerit tam Deo carus, quam hominibus totus gratiosus, per quem Deus multa miracula ostendit in vita sua : et demum in morte sua, in præsentia Curiæ et omnium Dominorum Cardinalium, tempore D. Nicolai Papæ IV, magnis miraculis claruit : et in Urbe-veteri, ubi decessit, propter miraculorum pluralitatem et magnitudinem, per plures hebdomadas de mandato ejusdem Papæ inhumatus stetit, asserentis non esse dignum quod corpus tantæ sanctitatis terra obrui deberet. Tanta enim multitudo populi ad videndum illud corpus ex singulari devotione catervatim irruebat, quod propter nimiam pressuram populorum, opportuit communitatem Ur- C bis veteris plures domos effringere, et vicum communem tendentem ad locum Fratrum ampliare, ut sic populo liberior accessus præberetur. De cujus corpore tempore calidissimo nulla horrenda exhalatio, sed potius odor suavissimus fragrabat, ut testabatur Venerabilis Pater D. Benedictus Cardinalis, qui fuerat filius suus confessionis, et ex speciali devotione illud corpus benedictum pluries visitavit : qui etiam postea effectus est Papa Bonifacius VIII.

miraculis claret,

et magno concursu visitatur.

4 *Ex his colligimus, de virtutibus et miraculis B. Clementis nonnulla diffusius Scripta fuisse, unde ista Jordanus hausit, quæque dolendum incuria posterorum periisse.* Dignus certe vir, *Herreræ judicio,* ut ejus sanctitas infallibili Ecclesiæ judicio decerneretur : interim tamen illud honoris habet, quod ubique titulo et diademate Beatorum illustratur. Corpus *ejus* summa in veneratione *apud Urbevetenses per duo et amplius secula* habitum, *eodem teste Herrera,* jacuit in altari extra sacellum majus a latere epistolæ collocatum, pluraque ibi miracula sancti viri adhuc depicta cernuntur. *Jacuit autem ibi ultra Ægidii Viterbiensis generalatum, ductum ab anno* MDVII *ad* MDXIX, *quemadmodum, uti de florenti etiam tunc cultu, testabitur hæc epistola ad Elpidienses ex registro transcripta,* D *et a Ludovico Torello Ordinis Historiographo nobis perquam amice communicata, sub attestatione Mag. Fr. Gregorii Rocca a Marino Notarii publici, et est talis :*

corpus olim in altari.

5 Tametsi mortales in terris sortiti sedem sunt, ubi simul et oriantur et occidant, nec usquam ad interitum patet via : nonnulli tamen ita immortali Deo juncti sunt, ut, quando in terris moriendum erat, immortalitatem in cœlo consecuti sint; quæ tanto vita mortalium præstat, quanto terris est cœlum sublimius, divinius, diuturnius. Hi, inquam, felicissimi inter homines apparuerunt, quoniam non modo contemptis humanis rebus Deo adhæserunt, verum etiam divinum et nomen et honores promeruerunt. Fuit in horum numero Divus Clemens Elpidiensis vester, Religionem meam Augustinianam professus ; qui tanta sanctitatis, tanta vitæ, tanta sanctorum morum luce splenduit ; ut et a Pontifice Maximo ad magnas res agendas, et a Deo optimo ad miracula exercenda vocaretur. Is cum sanctissimum vitæ institutum diu traduxisset, cum vivens miraculis innumerabilibus in universa Italia claruisset.... cum E reipublicæ ac Religionis suæ habenas bis suscipere coactus fuisset; postremo cum et humanas illecebras et stygias insidias admirabili virtute, fortitudine, constantia vicisset, ut ex humana victoria cœlestem quandoque triumphum ageret, in Urbe-vetana civitate vitam et mortalem et casuram reliquit. Jacet sanctissimi hominis corpus, in templo meo apud Urbevetanam civitatem Pontificiis manibus tumulatum ; quo nemo frustra confugit, nemo bona spe ductus incassum accessit, nemo quod petiit non idem impetravit.

laudatur ab Ægidio Viterbiensi,

6 Cumque tot populi, tot gentes beatissimi hominis memoriam colant ; vos, qui ejus colitis patriam, ad idem efficiendum non potuistis natura conciliante non compelli. Quamobrem Nicolaus Briotus, Elpidiensis, diœcesis Firmanæ, Jure etiam utroque consultissimus, qui sese ex sancti hominis schola ortum facit, cum rebus bene gestis Urbevetanam Rempublicam sibi et demeruisset et devinxisset, facile a Civitatis Principibus assecutus est, ut partem aliquam beati corporis in patriam reportaret. Is itaque cum ad me in Cyminios venisset, litteras etiam vestras ad me et suavissimas et piissimas detulisset, parvo me negotio commovit, ut vestro vel desiderio vel potius pietati acquiescerem, juberemque monu- F menti custodes patriæ desiderio satisfacere : qua equidem in re beneficum non dare sum visus, sed accipere. Quare vos, de vestra Republica optime merentes, accipite quas optastis Reliquias : simulque sic habete, nihil per vos curari potuisse, quo potius patriæ vestræ vel pietas caritasque ostenderetur, vel salus felicitasque quæreretur. Valete.

qui Elpidiensibus concedit partem Reliquiarum,

7 *Hactenus Ægidius, e Sutrino quantum apparet Conventu, unde ad Generalatum raptus fuit : et ad quem videtur libenter rediisse, cum licuit, dilecto litterarum otio vacaturus : homo, ut ait Jovius,* Pontificatui destinatus aptatusque, *sed modestiæ tam singularis, ut quamvis summa et rerum agendarum peritia et litterarum scientia ipsum ad dignitatem Cardinalatus evexissent, ad scribendum tamen impellendus fuerit Clementis Papæ* VII *litteris, quas apud Herreram legere est : qui merito dolet B. Clementis amorem et honorem adeo refrixisse ; ipso illo seculo quo præfatam Epistolam Ægidius scripsit, ut* corpus ejus anno MDLXXII inter sacristiæ loculos inventum fuerit, ubi capsa reconditum minus decenter servabatur. *Ast Augustinus a Jesu, Archiepiscopus Bracarensis,* thesaurum inventum non iterum abscondit, sed decentius custoditum in honoratiorem transtulit locum. *Joannes Baldi in catalogo illustrium Augustinianorum, post vitas Sanctorum*

obsoletus cultus resuscitatur anno 1572.

A *ejusdem urbis Italice vulgatas anno* 1620, *ubi Clementis de Auximo meminit, sic enim a multis nominari diximus) addit,* in die festo ipsius corpus exhiberi populo, intra sepulcrum bene ornatum spectabile. D

AUCTORE D. P.

DE BEATO MARTINO
SOLITARIO GENUÆ IN LIGURIA.

D. P.

MCCCXLII.

In templo monasterii S. Benigni

Lustratæ anno MDCLXII *mense Martio Genuæ fructus fuere, sanctorum paucorum vitæ, superstites excidio pene universali manuscriptorum codicum, ad quod præteritis annis pestilentiæ metus trepidos sanitatis publicæ Conservatores impulerat, dum nullo discrimine comburi jusserunt quamcumque supellectilem earum ædium, quas contagio afflaverat. Spe igitur talium monumentorum, ut in antiquissima nobilissimaque totius Liguriæ urbe, magna copia inveniendorum frustrati, studiosius ipsa adivimus templa, in quibus sanctorum Corpora et Reliquiæ servari et honorari dicebantur. In his S. Benigni monasterium fuit, Benedictini Ordinis Religiosis inhabitatum; cui additum satis elegans templum ex utroque latere* B *tria habebat altaria; quæ autem ex iis medium tenebant utrimque locum, hoc præcellebant duobus aliis, quod conspectui venerationique accedentium exhiberent marmoreas duas arcas, deposito intus Sancti alicujus corpore pretiosas. Sancti Bedæ dicebatur alterum, de quo sumus* x *Aprilis acturi; alterum B. Martini Eremitæ, de quo nobis nunc sermo est.*

vidimus arcam B. Martini,

2 *Hæ arcæ, supra ipsa altaria elevatæ, sese invicem sic respiciebant, ut quæ B. Martini continebat ossa, dexterum ecclesiæ latus occuparet, sinistrum alia: utraque vero sic inserebatur parieti, ut unicum dumtaxat earum latus daretur intueri. Ergo in B. Martini loculo nihil vidimus earum inscriptionum, quas eidem insculptas mox fuisse dicemus; sed frondosam solummodo elegantis operis celaturam; ad cornua vero arcæ in pariete depictos hinc S. Benignum, in habitu Levitico; inde B. Martinum, in eremitico; ambos radiato capite, ambos genuflexos velut imaginem Deiparæ Virginis, quæ arcæ supereminet, adorantes. Coram hoc altari quotannis, feria quinta Paschalis hebdomadæ, celebratur Beati jam dicti commemoratio: et olim quidem legebatur ibidem ipsius vita brevis, Italice composita circa finem seculi* XV, *quam nos descripsimus et Latinam damus; nunc vero pro lectione habetur panegyricus sermo, de laudibus et virtutibus Divi istic honorandi: festivitatem et omnia eo spectantia procurante Sartorum collegio, qui ipsum sibi* C *Patronum asciverе, velut opificii ejusdem professorem: et tunc cum suis Consulibus frequentes convenire consueverunt. Iidem curaverunt, ut caput a reliquo corpore sejunctum argenteæ hermæ includeretur, quam ita servant in sacristia Religiosi custodes, ut ipsum cum capite supra aram suis temporibus exponant, maxime in proprio, quod diximus, festo.*

supra altare cujus festum agitur feria 5 Paschatis,

Vita compendium ex MS.

3 *Vitæ cultusque synopsim Latinam ex alio ejusdem monasterii recentior. MS. hanc habe:* Martinus ex Arimino, nobilis strenuusque miles, primum aulicus fuit; quadam autem die, ira percitus, socium, sibi Principique suo valde carum, occidit. Hac de caussa in exilium actus, Genuam venit; et inter Pegin Vulturnasque locum sibi prope mare elegit, in quo eremiticam vitam, non sine opinione sanctitatis, duxit. Sed ut aliquo honesto exercitio victum sibi pararet, neve diuturno otio marceret torpesceretque, sarcinatoriam artem addidicit, quam in usum pauperum sæpissime exercuit. Solebat autem quandoque ire Genuam, ut sibi necessaria emeret; sed senio defessus, ne longa deficeret via, ad monasterium S. Benigni divertebat. Erat nempe R. Priori multum familiaris et gratus, a quo libentissime hospitabatur, nec umquam a se vacuum abire permittebat. Cumque more solito huc postremum divertisset, gravi febre correptus, diem suum obiit, et juxta campanile seu turrim sacram humi traditus fuit. Post aliquot menses illo in loco noctu luminaria visa fuere: quapropter effodientes corpus, intactum suaviterque redolentem reperierunt: quod inde amoventes sub altare S. Martino Episcopo sacrum collocarunt. Sed crebrescentibus miraculis, Consules sarcinatoriæ artis, non parvo peculio aggregato, arcam marmoream construi fecerunt, in quo corpus B. Martini condiderunt, rudiorique et inelegantiori hexasticho et titulo, testati sunt suam erga Sanctum religionem.

sepultura,

MCCCXXXXVIIII

Hoc opus fecit fieri ars Taliatorum vestium et juponorum, inceptum Genuæ tempore Consulatus Martini de Ivera et Petri de Castilione, et finitum tempore Baptistæ Guidi et Petri de Cara.

epitaphium anno 1349 positum

Martinus jacet hic, Miles, Eremita, Beatus:
Sartor quippe fuit, nunc Pater dicitur Artis.

4 *Contigit igitur hæc translatio anno post Beati obitum centesimo sexto: siquidem in Italica vita dicitur mortuus anno* MCCCXLII. *An die* VIII *Aprilis? Nequaquam. Nam eo tempore a Genuensibus more Gallico a Paschate ad Pascha anni numerabantur: annus autem* MCCCXLIII, *quo Pascha* XIII *Aprilis agebatur, caruit die* VIII *Aprilis: quia sequenti anno celebrandum fuit Pascha* IV *Aprilis. Quod igitur in* Kalendario Sanctorum, qui in particularibus Genuæ ecclesiis celebrantur, *excuso post* Officia propria Ecclesiæ Genuensis, Stephani Cardinalis Duratii Archiepiscopi Genuensis jussu recognita et iterum edita anno 1640, *notatur* in S. Benigni 8 Aprilis Martini Erem. Corpus; *id cum trahi non possit ad annum impressi kalendarii, quando non feria* V *Paschatis, sed ipsum Pascha in* VIII *Aprilis cadebat; nec etiam ad tempus mortis ut jam dictum aut ad annum factæ in marmoream arcam translationis, quia utraque vice dicta dies* VIII *præcurrebat Pascha,* XIII *Aprilis celebrandum: cum inquam ex his peti non possit ratio octavæ diei in kalendario signandæ; videtur conjecturæ non prorsus inverosimili esse locus, qua diceretur,* VIII *diem Aprilis eumdemque feriam* V *Paschalis hebdomadæ, eum fuisse, quo anno* MCCCXLIV *sacrum corpus sub altari collocatum est. Sic autem mortuus fuerit paucis ante idem Pascha vel diebus vel mensibus malim autem credere paucis diebus, non quia luminaria supra corpus conspecta esse paucis post mortem, non mensibus, sed diebus, asserit vitæ scriptor: nec videtur opus fuisse mensibus, ut corpori refosso et ad omnium stuporem integro, arca lignea et locus sub altari aptaretur.*

Dies 8 Apr. videtur esse, quo primum sub altari est positum corpus

E

5 *Quod ad inscriptionem arcæ pertinet, ea, ut diximus, post nuperam altarium renovationem, qua ipsi parieti immissa est arca, non apparet; notat autem Consules, non urbis, sed artis, quos in Belgio Decanos appellamus: et cum* Taliatores vestium ac juponorum, *id est thoracum, nominat, satis clare innuit, id quod parentum memoria scimus apud nos obtinuisse, etiam tunc valuisse Genuæ; ut scilicet sub arte Taliatorum, id est Sartorum, non censerentur Caligarii, qui conficiebant caligas tam inferiores quam superiores* (calzas

Sartorum Patronatus

et

A *et* calzones *appellant Itali) et suos seorsim Consules sive Decanos habebant, atque ab omni alio vestimentorum genere consuendo abstinebant: nunc vero his in classem sartorum receptis, itaque extinctis, nullum est amplius istius distinctionis vestigium in Belgio, Gallia, Italiave: sed integrum totius corporis indumentum unus idemque conficit, quem a scindendo panno (nam hoc præcipuam artis requirit industriam, et solis in ea magistris competit)* Taliatorem *vides Genuensibus dici, sicut et vicinis Francis* Tallieur: *est enim scindere Italis* tagliare, *Francis* tallier: *quomodo et significatione etiam Teutonice, a* Snyden, Snyder *pro sartore usurpatur.*

anachoreticus locus

6 *Locus juxta quem vitam B. Martinus duxit,* Peghi *dictus, abest a Genua septem vel octo passuum millibus, in parte occidua oræ ligusticæ; unde non magno intervallo distat* Voltri, Vulturnarum *nomine designatus vicus ab auctore Compendii. Habitant autem, ubi olim Sanctus, nunc Patres Franciscani de Observantia, in monasterio quod S. Antonii dicitur. Intra hujus monasterii septa fons clauditur, cujus a Sancto miraculose excitati mentio est num.* 5, *et perennibus fluit aquis in ipso pene maris littore: eoque velut, ad præsentem morbis ac malis quibuscumque medicinam, tanta cum fide et devotione passim incolæ accolæque accurrunt, ut non raro sanitatem optatam illius laticis haustu se adeptos gra-*
B *tulentur. Ex dicti porro fontis situ discas, haud longe fuisse marinum istum extremi promontorii scopulum, qui ad preces Sancti in partes discedens, speluncam piis ejus exercitiis idoneam præbuit: quamvis rupis illius nec vestigium quidem agnitum scribat R. P. Joannes Stephanus Flseus. Putatur autem, in molitione templi et monasterii, locus ille sive spelunca impleta fuisse ruderibus, et egesta ad fundamentorum molitionem terra, itaque sepulta esse tanti miraculi memoria.*

VITA

Ex Veteri MS. Italico S. Benigni.

CAPUT I.

Cædes a Martino patrata, vitæ sanctioris initium.

Cæso amico

Natus est B. Martinus in Marchia *a* Anconitana parentibus nobilissimis: qui ab iisdem in Dei timore educatus adultusque, militarem balteum sumpsit, et carus omnibus atque amabilis vixit. Erat ei sodalis quidam præ ceteris carior, cum quo Præsidentis *b* Anzelini palatium frequentare solitus, in ipsius An-
C zelini familiaritatem intimam paulatim sic se insinuavit, ut trium illorum unus dumtaxat animus, una voluntas esse videretur. Non tulit tantam eorum concordiam discordiæ omnis sator diabolus, seque in omnem partem versans, tantum consuetis sibi machinationibus effecit, ut orto inter Martinum atque socium jurgio, a verbis ad manus ventum sit, et Martini gladio socius interemptus. Vacuus erat ab arbitris locus, in quo cædes commissa: quare non difficile Martino fuit occultare cadaver, extraque suspicionem manere.

pœnitens, parochoque confessus,

2 Ergo confestim recedens, jamque detumescente iracundia in se reversus, ingentem animo concepit dolorem: quem cum sustinere non posset diutius, seque duobus fere passuum millibus a loco cædis distantem videret; intravit proximam sibi ecclesiam, et ibi coram beatæ Virginis imagine prostratus, multis eam lacrymis lamentisque deprecari cœpit, ut tam enormis facinoris indulgentiam a filio impetraret mater piissima. Denique progressus eo est veræ contritionis affectus, divina eum intus illustrante et dirigente gratia, ut nulla interposita mora Parochum ad se accerseret, faciendæ confessionis causa: qui eamdem benigne audiens, deque divina misericordia bene sperare jubens, post con- D
gruæ pœnitentiæ definitionem dimisit.

EX MS ITALICO.

ab ejusdem sigillum violantis fratre

3 Reverso in aulam Martino biduum transierat, cum Anzelinus diuturniorem sodalis tertii absentiam demiratus, de eo Martinum interrogavit. Negavit hic scire de eo quidpiam, seque ipsum mirari finxit, quomodo veluti evanuisset ex oculis, qui solebat et secum et in aula esse assiduus. Ergo triste aliquid suspicatus Anzelinus (nihil tamen de Martino, cujus cognitum habebat amorem erga socium, nec ullum cum eo jurgium umquam notaverat) inquiri jubet in absentem, et proclamari quot aureorum pretium relaturus esset, qui Militem, non ita pridem desiderari cœptum, vivum vel mortuum indicaret. Pervenit ad Parochum, cui fuerat crimen suum confessus Martinus, fama præmii pro expetito indicio ab Anzelino propositi: cum igitur haberet fratrem fortunæ angustiis pressum, cujus egestas videbatur propositæ acquisitione pecuniæ sublevanda vehementer, Sacerdotalis officii immemor, et solum fratris egentis spectans auxilium, eidem injunxit, iret ad Anzelinum, et occisum a Martino socium significaret, præmium promissum relaturus. Ivit miser, nihil præter pecuniam cogitans: sed cum Anzelinus Martinum interrogasset, eoque factum negante furcam minaretur accusatori, nisi in- E
dicium testimonio evidenti probasset; non habuit hic quem allegaret testem, nisi Fratrem Parochum, a quo fatebatur se rem didicisse.

et exulare jussus

4 Tum vero rursus in partem avocatur Martinus, vitæque gratia ei promittitur, si fateretur quomodo admisisset culpam. Hic ergo se manifestatum intelligens ab eo, qui præter Deum solus rem noverat; fassus quod erat, protestatus est de injuria sibi Deoque facta per Parochum, secreti sacramentalis violatorem. Neque Parochus diffiteri culpam potuit: damnatus ergo ad galeam *c* ignitam suo capite excipiendam, tali supplicio mortem commeritam pertulit. Martinus autem ab omni Anzelini dominio, sub interminatione supplicii capitalis, statim exesse jussus, habitum sumpsit eremiticum; Genuamque profectus, ad locum haud longe distantem transiit, cui Pegghi nomen.

sub marino scopulo sedem eligit;

5 Ibi in extrema promontorii cuspide scopulus erat quem solitariæ vitæ ducendæ idoneum judicavit pius exul; sed post aliquanti temporis experientiam, nimium vicini maris fremitu impediri sentiens se, quominus divinum recitare Officium, et orationi posset attente vacare: Deum rogavit, ut frementibus maris undis silentium indiceret. Orantem cle- F
mentia exaudivit Divina; discedens enim in partes scopulus, alterum quidem latus obvolvit mari, sic ut pro muro esset retro stanti; alterum vero obtulit habitatori suo, in speluncæ formam congrue excavatum. Deerat adhuc loco aqua, petenda longius: sed et hanc ei concessit Deus, reserata ad ejusdem preces, limpidissimi fontis vena, quæ etiamnum ibidem scaturit ad usum commoditatemque publicam.

quietem et aquam miraculo impetrat

ANNOTATA.

a *Marchiæ Anconitanæ limites ultro Isaurum, Ducatus nunc Urbinatis fluvium, extendit nemo: ab hoc autem totis adhuc* 20 *passuum millibus distat Ariminum, Romandiolæ civitas. Fallitur ergo compendii auctor, qui Ariminensem facit Martinum; nisi forsan solum velit ibi militasse.*

b Anzelini *alibi memoria nulla, fortasses rectius* Angelinus *scriberetur. Fuerit hic totius vel Marchiæ vel Romandiolæ Præfectus: nam ratio temporum non permittit, ut Actiolinum alias Ezelinum tyrannum Patavinum, totæ Cisalpinæ regioni incumbentem intelligamus: hic*

A *hic siquidem anno* 1289 *extinctus est, Martinus ad annum* 1343 *supervixit.*

Ex MS Italico

c *Celata Italice scribitur, Hispanis* celada, *an a Latinis accipiendo etymo, eo quod galea caput celetur.*

CAPUT II.

Vita sancta miraculis clara, obitus. Elevatio corporis.

sartor artem exercet

Sartoriam autem Beatus didicerat : cum ergo ad eum aliqui peregrini divertebant, (hoc enim ut facerent prolixa viri Dei suadebat caritas) dormientium noctu reficiebat vestes ; et quibus poterat modis adjutos dimittebat, non sine viatico, ex iis rebus quæ sibi eleemosynæ nomine datæ fuerant : quo factum est, ut ejus habitatio brevi facta sit commune pauperum ac peregrinantium diversorium. Jejunabat autem ipse pene continuo, sic ut præter herbas et pisces pauculos nihil in victum admitteret, neque caseo umquam vesceretur : diebus tamen Mercurii Venerisque longe arctiorem servabat abstinentiam. Pueris æstivo tempore et magno numero ad promontorium istud convenientibus natandi gratia commodam præbebat instructionem eosdemque panem petentes benigne refocillabat, et tali occasione captata erudiebat, quam reverentiam Deo, quam parentibus suis deberent obedientiam. Sed et videre erat aviculas, in ejus gremium convolantes, vesci micis, quas eis exhibebat Martinus. Cum autem iisdem in partibus serpens aliquis valde noxius, procul a se arceret omnes in ea vicinia commorantes ; rogatus ab incolis loci Martinus, et sanctissimæ Trinitatis fide armatus, eidem imperavit, ut loco cedens mergeretur mari, et accolas formidine liberaret : quod autem jusserat, subito factum est ; et venenosum reptile videri desiit atque nocere.

abstinenter vivit,

B

rudes instruit,

serpentem in mare agit,

5 Veniebat Martinus quandoque Genuam, præsertim Sabbatinis diebus : indeque revertens sub vesperam, divertebat ad monasterium *a* S. Benigni ; ubi a reverendo Abbate Oggerio benigne susceptus, noctem illam diemque Dominicam transigebat, usque post prandium : quo sumpto, impleri oleo jubebat Abbas quam ferebat cucurbitam, eique de pane et aliis necessitatibus provideri. Accidit autem ut cucurbitulam Martini implere oleo jussus Procurator monasterii *b* jarram oleo vacuam esse nuntiaret; sibique ignosci peteret, quod Hospitis desiderium et mandatum Abbatis facere non potuisset. Sed reverti eum jussit plenus fidei Martinus, et quantum sat esset reperturum promisit. Ille autem frustra obtestatus, ipsum se fundum vasis vacui conspexisse, atque in penum redire per Abbatem jussus, ut operculum vasi impositum sustulit, plenam oleo jarram reperit ; impletaque cucurbita nuntiavit miraculum : quod divinæ bonitati acceptum Martinus retulit, et exinde Abbati Fratribusque carior ac venerabilior fuit.

a

vas olei vacuum facit plenum inveniri,

C

6 Post hæc exitus sui diem appropinquare persentiscens, ad S. Benigni revertit; magnaque cum caritate receptus (jam enim ardenti febre eum teneri apparebat) atque in lectum depositus, consuetum suum Confessarium petiit ; a quo de peccatis absolutus, et extremis Ecclesiæ Sacramentis munitus, ad Dominum religiosissime migravit, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo tertio. Mox autem ut animam exhalavit, repleta est camera papilionibus candoris inæstimabilis ; quos merito suspiceris fuisse Angelos, ad beatæ illius animæ comitatum collectos. Solennibus exequiis parentatum defuncto est, coram magna monachorum ac laicorum multitudine, undique ad sanctum corpus videndum affluente, eo quod ridentis speciem etiam mortuus, et nihil cadaveris præ se ferret. Paucis autem post ejus depositionem diebus, cum obscura in nocte per cœmeterii portam prospiceret Reverendus Abbas, magnam conspexit lucem supra sepulcrum Martini : quod cum sartoriæ artis Consulibus innotuisset, sustulerunt e terra beatum corpus, integrumque ac suaveolens repertum, in capsam ad hoc fabricatam composuerunt, maximaque cum reverentia recondiderunt sub extructo ad eumdem finem altari. Undique huc affluebant infirmitatibus variis detenti ægroti, qui omnes sani revertebantur : aliquos e plurimis non pigebit compendio recensere.

in S. Benigni monasterio moritur,

papilionibus illustratur,

D

incorruptum reperitur

miraculis claret.

ANNOTATA.

a *Vel hinc videas illud olim extra urbis muros fuisse, recteque notari in elogio Junioris Bedæ S. Benigni monasterium* prope Genuam. *Cur autem Priorem quam Abbatem maluerit nominare auctor compendii non capimus.*

b *Vocem* Jarra, *ceteris Italis minime usitatam, nec alibi notam, hic voluimus retinere : videturque proprium esse nomen vasis, oleo condendo destinati.*

c *Nobis a Januario annum inchoantibus* quarto ; *si vera est nostra conjectura, de prima translatione, 8 die Aprilis facta.* E

d *Id indicant Italica verba :* construtto l'altare, reposero dentro quel santo corpo. *Auctor compendii videtur altare præexistens supponere ; nec ausus hujus Martini dicere (ex nostri scilicet seculi usu, non nisi sub nomine canonizatorum solenniter Sanctorum nominibus altaria consecrandi) credidit fuisse S. Martini Episcopi.*

CAPUT III.

Miracula post elevationem.

Artifex quidam, magister *a* Otto de Caset nuncupatus, fratris sui dolebat vices, cui jam tres filii morbo caduco extincti, et quartus in horas expiraturus credebatur. Venit ergo ad S. Benigni, et ante sacrum corpus genuflexus postulavit vitam et sanitatem nepotis sui : deinde completa oratione, acceptum cereolum corpori sancto admovit, et frustillum e sarchophago *b* ejus decerpsit : utrumque autem in domum attulit, ubi frater toto jam triduo præstolabatur extremum filioli sui spiritum. Statim autem atque ad moribundum accessit Otto, eique reliquias, quas ferebat, imposuit ; obdormiscere puer, et paulo post ita sanus assurgere visus est, acsi nullo unquam morbo tentata ejus valetudo fuisset. Ergo pater materque infantuli, cum familia universa ad S. Benigni properantes, tumulumque B. Martini venerantes, acceptum beneficium solenni oblatione testati sunt. F

Sanantur, puer moribundus,

b

8 Mulier quædam, Benedicti Franconis uxor, filium gravissima febri afflictum domi relinquens, pro impetranda ei vita ac sanitate ad B. Martinum accessit : cui post orationem factam domum redeunti, jam sanus atque incolumis puer dixit : Eia mater, vestibus me induito, quia sanatus sum. Audivit pueri pater miraculum, properavit cum filio ad S. Benigni, et gratias retulit pro accepto beneficio.

et alius febricitans,

9 In platea quæ nomen a S. Magdalena *c* servat, habitabat pictor, totis octodecim mensibus cum febri gravissima conflictatus ; qui cum audivisset miracula viri sancti, et quod ejus corpus esset transferendum *d* in locum alium ; decrevit quo posset meliori modo sacras hasce Reliquias visitare. Ergo summo mane exurgens e lecto, comitatusque matre, uxore, et fratre, non sine difficultate maxima pervenit quo volebat : ibique continuo magnum levamen persentiscens, usque in crastinum perseveravit orando : auditaque Missa prorsus sanum se comperit

item diuturna febris :

A perit, et Deum laudans ac benedicens recessit.

e alix plures sanitates obtinentur

10 Ad portam *e* hirci habitabat mulier, cui enormiter intumuerat gula; quam ubi devote tangi fecit frustillo sarcophagi sacrum corpus continentis, subito tumor omnis evanuit. Muta alia attactu reliquiarum ejusdem loquendi accepit facultatem, et coram omnibus B. Martini virtutem prædicavit. Uxor Casuccii de Gisulfo, tertiana febri et gravi dolore stomachi laborans, visitatis pie B. Martini reliquiis statim convaluit. Earumdem contactu manum loco motam statui suo in momento restitui juvenis quidam miratus ac gavisus est. Pontremolensis quidam professus est, se renibus adeo male affectum, ut erigere corpus nullo modo posset; subitam adeptum esse sanitatem, mox ut collo suo appensum fuit aliquid e ligno sacri sarcophagi. Spetiensis juvenis cui crus dextrum, paralysi dissolutum, insensibile atque inutile erat, Reliquias B. Martini religiose visitans, et os *f* cruris deosculans, usum tibiæ suæ recepit *g*.

h mortem petenti

11 Anno millesimo quadringentesimo octogesimo quinto *h* circiter, erat hujus monasterii Procurator Reverendus Pater Domnus Gabriel de Garbarino, B multumque diligebat Conversum quemdam suum, Bartholomeum nomine, B. Martino vehementer devotum. Hic Conversus cum infirmus B. Martinum rogaret instanter, ut citam sibi ab hujus vitæ miseriis solutionem impetraret a Deo, apparens ei B. Martinus nuntiavit exauditas preces, et sabbato admittendum ad Paradisum. Sabbato autem illucescente, rursum B. Martinus Bartholomeo apparuit, dixitque mutatam esse de ejus morte sententiam, quia deprecatus eam fuerat prædictus reverendus Pater. Itaque convalescens annos adhuc aliquot vixit. Deinde iterum infirmato rursus videndum se Beatus exhibuit, dixitque; Eccum rosam tibi a me delatam: certus esto quod Sabbato ingressurus paradisum sis. Ergo dicto die omnes ad se Patres convocari fecit, et quid sibi a B. Martino esset revelatum significans, extremis Sacramentis muniri petiit, iisque susceptis sanctissime obdormivit.

longior vita

deinde mors certo die prædicta.

Conclusio.

12 Plura alia ac pene infinita miracula per hujus sancti viri merita operatus est Dominus, quæ hic describere supersedebimus, ne auditori creetur fastidium. Restat ut in Dei misericordia spem fiduciamque locemus; eaque ne vana sit, omni diligentia enitamur sancta ejus mandata observare, non D blasphemando non profanando loca sacra (quæ Dei utique domus sunt, et domus orationis) per fabulas et actiones alias indecentes, non vindicando injurias, sed condonando offensas, nosque ipsos sæpe et frequenter commendando Beatissimæ ejus Matri Mariæ, et huic Beato: quorum meritis nobis in hoc seculo detur gratia, et in altero gloria. Amen.

EX MS. ITALICO

ANNOTATA.

a *Ita interpretamur, quod in MS. abbreviate M. Ot.*

b *Eo scilicet in quo primum fuerat tumulatus Martinus, quique pro Reliquiis deinde inter fideles dividi cœperit.*

c *Propter ædem Parochialem S. Mariæ Magdalenæ, quam nunc Patres Congregationis Somaschæ obtinent, habentes monasterium templo adjunctum: sita est autem in media fere urbe, prope stratam, ut vocatur, novam ex palatiis longe pulcherrimis constantem: ita ad nos P. Stephanus Fliscus.*

d *Videtur secunda aliqua translatio intelligi, inter primam et illam solennem anni* 1449 *media, cum hujus arcæque marmoreæ tunc comparatæ nulla fiat in* E *tota hæc Vita mentio. Istius mediæ translationis occasione, ex corpore, non jam amplius integro, sed dissoluto, videtur reservatum aliquid extra arcam, ad usum commodiorem Reliquias volentium venerari, ut ex fine sequentis numeri colligitur.*

e *Ab antiquioribus pluraliter* Porta delli arci, *id est*, Porta Hircorum; *per hanc nempe ex vicinis, ubi gregatim pascuntur montibus, inferuntur in urbem, quotquot in Paschate comeduntur hirci (utique vice agnorum, quorum alibi usus, ubi pascuæ ovibus aptioræ) quique fere venduntur in ipsa, quæ ante prædictam portam jacet, platea: Ita prænominatus Pater.*

f *Italice* l'offo de schinchio: *quæ vox ignota aliis Italis, Lombardica est, eademque utuntur Teutones, quibus* schenck, schenkel *pro perna et coxendice accipitur, seu parte cruris superiori.*

g *Hactenus crediderim antiquioris auctoris esse contextum: qui eodem quo Beatus obiit seculo, et forsan Latino sermone scripserit.*

h *Hic modus loquendi indicat, quod hæc pars vix ante annum* 1500 *addita fuerit.*

IX APRILIS.

SANCTI QUI V IDUS COLUNTUR.

Sancta Maria Cleophæ, in Judæa.
S. Prochorus, e primis Diaconis, Episcopus Nicomediensis, Martyr Antiochiæ.
Sancti Judæi, ad fidem Christi conversi, Martyres Leontinis, in Sicilia.
Sanctæ quinque Virgines, Martyres, Sirmii in Pannonia.
S. Demetrius Diac.
S. Hilarius,
S. Concessus,
S. Marus, — Martyres,
S. Sirmion,
S. Fortunatus,
S. Donatus,
SS. VII Virrgines,
S. Basilius,
S. Rufinus,
S. Isidorus, — Martyres.
S. Eugenianus.
S. Celsus,
S. Anastasius,
Sancti Massylitani Martyres, in Africa.
S. Desas Episcopus, — Bizabdienses,,
S. Mariabus Presb. — Martyres in Per-
S. Abdiesus, — side sub Sapore
Alii CCLXX, — Rege.
S. Eupsychius, Martyr Cæsareæ in Cappadocia.
S. Badimus, seu Bademus, Archimandrita, Martyr in Perside.
S. Acacius, Episcopus Amidæ, in Mesopotamia.
S. Marcellus, Episcopus Diensis, in Gallia.
S. Waldetrudis, Fundatrix Parthenonis Canonissarum, Montibus Hannoniæ, in Belgio.
S. Hugo, Archiepiscopus Rotomagensis, Haspri in Belgio.
S. Casilda, virgo, Burgis in Hispania.
S. Gaucherius, Prior Canonicorum Regulariam Aurelii, in agro Lemovicensi.
B. Antonius Pavonus, Ordinis prædicatorum, Martyr Saviniani in Pedemontio.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Sancti Policti *seu* Polucti Oratorii dedicatio Ravennæ, *inscripta est apographis Martyrologii Hieronymiani. Videtur intelligi S. Polyeuctus, sub Decio Melitinæ passus,* XIII Febr.

Sancti septem pueri, Leontinis sub Decio martyrio coronati; *referuntur a Ferrario in Catalogo generali citato Martyrologio Siculo Cajetani, in quo tamen (quod et nos fecimus) celebrantur* XXVI Martii.

B. Thomas, B. Jacobus, B. Petrus, B Demetrius, — Martyres, ex ordine Minorum, in Indiæ passi, *referuntur in Martyrologio Franciscano Arturi du Monstier et aliis. Eorum Acta martyrii dedimus supra* I Aprilis.

S. Maria Ægyptiaca *hoc die inscribitur pluribus Martyrologiis et variarum Ecclesiarum Kalendariis: nos Vitam ejus, cum Martyrologio Romano et aliis, retulimus ad diem* II Aprilis.

S. Cœlestinus Papa Romæ, *memoratur in MSS. Vaticano ecclesiæ S. Petri, et Usuardo Reginæ Sueciæ. Acta ejus dedimus* VI Aprilis.

SS. Amphiani et Ædesii fratrum martyrium *memoratur in MS. Synaxario Parisiensi Collegii Claromontani et uterque Alexandriæ adscribitur; verum prior Martyr obiit Cæsareæ in Palæstina,* II Aprilis. *Posterior Alexandriæ, et relatus est* VIII Aprilis.

S. Dionysius, Episcopus Corinthi, *celebratur in MS. Vaticano Martyrologio Ecclesiæ S. Petri. De ea egimus* VIII Aprilis.

S. Dedici, S. Satyri, S. Piloti, S. Quadrati, Aliorum septem — *Memoria celebratur in MS. Tamlactensi,* et Quadrati Sanguis dicitur adhuc remanere. *Consule quæ infra de his post Acta SS. Demetrii, Hilarii et sociorum adjungimus.*

Dioscorus Abbas, et pater centum monachorum, quos is monuit ut eadem diligentia, qua ad mortem se essent paraturi, etiam accederent ad sacram Eucharistiam; *refertur cum titulo* Beati *in Martyrologio Coloniæ excuso anno* MCCCCXC, *quod secuti sunt Grevenus, Molanus, Canisius, Ferrarius, aliique et passim* Sanctum *appellant. Acta ista aliaque referunt Palladius in Historia Lausiaca cap.* 68, *et Ruffinus lib.* 2 *de Vitis Patrum cap.* 20. *Ceterum videmus Molanum in* 2 *et* 3 *editione prudenter eum omisisse, quem in priore collocarat absque sufficienti cultus antiqui probatione.*

Maria pœnitens, Ægeæ in Cicilia, *inscripta est Gynæceo sacro Arturi du Monstier, occasione Mariæ Ægyptiacæ, quæ hoc die a pluribus refertur. De hac Maria agitur in Prato spirituali, quod alii descripserunt: sed necdum in antiquis Martyrologiis ejus nomen reperimus.*

Gisla et Richtruda, Sanctimoniales Anglæ, Virgines nobiles, virtutibus et doctrina illustres, discipulæ quondam Alcuini, *referuntur ab Edovardo Maihew, in Trophæis Congregationis Auglicanæ Ordinis S. Benedicti Remis anno* 1625 *excusis, ac* Sanctæ Virgines *compellantur. Secuti Hieronymus Porter in Floribus Sanctorum Angliæ, Wilsonus in posteriore editione Martyrologii Anglicani, Michael Alfordus in Anglicanæ Ecclesiæ Annalibus ad annum* 770 *et simpliciter* Sanctas *appellant, nullo illius venerationis Ecclesiasticæ indicato vestigio, Harpfeldius seculo* 8 *cap.* 6 *solum cognominat* Sacras Virgines. *Fuerunt solum notæ ob epistolam Alcuini ad illas, et harum ad illum responsum.*

Notkerus, Episcopus Leodiensis, *memoratur hoc die a Miræo in Fastis Belgicis: a Fiseno in Floribus Ecclesiæ Leodiensis, sequenti die, sed absque titulo* Sancti *ac* Beati.

Brocanus, Ædacus filius Hua-Elich, Senanus, Colmanus, — Hiberni *memorantur in Martyrologio MS. Tamlachtensi. Nullius ad hunc diem meminit Henricus Fitz-Simon in Catalogo Sanctorum Hiberniæ.*

Fristhstanus

Fristhstanus sive Fridestanus, Episcopus Wintoniensis in Anglia, *cum titulo* Sancti *inscriptus est Martyrologio Anglicano ad hunc diem. Westmonasteriensis ad an.* 932 *appellat* Præsulem sanctissimum, qui resignato Episcopatu pauperem vitam transegit; et qui nocte quadam cum cœmeteria cantando circumiret, et expletis omnibus diceret, Requiescant in pace, subito audivit voces de sepulcris respondentium, Amen. *Ceterum nullum additur cultus sacri indicium.*

Dotto Abbas, apud Orcadenses celebris, *memoratur a Camerario in Menologio Scotico, qui asserit ab eo aliquam Orcadum insulam* Sancti Dottonis *nomine appellari. Accuratissime describuntur singulæ Orcadum a Roberto Gordonio in Geographia Blaviana Scotiæ, absque ulla Dottonis mentione. Nulla ejus memoria in Menologio Scotico Dempsteri, aut in Catalogo MS. Sanctorum Scotiæ, aut Breviario Aberdonensi, ut certiora argumenta desideremus, quibus probetur talis etiam extitisse, nedum cultum habuisse.*

Azo, Decanus Casinensis monasterii, a Saracenis in captivitatem abductus, a morte miraculis clarus, *memoratur a Bucelino cum titulo* Sancti. *Agit de eo Petrus Diaconus, de Ortu et Vita Justorum sacri cœnobii Casinensis, cap.* 60, *sed absque titulo* Sancti *aut* Beati, *nec diem obitus indicat.*

S. Fancherius *sive* Faucherius, discipulus S. Gaucherii, *memoratur a Ferrario in Notis ad hunc diem. De eo agimus ad Vitam S. Gaucherii, hoc die referendam.*

Sanctorum plurimorum festum Reliquiarum celebratur Burgis in Hispania. *Ita Tamaius Salazar in Martyrologio Hispanico, et Sacras Reliquias quorum sunt describit.*

Hugo de Vienna, cognomento Salinorius, Archiepiscopus Bisontinus in Burgundia, mortuus hoc die anno MCCCLX, *refertur a Miræo in Fastis Belgicis et Burgundicis cum titulo* Beati, *qui in inscriptione tumuli solum* Venerabilis *dicitur, et inter Pios numeratur a Saussaio.*

Guillelmus, ex Domino Montis Pessulani, monachus in Grandi-Silva in diœcesi Tolosana Ordinis Cisterciensis, ita vitam instituit, ut vivens egregiis virtutibus, mortuus crebris miraculis clarus effulserit: e cujus ore, corpore jam tumulato, lilium pulcherrimum prodiit, litteris aureis AVE MARIA undique decoratum. *Ea ad hunc diem Chrysostomus Henriquez in Menologio Cisterciensi, qui licet Sanctorum numero adscriptum asserat ex testimonio Petri Calzolari apud Angelum Manrique in Laurea Evangelica et Annalibus ad an.* 1157 *cap.* 5 *num.* 3, *tamen eum solum titulo* Beati *honestat, tam in Menologio, quam Fasciculo Sanctorum Ordinis Cisterciensis lib.* 1 *distinct.* 4 *cap.* 46. *Eumdem* Beati *titulo honorat Chalemotus. Interim Manrique, loco citato in Annalibus, reprehendit Henriquez, quod vocet eum tam barbare educatum, ut nec ante assumptam religionem, nec postea aliud sciverit ex Salutatione Angelica quam duo priora verba,* AVE MARIA. *Guillelmus Catel lib.* 4 *Historiæ Occitaniæ pag.* 665 *et sequentibus de eo agit, asseritque se coram omnia exacte examinasse, et abstinet a titulo* Beati : *quod idem faciunt Sanmarthani in Gallia Christiana, ubi tomo* 4 *de Grandi-silva monasterio agunt. idem nos hic absque præjudicio facimus, libenter aliis manus daturi, ubi meliora de ejus Canonizatione producta fuerint testimonia.*

Arnoldus, Conversus monasterii Villariensis, *cum titulo* Beati *refertur ab Henriquez et Bucelino hoc die, sed absque simili titulo ad* XXX *Junii ab Arnoldo Raissio, in Auctario ad Natales Sanctorum Belgii a Molano editos.*

Bartholomæus Tifernensis, Ordinis Minorum de Observantia, anno 1535 hoc die in Africa mortuus, *refertur cum titulo* Beati *a Jacobillo, in Vitis Sanctorum et Beatorum Umbriæ.*

Martinus Suetens, in Brabantia,
Petrus Dolensis, in Burgundia,
Joannes Gontingerius, in Germania,
Andreas a Sardinia, in Ragusio,
Antonius Maldonatus, in Mexico,
Petrus a Ronda, in Andalusia,
Joannes a S. Lazaro, in Lusitania,
Cæcilia a Cotignola, in Insubria.

Ordinis Minorum, *referuntur in Martyrologio Franciscano Arturi du Monstier, qui Cæciliam etiam retulit in Gynæceo sacro, et more suo Beatis omnes adscribit, varios auctores, qui illorum meminerunt, indicans.*

Paternus, monachus monasterii SS. Petri et Pauli in Paderborn, *memoratur in MS. Calendario Ordinis S. Benedicti, ab aliis* x Aprilis.

Palladius, Episcopus Autissiodorensis, *inscriptus Martyrologio Benedictino Menardi; et Gallicano Saussaii et aliis.* x Aprilis.

Sanctorum Martyrum passio Romæ, quos S. Alexander Papa, dum in vinculis teneretur, baptizavit in carcere. *Ita MS. Martyrologium Usuardi, quod olim pertinuit ad Nicolaum Scheidium Hagenoium. Ab aliis eorum memoria recolitur* x Aprilis.

S. Fructuosus, Episcopus Braccarensis, *inscriptus est Martyrologio Basileensi anno* MDLXXXIV *excuso, aliis vero* XVI Aprilis.

Silvestri et Cucuphatis Martyrum *Officium* duplex, *in festis propriis diœcesis Compostellanæ anno* 1598 *excusis, eo quod eorum* corpora sint in Ecclesia Compostellana. *Acta martyrii eorum sunt incerta et nonnulla attingimus* XII *Aprilis ad Acta* S. Victoris Martyris Bracarensis. *At corpora sunt Bracara Compostellam anno* 1102 *translata, cum corpore* S. Fructuosi Episcopi Bracarensis : *ad cujus Vitam damus accuratam historiam translationis* XVI Ap.

S. Marci Evangelistæ,
S. Synesii Martyris,
translatio corporum in Augiam anno DCCCXXX *refertur in MS. Martyrologio Richenaugiensi, sive Augiæ divitis. Colitur S. Marcus* XXV Aprilis.

S. Antonii Confessoris *nomen inscriptum est Kalendario Lucensi a Florentinio edito : rem verosimiliter qui Lucæ colitur* XXVII Aprilis.

SS. Indaletii, discipuli S. Jacobi; et Jacobi, successoris S. Indaletii, Episcoporum Urcitanæ Ecclesiæ translatio *refertur in Martyrologio Hispanico Tamaii Salazar : at proprium festum habetur* XXX Aprilis.

S. Quiriaci translatio capitis *celebratur sub ritu Duplici in Ecclesia Aurelianensi: et iterum cum Octava* 4 *Maii, adeo ut credatur esse is de quo nos agemus* 1 Maii.

S. Monicæ corporis, ex ostiis Tiberinis in urbem Romanam, translatio, *inscripta est Martyrologio Romano et aliis pluribus. De ea agendum erit ad diem ejus natalem* IV Maii.

Kundacaris Scoti, monachi et Martyris in Germania, qui dum gentes a cæca infidelitatis umbra in apertam Evangelii lucem trahit, Martyr esse meruit, *ita Dempsterus in Menologio Scotico, eoque citato Ferrarius : allegatur Breviarium Scoticum, quod saltem non est Aberdonense, in quo nulla ejus mentio. Idem Dempsterus, lib* 10 *Historiæ Ecclesiasticæ gentis Scotorum pag.* 416, *appellat discipulum S. Bonifacii, ejusque in martyrio socium, quem* Gundachar *appellat Notkerus et refert* V Junii.

S. Philastrii, Episcopi Brixiensis, translatio corporis, ex ecclesia S. Andreæ ad ædem S. Mariæ rotundæ, *celebratur in Martyrologio Brixiano Bernardini Faynii. Dies ejus natalis incidit in* XVIII Julii.

S. Jacobi Majoris Martyrium *secundum aliquos hoc die collocari, tradit Grevenus in Auctario Usuardi. Colitur* XXV Julii.

G. H

DE SANCTA MARIA CLEOPHÆ

MATRE S. JACOBI FRATRIS DOMINI EPISCOPI HIEROSOLYMITANI.

CAPUT I.

S. Mariæ Acta ab Evangelistis indicata. Affinitas cum Deipara Virgine. Ejus et Salomes corpora olim Constantinopoli, ibidemque cultus.

SECULO I.

Sanctus Apostolus et Evangelista Joannes, capite XIX *Evangelii sui, mysteria redemptionis nostræ a Jesu Christo Salvatore nostro in cruce peracta describens, a versu* XXV *ista habet :* Stabant autem juxta crucem Jesu mater ejus, et soror matris ejus Maria Cleophæ, et Maria Magdalene. Cum vidisset ergo Jesus matrem et discipulum stantem, quem diligebat, dicit matri suæ : Mulier, ecce filius tuus. Deinde dicit discipulo : Ecce mater tua. Et ex illa hora accepit eam discipulus in sua. *Græce multia sic habentur,* Ἔλαβεν αὐτὴν εἰς τὰ ἴδια. *quasi diceret :* Suscepit eam in suam tutelam *S. Joannes, discipulus quem diligebat Jesus. Et ex illa hora, cum tenebræ fierent super omnem terram, videtur eam e tumultu Judæorum abduxisse, sequentibus ipsam Maria Cleophæ et Maria Magdalene. An illuc postea reversa sit Deipara Virgo Maria, non liquet. Joannes Hesselius, in Censura de quibusdam Sanctorum Historiis, cum prima editione Usuardi a Molano adornata, Lovanii anno* MDLXVIII *excusa, cap.* 4 *ista asserit :* Ex devotione non admodum solida, pingitur ipsa Deipara Christum de cruce depositum gremio suscepisse, et sepulcrum studiose considerasse. *Verum ista aliorum strictiori examini relinquimus, eo quod pio suo erga Deiparam affectu et Græci et Latini, maxime posteriores, lugubres ejus in morte Christi dolores exponant.*

S. Maria Cleophæ adest Deiparæ juxta crucem Christi.

B

an hæc inde abducta et eodem reversa sit

2 *Reversæ procul dubio ad crucem Christi sunt Maria Magdalene et Maria Cleophæ, cum Salome matre filiorum Zebedæi et aliis mulieribus. Et ipse Joannes vidit latus Christi aperiri et testimonium perhibuit. Evangelista Matthæus, cum capite* XXVII *mortem Christi, et Centurionis de eodem confessionem narrasset, versu* LV *ista subjungit :* Erant autem ibi mulieres multæ a longe, quæ secutæ erant Jesum a Galilæa, ministrantes ei, inter quas erat Maria Magdalena; et Maria, Jacobi et Joseph mater; et mater filiorum Zebedæi. *Hæc ibi, quæ Evangelista Marcus capite* XV *versu* XL *his verbis indicat.* Erant autem mulieres de longe aspicientes : inter quas erat Maria Magdalene; et Maria Jacobi Minoris et Joseph mater, et Salome. *En* Salome, *quæ Matthæo* mater filiorum Zebedæi : *quo etiam modo his duobus Evangelistis dicitur,* Maria, Jacobi et Joseph mater, *quæ supra S. Joanni erat* Maria Cleophæ, *ut infra accuratius probabitur. Sed progrediamur ad dictos Evangelistas. Cum ergo Christus in sepulcro deponeretur, teste Matthæo versu* LXI, Erat ibi Maria Magdalene, et altera Maria, sedentes contra sepulcrum : *sive, ut exponit Marcus versu* XLVII, Maria Magdalene et Maria Joseph aspiciebant ubi poneretur. *Cum postea Christus a morte resurrexisset,* venit Maria Magdalene et altera Maria videre sepulcrum, *ut Matthæus tradit capite* XXVIII, *quæ Marcus capite* XVI *ita latius exponit :* Et cum transisset Sabbatum Maria Magdalene et Maria Jacobi et Salome emerunt aromata, ut venientes ungerent Jesum. *Hæc ibi de dictis mulieribus; ex quibus coluntur* Maria Magdalene XXII *Julii,* Salome XXII *Octobris, adscriptæ Martyrologio Romano, uti hoc die* IX *Aprilis Maria Cleophæ his verbis :* In Judæa S. Mariæ Cleophæ, sororis sanctissimæ Dei Genitricis Mariæ. *Non reperimus in ullo anteriori Martyrologio sub isto cognomine cultum ejus propositum : sed sub nomine Mariæ Jacobi variis diebus memoratur, ut infra dicemus.*

cum aliis mulieribus ?

quarum una dicta mater et Jacobi et Joseph,

C

postea emptis aromatis voluit ungere Jesum.

3 *Est autem Jacobus, dictæ Mariæ filius,* frater Domini *appellatus, ab Apostolis post Ascensionem Christi ordinatus Episcopus Hierosolymorum. a Jacobo Alphæi Apostolo plane diversus; et quamvis in duodenario Apostolorum numero non fuerit electus, tamen sicut S. Paulus, Apostoli titulo honoratur, vel ab ipso Paulo in epistola ad Galatas, describente primum suum post conversionem ad urbem Hierosolymitanam accessum, ut videret Petrum, ubi addit :* Alium autem Apostolorum vidi neminem, nisi Jacobum fratrem Domini. *Theodoretus in suis ad dictam epistolam Commentariis istum locum ita exponit.* Jacobus vocabatur frater Domini, sed non erat natura, sed nec fuit Josephi filius, ut quidam existimarunt, ex priori matrimonio natus : sed erat Cleophæ filius, Domini autem consobrinus, habuit matrem, matris Domini sororem *Hæc Theodoretus, secutus S. Joannem Chrysostomum, qui etiam in Commentariis in dictam Epistolam ad Galatas, ita honoris titulum explicat :* Vide quanto cum honore hunc nominavit. Non enim simpliciter dixit Jacobum, sed magnificum illud elogium addidit, Fratrem, Domini. Poterat alia nota declarare si dixisset, Jacobum Cleophæ, quod cognomen posuit Evangelista... Atqui nec erat frater Domini secundum carnem, sed esse putabatur. *Hæc ibi. Est autem S. Joannes Evangelista, qui* cognomen Cleophæ *indicavit, scilicet dum* juxta crucem Jesu stabat cum matre hujus Maria Cleophæ, *scilicet uxor, quæ ab aliis Evangelistis* Maria Jacobi mater *appellatur.* Cleopham *autem fuisse* fratrem S. Josephi, *sponsi Deiparæ Virginis, testatur S. Hegesippus apud Eusebium lib.* 3 *Hist. Eccles. cap.* 2 *sub finem. Quam antiquus et illustris scriptor sit S. Hegesippus diximus ad ejus Vitam* VII *Aprilis. Jam sicut* S. Josephus et Cleophas *erant fratres, ita S. Maria mater Jesu et Maria altera nominabantur sorores, quia erant uxores Josephi et Cleophæ : uti etiam sentit Suarez in* 3 *parte S. Thomæ tomo* 2 *disput.* 5. *sect.* 3. *Porro Lucæ secundo* Ascendit Joseph in civitatem David, ut profiteretur cum Maria desponsata sibi uxore prægnante. *Ipsa etiam Deipara eodem capite versu* XLVIII *filium duodennem in templo inter Doctores repertum ita alloquitur :* Pater tuus et ego dolentes quærebamus te. *Erant ergo ut Euthymius, in cap.* 19 *Joannis testatur Deipara Maria et Maria Cleophæ affinitate sorores. Epiphanius lib.* 3 *cap* 78 *contra Antidicomarianitas asserit,* Jacobum appellatum fratrem Domini, ob summam cum Christo morum similitudinem, *Græce* διὰ τὸ ὁμότροπον, non secundum naturam sed per gratiam. *Hac ergo explicandi ratione potuit S. Josephus, Deiparæ semper Virginis sponsus, perpetua in virginitate ei adfuisse; et S. Anna, uni et soli Joachimo nupta, cum diu sterilis fuisset, ex singulari Dei beneficio unicam prolem Deiparam Mariam peperisse, qui jam Doctorum plurimorum Ecclesiæ sensus censetur. Reliqua de S. Jacobo, fratre Domini et Episcopo Hierosolymitano; et altero S. Jacobo Alphæi, Apostolo, omnia prælo parata sunt edenda ad Kalendas Maii. Hic prosequimur, quæ de S. Maria Cleophæ, matre S. Jocobi; et S. Salome, matre filiorum Zebedæi referuntur; nam utriusque a morte translationes et miracula inter se ita connexa sunt, ut non possint ullo modo separari.*

hujus filius S. Jacobus frater Domini.

patre natus Cleopha

E

fratre S. Josephi,

F

hinc ambæ Mariæ, sorores habitæ.

4 *Memorantur a Græcis ad diem* VIII *Aprilis* Ma-

tronæ

A tronæ Evangelicæ, quæ venerunt Dominica mane, ut ungerent Jesum : *et isti accinuntur versus.*

Cultus Matronarum, ad sepulcrum Christi,

Χριστῷ φέρουσιν αἱ μαθήτριαι μύρα ;
Ἐγὼ δὲ ταύτης ὕμνον, ὡς δῶρον, φέρω.
Unguenta Christo deferunt discipulæ,
Hymnos ego illis, munerum loco, fero.

Caussa hujus solennitatis videtur datam Constantinopoli, ob corpora ad templum S. Jacobi fratris Domini translata, de quibus apud Georgium Codinum de Originibus Constantinopolitanis pagina 56 *ista leguntur :* Templum sacri conditorii in Chalcopratiis Justinus et Sophia ædificarunt... Prope supradictum templum idem Imperator ecclesiam S. Jacobi extruxit, ubi suis in conditoriis asservantur Reliquiæ sanctorum Innocentium, et Simeonis Theodochi, et Prophetæ Zachariæ, et Jacobi τοῦ ἀδελφοθέου Fratris Domini. Ceterum in dextera sacri conditorii posita sunt corpora sanctorum mulierum, quæ unguenta ad Christi sepulcrum tulerunt. *Ultima Græce ita efferuntur* Ἐν δὲ τῷ δεξιῷ μέρει τῆς ἁγίας σοροῦ, εἰσὶ κείμενα τῶν ἁγίων μυροφόρων γυναικῶν τὰ σώματα. *Videntur intelligi, S. Maria Cleophæ, mater S. Jacobi fratris Domini, et Salome, mater filiorum Zebedæi. Fuisse*

earum corpora Constantinopoli,

B *autem dictum templum ad honorem S. Jacobi fratris Domini consecratum, legitur in pervetusto MS. Synaxario Ecclesiæ Constantinopolitanæ, quod spectat ad collegium Claromontanum Societatis Jesu Parisiis, ad diem* XXIII *Octobris, quo a Græcis dictus Jacobus solenni veneratione colitur. Translatio autem Jacobi, Simeonis, et Zachariæ memoratur ad Kalendas Decembris in Martyrologio MS. Arabo-Ægyptiaco. Conditum est illud templum a Justino Juniore Imperatore, Justiniani ex sorore Vigilantia nepote, qui conjugi Sophiæ cum Augustæ dignitate coronam imposuit, postquam ipse coronatus fuit* XIV *Novembris anni* DLXV. *Dicta autem sanctarum matronarum corpora, cum reliquiis S. Jacobi fratris Domini et aliorum Sanctorum tunc temporis fuisse aut Constantinopolim delata, aut saltem in extructo templo deposita, nobis verosimilius apparet. Vix etiam dubitamus, quin quo tempore Hierosolymis Episcopus erat Jacobus, ibidem vixerit ejus mater Maria, imo et Salome; indeque fuerint corpora Constantinopolim translata, una cum Reliquiis dicti S. Jacobi. Favet opinioni nostræ hodiernum Martyrologium Romanum, diem natalem* S. Salomæ XXII *Octobris affigens* Hierosolymis, *et supra* S. Mariam Cleophæ *seu* Jacobi *adscribens* Judææ.

CAPUT II.

C Cultus sacer SS. Mariæ et Salomæ in urbe Italiæ Verulana : ibidem Reliquiæ et patrata miracula.

N*on substitit veneratio harum Matronarum apud Syros in Palæstina, neque apud Græcos Constantinopoli; sed translata est ad plurimas Ecclesiæ Latinæ regiones, ad quas aut ipsæ ambæ aut altera earum dicuntur venisse, domicilium fixisse, et ad finem vitæ superstites sepulturam et sacrum cultum obtinuisse. Hæc est gloriatio tum urbis Verulanæ in Hernicis, populo Latii apud Italos, tum agri Arelatensis, in Provinciæ Galliæ Narbonensis regione; imo et Civitatis Roderici, in Hispanorum antiqua Lusitania. Ab Urbe Verulana hanc controversiam auspicamur. Habemus harum Matronarum longa Acta, descripta ex MS. codice Serenissimæ Christinæ Reginæ Sueciæ, numero* 1131 *signato sub hoc titulo :* Vita seu Legenda trium sororum, Mariæ Virginis, Mariæ Jacobi, Mariæ Salomæ : *et hujus Legendæ Prologus sic incipit :* Sanctam et indubitatam præcelsamque ac salutiferam beatissimarum Sororum, gloriosæ semper Virginis Mariæ Christiferæ videlicet, Mariæ Jacobi et Mariæ Salomæ, ejusdem Domini nostri Jesu Christi materterarum, genealogiam, vitæ conversationem, et corporum resolutionem in Domino, ac earum inventionem, cum translatione et earum miraculis, Deo adjuvante, licet sermone tenui et inculto, conabimur enarrare. *Tandem post hæc omnia fuse indicata et relata, additur* Sermo brevis de sanctis Sororibus, in Natali beatissimarum Mariæ Jacobi et Mariæ Salomæ, sacratissimæ Virginis sororum et materterarum Christi : *et post ultimum folium alia manu scriptum erat :* Liber iste scriptus est noviter anno Domini MCCCCXCI, et datus est Magistris ad prædicandum eodem anno. *Auctor vero* a doloribus calculi miraculose curatum se anno MCCCCXXIII *scribit, fateturque in Prologo,* se harum virtutes et præconia, ad memoriam legentium anniversario curriculo summa cum humilitate recolenda, e scriptis Gallicis Latino eloquio deprompsisse. *Gallicorum scriptorum auctores indicat Colvenerius ad diem* XXV *Maii in suo Kalendario Mariano.* Horum primus auctor, *inquit,* est Joannes de Vinette Ordinis Carmeli, natione Picardus Gallico rythmo : ex quo additis multis, ex libris Latinis, ut ait, in prosam transfudit Joannes Droven I. V. Baccalaureus. *Hæc ibi. Meminit Joannis de Vinetta post alios Joannes Baptista de Lezana tomo* 4 *Annalium Carmelitarum ad annum* 1367 *num.* 3, *asseritque inter alia opera edidisse* Vitas trium Mariarum. *At Joannis Droven* E *seu Drovyn I. V. Baccalaurei meminit Antonius Verdier, in Bibliotheca Francica, addens eum e Latino transtulisse in Gallicum* Regimen honoris, *ex quo rythmum sub initium libri positum exhibet, sed lingua Gallica antiqua et inculta. Qui autem omnia ista Latine transtulit auctor latet. Hoc unum de omnibus possumus enuntiare, eos absque ullo examine varias res coacervasse; ex quibus pauca miracula, tamquam verosimiliora, seligimus, quæ referuntur in Galliis contigisse, infra ea daturi. Falluntur præterea, qui, ut tres Marias reperiant, Salomen matrem SS. Jacobi et Joannis Evangelistæ appellant* Mariam Salomæ, *quasi hæc Maria esset uxor Salomæ. Verum Salome est nomen mulieris et non viri, et ita vocata etiam fuit mater septem Martyrum Machabæorum : Salome etiam dicta fuit uxor Aristobuli et soror Herodis apud Josephum lib.* 13 *Antiquit. Judaic. cap.* 19 *et lib.* 15 *cap.* 3

Acta aliqua de SS. Maria Jacobi et Salome

D AUCTORE G. H.

seculo 15 scripta

non sunt satis solida.

nec S. Salome fuit Maria.

6 *Quomodo Maria Cleophæ, mater S. Jacobi fratris Domini, fuerit appellata soror beatissimæ Virginis Deiparæ, supra diximus. Quod Salome fuerit ejusdem Deiparæ Virginis habita soror, neque apud Evangelistas, neque apud antiquos Patres legitur. An fuerit Salome soror Mariæ Cleophæ, et inde data occasio dicendi, eam etiam fuisse sororem Deiparæ Mariæ, non habemus* F *unde solide asseramus, aut id asserentes refellamus. Arbitramur tamen hanc esse rationem satis commodam ad explicandum ea, quæ de ipsis ut Sororibus Deiparæ, in variis Missalibus et Breviariis leguntur. Habemus antiqua Breviaria Ecclesiæ Autissiodorensis in Gallia, et Tornacensis in Belgica; in quibus ad diem* XXV *Maii solenni cultu celebratur festum* SS. Mariæ Jacobi et Mariæ Salomæ sororum : *et novem in Breviario Tornacensi, at sex recitantur de iis Lectiones propriæ, in Autissiodorensi in primo et secundo Nocturno, item hymni proprii cum antiphonis, responsoriis et oratione. Celebratur eodem die dictum festum in* Breviariis antiquæ professionis Regularium beatissimæ Dei Genitricis semperque Virginis de Monte Carmelo, ex usu et consuetudine approbata Hierosolymitanæ Ecclesiæ et Dominici sepulcri. *Quomodo dictus usus ex Gallia et Belgio Hierosolymam delatus fuerit, diximus* VIII *Aprilis ad Vitam S. Alberti Patriarchæ Hierosolymitani et Legislatoris dicti Ordinis Carmelitarum, idque ipsum hinc confirmatur. In Ecclesia Romensi, celebratur* XI *Maii dictum festum* SS. Mariæ Jacobi et Salomæ, *et solum tres lectiones a prioribus diversæ referuntur in secundo Nocturno recitandæ, in quibus sola*

cultus in variis Breviariis et Missalibus,

A *sola S. Maria Cleophæ appellatur matertera Christi Domini. In Missali Ecclesiæ Ultrajectinæ, anno* MDXIV *excuso post missas de Communi Sanctorum, ponitur Missa ad honorem SS. Mariæ Jacobi et Salomæ, et eadem Oratio præscribitur, quæ in Breviariis Autissiodorensi et Carmelitano, utraque vero* soror Mariæ Deiparæ et matertera Christi *vocatur, et additur Sequentia ante Evangelium recitanda, ubi eadem explicantur. Omnia autem simul magnifice excusa sunt typis Jodoci Badii anno* MDXXIX; *et in officio Breviarii omnes psalmi etiam ad Horas diurnas et Completorii interponentur, uti in Missa totus Canon et Præfatio aliaque cum suis notis. A jungitur lucubratio Joannis Bertaudi Petragorici, de cognatione S. Joannis Baptistæ cum filiabus et nepotibus Beatæ Annæ. In hac obtruditur ejusdem B. Annæ mater* Emerentia, nupta Agari : *alius* Emerentiana, nupta Stolano seu Gaziro; *cui ipsa peperit* Esmeriam, *matrem Elisabethæ genitricis S. Joannis Baptistæ; et S. Annam, quæ genuit Mariam Deiparam Virginem, ex Joachimo; ac præterea genuisset Mariam Jacobi, ex altero marito Cleopha, nuptam Alpheo; et Salomen ex tertio marito Saloma, nuptam Zebedæo. Quæ ut ingeniose ab aliquibus inventa sunt ita absque sacræ Scripturæ et antiquorum Patrum consensu non facile sunt admittenda, et ulterius ad Vitam S. Annæ* XXVI *Julii examinanda. Hæc circa genealogiam.*

dicuntur cohabitasse Deiparæ,

B *At mortuis S. Anna ejusque maritis; si habuisset plures : mortuisque etiam maritis Salomæ et Mariæ Jacobi hæ matronæ jam viduæ, uti Legenda prædicta habet, accessissent ad ædes Deiparæ Virginis : ibidemque sumpto domicilio habitassent. Quod de Maria Jacobi ejusque filiis, fratribus Domini ideo habitis, probabilius dici posse judicamus. Juxta eamdem lucubrationem, eædem matronæ in Deiparæ solatium ipsi adfuissent, cum Josephus ejus sponsus sancte moreretur, et Christus pro redemptione generis humani cruci affixus expiraret : demum post Christi resurrectionem et ascensionem permansissent cum Deipara, donec extrema obsequia eidem morienti exhibuissent. At postmodum cum fama percrebuisset S. Joannem, filium Salomæ, in dolium ferventis olei Romæ missum, et inde sanum et incolumen evasisse; relicta Palæstina in Italiam navigassent, ac Romam progressæ cum Clemente Pontifice egissent; pleniusque de omnibus instructæ, ad Verulanam civitatem venissent, ibique ambæ ex hac mortali vita migrassent, in eodem sepulcro deposita, Maria Jacobi* VIII *Kalendas Junii, Salome* XI *Kalendas Novembris. Quæ fere eadem narrantur in antiquo Breviario Carmelitano ad festum S. Joannis ad portam Latinam* VI *Maii : sed de sola matre S. Joannis.*

et hac mortua in Italiam Profectæ, Verulis obiisse.

saltem una illarum :

C 7 *Baronius in Notis ad* XXV *Julii agens de S. Jacobo Apostolo Fratre S. Joannis, asserit ex monumentis Ecclesiæ Verulanæ,* horum matrem uxorem Zebedæi Mariam, in illa persecutione, quæ post necem S. Stephani secuta est, fugatam in Italiam adventasse, et apud Hernicos itinere fatigatam in pace quievisse, ibique ejus venerandum corpus religiose asservari, *nulla ullius sociæ aut sororis facta mentione. Eodem modo Ughellus, tomo primo Italiæ sacræ de Episcopis Verulanis acturus, unam solum recolit matronam,* matrem filiorum Zebedæi, *et non* Saloman, *sed* Mariam Jacobi *appellat,* mortuam VI Kalendas Julii. *Ait autem,* sacrum corpus ejusdem S. Mariæ Jacobi VIII Kalendas Junii anno MCCIX, Pontificatus Innocentii Tertii anno XII, Oddonis Verulani Episcopi X, revelante tum ipsius filio B. Jacobo Apostolo, tum sanctissimo Petro, cuidam Verulano, Thomæ nomine, in ecclesia ipsi Apostolorum Principi dicata frequenter oranti, summa omnium lætitia inventum fuisse, in quodam specu extra civitatem olim a priscis illis fidelibus absconditum... Quam plurima autem miracula in inventione sacri corporis Mariæ Jacobi a Domino patrata, innumerosque ibidem populos undique

cujus corpus inventum anno 1209

et Ecclesia S. Mariæ Jacobi extructa sit,

D confluxisse; tantamque fuisse eleemosynarum copiam, ut ex iis primo parvam ecclesiam, deinde nobilissimam, quæ nunc extat, in ejus gloriam et honorem exædificatam, prodant vetera Ecclesiæ Verulanæ monumenta. *Et paulo post asserit, etiamnum* Ecclesiam Cathedralem divitem esse Sanctorum Reliquiis, *inter quas recenset* corpus S. Mariæ Jacobi. *De hac Matrona ad* XXV *Maii ista leguntur in hodierno Martyrologio Romano :* Verulis in Hernicis Translatio S. Mariæ Jacobi, cujus sacrum corpus plurimis miraculis illustratur. *Baronius in Notis addit ista :* Ejus rei gestæ historiam accepimus editam a Verulana Ecclesia, ubi ejus corpus decentissime asservatur. Habentur ibidem complura de ea rescripta miracula. Alia insuper de his manuscripta accepimus ab Ecclesia Pistoriensi, prædictis consentientia. *Hæc ultima Romæ descripsimus ex tomo A collectionis Gallonii apud Patres Congregationis Oratorii Vallicellani, cum relatione Abbatis cujusdam ad Innocentium Papam de inventione Reliquiarum S. Mariæ Jacobi, quæ ex fragmento Actorum Episcopalium Ecclesiæ Verulanæ tomo E dicti Gallonii sic habetur.*

uti indicatum Innocentio 3 Papæ

8 Reverentissimo Patri et Domino Innocentio, S. R. E. summo et universali Pontifici, Fr. G. Abbas Casæmarii, debitæ subjectionis obsequium. Quidam juvenis Verulanius, inter alias quas vidisse asserit visiones, istam vidisse refertur, quam vestræ Sanctitati rescribo. B. Petrum Apostolum vidit, ut asserit, manifeste; qui sibi locum liquido demonstravit, ubi matris filiorum Zebedæi Reliquias reconditas affirmabat. Post aliquot dies itum est ad locum, qui puero fuerat præmonstratus ab Apostolo; et ego cum duobus Fratribus meis affui, rogatus a Venerabili Episcopo Verulano. Locus erat foris juxta mœnia civitatis, arduus et aridus, et valde difficilis ad eundum, præcipitiis plenus et rupibus; quæ rupes tantæ erant molis et magnitudinis, ut non sine palis et malleis ferreis multoque labore confractæ potuissent amoveri de loco. Quibus amotis, cavatum est fere ad staturam hominis, et inventus lapis, sub quo iterum lapis inventus est alius, ubi scriptum erat : Maria mater Joannis Apostoli et Jacobi in ista. Inventa est et chartula, in qua idipsum quod in lapide scriptum erat : quæ chartula suta erat in panno, ubi ipsæ erant involutæ Reliquiæ. Charta, pannus, et ossa, omnia pura, integra et sincera, ac si de novo fuissent ibi reposita. Quæ autem sic inventa sunt ossa, sicut viderat et prædixerat juvenis memoratus, levavit Episcopus, et tradidit ea mihi, quæ post paululum Episcopo reddidi. Episcopus vero reddidit ea Vicedomino suo, Vicedominus cuidam Monacho meo; qui Monachus tangens unum de ossibus, manum suam vidit et sensit recenti sanguine perfusam : et ego postea cum multis aliis vidimus pannum et tualiam perfusam sanguine, in quibus erant involutæ Reliquiæ. In excavatione vero odor suavissimus replevit me et qui aderant universos. Duravit autem non multum, sed et terræ motus, ut aiunt, factus est magnus; sed ego non sensi. Post paucos autem dies vadens illuc cum D. Pennensi Episcopo et Abbate S. Anastasii, in osse, sicut puto tibiæ, vidimus purum sanguinem et recentem. Quod oculis meis vidi, Sanctitati vestræ fideliter denotavi.

cum hac inscriptione.

F 9 *Hæc ibi : a quibus diversa narrantur in superius citata Legenda : scilicet* apparuisse S. Jacobum, S. Joannis Evangelistæ fratrem, Verulanensi Episcopo, et indicasse locum ubi corpora matris suæ Mariæ Salomæ et sororis ejus Mariæ Jacobi inveniret recondita : ac postmodum, splendore magnæ claritatis emicante et miri odoris fragrantia subsecuta, corpora ita candida et nivea fuisse reperta, ut nulla corruptionis vestigia apparerent : sed et pallium, quo fuissent involuta, inventum totum ex integro quasi novum

alibi corpora dicuntur inventa

vum. *Imposita ergo novæ thecæ prope majus altare decenter fuissent condita, cum hoc titulo:* Hic duæ sorores sunt materteræ Christi, quæ vita functæ sidera mente tenent. Ibidem sanitates ægrotantibus redditæ; leprosi mundati. cæci visum, auditum surdi, claudi gressum receperunt. *Adjungimus miracula ex MS. Pistoriensi, sub hoc titulo tradita. De* S. Maria matre S. Jacobi et Joannis Evangelistæ : *et sunt hujusmodi.*

Pistoriensis mulier Elephantiaca.

10 Noverit namque vestra sublimitas, quod dum quædam mulier conjugata, Aldruda nomine, de parochia nostra, judicio divino videretur elephantiam incurrisse, ita quod per expilationem superciliorum, nasi cruciationem, vocis raucositatem, et faciei grossitiem, in ea comparere indicia jam cœpissent : per parentes et virum ejus cum infirmis vicinarum domorum de ipsarum provincia tractabatur, ut mulier prædicta, a proximorum suorum et aliorum sanorum cohabitatione remota, prout juris et consuetudinis ordo requirit, loco aliquo congruenti infirmorum deberet collegio sociari. Interea dum mulier ipsa remanere in civitate sua per erubescentiam hæsitaret, et ad locum confugere remotiorem eligeret; nocte quadam, in qua mane sequenti proponebat iter arripere, assignatis jam pannis et domus utensilibus viro suo, et receptis ad opus suum quibusdam panniculis, quos ad usum et sustentamentum proprium duxerat opportunos maxime; cum ejusdem viri sui licentia profectura, vidit in somnis visionem, quæ talis fuit. Apparuit mulier quædam, quæ dixit ei : Ego sum Maria, mater Jacobi Apostoli. Surge velociter, et ad domum meam in partes Campaniæ, videlicet ad civitatem Verulanam, festinanter studeas proficisci, ubi scias et confidas te per Divinam clementiam ab elephantia liberandam, et sanitati tuæ pristinæ restituendam. Qua respondente, Quia viam nescio et ductore careo; Sancta inquit : Ego tibi, ut iter arripueris, ductorem comitem providebo. Hac igitur visione perterrita, et præ timore stupefacta, assumpta post cogitationes multas spei et fidei fortitudine, valde mane surgens, sola iter arripuit. Statimque, antequam multum a suo viro et domicilio recessisset, viatores duo, vir scilicet et uxor, natione Apuli, ejus in faciem occurrerunt. Quos salutatione præmissa cum de eorum itinere ac proposito solicite scrutaretur, eis respondentibus didicit, quod ad domum B. Mariæ Jacobi annuente Domino pergerent oraturi. Quid plura? Post confabulationes et verba quæ insimul habuerunt, eorum se comitatui immiscuit; et illi tres, tamquam impotentes et debiles, simul proficiscentes, lentis passibus incedebant. Circa meridiem vero in prima diæta, cum conjux illius pane careret, prædicta mulier infirma de pane suo quem portabat caritativam eis obtulit portionem. Tunc primum uxor viatoris illius, dum faciem mulieris infirmam fuisset diligenter intuita ; quod elephantiaca esset ex faciei grossitie et superciliorum depilatione percepit ; ob hoc nec panem ab ea porrectum a viro suo permisit assumi; et societatem ipsius refutare cupiens, eidem ne sibi ulterius appropinquaret inhibuit. Et sic dum pervenisset ad civitatem Aquini, illi duo cupientes istam omnino dimittere, occasionem invenerunt a foro et strata divertendi, dantes ei licentiam, et proponentes se in urbe ipsa consanguineos et notos habere, ad quos eos declinare et manere die illo procul dubio oporteret. Credente illa et sola cum multa mœstitia exeunte civitatem, cum ad expectandum quemlibet circa viæ marginem resideret, prædicti conjuges credentes illam in civitate remansisse per aliam viam exierunt : et dum properantes incederent, quam post se dimisisse putabant, ante se quasi velociorem et præambulantem invenerunt. Quam respicientes et rei considerantes eventum, arbitrati sunt quod mulieris ipsius comitatum effugere, et sine ea arreptum iter peragere non valebant. Tunc ergo resumunt simul ambulandi propositum, et ne videatur super prolixitate his tædiosa, ad locum duce Domino pervenerunt optatum. Dimissis itaque sociis illis, nostra mulier oratorium B. Mariæ intravit. Quam cum quidam Miles, ad custodiam altaris deputatus, ipsius Domini [providentia] nosceret, misericordia commotus super ægritudinem ejus, suspendit ad collum ejus aliquantulum de lapide illius loci, in quo B. Mariæ reliquiæ sunt inventæ, et dimisit illam. Sicque factum est quod illa credens mandatum implevit, et quod voluit impetravit. Nam sanitatem accepit, ita quod statim, dum per viam reverteretur, respiciens ad tumores et scissuras carnis suæ, invenit eas subito desiccatas et integras.

a S. Maria Jacobi monita,

acceptis viæ ducibus abit Verulas :

sed ab eis derelicta,

ecclesiam ingressa,

sanitatem recuperat.

AUCTORE G. H.

11 Noverit quoque Beatitudo vestra quod mulier quædam Neapolitana, Aufreda nomine, quinque continuis annis tam graviter chiragram et podagram passa est, quod vix de loco ad locum movere se poterat vel aliquod officium exercere. Et demum per continuum sequentem annum sic graviter est morbis prædictis gravata, quod ex toto manuum pedumque officium perdidit, et lecto decubans per manus famularum domus sic cibos potumque sumebat, et quæque alia quæ natura exigebat per eosdem præfata mulier exercebat. Verum cum pro ipsius convalescentia multa essent (variorum) generum medicamenta corpori suo adhibita, nullum tamen remedium poterat infirmitatis sentire : et sic quasi de sua sanitate desperata, mori quam vivere potius peroptabat. Ad cujus auditum, cum inter has angustias versaretur, pervenit, quod apud Verulas inventum fuerat corpus B. Mariæ Jacobi, pro cujus dignis meritis jam Dominus noster Jesus Christus plurimos, qui ad ejus corporis membra accesserant, a pluribus et variis languoribus curaverat, et pristinæ restituerat sospitati. Ad hæc mulier animata, cœpit rogare virum suum ut ipsam Verulas deferret, ad ipsam S. Mariam Jacobi, pro recipienda, dante Domino, cum infirmis ceteris sanitate. Cujus precibus vir annuens, eam jumento manibus aliorum sustentatam imposuit : quam fatigabiliter Verulas asportarunt. Quæ ibidem ante corpus B. Mariæ devote permanens, post triduum per merita ipsius sanata est, et sospes ad propria est reversa.

Neapolitana quinquennio podagrica,

eo delata

sana efficitur.

12 Ceterum noveritis, quod in pluribus viris ac mulieribus aliis civitatis Neapolis, qui multis et variis languoribus vexabantur, eadem B. Maria Jacobi, sicut accepimus, miracula sanitatum est mirabiliter operata. Vestræ itaque Clementiæ magnitudini notum sit, quod quidam juvenis de Apulia, nomine Gregorius, qui loquelam amiserat, et oris tortuositate nimia laborabat, qui cum pro recuperanda sanitate ad Puteolana balnea accessisset, remedium salutis nullatenus valuit consequi efficacia balneorum; tandem audita revelatione et insignibus miraculis B. Mariæ, matris Apostolorum Joannis et Jacobi, accessit Verulas : et ibidem per aliquantos dies moram subeuntem redeuntem vidimus cum loquela et recto ore nos de Puteolo, Creatori omnium, qui est in Sanctis suis mirabilis, gratias exsolventes.

inter alios sanatos

mutus loquelam recipit.

Advertat lector hic appellari S. Mariam Jacobi, *et haberi matrem filiorum Zebedæi SS. Apostolorum Jacobi et Joannis Evangelistæ, quæ alias est S[illegible] : cum contra mater S. Jacobi Fratris Domini et Episcopi Hierosolymitanorum appellari debeat* Maria [illegible] *ut dubium videatur cujus corpus ibidem [illegible]. Ferdinandus Ughellus tom. 5 Italiæ Sacræ [illegible]* 1261, *enumerat Sacras Reliquias [illegible] tas, traditque caput* Mariæ Cleophæ *esse [illegible]* vorum.

CAPUT III

A

AUCTORE G. H.

CAPUT III.

Cultus sacer utriusque Matronæ in diœcesi Arelatensi. Reliquiæ. Miracula.

Corpora SS. Mariæ Jacobi et Salomæ dicuntur esse in Provincia

Camaria, *sive ut viris eruditis placet* Castra-Mariana *et* Campus Marii (*ubi putatur Marius castra habuisse contra Cimbros, eosque magna clade affecisse*) *vulgo* Camargo, *inter Rhodani ostia et Arelatum, ditio est Provinciæ fertilissima. In hac visitur oppidum* Trimarianum, *seu* Trium Mariarum, *aliter* villa S. Mariæ de Mari dictum. *In hac ecclesia traduntur etiamnum asservari* corpora SS. Mariæ Jacobi et Salomæ, *et de his, ac potissimum de S. Maria Jacobi, celebratur in Ecclesia et diœcesi Arelatensi die* XXV *Maii festum sub ritu duplici, in qua solennitate iste hymnus ad utrasque Vesperas et Laudes recitatur.*

cultus in ecclesia Arelatensi

Exultet cœli curia, lætetur hæc Ecclesia :
Plaudat tellus Provinciæ, Deum collaudans hodie.
Maris sita confinio villa, te effunde gaudio;
Quæ Sanctarum reliquiis dotaris et suffragiis.
Orto jam solis spiculo, accensæ amore eximio,
Ad sepulcrum Dominicum, unguentum ferunt mys-
[ticum.
Sanctæ Matres et Filii faxint ne simus reprobi,
B Dies magna cum venerit, Judexque summus aderit.

14 *Hæc ibi. At quomodo dictarum Sanctarum corpora eo delata fuerint, diversimode traditur. Ex his quæ pluribus in supra citata Legenda earum referuntur ista paucis exhibeo :* Miles quidam, admodum nobilis et egregie Catholicus, atque dictæ Camariæ Dominus, pia religione motus, in Palæstinam peregrinatus, sanctum sepulcrum et alia redemptionis nostræ loca invisit. Inde Romam reversus, sacra Apostolorum limina devote adivit, et ibi edoctus de sacris Reliquiis in Verulana civitate quiescentibus, ad illam profectus est, benevoleque a Regnerio, Duce Verularum et adjacentium ditionum Domino, exceptus est : cui præclaram operam præstitit in bello contra Saracenos, in illius ditiones irruentes; quando Miles hic Reguerium e summo periculo liberavit, et Garferium Saracenorum Principem obtruncavit, et victoriæ subsecutæ auctor extitit. Rogatus ergo aliquod donarium petere et accipere, postulavit sibi dari sacra corpora SS. Mariæ Jacobi et Salomæ, et magna cordis lætitia obtinuit, et ad prædictum locum transtulit : in quo tunc fuisset Canonicorum Regularium cœnobium. *Hæc ibi. Videtur auctor ad tempora respexisse, quibus* Nuceria Saracenorum *dominatui patebat in eodem regno Neapolitano : quos* Fredericus II Rex C Siciliæ et Apuliæ, anno MCCXX e montibus Siciliæ depulsos, transtulit in Apuliam, fecitque in civitate Nuceria communiter habitare, *ut apud Monachum Paduanum legitur. Facta tunc arx Nuceriæ munitissima, prædonum spelunca, usque dum eam Carolus Rex, Frater S. Ludovici, ad deditionem compulit circa annum* MCCLXVI, *aut potius (quia tunc adhuc ibi erant relicti) usque dum sub Carolo ejus filio penitus fuerunt anno* MCCXCV *expulsi, destinato in hanc expeditionem Joanne Pipino de Baculo, Milite et Magistro rationalis curiæ, uti Summontius, lib. 3 Historiæ Neapolitanæ narrat. Et hæc dicta sint, si forsan Auctor Legendæ ea voluit tempora indicare.*

an e Verulana civitate translata?

15 *Honoratus Boucheus Sacræ Theologiæ doctor, Præpositus S. Jacobi, magna diligentia chorographiam et Historiam Provinciæ illustrans, non est dignatus vel minimam præcedentis translationis facere mentionem; sed arbitratur has sanctas Matronas, Mariam Jacobi et Salomam earumque ancillam Saram, ex Palæstina migrasse una cum SS. Martha, Maria Magdalena earumque pedissequa Marcella, et appulisse in Gallias, et quidem in Camariam; ibidemque mansisse dictas Mariam Jacobi Salomam et Saram, et ecclesiam S.* D *Mariæ in mari construxisse, ibique ad obitum usque, vixisse, ac sepultas fuisse : verum sepulcrum earum absconditum fuisse, propter variorum barbarorum incursionem, scilicet Gothorum, Wandalorum et Saracenorum. Hæc ille lib. 4 Chorographiæ cap. 491 pag. 327. Guilielmus Durandus Episcopus Mimatensis lib. 1 Rationalis officii cap. 7 num. 28,* In Comitatu Provinciæ, *inquit,* in castro S. Mariæ de mari est altare terreum, quod ibi fecerunt Maria Magdalena et Martha, et Maria Jacobi et Maria Salome. *Hæc ille sæculo* XIII. Joannes Bocaudus, *a Colvenerio ad hunc* IX *Aprilis citatus,* in Encomio trium Mariarum *sub finem ita scribit :* Harum, Mariæ Cleophæ et Salomæ, sororum Virginis Mariæ, corpora nunc in Gallia Celtica recondita visuntur, in oppido quodam exiguo, Gallis et plerisque aliis ob ipsa sane quam religioso, e regione Massiliæ civitatis Provincialis Comitatus. Unde cum Robertus, olim Siciliæ Rex et Provinciæ Comes, præfata corpora ex eorum cellula, in qua ad præsens celeberrime consistunt, ea quidem evelli imperasset, frustra nixus est : quæ admodum amplexu gemino divinitus palam adeo conjuncta sunt, ut quondam separata fuisse minus crederentur. Fratre Joanne Veneto perspicuo auctore in Vitis ipsarum trium Mariarum. *Hæc ibi Colvenerius. Regnavit Robertus ab anno* MCCCIX *usque ad annum* MCCCXLIV. *Quæ autem* E *attingit ille de corporum indissolubili nexu, latius subjicimus ex prædicta Legenda, cum duobus aliis miraculis; quorum unum in Petro, Leonensi in Armoricis Episcopo, patratum traditur : alterum in ipso Legendæ auctore, anno* MCCCCXXIII; *et sunt hujusmodi.*

an ipsæ ibi mortuæ?

16 Percurrente fama eminenteque sanctarum sororum Mariarum, quæ longe lateque per adjacentes divulgabatur regiones; Rex piissimus Siciliæ atque Provinciæ, Robertus nomine illustris et magnificus, a præclaro Francorum sanguine exortus, virtutum tenax, sui compos, litteratus et devotus, miro religionis devotionisque ad sanctas Sorores motus affectu, ad eas peregre decrevit accedere; et veluti mente concepit, actu perficere jussit. Duas videlicet capsas, auro fulgentes et argento, gemmis ornatas pretiosis, ad sanctarum Sororum glebas honorificentius collocandas; hac tamen intentione, ut ipsas ab invicem dissolveret, et alteram in unam capsarum cœnobio permansuram reconderet; aliam vero in reliquarium Massiliæ se penes deportaret. Quibus dispositis, maximo Pontificum, Abbatum, reliquorumque nobilium ac aliorum comitatu, dictus Rex devotus accessit, uti peregrinus. Igitur peracta devotione sua, duobus præcipue sibi assistentibus Episcopis, jussit thecas aperiri, et beatissima corpora F separari. Qui thecam aperientes subito tantam suavissimi odoris hausere cuncti fragrantiam, quantam mortalis homo non se meminit persensisse; et jussione regia manus extendentes temerarias ad corpora, ut ea dividerent, Mirum dictu! continuo Pontifices luminibus oculorum sunt privati, et tenebras quas merebantur incurrunt : beataque corpora, eodem sarculo jacentia, cunctis videntibus, viventium more sese mutuis constrinxerunt amplexibus, quod nullo modo ab invicem seorsum evelli potuissent : ut quemadmodum in vita, sic post mortem se dilexerant, demonstrarent. Unde tanto timore tremoreque cuncti qui aderant sunt invasi, ut jam luculenter divinitus perciperent, quod non separanda separare deberent. His igitur actis, Rex, Pontifices et ceteri, clauso feretro, cum intimis gemitibus et lacrymarum imbribus circa feretrum corruentes, flexis poplitibus, devotis orationibus institerunt : et pro eorum statu plurimum solliciti Rex et ceteri omnes, uno spiritu, ut redderetur eis visus Dominum precabantur. Quorum supplicationes et desideria miserator Dominus clementer exaudiens, sospitati eos et plenæ convalescentiæ

Jussu Roberti Regis novis capsis imponenda corpora earum,

intimo amplexu constricta separari nequeunt :

A convalescentiæ [reddidit] supplicantis populi vota benigno favore prosequens : et suarum interventu Materterarum, ad misericordiam flexus, omni semoto tremore, visum Pontificibus restituit. Tum decreto regio edictum est, ut nemo deinceps beata corpora separare præsumeret. Feretrum quoque Sanctorum corporum suis jocalibus decorari fecit, ecclesiam et cœnobium ingentibus dotavit redditibus, et regulares Canonicos divinum cultum ibidem exequentes ampliores instituit : illicque canon fuit, neminem diu in Sacerdotali officio exercuisse officium, nisi castitatis et munditiæ studiosum. Nam qui se libidine in jam dicto cœnobio conquinarunt, deprehensos vel dejectos, quod erat consequens, fuisse detectos, multis indiciis extitit manifestum. Tum Rex, Pontifices et singuli ad propria repedarunt, Deum et sanctas ejus Materteras, in iis quæ audierant, et viderant, magnificantes et laudantes. Amen.

2 Episcopi visum recipiunt.

Petrus Episcopus Leonensis,

17 Aliud est, quod neque subticendum arbitror. Reverendus Petrus, S. Pauli Leonensis Episcopus, morum elegantia clarissimus, virque magnæ claritatis et litteraturæ ac vitæ eminentis: quem ad suarum probationem virtutum et cumulum meritorum, B ut sæpe numero suis permittit fidelibus Omnipotens, gravissima oppressit ægritudo, adeoque colligatum tenuit et afflictum, ut etiam se in latus alterum absque humano auxilio nullatenus vertere, sustentare, sedereque, vel supinus jacere vix ipse posset; et multis annis in lectulo decubans, pene omnium jacebat membrorum officio destitutus. Ea de re suis domesticis circumquaque transmissis, colligere medicos studuit; si fortasse ejus molestiæ subvenire potuissent. Et congregati e vicinis locis undique physici, ad tactum venæ et pulsus denuntiant, ejus exitum, citius affuturum; ac sermone brevi, nihil omnino profuerunt. Cum igitur magis ac magis morbus gravesceret, et jam pene sui de convalescentia desperarent, et ab omnipotente Deo remedium continuis precibus quærerent; rumor advolans de sanctis Sororibus et earum translatione, divino munere ad ipsum percrebuit. Mox orationem suam in sinum suum convertens, a Deo et Sanctis sororibus intervenientibus petiit, ut gratiam sibi dignaretur impartiri sanctum earum posse visitare locellum; voti sponsione addens se ad eas usque profecturum. Tuncque orationem condidit, quam postmodum in tabella ad perpetuam rei memoriam indixit exarandam, pro sui ipsius dicereque volentium devotione et affectu, sub his verbis.

ob longum morbum desperatus,

facto voto

et fusis precibus,

C

O nobile collegium
Sanctarum Sororum trium,
Quibus nomen est Maria,
Vestrum sanctum suffragium
Imploro ad præsidium
Nunc in ista angustia.
Quæ erit Christo gratior,
Aut quæ sibi acceptior,
Quam sit vestra oratio?
Nulla sibi communior,
Nulla sibi proximior,
Quam sit vestra cognatio.
Tu sibi, virgo, mater es :
Inde sibi quod imperes
Et naturæ dat ratio.

Vos vero duæ ceteræ,
Estis ejus Materteræ.
O quam ingens affectio!
Vobis me dedicaveram
In servum, et decreveram
Memetipsum expendere,
In devotis effectus
Et debitis obsequiis,
Vestri Denique munere.
Sed en morbo jam inhibor,
Deficiens et debilor
Si tunc desit remedium
Ego dulce consortium,
Vestrarum precum dulcium
Sentiam nunc auxilium. Amen

18 Expleta autem oratione, profundus sopor vehemens irrepsit. Cumque medium nox iter perageret, paululum ut fieri solet evigilans, vidit sanctas Sorores, pyxidas unguentorum refertorum in manibus tenentes, sibi coram vultibus splendidissimis assistere, seque benignissima consolatione mulcere, dicentes; Ne metuas præsentem doloris angustiam; confide, votum imple, sanaberis; nam nostra intercessione integram valetudinem consequeris. Qui statim evigilans sanum et incolumem se cognovit. Ille itaque de tam jucunda visione congratulans, ac

post apparitionem Sanctarum,

subito convalescit.

Omnipotentem sanctasque Sorores collaudans, suis D accitis domesticis rei seriem innotescit : et surgens e grabato, sanus et hilaris ad iter, votum impleturus, se accingit. Tandem ad locum sanctarum Sororum, de quo concionati sumus, perveniens, visitavit cœnobium cum oblationibus hostiarum et muneribus magnis, palam narrans sermone diserto suæ peregrinationis caussam, ac gratiam a Deo et sanctis ejus Materteris sibi factam. Quod quidem factum nunc usque in eodem cœnobio manet memorabile; et a priscis prioribus traditum est, proficiscentibus peregrinis enarrandum. Indeque repedans duo in honorem sanctarum Sororum consecravit altaria, unum in urbe Nannetensi, unde fuerat oriundus; et aliud in conventu et Ecclesia Fratrum B. Mariæ de Carmelo Parisiis : quæ etsi non sint grandia ædificii quantitate, grandi tamen sublimavit benedictione; officiumque composuit, quod omni die quoad vixit devotissime decantavit, et die vigesima quinta Maii decantari instituit. Vixit autem sospitate bona usque ad emeritam senectutem, misericordiæ actibus emeritus, et beneficiis semper intentus, migravitque a seculo anno Domini millesimo tricentesimo * quinquagesimo, cujus anima paradisum meritis sanctarum Sororum possideat, Amen.

AUCTORE G. H.

2 altaria iis erigit.

* *forte* octogesimo P.

19 Neque vereor, aliena dum refero, propria palam depromere, quæ de Sanctis Sororibus et earum gratiis sum expertus : neque res est dubia quam narrabo, quamquam si opus esset astruere, adsunt adhuc mihi superstites sedulo testes. Eram ipse anno Domini millesimo quadringentesimo vigesimo tertio, valetudinis lectulo decubans, æger febre vexatus acerrima, atque morbo quem petrinum in vesica medici calculum vocant, quibus merito alligasse me divinum existimavi semper flagellum. Ibique supinum et jacentem peneque immobilem constrinxerat vis doloris; utiliter quidem spero nunc, et ovanter recognosco; unde et quandoque in languore positus mente revertebar ad Dominum, suæ immensæ pietati gratias agens, qui adjudicaverat me contumacem servum, non in ira et furore, sed in virga filiali ita corripere, et dicebam : Domine si sic vivitur et in talibus vita spiritus mei; corripies me et vivificabis me, ecce in pace amaritudo mea amarissima. Sic utique dolores meos graves ferebam ut poteram; nec deerant medici, doloribus solerter suffragantes. Cum repente ad memoriam rediit quod in devotissima capella B. Mariæ de miraculis, in antiqua anteriore Autissiodorensi Ecclesia, ubi altare F et oratorium in decus et honorem sanctarum Sororum trium decentissime est erectum, pro ipsarum solemnitate grossis signis ecclesiæ pulsabatur : erat quippe dies festus et earum natalitius, qui octavo Kal. Junias annotatur. Mox ad eas, in me reversus, orare et precari pro salute humiliter et devote cœpi, vovens Missarum solennia in præfato celebraturum oratorio, ut dolores meos evaderem, et optatam consequerer sospitatem. Quo dicto, miro modo in semetipsum cœpit febrium incendium retorqueri, ac si reflexis totis suæ impetu formidaret se in me ipso ulterius æstuare : sicque actum est, Dei et sanctarum Sororum gratia, ut febris illa hora refrænata vis in semetipsa paulatim frigesceret, et alius morbus terribilis me contingere deinceps non auderet. Itaque post triduum, sanus et incolumis, votum reddidi devote ut valui; et accitos medicos gratiose propulsavi, plus eorum non indigens auxiliis, sanctarum Sororum suffragantibus meritis, apud Dominum nostrum Jesum Christum, cui est honor et imperium in secula seculorum. Amen.

Auctor Legendæ anno 1423

vexatus calculi doloribus,

Autissiodori ad altare Sanctarum vovens celebrare.

sanatur

20 *Honoratus Boucheus quæ sub Renato Andegavensi, ultimo Rege Neapolitano e familia Francica et Comite Provinciæ, gesta fuerunt, ita narrat lib* 9 *Historiæ*

AUCTORE G. H.

A *Historiæ Provinciæ sect. 4, § 2.* Cum anno millesimo quadringentesimo quadragesimo octavo quidam Prædicator coram Rege Renato disseruisset de eximia sanctitate Mariæ Jacobi et Salomæ earumque ancillæ Saræ, quarum gloriosa corpora detinerentur in oppido Trimariano, sed sub terra abscondita; motus devota pietate Rex Renatus, inquirendi et elevandi dictas reliquias facultatem petiit a Nicolao v Pontifice Romano, a quo commissæ rem totam perficiendi data fuit Petro de Fuxo, Cardinali et Legato Avenionensi : in cujus locum, quod adversa valetudine premeretur, substituti fuere Robertus Damiani Archiepiscopus Aquensis, et Nicolaus de Brancas Episcopus Massiliensis. Qui facta debita præparatione, Arelato discesserunt ad Ecclesiam S. Mariæ de mari, et ibidem repererunt aliquot inscriptiones lapidibus incisas, et alias res admirandas, et inter has antiquum altare lapideum ; in cujus medio inserta erat cista plumbea, et in hac caput grande, et creditum est esse S. Jacobi Minoris ; item quatuor alia in modum Crucis disposita, sed quorum Sanctorum fuerint nequibat sciri. Cumque profundius effoderent terram, ad latus pedanei subsellii altaris, reperta fuit tumba lignea, continens duo sacra corpora cum C capitibus integra; quæ credebantur esse SS. Mariæ Jacobi et Salomes; et aliud ex opposito jacebat, quod Saræ pedissequæ credebatur. Ex hisce corporibus exhalabat odor suavis et valde gratus et admirabilis; ut qui non solum recreabat eos, qui in hac inventione aderant præsentes et spectatores, sed ita vestimentis eorum inhæsit, ut etiam post elapsum mensem hunc odorem exhalarent. Quæ omnia ubi Rex Renatus ex fideli relatione cognovit, rogavit Legatum Avenionensem, ut curaret omnes Prælatos Provinciæ convocari, ad quorum præsentiam solemni ceremonia sacræ Reliquiæ transferrentur. Assignatum Arelatum, quo Rex et Regina cum tota curia præsentes adfuerunt sub finem Novembris, et simul comparuerunt Robertus Damiani Archiepiscopus Aquensis, et hi Episcopi, Antonius Ferrerius Arausionensis, Guillelmus Soybertus Carpentoratensis, Nicolaus de Brancas Massiliensis, Palamedes de Caretto Cavallionensis, Pontius de Sadone Vasionensis, Petrus Nasendus Aptensis, Joannes * de Colliarcis Tricastinus, Gaucherius de Forcalquier Vapincensis, Tristanus de Aura Conseranensis, Petrus Turelurus Diniensis, Guillelmus Guesus Grassensis, Petrus Marinus Glandevensis; et hi Abbates, Petrus de Lacu S. Victoris prope Massiliam, Arnaldus de S. Felice S. Ægidii in diœcesi Nemau-
B sensi, et Joannes Eustachius Nizellensis in diœcesi Cameracensi. Aderant tres Protonotarii, Guillelmus de Harancour, Joannes Huety, et Marquetus de Ricus cum pluribus viris Ecclesiasticis et sacræ Theologiæ Doctoribus. Qui omnes una cum Rege Arelato discesserunt in Camariam, et ad Ecclesiam Trimarianam, quo accurrerant ex devotione ultra quatuor millia hominum. Quo in loco Legatus, accepta ab Archiepiscopo Aquensi et Episcopo Massiliensi juridica informatione rerum omnium ante peractarum, pronuntiavit in favorem sanctitatis istarum Matronarum, utque publice secundum usum Ecclesiæ honorarentur et invocarentur permisit. Deinde ut translatio corporum perageretur, duo Episcopi cistas quibus inclusa erant apportarunt, et mensæ pretiose exornatæ imposuerunt : ossa incomparabilem odorem exhalantia, vino albo abluta, et gossipio mundata, separatim in arca e ligno cupressino confecta deposita fuerunt; usque dum thecæ argenteæ, quibus inde clauderentur, essent confectæ.

Facta nova inquisitione anno 1448

corpora 3 inventa sunt,

et coram Legato Apostolico

Archiepiscopo Aquensi et 12 Episcopis

* *al. Leguise sive Acutus*

ac tribus Abbatibus

21 *Hæc citato loco Bouchetus, qui in Chorographia ista addit :* Magnæ cautelæ quas idem Rex Renatus ad dictarum reliquiarum conservationem adhibuit, commonstrant insignem ejus pietatem æstimationemque ob quam mandavit ut cista, cui Reliquiæ erant inclusæ, quatuor seris et totidem clavibus occluderetur : quarum clavium una semper Aquis in archivio Regio detineretur, altera in Capitulo Abbatiæ Montis-majoris, cui subjecta est dicta Capella, tertia apud Consules urbis Arelatensis, quarta vero apud ipsos Trimarianos. Et hinc difficultas oritur, quod raro admodum capsa dictarum Reliquiarum aperiatur, ob expensas quæ debent fieri in convocationem custodum clavium. Nam ex parte Curiæ, quæ rationem pecuniariam Aquis exercet, tres minimum officiales mittendi, videlicet Præses aut Consiliarius, Advocatus aut Procurator Regius, et alius dictæ rationis pecuniariæ Auditor, et hi sunt custodes Archivii Regii, qui tunc deferebant unam ex quatuor clavibus. Est autem hoc nostro seculo dicta Reliquiarum capsa his solum aperta; scilicet circa annum MDCXXVII requirente Alphonso Ludovico Plessiaco Richelio, tunc Archiepiscopo Aquensi, dein S. R. E. Cardinale et Archiepiscopo Lugdunensi : et postmodum anno MDCXL, requirente Joanne Juberto de Berraut, Archiepiscopo Arelatensi. *Hæc Bouchetus ex Archivis Regiis ad Aquas Sextias servatis : et hinc* E *videtur memoria relata in MS. Florario Sanctorum, in Martyrologio Coloniæ et Lubecæ anno* 1490 *excuso, in Additionibus Greveni ad Usuardum, et in Martyrologio Germanico Petri Canisii, his ubique verbis ad* XXV *Maii,* Ipso die translatio Sanctarum Mariæ Jacobi et Mariæ Salomæ, Sororum Mariæ Virginis. *Quæ eadem, omisso verbo Translationis, leguntur in Martyrologio Parisiis anno* 1536 *impresso. In Martyrologio Gallicano Saussaii indicatur* festum S. Mariæ Jacobi Arelate. *Nulla* Saræ pedissequæ *sive* ancillæ *mentio fit in Martyrologiis. In citata Legenda traditur una venisse in Verulanam civitatem ibidemque sepulta.*

D

deposita sub 4 clavibus,

ostensa anno 1627 et 1640.

memoria in Martyrologiis,

CAPUT IV.

Cultus sacer in Hispania. Num istic S. Maria Cleophæ post mortem sepulta? An hujus caput Venetiis?

H*actenus deduximus venerationem S. Mariæ Cleophæ, matris S. Jacobi fratris Domini, imo et Salomæ, matris SS. Jacobi et Joannis Evangelistæ, passim conjunctam, usque exhibitam in Ecclesia Græcorum Constantinopolitana, Italorum Verulana, et Gallorum Camariensi, cum aliqua sacrarum Reliquiarum asservatione. Ipsi etiam Hispani ad hanc contentionem accedunt. Ac primo Georgius Cardoso in Hagiologio Lusitano ad diem* IX *Aprilis, celebrat* S. Mariam Cleophæ, F et quamdam Mariam Magdalenam, vita functas in oppido Civitatensi, *vulgo* Ciudad-Rodrigo. *Cujus rei omnis probatio sumitur ex Additionibus Bivarii et Helecæ ad M. Maximi Chronicon, in quibus anni* 16 *et* 17 *ista leguntur :* Fama est cum S. Jacobus venit in Hispaniam, Mariam Cleophæ, et Salome matrem, et Mariam quamdam Magdalenam eum fuisse comitatas, et rediisse cum illo, venisseque cum corpore, et utrasque Cleophæ et Magdalene obiisse in Civitatensi oppido in Lusitania, die Aprilis IX. Magdalenam vero Lazari sororem cum Lazaro, Maximino atque Chelidonio, Marcella, Josepho ab Arimathia, venisse in Galliam Aquitanicam, ibique prædicasse Domini Jesu sanctum Evangelium : ut docent luculenter Gallorum historiæ, et est traditio ubique satis recepta illius regionis. Maria Salome rediens cum ipso Jacobo filio, peragratis partibus Germaniæ, Angliæ, et Italiæ ubi prædicavit, cum Verulas pervenisset, ætate confecta ibi requievit XXIV Maii. *Hæc ibi sub nomine Helecæ Archiepiscopi Cæsaraugustani, qui floruit seculo nono. Verum an aliquid ex his scriptis extiterit ante hoc seculum decimum septimum.*

cultus aliquis S. Mariæ Cleophæ in Hispania :

an ea cum aliis in comitatu S. Jacobi venerit ?

A *mum alibi discussimus : et quæ hic de duplici Magdalena proferuntur, poterunt examinari ad diem* XXII *Julii, num videlicet a Maria Magdalena, in Evangelio sub isto nomine notissima, sit alia, non Magdalena sed Maria soror Marthæ et Lazari : quod videtur istorum rerum consarcinator non satis intellexisse. At quis regionem Rhodanum inter et Alpes unquam appellavit Galliam Aquitanicam, nisi excogitetur nova expeditio in Hispanias, et inde in Aquitaniam ad Garumnam fluvium. Massilia et Provincia, regio Italis proxima, in Gallia Narbonensi sita est : ad quam dictas Sanctas personas appulisse, et in ea ad finem vitæ perstitisse, est hoc tempore traditio satis recepta ; sed an nota fuerit seculo Christi nono, plurimum a viris eruditis dubitatur. Quis autem antiquorum meminit adventus earum in Hispaniam? Quis venerationis earum ad* IX *diem Aprilis, aut Salomæ ad* XXIV *Maii? Colitur S. Maria Cleophæ hoc* IX *Aprilis, et Translatio S. Mariæ Jacobi celebratur* XXV *Maii. Credo quod istorum figmentorum auctor, ne videretur ex hodierno Martyrologio Romano* cultus S. Salomes in Hispania. *earum notitiam assumpsisse, de industria voluerit ad diem unam aberrare. S. Salome inscripta est antiquis Martyrologiis ad diem* XXII *Octobris, sed Ecclesia Com-* D AUCTORE G. H. *postellana celebrat sequenti die* XXIII *Octobris ad quem Tamayus illam retulit his verbis :* Compostellæ in Gallæcia Hispaniæ anniversaria colitur festivitas S. Mariæ Salome, matris S. Jacobi Hispaniarum Apostoli, quæ filium in Hispanias secuta, Vercellis glorioso fine quievit. *Hæc ille, ubi pro Vercellis legendum Verulis arbitramur, sed de ejus cum filio S. Jacobo in Hispaniam adventu, ad utriusque natalem, quæri poterit. Interim ejus mortem cum Martyrologio Romano* Hierosolymis *adscribendam arbitramur, uti* Mariam Cleophæ Judææ, *et quidni etiam Hierosolymis? Ferdinandus Ughellus tomo 5 Italiæ sacræ in descriptione Patriarchatus Venetiarum columna* 1261, *inter Reliquias dictæ urbis simpliciter indicat,* caput Mariæ Cleophæ in æde Servorum esse. *Ceterum si forsan et nos in hac molesta disquisitione non videamur aliquibus satisfecisse, libenter edocebimur certioris veritatis meliorem methodum, quam poterimus amplecti ad diem* XXV *Julii aut* XXII *Octobris, imo et ad proximas Calendas Maii ad Vitam S. Jacobi, dictæ Mariæ et Cleophæ filii.*

B DE S. PROCHORO E PRIMIS DIACONIS G. H.

EPISCOPO NICOMEDIENSI ET MARTYRE ANTIOCHIÆ. E

SECULO I.

Q*ua fuerint occasione primi ab Apostolis creati Diaconi, ita narrat Evangelista Lucas capite* VI *Actorum sub initium :* In diebus illis crescente numero discipulorum, factum est murmur Græcorum adversus Hebræos, eo quod despicerentur Inter 7 primos Diaconos ab Apostolis constitutos in ministerio quotidiano viduæ eorum. Convocantes autem duodecim multitudinem discipulorum, dixerunt : Non est æquum nos derelinquere verbum Dei, et ministrare mensis. Considerate ergo, fratres, viros ex vobis boni testimonii septem, plenos Spiritu sancto et sapientia, quos constituamus super hoc opus. Nos vero orationi et ministerio verbi instantes erimus. Et placuit sermo coram omni multitudine : et elegerunt Stephanum, virum plenum fide et Spiritu sancto, et Philippum, et Prochorum, et Nicanorem, S. Prochorus et Timonem, et Parmenam, et Nicolaum advenam Antiochenum. Hos statuerunt ante conspectum Apostolorum, et orantes imposuerunt eis manus. Et verbum Domini crescebat, et multiplicabatur numerus discipulorum in Hierusalem valde : et multa etiam turba Sacerdotum obediebat fidei. *Hæc ibi S. Lucas, qui reliquo capite* VI *et integro capite* VII *pro-* C *sequitur acta, disputationes, et Martyrium S. Stephani : ut ei similes alii Diaconi, videantur fuisse* pleni Spiritu sancto et sapientia : *(et excepto* Nicolao advena *quod is, si non caussa et auctor, saltem occasio traditur hæresis Nicolaitarum) reliqui fastis sacris Latinorum et Græcorum inscripti sunt.* Philippus *a Latinis colitur die* VI *Junii, a Græcis* XI *Octobris. Sunt præterea Martyrologio Romano et aliis inscripti* Nicanor *et* Parmenas, X *et* XXIII *Januarii, ad quos etiam de illis egimus. Alii duo suam habent venerationem hoc mense Aprili, die* IX Prochorus, *die* XIX Timon.

2 *Hos quatuor Græci una solemnitate venerantur in suis Menæis excusis et manuscriptis, in Anthologio, in* colitur cum 3 aliis a Græcis 28 Julii, *Synaxario, et in aliis libris ritualibus : ex quibus hoc elogium in Menologio Sirleti extat :* Die XXVIII Julii, Natalis Beatorum Prochori, Nicanoris, Timonis et Parmenæ. Hi cum essent ex numero sanctorum Apostolorum, in diversis locis, propter Christianæ fidei prædicationem, persecutionem passi, eo quod Christum Dominum filium Dei et perfectum hominem esse confiterentur, martyrii coronam assecuti sunt. *Hæc ibi. Dorotheus in Synopsi de Septuaginta Christi discipulis ista de S. Prochoro habet :* Prochorus, unus ex septem, Nicomediæ, civitate Bithyniæ, et dicitur Nicomediæ Episcopus Episcopus fuit. *Hippolytus Martyr ait.* Πρόχορος Ἐπίσκοπος Νικομηδείας, *tum addit* qui primus egressus est, *scilicet Hierosolymis ubi simul ministrabat cum aliis sex :* credens cum filiabus suis : *de quibus alibi necdum legimus. Nec vero magnam fidem merentur duo opuscula illa, sed ut pseudepigrapha rejiciuntur* a S. Petro creatus. *a viris eruditis. Creatum illum dictæ urbis Episcopum a S. Petro reperitur in Oratione Græca de laboribus et peregrinationibus Apostolorum Petri et Pauli, Latine a Lipomano et Surio ad diem* XXIX *Junii edita : in qua cum induxisset auctor sanctos hos Apostolos, post tres annos a conversione S. Pauli, convenisse Hierosolymis, ista ait :* Beatus quidem Paulus profectus est ad opus, ad quod vocatus fuerat. Magnus autem Petrus reversus ad Antiochiam ; ubi cum Evodium constituisset Episcopum, venit Synadem Phrygiæ civitatem, deinde Nicomediam : in qua cum Prochorum ordinasset Episcopum, venit Ilium civitatem Hellesponti. *Similia tradit Sophronius in fragmento de Certaminibus et peregrinationibus SS. Petri et Pauli.*

3 *Petrus de Natalibus lib. 4 Catalogi cap. 39 hoc* F *ejus concinnavit elogium :* Prochorus, Diaconus et passus apud Antiochiam, Martyr, de septem primis, qui ab Apostolis electi sunt, vir fide et miraculis præclarissimus, apud Antiochiam passus est. Ut dicit Hieronymus in Martyrologio. Hic ut ipsemet de se scripsit, nepos fuit S. Stephani Protomartyris, et comes Joannis Evangelistæ, cum ad prædicandum missus fuisset in Asiam, cum quo multo tempore manens, factus est Episcopus Nicomediæ Bithyniæ : unde post multorum conversionem ab eodem Apostolo missus est Antiochiam ad prædicandum, ubi martyrio corona- 9 Aprilis, tus vitam finivit v Idus Aprilis, ibique in pace quiescit. *Hæc Petrus de Natalibus, qui antiquiora Martyrologia MSS. sæpius attribuit S. Hieronymo, qualia* inscriptus fastis Latinis *habemus ex monasterio Centulensi et alio Reginæ Sueciæ, Fuldæ aut in variis locis conscripta, in quibus ista leguntur :* Natalis B. Prochori, fide et miraculis clarissimi viri, apud Antiochiam consummati, ibique quiescentis. *Usuardus his similia habet :* Eodem die, *inquit*, natale B. Prochori, qui fuit unus de septem primis Diaconibus. Hic fide et miraculis præclarus apud Antiochiam martyrio consummatus est. *Similia habentur in Martyrologiis Adonis, Notkeri,*

hodierno

A *hodierno Romano et aliis. Plura ex Petro de Natalibus adjunguntur apud Maurolycum, Felicium, Galesinium,* AUCTORE G. H. *falso ei adscripta historia S. Joannis Evang.* *quod fuerit* nepos S. Stephani, et comes S. Joannis Evangelistæ. *Imo ab aliis dicitur auctor libelli* de Vita, miraculis et assumptione S. Joannis Evangelistæ, *qui extat Græce et Latine inter Orthodoxographa Basileæ anno* MDLXIX *edita, Latine vero in Historia Patrum Laurentii Barræi, et in Bibliothecis veterum Patrum. Verum libellus iste, fabulis mendaciisque refertus est, et jam pridem inter apocrypha rejectus a Baronio, Bellarmino, Molano Lorino et aliis: uti latius dici poterit quando de S. Joanne Evangelista erit agendum.* NOT. 20

4 *Aliquas* S. Prochori Diaconi Reliquias *adservari Bononiæ in Ecclesia S. Joannis in monte Canonicorum Regularium Lateranensium tradit Masinus in* D *Bononia perlustrata*. Proculus Martyr *dicitur in Kalendario Breviarii Mediolanensis anno* MDXXXIX *editi:* *Reliquiæ an. Bononiæ?* *at* Procorus *in Kalendario Missalis ejusdem Ecclesiæ anno* MDXXII *et* MDLX *excusi. Fuerit hic in Italia passus, ac forsitan apud Insubres, unde Mediolani cultus ejus olim percrebuerit; vel eo ex Romanis cryptis translatus, ipsiusque aut alterius Martyris simili nomine appellati pars aliqua devecta Bononiam. Documentum certe aliquod proferri oportet, antequam rationabiliter credantur Reliquiæ istæ, ejus de quo agimus Prochori esse, quæ alias tempore sacrorum bellorum ex Oriente potuerunt advehi.*

G. H.

DE SS. JUDÆIS, AD FIDEM CONVERSIS

MARTYRIBUS LEONTINIS IN SICILIA.

SUB DECIO

Cultus sacer:

SÆPIUS *celebrem memoriam Leontinorum, etiam post urbis ruinam facimus, ob varios ibidem pro fide Christi laurea Martyrii coronatos. Nunc Tabulæ Ecclesiæ istius nobis repræsentant ali-* B *quot Judæos, ad fidem Christi conversos, et gloriosos sub Decio Imperatore Martyres effectos: de quibus Officium Ecclesiasticum, a Paulo* v *Pontifice Maximo approbatum, recitatur. Meminit illorum Octavius Cajetanus in Martyrologio Siculo his verbis:* Leontinis sanctorum Martyrum Hebræorum, persecutione Decii et Valeriani sub Tertullo Præside. *Elogium ex Actis SS. Alphii Philadelphi et Cyrini.* *Acta conversionis et martyrii eorum continentur in Vita et historia martyrii SS. Alphii, Philadelphi et Cyrini, a quibus fuerunt ad fidem conversi, integre proferenda ad horum diem natalem* x *Maii. Hic prælibamus, quæ de his excerpsit idem Cajetanus et sunt ejusmodi.*

2 Persecutione Decii, et Valeriani, Tertullo Siciliæ Præside, Confessores Christi Alphius, Philadelphus, et Cyrinus ad quæstionem Leontinos perducti sunt. *Judæus a dæmone obsessus,* In ipso fere urbis ingressu, obviam illis fit Hebræi cujusdam filius, qui a dæmone obsessus, triginta jam dies vexabatur, et in via jacebat; habitabat enim in vicinis speluncis dæmon, et prætereuntes persæpe graviter agitabat. Pater igitur, et lacrymans pro filio mater, unaque fratres, pro energumeno fratres Confessores Christi rogabant: quibus hi dixere. Creditisne in Jesum Christum? et illi, Credimus, Domini mei. Ipsi milites, qui Alphium, Philadelphum et Cyrinum custodiebant, commiseratione permoti, eos orabant, ut miserorum la- C crymis flecterentur. *precibus Martyrum liberatur:* Beati Confessores dixerunt, Manicas laxate, ut componamus ad Deum orandum Manus. Cum milites abnuerent Tertulli metu, vincula sponte sua cecidere. Tum sancti fratres, in genua accidentes, oraverunt: Domine Deus, opifex cœli terræque ac maris, orationem exaudi servorum tuorum: miserere operis tui, et hominem a diabolo vexatum libera, ut hoc in loco, in quem nos deduci voluntas tua fuit, palam fiat potentia tua, et nomen sanctum tuum attollatur. His dictis, surrexere. Mox S. Alphius ad energumenum accedens. In nomine, inquit, Domini nostri Jesu Christi, immunde dæmon, egredere simulacro Dei. Statim profugit dæmon, inclamans, daturum se Tertullum escam feris, qui servos Christi Alphium, Philadelphum et Cyrinum Leontinos misisset, quorum imperio a sedibus suis deturbaretur.

3 Devincti miraculo parentes Hebræi et consanguinei fidem recepere: *parentes et amici conversi baptizantur:* salutis vero signum petentes, adhortabantur sancti adolescentes, irent ad E Episcopos et Presbyteros, in montibus ac speluncis latentes, a quibus baptizarentur. At ille discessere, gaudentes et Deum laudantes. Post menses ferme quatuor, beneficium fidei, quod accepere, feliciter Christo reddiderunt. Nam cum beati Martyres Alphius, Philadelphus et Cyrinus, ligneo onerati jugo, urbem obirent, et Tertulli jussu per altas speluncas, et Judæorum suburbia ducerentur; Hebræi parentes, una cum filiis cunctaque familia, obvii Sanctis *desiderant martyres mori:* occurrere, orantes, ut eorum miserti, comites ad martyrium adjungi juberent. B. Alphius simul cum fratribus respondit: Det vobis Dominus, ut participes sitis sortis Sanctorum. Tum voce una omnes inclamant: Christiani sumus. Quæ cum audissent reliqui Judæi e speluncis egressi, in quibus habitabant lapidare illos cœperunt, quod Jesum Christum palam confiterentur, quem eorum patres crucifixissent.

4 His cognitis Tertullus per apparitores suos pertrahi ad se vinctos jubet. Continuo comprehensi viri et mulieres; *coram Præside confitentur fidem.* et interrogati, cur patrias leges deseruissent, responderunt: Decepere nos, Tertulle, Doctores nostri: sed ope Dei et miraculis Alphii, Philadelphi et Cyrini, non nisi Christianam fidem veram esse cognoscimus. In Jesum Christum credimus, quem confitemur verum Deum esse, et pro eo F mortem percupimus. Tum Tertullus primores Hebræorum accersitos consulit, quid miseris illis faciendum foret. *lapidibus obruti moriuntur:* Respondere,. Si perseverant in sententia, male perdantur. Rursum Tertullus evocatum Hebræum energumeni parentem sic alloquitur: Adhuc in amentia tua perstas? Animum advertere, infelix, quid viri sapientes gentiles tui dicent. Is vero ceterique cum eo dixerunt: Plura loqui, nescimus: unum profitemur, Christiani sumus, dæmonibus non sacrificamus. Tum Tertullus, ubi in Jesu Christi fide constantes videt, gentilibus suis lapidandos tradit: a quibus procul urbe ejecti, lapidibus obruti, Deo spiritum reddidere v Idus Aprilis; iis gemmis coronas eorum Domino exornante, qui regnat in secula seculorum.

G. H.

DE SANCTIS QUINQUE VIRGINIBUS
MARTYRIBUS SIRMII IN PANNONIA.

IX APRIL.

Virginei cruoris festum appellari jure merito posse diem nonum Aprilis *scribit Franciscus Maria Florentinius in Notis ad Martyrologium Hieronymianum*, quando, *inquit*, pro gemino sanctarum Virginum ac Martyrum choro antiquitus exultabat Ecclesia. *A primo choro exorditur dictum S. Hieronymi Martyrologium, his verbis :* v Idus Aprilis. In Sirmia Natalis quinque Virginum, quorum nomina Deus scit. *Ita apographa Lucense et Blumianum, Corbeiense et antiquum Epternacense, quo hactenus usi sumus : in hoc tamen deest additamentum de notitia Dei, in altero erant solum quatuor notatæ, sed amanuensium errore ; cum in altero Martyrologio Corbeiensi, ante annos etiam octingentos scripto, dicantur* quinque Virgines. *Eadem omnia habentur in pervetusto Martyrologio S. Maximini ; et alio Reginæ Sueciæ a Luca Holstenio plurimum laudato : item in Kalendario MS. ante aliqua Isidori opera in Vallicellana Congregationis Oratorii bibliotheca reperto. Sed pro* Sirmia, *scriptum erat* Syria. *Eædem quinque memorantur etiam in Martyrologio MS. Tamlactensi ; et apud Notherum. Et ab his quinque sejunguntur aliæ* septem Virgines, *quæ in pluribus Fastis referuntur cum aliis Sanctis Martyribus, ut ex sequenti classe Martyrum constabit. Ceterum quæ hic* Sirmia *dicitur, passim* Sirmium *appellatur, urbs olim præclarissima in Pannonia inferiore, et plurimorum Martyrum palæstra famosissima, uti jam sæpius diximus.*

DE SANCTIS MARTYRIBUS

G. H.

B

DEMETRIO DIACONO, HILARIO, CONCESSO, MARO, SIRMIONE, FORTUNATO, DONATO. ITEM VII VIRGINIBUS CANONICIS.

E

IX APRIL.

Memoria omnium in antiquis Martyrologiis.

Altera hæc est classis Martyrum in antiquis apographis Martyrologii Hieronymiani : et Epternacense eam ita recencet : Et alibi Demetri Diaconi, Hilari, Concessi, Mari, Sirmionis, Fortunati, et septem Virginum Canonicarum. *In aliis apographis additur nomen* Donati, *sed cum aliqua varietate in nomine* Sirmionis. *In Lucensi codice ista leguntur :* Et alibi Demetri Diaconi, Hylari, Concessi, Mari, Syrmionium, Fortunati, Donati, et natalis vii Virginum : *in codice Blumiano additur*, Canonicarum : *reliqua sunt eadem. In codice Corbeiensi, Parisiis excuso, post* Mari *ista habentur :* Sirmium, Fortunati, Donati et aliorum sex. Et natalis septem Virginum Canonicarum. *Hactenus apographa Hieronymiana, ex quibus asserit Florentinius in suis ad hunc diem Notis*, MS. Antuerpiense, *sive Epternacense*, in nominibus minus depravatum esse, *et cum illo*, Sirmionis nomen, Martyris potius videri, *et dictis Martyribus annumerandas esse* septem Virgines Canonicas *dictas, quod Deo sacratæ essent, et simul sub certa aliqua norma vivendi degerent. In MS.*
C *Martyrologio Reginæ Sueciæ, post quinque Sirmienses Virgines, additur*, Et alibi Demetrii Diaconi et septem Virginum, quæ in unum meruerunt coronari. *In MS. Tamlactensi, post has* septem Virgines, *referuntur nomina* Dimetri, Hilarii, Concessi, Macarii, *alius* Mari, Sirmimonis *supra* Sirmionis, Fortunati, Donati. *In Richenaugiensi MS. ista habentur :* In Sirmia Dimetri Diaconi, Helarii, Concessi, Fortunati et Virginum septem, Marii, Donati. *Qui ultimi duo desunt in MS. Rhinoviensi. Sed omissa* Sirmia, *ista habentur in MS. Parisiensi Labbæi nostri :* Demetrii, Hilari, Concessi, Mari, Fortunati, Donati et aliorum septem, *forsan* aliarum Virginum. *Quæ fere eadem leguntur in MS. Augustano S. Udalrici. Ex dictis Martyribus viris solus* Demetrius *refertur in MSS. Atrebatensi, Tornacensi et Lætiensi : quinque suis nominibus exprimuntur in MS. Barberino et apud Grevenum : quatuor in Casinensi et Altempsiano : tres apud Notkerum : duo in Corbeiensi, Maximiano, et Carmeli Coloniensis, item apud Maurolycum et Felicium, sed nulla loci facta mentione.*

2 *In hodierno Martyrologio Romano ista leguntur :* Romæ natalis Sanctorum Martyrum Demetrii, Concessi, Hilarii et sociorum. *Addit Baronius* hos restitutos esse ex prædicto veteri manuscripto S. Cyriaci. *Ferrarius in Catalogo Sanctorum eosdem proponit, adduque* horum Martyrum nulla extare historiam, solam vigere in Martyrologio Romano memoriam, ex antiquo Martyrologio monasterii S. Cyriaci, ex quo in Martyrologium Romanum transcripti sunt. *Est satis celebris memoria horum Martyrum in variis fastis, sed qui Romæ adscripserat ante Baronium, fuit Galesinius, ita loquens :* Romæ item beatorum Martyrum Demetrii, Concessi et Hilari, qui profligato per varias certaminum vices fidei adversario, demum pro pietatis victoria coronantur. *Citat Galesinius in Notationibus* Kalendarium monasterii Bergomensis, quod est Ordinis Vallis-Umbrosæ : *quod forsan voluit etiam indicare Baronius, cum nulla horum Martyrum mentio fiat in Martyrologio MS. monasterii S. Cyriaci : in quo solum ista leguntur :* v Idus Aprilis, Natalis septem Virginum, qui in unum meruerunt coronari, *absque mentione loci. Dictum autem* F
Kalendarium in monasterio Vallumbrosano non reperiri docuit nos Donatus Calvus, Congregationis Lombardicæ, Patrum Augustinianorum olim Generalis, litteris datis Bergomi xxv *Novemb. anno* MDCLXIX. *Nos ideo in titulo non fuimus ausi hos Martyres adscribere urbi Romanæ.*

An Demetrius cum sociis sit passus Romæ,

3 *Beda in genuino Martyrologio has Septem Virgines attribuit* Sirmio, *nulla facta quinque supra relatarum Virginum mentione. Verba ejus sunt ista :* v Idus. In Sirmio natale septem Virginum, quæ in unum meruerunt coronari. *Bedam secuti sunt Ado, Notkerus, Rabanus. Phrasin mutavit Usuardus :* In Syrmio, *inquit,* septem Virginum Canonicarum, quæ dato simul pretio sanguinis, vitam mercatæ sunt æternam. *Quæ fere eadem leguntur in hodierno Martyrologio Romano. Majus encomium formavit Galesinius. De his Virginibus ita lusit olim Wandelbertus.*

an VII Virgines Sirmio :

Lampade septena, quinis nitet Idibus, alto
Virgineus radians simul æthere flosque decorque.

Earumdem memoria commendatur in Kalendario Breviarii Ambianensis excusi anno 1534 *et* 1550. *Aliquibus etiam fastis inveniuntur adscriptæ ad* XV *Maii cum S. Timotheo.*

4 Demetrius Diaconus *a Maurolyco, Felice Galesi-*

Demetrius relatus 26 Martii, et 23 Aprilis;

A *nio et Canisio refertur* XXVI *Martii inter Martyres Sirmienses post Montanum Presbyterum et alios, quem ex hoc die eo translatum censuimus. Apud Petrum de Natalibus lib. 4 cap.* 94 *memoratur* S. Demetrius Diaconus *cum elogio, quod exhibemus* XXVIII *Aprilis, ubi agitur de SS. Eusebio Episcopo, Pollione et Tiballo Martyribus in Pannonia.*

corpus alicujus S. Hilarii est Compluti,

5 *Colitur hoc die* S. Hilarius, Martyr Romanus, *Compluti in Hispania in ecclesia Discalceatorum sanctissimæ Trinitatis, quod ejus corpus, Roma delatum in Hispaniam ab Isidoro de S. Joanne, Ministro Generali, acceperint anno Domini* MDCXLI. *Ejus autem memoriam celebrant hoc die, arbitrati eum esse, cujus mentio fit in Martyrologio Romano. Authentica testimonia videri possunt apud Tamaium Salazar in Martyrologio Hispanico. Præterea hujus ejusdem* Hilarii *corpus*

aliud Villavicosæ,

delatum Roma in Lusitaniam fuisse anno MDCX *a Josepho de Mello Archiepiscopo Eborensi, ac depositum esse Villavicosæ in ecclesia conventus Franciscanorum, et seorsim die* XVI *Martii, quo ea fuit Translatio peracta, coli officio Ecclesiastico, tradit Georgius Cardoso in Hagiologio Lusitano ad utramque diem. Præterea Bononiæ Patres Teatini, in sua Ecclesia S. Bartholomæo*

aliud Bononiæ.

B *sacra, celebrant hoc die* S. Hilarium Martyrem, *asserentes se illius corpus, cum proprio nomine in cœmeterio Romano S. Callisti anno* MDCVI *repertum, obtinuisse a Summo Pontifice Paulo* V, *uti testatur Masinus in Bononia perlustrata: qui addit* S. Concessi aliquas reli*quias asservari in ecclesia S. Gabrielis Ravegnanensi.* D *Nos minime dubitamus, quin omnes isti, et inter se, et ab eo qui in titulo propositus est, diversi sint; vellemusque ut ii, qui corpora Roma accipiunt, persuaderi se sinerent, ea esse Martyrum quidem; sed talium, quos in Romano aut alio ullo Martyrologio nominatim expressos, credi non debeat, nisi id suadeat aliquod verosimile argumentum, in quo talis conjectura fundetur: nec sufficere quod corpori adscriptum nomen conveniat, cum aliquo quem Romæ passum Martyrologia dicunt; cum fieri possit, et verosimiliter factum revera sit ut facile centum istius nominis quod requiritur fuerint Romæ Martyrio coronati. Desinant igitur in tali casu recurrere homines pii ad Romanum Martyrologium, et non multiplicabunt errores contentionesque inutiles et indecoras locorum plurium, de unius ejusdemque Sancti præsentia et tutela.*

6 *Inter jam nominatos sanctos Martyres collocantur alii in MS. Tamlactensi; et sunt* Dedicus, Satyrus, Pilotus, Quadratus, cujus sanguis adhuc remanet, et alii septem : *ita* alii sex *in Martyrologio Hieronymiano Parisiis excuso addebantur et* alii septem *adjungebantur* E *supra in MSS. Augustano et Labbeano : sed quod* septem *sint* Virgines, *et supra* quinque Virgines, *veremur, ne aliqua in numeris sit facta confusio; et tam his quam aliis, nominatim expressis, nihil ex unico MS. audemus definire, ideoque eos inter Prætermissos rejicimus.*

G. H.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

BASILIO, RUFINO, ISIDORO, EUGENIANO, CELSO, ANASTASIO.

IX APR.

Quod nobis feliciter contigit in Sanctis, quos in mensibus Januario et Februario dedimus ex antiquo apographo Martyrologii Hieronymiani, ut postea fuerimus assecuti tria alia apographa, ex quibus tam Parisiis quam Lucæ aliqua sunt typis excusa, unde Acta Martii et Aprilis majori cum luce vulgamus; idem optamus, dum aliquos Martyres damus ex vetustissimo codice Casinensi, antiqua littera Longobardica olim exarato, ut alibi similia Martyrologia reperiantur; ex quibus sequentibus mensibus lux major accedat, et suppleantur defectus mensium præteritorum. In dicto autem Casinensi MS. Martyrologio ad hunc diem ista solum referuntur. V Idus Aprilis Natalis sanctorum Martyrum, Basilii, Rufini, Isidori, Eugeniani, Celsi, Anastasii. *Hæc ibi. Neque usquam talium Martyrum collectionem reperimus, et ne quidem ullus in aliis Martyrologiis ad hunc diem memoratur. Unus hactenus innotuit* Eugenianus *ad diem* VIII *Januarii absque sociis relatus, et ab aliquibus Augustoduno tributus. Hos autem Martyres, quod alibi minus noti sunt, suspicamur in Apulia, Calabria, Sicilia aut Africa potius passos, quod hæ regiones olim sub Saracenis antiqua sua monumenta amiserint.*

C F

G. H.

DE SANCTIS MASSYLITANIS

MARTYRIBUS IN AFRICA.

IX APR.

Tabulæ hodiernæ Martyrologii Romani hos Sanctos Martyres proponunt istis verbis : In Africa sanctorum Martyrum Massylitanorum in quorum die natali S. Augustinus tractatum habuit. *Est is sermo de diversis quadragesimus secundus cui iste titulus præfigitur :* Tractatus S. Augustini de natali sanctorum Martyrum Massylitanorum : *Cujus hoc est exordium :* Fortitudinem sanctorum Martyrum sic in eorum passione miremur, ut gratiam Domini prædicemus. Neque enim et illi in seipsis laudari voluerunt; sed in illo cui dicitur, In Domino laudabitur anima mea : *et tunc, nulla facta horum Martyrum mentione, inculcat virtutes; atque post patientiam commendatam, concludit istum tractatum, cujus etiam meminit Possidius in indiculo. Videtur martyrii historia apud Afros notissima fuisse, ut vel ideo eam non enarrarit S. Augustinus. At quo loco hi Martyres pro Christo obierint et gloriæ coronam meruerint, non liquido constat. Prudentius Peri Stephanῶν hymno* 4, XVI *Aprilis referendo de decem et octo Martyribus Cæsaraugustanis, istam strophen habet.*

sacer cultus,

locus an Fessa?

Ingeret Tingis sua Cassianum;
Fessa, Massylum monumenta Regum :
Qui cinis gentes domitas coegit
Ad juga Christi.

Scio passim legi solere Festa : *sed cum ea vox nullum commodum sensum faciat; isque illa in nomen loci mutata, fiat clarissimus; corrigendum eum ex conjectura credidi. Est autem* Fessa *insignis hoc die Maurorum Regia, et urbs amplissima in mediterraneis Provinciæ Tingitanæ :* Volubilem *a Romanis Colonis dictam, ex Ludovico Marmolio scribit Ferrarius in Lexico Geographico. Ptolemæo ignotum fuit* Fessæ *nomen : sed quidni illud post illum, abolita appellatione Romana ac peregrina, aut tunc primo assumptum, aut ex vetusto gentis usu resumptum invaluerit, et Prudentio innotuerit. Hac autem conjectura admissa, fuerint istic vel martyrio affecti vel post martyrium istuc translati Martyres*

A *tyres prædicti; iique non ex vulgo, sed ex ipsa Regum Massylitanorum familia. Livius lib. 4 decadis* 3 Massylam gentem in Numidia *collocat, ubi* Gala regnabat. *Apud Dionysium Afrum, in dicto Ferrarii Lexico citatum, sunt* Masyli populi, et Masyla regio Africæ. D

DE SANCTIS MARTYRIBUS

DESA EPISCOPO, MARIABO PRESBYTERO, ABDIESO ET ALIIS CCLXX BIZABDENSIBUS, IN PERSIDE SUB SAPORE OCCISIS.

G. H.

POST AN CCCLV.

G*ræci in suis Menæis, tam manu exaratis quam excusis, et apud maximum Cythærorum Episcopum, et in Synaxario MS. Parisiensi Collegii Claromontani, celebrant in titulo propositos Martyres, his ferme ubique verbis :* Eodem die, scilicet nono Aprilis, certamen sanctorum martyrum, qui in Persidem captivi abducti, mortem pro Christo obierunt. Sapor Rex Persarum, anno regni sui tertio et quinquagesimo, expeditione in regionem Romanorum suscepta, urbem Bizabdem appellatam intercepit; quotquot autem in ea reperit armatos, aut qui arma ferre poterant trucidavit : reliquam vero inermem turbam cum feminis, senibus et pueris, B Episcopum etiam Heliodorum, Desan et Mariabum Presbyteros, cum universo clero salvos in patria reliquit. Subsecuto vero tempore moriturus Heliodorus Episcopus, Desan Presbyterum loco suo Episcopum ordinavit. Consuetis igitur laudibus et orationibus ab eadem Ecclesia Deo oblatis, Adelphar Archimagus aliquis Sapori Regi indicavit, relictos ab illo Christianos, creato in Præsulem Desa, Regem ejusque cultum et religionem ridere et convitiis proscindere. Saporis autem imperio trecenti viri abducti sunt in Persidem. Qui cum nulla vi adigi possent ut solem et ignem adorarent, capite plexi sunt, exceptis viginti quinque qui plus vitam quam salutem æternam amantes ad Saporem accurrerunt, illique obsecuti sunt. Ex reliquis vero unus, nomine Abdiesus, cum ictum non lethalem accepisset, nec cum aliis esset extinctus, cœpit iterum, ut ante, verbum Dei libera voce generose prædicare. Quem impius quispiam gladio sustulit, sane non invitum, utpote qui doluerat se ab suis sodalibus Martyribus separatum fuisse et in vita relictum. *Hæc dicta Menæa, in quibus ipsi Martyres hoc disticho honorantur.*

Intercepta urbs Bizabde.

et mortuo Heliodoro Episcopo,

trecenti ex clero et populo in Persidem abducti coronantur Martyrio exceptis 25.

Abdiesus postea occiditur.

Εἰς πυρολατρῶν γῆν ἐάθλει Περσίδα
Ἡ Χριστολατρῶν αὐχενοτμήτος φάλαγξ.
Cervice secta Christicolarum phalanx
Certavit in Perside, Ignicolarum solo.

laudatur in Menæis,

Additur seorsim aliud distichon de S. Abdiesu, qui licet simul colatur, non tamen eodem tempore est Martyrii palmam assecutus. Sunt autem hi versus.

Ὢν αἰχμάλωτος Ἀβδιεσοῦς τὴν τύχην,
Ἠλευθερώθη τὴν σφαγὴν διδοὺς λύτρον. E
Captivus Abdiesus, ut fieret liber
Fortuna ab illa, pro lytro jugulum dedit.

Iidem Martyres in Perside occisi celebrantur in Menologio Basilii Porphyrogeniti Imperatoris, sed narratione nonnihil accisa, et nulla Abdiesi *facta mentione. In menologio Sirleti hoc elogio honorantur :* Eodem die commemoratio sanctorum Martyrum captivorum, apud Persidem Martyrio coronatorum. *Annus supra indicatus regni Saporis* LIII, *conjungitur apud Theophanem in Chronographia cum anno Constantii Imperatoris* XIX, *adeoque cum anno æræ Christianæ* CCCLV, *quo a Sapore intercepta est Bizabdes seu Bizades, urbs, quantum colligimus, Mesopotaniæ, Tigrim inter et Euphratem fluvios. Videntur autem hi Martyres fuisse coronati post annos aliquot ab urbis illius calamitate exactos, vivente tamen adhuc Sapore, cujus regnantis annus ultimus dicitur fuisse Christianæ Æræ* CCCLXXX.

et Menologiis.

Tempus Martyrii.

DE SANCTO EUPSYCHIO

MARTYRE CÆSAREÆ IN CAPPADOCIA.

G. H.

ANNO CCCLXII

C

H*ermias Sozomenus, lib.* 5 *Historiæ Ecclesiasticæ cap.* 4, *ita adventum Juliani apostatæ Imperatoris in urbem Cæsaream describit :* Sub iidem tempus Imperator iste Cæsaream, ad montem Argium sitam, urbem amplam, locupletem, et regionis Cappadociæ primariam, ex numero civitatum expunxit et Cæsaris nomine privavit : quod quidem nomen regnante Claudio, cum Maza jam ante appellata fuisset, obtinuerat. Nam contra cives hujus urbis dudum gravissimum odium conceperat, tum quod omnes fidem Christianam profiterentur, tum quod olim fani Jovis, urbis Patroni, et patrii Apollinis diruissent. Quin etiam universæ civitati graviter succensuit iratus que est, quod templum Fortunæ, quod solum eo regnante supererat, a Christianis eversum esset : atque Gentiles, qui in ea urbe pauci numero erant, valde incusavit, quod illud facinus ulti non fuissent : et si forte calamitatis aliquid ideo subeundum fuisset, quod non libentibus animis pro Fortuna subiissent. Omnes propterea opes omnemque pecuniam Ecclesiarum, tum in Cæsarea tum in confiniis ejus positarum, diligenter investigari inque medium afferri, atque statim trecentas libras auri ærario publico solvi et Clericos omnes in numerum militum, qui Præfecto illius regionis parebant, adscribi jussit : quæ res et plurimum sumptus requirit et in exercitibus Romanis maximo probro ducitur. Itemque multitudinem Christianorum una cum uxoribus ac liberis censeri, et non aliter atque in pagis fieri solet, tributa pensitare mandavit. Cumjurejurando etiam minatus est, neque ab ira se neque ab affligenda civitate temperaturum, neque permissurum Galilæis (sic enim Christianos per contumeliam appellare solebat) capita sua cervicibus suis retinere, nisi delubra idolorum quamprimum de integro extruerent. Cujus minæ fortasse reipsa expletæ fuissent, nisi celerius ipse e vita migrasset. *Hæc ibi.*

Julianus Imperator Cæsaream venit,

ob delubra Deorum diruta iratus :

Ecclesiarum opes diripit,

Clericos militare cogit :

Christianis tributum exigit :

2 *Fuerat S. Eupsychius, de quo hic agimus, auctor evertendi delubrum Fortunæ, eaque de caussa crudelissimum Martyrium est perpessus; de quo etiam Sozomenus cap.* 10 *ista tradit :* Fertur item Basilium, Presbyterum Ecclesiæ Ancyranæ, et Eupsychium, ex Patriciis Cæsareæ Cappadociæ oriundum; qui nuper duxerat uxorem, et etiamnum velut sponsus novus erat, eodem tempore de vita migrasse. Eupsychius quidem, quantum ipse conjectura assequi possum, propter fanum Fortunæ, ob quod id temporis dirutum, Cæsareæ

S. Eupsychius Patricius, fanum Fortunæ dejicit :

A reæ cives, ut supra demonstravimus, ad unum omnes in Imperatoris odium incurrerant. Qui autem ad illud demoliendum manus admoverant, pœnas dederunt, partim multati morte, partim exilio condemnati. *Hæc Sozomenus. De memorato Basilio Presbytero et Martyre Ancyrano egimus* XXII *Martii, ad quem diem eum colunt et Græci et Latini, ejusque Acta Græca ab auctore synchrono conscripta reperimus, descripsimusque Romæ ex codicibus MSS. Vaticano et Vallicellano Patrum Congregationis Oratorii, et Latine a nobis reddita edidimus, textu Græco sub finem tomi rejecto. Huic Martyri post alia varia tormenta jussu Juliani fuerunt lora ex tergo scissa, e quibus aliquod in faciem apostatæ Juliani conjecit; tandem cum ignitis subulis confoderetur, inter pias preces placide obdormivit. Plane nobis appareret verosimile, quod fuerit eodem modo Acta Martyrii S. Eupsychii conscripta, sed quæ hactenus non potuimus invenire. Ex variis ergo aliis, quæ colligere licuit, hic damus : ac primo compendium, quod in Menologio Basilii Imperatoris ad hunc diem extat, et est hujusmodi.*

AUCTORE G. H.

morte mulctatur cum S. Basilio Ancyrano :

3 Eadem die certamen sancti Martyris Eupsychii, qui erat Cæsareæ. Eupsychius Christi Martyr fuit sub imperio Juliani apostatæ ex Cappadocia : qui

illius elogium ex Menologio Basilii Imp.

B inculpatam vitam simplicemque agendi rationem assecutus, maximo Christi desiderio et amore flagravit. Cum autem semel vidisset idolorum cultores, templum Fortunæ sacrum adeuntes, et ibidem sacrificantes, ubi et impius ac infidelis Julianus apostata victimas quotidie offerre consueverat; zelo divino percitus, alios secum Christianos socios assumens, templum a fundamentis subvertit, et idola quæ in ipso erant, plane contrivit. Cum autem hæc scivisset Julianus, vehementer iratus est, illosque omnes comprehendi jussit: et alios quidem ex ipsis fortunæ bonis orbatos, et variis ærumnis afflictos in exilium ejecit; Martyrem vero Eupsychium, utpote perpetrati facinoris auctorem denuntiatum, primum quidem in carcerem conjici jussit: qui deinde e carcere eductus, multiplicibus tormentis cruciatus est; demum cum Christum negare jussus, respuisset, capite truncatus est.

4 *Hactenus Menologium Basilii Imperatoris, ex quo excerpta videntur elogia, quæ extant in Menæis Græcis excusis et manu exaratis, in Anthologio etiam per Clementem* VIII *approbato, et quæ Maximus Episcopus Cytherorum* ἐν βίοις ἁγίων *vulgavit : sed ea aliquanto perfectius reperiuntur in MS. Synaxario Parisiensi Collegii Claromontani, et sunt ejusmodi Latine*

et MS. Synaxario Parisiensi :

C *translata.* Die nona Aprilis certamen sancti Martyris Eupsychii, passi Cæsareæ in Cappadocia. Hic erat e regione Cappadociæ oriundus : vitam suam et mentem inculpatam servarat, et legitimo ritu uxorem duxerat. Qui divini honoris ardore incensus, assumptis secum compluribus Christianis, fanum Fortunæ dictum, in quo apostata Julianus solebat quotidie sacrificare, a fundamentis evertit. Ubi factum hoc innotuit, jussit Imperator omnes Christianos propriis bonis et possessionibus spoliari, exiliisque ac pœnis diversis affligi : ipsum autem Martyrem Eupsychium, velut hujus facinoris auctorem factum, gladio feriri præcepit : qui capite plexus finem vivendi fecit.

5 *Multiplicia dicuntur in Menologio Basilii tormenta, quibus S. Eupsychius fuit cruciatus : horum nonnulla attinguntur in Ecclesiasticis odis, quæ in Menæis referuntur, solitæ in divino officio a Græcis recitari, et creduntur a S. Josepho Hymnographo, fratre S. Theodori Studitæ compositæ : in his etiam virtutes ac miracula ejusdem S. Eupsychii, sed strictim indicantur, et apponuntur versus, cujus singulæ litteræ initium præbent singulis strophis : alludit autem versus ipse ad nomen sancti, et subjunctum habet nomen Auctoris.*

et ex odis a S. Josepho Hymnographo scriptis

Τοὺς Ἐυψυχίου, εὐψύχως ᾄδω πόνους. Ἰωσήφ, D

Eupsychii tormenta cordate cano. Joseph.

Nos hic non ipsas odas consequenter, sed quædam hinc inde excerpta ad commodiorem lectoris usum damus, et sunt ejusmodi.

6 Sapientissimus Eupsychius gloriosa Ecclesiæ columna constituitur, et turris pietatis immota : cujus mens, recta in Deum intentione, amovit omnes hujus vitæ illecebras ac delectationes, et plane festivus apparuit passionum humanarum dominator. Hic gaudio exultans, omnia sua bona et opes indigentibus distribuit, et vicissim opes martyrii sacrosanctas, et gaudium numquam deficiens obtinuit. Tyrannus thesaurum ab eo collectum fuisse arbitratus, summa cum argutia animum ejus expugnare aggressus est, variis donis oblatis : imo et diversis tormentorum generibus objectis, conatus est bene ordinatum propositum dissolvere : sed Athleta Christi generose perseverans, victoriam promeruit. Homines impii, nimia inflati superbia, et vanitatum amatores, multa eum oppleverunt infamia, et sapientiam ejus non ferentes accusarunt apud Principem, stulte progredientem et dæmoniis Sacrificantem. Venustum et sublimem animum inimicis suis ostendit gloriosus Martyr, iisque terribilis apparuit et obstupescendus; dum illorum malitiam æquo animo sustulit, et gratia Dei innixus tribulationes carnis despexit : et sicut lilium mentes hominum implevit bono odore certaminum suorum, eoque fœtidos errores sapienter dispulit. Non etiam multitudo tormentorum potuerunt tempestate sua deprimere sublimem animum, quo Christum Deum, gubernantem et confortantem et ad tranquillos regni sui portus dirigentem, aspiciebat. Constantissime corpus suum vulneribus lacerari pertulit, dum in altum suspensus, vidit se Christo omnis creaturæ Domino assimilari. Exultat in laude ejus, dum latera et costæ raduntur; et dum pellis aufertur, ostendit potentiam mentis maxime virilis. In profundo martyrii apparuit ei Angelus Dei, confortans eum in gloriosa victoria certaminis. Et sic nec tormenta nec mors, uti antea nullæ hujus mundi deliciæ, potuerunt eum separare a caritate Creatoris sui. Texuerat sibi vestimentum ex optimis operibus suis, et purpuravit illud crurore. Verum illustre visu est miraculum. Nam loco sanguinis, dum caput ejus abscinderetur, effluxit lac et aqua, et hac stola indutus apparuit decore compositus in conspectu Dei : et sic hymnos cantans Domino suo, omnique gaudio repletus, generose perfecit Martyrium suum, factus victor tyrannorum et malorum spirituum : et qui nuper tenebras errorum sapientia verborum suorum dissolverat, et visos in vanitate sua eloquentes erudierat; nunc tamquam sol illuminat mentes fidelium, per omnes fines terræ degentium.

contemnit illecebras vitæ,

dona oblata et minas tormentorum :

E

diu torquetur suspensus,

confortatur ab Angelo :

lac et aquam pro sanguine effundit :

F

7 Portæ cœli apertæ sunt tibi, gloriose Martyr, ascendenti in cœlos, et Angelorum chori occurrerunt tibi laudantes Deum, et inter beatos Martyres annumeraris, trophæum victoriæ a Christo obtinens, ac triumphans inter choreas cœlestium spirituum. Jam omnis per orbem dispersa ecclesia te fortem Christi athletam collaudat, qui generoso perfunctus martyrio, superasti crudelem hostem, et corona victoriæ mirabili splendes a Deo exornatus. Jam adversariorum triumphator, omnibus ægris ad te accurrentibus quasi ex fonte effundis sanitatum rivulos : intercede pro omnibus, ut salutem et magnam misericordiam obtineant. Memineris nostri, qui memoriam tui facimus et sacram panegyrim perficimus, Gratulamur tibi et hymnos lætitiæ canimus in hac die, qua omnis Ecclesia beatum te unanimi consensu prædicat. Effunde apud Deum pias pro nobis preces, et sacras intercessiones. *Hæc ex odis S, Josephi*

triumphat in cœlo :

laudatur in omni Ecclesia :

sanat morbos :

A *S. Josephi Hymnographi excerpta. In Typico S. Sabæ celebratur hoc versu, sumpto ex Ephemeride metrica.*
Φάσγανον, ἀμφ' ἐνάτην Εὐψυχίου ἔκτανε λαιμόν.
Eupsychii nona secuit pia guttura ferrum.

ecclesia illi erecta.

8 *S. Gregorius Nazianzenus meminit ecclesiæ ad honorem S. Eupsychii extructæ epistola* 26, *ubi asserit se interfuisse Synodo in ea ecclesia celebratæ. At magnus Basilius epistola* 291 *invitat Episcopos Ponticæ diœcesis ad ejus festum celebrandum his verbis :* Martyrum certe honos ab iis omnibus, qui in Dominum sperant, summo studio et cura procuratur, et a vobis ante omnes frequentari debet, qui virtutem præ vobis ipsis fertis ad eamque contenditis : qui per animorum vestrorum propensam affectionem erga vestros conservos, benevolentiam summam erga Dominum communem declaratis : et adhuc magis, quod vitæ exactius institutæ professio quamdam habeat cognationem cum iis, qui per patientem fortitudinem sunt consummati. Quocirca cum Eupsychius et Damas inter Martyres emineant excellenter, et ceteri eorumdem socii, quorum anniversariæ memoriæ in urbe nostra et circumjacente quaquaversum territorio celebrantur ; revocat vobis, qui communis quidam estis illius ornatus, in memoriam Ecclesia, et meæ vocis ministerio commonefacit, ut
B quo solebatis more antiquam renovetis visitationis consuetudinem. Quocirca non aliter quam magno incumbente vobis negotio apud illam plebem, quæ a vobis expectat ædificationem, et non aliter quam spe mercedis repositæ propter honorem Martyribus habitum, ita nostram suscipite invitationem ; nec non annuite gratiam hancce mihi præstandam, ut labore suscepto, non sane magno, magnum vobis beneficium emolumentumque comparetis. *Hæc S. Basilius. At qui cum S. Eupsychio excelluit eminenter* Damas Martyr, *videtur is esse, qui cum titulo Hiero-Martyris, solis Episcopis tribui solito, memoratur in MS. Synaxario Parisiensi Collegii Claromontani ad* XXVIII *Augusti, his paucis verbis,* Καὶ τοῦ ὁσίου ἱερομάρτυρος καὶ θαυματουργοῦ Δάμα. Et sacrosancti Martyris et Thaumaturgi Damæ. *Forsan et sociis Martyribus alibi reperietur altero aliquo die cultus assignatus. Acta horum Martyrum tempore S. Basilii extitisse et satis nota fuisse arbitramur : qui alias Episcopus Ponticæ regionis, saltem paucis, indicasset aliquid de Martyrii genere.*

Episcopi Ponticæ diœcesis ad ejus cultum a Basilio excitantur :

In fastis Latinis memoratur :

9 *Inter Latinos memoriam S. Eupsychii celebrant Molanus in additionibus ad Usuardum et Galesinius, cujus ista sunt verba :* Cæsareæ S. Eupsychii Martyris, qui Juliano Imperatore, præ fidei studio, cum
C Fortunæ templum evertisset, in carcerem detrusus, præclaro dato et virtutis et pietatis testimonio, securi percussus coronatur. *Eadem ex Galesinio translata sunt in Martyrologium Germanicum a Canisio, et paucis immutatis referuntur ita in hodierno Martyrologio Romano :* Cæsareæ in Cappadocia S. Eupsychii Martyris, qui ob eversum Fortunæ fanum, sub Juliano apostata martyrium consummavit. *Baronius in Notis tradit* ab aliquo existimari posse, hunc ob eversum Fortunæ fanum, Martyris nomine non fuisse D decorandum, propterea quod repugnare videatur canoni LX Concilii Eliberitani, quo cautum reperitur, si quis occidatur a Gentilibus, quod idolum fregerit, non habeatur inter Martyres. *Verum quod ad legem positivam dicti Concilii spectat, videtur satis constare eam in Hispania latam, non fuisse in Oriente notam, nec potuisse obligare. Præterea asserit Baronius* ita Canonem intelligendum esse, cum quis sponte citra Christianam mansuetudinem, ex nullo legis præcepto, sed furore quodam percitus, insilierit in idolum. At vero Eupsychium constat id perpetrasse auctoritate legum Constantini Magni atque Constantii Imperatorum Christianorum, quibus Juliani apostatæ tyrannis adversabatur : illorum enim iteratis sanctionibus templa clausa, idola prostrata, illorumque sacra prorsus fuerant antiquata, quæ omnia Juliani impietas restituere conabatur. Est et de his etiam S. Augustini doctrina in epistola quinquagesima ad Bonifacium Comitem, qua significat a Martyris titulo illum non esse excludendum, qui ex rescripto Imperatoris Christiani idola frangens, occisus sit. Quod si juste quis id facit cum Princeps jubet, et meretur laudem ; multo magis licebit cum Deus jubet, et privato quodam sancti Spiritus ins- E tinctu, quis ad id faciendum impellitur, ut multos fecisse constat.

AUCTORE G. H.

qua auctoritate sit fanum fortunæ eversum.

10 *Hæc Baronius. Addi potest* S. Eupsychium multis donis oblatis, et variis tormentorum generibus objectis, *tentatum fuisse ut a fide Christiana deficeret ; sed athletam Christi generose perseverantem, victoriæ coronam obtinuisse, supra ex Odis a S. Josepho Hymnographo compositis demonstravimus : ex quibus colligimus eum quidem ob eversum Fortunæ fanum fuisse primo captum et in carcerem conjectum ; sed ob fidem Christianam, quod eam nollet abnegare cum apostata Juliano, fuisse exquisitis cruciatibus tortum, ac tandem gladio interemptum. S. Gregorius Nazianzenus in oratione quam habuit in funere patris sui, itidem S. Gregorii Episcopi Nazianzeni, quamque et nos dedimus ad Kalendas Januarii diem hujus natalem, tradit num.* 33 *etiam* Julianum apostatam adversus Christianos Cæsareenses fremuisse, ob dolorem, quem ob Fortunam secundioris fortunæ tempore solutam eversamque, capiebat. *Idem in oratione adversus Julianum etiam inculcat.* Quæ Julianus, *inquit,* in nostros Cæsareenses admisit, viros animi magnitudine præditos ac pietatis studio ferventes, ita ab eo exagitatos ac per contumeliam vexatos, fortasse ne objicere quidem F æquum fuerit. Etenim ob Fortunam melioris fortunæ tempore infortunio affectam, justa indignatione commotus, ad hanc ultionem progressus esse videbatur, quandoquidem injustitiæ dominanti nonnihil concedendum est. *An* S. Eupsychius *sub nomine* Eusebii *etiam referatur die* XIII *Aprilis, ad eum diem inter Prætermissos inquirimus. In tabulis Kalendarii Moscovitici videtur* Euspicius *nominari : ast multo corruptius in Kalendario Ruthenico apud Possevimnum in Apparatu* Sutiphius *est.*

ob id captus S. Eupsychius,

ob fidem Christianam occisus.

DE S. BADIMO, SEU BADEMO,

ARCHIMANDRITA, MARTYRE IN PERSIDE.

G. H.

CIRCA AN. CCCLXXVI

Elogium ex MS. Menologio Basilii Imperat.

B*asilii Porphyrogeniti Imperatoris Menologium* IX *diem Aprilis sic auspicatur ab hoc sancto Martyre :* Certamen sancti Martyris Badimi Archimandritæ. S. Badimus fuit ex Perside, divitum parentum filius : quibus vita functis, cum jam divitias omnes in pauperes erogasset, in monasterium abiit, et receptus est monachus : deinde et Archimandrita electus. Prædicans autem Christi fidem, cum multos ad eam evocasset ex iis qui sequebantur, eos baptizavit. Quod cum scivisset Sapor Persarum Rex, eum cum septem discipulis ipsius comprehendi jussit, et in carcerem detrudi, et deinde post quatuor dies tortoribus mandavit, ut ipsos e carcere educerent, et caput eis amputarent. Videns autem sanctus vir quemdam ex tortoribus, Nirsam nomine qui antea Christianus fuerat, et deinde metu tormentorum

A tormentorum Christum denegaverat; hunc inquam, videns, qui ensem tunc denudabat, ut caput ejus abscinderet, collacrymatus est, et ipsius calamitatem doluit, eique extremi judicii retributionem memoravit. Nirsas autem præ pavore trepidare incipiens, quatuor vulnera sancto viro inflixit, et ita vi multa spiritum emisit.

aliud ex MSS.

2 *Hactenus Menologium Basilii Imperatoris. Aliud Vitæ compendium est in Græco Synaxario Parisiensi Collegii Claromontani Societatis, et in Græco MS. codice mensis Aprilis, qui reperitur in bibliotheca Monachiensi ducis et Electoris Bavariæ, quod est hujusmodi.* Vixit Bademus regnante in Perside Sapore, urbe Bethlapata oriundus. Contemptis autem et illustribus suis natalibus et opimis opibus, monachum professus, demum etiam Archimandrita seu Præfectus monachorum creatus est. Propter fidem deinde Christianam cum septem alumnis suis comprehensus, quatuor mensibus in carcere detentus, inde productus et cuidam ex apparitoribus, cui Narses nomen erat, quique propter suppliciorum metum Christum negaverat, traditur, ut illi caput amputaretur. Quam intuitus Sanctus, multum illius caussa doluit. Ipse B vero Narses cum ter quaterque tremente manu plagam fatidem infligere Sancto conaretur, nec letale vulnus ipse perculsus impingere posset; Sanctus tamen tot plagis confectus Deo spiritum tradidit. *Hæc ibi. Similia elogia, sed fere contractiora reperimus in MS. duplici codice Græco bibliothecæ Ambrosianæ apud Mediolanenses: item in totidem MSS. apud Taurinenses in bibliotheca Ducis Sabaudiæ, ut mirum sit hujus Sancti Vitam prætermissam fuisse in Menæis excusis, in quibus hi solum versus leguntur:*

memoria in Menæis

Βαδίζας ὁ Βάδιμος ὁδὸν εὐθεῖαν
Εἰς οὐρανοὺς ἔφθασεν, οὗ Θεοῦ θρόνος.

Bademus hic progressus est recta via,
Et venit in cœlos ubi Dei thronus.

Vita a coævo scripta

3 *Aloysius Lipomanus, parte 2 tomi 7 de Vitis Sanctorum Patrum, edidit cum nonnullis aliis ex codice MS. Cryptæ Ferratæ aliqua Acta martyrii S. Bademi, et adscripsit Simeoni Metaphrastæ, uti etiam fecit Surius ad diem* VIII *Aprilis, quo dicitur obiisse. Verum refertur in omnibus hactenus citatis Menologiis et Menæis Græcorum ad hunc diem nonum, et his major fides est adhibenda, cum illa Acta non sint a Metaphraste, sed diu ante ejus ætatem ab aliquo monacho coævo conscripta, uti statim ex initio numeri 2 apparet.*

tempus martyrii.

Si tamen integra sunt et non mutilata bona parte eorum quæ Sanctus ante martyrium gessit. Ut sunt, satis clare tempus martyrii indicatur, dum post illud dicitur C *Rex Sapor adhuc quatuor annos regnasse: cujus obitus cum referatur ad annum* CCCLXXX, *fuisset S. Bademus martyrio coronatus anno* CCCLXXVI. *Qui autem sub initium referuntur occisi* Quadraginta Martyres, *videntur esse* Quadraginta duo Martyres *in Perside occisi, et ex antiquis MSS. Latinis relati ad diem* X *Martii.*

VIDE ACTA GRÆCA PAG. LXXXV

VITA

Ex MS. Græco Cryptæ Ferratæ.

extruit monasterium:

Quo tempore Quadraginta illi sancti Martyres interfecti sunt, comprehensus fuit Bademus sanctus Archimandrita, una cum septem quibusdam suis discipulis, et Regis Saporis jussu in carcere conclusus. Bademus autem ille ortum ducebat ab urbe Bethlapat, ex familia admodum divite. Cum vero monachorum institutionem sequi cœpisset; omnia sua pauperibus distribuit. Cumque monasterium extra urbem ædificasset, illic residebat, studens in omnibus Deo placere, et quæ divinæ voluntati grata sunt, ea perficere: erat enim vir ille gratiæ et veritatis plenus, et divinæ electionis vas.

ubi perfectioni studens

2 Hic igitur vir sanctus, divina quadam et perfecta D prudentia ductus, ascendit in montem Domini, et habitavit in loco sancto ejus, benedictionemque accepit a Deo Salvatore suo, et aspexit faciem Dei Jacob. Hic, qui nostris temporibus fermenti loco relictus fuit, ex perfecto illo sanctorum Martyrum fermento, qui ab initio perfecti fuerunt: ejus autem sancti viri cæde ac sanguine nostrorum temporum imbecillitas firmata est. Hic vere lapis fidelis, sectus est a monte illorum, qui a principio fideles extiterunt: aptus enim fuit mysterii caussa, ut nobis omnibus esset salutis via. Ita generosum et constans propositum in martyrio subeundo præstitit, ac talem animi ardorem in Deum ostendit, sicque ab omni sorde, labe ac macula purum se præbuit, ut prava facinora adversus illum nihil loci habere possent.

vitia extirpavit,

Rapina ipsa statim procul ab eo fuit; cupiditates omnino extinctæ, nihil contra illum poterant: mammonas ejus virtutem cognoscens, obstupuit: aurum se ab eo abscondit: divitiæ statim ab eodem spretæ sunt: arrogantia confestim apud illum fracta est: superbia in ejus conspectu subito humiliata: tumor et animi elatio, ut pulvis, in ejus oculis conculcata est. Paupertas vero ad ejus pedes omnino fixa et E corroborata est: mansuetudo latera ipsius fuit amplexa: veritas in eo exorta, et justitia erecta: caritas illum amplexata, et pax osculata, eoque gavisa est: concordia in ipsius ovili posita: omnibusque justitiæ fructibus vir ille plenus fuit. Omnes hæ virtutes in eo viro habitabant, quoniam odor suavis ipsius animæ mirum in modum singulis virtutibus jucundus erat, et ex illius candore animi tamquam fructum quemdam libenter percipiebant.

et virtutes exercuerit:

Dire cruciatur in carcere.

3 Cum igitur quatuor menses in carcere confecisset, una cum septem illis discipulis vinctus, afflictus, et assiduis flagellis verberatus; omnia prompto animo perpessus est, propter suam in Deum spem, veritatis fiduciam. Erat autem tempore illo quidam, nomine Nersan, princeps urbis, quæ Aria dicebatur, in territorio Bedgerme. Hic Nersan, cum esset Christianus, a Rege ipso cogebatur solem adorare: sed cum nollet contra Christi fidem facere, in vinculis detinebatur. Postea vero animo remissiore factus, et corde perculsus, martyriique formidine detentus, propter tormenta, quæ violenter in illum inferenda erant, non ita, ut cœperat, ad extremum usque perseveravit: sed mortalis et brevis hujus mundi amore captus, tormentorum angustiis succubuit. Sicque miser ille, cum utrumque appeteret, ab utroque excidit. Nam divinam vitam perdidit, F martyrium fugiens, et hujus mundi voluptatibus frui non potuit, terrenam gloriam appetens. Cum enim caduci et terreni Regis magis, quam æterni et cœlestis Dei honorem amaret, se a Deo ipso velle deficere professus est, et omnibus, quæ Rex vellet, se obtemperare.

Nersam a fide deficientem

jussumque ei mortem inferre

4 Rex igitur, ut audivit Nersan eo animo esse, valde gavisus est, et statim de S. Bademo cogitavit, jussitque illum vinculis exolutum, in atrium palatii per obliquam januam duci. Bademo autem eo ingresso, ubi Nersan vinctus detentus fuerat, Rex duobus quibusdam Principibus viris hæc dicit: Si Nersan Bademum interficit, a vinculis solvatur, et accipiat ejus bona. Jusserat enim Rex ipse omnia ipsius bona in fiscum conferri. Confestim igitur S. Bademum in medium constituerunt. Ille autem miser Nersan, ut audivit quod a Rege dictum fuerat, cum caduca mundi bona appeteret, stricto ense ad Christi Martyrem interficiendum profectus est. Sed tremore quodam correptus, cum plagam in virum sanctum infligere vellet, tamquam lapis statim immotus permansit. At Christi servus ad eum oculos erigens:

objurgat intrepide

Usque eo, inquit, o Nersan, malitia tua progressa est

A est, ut non solum tibi satis sit, quod Deum tuum negaveris, sed et servos ipsius interficere contendas? Væ tibi infelix. Quid facies in die illo, aut quo fugies a terribili judicio, cum steteris ante horrendum illud tribunal, magno æterno Deo rationem redditurus? Ego quidem o miserrime, martyrio Christi mei prompto animo conficiar: at nollem tamen manu tua confici, sed ab alio quopiam mortem sustinere voluissem.

sæpius percussus reddit spiritum:

5 Ille vero neque his sermonibus erubescens, neque quod jussus fuerat valens perficere, faciem suam, ut lapidem, firmavit, et cor ferreum ac durum habens, sanctum virum sæpius ense illo percussit. Sed nec semel opportunam plagam infligere, neque eum interficerere potuit: ejus enim manus valde tremebat. At B. Bademus, cum ejusmodi angustiis affligeretur, spiritum suum emisit, ensis ictibus tot tantisque confectus, ut omnes Gentiles firmam sancti Martyris patientiam admirarentur, quod velut columna quædam immobilis persistens, violentos plagarum impetus exciperet, et corde stabilis maneret: D homicidam vero illum propter imbecillitatem et lentitudinem irriderent et execrarentur. Sed et hic Nersan non multo postea mercedem recepit his dignam, quæ in Martyrem Christi commiserat, multis et diversis malis oppressus, et ense male perditus.

AUCTORE G. H.

et sepelitur,

6 Sanctus autem Bademus martyrio consummatus est mense Aprili, die octavo, in Christo Jesu Domino nostro. Ejus vero reliquias extra urbem ejectas sustulerunt clam viri religosi, et omnem diligentiam adhibentes, illas reposuerunt. Ejus autem septem discipuli, in carcere conclusi quatuor annos manserunt, et post mortem Saporii Regis in pace dimissi sunt: permissumque fuit, ut in sua ipsorum fide permanerent, gratia Domini nostri Jesu Christi, cui gloria est in secula seculorum. Amen.

DE S. ACACIO EPISCOPO,

B AMIDÆ IN MESOPOSAMIA. E

G. H.

SECULO V

S. Acacius Fastis Latinis adscriptus,

Amida, *urbs Episcopalis et primaria totius Mesopotamiæ, inter suos Episcopos habuit* S. Acacium, *cujus meminit ad hunc diem Molanus in Additionibus ad Usuardum anno* MDLXVIII *excusum, his verbis:* Acacii, Amidæ civitatis Episcopi et Confessoris, *et allegat historiam tripartitam lib. 11 cap. 16. Verum idem Molanus in secunda et tertia editione eum omisit. Interim Canisius in Martyrologio Germanico, anno* MDLXXIII *excuso, eumdem ita refert:* Item in civitate Amida sancti Episcopi et Confessoris Acacii. *Majori elogio honoratur in hodierno Martyrologio Romano:* Amidæ in Mesopotamia S. Acacii Episcopi, qui pro redimendis captivis etiam Ecclesiæ vasa conflavit ac vendidit. *Addit Baronius* Græcos itidem, *scilicet de eo agere. Verum hactenus in nullis illorum Menæis, Menologiis aut Synaxariis nomen ejus insertum reperimus.* At vero res gestæ *hujus Acacii Episcopi Amidæ, addit Baronius,* scriptæ sunt a Socrate lib 7 cap. 21. Ex eo Cassiodorus tripartitæ lib. 11 cap. 16 et Nicephorus lib. 14 cap. 22. *Hic ergo quæ Socrates habet damus, et sunt ejusmodi.*

laudatus a Socrate:

ut Persas captivos redimeret:

2 Acacius, Amidæ Episcopus, ob facinus quoddam præclarum, per id tempus ab ipso gestum vehementer ab omnibus celebratus fuit. Cum Romani C milites illos Persas, quos in depopulanda Azazena captivos ceperant, nullo modo Regi Persarum reddere in animum inducerent; captivi qui erant numero circiter septem millia (quæ res animum Regis Persarum non parum divexavit) fame propemodum absumpti sunt. Acacius igitur hanc militum miseriam minime neglexit: sed convocatos suos Clericos sic alloquitur: Deus noster neque lancibus neque poculis eget: nam nec comedit nec bibit, quippe qui his rebus minime opus habeat. Quare cum Ecclesia multa monumenta aurea argenteaque, ex propensa fidelium in eam benignitate, possideat; consentaneum est hisce rebus milites captivos et e custodia liberare, et fame prope enectos reficere ac sustentare. Ubi hæc aliaque id genus oratione percurrerat, monumenta Ecclesiæ conflanda curavit vendi, pretiaque partim militibus pro captivis redimendis dedit, partim ad eorum famem sublevandam impendit. Postremo viatico illis suppeditato, ad suum ipsorum Regem remisit. Hæc res ab eximio illo viro Acacio gesta, Regi Persarum maximam fecit mirationem, quod Romani his rebus utrisque et bello et beneficiis hostes vincere laborabant. Fertur præterea, tum Regem Persarum magno desiderio Acacii videndi flagrasse, quo hominis aspectu frueretur; tum Theodosium Imperatorem Acacio præcepisse, ut Regis desiderio satisfaceret. *Hæc Socrates. Est autem Theodosius Junior Imperator, cujus temporibus hæc gesta sunt, et referuntur a Baronio in Annalibus ad annum* CCCCXX

cum consensu Cleri

vasa Ecclesiæ impendit:

laudatur a Rege Persarum,

et jubetur a Theodosio Imperatore ad eum accedere.

aliquus S. Acacii reliquiæ Bononiæ,

3 *Masinus in Bononia perlustrata ad hunc diem tradit, aliquas S. Acacii Episcopi reliquias asservari in ecclesia S. Jacobi Majoris, quæ in platea S. Donati est constructa. Sed num hujus S. Acacii sint illæ reliquiæ, unde poterit probari? cum hactenus idoneo nullo testimonio constet ipsum ab antiquis inter Sanctos habitum, nedum Reliquias ex Mesopotamia in Occidentem translata fuisse. Quod autem ipsum hic inter Sanctos collocemus, fit solius Romani Martyrologii reverentia: cujus approbatio pro hoc aliisque ejusmodi nonnullis Sanctis, censeri potest ac debet nova et sufficiens canonizatio, etiamsi nullus antiquior cultus præcessisset.* F *Tutius suspicabimur Bononienses istas Reliquias, occasione Belli sacri, Melitine ex Armenia minore esse advectas, ubi hujus nominis Episcopus et Confessor insignis floruit, publico passim cultu Græcis notissimus, de quo egimus ad diem* XXXI *Martii: qui autem illas cum sola nominis titulique Episcopalis inscriptione habebant ad Romanum recurrisse Martyrologium, nec alium talis nominis sanctum Episcopum ibi notatum invenientes, quam Amidenum, hujus natalem isti aptavisse, more in ejusmodi casibus usitatissimo, nec tamen facile probando ab iis, qui optant a Sanctorum cultu confusionem omnem perplexitatemque tolli, nedum errorem et falsitatem, quamvis etiam hanc necesse sit sæpe obrepere ex licentia talium conjecturarum, in solo nomine fundatarum.*

forsitan Melitinensis Episcopi

DE

G. H.

DE SANCTO MARCELLO
EPISCOPO DIENSI IN GALLIA.

Sub initium VI seculi.

Dia, Divia, *sive* Deia, *urbs est in Alpium radicibus, non procul Droma fluvio, a Vocontiis olim exculta, dein Romanorum colonia, ac denique sedes Comitum, late ab Valentinis ad Trevienses dominantium. Episcopum nunc habet* Dia *eumdem cum Valentia; quondam habebat proprium: ac* Nicasium, Diviensem de provincia Galliarum Episcopum, *interfuisse Nicenæ Synodo testantur hujus Concilii tabulæ. Inter subsecutos Episcopos fuere, Sancti Petronius et Marcellus fratres, e quibus Marcellus, ætate junior, in senioris defuncti locum suffectus est. De eo ita loquitur Gregorius Turonensis libro de Gloria Confessorum cap.* 70. Fuit autem et Marcellus, Diensis urbis Episcopus, vir magnificæ sanctitatis, ad cujus nihilominus tumulum lychnus accensus diuturno spatio lucere solet: præstat ex eo oleo virtus Domini medicinam infirmis. *Hæc Turonensis.*

Dia urbs Episcopalis.

Elogium S. Marcelli ex S. Greg. Turonensi.

2 *Floruit postmodum circa annum Christi* DCCC
B *Vulfinus, et ipse Diensis Antistes, qui Vitam S. Marcelli Episcopi solutis numeris consignavit. Joannes Columbus e Societate Jesu edidit tractatum, libris quatuor distinctum, de Rebus gestis Valentinorum et Diensium Episcoporum; et lib.* 2 *interserit epistolam Polycarpi de la Riviere, Carthusianorum Visitatoris et Prioris Boni-passus, ad se anno* MDCXXXVII *missam, qui Vitam S. Marcelli habuit carmine editam, ex qua recenset quatuor Episcopos, qui ante citatum Nicasium sederunt; habuit etiam Vitam numeris solutam ab Vulfino scriptam: additque in ea recitari legationem Nicasii ad Concilium Nicenum, atque Nicenorum Patrum responsa Gallis per Nicasium data. Hæc Acta aliaque typis mandare, et ab se recensitos Episcopos suis firmare auctoribus statuit Polycarpus, quæ interim forsan per ejus obitum perierunt; et nec nos nec Joannes Columbus habere potuimus. In horum defectum submisit nobis anno* MDCLXV *quæcumque in Breviario Ecclesiæ Diensis de S. Marcello habentur, et nonnulla ex MS. Missali. Ex quibus primo proferimus fragmentum Vitæ ex Lectionibus ad Matutinum recitari solitis, et forsan ex longiore Vita a Vulfino scripta decerptum: quod S. Marcellum necdum in Cathedram suam deducit. Addimus ergo secundum fragmentum, ex Antiphonis et Responsoriis collectum, cui ex Missali MS. subjun-*
C *guntur ea, quæ potissimum ad Translationem corporis spectant. Denique addimus hymnum qui ad Vesperas et Laudes recitari solebat, ex quo miracula innotescunt.*

Vita a Vulfino Ep. scripta;

alia carmine

Datur fragmentum vitæ ex Lectionibus,

aliud ex Antiphonis

et hymnis.

6 *Tanta fuit olim Diensis populi erga S. Marcellum pietas ac veneratio, ut sub ejus honore fuerint extructa monasterium et hospitale, ac porta aliqua urbis vocitata.* Monasterium ab hæreticis eversum est, in funesta illa sacrorum strage per Gallias seculo superiori circumlata: ad quod usque tempus Canonicis Diensibus usitatum fuerat, post sacrum solenniter peractum, die XVII Januarii processionaliter adire S. Marcelli monasterium, utpote qui ejus festum dicto die egerunt, usque ad initium hujus seculi, ex consuetudine antiqua, fundata in Bariolensium traditione, qui eo die factam ad se aiebant celebrem Corporis translationem: *de qua infra agemus pluribus. Ita præfatus Joannes Columbus in sua ad nos epistola; cui addimus die* XVII *Januarii prænotata, festum S. Marcelli quibusdam Usuardi Martyrologiis adscriptum legi, uti tunc diximus. Inscriptus est* S. Marcellus *Martyrologio Gallicano Saussaii ad diem quintum Aprilis his verbis:* In civitate Diensi sub Viennensi metropoli, S. Marcelli Episcopi et Confessoris, qui primus illic sedens Antistes, magnifica virtute emicuit, decedensque gloriosus in tumulo, claruit probatæ a Deo sanctitatis testimoniis: ut sanctus Gregorius Turonensis prodidit præclara asseveratione. *At quorsum primum Antistitem dixerit Saussaius non capimus, cum undecimus statuatur a Joanne Columbo, Sanmarthanis et aliis. Præterea quem Saussaius retulit ad diem quintum Aprilis, ad nonum ejusdem mensis celebravit Molanus in prima editione Usuardi a se aucti his verbis:* Civitate Diensi S. Marcelli, ejusdem civitatis Episcopi et Confessoris, de quo Gregorius Turonensis. *Quo itidem die in hodierno Martyrologio Romano ista habentur:* Civitate Diensi S. Marcelli Episcopi, miraculis clari. *De eo in antiquo officio ad Vesperas et Laudes ista recitatur Oratio.* Omnipotens sempiterne Deus, qui B. Marcello, Confessori tuo atque Pontifici, in signum electionis columbam misisti de cœlo, ut tuæ sanctæ Ecclesiæ dignus demonstraretur esse Pastor; concede propitius, ut qui te Deum verum cognovit, eum apud tuam clementiam intercessorem sentiamus. *In Commemoratione quotidiana sequens recitatur Oratio:* Propitiare quæsumus, Domine, nobis famulis tuis, per hujus Sancti Marcelli Confessoris atque Pontificis, qui in præsenti requiescit ecclesia, merita gloriosa: ut ejus pia intercessione ab omnibus semper protegamur adversis. E

loca dicata S. Marcello:

cultus 17 Januarii,

et die 5

vel potius 9 Aprilis.

orationes.

4 Interfuisse anno DVI Agathensi Concilio S. Marcellum, *scribit Joannes Columbus, unde constare posset, quo potissimum tempore floruerit, si certi essemus de illa subcriptione quam hactenus nemo expressit. Præterea habitum illud Concilium est permissu Alarici Regis Wisegothorum, cui suberant Episcopi ibidem congregati. At Dienses suberant Regibus Burgundionum, et Concilio Epaonensi, permissu Sigismundi Regis anno* DXVII *celebrato, interfuit Seculatius Episcopus Diensis, successor Aventini, ante quem sedit S. Marcellus, sub initium seculi sexti.*

tempus Sedis.

SECUNDUM FRAGMENTUM VITÆ
Ex Antiphonis et Responsoriis Breviarii Diensis.

Beatus Marcellus, quondam Avennicæ civitatis, F
conversatione clarus, et sanguine generosus: licet de parentibus secundum carnem, nobilem traxerit originem; clariores tamen parentes suos reddidit, dum se bene ab ineunte ætate in religione Christi servitio mancipavit: intantum ut humiliando seipsum plus creverit, et contemnendo seculare conjugium pater spiritualium multorum fieret filiorum. Hic ergo S. Petronii germanus fuit, senioris Diensis urbis Episcopi, a quo studiis spiritualibus eruditus, divinis semper vacavit eloquiis: et de illo fonte vitæ tantum bibit, ut sacro verborum imbre indeficienter sitientes animas satiaret. Ineffabili itaque Dei ordinatione contigit, ut dum memoratus S. Petronius imbuit fratrem, nutriret sine dubio sibi successorem, et cui germana propinquitate fratris proprio jure veniret privata possessio, non transiret ad alterum ejus Sacerdotium. Per testamentum novum Matris Ecclesiæ spiritualis hereditas aditur: et administratio Pontificalis dispensationis manet in pauperibus, ut dum Ecclesiæ publica attestatione in cathedra seniorum subrogatur, Evangelii auctoritate Prælatus doceret pluribus annis senes, quod in juventute gravitate morum didicerat studiosus.

Ortu nobili,

pie educatus,

a S. Petronio fratre studiis excultus,

2

A 2 Tamen ne inchoationem ministerii sui a primordio ætatis ejus videamur præterire silentio, quo ordine Christo propitio sacri Ordinis primum subierit gradum, proferendum est. Dum ergo memoratus *et in Levitam ordinatus,* B. Marcellus in primævo ætate pio fulgeret studio, et juveniles annos matura senectute calcaret, tempore quo promoveri potuit ad honorem (annis, ut credendum est, convenientibus canonicæ sanctioni) Leviticæ consecrationis, germano suo ordinante, adeptus est ministerium, et sancto conjunctus est altario. In ministerio, Deo placitum sedule implens officium, et pium sanctumque servitium; ita conversatione et reverentia sanctitatis præclarus effulsit, ut Deo disponente, cum post non longi temporis spatium S. Petronius ad Dominum migrasset, illico in B. Marcelli electionem vota fidelium verterentur: ut *in ejus successorem eligitur:* jam non pro memoria decessoris, sed pro reverentia fratris, in sanctum Levitam desiderabilis maneret electio, ita videlicet ut illius qui decesserat Pontificis reverenda in fratris successione maneret præsentia, et in B. Marcello Præsule nutritoris sui a cunctis veneraretur sublimitas.

3 Igitur, ut assolet in electione Pontificis, dum unus petitur, pars populi vertitur in alterum. Eo tempore ad ampliandam laudem beatissimi viri S. B Marcelli, quantum nutu Dei fideliter datur intelligi, *ab aliquibus alio electo, fugiens,* paucorum varietas animorum se in alteram partem dividens, alium postulare cœpit Episcopum. Quod a Deo gestum esse non dubium est, ut quantum in se etiam creto fulgebat, dum impugnabantur ab æmulis, in publico non lateret, partis ejus probata victoria: quoniam ad hoc eligebatur alius, quia iste erat divino munere præferendus; et hoc ostenderetur jam esse melior, ut illo se ingerente isto fugiente, illius ambitio calcaretur, et istum eligeret fuga nobilior. Qui tamen in monte ubi fugerat, dum lateret in loco *latet in tugurio Melleo dicto,* quem incolæ tunc exarabant, contigit ut tugurium ipsum Mellis nomine nuncuparetur, cui hoc vocabulum, quondam vetustas inhabitantium imposuerat, ubi sanctus vir etiam a quodam Marcello inventus est et proditus. Nam merito de loco mellis probatus est extulisse dulce quod saperet, qui semper de corde puro divina eloquia super mel et favum dulcia ore proferens, ea fidelium faucibus transmissa inferebat. Et nec illud esse vacuum a Dei gratia vide- *a quodam Marcello preducitur* tur, quod S. Marcellus a fideli viro, Marcello pariter vocitato, est deductus in publicum; ut et ille bonum quærens, haberet sui nominis dignitatem, cum iste *post duodecim dierum latebras:* Deo placitam meruerit sanctificationem. Qui tamen uni Deo deditus, dum rurali loco fertur duodecim C dierum spatio latuisse, habet quoddam significationis mysticæ sacramentum, ut merito jam verus Christi discipulus ad totidem discipulorum numerum, qui est sacro ordini proprius, dicatur accessisse: et quod illorum habet sancta et indivisa conjunctio, per parem dierum numerum hujus obtinuisse fidei plenitudo.

4 Sic ergo pars, quæ eum elegerat, de ejus productione congaudens, eum de monte velut sanctum lapidem, per quem sacrum constitueretur et dedicaretur altarium, cum gaudio deduxit, et Dei altarium mancipandus, transmisso vicino civitatis amne, ad sanctorum Apostolorum ecclesiam perducitur. Tunc e diverso pars alia residebat in insula Dromæ fluminis, sub oppido civitatis; sed Domino gubernante ad hoc eorum mora extitit, ut miraculo conjungerentur discordantes, quos præceps cursus, per impatientiam animorum, discedere fecerat ab unitate *ictu lapidis vulneratur,* concordiæ. Ne tamen in eo deesset probatio lenitatis, unus ex parte contraria ipsum ictu lapidibus vulneravit: quod mitissima moderatione portavit B. Marcellus, ut Domini Christi Jesu præcepta custodiens, nequaquam malum pro malo redderet; sed sanctæ Ecclesiæ Prælatus, nihil in eo vindicans, D honorem illi vice injuriæ contulit. Dum autem pertinaciter altera pars vindicare conaretur eum quem sibi elegerat, non vicit caterva numerosior ad melior.

Ex MSS.

PRIMUM FRAGMENTUM VITÆ
Ex Lectionibus Breviarii Diensis.

Beatus Dei servus Marcellus, non solum sanguine *a* generosus, verum etiam conversatione claruit inclytus. Christi enim sese mancipavit famulatui, cum ab ineunte ætate in sancta religione excrevit. Diligebat namque Dominum, ob quem contemnens se- *Vitam sancte peragit:* culi vias, multarum Pater insignis extitit animarum. Cum in primæva ætate pio fulgeret studio, juveniles annos senectute transcenderat mentis: et Præclaræ fidei cultor strenuissimus, et divino dogmate eruditus, divinis eloquiis semper vacabat sedulus; utque sacro verborum imbre futurus Pontifex irrigaret populos, cœlestia hauriebat. Deo dispensante plebs Diensis concordi favore in ejus conspirat elec- *electus Episcopus* tione. Ad laudem beatissimi viri ampliandam pietas annuit superna, quem noverat in secreto fulsisse, qui præferendus erat divino munere. E Ineffabili itaque Dei moderatione cum in sacerdotio Dei electus esset, et duceretur ad cathedram, ut *confirmatur volatu columbæ.* ejus innocentia panderetur, spiramine mystico donum sancti Spiritus per columbam super eum venisse Ecclesia intellexit. Columba namque in capite volitare visa est: et gratia Domini Salvatoris cunctis ostendit, talem virum sibi esse probatissimum, qui gratiam beatissimæ Trinitatis in promotione promeruit: in cujus Sacerdotio Ecclesiæ Christi et vera hereditas et clara refulsit libertas.

6 Fundamentum suæ dilatans Ecclesiæ sacratissimum Sacerdotem sibi eligere dignatus est Marcellum, qui Catholicæ fidei propugnator, verus Dei cultor, nullo destitit tempore prædicare Dominum, factus gregi Dominico forma et speculum, lux et splendor bonorum omnium, habiturus augmenta in Dominico grege. Emicuit Pastor in commisso *subditos præclare instruit:* sibi munere, sublimatus ab ipso Pastorum Pastore: dum Deo placito fungeretur sacerdotio, rectum tenuit tramitem, et Christi sponsam Ecclesiam sancto gubernavit moderamine, et protulit quod saperet, unde a cœlesti dulcedine vacuus esse non posset. Erat in eo meditatio divinæ legis et imitatio Domini Redemptoris, cui nec deerat probatio lenitatis, et mitissima moderatio patientiæ et pacis. Ast *b* Ariana perfidia sanctum Sacerdotem in car- *b* cerem trusit: verum quod hæresis parabat ad pœ- F nam, fides convertit ad gloriam: et beato Pontifici *exul carceri includitur:* locus exilii potius erat corona triumphi, qui diu propter fidem cruciatus, per multorum tribulationum labores pervenit ad gloriæ regnum. Benedicens Domino felici voto Marcellus innotuit cunctis: quia quod paratum fuerat lacrymis, ditatum est gaudiis. *miraculis claret.* Sancti viri oratio multos a morte liberavit, et Christi protectione ipse inventus est illæsus. Fit repente lætitia hominum in Pastoris miraculo, et civitas laudibus perstrepebat, dans gloriam et laudem Domino.

7 O Diensis, pii Pastoris destituta solatio, sus- *Ex MS. Missali* cipe lamentum vidua, sed consolare, quia Pastor tuus gaudet in cœlesti gloria. Assumptis sibi collegis sacræ peregrinationis iter arripuit, et juxta voluntatis suæ propositum adimplevit. Quod pretiosissima deposito denotavit in præterito; in divina Clementia denotat ad præsens. Igitur de Translatione S. Marcelli, ubi translatum [corpus] fuit, Domino adjuvante breviter dicam. Peracto tempore cuidam Sacerdoti, qui assiduus erat in basilica *c* S. Mauri- *c*

A tii, nocte in Pontificali apparuit, et præcepit per diœcesim suam ferri corpus suum in locum magis religiosum. His auditis Presbyter ad locum Bariolarum pervenit, nuntians visionem : quo audito et facto jejunio triduano, viri Bariolenses iverunt festinanter ad locum, ubi corpus erat, et honorabiliter ipsum deduxerunt. Rogemus eum ut ipse pro nobis intercedat apud Jesum Christum die ac nocte.

Corpus transfertur Bariolas :

8 *Operæ pretium hic annectere partem epistolæ P. Ludovici Alegre Bariolensis ex nostra Societate Jesu, missæ ad prælaudatum P. Joannem Columbi.* Anno, *inquit*, millesimo quingentesimo quarto, ærarii fabri tres capsam argenteam S. Marcelli furati sunt, et Bariolis clam egressi ad ædiculam S. Sebastiano sacram, non longe ab oppido, repente immoti constiterunt. Attoniti mirantur prodigium, et stupentibus venit in mentem, aliquid ex Reliquiis sancti viri adhærere capsæ argenteæ, ex eoque fieri ut loco moveri nequeant. Non fefellit homines cogitatio sua: cranium S. Marcelli in capsa repertum est ; eoque retro ædiculam humi condito, fuga, quo erat animus, elapsi sunt. Postera die inhorruit oppidum universum ad deterrimum facinus : cum autem alii aliique de furto solliciti per diversa vagarentur, fuere qui adverterent canem, haud procul ab ædicula S. Sebastiani, latratu perpetuo veluti advocan- B tem prætereuntes : quod ii non contemnendum rati, cum proprius accessisset, motæ humana manu terræ agnovere indicia ; eamque fodicantes invenere caput, quod ceteris Sancti Reliquiis addendum retulere Bariolas. Interea post feres itum sollicite, via non una : inventi denique meritum tulere supplicium, igne duo, suspendio tertius : quo autem loco cremati sunt isti, fertur numquam genus ullum herbarum esse deinceps natum. Anno post sexagesimum illius seculi secundo, S. Marcelli et ceterorum qui Bariolis erant Reliquias combussere Calvinistæ : unicumque os pollicis e corpore S. Marcelli servatum est super.

unde ejus capsam quidam furati cum capite ipsum coguntur dimittere, et deprehensi plectuntur,

ANNOTATA.

a *Patria S. Marcelli in priori fragmento indicatur nomine* Avennicæ civitatis : *suspicamur* Avenionem *intelligi haud adeo longe Dia dissitam : nam* Aginnum *in Aquitania*, Aventicum *in Helvetia, quadrupo aut quintuplo majori intervallo ab illa dissident. De* Avennis *autem Belgicis in Artesia aut Hannonia,* C *stultum sit vel cogitare.*

b Rex Burgundionum Arianus (nomen majores tacuere) misit in exilium jam Episcopum, neque re- D vocavit, nisi post filium lethali morbo curatum precibus sancti viri. *Ita Joannes Columbus.*

c *Monachorum S. Mauritii cœnobium fuisse Diæ, tradit idem Columbus. Alium S. Mauritii pagum seu vicum exhibent mappæ Geographicæ, duabus a Bariolarum oppido leucis, ubi postea Templariorum domus fuit, et S. Marcellum Roma redeuntem ægrotasse et obiisse traditio est : nec non translationem hinc Bariolas factam esse post extinctos Templarios, per Sacerdotem qui tunc ædem istam curabat.*

HYMNUS
Ex Breviario Diensi.

Cœlitus, sacrum, tribuente Christo,
Præsulem hujus resonamus urbis,
Mente devota pariterque corde,
Laudibus atque :
Quem gregi summus proprio dicavit
Pastor, immensa pietate, caulas
Tradidit, simplex referens olive
Sanguine fuso.
Sorte marcellus cathedra potitur, E
Pontifex nulli merito secundus,
Arce prælatus rutilat Diensi
Moribus almis.
Præsul exinde rutilare magis
Cœpit in totum properanter orbem,
Moribus, signis, pariterque voto
Spargere lumen.
Dæmonis tetri rabidum furorem
Pertulit, statim puerum parenti
Reddidit sanum, genitoris ipse
Tecta revisat.
Mortis a casu revocat puellum,
Aurium clausum reserat meatum,
Vinculum linguæ retulit redictæ
Ore soluto.
Quo sacer sancto recubat sepulcro,
Rite devotis cineres medelam
Conferunt cunctis, relevando morbos,
Dando salutem.
Præsul immensa pietate pollens,
Esto devotis precibus rogatus
Fautor, et nostras radiante festo
Junge coronas.
Gloria splendens decus et refulgens
Sit Patri, Nato pariterque sancto F
Flamini, formans Deitate cuncta
Trinus et unus.

Episcopus eximius, clarus miraculis, Dæmones pellit, mortuam suscitat, sanat mutum et surdum. miracula ad sepulcrum. invocatur.

J. B.

DE SANCTA WALDETRUDE,
FUNDAT. PARTHENONIS CAN. MONTIBUS HANNONIÆ IN BELGIO.

SUB FINEM SEC. VII.

Septimo post Christi Salvatoris exortum seculo, ac paulam ultra, nimirum ab S. Gregorio Magno Pontifice ad S. Gregorii II *circiter excessum, plurimi Belgium Sancti illustravere ; tum advenæ, Aquitani, Scoti, Angli, Hiberni, tum indigenæ, viri ac feminæ. Ex harum numero, regnantibus Dagoberti* I *filiis ac nepotibus ; sorores germanæ, Aldegondis et Waldetrudis, extitere, splendore generis ac virtutum gloria clarissimæ ; in eo tractu terrarum, qui modo Hannonia dicitur, ab amne Hayna ducto nomine, sed latius, quam qua is fluit, ultra Nerviorum ac Bracbanti confinia prolato. Soror utraque pro merito sanctimoniæ, cœlitibus adscripta ; utraque publica veneratione, ac sacrorum quoque honore jam a plurimis seculis dignata ; utraque, dum vixit, parthenonem religiosissimum instituit ; Malbodii Aldegondis, ad Sabim flumen ; Waldetrudis circa jam memoratum Haynam, in loco qui olim Castrilocus, nunc Mons Hannoniæ dicitur : qua utraque in urbe ad ambarum sepulchra, collegia nunc sunt Canonissarum ; quæ omnes e primaria Belgii nobilitate prognatæ, vitæ integritate, Christianaque modestia ac pietate, loca ea, ac genus quæque suum, mirifice exornant. Utrobique insignis basilica visitur, in qua Divæ utriusque exuviæ religiose asservantur : utrobique collegium aliud est Canonicorum, qui quæ obire Canonissæ sacra munia non possunt, in ipsarum æde statis vicibus administrent ; quod Montibus, est S. Germano dicatum ; S. Quintino, quod Malbodii ; utrumque ab Canonissarum domiciliis justo spatio semotum. De S. Aldegonde fuse egimus ad ejus natalem* XXX *Januarii. At S. Waldetrudis colitur* IX *Aprilis Officio duplici, quod in octavum usque diem extenditur :*

SS. Aldegondis et Waldetrudis sorores, parthenonem singulæ arexerunt : S. Waldetrudis variis diebus colitur:

A *tur : sed habet præterea tria alia festa in Ecclesia Montensi, itidem duplicia; Elevationis seu Translationis*, III *Februarii : alterum separationis capitis sanctæ ejusdem a reliquo corpore*, XII *Augusti : tertium Canonizationis*, II *Novembris. Memoratur etiam ad diem* XXVIII *Martii a Molano in prima editione Usuardi a se aucto, item a Canisio et Ferrario.*

Canonizata olim

2 *Est enimvero Canonizata, sive in album Sanctorum relata ; sed more antiquo. Neque enim semper ita augusto ac splendido ritu, atque nunc fit, sancta illa ceremonia Canonizationis peragi consuevit. Adhibitus primum hic ritus, ut viri eruditissimi annotarunt, cum S. Hugo Gratianopolitanus Episcopus ad Innocentio* II *Sanctis adscriptus est; ac deinde cum S. Bernardus Abbas Claræwallis, ab Alexandrio* III. *Antea ut Catalogo insererentur qui sancte vixerant, facultas ab Apostolica Sede petebatur, supra Canonizandi corpus aram erigendi, in eaque sacrum Missæ sacrificium offerendi : quo facto omnis erat peracta Canonizatio. Nam quæ in Sylloge Suriana ad Kalendas Martii narratur S. Swiberti Episcopi perquam solennis Canonizatio, solide a nobis ad eum diem est refutata, simulque explosa fictitia Epistola sub nomine S. Ludgeri Episcopi in vulgus protrusa : quod judicium alios ante nos tulisse* B *comperimus. Quis vero Pontifex ita Canonizari S. Waldetrudem decreverit, quis de ea ad illum Episcopus retulerit, ac deinde corpus elevarit, nobis compertum non est. Neque id mirum : nam si nunc diu multumque laboratur subinde, ut inveniuntur Canonizationum solenniorum litteræ, aut facti ad eas Processus; quid mirum, intercidisse memoriam istarum minus solennium, et Acta de iis confecta abolita fuisse tot bellorum tumultibus aliisque infortuniis ? si tamen scripta ea fuere. Nam cum sola altaris erectione ac consecratione res constaret, non amplius quam nunc in dedicatione ecclesiarum videtur debuisse scriptis commendari, cum ipsum altare satis idoneum esset rei gestæ apud plebem monumentum.*

erectione altaris :

3 *Fidem alioquin ejusmodi concessionis Pontificiæ, et secutæ Canonizationis seu celebrationis, facit tum magnifica illa basilica in urbe Montensi ad S. Waldetrudis honorem Deo dicata ; tum anniversaria, quam diximus sacrorum celebritas ; quam omnes ita esse antiquam fatentur, ut nulla initii ejus memoria extet. Festi etiam ab omni retro tempore celebrati satis luculentum testimonium nobis exhibet libellus MS. de gestis Abbatum Gemblacensium (is nunc in Tomo 6 Spicilegii Acheriani excusus extat) nec ultra annum* MCXXX *perductus, a quodam Gemblacensi monacho, qui se discipulum Sigeberti fatetur, In hoc multum laudatur Olbertus,* C *Abbas Gemblacensis circa annum* MXII *constitutus, quod adhuc monachus Lobiensis Burchardo Wormatiensi Episcopo, petenti ut sibi vir aliquis litterali scientia præditus dirigeretur, cujus ope et doctrina ipse adhuc juvenis in erudione sacrarum scripturarum valeret proficere, missus ipse sit a Baldrico Leodiensi Episcopo. Continuator Chronici Lobiensis scribit; Burchardum solum Canonicum Leodiensem fuisse, quando Olberti ministerio uti cœpit ex Baldrici Leodiensis electione, quod fuisset anno* MVII *aut sequenti : sed nihil prohibet, jam tunc Wormatiensi Sedi Episcopum nominatum Burchardum, Episcopum absolute dici, eumque Wormatiam cum Olberto abiisse, atque ipsum annos fere quatuor secum retinuisse. Ut ut sit, quantum Burchardo utilis fuerit Olberti doctrina vel in hoc satis probari poterit, inquit auctor libelli, quod illo* dictante et magistrante magnum illud Canonum volumen centonizavit Burchardus, et quali collectis floribus omniformis generis de prato Scripturatum, coronam pretiosiorem auro et topazio in edito Ecclesiæ collocavit. *Hic ergo vir tantus, tanto Episcopo electus magister, ac deinde Abbas Gemblacensis,* in Ecclesiis Dei adhuc vivit *per sui memoriam, inquit dictus auctor,* quod vitas aliquas Sanctorum aliquibus in locis liquide et polite composuit, et de gestis eorum in laudem Dei secundum regulam musicæ doctrinæ, in qua multum valebat, dulcissime cantus modificavit. Inter quæ, quoniam rogante Comite Raginero vitam S. Vitoni Confessoris composuit, cantum etiam de eo melificavit ; Antiphonas quoque super Matutinales Laudes in transitu S. Waldetrudis ; ipse Comes Raginerus et Hatwidis conjux ejus, quidquid prædii habebant in dominio... N. ecclesiæ nostræ tradidit. *Utique ante annum* MXXIX, *quo Comes iste Raginerus, hujus nominis* III *urbis Montensis Dominus, obiit.*

Antiphonæ circa annum 1020 ab Olberto Ab. exornatæ pro laudibus.

D AUCTORE J. B.

Sancta ac beata ab antiquis scriptoribus appellata :

4 *Non igitur mirum cuiquam videbitur, Waldetrudem, quæ minimum a decimo Æræ Christianæ seculo, solenni cultu celebris extitit ; ab antiquissimis scriptoribus semper* sanctam Waldetrudem, *aut* Beatam Waldetrudem *appellari. Ita Baldericus Episcopus Noviomensis et Tornacensis, sapiens vir et pius (qui anno* MCXII *obiisse traditur) in chronico Cameracensi et Atrebatensi lib.* 2 *cap.* 35, *ista habet :* Vincentius Comes egregius, videlicet sanctæ Waldetrudis maritus. *Ac rursus cap.* 39, In villa castriloso duo quoque monasteria habentur, unum quidem puellarum, quod Sancta Waldetrudis, conjux prælibati Sancti Vincentii atque soror Beatæ Aldegondis, ædificavit. E *Anno* MCCIX *legitur Henricus, Dux Brabantiæ, cum Montensi S. Waldetrudis ecclesia transegisse super juribus oppidi Herentaliensis. Recitat conventionis tabulas Miræus in Notitia Ecclesiarum Belgii cap.* 189, *quibus ista habentur :* Eustathius Propositus, Hawidis Decana, et totum Capitulum Sanctæ Waldetrudis in Montibus. *Ac deinde rursum nominat* Ecclesiam S. Waldetrudis. *Nec unquam fere in aliis scriptoribus illius mentio fit, quin* Sancta Waldetrudis *appelletur, præsertim in antiquis Sanctorum Vitis, uti Sanctæ Aldegondis sororis ejus. At plerisque antiquior videtur, qui ipsiusmet Waldetrudis Vitam scripsit, quam ex vetustissimis duobus codicibus, Cameracensi uno, altero Audomarensi dabimus. Quam etiam Vitam, atque alias Sanctorum complures, sed paullum quandoque interpolatas, edidit Philippus Hervingus Abbas Bonæ Spei, Ordinis Præmonstratensis in Hannonia, S. Bernardo Familiaris. Sed primus scriptor ita habet.* Igitur adjuvante gratia Christi, de vita et conversatione atque miraculis Sanctæ ac Beatissimæ Waldetrudis, Christi famulæ, quæ gesta sunt haud procul a nostris temporibus, juxta quod veracium testium, qui hæc videre vel audire meruerunt, relatione certa vulgatum est ; ad laudem Dei et ad ædificationem F proximorum, aliqua, licet pauca de multis, conabimur aperire scribendo. *Ac sub finem hic idem scriptor ita eam invocat;* Hanc ergo nos quibus possumus precibus et laudibus prosequamur, orantes ut nostri memor esse dignetur ; ut nobis ille tribuat indulgentiam peccatorum, qui huic omnium laborum suorum præmium largiter reddidit : cui est honor et gloria, etc.

ejus vita ex antiquis MS editur :

5 *Ad ejusdem Sanctæ Waldetrudis antiquam venerationem plenius testandam augendamque illud facit, quod caput ejus a reliquo corpore, religiosa pompa et solennitate olim separatum fuit, Pontificio Legato præsente. Id ab Auberto Miræo in Fastis Belgicis relatum, nos ex quodam membraneo pittatio, Montibus ad nos delato, fidelius hic reddemus; nam apud eum Petri de Collemedio Cardinalis Albanensis, qui actioni illi præerat, nomen sola littera P. expressum, Prussiæ et Livoniæ Archiepiscopi omissum. Ita ergo restituimus :* Petrus, miseratione divina Albanensis Episcopus, Apostolicæ sedis Legatus ; Albertus Dei gratia Prutiæ et Livoniæ Archiepiscopus, Nicolaus eadem gratia Episcopus Cameracensis, et Margarita Flandriæ et Hannoniæ Comitissa ; universis præsentes litteras visuris, in Domino salutem. Noverint universi, quod

caput a corpore avulsum, præsente Pontificio Legato,

AUCTORE J. B.
anno 1250

A quod cum nos pariter essemus in ecclesia Beatæ Waldetrudis Montensi, Cameracensis diœcesis, in crastino Octavarum B. Laurentii, anno Incarnationis Dominicæ millesimo ducentesimo quinquagesimo, Capitulo dictæ Ecclesiæ convocato et consentiente, præsentibus eis qui volebant et debebant interesse; capsam, in qua sacrosanctum corpus dictæ Beatæ Waldetrudis ab antiquo tempore honeste reconditum habebatur, in eadem ecclesia aperiendam duximus, et caput dictæ Sanctæ extrahendum per se divisum a dicto suo corpore, toto alio corpore cum suis membris integraliter in eadem capsa remanente; ut dictum caput in suo phylacterio repositum, peregrinantibus et dictam Sanctam requirentibus, ibidem ostendatur. Actum in die crastino Octavarum S. Laurentii Incarnationis anno prædicto.

ad majorem peregrinantium venerationem :

6 *Aliud insigne argumentum magnæ erga dictam Sanctam populorum pietatis, et de ejus auxilio calamitosis temporibus fiduciæ, hic ex consimili pittacio, itidem membraneo, indidem acceptum, referemus. Id sic habet :* Anno verbi incarnati MCCCXLIX, die Mercurii, VII mensis Octobris, ad impetrandam gratiam Dei, precibus et orationibus fidelium, quatenus iram suam mitigare dignaretur, quoad pestilentiam mortalitatis; processiones factæ fuerunt et adunatæ in B Biveriis, in via quæ ducit ad villam dictam Castiaulx, prope Crucem juxta boscum, de Ecclesiis B. Vincentii Sonegiensis, et Beatæ Waldetrudis Montensis, cum eorum corporibus et feretris, et aliis Reliquiis sanctis : et ibi fuit multitudo Christi fidelium copiosa, peroptime cum discretione et devotione ordinata; viri sequentes clerum, et mulieres consequenter gradientes, coopertæ albis vestimentis, et, prout æstimari potuit, fuerunt bene centum mille personæ. Fuit etiam ibidem in tentoriis Missa celebrata per venerabilem virum D. Stephanum Malion Decanum Sonegiensem, in quodam altari ordinato inter duo feretra prædictorum Sanctorum. *Ea tunc placandi numinis ratio vigebat, ea populorum mentibus insidebat fiducia opis ab sanctis suis Tutelaribus obtinendæ, atque a S. Waldetrude præsertim, quæ velut e meditullio patriæ, e Castriloci cacumine, late radios suæ benignitatis diffundit. Neque tunc successu ea caruit religio. Restincta est enim, quæ per plures provincias grassata, Hannoniam præcipue populabatur, pestilentia. In cujus beneficii memoriam anniversaria instituitur supplicatio, eaque sæpenumero cœlestibus prodigiis illustratur. Ita nimirum jam olim consuevit miseris,* C *patrocinium suum implorantibus, continuo succurrere. Quod de sua ætate, jam ante* DCC *aut* DCCC *annos, vitæ illius scriptor testatur,* quotidie ad sacratissimas illius Reliquias virtutum documenta teneri, cæcis lumen reddi, claudis gressum restitui, ægros curari, quoties ex fide petitur *etc.*

anno 1349 grassante pestilentia corpus in Processione delatum 7 Octobris,

ex inde habita annua supplicatio

7 *Legitur nomen inscriptum vetustissimis quibusdam Martyrologiis MSS. Quale est quod in celebri S. Laurentii monasterio juxta Leodium servatur; in quo luculentum et insigne illius elogium legitur, hac clausula.* Quæ quoties modo mortua petitur, sicut vivens consuevit, ita nunc omnibus viventibus auxiliatur. *Porro quandoquidem tempore quo Monasterium illud surgebat, Olbertus, cujus antea fecimus mentionem ad S. Jacobi in ipsa urbe Leodiensi Abbatiam Gemblaco sit translatus; vix ambigam, quin vel illud Martyrologium, vel saltem S. Waldetrudis elogium ab eo sit, vicino ejusdem ordinis Benedictini cœnobio communicatum. Vetustissimum quoque in Lætiensi Abbatia extat Martyrologium, in quo et S. Waldetrudis nomen. Ita et in perantiquo imperialis monasterii S. Maximini Treviris hæc habentur, ad* V *Id. Aprilis* Eadem die S. Waldetrudæ. *Legitur idem in alio veteri MS. monasterii S. Martini in eadem urbe Trevirensi. MS. Martyrologium quo uti solet Bruxellensis Ecclesia S. Gudilæ, hæc habet :* Apud Montes Hanoniæ, Depositio, seu Transitus, B. Waldetrudis electæ, neptis B. Gudilæ. *Refertur et in MS. Florario Sanctorum, et in Additionibus ad Usuardum, quas a ducentis circiter annis concinnavit Hermannus Greven Carthusianus Coloniensis, et quæ Joannes Molanus Lovanii edidit anno* MDLXXIII, *qui et in Indiculo Sanctorum Belgii, ac Natalibus eorumdem prolixe de ea agit. Sed fallitur et ipse et alii ipso recentiores multi, quod S. Vincentium Madelgarium, ejus maritum,* Comitem Hanno-niæ *appellent. Fuit quidem Comes, et in ea regione vixit, quæ Hannonia dicitur; sed non erant tunc illi comitum ac Ducum tituli et præfecturæ patrimoniales atque hereditariæ. Ita et Andreas Saussayus Tullensis Episcopus in Martyrologio Gallicano, insigne alioquin habet Sanctæ Waldetrudis elogium, si expunxeris, quod* Walberti et Bertilæ Comitum Hannoniæ filiam *vocet. Egregie quoque de ea scribit Aubertus Miræus, antea citatus, in Fastis Belgicis. Denique ita ejus meminit Philippus Ferrarius in Catalogo Generali:* Montibus in Hannonia S. Waldetrudis Comitissæ. *Postremo quotquot vidimus ordinis Benedictini Martyrologia, et Calendaria, nimirum Wionis, Hugonis Menardi, Benedicti Dorganii, Gabrielis Bucelini, eam honorifice* E *inter Sanctos sui ordinis recensent, uti et Joannes Trithemius Abbas, lib. 3 de viris illustr. ord. S. Benedicti cap. 285. At Constantinus Ghinius Senensis in Sanctorum Canonicorum natalibus illius mentionem facit.*

memoria antiquis Martyrologiis inscripta,

D

8 *Hactenus fere Joannes Bollandus noster, biennio ante mortem, nomine illustris Collegii Canonicarum Montensium rogatus ea scribere, quibus permoveri posset sacra Rituum Congregatio, ad S. Waldetrudis nomen Romani Martyrologii tabulis inserendum. Etenim diu proprio Breviario atque adeo Martyrologio contentæ, cum tandem persuasæ essent Romanæ Ecclesiæ Ordinem, omnibus universim Ecclesiis a Concilio Tridentino commendatum, amplecti; ipsoque Romani Martyrologii usu admonitæ animadverterent, eidem, ultra antiquum Usuardi textum (quem tam ipsa Romana ecclesia, quam sua Montensis, et aliæ pleræque, sed singulæ auctum ad suos usus, recitare in sacris solebant) post illius recognitionem, de mandato Apostolicæ Sedis a Cardinali Baronio factum, accessisse multos tum aliarum urbium tum etiam Belgicarum Patronos, longe minus quam sua Montensis sit spectabilium; sancto pro sua Fundatrice atque urbe totius Provinciæ primaria zelo succensæ, scriptum hoc obtinuerunt, ipsius Bollandi nostrisque nominibus subsignatum, anno* MDCLXIII *die* F XXVIII *Octobris. Quid deinde actum impetratumve sit, necdum comperimus; unum scimus, non solam esse urbem Montensem, quæ se in sua Patrona præteritam queri possit. Ipsa Bruxella, totius Belgici atque Burgundici Principatus sedes primaria; S. Gudulam, in Romanis fastis quærit nec invenit : quod minus mirari cœpimus, postquam in ipsa Italia audivimus urbes aliquas, valde celebres, multis optare, ut præ aliis quibusdam suis sanctis Episcopis dicto Martyrologio a Recognitore inscriptis, assumptus fuisset is, quem ipsæ in ordine vel Episcoporum vel Patronorum primum ac præcipuum venerantur. Sed hujusmodi defectus altiori judicio arbitrioque supplendos relinquimus, et S. Waldetrudis vitam, a Bollando laudatam, propriis annotationibus illustrare aggredimur : appendiculam non injucundam additururi ad calcem ex fide dignissimo MS.*

et in hodierno Romano expetitur.

VITA

Ex vetustis codicibus MSS.

PROLOGUS.

Sanctorum venerabilia gesta, ad excitationem viventium scripturæ tradi debere, antiquorum consuetudo

A tudo declarat: qui tot nobis volumina de his reliquerunt, ut numero comprehendi vix possint. Horum igitur exemplis provocatus, et quorumdam religiosorum Fratrum et Sororum caritate compulsus, hoc opus aggredi præsumpsi: prudentem quemque lectorem supplex exorans, ut parcens rusticitati scribentis, benevolus potius corrector, quam improbus cavillator existat; sciens me magis intendisse qualiter rogantibus Fratribus Sororibusque veritatem propositæ rei gestæ lucide panderem, quam ut grammaticorum regulas custodirem.

Incitantibus variis hæc vita est scripta,

2 Ad illuminandam viam vitæ æternæ omnibus fidelibus Christianis, Redemptor mundi post adscensionem suam mittere dignatus est Apostolos Apostolorumque sequaces electos, qui recte vivendo, adversa æquanimiter tolerando, visibilia et temporalia contemnendo, invisibilia autem et æterna appetendo, prædicando, præstolando, amissa æterni regni gaudia errantibus nuntiarent, et ut ita dicam ad hæc redire volentibus, gratia Spiritus magna refulgente, inter errorum tenebras astrorum more viam ostenderent. Sed quia populus priori quidem tempore carnalis tunc erat, sola hæc visibilia esse existimans, invisibilia autem non appetens, quia nec esse suspicabatur; Sanctorum exempla vel prædi-B catio sola ad fidem invisibilium sufficere minime quiverat. Addita sunt ergo miracula, ut fidem verbis declararet virtus ostensa. Ad hoc enim tunc visibilia illa miracula coruscabant, ut corda audientium ad fidem invisibilium pertraherent, et per hoc quod mirum foris agebatur, hoc quod intus erat longe mirabilius sentiretur. Nunc vero quia operante Deo numerositas fidelium excrevit in mundo, illa corporalia miracula magna ex parte cessaverunt. Non quod desint modo in Ecclesia qui vitam virtutum habeant, dum signa corporaliter non faciunt; sed quod hæc nostris jam temporibus necessaria non sint. Unde Apostolica vox ait: Linguæ in signum sunt non fidelibus, sed in fidelibus. Frustra igitur miraculum foris agitur: si desit quod intus operetur. Vita enim, et non signa, modo est quærenda. Vitæ enim veræ æstimatio in virtute est operum, non in ostensione signorum. Verumtamen et hæc cum fiunt, vitæ bonæ testimonium ferunt; et ad imitationem corda provocant proximorum. Unde indubitanter credimus ac stabili fide retinemus, desiderantibus terrena negotia funditus relinquere, ac lata et spatiosa hujus mundi itinera quæ ducunt ad perditionem deserere volentibus, strictam quoque et C angustam nostri Redemptoris viam, quæ ducit ad vitam, adire cupientibus, non mediocriter profuturum; si de vita sanctorum virorum seu fœminarum, qui in hac videlicet via, duce gratia, nobis præcesserunt, suisque vestigiis tritam reliquerunt, exempla proferantur: ut omne quod impossibile sibi credere poterant, tanto eis ad sperandum fiat facilius, quanto per hoc transisse jam et alios vident. Sæpe etenim corda, torpentia ad amorem Dei et vitæ æternæ desiderium, plus Sanctorum exempla quam prædicamenta excitant; quia dum eorum opera vel miracula sublimia attendunt, ipsi in infimis turpiter jacere erubescunt. Unde Dominus dicit. Videant opera vestra bona: et glorificent patrem vestrum qui in cœlis est.

ad excitandam fidem:

ut quod olim faciebant Sanctorum miracula,

1 Cor. 1, 22 *id nunc faciant*

exempla virtutum,

Matt. 5, 16

CAPUT I.

S. Waldetrudis genus, matrimonium, continentia.

Igitur adjuvante gratia Christi, de vita et conversatione atque miraculis sanctæ ac beatissimæ Waldetrudis, Christi famulæ, quæ gesta sunt haud procul a nostris temporibus, juxta quod veracium testium, qui hæc videre vel audire meruerunt relatione certa D vulgatum est, ad laudem Dei et ad ædificationem proximorum, aliqua, licet pauca de multis, conabimur aperire scribendo. *a* Hæc itaque, temporibus *b* Dagoberti inclyti: Regis Francorum, clarissimis et valde nobilibus orta parentibus, ex *c* Regali prosapia ædita fuit: cujus pater *d* Walbertus, mater vero Bertilia dicebatur. Fuerat etiam illi soror, Virgo scilicet sacratissima, nomine Aldegundis: quæ vitam multis plenam virtutibus ducens, seque in continentiæ arce custodiens, multis annis Melbodiensi præfuit monasterio. Extat autem *e* libellus de vita et conversatione illius æditus: in quo, si quis nosse desiderat, quam grata Deo et Angelis extiterit, quamque cara hominibus fuerit, quantas et quales per eam Dominus ostendere dignatus est virtutes, facile poterit reperire. Sed nos ad hoc quod proposuimus calamum revocemus.

EX MSS. *a b c d*

Nata patre Walberto matre Bertilia,

e

3 Beata autem Waldetrudis, adhuc adolescentula, cum in paterna domo mitteretur, et nimium a suis diligeretur, visum est ejus parentibus, ut eam, secundum antiquam Dei ordinationem et Patriarcharum exemplum, ad nuptias viro tradere debuissent. Erat autem pulchra facie decoraque aspectu, sed E pulchrior fide, pudicitia et castitate Sed, domini Dei occulta dispositione, quæ eam fidei suæ annulo subarrhaverat, et sociam ac coheredem supradictæ sorori suæ Aldegundi Virgini in æterni Regni gloria fieri prædestinaverat, nec ipsa carnis copula potuit immutari. Nam omnipotens Deus hanc ab ingressu mundi gratuito pietatis suæ munere citius retraxit: et amoris sui igne cor illius accendens, ab omnibus carnalibus illecebris et immoderato terrenarum rerum appetitu facile temperavit, mutato namque animo, cœperunt subito vilescere quæ placebant: et quæ prius delectabant animum postmodum fieri vehementer onerosa. Studebat autem inter hæc curas sæculi paulatim postponere, et solis desideriis inhiare æternis: substantiam suam pauperibus, orphanis ac viduis, cum omni alacritate largiri; captivos redimere, hospites et peregrinos colligere: vitia quoque non solum ab actu corporis, sed etiam a cogitatione cordis funditus extirpare.

traditur viro in uxorem:

addicta eleemosynis:

4 Interea sua tantum salute minime contenta, etiam jugalem suum, nobilem scilicet virum *f* Madelgarium, ad amorem Dei et cœlestis patriæ desiderium ac castimoniam conservandam, blandis quotidie ac salutiferis sermonibus excitare curabat; et igne caritatis, quo ipsa suaviter flagrabat, illius F mentem accendere satagebat. Denique quia carnalis affectus intentionem mentis multum diverberare ejusque aciem obscurare solet, cœpit ipsam carnis copulam valde perhorrescere; non quod Dei munus ad *g* propagandam sobolem hominibus concessum, sperneret: sed quia scriptum noverat docente Apostolo, Mulier innupta et Virgo cogitat quæ Domini sunt, ut sit sancta corpore et spiritu: quæ autem nupta est cogitat quæ sunt mundi, quomodo placeat viro. Ideoque soli Deo vacare desiderans, veluti quoddam impedimentum, carnale conjugium pertimescebat: atque ut nutu Dei solveretur, et in se Domini voluntas fieret, quotidie cum lacrymis et gemitu exorabat. Sed omnipotens Deus, qui hæc occulta dispositione in corde ancillæ suæ misericorditer suggerebat, etiam ut fieret potenter adjuvit. Nam prædictus vir ejus Maldegarius, divina inspiratione compunctus, et intimi amoris facibus accensus, solutis vinculis conjugalibus, manente autem caritate, ad monasterium cujus vocabulum est *h* Altus-mons concitus perrexit: ibique monastico habitu suscepto, in sanctis actibus temporalem hujus vitæ peregit cursum.

f

maritum ad pietatem et castitatem movet,

g

1 Cor. 7, 34

factum in Alto-monte monachum:

h

5 Religiosa autem Christi famula Waldetrudis, adhuc

EX MSS. ad progrediendum in bonis operibus

A adhuc in seculari habitu posita, vigorem tamen animi in nullo relaxans, propriæ domus curam gerebat. Erat namque misericordiæ actibus dedita; bonis operibus intenta; hospitalitati studens, jejuniis et obsecrationibus serviens nocte ac die. Igitur omnipotens Deus, qui novit omnem palmitem afferentem fructum excolere, ut fructum plus afferat; famulam suam, de acceptis muneribus fideliter ministrantem, ad majora sanctitatis lucra cœlesti visione provocare dignatus est. Nam quadam nocte, cum post laborem fessa, ad refocillandum corpusculum lectulo membra dedisset; mox sopore depressa, vidit in somnis quasi introisset in basilicam, quæ sita est

l

in villa quam vulgus *l* Buxutum nominant : Et ecce

k

a S. Gangerico visione apparente animatur :

apparuit illi vir sanctissimus *k* Gaugericus Episcopus, nimio refulgens decore, eamque summo honore et reverentia suscepit : deditque illi per visionem etiam calicem vino plenum. Quæ cum bibisset, sereno et hilari vultu dixit ad eam : Age quod agis : placent enim mihi valde quæ facis. Hac itaque visione roborata, et ut ita dicam divinæ gratiæ vino debriata, terrena fastidire et ad amorem cœlestis patriæ vehementius flagrare cœpit; et quasi degustatam paululum, æternæ vitæ dulcedinem avidius appetere.

B 6 Sed antiquus hostis, unde bonos proficere dolet, inde malos ad deteriora rapere nequitiæ suæ artibus conatur. Nam omnipotentis Dei famula, cum hanc visionem quibusdam suis confabulabus humiliter retulisset, atque ab eis ut assolet ad aures vulgi ignobilis perlata fuisset; statim humani generis ini-

multorum calumniis afflicta,

micus, sancto proposito in ipso sui initio resistere cupiens, hujus visionis occasione quorumdam corda reproborum invidiæ facibus accendit, atque ad inferendas illi detractiones, cavillationes, falsaque opprobria excitavit; et ut ita dicam, contra Christi

Psal. 56, 5

famulam pugnaturus, eorum se venenosis armavit linguis. Unde scriptum est : filii hominum, dentes eorum arma et sagittæ, et lingua eorum gladius acutus. Sed omnipotens Deus famulæ suæ, inter diabolicas insidias titubanti, velociter succurrit. Nam cum animus illius, utpote adhuc rudis, hujusmodi irrisionibus ac derogationibus fatigatus, nimium turbaretur ; ipsaque gravi mœrore depressa, in lectulo

ab Angelo corroboratur :

decidisset : subito in virili specie Angelus cœlitus missus, decore nimio refulgens, apparuit : qui cominus assistens, eique familiariter alloquens, caussas tanti inquirit mœroris; Cur, inquiens, tanti mœroris pondere gravaris? quare hilaritatem tuæ mentis tristitiæ nubilo inordinate confundis? Cui

C cum illa respondisset, quantas a civibus suis derogationes, irrisiones, ac calumnias, antiquo instigante adversario, pateretur; subjunxit Angelus, dicens, Confortare, et esto robusta contra obloquentes et calumniantes te, quoniam scriptum est : Non

2 Tim. 2, 5

coronabitur quis nisi qui legitime certaverit. Non ergo magnopere curandum est de vanis verborum favillis, quæ citius accensæ facile restinguuntur. Hæc etenim patiebantur Prophetæ, Apostoli, et Martyres, qui fuerunt ante te. Unde et Dominus in

Matt. 10, 24

Evangelio dicit : Non est discipulus super magistrum. Et paulo post : Si patrem familias Beelzebub vocaverunt, quanto magis domesticos ejus? His igitur et hujusmodi sermocinationibus et Scripturarum testimoniis confortata, inutilem tristati cordis mœrorem, quem Diabolica fraus suggerebat, spirituali gaudio superveniente, statim repressit. O quam dilectam sibi hanc Dominus ostendit, quam nec ad modicum contristari permisit!

ANNOTATA.

a *Hic interserit Philippus Hervingius Abbas Bonæspei, plurima de Sanctis Belgii, qui septimo seculo floruerunt, et de nobilitate generis parentum, et de S. Waldetrude in exemplar proposita eremitis, conjugatis, et virginibus : quæ omnia apud eum videri possunt.* D

b *Mortuus est Dagobertus anno* 638, *die* 19 *Januarii, ut S. Waldetrudis ante illud tempus fuerit nata.*

c Regalis *forsan* prosapia *dicitur, quod Regina aliqua, sive Chlotharii* II *sive altera Regis uxor, ex illa familia fuerit prognata.*

d *In Vita antiquiori S. Aldegundis, discuntur* superbi fastu sanguinis ditati, et Christianitatis nomine ac titulo præmuniti. *Consule Notas ad cap.* I *dictæ Vitæ, ubi etiam de Gundelando et Landerico avunculis agitur.*

e *Est hæc dicta prima Vita ad diem* 30 *Januarii edita.*

f Madelgarius, cognomento Vincentius *dicitur in triplici Vita S. Aldegundis, colitur* 14 *Julii : a Baldrico lib.* 2 *Chronici Cameracensis cap.* 35 *cognominatur* Comes egregius, *scilicet ut tunc erant, temporarii Officiales, ad nutum Regum instituti et amovendi.*

g *Habebant* 4 *liberos, qui omnes in Litaniis Ecclesiæ Montensis invocantur : et sunt* Landricus, *qui patri Sonegiæ successit et* 17 *Aprilis colitur;* Aldetrudis *et* Madelberta *Virgines, et post S. Aldegundem Abbatissæ Malbodienses; ex his* Aldetrudis *colitur* 25 *Februarii,* Madelberta 7 *Septembris : demum* Dentlinus puer, *quem Molanus cum S. Vincentio patre refert* 14 *Julii. Quiescit hic Ressæ in Clivia, ideoque Theodorus Rhay S. Waldetrudem recensuit inter Illustres animas Juliæ, Cliviæ etc.* E

h Altus-mons, *monasterium a S. Vincentio potissimum constructum, ad Sabim fluvium, milliari uno distat Malbodio, de quo actum est pluribus ad diem* 16 *Januarii lib.* 2 *Vitæ S. Marcelli auctore Ursione : quod hujus sacræ reliquiæ sint ad illud monasterium translatæ.*

l Buxutum, *vulgo* Bossu, *locus Comitatus titulo insignis, inter Bellomontium et Walcurtium.*

k S. Gaugericus, *Episcopus Cameracensis, colitur* XI *Augusti.*

CAPUT II.

Vita ejus solitaria, dein monastica. Colloquia cum S. Aldegunde.

Interea erat quidam Sacerdos, *a* Gisleuns nomine, habitans in locis desertis circa fluvium cujus vocabulum est Haina : qui habitum monachi quem prætendebat specie, moribus demonstrabat; quique pro

a

A S. Gisleno pie admonita

sanctitatis suæ merito, a cunctis qui hunc nosse poterant, valde colebatur. Hic itaque divina monitus jussione, ad prædictam Christi famulam Waldetrudem exhortationis gratia crebro venire consueverat, et verbi Dei pabulo illius mentem reficere curabat. Quam cum vir Domini ab hujus mundi cupiditate frigescere, et cœlesti desiderio accensam sanctæ conversationis habitum quærere agnovisset; montem illi quemdam, qui nunc Castrilocus dicitur, designavit; et ut sacro velamine accepto, in eo sibi cellulam, ad omnipotenti Deo serviendum, construi faceret, sollicita admonitione persuasit. Qui videlicet mons, a prædicti viri Dei Gisleni cellula quatuor fere millibus distans, in superiori parte deserti situs erat. Beata autem Waldetrudis, admonitionem viri Dei libenter gratanterque suscipiens, non distulit opere perficere, quod sibi per famulum suum omnipotens Deus dignatus est imperare : sed statim misit ad quemdam illustrem virum, *b* Hildulfum nomine, qui per idem tempus valde inclytus ac nobilis, et se-

b

locum in monte per S. Hildulfum emit.

c

cundum temporalem hujus seculi dignitatem potentissimus erat, et per *c* conjugem suam eidem famulæ Christi propinquus extiterat. Hunc ergo sollicite postulavit,

A tulavit, ut supradictum locum, quem sibi divina clementia per famulum suum designaverat, a suis possessoribus dato pretio emere debuisset; illicque habitaculum sibi ad Domino serviendum præparare non negaret. Cujus precibus mox ille libenter acquiescens, locum, quem Christi famula poposcerat, emere curavit : eique in vertice montis ipsius, arbustis et vepribus radicitus abscissis, domum ad habitandum magna paravit solertia. Nec silentio præterire debemus miraculum, quod omnipotens Deus, ad ostendendum quantam famulæ suæ curam gereret, in ipso sancto propositi tirocinio exhibuit. Nam cum religiosissima Christi tiruncula ad domum sibi præparatam accessisset; hanc latam atque spatiosam atque sublimem intuens, oculis abhorruit; et ex ipsa sui magnitudine oculis ejus valde displicuit. Humili scilicet mente humile atque remotum ab aspectibus humanis quærebat habitaculum in terris, ut celsum atque sublime inter frequentiam Angelorum mereretur habere in cœlis. Mira res et vehementer stupenpenda mox secuta est. Nam recedente Christi famula, eadem nocte totius domus fabrica subito turbine a fundamentis eversa est, ac longe divinitus projecta. Tum prædictus vir Hildulfus, in ejusdem montis B latere, ei parvum et sanctæ religioni congruum habitaculum simul et oratorium, in honore S. Petri Apostoli dedicatum, ubi ipsa illi designaverat, restruxit.

et cellam sibi construi curat : sed domus extructæ splendorem non ferens, ea subito turbine eversa, aliam humiliorem exstruit :

8 Interea dilectissima Christi famula Waldetrudis, fervens spiritu, et magis magisque cœlesti desiderio anhelans, juxta viri Dei Gilseni, cujus superius mentionem fecimus, admonitionem, ad Beatissimum *d* Autbertum Episcopum accessit, et ut velamen sacrum accipere mereretur petiit, et citius impetravit. Acceptis itaque ab eo sanctimonialibus indumentis, statim se suaque omnia Deo omnipotenti tradidit; atque in cellula, quam sibi construi fecerat, se recludit; ibique eximæ conversationis exempla circumquaque dedit. Erat enim morum gravitate, mentis sobrietate, mansuetudinis lenitate, verborum moderatione incomparabiliter prædita; caritate autem erga Deum et proximum perfecta, curis pauperum ac peregrinorum provida, vigiliis quoque et orationibus ac jejuniis dedita. Studebat inter hæc toto mentis nisu cruciare carnem, voluntates proprias frangere, tumultusque hominum devitare, et quotidianis se lacrymis in ara cordis Domino libare.

a S. Autberto sacrum velamen accipit : d cellæ inclusa degit :

9 Quamobrem antiquus humani generis inimicus, qui ab initio bonis operibus resistere contendit, invidiæ facibus accensus, contra hanc totis viribus se C in tentationem erexit. Denique quia publicum bellum se doluit perdidisse, ad occulta sese certamina iterum reparavit. Cœpit namque de fide et spe, quæ est in Christo Jesu, tentatione subdola mentem illius improbe pulsare : cogitationes quoque varias et illicitas cordi ejus importune ingerere. Et primo quidem immittebat ei memoriam possessionum, generis nobilitatem, familiæ defensionem, amorem rerum, superfluam seculi gloriam, escæ variam delectationem, et reliqua vitæ remissioris blandimenta; dehinc virtutis arduum finem, et maximum perveniendi laborem, nec non corporis fragilitatem, ætatis spatia prolixa. His igitur et hujuscemodi tentationibus maximam ei cogitationum caliginem suscitabat : tentans si quomodo posset hanc a proposito sancto avocare. Sed valida omnipotentis Dei manus, hæc pestifera Diaboli molimina facile destruxit. Respectus namque divinæ gratiæ ad ipsam citius rediit; et inter catervas satanæ se in acie stare deprehendens, ad sua mox arma cucurrit. Nam sese protinus in lamentum dedit, cum gemitu et lacrymis Dominum exorans, ut in hujusmodi certamine ne succumberet, sibi solatium largiri dignaretur. Cumque die noctequue crebris et prolixioribus a Domino precibu D remedium flagitaret, contigit aliquando ut hac de caussa in oratione pernoctaret. Et ecce subito idem antiquus hostis in effigie hominis, quasi insultans, illi apparuit; extendensque manum, super pectus ejus posuit. At illa, cum Christi nomen celeriter invocasset; statim hostis fugam petiit : quem illa intrepida, Angelico videlicet roborata suffragio, huc illucque fugitantem, cum vituperationibus. et dignis opprobriis audacter persequebatur ; Bene, inquiens, tibi contigit miser, bene tibi contigit : tu es ille, qui dicebas in corde tuo : super astra cœli exaltabo solium meum, similis ero Altissimo. Ecce propter superbiam tuam a sede cœli expulsus, in tartarea morte, ut dignus es, a fœmina persequeris ; et locum quem tu superbus perdidisti, Christus humilis humano generi, suo sanguine redempto, reparavit. His auditis, dejectionem suam hostis erubescens, mox quasi fumus evanuit, mentemque famulæ Christi hac tentatione fatigare ulterius non præsumpsit : et cui volens certamina intulit, virtute omnipotentis Dei compulsus est, occasiones victoriæ invitus ministrare.

varus tentationibus molestatur : Ex MSS. dæmonem apparentem Christo invocato fugat, et fugienti insultat.

E

10 Recedente igitur tentatione, Waldetrudis, spinis erutis, velut exculta terra, uberius fructum dedit. Nam cum eximiæ conversationis illius fama longe lateque crebresceret, cœperunt nonnullæ nobilioris generis fœminæ ad ejus magisterium concurrere, et Domino dedicata castitate servire : libera namque a tentatione, jure facta est magistra virtutum. Soror quoque ejus, Virgo scilicet sanctissima Aldegundis, cujus superius mentionem fecimus, visitationis gratia ex monasterio suo certissimis diebus ad eam venire consueverat, ut dulcia sibi invicem vitæ verba transfunderent, et suavem cibum cœlestis patriæ, quia adhuc perfecte gaudendo non poterant, saltem sperando gustarent. Quæ cum loci parvitatem cerneret, paucasque adhuc sanctimoniales in obsequio sororis inesse vidisset; humano pulsata affectu, quasi compatiens paupertati illius, monuit, ut locum illum desereret, et ad suum monasterium properaret. Sed omnipotentis Dei famula, plus appetens laboribus pro Deo fatigari, quam transitoriis hujus vitæ honoribus perfrui, nullatenus consensit : sic namque metuebat paupertatis suæ securitatem perdere, sicut avari divites solent divitias perituras custodire. Nec prætereundum est, quod omnipotens Deus erga famulas suas ostendere dignatus est miraculum. Quadam namque die, cum ex more ad æternæ vitæ colloquia perfruenda in invicem convenissent; repente caussa extitit, F ob quam pro utilitate monasterii paululum extra claustra procedere cogebantur. Euntes itaque, et omnibus pro quibus ierant rite dispositis, cum subito ad monasterium redissent, absente ostiaria; omnia ostia clausa et seris præmunita reperiunt. Sed mira res mox contigit : nam ut famulæ Christi ad aditum basilicæ pervenerunt, statim ostia, divinitus concussa, ita summa celeritate patuerunt, ac si orationem earum impedire perhorrescerent.

accipit varias instituti socias, S. Aldegundi ut in suo monasterio habitaret, invitanti non consentit : ostia clausa mox ultra videt aperiri,

11 Dehinc venerabilis Christi famula Waldetrudis, quia relictis mundi illecebris, cœlestis Regis servituti non renuit humiliter subdi; denuo ad contemplationem cœlestium civium meruit sublimiter attolli. Nam rursus vidit in spiritu virum de cœlo descendere; et cum Angelicam potestatem esse per spiritum agnovisset, statim tremefacta, quid de se vel germana sua in divino examine dispositum esset percunctari studuit; et an divini respectus gratiam aliquantulum mererentur, ab eo humiliter sciscitari curavit. Quam Angelus blande confortans edocuit, quod semper super eas Dominus sereno pietatis suæ intuitu respiceret, sicut ipse per Prophetam ait, Ad quem respiciam, nisi ad humilem et quietem et tre- Isa 66, 2 mentem

ab Angelo invisitur :

A mentem sermones meos? unde Psalmista ait : Oculi Domini super justos, et aures ejus in preces eorum. Post hæc fuit ei divinitus revelatum : quod ipsa et germana sua, Beata scilicet Aldegundis, unam mansionem et eamdem beatitudinem in regno Dei pro merito laboris sui essent habituræ : ad quam videlicet mansionem perveniunt alii sic, alii autem sic. His divinis revelationibus omnipotentis Dei famula instructa, non inani jactantia mentem in superbiam elevat; sed sese in arce humilitatis custodiens, tanto post devotior ad referendas Creatori suo gratias extitit, quanto erga se ejus beneficia majora cognovit; et facta est eo instantior in bono opere; quo certior de promissione. Interea omnipotens Deus famulam suam diutius intra se ipsam latere noluit; sed quanti esset apud se meriti signis ac miraculis dignatus est declarare; ut posita super candelabrum lucerna claresceret, quatenus omnibus qui in domo Dei sunt luceret : de qua pauca virtutum bona, quæ ad memoriam redeunt, narrabimus; ut ex his paucis valeant ejus multa pensari.

Ex MSS. Psal. 33, 16

et se cum S. Aldegunde salvandam intelligit :

ANNOTATA.

B a S. Gislenus *colitur* 9 *Octobris, ad Hainam fluvium Cellam-Apostolorum construxit, nunc monasterium et oppidum S. Gisleni dictum.*

b *Colitur* S. Hildulfus 23 *Junii. De eo etiam agemus ad Vitam S. Ursmari.*

c Aya, *S. Hildulfi conjux, suas hereditates cellæ seu monasterio S. Waldetrudis donavit, ibidem sepulta, colitur* 18 *Aprilis.*

d S. Autbertus *mortuus est* 13 *Decembris circa annum* 670, *ut ante illud tempus velamen sacrum acceperit.*

CAPUT III.
Miracula, obitus.

Igitur cum die nocteque in lege Dei meditaretur, et ardenter quæreret qualiter sibi lucra pietatis augere potuisset; occurrit animo, ut aliquos captivos redimere debuisset. Vocato itaque uno puero ex ministris suis, tulit pecuniam, de qua ipsos captivos redimere cogitabat; et in stateram posuit ut cognoscere posset, an sufficeret ad hoc quod volebat. Sed sicut scriptum est : Omni habenti dabitur, et abundabit; cœpit ipsa pecunia, in statera posita, miro modo crescere et præponderare. C Quod cum tremebundus puer aspiceret, valde admiratus est. Cui illa statim terribiliter præcepit, dicens, ut dum ipsa in corpore viveret, hoc miraculum nulli indicaret. Videlicet pertimescens, ne in virtute facti humano pulsata favore, inde intus inanesceret, unde foris hominibus magna appareret. Exemplum etiam magistri sequens, qui ut nos ad viam humilitatis instrueret, de se ipso discipulis præcepit dicens, ut ea quæ vidissent nemini dicerent, quousque a mortuis resurgeret.

Pecuniam ad captivos liberandos, divinitus auctam

Matt. 13, 12

prohibet alius indicari.

Matt. 17, 9

13 Alio quoque tempore, cum prædicta Christi famula Waldetrudis ad refectionem decubuisset; una ex puellis, cellarium ex more ingressa, vasculum implevit potu, ut Christi famulæ prandenti deportaret. Sed cum incaute ambulans rediret, subito pes ejus lapsus est. Quæ cum ipso vasculo corruens cecidit, et potum omnem quem gerebat in terram fudit. Surgens autem tremefacta, ad cellarium redire cogitabat : ut vasculum iterum repleret. Sed cum repente oculos ad vasculum revocasset, ita in manu sua plenum invenit, ac si ex eo nec gutta quidem cecidisset.

vasculum vacuum potu replet :

14 Post hæc quidam homo, cum quadam ægritudine nimium fatigaretur, diuque jaceret afflictus, contigit ut quadam die in mentis excessu deveniret : et ecce vidit quasi a dæmonibus traheretur. Cumque D nimia vociferatione ad B. Aldegundem ac sororem ejus S. Waldetrudem clamaret, ut earum meritis et orationibus adjuvaretur; repente de manibus eorum ereptus conticuit, et voces nullas insaniens emisit. Tunc his qui aderant magnopere suggessit, ut ante præsentiam Christi famulæ Waldetrudis deportari debuisset. Quod cum impetrasset, atque positus in cathedra ante eam delatus fuisset; mox Christi famula, ut eum nimia macie et defectione afflictum vidit, misericordia mota, manus in orationem extendens; super caput ejus posuit; et signo Crucis edito, omnem languorem quo detinebatur protinus fugavit; ita ut sanitati pristinæ restitutus, de cathedra qua illic evectus est surgeret et ambularet, cibumque solito more sumeret; qui jam per triginta dies, ut asserebant ut qui hunc devexerant, nullum omnino cibum ore tetigerat. Die autem dehinc quarta, mulier quædam cum filio suo parvulo, gravi ægritudine oppresso, venit ad eam, magnis precibus ab ea deposcens, ut ægrotantem filium manu sua tangere dignaretur. Christi autem famula, ut erat misericordissima, doloribus compatiens maternis, assensum præbuit; manusque super semivivum humiliter po- E suit puerum : qui statim convaluit, cibum potumque de ejus mensa accepit, et materna solito more suxit ubera; cum, jam transactis quatuor diebus nullum cibum ore tetigisset. Dehinc oblatus est ei alter puer parvulus, jam semivivus, et necdum baptismatis unda perfusus : pro quo genitrix obnixis implorabat precibus, ut ejus meritis saltem ad baptismi gratiam vivus pervenire mereretur. Cui mox Christi famula, divino auxilio freta, manus imposuit : et cum signum Crucis capiti ipsius impressisset, illico omne pueri corpusculum miro modo coutremuit, et vocem emisit; oculosque, quos ante clausos habebat, aperuit; et ex illa hora sanus effectus, et post hæc Sacerdos ordinatus, usque ad senectutem in vita perseveravit.

ægrum sanat precibus et signo Crucis,

puerum attactu,

alium signo Crucis,

15 Sunt et alia multa virtutum opera, ab ea mirabiliter gesta, quæ partim depereunte per oblivionem memoria narrare nequivimus, partim compendio brevitatis transcribere neglex, imus; ne prolixa scilicet lectio fastidium gigneret, cum possint legentibus hæc pauca, quæ diximus, et quæ quotidie ad sacratissimas illius Reliquias fieri cernimus, ad testimonium vitæ ejus abunde sufficere. Quid enim opus est de vita illius multa narrare, cum nunc usque ad corpus ejus tot virtutum documenta teneamus? Cæ- F cis quippe lumen reddere, claudis gressum restituere, ægros curare, quoties ex fide petitur, ut vivens consueverat, hoc indesinenter facere et apud mortua sua ossa perseverat. Non est mirum si in vita sua multa facere mirabilia potuit, cujus ossa mortua in tot miraculis adhuc vivunt.

claret a morte miraculis :

16 Obiit autem S. Waldetrudis v Idus Aprilis : suscepta ab Angelis, deducta in cœlestibus habitaculis, vivit cum Christo, gaudet cum Patriarchis et Prophetis, exultat cum Apostolis, triumphat cum Martyribus, æquata Virginibus, sociata Confessoribus. Hanc ergo nos quibus possumus precibus et laudibus prosequamur, orantes, ut nostri memor esse dignetur : ut nobis ille tribuat indulgentiam peccatorum, qui huic omnium laborum suorum præmium largiter reddidit : cui est honor et gloria, laus et potestas, cum Patre et Spiritu sancto, in secula seculorum. Amen.

mortua 9 Aprilis.

APPENDIX
Ex Herimanno Abbate S. Martini Tornacensis

Illustre S. Martini Cœnobium Tornaci fundatorem agnoscit S. Eligium, restauratorem vero B. Odonem Aurelianensem,

A *Aurelianensem, ex auctoritate Radbodi Episcopi Noviomensis ac Tornacensis, anno Domini* MXCII*; idque sub habitu ac Regula S. Benedicti, biennio post ibidem ex assensu ejusdem Episcopi suscepta. In hujus monasterii regimine, B. Odoni ad regimen Cameracensis ecclesiæ assumpto, et inter Divos ad* XIX *Junii commemorando, successit Segardus circa annum* MCV*; quo vivis exempto sub annum* MCXXVII *Hermannus, B. Odonis discipulus, Radulphi Propositi Tornacensis filius, ibidem cum tribus suis fratribus Deo serviens, Abbas electus. Hic postquam novæ ecclesiæ dedicationem anno* MCXXXII *celebrasset, de ejusdem sui monasterii restauratione tractatum conscripsit, qui ibidem adhuc MS. extat, ex quo hanc Appendicem memoria dignissimam, ad SS. Waldetrudis et Aldegundis honorem Deiparæque in primis gloriam, nobis transcripsit R. P. F. Joseph Ignatius a S. Antonio, Carmelita Discalceatus, antiquitatis sacræ scrutator indefessus, in hæc verba.*

Circa annum 1110

Idæ sanctimonialis frater,

18 Cœperunt interea seculo renuntiantes, quamplures utriusque sexus, ad ecclesiam nostram conversionis gratia venire, nobisque de facultatibus suis tradere. Prima ergo, quantum mihi videtur, ad conversionem venit Ida, illa nobilis matrona, quæ fuerat conjux Fastradi Advocati, qui magnopere ecclesiæ nostræ restaurationem videre desideravit, B sed morte præventus videre nequivit. Hæc... cum esset nobilissima, numquam tamen inter alias sanctimoniales nisi ultimæ ancillæ officium tenere voluit. Hæc fuit germana illius nobilis Principis Theodorici de Avesniis, qui eodem tempore in propria terra sua cœnobium Lesciense a fundamentis construxit, omnibusque officinis peractis monachos ibi posuit, et unde victum ac vestitum haberent abundanter providit : cujus cum mentio incidit, et alius referendi locus non erit, quiddam de eo dicam, unde legenti cuilibet et imitari volenti utilitas possit conferri.

Theodoricus de Avesniis

ob exustas SS. Waldetrudis et Aldegundis ecclesias puniendus,

19 Hic itaque Theodoricus, vir nobilis et magnæ potentiæ, dum contra Comitem Montensem Balduinum frequenter bellum gereret, quadam die, congregata non modica militia, terram Comitis violenter intravit; multamque prædam adducens, inter cetera quæ ibi gessit, etiam duo monasteria sanctimonialium, Sanctæ scilicet Waldetrudis Montensis, Sanctæque Aldegundis Malbodiensis concremavit pro eo quod ibidem milites sibi resistentes Comes posuerat. Eremita quidam in proxima silva, quæ Brocherota vocatur, commanens solitarius; vidit, sicut ipse referebat, non dormiendo sed vigilando, media die C Sanctam Dei Genitricem Mariam in cœlo, instar Reginæ præcelso throno residentem : illasque duas prænominatas Sanctas pedibus ejus se prosternentes, et de Theodorico Avesniensi, quod ecclesias earum combusserat, ultionem postulantes. Cumque vehementer conquerentes acrius justitiam expeterent; sancta Virgo sic eis respondebat : Parcite quæso, mihique nolite esse molestæ, quia nolo ad præsens eum gravare : uxor enim ejus Domina Ada quoddam servitium mihi facit, quo me sic familiariter adstringit, ut nec ipsi nec marito ejus pati possim aliquid fieri gravaminis. Cumque Sanctæ illæ requirerent, quod esset illud servitium; respondebat, Angelicam illam salutationem, quæ in terris principium mihi lætitiæ exstitit, singulis diebus mihi sexagies replicat; et vicies quidem prostrata, vicies genibus flexis, vicies autem stando aut in ecclesia aut in

differtur propter uxorem ob Ave Maria recitare solitam :

cubiculo aut in aliquo secreto loco; Ave Maria, gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus, et benedictus fructus ventris tui, mihi commemorat. Cum adhuc illæ Sanctæ, instantius multa deprecantes, sese vindicari importune exigerent; tandem sancta Virgo sic eis respondit : Rogo ut mihi ad præsens de hac ultione inducias detis; et ego promitto vobis quod veniet tempus, quando de eo justitiam faciam, et contra Dominam Adam nihil delinquam. D

ex MSS.

sed ab ea per divortium separatus occiditur :

20 Hæc ego in pueritia mea audiens, falsum esse credidi : postea vero verum esse potuisse non nimium dubitavi. Siquidem Abbas noster D. Odo, cum post duodecimum fere conversionis suæ annum, ad Episcopatum Cameracensis urbis fuisset promotus; consanguinei ejusdem Theodorici, contristati quod de conjuge sua prolem non haberet, consanguinitatis linea quarta eos propinquos esse, coram eodem Episcopo accusaverunt, et die statuto jurejurando confirmaverunt, sicque ecclesiastico judicio, cum jam plusquam viginti annis simul mansissent, conjugium illud dissolvi fecerunt. Vix autem dimidius annus transierat; et ecce præfatus Theodoricus, in silvam venatum pergens, ab Isaac de Berlenmonte insidiis circumventus, occiditur; et ad cœnobium E Lesciense quod ædificaverat, relatus, in Capitulo ante sedem Abbatis sepelitur. Tuncque vulgatum est, verum esse potuisse quod solitarius se audisse dixerat, S. Mariam promittentem, quia eas vindicaret, ac contra Dominam Adam, jam ab eo separatam, nihil delinqueret. Eadem vero Domina a marito suo disjuncta, continuo relicta seculari pompa, ad cœnobium præfatum, quod cum viro suo construxerat, abiit, nec tamen ex toto proprietatem dimisit; sed ædificata sibi juxta ecclesiam domo lapidea, nolens gravare ecclesiam, de redditibus suis usque ad finem vixit, frequenterque monachis quæ necessaria erant tribuit, et quod retulimus multis narravit. In tantum vero id diffamatum est, ut etiam Gosceguinus, filius Dominæ Idæ, primæ sanctimonialis nostræ, qui avunculo suo præfato Theodorico successit, easdem salutationes B. Mariæ quotidie replicaret, Militibusque suis eas dicere suaderet. Quamobrem et ipse, licet multa mala fecerit, tamen bono fine vitam terminavit : nam sentiens se valida ægritudine laborare, in eodem cœnobio monachus effectus est; sicque defunctus juxta avunculum suum, in Capitulo est sepultus.

idem faciens ejus nepos bono fine moritur.

21 *Hactenus Hermannus, qui anno* MCXXXVII *vita excessit in Hierosolymitano itinere, postquam Romana peregrinatione perfunctus, Tornacensi Ecclesiæ proprium Episcopum ab Innocentio* II *impetrasset. Eadem* F *hinc transcripta leguntur inter monumenta Lesciensis monasterii a D. le Bar Aquicinctino Priore collecta; qui ratus Lætiensis alicujus monachi scriptum esse, multipliciter se torsit, nullum ejus monasterii Abbatem Odonem (sive ut ipse scribit, Addonem) nominatum inveniens : in quo non laborasset, si sua collectanea de Tornacensi S. Martini Abbatia consuluisset, et Cameracensium Episcoporum catalogos, ubi ipse tomo 8 ex coævo scriptore narrat quomodo Martinianensis Abbas Odo ad Cameracensem Episcopatum translatus fuit. Lesciense autem seu Lætiense monasterium in Hannonia est, de quo legi potest Vita Venerabilis Ladovici Blosii* VII *Januarii.*

DE SANCTO HUGONE

G. H.

ARCHIEP. ROTOMAGENSI HASPRI IN BELGIO.

ANNO DCCXXX

Inter labores nostros, in Actis Sanctorum elucidandis, non minimus censeri ille debet, quem in ipsis Sanctis secernendis adhibemus; dum sæpe in unam eamdemque personam plures conflantur, et variorum hominum gesta uni attribuuntur, aut certe ob ejusdem nominis similitudinem Acta unius Sancti alteri assignantur. Foret istud nobis hoc loco in S. Hugone operis curandum nisi id nuper ab aliis fuisset factum. Porro habuit Hugo patrem Drogonem, avum Pippinum Herstallium, patruum Carolum Martellum, a quo eum ad Sedem Rotomagensem, et aliarum Ecclesiarum et Abbatiarum curam promotum fuisse, ex infra dicendis constabit. Fuit postmodum alius Hugo, integro seculo junior, Caroli Magni Imperatoris filius, cui dictus Archiepiscopatus Rotomagensis cum fabulosa narratione tribuitur. Extat illa, incerto auctore ante quingentos facile annos conficta, quam nobis olim ex MS. Vedastino descripsit Thomas Luytens, non diu postea Abbas Latiensis creatus, cui tunc inscripta fuit Præfatio generalis ante Acta Sanctorum Januarii. Eamdem historiam nobis submisit Fredericus Floretus noster ex MS. Rotomagensi: quam etiam extare in monasterio Gemmeticensi tradunt Sanmarthani in Archiepiscopis Rotomagensibus. Postmodum Baldericus Episcopus Dolensis in Britannia minori anno XIV seculi XII creatus, et anno XXXI vita functus, eamdem narrationem in meliorem, ut ferebat ætatis conditio, stylum redegit, et Ursioni Gemmeticensium Abbati, ejusdemque loci Congregationi inscripsit. Hanc habemus ex libro 13 Jacobi Guisii, qui eam in undecim capita distinxerat, quam totam edidit Arturus du Monstier in Neustria pia cap. 8 Gemmeticensis monasterii, et capite sequenti discutit et explodit; quodque variis mendis et scabris, veritati historicæ et rationi chronologicæ repugnantibus, scateant, deducit. Idem fecerunt Sanmarthani in Archiepiscopis, uti diximus, Rotomagensibus. Joannes Bestius, post historiam Comitum Pictaviensium et Ducum Aquitanorum, edidit tractatum accuratum ex auctoribus coævis de Gestis Hugonis dicti Abbatis, quem et Drogonem peperit Carolo Magno horum mater Regina, quos Ludovicus Pius Imperator secum in palatio nutriri fecit, et postmodum Drogoni dedit Episcopatum Metensem, et Hugoni cœnobialia monasteria; qui solum Abbas, non Episcopus, superfuit usque ad annum DCCCXLIV, quando a Carolo Calvo missus ad Tolosæ urbis obsidionem, in prælio VII Idus Junii occisus est. Hunc eumdem Hugonem, Caroli Magni filium, ab altero Archiepiscopo Rotomagensi, S. Remedio seu Remigio, filio Caroli Martelli, non satis reperimus distinctum in Chronico Novaliciensis cœnobii, quod in valle Alpium Segusiana est situm, dum Hugo Abbas filius Caroli Magni dicitur in monasterio Suessionensi S. Medardi obiisse Idibus Junii, ibique sacrum ejus corpus honorifice quiescere humatum, ubi multas virtutes et miracula per eum Dominus operatus est, et magna veneratione ab incolis loci habetur. Quievit ibidem aliquamdiu corpus S. Remigii Archiepiscopi, uti ad hujus Vitam die XIX Januarii est relatum.

S. Hugo filius Drogonis,

falso creditus filius Caroli Magni,

in Actis variis,

B

etiam a Balderico Ep. Dolensi scriptis.

ab aliis rejectis

C

alibi non satis a S. Remedio filio Caroli Martelli distinctus.

2 Hoc ergo Hugone, filio Caroli Magni, amandato, cum fabulosis narrationibus; superest ut quæ de vero S. Hugone Archiepiscopo Rotomagensi scripta reperimus, hic subjiciamus. Ac primo S. Hugo, Sacerdos ac Primicerius Ecclesiæ Metensis, donavit villam Vigiacum Abbatiæ S. Arnulphi, Abavi sui, anno quinto Dagoberti ultimi Regis, id est anno Christi DCCXV: unde colligimus eum circa annum DCLXXX natum fuisse, maxime si tempore Childeberti Regis Sacerdos fuerit, uti in diplomatis editis a Meurisso in Historia Episcoporum Metensium ad Acta S. Arnulphi legitur: ex quibus donationem S. Hugonis infra damus: eique subjungimus aliquod Vitæ compendium ex Chronico Fontenellensi, quod et penes nos manuscriptum habemus, et nuper a Luca Acherio editum est tomo 3 Spicilegii veterum scriptorum; ac demum nonnulla de translatione corporum SS. Hugonis Archiepiscopi et Aychardi Abbatis Gemmeticensis, ex variis collecta, subnectimus. Ex dicti autem Chronici Fontanellensis Actis constat, S. Hugonem, factione patrii sui Caroli Martelli, promotum fuisse ad Episcopalem dignitatem et alias cœnobiorum præfecturas, potissimum post annum DCCXX: quando, Chilperico II defuncto, promovit Theodoricum, filium Dagoberti II Austrasiorum Regis. Vivebat adhuc eo tempore decessor S. Hugonis in Sede Rotomagensi, Radilandus seu Ranilandus aut Reginaldus; qui Ovonem, genere Frisium, monachum Fontanellensem in Presbyterum ordinavit, quem S. Vulfiannus, precibus a suspendio liberatum, eo adduxerat, e Frisia redux circa annum DCCXX, uti ad hujus Vitam diximus XX Martii. Ferunt Radilandum tribus annis Pontificatum gessisse: cui subdit Hugonem Ordericus Vitalis lib. 5. Historiæ Ecclesiasticæ pag. 562, ubi ista de eo habet:

S. Hugonis Sacerdotis diploma signatum anno 715

Compendium Vitæ,

et Historia translationis

successit in Archiepiscopatu Rotomagensi Ranilando,

E

Profuit in populo Domini venerabilis Hugo,
Et tribuit sanctæ subjectis dogmata vitæ.

Hic consobrinus Pippini Principis Francorum fuit, et octo annis tempore Gregorii II Papæ Archiepiscopus fuit. Ecclesiis etiam Parisiensi præfuit et Baiocensi, Abbatiis etiam Gemmeticensi et Fontinellensi. Quæ etiam apud eumdem Ordericum leguntur, lib. 4 pag. 366 et in MS. codice chartaceo Ecclesiæ Metropolitanæ Rotomagensis, nuper edito a Philippo Labbe tomo 1 Bibliothecæ novæ librorum manuscriptorum pag. 365, et referuntur ad annum Christi DCCXXII; et post annos octo Sedis, ejusdem obitus ad annum DCCXXX, cum successione Ruthberti in Archiepiscopatu Rotomagensi. Eodem modo, inter Ranilandum et Ruthbertum, collocatur S. Hugo in codice MS. a nobis inter libros Reginæ Sueciæ reperto; item apud Democharem, Chenu, Claudium Robertum, Franciscum Pommerajum et Sanmarthanos in Catalogis Archiepiscoporum Rotomagensium. Consentiunt Tallepedius, in Antiquitatibus Rotomagensibus cap. 25; Dadræus, in Chronologia Archiepiscoporum Rotomagensium, ac demum series Archiepiscoporum Rotomagensium, cum statutis Synodalibus jussu Francisci II Archiepiscopi collecta et anno MDCXLVIII edita; ubi ejusmodi Vitæ compendium continetur. S. Hugo I, Drogonis Burgundiæ Ducis ex Adaltrude filius, primum Metensis Ecclesiæ Primicerius, Parisiensem et Baiocensem Ecclesiam una cum Rotomagensi rexit, simul Abbas Fontinellensis et Gemmeticensis. Obiit Gemmetici circa annum Christi DCCXXX, V Idus Aprilis. Sepultus ibidem in basilica S. Mariæ, inde cum S. Aicrado Abbate Haspras postea translatus est. Sedisse traditur annos octo. Non dubitamus, quin Lectiones hodierni Breviarii Rotomagensis sint plane emendatæ. Nam in Breviario, quod habemus anno MDLXXXVII excuso recitantur novem Lectiones, ex fabulosa narratione Gemmeticensium a Balderico in alium stylum reducta: in Breviario vero anni MDCXXVII novi errores adjunguntur, dum in Lectionibus tribus appellatur S. Hugo II, Caroli Magni filius, et collocatur inter Menardum et Wilbertum; quod ut novitium commentum ultro corruit. Catalogi Episcoporum Parisiensium et Baiocensium eumdem S. Hugonem collocant ad annum DCCXXII, et consequenter filium Drogonis statuunt

anno 722,

mortuus anno 730 successorem nactus Rutbertum:

F

A *statuunt : et passim omnes* Sanctum *æstimant.*

3 *Tabulæ Martyrologii Romani cum referunt his paucis verbis :* Rotomagi S. Hugonis, Episcopi et Confessoris. *Allegatur in Notis Joannes Molanus in additionibus ad Martyrologium Usuardi, qui latius de* *cultus sacer :* *eo agit in Indiculo et Natalibus Sanctorum Belgii; sed nonnulla desumpta sunt ex fabulosa narratione, quam apud Vedastinos repererat. Errores Molani hauserunt et auxerunt Saussaius in Martyrologio Gallicano, Ghinius in Natalibus sanctorum Canonicorum, Wion et Bucelinus in Martyrologio Monastico, sed prudentius illa menda rejecit Menardus. At Miræus in Fastis Belgicis et Burgundicis eumdem memorat, sed novo errore scribit Carlomanni Regis filium, secutus Baldericum Episcopum Noviomensem, qui id scripsit lib.* 2 *Chronici Cameracensis cap.* 29. *In MS. Martyrologio Gemmeticensi ista reperimus :* In partibus Rotomagi, loco qui pulchre nominatur Gemmetica, natalis S. Hugonis, sacræ Rotomagensis Ecclesiæ Archiepiscopi. *Quæ brevius habentur in antiquo MS. Atrebatensi Ecclesiæ Cathedralis :* Et depositio B. Hugonis, Rotomagensis Episcopi. *Similia habet Grevenus in* NOT. 21 *Auctario Usuardi.*

B

DIPLOMA S. HUGONIS
Ex Meurissio de Episcopis Metensibus.

a *b* *c* Ego Hugo Metensis *a* Primicerius, Sacerdos humilis, et germanus meus vir illuster Arnulphus *b* Dux, nec non *c* Pippinus et Godefridus, istud assentaverunt in hunc modum et secundum tenorem istius litteræ. In nomine Christi, sub die octavo Kalendas Julii, anno *d* quinto regni Domini Dagoberti Regis. Quoties, ut solet humana fragilitas, aliqua persona de hac luce migraverit; oportet suos heredes de ipsius facultate, pro animæ suæ remedio, ad loca Sanctorum delegare, ut eis in æterna beatitudine pro hac re merces accrescat. *Intuitu pietatis,* Ideo nos in Dei nomine Hugo Sacerdos humilis, et germanus meus illuster vir Arnulphus Dux, nec non Pippinus et Godefridus, dum contigit ut genitor noster illuster vir Drogo, quondam de hac luce migraret, nostra fuit petitio ad venerabilem virum Luitbertum Abbatem, do basilica Sanctorum Apostolorum, quæ est foris murum Mettis civitate constructa, ubi *e* avus noster Dominus Arnulphus in corpore conquiescit, *et pro animæ paternæ salute* ut ibidem jam dictum genitorem nostrum Drogonem sepelire deberemus, et ipse Luitbertus benigno animo visus fuit præstitisse. C Ideo nos tam pro ipso loco sepulturæ, quam et pro remedio animæ prædicti genitoris nostri, villam, nuncupatam Vigiacum, sitam *donat Vigiacum villam.* in pago Mettensi quam ipse genitor suus, avus noster *f* Pippinus, suo munere concessit, ipsam villam ad basilicam Sanctorum Apostolorum Clericis vel pauperibus alimoniam ibidem accipientibus, aut lectoribus ibidem servientibus a die præsenti per hanc chartulam donationis visi fuimus concessisse : hoc est tam infra murum quam et foris murum Mettis civitate, cum terris, domibus, basilicis, ædificiis, accolis, mancipiis, libertis, vineis, silvis, campis, pratis, pascuis, farinariis, appendiciis, cultis et incultis, aquis aquarumque decursibus, mobilibus et immobilibus, cum omni integritate seu adjacentibus ad se aspicientibus vel pertinentibus, vel omni genere quadrupedum, quidquid in ipsa villa Pippinus et prædictus genitor noster visi fuerunt tenuisse vel possedisse; ipse Abbas vel successores sui ad partem suprascriptæ basilicæ hoc habeant, teneant atque possideant ; et quidquid in opportunitatem ipsius basilicæ ex inde facere decreverint, libero in omnibus potiantur arbitrio. Et, si, quod non credimus esse venturum, si nos ipsi aut ullus de heredibus aut proheredibus nostris, vel quæcumque opposita persona contra hanc paginam delegationis sive testamenti ambulare præsumpserit.aut aliquam caussam exinde removere tentaverit, imprimis iram Dei omnipotentis incurrat, et a liminibus Sanctorum efficiatur extraneus, et sic marcescat in radice ut numquam florescat in ramis, et insuper componat intra ipsam basilicam et sacratissimo fisco auri libras quinque, argenti pondera decem, et quod repetit, evindicare non possit : sed præsens delegatio sive testamentum omni tempore plenissimam obtineat firmitatem stipulatione subnixa. Actum Mettis publice, sub die et tempore quo supra. Hugo, etsi peccator Sacerdos hanc delegationem sive testamentum a me factum firmavi. Arnulphus Dux hoc testamentum consentiens. *etc.* D AUCTORE G. H.

ANNOTATA.

a Primicerii *nomen, sicut indicat gradum in militia, ita etiam in dignitate Ecclesiastica : ita S. Augustinus in sermonibus de Sanctis inquit :* Hodie celebramus natalem, quo Primicerius Martyrum migravit ex mundo. *Ita* Primicerius Sacerdotum, Diaconorum, Cantorum *et similium dicitur : et* Primiceria *dicitur inter sanctimoniales in regula S. Cæsariæ a nobis edita* 12 *Januarii.* E

b Arnulphus Dux *patri Drogoni in ea dignitate, ut filius primogenitus, successit : qui prædium Floriacum aliasque villas donavit eidem Luitberto, cujus hic mentio fit, in diplomate etiam a Meurissio vulgato, signato anno Christi* 706 *Indictione* 4, *regnante Childeberto Rege, anno regni ipsius decimo : qui ultimus character melior est, et reliqui, quorum tunc necdum usus erat, repudiari debent ut intrusi a posteris. Annus autem decimus, ex Chronologia alibi posita, caderet in annum* 708. *In eo diplomate Hugo frater appellatur Sacerdos, hinc diximus circa annum* 680 *aut non diu postea natum fuisse.*

c *Hi etiam duo fratres S. Hugonis assignantur ab Andrea du Chesne in Historia Burgundionum lib.* 2 *cap* 1 *et Meurissius in Actis S. Arnulphi, ubi* Godefridum *asserit Ducem Saxoniæ fuisse, et donasse amore B. Arnulphi villam de Flavigniaco, anno* XII *Theodorici Regis, quo anno Drogo horum pater donavit villam Mariolam.*

d Annus quintus Dagoberti *ultimi incidit in annum* 715 *qui mense Junio mortuus est anno* 716.

e Avus *hic sumitur pro abavo, uti sæpius pro proavo et aliis in recta linea majoribus : ita Pippinus infra recte ejus avus dicitur, cujus erat S. Arnulphus proprie dictus avus.* F

f *Hic est* Pippinus Herstallius, *mortuus anno* 714, 16 *Decembris.*

VITÆ COMPENDIUM.
Ex Chronico Fontinellensi cap. VIII.

Hugo, filius Drogonis, vir venerabilis; a matre, nomine *a* Adaltrude, progenitus, *b* nepos Caroli, sa- *a b* gacissimi Principis; Archiepiscopus Rotomagensis Ecclesiæ; post Benignum, regimen hujus cœnobii *S. Hugo Archiepiscopus Rotomagensis* suscepit, ab anno Dominicæ Incarnationis septingentesimo vigesimo tertio. Indictione sexta, qui erat annus Principatus Caroli *c* nonus, Gregorii vero secundi Papæ annus *d* septimus instabat : rexitque istud cœnobium per annos *e* novem, menses duos, *c* *d* *e* et dies tredecim : id est, usque ad annum decimum sextum Principatus antefati Caroli, Gregorii vero præfati Papæ decimum septimum, Dominicæ quoque Incarnationis septingentesimum et trigesimum, Indictione decima tertia. Hic etiam Præsulatum Ecclesiæ Parisiacæ, simulque Baiocassinæ cum Rotomagensi tenuit, factione scilicet patrui sui, Caroli Principis, extra decreta tamen Canonum : cœnobia

vero

AUCTORE G. II. rexit etiam Episcopatus Parisiensem et Baiocensem Abbatias Fontinellam et Gemmeticum :

vero nobiliora, Fontinellam et Gemmeticum : prædia vero regia, quæ ejus insederunt animo. Non enim caussa perversæ cupiditatis, aut aliquo seculari fastu, a patruo suo Carolo Principe, sive a Regibus Francorum qui ejus tempore sceptra Regni hujus tenuerunt, (id est *f* Childeberto, Dagaberto, Chilperico, Clothario, nec non et Theoderico) ea impetrabat : sed ut statim Ecclesiis Christi contraderet, sciens scriptum, quod ea hereditas bene reconditur, quæ Deo custode servatur. Mater denique ejus, Adeltrudis, ut prædiximus, nomine, filia fuerat *g* Warattonis, nobilissimi Majoris domus regiæ, atque *h* Anfledis conjugis ejus : qui plurima huic monasterio largiti sunt prædia.

educatus ab Anflede avia materna,

2 Denique prædicta religiosa et strenua matrona Anfledis, avia sua, derelicta Warattonis, ad nutriendum susceperat ipsum Hugonem, Patrem demum gloriosissimum. Hæc igitur, prudentiæ et providæ industriæ spiritu plena, animum pueri fertur quotidianis admonitionibus roborasse, ut sese, cum omnibus quæ habebat, Dei servitio manciparet. Unde factum est, ut sacrarum litterarum studio imbutus, coævos suos sapientia et religione anteiret; secundumque sanctam suggestionem præclaræ nutricis ac aviæ suæ Anfledis, cœpit terrena cuncta despicere, et ad regna cœlestia viriliter anhelare, simulque patrimonia plurima Ecclesiis Christi contradere : quæ cuncta si qui plenius scire cupiunt, scrinia civitatum Rotomagensis, Parisiacæ, et Baiocassinæ, et hujus cœnobii Fontinellensis, simulque Gemmeticensis revolvant, illicque invenient, quantam solicitudinem ac pervigilem curam de constructione, propagatione, et administratione, ac exaltatione Ecclesiarum habuerit. Hujus pater Drogo filius prædicti Pippini Ducis Francorum, frater Grimoaldi et Caroli nobilissimorum Principum, defunctus est anno ab Incarnatione Domini septingentesimo *i* septimo, Indictione quinta, tempore veris. Succedit et isdem vir venerabilis Hugo in sede Rotomagensi, *k* vigesimus tertius a Mellone primo Pontifice ejusdem urbis. Rector quoque sive Procurator urbis Parisiacæ, *l* trigesimus quintus a B. Dionysio constituitur. Porro in regimine hujus cœnobii Fontanellensis a B. Wandregisilo septimo in loco; similiter a S. Philiberto in regimine cœnobii *m* Gemmeticensis.

donavit Fontinellensibus villam anno 713,

3 Hic namque vir venerandus Hugo, dum adhuc *n* laicus foret, largitus est Benigno Abbati *o* Vierlaicum villam, quæ sita est in pago Tellau super fluvio Eora, quæ ipsi de jure prædictorum parentum suorum legitime obvenerat. Facta est hæc largitio ab anno Dominicæ Incarnationis septingentesimo decimo tertio, Indictione undecima, qui fuerat annus Dagoberti junioris Regis tertius, Pipini autem Ducis XXVI, XI Kalend. Juliarum die, feria quarta.

aliam anno 718,

Inter reliqua autem prædia ab eo contradita, etiam Witflanam villam largitus est *p* Wantoni Abbati, anno primo Clotharii Regis : quem Carolus, post fugam Chilperici ac Ragenfridi, Regem sibi statuerat. Et possessa est ab hoc cœnobio usque ad regimen Witlaici Abbatis, per annos quadraginta tres.

alias accepit Abbas illorum.

Huic glorioso Præsuli largitus est quidam Illustris, nomine Bertus, portionem aliquam de villa Digmaniaco, quæ sita est in pago Ocismensi, in centena Alanzoniensi, et illam rem quæ vocatur Vanda, in centena Sagiensi; similiter in territorio Cenomannico rem illam, quæ dicitur Veringo seu Metiago, quæ appellatur Avanacourte. Edita est hæc largitio anno *q* undecimo Theoderici Regis, patris Chilperici, demum Regis novissimi ex genere Merovingorum. De patrimoniis enim, a prædicto glorioso Præsule huic loco largitis, sive a fidelibus Christianis impetratis ac susceptis, qui nosse cupit, testamenta ab ipso edita revolvat; et tunc probabit nihil me de eo sinistrum aut dixisse aut scripsisse. Mensatas..... ad unumquemque mensem sufficienter præberent alimoniam; idcirco memoria ejus in benedictione manet.

moritur anno 730, sepelitur Gemmetici,

4 Expletis namque laudabilis cursus sui annis, migravit ad Dominum, *r* VI Idus Aprilis, qui erat annus Dominicæ Incarnationis septingentesimus trigesimus, Indictione decima tertia. Corpus ejus Gemmetico cœnobio, quo etiam vita discessit, in ecclesia sanctæ Matris ac perpetuæ Virginis Mariæ, venerabiliter sepulturæ est traditum; conditaque est a Fratribus illic habitantibus supra tumbam illius *f* repa, diversis metallis decorata, ob amorem videlicet, sanctitatem ac reverentiam illius : nullus enim ante eum ejusdem cœnobii Rector, nec post eum tot prædia ac possessiones in jure ipsius venerabilis loci contulit ac impetravit, sicut ipse facere curavit, veluti testamenta ipsius cœnobii legentibus liquido patet.

legavit varia Fontinellensibus,

Hic dimisit in hoc cœnobio Fontinellensi calicem aureum et patenam auream, pensantes libras quatuor, uncias duas : turriculam auream, pensantem libras sex : capsam auro et gemmis decoratam, continentem pignora diversorum Sanctorum : plurima enim bonitatis gessit opera, quæ dinumerare laboriosissimum est. Nobilis enim extitit genere, sed non inferior religione. Hæc quidem de venerando Patre ac Domno Hugone dicta sufficiant.

ANNOTATA.

a Adaltrudis, *in Annalibus Metensibus ad annum* 693 *dicitur* Anstrudis, filia Warattonis Majoris-Domus, derelicta Bertharii occisi.

b *Nepos ex patre, Caroli Martelli fratre.*

c Annus Caroli nonus *a morte Pippini patris, licet non statim successerit.*

d *Imo* decimus, *nam creatus est* 22 *Maii anni* 714. *Ejus Vitam dedimus* 13 *Februarii, et infra recte annus ejus* 17 *cum anno Christi* 730 *componitur.*

e *Imo* septem *solum, et ita in numeros annorum errorem surrepsisse etiam observarunt Sanmarthani et alii.*

f *Rexerunt* Childebertus *ab anno* 698 *ad* 711, *tum* Dagobertus III *usque ad* 716, *dein* Chilpericus *usque ad* 720, *et ejus tempore apud Austrasios* Clotharius IV *vix annos integros : denique* Theodericus *ab anno* 720 *ad* 737.

g Waratto, *sive* Warado *successit Ebroino interfecto, major-Domus circa annum* 681 *mortuus anno* 684.

h Anfledis, matrona nobilis et strenua *laudatur in Annalibus Metensibus, et in Historia jussu Childebrandi scripta et Fredegarii Chronico annexa cap.* 99. *Videtur Aliflida dici in Annalibus Francicis brevibus, et anno* 713 *mortua.*

i *Hic annus* 707 *more Francorum, tunc a Paschate annum incipientium, qui in Annalibus Francicis variis sub initium tomi* 2 *Scriptorum Historiæ Francorum apud Andream du Chesne dicitur* mortuus anno 708. *In Stemmate genealogico Dagobertino a nobis edito ante* 3 *tomum Actorum Martii*, Drogoni Duci *nomen* ἄπαις *per errorem typothetarum adjunctum monemus : ne aliquis inde offendatur sed infra correctius illud excusum datur.*

k *Alii* vigesimus quintus *aut* sextus.

l *Alii* trigesimus septimus.

m *Imo* sexto loco *apud Gemmeticenses collocatur a Sanmarthanis.*

n *Erat Sacerdos et forsan Primicerius Ecclesiæ Metensis : hinc nomen laici pro necdum Episcopo aut Abbate sumitur.*

o *In Vita* 2 *S. Wandregisili auctore monacho Fontanellensi, quidam Erembertus, parens Hartbaini ibidem monachi facti,* contradidit S. Wandregisilo prædium

monachi

A aliquod Virtlaicum, situm in pago Tellau super amnem Eura *cui alterum prædium potuit adjunxisse S. Hugo. Fluvius* Eura, *aliis* Aura, Audura, Haura, *Normanniam separat a Perchensi Franciæ Comitatu. Ad hujus amnis sinistram ripam est oppidum* Tilliers, *cujus territorium hic* pagus Tellau *dicitur. Interim* pagus Tellau *etiam est in Augustodunensi diœcesi, ubi amnes Warinna et Tellas, unde* Tellau pagus, *uti dicetur 14 Aprilis ad Vitam S. Lantberti, ex Abbate Fontinellensi Archiepiscopi Lugdunensis.*

p Wanto, *sive* Wando *subrogatus est Benigno, a Ragenfredo Majore-Domus deposito.*

q *Ergo anno Christi* 730, *sed forsan aliquis annus ex præcedentibus substituendus, cum eo anno dicatur mortuus.*

r *Imo* v *Idus seu die* 9 *Aprilis.*

ſ Repa *circulus, e voce Celtica* Reep, *qua Belgæ adhuc utuntur. Hinc supple quod deficit in commentario ante Vitam S. Bathildis Reginæ num.* 26, *ubi ipsa narratur, ex Vita S. Eligii, jussisse* crepam ex auro atque argento mirifice fabricari, quam super Confessoris membra deponere deberet; *et pro* crepa *lege* repam; *atque intellige coronam amplam, supra sepulcrum pensilem, instar umbellæ.*

B

DE TRANSLATIONE CORPORIS S. HUGONIS. ad Præposituram Hasprensem.

In devastatione Nordmannorum:

Gallicanas *ac Belgicas provincias seculo Christi nono fuisse a Nordmannis, Daniæ ac vicinorum regnorum populis, misere devastatas, notissimum est, et ab omnibus passim scriptoribus relatum. Quæ autem tunc obvenerint Gemmeticensi cœnobio, non exacte leguntur seorsim excusa. In gestis Nordmannorum ante Rollonem Ducem hæc prima sunt, quæ ad Sequanam fuerunt peracta :*

cœpta anno 841

Anno Domini DCCCXLI, Northmanni, ab Oceano Euripo Rotumam, *sive Rotomagum,* irruentes, rapinis, ferro ignique bacchantes, monachos populumque cædibus vel captivitate deleverunt, et omnia templa et loca, flumini Sequanæ adhærentia, depopulati sunt, et multis acceptis pecuniis, recesserunt. *Sed sæpissime sequentibus temporibus fuerunt reversi quapropter* a monachis Fontanellensibus, anno DCCCLVIII, sanctissima ossa piique cineres egregii Confessoris Christi Wandregisili ac sancti Præsulis Ansberti, ob metum et conculcationem nefandorum Gentilium, de Fontanellæ monasterio, propriis effossa sepulcris, ad ipsorum Sanctorum prædium, quod dicitur Bladulphi villa deportata sunt, *et inde ad alia loca; uti*

fuerunt corpora SS. Wandregisili et Ansberti an. 858 alio delata :

C *monachus Fontanellensis, qui videtur interfuisse, describit in Miraculis S. Wandregisili, et nos inde exerpsimus ad Acta S. Ansberti Archiepiscopi Rotomagensis, die* IX *Februarii. Eadem verba, nominibus Sanctorum mutatis, videntur dici posse de corporibus SS. Hugonis Archiepiscopi Rotomagensis et Aichardi Abbatis Gemmeticensis, quæ propriis apud Gemmeticenses effossa sepulcris, ad ipsorum Sanctorum prædium, quod dicitur Hasprum villa, deportata sunt, sive dicto anno* DCCCLVIII, *sive alio istius seculi ob metum et conculcationem nefandorum Gentilium Nordmannorum. Dies translationis in Gemmeticensi Martyrologio assignatur* XXIX *Martii.*

uti et SS. Hugonis et Aichardi Hasprum,

2 *Est Hasprum villa cum Præpositura monastica, sita ad mediam viam inter Cameracum et Valencenas, ad dexteram ripam Sallæ fluvii, Hannoniæ adscripta.* Quam villam, *inquit Baldricus lib.* 2 *Chronici Cameracensis cap.* 29, utrum ab antea possessum subjacuisse prælibato monasterio de Gemegio, an tunc temporis, aut a Rege, aut a quolibet Principe, pro remedio animæ, receptationi Sanctorum traditam fuisse dicamus, incertum est. *Et nonnullis de Actis horum Sanctorum interpositis, addit :* His nimirum apud hanc villam posthac remanentibus, monasterio facto,

villam Gemmeticensis monasterii :

ubi clarent miraculis :

monachis delegatis ad laudem eorum, pius et misericors Deus multa imo et celeberrima virtutum prodigia dignatus est operari, intantum sane, ut nemo ex vicinis potentibus, aut in expeditionem aliquando transeuntibus, ullam præsumptionem antehac audeat irrogare. *Hæc ibi, quæ aliquando latius explicantur in MS. Chronico Hannoniensi Jacobi Guisii, lib.* 14 *cap.* 6 *his verbis :* In quo quidem spatio *devastationis Nordmannorum,* dicta Sanctorum corpora in tot et tantis, Haspris et in confinibus, coruscaverunt miraculis, ut totus populus vicinarum urbium ad devotionem dictorum Sanctorum allicerentur : unde Imperatores, Reges, Principes et Comites dictam cellam donariis, privilegiis, largitionibus, et munificentiis ampliaverunt. Nordmannis finaliter atque Danis pacatis et ad fidem conversis, tunc pacis tempore Abbas Gemmeticensis cum toto conventu legatos misit, ad cellam Haspris, quatenus dicta Sanctorum corpora eis remitterentur. Super quibus Prior et Episcopus Cameracensis cum nobilibus territoriorum circumvicinorum congregati, decreverunt similiter hujus caussa Imperatoris adire præsentiam. Qui Imperator decrevit finaliter, ut certis pactionibus et interventionibus, inter monasterium Gemmeticense et cellam Hasprensem ex una parte, et Imperatorem et dictas ambas Ecclesias ex altera, pacifice et concorditer peractis, dicta Sanctorum corpora perpetuo Haspris manerent, quod stabile et firmum remansit usque in hodiernum diem. *Hæc ibi Guisius. Tunc forte inter pactiones fuit talis, ut aliquæ Reliquiarum partes donarentur Gemmeticensibus et Rotomagensibus : nam* partem brachii S. Hugonis olim argenteæ thecæ inclusam fuisse, a veteri elencho sacrorum pignorum, anno MDLV ultima Julii confecto, liquere, *testantur Farinus in Nordmannia Christiana pag.* 676 *et Sanmarthani in Archiepiscopis Rotomagensibus. Sed ea Reliquiarum donatio potuit contigisse, quando Præpositura Hasprensis Abbati Vedastino fuit transcripta : cujus occasio ita describitur a Baldrico loco indicato.* D

AUCTORE G. H.

et retinentur frustra repetita a Gemmeticensibus.

E

pars brachii fertur Rotomagum

3 Quia monachorum Hasprensium Abbas Gemmeticensis longe aberat, eosque rarissime pro difficultate longinquitatis visitare solebat; in libertatem soluti, seculum sectabantur, irregulariterque viventes, usque ad tempus Gerardi Episcopi, utpote absque Rectore, periclitabantur. Quod videns Episcopus, Abbatem, ut hoc corrigeret, sæpe commonuit : sed quia, ut diximus, longe aberat, correctionem morabatur. Contigit autem Episcopum pro Ecclesiastica solicitudine forte per hanc villam transitum facere, et Leduino Abbati Vedastino (comes enim erat itineris) obscœnam monachorum conversationem indicare. Salubri etiam imo competenti consilio hortatus est illum, ut si quas res S. Vedasti in vicinia prælibati cœnobii haberet, eas siquidem pro hoc monasterio, quod sibi esset contiguum, commutaret, huncque locum pro compendio æternæ remunerationis meliorare satageret. Qui inter hujusmodi colloquia incertus hæsit, et tamen ac si difficile recusavit. Nec multo post temporis intervallo Abbas salubriter consultus, bene et diligenter considerata opportunitate, notum fecit Episcopo, se executorem fore monitionis, si ab ipso Abbate Theodorico commutationem impetrare valeret. Unde lætus Episcopus, continuo directa legatione, Abbatem Theodoricum adorsus est, monstrans animæ periculum, ni tempore sibi consuleret; et quod cum longe esset positus, locum commutare deberet. Quod si nollet, adjuncto sibi Balduino Marchione, falsos monachos expelleret locumque emendare cum omni auctoritate satageret. Super quod Abbas competenti consilio usus, mandatis Episcopi satisfacere æstimavit : rebusque S. Vedasti, quæ in sua vicinia circumjacent, susceptis, villam Hasprum Leduino Abbati contradidit. Hæc autem commutatio coram Rotberto

ob dissolutam vitam monachorum,

F

Hasprum subjicitur Vedastino Abbati,

A Rotberto Rege Francorum, coramque Comitibus, AUCTORE G. B. Balduino videlicet Flandrensium et Richardo Rotomagensium facta est, et ab iisdem corroborata. *Hæc Baldricus. At prædictæ commutationis diploma edidit Miræus lib. 2 Diplomatum Belgicorum cap. 29, et iterum, sed superfluis recisis, in Notitia Ecclesiarum Belgii cap. 88, et inde hæc transcribimus.*

4 Ego Leduinus, Abbas cœnobii pretiosi Confessoris Christi Vedasti, primum duxi scriptum fieri de *et diplomate confirmatur,* quibusdam rebus prædicti Patris Vedasti, nostris temporibus commutatis; rursumque receptis. Nota res est, et penes nos scripto retinetur, cum ceteris donationibus, a Francorum Regibus B. Vedasto collatis; villam quæ vocatur Anglicurt, quæ est in Belvacensi Episcopio, antiquitate esse hæreditariam *anno 1044,* cum familia S. Vedasto. Sed nostro tempore, dico anno Incarnationis Jesu Christi millesimo quadragesimo quarto, per Gerardum Cameracensem et Atrebatensem Episcopum sic peractum est, ut nos consilio Seniorum et vicinorum, nec non nostrorum Fratrum, cellam quæ dicitur Haspra, a Comite Richardo et Theoderico Abbate Gemeticensis cœnobii dono acciperemus, quia vicinior nobis erat: ipsi quoque Anglicurt cellulam, viciniorem sibi, nostra B donatione possiderent. Testes hujus rei fuerunt Richardus Comes; Robertus Archiepiscopus, frater ejus; Richardus, filius Richardi; Robertus frater ejus; Warinus, Bellovacorum Præsul, nostræ congregationis frater. Actum Rodomis mense Januario, in octava Epiphaniæ, Indictione sexta, regnante D Serenissimo Rege Francorum Roberto, anno Imperii sui XXVIII. *Tunc, teste Baldrico ante citato,* Abbas Leduinus, ut ædificator videlicet idoneus, locum cum summo studio ad laudem et venerationem Sanctorum, qui ibidem quiescunt, emendavit, novisque ædificiis et claustro regulari insignire festinavit.

5 *Quando templum Hasnoniensis monasterii, ad Benedictinos translati, fuit reparatum et dedicatum anno* MLXX, *delata eo fuerunt corpora SS. Hugonis et Aichardi, et aliorum viginti trium, quos nominat Meierus in Annalibus Flandriæ ad dictum annum.* *corpus delatum ad dedicationem templi Hasnoniensis:* *Fuimus nos in Præpositura Hasprensi* VII *Decembris anni* MDCLXII, *et venerati fuimus sacra hæc lipsana; quæ vidimus collocata in theca affabre concinnata ex argento, Philippi Gaverelli Abbatis munificentia, uti testatur Arnoldus Raissius in Hierogazophylacio Belgico pag.* 241. *in theca argentea depositum* *Hæcne an alia antiquior Translatio S. Hugonis sit, quam Vedastini Religiosi die* XIX *Januarii celebrant, officio ex die Natali accepto, non divinamus: cum ejus quam recolunt Translationis nullam distinctam memoriam; nullam historiam scriptam habeant. Metropolitana S. Viti ecclesia Pragæ digitum istius Sancti unum habet, anno* MCCCLXXII *allatum per Carolum* IV *Imperatorem, ejusmodi sacrorum thesaurorum undecumque* E *colligendorum studiosissimum, uti constat ex Diario Reliquiarum prædictæ ecclesiæ, nuperrime vulgato per Thomam Pessinam a Czechorod, Decanum et Officialem ibidem.* *digitus Pragæ.*

D. P.

DE S. CASILDA VIRGINE,

BURGIS IN HISPANIA.

CAPUT I.

Sanctæ Virginis Acta et Ætas.

SEC. XI *Ad lacus S. Vincentii in diœc. Burg.*

Supra civitatem Burgensem, ad passuum millia circiter viginti, versus Orientem pagus est nomine Boetius, sub altissima rupe positus; ex qua fonticulus effluens, apud pagum prænominatum descendit, et duos in lacus ingreditur; quibus tantam vim salubritatis et virtutis infundit, ut omnes sanguinis fluxum patientes, cum hac aqua lavantur, statim liberentur. In jugo autem montis, unde fonticulus oritur, ædes est sacra, S. Casildæ dicata. *Ita Marinæus Siculus, de rebus Hispaniæ lib.* I, *Titulo de fontibus utique exaggerens beneficium, illudque fonti tribuens, quod ad invocationem Sanctæ referunt alii, qui nec lotionis ibidem faciendæ memi-* C *nerunt, nisi quod ibi lavans cælesti monitu Casilda sanitatem recuperavit, perpetua exinde Patrona fluxum sanguinis patientium. Iidem communi consensu tradunt, non pago quem Burrevam constat vocari) sed fonti nomen fuisse Boetii, cui deinde sacratior a S. Vincentio appellatio accessit: an propter aliquas ejusdem Reliquias ibidem aliquando cultas, aut alia ex caussa, non definimus, minus autem credimus, ipsum S. Vincentii corpus eo translatum fuisse a Christianis duobus Sacerdotibus, fugientibus Maurorum manus Valentiam occupantium: quod tamen in S. Casildæ Vita Hispanica, infra citanda, dicitur: cum longe diversa sint, quæ ex certioribus et antiquioribus monumentis de S. Vicentii translatione dedimus ad* XXII *Januarii.* *ecclesia S. Casildæ.*

2 *Acta prædictæ S. Casildæ, non quidem antiquissima, sed tamen aliis Hispanicorum de ea scriptorum narrationibus longe præferenda, Burgensis ecclesia conservavit: in cujus Breviario* (quod per Reverendissimum Dominum Paschasium Episcopum Burgensem epitomatum, examinatum ac lucidissime correctum et ex ejusdem jussu impressum anno MDII *habemus*) *eorumdem Actorum pars, per novem lectiones divisa, sic proponitur.* *Hujus Acta ex Breviario Burg.* Igitur cum parentum nostrorum peccatis exigentibus, Agarenorum multitudo innumerabilis Hesperiæ non modicas occuparet regiones, citra et ultra portus; tunc Toleti Rex erat longævis in temporibus, Cano nomine, vir utique præpotens et armis stenuus, qui bellicas diu suetus fuerat in Christianos producere acies, innumeraque fidei orthodoxæ intulerat damna; plurimos autem Christianos captivos suo detinebat in regno. *Regis Toletani Saraceni filia,* Huic vero fidei Christianæ tam valido hosti, dispensatione divina unica fuit filia, Casilla nomine; ut stirps tam nequam florem proferret miri candoris, et super F quem Spiritus Domini conquiesceret.

3 Virgo quippe regia ita ab infantia sua in virtutum creverat fastigium, et cor ejus pietas (quæ secundum Apostolum ad omnia valet) adeo miro repleverat modo, visceraque ipsius velut gladius bis acutus penetraverat; ut totam Dei famulam in suum dominium vindicasse videretur. 1 Tim 4, 8 Stupendo namque et inenarrabili modo ipsam Spiritus ille deificus, per devotionis incendium sursum agebat in Deum; per compassionis molliciem, transformabat in Christum; per condescensionis pietatem, inclinabat ad proximum. Fervido siquidem a teneræ ætatis suæ annis tenebatur affectu, ita ut afflictis, et permaxime Christianis, licet Saracenica nata esset ex prole intentissimæ compassionis teneritudine condescenderet; et si quid penuriæ aut defectus in aliquo cerneret, pii cordis dulcedine rigabat in lacrymis. *Christianos captivos reficere solita,* Sane ingenitam habebat clementiam, quam superinfusa Dei pietas duplicabat: itaque ipsius liquescebat pietas ad captivos pauperes, ut quibus non poterat manum, exhiberet affectum.

4 Consuetudinis quidem ejus erat, omni die infallibiliter, nisi aliquis esset impediens casus, per viscera

A viscera pietatis Christi, ob reverentiam almiflui Jesu, captivos inopes Christicolas sua tam grata præsentia visitare, ipsisque per largitatis impensionem manus porrigere adjutrices; pectoris gerens in scrutinio aureis litteris conscriptam Davidicam sententiam, qua intonuit, Beatus qui intelligit super egenum et pauperem, in die mala liberabit eum Dominus. Hoc vero non a morituro, sed ab immortali didicerat magistro: unde et illorum, quæ in sui et familiæ sustentationem a patre largiebantur, sola tertia contenta parte, reliquas duas partes Christianis donabat captivis. Mira res et insolita! Naturali excisa oleastro, contra naturam sui generis, in bonam transivit olivam, ut quiret bonum afferre fructum. Unde tam infructuosa arbor ramum valuit tam uberem producere? Certe quia sic bonitas immensa ex æterno suæ voluntatis proposito præviderat fiendum.

ex iis quæ suæ sustentationi erant destinata,
Psal. 34, 10

5 *Hactenus Breviarium illud. cetera ne omnino desiderentur, facit eorumdem Actorum ecgraphum, in paucis verbis breviatum aut mutatum quod Burgis ad Cardinalem Baronium missum est ab iis, qui sanctam hanc virginem dolebant non fuisse Romani Martyrologii tabulis insertam, quam in bibliotheca Vallicellana tomo* CD *reperimus. Ita ergo continuatur historia:* Rex B de filiæ pietate in Christianos factus certior, cum eam observaret, deprehendit tandem Christianos adeuntem: sciscitatur quidnam in sinu collecto ferat. Rosas, dixit. Intulit ille manum, et rosas invenit. Credidit pater filiam falso insimulatam, et dimisit. At illa Christianos nihilo minus adivit, explicataque sinus cibaria protulit: nam quæ in manu parentis rosæ visæ sunt, panem esse et carnem Christiani famelici sunt experti. Tandem cum Casilla virgo morbo immedicabili laboraret, nullamque salutis ejus spem Regi facerent medici, divinitus est admonita, se nisi in lacubus S. Vincentii, in territorio Burgensi, ubi tunc res Christiana vigebat, nullatenus posse sanari. Regem orat ut ipsam eo dimittat. Rex ad Concilium retulit. Visum omnibus est, regiæ virginis saluti consulendum esse. Abiit ergo, Deo monstrante iter, et sanitatis pristinæ restituta, juxta lacus eosdem, in jugo montis prærupti reliquam vitam frequentibus miraculis consummavit. *Hæc in illo MS. eademque verbotenus fere in ipso originali contextu, nec plura, haberi, persuademur a Tamaio Salazar, iisdem pene verbis utente, nisi quod initio ac fine admisceat aliqua ex infra refutandis figmentis.*

scrutanti quid sinu ferret patri,

Rosas, dixit, et exhibuit

ad lacus S. Vincentii sanata, ibi manet.

6 *Addit Vita Hispanica; non tantum in ipsius S.* C *Casillæ sinu, sed et in canistris quas puellæ ejus ferebant, rosas repertas: morbum Virginis, fluxum sanguinis fuisse: petitam per legatos a Rege Christiano securitatem transitus, captivos Christianos omnes libertate donatos: in transitu cujusdam pontis obvium horribili specie dæmonem fuisse, ut equo consternato ipsam in flumen dejiceret demergeretque; seb ab Angelo e contra apparente coercitum fugatumque; baptizatam esse virginem in ecclesia S. Vincentii, lacubus adjuncta: comitatum ejus omnem nomen fidei Christianæ dedisse, mansisseque inter Christianos; ipsam ad obsequia sua retinuisse apud se duas puellas nonnullosque ministros; eamdem voluisse sibi domum et oratorium juxta prædictos lacus ædificari, sed quidquid de die ibi constructum erat, id totum noctu Angelis manibus translatum fuisse in summitatem montis, itaque istic jussum opus fieri: denique Angelico admonitu præsciam futuræ mortis, postulasse a Deo sanitatem, potissimum a fluxu sanguinis, omnibus se invocaturis, et coram S. Vincentii altare animam exhalasse; tum vero ultro sonuisse campanas ecclesiæ illius, Regemque Christianum frequentia miraculorum, ad ejus corpus crebrescentium, motum, custodiam illius demandasse Decano et Capitulo Burgensis Ecclesiæ. Quæ utrum auctor ex ingenio suo, an ex* D *veteribus monumentis hauserit, in medio relinquimus.*

Alia quædam addita in Vita Hispan.

AUCTORE D. P.

7 *Tamayus de Salazar. in suo Martyrologio Hispanico ad diem* XV *Aprilis, more suo antiqua novaque permiscens; post Acta a se compilata, varias de eadem Sancta quæstiones movet, et omnes vel ex pseudepigraphis Juliani Toletani Chronicis, vel ex auctorum recentiorum conjecturis definit; quas nihil hic attinet examinare. Pro die* XV, *quo mortua sit, citat etiam Auli Hali epigramma, sublestæ, ut cetera hujus generis, fidei. Annum mortis* MXLVII *aut* ML *plerique designant; sed auctorem non proferunt. Tamayus putat eos testimonio irrefragabilis testis, cum Sancta moreretur viventis, refutari evidenter, dum ad hæc chronici verba;* S. Casilda virgo Toletana, Deo sacrata, centenaria major moritur ad Virvescam (*est hoc oppidum pago supra nominato vicinum*) XV Aprilis, *dum, inquam, ad dicta jam verba notatur in margine annus* MCXXVI. *Sed nulla, ut diximus, apud nos est istarum quisquilarium auctoritas: et infra apparebit, referri ante eum annum patrata ad S. Casildæ invocationem miracula.*

Alii perperam referunt ad 15 Apr.

mortua circa medium seculi XI

8 *Simile est argumentum ab eodem, quod Alcmæon (quem præcitatus Aulus Haulus fingit fuisse Casillæ patrem) anno dumtaxat* MLIII *fœdus cum Ferdinando Magno Rege Castellæ pepigerit, neque credibile* E *videatur, bellis adhuc flagrantibus filiam regiam fuisse dimittendam ad partes Christianorum. Deinde quod idem Alcmeon adhuc in vivis fuerit anno* MLXXV, *proindeque filiæ centenaria majori, tanto supervixisset tempore, ut annum ætatis* CXLIII *debuisset excessise. Sed hæc omnia corruunt, si ex fideliori Burgensis ecclesiæ testimonio verum S. Casildæ parentem Canonem serves, qui ante Alcmæonem regnarit; et grandem illam Virginis ætatem annumeres figmentis, nulla auctoritate probandis. Malumus autem de tempore, quo vixit aut mortua Sancta sit, nihil asserere. Basilius de Arce in Historia D. Virginis de Sopetran, impressa Madriti anno* 1615, *cap.* 3, *vitam hujus Sanctæ refert, tamquam quæ soror ex patre Alcmæone fuerit Petrani Principis, qui ante Casildam ad Christi fidem miraculose conversus ab ipsaque B. Virgine baptizatus, loco isti originem et nomen dederit, ubi postea sub annum* MCCCLXXII *fundatum est Benedictinorum cœnobium. Sed quidquid de Petrano illo sit, nos hanc ejus cum S. Casilda germanitatem gratis confictam arbitramur.*

fingitur centenaria obiisse an 1126

et filia fuisse Alcmeonis,

sororque Petrani

CAPUT II.
Miracula et cultus S. Casildæ.

F

Reverendus admodum Dominus Alphonsus Diez de Lerma, Protonotarius Apostolicus, Thesaurarius et Canonicus sanctæ Burgensis Ecclesiæ, Archipresbyter Rojensis, et pro Decano atque capitulo Burgensi Rector Ecclesiæ S. Casildæ, anno MDLIII *Vitam et miracula hujus Sanctæ Virginis, Castellano sermone a se conscriptam, et ab Inquisitoribus probatam, imprimi fecit dedicavitque Don Petro Fernandez de Velasco, Castellæ Conestabili, Duci de Frias, Comiti de Haro etc. Hic post narratam, quam supra posuimus, vitam (quam etiam Trugillus, Marietta, Ribadineira referunt, hoc solo discrepantes, quod pro* Canone *scribant* Aldemonem) *plurima esse testatur S. Casildæ miracula, ex quibus ad vitandam prolixitatem, paucissima duntaxat et memoria digniora referre voluerit; quæ nos ex eo damus, Latine reddita.*

Miracula ex Vita Hispan.

10 Nobilis quidam Birvescensis subditos suos nimis gravabat exactionibus, quas qui præstare non poterant, jubebantur nudis pedibus supra spinas ambulare. Maritorum ergo vicem dolentes uxores, consilio inito, ad pervigilium in S. Casildæ agendum conveniunt, ipsaque illa nocte nobilis ille crepuit, et vexatio a subditis ejus cessavit anno MCXXI.

Pauperum oppressor punitur anno 1121,

11 Burgensis puella, a suo sponso accusata adul-

teri

A terii, præstito ad supulcrum S. Casildæ de sua integritate juramento, cum fidem neque sic obtineret, in desperationem acta, coram omnibus sese præcipitem dedit ex altissima rupe : sed inventa est supra petram quamdam illæsa, sertum ex rosis ibi inventis plectere, dicens se a S. Casilda fuisse sustentatam, ne ad petram illam collideretur, anno MCXLVI.

AUCTORE D. P. *falso accusata liberatur* 1146.

12 Didacus de Rojas, Pozæ Dominus, in bello Granatensi collum letaliter saucius, S. Casildæ se commendavit, novemdiale vovens : quo facto periculum quidem mortis evasit, collum autem a plaga inflicta retinuit distortum, usque dum votum suum completurus advenit ; integramque sanitatem meritus, in pignus gratitudinis obtulit argenteum calicem.

sanatur letale vulnus,

13 Matrona quædam Vallisoletana, gravi fluxu sanguinis debilitata, ad ecclesiam S. Casildæ sese deportari in carruca jussit, novemdiale ex voto soluturа : cum ecce eversa inter rupes carruca devolvi cœpit in præceps. Hoc in periculo ad exorandam Sanctam conversa mulier, eam sibi apparentem habuit, atque subito sanam se, vehiculum vero integrum esse vidit.

et varii a fluxu sanguinis,

B 14 Sanguine per nares copiosius fluente moriturum se timebat vir quidam ex Roja, cumque S. Casildæ invocasset auxilium, repressus taliter est periculosus ille fluxus, ut integre sanus ad ecclesiam venerit ; protestatusque sit magnam suæ substantiæ partem in medicos expensam, per varia quoque sancta loca peregrinatum se frustra, remedium denique inveterato malo a S. Casilda impetrasse.

15 Matrona Bilbaensis propter fluxum sanguinis a medicis deposita, cui jam, velut expiraturæ brevi, cereus benedictus tenebatur in manu ; a circumstantibus consanguineis S. Casildæ est commendata, cum voto quod ipsam pro novemdiali obsequio ad ecclesiam ejus ducerent ; quod et fecerunt, impetrata mulieri subita sanitate.

16 Mariæ textricis, Salinarum inquilinæ, filius parvulus, interim dum mater sua, novendiariæ religionis caussa, hic occupatur, de rupe prolapsus est : accurrit ad clamores matris, S. Casildam invocantis, hujus devotæ domus Capellanus Joannes Nonnius de Piernegas ; descendensque cum aliis quibusdam hominibus, ad reportandum corpus pueri illudque sepulturæ mandandum, salvum atque incolumem invenit.

puer in præceps lapsus servatur,

17 Domina Abbatissa Nedinæ de Pumar, soror Illustrissimi Domini Conestabilis Castellæ, graviter fluxu sanguinis debilitata, post recuperatam ex voto C sanitatem novemdiale persolvens pensum, suas hic vestes in memoriam beneficii, insuperque ornatum carmosinum donavit.

hemorrhoici plures curantur,

17 Thomas Ximenes Najarensis, copiosum per os atque nares sanguinem emittens atque depositus a medicis, recepta sanitate, non solum novenam religiose obsolvit ; sed quotannis venire ad hanc ecclesiam visitandam perseveravit.

19 Primariæ nobilitatis matrona Valentina, hæmorrhoeæ morbo extra spem vitæ deducta, cum de S. Casilda inaudiisset, magnam erga eamdem concepit devotionem ; votique sui compos facta, post novemdialem devotionem ornamenta quædam obtulit, eleemosynæ nomine.

20 Sanguine etiam per nares profluente graviter infirmatus Don Henricus de Rojas, filius illustrissimi Domini Marchionis Deniæ et Lermæ, ad S. Casildam venit ; et propter redditam hic sanitatem, casulam sericeam fusci coloris reliquit.

21 Matrona Logronensis, ad mortem sanguineo fluxu deducta, et S. Casildæ intercessione servata, novemdiale hic suum persolvit, et satis bonum ornamentum donavit.

22 Serenissima Domina et gloriosæ memoriæ D Imperatrix Isabella, Caroli quinti invictissimi Imperatoris, Regis ac Domini nostri, uxor, non sine periculo vitæ nimio sanguinis excessu laborans, notitiam S. Casildæ habuit, et voto nuncupato subito sana fuit : ideoque regiam suam vestem, ex aureo stamine contextam, una cum quingentis ducatis, ad ornamentorum confectionem, huc mittendam curavit, et horum ornamentorum faciendorum curam Illustrissimus Dominus Conestabilis habuit.

inter quos Isabella Imperatrix ;

23 Nonnemo apud Mauros captivus vota sua ad S. Casildam direxit : quæ eidem magno cum splendore per noctem apparens, hominem duxit ad navim aliquam, in qua liber transfretans in Castellam venit, novendiariamque persolvens devotionem, verum esse quod scribimus testatus est.

captivus redditur libertati,

24 Domina Mentia Alfonsi de Cacaberos, uxor Hieronymi de Campo civis Palentiolæ, hæmorrhœa laborans, subitoque sanata ad invocationem S. Casildæ, sacrum ejus corpus visitare advenit, et eleemosynam largam obtulit.

25 Anno MDXLVI die VI Januarii in sabbato, Maria de Movilla, filia Alfonsi civis Buecensis, dum querneis quibusdam ramis scindendis intendit, ex rupe E hac decidit ; descendit autem in auxilium ejus Joannes de Rota, qui tum in ecclesia aliquid operis pingebat, et omnibus membris sanam invenit.

in præceps lapsa invenitur salva,

26 Anno MDXLVII, die XIV Julii, D. Alfonsus Diez de Lerma, Archipresbyter Rojensis, Burgensis Canonicus et hujus sanctæ domus Rector, mori metuens ex gravissimis colicæ passionis doloribus, qui sibi illo die supervenerant ; Dominæ suæ S. Casildæ commendavit se, et subito sui voti reus fuit, atque eleemosynam solvit.

colici dolores sedantur.

27 Sebastianus de Salinis, sartor, civis Burgensis, habitans in vico S. Gadeæ, die IV Maii, anno MDL cœpit copiosum sanguinem per os emittere, usque ad diem XVI ejusdem mensis ; quando sanguis ab eo tanta prorupit vehementia, ut de vita actum medici dicerent. Eo redactum visitavit pictor præmemoratus Joannes de Rota, ægrumque admonuit fiduciam in S. Casildæ patrocinio collocare, ita evasurum discrimen. Audit æger opportune monentem, ipsumque monitorem suum ablegavit ad domum Canonici Alfonsi Diez de Lerma, Rectoris ecclesiæ S. Casildæ gloriosæ, ut ab eo mereretur aliquid Reliquiarum ejus accipere. Misit Rector quod ad manum erat, clavem ejus arcæ, in qua S. Casildæ corpus asservatur. Quam ubi Sebastianus devote suscepit, et exosculatam e collo suspendit ; repressus est subito F sanguineus vomitus, neque guttam vel unicam deinceps dedit. Ergo votum vovit Sebastianus de adeunda S. Casildæ ecclesia cum catena ad pedes, et de armilla ferrea circum brachium gestanda per annum unum, quo se S. Casildæ mancipium profiteretur, votumque prout voverat implevit. Hujus miraculi fama cum esset ad Castellæ Conestabilem perlata, reique veritas satis examinata, rogavit dictus Illustrissimus Dominus Decanum et Capitulum Burgense, ut S. Casildæ imaginem Burgos deferendam, insignique pompa circumducendam processionaliter curarent ; prout magno cum splendore, musicorumque omnis generis instrumentorum concentu, factum in festo SS. Petri et Pauli, comitantibus ipso Conestabili ejusque uxore D. Juliana Angela de Arragon et Uco : qui etiam eidem imagini obtulerunt multas vestes sericas auratasque, et alia pretiosissima, ornamenta, cum calice inaurato valde pretioso, ad gloriam et honorem Dei atque benedictæ Matris ejus et hujus beatæ Virginis Casildæ.

ob sanguinis vomitum miraculose repressum an. 1550

Burgis instituitur solennis processio

28 Matrona Burgensis, ex vico S. Stephani, nomine Maria Diez de de la Hesa, cum sese ex fluxu sanguinis admodum infirmam videret, die VII Decembris

duæ matronæ sanantur a fluxu sanguinis,

A cembris anni MDLI in Vigilia sanctæ Conceptionis Dominæ nostræ, Canonicum Alfonsum Diez de Lerma, S. Casildæ Rectorem rogavit, daret sibi aut collo suo appenderet clavem præmemoratam : quam cum impetrasset, et, post osculum impressum, collo appendisset; subito se confirmatam sensit, votumque fecit visitandæ ecclesiæ S. Casildæ, ibique eleemosynam offerendi.

29 Domina Maria de Padilla, Comitissa de Buendia et Duegnas, eodem morbo conflictata, ut sese S. Casildæ commendavit, sana fuit : et ad eam novendiale factura venit, oblationem ferens pretiosi calicis et ornamenti sacri.

curantur infirmitates variæ,

30 Plurimi viri, mulieres, pueri diversis infirmitatibus, præsertim sanguinei fluxus laborantes commendaverunt se Dominæ nostræ S. Casildæ : cum multaque devotione accedentes ad ejus sanctum corpus in sua ecclesia visitandum, per ejusdem Beatæ intercessionem, sanitatem referunt expetitam.

publicis necessitatibus succurritur,

31 Omnes villæ et oppida hujus regionis circumvicinæ, quoties necessitas aliqua publica ingruit, devotas huc instituunt processiones, sacrisque et orationibus ex voto persolutis impetrare solent pos- B tulata, pluviam scilicet, sanitatem aut pacem, prout contigit desiderari. Præcipue autem in die festo S. Casildæ nona Aprilis, et Letaniarum aliisque diebus festivis, nec non die tertia Paschalis et Pentecostalis solennitatis, cleri ac populi multitudo maxima huc undique confluit, peractisque sacris et precibus cum gaudio remeat.

sine noxa ex rupe vel in lacus lapsi plures,

32 Multi viri, mulieres, pueri et animalia ceciderunt ex rupe, cui inædificata est ecclesia S. Casildæ, admodum scabra et aspera valdeque alta, quam tamen devotionis ergo geniculatim adscendunt quam plurimi; multi etiam prolapsi sunt in lacus S. Vincentii, rupi vicinos valdeque profundos; nemo tamen unquam damnum tulit, ne ipsa quidem animalia, pedes vinculatos habentia. Multa etiam alia omnis generis miracula quotidie Deus ac Dominus D noster in prædicta ecclesia operatur, quæ, ne prolixitas molesta sit, omittuntur in hac brevi relatione; verissima autem et frequentissima esse comperiet is, qui hunc locum devote visitaverit : hæc autem scripta sunt ad laudem et gloriam Dei et Matris ejus benedictæ, atque hujus sanctissimæ Virginis.

AUCTORE D. P.

Cultus S. Casildæ in ecclesia Burgensi

33 Abest quidem, *inquit Tamaius de Salazar loco citato*, S. Casildæ memoria a martyrologiis antiquioribus : at in Hispanorum historiis, Sanctoralibus et Breviariis nihil tam notum quam ejus anamnesis. Metropolitana ecclesia a multis retro seculis ejus celebrat commemorationem; *et quidem ritu Duplicis cum quatuor cappis, ut notatur in Kalendario, cum hac propria oratione :* Propitiare quæsumus, Domine, famulis tuis, per sanctæ et gloriosæ Casillæ merita gloriosa, ut ejus pia intercessione ab omnibus semper muniamur adversis, et in præsentibus angustiis adjuvemur. *Aliam ex antiquis Breviariis et præcipuo suo quodam vetustissimo MS. recitat Tamayus, forte ipsi ecclesiæ S. Casildæ soli propriam, aut in ecclesia Toletana post susceptionem Reliquiarum ejus compositam, his verbis :* Tuorum, quæsumus Domine, servorum suscipe vota; et intercedente B. Casilla Virgine tua, cujus reliquiis præsens splendescit sarcophagum, ruptis criminum nexibus, qui devote eam veneramur, ad gaudia mereamur transire cœlestia. *Cauriense, Civitatense, Seguntinum et Palentinum breviaria antiqua idem Tamayus allegat : et ad diem hunc* IX *Aprilis collocans* festum Reliquiarum, in metropoliticæ Burgensis ecclesiæ sacrario requiescentium, *easque in annotationibus enumerans num.* 10 *recenset* brachium et scapulam S. Casillæ Virginis : *in ipsius autem elogio ad diem* XV *dicit,* anno Domini MCXXIX die XXX Julii, corpus sanctum a primo in sublimiorem sacrophagum fuisse translatum : *ubi* DC, *non* D *debere legi, suspicamur ex silentio Alfonsi supra memorati, tam illustrem actionem nequaquam præterituri, si suo tempore contigisset.*

et alibi

Reliquiæ.

DE SANCTO GAUCHERIO

G. H.

PRIORE CAN. REGUL. AURELII IN AGRO LEMOVICENSI.

ANNO MCXXX.

Cultus sacer in Ecclesia Lemovicensi :

L*emovicum, Aquitaniæ primæ urbs ad Vigennam fluvium celebris, plurima habet in sua diœcesi monasteria antiqua Ordinum Benedictini, Cisterciensis et Augustiniani : inter hæc fuit Prio-* C *ratus a S. Gaucherio seculo Christi undecimo constructus, in loco Aurelio dicto, tribus leucis ultro Vigennam fluvium Lemovico distante. Natalis S. Gaucherii incidit in diem* IX *Aprilis, quando celebrem cultum habet in Ecclesia Lemovicensi uti antiqua Acta MSS. habent inde ad nos transmissa, in sex Lectiones, quæ in Officio Ecclesiastico solebant recitari, distributa : quæ eadem edidit postmodum Philippus Labbe, tomo 2 Collectionis rerum Aquitanarum novæ bibliothecæ Manuscriptorum librorum pag.* 560 *et sequentibus. Hujus Vitæ illustre compendium extat in Breviario Lemovicensi, auctoritate Raymundi Lemovicensis Episcopi et consensu Capituli anno* MDCXXVI *excuso, ubi ex præcepto festum S. Gaucherii celebratur sub ritu semiduplici, et Lectiones secundi Nocturni recitantur de Vita S. Gaucherii.*

Vita in Lectiones distributa.

elogium apud Saussaium

2 *Magnum ex Vita elogium edidit ad hunc* IX *Aprilis in Martyrologio Gallicano Saussayus : verum dum asserit eum* comunicasse cum S. Leonardo religiosum consilium, *non debet intelligi, quasi simul vixerint, cum idem Saussaius ad diem* VI *Novembris scribat,* S. Leonardum a Chlodoveo Rege de sacro fonte susceptum, edoctumque a B. Remigio Archiepiscopo Remensi, *id est plusquam annis quingentis ante nativitatem S. Gaucherii. Verum, ut infra in Actis dicitur,* pernoctans apud S. Leonardi sepulcrum, flagitavit obtinere desiderii sui effectum.

3 *Franciscus Blosius, Regis Christianissimi Consi-* E *larius ac Locum-tenens, Præses Generalis in Comitatu et territorio Meuthlensi, loce natali S. Gaucherii, edidit anno* MDCLII. *Francico idiomate Vitam ejus translatam ex Actis Latinis, sibi ex antiquo Legendario communicatis a CL. V. Antonio Wion Domino Herovallio, et ex aliis monumentis hinc inde auctam; in cap.* 15 *inter discipulos S. Gaucherii, præter S. Stephanum Fundatorem Ordinis Grandimontensis infra memoratum, numerat Lambertum, item Episcopum Engolismensem, et primum Abbatem monasterii B. Mariæ de Corona a se fundatum, quem et Sanctum appellat, quod poterit examinari ad diem* XIII *Junii, quo obiit anno* MDXLVIII. *Tertium addit discipulum S. Faucherium, cujus caput asservatur in altari Ecclesiæ Aureliensis una cum capite S. Gaucherii : quod etiam observavit Ferrarius in Catalogo generali, in quo ad hunc diem ita scribit :* In territorio Lemovicensi S. Gauctrerii Auctoris monachorum S. Augustini; *et in Notis addit,* ejus reliquias ibi in magna veneratione haberi; una cum reliquiis S. Faucherii monachi ejusdem Ordinis.

Vita Gallice edita,

discipuli S. Stephanus, Lambertus episcopus Engolismen. S. Faucherius,

4 *Carolus Fremon, in Vita Gallica S. Stephani Grandimontensis cap.* 5 *et* 6, *agit de hujus habitatione apud S. Gaucherium : quem asserit duobus annis vixisse inter Canonicos Regulares monasterii S. Rufi, prope Avenionem constructi. Quod si verum est, debe-*

An vixerit in monasterio S. Rufi Avenione?

A *ret id contigisse sub Abbate Bertrando, postmodum Episcopo Barcinonensi, de quo egimus* VI *Martii in Vita B. Oldegarii Episcopi Barcinonensis capite* I. *Est illud monasterium S. Rufi postea Valentiam translatum.*

EX MS.

Tempus vitæ.

5 *Mortuus dicitur S. Gaucherius in versibus infra anno* MCXL., *octoginta tunc annos natus, unde colligimus natum esse anno* MLX. *Verum in Actis dicitur mortuus anno* MCXXX. *adeoque natus foret anno* ML., *et sic rectius cellulam Aureliam cœpit inhabitare anno* MLXXI : *in quo et Acta et versus conveniunt.*

VITA

Ex MS. Legendario Lemovicensi.

CAPUT I.

Ortus, studia, discessus in Aquitaniam. Vita eremitica.

LEC. I.

a Natus in diœcesi Rotomagensi, b

Gaucherius, territorio Rotomagensi, *a* Meuthlensis oppidi indigena fuit, parentibus religiositate clarissimis procreatus, ; vico autem S. Petri, cui nomen *b* Egosus educatus. Cujus vitam, cum adhuc esset clausus utero matris, Dominus quasi quodam B præsagio volens notificare mundo, genitori ejus manifestavit nocturno silentio. Nam ut audivimus ab ipso, nocte quadam, cum mater ejus esset gravida de illo, in somniis vidit se tenere vestem unius cymbali, quæ tam prolixa videbatur quod de terra usque ad cœlum protendebatur; quam restem suspensam in cymbalo cum manu traheret, cymbalum in cœlo sonaret. Quæ visio bene convenit Dei famulo Gaucherio, qui etsi ductus propagatione carnis, quod signatur per restem, domans eam sub levi jugo Christi, factus est cymbalum tinniens: quia quemadmodum sonantibus cymbalis fit quædam vox commotionis, [significans] quod populus Christi debeat properare ad Ecclesiam Dei; ita et famulus Dei Gaucherius quodam modo fuit cymbalum; quia exemplo vitæ, et prædicationis voce commovit plebem, ne tardaret ire ad Creatorem suum. Vidit etiam in somniis genitrix ejus, cum nondum editus foret, humanis visibus se tenere sursum duo cornua lunæ ambabus manibus: luna autem pro defectu carnis ponitur; quia ad tempus videtur crescere, et decrescere, sed cum incipit per defectionem decrescere, cornua solent attenuari. Quæ omnia bene assignantur Dei famulo; quia cum onere carnis, quæ ad tempus deficit, esset oppressus, bina cornua tunc tenebat manibus: quia C superbiam et lasciviam suæ carnis subjugavit suis manibus id est cum geminis alis virtutis, scilicet duobus præceptis, caritatis Dei videlicet et amoris proximi, qui amor ignitos sui dilectione per angustum callem facit tendere et sursum; despiciendo terrena, facit ire ad cœlestia. Hoc amore succensus Dei famulus Gaucherius, in hac peregrinatione solo corpore constitutus, cogitatione et aviditate sic in illa æterna patria est conversatus: quia vestimentum quod induit in baptismate, servare studuit per innocentiam vitæ, quod est attenuare cornua lunæ, id est incentiva carnis vitia domare usque in finem vitæ; Evangelista attestante, Qui autem perseveraverit usque in finem hic salvus erit.

qui futurus esset indicatur matri

gemina visione :

Matt. 10, 22

LEC. II

proficit præclare in studiis :

Adveniente itaque tempore subintrantis infantiæ, a parentibus liberalibus studiis diligenter traditur: in quo doctrinæ collatio cum ubertate ingenii consentiens, eruditissimum duplicato bono, id est naturæ et industriæ, reddiderunt. Atque ut in eum perfectio litterarum plene confluerent; docibilis puer, quæ audierat, quasi thesaurum sibi commissum, pectoris armariolo tenaci memoria bene recludens; parvi temporis articulo ad bivium Pythagoricæ D litteræ perductus, sinistrum ramum devitavit, id est lasciviam hujus mundi, qua illa solet ætas occupari. Dexterum quippe ramum a primo juventutis flore prosecutus est Dei famulus Gaucherius: quia sicut apis prudentissima in studio quæque bona colligens, reposuit in arca mentis, quæ postmodum erat mellificaturus populo Dei dulcedine sui verbi: quatenus, per arctam viam quæ ducit ad vitam, exemplo sui sequerentur. Factus namque adolescens adhæsit cuidam viro, nomine Reynerio, vita et fama valde religioso: cui servivit diebus plurimis fiducialiter; sed potius pro Christo familiariter: ab illo enim sumpsit maxime vitæ suæ initium, et subiit Christi tirocinium et castitatis domicilium. Sed eodem fere tempore venerandus Magister Humbertus, Lemovicæ Sedis Canonicus, cujus iste erat familiaris scholasticus, forte in illis partibus regebat studium cui etiam aperuit sui animi desiderium: cujus admirans adolescentiam, et animi constantiam, blandis sic alloquitur eloquiis: Fili carissime Gaucheri, si hoc residat in animo tuo quod mihi confiteris verbo, sequere me in mea patria, quæ multum numerosa est; et spero in Deum, qui semper confortat desiderium, invenies aliquem loculum tuo animo aptum, in quo poteris Domino servire, qui tibi porrigat manum pietatis suæ. E

evitat lasciviam :

amat virtutem :

adhæret Reynerio viro pio,

tum Humberto Canonico Lemovicensi :

LEC. III.

cum illo discedit in Aquitaniam :

Matt. 19

assumpto Germundo socio,

Cum autem jam esset natus annos fere decem et octo, et pertimesceret contaminari de his, quæ succrescunt humano generi, secutus sui Magistri Humberti monita, sciens et ipse a Domino esse prædictum, Omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem propter me centuplum accipiet et vitam æternam possidebit: ideo athleta Dei hac promissione suffultus, loricam fidei indutus, patriam viduaturus, reliquit patrem et matrem, et pios parentes, et dulcem patriam; et sociato sibi Germundo, venerabili viro, ejus futuro Canonico, sed tunc temporis sui secreti ignaro, sequens doctorem supradictum, venit in partes Aquitaniæ. Cum illo ergo providentia Dei venit in hanc provinciam, et hospitatus est in *c* Leonardi villa, cujus maximam miraculorum audiverat famam. Pernoctavit illa nocte ante sepulcrum beati viri, cujus conversationem et vitam optabat imitari; flagitans ab eo humillimis precibus, ut apud Deum obtineret sui desiderii effectum. Insurgente vero diluculo, cum sacra Missarum solennia celebrarentur, accepta licentia ab eo viro, compatriota suo, cœptum iter tetendit; et circumcirca gyrans nemora, ad locum, cui vocabulum *d* Chavaniacum, tandem Dei ductu pervenit: cujus aspiratione per tot et tanta means locorum spatia, hic gressum direxit, implens illud prophetæ de se: Elongavi fugiens et mansi in solitudine: ibique, quamquam hominibus parum notus, Deo tamen non ignotus, cum suo socio per triennium commorans, eremiticam vitam duxit. Quo in loco sacris contemplationibus et cogitationibus semper intentus, religionem religionisque professionem prius instituit. Hic clara et vera oratione temporalia quæque momentanea et caduca monstravit, neque in his quidquam optabile firmumque consistere: maximæque temeritatis humanum arguebat genus, quod hæc terrena tanta solertia, tantoque studio prosequeretur, toties fallaci et vacua spe frustratum atque delusum. Mundi hujus aiebat fugiendas illecebras, tamquam magna impedimenta virtutum. Demum infima hæc cœlestibus comparata vilescere, et multis amaritudinibus involuta, aiebat. Hic non nisi languores, labores assiduos, et mortem instare: Deum vero contemplantibus spem bonam sive gaudium quietum, et sempiternam his superesse vitam.

pernoctat apud sepulcrum S. Leonardi,

d

F

in nemore Chavaniaco degit eremita tribus annis

Psal. 54. 8

procul a mundi strepitu :

ANNOTATA

A

ANNOTATA.

a Meuthlensis, *aliis* Methlensis, Methlendis, Mellentensis, Melluntensis, Mellendensis, Melletensis. *Est autem oppidum* Meulanum, *Comitatus titulo olim insigne, vulgo* Meulain, *aut* Mellant, *sub Archiepiscopo Rotomagensi, sed* Vexino *seu* Wlxino Francico *inclusum, ad dexteram ripam Sequanæ ibidem insulam facientis. Consule Notas Francisci Blosii.*

b Egisius, Egosius, Gizejum *vulgo* Jusiers, vicus S. Petri *dictus, quod spectet* ad monasterium S. Petri Carnotensis, dono Lutgardis Comitissæ, *dicto Blosio attestante.*

c Oppidum S. Leonardi *in Marchia Lemovicensi, ubi corpus ejus quiescit: colitur* 6 *Novembris. Nobilacum locus ille appellatur in Breviario Lemovicensi, estque ad fluvium Vigennam.*

d Cavanacum *dicitur in Breviario Lemovicensi.*

CAPUT II.

Vita monastica: obitus, miracula.

B

LEC. IV.

Sed non est nostræ facultatis retexere quot et quantas famis, frigoris, et sitis, vigiliarumque difficultates, quot insultus dæmonum Dei famulus Gaucherius pro Domino sustinuit. Per idem tempus, dum ibi maneret et illic remaneret, habebat in cogitatu, quod sæpe quædam columba adveniens, quandoque super scapulas, quandoque super caput illius repausabat, et veluti eum objurgans quod in tali loco mansionem sibi parare disponeret, rostro caput illius acerrimis ictibus percutiebat: quam vir Dei abigens, valde secum admirans, rem tacitus considerabat. Columba vero, quasi minis illius perterrita abvolans, culmen tecti illius conscendebat; et stipulam, qua illud tuguriolum tegebatur, pedibus dispergens; illuc, ubi divina providentia monasterium ejus nunc extat constructum, festucas apportabat, illicque reponebat; hoc indicio ostentans, in quo loco cellam suam extruere deberet. Per quod Dei famulus cognovit, divinam non esse voluntatem ibi se ulterius manere. Locus autem, in quo tunc temporis athleta Christi manebat, eo tempore ad jus videbatur pertinere *a* monachorum S. Augustini et sanctimonialium S. Mariæ de Regula; et tam hos quam illas diu multumque deprecatus est, ut sibi locum ad serviendum Deo concederent in perpetuum: sed passus est repulsam: nullatenus enim petitioni ejus acquiescere voluerunt, nisi quamdiu ipse viveret. Quibus respondens ait: Non mei solummodo caussa solicitus sum, sed etiam pro illis qui post me futuri sunt. Et his dictis recessit ab eis. Quare illum deserens locum, in aliud nemus, cui vetustas *b* Salvatoris nomen indiderat, nunc autem Aurelium vocatur, ætatis suæ vicesimo secundo anno secessit: quod nemus a priori loco quasi stadium unum videtur distare. Quo in nemore inter densitates nemorum desiderio suo apto reperto loco, comperto quod S. Stephani esset silva illa; adiit Lemovicæ Sedis Canonicos, postulans suum desiderium habere effectum. Quem illi benigne suscipientes, et de sanctitate ejus per magistrum Humbertum, cujus intuitu ad istam devenerat provinciam, moniti; piæ petitioni ejus prompto animo se spondent adesse fautores. Cognoscentes igitur quam plura monasteria laudabili religiosorum providentia multorum saluti profutura, libenter concesserunt Divo Gaucherio, et suis tam præsentibus quam futuris, locum ad ædificandum monasterium Regularium Canonicorum: ubi, si quis suorum Canonicorum seculum relinquere, et in monasterio Aureliensi, Deo servire vellet, regularem deinceps tramitem per omnia subiturus, facta petitione sua suscipiendi, aditum ei absque contradictione patere sibi retinuerunt. Verumtamen Aureliensis cœnobii Priore jam defuncto, ejusdem cœnobii Canonicis secundum Deum eligendi sibi Priorem liberum concesserunt facultatem, electum vero in Capitulum suum adduci voluerunt: quem suum Canonicum et fratrem instituentes, Aureliensis monasterii Patrem et Priorem confirmarent, et ut ipsi generali Capitulo obedientiam scripto promitterent; confirmatus autem et in choro loco suo positus, vale dicens omnibus, ad sua cum gaudio remearet, atque deinceps nomen et locum Prioris obtineret: addiderunt etiam quod cum ipse apud Lemovicos esset, dispensatores eorum uni Canonico, qui cum illo esset, sicut ipsi refectionem præberet; et alia multa instituere animabus fratrum utriusque partis profutura, quæ in prælibata Ecclesia cartulari præcepto scripta servantur. His omnibus concordans Sanctus Pater Gaucherius, sui voti compos effectus, rediit festinus ad ædificandam ecclesiam nomini Domini solicitus.

columbaquasi admonente

et repertis aliis difficultatibus,

in alio nemore monasterium Aurelium extruit,

impetrata a Canonicis Lemovicensibus facultate:

D

EX MS.

cum aliqua mutua dependentia

LEC. V.

E

Sub eodem itaque tempore, multi audientes vitæ ejus sanctitatem, inter hujus mundi procellas timentes animarum suarum incurrere periculum, conveniebant ad eum secularia deserentes, et exemplo ejus provocati soli Domino militare cupientes. Inter quos venit venerabilis memoriæ *c* Stephanus nomine, vir miræ Sanctitatis et abstinentiæ: qui cum Gaucherii austeritatem vitæ miratus, imitaretur mores, et innumerabilem ad illum confluere utriusque sexus cerneret multitudinem (noverat enim beatus vir neutrum sexum a regno Dei exceptum: quare ex utroque pariete virorum ac mulierum cœlestem nitebatur ædificare Jerusalem, et quantum jactus est lapidis a cella sua habitaculum Sororum construxerat, tam viris quam mulieribus suam paupertatem distribuens) venit ad eum vir præfatus venerandus Stephanus, sciens per mulierum affinitatem multoties humanas mentes esse deceptas, rogans beatum virum, in solitudine illa juxta suam cellulam, aliquod sibi præparari habitaculum. Cujus precibus pius pater annuens, quantum arcus bis potest mittere sagittam, in loco qui Muretum appellabatur, oratorium instanti opere construi præcepit, unde a loco illo cognominatus Stephanus de Mureto appellatus est, qui Pater extitit omnium Grandimontensium, Institutorque Ordinis Grandimontensis, et a præscripto loco, scilicet a Mureto, Grandimontensium habuit initium.

accipit multos discipulos inter illos S. Stephanum fundatorem Ordinis Grandimontensis.

E

LEC. VI.

F

Cum autem placuit summo provisori Deo, ad cœlestes nuptias suum vocare Sanctum, contigit illum ire apud Lemovicas propter quoddam negotium ecclesiæ suæ; indeque revertens cum esset octoginta annorum ætatis, post susceptam vero in Aurelia silva curam pastoralem annorum ferme sexaginta, nocturnis vigiliis fessus, dormitando equitans et fatigatus senio; cum (ut credimus) vellet eum Deus vitam finire per martyrii triumphum, ut duplici corona, Confessoris videlicet et Martyris eum remuneraret; ante pedes animalis, cui insidebat, cecidit; lapidi, in loco ubi hoc contigit usque hodie ostenso, capite colliso: quo in loco, per intercessionem ejus, innumerabilia præstantur febricitantibus beneficia sanitatum. Cum igitur jaceret jam pene exanimis, et viribus corporis amissis se erigere non posset, clamor ingens attollitur, servum Dei Gaucherium illo in loco jacere semimortuum. Accurrentes qui viciniores erant, vehementi dolore et ira permoti, detulerunt eum secum ad quemdam vicum, qui *d* Festreum est vocabulo, et humanitatem circa eum exhibentes, a Domino æternam remunerationem accipere sperantes, pannum, quo quædam femina ingenua caput suum velare consueverat, quo vulnus sanctissimi

delapsus ex equo,

semivivus defertur Festreum,

A sanctissimi viri detserserant, sibi pro reliquiis retinuerunt. *Ex MS.* Propter imminentia pericula mortis; ne sine viatico transiret, communionem etiam ibidem accipit. *et accepto ibidem sacro viatico,* Quo cognito in Aurelia silva, Fratres qui aderant, cum maximo ejulatu et fletu illuc usque citato cursu properantes, attulerunt illum crastina die ad monasterium suum: *Aurelium portatur,* tertia vero die, amisso usu loquendi, consuluerunt qui circumstabant, ut afferretur Crux Christi cum corpore Domini. Quibus allatis, vexillum Dominicæ Crucis aspiciens, corpusque Domini adesse persentiens, gaudio repletus, loquendi facultatem recuperavit; *loquelam recuperat: consolatus suos obit:* et circumstantes filios suos cernens, ultra quam credibile est flentes, et exitum animæ ejus expectantes, ait ad eos: Filioli mei, nolite flere, sed potius gaudete, quia anima mea, ergastulo carnis egressura, libertati restituetur, feliciter cum Christo [regnatura] in æternum. Interea dum hæc agerentur, Dominus Geraldus, Lemovicæ Sedis Episcopus, comperto hominis Dei Gaucherii obitu, una cum ingenti multitudine Lemovicensium, intravit ecclesiam, *claret miraculis:* in qua Sanctum corpus in feretro jacebat: et facta oratione simul et absolutione, cum ingens populi utriusque sexus B multitudo, de crebris miraculis, quæ ibidem fiebant, Deo gratias exultantibus animis ageret; tanti gaudii caussam solicite perquirit. *sanantur claudi,* Oblatus est ei juvenis sanitatem adeptus, qui prius fuerat claudus. Mulier etiam quædam, quæ per multos annos clauda extiterat, ut ejus feretrum tetigit, sanitati continuo restituta est. Hac comperta fama, cæcus quidam adveniens, per suffragium Gaucherii lumen occulorum recepit. *cæcus, multi febricitantes:* Sunt etiam ibi sanati multi febricitantes, quos præ multitudine dinumerare longum esset. Floruit autem hic vir S. Gaucherius anno Domini millesimo centesimo trigesimo. Succedentibus vero temporibus, ex divina revelatione canonizatus fuit, Sanctorumque Catalogo annotatus, tempore Domini e Cœlestini Papæ, Præsulante in Sede Lemovicensi Domino f Sebrando: qui ex præcepto præfati Domini D Papæ, hujus sancti ossa memoranda et veneranda in capsa reposuit. *catalogo Sanctorum adscribitur.* In cujus Sancti revelatione, miracula, ejusdem sancti viri suffragio, quamplura perpetrata sunt. Agamus et nos gratias Domino, cui Sanctum suum ita glorificare placuit; rogantes Dominum, ut per semitam, quam nobis præsens ostendit, eum nobis sequi concedat, qui vivit et regnat per infinita secula seculorum. Amen.

VERSUS ALIQUI 1071

Ex vetusto libro Prioratus Aurelicensis. 1164

Sumpsit ex anno milleno septuageno
primo, principium cellula nostra suum. g
Anno milleno nonageno septuageno, 1140
Quatuor ablatis, facta est dedicatio nostra. 1194
Mille decem decies completis bisque g viginti
Annis, Gaucherius scandit ad astra poli.
Anno milleno centeno cum nonageno
Quarto, clara virum meritorum summa revelat.

ANNOTATA.

a Monasterium S. Augustini *apud Lemovicenses dicitur suam originem habere a S. Martiale, et in eo* E *sepulti 28 Episcopi. Verum postea istic vixisse Clerici feruntur sub nomine S. Augustini, sed deinde monachi Benedictini, qui videntur non favisse S. Gaucherio.*

b Salvaticum *dicitur in Breviario Lemovicensi.*

c *Hic est* S. Stephanus, Fundator Ordinis Grandimontensis, *cujus Vitam et Acta late deduximus ad diem 8 Februarii, quæ etiam hinc possunt elucidari.*

d *Blosius appellat* Fretiac, *in mappis* Feitiac *scribitur.*

e Cœlestinus III *sedit ab anno* 1192 *ad annum* 1198.

f Sebrandus *consecratus est anno* 1177 *et sedit usque ad annum* 1197 *aut* 1198, *et recte uterque vixit anno* 1194, *quando corporis elevatio est facta.*

g *Hic versus non consentit cum annis extructæ cellulæ, quia tunc erat* XXI *annorum, ac videtur legendum* atque triginta. *Et sic habent Acta in MS. nostro et apud Philippum Labbe.*

DE BEATO MARTYRE

G. H.

ANTONIO PAVONO

ORDINIS PRÆDICATORUM, SAVINIANI IN PEDEMONTIO.

Anno MCCCLXXIV

C *Compendium Vitæ.* A*mbrosius Taegius illustrium virorum Ordinis Prædicatorum gesta descripsit aliquot voluminibus, quæ reperimus Mediolani in Conventu S. Mariæ Gratiarum ejusdem Ordinis, et Codice MS. Signato littera L lib. 3 distinc. 5 cap. 3 descripsimus quæ hic damus de Fratre Antonio Pavono, quem auctor* Sanctum, sanctum Martyrem Beatum Antonium, *et* beatum Martyrem *appellat: cujus venerabile corpus in capella quiescit, et accensis cereis publice honoratur, et invocatur ejus patrocinium.* *Sancti et Beati Martyris titulus,* *Michael Pius in Vitis illustrium virorum Ordinis S. Dominici, Bononiæ anno* MDCXX *excusis, asserit, Capellam, in qua quiescit, esse dicatum S. Magdalenæ, ibique ad sepulcrum ejus appensum esse hoc epitaphium.*

Epitaphium.

Perlege quisquis ades: jacet hic Antonius, almæ
Religionis honor normaque recta, Pavo.
Hæreseos vindex, fidei tutela * Deique,
Laurea martyrii, cœlica regna petit.
Haymus ossa Pater jussit Taparellus haberi,
Qui micuit terris, nunc tenet alta poli.
Vos, pia quem venerata fuit plebs Saviliani,
Concelebrare Patrem pergite, voce, animo.

* *al.* salutis,

Addit Michael Pius Haymum Taparellum, natum fuisse de nobili familia Lagnascensi, ex qua itidem fuerit Briantius Taparellus, qui obtento beneficio, apponi ad sepulcrum dicti Martyris ex voto cereum curavit.

F *Scribit præterea Pius, dictum Haymum Taparellum in Ordine Prædicatorum vixisse magna cum opinione sanctitatis, et a morte miraculis claruisse, eumque procurasse ut beatum corpus Martyris Antonii Saviniaci sepeliretur: quemadmodum etiam ipse reconditus est sub altari eodem, sub quo jacet B. Bartholomæus de Cerveriis* XXI *Aprilis commemorandus. Eadem ex Pio refert Joannes Rechacus tomo 3 Vitarum illustrium Virorum Ordinis Prædicatorum pag. 850. Occisus est Antonius anno* MCCCLXXIV, *Dominica in Albis, quando cyclo Lunæ* VII, *Solis* XI, *littera Dominicali A, Pascha celebratum est die secundo Aprilis; et consequenter Dominica in Albis incidit in diem* IX *ejusdem mensis.* *Tempus Martyrii.* *Bzovius in Annalibus refert obitum in annum sequentem* MCCCLXXVI; *sed assignatum annum præcedentem habent Taegius, Pius et Rechacus cum ipsis Actis martyrii, quæ damus. Bzovius addit, ut et Episcopus Taurinensis et Comes Sabaudiæ insequerentur homicidas, Pontificem Romanum præscripsisse* XIII *Kalendas Aprilis, scilicet anni* MCCCLXXV. *Et ea de caussa etiam addictum annum videtur martyrium retulisse. Præerant tunc, universæ Ecclesiæ, Gregorius* XI *Papa Romanus; Taurinensi Sedi, Joannes Episcopus, ex Ursinorum Romana familia oriundus; Sabaudiæ, Amedeus Comes Amedei filius, qui aliis ejus nominis quintus, aliis sextus habetur.*

COMPENDIUM

A

COMPENDIUM MARTYRII,

Ex collectione Ambrosii Taegii.

Frater Antonius Pavo de Savigliano, hæreticæ pravitatis Inquisitor, in loco Breycharaxii prope Savigliamum, cum in dicto loco inquisitionis exequeretur officium, hora Tertiarum Missa celebrata, in qua verbum Dei devote proposuerat in platea publica dicti loci, populo spectante et intuente, a septem hæreticis et diaboli satellitibus, velut a lupis cruentissimis et crudelissimis multiplici armorum genere fulcitis, multis confossus vulneribus, laceratus, et trucidatus, martyrium pro fidei catholicæ defensione patienter et humiliter sustinens, cœlos gloriosus ascendit, Dominica in Albis, anno Domini MCCCLXXIV. Hic fuit vita sanctissimus, Ordine Sacerdos, religione professus, officio Prædicator Evangelicus et Inquisitor constantissimus; errores exterminans, hæreticos persequens, omniaque vitia evellens, dissipans et destruens; fidei catholicæ pugil ac defensor strenuus, justitiæ cultor assiduus, et doctrina clarissimus, mortem suam prævidit ac prædixit. Nam per non multos dies ante passionem suam cuidam barbitonsori dixit: Ego ad nuptias quasdam hoc in loco celebrandas invitatus, iturus sum: rogo ut me arte vestra speciosum reddatis. At ille, Vicus, inquit, iste parvulus est; et si nuptiæ celebrandæ essent, me utique non lateret, cum in apotheca mea omnes fere referantur rumores: unde timeo deludi. At Sanctus dixit: Ne timeatis, quia vera loquor. Et sic factum est: quia sequenti Dominica cum veste nuptiali ad Agni nuptias introduci meruit. Post mortem autem multis claruit miraculis: ex quibus unum referam, quod narravit et scripsit religiosus vir Fr. Petrus Sereni, Sacræ Theologiæ Magister ac hæreticæ pravitatis Inquisitor, quod suo asserit contigisse tempore. Nobilis quidam vir, qui D. Briantius Taparelli dicebatur, ex Dominis Lagnasci, in magno quodam existens litigio cum potentiori quodam viro, cum esset sententia contra eum ferenda pro maxima pecuniarum quantitate, ex eo quod instrumentum quoddam publicum reperiri non poterat, ad caussam istam optime necessarium; cum etiam diligenter in omni domus suæ loco perquiri fecerit et præcipue inter alias domus scripturas; votum fecit B. Antonio Pavono, quod cereum librarum quinquaginta ad capellam, ubi venerabile corpus ejus requiescit, apponi faceret, si ejus meritis et precibus instrumentum illud reperiri posset. Mira res! Nocte sequenti, cum idem nobilis in suo quiesceret lecto, vidit beatum Martyrem Antonium dicentem sibi: Vade, et instrumentum, quod quæris, in tali perquire loco, et invenies. Mane quæsivit et sub lecto quodam, ut Sanctus dixerat, instrumentum invenit; gratias agens Deo et Sancto Martyri suo Antonio. Quo reperto, sententiam, quam contra se habere formidabat, pro se habuisse lætatus est, votum emissum devote persolvens.

In odium fidei Catholicæ occiditur; uti ante prædixerat: B *claret miraculis res perdita invenitur, voto cereo ad ejus sepulcrum,* C

SENTENTIA CONTRA HOMICIDAS.

Ex Chronico Ord. Prædicatorum.

Universis Christi fidelibus, ad quos præsentes in notitiam pervenient, notificari volumus: quod flagitium nefandissimum in loco Breychairaxii per sacrilegos patricidas, videlicet Joannem de Gabrielli, Jacobum de Marmita, Franciscum Tarditum, Jacobum Tarditum, Antonium Tarditum, Joannem Buriascum et Petrum Buriascum, clamat in auribus Domini exercituum, ut dicat idem Dominus cuilibet prædictorum detestabilium sceleratorum, Vox sanguinis fratris tui Abel, id est hujus Fratris, scilicet Antonii bonæ memoriæ Ordinis Prædicatorum, Inquisitoris hæreticæ pravitatis, nuper per te occisi, clamat ad me de terra, cum illis de quibus scriptum est sub throno Dei, Sancti clamant, Vindica sanguinem nostrum Deus noster. Videtur nihilominus omnipotens Deus præfatum verbum dirigere cuilibet ministro justitiæ, habenti jurisdictionem spiritualem et temporalem, vel utramque super hoc nequissimo scelere vindicando, ut dicat cuilibet: Vox sanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra. Et si quæreretur, quamdiu clamabit; credimus divina voce responsurum: Quoad usque justitia convertatur in judicium. Tunc enim justitia in judicium convertetur, Ps. 93, 15 quando juxta leges divinas et humanas, juxta qualitatem culpæ, gladius pœnæ infligitur. Hic est gladius, quem Dominus venit mittere in terram, ut pacem peccatorum dissipet et destruat, quo audacia et pertinacia restringitur, æquitas, virtus et innocentia defensatur et custoditur: et si juxta sacratissimum divinæ et humanæ justitiæ oraculum omnia mala ferienda sunt gladio judicii, quanto magis horrendissima et nequissima flagitia, quæ fiunt in Deum, contemptum sanctæ fidei, publicum detrimentum, et sanctæ universalis Ecclesiæ vituperium. Numquam enim tale nefas videtur contigisse in Israel, id est in populo Christiano. Si enim consideretur conditio hujus venerandi Patris occisi, Sacerdos erat, professione religiosus de tam excellenti Ordine, scilicet Fratrum Prædicatorum, quo veluti columna immobili, tota fabrica matris Ecclesiæ fulcitur et sustentatur. Si officium quæritur, Prædicator Evangelicus et Inquisitor idoneus, errores exterminans, hæreticos persequens, omniaque vitia evellens, dissipans et destruens. Si caussa mortis quæritur, veridice respondemus, quia fidelis pugil Christi, defensor strenuus fidei, et justitiæ cultor assiduus. Ecce execrandum nefas, ubi pariter homicidium, patricidium, sacrilegium comitantur. Ecce effrænata satellitum nefandissimorum audacia, qui Dei cultorem in die festo, Dominica scilicet in Albis, hora Tertiarum, venientem de Missa, in qua verbum Dei gloriose prædicaverat in publica platea, populo spectante et intuente, velut lupi crudelissimi atrocissime, multiplici genere armorum confodere, lacerare et occidere non timuerunt. Quis fidelis Catholicus ad tam horrendum scelus vindicandum [non properaret.] Invocabimus cœlum et terram, id est gladium, spiritualem et materialem, viros contemplativos pariter et activos, contra tantæ nequitiæ execrabiles auctores. Et licet ad difinitivam sententiam, non obstante eorum absentia, ut patet ex Constitutionibus venerandi Domini Guidonis Grossi, qui postea fuit Clemens Papa IV, et ex deffinitione Concilii Tolosani, quæ determinationes per sanctam Sedem Apostolicam sunt confirmatæ, potuissemus procedere; attamen decrevimus, religiosorum discretorumque consilio, ex caussis bonis et utilibus gradatim sic procedere.

contra Homicidas ? D *AUCTORE G. H. sanguis effusus exquirit judicium.* Apoc. 6, 2 *ob summum scelus patratum.* E *sententia profertur qua sint* F

3 Invocato enim primitus Christi nomine, nos Fr. T. Ordinis Prædicatorum, Inquisitor hæreticæ pravitatis, auctoritate sanctæ Sedis Apostolicæ, qua fungimur in hac parte, et cum consensu Reverendi Patris Domini D. Joannis Episcopi Taurinensis, sedentes pro tribunali et in his scriptis præfatos sacrilegos patricidas, Ecclesiæ hostes indicamus et sententiamus ut infra. Primo, eorum domos omnes et singulas infra muros Breycairaxii et extra funditus, cum omnibus bonis quæ in eis reperiuntur, dirui sine spe reædificandi, mandamus; præcipientes omnibus et singulis Dominis Breycairaxii, in quorum jurisdictione præfati satellites existunt, quod hoc implere debeant, populo universali cum vexillo et armis, strepitu campanarum et præconizatione ad hoc convocato; adstante et manus ad dictum opus universaliter

domus homicidarum destruenda,

A saliter porrigente, et hoc sub pœna excommunicationis et centum marcarum argenti pro quolibet prædictorum Dominorum. Item sententiamus et judicamus, omnes agros eorum vineas, prata, hortos et quascumque alias possessiones omnium et singulorum præfatorum homicidarum, perpetuo esse steriles ac sine cultura cujusque, ita quod ferant spinas et tribulos, fiantque serpentum habitacula perpetua, qui fuerunt spinis æterno incendio deputandis aliquando vitæ subsidia. Si qui autem fructus actualiter in aliquibus talium possessionum existunt, volumus quod in eis remaneat maledictum : ita quod nulli Catholico de tali anathemate liceat contingere, sub pœna excommunicationis et viginti quinque librarum pro quolibet et qualibet vice de prædictis fructibus contingeret. Nec liceat animalia bruta in eis tamquam in pascuis nutrire, sub pœnis prædictis, pastoribus eorumque dominis infligendis. Item sententiamus judicantes, et sententiantes judicamus, prædicatos septem patricidas sacrilegos, tamquam fautores hæreticorum pravitatis ac defensores eorumdem, primo per nos citatos oraculo vivæ vocis, demum in ecclesia Breycairaxii in scriptis, postmodum transactis

agri eorum deserendi

omnibus terminis, tamquam rebelles et contumaces D in facto fidei excommunicatos per ecclesias publice, si contingat quod capi possint, quod vincti una catena omnes, manibus a tergo ligatis, cum multitudine hominum sufficienti et secura, ducantur per omnia loca notabilia Pedemontis, quæ loca per nos exprimentur in aliis scriptis; et ducantur per stratas publicas, et hora Missarum ab aurora usque ad Tertiam, stent ante fores Ecclesiarum principalium, semper custodibus armatis præsentibus, ut sic vel aliqualiter patriam, per ipsos tam horrende diffamatam, metu suarum confusibilium pœnarum a similibus commitendis coerceant. Ultimo mandamus ipsos in castro Peynarolii in arcto carcere recludi, non simul, sed sigillatim et divisim, cum tutissima et fida custodia, usque dum Concilium Magnifici ac Illustris Principis Domini Comitis Sabaudiæ Domini nostri, et Reverendus Pater ac Dominus D. Episcopus præfatus, una cum Inquisitore vel Inquisitoribus decreverint definitive, quid de eis sit agendum. Expensas autem omnes et singulas in istis volumus et mandamus solvi per Commune Breycairaxii.

ipsimet capiendi ante fores ecclesiarum exponendi,

carceribus includendi

et juxta judicium ferendum puniendi,

X APRILIS

X APRILIS.

SANCTI QUI IV IDUS COLUNTUR.

Sanctus Ezechiel, Propheta.
S. Holda prophetissa.
Sancti plurimi Martyres Romani, ab Alexandro Papa baptizati.
S. Terentius,
S. Africanus,
S. Maximus,
S. Pompeius,
S. Zeno,
S. Alexander,
S. Theodorus, et alii xxxiii aut xxxvi
} Martyres Afri.
S. Appollonius Pr.
S. Granus,
S. Hilarius,
S. Donatus,
S. Concessus,
} Martyres Alexandriæ.
S. Saturninus,
S. Gaianus. Martyr in Thracia aut Dacia,
Sancti xvii Martyres in Africa.
S. Pinnadus seu Pinnatus,
S. Successus,
S. Marcellus,
} Martyres,
S. Vicarius,
S. Donatus,
S. Cyprianus,
S, Licinius,
S. Publius,
} Martyres.
S. Palladius Episcopus Autissiodorensis in Gallia.
S. Beda junior, monachus in territorio Rhodigino, Genuæ quiescens.
S. Macarius Archiepiscopus Antiochenus, Gandavi in Flandria.
S. Paternus Reclusus, Paderbornæ in Westphalia.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Albertus, unicus S. Guillelmi in Stabulo Rodis, ultimo vitæ ejus anno, discipulus, et multorum postea Pater eremitarum, *dicitur ab Herrera in Alphabeto Augustiniano hoc die obiisse; et pro* S. Alberto Camaldulensi, *cujus Vitam dedimus* vii *Januarii, a Silvano Razzio sumptus, vocatur* Beatus *in Vita S. Guillelmi scripta a Theobaldo. De eo, tam in Vita S. Guillelmi quam in Commentario de Ordine Guillelmitarum, sæpius egimus* x Februarii.

S. Agabus, discipulus Christi, prædictione famis et captivitatis Apostoli Pauli celebris, *memoratur in Menologio Basilii Imperatoris. De eo egimus* xiii Febr.

S. Gertrudis Virginis translatio *aliqua corporis, hoc die facta, indicatur in MS. Florario, et a Greveno in Auctario Usuardi, atque Canisio. Vitam ejus cum variis Translationibus dedimus* xvii Martii.

S. Isidorus, Episcopus Hispalensis, *solenni veneratione colitur hoc die in Ecclesia Eborensi. Ita Breviarium Eborense anno* 1548 *excusum præscribit. Vitam ejus dedimus* iv Aprilis.

S. Waldetrudis, vidua S. Vincentii, *memoratur in MS. Calendario Benedictino. Ejus Vitam illustravimus* ix Aprilis.

SS. Terentiani et socii militum et Martyrum corpora, Roma anno mdcxiv Duacum delata, *honorantur in ecclesia Societatis Jesu Dominica* iv *post Pascha et referuntur ad hunc diem a Saussaio in Martyrologio Gallicano quod hic indicare voluimus.*

Antoninus Martyr *memoratur a Greveno in Additionibus ad Usuardum. Verum cum plures ejus nominis Martyres fuerint, ex solo nomine, per unicum auctorem relato, nihil dijudicare possumus.*

Theognia Virgo, quæ cum Anastasio Presbytero, marito suo, in virginitate vixit seculo quarto, *memoratur a Laherio in Menologio Virginum, cum illustri elogio, et* Beatam *appellat. Ejus memoriam necdum reperimus Fastis antiquis insertam.*

Ammia Prophetissa, Philadelphiæ,
Prudentiana seu Pudentiana, in Numidia,
Demetrias Virgo Romana, in Africa,
} *celebrantur ut* Sanctæ *in Gynæceo Sacro Arturi de Monstier, nullo antiquo Martyrologio, aut signo venerationis pro hoc die indicato.*

Fulbertus Episcopus Carnotensis, vir doctrina ac pietate conspicuus, mortuus hac die anno mxxviii, *memoratur cum longo encomio a Saussaio in supplemento Martyrologii Gallicani, et a Bucelino in Menologio Benedictino: a priore honoratur titulo* Sancti, *ab altero solum* Beati. *In Breviario Carnotensi anno* 1633 *excuso nulla ejus veneratio præscribitur. Ejus tamen nomen inseritur Litaniis Pictonicis, nuper a Castaneo de la Rochepozan Episcopo concinnatis.*

S. Notgerus, ex Abbate S. Galli Episcopus Leodiensis, *a Wione et Ferrario refertur : sed uti ad Vitam S. Notkeri Balbuli* 6 *Aprilis num.* 7 *est demonstratum, tribus personis in unam conflatis.* Episcopus *quidem hoc die obiit anno* 1007 : Abbas *anno* 973, 15 *Decembris;* Sanctus *multo etiam citius, videlicet anno* 912.

Bertrandus, primus Pater cœnobii Firmitatis, Ordinis Cisterciensis, in diœcesi Cabilonensi, *memoratur ab Henriquez, Bucelino et Chalemoto cum titulo* Beati, *a Saussaio solum inter* Pios. *Nos istic existentes nihil de aliqua veneratione intelleximus.*

Eskilus, Archiepiscopus Lundensis in Dania, in exilium missus, habitum Cisterciensem in monasterio Clarevallensi indutus, *hoc die, quo S. Æschilus Episcopus et Martyr ab aliquibus, ut infra dicetur, memoratur, etiam inscriptus est Menologiis Bucelini, Chalemoti et Henriquez, qui Vitam ejus deduxit in Fasciculo Sanctorum Ordinis Cisterciensis distinct.* 30. *Habemus etiam aliquam Vitæ et Visionis relationem ex MS. Carthusiæ Gamnicensis. Sed nusquam indicatur aliqua veneratio Ecclesiastica, et inter* Pios *censetur a Saussaio.*

Cuanna Virgo in Campo-Lacha in regione Bregarum in Roseo *celebratur in MS. Tamlachtensi. Colgano* 4 *Februarii ad Vitam S. Cuannæ Abbatis num.* 2 *ex pluribus Fastis Hibernicis dicitur* S. Cuann de Roseo in Orientali parte regionis de Mag-bregh 10 Aprilis anno 717.

Erednata

Erednata Virgo, Midgusius, Berchanus de Ega, | Hiberni, *memerantur in MS. Tamlachtensi, de quibus hactenus aliud non reperimus.*

S. Wendila Virgo *memoratur in additionibus MSS. Carthusianorum Bruxellensium ad Grevenum, nobis hactenus ignota : indicatur tamen aliis, si forsan lucem aliquam hinc hauriant, et majorem addant.*

Lucidus, in Piceno, Franciscus a Piceleone, in Insubria, Nicolaus Thomacellus, in Campania, Menna Jacobus, Cornoti, Maria Pennalosa, Segobiæ, | Ordinis S. Francisci ; *inscripti sunt cum titulo* Beati *Martyrologio Franciscano Arturi de Monstier ; ejusque Gynæceo sacro inserta etiam est* Maria Pennalosa.

Engelbertus, Abbas monasterii S. Blasii in Styria superiore, mortuus an. 1321, *cum longo elogio celebratur in Menologio Bucelini : sed addito solum titulo* Venerabilis.

Bartholuccius et Stephanus Ordinis Jesuatorum, mortui hoc die, prior anno 1380, alter 1390 Tiferni in Umbria, *cum titulo* Beati *referuntur a Jacobillo de Sanctis Umbriæ.*

Donum Papam *referri in vetere Kalendario in monte Aventino, tradit Holstenius in Animadversis ad Martyrol. Romanum :* et Domnini Episcopi *memoria est in Apographo Blumiano Martyrologii Hieronymiani. Nos de iis agemus, quando Donus* I *Papa Romanus mortuus est,* xi Aprilis.

S. Siagrius, Episcopus Lugdunensis, *memoratur in MS. Florario et a Greveno, ab aliis die sequenti* xi Ap.

S. Drogo *est a Carthusianis Tornacensibus adscriptus Usuardo et Greveno. Forsan is est, qui colitur a nobis infra* xvi Aprilis.

S. Jacobus Presbyter, S. Aza, seu Azadenes Diaconus, S. Aithala Presbyter, S. Abdieses Diaconus, | Martyres sub Sapore Rege Persarum. *Ex his duo priores referuntur a Græcis in Menæis et ex his a Galesinio et Ferrario. Duo posteriores in Martyrol. Basileensi. De omnibus his cum Martyrologio Romano agemus* xxii Aprilis.

Mutii eremitæ *memoria habetur in MS. Florario Sanctorum, et apud Grevenum in additionibus ad Usuardum. Forsan est, qui a Cassiano lib. 4 Institutionum cap. 27, et in Vitis Patrum lib. 4 cap. 28 laudatur : qui cum filio ad eremum veniens, ex obedientia paternum affectum superavit, et paratus fuit filium in flumen projicere, et ideo cum Abrahamo Patriarcha comparatur. De ejus veneratione nihil legimus : alius ex latrone monachus refertur* xxv Maii.

S. Æschilus Anglus, Episcopus Apostolicus apud Sueones et Gothos, et Martyr, *celebratur in Martyrologio Anglicano et Ferrario. Ab aliis etiam refertur* xi *Octobris et* ix *Junii. Verum in antiquo Missali septemtrionali, et in Officiis propriis regni Sueciæ, et a Joanne Vastovio in Vite Aquilonia in ejus Actis, dicitur obiisse et coli* xii Junii.

Bernardi de Monte Jovis Ordinis Canonicorum regularium revelatio *indicatur in Florario MS. Natalis ejus est* xv Junii.

S. Silverius Papa et Confessor *inscriptus est MSS. additionibus ad Grevenum, studio Carthusianorum Bruxellensium. Colitur* xx Junii.

Danielis Prophetæ *memoria habetur in fragmento Kalendarii Lucensis, a Florentinio post Martyrologium Hieronymianum excuso. Colitur is* xxi Julii.

S. Claudii Martyris, ex urbe Trecensi Translatio, ad Jotrense monasterium diœcesis Meldensis, *refertur a Saussaio in Martyrol. Gallicano, et dies ejus natalis est* xxi Julii.

Joannis Presbyteri et Benigni Diaconi, discipulorum S. Hidulfi Archiepiscopi Trevirensis, Translatio in Mediano-monasterio ad montem Vogesum *refertur in MS. Martyrologio Luxoviensi. Eorum dies natalis est* xxvi Julii.

S. Joannis Baptistæ decollatio *refertur a Greveno in Auctario Usuardi. De ea agendum erit* xxix Augusti.

S. Theodorus, Presbyter, Martyr Antiochiæ, *memoratur in apographis Martyrologii Hieronymiani, item in MSS. Richenoviensi, Casinensi, Altempsiano. Ejus etiam meminit Notkerus et Ado, solum in Supplemento, et pauci recentiores. Iterum sequenti die* S. Theodorus Presbyter, Martyr Antiochiæ sub Juliano passus, *refertur a Bellino, Maurolyco, et aliis recentioribus. Omissus est in Martyrologio Romano, et celebratur aliquis* S. Theodorus, Presbyter, Martyr Antiochiæ sub Juliano, *quando de eo agi peterit.* xxiii Octobris.

Malachus, Episcopus Lesmoriensis in Hibernia, *memoratur a Molano in additionibus ad Usuardum primæ editionis, et a Canisio et Ferrario eum secutis. Verum omissit Molanus in sequentibus editionibus. Deest etiam in Catalogo Sanctorum Hiberniæ ab Henrico Fitz-Simon edito, et in MS. Martyrologio Tamlactensi : sed hoc forsan antiquius est. Agitur de eo in Vita S. Malachiæ* iii *Novembris.*

D. P.

DE S. EZECHIELE PROPHETA,

IN CHALDÆA.

X APRILIS

Beda nomen, uti aliorum Prophetarum et Apostolorum

Qui *memoriam et nomen* Ezechiel Prophetæ *hoc die notarit in Martyrologio, ante Bedam quidem invenitur nemo; id tamen absque antiquiori veterum fastorum exemplo ab eo factum non fuisse, argumento est ipsa qua utitur brevitas. Etenim dum considero, illo quod ante secundum tomum Martii vulgavimus opere, et Bedæ genuinum esse demonstravimus, pari duorum aut trium verborum compendio,*

simpliciter inscripsit Martyrologio,

quo commemorationes notantur Prophetarum, etiam indicari omnia Christi Domini et Apostolorum ejus festa, plurima etiam præcipuorum quorumque Martyrum atque Confessorum nomina, simili brevitate adscripta reperi; omnino mihi persuadeo, exorsurum texturam sui Martyrologii Bedam, primum quidem Kalendarium in adversariorum suorum marginibus singulos totius anni dies notasse, adscriptis festis tunc universaliter notis atque receptis, in quibus fuerint etiam illa Prophetarum, prout ab eo notata inveniuntur : postea autem, ex iis, quæ nancisci potuit, Sanctorum Actis, accepisse alios, quos prioribus non sine brevi martyrii aut sanctimoniæ elogio adjungeret; quandoque etiam jam prius inscriptis addidisse elogia, ex similibus Actis accepta : quod tamen in prophetis Apostolisque facere neglexerit; partim quia notiores erant fidelibus, quam ut deberent verbis prolixioribus commendari; partim quia de plerisque eorum, præter relata in Scripturis sacris, nihil propemodum certi habebat.

2 *Bedæ vestigia secutus Florus, et quæ ille dimiserat supplere aggressus, de Apostolis quidem satis liberaliter multa attexuit, communi Ecclesiæ traditioni et antiquorum Scriptorum testimonio subnixa : Prophetas autem, prout invenit, sic dimisit, sola nominis inscriptione contentus. Idem Ado atque Rabanus fecere. Notkerus* Nativitatis *aut* Natalis *nomen, cum titulo* Sancti *quod alii secuti.*

aut

Usuardus de morte et sepultura addidit aliqua,

A *aut* Beati, *præfixit. Usuardus, ne hac fere sola parte suus esset dissimilis sibi ipsi stylus, non solum primi loci prærogativa Prophetas decoravit (quod et alii omnes ante ipsum fecerant, etiam cum Apostolos erant relaturi, uti contigit Kalendis Maii) sed singulis etiam aliquid addidit de mortis genere et sepulturæ loco. Diem ergo præsentem sic exorditur,* IV Idus Aprilis. Ezechielis Prophetæ, qui a Judice populi Israel apud Babylonem interfectus, in sepulcro Sem atque Arphaxad est sepultus : *quæ aliquanto auctiora leguntur in hodierno Romano Martyrologio. Explicatius auctor operis imperfecti super Mattheum Hom.* 46 *inducit Deum, Israeli exprobrantem his verbis;* Misi Ezechielem, et tractum super lapides excerebrastis eum : *mortis vero caussam libri de Prophetarum Vita et interitu, deque Vita et obitu Sanctorum veteris Testamenti, Epiphanio et Isidoro suppositi, hanc fuisse dicunt, quod contribulium suorum impias superstitiones insectaretur vehementius : sed libros eos merito repudiant eruditi viri, velut qui vel eorum non sint quorum nomina præferunt, vel plurima habeant admixta a Rabbinis et absque congrua probatione accepta.*

haud satis certa

solum scimus fuisse Sacerdotem

3 *Ergo si obscura est tota Ezechielis Prophetia, perpetuis allegoriis et mysteriis inscrutabilibus intexta; obscurior nobis multo est vitæ ejus historia, nisi quatenus se ipse testatur in principio Prophetiæ, fuisse* filium Buzi

B Sacerdotem, *ad quem, in terra Chaldæorum existentem, eodem tempore quo Hierosolymis prophetabat. Hieremias,* I *Maii colendus, ad confirmationem eorum quæ hic ibi denuntiare et ut denuntiabat que futura,* factum est verbum Domini secus fluvium Chobar, *id est Euphratem; idque* in trigesimo anno *ætatis suæ (ut plerique consentiunt)* in quarto *die* mensis : *ipse est annus* quintus transmigrationis Regis Joachim, *mundi post ter mille* CCCCXL, *ante Æræ vulgaris initium* DCXIII, *juxta Saliani nostri calculos; quibus examinandis non vacat immorari. Aliter enim alii supputant; et quidem Cornelius eo abit, ut quintum transmigrationis annum cum mundi anno post ter mille* CCCXVI, *et anno ante æram communem* DCXXXII *componat. Synaxarium infra citandum dicit* Christi incarnationem præcessisse annis CCCCLXXVII. *Nos Christianam chronologiam primo hujus mensis tomo, qua licuit, ordinavimus ex monumentis vetustissimis et totius pene antiquitatis consensu : annos a condito orbe digerere, et eos ad Christi natalem, sive*

et 5 anno Transmigr. incipientem,

verum seu vulgo æstimatum, deducere curent alii : D *quando studium illud et multimodis implicatum est, et instituto nostro nequaquam necessarium; in quo pauca admodum de veteris Testamenti Sanctis dicenda occurrunt.*

4 *Expositus est omnium oculis manibusque Prophetiarum Ezechielis liber, cujus capite 29 cum notetur Transmigrationis annus* XXVII, *apparet eum per annos quidem viginti duos, ut minimum, prophetasse; quantum vero temporis aut prophetiæ aut vitæ addendum sit, in obscuro manet : uti et mortis genus, nisi quod S. Athanasius libro de incarnatione Verbi dicat,* Passus est pro populo, quia populo ventura prædicabat. *Sepulturæ locum, licet ex apocryphis habeatur scriptis, credibile est ex vero prodi, ut cujus diu permanserit inter Judæos et Christianos memoria venerabilis :* Agrum Maur *vocatum aiunt; apud Græcos in Synaxario Μέβουρ scribitur. Quod autem eodem in loco sepulti olim fuerint* Sem et Arphaxad, progenitores Abrahæ, *etsi non improbarit Romani Martyrologii recognitor Baronius; gratis traditum a Rabbinis, aut potius confictum arbitramur : cum de loco vitæ et sepulturæ eorum nihil sacræ litteræ habeant, neque credibile sit apud Chaldeos idololatras tam diuturnam eorum superfuisse memoriam. Ceterum et hæc et alia similis farinæ plura, ex qualicumque Epiphanio accepta pleraque, prolixe congesta reperimus in MS. Synaxario Græco Collegii Parisiensis ad diem* E XXI *Julii, quo die ipsum quædam alia MSS. Græca, reliqua vero cum excusis Menæis die* XXIII *referunt. Quin et vultus Prophetici lineamenta adduntur, æque gratis excogitata. Videri possunt Ezechielis miracula quæ ex prætenso Epiphanii libro, Hebraicis fabulis scatente, habet Surius, et quæ ex eodem libro aliisque collegit Petrus de Natalibus lib. 4 cap. 41, de quibus inquit Salianus,* suspicio multorum non improbabilis est, hæc a Rabbinis, pro sua in hoc genere licentia ac temeritate, fuisse excogitata... Et vero quomodo talia ac tanta nullus Daniel, nullus Baruch, nullus Esdras, nullus Josephus aut Philo scripto prodidisset, aut vexatos a Chaldæis Judæos non verbo aliquo significasset? *Quomodo autem vexari potuerunt, quibus in Chaldæa pacate patienterque viventibus multam felicitatem promisserat Deus, usque in tempus suæ reversioni destinatum et designatum per Hieremiam Prophetam?*

per annos 22 prophetasse.

an apud Sem et Arphaxad sepultus?

cujus fidei quæ de eo narrantur miracula?

DE S. HOLDA PROPHETISSA, G. H.

HIEROSOLYMS SUB JOSIA REGE.

C F

X APRILIS

Jussu Josiæ Regis passim

P*ropter abominandam Manassis impietatem, prædixerat Dominus, se Judam et Jerusalem deleturum : interim Manassi mortuo successit impius filius Amon, et hoc a servis cæso, regnavit super Judam filius Josias, qui fecit quod placitum erat coram Domino, et ambulavit per omnes vias David patris sui, non declinavit ad dexteram sive ad sinistram. Hic templum ac Dei cultum instauravit, et curavit coram se legi librum Deuteronomii tunc in templo repertum. Qui cum audisset verba libri Legis Domini, scidit vestimenta sua, et mandavit ut consuleretur Dominus super se, et super populo, et super omni Juda, quia præviderat iram Domini succensam, quia non audierunt patres verba libri hujus, ut facerent omne quod scriptum est in eo. Quæ pluribus exponuntur lib. 4 Regum cap.* 22. *Et a versu* 14 *adduntur ista.*

Helcias Pontifex et alii consuluerunt S. Holdam,

• 2 Ierunt itaque Helcias Sacerdos, et Ahicam, et Achabor, et Saphan, et Asaia, ad Holdam Prophetidem, uxorem Sellum, filii Thecuæ, filii Aaras, custodis vestium, quæ habitabat in Jerusalem in Secunda, locutique sunt ad eam. Et illa respondit eis : Hæc dicit Dominus Deus Israel : Dicite viro qui misit vos ad me : Hæc dicit Dominus : Ecce ego adducam mala super locum istum, et super habitatores ejus, omnia verba Legis, quæ legit Rex Juda, quia dereliquerunt me et sacrificaverunt diis alienis, irritantes me in cunctis operibus manuum suarum : et succendetur indignatio mea in loco hoc et non extinguetur. Regi autem Juda, qui misit vos ut consuleretis Dominum, sic dicetis : Hæc dicit Dominus Deus Israel : pro eo quod audistis verba voluminis et perterritum est cor tuum, et humiliatus es coram Domino, auditis sermonibus contra locum istum et habitatores ejus, quod videlicet fierent in stuporem et in maledictum, et scidisti vestimenta tua, et flevisti coram me, et ego audivi, ait Dominus; idcirco colligam te ad patres tuos, et colligeris ad sepulcrum tuum in pace, ut non videant oculi tui omnia mala, quæ inducturus sum per locum istum.

Dei judicium eis indicantem :

3 *Hactenus verba Holdæ sive Oldæ Prophetissæ : ex quibus duo didicerunt nuntii, prius est, Deum atrocissima ultione idololatriam Judaici populi vindicaturum, posterius, ipsum misericordia usurum erga pium Regem, ut eo vivo ista calamitas non contingeret, propter pium ejus*

AUCTORE D. P.

A *ejus in Deum zelum, et caritatem in populum suum. Contigit autem hæc prophetia anno* XVIII *Regis Josiæ, qui potest censeri ante Æram Christianam annus* DCXLI.

Vixit Hierosolymis in Secunda.

Vixit autem Holda Hierosolymis in ea parte, quæ dicebatur Secunda civitas, et juxta portam quæ vocabatur Secunda, et respondebat portæ piscium, quæ primo adeunda erat venientibus in templum ea parte Septemtrionali; et trajiciendo cœnopolim, quam muris cinxerat Ezechias, veniebatur in portam alteram Bezethæ, propterea dictam secundam : uti erudite explicat Salianus ad annum mundi 3412, *num.* 12 *et* 13. *Erat autem hæc Prophetissa, ob spiritum Dei in ea habitantem, omnibus notissima; ad quam nutu divino, potius quam ad Jeremiam aut Sophoniam, aut alios Prophetas, nuntii Regis, Helcias Summus Sacerdos, aliique venerunt; eamque regio nomine de re tota consuluerunt, ac responsum Dei nomine indicatum retulerunt.*

colitur a Græcis 10 Aprilis,

4 *Græci in Menæis excusis et aliquibus manuscriptis et apud Maximum Cytherorum Episcopum, venerantur S. Holdam annua memoria ad hunc* x *diem Aprilis, his verbis :* τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τῆς ἁγίας Προφήτιδος Ὀλδᾶ. Eadem die sanctæ Prophetissæ Oldæ. *Et in adjuncto disticho dicitur emisisse spiritum præsagum futuri, utique Pythia sanctior et divino repleta spiritu.*

B
Ἀφῆκεν Ὀλδᾶ πνεῦμα μέλλοντα βλέπων.
Ἡ πνεύματος γέμουσα θείου Πυθία.

Censetur ergo inter illustriores feminas antiqui Testamenti, in quo etiam sacro afflatæ spiritu fuerunt Maria soror Moysis et Aaronis, ob sacrum Canticum celebris; Debbora Prophetissa, ad quam ascendebant filii Israel in omne judicium; Anna mater Samuelis, quæ in spiritu mysticum Domino canticum composuit. Fuerunt etiam in novo Testamento, Elisabeth mater Joannis Baptistæ, quæ Spiritu sancto repleta exclamavit ad Deiparam Virginem, Benedicta tu inter mulieres etc; Anna Prophetissa filia Phanuel, quæ ipsa hora supervenit cum Christus esset delatus in templum ut sisteretur Domino, et loquebatur de illo omnibus qui expectabant redemptionem Israel. Omnium vero feminarum præcipue, et super omnes benedicta fuit Regina Prophetarum, Deipara Virgo Maria. Profecto Joel Propheta, non viris solum, sed etiam feminis dandam Propheticum Spiritum prædixit, nomine Dei dicens : Effundam spiritum meum super omnem carnem, et prophetabunt filii vestri et filiæ vestræ. Sed et super servos meos et ancillas in diebus illis effundam spiritum meum. D

annumerata illustrioribus feminis utriusque Testamenti.

Joel 2, 28

relata 2 Aprilis,

5 *Ejusdem memoria sacra in Kalendario MS. Ordinis Carmelitici, Mechliniæ adservato, inscripta est ad diem secundum hujus mensis Aprilis.*

E

G. H.

DE SS. PLURIMIS

MARTYRIBUS ROMANIS, A S. ALEXANDBO PAPA BAPTIZATIS.

ANNO CXVI

Septimus ordine Romanus Pontifex Ecclesiam rexit S. Alexander, vere Maximus : cujus Acta ex pluribus codicibus manuscriptis desumpta, illustrabimus ad diem III *Maii, plane incertissima : ex quibus chronotaxim decessorum et successorum Pontificum alibi stabilimus. In iis Actis dicitur Trajanus, post Martyrium S. Alexandri, eodem anno nutu Dei defunctus. Est is annus centesimus et decimus sextus : signatus Consulibus L. Æmilio Æliano et L. Antistite Vetere : quos referunt antiquiores omnes Catalogi Pontificum, alibi a nobis deducti. In his Actis refertur inter alia Martyrium S. Quirini, ante hos Martyres occisi : cujus gesta illustravimus ad diem ejus natalem* XXX *Martii. Hujus exemplo alii ad Christi fidem conversi, hoc* X *Aprilis sunt coronati eodem anno* CXVI; *quorum conversionem et Martyrium ex eisdem Actis S. Alexandri damus, et sunt ejusmodi :*

Historia conversionis et Martyrii ex Actis S. Alexandri Papæ.

C

2 Dicit Quirino Tribuno S. Alexander : Quot sunt in isto carcere clausæ personæ? At ille ait : Prope viginti .... Dixit ei S. Alexander : Si mihi vis præstare beneficium, suade omnibus, qui sunt in carcere, baptizari ut fiant Christiani. Respondit Quirinus : Vos Christiani sancti estis : horum autem quidam effractores sunt : alii adulteri et malefici, ac diversorum criminum rei. Dicit ei S. Alexander : Pro peccatoribus Dei filius de cœlo descendit ad terras, et de Virgine natus vocat omnes ad indulgentiam. Noli dubitare, fac omnes ad me venire. Tunc Quirinus dixit omnibus clara voce : Quicumque vult fieri Christianus, veniat ad me : et cum baptizatus fuerit, vadat liber quocumque voluerit. Cumque venissent omnes ad S. Alexandrum; aperuit Deus os ejus, et dixit : Filioli, audite et credite. Deus qui fecit cœlum et terram, mare et omnia quæ in eis sunt, qui fulgura mittit et tonat, qui mortificat et vivificat; cui serviunt sol et luna et stellæ, et serenitates et nubes et pluviæ; hic Filium suum de superno cœlorum misit per uterum Virginis, ut ex homine nasceretur. Hic cœpit ad fidem suam invitare omne genus hominum : qui cum duri essent ad credendum, et nollent ei credere, hoc signum fecit, ut prandens cum eis, cum vinum in conviviis defecisset, aquam verterit in vinum. Item cogitationes hominum singulorum cœpit exprimere : item cæcorum oculos aperire, mutorum ora resolvere, claudicantibus gressum reddere, dæmonia fugare, languentes et febricitantes salvare : sed et mortuos suscitare, ventis imperare, tempestates arcere, supra mare siccis pedibus ambulare. Cum hæc omnia faceret, et innumerabilis ei multitudo crederet; zelo ducti Pharisæi atque Judæi, crucifixerunt eum. Quod eos facere non vetuit, dum posset; quia nostræ mortis auctorem studuit captivare. Quo facto, tertia die resurrexit a mortuis, et coram multis testibus ascendit in cœlum, dans potestatem discipulis suis faciendi virtutes. Hic in fine seculi venturus est Judex, ut reddat bonis bona, et malis mala. Videte ergo vos qui credidistis, et date nomina vestra, ut efficiamini Christiani. F

Captivi, rei criminum,

adducti ad Alexandrum

catechizantur de Deo,

Christo incarnato,

et post miracula facta

crucifixo,

et judice constituto :

3 Cumque universi credidissent, et catechumenos eos fecisset, post simul, etiam Quirinus cum filia sua Balbina et omni domo sua, baptizati sunt : omnibusque qui simul erant in custodia baptizatis, apertus est carcer, et cœpit esse quasi ecclesia. Tunc abiit Commentariensis ad Aurelianum, dixitque ei universa quæ gesta sunt. Unde iratus jussit adduci Quirinum, et dixit ei : Ego te quasi filium dilexi : tu autem irrisisti me, deceptus ab Alexandro. Dixit ei Quirinus : Ego Christianus factus sum : vis occidere? vis fustigare? vis incidere? aliud non ero. Nam omnes qui erant in carcere, feci fieri Christianos, et dimisi eos : et noluerunt usquam ire... ibique sunt omnes in carcere, dicentes : Si pro criminibus nostris mori habuimus ac perire, quanto magis pro Christi nomine debemus animas nostras offerre? Ego vero rogavi eos, ut exirent omnes qui baptizati sunt, et vestibus candidis novisque vestivi, quia et hoc exigit religio Christiana : sed ad martyrium omnes usque nunc parati, stant ad necem suam, sicut esuriens pardus ad epulas. Jam quod tibi placet, incipe

credentes baptizantur :

nolunt a carcere aperto exire :

A cipe facere. Tunc fecit ei linguam abscidi... torqueri in eculeo, manus ac pedes abscidi, et sic eum decollari et projici canibus... deinde in carcere baptizatos cum navi vetusta in altum mare omnes deduci jubet, et illic ligatis ad colla lapidibus mergi in profundum maris.

navi impositi submerguntur.

4 *Hactenus ea Acta : in quibus dicitur*, ab Imperatore Trajano evocatus Aurelianus, comes utriusque militiæ, de Seleucia Isauriæ ad interfectionem omnium Christianorum ; *qui ab aliis* Judex, Princeps *et* Imperator *etiam compellatur. Sacra memoria horum Martyrum inscripta Martyrologiis Usuardi, Adonis, Notkeri, Bellini et quam plurimis antiquis MSS cum aliis recentioribus, elogio e relatis Actis desumpto, quod ita refertur in Martyrologio hodierno Romano :* Romæ natalis plurimorum sanctorum Martyrum, quos S. Alexander Papa, cum detineretur in carcere, baptizavit. Hos autem omnes Aurelianus Præfectus, navi D vetustæ impositos, in altum deduci, et illic ligatis ad collum lapidibus mergi præcepit. *Retinuimus in titulo indefinitum numerum* Plurimorum, *propter Ecclesiæ reverentiam, Martyrologio isto utentis; alias definitius ac forsitan verius, dici potuissent,* Prope viginti : *hunc enim numerum S. Quirinus expressit, de captivis interrogatus : quibus alios aliunde accessisse, ut dici potuerint* plurimi, *non satis fundate asseretur. Petrus de Natalibus lib. 4 cap. 42 addit motivum conversionis, quod* vidissent, qualiter S. Alexander Papa Quirini filiam sanasset a gibbo *seu struma deformi. Est hæc S. Balbina, cujus Vitam illustravimus* XXXI *Martii. Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ, post datum ex Actis relatis elogium, annotat* nomina horum Martyrum prorsus ignorari; nec ubi eorum Reliquiæ asserventur, sciri contigisse.

memoria in sacris Fastis.

ANIMADV. PAP. 17

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRIS,

G. H.

TERENTIO, AFRICANO, MAXIMO, POMPEIO, ZENONE, B ALEXANDRO, THEODORO, ET SOCIIS XXXIII AUT E XXXVI.

SUB DECIO

Theodorus Lector unus est inter scriptores Græcos historiæ Ecclesiasticæ, a Joanne Christophorsono simul editos, qui sub finem libri 2 Collectaneorum suorum indicat varias Sanctorum Reliquias, sub præcedentibus Imperatoribus Constantinopolim translatas : ubi ista huc spectantia habet. Theodosius Magnus imperavit annos sedecim, in quibus una cum eo Arcadius filius ipsius imperavit annis duodecim. Sub ipsius Magni Theodosii imperio Reliquiæ Sanctorum Martyrum Terentii et Africani, in martyrium S. Euphemiæ in Petram, decimo Kalendas Octobris, sunt depositæ. *Fuerunt Constantinopoli plures ecclesiæ S. Euphemiæ dicatæ : ex iis S.* Euphemiam, cognomento Petrium, fuisse ab Anastasio Dicoro et uxore ejus Ariadne ædificatam, *testatur Georgius Codinus, de Originibus Constantinopolitanis cap.* 100. *Videntur autem Constantinopolitani, cum sacris* Terentii *et* Africani *reliquiis, etiam accepisse Acta martyrii horum Sanctorum eorumque sociorum : atque esse illa, aut saltem illorum illustre compendium, arbitramur, quæ Petrus Franciscus Zinus ex bibliotheca Dominii Venetorum desumpta Latine reddidit et Aloysius Lipomanus tomo* VII *Vitarum Sanctorum Patrum vulgavit, et ex eo Surius : quæ itidem hic da-* C *mus more nostro illustrata; magis illustranda et nova forsitan Latinitate donanda, si ipsum contextum Græcum nanciscamur aliquando, quod nullis hactenus officiis aut precibus potuimus impetrare, nescio qua Bibliothecariorum iniquitate constanter per annos quatuordecim adversante.*

Reliquiæ SS. Terentii et Africani seculo 4 delatæ Constantinopolim.

Acta martyrii Græce conscripta.

2 *Græci in omnibus suis ritualibus libris, Menæis excusis et manuscriptis, magnificas odas et hymnos recitant hac decima Aprilis, in laudem horum Martyrum : in quibus* Terentius *eminet, et* Magnus *sæpius e* Pius in Deum [illegible] Africanus divinissimus, Maximus [illegible], Pompeius et Theodorus inclyti : *additur* [illegible] *Menæis; sed in elogio mox proferendo* Macarius *seu* Beatus *appellatur Zeno. Adduntur etiam in Odis* concertantes Martyres triginta tres, *et sic cum Menologio Basilii Imperatoris essent universim quadraginta. Interim in Actis sunt* sex et triginta. *Pro odis hic acrostichis versus præponitur.*

solemnis cultus apud Græcos,

[illegible] Μαρτύρων. Ἰωσήφ.

Victrix caterva Martyrum nos adjuva. Joseph.

Est hic S. Josephus Hymnographus, frater S. Theodori Studitæ, qui Martyrum in maximis tormentis generosam constantiam laudat, et simul miraculorum, quæ ad eorum Reliquias fiebant, meminit; ubi inter alia tradit ista : Loculus reliquiarum effundit ægris medicinam, et malas expurgat affectiones : abluit squallorem, etiam animarum, et abigit demergitque catervas dæmonum, et omnium piorum corda irrigat gratia. *Hæc ibi, ad secundum* δόξα [illegible] *et similia sæpius repetuntur. Quia vero aliqua circa tormenta inflicta paullo enucleatius explicantur in elogio, inter Odas inserto ipsis Menæis, uti etiam in MS. Synaxario Parisiensi Collegii Claromontani et apud Maximum Episcopum Cytherorum; illud una hic exhibemus, et est ejusmodi.*

miracula ad Reliquias.

3 Die decima ejusdem mensis Aprilis, Certamen sanctorum Martyrum, Terentii, Africani, Maximi, Pompeii et reliquorum triginta sex : item B. Zenonis, Alexandri et Theodori. Imperante Decio, Præside Fortunatiano, floruerunt hi ex Africa oriundi. Cum edicto ubique promulgato de Christo ejurando et fide neganda, ii qui secus facerent, omni genere suppliciorum essent torquendi; tunc hi quadraginta martyres, multos retro sublapsos sponte ad pristinam Paganorum impietatem, errorem et vo- F mitum reverti videntes, inter se conjurarunt, Christi se fidei et religioni constanter immorituros, corpusque et animam pro Christo generose exposituros, fortiterque facturos; seseque mutuo Christi verbis confirmabant, quibus credentes, ad martyrium fortiter subeundum, adhortatus est dicens : Nolite timere eos qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere. Producti ergo ad Fortunatianum, de Christi virtute et potentia deque sculptis idolis et Deorum quos Pagani colerent imbecillitate egregie disputarunt, quos Præses in custodiam dari præcepit. Beatum vero Zenonem Alexandrum et Theodorum [illegible] ante quoque quæstionibus exagi[illegible], ut deserta Christi fide ad cultum idolorum accederent. Sed illi, cum constantissime in iis quæ dixerant et quæ passi fuerant, perseverarent, spinosis et asperis virgis nervisque bubulis, succedentibus sibi invicem lictoribus, tam atrociter cæsi sunt, ut intestina apparerent. Deinde [illegible] candentibus per tergum adjectis, etiam aceto sale mixto perfusi sunt, palmisque calamis perfricti. Desperans ergo Præses posse illos a sua fide avertere, cum precibus etiam idola in terram dejecissent, præcepit illos capite mulctari. Ducti ergo Terentius et socii

Epitome Actorum ex Menæis

Matth. 10

A socii, cum perinde, ut ante, pro libertate sua Christianam religionem tuerentur, reducti sunt in carcerem, et a collo manicis et pedicis implexi, catenisque constricti, in tribulos et murices ferreos abjecti sunt, et multis diebus inedia macerati; quod custodibus carceris præceptum esset, ne quidquam cibi a quoquam inferri paterentur. Sed ne quidem in istis summis angustiis deserti sunt a Deo; sed ab Angelis cibo recreati, et vinculis omnibus fuerunt exsoluti. Ad Præsidem rursus adducti, salvi, integri et plane illæsi: a quo rursus lacerati et feris objecti, evaserunt illæsi, nulla bestia Sanctos ausa contingere. Tunc Præses in desperationem conjectus, jussit omnibus cervices resecari. *Hæc ibi, quæ plurimum contracta leguntur in Anthologio Græcorum, et Menologio Basilii Imperatoris.*

An aliqui colantur 5 Aprilis

4 *Idem Græci, in MS. Synaxario Parisiensi Collegii Claromontani, et Taurinensi Ducis Sabaudiæ, ista habent ad diem* V *Aprilis:* Item certamen sanctorum martyrum Terentii, Pompeii, Maximi, Zenonis: *et sunt in Menæis Græcis in tres titulos distincti, ubi primo loco refertur* Pompeius, ex cujus cervice dissecta lac effluxit *Dein collocatur* Zeno, *traditurque* pice illitus, et in ignem conjectus, et hasta in medio rogo vulneratus, martyrium consummasse. *Ultimo habentur* Maximus et Terentius, *et dicuntur* participes ejus- B dem e vita exitus et gloriæ, per capitis sectionem. *Quæ autem de his duobus ultimis dicuntur, possunt plane Sanctis hisce applicari. Quæ vero de Zenone dicuntur, sunt diversa ab his, quæ hic memorantur, ut is potius possit censeri alius. De lacte etiam ex cervice S. Pompeii effluente nihil in hisce Actis habetur, ut vel ideo dubitaverimus, num ad hosce martyres sit transmittendus.*

Memoria in Fastis Latinis.

5 *Græcos secuti Latini, etiam ad hunc* X *diem, hosce Sanctos Martyres celebrant. Molanus exprimit* Terentium, Pompeium et socios, *inter istos duos in Martyrologio Romano interponitur* Africanus. *At Galesinius recenset* Terentium, Africanum, Maximum, Pompeium et socios triginta, *additque, cum Martyrologio Romano et Actis Græcis, eos* sub Decio Imperatore *et* Fortunatiano Præfecto *seu* Præside fuisse coronatos. *Palæstra martyrii nusquam exprimitur, solumque dicuntur* ex Africa oriundi. *Forsan alibi* sub Imperio Orientali *passi viderentur, ut vel ideo facilius potuerint sacræ Reliquiæ Constantinopolim transferri; nisi* sub Præside Africæ *occisos fuisse indicaret Menologium Basilii Imperatoris. Eorum antesignanus Terentius solus indicatur hodie in Tabulis Kalendarii Moscovitici, et in* C *Kalendario Ruthenico apud Possevinum in Apparatu.*

brachium aliquis S. Terentii Bononiæ.

6 *Masinus in Bononia perlustrata tradit ad* X *diem Aprilis,* brachium S. Terentii Martyris asservari in ecclesia S. Mariæ Servitarum, obtentum a Marcio Ginetto Cardinale et Alexandri VII Papæ Vicario, idque constare ex Actis ab Antonio Francisco Maria Simio Notario Romæ IX Januarii anno MDCLXII, et Bononiæ, post recognitionem D. Antonii Ridolphi Vicarii Generalis Archiepiscopatus, a Carolo Vanotti XXV Januarii ejusdem anni confectis. *Verum non inde constat reliquias esse Terentii Martyris Afri, sub Theodosio magno olim Constantinopolim translatas, et non alterius potius Terentii Romæ cronati: cujus memoriam sacram etiam ad hunc diem voluerunt Servitæ celebrare; ex consuetudine plurium, cum Reliquias Roma accipiunt ad Romanum Martyrologium recurrentium: quæ consuetudo utinam tam facile posset aboleri, quam facile possunt indicari incommoda quotidiana et gravia, exinde provenientia.*

D

ACTA MARTYRII

Ex antiquo MS. Græco Veneto edita; Interprete Petro Francisco Zino.

Ob edictum Decii

Decius Romanorum Imperator, idolorum studio cupiens omnes in exitii barathrum pertrahere (erat enim filius diaboli) in universas Imperio subjectas provincias edictum misit, ut omnes Christiani ad immolandum et comedendum ea, quæ idolis essent immolata, pertraherentur; quod si qui recusarent, in judicium vocati plecterentur. Decretum hoc cum in Africam ad Præfectum Fortunatianum esset perlatum, ipse sedens in tribunali, populum convocavit, et sic est allocutus: Diis immolate, alioqui suppliciis afficiemini: et, his dictis, tormenta in medium proferri jussit. Quibus conspectis, multi perterriti Præfecto obtemperarunt, et a Christi religione defecerunt. Quidam tamen ex ipsis, numero quadraginta, in Christi fide fortiter mori decreverant, seque mutuo ita cohortabantur: Videte, fratres, ne Dominum nostrum Jesum Christum abnegemus, ne ipse quoque abneget nos. Mementote Dominum olim dixisse: Nolite timere eos, qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere. Timete potius eum, qui potest animam et corpus perdere in gehennam.

variis a fide deficientibus

quadraginta manent constantes.

Matt 10, 28

E

coram Præside fidem profitentur:

2 Fortunatianus ad hos: Video, inquit, vos viros, et ætate perfectos et sapientia præditos: quamobrem miror, cur vos ejusmodi dementiæ tradideritis, ut unum Deum et Regem dicatis, quem Judæi, ut hominem sceleratum, crucifixerunt. Respondit omnium nomine sanctus Martyr Terentius: Si nosses, Præfecte, Crucifixi virtutem, relictis idolorum erroribus, ipsum coleres et adorares. Est enim filius Dei, benignus, dives, clemens et misericors; qui Patris nutu et voluntate in terram descendit, divinitatemque suam humanæ naturæ conjunxit, et pro salute nostra Crucem subire voluit. Fortunatianus, his auditis, dixit ad eos: Immolate: alioqui membra vestra comburens, delebo vos. Putas, inquit Terentius, nos errore commotos sententiam mutaturos? Non adeo sumus ignavi, ut, relicto vitæ largitore, deos alienos adoremus. Fac igitur celeriter, quod tibi lubet adversum nos, quoniam strenui et constantes Christi cultores sumus. Indignatus Præfectus, jussit eos, vestimentis detractis, in idolorum templum trahi: idola autem auro argentoque et pretiosis erant vestibus exornata. Ingressus Fortunatianus dixit eis: Magno deo Herculi sacrificate: gloriam enim et potestatem ejus conspicitis. Erras, inquit Terentius, et ignoras id quod tibi utile est Dei enim isti tui, lapides sunt et ligna, et æs et ferrum: ornati sunt auro, ut homines decipiant et abducant ab æterna vita. Nam ipsi quidem non vident, nec loquuntur, nec audiunt, nec ambulant: quippe qui ab hominibus sculpti conflatique sunt, et in hominum speciem conformati, ut ad hanc impiam cogitationem eos qui sibi parent convertant: similes enim eorum sunt qui faciunt ea, et omnes qui confidunt in eis. Dicite, quæso, isti quos deos asseritis, possunt ne sibiipsis opitulari, et eos a quibus læduntur ulcisci? Quod si ipsi sibi auxilio esse non possunt, quomodo nobis opitulabuntur?

educti in templum irrident falsos deos.

F

quatuor in carcerem inclusis

* *al* triginta tres

3 Hæc audiens Præfectus, jussit Terentium, et Africanum, et Maximum, et Pompeium in carcerem interiorem detrudi, et omni diligentia custodiri: Cras inquiens, audiam illos. Beatum autem Zenonem, et Alexandrum, et Theodorum cum reliquis sociis, qui erant omnes numero triginta sex, ad tribunal adductos sic alloquitur: Cum ex priori vestra contentione nihil utilitatis perceperitis, parete mihi et magno deo Herculi immolate. At illi: Sæpius jam, inquiunt, diximus, nos esse Christianos, id quod ex superioribus

A superioribus quæstionibus intelligere potuisti : nec tu nobis unquam persuadebis, ut idola impura colamus et adoremus: facile enim possumus, quidquid in hanc sententiam dixeris, confutare. Non vultis inquit Præfectus, cohortationes meas audire? Atqui invictorum Imperatorum jussa facere cogemini. Et jussit eos asperis virgis et nervis vapulari. At illi, sublatis in cœlum manibus, una omnes et clara voce dixerunt : Aspice, Domine, et adjuva servos tuos, et libera nos ab adversario. Quibus auditis, magis adhuc eos virgis cædi imperavit, donec multi satellites unus post alium eos verberando defessi sunt, et lora ac virgæ defecerunt. Rursum autem jussit eos fustibus cædi : verum licet omnia ipsorum viscera contererentur, adeo tamen hilares ac læti erant fortium Martyrum vultus ut omnes Sanctorum patientiam atque constantiam admirarentur.

reliqui frustra oppugnantur :

acriter flagellati et fustibus cæsi gaudent :

4 Postquam igitur cæsi fuerunt, dixit ad eos Præfectus :Immolate et liberabo vos. Sancti autem tacebant. Sed Præfectus iratus pyras incendi jussit, et terga eorum aduri, cum ea prius aceto et sale conspersa essent. Tunc sancti Dei Martyres suspicientes in cœlum, dixerunt : Domine Deus noster, qui tres pueros, Ananiam, Azariam et Misaelem de camino ignis liberasti, nec eos lædi permisisti; qui Danielem
B ex ore leonum eripuisti, et de manu Pharaonis Mosem servasti; et sanctam Theclam ab igne et theatro et feris ac bestiis marinis defendisti; qui amicis tuis perfectum regnum largitus es; qui filium tuum Dominum nostrum Jesum Christum a mortuis excitasti; qui multa variaque dona nobis dedisti; qui lucem procreasti, et cœlum sicut pellem extendisti; qui stellas dinumeras, et suis eas nominibus vocas; qui in fines terræ misisti veritatem; exaudi nos supplices, et ex calamitatibus libera : quoniam tua est gloria in secula seculorum, Amen. Cum precandi finem fecissent, Præfectus ira desæviens, jussit eos suspensos dilacerari. Quod quidem dum fieret, sanguinis rivi ex eorum corporibus defluebant : neque tamen cruciatuum acerbitate commovebantur : Deus enim confirmabat eos, et robur ac fortitudinem subministrabat. Præfectus autem ad eos : Persuaseruntne vobis tormenta, ut ab insania recedatis? an adhuc in impietate vestra permanetis? Illi nihil responderunt. Ad vos, inquit rursum Præfectus, hæc loquor. At sancti Dei Martyres suspicientes in cœlum, ita locuti sunt : Deum omnipotens, qui Sodomorum urbem propter ipsorum nequitiam igne succendisti, et in solitudinem redegisti, hoc etiam impiorum domi-
C cilium nunc propter justitiam tuam everte. Cumque Christi signum frontibus suis impressissent, insufflarunt adversus idola, et statim confracta in pulverem redegerunt. Tunc sancti Martyres ad Præfectum, Cernis, inquiunt, deos tuos? Ubi est robur ipsorum? potueruntne sibiipsis opitulari? Haud multo post autem et templum corruit. Cujus eversione indignatus Præfectus, jussit ut sancti Martyres capite plecterentur. Qua illi sententia læti, collaudabant Deum : et gaudentes ad locum præfinitum pervenerunt, et genibus flexis oblatisque cervicibus, confestim interfecti sunt. Accesserunt autem viri religiosi, et sublata eorum corpora in loco sacro condiderunt.

aduruntur :

duo dilacerantur

signo Crucis idola confringunt, templum dejiciunt, decollantur.

5 Tum beatum Terentium, et Africanum, et Maximum, et Pompeium adduci jubet, et dicit ad eos : Diis immolate, alioqui male estis perituri : et nemo poterit eripere vos e manibus nostris. Christiani sumus, ut sæpissime jam diximus, responderunt Martyres, et in Christo spes positas et collocatas habemus. Dæmones non adoramus, neque deos tuos colimus, et tormenta tua negligimus. Proinde quosvis adhibe cruciatus. Deo enim adjuvante, te a nobis victum iri confidimus, quemadmodum et diabolus superatus est a Christo, qui nos ad cupiditates tuas D
vincendas corroborat. His auditis, jussit eos in custodiam abduci, et catenis eorum colla, et manus pedesque compedibus vinciri. Eos igitur ministri, ut jussi fuerant, in carcerem conjecerunt. Imperavit præterea, ut tribulos ferreos in terram projicerent, quibus configerentur; et nemini Christianorum ad eos accedere permitterent, ne cibum afferrent. Verum circa mediam noctem lux fulsit in carcere, et Angelus Dei stetit in conspectu ipsorum, et dixit ad eos : Terenti, et Africane, et Pompei, et Maxime, servi Dei altissimi, consurgite, et corpora vestra curate. Et accedens Angelus, tetigit catenas eorum, et ceciderunt : et ecce mensa coram ipsis bene instructa. Et dixit ad illos Angelus : Quiescite, et cibum capite, quem vobis Christus misit. Sancti autem, Christo collaudato, comederunt. At custodes, splendore perspecto, ingressi sunt, ut viderent, quid illud esset : invenerunt eos gaudentes et Præfecto rem nuntiarunt. Qui postridie eos ad tribunal adduci jussit : et, Nondum, inquit, suppliciis edocti estis, ut ab amentia vestra discedatis, et diis immoletis? Respondit Terentius : Stultitia hæc nobis erit et omnibus qui diligunt Deum. Quod enim stultum est Dei, sapientius est hominibus : nam hominum sapientia, apud Deum stultitia est. Stulti et amentes essemus, E
si, relicto Deo, dæmones, quemadmodum tu facis, adoraremus. Quibus verbis Præfectus iratus, jussit eos ungulis lacerari. Dum autem id fieret, illi precabantur Deum, dicentes : Jesu Christe, fili Dei viventis in secula, lumen Christianorum, spes nostra certissima, præsto sis nobis, et fer auxilium, et ne confundas nos propter sanctum nomen tuum. Christi igitur ope sublevati, cruciatus non sentiebant.

Alii 4 e carcere educti manent constantes.

arctius vincti et inclusi:

ab Angelo confirmantur :

ungulis lacerantur,

6 Itaque jussit eos Præfectus in carcerem retrudi. Et convocatis omnibus ferarum incantatoribus, imperavit, ut sævas omnes feras et crudeles, quas haberent, aspides et viperas afferrent, et cum ipsis includerent. Quæ quidem feræ ad pedes eorum accedentes, eos nihil omnino lædebant : Sancti vero considentes, psallebant, et Deum collaudabant. Cumque tribus diebus et tribus noctibus cum sanctis inclusæ mansissent, quarto die sub noctem misit Præfectus, qui viderent, utrum a feris consumpti essent. Sed qui missi fuerant, ad carceris fores appropinquantes, audiebant eos psallentes et collaudantes Deum. Cumque diligentius vellent intueri quid ageretur, carceris tectum conscendentes, Sanctos F
viderunt, qui considebant, et Angelum Dei stantem ante faciem ferarum, et ne eos appropinquarent, prohibentem : et Præfecto celeriter, quæ viderant, nuntiarunt. Summo igitur mane sedit in tribunali, et jussit, ut incantatores feras suas sumerent, et sancti ad tribunal adducerentur. Incantatores igitur cum ad carceris ostium incantationibus suis feras advocarent, illæ non audiebant : sed cum ostium carceris apertum ab illis esset, uno omnes impetu egredientes, quoscumque nactæ sunt homines, occiderunt, et in solitudinem profectæ sunt. Tunc custodes ad Præfectum Sanctos adduxerunt: qui cum eos nulla in parte læsos adspiceret, furore concitatus, eos capite damnavit. Sancti autem egressi sunt læti, canentesque dicebant : Liberasti nos, Domine, ab iis qui nos affligebant, et qui oderant nos confudisti. Ministri vero, eductis gladiis, fecerunt imperata. Atque ita Sancti in Christi confessione, martyrii palmam acceperunt. Eorum autem corpora recte componentes viri religiosi, in loco, qui duobus passuum millibus ab urbe distabat, sepelierunt, ad gloriam Salvatoris nostri Jesu Christi, qui vivit et regnat in secula seculorum, Amen.

non læduntur a feris et serpentibus :

plectuntur capite.

G. H.

X APR.

DE SANCTIS MARTYRIBUS ALEXANDRINIS

APOLLONIO PRESB. GRANO, HILARIO, DONATO, CONCESSSO, SATURNINO.

Memoria in antiquis Fastis.

et nomina singulorum.

Hunc illustri *Alexandrinorum Martyrum turmæ Antesignanus præponitur* S. Apollonius Presbyter *et solus memoratur a Notkero, atque in Martyrologiis MSS. Casinensi, Altempsiano, S. Cyriaci et aliis. In Kalendario antiqui Missalis et Breviarii Mediolanensis fit memoria* S. Apollonii Presbyteri et sociorum Martyrum. *Usuardus ista habet :* Alexandriæ S. Apollonii, Presbyteri et Martyris, et aliorum quinque. *Usuardo consentiunt plurima eaque antiqua MSS. Grevenus in Auctario Usuardi addit præterea* Saturninum et Granum, *sed hic Granius dicitur in MS. Aquisgranensi. In Barberino codice et S. Maximini adduntur* Saturninus, et Concessus, *quibus in MS. Pragensi jungitur* Gajanus. Saturninus *solus collocatur in Atrebatensi et Tornacensi MSS. In pervetusto Martyrologio S. Hieronymi ista leguntur :* In Alexandria Apollonii Presbyteri, Grani, Hilarii, Donati, Concessi, Saturnini, Gaiani. *Ita apographum* B *Lucense. Sed ultimus deest in pervetusto codice Epternacensi, et loco illius in apographo Corbeiensi Parisiis excuso legitur* Saturus, *et* Gajanus *loco* Grani *est positus. In MS. Parisiensi a Labbeo communicato habentur* Martyres Alexandrini, Apolonius, Granius, Saturninus, Hilarius, Donatus : *qui iidem etiam habentur in MS. Augustano S. Udalrici. In MS. Tamlachtensi exprimuntur nomina* Apollonii, Hilarii, Saturnini, Donatæ, Concessæ, *quomodo etiam ultima duo nomina scribuntur in MS. Epternacensi : sed in aliis omnibus* Donati et Concessi : *post quos in codice Blumiano habetur* cum ceteris Sanctis. *Et hæc sunt quæ de hisce Martyribus in antiquioribus Fastis notantur.* Gaianum *sejungimus, de eo sequenti titulo acturi.* Saturnus *omittitur, ut supernumerarius, et forte ex nomine* Saturnini *non recte alicubi scripto geminatus.*

an Apollonio dandus socius Philemon?

2 *Maurolycus hoc elogium his ex Martyribus ornavit* : Alexandriæ S. Apollonii Presbyter, et aliorum quinque. Hic cum monachus sanctissime vixisset, in vinculis positus, Philemonem custodem suum convertit : cum quo igni traditus, mansit illæsus : unde Judex et complures conversi sunt : quos Alexandriæ Præfectus in mare jussit mergi, corpora vero ad littus ejecta, digno sunt honore tumulata. *Similia habent Felicius, Galesinius, Canisius, et Martyrologium Coloniæ et Lubecæ anno* MCCCCXC *excusum. In Martyrologio Romano hodierno hoc elogium recitatur :* Alexandriæ sanctorum Martyrum Apollonii Presbyteri, et aliorum quinque : qui in persecutione Maximini in mare demersi sunt, *Baronius in Notis allegat* Usuardum, *qui priorem solum partem habet, et* Petrum de Natalibus in Catalogo lib. 4 cap. 43.

an ambo relati in Vitis Patrum?

3 *Additur in iisdem Notis eorum* res gestas haberi in Vitis Patrum, *scilicet apud Palladium cap.* 66 *et* 67, *et Ruffinum cap.* 19, *quod Caput citat Baronius, tam hoc loco quam die* VIII *Martii ubi agit de SS.* Apollonio et Philemone, et Ariano Præside, Theotico et sociis, *quorum ultimus in mare submersos tradit. Accurate horum Acta illustravimus ad dictum diem* VIII *Martii : sed ea non satis quadrant cum iis quæ in Vitis Patrum recitantur, multoque minus cum antiquis Martyrologiis* E *jam a nobis recitatis. Petrus de Natalibus loco citato certamen Apollonii et sociorum ex Vitis Patrum contraxit, sed fortasse ut se Usuardo accommodaret,* Apollonium Presbyterum *dixit, cum in Vitis Patrum* Diaconus *dicatur his verbis apud Ruffinum :* Tradebant seniores fuisse quemdam persecutionis tempore monachum, nomine Apollonium, qui cum vitam magnificam egisset inter fratres, etiam Diaconus ordinatus est. Tempore ergo persecutionis... comprehensus, in custodiam... Philemonem convertit. *Hic* Philemon *in Actis ad* VIII *Martii et Vitis Patrum dicitur* Choraula publicus *seu* famosissimus *et* Apollonius Diaconus, *ut videatur* traditio seniorum, *a Ruffino citata, non fuisse tam accurata, quin in multis circumstantiis aberraret. Diversissimi sane nobis videntur* Apollonius Diaconus *cum Philemone passus* Antinoi VIII *Martii, quem deinde ipsorum Judex Arianus cum quatuor Protectoribus vertente anno* XVI *ejusdem mensis, vel intra eumdem annum* XIV *Decembris secutus ad Martyrium est, et* Apollonius Presbyter *ab Usuardo cum aliis quinque attributus* Alexandriæ, *et alia forsan persecutione aut saltem anno ad certamen progressus.*

G. H.

C

DE SANCTO GAIANO,

F

MARTYRE IN THRACIA AUT DACIA.

X APRILIS

Gaianus passus in Thracia,

Martyrologii *Hieronymiani antiquius apographum, quo primus hactenus usi, relatis Martyribus Alexandrinis jam a nobis indicatis, ista habet subjuncta :* In Thracia Gaiani. *Apographum Corbeiense Parisiis excusum :* In Thracia natalis Gaiani. *Eadem habentur in codice S. Maximini et Barberino, ex quo aliisque genuinum Martyrologium Bedæ excudimus ante tomum* II *Martii. Notkerus etiam ista habet :* In Thracia nativitas S. Gaiani. *Sequitur Grevenus in Auctario Usuardi. Et hic ille est, qui in Lucensi apographo adjunctus est ultimo loco Martyribus Alexandrinis, omisso scilicet loco* Thraciæ.

aut Dacia,

2 *Aliqua difficultas exoritur, an hic* Gaianus *fuerit* Diaconus, *et forsan* in Dacia *martyrio coronatus. MS. Rhinoviense in Helvetia ista habet hoc die :* Alexandriæ Apollonii Presbyteri, et in Dacia Repensi, Gaiani Diaconi. *Hæc in MS. Richenoviensi sive Augiæ-divitis prope Constantiam ita exprimuntur :* Alexandriæ Apollonii Presbyteri. Et in Datia Ripensi Gaiani Diaconi, Helari. *Est hic* Hilarius *e sociis* S. Apollonii. *In Notitia dignitatum Imperii Romani,* Provinciæ Daciæ *statuuntur quinque, et ex his* Dacia mediterranea, *et* Dacia Ripensis *primo loco recensentur. MS. Tamlactense in Hibernia sic incipit :* Apollonii, Repensi, Diaconi, Hilarii, *et sub finem* Gagiani. *Quæ videntur accipienda de* Gaiano Diacono in Dacia Ripensi. *Hic jam quæritur an duo fuit statuendi* Gaiani Martyres, *quorum alter in Thracia, alter in Dacia sit occisus : uti fit in primo apographo Hieronymiani Martyrologii, in quo sub finem ista leguntur :* In Dacia Gaviani Diaconi : *et de alio ista diximus haberi :* In Thracia Gaiani.

nisi sint diversi.

3 *Quia tamen in hoc unico videmus bis unum idemque nomen repeti, quod adhuc subinde notavimus contigisse, hac præmonitione facta, unicum solum ponimus* Gaianum, *sive is passus fuerit* in Thracia, *sive* in Dacia. *Aliquibus* Gaianus Martyr *proximo die ex Martyrologio MS. Casinensi profertur, sed num sit ille in Thracia aut Dacia passus, nescitur.*

DE

DE SANCTIS XVII MARTYRIBUS AFRIS.

G. H.

X APRILIS

Tertio loco proponuntur hi Martyres in pervetusto apographo Epternacensi Martyrologii Hieronymiani his verbis : In Africa XVII Martyrum : *In apographo Lucensi et Corbeiensi additur :* quorum nomina Deus, *seu* Dominus scit. *Eadem phrasi utitur Notkerus, sed solum* sedecim Martyres *habet : qui in MS. Pragensi censentur octodecim : in MSS. Ultrajectino Ecclesiæ collegiatæ S. Mariæ, et Trevirensi S. Martini, nec non apud Grevenum in Auctario, leguntur etiam* septemdecim. *In MS. Reginæ Sueciæ, ab Holstenio plurimi æstimato, dicuntur* Martyres XL, quorum nomina Deus scit. *Nec possunt hæc referri ad Terentium, Pompeium, aliosque, de quibus supra egimus : quia multorum ex illis nomina distincte exprimuntur.*

DE SANCTIS MARTYRIBUS
PINNADO SEU PINNATO, SUCCESSO ET MARCELLO.

G. H.

X APRILIS

Lucense et Corbeiense Martyrologii S. Hieronymi Apographa, post relatos Martyres XVII in Africa *passos, addunt ista :* Et alibi Pinnati, Successi, Marcelli. *MSS. Leodiense, S. Laurentii sub nomine Adonis, et Florarium,* S. Theodoro Presbytero Antiochiæ *passo, de quo mox agemus, addunt* Successum et Marcellum : *qui duo Antiochiæ tribuuntur*
B *in MS. Coloniensi S. Mariæ ad Gradus. Ast iidem duo* in Africa *dicuntur passi in Martyrologiis Atrebatensi et Tornacensi; et, loco non indicato, referuntur in MS. Lætiensi et Pragensi : sed ultimus in hoc* Marcellinus *scribitur. In codice Epternacensi Martyrologii Hieronymiani omnes tres habentur, et ita exprimuntur :* Et alibi Pinnadi, Successæ, Marcellæ. *Eodem fere modo indicantur in MS. Tamlachtensi nomina* Pinnadi *et iterum* Pinnadii, Successæ, Marcellæ. *Verum sicuti in pluribus codicibus reperimus scribi* Successi *et* E
Marcelli, *ita eorum nomina proposuimus.*

DE SANCTIS MARTYRIBUS
VIARIO, DONATO, CYPRIANO, LICINIO ET PUBLIO.

G. H.

X APRILIS

Inter illustriora monumenta, quæ in celeberrimo totius Ordinis Benedictini Archimonasterio Casinensi reperimus, fuit vetustissimum aliquod Martyrologium, antiquo charactere Longobardico exaratum, in quo ad hunc diem ista solum leguntur : IV Idus Aprilis Natalis sanctorum Martyrum Viarii, Donati, Cypriani, Licinii, et S. Publii. *Nomen* Viarii, *qui horum Martyrum Antesignanus est, hactenus in nullis Martyrologiis invenimus signatum.* Licinii Martyris Novocomensis *memoria est* VII *Augusti, cui quinque alii socii junguntur. Dedimus ex hoc eodem Casinensi Martyrologio* IV *Martii* Lucinium Episcopum Martyrem, *cum* Aristione *itidem* Episcopo et Martyre, *sed plane censemus ab hoc diversum. Dedimus ex eodem MS. Casinensi* S. Cyprianum Martyrem in Africa *ad diem* VII *Martii, alium* Martyrem Cyprianum Corinthi, *cum variis, sed aliis sociis, celebravimus* X *Martii. Iterum hoc mense* XII *et* XV *die* Martyres *sunt* Cypriani, *sed aliis juncti sociis, et idem pluribus aliis mensibus.* Donati *nomen pluribus Martyribus inditum : ex his fuerunt tres et viginti tribus præcedentibus mensibus. Alius hoc die inter Martyres Alexandrinos est, et plures aliis diebus recensentur. Aliquot etiam variis diebus occurrunt* Martyres, Publii *appellati. De eodem etiam* Sancto *hoc* Publio *potest dubium moveri, an sit alius annumerandus, quod dicatur sub finem,* Et S. Publii, *sed forsan* Sancti *titulus oscitanter est adjunctus. Quidquid sit, suggerimus aliis, qui si possint lucem majorem adferre, libenter videbimus honorem Sanctorum augeri.*

C

DE SANCTO PALLADIO

G. H.

F

EPISCOPO AUTISSIODORENSI IN GALLIA.

CIRCA AN. DCLXI.

Galliæ antiquæ ad Icaunam fluvium urbs Episcopalis Autissiodorum, Ducatui Burgundiæ inserta, et Vastinio seu Gastinensi regioni vicina, hoc die celebrat festum S. Palladii, olim sui Episcopi : uti nobis testantur antiqua Ecclesiæ Autissiodorensis Breviaria, quæ varia habemus. Sed in his præscribitur totum Officium, a primis Vesperis usque ad secundas, recitandum esse de Communi Confessoris Pontificis. Acta aliqua hujus Episcopi continentur in Historia Episcoporum Autissiodorensium, opera ac studio Philippi Labbe tomo primo Novæ bibliothecæ Manuscriptorum librorum in lucem prolata. In ea cap. 20 *eduntur Acta S. Desiderii decessoris, illustranda ad diem* XXVII *Octobris : ubi dicitur* S. Desiderius monasterio et basilicæ S. Germani, per manus Palladii tunc Presbyteri, et basilicæ Domini Germani Abbatis, postmodum vero sui in Episcopatu successoris, dedisse Orgiacum et Marciacum cum omni integritate ad se pertinente, simulque Nantillam et Pociacum cum omnibus ædificiis, mancipiis, vineis, plantis novis, et universis appendiciis eorum. *Traditur S. Desiderius vita functus anno* DCXXXIII, *dicto* XXVII *Octobris; eique successisse, saltem sub initium anni sequentis, S. Palladius; de quo ista in memorata Historia leguntur capite* XXI.

Cultus in antiquis Breviariis

a S. Desiderio varia bona acquirit Abbas,

et succedit.

2 Palladius sedit annos viginti sex menses tres. Fuit enim temporibus Dagoberti Regis, Præsulantibus apud urbem Romam Deus-dedit, Bonifacio, Honorio, Severino, Joanne atque Theodoro. Hic fuit vir strenuus, atque temporibus Domini Desiderii prædecessoris sui Abbas monasterii S. Germani. Post cujus excessum, eo quod esset vir sapiens, largus atque misericors, ab omni populo in Episcopum eligitur. Accepto vero Sacerdotio, totum se ecclesiasticis tradidit disciplinis. Nam basilicam S. Stephani plurimis et maximis ditavit donariis; fecit enim duas Cruces ex auro purissimo, quas et obtulit : sed et plurima vasa anactea argentea, quæ ad nostram usque ætatem in thesauris ejusdem ecclesiæ servata permanserunt. Hæc nos ipsius nomine vidimus

ditat ecclesiam S. Stephani

A vidimus insignita. Fecit et monasterium S. Juliani Martyris, ubi ædificavit basilicam alteram, quam in honore sanctæ Dei Genitricis Mariæ dedicavit : quod monasterium Virginum esse constituit : quod ante ipsum, infra muros civitatis parvo ambitu constructum, virorum fuisse certissimum est. Nam et id monasterium maximis ædificiis extulit, ac muro undique circumcinxit : et (quia omnes Ecclesiæ Autissiodorenses suæ ditioni erant subjecta) tam ex S. Stephani quam ex S. Germani villis copiose ditavit.

extruit monasterium S. Juliani,

Fecit et basilicam prope muros civitatis, in honore S. Eusebii Vercellensis Pontificis et Martyris; cujus testudinem a parte Orientali ex musivo simul et auro compsit ac dedicavit, variisque muneribus amplificavit, quod et ipsum monachorum esse constituit, ac muro undique circumcinxit.

basilicam S. Eusebii,

Fecit et basilicam S. Germani in pago Autissiodorensi, in loco qui dicitur Vercisus; quam et nobili testudine ex musivo et auro decoravit. Hic etiam constituit, ut per singulos annos, festivitate S. Germani, quæ celebratur die Kalendarum Octobrium, expleta Missarum celebritate, ob amorem et reverentiam tanti Præsulis, a manu Episcopi centum solidos reciperent Canonici basilicæ S. Stephani; quatenus alacrioribus animis delectet eos per succediva tempora ejusdem festivi-

et S. Germani,

cultum ejus promovet,

B tatis celebrare gaudia. Obiit autem IV Idus Aprilis, et sepultus est in basilica S. Eusebii, quam ipse, ut prædiximus, suo tempore construxerat. Et cessavit Episcopatus dies decem.

obit 10 Apr.

3 *Hactenus præcitata Historia Episcoporum Autissiodorensium, in qua capite sequenti agitur de S. Vigilio, successore S. Palladii, qui,* jubente Waratone Principe Palatii, in Cotia silva martyrium perpessus *traditur : ergo anno Christi* DCLXXXII, *uti liquet ex renovata chronologia Dagobertina. Et tamen in dicta Historia dicitur solum* annos viginti quinque, menses quinque *sedisse : qui si conjungantur cum annis* viginti sex et mensibus tribus, *qui S. Palladii Sedi tribuuntur, conficiuntur solum anni* unus et quinquaginta *et* menses octo : *adeoque, ut ab anno* DCXXIII *(sub cujus saltem initium est S. Palladius Episcopus creatus) usque ad annum* DCLXXXII *(quo S. Vigilius est occisus) perveniatur, interponendi sunt saltem anni* LIX. *Unde consequens est, quod vel aliquis Episcopus inter hos duos sit collocandus, cujus nomen exciderit, aut plures anni hisce aut alteri horum sint tribuendi. Carolus le Cointe, in Annalibus Ecclesiasticis Francorum, arbitratur, S. Palladium vixisse usque ad annum quintum regni Chlotarii* III, *potius dixisset primum, qui nobis est annus* DCLXI, *et consequenter sedisset annos* XXXIII *et*

S. Vigilius succedit :

an S. Palladius sederit annos 42?

C

D *tunc Vigilio supersunt anni* XXV *in ejus Vita requisiti. Agunt de eodem S. Palladio Demochares, Chenu, Claudius Robertus et Sanmarthani in Catalogis Episcoporum Autissiodorensium, sed paucis res ejus gestas attingunt, quas longiore encomio deducit Saussayus in Martyrologio Gallicano, quod subjungimus, et est hujusmodi.*

4 Antissiodori S. Palladii Episcopi et Confessoris, qui ex Abbate S. Germani, ubi sanctioris disciplinæ exempla ac documenta prodiderat, S. Desiderio in Episcopatu ob præcellentes dotes subrogatus; mox ut Pontificatum suum exorsus est ab vitiorum extirpatione, quorum fœdissimam maculam ab ovibus suis aboleret, initium fecit : nec ullam quietis partem sibi permisit, quo minus divinæ legis et sacræ politiæ jura plene vindicasset. Quod studium ut in ceteros Galliæ populos propagaret strenuus pietatis cultor et assertor, Remensi, sub Sonantio Metropolita secundæ Belgicæ, nec non Cabilonensi, sub Gunderico Lugdunensi Celticæ Primate, coactis Conciliis interfuit, quibus præsentia sua et sapientia multum decus attulit. Hinc ad Ecclesiæ suæ cultum, omnem solicitudinem convertens, ædes sacras in pristinum aut majorem etiam splendorem sua solicitudine restituit : ecclesiam S. Gervasii in E oppido Varziaco, et Juliani Martyris non longe ab urbe, Sanctique Eusebii in ipso sinu Episcopatus construxit. Atque cum indies domus Dei decorem piis præclarisque operibus amplificaret, demum ex laboribus et præsentis vitæ fluctibus (quos in diuturno Pontificatu sæpe perpessus, at semper prætergressus est) ad æternæ quietis portum optatissimum perveniens, in ipsa S. Eusebii, quam extruxerat, basilica conditus est; ubi sacris anniversariis merita ejus ab incolis honorantur, ac patricinia ipse supplicibus impertit exoptata.

excolit diœcesim

interest Conciliis.

sepelitur in ecclesia S. Eusebii

5 *Hæc Saussayus. Synodus Remensis* XLI *Episcoporum, cui inter fuisse Palladium testatur Flodoardus lib.* 2 *Historiæ Remensis cap.* 5, *fuit habita anno* DCXXIV *aut initio sequentis, uti accurate deduximus in Diatriba nostra de tribus Dagobertis Regibus Francorum lib.* 4 *cap.* 1, *ubi etiam ostendimus, alteram Synodum Cabilonensem, cui interfuit S. Palladius, habitam fuisse circa annum* DCL. *Eumdem S. Palladium inscripsit Ferrarius Catalogo generali, et Menardus Martyrologio monastico, sed die præcedenti. Num tamen habuerint illo tempore dicti monachi Autissiodorenses regulam et normam vivendi sibi propriam, an vero cum nonnullis aliis communem, et qualem, non liquet.*

Quando dicta Concilia sint habita,

F

D. P.

DE S. BEDA JUNIORE,

MONACHO IN TERRITORIO RHODIGINO, GENUÆ QUIESCENTE

AN. DCCCLXXXIII

P*rodierunt Genuæ anno* MDCXL *Officia propria sanctæ Ecclesiæ Genuensis, jussu Stephani Duratii S. R. E. Cardinalis et Archiepiscopi Genuensis recognita, et edita cum Kalendario Sanctorum, qui in particularibus Genuæ Ecclesiis celebrantur : ubi ad hunc diem* X *Aprilis indicatur,* festum S. Bedæ Confessoris *celebrari* in monasterio S. Benigni Presbyteri et Martyris ubi sacrum ejus corpus habetur. *Fuimus nos anno* MDCLXII *in dicto S. Benigni monasterio, excepti benevole et hoc sacrum corpus venerati : sed displicebat monachorum credulitas, asseverantium hoc esse corpus Venerabilis Bedæ, illustris Ecclesiæ scriptoris : qui in monasterio suo Gyrvensi apud Northumbros conversatus, et anno* DCCXXXV *defunctus sepultusque in veneratione fuit : cujus corpus inde abstulit Elfredus piissimus Presbyter circa annum* MXXIV, *et inposuit thecæ, quæ corpus continebat S. Cuthberti Episcopi Lindisfarnensis, tunc Dunelmum translatum, uti tradit auctor Historiæ Translationis S. Cuthberti, a nobis ad diem* XX *Martii illustratæ cap.* 4 *sub finem, et Turgotus, sub nomine Simeonis Dunelmensis editus, lib.* 3 *Historiæ Dunelmensis cap.* 7, *qui addit,* ossa Venerabilis Bedæ fuisse in lineo sacello locata, *et ita* a corpore S. Cuthberti segregata. *Quæ eadem confirmat Malmesburiensis lib.* 3 *de Gestis Pontificum Anglorum sub finem, et auctor Historiæ Translationis sacri Corporis in novam tumbam, anno* MLIV *factæ, quam etiam ad diem* XX *Martii edimus : plenius omnia declaraturi* XXVI *Maii, die natali Venerabilis Bedæ.*

Genuæ corpus S. Bedæ

non Senioris Anglici,

2 *Non erat tam facile errorem monachorum corrigere quam notare : quærentibus enim num quæ allata illuc*

sed Junioris.

A *illuc corporis haberent monumenta, aliud nihil sciverunt exhibere ii quos rogabamus, quam paucas lineas de Translatione, facta, ut ibi notabatur, anno* MCCXXXIII, *ex Gavello Rhodigini territorii monasterio, per monachum quemdam Genuensem, una cum duabus Pontificis Bullis infra dandis, per quas instituuntur Indulgentiæ proponendæ iis, qui in festo et per Octavam dictum corpus visitarent. Tandem lucem aliquam visus est attulisse Arnoldus Wion, ad hunc* x *Aprilis exhibens quamdam Vitæ epitomen, qua hic quidem qui Genuæ colitur* ex Anglia oriundus *dicebatur, sed qui inde* a Carolo Magno accitus, *eidem* Carolo quinquennio supervixerit, *ac proinde* alius omnino censendus sit ab Anglico *et famoso hujus nominis scriptore, qui totis* XXXIII *annis obiit, prius quam Carolus Regnum, nedum Imperium obtineret. Wionem secutus Brautius Episcopus Sarsinæ, in Martyrologio Poetico, his versibus eumdem invenitur ornasse.*

qui vixerit tempore Caroli Magni:

Invito Carolo Magno, Beda cuncta relinquens,
In claustris humilem gaudet habere locum.
Neglecto tumulto Sancti, miracula quiescunt:
Translato, redeunt in meliore loco.

3 *His indiciis provocati, amplius instandum censuimus, urgendosque monachos S. Benigni, ut omnes archivii sui scrutarentur angulos, si in forte in iis adhuc* B *superesset Vita, quam in epitomen Wion contraxerat: tandemque, R. P. Joanne Stephano Flisco S. I. operis hujus promovendi studiosissimo, negotium diligentissime curante, missum ad nos est ecgraphum antiqui MS. quod reliquam hujus junioris Bedæ historiam nobis fecit clariorem. Titulus erat* Incipit Vita S. Bedæ Presbyteri Confessoris et Doctoris, cujus sacrum corpus et caput in præsenti ecclesia S. Benigni honorifice requiescunt. *Auctor igitur erat ejusdem monasterii monachus, qui (ut apparebat ex miraculo ad calcem addito, atque post B. Martini Solitarii mortem anno* MCCCXLII *Genuæ in S. Benigni obitam patrato) scripsit post medium seculi* XIV; *et alium nullum quam famosum Bedam cognoscens, hujus opera Juniori tribuebat; ideoque eidem applicabat titulos* Venerabilis *et* Doctoris. *Idem tamen præ oculis habuerat aliqua* de vita et moribus hujus Sancti, quæ ille qui scripsit vidisse se asserit et audisse, *uti habetur num.* 10, *post stabilitum Genuæ sancti Corporis cultum, ex eodem verosimiliter Gavellensi monasterio gratiose impetrata, unde prius fraudulenter fuerat corpus sublatum. Et his ille permiscens quæ de Seniore Beda et Carolo Magno noverat, obscuravit quidem ipsa, non ita tamen ut confuderit temporum characteres, ad quos Junioris Bedæ historia possit coordinari, quod haud paulo quam Wion* C *felicius videmur egisse.*

cujus Vita ex MS. hic danda,

quantum vis interpolata

4 *Nam primo prolixe describens zelum, quo Carolus Magnus devictarum a se gentium infidelium elegantiores pueros magistris dabat informandos, ad religionem Christianam per eosdem jam Clericos ac tandem Episcopos promovendam; ac deinde ad Bedæ laudes transiens, velut qui fuerit* de eorum numero quos taliter studere fecit; *satis indicat nequaquam ex Anglia accersitum; nisi eam intelligas Angliam, cujus caput Slesvicum fuit, Danici regni urbs, inter Saxoniam priscam Gothiamque, de qua actum ante Vitam S. Anscharii* III *Februarii num.* 40, *unde atque ex vicinis ad Albim regionibus trans mare emissæ classes armigeræ Anglosaxonicum in Britannia imperium fundavere, retenta ibidem patria lingua; ut mirum non sit Bedæ nomen commune fuisse duobus Sanctis, tanto annorum atque locorum spatio ab invicem sejunctis. Scimus autem ex Annalibus Eginharti, qui Caroli Magni historiographus fuit ab eodem educatus, jam inde ab anno* DCCLXXII *anniversarium fere bellum Carolo fuisse cum Saxonibus (quos inter etiam Anglos istos comprehendos licet) eumdemque anno* DCCCV *omnes qui trans Albim habitabant cum mulieribus et infantibus traduxisse in Franciam, atque ita bello finem fecisse. In his igitur fuerit Junior* D *Beda, circa finem seculi* VIII *aut initium* IX *natus.*

probat eum a Carolo M. studiis admotum

fuisse a genere Saxonum ab eo domitorum,

5 *Non tamen hic sub eodem Carolo monachus factus et mortuus fuerit: ipse enim num.* 6 *missionem ab aula petit,* ut sicut quadraginta quinque annis Regi servierat in palatio, sic de cetero donec viveret Creatori suo serviret in monasterio. *Cumque sub de eodem Abbate, a quo ad habitum religiosum admissus fuerat, etiam mortuus sit, octogenario major; satis datur intelligi, admodum grandem natu fuisse, cum seculum dimisit, neque valde diu postea vixisse. Igitur annus* V *post mortem Caroli Imperatoris, quo mortuus hic Beda scribitur, non est componendus cum anno Christi* DCCCXIX, *sub respectu ad Carolum Magnum, anno* DCCCXIV *vita functum: sed sub respectu ad ejus nepotem Calvum, cum anno Christi* DCCCLXXXIII. *Adeo ut ipse Beda, circa annum* DCCCLXXIII *monasterium ingressus, post annum ætatis septuagesimum, censeri possit triginta circiter annorum ætatem habuisse, cum sese aulæ mancipavit anno fere* DCCCXXVIII; *quando Imperium ac regnum Francorum tenebat Ludovicus Pius Caroli Magni filius; ac postea adhæsisse Lothario vel Ludovico juniori ejus filiis, et cum horum ultimo venisse in Italiam anno* DCCCLXXII; *atque ab eodem hominem impetrasse missionem, intuitu magnæ suæ senectutis.* E

et post annos 45 audicis obsequiis impensos

factum monachum anno circiter 873

6 *Cur autem non a Carolo Calvo? Quia constat, plusquam septennio Bedam vixisse in monasterio: neque verosimile est hominem tam grandævum, nisi eum ad Venetæ ditionis urbes traxisset necessitas aliqua comitandi Principis, adeo procul quæsiturum fuisse locum quietis monasticæ. Calvus autem in Italiam dumtaxat venit anno* DCCCLXXV *exeunte, et post coronam Imperii susceptam Romæ in festo Dominicæ Nativitatis, Comitia celebravit Papiæ mense Februario anni sequentis. Hoc posito non potest cum eo venisse Beda: quia sic solum septem anni haberentur quos egisset in monasterio; aliquanto autem plures, paucos tamen, requirit miraculum relatum num.* 14. *Deinde cum ipse verosimilius in Francia orientali educatus institutusque credatur, quam in occidentali; congruentius etiam credetur iis adhæsisse, qui in hac quam qui in illa palatii sui sedem ordinariam habebant. Manet tamen quod anno quinto post mortem Caroli Calvi, ex hac vita egressi anno* DCCCLXXVII *die* VI *Octobris, obierit idem Beda* X *Aprilis, adeoque anno* DCCCLXXXIII, *totis* CXLVIII *annis post Bedam seniorem; cui hoc quoque dissimilis fuit Junior, quod senior sexagesimum ætatis annum vix attigerit, aut ne vix quidem; ipse autem octogesimum sit transgressus ut habetur ex gestis num.* II.

et anno 883 obiisse majorem octogenario,

F

7 *Porro Venerium, quem in vita seculari forsitan habuerat famulum, retinuit socium in religiosa, ad senectutis suæ solatium et auxilium: quem cur Vitæ Interpolator num.* 8 *dicat,* huc usque in tota Gallicana Ecclesia magnum haberi et clarum, *penitus ignoro: nullum enim Venerium norunt qui de Gallicanis aut scriptoribus aut Sanctis aut Præsulibus egere. Quod autem subinde* Eremita, *semel etiam voce ut* Sanctus, *suspicionem ingerit; quod eum confuderit B nequam monachi cum sancto hujus nominis Abbate, qui seculo* VII *in Palmaria, portus Lunensis insula, sese exercuit, et Regium seculo* IX *translatus colitur* XIII *Septembris. Eumdem sancto seni pro scriba fuisse minime dubitaverim; sed quamvis huic iste multa dictasse dicatur, enumeratis perperam operibus quæ constat Bedæ senioris esse; quia tamen nihil uspiam extat, quod Junioris credi possit, merito ambigo an ullis compositis libris vel in seculo vel in religione claruerit. Eumdem post magistri mortem ea scripsisse: quibus a se dilatatis et amplificatis Interpolator addidit cap.* 8, *quod est de Translatione corporis Gavello Genuam, haud absurda fuerit conjectura.*

et socium habuisse Venerium.

A

VITA

Ex MS. monasterii S. Benigni.

CAPUT I.

Bedæ ortus, educatio, vita Clericalis in palatio.

Post fidem Christi ab Apostolis prædicatam,

Redemptor humani generis Dominus Jesus Christus, qui per lavacrum regenerationis et renovationis Spiritus sancti, quem effudit abunde in eorum cordibus, quos disposuit in unitate fidei aggregare, ut eos redimeret ab omni iniquitate, et mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum; ante passionem suam docuit, nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non intrabit in regnum cœlorum. Sed post passionem præcepit Apostolis, dicens, Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, ut in primo sugerent mel de petra, in secundo pariter Deum de saxo durissimo cum suavitate haurirent. Quam formam baptismatis edocti discipuli observantes, in primo universos venientes ad Domini fidem

eadem imbuti Principes ipsam promoverunt;

B catechizabant, et eos de symboli partibus et fidei rudimentis regulariter instruebant; deinde ter in nomine Trinitatis baptismatis aquis immergebant, quibus contactu suæ mundæ carnis vim regenerativam contulerat Christus: ut ita demum præceptis salutaribus moniti et divina institutione salubriter informati, principes seculi et potentes, atque per illustrationem sancti Spiritus lavacro sacri fontis abluti, et normam veræ religionis edocti, eamdem fidem plus exemplo quam verbo tenere docerent; et facti fortes in bello, prudentes sicut serpentes et simplices sicut columbæ, contra rebelles tam sapienter quam viriliter dimicarent, vitia extirpando et in eorum locum inserendo virtutes.

præsertim Constantinus:

2 Hinc eorum plurimi diversis in locis, effectum sibi Domino tribuente, idolorum fana plurima destruxerunt, dæmoniorum delubra subverterunt, et eorum simulacra confregerunt: quibus destructis ibidem ecclesias construxerunt, templa et altaria Domino dedicarunt, in quibus ministros ad serviendum Domino statuerunt. Inter quos primus extitit Constantinus atque præcipuus, hominibus quidem prælatus, sed Domini Jesu Christi servus atque discipulus Alter vero Carolus Magnus, Pipini Regis

et Carolus Magnus

C Francorum filius, in fide recta Catholicus, et ad bella Domini bellanda rectus atque promptissimus: qui multos a via Domini deviantes, cum jugo Domini colla indomita submittere recusarent, ab eorum sedibus extirpavit, ne rectæ fidei deditos violentia vel exemplo a semita rectitudinis exturbarent *a*... Quos dum victos gratia protectoris penitus superasset, ut de collata sibi victoria protectori suo gratias exhiberet, multos Teutonicorum pueros, eleganti forma gratiaque decoros, secum ducere deliberavit, quos ad erudiendum magistris tradidit litterarum, ut per eorum scientiam atque doctrinam rationis capaces effecti, Redemptoris summi cognitionem acquirerent et religionem ultro susciperent Christianam. Ex ipsis denique plurimos tempore procedente, quos videbat idoneos, ad Clericatus officium promoveri per Catholicos Episcopos faciebat: ut quorum parentes idolorum devastaverat ritus, eos vir Dei sacris Ordinibus illigatos divino cultui certius manciparet; ne filii portarent iniquitatem parentum, a quorum essent perfidia per divinum obsequium separati.

a

qui lectos e gentibus pueros erudiri curabat,

3 Fertur etiam, quod ubicumque paganorum delubra destruebat, ibi quoque Christianorum oratoria construebat (ex quibus plurima per diversas scilicet partes, usque ad hæc tempora permanere noscuntur) quæ regalibus muneribus sufficienter et decenter ornabat, prudentes etiam et religiosos viros in eis instituens, a quibus ad honorem Dei fideliter regerentur. Ita cum Salvatoris familiam in aula regia nutriret, quam assidue Domino augmentare curabat; quoscumque divini dogmatis poterat invenire peritos et in Christiana religione fundatos, in sua curia retinebat, eis secundum regiam magnificentiam de rebus fisci affluenter ministrando. Intelligebat enim Princeps ille fidelis, cujus mens in Christi amore copulata erat, quod si haberet in suo comitatu viros sapientes et religiosos, quorum consilio uteretur, quorum etiam interventu atque suffragio apud supremum Judicem ejus incolumitas muniretur; profectus sanctæ et universalis matris Ecclesiæ, ad quem studiosius anhelabat, melius et plenius per singulos dies incrementum susciperet. Et ideo quoscumque poterat exhortationibus et beneficiis invitabat ad divinarum scientiam scripturarum, per quam ad Dei omnipotentis famulatum quasi quoddam susciperent condimentum. Unde plurimi affectum et dilectionem, quam erga studiosos et religiosos habebat, considerantes, ad formam religionis et discendi studium magis atque magis animabantur.... *b* De quorum numero fuit vir venerabilis Beda *c* Presbyter: qui quanto in his se exercebat attentius, tanto fuit, opere ac merito, Deo et hominibus, Regi suo atque Principibus magis carus. D

et ad studia sacrarum litterarum excitabat;

quos inter Beda

E

b

c

4 Considerans igitur vir Domini Beda, quod per spirituales occupationes et exercitia, sæpe prava mutantur in recta et aspera vertuntur in plana, fugantur vitia et nutriuntur virtutes, negligentia propulsatur et torpor excutitur; cœpit assidue nocte dieque in lege Domini meditari, et in artibus, quas cum multa instantia et vigilantia didicerat, occupari.... *d* In allocutionis gratia facundus erat pariter et fœcundus; ita ut in curia Domini Caroli Imperatoris similem non haberet ad patrandum hoc opus. In consilio sic erat prudens et discretus, ut consilium quod tribuebat, nullus mutare auderet in regali curia constitutus. In morum honestate, ac religionis observatione, in tantum existebat præclarus, ut jam non Presbyter secularis, sed monachus putaretur regularis. Mollitiem in cultu et habitu devitabat, a qua non solum viros verum etiam mulieres Pastor Ecclesiæ Petrus Apostolorum eximius curabat arcere. Corpus suum in jejuniis et crebris vigiliis cum Paulo Apostolo indesinenter castigabat: nam jejunium adamabat; et eleemosynarum largitionibus insudans, pauperes ex rebus quas habere poterat recreabat. Vigiliis admodum insistebat: orationi frequenter vacabat, in tantum quod genua ejus et brachia calli durities occupabat. Tonsuram cæsariei multoties devitabat; et si quandoque sustinebat, non ad corporis decorem, sed ad memoriam Dominicæ passionis et contumeliæ fieri debere dicebat.

totum se iis tradidit,

d

Clericalem habitum congruis ornans virtutibus,

1 Cor. 9, 26

F

5 Missarum solennia quotidie Domino celebrabat, in quibus lacrymis et suspiriis, in spiritu humilitatis et animo contrito, se macerans, in sui cordis penetralibus hostiam vivam, Deo placentem, id est semetipsum, absque commixtione pravi operis offerre non desistebat, compunctionem habens verissimam cordis, faciens secundum Apostolum obsecrationes, pro his qui extra viam sunt, ut convertantur ad fidem; orationes, pro his qui pugnant in via, ne deficiant, sed de labore transeant ad quietem; postulationes, pro his qui post mortem purgantur, ut eorum pœna brevior et levior fiat, et de tormentis perveniant ad requiem sempiternam; gratiarum actiones, pro his qui triumphant in cœlesti patria, ut suis precibus et meritis nos secum perducant ad Christi visionem mirificam. Dignitates non solum laicales verum etiam ecclesiasticas devitabat; rumores

et sacerdotale officium sancte explens.

I Tim 2, 1

docens omnes verbo et exemplo.

A res hominum fugiebat, fœminarum frequentationes nullatenus habere volebat; corporis vero ingluviem execrabatur. Corda fidelium et maxime Clericorum quasi cœlestis imber rigabat, docens ut proferrent immarcessibilem bonorum operum fructum: iste enim verus Israelita absque dolo fuit, qui talenta sibi credita non solum reddere sed sine fraude amplificare curavit: quia bonum, quod per Spiritum sanctum intelligendo didicerat, non sibimet tantum
2 Tim. 4, 2 sed et aliis fidelium mentibus profuturum, secundum Apostoli præceptum, arguendo, obsecrando, increpando inserere n tebatur.

ANNOTATA.

In nulla hujus vitæ parte magis quam in hoc primo capite evagatus interpolatoris luxurians calamus, de suo haud pauca addidit, quæ omnia discernere non es facile, quædam magis exorbitantia eximimus contextui, ut concinnior foret et hic indicamus.

a *Hic ad nominandas regiones debellatas descendens,* Divina *inquit,* opitulatione suffultus, Alamaniam, Gualcheriam, Batricaniam usque Dalmatiam superando decivit; contrivit quoque Hiberniam, Britan-
B niam, Angliam partim atque Hispaniam. *Quæ nescio unde accepta sint, videnturque corrupta initio vocabula pro* Valeria, *id est,* Pannonia, *et* Bajoaria, *sive* Bavaria: *additæ autem fortassis sunt insulæ, numquam Carolo magno aditæ, quia seniorem Bedam, cum quo hic junior confundebatur constabat in Britannia natum. Melius Saxonica bella laboresque in ea gente convertenda exantlatos exaggerasset interpolator: quantum enim mens primi auctoris, per nubes ab illo offusas deprehendi potest, Saxonico genere, in regionibus a Carolo domitis, natus hic Beda indicari videtur.*

b *Ineptum est quod sequitur, ideoque expungendum fuit:* Quidam etiam ex his quos taliter studere faciebat tantum in astrologiæ peritia profecerunt, quod quotiescumque Rex contra inimicos Christiani nominis ad bella procedere disponebat, quem exitum esset habiturus in bello fide certissima satrapizarent, et per astrorum scientiam nuntiarent.

c *Presbyteri titulum, quamvis seniori Bedæ attributum per excellentiam, et inde forsitan huc translatum, retinuimus, quoniam omnino credimus hunc quoque juniorem Bedam Sacerdotio initiatum fuisse, et primi auctoris esse commendationem quotidiani sacrificii ab eodem offerri soliti.*

d *Ad seniorem spectant sequentia,* In tantum quod
C Martyrologii librum et computum composuit luculentum, præclarum et optimum, unde sibi et multis cognoscenda cognosceret, et suo Regi quæ prædicenda forent veraci præsagio indicaret. Sane in scientia divinæ legis se adeo exercuit, et sancta Evangelia in suis commentis sic præclare et decenter exposuit, ut mirificis Doctoribus Augustino et Gregorio non dissimilis habeatur: quem enim spiritualis unctio intus docuerat, ei et exterius affluentiam eloquentia copiose ministrabat. In medicinali quoque arte tam astutus fuit et efficax, tamquam si artem, quam a nullo didicerat, cum maximo studio didicisset. *Quod ultimum de seniore nemo dixit, an autem de juniori verificari possit non dijudico.*

CAPUT II.

S. Bedæ vita monastica etiam prodigiis cœlestibus illustrata.

His et aliis pluribus cum vir Domini Beda polleret virtutibus, jam non terrena sed cœlestia cogitans, omnipotenti Deo servire disponebat a frequentia turbarum remotus. Igitur inspirante gratia, cujus suffragio tantarum virtutum possessor extiterat, cœpit mente revolvere, qualiter non solum mente, D
sed etiam corpore fugeret hujus mundi cœnulenta *AUCTORE D. P.* contagia: unde meliorem eligens viam et arduam, mox ad religionem disponit transire monasticam. Qui accedens ad Carolum *a* Imperatorem, intentio- *a* nem quam habebat illi aperuit; suppliciter rogans *Licentia secedendi ad monasterium petita* et obsecrans, quatenus cum ipsius gratia et benedictione, liceret ei a curia et palatio recedere, ac suum propositum secundum Domini beneplacitum adimplere; ut sicut quadraginta quinque *b* annis *b* Regi servierat in terreno palatio, sic de cetero, donec viveret in hac mortali vita, Creatori suo serviret in monasterio. Quod licet Imperator graviter et moleste accepit, quia et se et suam curiam ab illo derelinqui dolebat et formidabat, præsentia cujus ipse cum tota curia plurimum indigebat, cujus consilio instruebatur, cujus auxilio sustentabatur, cujus præsagio innitebatur: ne Deo tamen, cujus servus Imperator erat, nimium pertinaciter repugnaret, si sanctum virum sine sua voluntate in curia retineret; vix tandem aliquando vir Domini ab Imperatore quod petiit impetravit: ad quem fertur Imperator tale dedisse responsum.

7 Cum Romanorum Imperium nobis cœlitus sit *et obtenta*
E traditum, non debemus a divino servitio quempiam revocare, sed ad ejus obsequium debemus nos et eos quos possumus attentius invitare, ut valeamus Clericos et laicos ad fidelitatem Imperii devotius retinere, et ne familiaritati nostræ se dubitent sociare, qui volunt divinis officiis inhærere. Cum igitur de vestra præsentia gaudeamus, de absentia vero nimium doleamus, ad quamcumque partem volueritis animum inclinare, sive ad residentiam in palatio faciendam, sive ad formam religionis monasticæ assumendam; volumus ut quidquid in nostro Imperio quod vobis placeat poterit inveniri, vestræ penitus subjaceat voluntati. Tunc Presbyter discretus, intelligens quod Imperator volebat eum ad officium Præsulatus *ac recusato Episcopatu,* promovere, qualiter sic illum secum heberet, ut nec a divinis obsequiis separaret; dixit ad Imperatorem: Non curet Dominus meus mihi impendere dignitates Episcopales aut curam animarum: quia durum nimis videtur et arduum, ut qui adhuc inscius sum tenere moderamina meæ vitæ, judex vitæ constituar alienæ: quia qui domui suæ nescit impendere curam, Ecclesiæ Dei curam nullatenus debet suscipere. Itaque assumere recuso, quod mihi non cognosco convenire: et accepta benedictione cum gratiarum F
actione, discessit ab Imperatore.

8 In partibus igitur Venetiæ, quibus Adrianus Imperator condidit civitatem quam suo nomine *Gavellum abit* Adrianam *c* nuncupavit, a qua etiam mare Adriaticum nuncupatur, erat quidam locus venerabilis, in quo religiosorum Fratrum congruus numerus ad serviendum Deo fuerat adunatus, quibus Guilielmus Abbas tunc præerat, vir magni meriti, continentia præditus, honestate præclarus; qui locus a Gavello fluvio, qui juxta præterfluit, appellatur *d* Gavellus. *d*
De cujus loci fama; et ejus Patris qui præerat vita *cum socio Venerio:* et conversatione, quia jam audierat, ad eumdem locum pervenit cum quodam suo comite, Venerio homine: quem vir venerabilis Beda, ob religionem vitæ et meritum disciplinæ, in sua secum assumpserat societate: qui Venerius, sicut fertur, hucusque in tota Gallicana *e* Ecclesia magnus habetur et cla- *e*
rus... *f* Ut autem eorum quæ in eodem loco gessit *f* notitiam habeamus, de multis pauca breviter perstringamus.

9 Accedens igitur ad Abbatem, quem ob suam religionem et honestatem diligebat et venerabatur ut *ubi a Guilielmo Ab. suscipitur,* patrem, affectuosissime atque humiliter supplicavit, quatenus sibi et suo socio, venerabili eremitæ Venerio, locum aliquantulo remotiorem divino intuitu provideret;

EX MS

A provideret; ubi cum eodem in divinis eloquiis, sicut diu desiderabat, ab aliis segregatus, se propensius exercere valeret. Qui venerabilis vir, ejus petitioni condescendens, libentissime tribuit, quod vir Domini Beda ab eo humiliter postulavit. Adeptus denique Pater sanctus locum quem optaverat, cœpit in divinarum Scripturarum expositionibus præcipue in Evangeliorum dictis potissimum desudare: quæcumque autem B. Beda dictabat ejus socius eremita Venerius in scriptis diligentissime redigebat... *g*

g cellam ejus frequentat columba

10 Postquam de vita et moribus tanti viri, quæ ille qui scripsit vidisse se asserit et audisse, prout potuimus, non ut debuimus, memoriæ fidelium commendavimus ad utilitatem credentium; etiam de ipsius miraculis, quæ per illum Deus operari dignatus est, aliqua referamus. Tempore siquidem illo, quo in cella, sibi a suo Abbate consignata, cum sodali suo cœlitus sibi collato, qui erat scriptor elegantissimus, resideret; columba quædam, mirabilis visu sed mirabilior actu, cernebatur ad cellæ fenestram persistere, et auribus viri sancti quæcumque dictaret videbatur fideliter instillare; et quandocumque Fratres ad opus divinum in oratorium introibant, etiam illa protinus ad eos ingrediebatur. Cui columbæ, quia B species alba desuper cernentibus monstrabatur, reliquis in partibus varietate circumdata visebatur; ut in ea pennæ columbæ, deargentatæ, et posteriora dorsi ejus in pallore auri nominarentur; non dudium quin ea in varietate pennarum differentiam ostenderet gratiarum, et sancti Spiritus varietatem donorum, quæ ille qui ubi vult spirat, sicut volebat, alumni sui visceribus diffundebat. Cum autem prædictus vir Venerius videret aviculam toties frequentare cellam, ait viro Dei, Capiatur avis illa, ne in libris nostris faciat maculam, vel nobis ipsis molestiam inferat. Cui S. Beda Dimitte, inquit, Frater, dimitte: non est enim infestatrix, nec a Deo nobis ad infestationem, sed ad magnam cansolationem est transmissa. Tunc Venerius tacuit, et admirans Domini bonitatem, intellexit altius, quod vir Dei non loquebatur a semetipso, sed quæcumque a Spiritu Sancto audiebat hæc dictabat et docebat.

quam arceri prohibet:

rogatus a Fratribus prædicare

11 Quodam etiam tempore cum famulus Dei Beda ad octoginta annorum pervenisset ætatem, et præ vigiliarum instantia et affluentia lacrymarum oculorum ejus visio caligaret; accesserunt ad eum Fratres ecclesiæ Gavellensis, qui ab ejus ore audire verbum Dei sitiebant, et cum instantia maxima supplicabat, quatenus ecclesiam dignaretur intrare, et sibi et his qui advenerant verbum divini seminis C ministrare: quod ideo dicebat, non quod aliquem crederent advenisse, sed ut saltem taliter possent ab eo quod postulaverant impetrare. Quorum postulationibus acquiescens ecclesiam intravit, ejusque gradum ascendit, unde sermo prædicationis audientibus consueverat ministrari. Sed licet, ut diximus, oculi ejus caligarent, ita quod clare videre non poterant; auditus tamen et intellectus erat in eo subtilis et facilis, ita quod nullus eo subtilius audire vel intelligere videbatur. Constitutus igitur in loco hujusmodi officiis apto, eorum qui ad audiendum convenisse dicebantur sonitum aure captabat. Nullumque advenisse nisi præsentes Clericos intelligens, tamen ut satisfaceret eorum desiderio qui præsentes aderant, tamquam ad populum multum, cœpit ordiri sermonem, clara voce dicens: Audite, audite: quia etsi neque vox neque motus humanus hic sit ullus, aures tamen plurimæ sunt istic circumstantes, auditum et intentionem mentis in Deo habentes. Senserat enim vir beatus ibidem Angelorum adesse præsentiam. Cumque multa de divinis Scripturis subtiliter dissereret, et plurimas historias figuratim perstringerent, tanta suavitas divinorum eloquiorum ab ejus ore manavit, quantam mentes audientium D non senserant in hac vita. Nec mirum si sancti Spiritus gratia debriatus corda fidelium favi mellis suavitate replebat: qui cum ad finem sermonis venisset, eumque in benedictione more solito terminasset; virum Dei divina claritas circumfulsit, et voces multorum, haud dubio quin cœlestium ministrorum, *h* Amen, protestantium et clamantium consecutæ sunt, tamquam multæ, personæ omnes simul una voce clamassent. Cleri vero hæc videntes et audientes, de his mirabantur quæ procedebant de ore ipsius, glorificantes et benedicentes Dominum, qui Sanctos suos glorificare non desinit.

quasi ad frequentem concionem

Angelica auditorio fruitur.

a quo in fine respondetur Amen.

h

Eutychianus quidam cæcum se simulans

12 Illo quoque tempore venit ad eum quidam, simulans se cæcum esse, dicens: Magister, præsta mihi medelæ beneficium: quia etsi oculos habere videor, lumen tamen cœli non video. At vero econtra vir Dei intuens in eum dixit: Homo, quamquam oculos corporis habere videaris, unde lumen cœli videas; malitia tamen tua te obcæcante, lumen interius amisisti. Porro cum vexatio quandoque auditui tribuat intellectum, lumen quo te carere fateris non diutius possidebis, ut cognoscas ingratitudinem Conditori tuo admodum displicere, qui solem suum clarescere facit super ingratos et gratos, et pluit super justos et injustos. Cum enim antiqui per visi- E bilia hujus mundi invisibilia nostri Conditoris agnoverint; cur vos moderni, cœlestis Patris beneficiis multipliciter instructi, ejusque Filii sanguine pretioso redempti, et sancti Spiritus lumine illustrati, et Sanctorum communione pasti, et peccatorum remissionem per sancti Spiritus gratiam adepti, quæ omnia Patres nostri nobis tradiderunt et credere docuerunt; cur inquam tot et tanta beneficia oculo mentis non cernitis et intelligitis, et eorum largitori gratias exhibetis?

frustraque increpitus,

vera percutitur cæcitate,

13 Quæ monita cum audisset, non compunctus sed irridens recedebat; depravatusque animo in virum Dei convitia et opprobria jaculabatur: erat enim vir ille Eutychianus, id est de secta vel hæresi *i* Eutychianorum, qui nulla fuerat ecclesiasticæ institutionis disciplina vel magisterio eruditus. Factum est autem secundum prophetiam viri Dei, ut confestim lumine veraciter privaretur, quo se carere simulate profitebatur. Caruit igitur homo ille corporis, quoniam lumen mentis per Dei hominem suscipere recusavit: et recedens a lumine veritatis, corruit in barathrum profundissimæ cæcitatis, et F tamdiu in cæcitate permansit, donec de præterita malitia satisfecit: septem enim annis luxit in cæcitate dicta, quia sancti Spiritus septem dona contumaciter contempserat. Ad Filium Eutychianus ille venire non poterat, quia Pater adhuc illum non traxerat (nemo enim venire potest ad Filium, nisi Pater prius traxerit eum) postquam vero a Patre ad Filium tractus fuit, ad eum citius venire non distulit.

i

post 7 vero annos pœnitens

14 Itaque post spatium septem *k* annorum tractus a Patre, resuscitatus in mente, corde contritus et humiliatus, in voce planctus ad virum Dei veniens, suppliciter veniam postulavit, et ait: Suscipe me pœnitentem et ad te revertentem, Pater sanctissime; quia insipienter et stulte contra universorum Dominum et famulum suum confiteor me egisse. Prostravitque se ad pedes, misericordiam postulans, ut per eum a Deo lumen recipere mereretur. Videns autem B. Beda hominem prostratum, dicit ad eum: Surge, et da honorem Deo vivo et vero. Dixitque, illi, Vis renuntiare diabolo et omnibus pompis ejus? Respondit, Volo. Et Sanctus, Vis renuntiare sectæ Eutychetis et assumere normam veræ religionis? et illuminaberis. Respondit, Volo. Tunc vir Dei accipiens oleum exorcizatum, consignavit eum in fronte dicens:

k

fidemque Catholicam professus,

A cens : Deus omnipotens qui aperuit oculos cæci nati et Tobiæ cæcati, ipse aperiat et illuminet oculos tuos : statimque illuminatus est; et ex tunc fidelis factus, permansit firmus in fide, dans gloriam Deo, qui salvat omnes sperantes in se ; et ab his qui se ab errore convertunt ad eum, sinum misericordiæ suæ non avertit.

illuminatur precibus Bedæ :

15 Post mortem autem Imperatoris Caroli, venerabilis Presbyter Beda, cum incremento religionis et augmento virtutum, per quinquennium vixit in monasterio de Gavello, augens in clero sanctæ doctrinæ et scientiæ lumen, et exhibens universis et singulis exemplum sanctæ conversationis, et per honestæ vitæ merita, bona opera fieri persuasit. Et ita sui nominis interpretatio cum effectu operum concordavit : nam vere dictus est Beda, id est, *l* Bene vel bonum dans; quia de fonte sacri eloquii bene atque copiose dedit et propinavit doctrinæ fluenta. Ceterum in fine quinquennii, geminatis quinque talentis quæ a Domino sibi tradita fuerant, de tenebris ad lucem, de labore ad requiem, de via in patriam, Deo vocante, in manibus viri Dei Guilielmi *m* Abbatis, quarto Idus Aprilis feliciter obdormivit. Quem S. Venerius socius ejus in eodem loco sepulturæ tra-
B didit : in quo loco, post solutionem sui corporis sive prius, multa per eum miracula Christus Dominus, ad laudem sui nominis, gloriose exhibuit : qui vivit et regnat per infinita secula seculorum. Amen.

qui Carolo Imp. annis 5 superstes, *l* *pie obit et miraculis claret.* *m*

ANNOTATA.

a *Ita per anticipationem dictum intellige : puto enim prius monachum factum Bedam, quam hic coronam Imperii acciperet. Mallem etiam credere cum Ludovico Juniore ipsum in Italiam profectum anno* 872, *ab eodemque secedendi in monasterium licentiam petivisse. Nec tamen mirum est, quod cum mors Bedæ ab obitu Caroli Imperatoris notata inveniretur, ab hujus quoque aula exiisse eum auctor putavit, quamvis id antiquior vita non indicaret.*

b *Ergo circa annum* 827 *ad Palatium intraverat, ætatis annum* 27 *aut* 30 *agens.*

c Adria *urbs inter Padum et Athesim, ad plurium rivorum, in flumen Tartarum se infundentium, confluxum, urbs olim Episcopalis : nunc Episcopus Rhodigii residet, quæ urbs tantum ab Adria recedit versus mediterranea, quantum hæc distat a mari, utrimque ad* 15 *M. P. remota.*

d Gavellus *locus ab Adria octavo fere milliario distans, Ferrarium versus.*

C e *Nullis Gallicanis fastis invenio adscriptum Venerium quempiam ; inter Italiæ Sanctos nominantur a a Ferrario duo,* 13 *sept. quorum unus seculo Christi septimo, alius undecimo claruerit. Vereor tamen ne ab horum altero, titulum Sancti, qui infra datur huic Bedæ socio, mutuatus fuerit Interpolator.*

f *Additur in MS.* Ad quem locum cum advenisset servus Christi Beda, fertur prompsisse præsagia : Gaudent qui velit, cum postmodum plorabit cum noluerit : diu gaudebit vere cum post plorabit amare : at si labor est in caussa gaudia sequatur amœna. Hæc sunt responsa quæ Deus revelavit sibi de prædicto loco : qui etiam de Adria civitate, fundata ab Adriano Imperatore, talia prædixit.

Præsagia Bedæ tributa

Adria magna muris olim fuit edita miris :
Fortunæ bello sed erit contenta popello.

Quæ loca jam ad hoc devenerunt quod vir Dei prædixit : nam alter a Totila, Rege Gothorum barbarissimo, post non multa tempora noscitur debellatus : alter vero ab iisdem Gotthis jam pene cognoscitur annullatus ; et si quid ab illa devastatione residui fuit, alluvione aquarum paulatim consumitur. *Quod ad primam partem attinet, ea quomodo Gavelli devastationem explicet, non assequimur; potius videtur significari propositum pœnitentiæ istic agendæ, et sic* D *posset veteris auctoris esse : omittere tamen maluimus eam periodum, quod commodum sensum non faciat, et absque dispendio historiæ a contextu abesse possit. Pars altera, aut saltem subsequens explicatio est, ab Interpolatore temporum imperito adjecta, cum Totilæ irruptio in Italiam anno* 541 *cœperit, tot seculis prius quam Beba hic nasceretur.*

et insulæ explicata *EX MS.*

g *Huc spectat distichon ante Vitam in MS. Genuensi expressum :*

En Beda quæ dictat sibi cuncta columba ministrat,
Venerium curat, scribens quod uterque figurat.

Ea columba mox describitur; et licet forsitan vera columba fuerit ac naturalis, pie tamen accipi potuit, velut indicium supernaturalis gratiæ, sancto seni a Deo adjunctæ, propter modum minus naturalem quo ipsa eum affectabatur. Quod autem Venerio amanuensi utens, eidem dictare solitus sit tum epistolas, tum pias aliquas commentatiuncalas, quarum nunc memoria exciderit nolim affirmare vel infirmare : expungo tamen, librorum indicem, quem de suo addit Interpolator, eum a seniore Beda mutuatus, in hæc verba. Composuit autem vir Domini Beda ad ædificationem universalis Ecclesiæ multos libros, videlicet Commenta super tres Evan-
E gelistas Matthæum, Marcum et Lucam. Super Joannem fecit Homilias plurimas. Exposuit quoque librum Actuum Apostolorum, Epistolas Canonicas, Apocalysim ; et etiam, sicut asseritur, exposuit Parabolas Salomonis. Fecit quoque Chronicam perutilem, in qua a mundi principio usque ad Gratianum Imperatorem illustrium virorum tam Philosophorum antiquorum quam Catholicorum Patrum et etiam Imperatorum gesta copiosa brevitate distinxit. Multos quoque tractatus edidit tam prosaico quam metrico stylo, valde utiles ad arguendum, ad docendum, ad corripiendum ; in sermone et virtute veraces. *Quæ omnia melius a Vita hac abessent, licet ea Wion in sua Epitome retinuerit.*

scripta eidem per errorem tributa.

h *Hinc nata fabula quæ vulgo de Seniori Beda circumfertur, quasi per ludibrium suorum rogatus verba facere ad cumulum lapidum, eosdem sibi habuerit acclamantes,* Amen Venerabilis Beda, *unde usus invaluerit, ut hoc deinceps titulo fuerit in Ecclesia notus. De eo nos agemus* 26 *Maii, quo obiit, necdum sexagenarius, ac proinde oculis ad extremum valentibus.*

i Eutychiani, *ut ait Senior Beda lib.* 4 *cap.* 49 *super cap.* XI *Lucæ*, negando Mariam semper virginem, sancti spiritus operante virtute, nascituro cum hu-
F manis membris Unigenito Dei carnis suæ materiam ministrasse, verum consubstantialemque matri filium hominis fateri non debere dixerunt : *eleganterque subjungit :* Sed si caro Verbi Dei, secundum carnem nascentis, a carne Virginis matris pronuntiatur extranea, sine caussa venter qui eam portasset, ubera quæ lectassent, beatificantur. *Unde autem tunc in Italia hujusmodi hæresis, ante annos quadringentos in Concilio Chalcedonensi damnata? Fæces hæ fuerint reliquæ a Græco Exarchatu, sub quo diu manserat Adria, Archiepiscopatui Ravennati subjecta.*

k *Hinc movemur, ut Bedam hunc plus quam septem annis dicamus vixisse Gavelli, plures autem dare non possemus, si solum anno* 875 *cum Carolo Calvo venisset in Italiam Beda, anno post ejus obitum* 5 *Christi* 883 *mortuus, ut mox dicetur.*

l *Ita ex usu interpretandorum suo tempore nominum Interpolator, quem vel hinc colligas seculo* 14 *scripsisse. Vera autem nominis ratio ex Saxonica lingua petenda videtur, in qua* Bede, *sicut etiam hodie apud Teutones, significat rem petendo vel orando obtentam, a* Bidden *orare, petere.*

m *Ejusdem scilicet a quo receptus ad monasterium fuerat : quod rursum nos movet, ne decennio longiorem faciamus Bedæ hujus monachatum.*

CAPUT III.

A

EX MS.

CAPUT III.
Translatio Corporis Gavello Genuam.

Gavellum monasterium olim amplum et opulentum

Quoniam Historiographus, qui B. Bedæ Vitam tractavit suo modo, satis sufficienter exposuit, quis fuerit, qualiter educatus atque instructus extiterit, qualiterque etiam pervenit ad monasterium de Gavello, quod erat tunc in partibus Adriæ mirifice fabricatum et copiose dotatum, et, quod valde melius erat, totum in personis et rebus universæ honestati deditum, et sacræ religionis institutionibus ac divino cultui præcipue mancipatum : docuit etiam quomodo dictus Sanctus ibidem fuit aliquanto tempore conversatus, nec non et de miraculis quæ per eum Dominus dignatus est operari : demum vero qualiter ab hac luce migravit fideli narratione patefecit. Dignum quoque videtur, qualiter ab eodem monasterio, ad orthodoxam atque Catholicam Januensium civitatem, ossa dicti Patris fuerint transportata, fidelium auribus intimare : quatenus Dei judicia, quamvis occulta, justissima sine dubio prædicentur ; et circa tanti Patris Reliquias, ad hono- Omnipotentis Domini, honor et reverentia generaliter ab universis Catholicis suscipiat incrementum.

B

dum disciplina floru t regulatim,

17 Itaque donec in jam dicto monasterio de Gavello vir Domini Beda, cum religiosis Fratribus, qui Domino serviebant. in hoc vita permansit, monasterium sæpe nominatum semper de bono in melius multipliciter excrescebat. Subtractis vero viris, in quibus ordo religionis vigebat, cœpit quoque monasterium ob religionis defectum in personis et rebus, fama et merito minorari, in tantum quod locus ipse jam fere ad desolutionem devenit. Cum enim dudum in reverentia maxima multorum frequentaretur accessu, modo peccatis exigentibus tota circum adjacens regio in stagnum versa est et paludem ; et terra prius frugifera conversa est in salsuginem, ita quod pene non sit qui inhabitare in ea velit : nec est ibi chorus Deo famulantium ut solebat, propter quod divina munia more debito non persolvuntur in eodem loco, sed solus Abbas, cum nimio defectu monasticæ disciplinæ, singulariter ibidem vivere perhibetur, absque Dei servorum societate. Quibus siquidem caussis, cœlestis auctoritas majestatis, quæ fine debito cuncta disponit, justo judicio voluit, ut corpus S. Bedæ in eodem loco, Clero et populo destituto, diutius non remaneret ; in quo, propter memoratos defectus, non poterat juxta honorem tanto Patri debitum venerari.

eadem collapsa dissipatur

C

a ubi sanctum corpus sine honore inveniens Joannes Genuen.

18 Placuit igitur altissimo Provisori, ut quidam monachus Fructuariensis *a* Ordinis, natione Genuensis, Joannes nomine, Bibens-aquam cognomine, transitum faceret per Gavellum : qui viso tanti Patris tumulo non apte [ornato] in admirationem maximam est commotus, ex eo quod tam venerabiles Reliquiæ omni fere veneratione carebant. Cumque in tali admiratione simul et hæsitatione maneret, semetipsum introrsus sciscitans percunctabatur, quid magis esset divinæ providentiæ ac dispositioni acceptum, utrum sic absque veneratione relinquere intactas in eodem loco tanti Patroni exuvias ; an esset sibi aliquatenus, satagendum easdem transferre ad aliam ecclesiam, ubi possent a Clero et populo frequentari, nec non et divinis officiis sicut decet et convenit assidue venerari.

et intelligens quanta in veneratione olim fuisset.

19 Denique in tali dubio ad hospitium cum sociis est reversus : ibique cum de jam dicto Sancto ad invicem loquerentur, inquirentes quis fuerit vel unde venerit, et de monasterio ipso quemadmodum regeretur, intellexit jam dictus monachus, per habitatores illarum partium (qui ab antiquo et per antiquos, a quibus originem ducebant, se nosse asserebant) quod Beda Beatus in eodem monasterio in vita sua laudabiliter in omnipotentis Dei servitio religiosissime vixerat ; et post hujus vitæ transitum deposito carnis onere cum via, lætanter ad suæ puritatis revolasset auctorem, et ejusdem corporis sacra pignora ibidem fuissent honorifice tumulata. Qui nihilominus affirmabant, quod donec monasterium et habitantes in eo in divinis obsequiis religiose manserunt, tam diu non solum a finitimis, verum etiam a remotæ regionis hominibus sancti Patris Bedæ reliquiæ, cum toto monasterio et his quæ ad monasterium pertinebant, miro venerabantur affectu : sed postquam vigor Domini declinavit, cœpit quoque ab eorum visitationibus atque oblationibus frequentantium multitudo cessare.

D

esse etiam qui illud alio auferre vellet ;

20 Cumque talia simul et alia loquerentur ; unus ex præsentibus in vocem submurmurando prorupit, quod non ibi diutius sacræ Reliquiæ remanerent, quia ipse eas ad aliam ecclesiam transportaret. Quæ omnia verba prædictus monachus Fructuariensis Joannis *b* Beaqua in cordo suo sollicite conservabat ; præcipue illud quod dixerat de sacris Reliquiis transferendis ; et quod intellexit alium facere velle, festinavit anticipare voluntatem illius in operatione, apposuitque falcem operis in messe alienæ deliberationis. Paratis igitur omnibus quæ ad tale negotium agendum sibi sufficere videbantur, [implorato auxilio] summi Gubernatoris, convocavit quemdam sibi familiarem, qui navigandi scientiam in illis partibus competenter habebat eique suæ voluntatis revelavit arcanum ; accepta primitus ab eo sponsione, ne cuiquam hominum secretum quod sibi panderet, ante peractum negotium, aliquatenus aperiret. Et quoniam id ad quod animum intendebat, commodius fieri posse taliter existimabat, cum fido socio navem conscendit, atque ad thesaurum desiderabilem festinanter pergere properavit.

b

E

eumdem præoccupaturus sedi' ad locum,

et offusa per viam nebula

21 Porro cum jam transissent stagni medietatem, tanta eos nebulæ obscuritas obumbravit, ut etiam rector illius naviculæ, qui locorum illorum plenam notitiam omni tempore se habere putabat, et per partes illas sæpe multos dirigere consueverat ; ubi esset et ad quam partem naviculam in qua erant dirigere deberet ; penitus ignoraret. Tunc monachus sæpe dictus, in hæsitatione cum æstuatione maxima constitutus, pro eo quod illud quod toto corde concupierat potius ad defectum quam ad profectum sibi cedere videbat, summi Gubernatoris atque Rectoris cœpit implorare auxilium dicens ; Deus scientiarum, Deus occultorem omnium indagator, qui scrutaris renes et corda, qui separas pretiosum a vili, dirige desiderium meum in beneplacito tuo, ut per me peccatorem istius Sancti reliquiæ transferantur : ostende mihi viam in multitudine aquarum istarum, per quam possim ad monasterium ambulare, ubi corpus sanctissimum requiescit : quod si non fuerit de tuæ beneplacito voluntatis, num quam voluntas mea suæ postulationis sortiatur effectum. Continuo autem oratione finita, omnis densitas aeris visa est abscessisse.

F

post fusas preces expeditus,

ecclesiamque

22 Nec mora, viam per quam navigare debebant monachus nauclero demonstravit, intulitque ad eum, Istam per partem, nauclere, divige navem. Et subito, post brevis temporis intervallum, apparuit illis monasterium quod desiderabant. Quo viso, gaudio gavisi sunt vehementi, et properantes velociter pervenerunt ad locum. Egressique de navi ad ecclesiam pedetentim ambulare cœperunt, simulantes se orationis gratia illuc tamquam peregrinos venisse. Cumque ad ecclesiam pervenissent, monachus socium extra ecclesiam dereliquit, quatenus callide exploraret, ne quis superveniret qui eos ab eo quod inceperant

A inceperant disturbaret. Quid multa? monachus accessit ad loculum ubi sacræ Reliquiæ consistebant; *capsam effringit,* et tamdiu se per diversos conatus exercuit, quousque ille sine quo omnis humana fortitudo atque scientia debilitas atque insipientia merito judicatur, suum sibi porrexit auxilium, robur atque consilium: et tandem aliquando capsulam illam, in qua erant sacrati corporis ossa excutiendo et diversis operationibus artificiosius insistendo non sine difficultate aperuit, eademque ossa extraxit de loco in quo erant, et in suo apparatu quem secum ad hoc tulerat studiose locavit. Deinde accepto thesauro, propter quem tamdiu laboraverat, gaudens et exultans, cum suo sodali protinus recurrit ad navim: ingredientesque in eam per eumdem locum, ad locum in *corpus aufert,* quo redire disposuerant, velociter sine impedimento aliquo revertuntur.

23 His ita peractis, prætaxatus monachus, videns quod in quantum majorem reverentiam sacris Reliquiis exhiberet, in tantum divino conspectui plus placeret; supposuit humeros proprios ad portandum, et in scapulis suis sancti corporis onus sine alterius adminiculo per dies plurimos asportavit, donec ad monasterium in honore S. Benigni Presbyteri et Martyris constructum, juxta nobilissimam civitatem B quæ Janua nuncupatur, in loco qui dicitur Caputphari, cum jucunditate magna devenit: *et Genuam defert ad monast. S. Benigni.* ibique sancti corporis venerandas Reliquias cum summa veneratione collocavit. O Felix civitas, quæ tam felici meruisti decorari Patrono! o Dei omnipotentis inæstimabilis dispensatio! Quis unquam crederet hujus Sancti reliquias, ad Januensis urbis sublevationem atque decorem tanto tempore reservatas? Sed merito sublimatur plus ceteris et honoratur: quicumque enim honorat Deum, non dubiam quin honoretur ad eo. In hac felicissima urbe nostra Deus honoratur, fides colitur, et perfidia conculcatur; hæretici deprimuntur et Catholici exaltantur, per omnia benedictus Deus in secula seculorum. Amen. c

24 Miraculis quoque a B. Beda per divinam potentiam factis ipsa quoque civitas plurimum honoratur: *ubi ad ejus tumbam liberatur energumena.* de quibus pauca de plurimis ad Domini gloriam proponantur. Puella quædam parvula, quæ a spiritibus immundis graviter vexabatur, post multorum visitationem Sanctorum, ad ecclesiam S. Benigni ducta est a parentibus, nondum de B. Bedæ præsentia cognoscentibus. Cumque alterius *d* Sancti, qui veneratur in eadem ecclesia, multoties auxilium invocassent, sed in puella nullum sanitatis intelligerent signum, C ad aliam ecclesiam cum eadem puella pergere disponebant. Jamque recedentibus dictum est ut ad B. Bedæ præsentiam ducere deberent puellam: qua perducta, cum hi qui præsentes aderant Deum et B. Bedam diutissime perorarent, consilium acceperunt, ut catenam illam, qua capsula illa, in qua erant Reliquiæ B. Bedæ, continebatur, collo puellæ imponerent. Quod cum factum fuisset, effugatis dæmonibus, puella sanitatis medelam recepit, ita quod deinceps nullum in eam maligni spiritus potuerunt habere regressum.

ANNOTATA.

a Fructuariense monasterium *ad Padum, anno* 1003 *conditum a S. Guillielmo Abbate Divionensi et Cluniacensis congregationis propagatore insigni, caput ejusdem congregationis in Italia, de quo vide Vitam istius Sancti* I *Januarii num.* 24, *et diploma fundationis et seriem Abbatum in Historia Chronologica regionis Pedemontanæ per Franciscum Augustinum ab Ecclesia, Taurini anno* 1646 *edita cap.* 27.

b *In epitome quadam nobis Genuæ exhibita transcriptaque idem nomen magis integre scribitur* Bevilacqua: *quomodo etiam scripsit Wion.* D *EX MS.*

c *Addebatur in MS.* Explicit 1230. *An ut notetur annus factæ Translationis? At in prædicta epitome notatur annus* 1233. *Hoc certum, errasse Wionem notando annum* 1255, *fortassis deceptum similitudine ea quæ ex inter litteras* 3 *et* 5 *præsertim manuscriptas. Mox enim dabimus Bullam indulgentiarum corpus Genuæ venerantibus concessarum, Innocentii* IV *anno* V, *qui est Christi* 1247.

d B. Martinus Solitarius *cujus Vitam dedimus* VIII *hujus, obiit an.* 1342 *ex quo discas hanc appendicem postea adjectam: et videtur plura colligere voluisse scriptor, licet unum solum miraculum hoc inveniatur in MS. fortassis non integro.*

CAPUT IV.
Cultus B. Bedæ apud Genuenses.

Paucis post Translationem annis placuit, ad Genuensis populi pietatem magis extimulandam, Romanum Pontificem interpellare: unde adhuc servatur Bulla Innocentii IV, pro indulgentia consequenda in festo sancti et Venerabilis Bedæ Presbyteri, et per ejus Octavam, *hoc tenore:* Innocentius Episcopus servus E servorum Dei, dilectis filiis Abbati et Conventui *Indulgentiæ 40 dierum data ab Innocentio IV.* monasterii S. Benigni, Januensis diœcesis, salutem et Apostolicam Benedictionem. Licetis, de cujus munere venit ut sibi a fidelibus suis digne et laudabiliter serviatur, de abundantia pietatis suæ, quæ merita supplicum exedit et vota, bene servientibus multo majora retribuat quam valeant promereri; nihilominus tamen desiderantes Domino reddere populum acceptabilem, fideles Christi ad complacendum, quasi quibusdam illectos muneribus, Indulgentiis videlicet et remissionibus, invitamus, ut exinde reddantur divinæ gratiæ aptiores. Cupientes igitur ut ecclesia vestra, in qua corpus B. Bedæ Presbyteri, ut asseritis, requiescit, congruis honoribus frequentetur, omnibus vere pœnitentibus et confessis, qui ecclesiam ipsam, in festo sancti ejusdem et usque ad octo dies post festum ipsius, venerabiliter visitarint, de omnipotentis Dei misericordia et BB. Petri et Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, XL dies de injuncta sibi pœnitentia misericorditer relaxamus. Datum Lugduni Idib. Decembris, Pontificatus nostri anno quinto. *Alia indulgentia plenaria,* F *data est a Gregorio Papa* XIII *visitantibus in Paschate altare B. Bedæ, Romæ* VIII *Januarii,* MDLXXXIII, *plenaria a Gregorio 13.* *Pontificatus anno* XI. *Extat præterea Sixti* V *pro nova Corporis Translatione facienda Breve hujusmodi.*

26 Sixtus Papa V dilectis filiis Abbati et monachis monasterii S. Benigni de Capite-Fari, prope et extra muros civitatis Januensis. Ordinis S. Benedicti, Congregationis Cassinensis alias S. Justinæ de Padua. *Facultas Sixti 5 ut Corpus deferatur ad majus altare,* Dilecti filii, salutem et Apostolicam Benedictionem. Cum, sicut accepimus, Venerabilis Bedæ, Presbyteri olim Ordinis S. Benedicti, ossa in ecclesia vestri monasterii S. Benigni de Capite-Fari, prope et extra muros Januenses, ejusdem Ordinis Congregationis Cassinensis alias S. Justinæ de Padua, et in certo illius altari reposita existant, ac vos pro majori decentia et forsan commoditate, et alias ex certis rationabilis caussis, cupiatis illa ab eodem altari ad majus altare dictæ ecclesiæ transferre, sed vereamini id vobis licere absque speciali Sedis Apostolicæ indulto; nos propterea honestis vestris votis hac in parte annuere, ac in præmissis opportune providere volentes, vosque et vestrum singulares personas a quibusvis...... absolutos fore censentes, vestris in hac parte supplicationibus inclinati, vobis, ut cum ea decentia, ornatu et veneratione, et pompa ac ordine, servato arbitrio Venerabilis Fratris Archiepiscopi Januensis

A Januensis præscribendis, dicti Venerabilis Bedæ Presbyteri ossa ab eo altari, apud quod nunc asservata reperiuntur, ad majus altare ejusdem ecclesiæ servatis etiam debitis et solitis ceremoniis ac devotione, transportare et transferre, ac postquam translata et transportata fuerint, illa apud dictum altare majus conservare et conservari facere et venerari, libere et licite valeatis, Apostolica auctoritate tenore præsentium concedimus..... non obstantibus... . Datum Romæ..... XXII Octobr. MDLXXXVI, Pontificatus anno II.

data anno 1586,

27 *Hæc quidem tunc cum Archiepiscopus Genuensis esset Antonius Saulius, Cypriani Palavicini eodem anno defuncti antea coadjutor, et paulo post Cardinalis tit. S. Vitalis. Sed rebus publice privatimve turbatis nihil eorum quæ Pontifici proposuerant monachi, per annos quadraginta septem executioni mandatum est; uti probat* Decretum Patrum Visitatorum circa translationem Corporis Venerabilis Bedæ, *quod ita scriptum invenimus.* Visitantes nos infrascripti ecclesiam S. Benigni de Janua, et reperientes capellam, in qua requiescit corpus Venerabilis Bedæ Presbyteri, debito ita destitutam cultu ut non appareat ibi esse, aut non sine spectantium querela, quod merita Sanctissimi Patris ad contemptum usque parvi ducuntur; B præcipimus Reverendissimo P. Abbati S. Benigni ejusque Cellerario, ut juxta decretum Sixti V fel. mem. super hoc emanatum, congruenti solennitate transferant Beata ossa ad altare majus ut ibi honestiore ornatu exposita sint adeuntibus templum; aut D saltem instanter curent ut restauretur, decenterque ornetur, ac de congrua supellectile provideatur solita capella, ab illis qui super illam jus dicunt habere. Totum vero quod in hoc actum fuerit, referant futuræ Diætæ et Capitulo generali; et si negligenter se gesserint, ad arbitrium regiminis punientur. Datum in monasterio S. Salvatoris Papiæ, die IV Novembris MDCXXXIX. D. Victorinus ab Immola, Abbas Ravennæ; D. Andreas a Parma, Abbas Parmæ; Visitatores.

Visitatores decernunt corpus transferendum.

anno 1639.

28 *Decretum hoc impletum fuit intra annos* 1643 *et* 1650, *quando factum est marmoreum altare, medium ex tribus ad sinistrum templi latus: cujus altaris elegans tabula ipsum Venerabilem Bedam, in habitu Benedictino repræsentat, coram apparente sibi Christo scribentem, et tabulæ ejusdem pars infima; per quadrum exsecta, videndam exhibet arcam interius intra murum clausam. Festum ejusdem ab immemorabili tempore celebratur* X *Aprilis, ritu Majoris duplicis: inscribiturque Kalendario hoc modo* Sancti et Venerabilis Bedæ Confessoris et Doctoris, Duplex majus. *Caput miro odore fragrans in thecis argenteis reservatur; reliquum corpus in prædicta marmorea arca. Aliquas S. Bedæ Reliquias asservari Bononiæ in ecclesia Hospitalis de morte, asserit Masinus in Bononia perlustrata hoc die:* E *quas hujus potius quam senioris esse facile persuadet ipsa ratio loci.*

executio facta post an. 1643

G. H.

DE SANCTO MACARIO,

ARCHIEPISCOPO ANTIOCHENO, GANDAVI IN FLANDRIA.

AN. MXII

Gandavi monasteria a S. Amando constructa:

Gandavum, urbs Flandrorum nobilissima, et sua amplitudine maximis urbibus, non solum Belgii, sed totius fere Europæ æquiparanda, a S. Amando olim fide Christiana exculta fuit, et præclaris monasteriis exornata. Horum primum censetur, olim S. Petro et reliquis Apostolis dicatum, ac sæpe monasterium Gandense appellatum: alterum est Blandinium dictum. SS. Petro et Paulo sacrum, et nunc fere monasterium S. Petri vocatum. Utriusque infra in Actis S. Macarii mentio celebratur: sed prius ejus habitatione, obitu, reliquiis et miraculis nobilitatur. In hoc monasterio ipse qui extruxerat Amandus S. Bavonem, ex Hasbania ad se venientem, excepit, C *doctrinaque et pietate excultum, in Clericum attondit; et tandem sanctissime mortuum sepulturæ mandavit. Hinc postea monasterium S. Bavonis est nominatum. Consule plura a nobis dicta* VI *Februarii ad Vitam S. Amandi, et* XIX *Martii ad Vitam SS. Landoaldi Archipresbyteri, Amantii Diaconi, Adriani Martyris, Juliani, Vincianæ et Adeltrudis: quorum reliquiæ anno* DCCCLXXX *Wintershovio ad dictum S. Bavonis monasterium fuerunt translatæ.*

unum post S. Bavonis dictum,

ejus Abbas Erembodus varias reliquias accipit.

2 *Inter Abbates hujus monasterii satis eminuit Erembodus, qui Odwino* XVI *Kalendas Julii anno* DCCCCXCVIII *mortuo, successit, et* IX *Kalendas Augusti anni* MXVII *vita functus est. Hic Roma ad suum monasterium curavit transmitti reliquias S. Pancratii et plurimorum aliorum Sanctorum; et Holtemo, agri Alostani vico, transtulit solenni apparatu corpus S. Livini, anno* MVII. *Dein anno* MX, *ipsis Kalendis Augusti, curavit detegi et ostendi corpus S. Bavonis: ac dein anno sequente* MXI *excepit peregrinum hospitem, S. Macarium Episcopum; quem proximo anno* MXII *sanctissime mortuum,* IV *Idus Aprilis, honorifice sepelivit in crypta B. Mariæ ante altare S. Pauli: cumque mox miraculis plurimis coruscarent dicti Sancti, curavit ea diligenter ab aliquo e suis monachis conscribi, quæ ex vetustissimo MS. nacti sumus. Auctor in Historia detecti corporis S. Bavonis ita loquitur:* Vera obedientia coactus, insignia sancti Patris Bavonis, nostris temporibus acta, ut aliquo modo lucidius enuclearem, aggressus sum: *et narratis aliquot miraculis, sequebantur in autographo tria folia pura, ut scilicet quæ dein patrarentur miracula possent subjungi: postea habebatur aliqua relatio de adventu S. Macarii, ejusque morte et miraculis, hoc exordio:* Quo sacra S. Bavonis detecta sunt membra tempore, ac ordine supra memorato reposta; adiit hoc Gandense cœnobium... Macarius. *Hinc eumdem utriusque relationis auctorem agnoscimus, qui se ubique præsentem adfuisse testatur: et ultimum miraculum patratum dici,* anno præsenti MXIV in Paschalibus, F *in misere incurvato, qui, inquit,* per dies Paschæ nobiscum commoratus, lætos reddidit, jamque securus sui sanus abscessit, *cum solum biennio e vita discessisset S. Macarius.*

et corpus S. Bavonis ostendi curat:

S. Macarium sepelit

et Acta conscribi jubet:

3 Anno MXIX ordinatur Otthoboldus Abbas Gandensis, a quo Domina Otgiva, Flandriæ Comitissa, humiliter petiit, ut Sanctorum nomina, quorum corpora Deo annuente in Gaudensi cœnobio requiescunt, sibi transmittere dignaretur. Venerabilis vero Abbas Otthoboldus, devotissimæ Comitissæ precibus inclinatus, Sanctorum et Sanctarum nomina, in dicto Gandensi cœnobio quiescentium, eidem Comitissæ, ut memoriam eorum haberet in præsenti, et ut partem cum iis habere mereretur in futuro, transmittere curavit. *Ita habetur in fine Chronicæ MS. hujus cœnobii, ubi memoriæ prænotatæ atque istic transcriptæ auctor, proponit notare sigillatim dictorum Sanctorum nomina, quod mox facit, cum brevi uniuscujusque elogio: enumerationem autem concludit* Nonus, *et ultimus inter illos,* Beatæ memoriæ Macarius, Antiochenæ Sedis Archiepiscopus, sapientia et morum honestate præclarus; sicut, præfatus Otthoboldus Abbas, utpote ab eo visus et notus, testatur. *Igitur vel adhuc vivebat*

post an. 1019 nomen inter Sanctos recensetur,

ab Otthoboldo Abbate,

A *bat Otthoboldus cum hæc memoria primum scriberetur, vel aliquid de Macario scriptum reliquerat, quod auctor memoriæ præ oculis habuit et in quo illud elogium legebatur, quod hisce verbis continuatur :* quem, *scilicet Macarium*, post plurima peregrinationis incommoda Gandensi cœnobio transmittere dignatus est Dominus : ubi præsentis vitæ molestia exutus, et æterna gloria sublimatus, crebris miraculorum signis postmodum mirifice claruit.

4 *Fuit Otthoboldus præmemorati Erkemboldi successor proximus, et successorem post se habuit anno* MXXXIV *Abbatem Lidwinum : hoc autem post biennium resignante, Rumoldum : cui mox deposito suffectus est anno sequenti Folbertus. Folberti mortem, anno* MLXVI *obitum excepit* Sigerus Abbas, *cujus secundo anno, elapsis ab obitu S. Macarii annis quinque et quinquaginta*, cum præclaris miraculorum insignibus B. Macarii clareret sepulcralis locus, *ut infra in aliis Actis dicitur, elevatum est ejus corpus* vii Idus Maii anno MLXVII; *ac tunc, hortatu ejusdem* Sigeri Abbatis, *conscripta sunt Acta longissima vitæ, in patria, Episcopatu et peregrinatione peractæ, miraculorum etiam et elevationis historia. Hæc Acta ex MS. Thosano damus, eademque extant in vetustissimo MS. Paderbornensi monasterii Abdinchovensis,*

anno 1067 corpus elevatur.

et alia Acta conscribuntur:

B *et in MS. Passionali cœnobii Bodecensis in diœcesi Paderbornensi : in quibus interserebantur nonnulla miracula, quæ ex prioribus Actis sunt dilatata. Auctor prioris Vitæ noluit* peregrinationis seriem explicare, *veritus ne* veritas, fama incertæ opinionis præstantior, *aliquo modo læderetur. Interim videntur omnia ex ore S. Macarii sociorumque excepta fuisse et annotata, eaque auctor posterioris Vitæ multum amplificavit. Surius eamdem edidit, sed stylo plerisque in locis mutato, et variis quæ redundare videbantur in compendium redactis. Sed malumus ipsa Acta integra more nostro exhibere, ut lector commodius judicet, quæ ipsis sit fides adhibenda. Habemus etiam ipsi illustre compendium ex parvo MS. Gandensi cœnobii S. Bavonis descriptum, quod subnectere possemus, sed ejus omnis probabilitas ex aliis majoribus Actis est stabilienda. Aliud Compendium habemus in MSS. quibusdam Vitis aliquot Patronorum Flandriæ, priori succinctius et tertium adhuc brevius in MS. Chronico Gandensi hujus cœnobii S. Bavonis : in quo etiam habetur* Epitaphium S. Macarii Antiochenæ Sedis Archiepiscopi *his verbis :* Hic requiescit S. Macarius, peregrinus et Archiepiscopus, de monasterio S. Simeonis de Antiochia : qui obiit anno ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi MXII, IV Idus Aprilis, Henrico Romanis, Francis principante Roberto, Balduino Barbato Flandrensium Comite.

horum compendia :

cum epitaphio,

C *Sed hæc missa facimus, uti etiam ea quæ ediderunt Antonius Sanderus lib. 2 de Sanctis Flandriæ, Haræus, Lippeloos, et alii etiam variis linguis, ac Legendarus inseruerunt. Potius hic addendum videtur, quod prædicta elevatio corporis S. Macarii facta sit anno immediate sequenti consecrationem novi templi S. Bavonis, peractam anno* MLXVI *a Balduino Episcopo Tornacensi ac Noviomensi : qui paulo ante dedicaverat Insulis ecclesiam S. Petri, illuc invitatus ab ejus fundatore Balduino Insulensi Flandriæ Comite. Quia autem elevando corpori S. Macarii iidem Comes et Episcopus interfuisse leguntur ; ideo Canonici ecclesiæ prædictæ S. Petri non temere sibi persuadent,* Brachium S. Macarii, *quod apud se est, quamvis recentioris operis thecæ eleganti nunc contineatur, sibi jam olim obtigisse ex liberalitate ipsius Comitis et Episcopi consensu. Certe antiquam esse possessionem docuit nos R. P. Josephus Ignatius a S. Antonio Carmelita Discalceatus, ex litteris Vener. Decani et Capituli Insulensis S. Petri, datis mense Junio anni* MCCXXX, *ubi de Rogerio Insulensi Castellano dicitur :* Fecit quoque phylacterium fieri ad brachium S. Donatiani, et decoravit brachium S. Macarii. *Porro cum anno Christi* MDXXXVII *auctoritate Pauli* III *Pontificis Romani, loco monasterii arce ad urbis custodiam a Carolo* V *Imperatore constructa, monachi S. Bavonis veste mutata in Canonicos assumpti essent, et triennio post in Parochialem S. Joannis Baptistæ basilicam Gandensem, nunc Cathedralem translati; ad eamdem quoque devecta fuerunt Corpora Sanctorum, et unum ex sacellis ejusdem Basilicæ S. Macarii titulo donatum est.* D

AUCTORE G. H.

Brachium Insulis,

5 *In illa lamentabili rerum sacrarum strage, quam furor Calvinisticus per Belgicas urbes fecit anno* MDLXXI, *cariora nonnulla pignora servavit Catholicorum cura, ad solatium posteritatis. Inter hæc Gandavi fuit Corpus S. Macarii, cujus invocata ope sæpe fuerat urbis a peste liberata. Pace autem orthodoxis Flandris reddita, et avitæ religionis cultu cum legitimi Regis obedientia reparato, reductum quoque illud est in sedem suam priorem, ecclesiam scilicet Cathedralem, ubi usque in hodiernum diem hac decima Aprilis Depositionis festum solenni ritu peragitur, et in secundis Vesperis fit nuda Commemoratio S. Leonis Papæ : uti indicant Officia propria anno* MDLXXII *excusa. Sunt autem Lectiones secundi Nocturni ac variæ Antiphonæ et Responsoria desumpta ex majoribus Actis. Festum etiam Elevationis ejusdem S. Macarii celebratur die nona Maii, translato in sequentem diem Officio de S. Gregorio Nazianzeno : cujus in secundis Vesperis S. Macarii fit etiam nuda Commemoratio, et Lectio quarta desumitur de gestis in ipsa Elevatione corporis. In antiquo Breviario Antuerpiensi præscribitur Officium de Translatione S. Nicolai cum commemoratione S. Macarii : et hæc recitatur Oratio :* Deus qui mira dispositione B. Macarium Archiepiscopum ab exteris nationibus nobis destinasti Patronum, concede propitius, ut ejus pia intercessione ab exilio mundi feliciter perveniamus ad regna. *Inscripta ejusdem memoria est sacris Fastis Martyrologii Romani ad hunc* X *Aprilis istis verbis :* Eodem die S. Macarii Episcopi Antiocheni, virtutibus et miraculis clari. *In antiquo MS. Martyrologio Bruxellensi ecclesiæ S. Gudilæ istud encomium habetur :* Item S. Macarii, Archiepiscopi Antiocheni, qui laboriosa pro Christo peregrinatione suscepta Gandavum venit, et ibi in monasterio B. Bavonis moriens, sancto fine quievit. *Similia leguntur in Florario MS. item apud Grevenum et Molanum in Additionibus ad Usuardum et plures alios. Longissimo eum exornat elogio Saussaius in Martyrologio Gallicano. At die* IX *Maii, ob corporis elevationem, celebratur in Martyrologiis MSS. Centulensi S. Richarii, Trevirensi S. Maximini, et aliis : item in MS. Florario, et apud Grevenum et Molanum* F *in Additionibus ad Usuardum. Sed et Molanus late ad istum diem Acta ejus refert, et secuti sunt passim alii recentiores.*

solenni ritu colitur 10 Aprilis

E

et 9 Maii.

memoria in sacris Fastis.

6 *Restat inquirendum de patria et de Episcopatu Antiocheno. Auctor prioris Vitæ, qui S. Macarium Gandarum venientem una cum suo Abbate excepit, et ægrotanti adhuc adfuit, asserit* eum fassum, se fuisse Archiepiscopum Antiochiæ, *quæ urbs Armeniæ flos* erat, præstans nobilitate, divitiis etc. *Jam autem varia est Armeniæ acceptio : ac primo est Armenia proprie dicta inter Euphratem fluvium et Ciliciam, Cappadociam et Pontum Polemaicum, distincta in duas provincias, e quibus Armenia prima habet metropolim Sebasten, et Armenia secunda Melitenem : neque ulla ibi est urbs Episcopalis, Antiochia dicta. Præterea videntur vicinæ provinciæ subinde sub Armenia comprehensæ : nam in antiqua Notitia dignitatum Imperii Romani statuuntur* Duces in Oriente rei militaris per Ægyptum duo, Libiæ, Thebaidos; per Orientem sex, Phœnices, Euphratensis, Syriæ Palæstinæ, Osrhoenæ, Mesopotamiæ, Arabiæ; per Ponticam unus, Armeniæ; per Thracias duo, Mœsiæ secundæ, Scythiæ; per Illyricum duo, Daciæ Ripensis, Mœsiæ primæ. *Ubi sub Duce militari Armeniæ videntur comprehendi*

Armenia proprie sumpta,

et late pro Asia minori sive Natolia,

AUCTORE G. H.

A *prehendi provinciæ Asianæ et Ponticæ, quæ in Asia minori seu Natolia collocantur, et maxime eæ tales sunt habitæ, quæ in mediterraneis Armeniæ propriæ sunt viciniores. Est ibi Antiochia, Pisidiæ metropolis, a S. Paulo, uti in Actis Apostolorum cap.* 13 *traditur, Christianæ fidei præceptis imbuta, et sanguine multorum Martyrum irrigata, ex quorum numero sunt sub Severo Imperatore passi SS Charalampius Presbyter, Porphyrius et Baptus milites et tres mulieres, quorum Acta illustravimus ad diem* x *Februarii. Ibidem etiam Episcopus fuit S. Georgius, infra* XIX *Aprilis proferendus, qui tempore iconoclastarum ob sacras imagines in exilium actus fuit. Ex hac Antiochia Pisidiæ metropolita Pergamius subscripsit Consilio Chalcedonensi, et Theodorus Collationi* VIII *Synodi* V *generalis. Ab hac urbe regio ipsa postmodum traditur appellata, atque in ea Turcicus Præfectus hoc tempore residet. Suberant hi Archiepiscopi Patriarchis Constantinopolitanis, apud quos decimo seculo viguisse orthodoxam religionem ostendimus* V *Februarii ad Vitam S. Polyeucti, anno Christi* DCCCCLXX *vita functi : eoque tempore dicitur floruisse Macarius senior, Archiepiscopus Antiochenus, et consanguineus hujus S. Macarii, qui eum de sacro fonte suscepisset, bonis moribus et omni genere scientiarum instruxisset, et tandem apud Clerum et populum in successorem suum eligi curasset. Uti hæc in posteriore Vita leguntur.* B

Ibi Antiochia Pisidiæ, urbs Archiepiscopalis,

sub Patriarcha CP.

7 *Qualis eodem tempore fuerit Antiochia urbs Syriæ, optime indicat Georgius Elmacinus in Historia Saracenica, quam ex Arabico Latine edidit Thomas Erpenius. Mortuo namque Joanne Tzimisce Imperatore Orientis anno* DCCCCLXXV, *die* IV *Decembris, successit Basilius Junior Porphyrogenitus, filius Romani Junioris Imperatoris cum fratre Constantino. Sub hoc Imperatore, teste Elmacino pag.* 244, erat Halebi quidam, nomine Agabius, quem petierunt Antiocheni, ut esset Patriarcha eorum, eumque miserunt ad ipsum Imperatorem : ad quem cum ingressus esset, indicavit ei statum urbis, et inclinationem atque affectum civium ejus erga ipsum, misitque eum Imperator ad Abdallam Muntasirum, ut tentaret eum movere ad obedientiam ; promisitque ei fore, ut restituta sibi Antiochia constitueret ipsum Patriarcham ejus toto tempore vitæ ejus, Abdallæ autem daret quodcumque ei promitteret. Abiit igitur Agabius ignotus habitu monachali, ingressusque Antiochiam, convenit Abdallam, ac negotium cum eo transegit : ita ut Abdalla in obedientiam Imperatoris se daret, et imperium in urbem ei restitueret ; repudiato nomine Scleri. Sic Agabius factus C est Patriarcha Antiochenus, die solis vigesimo tertio Canonis posterioris anni Alexandri MCCCXXVII, *sive Hegira* CCCLXVII, *et anno Christi* DCCCC LXXVII.

Agabius creatus Patriarcha Antiochenus anno 977.

8 *Verum postmodum, ut tradit Elmacinus pag* 252, Basilius Imperator, indignatus contra Agabium Patriarcham, eum ejecit Antiochia, et manere coegit Constantinopoli, in quodam monasterio, cum jam præfuisset duodecim annos. Caussa ejus rei erat, quod Basilius in cistis Bardæ Phocæ invenisset epistolam quamdam ejus, qua approbabat consilium Phocæ de rebellione, et confirmabat eum in isto proposito. Mansit autem in isto exilio fere septem annos : atque eo tempore fiebant sartoniæ in Sede ejus. *Ejectus ergo est Agabius anno* DCCCCLXXXIX, *et post exilium annorum septem reversus videtur anno* DCCCCXCVI, *at quamdiu postea sederit aut quis ei successerit non reperimus. Jam ut hunc* Agabium *dicamus alio nomine* Macarium *fuisse appellatum, et tunc illi ab obitu successisse* S. Macarium, *non audemus affirmare ex sola secundi scriptoris auctoritate ; quia prior scriptor eum appellat, non Patriarcham, sed Archiepiscopum Antiochenum, eamque urbem non in Syria sed Armenia collocat. Verum in re dubia malumus hæc erudito lectori proponere, quam ex solis conjecturis aliquid definire.* D

ejectus in exilium anno 989

et forsan anno 996 reversus :

an is senior Macarius alio nomine sit dicendus :

9 *In Ephitaphio supra indicato dicitur* S. Macarius Archiepiscopus de monasterio S. Simeonis de Antiochia. *Porro apud Elmacinum Hegira* CCC LXXV, *id est anno Christi* DCCCC LXXXV *Saracenus* Sarduddaulas contendit ad monasterium Simeonis, quod in ditione erat Antiochiæ, idque post trium dierum obsidionem vi cœpit, die Mercurii, duodecimo Rabii posterioris ejusdem anni, et plerosque qui in eo erant, monachos occidit : erat autem monasterium a multis habitatum : eos autem, qui in id e regione Antiochiæ confugerant, captivos abduxit et Halebum vexit. *An ergo dicendus Macarius senior tunc dictum monasterium restaurasse, creatus Archimandrita cum Episcopali auctoritate, et tempore exilii Agabii supplevisse vices Archiepiscopi Antiochiæ Syrorum, imo successisse, eique mortuo circa annum* MVI *subrogatus S. Macarius? Forsan ex his alius lucem majorem accipiet, et quæ hic desunt sua eruditione supplebit.*

An in monasterio S. Simeonis in ditione Antiochiæ,

fuerit Archimandrita cum auctoritate Episcopali ?

VITA ANTIQUIOR

Jussu Eremboldi Abbatis a monacho Gandensi scripta E

Ex vetustissimo MS. monasterii Gandensis.

CAPUT I.

Adventus S. Macarii Gandavum : obitus, sepultura.

Quo sacra S. Bavonis detecta sunt membra [tempore] ac ordine supra memorato reposta, adiit hoc Gandense cœnobium quidam magnæ gravitatis vir, cum coeuntibus sibi aliis *a* tribus : qui se quidem Macarium nomine, Antiochiæ vero Archiepiscopum fatebatur : quæ urbs Armenia flos est, nobilitate, divitiis, rerum gestarum gloria longe ceteris præstans, morum probitate, bello et pace memoranda, ejusque opera magnifica, utpote nos accipimus, obumbrantia omnem illustrationem præclaræ gloriæ. Hæc talem hunc virum, incogniti moris peregrinæque institutionis, et ad hoc tempus nulli unquam visum, nobis transmisit. Cujus quidem peregrinationis seriem explicare non est facile memoratu : quoniam fama incertæ opinionis præstantior est veritas. Qui benigne satisque hospitaliter susceptus, ob devotionem sanctæ conversationis, fraternæ societati est admissus. Cujus benedictionibus et nos F et circumcirca degentes per dies jocundati, gaudio gratulabamur non modico. Quem etiam penes nos ævo intermino possidere præoptantes, diatim persuadebamus : sed quoniam id animo non sedit, imo magis patriam revisere libuit, cum maximo mœrore permissus est abire. Tunc socia fides certos sodalium ambiguosque secrevit vultus : siquidem a suis relinquitur, uno tantum contentus comite. Cumque portus commigrasset viciniæ, pedam inflatione corripitur, ac lectulo detinetur. Et cum per dies aliquot languor ingravesceret de vita desperatur. Ad monasterium itur, ut reveheretur. Itur, ac revehitur penesque nos aliquamdiu jacuit exanimi similior.

a

Post elevationem S. Bavonis, S. Macarius Episcopus Gandavum venit :

abiturus, morbo impeditur :

2 Et ecce intempestæ noctis cujusdam silentio, non gravatus quidem somno, S. Bavonem videt sibi assistere, hisque verbis compellare. Surge, ait, monasterium ingredere, et quæ videris innotesce. Qui ut sibi videbatur, surrexit, monasterium intravit, et ante sanctum altare sedentes utriusque sexus reperit Sanctos. Ex quorum confessione, ut sibi videbatur, S. Bavo se subrigens, extensa manu eum tenuit, et extra limen templi eduxit, poneque altare S. Petri, a S Amando olim dicatum, stare præcepit. Ubi dum oppериretur, eosdem Sanctos sibi cum cereis

recreatus visione apparentis S. Bavonis,

et aliorum Sanctorum,

A reis ad hoc ipsum altare approximare videt, quos ob nimiæ claritudinis fulgorem vix intueri valebat. Horum admonitu roboratur, et ut de reliquo sanus persistat, certioratur. Ex quorum collegio S. Landoaldum agnovit infulatum, qui more Missarum solennia celebrans, se cum ceteris benedici promeruit.

sanus efficitur :

Qui statim mane sanissimus surrexit, quæ viderat innotuit, ac per indicium sanitatis certos nos reddidit visionis : sicque nobiscum per spatia quinque mensium commoratus, patriam iterato deliberavit adire. Verum admirabili ac nostra ætate inaudita diffinitione eum sibi Christus ascivit.

iterum parans discessum,

In sacrosancto Parasceve, audita ejus discessione, utriusque sexus totius provinciæ concurrerunt innumerabiles, utpote Dominicæ Resurrectionis die Missas celebraturus ac cunctos benedicturus, omniumque libitu discessurus. Sed quoniam eo anno pestilentiæ immanitas quam plures, imo innumerabiles, in Gandensi pago admirabili plurimisque annorum curriculis ante inaudita vel visa invaserat subitatione, simul hujus beatificanda attigit membra.

peste corripitur :

Qui ea tactus gravedine, signis ac nutibus quibusque valebat, ac si præsagiret, intimare curavit eloquiis, se quidem ipsa finiendum molestia, plagamque imminentem post hæc cessandam : quod postea rei probavit eventus. B Accersito Patre monasterii, venerabili videlicet Abbate Erenboldo, simulque cunctis Fratribus, comam capitis barbamque sibi tonderi omnimodis exorat, partemque barbæ matri, in exteris regionibus relictæ, solicite rogavit mitti, ad æternum pignoris monimentum ; ne suspensam, utpote pro filio, varia ipsius adventus eam cruciaret cogitatio, sciretque quibus regionibus quove loci ejus sacra teneretur requies.

partem barbæ cupit matri mitti :

His rite exactis, comitantibus nobis, cryptam, scilicet oratorium S. Mariæ, ingreditur, baculoque suæ sepulturæ monstravit locum, ibique se terris commendari jussit. Moxque eadem nocte, nimia præventus corporis molestia, defungitur vita.

sepultura designata pie moritur,

Christo scilicet disponente, Sanctique Petri Apostolorum Principis, cujus honore ac nomine isdem viget locus, simulque pii protectoris nostri Bavonis intervenientibus meritis, ut in loco, in quo manere recusavit oratus, maneret glorificandus. Post ejus quoque discessum, juxta tanti viri condictum, plagæ mortalitatisque cessavit immanitas. Sed quis digne referre queat lætitiam atque alacritatem totius populi, quomodo quisque vicissim certabat humeros sancto supponere feretro? Multi ergo, quibus C hæc facultas minime dabatur, magnum sibi lucrum ducebant vel extremam partem vectium manu contingere posse. Alii, quibus et hoc minime suppeditabat, saltem portantium vestes tenere gaudebant ; in commune Christum glorificantes, qui quem amittere suspirabant, in hoc loco sibi reservavit Patronum. Allatus ergo in crypta S. Mariæ ac in loco a se præelecto, tumulatur honorifice ; ac fidelium oblationibus, utpote vivus, sic veneratur defunctus. Anno autem Dominicæ incarnationis Millesimo duodecimo indictione decima, *b* concurrentibus duobus, quarto Idus Aprilis obiit hic Sanctus : cui mors, via ac patriam ; ac præsentis vitæ exitus, sequentis ac numquam terminandæ factus est introitus. Verum cujus meriti apud Deum fuerit attestantur ejus insignia.

10 Aprilis anno 1012. b

ANNOTATA.

a *In sequenti Vita quatuor socii dicuntur iter una incepisse, sed unus forsam defecerat, aut e vita decesserat.*

b *Erat annus bissextilis, concurrentibus primo et secundo, seu litteris Dominicalibus F et E, mortuus est feria quinta hebdomadis Paschalis.* D

CAPUT II.

Miracula intra biennium post obitum patrata.

Mulier quædam Frehegard nomine, de villa Munta, membrorum officiis destituta, per visum est admonita, ut ad sepulcrum ejus accederet. Quæ diluculo consurgens, baculis suffulta, utcumque ire perrexit ad tumulum ejus; ut oravit, baculos abjecit et sana recessit.

Ad sepulcrum sanantur contracta,

Alia mulier de portu Gandensi, contracta manu, sic multata erat digitis, ut unguium acumen in alteram transiret partem. Quæ ut ad Sancti sepulcrum oravit, ungues de palma retracti sunt, et in antiquum usum nervorum tela retexitur, ac sine tarditate salus manus reparatur,

alia digitis in adversum detortis,

5 Ex Gynæceo comitis Henrici de Portu, scilicet *a* Einhamma, erat puella, nomine Oda, cæca per annorum tempora. Ea quoniam solennitas S. Bavonis in proximo erat ventura, ex omni gente convolantibus turbis, optato advenit, ac mater cum filia spe recuperandæ salutis accurrit.

a puella cæca,

Cumque Missarum solennia celebrarentur, Dominus noster *b* Balduwinus Marchisus cryptam ingreditur, ad sepulcrum hujus Sancti consuete oraturus. E Cumque pronus incumberet, et hæc, de qua loquimur, puella pone sepulcrum jaceret: uno momento contigit et Principem ipsum caput ab oratione levare, et illam visum recipere.

b præsente Balduino Comite,

Qui Deum, Sanctum suum mirificantem, magnifice collaudans, Fratribus ipse intimare curavit. Quale gaudium, qualisve lætitia fuerit omni clero, cum eodem Principe Christo laudes acclamante, in se quisque perpendat. Qui etiam devota mente eidem Sancto candelabra mirificæ magnitudinis obtulit. Sic ergo hoc signum contigit sciri ab eo, cujus utique verbis cujusque conscientiæ virtutis majorem adhibuimus fidem, quam si quæ dicimus ipsi vidissemus.

6 Matrona perliberalis, imo fama virtutum percelebris, de ipso portu Gandensi, nomine Wihted, nævum habuit in oculo qui speciositati ejus derogabat aliquantulum.

matrona nævo oculi laborans,

Cumque quasi pugnus extuberasset oculus, vergi jam videbatur in ruinam. Hæc Sanctum Dei, in visu sibi adsistentem agnovit, qui se de salutis prosperitate certam reddidit. Cumque evigilasset, perlucide perspexit, ac nævum, qui in oculo pependit, in modum fabæ supra suum pectus reperit. Fama facti vicinas et cognatas adscivit, et F una ad sepulcrum ejus itur, ac muneribus devotissime honoratur. Et ne posteros latere queat quoniam nec pervetusta nec incelebris memoria est, addatur huic aliud miraculum.

7 *c* Ostburg est civitas in littore Oceani sita : inde homo adducitur nomine Mannin, mirabili calamitate percussus. Siquidem ab inguine deorsum secreta genitalium patiebatur ardentia, ita ut meatus digestibiles interclusi seminecem redderent.

c alius in inguine misere vexatus,

Hic tam luctuosus atque anxius, penes nos per dies aliquot commorans, dejecit humi mæstior vultum, ac de suæ mentis perturbatione atque calamitatis infortunio conquestus est. Sed Domino Sanctum suum mirificante, infra breve spatium saluti redditur, et ad propria sanus revertitur.

8 Apud Maritimos quidam amplæ personæ extitit, Gundwaccar nomine, cujus in septis spes multa peculi exuberabat.

pestis pecorum avertitur voto facto :

Verum pestilens lues spes et gregem simul invasit : quæ calamitas fundi multum perturbabat virum. Cumque catervatim peculia prosternerentur, saniori consilio Sanctum in præsidio supplicat, luminare spondet. Quo facto nec unum quidem animal deinceps perdidit, quoniam pestilentia resedit.

Ex MSS.

A 9 Celebritas sancti Bavonis quotannis festiva occurrit. Ab incolis institorum cujusvis nationis, ceterisque quaquaversum gentibus evehuntur mercimonia. Othelardus quidam de portu Tornacensi navem lanis onustam advexit. Hic falsis criminationibus agitatus, in actum publicæ administrationis pro tuendo jure producitur. Forenses querimoniæ efficiuntur, quæ sæpe nequissimis contingunt magistratibus, qui non fugare quidem sed illustrare potius nequitatem solent. Ergo Præfectoria censura ire in carcerem compellitur. Brachiis retortis ferro et catenis cingitur, pedibus nervo constrictis. Hic ergo in se rediens cum S. Macarium invocasset auxiliatum, ac luminare spopondisset deferendum, tamquam dolorum nescius, tendit in altum lumina, nam vincula palmas presserant, et ingemiscens obsecrat. Ecce autem carceralis cæcitas splendore lucis fulgurat, duplexque morsus pœnarum ruptis habenis dissilit. Cernit deinde Sanctum sibi assistere, ac ore augustiore his verbis se compellare. Exurge, inquit, securus tui, decursa jam satis tibi sunt pœnæ minacis munia. Cumque stuperet, obsessor tetri carceris penes quem manserat pernox cura feralem B servare domum, per rimas interna carpit lumina. Sic ergo vinculis absolutus, ac tali visione attonitus, reliquum noctis sopori indulsit. Fama facti innumerabile vulgus advocat, admirantibus cunctis, quo pacto, quave ratione sit solutus. Ad comprobandam ergo Christi majestatem, humana curiositate duplicantur vincula ac multipliciter muniuntur claustra. Intempestæ noctis silentio adest Sanctus, claustra reserat, ac se invocantem vinculis absolvit. Primo mane adsunt et populi, visuri magnalia Christi : concurritur ab omni plebe, lætantur universi, et cum eo ad sepulcrum itur Sancti. Gaudens vota persolvit, ac de reliquo securus redit in sua.

Quidam injuste vinctus et carceri inclusus, a S. Macario cum luce apparente vinculis solvitur, etiam altera vice :

10 Adolescens quidam, nomine Athalardus, miseria diffamante plurimis jam notus in locis, paralysis dissolutione sic extitit debilitatus, ut brachiis innitens, universum post se corpus trahendo, instar vermium per terram reperet. Accessit huic infortunio fœda totius corporis agitatio, ut, si quolibet respectu clementiæ quid daretur, nec manu retineret : sed et stoliditas tanta inerat menti, ut inter sensatos furiosus videretur. Hic sane istac istorsum repens, ut anguis sinuat immensa volumine terga, et tandem miserabili sinuamine ad hujus Sancti pervenit sepulcrum : ubi nescio quid murmurabat siquidem nec auxiliatum invocare noverat. Sed Christo Sanctum suum mirificante, surrexit quidem per se, ac puerili C more nutanti gressu, intuentibus cunctis, ambulare cœpit. Nec multo post ab illa mirabili agitatione salvatus, redintegrationem promeruit totius salvationis.

sanantur paralyticus et amens :

11 Quædam paupercula de pago *d* Mempisco, per annos complures cæca, cum ceteris id locorum coeuntibus data manu ductrice ire perrexit. Jamque longa itineris spatia transmeanti, divinæ miserationis virtus occurrit : siquidem derepente cœpit videre. Cumque mirata intueretur intuentes, ac præ gaudio accelleraret gressus, ductrix lassa substitit. At illa, Dum redeo, inquit, mihi attende; aut si mavis, functa officio tuo, da manum ut ducaris. Sic ergo læta oratum advenit, pluresque Menapiorum hujus signi testes adhibuit ac recessit. De ipso pago extitit et altera, manum gestans aridam : hæc per visum monita, ut velamine qualicumque tumulum Sancti cooperiret, ac manum reciperet; velamen utcumque acceleravit, festina accurrit, sepulcrum Sancti cooperuit, ac manum recepit.

d *cæca, aridam manum habens*

12 Bonorum actuum semper decet versari admiratione, et his apprime quos incrementa fidei assequuntur. Anno præsenti, qui est dominicæ incarnationis Millesimus quartus decimus, hoc Gandense D Cœnobium, quo maxime ac solitarie Flandria pollet, ab insula *e* Walachra adiit quidam curvus, nomine Rocelimus : et quoniam feria secunda dierum palmarum erat, usque sacrosanctum Parascevem *f* feriæ quintæ diem, scilicet obitus hujus Sancti, sic perstitit incurvatus. Cumque frequentia plebis, ut eo moris est, oratum ingrederetur; et hic apud sepulcrum Sancti cum ceteris oravit. Ecce autem derepente quasi impulsus corruit. Quem cum circumstantes raptum ire molirentur, ipse se subrigens, Nihil, inquit, vereamini, hic Sanctus me salvavit. Sicque pone sepulcrum bis terque valentior terræ incubuit. Deinde baculum rejecit, ac per dies sanctæ Paschæ nobiscum commoratus, fama facti quique fuerant assciti lætos reddidit, jamque securus sui sanus abscessit.

e misere incurvatus : f

ANNOTATA.

a Einham *illustris prope Aldenardam locus cum Abbatia S. Benedicti, anno* 1064 *constructa.*

b *Hic est* Balduinus IV, Barbatus *seu* Pulchrobarbus *dictus, Comes seu Marchio Flandriæ ab anno* 1003 *ad* 1036. E

c Ostburghum *prope novam fossam Isendicanam.*

d *De pago* Mempisco *et* Menapiis, *ad Legiam sive Lisam fluvium et in Tornacensi agro, sæpius egimus.*

e Walachra *insula Zelandiæ maxima, in qua sunt Middelburgum et Ulissinga urbes celebres.*

f *Feria quinta post Pascha, tum aliqua obitus ejus memoria cœpta celebrari. Et Parasceve sumitur pro toto Paschalis festi decursu.*

VITA ALTERA

Jussu Sigeri Abbatis post elevationem corporis a monacho Gandensi scripta.

Ex variis codicibus MSS.

PROLOGUS.

Omnipotens essentia Deitatis, cui quod est esse perfectum est, et hæc ineffabiles, incogitabili quodam, ordine rerum, formas quas nobis per principales quasdam formaturas, pro sui velle ostendit, semper quidem penes se perfectas habuit. (Neque enim Deo, ut creator esset, accessit ex tempore : ipse enim et tempore antiquior est, cum sit creator et ordinator temporum, et cuncta crearit in tempore) F Sed antequam nobis ostenderentur in creatoris erant præsentia : creata autem cuncta opificis gubernantur providentia, nec quidquam ultra citrave progreditur, nisi quantum ab omnipotentia ejus, juste cuncta moderante atque disponente, præordinatur sive ad communem quamdam utilitatem, sive ad occulti justique judicii sui ultionem. Ejus quippe sapientia, cujus etiam voluntas omnipotens habetur, omnia sine tempore simul habet, quæ nobis in tempore non simul ostenduntur : et ideo distribuit omnia pro opportunitate temporum, ita ordinans cuncta, ut ipsa sit non solum ordinatrix, sed et ordinatio cunctorum.

Deus omnia prævidit et creavit :

2 Quis enim et sapientius et fortius ordinare valeret et regere, quam qui et facienda providit, et provisa voluit perficere? Fecit et perfecit cœlum et terram cum universis ornatibus eorum. Sed superbia in cœlis, invidia subripiente in terris, principalium dilectionem creaturarum, ne quidquam quantum ad se, imperfectum remaneret in creaturis, pro restauratione Angelica et redemptione humana, Deus homo futurus, non per gradus scalarum, sed per ora Prophetarum, ad terras dignatus est descendere

et factus homo

A dere de cœlis, et Angelo nuntiante et Spiritu sancto cooperante, in utero Virginis : qui nascendi quidem legem dissimilem, moriendi vero conditionem sponte mortalibus suscepit æqualem. Implevit ex se mundum, nec vacuavit cœlum, et mirifice expleto ordine vivendi, post crucem et mortem supernis sedibus reddidit seipsum : unde electis in unum congregatis, emisit Spiritum sanctum, per quem in omnem terram exivit sonus eorum. Dilatat ecclesiam, quam decantarat Isaias sub vineæ dilectæ palmitibus spinosis ; et commendat eam piscatoribus, quos elegerat ex littoribus marinis. Pervolant Evangelistæ totum mundum : Mattheus [indicat] hominum Deum quem Spiritus sanctus pinxerat [intra viscera] virginalium membrorum : instat leonem producere Marcus Evangelista, non de cavea venatoria, sed de stabulari spelunca : portat Lucas vitulum, humeris Pontificalibus saginatum, ut pascatur de eo genus humanum : aquila ceteris altius evolat et usque ad pectus Dominicum suarum remigia pennarum Joannes declinat, quatenus de pectore Christi accipiat odoratum, et volatus suos pertendat ad cœlum, volatu cantuque persultans, In principio erat Verbum. Ab oriente et occidente hæ aquilæ pennas justitiæ producunt, quibus sanctos Martyres, Confessores, B Virgines et omnes electos, ad Deum vocare instituunt.

Isa. 5 per Apostolos et Evangelistas,

excitavit Martyres, Confessores, Virgines,

3 Ossa itaque Martyrum, membra Confessorum, pudicitia Virginum, pennæ sunt aquilarum : quas cantus invitat Angelorum, volatusque Evangelistarum, unde fiat lætitia credentium, et reditus ad Jerusalem supernorum. Qua invitatione plurimis volantibus de nido ad nidum, spontaneam scilicet expetentibus peregrinationem, qua regredi possent ad patriam cœlorum usque ad ultimam mundi ætatem; ex membris Christi ubique terrarum præclare floruit religio ecclesiarum : floruit Europa, et latitudo Africæ : floruit Asia et nobilitas Syriæ; quæ misit nobis habendum juvenem quemdam, nomine Macarium, primæ indolis, florem totius Armeniæ : qui calcatis secularibus pompis, maluit Deum sequi passibus mentis et corporis, quam commissum sibi retinere Præsulatum Antiochiæ. Cujus vitam scribendo aggredi, etsi dehortatur imperitia, plurimum tamen hortatur Domini Abbatis *b* Sigeri, qui impossibilia redigit ad possibilitatem, caritatis virtus imperiosa : cui quidquam honestum negare nefas est et inhonestas plurima. In ecclesiasticis siquidem rebus nequaquam C gallinaceo pede usus, quia instanter satagit reddere ecclesiæ fructus, Euge beatum, in fine est a Domino auditurus, et cum beato Macario, innuente Deo, partem suam positurus, cujus secundum rei veritatem omnimodis expetit enucleari vitam et actus. Absit ergo, absit error falsitatis, ubi cum fiducia caritatis, fructus præsumitur pietatis, et merces expectatur veritatis.

et S. Macarium ex Syria misit :

b hujus Vitam scribit auctor jussu Sigeri Abbatis.

ANNOTATA.

a *Deest hic Prologus apud Surium, aut ultro ab eo omissus, quia nihil singulare continet, aut ea de caussa in codice, quo is usus est, non continebatur.*

b Sigerus Abbas *curavit elevari Sacrum corpus B. Macarii anno* 1067 , *et anno* 1073 *sua sponte cessit a suo munere Abbatiali.*

CAPUT .

Ortus, educatio, studia, Episcopatus, virtutes, miracula.

Gemma regalis, Armeniæ decus, quam non artifex manus, sed in suo locavit diademate omnium artifex Deus; Gloria parentum, sed longa spes amicorum, gloriosus puer Macarius, superbi lineam sanguinis duxit ex provinciæ primoribus. Atavorum ejus atavi, ab hominum usque memoria, omnes nobilissimi : nullus in eorum stirpe ignotus, nullus degener est facile repertus. Hujus post Deum creatorem Armenia extitit procreatrix, quæ liberalium semper virorum uberrima nutrix, nec non fidei et veritatis omniumque virtutum strenua cultrix, inter cetera insignitatis suæ bona, hujus quoque tanti boni modernis temporibus meruit fore prolatrix. Generosissimi genitores ejus Michael et Maria : quos etsi parentum nobilis commendabat prosapia, non minus generi eorum paullo post respondit præclaris moribus nati gloria.

Vastri prosapia exortus in Armenia,

D *ex ms*

parentibus Michaele et Maria :

5 Natus est autem ea tempestate, qua senior Macarius magnæ sanctitatis Archipræsul in infulis agebat *b* Antiochiæ, stabilis columna regni et firmamentum totius ecclesiæ. Quæ civitas Syrorum constituta metropolis, ceteris præstans urbibus, gloria insignium suorum et præstantia antiquæ nobilitatis, plurimum etiam capiebat augmentum ex auctoritate tanti Pontificis. Erat enim inter primos primus, inter religiosos religiosus, inter nobiles nobilis, utpote præfati Macarii consanguineus : qua affinitate oblatum sibi de fonte baptismatis suscipiens puerulum, tam ex debito propinquitatis quam ex gratia Christianæ filiationis, fecit sibi æquivocum, committens Deo ut quandoque faceret et univocum. Et quia grandævus erat fractusque jam senio, loco genitoris retinuit nutriendum et erudiendum ex toto; quatenus se ipsum jam deficientem, novus hic Macarius renovaret in Christo. Nec spes eum vana fefellit. Quantum spiritualis pater ejus desideravit, vas illud suum Dominus implevit spiritu sapientiæ, per quem quidquid audiebat boni studebat in gazophylacio cordis sui colligere. Nullum penitus erat in omni Græca vel Armenica eloquentia studiorum liberalium genus, quod aufugere posset vivacitatem ingenii ipsius : nec vero ullum aliunde surrepens fastidium ab hoc nobili otio avertere poterat ejus animum. Attestabatur munditiam cordis ejus jugis meditatio, ut illud quod Scriptura dicit, ex studiis suis intelligitur puer, si munda et recta sint opera ejus, scriptum crederetur de eo. Matutinum crepusculum nullo pretio vendidit, nec se sommo solicitanti ullo modo credidit.

b a Macario Episcopo de sacro fonte susceptus,

E

instituitur in omni scientia

Prov. 20, 11

6 Quibus studiis transcendens metas adolescentiæ, solito studiosius cœpit imitari beatum Macarium Antistitem, et supernis intendere, illecebras mundi declinare, cœlestia appetere; et omne studium, quod prius expendebat in liberalibus studiis, in actibus religionis expendere : hocque incepto non mediocriter profecit, rumores vulgi pro nihilo duxit, seseque totum ad Deo serviendum induxit. Lætabatur jam emeritus Pater Macarius de tam digna pueri filiatione, gloriabatur de tam liberali moralitate, et quia jam senio decedebat, ex integro inducebat animum in ejus successione. Proficiebat quotidie apud Deum juvenis moribus et sapientia, senior autem paulatim deficiebat, grandævus et infirmus ætate jam decrepita. Cumque de vita desperaret, et ovibus sibi commissis imposterum provideret ; ille autem de virtute in virtutem giganteis passibus iret, et quocumque pedem intendit semper in Domini voluntate proficeret ; convocari jubet senior conventum Clericorum, dignitatem Procerum turbamque populorum.

et sanctis moribus :

ut successor eligatur

7 Quibus accitis seniliter ingreditur exordium hujusce allocutionis : Ecce fratres et filii, pulsatur janua pectoris hujus veterani : vocor ad reddendam rationem operis mei. Respicite honorandam patris vestri caniciem, attendite Pontificis vestri decrepitam senectutem, et si non potestis meis, consulite rebu

commendatur Clero et populo :

vestris

Ex mss.

A vestris : Ordinate rempublicam et eligite successionis meæ personam. Ingredior viam universæ carnis, nec aliquantulam præ fama fiduciam habeo de operibus meis : lætius tamen recederem, si certus essem de ordinatione Antiochenæ Sedis. Quod si vobis non displicet juvenis iste Macarius, quem de fonte suscepi, nutrivi et erudivi, bene mihi placet : est enim liberalis et religiosus, ut mihi videtur, quantum de homine homini sentire licet. Non dignitatis vestræ partem præjudico, sed sententiam et voluntatem meam vobis edico ; si tamen dignus est electionis vestræ judicio.

Creatur Episcopus.

8 Talibus senex instabat : et quia res divinitus fiebat, omnis Clerus, auctoritas Procerum, et cetera plebs certatim assentiebat. Rapitur verbum ex ore ejus : una omnium voluntas, non dissimilis sententia, eadem vox, ut intronizetur Macarius. Ita beatus senex, provisionis suæ rebus dispositis, instante sibi termino corporeæ dissolutionis, feliciter migravit ad patriam salvationis. Plebs autem tanto Pastore destituta, in ipsa confusione, nil anceps (ut prælatum est) nil varium molita, unicum in Macario, magnifice probato, sibi delegit solatium, secuta magnatum et totius Cleri solatium. Qui tanta electionis unitate B in Antiochia promotus, moribus honestis in juvenili corpore permaturus, non est relatu facile in ipso sublimitatis fastu quam humilis apparuit et mansuetus. Omnibus enim omnia fieri in animum induxit, sicque cœlestis Regis tabernacula cum spiritualibus nequitiis pugnaturus intravit. Dilexit ante omnia decorem domus Domini et locum habitationis gloriæ Dei. Erat ei comitate condita gravitas, in confluentia turbæ condecens hilaritas, et per omnia prædicabilis in operibus honestas. Prima et maxima ejus fuit intentio sanctæ Matri Ecclesiæ aut munimento fore aut ornamento. Sermo ejus sale erat conditus, quem tam dulciter hauriebat Antiochiæ populus, ut nil posset subintrare dulcius. Super cathedram Moysi quidem sedebat, sed illud Evangelicum, quæ dicunt facite, quæ autem faciunt facere nolite, de eo minime constabat ; quia seipsum subditis speculum vivendi præbebat. Nihil existimabat magnum, quod erat caducum : nihil sibi fiebat subitum, sed totum ante prospectum.

excellit genere omni virtutum :

9 Prædicatio ejus inanis non erat, sed aut suadebat, aut monebat, aut consolabatur, aut præcipiebat. Iram non retinebat in corde, quia sciebat magnum et honestum vindictæ esse genus ignoscere. Et quia continens fuit, usque eo pervenit, ut seipso contentus fuerit : nam qui sibi ipsi satis est, cum divitiis natus est. Victus erat ex facili, quia non ad voluptatem, sed ad cibum satis tenuem accedebat sibi. Erat ipse vitiorum fugax et contemptor, aliorum vero neque curiosus scrutator neque acerbus reprehensor ; sed sine exprobratione erroris, veniæ facilis dator. Severior erat judicio quam sermone ; ultor clemens, detestator sævitiæ ; ad iram tardus, ad misericordiam pronus ; in adversis firmus, in prosperis humilis et cautus ; occultator virtutum, sicut alii vitiorum ; vanæ gloriæ contemptor, bonorum quibus præditus erat non acerbus exactor. Omnibus studebat prodesse, nulli nocere, sed etiam nocentes prohibere : non enim non nocere est justitia, sed alieni abstinentia. Inter lætissimos convivas lætior ipse, frequenter abstinuit : molles et delicatas vestes, in quibus nutritus et ad hominem usque perductus est, asperrimis camelorum pilis usus, declinavit : interque purpuratos ministros et milites auro nitidos, vilem tunicam se induit. Lectuli delicias vehementer aspernatus est : balneis, quibus nitor cutis conquiritur, vix aliquando lotus est. Sed impossibile est tanti viri gesta per quotidianos virtutum profectus evolvere, dignisque fastorum laudibus

earum exemplar ceteris factus

C

D magna ejus merita congruenter attollere : quæ longe lateque, ut Christi bonus odor esse posset, studuit contrahere : excedit enim gestorum ejus magnificentia, quidquid vel ipse Tullius sibi promitteret in facundia. Testatur hoc clarissima ejus operatio, qua, scilicet ne diutius lucerna lateret sub modio, voluit eum gratia Dei taliter clarescere ex occulto.

mappula abstergit lacrymas,

10 Erat consuetudo huic beato viro, et ex consuetudine necessitudo, mappulam semper habere secum, quando vacaret orationibus clanculo, qua extergeretur vix unquam cessans nimia compunctionis effusio. Hæc sola testis erat lacrymarum, testis inter hominem et Deum hæc una furtivarum admittebatur orationum : tergebat quippe lacrymas oculorum, quibus tergebantur peccata populorum. Mappula hæc sudariolum viri justi, sola intererat, quando vir justus conciliabat Deo mappam totius mundi : nec erat aliena virtutum, quæ tot et tantis semper suffusa lacrymis, testibus meritorum, fieri paulo post meruit mundatrix etiam macularum. Intererat siquidem ejus curiæ leprosus quidam, nomine Theodorus : tales enim familiares erant beato viro, quia maxima cura erat ei de talibus, qui ægritudini et inopiæ subjacebant ceteris amplius. Æstuanti E igitur de egestate, diu cogitanti de sanitate, consiliatrix non defuit fides, quæ succurreret in necessitate. Invenit tacita fides consilium ; et quia non dubitavit, accepit solatium. Alter denique ab illa forsitan [edoctus] muliere, quæ fimbriam Domini legitur tetigisse in Evangelio, nil tale audens petere a sancto Episcopo, tacitus ad ecclesiam, ubi vir Dei orare consueverat, accessit ; et teste sola fide, ex sudario, tantæ compunctionis ministro, lepræ locum tetigit. Non tulit immunditia mappulæ tactum ; sed probatæ fidei perhibens testimonium, cessit, fugata meritis lacrymarum. Audet jam novus homo viro Dei astare ; audet Deo et sibi gratias referre ; fatetur se ausum accipere, quod non ausus fuerat petere.

illius attactu sanat leprosum :
Matt. 14, 39

alios sanat, dato cibo aut aqua lotionis manuum,

11 Talis est medicina, quæ procedit ex Deo. Non enim medicaminibus curat et ferro, sed virtutibus sanat et verbo. Fulgebat quasi quibusdam gemmis curia ejus, scilicet pauperibus Christi, cæcis, surdis et claudis, vel qui variis languoribus erant oppressi : quos quotidie ad eleemosynam suam properantes, dupliciter relevabat misericordia Justi. Cuicumque enim manu sua porrigebat cibum vel potum, statim comitabatur salus ; et quicumque poterat pertingere ad aquam, quæ fluebat de manibus lavantis, ex integro reddebatur sanus. Quanto autem his amplius F abundabat et frequentius, tanto se indigniorem præbebat et humiliorem ; in omnibus ita se habens, quasi horum omnino foret inscius. Sed tantorum crebrescente operum fama (quæ enim cœlum et terram implet, quomodo posset in eo latere Dei gratia?) cœpit hac opinione jam jamque clarius insigniri Syria, ejusque tellus nativa gaudio illustrari Armenia. Inde auctori Deo gratiarum actio ab omnibus accedere, viro Dei laus et gloria accrescere, populique ad eum frequentia plus solito procedere. Quam omnimodis volens declinare (ne gratiam, quam per humilitatem promeruerat, per arrogantiam videretur amittere) animum induxit, ad meliora paulatim seipsum inclinare. Vilescit ei quidquid in mundo carnis est, omnis honor, omnis dignitas, et quidquid inter mortales augustius floret ; aurum quoque et argentum, nisi ut pauperibus eroget. Non fulgent in domo ejus margaritæ splendentes, sed coruscant cæci videntes, claudi ambulantes, et satiati panibus indigentes. Non præcedunt scutati et sericati ; sed pauperes ditati, et miseri satiati. Erogat eis omnia sua : heredes suorum eos constituit in præsenti vita, ut non perdat hereditatem in futura.

omnia sua dat pauperibus

ANNOTATA

A

ANNOTATA.

a *Plurima in hoc et sequenti capite videntur ab auctore nimium amplificata, et solum ex traditionibus seniorum hausta.*

b *De Sede Episcopali Antiochiæ supra egimus : quæ in priori Vita statuitur urbs Armeniæ.*

CAPUT II.

Peregrinatio S. Macarii per Palæstinam. Verbera et vincula tolerata : conversio multorum.

Episcopatum commendat cuidam Eleutherio

Cumque sibi nihil superesset præter dignitatem Sedis Antiochiæ, etiam curam ejus commendavit cuidam Eleutherio Venerabilis memoriæ, retenta sibi tantummodo Episcopali benedictione : sicque omnibus terrenis exoneratus, et inter ceteros pauperes et ipse pauper Christi effectus, egreditur fines suæ cognationis, ut ingrediatur terram repromissionis. Reliquit omnia, ut imitetur Simonem Petrum et cum Petro tollens crucem suam, sequatur et Christum. Non enim retinet genitorum affectus, non gloria nec sublimitas parentum, etsi amici divitum multi. Electus siquidem non insolita dispositione a Domino, electionis suæ fructum primo juventutis flore reddidit electori suo, ita ut ab Oriente in Occidentem floreret ejus electio. Sumptis quippe secum quatuor fidelibus viris, invicem connectuntur unius ejusdemque nodo devotionis. Nomina eorum Joannes et Petrus, David quoque et Constantinus : qui Christo ab infantia et viro Dei militantes sub jugo religionis, cum eo pariter egrediuntur Ægyptum hujus miseræ servitutis, et tendunt ad patriam libertatis.

B

assumit 4 socios :

13 Fuitque prima ejus et ipsa satis liberalis intentio, eum requirere locum, Hierusalem scilicet, unde universalis processit redemptio; omnimodis mentem armatus et ipse pro veritate mori, nisi prius deesset tortor quam assertor veri. Non enim formidabat in certamine, quia volebat de triumpho gaudere : non timebat temporalem pugnam, quia perpetuam volebat sortiri victoriam : spontaneum sibi imponebat exilium, quia de exilio repatriare volebat ad cœlum. Vadit itaque via gaudiosa et luctuosa : pedibus quidam graditur, sed animo currit, cum pietate et misericordia : quia velox est cursus, quem tam dulcis incitat affectus : nullo otio voluntas ejus retardatur, quia volenti nil satis festinatur : festinat terram quondam præsentia Domini insignitam intrare, Capharnaum familiarem signorum Domini, et omnem pariter Galilæam cernere : Hermonium, et torrentem Endor, ubi superatus est Sysara, superare : in oppido Naim, cujus in portis filius viduæ suscitatus est, apparere : desertum preterea, ubi de quinque et de septem panibus quinque et septem millia hominum saturata sunt, pertransire : in Cana, ubi aquæ in vinum versæ sunt, veram vitem degustare : videre Nazareth, juxta interpretationem nominis ejus, florem totius Galilææ : pergere Samariam, et Joannis Baptistæ, Heliseique et Abdiæ pariter cineres adorare : Amos Prophetam etiam buccina pastorali in sua rupe clangentem, conspicere : inde ad pastorum caulas pergere, in speleo David orare, fluenta Joannis ex lavacro Domini puriora attendere; videre Lazarum, fasciis colligatum, de monumento exire; in monte Oliveti voto et animo sublevari, cum Domino ascendente; locum ligni sanctæ Crucis deosculari et lambere; speluncam tandem Salvatoris intrare, sicque in sepulchro Domini tam diu desiderato peccata sua et peccata totius mundi deflere.

peregrinatur per Palæstinam,

C

loca sacra invisit :

14 Prævenerat, autem nobilis ejus fama usque ad sanctum Patriarcham Joannem, talis etenim de sanctis fidei ejus thesauris fama processit, ut et Jerosolymitanos in longinquo positos penetraverit; et auditu gratiæ Dei, tamquam oleo lætitiæ, aures eorum impinguaverit : a quibus etiam satis officiose susceptus, et a sancto Patriarcha honorifice detentus, aliquamdiu inibi est demoratus. Delectabat enim eum domitorium Salvatoris et locus Calvariæ, ubi Dominus noster crucifixus, salutaris occubuit victima pro omnium redemptione, quatenus omnes, ex semine prævaricatoris Adam propagatos, secum donaret ad vitam feliciter resurgere. Delectabat eum cum Judæis de incredulitate eorum verba miscere, cum Saracenis conflictum habere; si quomodo aliquem eorem lucrari posset ab errore : inter quos assistens per aliquot dies intrepidus veritatis assertor; eorumque resistens erroribus indefessus Evangelii propagator, paulatim vincebat eos, utpote invictus Domini præliator. Certabat justus cum injustis, doctus cum indoctis : et quia nullus eum poterat concutere mortis timor, per ejus instantiam facile patebat error.

D

ex ms excipitur a Patriarcha Hierosolymitano :

disputat cum Saracenis :

15 Erat pugna sibi satis contraria, pro lucro quoque valde sibi contrario commissa : iste enim eorum tantummodo quærit et desiderat salutem, illi autem suam et istius perditionem. Cui non valentes resistere verbis, insistunt verberibus ; et suis ei persuadentes communicare erroribus, ad hoc eum inclinare multis laborant terroribus. Sed non cedit, dum ceditur : verbis instat, dum pœnis afficitur : sique interdum non devincit, sed vincitur; nullis ictibus cedit, nullo terrore justi patientia recedit. Nil fuit membrorum quod non captivaverit plaga aspergine vulnerum : ita, pro dolor ! plagaverant membra, ut ossa remanerent carnibus pene desolata, salva scilicet, quia non poterat vulnerari, anima pretiosa. Redditur semper asperior ad pugnam, et donec ponat animam non deserit prædicationis curam. Rapitur deinde et segregatur a sodalibus suis ; aggregatur in medio iniquæ multitudinis : quibus nolens cedere, recluditur in ergastulo carceris : in modum crucis, cujus gloriam prædicabat, supinus super terram extenditur : clavis configitur, sed rejiciente terra clavos, etiam vinculis constringitur : inferunt ei novum sed crudele tormentum, lapidem scilicet nimio fervore candentem, super pectus nudatum, sperantes per hoc, ut credo, ustulare, quo eos revincebat, ejus liberale ingenium : sicque eo recluso cum diligenti custodia, discedit illa inutilis conspiratio, confidens tunc primum de victoria Ille autem tenebris angustatus, a lumine prolongatus, carcerem æstimabat pro prætoriis, per quem se sperat lucrari paradisum jucunditatis : et quia sperando præsumpsit, carcerem mutavit, tenebras effugavit, nec frustratus martyrii palma, quam quæsivit, de victoribus victis paulo post triumphavit.

E

ab iis acriter verberatur :

carceri includitur :

crudeliter torquetur :

F

16 Apparet pulchrum et grande spectaculum, ut qui Dominicæ passionis locum venerat venerari, et trophæum ejusdem sanctæ Crucis experiretur et meritum. Carcerales namque tenebras cœlestis perlustrat illuminatio; in modum crucis jacentem divina erigit miseratio; et eductum de pœnis taliter alloquitur Angelica consolatio : Esto securus, Macari, assertor veritatis : nec te moveat subita solutio tuæ liberationis, quia taliter suos liberat respectus supernæ miserationis : pugnatores Christi talis sequitur victoria, nec deerit post pugnam felicitatis corona. Exi ergo, exi mecum : nec retrahas ab incepto pedem tuum, quia crastina die apud incredulos victoria erit tecum. Qui enim tui prius extiterunt maligni persecutores, cras fient veritatis pro te benigni exactores ; et omnium quæ docueris vel jusseris, promptissimi

ab Angelo confortatus,

educitur e carcere :

Ex Ms.

A promptissimi executores. Talibus armis miles ad pugnam renovatus (ubi cœlestis archiater cœlestes repetivit sinus) hostibus se infert medium, reddita luce lætabundus, nil sibi dubius de victoria : omnem enim excluserat dubietatem sponsio Angelica, et laxata vincula. Hærent Judæi et mirantur Saraceni, seque et ipsum invicem aspiciunt stupefacti. Mirantur liberum, quem paulo ante dimiserant reclusum ; solutum, quem reliquerant ligatum ; illæsum, quem clavis confixum multis plagis reddiderant affectum. Conturbat animos eorum error plurimus, donec accitis sciscitatisque custodibus, narratur eis lux cœlitus emissà, visitatio Angelica, curatio et solutio divina. Quibus compuncti tandem assentiunt veritati, venerantur verbi Dei mysterium, licet omnibus modis oppugnatum, nequaquam tamen expugnatum : amplectuntur ejus vestigia, interpellant eum duplici pro misericordia eorum quæ in eum commiserant venia, et fidei commendandæ gratia. Non invenitur difficilis ad dandum, quod si illi non petissent sibi fuerat ab eis petendum, scilicet ut quærerent indulgentiam errorum. Proponitur inter eos et Deum mediator, constituitur pro eis apud Dominum intercessor : sicque eorum cordibus commendans fidei verbum, insinuat eis eorum esse regnum cœlorum, qui renascuntur per aquam et Spiritum sanctum. Suscipiunt fidem : currunt ad baptismi fontem : regenerantur in Christo quotquot prædestinati erant ab eo.

multos convertit ad fidem amplectendam :

B

17 Percurrit fama Justi regionem, pervolant alii ad doctrinam, perplures ad videndum doctorem ; diversus erat concursus, non idem quippe concurrentium affectus, sed idem omnium oculis paulo post pervenit effectus. Offerentes ei equidem Eutychianum, nobilem quemdam Saracenum, cui ab anno nativitatis nono, ut sui referebant, usque ad senectutem nimia invaletudo loquendi et audiendi tulerat officium : ex cujus recuperatione volebant sibi capere attestationis illius experimentum. Dextera quoque manus ejus deformi unguium et digitorum arefacta involutione, adeo ut sibimet ipsi plus oneri quam usui videretur adesse, inutilem cum ceteris malis efficiebat Paganum anima et corpore. Orant omnes instanter pro eo apud Justum, Justus pro se et pro omnibus illis instantius apud Deum, quatenus radicata in eorum cordibus fide, reddita salus Saraceno prædicationi suæ perhiberet testimonium. Oravit, et exoravit : Saracenus seipsum absolute loquentem audivit, aridæ manus integritatem recepit, et cum aliis plurimis sacro fonte baptismi perfusus Dominum laudavit, sicque etiam apud absentes curationis suæ lingua factus, cum gaudio recessit. Cujus curationis et conversionis gratia, pluribus ad fidem properantibus, caussa fuit postmodum infirmitatem et incredulitatem evadendi, ejusdemque præfati magnificandi gloria. Quantus enim fuerat in subtilitate disputationum, in disputanda sinceritate Scripturarum, admirari quidem possumus, definire non possumus. Commendat hoc Judæorum, monitis ejus facta ad Deum reversio, Gentilium quoque plurima conversio ; et in his qui crediderant multimoda virtutum operatio : quos ubi verbo veritatis fideliter informavit, et in susceptæ fidei perseverantia penitus fundavit, gratificis mandatorum Dei confirmatos sermonibus, Dei pastori summo commendavit singultinis orationibus.

Saracenum mutum et surdum et arida manu laborantem sanat,

et baptizat.

C

18 Deinde ut valefaceret, loca tam dignæ perlustrans memoriæ, passionis scilicet crucis et mortis, resurrectionis et ascensionis Domini, Joanni Patriarchæ cum ceteris fidelibus valedicit ; sicque cum illo comitatu suo peregrinus et exul, Jerusalem supernam quærere demigravit. Patet ei amplitudo terrarum, sed non aliquis in eo placet locus ad permanendum. Nullam quærit patriam habere, nisi quam sibi placeat amplius non mutare. Lætantur itinera mundi, ubi transitus habetur tanti peregrini. Vadit ad dexteram et sinistram, nullam curat præterire regionem nisi Syriam et Armeniam : patriam enim et parentes fugiens, Christum imitando, Archipræsulatus etiam honorem ducit pro nihilo. Ille sibi tantummodo complacet locus, quem possit pertransire obscurus. Nec latebat clarissimos genitores ejus devota intentio, graviter dolentes se desolari tam clari pignoris privilegio, et viri tantæ sublimitatis privati patrocinio. Quapropter mittentes legatos observare transitus peregrinorum, indicant eis mandata precatoria et hortatoria ad Archiepiscopum. Subjungunt etiam in mandatis, si non possent eum seducere blandimentis, malle eum reduci cum injuria, quam non redderetur amicis. Sed contra Deum non est ratio vel consilium. Parens itaque illa legatoria expeditis obsidet itinera, sed absque prætereuntium periculo : erat enim obsidio pietatis, ideo non supplebat effectum impietatis. Cumque qui exspectabatur pervenisset cuneus, non insidiando, sed obsequendo cœpit comitari legatorum apparatus. Salutant se invicem, utpote ex notitia familiares : requiritur ab utrisque de se suorum convenientia : jamque progredientibus pariter in procinctu itineris, aperiunt legati caussam itinerationis. Exponunt ei desideria amicorum et suspiria parentum : opponunt ei, non absque aliqua nota, super fuga ejus admirationem Armeniorum : deponunt ejus surdis auribus gloriam Antiochenæ Sedis, et benignos in se affectus Syrorum, atque multis modis componunt deceptionem ad reducendum.

D

discedit e Palæstina :

patriam non revisit :

Parentum nuntius occurrit.

E

19 At ille fundatus super firmam petram, ludibundis suspendebat eos responsis, regiam attentius gradiendo viam, qua procul dubio pervenitur ad vitam. Omnia, inquit, quæ meis suppetebant usibus, habenda reliqui amicis et parentibus : insuper totam dimisi eis Armeniam, nil mecum tuli præter baculum et peram. Syris quoque dimisi Antiochiam cum multis civibus, nec non Eleutherium Archipræsulem cum suis benedictionibus : quod si eis hoc parum videtur, si quid per Christum in hac peregrinatione acquisiero, Deo volente participabuntur.

reditum in patriam et ad Episcopatum suadentibus respondet :

20 Hæc et his similia jocunde conferens, revelando salebras itinerandi, componebant quid responsi deberent referre legati. Illi autem videntes se ex mandatis nil proficere, sed sine aliqua dilatione virum Dei iter inceptum perficere ; audacter fatentur sibi fore jussum, si sponte nollet redire, quatenus reducerent invitum : simulque tenentes eum cum injuria, trahebant et detrahebant potestate et exprobratione inordinata : erant enim numero plures et ideo superiores viribus.

F

vim inferentes

21 Sed jam pene plagato, non insolita custodia supervenit Evangelicus ille Samaritanus : interceptum et indigne tractatum a latronibus, liberavit : et ne vacui redirent ad patriam, quid novi referrent legatis ordinavit : alios enim subita percussit cæcitate : aliorum, sicut extenderant super Episcopum, brachia suspendit in aere ; singulorum vero equos per diversa palantes, sparsim fecit diffugere. Erat ibi maxima confusio ; et si adessent derisores, plurima derisio. Ita suis omnes intenti occupationibus, ab inceptis et illicitis redarguuntur intentionibus ; nec libet eis parere ultra mandatis alterius : pœnitet eos prioris audaciæ : mirantur justitiam ejus, cui prius fuerant illatæ injuriæ : stant stupefacti, nec quidquam vident : extensa brachia quasi minentur, ictum deponere non valent : audiunt loquentes, et interpellare non audent, Sed quia præter hoc solum aberat eis omne refugium, ejus advoluti pedibus, ob recuperationem

et ideo divinitus punitos cæcitate et immobilitate brachiorum,

A recuperationem sui cum grandi ejulatu clamant ad Episcopum. Ille autem injuriæ jam immemor, pro eis apud Christum efficitur intercessor. Orat et exauditur quia pia est oratio qua pro inimicis oratur. Aptaverat cruciculam in baculi quem gestabat summitate, ut illud Evangelicum, qui non tollit crucem suam et sequitur me, non est me dignus, etiam juxta litteram, videretur implere. Hæc semper comes erat itinerantis,, comes vigilantis et dormientis, comes nihilominus quidlibet agentis : quam cum erexisset contra petentes misericordiam, laxantur brachia quæ extensa fuerant ad sui injuriam exuunt oculi cæcitatis nebulam : quibus redditis officio, Recedite, ait, benignus Pater, filioli, continuo, ne quid detrimenti iterum vobis proveniat in remorando : interdicite meis luctum, quia acquirere mihi vado æternitatis gaudium : irrevocabiliter curro, nil me terrenum ab hoc revocabit proposito. At illi festinantes regredi, faciunt jussi, quod libenter facerent et injussi : utpote quibus nihil est securum, non terra, non cœlum, timentibus si omnia minitari ultionem et interitum : Digressi vero ab invicem repetunt illi Armeniam, isti plagam Occidentalem. Continuat magnificus Præsul cursum peregrinationis suæ, non B præcedentibus viatoriis apparatibus cum humana potestate, sed comitantibus miraculis in divina virtute.

veniamque rogantes, sanat :

Matt. 10, 38

et celerem reditum mandat

ANNOTATA.

a *Patriarchas Hierosolymitanos, qui istis temporibus floruerunt ad principium Maii colligemus particulari Tractatu et reperiemus circa an.* 1006 *martyrio affectum Orestem, cui potuerit hic Joannes successisse et paulo post an.* 1012 *successorem habuisse Theophilum.*

CAPUT III.

Miracula inter peregrinandum, etiam per Germaniam a S. Macario patrata.

Cum deambularet aliquando vallatus catervula discipulorum, obviam habuit peregrinorum turmulam Jerusalem petentium, quibus intererat quidam lumine captivatus oculorum : sequebatur ceteros sæpius offendendo pedibus, quia alienis incedebat oculis et passibus. Intererat ut pauper et mendicus sed eorum sine dubio aderat peccatorum medicina et medicus. Denique certatim vicaria caritate præbentes ei ducatum, per vices et dies succedebant sibi ad istud officium. Quibus salutatis, vir C Dei cum suis resalutatur, et paulo resistens pietatis respectu cæcum intuetur : quem fraterna alloquens caritate, quo jam tenderet sciscitatur. Ierosolymam, ait, Domine, cum his vellem pervenire, si Dominus dignaretur mihi permittere. At ille solita pietate ubertim lacrymis suffusus, et maxima cordis compunctione misericordiam Domini intra se deprecando profusus, cruciculam quam gestabat nebulosis orbibus admovit, et nimia exundatio lacrymarum ejus utrosque comites ad misericordiam commovit : fixit inibi paulisper pietas gradum, numquam absque effectu sui solita præterire torrentem lacrymarum. Ruunt lacrymæ ex oculis omnium sub silentio, non sine clamore tamen, quia major est cordis quam oris confessio. Tandem pius Archipæsul prorumpit in vocem, et divinam misero imprecatus consolationem, Adsit tibi carissime, inquit, divina miseratio, quatenus claritatis suæ collyrio illuminetur cæcitatis tuæ visio. Vos quoque, fratres, invocate Dominum meum : non enim est neque vobis debet esse alienum, quia in nomine ejus congregati sumus, quin ipse sit in medio nostrum. Ubi vero adest verum lumen Christus, nemo potest remanere obscurus. Ejus ergo

Inter peregrinantes Hierosolymam, cæcum, ab aliis ductum

oratione indicta,

gratia illuminare dignetur et hunc cæcum, qui illu- D minat omnem hominem venientem in hunc mundum : fiat super eum illius piissima condescensio, qui ex caritate descendit de cœlo, ut videret eum omnis caro. Vix justus in terris perorabat, et Deus de cœlis precibus justis annuebat. Excluduntur tenebræ cæcitatis, redduntur Deo et S. Macario uberes gratiæ cum ingentibus lacrymis : sicque cæcus lumine redintegratus, comites præcessit passibus jam suis.

ex MS

illuminat :

23 Vir vero virtutum exinde progressus, hilaris deambulabat cum suis viatoribus, perveniensque ad locum quemdam sibi et suis valde inutilem, ariditate scilicet damnatum et aquæ (quæ ultima videtur in usibus hominum, sed prima est) omnimodis sterilem, quem in transitu suo irriguum perpetuo reddidit et fertilem. Suis denique, ut se habet defectus humanitatis, laborantibus sitis angustia, maligna terræ natura deteriorem minabatur defectum præ aquæ inopia : tentabant fossas pluribus in locis, sed quod non aderat non poterat subvenire eis. Tandem non jurgantibus, ut quondam filii Israel in Moysen præclarum ductorem, sed clamantibus ut dulcissimis ad carissimum patrem, Nihil deest, ait, filioli, Deum timentibus : vobis quoque, de ejus misericordia præsumentibus, nec deerit aqua ad potandum, nec fons E vitæ credentibus. Hæc dicens, signum sanctæ Crucis baculo suo pingebat in terra : vixque egerendo superficiem terræ super effluens emanabat aqua : quam cum applicuissent judicio labiorum, satis habilem invenerunt et salubrem ad potandum, futuris quoque necessarium, et beati viri memoriale in æternum : qua pro voto refecti ; hilares incedebant et securi : delectabat enim eos tanti viri paternitas, nec erat eis onerosa captivitas, quam tanta comitabatur ubertas.

in summa ariditate

aquam signo Crucis elicit e terra :

24 Liberis itaque mentibus et lætis procedentes passibus, Bavariam devenerunt, aliquibus peragratis regionibus : ubi commodum suis usibus perquirentes hospitem, divina dispositione sortiti sunt Adalbertum quemdam, magnæ dignitatis virum et prædivitem, eo nimirum digniorem ceteris, quod tantum hospitio meruit suscipere Pontificem : a quo cum omnibus suis caritativa humanitate susceptus, per annum integrum nunquam minorata caritate est procuratus. Præparat ei condecens hospitium, semper ei præsto est ad obsequium, nec tædio afficitur euntium et redeuntium : ubicumque enim esset excursus atque decursus, illic fiebat familiaris recursus. Nec defuit ei hospitalitatis præmium, suscepti scilicet hospitis superabundans beneficium : uxor F namque Adalberti, nomine *a* Ava perplurimum temporis gravissimo depressa languore, ita proximabat extremis, ut conclamata jaceret, nec linguam valebat in verba resolvere, nihilque in ea spectabatur nisi animæ exitus : qua etiam exspectatione diutius fatigabatur familia domus, amici quoque et propinqui ejus. Condoluit Macarius, et recurrit ad solitam precem, et modernam visitans Sunamitem, reddidit hospitalitatis plurimam vicissitudinem, pro impensa caritate integram sanitatem : aquam benedixit ; cruciculam, sæpedictam et sæpius dicendam, intinxit ; tres autem guttulas ori ejus cum signaculo Crucis instillavit ; jam euntem, jam deficientem ad vitam revocavit. Vixque exacto unius horæ spatio cœpit mulier convalescere : resedit, maritum vocavit, et allocuta est eum absolutissime : Unde, inquit, Domine mi, hic homo venit ad nos, qui tantis tamque præclaris meritis excedit nos. O nos, inquam, o felices, qui cum eo communes meruimus habere mansionis parietes, cui mores habemus tam dissimiles ! Ipse est justus nos peccatores : ipse absque dubio cœlestis, nos terrestres : cui quidquid

in Bavaria integro anno manet :

a

uxorem hospitis moribundam aqua benedicta et signo Crucis sanat :

A sum debeo, quia ejus munere superstes exsisto. Perquiratur igitur in opibus nostris unde muneretur largitor tam subitæ sanitatis. Hæc et his similia in laude Justi mulier dum prosequitur, surgit sana, et familia lætatur : laudes in Deum et plures gratiæ in Sanctum multiplicantur : offeruntur ei munera pro beneficio : sed quod gratis acceperat ut gratis redderet bene instructus ex Evangelio, nil accepit, absque hospitalitatis obsequio, monens ut ex his quæ sibi offerebantur pauperum fieret recreatio. Augetur in eum deinceps veneratio totius familiæ : sed quia in omni domo vix aliquando deest qui possit decipi et decipere, non defuit deceptio inimici etiam in hac hospitalitate.

EX MS. dona oblata respuit :

Matt. 10, 8

25 Duo siquidem ex assistentibus prædicto Adelberto, fieri volentes Macariani, cæca cupidine efficiuntur Simoniani ; volunt videri operatores virtutum, sed deficientibus meritis convertuntur ad furtum : agitantur stimulis nequitiæ, confundunt seipsos pessima confusione. Convenit unus alterum, et concepta cogitatione taliter instruit socium : Ecce, inquit, inopes et nudi sumus : si vero præberes mihi assensum, continuo divites essemus. Redigit nos paupertas ad quotidianam servitutem, sed ampla possessio condonaret nobis securam libertatem. B Hospes enim iste noster, tam sanctus et mirificus in magnificentia operum, omnia quæ possidet, omnia quæ tangit, plena sunt virtutum ; si ergo aliquid ex vestimentis ejus contiguum nobis foret, illudque raperemus ; quis æstimare valet quantum inde quæstus possemus conquirere : nullus par foret nobis in medendo : omnis medicina nostra fieret absque labore et periculo : quisquis ex ista veste tangeretur, statim sanus et incolumis redderetur : omnis multitudo nobis cederet : cæcis visus, surdis auditus, claudis gressus accederet. O quam clari et noti, quam apud divites et pauperes essemus magnifici et mirifici ! Nullus nobis ditior in provincia, nullus foret clarior in tota Bavaria. Miror, ait alter te tam diu fuisse obscurum, in quo tam clarum et salubre latebat consilium : certe si notus fuisses, diu est quod libertatem promeruisses. Nescio enim si Minerva loquitur tecum, sed mihi valde placet quod invenisti consilium : tantum superest ne moreris ad peragendum.

lucri appetentes duo

et vestibus S. Macarii furto sublatis raticuraturos se morbos ;

26 Taliter sibi invicem consentanei verbis, repente fiunt summi ; et prius volunt esse divites, quam fieri : rapiunt sibi manutergium, usibus Missæ tanti Sacerdotis consecratum ; ut sanctior præda sanctius C contineret et meritum ; loco ejus simile quidem, sed non æquale, reponentes linteolum : optima fides, si avaritia non adesset comes. Patuit divinitus amico Dei res gesta : sed voluit eam omnino tegere, ut erat totius mansuetudinis superabundans gratia, ne ad debitam confusionem perduceret eos tam turpis commissi nota. Voluit suam eis opponere benignitatem, sed major Dei voluntas gloriam sui et illius prætulit dignitatem, eorumque paulo post publicavit malignitatem : quos enim fraudulentia facti pares fecit in culpa, condigna responsio vindictæ æquales effecit in pœna. Nimio denique febrium ardore deprehensi, si potestas eis inesse potuisset et meritum medendi, nulli prius necesse habuissent succurrere quam sibi. Sed non tulit patientia Justi cruciatus eorum : enimvero condolens eis usque ad suffusionem lacrymarum, hortabatur eos confiteri quidquid foret commissum. Illis autem persistentibus in negando, vindictam utique Domini sui plusquam iram Dei metuendo, cruciculam graviter laborantibus admovit, et jam a pene deficientibus ardores febrium dimovit. Tunc vero primum compuncti ad confessionem, ceterosque suis monentes exemplis, ne similem concupiscant virtutum operationem, gaudent se tantam accepisse veniam quantam promeruissent pœnam. D

manutergium alio substituto auferunt :

quos acri febri vexatos

S. Macarius sanat.

27 Dei autem servus, tantis clarificatus meritis in regno Bajoariorum, ubi maxime cœpit frequentari et extolli favoribus populorum ; cedere maluit quam vendere simplicitatis oleum, et benedicens hospitibus suis cum hospita, eorum lacrymis et salutamine deducitur cum ingenti benevolentia et obsequio. Quibus ea insinuans quæ sunt institutionis, et omnino admonens ne uspiam exorbitarent a tramite æquitatis, valedicendo abscedebat cum suis. Extendebat animum ad exteras regiones nationum, et diversa perlustrans loca, diversitate locorum memoriam sui pluribus commendabat titulis sanctitatum. Ita passim passibus incedens salutiferis, ubi proximare cœpit Maguntiæ mœnibus civitatis, scandalum incurrit ex necessitate caritatis. Miser enim quidam, ex seditione vix fuga elapsus, animo turbatus, mente vagabundus, sanguine cruentatus, oculis furibundus, nusquam bene tutus (utpote homicidii reus) palloris albedine morti quam fugiebat simillimus, occurebat venienti exsanguis et anhelus. Illata siquidem cuidam nece, ut se habet humani furoris præcipitium, metu turbante fugam, fugiendo instabat evadere ultionis periculum. Insequebatur cum furore et impetu inimicorum turba, unius peccatoris extinguere vitam quærentium sine aliqua dilationis caussa. E

ex Bavaria discedit,

Moguntiam adit :

reum homicidii

27 Nihil intereat inter occisores et occidendum, nisi metu mortis cursus fugientis velocior ad evadendum. Sed ubi pervenit ad Macarium, velificante Dei gratia, tutissimum portum invenit. Ante pedes ejus, ultra non audens nec valens procedere, corruit : et ignorans quis esset, tamen eum sibi fore præsidio misericorditer imploravit : et instante necessitatis hora, effugium necis ab eo quæsivit. Subsequitur clamor cum furore subsequentium, etiam viro Dei, si defensionem pararet, mortem minitantium. Quibus obviam præcurrens Christi miles intrepidus, armis, quibus pugnare consueverat, fortiter armatus, inter tela et reum constitit interritus : opposuit furentibus inexpugnabile scutum, cruciculam scilicet, redemptionis suæ signaculum, in cunctis operibus suis familiare confugium. Subnectitur patria voce, necessaria tempori et rei, humilis petitio ; ad Deum nihilominus sine voce familiaris et amica oratio. Si quis vero versus reum extendere voluisset arma vel manum aliquo modo, et equis et equitibus præfertur salutaris cruciculæ continua objectio. Erat ibi pium spectaculum videre, hostes F armis, Justum precibus et meritis pugnare ; Deum autem cœlitus justo resistentes potenter expugnare.

ad se confugientem protegit :

telis persequentium opponit Crucem :

28 Tandem divinitus inspirati, flectuntur ad misericordiam, exhibent Justo debitam subjectionis reverentiam ; et si non verba, tamen intelligentes ejus intentionem, humiliter suscipiunt pacis petitionem : deponunt ferociam et furorem ; reducunt oculos et animos ad mansuetudinem ; relaxant brachia et arma, hactenus extensa ad perniciem ; et ex equis prosilientes, ejus amplexatis pedibus, petunt veniam et accipiunt benedictionem. Fatentur se angelicam speciem in eo vidisse, cœlestis gratiæ splendorem super cum plenius illuxisse, et ideo ad resistendum votis ejus nequaquam victores fuisse : quidquid modo imperaret super reo animo libenti se accipere. At reus jam liber et securus, utpote quem talis ad tuendum susceperat advocatus, ne quid sane in ejusmodi negotio imperfectum restaret, quod instigatoribus mali amplius scupulum pacis commoveret ; non destitit vir Dei donec hostem hostibus usque ad osculum conciliaret, et daret eis cum benedictione abeundi licentiam.

eosque mansuetos efficit

et conciliat cum reo.

29 Ipse cum suis commilitonibus, præeunte Dei gratia, ingreditur civitatem Maguntiam : indeque egressus,

A egressus, post aliquot dies Sanctorum cultura nobilem pervenit *b* Coloniam : ubi benigne a quodam Tirone inductus hospitio, maxime venerationis et caritatis excipitur obsequio : nec defuit hospitalitatis beneficium, a beato scilicet viro gratificæ remunerationis præmium. Isdem quippe Tiro, honestate morum inter suos clarissimus, licet opulentia rerum intra concives foret præcipuus, nihil tamen sibi habere videbatur, quia carebat sanitate quæ potior est mortalium usibus : quid enim habet qui seipso caret? Laborabat diutius auriginis languore : quo vehementer depressus, cibi potusque appetitum interdum cœpit fastidire. Expenderat plurima in medicaminibus : sed frustra, quia solius Dei est salus. Pauper ergo sanitate, sed dives caritate, hospitem suum quotidie penes se fecit discumbere, et in eodem vase secum manducare et bibere : et quidquid alimoniæ accepit, ille prius quam accipere consecravit. Nec incassum consecratio cessit : post aliquot enim dies cœpit paulatim pausare, de die in diem meliorari, et levius habere; apposita sibi non solum vorare, sed etiam devorare. Miratur et lætatur in corde suo : quia occulta erat medicatio, et publica curatio, B quam nimirum procurabat benedictio : quod ubi liquido persensit, Deum in mirabilibus suis magnificavit, et peregrino gratias egit. Suis autem meritis ille nihil deputans, benignum hospitem hortatus talium largitorem Deum agnoscere, nec animum nec cursum retardabat ulterius concedere.

b *Venit Coloniam,*

hospitem regio morbo liberat :

ANNOTATA.

a *Mattheus Raderus lib.* 2 *Bavariæ sanctæ pag.* 154 *et sequentibus inseruit hanc historiam, cum illustri Raphaelis Sadelerii tabula ærea, et mallet loco* Avæ, *scribi* Evam.

b *Gelenius ob hunc ad urbem Coloniensem accessum et hospitem a gravissimo morbo liberatum, inscripsit S. Macarium Fastis Coloniensibus ad hunc* 10 *Aprilis.*

CAPUT IV.

Peregrinatio per Belgium. Adventus Gandavum. Miracula.

Circuibat loca meritis insignita Sanctorum, et ubique præclara relinquens vestigia meritorum, Maglinam devenit post aliquas deambulationes terrarum : ubi quam glorioso divinæ operationis sit glorificatus miraculo, eadem nocte evidenter est C experta quorumdam satis necessaria liberatio. Exceptus siquidem affectiva veneratione fidelium, juxta *a* Ecclesiam B. Rumoldi Martyris commodum suscepit cum suis hospitium et benevolum obsequium. Ecce autem ante medium noctis, quando gravissimus sopor avidis imminet mortalium curis, ex eventu rei clamor maximæ tumultuationis exoritur : unde et ipse repentaliter, non sine injuria dormientis, somno excutitur. Ignis namque male sopiti conflagratio quorumdam domos jam jamque pervaserat, et fumo in altum vaporante, hac illacque periculosum incendium sæviebat. Obvia quæque vorax flamma depascitur : nulli dignatur parcere quamdiu materia sufficiente pascitur. Cumque nullus valeret resistere labor humanus, sed resistentes longius abstraheret nimius incendii fervor; concurritur, ad B. Macarium, quatenus in tanto periculo hospitibus succurreret ejus fidei ardor. Nec distulit venire : sed ad domum, cui jam imminebat incendium, festinanter properans, solitæ fidei accensus calore, de tecto ipsius tabernaculi unum manipulum extrahit; eumque sanctæ crucis signo consignans, loco suo deponit. Videntibus quis aderant cooperationem virtutis divinæ, idem manipulus quasi terminus est positus,

Mechliniam adit :

a

incendium de nocte exortum,

signo Crucis sistit et exstinguit :

quem incendium nec transire voluit nec comburere; D sed quasi nimio venti flamine sese retorquens, incredibili festinatione lacessendo cœpit deficere. Qua de re clamor ad cœlum tollitur, omnipotentia Christi laudatur, et Archipræsulis meritum prædicatur.

31 Quia vero quamvis non ut decet, sed ut imperitia scriptoris valet, tanti viri describitur peregrinatio, qualiter peregrinatus sit apud Melbodium, non est prætereundum silentio. Cœnobium est et in ea conventus puellaris, ubi etiam corpore humata requiescit sancta Virgo *b* Aldegundis : ad quem locum cum peregrinando sæpe dictus Archipræsul, pervenisset, atque ob venerationem sanctæ Virginis ibidem quiescendi diversorium quæsisset; eum quidam bonæ voluntatis, nomine Durandus, sed corde humilis et mansuetus, cum suis hospitio competenter honoravit, et humanitatis obsequia pro posse ministravit : Ubi cum aliquamdiu demoraretur, propter longam itineris fatigationem, placuit sibi quatenus sanguinis minutione recrearetur : quem præfatus hospes cum vasculo excipiens apud se reposuit; et meritum viri præponderans, uni ex servientibus sibi, ut summa sollicitudine tuto loco ne effunderetur servaret, magnopere commendare curavit. Sed quia E aliquando servorum natura nihil est deterius; servus idem, ut omnium nequissimus, tam invidia quam et diaboli instinctu deceptus, illum sacrum cruorem in latrinam projecit, seque hoc nequiter commissum abscondere posse putavit. Sed scrutans corda et renes Deus ultionum, consumens nequitiam peccatoris, et dirigens justum, hunc ut quondam nequam Giesi, lepræ morbo percussit, et quamdiu supervixit hujus languoris miseria non caruit.

adit Malbodium :

b *veneratur corpus S. Aldegundis :*

ob sanguinem ejus ex aperta vena acceptum

et in latrinam projectum,

lepra incussa famulo.

32 Beatus autem Archipræsul, utpote vir tantæ dignitatis, sæpius corde et ore ruminandus, nequaquam adhuc desistens a peregrinationis suæ laboribus, hinc recedens Cameracensium urbem pervenit : ubi etiam paucis diebus commoratus, quis, qualis vel quantus esset divinitus intonuit. Nam die quadam, ubi inferis lucem sol, superis tenebras reduxit, sanctæ Dei Genitricis *c* basilicam (ut sui moris erat) pernoctare, et Domino laudes ac preces offerre intravit; sed hunc edituus templi interius reperiens, non absque injuria eliminavit; atque post eum, felle commotus, obice et sera ostium munivit : quod ille, patienti ut erat animo, humillime pertulit, seque deforis ante fores ecclesiæ benigna animi devotione prostravit. Deus autem omnipotens, cujus voluntas est potentia, cujus opus misericordia, volens ostendere cujus meriti foret ille exclusus, qui etiam videbatur tam abjectus et obscurus; ut Petro Apostolo per Angelum de carcere educto ferream aliquando aperuit portam, F ita et huic amatori suo ante fores prostrato æquali pietate reseravit ejusdem ecclesiæ januam : quam tamen ea hora minime intravit : quia recolens illud Evangelicum, quid mereatur qui unum de pusillis scandalizaverit, custodis animositatem non offendere, sed pietate fidei perfundere curavit. Custos autem, ut ostium aperiret, horis rediens matutinalibus, ut apertum vidit et peregrinum pro foribus orationi prostratum invenit, non erat in eo spiritus : quidquid in virum Dei commisit, ipse timor procul dubio purgavit. Mane facto res omnibus innotuit, et fidelitas fidelium omnipotenti gratias egit, et hospes exclusus ex claro clarissimus haberi cœpit.

c *Cameraci in æde Deiparæ pernoctare cupiens, excluditur :*

ante januam divinitus apertam permanet.

Matth. 18, 6

33 Sed talibus non apponens animum, inde discessit : quem *d* Tornacus peregrinantem hospitio suscepit. Civitas est abundans opibus, plena civibus, referta venalibus; populus quoque in ea levis et tumultuosus, et ideo nonnumquam perturbatur seditiosis moribus. Deduxit huc eum casus, sed Deus et Dominus universorum ibi etiam magnifice eum honoravit, per insigne miraculum. Paci quippe hominum

d *Tornaci*

Ex MS. seditionem civitatem.

A num inimicante diaboli invidia, seditio inter cives die quadam exoritur periculosa; et quia civilis, ideo gravissima: volant verba, cives concurrunt ad arma, ferientibus nihil interest nisi tela conserta. Intonat sævis plangoribus bellum, mulieribus pro maritis lugentibus, imbrem parturiens lacrymarum: stant vibratis dexteris cognatæ acies, licentiam scelerum flagitantes. O quam execrabilis pugna, ubi sine hostibus geruntur bella! O certamen, quo nihil insolentius, ubi victoriam nullus sequitur triumphus! Armantur cives in civibus, parentes in parentibus: et si perveniret ad effectum concurrentium affectus, unus esset luctus et victis et victoribus. Plangit natura et pietas, quia ferro dividitur caritas: crescit in sceleribus rabies, et infirmari solent invalescentes cladibus vires: imminet exitium civitati, quia nec pietati parcitur, nec pudori: sævit in cognatis ferrum, et non habet crudelitas modum. Aderat eo die Tornaci Princeps patriæ senior *e* Balduinus, qui et ipse exiliens cum armatis militibus, monet suos celeriter procedere ad pugnam; non ut pugnent, sed ut placent tanti furoris insaniam. Sed in vanum cessit ejus labor expensus, quia non aliter valet refrænare conceptos civium motus, quam si vellet vento turbante compescere Oceani fluctus.

e quam Balduinus Comes compescere nequibat,

B 34 Verum ecce post tam funestæ pugnæ naufragia, mirifica subsequitur supernæ pacis clementia. Erumpens siquidem et beatus hospes Macarius, cum suis militibus videlicet et armis, orationibus, crucicula et sodalibus peregrinis, properansque festinanter usque ad locum certaminis, inter acies et tela constitit signifer pacis: ubi Spiritus sancti præcinctus armatura, oratione cum lacrymis ad Deum fusa, confidenter erigit pretiosum præfixæ Crucis itineris baculum, et non sine Dei præsentia furentibus imprecatur pacis subsidium. Cœpit statim Dei nutu languescere procellosa seditio: et satis ea die constitit, quia plus valuit hospitis admonitio quam Comitis comminatio: eo usque etenim illos omnes baculo virtutis et merito intercessionis ab illa pugna compescuit, ut nullus eorum contra se deinceps manus levare præsumpserit: sed antequam ab invicem discederint, singulos singulis usque ad pacis osculum reconciliaverit. Ita precibus Justi cœlitus annuente principali clementia, omnis civitas, tanto tumultu sine sanguine sopito, in confecta pace est exhilarata.

erecta Cruce sedat,

et perfectam pacem reducit:

35 Archipræsul vero, novitate gratiarum ubique opportunus, nusquam importunus, ubicumque in-

C cedebat, novis semper proficiens meritorum profectibus, provinciam pertransibat; nesciens quo iret, nisi ubi animo ejus intimabat Spiritus sanctus. Nec mirum tantis eum insigniri virtutibus signorum, cujus itineris continuus comes aderat Dominus virtutum: ipse enim omnes actus componebat, ipse vitæ cursum disponebat, atque eum ad locum quiescendi feliciter deducebat: imponit tandem peregrinationi ejus modum; felicissimi cursus constituit terminum; tantis Justi laboribus competens præordinat receptaculum. Nec immerito, quia omnis spes ejus erat sita in Deo, quo duce tamdiu vagabundus, numquam errabundus, tandem divinæ aspirationis aura perflatus, in portum stationemque tutissimam, præeunte Dei gratia, est deductus; sicque post aliquot dies Gandavum ingreditur lætabundus. Cœnobium S. Petri, quod Blandinium dicitur, primum visitare curavit; sed visitantis virtus illic ignota fuit, quia lucerna lucens sub modio latuit. O Cæca, o misera hominis conditio, ubi tamen nulla erroris est intentio! *f* Pertransit ad portum; pervenit ad S. Petri, quod Sanctus Confessor Bavo meritis illustrabat, cœnobium: ubi quia tempus miserendi advenerat evidens probat experimentum. O felix portus, felix

terminum peregrinationis acquirit Gandavum,

adit Blandinium monasterium,

f dein ad S. Bavonum:

civitas et populus! felices, quibus, licet ignorarent, D
tanta a Domino concessa est salus, super quos etiam radiavit tam præclarum sidus! Dies jucunda et memorabilis, dies digna numquam carere memoria jucunditatis.

36 Agebat in sceptris Francorum Rex Robertus, in Marchia Flandriæ Comes Balduinus; in cœnobio S. Petri apud S. Bavonem videbatur agere vices Christi Abbas Eremboldus: a quo et Fratribus cœnobii satis benigne susceptus hospitio, inter hospitandum quoque caritatis fraternæ admodum delinitus obsequio, inter eos remanere paulatim inducitur animo. Claustrali interdum et fraternæ societati admittitur; hospes hospitibus unicæ dilectionis vinculo connectitur; atque indies carior et familiarior redditur. Apparet judiciorum Dei abyssus multa, ut, quem tota cum parentibus non valuit retinere Armenia, non caput vel decus Syriæ Antiochia, in modico retineret Gandensis Ecclesia. Sed non mirum, quidquid a Deo fit novum, apud cujus dispositionem jam est præteritum, quidquid seculis futurum. Deduxit Gandensibus ad Armenia æternam salutem, Armeniensibus vero providit a Gandavo perpetuam servitutem. Exhibetur itaque hospitatio, communis Ecclesia, commune claustrum; sed singularis ad quiescendum cum suis cella, cum Fratribus autem refectio E
indiscreta.

ab Eremboldo Abbate suscipitur:

37 Placet omnibus, nec ulli videtur onerosa ejus sancta conversatio: invitat omnes ad meliora ejus animi pia devotio: non solum Fratres, sed etiam provinciales confirmat quoditie ejus sacra benedictio. Impatiens siquidem quietis infructuosæ, frequentabat Ecclesias Gandensis provinciæ: celebrabat Missas, in singulis vacabat consuetæ devotionis orationibus: populos ubique Deo commendabat familiaribus votis, quibus etsi loqui non valebat, tamen pro eis loqui attentius, persistebat; parvi pendebat sibi soli se natum fuisse, si non etiam pluribus studeret prodesse. Omnis quoque collata sibi fidelium oblatio, absque ulla dilatione pauperum fiebat recreatio, utpote cum quo ab infantia talium creverat procuratio. Aderat ab indique populus sine defectu tanti viri frequentatorum, quia dulcis labor erat quem caritatis suggerebat amor; nec erant immunes a justitia, qui non solum passibus sed etiam devotione sequentes Justi vestigia, a pluribus liberabantur incommodis, meritorum ejus experientia. Aqua etiam ex manibus se lavantis defluens, nequaquam erat virtutibus carens: ipse nihilominus manuum attactus infirmitate depressis efficax erat et saluberri- F
mus; et quibus erat altior fidei devotio, ad promerendam suscipiebat salutem sola Episcopalis benedictio. Invitabatur plerumque a divitibus et plerisque ægrotis; apud quos confecto negotio invitationis, sine mora recurrebat ad cœnobium susceptæ mansionis. Revocabat enim eum expertæ caritatis affectus, qua sibi eum unice devinxerant cœnobii Fratres, nec non illustris Pater Eremboldus: a quibus frequenter interpellatus, ut secum remaneret perpetuo, nequaquam animo induci potuit; idipsum disponente Dei judicio, quatenus luce clarius fieret, quia non eum illic fortuna deduxerat, sed superna dispensatio.

sancte conversatus cum monachis:

claret miraculis:

38 Petentibus itaque omnimodis contradixit, et surdus auditor effectus, repatriare attentius constituit: ea vero ceteris sodalibus minime sedit intentio; et ideo, ne aliqua inter eos oriretur contentio, cum maxima pietate tantæ societatis facta est disgregatio. Ipse, Patris monasterii et Fratrum accepta licentia, super reditu ejus dolentium, uno tantum comite contentus, transmigravit viciniæ portum, statimque iter ejus præpeditur inflatione pedum. Infirmatur, lecto detinetur, in tantum, ut etiam de vita desperaretur. Pervenit res ad audientiam Blandiniensium, qui

in patriam rediturus,

impeditur in portu inflatione pedum:

A qui sera pœnitentia ducti, quod primo minime suscepissent talem virum, quatenus si nollet sponte neus, vel invitus sibi reduceretur, conveniunt precibus *g* Lambertum ea tempestate Castellanum. Quibus pariter euntibus visitare infirmum, pro temporis qualitate et ratione, ex monasterio S. Bavonis conveniunt et priores sui hospites, nihil mutati ex pristina intentione. Quibus utrimque circumsedentibus, utrosque intuetur pietatis respectu exul ille beatus; et requisitus, si vellet, imo etiam per interpretem ab ipso Castellano exoratus, quatenus rediret ad Blandiniensium cœnobium; dulciter oculos reducens ad suos, non jam hospites sed Fratres, insinuat se referri ad sui Bavonis hospitium. Quibus auditis Castellanus, nullam vim audens inferre Dei viro, discessit suis frustratus conatibus. Nec mittitur ad monasterium (quis enim amens post tergum tantum relinqueret thesaurum?) Mandatur referri ad hospitium: itur et cum quanto Fratrum nuper mœrore digrediebatur, cum tanta eorum exultatione revocatur. Invenit eos minime mutatos, in caritate fovetur, quanta possunt humanitate.

g invitatur a Blandiniensibus et Bavonianis:

refertur ad monasterium S. Bavonis.

ANNOTATA.

B

a *Est hæc ecclesia primaria et Sede Archiepiscopi jam honorata. Colitur* S. Rumoldus, I *Julii.*

b *De* S. Aldegunde *et dicto cœnobio nobilium Canonissarum, et Malbodio oppido, egimus ad ejus Vitam* 30 *Januarii.*

c *Est hæc basilica; etiam Sede olim Episcopali, nunc Archiepiscopali exornata, et miraculis Deiparæ Virginis etiam olim celebris: quorum nonnulla refert Baldricus lib.* 2 *Chronici Cameracensis cap.* 1, 2, *et* 3.

d *Joannes Cognatus Canonicus Ecclesiæ Cathedralis Tornacensis, tomo* 3 *Historiæ Tornacensis, hæc Tornaci a S. Macario gesta refert pag.* 61.

e Balduinus IV *Comes Flandriæ, de quo supra egimus.*

f *Hinc incipit prior Vita, ab oculato teste scripta. Singula hic enucleatius explicantur.*

g *Hic est celebris* Lambertus, *ex quo per viginti duas aut tres generationes deducitur nobilissima familia hodierna Gandensis, Villania dicta, ex qua descendunt Principes de Masmines, et Comites Isenghemii, aliique. Hanc familiam illustri tractatu illustravit Andreas du Chesne, excuso Parisiis* 1631.

CAPUT V.

Sanitas eidem cœlitus collata. Morbus, obitus, sepultura.

C

Sed nihil sibi humanis proficientibus, exanimi quippe jacebat omnino simillimus, Sanctorum in eadem ecclesia corpore quiescentium meruit visitari consolationibus. Præ nimia enim corporis invalitudine, continua somni privatione aliquamdiu contritus; ecce cujusdam intempestæ noctis silentio, ex contritione, medius inter vigilantem et dormientem, quasi in extasi factus, videt Patronum ejusdem loci, Sanctum scilicet Bavonem, sibi assistere, et ut monasterium ingrederetur vigilantibus monitis imperare. At ille, ut sibi videbatur, surrexit, monasterium intravit, et ante sanctum altare dignissimas utriusque sexus personas cum S. Bavone sedentes invenit: inter quos etiam videbatur sibi se S. Landoaldum agnoscere, quem solum præ cæteris infulatum Missas celebrasse, seque ipsum cum ceteris post expletionem benedixisse; deinde vero S. Bavonem ex medio ceterorum surrexisse, et extensa manu amicabiliter se tenuisse, atque ut juxta altare S. Petri staret præcipisse. Ubi dum jussus staret, eosdem Sanctos sibi cum ceteris approximare videt, intantum fulgentes, ut eorum fulgorem humanitatis visus vix ferre valeret. Horum itaque presentia roboratur, et se salutem recuperasse certioratur. Mane facto surgit sanus, ea quæ viderat exponit Fratribus, atque per judicium sanitatis eos reddidit certos visionis: sicque in eodem cœnobio quinque mensium curriculo demoratus, nihilominus patriam adire iterum est tentatus. D

Recreatur a S. Bavone in visione apparente

cum S. Landoaldo et aliis,

ex ms. et sanus efficitur,

40 Sed dum ipse deliberaret repatriare, Deus bonorum remunerator disponit eum coronare: evocat eum sibi electione meritorum: mutatur reditus pia vocatione de terra ad cœlum: recipit non Armenia, sed patria redeuntem peregrinum: nec deest in digressu, tam mirifice disposito, plurima commendatio fidelium. Audita siquidem ejus discessione, captata sibi devotione et otio ex temporis opportunitate, in sancta Parasceve Paschæ confluebat ad eum multitudo totius provinciæ. Invitabat eos dies indulgentiæ et remissionis, dies exultationis et liberationis, dies videlicet dierum, id est Dominicæ resurrectionis, in quam magni pendebant ab eo Paschalibus sacramentis communicare, tanti Pontificis benedictionibus interesse, non incerti de patronicio, si se et sua discedenti potuissent commendare. Maxima populorum fides, nec eis inexperta Justi suffragia, apud quos tanti erat etiam absentis fiducia. Sed dum liberali intentione præstolantur discessurum, pia Dei dispositio æternaliter eumdem providet eis Patronum, et jam in ea quæ tunc eis incumbebat necessitate salubriter patrocinaturum. E

disponit reditum in patriam:

maximo accursu hominum invisitur:

41 Letifera denique lues ea tempestate crudeliter sæviebat: inevitabili ruebat morbo catervatim Gandensis pagi permixta multitudo, adeo ut pene totius provinciæ videretur fieri misera desolatio. Vesicis siquidem subito excrescentibus in palatis hominum, nisi continuo inferretur, quo noxius humor efflueret, medicinale ferrum, nullus evadebat mortis periculum. Inaudita erat rabies immanissimæ pestis, insueta perturbatio humanæ sortis, inconsulta subitatio multifluæ mortis. Vincebat superstites frequentia morientium, vixque eos tumulare sufficiebat trepidus labor viventium, sine aliqua videlicet dilatione eadem in semetipsis sperantium. Misera eorum conditio, quos, modo incolumes et sanos, subito rapiebat tantæ pestis devoratio. Excluditur ab eis, præter Dei solius, omne refugium: tandemque in extremis pendentibus commune initur consilium, quia omnibus commune erat et periculum. Placet eis ad sibi expertam Dei misericordiam confugere, suffragia Sanctorum in Gandensi portu quiescentium fideliter expetere, tantosque Patronos, ad gratiam Dei repropitiandam in hujusmodi anxietatibus assuetissimos, in locum unum conferre. Placet eis triduanum generaliter inire jejunium, hominibus et pecudibus eumdem luctum facere, sicque antiquam Ninivem in miserum Gandavum renovare.

In sævissima pestilentia

corpora Sanctorum conferuntur:

jejunium triduanum indicitur:

42 Sed dum nova populi religio, ad iram Dei placandam, talia ordinando componit; ille supernus miserator, qui antequam invocetur invocaturis adest, salutem eorum disponit, atque unum eligit ex omni populo, qui pro omnibus tantæ pestis ultima fieret immolatio. Sanctus denique Macarius, quoties genibus flexis pulsaverit terram ut precibus penetraret cœlum, quoties hoc pro terminatione populi singultibus et lacrymis summæ pietatis impugnaverit sacrarium, facile quidem est cogitatu, relatu vero difficillimum. Sed dum pro aliis intercedit, ipse pia Dei providentia etiam aliorum commune periculum incurrit; et tactus morbo tam crudelis pestilentiæ, in primis amisit ille Dei magnificus laudator officium linguæ: pro qua statim a Christo recipiens spiritum prophetiæ, nutibus et signis, quibus poterat; præter se et alios duos, eo morbo prædixit neminem deinceps

S. Macarius peste correptus,

A ceps interire : effectus autem veritatis probavit postea assertionem prolationis. Deinde usu loquendi recepto divinitus, accersito Patre monasterii, Domino videlicet Eremboldo, cum reliquis Fratribus, comam peregrinationis et barbam nationis sibi tonderi exorat quantocius. Testamentum, pauper, peregrinus et hospes, non fecit (neque enim quid cuiquam daret habebat) sed soli matri suæ, magnum quidem munus, sed æterni doloris memoriam, dimisit, partem scilicet barbæ suæ, quam ei in Armeniam remisit. Hæc ei miseranda reliquit signa, perpetuæ pietatis monumenta, ne suspensam diutius torqueret longa filii numquam redituri exspectatio, et in loco ejus vel hæc sola sibi superesset, licet modica, consolatio. O moderatio naturæ! quanta fuit pietati dulcedo, dum talia videret in materna dilectione.

ex ms. prædicit se solum cum 2 alus moriturum : barbæ partem matri petit mitti :

43 Inde cum fratribus ingressus cryptam, titulo sanctæ Dei Genitricis Mariæ venerabilem, ante altare S. Pauli designabat sibi baculo locum sepulturæ, post tantos orbis circuitiones destinatum sibi a Deo, non absque gratia felicis memoriæ. Jamque instabat *a* feria sexta, dies tertius jejuniorum ; inter ceteras ætates denegatur etiam parvulis et vitulis lac maternum ; omnibus modis, quibus humana poB test cura, vis infertur regno cœlorum. Efferuntur corpora Sanctorum ab utroque cœnobio, statimque locum tanto conventui præstitum tanta plebis circumvallat multitudo, quantam in unum conglobari non alicujus damni sed ipsa miserrima mortis cogebat necessitudo. Aderat diversa ætas et sexus, gemebundæ mulieres cum pueris et lactentibus, quarum viscera crudeliter torquebat maternalis affectus. Pusioli siquidem maternis cervicibus impendentes, tenellis quoque digitis manus matrum et quidquid arripiebant infantiliter constringentes, et miseris vagitibus consueta lactis nutrimenta dulciter exigentes, torquentur esurie, non sua, sed genitorum peccata innocenter deplorantes. Nec solum ille locus tantæ frequentationis redditur tumultuosus ; sed omnis regio, omnis vicinia, et ipse plurimum Gandensis portus : ubique gemitus et lacrymarum inundatio, quatenus super omnes fieret generalis superna miseratio. Tollitur ad cœlum plurimus clamor, et diversus virorum et mulierum plangor luctuosus; suspiria senum et puerorum vociferatus ; lactentium lacrymæ et miserabilis vagitus, pecudum quoque et jumentorum ante vacua præsepia ligatorum intolerabiles mugitus.

sepulturam eligit ante altare S. Pauli. a

tertia jejunii die supplicatio publica peragitur :

44 Nec incassum tantus labor cessit : benignus C quippe Creator omnium, miscens severitati lenitatem, iram suam transferens in benignitatem; castigando amans, amando consolans; judex in flagellis, pater in blandimentis; ubique fidelis, numquam crudelis ; de cœlo super tantam multitudinem misericorditer respexit, et tantæ cladis molestiam in solo B. Macario penitus extinxit. Relocantur sedibus suis Sanctorum corpora : deploratis aliquamdiu peccatis suis redit unusquisque ad propria. Archipræsul vero cum suis hospitibus regressus ad monasterium, atque hora refectionis, virtute qua poterat, ingressus refectorium, cum nihil Fratres videret sumere præter modicum panem et aquæ paululum, plena qua plurimum abundabat caritate, eos omnes obsecrando et jubendo impetravit mutare jejunium : quibus et ipse considens hilarem sese omnibus exhibuit; ex sibi appositis, caritate plusquam necessitate, aliquantulum sumpsit, sicque eis ultimum valefaciens, Episcopaliter Benedixit; et pene morbo deficiens, vix ad hospitii cellam recessit. Deputatur ei pervigil custodia Fratrum, quatenus ceteris in dormitorio quiescentibus beatæ illius animæ nuntiarent exitum. Ipse vero jam instante migrandi hora, in lecto resedit; expansisque manibus et erectis in cœlum

S. Macarius regressus, cupit monachos in refectorio bene haberi, et valedicit :

luminibus, sese Domino Deo suo, utpote moriturum, D nimia suffusione lacrymarum attentius commendavit; suffragia Sanctorum et tutelam Angelorum multimodis precibus ad deducendum invitavit; sicque tremendam dissolutionis suæ horam, animo intento ad Creatoris sui imperium, expectavit.

instante morte se ipse Deo et Sanctis commendat :

45 Tantus autem circa se vigilantes invasit horror, ex presentia, ut creditur, Beatorum Spirituum, ut, sicut etiam in Dialogo Gregorii Papæ legitur de S. Paulino Nolanæ civitatis Episcopo, omnes absque mora petissent fugæ præsidium, nisi eorum animos retreasset Fratrum conventus ad exequias surgentium : quibus congregatis, caput terræ reclinavit, et inter psallentes et orantes feliciter spiritum exhalavit. Quod in illo mori non potuit redditum est Creatori. Nec refellitur veridica ejus prophetia, ipse quippe solus omnium ultima pestilentis morbi occubuit victima. Corpus autem digna compositione feretro superpositum, pium erat visu, quanta ferebatur ad ecclesiam contentione portantium : vix enim tot erant passus, quot fiebant incursus sanctissimo oneri succedentium : nec modico videbatur læsus damno animæ, quemcumque maxima populi constipatio minime permittebat loculum corporis sustinere. Quapropter unusquisque seipsum certatim ingerebat, quascumque feretri vel extremas partes contingere laborabat; et cui hæc facultas effectu minime cedebat, saltem ipsas portantium vestes attingere contendebat. Talis erat populi devotio : pia enim erat contentio, quia piissima erat intentio. Delatus autem juxta cryptam, ubi ipse vivus designaverat sepulturam dissolutionis, honoratur muneribus et irrigatur lacrymis : vixque locus ipse capax erat multifluæ incursionis. Non enim majorem exhibuisset Armenia luctum propinquo, quam Flandria exhibebat peregrino : neque vero plures ab illis elicuisset lacrymas defectus propinquitatis, quam ab his eliciebat affectus pietatis. Pia siquidem plebis impatientia, non sustinens animi sui desiderium, nequidquam votis suis acquiescebat esse satisfactum, donec denudata etiam veneranda defuncti facie, totius feretri velamen avelleretur et operimentum.

et inter orationes monachorum moritur : ad sepulturæ locum defertur maximo concursu hominum : E

46 Tunc vero primum datur libertas osculis manuum et pedum, datur libertas rigationibus lacrymarum, datur libertas familiaribus votis irruentium, datur libertas munificis effusionibus oblationum. Certabant offerendo hinc viri, inde mulieres ; isti argenteos, illæ annulos et inaures, monilia quæque et murenulas pectori suo direptas super defuncti corpus ingerentes, Quo viso quisque devotionem liberalius affectabat, eo effusius defunctum exulem munerabat : sicque Fratribus sepulturæ commendantibus tantæ pretiositatis thesaurum, dici non potest quibus illa pia multitudo fletibus deduxerit tempus exequiarum, quantaque cum miseratione effusos cordis sui dolores expresserit ante Dei amicum, quousque expleta tumulatione, unusquisque redibat ad sua, cum gaudio et fiducia ferens secum tanti viri patrocinium. Obiit autem S. Macarius quarto Idus Aprilis anno Dominicæ Incarnationis millesimo duodecimo, Henrico Romanis, Francis principante Roberto, nobis autem in perpetuum regnante Domino nostro Jesu Christo. Hospitalitatis locum satis apparet quantum dilexerit, ubi usque hodie perspicue monstratur, qualis fuerit, qualis vixerit, qualis obierit. Frequentat Flandria sepulturæ locum; requirit requiescentem in terris, sed in cœlis regnantem Patronum : ubi quam clarus emicet dicent pauca miracula multorum, ob inopiam scilicet recte dividentium.

et post datum spatium accurrentibus et munera offerentibus, F *sepelitur : mortuus iv Aprilis 1012*

ANNOTATA

A

ANNOTATA.

a *De iis, quæ hoc numero referuntur, nulla in priori Vita mentio : et quia mortuus est feria quinta, quæ hic de feria sexta habentur, forsan ante Pascha contigerunt, et tunc potuit supplicationi necdum peste correptus interesse.*

a

a CAPUT IV.

Miracula post obitum S. Macarii ad ejus potissimum sepulcrum patrata.

Sanantur mulier paralytica,

Benedictus Dominus, qui facit mirabilia solus. Testis est provincia Flandrensis, testis sepultura B. Macarii Confessoris, testis quoque mulier quædam nomine Fredegardis, quæ apud Justi tumulum prima materies mirificæ operationis, prima etiam narrationi præbet exordium suæ liberationis. Hæc apud villam quæ dicitur Monta infirmabatur, tanta dissolutione membrorum destituta, ut inutilis vitæ omnimodis comprobaretur. Atterebat miseram doloris continuatio, nulla undecumque proveniebat meliorationis relevatio. Condoluit tandem Macarius, novus ille Patronus, factus est ægrotantis visitator nocB turnus, nec defuit visitatoris monitoria consolatio, cujus piæ nimirum visitationi vicina fuit mulieris liberatio. Monet eam sepulcrum suum adire, salutem ibi recuperaturam sine dubitatione. Et illa de visione non incerta, ex sponsione Patroni spe salutis procul dubio jam concepta, non tantum expectato quantum desiderato diluculo, surrexit, plus voto quam motu festina : sicque testudineo gradu tendebat ad tumulum Sancti baculis suffulta. Ubi postquam aliquamdiu lacrymis suffusa peroravit, surgens sana baculos projecit; quos super tumulum pro mercede sanitatis relinquens, læta recessit.

alia digitis contracta,

48 Altera quoque mulier Gandavi erat, in vicinia nota et in infirmitate miseranda, cui mortem vita præstantiorem contracta manus faciebat : ita enim deformis usibus suis videbatur caruisse, ut ungues digitorum, palmæ volam apparerent perforasse, et ex altera parte nihilo minus more avium excrevisse. Quæ similiter pervolans ad medicinalem tumulum, supplices effundendo preces, talibus familiarem fidei pietate Patronum pulsabat, quatenus et ipsa ejus mereretur experiri patrocinium. Cumque regno cœlorum vim faceret fortissima fide, qua vim facientes diripiunt illud ; ex insperato cœperunt se nervi digitorum extendere, et extractis unguibus tota manus ad officium suum redire : sicque mulier, pluribus C nota per manus contractionem, omnibus notissima redditur per sancti Confessoris liberationem.

puella cæca

49 Kalendæ erant Octobris, celebris utique dies ex festivitate S. Bavonis : confluebant multi plus solito ex diversis regionibus Gandavum, alii oratum, alii mercatum, plerique curiositate nundinarum, quæ avarioribus lucris inhiantem ab undique contrahebant populum. Affuit inter multos longe alia intentione puella quædam, Oda nomine, per novem quippe annos tenebris sepulta, oculorum captivato lumine, spe salutis recuperandæ, ad memoriam S. Macarii pervolavit, matris pro filia dolentis adjuta ductamine. Ibi toto corpore prostrato diutius jacuit, non tantum orando, quantum, orationem Sancti pro se apud misericordem Christum expectando. Cumque Missa principalis celebraretur, Princeps patriæ Marchio Balduinus, cum optimatibus suis, apud memoriam Sancti oraturus, cryptam ingreditur, prosternitur terris, ante exulis tumulum curvantur genua Marchionis, circumvallantibus se Magnatibus suis : accusat reatus familiaris conscientia, effunditur desuper cœlestis gratia; et quantus esset cœlis, quam venerabantur in terris, statim de- D

EX MS.

claravit meritorum ejus experientia. Puella siquidem exaudita in petitione, ut Comes surrexit ab oratione, surrexit et ipse oculorum restituto lumine : intuetur intuentes : de miseria sui et misericordia Sancti, plus ostendendo quam prædicando, instruit Marchisum et ejus Optimates : ad admirationem virtutis convertit quotquot erant præsentes. Cessat, orat, et succedit laudatio, cui præclarum præbebat argumentum Principis et Optimatum ejus attestatio. Plena erat crypta populorum, et personabat vocibus gaudiorum, Deo laudes hinc inde canentium. Princeps quoque eo præsentialiter compunctus miraculo, sepulcrum Justi Principalibus honoravit donis, duobus scilicet candelabris proceræ dignitatis, fusilibus ex argento. Puella autem pleniter restituta luminibus, binis pro uno præclaris reducta ductoribus, salutis suæ signo, laudem Dei et gloriam Sancti fert secum et infert etiam absentibus.

matrona tumorem in oculo nodosum patiens.

50 Gandensis item quædam extitit matrona, nomine Wistedis, celebris fama et genere nobilis, dives in seculo nec ex toto pauper in divinis ; sed quia numquam humanis deest quæcumque tentatio, et prosperioribus sæpe succedit adversorum confusio, accidit etiam huic quædam infirmitatis periculosa incursio. Deformis siquidem tumor ex ejus oculis obsidet alterum, in cujus medio excrescens nodus ad mensuram fabæ, sidereum mulieris obtenebrans speculum, speciositatis minabatur et oculi periculum. Obstringit animum ejus non tantum dolor, quantum pia deformitatis verecundia : anxiatur anima periclitantis in tanta pietatis ruina : sed non deest ei de misericordia Dei multum præsumens fiducia. Cumque eam tristitiæ tenebris sic oppressam nox quædam invenisset; et, ut mœstitia oppressis solet evenire, inter tantam afflictionem paululum obdormisset; affuit illi statim ille solitus et pius miserorum visitator, beatus scilicet Macarius, omnium mœrentium consolator. Consolatur dolentem, erigit ad spem salutis dormientem, et non absque sanitatis efficacia confirmat recuperationis sponsionem. Evigilans denique mulier cum ipso tam præclaræ visitationis gaudio, nequaquam frustrata eo quo dormiens relevabatur tanti Visitatoris promisso; statim ut manum, sicut ex dolore consueverat, oculo applicuit; omninoque curatum sentiens, nodum, qui in eo excreverat, quasi fabam super pectus suum jacentem invenit. Quantum ejus tristitiæ tunc successerit gaudium, satis approbat omnis qui aliquod expertus est unquam infortunium. Mane facto sana F et læta surrexit, præcurrens fama vicinas et cognatas mulieres, plurimum sibi condolentes, in gaudium mutavit : quibus ad se convolantibus visitationem Sancti prædicavit; et illud ostendens quod sibi ex oculo ceciderat, comitantibus multis ad sepulcrum pervenit, ubi Deo gratias agens munera et vota exolvit.

vir obstructione desperata laborans,

51 Vir quoque quidam Ostburgensis extitit, nomine Manninus, qui miserrima corporis calamitate ultra hominis tolerantiam damnatus, ad eamdem beati viri memoriam a quibusdam necessariis est deductus. Torquebant miserum pessima quædam secreta interiorum, invisus urebat ignis interiora secessuum et genitalium; quandoquidem, meatura secessus denegata, extales coquebat meatus quidquid immissum erat nec remissum. Exigebat materiam vivendi usus naturæ, sed necessaria emissio seclusa intentabat periculum vitæ. Cumque inibi per aliquot dies demorando sepulcrum Justi frequentaret, et precibus insistendo miserabili ejulatu aures amici Dei pulsaret; tandem superna miseratione meruit consolationem, beati scilicet Macarii intercessione plenissimam liberationem : sicque saluti redintegratus,

Ex Ms.

A tus, et ipse quoque beati Confessoris meritorum præco apud absentes factus, post tantam corporis dissolutionem, per amicum Dei redivivam, ad propria rediit sanus et lætus.

Sistitur mortalitas animalium :

52 Nec in eo tantum loco ejus felicis memoriæ, sed etiam in remotioribus persæpe ostensa sunt ipsius meritis quædam digna relatione. Apud maritimos denique quidam Gunduwachar, amplissima dilatatus possessione, etiam armentorum gregibus et pecudum innumera ditabatur ampliatione : inerat vero facultas possessionis amplior fama, si ei paulisper non opposuisset dorsum fortuna felicitatis noverca. Pestilentia siquidem, possessoribus inimica, fortunatam divitis ingressa domum, vacuato bostare, paupertatis inferebat detestabile infortunium. Pestifer morbus solito more desævit, intra domum et extra gregatim greges prosternit : quæ res possessoris animum, ex futura paupertate, nimis sollicitum reddit : quod si fortunæ licuisset, in tantum de eo jocata fuisset, ut præter luctum nihil viro reliquisset. Sed cito amplectitur salubre consilium, nec adhuc jejunus fama meritorum S. Macarii ad ejus intercessionem facit confugium : spondet candelam, et subvertit fortunæ propositum. Ex B cujus ore et corde statim ut processit votiva promissio, absque damno vel unius pecudis deinceps illa cessavit pessima exterminatio; fitque, non pro candela vix unius nummi, sed per miserationem Sancti tantæ facultatis redemptio. Itaque pater-familias, ab instanti damno misericorditer liberatus, et de miseratione liberatoris sui tam evidenter sibi experta deinceps jam securus, didicit amplius fortunam non timere, quamdiu candelam vel unius oboli voluisset Sancto spondere.

53 Nec illud prætereundum silentio, Adalardus Tornacensis quantum ejus misericordiam sit expertus in judicio. Hic, ut possessoribus moris est, commodorum quæstuum caussa, celebritate S. Bavonis *innocens in carcerem compactus* instante, navim suam lanis oneravit, et cum ceteris mercatoribus ad idem forum undecumque mercimonia congerentibus Gandavum pervolavit. Ubi cum venale suum exposuisset, et inter ceteros mercatores mercatoriam artem exerceret, facta est ejus apud Quæstores, incertum accusatio, an incusatio : unde [quia istius] licet falsæ, criminationis nulla potuit fieri excusatio, rapitur in publicum : agitur super eum forense judicium; et ut credi potest, maluisset tunc Tornaci esse quam apud Gandavum. Sententiam accipit judicialiter, censura judicis compellitur C in carcerem, pedibus nervo, et brachiis post tergum retortis judiciariam sentit indignationem. Quos dum cruciatus vix ferre valeret, etiam inter tormenta affuit fides, ut gloriosi Confessoris opem imploraret. Deinde metu prius fugato, mente paululum ad se revocatus, et a fuga dudum animo retracto paulatim recreatus, candelam spondet solutionis præmium, *a Sancto apparente solvitur,* de meritis Sancti non incertus. Ad cujus invocationem solutis, nondum vinculis, sed doloribus : erectus, quorum adhuc libertate, sed in tenebris, utebatur, in altum luminibus; gloriosum Dei amicum cum fletibus orando invocabat, atque famam miserationum ejus ad memoriam sui dulciter revocabat.

54 Ecce autem inter lacrymas, quas merito exprimebat ille pœnalis locus, superno fulgore tenebrosus carcer redditur illuminatus : atque cum ipso lumine nexibus laxatis, assistens reo Confessor invocatus, multiplicibus curis exonerato imperat, ut de reliquo sit securus : sicque vinculis solutus et curis, sopori indulgebat reliquum noctis. Custos autem carceris, nimio obsessus stupore, vix eum ausus intueri quem susceperat custodire, lumen immissum mirabatur rimabunda curiositate. Mane facto res pluribus innotuit, mirantibus quomodo so- D lutus esset. Custos non bene credulus, putans eum negligentia sua solutum, vincula duplicavit, claustra multipliciter munivit : sed Dominus virtutum gloriam Confessoris sui iterata liberatione multiplicavit. *iterumque vinculis liber dimittitur :* Etenim sequenti nocte, pœnarum asperitate compulsus, ad eumdem liberatorem suum vocibus et fletibus suppliciter clamare cœpit. Nec absque lumine Sanctus iterum Macarius adfuit, claustra reseravit, se invocantem ab omnibus vinculis et pœnis absolvit. Reddita luce, excitante fama populos, ab undique concurritur : reus, per interventum Sancti libertate potitus, de carcere educitur : cum eo pariter ad sepulcrum Confessoris itur : Deus in commune laudatur. Prostratus terræ gratias egit, candelam quam spoponderat dedit, et bene intructus narrare Tornacensibus quanti in Gandavo lana venderetur, nisi ei succurrisset S. Macarius, cum gaudio discessit.

paralyticus gressu et mente carens

55 Adolescens quidam nomine Adalardus, miseria diffamante pluribus quam sibi expediret locis fama jam notus, ita paralysis dissolutione omnibus membris erat debilitatus, ut brachiis reptans, reliquum post se corpus trahendo, magis videretur anguis serpens, quam homo bipes, gressibus humanis non E incedens. Fœda quoque quædam omnibus membris inerat trepidatio, in tantum ut siquid ei eleemosynæ daretur, nulla ei succurrere posset manuum susceptio; sed inutiliter vivens, viventium fiebat miserabilis expectatio : quodque omnibus his erat deterius, tanta stoliditate captivabatur mente et animo interius, ut ea infirmitate nihil esset deterius. Reliquerat in eo omnipotens Artifex quidquid erat imperfectum, quatenus in eo speculum omnipotentiæ suæ perspiceret genus humanum; et ex ejus tandem miseria oculis omnium satiatis, per ejus recuperationem appareret fidelibus, quantum valeret illi beatus *corporis et animi sanitate donatur.* exul precibus apud liberatorem Christum. Miseris siquidem volutaminibus pavimentum templi circumplexus, et luctuosa membrorum conditione multipliciter serpendo circumflexus, tandem miserabili sinuamine sepulcro tanti intercessoris allabitur reptabundus. Ubi nescio quid immurmurans solita stoliditate (neque enim Deum vel Sanctum in auxilium sui noverat invocare) melius exauditur quam ipse nosset obsecrare : exauditur non oratio, sed necessitas; non intentio, sed deformitas. Erigitur illud informe templum, et puerili conamine gressibus nutans, absque firma stabilitate membrorum, pedetentim tamen cœpit ambulare in conspectu adstan- F tium. Sicque inibi aliquamdiu demoratus, et quotidie sepulcrum amici Dei invisendo, corpore et animo confirmatus, tandem discessit ex priori infirmitate omnimodis reformatus. *b*

ANNOTATA.

a *Deerant hoc capite contenta in MS. Thosano, damus ea ex duplici codice Paderbornensi, et sunt supra in priore Vita summatim relata.*

b *Reliqua desunt, ex quibus supra referuntur cæca illuminata, et vexata arida manu, nec non misere incurvatus, ibidem sanati. Et hæc contigerant intra biennium ab ejus obitu. Desunt etiam reliqua sequentibus annis* 53 *patrata, ob quæ corporis elevatio fuit facta.*

CAPUT VII.

Corporis solennis elevatio.

Et populi desiderio

Cum ergo præclarus miraculorum insignibus ille beati Macarii clareret sepulchralis locus, et merita sanctitatis ejus longe lateque miris, quia divinis, diversarum florerent curationum operibus; corda et ora populorum totius viciniæ præoccupabat religiosa intentio, et ex intentione piissima imprecatio, quatenus

A tenus sibi a Deo quandoque permitteretur videri ejus sacri corporis celeberrima elevatio. Et quia vox populi vox Dei, cum ea intentione maxime affectarentur Abbas et monachi, id Deo disponente quando placitum fuit sibi, tandem quandoque non sunt a desiderio suo fraudati. Omnipotens enim, justæ petitionis semper amator, et licet cum aliqua dilatione piissimus exauditor, post aliquot mutationes rerum et successiones temporum, desiderium tantæ dignitatis, quando et quomodo voluit, feliciter perduxit ad effectum. Eremboldus siquidem memorabilis Pater, postquam divina vocatione humanis est exemptus miseriis, a quo scilicet ille beatus exul susceptus, apud eumdem aliquamdiu paterna caritate functus, sicque defunctus, heredium successionis et discessionis, suo ordine et tempore, post se *a* tribus in eodem cœnobio reliquerat Abbatibus, antequam instaret illud sacræ elevationis tam diu a multis suspiratum tempus. Majus quoque templum, quod olim in honore sancti Petri Apostolorum Principis a S. Amando Episcopo fuerat dedicatum, antiquitatis exigente ruina dejectum, et a fundamentis meliorando principalibus ædificiis decenter restructum, suæ consecrationis et dedicationis exspectabat tempus et diem optatissimum.

a post extructam novam ecclesiam,

B 58 Dum ergo supplendis talibus negotiis inimica dilatione aliquamdiu fluctuaret ille venerabilis locus; tandem divina ordinatione et Fratrum seu Majorum electione, ordinatur in eodem cœnobio Abbas Sigerus, vir quidem prudentia et ingenii experientia non minimum approbatus; licet in eodem negotio (utpote ejusdem loci Proposito) tempore antecessorum suorum plurimum laboranti, non ad votum perveneric rei effectus. Quia enim omnia tempus habent, ejus ordinationem hæc omnia exspectabant, ut ad efficaciam pervenirent; quemadmodum nulli Regum usque ad Salomonem datum est ut Domum Dei ædificaret. Qui ubi multorum et maxime curialium favore subnixus, Senioris sui Comitis *b* Balduini animum sibi conciliavit; ad principalis ecclesiæ dedicationem et sancti corporis elevationem aspiravit.

sub Sigero Abbate

b et Balduino Comite,

60 Nec destitit ab incepto, quo usque conquisitis sumptibus et xeniis, apparatu necessario *c* Balduinum Noviomensem Episcopum (quia diœcesis ejus erat) monitoriis, et *d* Lietbertum Cameracensem Episcopum precatoriis litteris, ad explendum die constituta invitat negotium; Abbates nihilominus et aliquos invitat clericos ipsius Marchiæ, quatenus cum Reliquiis Sanctorum elevationi sacri corporis C interessent, et dedicationi senioris ecclesiæ; ne scilicet deesset veneratio et decentia, quam decebat tantæ sanctitati interesse. Aderat etiam cum optimatibus Comes Balduinus: sub quo pueritiæ exercens annos, affuit claræ indolis Rex Francorum *e* Philippus; *f* Adela quoque uxor Comitis, et filius ejus Hainoensium Comes æquivocus patris *g* Balduinus: populi vero ex diversis provinciis tanta confluxit multitudo, quantam in unum conglobatam vix aliquis unquam adhuc vidit aut nemo. Instabat quippe optatissimus dies, ab omnibus viciniæ populis tot annorum curriculis desiderio suspiratus; dies, inquam, qua [illegible] sancti Dei exulem videret apud Deum, mira novitate experturus.

c ab Episcopis Balduino Noviomensi et Lietberto Cameracensi d

præsente Philippo Rege Francorum, Balduino Comite cum suis e f g

61 Sed non defuit adhuc, etiam inter tot prudentes, inimica tentatio; dum instinctu quorumdam, sinistra intentione deceptorum, jam instantem, jam communis lætitiæ gaudia præferentem, subvertere nititur sancti corporis elevationem nondum bene sopita æmulatio. Inter Principes enim et Præsules, pessimæ suggestionis quædam irrepsit controversia, quibusdam dicentibus non esse sanctum corpus a terra levandum, nisi prius lapis tumulo superpositus approbaret sepulti meritum, in aere suspensus sustentatione divina, utique ut eis videbatur, non D absque labore Dei vel oneris injuria. O consilium sine sale! Quid majus erat, Dominum servo præstare, cæcos, surdos, vel claudos et diversis debilitatibus dejectos relevare; an unum lapidem omnipotentia sua a terris paululum sublevare? quæritur certe nodus in scirpo: plana est sententia, si non quidquam sinistri molitur in judicio, quemadmodum statim patuit in eodem fidelium conventiculo. Alii denique execrantes, quibus inerat sanius consilium, injuriosum esse dicebant vel ipsa cogitatione, in iis aliquo modo Deum tentari, et amici ejus præjudicari meritum: indicio sanctitatis sufficere tot virtutes et signa curationum, scabella scilicet, baculos et cetera miseriæ spolia, quæ pendebant circa ejus sepulcrum.

frustra aliquibus obganniantibus

Ex MS.

62 Et quia rem totam divina tractabat dispositio, volentibus et nolentibus una eademque subito sedit sententiæ approbatio, quatenus sine mora fieret sancti corporis elevatio. Quod dum populus, ab ecclesia seclusus, crebrescente fama persensisset; tanta irruit multitudo, ut eos amplissimus circa templum ambitus nisi cum angustia continere nequaquam potuisset: tanta tumultuantium incursio cum impetu erga fores ecclesiæ, ut fortitudo vectium vix eos retinere valeret. Sed fortiter deintus obseratis, cum letaniis et debita veneratione, effoditur et super pretiosum pallium membratim exponitur tantæ pretiositatis E thesaurus. Non aurum Arabiæ, sed Armeniæ flos, et Syriæ luctus; gloria Flandriæ, et Gandensium decus; modo regnans in cœlis, sed olim peregrinans in terris pro Deo exul. Obdulcabat præsentium corda, pietatis dulcedo: eliquabat ab ipsis Principibus lacrymarum fontem, pia cordis contritio, nullius viscera præteribat lacrymosa devotio: superabat omnium lacrymas clamosis fletibus in laudem Christi monachorum exultatio: quia scilicet præ oculis eorum apparebat integra beati corporis inventio, quod sublatum furto, ad derogandam loci dignitatem, quorumdam æmula divulgarat infamatio.

populi multitudine accurrente,

elevatur corpus S. Macarii,

63 Sed dum talia, coram paucis, gloriose geruntur in terris; Rex Angelorum, coram omni seclusa multitudine, exulis sui meritum gloriosius ostendere dignatur in cœlis, ad reprobandam scilicet infidelitatem cujusque dubietatis. Duo siquidem circulati orbes subito apparuerunt in aere, similes coronarum; quarum major una cum populo totum ambiebat atrium, minor vero solius templi, in quo sanctum corpus levabatur, perlustrabat ambitum: in cujus F medio signum sanctæ Crucis coruscabat aureo fulgore perspicuum. Quibus visis immensus populi clamor ad cœlum tollitur cum lacrymarum effusione: pectora feriuntur: ab his, qui deforis erant, interius conclusis mirabile signum inclamatur: quorum unus cum paucis egrediens, *h* Godescalcus videlicet Præpositus Nivigellensis, nusquam procul dubio obliviscens etymologiam sui præclari nominis, postquam aliquandiu suspirando suspexit tantæ novitatis signum, regressus cum lacrymis, Regem et Comitem, Comitissam quoque et ceteros eduxit ad videndum. Ubi diutius intenti, nec oculis satiati nova admiratione, [illegible] regredi ... quæ cœperant devotius perficere. Imponitur scrinio corpus, tanta claritate divinitus glorificatum; nec jam humano, sed divino indicio acclamatur, inter cetera Sanctorum corpora collocandum. Sicque totius ecclesiæ reseratis foribus; ut Episcopus Noviomensis hymnum imposuit, Te Deum laudamus, non absque periculo vitæ quorumdam irruit omnis populus: et elevato scrinio, ceteris interponendum effertur sanctum corpus. Quod quanta difficultate et laboris sudore sit prolatum, nulli, ut credo, certius est expertum, quam his quibus ingruentia populorum pene oppressis, [illegible]

apparentibus in aere 2 circulatis orbibus cum signo Crucis:

h

A git efferre sacri corporis gestatorium. Facta est autem vox populorum quasi sonitus aquarum multarum, fit impulsio et repulsio ad sacri corporis thecam pertingere laborantium, sicque Dei amico munera offerre desiderantium.

EX MS.

64 Sed altaris et feretri custodes, cum impetum et pressuram ingentis populi nequaquam ferre valerent, fortiter clamare fecerunt in populo, ut exeuntes ecclesia aforis exspectarent; ad locum qui dicitur Mons S. Pancratii i deferendum esse corpus sanctum, ut ibi liberiorem accessum obtinerent. Qua sponsione tandem paulisper disrupti, seipsos invicem exhortantes, et cum maximo tumultu exeuntes, præoccupabant omnes vias et spatium totius atrii: alii vero restabant, alii præibant usque ad montem S. Pancratii. Producitur sanctum corpus in feretro; cum grandi monachorum et clericorum diligentia: deducitur, non sine populi luctu permixta lætitia; et infinita multitudine repletum cum nimio labore pertranseuntes atrium, violenter trahendo potius quam gestando, pervenerunt ad prædicti montis supercilium. Ubi quam alacris fuerit Deo digna populi devotio, quam mirifica, quam jucunda, non potest prosequi scripto: et quia tantæ numerositatis erat B multitudo, ut eos in unum campus quamvis latissimus capere non valeret omnino; omnes quoque nihilominus ad munerandum sanctissimum corpus populari fremitu impingerent; iterum pronuntiando cum clamore propositum est, ut ad montem k Livini pertransirent, cujus amplitudine laxati, liberius accedendo et recedendo, minus laborarent.

i effertur ad montem S. Pancratii,

k deinde ad montem S. Livini,

65 Sed ubi illuc quovis labore et angustia pervenitur, ita locus et sanctum corpus populi densitate constipatur et opprimitur, ut, nisi ab eis sagaci ingenio Abbatis tolleretur, ipsa sanctarum reliquiarum nova compaginatio et clausura, usque ad dissolutionem periclitaretur: qui ascendens equum cum quibusdam Fratribus et viris virtutum, non sine maximo labore etiam militaris manus, ab eorum medio violenter direptum, fugitiva festinatione, nec ea qua venerant via, referri fecit ad monasterium; et interim clam et quasi furtim decenter collocari in oratorio sanctæ Dei Genitricis, quod est infra claustri ambitum. Videres autem populum, currentem post eum ab ipsius montis eminentioribus, non aliter quam aquam in præceps ruentem ab excelsis montibus: irrecuperabile sibi detrimentum deputat et indignatur seclusum, quisquis eum suis nequisset honorare muneribus. Sicque decepti pia necessitatis C fraude, omnibus sibi fortiter obseratis foribus claustri et ecclesiæ, stabant foris, suppliciter extensis manibus in cœlum; et obsecrantes ut admitterentur, pio ejulatu querebantur sibi furto sublatum. Sed cum, impediente periculo pressuræ, nequaquam possent assequi voluntatis suæ effectum; quidam castigatius se habentes, impetraverunt ab Abbate et Fratribus latentem introitum; per quem introeuntes, tandem licenter satisfaciebant votis suis post desiderium.

relatum collocatur in oratorio Deiparæ:

honoratur oblationibus:

66 His itaque divina pietate peractis, felix illa dies, qua nulla Gandensibus felicior illuxit, sole ruente clauditur: populus lassus et lætus ad sua unusquique regreditur. Vix alimentis paulisper corporibus refocillatis, pia Fratrum dulcedo, ante peregrinum olim hospitem, sed jam Patronum regnantem, tota nocte cum fletibus et psalmis et laudibus vigilare delectatur. Sicque ecclesia primum in honorem Principis Apostolorum, et nunc in honore Domini nostri et omnium Sanctorum consecrata, tanto hospite cum ceteris hospitibus suis loco suo feliciter intronizato, lætatur, per eum et in eo, cujus regnum sine fine terminatur. Amen.

pernoctant monachi.

D

ANNOTATA.

a *Post mortem* Eremboldi *Abbatis Gandavensis successerunt* Othelboldus, *anno* 1034 *defunctus*; Ledwinus, *qui Abbatiam anno* 1036 *resignavit;* Rumoldus, *anno* 1038 *depositus*; Folbertus, *cui* Sigerus *successit, quintus post Eremboldum, si numerentur duo in ea dignitate non mortui.*

b *Hic est* Balduinus v, Insulensis *et* Pius *dictus, postmodum eodem anno* 1067, *Kalendis Septembris vita functus.*

c Balduinus, Episcopus *simul Noviomensis et Tornacensis, elevarat anno* 1049 *Gandavi in monasterio Blandinensi corpus S. Florberti Abbatis, cujus dies natalis celebratur Kalendis Novembris. Mortuus est Balduinus anno* 1068.

d Lietbertus Episcopus *Cameracensis et Atrebatensis, creatus anno* 1049, *mortuus anno* 1076, 23 *Junii, quo die cum titulo* Beati *refertur a Molano in Natalibus Sanctorum Belgii.*

e Philippus, *vivo adhuc patre Henrico, est in Regem coronatus puer septennis,* 23 *Maii die Pentecostes, anno* 1059; *et a patre, anno* 1060 4 *Augusti mortuo, commendatus tutelæ Balduini Comitis.* E

f Adela, *filia Roberti, soror Henrici, amita Philippi Regum Francorum, piissima matrona: quæ post obitum mariti Romam peregrinata, ab Alexandro* II *Papa sacrum velum suscepit, et reversa vixit in monasterio Messinensi a se fundato.*

g Balduinus, *ob ductam in uxorem Richildem, filiam et heredem Ragineri* IV *Hannoniæ Comitis, dictus Montanus; a morte patris Flandriæ et Hannoniæ Comes.*

h Godescalcus, *famulum Dei significat. De Nivigellensi ecclesia et cœnobio nobilium Canonissarum actum est* 17 *Martii in Vita S. Gertrudis fundatricis, et primæ Abbatissæ.*

i *Colitur S. Pancratius* 12 *Maii, cujus reliquias anno* 985 *Eremboldus, postea Abbas, Roma attulit; has autem in hoc monte depositas credo, ut inde sacra translationis pompa ad monasterium inchoaretur; et ex tunc istud nomen mansisse monti. Est autem mons urbi proximus,* 100 *circiter passibus distans a via publica Teneramundam ducente: ubi in hodiernum usque diem visitur altare semirutum, reponendis sacris reliquiis destinatum, interim dum coram iis populo quotannis supplicabundo prædicaretur: quod post monasterii destructionem fieri desitum. Constat autem ex instrumentis locationis, quibus locus incolendus traditur, exinde vocatum esse* montem S. Macarii. F

k S. Livinus, *urbis Patronus, colitur* 12 *Novembris, cujus corpus cum anno* 1007 *ad monasterium transferretur, eo in monte mansit aliquamdiu immobile. Est autem mons priori capacior, ex parte meridionali ejusdem viæ: nunc mutato nomine dictus* Hernesberg. *Quem utriusque loci situm nobis indicat Schattemannus.*

ANALECTA
de miraculis et patrocinio S. Macarii.

O*liverius de Langhe, monasterii S. Bavonis Prior, cujus memorabilem et Deo gratam operam, in Vita S. Coletæ ex Latino in Belgicum transferenda, laudavimus in Commentario ad ejusdem Sanctæ vitam num.* 4 *die* 6 *Martii, sexto ante eam scriptionem anno, videlicet* MCCCCXXXV, *similiter stylum Flandricum exercuit transferendis S. Macarii miraculis, prout ea in autographo membranaceo legi testatur Joannes Schattemannus, Pastor ecclesiæ S. Macarii in Larne, qui de Vita Sancti Flandrica lingua accuratam valde libellum scripsit, et editione secunda multo auctiorem vulgavit Gandavi*

ex versione Flandrica habetur

A *davi anno* MDCXLI ; *unde nos excipientes ea quæ in nostris MSS. Latinis desiderantur, rursum reddimus Latinitati, donec originarius et integer textus miraculorum eruatur e tenebris.*

paralyticus sanatus,

2 Sobrii estote et vigilate, inquit Petrus Apostolus, quia adversarius vester diabolus circuit quærens quem devoret. Minus id cogitavit Diaconus quidam, dives ac nobilis : unde nocte quadam gravi pressus siti, dum famulum alte sopitum inclamat frustra, ut potum sibi afferat: stomachabundus clamorem iteravit cum mandato, dicens, Surge, diabole, mihique potum affer. Audivit invocantem se servo vigilantior cacodæmon, promptéque accurrens cyathum obtulit sitibundo. Qui eum cruce signare oblitus, una cum potu tantam hausit infirmitatem, ut cibum aut potum sumere deinceps nullum posset, nisi manibus alienis adjutus. Septennium integrum in ea calamitate transegit infelix, nullum a medicis auxilium expertus ; quando auditis S. Macarii miraculis, die ejus festo deferri se ad Sancti sepulcrum jussit : ubi in oratione pernoctans cum lacrymis, pristinam recuperavit sanitatem. *Et hoc quidem ante translationem corporis : post eam facta sunt quæ sequuntur.*

B

et felix piscatio,

3 Ipsa elevati corporis læta die, piscatores quidam operi suo intenti circa monasterium S. Bavonis, cum tota luce illa laborantes nihil cepissent, denique lassi ac mœsti sub vesperam jecerunt extremum jactum in nomine S. Macarii; ceperuntque multitudinem piscium tantam, ut ægre adducere potuerint retia.

curati claudi duo,

4 Altero Sancti festo recurrente, cum sacræ ejus reliquiæ processionali pompa deferrentur ad montem, quatuor patrata miracula sunt. Nam primo quidem ab annis quatuordecim claudus ac debilis, attacto sacri corporis feretro S. Macarium invocans, expeditam recepit gradiendi facultatem. Alius duobus scabellis corpus promovens, et ad montem usque secutus processionem, dum ibi deposito feretro celebrantur divina, subitam recepit sanitatem, ad sonum vocis ex ipsa capsa prodeuntis, sed a nemine intellectæ; nisi quatenus auctorem ejus miraculosa, quam dixi, sanatio indicavit. Tertio eamdem processionem

et brachio læsus ;

comitanti, intra majorem cœmeterii portam constipatæ compressio multitudinis fregit brachium : qui tamen non destitit votivum iter prosequi, confidens quod is cujus caussa periculum incurrerat, ipsum quoque depelleret. Nec spes irrita fuit, nam inter eundum consolidari brachium sensit. Quartum miraculum in ipso templo accidit : cum enim a futura populi intra ipsum compressione male metuerent

C

miraculosa claritas et fragrantia.

Religiosi, consultius putaverunt in templi atrio patentiori collocare reliquias super altare S. Petri. Hoc facto ingens de cœlo claritas implevit locum, illustrans præcipue feretrum atque crucem, et suavissimus odor inde diffusus omnium præsentium sensum demulsit.

solutus vinculo pœnitens,

5 Pœnitens quidam, brachiorum unum annulo cinxerat ferreo, tam arcto ut multum incommodi ab eo pateretur; cum proposito tamen eum non prius deponendi, quam divino aliquo signo intelligeret sua sibi esse dimissa peccata. Venit ergo ad S. Macarii corpus, ubi animi et corporis vinculis absolvi petens, dum medio in populo orationi insistit, desiliit in tres partes confractus a brachio annulus. Hujus rei fama

muta et surda sanata,

attigit mulierem a nativitate surdam ac mutam, quæ sub spe impetrandæ sanitatis novies Romam fuerat peregrinata, et loca sacra per quæ iter habebat studiose visitarat. In festo ergo Pentecostes, ad S. Macarium quoque supplicabunda accedens, voti sui effecta est compos.

puella submersa resuscitatur

6 Anno MCLIII die x Maii, cum in ecclesia S. Bavonis annua dedicationis ageretur celebritas, et S.

D

EX VARIIS

Macarii feretrum post Missæ officium exportaretur ad montem, præcedente Clero et innumera populi multitudine subsequente; aderat inter alios Larnensis parochiæ incola quidam una cum uxore. Hi domum redeuntes, filiam quam solam istic dimiserant in puteo suffocatam inveniunt; unde mortuam extrahens pater, cum certa spe gratiæ consequendæ, detulit ad ecclesiam, ipso in loco constitutam sub nomine S. Macarii. Tum fusæ communiter preces sunt a parentibus eorumque vicinis : inter quas revixit puella, et infra octavam dedicationis ad templum S. Bavonis gratanter deducta, publicum fecit beneficium sibi factum, et gratias Deo ac Sancto una cum parentibus et vicinis retulit.

in Larnensi templo S. Macarii.

7 Est Larena, sive Larna, in extremis territorii Teneramundani finibus sita, duabus a Gandavo leucis, cum antiquo castro, cujus loci Domini parochialem ecclesiam multum ornarunt fundatione anniversarii, pro suis suorumque majorum animabus celebrandi, frequentique munificentia ad pauperum sustentationem et fabricam ecclesiæ : quæ licet jam inde ab anno MCLIII titulum tulerit S. Macarii, potuit tamen seculis aliquot ipse suo Patrono esse antiquior, sub appellatione SS. Blasii et Huberti, horum namque effigies una cum effigie S. Macarii anno

E

MDCXLI, *cum scilicet libellum suum Schottemannus vulgaret,* adhuc conspiciebantur in altari. Iidem Larnenses Domini superiori seculo amplificarunt triplicem ecclesiæ chorum, et inducto fornice contexerunt. Verum eodem infelici seculo senescente, furentibus per Belgium hæreticis anno MDLXXXIII, combusta ecclesia est : in qua una cum ornamentis ejus, multæ quoque scripturæ perierunt, ad S. Macarium ejusque miracula pertinentes. Quoniam vero monet Sapiens tempus destruendi esse et tempus ædificandi, restaurata non multo post ruina est, novæque campanæ ex metallo sunt fusæ, quæ pleræque impressum ostentant S. Macarii nomen.

ubi ejus festum agitur die 2 Pentecostes,

8 Festum dedicatæ ecclesiæ annuum cum processione solenni agebatur ab omni retro memoria, secunda feria Pentecostes in honorem S. Macarii, idque cum magno pietatis popularis incremento, quoties id patiebantur aquæ, tali anni tempore frequenter exundantes circa Manam ac Mertam : itaque formato libello supplici humiliter exoratus fuit Reverendissimus Gandensium Episcopus Franciscus vander Burcht, ut liceret prædictam pompam intra limites arctiores restringere : quod anno MDCXIV die x Maii indulsit. Vetus quoque et celebris est confraternitas S. Macarii in eadem parochia, cujus rei testis

F

superest etiamnum libellus hoc titulo : sequuntur Confratres et Consorores S. Macarii, Patroni contra pestem, in ecclesia Larnensi descripti anno MCCCCLXXXV : ex quibus apparet non tantum plebeios indigenasque, sed et viros ac matronas nobiles Gandensis districtus quam plures, in eamdem confraternitatem adscribi voluisse. *Horum ut numerum ac devotionem magis etiam excitaret Gregorius* XV, *amplas eisdem Indulgentias concessit, sub die* XXVII *Martii anni* MDCXXI *Pontificatus sui* I, *per bullam quam Latine ac Flandrice exhibet libellus sæpedictus.* Hæc porro

et vetus confraternitas,

erga S. Macarium devotio Larnensium, fundatur in antiqua et a majoribus accepta traditione, quod ad ipsos pervenerit S. Macarius, cum relicto S. Bavonis monasterio iter in patriam suscepisset. Hujus autem traditionis testes sunt seniores municipii, affirmantes quod meminerint ita legisse se in bullis, ante combustionem ecclesiæ solitis ipso festo publice exponi; itaque audivisse ex suggestu ab iis qui coram populo tunc verba faciebant.

9 *Seculo etiam præsenti præsentius accessit populari devotioni incitamentum, beneficio Gandavensis Episcopi Masii, de quo subsequens instrumentum, manu notarii*

Episcopalis

A *Episcopalis ab originali descriptum, tale accepimus.* Carolus Masius, Dei et Apostolicæ Sedis gratia Episcopus Gandavensis, universis præsentes litteras visuris salutem in Domino. Cum in visitatione Ecclesiæ nostræ Cathedralis invenissemus undecim capsas sanctarum Reliquiarum, et inter eas unam cum inscriptione S. Macarii, eam cum aliis omnibus in loco capitulari nostræ ecclesiæ, in nostra Dominorumque omnium præsentia, aperiri curavimus vigesima quinta Februarii : et ad instantiam Domini Pastoris, et Parochianorum loci de Laerne, et cum venia Reverendorum Dominorum, Præpositi, Decani, et Capituli nostræ ecclesiæ, partem brachii de eisdem sanctis reliquiis et corpore S. Macarii Archiepiscopi Antiocheni, cum ea qua decuit reverentia, ex ea sumpsimus; quam ad manus præfati Domini Joannis Schatteman, Pastoris in Laerne, tradidimus, ut eam, auro vel argento inclusam decenterque ornatam, publice et reverenter in ecclesia sua, populo suo aliisque devotionis caussa advenientibus exponeret ac reverenter conservaret. Datum Gandavi anno Domini millesimo sexcentesimo undecimo, mensis Maii die decima tertia, sub nostra signatura et sigillo. *Subscriptum erat,* Carolus Masius Episcopus Gandavensis, *et signatum parvo sigillo dicti Reverendissimi* B *Domini.*

EX VARIIS pars brachii donata ab Ep. Masio

10 *Ad promovendum denique cultum et venerationem S. Macarii, pro obsoleto altari ejusdem S. Macarii novum et elegans ex marmore constructum est, et tota facies sacelli renovata ex munificentia perillustris Domini Gerardi van Vilsteren, ex nobili et semper nota Domo Vilsterianorum in Transisalania, una ex septemdecim Belgii provincia; qui modo est Baro Larnensis et Commissarius Regius ad renovandos pro Rege per Flandriam urbium Magistratus : cujus liberali hospitio aliquando usi, gaudemus nos habuisse occasionem honorandi in dicto loco S. Macarium, et in ejus ecclesia etiam sacrificium Missæ celebrandi.*

et altare marmoreum

11 *Arnoldus Rayssius in Hierogazophylacio Belgico pag. 547 scribit, in nobili collegiata Ecclesia Dominarum Canonissarum montibus Hannoniæ, S. Waldetrudi sacra, adservari* brachium S. Macarii, Antiochensis Patriarchæ, contra pestilentiæ luem singularis Protectoris. *Hæc Reliquia a Gandensibus civitati isti est donata, cum sancti Præsulis commodatum sibi corpus insigni argentea theca honoravisset, eo anno eaque occasione, quæ ad calcem MS. Chronicæ S. Bavonis his verbis adnectitur.* Montibus Hannoniæ, anno MDCXV supra modum grassante pestilentia, ad R. D. Abbatem monasterii S. Adriani in civitate Gerardi- C montana confugerunt incolæ, Reliquias prædicti Sancti, ibidem conservatas, concedi sibi ad placandum Deum humiliter supplicantes. Annuit Abbas; sed propter populi concitationem et tumultum, non potuerunt miseri gratia sibi addicta frui, neque ad se transferre exoptatum pignus, in quo spem salutis pie constituerunt. Interim serpebat magis magisque contagio pestilens, multos quotidie de medio auferens : quorum vicem miseratus Reverendissimus D. Henricus Franciscus vander Burght Gandensis Episcopus cum assensu Præpositi, Decani, atque Capituli S. Bavonis, misit illis Reliquias quæ Gandavi supererant : ad quarum præsentiam purgato mox aere cessare mortalitas, et contagio paulatim evanescere cœpit.

Reliquia Montibus,

ab an. 1615,

12 *Hujus beneficii publicas extare litteras asserunt Miræus in Fastis Belgicis, Rayssius in Gazophylacio, Sanderus in libro 3 Flandriæ illustratæ : ipsas ex Gallico, ut credimus, Flandricas Schattemanus profert, nos ex Flandrico Latinas damus hoc tenore :* Omnibus has visuris vel legi audituris salutem. Nos Scabini Montenses notum facimus, quod cum Deo omnipotenti placuisset, Montensem in Hannonia civitatem visitare et castigare per morbum contagiosum pestilentiæ, initio Junii anni MDCXV; eademque toto illo D mense sic grassaretur, ut dissimulari aut dubitari non posset amplius; convertimus initio mensis Augusti corda nostra ad supremam Dei clementiam, per merita Sanctorum implorandam. Memores igitur quomodo alias a simili malo liberati fuissemus intercessione S. Adriani, Reverendo Prælato Gerardimontensi obtulimus libellum supplicem, ut Sancti istius Reliquiæ nobis mitterentur. Pronus erat in vota nostra Prælatus, sed populo loci rem disturbante obsequi nobis non potuit. Interim spargitur fama negati periclitantibus auxilii, quo motus Reverendiss. Dominus D. Franciscus vander Burght Episcopus Gandavensis, Cameracensis Archiepiscopus denominatus, nobis pie compatiens, significavit per litteras, inter Reliquias sanctorum Gandavi quiescentium esse corpus S. Macarii, per cujus auxilium speraret impetrandum finem pestilentiæ, nec dubitaret facile obtinendum a Dominis Capitularibus, si Montensium Magistratus postularet. Rogavit ergo Magistratus Rev. D. Prælatum S. Dionysii, ut Gandavum pergens favorem hujusmodi ab Reverendissimo Episcopo et Capitulo Cathedralis ecclesiæ S. E Bavonis peteret. Qui cum sua functus legatione voti quoque compos esset effectus, advexit secum sacrum feretrum die XXV septembris. Exceptum autem illud est magna cum lætitia populi, multaque cum reverentia habitum : quo factum ut meritis ipsius sancti intercedentibus, manifestum omnes sentirent auxilium, languescente, indies contagioso malo, et civitate tandem plene liberata, mense Martio anni MDCXVI. Porro ut manifestius esset cunctis, quod ea morbi contagiosi remissio adscribi deberet Sancti pro nobis intercedentis auxilio, observatum est, ex eo ipso die, quo argentarius faber arcam pro sacris reliquiis reponendis a Magistratu sibi commissam fabricare cœperat, nullam omnino domum de novo esse infectam pestilentia, et quæ infectæ erant antea, imminuto quotidie ægrorum ac morentium numero, paulatim fuerunt perpurgatæ : prout nobis constitit post accuratam singularum perscrutationem. In quorum fidem civitatis sigillum hisce appendi fecimus, die XXV Julii, anno MDCXVI.

grandi peste laborans civitas,

impetravit ut sibi mitteretur corpus Sancti;

et præsens experta auxilium

13 *Est argentea illa arca, juxta præmemoratum Bavonianæ chronicæ appendicem tres pedes longa, unum et pollices binos ternosve alta ac lata; quam ad angulos quaternos totidem succubantes leones sustinent, ex ære fusi. Infimum thecæ limbum hæc verba circumducta implent :* B. Macarius, Gandavo missus, pestem, F Montibus Hannoniæ crudeliter sævientem, anno MDCXV, sedat, vincit : victorem Clerus, Senatus Populusque in hanc thecam repositum, cum gaudio remittit, MDCXVI. *Singula latera ducto egregie argento repræsentant miracula quædam viventis, Tornaci, Cameraci, Gandavi, Mechliniæ patrata; singula item in medio habent effigiem alicujus Sancti; et quidem SS. Macarii atque Bavonis ita, ut utriusque capiti immineant insignia civitatis Montensis, pedibus autem S. Macarii suffixum sit sigillum Episcopi vander Burght, pedibus S. Bavonis sigillum Capituli Gandensis : Sanctorum vero Germani et Waldetrudis imagines unum solum sigillum adjunctum habent, hæc Canonissarum, ille Canonicorum a se appellatorum. In eo quoque latere quod S. Waldetrudem habet, visitur hujusmodi inscriptio, verbis Gallicis, sed Græcis litteris expressa :* ΦΑΙΚΤ ΑΜΟΝΣ ΠΑΡΥΓΩ ΛΑΒΙΓΝΕ, faict a Mons par Ugo la Vigne; *quasi intenderit artifex, non nisi Græcarum litterarum pariter ac Gallicæ linguæ peritis nomen suum manifestare, ceteris divinandi præbere argumentum.*

remisit illud cum nova argentea theca

14 *Porro* XXIII Septembris missæ Montes Reliquiæ, receptæ Gandavi cum nova capsa argentea sunt

A sunt, XXIV Julii sequentis; solennique totius civitatis supplicatione, a minori Beginagio ad ædem Cathedralem deductæ a Reverendissimo Gandensi Episcopo Pontificaliter induto; feretrum gestantibus Abbatibus quatuor, Pontificio ornatu insignibus etiam ipsis, videlicet D. Arsenio Joachimo S. Petri in monte Blandinio, D. N. Laudensi prope Insulas, D. Guilielmo de Castillo Baudeloensi, et D. Levino Molinæo Trunchiniensi. Et hi quidem usque ad sacellum S. Catharinæ gloriosum onus gestavere: quod deinde usque ad Cathedralem successive exceperunt omnes Canonici, et ingressuri ecclesiam restituerunt Abbatibus, ad ipsam denique aram ferendum. Eidem solennitati adfuerunt Abbates non mitrati tres ex Hannonia, Cambronensis, San Dionysianus, et San Gislenensis: tum Senatus Montensis atque Canonici S. Germani, honoris et obsequii caussa liberatorem suum comitati. *Hæc fere in prænotata appendice, sed paulo prolixius confusiusque leguntur.*

et translatio in eam reliquiis pars donatur Montensibus:

15 *Sequenti* die, *videlicet* XXV Julii, *prout Schattemannus narrat*, Reverendissimus Episcopus Gandavensis, coram venerabili Capitulo et aliis multis, transtulit sacri corporis ossa, ex veteri capsa in B novam argenteam: et Rev. adm. D. Henrico S. Dionysii Abbati consignavit in manus ossium unum, Montes referendum, in gratiarum actionem pro tam insigni munere: quod ibidem argenteæ lipsanothecæ inclusum in ecclesia S. Waldetrudis asservatur super altari; jam olim a piis hominibus, ex Gandensi Clero Montes translatis, ædificatum sub nomine S. Macarii; in quo etiam hac vice exposita capsa steterat, toto illo trium mensium spatio creberrimis luminaribus Missisque quotidianis illustratum ac frequentatum. Atque ex hoc tempore curante Sodalitate, ibidem sub ejusdem Sancti patrocinio nunc instituta, quot Dominicis cantur solennis Missa de ipso Sancto. Neque Montibus tantum ille sic colitur, sed etiam Oburgi, Dominio ad jus Abbatis San-Dionysiani pertinente, haud procul ab urbe Montensi. Cum enim præfatus Abbas legationem Gandavensem, pro corpore S. Macarii, ut dictum est, impetrando, suscepisset; nec unum quidem ex tota illa parochia afflavit lues, quamvis omnibus multa et frequens esset communicatio, tam intra quam extra urbem, ubi contagio sæviebat. In cujus beneficii agnitionem ipse Abbas, in eadem parochia ad pedem montis, capellam sub nominæ S. Macarii erigendam, et Sodalitium conscribendum curavit; collocans ibidem particulam eam ex sancto corpore, quæ ipsi C quoque prædicta occasione obvenerat.

Oburgum liberatur a contagio,

item Tiletum an. 1631,

16 *Est etiam in Flandriæ veluti umbilico nobile municipium* Tiletum, *vulgo* Thielt, *sub Castellania Curteriacensi, leucis fere tribus Curtraco, quinque Brugis, nec multo amplius Gandavo dissitum; cujus incolæ similiter ac Montenses sunt experti potentiam Sancti, contra pestilentiam invocati, attestante loci Parocho, hoc quod Schottemannus Flandrice profert instrumento.* Nos Joannes de Mol, Presbyter sacræ Theologiæ Licentiatus, ac oppidi Tiletani Pastor, et circumjectæ Christianitatis Decanus, nec non J. Santvoorde Consul, et Scabini ejusdem oppidi, fidem facimus indubitatam, attestando, quod cum in æstate anni MDCXXXI hujus oppidi incolæ pestilentiæ morbo essent a Domino visitati, impetraverimus circa mensem Octobris ab Reverendissimo Episcopo et Reverendo adm. Præposito, Decano atque Capitulo ecclesiæ cathedralis S. Bavonis Gandavi, pro eo quod contagiosus morbus duraret tempore, imaginem et Reliquias aliquas S. Macarii. Quibus reverenter susceptis et pie ac processionaliter circumlatis, auxilium viri Dei flagitantes, præsentissimum illud experti sumus, tali successu ut ante initium Maii sequentis prorsus liberati fuerimus omni morbo: quod post Deum D unius S. Macarii intercessioni acceptum retulimus, imaginemque et reliquias cum gratiarum actione restituimus, et has subsignatas manu Pastoris et Consulis, per nostrum graphiarium muniri curavimus oppidi nostri sigillo, hac XXII Augusti MDCXXXIV. *Imago porro S. Macarii secundum Molanum, ut exprimatur*, pingitur Archiepiscopus, habens in dextra manu cor tribus clavis confixum; communius *autem, inquit Schattemannus*, repræsentatur lapidem manu sustinens, eique impositos clavos, *eos scilicet quibus ipsum Saraceni terræ configere voluerunt; quo non succedente, candentem lapidem imposuerunt pectori, ut habet Vita.*

ET VARIIS.

Reliquiæ prope Gerardi montem

17 Circa Gerardi-montem in Baronia Bouleriensi parochia est. Boularia inferior nuncupata; ubi ab immemorabili tempore Patronus colitur S. Macarius, tum IX Maii tum Dominica dictam diem sequente, quando maximus undique eo fit concursus, propter Indulgentias ibidem tunc oraturis a Sede Apostolica concessas, et notabiles ipsius Sancti reliquias illi loco donatas ab Episcopo Jacobo Boonen, postmodum ad Archiepiscopatum Mechliniensem evecto. Denique anno MDCXXXVII die XXIX Martii, Reverendissimus D. Antonius Triest, Gandavensis E Episcopus, Pameliensi intra Aldenardam Pastori Mag. Nicolao Outschoorn donavit insignes duas partes ex corpore S. Macarii, quarum una in ipsa Pameliensi ecclesia, altera in Einhammensi Benedictinorum Abbatia collocaretur; in vicem reliquiarum S. Bavonis, quarum in Pameliensi templo mirabiliter inventarum partes tres, ab adm. R. D. Hugone Enguiano, Abbate Einhamensi et ecclesiæ Pameliensis Patrono, acceperat ecclesia Gandavensis. Quæ quidem reliquiæ S. Macarii, læto totius civitatis occursu, omnique civili ac militari apparatu exceptæ ab Aldenardensibus, qua civibus qua præsidiariis sunt; et supra summum altare, juxta reliquias S. Bavonis, solennissime collocatæ.

et Aldenarda.

18 *Tempus est ut Gandavum revertatur ad metam festina oratio, et reliquas ibidem S. Macarii memorias vetustatis scrutetur.* Cum circa annum MDXL monasterium S. Bavonis quod triennio ante fuerat in arcem conversum, destrueretur; conservata fuere præter ecclesiæ partem, refectorium, claustra, putei, et alia nonnulla ædificia antiqua, partim ad memoriam partim ad usum; steteruntque quamdiu res Catholica inconcussa stetit. Ast anno MDLXXVI locum occupaverunt hæretici, regiæ majestati rebelles, et triennio post diruerunt ecclesiæ reliquias: uti monstratur in quodam codice, continente figuras varias monas- F teriorum atque ecclesiarum destructarum, inter quas etiam ruinæ prædictæ notantur, cum inscriptione, Hæc erat pars Abbatiæ S. Bavonis, quam Hispani ad præsidium castri positi habebant pro ecclesia: in qua etiam stabat tumba S. Macarii cum aliis sepulcris, destructa anno MDLXXX. In hoc castro nunc quoque cum veneratione habetur puteus, S. Macarii dictus, intra ambitum claustri, ad quem ingressus est per cryptas seu caveas templo suppositas: et aqua ex eo sumpta longe lateque expetitur contra febres; estque mundissima, licet ab hominum memoria numquam repurgatus sit puteus ille. Caussa appellationis istius ignoratur: hoc solum scitur, haud procul a puteo esse cryptam S. Mariæ, quæ in Vita num. 64 vocatur Oratorium sanctæ Dei genitricis, quod est intra claustri ambitum, in qua depositum fuit sanctum corpus tempore elevationis, illuc ex monte allatum.

Gandavi ab hæreticis an. 1580 destructa tumba,

superest puteus S. Macarii,

19 Ceterum anno MDCXX plane obscurata et obliterata sunt vestigia veteris Bavonianæ basilicæ, extructis habitationibus militaribus, ad ingressum castri, ultra domum Gubernatoris ad passus circiter tri-

EX VARIIS

A ginta meridiem versus, contra angulum novæ ecclesiæ : qua occasione refossa sunt complura vetera monumenta, una cum pavimento veteris ecclesiæ, haud absque admiratione a multis visa. Hac tamen ruina et translatione corporis S. Macarii ad ecclesiam Cathedralem non obstantibus, voluit divina providentia ut in ipso castro reflouresceret veneratio sancti Antistitis, ejusque habitatio sive cella in devotum sacellum converteretur. Cum enim anno MDCXXXIV gravis pestilentia incubuisset Gandensibus, primum instituta est supplicatio generalis cum corpore S. Macarii : deinde supplicationes particulares diebus consequenter singulis, ad numerum ecclesiarum parochialium et claustralium : quæ singulæ processionaliter ad se deferebant sacrum pignus ; et postquam tota die adorandum exposuissent, simili pompa sub vesperam referebant ad ecclesiam S. Bavonis. Sors ultima, cum XXIII Julii concurreos, obtigit parochiæ Castrensi, ubi festivo omnium tormentorum boatu excepta processio est : sed lamentabile visum omnibus, quod eo in loco, quem sua vita ac morte innumerisque miraculis sanctificarat Macarius, nullum vel sacellum vel altare ejus superesset in quo corpus reponeretur.

et anno 1200 grassante lue

eo instituitur supplicatio ·

20 Id cum Magistratui esset renuntiatum, cui B Proto-Scabinus tunc præsidebat D. Judocus Triest, Eques et Toparcha Lovendeghemii ; simulque significaretur, rotundam quamdam turriculam, puteo S. Macarii proximam, et tunc apparatu bellico oppletam, credi ipsam Sancti cellam fuisse, et in ea requievisse corpus dum esset huc a Monte relatum ; judicatum communibus sententiis est, inspiciendum esse locum ; et si idoneus inveniretur, convertendum in sacellum. Dictum, factum : ivit eo Magistratus, invenitque ingressum in cryptam in hodierna ecclesia, ex latere altaris majoris, obductum fornice per gradus viginti tres. Ergo conducti continuo fabri, qui quam celerrime opus designatum perficerent. Interim vero placuit Deo, ab urbe, jam ejus favore et Sancti intercessionibus liberata, traducere pestilentiam in castrum. Multiplicabantur ægri, et funera quotidie nova efferebantur : quod summo cum animi sui sensu videns Parochus, R. D. Alphonsus Lopez Licentiatus, oravit Reverendissimum Gandavensem, ut cum bona ejus gratia liceret sibi novum sacellum dedicare, dicenda id eo Missa super altari portatili. Annuit in tam præsenti necessitate Episcopus, et omnibus rite præparatis oblatum est ibi primum Missæ sacrificium, die V Junii anni MDCXXXV. Et ecce purgato mox aere cessavit contagio, adeo ut intra octo dies nulla domus inventa sit luem contraxisse. Gratiis igitur Deo actis, illatum etiam illuc est aliquid de reliquiis S. Macarii, et annuum translationis festum institutum Dominica ultima Augusti, cum processione solenni, in qua ipsæ Reliquiæ prosequente Magistratu delatæ sunt ad ecclesiam castri, ibidemque in magnifico pegmate sunt collocatæ, ad lucem innumerabilium facularum, et tormentorum ac bombardarum militarium fragorem. Instituta est etiam confraternitas, quæ numero augetur quotidie, et curat in honorem Sancti Missam ibidem hebdomadatim celebrari. Denique picturis Vitam Sancti exprimentibus et ornatu vario cœpit locupletari et decorari locus ; ad eorum excitandam devotionem, qui illuc frequenter confluunt orationis caussa. *Hactenus Schattemannus in suo libello Flandrico de Vita S. Macarii.*

et reliquum inter ruinas sacellum

sub nomine Sancti instauratur,

et parte corporis donatur cum annuo festo Dom ult. Augusti.

D. P.

DE B. PATERNO RECLUSO

PADERBORNÆ IN SAXONIA INFERIORI

ANNO MLVIII

Fontes Paderæ, *quibus nomen suum Paderborna debet*, castris, comitiis, et frequenti Imperatorum Regumque Germaniæ et Franciæ hospitio, ac regia S. Cunigundæ coronatione celebratos, *egregio ad posteritatis memoriam monumento ornavit* Ferdinandus, Dei et Apostolicæ Sedis gratia Episcopus Paderbornensis, Coadjutor Monasteriensis, S. R. I. Princeps et Comes Pyrmontanus ; *cum eos inter* Monumenta Paderbornensia, ex historia C Romana, Francica, Saxonica eruta et notis illustrata, *tali epigrammate cohonestavit.*

Paderborna, Episcopi Ferdinandi studiis illustrata,

Hic, ubi fons Paderæ, media surgentis in urbe,
Duco vetus magni nomen ab amne Padi :
Marte diu ancipiti Carolus certare coactus,
Delegit castris consiliisque locum :
Jussit et, his undis lustratam, subdere gentem
Saxonicam vero colla superba Deo.
Hic Leo, Romana deductus ab urbe, sacellum
Sacravit, primum Relligionis opus.
Hic sedes, longo, fuit, ordine deinde secutis
Terrarum Dominis, inclyta, Cæsaribus.
Virginis hic conjux, virgo Cunigunda, mariti,
Accepit meritis regia serta comis.
Vastum alius subeat septena per ostia pontum,
Nobilius nullus me caput amnis habet.

2 *Singula eloquia, per quam erudito ejusdem Celsissimi Principis Commentario explicata declarataque, videsis in ipso præcitato doctissimo libro : quem cum ille proximo ab ejus prima editione anno* MDCLXX, (*nam biennio post auctior prodiit*) *pro sua singulari erga nos humanitate et erga ecclesiasticas antiquitates a nobis eruderatas ac porro eruderandas propensissimo affectu, Antuerpiam mitteret, animos addidit, ipsummet* (*penes quem tam insignem sacrarum profanarumque rerum, diœcesim Paderbornensem attinentium, notitiam esse intelligebamus*) *præ alio quovis deinceps appellandi, si quid ad Sanctos ejusdem diœcesis attinens, dubium nobis obscurumque occurreret in quo auxilio egeremus alieno. Ergo cum Trithemius libro* 3 *de viris illustribus Ordinis S. Benedicti Caput* 324 *insereret* de S. Paterno monacho : *et Trithemii exemplo eumdem cum titulo* Sancti *Monasticis Martyrologiis insererent, Wion, Dorganius, Menardus, Bucelinus; Fastis autem Anglicanis et Scoticis, Wilsonus, Camerorius, et Dempsterus ; atque cum his Ferrarius in Catalogo generali, et Simon Martin in Sacris reliquiis deserti, ejusdem* Paterni *ut* Sancti *meminissent : nos* (*quibus caussæ sunt multæ ut hoc in genere non continuo fidamus Trithemio*) *recurrendum eo putavimus, unde certiorem de perpetua præsentique ejus veneratione notitiam oportebat habere, ad ipsum, inquam Paderbornam ejusque Antistitem Ferdinandum, qui nos doceret quo jure* Sancti *titulus Paterno daretur.*

B. Paternum reclusum,

monasticis fastis passim inscriptum, F

3 *Prompte hic votis nostris annuit ; et primum quidem securos reddidit, quod,* (*licet superiorum seculorum incuria et memoriam distinctam miraculorum, a S. Paterno patratorum, et sepulcri notitiam abolevisset, neque annui festi religione aut olim honoratus fuisse sciatur, aut nunc honoretur*) *constanti tamen populi Paderbornensis traditione ac pietate inter Sanctos urbis tutelares censeretur ac nominaretur. Deinde communicavit nobiscum idem Celsissimus Princeps, quæ Romæ olim ipsemet transcripserat ex autographo Mariani Scoti chronico, quam sint vulgatæ ejus editiones auctiori, his verbis :*

pie veneratur·

ejus obitus ex autographo Mariani Scoti,

verbis : Anno MLVIII Podelbrunna civitas cum duobus monasteriis, id est, Episcopatus et monachorum, feria VI ante Palmas, igne consumitur. In monasterio autem monachorum erat Paternus nomine, monachus Scotus, multisque annis inclusus, qui etiam combustionem prænuntiabat. Hic ambiens martyrium, pro nullo foris exivit, sed in sua clausola combustus, per ignem pertransivit in refrigerium; de cujus etiam sepulcro quædam bona narrantur. Ipsis vero statim diebus feria II post Octavas Paschæ, exiens de Colonia, caussa claudendi cum Abbate Fuldensi ad Fuldam, super mattam in clausola ipsius, ubi supra eumdem mattam combustus et passus est, ego oravi.

potius quam ex edito petendus :

4 *Hæc esse genuina Mariani verba neutiquam dubitamus, si quidem membranaceus ille codex (quem ex monasterio S. Martini Moguntiæ in Bibliothecam Palatinam et cum hac in Vaticanam translatum invenit, atque ipsius Mariani autographum censuit Celsissimus Princeps) inde primum prodiit, ubi auctor, postquam annis X reclusus exisset Fuldæ, ætatis suæ extremos XVII annos itidem reclusus egit, anno* MLXXXVI *vita functus. Interim vulgata editio, multo contractior hoc loco, non modice obscurat æstimationem Mariani de Paterno, et venerationem huic ab eo delatam, dum utitur verbis hujuscemodi.* Podelbrunna civitas cum duobus monasteriis feria VI ante Palmas igne consumuntur. In monasterio autem erat Paternus nomine, monachus Scotus multisque annis inclusus, qui etiam combustionem prænuntiabat; et ambiens martyrium combustus est. Feria II post octavas Paschæ exiens de Colonia, caussa orationis eumdem locum visitavi; ob bona quæ narrantur de ejus sepulcro: et sic cum Abbate Fuldensi Fuldam veni. *Quæ haud leviter ab originali discrepantia optare nos faciunt, ut istius auctoris Chronicon ex ipso autographo aliquando integrius sinceriusque procudatur. Interim Lectori judicandum relinquimus, an quod scribit Trithemius,* ad *S. Paterni* sepulcrum multa miracula facta legi, *indicet revera aliquem miraculorum ejus libellum fuisse conscriptum, qui nunc perierit et sit a Trithemio lectus; an vero ipse Mariani verba, quibus dicit quod* de *Paterni* sepulcro quædam bona narrantur, *in hunc modum ampliarit, scriptor in hujusmodi accuratus parum.*

honor sepulti

5 *Mariano synchronus, sed* XIV *annis ante eum mortuus est, B. Petrus Damianus Cardinalis, qui postero anno quam gesta essent ea quæ ex Mariano retulimus, scribens epistolam seu opusculum apologeticum pro dimissione Episcopatus (quod est inter opuscula, tomo 3 operum ejus edita, vigesimum) cum variis ostendisset exemplis, etiam optimis Dei servis mortem quandoque funestam obvenire, sub tali titulo,* Quod servus Dei civitatem conflagrandam prædicat, sibi ipsi vero consulit, *totam historiam, ut sibi narrata fuerat, hoc modo expendit.* Illud etiam non dissimili dignum videtur esse formidine, quod, religioso quodam Pisanæ Diœcesis Abbate referente, cognovi. Sciebat plane, quia proxima hac æstate transacta contigit, ut esset in quadam Teutonicorum urbe servus Dei, sanctæ conversationis et bonæ famæ, qui juxta monasterium in cellula morabatur. Huic sane revelatum est, quia nisi populus per pœnitentiam quantocius se a sua pravitate compesceret, infra triginta dies tota eorum civitas incendio subjaceret. Qui nimirum visionis suæ mysterium non solum Episcopo civitatis innotuit, sed et per omnem populum sine mora divulgare curavit. Illi autem in pravitatis suæ malitia perdurantes, virum Dei arbitrati sunt delirare: et intentatas Dei minas omnino parvipendentes, dedignati sunt sua facta corrigere. Porro vir Dei pretiosiora quæque monasterii jubet in recessus abditos convehi, ubi possent ab ignibus illibata servari.

eumdem describit S. Petrus Damianus,

Ex Ms.

6 Quid verbis immoror? Tandem lugubris illa dies advenit et a septem urbis regionibus ultor ignis exoritur. Ecce monachi ad servi Dei cellulam anxie proruunt, eumque imminente periculo non segniter exire deposcunt. Ille autem recusat omnino, Divinoque judicio cuncta committens, quid Deo de se placeat immotus expectat. Igitur ergo, globis in astra furentibus, cuncta occupat, cuncta pervadit; et non modo cetera quæque succendit, sed et monasterium heu! tædet dicere, ipsumque servum Dei cum tota sua cellula conflagravit. Quod profecto Dei judicium non tam discutiendum est, quam timendum. Quis enim humanæ mentis intuitus Divinorum judiciorum penetrare valeat abyssum, cum sit utique terribilis in consiliis super filios hominum? Quis enim credere potuisset, ut is qui per revelationem meruit agnoscere perituræ urbis excidium, semetipsum ignoraret flammis simul atrocibus exurendum? *Hactenus ille, usque ad interne ignis considerationem revolvens, ex flammarum istarum memoria, divini timoris stimulis compungitur. Petri Damiani relationem Vincentius Bellovacensis lib. 25 Speculi Historialis cap. 35 in compendium contrahit, post verba Sigiberti in chronico ex Mariano quadantenus transcripta; sed in hoc Mariani sensum explicantia, quod ubi hic dicit, quod Paternus* Martyrium ambiens *sit* combustus, *iste scribat,* propter propositum reclusionis se comburi passus est. *De quo proposito quin fuerit Deo gratum, nemo poterit dubitare, qui consideraverit, ardente universa cella ipsoque Dei servo inter flammas moriente, incombustam mansisse mattulam, super qua jacebat.*

et Dei circa servos suos judicia miratur,

Propositi ejus firmitas miraculo probata,

7 *Simile propositum nullo casu e cella exire lendi* XVI *Aprilis videbimus in S. Drogone, sic eos, qui exire propter grassans incendium hortabantur, allocuto :* Votum vovi Domino et persolvam : si vero divinæ pietati placuerit quod flammis cremer, fiat voluntas ejus. *At huic combusta cella non nocuerunt flammæ, nocuere Paterno. Non ideo tamen dici potest hujus propositum, minus placuisse quam istius; quemadmodum nec in martyribus, quos flamma consumpsit, minus fides sua eluxit, quam quibus divino nutu cohibita pepercit; sicuti nec minus laudanda fuit obedientia filiæ Jephtæ qua paternum votum in se compleri permisit, quam Isaaci qua jugulum cultro præbuit, ut Dei adimpleret mandatum; quamvis operis ipsius executionem in hoc suspenderit fidelis in promissis Abrahamo factis Dominus, in ista secundum plurium opinionem permiserit idem vitæ ac mortis arbiter. Noluit S. Petrus Damiani divinorum judiciorum scrutari abyssum, neque nos id præsumimus; putamus tamen non inverosimiliter dici posse, quod Dei famulus, humanarum laudum molestias formidans, si flammis a se prædictis per miraculum superfuisset, exorarit Dominum, ne se incendio urbis ac monasterii permitteret superesse.*

propter mortem alio miraculo non prohibita improbari non debet.

APPENDIX

APPENDIX

SIVE ADDENDA AUT EMENDANDA AD X PRIMOS DIES APRILIS.

AD DIEM PRIMUM

DE S. VENANTIO EPISC. MART.

NOT. 1 *Reliquiæ Bononia et Pragæ*

Pagina 6 num. 5 hæc adde. *Est etiam Pragæ, in Metropolitana S. Viti ecclesia*, S. Venantii Episcopi Martyris frustum, digito majus, allatum ex Italia per Carolum IV anno MCCCLXX, *uti notatur in Diario Reliquiarum dictæ ecclesiæ, quod ipsius Decanus Thomas Pessina a Czechorod vulgavit superioribus annis, et deinde Phosphoro suo inseruit pag.* 507. *Gratum esset ipsa quoque accipere instrumenta, per quæ constat tali auctore et anno acceptam esse particulam istam; non quia dubitamus de rei veritate (scimus enim summa fide confectum esse* B *Diarium istud, et Carolum nullo non itinere aliquid augendo Pragensi thesauro conquisivisse) sed quia similia instrumenta multa possunt docere, quæ mirifice conducunt ad illustrandam Sanctorum historiam. Quis porro* S. Venantius Episcopus Confessor *sit, cujus ex antiquissimo S. Cyriaci Martyrolog o meminit alicubi Baronius, tamquam relato ad* VIII *Februarii, ut ibi inter prætermissos diximus, nulla dum probabili conjectura licuit definire; quare etiam nunc pronuntiamus, nihil liquere; et totum hujus rei judicium dimittimus posteris, si forte plus aliquid lucis interea suboriatur.*

DE S. HUGONE GRATIANOP.

NOT. 2 Pag. 35 *post num.* 5 *adde. Richardus Witfordus, in Martyrologio Sarisburiensi excuso Anglice anno* 1526 *Londini,* XXXI *Martii, nescimus qua ex caussa, breve hujus Sancti elogium exhibet. Ferrarius vero in Catalogo generali die ejusdem mensis* XXIX *eumdem ponit, et quidem citatis* tabulis Ecclesiæ Gratianopolitanæ : *quæ utrum revera memoriam ejus tali die agat, aut saltem egerit aliquando, optamus certius discere, æque ac caussam anticipationis istiusmodi.*

AD DIEM II

C DE S. MARIA ÆGYPTIACA.

NOT. 3 *quibusdam in Martio colitur,* Pag. 71 *post num.* 16 *adde. Invenitur etiam S. Maria Ægyptiaca, nonnullis sacris fastis adscripta, mense Martio; et quidem die* XXVIII, *Kalendario Breviarii Moguntini; die* XXIX, *in Kalendario Historico Constantii Felicii; ac denique* XXXI *cum officio novem Lectionum, in Breviario secundum Regulam B. Isidori dicto Mozarabes.*

NOT. 4 *Reliquiæ Monachii,* *Pag.* 73 *post num.* 26, *adde. Etiam Monachii, in sacrario Societatis nostræ, habetur os ejusdem Sanctæ trium unciarum; unde aut quando acceptum necdum didicimus; ratione cujus in nostro ibidem templo memoria et festum illius agitur sub ritu semiduplicis. Plura si nobis inde suggerantur, poterunt futuro operis Supplemento servire.*

NOT. 5 *per aliud instrumentum constat* *Pag.* 75 *post num.* 33 *addantur sequentia.*

His ita compositis atque excusis, Reverendus adm. et Amplissimus Dominus Franciscus Dierickx, præfati monasterii primus Abbas, in omnem intentus occasionem illustrandarum, quas tam solenniter exaltaverat, Reliquiarum: feliciter incidit in aliam, hactenus non commemoratam, Episcopi Portucalensis Bullam; explicantem unde et qua occasione singulæ partes in Lusitanorum Regum potestatem venissent. Quam bullam licet prælaudatus Abbas, prolixo valde et erudito Commentario explicatam confirmatamque, vulgarit anno MDCLXXIV; *optavit tamen etiam hoc loco inseri; et nos opportunam judicamus ad ea, quæ de hoc ipso argumento ex nostro sensu diximus, tam gravi testimonio affirmanda; atque ad supplendum plenæ cognitionis defectum, qui adhuc posset desiderari. Tenor ex autographo talis est.*

1 Nos Joannes Alvarez de Luzana, Portucalensis Episcopus, et quondam in Sacello regio Ulyssipone Præpositus Generalis etc. certificamus, in fide nostra et in caussa sanctæ matris Ecclesiæ nobis E credita, ad instantiam Illustrissimi Domini Emanuelis, Domini mei Antonii filii, Portugalliæ Principis, Nos ex Archivis relictis felicis memoriæ D. Henrici Ulyssiponensis et Eborensis Archiepiscopi, S. R. E. Cardinalis, dein XVII Portugalliæ Regis accepisse, legisse, ac pro vero compertum habuisse, sacras, veras, ac genuinas Reliquias S. Adriani Martyris, S. Gertrudis ab Austria dictæ de Oosten, S. Julianæ ac S. Ludgardis Virginum Ordinis Cisterciensis, S. Cuneræ Virginis et Martyris, ac S. Christinæ Virginis dictæ Mirabilis, præfato Domino Emanueli Principi traditas III Aprilis anno MDXCIV, et a nobis recognitas easdemque inventas, ad regnum Portugalliæ ejusque sacellum regium devenisse, ex dono Margarethæ Austriacæ, Octavii Farnesii Parmæ et Placentiæ Ducis uxoris, Belgii pro Rege Catholico Gubernatricis: quas anno Domini MDLXV, in mense Augusto, per Petrum Ernestum Comitem Mansfeldensem legatum suum, pro filio suo Alexandro in sponsam petentem Mariam, ex Eduardo Lusitaniæ Principe et Isabella Jacobi Ducis Barganciæ filia, Regis Emanuelis neptem, dicto Regi honorificentissime donavit. Ex quibus, quinque Sanctarum et S. Adriani Martyris sacris reliquiis, idem Rex, matrimonio firmato, ab Episcopo Conimbricensi nota- F biles particulas separari jussit, quas thecæ aureæ inclusas, Mariæ præfatæ Principissæ, Alexandri Parmensis sponsæ, Olyssiponæ in viæ ac vitæ solatium dedit, reliquas sacrorum pignorum majores partes sibi et regno suo reservans. Pro approbatione autem dictarum Reliquiarum certificamus, Nos, ut supra, expresse vidisse ac legisse in præfatis Regni Archivis diploma approbatorium Domini Maximiliani a Bergis, Archiepiscopi et Ducis Cameracensis; qui prævio rigoroso examine habito per Martinum Luperium, Episcopum Calcedonensem, Abbatem Crispiniensem, suum Suffraganeum, aliosque viros Theologos, easdem pro veris ac genuinis approbavit, in dato III Decembris anni MDLXIV, præsente ac petente Margaretha Belgii Gubernatrice, et Joanne Richardoto Arthesiensis Consilii Præside

ad sacellum Regium allatas reliquias,

SS. Adriani, Gertrudis, Julianæ, Ludgardis, Cuneræ, Christinæ,

anno 1594 ex Belgio,

2 Item ex prætactis Archivis compertum ac exploratum habemus, sacras Reliquias S. Benedicti Abbatis, ex Basilica monasterii Floriacensis ; et S. Scholasticæ sororis ejusdem, ex Basilica Cenomanensi : quas utrasque cum sacris Reliquiis S. Rochi in peste singularis Patroni, S. Mauri Abbatis, ac S. Placidi

SS. Benedicti, Scholasticæ, Rochi, Mauri, Placidi, Bonis

A Placidi Ordinis Benedictinorum Protomartyris, ex Glannifoliensi monasterio acquisitas; dein S. Yvonis Jurisconsultorum Patroni tres partes notabiles, primitus a Philippo Luxemburgensi, S. R. E. Cardinali Presbytero per Galliam Legato a latere et LXIII Episcopo Cenomanensi, collatas fuisse Christianissimo Regi Francisco I, IV Maii MDXVI: quas idem Rex Christianissimus eodem anno VI die Novembris, post triumphalem in Mediolanensem civitatem ingressum et inde Viglevenum seu Viglebanum secedens, inter aliorum Principum imo et Pontificis Legatos Regem salutantes, Marchioni Monferratensi personaliter prædictas Reliquias consignavit, ut eæ ad Emanuelem I Portugalliæ Regem ejusque uxorem Mariam Arragonicam demandarentur, uti et factum est quod easdem ab eo tempore Regnum Lusitaniæ retinuerit. Eas viginti octo annis prævie (ut ex altero diplomate vidimus) denuo confirmavit ac declaravit esse veras ac genuinas Julius de Medices, tit. S. Laurentii in Damaso S. R. E. Cardinalis Archiepiscopus Florentinus, in data X Novembris anno MDXV, dum sacram Purpuram gestaret, in civitate Viglebanensi; utpote post Pontifex creatus, dictusque Clemens ejusdem nominis VII.

an. 1516 ex Francia,

B

3 Similiter et compertum habemus, ex præmemoratis Archivis, sacras Reliquias S. Hyacinthi, S. Elisabethæ Hungaricæ, S. Paulini Episcopi Nolani, S. Ægidii Abbatis, S. Catharinæ Virginis ac Martyris, Sanctuario Regni Lusitaniæ obvenisse ex Casimiro Magno Lithuaniæ Duce, fratri suo Ladislao in Regno Poloniæ successore ac Rege, præcipue desumptas ex ecclesia metropolitana Strigoniensi; quas præfatus Poloniæ Rex, tertia die Decembris anno MCCCCLXXX misit Alphonso V, Portugalliæ Regi, Africano dicto. Quas præfatas sacras Reliquias, sub Innocentio VIII, genuinas ac veras declararunt Oliverius Episcopus Sabinensis S. R. E. Cardinalis, Marcus Episcopus Prænestinus Cardinalis S. Marci, G. * Cardinalis Ulisbonensis tit. S. Mariæ trans Tiberim, Joannes tit. S. Vitalis Presbyter Cardinalis, R. * S. Georgii Diaconus Cardinalis Domini Papæ Camerarius, III Kal. Februarii Romæ MCCCCLXXXVII, ut latius patet in diplomate desuper confecto, propriis manibus subsignato.

SS Hyacinthi, Elisabeth, Paulini, Ægidii Catharinæ,

an 1480 ex Hungaria,

* Georgius

* Raphael

4 Insuper in dictis Archivis declaramus nos reperisse varia diplomata, ex quibus cognovimus Reliquias S. Agathæ Virginis et Martyris, ex urbe Constantinopolitana fuisse relatas circa annum Domini MXXVI ad ipsam civitatem Catanensem, quarum sacrarum Reliquiarum partes aliquas, binis annis post a Mauritio II, post recuperatam a Saracenis Catanam, ejusdem urbis Episcopo, id est anno MXXIX, cum approbatione et traditione Benedicti Domini nostri XIX Papæ recognitas ac proximis annis actis, comperimus donatas fuisse Sergio de Ruvere Romano ejusque familiæ antiquissimæ: quæ Reliquiæ successione legitima devolutæ fuerunt ad Julianum de Ruvere S. R. E. Cardinalem Episcopum Ostiensem, postmodum Julium II Pontificem Maximum. Accedit tamen et compertum est, ut dictus D. Papa Julius II, tempore Cardinalitii sui, anno scilicet MDI, eas cum sacris pignoribus Reliquiarum S. Cæciliæ, S. Barbaræ, S. Dorotheæ, ex æde ejus trans Tiberim, S. Agnetis Virginum ac Martyrum, nec non S. Felicitatis Martyris matris septem filiorum Martyrum, et S. Alexii castissimi juvenis ac nobilissimi Romani, pariter a se ac suis digne reservatas, in amoris tesseram donavit Joanni de Medices, Laurentii filio, Cardinali Diacono ad S. Mariam de Dominica, qui postmodum Leo Papa X creatus ac dictus fuit. Unde longe post Cosmus de Medices, Magnus ille Florentiæ Dux, et D. Emanuel Philibertus Sabaudiæ Dux Princeps Pedemontanus, prædicta sanctarum Martyrum ac S. Alexii pignora, una cum Reliquiis S. Ignatii Antiocheni Episcopi et Martyris, ac S. Blasii Sebastenæ Ecclesiæ Episcopi et Martyris, ac S. Moysis ex impio latrone famosi Eremitæ; quarum aliquæ post septimum orbis Christiani sæculum in ecclesia S. Clementis reservatæ, quædam a tempore Cælii Hormisdæ Pontificis in maximo honore et populi devotione habitæ, ab antiqua familia de Ruvere per Julium II Pontificem ad Duces Florentiæ venerunt. Unde ex dictis Archivis manifestum quoque evadit, quod eædem Sanctorum ac Sanctarum Reliquiæ, per manus Pii V Pontificis Maximi, post institutam Militiam S. Stephani sub Pio IV a Principe Cosmo de Medices, post ejusdem nominationem in Magnum Etruriæ Ducem, ipsiusque coronationem VI Octobris anni MDLXIX, consignatæ fuerint in manus Alexandri Farnesii S. R. E. Cardinalis, ut eædem, per dictum Farnesium Cancellarium ejusque nepotem Eduardum, ad Henricum Emanuelis Regis filium, tum Archiepiscopum Eborensem ac S. R. E. Cardinalem, ex munificentia nominatorum Etruriæ et Sabaudiæ Ducum (uti paulo post factum comperimus) in Lusitaniam transmitterentur.

S. Agathæ V. Mart.

C

et SS. Cæciliæ Barbaræ, Dorotheæ, Felicitatis, et Alexii,

D

Ignatii, Blasii, Moysis,

anno 1569, Florentia;

5 Tandem supra omnes memoratas Sanctorum Sanctarumque tres quas Reliquias, multis precibus e Republica Veneta sæpe numero a Lusitaniæ Principibus aliæ expetitæ, eidem Aulæ Reliquiæ devenerunt, maxime eas quas antiquitas et Patrum auctoritas singulariter commendavit. Illæ erant S. Bartholomæi Apostoli, S. Theclæ Virginis S. Pauli Apostoli discipulæ, S. Josaphat Indiæ Principis a B. Barlaamo eremita ad fidem conversi in eaque enutriti: insuper et S. Mariæ Ægyptiacæ et S. Pelagiæ, quæ Peccatrices ad Deum conversæ appellantur: quas denique obtinuit Sebastianus ejus nominis I Lusitaniæ Rex (qui postmodum in expeditione Africana gloriosa morte occubuit) eæque transmissæ fuerunt per virum toga sagoque insignem Don Petrum Ferdinandum de Velasco, natione Hispanum ac Fryassiæ Ducem, apud dictam Venetorum Rempublicam pro Rege Catholico Legatum cum ipso Legato Portugalliæ. In mense enim Novembri, anno salutis nostræ MDLXXI, dum strenuissimo Ludovico Mocenici Venetorum Duci orbis Catholicus gratularetur, ob stupendam de immani Turcica classe sub vexillo Pii V Papæ relatam victoriam; præfatus Venetorum Dux easdem supra relatas Reliquias in manus dictorum Legatorum consignavit, ut dicto Sebastiano Regi ejusque Regno donarentur. Eas tamen de manu Don Petri Ferdinandi de Velasco Fryassiæ Ducis in Urbe reviderunt, Alexander Farnesius Cardinalis Vice-cancellarius et Episcopus Tusculanus, ac Otho Cardinalis Truchses Episcopus Albanensis, cum Hieronymo Cardinale de Claravalle: ac revisione facta pro dignitate in favorem Regis Lusitaniæ, ac in firmitatem ac robur dictarum genuinarum Reliquiarum. Quibus sic transactis, Eduardus Farnesius, dicti Alexandri nepos, venerandas Reliquias B. Margaretæ de Cortona adjunxit, ab ipso Cortonensi Episcopo habitas. Hisce ad Regnum delatis, Henricus S. R. E. Cardinalis Eborensis, e scrinio ac thesauro relicto a Joanne III Lusitaniæ Rege, apposuit totum mentum cum tribus dentibus et parte ossis notabilis S. Augustini Angliæ Apostoli, dein S. Anselmi Cantuariensis Episcopi partem notabilem Spinæ dorsi talemque costæ: quas binas ultimas Henricus VIII Britanniæ Rex anno MDXXI, postquam a Sede Apostolica proclamatus fuerat fidei Protector, promiserat Emanueli I et XIV Lusitaniæ Regi, juncto Leonoræ Austriacæ Caroli V sorori, easdem sub chirographo promissionis per Cardinalem Volsæum Archiepiscopum Eboracensem, misit Joanni

E

SS Bartholomæi Theclæ, Josaphat, Mariæ Ægypt. Pelagiæ,

anno 1571 Venetiis;

F

et B. Margaritæ Corton. Roma;

SS Augustini et Anselmi an 1521 ex Anglia;

A Joanni III post Emanuelem Portugalliæ Regi, idque in ejus nuptiarum solemniis cum Catharina Austriaca, Caroli V Imperatoris sorore altera, anno MDXXV.

6 Quæ omnia ita gesta latius extendimus, ut ad quorum notitiam hæ nostræ litteræ pervenerint, clarius innotescat, quomodo, quibus titulis ac temporibus, dictæ sacræ Reliquiæ sigillatim de manu ad manus personarum, tam in dignitate ecclesiastica quam seculari constitutarum, ad sacellum regium Ulyssiponæ Regnumque Lusitaniæ successu temporis devenerint. Deinde certificantes omnes easdem esse genuinas ac veras; quas a numero 1 usque ad 35 inclusive, ex dono patris sui D. Antonii memorati, dictus Illustrissimus Dominus Princeps Emanuel habet, Parisiisque accepit die III Aprilis anni MDXCIV; idque in eo situ ac constitutione, enumeratione ac designatione partium earumdem sacrarum Reliquiarum, prout eas in prædicto donationis instrumento, per nos ac fideles nos digestæ, distinctius et accuratius recensentur. Et ne cuipiam horum aliquid dubium videatur, in fide et auctoritate nostra Episcopali, in supra relatis omnibus declaramus, nos ex certa scientia et conscientia processisse. Itaque supra memoratis firmitatis amplius pondus adjiciamus, asserimus (dum in sacello Regio Præposituram

Et has omnes a patre Antonio accepit Princeps Emanuel anno 1594

B gerebamus) ea prætacta omnia fideliter legisse, lustrasse ac annotasse ex ipsis authenticis Regni Lusitaniæ instrumentis, membranis ac diplomatibus, uti in caussa Ecclesiæ exequi tenemur, præsertim cum ab eodem Illustrissimo Emanuele prælato Principe specialiter rogati fuerimus. In quorum omnium fidem ac robur perpetuum, hasce litteras manus propriæ et sigilli ordinarii ac secretarii nostri signatura muniri fecimus, hac XX die Januarii anni MDCXXVIII, Bruxellis in aula dicti Illustrissimi Principis. etc.

DE S. ABUNDIO EP.

NOT. 6 *Reliquiæ Pragæ*

Pag. 91 *num.* 2 *adde. Pragæ in metropolitana S. Viti ecclesia habetur ex prædicto corpore* pars insignis, allata per Carolum : *sed* unde? non constat, *uti habetur in Diario supra citato ac sæpe citando : quare de hac parte nihil amplius speramus sciri posse.*

DE S. NICETIO EP.

NOT. 7

Pag. 96 *post num.* 2 *hæc adde. Idem Wandelbertus ad* XIV *Kal. Februarii ipsius et Launomari memoriam hoc versu conjunxerat :*

etiam 19 Januarii

C Bis Septena Niceto Launmaroque coruscat.

Quod secutus videtur Galesinius, quando ad eumdem diem scripsit, Lugduni S. Nicetii et Confessoris. *Galesinium imitatur Canisius in Martyrologio Germanico, et in Gallicano Saussayus; Ordinationem ejus tali die commemorari interpretatus, ut scilicet tres menses et dies aliquot inter S. Sacerdotis depositionem,* 12 *Septembris recolendam, et successoris Nicetii consecrationem intercesserint.*

DE S. FRANCISCO DE PAULA.

NOT. 8

Pag. 105 *num.* II *adde. Idem P. Philippus vander Beke prædictum suum librum de S. Francisco Fundatore suo, longe auctiorem denuo subjecit prælo hoc anno* MDCLXXIV; *qui cum in lucem venerit, ex his quæ nos originaria damus monumentis, multum haud dubie crevisse invenietur. Hic solum monuerim, in Epistola præliminari ad universos Ordinis Minorum Fratres, quam solam vidimus, nominari alphabetica serie plusquam septuaginta scriptorum insignium nomina, quibus usus est, tamquam de Sancto ipso deque Ordine ejus honorificam mentionem facientibus.*

NOT. 9

Pag. 119 *Annotat.* 1 *adde hæc. Antonius Caracciolus in scholiis ad Vitam S. Antonini Abbatis Surrentini (uti meminimus* 14 *Februarii in Commentario prævio num.* 15) *ad confirmandum ritum alligandi energumenos ad columnas Sanctuariorum, etiam adducit quod* ad Columnam illam, e Salomonico templo ad Vaticanum advectam, energumeni successu salutifero alligantur. D

Pag. 209 *num.* 53 *adde. Porro ad ipsius Ordinis appellationem et Vitæ Quadragesimalis professionem facit, quod in Epistola præliminari ad secundam libri sui editionem notavit Philippus vander Beke, Hispanos scriptores aliquos in istis argumentis non tam aperuisse fontem laudum, quam puteum jurgiorum ac litigiorum : sicut enim merito arguunt alios, qui S. Franciscum Paulanum dixerunt fuisse Ordinis Minorum novitium, ita vicissim merito arguuntur, qui quales et citra congruam probationem scripserunt,* S. Francisco Assisinati, in Capitulo Generali suorum Fratrum, de Minorum nomine deserendo et Minimorum assumendo deliberanti Christum Dominum apparuisse, brachiis complectentem puerulum, Minimorum habitu indutum; et duobus verbis eam deliberationem solvisse, cum in eum parvulum, intendens dixisset, Huic servatur. *Item*, quod cum idem S. Franciscus vitæ quadragesimalis instituendæ magno studio teneretur, atque apud suos ageret ut eam vellent accipere ac deinceps ducere; illis adversantibus durum nimis vitæ genus, ipse divina revelatione alterum Franciscum eam instituturum edocuit, et Fratribus revelationem patefecit. NOT. 10 E

AD DIEM IV

DE S. ISIDORO EP. HISPALEN.

Pag. 327 § 2 *titulum et initium muta, ut sequitur.* NOT. 11

§ II Coævorum scripta de morte et translatione, annus et locus mortis : ordo Sancti monasticus.

4 *Quam fuerit S. Braulioni Episcopo Cæsaraugustano familiaris Isidorus, ostensum est* XXVIII *Martii, in historica de illius Actis Synopsi; idemque probat auctor Vitæ, præsertim cap.* 7, *referens missas vicissim Epistolas, in quarum titulis Braulium vocat S. Isidori discipulum. Hac eorum inter se dilectione, et ipsius Braulionis rogatu motus* Redemptus, Hispalensis Ecclesiæ Clericus, *scripsit aliquid de transitu S. Isidori : qui liber, seu potius Epistola, extat ante ipsius Sancti Opera, Parisiis impressa anno* MDCI; *eamdemque Epistolam vitæ auctor inseruit suo scripto cap.* 9 *et* 10, *sed multum interpolatam : quare necesse habuimus tum ipsius epistolæ initium, in Vita prætermissum, seorsim inter Annotata subjungere, tum interpolatoris verba sejungere a textu, per hujusmodi signa* [ ]; *tum denique lectionis diversitatem notare. Totam seorsim recudere, cum nesciremus satisne integra haberetur excusa, visum non est : fiet id forsan in supplemento operis, quando acceperimus sinceriorem illius contextum ex veteto codice Hispalensi MS. quem penes se esse indicavit Don Joannes Lucas Cortes, Operum et silvarum regiarum Præfectus, vir eruditionis multæ ac magnæ, idemque ac libraria supellectile instructissimus, et in antiquis scriptis versandis experientiæ minime vulgaris; apud quem sub hoc titulo reperitur Epistola prædicta.* Incipit liber de transitu Beatissimi Isidori Hispalensis Episcopi, editus ad Braulionem Cæsaraugustanum Episcopum, a Redempto ejusdem Hispalensis Ecclesiæ Clerico. *Conclusio auctior tam in MSS. quam in editis hæc est,* finem suum consummavit in pace, *Sanctus scilicet Isidorus,* pridie Kalendarum (*imo* Nonarum) Aprilis, [postquam per annos ferme quadraginta Pontificalem curam irreprehensibiliter administravit] Æra DCLXXIV, *qui fuit Christi annus* DCXXXVI. *Porro cum S. Isidorus fratri suo Leandro successerit ad finem seculi* VI, *uti ad hujus Vitam die* XIII *Martii ostensum est, sequitur annos Sedis præcise numeratos solum fuisse*

Redempti ad S Braulium de obitu S Isidori epistola

F

A xxxvii : *quos cum annos fere* xl *dixit Redemptus, rotundo numero usum se ostendit.*

scriptores alii de ejus laudibus,

5 *Plures Hispanicarum rerum scriptores, qui de S. Isidoro egere, enumerat Tamayus Salazar : quorum aliquos ad Vitam illustrandam excussimus, imprimis Alphonsum Morgadum, Paulum Espanosam et Rodericum Carum, in suis libris de Historia et antiquitatibus Hispalensium ; uti et Athanasium Loberam, de Legionensi historia ; et Ægidium de Avila, in Theatro Hispalensis et Legionensis Ecclesiæ. Sed hos legisse, utpote recentiores, non tanti fecimus ; quanti accepisse a prælaudato Joanne Luca Cortes genuina* Acta Translationis corporis Beati Isidori Spalensis Episcopi, *in antiquo plusquam quingentorum aut sexcentorum annorum codice, litteris jam pene fugientibus inventa nobisque transmissa : quæ quoniam scripsit auctor, sicut* ab his qui interfuere reminiscebatur audire ; *et, sicut* ab illis qui audiere recolebat audivisse ; *sintque ab interpolationis fermento pura ; ipsa damus in Appendice, ponenda ad pag.* 331, *ante historiam translationis et miraculorum a Luca Tudensi aut alio quocumque compositam, licet pro majori parte ab hoc eadem serventur verba ; sed multis adjunctis distracta ab invicem, et in fine potissimum variata. Distinctionem autem antiquam Capitum retinentes, ipsa convertimus in numeros.*

Acta Translationis primogenia,

B *Dabimus die* xxx *Aprilis Translationem similem S. Indaletii, ex regno Granatensi in Arragoniam, ad monasterium Pinnatense, auctore Hebrelmo monacho Cluniacensi, utique Gallo, ex iis uno, qui tuncitidem Cluniaco submittebantur, ad monasteria observationis Cluniacensis, isto* xi *seculo cœpta per Hispaniam capta, inspicienda et ordinanda. Eumdem aut similem aliquem e Cluniaco monachum hujus quoque Translationis auctorem esse, persuadet stylus admodum similis ; et hoc imprimis, quod utrobique anni numerentur ab Incarnatione Domini, more Hispanis scriptoribus eatenus ignoto, et quantum conjicimus ab istis monachis Gallis primum in Hispanias inducto, nec ad Acta publica absolute recepto, nisi diu post, anno scilicet* mccclxxxiii, *quando Joannes* i *Castellæ Rex Æræ Hispanicæ usum abrogavit etiam in istis. Scripta est illa Translatio anno Christi* mlxxxiv, *nec multo citius scripta esse potuit hæc S. Isidori ; neque etiam notabiliter serius, quam annis* xx *aut* xxx *postquam ea acciderat.*

similia Translationis S. Indaletii

ACTA TRANSLATIONIS

Ex MS. D. Joannis Lucæ Cortes Hispal.

Anno igitur a septuagesimo quinto post transitum C gloriosissimi Præsulis Isidori, omnis gens Gotorum, occulto Dei judicio, gentili gladio terenda est tradita. Transmarini namque Sarraceni, mare illud, quod Hispalensi urbi alludit, transfretantes, primum eamdem urbem ceperunt, dein Bæticam et Lusitaniam provinciam occuparunt ; quibus Rudericus Rex, aggregato exercitu Gotorum, armatus occurrit ; sed quia prælatus Rex, neglecta religione divina, vitiorum se dominio manciparat, protinus in fugam versus, et omnis exercitus fere ad internecionem usque gladio deletus est. Sarraceni deinceps longe lateque vagantes, innumeras horrendasque cædes perpetrarunt : qui quantas cedes, quantasque strages nostrorum dederint, testantur eversa castra, et antiquarum urbium diruta mœnia. Ea tempestate omnis Hispania luxit, monasteria in se eversa, episcopia destructa, libros sacræ Legis igne combustos, thesauros ecclesiarum direptos, omnes incolas ferro, flama, fame consumptos. Tandem pietas illa, quæ non est solita eos quos corripit ad internecionem usque delere, sed flagellando misericorditer corrigere ; animos Pelagii cujusdam, qui Regia traduce extitit oriundus, corroboravit, et contra Sarracenos, loco qui dicitur Cova Sanctæ Mariæ, rebellando eis

Contra Saracenos, Hispania dominio potitos.

victor Pelagius res collapsas restituit

bellum indixit. Qualiter enim in conflictu illo divina D manus pro nostris pugnaverit, ex hoc poterit adverti, quod armorum spicula a Sarracenis missa, in eos ipsos vis divina retorsit ; et rupes quædam Dei nutu præscissa corruit, et de Sarracenis non minimam multitudinem opprimendo extinxit : quod si quis ad plenum voluerit noscere, lugubrem historiam temporum illorum studeat legere.

AUCTORE COEVO EX MS.

2 Illo ex tempore rursum regnum Goticæ gentis sensim atque paulatim cœpit, veluti virgultum ex rediviva radice, pullulare; et industria Regum, qui regali stemmate progeniti apicem regni nobiliter gubernabant, singulis momentis succrescere. Fuere namque armis et viribus famosi, consilio clari, misericordia atque justitia præcipui, religione dediti, quique antiqua episcopia innovarunt, basilicas fundarunt, et thesauris ditarunt, auro gemmis, librisque ornarunt, pro viribus Christiani nominis gloriam dilatarunt. Ex quorum illustri prosapia extitit vir clarissimus Fredinandus, Sancii Regis filius, qui ut sceptrum regni possedit non est nostra intentio evolvere, quantam et quam crebram perniciem Sarracenis intulerit. Hic inter reliqua pietatis opera, quæ religiose gessit, petiit a Benabeth Hispalensis urbis Rege, quatenus sibi corpus Beatissimæ Virginis Justæ, quod in eadem urbe quiescit, concederet, ut eam ad urbem legionem transferret. Petitionibus cujus, ut voluit, assensum præbuit, [Rex barbarus] et ei se daturum repromisit. Qua sponsione accepta, convocavit Rex Fredinandus venerabilem Alvitum, Legionensis urbis Episcopum, et Reverendum virum Ordonium, Astoricentem Episcopum, simulque Munionem Comitem, cum manu militum; et eos ad deferendum supradictæ virginis corpus Hispalim misit. Qui venientes caussam suæ legationis regi Benabeth patefecerunt. Quibus ille ait : Scio plane me Domino vestro, quod dicitis, promisisse : sed nec ego, neque aliquis ex meis, vobis corpus, quod quæritis, ostendet. Vos ipsi quærite : et inventum tollite, et abite.

ex hujus posteris Rex Fredinandus,

E *a Rege Maurorum Hispalen. petit corpus S. Justæ*

3 Quo responso accepto, Venerabilis Episcopus Alvitus secreto socios tali voce affatur : Ut cernitis, o socii nostri itineris et laborum, nisi divina miseratio revelaverit, frustrati recedemus. Necesse ergo est, dilectissimi, ut a Deo opem quæramus, et hoc triduo jejuniis et orationibus insistamus ; quatenus divina majestas occultum nobis sancti corporis thesaurum revelare dignetur. Placuit cunctis oratio Præsulis, et triduum illud jejuniis et orationibus exegerunt. Jamque die tertia emenso Olympo sol F occubuerat, et quarta nox supervenerat ; cum venerabilis Præsul Alvitus pervigil orationi insistebat. Interea dum sellula sedens secum nescio quid de Psalmis ruminaret, somno opprimitur : apparuitque ei quidam vir, veneranda canitie comptus, Pontificali infula amictus, talique eum voce alloquitur. Novi quidem te cum sociis tuis ad hoc venisse, ut corpus Beatissimæ virginis Justæ hinc transferentes deferatis : et licet non sit divinæ voluntatis, ut hæc civitas abscessu hujus desoletur virginis, tamen non vacuos divina bonitas vos remittet. Corpus namque meum vobis est donatum, quod tollentes auferte, et securi ad propria remeate. Quem cum reverendus vir Alvitus interrogaret, Quis esset, qui talia sibi monita injungeret ? ait ; Ego sum Hispaniarum Doctor, hujusce urbis Antistes Isidorus. Quo dicto ex oculis cernentis evanuit.

post triduanum jejunium pro eo inveniendo peractum.

Alvito Ep. apparens S. Isidorus suum corpus promittit :

4 Præsul vero evigilans visioni cœpit congratulari, et Deum enixe exorare, et flagitans, ut, si ex Deo esset hæc visio, iterum et tertio plenius innotesceret ; sin autem, discederet. Taliter orans rursum obdormivit. Et ecce idem vir apparens, non dissimilia quam prius verba peroravit. Rursumque evanuit.

iterumque apparens

A evanuit. Exper efactus iterum Pontifex, alacrius trinam visionis admonitionem a Domino implorabat.

ac tertio,

Qui dum obnixius Deum oraret, tertio somno corripitur; virque supradictus, veluti semel atque secundo, ei apparuit; et quæ antea dixerat, tertio replicavit; et virga pastorali, quam manu tenebat, terræ solum percutiens, tertio locum, in quo corpus sanctum delitescebat, ostendit, dicens: Hic, hic,

locum sepulturæ indicat.

hic, invenies corpus. Et ne putes te phantastica visione deludi, hoc erit tibi signum veri: mox ut meum corpus super terram eduxeris, molestia corporis corripieris, quam finis vitæ statim subsequetur. Quo dicto visio ablata est. Evigilat Præsul, certus de tanta visione, et lætus de sua vocatione: factoque mane ad socios dixit: Oportet vos dilectissimi, divinam omnipotentiam submissis vultibus adorare, qui nos sua gratia præcedere est dignatus, et mercede nostri itineris frustrari non est passus. Divino enim nutu prohibemur membra Beatæ ac Deo dicatæ Virginis Justæ hinc abstrahere: sed non minora deferemus pignora, dum corpus Beatissimi Isidori, qui hac in urbe Sacerdotii potitus est infula, et Spaniam suo opere decoravit et verbo, sumus delaturi. Hæc ait, et ordinem visionis eis seriatim patefecit.

B

Repertum corpus omnes cælesti odore recreat,

5 Quod audientes Deo gratias referunt, et Regem Sarracenorum simul adeunt, cunctaque ei ordinatim pandunt. Quibus auditis, licet infidelis, virtutem tamen Dei perpendens, expavit, eisque respondit: Et si Isidorum vobis tribuo, cum quo ego remaneo? Sed quia viros tantæ auctoritatis fas sibi non erat spernere, dat licentiam membra Confessoris inquirere. Mira loquor, ab his tamen qui interfuere reminiscor audire, sepulcrum videlicet corporis beati dum quæreretur, vestigium virgæ, cum qua Beatus Confessor trina percussione locum monumenti monstraverat, in ipso terræ solo inventum est. Quo detecto, tanta odoris fragrantia emanavit, ut capillos capitis et barbæ omnium qui aderant, veluti nebula et balsami rore, perfunderet.

et cum corpore Alviti, post 7 dies mortui,

6 Corpus autem beatum ligneo vasculo, ex junipero facto, erat obtectum. Statim vero ut reseratum est, Reverendum virum Alvitum Episcopum ægritudo corripuit: et septima die, accepta pœnitentia, juxta edictum visionis, Angelis, ut credimus, spiritum tradidit. Asturicensis autem Episcopus Ordonius et omnis exercitus, accepta gleba Beati Isidori et corpore Præsulis Alviti, ad Regem Ferdinandum

ac Regis Mauri donario,

festinabant repedare. Dum vero corpus Beatissimi Isidori in ligneum gestatorium poneretur, Rex Sarracenorum supradictus Benabeth cortinam Holosericam, miro opere contextam, supra corpus ejus jactavit; et magna ex intimo corpore trahens suspiria, dixit: Ecce recedis ab hinc, Isidore, vir venerande: ipse tamen nosti, tua qualiter et mea res est, unde mei memorem te semper deprecor esse. Hæc ab illis qui audiere, me recolo audivisse.

C

defertur Legionem ad Regem Ferdinandum:

7 Quibus ita peractis, ad propria cum summa lætitia sunt regressi. In adventu quorum Rex gloriosissimus Fredinandus magnum exhibuit apparatum, et licet contristaretur de obitu Legionensis Præsulis Alviti, quem mira semper veneratus fuerat dilectione; tamen occursui gloriosissimi Confessoris Isidori ambitiosam præbuit pompam; corpusque ejus beatum in basilicam B. Joannis Baptistæ, c quam isdem Rex noviter fabricaverat, deposuit: aggregatisque universis regni sui nobilibus viris atque Episcopis, eam in honore Confessoris consecrari fecit, hodieque Decimo Kalendarum Januarii dies dedicationis Ecclesiæ et translationis beati Antistitis festive annuatim d celebratur. Tanta autem devotione in festivitate illa Rex clarissimus, cum omni domo sua, ob reverentiam beati Confessoris, humilitati deditus

D

et in æde S. Joannis Bapt. collocatur 21 Decembris,

fuisse perhibetur; ut cum ventum fuisset ad convivium, religiosis quibusque viris delicatos cibos, deposito Regni supercilio, contentus vice famulorum, manibus propriis apponeret. Regina quoque, cum filiis et filiabus suis, reliquæ multitudini, more servulorum, omne obsequium humiliter dependeret.

ubi miraculis claret:

8 In eo autem loco, quo sancti corporis reliquiæ a fideli plebe venerantur, tanta et talia miracula Dominus noster Jesus Christus, ad honorem et gloriam sui nominis, est dignatus ostendere; cæcis lumina restituendo, surdis auditum reformando, immundos spiritus ex obsessis corporibus eliminando, claudis gressum redintegrando; ut si aliquis peritus litteris ea traderet, non minima librorum volumina conficeret; sed partim imperitia, partim negligentia silentio sunt obtecta. Quod si indubia fides petentium exigat, non dissimilia Dominus noster Jesus Christus per Confessorem suum usque hodie dignatur operari. Reliquiæ vero beati Confessoris ab Hispalensi urbe translatæ, atque Legionem sunt delatæ, anno ab incarnatione Domini nostri Jesu Christi e millesimo sexagesimo tertio, indictione 1, concurrente 3. Ad laudem quoque Pontificis almi videtur pertinere illud, quod cum Hispalensis civitas, propter æquoris calidum vaporem, numquam sit solita uredinem glaciei perpeti: eo tamen anno, quo exinde beata membra sunt abstracta, adeo urente glacie est exusta, quod neque in vinetis, neque in olivetis seu ficetis aliquid fructus remanserit. Dicat quisque prout sentiat, ego autem assero, ipsa quoque elementa discessum sancti corporis sensisse, sentiendo doluisse; incolasque urbis, tanto Patrono destitutos, privatione fructuum Dei nutu percussisse. His vero et hujuscemodi operibus electos suos in conspectu mortalium glorificat, qui in præsentia Dei Patris; et sanctorum Angelorum sua illos visione remunerat, Jesus Christus; qui cum eodem Patre et Spiritu sancto unus Deus vivit et regnat, per numquam finienda seculorum secula. Amen.

His, aliis præter morem frigore affligitur.

E

ANNOTATA.

a *Videtur adfuisse Prologus aliquis, qui hic desideretur;*

b *Interponitur hic in MS.* quia et; *quæ ab aliqua parenthesi inter describendum prætermissa, videntur residua: hic vero jam turbabant sensum, ideoque omissa sunt.*

c *Sandoval pag.* 10 *in margine, notat in ista ecclesia asservari maxillam S. Joannis Baptistæ: et quia inventio Capitis a Baronio notatur ab anno* 1025, *divinando asserit, Alphonso* V *donatam a Comite Aquitaniæ Guilielmo.*

F

Dedicatio templi 12 kal. Januarii,

d *Hinc discas hanc historiam scriptam esse pro lectionibus octo, ad Matutinum recitandis. Sed quomodo* x kalend. Januarii *notatur, quandoquidem festum agatur* XII kalendas? *Error est, sed haud dubie antiquus, quem Actorum prolixiorum auctor transcripsit. Errorem tamen non tantum probat hodiernus usus, sed antiquissimæ, et illius plane seculi inscriptiones, litteris Gothicis legendæ, supra pilas duas, quibus parvi quidam fornices sustinentur, lumen præbentes intrantibus a claustro ad capellam; quas inscriptiones recitat Sandoval pag.* 16, *et hic referre placet, ut totam præsentem historiam illustrent. Prima est.* Hanc, quam cernis, aulam S. Joannis Baptistæ, olim fuit lutea: quam nuper excellentissimus Ferdinandus Rex et Sanccia Regina ædificaverunt lapideam. Tunc ab urbe Hispali adduxerunt ibi corpus S. Isidori Episcopi, in dedicatione templi hujus die XII kalendas Januarii Era MCI. *Altera,* Deinde in Era MCIII sexto Idus Maii, adduxerunt ibi de urbe Abila corpus S. Vincentii, frater S. Sabinæ Christetisque. Ipsius anno præfatus Rex, revertens

memoria Reliquiarum eo illatorum

A revertens de hoste ab urbe Valencia, hinc ibi die sabbato, obiit tertia feria, sexto kalendas Januarii, Era MCIII. Sanccia Regina Deo dedicata peregit.

R. Ferdinandi Epitaphium. *Eodem referri potest Ferdinandi Regis Epitaphium, hujusmodi litteris similiter Gothicis tumbæ ejus insculptum, a Sandovallio consequenter ad priores inscriptiones sic relatum.* Hic est tumulatus Fernandus Magnus, Rex totius Hispaniæ, filius Sanctii Regis Pirineorum et Tolosæ. Iste transtulit corpora Sanctorum in Legione; B. Isidori Archiepiscopi ab Hispali, Vincentii Martyris ab Avila; et fecit ecclesiam hanc lapideam, quæ olim fuerat lutea. Hic præliando fecit sibi tributarios omnes Sarracenos Hispaniæ, cœpit Colimbriam, Lameo, Vaseo, et alias. Iste vi cœpit regna Garciæ et Veremudi. Obiit VI kalendas Januarii Era MCIII.

e *Annos suos Hispani in publicis privatisque actis usitata sibi Era numerabant, qui mos vix demum anno* 1383 *a Joanne* I *Castellæ Rege sublatus est, teste Loyasa: quomodo ergo hic numerantur anni ab Incarnatione Domini? Hinc colligimus auctorem non fuisse Hispanum, sed verosimiliter Gallum ex Cluniacensibus monachum; his enim, inter alia reformationis per ipsos inductæ puncta, etiam curæ fuisse videtur, ut modum numerandorum annorum Christi, jam alibi passim* B *usurpatum, etiam apud Hispanos commendarent et propagarent.*

AD DIEM V

Pag. 415 *post num.* 11 *adde sequentia. Eadem licentia Stephanus Tornacencis lectiones in festo recitandas, quales infra post geminam Vitam dantur, sic composuit, quasi servire deberent pro* die sacri ejus de seculo transitus natalitia, quo mundani squallore emergens ergastuli, cœlestis conscendere meruit palatia regni.

DE B. JULIANA CORNELIEN.

NOT. 13 *Pag.* 476 *ad Vitam S. Julianæ Virginis ante Commentarium de S. Vincentio Ferrerio, ponatur.*

APPENDIX

De Officio Venerabilis Sacramenti ex directione S. Julianæ composito.

Q*uoniam num.* 9 *libri* 2 *de Vita S. Julianæ describitur, quo successu curaverit componendum Officium Corporis Christi, non absque grandis miraculi specie aliqua, dum* C *juvenis et simplex Frater, ad id operis adhibitus, opus composuit, quod eruditissimi quique non tam humano quam divino spiritu dictatum judicavere. Rem igitur lectori gratam futuram credens, si quod in paucis hactenus haberi dicebatur ecclesiis occultum, hic facerem publicum, ad solatium fidelium tam venerabili festo mysterioque pie affectum; rem primo conceptu facilem, ipsa executione reperi difficillimam. Nam R. P. Jacobo Tirillo nuper Collegii nostri Anglicani Rectore et Theologo celebri requirente in ecclesia S. Martini, quod istic non servari tantum sed etiam observari dicebatur, ejus non modo usum nullum reperit, sed nec vestigium, antiquis ecclesiæ illius membranis neglectim divenditis haud ita pridem et ad sordidos usus distractis; nec erat* *Distractis ecclesiæ Martini antiquis membranis,* *qui meminisset ejus ecclesiæ Canonicos alio unquam officio usos, quam quod ex Romano Breviario habetur, ad cujus normam ab annis quadraginta reformata sunt Leodiensium ecclesiarum Breviaria. Tandem tamen apud quempiam amicorum inventum est antiquum ecclesiæ* *inventum alibi est ejus Antiphonarium,* *S. Martini Antiphonarium: in eoque Hymni proprii de Venerabili ad Completorium, Primam, ac ceteras parvas Horas: tum Antiphonæ ad Magnificat et Benedictus pro Feria* VI, *Sabbatho, Dominica, Feria* II, III *et* IV *infra Octavam: Antiphonarum autem illud ipsum* D *erat principium, quod Chappeavillius indicat, velut Officii per S. Julianam curati.*

2 *Inventum est eadem quærendi sedulitate antiquum valde Directorium pro omnibus totius anni festis, in eadem S. Martini ecclesia celebrari solitis, ubi* Officium *et Directorium vetus,* novæ solennitatis sacrosanctæ Eucharistiæ totum Duplex. In primis Vesperis ANTIPH. Sacerdos. Ps. Dixit Dominus cum Alleluia; *subintellige ceteras Antiphonas et Psalmos, quales nempe etiam in Romano habentur, pari modo cum* Alleluia *in fine psalmi cujuscumque concludi.* HYMN. Pange lingua. CAP. Dominus Jesus in qua nocte tradebatur, accepit panem, *ex quo habetur ordo officii ad Vesperas,* et gratias agens, fregit et dixit, Accipite et comedite, hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur. RESP. Homo quidam fecit cœnam magnam, et misit servum suum hora cœnæ dicere invitatis, ut venirent, quia parata sunt omnia. VERS. Venite, comedite panem meum, et bibite vinum quod miscui vobis. *Et hoc modo idem Capitulum, Responsorium ac Versus inveniuntur in Breviariis, non tantum Leodiensibus, ubi ipsa ex ritu ecclesiæ istius ponuntur post Hymnum; sed etiam Dominicanis, ubi* *Completorium,* *more Romano præponuntur Hymno: Romana autem Breviaria antiqua idem habent Capitulum, sed absque* E *Responsorio, eo quod Responsoria Capitulis subnectere alienum sit a ritu Romano. Sequitur in Directorio.* VERS. Panem de cœlo. ANT. AD MAGN. O quam suavis. COLL. Da nobis quæsumus (*alia utique quam postea in Laudibus, ex veteri scilicet Ecclesiæ Leodiensis usu, quo solebant majoribus quibusque festivitatibus aliæ in primis vesperis præscribi Collectæ itemque in secundis, quam quæ erant pro Laudibus et reliquis Horis assignatæ*) *quam Collectam optaremus integram invenire. Adduntur* suffragia nulla.

3 Ad Completorium HYMNUS, Christus vere. *Hunc infra dabimus totum: interim nota non esse novum ecclesiæ Leodiensi innovare Hymnum pro Completorio: sed præter communem alios quinque hymnos habere, pro temporum et festorum varietate substituendos, idque etiam hodie servari.* CAP. Per homines. VERS. Posuit Dominus fines tuos. AD NUNC DIM. ANT. Reple Domine. Coll. Visita quæsumus Domine; et sic per omnes Octavas. *Differt igitur Completorium hujus Officii ab eo quod in aliis Leodiensibus æque ac Romanis Breviariis totum est commune, quoad Hymnum, Capitulum, Versiculum et Antiphonam: ex quibus Capitulum et Antiphonam non est facile per conjecturam exhibere.* In Matutino INVITAT. Christum Regem: *non ad*- *Matutinum,* *ditur Hymnus, quia id non est ex usu Ecclesiæ Leodien-* F *sis,* In I Nocturno ANT. Fructum Salutiferum *Ps.* Beatus vir cum Alleluia. VERS. Panem cœli. VERS. Cibavit eos. *Ita scilicet Leodienses post primi et secundi Nocturni Psalmos et Antiphonas subjungunt Versiculum duplicem, scilicet ante et post orationem Dominicam; cum Romanus ritus unico, bifariam diviso, ante eamdem sit contentus.* Sex Lectiones de Legenda Sacramenti, quæ sic incipit, Immensa divinæ largitatis beneficia, et invenitur in libro S. Martini antiquo folio 266. RESP. Immolabit, cum alleluia: tres vero Lectiones cum Evangelio, Caro mea vere est cibus, in eodem libro fol. 267. *De Legenda prædicta agemus infra, hic solum noto ex primæ Antiphonæ Psalmique et Responsorii principio hic indicato colligi posse reliquas Antiphonas, Psalmos et Responsoria per totum Matutinum eadem fuisse in ecclesia S. Martini, quæ hodieque in aliis Leodiensibus et Romanis sunt.*

4 *Idem dictum puta de Laudibus. quoad Psalmos et* *Laudes* *Antiphonas usque ad Hymnum: sic enim indicantur in Directorio.* In Laudibus ANT. P. Sapientia cum Alleluia: *deinde cetera, eodem quo in Vesperis Ordine a Romanis diverso.* HYM. Verbum supernum. CAP. Habemus altare: *pro quo Romanum vetus idem indicat*

A *cat quod fuerat in Vesperis.* Dominus Jesus; *nec enim Romano ritui in usu est, sicut est Leodiensi, variare Capitula in Laudibus recitanda, a Capitulo Vesperarum.* VERS. Posuit Dominus fines tuos pacem. ANT. Ego sum panis vivus. COLL. Deus qui nobis: *quæ omnia sic etiam in Romano habentur.* Ad Primam HYM. Summe Jesu, *ut infra. Estque hoc officio prorsus singulare, neque extra ecclesiam S. Martini observatum, ut pro minoribus Horis habeantur Hymni speciales: idem dico de propriis Antiphonis, quas utinam cum Hymnis descriptas haberemus; nunc sola noscuntur initia a Directorio indicata.* Et ad Primam *quidem est* ANT. Cœlestis artifex. Ad Tertiam HYM. Sacro tecta, *ut infra.* ANT. Christus enim. CAP. *a Romano ac Leodiensi ordinario diversum* Calix benedictionis. RESP. Panem cœli, VERS. Cibavit. COLL. Deus qui Ecclesiæ. *Et hoc rursum singulare non fuit; sed in veteri quoque Leodiensi Breviario pro majoribus festis ad singulas Horas diversæ inveniuntur Collectæ.* Ad *Missam* INTROITUS, Cibavit, *et cetera omnia ut in Romano ac Leodiensi communi. Ad Sextam* HYM. Splendor *ut infra.* ANT. Illi nobis. CAP. Habemus. RESP. Cibavit. VERS. Educas. COLL. Cœlesti luce.

Primam,

Tertiam.

item Missæ, et post Sextam

ordo processionis ducenda.

5 Post Sextam remaneant ministri altaris omnes induti, ut in Missa fuerunt: sintque Canonici et Capellani cappis induti: incipiatque Cantor RESP. B Homo quidam, cum Alleluia: vadantque singuli in suo ordine. Primo Crux nostra, cum Cruce S. Remacli, exeant per magnum parvisium; postea scholares et Cappellani, demum Canonici; postremo sex Cappellani vel octo Reliquias deferentes, ante quas portentur octo torticia ecclesiæ; tandem veniat Decanus, qui missam celebravit, deferens corpus Christi, una cum duobus Ministris eum deducentibus deferanturque duo baldechina supra Sacramentum; et duo scholares stent ibidem cum duobus thuribulis thurificantes. Et sic procedatur ante ecclesiam S. Remacli sub Spineta, descendendo per ruellam ad S. Severinum et S. Hubertum, et ascendendo ad nostram ecclesiam; et sic cantetur Responsorium quod supra cum Hymno, usque ad, Verbum caro panem verum, quod in introitu claustri incipiatur. Omnibus autem ecclesiam ingressis Cantor incipiat ANTIP. O sacrum convivium: deinde RESP. Misit me vivens Pater, et ego vivo propter patrem. Et qui manducat me vivet propter me. VERS. Cibavit eum Dominus pane vitæ et intellectus, et qui manducat me vivet propter me: quem Versum cantabunt et Canonici: postremo Antiphonæ et Collectæ de S. Maria et S. Martino, cum qua Chorum intrant omnes. Post prandium fiat sermo ad populum. Ad Nonam HYMNUS Æterna cœli, *ut infra.* CAP. Quotiescumque. RESP. Educas panem. VERS Posuit Dominus. COLL. Deus qui fidelium. *Ad Vesperas* ANT. Sacramentum, Psalmi sicut in primis Vesperis. *Erant ergo pro secundis Vesperis Antiphonæ diversæ ab Antiphonis Laudum, quas dolendum est non invenire.* HYM. Pange lingua. CAP. Quoties. RESP. Misit me. VERS. Panem de cœlo. AD MAGN ANT. O sacrum convivium COLL. Deus qui gloriosum. Ad Completorium ut supra.

tum Officii ad Nonam

2 Vesperas

6 In crastino Sacramenti et per omnes Octavas fiat de ipso sicut in die: tres Lectiones de ipsius Legenda et tria Responsoria. In Laudibus ad Benedictus ANTIP. Animarum cibus. *Nec quidquam ultra additur in Directorio, sed tantum ordinatur officium per Dominicam infra Octavam, ut in ordinario Leodiensi, et præscribuntur sex Lectiones de Sacramento, tres de Evangelio Dominicali, quibus omissis incipio Antiphonas ad Benedictus et Magnificat, prout ex Antiphonario Martiniano accepi, repræsentare hoc ordine.*

Completorium et per Octavas,

VI Feria, ad BEN. Animarum cibus Dei sapientia, nobis carnem assumptam proposuit in edulium; ut D per cibum hujus pietatis invitaret ad gustum divinitatis. AD MAGN. Discipulis competentem conscribens hereditatem, sui memoriam commendavit inquiens, Hoc facite in mei commemorationem.

cum specialibus Antiphonis ad Benedictus et Magnificat.

Sabbato AD BEN. Totum Christus se nobis exhibet in cibum, ut sicut divinitus nos reficit, quem corde gustamus; ita nos humanitus reficiat, quem ore manducamus. AD MAGN. Et sic de visibilibus ad invisibilia, de temporalibus ad æterna, de terrenis ad cœlestia, de humanis ad divina nos transferat.

Dominica AD BEN. Panem Angelorum manducavit homo; ut qui secundum animum cibum divinitatis accipimus, secundum carnem cibum humanitatis sumamus: quia sicut anima rationalis et caro unus est homo, ita Deus et homo unus est Christus. AD MAGN. Panis vitæ, panis Angelorum, Jesu Christe vera mundi vita; qui semper nos reficis, in te numquam deficis, nos ab omni sana languore; ut te nostro viatico in terra recreati, te ore plenissimo manducemus in æternum.

II Feria AD BEN. Suo Christus sanguine nos lavat quotidie, cum ejus beatæ passionis quotidie memoria renovatur. AD MAGN. Sanguis ejus non infidelium manibus ad ipsorum perniciem funditur: sed quoti- E die fidelium suavi ore sumitur ad salutem.

II Feria AD BEN. Verus Deus, verus homo semel in cruce pependit, se Patri redemptionis hostiam efficacem offerens: semper tamen invisibiliter est in mysterio, non passus sed quasi pati repræsentatus. AD MAGN. Dominus Jesus Christus sine vulnere quotidie sacrificatus mortalibus, in terra præstitit cœlesti fungi ministerio.

XI Feria AD BEN. Hæc igitur singularis victima Christi mortis est recordatio, scelerum nostrorum expurgatio, cunctorum fidelium devotio, et æternæ vitæ adeptio. *Pro Vesperis hujus Feriæ nihil additur, quia ex more Octavarum repetendæ ut in nocte ipsius festi, et dies Octava eodem ritu agenda, quo illud.*

7 *Igitur transeo ad hymnos Martinianis solis tamdiu proprios, quamdiu antiquo ritu festivitatem agebant, quod quando desitum sit fieri, nemo hactenus scivit quærentibus indicare.*

HYMNUS AD COMPLETORIUM.

et hymno proprio ad Completorium F

Christus vere noster cibus, Christus vere noster potus:
Caro Dei vere cibus, Sanguis Dei vere potus.
Vera caro quam sumimus, quam assumpsit ex Virgine:
Vere sanguis quem bibimus, quem effudit pro homine.
Vere tali convivio verbum caro comeditur:
Per quod viget religio, per quod cœlum ingreditur.
Panis iste dulcedinis totus plenus est gratiæ,
Alvo gestatus Virginis Rex est æternæ gloriæ.
Hujus panis Angelici saginemur pinguedine,
Ut tam pii Viatici delectemur dulcedine.
O cœleste convivium! o redemptorum gloria!
O requies humilium! æterna confer gaudia.
Præsta Pater per Filium, præsta per almum Spiritum;
Quibus hoc das edulium, prosperum serves exitum
Amen.

et sic clauduntur etiam ceteri Hymni ad Horas minores.

AD PRIMAM.

Summe Deus Clementiæ, qui ob salutem mentium
Cœlestis alimoniæ nobis præstas remedium;
Mores

A Mores, vitam, et opera rege momentis omnibus,
Et beatis accelera vitam dare cum civibus.

AD TERTIAM

Sacro tecta velamine pietatis mysteria
Mentes pascunt dulcedine, qua satiant cœlestia.
Sit ergo cum cœlestibus nobis commune gaudium;
Illis quod sese præstitit, nobis quod se non abstulit.

AD SEXTAM

Splendor superni luminis, laudisque Sacrificium,
Cœnam tui da numinis, tuæ carnis post prandium.
Saturatus opprobriis ad hoc cruci configeris,
Et irrisus ludibriis crudeli morte plecteris.

AD NONAM

Æterna cœli gloria, lux beata credentium,
Redemptionis hostia, tuarum pastus ovium;
Hujus cultu memoriæ diræ mortis supplicio
Nos de lacu miseriæ educ, qui clamas, Sitio.
Præsta Pater per Filium etc.

Officium a S. Thoma Aquin. jussu Urbani ordinatum.

B 8 *Hactenus MSS. Membranæ; cum quibus utinam repertus etiam esset antiquus ille liber, ubi folio* 266 *incipiebat* Legenda Sacramenti: *de cujus auctore antequam opinionem meam propono, observo quod in antiqua S. Thomæ Aquinatis Legenda, ferme intra quadragesimum ab ejus obitu annum descripta per Gulielmum de Tocco ad VII Martii a nobis editæ num.* 18, *sic legitur:* Scripsit Officium de corpore Christi, de mandato Papæ Urbani, in quo omnes quæ de hoc sunt Sacramento veteres figuras exposuit; et veritates quæ de nova sunt gratia compilavit. *Ob hoc Fr. Helias Raymundus Ordinis Magister Generalis, ducentis triginta annis post mortem sancti Doctoris, de corporis possessione Ordini vindicanda acturus apud Urbanum Papam quintum, uti legitur in Historia Translationis oculari fide scripta num.* 12, *elegit ad hoc ipsum festum Corporis Christi, attento,* quomodo labore ac industria D. Thomæ Officium de Sanctissimo Sacramento esset Ecclesiæ propositum, *sive ut paulo post inquit ipsi Papæ,* quod S. Thomas, ad mandatum D. Urbani Papæ IV ordinavit Officium hodiernum. Et statim ad hoc Dominus Papa: Hoc nego tibi; doce. Tunc Magister allegavit Legendam et communem hominum opinionem. Eodem etiam D. Comes Nolanus et omnes Domini Cardinales quasi clamando, testi-
C monium dederunt, quod dictus S. Thomas festi Corporis Christi officium veraciter et excellenter, subtiliter et mirabiliter ordinasset. *Merito igitur ii qui collectioni operum D. Thomæ Venetiis anno* 1593 *excudendæ præfuerunt, tomo* 17 *velut quinquagesimum septimum opusculorum ejus, proposuerunt* Officium de Festo corporis Christi, ad mandatum Urbani Papæ IV dictum festum instituentis, *præmittentes locum ex Supplemento Chronicarum, ubi id asseritur, allegata* ejusdem B. Thomæ Legenda, et aliis Chronicis, videlicet Ptolomæi Lucensis et B. Antonini. *Denique Romani Breviarii recognitores, cum Lectionibus ad secundum Nocturnum legendis titulum vellent proponere, quod in antiquis editionibus factum non fuerat, fecerunt ut diceretur* Sermo S. Thomæ Aquinatis in opusculo LVII.

et veteri ecclesiæ Martinianæ Officio acceptum videtur.

9 *Istis sic positis, puto nihilominus dici posse antiquum Martinianæ ecclesiæ Officium, quale in Directorio descriptum habemus, totum quantum est fuisse opus Joannis, a B. Juliana ad hoc assumpti, et a Spiritu sancto mirabiliter instructi. Quid igitur D. Thomas, ut ipse potius quam Joannes auctor Officii crederetur? Utique nihil minus quam Urbanus IV. Nam sicut hic festum dicitur instituisse, quia quod Robertus Leodiensis Episcopus anno* MCCXLVI *sanxerat pro sua diœcesi, id ipse anno* MCCLXIV *per totam Ecclesiam mandavit fieri;* D *ita D. Thomas quod ex ejusdem ecclesiæ Leodiensis ritu composuerat Joannes, id ipse reformavit* secundum morem Romanæ curiæ, *ut loquitur auctor Supplementi Chronicarum, mutatis detractisque iis quæ mutanda detrahendaque occurrebant: et addito insigni, qui desiderabatur, ad Laudes Hymno,* Sacris solemniis juncta sint gaudia: *quem si cum aliorum Hymnorum Leodii recitari solitorum stylo componas, utrobique parem quidem Spiritus divini energiam cum mirabili pietatis sensu animadvertas; sed vim poeticam et masculi vigoris majestatem tanto majorem in isto quam aliis, quanto instructior erat D. Thomas quam Joannes cultiorum artium facultate. Præterea Officium Leodii compositum, pro ecclesiæ illius usu, in die duntaxat festo requirebat Homiliam supra Evangelium; quam ex tractatu S. Augustini* XXVI *in Joannem sumptam nil dubito, sic enim et in Leodiensi et in Romano Breviariis antiquis ac novis constanter invenitur: sed Romanus ritus, totam octavam agens cum novem lectionibus, et olim etiam in ipsa Dominica infra Octavam duplex recitans Evangelium, primum de festo, secundum de Dominica, exigebat, ut pro totidem diebus ordinarentur Lectiones supra Evangelium: quæ nunc quidem pro* E *ultimis diebus etiam ex SS. Hilario et Cyrillo Alexandrino petuntur, in veteri autem Romano, de quo mox, a solo sumuntur Augustino, neque tantum ex Tractatu* XXVI, *sed etiam ex* XXVII, *juxta ordinationem D. Thomæ. Denique idem D. Thomas in Legenda quoque ipsa a Joanne composita, tum alia fortassis, tum certo certius eum locum addidit quo exponitur, quid hac in caussa Urbanus fecerit. Qui locus, quoniam mutilus est et decurtatus in hodierno Breviario Romano, in quo ordinatum nunc est ut tres primi Nocturni Lectiones sumerentur semper de Scriptura, quæ ante etiam sumebantur de Festo, uti adhuc fit in Ordine Prædicatorum; ideo visum est et ipsum et reliquam Legendæ istius partem, quam opusculorum D. Thomæ Collectores non habuerunt, hic delibare ex antiquo Romano Breviario, Venetiis impresso anno* MDXXII *et Leodiensi S. Lamberti anni* MDXX. *Itaque post verba Lectionis* VI, *feria* VI *infra Octavam juxta hodiernum Breviarium recitandæ, hæc sequuntur.*

detractis et additis quæ Romanus ritus exigebat,

cum memoria festi ab Urbano decreti et indulgentiis ornati,

10 Omnibus igitur vere pœnitentibus et confessis, qui Matutinali officio hujus festi præsentialiter in ecclesia ubi celebraretur adessent, centum dies Indulgentiarum; qui vero Missæ, totidem; illis autem qui interessent primis Vesperis ipsius festi, F simililiter centum; qui vero in secundis Vesperis, totidem; eis quoque qui Primæ, Tertiæ, Sextæ, Nonæ ac Completorii adessent officiis, pro qualibet Horarum ipsarum quadraginta; illis autem qui per ipsius festi Octavas in Matutinalibus, Vespertinis, Missæ ac prædictarum Horarum officiis præsentes existerent, singulis diebus Octavarum ipsarum, centum dierum indulgentiam misericorditer tribuit, perpetuis temporibus duraturam. *Hactenus locus de institutione Festi, per S. Thomam interjectus Legendæ, priori: cui in hodierno officio pro Feria* VI *post hæc Lectionis* IV *verba.* Convenit itaque devotioni fidelium, solenniter recolere institutionem tam salutiferi tamque mirabilis Sacramenti; ut ineffabilem modum divinæ præsentiæ in Sacramento visibili veneremur; et laudetur Dei potentia, quæ in Sacramento eodem tot mirabilia operatur; nec non et de tam salubri tamque suavi beneficio exolvantur Deo gratiarum debitæ actiones: *post hæc, inquam verba, arbitramur a principio immediate præscriptas fuisse reliquas Lectiones, quæ in dicto antiquo Romano Breviario pro dicta feria* VI *sic incipiunt.*

Legenda antiquior

11 Hujus sacramenti figura præcessit, quando manna

confert Eucharistiam cum manna,

manna pluit Deus Patribus in deserto, qui quotidiano cœli pascebantur alimento; unde dictum est Panem Angelorum manducavit homo. Sed tamen illum panem qui manducaverunt, omnes in deserto mortui sunt: ista autem esca quam accipitis, iste panis vivus qui de cœlo descendit, vitæ æternæ substantiam subministrat; et quicumque hunc panem manducaverit, non morietur in æternum, quia corpus Christi est. Considera nunc utrum panis Angelorum præstantior sit, an caro Christi; quæ utique est corpus Christi. Manna illud de cœlo, hoc super cœlum: illud corruptioni obnoxium, si in diem alterum servaretur; hoc alienum ab omni corruptione; quod quicumque religiose gustaverit corruptionem sentire non poterit. Illis aqua de petra fluxit, tibi sanguis e Christo: illos ad horam satiavit aqua, te sanguis Christi diluit in æternum. Judæus bibit, et sitit: tu vero cum bibis, sitire non poteris. Et illud in umbra, hoc in veritate. Si illud quod miraris umbra est, quantum est illud cujus umbram miraris? Audi quia umbra est, quæ apud Patres facta est: Bibebant, inquit, de spiritali, consequente eos petra, petra autem erat Christus: sed non in pluribus eorum complacitum est Deo: nam prostrati sunt in deserto: hæc autem facta sunt in figura nostri. Cognovisti potiora: potior est enim lux quam umbra, veritas quam figura, corpus auctoris quam manna de cœlo.

et transsubstantiationem in consecratione factam confirmat exemplis,

12 Forte dicis, Aliud video in præjacenti Sacramento: quomodo tu mihi asseris, quod corpus Christi accipiam? Et hoc nobis superest ut probemus. Quantis igitur utimur exemplis, ut probemus hoc non esse, quod natura formavit, sed quod benedictio consecravit; majoremque vim esse benedictionis quam naturæ, quia benedictione etiam ipsa natura mutatur. Unde virgam tenebat Moyses; projecit eam, et facta est serpens: rursus apprehendit caudam serpentis, et in virgæ naturam revertitur. Vides igitur Prophetica gratia bis mutatam esse naturam serpentis et virgæ. Currebant Ægypti flumina puro meatu aquarum; subito de fontium venis sanguis cœpit erumpere, nec erat potus in fluviis: rursus ad Prophetæ preces cruor fluminum cessavit et aquarum natura remeavit. Interclusus undique erat populus Hebræorum, hinc Ægyptiis vallatus, inde mari conclusus: virgam levavit Moyses, separavit se aqua, et in muri speciem se congelavit, atque inter undas via pedestris apparuit: Jordanis conversus retrorsum contra naturam, in sui fontis revertitur exordium: Nonne claret naturam vel maritimorum fluctuum, vel cursus fluvialis aquæ esse mutatam? Sitiebat populus Patrum: tetigit Moyses petram et aqua de petra fluxit; Numquid non præter naturam operata est gratia, ut aquam evomeret petra, quam non habebat natura? Marath fluvius amarissimus erat, ut sitiens populus bibere non posset; Moyses misit lignum in aquam, et amaritudinem suam aquarum natura deposuit, quam infusa subito gratia temperavit. Sub Elisæo Propheta uni ex filiis Prophetarum excussum est ferrum de securi, et statim immersum est in aquam: rogavit Elisæum qui amiserat ferrum, misit Elisæus lignum in aquam et natavit ferrum: unde etiam hoc præter naturam factum cognovimus; gravior enim est ferri species quam aquarum liquor. Advertamus igitur majorem esse gratiam quam naturam.

expendendo Christi omnipotentiam

13 Et adhuc tantum Propheticæ benedictionis miramur gratiam. Quod si tantum valuit humana benedictio ut naturam converteret, quid dicimus de ipsa consecratione divina, ubi ipsa verba Domini Salvatoris operantur? nam Sacramentum istud quod accipit, Christi sermone conficitur. Quod si tantum valuit sermo Eliæ ut ignem de cœlo deponeret, non valebit sermo Christi ut speciem mutet elementorum? De totius mundi operibus legisti, Ipse dixit et facta sunt, Ipse mandavit et creata sunt. Sermo igitur qui potuit ex nihilo facere quod non erat, nonne potuit ea quæ sunt in illa mutare quæ non erant? non enim est minus dare, quam mutare novas naturas rebus. Sed cujus argumentis utimur, suis utamur exemplis, Incarnationisque exemplo adstruamus mysterii veritatem. Numquid naturæ usus persensit, cum Dominus Jesus ex Maria nasceretur? Si ordinem quæris, vir mixta femina generare consuevit: liquet ergo quod præter naturæ ordinem virgo generavit. Et hoc quod conficimus corpus, ex virgine est: quid hic quæris naturæ ordinem in Christi corpore, cum præter naturam sit ipse partus ex virgine? Vera enim caro Christi est, quæ crucifixa est, quæ sepulta est: vere ergo illius carnis Sacramentum.

quæ Legenda a stylo D. Tho. diversissima est.

14 *Hactenus Lectiones tum pro Feria* VI *tum etiam pro Sabbato præscriptæ: eodem stylo sequuntur in ipso veteri Romano Breviario aliæ sex lectiones pro Dominica; deinceps vero pro aliis feriis ibidem proponitur Bulla Clementis* IV *confirmans et complectens Bullam Urbani,* data Romæ anno Domini MCCLXXIII, X Kal. Decembris, Pontificatus anno II. *Sed hæc utique non est pars officii a D. Thoma ordinati, verum posterius substituta in locum earum, quibus prior Legenda continuabatur. Quam quidem continuationem si integram haberemus, magis inclinaremus ad eam totam hic proponendam: nunc sufficere pars illa videtur, ut stylum attendens conferensque cum Opusculo* LVIII *sancti Doctoris* de Venerabili Sacramento Altaris, *comperiat eum esse diversissimum, adeoque Legendæ hujus auctorem alium omnino fuisse a sancto Doctore. Quem autem potius quam Joannem, de quo nobis jam constat composuisse officium,* in Hymnis, Antiphonis, Responsoriis, Lectionibus, Capitulis, Collectis, et aliis omnibus propriis. *Quid enim movere potuisset Urbanum, ut novum prorsus componendum præscriberet D. Thomæ, cum satis esset ipsum quod jam compositum habebatur Romano aptare Ritui? Sic vero aptatum Urbanus quidem misit Evæ Reclusæ, sed non recepit Martiniana ecclesia, ritui multum diverso assueta: et quale a Juliana acceperat sibi commendatum retinuit, usque ad Breviariorum mutationes hoc seculo inductas. Notandum est porro quod Legendæ auctor, materiam fere ac sæpe etiam verba sumpserit ex libro 4 S. Ambrosii de Sacramentis; hoc solum excepto quod oratio copiosior suaviorque fluere videatur quam ipsius S. Ambrosii sermo.*

NOT 14

AD DIEM VI

DE S. SIXTO I PAPA MART.

Quæ de S. Sixti corpore, Aletrium translato, requirebamus monumenta, ea invenimus nos pridem habere beneficio D. Silvestri Ayossa Presbyteri Capuani, et Ferdinandi Ughelli: quare secundum de eodem Sancto caput, bifariam dividendum, pag. 532 totum sic reformabis.

CAPUT II.

Translatio S. Sixti Roma Aletrium.

Corpus positum in Vaticano circa an. 1100,

Sepultus *dicitur* S. Sixtus juxta corpus S. Petri in Vaticano. *Onuphrius de septem-Urbis Ecclesiis pag.* 41, *post indicatam Confessionem S. Petri, addit:* Præter altare majus S. Petri in antiqua basilica viginti alia altaria, partim sacellis vel oratoriis inclusa, partim sine ædiculis ipsis fuere. Primum a dextera altaris majoris in transversa basilicæ parte, quam Crucem ecclesiæ vocant, versus absidam fuit oratorium et altare S. Sixti Papæ et Martyris, sub quo a Paschali II Papa sepulta fuere corpora Sanctorum

A torum Pontificum, Sixti ipsius, Fabiani Martyrum, et Sergii II. *Hæc ibi. Sedit Paschalis* II *ab anno* MXCIX *ad annum* MCXVIII. *Celebratur etiamnum officio duplici festum S. Sixti* I *Papæ hoc* VI *Aprilis in ecclesia Vaticana, eo quod corpus illius ibidem adservetur, uti in Ordine Officii divini pro an.* MDCLXV *a Josepho de Fide, Magistro Ceremoniarum ejusdem Ecclesiæ, composito præcipitur. Interim apud Ludovicum Jacob, in Bibliotheca Pontificia, occasione Decretalium aliorumque librorum S. Sixto falso attributorum, de ejus corpore hæc leguntur :* Fuit illud Roma anno MCXXXII, ad Aletrinam Latii civitatem in Hernicis devectum, et in templo primario conditum, anno vero MDCXXXIV sub Reverendissimo Patre Egnatio Dante Perusino, Ordinis Prædicatorum, Episcopo Aletrino, qui historiam utriusque Translationis scribendam curavit, corpus est repertum.

transfertur Aletrium anno 1132,

7 *Primæ Translationis historiam, qualis apud Aletrinos*, ad laudem et gloriam divini nominis et ad commendationem B. Sixti Papæ et Martyris, *recitari in ejus festo solebat, invenit Romæ Silvester Ayossa Presbyter Capuanus in bibliotheca Vaticana, nobisque transcripsit anno* MDCLXVII *qualem hic subjungo :* Ingratitudinis degeneres filii non immerito notarentur, fierentque prorsus a perceptione paternæ substantiæ B jure hereditario alieni, si progenitorum suorum ignaviam, quos in infra dicendis negligentiæ somnus obtexit, filiali reverentia, præter naturæ debitum, sub silentio præterirent. Antiquorum igitur segnitiem, licet per succedentium narrationem infrascriptæ rei memoriam necdum interceperit oblivio; quia tamen in scriptis redacta non extitit, prout divina infuderit gratia, secundum quod a fide dignis et prioribus nobis accepimus, supplere pro viribus satagentes; quo ordine quibusque miraculis, corpus gloriosissimi Sixti Romani Antistitis (quem sub Adriano Romanorum Imperatore pro Christi nomine passum, sacra Scriptura testatur) de urbe, currentibus annis Dominicæ Incarnationis MCXXXII, Pontificatus Domini Innocentii Papæ II anno secundo, Indictione* VII, die XI Januarii, translatum extitit, succinctus sermo percurrit.

** imo X*

occasione pestis Aliffi grassantis,

8 Dudum nutu Dei, absque cujus imperio nec folium arboris decidit, nec unus passerum ad terram cadit, in civitate Alisii, quæ infra metas regni Apuliæ sita est, aeris intemperie humana corpora variis et desperatis ægritudinibus stimulante; cum ipsius civitatis incolæ, medicorum consilio ac omni humano suffragio frustratos ac destitutos se fore conspicerent, divinum experiuntur auxilium, quod ipsa Veritatis C vox innuit, nemini denegatur. Inito igitur saniori consilio, præfati cives ad prædictum Romanum Pontificem Dominum* Innocentium, tunc in urbe morantem, idoneos ambasciatores sine mora transmittunt, importune et instanter (prout facto opus erat) supplicantes eidem, ut alicujus corporis sancti reliquias ad civitatem prædictam Alisii mittere dignaretur, cujus virtute fugeret ab obsessis corporibus valetudo. Quo audito vehementer pius Pater indoluit; habitoque cum Fratribus super hujusmodi postulatione consilio, præfatis ambasciatoribus corpus prædicti Martyris Sixti pie ac benigne concessit. Si quis autem satageret ambasciatorum hujusmodi gaudiorum immensitatem linguæ vel calami officio designare, vix sufficeret ad narrandum.

** imo Antipapam Anacletum.*

cujus urbis legatis datum,

9 Accepto itaque dicti ambasciatores sacri corporis pretioso thesauro, cum reverentia et honore decentibus, istud in scrinio super mulam imponunt, et accepto itinere gratulabundi e vestigio repedare festinant. Cum autem ad quoddam trivium pervenissent, dictum animal, præfatum thesaurum deferens, amplam stradam non absque Dei voluntate devitans, cœpit arripere semitam, per quam sub compendio per abrupta montium pervenitur ad civitatem Alatrinam : D contradicentibus tamen et retinentibus dicto animali ducatum præstantibus, ne per semitam diverteret supradictam. Verum cum nec verberibus aut adulationibus possent ipsum animal a cœpta semita declinare; ambasciatores præfati, super novitate hujusmodi turbationis et admirationis non parvam materiam assumentes, divino tandem relinquunt arbitrio, ut jam dictum animal incedat quo voluerit absque contradictione cujuscumque. Quo quidem absque humano ductu ad locum, qui dicitur Volubrum, ubi aquæ pro usu animalium colliguntur, non eminus ab Aletrina civitate, pervento, idem animal figens gressum, velut columna immobilis permanebat; nec minis, aut flagellationibus, seu etiam applausibus inde recessit donec Episcopus, clerus, et populus Alatrinus, eidem sancto corpori venientes obviam processionaliter et honorifice, ad dictam civitatem Alatrinam (cujus incolæ, ut prædicti cives Alifienses morbo similiter vexabantur) hujusmodi thesaurum et animal conduxerunt.

mula Aletrium versus deflectente ibidem excipitur :

10 Introducto itaque in civitatem Aletrinam præfato thesauro, inter cives Aletrinos venerabilis et quodammodo pia contentio, per quam ad arma pervenitur, exoritur; dum alii volunt dicti corporis sacras reliquias in civitate debere collocari, aliis E renitentibus ac flagranti desiderio æstuantibus corpus ipsum gloriosum reponi debere in cathedrali ecclesia, in supremo videlicet civitatis. Cumque aliquamdiu super hoc tam pie inter eosdem cives extiterit decertatum; tandem consilium fuit, ut præfato animali libera concessa licentia, quo illud spiritus Dei duceret, populus acquiescere deberet omnino. O mira Dei sapientia! o tremenda potentia! o ineffabilis gratia! dum bruta animalia, sensuales relinquentia ritus, et animos rationales assumunt, et divinam innuunt voluntatem et testantur.

et post aliquam de loco contentionem

11 Nec mora, jam dictum animal, divinitus inspiratum, nullo prorsus humano conduce præambulo, venerandum corpus ad cathedralem devexit ecclesiam; et tam diu flexis genibus, ubi dictus Martyr sibi locum elegerat, moram traxit; quoadusque Episcopus et clerus, adstante Alatrinorum populo, dictas Reliquias, tamquam eis oblatas a Domino, honorifice susceperunt; eosque in altari, quod in ipsius honorem post paucorum dierum curricula constructum est, honorificentia debita collocarunt. Post cujus sacri corporis adventum mirabilem, aera protinus corruptione fugata, ægra civium Alatrinorum corpora plenissimam recipiunt sanitatem. F Novit Deus, quam acutus doloris aculeus ambasciatorum eorumdem animos pertransivit, dum tanto talique thesauro, post tot labores et innumeras solicitudines, frustratos et spoliatos se et dictam civitatem Alifi forte conspicerent, quo sperabant ægritudinibus quibus gravabantur eximi ac totaliter liberari. Post multas denique precum importunas instantias, iidem ambasciatores ab Aletrinis civibus digitum unicum dicti sancti corporis obtinent, quem ac ipsorum civitatem deferunt cum omni reverentia et honore. Ob cujus Martyris merita, aeris epidemia omnino cessante, obsessa Alifensium corpora a languoribus quibuslibet protinus liberantur.

ab eadem mula defertur in Cathedralem ;

datur Aliffinis ex eo digitus ;

12 Lætetur igitur et exultet in Domino civitas Aletrina, et condignas gratias exolvat Altissimo, qui dignatus est ipsos tali tantoque ditare thesauro, talemque ipsis exhibere Patronum : cujus meritis et intercessione dicta civitas et a noxiis præservatur anfractibus, et in bonis operibus prosperatur, ipsius annuente gratia, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus, per infinita secula seculorum. Amen. *Pontificii status civitas Alatrium est, Aliffa ad Beneventanam metropolim pertinet : itaque ab urbe*

utrobique sedatur pestilentia,

Roma

A *Romæ distant, ut ab hoc Aliffam proficiscentibus, medio fere itinere relinquenda sit a sinistris semita quæ Alatrum versus adducit. Hic Episcopum fuisse Petrum anno supra signato indicat Ughellus tomo I Italiæ sacræ, sed de S. Sixto ejusque Reliquiis verbum nullum facit. Ast tomo 8 agens idem Ughellus de Episcopis Alifanis ait quod* in Cathedrali æde, *quæ superest* pulchræ et antiquæ structuræ, *ubi* duodecim Canonici sacris ministrant, *et* Divus Sixtus Papa Tutelaris *colitur*, sacra *ejusdem* S. Sixti Papæ et Martyris lipsana translata, *digitus scilicet prædictus ab Aletrinis concessus*, huc usque in sacello sub confessione venerantur; *quoniam vetus urbs, olim* amœnitate loci lympharumque circumcurrentium abundantia *Rogerio Regi gratissima, nunc*, ex corrupto aere et aquarum cursu intercepto, habitatoribus pene vacua est, et non nisi inter rudera ruinæ spectantur, priscæ magnitudinis ac potentiæ testes. *Quis scit, utrum ea loci desolatio præcognita Deum moverit, ne suæ Sancti corpus integrum eo deferri vellet, ubi a tam paucis erat honorandum?*

utrobique S. Sixtus Latronus habetur.

CAPUT III

Nova corporis sancti inventio et translatio.

B **R***omæ existentibus nobis et Sanctorum Acta studiose conquirentibus, inter multa quæ sæpe laudatus Ferdinandus Ughellus liberaliter donavit, fuit etiam Italico idiomate concepta* Brevis narratio, de corpore S. Sixti Papæ et Martyris, translato ad ecclesiam Cathedralem Aletrinam anno MCXXXII, et denuo post annos CCCCLII reperto in eadem ecclesia anno MDLXXXIV, scripta de mandato Domini Egnatii Danti Episcopi Aletrini; rursumque recognita transcriptaque, de mandato Domini Lucæ Antonii Gigli, Episcopi similiter Aletrini, anno MDCV, per Felicem Tangianum Romanum. *Postremum Ughellus in Episcopis Aletrinis Marcum Antonium vocat, et ab anno MDXCVII ad MDCXX sedisse ait: tempus vero quo prior sedit, ex Dominicana familia et Florentina nobilitate assumptus, definit ab anno MDLXXXIII ad LXXXVI; sic ut inter utrosque solum sederit Bonaventura Fulanus de Horta Ordinis Minorum. Porro narrationem, a se describi jussam, Sixto V Pontifici maximo Egnatius inscripsit, per hanc epistolam.*

Historia anno 1584 scripta.

14 Ea est divinæ misericordiæ abundantia, Pater Sanctissime, ut quæ a liberalissima ejus manu mortalibus donantur munera, sæpe nec parva nec solitaria veniant, sed grandia et multiplicata. Hujus rei C ne fidem faciam exemplis ab longa antiquitate petitis, sufficiens testimonium præbet Aletrina hæc civitas, exultans in Domino, quod in ipsis mei Episcopatus initiis invenerim corpus S. Sixti Papæ I et Martyris gloriosi, thesaurum vere pretiosissimum, a multis retro annis nobis divinitus concessum: pro quo ut gratum se populus Aletrinus exhiberet, decretum est, ut quotannis feria quarta Paschali, qua solenniter celebrari consueverat Sancti hujus memoria; ipsæ quoque reliquiæ sacræ, post supplicationem peractam, publice conspiciendæ exponerentur. Hoc cum ex more jam cœpto fieret; et plebs devota, ad tam pium spectaculum perfusa lacrymis, certatim conclamaret, Vivat S. Sixtus Papa, ecce tibi novus Divinitatis favor, volentis gratiam cumulare gratia, nosque omnes implere jubilo et lætitia. Ipsa enim eadem hora extulit ad Apostolicæ Sedis fastigium sanctitatem tuam, in tam grandi Ecclesiæ necessitate donatam cœlitus, et eam ornavit gloriosissimi nostri Protectoris S. Sixti nomine. Merito igitur civitas hæc totaque provincia ab sanctitate tua sperat pacem, tranquillitatem, securitatem, et qualemcumque alium favorem ac gratiam. Ego quoque, cum scribi curaverim Translationem corporis sancti Alatrum, postremamque illius inventionem, agnosco D quod eam debeam dedicare Sanctitati Tuæ, tamquam rem propriam: id quod facio tali cum affectu et devotione, qualem addictissimus servus debet supremo suo Principi ac Patrono, quem divina Majestas diu felicem servet Ecclesiæ suæ sanctæ. Datum Alatro XII Junii MDLXXXV. *quo scilicet anno Sixtus* V *coronatus est* XXIV *die Aprilis, eademque feria quarta Paschali.*

ab Episcopo Dante offertur Sixto V.

anniversaria Sancti die coronato

15 *Omitto quæ, post brevem laudationem divinæ erga Alatrinos clementiæ, transcribit auctor ex historia Alifana Alexandri Abbatis Telesini scripta ad Rubertum Episcopum Alifanum (eum circa loquens Ughellus Jacobum Gibertum de Nagueras appellat et sedisse ait ab anno MDLXI ad LXVI) circa ipsius S. Sixti Vitam, Martyrium et Translationem primam, certius ex supradictis petenda; a quibus in hoc differt historiæ Alifanæ auctor, quod non dicat legatos Romam missos ab Alifanis, sed ad Anacletum II Papam seu verius Antipapam in urbe residentem, adiisse Raynulfum Comitem Alifanum, filium Roberti Comitis, hominem manu et lingua promptum, una cum Ruberto Principe Capuano, ad auxilium præfati Anacleti; adversus eos scilicet, qui veri Pontificis Innocentii* II, *in Gallia agentis, partes sustinebant. qui Raynulfus, pro suorum solatio, corpus alicujus celebris Sancti petierit. Cunctante autem Anacleto ob me-* E *tum concitandi populi, et nihil expediente; cecidisse de tecto ecclesiæ Vaticanæ trabem, quæ in altare quoddam impingens illudque comminuens, retexerit arcam corporis S. Sixti; hæc vero cum esset in sacristiam delata, resque Anacleto nuntiata, visam esse occasionem divinitus in favorem Comitis oblatam: cui proinde eadem arca secreto tradita sit, et ita ut dictum supra Alifam missa, sed Alatrum perlata.*

Alibi dicitur Raynulphus Comes Alifanus impetrasse corpus ab Anacleto 2

cum fracta casu ara inventum esset

16 *His plenius narratis, historiam suam prosequitur scriptor Episcopalis.* Ita positum anno MCXXXII, tempore Innocentii II, in Aletrina ecclesia S. Sixti corpus, tempore Gregorii XIII anno MDLXXXIV requisitum est, per indicium hujusmodi scripturæ, quæ die VI Martii anni prædicti per manum Joannis Baptistæ de Spoletinis Perusini, Notarii Apostolici, extracta de suo originali et concordare reperta, sic sonabat: Anno Domini MCLVI *, Pontificatus Domni Hadriani quarti anno tertio, Indictione V, mense Maii die XI, dedicatum est hoc altare a D. Rodulfo, Aletrino Episcopo; ad honorem D. N. Jesu Christi, et ejus beatissimæ Mariæ semper Virginis, et B. Sixti primi Papæ et Martyris, cujus corpus in hoc altari reconditum est, et S. Laurentii Martyris, et sanctorum Quatuor Coronatorum, et sanctorum Martyrum Chrysanthi et Dariæ, et S. Romani militis, et S. Hieronymi Mart. et S. Cyrilli Mart. et S. Concordiæ, F et aliorum plurium Martyrum Christi, cui est honor et gloria in secula seculorum. Amen.

de quo anno 1584 compertum

** imo VII*

quod Aletrii sub altari positum sit anno 1156

17 Tali scriptura perlecta, decretum fuit, requirendum porro esse ipsum sanctum corpus. Itaque Episcopus, sublata altaris mensa, introire jussit Fr. Simonem cum palo ferreo, et fornicem subtus altare perfringere. Ecce autem ad primum ferri ictum omnes spe atque lætitia replevit Deus: ejusmodi enim sonus rediit, ex quo constaret cavum aliquid subtus esse. Actis igitur Deo gratiis, cœptum est rumpi pavimentum: quod primum calce consolidatum, tum lateribus vetustis quatuor digitos crassis constratum apparuit; quibus operiebatur sepulcrum, in modum fornicis compacte cæmentatum: intra quam inventa est arcella plumbea, cum pretioso corpore S. Sixti. Omnes nos ipsumque Episcopum ea implevit lætitia, quantam numquam in vita posthac me sensurum spero. Placuit autem divinæ bonitati, ut ex ipsa arcula reserata suavissimus exhalaret odor, omnesque admiratione singulari perfunderet: qui tamen a duobus Patribus Capucinis, et potissimum a Fr. Philippo Aretino, multo magis perceptus est, quam

effractaque coram Episcopo ara,

inde extrahitur.

A quam a me aliisque, propter multas nostras imperfectiones. Tum vero prostrati pariter in terram, et lacrymis præ lætitia copiose fluentibus madentes, gratias egimus divinæ bonitati, quod pretiosum istum thesaurum donare nobis et revelare dignata esset. Episcopus autem eo quod arculæ fundus corrosus appareret, propria manu colligens ossa sacra, quibus numquam memini candidiora vidisse, ea involvit in munda sindone, ac rursum cum arca reponi eodem loco jussit, omniaque restitui in eum statum ut nihil motum fuisse notaretur.

Eadem historia describitur anno 1655.

19 *Quid deinde actum sit describitur in titulo ad unam pilarum præcipuarum affixo, cum quo scriptum finit hic auctor; cujus scripti ecgraphum jussu Episcopi Bonaventuræ, uti supra diximus, exaratum, Romæ originaliter invenisse se testatur Ughelius apud D. Franciscum Turrignum Romanum Basilicæ Vaticanæ humanitatis Professorem et transcripsisse anno* MDCXVIII. *Anno postea* MDCLV *Andreas Ferrarius, ex Ordine Fratrum Minorum, prolixiori opusculo complexus totam S. Sixti et duplicis translationis historiam, sex folia chartæ implevit sermone Italico : cujus libelli quamvis exemplar mittere non potuerit, epitomen tamen accuratam excerpsit, nobisque commodavit P. Petrus Clodius, Collegii nostri Rector in proxima urbe Sora; unde (quoniam postremæ inventionis occasionem et modum exponit* B *enucleatius) hanc etiam habe narrationem, primæ, Translationis expositioni hac ratione subnexam.*

20 Progressu deinde temporis *etc. uti habetur pag.* 534 *num.* 10, 11, 12, 13. *Quibus in numeros* 21, 22 23, *et* 24 *conversis, consequenter pro numero* 25, *expuncto eo qui pag.* 535 *est numerus* 14 ; *subjungatur numerus* 25.

25 *Quæreret nunc posset aliquis etc. solum expungatur lin.* 23 *hæc verba,* quem illimet antea forte crediderant ; *et lege*, quem ipse credi suspicabatur. *Denique tractatum hunc totum concludat, quem subjungo, numerus.*

Decretum de abrogando festo quod agebatur feria 4 Paschali

26 *Porro Aletrinus populus, qui feriam quartam Paschalem jam olim habuerat S. Sixto, tamquam liberatori suæ urbis, sacram ; cum occasione prænarratæ inventionis solennius etiam dictam feriam ageret quam antea, eaque res toto reliquo seculo* XVI *continuata, sub Paulo* V *innotuisset sacræ Rituum Congregationi; visus est aliquibus reprimendus excessus, cum præjudicio Octavæ Paschalis rituumque ex præscripto Tridentini recens ordinatorum, et ultra communis festivitatis modum progredientis cultus. Sed popularis fervor, magis magisque accensus favoribus miraculosis, quos ab eodem Sancto relatos testabantur, qui ejus honorandi caussa* C *Aletrium ex omni circum regione frequentes concurrebant, non ferens patienter eam contradictionem, cito obtinuit priori inhibitioni contrarium Decretum, cujus exemplar, a Sylvestro Agossa communicatum, exhibeo.*

cum indulgentia a Gregorio 13 concessa.

Cum in Cathedrali ecclesia civitatis Alatrinæ corpus B. Sixti Papæ primi et Martyris, non sine miraculo acceptum maxima populi devotione et concursu, summa pietate et religione conservetur et colatur, et in memoriam gratiæ a Deo acceptæ precibus et intercessionibus ipsius Beati, soleant ab immemorabili tempore cives ejusdem loci celebrare solennitatem et commemorationem ipsius S. Sixti, feria quarta immediate post Pascha Resurrectionis, cum Missa, processionibus, choreis, et universali totius civitatis ac variorum locorum jubilatione et concursu: quo die felicis recordationis Gregorius Papa XIII perpetuis futuris temporibus, omnibus Christi fidelibus dictam ecclesiam a primis Vesperis usque ad occasum solis visitantibus Indulgentiam plenariam concessit; licet alias in sacra Rituum Congregatione resolutum fuerit, ut festum prædicti S. Sixti, juxta regulas Breviarii Romani celebraretur sine choreis et saltationibus, die sexta Aprilis, prout in Martyrologio Romano annotatur. Tamen attentis miraculis, D gratia obtenta, Indulgentiæ plenariæ concessione, immemorabili dictæ civitatis consuetudine, eadem sacra Rituum Congregatio, audita relatione Illustriss. et Reverendiss. D. Cardinalis Seraphini, cui hoc negotium fuerat commissum, et de voto et sententia communi et singulorum Illustriss. et Reverendiss. DD. Cardinalium in Congregatione præsentium, censuit indulgendum, ut in dicta civitate Aletrina commemoratio ejusdem S. Sixti, juxta antiquam consuetudinem, tamquam de festo votivo, celebretur feria quarta immediate post Pascha, cum Missa, Processionibus et cum solitis festis et saltationibus, dummodo una tantum Missa solennis de ipso Sancto celebretur, cum commemoratione de feria quarta Paschæ, et ceteræ Missæ et Officia, tam in Cathedrali quam in omnibus dictæ civitatis ecclesiis, fiant de ipsa feria quarta et Octava Paschæ et dummodo choreæ et saltationes sint honestæ, et non fiant ante ecclesiam. Et sanctissimus D. N. Paulus Papa v, audita Congregationis sententia, annuit, et indultum et gratiam prædictorum confirmavit, die XVII Februarii MDCVII.

a Congregatione Rituum antiquatur.

Dominicus Episcopus Hostiensis Cardinalis Pinellus. E

locus ✠ sigilli

Joannes Paulus Lucantius secretarius Congreg.

DE B. ALBERTO PATR. HIEROS.

Pag. 775 *ad num.* 45 *in fine subjunge.*

Notabile est autem, quod magni Auberti Miræi ex E *sorore nepos, idemque in hac Antuerpiensi Cathedrali* NOT 15 *Ecclesia Canonicus Archidiaconus et Illustriss. ac Reverendiss. D. Episcopi Antuerpiensis Vicarius Generalis librorumque Censor, Aubertus vanden Eede, his visis, animadvertit : videlicet in tota hac Regula nullum inveniri vestigium peculiaris cujusdam erga beatissimam Virginem Mariam devotionis; ac ne Fratribus quidem litterarum imperitis, dum præscribitur Psalmorum loco Dominica oratio certo numero recitanda, addi pariter mandatum de salutatione Angelica; cujus tamen usus non ignotus Ecclesiæ erat, et eo fere tempore per S. Dominicum ejusque sequaces inceperat vehementer celebrari in Europa. Unde vir iste eruditissimus consequens esse censet, peculiare istud Mariæ Virginis patrocinium, quo nunc tantopere et tanto jure gloriatur Ordo Carmeliticus, ad S. Alberti tempora nequaquam spectare; sed initium habuisse ab ecclesia nova et ampliori, quam circa extremos Brocardi annos sub titulo B. Mariæ Virginis ædificatam infra osten-* F *demus novum nomen peperisse Eremitis, qui catenus nuncupabantur a fonte, juxta quem oratorium suum habebant.*

Pag. 776 *num.* 50 *lin.* 12 *post* cognovimus *hæc adde.* NOT 16

Joanni Hierosolymitano attributum librum ignoraverunt antiqui.

Et tamen antiqui in nostro hoc Occidente monachi (ut de Orientalibus nihil dicam) curiosi fuerunt, ut varias a variis scriptas Regulas cognoscerent conferrentque inter se, non tantum Occidentalium, sed etiam Orientalium Patrum; imo nulla videtur in Oriente celebris fuisse Regula, quæ non etiam in Occidente suos habuerit sectatores professoresque, prius quam omnia monasteria Europæa Latini ritus, paulatim concederent in Benedictinam. Colligitur id ex Concordia Regularum, quam S. Benedictus Anianæ Abbas tempore Ludovici Pii conscripsit, ostendens quantam omnes habeant cum Benedictina Regula conformitatem. Extat ea Parisiis edita anno 1638, *et notis illustrata ad Hugone Maynardo : in qua cum Benedictina nominatim comparantur ex Orientalibus* Regula S. Pachomii, S. Orsiesii S. Macarii *duplex, triplex sub nomine* Patrum, *una anonyma sub titulo* Orientalis, *ac denique* S. Basilii. *In codice vero Regularum, quem Holsteinium dixi vulgavisse, præter jam nominatas, inventæ sunt etiam Regulæ*

S. Antonii

S. Antonii Abbatis, S. Isaiæ Abbatis, liber S. Athanasii Episcopi Alexandriæ de observationibus monachorum, Evagrii monachi sententiæ ad monachos, ejusdemque sententiæ ad Virgines. *Sed nulla uspiam Joannis Hierosolymitani mentio. Et adhuc durum videbitur alicui, quod audeat quis contradicere asserentibus librum ab eo scriptum fuisse, qui plurimis in Carmelo et reliqua Syria monasteriis per plura consequenter secula pro Regula fuerit? aut stramineum dicetur argumentum, ab auctoritate negativa petitum, quando tacent ii, qui ex professo collegerunt quotquot nancisci potuere scriptas Regulas? Scriptas dico, ne quis objiciat alias, quarum forte mentio uspiam fit, et tamen absunt a Collectoribus prædictis. Juvat porro audire de eo libro, quo tantopere sese jactant multi, quis sit sensus virorum, in discernendis germanis spuriisque libris versatissimorum etc.*

NOT. 17

His autem tali loco interjectis, expungi poterunt quæ habentur pag. 777, in fine num. 54 incipiendo ab his verbis, Nequeo interim animo capere *etc.*

NOT. 18

Pag. 780 num. 65 dele sex ultimas lineas, post verba SS. Joannis et Pauli.

NOT. 19

Pag. 799 num. 144 ad finem Conclusionis adde sequentia.

cultus apud Coptos

Simile judicium, postquam impressus hic Commentarius erat, de eo tulerunt viri in dignitate tam ecclesiastica quam religiosa constituti, et eruditionis nota celebres, ex Italis, Francis, Anglis, Germanis ac Belgis, rogati eum totum accurate legere ac relegere; cum parati essemus, etiam post impressionem, mutare vel omittere, si quid displicuisset. Sed negarunt omnes quidquam mutandum vel omittendum, mirifice probantes singula, nobisque testimonium dantes quod solidissime adstrueretur, quidquid hic affirmatur.

AD DIEM IX

NOT. 20

DE. S. PROCHORO DIACONO.

Pag. 816 *post. num.* 3 adde. *In quodam indice alicujus Martyrologii Coptici, a mense Thuth usque ad Amsir inclusive, seu a* XXVIII *Augusti ad* XXVI *Februarii, nobis Latine reddito, ad* XX *diem mensis Tubach, qui Januarii nostri diei* XV *respondet, notatur memoria* S. Prochori unius ex LXXII, *uti inter Prætermissos ad eam diem dictum est. In aliis hujus generis Kalendariis, apud nos et Seldenum in libro de Synedriis Hebræorum, nihil tale notatur. Sed bene ad* XXVII *Julii* S. Prochori et sociorum ejus, *secundum exemplar quod in Collegio nostro Maronitico Romæ habetur, nobisque Latine curavit reddendum Athanasius Kircherus, per Simonem Gratiam dicti collegii alumnum.*

etiam 19 Januarii 9 et 10 Martii.

NOT. 21

DE S. HUGONE ROTOMAG.

Pag. 835 *post num.* 3 *hæc adde.*

qui cultus antiquior et depositionis dies fuisse videtur

4 *Idem simplicem memoriam* Hugonis Archiepiscopi *adscripserat die* XIX *Januarii quo, de Rotomagensi ad istum diem inter prætermissos censuimus; uti etiam fecimus ad varios dies Martii, nempe ad diem* IX, *quando in veteri Martyrologio Casinensi invenimus notatum Hugonem Archiepiscopum cum titulo* Confessoris, *eoque fucatius quod idem mox sequenti die* X *invenitur in MSS. Bruxellensi, Neapolitano, Florentino, Pulsanensi, ubi partim* Episcopi *partim* Archiepiscopi, *et semper* Confessoris *titulo insignitur. Neque etiam nunc ab ea sententia discedendum putamus. Quia autem ea Martyrologia, Martio S. Hugonem adscribentia, omnia externa sunt, opinamur, antiquiores omnes fastos, etiam Francicos, unde ceteræ nationes suos auxerunt, Depositionem S. Hugonis tali mense notatos habuisse; postea vero, occasione alicujus Elevationis Translationisve solemnius apud Gemmeticum factæ, istic in Aprilem traductam esse festivitatem præcipuam, priori, ut sæpe alias notamus, paulatim oblitterata, et sic transiisse ad Hasprenses Vedastinosque.*

5 *Qui nuper Archiepiscoporum Rotomagensium Historiam vulgavit, conatus est probabile reddere, quod præter S. Hugonem de quo agimus, alius ejusdem nominis, scilicet Caroli Magni filius, Abbas Hugo passim nuncupatus, Rotomagensem Sedem tenuerit eaque abdicata Gemmetici obierit; et hujus potius corpus esse censet, quod fuerit postea Haspram derectum. Quæ non credo eum scripturum fuisse, si Hugonis Abbatis historiam melius perspectam habuisset. Tractavit eam perquam erudito libello Joannes Bestius, qui una cum Historia Pictaviensium aliisque ejus opusculis prodiit anno 1647 Parisiis, ubi colliguntur omnia scriptorum antiquorum de eo loca; nec per ea usquam producitur qui aliud quam cœnobialia monasteria in eum collata a Fratre Ludovico Pio Imperatore dicat: quæ cum plura toto teneret Imperio, vulgari cognomento dictus est* Abbas, *quamvis sui factus arbitrii vitam potius militarem duxerit, quam et militariter finivit, prout ex coævi cujusdam auctoris Annalibus scribit prælaudatus Beslius. Annalium istorum verba hæc sunt, Anno* DCCCXLIV Pippini *Regis Aquitaniæ* Duces, Karli, *Calvi scilicet,* exercitum superant VII Idus Junii: in quo prælio occiderunt Hugo Abbas, patruus Karli, et Ribotho Abbas, Raban quoque signifer cum aliis multis ex nobilioribus. *Hic ergo Hugo, neque Episcopus fuit, neque Sanctus: si quis autem suspicari velit, eum inter plures alias Abbatias etiam Gemmeticensem possedisse, eoque ex Tholosanis finibus relatum esse ad sepulturam; eidem poterit verosimile videri, illam S. Hugonis Archiepiscopi et Hugonis Abbatis confusionem ex tali principio natam esse: quam sicut non miramur in MS. Florarium irrepsisse ad prædictum* X *diem Martii; ita non capimus quo fundamento auctor dicat de Altimontensi monasterio, quæ Gemmeticenses dicunt de suo, his verbis:* In Hannonia cœnobio quod dicitur Altusmons, depositio S. Hugonis Episcopi, de stirpe Karoldarum: hic primo Rotomagensis Episcopus, postea in prælato loco monachus. *Fortasse hanc quoque Abbatiam, quæ ad Sabim haud procul Malbodio sita est, possedit Hugo Caroli filius, eo intervallo temporis, quod regularibus Abbatibus vacuum relinquit Catalogus ipsius loci apud Sanmarthanos seculo* VIII, IX *et* X. *An ibi adhuc aliqua alicujus Hugonis, ut Sancti memoria sit, necdum comperi; hoc certum ex Hierogazophylacio Arnoldi Raissii, non prætendere Altimontenses, quod hujusmodi aliquis apud se sepultus sit, alias id non prætermisisset indicare Arnoldus; et Molanus inter Natales Sanctorum Belgii voluisset etiam meminisse; et in Additionibus ad Usuardum hoc die dubitationis aliquid movisset de eo corpore quod Haspri colitur.*

ANIMADVERSIONES EXTEMPORALES

DANIELIS PAPEBROCHII, HAGIOGRAPHI,

NUNC PRIMUM E MS. EDITÆ.

IN CATALOGOS VETERES ANTIQUIORUM PONTIFICUM

ANIMADV. 1 *Pag.* XXVI *n.* 64. Corrigendum, quid fuisset creatus post sepulturam Pontiani juxta dicta in libro P. Haraect, ubi multa ad catalogos hos Pontificios spectantia correxi aut supplevi, itaque videndus erit hic liber. Composui ego introductionem ad vitam Christi, Petri, Lini, Clementis et in ceteris addidi chronologica fere omnia ac varia alia in textu catalogorum fundata.

Pag. XXX. *n.* 79. Julianus L. Facundus error est de diebus XX; sunt enim solum undecim, ut patet a die 18 Febr. ad 7 Octobris. ANIMADV. 2

IN ACTA SANCTORUM DIEI II APRILIS

ANIMADV. 3 *Pag.* 68. Ad vitam Mariæ Ægyptiacæ notanda oratio Manuelis Paleologi post eam legenda ut scribit Allat. de Simeon. *p.* 102. Os ejus Hispali *n.* 59 *f.* 79.

ANIMADV. 4 *Pag.* 95. S. Musam virginem Reatini suam esse volunt, an quia Probus ejus Pater 15 Martii ep. Reat. frater abb. Romæ monasterii Reati? conjectum est verosimiliter.

Pag. 119. In Vita S. Franc. de Paula ad caput 6. lit. m. adde de turbis illis agi in Proc. Fur. num. 21. ANIMADV. 5

IN ACTA SANCTORUM DIEI III APRILIS

ANIMADV. 6 *Pag.* 236. Michaelis pueri per Judæos occisi martyrium per Malabayta ipse est prætermissus.

IN ACTA SANCTORUM DIEI IV APRILIS

ANIMADV. 7 *Pag.* 318. Vita B. Petri Pictav. ep. reservata, ipse prætermissus; quære Febr. 25. Post vitam Roberti de Abrissello reservatum.

Pag 326. Ad S. Isidorum agitur de S. Albito ep. dies ejus incerta, corpus elevatum *n.* 13 *f.* 355. S. Isidori apparitio quædam ibid. *f.* 358. ANIMADV. 8

IN ACTA SANCTORUM DIEI VI APRILIS

Pag. 365. Annot. i. qui requiritur locus est de
ANIMADV. 9 laudibus non Basilii, sed Athanasii rursus descriptus in nostro de hoc sancto commen. cap. 3.

Pag. 368. *n.* qq. idem auctori obrepsit error, eodem modo corrigendus. ANIMADV. 10

IN ACTA SANCTORUM DIEI VII APRILIS

ANIMADV. 11 *Pag.* 653. Franciscæ del Serronæ vita duplex per Scampoli et Cancellati in bibliotheca; si quando cultum obtineat.

Pag. 718. Corrige Catharinam Ingers cum Christina Coillo. ANIMADV. 12

IN ACTA SANCTORUM DIEI VIII APRILIS

ANIMADV. 13 *Pag.* 736. Obiit in Anglia Margarita Montis acuti Comitissa 1606. Vita habetur compacta post martyrologium Basileense.

ANIMADV. 14 *Pag.* 737. Julianus a S. Augustino minor, indicata quædam, in ordine ad canonizat. MS.

Pag. 767. *n.* 16. *l.* 11 *anno Dom. Incarn.* MCCIV
ANIMADV. 15 VI *Nonas Martii lege : Innocentii papæ anno* VIII qui Florentinis a Paschate incipientibus erat adhuc 1204, quando nos inchoaveramus 1205; proinde ambiguus est ille character, non item pontificatus in Januario inchoati.

Pag. 767. *n.* 17 circa finem dele *unde apparet* usque ad *epistolam*, quia prius nuntiata fuit Hierosolymis voluntas pontificis et acceptatio Alberti quam Rainerius mitteretur anno 1205. ANIMADV. 16

IN ACTA SANCTORUM DIEI X APRILIS

ANIMADV. 17 *Pag.* 855. Ad commen. de martyribus Afris *n.* 5 addendum aliquid de reliquiis Africani Publii Ferrentii in Paulo Petrio 23. Martii in Menæis.

SYNAXARIUM

Ex Menologio, jussu Basilii Imperatoris collecto, cujus sex postremi menses servantur manuscripti in monasterio Cryptæ-ferratæ in Latio.

ΜΗΝ ΑΠΡΙΛΛΙΟΥ. ΜΝΗΜΗ ΤΗΣ ΟΣΙΑΣ ΜΑΡΙΑΣ ΤΗΣ ΑΙΓΥΠΤΙΑΣ.

I DIE S. Maria. Ægypt. 2 Aprilis.

Ἡ Ὁσία Μήτηρ ἡμῶν Μαρία πόρνη πρότερον ἦν, πολλὰς ψυχὰς νέων ἀπολέσασα, διὰ τῆς κατὰ μίξιν ἡδονῆς, ἐπὶ χρόνοις δεκαεπτὰ ἐν Αἰγύπτῳ τῇ πορνείᾳ προσμείνασα· ὕστερον ἔδωκεν ἑαυτὴν τῷ Θεῷ, τρόπῳ τοιούτῳ. Ἀπερχομένων τινῶν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα προσκυνῆσαι τὸν τίμιον σταυρὸν, ἀπῆλθε καὶ αὐτή, καὶ ὑπὸ Ἀγγέλου a κωλυθεῖσα εἰσελθεῖν εἰς τὸν ναὸν, καὶ προσκυνῆσαι τὸ τίμιον ξύλον, ἐλυπήθη· καὶ ὑποσχομένη δουλεῦσαι τῷ Θεῷ, συνεχωρήθη τὴν εἴσοδον. Τότε συνταξαμένη τῇ Θεοτόκῳ διεπέρασε τὸν Ἰορδάνην, καὶ ἠγωνίσατο ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐπὶ χρόνοις τεσσαράκοντα ἑπτά, μηδένα τῶν ἀνθρώπων ἰδοῦσα. Ἀλλὰ Θεὸς, θέλων φανερῶσαι αὐτὴν, παρεσκεύασεν ἀπελθεῖν εἰς τὴν ἔρημον τὸν Ὅσιον Ζωσιμᾶν, τὸν καὶ τὴν ἐξαγόρευσιν αὐτῆς δεξάμενον, καὶ ὑποστρέψαντα αὐτὴν (ὅτε καὶ τὸν Ἰορδάνην ἐπέρασε ἐπάνω τῶν ὑδάτων) καὶ ὕστερον νεκρὰν εὑρόντα αὐτὴν καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς γεγραμμένον εἰς b κέραμον, καὶ θάψαντα αὐτὴν βοηθήσαντος τοῦ λέοντος.

a *Historia Vitæ nullam Angeli mentionem facit, sed solum occultæ virtutis.*

b In testam, *cum Vitæ omnes habeant*, in terra, ἐν τῇ γῇ.

ΜΗΝΙ ΤΩι ΑΥΤΩι Β' ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ ΑΠΦΙΑΝΟΥ ΚΑΙ ΑΙΔΕΣΙΟΥ.

II SS. Apphiani et Ædesii MM. 2 et 8 Apr.

Ἀπφιανὸς καὶ Αἰδέσιος, οἱ τοῦ Χριστοῦ Μάρτυρες, ὑπῆρχον ἐπὶ τῆς Βασιλείας Μαξιμιανοῦ. Ἐκ μητρὸς μὲν ἀδελφοί, ἐκ τῆς Λυκίας δὲ χώρας ὁρμώμενοι, Εἰς Βηρυτὸν δὲ γενόμενοι, ὑπὸ τοῦ Μάρτυρος a Παμφίλου, τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν ἐδιδάχθησαν. Ὅθεν κρατηθέντες παρέστησαν τῷ τῆς πόλεως Ἄρχοντι. Καὶ ὁ μὲν Ἀπφιανὸς πρῶτον κηρύξας τὸν Χριστὸν παρρησίᾳ, πληγὰς κατὰ τοῦ προσώπου ἐδέξατο. Καὶ τοῖς τῶν στρατιωτῶν ποσὶν ἐπὶ γῆς πεσὼν, κατεπατήθη καὶ ἐπικρεμασθεὶς ἐκ τῶν λακτισμάτων, ὠγκώθη καὶ διερράγη· ἐπιμένων δὲ τῇ εἰς Χριστὸν ὁμολογίᾳ, τῷ βυθῷ τῆς θαλάσσης ἐναπερρίφη, καὶ ἐν αὐτῷ ἐτελειώθη. Ὁ δὲ Αἰδέσιος κατεδικάσθεὶς τιμωρεῖσθαι ἐν τοῖς τοῦ χαλκοῦ μετάλλοις, ἐπέμφθη εἰς Ἀλεξάνδρειαν. Καὶ ἐν μιᾷ ἰδὼν τὸν τῆς Ἀλεξανδρείας Ἄρχοντα, τοὺς ἐκεῖ Χριστιανοὺς τιμωροῦντα, δρομαῖος ἐπῆλθεν αὐτὸν μετὰ b ῥάβδου, ὅθεν πολλὰ βασανισθεὶς, καὶ τὸ ὕστερον ἐν τῷ τῆς θαλάσσης πελάγει ῥιφεὶς, ἐτελειώθη.

a *Eusebius, qui solus et unicus fons est scientiæ de his Sanctis habendæ, Beryti seculares litteras percepisse Apphianum scribit, Ædesium aut S. Pamphili discipulum fuisse, utrique Cæsareæ : ubi etiam Apphianus potuit fratris exemplo Christianam fidem esse amplexus An instructore Pamphilo? Id per meram conjectandi licentiam hic asseritur,*

b *De virga tacent alia MSS. et melius : cum Eusebius solum dicat manu percussum Præfectum.*

ΚΑΙ ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΥ.

S. Polycarpi M

Καὶ οὗτος ὁ Ἅγιος Πολύκαρπος, ὁ τοῦ Χριστοῦ Μάρτυς, ἐπὶ τῆς βασιλείας ἦν τοῦ δυσσεβοῦς καὶ παρανόμου

Aprilis T. I

Μαξιμιανοῦ, ἐκ τῆς πόλεως Ἀλεξανδρείας. Χριστιανὸς δὲ ὢν, καὶ ζῆλον ἔχων πολὺν πρὸς Θεὸν, καὶ θεωρῶν καθεκάστην ἡμέραν τοὺς τὸν Χριστὸν ὁμολογοῦντας κρατουμένους, καὶ διαφόροις βασάνοις ἐξεταζομένους, οὐχ ὑπέμεινεν· ἀλλὰ προκαθήμενον τὸν Ἄρχοντα ἰδὼν, καὶ τὰ τῶν ἀνθρώπων αἵματα ὥσπερ ὕδατα ἐκχέοντα, σταθεὶς εἰς πρόσωπον αὐτοῦ, ἤλεγξεν αὐτὸν εἰπών· Ἱνὰ τί τοσοῦτον ἐπελάθου τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, κύων ἀκόρεστε, ὅτι τοὺς ὁμογενεῖς καὶ ὁμοφύλους ἀνθρώπους κατακόπτεις ὡς ξύλα τοῖς ξίφεσι, δι' ὅτι τὸν ἀληθινὸν Θεὸν κηρύττουσι, καὶ τὴν πλάνην τῶν εἰδώλων ἐλέγχουσι, καθὼς καὶ ἐγὼ δοῦλος Χριστοῦ ὑπάρχων; Ὅθεν εἰς ὀργὴν κινήσας τὸν Ἄρχοντα κρατηθεὶς ἐτιμωρήθη ἰσχυρῶς· καὶ τὸν Χριστὸν διὰ στόματος φέρων μέχρι τέλους, ἀπεκεφαλίσθη.

ΜΗΝΙ ΤΩι ΑΥΤΩι Γ' ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΘΕΟΔΟΣΙΑΣ ΤΗΣ ΠΑΡΘΕΝΟΥ.

III S. Theodosiæ V. M.

Θεοδοσία, ἡ τοῦ Χριστοῦ Μάρτυς, ἦν μὲν ἀπὸ τῆς πόλεως Τύρου, ὀκτὼ καὶ δέκατον δὲ ἄγουσα τῆς ἡλικίας χρόνον. Ἐπεὶ Χριστιανὴ ἦν κρατηθεῖσα παρέστη τῷ τῆς χώρας Παλαιστίνης Ἄρχοντι, καὶ ἐρωτηθεῖσα, ὡμολόγησε τὸν Χριστόν. Ὅθεν ἐτύφθη κατὰ τῶν πλευρῶν καὶ τῶν μαζῶν, καὶ κατηναγκάσθη ἀρνήσασθαι τὸν Χριστόν, καὶ θῦσαι τοῖς εἰδώλοις a. Μὴ πεισθεῖσα δὲ, ἀπεκλείσθη ἐν τῇ φυλακῇ, παραγγελίαν δεξαμένου τοῦ δεσμοφύλακος, μὴ μόνον ἀσφαλῶς φυλάττεσθαι αὐτήν, ἀλλὰ μὴ δὲ πρὸς ἐπίσκεψιν αὐτῆς εἰσέρχεσθαί τινα, ἢ κομίζειν αὐτῇ τὰ πρὸς βρῶσιν, ἕως οὗ ἀρνήσηται τὸν Χριστὸν, καὶ θύσῃ τοῖς λεγομένοις θεοῖς. Μετὰ δὲ πολλῶν ἡμερῶν παραδρομὴν, πάλιν ἐξελθοῦσα τῆς φυλακῆς, καὶ ἀναγκασθεῖσα θῦσαι τοῖς ἀκαθάρτοις δαίμοσι, καὶ μὴ ἀνασχομένη ποιῆσαι τοῦτο ἐτιμωρήθη ἀφειδῶς πρότερον εἶτα ῥιφεῖσα ἐν τῇ θαλάσσῃ, παρέδωκε τῷ Κυρίῳ τὸ πνεῦμα αὐτῆς.

a *Hactenus Eusebius, et mox subjungit mortem in mari illatam : hæc igitur intermedia credibile est accepta esse ex Actis diu post compositis, quorum apud nos æque ac Latinorum fides vacillat.*

ΚΑΙ ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΕΙΡΗΝΗΣ, ΑΓΑΠΗΣ, ΚΑΙ ΧΙΟΝΙΑΣ.

SS. Irenes, Agapes et Chioniæ

Εἰρήνη, Ἀγάπη, καὶ Χιονία, αἱ τοῦ Χριστοῦ Μάρτυρες, ὑπῆρχον μὲν ἐπὶ τῆς βασιλείας Μαξιμιανοῦ, ἐκ τῆς πόλεως Θεσσαλονίκης, διὰ δὲ τὸν διωγμὸν κατέλιπον πάντα, καὶ ἀπῆλθον ἐν ὄρει τινὶ καὶ ἡσυχάζον, νηστεύουσαι καὶ τῷ Θεῷ προσευχόμεναι. Ἀλλὰ καταμηνυθεῖσαι, ἐκρατήθησαν καὶ παρέστησαν τῷ Ἄρχοντι, καὶ ὑπ' ἐκείνου ἀναγκασθεῖσαι ἀρνήσασθαι τὸν Χριστὸν, οὐκ ἐπείσθησαν. Ὅθεν τὴν μὲν Ἀγάπην καὶ τὴν Χιονίαν πυρὶ ἀνεῖλεν, τὴν δὲ Εἰρήνην εὑρὼν ἔχουσαν ἱερὰ βιβλία, ἐν οἷς ἀνεγίνωσκον αἱ Ἅγιαι, ἐκεῖνα μὲν κατέκαυσε πυρὶ, αὐτὴν δὲ προσέταξεν ἀπενεχθῆναι ἐν πορνείῳ πρὸς τὸ μιανθῆναι ὑπὸ τῶν ἀκολάστων. Ἀλλὰ σκεπασθεῖσα, ὑπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος, διεφυλάχθη καθαρὰ, μηδενὸς αὐτῇ τολμήσαντος προσεγγίσαι. Τοῦτο δὲ μαθὼν ὁ Ἄρχων, πάλιν ἤγαγεν αὐτὴν ἔμπροσθεν αὐτοῦ, ἀναγκάζων ἀρνήσασθαι τὸν Χριστόν. Ὡς δὲ οὐκ ἔπεισε, καὶ αὐτὴν πυρὶ a παρέδωκε· καὶ οὕτω τελειωθεῖσαι αἱ τρεῖς, ἀπέλαβον βασιλείαν οὐρανῶν.

a *Non* igni hanc tradidit *tyrannus; sed ab impuris manibus ereptam assecutus miles*, tenso arcu sagittavit eam, *ut habent Acta*.

EX MS. CRYPTÆ-FERRATÆ

ΚΑΙ ΜΝΗΜΗ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΚΑΙ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ ΝΙΚΗΤΑ.

S. P. Nicetæ C. P.

Νικήτας, ὁ ἐν Ἁγίοις Πατὴρ ἡμῶν καὶ Ὁμολογητὴς τοῦ Χριστοῦ ὑπῆρχεν τῇ συγχωρήσει Θεοῦ ἐπὶ βασιλείας τῶν εἰκονομάχων· πρότερον ἐκ βρέφους κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Χριστοῦ καταλιπὼν πατέρα, μητέρα, ἀδελφοὺς, ἀδελφὰς, συγγενεῖς, οἰκείαν, πατρίδα, πλοῦτον, καὶ ἄρων τὸν σταυρὸν αὐτοῦ προθύμως, καὶ ἀκολουθήσας τῷ Χριστῷ, καὶ γεγονὼς ἄξιος αὐτοῦ μαθητής, Ἀπελθὼν γὰρ ἐν τῇ μονῇ τοῦ Μηδικίου, τοσοῦτον ἠγωνίσατο πρὸς ἀρετὴν, ὡς ὑπερβαλεῖν πάντας τοὺς ἐκεῖ μοναχούς· ἀλλὰ καὶ τοῦ χαρίσματος ἠξιώθη τῶν θαυμάτων· καὶ διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ τῇ παρακλήσει τῶν μοναχῶν ἐγένετο καὶ Ἡγούμενος, καὶ καλῶς διεκυβέρνα τὸ ποίμνιον. Ἐπεὶ δὲ καιρὸς ἐκάλει αὐτὸν πρὸς τὸ μαρτύριον, ἀποστείλαντες οἱ εἰκονομάχοι προσεκαλέσαντο αὐτὸν, καὶ κατηνάγκαζον ἀρνήσασθαι τὴν τῶν σεπτῶν εἰκόνων προσκύνησιν· συνελθεῖν δὲ τῇ αἱρέσει αὐτῶν· ὡς δὲ οὐκ ἔπεισαν ἐξορίαις καὶ λιμοῖς καὶ ταλαιπωρίαις ὑπο βάλοντες, ἀνεῖλον.

ΚΑΙ ΜΝΗΜΗ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΙΩΣΗΦ ΤΟΥ ΠΟΙΗΤΟΥ ΤΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ.

S. Joseph. Poetæ.

Ὁ Ὅσιος Ἰωσὴφ, ὁ Ποιητὴς τῶν κανόνων ὑπῆρχεν ἐκ τῆς Σικελίας υἱὸς Πλουτίνου καὶ Ἀγάθης. Ἁλούσης δὲ τῆς τούτου πατρίδος ὑπὸ τοῦ τῶν Ἄφρων ἔθνους ἦλθεν εἰς Θεσσαλονίκην, καὶ ἀπελθὼν ἔν τινι μοναστηρίῳ, καὶ γεγονὼς μοναχὸς ἠγωνίζετο, μελετῶν καὶ τὰς θείας γραφὰς ἐπιμελῶς· δι ὃ χειροτονηθεὶς καὶ Πρεσβύτερος, μετὰ Γρηγορίου τοῦ Δεκαπολίτου εἰς Κωνσταντινούπολιν ἦλθεν· Ἀποσταλεὶς δὲ εἰς Ῥώμην διὰ τὴν τῶν εἰκονομάχων αἵρεσιν, ἐκρατήθη παρὰ τῶν Σαρακηνῶν, καὶ ἀχθεὶς εἰς τὴν Κρήτην, ἀπεκλείσθη εἰς φυλακήν. Καὶ μετὰ θάνατον Θεοφίλου τοῦ εἰκονομάχου ἀπολυθεὶς τῆς φυλακῆς, τῇ βοηθείᾳ τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ λοιδορηθεὶς ἐξωρίσθη εἰς Χερσῶνα. Ἐκεῖθεν δὲ ἀνακληθεὶς, πάλιν ἦλθεν εἰς τὸ Βυζάντιον, καὶ γέγονε Φύλαξ τῶν ἱερῶν σκευῶν τῆς μεγάλης ἐκκλησίας. Χαρίσματα δὲ ἔχων ἐκ Θεοῦ, πολλοὺς Ἁγίους κανοσι τιμήσας, ἐκοιμήθη.

ΜΗΝΙ ΤΩι ΑΥΤΩι Δ' ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ ΑΓΑΘΟΠΟΔΟΣ ΚΑΙ ΘΕΟΔΟΥΛΟΥ.

SS Agathopodis et Theoduli MM

Ἀγαθόπους ὁ ἱερώτατος Διάκονος, καὶ Θεόδουλος ὁ εὐλαβέστατος Ἀναγνώστης, οἱ τοῦ Χριστοῦ Μάρτυρες, ὑπῆρχον μὲν ἐκ τῆς πόλεως Θεσσαλονίκης· διὰ δὲ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν κρατηθέντες παρὰ τῶν εἰδωλολατρῶν, παρέστησαν τῷ τῆς πόλεως Ἄρχοντι, καὶ κατηναγκάζοντο θῦσαι τοῖς εἰδώλοις· μὴ πεισθέντες δὲ ἀπεκλείσθησαν εἰς φυλακήν· καὶ τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ ἰδον ἀμφότεροι τοιαύτην ὀπτασίαν. Ἔδοξαν πλοῖον ἐπιβῆναι, καὶ πλέειν ἐν τῇ θαλάσσῃ· κλύδωνος δὲ σφοδροῦ γεγονότος, ἰδεῖν τὸ πλοῖον συντριβὲν, καὶ τοὺς ἐμπλέοντας καταποντισθέντας, ἑαυτοὺς δὲ μόνους περισωθέντας, καὶ εἰς ὄρος ὑψηλὸν ἀνελθόντας. Ἐδήλου δὲ τὸ ὅραμα, τὴν διὰ θαλάσσης αὐτῶν τελείωσιν, καὶ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνάβασιν. Καὶ γὰρ ἅμα πρωῒ τῆς φυλακῆς αὐτοὺς ἐξαγαγὼν ὁ Ἄρχων ἠνάγκαζε θῦσαι τοῖς εἰδώλοις· μὴ πεισθέντας δὲ, τῷ βυθῷ τῆς θαλάσσης ἐνέρριψε· καὶ οὕτως ἐτελειώθησαν.

ΜΗΝΙ ΤΩι ΑΥΤΩι Ε' ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΦΕΡΒΟΥΘΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΙΑΣ ΑΥΤΗΣ.

S. Pherbutæ et Socior. MM. 22 *Aprilis*

Ἡ τοῦ Χριστοῦ Μάρτυς Φερβούθη, μετὰ τὴν ἄθλησιν καὶ τελείωσιν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς Συμεῶν τοῦ Ἐπισκόπου, ἐν οἰκήματι ἡσυχάζουσα μετὰ τῆς ἀδελφῆς καὶ τῆς δούλης αὐτῆς, ἐδίδασκε τοὺς προσερχομένους αὐτῇ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν· Ἐφθόνουν δὲ οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ διεπρίοντο, καὶ εὑρόντες πρόφασιν ἐφόνευσαν αὐτὰς τρόπῳ τοιούτῳ. Ἡ τοῦ Βασιλέως τῶν Περσῶν Σαβωρίου γυνὴ, περιεποιεῖτο τοὺς Ἰουδαίους· ἐπὶ δὲ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ἠσθένησε, προσῆλθον αὐτῇ, καὶ διέβαλον τὰς Ἁγίας, εἰπόντες οὕτως· Ὅτι διὰ τὸ φονευθῆναι παρὰ τοῦ ἀνδρός σου τὸν Ἐπίσκοπον Συμεῶνα, αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ κατειργάσαντο σε διὰ μαγείας, ὅπως ἀποθάνῃς· ἀλλ' εἰ βούλει ὑγιᾶναι, πρόσταξον, καὶ σχισθήτωσαν μέσον, καὶ κρεμασθήτωσαν τὰ διχοτομήματα αὐτῶν, καὶ δίελθε μέσον. καὶ ὑγιανεῖς. Καὶ τούτου γενομένου, αἱ μὲν Ἅγιαι ἀπέλαβον τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· ἡ δὲ Βασίλισσα, πρὸς τὸ μὴ ὑγιᾶναι, ἐκληρονόμησε καὶ γεενναν.

ΜΗΝΙ ΤΩι ΑΥΤΩι ς' ΜΝΗΜΗ ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΕΥΤΥΧΙΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ.

VI S. P. Eutychii Patr.

Εὐτύχιος, ὁ ἐν Ἁγίοις Πατὴρ ἡμῶν, ὑπῆρχεν ἐπὶ τῆς Βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τοῦ μεγάλου· ἦν δὲ ἐκ τῆς χώρας Φρυγίας, Καλῶς δὲ ἀνατραφεὶς ὑπὸ Ἡσυχίου τοῦ Πρεσβυτέρου καὶ θαυματουργοῦ, πάππου αὐτοῦ ὄντος, καὶ τὰ ἱερὰ γράμματα εἰς ἄκρον ἐκμελετήσας, προσελήφθη παρὰ τοῦ Ἐπισκόπου Ἀμασείας. Καὶ γεγονὼς μοναχὸς, εἶτα Πρεσβύτερος, ἡσύχαζεν ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου Μελετίου. Τῆς δὲ πέμπτης Συνόδου παρὰ Ἰουστινιανοῦ συγκροτηθείσης, τοῦ Ἀμασείας ἀσθενοῦντος, ἀπεστάλη ἀντ' ἐκείνου, καὶ διέπρεψεν ἐν τῇ Συνόδῳ, ὡς καὶ τὸν Πατριάρχην Μηνᾶν εἰπεῖν, Ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ διάδοχός μου. Ἐξ οὗ καὶ μετὰ τελευτὴν ἐκείνου γίνεται Πατριάρχης, καὶ προσκρούσας πρὸς τὸν Βασιλέα ἐξορίζεται· μετὰ θάνατον δὲ Ἰουστινιανοῦ ἀπέλαβεν τὸν θρόνον αὐτοῦ παρὰ Ἰουστίνου καὶ Τιβερίου· καὶ πολλὰ θαύματα ποιήσας, καὶ μεγάλου θανατικοῦ δι' εὐχῆς ἀναστείλας ὁρμὴν, καὶ Τιβερίου εἰπὼν τὸν θάνατον, ὡς καὶ πρότερον τὴν βασιλείαν, ἐκοιμήθη ταφεὶς ἐν τοῖς ἁγίοις Ἀποστόλοις.

ΚΑΙ ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΡΝ' ΜΑΡΤΥΡΩΝ ΤΩΝ ΕΝ ΠΕΡΣΙΔΙ ΤΕΛΕΙΩΘΕΝΤΩΝ.

SS. CL. Martyrum in Perside.

Σαβώριος ὁ δυσσεβὴς, Βασιλεὺς Περσῶν, κατὰ τῆς ἐπικρατείας τῶν Ῥωμαίων, κουρσεύσας a ἐπὶ Κωνσταντίου Βασιλέως Ῥωμαίων (τοῦ Θεοῦ τοῦτο συγχωρήσαντος, διὰ τὴν τότε κινηθεῖσαν αἵρεσιν τοῦ ματαιόφρονος Ἀρείου, τοῦ καὶ αὐτὸν τὸν Βασιλέα πείσαντος τὰ ὅμοια φρονεῖν) ὑπὸ Εὐσεβείου τοῦ Πρεποσίτου Ἀρειανοῦ ὄντος, πολλὰ κάστρα καὶ χώρας ἀφανίσας, πολλὴν ἀνελάμβανετο αἰχμαλωσίαν ἐκ τῶν Χριστιανῶν· ὧν, οἱ μὲν ἐσφάγησαν, οἱ δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν ἐτελεύθησαν· ἑκατὸν δὲ καὶ πεντήκοντα μόνοι περιλειφθέντες, ἀπήχθησαν εἰς Περσίδα, δεδεμένοι ταῖς ἁλύσεσι, καὶ παρεδόθησαν τῇ φυλακῇ, καὶ ἐταλαιπωροῦντο ἐν αὐτῇ ἐπὶ ἡμέραις πολλαῖς. Εὐκαιρήσας δὲ ποτε Σαβώριος ἀπὸ τῶν ματαίων πραγμάτων, καὶ ἀνάψας πυρὰν μεγάλην, ἐξήγαγε τοὺς Ἁγίους τῆς φυλακῆς, καὶ ἠνάγκασεν ἀρνήσασθαι τὸν Χριστὸν καὶ θῦσαι τῷ πυρί. Ὡς δὲ οὐκ ἔπεισεν, ἀνέβαλεν αὐτοὺς εἰς τὸ πῦρ· καὶ οὕτως ἐτελειώθησαν.

a Κουρσεύω incursionem facio, prædas ago, *vox Græco barbara : quomodo* Κουρσος *et* κοῦρσον *apud Codinum et alios sequioris ævi accipitur pro* præda. *Ita mox* Præpositus *et* Castra *a Latinis sumuntur.*

ΜΗΝΙ ΤΩι ΑΥΤΩι ΕΖ' ΜΝΗΜΗ ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΜΙΤΥΛΗΝΗΣ.

VII S. P. Georgii Ep. Confess.

Γεώργιος, ὁ ἐν Ἁγίοις καὶ θεοφόρος Πατὴρ ἡμῶν, ὁ θερμότατος Ὁμολογητὴς τοῦ Χριστοῦ, ἦν υἱὸς εὐγενῶν καὶ πλουσίων καὶ εὐσεβῶν γονέων· ὧν τὸν μὲν πλοῦτον μισήσας, τὴν δὲ εὐσέβειαν ἀγαπήσας, καὶ εὐγενείας καὶ δόξης καταφρονήσας διὰ τὸν πρὸς Χριστὸν πόθον, ἀπελθὼν ἐν μοναστηρίῳ ἐγένετο μοναχὸς, ἐν ᾧ καὶ ἄλλας μὲν πολλὰς κατόρθωσεν ἀρετάς, ἐξαιρέτως δὲ τὴν ἐλεημοσύνην

μοσύνην· ὅλην γὰρ τὴν ἡμέραν, κατὰ τὸν Δαβίδ, ἐλεῶν καὶ δανείζων οὐκ ἐπαύετο. Διὰ τοῦτο οὖν, παρακλήσει τοῦ κλήρου τῆς ἐν Μιτυλήνῃ ἐκκλησίας, χειροτονεῖται Ἐπίσκοπος, τῆς ἴσης ἐλεημοσύνης ἐχόμενος. Ἐπεὶ καὶ ἡ τῶν εἰκονομάχων αἵρεσις ἀνεφάνη, ἐκείνης μὲν κατέστη ἀντίμαχος, τῆς δὲ ὀρθοδοξίας ὑπέρμαχος. Αὐτὸς δὲ τὰς σεπτὰς εἰκόνας τιμῶν καὶ προσκυνῶν, καὶ τοὺς ἄλλους διδάσκων, πολλὰ δὲ θαύματα ἐργαζόμενος, προέγνω δι᾽ ἀποκαλύψεως καὶ τὴν ἑαυτοῦ τελευτήν, ἀστέρος θείου ταυτὴν δηλώσαντος· καὶ οὕτω πρὸς Κύριον ἐξεδήμησεν.

ΚΑΙ ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΚΑΛΛΙΟΠΙΟΥ.

S. Mart. Calliopii.

Καλλιόπιος, ὁ Μάρτυς τοῦ Χριστοῦ, ἐπὶ τῆς Βασιλείας ὑπῆρχε τοῦ Μαξιμιανοῦ, ἐκ τῆς χώρας μὲν Παμφυλίας, υἱὸς δὲ Θεοκλείας τινός, Χριστιανῆς πλουσίας. Τραφεὶς δὲ παρὰ τῇ μητέρι εὐσεβῶς, καὶ ταῖς θείαις ἐμελετήσας γραφαῖς, διωγμοῦ ἐπικειμένου, ἀπῆλθεν αὐτόκλητος εἰς Πομπηιούπολιν, καὶ σταθεὶς ἔμπροσθεν τοῦ Ἡγεμόνος Μαξίμου, ὡμολόγησε τὸν Χριστόν. Δεθεὶς οὖν τὰς χεῖρας ὀπίσω, καὶ τυφθεὶς ἀφειδῶς, ἐβλήθη ἐν τῇ φυλακῇ. Συνεισῆλθε δὲ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, καὶ ἀπεσπόγγιζε τὰ αἵματα αὐτοῦ· δοῦσα γὰρ πάντα τὸν πλοῦτον αὐτῆς τοῖς πτωχοῖς, ἠκολούθη τῷ υἱῷ. Ἐκβληθεὶς δὲ τῆς φυλακῆς κατεδικάσθη σταυρωθῆναι, οὐκ ἐν τῷ πάθει μόνον κοινωνῶν τῷ Χριστῷ, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις· καὶ γὰρ ἡ μεγάλη πέμπτη ἦν ὅτε ἐσταυρώθη. Δοῦσα δὲ ἡ μήτηρ αὐτοῦ τοῖς δημίοις πέντε χρυσίνους, παρεκάλεσεν αὐτοὺς μὴ ὁμοίως τῷ Χριστῷ σταυρῶσαι τὸν υἱὸν αὐτῆς, ἀλλὰ κατὰ κεφαλῆς. Καὶ σταυρωθεὶς ὥρᾳ τρίτῃ τῆς παρασκευῆς, παρέδωκε τὸ πνεῦμα· καὶ ἐπιπεσοῦσα αὐτῷ ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἀφῆκε τὴν ψυχήν.

ΚΑΙ ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ ΡΟΥΦΙΝΟΥ ΔΙΑΚΟΝΟΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΙΑΣ ΑΥΤΟΥ.

S. Rufini et Sociorum MM.

Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ παρανόμου Μαξιμίνου, διωγμοῦ μεγάλου κατὰ τῶν Χριστιανῶν κινηθέντος, πᾶς ὅστις τὸν Χριστὸν ὡμολόγει, ὑπὸ τῶν εἰδωλολατρῶν κρατούμενος, καὶ πολλαῖς βασάνοις καθυποβαλλόμενος, τελευταῖον θανάτῳ παρεδίδου. Ὑπάρχων δὲ κατ᾽ ἐκεῖνον τὸν καιρὸν καὶ ὁ Ἅγιος Ρουφῖνος Διάκονος τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας, καὶ πολλοὺς διδάσκων ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ ἐκρατήθη, καὶ ἀπεκλείσθη εἰς φυλακήν. Ἀκυλίνα δέ τις Χριστιανή, ἐπισκεπτομένη αὐτόν, ἐκρατήθη καὶ αὐτή. Καὶ ἀμφότεροι παραστάντες τῷ Ἄρχοντι καὶ τιμωρηθέντες, εἶτα θαυματουργήσαντες, παρεσκεύασαν τοὺς παρεστῶτας διακοσίους στρατιώτας πιστεῦσαι τῷ Χριστῷ. Καὶ παραυτίκα ὀργισθεὶς ὁ Ἄρχων προσέταξεν ἅπαντας μαχαίρᾳ θανατωθῆναι. Καὶ δήσαντες αὐτοὺς οἱ δήμιοι, ἤγαγον ἐπὶ τὸν τόπον τῆς τελειώσεως· καὶ ἀπεκεφάλισαν ἅπαντας, εὐχαριστοῦντας τῷ Κυρίῳ μέχρι τέλους.

ΜΗΝΙ ΤΩι ΑΥΤΩι Η' ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΠΑΥΣΙΛΥΠΟΥ.

VIII
S. Pausilipi M.
15 *Aprilis.*

Παυσίλυπος, ὁ τοῦ Χριστοῦ Μάρτυς, ὑπῆρχεν ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ παρανόμου καὶ δυσσεβοῦς Ἀδριανοῦ· διαγνωσθεὶς δὲ ὅτι τὸν Χριστὸν σέβεται, καὶ διδάσκει ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ, κρατηθεὶς καὶ δεθείς, προσήχθη τῷ Βασιλεῖ· καὶ παραστὰς αὐτῷ, ἠρωτήθη εἰ τὸν Χριστὸν ὁμολογεῖ Θεόν. Καὶ παρρησίᾳ κηρύξας αὐτὸν Θεὸν ἀληθῆ καὶ ποιητὴν τοῦ παντός, παρεδόθη τῷ τῆς χώρας Εὐρώπης Ἐπάρχῳ, καὶ τύπτεται ῥάβδοις ἀφειδῶς τριακοσίαις φοραῖς. Ἀνεθεὶς δὲ τῆς βασάνου, πάλιν ἠναγκάσθη ἀρνήσασθαι τὸν Χριστόν, καὶ θῦσαι τοῖς εἰδώλοις· καὶ μὴ πεισθείς, ἐδέθη καὶ ἀπήγετο εἰς τὸ ἀποκεφαλισθῆναι. Καὶ ἐν τῇ ὁδῷ τῶν δεσμῶν διαρρηχθέντων, ἐπέτεινεν ἑαυτὸν πρὸς τὸ φυγεῖν. Καὶ τοῦ μὲν ξίφους ἐλυτρώθη· εἰς τόπον δέ τινα διασωθείς, καὶ σταθείς, καὶ Θεῷ προσευξάμενος, ἀπέδωκε τὴν μαρτυρικὴν αὐτοῦ ψυχὴν προθύμως τῷ Θεῷ, ἀπολαβὼν στέφανον ἀμάραντον καὶ ζωὴν ἀγήρατον.

EX MS. CRYPTÆ-FERRATÆ

ΚΑΙ ΜΝΗΜΗ ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΚΕΛΕΣΤΙΝΟΥ ΠΑΠΑ ΡΩΜΗΣ.

S. Cœlestini PP.
6 *Aprilis.*

Κελεστῖνος, ὁ ἐν Ἁγίοις Πατὴρ ἡμῶν, ὑπῆρχεν ἐπὶ τῆς Βασιλείας Θεοδοσίου τοῦ μικροῦ, ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ Ῥωμαίων, πᾶσαν ἀρετὴν κατορθώσας, καὶ πᾶσαν θείαν γραφὴν ἐκμελετήσας. Μετὰ δὲ τελευτὴν τῶν ἁγίων Ἐπισκόπων Ἰννοκεντίου, Βονιφατίου, Ζωσίμου, προχειρίζεται Πάπας τῆς μεγάλης Ῥώμης· συντρέχων δὲ τῷ βίῳ ὁ λόγος αἰδέσιμον αὐτὸν τοῖς πᾶσι ἀπέφαινεν καὶ θαυμαστόν· καὶ ἐν ἄλλοις μὲν πολλοῖς, ἐξαιρέτως δὲ ἐν τῇ τῶν ὀρθῶν δογμάτων ὑποτυπώσει, καὶ διαλέξει. Καὶ γὰρ σὺν τῷ Ἁγίῳ Κυρίλλῳ δι᾽ ἐπιστολῆς δογματικῆς πλήρους ὀρθοδοξίας, ἣν ἀπέστειλεν ἐκ Ῥώμης ἐν τῇ συνόδῳ τῇ ἐν Ἐφέσῳ, τὸν δυσσεβῆ Νεστόριον καθεῖλε, καὶ τῆς τῶν ὀρθοδόξων ἐξήλασεν Ἐκκλησίας, βλασφημοῦντα εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ εἰς τὴν Ἁγίαν Θεοτόκον. Ἔτι δὲ καὶ δι᾽ ἄλλων δογμάτων τὰς τῆς ἀνατολῆς Ἐκκλησίας τῆς τούτου λύμης ἠλευθέρωσεν, καὶ πολλοὺς φωτίσας ἐτελειώθη ἐν εἰρήνῃ.

ΜΗΝΙ ΤΩι ΑΥΤΩι Θ' ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΒΑΔΙΜΟΥ ΤΟΥ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΟΥ.

IX
S. Badimi MM.

Βάδιμος, ὁ Ὅσιος ὑπῆρχε μὲν ἐκ τῆς χώρας Περσῶν, πλουσίων δὲ γονέων υἱός· ὧν τελευτησάντων, ἅπαντα τὸν πλοῦτον σκορπίσας εἰς τοὺς πένητας, ἀπελθὼν εἰς μοναστήριον, ἐγένετο μοναχός, εἶτα καὶ Ἀρχιμανδρίτης. Κηρύττων δὲ τὸν Χριστόν, πολλοὺς ἐπ᾽ αὐτὸν ἐπιστρέφων ἐβάπτιζε. Καὶ μαθὼν τοῦτο Σαβώριος, ἀποστείλας ἐκράτησεν αὐτὸν σὺν ἑπτὰ μαθηταῖς αὐτοῦ, καὶ ἀπέκλεισεν αὐτὸν εἰς φυλακήν. Καὶ μετὰ τέσσαρας ἡμέρας προσέταξεν ὁ Σαβώριος τοῖς δημίοις, ἐκβαλεῖν αὐτοὺς τῆς φυλακῆς, καὶ ἀποκεφαλῆσαι. Ἕνα δὲ τῶν a δημίων, Νρσὰν ὀνόματι, πρότερον ὄντα Χριστιανόν, ἀρνησάμενον δὲ τὸν Χριστὸν διὰ τὸν φόβον, γυμνοῦντα τὸ ξίφος τὸ ἀποκεφαλίσαι αὐτούς, ἰδὼν ὁ Ἅγιος καὶ στενάξας, ἐταλάνισε, καὶ ὑπέμνησεν αὐτὸν τῆς μελλούσης ἡμέρας τὴν ἀνταπόδοσιν. Ὁ δὲ Νρσάς, ἀρξάμενος τρέμειν ἀπὸ τοῦ φόβου, δέδωκε τῷ ἁγίῳ πληγὰς τέσσαρας· καὶ οὕτω βίᾳ πολλῇ παρέδωκε τὸ πνεῦμα.

a

a *Non fuit proprie* Narsas unus lictorum : *sed ad suæ apostasiæ confirmationem jussus est in Badimo partes agere lictoris, quamvis Principatu civitatis Ariæ insignitus, uti constat ex Actis.*

ΚΑΙ ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ, ΤΩΝ ΕΝ ΠΕΡΣΙΔΙ ΤΕΛΕΙΩΘΕΝΤΩΝ.

SS Martyres in Perside.

Σαβώριος, ὁ τῶν Περσῶν Βασιλεύς, ἐκστρατεύσας κατὰ τῆς τῶν Ῥωμαίων γῆς, κατὰ τὸ πεντηκοστὸν τρίτον ἔτος τῆς αὐτοῦ βασιλείας, καὶ νόμῳ πολέμου πολυάνθρωπον πόλιν ἑλών, τοὺς ἐν αὐτῇ μὲν στρατιώτας πάντας ἐφόνευσε, τὸν δὲ ἀπόλεμον ὄχλον, οἷον γέροντας, γυναῖκας, παιδία, καὶ τὸν Ἐπίσκοπον Ἡλιόδωρον, καὶ τοὺς Πρεσβυτέρους, καὶ τοὺς Διακόνους, καὶ πάντας τοὺς ἐν τῷ Κλήρῳ περιεποιήσαντο. Μέλλων οὖν τελευτᾷν ὁ Ἐπίσκοπος Ἡλιόδωρος, ἐχειροτόνησεν ἀντ᾽ αὐτοῦ Ἐπίσκοπον ἐκ τῶν Πρεσβυτέρων ἕνα. Καὶ τῆς ἐξ ἔθους δοξολογίας ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἀναφερομένης τῷ Θεῷ, ἀπελθών τις τῶν Περσῶν, εἶπε τῷ Σαβωρίῳ· Ὅτι οἱ παρὰ σοῦ συγχωρηθέντες ζῆν Χριστιανοί, ἕνα ἐξ αὐτῶν πρῶτον ποιήσαντες, τῆς μὲν θρησκείας ἡμῶν καταβλασφημοῦσι, τῆς δὲ σῆς ἐξουσίας καταφρονοῦσι. Τότε ἀχθέντες, ἠναγκάσθησαν προσκυνῆσαι τῷ ἡλίῳ· μὴ πεισθέντες δὲ ἅπαντες ἀπεκεφαλίσθησαν.

ΚΑΙ ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΕΥΨΥΧΙΟΥ, ΤΟΥ ΕΝ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑ.

S. Eupsychii M.

Εὐψύχιος, ὁ τοῦ Χριστοῦ Μάρτυς, ὑπῆρχεν ἐπὶ τῆς

βασιλείας

EX MS. CRYPTÆ-FERRATÆ

βασιλείας τοῦ παραβάτου Ἰουλιανοῦ, ἀπὸ τῆς χώρας τῶν Καππαδοκῶν· ἀνεπίληπτον δὲ βίον καὶ γνώμην κεκτημένος ἁπλοῦν, εἶχε καὶ πόθον πολὺν εἰς Χριστόν. Ὁρῶν δὲ τοὺς εἰδωλολάτρας ἀπερχομένους εἰς τὸν ναὸν τῆς λεγομένης Τύχης καὶ θύοντας, εἰς ἣν πιστεύων ὁ παραβάτης Ἰουλιανὸς θυσίας καθεκάστην προσέφερεν, ζήλῳ θείῳ κινηθείς, καὶ Χριστιανῶν τινῶν προσλαβόμενος, ἀπελθὼν κατέστρεψεν αὐτὸν ἐκ βάθρων, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ συνέτριψεν εἴδωλα. Μαθὼν δὲ ταῦτα ὁ παραβάτης, ὠργίσθη σφόδρα, καὶ ἀποστείλας ἐκράτησεν ἅπαντας· καὶ τοὺς μὲν ἄλλους τῶν ἰδίων στερήσας, ζημιώσεσι ποικίλαις ὑποβαλών, ἐξώρισε· τὸν δὲ Μάρτυρα Εὐψύχιον, ὡς αἴτιον γενόμενον τοῦ τοιούτου δράματος, πρῶτον μὲν ἀπέκλεισεν εἰς φυλακήν· ἔπειτα τῆς φυλακῆς ἐκβαλών, καὶ πολλὰ βασανίσας, καὶ καταναγκάσας ἀρνήσασθαι τὸν Χριστόν, καὶ μὴ πείσας, ἀπεκεφάλισεν.

ΜΗΝΙ ΤΩι ΑΥΤΩι Γ' ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΝΤΑ ΜΑΡΤΥΡΩΝ ΤΕΡΕΝΤΙΟΥ, ΑΦΡΙΚΑΝΟΥ, ΚΑΙ ΤΩΝ ΛΟΙΠΩΝ.

SS. XL. Martyrum.

Τερέντιος, ὁ τοῦ Χριστοῦ Μάρτυς, μετὰ τῆς συνοδίας αὐτοῦ, ὑπῆρχεν ἐπὶ τῆς βασιλείας Δεκίου, ἐκ τῆς χώρας Ἀφρικῆς· διωγμοῦ δὲ κινηθέντος, καὶ τῶν Χριστιανῶν φονευομένων, πολλοὶ φοβηθέντες καὶ ἀναγκασθέντες θῦσαι, καὶ μὴ πεισθέντες, ἀπεκλείσθησαν εἰς φυλακὴν παρὰ τοῦ Ἡγεμόνος Ἀφρικῆς. Εἶτα τῆς φυλακῆς ἐξελθόντες πάλιν ἠναγκάζοντο ἀρνήσασθαι τὸν Χριστόν, βασάνοις πολλαῖς ἐξεταζόμενοι· πρότερον γὰρ ἐτύφθησαν ἕως ἐφάνησαν τὰ σπλάγχνα αὐτῶν, ἔπειτα σουβλίοις a πυρωθεῖσι τὰ ψόα διετρυπήθησαν, καὶ ὄξος καὶ ἅλας ἐπεχέθησαν. Ἐπὶ δὲ προσευξάμενοι τὰ ξόανα, καὶ τοὺς βωμούς, καὶ τοὺς ναοὺς κατέστρεψαν, οἱ μὲν τριάκοντα ἓξ ξίφει τὰς κεφαλὰς ἀπετμήθησαν, οἱ δὲ τέσσαρες, χεῖρας καὶ πόδας δεθέντες, ἐνεβλήθησαν εἰς φυλακήν· καὶ μετὰ ταῦτα τῆς φυλακῆς ἐξελθόντες ἀπεκεφαλίσθησαν καὶ αὐτοί.

a Σουβλίον *pro* Subula *etiam Suidas usurpat*, ψόαν *pro* tergo, *an alibi inveniatur nescio : sunt quibus* ψόη suprema cutis *est, quam hic etiam significari potius quam* tergum *haud abs re suspicaberis*

ΚΑΙ ΜΝΗΜΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΑΓΑΒΟΥ.

S. Agabi Apostoli.

Ἄγαβος, ὁ τοῦ Χριστοῦ Ἀπόστολος, πολλῶν καὶ ἄλλων ἀγαθῶν διὰ τὴν αὐτοῦ ἀρετὴν παρὰ Θεοῦ ἀξιωθείς, ἐδέξατο καὶ προφητικὸν χάρισμα· καὶ γὰρ τὴν ζώνην τοῦ μεγάλου Ἀποστόλου Παύλου λαβών, καὶ ἑαυτοῦ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας δεσμήσας, προεφήτευσεν εἰπών, Τάδε λέγει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, Τὸν ἄνδρα οὗ ἐστιν ἡ ζώνη αὕτη, οὕτως δήσουσιν εἰς Ἱερουσαλὴμ οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ μαστιγώσουσιν. Καὶ προφητεύσας ἠλήθευσεν· ἀπελθόντα γὰρ τὸν ἅγιον Παῦλον εἰς Ἱερουσαλήμ, οὐ μόνον ἐδέσμησαν οἱ Ἰουδαῖοι, ἀλλὰ καὶ φονεῦσαι ἐπεχείρησαν. Καὶ ταῦτα μὲν πρότερον· ὕστερον δὲ καὶ ἄλλα πλεῖστα προφητεύσας, καὶ τὸ λαχὸν αὐτῷ μέρος τῆς οἰκουμένης τῇ διδασκαλίᾳ αὐτοῦ καὶ ταῖς ἀπείροις θαυματουργίαις φωτίσας, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν Θεοῦ τὸ καταπιστευθὲν αὐτῷ ποίμνιον ἀγαγών, καὶ τῶν εἰδώλων τὴν θρησκείαν καταβαλὼν καὶ καταλύσας, ἐν εἰρήνῃ ἐτελειώθη.

ΜΗΝΙ ΤΩι ΑΥΤΩι ΙΑ' ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΕΡΟΜΑΡΤΥΡΟΣ ΑΝΤΙΠΑ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΠΕΡΓΑΜΩΝ.

XI S. Antipæ M.

Ἀντίπας, ὁ τῶν δαιμόνων ἀντίπαλος, ἦν ἐπὶ τῶν χρόνων Δομετιανοῦ τοῦ Βασιλέως κατὰ τὸν καιρὸν τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, ὅτε καὶ ὁ Θεολόγος Ἰωάννης ἐξόριστος ὑπῆρχεν εἰς Πάτμον τὴν νῆσον. Ὑπάρχων δὲ Ἐπίσκοπος a Περγάμου, πάνυ γέρων ὤν, ἐκρατήθη παρὰ τῶν εἰδωλολατρῶν, τῶν δαιμόνων ἐμφανισάντων αὐτοῖς, καὶ εἰπόντων, μὴ δύνασθαι τὸν τόπον οἰκεῖν διὰ τὸν Ἀντίπαν. Διὰ τοῦτο ἀχθεὶς πρὸς τὸν Ἡγεμόνα, καὶ καταναγκασθεὶς ἀρνήσασθαι τὸν Χριστὸν καὶ θῦσαι τοῖς εἰδώλοις, καὶ μὴ πεισθείς, ἀλλὰ μᾶλλον ἐκ παραδείγματος ἐλέγξας τὴν πλάνην τῶν Ἑλλήνων, φήσας ἀρχαίαν μὲν αὐτὴν εἶναι, κακὴν δὲ (καὶ γὰρ ὁ Ἡγεμὼν τοῦτο προεβάλετο, ὅτι ἀρχαία μέν ἐστιν ἡ τῶν Ἑλλήνων θρησκεία, νέα δὲ ἡ τῶν Χριστιανῶν· καὶ ὁ Ἅγιος ὅτι Κάϊν παλαιὸς μὲν γέγονεν, ἀλλὰ φονεὺς τοῦ ἀδελφοῦ) ἐνεβλήθη ἐν χαλκῷ βοῒ πυρωθέντι, καὶ ἐτελειώθη.

a Episcopum *nemo antiquior appellavit, fuisse tamen sentiunt Græci, qui eum ut* Ἱερομάρτυρα *colunt, toto Officio ecclesiastico.*

ΜΗΝΙ ΤΩι ΑΥΤΩι ΙΒ' ΑΘΛΗΣΙΣ ΑΓΙΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΑΡΤΕΜΩΝΟΣ

XII S. Artemonis M. 8 *Octobris.*

Ἀρτέμων, τοῦ Χριστοῦ Μάρτυς, ἦν ἐπὶ τῆς Βασιλείας Διοκλητιανοῦ, Πρεσβύτερος ὑπάρχων τῆς ἐν Λαοδικείᾳ ἁγίας ἐκκλησίας· πρὸ ἑνὸς δὲ ἐνιαυτοῦ τῆς τελειώσεως αὐτοῦ, εἰσελθὼν ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἑλλήνων μετὰ Σισιννίου τοῦ Ἐπισκόπου αὐτοῦ, κατέστρεψε τὰ εἴδωλα. Καὶ μαθὼν τοῦτο παρὰ τῶν εἰδωλολατρῶν ὁ τῆς χώρας Ἄρχων, ἀπῆλθε κρατῆσαι τὸν Ἐπίσκοπον, καὶ νοσήσας ἐκινδύνευσεν. Εἶτα ἐμήνυσε τῷ Ἐπισκόπῳ εὔξασθαι ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ εἰ τύχῃ ὑγείας, χρυσῆν εἰκόνα ἀναστήσειν αὐτῷ. Ὑγιάνας οὖν, ἀπήρχετο πρὸς Καισάρειαν· καὶ κατὰ τὴν ὁδὸν εὑρὼν Ἀρτέμωνα τὸν Πρεσβύτερον, ἐκράτησεν αὐτόν· καὶ δήσας ἔσυρε, καὶ ἀπαγαγὼν εἰς τὴν πόλιν, ἀπέκλεισεν εἰς φυλακήν. Εἶτα ἠνάγκασεν ἀρνήσασθαι τὸν Χριστόν· καὶ μὴ πείσας, μέλη τινὰ τῶν σαρκῶν αὐτοῦ ἐκτεμών, ὤπτησεν ἐν ἐσχάρᾳ. Καὶ τότε ἐκκαέντος λέβητος ἐπὶ τῷ ἐμβληθῆναι αὐτὸν καὶ καῆναι ἦραν ἀετοὶ δύο τὸν Ἄρχοντα, καὶ ἀνέβαλον εἰς αὐτόν· ὁ δὲ Ἅγιος ὀλίγον ἐπιβιούς, ἐν εἰρήνῃ ἐτελειώθη.

Menæa excusa cum multis MSS. hunc Sanctum recolunt die XXIV *Martii, quando de ipso inter Prætermissos egimus ; et iterum* VIII *Octobris, quando de eodem agemus cum Romano Martyrologio.*

ΜΗΝΙ ΤΩι ΑΥΤΩι ΙΓ' ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΚΡΙΣΚΕΝΤΟΣ.

XIII S. Crescentis M. 15 *Aprilis*

Κρίσκης, ὁ τοῦ Χριστοῦ Μάρτυς, ὑπῆρχεν ἐκ τῆς πόλεως Μύρων, εὐλαβὴς ὢν καὶ ἥρωος. Ὁρῶν δὲ πολλοὺς προσκυνοῦντας τὰ εἴδωλα, εἰσελθὼν μέσον αὐτῶν, παρῄνει αὐτοῖς, ἀποστῆναι μὲν τῆς πλάνης, προσελθεῖν δὲ τῷ Χριστῷ καὶ σωθῆναι. Ὁ δὲ Ἡγεμὼν μαθὼν τοῦτο, ἐκράτησεν αὐτόν· καὶ ἀγαγὼν ἔμπροσθεν αὐτοῦ, ἠρώτησε τύχην, πατρίδα, καὶ ὄνομα. Ὁ δὲ οὐδὲν ἕτερον ἔλεγεν, ἢ Ὅτι Χριστιανός εἰμι. Ὁ δὲ Ἡγεμὼν ἔφη· Θῦσον σχήματι μόνῳ τοῖς θεοῖς, καὶ προσκύνει κατὰ ψυχὴν τῷ Θεῷ σου. Ὁ δὲ Ἅγιος μὴ καταδεξάμενος, ἀλλὰ μεγάλῃ τῇ φωνῇ, τὸν μὲν Χριστὸν ὁμολογῶν, τὰ δὲ εἴδωλα διελέγχων καὶ ἀτιμάζων, πρῶτον μὲν ἐπὶ ξύλου κρεμασθεὶς ἐξέσθη ἐπὶ πολύ, καὶ λαμπάσι κατεφλέχθη τὰς πλευράς· ἔπειτα τοῦ ξύλου καταβιβασθείς, πάλιν ἠναγκάζετο θῦσαι τοῖς εἰδώλοις. Ὡς δὲ οὐκ ἐπείσθη, εἰς κάμινον μεγάλην πυρὸς ἐμβληθείς, τῷ Θεῷ ὁ πνεῦμα παρέδωκεν.

ΚΑΙ ΜΝΗΜΗ ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ.

S. Basilii Ep. Conf. 12 *Aprilis.*

Ὁ ἐν Ἁγίοις Πατὴρ ἡμῶν Βασίλειος, ἐκ βρέφους τὸν Θεὸν ἀγαπήσας, καὶ πᾶσαν ἀρετὴν κατορθώσας, χειροτονεῖται Παρίου Ἐπίσκοπος ἐπὶ τῶν χρόνων τῶν δυσσεβῶν εἰκονομάχων. Ὅστις, κατὰ Παῦλον τὸν θεῖον καὶ μέγαν Ἀπόστολον τοῦ Χριστοῦ, διὰ τὸ μὴ πεισθῆναι συνελθεῖν τῇ δυσσεβεῖ αἱρέσει τῶν ἀθετούντων τὴν πάνσεπτον εἰκόνα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τῆς παναχράντου αὐτοῦ μητρὸς Μαρίας, τῆς ἐνδόξου δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου καὶ ἀεὶ παρθένου, καὶ πάντων Ἁγίων, καὶ μὴ θελῆσαι ὑπογράψαι εἰς τὸν ἄδικον τόμον, ἐπὶ καταλύσει τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, τὴν ζωὴν αὐτοῦ ἅπασαν ἐν διωγμοῖς, καὶ πειρασμοῖς, καὶ θλίψεσι, καὶ στενοχωρίαις διήνυσεν.

διήνυσεν, ἀπὸ τόπου εἰς τόπον τὰς μεταβάσεις καὶ φυγὰς ἀεὶ ποιούμενος· καὶ οὕτω τῶν πατρικῶν δογμάτων προϊστάμενος, καὶ τῶν κακοδόξων τὰς συνάξεις μισῶν μέχρι τέλους, πρὸς Θεὸν ἐξεδήμησεν.

ΚΑΙ ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΤΟΥ ΠΕΡΣΟΥ.

S. Eleutherii M.

Ἐλευθέριος, ὁ τοῦ Χριστοῦ Μάρτυς, ὑπῆρχεν ἐν τῆς χώρας Περσίδος, Χριστιανὸς δὲ ὢν καὶ τὸν Χριστὸν ἀγαπῶν, ἀπήρχετο πρὸς τὸν Ἅγιον Συμεὼν τὸν Ἐπίσκοπον, καὶ παρ' αὐτοῦ τελεώτερον ἐδιδάσκετο λόγον τῆς ἀληθείας, καὶ ὑποστρέφων εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, ἐδίδασκεν καὶ αὐτὸς τοὺς προσερχομένους αὐτῷ, τὰ περὶ τῆς οἰκονομίας τοῦ Χριστοῦ· ὅπως Θεὸς ὢν ἀπροσδεὴς, ἠθέλησε γενέσθαι ἄνθρωπος, ἵνα σώσῃ τὸν ἄνθρωπον, μὴ τραπεὶς τὴν οὐσίαν μετὰ τὴν τῆς ἀνθρωπότητος ἕνωσιν, ἀλλ' ὅλος Θεὸς ὢν, ὅλος γενόμενος ἄνθρωπος. Διδάσκων δὲ ὁ ἅγιος Ἐλευθέριος οὕτως, καὶ πολλοὺς τῶν ἀπίστων ἐπιστρέφων καὶ βαπτίζων, ἐγνώσθη παρὰ τῶν πυρσολατρῶν Περσῶν· καὶ καταμηνυθεὶς τῷ Βασιλεῖ, ἐκρατήθη καὶ παρέστη αὐτῷ. Ὁ δὲ Βασιλεὺς, ἐρωτήσας αὐτὸν, καὶ ἰδὼν αὐτοῦ τὸ ἀμετάθετον, παρέδωκεν αὐτὸν τοῖς Ἀρχιμάγοις, παραγγείλας αὐτοῖς πεῖσαι αὐτὸν ἀρνήσασθαι τὸν Χριστόν· οἱ δὲ πολλὰ βασανίσαντες, καὶ μὴ πείσαντες, ἀπεκεφάλισαν αὐτόν.

ΜΗΝΙ ΤΩι ΑΥΤΩι ΙΔ' ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΕΡΟΜΑΡΤΥΡΟΣ ΣΥΜΕΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΙΑΣ ΑΥΤΟΥ.

XIV
S. Symeonis Ep. M.

Συμεὼν, ὁ τοῦ Χριστοῦ Ἱερομάρτυς, ὑπῆρχεν ἐπὶ τῆς βασιλείας Σαβωρίου τοῦ Περσῶν Βασιλέως· ὁρῶν δὲ τὰ παράνομα ἔργα τῶν Περσῶν, καὶ μὴ φέρων αὐτῶν τὰς ἐπιταγὰς, ἔγραψε τῷ Βασιλεῖ· Ὅτι ἡμεῖς δοῦλοι Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ὑπάρχοντες, ὑπόφοροι ὑμῶν εἶναι οὐκ ἀνεχόμεθα· ποίει οὖν ὃ βούλει. Ἀποστείλαντος οὖν τοῦ Βασιλέως, ἤχθη δέσμιος μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ· καὶ εἰσελθὼν, οὐ προσεκύνησεν ὡς πρότερον αὐτόν· καὶ ἐρωτηθεὶς διὰ τί οὐ προσεκύνησεν; εἶπεν· Ὅτε εἴχομεν εἰρήνην, ἐποίουν τοῦτο· ὅτε δὲ δέσμιος παραγενόμην, οὐ προσκυνῶ. Ἐξερχόμενον δὲ αὐτὸν πρὸς τὸ ἀποκλεισθῆναι εἰς φυλακὴν, ἰδών τις Πραιπόσιτος, ὁ πρότερον μὲν ὢν Χριστιανὸς, ὕστερον δὲ ἀρνησάμενος, ἠθέλησεν ἀσπάσασθαι· καὶ μὴ προσδεχθεὶς, ἔφη· Εἰ Συμεὼν, ἄνθρωπος ὢν, ἀπεστράφη με, πῶς ὁ Χριστὸς ἀγαπήσει με, ὃν ἠρνησάμην; Καὶ γνοὺς τοῦτο ὁ Βασιλεὺς, ἀπεκεφάλισεν αὐτόν τε καὶ τὸν Ἐπίσκοπον σὺν τοῖς Πρεσβυτέροις, καὶ Διακόνοις, καὶ ἑτέροις ἑκατὸν πεντήκοντα.

ΚΑΙ ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΦΑΣΙΚ, ΚΑΙ ΤΗΣ ΘΥΓΑΤΡΟΣ a ΑΥΤΟΥ ΑΣΚΗΤΡΙΑΣ.

a

S. M. Phasic et Filiæ ejus 21 *Aprilis.*

Οὗτος ὁ Μάρτυς, ὅτε ἀπεκεφαλίζοντο οἱ περὶ τὸν Ἅγιον Συμεὼν ἅγιοι Μάρτυρες, παρεστὼς καὶ θεωρῶν, ἰδὼν ἕνα Πρεσβύτερον, μέλλοντα ἐκτέμνεσθαι τὴν κεφαλὴν, φοβηθέντα καὶ τρομάσαντα, ἔφη αὐτῷ· Μὴ φοβοῦ, κάμμυσον τοὺς ὀφθαλμούς σου, καὶ ὁ Χριστὸς φωτίσει σε. Ὅθεν διαγνωσθεὶς ὅτι τὰ Χριστιανῶν φρονεῖ, παρέστη τῷ Βασιλεῖ· καὶ ἐρωτηθεὶς, καὶ ὁμολογήσας τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, πρῶτον μὲν ἐτμήθη τὴν γλῶσσαν, εἶτα ἐκδαρεὶς ἀνηλεῶς ὅλου τοῦ σώματος τὸ δέρμα, ἀπέδωκε τὴν ψυχήν. Εἶχε δὲ καὶ θυγατέρα Χριστιανὴν ἀσκήτριαν, καὶ ἀγαγὼν αὐτὴν ὁ Βασιλεὺς, κατηνάγκαζεν ἀρνήσασθαι μὲν τὸν Χριστὸν, θῦσαι δὲ τῷ ἡλίῳ καὶ τῷ πυρί. Ὡς δὲ οὐκ ἔπεισε, πρῶτον μὲν γυμνώσας αὐτὴν, ἔτυψεν ἀφειδῶς, καὶ λαμπάσι κατέφλεξε, καὶ κρεμάσας ἔξεσε μετὰ σιδηρῶν ὀνύχων, ἔπειτα ξίφει τὴν ἱερὰν αὐτῆς κεφαλὴν ἀπέτεμεν.

a *Ecgraphum nostrum* ἀδελφῆς, errore *manifesto, quem correximus : cum et infra habeatur* θυγατὴρ filia, *et filiam appellet etiam Sozomenus.*

ΚΑΙ ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΧΙΛΙΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ, ΚΑΙ ΑΖΑΤ ΤΟΥ ΕΥΝΟΥΧΟΥ.

EX MS. CRYPTÆ FERRATÆ

S. Azat M. et Sociorum. 22 *Aprilis.*

Τῆς σωτηριώδους ἑορτῆς ἐπιστάσης τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης παρασκευῆς, ἑώρταζον καὶ οἱ ἐν Περσίδι Χριστιανοὶ, καὶ ἐδοξολόγουν εὐχαριστοῦντες τῷ Χριστῷ, τῷ δι' ἡμᾶς ὑπομείναντι τὰ σωτήρια πάθη. Κρατηθέντος οὖν τοῦ Ἁγίου Συμεὼν τοῦ Ἐπισκόπου, καὶ ἀναιρεθέντος, καὶ μετ' ἐκεῖνον φονευθέντων καὶ ἄλλων πολλῶν (καὶ γὰρ ἀπὸ τῆς μεγάλης παρασκευῆς μέχρι δεκάτης ἡμέρας, πᾶς Χριστιανὸς κρατούμενος ἐφονεύετο) ἐκρατήθησαν καὶ οὗτοι οἱ Ἅγιοι· καὶ μετὰ αὐτῶν Ἀζὰτ ὁ εὐνοῦχος, πλούσιος μὲν ὢν καὶ πρῶτος τοῦ παλατίου, ἀγαπώμενος δὲ πλεῖστα καὶ τιμώμενος ὑπὸ τοῦ Σαβωρίου. Καὶ παραστάντες ἐνώπιον τοῦ Βασιλέως, καὶ ἐρωτηθέντες, καὶ ὁμολογήσαντες τὸν Χριστὸν παρρησίᾳ ἀνῃρέθησαν ἅπαντες. Μεταμεληθεὶς δὲ ὁ Σαβώριος ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Ἁγίου Ἀζὰτ, ἐνομοθέτησεν ἐκ τότε, μὴ φονεύεσθαι Χριστιανούς· καὶ ἐφυλάχθη ἕως καιροῦ.

ΚΑΙ ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ ΙΑΚΩΒΟΥ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ, ΚΑΙ ΑΖΗ ΔΙΑΚΟΝΟΥ.

S. Jacobi et Azæ Martyrum. 22 *Aprilis.*

Καὶ οὗτοι οἱ ἅγιοι Μάρτυρες Ἰάκωβος Πρέσβυς, καὶ Ἄζης ὁ Διάκονος, ἐν Περσίδι ὑπῆρχον, κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ διωγμοῦ τοῦ παρανόμου Σαβωρίου· κηρύττοντας δὲ τὸν Χριστὸν κρατήσας ὁ Ἀρχιμάγος, ἐνέβαλεν εἰς φυλακὴν, λιμῷ κολάσας αὐτοὺς ἐπὶ πολλαῖς ἡμέραις. Καὶ μετὰ ταῦτα τῆς φυλακῆς ἐκβαλὼν, καὶ ἐνώπιον αὐτοῦ ἀγαγὼν, κατηνάγκαζεν ἀρνήσασθαι τὸν Χριστόν· μὴ πειθομένους δὲ, πρῶτον μὲν σίνηπι μετὰ ὄξους τοῖς μυκτῆρσιν αὐτῶν ἐνέβαλεν, ἔπειτα γυμνῶν αὐτοὺς καὶ κρεμῶν ἐπὶ ξύλου κατὰ νύκτα, ἐτιμώρει τῷ κρύει· καὶ τὰς πρωΐας ἔτι κρεμωμένους γυμνοὺς ἔτυπτε ῥάβδοις, καὶ πάλιν ἐνεβλήθησαν εἰς φυλακήν· καὶ τῆς φυλακῆς ἐξελθόντες, ἀπεκεφαλίσθησαν. Κατελθόντος δὲ τοῦ δημίου εἰς τὴν παρακειμένην λίμνην, καὶ τὸ ξίφος πλύναντος, μετεβλήθη τὸ ὕδωρ αὐτῆς εἰς αἷμα, καὶ διήρκεσεν ἐπὶ πολὺν, εἶτα ἐξηράνθη.

ΜΗΝΙ ΤΩι ΑΥΤΩι ΙΕ' ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΣΑΒΑ ΤΟΥ ΓΟΤΘΟΥ.

XV
S. Sabæ Gothi M. 12 *Aprilis.*

Σάβας, ὁ τοῦ Χριστοῦ Μάρτυς, ἦν μὲν ἐπὶ τῆς βασιλείας Οὐαλεντινιανοῦ, ἐκ τῆς χώρας δὲ τῶν Γότθων· ἐκ παιδόθεν δὲ Χριστιανὸς ὢν, οὐ μόνον ἀπεστρέφετο τὰ εἰδωλόθυτα βρώματα, ἀλλὰ καὶ τοὺς βουλομένους αὐτῶν ἀπογεύεσθαι διεκώλυεν· ἀντὶ δὲ αὐτῶν τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν παρατιθέμενος, πολλοὺς ἐπιστρέφων ἐβάπτιζεν. Ἐπισυστάντες οὖν αὐτῷ οἱ εἰδωλολάτραι, βίᾳ τῆς πόλεως ἀπήλασαν· μετὰ δὲ χρόνον τινὰ, Ἀθαναρίχου τοῦ Ἄρχοντος τῶν Γότθων, διωγμὸν κινήσαντος κατὰ τῶν Χριστιανῶν, κρατηθεὶς ἐτύφθη. Εἶτα ἐν τῷ τῆς ἁμάξης ἄξονι προσδεθεὶς, ἐπὶ τὴν δοκὸν τῆς οἰκίας a ἐκρεμάσθη· καὶ ἀπογεύσασθαι τῶν εἰδωλοθύτων μὴ πεισθεὶς, ἤχθη ἐπὶ τὸν ποταμόν· καὶ προσδεθεὶς ξύλῳ μεγάλῳ ἀπὸ τοῦ τραχήλου, καὶ ῥιφεὶς ἐν αὐτῷ ἀπεπνίγη· χρόνων ὑπάρχων τριάκοντα καὶ ἑνὸς, καὶ οὕτω προθύμως ἀνέδραμε πρὸς Χριστόν.

a *Acta dedimus* 12 *Aprilis, ubi nullam suspendii mentionem invenimus.*

ΚΑΙ ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ, ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ ΕΚ ΤΩΝ Ο', ΑΡΙΣΤΑΡΧΟΥ, ΠΟΥΔΗ, ΚΑΙ ΤΡΟΦΙΜΟΥ.

SS. Aristarchi Pudæ et Trophimi 14 *Aug.* 19 *Mart.* 29 *Dec.*

Οἱ τρεῖς οὗτοι ἅγιοι Ἀπόστολοι τοῦ Χριστοῦ, Ἀρίσταρχος, Πούδης, καὶ Τρόφιμος, ἐκ τῶν ἑβδομήκοντα Ἀποστόλων ὑπάρχοντες, ἠκολούθουν τῷ μεγάλῳ Ἀποστόλῳ Παύλῳ, κηρύττοντες καὶ αὐτοὶ τὸν Χριστὸν, καὶ τὸν λόγον τῆς ἀληθείας διδάσκοντες. Καὶ συγκακοπαθοῦντες τῷ διδασκάλῳ ἐν πᾶσι τοῖς διωγμοῖς αὐτοῦ· καὶ τέλος

EX MS CRYPTÆ FERRATÆ

ἐν Ῥώμῃ, μετὰ τὸν ἐκείνου θάνατον, καὶ τὴν πρὸς Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐκδημίαν, καὶ αὐτοὶ τὰς ἱερὰς αὐτῶν κεφαλὰς ὑπὸ Νέρωνος τοῦ παράφρονος ἀπετμήθησαν. Ταῦτα γὰρ ὁ τρισμακάριος καὶ πανόλβιος Δωρόθεος ἐν Ῥώμῃ γεγονώς, διὰ Ῥωμαϊκῆς διαλέκτου ἐν ὑπομνήσεσι καταλέλοιπε· καὶ οὐ μόνον περὶ τούτων, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν λοιπῶν Ἀποστόλων, καὶ ἄλλων πολλῶν Ἁγίων, ἔτι δὲ καὶ περὶ τῶν ἱερῶν Προφητῶν ἱστόρησεν a· ἐγένετο γὰρ ὁ Ἅγιος, δι' εὐφυΐαν πολλήν, πολυμαθὴς καὶ πολυΐστωρ ὡς οὐκ ἄλλος τις.

a *Quid viri docti de Latino isto libro, sub Dorothei nomine conficto, sentiant, quamque illum fabulosum ac tali auctore indignum indicent diximus* **8** *Aprilis ad Acta S. Alberti Hierosolymitani num.* **132** *ex occasione figmentorum de pallio Eliæ. Ut mirum sit fuisse qui Græce verterent ejusmodi farraginem, magis autem quod ea fidem obtinuerit. Colitur autem S. Dorotheus* 5 *Junii : alii pro Tyrio Martyre* Dorotheum Abbatem *faciunt libri auctorem, de quo vide Notas ad Rom. Martyrologium.*

ΚΑΙ ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΣ.

SS. Basilissæ et Anastasiæ MM.

Βασίλισσα καὶ Ἀναστασία, αἱ τοῦ Χριστοῦ μάρτυρες, ὑπῆρχον μὲν ἀπὸ τῆς μεγάλης πόλεως Ῥώμης, εὐγενεῖς καὶ πλούσιαι, μαθήτριαι δὲ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων· μετὰ δὲ τελευτὴν τούτων, τὰ τίμια αὐτῶν λείψανα ἀνελόμεναι νυκτός, καὶ κηδεύσασαι διεγνώσθησαν, καὶ κατεμηνύθησαν καὶ αὗται τῷ δυσσεβεῖ καὶ παράφρονι Νέρωνι ὡς Χριστιαναί. Ὁ δὲ παραυτίκα ἀποστείλας ἐκράτησεν αὐτάς, καὶ ἤγαγεν ἐνώπιον αὐτοῦ δεδεμένας ἁλύσεσι, καὶ κατηνάγκασεν ἀρνήσασθαι τὸν Χριστόν. Μὴ πείσας δὲ αὐτὰς τότε μὲν ἀπέκλεισεν εἰς φυλακήν, ὕστερον δὲ τῆς φυλακῆς ἐκβαλών, ἐτιμωρήσατο αὐτὰς διαφόρως· καὶ γὰρ τοὺς μαστοὺς αὐτῶν ἐξέτεμε, καὶ τὰς γλώσσας ἀπέκοψε, καὶ κρεμάσας ἔξεσε, καὶ λαμπάσι κατέφλεξε, καὶ τέλος μαχαίραις τὰς τιμίας αὐτῶν ἀπέτεμε κεφαλάς.

ΜΗΝΙ ΤΩι ΑΥΤΩι Ι ς' ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΛΕΩΝΙΔΟΥΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΙΑΣ ΑΥΤΟΥ.

XVI
SS Leonidæ et Socior. MM.

Οὗτοι οἱ Ἅγιοι ὑπῆρχον ἐκ τῆς χώρας Ἑλλάδος. Καὶ ὁ μὲν Λεωνίδης, ἐν τῇ ἑορτῇ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ πολλοῦ λαοῦ ψάλλων ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ ἑορτάζων, ἐκρατήθη ὑπὸ τῶν εἰδωλολατρῶν, καὶ δεθεὶς ἤχθη εἰς Κόρινθον· οἱ δὲ λοιποὶ ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες, ἄλλος ἀλλαχόθεν ὄντες, παρέστησαν τῷ τῆς χώρας Ἄρχοντι· συλληφθέντες καὶ αὐτοὶ δέσμιοι, συνδεθέντες τῷ ἁγίῳ Λεωνίδει, καὶ ἀπεκλείσθησαν εἰς φυλακήν. Εἶτα τῆς φυλακῆς ἐκβληθέντες, παρέστησαν πάλιν τῷ τῆς Κορίνθου Ἄρχοντι, καὶ κατηναγκάζοντο ἀρνήσασθαι μὲν τὸν Χριστόν, θῦσαι δὲ τοῖς εἰδώλοις. Ἐπεὶ δὲ οὐκ ἐπείσθησαν, ὁ μὲν Λεωνίδης, κρεμασθεὶς ἐπὶ ξύλου, ἐξέσθη ἀφειδῶς, καὶ λαμπάσι τὰς πλευρὰς κατεφλέχθη, εἶτα τοῦ ξύλου καταβιβασθείς, μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ Ἁγίων τῷ βυθῷ τῆς θαλάσσης ἀπερρίφη.

ΚΑΙ ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΕΙΡΗΝΗΣ.

S. Irenes Martyris.

Καὶ ἡ ἁγία Μάρτυς Εἰρήνη, κατὰ τὸν τοιοῦτον καιρὸν τοῦ ἁγίου Πάσχα, ἐν τῇ αὐτῇ χώρᾳ, ἐν ἰδίῳ εὐκτηρίῳ, μετὰ τῶν τότε Χριστιανῶν τὸν Θεὸν δοξολογοῦσα, κατεμηνύθη τῷ Ἄρχοντι παρὰ τῶν δυσσεβῶν εἰδωλολατρῶν· καὶ κρατηθεῖσα ἤχθη δεδεμένη, καὶ παρέστη αὐτῷ· καὶ ἐρωτηθεῖσα, ὡμολόγησε τὸν Χριστὸν παρρησίᾳ, Θεὸν αὐτὸν ἀληθινὸν ἀνακηρύξασα, καὶ Κύριον τοῦ παντὸς κόσμου, καὶ Δημιουργὸν τῶν ἁπάντων, Σωτῆρα καὶ λυτρωτὴν τῶν ἀνθρώπων, καὶ καταλύτην τῶν εἰδώλων. Ὅθεν τυφθεῖσα ἀπεκλείσθη εἰς φυλακήν, ἀσχολουμένου τοῦ Ἄρχοντος εἰς δημοσίας φροντίδας· εὐκαιρήσαντος δὲ αὐτοῦ, πάλιν ἐκβληθεῖσα τῆς φυλακῆς, παρέστη αὐτῷ· καὶ ἀναγκασθεῖσα, ἐξασανίσθη ἰσχυρῶς· καὶ γὰρ τὴν γλῶτταν ἐξεκόπη, καὶ τοὺς ὀδόντας ἐξεριζώθη, καὶ τέλος ξίφει τὴν κεφαλὴν ἀπετμήθη.

ΚΑΙ ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΑΔΡΙΑΝΟΣ.

S Hadriani Mart.

Καὶ ὁ Μάρτυς τοῦ Χριστοῦ Ἀδριανὸς εἷς ἦν τῶν τότε κρατηθέντων, καὶ διαφόροις φυλακαῖς παραπεμφθέντων· καὶ ἐκβληθεὶς τῆς φυλακῆς, θυσίας ἐπιτελουμένης τοῖς ψευδωνύμοις θεοῖς, καὶ πάντων τῶν πεπλανημένων Ἑλλήνων θυόντων, ἠναγκάζετο καὶ αὐτὸς τῷ βωμῷ προσελθεῖν καὶ λιβανωτὸν ἐπιθῦσαι. Αὐτὸς δὲ οὐ μόνον οὐκ ἐπείσθη τοῦτο ποιῆσαι, ἀλλ' ἀνδρείως ὢν καὶ γενναῖος, δραμὼν κατέστρεψε τὸν βωμόν, καὶ τὰς ἐπικειμένας ἐπ' αὐτῷ θυσίας ἐξέχεε, καὶ τὸ πῦρ διεσκόρπισεν. Εἰς ὀργὴν οὖν κινήσας τὸν Ἄρχοντα, καὶ τῶν παρεστώτων εἰδωλολατρῶν ἀνάψας τὸν θυμόν, κρατηθεὶς ἐμαστίζετο ἀφειδῶς· ὁ μὲν γὰρ ῥάβδῳ ἔπληττεν αὐτόν, ὁ δὲ λίθῳ τὸ στόμα συνέτριψεν, ἄλλος κατὰ κεφαλῆς ἐνέβαλον αὐτὸν ἐκεῖ, καὶ οὕτω παρέδωκε τὴν ἁγίαν αὐτοῦ ψυχὴν τῷ Κυρίῳ.

ΜΗΝΙ ΤΩι ΑΥΤΩι ΙΖ' ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΑΡΔΑΛΙΩΝΟΣ.

XVII
S. Ardalionis M.
14 *Aprilis.*

Οὗτος ἐπὶ τῆς βασιλείας ἦν Μαξιμιανοῦ, τὰ μιμολόγων ποιῶν. ἔδοξεν οὖν αὐτῷ, μετὰ τῶν ἄλλων παιγνίων καὶ τοῦτο ποιῆσαι. Ἑαυτὸν ἐποίησε Μάρτυρα, ἀγωνιζόμενον ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ· κρεμασθεὶς δὲ παρὰ τοῦ δῆθεν τυράννου, ἐξέετο. Ὡς οὖν ἐπ' αὐτὸν κρότος παρὰ τῶν θεατῶν ἦν, ἐπαινούντων αὐτοῦ τὴν καρτερίαν, ἀνέκραξε μέγα, καὶ σιγὴν γενέσθαι παρασκευάσας, εἶπε πρὸς τὸν δῆμον. Ὅτι μὴ νομίζετέ με παίγνιον ποιοῦντα· ἀλλ' ἐν ἀληθείᾳ Χριστιανὴ ὑπολαμβάνεται· ἐγὼ γὰρ Χριστιανός εἰμι. Τότε ὁ Ἄρχων ἀλλοιωθεὶς τὸ πρόσωπον, πρῶτον μὲν παρῄνεσεν αὐτῷ μετατεθῆναι τὴν γνώμην, καὶ μὴ κακῶς ἀποθανεῖν· ὁ δὲ μὴ πεισθείς, ἀλλ' ἐμμείνας τῇ εἰς Χριστὸν πίστει μέχρι θανάτου, πυρᾶς ἀναφθείσης μεγάλης ἐν μέσῳ βληθείς, τὸ τέλος τῆς παρούσης ζωῆς χαίρων ἐδέξατο, καιρίαν δοὺς τῷ διαβόλῳ πληγήν.

ΚΑΙ ΜΝΗΜΗ ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΑΓΑΠΗΤΟΥ ΠΑΠΑ ΡΩΜΗΣ.

S. Agapiti Papæ
20 *Sept.*

Ἀγαπητὸς ὁ ἐν Ἁγίοις Πατὴρ ἡμῶν, ἦν μὲν ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἰουστινιανοῦ, ἐκ τῆς παλαιᾶς Ῥώμης· δι' ἀσκήσεως δὲ καὶ λοιπῆς ἀρετῆς εἰς τὸ τῆς Ἀρχιερωσύνης προῆλθεν ἀξίωμα. Ὑπῆρχε δὲ καὶ θαυματουργός· ἐξελθὼν γὰρ ποτὲ ἐκ τῆς Ῥώμης, καὶ πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν πλέων ἐπὶ τὸ ἰδεῖν τὸν Βασιλέα, κατὰ τὴν Ἑλλάδα γενόμενος, καὶ εὑρὼν ἄνθρωπον ἄλαλον ὄντα καὶ ἀκίνητον, κρατήσας τῆς χειρός, ὑγιῆ ἐποίησεν· ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ χρυσίᾳ γενόμενος πόρτῃ· καὶ ἐντυχὼν τυφλῷ καθεζομένῳ, ἐπιβαλὼν αὐτῷ τὴν χεῖρα, τοῦ βλέπειν ἐχαρίσατο. Οὕτω δὲ γέγονεν αἰδέσιμος τῷ Βασιλεῖ καὶ τῇ Συγκλήτῳ, ὡς καὶ Ἄνθιμον τὸν Τραπεζοῦντος Ἐπίσκοπον, κακῶς ἐπιβάντα τῷ θρόνῳ Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τὴν αἵρεσιν ἔχοντα τοῦ Εὐτυχοῦς, ἐκδιῶξαι, καὶ ἀντ' αὐτοῦ χειροτονῆσαι τὸν Ἁγιώτατον Μηνᾶν. Εἶτα νοσήσας ἐτελεύτησεν, καὶ ἐτέθη ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων.

ΚΑΙ ΜΝΗΜΗ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΑΝΘΟΥΣΗΣ.

S Anthusæ Virg.

Ἡ Ὁσία Ἀνθοῦσα γέγονε μὲν θυγάτηρ Κωνσταντίνου τοῦ Καβαλλίνου· ὑπ' ἐκείνου δὲ ἀναγκασθεῖσα συζευχθῆναι ἀνδρί, οὐκ ἐπείσθη· ἀλλὰ μετὰ τελευτὴν αὐτοῦ εὑροῦσα ἄδειαν, πάντα τὸν πλοῦτον αὐτῆς διεσκόρπισεν, τὸν μὲν δοῦσα τοῖς πτωχοῖς, τὸν δὲ παρασχοῦσα εἰς ἐκκλησιῶν καὶ μοναστηρίων οἰκοδομάς, τὸν δὲ εἰς ἀγορὰν

αἰχμαλώτων,

αἰχμαλώτων, τὰ δὲ χρυσᾶ ἱμάτια αὐτῆς εἰς καλλωπισμὸν τῶν ἐκκλησιῶν. Γέγονε δὲ καὶ πολλῶν ὀρφανῶν μήτηρ· καὶ γὰρ τὰ ῥιπτούμενα παιδία συνάγουσα, ἀνέτρεφε καὶ ἐπαίδευσε· καὶ τὰ μὲν τῷ Θεῷ παρέπεμπεν τελευτήσαντα, τὰ δὲ ζῶντα εἰς γηροκομία κατέταττε. Πολλάκις δὲ παρακαλουμένη παρὰ τῆς εὐσεβεστάτης Εἰρήνης καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς Κωνσταντίνου συμβασιλεύειν αὐτοῖς, οὐκ ἐπείσθη· ἀλλὰ γενομένη μοναχὴ παρὰ τοῦ ἁγίου Ταρασίου, ἐν τῇ μονῇ τῆς Εὐμενείας, πρὸς Κύριον ἐξεδήμησεν.

ΜΗΝΙ ΤΩι ΑΥΤΩι ΙΗ' ΜΝΗΜΗ ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΚΟΣΜΑ, ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ.

XVIII
S. Cosma
Confess.

Κοσμᾶς, ὁ ἁγιώτατος Ἱεράρχης καὶ Ὁμολογητὴς τοῦ Χριστοῦ, γέγονε μὲν ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐκ βρέφους δὲ τὸν Θεὸν ἀγαπήσας, ἀφῆκε τὸν κόσμον, καὶ ἀπελθὼν ἐγένετο μοναχός. Καὶ δι' ἀσκήσεως καὶ λοιπῆς ἀρετῆς ἑαυτὸν ἐκκαθάρας, καὶ Θεοῦ γενόμενος κατοικητήριον, ἐχειροτονήθη Χαλκηδόνος Ἐπίσκοπος, κατὰ τὸν καιρὸν τῶν δυσσεβῶν εἰκονομάχων, ὅθεν καὶ πολλοὺς ἀγῶνας ἐνεδείξατο ὑπὲρ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως. Ἀναγκαζόμενος γὰρ ὑπὸ τῶν Κρατούντων ἀρνήσασθαι τὴν προσκύνησιν τῶν ἁγίων καὶ σεπτῶν εἰκόνων, καὶ μὴ πειθόμενος, ἐξωρίζετο, καὶ πλείρους ὑπέμεινε πειρασμούς. Καὶ πάλιν ἀνακαλούμενος, καὶ βιαζόμενος συνθέσθαι τῇ αἱρέσει αὐτῶν, καὶ μὴ δὲ ἀνεχόμενος αὐτῶν ἀκοῦσαι, μυρίαις συμφοραῖς περιέπιπτεν, ἅμα τῷ Ὁσίῳ Αὐξεντίῳ, μεθ' οὗ καὶ ἠγωνίζετο· καὶ οὕτω πειραζόμενος καὶ νικῶν, πρὸς Κύριον ἐξεδήμησεν.

ΚΑΙ ΜΝΗΜΗ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ, ΜΑΘΗΤΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΔΕΚΑΠΟΛΙΤΟΥ.

S. Joannis C.

Ἰωάννης, ὁ ἐν Ἁγίοις Πατὴρ ἡμῶν, ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων τὸν κόσμον μισήσας, καὶ τὸν Χριστὸν ἀγαπήσας, ἀπελθὼν πρὸς τὸν μέγαν Γρηγόριον τὸν Δεκαπολίτην, καὶ γενόμενος ὑπ' ἐκείνου μοναχός, τοῦ λοιποῦ συνῆν αὐτῷ ἀγωνιζόμενος, καὶ ἐν πᾶσι τὸν Θεὸν θεραπεύων. Οὕτω δὲ γέγονεν εἰς ὑπακοὴν πεποιθότως, καὶ εἰς ὑποταγὴν πειθήνιος, καὶ ἑτοιμότατος θεραπευτής, ὡς καὶ τὸν μέγαν Γρηγόριον ἐπ' αὐτῷ χαίρειν καὶ τὸν Θεὸν δοξάζειν. a Μετὰ δὲ τὴν τελείωσιν τοῦ ἁγίου Γρηγορίου καὶ τὴν πρὸς Θεὸν αὐτοῦ ἐκδημίαν, ἀπῆλθεν εἰς χώραν ξένην καὶ ἄγνωστον, διὰ τὸν ξενιτεύσαντα Κύριον καὶ ἐπὶ ξένοις τεχθέντα, καὶ ἠγωνίζετο. Εἶτα καταλαβὼν τοὺς ἁγίους τόπους, ἀπῆλθεν εἰς τὴν τοῦ Μακαρίου Χαρίτωνος λαῦραν, καὶ ἐπέδωκεν ἑαυτὸν εἰς πλείους ἀγῶνας ἀρετῆς· καὶ οὕτω καλῶς βιώσας, ἐν εἰρήνῃ πρὸς τὸν τῆς εἰρήνης, ὃν ὁλικῶς ἠγάπησεν, ἀναλύει Θεόν.

a *Quæ sequuntur ad alium Joannem, Palæo lauritam dictum, pertinent, huic Gregorii Decapolitæ discipulo perperam applicata, uti alibi monuimus.*

ΚΑΙ ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΙΑΣ ΑΥΤΟΥ.

S. Victoris et
Soc. MM.
20 *Aprilis.*

Κατὰ τὸν καιρόν, ὅτε Διοκλητιανὸς ὁ δυσσεβὴς βασιλεὺς τὸν μέγαν ἐκεῖνον καὶ φρικωδέστατον διωγμὸν κατὰ τῶν Κριστιανῶν ἐκίνησε, καὶ κρατηθεὶς ὁ ἅγιος καὶ πολύαθλος Μάρτυς τοῦ Χριστοῦ Γεώργιος ἐβασανίζετο, καὶ βασανιζόμενος ἐθαυματούργει τὰς παραδόξους ἐκείνας καὶ ὑπὲρ ἄνθρωπον θαυματουργίας, πολλοὶ ἐπίστευον ἐπὶ τὸν Κύριον, τὰ θαύματα βλέποντες· καὶ οἱ μὲν παραυτίκα ἀπεκεφαλίζοντο ἢ ἐκαίοντο, οἱ δὲ φυλακαῖς παρεπέμποντο ἐπὶ τὸ τιμωρηθεῖναι ὕστερον, ἐξ ὧν ἦσαν καὶ οὗτοι οἱ ἅγιοι τοῦ Χριστοῦ Μάρτυρες, Βίκτορ, Ἀκίνδυνος, Ζωτικός, Ζήνων, καὶ Σεβηριανός· οἵτινες ἰδόντες τὸν Ἅγιον Γεώργιον προσδεθέντα τῷ τροχῷ, καὶ μηδὲν ἀδικηθέντα, ἐπίστευσαν τῷ Χριστῷ· καὶ ὀργισθέντος Διοκλητιανοῦ, ἐτιμωρήθησαν πρότερον διαφόρως· καὶ μὴ πεισθέντες θῦσαι τοῖς εἰδώλοις, ἀπεκεφαλίσθησαν.

ΚΑΙ ΜΝΗΜΗ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ, ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ.

EX MS.
CRYPTÆ
FERRATÆ

S. Georgii
Ep. C.
19 *Aprilis.*

Καὶ ὁ Ὅσιος Γεώργιος, ὁ Ὁμολογητὴς τοῦ Χριστοῦ, ἐπὶ τῷ χρόνῳ ἦν τῶν εἰκονομάχων, πρότερον ἐκ βρέφους τὸν Θεὸν ἀγαπήσας, καὶ μοναχὸς γενόμενος, καὶ διὰ κόπων καὶ ἀγώνων πολλῶν ναὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος γενόμενος. Εἶτα καὶ Ἐπίσκοπος χειροτονηθεὶς Ἀντιοχείας, καὶ καλῶς ἰθύνας τὸ ἐμπιστευθὲν αὐτῷ ποίμνιον· ἐπεὶ δὲ τῇ τοῦ διαβόλου πονηρᾷ συμβουλῇ, ἡ τῶν εἰκονομάχων αἵρεσις ἐκινήθη, καὶ πάντες οἱ Ἐπίσκοποι ὑπὸ τοῦ Βασιλέως διὰ γραμμάτων παρεκελεύοντο διὰ τάχους τὴν Κωνσταντινούπολιν καταλαβεῖν, παρεγένετο καὶ αὐτός, ἰδὼς Βασιλεῦσιν ὑποτάσσεσθαι, κατὰ τὴν τοῦ ἁγίου Παύλου ἐντολήν· καὶ ἀναγκασθεὶς ἀρνήσασθαι τὴν τῶν ἁγίων εἰκόνων προσκύνησιν, καὶ μὴ πεισθείς, ἐξωρίσθη· καὶ ἐν τῇ ἐξορίᾳ πολλοὺς πειρασμοὺς ὑπομείνας, ὑπὲρ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, ἐν εἰρήνῃ ἀνεπαύσατο.

ΜΗΝΙ ΤΩι ΑΥΤΩι ΙΘ' ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ a ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΝ ΑΥΤΩι, a

XIX
S. Christophori et Sociorum
MM.
20 *Aprilis.*

Καὶ οὗτοι οἱ τρεῖς κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν, ὅτε ὁ Μεγαλομάρτυς Γεώργιος ἐβασανίζετο, παρίσταντο τῷ Βασιλεῖ, δορυφόροι ὄντες· καὶ ἰδόντες τὰ θαύματα ῥίψαντες οὐ μόνον τὰ ὅπλα, ἀλλὰ καὶ τὰς ζώνας αὐτῶν, ἐστάθησαν ἔμπροσθεν αὐτοῦ, καὶ ὡμολόγησαν τὸν Χριστόν. Καὶ κρατηθέντες καὶ ἁλύσεσι δεθέντες, ἀπεκλείσθησαν εἰς φυλακήν· καὶ ἐπὶ τῇ αὔριον τῆς φυλακῆς ἐξελθόντες, ἤχθησαν δέσμιοι, καὶ παρέστησαν ἐνώπιον αὐτοῦ· καὶ κατηναγκάσθησαν πρῶτον μὲν διὰ τῶν ἀπειλῶν ἀρνήσασθαι τὸν Χριστόν, ἔπειτα δὲ διὰ μετρίων βασάνων. Ὡς δὲ τὴν γνώμην εἶχον ἀμετάθετον πρὸς Χριστόν, κρεμασθέντες ἐξέσθησαν, καὶ τὰς πλευρὰς λαμπάσι κατεφλέχθησαν, εἶτα εἰς φυλακὴν κατεκλείσθησαν· καὶ μετὰ ταῦτα τῆς φυλακῆς ἐκβληθέντες, πάλιν ἀναγκασθέντες ἀρνήσασθαι μὲν τὸν Χριστόν, θῦσαι δὲ τοῖς εἰδώλοις, καὶ μὴ πεισθέντες, πυρὶ ἐτελειώθησαν.

a *Rectius* Chrysophorus, *aut certe* Chrestophorus, *ut ab auro, utilitate, bonitate, nomen fuerit gentili homini potius quam a Christo : ad quem tamen flectere illud maluerit pietas Christianorum, Menologia scribentium.*

ΜΗΝΙ ΤΩι ΑΥΤΩι Κ' ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΤΟΥ ΤΡΙΧΙΝΑ.

XX
S. P. Theodori
Trichinæ

Θεόδωρος, ὁ ἐν Ἁγίοις Πατὴρ ἡμῶν, ὁ ἐπικληθεὶς Τριχινάς, ἦν Κωνσταντινουπόλεως καὶ γέννημα καὶ θρέμμα. Πλουσίων δὲ γονέων ὑπάρχων υἱός, κατέλιπε καὶ γονεῖς καὶ πλοῦτον καὶ δόξαν, καὶ ἀπελθὼν ἐν τῇ μονῇ τῇ δι' αὐτὸν καλουμένῃ Τριχινᾶ, ἐγένετο μοναχός· καὶ τοσαύτῃ σκληραγωγίᾳ ἑαυτὸν ὑπέβαλεν, ὡς νεκρὸς φαίνεσθαι τοῖς πᾶσι. Δι' ὅλης γὰρ νυκτὸς καὶ ἡμέρας τῷ κρύει καὶ τῷ παγετῷ προσπαλαίων, ἵστατο προσευχόμενος· ἓν μόνον ἱμάτιον περιβεβλημένος, κἀκεῖνο τρίχινον καὶ ἁδρόν· διὰ τοῦτο γὰρ καὶ Τριχινὰς ἐπονομάσθη. Ἦν δὲ καὶ ἀνυπόδετος, καὶ τὴν κεφαλὴν εἶχεν ἀπερικάλυπτον καὶ ἄσκεπον· ὅθεν καὶ κατὰ δαιμόνων λαβὼν ἐξουσίαν, πολλὰ θαύματα ἐποίησε, καὶ τέλει βίου χρησάμενος τοῦ θαυματουργεῖν οὐκ ἐπαύσατο, ἀλλὰ παρέχει ἰάματα πᾶσι τοῖς προσερχομένοις αὐτῷ.

ΚΑΙ ΜΝΗΜΗ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΤΟΥ ΣΙΝΑ ΟΡΟΥΣ.

S. P. Anastasii
Sin.
21 *Aprilis.*

Ἀναστάσιος, ὁ θεοφόρος Πατὴρ ἡμῶν, καταλιπὼν κόσμον καὶ τὰ ἐν κόσμῳ, καὶ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ ἀναλαβών, κατὰ τὴν ἐντολὴν τὴν ἐν τῷ ἱερῷ Εὐαγγελίῳ, ἠκολούθησε προθύμως τῷ Χριστῷ, καὶ ἀπελθὼν ἐγένετο

μοναχός

EX MS. CRYPTÆ FERRATÆ

μοναχὸς ἐν μοναστηρίῳ. Ἐπιθυμῶν δὲ μειζόνων ἀγώνων καὶ πλείονος ἀρετῆς, παρεγένετο εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ προσκυνήσας εἰς τοὺς ἁγίους καὶ σεβασμίους τόπους ἀπῆλθεν εἰς τὸ Σινᾶ ὄρος· καὶ εὑρὼν ἐκεῖ μονάζοντας ἁγίους, ἔμεινε παρ᾽ ἐκείνοις, ὑποταττόμενος αὐτοῖς καὶ δουλεύων προθύμως. Διὰ δὲ τὴν ταπεινοφροσύνην αὐτοῦ, ἐδέξατο καὶ χάρισμα γνώσεως καὶ σοφίας πολλῆς· ἐξ οὗ καὶ βίους Πατέρων συνεγράψατο ἁγίων, καὶ ψυχωφελεῖς λόγους πολλοὺς συνέθηκεν, ἐξ ὧν οἱ πλείους εὑρισκόμενοι, πρόκεινται τοῖς φιλομαθέσιν εἰς σωτηρίαν ψυχῶν καὶ ὠφέλειαν· καὶ μετὰ ταῦτα τῷ Θεῷ εὐαρεστήσας, ἐν εἰρήνῃ ἐτελειώθη.

ΜΗΝΙ ΤΩι ΑΥΤΩι ΚΑ' ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΜΑΡΤΥΡΟΣ, ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΣ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ.

XXI
S. Alexandræ
Imp. M.

Ἀλεξάνδρα, ἡ τοῦ Χριστοῦ Μάρτυς, ὑπῆρχε γυνὴ Διοκλητιανοῦ τοῦ Βασιλέως, καὶ ἰδοῦσα καὶ αὐτὴ τὸν Ἅγιον Γεώργιον τιμωρούμενον, μετὰ τοῦ κονταρίου κατὰ τῆς γαστρὸς πληγέντα, καὶ μὴ βλαβέντα, εἶτα ἐν τροχῷ ὀξέσι σιδήροις διηρμοσμένῳ προσδεθέντα, καὶ κατὰ τοῦ καταφεροῦς ἀπολυθέντα, καὶ τὸ σῶμα εἰς πολλὰ κατατμηθέντα, καὶ πάλιν ὑγιῆ καταστάντα καὶ ἐμφανισθέντα τῷ Βασιλεῖ θύοντι τοῖς εἰδώλοις, καὶ τῷ παραδόξῳ θεάματι πολλοὺς παρασκευάσαντα Χριστῷ πιστεῦσαι, οἵτινες καὶ ἀπεκεφαλίσθησαν ἔξω τῆς πόλεως, οἱ δὲ καὶ ἀπεκλείσθησαν ἐν φυλακαῖς· καταλιποῦσα τὴν δόξαν τῆς βασιλείας, ἐπίστευσε καὶ αὐτὴ τῷ Χριστῷ, καὶ ὡμολόγησεν ἐνώπιον τοῦ Βασιλέως ἑαυτὴν Χριστιανήν. Προστάξει οὖν τοῦ Διοκλητιανοῦ παρεδόθη τῇ φυλακῇ· καὶ μετὰ ταῦτα γενομένης ἀποφάσεως τοῦ ἀποκεφαλισθῆναι Γεώργιον καὶ Ἀλεξάνδραν, τοῦτο μαθοῦσα, ἐν τῇ φυλακῇ καὶ τῷ Θεῷ εὐξαμένη, παρέδωκε τὴν ψυχήν.

ΚΑΙ ΜΝΗΜΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΡΟΦΗΤΟΥ ΜΙΧΑΙΟΥ.

S. Micheæ
Prophetæ
15 *Jan.*

Ὁ Ἔνδοξος καὶ μέγας Προφήτης Μιχαίας, ὑπῆρχε μὲν εἷς τῶν δέκα ἓξ Προφητῶν, ἦν δὲ ἐκ τῆς γενεᾶς Ἐφραΐμ· διελέγχων δὲ τὸν Βασιλέα Ἀχαὰμ ἐπὶ πολλαῖς καὶ διαφόροις παρανομίαις, ἐμισεῖτο μὲν παρ᾽ αὐτοῦ, οὐκ ἐφονεύετο δὲ φοβουμένου τὸν Θεόν, καὶ αἰδουμένου τὴν ἀρετὴν τοῦ Προφήτου. Ὅμως δὲ φοβούμενος, ὑπεχώρει καὶ διέτριβεν ἐν τοῖς ὄρεσι τὸ πλεῖστον τοῦ χρόνου, ἵνα μὴ συχνῶς τῷ Βασιλεῖ ἐμφανιζόμενος καὶ διελέγχων πρὸς φόνον αὐτοῦ τὸν θυμὸν καθοπλίσῃ. Μετὰ δὲ τελευτὴν Ἀχαάμ, ἐλέγξας τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἰωρὰμ ἐπὶ ταῖς ὁμοίαις παρανομίαις, μὴ ὑπομείναντα τὸν ἔλεγχον, ἐκρατήθη· καὶ ἀποκλεισθεὶς εἰς φυλακήν, καὶ διαμείνας ἐνταῦθα χρόνον ἐπισυχνόν, ἐταλαιπωρήθη ἱκανῶς. Εἶτα τῆς φυλακῆς ἐκβληθείς, ἐρρίφη κατὰ τοῦ κρημνοῦ ὑπὸ τῶν δημίων· καὶ παραδοὺς τὴν ψυχὴν τῷ Θεῷ, ἐτάφη.

ΚΑΙ ΜΝΗΜΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΞΙΜΙΑΝΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ.

S. Maximiani
CP. Patr.

Μαξιμιανός, ὁ τοῦ Χριστοῦ Ἱεράρχης ἐγένετο μὲν ἐκ τῆς παλαιᾶς Ῥώμης υἱὸς πλουσίων καὶ εὐγενῶν γονέων· κατά τινα δὲ χρείαν τὴν Ῥώμην ἀφείς, εἰς Κωνσταντινούπολιν παρεγένετο, καὶ δι᾽ εὐφυΐαν καὶ πολυμαθείαν, καὶ τὴν τοῦ βίου κατάστασιν καὶ ἀκρίβειαν, Πρεσβύτερος ἐχειροτονήθη τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησίας ἁγίας, παρὰ Σισιννίου τοῦ ἀοιδίμου Πατριάρχου. Καὶ τὴν δοκιμὴν αὐτοῦ ἐν πάσαις ἀρεταῖς ἐπιδειξάμενος, διήρκεσε μέχρι τῆς καθαιρέσεως Νεστορίου τοῦ αἱρετικοῦ, τοῦ τὸν Ἁγιώτατον Σισίννιον διαδεξαμένου· καὶ μετὰ τὴν καθαίρεσιν αὐτοῦ τοῦ αἱρετικοῦ Νεστορίου, ψήφῳ τοῦ Βασιλέως καὶ τοῦ Κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ παντός, ὡς πιστὸς καὶ ὀρθόδοξος, Πατριάρχης προεχειρίσθη Κωνσταντινουπόλεως· καὶ καλῶς καὶ εὐσεβῶς τὸ τοῦ Χριστοῦ ποίμνιον ποιμάνας, καὶ τὴν Ἐκκλησίαν ἐκτὸς σκανδάλων διατηρήσας, καὶ κρατήσας ἔτη δύο καὶ μῆνας πέντε, ἐν εἰρήνῃ ἀνεπαύσατο.

ΚΑΙ ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΙΣΑΚΙΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΝ ΑΥΤΩι.

Οἱ τρεῖς οὗτοι ἅγιοι Μάρτυρες Ἰσαάκιος, Ἀπολλώς, καὶ Κοδράτος, θεράποντες ὑπῆρχον τῆς Βασιλίσσης Ἀλεξάνδρας· καὶ ἰδόντες αὐτὴν καταφρονήσασαν δόξης προσκαίρου, καὶ βασιλείας φθαρτῆς, καὶ βασιλέως θνητοῦ, καὶ προσδραμοῦσαν τῷ Χριστῷ, καὶ πιστεύσασαν ὡς ἀθανάτῳ καὶ αἰωνίῳ Βασιλεῖ, καὶ δι᾽ αὐτὸν θανοῦσαν, ἐπίστευσαν καὶ αὐτοὶ τῷ Χριστῷ, καὶ παῤῥησιασάμενοι ἤλεγξαν τὸν Βασιλέα, παράνομον αὐτὸν εἰπόντες, καὶ ὠμὸν καὶ θηριώδη, ὡς μηδὲ τὴν οἰκείαν γυναῖκα, μεθ᾽ ἧς ἐτέκνωσεν, ἐλεήσαντα. Τότε ὀργισθεὶς ὁ Βασιλεύς, προσέταξε τοῖς δημίοις κρατῆσαι αὐτούς, καὶ τῇ φυλακῇ παραδοῦναι. Καὶ τούτου γενομένου, αὐτὸς δι᾽ ὅλης τῆς νυκτὸς διελογίζετο πῶς ἂν διάθοιτο τὰ κατ᾽ αὐτῶν (ὠργίσθη γὰρ μεγάλως) καὶ τῇ ἐπαύριον ἀγαγὼν αὐτοὺς ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ καταναγκάσας ἀρνήσασθαι τὸν Χριστόν, καὶ μὴ πείσας, ἀπεκεφάλισεν.

S. Isacii et Sociorum MM.

ΜΗΝΙ ΤΩι ΑΥΤΩι ΚΒ' ΜΝΗΜΗ ΤΟΥ ΕΝ ΑΓ. ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΤΟΥ ΣΙΚΑΙΩΤΟΥ.

XXII
S. P. Theodori
Sicæotæ.

Θεόδωρος, ὁ τοῦ Χριστοῦ Ἱεράρχης καὶ μέγας θαυματουργός, ὑπῆρχε μὲν ἐκ τῆς Γαλατῶν χώρας, ἀπὸ χωρίου δὲ Σικαιοῦς, ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τοῦ παλαιοῦ· ἐγεννήθη δὲ ἐν πανδοχείῳ, τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας, διὰ κάλλους τοῦ προσώπου αὐτῆς, ἐπισπασαμένης πρὸς τὴν αὐτοῦ γέννησιν Κοσμᾶν τινα τῶν βασιλικῶν ταχυδρόμων· ἥτις καὶ εἶδεν ἐν ὀνείρῳ, ἀστέρα κατελθεῖν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ πεσεῖν ἐπὶ τὴν κοιλίαν αὐτῆς. Ἐδήλου δὲ ὁ ἀστὴρ τὴν εἰς ὕστερον ἀρετὴν τοῦ παιδός· τοσοῦτος γὰρ ἐκ βρέφους ἐγένετο ἐνάρετος, ὡς καὶ τὸν Ἅγιον Γεώργιον φίλον κτήσασθαι, φανερῶς συλλαλοῦντα αὐτῷ καὶ συμβαδίζοντα, καὶ ὁδηγοῦντα αὐτὸν πρὸς πᾶν ἀγαθόν· ἐξ οὗ καὶ τὰ μυρία ἐκτήσατο θαύματα. Γενόμενος δὲ μοναχός, ἐχειροτονήθη καὶ Ἐπίσκοπος Ἀναστασιουπόλεως, καὶ διὰ τὰ πολλὰ θαύματα περιβόητος φανείς, καὶ Βασιλεῦσι καὶ τῷ κόσμῳ παντί, ἐν εἰρήνῃ πρὸς Κύριον ἐξεδήμησε.

ΚΑΙ ΜΝΗΜΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΝΑΘΑΝΑΗΛ. a

a
S. Nathanaelis
Ap.

Ναθαναήλ, ὁ τοῦ Χριστοῦ φίλος καὶ Ἀπόστολος, ἦν μὲν ἀπὸ Κανὰ πόλεως τῆς Γαλιλαίας, ἔνθα ὁ Χριστὸς καὶ Θεὸς ἡμῶν κληθεὶς εἰς γάμον, μετὰ τῆς παναχράντου αὐτοῦ μητρὸς καὶ τῶν ἱερῶν μαθητῶν, τὸ πρῶτον θαῦμα ἐποίησε, τὸ ὕδωρ εἰς οἶνον μεταβαλών. Προσεδέχετο δὲ καὶ αὐτὸς τὴν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ, ὡς νομομαθὴς τοῦ παρ᾽ ἐκείνων λεγομένου Μεσία. Εὑρὼν οὖν αὐτὸν Φίλιππος ὁ Ἀπόστολος ὁ ἀπὸ Βηθσαϊδά, ἐκ τῆς πόλεως τῶν ἁγίων Ἀποστόλων Ἀνδρέου καὶ Πέτρου, ὡς γινώσκων ὅτι προσδέχεται τὴν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ, μετὰ περιχαρείας εἶπεν αὐτῷ. Ὦ Ναθαναήλ, ὃν ἔγραψε Μωσῆς ἐν τῷ νόμῳ καὶ οἱ Προφῆται, εὑρήκαμεν Ἰησοῦν τὸν υἱὸν Ἰωσὴφ τὸν ἀπὸ Ναζαρέτ. Ἀπελθὼν οὖν καὶ ἰδὼν τὸν Χριστόν, καὶ πιστεύσας αὐτῷ, ἠκολούθη αὐτῷ. καὶ μετὰ τὸ πάθος αὐτοῦ καὶ τὴν ἀνάληψιν, κηρύττων αὐτὸν ὡς Θεόν, ἐν εἰρήνῃ ἐτελειώθη.

a *Quia hunc alii cum* S. Bartholomæo, *alii cum* S. Simone *eumdem faciunt, unum ex duodecim, ideo de hoc differimus agere usque ad* 24 *Augusti, vel* 28 *Octobris.*

ΜΗΝΙ ΤΩι ΑΥΤΩι ΚΓ' ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΕΓΑΛΟΜΑΡΤΥΡΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ.

XXIII
S. Georgii
Mart.

Γεώργιος, ὁ τοῦ Χριστοῦ Μάρτυς, ὑπῆρχε μὲν ἐπὶ Διοκλητιανοῦ τοῦ Βασιλέως, ἐκ τῆς χώρας δὲ Καππαδοκίας, γένους ἐνδόξου, Κόμης τὴν ἀξίαν. Διωγμοῦ δὲ ὄν-

τος,

τος, καὶ τῶν Χριστιανῶν καθεκάστην ἡμέραν φονευομένων, αὐτὸς σταθεὶς ἐνώπιον τοῦ τυράννου, ἤλεγξεν αὐτόν. Διὰ τοῦτο μετὰ τοῦ κονταρίου τὴν γαστέρα διατέμνεται, καὶ ἐν τροχῷ δεθεὶς πάντοθεν ἔχοντι σιδηρὰ ἠκονημένα προσηρμοσμένα κατὰ τοῦ καταφεροῦς ἀπελύθη, καὶ καταποθεὶς πάλιν ὑγίανε, καὶ ἐμφανισθεὶς ἀνελπίστως τῷ Βασιλεῖ, πολλοὺς ἔπεισε πιστεῦσαι τῷ Χριστῷ. Καὶ πάλιν τιμωρηθεὶς διαφόρως, τοῦ Μαγνεντίου σημεῖον ἐπιζητήσαντος, ἀνέστησεν νεκρὸν πρὸ πολλοῦ τεθνηκότα, καὶ πάλιν ἐπίστευσαν πολλοί, ἐν οἷς ἦν καὶ Γλυκέριος, οὗ τὸν βοῦν θανόντα ὁ Ἅγιος, ἤγειρεν, ὃς καὶ ἀπεκεφαλίσθη· καταστρέψας δὲ διὰ προσευχῆς τὰ εἴδωλα, ξίφει τὴν κεφαλὴν ἀπετμήθη.

ΜΗΝΙ ΤΩι ΑΥΤΩι ΚΔ' ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ ΠΑΣΙΚΡΑΤΟΥΣ ΚΑΙ ΒΑΛΕΝΤΙΝΟΥ.

XXIV SS. Pasicratis et Valentini MM. 15 *Maii.*

Οἱ τοῦ Χριστοῦ Μάρτυρες Πασικράτης καὶ Βαλεντίνος ὑπῆρχον ἐκ τῆς πόλεως Δωροστόλου τῆς Μακεδονίας, στρατιῶται μὲν ὄντες, Χριστιανοὶ δέ. Θεωροῦντες οὖν τοὺς εἰδωλολάτρας λίθοις, προσκυνοῦντας ἀψύχοις, ἐζήλωσαν, καὶ παῤῥησίᾳ τὸν Χριστὸν Θεὸν εἶναι ὡμολόγησαν μόνον, τὰ δὲ εἴδωλα ἄψυχον ὕλην. Κρατηθέντες οὖν, ἤχθησαν πρὸς τὸν Ἡγεμόνα, καὶ ὑποδειχθέντος τοῦ εἰδώλου τοῦ Ἀπόλλωνος ἵνα θύσωσι, δραμὼν ὁ Πασικράτης ἐνέπτυσεν εἰς αὐτόν. Καὶ προσελθὼν αὐτῷ τῷ Πασικράτει ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, ὁ πρὸ μικροῦ διὰ φόβον τὸν Χριστὸν ἀρνησάμενος, συνεβούλευε θῦσαι, καὶ ἀπαλλαγῆναι τῶν βασάνων. Ὁ δὲ ἀπώσατο, ἀνάξιον αὐτὸν εἰπὼν τῆς αὐτοῦ συγγενείας. Ἐρωτηθέντος δὲ τοῦ Ἁγίου Βαλεντίνου, καὶ τὰ ὅμοια φρονεῖν τῷ Πασικράτει εἰπόντος, ἀμφότεροι τὰς τιμίας αὐτῶν κεφαλὰς χαίροντες ἀπετμήθησαν, τῆς μητρὸς Πασικράτους παρούσης, καὶ προθυμοποιούσης αὐτὸν πρὸς τὸ μαρτύριον.

ΚΑΙ ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΕΥΣΕΒΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΙΑΣ ΑΥΤΟΥ.

S. Eusebii et Socior. MM

Μετὰ τελευτὴν τοῦ ἁγίου Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, προσέταξεν ὁ Διοκλητιανὸς τοὺς πανταχοῦ εὑρισκομένους Χριστιανούς, καὶ μάλιστα τοὺς δι' αὐτὸν εἰς φυλακὰς ἀποκλεισθέντας, ἢ θύοντας τοῖς ψευδωνύμοις θεοῖς ἀπολυθῆναι καὶ διατρίβειν ἐν τοῖς ζῶσιν, ἢ μὴ τοῦτο ποιοῦντας ἰσχυρῶς βασανίζεσθαι, καὶ τελευταῖον τῇ τοῦ θανάτου παραπέμπεσθαι ψήφῳ. Ἐπεὶ δὲ καὶ οὗτος οἱ Ἅγιοι, τὰ παρὰ τοῦ Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου γενόμενα θαύματα θεασάμενοι καὶ Χριστῷ πιστεύσαντες, εἰς φυλακὴν ἀπεκλείσθησαν· καὶ τῆς φυλακῆς ἐξελθόντες, καὶ τῷ τυράννῳ παραστάντες, ἠναγκάζοντο ἀρνήσασθαι μὲν τὸν Χριστόν, θῦσαι δὲ τοῖς εἰδώλοις, καὶ οὐκ ἐπείσθησαν· πρῶτον μὲν γυμνωθέντες ἐξέσθησαν ἕως αἱ σάρκες αὐτῶν ἐπὶ τὴν γῆν κατέῤῥευσαν· ἔπειτα κρεμασθέντες ἐτύφθησαν ἀφειδῶς, μέχρις οὗ τὰ σπλάγχνα αὐτῶν ἔξωθεν ἀνεφάνησαν· καὶ τέλος τὰς ἱερὰς αὐτῶν κεφαλὰς ἀπετμήθησαν.

ΚΑΙ ΜΝΗΜΗ ΤΗΣ ΟΣΙΑΣ ΕΛΙΣΑΒΕΤ, ΤΗΣ ΘΑΥΜΑΤΟΥΡΓΟΥ.

S Elisabeth Thaum

Ἡ Ὁσία καὶ Θαυματουργὸς Ἐλισάβετ, ἐκ βρέφους τῶν ἁγίων Πατέρων ταῖς διδασκαλίαις κατακολουθήσασα, τοῖς τῆς ἀσκήσεως πόνοις ἑαυτὴν ἐξέδωκεν· ἐξ οὗ καὶ χάριν λαβοῦσα τῶν ἰαμάτων, παντοῖα θεραπεύει νοσήματα. Εἶχε δὲ κατορθώματα πολλά· πτωχῶν γὰρ προΐστατο, χήραις ἐβοήθει, ὀρφανοῖς ἐπεχορήγει τροφάς, ἀδικουμένους ἐκ τῶν ἀδικούντων αὐτοὺς ἐῤῥύετο. Ἦν δὲ πάντα τὸν χρόνον μονοχίτων, ταλαιπωρουμένη ὑπὸ τοῦ κρύους, εἰ καὶ τῷ θείῳ ἐθάλπετο Πνεύματι· τὸ δὲ σῶμα διὰ παντὸς τοῦ βίου αὐτῆς, ὕδατι οὐκ ἔπλυνεν· ἀλλὰ καί, ὡς ὁ μέγας Μωσῆς, τεσσαράκοντα ἡμέρας ἐνήστευσε, μὴ γευσαμένη τὸ σύνολον· καὶ ἐπὶ τρισὶν ἔτεσι, τοῖς μὲν νοητοῖς ὀφθαλμοῖς τὸν ἐν οὐρανοῖς Θεὸν ἔβλεπε, τοῖς δὲ σωματικοῖς τὸν οὐρανὸν οὐκ ἐθεάσατο. Ἄρτου οὐ μετέλαβεν· ἐλαίου ποτὲ οὐκ ἐγεύσατο· οὕτω δὲ βιώσασα, καὶ μυρία θαυματουργήσασα, ἐτελειώθη ἐν Κυρίῳ. EX MS. CRYPTÆ FERRATÆ

ΜΗΝΙ ΤΩι ΑΥΤΩι ΚΕ' ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΚΑΙ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΟΥ ΜΑΡΚΟΥ.

XXV S. Marci Evangel

Μάρκος, ὁ τοῦ Χριστοῦ θεῖος Ἀπόστολος, μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐν πάσῃ τῇ Αἰγύπτῳ καὶ Λιβύῃ καὶ Πενταπόλει, ἐπὶ τῆς βασιλείας Τιβερίου Καίσαρος, τὸν τοῦ Χριστοῦ ἐκήρυξε λόγον. Συνεγράψατο δὲ καὶ τὸ κατ' αὐτὸν ἅγιον Εὐαγγέλιον, Πέτρου τοῦ κορυφαίου τῶν Ἀποστόλων ἐξηγησαμένου αὐτῷ. Χειροτονηθεὶς δὲ Ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας, ἐκόσμει τὰς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, χειροτονῶν Ἐπισκόπους κατὰ πᾶσαν ἐπαρχίαν Αἰγύπτου, καὶ αὐξάνων τὸν λόγον τῆς πίστεως. Ἐν μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν διδάσκων παρὰ τὴν θάλασσαν, ἐπεβουλεύθη παρὰ τῶν εἰδωλολατρῶν, καὶ σχοινίοις δεθεὶς ἐσύρετο· καὶ αἱ μὲν σάρκες αὐτοῦ κατέβρεχε τὴν γῆν· εἶτα ἐῤῥίφη ἐν φυλακῇ, ἔνθα φανεὶς αὐτῷ ὁ Κύριος βασιλείαν ὑπέσχετο οὐρανῶν· καὶ ἐπὶ τῇ αὔριον τῆς φυλακῆς ἐξελκυσθεὶς καὶ συρόμενος, τῷ Θεῷ τὸ πνεῦμα παρέδωκεν.

ΚΑΙ ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΣΑΒΑ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΛΑΤΟΥ.

S. Sabæ Ducis M. 24 *Aprilis.*

Σάβας, ὁ τοῦ Χριστοῦ Μάρτυς, ἦν ἐπὶ τῆς βασιλείας Αὐρηλιανοῦ, τὴν τοῦ στρατηλάτου ἐπέχων ἀρχήν, ἐν Ῥώμῃ τῇ πόλει. Ὑπῆρχε μὲν τὸ γένος Γότθος, Χριστιανὸς δὲ ὤν, ἐπεσκέπτετο τοὺς ἐν φυλακαῖς Ἁγίους καὶ ἐθεράπευεν· ἀλλὰ καὶ βίου καθαρότητι καὶ ἀσκήσει τὰ πονηρὰ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων ἐφυγάδευε πνεύματα. Διαβληθεὶς δὲ ἐκρατήθη καὶ ἤχθη πρὸς τὸν Βασιλέα· καὶ ἔμπροσθεν αὐτοῦ ῥίψας τὴν περικειμένην αὐτῷ ζώνην, ὡμολόγησε τὸν Χριστόν. Κρεμασθεὶς οὖν ἐξέσθη, καὶ λαμπάσιν ἐκάη· ἐξ ὧν παραδόξως σωθείς, ἄνδρας ἑβδομήκοντα πρὸς τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν ἐξεκαλέσατο, οἵτινες παραυτίκα τὰς κεφαλὰς ἀπετμήθησαν. Εἶτα παρεδόθη τῇ φυλακῇ, ἔνθα καὶ ἐπιφανεὶς αὐτῷ ὁ Χριστός, ἰσχὺν ἐχαρίσατο πλείονα· καὶ τῆς φυλακῆς ἐξελθεὶς, καὶ αὖθις καταναγκασθεὶς ἀρνήσασθαι τὸν Χριστὸν καὶ θῦσαι τοῖς εἰδώλοις, καὶ μὴ πεισθείς, ξίφει τὴν ἱερὰν αὐτοῦ κεφαλὴν ἀπετμήθη.

ΜΗΝΙ ΤΩι ΑΥΤΩι ΚϚ' ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΕΡΟΜΑΡΤΥΡΟΣ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΜΑΣΕΙΑΣ.

XXVI S. Basilei Ep M.

Βασιλεύς, ὁ Ἱερομάρτυς, ὑπῆρχεν ἐπὶ τῆς βασιλείας Λικινίου, Ἐπίσκοπος δὲ ἦν Ἀμασείας, ἐμαρτύρησε δὲ τρόπῳ τοιούτῳ. Δούλη τις τῆς γυναικὸς Λικινίου, Γλαφύρα καλουμένη, φεύγουσα τὴν ἐκείνου μίξιν διὰ σωφροσύνην, τῇ βουλῇ τῆς κυρίας αὐτῆς, μετὰ χρημάτων πολλῶν, χρύσα πρὸς τὰ τῆς Ἀνατολῆς μέρη ἐξέφυγε, καταλαβοῦσα τὴν πόλιν Ἀμάσειαν, καὶ ὑποδεχθεὶς ὡς Χριστιανὴ παρὰ τοῦ Ἐπισκόπου Βασιλέως. Μαθὼν δὲ τοῦτο Λικίνιος, καὶ ἀποστείλας, ἀμφοτέρους ἐκέλευσεν ἀχθῆναι. Ἀλλ' ἡ μὲν Γλαφύρα ἤδη τελευτήσασα, ἐξέφυγε τὰς χεῖρας αὐτοῦ· ὁ δὲ Ἐπίσκοπος Βασιλεὺς δέσμιος ἀχθεὶς εἰς Νικομήδειαν, καὶ τὸν Βασιλέα ἐλέγξας, ἀπεκεφαλίσθη, καὶ ἐῤῥίφη ἐν τῇ θαλάσσῃ χωρὶς μὲν τὸ σῶμα αὐτοῦ, χωρὶς δὲ ἡ κεφαλή. Προνοίᾳ δὲ Θεοῦ προσεκολλήθη τὸ σῶμα τῇ κεφαλῇ, καὶ ἀνάπλευσαν τὸ ῥεῦμα, εὑρέθη ἐν Σινώπῃ, εἶτα ἐτέθη ἐν Ἀμασείᾳ.

ΚΑΙ ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΠΟΥΠΛΙΟΥ.

S. Publii Martyris 25 *Aprilis.*

Στρατιώτης ἦν οὗτος, ὁ ἅγιος Μάρτυς τοῦ Χριστοῦ Πούπλιος, στρατευόμενος ὑπὸ τῷ Βασιλεῖ Λικινίῳ, καὶ ἀγαπώμενος ὑπ' ἐκείνου, διὰ τὸ πολλάκις ἐν πολλοῖς ἀνδραγαθῆσαι πολέμοις. Ὅτε δὲ δέσμιος ἤχθη ἐξ Ἀμασείας ὁ ἅγιος Ἱερομάρτυς Βασιλεύς, καὶ σταθεὶς ἔμ-

προσθεν

EX MS. CRYPTÆ FERRATÆ

προσθεν τοῦ Λικιννίου ἤλεγξεν ἀνδρίως αὐτόν τε καὶ τὴν πλάνην τῶν ακαθάρτων δαιμόνων, καὶ διεξῆλθε τὰ περὶ τῆς οἰκονομίας τοῦ ἀληθεινοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ῥίψας τὰ ὅπλα καὶ τὴν ζώνην ἣν περιεβέβληντο, ὡμολόγησεν ἑαυτὸν Χριστιανόν, καὶ τοῦ ἐπουρανίου Θεοῦ δοῦλον καὶ στρατιώτην. Ὀργισθεὶς οὖν ὁ Βασιλεύς, καὶ ἀλλοιώσας τὸ πρόσωπον αὐτοῦ τῷ πολλῷ θυμῷ, πρῶτον μὲν διὰ κολακείας ἐσπούδαζεν μεταθῆναι αὐτον τῆς τοιαύτης γνώμης· ὡς δὲ οὐκ ἔπεισεν, ισχυρῶς βασανίσας, μαχαίρα την κεφαλην αὐτοῦ απέτεμεν.

ΜΗΝΙ ΤΩι ΑΥΤΩι ΚΖʹ ΜΝΗΜΗ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ ΣΩΣΙΠΑΤΡΟΥ ΚΑΙ ΙΑΣΩΝΟΣ

XXVII SS Sosi patri et Jasonis 25 *Junii et* 12 *Juli*.

Ἰάσων καὶ Σωσίπατρος γεγόνασι μὲν μαθηταὶ Παῦλου τοῦ Ἀποστόλου· ἦν μέν, ὁ μὲν Ἰάσων ἀπὸ Τάρσου τῆς Κιλικίας, ἧς καὶ Ἐπίσκοπος ἐγένετο· ὁ δὲ Σωσίπατρος ἐκ Πατρῶν τῆς Ἀχαΐας, γενόμενος καὶ αὐτὸς Επίσκοπος Ἰκονίου. Ἐπὶ χρονοις δὲ τισι τὰς ἑαυτῶν Ἐκκλησίας κυβερνήσαντες, απῆλθον εἰς τὴν δύσιν ὠφελῆσαί τινας· καὶ καταλαβόντες τὴν νῆσον Κερκύρων, κτίζουσιν ἐκκλησίαν εις ὄνομα τοῦ ἁγίου Πρώτομαρτυρος Στεφάνου. Καὶ μαθὼν τοῦτο Κερκυλῖνος, ὁ τῆς νήσου Βασιλεύς, ἀπέκλεισεν αὐτοὺς εις φυλακήν· ἔνθα ἰδόντες αὐτοὺς ἑπτὰ λησταὶ αποκεκλεισμένοι ὄντες, ἐπίστευσαν τῷ Χριστῷ, ὁμοίως καὶ ὁ δεσμοφύλαξ Ἀντώνιος, οστις καὶ απεκεφαλίσθη. Καὶ κατελθοντος πυρος ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ κατακαύσαντος τοὺς δύο υἱοὺς τοῦ Βασιλέως καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, απελύθησαν οἱ Ἅγιοι, καὶ πολλοὺς ὠφελήσαντες, ὕστερον ἐν ειρήνῃ ἐτελειώθησαν.

ΚΑΙ ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ.

S. Cercyræ Mart. 29 *Aprilis*.

Μετὰ τὸ τελευτῆσαι ὑπὸ τοῦ οὐρανίου πυρὸς τοὺς υἱοὺς Κερκυλίνου τοῦ Βασιλέως, καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ απολυθῆναι τοὺς Ἁγίους, ἐκράτησεν αὐτοὺς Καρπιανός, ὁ τῆς νήσου Ἔπαρχος, καὶ ἐτιμώρει προστάξει τοῦ Βασιλέως. Προκύπτουσα δὲ απὸ τῆς θυρίδος Κερκύρα ἡ αὐτοῦ θυγάτηρ, καὶ θεωροῦσα τοὺς Ἁγίους βασανιζομένους, ἐπίστευσε, καὶ Χριστιανὴν ἑαυτὴν ὁμολογήσασα, παρέστη ἐνώπιον τοῦ πατρὸς αὐτῆς· καὶ ἀναγκασθεῖσα, ἀρνήσασθαι τὸν Χριστόν, καὶ μὴ πισθεῖσα, ἐκδίδοται καὶ αὐτὴ τῷ Ἐπάρχῳ. Ὁ δὲ Ἔπαρχος παρέδωκεν αὐτὴν Αἰθίοπί τινι εις τὸ διαφθαρῆναι αὐτήν. Προστάξει δὲ Θεοῦ ἄρκτος ποθὲν ἐλθοῦσα, ἐκώλυσε τὸν Αἰθίοπα τοῦ ἐπιχειρήματος, καὶ ἐφύλαξε τὴν παρθένον ἀδιάφθορον. Ἰδὼν οὖν τὸ θαῦμα ὁ Αἰθίοψ, καὶ πιστεύσας, μαχαίραις κατεκόπη· ἡ δὲ Ἁγία Κερκύρα κρεμασθεῖσα, καὶ ὑποκαπνισθεῖσα, καὶ τοξευθεῖσα, καὶ λιθοβολιθεῖσα, ἐτελειώθη.

ΚΑΙ ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΣΑΤΟΡΝΙΝΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΙΑΣ ΑΥΤΟΥ.

S. Saturnini et Soc MM. 29 *Aprilis*.

Οὗτοι οἱ Ἅγιοι ὑπῆρχον, οἱ πιστεύσαντες ἐν τῇ φυλακῇ τῷ Χριστῷ διὰ τῆς διδασκαλίας τῶν ἁγίων Ἀποστολων Ἰάσωνος καὶ Σωσιπάτρου, ἑπτὰ λήσταρχοι, μετὰ καὶ τῶν πιστευσάντων ὕστερον ὑπὸ τῆς Ἁγίας Κερκύρας· καὶ μετὰ τελευτὴν αὐτῆς ἐκβληθέντες τῆς φυλακῆς οἱ ἑπτά, καὶ ἀχθέντες ἔξω τῆς πόλεως, ἐνεβλήθησαν εἰς λεβῆτας γέμοντας πίσσης, καὶ κηροῦ, καὶ ἐλαίου, καὶ βράζοντες ἐτελειώθησαν· οἱ δὲ καταλειφθέντες αδελφοί, εἰς νησίδιόν τι απελθόντες, προσηύχοντο τῷ Θεῷ. Καὶ μαθὼν τοῦτο ὁ βασιλεύς, καὶ ἐμβὰς εἰς πλοῖον καὶ απερχόμενος φονεῦσαι αὐτούς, κατεποντίσθη· καὶ κρατήσας ετερος Βασιλεὺς τῆς νήσου, ἐνέβαλεν τοὺς Ἁγίους εἰς κάμινον, καὶ ἰδὼν αὐτοὺς ὑγιεῖς ἐξελθόντας, ἐπίστευσε τῷ Χριστῷ, μετονομασθεὶς Σεβαστιανός, καὶ ἐκ τοτε τὸν Χριστὸν ἐκήρυττεν ἅμα τοῖς ἁγίοις Ἀποστόλοις· μεθ' ὧν καλῶς βιώσας, ἐν εἰρήνῃ ἐτελειώθη.

ΜΗΝΙ ΤΩι ΑΥΤΩι ΚΗʹ ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΔΑΔΑ ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΥΝΩΔΙΑΣ ΑΥΤΟΥ.

XXVIII S. Dadæ et Socio MM. 13 *Aprilis*.

Οἱ τοῦ Χριστοῦ Μάρτυρες Δάδας, Μάξιμος, καὶ Κιντιλιανός, ὑπῆρχον μὲν ἐπὶ τῆς βασιλείας Μαξιμιανοῦ, καὶ Ταρκυίνου Ὑπάτου, ἐκ τῆς πολεως δὲ Δωροστόλου τῆς Μακεδονίας· και ὁ μὲν Μάξιμος Ἀναγνώστης ἦν τῆς ἁγιωτάτης τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας, καλῶς ἑρμηνεύων τὰς θείας γραφάς, καὶ διδάσκων ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ· ὁ δὲ Δάδας καὶ Κιντιλιανὸς ἦσαν αὐτοῦ μαθηταὶ καὶ φίλοι. Καταμηνυθέντες οὖν τῷ τῆς πολεως Ἄρχοντι, καὶ κρατηθέντες παρέστησαν αὐτῷ· και ἐρωτηθέντες, καὶ τὸν Χριστὸν παῤῥησία ὁμολογήσαντες, ἀπεκλείσθησαν εἰς φυλακήν. Εἶτα τῆς φυλακῆς ἐκβληθέντες, καὶ καταναγκασθέντες θῦσαι τοῖς ειδώλοις, καὶ μὴ πεισθέντες, γυμνωθέντες καὶ ἁπλωθέντες ἐπὶ τὴν γῆν, ἐκ τεσσάρων δεδεμένοι ἐτύφθησαν, εἶτα απεκεφαλίσθησαν· ὧν τὰ λείψανα αποκομισθέντα, ἐτέθησαν ἐν Κωνσταντινουπολει.

ΚΑΙ ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΖΗΝΩΝΟΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΙΑΣ ΑΥΤΟΥ.

S. Zenonis et Sociorum MM.

Ζήνων ὁ τοῦ Χριστοῦ Μάρτυς, ἅμα τοῖς Ἁγίοις Εὐσεβείῳ, Νέωνι, καὶ Βιταλίῳ, ὑπῆρχον μὲν ἐκ τῆς νήσου Κερκύρας· κατηχισθέντες δὲ ὑπὸ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων Ἰάσωνος καὶ Σωσιπάτρου, ἐπίστευσαν τῷ Χριστῷ, καὶ διαβληθέντες Κερκιλίνῳ τῷ τῆς νήσου Βασιλεῖ, ἐκρατήθησαν· καὶ δεθέντες ὑπὸ τῶν ειδωλολατρῶν ἁλύσεσι βαρείαις, παρέστησαν ἐνώπιον αὐτοῦ. Καὶ ἐρωτηθέντες, καὶ ὁμολογήσαντες τὸν Χριστόν, γυμνωθέντες τῶν ἱματίων αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τὴν γῆν απλωθέντες, καὶ δεθέντες χεῖρας καὶ πόδας σχοινίοις, ἐτύφθησαν ῥάβδοις. Ἐπὶ πολλαῖς τε ὥραις καταναγκαζόμενοι ἀρνήσασθαι μὲν τὸν Χριστόν, θῦσαι δὲ τοῖς ειδώλοις, μη πεισθέντες δέ, μὴ δὲ μέχρι λογου θῦσαι τοῖς δαίμοσι, απεκλείσθησαν εις φυλακην ὡσεὶ νεκροί· καὶ μετὰ ταῦτα καμίνου μεγάλης αναφθείσης, τῆς φυλακῆς ἐκβληθέντες, καὶ ἐν αὐτῇ ἐμβληθέντες, ἐτελειώθησαν.

ΚΑΙ ΜΝΗΜΗ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΜΕΜΝΟΝΟΣ ΤΟΥ ΘΑΥΜΑΤΟΥΡΓΟΥ.

S Remnonis Thaum

Μέμνων, ὁ ἐν Ἁγίοις Πατὴρ ἡμῶν, ὁ Θαυματουργός, ἀκούσας τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου λέγοντος, Ὅστις οὐκ ἀφῆκε πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ αδελφούς, ἢ ἀδελφάς, ἢ οἰκίας, ἢ ἀγρούς, οὐ δύναταί μου εἶναι μαθητής, καὶ κατανυγεὶς τὴν ψυχήν, καταλιπὼν πάντα, ἠκολούθησε τῷ Χριστῷ· καὶ ουτως ἠγωνίσατο προς ἀρετήν, ὡς δοχεῖον καθαρὸν καὶ κατοικητήριον ἄξιον γενέσθαι τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ὑποτάξας γὰρ τὴν σάρκα τῷ πνεύματι διὰ πολλῆς ἐγκρατείας καὶ ταπεινώσεως, καὶ παθῶν κυριεύσας τῶν τῆς σαρκὸς ὁμοῦ καὶ τῆς ψυχῆς, ἐγένετο καὶ μοναζόντων Ἀρχηγός, καὶ βίον ζήσας ἰσάγγελον, καὶ παρὰ Θεοῦ τὴν τῶν θαυμάτων ἐπλούτισε χάριν· καὶ γὰρ πάθη ανίατα ἐθεράπευσε, καὶ ῥείθροις δακρύων τὴν ψυχὴν ἀποκαθάρας, ὕδατα ἐν ξηρῷ τόπῳ διὰ προσευχῆς αναβλύσαι παρεσκεύασε, καὶ ἄλλα πολλὰ θαύματα τελέσας ἐν ειρήνῃ ἐκοιμήθη.

ΜΗΝΙ ΤΩι ΑΥΤΩι ΚΘʹ ΜΝΗΜΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΣΙΜΩΝΟΣ, ΟΣ ΕΠΕΚΛΗΘΗ ΙΟΥΔΑΣ.

XXIX S. Simonis Ap 28 *Octob*

Σίμων ὁ τοῦ Χριστοῦ μέγας Ἀπόστολος, ὑπῆρχε μὲν απὸ Κανᾶ τῆς Γαλιλαίας, ἔνθα ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ Θεὸς κληθεὶς εἰς γάμον, μετὰ τῆς αχράντου μητρὸς αὐτοῦ καὶ τῶν μαθητῶν, λείψαντος ὄινου, τοῦ θαυματουργεῖν ἀρξάμενος, διὰ παρακλήσεως τῆς μητρός, τὸ ὕδωρ εἰς οἶνον μετέβαλεν. Ἐγένετο δὲ αὐτοῦ μαθητής, καὶ τοῦ κηρύγματος ὑπηρέτης· καὶ ἦν μετὰ τῶν λοιπῶν Ἀποστόλων, ἀκολουθῶν τῷ Χριστῷ, καὶ τῆς παρ' αὐτοῦ διδασκαλίας ἀπολάυων. Μετὰ δὲ τὴν ανάληψιν αὐτοῦ καὶ τὴν εις

οὐρανοὺς

οὐρανοὺς ἀνάβασιν, ἀπελθὼν εἰς τὴν πόλιν Ἔδεσαν, καὶ πολλοὺς διδάξας τῶν εἰδωλολατρῶν τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, ἐπέστρεψεν ἐπὶ τὸν Κύριον. Μετὰ ταῦτα δὲ παραγενόμενος καὶ εἰς Μεσοποταμίαν, ἐκήρυττε παῤῥησίᾳ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ· καὶ πάλιν ἀπελθὼν εἰς Ἔδεσαν, καὶ πολλὰ θαύματα ἐργασάμενος εἰς δόξαν Θεοῦ, ἐν εἰρήνῃ ἐτελειώθη.

ΚΑΙ ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ Θ' ΜΑΡΤΥΡΩΝ ΤΩΝ ΕΝ ΚΥΖΙΚΟΥ, ΘΕΟΓΝΙΔΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΙΑΣ ΑΥΤΟΥ.

IX MM. in Cyzico.

Οἱ ἅγιοι Μάρτυρες τοῦ Χριστοῦ, Θέογνις, Ῥοῦφος, Ἀντίπατρος, Εὐτυχής, Ἀρτεμᾶς, Μάγνος, Θεόδοτος, Θαυμάσιος, καὶ Φιλήμων, ὑπῆρχον μὲν ἐκ διαφόρων τόπων, συναθροισθέντες δὲ ἐν Κυζίκῳ τῇ πόλει κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ διωγμοῦ, καὶ τὸν Χριστὸν κηρύττοντες, ἐκρατήθησαν παρὰ τῶν εἰδωλολατρῶν, καὶ παρεδόθησαν τῷ τῆς πόλεως Ἄρχοντι. Καὶ δεξάμενοι πρώτην ἐρώτησιν, καὶ τυφθέντες ἱκανῶς, παρεπέμφθησαν φυλακῇ. Καὶ μετὰ ταῦτα τῆς φυλακῆς ἐκβληθέντες, ἠναγκάζοντο ἀρνήσασθαι μὲν τὸν Χριστόν, θῦσαι δὲ τοῖς εἰδώλοις. Οἱ δὲ μὴ πεισθέντες, ἀλλὰ τῆς πλάνης καὶ ματαιότητος τῶν εἰδώλων καταπτύσαντες, καὶ τοῦ Ἄρχοντος καταφρονήσαντες, τὰς ἱερὰς αὐτῶν κεφαλὰς ἀπετμήθησαν· τὰ δὲ λείψανα αὐτῶν μετατεθέντα ἐν Κυζίκῳ, πολλὰς ἰάσεις ἐπιτελοῦσι εἰς δόξαν Χριστοῦ.

ΜΗΝΙ ΤΩι ΑΥΤΩι Α' ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΙΑΚΩΒΟΥ, ΑΔΕΛΦΟΥ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ.

EX MS. CRYPTÆ-FERRATÆ XXX S. Jacobi frat. Dni 1 Maii.

Ἰάκωβος ὁ μέγας Ἀπόστολος, υἱὸς μὲν ἦν Ἰωσὴφ τοῦ μνήστορος, ἀδελφὸς δὲ κατὰ σάρκα τοῦ Κυρίου, ὑφ' οὗ καὶ ἐχειροτονήθη πρῶτος Ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων. Ὑπάρχων δὲ εὐλαβὴς καὶ ἐγκρατής, ἐλεήμων καὶ συμπαθής, ἐπεκλήθη Δίκαιος· τίνες οὖν, ὧν ἦρχεν Ἄννανος ὁ Ἱερεὺς τῶν Ἰουδαίων, τῆς κατὰ Παύλου ἐπιβουλῆς ἀποτυχόντες, ἐκείνου πρὸς Ῥώμην ἀπελθόντος, τρέπονται κατὰ τοῦ Ἰακώβου· καὶ κρατήσαντες αὐτόν, ἠνάγκαζον ἀρνήσασθαι τὸν Χριστόν. Καὶ ἀγαγόντες ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ, ἔλεγον αὐτῷ· Εἰπὲ ἡμῖν, Δίκαιε, μεγάλῃ φωνῇ, Τίς ἐστιν ἡ θύρα τοῦ Ἰησοῦ; Ὁ δὲ εἶπεν, Τί με ἐρωτᾶτε περὶ τοῦ Ἰησοῦ; αὐτός ἐστιν ὁ ἐν οὐρανοῖς καθήμενος ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρός, καὶ μέλλων ἔρχεσθαι κρίναι τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ. Καὶ εἰπόντες, Ὢ, ὢ, καὶ ὁ Δίκαιος πεπλάνηται, ἔῤῥιψαν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ κάτω· καὶ ἔτι ἐμπνέοντα, πλήξας τὶς κναφεὺς ξύλῳ, ἀπέκτεινεν.

Nescio quid Synaxarii hujus collectorem moverit, ut quo die passim alii Græci colunt Jacobum Fratrem Joannis, ipse posuerit Fratrem Domini, hujus elogium iterum positurus, quando etiam alii omnes illud habent, die XXIII *Octobris. Potuerat certe mensem hunc melius claudere, quam cum passim reprobata opinione de Josepho Virginis sponso, quasi hic ex priori aliqua uxore genuisset eos qui in Evangelio dicuntur Fratres Domini, quorum unus fuit Jacobus, Hierosolymorum primus Episcopus : qui utrum supra duodenarium numerum adjungatur collegio Apostolorum, diversus a Jacobo Alphæi, disquiremus* I *die Maii.*

ΒΙΟΣ ΜΑΡΙΑΣ ΑΙΓΥΠΤΙΑΣ

ΤΗΣ ΑΠΟ ΕΤΑΙΡΙΔΩΝ ΟΣΙΩΣ ΑΣΚΗΣΑΣΗΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΡΗΜΟΝ ΤΟΥ ΙΟΡΔΑΝΟΥ. a

ex MS. Medicæo Regis Christianissimi,

collato cum MS. Monachiensi Ducis Bavariæ.

PROLOGUS.

Tob 13, 7.

Μυστήριον Βασιλέως κρύπτειν καλόν, τάδε ἔργα τοῦ Θεοῦ ἀνακηρύττειν ἔνδοξον· οὕτω γὰρ εἶπεν ὁ Ἄγγελος τῷ Τωβίτ, μετὰ τὴν παράδοξον τὴν ἐκτυφλώσεως τῶν ὀμμάτων ἀνάβλεψιν, καὶ μετ' ἐκείνους τοὺς κινδύνους, οὓς διῆλθε, καὶ ὧν ἐῤῥύσθη, δι' ἣν εἶχεν εὐσέβειαν. Καὶ γὰρ τὸ Βασιλέως μὴ φυλάττειν μυστήριον, ἐπισφαλὲς καὶ ἐπολεθρον. Καὶ τὸ σιγᾷν Θεοῦ ἔργα παράδοξα, ψυχῇ φέρει τὸν κίνδυνον. Ὅθεν κἀγὼ φόβῳ τοῦ σιωπᾷν τὰ θεῖα βαλλόμενος, καὶ τὸν ἐπηρτημένον κίνδυνον τῷ δούλῳ, ὑφορώμενος, ὃς λαβὼν ὑπὸ τοῦ δεσπότου τὸ τάλαντον, εἰς γῆν ἐκεῖνο

Fideliter narrata

b κατώρυξεν, καὶ τὸ δοθὲν εἰς ἐργασίαν ἔκρυψεν ἀπραγμάτευτον· ἐξήγησιν ἱεράν, ἕως ἐμοῦ καταντήσασαν, οὐδαμῶς σιωπήσομαι. Καί μοι μηδεὶς ἀπιστείτω ἅπερ ἀκήκοα γράφοντι, ἢ ἐμὲ τερατεύεσθαι τὸ παράπαν ἡγούμενος, ἢ τοῦ πράγματος τῷ μεγέθει πληττόμενος· ἐμοὶ μὲν γὰρ μὴ γένοιτο c καταψεύσασθαι καὶ καπηλεύεσθαι λόγον, ἐν ᾧ Θεοῦ μνημονεύεται. Καὶ τὸ σμικρὰ d δὲ φρονεῖν καὶ ἀνάξια τῆς τοῦ σαρκωθέντος Θεοῦ Λόγου μεγαλειότητος, καὶ ἀπιστεῖν τοῖς οὕτω e λεγομένοις, οὔ μοι δοκεῖ ἔχειν τὸ εὔλογον· εἰ δὲ τινές εἰσιν οἱ τῇδε τῇ γραφῇ ἐντυγχάνοντες, καὶ τὸ παράδοξον τοῦ λόγου δῆθεν καταπληττόμενοι, καὶ πιστεύειν ἐπιχειρῶς οὐκ ἐθέλοντες, κἀκείνοις ἵλεως γένηται Κύριος, ἐπειδήπερ καὶ αὐτοὶ τὸ ἀσθενὲς τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως λογιζόμενοι, δυσπαράδεκτα ἡγοῦνται f τὰ παραδόξως πῶς περὶ ἀνθρώπων λεγόμενα. Εἶμι g δὲ λοιπὸν ἐπ' αὐτὴν τὴν διήγησιν, πρᾶγμα λέξων ἐν τῇ γενεᾷ τῇ καθ' ἡμᾶς h γεινάμενον. Ὅπερ ἱερὸς ἀνήρ, τὰ θεῖα λέγειν καὶ πράττειν ἐκπαιδόθεν μεμαθηκώς, ἀφηγήσατο. Ἀλλὰ μηδὲ τοῦτο πρὸς ἀπιστίαν ἑλκύσει τοὺς ἐντυγχάνοντας, τὸ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς γενεᾷ

fide pari describere proponit auctor.

θαῦμα τοιοῦτον ἡγουμένους γενέσθαι ἀδύνατον· ἡ γὰρ χάρις τοῦ Πατρὸς i κατὰ γενεὰν εἰς ψυχὰς ὁσίας διαβαίνουσα, φίλους Θεοῦ καὶ προφήτας κατασκευάζει, καθὼς ἐδίδαξεν ὁ Σολομῶν. Καιρὸς δὲ λοιπὸν τῆς ἱερᾶς ἐκείνης ἀπάρξασθαι διηγήσεως. Sap. 7, 27

2 Ἐγένετο τις ἐν τοῖς κατὰ Παλαιστίνην μοναστηρίοις ἀνήρ, βίῳ καὶ λόγῳ κοσμούμενος, ὃς ἐκ σπαργάνων αὐτῶν τοῖς μοναχικοῖς ἀνετράφη ἤθεσί τε καὶ πράγμασι· Ζωσιμᾶς ἦν ὄνομα τούτῳ τῷ γέροντι. Καὶ μή τις τῇ k ἐπωνυμίᾳ, νομισάτω με ἐκεῖνον λέγειν τὸν Ζωσιμᾶν, τὸν ἐν δόγμασί ποτε διαβληθέντα ὡς ἑτερόδοξον· ἄλλος γὰρ οὗτος, καὶ ἄλλος ἐκεῖνος, καὶ πολὺ τὸ μεταξὺ τῶν δύο τὸ διάφορον, εἰ καὶ μίαν ἐκέκτηντο τὴν προσηγορίαν ἀμφότεροι. Οὗτος τοίνυν ὁ Ζωσιμᾶς ὀρθόδοξος, ὃς ἐμόνασεν ἀρχῆθεν ἔν τινι τῶν πάλαι μοναστηρίων, πᾶν εἶδος l ἀσκήσεως μετερχόμενος, καὶ πρὸς πᾶσαν m ἐγκράτειαν γενόμενος ἐπιτήδειος· πάντα μὲν γὰρ κανόνα παραδεδομένον ὑπὸ τῶν πρὸς n τὴν τοιαύτην αὐτῶν παλαίστραν παιδοτριβησάντων ἐφύλαττεν, πολλὰ δὲ καὶ αὐτὸς προσεπενόησεν οἴκοθεν, ὑποτάξαι ζητῶν τὴν σάρκα τῷ πνεύματι. Καί γε τοῦ σκοποῦ οὐ διήμαρτεν· οὕτω γὰρ ἦν ὁ γέρων [ἐπίσημος] περὶ τὸ πνευματικόν, O ὡς πολλοὺς πολλάκις τῶν ἐγγύθεν μοναστηρίων, ἐστὶ δὲ ὅτε καὶ τῶν μακρὰν ἀπεχόντων, φοιτᾷν πρὸς αὐτόν, καὶ πρὸς ἐγκράτειαν ὑπὸ τῆς ἐκείνου διδασκαλίας τυποῦσθαι [καὶ κανονίζεσθαι]. Καίπερ δὲ οὕτως ἔχων περὶ τὸ πρακτικὸν εἶδος ὁ γέρων, οὐδὲ τῆς μελέτης τῶν θείων λογίων ποτὲ παρημέλησεν· ἀλλὰ καὶ κοιτάζόμενος, καὶ ἀνιστάμενος, καὶ ἐν χερσὶ κρατῶν τὸ ἐργόχειρον, ὅθεν τὴν τροφὴν ἐπορίζετο p. Εἰ δὲ θέλεις μαθεῖν τῆς τροφῆς, ἧς ἐκεῖνος ἐγεύετο, ἓν ἔργον εἶχεν ἐκεῖνος ἀσίγητον, μηδὲ ποτε δαπανώμενον, τὸ ψάλλειν

CAP. I — *Zosimas, post egregios in virtute profectus, et vitæ rigorem laudabilem,*

EX MS REG. GR.
q

λειν διὰ παντός, καὶ μελέτην ἀεὶ ποιεῖσθαι τῶν q ἱερῶν λογίων. Πολλάκις γοῦν φασί τινες καὶ θείας ὁράσεως ἀξιοῦσθαι τὸν γέροντα θεόθεν αὐτῷ γεινομένης ἐλλάμψεως, καθάπερ ὁ Κύριος εἶπεν, Οἱ τὴν σάρκα δηλαδὴ τὴν ἑαυτῶν ἐκκαθάραντες, καὶ νήφοντες ἀεὶ ἐγρηγορότι τῷ τῆς ψυχῆς αὐτῶν ὄμματι, ὁρῶσι θείας ἐλλάμψεως ὁράσεις, ἀρραβῶνας ἐνθεῦθεν τοῦ μένοντος αὐτοὺς καλοῦ κομιζόμενοι.

r
tentatus de vana gloria,
s
t

3 Ἔλεγεν οὖν ὁ Ζωσιμᾶς, ἐξ αὐτῶν εἰπεῖν τῶν r πατρικῶν ἀγκαλῶν ἐν τῷ μοναστηρίῳ τούτῳ δέδοσθαι, καὶ μέχρι τρίτου καὶ πεντηκοστοῦ ἔτους ἐν αὐτῷ τὸν δρόμον τὸν ἀσκητικὸν s ἠνυκέναι. Μετὰ δὲ ταῦτα παρενωχλήθη, ὡς ἔφασκεν, ὑπό τινων λογισμῶν, ὡς ἄρα t τελειούμενος ἐν ἅπασι, τῆς ἑτέρου διδασκαλίας οὐδαμῶς προσδεόμενος· ταῦτα γάρ, ὡς ἔλεγεν, καθ᾽ ἑαυτὸν ἐλογίζετο. Ἆρά γε ἔστιν ἐν τῇ γῇ μοναχός, ὁ δυνάμενος ξένον τι παραδοῦναί μοι, ἢ ὠφελῆσαί με ἰσχύων, ὅπερ οὐκ οἶδα, οὐδὲ πέπραχα, εἶδος ἀσκήσεως; ἆρα εὑρίσκεται τῶν ἐν ἐρήμῳ φιλοσοφούντων ἀνὴρ ὃς κατὰ πρᾶξιν ἢ θεωρίαν πρωτεύει μου; Ταῦτα δὲ λογιζομένου τοῦ γέροντος, ἐφίσταταί τις αὐτῷ καί φησι πρὸς αὐτόν· Ὦ Ζωσιμᾶ, καλῶς μὲν καὶ ὡς ἦν δυνατὸν ἀνθρώπῳ ἠγώνισας, καλῶς δὲ καὶ τὸν ἀσκητικὸν δρόμον διήνυσας· πλὴν οὐδείς τῶν ἐν ἀνθρώποις ἐστὶν ἔχων τὸ τέλειον, ἀλλὰ μείζων ἐστὶν ὁ ἀγὼν ὁ προκείμενος τοῦ παρῳχηκότος νῦν, κἂν ὑμεῖς οὐ γινώσκετε. Ἵνα γνῷς καὶ αὐτὸς οὖν, πόσαι εἰσὶ καὶ ἄλλαι πρὸς σωτηρίαν ὁδοί, ἔξελθε ἐκ τῆς γῆς σου, καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου, καὶ ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός σου, καθάπερ Ἀβραὰμ ἐκεῖνος ὁ ἐν Πατριάρχαις αἰδέσιμος, καὶ δεῦρο εἰς τόδε τὸ μοναστήριον, τὸ πλησίον Ἰορδάνου τοῦ ποταμοῦ διακείμενον.

jubetur ire ad Jordanem,

4 Αὐτίκα γοῦν ὁ γέρων, ἀκολουθῶν τῷ κελεύσματι, ἐξίησι τοῦ μοναστηρίου, ἐν ᾧ ἐκ παιδόθεν ἐμόνασε· καὶ καταλαβὼν Ἰορδάνην τὸν ἐν ποταμοῖς ἁγιώτατον, ὁδηγεῖται ὑπὸ τοῦ κελεύσαντος αὐτὸν εἰς ἐκεῖνο τὸ μοναστήριον, εἰς ὃ ὁ Θεὸς αὐτὸν γενέσθαι παρεκελεύσατο. u Κρούσας τοίνυν τῇ χειρὶ τὴν θύραν [τῆς αὐλῆς] ἐντυγχάνει πρώτον μοναχῷ τῷ τὴν θύραν φυλάττοντι· ἐκεῖνος δὲ αὐτὸν μηνύει πρὸς τὸν Ἡγούμενον· ὁ δὲ τοῦτον δεξάμενος, σχήματι καὶ ἤθος εὐλαβείας θεασάμενος, βαλόντα τὴν συνήθη τοῖς μοναχοῖς μετάνοιαν καὶ λαβόντα εὐχήν, ἠρώτησεν x αὐτόν· Πόθεν, ἀδελφέ, παραγέγονας, καὶ τίνος ἕνεκα πρὸς τοὺς ταπεινοὺς ἐλήλυθας γέροντας; Ὁ δὲ Ζωσιμᾶς ἀπεκρίνατο· Τὸ μὲν πόθεν, λέγειν y οὐκ ἀναγκαῖον μοι· ὠφελείας δὲ χάριν, ὦ Πάτερ, ἐλήλυθα· ἀκήκοα γὰρ περὶ ὑμῶν ἔνδοξα z καὶ ἀξιέπαινα, δυνάμενα ψυχὴν προσοικειῶσαι Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν. Εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ Ἡγούμενος, Ὁ Θεός, ἀδελφέ, ὁ μόνος ἰώμενος τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν, αὐτὸς καὶ σὲ καὶ ἡμᾶς διδάξει τὰ θεῖα θελήματα, καὶ ὁδηγήσει εἰς τὸ ποιεῖν τὰ προσήκοντα· ἄνθρωπος γὰρ ἄνθρωπον ὠφελῆσαι οὐ δύναται, εἰ μὴ ἕκαστος ἑαυτῷ προσέχοι διαπαντὸς καὶ νήφοντι τῷ νῷ τὸ δέον ἐργάζοιτο, Θεὸν κεκτημένος τῶν πραττομένων συλλήπτορα. Πλὴν ἐπείπερ, ὡς ἔφης, ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ θεάσασθαι ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς κεκίνηκεν γέροντας, μεῖνον μεθ᾽ ἡμῶν, εἴπερ τούτου παραγέγονας ἕνεκα, καὶ πάντας ἡμᾶς διαθρέψει, τῇ τοῦ πνεύματος χάριτι, ὁ ποιμὴν ὁ καλός, ὁ δοὺς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον aa ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ τὰ ἴδια πρόβατα καλῶν ἐξ ὀνόματος. Ταῦτα εἰπόντος τοῦ Ἡγουμένου τῷ Ζωσιμᾷ, βαλὼν αὖθις μετάνοιαν, καὶ αἰτήσας εὐχήν, καὶ ἐπειπὼν Ἀμήν, ἔμεινεν εἰς ἐκεῖνο τὸ μοναστήριον.

ibique receptus
u
x
y
z
aa

invenit monachos perfectissime viventes.
bb

5 Εἶδε δὲ γέροντας πράξει καὶ θεωρίᾳ ἐκλάμποντας, [καὶ τῷ πνεύματι ζέοντας] καὶ τῷ Κυρίῳ δουλεύοντας· ψαλμῳδία γὰρ ἦν ἀκατάπαυστος, στάσιν ἔχουσα παννύχιον· καὶ ἐν χερσὶν εἶχον ἀεὶ τὸ ἐργόχειρον, καὶ οἱ ψαλμοὶ ἐπὶ στόματος. Λόγος γὰρ ἀργὸς οὐκ ἐπολιτεύετο, φροντὶς πραγμάτων παρ᾽ ἐκείνοις οὐκ ἐχρημάτιζε, πρόσοδοί τε δι᾽ ἔτους ἀριθμούμεναι [τε καὶ συναγόμεναι] καὶ μέριμναι βιωτικοῖς μόχθοις ἁρμόζουσαι, οὐδὲ bb ὀνόματι παρ᾽ αὐτοῖς ἐγνωρίζοντο· ἀλλ᾽ ἓν ἦν [καὶ πρῶτον] καὶ μόνον τὸ σπουδαζόμενον πᾶσι, τὸ ἕκαστον αὐτῶν νεκρὸν εἶναι τῷ σώματι, ὡς ἅπαξ τῷ κόσμῳ καὶ τοῖς ἐν κόσμῳ ἄασιν ἀποθανόντα, καὶ μὴ ὑπάρχοντα. Τροφὴν δὲ εἶχον ἀδάπανον, τὰ θεόπνευστα λόγια· ἔτρεφον δὲ καὶ τὸ σῶμα τοῖς ἀναγκαίοις μόνοις, ἄρτῳ καὶ ὕδατι, ὡς ἕκαστον εἶναι πρὸς τὴν θείαν ἀγάπην διάπυρον. Ταῦτα Ζωσιμᾶς, ὡς εἶπεν, θεώμενος, ᾠκοδομεῖτο λίαν, ἐπεκτεινόμενος πρὸς τὰ ἔμπροσθεν, ἀεί τε συναύξων τὸν δρόμον τὸν δρόμον τὸν ἴδιον, καὶ συνεργάτας εὑρὼν καλῶς τὸν θεῖον νεουργοῦντας παράδεισον.

solitos initio Quadragesimæ

6 Ἡμερῶν δὲ διελθουσῶν ἱκανῶν, ἤγγισεν ὁ καιρὸς καθ᾽ ὃν ἱερὰς νηστείας ἐκτελεῖν Χριστιανοῖς παραδέδοται, προκαθαίρουσι ἑαυτοὺς εἰς τὴν τοῦ θείου πάθους καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ προσκύνησιν. Τῆς δὲ πύλης τοῦ μοναστηρίου ἀνοιγομένης μηδέποτε, ἀλλὰ ἀεὶ κεκλεισμένης καὶ ποιούσης τοῖς μοναχοῖς τὴν ἄσκησιν ἀνενόχλητον· οὐδὲ γὰρ ἦν ἀνοῖξαι, εἰ μή που μοναχὸς διά τινα χρείαν ἀναγκαίαν παρέβαλεν· ἔρημος γὰρ ἦν ὁ τόπος, καὶ τοῖς ἐκ γειτόνων πλείοσι μοναχοῖς οὐκ ἀνεπίβατος δὲ μόνον ἀλλὰ καὶ ἄγνωστος. Κανὼν δέ τις οὗτος ἐν τῷ μοναστηρίῳ [ἄνωθεν] ἐφυλάττετο, δι᾽ ὃν οἶμαι Θεὸς καὶ Ζωσιμᾶν εἰς ἐκεῖνο τὸ μοναστήριον ἤγαγεν. Τίς δὲ ὁ κανών, καὶ πῶς ἐφυλάττετο, ἔνθεν ἐρῶ. Τῇ Κυριακῇ, ἐξ ἧς ἡ πρώτη τῶν νηστειῶν ἑβδομὰς ὀνομάζεσθαι εἴωθεν, ἐτελεῖτο δηλαδὴ ἡ θεία μυσταγωγία κατὰ τὸ συνῆθες, καὶ τῶν ἀχράντων ἐκείνων ἕκαστος καὶ ζωοποιῶν μυστηρίων ἐγίνετο μέτοχος· καὶ τροφῆς μικρᾶς, ὡς ἔθος ἦν, μετελάμβανον. Μετὰ τοῦτο συνήγοντο πάντες εἰς τὸ εὐκτήριον καὶ γενομένης εὐχῆς ἐκτενοῦς καὶ γονυκλισίας ἱκανῶν, ἠσπάζοντο ἀλλήλους οἱ γέροντες, καὶ τὸν Ἡγούμενον, περιπτυσσόμενος ἕκαστος, βάλλων μετάνοιαν, ᾐτεῖτο λαβεῖν εὐχὴν καὶ ἔχειν πρὸς τὸν προκείμενον ἀγῶνα συναγωνιστὴν καὶ ἔμπειρον.

post communes preces

7 Τούτων δὲ γενομένων ἡ θύρα τοῦ μοναστηρίου ἠνοίγετο, καὶ ψάλλοντες συμφώνως τό, Κύριος φωτισμός μου καὶ σωτήρ μου, τίνα φοβηθήσομαι; Κύριος ὑπερασπιστὴς τῆς ζωῆς μου, ἀπὸ τίνος δειλιάσομαι; καὶ τὰ ἑξῆς τοῦ ψαλμοῦ, ἐξῄεσαν ἅπαντες τοῦ μοναστηρίου· ἕνα τινὰ πολλάκις ἢ δεύτερον φύλακα τοῦ μοναστηρίου καταλιμπάνοντες, οὐχ ἵνα φυλάξειε τὰ ἔνδοθεν ἀποκείμενα (οὐδὲ γὰρ ἦν τι παρ᾽ ἐκείνοις κλέπταις εὐάλωτον), ἀλλ᾽ ἵνα μὴ τὸ εὐκτήριον ἀλειτούργητον καταλείψειεν. Ἕκαστος δὲ αὐτὸν ἐπεσίτιζεν, ὥσπερ ἠδύνατο καὶ ὥσπερ ἐβούλετο· ὁ μὲν γὰρ ἄρτον ἐκόμιζε τῇ χρείᾳ τοῦ σώματος σύμμετρον, ὁ δὲ ἰσχάδας, ἄλλος φοίνικας, ἕτερος ὄσπρια βραχέντα ἐν ὕδατι, ἄλλος δὲ οὐδέν, εἰ μὴ τὸ σῶμα ἴδιον καὶ τὸ ῥάκιον ὃ περιεβέβλητο, ἐτρέφετο δὲ ὁσάκις ἡ φύσις ἠνάγκαζε ταῖς φυομέναις βοτάναις κατὰ τὴν ἔρημον. Κανὼν δὲ ἦν ἑκάστῳ αὐτῶν καὶ νόμος οὗτος παρ᾽ αὐτοῖς φυλαττόμενος ἀπαράβατος, τὸ μὴ γινώσκειν ἕτερος ἕτερον, πῶς ἐγκρατεύεται, ἢ πῶς διάγει ὁ ἕτερος. Τὸν γὰρ Ἰορδάνην εὐθὺς περαιούμενοι, μακρὰν ἀπ᾽ ἀλλήλων ἕκαστος ἐχωρίζετο καὶ cc πολλὴν εἶχε τὴν ἔρημον, καὶ οὐδεὶς παρέβαλλε πρὸς τὸν ἕτερον· ἀλλὰ καὶ εἴπερ εἷς ἐξ αὐτῶν ἐθεάσατο μακρόθεν ἕτερον ἐπ᾽ ἐκεῖνον ἐρχόμενον, εὐθέως ἐξέκλινε τοῦ καθ᾽ εὐθεῖαν πορεύεσθαι, καὶ ἐφ᾽ ἕτερον μέρος ἐγένετο, ἑαυτῷ δὲ ἔζη καὶ τῷ Θεῷ, ψάλλων διαπαντὸς καὶ τροφῆς ἐπιχείρου γευόμενος.

monasterio egredi

et in solitudine trans Jordanem agere
cc

usque ad Dominicam Palmarum,

8 Οὕτω τοίνυν ἁπάσας τὰς ἡμέρας τῆς νηστείας διατελοῦντες, ὑπέστρεφον εἰς τὸ μοναστήριον, ἐν τῇ Κυριακῇ τῇ πρὸ τοῦ ζωοποιοῦ τοῦ Σωτῆρος ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως, ἣν ἑορτὴν προεόρτιον μετὰ Βαΐων ἑορτάζειν ἡ Ἐκκλησία παρέλαβεν. Ὑπέστρεφε δὲ ἕκαστος ἔχων τοῦ ἰδίου σκοποῦ γεώργιον, τὴν ἰδίαν συνείδησιν, γινώσκουσαν ὃ πῶς εἰργάσατο καὶ ποίων πόνων σπέρματα κατεβάλετο· καὶ οὐδεὶς ἠρώτα τοπαράπαν τὸν ἕτερον, πῶς ἢ τίνα τρόπον τὸν προκείμενον ἀγῶνα διήθλησεν. Οὗτος μὲν ἦν ὁ τοῦ μοναστηρίου κανών, καὶ οὕτω καλῶς ἐκτελούμενος· ἕκαστος γὰρ αὐτῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ γινόμενος, ὑπ᾽ ἀθλοθέτῃ τῷ Θεῷ καθ᾽ ἑαυτὸν ἀγωνιζόμενος, τοῦ μὴ ἀρέσκειν ἀνθρώποις καὶ κατ᾽ ἐπίδειξιν ἐγκρατεύεσθαι [ἐλευθερούμενος] dd· τὰ γὰρ δι᾽ ἀνθρώπους γινόμενα καὶ πρὸς τὸ ἀρέσκειν ἀνθρώποις τελούμενα, μὴ ὅτι γε εἰπεῖν οὐδὲν ὠφελοῦσι τὸν πράττοντα, ἀλλὰ καὶ πολλῆς γίνονται ζημίας τῷ ποιοῦντι παραίτια. dd

9 Τότε

cum quibus egressus etiam Zosimas

9 Τότε τοίνυν ὁ Ζωσιμᾶς τῷ συνήθει νόμῳ τοῦ μοναστηρίου τὸν Ἰορδάνην ἐπέρασε, μικρά τινα κομισάμενος ἐφόδια πρὸς τὴν χρείαν τοῦ σώματος, καὶ αὐτὸ τὸ ῥάκος ὅπερ ἠμφίεστο. Καὶ τὸν μὲν κανόνα διετέλει, τὴν ἔρημον διερχόμενος, καὶ καιρὸν τροφῆς ἐποιεῖτο τὴν ἀνάγκην τῆς φύσεως· ἐκάθευδε δὲ νυκτὸς εἰς τὴν γῆν ὀλίγον κατακλινόμενος καὶ ὕπνου μετρίου γευόμενος, ὅπου δ᾽ ἂν αὐτὸν ὁ τῆς ἑσπέρας χρόνος κατέλαβεν· ὄρθρου δὲ πάλιν βαθέως τοῦ βαδίζειν πάλιν ἀπήρχετο, ἔχων ἀεὶ τῆς κινήσεως τὸν τόνον ἀνένδοτον. Εἰς ἐπιθυμίαν δὲ ἦλθεν, ὡς ἔλεγε, γενέσθαι κατὰ τὴν [ἐνδότερον] ἔρημον [ἐλπίσας... εὑρεῖν τινα Πατέρα κατ᾽ αὐτὴν] διατρίβοντα, δυνάμενον αὐτὸν συμβαλέσθαι πρὸς τὸ ποθούμενον· καὶ δὴ συντόμως τὴν ὁδοιπορίαν διήνυεν, ὡς ἐπί τι σπεύδων περιφανὲς καὶ πρόδηλον καταγώγιον.

die 20 sui secessus,

Εἴκοσι δὲ ἡμερῶν ὁδὸν διανύσας, ἕως ὅτε ὁ τῆς ἕκτης ὥρας ἦλθε καιρός, ἔστη τῆς ὁδοιπορίας μικρόν, καὶ βλέψας πρὸς ἀνατολάς, ἐτέλει τὴν συνήθη εὐχήν· εἰ θεῖ γὰρ τεταγμένους τῆς ἡμέρας καιροῖς ἐγκόπτειν μὲν τῆς ὁδοιπορίας τὸ σύντονον, καὶ μικρὸν τοῦ κόπου διαναπαύεσθαι, ἑστῶς δὲ ψάλλειν καὶ γονυκλίνειν, καὶ οὕτω προσεύχεσθαι.

dum sextam recitat,

10 Ἐν δὲ τῷ ψάλλειν καὶ ὁρᾶν εἰς τὸν οὐρανὸν ἀκαταπαύστῳ ὄμματι, ὁρᾷ ἐκ δεξιοῦ κλίτους, ἐν ᾧ ἑστὼς τὴν ἕκτην προσηύχετο, ἀποσκίασμα φανὲν ὡς ἀνθρωπίνου σώματος. Καὶ τὰ πρῶτα μὲν ἐταράττετο, φάσμα δαιμονικὸν ὑποπτεύων ὁρᾶν, καὶ γέγονε σύντρομος· τῷ δὲ σημείῳ τοῦ σταυροῦ σφραγισάμενος [καὶ τὸν φόβον ἀποσεισάμενος] (ἤδη γὰρ τέλος εἶχεν ἡ εὐχὴ αὐτοῦ) ἐπιστρέψας

videt eminus speciem hominis,

τὸ ὄμμα, ὁρᾷ τινα κατὰ ἀλήθειαν πρὸς μεσημβρίαν βαδίζοντα· γυμνὸν δὲ ἦν τὸ ὁρώμενον, μέλαν τῷ σώματι, ὡς ἐξ ἡλιακῆς φλογὸς μέλαν γενόμενον, καὶ τρίχας ἔχοντα ἐν τῇ κεφαλῇ [λευκὰς] ὥσπερ ἔριον, ὀλίγας δὲ καὶ αὐτάς, ὡς μὴ πλέον τοῦ τραχήλου τοῦ σώματος καταφέρεσθαι. Τοῦτο τοίνυν ὁ Ζωσιμᾶς θεασάμενος, καὶ ὥσπερ ἔνθους ὑφ᾽ ἡδονῆς γενόμενος, περιχαρὴς τῷ παραδόξῳ θεάματι, ἤρξατο τρέχειν ἐπ᾽ ἐκεῖνο τὸ μέρος, ἐφ᾽ ᾧ καὶ τὸ ὁρώμενον ἔσπευδεν· ἔχαιρε γὰρ χαρὰν ἀνεκλάλητον, οὐδέπω γὰρ ἦν θεασάμενος ἐν ὅλῳ τῶν ἡμερῶν ἐκείνων διαστήματι ἀνθρωπίνου εἴδους, [ζώου, ἢ πετεινοῦ, ἢ χερσαίου μορφὴν ἢ ἀποσκίασμα] ee. Εζήτει γοῦν γνῶναι, τίς καὶ ποταπὸς ὁ ὁρώμενος, ἐλπίζων ὅτι τινῶν μεγάλων θεωρὸς καὶ ἐπόπτης γενήσεται.

eamque a se fugientem sequitur.

11 Ὡς δὲ ἐπέγνω τὸν Ζωσιμᾶν ἐρχόμενον μήκοθεν, ἤρξατο φεύγειν καὶ τρέχειν ἐπὶ τὸ τῆς ἐρήμου ἐνδότερον· ὁ δὲ Ζωσιμᾶς, ὥσπερ τὸ γῆρας ἐπιλαθόμενος, ἔτι δὲ καὶ τὸν κόπον τῆς ὁδοῦ μὴ λογισάμενος, συνέτεινεν ἑαυτὸν καταλαβεῖν τὸ φεῦγον, ὁ τὸν ἐπειγόμενος. Οὗτος μὲν ἐδίωκε, τὸ δὲ ἐδιώκετο· ἦν δὲ τοῦ Ζωσιμᾶ δρόμος ὀξύτερος, καὶ κατ᾽ ὀλίγον ἐγένετο τοῦ φεύγοντος πλησιέστερος. Ὡς δὲ ἤγγισεν ἤδη, ὥστε καὶ φωνῆς λοιπὸν ἐξακούεσθαι, ἤρξατο κράζειν ὁ Ζωσιμᾶς, καὶ τοιαύτας φωνὰς ἀφιέναι σὺν δάκρυσιν· Τί με φεύγεις γέροντα καὶ ἁμαρτωλόν; δοῦλε τοῦ ὄντος Θεοῦ, μεῖνόν με, ὅστις ἂν εἶ, τὸν Θεὸν δι᾽ ὃν ταύτην τὴν ἔρημον ᾤκησας· μεῖνον με τὸν ἀσθενῆ καὶ ἀνάξιον, τὴν ἐλπίδα ἣν ἔχεις πρὸς τὴν τούτου σου τοῦ καμάτου ἀντίδοσιν· στῆθι καὶ μετάδος εὐχῆς καὶ εὐλογίας τῷ γέροντι, τὸν Θεὸν μὴ βδελυττόμενον ποτέ τινα. Ταῦτα τοῦ Ζωσιμᾶ σὺν δάκρυσι λέγοντος, γεγόνασιν ἀμφότεροι τρέχοντες ἔν τινι τόπῳ, ἐν ᾧπέρ τις χείμαρρος, ξηρὸς ἐτετύπωτο· οὐ μοι δοκεῖ ποτε γενάμενος χείμαρρος, [πῶς γὰρ ἐν ἐκείνῃ τῇ γῇ φανήσεται χείμαρρος;] ff ἀλλὰ τόπος τοιαύτης ἔλαχε θέσεως.

CAP. II.

gg Zosimam ex nomine compellens Maria,

12 Ὡς οὖν κατέλαβον τὸν εἰρημένον τόπον, τὸ μὲν φεῦγον κατῆλθε καὶ αὖθις ἀνῆλθεν εἰς τὸ μέρος τὸ ἕτερον, ὁ δὲ Ζωσιμᾶς κεκμηκὼς καὶ μὴ τρέχειν δυνάμενος ἔστη τὸ ἕτερον μέρος τοῦ τόπου τοῦ χειμαρρώδους, καὶ προσέθηκε τοῖς δάκρυσι δάκρυα καὶ ταῖς οἰμωγαῖς gg οἰμωγάς, ὡς πλησίον αὐτοῦ λοιπὸν τοὺς ὀδυρμοὺς ἐξακούεσθαι. Τότε ἐκεῖνο τὸ φεῦγον σῶμα φωνὴν τοιαύτην ἀφίησιν· Ἀββᾶ Ζωσιμᾶ, συγχώρησόν μοι διὰ τὸν Κύριον, οὐ δύναμαι ἐπιστραφῆναι καὶ ὀφθῆναί σοι οὕτως εἰς πρόσωπον· γυνὴ γάρ εἰμι, καὶ γυμνὴ καθάπερ ὁρᾷς, καὶ τὴν αἰσχύνην τοῦ σώματός μου ἀπερικάλυπτον ἔχουσα. Ἀλλ᾽ εἴπερ

EX MS. REG. FR.

θέλεις πάντως ἁμαρτωλῷ γυναίῳ χαρίσασθαι μίαν εὐχήν, ῥῖψόν μοι τὸ ῥάκος ὃ περιβέβλησαι, ὅπως ἐν αὐτῷ συγκαλύψω τὴν γυναικείαν ἀσθένειαν, καὶ στραφῶμαι πρός σε, καὶ τὰς εὐχάς σου κομίσωμαι. Τότε φρίκη καὶ φρενῶν ἔκστασις ἔλαβε τὸν Ζωσιμᾶν, ὡς ἔλεγεν, ἀκούσαντα τέως ὅτι Ζωσιμᾶν αὐτὸν ἐκάλεσεν ἐξ ὀνόματος· ὀξὺς γὰρ ὢν ὁ ἀνὴρ καὶ πρὸς τὰ θεῖα σοφώτατος, ἐπέγνω ὅτι οὐκ ἂν ἐξ ὀνόματος ἐκάλεσεν, ὃν οὐδέποτε εἶδε καὶ περὶ οὐδέποτε ἤκουσεν, εἰ μὴ τῷ προορατικῷ προδήλως χαρίσματι ἐλαμπρύνετο.

pallio ejus suam contegit nuditatem,

13 Ἐποίει δὲ σὺν τάχει τὸ κελευόμενον, καὶ περιελόμενος ὅπερ εἶχε παλαιὸν καὶ ἐρρωγὸς ἱμάτιον, ἔρριψεν ἐπ᾽ αὐτήν, ὀπισθοφανὴς ἱστάμενος· ἡ δὲ λαβοῦσα αὐτὸ ἐκάλυψέ τινα μέρη τοῦ σώματος, ἅπερ ἔδει πλέον τῶν ἄλλων καλύπτεσθαι. Στρέφεται οὖν πρὸς τὸν Ζωσιμᾶν, καὶ φησι πρὸς αὐτόν· Τί σοι ἔδοξεν, Ἀββᾶ Ζωσιμᾶ, ἁμαρτωλὸν θεάσασθαι γύναιον; τί ἐξ ἐμοῦ μαθεῖν ἢ ἰδεῖν τοσοῦτον κόπον οὐκ ὤκνησας ἀναδέξασθαι; Ὁ δὲ εἰς γῆν κλίνας τὰ γόνατα, ᾔτει λαβεῖν εὐχὴν κατὰ τὸ σύνηθες, ἡ δὲ καὶ αὐτὴ βάλλει hh μετάνοιαν· καὶ ἔκειντο ἀμφότεροι ἐπὶ τὴν γῆν, ἕκαστος ἐξαιτῶν εὐλογῆσαι τὸν ἕτερον, καὶ οὐδὲν ἦν ἀκοῦσαι παρὰ ἀμφοτέρων λεγόμενον, εἰ μὴ τὸ Εὐλόγησον. Μετὰ δὲ πλείστης ὥρας διάστημα, ἔφησεν ἡ γυνὴ πρὸς τὸν Ζωσιμᾶν· Ἀββᾶ Ζωσιμᾶ, σοὶ τὸ εὐλογῆσαι ἁρμόζει καὶ εὔχεσθαι· σὺ γὰρ Πρεσβυτέρου ἀξίᾳ τετίμησαι, σὺ ἐκ πλείστων ἐτῶν τῷ ἁγίῳ θυσιαστηρίῳ παρίστασαι, καὶ πολλάκις τῶν θείων δώρων μυσταγωγὸς γεγένησαι. Ταῦτα τὸν Ζωσιμᾶν εἰς μείζονα φόβον καὶ ἀγωνίαν ἐξέβαλε, καὶ σύντρομος ὁ γέρων γενόμενος ἱδρῶτι περιερρεῖτο, καὶ ἔστενε, καὶ τὴν φωνὴν περιεκόπτετο· λέγει δὲ πρὸς αὐτήν, διακεκομμένῳ καὶ συνεχεῖ τῷ ἄσθματι· Δήλη μέν, ὦ Μῆτερ πνευματική, καὶ ἐκ τοῦ ἤθους αὐτοῦ, ὅτι σὺ πρὸς Θεὸν ἐξεδήμησας καὶ τῷ πλείονι μέρει τῷ κόσμῳ νενέκρωσαι· δῆλον δὲ πλέον τὸ δεδομένον σοι χάρισμα, τῷ αὐτῷ με ἐξ ὀνόματος καλέσαι καὶ Πρεσβύτερον λέγειν, ὃν οὐδέποτε τεθέασαι· ἀλλ᾽ ἐπείπερ ἡ χάρις οὐκ ἐκ τῶν ἀξιωμάτων γνωρίζεται, ἀλλ᾽ ἐκ τρόπων ψυχικῶν [χαρακτηρίζεσθαι εἴωθεν], αὐτὴ εὐλόγησον διὰ τὸν Κύριον, καὶ μετάδος εὐχῆς τῷ δεομένῳ τῆς σῆς ii ἀντιλήψεως.

et ab eo benedici postulans qui Presbyter esset,

hh

ii

interrogansque de statu Ecclesiae.

14 Τῇ ἐνστάσει τοίνυν παραχωροῦσα τοῦ γέροντος, ἔφησεν ἡ γυνή· Εὐλογητὸς ὁ Θεός, ὁ τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων καὶ ψυχῶν κηδόμενος. Τοῦ δὲ Ζωσιμᾶ εἰπόντος τὸ Ἀμήν, ἀνέστησαν ἐκ τῆς γονυκλισίας ἀμφότεροι, καὶ φησιν ἡ γυνὴ πρὸς τὸν γέροντα· Τίνος χάριν πρὸς ἐμὲ τὴν ἁμαρτωλὸν ἐλήλυθας, ἄνθρωπε; τίνος χάριν γυμνὴν πάσης ἀρετῆς ἰδεῖν ἠθέλησας γύναιον; Πλὴν ἐπείπερ σε πάντως ἡ χάρις τοῦ ἁγίου καθωδήγησε Πνεύματος, ὅπως τινὰ διακονίαν ἐκτελέσῃς τῷ γήρᾳ μου πρόσφορον, [εἰπέ μοι], πῶς τὸ Χριστιανικὸν φῦλον πολιτεύεται σήμερον; πῶς οἱ Βασιλεῖς; πῶς τὰ τῆς Ἐκκλησίας ποιμαίνεται; Ὁ δὲ Ζωσιμᾶς ἔφησε πρὸς αὐτὴν ἐν ὀλίγοις· Μῆτερ, εὐχαῖς ὑμῶν ὁσίαις, πᾶσιν ὁ Χριστὸς εἰρήνην σταθηρὰν ἐχαρίσατο· ἀλλὰ δέξαι γέροντος ἀναξίου παράκλησιν, καὶ εὖξαι ὑπὲρ τοῦ κόσμου παντός, καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἵνα μὴ ἄκαρπον τῆς ἐρήμου ταύτης γένηταί μοι τὸ διάστημα. Ἐκείνη δὲ πρὸς αὐτὸν ἀπεκρίνατο· Σὲ μὲν kk ἔδει, Ἀββᾶ Ζωσιμᾶ, Ἱερέως ἔχοντα ἀξίωμα, ὡς εἶπον, ὑπὲρ ἐμοῦ καὶ πάντων προσεύχεσθαι, εἰς τοῦτο γὰρ αὐτὸ κεκλήρωσαι· πλὴν ἐπείπερ ὑπακοὴν ποιεῖν κελευόμεθα, τὸ προσταχθὲν ὑπὸ σοῦ προθύμως ποιήσομαι.

atque pro eo jussa orare,

kk

in sublime rapitur,

15 Ταῦτα εἰποῦσα, στρέφεται κατὰ ἀνατολάς, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸ ὕψος διαίρουσα, καὶ τὰς χεῖρας ἐκτείνουσα, ἤρξατο εὔχεσθαι ὑποψιθυρίζουσα· φωνὴ δὲ αὐτῆς οὐκ ἠκούετο ἐναρθρος, ὅθεν ὁ Ζωσιμᾶς οὐδὲν τῶν τῆς εὐχῆς ἠδυνήθη συνιέναι· ἵστατο δέ, ὡς ἔλεγε, σύντρομος εἰς γῆν νενευκὼς καὶ μηδὲν ὅλως φθεγγόμενος. Ὤμνυε δέ, Θεὸν τοῦ λόγου προβαλλόμενος μάρτυρα, ὅτι ὡς εἶδεν αὐτὴν εἰς τὴν εὐχὴν χρονίσασαν, μικρὸν ἀνακύψας ἐκ τῆς εἰς γῆν κατανεύσεως, ὁρᾷ αὐτὴν ὑψωθεῖσαν ὡς ἕνα πῆχυν ἀπὸ τῆς γῆς καὶ τῷ ἀέρι κρεμαμένην καὶ οὕτω προσεύχεσθαι. Τοῦτο δὲ ὡς εἶδε, φόβῳ πλείονι συνεχόμενος καὶ σφόδρα ἀγωνιῶν καὶ μηδὲν

φθέγξασθαι

EX MS. REG. FR.

Zosimæ cogitationem arguit;

φθέγξασθαι ὅλως τολμῶν, καθ' ἑαυτὸν δὲ μόνον λέγων ἐπιπολὺ τὸ Κύριε ἐλέησον, κείμενος δὲ ἐπὶ τῆς γῆς, ἐν τῷ λογισμῷ ὁ γέρων ἐσκανδαλίζετο, μήποτε ἄρα πνεῦμα ᾖ καὶ τὴν εὐχὴν ὑποκρίνοιτο. Στραφεῖσα δὲ ἡ γυνὴ, ἤγειρε τὸν Ἀββᾶν, λέγουσα· Τί σε, Ἀββᾶ, οἱ λογισμοὶ συνταράττουσι σκανδαλισθέντα ἐπ' ἐμοὶ, ὡς ὅτι πνεῦμα ὑπάρχω καὶ τὴν εὐχὴν ὑποκρίνομαι; πληροφορήθητι, ἄνθρωπε, ὅτι ἁμαρτωλὸν εἰμὶ γύναιον, πλὴν τῷ βαπτίσματι τῷ ἁγίῳ τετύχηκα· καὶ πνεῦμα οὐκ εἰμὶ, ἀλλὰ γῆ καὶ σποδὸς καὶ τὸ ὅλον σάρξ, μηδὲν πνευματικὸν ἐννοήσασα. Καὶ ἅμα ταῦτα λέγουσα, σφραγίζει ἑαυτὴν τῷ σημείῳ τοῦ σταυροῦ μέτωπόν τε καὶ ὄμματα, χείλη τε καὶ τὸ στῆθος, λέγουσα οὕτως· Ὁ Θεὸς, Ἀββᾶ Ζωσιμᾶ, ἐξελέτω ἡμᾶς ἐκ τοῦ πονηροῦ καὶ τῆς ἐνέδρας αὐτοῦ, ὅτι πολλὴ καθ' ἡμῶν ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ.

rogata vitam suam explicare,

16 Ταῦτα τοίνυν ἀκούσας ὁ γέρων καὶ θεασάμενος, ἔρριψεν ἑαυτὸν εἰς τὸ ἔδαφος, καὶ ἐπελάβετο τῶν ποδῶν αὐτῆς σὺν δάκρυσι λέγων· Ὁρκίζω σε κατὰ [τοῦ ὀνόματος] τοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, τοῦ ἐκ παρθένου τεχθέντος, δι' ὃν ταύτην ἠμφίεσο τὴν γύμνωσιν, δι' ὃν τὰς σάρκας ταύτας οὕτω κατεδαπάνησας, μηδὲν κρύψῃς ἀπὸ τοῦ δούλου σου, τίς εἶ; καὶ πόθεν, καὶ πότε, καὶ ποίῳ τρόπῳ τὴν ἔρημον ταύτην κατῴκησας; μηδὲν κρύψῃς ἀπὸ μου τὰ κατὰ σὲ, ἀλλὰ πάντα διήγησαι, ὅπως τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ ποιήσῃς κατάδηλα· σοφία

Eccli. 41, 17

γὰρ κεκρυμμένη καὶ θησαυρὸς ἀφανὴς, τίς ὠφέλεια ἐπ' ἀμφοτέροις; καθὰ γέγραπται· εἰπέ μοι πάντα διὰ τὸν Κύριον· οὐ γὰρ καυχήσεως ἕνεκεν λέξεις ἢ ἐπιδείξεως, ἀλλ' ἵνα με πληροφορήσῃς τὸν ἁμαρτωλὸν καὶ ἀνάξιον·

Deo id volente,

πιστεύω γὰρ τῷ Θεῷ, ᾧ ζῇς καὶ πεπολίτευσαι, ὅτι τούτου ἕνεκεν εἰς τὴν ἔρημον ταύτην ὡδηγήθην, ὅπως τὰ κατὰ σὲ ποιήσῃ Κύριος κατάδηλα· οὐκ ἔστι τοίνυν τῆς ἡμετέρας δυνάμεως τοῖς κρίμασι τοῦ Θεοῦ διαμάχεσθαι· εἰ μὴ γὰρ ἦν εὐάρεστον Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν τὸ γνωσθῆναί σε καὶ ὅπως ἠγώνισαι, οὐδὲ συνεχώρει θεαθῆναί σε ὑπό τινος, οὐδὲ ἐμὲ τοσαύτην ὁδὸν διανύσαι ἐνίσχυε, τὸν μηδέποτε προθέμενον ἢ δυνάμενον ἐξελθεῖν τοῦ κελλίου μου.

consentit, præfata eam fuisse turpissimam.

17 Ταῦτα εἰπόντος καὶ ἕτερα πλείονα τοῦ Ἀββᾶ Ζωσιμᾶ, ἐγείρασα αὐτὸν ἡ γυνὴ, ἔφησε πρὸς αὐτόν· Αἰσχύνομαι, Ἀββᾶ μου, εἰπεῖν σοι τὴν αἰσχύνην τῶν ἔργων μου, συγχώρησόν μοι διὰ τὸν Κύριον· πλὴν ἐπείπερ γυμνόν μου τὸ σῶμα τέθεασαι, απογυμνώσω σοι καὶ τὰς πράξεις μου, ἵνα γνῷς πόσης αἰσχύνης καὶ ἐντροπῆς ἡ ψυχή μου πεπλήρωται. Οὐ γὰρ, ὥσπερ ὑπέλαβες, τοῦ μὴ καυχᾶσθαι ἕνεκεν τὰ κατ' ἐμαυτὴν οὐκ ἤθελον ἐξηγήσασ-

ll

θαι [τί γὰρ καὶ ἔχω καυχήσασθαι] ll σκεῦος ἐκλογῆς τοῦ διαβόλου γενομένη; οἶδα δὲ ὅμως ὅτι ἐὰν ἀπάρξομαι τῆς κατ' ἐμαυτὴν ἐξηγήσεως, φεύξῃ ἀπ' ἐμοῦ, ὡς φεύγῃ τις ἀπὸ ὄφεως, μὴ φέρων ἀκοῦσαι τοῖς ὠσὶν ἅπερ ἄτοπα πέπραχα· λέγω δὲ ὅμως μὴ σιωπῶσα μηδὲν, ἐξορκοῦσά σε πρότερον μὴ διαλιπεῖν ὑπὲρ ἐμοῦ προσευχόμενον, ὅπως εὕροι μοι ἔλεος ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς κρίσεως. Τοῦ δὲ γέροντος

Narrat quomodo

ἀκατασχέτως δακρύοντος, ἤρξατο ἡ γυνὴ τῆς καθ' ἑαυτὴν διηγήσεως, οὕτως εἰποῦσα.

Duodennis deseruit parentes

18 Ἐγὼ, ἀδελφὲ, πατρίδα μὲν ἔσχον τὴν Αἴγυπτον· ζώντων δὲ τῶν γονέων μου δωδέκατον ἔτος ἄγουσα, τὴν πρὸς ἐκείνους στοργὴν ἀθετήσασα, ἐγενάμην εἰς Ἀλεξάνδρειαν· καὶ ὅπως μὲν τὴν ἀρχὴν, τὴν ἐμαυτῆς παρθενίαν διέφθειρα, καὶ πῶς ἀκρατῶς καὶ ἀκορέστως εἶχον περὶ τὸ πάθος τῆς μίξεως, αἰσχύνομαι ἐννοεῖν· τοῦτο γὰρ νῦν εἰπεῖν ὑπάρχει σεμνότερον, ὃ δὲ συντόμως ἐρῶ, ἵνα

per annos 17 publica meretrix;

τὸ ἐμπαθές μου γνῷς καὶ φιλήδονον, δέκα ἑπτὰ καὶ πρὸς ἐνιαυτοὺς, συγχώρησον, διετέλεσα δημόσιον προκειμένη τῆς ἀσωτίας ὑπέκκαυμα, οὐ δόσεώς τινος, μὰ τὴν ἀλήθειαν, ἕνεκεν· οὐδὲ γὰρ τινῶν διδόναι πολλάκις θελόντων ἐλάμβανον. Τοῦτο δὲ ἐπενόησα, ἵνα πλείστους ποιήσω προσέχειν μοι, δῶρον ἐκτελοῦσα τὸ ἐμοὶ καταθύμιον· μηδὲ γὰρ νομίσῃς με ὡς εὐποροῦσαν μὴ δέχεσθαι· προσαιτοῦσα διέζων, καὶ πολλάκις στύππιον νήθουσα, ἐπιθυμίαν δὲ εἶχον ἀκόρεστον καὶ ἀκατάσχετον ἔρωτα τῷ ἐν βορβόρῳ κυλίεσθαι· καὶ τοῦτό μοι τὸ ζῆν ἦν τε καὶ ἐλογίζετο τὸ διαπαντὸς ἐκτελεῖν τὴν ὕβριν τῆς φύσεως.

visa turba Hierosolymam navigantium,

19 Τοῦτον τοίνυν βιώσης μου τὸν τρόπον, ὁρῶ ἔν τινι καιρῷ τοῦ θέρους ἀνδρῶν Λιβύων καὶ Αἰγυπτίων ὄχλον πολὺν, τρεχόντων ὡς ἐπὶ θάλασσαν· ἠρώτησά τε τινὰ τὸν τότε παρατυχόντα μοι· Ποῦ σπουδάζουσιν ἄρα οἱ ἄνδρες οὗτοι οἱ τρέχοντες; Ὁ δὲ ἀπεκρίνατο λέγων· Εἰς Ἱεροσόλυμα πάντες ἀνέρχονται, τῆς ὑψώσεως ἕνεκεν τοῦ τιμίου σταυροῦ, ἥτις μετ' ὀλίγας ἡμέρας εἴωθε γίνεσθαι. Ἔφην τε πρὸς ἐκεῖνον ἐγώ· Ἆρά γε λαμβάνουσι κἀμὲ σὺν αὐτοῖς, εἴπερ ἀκολουθῆσαι θελήσω; Ὁ δὲ πρός με· Ἐὰν ἔχεις τὸν ναῦλον σου καὶ τὴν δαπάνην, οὐδεὶς ὁ κωλύων σε. Εἶπον δὲ πρὸς αὐτόν· Ὄντως, ἀδελφὲ, ναῦλον δαπάνην οὐ κέκτημαι· ἀπέρχομαι δὲ κἀγὼ, καὶ ἀνέρχομαι εἰς ἓν τῶν πλοιαρίων ὧν ἐμισθώσαντο, καὶ θρέψαι με ἔχουσι κἂν μὴ θέλουσι· σῶμα γὰρ ἔχω, ἀντὶ ναύλου λαμβάνουσι. Διὰ τοῦτο δὲ ἤθελον ἀπελθεῖν· (Ἀββᾶ μου, συγχώρησον) ἵνα σχῶ πολλοὺς ἐραστὰς ἐν ἑτοίμῳ τοῦ πάθους μου. Εἶπόν σοι, Ἀββᾶ Ζωσιμᾶ, μὴ ἀναγκάσῃς εἰπεῖν σοι τὴν αἰσχρωσύνην μου· φρίττω γὰρ, οἶδεν ὁ Κύριος, μολύνουσα καὶ σὲ καὶ τὸν ἀέρα τοῖς λόγοις μου.

juvenibus aliquot ultro jungit,

20 Ὁ δὲ Ζωσιμᾶς δάκρυσι βρέχων τὸ ἔδαφος, πρὸς αὐτὴν ἀπεκρίνατο· Λέγε διὰ τὸν Κύριον, ὦ μῆτερ μου, λέγε, καὶ μὴ ἐκκόψῃς [τὸν εἱρμὸν] τῆς τοιαύτης ἐπωφελοῦς διηγήσεως. Ἡ δὲ αὖθις ἀναλαβοῦσα τοῖς προτέροις ῥήμασι, προσετέθεικε ταῦτα· Ἐκεῖνος τοίνυν ὁ νεανίας, ἀκούσας τὸ αἰσχρὸν τῶν ῥημάτων, γελῶν ἀνεχώρησεν· ἐγὼ δὲ ῥίψασα τὴν ἠλακάτην ἥνπερ ἐβάσταζον (ταύτην γὰρ mm συνέβαινε διὰ χρόνου βαστάζειν με) τρέχω

mm

πρὸς θάλασσαν, ἔνθα τοὺς τρέχοντας ἔβλεπον τρέχοντας· καὶ βλέπουσα νέους τινὰς πρὸς τὸν αἰγιαλὸν ἑστῶτας, ὡσεὶ δέκα τὸν ἀριθμὸν ἢ καὶ πλείονας σφριγῶντας, τοῖς σώμασιν ἅμα καὶ τοῖς κινήμασι, καὶ ἱκανούς μοι φανέντας πρὸς τὸ ζητούμενον (ὡς ἔοικε δὲ καὶ ἄλλους συμπλωτῆρας ἀνέμενον· καὶ γὰρ καὶ ἕτεροι προανελθόντες εἶσαν εἰς τὰ πλοιάρια) ἀναιδῶς δὲ, οὕτως ἦν μοι ἔθος, εἰς μέσον αὐτῶν εἰσπηδήσασα· Λάβετε, ἔφην, καὶ με ὅπου ἀπέρχεσθαι, οὐκ ἔχω γὰρ ὑμῖν εὑρεθῆναι ἀδόκιμος· εἶτα ἕτερα εἰποῦσα ῥήματα αἰσχρότερα, ἐκίνησα ἅπαντας εἰς γέλωτα. Οἱ δὲ τὸ πρὸς ἀναίδειαν ἐπαγωγὸν θεασάμενοι, λαβόντες ἀνάγουσί με εἰς ὅπερ εἶχον πλοιάριον ἕτοιμον· κἀκεῖνοι γὰρ ἐν τοσούτῳ παραγεγόνασιν οὕσπερ ἂν ἔμενον· Ἐντεῦθεν τοῦ πλοὸς ἀπηρξάμεθα.

turpiterque in itinere

21 Τὰ δὲ ἐντεῦθεν πῶς σοι διηγήσομαι, ἄνθρωπε; ποία γλῶσσα ἐξείποι ἢ ἀκοὴ παραδέξεται τὰ ἐν τῷ πλοίῳ καὶ κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν γενόμενα, ἅπερ μὴ θέλοντας ποιεῖν τοὺς ἀθλίους ἠνάγκαζον; Οὐκ ἔστιν εἶδος ἀσελγὲς, ῥητόν τε καὶ ἄρρητον, οὗπερ οὐ γέγονα τοῖς ταλαιπώροις διδάσκαλος. Ἐγὼ τοίνυν, Ἀββᾶ μου, καταπλήττομαι

et in urbe sancta vixit.

πῶς ὑπήνεγκεν ἡ θάλασσα τὰς ἐμὰς ἀσωτίας· πῶς οὐκ ἤνοιξεν ἡ γῆ τὸ στόμα, καὶ ζῶσαν εἰς ᾅδου με κατήγαγε, τὴν τοσαύτας ψυχὰς παγιδεύσασαν. Ἀλλ' ὡς ἔοικεν ὁ Θεὸς τὴν ἐμὴν ἐζήτει μετάνοιαν· οὐ γὰρ θέλει τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἀλλὰ μένει μακροθυμῶν, τὴν ἐπιστροφὴν ἐκδεχόμενος· οὕτω τοίνυν καὶ μετὰ τοσαύτης σπουδῆς, ἀνήλθομεν εἰς Ἱεροσόλυμα· καὶ ὅσας μὲν ἡμέρας πρὸ τῆς ἑορτῆς ἐν τῇ πόλει διέτριψα, τοῖς ὁμοίοις ἐχρησάμην, μᾶλλον δὲ τοῖς χείροσιν· οὐ γὰρ μόνον ἠρκέσθην τοῖς νεανίσκοις, οἷς κατὰ τὴν θάλασσαν εἶχον καὶ κατὰ τὴν ὁδὸν ὑπουργοῦντάς μοι, ἀλλὰ καὶ ἄλλους πολλοὺς ἠχρείωσα, πολίτας τε καὶ ξένους εἰς τοῦτο συλλέγουσα.

CAP. III

Hoc exaltandæ Crucis templum ingressura Maria

22 Ὅτε δὲ ἔφθασεν ἡ ἁγία τῆς ὑψώσεως τοῦ σταυροῦ ἑορτὴ, ἐγὼ μὲν κατὰ καὶ τὸ πρὶν περιῄειν ψυχὰς νέων ἀγρεύουσα. Ἔβλεπον δὲ ὄρθρου βαθέος πάντας εἰς τὴν ἐκκλησίαν συντρέχοντας, καὶ ἄπειμι κἀγὼ τρέχουσα σὺν τοῖς τρέχουσιν. Ἦλθον οὖν σὺν αὐτοῖς εἰς τὰ τοῦ οἴκου προαύλια· καὶ ὅτε ἦλθεν ἡ ὥρα τῆς θείας ὑψώσεως, ὤθουν καὶ ἀντωθούμην βιαζομένη τὴν εἴσοδον, συνελθεῖν τῷ ὄχλῳ σπουδάζουσα. Καὶ ἕως μὲν τῆς θύρας, δι' ἧς λοιπὸν εἰς αὐτὸν τὸν ναὸν τις ἐγένετο, ἐν ᾧ τὸ ζωοποιὸν ξύλον ἐδείκνυτο, σὺν μόχθῳ πολλῷ καὶ θλίψει προσήγγιζον ἡ ταλαίπωρος. Ὅτε δὲ τὴν φλιὰν τῆς θύρας ἐπάτησα, οἱ μὲν ἄλλοι πάντες ἀκωλύτως εἰσῄεσαν, ἐμὲ δὲ θεία τις ἐκώλυεν δύναμις, μὴ συγχωροῦσα τὴν εἴσοδον εἰσελθεῖν.

sæpius repulsa,

εἰσελθεῖν. Αὖθις γὰρ ἀπωθούμην [καὶ ἀντεπεμπόμην], καὶ μόνη πάλιν ὡρώμην ἑστῶσα εἰς τὰ προαύλια. Νομίσασα γὰρ ἐκ γυναικείας ἀδυναμίας τοῦτο συμβαίνειν, πάλιν ἐμαυτὴν ἑτέροις ἐγκαταμίξασα, ἐβιαζόμην ὡς οἷόν τε παραγκωνιζομένη, καὶ ἐμαυτὴν εἰσωθοῦσα. Ἀλλ' ἐκοπίουν εἰς μάταιον· αὖθις γὰρ ἡνίκα τῆς φλιᾶς ὁ πούς ἐπέβη ὁ ἄθλιος, τοὺς μὲν ἄλλους ὁ ναὸς εἶχεν μηδενὸς ἐμποδίζοντος, ἐμὲ δὲ μόνην τὴν τάλαιναν οὐκ ἐδέχετο, ἀλλ' ὥσπερ στρατιωτικῆς πληθύος τεταγμένης εἰς τοῦτο, τῆς ἐμοὶ προσταχθείσης ἀποκλεῖσαι τὴν εἴσοδον, οὕτω μέ τις ἀθρόα διεκώλυσεν δύναμις, καὶ πάλιν ἱστάμην εἰς τὰ προαύλια.

indignitatem suam agnoscit

23 Τοῦτο τρὶς καὶ τετράκις παθοῦσά τε καὶ ποιήσασα, ἀποκαμοῦσα λοιπόν, καὶ μηκέτι ὠθεῖν καὶ ἀντωθεῖσθαι ἰσχύουσα (ἐγεγόνει γάρ μου τὸ σῶμα ἐκ τῆς βίας κατάκοπον) καὶ ἐνδοῦσα λοιπόν, ἀνεχώρησα, καὶ ἔστην ἐν τῇ γωνίᾳ τῆς αὐλῆς τοῦ ναοῦ· καὶ μόλις ποτὲ εἰς συναίσθησιν τῆς αἰτίας, τῆς κωλυούσης με ἰδεῖν τὸ ζωοποιὸν ξύλον, γεγένημαι. Ἥψατο γὰρ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς καρδίας μου λόγος σωτήριος, ὑποδεικνύων μοι, ὅτι ὁ βόρβορος τῶν ἔργων μου ἦν, ὁ τὴν εἴσοδον κλείων μοι. Ἠρξάμην δὲ κλαίειν, καὶ ὀδύρεσθαι, καὶ τὸ στῆθός μου τύπτειν, καὶ στεναγμοὺς ἐκ βάθους τῆς καρδίας μου ἀνάγουσα, κλαίουσα δὲ ὁρῶ ἐπάνω τοῦ τόπου ἐν ᾧ ἱστάμην [ἐπάνωθεν] εἰκόνα τῆς παναγίας Θεοτόκου ἑστῶσαν, καὶ φημι πρὸς αὐτὴν ἀκλινῶς ἐνατενίζουσα· Παρθένε δέσποινα, ἡ τὸν Θεὸν Λόγον κατὰ σάρκα γεννήσασα, οἶδα μέν, οἶδα ὡς οὐκ ἔστιν εὐπρεπὲς οὐδὲ εὔλογον τὴν οὕτως με ῥυπαρὰν οὖσαν, τὴν οὕτως πανάσωτον, εἰκόνα καθορᾶν σου τῆς ἀειπαρθένου, σοῦ τῆς ἁγνῆς, σοῦ τῆς σῶμα καὶ ψυχὴν ἐχούσης καθαρὰν καὶ ἀμόλυντον· δίκαιον γάρ ἐστιν ἐμὲ τὴν ἄσωτον ὑπὸ τῆς σῆς καθαρότητος μισεῖσθαί τε καὶ βδελύττεσθαι. Πλὴν ἐπείπερ, ὡς ἀκούω, διὰ τοῦτο γέγονεν ὁ Θεός, ὃν ἐγέννησας, ἄνθρωπος, ὅπως καλέσῃ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν· βοήθησον τῇ μόνῃ, καὶ μὴ ἐχούσῃ τινὰ πρὸς βοήθειαν· ἐπίταξον κἀμοὶ συγχωρηθῆναι τὴν εἴσοδον τῆς ἐκκλησίας εἰσελθεῖν· μὴ στερήσῃς με τὸ ξύλον ἰδεῖν, ἐν ᾧ κατὰ σάρκα προσεπάγη ὁ Θεὸς ὃν ἐγέννησας, τὸ αἷμα τὸ ἴδιον ὑπὲρ ἐμοῦ δεδωκὼς εἰς ἀντίλυτρον· ἐπίταξον, ὦ δέσποινα, κἀμοὶ τὴν θύραν ἀνοιγῆναι τῆς θείας τοῦ σταυροῦ προσκυνήσεως, καὶ σε δίδωμι τῷ ἐκ σοῦ τεχθέντι Θεῷ ἐγγυήτριαν ἀξιόχρεων, ὡς οὐκέτι τὴν σάρκα ταύτην ἐνυβρίσω δι' αἰσχρᾶς οἱασδήποτε μίξεως, ἀλλ' ἡνίκα τὸ ξύλον τοῦ σταυροῦ τοῦ υἱοῦ σου θεάσομαι, κόσμῳ καὶ τοῖς ἐν κόσμῳ πᾶσιν εὐθὺς ἀποτάσσομαι, καὶ αὐτίκα ἐξέρχομαι, ὅπου δ' ἂν αὐτή, ὡς ἐγγυήτρια σωτηρίας, ὑποθῇ καὶ ὁδηγήσῃς με.

et coram imagine B. Virginis

emendationem pollicita,

24 Ταῦτα εἰποῦσα, καὶ ὥσπερ τινὰ πληροφορίαν λαβοῦσα τὸ τῆς πίστεως ἔμπυρον, τῇ εὐσπλαγχνίᾳ τῆς Θεοτόκου καταθαρρήσασα, κινῶ ἐμαυτὴν ἐκ τοῦ τόπου ἐκείνου, ἐν ᾧ ἑστῶσα ἐποιούμην τὴν δέησιν· καὶ ἔρχομαι πάλιν, καὶ τοῖς εἰσιοῦσιν ἐμαυτὴν ἐγκατέμιξα, καὶ οὐκέτι οὐδεὶς ὠθῶν με καὶ ἀντωθούμενος, οὐδεὶς ὁ κωλύων με τοῦ πλησίον γενέσθαι με τῆς θύρας, δι' ἧς εἰς τὸν ναὸν εἰσῄεσαν. Ἔλαβέ με οὖν φρίκη καὶ ἔκστασις, καὶ ὅλη δι' ὅλου ἐκλονούμην καὶ ἔτρεμον. Εἶτα φθάσασα μου τὴν θύραν τὴν ἕως τότε ἀσφαλισμένην μοι, ὥσει πᾶσα ἡ δύναμις, ἡ πρότερον με κωλύουσα, νῦν ἐμοὶ προοδοποιεῖ τὴν εἴσοδον, οὕτως εἰσῆλθον ἄπονος, οὕτως ἐντὸς τῶν ἁγίων γεγένημαι, τῆς τε ζωοποιοῦ θέας τοῦ σταυροῦ κατηξίωμαι, καὶ εἶδον τοῦ Θεοῦ τὰ μυστήρια, καὶ ὡς ἐστιν ἕτοιμος τοῦ δέχεσθαι τὴν μετάνοιαν· Ῥίψασα τοίνυν ἐμαυτὴν ἐγὼ ἡ ἀθλία ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ τὸ ἅγιον ἐκεῖνο προσκυνήσασα ἔδαφος, ἔτρεχον ἐξιοῦσα, πρὸς τὴν ἐγγυησαμένην με σπουδάζουσα. Γίνομαι τοίνυν ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ, ἐν ᾧ τὸ τῆς ἐγγύης ὑπεγράφη χειρόγραφον· καὶ γόνυ κλίνασα ἔμπροσθεν τῆς Ἀειπαρθένου καὶ Θεοτόκου, τούτοις ἐχρησάμην τοῖς ῥήμασι.

ingressum obtinet

tum gratiis Deiparæ actis,

25 Σὺ μέν, ὦ φιλάγαθε Δέσποινα, τὸ σὸν ἐνεδείξω [ἐν ἐμὲ] φιλάνθρωπον, σὺ τῆς ἀναξίας οὐκ ἐβδελύξω τὴν δέησιν· εἶδον δόξαν, ἣν δικαίως οὐχ ὁρῶμεν οἱ ἄσωτοι· δόξα τῷ Θεῷ, τῷ διά σου δεχομένῳ τῶν ἁμαρτωλῶν τὴν μετάνοιαν. Τί γὰρ εἶχον πλέον ἡ ἁμαρτωλὸς ἐννοῆσαι ἢ φθέγξασθαι; Καιρός ἐστι λοιπὸν Δέσποινα, πληρωθῆναι λοιπὸν τῆς ἐγγύης, ἃ ἐγγυήσω, τὰ σύμφωνα. Νῦν ὅπου κελεύεις ὁδήγησον· νῦν γενοῦ μοι μᾶλλον τῆς σωτηρίας διδάσκαλος, χειραγωγοῦσα πρὸς τὴν ὁδὸν τὴν εἰς μετάνοιαν ἄγουσαν. Καὶ ταῦτα λέγουσα, ἤκουσα πόρρωθεν κράζοντος· Ἐὰν τὸν Ἰορδάνην διέλθῃς, καλὴν εὑρήσεις ἀνάπαυσιν. Ἐγὼ δὲ τῆς φωνῆς ταύτης ἀκούσασα, καὶ ταύτην δι' ἐμὲ γενέσθαι πιστεύσασα δακρύουσα ἀνέκραξα, καὶ τῇ Θεοτόκῳ ἐβόησα· Δέσποινα, Δέσποινα, μὴ ἐγκαταλείπῃς με. Καὶ ταῦτα βοήσασα ἐξῆλθον ἐκ τῆς αὐλῆς τοῦ ναοῦ, καὶ συντόμως ἐβάδιζον.

EX MS. REG. FR

monita Jordanem transire,

26 Ἐξερχομένην δέ τις ἑωρακώς με, ἐπιδίδωσίν μοι τρεῖς ὀβολούς, Δέξαι ταῦτα, ἀμμά μου, εἰπών. Ἐγὼ δὲ τὰ δοθέντα μοι κομίσασα, τρεῖς ἐξ αὐτῶν ἠγόρασα ἄρτους, καὶ τούτους ἔλαβον εὐλογίας ἐφόδιον. Ἠρώτησα δὲ τὸν τοὺς ἄρτους πιπράσκοντα· Ποία καὶ πόθεν ἡ ὁδὸς καθέστηκεν, ἄνθρωπε, ἡ εἰς τὸν Ἰορδάνην ἀπάγουσα; Καὶ μαθοῦσα τὴν πύλην τῆς πόλεως, τὴν ἐπ' ἐκεῖνο τὸ μέρος ἐξάγουσαν, ἐξῆλθον τρέχουσα, καὶ τῆς ὁδοιπορίας ἠρχόμην δακρύουσα. Ἐρωτήσει δὲ φθάνουσα τὴν ἐρώτησιν, καὶ τὸ λοιπὸν ἅπαν τῆς ἡμέρας ὁδοιπορήσασα (ἦν γὰρ τρίτη ὥρα τῆς ἡμέρας, ὅτε τὸν σταυρὸν ἐθεασάμην, ὡς εἰκάζω) κατέλαβον λοιπόν, τοῦ ἡλίου πρὸς τὴν δύσιν κλίναντος, τὸν ναὸν Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, τὸν κείμενον τοῦ Ἰορδάνου σύνεγγυς. Καὶ πρότερον ἐν τῷ ναῷ προσκυνήσασα κατῆλθον εἰς τὸν Ἰορδάνην αὐτίκα, καὶ πρόσωπον καὶ χεῖρας ἐξ ἐκείνου τοῦ ἁγίου ὕδατος ἔνιψα· μετέλαβον δὲ τῶν ἀχράντων καὶ ζωοποιῶν μυστηρίων ἐν τῷ ναῷ τοῦ Προδρόμου, καὶ τοῦ ἑνὸς ἄρτου τὸ ἥμισυ ἔφαγον, καὶ ἐκ τοῦ Ἰορδάνου πιοῦσα ἐπὶ τῆς γῆς ἐμαυτὴν τὴν νύκτα κατέκλινα. Τῇ δὲ ἐπαύριον εὑροῦσα μικρὸν ἐκεῖσε πλοιάριον, ἐπὶ τὸ μέρος τὸ ἕτερον γέγονα, καὶ πάλιν ᾔτησα τὴν ὁδηγόν μου, ὁδηγῆσαί με ὅπου δ' ἂν ἐστιν αὐτῇ εὐάρεστον. Γέγονα τοίνυν κατὰ ταύτην τὴν ἔρημον, καὶ ἐξ ἐκείνου μέχρι τῆς σήμερον ἐμάκρυνα φυγαδεύουσα, καὶ ἐν ταύτῃ αὐλιζομένη, προσδεχομένη τὸν Θεόν μου, τὸν ἀπὸ ὀλιγοψυχίας καὶ καταιγίδος τοὺς ἐπιστρέφοντας πρὸς αὐτὸν διασώζοντα.

tres panes assumit in viaticum,

et Sacramentis munita eremum ingreditur,

27 Ὁ δὲ Ζωσιμᾶς πρὸς αὐτὴν ἔφησεν· Πόσα δὲ ἔτη εἰσίν, ὦ κυρία μου, ἐξ ὅτε εἰς ταύτην ᾤκησας τὴν ἔρημον; Ἀπεκρίθη ἡ γυνή· Τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἔτη, ὡς εἰκάζω, εἰσίν, ἐξ ὅτε τῆς ἁγίας πόλεως ἐξελήλυθα. Εἶπεν δὲ Ζωσιμᾶς· Καὶ τί δὲ εὗρες ἢ εὑρίσκεις τροφήν, ὦ κυρία μου; Ἔφη δὲ ἡ γυνή· Δύο μὲν ἥμισυ ἄρτους τὸν Ἰορδάνην ἐπέρασα φέρουσα, οἵτινες κατ' ὀλίγον ξηρανθέντες ἀπελιθώθησαν, καὶ μικρὸν ἐπὶ χρόνους ἐσθίουσα διετέλεσα. Εἶπεν δὲ Ζωσιμᾶς· Καὶ οὕτως ἀπόνως παρῆλθες τῶν τοσούτων ἐτῶν τὸ διάστημα, μηδὲν τῆς ἀθρόας γενομένης μεταβολῆς ταραττούσης σε; Ἀπεκρίθη ἡ γυνή· Πρᾶγμά με νῦν ἠρώτησας, Ἀββᾶ Ζωσιμᾶ, ὅπερ φρίττω καὶ λέγουσα· ἐὰν γὰρ ἔλθω νῦν εἰς ἀνάμνησιν τῶν τοσούτων κινδύνων, ὧνπερ ὑπέμεινα, καὶ τῶν λογισμῶν τῶν δεινῶς ἐνοχλησάντων μοι, φοβοῦμαι μή πως καὶ αὖθις ὑπ' ἐκείνων θλιβήσωμαι. Εἶπεν δὲ Ζωσιμᾶς· Μηδὲν ἐάσῃς, κυρία μου, ὅπερ μὴ ἀναγγείλῃς μοι· ἅπαξ γὰρ εἰς τοῦτο κατηρώτησά σε, ἵνα πάντα ἀπαραλείπτως διδάξῃς με.

ibique vivit annis 47,

28 Ἡ δὲ πρὸς αὐτόν· Πίστευσον, Ἀββᾶ, δεκαεπτὰ ἔτη εἰς ταύτην περιῆλθον τὴν ἔρημον, θηρσὶν ἀγρίοις ταῖς ἀλόγοις ἐπιθυμίαις παλαίουσα. Ἡνίκα τροφῆς μεταλαβεῖν ἐπεχείρουν, ἐπεθύμουν τὰ κρέατα καὶ τοὺς ἰχθύας οὓς ἔχει ἡ Αἴγυπτος· ἐπεθύμουν τοῦ οἴνου τὴν πόσιν, τὴν ἐν ἐμοὶ καταθύμιον. πολλῷ γὰρ οἴνῳ ἐχρώμην ἡνίκα ἐν τῷ κόσμῳ διέτριβον· ἐνταῦθα δὲ οὐδὲ ὕδατος ὅλως ἀπογεύσασθαι ἔχουσα, δεινῶς ἐφλεγόμην καὶ τὴν ἀνάγκην οὐκ ἔφερον. Εἰσῄει δέ μοι καὶ τῶν πορνικῶν ᾀσμάτων ἐπιθυμία ἡ παράλογος, δεινῶς ἀεὶ ταράττουσα καὶ ἀναπείθουσά με ᾄδειν τὰς ᾠδὰς τῶν δαιμόνων ἅσπερ μεμάθηκα· εὐθὺς δὲ δακρύουσα, καὶ τῇ χειρὶ τὸ στῆθος μου τύπτουσα, ἐμαυτὴν ἀνεμίμνησκον τῶν συμφώνων ὧν ἐθέμην ἐξερχομένη κατὰ τὴν ἔρημον. Ἐγινόμην δὲ τῷ λογισμῷ πρὸς τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου τῆς ἀναδόχου μου, κἀκείνην προσέκλαιον, ἐκδιῶξαι τοὺς λογισμοὺς αἰτοῦσα, τοὺς οὕτως τὴν ἀθλίαν μου ψυχὴν κατατρέχοντας· Ὅτε δὲ ἀρκούντως ἐδάκρυσα, καὶ τὸ στῆθος εἰς δύναμιν ἔτυψα,

quorum primis 17 varie tentata

implorata ope D. V.

φῶς

EX MS. REG FR

victoriam obtinet plenamque quietem

φῶς ἔβλεπον πάντοθεν περιαστράπτον με· καὶ ἐντεῦθεν λοιπὸν γαλήνη τις σταθερὰ ἐκ τρικυμίας ἐγένετο μοι.

29 Τοὺς δὲ λογισμούς, τοὺς εἰς πορνείαν αὖθις ὠθοῦντάς με, πῶς σοι, Ἀββᾶ, διηγήσομαι; Πῦρ γὰρ ἔνδοθεν τῆς καρδίας μου τῆς ταλαίνης ἀνήπτετο, καὶ ὅλην δι' ὅλου ἐξέφλεγεν, καὶ πρὸς ἐπιθυμίαν ἀνεῤῥίπιζε μίξεως. Εὐθὺς δέ, ἡνίκα λογισμὸς τοιοῦτος προσέβαλλεν, ἔῤῥιπτον ἐμαυτὴν εἰς γῆν, καὶ τὸ ἔδαφος τοῖς δάκρυσιν ἔβρεχον, αὐτήν μοι νομίζουσα παριστάναι τὴν ἐγγυησαμένην με, ὥσπερ προστάτιδα, καὶ παραβαθεῖσαν, καὶ ποινὰς τῆς παραβάσεως εἰσπράττουσαν. Οὐκ ἀνιστάμην τοίνυν ἀπὸ τῆς εἰς γῆν κατανύξεως ἡ συνέβη διέρχεσθαι νυχθήμερον, ἕως ὅτου με τὸ φῶς ἐκεῖνο τὸ γλυκὺ περιέλαμψεν, καὶ τοὺς λογισμοὺς τοὺς ἐνοχλοῦντάς μοι ἐδίωξεν. Λοιπὸν ἀεὶ τὸ ὄμμα τῆς διανοίας μου πρὸς τὴν ἐγγυήτριαν ἀκαταπαύστως ἀνέπεμπον, αἰτοῦσα βοήθειαν τῇ κινδυνευούσῃ κατὰ τὸ τῆς ἐρήμου πέλαγος· καὶ γε βοηθὸν εἶχον, καὶ τῆς μετανοίας συλλήπτορα. Καὶ οὕτως διῆλθον τῶν δεκαεπτὰ ἐτῶν τὸ διάστημα, μυρίοις κινδύνοις προσομιλήσασα· ἐξ ἐκείνου δὲ καὶ μέχρι τῆς σήμερον ἡ βοηθός μου παρέστηκεν ἐν πᾶσι, καὶ διὰ πάντων χειραγωγοῦσά με.

item tolerantiam æstus ac frigoris.

30 Εἶπεν δὲ Ζωσιμᾶς πρὸς αὐτήν· Οὐκ ἐδεήθης τροφῆς, ἢ ἐνδύματος; Ἡ δὲ πρὸς αὐτὸν ἀπεκρίνατο· Τοὺς μὲν ἄρτους ἐκείνους, καθὼς προεῖπον, ἀναλώσασα, τὰ δεκαεπτὰ ἔτη τραφεῖσα βοτάναις, καὶ λοιποῖς τοῖς εὑρισκομένοις κατὰ τὴν ἔρημον· τὸ δὲ ἱμάτιον, ὅπερ εἶχον τὸν Ἰορδάνην διαπεράσασα, διαῤῥαγὲν δεδαπάνηται. Πολλὴν οὖν ἐκ τοῦ κρύους καὶ αὖθις ἐκ τῆς τοῦ θέρους φλογὸς ἀνάγκην ὑπέμεινα, συγκαιομένη τῷ καύσωνι, καὶ τῷ παγετῷ πηγνυμένη καὶ τρέμουσα, ὡς πολλάκις με χαμαὶ πεσοῦσαν ἄπνουν μεῖναι σχεδὸν καὶ ἀκίνητον. Πολλαῖς τοίνυν καὶ ποικίλαις συμφοραῖς καὶ πειρασμοῖς ἀμηχάνοις ἐπύκτευσα. Ἐξ ἐκείνου δὲ καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ πολυτρόπως τὴν ἁμαρτωλόν μου ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα τὸ ταπεινὸν διετήρησεν· ἐννοοῦσα γὰρ μόνον ἐξ ὁποίων κακῶν με ἐῤῥύσατο, τροφὴν ἀδάπανον κέκτημαι, τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας μου· τρέφομαι γὰρ καὶ σκέπομαι τῷ ῥήματι τοῦ Θεοῦ τοῦ διακρατοῦντος τὰ σύμπαντα· οὐδὲ γὰρ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, καὶ παρὰ τὸ μὴ ἔχειν σκέπην, πέτραν περιεβάλοντο, ὅσοι τὸ τῆς ἁμαρτίας ἀπεδύσαντο περιβόλαιον.

III et scientiam Scripturarum,

31 Ἀκούσας δὲ ὁ Ζωσιμᾶς ὅτι καὶ ῥήσεων γραφικῶν ἐμνημόνευσεν, ἔκ τε Μωυσέως καὶ τοῦ Ἰώβ, ἤδη καὶ τῆς βίβλου τῶν Ψαλμῶν, ἤρετο πρὸς αὐτήν· Ψαλμοῖς δέ, ὦ κυρία μου, ἢ ἄλλοις βιβλίοις ἐντέτυχας; Ἡ δὲ ἀκούσασα ταῦτα, ὑπεμειδίασεν, καί φησιν πρὸς τὸν γέροντα· Πίστευσον, ἄνθρωπε, οὐκ εἶδον ἕτερον ἄνθρωπον ἐξ ὅτε τὸν Ἰορδάνην ἐπέρασα, εἰ μὴ τὸ σὸν πρόσωπον σήμερον· ἀλλ' οὐδὲ θηρίον ἢ ἄλλον ζῶον τεθέαμαι ἐξ ὅτε ταύτην εἶδον τὴν ἔρημον· γράμματα τοίνυν οὐ μεμάθηκα πώποτε. Ἀλλ' οὐδὲ ψάλλοντός τινος ἢ ἀναγινώσκοντος ἤκουσα· ὁ δὲ λόγος τοῦ Θεοῦ, ζῶν τε καὶ ἐνεργὴς ὤν, αὐτὸς διδάσκει τὸν ἄνθρωπον γνῶσιν. Ἕως ὧδε τὸ πέρας τῆς κατ' ἐμὲ διηγήσεως· ἀλλ' ὅπερ ἐποίησα ἀρχομένη τῆς διηγήσεως, καὶ νῦν ἐνορκῶ σε κατὰ τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου σαρκώσεως, εὔχεσθαι ὑπὲρ ἐμοῦ τῆς ἀσώτου διὰ τὸν Κύριον. Ταῦτα εἰπούσης ἐκείνης, καὶ τὸν λόγον ὧδε συντελεσάσης, ὥρμησεν βαλεῖν μετάνοιαν. Καὶ αὖθις ὁ γέρων σὺν δάκρυσιν ἔκραζεν· Εὐλογητὸς ὁ Θεός, ὁ ποιήσας μεγάλα καὶ θαυμαστά, ἔνδοξά τε καὶ ἐξαίσια, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμός· εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ δείξας μοι ὅσα χαρίζει τοῖς φοβουμένοις αὐτόν· ὄντως γὰρ οὐκ ἐγκατέλειπας τοὺς ἐκζητοῦντάς σε, Κύριε.

petit a Zosima ut audita clam servet.

32 Ἐκείνη δὲ ἐπιλαβομένη τοῦ γέροντος, οὐκέτι συνεχώρησεν βαλεῖν τελείως μετάνοιαν, ἀλλ' εἴρησεν πρὸς αὐτόν· Ταῦτα πάντα, ἅπερ ἤκουσας, ἄνθρωπε, ἐνορκῶ σε κατὰ τοῦ σωτῆρος Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν μηδενὶ ἐξειπεῖν, ἕως ὅτε ὁ Θεὸς ἀπὸ τῆς γῆς ἀπολύσει με. Τὸ δὲ νῦν ἔχον ἐν εἰρήνῃ πορεύθητι, καὶ πάλιν εἰς τὸ ἔτος τὸ ἐρχόμενον ὄψει με, καὶ ὀφθήσῃ μοι τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι φυλαττόμενος· ποίησον δὲ διὰ τὸν Κύριον ὅπερ νῦν σοι ἐντέλλομαι. Εἰς τὰς νηστείας τὰς ἱερὰς τοῦ ἔτους τοῦ ἐπερχομένου μὴ περάσεις τὸν Ἰορδάνην, ὥσπερ εἰώθατε ποιεῖν εἰς τὸ μοναστήριον. Ἐξίστατο δὲ Ζωσιμᾶς ἀκούων ὅτι καὶ τὸν κανόνα τοῦ μοναστηρίου ἀπήγγειλεν, καὶ οὐδὲν ἕτερον ἔλεγεν εἰ μή, Δόξα τῷ Θεῷ, μεγάλα χαριζομένῳ τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν. Ἐκείνη δὲ ἔφησεν· Μεῖνον, Ἀββᾶ, ὡς εἶπον, εἰς τὸ μοναστήριον· οὐδὲ γὰρ θέλοντί σοι ἐξελθεῖν εὖ γενήσεται· τῇ δὲ ἁγίᾳ ἑσπέρᾳ τοῦ δείπνου τοῦ μυστικοῦ, λάβε μοι τοῦ ζωοποιοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ εἰς σκεῦος ἱερὸν καὶ τῶν τοιούτων μυστηρίων ἐπάξιον, καὶ φέρε, καὶ μεῖνον μετὰ παντὸς εἰς τὸ μέρος τοῦ Ἰορδάνου τὸ προσεγγίζον τῇ οἰκουμένῃ, ὅπως ἐλθοῦσα μεταλάβω τῶν ζωοποιῶν δώρων. Ἐξ ὅτε γὰρ εἰς τὸν ναὸν τοῦ Προδρόμου, πρὶν ἢ τὸν Ἰορδάνην διελθεῖν, μετέλαβον, οὐκέτι μέχρι τοῦ νῦν τοῦ ἁγιασμοῦ τούτου τετύχηκα. καὶ νῦν ἐκείνου ἐφίεμαι ἀκατασχέτῳ τῷ ἔρωτι· διὸ αἰτῶ καὶ παρακαλῶ τὴν ἐμὴν μὴ παρακοῦσαι αἴτησιν, ἀλλὰ πάντως ἄγαγέ μοι τὰ τοιαῦτα ζωοποιὰ καὶ θεῖα μυστήρια, καθ' ἣν ὥραν ὁ Κύριος τοὺς μαθητὰς τοῦ θείου δείπνου μετόχους πεποίηκεν. Τῷ δὲ Ἀββᾷ Ἰωάννῃ, τῷ Ἡγουμένῳ τῆς μονῆς ἐν ᾗ κατοικεῖς, ταῦτα εἰπέ· Πρόσεχε σεαυτῷ καὶ τῇ ποίμνῃ σου· τινὰ γὰρ ἐκεῖ τελοῦνται δεόμενα διορθώσεως. Ἀλλ' οὐ νῦν σε θέλω ταῦτα εἰπεῖν αὐτῷ, ἀλλ' ὅτε ὁ Κύριος ἐπιστρέψει σοι· ταῦτα εἰποῦσα, καὶ εὔξαι ὑπὲρ ἐμοῦ, τῷ γέροντι φήσασα, ἐπὶ τὸ βάθος τῆς ἐρήμου αὖθις ἐξέδραμεν. Ὁ δὲ Ζωσιμᾶς, κλίνας τὰ γόνατα, καὶ προσκυνήσας τὸ ἔδαφος ἐν ᾧ ἔστησαν τὰ ἴχνη τῶν ποδῶν αὐτῆς, δοὺς τῷ Θεῷ δόξαν καὶ εὐχαριστήσας, ὑπέστρεψεν ἐν ἀγαλλιάσει ψυχῆς τε καὶ σώματος, δοξάζων καὶ εὐλογῶν Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν· αὖθις δὲ διελθὼν ἐκείνην τὴν ἔρημον ἔφθασεν εἰς τὸ μοναστήριον καθ' ἣν ἡμέραν ὑποστρέφειν εἰώθασιν οἱ αὐτόθι μονάζοντες.

et sequenti anno adferat sib i sacram communionem

et sic ab eo disced t.

CAP. IV

Anno proximo Zosimas exire impeditus

33 Καὶ τὸν μὲν ἐνιαυτὸν ἡσύχασεν ἅπαντα, μηδενὶ τολμῶν ἐξειπεῖν μηδὲν ὧν ἐθεάσατο· καθ' ἑαυτὸν δὲ τὸν Θεὸν καθικέτευσεν, δεῖξαι αὐτῷ αὖθις τὸ ποθούμενον πρόσωπον. Ἐδυσχέραινεν δὲ καὶ ἐδυσφόρει τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐννοῶν τὴν περίοδον, μίαν ἐθέλων τὸν ἐνιαυτὸν ἡμέραν γενέσθαι, ὡς οἷόν τε ἦν. Ἡνίκα δὲ ἔφθασεν τῶν ἱερῶν νηστειῶν ἡ ἀπαρχομένη κυριακή, εὐθὺς μετὰ τὴν ἐξ ἔθους εὐχὴν οἱ μὲν ἄλλοι πάντες ἐξῄεσαν ψάλλοντες· αὐτὸν δὲ νόσος κατέσχεν πυρέσσοντα, καὶ μένειν ἔνδον ἠνάγκασεν. Ἐμνήσθη δὲ Ζωσιμᾶς τῆς Ὁσίας εἰπούσης, Ὅτι οὔτε θέλοντί σοι τῆς μονῆς ἐξελθεῖν εὖ σοι γενήσεται. Ὀλίγαι δὲ ἡμέραι διέδραμον, καὶ τῆς νόσου διαναστὰς ἐν τῷ μοναστηρίῳ διέτριβεν.

in cœna Domini abit ad Jordanem

34 Ἡνίκα δὲ πάλιν οἱ μοναχοὶ ὑπέστρεψαν, καὶ ἤγγισεν ἡ ἑσπέρα τοῦ δείπνου τοῦ μυστικοῦ, ἐποίησεν τὰ διαταχθέντα αὐτῷ· καὶ λαβὼν εἰς μικρὸν ποτήριον τοῦ ἀχράντου σώματος καὶ τοῦ τιμίου αἵματος Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ἔβαλεν εἰς κανίσκιον ἰσχάδας καὶ φοίνικας, καὶ φακὴν μικρὰν βραχεῖσαν ἐν ὕδατι· ἀπέρχεται δὲ βαθείας ὀψίας, καὶ καθέζεται εἰς τὸ χεῖλος τοῦ Ἰορδάνου, τῆς Ὁσίας ἀναμένων τὴν ἄφιξιν. Χρονίζοντος δὲ τοῦ γυναίου τοῦ ἱεροῦ, Ζωσιμᾶς οὐκ ἐνύσταξεν, ἀλλ' ἀτενῶς ἑώρα τὴν ἔρημον, ἀναμένων ἰδεῖν ὅπερ ἰδεῖν ἐπεθύμησεν. Ἔλεγεν δὲ καθ' ἑαυτὸν ὁ γέρων καθήμενος· Ἄρά γε μή ποτε τὸ ἀνάξιόν μου ἐλθεῖν ταύτην διεκώλυσεν; ἄρα ἦλθεν, καὶ μὴ εὑροῦσά με αὖθις ὑπέστρεψεν; Ταῦτα λέγων ἐδάκρυσεν, καὶ δακρύσας ἐστέναξεν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν οὐρανὸν ἐπάρας, τὸν Θεὸν ἱκέτευσεν λέγων· Μὴ στερήσῃς με, Δέσποτα, καὶ αὖθις ἰδεῖν ὅπερ ἰδεῖν συνεχώρησας· μὴ ἀπέλθω κενός, τὰς ἐμὰς ἁμαρτίας φέρων εἰς ἔλεγχον. Ταῦτα σὺν δάκρυσιν ἐπευξάμενος, εἰς ἕτερον λογισμὸν περιπέπτωκεν· ἔλεγεν γὰρ ἐν ἑαυτῷ· Τί δέ, εἰ ἄρα καὶ ἔλθῃ, γενήσεται; Πλοιάριον γὰρ οὐ πάρεστιν· πῶς τοίνυν τὸν Ἰορδάνην παρέλθοι, καὶ πρὸς ἐμὲ γενήσεται τὸν ἀνάξιον; οἴμοι τῆς ἐμῆς ἀναξιότητος! οἴμοι τῆς ἐμῆς ἐλεεινότητος! Τίς με τοιούτου καλοῦ δικαίως ἐστέρησεν;

super cujus aquas venienti ad se Mariæ

35 Ταῦτα λογιζομένου τοῦ γέροντος, ἰδοὺ καὶ τὸ ὅσιον ἔφθασεν γύναιον, καὶ εἰς τὸ πέραν ἔστη τοῦ ποταμοῦ, ὅθεν καὶ ἤρχετο. Ὁ δὲ Ζωσιμᾶς ἐξανέστη χαίρων καὶ ἀγαλλιώμενος, καὶ δοξάζων τὸν Θεόν. Αὖθις δὲ τῷ λογισμῷ τοῦ μὴ δύνασθαι αὐτὴν περάσαι τὸν Ἰορδάνην

ἐπάλαιεν·

ἐπάλαιεν· Ὁρᾷ δὲ αὐτὴν τῷ σημείῳ τοῦ τιμίου σταυροῦ τὸν Ἰορδάνην σφραγίσασαν (πανσέληνος γὰρ ὑπῆρχεν ἡ νὺξ, ὡς ἔλεγεν) καὶ ἅμα τῇ σφραγῖδι ἐπιβᾶσαν τῷ ὕδατι, καὶ περιπατοῦσαν ἐπὶ τῶν ὑδάτων ἐπάνω, καὶ πρὸς ἐκεῖνον βαδίζουσαν. Τὸν δὲ θελήσαντα ποιῆσαι μετάνοιαν διεκώλυεν κράζουσα, καὶ ἐπὶ τῶν ὑδάτων βαδίζουσα, Τί ποιεῖς Ἀββᾶ, καὶ Ἱερεὺς ὑπάρχων, καὶ βαστάζων θεῖα μυστήρια; Τοῦ δὲ πρὸς τὸ λεγόμενον εἴξαντος, ἀποβᾶσα τοῦ ὕδατος ἔφησεν πρὸς τὸν γέροντα· Εὐλόγησον, Πάτερ, εὐλόγησον. Ὁ δὲ πρὸς αὐτὴν ἀπεκρίνατο σύντρομος (ἔκστασις γὰρ αὐτὸν εἶχεν ἐπὶ τῷ παραδόξῳ θεάματι) ὄντως ἀψευδὴς ὁ Θεὸς ἐπαγγειλάμενος ὁμοιοῦσθαι Θεῷ καθόσον ἐφικτὸν τοὺς ἑαυτοὺς ἐκκαθαίροντας· δόξα σοι Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὃς οὐκ ἀπέστειλας τὴν προσευχήν μου, καὶ τὸ ἔλεός σου ἀπὸ τοῦ δούλου σου· δόξα σοι Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ δείξας μοι διὰ ταύτης τῆς δούλης σου, πόσον ἀπέχω μέτρον τῆς τελειότητος. Καὶ ταῦτα ἅμα λέγοντα, ἠτήσεν ἡ γυνὴ εἰπεῖν τὸ ἅγιον τῆς πίστεως σύμβολον, καὶ τὸ Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, κατάρξασθαι. Καὶ τούτου γενομένου, καὶ τῆς εὐχῆς πέρας λαβούσης, κατὰ τὸ σύνηθες δέδωκεν τὴν ἀγάπην τῷ γέροντι εἰς τὸ στόμα· καὶ οὕτως τῶν ζωοποιῶν μυστηρίων μεταλαβοῦνα, εἰς τὸν οὐρανὸν τὰς χεῖρας διάρασα, ἐστέναξεν σὺν δάκρυσιν, καὶ οὕτως ἐβόησεν· Νῦν ἀπολύεις τὴν δούλην σου, ὦ Δέσποτα, κατὰ τὸ ῥῆμά σου ἐν εἰρήνῃ· ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου.

sacram Communionem ministrat,

36 Τότε λέγει τῷ γέροντι· Συγχώρησόν μοι, Ἀββᾶ, καὶ ἄλλην ἐπιθυμίαν μου πλήρωσον· καὶ νῦν μὲν ἄπελθε εἰς τὸ μοναστήριον, τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι φρουρούμενος, εἰς δὲ τὸ ἔτος τὸ ἐρχόμενον ἔλθε καὶ αὖθις εἰς ἐκεῖνον τὸν χείμαῤῥον, ἔνθα σοι τὸ πρὶν συνέτυχον· ἔλθε πάντως διὰ τὸν Κύριον, καὶ πάλιν ὄψει με, καθὼς θέλει ὁ Κύριος. Ὁ δὲ πρὸς αὐτὴν ἀπεκρίνατο· Εἴτε ἦν δυνατὸν ἐντεῦθεν ἀκολουθῆσαί σοι, καὶ βλέπειν διὰ παντὸς τὸ σὸν τίμιον πρόσωπον· ποίησον δὲ μίαν τοῦ γέροντος αἴτησιν, καὶ ἐξ ὧν ἐνήνοχα ὧδε μικρᾶς τροφῆς μετάλαβε· καὶ ἅμα ταῦτα εἰπὼν, δείκνυσιν αὐτῇ ὅπερ εἶχεν κανίσκιον· Ἡ δὲ δακτύλοις ἄκροις τῆς φακῆς ἀψαμένη, καὶ τρεῖς κόκκους ἀνελομένη, τῷ ἰδίῳ προσήγαγεν στόματι, ἀρκεῖν εἰποῦσα τὴν χάριν τοῦ πνεύματος, ὥστε συντηρεῖν τὴν οὐσίαν τῆς ψυχῆς ἀμίαντον. Καὶ ταῦτα εἰποῦσα, εἶπεν πάλιν τῷ γέροντι· Εὖξαι διὰ τὸν Κύριον, εὖξαί μοι, καὶ τῆς ἐμῆς ἀθλιότητος μέμνησο. Ὁ δὲ τῶν ποδῶν ἀψάμενος τῆς Ὁσίας, καὶ εὔχεσθαι ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τῆς Βασιλείας, καὶ αὐτοῦ ἐξαιτήσας, σὺν δάκρυσιν ἀφῆκεν, καὶ ἀπῆλθεν στένων καὶ ὀδυρόμενος· λοιπὸν γὰρ ἐπὶ πολὺ οὐκ ἐτόλμα κρατῆσαι τὴν ἀκράτητον. Ἡ δὲ αὖθις τὸν Ἰορδάνην σφραγίσασα, ἐπέβη τοῦ ὕδατος, καὶ περιπατοῦσα διῆλθεν καθὰ καὶ τὸ πρότερον. Ὁ δὲ γέρων ὑπέστρεψεν χαρᾷ καὶ φόβῳ πολλῷ συνεχόμενος, μεμφόμενός τε αὐτὸν, ὅτι τὸ ὄνομα τῆς Ὁσίας μαθεῖν οὐκ ἐζήτησεν· ἤλπιζεν δὲ ὅμως τοῦ τυχεῖν εἰς τὸ ἔτος τὸ ἐπερχόμενον.

et cibos eidem affert :

jussus altero anno venire in eremum

37 Τοῦ δὲ ἔτους διελθόντος, γίνεται αὖθις κατὰ τὴν ἔρημον, πάντα δηλαδὴ τελέσας κατὰ τὸ σύνηθες, καὶ τρέχων πρὸς ἐκεῖνο τὸ παράδοξον θέαμα. Ὁδεύσας δὲ τὸ τῆς ἐρήμου διάστημα, καὶ φθάσας τινὰ σημεῖα δηλοῦντα τοῦ ζητουμένου τόπου τὴν εὕρεσιν, δεξιὰ περιεβλέπετο καὶ εὐώνυμα, περιάγων πανταχοῦ τὸ βλέμμα ὡς θηρευτὴς ἐμπειρότατος, εἴπου τὸ γλυκύτατον ζωγρήσειε θήραμα· ὡς δὲ ἔβλεπεν οὐδὲν οὐδαμόθεν κινούμενον, ἤρξατο ἑαυτὸν αὖθις βρέχειν τοῖς δάκρυσι· καὶ τείνας ἄνω τὸ ὄμμα, προσευχόμενος ἔλεγεν· Δεῖξόν μοι, Δέσποτα, τὸν θησαυρόν σου τὸν ἄσυλον, ὃν ἐν τῇ δὲ τῇ ἐρήμῳ κατέκρυψας· δεῖξόν μοι, δέομαι, τὸν ἐν σώματι ἄγγελον, οὗ οὐκ ἔστιν ὁ κόσμος ἐπάξιος. Καὶ ταῦτα εὐχόμενος, τὸν τόπον κατέλαβεν τὸν εἰς χειμάῤῥου τύπον σχηματιζόμενον, καὶ εἶδεν πρὸς τὸ μέρος αὐτοῦ τὸ πρὸς ἀνίσχοντα τὸν ἥλιον, κειμένην τὴν Ὁσίαν νεκρὰν, καὶ τὰς χεῖρας οὕτως ὥσπερ ἔδει τυπώσασαν, καὶ πρὸς ἀνατολὰς ὁρῶσαν κειμένην τῷ σχήματι. Ὁ δὲ προσδραμὼν τοὺς πόδας τῆς Μακαρίας δάκρυσιν ἔπλυνεν· οὐδενὸς γὰρ ἑτέρου μέρους ἐτόλμα προσψαῦσαι.

mortuam invenit,

38 Δακρύσας οὖν ἐφ᾽ ἱκανὸν, καὶ ψαλμοὺς εἰπὼν τῷ καιρῷ καὶ τῷ πράγματι πρεπόντως, ἐποίησεν εὐχὴν ἐπιτάφιον, καί φησιν ἐν ἑαυτῷ· Ἆρα θάψαι προσήκει τῆς Ὁσίας τὸ λείψανον· ἆρα μὴ καὶ τοῦτο ἀπαρέσκει τῇ Ὁσίᾳ γιγνόμενον· καὶ ταῦτα λέγων, ὁρᾷ πρὸς τῇ κεφαλῇ αὐτῆς ἐκτετυπωμένην γραφὴν ἐν τῇ γῇ, δι᾽ ἧς ταῦτα ἐγέγραπτο. Θάψον, Ἀββᾶ Ζωσιμᾶ, ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ τῆς ταπεινῆς Μαρίας τὸ λείψανον, ἀπόδος τὸν χοῦν τῷ χοΐ, ὑπὲρ ἐμοῦ διὰ παντὸς πρὸς τὸν Κύριον προσευχόμενος, τελειωθείσης μηνὶ Φαρμουθὶ [κατ᾽ Αἰγυπτίοις, ὅς ἐστι κατὰ Ῥωμαίους Ἀπρίλιος] oo, ἐν αὐτῇ τῇ δὲ τῇ νυκτὶ τοῦ πάθους τοῦ σωτηρίου, μετὰ τὴν τοῦ θείου καὶ μυστικοῦ δείπνου μετάληψιν. Ταῦτα τοίνυν ἀναγνοὺς ὁ γέρων τὰ γράμματα, ἐχάρη ὅτι τὸ ὄνομα τῆς Ὁσίας μεμάθηκεν· ἐπέγνω δὲ ὅτι ἅμα τῶν θείων μυστηρίων ἐπὶ τοῦ Ἰορδάνου μετέλαβεν, εὐθὺς ἐν τῷ τόπῳ γέγονεν, ἐν ᾧ τετελείωται· καὶ ἥνπερ ὥδευσεν ὁδὸν Ζωσιμᾶς διὰ εἴκοσι ἡμερῶν κοπιῶν, [εἰς μίαν ὥραν Μαρία διέδραμεν, καὶ εὐθὺς πρὸς τὸν Θεὸν ἐξεδήμησεν.

EX MS. REG. FR. et nomen ejus arenæ inscriptum :

oo

39 Δοξάζων δὲ τὸν Θεὸν, καὶ βρέχων τὸ σῶμα τοῖς δάκρυσι, Καιρὸς, ἔφη, ταπεινὲ Ζωσιμᾶ, τὸ κελευσθὲν ἐκτελέσαι σε. Ἀλλὰ πῶς ποιήσεις, ταλαίπωρε, ὄρυγμα, ἐν χερσὶν μὴ ἔχων τὸ σύνολον; Καὶ τοῦτο εἰπὼν, εἶδεν ἐκ μικροῦ διαστήματος ξυλάριον βραχὺ ἐῤῥιμμένον κατὰ τὴν ἔρημον· ὅπερ λαβὼν ἤρξατο ὀρύττειν. Ξηρὰ δὲ οὖσα ἡ γῆ οὐδαμῶς ὑπήκουεν κοπιῶντι τῷ γέροντι· ἀλλ᾽ ἔκαμνεν ὑδρῶτι περιῤῥεόμενος· στενάξας δὲ μέγα ἐκ βάθους τοῦ πνεύματος, ἀνακύψας, ὁρᾷ λέοντα μέγαν τῷ λειψάνῳ τῆς Ὁσίας παρεστῶτα, καὶ τὰ ἴχνη αὐτῆς ἀναλείχοντα. Ὁ δὲ ἰδὼν τὸ θηρίον, σύντρομος γέγονεν φοβούμενος, μάλιστα μνησθεὶς τῶν ῥημάτων Μαρίας, εἰπούσης ὅτι οὐδέποτε θηρίον ἐθεάσατο. Τῷ δὲ σημείῳ τοῦ σταυροῦ σφραγισάμενος, ἐπίστευσεν ὡς ἀβλαβῆ φυλάξει τοῦτον τῆς κειμένης ἡ δύναμις. Ὁ δὲ λέων ἤρξατο pp προσαινεῖν τῷ γέροντι, οὐχὶ τοῦτον τοῖς κινήμασι μόνον ἀσπαζόμενος, ἀλλὰ καὶ προθέσει. Ὁ δὲ Ζωσιμᾶς ἔφησεν πρὸς τὸν λέοντα· Ἐπειδήπερ, θηρίον, ἡ Μεγάλη ἐπέστρεψεν ταφῆναι αὐτῆς τὸ λείψανον, ἐγὼ δὲ γέρων εἰμὶ, καὶ οὐκ ἰσχύω ποιῆσαι τὸ ὄρυγμα (οὐδὲ γὰρ ἔχω ὀρυκτήριον τῇ χρείᾳ κατάλληλον· καὶ τοσοῦτον πάλιν οὐ δύναμαι ὑποστρέψαι τὸ διάστημα, ὥστε ἀγαγεῖν ὄργανον ἐπιτήδειον) ποίησον οὖν τὴν χρείαν τοῖς ὄνυξι, ὅπως ἀποδῶμεν τῇ γῇ τῆς Ὁσίας τὸ σκήνωμα. Εὐθὺς δὲ ἅμα τῷ ῥήματι τοῖς ἐμπροσθίοις ποσὶν ὄρυγμα ἐποίησεν, ὅσον ἤρκει τῷ σώματι θαπτομένῳ. Πάλιν τοίνυν τῆς Ὁσίας τοὺς πόδας ἐκπλύνας τοῖς δάκρυσιν ὁ γέρων, καὶ πολλὰ καθικετεύσας νῦν [πλέον] ὑπὲρ πάντων προσεύχεσθαι, ἐκάλυψε τὸ σῶμα τῇ γῇ, παρεστῶτος τοῦ λέοντος, γυμνὸν ὑπάρχον καθὰ καὶ τὸ πρότερον, καὶ μηδὲν ἕτερον ἔχον εἰ μὴ ἐκεῖνο τὸ ἐῤῥηγνυμένον ἱμάτιον, ὅπερ τοῦ Ζωσιμᾶ ῥίψαντος, ὀπισθοφανῶς ἐκάλυψεν ἡ Μαρία τινὰ μέρη τοῦ σώματος. Τότε τοίνυν ἀναχωροῦσιν ἑκάτεροι, qq καὶ ὁ μὲν λέων ἐπὶ τὰ ἔνδον τῆς ἐρήμου ὡς πρόβατον ὑπεχώρησεν. Ζωσιμᾶς δὲ ὑπέστρεψεν, εὐλογῶν καὶ αἰνῶν Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν. Ἐλθὼν δὲ αὖθις εἰς τὸ κοινόβιον, ἅπαντα τοῖς μοναχοῖς ἀφηγήσατο, μηδέν τε ἀποκρύψας ὧν τε ἤκουσεν καὶ ὧν ἐθεάσατο· ἐξ ἀρχῆς γὰρ αὐτοῖς ἅπαντα κατ᾽ ὀλίγον διηγήσατο, ὥστε πάντας ἀκούσαντας τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ καταπλήττεσθαι, καὶ σὺν φόβῳ καὶ πόθῳ τελεῖν τὸ τῆς Ὁσίας μνημόσυνον. Καὶ Ἰωάννης δὲ ὁ Ἡγούμενος εὗρεν ἐν τῇ μονῇ τινὰς χρῄζοντας διορθώσεως, ὡς μηδὲ ἐν τούτῳ τῆς Ὁσίας τὸν λόγον γενέσθαι ἀργὸν ἢ ἀνόνητον. Ἐτελεύτησεν δὲ Ζωσιμᾶς εἰς ἐκεῖνο τὸ μοναστήριον, ἑκατὸν ἐγγὺς ἐτῶν γενόμενος.

frustra laborans in sepulcro effodiendo

pp

utitur leonis ministerio

et Sanctam sepelit,

qq

reversusque omnia monachis narrat,

40 Ἔμειναν δὲ οἱ μοναχοὶ κατὰ διαδοχὴν ἀγράφως ταῦτα διδάσκοντες, καὶ κοινὸν προτιθέντες ὠφελείας ὑπόδειγμα τοῖς ἀκούειν ἐθέλουσιν· ἐγγράφως δὲ οὐδένα ἤκουσαν ταύτην παραδεδωκέναι μέχρι τῆς σήμερον τὴν διήγησιν. Ἐγὼ δὲ ἅπερ ἀγράφως παρέλαβον, ἐγγράφῳ διηγήσει δεδήλωκα· ἴσως δὲ καὶ ἄλλοι τὸν βίον τῆς Ὁσίας γεγράφασιν, καὶ πάντως ἐμοῦ μεγαλοπρεπέστερον, κἂν οὔπω τι τοιοῦτον εἰς ἐμὴν γνῶσιν ἐλήλυθεν. Πλὴν κἀγὼ κατὰ δύναμιν ταύτην γέγραφα τὴν διήγησιν, τῆς ἀληθείας μηδὲν προτιμῆσαι θέλων. Ὁ δὲ Θεὸς δὲ, ὁ

prout hic scripta sunt.

EX MS. REG. FR.

μεγάλα ἀμειβόμενος τοὺς εἰς αὐτὸν καταφεύγοντας, δώη τὸν μισθὸν τῆς ὠφελείας τῶν ἐντυγχανόντων τῷ δὲ τῷ διηγήματι, [καὶ τῷ] τὴν παροῦσαν γραφὴν ἤτουν ἐξήγησιν γραφῇ παραδοθῆναι κελεύσαντι, καὶ τῆς μερίδος αὐτῶν αξιωσει στάσεώς τε καὶ τάξεως Μαρίας ταύτης τῆς μακαρίας, περὶ ἧς ἡ διήγησις, μετὰ πάντων τῶν ἀπ᾽ αἰῶνος εὐαρεστησάντων αὐτῷ διὰ θεωρίας καὶ πράξεως. Δώσομεν οὖν καὶ ἡμεῖς δόξαν τῷ Θεῷ, τῷ παμβασιλεῖ τῶν αἰώνων, ὅπως καὶ ἡμᾶς καταξιώσῃ ἐλέου τυχεῖν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις πάντοτε, σὺν τῷ ανάρχῳ Πατρὶ, καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· Ἀμήν.

a *MS. Bavaricum addit in titulo*, συγγραφεὶς παρὰ τοῦ ἐν Ἁγίοις Σωφρονίου Ἀρχιεπισκόπου Ἱεροσολύμων Vita... scripta a S. Sophronio Archiepiscopo Hierosolymorum : *quem errorem efficaciter refutavimus.*

b *Ita idem MS. Regium vero*, κατέκρυψεν, *quod non displiceret, nisi immediate post sequeretur* ἔκρυψεν.

c *Idem, et forte melius*, τῶν Ἱερῶν καταψεύδεσθαι, καὶ καπηλεύειν τὸν λόγον, de rebus sacris mentiri et adulterare sermonem.

d *Ita melius ex Bavar. quam quod in Regio erat*, Καὶ τοῖς μικρὰ, *quare simpliciter sic nunc verterem :* Etenim sordida quædam et divini Verbi carnem induti magnitudine indigna cogitare; et sic dictis fidem abrogare, non videtur mihi consonum rationi.

e *Alias*, γενομένοις, factis.

f *Ad verbum*, quæ de hominibus quomodocumque mirabiliter dicuntur.

g Εἶμι, eo, ingredior : *melius quam quod in Bavarico est* Ἵημι, desidero.

h *Alias*, γενέσθαι λεγόμενον, quod factum dicitur.

i *Ibidem*, τοῦ Πνεύματος Spiritus; *et mox* κατὰ γενεὰς secundum generationes et generationes : *in vulgata nostra est*, per nationes : *ubi hæc dicuntur de* Sapientia.

k *MS. Bavar.* τῇ ὁμονυμίᾳ, nominis identitate.

l *Ibidem additur*, ὡς οἷον τε, ut potuit, pro viribus.

m *Alias*, καὶ πρὸς πάσης ἐγκρατείας λόγον, ad omnis continentiæ normam.

n *In MS. Regio omittitur*, ὑπὸ τῶν, *et solum dicitur*, πρὸς την τοιαύτην αὐτῶν παλαίστραν παιδοτριβήσαντα.

o *Ibidem*, περὶ τὸ πρακτικὸν, *nos utrumque interpretando conjunximus.*

p *Ad verbum*, unde sibi victum comparabat. *MS. Bavaricum aliter periodos dividens, hunc format sensum*, καὶ τροφῆς, ει δέον καλεῖν τροφὴν ἣ ἐκεῖνος ἐγεύσατο, μεταλαμβάνων, et cibum (si tamen cibum appellare decet quem gustabat ille) de more capiens. Unum opus etc..

q *Idem*, τὰ ἱερώτατα λογία.

r *Idem*, μητρικῶν, maternis; *et melius.*

s *Alias*, διανύσαι ὡς οἷόν τε.

t *Item*, ὡς εἴη τετελειωμένος ἐν πᾶσι τῆς ἐρήμου, quasi perfectus esset in omnibus ad eremum, seu ereміticam vitam, spectantibus.

u *Alias* παρεσκευάσατο, ordinaverat, præparaverat.

x *Item*, ταῦτα, hæc.

y *Alias*, μέγαν, multum, valde; *quod minus placet.*

z *Ibidem*, μέγιστά τε, maximaque.

aa *Ibidem*, ἀντὶ πολλῶν, pro multis.

bb *Item* οὐδὲ ὠνομάζοντο παρ᾽ αὐτοῖς ἢ ἐγνωρίζοντο, non nominabantur ab ipsis neque cognoscebantur.

cc *Ita correxi : nec enim commodum sensum videbatur facere, quod in utroque MS. legebatur*, καὶ πόλιν εἶχε τὴν ἔρημον, et civitatem habebat sive putabat eremum.

dd *Deerat hæc vox in MS. Regio, quamvis ad complendum sensum necessaria : supplevimus ergo eam ex Bavarico, uti et ceteras, antehac [] inclusas aut posthac includendas.*

ee Aut alterius animalis sive volatilis seu terrestris figuram vel umbram : *pro quibus in MS. Regio solum habetur* ἢ ἑτέρου σεβάσματα.

ff *Opportune hæc adduntur in Bavarico :* Quomodo enim in ejusmodi terra torrens visus fuisset?

gg Οἰμωγή, planctus, ejulatus : *in hanc lectionem MSS. consentiunt : alicubi minus recte*, Οἰμωδή *scriptum invenitur.*

hh *In. MS. Regio erat*, ᾔτει καὶ αὐτὴ λαβεῖν μετάνοιαν, petebat etiam ipsa accipere pœnitentiam.

ii *MS. Bavar.* τελειότητος, perfectionis.

kk Te quidem oportebat, *et melius quam quod in Regio :* Σήμερον, Hodie.

ll *Ita perfectior in Bavarico sensus est per modum parenthesis :* Quid enim glorier, quæ fui vas diaboli?

mm *Parenthesin ad verbum sic reddes.* Hanc enim contigerat me tunc gestare.

nn *Ex Psalmo* 54 *v.* 9 *accepta phrasis in fine num.* 26, *facile apparet imbutis lectione Scripturam, uti et hic locus ex Deut.* 8 *v.* 3, *qui et ab Evangelistis Matthæo et Luca usurpatur; minus obvius est locus ex Job, quia juxta versionem* 70 *expressus; cum in Vulgata cap.* 24 *v.* 8 *legatur :* Non habentes velamen, amplexantur lapides.

oo *Hæc uncis inclusa, non quia in altero MS. desint; sed quia judicamus explicationis caussa addita esse, vel ab auctore, vel a transcriptore : quod vero in MS. subjungitur* πρώτη prima, *id ab inepta interpolatione est, cum de mense Pharmuthi non exprimatur quotus illius dies fuerit : nec id exprimi necesse erat, quando diem nosse ex consequenti Passionis Dominicæ nota Zosimas potuit, ut alibi plenius dictum est.*

pp *MS. Bav.* προσεγγίζειν : *et hæc prima fere post primi secundique capitis diversas lectiones, varietas accurrit, eaque vix notabilis, cum utraque vox idem significet : sed nec in ceteris fere ulla est diversitas sententiæ.*

qq *Ita melius quam quod est in MS. Regio*, τοῦ γέροντος αναχωροῦντος καὶ ὁ λέων *etc.*

ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΟΣΙΟΝ ΠΑΤΕΡΑ ΗΜΩΝ ΚΑΙ ΟΜΟΛΟΓΗΤΗΝ

ΝΙΚΗΤΑΝ

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ ΥΠΟ ΘΕΟΣΤΗΡΙΚΤΟΥ, ΜΑΘΗΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΟΥ.

Ex MS. Vaticano, signato 1190 fol. 581.

PROLOGUS

Auctor ab initio versatus cum S. Nicita.

Πρόκειται ἡμῖν μεγίστης ὠφελείας ὑπόθεσις, ἡ τοῦ ὁσιωτάτου Πατρὸς ἡμῶν Νικήτα ἀνάμνησις· πρόκειται ἡμῖν ὡς οἷά τε δὴ ἱερὰ πανδεσία ἐξ αὐλῶν καὶ πνευματικῶν ἐδεσμάτων σχεδιασθεῖσα, οὐκ αἰσθητὰ σώματα τρέφουσα, ἀλλὰ ψυχὰς λογικὰς ἑστιῶσα καὶ εὐφραίνουσα· ἧς ἐγὼ σήμερον ατεχνης ἑστιάτωρ, ἐξ ἰδιωτικοῦ λόγου ταύτην προθεὶς ὑμῖν, a συνήθως ποθοῦσιν ἀεὶ τρέφεσθαι ταῖς ἐκείνου ψυχοτρόφοις διδασκαλίαις. Καὶ γὰρ ἔδοξε κἀμοὶ, ὦ ἱερὸν ἀκροατήριον, ἀποστολικῶς εἰπεῖν, παρηκολουθηκότι a

κολουθηκότι ἄνωθεν ὡς ἴστε τῷ Πατρί, οὐχ ἅπαντα καθεξῆς γράψαι (οὐχ οἷός τε γάρ εἰμι) ἀλλ᾽ ἐκ πολλῶν ὀλίγα τῶν ἐκείνου κατορθωμάτων παρενθῆναι τῷ διηγήματι, εἰς οἰκοδομὴν καὶ ὠφέλειαν τῶν ἐντυγχανόντων, καὶ τῶν μετέπειτα ἐντυγχάνειν βουλομένων· ἵνα μὴ b ἐξίτηλα τῷ χρόνῳ γένηται τὰ ἐκείνου σεμνά, λήθης βυθοῖς μαυρούμενα. Πολλοὶ μὲν οὖν, πολλῶν τῶν πρὸ ἡμῶν Ἁγίων βίους τε καὶ λόγους καὶ τὰ ἀριστεύματα συνεγράψαντο, ἐκείνους μὲν τῷ λόγῳ κατακοσμοῦντες, ἡμῖν δὲ πολλὴν ὄνησιν ἐκ τούτων φέροντες, ὡς ἐκ τούτου καὶ ἡμεῖς κατ᾽ ἐκείνους εἰς ταὐτὸ παρήχθημεν. Οὐ γὰρ δίκαιόν ἐστιν τοσαύτην ἀνδρὸς ἀρετὴν σιγῇ κρύπτεσθαι, ὡς οὐ δὲ λύχνον ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ᾽ ἐπὶ τὴν λυχνίαν τίθεσθαι, ἵνα λάμπῃ πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ βίου, κατὰ τὴν εὐαγγελικὴν φωνὴν πορευομένοις, καὶ φαίνῃ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων εἰς δόξαν τοῦ ἐπουρανίου Θεοῦ, τοῦ διὰ τῶν καλῶν ἔργων δοξαζομένου.

licet ad ejus Vitam scribendam,

2 Ἀλλὰ ταύτην οὖν τὴν ἐγχείρησιν ἐκείνοις ἔδει ἐγχειρεῖν, οἷς βίος πρόσεστιν ὀρθὸς καὶ ἀνεπίληπτος, οἷς δὲ λόγος σεμνὸς καὶ εὔτακτος τῷ βίῳ συνειρμοσμένος· οὐ γὰρ τὸ πρῶτον κατόρθωται, τὸ δεύτερον ὡς ἐκ πνευματεμφόρου θησαυροῦ δαψιλῶς προχεῖται, c οὐ δὲ ἐκεῖνο ἐλλείπει, τοῦτο στοχαστικῶς καὶ μετὰ σκέψεως ἐμφέρεται, ἢ καὶ προσφέρεται. Οἶμαι δὲ μόλις κἀκείνοις πρὸς ἀξίαν τῆς τοῦ ἀνδρὸς ἐφίκεσθαι ἀρετῆς, τοσαύτη γάρ ἐστιν· μᾶλλον δὲ ἀκριβέστερον εἰπεῖν, οὐδ᾽ ἐκείνοις· μή τί γε ἡμῖν τοῖς ἀμφοτέρωθεν ἐκπίπτουσιν, καὶ μήτε βίον σεμνὸν ἔχουσι, μήτε λόγον ἐν προφορᾷ συντάξεως κεκτημένοις, ὡς αμυήτοις οὖσι παντῃ καὶ τῆς ἔξω παιδεύσεως. Ἀλλ᾽ ὁ πόθος με τοῦ ἁγιωτάτου Πατρὸς διεγείρει ἐρεθίζων πρὸς τὸ ἐγχείρημα, ἴσως καρπωθῆ τι λέγων ψυχωφελὲς ἐκ τῶν ἐκείνου διηγημάτων. Οἱ γὰρ μύρα σκευάζοντες, εἰ καὶ τῇ φύσει ἀποδέονται, ἀλλ᾽ οὖν μετέχουσι καὶ αὐτοὶ ὡς ἐπὶ πολὺ τῆς εὐωδίας, καὶ ἄλλοις ἐκ τῆς οσμῆς διὰ τῆς οσφρητικῆς αἰσθήσεως γνωρίζονται. Ἀντιπράττει δὲ πάλιν ὁ φόβος ἀπείργων με, τὴν ἀναξιότητα προβαλλόμενος, φάσκων, μήπως ἐπαινεῖν ἐθέλων ἐν τοῖς κάλλεσι τῶν λόγων καθυβρίσῃς τὸν ἄνδρα, καὶ εἰς ἀγανάκτησιν καθ᾽ ἑαυτοῦ φέρῃς, καὶ ἔστιν σοι ἀσύμφορον ὅπερ μὴ πίεσθαι ἐγχειρεῖν· σιωπὴν σε μᾶλλον δεῖ οὖν στέργειν, τὴν παντὸς δέους ἀκίνδυνον, ἧς οὐκ ἔστι μεταμέλος, ὡς ἐκ τοῦ λέγειν πολλάκις συμβαίνει γίνεσθαι.

ipse virtutis et doctrinæ expers

c

vereatur accedere;

3 Λοιπὸν οὖν ἐν τούτοις ὡς ἐν ζυγῷ ταλαντεύομαι· βαρεῖ δὲ ὁ πόθος ἐπικουφίζων τοῦ φόβου τὴν πλάστιγγα, τὸν τοῦ λόγου δοτῆρα Χριστὸν βοηθὸν γράφμενος, καὶ τὴν τοῦ μεγάλου συνέλευσιν, ὅτι καὶ ἐνταῦθα παρὼν, μέτριος ὢν ὁ ἀνήρ, εἰδὼς συγγνώμην ἀπονέμειν ἡμῶν τοῖς ἐλλείμμασιν. ὁ καὶ νῦν μᾶλλον ἐμοὶ τοῦτο παρέξει εὖ οἶδα, ἡ αὐτοῦ μακαριότης. Φίλα γὰρ πατράσιν, ὡς τινες ἔφασαν, τὰ τῶν παίδων ψελλίσματα, καὶ φίλον Θεῷ τὸ κατὰ δύναμιν. Προσθήσω δὲ καὶ τοῦτο, μήτις μὲ ψευδὲς, ἢ ἐπίπλαστον τι γράφειν ἐπινοήσοιτο· ἔδος γὰρ τῇ ἀπιστίᾳ ὠφέλειαν ἄλλο μαίνεσθαι. Ποῖον γὰρ ἐμοὶ κέρδος ἐκ ψευδολογίας, ἄλλους μὲν συνιστῶντι, ἑαυτὸν δ᾽ ὑπεύθυνον τῇ ἀποφάσει τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τῇ τῷ Προφήτῃ Δαυὶδ εἰρημένῃ ἀποδεῖξαι, οὐ γὰρ μῦθοι τὰ εἰρημένα τοῖς ἔμπροσθεν ὡς δοκεῖ. Καὶ ταῦτα μὲν ἅλις· ἄρξομαι δὲ ἐντεῦθεν, τὸν Θεὸν, τὸν πάσης ἀρχῆς αἴτιον, προστησάμενος,

tamen ejusdem auxilium sperans

nudam aggreditur veritatem dicere.

d

4 Πόθεν δὲ ἄρξομαι; Εἴπω πατρίδα καὶ γένος καὶ ἀνατεθραμμένην; Ἀλλὰ τί μοι πρὸς ταῦτα ἀσχολεῖν τὸν λόγον; Πόλις, φησὶν Ἁγίων ἡ πόλις ἐστὶ τοῦ Θεοῦ, ἧς τεχνίτης καὶ δημιουργὸς ὁ Θεός· πατρὶς δὲ ἡ ἄνω Ἱερουσαλήμ, ἡ μήτηρ Παύλου καὶ τῶν σὺν ἐκείνῳ, ὡς ὁ μέγας Βασίλειος ἔφησαν. Εἰ δὲ καὶ τῆς κάτω τις ἐφίεται μαθεῖν τὴν προσηγορίαν, Καισάρεια τοῦτον ἐξέφυ τῆς Βιθυνίας· αὕτη ἐξέθρεψεν, καὶ εἰς τὸν βίον τοῦτον ἤγαγεν, καὶ γνώριμον τοῖς πᾶσιν ἐποίησεν· αὕτη ἀπήλαυσε τὰ πρῶτα τῆς ἡλικίας αὐτοῦ κατορθώματα. Τῶν δὲ τεκόντων τὰς προσηγορίας, τῆς μὲν μητρὸς, εἰς ἅπαν λέγειν οὐκ ἔχω· τοῦ δὲ πατρὸς, Φιλάρετος ἦν, καὶ ὁ θεοφόρος Πατὴρ ἡμῶν, ἐκ Φιλαρέτου πατρὸς προσαγορευομένου φερωνύμως γεγένηται. Θεοσεβὴς οὗτος καὶ θεάρεστος, ὡς καὶ αὐτὸς τῇ τοῦ μονήρους καταξιωθεὶς εἰς ὕστερον πολιτείᾳ οὕτως ἐτελειώθη· ὃς τῇ τοῦτον τεκούσῃ νομίμως συναφθεὶς, καὶ τοῦτον ἐκ ταύτης μονογενῆ κτησάμενος, τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ τῆς τοῦ ὁσίου γεννήσεως ἀπεβάλετο ταύτην· ὁ γὰρ πλάσας Θεὸς προσελάβετο αὐτήν.

CAP. I

Natus Cæsareæ in Bithynia

patre Philareto

PER THEO STERICT. EX MS. VATICAN.

5 Ἐκτρέφεται δ᾽ οὗτος παρὰ τῇ μητρὶ τοῦ πατρὸς, καὶ ὅτε ἔφθασεν εἰς τὸν χρόνον τῶν μειρακίων, τὰ ἐξ ἔθους γράμματα τοῖς παισὶν ὁ πατὴρ ἐκμανθάνειν παρέδωκεν (Φιλομαθὴς δὲ ὢν ὁ παῖς καὶ φιλόπονος, ἐν ὀλίγοις χρόνοις πάντα ἐξέμαθεν) εἶτα τὸ ψαλτήριον, καὶ ἀποκήρας τοῦτον τῇ Ἐκκλησίᾳ, ὡς Ἄννα τὸν Σαμουὴλ, ἔκδωτον ἐποίησεν, τὴν τῶν e νεοκόρων τέως τελεῖν αὐτὸν τάξιν. Διετέλει δὲ ταύτην ἐν πάσῃ εὐλαβείᾳ καὶ συνέσει πνευματικῇ, ὥστε πάντας θαυμάζειν τὴν αὐτοῦ ἐνάρετον διαγωγὴν καὶ κατάστασιν. Τίς γὰρ τοῦτον εἶδεν ποτὲ ἐν παιδικοῖς ἀθύρμασι διατρίβοντα, ὡς ἔθος τούτοις ἐστὶν σκιρτᾶν, ἅλλεσθαι, τρέχειν, κυλινδεῖσθαι, ἀλαλάζειν; τίς τοῦτον χορεύοντα ἢ χορευτρίαις f παρακαθήμενον ἢ ὅλως πλησιάζοντα ἐθεάσατο, καὶ ἀκούοντα ᾄσματα ῥήματα, Τίς ἐν συμποσίοις τῶν ἐν οἴνοις χρονιζόντων, οἷς τραγῳδίαι καὶ θόρυβος καὶ λέσχαι, κἂν πρὸς βραχὺ τοῦτον ἑώρακεν προσεγγίζοντα; Οἴκοι δὲ καθεζόμενος, καὶ τὸ τυχὸν πλυκτίον g μετὰ χεῖρας ἔχων, ἀνεγίνωσκεν ἐπιμελῶς, καὶ προέκοπτεν, εὐαγγελικῶς λέξαι, σοφίᾳ καὶ ἡλικίᾳ καὶ συνέσει. Μὴ δὲ ποτε μέντοι τῶν συνάξεων χωριζόμενος· ἤκουεν δὲ τῶν θείων γραφῶν ἐν αἰσθήσει καρδίας, καὶ ποτὲ μὲν τοῦ Θεοῦ πρὸς Ἀβραάμ, Ἔξελθε ἐκ τῆς γῆς σου καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου, καὶ ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός σου· ποτὲ δὲ τοῦ Προφήτου Ἠσαΐου Ἐξέλθατε ἐκ μέσου αὐτῶν, καὶ ἀφορίσθητε, καὶ ἀκαθάρτου μὴ ἅπτεσθε, λέγει Κύριος, κἀγὼ εἰσδέξομαι ὑμᾶς· καὶ αὖθις τῆς θείας φωνῆς, Ὁ φιλῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμὲ, οὐκ ἔστιν μου ἄξιος, καὶ Ὃς οὐ λαμβάνει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, οὐκ ἔστιν μου ἄξιος· καὶ πάλιν, Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἀκολουθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι· καὶ αὖθις, Εἴ τις ἔρχεται πρὸς μὲ καὶ οὐκ ἀποτάσσεται πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ, ἔτι δὲ καὶ τὴν αὐτοῦ ψυχὴν, οὐ δύναταί μου εἶναι μαθητής.

pieque educatus

e

pueris templi adscribitur,

f

et omnem fugiens levitatem

g

ad sacræ lectioni intentus

6 Ταῦτ᾽ οὖν ἀκούων, καὶ τὰ τούτοις ὅμοιά, οὐκ ἔσπειρεν αὐτὰ ἐν τῇ ὁδῷ ἤτοι ἐξ ἐπιπολέως τῆς διανοίας καταπατεῖσθαι, καὶ ὑπὸ τῶν ἀερίων πετεινῶν ἤτοι πνευμάτων τῆς πονηρίας αἰρεσθαι καὶ κατεσθίεσθαι· οὐ δ᾽ ἐπὶ τὰ πετρώδη τῆς λιθώδους, τουτέστιν ἀναισθήτου καὶ ἀνικμάδος καρδίας, ἵνα ἐν καιρῷ καύσωνος ἤτοι πειρασμοῦ ὡς οὐκ ἔχοντα ῥίζαν ἀποξηραίνεται· οὐ δ᾽ ἐν μέσῳ τῶν ἀκανθῶν τῆς βιωτικῆς μερίμνης, συμπνίγεσθαι ταύταις καὶ μὴ τελεσφορεῖν· ἀλλ᾽ ἐν τῇ γῇ τῆς καρδίας αὐτοῦ τῇ ἀγαθῇ καὶ πίονι, ὅθεν καὶ ἐκαρποφόρησεν τῷ Θεῷ ἐν τριάκοντα καὶ ἐν ἑξήκοντα, καὶ ἐν ἑκατόν. Τὸ μὲν πρῶτον, διὰ τῆς ἐν τῷ κόσμῳ αὐτοῦ ἐναρέτου διαγωγῆς· τὸ δεύτερον δὲ, διὰ τῆς ἀσκητικῆς τοῦ μονήρους βίου ἀνεπιλήπτου βιωτεύσεως· τὸ δὲ τρίτον, διὰ τῆς ὑπὲρ τῆς πίστεως ὁμολογίας, καὶ τῶν πολλῶν αὐτοῦ διωγμῶν, περὶ ὧν εἰς ὕστερον διηγήσομαι· ἐπανιτέον δὲ τῷ προκειμένῳ.

egregie proficit,

7 Ἀκηκοὼς δὲ τῶν θείων λογίων, ὡς νῦν φθάσαντες εἴπομεν, τί ποιεῖ, καὶ τί βουλεύεται; Μεθίσταται τῷ νοΐ, καὶ μεταπλάττεται πλάσιν ἀρίστην, ἐκ δυνάμεως εἰς δύναμιν μετιὼν, καὶ προκρίνας τῶν ἐλαττόνων τὰ κρείττονα, ἐνενόει πῶς τὸ θεῖον ὁσίως θεραπεύσειεν. Καὶ μαθὼν ἐκ τοῦ κυρίως ἐπιστατοῦντος λογισμοῦ, ὡς ὅτι διὰ τοῦ σεμνοῦ βίου, ἄτερ θορύβου, ὄντως δυνηθείη ἐκκαθᾶραι τὰς αἰσθήσεις, καὶ καθαρῶς τῷ καθαρῷ προσομιλῆσαι, ἔσπευσε κόσμου ἀρνῆσαι, καὶ Θεῷ προσοικειωθῆναι· καὶ πάντα χαίρειν εἰπὼν, πατρὶ, φίλοις, συγγενέσιν, ὁμήλιξι, σὺν νεοκόροις h διαφέρουσιν, ἐξίπτη τῆς θρεψαμένης, καὶ ἔρχεται εἰς τὸν κατὰ μεσημβρίαν τῆς αὐτῆς πόλεως χείμαρρον, πρός τινα γέροντα ἐκεῖσε ἡσυχάζοντα, Στέφανον τοὔνομα, καὶ γίνεται τούτου σύναλγος καὶ συναγωνιστής, τὸν τοῦ μονήρους βίου θεσμὸν παρ᾽ αὐτοῦ στοιχειούμενος.

et relictis omnibus

adhæret cuidam anachoretæ

h

8 Ὡς δ᾽ εἶδεν αὐτοῦ τὸ ἐμμελὲς καὶ πρόθυμον ὁ γέρων, ἐν κοινοβίῳ αὐτὸν ἀφικέσθαι συνεβούλευσεν, ὡς ὄντι λυσιτελὲς, καὶ μάλιστα τοῖς νέοις, καὶ πρὸς πλείονα γυμνασίαν

a quo directus ad monasterium

PER THEOSTERICT. EX MS. VATICAN.

σίαν ἐνάγοντι, ἐπηγομένοις ἐλθεῖν εἰς τῶν ἀρετῶν τὸ ἀκρότατον. Ἧξεν τῇ καλῇ βουλῇ τοῦ γέροντος ὁ μέγας, καὶ τούτου τὰς εὐχὰς εἰς ἐφόδιον λαβὼν, ἤνυεν τὴν ὁδὸν τὴν πρὸς θάλασσαν (τῆς προνοίας αὐτὸν ἐπὶ ταύτην ἀγούσης, ὡς μελλούσης δι᾽ αὐτοῦ περιποιεῖσθαι λαὸν ἡγιασμένον, ζηλωτὴν καλῶν ἔργων) καὶ καταλαμβάνει ταύτην τοῦ Μηδικίου τὴν μονὴν, ὀλιγοστὴν οὖσαν τότε, καὶ ὑπὸ τοῦ ὁσιωτάτου Πατρὸς ἡμῶν τοῦ ταύτην συστησαμένου διεπομένην Νικηφόρου. Ἠντιβόλει δὲ τὸν Ποιμένα εἰσδεχθῆναι παρ᾽ αὐτοῦ εἰς τὴν μονήν.

et a S. Nicephoro susceptus,

Ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ διακριτικώτατος Ποιμὴν, καὶ κατανοήσας αὐτὸν ἔκ τε τῆς ἕξεως καὶ τοῦ ἤθους ὡς εὐάρεστον αὐτῷ μέλλειν ἔσεσθαι, ἐδέξατο αὐτὸν ἀσμένως, καὶ τῷ ἰδίῳ ποιμνίῳ συγκατέταξεν. Τούτου δὲ γεναμένου, εἴχετο τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν τοῦ Κυρίου ὁ Μακάριος, καὶ πάντα τὰ τῇδε τερπνὰ καὶ πρόσκαιρα τῆς ἐπικήρου καὶ ῥεούσης ζωῆς εἰς οὐδὲν λογιζόμενος, διὰ τῆς ἀληθινῆς καὶ ἀνοθεύτου αὐτοῦ ἀποταγῆς, ἐσταύρωσεν ἑαυτὸν τῷ κόσμῳ, καὶ ὁ κόσμος αὐτῷ· ἔζη δὲ οὐκέτι ἑαυτῷ, ἀλλὰ Χριστῷ καὶ τῷ Προεστῶτι· πᾶσαν δὲ προσπάθειαν ὑλικὴν διὰ τῆς αὔλου προσπαθείας τῶν ἄνω, εἰς τέλος τεθανάτωκεν.

omnibus excellit virtutibus.

9 Ἡ δὲ τούτου ξενιτεία γέγονεν ἀμετάστρεπτος· ἀφ᾽ οὗ γὰρ ἀπέστη τῆς πατρίδος οὐχ ἑώρακεν ταύτην μέχρι τῆς πρὸς Θεὸν ἐκδημίας αὐτοῦ· ἐξορίζει δ᾽ αὖ πᾶσαν πονηρίαν καὶ παρακοὴν διὰ τῆς ἀπεριέργου αὐτοῦ καὶ ἀνυποκρίτου ὑπακοῆς. Ἦν δὲ αὐτῷ ἀδιάλειπτος ἔννοια ἡ τοῦ θανάτου μελέτη· τὴν δὲ δέσποιναν ταύτην οὕτως ὑπέταξεν, ὡς καὶ τῶν ἀναγκαίων μετ᾽ ἐνδείας πολλῆς χορηγεῖν αὐτῇ τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναιδευομένῃ. Ἐγκράτειαν δὲ οὐ μόνον διὰ τῆς ἀποχῆς τῶν βρωμάτων ἐνδεικνύμενος, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ παντὸς ὑλικοῦ πάθους ἀλλοτριούμενος κατὰ τὸν εἰπόντα, Ὁ ἀγωνιζόμενος πάντα ἐγκρατεύεται· σωφροσύνην δὲ καὶ ἁγνείαν οὕτω κατώρθωσεν, ὥστε τὸ φθαρτὸν τοῦτο δέμας εἰς ἀφθαρσίαν μεταστοιχειῶσαι, καὶ ἀσώματόν τε καὶ ἄυλον ἐν σώματι ὑλικῷ ἐπιδείξασθαι βίον, τοῦ ἰσαγγέλῳ πολιτείᾳ αὔλως πολιτευόμενος.

alienus a vitiis.

l

Οὐκ ἦν ἐν αὐτῷ θυμοῦ, ἢ ὀργῆς, ἢ μνησικακίας πάθος· οὐκ ἦν ἐν αὐτῷ μίσους ἢ καταλαλιᾶς, ἢ κατακρίσεως ἐμφάνεια· οὐκ ἦν ἐν αὐτῷ πολυλογίας, ἢ εὐτραπελίας l ἢ ὅλως ἀργολογίας μνήμη· πᾶσα δὲ αὐτοῦ ἡ ἐργασία ἦν ἡ μελέτη τῶν θείων λογίων καὶ ἄοκνος προσευχή. Ποῦ ἐν αὐτῷ ἴχνος κενοδοξίας, ἢ ὑπερηφανείας, ἤ τι πρὸς ἐπίδειξιν τῶν ἀνθρώπων γινόμενον; Τὸ δὲ τῆς ταπεινοφροσύνης χάρισμα τοσοῦτον ἔλαβον πλουσίως, ὡς πάντοτε πάντας ἑαυτοῦ ὑπερέχοντας λογίζεσθαι. Πᾶσιν ὑποτασσόμενος, οὐ μόνον τοῖς πρώτοις, ἀλλὰ καὶ μέχρι τῶν ἐσχάτων τὴν ταπείνωσιν καὶ τὴν ὑπακοὴν ἐνδεικνύμενος. Ἀγάπην δὲ πρός τε τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον ἐκέκτητο ἄπτωτον· ποῦ ἐν ἐκείνῳ εἶδος ἀνθρωπαρεσκείας, ἢ αὐταρεσκείας, ἢ φιλαυτίας, ἢ περπερείας, ἢ ὑποκρίσεως. Ποῦ καλλωπισμὸς ἱματίων, ὥστε καὶ αὐτοῦ τοῦ σώματος καταφρονεῖν αὐτὸν καὶ μὴ δ᾽ ὅλως τούτου φροντίδα ποιούμενον, μόνον ἔσπευδεν τοῦτο ἁγνὸν καὶ ἄμωμον παραστῆσαι τῷ Θεῷ. Ἁπλότητι δὲ ἤθους καὶ ἀπονήρῳ καρδίᾳ, πάντα πράττων χωρὶς διαλογισμῶν· πάντα δὲ τὰ τοῦ Προεστῶτος αὐτῷ λεγόμενα, ὡς ἐξ αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ δεχόμενος, ἀπεριέργως καὶ ἀδιστάκτως μετὰ πάσης πίστεως καὶ πληροφορίας ἐποίει, μηδὲν διακρινούμενος.

CAP. II.

k

Sacerdos ordinatus

10 Ὁρῶν δὲ τοῦτον ὁ Ποιμὴν οὕτως σπουδαῖον καὶ πρόθυμον μήπω k πενταετίαν πληρώσαντα, εἰς Πρεσβυτέρου χειροτονίαν προεβάλετο· ἧς καὶ ἔτυχεν διὰ τῶν χειρῶν τοῦ μεγάλου Ταρασίου, τοῦ τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον Κωνσταντινουπόλεως πολλαῖς ἀρεταῖς κατακοσμήσαντος. Τούτου δὲ γενόντος, καὶ τὴν φροντίδα τῆς μονῆς αὐτῷ καὶ ἄκοντα ἐνεχείρησεν· ἐδυσχέραινεν δὲ λίαν ὁ Ὅσιος πρὸς τὴν ἐγχείρησιν· ἀλλ᾽ ὁ μηδέποτε μαθὼν ἀντιλέγειν, οὐδ᾽ εἰς τοῦτο ἐτόλμησεν ἀντειπεῖν, ἀλλ᾽ εἰ καὶ ἀβουλήτως ὅμως οὖν κατεδέξατο.

præficitur monasterio quod valde auget.

Λαβὼν οὖν τὴν φροντίδα, ταύτην διεῖπε μετὰ πάσης ἐπιμελείας, σπεύδων εἰς πλῆθος τὴν ποίμνην ποιῆσαι, ὅπερ καὶ γέγονεν. Τῆς γὰρ φήμης αὐτοῦ πανταχοῦ διαδραμούσης, πλεῖστοι ἀφίκοντο πρὸς αὐτὸν, καὶ ἀπετάσσοντο· καὶ οὕτως ἐν ὀλίγοις ἔτεσιν ἄχρι τῆς ἑκατοντάδος τὸν ἀριθμὸν ἡ ἀδελφότης ἔφθασεν· οὓς χάριτι Χριστοῦ, ὡς ἔμπειρος κυβερνήτης, πρὸς τὸν τῆς σωτηρίας λιμένα ἰθύνων διέσωζεν, ἀγρυπνῶν ὑπὲρ αὐτῶν ὡς ποιμὴν δοκιμώτατος.

Athanasius magnæ in seculo spei,

11 Οἷός τε ἦν τὴν ἀρετὴν ὁ ὁσιώτατος Πατὴρ ἡμῶν Νικήτας, τοιοῦτον αὐτὸν καὶ τὸν τὰ δεύτερα αὐτῷ διέπειν ὁ τῶν ὅλων Θεὸς πέπομφεν Ἀθανάσιόν τινα, ἄνδρα αἰδέσιμον καὶ θαυμαστὸν, οὗ τὴν ἀρετὴν οὐκ ἔστιν ἐν παρεκβάσει διηγήσασθαι· οὗ τὴν πρὸς Θεὸν ἀγάπην, ἣν ἐν ἀρχαῖς τῆς ἀποταγῆς αὐτοῦ ἐνεδείξατο, οἶμαι καὶ οἱ ἄγγελοι ἐθαύμασαν. Καὶ γὰρ οὗτος ἦν τῷ πατρὶ φίλτατος, καὶ παιδευθεὶς παρ᾽ αὐτῷ εἰς ἄκρον τὰ γράμματα, τῶν δημοσίων χαρτίων γραφεὺς παρεδόθη εἰς τὸ λεγόμενον Λογοθέσιον, οἰόμενος ὁ πατὴρ αὐτοῦ δι᾽ αὐτοῦ οὐ τὰς τυχούσας τιμὰς τὰς ἐν κόσμῳ πορίζεσθαι.

a patre per vim extractus e cœnobio,

Ὡς δὲ πάντων κατεφρόνησεν ὁ νέος, καὶ εἰς ἓν τῶν κοινοβίων, λέγω δὴ τῶν Συμβόλων, κατέδραμεν, μαθὼν ὁ τούτου πατὴρ βίᾳ πρὸς ἑαυτὸν εἵλκυσεν, καὶ ῥίψας τὰ ἐκ τοῦ κοινοβίου ἄμφια, ἐν πολυτίμοις αὐτὸν καὶ ἄκοντα ἠμφίασεν. Ὁ δέ φησιν πρὸς τὸν πατέρα, Οἴει με, πάτερ, ἐν σηρικοῖς ἱματίοις κωλύειν τοῦ προκειμένου σκοποῦ; ὅλος ὁ κόσμος μοι καταπεφρόνηται· τί γὰρ ὠφελήσει ἄνθρωπος, ἐὰν τὸν κόσμον κερδήσῃ, καὶ ζημιωθῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ; Καὶ κατακλείσας τοῦτον ὁ πατὴρ, ᾤετο μεταπείθειν τῆς ἀγαθῆς προαιρέσεως. Λαβὼν δὲ ἄδειαν ὁ νέος, τὰ ἐκ σηρικῶν περιβλήματα εἰς μέρη διέῤῥηξεν. Ἰδὼν δὲ ὁ πατὴρ, ἕτερα περιέβαλεν· ὁ δὲ καὶ εἰς αὐτὰ κατὰ τὸ πρῶτον ἔδρασεν. Θυμωθεὶς οὖν ὁ πατὴρ, οὕτως αὐτὸν ἀνηλεῶς ἔτυψεν, ὥστε τὸν νῶτον αὐτοῦ κατασαπῆναι ἐκ τῶν ἀφορήτων πληγῶν, καὶ ὑπὸ ἰατρῶν χειρουργηθῆναι. Εἰπόντος δὲ τοῦ νέου πρὸς τὸν πατέρα, Ὅτι ἀδύνατον μεταπεισθῆναί με κἂν μελιδὸν με κατατέμνῃς, κατανυγεὶς ὁ πατὴρ, καὶ τοῖς δάκρυσι συγχυθεὶς, ἔφη πρὸς τὸν παῖδα· Ἄπηθι, τέκνον· στέλλου τὴν καλὴν πορείαν, ἣν ᾑρετίσω· καὶ ἔστω σοι Χριστὸς ἀγωγὸς, ῥυόμενός σε ἐκ πάντων τῶν παγίδων τοῦ διαβόλου.

tandemque remissus

accersitur futurus regiminis socius.

12 Καὶ οὕτως [ὁ νέος] καταλαμβάνει τὸ προειρημένον ἀσκητήριον, τὰ τῆς ἀσκήσεως ἆθλα ἐν αὐτῷ ἐναργῶς ἐπιδεικνύμενος· τοσαύτην δὲ ταπείνωσιν ἀνέλαβεν, ὡς μηδὲν αὐτὸν ἐπιφέρεσθαί τι τοῦ ὁρωμένου κόσμου. Ἴστε τοῦτο πολλοὶ, οἱ πεῖραν ἔχοντες τοῦ ἀνδρὸς, ἐξ ὧν ἠμφίετο εὐτελεστάτων ἱματίων, ὡς οὐδεὶς αὐτοῦ εὐτελέστερα περιεβάλετο, καίπερ ὢν τῶν κατὰ κόσμον λίαν εὐγενῶν. Οὗτος, ὡς προείρηται, προσεκλήθη παρὰ τῶν ὁσίων Πατέρων ἡμῶν εἰς τὴν ἡμετέραν μονὴν, καὶ τὰ δεύτερα διέπειν τοῦ ὁσιωτάτου Πατρὸς ἡμῶν Νικήτα, παρὰ τοῦ κλεινοῦ Νικηφόρου πεπίστευται. Γίνονται οὖν ἀμφότεροι μία ψυχὴ καὶ γνώμη μία ἐν διαφόροις σώμασιν, ἐν καταστάσει γαληνιώδει τὸ πᾶν διέποντες. Ἤγοντο μὲν οὗτοι ὑπὸ τοῦ ὁσίου Νικηφόρου, ἦγον δὲ πᾶσαν τὴν ἀδελφότητα· καὶ τὰ μὲν ἦγον, τὰ δὲ ἤγοντο, ἡνωμένοι τῇ πρὸς ἀλλήλους ἀγάπῃ καὶ τοῦ Προεστῶτος, καὶ οὐδέποτε μεταξὺ αὐτῶν ἐγένετο παροξυσμὸς ἢ φιλονεικία.

et rei temporali præfecti

Ἦσαν δὲ ποιμένες ἀληθινοὶ, καὶ ἰατροὶ δόκιμοι ψυχικῶν ἀῤῥωστημάτων, ἐπιμελούμενοι τῆς ποίμνης μετὰ πάσης σπουδῆς καὶ ἐπιστήμης, ὁ μὲν τέμνων, τομικὸς γὰρ ἦν, ὁ δὲ μελιχίοις τισὶ ῥήμασιν ἐπαλείφων, τὴν τομὴν ἐθεράπευεν, ἤπιος γὰρ ἦν· καὶ ὁ μὲν εἰς τὰ σωματικὰ ἠσχολεῖτο, ὁ δὲ εἰς τὰ πνευματικὰ, ἀμφότεροι δὲ εἰς τὰ ἀμφότερα.

sub his animarum medicis

13 Καὶ οὕτως ὡς ἐμπειρότατοι καὶ ἐπιστημονικώτατοι ἰατῆρες, διὰ πάσης, ὡς εἴρηται, ἐπιμελείας, τὰ λογικὰ τοῦ Χριστοῦ ἐποίμαινον πρόβατα, τὸ σκληρὸν καὶ στύφον, δι᾽ ἐπιπλήξεως καὶ ἀτιμίας, ἐκμαλάσσοντες· τὸ νωθρὸν καὶ κάτω νενευκὸς ἤτοι κεκυφὸς ὑπό τινος πειραστικοῦ ἢ λυπηροῦ καύσωνος, διὰ τῆς σύριγγος τοῦ λόγου, καὶ ταῖς τῆς διακρίσεως καὶ συμπαθείας m λυγάσιν, ἀνορθοῦντες m καὶ διυπνίζοντες· τὸ πεπτωκὸς καὶ συντετριμμένον, τῷ φόβῳ τῆς κρίσεως καταδεσμοῦντες, ἐθεράπευον· τὸ στυγνὸν καὶ ῥάθυμον ἐξ ἀκηδείας ἔκλυτον γεγονὸς καὶ χαῦνον, δι᾽ ἐπιπόνου διδασκαλίας διεγείροντες· τὸ ὀξέως βαδίζον καὶ προλαμβάνον, καὶ τοῦτο μάλιστα ἐπεσκεμμένως τηροῦντες, ἵνα μὴ ὑπὸ τοῦ θηρὸς τῆς οἰήσεως ἐνεδρευθῇ· καὶ ἁπλῶς συντόμως εἰπεῖν, πᾶσαν τὴν ποίμνην μετὰ πάσης σπουδῆς καὶ ἐπιμελείας ἐφύλασσον, ἀγρυπνοῦντες ὑπὲρ

ταύτης

ταύτης, καὶ τοὺς νοητοὺς θῆρας τοῦ φυλάττειν ἀνατρέποντες, οὐχ ὡς μισθωτοί, ἀλλ' ὡς ἄριστοι ποιμένες τοῦ ἀρχιποίμενος Χριστοῦ. Οὕτως δὲ ἐξεπαίδευσαν πᾶσαν τὴν ἀδελφότητα, καὶ ἥνωσαν εἰς τὴν ἀλλήλων ἀγάπην καὶ ὁμόνοιαν, ὡς πληροῦσθαι ἐν αὐτοῖς τὸ εἰρημένον, Ἐν τούτῳ γνώσονται πάντες ὅτι ἐμοὶ μαθηταί ἐστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις, καὶ τότε πάσης πονηρίας ἀπηλλαγμένοι. Ἀργολογία δὲ ἢ εὐτραπελία οὐδὲ ὠνομάζετο ἐν αὐτοῖς· ἐν μελέτῃ δὲ τῶν θείων λογίων διάγοντες, οὕτως ἐπλήρουν ἕκαστος πρὸς τὴν ἐγχειρισμένην αὐτῷ διακονίαν, ὅπου τὸ ψαλτήριον ἀποστηθίζοντες καθ' ἡμέραν, καὶ ὅτε τοῦτο ἀπέσχον, εἰς τὴν λοιπὴν ἀκολουθίαν τῆς ψαλμῳδίας ἀλλήλους ἐξέτριβον, ὥστε μὴ ἀργεῖν αὐτοὺς μηδὲ τὸ σύνολον ἐκ τῆς δοξολογίας τοῦ Θεοῦ. Εἰ δὲ καὶ διά τινος ἀργολογίας ἐνέκυψεν, ἕτερος δι' ὑπομνήσεως ταύτην διέλυεν. Ἦσαν δὲ καὶ ἐπιτεταγμένοι ἀδελφοὶ λεληθότως, οἱ ἑκάστῳ τὰ λεγόμενα ἢ πραττόμενα, τοῖς Πατράσιν ἀνήγγελον, ὡς ἐκ τούτου μὴ τόλμαν τινά, μὴ δὲ ἀπόντων τῶν Προεστώτων, ἀργόν τινα λόγον φθέγξασθαι, τοὺς ὀνειδισμοὺς φεύγοντες.

vigente monastica disciplina,

ne quidem otiosum verbum auditur in cœnobio

14 Ὅτε δὲ τὴν θείαν λειτουργίαν ἐπετέλουν, ἵστατο ὁ μέγας Πατὴρ ἡμῶν Νικήτας ἔμπροσθεν τῆς ἁγίας τραπέζης, ὡς αὐτῷ τῷ θρόνῳ τοῦ Θεοῦ παριστάμενος, ἱερουργῶν καὶ τελῶν τὰ θεῖα μυστήρια· ὁ δὲ ὅσιος Ἀθανάσιος παρίστατο σύνναος, τὸ λειτουργικὸν ῥιπίδιον κατέχων (Διάκονος γὰρ ἦν, μετὰ ταῦτα δὲ καὶ Πρεσβύτερος) μετὰ φόβου καὶ τρόμου, καὶ τὰς τιμίας αὐτοῦ παρειὰς καὶ τὰ στέρνα τοῖς δάκρυσι καταβρέχων, οὕτως διετέλει ἅπασαν τὴν ἁγίαν λειτουργίαν. Οὕτως δὲ καθαρῶς καὶ ἀμέμπτως ἱερουργοῦντες, τῇ μεθέξει τῶν ἁγίων ἀχράντων καὶ ἀθανάτων μυστηρίων ἡγίαζον ἅπαντα τὸν λαόν, καὶ ἐν εἰρήνῃ ἀπέλυον.

Liturgia valde reverenter peragitur.

15 Πολλάκις δὲ συνάγων αὐτοὺς ἐν τῇ κυριακῇ ὁ ἁγιώτατος Πατὴρ ἡμῶν, ἐδίδασκεν, ἐνουθέτει, παρεκάλει, Ἀδελφοὶ λέγων οὓς συνῆψεν ἡ χάρις [μελετήσωμεν συνεχῶς] διὰ συντόμου μέντοι καιρὸν ἔχομεν, ἀγωνισώμεθα, καὶ μὴ τῇ ῥᾳθυμίᾳ ἑαυτοὺς χαυνώσωμεν· ἕως ἡ πανήγυρις ἵσταται, τὸ κέρδος τῆς ψυχῆς πολυπλασιάσωμεν, ταύτης γὰρ λυθείσης, οὐδεὶς πραγματεύεται. Οὐκ ἔστιν φησὶν ἐν τῷ θανάτῳ ὁ μνημονεύων σου, ἐν δὲ τῷ ᾅδῃ τίς ἐξομολογήσεταί σοι. Ἐννοήσωμεν οἵας τιμωρίας μένουσι τοῖς ἁμαρτάνουσιν ἀδιαλείπτως, καὶ μὴ μετανοοῦσιν. Ὧδε συμπαθὴς ὁ κριτής, ὧδε ἐλεεῖ, ἐκεῖ κολάζει· ὧδε συγχωρεῖ ἐξομολογουμένοις ἑπτάκις, ἐκεῖ τῷ ἐξωτέρῳ σκότει παραπέμπει. Διὸ κλαύσωμεν ἔνθεν ἐμπόνως, τῇ καρδίᾳ μὴ ἐκλυόμενοι· δράμωμεν ἐκτενῶς, δρόμου γὰρ χρεία, καὶ δρόμου συντόνου, ἵνα φθάσωμεν εἰς τὸ μέτρον τῆς τελειότητος. Νήψωμεν, γρηγορήσωμεν, ὅτι ᾗ ὥρᾳ οὐ δοκοῦμεν ὁ Κύριος ἡμῶν ἔρχεται. Καταφρονήσωμεν κόσμου καὶ τοῖς ἐν τῷ κόσμῳ· μισήσωμεν σάρκα καὶ τὸ ταύτης φρόνημα, ἅ ἐστιν ἔχθρα εἰς Θεόν· φύγωμεν τὰς τῆς σαρκὸς ἡδονάς· ἀποστραφῶμεν τὴν ταύτης ἐπιθυμίαν· μισήσωμεν τρυφήν, ἵνα μὴ τρυφήσωσιν καθ' ἡμῶν οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν· ἐπισπασώμεθα τὴν ἐγκράτειαν, δι' ἧς ἡ καθαρότης τῆς ψυχῆς ἡμῖν προσγίνεται· τῶν ἐναντίων τὰς προσβολὰς ἀποκρουσώμεθα, κτησώμεθα ταπεινοφροσύνην, τὴν εἰς ὕψος ἀνάγουσαν· ποιήσωμεν ἐξομολόγησιν τὴν τῆς σωτηρίας σύντομον ὁδόν· παιδευθῶμεν ὑπακοήν, τὴν ἀπαθείας πρόξενον· τὰ ὑπερχόμενα ἡμῖν θλιβερὰ μεθ' ὑπομονῆς δεξόμεθα, ὡς ἴδια καὶ οὐκ ἀλλότρια, οὐ γὰρ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλύπτεσθαι εἰς ἡμᾶς, ὥς φησιν ὁ Ἀπόστολος· σπουδάσωμεν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ἑνότητα τῆς πίστεως· μὴ προκρίνωμεν τὰ τῇδε πρὸς τὰ μέλλοντα, μηδὲν τῶν φθειρομένων θαυμάσωμεν, μὴ προτιμήσωμεν τῶν μενόντων ὃ μὴ παραμένει· τὰ ἄνω ζητήσωμεν, τὰ ἄνω φρονήσωμεν, οὗ ὁ Χριστός ἐστιν· αἰσχρότης καὶ μωρολογία ἀπέστω ἀφ' ὑμῶν, δι' ἃ λυπεῖται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὅτι καὶ περὶ ἀργοῦ λόγου λόγον δώσομεν ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως· νεκρώσωμεν τὰ μέλη ἡμῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς· σπουδάσωμεν παραστῆσαι αὐτὰ θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν, εὐάρεστον τῷ Θεῷ· μὴ μεριμνήσωμεν ἄλλο τι ἢ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς ἡμῶν· ἀναλάβωμεν τὴν πανοπλίαν τοῦ πνεύματος, ἵνα δυνηθῶμεν στῆναι πρὸς τὰς μεθοδείας τοῦ διαβόλου, πρὸς ἀοράτους γὰρ ἐχθροὺς ἡμῶν ἡ πάλη, οὐ πρὸς αἷμα καὶ σάρκα· δουλεύσωμεν τῷ ἐκλεξαμένῳ ἡμᾶς ἐν φόβῳ· εὐχαριστήσωμεν τῷ καλέσαντι ἡμᾶς Θεῷ εἰς τὴν αἰώνιον ζωήν· φυλάξωμεν αὐτοῦ τὰς ἐντολάς. Στενὴ ἡ ὁδὸς καὶ τραχεῖα, ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν ἐκείνην ὁδεῦσαι σπουδάσωμεν ὅση δύναμις ἡμῶν ἐστιν. Τῇ προσευχῇ καὶ τῇ δεήσει προσκαρτερήσωμεν· ἀποθώμεθα τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον σὺν ταῖς πράξεσι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις, ἵνα ἐνδυσώμεθα τὸν νέον, τὸν κατὰ Θεὸν κτισθέντα ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ· ὑποταγῶμεν ἀλλήλοις ἐν φόβῳ Θεοῦ· ἁγνείαν καὶ σωφροσύνην καὶ νοὸς καθαρότητα κτησώμεθα, ἵνα σύσκηνοι τῶν Ἀγγέλων γενώμεθα. Τότε, φησὶν ὁ Κύριος, ἐκλάμψουσιν οἱ Ἅγιοι ὡς ὁ ἥλιος. Ποία ἡμῶν αἰσχύνη, ἐκείνους μὲν ὁρᾶν ἐκλάμποντας, ὡς ὁ ἥλιος, ὡς τὰ τοῦ φωτὸς ἔργα πράξαντας, ἑαυτοὺς δὲ ἠμαυρωμένους καὶ σκοτεινούς, ὡς τὰ τῆς νυκτὸς διαπραξαμένους ἔργα; ἀρκεῖ ἡμῖν εἰς μεγίστην κόλασιν ἡ αἰσχύνη αὕτη. Διὰ τοῦτο παρακαλῶ ἀγωνισώμεθα μιμηταὶ αὐτῶν γενέσθαι τῶν ἔργων, ἵνα σὺν αὐτοῖς εἰσέλθωμεν εἰς ἐκείνην τὴν κατάπαυσιν, ἔνθα ἀπέδρα ὀδύνη καὶ λύπη καὶ στεναγμός. Ἀγάπην δὲ πρὸς πάντας ἀναλάβωμεν, εἰρήνην τε καὶ τὸν ἁγιασμόν, οὗ χωρὶς οὐδεὶς ὄψεται τὸν Κύριον. Πᾶσαν οὖν τὴν μέριμναν ἡμῶν ἐπὶ τὸν Θεὸν ἐπιρρίψωμεν, ὅτι αὐτῷ μέλει περὶ ἡμῶν· ταῦτ' οὖν καὶ πλείονα τούτων, ἀπό τε τῶν θείων γραφῶν καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ, νουθετῶν καὶ διδάσκων αὐτοὺς ὁ Μακάριος, ἀπέλυεν ἐν εἰρήνῃ λέγων· Ἀλλά, ἀδελφοί, ἀγαθὸς ὁ Θεὸς καὶ ἡμῖν δοῦναι λόγον σοφίας ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματος ἡμῶν πρὸς τὸ ὑπομιμνήσκειν ὑμᾶς τὰ συμφέροντα, καὶ αὐτοὺς διεγεῖραι πρὸς ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ.

assiduam diligentiam,

pœnitentiam,

continentiam,

patientiam,

mortificationem,

orationem,

imitationem Sanctorum.

PER THEOSTERICTUM EX MS VATICAN

16 Ταῦτα πληθυντικῶς πρὸς πάντας αὐτοῦ τὰ ψυχωφελῆ δόγματα· ἃ δὲ κατ' ἰδίαν ἑκάστῳ ἐν τῇ ἁγίᾳ μονῇ τοῦ κελλίῳ προσκαλούμενος ὡμίλει, ἀναρίθμητα καὶ ἀνεκδιήγητα· ὥστε πολλάκις καὶ διὰ πάσης τῆς νυκτὸς ἄυπνον αὐτὸν διατελεῖν, νουθετῶν ἕνα ἕκαστον τῶν ἀδελφῶν τὰ πρὸς σωτηρίαν, πάντας ἐλεῶν, πάντας θεραπεύων, πᾶσι συμπάσχων, τοῖς πᾶσι τὰ πάντα γενόμενος, κατὰ τὸν μακάριον Παῦλον, ἵνα τοὺς πάντας κερδήσῃ. Τίς γὰρ ὑπὸ τοῦ φιλοφθόνου δαίμονος πολεμούμενος, καὶ τούτῳ μετὰ πίστεως καὶ συντετριμμένης καρδίας εἰπών, οὐκ εὐθέως τοῦ τοιούτου δαίμονος ἀπηλλάσσετο; Τίς ὑπὸ λύπης, ἢ ῥᾳθυμίας, ἢ ἀκηδίας αἱ σκοτοῦσι τὸν νοῦν ἐπιούσης, καταπονούμενος, καὶ τούτῳ ἐντυχών, οὐκ εὐθέως εἰς προθυμίαν καὶ ἀνδρείαν διεγείρετο; τίς ὑπὸ ἑτέρου οἱουδήποτε πάθους ἐνοχλούμενος, καὶ τοῦτο ἐξομολογησάμενος, οὐ παραυτὰ τῆς νόσου ἐθεραπεύετο. Ἦν δὲ τὸ σύνταγμα αὐτοῦ ἐντεταμένον ὑπερβαλλόντως, ἐκτενὲς ὑπέρ γε καὶ τῆς ἀσιτίας, ὥστε μηδὲ προσομιλεῖν αὐτὸν δυνασθῆναι ἐκ τῆς ἄγαν ἀτονίας; Τίς γὰρ οὕτως ἐγκράτειαν ἐπεσπάσατο, ὡς ὁ Πατὴρ ἡμῶν Νικήτας, ὡς καὶ ἐκ τῶν τῶν ἀναγκαίων, λέγω δὴ ἄρτου καὶ ὕδατος, μετ' ἐνδείας μεταλαμβάνειν· περὶ δὲ οἴνου καὶ τῶν λιπαρῶν ἢ ἡδέων βρωμάτων περισσὸν ἐστὶ καὶ λέγειν. Τίς δὲ οὕτως ἁγνείαν ἢ καθαρότητα σώματος ἐκτήσατο ὡς οὗτος; τίς πραότητα ἢ ταπείνωσιν ὡς οὗτος κατωρθωσεν; Τίς οὕτως διακριτικὸς ἢ συμπαθὴς ὡς οὗτος γέγονεν, ὥστε καὶ διὰ πάντων τῶν μακαρισμῶν τοῦ Κυρίου ἐναργῶς διελθεῖν αὐτόν; Πτωχὸς τῷ πνεύματι γενόμενος, διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· πενθῶν καὶ συμπονῶν τοῖς ἀμφοτέροθεν κάμνουσιν, διὰ τὴν τοῦ Παρακλήτου παράκλησιν· πρᾶος καὶ ταπεινὸς ὑπὲρ πάντας, διὰ τὴν τῶν πραέων γῆς κληρονομίαν· πεινῶν καὶ διψῶν τὴν δικαιοσύνην ἀκορέστως, ἐλεήμων δὲ τοσοῦτον ἦν καὶ φιλόπτωχος, ὥστε μηδὲ ἐπαρκεῖν αὐτῷ τὰ προσόντα πρὸς τὴν ἐν ἱλαρότητι μετάδοσιν· καθαρὸς τῇ καρδίᾳ, δι' ἧς καὶ ὄψεται Θεὸν καὶ προσωμίλησεν· εἰρηνοποιὸς καὶ ἄμαχος, διὰ τὴν τῆς υἱοθεσίας κλῆσιν· ἐδιώχθη δὲ καὶ ἕνεκεν δικαιοσύνης, καὶ ὠνειδίσθη, καὶ ἤκουσεν πονηρὰ ῥήματα παρὰ τῶν ψευδομένων ἑτεροδόξων ἕνεκεν τοῦ Χριστοῦ, ὅθεν καὶ γεγηθὼς ἐκληρώσατο τὸν ὑπὲρ τούτων μισθὸν πολὺν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

CAP III.

insuper singulos privatim instruit,

et vitam maxime austeram ducens,

complectitur in se omnes 8 beatitudines,

17 Ἐν τούτοις δ' ὢν ὁ μακάριος Πατὴρ ἡμῶν Νικήτας,

PER THEOSTERICT. EX MS. VATICAN.

τας, διὰ τὴν ἐνοικήσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἠξιώθη, καὶ θείων χαρισμάτων, καὶ ἔλαβεν παρὰ Θεοῦ ἐξουσίαν καὶ δύναμιν κατὰ πνευμάτων ἀκαθάρτων, ὥστε αὐτὰ ἐκβάλλειν· καὶ εἰκότως· τὸ γὰρ δοξάζοντάς με, δοξάσω, καὶ τὰ ἑξῆς. Περὶ οὗ δὲ μέλλω λέγειν, τούτου μὲν ἐγὼ ἐν πείρᾳ γέγονα, τὰ δὲ μοι τῶν ἀδελφῶν μετὰ τὴν τούτου ἀποβίωσιν διηγήσατο, Ὅτιπερ τοῦ θυρωροῦ τῆς μονῆς πρὸς οὐκ οἶδά τι ἀσχολουμένου, ἐμοὶ τὴν διακονίαν τούτου πρὸς ἡμέραν ὁ Ποιμὴν ἐπέτρεψεν ἀναπληροῦν.

puero muto loquelam donat,

Οὗτος δὲ μου ἐκεῖσε παρεγένετο τις ἀνὴρ τῶν ἐπιχωριαζόντων πρὸ τοῦ πυλῶνος, μετὰ παιδὸς κουφοῦ νέου, ὁ δὲ παῖς ἦν ἄλαλος ἐν γε ἔτη. Παρεκάλει δέ με, φησιν, ὁ ἀνὴρ, πίστει φερόμενος, λαβεῖν τὸν παῖδα, καὶ πρὸς τὸν Μέγαν ἀπαγαγεῖν, ὅπως εὔξηται ὑπὲρ αὐτοῦ. Ὑπομνήσαντος δέ μου τοῦτο τῷ Πατρὶ, ἠρέμα ἐπιμεμψάμενός με ἀπεπέμψατο. Βιαζομένου δέ μου αὐτὸν, ὡς ὅτι μετὰ πίστεως αἰτεῖται ὁ ἀνὴρ, ἐκέλευσεν προσαγαγεῖν με πρὸς αὐτὸν τὸν παῖδα. Τούτου δὲ γενομένου, λαβὼν αὐτὸν καὶ ἐπευξάμενος ἐπεσφράγισεν τῷ τοῦ σταυροῦ σημείῳ, καὶ τῇ χάριτι τοῦ Χριστοῦ τὸν μηδέποτε λαλήσαντα παῖδα, εὔλαλον πρὸς τὸν τεκόντα ἀπέστειλεν. Ἐκπλαγεὶς δὲ ὁ τούτου πατὴρ, καὶ πολλὰ εὐχαριστήσας τῷ Θεῷ καὶ τῷ Ὁσίῳ, οἴκαδε μετὰ τοῦ παιδὸς χαίρων ἐπορεύετο. Ὧν δὲ ἐν πείρᾳ γέγονα, οὐ παρασιωπήσομαι.

amentem sano sensui reddit

18 Ἦν δέ τις ἀδελφὸς ἐν τῇ μονῇ τῶν πάνυ ἁπλουστέρων καὶ ἀκάκων, ἠγαπᾶτο δὲ λίαν ὑπὸ τῶν Πατέρων διὰ τὴν αὐτοῦ ἐπαινουμένην ἀκακίαν τε καὶ ἁπλότητα. Τούτῳ φθονήσας ὁ ἀρχέκακος διάβολος, τῇ παγκάκῳ αὐτοῦ ἐνεργείᾳ χρησάμενος ἐκφρονά τινα καὶ ἐξεστηκότα παρεσκεύασεν γενέσθαι. Ἐλύπει δὲ τοῦτο τὸν Ὅσιον, ὁρῶν τὸν ἀδελφὸν ἐν τοιαύτῃ τάξει διακείμενον καὶ πάσχοντα. Εἶτα προτρέπεται ἡμᾶς νηστεῦσαι ἕως ἑσπέρας· αἱ τῆς ἁγίας συνάξεως γενομένης, μετὰ τὸ τελεσθῆναι τὴν θείαν λειτουργίαν, λαβὼν τὸν ἀδελφὸν εἰς τὸ διακονικὸν ὁ Ὅσιος, καὶ ἐπευξάμενος, ἀλείψας τε αὐτὸν ἁγίῳ ἐλαίῳ καὶ μύροις, εὐθὺς εἰς τὴν προτέραν αὐτοῦ ἐπανήγαγε κατάστασιν, ἔμφρονα καὶ ὁλόκληρον τῇ χάριτι τοῦ Χριστοῦ ἀναδείξας. Ἐκτοτε οὖν ὁ ἀδελφὸς ἐκεῖνος ἀβλαβὴς διέμεινεν, διὰ τῶν ὁσίων εὐχῶν τοῦ ἁγίου Πατρὸς ἡμῶν, τῆς ἐνεργείας τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων ἐξ αὐτοῦ διωχθείσης, καὶ μηκέτι ἐν αὐτῷ τὴν οἱανοῦν βλάβην ποιησάσης.

energumenum represso primum dæmone

19 Ἄλλος τῶν ἀδελφῶν εἶχε πνεῦμα ἀκάθαρτον ἐν αὐτῷ ἐγκεκρυμμένον, καὶ μὴ δι' ὅλου εἰς τοὐμφανὲς προερχόμενον· ὑπέστελλεν γὰρ ἑαυτὸν ὁ δαίμων, τὴν τοῦ Ὁσίου ἐπιβουλὴν ὑφορώμενος, ἐν τῷ ὑποκρύπτεσθαι λανθάνειν αὐτόν. Τοιγαροῦν ὡς ἦκεν ὁ καιρὸς τοῦ λαβεῖν τὸν νέον τὸ ἅγιον σχῆμα, ὑπό τε τῆς κατηχήσεως τοῦ Μεγάλου, καὶ τῆς τῶν ἁγίων αὐτοῦ χειρῶν ἐπιθέσεως αἰσθόμενος ὁ δόλιος, ἤρξατο ἐκταράσσειν τὸν ἀδελφὸν τῇ ἐπιούσῃ νυκτὶ, καὶ φαντασίας καθ' ὑπαρ ὑποδεικνύειν αὐτῷ, ἐκφοβῶν καὶ χειμάζων αὐτόν. Ὡς δὲ εἶδεν ἑαυτὸν ὁ ἀδελφὸς ὑπὸ τοῦ δαίμονος καταπονούμενον καὶ κατακυριευόμενον, ἀνίσταται μέσης νυκτὸς καταφυγεῖν πρὸς τὸν Ὅσιον. Εἶτα, ὡς πλησίον τῆς κέλλης ἐγένετο, ἔνθα ὁ Μέγας ἐκάθευδεν, ὁρᾷ ὄφιν παμμεγέθη ἑρποντα ἔμπροσθεν τῆς θύρας τοῦ οἰκίσκου, καὶ τούτῳ τὴν εἴσοδον ἀπείργοντα, τοῦ δαίμονος εἰς τοῦτο μετασχηματισθέντος, ὡς ἔθος ἦν αὐτῷ, πρὸς τὸ ἐμφοβῆσαι αὐτὸν, καὶ μὴ ἐᾶσαι εἰσελθεῖν πρὸς τὸν μέλλοντα ἐκδιώκειν αὐτὸν ἐξ αὐτοῦ. Θαρρήσας οὖν ὁ ἀδελφὸς τῷ Ὁσίῳ, καὶ καταφρονήσας τούτου, εἰσεπήδησεν εἴσω τῆς κέλλης τοῦ Μεγάλου, καὶ τούτῳ τὴν ἐπιβουλὴν τοῦ ἀκαθάρτου δαίμονος ἐφανέρωσεν. Σφραγίσας δὲ τοῦτον ὁ Ἅγιος, καὶ μηδὲν δεδιέναι τὸν τοιοῦτον δαίμονα προτρεψάμενος, εἰς τὸ κοιτωνάριον, ἐν ᾧ ἐκάθευδεν, ὑποστρέψειν ἐκέλευσεν. Ὑποστείλας δὲ πάλιν ἑαυτὸν ὁ ἐπίβουλος ἡμέρας ὀλίγας, καὶ μὴ ὑπενέγκας τὴν τοῦ Ὁσίου εἰς αὐτὸν γενομένην τῆς χάριτος κλῆσιν, ἤρξατο πάλιν ἐκταράσσειν τὸν ἀδελφὸν, ὀδύνας ἀφορήτους καρδιακὰς, ἐπιφέρων αὐτῷ, τέλος ῥίσσει αὐτὸν ἄφωνον καὶ ἀκίνητον, μόνον δὲ τὰ σπλάγχνα φλυδούμενον καὶ διασπώμενον, ὥστε νομίζειν ἡμᾶς διαρρήγνυσθαι ταῦτα. Ἐπιστὰς οὖν αὐτῷ ὁ Ὅσιος καὶ ἐπευξάμενος, καὶ τῷ σημείῳ τοῦ σωτηρίου σταυροῦ ἐπισφραγισάμενος, αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἐξέβαλεν ἀπ' αὐτοῦ τὸν τυραννοῦντα δαίμονα, καὶ τοῦτον ὑγιῆ ἐξήγειρεν. Ἐκ δὲ τῆς ὥρας ἐκείνης ἔμεινεν ἀβλαβὴς ὁ ἀδελφὸς, μηκέτι τοῦ τοιούτου δαίμονος παρενοχλήσαντος αὐτὸν τὸ σύνολον.

deinde prorsus expulso liberat.

item alium

20 Ἕτερος δέ τις, καὶ οὗτος τῶν ἄρτι φωτισάντων, εἶχεν καὶ αὐτὸς πνεῦμα ἀκάθαρτον, ὁμοίως καὶ αὐτὸ κεκρυμμένον. Ποιήσας δὲ ἡμέρας τινὰς ὁ ἀδελφὸς ἐν τῷ μοναστηρίῳ, ἤρξατο καὶ αὐτὸς ἐνεργεῖσθαι ὑπὸ τοῦ δαίμονος, καὶ ἐξετάζεσθαι σφοδρῶς. Ἐλθὼν δὲ καὶ πρὸς τοῦτον ὁ Ὅσιος ἐπηύξατο, καὶ ἐλάσας ἐξ αὐτοῦ τὸν δαίμονα, τῇ συνεργείᾳ τοῦ Χριστοῦ, ὑγιῆ παρεσκεύασεν γενέσθαι. Ἔλεγεν δὲ ὁ ἄνθρωπος μετὰ τὴν ἴασιν, ὅτι ἑώρων τὸν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον μετὰ ῥάβδου αἰθίοπά τινα δυσειδῆ ἐξ ἐμοῦ ἐξελαύνοντα. Ἀγνωμονήσας δὲ οὗτος καὶ ἀθετήσας τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, πρὸ τοῦ ἀποκαρθῆναι αὐτὸν, ἀνεχώρησεν λάθρα τῆς μονῆς, τὰ συμβησόμενα αὐτῷ οὐκ εἰδότων ἡμῶν. Καὶ ἄλλας δὲ πλείστας καὶ διαφόρους ἀσθενείας, λέγω δὴ πυρέττοντας, κεφαλαλγοῦντας, καὶ ἄλλως πῶς κάμνοντας, διὰ τῆς δοθείσης αὐτῷ χάριτος ὁ Μακάριος ἐθεράπευσεν.

lapsos qua ratione curaret

21 Περὶ δὲ τῶν τῆς ψυχῆς νοσημάτων οἷος ἦν ἰατρὸς ὁ Πατὴρ ἡμῶν Νικήτας, ὁ ἀντιλέγων οὐδείς. Καὶ γὰρ ἐξ αὐτῶν τῶν κινημάτων τε καὶ ἔξεων, ἐπεγίνωσκεν τοὺς ὑπὸ λογισμῶν ἢ παθῶν τυραννουμένους· καὶ εἰ συνέβη δέ τινι πτώματι περιπεσεῖν (Ἀγγέλων γὰρ ἐστιν τὸ μὴ πίπτειν) καὶ ἔγνω τοῦτον διὰ τῆς σκυθρωπότητος καὶ τῆς τοῦ προσώπου ἀλλοιώσεως, προσκαλούμενος τοῦτον ἐν τῷ ἰδίῳ κελλίῳ κατ' ἰδίαν, διὰ τῆς ἐν θέου αὐτοῦ διδασκαλίας καὶ παρακλήσεως, πάντα ἐξειπεῖν τὰ καθ' ἑαυτὸν παρεσκεύαζεν· καὶ εἰ ἑώρα τοῦτον πλεῖστον συντετριμμένον, καὶ τεταπεινωμένον, οὐ δὲ τὰ εἰκότα ἐπετίμα, ἀλλὰ μετρίως κινῶν τὴν εἰς αὐτὸν ἀγάπην, ἵνα μὴ τῇ περισσοτέρᾳ λύπῃ καταποθῇ ὁ τοιοῦτος· μιμητὴς καὶ ἐν τούτῳ τοῦ θεσπεσίου Παύλου γινόμενος, ὅπερ κἀκεῖνος εἰς τὸν ἐν Κορίνθῳ παρανομήσαντα ἐποίησεν.

caritate plenus

22 Ταῦτα τοῦ θεσπεσίου Πατρὸς ἡμῶν τὰ κατορθώματα, ταῦτα τοῦ σεβασμίου τὰ ἀριστεύματα, ταῦτα τοῦ μακαρίου τὰ ἀνδραγαθήματα, ταῦτα τοῦ γενναίου στρατιώτου τὰ ἆθλα, ταῦτα τοῦ ἀγωνιστοῦ τὰ νικητήρια. Τίς τούτου ἐκορέσθη ποτὲ τῆς διδασκαλίας; ποῖος κόρος τῆς αὐτοῦ ἡδίστης προσομιλίας; Πᾶσιν ἦν προσηνὴς, πᾶσιν ἐράσμιος, πᾶσιν ἐπέραστος, πᾶσι φαιδρὸς εὐπροσήγορος, εὔσπλαγχνος, συμπαθὴς, εὐμετάδοτος, ὅλος ἀγάπης ἀνάπλεως, ὅλος διακρίσεως γέμων, ὅλος ταπεινοφροσύνῃ πεπληρωμένος, ὅλος πραότητος μεμεστωμένος, ὅλος ὅλων ἀρετῶν εἰλικρινῶς ἐμπεπλησμένος, τέλος ὅλος ὁ βίος αὐτοῦ καὶ αὐτὴ ἡ θεωρία πᾶσιν ὠφελείας καὶ οἰκοδομῆς ὑπόθεσις ἦν· ὅθεν καὶ εἰς τὴν ἀκρόπολιν τῆς ἀπαθείας ἔφθασεν, καθάρας αὐτοῦ πάντα τὰ αἰσθητήρια. καὶ γέγονεν ὅλος πεφωτισμένος, ὅλος λαμπρὸς, ὅλος ἡδὺς, καὶ τῷ εἴδει, καὶ τῷ ἤθει, καὶ τῷ τρόπῳ ὅλος ἠγλαϊσμένος, ὑπὸ τῆς αἰδίου Τριάδος ἀεὶ λαμπόμενος.

et omni passione vacuus.

Athanasius Œconomus pie moritur,

23 Ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος, ὁ πιστὸς καὶ φρόνιμος οἰκονόμος, ὁ καλῶς οἰκονομήσας τὰ τοῦ κοινοβίου πράγματα ἐν πολλοῖς ἔτεσιν, ὁ πολλὰ συγκακοπαθήσας τῷ Πατρὶ, ὁ συνάθλος τούτου καὶ συνέφηβος, ὁ πολλὰ κατορθώματα ἐν τῷ κοινοβίῳ πεποιηκὼς, ἠσθένησεν ἀσθένειαν, δι' ἣς καὶ ἐτελειώθη. Εἶτα, κυκλωσάντων ἡμῶν τὰ ἔσχατα αὐτοῦ πνέοντα, καὶ παρακαλούντων μνημονεῦσαι ἡμῶν πρὸς τὸν προσλαμβανόμενον Θεὸν, τοῦτον ἐφθέγξατο ἡμῖν τὸν ἔσχατον λόγον, Ὅτι ἐὰν τύχοιμι παρρησίας, καὶ ἐπιτύχω τοῦ ζητουμένου, πάντως ἴσεσθε. Καὶ οὕτω σεμνοπρεπῶς ἐξάρας τοὺς ὁσίους πόδας, εἰς χεῖρας Κυρίου τὸ πνεῦμα παρέδωκεν, μηνὶ Ὑπερβερεταίῳ εἰκάδι ἕκτῃ. Τοιγαροῦν κηδεύσαντες αὐτὸν, ὡς ἔθος ἐστὶν, κατεθήκαμεν αὐτὸν ἰδίῳ μνημείῳ· οὐ γὰρ ἔθος τοῖς ἡμετέροις πατράσιν, ὡς τοῖς ἄλλοις μοναστηρίοις, εἰς ἓν καταθέσιον ὁμοῦ πάντας κατατιθέναι τοὺς τελευτῶντας, ἀλλ' ἐπιτηρήσαντες τόπον ἐπιτήδειον ἑκάστου, ἐκεῖσε ἴδιον μνημεῖον ποιοῦντες, τοῦτον τῇ γῇ κρύπτουσιν, κατὰ τὸ εἰρημένον, γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσει. Ἐκεῖ οὖν καὶ τούτου τοῦ Μακαρίου τὸ λείψανον ὡς εἴρηται, κατεθέμεθα.

et proprio conditur monumento.

μεθα. Ἵνα δὲ μὴ ἄδηλον γένηται τὸ τοῦ Ὁσίου μνημεῖον, ἀλλ᾽ ἐναργῶς φαίνεσθαι πᾶσιν, φυτὸν τὸ λεγόμενον Κυπάρισσον ἐπάνω τοῦ μνήματος, κατὰ τῶν αὐτῶν τιμίων αὐτοῦ στέρνων, αὐτομάτως ἀναφῦναι ὁ τῶν ὅλων Θεὸς παρεσκεύασεν. Ὅθεν πολλοὶ πίστει φερόμενοι, ἀπερχόμενοι, ἐκεῖνο τὸ φυτὸν κατασπάζονται, καὶ κάρφος ἐξ αὐτοῦ λαμβάνοντες, πρὸς ὑγίαν ἐπιφέρονται.

moritur etiam S. Nicephorus

24 Ἀνιαθεὶς δὲ οὐ μικρῶς ὁ Πατὴρ ἡμῶν Νικήτας τὴν τούτου διάζευξιν, ἀμφοτέρων τὸ βάρος αὐτὸς ἐπιλαβόμενος, ἀγρύπνει κοπιῶν εἰς τὴν τῶν ἀδελφῶν πρόνοιαν. Μετ᾽ οὐ πολὺ δὲ καὶ ὁ κοινὸς πατὴρ ἡμῶν Νικηφόρος, ὁ τὴν μονὴν τῇ συνεργίᾳ τοῦ Θεοῦ συστησάμενος, ὁ πάντα αὐτοῦ τὰ διαφέροντα Θεῷ καθιερώσας, ὁ παρὰ Θεῷ καὶ ἀνθρώποις τετιμημένος, ὁ πᾶσιν ἀγαπώμενος διὰ τὸ μέτριον αὐτοῦ τῆς γνώμης, τέλει τοῦ βίου καὶ αὐτὸς ἐχρήσατο, μηνὶ Ἀπριλλίῳ τετάρτῃ. Ὁ δὲ Πατὴρ ἡμῶν Νικήτας, ὡς γνησιώτατος αὐτοῦ μαθητής, δι᾽ ἐπιγράμματος τὴν τούτου μνήμην λαμπρὰν ἐπιτελεῖσθαι ἐτησίως παρέδωκεν.

cui succedere jussus Nicetas

Παρεκαλοῦμεν δὲ αὐτὸν πᾶσα ἡ ἀδελφότης τὴν χειροτονίαν ἀναλαβεῖν τῆς Ἡγουμενίας ἅμα καὶ τὴν ἐπίκλησιν· οὐ γὰρ ἦν αὐτὴν δεξάμενος, διὰ τὸ τὸν μακάριον Νικηφόρον ἔτι ἐν τῷ βίῳ περιεῖναι. Ὁ δὲ ἠνιᾶτο, ἐδυσχέραινεν, ἐδυσφόρει, παρεκάλει πάντας συγχωρῆσαι αὐτῷ, καὶ μὴ ἀναγκάσαι περιθέσθαι αὐτῷ τὴν τοιαύτην προσηγορίαν.

multumque reluctans

Προχειρίσασθε, λέγων, ἄλλον τινά, ὃν τινα βούλεσθε, τὴν ἐπίκλησιν ἔχειν τῆς Ἡγουμενίας, κἀγὼ τὴν φροντίδα τοῦ λαοῦ μετὰ Θεόν, ὃν τρόπον ἐποιοῦμεν τὸ πρότερον, ποιήσομαι· μόνον εἰς τοῦτο μὴ με βιάσασθε δέομαι ὑμῶν. Ὡς δὲ ἀδύνατον εἴπομεν ἕνεκα τούτου παραχωρῆσαί σοι, ὅτι καὶ περιόντος τοῦ κοινοῦ Πατρὸς ἡμῶν, αὐτὸς μετὰ Θεὸν ἦς ὁ καθηγητὴς καὶ διδάσκαλος ἡμῶν, καὶ πολλῷ μᾶλλον μετὰ τὴν τούτου ἐκδημίαν, τοῦτό σε δεῖ καὶ ἔργῳ καὶ λόγῳ καὶ πράγματι καὶ ὀνόματι ἀναλαβεῖν. Βαβαὶ μοι, ἔφη, τὸ ἐπίταγμα ὁ με βιάζεσθε ἀδελφοί· πλὴν τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου γενέσθω. ὢ τῆς ἀμέτρου ταπεινώσεως τοῦ πανοσίου Πατρὸς ἡμῶν! ὅτι οἱ μετὰ δώρων ἐπιτρέχεται, καὶ μεταστάσεως καὶ πολέμων προσγίνεται, τοῦτο τὸ ἔμπαλιν δι᾽ ἄκραν ταπείνωσιν ἀναδείκνυται.

a Nicephoro Patr. consecratur.

Πολλὰ οὖν καὶ δι᾽ ἡμῶν καὶ διὰ φίλων καὶ δι᾽ ἑτέρων Πατέρων παρακαλέσαντες αὐτόν, βίᾳ ἐπείσαμεν δέξασθαι, ὡς προλέλεκται, τὴν χειροτονίαν τῆς Ἡγουμενίας, καὶ τὴν προσηγορίαν· ἔτυχεν δὲ ταύτης δι᾽ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ ἐν Ἁγίοις Νικηφόρου, τοῦ τότε τὸν Πατριαρχικὸν Κωνσταντινουπόλεως κατέχοντος θρόνον.

CAP. IV

Agente diabolo primum peccavit Adamus.

25 Ἔτι δὲ ὄντων ἡμῶν εἰς τὸ Βυζάντιον, ἤρξαντο ψιθυρίζεσθαι τὰ ἀσεβῆ καὶ θεοστυγῆ κατὰ τῶν σεβασμίων εἰκόνων δόγματα. Ὁ γὰρ ἀρχέκακος διάβολος, ὁ ἄμετρα ὑπεραιρόμενος καὶ κατὰ Θεοῦ ὑπερηφανευόμενος, ὁ εἰπών, Θήσομαι τὸν θρόνον μου ἐπὶ τῶν νεφελῶν, καὶ ἔσομαι ὅμοιος τῷ ὑψίστῳ, καὶ διὰ τοῦτο κατενεχθείς, ὁ ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς ἐπιβουλεύων τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, πρῶτον μὲν ἐν παραδείσῳ χωρεῖ, καὶ τὸν πρωτόπλαστον ἐξαπατήσας ἀπάτῃ βρώσεως, παραβάτην ἐντολῆς Θεοῦ παρεσκεύασεν γενέσθαι, καὶ ἐξόριστον τοῦ Παραδείσου ἐποίησεν·

et idololatria invaluit, n

Ἔπειτα πληθυνθέντος τοῦ γένους, ἐν εἰδωλολατρείαις τοῦτο ἐτυράννησε, καὶ ἔπεισε σέβεσθαι τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα· τούτων δὲ ἐλευθερωθέντος n διά τε τοῦ θείου Λόγου σαρκώσεως, δι᾽ οὗ καὶ ἐσαρκώθη, καὶ διὰ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων καὶ Μαρτύρων καὶ ἑτέρων θεοειδῶν καὶ ἱεροτελεστῶν Πατέρων τῶν διαδόχων τῶν τοῦ Χριστοῦ μαθητῶν, καὶ εἰς τέλος ἐξαφανισθείσης, λέγω δὴ τῆς εἰδωλολατρείας, οὐ δι᾽ ὡς οὕτως ἐπαύσατο ἐπιβουλεύων ὁ δόλιος·

postea hæreses succrevere,

ἀλλ᾽ ἐξεῦρεν πάλιν διαφόρους αἱρέσεις, καὶ δι᾽ αὐτῶν ἐπλήθυνεν ἐπὶ τῆς γῆς διχοστασίας δεινάς, καὶ ἄφορητα σκάνδαλα.

et novissime contra sacras imagines,

26 Εἶτα, καὶ τούτων ἐκ ποδῶν γενομένων, διά τε ἁγίων Συνόδων, καὶ διὰ τῆς ἐνστάσεως τῶν ὁσίων Πατέρων τῶν ἀνταγωνισαμένων κατ᾽ αὐτῶν, ἑκάστου κατὰ γενεὰν καὶ γενεάν, καθ᾽ ἣν καὶ ἀνεφύησαν, τί ποιεῖ; Ἠρέμησεν, ἢ ἐπαύσατο; Οὐδαμῶς· ἀλλὰ πάλιν ἐπινοεῖ ἄλλην αἵρεσιν, ἐσχάτην καὶ πρώτην, ἀνακεφαλαιοῦσαν πάσας τὰς πρὸ αὐτῆς, ὡς μικροῦ δεῖν, τὴν οἰκονομίαν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ ἀνατρέπουσαν.

PER THEOSTERICT. EX MS. VATICAN.

Εἰ γὰρ ἡ τιμὴ τῆς εἰκόνος ἐπὶ τὸ πρωτότυπον διαβαίνει, ὥς φησιν ὁ μέγας Βασίλειος, πάντως ὅτι καὶ τὸ ἔμπαλιν· ἀτιμαζομένης γὰρ τῆς εἰκόνος, ἀνάγκη συνατιμάζεσθαι καὶ τὸ πρωτότυπον· ὑβριζομένης δὲ ὁμοίως, συνυβρίζεται. Λέξω δέ σοι σαφέστερον καὶ δι᾽ αἰσθητοῦ παραδείγματος. Ὑπόθου μοι εἰκόνα βασιλικὴν ἐγκεχαραγμένην ἐν τινι τόπῳ (καὶ γὰρ ἔθος ἐν ταῖς Βασιλεῦσιν ἔκπαλαι τοῦτο ποιεῖν) εἶτα δύο ἐπὶ τὸ αὐτὸ [illegible], καὶ ὁ μὲν εἰς ἰδὼν τὴν βασιλικὴν εἰκόνα, ἔχων [illegible] πολλὴν πρὸς τὸν Βασιλέα, εἰσδραμὼν περιεπτύξατο ταύτην καὶ κατησπάσατο· ὁ δὲ ἕτερος τοῦτον ἐπιμεμφόμενος, κατέπτυσεν ταύτην, καὶ ἄρας βορβόρου ἀμφω τῶ χεῖρε ἐχρείωσεν ταύτην καὶ ἠφάνισεν· εἶτα, ἔγνω ὁ Βασιλεὺς τίνα τούτων ἀποδέξεται, εἰπέ μοι· οὐ τὸν πρῶτον ἐν ἀξιώμασι καὶ ὀφφικίοις τιμήσει, τὸν δὲ δεύτερον τιμωρήσεται·

in quibus Christus honorabatur,

Καὶ εἰ εἰκόνα ἐπιγείου Βασιλέως τις ὑβρεύσας οὐκ ἀτιμώρητος ἔσται, ὁ τὴν εἰκόνα τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, τοῦ ἐνανθρωπήσαντος ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ σάρκα φορέσαντος, καὶ κατὰ πάντα ὁμοιωθέντος ἡμῖν χωρὶς τῆς ἁμαρτίας, ἀνυβρίζων, ποίας οὐ τεύξεται τιμωρίας; Ἄπαγε τῆς τοιαύτης εὐηθείας, ὦ ἄνθρωπε, καὶ αἰδέσθητι τὴν τοῦ Χριστοῦ εἰκόνα, ὑποθεὶς τὸν Χριστόν. Εἰ δὲ τὸ ἐκτύπωμα οὐ σέβῃ, δῆλος εἶ ὅτι οὐ δὲ τὸ πρωτότυπον.

Ἀλλ᾽ ἐνθυμάζουσί τινες, φασί, τῶν ἀγροικοτέρων· καὶ τούτου χάριν οὐ δεῖ εἰκονίζειν τὸν Χριστόν, τινῶν ματαιολογούντων ἄνοιαν. Ὢ τῆς ἀβελτηρίας! Ὥρα σοι καὶ τὸν ἥλιον ἀναιρῶσαι, διὰ τοὺς ἀμβλυώττοντας, ὅστις εἶ ὁ ταῦτα λέγων.

cum earum cultus in prototypum refertur.

Ἄκουσον δέ. Κατὰ τὸν ἡμέτερον νοῦν διαφορὰν προσκυνήσεων οἶδεν ὁ λόγος, τὴν μὲν κατὰ λατρείαν, ἣν ἐπὶ τῆς πρώτης καὶ θείας φύσεως ποιεῖν ἐδιδάχθημεν, τὴν δὲ σχετικῶς καὶ ἀναγωγικῶς, ὡς καὶ ὁ μέγας Διονύσιος φησιν· τὴν καθ᾽ ἡμᾶς δὲ ὁρῶμεν, ἀναλόγως ἡμῖν, αὐτῇ τῶν αἰσθητῶν συμβόλων ποικιλίᾳ πληθυνομένην, ὑφ᾽ ὧν ἱεραρχικῶς ἐπὶ τὴν ἑνοειδῆ θέωσιν, ἐν συμμετρίᾳ τῇ καθ᾽ ἡμᾶς ἀναγόμεθα. Θεὸν τε καὶ θείαν ἀρετὴν αἱ μὲν νοητικαὶ οὐσίαι, κατὰ τὸ αὐταῖς θεμιτόν, [νοοῦσιν·] ἡμεῖς δὲ αἰσθηταῖς εἰκόσιν ἐπὶ τὰς θείας, ὡς δυνατόν, ἀναγόμεθα θεωρίας. Εἰ δὲ τοσοῦτον πεπώρωσαι τῇ διανοίᾳ καὶ ἀμβλυώττεις πρὸς τὰ λεγόμενα, καὶ ἀδιόρθωτος διαμένεις, ἐν καιρῷ ἐξόδου μεταμελήσῃ ἀνόνητα.

27 Τινὲς μὲν ὡς κατωτέραν αἵρεσιν ταύτην ἔχουσι, καὶ εἰς οὐδὲν λογίζονται, ὅθεν καὶ ἐνεργῶς αἰρῶνται καὶ συγκατέρχονται· ἔνιοι δὲ οὐ δὲ αἵρεσιν ταύτην ἡγοῦνται, ἀλλὰ φιλονεικίαν. Ἐγὼ δὲ καὶ λίαν δεινὴν ταύτην λογίζομαι (οἶμαι δὲ καὶ τῶν εὖ φρονούντων ἕκαστος) ὡς εἰς τὴν οἰκονομίαν τοῦ Χριστοῦ προσκρούουσαν. Σκόπει δὲ καὶ τοῦτο, ὡς ὅτι αἱ ἄλλαι μὲν αἱρέσεις ἀπὸ Ἐπισκόπων καὶ κατωτέρων Πρεσβυτέρων τὴν ἀρχὴν εἰλήφασιν, αὕτη δὲ ἐξ αὐτῶν τῶν Κρατούντων. Ἴστε δὲ ὅσον Πρεσβυτέρων καὶ Βασιλέων τὸ διάφορον. Καὶ ἐκεῖναι μὲν ἀπὸ τοῦ δογματίζειν, καὶ ἀντιφιλονεικεῖν συνεκροτήθησαν, κατὰ μικρὸν τὴν ἰσχὺν προσλαβοῦσαι· αὕτη δὲ ἐκ βασιλικῆς δυναστείας.

Ejus auctor fuit Leo Isauricus

Λέων γάρ, ὁ τῶν Ἰσαύρων λεγόμενος, Θεοδόσιον τὸν νέον τυραννήσας, ἥρπασε τὴν τῶν Ῥωμαίων βασιλείαν, καὶ ταύτῃ ἀλαζονευόμενος οὐκ ἔδωκεν δόξαν τῷ Θεῷ· δι᾽ αὐτοῦ γὰρ οἱ βασιλεῖς βασιλεύουσιν, καὶ δυνάσται γράφουσι δικαιοσύνην, ὥς φησιν ἡ παροιμία· ἀλλ᾽ ἦρεν εἰς ὕψος τὸ κέρας, καὶ ἐλάλησεν κατὰ τοῦ Θεοῦ ἀδικίαν, καὶ ἔθετο εἰς οὐρανὸν τὸ στόμα αὐτοῦ, καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ διῆλθεν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἤρξατο τὴν ἀπὸ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων παραδοθεῖσαν ἱστορίαν ταῖς ἐκκλησίαις ἐξαφανίζειν, λέγων μὴ δεῖν εἰκονίζεσθαι τὸν Χριστόν, μὴ δὲ ἐν εἰκόνι προσκυνεῖσθαι.

expulso S. Germano :

28 Ἐν τούτοις μετέστη ὁ μέγας Ἀρχιερεὺς τοῦ θρόνου αὐτοῦ, ἐξέστη τῆς κάλλους ἡ σεβασμία χελιδών, ἡ τὸ ἔαρ τῆς Ἐκκλησίας ταῖς καλλιφώνοις κελαδίαις καταχοσμήσασα, καὶ τὰς ἑορτὰς Κυρίου κατασεμνύνασα· Ἀντεισήχθη δὲ κόραξ p δυσειδὴς κεγχνὸς καὶ κατακρώζων ἄσημα, τῆς Ἐκκλησίας ποτνιωμένης καὶ στενούσης σκυθρωπά, ὡς ἐστερημένης τοιούτου μεγάλου καὶ θεοειδοῦς Ἀρχιερέως. Καὶ ἦν τάραχος οὐκ ὀλίγος ἐν ταῖς πανταχοῦ Ἐκκλησίαις, τοῦ κακοῦ καθάπερ λοιμοῦ πανταχόσε διαδραμόντος,

PER THEOSTERICT. EX MS. VATICAN.

propagator Constantinus Copronymus,

τος, τῷ κράτει τῆς ἀσεβείας κρατυνομένου. Εἶτα, διαδέχεται τούτου τὴν βασιλείαν ἅμα καὶ τὴν ἀσέβειαν Κωνσταντῖνος, ὁ υἱὸς αὐτοῦ, πονηρᾶς ῥίζης πονηρότερος πτόρθος, ἐξ ἰοβόλου ὄφεως δράκων ψυχοφθόρος, ἐκ δεινοτέρου λέοντος πάρδαλις ποικιλότροπος. Ὑπερέβαλεν δὲ οὗτος πολυπλασίως τὰ κακὰ τοῦ πατρός· οὐ γὰρ μόνον τὰ τῶν ἁγίων εἰκόνων ὕβρει, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἁγίους Μάρτυρας, τὸ ὅσον εἰς ἑαυτὸν ἠτίμωσεν, παραγγείλας μὴ λέγεσθαι Ἅγιον, ἀλλ᾽ εἰς τοὺς Ἀποστόλους, εἰς τοὺς Τεσσαράκοντα, εἰς Θεόδωρον, εἰς Γεώργιον, καὶ τὰ τοιαῦτα· τὰ δὲ τούτων λείψανα πάντα ἐξουδένωσεν, καὶ ὡς οὐδὲν ἐλογίζετο, καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, σχήματι μὲν χριστιανίζων, παντελῶς δὲ Ἰουδαΐζων ἐν τῷ φρονήματι.

qui etiam Deiparæ cultum conatus est abolere,

Ἣν γὰρ Χριστὸς ἐξελέξατο καὶ ἠρετίσατο εἰς κατοικίαν ἑαυτῷ, τὴν ὑπερένδοξον αὐτοῦ λέγω μητέρα, τὴν πάντων ποιημάτων ὑπερτέραν, τὴν πάντων βροτῶν σωτηρίαν, τὴν τοῦ κόσμου προστασίαν, τὴν πλησίον Θεοῦ διὰ τὸ κάλλος τῆς παρθενίας χρηματίσασαν, καὶ ταύτης τὸ σεβάσμιον ὄνομα κατὰ πολλοὺς τρόπους ἐσπούδαζεν ἐξῶσαι τῆς Ἐκκλησίας· τῆς δὲ πρεσβείας αὐτῆς, δι᾽ ἧς ὁ κόσμος συνίσταται, οὐδὲ ὀνομάζεσθαι ἤθελεν, λέγων μὴ δύνασθαι βοηθῆσαι τινι αὐτήν. Ἐπειρᾶτο δὲ βεβαιοῦν τὸν λόγον αὐτοῦ καὶ ἀπὸ παραδείγματος· λαβὼν γάρ ποτε βαλάντιον μετὰ χεῖρας πλῆρες χρυσίου, καὶ ὑποδεικνύων αὐτὸ τοῖς παρατυγχάνουσιν, ἤρετο, Τίνος ἐστὶν ἄξιον; Τῶν δὲ πολλοῦ εἰπόντων, κενώσας τὸ χρυσίον, πάλιν ἤρετο, Νῦν τίνος; Τῶν δὲ, Οὐδενὸς, εἰπόντων, ἔφη ὁ ἄθλιος, Οὕτως καὶ ἡ Θεοτόκος (οὐ γὰρ Ἁγίαν ἠξίου εἰπεῖν ὁ ἀνάξιος) ὅτ᾽ ἂν εἶχεν τὸν Χριστὸν ἐν ἑαυτῇ τετιμημένη ὑπῆρχεν· ἀφ᾽ οὗ δὲ τοῦτον ἀπεκύησεν, οὐδὲν διαφέρουσα ἦν τῶν λοιπῶν. Φεῦ τῆς βλασφημίας! φεῦ τῆς ἀπονοίας! ὢ τῆς ἀφράστου ἀνοχῆς τοῦ Θεοῦ! ὢ τῆς ἀφάτου μακροθυμίας! Πῶς οὐκ ἐνεφράγη τὸ στόμα αὐτοῦ, τὸ λαλῆσαν κατὰ τῆς μητρὸς τοῦ Χριστοῦ ἀδικίαν ἐν ὑπερηφανείᾳ; Τί ἀπεικότως ἦν οὗτος τῶν βλασφήμων Ἰουδαίων ὁ νέος Φαρισαῖος, ὁ ὑπερήφανος καὶ θεοστυγής;

et monasticum Ordinem extinguere

29 Τοὺς δὲ καθ᾽ ἡμᾶς μονάζοντας οὐδὲ εἰς ἔννοιαν φέρειν ἠξίου, ἀλλὰ καὶ ἀγνοούμενοι [ἐπονομάζοντο] καὶ ὅσοι μὲν οὐκ ἐπείθοντο ταῖς κακοβουλίαις αὐτοῦ, οἱ μὲν ὑπερορίαις κατεδικάζοντο, οἱ δὲ ταῖς φυλακαῖς ἐναπέθνησκον, ἄλλοι δὲ τῷ ξίφει ἀνῃροῦντο, ἕτεροι ῥωπάλοις κατεκτείνοντο καὶ ἐξύοντο, ὥστε τὰ σπλάγχνα αὐτῶν ἐν ταῖς λεωφόροις σκορπίζεσθαι. Καὶ μαρτυρεῖ μοι Στέφανος ὁ νέος Χριστομάρτυς, ὁ τοῦ Πρωτομάρτυρος συνώνυμος καὶ ὁμότροπος. Πρὸς ταῦτα τινὲς αὐτῶν ἐν τῷ θαλαττίῳ ῥεύματι ἐρρίπτοντο· ἄλλοι φειδοῖ τῶν τιμωρούντων ἀποδιδράσκοντες, καὶ ἐν ὄρεσι καὶ σπηλαίοις διῆγον, ἐν λιμῷ καὶ δίψει, ἐν ψύχει καὶ γυμνότητι, κακουχούμενοι, θλιβόμενοι, ἐκαρτέρουν· ἄλλοι τὰς τιμωρίας πτοούμενοι, καὶ μὴ θαρροῦντες τῇ ἀσθενείᾳ τῆς σαρκὸς, εἰς ξένην χώραν μετῄεσαν, κἀκεῖσε τὸ τῆς συνειδήσεως μαρτύριον ἐπλήρουν. Καὶ οἱ μὲν φόβῳ τῶν κολάσεων ὑπέπιπτον, ἄλλοι ταῖς θωπείαις ἐδελεάζοντο, ἕτεροι ἀγαπῶντες τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον ἢ τοῦ Θεοῦ ὑπεκλίνοντο, ἄλλοι τὰς ἡδονὰς τῆς σαρκὸς πληροῦντες ἡττῶντο]· πολλοὶ γὰρ ἐκ τούτων καὶ γυναῖκας περιάγειν ἠναγκάσθησαν, καὶ γέγονεν τὰ ψυχῶν φροντιστήρια, οἴμοι! πορνείας καταγώγια. Πᾶς δὲ ὁ σκοπὸς αὐτοῦ καὶ ἡ σπουδὴ ἦν ἀπαλεῖψαι πάμπαν τὸ μοναχικὸν τάγμα ἐξ ὧν ἐβασίλευεν.

homo ipse spurcissimus

Τοσοῦτον δὲ ἔχαιρεν τῇ δυσωδίᾳ τῆς ἀκαθαρσίας ὁ δυσωδέστατος, ὡς καὶ τὰ ἀλισγήματα τῶν ἀλόγων χρίεσθαι, καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ τοῦτο ποιεῖν παρακελεύεσθαι, οὓς ἐθεράπευεν, κἀκ τούτου φιλοφρονούμενος, ταῖς δυσωδίαις ἀεὶ χαίροντας. Ἀλλ᾽ οὐκ ἔστιν καιρὸς τὰ ἐκείνου πάντα ἐντραγῳδεῖν ἀνοσιουργήματα, πάμπολλα ὄντα καὶ βδελυρά.

et impurissimus.

Φέρεται δὲ λόγος περὶ αὐτοῦ, ὡς ὅτι ὅτε νήπιος ἐβαπτίζετο τὴν κολυμβήθραν ἠφάνισεν, ὥστε εἰπεῖν τὸν ἅγιον Γερμανὸν, ὅτι μεγάλην δυσωδίαν μέλλει οὗτος τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐγκαταμίγειν, ὅπερ καὶ γέγονεν. Λέληθα δὲ καὶ τοῦτο ὑμῖν μετὰ τῶν ἄλλων φράσαι, αὐτὸς ἐγὼ ἀνέγνων τρισκαίδεκα λογίδρια, ἅπερ παρέδωκεν ταῖς δυσὶν ἑβδομάδαις, πρεσβείαν μὴ ἔχοντα.

Ejus filio Leoni succedens Irene

30 Τοιγαροῦν ἀπορρίξαντος καὶ τούτου τὴν ἀθλίαν ψυχὴν, Λέων ὁ υἱὸς αὐτοῦ τὴν βασιλείαν ἐπὶ πέντε χρόνους διεδέξατο· ἀπονηρότερος δ᾽ ὢν οὗτος, οὐδὲν διεπράξατο, μᾶλλον δὲ μικρὸν ἐπ᾽ αὐτοῦ ἀνέθη τὰ τῆς Ἐκκλησίας. Εἶτα, καὶ τούτου τελευτήσαντος, Εἰρήνη, ἡ τῆς ἀληθοῦς εἰρήνης ἐπώνυμος βασιλεύσασα, παντελῆ εἰρήνην τῇ Ἐκκλησίᾳ σὺν τῷ ἑαυτῆς βλαστῷ ἐβράβευσεν. Ἀποθεμένη γὰρ τὴν γυναικίαν ἀσθένειαν, ἠνδρίσατο κατὰ τῆς ἀσεβείας· καὶ πολλὴν ἔνστασιν ἐπιδειξαμένη ὑπὲρ τῆς ἀληθείας, τοὺς ταύτῃ ἀντιλέγοντας, λύσασα τὰς τούτων ζώνας, ἐξέωσε τῆς πόλεως, καὶ οὕτως ἄριστα ὑπερμαχήσασα τῆς πίστεως, ἔχουσα καὶ τὸν μέγαν Ταράσιον συναγωνιστὴν καὶ σύμψηφον, τὸ ὅλον δὲ τὸν πάντων Θεὸν συνεργοῦντα, ἀπέδωκεν τὸ ἀρχαῖον κάλλος τῆς τοῦ Χριστοῦ οἰκονομίας, καὶ τὴν εὐπρεπῆ ὡραιότητα ταῖς Ἐκκλησίαις· καὶ γέγονεν εἰρήνη βαθεῖα ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ, διὰ τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ, καὶ διὰ τῆς ἐπιμελείας Εἰρήνης τῆς ὀρθοδόξου Βασιλίσσης.

orthodoxiam restituit.

Ἐποίησεν δὲ καὶ ἄλλα πλεῖστα κατορθώματα, λέγω δὴ γηροκομεῖα, πτωχοτροφεῖα, ξενοδοχεῖα, καὶ φόρων κουφισμούς· τὸ δὲ μοναδικὸν τάγμα τοσοῦτον ηὐξήθη ἐπὶ αὐτῆς, ὡς εἰς ἀναρίθμητα πλήθη εἶναι πανταχοῦ ἀσκητήρια, πανταχοῦ ψυχῶν φροντιστήρια, μοναχῶν τε καὶ λαϊκῶν εἰρηνικὴ κατάστασις, προσευχαὶ ἀμφοτέρων ἀέναοι, ψαλμῳδίαι παννύχιοι, καὶ λοιπὸν τὰ πάντα ἠρέμα καὶ ἡσυχία, καὶ εἶδεν τὰ χριστιανῶν ἐν γαλήνῃ ἑνώσει τῆς πίστεως, μία ποίμνη, εἷς ποιμὴν ὁ Χριστός.

Leo Armenus

31 Διαδέχεται δὲ ταύτης τὴν βασιλείαν Νικηφόρος ἅμα καὶ τὴν ὀρθοδοξίαν, ὁ εὐσεβέστατος, καὶ φιλόπτωχος, καὶ φιλομόναχος· εἶτα Μιχαὴλ ὁ νῦν ἔτι ἐν μοναδικῷ διαπρέπων ἀξιώματι. Τοῦτον τυραννήσας Λέων ὁ θηριώνυμος καὶ θηριότροπος, καὶ ἁρπάσας τὴν βασιλείαν Ῥωμαίων ἀναξίως, οὐκ ἐδόξασεν οὐδ᾽ ηὐχαρίστησεν τῷ Θεῷ τῷ παραχωρήσαντι, ἀλλ᾽ ἐματαιώθη ἐν τῇ κενώσει τοῦ νοὸς αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ τὴν ἀσέβειαν κρατύνειν, ἐν τούτῳ τὸ βασίλειον αὐτῷ διαμένειν ὑπετόπαζεν. Μιμεῖται καὶ οὗτος τὸν ὁμώνυμον καὶ ὁμότροπον, τὸν ἀποστάτην, τὸν Ἀσσύριον q καὶ πολέμιον, τὸν ἐφευρετὴν τῶν κακῶν, Λέοντα λέγω τὸν Ἴσαυρον· καὶ* ἄρχεται διώκειν τὰ ἅγια τῶν ἁγίων ὃν τρόπον κἀκεῖνος. q

iconomachiæ instauratores colligit :

Εἶτα ἐζήτει συμμύστας καὶ διδασκάλους τοῦ κακοῦ· εὗρεν δὴ ὀλίγους τῆς Συγκλήτου, Ἰωάννην τὸν καλούμενον Σπέκταν, καὶ Εὐτυχιανόν. Ἐζήτει δὲ καὶ ἐκ τοῦ Ἱερατικοῦ τάγματος· περινοστήσας δὲ ὁ ταῦτα ὑποσπείρας αὐτῷ διάβολος τὸ Βυζάντιον, εὗρεν Ἰωάννην τὸν ἐπίκλην Γραμματικὸν, τὸν νέον Τέρτυλλον, καὶ κρατήσας αὐτὸν τῆς χειρὸς, ἤγαγεν πρὸς τὸν Βασιλέα, Δέξαι τοῦτον, λέγων, χρησιμεύσαντά σοι πρὸς τὸ ζητούμενον· σκεῦος γάρ μοι ἐκλογῆς ἐστιν, τοῦ βαστάσαι τὸ ὄνομά μου ἐναντίον τῶν ὀρθοδόξων. Τοίνυν, καθάπερ Παῦλος Χριστοῦ, γίνεται καὶ οὗτος στόμα τοῦ διαβόλου· καὶ ὥσπερ χείμαρρος ἐκ διαφόρων ὄμβρων συσταθεὶς καταφέρει δυσώδη καὶ τεθολωμένα ῥεύματα, οὕτω καὶ οὗτος ἐκ τοῦ μιαροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ θησαυροῦ, ἐξήνεγκε δυσωδέστατα καὶ βορβορώδη δόγματα, ποτίζων τοὺς πλησίον ἀνατροπὴν θολεράν· εἶχεν μὲν συνεργοὺς, ἐκ μὲν τῶν ὑπὸ θρόνον Ἀντώνιον τὸν τοῦ Συλαίου, ἐκ δὲ τοῦ μοναχικοῦ καταλόγου Λεόντιόν τινα καὶ Σωσιμᾶν, ὅστις Σωσιμᾶς εἰς τὰς αὐτὰς ἡμέρας διὰ μοιχείαν ῥινότμητος γενόμενος ἐτελεύτησεν.

et Episcoporum cœtum

32 Εἶτα συνάγεται πᾶν τὸ πλῆθος τῶν μοναχῶν σὺν Ἐπισκόποις καὶ Μητροπολίταις πρὸς τὸν ἁγιώτατον Νικηφόρον τὸν Πατριάρχην, καὶ ποιοῦσιν ὁλονύκτιον παννυχίδα ἐν τῇ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ· καὶ τῇ ἕωθεν προσεκαλέσατο αὐτοὺς ὁ Βασιλεύς. Εἶχεν δὲ τοὺς ἀπατεῶνας καὶ μύστας τῶν κακῶν, ἔνδον εἰς τὸ παλάτιον σκέπων, καὶ οἷα ὄρνις ἐπιθάλπων ἐν τοῖς βασιλείοις, καὶ παραθαρσύνων, καὶ ἐπισχνούμενος δωρεὰς, καὶ μηδὲν δεδιέναι παρακελευόμενος· ἐκέλευσεν δὲ εἰσελθεῖν τὸν Πατριάρχην μόνον ἐν πρώτοις· Ἀγνοῶν δὲ τὰ μεταξὺ αὐτῶν κατ᾽ ἰδίαν εἰρημένα, εἶτα προσεκαλέσατο πάντας. Ἔστη δὲ ἔμπροσθεν αὐτοῦ στῖφος Πατέρων ἐκλεκτῶν, ἁγίων, ἰσαγγέλων, θεοειδῶν· παρίσταντο δὲ καὶ οἱ Μεγιστᾶνες τοῦ Βασιλέως καὶ πᾶσα ἡ Σύγκλητος.

33 Καὶ φησι πρὸς τοὺς ἐν ἐξοχῇ προβεβηκότας ὁ ἁγιώτατος

ad se venire jubens

ἁγιώτατος Νικηφόρος, Εἴπατέ μοι, Τὸ μὴ ὂν, δύναται πεσεῖν; Οἱ δὲ τῇ ἀσαφείᾳ τῆς ἐρωτήσεως [οὐδὲν] ἀποκριθέντες, καὶ εἰς ἀλλήλους ὁρῶντες, ἤρετο πάλιν ὁ Πατριάρχης. Ἔπεσον ἐπὶ Λέοντος καὶ Κωνσταντίνου τῶν Ἰσαύρων αἱ ἅγιαι εἰκόνες, ἢ οὔ; Τῶν δὲ τὰς κάρας πρὸς τὸ κάταντες κεκλικότων, καὶ τὸ Ναὶ ὑποφηνάντων ὡς ἔχει πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ μεταξὺ αὐτῶν ἰδίᾳ ὁρισθέντων, ἔφη ὁ Πατριάρχης· Τὸ γὰρ μὴ ἱστάμενον πῶς δύναται πεσεῖν; Οὐδὲν δὲ πρὸς ταῦτα ὁ Βασιλεὺς πρὸς δὲ τοὺς Πατέρας φησίν, Ἴσθιτε, Πατέρες, ὡς κἀγὼ τοῦ φρονήματος ὑμῶν εἰμι· ἐξήνεγκεν δὲ ὅπερ ἐπεφέρετο ἐγκόλπιον ἱστορισμένον, καὶ ἐν ὑποκρίσει τοῦτο προσκυνῶν,

simulat pietatem,

ἔλεγεν, Ὡς ὁρᾶτε καὶ οὐδὲν διαχωρίζομαι ὑμῶν· ἀλλ' ἀνέστησάν τινες ἑτέρως διδάσκοντες, καὶ λέγοντες, οὕτως εἶναι τὴν ὀρθὴν ὁδόν, ὡς αὐτοὶ λέγουσιν. Τοίνυν ἐξεταζέτωσαν ἐνώπιον ὑμῶν, καὶ ζητείσθω ἀναμεταξὺ ὑμῶν ἡ ὑπόθεσις· καὶ εἰ μὲν πείσωσιν ὑμᾶς καλῶς λέγειν, μὴ δ' αὐτοὶ γίνεσθε κωλυταὶ τοῦ καλοῦ· εἰ δὲ πεισθῶσιν παρ'

hortaturque ut coram se disputare velint.

ὑμῶν κενοτομίαν διδάσκειν, παυσάσθωσαν τῆς κακῆς διδασκαλίας, καὶ κρατείτω ἡ ὀρθοδοξία ὡς τὸ πρότερον. Εἰ γὰρ καὶ περὶ ἄλλου καταδεεστέρου πράγματος ἐνεκλήθη μοι, οὐκ ἔδει με παρασιωπῆσαι· πῶς δὲ περὶ ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος;

Negant illi in colloquium veniendum

34 Τῶν δὲ μὴ καταδεξαμένων, μήτε εἰς πρόσωπον αὐτοῖς ἐλθεῖν, μήτε λόγου τινὸς ἀξιῶσαι, ἀλλ' ὡς βδέλυγμα τούτους λογισαμένων, ἔτι δὲ ἀκριβῶς ἐπισταμένων τὸν σκοπὸν τοῦ Βασιλέως, ἐπιρρεπῆ ὄντα πρὸς τὸ κακόν, καὶ ὡς οὐ μεταπεισθήσεται κἂν πᾶσαν τὴν Γραφὴν εἰς μαρτυρίαν αὐτῷ φέροιεν, ἔφη Αἰμιλιανὸς ὁ Κυζίκου Ἐπίσκοπος· Εἰ ζήτημα ἐκκλησιαστικόν ἐστιν, ὡς ἔφης, ὦ Βασιλεῦ, ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ λυθήτω, ὡς ἔθος ἐστίν· καὶ γὰρ ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς τὰ ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ζητεῖται, καὶ οὐ ἐν τοῖς βασιλείοις. Ἀλλὰ κἀγώ, φησὶν ὁ Βασιλεύς, τέκνον εἰμὶ τῆς ἐκκλησίας, καὶ ὡς μεσίτης ἐπακροάσομαι ἀμφοτέρων ὑμῶν, καὶ συγκρίνας τὰ ἑκάτερα, τἀληθῆ

coram judice seculari

γνώσομαι. Πρὸς ταῦτα Μιχαὴλ ὁ Συνάδων Ἐπίσκοπος, Εἰ μεσίτης εἶ, διὰ τί οὐ ποιεῖς ἔργον μεσίτου; ὅτι τοὺς μὲν κρύπτεις ἐν τῷ παλατίῳ, καὶ ἐπισυνάγεις, καὶ παροτρύνεις, καὶ ἄδειαν δίδως τοῦ διδάσκειν αὐτοὺς τὰ ἀσεβῆ δόγματα· οἱ δὲ οὐδὲ ἐπὶ ταῖς ἀμφόδοις τολμῶσί τι φθέγξασθαι, πανταχοῦ τοῖς προστάγμασί σου καταπτησσόμενοι. Οὐκ ἔστιν τοῦτο μεσιτεία, ἀλλ' ἡ τυραννίδος γνώρισμα. Οὐχ οὕτως, ἔφη ὁ Βασιλεύς, ἀλλ' ὡς καὶ προεῖπον ὡς ὑμεῖς εἰμι· ἀλλ' ἐπὰν ἐνεκλήθη μοι, οὐ δεῖ με παρασιωπῆσαι. Τίς δὲ ἡ αἰτία, δι' ἣν οὐ θέλετε λαλῆσαι πρὸς αὐτούς, ἐν τούτῳ οἴδαμεν ἀπορίας ἐστίν, καὶ οὐκ ἔχετε μαρτυρίας συνιστώσας ὑμῶν τὰ λεγόμενα. Εἶτα Θεοφύλακτος, ὁ Νικομηδείας Ἐπίσκοπος· Μάρτυς

et quidem adversario,

μὲν Χριστός ἐστιν, οὗ καὶ τὸ ἐκτύπωμα ὁρᾷς κατ' ὀφθαλμοὺς ἐγγεγραμμένον ἐν πρώτοις, ἔπειτα μυρίαι μαρτυρίαι συστατικαί εἰσιν περὶ τούτου, καὶ οὐκ ἀποροῦμεν ὡς ὑπονοεῖς, ἀλλ' οὐκ εἰσὶν ὦτα ἀκουόντων, καὶ οὐδὲν ὀνήσαιμεν, τῷ κράτει γὰρ ἀντιπολεμούμεθα. Εἶτα καὶ Πέτρος, ὁ Νικαίας Ἐπίσκοπος, Πῶς λέγεις λαλῆσαι μὲν μετ' αὐτῶν, καὶ ἰδοὺ συμμαχεῖς αὐτοῖς, ἢ ἀγνοεῖς ὅτι καὶ Μανιχαίους τοὺς λεγομένους ἐὰν εἰσφέρεις καὶ ὑπερμαχεῖς αὐτῶν, καταδυναστεύσωσιν ἡμῶν, ὡς παρὰ σοῦ βοηθούμενοι. Οὐκ ἄνευ σκοποῦ εἴρηκεν τοῦτο ὁ ἁγιώτατος Πέτρος· οὗ γὰρ τῇ ἀσεβείᾳ συμπλακεῖ ἐξουσία, ἡ ἀλήθεια ἡττᾶται, καὶ τὸ δίκαιον τυραννεῖται καὶ καταπονεῖται.

idque contra antiquissimam traditionem

35 Εἶτα καὶ ὁ Εὐθύμιος, ὁ Σάρδεων Ἐπίσκοπος, παρρησιασάμενος πλειόνως, πρὸς τὸν Βασιλέα ἀπεκρίνατο· Ἄκουσον, Βασιλεῦ, ἀφ' οὗ Χριστὸς κατῆλθεν ἐπὶ τῆς γῆς μέχρι τῆς σήμερον, ὀκτακόσια καὶ περαιτέρω ἔτη ἐν ταῖς πανταχοῦ Ἐκκλησίαις σκιογραφεῖται, καὶ ἐν εἰκόνι προσκυνεῖται· καὶ ποῖος αὐθάδης τολμήσειεν τὴν τοσούτων ἐτῶν παράδοσιν, τὴν ὑπὸ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, καὶ Μαρτύρων καὶ ὁσίων Πατέρων παραδοθεῖσαν παρασαλεῦσαι ἢ παραλῦσαι; τοῦ Ἀποστόλου εἰπόντος, Ἄρ' οὖν, ἀδελφοί, στήκετε καὶ κρατεῖτε τὰς παραδόσεις, ἃς ἐδιδάχθητε, εἴτε διὰ λόγου, εἴτε δι' ἐπιστολῆς ἡμῶν. Καὶ πάλιν, Κἂν Ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελίζεται ὑμῖν παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω. Ὅθεν καὶ κατὰ τῶν πρὸ ἡμῶν τὴν αἵρεσιν ταύτην ἐπινοησάντων, Σύνοδος συνεκροτήθη ἐν Νικαίᾳ τὸ δεύτερον ἐπὶ Εἰρήνης καὶ Κωνσταντίνου τῶν εὐσεβῶν Βασιλέων. Ταύτην οὖν τὴν Σύνοδον αὐτὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τῷ ἰδίῳ δακτύλῳ ἐσφράγισεν, καὶ ὅστις τολμήσει τι τῶν αὐτῆς παρασαλεῦσαι ἢ παραχαράξαι, ἀνάθεμα ἔστω.

PER THEO STERICT. IN MS. VATICAN. a Nicena 2 Synodo confirmatam.

Παραδόξως δ' οὖν ὑπεκρίνατο τέως μακροθυμεῖν ὁ Βασιλεύς. Ἀπεκρίθη δὲ καὶ Θεόδωρος, ὁ θερμὸς τῆς Ἐκκλησίας διδάσκαλος, ὁ τῶν Στουδίου Ἡγούμενος, Μὴ παράλυε λέγων, ὦ Βασιλεῦ, Ἐκκλησιαστικὴν κατάστασιν· εἴρηκεν γὰρ ὁ Ἀπόστολος, καὶ οὓς μὲν ἔθετο ὁ Θεὸς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, πρῶτον Ἀποστόλους, δεύτερον Προφήτας, τρίτον Ποιμένας καὶ Διδασκάλους, πρὸς τὸν καταρτισμὸν τῶν ἁγίων, οὐκ εἴρηκεν Βασιλεῖς. Σοὶ μέν, ὦ Βασιλεῦ, ἐπιστεύθη ἡ πολιτικὴ κατάστασις, καὶ τὸ στρατόπεδον· τούτων φρόντιζε, καὶ τὴν Ἐκκλησίαν ἔασον Ποιμέσι καὶ Διδασκάλοις κατὰ τὸν Ἀπόστολον· εἰ δὲ τοῦτο οὐ βούλει, κἂν ἔτι τῆς πίστεως ἡμῶν παρατροπῆς, Ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ εἰ εὐαγγελίζεται ἡμῖν, οὐκ ἀνεξόμεθα αὐτοῦ, οὐχὶ δὲ σοῦ.

Imperator omnes cum injuria dimittit,

36 Τότε ὑπερζέσας τῷ θυμῷ, καὶ τὴν τῆς ἀληθείας λέξιν εἰς ὕβριν λογισάμενος, ἀπεπέμψατο πάντας· τὸν δὲ ὅσιον Θεόδωρον ὑπερορίσας, ἔφη ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ μὴ ὑποστρέψειν εἰς τὸ Βυζάντιον· τοὺς δὲ Προεστῶτας τῶν ἔξω μοναστηρίων παραγγείλας μηδαμοῦ προέρχεσθαι, μὴ δὲ διδάσκειν ταύτης ὀρθοδοξίας, ἐξιέναι τῆς πόλεως· ἐξορίζει δὲ τοὺς τῶν μεγάλων Ἐκκλησιῶν Προέδρους, οὓς μὲν ἐπὶ τὰ Ἀνατολικὰ κλίματα, οὓς δὲ ἐπὶ τὰς τῆς Δύσεως νήσους, καὶ δηλοῖ τῷ ἁγιωτάτῳ Νικηφόρῳ τῷ Πατριάρχῃ, Κάτελθε, λέγων, οὐ γὰρ χρεία σου ἡ Ἐκκλησία.

Patriarcham deponit;

Ὁ δὲ ἀντεδήλωσεν αὐτῷ διὰ τιμίου γραμματείου εἰπών, Ἐγὼ μέν, ὦ Βασιλεῦ, οὕτως, ὡς ἔτυχεν, οὐ κατέρχομαι· οὐ γάρ ἐστιν ἐν ἐμοὶ αἴτιον καθαιρέσεως· εἰ δὲ δι' ὀρθοδοξίαν καὶ εὐσέβειαν τυραννοῦμαι, εἴτε δι' ἑαυτοῦ, εἴτε διὰ θελητοῦ ἀνθρώπου, ἀποστείλον, καὶ κατέρχομαι. Τότε ἀπέστειλεν ὁ Βασιλεὺς ἕνα τῶν Μεγιστάνων αὐτοῦ, καὶ κατήγαγεν αὐτὸν τυραννικῷ τρόπῳ. Ὁ δὲ κατελθὼν ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, καὶ χεῖρας αἴρων, θυμιάσας τε καὶ εὐξάμενος, τοῦ λαοῦ θρηνοῦντος τὴν τούτου ἀποδημίαν, τοῦτον αὐτοῖς ἐπαφῆκεν τὸν λόγον, Τέκνα, Χριστιανοὶ ὑγιαίνετε. r Καὶ κατελθὼν εἰς Ἀκρόπολιν, καὶ ἐπιβὰς εἰς πλοῖον, διεπέρασεν καὶ ἦλθεν εἰς ἓν τῶν αὐτοῦ μετοχίων, κἀκεῖσε διῆγεν ἐν νηστείαις καὶ προσευχαῖς καὶ δεήσεσιν, ἐν ἡσυχίᾳ τε καὶ καρτερίᾳ, καὶ ὑπομονῇ, πολλῇ ἕως τῆς ἡμέρας τῆς πρὸς τὸν Κύριον αὐτοῦ ἐκδημίας.

r

37 Καὶ οὕτως λαβόντες παντελῆ ἄδειαν οἱ πικροὶ τῆς ἀληθείας διῶκται, ἤρξαντο ἀδεῶς πληθύνεσθαι καὶ διδάσκειν τὰ ἀσεβῆ δόγματα. Ἐποίησαν δὲ καὶ f Πατριάρχην Θεόδοτόν τινα ἀπὸ σπαθαρίων, μεσοπολίων πώγωνα, ὅνπερ συνιστῶντες, ἀφελῆ τινα ὄντα καὶ κουφόφρονον, ὥστε καὶ τὸ τῆς θυμέλης παιγνίου ὄργανον τοῦτο προσονομάσαι, εἰς γέλοιον τῶν γῆς λέξιν ἐθελόντων· τοῦτον ἐργάται καὶ δοῦλον ἐπιφέρεσθαι διὰ τὸ νοσεῖν αὐτὸν τὴν τῶν νεφρῶν νόσον, μᾶλλον δὲ εἰς ἡδονῆς ἐκπλήρωσιν.

eique substituit Theodotum Spatharium,

s

Εἶτα ποιοῦσιν Ἰουδαϊκὸν συνέδριον ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, καὶ ἀναθεματίζουσι τοὺς ἁγίους Πατέρας ἡμῶν (φεῦ τῆς μανίας! ἐπιστρέψει ὁ πόνος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τὰς κορυφὰς αὐτῶν τὸ ἀνάθεμα αὐτῶν καταβήσεται) τοὺς δὲ μὴ συνελθόντας αὐτοῖς Ἐπισκόπους, τοὺς μὲν ῥίψαντες πληγαῖς ἐπότισαν τοὺς δὲ ὀπισθάγκωνας ἐξέωσαν τοῦ συνεδρίου.

anathema orthodoxis dicitur.

CAP. VI.

38 Μετὰ τοῦτο κελεύει εἰσελθεῖν τοὺς τῶν ἐμφανῶν μοναστηρίων Ἡγουμένους, καὶ εἰσῆλθον ἅπαντες, ἐν οἷς ἦν καὶ ὁ θεσπέσιος Πατὴρ ἡμῶν Νικήτας, περὶ οὗ καὶ ὁ λόγος. Εἶτα πρῶτον μὲν ἐν θωπείαις πανούργως διελέγχειν αὐτοὺς ἐπεχείρουν, ἔπειτα καὶ ἀπειλαῖς ἐκφοβεῖν ἐπειρῶντο. Ὡς δὲ εἶδον πάντων καταφρονοῦντας, ἐν διαφόροις φυλακαῖς τούτους ἐνέβαλον, σκεψάμενοι τί περὶ αὐτῶν.

Hegumeni in fide constantes traduntur carceri

Καθείρχθη δὲ ὁ ὅσιος Πατὴρ ἡμῶν Νικήτας ἐν εἱρκτῇ δυσώδει καὶ αὐχμηρᾷ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, ὥστε καὶ χωρὶς ἑτέρας ποινῆς, αὐτὴ ἡ καταδίκη ἱκανὴ ἦν αὐ-

sicut etiam S. Nicetas:

PER THEOSTERICT. EX MS. VATICAN.

τῶν πρὸς τιμωρίαν· καὶ γὰρ ἦν καὶ τῇ φύσει πάντα ἀποδεδοιγμένος, ὡς οὐδεὶς ἕτερος. Ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις αἰτήσαντα πρὸς αὐτὸν τεθνεῶσιν ἡμέραν τὰ τῆς μονῆς ἀμπελουργικά, ἀνεπιτρέπειν λέγω ἐξουδενημένα, τὰ οὐ δὲ γράφειν αὐτῷ λέγων ἐκεῖνα αὐτῷ, φανερώσαντα δύσφημα ῥήματα, ὑπομείναντα πρὸς θλῖψιν τοῦ Ὁσίου· περισσοτέρως δὲ Νικόλαος τις οὕτω ἐν γραμματολογίαις τοῦτον ἐξέθλιβεν ἕως οὗ ἐν ἀγρῷ ἰδίας πατρίς, τελευτήσαντα δὲ ἰν. Μ. τις, ἐπιστάς αὐτῷ προσεπεῖπεν, Ὑπομένει, λέγων, ἐκ τοῦ Θεοῦ δίκην. Ἐκ τότε οὖν μᾶλλον ἐσωφρόνησεν ὁ ἀπάντης, καὶ οὐ παρεχώρησεν ἐπὶ τὸν Δίκαιον, ἀλλὰ καὶ ἄλλους ἐκώλυσεν τοῦτο ποιοῦντας.

et orthodoxiam simulante.

deinde relegantur

39 Καταπαύσαντος οὖν ὁ Ὅσιος ἐν τῇ εἱρκτῇ, ὡς εἴρηται, ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, προσέταξεν ὁ Βασιλεὺς ἐξορισθῆναι αὐτὸν ἐπὶ τὰ τῆς Ἀνατολῆς μέρη, εἰς κάστρον τε φυλαχθῆναι λεγόμενον Μασαλαιών. Ἦσαν δὲ που τὰ μέσα τοῦ χειμῶνος· καὶ ἦν ἰδεῖν τὸ ἅγιον σωμάτιον ἐκεῖνο τῷ κρύει καὶ τῷ † νιφετῷ ἀνωθεν κατατρυχόμενον, κατωθεν δὲ τῆς u ἀτάκτου γῆς ἰδρώτα ἀναδιδούσης, καὶ πολλὴν αὐτῷ δυσχέρειαν παρεχούσης· ἔτι δὲ καὶ τοῦ ἐπὶ τὴν ἐξορίαν αὐτὸν ἀπαγαγεῖν κελευσθέντος, ἀνηλεῶς ὄντος, ἐπισπεύδοντος αὐτὸν, ὥστε δι᾽ ἑπτὰ ἡμερῶν, καὶ τότε συντομωτάτων, διανύσαι αὐτὸν ὅλον τὸ μῆκος τῆς ὁδοῦ ἐκείνης. Τὸ αὐτὸ δὲ καὶ ἐπὶ ἄλλοις Πατράσιν ἔδρασεν ὁ ἀπηνὴς δήμιος. Γνοὺς δὲ ὅτι εἰκότα τὰ δεινὰ οὐδὲν πλέον ἀνύσειεν ἢ τούτους προθυμοτέρους ἀπεργάσασθαι, ὡς πάσης θλίψεως ἀνωτέρους ὑπάρχοντας· μεταβουλευσάμενος ὁ πανοῦργος, μὴ που πέντε ἡμέρας ποιήσαντας ἐν τῇ ἐξορίᾳ, πάλιν ἐπὶ τὸ Βυζάντιον ἐν πλείονι σπουδῇ ἀνθυποστρέψειν ἐκέλευσε, μετὰ τῆς αὐτῆς δυσχερείας καὶ κακοπαθείας. Προσέταξεν δὲ αὐτοὺς ἐν ἀγρῷ διάγειν ἕως οὗ σκέψηται ποίῳ τρόπῳ δυνηθείη τούτους ἑλκύσαι πρὸς τὸ ἑαυτοῦ θέλημα.

Ita digressis ceteris,

t

u

et denuo revocantur CP.

Nicetas redit CP. facti pœnitens

40 Καὶ παρελθουσῶν τῶν τοῦ χειμῶνος ἡμερῶν, ἔτι δὲ καὶ τῶν ἁγίων νηστειῶν, μετὰ τὸ ἅγιον Πάσχα παραδίδωσιν αὐτοὺς τῷ σοφιστῇ τῶν κακῶν Ἰωάννῃ, ὃ βούλοιτο ἐπινοίᾳ κολάσαι αὐτούς. Παραλαβὼν δὲ αὐτούς, ἔβαλεν εἰς διαφόρους φυλακάς, καὶ τοιαύταις τιμωρίαις καθυπέβαλεν αὐτοὺς καὶ ἐξέθλιβεν οἵαις οὐ δὲ οἱ Ἕλληνες τοὺς Μάρτυρας. Βαλὼν γὰρ αὐτοὺς εἰς λυπρὰς καὶ σκοτεινὰς φυλακάς, μήτε στρωμνὰς ὑποκάτωθεν ἔχοντας, μήτε σκεπάσματα ἄνωθεν, καθὼς ἕκαστος εὑρέθη ἠμφιεσμένος, οὕτως χαμαὶ ἐρέριπτο, κεφάλαια πρὸς κεφάλαιον ἔχοντες· διὰ δὲ στενοτάτης ὀπῆς, οὐγκίαν ἄρτους, καὶ τούτου κρυβειομένους, ὡς ἐπὶ κυνὸς ἐπέρριπτον αὐτοῖς, τοσοῦτον ὅσον ἵνα μὴ τῷ λιμῷ τελευτήσωσιν· τὸ δὲ ὕδωρ, ὃ ἐπεδίδοτο αὐτοῖς, ὀργυιάν, καὶ τοῦτο ὀδωδός· ὁ γὰρ σκοπὸς αὐτοῦ ὅλος ἦν ἢ πεῖσαι αὐτοὺς, ἢ τοῦ ζῆν ἀπαλλάξαι. Πρὸς δὲ περισσοτέραν θλῖψιν τοῦ ἀοιδίμου Πατρὸς ἡμῶν, τὸν τότε διακονούμενον ἀδελφὸν ἡμῶν, λέγω δὴ Θεόκτιστον, τὸν καὶ . . . Χριστοῦ διάδοχον αὐτοῦ γενόμενον, νέον ὄντα, ἐν φρουρᾷ καθεῖρξεν, καὶ ταῖς αὐταῖς ἐτιμώρησεν ἐπινοίαις. Ἰδὼν δὲ ὅτι μᾶλλον θανεῖν εἵλοντο ἢ προδοῦναι τὴν ἀλήθειαν, διελέγξουσιν αὐτοὺς ἐν τούτοις, ὡς Ὅτι οὐδὲν ἄλλο αἰτοῦμεν παρ᾽ ὑμῶν ἢ τὸ κοινωνῆσαι ἅπαξ Θεοδότῳ, καὶ πέρα τούτου μηδὲν δρᾶσαι· εἶθ᾽ οὕτως ἐξελθεῖν ἕκαστον εἰς τὰ μοναστήρια ὑμῶν, μετὰ καὶ τῆς πίστεως καὶ τοῦ φρονήματος ὑμῶν. Ἐν τούτῳ ἐξέρχονται οἱ Πατέρες, x εἰ δεῖ Πατέρας αὐτοὺς καλεῖν, διὰ τὴν ἀναπάλαισιν ἣν εἰς ὕστερον ἐπεδείξαντο καὶ θέρμην διάπυρον.

et traduntur Joanni Hylilæ cruciandi

qui per sævitiam nihil proficiens

dolo impetrat ut semel communicent cum Theodoto

x

seque Imperatori generose sistit.

41 Ἑξῆς αὐτῶν ἕκαστος ἐξεφρουρεῖτο, καὶ ἔρχονται πρὸς τὸν ὅσιον Νικήταν, προτρεπόμενοι καὶ αὐτὸν ἐξελκυσθῆναι τῆς εἱρκτῆς. Τοῦ δὲ ἀναβαλλομένου, καὶ μὴ δ᾽ ὅλως τούτων ὑπακούειν βουλομένου, ἐπέμενον ἐπεμβαίνοντες αὐτῷ, ὡς Ὅτι ἀδύνατον ἐαθῆναί σε ἐνταῦθα ἡμῶν ἐξελθόντων· οὐδέν ἐστιν τὸ ζητούμενον αὐτοῖς παρ᾽ ἡμῶν, οἰκονομήσωμεν μικρόν, ἵνα μὴ τὸ πᾶν ἀπολέσωμεν. Οὕτως ἐπὶ πολὺ βιασάμενοι αὐτόν, ἦξεν ἀβουλήτως, οὐ τὰς θλίψεις φεύγων, οὐ δὲ ναρκήσας τὴν κακοπάθειαν, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ τῇ παρακλήσει τῶν Πατέρων αἰδεσθεὶς ὑπεκλίθη· οὐ τῇ προαιρέσει, ἄπαγε, ἀλλ᾽ εὐλαβηθεὶς τοὺς γέροντας· ἕνεκεν γὰρ τοῦ περὶ πίστεως λόγου, ζωῆς καὶ θανάτου προκειμένου, ὁ θάνατος αὐτῷ εὖ οἶδα ἦν προτιμότερος, καὶ οὐδ᾽ ὅλως προδιδόναι τι τοῦ ὀρθοῦ λόγου, καν μυρίοι κίνδυνοι προὔκειντο. Τοιγαροῦν ἀνῆλθον ὁμοῦ πάντες εἰς τὰ λεγόμενα Ἀντίοχα, ἱστορισμένα δὲ ἦν ὡς τὸ πρότερον, καὶ ἐκοινώνησαν ἐκ χειρὸς Θεοδότου, λέγοντος, Τοῖς μὴ προσκυνοῦσι τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ ἀνάθεμα. Καὶ οὕτως οἱ μὲν λοιποὶ Πατέρες ἐξῆλθεν, ἕκαστος εἰς ἣν διέτριβεν μονήν· οὗτος δὲ ὁ Μακάριος, περισσοτέρως πληγεὶς τὴν καρδίαν, ὡς ὅτι καὶ τὸ μικρὸν παρεκκλίναι τοῦ παντὸς ἐστιν ἀρχὴ καταστροφῆς, ἐβουλεύσατο ἀποδρᾶσαι καὶ ἀπελθεῖν εἰς ἑτέραν χώραν, κακεῖσε τὴν ἧτταν διορθώσασθαι.

quod etiam S. Niceta persuasum

42 Ἐμβαλὼν δὲ τὰ αὐτοῦ εἰς ἀκάτιον, διέπλευσεν ἕως Προκοννήσου· καὶ αὖθις μεταμεληθείς, καὶ εἰπὼν ἐν ἑαυτῷ, Ὅτι ἔνθα τὸ σφάλμα γέγονεν, ἐκεῖ δεῖ γενέσθαι καὶ τὴν διόρθωσιν· ὑπέστρεψεν πάλιν εἰς τὸ Βυζάντιον, καὶ εἴχετο τῆς προτέρας αὐτοῦ ὁμολογίας καὶ πίστεως, τὸ παράπαν μηδὲν δεδιώς. Προσκαλεσάμενος δὲ τοῦτον ὁ Βασιλεύς, ἔφη πρὸς αὐτόν, Τί ὅτι τῶν ἄλλων Πατέρων ἐξελθόντων εἰς τὰ μοναστήρια τὰ ἴδια, αὐτὸς μόνος ὑπελείφθης, τῷ ἰδίῳ ἐξακολουθήσας θελήματι, καὶ οὐ τῇ διατάξει ἡμῶν πειθαρχήσας, ὡς δὲ ἔμαθον; καὶ εἰ διαφεύγειν τὸ κράτος ἡμῶν διελογίσω, παραλογίσασθε τοῦτο νομίσας. Τοίνυν ἤδη τῇ ἡμετέρα κελεύσει, ἐξελθέ σου εἰς τὸ μοναστήριον· εἰ δὲ μή, θλίψεις σοι μέλλω ἐπιφέρειν, ἃς οὐ δυνήσει ὑπενεγκεῖν. Πρὸς ταῦτα ὁ Ὅσιος μεγάλῃ τῇ φωνῇ ἀπεκρίνατο· Ἐγὼ μέν, ὦ Βασιλεῦ, οὔτε εἰς τὸ μοναστήριόν μου ἐξέρχομαι, σοῦ κελεύοντος, οὔτε τῆς πίστεώς μου ἀποστήσομαι· ἀλλ᾽ ἐν τῇ αὐτῇ ὁμολογίᾳ μου εἰμὶ καὶ ἔσομαι, ἐν ᾗ καὶ οἱ Πατέρες μου διεφυλάχθησαν, δι᾽ ἣς καὶ προεκινδύνευσαν ὑπερασπίζοντες ἄριστα y τῆς Ἐκκλησίας, ἐν ᾗ ἑστήκαμεν καὶ καυχώμεθα ἐπ᾽ ἐλπίδι τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ. Εὖ ἴσθι γάρ, Βασιλεῦ, ὅτι οὔτε τὸν θάνατον πτοηθείς, πρόσκαιρος γάρ ἐστιν, οὔτε τὴν ζωὴν ταύτην ἀγαπήσας, Θεὸς μάρτυς, ἐποίησα τὸ μὴ καθῆκον· ὑπακοὴν δὲ τῶν γερόντων, ἥνπερ οὐκ ὤφειλα, καὶ ἄκων ἐπλήρωσα. Γίνωσκε οὖν ἀκριβῶς, ὡς οὐ δὲ μία κοινωνία ἐστίν μοι πρὸς ὑμᾶς· ἀλλ᾽ ἐμμένω τῇ παραδόσει, ἣ ἐξ ἀρχῆς παρέλαβον. Ποίει ὃ βούλει ἐν ἐμοί, μηδὲν πλέον ἀκούειν παρ᾽ ἐμοῦ οἰόμενος.

y

43 Ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ Βασιλεὺς ἀμετάθετον ἔχοντα τὸ φρόνημα, παρέδωκεν αὐτὸν Ζαχαρίᾳ τινί, ἐπιτρόπῳ τῶν βασιλικῶν οἴκων, τῶν ἐπιλεγομένων τὰ Μάγγανα, φυλάττειν αὐτὸν τέως παρ᾽ ἑαυτῷ ἐκεῖσε, ἕως οὗ σκέψηται περὶ αὐτοῦ. Εὐσεβὴς δ᾽ ὢν ἀνήρ, οὐδὲν δεινὸν διεπράξατο εἰς τὸν Ὅσιον, μᾶλλον δὲ τοὐναντίον ἀγαθοποιῶν καὶ εὐεργετῶν αὐτὸν τὰ μέγιστα, αἰδούμενος καὶ εἰς πρόσωπον ἀτενίσαι τοῦ ἀνδρός. Μετὰ ταῦτα ἐξώρισεν αὐτὸν ὁ Βασιλεὺς εἰς ἓν τῶν νησίων τοῦ κόλπου, τῆς ἁγίας Γλυκερίας λεγόμενον· κατεῖχεν δὲ τοῦτο Ἄνθιμος τις τῶν ἐκτόμων, ἀγυρτώδης, ἱερόσυλος, κακεντρεχής, σκολιός, δόλιος, αὐθάδης, ἀνηλεής. Τοῦτον οὖν, διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν αὐτοῦ κακίαν, Ἔξαρχον τῶν ἐκεῖ μοναστηρίων ἐποίησαν οἱ ἄθεοι· τοιούτοις γὰρ τότε τὰς ἀρχὰς ἐνεχείριζον, ἵνα τῇ δυναστείᾳ τὸ πᾶν διαστρέψωσιν· ὃν, διὰ τὴν πολλὴν αὐτοῦ μανίαν, καὶ ἀπόνοιαν, καὶ ἀλαζονίαν, Καίαφαν οἱ αὐτόχθονες προσωνόμασαν. Οὗτος δὲ παραλαβὼν τὸν Ὅσιον, καὶ λαβὼν τὴν ἐξουσίαν κατ᾽ αὐτοῦ, ἐπιμελῶς ἐξέθλιβεν. Κατακλείσας γὰρ αὐτὸν εἰς στενὴν καὶ τεθλιμμένην εἱρκτήν, ἐτιμώρει τοῦτον εἰς τέλος, μήτε ὅλως ἀνανεύειν αὐτὸν συγχωρῶν, αὐτὸς τὴν κλεῖδα τῆς φυλακῆς ἐπιφερόμενος, καὶ δι᾽ ὀπῆς τὴν βραχυτάτην τροφὴν αὐτῷ ἐπιδίδοσθαι προσέταττεν· εἶχεν γὰρ καὶ ὑποσχέσεις παρὰ τῶν ἀθέων ὡς ὅτι εἰ πείσειε τοῦτον συνελθεῖν αὐτοῖς, περισσοτέρας τιμῆς ἀξιοῦσθαι· διὰ τοῦτο καὶ περισσῶς αὐτὸν ἐξέθλιβεν, πείθειν αὐτὸν οἰόμενος ὁ ἀνόσιος.

ab eo traditus Zachariæ viro pio,

relegatur in insulam S. Glyceriæ

ibique ab Anthimo eunucho vexatur.

CAP. VIII.

Zachariam in Thracia captivum,

44 Οὕτως δὲ τοῦ Σεβασμίου ἐκεῖσε, τί θαυματουργεῖ δι᾽ αὐτοῦ ὁ τῶν θαυμασίων Θεός; Οὐ γὰρ δεῖ κρύπτειν τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τὴν ἐν τῷ Ὁσίῳ πλεονάσασαν. Ζαχαρίας τοίνυν ὁ προμνημονευθεὶς ἀγαθοποιὸς φύλαξ τοῦ θεσπεσίου Πατρὸς ἡμῶν, πεμφθεὶς παρὰ τοῦ Βασιλέως πρὸς διοίκησιν δημοσίων πραγμάτων ἐπὶ τὸ

Θρακῶν

Θρακῶον μέρος, βαρβάροις ἄλλοις τοῖς παρακειμένοις ἐκείνῳ τῷ μέρει, αἰχμάλωτος εἰς τὴν χώραν αὐτῶν ἀπενέχθη. Ἀκηκοὼς δὲ τοῦτο Μιχαὴλ ὁ ἱερώτατος Ἐπίσκοπος Συνάδων, ἐξ ἧς ἐφρουρεῖτο καὶ αὐτὸς φρουρᾶς, δηλοῖ τῷ ὁσιωτάτῳ Νικήτᾳ, ὅτι ὁ κοινὸς ἡμῶν φίλος Ζαχαρίας, συλληφθεὶς ὑπὸ τοῦ Θρακώου ἔθνους, αἰχμάλωτος εἰς τὴν γῆν αὐτῶν ἀπείη· ἀλλὰ παρακαλῶ, εὔξασθαι ὑπὲρ αὐτοῦ τὸν Θεόν, δύνασαι γὰρ εὖ οἶδα. Ὡς δὲ ἀνηγγέλη τῷ πατρὶ διὰ τοῦ ὑπηρετοῦντος ἀδελφοῦ ἡμῶν Φιλίππου, οὐ μικρῶς ἠνιάθη, ὡς μικροῦ καὶ ἄσιτον διαμεῖναι διὰ πάσης ἡμέρας.

pro eo orare rogatus

45 Ἑσπέρας δὲ καταλαβούσης, ἥνπερ ἐκέκτητο z κανδήλαν εἰς φαῦσιν τῆς εἰκόνης, ἐπέδωκεν ταύτην τῷ διακόνῳ, ἐν τῷ θαλαττίῳ ὕδατι ἐκπλῦναι ταύτην. Ὡς δὲ τοῦτο σπουδῇ ἐποίησεν ὁ διάκονος, ἀπέδωκεν τῷ Ὁσίῳ τὴν κανδήλαν. Ἀνάψας δὲ ταύτην, ἠγρύπνει, τὸν Θεὸν ὑπὲρ Ζαχαρίου ἱκετεύων, ἕως πληροφορίαν πρὸς τοῦ τῶν ὅλων Θεοῦ τῆς τούτου ἀναρρύσεως ἐδέξατο. Ὅτε δὲ ἐφθασεν ἡ ὥρα τῆς νυκτερινῆς ψαλμῳδίας, ἐφώνησεν τὸν ὑπηρετοῦντα· καὶ ἐκτελέσαντες ταύτην, ὡς εἶδεν τοῦτον ὁ διάκονος φαιδρὸν καὶ χαριεντιζόμενον, ἤρετο τὴν αἰτίαν θέλων μαθεῖν. Ὁ δὲ φησίν, Μὴ λυποῦ, Φίλιππε, τὸν γὰρ φίλον ἡμῶν Ζαχαρίαν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐνταῦθα μέλλεις θεάσασθαι. Ὅπερ καὶ γέγονεν· μετ' οὐ πολὺ γὰρ ἔδοξεν εἰρηνεύειν τὸ προειρημένον ἔθνος μετὰ τοῦ Βασιλέως, καὶ ἀντικαταλλαγῆς γενομένης, ἐξῆλθεν καὶ Ζαχαρίας σὺν τοῖς λοιποῖς αἰχμαλώτοις, εὐχαριστῶν τῷ Θεῷ καὶ τῷ Ἁγίῳ. Τρεῖς δὲ ἀδελφοὶ κατὰ σάρκα, σὺν τῷ ἰδίῳ πλοίῳ ἐν τῇ θαλάσσῃ πλέοντες, καὶ μέλλοντες καταποντίζεσθαι, σφοδροῦ καταλαβόντος αὐτοὺς κλύδωνος, δι' ἐπικλήσεως τοῦ Ἁγίου σωθέντες, τῷ Θεῷ ηὐχαρίστουν, τὴν τοιαύτην χάριν τῷ Ἁγίῳ αὐτοῦ δεδωκότι.

z prædicit mox liberandum,

invocatus liberat periclitantes in mari.

46 Οὕτως δὲ ἐκαρτέρησεν ὁ Ὅσιος ἐν ἓξ ἔτεσι θλιβόμενος, κακουχούμενος, ὑστερούμενος, μέχρι τῆς τελευτῆς τοῦ θηριώνυμου Λέοντος· οὗτος γὰρ ὁ ἀλιτήριος, δίκην κλέψας ἀξίαν τῆς αὐτοῦ ἀπονοίας τὸν ἐλεεινὸν aa θάνατον. Τινὲς γὰρ τῆς τάξεως νεωτερίσαντες, καὶ ὡς ὑπ' Ἀγγέλου ὁδηγηθέντες, εἰσῆλθον ἀκωλύτως εἰς τὰ βασίλεια, καὶ ἐπάταξαν αὐτὸν ἔσω τοῦ εὐκτηρίου αὐγουστιάκ[1]· ἔδοξε γὰρ προσεύχεσθαι ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, κἀκεῖσε ἐπατάχθη ἀνομήσας δικαίως.

Cæso Leone aa

47 Ἦν δὲ τούτῳ δέσμιος ὁ Μιχαὴλ δυσὶν ἁλύσεσιν κατεχόμενος, καὶ εὐθέως λύσαντες αὐτὸν οἱ τὸν θῆρα χειρωσάμενοι, ἀνηγόρευσαν Βασιλέα· ὅστις μέσος ἀρετῆς καὶ τοῦ ἐναντίου γενόμενος, τὴν μὲν πίστιν οὐκ ὠρθωσεν, τοὺς δὲ Πατέρας ἡμῶν ἅπαντας ἐκ τῆς ἐξορίας ἀνεκαλέσατο, καὶ τοὺς ἐν φυλακαῖς ἠλευθέρωσεν, καὶ ὁ διωγμὸς ὁ πολὺς τῆς Ἐκκλησίας ἐπαύσατο. Ἐξέρχεται δὲ καὶ ὁ μακάριος Πατὴρ ἡμῶν Νικήτας ἐξ ἧς ἐξέβλητο φυλακῆς, ὡς ἔκ τινος σκάμματος λαμπρὸς Ὁμολογητὴς καὶ Μάρτυς ἀναίμακτος, τὰ νικητήρια τῶν ἄθλων ἐναργῶς ἐπιφερόμενος· Ἄπεισι δὲ ὁ μέγας Πατὴρ ἡμῶν εἰς τὰς παρακειμένας νήσους πλησίον τῆς πόλεως, τῆς ἡσυχίας ἐρῶν· καὶ ἐκαθέσθη εἰς ἐν τούτων, ἀγγελοπρεπῶς διατριβόμενος· καὶ ἐν πάντων ὑπῆρχεν εἰς σωτηρίαν, πάντων στήριγμα, πάντων ἰατρός, ψυχικὸς καὶ σωματικός, τοῖς ἐνδεέσιν ἐπαρκῶν τὰ πρὸς τὴν χρείαν, οὐ μόνον τοῖς πιστοῖς, ἀλλὰ καὶ εἰς ἀπίστους τὴν ἐλεημοσύνην ἐπιδεικνύων. Μετὰ ταῦτα ὠνήσατο ὁ Μακάριος μετόχιον μικρὸν ἀντικρὺς τῆς πόλεως, πρὸς τὸ βόρειον μέρος, κἀκεῖσε διάξει τὸν ἐπίλοιπον βραχύτατον χρόνον.

subrogatur Michael :

redeunt exules ;

Nicetas quietus juxta CP. vivit,

48 Ὅτε δὲ ἐφέστηκεν ὁ καιρὸς τοῦ ἀναλῦσαι αὐτόν, καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι, τῆς νόσου σφοδρότερον καταπαλαισάσης, καὶ τὰς δυνάμεις αὐτοῦ ἐκδαπανησάσης, Κυριακῆς διαφαυσάσης, περὶ ὥραν ἕκτην ἐξέτεινε τοὺς ὁσίους πόδας, τοὺς καλῶς δραμόντας ἐν τῇ ὁμολογίᾳ τῆς πίστεως, τοῖς ἐλθοῦσιν Ἀγγέλοις συνεξεδήμησεν, τῇ τρίτῃ τοῦ Ξανθικοῦ μηνός. Ὡς δὲ ἠκούσθη ἡ ἁγία αὐτοῦ κοίμησις, συνήχθη πλῆθος πολύ, ἔκ τε τῆς πόλεως καὶ τῶν πέριξ, ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, μοναχῶν τε καὶ παρθένων, καὶ πάντες ὡς προστάτην πρὸς τὸν ἄνω Βασιλέα προπέμποντες. Παρεγένοντο δὲ καὶ οἱ Ἀρχιεπίσκοποι, ὅτε ἁγιώτατος Θεόφιλος τῆς Ἐφέσου, καὶ ὁ ἱερὸς Ἰωσὴφ Θεσσαλονίκης· καὶ ποιήσαντες εἰς αὐτὸν τὰ ἐξ ἔθους τῆς κηδείας, κατέθηκαν αὐτὸν εἰς γλωσσόκομον. Οἱ δὲ τούτου γνήσιοι φοιτηταί, ἐμβαλόντες αὐτὸν εἰς πλοῖον, ἤνυον τὸν πλοῦν ἐπὶ τὴν ἁγίαν αὐτοῦ μονήν, ἣν ἰδίοις πόνοις συνεστήσατο. Ἡμεῖς δὲ οἱ ἐκδεχόμενοι εἰς τὸν αἰγιαλόν, σὺν τῷ ὁσιωτάτῳ Παύλῳ Ἐπισκόπῳ Προυσιάδος· καὶ ὡς ἔφθασεν πρὸς ἡμᾶς, ἐξενέγκαντες τοῦτον τοῦ πλοίου, προσεκυνήσαμεν σὺν δάκρυσι τὸ ἅγιον λείψανον· καὶ ᾄδοντες ἐπ' ὤμοις σὺν τῇ πρεπούσῃ ψαλμῳδίᾳ, πᾶσα ἡ ἀδελφότης ἀμφοτέρων τῶν μοναστηρίων προεπέμπομεν αὐτὸν ἐπὶ τὴν μονήν. Θαύματα δὲ πλεῖστα δι' αὐτοῦ ὁ Θεὸς ἐν τῇ ὁδῷ πεποίηκεν· δαίμονες ἐφυγαδεύθησαν ἐκ πολλῶν ἐνοχλουμένων, νοσοῦντες ἐθεραπεύθησαν ἐκ ποικίλων νοσημάτων, ἐν οἷς καὶ γυνὴ αἱμορροοῦσα, μετὰ πίστεως προσελθοῦσα, καὶ τοῦ ἁγίου λειψάνου μόνον ἀψαμένη, ὑγιὴς ἀπεκατέστη.

et post celebres exequias

ibique moritur 3 Aprilis,

PER THEOSTERICT. EX MS VATICAN.

refertur in monasterium Medicii,

49 Ποιήσαντες δ' οὖν ἐπ' αὐτῷ τὴν ἐξ ἔθους ἀκολουθίαν τῆς κηδείας, κατεθήκαμεν αὐτὸν ἐν τῷ μνημείῳ τοῦ κοινοῦ Πατρὸς ἡμῶν Νικηφόρου, ὃ ἐποίησεν ἑαυτῷ ἔτι ζῶν, ἐξ εὐωνύμου τοῦ ναοῦ· ἐν ᾧ χάριτι Χριστοῦ ἰάσεις καὶ σημεῖα ἐπιτελοῦνται μέχρι τῆς σήμερον. Πάντες γὰρ ὅσοι πρὸς τὴν ἁγίαν ἐκείνην σορὸν ἀφίκονται ἀσθενεῖς, ὑγιεῖς ἀναστρέφουσιν οἴκαδε, ὑφ' οἵῳ ποτὲ κατέχονται νοσήματι. Οὗτος ὁ βίος, αὕτη ἡ πολιτεία τοῦ οὐρανοπολίτου καὶ θεσπεσίου Πατρὸς ἡμῶν Νικήτα· οὕτω ἠγάπησεν τὸν Θεὸν ἀπλάστως, καὶ ἠγαπήθη ὑπ' αὐτοῦ ὁμοίως, ἐδόξασεν καὶ ἐδοξάσθη· τοὺς γὰρ δοξάζοντάς με ἐγὼ δοξάσω, εἶπεν ὁ Κύριος, ὅτι αὐτῷ πρέπει ἡ δόξα τῷ Πατρί, καὶ τῷ Υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

et miraculis claret.

50 Τετέλεσται ἡ παροῦσα βίβλος μηνὶ Μαρτίῳ κ α', ἰνδικτιῶνι σ', ἔτους κόσμου ς υ λ δ', γραφεῖσα διὰ χειρὸς Ἰωάννου ταπεινοῦ καὶ ἐλαχίστου μοναχοῦ, ἐπὶ Ἀνατολίου τοῦ ὁσιωτάτου Ἡγουμένου τῶν Στουδίου.

Vita a Studitis transcribitur.

a *Addit MS.* τοῖς πνευματικοῖς δεσπόταις : *quæ salvo sensu abesse, et difficulter per conjecturam explicari possunt, propter verbum ultimum mendose scriptum ; nisi revera sit Græcobarbarum, qualia plura in hac Vita occurrent.*

b Ἐκπτυλον *quid proprie sit non capio.*

c *Interpretantem fugit hoc ultimum hujus periodi membrum, quod sic Latine redditum adde :* cui vero istud deficit, hunc sermo conjecturando et cum hæsitatione effertur aut profertur.

d Ἀρφανίζεσθαι *pro* Ἀφανίζεσθαι, corrumpere.

e Νεωκόρος Æditimus *Suidæ et Lexicographis,* ἀπὸ τοῦ κορεῖν *inquiunt,* ab ornanda ecclesia : *vereor ego ne ea interpretatio parum ætati puerili congrua et onomatopœia minus vera sit ; cum simplicius, sicut* Διόσκορος Jovis puer, sic Νεωκόρος puer templi *possit intelligi (nam* κόρος *puer est,* κόρη *puella) tales autem fuerint apud Græcos, qui apud nos* Pueri chori *sive Chorales appellantur.*

f *MS.* χορευτρίαις, *quod putavimus correctione egere, et scripsimus* χορευτρίαις, Saltatricibus, *ut sit femininum a* χορευτής.

g Πτυχίον, *diminutive* libellus *vel* tabella *plicatilis, quomodo dicuntur ecclesiarum* δίπτυχα *etc.*

h Excellentibus sociis ministerii sui, *ejus scilicet, quo in templo, ut diximus, fungebatur, quomodo hic accipienda vox* συννεωκόρος.

i Εὐτραπελία, *quamvis passim in bonam sumatur partem pro urbanitate, qua alieno sensui suum quis facile accommodat : tamen pro scurrilitate etiam quandoque sumitur, ut apparet ex Apostolo ad Ephes.* 5.

k Πενταετία quinquennium *est : nescio quomodo Latine vertenti* septennium *obrepserit : tu calami errorem benignus corrige.*

l *Ecgraphum nostrum* ἀρωγός, *mendose ut reor, ideoque muto. Sirletus videtur* opitulatorem *intellexisse : ex hujus versione mox accipimus vocem unam, inte-*

grando

grando sensui necessariam, et more nostro [] includimus

m Medicinam *vertit Sirletus : magis requirit sensus ut* virga seu baculus *intelligatur ; utque* λαγὼς *idem sit ac* λόγος, *unde* λυγόω flecto, inflecto.

n *Subintelligo, quod præcessit,* τοῦ γένους ἀνθρώπων.

o *Scriptum erat in margine,* Γέρροντος οὗτος.

p Ἀναστάσιος ὁ γραμμ., *inquit glossa marginalis.*

q *Ita appellatur hic Leo, cum respectu ad blasphemum Sennacherib Regem Assyriæ.*

r *Non est hic* ἀκρόπολις *nomen proprium loci alicujus extra Constantinopolim : sed omnino accipitur appellative pro parte ipsius civitatis, non tam suprema quam extrema.*

s *Non* Patriarcham, *sed illusorie* Spatriarcham *appellat, qui fuerat ex* Spatharis *assumptus, quasi* Spatharcham, *respectu hominum suæ factionis, gladiatorum instar in Ecclesia versantium.*

t Νεφετὸς *hic sumi videtur pro aere nubilo et pruinoso, qui alias* Νέφος *dicitur.*

u Ἄτραπος invius *adjective, nescio an alibi legatur : substantive passim significat* semitam *seu* diverticulum *a trita seu communi via, quasi* minus trita.

x *Quomodo defectuosus hic sensus suppleri debeat ostendimus in Latina versione : ubi etiam data in Adnotatis est ratio, cur mox pro* ἐφρουρεῖτο *substitutum sit* ἐξεφρουρεῖτο.

y *Sirletus videtur legisse* ἄριστοι optimi, *melius* ἄριστα optime.

z *De voce* Κανδήλα, *a Latinis accepta, vide Meursium in Græcobarbaris.*

aa Ἐκθεστος *quid proprie sit non divino.*

ΜΝΗΜΗ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΙΩΣΗΦ ΤΟΥ ΥΜΝΟΓΡΑΦΟΥ

ex MS. Synaxario Collegii Claromontani S. J. Parisiis.

Patria Siculus

Οὗτος ὑπῆρχεν ἐκ τῆς Σικελῶν ἐπαρχείας, γεννητόρων Πλωτίνου καὶ Ἀγάθης. Πορθηθείσης δὲ τῆς τούτου πατρίδος, σὺν μητρὶ καὶ ἀδελφοῖς διασωθεὶς ἦλθεν εἰς Πελοπόννησον. Ἐκεῖθεν ἀπάρας ἦλθεν εἰς Θεσσαλονίκην. Πέντε καὶ δέκατον ἔτος ἄγων, ἀποκείρεται ἐν τινι μοναστηρίῳ, καὶ ἐν διαπρέψας πᾶσαν τὴν θείαν γραφήν· ὅθεν καὶ τὴν τοῦ Πρεσβυτέρου χειροτονίαν δέχεται, καὶ μετὰ Γρηγορίου τοῦ Δεκαπολίτου τὴν Κωνσταντινούπολιν καταλαμβάνει. Ἐπεὶ δὲ ἡ τῶν Εἰκονομάχων αἵρεσις σφόδρα ἀνέζησε, Λέοντος τοῦ δυσσεβοῦς Ἀρμενίου βασιλεύοντος, παρακλήσεσι τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου οἱ Ὀρθόδοξοι, στέλλουσιν εἰς Ῥώμην τὸν Ἰωσήφ, μηνύσοντα τοῖς ἐκεῖσε τὸ συμβάν. Καὶ ὁ μὲν ἐξέπλει· πλοῖα δὲ ἐπιστάντα βαρβαρικὰ δέσμιον εἰς Κρήτην ἀπήγαγον. Ἐν μιᾷ δὲ τῶν νυκτῶν ἐπιστάς αὐτῷ τις ἱεροπρεπὴς τὴν ἰδέαν, Ἐκ Μύρων ἐνταῦθα πάρειμι, ἔφη καὶ βιβλίον κατέχων, διεκελεύετο τοῦτο ψάλλειν. Ὁ δὲ ψάλλων, ἀνεγνώρισε καὶ ἔψαλλε, Τάχυνον ὁ οἰκτίρμων, καὶ σπεῦσον ὡς ἐλεήμων εἰς τὴν βοήθειαν ἡμῶν, ὅτι δύνασαι βουλόμενος. Καὶ τὸ ᾀδόμενον, ἔργον πρωίας ἐγένετο. Τοῦ γὰρ τῆς αἱρέσεως προμάχου Θεοφίλου ἐξ ἀνθρώπων γενομένου, ἡ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία τῶν σεπτῶν εἰκονισμάτων ἀπείληφε τὴν εὐπρέπειαν· καὶ ὁ τίμιος Ἰωσήφ, ἐλευθερωθεὶς τῆς εἱρκτῆς πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν διεσώζετο. Ἐν δὲ τοῖς ὁρίοις τῆς Θεσσαλονίκης γενόμενος, λείψανον εὑρὼν τοῦ ἁγίου Ἀποστόλου * Ἀνδρέου, ἔλαβεν, καὶ ναὸν ἐπ' ὀνόματι τούτου ἐδομήσατο· καὶ ἐν φροντίδι πλείονι καθεστηκει, μελῳδήμασι τὰς αὐτοῦ πανηγύρεις καταγλαΐσας, σὺν δάκρυσι καὶ στεναγμοῖς ἠξίου τοῦ ποθουμένου τυχεῖν· τοιγαροῦν καὶ ἐπέτυχεν. Ὁρᾷ γὰρ νύκτωρ ἄνδρα τινὰ φοβερὸν, ἐν ἀποστολικῷ τῷ σχήματι, ἀπὸ τῆς ἱερᾶς τραπέζης εὐαγγέλιον ἀράμενον, καὶ τοῖς στέρνοις αὐτοῦ ἐπιθέντα, καὶ εὐλογίας αὐτὸν ἀξιώσαντα. Καὶ ἐκ τότε ἔλαβε τὸ χάρισμα τῆς ὑμνῳδίας· καὶ οὕτως ἀπόνως καὶ μετὰ χάριτος τῆς ἱερᾶς ὑμνῳδίας δι' ἅπασαν τὴν ἐκκλησίαν ἐφώτισεν ἐν ὕμνοις· ἐντεῦθεν τοῖς ἁπάντων στόμασιν ᾄδεται, καὶ πᾶσι πόθινος καὶ ἐπέραστος, οὐ μόνον ἰδιώταις καὶ ἄρχουσιν, ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς τοῖς Βασιλεῦσι γίνεται.

fit monachus et Presbyter Thessalonicæ :

e Cretensi carcere liberatur a S. Nicolao :

oratorium struit

* ἐν ἄλλοις ξυναξαρίοις λέγεται, τοῦ Βαρθολομαίου λείψανα

Canones scribit et dictat mira facilitate :

Καὶ πολλὰ ἐπὶ τῆς ὀρθοδόξου περὶ τῶν εἰκόνων πίστεως ἀγωνιζόμενος ἐξωρίσθη εἰς Χερσῶνα, παρὰ τοῦ δυσσεβοῦς * Ἀρμενίου, ὑπὸ Βαρδᾶ τοὔνομα καταδικασθείς, καλῶς γε τούτου διελεγξάμενος. Καὶ μετὰ τὴν τελευτὴν αὐτοῦ ἀνακληθεὶς ἐκ Χερσῶνος, παρὰ τῆς Βασιλίδος Θεοδώρας, τῆς ποιησάσης τὴν Ὀρθοδοξίαν, καὶ τῶν ἱερῶν σκευῶν τῆς τοῦ Θεοῦ μεγάλης ἐκκλησίας φύλαξ γενόμενος, Ἰγνατίου πατριαρχοῦντος τοῦ θείου. Οὗ μετὰ τὴν ἐξορίαν, παρὰ Φωτίου στέργεται καὶ ἐκθειάζεται· οὗτος γὰρ μετὰ τοῦτον Πατριάρχης ἀναδείκνυται. Ἐν τούτοις καλῶς διαρκέσας, καὶ ὁσίως καὶ ἀκάκως πολιτευσάμενος, ἀνεπαύσατο ἐν Κυρίῳ· λέγεται γάρ, ὅτι ἡ ἁγία αὐτοῦ ψυχὴ, ὀψικευομένη παρὰ τῶν ἁγίων Μαρτύρων καὶ Ἀγγέλων, ἀνῆλθεν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ἄνθρωπος τις, ἔχων δοῦλον χρήσιμον, ἐπείπερ ὁ δοῦλος ἔφυγεν, ἀπελθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ εἰς τὸν Ἅγιον Θεόδωρον τὸν Φανερωτὴν, παρεκάλει αὐτὸν φανερῶσαι τὸν δοῦλον αὐτοῦ· προσμείνας δὲ ἱκανῶς καὶ μηδὲν μαθὼν, ἐβουλεύετο ἀναχωρῆσαι. Ὄρθρου δὲ ὄντος, καὶ λόγου ψυχωφελοῦς ἀναγινωσκομένου, μικρὸν ἀφύπνωσε, καὶ ὁρᾷ τὸν Μάρτυρα λέγοντα αὐτῷ, Ἵνα τι περίλυπος εἶ; τοῦ Ποιητοῦ Ἰωσὴφ κοιμηθέντος ταύτῃ τῇ νυκτὶ, ὠψικεύθη ἡ ψυχὴ αὐτοῦ παρὰ πάντων ἡμῶν, οὓς κάνοσιν καὶ ὕμνοις ἐτίμησεν καὶ ἐσυνοψίσθη εἰς Θεόν· καὶ νῦν πάρειμι πρὸς σέ. Τοῦ λοιποῦ τοίνυν δηλώσει· Ἄπελθε κατὰ τόνδε τὸν τόπον, τοὔνομα προσειπὼν, καὶ εὑρήσεις, ὃν ἐπιζητεῖς οἰκέτην σου.

relegatur in Chersonem

* imo Θεοφίλου.

fit Scevophylax CP.

mortui animam a Sanctis deductam fuisse

revelatur.

ΙΩΑΝΝΟΥ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΔΙΑΚΟΝΟΥ

ΤΗΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΑΙ ΡΗΤΟΡΟΣ,

ΛΟΓΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΒΙΟΝ

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΙΩΣΗΦ ΤΟΥ ΥΜΝΟΓΡΑΦΟΥ

Ex MS. Codice Bibliothecæ Vaticanæ,

collato cum MS. Siculo monasterii S. Salvatoris Pluteo 2. num. 52.

PROLOGUS

Utilis futura hujus Sancti Vita

Καὶ ἅπας μὲν βίος τῶν ἐναρέτων, τὴν ἐρῶσαν ψυχὴν ἀρετῆς, πρὸς μίμησιν ἐκκαλεῖται, καὶ ζηλοῦν ἀναγκάζει κατὰ δύναμιν τὸν φιλόκαλον· εἰ δὲ καὶ λόγος τὸν βίον καλλύνει, καὶ τὸ πρακτικὸν τῷ θεωρητικῷ νοερῶς συνδιάζεται τῷ ὀρεγομένῳ τελειότητος, δι' ἀμφότερα ταῦτα διερεθίζει πρὸς τὴν τῆς ἀκριβείας ἐκτύπωσιν. Καίτοιγε καὶ βίος μόνος ἀρκεῖ τῷ κατὰ σκοπὸν τῆς ἄνω κλήσεως τρέχοντι, τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν προξενῆσαι, καὶ τὴν δι' αἰῶνος μακαριότητα· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ λόγος τῷ βίῳ συνημμένος κατάλληλος, a Λυδία λίθος ὥσπερ τὰ τῶν ἄλλων ἤθη βασανίζων καλῶς, καὶ διὰ τῆς χάριτος τὸν αὐτῷ μετὰ τρόπου κοσμούμενον, κοινὸν προτιθεὶς τοῖς βουλομένοις ἀρχέτυπον. Τοιοῦτον οἶδα καὶ Ἰωσήφ, τὸν ἐν πόνοις μὲν γενναιότατον, ἐν δ' ἀρεταῖς ἀπαράμιλλον, τῷ δὲ περιόντι τοῦ λόγου τοὺς ἀνέκαθεν Ἁγίους, κατὰ τὴν δεδομένην παρὰ τοῦ Πνεύματος δύναμιν, μελῳδικοῖς b ὑμνητηρίοις ἐμπανηγυρίζοντα.

2 Τοῦτον ἔδει μὴ παραδραμεῖν τὸν ἐραστὴν τοῦ λόγου, c καὶ τὸ περιὸν τῆς ἀρετῆς δυσωπούμενον, ἀλλ' ὃ ἐκεῖνος ἐν ἄλλοις πολλοῖς ἐντετέλεκε, τοῦτο πάντως λαβεῖν παρὰ τῆς ἡμῶν ταπεινότητος. Εἰ γὰρ καὶ οὐχ ὡραῖος ὕμνος, κατὰ τὸν Ὑμνογράφον ἐν στόματι τοῦ ἁμαρτωλοῦ, πλὴν ἀλλ' ἡ προθυμία καὶ τὸ ζέον τῆς διαθέσεως ἕλξει τὸν εὐφημούμενον πρὸς τὸ τὰ λιτὰ ταῦτα καὶ πενιχρὰ παραδέξασθαι· οὐ γὰρ τὸ ἴσον ἀντιζητήσει παρὰ τῆς ἡμῶν οὐδενότητος· οἷς γὰρ κατὰ τὴν ἀναλογίαν οἱ βίοι κατὰ διάμετρον ἀφεστήκασι, τούτοις ἀναλόγως καὶ ὁ λόγος ἀποσχοινίζεται. Ἀλλ' ἴσως γοῦν παρὰ μέλος τῷ τὰ τῶν ἄλλων ἐμμελῶς μελῳδήσαντι· ὁ δὲ τὴν ἴσην χάριν εἰδὼς μὴ παροῦσαν τῷ γράψαντι, γυμνὴν τὴν προθυμίαν τῆς χάριτος ἀποδέξεται· ἐπεὶ μὴ δὲ τῷ τοῦ προσώπου κάλλος κομιδῇ ἀπὸ τῆς φύσεως ἔχοντι περισπούδαστα τὰ ἔξωθεν ἐπιτρίμματα, τοὐναντίον μὲν οὖν καὶ καταγραίνοι τὸ ὡραιόμορφον ὁ περιάπτοις περιστιμμίζων τοῖς χρώμασι.

quamvis a peccatore minus ornate scripta

3 Θεοφάνει μὲν οὖν τινι, τοῦ ἱεροῦ Πρεσβυτερίου ἠξιωμένῳ καὶ τῷ καταλόγῳ ἠριθμημένῳ τῶν μοναχῶν, ὁ βίος τοῦδε τοῦ Μακαρίου πεπόνηται· οὐ μὲν ἀλλὰ παρέδραμεν τούτου πολλά, ὅτι κατὰ σπουδὴν ἐκείνῳ συνεγράφη τὸ πόνημα· ἀμέλει καὶ οἷς ἐκεῖνος τοῦ Μάκαρος τοῦδε τὸν βίον ἐσμίκρυνεν, ἐν τούτοις ἡμᾶς ἐπὶ τὸ εὖρος τῆς διηγήσεως προεβίβασεν. Ἀλλὰ τίς γένοιτο τῷ βίῳ τοῦδε ἀξιόχρεως ἔπαινος; ποία δὲ γλῶσσα τὰ τούτου δυνήσεται διηγήσασθαι κατορθώματα; ἔδει γὰρ ἔδει τῆς γλώσσης αὐτῆς προεῖναι τῶν παρ' αὐτοῦ ἀξίως ἐξυμνουμένων; καὶ παρὰ τούτων τοῦτο ἀποπληροῦσθαι τὴν διὰ λόγων ἀντίχρησιν· οὐ μὲν ἀλλ' οὐδὲ ἡμεῖς ὡς ἔχομεν σιωπήσομεν, τὰ ἐκείνου ἐκδιηγούμενοι.

additisque Theophanes omiserat.

CAP. I

In Sicilia

4 Πατρὶς τοιγαροῦν τῷ μεγάλῳ ἡ ἐν νήσοις τὸ εὔδαιμον φέρουσα, ἡ περιφανὴς Σικελία φημί, ἣν οὐχ οὕτω περίδοξον Διονύσιος, ὁ ἐν αὐτῇ ποτε ἄρξας ἀθρόως ἀπειργάσατο, ὡς οἱ τοῦ μεγάλου γεννήτορες, τὸ μέγα τῇ πατρίδι χαρισάμενοι ὄνομα, διὰ τοῦδε τοῦ μακαρίου βλαστήματος. Πατέρες δὲ Ἀγάθη ἡ περιώνυμος, καὶ Πλωτῖνος ὁ περίβλεπτος, ἄμφω μὲν τῆς ἀρετῆς ζηλωταί, καὶ τῶν θείων θελημάτων ἐκπληρωταί, διὰ δὲ τῆς ἀρίστης ὠδῖνος τὸ μέγα κληρωσάμενοι ὄνομα· ἔδει γὰρ εὐχῆς ἔργον εἶναι τοῦδε τὸ μέγα [χρῆμα] καὶ ἀρετῆς ἀπόλαυσιν· Ὁ μὲν γὰρ ἐπλούτει πίστιν τὴν εἰς Θεόν· ἡ δὲ τοῖς χρήμασι τοῦ βίου χαίρειν εἰποῦσα μόνῳ προσεῖχε Θεῷ, σωφρόνως καὶ ἐγκρατῶς τοῦ βίου περῶσα τὴν θάλασσαν, ὡς θάλλειν καὶ ἄμφω κατὰ τὴν ψαλμικὴν ἄμπελον, καὶ τῷ πεπείρῳ τῆς ἀρετῆς πολλοὺς ἐφέλκεσθαι πρὸς τὴν μίμησιν. Οὐ γὰρ ὡς κόσμῳ ζῶντες, καὶ σαρκὶ δουλεύοντες, καὶ τῷ κοινῷ τῆς φύσεως νόμῳ ὑπηρετούμενοι πρὸς ἡδονὰς ἑώρων, καὶ τὸ τρυφηλὸν κατεδίωκον· ἀλλὰ τοῖς ἀναγκαίοις μόνοις ἀρκούμενοι, καὶ ὅσοις τὸ σῶμα συνίσταται τῆς ἡμῶν ταπεινότητος, τὰ περιττὰ πενήτων χερσὶν ἐχαρίζοντο· ἵνα μὴ τοῖς περιττοῖς αὐτοὶ ἡδυνόμενοι, οὐκ ἔχοιεν κοινωνὸν τὸν Θεόν, ὃς αὐτοὺς τῆς πρὸς αὐτὸν ἀγάπης, καὶ τοῦ ζέοντος ἀμειβόμενος ἔρωτος, τὸν κλεινὸν Ἰωσήφ, ἀντὶ πάσης ἄλλης ἀμοιβῆς, ἐχαρίσατο· Ἰωσὴφ ὃν οἱ τεκόντες, καὶ ταύτῃ βίου τοιαύτῃ ὡραιότητι λαμπρυνόμενοι, μέγα τι κατορθοῦν ἐλογίζοντο, εἰ πόσως ἀπομιμεῖσθαι δυνήσονται. d

pussimis parentibus natus.

5 Οὐ γὰρ κατὰ παῖδας αὐτῷ τὰ τῆς πρώτης τριχός, οὔτε μὴν κατὰ μείρακας πρὸς τὰ μικρὰ ταῦτα καὶ ῥέοντα ἡ ῥοπή· ἀλλ' ἦν ἐκείνῳ, παιδὶ μὲν ἔτι ὑπάρχοντι, σεμνόν τι καὶ οὐ κατὰ παιδίον τὸ φρόνημα· γλῶσσα δέ, βραχύ τι ὑποψελλίζουσα, τὰ κατὰ Θεὸν ἐδιδάσκετο λόγια. Ἐπεὶ δὲ καὶ εἰς μείρακας ὁ γενναῖος τὸν νοῦν, καὶ τὴν φρόνησιν ἀπαράμιλλος, ἐνεγράφετο, τούτου τὸ σῶφρον ὑπεδεικνύετο, καὶ τὸ ἀνδρεῖον τὸ πρὸς τὰ πάθη διέλαμπε, καὶ ἡ γνῶσις καθαρῶς τοῖς ὁμιλοῦσιν ἀνεγνωρίζετο. Τὰ γὰρ ἐγκύκλια μετιὼν ὁ θαυμάσιος, φύσεως χάριτι καὶ σπουδῆς εὐτονίᾳ τι πάντας ὥρατο νικῶν, ἦγεν κατὰ τὴν παροιμίαν βασιλικῶς· καὶ μάλα εἰκότως· οὐ γὰρ λόγων ἐποιεῖτο μόνην ἐπίδοσιν, ἀλλὰ πρὸ τούτων ἀρετῆς ἐπιμελεῖτο πολυειδοῦς, ἐξ ἧς αὐτῷ καὶ τὰ πρὸς τὸν λόγον ἐγίνετο εὔοδα. Ὁ γὰρ ἄρτος πρὸς ἑσπέραν ἐκείνῳ μόνος ἐπλήρου τὴν ἐπιτραπέζιον ἡδονήν, καὶ τὸ ὕδωρ τὴν πόσιν, διὸ καὶ τὰ περὶ τοὺς λόγους ἐπλούτησε· ψυχὴ γὰρ ἐθισθεῖσα λόγοις σχολάζειν καὶ προσευχαῖς, ὡς ἂν ἐν ἀμφοῖν τὸ τε νοερὸν διαλάμπει, καὶ τὸ ἐφόλκιον τοῦδε τοῦ σώματος καταδεσμούμενον καὶ τηκόμενον, οὐκ εὐχερῶς ἔχοι τὸ πρὸς τὰ πάθη ὀλισθεῖν, ὅλη δὲ φέρεται πρὸς Θεόν, καὶ τῷ ἐκείνου κιρνωμένη ἔρωτι θείῳ ξυνὸν ἐστιν, εἰς ἀκοὴν τῶν μαθημάτων ἀντεχομένη καλῶς.

magnam puer maturitatem præ se tulit,

et temperantissime vixit,

6 Ἀλλ' εἶχε μὲν οὕτω γνώσεως ὁ γενναῖος· εἴχετο δὲ πλέον τῆς φερούσης πρὸς τὸν Θεόν, οὐ μὴν ἀνεπηρέαστος αὐτῷ καὶ ὁ βίος μέχρι πολλοῦ, ἐπεὶ καὶ ταῖς μεγάλαις ψυχαῖς ἀπὸ πρώτης γραμμῆς ἐπιφύεταί πως τὰ σκυθρωπά. Ἀμέλει καὶ πλῆθος μιαρῶν βαρβάρων τὴν πατρίδα περικυκλώσαν, καὶ αὐτὴν ὑφ' ἑαυτοὺς ποιησάμενοι, τί τῶν δεινῶν ἐν αὐτῇ οὐκ εἰργάσαντο; ποίαν δὲ Ἰλιάδα συμφορῶν τὰ ἐν αὐτῇ παρ' αὐτῶν οὐκ ἀπέκρυψαν. Οἱ μὲν γὰρ e ξίφεσιν ἀνῃροῦντο, οἱ δὲ ἀθλίως τῶν καιρίων ὑπέμενον στέρησιν, οἱ δὲ κατεδουλοῦντο καὶ εἰς ἀλλοτρίας ἐφέροντο, οἱ δέ, ὅσοις ἄρα φιλάνθρωπον ἐπέβλεψεν ὁ Θεός, τὴν ἐνεγκαμένην ἀπολιπόντες, ὑπὲρ τὴν σωτηρίαν ἐπραγματεύσαντο· ἐν οἷς ἦσαν καὶ οἱ τοῦ Μακαρίου τούτου γεννήτορες, οἳ τὴν πατρίδα προλιπόντες, πρὸς τὴν τοῦ Πέλοπος ἔτρεχον, ξένοι πατρίδος, ξένοι χρημάτων, καὶ ἑταιρίας, καὶ συγγενείας. Οὐ μὴν οὕτως ὁ μέγας μετὰ τούτων τὴν Πελοπόννησον ἠσπάζετο, οὐδ' ἠγάπα, ξένος f

devastantibus patriam barbaris,

cum parentibus fugit in Peloponnesum,

AUCT. IO DIACONO EX MS VATICAN.

inde Thessalonicam abit :

πατρίδος γενόμενος, μὴ τὴν ἄνω πόλιν ζητῆσαι διὰ τῆς ἀληθοῦς ξενιτείας, καὶ τὸν Θεὸν εὑρεῖν διὰ τῆς ἀκριβεστέρας πολιτείας καὶ καταστάσεως. Διὸ καὶ τὸν ἴουλον μήπω φέρων χνοάζοντα, ἀποστέργει τὴν Πέλοπος, καὶ πρὸς τὴν πρώτην Μακεδονίας ὑπερκειμένην πόλιν ἀπαίρει Θεσσαλονίκην· ἵνα μὴ τῇ σχέσει τῶν γεννητόρων δεσμούμενος, οὐκ ἔχοι εὐπετῶς, διὰ τῆς παντελοῦς ἐγκρατείας, πρὸς τὸν ἀληθῆ ἐραστὴν ἀναπετάννυσθαι, καὶ ὅλῳ φέρεσθαι τῷ πτερῷ. Καὶ ὅτι τοιοῦτος ἦν τῷ γενναίῳ σκοπός, καὶ πρὸς τοῦτο μόνον ἑώρα ἡ ἀναχώρησις, ἐδήλωσεν ἡ τοῦ πράγματος ἔκβασις.

ibique monachus factus

7 Ἅμα τε γὰρ τὴν Θεσσαλονίκην κατέλαβε, καὶ εὐθέως ἐπιδίδωσιν ἑαυτὸν ἀνδρί τινι τῶν ἄγαν ἐγκρατῶν καὶ ὁσίων, ὃς διὰ τὸ τῆς ἀρετῆς περιὸν τὴν φροντίδα τῶν ἀδελφῶν, οἳ κατὰ τὸ ἱερὸν φροντιστήριον τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἐκαλοῦντο, g οὐ θωπείας ἀλλὰ πνευματικῆς διαγνώσεως, h ἀνεδέξατο· τοῦ Λατόμου νῦν, ἐκ τοῦ γεγενημένου θαύματος, τὸ φροντιστήριον ὀνομάζεται. Καὶ ἐν τούτῳ ὁ Μέγας οὗτος τὰ τῶν μοναχῶν ἐνδὺς ὁ καὶ ἀπὸ πρώτης τρίχας ἅπαν σαρκικὸν ἀποδυσάμενος θέλημα, ποίαν μὲν τῶν ἀρετῶν οὐ κατώρθωσε; ποῖον δὲ εἶδος ἀσκήσεως περιβαλλόντως οὐκ ἐξησκήσατο; ὡς εἶναι τοῖς ὁρῶσι παράδειγμα, καὶ τοῖς ζηλοῦν βουλομένοις ἀκριβείας πάσης ἀρχέτυπον. Νηστεία γὰρ ἐπινοηθῆ τούτῳ καινή, ἵνα καὶ τὸν δεσμὸν κατέχῃ, j καὶ διαλανθάνῃ τὸ σπουδαζόμενον· ἀγρυπνία μικροῦ δεῖν καὶ ἀπιστουμένη τοῖς λογιζομένοις τῆς σαρκὸς τὴν χαυνότητα· γλώσσης κατάσχεσις οὐκ εἰς τὸ [μὴ] πολυπραγμονεῖν τὰ ἀλλότρια (τοῦτο γὰρ αὐτῷ ἀπὸ παιδὸς μεμελέτητο) k ἀλλ' ὥστε μὴ ἐξακούεσθαι τὴν φωνὴν τοῖς μὴ ἀκριβῶς προσέχουσιν· ὃ φιλοσοφίας ἐστὶν ἀρχή, μᾶλλον δὲ φιλοσοφίας τὸ τελειότατον· εἰς γὰρ ἀρχὴν σοφίας φόβον Θεοῦ μεμαθήκαμεν, Θεοῦ δὲ φόβος ἐντολῶν ἐπάγεται πλήρωσιν, κρατίστη δὲ τῶν ἐντολῶν τὸ τιθέναι θύραν τῷ στόματι, ἵνα μή τε νοῦς ἀλόγως ῥεμβάζηται, μή τε λόγος θυραυλήσας ἔξωθεν ἀπαγὲς εἰς πολυλογίαν μεταγινώσκῃ τῆς ἡσυχίας τὸν ἐραστήν. Εἰ δὲ ὅλον ἄρα κατὰ τὸν θεῖον Δαβὶδ ὡς φυλακὴ τῶν ὁδῶν τοῦ Θεοῦ τῷ ἀκαμάτῳ τῆς γλώττης κατευοδοῦταί τε καὶ πλατύνεται, ἣν κατορθώσας ὁ Μέγας, τὰς ἄλλας εἶχε τῶν ἀρετῶν ἑπομένας m αὐτῷ. Τὸ δὲ περὶ τὴν στρωμνήν, ἠμελημένον κομιδῇ καὶ λιτόν, τίς οὕτως ἐστὶν ἄπειρος περὶ τὰ καλά, ὃς μὴ τεθαύμακέ τε καὶ ἐξεπλάγη, καὶ τὸ πρὸς πόνους ἀήττητον ἐμεγάλυνεν.

somnum humi capit :

Ἔδαφος ἦν ἐκείνῳ ψιλὸν ἡ στρωμνή, ἐν ᾧ τὸ ἀσθενὲς τῆς φύσεως διελέγχετο, καὶ λίθος τὸ ποθεινὸν προσκεφάλαιον· ὕπνος ὁ παντελῶς ἀγώγιμος, καὶ κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς ἐδωδῆς, ἐν ᾧ πολλάκις καὶ μυστηρίων παραγγελίας [?] τῷ πανάγνῳ τούτῳ νοὶ διεχράοντο.

excellit dono lacrymarum,

9 Ἄλλος μὲν οὖν τὸ κατάρρουν ἐν ὀφθαλμοῖς θαυμαζέτω καὶ συνεχὲς δάκρυον, καὶ τὰς πάντα λόγον ὑπερβαινούσας γονυκλισίας, ὡς εἰς λίθου φύσιν κατεσκληκέναι τὰ γόνατα ταῖς ἀλλεπαλλήλοις πρὸς Θεὸν ἀδολεσχίαις, καὶ ταῖς παννύχοις κινήσεσί τε καὶ στάσεσι, τάς τε ψαλμῳδίας τῶν θεοπαίδων μετὰ γλυκύτητος, ἐκ τῆς ἀπείρου τῶν δακρύων n συρροῆς [?]. Ἄλλος δὲ τὸ ὑπερβάλλον τῆς ταπεινώσεως, ὅπως καὶ τοῖς ταπεινοτέροις μέχρις ἐδάφους τὴν σεβασμίαν κάραν ὑπέκλινε· καὶ πᾶσιν ἐπίσης τὰ τῆς ἀγάπης ἐτήρησε, μηδεμίαν ποιούμενος διαστολήν, διὰ τὴν πρὸς πάντας ἀμετάπτωτον ἕνωσιν. Ἄλλος τὸ ἐγκρατές, καὶ τὸ τῆς διανοίας o ἀνέμβατον. τῷ νόμῳ γὰρ τοῦ νοὸς ἀντιστρατευόμενον βλέπων τὸν νόμον τῆς σαρκός, ὥς φησιν ὁ μέγας Ἀπόστολος, ὅλος τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ ἀνεπτέρωτο, ἵνα μὴ σχοίη παρείσδυσιν ὁ, κατὰ τὸν μέγαν τῆς ἀληθείας ἀγωνιστὴν Ἰώβ, p παρ' ὀμφαλῷ γαστρὸς ἐνιζάνων ὄφις, καὶ τὰ περινέφρια πάθη ἀνακινῶν τοῖς ῥεμβαζομένοις περὶ τὴν ἔξωθεν αἴσθησιν.

humilitate

continentia

10 Ἄλλος τὸ ἐν ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις ἀνένδοτόν τε καὶ σύντονον ῥητορευέτω, καὶ θειαζέτω τὸν γενναῖον ἀγωνιστήν· q καὶ ὁ μὲν τὸ ἀμίμητον ἐκείνου περὶ τοὺς λόγους μεγαλυνέτω... ὅπως ὡς μέλισσα τοὺς λειμῶνας τῶν γραφῶν περιπτάμενος, καὶ τὰ κάλλιστα τῶν ἀνθέων εὐκρινῶς ἐκλεγόμενος, πᾶν εἶδος ἀρετῆς ἐν ἑαυτῷ ἐκεράσατο· σωφροσύνης μὲν εἶδος καὶ ἁγνείας ἔχων τὸν σώφρονα Ἰωσήφ, οὐ τὸ πρὸς τὰ πάθη ἀνένδοτον ἀπομιμούμενος τέθνηκεν· οὐ πρὸς Αἰγυπτίαν ἀπομαχόμενος, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἁμαρτίαν, ὡς ὁ θεῖος διατάττεται Ἀπόστολος, μέχρις αἵματος ἀντικαθιστάμενος· οὐχ ἱμάτιον ἀποδυόμενος, ἵνα φύγῃ χεῖρας ἀσελγοῦς [?] ἐφελκομένης εἰς ἄτοπα· ἀλλὰ σχεδὸν πᾶσαν διὰ τῆς ἐγκρατείας νεκρῶν, ἵνα καὶ μικρᾶς εἰσβολῆς ἀποδοκιμάσῃ τοῦ δι' αἰσθήσεων παρακλέπτοντος.

comparandus Iosepho,

Ἰακὼβ δὲ τὸ ἄπλαστον καὶ ἀνέφικτον, r οὐ κλέπτων εὐλογίας πατρὸς δι' ὑποθήκης μητρός, οὐδὲ ἀποτρέχων Ἡσαῦ τὸν μεμισημένον καὶ πρὸ γενέσεως· ἀλλὰ διὰ τῆς αὐτὸν ἠγαπηκυίας ὡς ἀνταγαπωμένης ἐκκλησίας Θεοῦ τὰ πρωτοτόκια τῆς εὐλογίας ἀρνύμενος [?], ὡς εὐλογῶν Θεὸν διὰ τῆς ἐμμελοῦς ὑμνῳδίας, ἣν αὐτὸς τοῖς πρωτοτόκοις τῶν ἐν οὐρανοῖς ἐγγραφέντων εὐρύθμως ἄγαν ἀνέθηκε, πτερνίσας τὸν πονηρὸν καὶ ἀποτρέχων πόρρωθεν ἐξ αὐτοῦ, ἵνα τῷ ἀσεμβάστῳ νοΐ Θεὸν ὑμνοίη, καὶ τούτῳ ἑνοῖτο κατὰ τὴν ἀδιάσπαστον κίνησιν.

Iacobo,

Ἀβραὰμ τὸ μεταβατικόν, καὶ πρὸς ὕπαρξιν Χριστοῦ ἑτοιμότατον, οὐκ ἐκ Χαλδαίων ἀπαίρων, καὶ τὴν Παλαιστίνην ἐργαζόμενος οἴκησιν, ἀλλὰ σχέσιν γονέων δευτέραν Θεοῦ λογισάμενος, καὶ διὰ τοῦτο τὰ περιττὰ πάντα θέμενος ὡς οὐδέν, τὸν μονότροπον βίον ἐπ' ἀλλοτρίᾳ προκέκρικε.

Abrahamo,

11 Καὶ τί δεῖ τοὺς καθέκαστον ἐξετάζειν, καὶ παραβάλλειν τούτοις αὐτόν, κατὰ τὸν μυστικώτερον λόγον τῆς συμφύσεως; οὐδέν ἐστιν ἐπαινούμενον τῇ γραφῇ ὃ μὴ τοῦτον κατωρθοῦτο· Οὐδεὶς ἐν παλαιαῖς ἱστορίαις ὑμνούμενος, ὃν οὐκ ἐκεῖνος ἐζήλωσε. Καὶ ἵνα συνέλω τὸ πᾶν, σύγκρισίς τις ἦν ἀρετῶν ὁ ἐκείνου βίος, καὶ οἷόν τι πρὸς ἀκρίβειαν s ἀποτύπωμα τοῖς βουλομένοις, κἂν ὀλίγα τῶν ἐκείνου ἀπομιμήσασθαι· ὅθεν καὶ τῷ Προεστῶτι τῆς μονῆς τῆς πολλῆς σκληραγωγίας ἐπετιμᾶτο, τὸ βαρύτατον λέγοντι τὴν νηστείαν, οὐ σωματοκτόνον, διὰ τὴν τῆς φύσεως οἰκειότητα. Ἀφέλει καὶ πάντα τρόπον ὑπήκειν μεμαθηκώς, καὶ κατὰ μηδὲν ἀντιλέγειν τοῖς αὐτὸν ἐνάγουσιν εἰς ταπείνωσιν, τὸ προστεταγμένον ἐποίει, καὶ τῶν προκειμένων ἐφήπτετο, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ καὶ συλλογιζόμενος καὶ ποιῶν.

omnium decora imitatur.

Ὁ καὶ αὐτὸς ὁ Προεστώς, ἐγνωκὼς καὶ πάσης ἀνθρωπίνης ἐννοίας ἄνω τὸν μέγαν καταλαβών, ἐπέτεινε μᾶλλον πρὸς τὴν ὁρμὴν τοῦ καλοῦ καὶ τῆς καλλίστης ὀρέξεως· ὡς καί ποτε συνηγμένοις τοῖς ἀδελφοῖς ἐν ταυτῷ, τούτου δὴ μόνου τοῦ Μεγάλου ἀπόντος, προφητικώτατα ἐξειπεῖν, ὡς οὗτος ὁ μεῖραξ Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἐστιν ἀληθὴς μαθητής, καὶ τῶν αὐτοῦ θελημάτων ἐκπληρωτής, καὶ ἐν αὐτῷ καταμένει Πνεῦμα ἅγιον, ὃ καὶ λαλήσει διὰ τοῦ στόματος μελῳδήματα, πάντα περιηχοῦντα τὰ πέρατα.

Abbatis de eo prophetia

12 Ἀλλ' οὗτος μὲν οὖν εἰ γὰρ ἐκεῖνος ὁ θεῖος ἀνήρ, καὶ οὕτω μία τις σύγκρισις ἦν ἀρετῶν, ἐξ ὧν καὶ βιβλίον τὸ νοερὸν τῆς ψυχῆς ἀπειργάσατο, κατὰ τοὺς ἐρευνῶντας [?] τῶν ἱερῶν ἅπαν εἶδος μαθημάτων ἀποματτόμενος. Ψυχὴ γὰρ ἐκ πρώτης τῆς ἀρχῆς ἔνοικον ἔχουσα Θεόν, τὰ ἐκείνου καὶ μελετᾷ καὶ φαντάζεται, ἅπαξ ἐναδολεσχοῦσα [?] τοῖς αὐτοῦ δικαιώμασιν· ἐπεὶ καὶ ἄλλως τὸ φρούριον τῆς ψυχῆς, ἐγκράτεια καὶ νηστεία, καὶ ἀγρυπνία οὐχ ἧττον ἀσφαλῶς, ἀνεπίβατον παντάπασιν ἦν τοῖς ἔξωθεν ῥεμβασμοῖς, ταύτῃ τοι καὶ θαῦμα ἦν Ἰωσὴφ τοῖς ὁρῶσιν αὐτόν. Καὶ πᾶν μὲν ἄλλο ἀνέβλεπε τὸ παράδειγμα· πρὸς ἄλλο δέ τι οὐδὲν ἀπέβλεπεν ἀποτύπωμα, ἀλλ' ἢ πρὸς μόνον τὸν Ἰωσήφ· οὗτος γὰρ καὶ ὁρώμενος, εἰκὼν ἦν ὄντως τῆς ἀρετῆς, καὶ λαλῶν γλυκυτέραν μέλιτος ἠφίει φωνήν, καὶ ταῖς αὐτοῦ παραινέσεσιν ἅπαν βιβλίον ἀνέβλεπε. Ἐπεὶ τί μὴ παρ' ἐκείνῳ ἦν; εἰ ἀγωνίζεται ἔδει βάθος γραφῶν, τῷ ἤθει τοῦ ῥυθμοῦ τὰς μυθευομένας σειρῆνας ἀπήλαυνεν· ἂν ἠθικὸν προέτεινε λόγον, ἅμα τῷ λόγῳ καὶ τὸ πάθος κατέστελλε, χάριτες ἦσαν τῷ ἐκείνου ὑποκαθήμεναι στόματι· ἔστησαν πρώτως αἱ κρῆναι ῥέουσαι νάματα, ἢ τὸ ἐκείνου στόμα πελαγίζων τὰ δόγματα.

alus omnibus bono exemplo praelucet.

13 Τοιοῦτος ὢν καὶ τοσούτοις καταλαμπόμενος χαρίσμασιν, οὐκ ἐπιπηδᾷ τῷ βαθμῷ τῆς ἱερωσύνης, οὐ μεταδιώκει τὴν ἀξίαν τοῦ πνεύματος, οὐχ ὑποκλέπτει τῷ χρόνῳ τὴν Θεῷ πλησιάζουσαν· ἀλλὰ διώκεται μὲν ὑπὸ τοῦ βαθμοῦ βίᾳ καὶ ἄκων, καὶ ὑπὸ πάσης παρακληθεὶς ἀδελφότητος, ἔτι δὲ τὴν δέησιν προσηκάμενος, ἣν ὁ τῆς πόλεως

CAP. II.

Presbyter ordinatus

πόλεως ἐποιεῖτο Ἐπίσκοπος, χειροτονεῖται Πρεσβύτερος. Καὶ ἦν ἰδεῖν τότε τὸ μὴ ἐπιδεχόμενον ἐπίτασιν εἶδος τῆς ἀρετῆς, ὅσον ἐπήγετο ὁ Ἰωσήφ, ἐκτεινόμενόν τε καὶ ἐφαπλούμενον, καὶ φιλονεικοῦν μετὰ σαρκὸς τῷ οὐρανίῳ χορῷ ἐγκαταλέξαι τὸν γενναιότατον. Τότε γὰρ δάκρυον αὐτοῦ ἀειρρύτως ῥέον, τὰς ἁμάρτας ἐρι[..]εῖτο τῶν ποταμῶν· τότε γόνυ παννύχως, ὡς ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσεν, ἐπικλινόμενον, εἰς λίθου φύσιν μεταπεποίηται· καὶ τὸ στέρνον πυκνὰ τῷ λίθῳ κρουόμενον, τετύλωται τὰ ἄλλα· καὶ συγκοπῶσαν καὶ τοὺς περὶ τὸν θώρακα μῦας, οὐκ εἶα τὴν φωνὴν ἀποτελεῖσθαι ἀπαρεμπόδιστον· οὕτως ὁ Μέγας εἶχεν ἐρασμίως πρὸς ἀρετὴν, τοσοῦτον οὐκ ἐφείσατο τότε τῆς σαρκὸς, ὅτι παντάπασιν αὐτῆς ἀπολέλυτο· καὶ ὅλος ἦν πρὸς Θεὸν ἀφορῶν, δι' ὃν ἐπόθει λύθηναι μὲν τοῦ δεσμοῦ κατὰ Παῦλον, συναπτεσθαι δὲ τῷ ἐρωμένῳ καὶ ἐραστῇ.

S. Gregorio Decapolitæ Thessalonicam advecto †

14 Ὅθεν καὶ Θεοῦ τοῦτον ἀμειβομένου καὶ τοῖς ἐνταῦθα καλοῖς (καλὸν δὲ ἄρα καὶ καλῶν κάλλιστον τὸ ἐμφαίνειν τὸν ἀρετῇ ὄντα ὅμοιον, καὶ τῇ προθέσει συνεπιδιδόναι τὸ ὕψος τῆς ἀρετῆς) ἐπιδημεῖ τῇ Θεσσαλονικέων, † [οὕτω δόξαν αὐτῷ, ὁ πολὺς τὸν βίον καὶ τοῖς θαύμασι περιβόητος, τὸ Δεκαπολιτῶν περιφανὲς ἄγαλμα, μᾶλλον δὲ πασῶν τῶν πόλεων ἐγκαλλώπισμα, ὁ θεῖος Γρηγόριος· ὃς ἐπεὶ παρέβαλε τῇ μονῇ] ἐν ᾗ [γενναῖος ἀγωνιστὴς] τὰ κατὰ τῶν ἀοράτων ἐχθρῶν ἐπετέλει ἀνδραγαθήματα ὁ μέγας φημὶ Ἰωσήφ, ἰδὼν τοὺς βεβήκοτας, καὶ ψυχῆς ἐπιγνοὺς κατάστημα, ἐκ τῆς ἐπιφαινομένης τῷ προσώπῳ χάριτος θείας καὶ ὡραιότητος (ἀγάλλεται γὰρ αἱ ψυχαὶ τῶν Ἁγίων πρὸς τὸ ὁρᾶσαι τὰ τῶν ὁμοζήλων αὐτοῖς καταστήματα) οἰκειοῦται τοῦτο καὶ συνάπτεται σωματικῶς τε καὶ νοερῶς, καὶ οὐκ ἤθελε τούτου χωρίζεσθαι· φύσει γὰρ οἰκειοῦται τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον. Ἀλλ' ἐκάλει τὸ πρᾶγμα, καὶ ἔμελλεν ὁ θεῖος Γρηγόριος τὴν Θεσσαλονικέων καταλιπεῖν· ἀνεβάλλετο δὲ τὸν δρόμον, τῇ πρὸς τὸν θεῖον Ἰωσὴφ ἀνακοπτόμενος, ὡς ἂν τις εἴποι στοργῇ. Διὸ δι' ἀπαραιτήτου ἀνάγκης ἐπιδημῆσαι θέλων πρὸς τὴν μεγάλην τῶν πόλεων, οὐ φέρων δ' οὐδ' ἐπ' ὀλίγον τὴν τοῦ ὁμοζήλου διακοπὴν, προσελθὼν τῷ Προεστῶτι τῆς μονῆς, καὶ πάντα κάλων κινήσας, λόγους τε μυρίους παρακλητικοὺς ποιησάμενος, λαμβάνει τὸν Ἰωσὴφ συναπόδημον· ἔμελλε γὰρ ὡς τέως ὑπείκειν τῷ Γρηγορίῳ, διὰ τὸ ὑπερβάλλον τῆς ἀρετῆς.

amicitia jungitur

et eum comitatus CP.

15 Καὶ δὴ τῇ Βασιλίδι παραβαλόντες τῶν πόλεων, ἐν τῷ τῶν καλλινίκων Μαρτύρων Σεργίου καὶ Βάκχου ναῷ τὴν παροικίαν πρὸς βραχὺ ἐποιήσαντο. Καὶ ἦν ἰδεῖν τὸν ἱερὸν Ἰωσὴφ ὡς ἄρτι τῆς ἀρετῆς ἠργμένον, πᾶσαν μὲν ὑπακοὴν τηροῦντα τῷ Γρηγορίῳ, πᾶν δὲ εἶδος τῆς ἀσκήσεως ἐξ ἀπαρχῆς μετερχόμενον· Ἅμεν γὰρ κατωρθώκει ὡς οὐδὲν ἐλογίζετο, πρὸς δὲ τὰ ἔμπροσθεν ἐπεκτείνετο, καὶ ἅμα ἐπιβεβαιῶν καὶ τὰ πρώτως κατορθωθέντα τῇ πρὸς ἐκεῖνον ἀκριβεστάτῃ διαμορφώσει, τὸν μέγαν λέγω Γρηγόριον, ὡς ἄρτι τῆς καλῆς ἀκορέστως ἀσκήσεως ἀπαρχόμενος, νεαλὴς ἐχώρει πρὸς τοὺς ἀγῶνας καὶ τὸν τῶν ἀσωμάτων ἀπεμιμεῖτο βίον ἐν σώματι, κρύπτειν μὲν πᾶσιν εἰπεῖν αἰσθητοῖς, τῷ ἀοράτῳ δὲ καλλει ἐνδυόμενος. Καὶ ὅροφον μὲν εἶχε τὸν οὐρανὸν, ἀντὶ δὲ πάσης χλοαίας στρωμνῆς τὸ σύντροφον ἐκείνῳ καὶ ψιλὸν ἔδαφος, εἴ ποτε ἄρα διαναπαύειν ἔμελλε τὸ σύντροφον ἐκείνῳ πρὸς ἀρετήν· οὕτω γὰρ ἑαυτὸν διῆγεν κατὰ τὸν θεῖον Γρηγόριον, καὶ κάτοπτρον εἶχε τὸν ἐκείνου βίον· καὶ πρὸς ἐκεῖνον ἑαυτὸν ἀπευθύνων, καθεκάστην ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ ἐτίθετο.

ibidem sub ejus disciplina vivit.

*Leone Imp. iconomachiam renovante * nimo Appas*

16 Οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ, οἷα τὰ τοῦ Θεοῦ κρίματα, Λέων ὁ θηριώδης, ὁ ἐκ τῆς * Ἰσαυρίας, τῆς βασιλείας τῶν σκήπτρων ἐπιλαβόμενος, κακὰ μὲν ὅλην τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ ταῖς πανάγναις εἰκόσι πάλαι προσωχθικὼς, πόλεμον κατ' αὐτῶν τῶν πώποτε γεγενημένων, ἐκίνησε τὸν χαλεπώτατον· τῶν δὲ τῶν ὀρθοδόξων στῖφος, μὴ πεπεισμένα τῷ ἐκείνου θελήματι, ἄλλος ἀλλαχόθι διεσκορπίζοντο. Διὸ καὶ οἱ μὲν τὸν Βόσπορον κατέλαμβανον, οἱ δὲ ἔξω τῆς Σικελίας ἀπέπλεον, ἄλλοι δὲ τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων καταλαμβάνοντες τοῦ δεινοῦ φονικοῦ τὰς σωθείσας ὁρμὰς ἀπεδίδρασκον. Ἀλλ' οὐχ ὁ γενναῖος ἀγωνιστὴς καὶ τῶν ἱερῶν μορφωμάτων προσκυνητὴς οὕτως ἐποίει Γρηγόριος· ἀλλὰ τὸν θεῖον ἐνδεδυμένος τῆς πίστεως θώρακα, περιέρχεται μὲν πανταχόθεν τῆς πόλεως, κηρύσσων ἐν ἀγυιαῖς, καὶ διδάσκων ἐν στενωποῖς, καὶ παρρησίαν ἐν ταῖς πλατείαις ἐπιδεικνύμενος, μὴ τῷ λαοπλάνῳ πείθεσθαι Βασιλεῖ, μὴ δὲ τοῖς ἐκείνου προστάγμασι τὴν ἀκοὴν ἐνδιδόναι κἂν πρὸς μικρόν. Καὶ ἦσαν οἱ ἐκείνου λόγοι πρὸς τὰς τῶν εὐσεβῶν καρδίας ἐνστάζοντες δρόσος ἑωθινή, καὶ ἴαμα πνευματικὸν καὶ σωτήριον· ὃ καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐν τῇ μεγάλῃ τῶν πόλεων ἀσκητῶν συνελθόντες, κατὰ ταὐτὸ προσάγουσι κοινὴν ἱκετηρίαν τῷ Γρηγορίῳ, τὸν γενναῖον ἐν λόγοις, καὶ στερρὸν ἐν πόνοις, πρὸς τὴν πρεσβυτέραν Ῥώμην ἐξαποστεῖλαι, διαγγεῖλαι αὐτὰ τῷ Πάπᾳ καὶ τοῖς ἐκεῖσε τὰ νῦν συνέχοντα τὴν πόλιν δεινὰ, ἵνα τις ἐπικουρία γένηται τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ. Ὁρᾷς γὰρ ἔλεγον, ὦ Πάτερ, ὡς ὅλως ἐστὶ κακῶν τὰ ἡμέτερα, καὶ κινδυνεύει τὸ μέγα ποίμνιον τοῦ Χριστοῦ, διὰ τὸ μὴ εἶναι τὸν ἐκδικήσοντα.

AUCT. JO. DIACONO EX MS VATICAN.

Gregorius animat orthodoxos

et ab iis rogatus

Josepho suadet Romam ire

17 Δέχεται τὴν παράκλησιν ὁ μέγας Γρηγόριος, καὶ ὡς μᾶλλον αἰτίας οὐκ ἀπειθεῖ, ἀπαρτίζει τὸν λόγον ταχὺ καὶ τὸν θεῖον μετακαλεσάμενος Ἰωσὴφ, Νῦν, εἶπε, τέκνον, καιρὸς τοῦ τε λόγου τὸ πολὺ ἐπιδείξασθαι, καὶ τὸν πρὸς Θεὸν ἔρωτα πολυπλασιάσαι ὡς ἐφικτόν. Ὁ δὲ μαθὼν ἀεὶ ὑποτάσσεσθαι, κλίνει μὲν χαίρων τὴν κεφαλὴν, καὶ μὴ δὲ τῶν ἀναγκαίων μηδὲν τι παραλαβὼν, νεὼς τε ἐπέβαινε καὶ πρὸς τὴν Ῥώμην ἀπέπλεεν. Οὐκ ἦν δὲ ἄρα καὶ Θεῷ βουλητὸν, τῷ διὰ τῶν ἐναντίων πολλάκις οἰκονομοῦντι παραδόξως. Τί οὖν γίνεται, καὶ τί τελεῖται; Νῆες ἐπιστᾶσαι βαρβαρικαὶ ἀνδρῶν πειρατικῶν, ἀλλά τε πλοῖα συνεπισπῶνται, καὶ δὴ κἀκεῖνο, ὃ τὸν μέγαν ἔφερεν Ἰωσήφ. Ἤγετο οὖν αἰχμάλωτος εἰς τὴν Κρήτην· ἔνθα γενόμενος ἐντίθεται μὲν τῇ ἐκεῖσε φυλακῇ, σιδήροις βαρείαις δεσμούμενος, τοσοῦτον δὲ τοῖς δεσμοῖς ἐναγάλλετο, ὅσον καὶ τοῖς ἄλλοις δεσμώταις ἐποιεῖτο παράκλησιν ἡδέως φέρειν τὰ ἐπιόντα, καὶ μὴ δυσχεραίνειν τοῖς ἀλγεινοῖς.

his capitur et in Cretam abducitur:

18 Ἡδέα γάρ εἰσι τὰ διὰ Χριστὸν δεσμὰ, καὶ εἰ πρὸς καιρὸν ἀνιά. Εὐχαριστῶμεν οὖν, ἔλεγε, τῷ Θεῷ, τὸν μέγαν Παῦλον παράδειγμα ἔχοντες, ὃς καὶ ὡς ὁρμίσκοις τοῖς κλοιοῖς ὡραΐζετο, καὶ ἔχαιρεν ὅτι ἠξιώθη ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος Χριστοῦ μαστιχθῆναι· ἀλλὰ καὶ ὁ Παύλου Χριστὸς λοιδορούμενος οὐκ ἀντελοιδόρει, καὶ πάσχων οὐκ ἠπείλει, παρεδίδου δὲ τῷ κρίνοντι δικαίως, ὡς ἡ κορυφαία τῶν Ἀποστόλων ἀκρότης ὁ μέγας Πέτρος φησίν. Ἀλλὰ δοκεῖ τισιν ἀλγεινὰ, διὰ τὸ πολὺ τῆς αἰσθήσεως, τὰ τοῖς σώμασιν ἐπαγόμενα. Καὶ πῶς ἄλλως δυνατὸν τὸν Χριστοῦ ἄραι ζυγὸν; εἰ μή τις διοδεύσει διὰ πασῶν τῶν ἡλικιῶν, ἀμέμπτως αὐτοῦ, καὶ δυνάμεων, πάντα γινόμενος ὅσα ἐκεῖνος ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ ταῦτα Θεὸς ὢν, καὶ σύνδρομον ἔχων τῇ βουλήσει τὴν δύναμιν, καὶ δυνάμενος ἄλλως τὴν ἡμῶν τῶν ἀχαρίστων πραγματεύσασθαι σωτηρίαν· ἀλλὰ τὸ ἐπίπονον ὑπογραφὼν τῆς ἀρετῆς, δι' ἧς τοῖς σωζομένοις αἱ κεκλεισμέναι πύλαι ἀνοίγονται, δι' ἐπιπόνου βίου, ὡς Θεὸς καὶ δεσπότης, τὴν σωτήριον πᾶσιν ὑπέδειξε. Χρεὼν τοιγαροῦν ὑπὲρ τῆς θεανδρικῆς εἰκόνος Χριστοῦ καὶ τῆς αὐτοῦ ἀμώμου καὶ παναχράντου προκινδυνεῦσαι μητρὸς, ἵνα μέχρις αἵματος πρὸς τὸν κοσμοκράτορα τοῦ αἰῶνος τούτου ἀντικαθιστάμενοι, χάριν εὕρωμεν, ὡς τὰ ἱερὰ φησι λόγια, εἰς εὔκαιρον βοήθειαν. Τούτοις καὶ τοιούτοις ἄλλοις μυρίοις λογίοις τοὺς ὑπὲρ Χριστοῦ ἐγκεκλεισμένους ὑπέτρεφε, δι' οὓς τάχα καὶ πρὸς ἄλλην στελλόμενος, τὴν ἐπὶ Κρήτην Θεοῦ ὁρῶντα λόγῳ κατελθεῖν, ἵνα καὶ νῆσος πᾶσα καὶ ἤπειρος τὸν βίον γνοίη τοῦ Μάκαρος, καὶ μετὰ τοῦ βίου καὶ τὸ ὑπερβάλλον τῆς γνώσεως, ὃ καὶ γέγονε, Πνεύματος ἁγίου αὐτὸν οἰκονομοῦντος.

ubi concaptivos ad constantiam animat,

Christi exemplo

19 Ἔνθα καὶ τινα τῷ τῆς Ἐπισκοπῆς τετιμημένον βαθμῷ καταλαβὼν ἐν φρουρᾷ, καί τι καὶ ἀνθρώπινον πάσχοντα, καὶ λογισμοῖς ἀλληλομάχοις βαλλόμενον, καὶ μικροῦ δεῖν κινδυνεύοντα νῶτα δοῦναι τοῖς μισοῦσι Θεὸν καὶ τὴν αὐτοῦ εἰκόνα ὑβρίζουσιν, ἀναλαμβάνει τοῖς λόγοις, ὑποστηρίζει τοῖς παραδείγμασι, καὶ ὑπεραποθνήσκειν ἕτοιμον ἀπειργάσατο Χριστοῦ τῆς εἰκόνος αὐτοῦ· κἂν ὁ τὸ ἀσθενὲς τῆς αὐτοῦ ψυχῆς ἐπιστάμενος, οὐκ

Episcopum carceris tædio vacillantem corroborat,

AUCT. JO. DIACONO EX MS VATICAN

aliumque ad defectionem pronum

οὐκ εἴασεν αὐτὸν παρασαλεῦσαι ὑπὲρ τὴν δύναμιν, μετὰ μικρὸν γὰρ πρὸς τὰ ἐκεῖθεν μεταστειλάμενος ὁ θεῖος Ἰωσὴφ, τῷ μὲν Ἐπισκόπῳ τοιαύτη τις ἄγγελος γνωσθῇ γειρωθέντος ἀλληπαλλήλων λογισμῶν κινδυνεύοντι ἀναδείκνυται· ἑτέρῳ δὲ ἰδιώτῃ, καὶ διὰ τὸ μὴ φέρειν τὰς ἐκ τοῦ πάσχειν ἀνίας συνερχομένῳ τὸ πάντης ἀρρήτου οἰκονομίας διαπτύσαι μυστήριον, ἔτι τε τὴν θεόσωμον εἰκόνα καταπατῆσαι Χριστοῦ, ἀθρόον περιτυχὼν, τί μὲν οὐκ εἶπε τῶν μαλάττειν εἰωθότων καὶ λεαίνειν ψυχάς; ποῖα δὲ δάκρυα οὐκ ἀφῆκε τῶν ὀφθαλμῶν; τὰς χεῖρας καταστεφόμενος, καὶ χείλη τῷ τραχήλῳ προσάπτων, ἵνα μετακινήσῃ τοῦτον τῶν δεδογμένων, καὶ πείσῃ διὰ Χριστὸν προέσθαι καὶ τὴν ζωὴν, ὃ δὴ καὶ τετέλεκε, καὶ ὅπως ἐγὼ διηγήσομαι.

facit generose martyrium pati;

20 Ἑσπέρα μὲν ἦν ὅτε τῷ ἀνθρώπῳ τὰς θαυμασίας παραινέσεις ἐν τῇ καρδίᾳ κατέθετο, ἅμα δὲ πρωὶ σπεῖρα βαρβαρικὴ πρὸς τὴν φρουρὰν παραγέγονε, μονολεξίδας ἐπαγομένη καὶ πιεστήρια, καὶ ἀνερωτᾷ τὸν ἄνθρωπον, εἰ μὴ τῆς γνώμης ὑφῆκεν, εἰ μὴ ἠλλοιώθη κατά τι, ἀλλὰ τοῖς πρὸ μικροῦ κριθεῖσιν ἁπλῶς ἐμμένει καὶ ἀπαρνεῖται Χριστόν. Καὶ ὃς, οὐδὲν ὑποστειλάμενος οὐδ' ἐνδοιάσας, ἀλλὰ διαρρήξας τὸν χιτῶνα καὶ γυμνωθεὶς, Ἕτοιμος ἐγώ εἰμι, ἔλεγεν, εἰ οἷόν τε ὅρα, μυριάκις ὑπὲρ τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἀποθανεῖν. Ταῦτα εἰπὼν καὶ μηδέ τι πλέον προσθεὶς, χερσὶ δημίων ἑαυτὸν εἰσωθεῖ· ὁ δὲ (οὕτω προστάγεν ὑπὸ τοῦ ἐκεῖσε τὴν ἀρχὴν περιέποντος) ἀναρτᾶται τῷ ξύλῳ, καὶ ἅπαν τὸ σῶμα καταξεσθεὶς γίνεται· Ἔνθεν τοι καὶ ὀφθαλμοὶ διερρύησαν, καὶ ἔγκατα ὡς ὕδωρ Δαυιτικῶς εἰπεῖν ἐξεκέχυντο, καὶ πᾶσα ἡ ἔνδον ἐθριαμβεύθη διάπλασις· ἡ ψυχὴ δὲ τῷ γενναίῳ ἐκείνῳ καὶ ἔτι κατείχετο, καὶ γλῶσσα, κεκμηκυῖα τοῖς πόνοις καὶ ταῖς ὑπερβαλλούσαις ὀδύναις, τὸν Χριστὸν ἀνεκήρυττεν. Ὃν οὕτως ὁρῶν, καὶ ἀθλίως ἔχοντα ὡς ἐκείνοις ἐδόκει, οἱ ἀλιτήριοι μὴ ἀνεχόμενοι δήμιοι, παντοίως προσπατταλεύουσι, καὶ λίθον ἄραντες πάμμεγα ἐπαφιᾶσι τῇ κεφαλῇ· ἡ δὲ διαρρήγνυται ἄρα κατὰ μικρὰ, καὶ ἡ βιαία ψυχὴ ἐκείνη πρὸς Θεὸν ἐκδημεῖ.

et aliis multis prodest

21 Ταῦτα τὰ πάρεργα γέγονε τῷ ὑπερμάχῳ Χριστοῦ Ἰωσήφ· οὗτος ἐν Κρήτῃ τοῦ γενναίου διάδρομος· τοιοῦτον τὸ καλλιέργημα ὁ αἰχμάλωτος τῷ οὕτως οἰκονομοῦντι τὰ κατ' αὐτὸν Θεῷ ἀφιέρωσεν. Ὑπέρευγε τῆς γνώμης, ὑπέρευγε τῆς φιλοκάλου ψυχῆς, x ὅτι καὶ ἐν ὑπερορίᾳ καὶ ἐν φρουρᾷ ἀσίγητον εἶχε τὴν γλῶσσαν, μετὰ παρρησίας ἀνακηρύττουσαν τὴν εὐσέβειαν. Ἐστενοχωρεῖτο ταῖς θλίψεσι, καὶ Θεῷ προσῆγαγε Μάρτυρας· ἐδεσμεύετο τοῖς δεσμοῖς, καὶ πολλοὺς ἐλυτροῦτο τῶν τοῦ παλαμναίου χειρῶν.

CAP. III

In nocte Natalis Dominici

22 Ἀλλ' οἷα καὶ ἡ αὐτοῦ πάλιν πρὸς τὴν Βασιλεύουσαν ἐπανάζευξις. Ἦν ἐπαύριον ὅτε τὴν τῶν γενεθλίων τοῦ Χριστοῦ ἡμέραν ἡ Ἐκκλησία μέλλεται τελεῖν· ὁ δὲ καὶ ξύλῳ τὸν πόδα ἐκπιεζόμενος, καὶ τοῖς κλοιοῖς τὸν τράχηλον κατακαμπτόμενος, παννύχιον ἐπετέλει τὴν ὑμνῳδίαν, καὶ τῷ δι' ἡμᾶς ὑπὲρ λόγον καθ' ἡμᾶς ὀφθέντι Χριστῷ παρετείνετο, y μέχρι καὶ ἀλεκτρυόνων ᾠδῶν. Καὶ δὴ ἐφίσταταί τις ὑπερ ἀθρόον, πολιὸς τὴν τρίχα, ἱεροπρεπὴς τὴν ἐσθῆτα, αἰγλαιζομένην τῷ προσώπῳ χάριν ἐπιφερόμενος, καὶ πρὸς αὐτὸν ἀρτίως φησὶν, Ἐκ Μύρων τῆς Λυκίας ἀπάρας, πρὸς σὲ καὶ τὴν σὴν ἀγάπην ἀπήντησα, Θεοῦ δι' ὃν ἐναθλεῖς ἀπτέρῳ τάχει μὲν κατεπείγοντος· καὶ δή σοι τὰ θυμήρη λέγω ἀγγελιτήρια, ὡς ὁ μὲν τὴν Ἐκκλησίαν λυμῶν καὶ κατασπαράττειν ἐπιχειρῶν τὰ πρόβατα τοῦ Χριστοῦ, παραλυθεὶς τῆς ἀρχῆς, τοῖς ἐκεῖθεν δικαιωτηρίοις ὡς ἐναγὴς εἰς ἡμέραν ἀποκαλύψεως, ὥς φησι Παῦλος, ἀποτετήρηται· σὲ δὲ χρεὼν τὴν Βασιλίδα καταλαβεῖν, ὡς ἂν ἐπιστηρίξῃς πολλοὺς τῇ δεδομένῃ σοι παρὰ τοῦ Πνεύματος χάριτι. Πλὴν ἀλλὰ λαβὼν τὴν κεφαλίδα ταύτην, κατάφαγε (Ἐῴκει γὰρ παρακατέχειν τῇ δεξιᾷ βραχύ τι βίβλου ἀπότμημα) ὁ δὲ ἐνεδύνετο μὲν τῇ γραφῇ, καὶ, Ὡς ἡδέα, ἔλεγε, τῷ νοουμένῳ λάρυγγι τῆς ψυχῆς τὰ γεγραμμένα ταυτί. Εἶχε δὲ ἡ γραφὴ κατὰ λέξιν οὕτως, Τάχυνον ὡς οἰκτίρμων, καὶ σπεῦσον ὡς ἐλεήμων εἰς τὴν βοήθειαν ἡμῶν, ὅτι δύνασαι βουλόμενος. Καὶ ὡς ταῦτα ψάλλειν ἐμμελῶς ἄγαν καὶ λιγυρῶς ἐκελεύσθη παρὰ τοῦ θείου ἀνδρὸς ἐκείνου, ὁρᾷ μὲν ἑαυτὸν τῆς ποδοκάκης ἀπολυθέντα, τοὺς δ' ἐν τῷ τραχήλῳ κλοιοὺς κειμένους ἐν τοῖς

a S. Nicolao discit tyranni mortem,

et vinculis exolutus sistitur CP.

ποσί· καὶ, Παρουσία ἔτι μοι, ἤκουε παρ' αὐτοῦ· καὶ, ὢ τοῦ θαύματος! ὢ τῆς ταχείας ἐπικουρίας! ὢ τῶν ἀνεκλαλήτων καὶ παραδόξων τεραστίων Θεοῦ! ἀοράτως φέρεται τὸν ἀσυνοῦ διατέμνων ἀέρα, καὶ ὑπηνέμιος ὥσπερ πρὸς τὴν μεγάλην τῶν πόλεων ἀπαντῶν, τοιούτοις οἶδε Θεὸν τοὺς πτεροῖς δεξιοῦσθαι, τοὺς τὴν ἑαυτῶν ὀσφὺν πρὸς ἐκεῖνον ἀναπτερώσαντας.

ubi Gregorium mortuum invenit et luget:

23 Ἀλλὰ γὰρ τὸ μὲν θαῦμα πρὸς ὑμνῳδίαν ἐκίνει τοῦ τὸν Θεοῦ, τὸ δὲ συμβὰν πρὸς ὀδυρμοὺς παρώθει καὶ δάκρυα. Οὕτω γὰρ πᾶσι τοῖς ποθοῦσιν ὀφθεὶς, ἀναμανθάνει, ὡς ὁ θεῖος Γρηγόριος, τὸ κοινὸν παραμύθημα, τὸ τῶν Ἐκκλησιῶν ἀληθινὸν περιλάλημα, τὸ ἔμψυχον τῶν ἀρετῶν ἀποτύπωμα, πολλοῖς κάμασι καταχρησθεὶς καὶ πόνοις ἀμυθήτοις κατατακεὶς, πρὸς ὃν ἐπόθει Θεὸν ἐπανέζευξεν· ὃ καὶ θρήνων ὑπόθεσιν ποιησάμενος, ἀναλαμβάνει τὸ σκῆνος ἐν ταῖς χερσὶ, καὶ ὡς ἔμψυχον ἤδη ὁρῶν, τοιαύτας πρὸς αὐτὸν ἐποιεῖτο τὰς παρακλήσεις, θαλάσσας δακρύων ἐξ ὀφθαλμῶν ἀπορρέων, καὶ πόδας ἐπιβρέχων τοὺς εὐαγγελισαμένους εἰρήνην καὶ ἀγαθὰ, μεθ' ὧν ἐκεῖνος ἐλήλυθε. Πῶς ὑπομενῶ σου, Πάτερ, τὴν στέρησιν; πῶς δ' ἄτερ σοῦ τῷ περιγείῳ χώρῳ παραμενῶ; Τίς μου τὸ θλιβόμενον τῆς ψυχῆς λόγοις παρακαλέσει τῆς παρακλήσεως; Τίνι δὲ καὶ τὸν χειμῶνα τῶν λογισμῶν ἀναγνωρίσω ποτέ; τίνα εὕροιμι οἷα Χριστὸν ταύτῃ τῇ χαλεπῇ θαλάσσῃ τὸ Φιμώθητι ἐπιλέγοντα; Ἵνα τί μὴ πρῶτον ἐμὲ τῷ σῷ Δεσπότῃ προέπεμπε, ἵν' εἶχον, παρὰ χερσὶν ἀποψύχων ταῖς σαῖς, τῶν ἐν ἀέρι ὁδοστατῶν καὶ πονηρῶν φορολόγων τὰς παλαμναίας χεῖρας ἀποδιδράσκειν διὰ τῆς σῆς παρακλήσεως; Πλὴν ἐπειδὴ προέλαβες, ὦ γενναῖος τὴν ψυχὴν καὶ πρὸς πόνους ἀνένδοτε, τὸ ἀσθενὲς τῆς ἐμῆς ψυχῆς ἀναρρώννυε, καὶ σοῦ ταῖς πυκναῖς ἐπιστασίαις ἐν νυκτὶ μὲν καὶ ἐν ἡμέρᾳ πρὸς τὰ τοῦ Θεοῦ διευθύνεται θελήματα· ἵν' ὑπὸ τὴν ἐκείνου χεῖρα τὴν κραταιὰν ταπεινούμενος, διὰ τῶν σῶν προσευχῶν, αἷς ἀμέσως τελεῖς τῇ μακαρίᾳ Τριάδι καταλαμπόμενος, ἀβλαβῶς διαπεράσω τοῦ βίου τὴν θάλασσαν, καὶ σοῦ τῷ λιμένι προσορμισθεὶς, βλέποιμί σε διηνεκῶς κατὰ τὴν ἀδιάσπαστον ἕνωσιν.

adhæret ejus discipulo Joanni

24 Οὕτως εἰπὼν τῷ τόπῳ προσκαρτερεῖν, ἐν ᾧπερ ὁ θεῖος Γρηγόριος ἐκλειπόμενος τῆς φιλοσόφου παλαίστρας ἀντείχετο, ἑλόμενος ἔχειν τῶν πόνων συμμεριστὴν Ἰωάννην, τὸν τοῦ μεγάλου Γρηγορίου φοιτητήν τε καὶ ζηλωτήν· ᾧ συμβιώσας χρόνον συχνὸν, ἐδόκει βλέπεσθαι Γρηγόριος καὶ διδοὺς καὶ λαμβάνων ἀφορμὰς ἀρετῶν· πολλὰς γὰρ εἶχε καὶ Ἰωάννης ἐπικαθημένας τῇ γλώσσῃ τὰς χάριτας. Ἐπεὶ δὲ καὶ οὗτος, νηστείᾳ καὶ ἀγρυπνίᾳ καταδαμάσας τὸ τῆς ψυχῆς περικάλυμμα, πρὸς Θεὸν ἐξεδήμησεν· ὁ θεῖος Ἰωσὴφ τὸν τόπον καταλιπὼν, τῷ τοῦ μεγάλου καὶ χρυσοῦ τὴν γλῶσσαν Ἰωάννου σηκῷ ἐμφιλοχωρεῖ, ὥς τινα θησαυρὸν ἐπαγόμενος Γρηγορίου τὸ ἱερώτατον λείψανον καὶ τοῦ αὐτοῦ μαθητοῦ, πολλῶν συνδεδραμηκότων κατὰ ταυτὸν, ὥστε ποιμαίνεσθαι καὶ καθοδηγεῖσθαι τεχνικῶς παρ' αὐτοῦ, καὶ γλώττης ἐκείνης ἀκροᾶσθαι τῆς μελιχρᾶς, z ὡς ἐδίδου τοῦ τόπου τὸ πάνσθενον. Ὅθεν καὶ πλησίον τόπου, ἐρήμου τότε πάντη τυγχάνοντος, ἐνιδρύεται φροντιστήριον· ἐν ᾧ τότε πλῆθος κατατέμνει τῶν μαθητῶν, καὶ πρὸ πάντων ὥς τε κειμήλιον ἄσυλον τὸ σκῆνος τοῦ Μεγάλου καὶ τοῦ Φοιτητοῦ κατατίθεται.

et utriusque corpus huc atque illuc transfert:

25 Οὐ μὴν ἀλλ' ἐπειδὴ πάλαι τοῖς Θεσσαλικοῖς ἐνδιατρίβων ὁρίοις, παρά τινος θείου ἀνδρὸς καὶ τὴν γνῶσιν οὐ μιμητοῦ, τὸ θεῖον καὶ ἱερώτατον λείψανον τοῦ μεγάλου Ἀποστόλου Βαρθολομαίου κεκλήρωται, ναὸν ἔγνω καὶ τούτῳ ἀναδείμασθαι, πολλὰς θαυμάτων ἀναβρύοντι χάριτας. Ὃν καὶ πυκνὰ ἑώρα κατὰ τοὺς ὕπνους τὰ ἐκεῖθεν μυστηριωδῶς ἀνακαλύπτοντα, καὶ πᾶν γρῖφον ἐν τῇ Γραφῇ ἐπιλύοντα. Καὶ ποτε μελῳδήμασι τοῦτον ἀνυμνῆσαι βουλόμενος, ἀνεκόπτετο τῆς ὁρμῆς, Μή ποτε λέγων ἐν τῇ καρδίᾳ ἀβούλητόν ἐστι τῷ Ἀποστόλῳ τὸ βούλημα. Καὶ δὴ τεσσαράκοντα ἡμέρας ὁ τῶν καθ' ἡμᾶς ἡμερῶν Μωϋσῆς ἐκπιέσας τὴν σάρκα, ἵνα λάβῃ τῶν θείων μελῳδημάτων τὰς πλάκας, καὶ ὅλον τὸν νοῦν συναγαγὼν ἐν ταὐτῷ, καὶ τὰς αἰσθήσεις μύσας παντάπασι, τῷ τοῦ

Bartholomæi Apostoratorium struit,

a quo pangendorum hymnorum accipit facultatem,

Ἀποστόλου

Ἀποστόλου λειψάνῳ περιθρυλλουμένως καὶ ἐλλάμπως περιφύεται, καὶ τινος ἀρρήτου ἀξιοῦται τῆς θεωρίας. Πρὸ γὰρ τῆς τοῦ μεγάλου μνήμης, ὁρᾷ τινα ἄνδρα, σινδόνιον μὲν ἐσθῆτα, οἵας ἄρα καὶ τοῖς ἐν Παλαιστίνῃ κατασκευάζεται, περικείμενον, τὰς ἱερὰς τε πύλας κατέχοντα τοῦ ναοῦ. Καὶ πρὸς ἑαυτὸν τὸν Ἰωσὴφ ἐκκαλούμενον· εἶτα τὸ ἱερὸν τῆς τραπέζης ὁ φανεὶς ἀνταναπλέξας ἀργύριον, αἴρει μὲν τὴν πυκτίδα τῶν εὐαγγελικῶν ῥημάτων Χριστοῦ, καὶ τίθησιν ἐπιστέρνιον, ἐπιπών, Εὐλογίαι σε ἡ χεὶρ τοῦ Θεοῦ, καὶ σοῦ τὴν γλῶσσαν θαλάσσαις δογμάτων περικυκλώσωσι, καὶ τὴν καρδίαν ἐνιδρυνθείη τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ σοῦ τὴν πᾶσαν οἰκουμένην τὰ μελῳδήματα περιθέλξαιεν, καὶ τις τούτοις ἐπεντρυφῶν σειρῆνας εἴποι τὰς νοητάς, διά τε τὴν χάριν τῶν νοημάτων καὶ τὴν ὑγραίνουσαν λέξιν καὶ πανταχόθεν ἀρωματίζουσαν. Εἶπε, καὶ ἀπῆν ἐκεῖνο τὸ θέαμα· τὸ δὲ λεχθὲν εὐσεβὲς καὶ ἐνσπαρὲν καρδίας ταῖς αὔλαξι, πολύχουν ἀναδέδωκε τὸν ἀστάχυν.

26 Αὕτη ἡ ἀπαρχὴ τοῦ χαρίσματος· οὗτος ὁ πλοῦτος τῆς μεγαλοδωρεᾶς· τοῦτο τὸ μέγα καὶ πολυτίμητον χαριστήριον. Ἀμέλει καὶ ἀπαρξάμενος γράφειν τὰ ἐμμελῆ μελῳδήματα, τῷ μὲν λιγυρῷ τῆς ᾠδῆς κατεμουσοῦτο τὴν ἀκοήν, κατέθελγε δὲ τῷ ἡδεῖ τὴν δυναμένην συμβάλλειν τοῖς λεγομένοις διάνοιαν. Καὶ ποῖον γὰρ εἶδος ἐκεῖθεν φθόγγων οὐκ ἐδιδάσκετο μουσικῶν, ἢ ποία χάρις οὐκ ἐπέλαμπε τοῖς ᾀσματιζομένοις αὐτῷ. Ἐκεῖθεν ὕπνος καὶ τοῖς ἄγαν ῥαθύμοις ἀπετινάσσετο, σπεύδουσι κλίνειν τὴν ἀκοὴν ὁμοῦ καὶ διάνοιαν τῷ λιγυρῷ προσφωνήματι. Ἐντεῦθεν καὶ τοῖς πρὸς ἀρετὴν ἑαυτοὺς ἐπιτείνουσι τῆς ἀρετῆς ἡ ἕξις κατανεύεται. Ταῦτα καὶ οἱ ἐν λύπαις ἀναλαμβάνοντες, τὸ ἀθυμοῦν καὶ δακνόμενον τῆς ψυχῆς κατεκοίμιζον· τούτοις καὶ οἱ ἐν εὐθυμίᾳ ὄντες πρὸς ἡδονὰς κατ᾽ ἄλλον τρόπον μετέπιπτον δάκρυσι· οἱ γράφοντες δέ, τοῖς ἄλλοις χαίρειν εἰπόντες πονήμασι, τοῖς τοῦ θείου Ἰωσὴφ πολύ τι κέρδος ἐμμελῳδήμασι συνηθροίκασι, μᾶλλον δὲ συναθροίζουσι. Γλῶσσαι γὰρ πᾶσαι κατὰ φυλάς, πρὸς τὴν ἑαυτῶν διάλεκτον τὰ μελετήματα βαλλόμεναι, τὴν νύκτα πᾶσαν καταφωτίζουσι, καὶ τὸ τῆς σκοτεινὸν καὶ πρὸς ὕπνον ἑλκόμενον τῇ πυκνῇ φρυκτωρίᾳ πρὸς ἡλιακὰς φωτοχυσίας μετασκευάζουσι, καὶ χαίρειν τῷ ὕπνῳ εἰποῦσαι τοῖς ᾄσμασιν ὡραΐζονται.

27 Ἔστι τις ἄτεκτος καὶ ἀμείλικτος καὶ πρὸς δακρύων ἐπιρροὰς ἀφυής; τὰ εἰς τὴν Παρθένον, καὶ Μητέρα Θεοῦ, τὴν ὑπὲρ λόγον συλλαβοῦσαν τὸν Λόγον, λιγυρὰ μελῳδήματα ἐπιών, θαλάσσας δακρύων τοὺς ὀφθαλμοὺς πληρωθείς, καὶ τὴν διάνοιαν συντανείς, αὐτῷ τῷ κατατουφήσει τῶν νοερῶν ἐγγὺς τῆς κατανύξεως· μόνον δὲ ταῦτα τούτῳ συντέθειται ἐν διαφόροις ἐναλλαγαῖς, καὶ ἤχων κατατομαῖς, καὶ ῥυθμῶν ποικίλων διαφοραῖς τὸ ἡδύπνουν ἀρωματίζοντα aa. Βούλεταί τις μαθεῖν τὸν βίον τοῦ πρὸς ἡμέραν τιμωμένου Ἁγίου τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ; μετερχέσθω τὸ εὔρυθμον, καὶ ἐφ᾽ ἑνὶ ἑκάστῳ τῶν ᾀδομένων, ἐπιγινωσκέτω τὴν τοῦ βίου διαγωγήν. Καὶ πᾶς μὲν τῶν Ἁγίων ὑπ᾽ ἐκείνῳ τιμώμενος ἀναδείκνυται· αὐτὸς bb δὲ ἐν πᾶσιν ὁρᾶται τιμώμενος, ἐν ἄλλων βίοις αὐτὸς ἐξυμνούμενος, διὰ τὸ λιγυρὸν καὶ εὔρυθμον τῆς ἐμμελοῦς μελῳδήσεως. Ἄλλος μὲν οὖν μεγαλυνέτω τὸν βίον τοῦ Μάκαρος, ὁ δὲ τῆς γνώσεως τὸ ὑπερβάλλον, πάντες δὲ πάντα ἐπίσης καὶ διὰ πάντων μεγαλυνέτωσαν τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος, ἥτις τούτῳ οὕτως ἐκκέχυται, ὡς εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἐξελθεῖν τὸν φθόγγον αὐτοῦ, καὶ εἰς τὰ πέρατα πάντα τὰ τῶν μελῳδημάτων θεσπέσια ῥήματα.

28 Περὶ γὰρ τῶν ἄλλων, τί χρὴ καὶ λέγειν; ὁπόσους ἐκεῖνος ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς ἀπιστίας ἐξείλκυσε, καὶ πρὸς τὴν τῆς ἁγίας Τριάδος γνῶσιν ἠρίθμησε; πόσους δὲ πεποίηκε χαίρειν εἰπεῖν τῷ κόσμῳ καὶ τοῖς ἐν κόσμῳ, καὶ τὸν μονήρη βίον ἀσπάσασθαι· πόσας δὲ γυναῖκας παρθενεύειν ἐδίδαξεν, ἵν᾽ ἔχοιεν τὰς λαμπάδας ἀνημμένας διηνεκῶς, καὶ συνέλθοιεν τῷ νυμφίῳ Χριστῷ, ἄρτι κραυγῆς τελουμένης ἐν τῷ μέσῳ δὴ τῆς νυκτός; Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πάλιν ὑπερόριος γίνεται, τὸ δεύτερον περισείσαντος τοῦ πτερνοσκόπου σάλον, καὶ τὸν τότε πονηρὸν Βασιλέα κινήσαντος. Οὐκ ἦν γὰρ ἀρκεῖν, τὸν ὡς εἶπον συνήθως ζητοῦντα τοὺς εὐσεβεῖς, ἀλλὰ παντοίως κινεῖ τὰς πρὸς αὐτὸν ῥοπὰς φυγῆς. Ὅθεν καὶ πάλιν πόλεμος κατὰ τῆς ἀπανταχοῦ τοῦ σταυροῦ Ἐκκλησίας συνερριπίζετο, καὶ τὰ ἱερὰ μορφώματα Χριστοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ Ἁγίων πάλιν ἐδιώκετο, ἃ πρὸς τὰ ὄντα γλώσσαις τὸ πλῆθος ἀναδιδάσκουσιν ὁ ἀληθέστατος, καὶ ἀναμιμνήσκουσι τῆς ὀρθοδοξίας τὰ δόγματα, οὐκ ἐν οἰκίᾳ οὐδ᾽ ἐπὶ δώματος, ἀλλ᾽ ἐν πλατείαις καὶ παρρησίᾳ, ἐσωθεῖτο καὶ πάλιν, καὶ ἐν τῇ ὑπερορίᾳ στενοχωρούμενος, μᾶλλον δ᾽ αὐτοῦ οὐδὲν ὁμολογοῦντος στενοχωρῶν. Μετ᾽ οὐ πολὺ δὲ λήξαντος τοῦ κακοῦ, καὶ τοῦ χειμῶνος λωφήσαντος, καὶ ὀρθοδόξως δοθέντων τῶν σκήπτρων Βασιλεῦσιν ἀπὸ Θεοῦ, μετακαλεῖται αὖθις κατὰ Θεόν. Ὁ δὲ οὐ πείθεται, τῇ ὑπερορίᾳ ὡς παραδείσῳ διὰ Χριστὸν ἡδόμενος.

29 Πλὴν ἐπεὶ ἐκεῖνοι μὲν ἐπέκειντο ἀντιβολοῦντες τὴν ἀνάζευξιν, ὁ δὲ ἀντιτείνειν οὐκ εἶχε, διὰ τὸ καὶ πρὸς τοὺς ἐν τῇ πόλει φιλάνθρωπον, εἴκει ταῖς τῶν κρατούντων πολλαῖς παρακλήσεσι, καὶ τὴν ὑπερορίαν τέως καταλιπὼν τῇ Βυζαντίδι ἐπιφοιτᾷ· καὶ μόλις μέν, πείθουσι δ᾽ ὅμως, τοῖς ἄλλοις χαίρειν εἰπόντα τιμαῖς, ἐκκλησιαστικῶν προστῆναι πραγμάτων, καὶ τὴν φυλακὴν ἐμπιστευθῆναι τῶν τῆς ἐκκλησίας ἱερῶν κειμηλίων. Οὐκ ἐπείθετο δὲ ἄρα τοῖς ἄρχουσι, καὶ διὰ τοῦτο τὴν διακονίαν ἐδέχετο· ἀλλ᾽ Ἰγνατίῳ τῷ θείῳ. Πολὺς δὲ ἦν οὗτος τὴν ἀρετήν, καὶ τὸν ὑπὲρ Χριστοῦ ζῆλον θερμότατος, ἄρτι τῆς ἀρχιερωσύνης ἐμπιστευθέντι τοὺς οἴακας· ὡς τὸ πλεῖον τῆς ἀρετῆς τοῦδε τοῦ Ἱεροῦ δυσωπούμενος, ἐσπευδεν ἔχειν συγκοινωνὸν τῶν πόνων, κἂν τοῖς ἀναγκαίοις συλλήπτορα· καὶ πρόφασιν τὴν διακονίαν εὑράμενος, τοῦ ποθουμένου ἐτύγχανε. Καὶ ἐν ἐκείνῳ συνομιλῶν θαμά, καὶ παρ᾽ αὐτοῦ τὰ ἀγνοούμενα διδασκόμενος. Καινὸν δὲ πάντως οὐδὲν εἴ τινα τῶν ἀπορρήτων τῆς γραφῆς μυστηρίων ἐκείνῳ μὲν ἠγνοεῖτο, τῷ δὲ μεγάλῳ τῷδε Πατρί, διά τε τὸ πολὺ τῆς σπουδῆς καὶ τὸ πλεῖον τῆς καθάρσεως, καὶ ἐγινώσκετο καὶ διεσαφεῖτο μετὰ πολλῆς μελετήσαντος, ὁ χάρισμα τῶν παρὰ τῷ μεγάλῳ Παύλῳ ὑμνουμένων ἐστίν, ἄλλου μὴ προσδεόμενον θείου χαρίσματος.

30 Ἀλλ᾽ ἐπεὶ καὶ ὁ μέγας Ἀρχιερεὺς οὗτος, γήρα ταλαιπωρεῖτο, καὶ καμάτῳ πολλῷ εἶδε πρὸς Θεὸν ἐξεδήμησε, διαδέχεται τὸν τῆς Ἀρχιερωσύνης θρόνον ὁ Φώτιος, ὃς τῆς Συγκλήτου βουλῆς ἐτύγχανε τὰ πρωτεῖα ἐπιφερόμενος, διά τε τὸ πολὺ τοῦ λόγου καὶ τὸ ὑπερβάλλον τῆς γνώσεως, καὶ ἅμα διὰ τὸ δεινὸν τοῦ νοὸς καὶ πρὸς τὸ συνιδεῖν καὶ διεξάξαι πράγματα ἐπιτήδειον, ἐξ οὗ καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς ἱερωσύνης ἀπεκληρώσατο, ἵνα μὴ λέγω πάντα τὰ τοῦ ἀνδρός, καὶ ποῦ καὶ πρὸς διαβολὰς χωρίσω τοῦδε, ἀπὸ τοῦ πράγματος εἰς τοῦτο παρακινούμενος. Πλὴν ὅτι καὶ οὗτος τῷ μεγάλῳ τούτῳ Πατρὶ Ἰωσὴφ τὴν ἴσην ἐτήρει τιμήν, καὶ τῷ μέσῳ τῆς καρδίας ὑπέκοπτε, Θεοῦ ἄνθρωπον ὀνομάζων, καὶ ἰσαγγέλῳ κατὰ τὸ θέμιτον προσέχων αὐτῷ.

31 Ἔνθεν τοι καὶ ὅλην τὴν φροντίδα τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων αὐτῷ ἀναθέμενος, πατέρα πατέρων ἐκάλει, καὶ τοὺς τῶν πρώτων βαθμῶν ἀξιουμένους τῆς Ἐκκλησίας παρεκάλει τούτῳ ἀνατιθέναι τοὺς λογισμούς, ὃ δὴ καὶ πᾶς ἐτέλει καὶ πρὸ τῆς Πατριαρχικῆς παρακλήσεως. Ἦν γὰρ κατὰ τὰ Ἄσματα τῶν ᾀσμάτων, κομιδῇ εὔχαρις, ἀλλοπρόσαλλος ἄνευ στηρίγματος κατέχειν ἀσφαλῶς, καὶ ἀπονιπτόμενος τὰς ῥυπουμένας χεῖρας τοὺς καρποὺς τοῖς, ὥ φησιν ὁ θεῖος Δαβίδ, καὶ ὄντα καὶ ὄντων ἐπιστηρίζειν καὶ βεβαιοῦσθαι, καὶ τοὺς εἰς σαρκικὰς ὀρέξεις δεινῶς συρεῖσθαι κατὰ προνοίας κυλιομένους ἀναστῆσαι τῆς ἁμαρτίας καὶ ποιῆσαι μετάνοιαν· ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀπειρίας τῷ ἀφιερῶσαι σχολῇ, καὶ τοῖς τῆς ἁγίας Τριάδος θεωρίαις περιλαμπομένους, ἔτι πείσαι μὴ χαλάσαι τὸ θεῖον πτερόν, μηδὲ μετεωρισθῆναι, διὰ τὰς ἐν θεωρίαις ποικίλας (δι᾽ ὧν ὁ πτερνοσκόπος οἰκεῖος παίζει τοὺς πολλοὺς πρὸς τὸ τῆς ἀπωλείας κατασπᾷ βάραθρον) γινώσκων μὲν διδάσκων ὅπως συνίσταται ἡ ψυχή, καὶ ὅπως τὰ οὐσιωδῶς ἐγκατεσπαρμένα τῆς γνώσεως σπέρματα, ποσαχῶς ἐν ἡμῖν κατὰ χρόνον καὶ ἰδιότητα μεταποιοῦνταί τε καὶ ἐπαυξοῦνται, πρὸς ὅπερ ἕκαστος πέφυκε. Καὶ τί ὁ λέγω

AUCT. IO DIACONO EX MS. VATICAN. CAP. IV

quibus et fideles mirifice juvit,

et Deiparam et Sanctos honoravit;

aa

bb

multos ad fidem et castitatem adducit

Propter imagines exulat:

revocatur tyranno mortuo:

creatur sceuophylax ab Ignatio Patr.

Photio ejus successori carus,

ab eo ad se directos instruit,

ipsa cordium secreta perradens;

λέγω τὰ μείζω καὶ τελεώτερα; Ἑώρα τοὺς ὀφθαλμοὺς ὁ γεννάδας, καὶ ἀπὸ μόνης τῆς ὄψεως ὁποίῳ πάθει ἕκαστος ἐδεσμεῖτο, μαστιγωθεὶς προδιέγνωσεν, ὅμως μὲν ὑπεκκλίνων τὴν δόξαν, ἵνα μή τις τὸ γνῶναι ὑποληφθείη παρὰ τοῖς πολλοῖς, ὁ τοῖς πᾶσιν Ἀγγέλοις νομιζόμενος, καὶ ἵνα μὴ ἐντρέψῃ τὸν κατηγορούμενον, καὶ διὰ τοῦτο ποιῶν πρὸς τὴν θεραπείαν ἐπιμελέστερον· οἶδε γὰρ τὸ τέως κρυπτόμενον, καὶ ὡς ἀγνοοῦντας ἔργον νομίζεσθαι τὸ δὲ πρὸς πολλοὺς σαφὲς ἐμπεσὸν ἐλεγχθῆναι τῷ ποιοῦντι λογίζεσθαι.

morbo correptus

32 Ἀλλὰ γὰρ ἐπεὶ ᾔδει καὶ τοῦτον, ἄνθρωπον ὄντα καὶ τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως περικείμενον, μᾶλλον δὲ ἐν ἐσχατογηρίᾳ σαλεύει τοῦ σώματος τὸν μέχρι τῆς ἀρετῆς πρὸς ἀπάντησιν ὑψηλόν, ἀνάγεται πρὸς τὸν Θεόν. Καὶ τι μικρὸν ὡς μετρίως τῶν ἔξωθεν λογισμάτων ἀμέσως ἐγκαταλείπεσθαι καὶ τῶν πολλῶν ἀδελφῶν τὸν υἱὸν συγχωρεῖσθαι νοεῖ μὲν οὐδὲ ὀλίγον, διὰ δὲ θείας ἀποκαλύψεως ἀντιλαμβάνει τὴν ἐκδημίαν, Ἀγγέλου τοῦτο κατὰ τοὺς ὕπνους δηλώσαντος. Ὁ τῶν λογισμῶν τοίνυν πρώην ὑπεύθυνος, καὶ ἐν τῇ ὁσιότητι πάλαι μεγάλῃ καὶ σεβασμίᾳ ἐδέσποζε, τοῦ πατριάρχου ἐπὶ τῷ γράμματι, ἐν ᾧ αἱ πάντων τῶν πραγμάτων ἀπαριθμήσεις ὑπῆρχον ἀναγραφεῖσαι, καὶ ταῦτα τῷ μακαριωτάτῳ Θεοφάνει πατριάρχῃ, Φωτίου τοῦ Ἀρχιερέως τὴν πίστιν ἔχοντι, οὐδέν τι πλέον ὁ γεννάδας προσεπιγραψάμενος. Ὁ δὲ παντοίως λογισάμενος τὴν καλλίστην, καὶ τί ποτε τοῦτό ἐστι καθ' ἑαυτὸν ἐλογίζετο· ὁ καιρὸς δὲ πάντως ἐπὶ πολὺ ἀργεῖν τὰ τῆς τοῦ θανάτου προμηνυτήρια (ἀπόσος δὲ ἐν τούτῳ παρέστη) ἀντὶ πάσης φωνῆς τῷ παρὰ τοῦ μεγάλου τελεσθὲν ποσεμένου.

rationes con'cit et offert Patriarchæ;

33 Καὶ ἐν ἐκείνῳ ταῖς ἀγρύπνοις προσευχαῖς ἐπιθέσεις, καὶ Εὐχαριστῶ σοι, ἔλεγεν, ὦ Θεός, ὅτι σοῦ ταῖς νοηταῖς διαπεφύλαγμαι πτέρυξιν, ἀλλὰ συντήρησόν με καὶ μέχρι τῆς τελευταίας ἀναπνοῆς, καὶ ἀπήμονα δὸς διελθεῖν τὸν ἄρχοντα τοῦ σκότους καὶ τὰ ἐν ἀέρι φαντάσματα, μή ποτε διὰ τῆς ἐν τῷ βίῳ τελεσθείσης ἀπειθείας ἐπικρατεῖ ἐπ' ἐμὲ ὁ ἐχθρός μου. Κυβέρνησον δὲ καὶ τὸ ποίμνιόν σου, Λόγε Θεοῦ, καὶ τῇ σῇ παντοκράτορι δεξιᾷ σκέπε μέχρι τερμάτων αἰῶνος τὰ τέκνα τῆς Ἐκκλησίας εὐλόγησον, γαλήνην στάθμισον ταῖς Ἐκκλησίαις σου δωρούμενος, τὸ βασίλειον ἱεράτευμα ταῖς σαῖς κατακόσμησον χάρισι, ταπείνωσον τὸν βελίαρ ὑπὸ τοὺς πόδας τῶν ἀγαπώντων σε, πᾶσαν αἵρεσιν ὡς ψυχολέθριον γάγγραιναν τῆς Ἐκκλησίας ἀπέλασον, καὶ δὸς τῇ πανάθλίᾳ ψυχῇ μου ἀταράχως διαζευχθῆναι τοῦδε τοῦ σώματος. Οἶδα, Δέσποτα, ὡς τὸ πανάχραντόν σου πνεῦμα ..., οὐκ ἀναπέπαυται ἐν ἐμοὶ διὰ τῆς ἀπομορφωθείσης τῇ ψυχῇ μου κηλῖδος· ἀλλὰ σὺ διὰ τὴν ὑπερβάλλουσάν σου χρηστότητα πάριδέ μου τὰς ἀνομίας, καὶ κλήρῳ τῶν πρωτοτόκων τῶν ἀναγεγραμμένων ἐν οὐρανοῖς συναρίθμησον. Εἶπε ταῦτα καὶ τοὺς παρόντας εὐλογήσας, καὶ τοῖς ἀπιοῦσι τὰ ἐξιτήρια ἐπευξάμενος, εἶτα καὶ τῶν ἀχράντων μεταλαβὼν μυστηρίων, ἠρέμα τε τὰς χεῖρας ἄρας εἰς οὐρανόν, καὶ οἷον πρὸς ἐραστὴν ἐλθόμενος ἅπαντων, φαιδρῷ καὶ ὑπομειδιῶντι προσώπῳ, χερσὶν ἀχράντοις Θεοῦ τὸ πανάχραντον πνεῦμα παρέθετο.

factaque oratione

et susceptis sacramentis latus moritur.

34 Ὅτε καὶ πανταχόθεν τὰ σμήνη τῶν μοναχῶν κατὰ ταυτὸν ἀθροιζόμενα, κατεστενοχώρουν τὸν τόπον τῇ συνδρομῇ, dd καὶ τὰ μυριομιγῆ πλήθη, ὧν ἐκεῖνος ἐπιμελεῖτο παντοίως, ὁ μὲν τὸν πατέρα ἀπολοφυρόμενος ἦν, ὁ δὲ τὸν τροφέα, ἄλλος τὸν τῆς ἰδίας ψυχῆς ἐπιμελητήν, ὁ δὲ τὸν ἐν δεινοῖς ἐπίκουρον στερνοτυπῶν ἐλεεινῶς ὠλοφύρετο, πάντες δὲ τὸν πάντα πᾶσι γινόμενον ἵνα τοὺς πάντας κερδήσῃ, κατὰ τὸν μέγαν Ἀπόστολον. Καὶ διετελεῖτο ἡ ἐκφορά, καὶ τὸ φωτὸς ἄξιον ὑπὸ δαψιλεῖ τῷ φωτὶ ὑπὸ γῆν κατεκρύπτετο, Ἀγγέλων ἄνωθεν προσκιρτώντων καὶ οἷον ἐπαγγελλομένων τῷ συμπολίτῃ καὶ συνθιασώτῃ αὐτῶν, ἀνθρώπων κάτωθεν οἰμωζόντων διὰ τὸ ἐκείνου πρὸς πάντας φιλάνθρωπον, δαιμόνων φριττόντων τῇ ἀνόδῳ τῆς θείας ἐκείνου ψυχῆς, οἱ τέως τὸν ἀέρα καταλιπόντες ἀπεδιδράσκον πόρρωθεν· καί τινες ἀπὸ μακρᾶς ὁδοιπορίας ἄρτι πρὸς τὴν ἐνεγκαμένην μεταφοιτῶντες, ὀλοφυρμοῦ ἀερίου ᾐσθάνοντο, τάχα τῶν πονηρῶν οἰμωζόντων, διὰ τὸ μὴ στέγειν τὴν ἄνοδον· ἀὴρ ἅπας καθηγιάζετο καὶ γῆ τῇ καταθέσει τοῦ σώματος.

celebrantur exequiæ.

35 Καί τις ἀνήρ, συνήθης ὡς τὰ πολλὰ τῷ Ἁγίῳ, καὶ βίῳ λόγον κοσμῶν, καὶ τῷ λόγῳ τὸν βίον καθωραΐζων, ἐδόκει κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἐκδημίας τῆς μακαρίας ἐκείνης ψυχῆς, πόρρω γὰρ ἦν, φωνῆς ἀκούειν καλούσης αὐτόν, Ἐλθέ, καὶ βλέπε παράδοξα καὶ θεῖα μυστήρια· ἀφέλεν καὶ τῆς οἰκείας, ὡς ἐδόκει ἐκείνῳ, ὑπὸ τῆς φωνῆς ἀρπασθέντι καὶ ἐλθόντι ὁρᾶται τι οἷον καὶ χαρᾶν εὐποιοῦν θέαμα. Ἐφαίνετο γὰρ ὅλον τὸ κύτος τοῦ οὐρανοῦ διασχιζόμενον σώματος, τὰ δὲ τάγματα τῶν Ἁγίων ὁμιλαδὸν τῆς μακαρίας περιωπῆς ἐξερχόμενα, οὐ καθ' ἕνωσιν μίαν καὶ τὴν αὐτήν, ἀλλὰ προηγεῖτο μὲν ἡ τῶν Ἀποστόλων ἀκρότης μετὰ τῆς ὅλης αὐτῶν ὁμηγύρεως, Μάρτυρες δὲ μετὰ τούτους συνεφεπόμενοι κατεφαίνοντο, καὶ καθεξῆς οἱ Προφῆται, καὶ τῶν ἄλλων ὁσίως βεβιωκότων τὰ στίφη, καὶ ὁ τῶν διαπρεψάντων ἐν ἁγιωσύνῃ καὶ ἀρχιερωσύνῃ πανσεβάστος σύλλογος. Ἑώρα γοῦν τὰ γινόμενα ὁ ὀφθεὶς ἐκεῖνος ἀνήρ, καὶ ὅλος ἦν ἐκπλήξεως καθορῶν· ἀλλ' οὐκ ἠδύνατο συμβαλεῖν τῷ παραδόξως γινομένῳ θεάματι, ὅθεν τοι καὶ διηπορεῖτο καθ' ἑαυτόν, τί ποτε ἐστὶ τὸ ὁρώμενον. Καὶ δὴ τῆς προτέρας ἐδόκει καὶ αὖθις ἀκούειν φωνῆς, Λῆφε ἄνθρωπε, ἰδοὺ τὸ ἐσόμενον πρόδηλον. Ἤκουε ταῦτα, καὶ ὁρᾷ νεανίσκους τέσσαρας τὸν ἀριθμόν, πτερὰ περικειμένους ἐπὶ τῶν ὤμων, καὶ ὥσπερεί τινα κόρην ἄρτι καλὴν καὶ ἰδοὺ ἀπολαμπουσαν ἐν μέσῳ κατέχοντας, καὶ τοῖς τῶν Ἁγίων ἐκείνων χοροῖς διακελευομένους καὶ λέγοντας, Δέξασθε μεθ' ὑμῶν τὴν μακαρίαν ταύτην ψυχήν, ἥτις ὑμῖν πολλὰ διεμελῴδησε μελῳδήματα, μετὰ καὶ τοῦ τὸν ὑμέτερον βίον ἀπομιμήσασθαι. Καὶ πάντας ἑώρα ταύτην ἀσπαζομένους περιχαρῶς, προηγησαμένης τῆς Μητρὸς τοῦ Θεοῦ.

vir pius vidit Sanctorum choros

36 Λυεῖται καὶ πάλιν διαπορεῖ ὁ ἄνθρωπος, τίς ποτε δὲ αὕτη ἡ τοσαύτης τῆς δόξης ἀπολαύουσα, καὶ τῆς ὑπὲρ λόγον τιμῆς. Καὶ ἀκούει τῶν φερόντων ἐκείνην ἀγγέλων διαπρυσίῳ φωνῇ, Οὗτός ἐστιν Ἰωσήφ, Ἰωσὴφ τῶν ἐκκλησιῶν ἡ εὐπρέπεια, ὁς Ἀποστόλων τὸν βίον καὶ τῶν Μαρτύρων ἐν βίῳ καλῶς μιμησάμενος, ἀλλὰ καὶ πάντας τιμήσας τῇ δεδομένῃ τούτῳ παρὰ τοῦ Πνεύματος χάριτι, ᾄσματά τε θεῖα τούτοις ἀξίως τῆς οἰκείας σοφίας καὶ γνώσεως πλέξας, παρὰ τούτων αὖθις ἀντιτιμᾶται, ταύτην ὑπαντὴν πρὸς οὐρανοὺς εἰσιτήριον, οὕτω Θεοῦ διατάξαντος, ἵνα μηδεὶς τῶν ἀπ' αἰῶνος Ἁγίων ἀπῇ, ὥστε πάντας ὁμοῦ συνδραμόντας τελέσαι τὸν ἐπιβατήριον τῷ γενναίῳ τούτῳ ζηλωτῇ τε καὶ μιμητῇ. Ἀλλὰ γὰρ καὶ ἔτι βλέπε καὶ τὰ τούτων παραδοξότατα. καὶ ἅμα ἔλεγον, καὶ ὅλος οὐρανὸς ἐξεκένωτο, καὶ τάξεις πᾶσαι τῶν οὐρανίων δυνάμεων, ἐντίμως ἄγαν καὶ εὐλαβῶς κατησπάζοντο. ee Καὶ οὐκ ἔτι δυνατὸς ὁρᾶν ἦν ὁ τῆς θεωρίας ταύτης καταξιωθείς, τὰ ἐπέκεινα, ὑπὸ πολλῆς ἀγωνίας ἱδρῶτι λεπτῷ πανταχόθεν καταστάζομενος. Τίνα ταῦτα; ἡ πρὸς τὴν ἁγίαν Τριάδα εἰσαγωγὴ καὶ προσκύνησις, ἡ μετὰ τῶν Ἀγγέλων παράστασις, ἡ ἄρρητος γνῶσις αὐτῆς αὐτῷ κεχυμένης ἀμέσως, διὰ τὴν χωρὶς παραπετασμάτων ἀνάκρασιν. ee

animæ ab Angelis subvectæ occurrere.

37 Καινὸν δὲ πάντως οὐδὲν εἰ τοιαύτης ἐν τῇ ἀνόδῳ τιμῆς κατηξίωτο· παρὰ γὰρ τούτων τετίμηται, οἷς ἀεὶ ἀντιμᾶσθαι δίκαιον ἐστιν, ὅτι καὶ τούτων τὸν βίον ἀπηκριβώσατο, τοῖς Ἀποστόλοις συναριθμούμενος, ὡς Ἀπόστολος· τοῖς Μάρτυσιν ὡς Μάρτυς ἀναίμακτος, ὅτι τὸν πόνον μᾶλλον ἐπέτεινε τῇ τῆς ζωῆς ἀποκληρώσει, καὶ παραστάσει τῷ οἰκείῳ τοῦ συνειδότος μαρτυρίῳ ἐπαγγελλόμενος· τοῖς Ὁσίοις ὡς Ὅσιος, ἁγνὴν τὴν ἁγίαν ψυχὴν καὶ μέχρι φαντασίας ἀπεργασάμενος· τοῖς προορῶσι τὰ μέλλοντα, ὡς τῆς προρρήσεως οὐκ ἀμοιρῶν τοῦ χαρίσματος· πλέον ἔχων ἁπάντων (ἵνα τι πλέον τῷ Μακαρίῳ χαρίσωμαι) ὅτι τοῖς ἄλλοις πᾶσιν αὐτὸς ἐπέθηκε διὰ τῆς ἐμμελοῦς μελῳδίας τὴν ψυχήν, εὐκόσμως ἄγουσαν ἐγκωμιαστικὰ μελῳδήματα. Αὐτὸς δὲ παρὰ πάντων μίαν ταύτην τιμὴν εἰσβατήριον εἰς οὐρανίου παστάδος [ἀπεκεκλήρωτο,] ff μᾶλλον μὲν οὖν καὶ ἀπολαύει, καὶ συναπολαύει ff

quam merito hic honor sit Josepho habitus.

ἀπολαύει

πολλοῖς τούτοις τῆς παρὰ τῆς ἁγίας Τριάδος τιμῆς τε καὶ λαμπρότητος ἠ παριστάμενος, καὶ τῆς ὑπερφώτου κατατρυφῶν ὡραιότητος, μέμνηται μὲν ἡμῶν τῶν τιμώντων αὐτόν, αντιβολεῖ δὲ διηνεκῶς ὅπως καὶ ἡμεῖς ἀβρόχως τὴν τοῦ βίου διαπεράσαντες θάλασσαν πρὸς τὸν ἄκλυστον λιμένα καθορμισθείημεν.

Auctoris ad Sanctum peroratio

38 Ἀλλ᾽ ὦ Θεοῦ θεράπων πιστότατε, παῦσον τὸν ἐν ἡμῖν τῆς σαρκὸς ἰσχυρότατον πόλεμον, καὶ δίδου ταῖς σαῖς πρὸς τὸν Θεὸν παρακλήσεσιν, ἀφάνταστον ἡμῶν διατηρεῖσθαι τὸν νοῦν· ἔχεις γὰρ παρρησίαν πολλήν, ὡς τεθεικὼς τὴν σὴν μακαρίαν ψυχὴν ὑπὲρ τῆς ἁγίας εἰκόνος αὐτοῦ, ὡς τιμήσας τοὺς Ἁγίους αὐτοῦ τοῖς σοῖς ἁγίοις πονήμασι, gg μεθ᾽ ὧν πρεσβεύοις ὑπὲρ ἡμῶν, τῶν σέ προστάτην ἔχειν ἐπευχομένων ἀεί, καὶ ἐλλάμποις ἡμῶν τὸν νοῦν νοερῶς τυπῶν πρὸς μυστικὴν μελῳδίαν τοῦ πνεύματος, ἵνα συμφωνοίη τὰ ἔξω τοῖς ἔνδοθεν, καὶ τὸ μακάριον ᾄδοι κατὰ τὸ κρυπτὸν καὶ νοούμενον ἐμμελῶς μουσούργημα καὶ μελῴδημα, ἐν μὲν τῷ τόπῳ τῆς παροικίας εἰκονικῶς τε καὶ τυπικῶς, ἐν δὲ τῷ μέλλοντι αἰῶνι νοερῶς καὶ τελεστικῶς, ἐν αὐτῷ Χριστῷ, τῷ σὲ τιμήσαντι καὶ δοξάσαντι εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

a *Sequentia sic ad verbum reddes :* lapis apparet Lydius, pulchre examinans aliorum mores ; eumque qui per gratiam sermone ac conversatione ornatur (*sive, ut est in MS. Siculo* καὶ διὰ τῆς χάριτος τοὺς κατὰ Θεὸν τὸ καλὸν μελετήσαντας, et propter gratiam eos qui recta secundum Deum spectant) commune exemplar proponit imitari volentibus.

b *Idem MS. Siculum,* μελοποιοὺς. *Hic autem sensus ad verbum sic esset reddendus,* et abundantia orationis, pro data sibi a Spiritu facultate melodicas cantiunculas Sanctis seriatim pangentem, *aut (ut vim græcæ vocis exprimam)* infilantem.

c *Iterum hic sensus est* Hunc oportet non præteriri ab orationis studioso, quamvis ad virtutis excellentiam hæsitabundo ; sed quod ille in aliis excoluit, id omnino assumi debet a nostra parvitate. *Atque hæc sufficiant, ut intelligatur Floritam (cujus versione usi sumus, in iis dumtaxat correcta quæ nimium recedebant a sensu auctoris) paraphrasticum usum in multis licentia, non admodum curiose inhæsisse verbis originarii contextus. Aliam aptiorem versionem posteri in Supplemento accipient.*

d *Hæc ab interprete ita fuerant cum priori nunc vero jungenda :* Qui ipsorum erga se amorem et ferventem dilectionem remunerare volens, inclytum eis Josephum, præ alia quacumque retributione, est largitus : Josephum, inquam, quem ipsi parentes quamvis tanto vitæ splendore illustres, si potuissent quomodocumque imitari, magnum quid censerentur effecisse. *Nunc alia prorsus in Latino leguntur.*

e *Vox Græca* ἥλικα *potius hic indicat* promiscuam ætatem *læto datam, quam solam* juvenilem, *uti interpres intellexit.*

f *Ita MS. Vaticanum, quasi dicas,* peregrinæ regionis amore captus *MS. Siculum pro* ξένος *habet* ξύμενος, *quod non capio : vereor autem ne legendum* ξένος τῆς πατρίδος γενόμενος peregrinus a patria factus.

g Non compellens, sed spiritualiter compulsus, *ad prælaturam scilicet suscipiendam, quæ verba interpreti exciderunt.*

h *MS. Siculum* ἀπεκληρώσατο *ordinatus erat.*

i *Ad verbum,* quo et modum teneret et abstinentiæ studium occultaret.

k *Auctoris sententiam non assequitur interpres, ipsam sic redde :* Linguæ custodia, non ut aliena non inquireret curiosius (hoc enim a puero cavere conatus est) sed ut ne vox quidem ulla sua audiretur ab his qui ipsum diligentius observabant, *deerat in MS. particula* μή, *quam supplentes hunc sensum elicuimus.*

AUCT. JO. DIACONO EX MS. VATICANO.

l *Græca hunc sensum faciunt :* Quod ad stratum attinet, neglectum prorsus ac vile, quis ita ad virtutem rudis est, ut non admiretur et obstupescat, et invictum ad labores animum magnifaciat ?

m *MS. Siculum* τὴν πρωτίστην ἑπομένας, primam subsequentes : *et additur,* καὶ κύκλῳ τοῦτον περισσοτούσας σοφίας, et ipsum undique circumdantes.

n *MS. Vaticanum* ὀμβροκλυτήσεος, *utrobique abundat syllaba,* τε, *neque enim* κλυτέω *aut* βλυτέω *agnoscit lingua Græca vetus, sed bene* βλύζω *et* κλύζω *unde* ὀμβρόβλυσις *vel* ὀμβρόκλυσις *formetur.*

o Et mentem tentationibus inaccessam. *Ita proxime et ad verbum reddes.*

p *Interpreti, pro* Jobo, Joannes, *obrepsit. Est autem allusio ad cap.* 40 Jobi, *ubi de Behemoth dicitur,* virtus ejus in umbilico ventris ejus.

q *Ubi MS. Regium habet,* τὸ ἀμίμητον ἐκείνου περὶ τοὺς λόγους *ibi in MS. Bavarico est,* τῷ μιμητικῷ ἐκείνου τοῖς λόγοις : *neutro in MS. sensus est integer, quia huic particulæ* ὁ μὲν, *non respondet pars altera,* ὁ δὲ, *judicamus ergo deesse aliquid, et sensum ex mente auctoris sic integre reddendum,* Alius assiduitatem ejus in psalmis decantandis contentionemque collaudet in eoque generosum athletam prædicet : et hic quidem eum dicat esse in sermonibus inimitabilem, [iste vero imitatricem ejus magnificet facultatem] quomodo scilicet. *Certe* περὶ τὸ μιμητικὸν de imitatrice, *inquam,* facultate, *est totus reliquus hic articulus.*

r *Quæ sequuntur ita erant exprimenda :* Non furando benedictiones patris per fraudem matris ; neque fugiendo Esau, odio habitum etiam ante nativitatem : sed ab amata æque ac redamante Ecclesia Dei, *etc.*

s *In MS. Vaticano perperam erat* ἀποστεφόμενοι.

t *Deficit MS. Siculi ecgraphum ubi [] notantur usque ad num. 27 medium : autographum ipsum tamen integrum fuisse patet ex Floritæ versione.*

u *Ita passim exemplaria Græca, contra Vulgata versio habet* injuste, *sensu haud paulo commodiori.*

x O mentem ! o animum virtutum capacem ! *Exclamationem hanc in MS. Siculo vel non invenit Floritus, vel non curavit Latine dare.*

y *Ecgraphum nostrum interponit hæc verba* δίχα τῆς χολῆς, *quæ quid sibi velint assequi non valens, omittere malui.*

z Prout patiebantur loci angustiæ. *Ast ecgraphum nostrum pro* ὡς *habet* οὐκ.

aa *Sensum hunc sic redde :* Sunt autem mille ex eo compositæ quæ in diversis alternationibus, et tonorum speciebus ac rythmorum generibus, suaviter aromatizant. *Ita clare exprimitur, quod ex Floritæ versione vix obscure suggerebatur, magnum scilicet fuisse numerum versuum, a Deipara et Josepho compositorum.*

bb *Hic iterum redimus ad MS. Siculi ecgraphum.*

cc *Ecgraphum MS. Vaticani* σῶμα corpus, *quod minus commodum sensum hic habet.*

dd *MS. Siculum* τῷ πόθῳ.

ee *Periodum hanc sic Latine reddes :* Verum age adhuc miranda magis contemplare. Et ecce cum ipso loquentis verbo, vacuabantur cœli, et omnes supernarum virtutum ordines valde honorifice affectuoseque amplectebantur ipsam.

ff *Deest hæc vox in ecgrapho MS. Vaticani : licet ad sensum integrandum prorsus necessaria.*

gg *Hic finiens MS. Siculum consuetam apponit clausulam :* cui convenit omnis gloria honor et adoratio, Patri, et Filio et sancto Spiritui, in secula seculorum. Amen.

ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ

ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ

ΘΕΟΔΟΥΛΟΥ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ ΚΑΙ ΑΓΑΘΟΠΟΔΟΣ ΔΙΑΚΟΝΟΥ

ΠΡΟ ΜΙΑΣ ΝΟΝΩΝ ΑΠΡΙΛΛΙΩΝ ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ex MS. Codice Vaticano signato 1660.

Ad probandam electorum virtutem persecutione suscitata

Ἀεὶ μὲν ἐπιβουλεύων τὴν περὶ τὸν Θεὸν εὐσέβειαν ὑπάρχων ὁ διάβολος, μεταστρέφειν ἐπὶ τὸ πονηρότερον θέλει· πλέον μὲν οὐδὲν κατὰ τῶν γενναίων περὶ τὴν εὐσέβειαν στρατιωτῶν δύνασθαι δυνάμενος, μόνον δὲ διελέγχων τοὺς ἀσθενεστέρως τῇ τοῦ Χριστοῦ προσιόντας χάριτι. Ὃν τρόπον γὰρ ἐπιστάντος πολέμου, ἀμφοτέρων τῶν πολεμίων ἐπ' εἰρήνης γενομένων, ὁ μὲν ἀνδρεῖος ἐπιδίδωσι τὸ σῶμα πληγαῖς καὶ θανάτῳ πολλάκις, ἵνα τὸν τῆς εὐδοξίας ἀναδήσηται στέφανον· ὁ δὲ τὴν δειλίαν νοσῶν εἰς τὸ ἐναντίον, μᾶλλον τὴν τοῦ σώματος ἀσφάλειαν ἢ τὴν εὔκλειαν ἀσπαζόμενος· τοῦτον δὴ τὸν τρόπον, ἐπειδὰν οἱ δορυφόροι τοῦ Δράκοντος ἐκείνου δεινοῦ ὡς πολεμίους τοὺς ἐπὶ Χριστῷ γνωριζομένους καταγράφωνται, ὁ μὲν οὔπω βεβαίαν ἔχων ἐπὶ τὸν Θεὸν πίστιν, ὑπὸ τῆς ἀνάγκης τὴν γνώμην τρέπεται· ὁ δὲ ὀνόματι Χριστοῦ τὴν ἑαυτοῦ διάνοιαν ὁπλίσας, ἄσειστον ἔχει τὴν εὐσέβειαν, ὑπ' οὐδενὸς πονηροῦ διελεγχόμενος.

constantes in fide Theodulus atque Agathopus

2 Θεόδουλος δὲ καὶ πλέον ἔδειξε τὸν λογισμὸν, ἀεὶ παθοῦς ἐπικρατεῖν δυνάμενον, ὡς ἔργον γενναίου συνοπλίτην Ἀγαθόποδα, τὸν περὶ τὸν Θεὸν παρρησίας, τοσαύτης ἀσεβείας ζάλην καὶ πόλεμον εἰδωλολατρείας, ἐπὶ Καίσαρος Μαξιμιανοῦ κατὰ πάσης φερόμενον τῆς οἰκουμένης, ἀκαταπτώτῳ φρονήματος λογισμῷ, διεσκέδασεν. Ἐπειδὴ δὲ ἱππεῖς, πάντα διαθέοντες, τὸν τῶν ὅλων Δημιουργὸν ἀρνεῖσθαι τοὺς ὑπηκόους κατηνάγκαζον, καὶ τοῦτο μετὰ πάσης βίας κατὰ τῆς θεοσεβείας ἐπραγματεύοντο, ἄλλος ἀλλαχοῦ ἀπήγετο, τὴν ἀξίαν ἐκείνοις ἐπιτιθεὶς θάνατον προθύμως τῇ θέει χρωμένῳ. Οἱ μὲν οὖν τὸν ἐνταῦθα βίον κέρδος οὐ μικρὸν ἡγούμενοι, παραχρῆμα μιαροφαγοῦντες, ὀλιγωρίᾳ ἀνεχώρουν, καὶ θάνατον αὐτοῖς καὶ κόλασιν ἐταμιεύοντο· οἱ δὲ τὸν λογισμὸν οὐκ ἐπὶ μέρους ὑγιαίνοντες, ὑπὸ βασάνοις καὶ αὐτοὶ διηλέγχοντο, τὸν ὄντως Θεὸν μὴ ἀρνούμενοι.

comprehenduntur :

3 Καὶ τέως ἔχαιρεν ὁ τοιαύτην σκηνὴν δραματουργήσας διάβολος, ὅτι δὴ φόβῳ τῶν ἀσθενεστέρων ἐγκρατέστερος ἐγένετο· Θεόδουλος δὲ καὶ Ἀγαθόπους, πᾶσαν ὥραν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ διάγοντες, νηστείᾳ καὶ προσευχῇ τὴν ἀνομίαν ἀναστρέψαι ἐδέοντο. Θαυμάσαντες οὖν οἱ περὶ τὸ δικαστήριον ἐκεῖνο τὸν ὑπερβάλλοντα λογισμὸν τῆς παρρησίας τοῦ ἀνδρὸς, ὅτι τῶν ἄλλων τὸ λανθάνειν ἑαυτοῖς ἐκποριζόντων, αὐτοὶ μόνοι τὸν τοῦ Θεοῦ λόγον διὰ τῆς πόλεως ἐκήρυττον, ἤγαγον ἐπὶ τὸν ἀγῶνα, πολὺ χαριεστέρους ἐν προσώπῳ μετὰ τὰ δεσμὰ γενομένους. Ἦν γὰρ ὁ Θεόδουλος ἀνὴρ, ἄρτι μὲν τὸν ἴουλον ἐπανθοῦντα κατὰ τῆς γενειάδος ἔχων, ἄλλως δὲ ταῖς ἐπὶ τῆς τοῦ σώματος ἀθλήσεσι τὸ τῆς σωφροσύνης· τούτῳ πατέρες ἦσαν ἐπὶ τῆς Θεσσαλονικέων κεφαλῆς, ἀδελφοὶ δὲ Καπίτων, Μητρόδωρος καὶ Φιλόστοργος· οἱ νέαν ἔτι τὴν ἡλικίαν ἄγοντες, τελείαν εἶχον τὴν περὶ τὸν Θεὸν εὐσέβειαν, καὶ φύσει καὶ τρόπῳ τῇ τοῦ Μάρτυρος προθυμίᾳ συμπνέοντες.

ex his Theodulus

per annulum divinitus acceptum in fide roboratus;

4 Ὃς καὶ πρὸ τοῦ τέλους ἀρραβῶνα τῆς μελλούσης χαρίσματος παρὰ Κρείττονος ἐδέξατο· οὔπω γὰρ τοῦ δεινοῦ καὶ λίαν ἀθέου κηρύγματος ἐπιφοιτῶντος, κρεμῶν ἀωρίαν ὄντι, δέχεταί τι κατὰ τῆς χειρὸς, ἐφ' ᾧ καὶ διηγέρθη· τὸ δὲ ἦν τῆς δακτυλίας τις ἐξ ὕλης καινοτέρας, ἔχων δὲ ἐπὶ τῆς σφενδόνης σφραγῖδας, δι' ὧν ὥρμα κατεμήνυσεν ὁ τῶν ὅλων Θεὸς, ὅτι παρ' αὐτοῦ τὸ δῶρον, τοῦ τὰ τέσσαρα στοιχεῖα διοικοῦντος· εἰ γάρ τις ἐν τούτῳ μόνον ἦν ἐπιφανεὶ ἀνδρὶ πάθος ἀνίατον ἀποδυρόμενος, μόνῃ τῇ παρουσίᾳ πρὸς ἀπαλλαγὴν ἤρκει τῆς νόσου. Καὶ τοιοῦτος μέν τις, ὡς εἰπεῖν, ὁ Θεόδουλος· ὁ δὲ τούτου συμπνέων Ἀγαθόπους, ἀνὴρ πρεσβύτης, ἤδη τῇ πολιᾷ τὴν κεφαλὴν ἐστεμμένος, καὶ τῷ παρελθόντι βίῳ σύμφωνον τὴν τελευταίαν προθυμίαν ἐπιδειξάμενος. Ἀμφότεροι καθαροὶ τῆς θεοσεβείας ὑπηρέται (πᾶσαν γὰρ σωματικὴν ἡδονὴν ἀποταξάμενοι) πρὸς Θεὸν καὶ τὸν τούτου Λόγον Ἰησοῦν Χριστὸν διὰ παντὸς ἔβλεπον· ὁ μὲν γὰρ Διάκονος ἦν τῶν δρωμένων εἰς τὴν τῶν πιστευόντων σωτηρίαν· Θεόδουλος δὲ, δι' οὗ ἀνεγίνωσκεν πολλάκις τὰς τῶν Ἀποστόλων καὶ Προφητῶν εἰσηγήσεις, τὴν τῶν πιστευόντων ἀκοὴν βεβαιοτέραν ἀπειργάζετο. Οὗτος πολλάκις τοὺς ἀτοπωτέρους τῶν δαιμόνων, τὴν τῶν ἀνθρώπων φύσιν καὶ λόγῳ καὶ σώματι διαστρέφειν πειρωμένους, ὀνόματι Χριστοῦ καὶ σφραγῖδι τοῦ παντοκράτορος ἐξορκίζων πρότερον, οὕτως ἀναχωρεῖν τοῦ πλάσματος ἐκέλευεν· οἱ δὲ παραχρῆμα τοῖς ἐπιταττομένοις ὑπήκουον, μέγα βοῶντες τὸν διὰ Θεοδούλου ταῦτα κατ' αὐτῶν δυνάμενον.

alter senior et Diaconus.

Quibus ad Præsidem adductis,

5 Ἀχθέντας οὖν αὐτοὺς ὁ Φαυστῖνος, τότε κατὰ τὴν Θεσσαλονίκην Ἡγεμὼν, ἐφ' ὑψηλοῦ καθήμενος, ὡς εἶδεν μίαν φωνὴν ἀφιέντας, Χριστιανοὶ ἐσμὲν, καὶ ταῖς χερσὶν ἀλλήλους συνέχοντας, ὥσπερ ἐξ ἑνὸς στόματος καὶ μιᾶς γνώμης εἰς εἴδη διάφορα μεμορφωμένους, εὐθὺς ἐφοβήθη τὸ τῆς παρρησίας μέτρον, μή ποτε μόνοι καὶ θανάτῳ γενναίῳ λογισμῷ κρατήσωσιν. Θελήσας οὖν πειθοῖ πρότερον ἀποπειραθῆναι τοῦ Θεοδούλου, πάντας ὑποχωρεῖν ἐκέλευσεν. Οὗτος δὲ τὸν φίλον ὑποκρινόμενος, χρηστὰ προσῆγεν ὡς ᾤετο ῥήματα, Πείσθητί μοι, νεανία, λέγων, μὴ κακὴν ἀπάτην ἀπατήσας ἑαυτὸν ἐξαγάγῃς τοῦ βίου. Ὁ δὲ ὑπομειδιάσας ἠρέμα τῷ προσώπῳ, Αὐτὸς μὲν, ἔφη, πάλαι τὴν ἀπάτην ἀπέφυγον, σὲ δὲ δέδοικα μὴ ταύτης ἐφιέμενος, πρῶτος ἑαυτὸν εἰς αἰώνιον θάνατον ἐμβάλῃς. Τοῦ δὲ Ἡγεμόνος οὐδὲ πρὸς τοῦτο κινηθέντος, ἀλλὰ τοῦτο μὲν δώροις ἐνάγοντος, τοῦτο δὲ τιμαῖς ἐλπιδοῦντος, ἐλθεῖν τὸν Θεόδουλον ἐπὶ τὴν ἱερουργίαν, εἰπὲν, τις Ξένος, a ἀνὴρ τὴν τοῦ Διὸς ἱερωσύνην μεταχειριζόμενος, Κἂν μὴ τιμαῖς σε παρακαλέσῃ θεοῖς ἀνενέγκαι θυσίαν, βασάνοις καταναγκασθείσῃ Βασιλέως ὑπακούειν προστάγμασιν. Ἀλλ' οὐ τοσοῦτον, ὁ Θεόδουλος ἔφη, δυνήσεται φόβος καὶ τὰ καθ' ἡμῶν γινόμενα, ὡς μὴ κρείττους ἡμᾶς πανταχόθεν τῆς ἀπειλῆς γενέσθαι.

Theodulus frustra sollicitatus,

a

libere Christum profitetur :

6 Πειθοῖ δὲ πάλιν εἰπόντος τοῦ Φαυστίνου, Ἀλλ' ὅσον διαλλάττει λόγισαι, τὸ ζῆν μετὰ λαμπρότητος, ἢ τεθνάναι μετὰ κολάσεως. Θεόδουλος εἶπεν· Τοῦτο γὰρ καὶ αὐτὸς ἐννοῶν, ὀλίγων ἡμερῶν λίαν ἐπονειδίστων ὑπεριδεῖν βούλομαι, τῶν οὐρανίων καλῶν μέτοχος γενέσθαι βουλόμενος, ὅθεν καὶ πυρὶ δοκίμαζε τὸ σῶμα· γνώσῃ γὰρ ὡς ἐκεῖνο μὲν ἐνδώσει, φθαρτὸν ὂν, ὑφ' ὁμοίου καταναλισκόμενον· ψυχὴ δὲ λογισμῶν πανταχόθεν ἄτρωτος γενομένη, πλέον ἰσχύσεται, θᾶττον τῶν ὑλικῶν ἀπηλλαγμένη πραγμάτων. Φαυστῖνος Ἡγεμὼν εἶπεν· Καὶ τίς οὗτος, εἰπὲ, b πρόξενος τοῦ κρείττονος, δι' ὃν καὶ πληγῆς καὶ θανάτου τήμερον καταφρονῆσαι διέγνωκας; Θεόδουλος εἶπεν, Ὁ Θεὸς, ὁ τὰ πάντα φύσεως νόμῳ κατακλείσας, καὶ ὁ τούτου παῖς Ἰησοῦς Χριστὸς, ὁ Λόγος τοῦ Πατρὸς, οὗ καὶ τὴν σφραγῖδα παραλαβὼν, ἐξ ἁπαλῶν ἔτι καὶ τῶν ὀνύχων, ἄχρι τέλους οὐκ ἀφήσω· θᾶττον γὰρ καὶ τοῦ σώματος ἢ ταύτης, σοὶ καὶ τῷ τυράννῳ, τῆς θεοσεβείας ἀποστήσομαι. Ὡς δὲ ὁ Φαυστῖνος, διασύραι τὰ ῥηθέντα βουλόμενος, ἔφη· Καλῶς ἡμῖν, ὦ νεανία, πέφηνας, ὁ καὶ τὰ κλεῖθρα καὶ τὰς τοῦ Θεοῦ σφραγῖδας ἐπικείμενος. Ἀπεκρίνατο Θεόδουλος· Καὶ μάλα γε, ἀξιόπιστος τῆς θεοσεβείας διάκονος, οὐ γε μή ποτε τοσοῦτον ἰσχύσεις, πυρὶ καὶ σιδήρῳ μαχόμενος, ὡς δυνηθῆναι ῥήξαντά σε τὰ κλεῖθρα τοῦ λογισμοῦ, καὶ τὴν σφραγῖδα

b

τῆς

τῆς πίστεως ἐπεμβῆναί μοι, τὸν Θεὸν Χριστὸν ἀνακηρύττειν μεμελετηκότι.

Præses tamen eum defecisse mentitur,

7 Θαυμάσας οὖν ὁ Φαυστῖνος τὸν νεανίαν τῆς φρονήσεως, σχεθῆναι πλησίον καὶ τὸν Ἀγαθόποδα προσέταττεν, ἀπὸ πολλοῦ χωρισθῆναι τὸν Θεόδουλον τοῖς δορυφόροις προστάξας. Ὡς δὲ ἧκεν πλησίον τοῦ βήματος, Θῦσαι, Φαυστῖνος Ἡγεμὼν ἔλεγεν· ἰδοὺ γὰρ καὶ Θεόδουλος τὰ πρῶτα πλανώμενος, νῦν θῦσαι κατεπαγγέλλεται. Συνεὶς οὖν τὴν ἀπάτην Ἀγαθόπους εἶπεν· Ἑτοίμως τοίνυν καὶ αὐτὸς τὴν διὰ λόγων θυσίαν ἀνοίσω τῷ Θεῷ, καὶ τῷ τούτου παιδὶ Ἰησοῦ Χριστῷ· τούτοις γὰρ θυσίαν εἰσάξειν καὶ Θεόδουλος κατεπηγγείλατο. Ἀλλ' οὐ τούτοις Φαυστῖνος εἶπεν, οὐ τοῖς μάτην ὑπὸ σοῦ λεγομένοις, ἀλλὰ τοῖς δώδεκα θεοῖς ἀνάξει θυσίαν, τοῖς συνέχουσι τὴν οἰκουμένην ἅπασαν. Ἀγαθόπους ἐπισείσας ἠρέμα τὴν κεφαλὴν, εἶπεν· Θεοὺς, εἰπέ μοι, καλεῖς, οὓς στοιχεῖα τέχνης ἐξ ὕλης φθειρομένης εἰς εἶδος ἀνθρώπων ἀπετυπώσατο; θεοὺς, οὓς ἄνθρωποι τῇ ἑαυτῶν [illegible] ἀναπλάττοντες, μικρὸν ὕστερον ὡς κρείττονας ἑαυτῶν θεοποιοῦσιν; θεοὺς τοὺς ἀντᾶραι χεῖρα τοῖς βουλομένοις αὐτοὺς ἀνατρέπειν μὴ δυναμένους; θεοὺς τοὺς ὀφθαλμοῖς μὲν οὐ βλέποντας, ποσὶ δὲ ἀκινήτους ὄντας, καὶ πᾶν αἰσθητήριον ὄντως εἰκῇ κατὰ τοῦ σώματος κεκτημένους; θεοὺς, οὓς οἱ πάλαι μὲν Ἑλλήνων ἐμψύχους εἶναι δόξαντας, μοιχείας καὶ παιδεραστίας ἐνόχους ἀπεφήναντο, τῶν δὲ νῦν οἱ τὰς τοιαύτας μετιόντες τέχνας, ἀργυρίου καὶ τεσσάρων [illegible] διαπιπράσκουσιν; Ἀνδρείῳ δὲ προσάξω θυσίαν, εἶπε, πρὸ τοῦ παντοκράτορος, ἵνα ταύτην ἐπιδὼν τὴν ἐκ χειρὸς ἀναπλασθεῖσαν ὄψεσιν ὁ παρὰ σοὶ νομιζόμενος Θεὸς εἶναι; μᾶλλον δὲ ἄνω πρόσφορον, ἵνα τὴν ἀπὸ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου πεποικιλμένην ἀκοὴν τοῦτον δεξάμενος, ὅσων ὁ [illegible] ἐστιν αὐτὸς μέτοχος, τοσούτων ἐμὲ κύριον ἀποδείξει.

sed confutatur ab Agathopo.

CAP. II Missi in carcerem

8 Ἔτι δὲ λέγοντος αὐτοῦ τὰ τοιαῦτα, δεδοικότες οἱ περὶ τὸν Ἡγεμόνα, μή ποτε τοὺς λοιποὺς τῶν ὀφειλόντων συγκρίνεσθαι πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ πίστιν ἐπιρρώσῃ, θᾶττον αὐτὸν ἐκέλευσαν ἐπὶ τὸ δεσμωτήριον ἄγεσθαι μετὰ τοῦ Θεοδούλου. Πολὺς δέ τις ὄπισθεν συνεπιρρέων ὄχλος, ἄλλο τε ἄλλως διωχλεῖ τοῖς ἐπὶ τὰ κρείττονα σπεύδουσιν· οἱ μὲν γὰρ ἐπὶ τῷ νέῳ τὸν Θεόδουλον οἰκτείροντες, μετατρέπειν τὸν νεανίαν ἐκ τῶν ἀμετακινήτων ἐσπούδαζον· ἕτεροι δέ τινες τὴν πολιὰν ἐπαιδοῦντο τοῖς Ἀγαθόποδος κροτάφοις θεώμενοι, ἔφασκον [illegible] τῷ συνθήματι, Μὴ καὶ σὺ νέος Ἀγαθόπου καὶ τὸ συμφέρον ἀγνοεῖς; Οἱ δὲ πρὸς μόνην τὴν εἰς τὸ κρεῖττον εὐσέβειαν ἀφορῶντες, οὕτω σιωπῇ τῆς φυλακῆς ἔσω γινόμενοι, καθ' ἡσυχίαν ηὔχοντο. Νυκτὸς δὲ μέσης, δεξιοῖς ὀνείρασιν τοῦ Θεοῦ τούτους πρὸς τὴν ἀγωνίαν ἐπιρρώσαντος, ἀνέστησαν ὑπὸ χαρᾶς ἀμφότεροι, Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν σωτῆρα τῶν ὅλων ἐπιβοώμενοι. Εἶτα τὰς χεῖρας καθαροῖς ὕδασιν ἐναπονιψάμενοι, καὶ τὸ γόνυ κλίναντες ἐπὶ γῆς ἅμα τῷ προσώπῳ, σύμφωνον εὐχὴν ὥσπερ ἐκ μιᾶς γλώττης ἀνέπεμπον τῷ Θεῷ, λέγοντες.

noctem in oratione ducunt.

Deum collaudant,

9 Ὁ Θεὸς τῆς πάντων γενέσεώς τε καὶ ὄψεως, ὁ φύσιν διακρίνας, καὶ χάος ἀφανίσας, ὁ τάξας οὐρανοῦ μὲν πόλον ὑπὲρ τῶν ὅλων διανύειν ἑκάστοτε, ἥλιόν τε φωτίζειν μεθ' ἡμέραν τὰ πάντα κατηναγκάσας, καὶ σελήνην προστάξας ἀφανίζειν τῷ φωτὶ τὸ σκότος, ἵνα σὺν τοῖς ἄλλοις τῶν ἀστέρων τούτων ἑκάτερον τῶν ὁρωμένων αὐξήσεως αἴτιον γένηται, ὁ γῇ μὲν ἀποδοὺς ζώων γένεσιν, θαλάττῃ δὲ ἰχθύων γονὴν ὑποβρύχιον, ἀέρι δὲ ὄρνιθας εἰς αὐτὸν ἔχειν, ἵνα θάλαττα μὲν οἰκείοις δώροις θεραπεύῃ τὸν ὑπὸ σοῦ γενόμενον ἄνθρωπον· ἀὴρ δὲ καὶ [illegible] τῆς δι' ὀρνίθων ᾠδικῶν εὐχὴν ἐπὶ σοὶ πρόσφορον ἀναβάλληται, γῆ δὲ ποικίλων καρπῶν ἐξ οἰκείων κόλπων ἀναβρύουσα τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει, δι' αὐτοῦ σοὶ μόνῳ τῶν ὅλων δεσπότῃ τὰ δυνατὰ δι' ὕμνων ἀναπέμψῃ χαριστήρια· σὺ γὰρ ἰδὼν τὸ καθ' ἡμᾶς γένος ἀσεβείᾳ κατειλημμένον, οὐδὲν ὅτι τῶν διορισθέντων ἀποφυλάττειν βουλόμενον, ἀλλὰ πρὸς μέθας καὶ κώμους καὶ ἀσελγείας ἐκθέσμους κεχωρηκός, οὐκ ἀφῆκας δι' ὅλου πρὸς αἰωνίαν λύσιν ἐνεχθῆναι, οὐδὲ τοσοῦτον θαρρῆσαι τῷ καθ' ἡμῶν ἐνέδωκας δαίμονι, ὡς ἄχρι καὶ ταρτάρου τὸν ἡμέτερον βυθίσαι λογισμόν, ἀλλὰ φιλανθρωπίᾳ τὰ καθ' ἡμᾶς παραδοὺς ἀδιακρίματα, πέμπεις εἰς ἀνθρώπους ἐκ θρόνων οὐρανίων τὸν μονογενῆ σου παῖδα, πείσας ὑποδῦναι φύσιν ἀνθρώπου, τὴν ἀθάνατον λέξιν τῇ θνητῇ καταμίξας οὐσίᾳ, ἵνα τοὺς περὶ τὴν ἀδικίαν πλανωμένους, Λόγος ὁ παρὰ σοί, δι' οὗ ἐποίησας, εἰς εὐσέβειαν πάλιν ἀνεγείρῃ· σοῦ γὰρ ἅμα τῷ Παιδί, καὶ τοῦ Παιδὸς ἅμα τῷ Πατρὶ σὺν ἁγίῳ Πνεύματι τὴν ὑφ' ἡλίῳ πᾶσαν περιθέοντος, τοὺς παραδοξοτέροις τῶν γινομένων τοὺς ἀσεβεῖς ἐπὶ τὸ πιστεύειν μεθείλκυσας. Οὕτω τοίγαρ οὖν Λάζαρος τὸ χρεὼν ἀποτίσας, καὶ τετάρτην ἔχων ἐπὶ τάφῳ κείμενος ἡμέραν, ὑπὸ σῇ τῇ φωνῇ τὰ δεσμὰ τῆς γενικῆς ἀπορρίψας, ἐξ ἀδύτων ἀνέζησεν, γελάσας διὰ σὲ καὶ φύσεως νόμον καὶ θανάτου δύναμιν. οὕτω τις [illegible] τῶν ὄψεων ἐστερημένος, καὶ τὸ παρὰ σοῦ [illegible] τὸν ἥλιον ἐπιδεῖν [illegible] δυνάμενος, πηλῷ μόνῳ τῇ σῇ δεξιᾷ τοῦ πάθους ἐκείνου καθαρῶς ἀπαλλάττεται· οὕτω ποτὲ καὶ γύναιον, ἐξ ἀπορρητοτέρων μελῶν αἵματι ῥεόμενον, ἁφῇ καὶ μόνῃ σῆς ἀμπεχόνης ἐξαίφνης τοῦ κινδύνου, καὶ θᾶττον ἐλπίδος εἰς σωτηρίαν μετηλλάττετο· οὕτως ἀρκέσας ὁ Θεὸς καὶ ῥήματι μόνῳ ποιῆσαι φέρειν ἐπ' ὤμων, ὑφ' οὗ πρότερον ἦν φερόμενος· οὕτω καὶ νῦν ἐπαρκέσαι τῇ καθ' ἡμᾶς ξυνωρίδι μὴ μελλήσῃς, ἵνα τῷ λογισμῷ τὰ δεινὰ τῶν ἄθλων διενεγκόντες, ἑαυτοὺς προσάψαι πόλοις οὐρανίοις δυνηθῶμεν.

EX MS. VATICANO

ejusque magnalia.

c

d

Plurium conversione turbatus Præses,

10 Τοιαῦτα τῶν περὶ Θεόδουλον ἔσω τοῦ δεσμωτηρίου προσευχομένων. Καὶ οἱ μὲν εἰς τὰς ἁλύσεις ὄντες τῶν κακῶν αὐτῶν [illegible], ἢ φόνους δεδρακότων, ἢ μοιχείας τετολμηκότων, εὐθὺς ἀφέντες τὸν περὶ τοῦ σώματος δεδιέναι θάνατον, τοῖς ποσὶ τῶν μακαρίων [illegible] περιπλεκόμενοι, ὁλοτελῆ ἔχον ἐφ' οἷς πεποιήκεσαν μεταγινώσκοντες. Οἱ δὲ περιρρέοντες ἔξωθεν τὸ δεσμωτήριον ὄχλοι, τὰ κλεῖθρα διαρρήξαντες εἰσεπήδησαν, θαύματι πολλῶν τῶν εἰρημένων κατεχόμενοι. Θεασάμενος οὖν τὸ γεγενημένον Οὐρβανός τις, ὁ καὶ Εὐφήμιος, τότε λογιστεύων ἐπὶ τῆς Θεσσαλονικέων, καὶ τῆς τοῦ δικαίου σκηνῆς ὑπηρέτης ὢν [illegible], δρόμῳ χωρεῖ πρὸς τὸν Ἡγεμόνα, βοῶν καὶ διαμαρτυρόμενος, πολλοὺς ἕπεσθαι τοῖς τὴν θυσίαν ἀρνεῖσθαι μέλλοντας, εἰ μὴ θᾶττον ἐκ ποδῶν οἱ δοῦλοι τοῦ Θεοῦ γένωνται. Ταραχθέντος οὖν ἄγαν ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις τοῦ Φαυστίνου, καὶ μάλα κεκινημένου κατὰ τῶν ἐπιτεθέντων, ἄγουσιν οἱ δορυφόροι τὸν νεανίαν ἅμα τῷ πρεσβύτῃ, θαυμάζοντες ὅπως ἑκάτεροι ἑκατέρῳ περὶ τοῦ μέλλοντος συνειδότες. Ὥσπερ γὰρ οὐκ ἐπὶ τιμωρίαν ἀγόμενοι καὶ θάνατον, ἀλλ' εἰς τρυφήν τινα καὶ πανήγυριν στελλόμενοι, διὰ πάντων ἔχαιρον, καὶ τὰ πρόσωπα φαιδρυνόμενοι, καὶ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ διαγγέλλοντες.

iterum Theodulum interrogat,

11 Προσαχθέντων οὖν αὐτῶν ἐπὶ τοῦ βήματος, Φαυστῖνος εἶπεν· Τίς λέγει; Ἀπεκρίθη, Θεόδουλος. Φαυστῖνος Ἡγεμὼν εἶπεν, Μεμάθηκας ὅτι δίκαιον ὑπακούειν πᾶσιν, οἷς ὁ τῶν ὅλων δεσπότης Μαξιμιανὸς προστάττει; Ἀπεκρίνατο Θεόδουλος καὶ εἶπεν, Ὅσα μὲν ὁ δεσπότης οὐρανοῦ καὶ γῆς προστάττει, ταῦτα ποιεῖν καὶ λίαν εὐσεβές· ὅσα δὲ Μαξιμιανὸς, εἰ μὲν δίκαια καὶ μάλα, εἰ δὲ ἄνομα, οὐκ ἀναγκαῖον. Φαυστῖνος Ἡγεμὼν εἶπεν· Τίς γὰρ ὁ τὸν οὐρανὸν ποιήσας εἰπέ μοι. Ἀπεκρίνατο Θεόδουλος, Ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, καὶ ὁ τούτου παῖς Ἰησοῦς Χριστὸς, ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ. Φαυστῖνος Ἡγεμὼν εἶπεν, Ὃν ἐσταύρωσαν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ τιμωρίαις ἀνεκλέκτοις περιέβαλον; Ἀπεκρίνατο Θεόδουλος λέγων, Ὃν ἐσταύρωσαν ἐκεῖνοι δι' ἡμᾶς, τοῦτο παθεῖν βουλόμενον, καὶ μικρὸν ὕστερον ἐπεῖδον ἐκ νεκροῦ σώματος εἰς ζῶσαν φύσιν μεταβαλλόμενον, εἶτα οἰκείᾳ περιστερᾷ τῷ πνεύματι πρὸς αὐτὸν τὸν οὐρανὸν ἀναβαίνοντα· ταῦτα γὰρ ποιεῖ, καὶ θάνατον καταλῦσαι βουλόμενος, καὶ τὸν ἀπειθούντων διελέγξαι τὸν λογισμόν. Φαυστῖνος εἶπεν· Τί γὰρ οὐχὶ μᾶλλον τοῖς θεοῖς ἡμῶν θυσίαν ἱερουργῆσαι κατεπηγγέλλη; Ἀπεκρίνατο Θεόδουλος· Ὅτι βέλτιόν ἐστι τὸν ποιήσαντα τὴν τῶν ἀγαλμάτων ἀκρίβειαν θεραπεύειν, ἢ τὰ πρὸς τέρψιν καὶ ἀπάτην ὄψεως γεγενημένα· τὸ γὰρ ποιοῦν, τοῦ γινομένου προτιμότερον.

et intentatis minus terrere

12 Κελεύσαντος οὖν τοῦ Φαυστίνου τοῦτον γυμνωθῆναι τῶν ἱματίων, περιέσπων οἱ δορυφόροι τὸν νεανίαν πικρῶς,

EX MS. VATICANO

πικρῶς, κήρυκος ἐπιβοῶντος, Θῦσον καὶ ἀφέθητι. Ὁ γοῦν Θεόδουλος ἐπὶ τοῖς γινομένοις εἰς αὐτὸν εἶπεν· Τοῦ μὲν σώματος ἀφαρπάσαι τὸν χιτῶνα, καὶ μάλα δυνήσῃ, τοῦ δὲ λογισμοῦ τὴν ἐπὶ τῷ Θεῷ πίστιν οὐκ ἀποσυλήσεις εἰς τὸν αἰῶνα. Μᾶλλον δὲ αὐτοῦ παῤῥησιαζομένου, καὶ πρὸς φόβον οὐ τρεπομένου τῶν ἐπηρτημένων δεινῶν, καὶ τύραννον τὸν Μαξιμιανὸν πολλάκις ἀνακαλοῦντος, ἐκέλευσεν ὁ Φαυστῖνος ἑτέρους τινὰς ἐπ᾽ ὄψεσιν αὐτοῦ βασανιζομένους μιαροφαγεῖν, καρτερῆσαι πρὸς τὰς ἀνάγκας μὴ δυναμένους. Ὁ δὲ Θεόδουλος, Ταῦτα μὲν, ἔφη, μικρά σου τὰ βασανιστήρια, καὶ λίαν γέλωτος ἄξια, εἴθε τι καὶ μεῖζον καθ᾽ ἡμῶν ἐφεῦρες· οὕτω γὰρ ἂν ἔγνως γενναίαν οὖσαν τὴν καθ᾽ ἡμᾶς συνωρίδα, καὶ πάθους ἐπικρατεῖν ὑπὲρ εὐσεβείας δυναμένην. Φαυστῖνος εἶπεν· Ἀναγκαῖον σήμερόν σε καὶ τὰς καλουμένας παρὰ τοῖς Χριστιανοῖς γραφὰς εἰς μέσον ἐνέγκαι. Θεόδουλος εἶπεν, Εἰ μὲν δὴ τὰ κρείττονα φρονεῖς, τὴν εἰδωλολατρείαν ἀπάτην ἡγησάμενος, καὶ τούτου χάριν τὰ τῶν Ἀποστόλων καὶ Προφητῶν ἐπιζητεῖς ῥήματα, κρατῦναί τέ σου τὸν λογισμὸν τῇ θεοσεβείᾳ βουλόμενος ἐπιζητεῖς τὰ τοιαῦτα, καὶ δεῖ· εἰ δὲ μήγε, μή ποτε προδότην τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος γενέσθαι προσδοκήσεις.

sacrosque libros ab eo impetrare

Φαυστῖνος εἶπεν· Ἀλλ᾽ οὐ φείσομαί σου τοῦ σώματος ἀκρωτηριάζων τοῦτο, καὶ πρὸς βορὰν θηρίων ἐκτιθέμενος, εἰ μὴ τὸ προσταττόμενον θᾶττον ὑπακοῦσαι θελήσειας. Θεόδουλος εἶπεν, Τοῦ μὲν σώματος ἤδη σοι λοιπὸν προκειμένου ἔξεστιν· τῶν δὲ [ἀδίκων] οὐκ αἰσθήσομαι, κἂν πικρότερα τῶν εἰρημένων κατ᾽ ἐμοῦ νεανιεύσῃ.

13 Πολλῆς οὖν ἐπὶ τοῖς γινομένοις παρατρεχούσης τῆς ὥρας, καὶ τοῦ Θεοδούλου μηδὲν πρὸς τὴν ἔκδοσιν τῶν γραφῶν ἐνδιδόντος, ἄλλοι ἀλλαχόθεν προσιόντες, οἱ μὲν δώροις δελεάζειν, ἕτεροι δέ τινες φόβῳ καταπλήττειν τὸν νεανίαν ἐπειρῶντο· ὁ δὲ λογισμῷ τούτων ἑκάτερον διέπτυεν, καθάπερ τεῖχος πανταχόθεν σιδήρῳ καὶ λίθοις ὠχυρωμένον, τὰς τῶν ἐναντίων προσβολὰς οὐ προϊέμενον.

frustra conatur.

Τότε ὁ Φαυστῖνος ἀφανεῖ νεύματι τοῖς δημίοις ἐπισημαινόμενος, ὅσον ἐπὶ φόβῳ τοῦτο ποιεῖν, ἐκέλευσεν τὸν Θεόδουλον τὴν διὰ ξίφους ὑποσχεῖν τιμωρίαν. Ἐλθὼν οὖν ἐπὶ τὸν ἐν ἔθει τῶν ἀπαγομένων τόπον, ὡς εἶδεν τὸν δήμιον ἐπανατεινόμενον τὸ ξίφος, στορέσας e ἐπὶ σφαγῇ τὸν αὐχένα, τοιοῦτόν τι πρὸς τὸν Θεὸν ἀναβοήσας, ἔφη· Δόξα σοι Πάτερ τοῦ παθόντος δι᾽ ἡμᾶς, ἰδοὺ γὰρ ἔσομαι καὶ αὐτὸς σὺν σοὶ τοῦ πατήσαντος τὸν θάνατον διὰ τὴν ἐπὶ σοὶ παῤῥησίαν.

14 Μαθὼν οὖν ὁ Φαυστῖνος ὅτι τῷ ξίφει καθάπερ τινὶ στεφάνῳ τὴν κεφαλὴν ὁ Θεόδουλος ὑπέκλινεν, τοῦτον ἄγεσθαι ἐπὶ τοῦ βήματος πάλιν προσέταττεν, αὐτὸς δὲ τὸν ἕτερον ἐπηρώτα· Τίς λέγῃ; Ἀπεκρίνατο, Ἀγαθόπους.

CAP. III

Interrogatus Agathopus

Φαυστῖνος εἶπεν, Ποίας τύχης εἶ; Ἀπεκρίνατο, Ἧς καὶ Θεόδουλος. Φαυστῖνος Ἡγεμὼν εἶπεν, Ποία γάρ σοι κοινωνία πρὸς Θεόδουλον γέγονεν, ἢ καὶ γένος καὶ φύσις ἐν καὶ τῷ αὐτῷ ὑμᾶς συνήγαγεν; Ἀγαθόπους εἶπεν, Τὸ μὲν γένος διάφορον· ὁ δὲ τρόπος εἷς, καὶ ὅσον τῇ φύσει χωριζόμεθα, τοσοῦτον τῇ ψυχῇ συναπτόμεθα. Φαυστῖνος εἶπεν· Οὐκ οὖν ἐπὶ μίαν κόλασιν ἀμφότεροι σπεύδετε; τοῦτο γάρ ἐστιν τὸ παρὰ σοῦ λεγόμενον. Ἀγαθόπους εἶπεν, Ὑφ᾽ ἑνὶ γὰρ καὶ τῷ συνθέματι τῶν ἐντεῦθεν ἀπαλλαγέντες πραγμάτων, ὑφ᾽ ἑνὶ νεύματι καὶ τὴν ἀμοιβὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ ληψόμεθα.

simili libertate respondet

Φαυστῖνος εἶπεν· Καὶ πῶς οὐκ ἄτοπον ἐπίσης τῷ νέῳ σε σφαλλόμενον εἰς προφανῆ κίνδυνον ἑαυτὸν καθιέναι. Ἀγαθόπους εἶπεν· Οὐ μαλέω, ἔχων f τὴν ἐπὶ Χριστῷ προσδοκίαν, ἀλλ᾽ ὅσον τοῖς χρόνοις εἰς τοῦτο τὸ γῆρας προεληλυθότα, τοσοῦτον πλέον καὶ ἐμαυτὸν ἀποδέχομαι τῆς προθυμίας, καὶ Θεοδούλου τῆς ἐν ἀκμῇ τοῦ σώματος καρτερίας.

f

15 Ὁ γοῦν Φαυστῖνος εἶπεν· Μὴ τούτοις, Θεόδουλε, δελεαζόμενος τοῖς ῥήμασιν, ἄρτι γενιάζων, ἀφειδῶς ἐπιπήδας τῷ ξίφει· ὁ μὲν γὰρ ἤδη πολιὸς ὤν, οὐδὲν παράδοξον εἰ καὶ πρὸς τέλος ἐπείγεται· σὺ δὲ μή τέ τι μήθ᾽ ἕτερόν τι σαυτῷ προκείμενον ἀφαιρεθῇς. Πρὸς ὃν ἑτοιμότατα ὁ Θεόδουλος εἶπεν· Ἀλλ᾽ οὐχ οὕτως ἐμαυτὸν ἀσθενείας ἔχειν οἴομαι, ὡς γενναιότερον ἐν τῷ καρτερεῖν ὑπὲρ εὐσεβείας τὸν πολιὸν ὀφθῆναι τοῦ νέου. Ταῦτα λέγοντας αὐτοὺς, καὶ Χριστὸν ἐπιβοωμένους, στρεβλώσαντες οἱ δορυφόροι, πάλιν ἐπὶ τὴν εἱρκτὴν ἀπήγαγον, δοξάζοντας τὸν Θεὸν ἐφ᾽ οἷς ἐδόκουν νενικηκέναι τὸν διάβολον. Τῶν οὖν γνωρίμων τινὲς, δεδακρυμένοι περιέστησαν ἀμφοτέρους.

Reducti in carcerem arguunt lacrymas amicorum,

Πρὸς αὐτοὺς οὖν Θεόδουλος εἶπεν, Τί ἡ σύνοδος ἢ τὰ δάκρυα; Ἔφασαν, Ὀδυνώμεθα ἐφ᾽ ὑμῖν ἀποκειμένην τύχην. Ὁ δὲ μάλα γαληνιῶντι τῷ προσώπῳ λίαν ὑπομειδιάσας, εἶτα, Πῶς ἀφέντες, ἔφη, τὰς ἰδίας στένειν συμφορὰς, τοὺς τῶν κρειττόνων ἐφιεμένους οἰκτείρετε; Τοιαῦτα τοῦ Θεοδούλου λέγοντος, ἐπιστὰς ὁ στρατιώτης καὶ σιδήρῳ δήσας ἀμφοτέρους, παρήγαγεν ἐνδοτέρω, τὸν ἐπιόντα δῆμον g ἀποσοβῆσαι βουλόμενος. Ἑσπέρας οὖν βαθείας γενομένης, εὐξάμενοι τῷ Θεῷ, διόλου κρατῦναι τούτοις τὸν ἐπὶ τῆς θεοσεβείας λογισμὸν, ἡσύχασαν ἡδέως.

16 Ὁ δὲ τῶν ὁσίων ἔφορος Χριστὸς Ἰησοῦς, μίαν γνώμην τούτοις ἔχουσιν, μίαν ὄψιν εἰς ἱκεσίαν τοῦ μέλλοντος ἐξαπέστειλεν. Ἐδόκουν γὰρ κατὰ τοῦτον ἀμφότεροι νηῶς ἐπιβεβηκέναι, ὑπὸ πνευμάτων ἀτάκτων ἐν μέσῳ πελάγει χειμαζομένης, συνεχῶς δὲ κατὰ τῶν πλευρῶν ἐκ τῆς τῶν ἀνέμων βίας προσρηγνυμένου τοῦ κύματος, λύεσθαι τὴν τρόπιν καὶ ὅσα συνέχειν τὴν ὁλκάδα πέφυκεν, ἄλλων δὲ ἀλλαχόσε προσρηγνυμένων, καὶ τῶν μὲν εἰς τὸ κλυδώνιον καταδυομένων, ἑτέρων δὲ πρὸς τοὺς σκοπέλους δίκην ἰχθύων περιπειρομένων, μόνους δὲ ἑαυτοὺς ἐθεώρουν ὑπὸ τῆς τοῦ κυβερνήτου τέχνης ἐκσωζομένους, ἐσθῆτα τε λαμπρὰν περικειμένους, καὶ προσβαίνοντας ὄρει καλῷ τε καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν οὐρανὸν ἀνατεινομένῳ. h

et de suo felici exitu per visum admoniti,

Τοῦτο οὖν κατὰ ταυτὸν θεασάμενοι τῆς νυκτὸς, ἄφνω διηγέρθησαν, ἑκάτερος ὡς ἀγνοοῦντες ἑτέρῳ διηγήσασθαι τὴν ὄψιν βουλόμενος· ὡς δὲ τὴν τοῦ Χριστοῦ χάριν ἴσην ἐπ᾽ ἀμφοτέροις ἐπνεῦσαν ᾔσθοντο, χρηστὰς ἔχοντες τὰς περὶ τοῦ μέλλοντος ἐλπίδας, ἐπὶ τὸ πρόσω, ὕμνον τινὰ τῷ χρόνῳ τῆς ὄψεως ἔλεγον, Τί τοσοῦτον, ἐάν τις ὑπομείνειεν, ὦ Θεός, ὅσον ἐκ φιλανθρωπίας τῆς τοῦ παιδός σου Ἰησοῦ Χριστοῦ δεξάμενος ἀναπαύεται; Τίς οὕτω τὸν τρόπον ἀνήμερος, ὡς ἐκ τῆς τοιαύτης εὐποιίας, σοῦ τὴν θεοσέβειαν πρὸ τῆς ἀλόγου ταύτης ἡδονῆς ἀσπάσεται; Τίς οὕτω πρόχειρος εἰς εὐεργεσίαν, ὡς ὁ λόγος Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃς πρὸ τοῦ δώρου μηνύσας δι᾽ ὄψεως τὴν χάριν, καὶ τὸν στέφανον ἡμῖν πρὸ τῆς ἀγωνίας ἐπιδείξας, ῥωμαλεωτέρους τινὰς πρὸς τὸ στάδιον τῆς θεοσεβείας ἀπειργάσατο.

Deo gratias agunt.

17 Τοιαῦτα προσευχομένων αὐτῶν, ἔσω παρῆσαν οἱ τὴν τοιαύτην φρουρὰν διὰ φροντίδος εἶχον, φάσκοντες, ἐπιζητεῖν τὸν Ἡγεμόνα Θεόδουλον καὶ Ἀγαθόποδα. Ἀναστάντες οὖν καὶ τὴν σφραγῖδα Χριστοῦ κατὰ τοῦ προσώπου σημήναντες, εἵποντο δεδεμένοι σὺν τοῖς δορυφόροις· θρῆνος τε ἦν πολὺς καὶ δάκρυα τῶν ἐξ ἔθνων ἐπιτηδείων, τὸν τῆς γενναίας ξυνωρίδος θάνατον ἐννοούντων.

Rejectis amicorum lacrymis

Φειδοῦνας οὖν ἑαυτὸν ταῖς ὄψεσιν ὁ Θεόδουλος εἶπεν· Εἰ μὲν ἐπὶ φιλίᾳ τοῦτο γίνεται παρ᾽ ὑμῶν, μᾶλλον ἐφ᾽ οἷς εὐδοκιμοῦμεν πανηγυρίζετε· εἰ δὲ φθόνῳ μᾶλλον ἐπὶ ταῖς ἑτέρων εὐπραγίαις ἀποδύρεσθε, κοινόν τε τῆς εὐσεβείας πρόκειται στάδιον, καὶ πάντας μὲν ἐπίσης καλεῖ τὸ τῆς πίστεως κήρυγμα, ὀλίγοις δὲ δίδωσι τὸν στέφανον, ὧν οὐ πλοῦτος οὐχ ἡδονὴ τὸν λογισμὸν διήλεγξεν. Ἔτι γοῦν αὐτοῦ ταῦτα λέγοντος, Φαυστῖνος Ἡγεμὼν ἐπὶ βήματος ὑψηλοῦ καθήμενος, ἀνηρώτα καὶ τρίτον. Τῶν δὲ πλέον μηδὲν ἀποκρινομένων, ἢ ὅτι Χριστιανοί ἐσμεν, καὶ πᾶν ὅτι ἂν ὑπὲρ τούτου παθεῖν αἱρούμεθα· Φαυστῖνος ἀπεφήνατο πολλὰ σκυθρωπάσας τῷ προσώπῳ, Θεόδουλον καὶ Ἀγαθόποδα, μὴ βουλομένους θύειν, κατὰ θαλάσσης ῥιφῆναι προσέταξα.

tertio Christum confessi

18 Λαβόντες οὖν αὐτοὺς οἱ δορυφόροι, καὶ τὰς χεῖρας ὀπίσω τῶν μακαρίων στρεβλώσαντες, πέτρας ἐξῆπτον τοῦ σώματος, ἀπ᾽ αὐχένος καὶ νώτου τὴν τῶν κάλων συνοχὴν ἀπαρτήσαντες, ἵνα τῷ βάθει τῶν ἐπιφερομένων λίθων ἄχρι πυθμένος θαλάσσης ἐνεχθῆναι τὰ σώματα δυνηθῇ.

abducuntur ad mare submergendi

Ὁλκάδες οὖν πανταχόθεν ἀναπλεόντων ἐπιτηδείων φίλων, ὑπὸ μὲν τῆς φύσεως δακρύειν καταναγκαζομένων, διὰ δὲ τὸν ἐπ᾽ εὐσεβείᾳ θάνατον τοὺς γενναίους κατὰ τοῦ δράκοντος ἀγωνιστὰς μακαριζόντων· ἀναχθέντος οὖν τοῦ σκάφους ἐπ᾽ ἀπειλῇ τοῦ θανάτου, πάλιν ἕτεροί τινες τῶν

et denuo frustra ad defectionem sollicitantur.

ἑλλήνων

ἐλλήνων ἀνέπλεον, γνώμῃ τοῦ Φαυστίνου, τὰ τοιαῦτα σοφιζόμενοι πρὸς τὸν ἀμετακίνητον τῆς καρδίας λογισμόν i. Τέλος οὖν ἐκπέμπει Φούκιόν τινα παρ᾽ αὐτοὺς, ἄνδρα δι᾽ ὅλων ἐκφανῆ, λιβανωτῷ μόνον τὸν Θεὸν ἀρνήσασθαι προτρεπόμενος. Οἱ δὲ ὡς ἤδη τῇ τοῦ Θεοῦ τετελεσμένοι χάριτι, Χριστὸν Ἰησοῦν ἐπεβοῶντο μόνον.

i

tandemque merguntur :

19 Πολλῆς οὖν παρελκούσης τῆς ὥρας, καὶ τῶν δημίων τὸν Ἀγαθόποδα πρότερον ἀφιέναι κατὰ τοῦ πελάγους ὁρμημένων, ἀνατείνας εἰς τὸν οὐρανὸν τὸ πρόσωπον, φωνὴν ἀφῆκεν, ἧς εἰώθει πολύ τι λαμπροτέραν, καὶ εἶπεν, Ἰδοὺ καὶ δευτέρῳ τούτῳ βαπτίσματι σήμερον ἀποθέσθαι πᾶσαν ὑπόνοιαν ἀδικίας ἀφ᾽ ἑαυτῶν καθαιρούμεθα, καὶ πρὸς Χριστὸν Ἰησοῦν καθαροὶ τὸν λογισμὸν ἐπειγόμεθα. Τούτων οὕτως ῥηθέντων, οἱ μὲν στρατιῶται καθῆκαν εἰς τὸ κλυδώνιον, καὶ τὸν Θεόδουλον, ὑπὲρ θεοσέβειαν νίκην ἀναδησάμενον. Θάλαττα δὲ ἡ τούτους ὑποδεξαμένη, ῥήξασα τὰ δεσμὰ τῶν λίθων, πολὺ φαιδρότερα τοῖς οἰκείοις ἀπέδωκεν σώματα· οἷς καὶ μικρὸν ὕστερον ἐπιφανεὶς Θεόδουλος, ἅμα στολῇ καὶ τῷ πρέποντι σχήματι, προσέταττεν τὴν ἑαυτοῦ πᾶσαν οὐσίαν ταῖς χηρείαν ὀδυρομέναις ἐπίσης νεμηθῆναι, καὶ τοῖς ὀρφανίαν δυστυχοῦσιν εἰς παραμυθίαν ἀρκέσαι, ἵνα δοκεῖ μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀναχώρησιν, μὴ μόνον τοῖς δεομένοις ἐπαρκεῖν ὁ Μακάριος, ἀλλὰ καὶ τοὺς οἰκείους ἐπὶ τὰ τοιαῦτα τῆς θεοσεβείας ἐνάγειν πράγματα.

corpora terra redduntur

20 Τούτων οὖν εἰκότως κατ᾽ ἔτος συνιόντες τὴν μνήμην ἀνανεούμεθα· δίκαιον γὰρ ἐκείνοις μὲν εὐχὰς μετὰ τὸν θάνατον ἀναπέμπειν, οὕτως ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ἀνδραγαθήσασιν· αὐτοὺς δὲ κατὰ τὸ δυνατὸν ζηλωτὰς τῆς ἐκείνων γίγνεσθαι πίστεως. Ἐτελειώθησαν δὲ τῇ τοῦ Χριστοῦ χάριτι Θεόδουλος καὶ Ἀγαθόπους [πρὸ τῶν Νωνῶν Ἀπριλίων], εἰς δόξαν Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

et annuo festo honorantur.

EX MS. VATICANO

a *Hæc interpunctio olim placuit : nunc non repugnabo si quis* ξένος *accipiat adjective, ut sit* vir quidam peregrinus.

b *MS.* πρὸς τοῦ κρείττονος, *quod corrigendum putavi.*

c *MS.* παῖς, *quod sensum non faciebat.*

d Γενιὰς, *quid sit nusquam reperiens, tandem suspicari cœpi scribendum* γεννεὰς *ut sit substantivum femininum a* γενναῖος robustus, *sicut* γεννάδας *est masculinum. Ita significaretur* mors, *omnibus prævalens.*

e Στορέσας prosternens : *in MS. erat* ἱστορέσας, *quod nihil ad rem facere visum, ablata superflua vocali, correxi.*

f *Ita suppleri debuit quod erat in ecgrapho defectuosum,* οὐ μάτην ἐπὶ Χριστῷ.

g *Ibidem erat* δήμιον *quod non significat* turbam, sed carnificem.

h *Item* καθῶ τε καὶ.... ἀνατεινομένους, *quod correctionis egere credidi.*

i *Erant hæc sic Latine reddenda* Reducta autem scapha, ad mortis supplicium destinata, iterum aliqui gentilium adnavigarunt ex mente Faustini, eadem suggerentes incommutabili ipsorum animo. Denique emisit etiam Phucium quemdam etc. *pro hoc alius interpres* Fulvium *legit.*

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΚΑΙ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΤΩΝ ΣΤΟΥΔΙΤΩΝ ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ

ΕΙΣ ΠΛΑΤΩΝΑ

ΤΟΝ ΕΑΥΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΝ ΠΑΤΕΡΑ.

Ex MS. Vaticano, signato 1660. fol. 75.

PROLOGUS

Profitetur auctor se, non studio placendi,

Ρήτορσι μὲν καὶ σοφισταῖς ἡ πᾶσα σπουδὴ, οὐ τοῦ ἀληθοῦς ἐπιτυχεῖν καθιστῶσιν ἑαυτοὺς ἐπὶ τὸ γράφειν, ἀλλ᾽ ὥστε λαμπρῦναι τὴν φράσιν, καὶ συντερεῖν τὸ ἔπος, κἀντεῦθεν ἐπᾶραι τὸ διήγημα, πρὸς γαργαλισμὸν τῶν ἀκουόντων· θέλγουσι γὰρ ταῖς εὐεπείαις, καὶ παραλογίζονται ταῖς πιθανότησιν, ὀλίγα τοῦ ψευδοῦς φροντίζοντες, ἅτε δοξοθήραι ὄντες, καὶ ἀνθρωπαρεσκίᾳ δουλούμενοι· οἷς δὲ ἀληθείας ἔρως, τὸ ὂν εἰπεῖν, καὶ τὸ ἀληθὲς πρεσβεῦσαι, κἂν μὴ τὸ γλαφυρὸν καὶ εὐφραδὲς ἔχοιεν ὁ λόγος· ἐπειδὴ γὰρ κάλλους ἀληθείας ἐφίενται, παραπετάσμασιν ἐοικόσι ταῖς φράσεσι χαίρειν a φαίνουσιν, ὅπερ ἐστὶν σοφίας τῆς ὄντως εὕρεμα. Οὕτω δὴ πουθεν κἀγὼ, ὁ βραχὺς καὶ νῷ καὶ λόγῳ καὶ πνεύματι, τὸν ἐμὸν Πατέρα ἐπαινέσομαι· οὐκ ἐκείνῳ χαριζόμενος τὴν εὐφημίαν· τίς γὰρ καὶ χάρις τῷ μηδενὶ τερπομένῳ τῶν τῇδε, ἤδη τὴν ὑπερκόσμιον λαχόντι λῆξιν, ἧς πᾶς ἐπιτυχὼν διαγελᾷ τὰ παρόντα, ὡς μηδενὸς ἐν αὐτοῖς ὄντος σταθίμου τε καὶ μακαρίου, ἀλλ᾽ ἴσα σκιαῖς παρατρέχοντος, καὶ ἄνθεσιν ἠρινοῖς ἀπομαραινομένου; Ἄλλως τε, εἰ ἔτι ὑπὲρ γῆν ὢν, ἀνάξιον ἑαυτὸν ἡγεῖτο καὶ τοῖς ἁπλῶς μονασταῖς ἐγκαταττάττεσθαι, ὅπερ ἄκρας ταπεινοφροσύνης δεῖγμα, καὶ τῆς ἁγίας ἐκείνης ψυχῆς προτέρημα· πῶς ἂν μετελθὼν τῶν ἐνθένδε, καὶ ἐν τοῖς ἀκηράτοις γενόμενος, ἔνθα κενῆς δόξης οὐδεμία ἔφεσις, ταύτης ἐκζητήσειεν παρ᾽ ἡμῶν, διὰ τῶν ἐπαίνων ἐπιτεύξασθαι;

a

scribere viri humillimi laudes

2 Ἀλλ᾽ ὅτι χρέος ἐμοὶ εἴπερ τινὶ ἄλλῳ δικαιότατον, ὀφείλοντι μετὰ τῶν ἄλλων, καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ, τοῦ ὅπως οὖν, καὶ ὑπ᾽ ἐκείνου πόνων τε καὶ ἐπιμελειῶν προσόντος μοι λόγου, οἷά τινα ἀμοιβὴν, τῷ Πατρὶ τὸν λόγον ἀναθήσειν. Καίτοιγε συννοῶν ὅτιπερ ὁ πατρικὸς ἔπαινος εἰς υἱοῦ δόξαν ἀναφέρεται, κατὰ εἰπόντα σοφὸν, Ἡ δόξα ἀνθρώπου ἐκ τιμῆς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, οὐ μὴν διὰ τοῦτο ὡς ἄν τις οἰηθείη ἐπαινέσω, εὐθὺς πάλιν, ὡς ἕκαστος, εἰ οἴκοθεν καὶ παρ᾽ ἑαυτοῦ τὸ εὐκλεὲς ἔχοι, εὐκλεέστερος ἂν εἴη καὶ πατρόθεν δόξαν ἐρανιζόμενος, εἰ δὲ μὴ, οὐδὲν ὀνίνησιν τὸ πατρικὸν γέρας τὸν ἀκλεᾶ τε καὶ ἀχρείαστον, οἷος ἐγὼ φαίνομαι. Ἀλλ᾽ ὅτι οὐχ ὅσιον, ὑπὸ τὸν τῆς σιγῆς μόδιον θεῖναι, καθάπερ τινὰ λύχνον φαίδροτον, τὸν ἐνάρετον ἐκείνου βίον, ἀλλ᾽ ἐπὶ τὴν λογικὴν λυχνίαν μαρμαίρουσαν, ὡς οἶμαι λέγειν, οὐ τῷ δεῖνι καὶ δεῖνι, ἀλλὰ σχεδὸν εἰπεῖν πᾶσι τοῖς ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ. Ἐπεὶ οὖν λυσιτελὴς ἡμῖν καὶ ὠφέλιμος κατὰ πάντα ἐδείχθη ὁ λόγος, ἔχων μετὰ τοῦ ἀληθοῦς καὶ τὸ χρήσιμον ἐκεῖνον· ἔρος ἐκεῖθεν ἀπαρξώμεθα τῶν ἐγκωμίων, ὅθεν καὶ πρεπωδέστατον.

et alienæ utilitatis respectu.

3 Πατέρες μὲν τῷ μακαρίῳ Πλάτωνι, Σέργιος καὶ Εὐφημία, ὧν τὸ εὐγενὲς ἐπίσημον, καὶ ὁ τρόπος οὐκ ἀγεννέστερος· ἤθεσι χρηστοτέροις ἀναστρεφόμενοι, καὶ οἰκουρικῶν ἐπιμελείαις τὰ ἐνόντα ὑπὲρ τοὺς πολλοὺς αὔξοντες, καὶ ζηλωτοὶ διὰ ταῦτα συγγενεῦσιν ὑπάρχοντες· οἷς, μετὰ τῶν ἄλλων μέγιστον ἐγκώμιον καὶ τὸ καὶ εὐτεκνίας δώρημα. Φέρουσι γὰρ ὥσπερ τινὰ εὐθυγενῆ βλαστὸν, σὺν δυσὶ θυγατράσι, τὸν νῦν ἐπαινούμενον, οὐ δὲ αὐταῖς ἀκλεέσιν ὀφθείσαις, ὧν πολλὰ καὶ καλὰ τὰ διηγήματα, τῆς μὲν ἐν τῷ κοινωνικῷ βίῳ διαπρεψάσης, τῆς, ἐξ ἧς καὶ ἡμεῖς, κἀν τῷ μοναδικῷ τάγματι διαλαμψάσης. Ἐπειδὴ δὲ ἐνέσκηψε κατ᾽ ἐκεῖνο καιροῦ ὀργὴ οὐράνιος (ἄγει με γὰρ ταύτην δηλῶσαι ἡ ὑπόθεσις) φθορὰν ὅτι μάλιστα ἐπάγουσα πάνδημον, οὐκ ὀλίγαις μὲν ἄλλαις χώραις τε καὶ πόλεσιν, μετενδημοῦσα, ὥσπερ τις αἰγυπτιακὴ μάστιξ ἐκ τῆσδε εἰς τήνδε, μάλιστα δὲ τῇ βασιλευούσῃ Βυζαντίδι. Ταύτῃ τοι καὶ καταλύουσι τὸν βίον οἱ ἀείμνηστοι

CAP. I.

Parentibus claris et opulentis

cum duabus sororibus natus,

AUCTORE THEOD. STUDIT. EX MS VATICAN.

στοι. Οὐκ ἄκαιρον δὲ τάχα, ὠφελείας χάριν καὶ τὸν τοῦ θανάτου τρόπον ἐπισημῆναι· γένοιτο γὰρ ἂν τὸ διήγημα ἐκδειματοῦν τὰς ψυχὰς τῶν συνετῶς ἐπαϊόντων.

iisdem peste extinctis

4 Ἐφαίνετο ἐξάπινα ἐν τοῖς ἑκάστου ἐσθήμασιν, ἐν βαφαῖς ἐπιμελῶς, τὸ σημεῖον τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ κατεστιγμένον, οὐχ ὑπό τινος ὡραιογραφούσης, μᾶλλον δὲ ἐπὶ Θεοῦ δακτύλῳ καὶ ὑπέρτερον. Ἐθρόει τὸ ἀκουσθεὶς ὑπελείπεν· εἰ εὐθέως ὁ θάνατος σύντομος τοῦ αὐτοῦ, καὶ νεκρὸν ἐγκομιζόντος, καὶ νεκροῦ ἐγκομιζομένου, δύο ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπισκίμποδος, διςδύο ἐπὶ ζώου ἀχθοφόρου φορτοῦ, ἀλλ' ἐπάλληλοι δυστήνων σωμάτων· θρῆνοι πανταχοῦ περιηχούμενοι καὶ ἐλεεινολογίαι, κτυποῦν οἱ ἐκκομισταί, ἐσπάνιζον οἱ ἐνταφιασταί, ἐκλείοντο οἶκοι, ἐκενοῦντο b ῥεῖθρα, ἐπληροῦντο πολυάνδρια, διὰ μέσου δυοῖν μηνοῖν, τῆς πολυανθρώπου τε καὶ μυριοπλήθους πόλεως ἐρήμου καὶ ἀοικήτου σχεδὸν εἰπεῖν ἀποφανθείσης. Ταῦτα ἐν ἡμέραις Κωνσταντίνου τοῦ δυσσεβοῦς Βασιλέως, ὑφ' οὗ ἡ εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ καθυβρίσθη, εἰδώλου πλάνης ὀνομασθεῖσα παρὰ τοῦ λαοπλάνου ἐσχάτου· μᾶλλον δὲ ὁ τοῦ Χριστοῦ ὁ Θεὸς ἡμῶν κατεφρονήθη, εἴπερ ἡ τῆς εἰκόνος τιμὴ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον ἀναβαίνει, καθώς ὁ θεηγόρος ὧδέ που φησι Βασίλειος. Αὕτη ἡ κατὰ τῶν ἁμαρτανόντων δικαιοτάτη, ὡς ἄν τις εἴποι, παιδευτικὴ ῥάβδος τοῦ Θεοῦ, τὴν ὀρθοτέραν ἡμῶν πορείαν ἐπιστρεπτικῶς σωφρονίζουσα καὶ ὁδοποιοῦσα τρίβον σωτηρίας τῇ ὀργῇ αὐτοῦ τοῖς εὐαισθήτως δεχομένοις τὴν νουθέτησιν. Ἐμοὶ δὲ ἐπὶ τὸν Πατέρα μεθαρμοστέος ὁ λόγος.

sub Constantino Copronymo

5 Καταλιμπάνεται τοιγαροῦν ἔρημος γονέων σὺν ταῖς ὁμαίμοσι, κομιδῆ παῖς τυγχάνων· ὃς προσληφθεὶς ὑφ' ἑνὸς τῶν συγγενῶν, καὶ εἰς ἡλικίαν τελέσαν ἀναχθείς, αὐθεῖ μὲν εὐθύς, ὥσπερ τι ἔρνος εὐθαλέστατον, ἡ ἀκμὴ τῆς νεότητος τὴν καλλίστην σύνεσιν, ὅπερ δυσκατόρθωτος τοῖς ὀρφανίᾳ κεχρημένοις, οὐκ ἔχουσι τῶν ἰσογονέων ἐπιστατούντα. Καρποφορεῖ δὲ, ταῖς παρ' ἑαυτοῦ σπουδαῖς τε καὶ φιλοπονίαις, τὴν παίδευσιν τῆς νοταρικῆς μεθόδου, ὡς οὔπω τις τῶν καὶ πατρικαῖς ἐπιμελείαις προμεμαθευομένων, σὺν ἀριστεύων τε ἅμα τῷ προσειληφότι θείῳ τὰ βασιλικὰ χρήματα. Καὶ τοσοῦτον φανεὶς ἐνταῦθα περιδέξιος, ὡς ὄνομα μόνον ἔχειν ἐκεῖνον τῆς ἀρχῆς, τὸν δὲ τὸ ἔργον γνωρίζεσθαι, καὶ διὰ ταῦτα ἐπίσημον μὲν εἶναι ἐν τοῖς βασιλικοῖς ταμιεύμασιν, ἀσπαστὸν δὲ τοῖς Ἄρχουσι, γνώριμον τε καὶ αὐτῷ τῷ Καίσαρι.

orphanus licet,

egregie proficit :

6 Οὕτω δὲ διαπρεπόμενος, οὐ ταῖς ἀκαθέκτοις ὁρμαῖς τῆς νεότητος προυδίδωκεν τὸν νοῦν, ὡς ἄν τις τῶν ἀφρόνων τε καὶ ῥᾳθυμούντων, c ἀλλ' οἷά τις ἄριστος παιδαγωγὸς αὐτὸς ἑαυτῷ γενόμενος, ἀπείχετο μὲν ἀσυνέτων, συνήπτετο δὲ πεπαιδευμένοις, τῷ τιμαλφεστέρῳ συντασσόμενος ἀλλ' οὐχὶ τῷ ἀτιμοτέρῳ συνερχόμενος, καὶ τῷ καθ' ἡλικίαν προέχοντι παραζευγνύμενος, ἀλλ' οὐχὶ τῷ νεοπαγεστέρῳ συνδιαιτώμενος, καὶ πρὸς τὸ ἄραντες, καὶ τῶν ἔξω ἐν τιμῶν, τὸ τῆς ψυχῆς εὐγενές, λελήθοτως πῶς, ὁδοποιούμενος. Οὔ τί που συμπόταις καὶ συσσίτοις ἑαυτὸν ἐπιδιδοὺς κατὰ κοινὴν φιλοτησίαν, ὡς εἴ τις τῶν νεανιευομένων ἐν εὐωχίαις ἀπὸ σύρων κύβοις καὶ μέθαις καταναλίσκων τὴν οὐσίαν, οὐχ τὰ τῶν μαστροπῶν· σχολαῖς δὲ ἐπιπόνοις ἐφεστὼς τῇ ζυγοστασίᾳ, κἀντεῦθεν πλοῦτον ἑαυτῷ συναθροίζων, καὶ τοσοῦτον αὔξων, ὡς ἄλλην συστήσασθαι περιουσίαν, παρὰ τὴν γονικὴν κληρονομίαν ἱκανωτάτην οὖσαν. Τοῦτο δὲ οὐκ ἂν προσεγεγόνει, εἰ μὴ αὐταρκείᾳ συνετηρεῖτο ἐν πᾶσι, δι' ἧς καὶ σωφροσύνῃ ἐκαλλωπίζετο ὁ φιλόκαλος, καὶ φρονήσει ἠγλαΐζετο ὁ μειλίχιος, πόρρω βάλλων τὰς νεωτερικὰς ἐπιθυμίας, αἷς οἱ ἁλόντες οὐ μόνον τὰ οὐκ ὄντα προσλαμβάνονται, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν ὄντα κενοῦν εἰώθασιν.

et publicæ pecuniæ appendendæ intentus,

opes magnas acquirit :

7 Τί τὸ ἐντεῦθεν; Τοσοῦτος γέγονε πολλοστὸς τῇ συνέσει, καὶ πυκτικὸς ταῖς ἀφορμαῖς τοῦ βίου (ὃ φιλεῖται παρὰ τῶν ἐν κόσμῳ, καὶ σπουδάζεται παρὰ τῶν ἐκδιδούντων ἀνδρὶ θυγατέρα) ὡς ἕλκειν αὐτὸν ἄλλον ἀλλαχόθεν καὶ τῶν ἄγαν εὐπατριδῶν τε καὶ εὐπόρων, εἰς κοινωνίαν βίου. Ἀλλ' οὐ γὰρ ἀφῆκεν αὐτὸν ὁ θεῖος πόθος, ὃν ἀνῆψεν ἑαυτῷ διὰ κρείττονος ἐπιλογισμοῦ, ἐμπαγῆναι τοῖς βίου τέλμασιν· καὶ γὰρ ἦν ἀναγνώσεσι προσέχων ἀντὶ παιγνίων· ἔν τε ἐκκλησίαις προσεδρεύων ἀντὶ θεάτρων, καὶ ἐν σεμνείοις ἀναστρεφόμενος ἀντὶ ἀσέμνων καταγωγίων· καὶ γε τὸ ἀξιεπαινετώτερον, ἐξαγορεύσεις ποιούμενος τῶν κρυφίων τοῦ νοῦ κινημάτων τε καὶ δραμάτων τινὶ τῶν Καθηγουμένων· ὃ τῆς μὲν ἐκείνου φιλοθείας ὑπῆρχε σύμβολον, τοῦ δὲ τὴν ἐξαγόρευσιν δεχομένου κατέπληττε τὴν διάνοιαν, τελειωτικῶς γινόμενον.

expetitur ad nuptias :

sed pietati deditus

8 Ὅθεν ἐπάρας τὸ τῆς διανοίας ὄμμα ἐπὶ τὰς τῶν αἰδίων θεωρίας, καὶ τῷ ἐκεῖθεν πτερωθεὶς ἔρωτι, σβέννυσι τὸν κάτω πόθον, καὶ ποιεῖ τὸ τοῦ θείου Ἀντωνίου ὁ θαυμάσιος. Πάντα γὰρ διαπιπράσκας σὺν αὐτῇ τῇ πατρικῇ ἑστίᾳ, καὶ πτωχοῖς διανείμας, τούς τε οἰκέτας ἐλευθερώσας, καὶ ταῖς δυσὶν ἀδελφαῖς βραχέα τινὰ καταλείψας, ἔξεισιν Ἀβραμιαῖα προθέσει, οὐκ εἰς τὰς ἐγγύθεν κώμας ἀσκήσων, ἀλλ' ὧδέ που μακρὰν ἀποδημῶν, ἐν τοῖς τοῦ Ὀλύμπου μέρεσι, κατὰ τὸν ὑποδειχθέντα αὐτῷ παρά τινι τῶν ἐν ἄστει Ἀρχιμανδριτῶν τόπον καὶ ἄνδρα, τοῦ μὲν Συμβόλους ἐπικεκλημένου, τοῦ δὲ Θεοκτίστου, ἐπονομαζομένου, οὗ ὁ τρόπος ἀγαθός, τό τε γένος περίβλεπτον, καὶ τὸ τέλος ὅσιον. Ἀλλ' οἷα καὶ ἡ ἀναχώρησις; Μνήμης ὅτι μάλιστα ἐμοὶ ἀξία, ἀκούουσί τε κατανύξεως ἔχουσα φάρμακον· ἀπὸ γὰρ τῆς πατρίδος ἀπάρας μεθ' ἑνὸς θαυμασιωτάτου οἰκέτου, καὶ κατὰ τοὺς λεγομένους Βασιλεῖς ἐφθακώς, ὑπό τε λόχμην τινὰ εἰσδύς, κείρει μὲν τὴν κόμην τῇ χειρὶ τοῦ ἑπομένου, μετενδιδύσκεται δὲ τὴν φαιὰν ἐσθῆτα, ὥς τινα πορφυρίδα. Καὶ τὸ δρᾶμα ὁποῖον; τοῦ μὲν χωριζομένου, καὶ οἴκαδε ἐπανιέναι μετὰ τῶν ἀπαμφιασμάτων παρεγγυωμένου, κἀν τούτῳ θρήνοις ὡς τὸ εἰκὸς βαλλομένου διὰ τὴν δεσποτικὴν στέρησιν, τοῦδε μονωτάτου μετὰ Θεοῦ ἐγκαταλειφθέντος, ὑπὲρ οὗ καὶ δι' ὃν τὸ δρᾶμα. Τοιοῦτος ὁ θεῖος ἔρως, πάντων ἐξιστῶν τὸν ἐραστήν, καὶ περὶ αὐτὸν μόνον συνάγων τὴν ἔφεσιν πυρπολουμένην.

dimissis omnibus in Olympum abit,

deposita per viam coma et veste

9 Ἐπειδὴ δὲ φοιτήσας πρὸς τὸν παιδοτρίβην ἠρωτήθη, ὅστις εἴη, καὶ ὅθεν ὥρμηται, καὶ οὗτινος χάριν ἡ ἐπιδημία, ἐναργεῖς πρὸς ἑκάστην τῶν ἐρωτήσεων τὰς ἀποκρίσεις ἐδίδου· τοῦ δὲ μεμαθηκότος τήν τε πατρίδα, τὸ γένος, καὶ τὴν ἀνατροφήν, Οὔπω ἰσχύεις φησὶν ἐν τῇδε τῇ θέσει τοῦ τόπου, σκληραγωγίαν οὐ τὴν τυχοῦσαν ἐχούσῃ, τὸν κόπον τοῦ μοναχοῦ ὑπομεμενηκέναι. Πρὸς ὃν ὁ τοῦ Χριστοῦ πύκτης· Πάντα σοι, ὦ πάτερ, ἀποδίδωμι, καὶ νοῦν, καὶ θέλημα, καὶ σῶμα, χρῶ τῷ σῷ οἰκέτῃ ὡς ἂν βούλοι, εἴκοντί σοι κατὰ πάντα. Ὢ θαυμασίας προθέσεως ἀποδείξεις, καὶ θαυμασιωτέρας ἀποταγῆς ὑποθέσεις! τῆς μέν, ὅτι ἐν αὐτῷ τῷ ἄνθει τῆς ἡλικίας, καταρρεόντων αὐτῷ χωρούντων τῶν πραγμάτων, τῶν ἐλπίδων χρηστοτέρων ὑποβαλλομένων, πλούτου προκειμένου, δόξης ὑπαστραπτούσης, σαρκὸς σφριγώσης, καὶ ταῦτα σὺν αὐτοκρατείᾳ, νικῶσαν ἔσχεν ἁπάντων τὴν εἰς Θεὸν ἐπιθυμίαν· τῆς δέ, ὅτι καίπερ οὕτω ἄριστα βουλευσάμενος οὐ κατὰ τοὺς πολλοὺς τῶν νῦν ἐπιπλάστως, οἰκειότερον δὲ εἰπεῖν ἀναποτάκτως, ἀποτασσομένων, τὴν ἀποταγὴν ἔθετο, ἀλλ' ὡς ἀπέδειξεν ὁ ἀληθὴς λόγος. Οἱ μὲν γάρ, οὐκ οἶδ' ὅπως, ἐπιλαθόμενοι τοῦ Κυρίου λέγοντος, Ὃς οὐκ ἀποτάσσεται πᾶσι τοῖς ἑαυτοῦ ὑπάρχουσιν, οὐ δύναταί μου εἶναι μαθητής, καὶ ἀλλαχοῦ προστάσσοντος, Πώλησόν σου τὰ πάντα τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανοῖς, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι· ἐγείρουσιν ἑαυτοῖς ναούς τε καὶ μοναστήρια, εἶτα ἀσπασάμενοι τὸ ἐπάγγελμα, τῶν οἰκείων ἄρχουσί τε καὶ κυριεύουσι, δούλους καὶ ὕλας διαφόρους ἐπισυρόμενοι, χθὲς ἀμύητοι τοῦ ἐπαγγέλματος, καὶ σήμερον ὡς παλαιοὶ καθηγούμενοι· χθὲς μὴ εἰδότες χειραγωγεῖσθαι μετὰ συνέσεως, καὶ σήμερον χειραγωγεῖν ἄλλους ἀπαιδεύτως προαιρούμενοι· ὧν οὐχ ἡ ἀρετή, ἡ χρῆσις δὲ τῶν ὑπαρχόντων τὴν ἡγεμονείαν κατεπίστευσεν, οἱ πολλοῖς ἔτεσιν ὀφείλοντες ἐκμαθεῖν καλῶς τὸ ἄρχεσθαι, εἶθ' οὕτως ἐπὶ τὸ ἄρχειν ἀνιέναι, πρὸ τῆς πείρας τοῦ προτέρου ἐπικινδύνως τοῦ δευτέρου ἐπιλαμβάνοντες, τοιούτους ἀπεργαζόμενοι τοὺς ὑπὸ χεῖρας, οἷοι καὶ εἰσίν. Ὁ δὲ ἐπειδὴ ἀληθινὴν τὴν ἀποταγὴν ἐποιήσατο, ἀνόθευτον καὶ τὴν ὑποταγὴν δείκνυσιν· καὶ γὰρ προηγεῖται τοῦ δευτέρου τὸ πρότερον, ὡς ἀστραπὴ βροντῆς, καὶ ἑωσφόρος ἡλίου ἀνίσχοντος· ὁ γὰρ ἄριστα ἀποταξάμενος,

CAP. II. In monasterio Symbolorum receptus a Theoctisto,

abdicato vere et integre mundo,

totum se tradit obedientiæ

ἀποταξάμενος, ἄριστα δηλαδὴ καὶ ὑποταγήσεται· ὁ δὲ καθ' ἑκάτερον σκολιώσας, καὶ ἐν θατέρῳ δηλονότι χωλανεῖται.

ceteris omnibus exercitiis præferendæ,

10 Πολλὰ μὲν οὖν τὰ κατ' ἀρετὴν ἐπιτηδεύματα, ἐγκρατείας κατάστασις, ἀγρυπνίας νῆψις, δακρύων κένωσις, εὐχῆς πτέρωσις, χαμευνείας σύνθλιψις, ἐσθῆτος εὐτέλεια, χειρῶν ἐργασία, γονυκλισιῶν πυκνότης, μελέτη θανάτου, ψαλμῳδίας εὐτονία, στάσεως καρτερία· οὐδὲν δὲ τοιοῦτον τῷ ὑποτακτικῷ, οἷον τὸ κατ' ἐξαγόρευσιν ἀγώνισμα, καὶ τὸ καθ' ὑπακοὴν κατόρθωμα, δι' ὧν ψυχὴ φωτίζεται καὶ νεκροῦται θέλημα, καὶ ὁλοτελὴς εἰσοίκισις τοῦ πνευματικῶς γεγεννημένου πρὸς τὸν γεγεννηκότα ἐγγίνεται. Ὁ γὰρ μὴ ταῦτα τῶν ἄλλων προτιμήσας, σαθρὸς πρὸς ὑποταγὴν καθίσταται, καὶ δι' ὧν δοκεῖ σωτηρίας ἔχεσθαι, ἀπάτης ὑφίσταται ὄλεθρον. Τὸ γὰρ ἐγκρατὲς καὶ ἄγρυπνον, καὶ ὁτιοῦν ἄλλο τῶν προειρημένων κατορθωμάτων, αὐτὸ μὲν καθ' ἑαυτὸ ἐπαινετὸν δοίη τις εἶναι, οὐδ' ἂν δὲ εἴη λυσιτελές, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ πτώσεως αἴτιον τῷ ἰδιορρύθμως πράττοντι, εἰ μὴ γνώμῃ καὶ κανόνι τοῦ καθηγουμένου περαίνοιτο, ὥστε ὁ τὴν ἐξαγόρευσιν μεθ' ὑπακοῆς ἐξασκῶν, τὰ δευτερεῖα τοῖς ἄλλοις δίδωσιν, ἐν τοῖς δυσὶ τὰ πάντα περικλείων.

cum sui ipsius manifestatione

diligens in omnibus,

11 Ταῦτα ὁ Μακάριος ὡς οὐκ οἶδ' εἴ τις τῶν ἄλλων ἀφοσιωσάμενος, καλὴν τὴν βάσιν πήγνυσι, καὶ ἐπὶ ταύτῃ ἀσφαλῆ τὴν οἰκοδομὴν πεποίηται, πάντα λογισμὸν ἀνατιθέμενος, καὶ πάντα καθ' ὑπακοὴν διαπραττόμενος, καὶ διὰ ταῦτα γραφικῶς εἰπεῖν ἀγαπώμενος ἐν προσώπῳ πατρὸς αὐτοῦ· γίνεται οὖν ἀδάμας τῇ καρτερίᾳ, περιδέξιος δὴ διακονίᾳ, διαλάμπων μὲν ἐν πολλοῖς συνάθλοις, ὧν οὐ πόρρω ἀφίστατο κατὰ τὴν κοινοβιακὴν ζωήν, ἰδίᾳ δὲ μεθ' ἑνὸς ὁμοτρόπου ὑποταττόμενος καθ' ἡσυχίαν τῷ ἀειμνήστῳ Θεοκτίστῳ, καὶ πῇ μὲν οἴκοι σχολάζων, πῇ δὲ τῇ κοινότητι συνερχόμενος, ἔν τε ψαλμῳδίαις, διατροφαῖς τε καὶ ἐργασίαις, καὶ οἷον εἰπεῖν, κοινός τε καὶ ἐπίκοινος γινόμενος καὶ μέτριος κατὰ πάντα. Οὐ γάρ, ἐπειδὴ εὐγενὴς τὸ κατὰ σάρκα, ἀπῃσχύνετο τοῖς ἀγροικοτέροις συνδιαιτώμενος· οὐδὲ ἐπειδὴ ἐξυπηρετεῖτο παρ' οἰκετῶν πρότερον, τὰς ἀτιμοτέρας ἐγχειρίζεσθαι διακονίας ἐξενοπάθει. Τοιγαροῦν καὶ κόπρον ἐπ' ὤμων ἐπεφέρετο, καὶ χῶρον ἀρδεύειν προσετάττετο, καὶ ἄλευρα φύρειν ἠνείχετο, καὶ ταῦτα μετὰ τοῦ γράφειν πόνῳ πολλῷ καὶ ἐπιμελείᾳ λογιστῇ.

promptus ad omnia,

reprehensionum patiens,

12 Βούλει μαθεῖν καὶ ἕτερα ὑπακοῆς ἀριστεύματα ἐγγύθεν; Ὁ πρύτανις τῶν κατορθωμάτων ὠνειδίζετο παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐπὶ παρουσίᾳ ξένων, καὶ ὡς ἐν ὀργῇ δεχόμενος, ἀκλινοῦς διέμενεν ὁ εὐκλεέστατος· ὑπανεγίνωσκεν ἀξιολόγως ἐν ὠσὶν ἀδελφότητος, καὶ ὡς παρὰ λόγον ἀγνοίας ἐπιπληττόμενος, ὑπέπτησσεν ὁ ἐμφρονέστατος. Δουλογενὴς ἀκούων κατὰ ἀστεϊσμόν, τὴν κεφαλὴν κατένευεν συνέχων τῷ Πατρί, ὁ εὐγενὴς ὄντως σὺν τῇ ψυχῇ καὶ τῷ σώματι· πολυτελὴς ὢν ἐν τῷ ἐργοχειρίῳ καὶ πολλὰ πονούμενος, ὡς μηδὲν εἰσφέρων ἄπονος ὅτι μάλιστα διελέγχετο ὁ φιλομαθής τε καὶ φιλόθεος, ἀπηγορευμένος μετὰ γονυπετήσιν παρὰ τοῦ Πατρός, ὡς ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐμπίπτων τῷ σφάλματι, οὐκ ἀπεδυσπέτει, ἀλλ' ἐπέμενεν ἐξαιτῶν τὴν συγχώρησιν ὁ θαυμασιώτατος· ἀκούει τὸ δὴ λεγόμενον ὁ κατὰ πάντων σκώπτων καὶ διασύρων, οὐκ ἐκαλλύνετο τοῖς ὀνείδεσιν, ὁ διὰ τῆς ἐθελουσίου ἀτιμίας δόξαν ἑαυτῷ περιποιούμενος ἀΐδιον. Εἴπω τι καὶ τῶν οὐκ οἰκείων δοκούντων τῷ ἐπαγγέλματι, τὸν δὲ λόγον ἔχον κατευθὺ πραττόμενον, ὅτι ἔρωτι ταπεινώσεως βαλλόμενος, παρεκάλει, ἠντιβόλει, κοσσίζεσθαι, ῥαπίζεσθαι, καὶ μέντοι ἔπειθεν, καὶ πείθων ἐτέρπετο, καὶ τυπτόμενος παρά τινος κατ' ἐπιταγὴν τοῦ Πατρός, ὡς δῶρον εἰληφώς, ἐγέγηθει· καὶ ἦν τὸ γινόμενον ὑπερφυές, τοῦ μὲν ἐκβιαζομένου διὰ τὸ δοκοῦν ἀνοικεῖον, τοῦ δὲ χαίροντος διὰ τὸ κερδομισθον· καὶ ἡ ὠφέλεια ὅση ὁρῶσί τε καὶ ἀκούουσιν, ὅστις εἴη ὁ ταῦτα ἑκουσίως ὑφιστάμενος καὶ Χριστὸν ἐντεῦθεν μιμούμενος.

imo etiam verberum.

quare Theoctisto carissimus

13 Τὸν οὖν τοιοῦτόν τε καὶ τηλικοῦτον ἦν ἄρα μὴ ἀγαπᾶσθαι καὶ στέργεσθαι; Καὶ πῶς ἂν ἔχοι λόγον, ὅλον ἑαυτὸν ἐμπαρέχοντα τὸν τῆς ὑπακοῆς υἱόν, ἀπόβλητον καὶ οὐχ ὁλοστεργον εἶναι τῷ γεννήτορι; Διὰ τοῦτο καὶ ἀγαπᾶται λίαν, ὡς εἴρηται· καὶ πανταχοῦ τῇ τῆς ἀρετῆς φανότητι διατεθρύλληται, ὡς πάντα τῷ Πατρὶ γινόμενος, οἷον, ὀφθαλμὸς δεξιὰ βλέπων, χεὶρ ἐργαζομένη, ποὺς βαδίζων, σύμβουλος ἀγαθός, παραστάτης καρτερός, συνόμιλος γλυκερός, τῶν ἔνδον ὁ πιστότατος, τῶν ἐκτὸς ὁ φυλακτικώτατος, ὁμοῦ μὲν τὰ μαθητῶν ὁμοῦ δὲ τὰ ἀδελφῶν ἐπιδεικνύμενος, πρὸς θεῖν δ' ἂν ὅτι καὶ τὰ πατρὸς χρηματιζόμενος, καὶ τοσοῦτος ὢν ἐν ἀμφοτέροις, ὡς εἰπεῖν κατά τινα χρείαν ἢ ἐκδημεῖν τὸν ἀοίδιμον Πλάτωνα, ἀδημονεῖν τὸν ἀείμνηστον Θεόκτιστον, καὶ μὴ ἔχειν ἄνεσιν ἀποστολικῶς εἰπεῖν τῷ πνεύματι διὰ τὸν ποθούμενον. Τίς γὰρ ἐκείνου τὸ μέλλον προβλέψαι στοχαστικώτερος; τίς δὲ τὸ λυποῦν μαλάξαι τε καὶ θεραπεῦσαι προσηνέστερος; τίς δ' αὐτῷ χρειῶδες εἰσοῖσαι εὐμαρέστερος; τίς δὲ τέρψιν ἀνάψαι ποικιλώτερος; τοιοῦτος μὲν πρὸς εὔνοιαν γνήσιος ὡς πάντων ἐξουσιάζειν τῶν πατρικῶν, τοσοῦτος δὲ δοῦλος ὡς οὐδὲ κύριος ὁ δοῦλος. Ἀνθ' ὧν τί τὸ πέρας, καὶ τίς ἡ ἀμοιβή. Ἡ πατρικὴ εὐλογία ἐπὶ τὸν κατὰ πνεῦμα Ἰακώβ, ἐξ οὗ Πατριάρχαι, εἴτ' οὖν Ἱεράρχαι καὶ Ποιμνιάρχαι, ἀφ' ὧν πολλὰ τὰ κατὰ Θεὸν τέκνα πληθουσί τε καὶ πληθυνθήσονται, εὖ οἶδα, τοῦ εὐλογημένου σπέρματος. Τοιοῦτος ὁ τῆς ὁσιότητος ἐραστὴς ὡς ἀληθῶς, καὶ τοιοῦτον αὐτῷ τὸ τέλος, ὡς ἐν σκιαγραφίᾳ προσυπογράφων χαρακτῆρα τῆς εὐμούσου ὑποταγῆς.

AUCTORE S. THEOD. STUDITA EX MS VATICAN.

et omnia ei factus,

benedici divinitus meruit.

Magistro mortuo se recludit,

14 Ἐπειδὴ δὲ παρέπεμψε πρὸς τὸν ἐν οὐρανοῖς δεσπότην τὸν Καθηγούμενον, καθίστησιν ἑαυτὸν εἰς τὸν ἐκείνου τόπον καὶ τρόπον, καὶ τὴν ἡσυχίαν ἀσπάζεται ἐννόμως τε καὶ ἐνθέσμως· οὐ κατὰ τοὺς πολλοὺς τῶν νῦν σφαλερῶς ἐπὶ ταύτην ἐρχομένων, καὶ πρὶν ὑποτάξαι τὴν σάρκα τῷ πνεύματι, τοῖς τῆς πονηρίας πνεύμασι μονομαχήσειν τεθαρρηκότων, καὶ ἐν καιρῷ τῆς νίκης πολεμεῖν ἐκμελετώντων, ὁπότε καὶ πεῖραν οὐκ ὄντων δυστέκμαρτον τὴν νίκην σὺν Θεῷ ποιήσασθαι· ὁ γὰρ ἂν οὐκ ἐπαιδεύθη τὴν ὑποταγὴν πρότερον, πῶς οὗτος ὑποτάξειε τὰ πολέμια πάθη; καὶ ὃς δ' ἂν μὴ ἐκμάθῃ [illegible], πῶς οὗτος προσβήσεται τῷ ὄρει τῆς ἡσυχίας; ἢ δηλονότι ὁ παρὰ καιρὸν αὐτῆς ἁψάμενος, λίθοις λιθοβοληθήσεται, ἢ βολίδι κατατοξευθήσεται, καὶ τελευτήσειεν τῷ κατὰ ψυχὴν θανάτῳ, καθώς που φησὶ τὸ ἱερὸν γράμμα. Ἀλλ' οὐχ οὕτως ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος· λόγῳ γὰρ καὶ τρόπῳ θεαρέστως ὑποταγείς, εὐλόγως καὶ εὐαγγελικῶς ἐπὶ ταύτην πρόσεισιν, καὶ τὸν νοῦν καθαίρεται ἐγγίζων Θεῷ, καὶ ταῖς πρὸς αὐτὸν θεωρίαις γλυκαίνεται μετεωροποιῶν τὸν νοῦν· ἐπεὶ οὐδὲ ἔστιν ἥδιόν τι τοῦ Θεὸν ἔχειν ἐν θεωρίᾳ, ὅς ἐστι γλυκασμὸς καὶ ὅλος ἐπιθυμία τοῖς γευομένοις αὐτοῦ τῆς ἀκηράτου ἀγάπης, ὡς λήθην λαμβάνειν καὶ αὐτῆς σχεδὸν τῆς σωματικῆς τροφῆς. Ἐφ' ἑαυτῷ μὲν οὖν ταῦτα καὶ ἐφέλκεται καὶ πορίζεται, ἐκ δυνάμεως εἰς δύναμιν μετερχόμενος, καὶ ἀναβάσεις ἀετῶν ἐν καρδίᾳ διατιθέμενος.

post congruum obedientiæ et mortificationis exercitium.

CAP. III. Creatus Hegumenus

15 Ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἀρκεῖ τὸ καθ' ἑαυτὸν μόνον σκοπεῖν, ζητοῦντα τῆς ἀγάπης, καὶ τὸ τῶν ἄλλων συμφέρον· τέθειται γοῦν καὶ ἐν τάξει Πατρός, μᾶλλον δὲ μητρὸς φίλην τὴν ὑπερπροσευθεῖσαν ἀδελφότητι, κατὰ διαδοχὴν τοῦ μακαρίτου Θεοκτίστου, ἔχουσα ἴδιον τὸν Καθηγούμενον, ἣν καὶ ἀμφότεροι πνευματικῶς τε καὶ σωματικῶς ὅτι μάλιστα εἰς τὸ εἶναί τε καὶ σώζεσθαι μόνην ταύτην προσήγαγον. Γίνεται δὲ καὶ δυοῖν μαθητῶν καθηγέτης ἰδιοτρόπως, ἢ ὧν ἐξυπηρετεῖτο, καὶ οὓς εἶχε συνεστίους, ἀλλ' οὐχὶ συσσίτους, ὧν ὁ εἷς ἔτι περίεστι τοὔνομα Ἀντώνιος, ὁ μεθ' ἡμῶν καὶ σὺν ἡμῖν μέχρι γήρως ὑποταττόμενος· αὐτὸς ἡμῖν ὑφηγητὴς ἦν ἐνταῦθα τῶν ἐπιζητουμένων. Ἄρτος φησὶ τῷ Πατρὶ καὶ κύαμος πρὸς λαχάνοις καὶ ἀκροδρύοις ἦν ἡ καθ' ἡμέραν ἐπαρκοῦσα ἀνέλαιος διατροφή, πλὴν κυριακῆς τε καὶ ἑορτῆς, καθ' ἃς εἰώθει ὁμοτράπεζος εἶναι τῇ κοινῇ ἀδελφότητι. Ποτόν, ὃ βλύζουσι κρῆναι, καὶ ᾧ συνάγεται νοῦς, οὐ γεμόμενος οἰνοφλυγίας ῥεύματι, οὐδ' αὐτὸ ἡμερήσιον ἀεί, ἀλλὰ πῇ μὲν ὑπερημερίσιον, πῇ δὲ δυσσευόμενον τῇ ἑβδομάδι, ἢ καὶ δεκατήμερον λαμβανόμενον τῆς βραδυποσίας, ἢ οὕτως εἴπω καὶ ἀποσίας, μετὰ τῆς ἐγκρατοῦς ἀφέσεως, καὶ ἐκ φυσικῆς κράσεως, εἰς ἕξιν αὐτῷ καθεστώσης.

abstinet ab oleo et cibis lautioribus,

etiam in aqua sumenda parcissimus:

e

16

AUCTORE S. THEOD. STUDITA. EX MS. VATICAN.

utitur veste vili, genuflexione crebra, strato duro, labore assiduo,

16 Ἐσθὴς εὐτελὴς καὶ βραχύτιμος, καὶ πρὸς μόνην θάλψιν πεποιημένη, ἀλλ' οὐχὶ λεπτοῖς ὑφάσμασιν ἐπιτετηδευμένη, οὐδὲ βαφικαῖς χροιαῖς ἐξανθισμένη, ἣν οἱ καλλωπισταὶ ἀλλ' οὐ μονασταὶ θηρᾶν ἐφίενται. Προσευχὴ καὶ ἀνάγνωσις ἐπίπονος, ἀφοριζομένη κατὰ καιρὸν, καὶ εἰς τροφὴν αὐτῷ ἀντὶ τρυφῆς καρυκευομένη. Γονυκλισίαι πυκναί τε, πατρόθεν ἠργμέναι, ἐξ ἧς τύχοι χειρῶν τε καὶ γῆς ἐφ' ἧς ἐξεδίνει, μέχρι τοῦ δεῦρο τὴν ἀρετὴν στηλιτεύουσαι. Στρωμνὴ οὐχ ἁπαλή τε καὶ διαρρέουσα, ἀλλ' ὅση καὶ ὑπωπιάζειν τὸ σῶμα δυναμένη, καὶ ἀταπείνωτον αὐτὸ πρὸς τὰς πνευματικὰς λειτουργίας διαφυλάττειν ἰσχύουσα. Χειρῶν ἐργασία διὰ σπουδῆς· τοῦτο γὰρ τῶν ἐκείνου κατορθωμάτων παρὰ τοὺς πολλοὺς, ἵνα μὴ λέγω τοὺς πάντας, τὸ ἐπίσημον, ἢ μᾶλλον οἰκειότερον εἰπεῖν, σὺν τῷ ἱερῷ Ἀποστόλῳ φάναι f ἔχοντος, Ταῖς χρείαις μου καὶ τοῖς οὖσι μετ' ἐμοῦ ὑπηρέτησαν αἱ χεῖρες αὗται, ὅτι μηδὲ δωρεὰν ἄρτον ἔφαγεν. Ποία γὰρ χεὶρ τῆς ἐκείνου δεξιᾶς μουσικώτερον ἐναρμονιογράφησεν, ἢ τίς ἐπιπονώτερον τῆς ἐκείνου προθυμίας ἐσπουδαιογράφησεν; καὶ πᾶν ὁτιοῦν προσπεσὸν ἔργον θερμῶς διεχειρίσατο. Πῶς ἄν τις ἐξαριθμήσειεν, τοὺς τὰ ἐκείνου πονήματα εἴτ' οὖν βιβλίδια ἔχοντας, ἐκ διαφόρων θείων Πατέρων ἀνθολογηθέντα, καὶ ἱκανὴν πορίζοντα τοῖς ἐντυγχάνουσι τὴν ὠφέλειαν. Ταῖς καθ' ἡμᾶς δὲ μοναῖς πόθεν ἄλλοθεν ἡ τῶν βίβλων εὐπορία, ἢ οὐχὶ ἐκ τῶν ἐκείνου ἁγίων χειρῶν καὶ πόνων; ἃς οἱ μετιόντες καὶ τὴν ψυχὴν φωτιζόμεθα, καὶ τὴν χειρίδα θαυμάζομεν ὁποία τε καὶ ἡλίκη. Ἀλλὰ γὰρ παραδραμὼν ὁ λόγος ἀνιστόρητά τινα, πάλιν ὑποστρέψας, ἀπαγγελέτω τὰ παραλειφθέντα.

f

multa et eleganti scriptione

Post Copronymi, cui occultus manserat, obitum venit Constantinopolim,

17 Ἤκμαζε τηνικαῦτα ὁ χειμὼν τῆς ἀσεβείας, Κωνσταντῖνος ὁ δυσσεβὴς λογισμὸν, τὸ τῆς κακίας δοχεῖον, ὁ πολυκέφαλος δράκων, ὁ τῆς εἰκονομαχικῆς αἱρέσεως πρωτοστάτης, ὁ τοῦ μοναδικοῦ τάγματος πικρὸς διώκτης, ὃς τίνα μὲν τῶν καθ' ἡμᾶς Ναζιραίων οὐκ ἐξηφάνισεν; τίνα δὲ κρυπτόμενον οὐκ εἰς μέσον ἤγαγεν; ποῖον δὲ ἀντιφερόμενον οὐ κατέσπασεν εἰς τὸ τῆς ἀσεβείας βάραθρον; ὡς εἴ πού τινα ἐναπολειφθέντα τῶν ἐπιφανῶν, ὥσπερ τινὰ σπινθῆρα ἐν ἀποκρύφῳ τόπῳ κείμενον, ἐν νεκροῖς λελογίσθαι, παρὰ τῶν ἔτι ὑπὲρ γῆν ὄντων. Τοιοῦτος ὁ ἡμέτερος Ἠλίας, ὑπὸ Κυρίου φυλαττόμενος ἐν οἷς ἠσκεῖτο τόποις, καὶ μὴ εἰς χεῖρας ἁλοὺς τοῦ νέου Ἀχαὰβ, μηδὲ μετασχὼν τῆς ἐκείνου ἀσεβείας, ἵν' ἀναφανῇ μετὰ παρέλευσιν τῆς νυκτομαχίας, ἀστὴρ ἑωθινὸς ἡμῖν, ὅπερ καὶ γέγονεν. Ἐντεῦθεν διά τινα ἀναγκαῖα εἴσεισιν εἰς τὸ Βυζάντιον, ἄρτι ὥσπερ τινῶν φωστήρων ἐπιφαινομένων τῶν ἐπιλελειμμένων μοναστῶν τοῖς ἐν ἄστει.

et magnos animarum fructus facit, extirpando vitia et virtutes inculcando,

18 Καὶ ἐπείπερ ὡς ἐκ νεκρῶν ζῶν ἀνεγνωρίσθη ὁ Μακαρίτης (ὁ δὲ γὰρ ὅτι ὑπῆν ἡμῶν τῆς τεκούσης ὁμαίμων ἐγνωρίζετο) γίνεται περιβόητος οὐ μόνον συγγενέσιν, ἀλλὰ γὰρ καὶ πάσῃ τῇ Βυζαντίδι, ἄλλων ἀλλαχοῦ ἑλκόντων αὐτὸν, περιχαρῶς τε ἀσπαζομένων, καὶ φιλοφρόνως δεξιουμένων, καὶ ἀπολαυόντων διδασκαλίας προσηκούσης. Ἦν γὰρ ὅτι μάλιστα ὁ ἀνὴρ ἡδὺς τὸν λόγον, ἡδύτερος τὸν τρόπον, ἀσκητικὸς τὸ εἶδος, πολυειδὴς τὴν διδασκαλίαν, τοῖς πᾶσι τὰ πάντα Ἀποστολικῶς εἰπεῖν γενόμενος, τῶν ἐν συζυγίαις σωφρονιστὴς, τῶν παρθενευόντων συνασπιστὴς, τῶν ἐν ἐξουσίαις παρακλητικὸς, τῶν ἀσθενούντων εἰς ψυχὴν ἰατρὸς, πατράσι τέκνα συμβιβάζων, πατέρας τέκνοις καταλλάσσων, δεσπόταις δούλους εὐνοεῖν ἀντιβολῶν, καὶ τούτους ἐκείνοις εὐεργέτας καθιστῶν. Τ' ἀλλὰ ὅσα ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος ποιῶν τε καὶ λέγων γνωρίζεται, ἓν εἰπὼν εἰς σύστασιν τῶν εἰρημένων, πιστώσω τὸν λόγον. Ὅτιπερ ἀφ' οὗ ἐπεδήμησεν τοῖς ἐν ἄστει, ὅλους οἴκους μετέπλασεν, καὶ μετεστοιχείωσεν εἰς βίον ἐνάρετον. Τί δὴ τοῦτο; Ὅρκον ἐκκόψας τῇ παραινετικῇ αὐτοῦ γλώττῃ, καλλωπισμοὺς συστείλας τῇ εὐκόσμῳ διδασκαλίᾳ· φιλοπτωχίαν ἐμποιήσας τῇ ἠθικῇ ὑφηγήσει, ἐξ ἧς κένωσις χρημάτων καὶ διανομαὶ ἐφ' οὓς ἠσκεῖτο τόπους δημόσιοι· πρός τε ἀνάγνωσιν ῥυθμίσας, καὶ πρὸς ὁτιοῦν τῶν καλῶν εὖ ἐπανάγων, καὶ ταῦτα ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ νυκτὸς καὶ ἡμέρας, τληπαθῶν, ἀγρυπνῶν, πεζοπορῶν, ταῖς παρὰ τῶν φίλων καὶ συγγενῶν δεξιώσεσιν, ἀνταλλάσσων τὰς παρ' ἑαυτοῦ κακοπαθείας, ἔργῳ τὸ τοῦ Ἀποστόλου φθεγγόμενος, Ὑπωπιάζω μου τὸ σῶμα, καὶ δουλαγωγῶ, μή πως ἄλλοις κηρύξας, αὐτὸς ἀδόκιμος γένωμαι.

repudiatisque oblatis honoribus redit ad solitudinem,

19 Ἦν τοιγαροῦν σύσσημον τῇ Βασιλιζούσῃ, τὸν λόγον ὑπὸ τοῦ βίου μαρτυρούμενον ἔχων, κἀξ αὐτοῦ τοῦ εὐτελοῦς καὶ ἀπερίττου σχήματος, πρόκλησις εἰς ἀρετὴν τοῖς ὁρῶσι γινόμενος· εἰ δὲ ὅτι πολιτικὸς ἦν ἔν τισι γλυκαίνων τὴν φράσιν πρὸς τὸ τῶν ἀκουόντων ἰδιότροπον, ὁράτω τις τὸν καρπὸν, καὶ μὴ μεμφέσθω τὸν τρόπον. Τίς δὲ οὗτος, ὁ τῶν ἁμαρτανόντων μετάμελος, καὶ ὁ τῶν ἀποτασσομένων τοῦ βίου ὅμιλος· πρῶτος γὰρ καὶ μόνος σχεδὸν εἰπεῖν πτερωτὴς τῶν τοῦ γένους καὶ τῶν ἔξω γένους, ὁ τῆς ὁσιότητος ἐραστὴς ἡμῶν δείκνυται. Διὰ ταῦτα καὶ προστατεῖν μοναστηρίου ἀστικοῦ ἀναγκάζεται μὲν, οὐ καταπείθεται δέ· καὶ ἄρχειν τῆς Νικομηδέων Ἐκκλησίας ὑπὸ τοῦ τηνικαῦτα Προέδρου προτρέπεται μὲν, οὐ συνέρχεται δὲ, φεύγων τὸν Κλῆρον ὁ τούτου ἄξιος, καὶ τὸ τῆς Ἱεραρχίας ὕψος δεδιὼς ὁ τὴν ἀρετὴν μετέωρος. Διὸ καὶ πρὸς τὴν φίλην αὐτῷ ἡσυχίαν ἐπάνεισιν, κἀκεῖ καθιστᾷ μνήμης ἄξια, πτωχῶν προϊστάμενος, ἀδικουμένων ὑπερασπιζόμενος, θλιβομένους παραμυθούμενος, καὶ θλῖψιν οἷον δούλῃ πιεζομένους θεραπεύων, τοῦτο μὲν διὰ γλώσσης καὶ μέλανος, ἐπεὶ μὴ εἶχεν ἄλλῳ τινὶ φαρμάκῳ ἐπαμῦναι τῷ προσιόντι, καὶ ἴσχυέν γε τὸ γράμμα ὡς δῶρον αἰδοῖ τοῦ ἀνδρὸς, κάμπτων πρὸς οἶκτον τὸν ἐλεεῖν δυνάμενον.

ibique intendit operibus caritatis.

20 Τοῦτο δὲ καὶ ἐξ ὧν εὐπορεῖτο ἡ χεὶρ ἐπιδιδοῦσα, πληρούντων αὐτὴν τῶν καλῶς τὰ ἐνόντα κινούντων ἐπὶ μεθέξει τῶν ἀκενώτων καὶ αἰωνίων· Εἰ δὲ μηδ' ἑτέρῳ, παρακλήσει ἐξαίρων τὸ ἄλγος, καὶ μακροτέρᾳ διερωτήσει ἀπαλύνων τὴν τραχυνομένην καρδίαν τοῦ κάμνοντος. Τί θαυμαστὸν πρὸς ταῦτα, καὶ αὐτὸν μετὰ τοῦ ἀοιδίμου Ἰὼβ ἐκεῖνα λέγειν, Διέσωσα πτωχὸν ἐκ χειρὸς δυνάστου, καὶ ὀρφανῷ ᾧ οὐκ ἦν βοηθὸς ἐβοήθησα, στόμα δὲ χήρας με ηὐλόγησεν, δίκην δὲ ἣν οὐκ ᾔδειν ἐξιχνίασα, ὧν ἕνεκεν καὶ ὡς πατὴρ ἐγνωρίζετο, καὶ ὡς προστάτης ἐμεγαλύνετο, καὶ ὡς κηδεμὼν ἐμακαρίζετο, ὁρώμενος, ἀπαντώμενος, ξενιζόμενος, παρὰ μονασταῖς, παρὰ μιγάσιν, εἰς τὰ ὑπερέκεινα ὧν ἠσκεῖτο τόπων τῆς περὶ αὐτοῦ φήμης διαδραμούσης, καὶ πάντων τὸν Πλάτωνα ἐν ταῖς ἑαυτῶν γλώσσαις, ὡς μέγα τι καὶ ἀξιάγαστον χρῆμα, ἐπιφερόντων· ὃν καὶ ὁ μέλλων χρόνος εὖ οἶδ' ὅτι οὐ σιγήσειεν, εἴπερ ἀρετὴ πρᾶγμα ἀθάνατον.

CAP. IV.

Tota sororis familia monasticam amplectente, suscipit cœnobii Præfecturam, eamque difficilem experitur.

21 Ἀλλ' ἧκεν ἡμῖν ἡ χριστοφόρος Εἰρήνη, ἡ φερωνύμως Βασιλεύσασα, ἐν ᾗ μετὰ τῶν ἄλλων καλῶν καὶ ἡ τοῦ μονάζειν παντὶ τῷ βουλομένῳ ἠνέῳκτο θύρα, πάλαι ὑπὸ ἀσεβοῦς βασιλείας κεκλεισμένη, καθάπερ ὑπὸ ἑλληνιζούσης τὸ χριστιανίζειν. Ἐντεῦθεν ἡ περὶ ἡμᾶς μὲν πανέστιος ἀποταγὴ, τοῦ δὲ πανευφήμου Πατρὸς ἡ μετὰ τὴν ἡσυχίαν ἡγεμονία, οὐ βουλομένου μὲν, οὐδὲ ὀρεγομένου ἄγειν (πῶς γὰρ ὁ τὰς μεγίστας φυγὼν ἀρχὰς ἐφέσει τῶν ὑφειμένων ἡλίσκετο) ἀλλὰ τὸ μὲν κατακλασθεὶς ὑπὸ τοῦ αἵματος (εἰρήσεται γὰρ τἀληθὲς, εἰ καὶ τραχύτερος ὁ λόγος) τὸ δὲ καὶ ἐλπίσας τὴν αὐτὴν ἕξειν ἡσυχίαν, κἂν τῇ ἡγεμονείᾳ, ὅπερ οὐχ οἷόν τε· οὐδὲ γὰρ ζητήσας εὗρε τὸ ἐλπιζόμενον· κἀντεῦθεν αὐτῷ οἱ πολλοὶ πνεύσαντες πειρασμοί· τὸ δὲ ὑφ' ὧν καὶ δι' οὓς, ἀφίημι λέγειν, αἰδοῖ τῶν προσώπων, πλὴν ἕλκει βίον ὀδυνηρόν τε καὶ ἀνώμαλον, καὶ τῆς οἰκείας ἕξεως ἀναρμόδιον.

g Intuens in Regulam Apostolicam

22 Ἀλλὰ τί ποιεῖ ὁ γενναῖος ἐκεῖνος ὄντως καὶ εὔβουλος; Ἐπειδὴ ἑώρα ἑαυτὸν ἑαλωκότα τῇ προστασίᾳ, καὶ φυγεῖν ταύτην οὐκ ἀκίνδυνον, καίπερ πολλάκις βουλευσάμενος, οἷά τις ναυκληρὸς ἐν μέσῳ κλύδωνος περιζέοντος, τὸ τῆς ψυχῆς ὀκνῶδες ἀποσεισάμενος, καὶ τὸ τῆς διανοίας ὄμμα ὑψιφρόνως ἀνατείνας, ἰχνηλατεῖ λοιπὸν τοὺς τῶν μακαρίων ἀνδρῶν βίους· οὐ πρὸς τὰ g προσυχῆ παραδείγματα βλέπων, ἐπεὶ λοξὰ καὶ συγκεχυμένα, πρὸς δὲ τὴν ἀρχέτυπον εἰκόνα τῆς ἀποστολικῆς ζωῆς ἀποσκοπῶν, ὃ δεῖ πάντας τοὺς τῆς ἀρετῆς γραφέας ποιεῖν, εἴ γε μέλλοιεν πατροείκελον καὶ σωτήριον τὸν ἑαυτῶν βίον ἀπεργάζεσθαι, πρῶτον τοῦτο ποιεῖ, καὶ λίαν νεανικῶς.

23 Εἰς τὰς τοῦ μεγάλου καὶ θεοφόρου Βασιλείου νομοθεσίας

μοθεσίας εἰσελθὼν, ὡς ἐν παραδείσῳ, καὶ εὑρὼν ἐναντιουμένην τῇ μοναδικῇ πολιτείᾳ τὴν ἀνθρωπίνην συνήθειαν, πρὸς τῷ τοῦ θήλεως ζῳοδούλαις τὰ κοινόβια διοικούμενα, κἀντεῦθεν πολλὰς τὰς ἀτοπίας τικτομένας, μείζους δὲ τὰς ψυχικὰς ζημίας ὑφισταμένας, ὅρα τί ἐργάζεται. Ἐπερωτήσεσι πρότερον χρησάμενος παρὰ τῶν εὖ εἰδότων, ὡς ἂν μὴ δὲ αὐτὸ τὸ καλὸν ἀβασάνιστον εἴη (τῆς γὰρ αὐταρεσκείας πόρρω νεύων, οὐκ ἦν τι, ὃ μὴ συμβουλίαις διεπράττετο) καινοτομεῖ τὰς ἐννόμους παραδόσεις ὡς φιλοκάλους αἱρέσεις, καὶ καθιστᾷ τὸ ἑαυτοῦ μοναστήριον ἄτερ δούλων, ἔξω τοῦ θήλεως ζῴου, δίχα ἐμπορικῆς ἄλλης προσόδου, ἅτινα καπηλικὰ κέρδη ὁ αὐτὸς θεῖος Βασίλειος ὀνομάζων, φευκταῖα εἴρηκεν. Γίνεται δὲ ἡ κατόρθωσις οὐκ ἀπραγητί, ἀλλὰ γὰρ καὶ λίαν περιστατικῶς ἐκ τῶν συνασκουμένων ἀηθῶν ὄντων, καὶ ἐκ τῶν ἔξωθεν ἀντιπραττόντων τῷ ἀγαθῷ σκοπῷ, οὐκ ὀλίγων ὑπαρχόντων. Καὶ οὐ θαυμαστόν. Ἐπεὶ μηδὲ συνήθειαν περικόψαι τῶν ῥᾴστων καὶ εὐπετῶν, μὴ δέ τι ἀνεπίφθονον τῶν ἐπαινετῶς ἑλομένων. Ἆρ' οὖν οὐχ ὑπὲρ ἀνεκτῶς διανοίας ἀπορραγῆναι ἐπιβλαβοῦς παραδόσεως, καὶ τοιοῦτον προθεῖναι ἑαυτὸν ὑπόδειγμα καλὸν τοῖς βουλομένοις μὴ μόνον ὀνόματι ἀλλὰ καὶ πράγματι μονάζειν, καὶ οἰκεῖον τῷ βίῳ καὶ τὸ ἔργον ἔχειν; Πῶς γὰρ ἂν μονάστης ἀληθινός, ὁ δεσποτείας φόβον δούλοις ἐπανατεινόμενος; ἢ πῶς ἀγάμευτος τὴν ὅρασιν ὁ ἐκ θεωρίας τοῦ σώματος αὐτῷ ὑπουργικοῦ θήλεως ἀσκητὴς καθυπηρετούμενος; ὅπου γε καὶ τούτου ἐκτὸς ὑπάρχων, τῷ ἐμφυλίῳ πολέμῳ συνέβη κεν ἁλίσκεσθαι. Ἥψατο τοιγαροῦν ὁ ζῆλος τῶν ἐγγύθεν, καὶ μετέλαβον τοῦ ἀγαθοῦ οἱ φιλόθεοι πεπρωθέν, κἀκεῖνος τὸ κλέος διαιωνίζον ἀπηνέγκατο, εἰ δὲ καὶ ἄλλον ἔσχεν συναγωνιστὴν τε καὶ συλλήπτορα, εἰμὶ δή που ταῦτα λέγοντα καὶ γράφοντα, τῷ πατρὶ τὴν χάριν ἀνενεκτέον· παιδὶ γὰρ προσήκει τὸ πάντα πατρῴζειν, καὶ ὅλον ἑαυτὸν ἐμπαρέχειν τῷ γεννήτορι.

et improbans ancillas in monasteriis virorum,

etiam animalia quorum caussa illæ habebantur ablegavit,

h

exemplo etiam ad alia monasteria efficaci.

24 Ἔπειτα περιστέλλει ἑαυτὸν ἐκ τῶν ἐν ἄστει προόδων, ἐκ συνουσίας ἀρχιστευόντων, ἐκ συνδιατριβῆς ἀρχόντων, εἴσω τῆς πνευματικῆς αὐλῆς ἐρηρεισμένον ἔχων τὸν πόδα· ἐπιστατεῖ τοῖς λογικοῖς θρέμμασι, διατρέφων διδασκαλίας πόᾳ, καὶ ναματίζων κατηχήσεως ῥείθρῳ· ἐξ οὗ τί γίνεται; Εὐθαλεῖ ἡ λία, αὔξει τὸ ποίμνιον, γίνεται περιβόητον, δοξάζεται ὁ ἅγιος Θεός, παρ' οὗ πᾶν ἀνθρώποις τὸ κατορθούμενον. Ἀλλ' οἷον με ἐν μέσῳ τῶν εἰρημένων λαθὸν μικροῦ δεῖν παρέδραμεν; Ἤδη κρατησάσης τῆς εὐσεβοῦς Εἰρήνης, καὶ πολλῶν λόγων βαλλόντων καὶ βαλλομένων περὶ τῆς τῶν σεπτῶν εἰκόνων ὑποθέσεως, παρρησιάζεται πρὸ τῶν πολλῶν καὶ σὺν ὀλίγοις τὴν ἀλήθειαν, μάχεται τοῖς εἰκονομαχοῦσι καθ' ὅσον οἷόν τε, ἐπεὶ μηδὲ δογματικὸς ἦν, ἀλλ' ἁπλοῦν μὲν τὸν λόγον, εὐρύχωρον δ' ὅμως φερωνύμως καὶ πειθήνιον ἔχων. Ἀποδείξεις τῶν εἰρημένων, τὸ ἐν καθέδρᾳ Μητροπόλεως τῶν ἐπιφανῶν, ἐν τῇ κατὰ τοὺς ἁγίους Ἀποστόλους συνόδῳ, παρὰ τοῦ τηνικάδε προεδρεύοντος κατ' ἐξοχὴν τεθῆναι τὸν ἄνδρα, οὔτε πρότερον πτοηθέντα τὰς ἀπειλὰς τῶν αἱρετιζόντων οὔτε τηνικαῦτα ὑποπτήξαντα τὴν ἀποτροπὴν καὶ ἐπιδρομὴν τοῦ στρατιωτικοῦ τάγματος, ἡνίκα ὥρμησεν πρὸς τὸν μέγαν ναὸν, κατασεσῶν τοῦ Προέδρου, καὶ ἀνευφημοῦν τὸν κατὰ τῶν σεπτῶν εἰκόνων ψευδοσύλλογον. Καὶ μικρὸν ὕστερον, ὁ ποτὲ διελύετο τὸ τῆς ἀληθείας ἄθροισμα, καὶ ὡς ἐκ μέσου λεόντων ἡ Βασίλισσα ὑπεξίει, ἄνευ αἵματος ὡς εἰπεῖν δειχθεῖσα Μάρτυς, καὶ ὁ ἡμέτερος Καθηγητὴς τῷ Ἀρχιερεῖ συνεπόμενος, οὐδὲν ἐπὶ τοῖς τετολμημένοις ἐδεδοίκει· μικρὸν γάρ ἐστι τὸ ἐν τῇ Νικαέων συνόδῳ ἐκ δευτέρου εὑρεθῆναι, διὸ τὸ ἐκ μέσου τότε γεγονέναι τὸν ἀσεβέστατον λαὸν καὶ στεράμονα.

Fugit agere cum secularibus

Adest Concilio contra Iconomachos habito

Constantinopoli

et Nicææ.

25 Ἐπειδὴ δὲ ταῦτα οὕτως καὶ τὸ τῆς ὀρθοδοξίας τρόπαιον ἐκρατύνθη, ἐπανήκεν ὁ Πατὴρ εἰς τὸ οἰκεῖον φροντιστήριον, ἐχόμενος τῆς προστασίας· καὶ βληθεὶς νόσῳ, ἀπόγνωσιν ζωῆς ὑποδηλούσης τῷ ἐρμαίῳ τῆς ἐπιθυμίας, μετατίθεται τὴν ἀρχὴν ἐφ' ἡμᾶς, τοὺς μηδὲ τοῦ ἄρχεσθαι ἀξίους. Εὑρίσκει οὖν τὴν ποθουμένην ταπείνωσιν, λαμβάνει ἀνακωχὴν τῶν λυπηρῶν, λύεται τῶν συνεχόντων ἐπηρειῶν, ὀφθεὶς οἷος ἦν τὸ πρότερον, ἀφιλάργυρος, ἀφιλοκτήμων, ἀφιλοπράγμων, τῆς δυσμενείας οὐκ ἐχούσης χώραν ἔτι συνεφεῖν τῆς ἐκείνου ἀρετῆς τὴν ἀκτῖνα· πειράζονται γὰρ καὶ δίκαιοι, ὡς ἂν τῇ πυρώσει τῶν λυπηρῶν χρυσοειδέστεροι τὰς ψυχὰς γένοιντ' ἄν, καὶ μὴ ὑπολισθαίνουσιν εὐθυποροῦντες, ὡς ἂν μάθοιεν παρὰ Θεοῦ αὐτοῖς εἶναι πᾶν τὸ κατορθούμενον.

Prælaturam transfert in Theodorum

CAP. V.

26 Ὁ μὲν οὖν τῆς καθηγήσεως τρόπος, ἤδη πεπέρασται· τρέψομαι δὲ τὸν λόγον ἐπὶ τὴν διαβοητότερον. Ἀλλά μοι στένειν πάρεστιν, ὁρμωμένῳ μὲν τ' ἀληθῆ φράσαι, ἀναινομένῳ δὲ τὴν διήγησιν φειδοῖ τῶν δεδρακότων. Ὅμως ἐπεὶ μὴ οἷόν τε ἄλλως φανερῶσαι τὰ κρυβῆναι μὴ ὀφείλοντα, καίπερ πανταχοῦ διαθρυλλούμενα, ἐπὶ τὴν δήλωσιν ἐλεύσομαι· οὐ θριαμβεύειν τοὺς δράσαντας βουλόμενος, ὅσον στηλογραφῆσαι τὴν ἀρετὴν τοῦ σεμνάνδρος. Οὐαί σοι πόλις φησίν, ἧς ὁ Βασιλεύς σου νεώτερος ἐστιν, τῆς γραφῆς πάλαι μὲν ἀκήκοα, νῦν δὲ ἐν πείρᾳ γεγένημαι. Κωνσταντῖνος, ὁ τῆς Εἰρήνης ῥαδάμνος, οὗ ἡ πίστις μὲν ὀρθὴ ἐκ μητρικῆς εὐσεβείας ἐσφραγισμένη, ὁ βίος δὲ σκαμβὸς ἐξ αὐτοκρατορικῆς ἀκολασίας διαστρεβλούμενος· ἄρτι γὰρ κρατήσας ἐν νεαζούσῃ ἡλικίᾳ, ὁμοῦ μὲν τῆς μητρῴας αἰδοῦς καὶ φυλακῆς ἀφηνιάσας, ὁμοῦ δὲ τῶν τοῦ Θεοῦ νόμων ὑπερφρονήσας, ἐκβαλὼν τὴν νομίμως αὐτῷ συναφθεῖσαν γυναῖκα, μοιχεύει κατὰ τὸν Ἡρώδην. Ἀλλὰ τίνος ἕνεκεν ἡ ἱστορία; Ὅτι τοῦ Προδρόμου ὁμόζηλος καὶ ὁ ἡμέτερος Καθηγητὴς πεφανέρωταί πως, πάντων σχεδὸν συνελθόντων τῇ παρανομίᾳ, μόνος ὡς εἰπεῖν οὗτος σὺν τοῖς ἑαυτοῦ παισὶν εἰς τὸ φρικτὸν ἀκλονήτως διαμένων, ὑπὲρ οὗ ὅσα καὶ ἡλίκα δι' ὅλου ἔτους τὰ ἀγωνίσματα, σκοπὶ ἐπ' ἀκοαῖς, ἀπειλαὶ ἐπ' ἀπειλαῖς, μαστίγων, ἐξοριῶν, ἀκρωτηριασμῶν;

Adulterinas nuptias Imperatoris redarguens

27 Ὡς δὲ οὐδὲν ἐντεῦθεν ἠνύετο τῶν σπουδαζομένων τῷ Καίσαρι, ἐφ' ἕτερον μέτεισι τρόπον· καὶ ἦν τὸ ὑπόδειγμα κατὰ τὸ ᾀδόμενον ἑτέρων, ἡ δὲ χεὶρ Ἀβεσσαλὼμ ἡ τοῦτο πρακτεύουσα. Ἴστε τοὺς παραπεμφθέντας μονάζοντας, καὶ τὰ σταλέντα γράμματα. Καὶ τέλος ἐπειδὴ καὶ ταῦτα ἕωλα καὶ ἀβέβαια, τοῦ Πατρὸς τὰ δέοντα ἀντεπιφέροντος καὶ ἀντεπιστέλλοντος, ἡ ἀνακάλυψις τῆς Βασιλικῆς μορφῆς, οὐκέτι χώραν ἔχοντος τοῦ προσωπείου, φαίνεσθαι. Ἄβαλαι τὰ τότε γεγενημένα παρὰ τῶν σταλέντων δύο στρατηγῶν, ὡς ἐπὶ πολεμίων τινῶν πρὸς τὸν ἄσυλον μοναστὴν τοῦ Χριστοῦ, καὶ μόνῳ τῷ θείῳ νόμῳ φραττόμενον. Ἤρθη ποιμὴν ἐκ μέσου, καὶ διεσκορπίσθη τὰ πρόβατα ἀπὸ τῆς ποίμνης· οἱ μὲν ἐτύφθησαν, ἄλλοι ὑπερωρίσθησαν, ἕτεροι ἐδιώχθησαν, καὶ τό γε ἐλεεινότερον, θέσπισμα βασιλικὸν ἀπροσδέκτους εἶναι πανταχοῦ τοὺς διὰ Κύριον δεδιωγμένους· καὶ ὑπηκουσάν γε οἱ τῶν σεμνείων προϊστάμενοι, καὶ σπάνιος ὁ ἀποτολμῶν εἰσδέξασθαι· καὶ Χριστὸς ἐκάθευδεν, δι' οὓς οἶδεν τρόπους, δοκιμάζων τὰ γιγνόμενα, τῶν μὲν βασανίζων τὸν πρὸς αὐτὸν πόθον εἰ ἐπιμένοιεν, τῶν δὲ τὸ ἀπάνθρωπον οἰκτιζόμενος ἐνεγκεῖν εἰς μεταμέλον.

multa cum suis patitur:

et relegatus illis

28 Τί οὖν ὁ τοῦ Χριστοῦ ἀθλητής; Ἀποξενοῦται τῶν οἰκείων μελῶν ἀθλοῦντες, καταλιμπάνεται μονώτατος τὴν ψυχὴν θεὶς ὑπὲρ τῶν προβάτων, κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον, ὁ ὡς ἀληθῶς ποιμὴν ἀγαθός, ἄγεται ἐπὶ τὸν Καίσαρα ὑπὸ βριαροῦ χειρός, εἱστήκει κατὰ πρόσωπον, εἰ καὶ τολμηρὸν εἰπεῖν, οἷον Ἰωάννης ὁ πρόδρομος τοῦ Κυρίου, πλὴν ὅσον ὁ μὲν αὐτοκίνητος, ὁ δὲ ἑτεροκίνητος. Ὢ τῆς ἀνδρικῆς καρδίας! οὐχ ὑπέπτηξεν τῷ κράτει, οὐκ ἐνέδωκεν ταῖς ἀπειλαῖς, οὐκ ἐγκακῶθη ταῖς πειθανότησι, καίτοι ταῦτα οὔσης ἀφ' αἵματος τῆς τῇ Ἡρωδιάδι ὁμογνωμόνως· ἀλλ' ἐφθέγξατο ἀτρέμας, ἀλλ' ὡμολόγησεν ἀνεπαισχύντως τὸν λόγον τῆς ἀληθείας. Εἶπεν ὁ τοῦ Κυρίου Πρόδρομος, Οὐκ ἔξεστίν σοι ἔχειν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ σου· εἶπεν καὶ ὁ τούτου μιμητὴς τὰ ἐφάμιλλα πρὸς τὸν Ἡρώδην ὅμοιον· καὶ τέμνεται μὲν τὴν κεφαλὴν οὐδαμῶς, ὅτι μηδὲ ἐβούλετο ὁ Καῖσαρ Μάρτυρα τελέσαι τὸν τῇ προαιρέσει ἀθλήσαντα, ὡς πολλαχῶν ἀπεθέξατο, Ὁμολογητὴν δὲ Χριστοῦ καὶ μὴ βουλόμενος ἀπέδειξεν, καθείρξας ἐν οἰκίσκῳ τινὶ ὡς κακοῦργον τὸν θησαυρὸν τῆς ἀληθείας, κλεῖς ἐπὶ κλεισὶ θέμενος, καὶ δι' ὀπῆς τὴν τροφὴν πορίζεσθαι κεκελευκώς, πρὸς τὸ ὑφ' οὐδενὸς ὁρᾶσθαι τῶν ἄλλων ἁπάντων τὸν ὑπὸ Κυρίου ὁρώμενον.

ipse sistitur Imperatori,

i

eique in faciem resistit;

includitur carceri,

AUCTORE S. THEOD. STUDITA EX MS VATICAN.

29 Καὶ οἱ συναιρούμενοι τῷ Καίσαρι τῶν μοναστῶν οἱ προέχοντες, ὧν αἰσχύνομαι εἰπεῖν τὰ ὀνόματα· καὶ ἡ εἰρήνη, τὸ ἀρχαῖον μοναστήριον τῶν βασιλείων Ἐγκλεῖστα k, καὶ ὁ θαυμαστὸς φρόντιστος ὁ τοὺς μοιχωμένους καταστεψάμενος. Οἴμοι μετὰ τοῦ Προφήτου βοήσομαι, Ὅτι ἀπόλωλεν ὁ εὐλαβὴς ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ὁ κατορθῶν ἐν ἀνθρώποις οὐκ ἔστιν. Τί γὰρ καὶ εἴπω τὸν παραδόντα τὸν Ἅγιον τῷ μοιχεύσαντι εἰς τὸ φρουρεῖσθαι; ἢ τὸν προσκυνήσαντα εἰς ἀποστολὰς τοῦ Βασιλέως τὸν συνόδευον; ἢ τοὺς μετὰ τὴν ἐξορίαν παρατεταγμένους πρὸς τὸν Καίσαρος Ἰωσὴφ εἰς τὸ ἴσον μόνον συνελθεῖν τὸν

sed in proposito perseverat :

δικαιωτὴν τῆς ὀργῆς τοῦ, ἄνω ἀνελθεῖν, καὶ πάντων τῶν ἀνέτων περιπλέκειν, δι᾽ ὃ ἐξωθεν σκώπτοντας τε καὶ διασύροντας, ὀργιζομένους τε καὶ οὐχ ὁσίους, μισοχρίστους τε καὶ ἀπονοηθέντας; Ὢ τῆς ἀτοπίας, μᾶλλον δὲ τῆς κατὰ τῆς ἀληθείας ἐξουδενώσεως! Ἐκστασιν κατηγοροῦσι τοῦ γενναίου οἱ μοιχολάτρεις, κενοδοξεῖν ἐπεφήμιζον τὸν ὑπὲρ Χριστοῦ δόξης ἀγωνιζόμενον οἱ διὰ τὸ τὰ πρὸς ἀρέσκειαν τοῦ Καίσαρος πράττειν τε καὶ λέγειν τῆς οὐρανίου Κυρίου ἐκπίπτοντες. Ἔμελεν δὲ ὅμως τὴν ἀπεγνωσμένην τοῦ καιροῦ φορὰν ὁ Χριστοῦ θεραπευτής, πρὸς ἓν μόνον σκοπῶν τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν ὑπὲρ αὐτῆς ἀνταπόδοσιν· καίγε δεῖξεν τὴν γνῶσιν ὡς ἐν ἀδύτοις ἀναπαυόμενος· οὐ γὰρ Θεὸς τὸ σπουδαζόμενον, ἐκεῖ ὁ δὲν τὸ κοινὸν τὸν φιλόθεον.

inde liberatus

l

30 Βραχὺ τὸ ἐν μέσῳ καὶ ἡ μοιχικὴ βασιλεία, μὴ βουληθεῖσα συνιέναι τοῦ ἀγαθοῦ, ἐκ μέσου γίνεται, ὡς ἂν μάθωμεν καὶ Βασιλεῖς μὴ θείων νόμων ὑπεραλλέσθαι, μηδὲ παρανόμους ἐθισμοὺς καὶ φονικὰς ἐξουσιάζειν, καὶ μέχρι τῆς προφορᾶς ὑποφαίνονται· καὶ ὁ πιστὸς τοῦ Κυρίου χρυσοφόρος, τότε ὁμολογίας βραβεῖον ἀναδησάμενος, ἐξεισιν ἀπὸ τῆς φυλακῆς ὡς νικητής, πολλὰ τὰ ἐγκώμια παρὰ πολλῶν δεχόμενος, ὑμνούμενος, μακαριζόμενος, ἀνακαλούμενος, καὶ παρ᾽ αὐτῶν τῶν πρότερον σκωπτόντων τε καὶ κωμῳδούντων. Ἴσασι γάρ, φασὶν ὁ Θεολόγος, θαυμάζειν ἀνδρὸς ἀρετὴν καὶ πολέμιοι, ὅτ᾽ ἂν τοῦ θυμοῦ λήξαντος ἐν ἀνέσει ἡ πρᾶξις δοκιμάζηται, εἰ καὶ ἑτερολέκτως ἐγὼ δέ φημι. Τὴν γὰρ φερωνύμου Εἰρήνης πόλιν κατοικήσασιν, καὶ δι᾽ αἰδοῦς μαρτυρικοῦ ἐνεφάνισε τε καὶ ἔχουσα τὸν ἄνδρα, παλιρροίας δίκην καὶ ἐκ τῆς ἐχθρᾶς εἰς φίλον καὶ ἐπαινέτην μετεληλύθει, ὡς καὶ αὐτὸν τὸν φρουρέα ἀντιβολεῖν τὴν συγχώρησιν κατὰ γῆς ἐρριμμένον· ἔπαθεν δὲ πάθος μᾶλλον ὁ ἀναίσθητος λίθος, ἢ τι καινὸν ἐκεῖνος ἐν τοῖς ὁρωμένοις τε καὶ λεγομένοις.

laudatur ab omnibus :

31 Ἐπειδὴ δὲ ἐπανήκομεν ἐκ τῆς ὑπερορίας καὶ ἡμεῖς, ἄλλοι τε ἀλλαχόθεν, καθάπερ τινὲς ὑπόπτεροι συντρέχοντες, ἐθαυμάζετο μὲν τὸ δρᾶμα παρὰ τοῖς εὐσεβέσι, συνήπτετο δὲ τῇ κεφαλῇ τὰ μέλη, ἐφθέγγετο δὲ τάχα κἀνταῦθα, εἰ καὶ τολμηρόν, ὁ μεγαλοφωνότατος Ἠσαΐας, Ἆρον κύκλῳ τοὺς ὀφθαλμούς σου, καὶ ἴδε συνηγμένα τὰ τέκνα σου, ἥκουσιν πάντες οἱ υἱοί σου μακρόθεν, τότε ὄψει καὶ χαρήσει καὶ φοβηθήσει, καὶ ἐκστήσει τῇ καρδίᾳ. Ὁ μὲν δὴ ταῦτα· ἐγὼ δὲ ἐκεῖνο εἴποιμι, ὅτι καὶ ὁ Ἱεράρχης ἠδέσθη τὸν ἄνδρα, ἀπολογίαν ποιησάμενος, καὶ πρὸς ἕνωσιν ἐκκαλεσάμενος, ἢ καὶ γέγονεν, ἐκβολῇ τοῦ στεφανώσαντος καὶ φειδοῖ τῆς διαστάσεως· ἣν ὅτι μάλιστα φεύγων ἦν ὁ Μακάριος, καὶ νίκης ἔπαθλον πρὸς ἅπαντας τοὺς συνελθόντας ἀπηνέγκατο· τί γὰρ φιλαίτατον ἄλλο Θεῷ ὁμονοίας καὶ ἑνώσεως, ἡνίκα ἡ ἕνωσις μὴ ἐντολὰς Θεοῦ διίστησιν;

recipit suos ab exilio,

reconciliatur Patriarchæ.

CAP. VI.

m

32 Ἀλλὰ τί τὰ μετὰ ταῦτα; Ἡ ἀπὸ τοῦ πρώτου φροντιστηρίου μετάθεσις ἡμῶν διὰ τὸ ἔθνος m εἰς τὸ Βυζάντιον, ἔνθα τὴν ἐγκλειστικὴν ζωήν, διὰ τὸ τὰς ἡνίας μὴ ὑπέχειν τῆς προστασίας, ὁ φιλάρετος ἡμῶν Πατὴρ ἀσπάζεται. Ἀλλ᾽ ὅρα κἀνθάδε παραδόξου πράγματος ἐπιτήδευμα· ὅτι διὰ πλῆθος ταπεινώσεως, καὶ τὸ μὴ εἰς δύο ἀρχὰς διαβλέπεσθαι τὴν ἀδελφότητα, τῷ ζυγῷ τῆς ὑποταγῆς ἑαυτὸν ὑποτίθησιν ὁ θεομίμητος· καὶ τοῦτο ὑπὸ μάρτυσι, τοῖς εἰς αὐτὸ τοῦτο συνεληλυθόσιν. Ἆρ᾽ οὖν οὐ ξένον, τέκνον χρηματίσαι τὸν πρὶν πατέρα τοῦ οὕπερ πνευματικῶς ἤνεγκεν, καὶ ὑποτακτικὸν τὸ ἀρχικὸν τοῦ οὕπερ ἦρξεν, μὴ ὅτι γε μετὰ τοσούτων προδιηνυσμένων ἄθλων,

Publice profitetur Theodoro obedientiam

οἷς τὸ μετριάζειν μόνον ἀρκετὸν εἰς ἔπαινον. Ἀλλὰ τῷ γε ἀξιαγάστῳ εὐπετῶς κατώρθωτο, οὐκ ἐπιπλάστως πως καὶ νενοθευμένως, ὡς ὄνομα μόνον περιφορεῖν ἠρτοῦντι πράγματι, ἀλλὰ καὶ λίαν εὐλικρινῶς καὶ θεαρέστως· οὐ γὰρ ἐξαγορεύσεις, ἐκεῖ καὶ πεποίθησις, καὶ οὐ πεποίθησις, ἐκεῖ καὶ κοπὴ θελήματος, καὶ οὐ κοπὴ θελήματος, ἐκεῖ ὑποταγῆς τελείωσις. Μάρτυρες δὲ τῶν κατορθωμάτων, ὧν καὶ τὰ αἰτήματα ἀντιβολεῖ ὑπὲρ τοῦ πέλας, καὶ ἐπιτυχὼν τοῦ αἰτήματος, ηὔχησεν ἀντὶ τοῦ ἀπολαύοντος, ἐξαιτῶν ὃ μὴ ἐπετύγχανεν, καὶ ἀπαιτήσας ὃ μὴ ἐδυσχέραινεν· πρὸς ἓν μόνον ἀποβλέπων τὸ τοῦ κάμνοντος ὠφέλιμον, οὐχ ὅπως ἐκτελέσειεν τὸ ἑαυτοῦ θέλημα. Οἴμοι, Πάτερ, προσηνὴς φωνή, ἥτις με ἔπνευσε, πατέρα καλεῖν μὴ αἰσχυνόμενος, τὸν μηδὲ υἱόν σου ὀνομάζεσθαι ἐπάξιον; καὶ ἱνατί με εἰς τόδε τὸ ἀξίωμα προήγαγες τὸν ἀδυνάτως καὶ τοῦ ἄρχεσθαι ἔχοντα. Ὅθεν Θεοσεβὴς ἡ σὴ ἁγία ψυχὴ τὸν περὶ τούτου λόγον, καὶ ὡς τὸ ὑπὲρ δύναμιν οἴσει φιλία, εἴτ᾽ οὖν ὕπακον, ἣν ἐν βραχεῖ λόγῳ τὴν ἀπολογίαν ἐνταῦθα θείημι.

eamque serio et integre prastat.

33 Ἀλλ᾽ ἐπανιτέον εἰς τὸ προκείμενον. Ἐγκέκλειστο, ὁ Πατήρ, καὶ ἡ καθείρξις ἀφιλοφροσύνη, καὶ τοσοῦτον ἐν θέρει θαλπομένη, ὡς ἄλλην εἶναι ταύτην κάμινον Χαλδαϊκὴν ἐκ τῆς ἐμπρήσεως τῆς μολιβδίνης στέγης· ὁ δὲ τοσοῦτον ἀπείχετο ἀνιᾶσθαι, ὡς εὔχην εὔχεσθαι, τηλικαύτην αὐτῷ ἀνάπαυσιν εἰς τὸ μέλλον ταμιεύεσθαι, τοῦ πόθου τὸν κόπον κουφίζοντος, καὶ τῆς ἐλπίδος εὐφραινούσης τὴν δυσχέρειαν, ἐξ ὧν αἱ μεγάλαι ἀρεταὶ καὶ πολιτεῖαι τὸ κράτος ἔχουσιν. Οὐ δ᾽ οὕτω πάντων ἀρνούμενος ὁ φιλόπονος, ἀλλὰ τὸ μὲν ταῖς χερσὶν ἐργαζόμενος, καὶ πολλὰς δυνάμεως παρ᾽ αὐταῖς ἐξεργαζόμενος, ἐντὸς ὥσπερ δὲ τῇ θείᾳ μελέτῃ ἐπειγόμενος, καὶ παρατεύων πρὸς τὸν πολέμιον ἑκάστοτε, θερμότερον δὲ πρὸς τὴν τῶν ἀδελφῶν χρείαν παριστάμενος, καὶ τὸν μὲν θεραπεύων λυπούμενον, τὸν δὲ ψυχαγωγῶν ἐκλείποντα, καὶ ἄλλον ἐπανορθῶν καταπίπτοντα, καὶ ἕτερον γλυκαίνων πικραινόμενον, καὶ τῇ τοῦ πάσχοντος ἕξει συμμορφούμενος, ὁ πολυειδὴς ἐκεῖνος τῶν ψυχῶν ἰατρός, καὶ θεραπεύων ἄριστα τοὺς πάσχοντας. Οὐ δὲ ἐκεῖνο παραλείψομαι ἀξιομνημόνευτον τυγχάνον, ὅτι ἅλυσιν σιδηρᾶν, ἱκανὴν τῷ βάρει, τῷ ποδὶ περιθεὶς, ἐνεκαρτέρει τοῖς πόνοις (καὶ τὸ κοπῶδες ὅσον, τὸ μηδ᾽ ἑαυτῆς καθεύδειν, ὁμοῦ τε ἐγρηγορέναι καὶ ἐργάζεσθαι, συνορᾶν ἔξεστιν τῷ ἀρτίφρονι) οὐκ ἐπιδεικτικῶς τὴν καθείρξιν, οὐδ᾽ οἰμὴν αἰχῶν τὴν πρᾶξιν ὡς ἀρετῆς ἐργαστήριον, κατ᾽ ἐκεῖνον ποῦ τὸν Χείρωνα τὸ Θετταλικὸν ἄντρον οἰκοῦντα (πόρρω γὰρ ὁ ἀθλητὴς τοῦ πάθους) ἀλλὰ τὴν μὲν εὐτελίζων, ὡς οὐ θεραπεύων ἀξίως, τὴν δὲ κρύψας τέχνῃ ταπεινοφροσύνης, καὶ μικροῦ λαθὼν ἅπαντας, ἕως ὅτε προελθὼν τῆς κέλλης διὰ Κύριον, ἐγνώρισε καὶ μὴ βουλόμενος. Περὶ μὲν τούτων ἅλις, φιλοῦντος τοῦ ἀκροατοῦ τὸ μέτριον, καὶ οὐκ εὐποροῦντος τοῦ γράφοντος ἐξηγορεῖν πλουσιώτερον.

inclusus cellæ valde incommodæ

catena ferrea pedem induit :

34 Ἐπειδὴ δὲ ἀπεβίω ὁ τηνικαῦτα θεῖος Πρόεδρος, ζητεῖται ψῆφος πατριαρχήσοντος, καὶ τὰ ψηφίσματα ἐπὶ πολλοὺς οἱ πολλοί, ὡς ἕκαστος εἶχεν κατὰ φιλίαν ἢ ἀλήθειαν· ζητεῖται καὶ παρὰ τοῦ Πατρός, οὐχ ὑπὸ τῶν τῆς Ἱερωσύνης μόνον ἐγκρίτων, ἀλλ᾽ ἤδη καὶ πρὸς αὐτοῦ τοῦ Βασιλεύοντος. Τί οὖν ἔδει, ὦ πρὸς τῆς ἀληθείας αὐτῆς, οὐχὶ τὸν τοσαῦτα ὑπὲρ τοῦ καλοῦ ἐναθλήσαντα καὶ ἠκριβωμένου βίου τοῖς πᾶσι νόμον προκείμενον, ἀψευδῶς εἰπεῖν τὴν ἐνοῦσαν αὐτῷ διάθεσιν, πρὸς τῷ κοινῇ συμφέρον σκοποῦντα; Οὔ, φασιν οἱ τὰ ἐκείνου σκώπτοντές τε καὶ διαγελῶντες, ἀλλ᾽ ἢ τὴν ἄγνοιαν προβαλέσθαι, ἢ τοῖς ἐπιζητήσασι παραχωρῆσαι τὸ ψήφισμα· ἔστιν δέ, τὸ μὲν πρότερον ψεῦδος, τὸ δὲ δεύτερον ὑπόκρισις, καὶ ἀμφότερα ἀπόπτυστα. Ὁ μὲν οὖν τὴν ψῆφον ἔστειλεν (τὸ δὲ ἐφ᾽ ᾧτῳ παρ᾽ ᾧ λέγειν;) ἐπέστειλεν δ᾽ ὅμως ὡς ὑπὸ Θεῷ μάρτυρι. Καὶ οἱ μὲν ἀσμένως ἐδέξαντο, οὐκ οἶδ᾽ ὁποίῳ τρόπῳ βεβαιώσαντες τὸ γράμμα· ὁ δὲ λαβὼν ἀπεσείσατο, μετακυλίσας ὡς ἐν κύβῳ τοὺς ψήφους.

sententiam de Patriarcha eligendo rogatus

eam scripto tradit :

35 Καὶ ὁ μὲν (ἐπειδὴ χρεία κεφαλῆς προϊσταμένης ἕκαστον τῶν μελῶν τὸ καθ᾽ ἑαυτὸ εἰσοίσειν) πρός τινα τῶν ὁμοσχήμων, ἀγχιστέα δὲ τοῦ Καίσαρος, μὴ εὐλαβηθεὶς τὴν ἔξοδον διὰ τὸ κοινῇ συμφέρον, νύκτωρ ἄπεισιν, καὶ

φθεγξάμενος

φθεγξάμενος τὰ εἰκότα, οἴκαδε θᾶττον ἐπάνεισιν· ὁ δὲ μαθὼν ἐξεμάνη, καὶ μικρὸν λωφήσας ὅσον εἰς πέρας ἀγαγεῖν τὸ βεβουλευμένον, αἱρεῖ σὺν ἡμῖν τὸν Πατέρα, καὶ εἴκοσι πρὸς τέσσαρσιν ἡμέραις θέμενος ἐν στερεᾷ φυλακῇ, οἴκοι ἐπανελθεῖν ἀφίησιν. Ὅσα γὰρ ἐξύβρισεν κατὰ τοῦ ἀνδρὸς, μᾶλλον δὲ κατ᾽ αὐτῆς τῆς ἀληθείας θυμομαχῶν, καὶ συνταράσσων τὴν ἀδελφότητα, καὶ τοὺς μὲν φρουρῶν, τοὺς δὲ ἕλκων εἰς κατηγορίας, εἰ καὶ ῥίψασπις ἐν πᾶσι γέγονε καὶ ἀξιογέλαστος, τί δεῖ καὶ λέγειν; ἅτινα παρασκευὴ μὲν ἦν τῆς τυρευομένης αὐτῷ πονηρίας, καὶ οἱονεὶ προεισόδιος ἀνομία, παίδευμα δὲ κατὰ τὴν ἐκείνου φληνάφειαν τῆς δοκούσης προπετείας. Βραχὺς ὁ χρόνος, καὶ ἡ τῆς κακώσεως ἐπιφορά· τὸ δὲ αἴτιον, Ἰωσὴφ ὁ μοιχοζεύκτης, τὸ ἐγκόλπιον κακὸν, ὁ τῆς Ἐκκλησίας τάραχος· οὗ ἐπειδὴ, ὡς ἰὸν ὄφεως, κανονικῶς τὴν κοινωνίαν πεφεύγαμεν, ἀπειλαὶ παρὰ τοῦ Καίσαρος, ἐπὶ ξυροῦ ἐνιστάμενοι.

36 Καὶ πῶς ἂν ἐν ὀλίγαις συλλαβαῖς τὸ πλῆθος τῶν τηνικαῦτα ὑπαρχθέντων δι᾽ ὅλου ἔτους, φοβήτρων τε καὶ ἀποστροφῶν, ἀγώνων τε καὶ πειρασμῶν, διηγήσαιμι; Οἶδεν ταῦτα ὁ παθὼν, καὶ ὁ ἐγγὺς τοῦ παθόντος ἱστάμενος. Τέλος, στρατιωτικὴ φάλαγξ τὴν μονὴν κύκλῳ ἀσφαλῶς περιστοιχήσασα, ὡς μὴ δὲ γρύξαι ἢ προκύψαι τινὰ ὅλως παραχωροῦσα· ἔσωθεν φόβοι, ἔξωθεν πτοήσεις, ἀπειλαὶ προσπεμπόμεναι, καὶ τὸ προσπεμφθέντα ἀφίημι λέγειν αἰδοῖ τοῦ σχήματος. Φεῦ τῆς τοῦ καιροῦ φορᾶς! Οὐδεὶς σχεδὸν ὁ τοῦ ῥεύματος ἀνώτερος, οὐδεὶς ὁ τὰ ὀρθὰ συμβουλεύων καὶ ἐπαλείφων τὰ θεῖα· ἀγαπητὸν εἰ μὴ καὶ πάλιν συμπνέων... n τὴν ὀργὴν τοῖς κρατοῦσι, καὶ τό γε ἐλεεινότερον, τῶν ὁμοταγῶν. Πέρας, ἵν᾽ ἐν συντόμῳ τὸ πᾶν παραστήσω, ἁρπαγὴ ἐκ μέσου τῆς ἀδελφότητος νυκτίωρος, καὶ μετὰ τὴν ἁρπαγὴν καθειρξις, καὶ μετὰ κάθειρξιν συνόδου ἡμέρα, καὶ ἐπὶ ταύτῃ σὺν τρισὶν ὑπὸ στρατιωτικῆς χειρὸς ὁ Πατὴρ παριστάμενος ὡς κακοῦργος. Ἐλεεινὸν θέαμα, γέροντα φοράδην ἐξ ἀσθενείας ἀγόμενον σὺν τῇ ἁλύσει, ἣν ἐν τῷ ποδὶ καθηλωμένος ἐπεφέρετο, καὶ ἀφ᾽ ἑτέρου εἰς ἕτερον ὦμον ὥσπερ τι ἄχθος μεταρριπτούμενον.

37 Αἰαῖ, συνοδικῆς εὐταξίας κατάστασις! οἴμοι χριστιανικῆς βασιλείας ὑπόληψις! Τί ταῦτα τῶν πάλαι λῃστρικῶς συνεδρευόντων, ἢ ἄλλως αἱρετικῶς βασιλευσάντων ἐλλιπέστερα; Καὶ, ἵνα ὥσπερ τινὰ παιδιὰν τὰ ἐν μέσῳ παραδραμοῦμαι, πληροῦν δυνάμενα συγγραφῆς μέτρον, κυροῦται ἐξορία, καὶ περιορίζεται ὁ Πατὴρ ἐν μιᾷ τῶν πρὸς τῇ ἄστει νήσων, ὥσπερ καὶ ὁ ἡμέτερος ἀδελφὸς ἐν ἑτέρα δυσχερεστάτῃ, μετὰ τοῦ περιορισμοῦ καὶ τῆς φυλακῆς κρατηθείσης οὔσης. Ὢ τῆς τῶν πραγμάτων φορᾶς! Τῶν μονηστῶν οἱ μιγάδες φιλανθρωπότεροι γεγόνασι, καὶ τῶν κριτῶν οἱ ἀκροαταὶ κρίσιν δικαίαν ἐξοίσειν οὐκ ἐδεδείεσαν· πρόδηλον γὰρ ἦν τὸ παρανομούμενον. Ἀφίημι τὸ βουλευτήριον ἐκεῖνο, ἐφ᾽ ᾧ ὁ κρατῶν διὰ φάλαγγος στρατιωτικῆς ἐν τῆς μονῆς ἀθροίσας πᾶσαν τὴν ἀδελφότητα, καὶ πειρώμενος ὑποκλίνειν ἕνα ἕκαστον πρὸς τὸ αὐτοῦ θέλημα, ἀπετύγχανεν τῶν ἐλπίδων, χάριτι τοῦ οἰκείου κράτους καρτερωτέρους εἶναι τοὺς τῷ θείῳ νόμῳ ἐπερειδομένους. Παρίημι τὰς ἐν τοῖς σεμνείοις φυλακάς, καὶ τοὺς φρουράρχους Ἡγουμένους, πλείω τῶν ἐπιταγμάτων ἐνίους κακοῦντας τοὺς καθειργμένους. Παραδραμεῖ μοι τὰ μετέπειτα, ἡνίκα ἀπαγωγαὶ καὶ μεταγωγαί, διωγμοὶ καὶ ἐξετασμοί, διαχωρισμοί τε αὖ καὶ ἀφορισμοί, ἀπειλαί τε καὶ ὀργαί, ἐρωτήσεις τε καὶ ἀνταποκρίσεις, καὶ ὁ ἐν πάσῃ τῇ πόλει κωδωνισμὸς, μή τις που κρύπτοιτο λαθὼν τῶν ἀδελφῶν, ὡς καὶ εἰς ὀπὰς τῆς γῆς δεῖν τῶν διωκτῶν τινα διασωθῆναι.

38 Καὶ ταῦτα ὑπὲρ τίνος; (πάλιν γὰρ ἀναλαμβάνειν ἐκπλήξει τὸν δρόμον περιπονοῦμαι) Ἵνα ὁ στεφανώσας τοὺς μοιχωμένους παρὰ τὸ Εὐαγγέλιον, κατὰ ἀντίθεσιν τοῦ Προδρόμου, ὡς οἰκονομίαν σωτήριον τῇ Ἐκκλησίᾳ πεποιηκὼς ἀθῶος ἱερουργεῖν· καὶ οἱ τοῦτον μὴ προσιέμενοι εὐαγγελικῶς, ἔκνομοι καὶ ἀλλοτριωμένοι Θεοῦ νομίζοιντο. Ὢ νόμοι Θεοῦ καταφρονούμενοι! Ὢ διώκτου πικροῦ, Χριστιανοῦ, προσηγορίαν ἔχοντος, καὶ Χριστοῦ νόμους καταπατεῖσθαι ζέοντος! Τί οὕτω μέμηνας, βαρυκάρδιε καὶ ἀπηνέστατε, σὺν τῷ ὁμοτρόπῳ σου σκύμνῳ; Οὐκ οἶσθα ὅτι πρὸς ἀηττήτους νόμους Θεοῦ παρατάσσῃ, οὓς οὐδεὶς βασιλευσάντων νενίκηκε; μὴ ὅτι γε καὶ προσκρούσας αὐτοῖς ὡς σὺ, περιφανῶς ἀπώλετο.

39 Ἀλλ᾽ ὢ! πῶς ἀπήγετο ὁ τοῦ Θεοῦ θεράπων; ἐπ᾽ αὐτὸν γὰρ ἐπανίημι. Πάλιν μεθοριζόμενος καὶ πάλιν διασπώμενος ὑπὸ δυοῖν τε σκηριπτόμενος διὰ τὸ μὴ ἰσχύειν ἔτι προβαίνειν, ἑλκόμενος αὖ τε καὶ περιυβριζόμενος, καὶ θρῆνον ἐμποιῶν τῆς ἀδίκου πράξεως καὶ αὐτοῖς τοῖς ἀναισθήτοις λίθοις. Βοάτω ταῦτα ὁ τοῦ περιβοήτου Μάρτυρος Μάμαντος χῶρος· γραφέτω ταῦτα ἡ φρουρήσασα, μετὰ τὴν πρώτην τοῦ ἀδελφοῦ φρουρὰν, τὸν τῆς εὐσεβείας φρουρὸν ὀξεῖα νῆσος. Φεῦ τῆς ἀνηλεοῦς καρδίας, τῶν, οὐκ οἶδ᾽ ὅπως εὐπρεπῶς εἴποιμι, στρατιομονάχων φυλάκων! Ἔθεντο τὸν δίκαιον μονώτατον ὡς ἐν λάκκῳ κατωτάτῳ ἔν τινι κέλλῃ, τετρυχωμένον ἤδη τῷ γήρει καὶ τῇ νόσῳ βαλλόμενον· εἴασαν ὑφ᾽ ἑνὶ δούλῳ, οἱ δοῦλοι τῶν κάτω καὶ τοῦ Καίσαρος, τὸν Ὅσιον ἅπαξ τῇ ἡμέρᾳ ἢ δὶς ὑπηρετεῖσθαι. Ἠντιβόλει ὁ γέρων μετακομίζεσθαι πρὸς ἀναγκαίαν χρείαν τοῦ σώματος, καὶ ὁ δυσμενὴς ὠνείδιζεν· ᾔτει τῶν κατὰ τὴν ἀσθένειαν ἐπιτηδείων, καὶ ὁ δύστροπος κατ᾽ αὐτοῦ τὴν θύραν ἔκλειεν· καὶ ταῦτα ὑφιστάμενος, ἀνεξάρνητος τῆς καλῆς ὁμολογίας, ἣς ὡμολόγησεν ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων. Ἐπειδὴ δὲ ἐκ τῆς τοιαύτης καθείρξεως νοσηλευεσθαι τὸν ἐπιθανάτιον ἀκήκοεν ὁ Καῖσαρ, μετάγει ἐν τῷ Βυζαντίῳ μαλαχθεὶς τὴν ἀτεράμονα καρδίαν, καὶ ἐνεγκὼν παρασκευάζεται, ἐπανορθοῦν δῆθεν τὸ κακῶς γεγενημένον. Ἀλλ᾽ ἐπειδὴ οὐκ ἀπὸ ὀρθῆς γνώμης ὁ σκοπὸς, οὐδὲ εἰς πέρας ἄγει τὴν πρόθεσιν. Τὸν μὲν γὰρ, ἐπὶ πολὺ μετεωρισθέντα τῇ ἀπονοίᾳ, ἡ κραταιὰ χεὶρ τοῦ Θεοῦ εἰς Σκύθας ἐκτοπίσασα, ἐκεῖσε πανστρατεὶ ὤλεσεν, διήγημα φοβερὸν καὶ θέαμα φρικτὸν ταῖς μετέπειτα γενεαῖς κριμάτων ἀνεφίκτων τῆς ἑαυτοῦ σοφωτάτης οἰκονομίας ἐγκαταλείψασα· τὸν δὲ σὺν ἡμῖν ῥοπῇ τῶν τηνικαῦτα εὐσεβῶς Βασιλευσάντων, εἰς τὴν οἰκείαν πάλιν ποίμνην ἀποκαταστήσασα, Ὁμολογητὴν ἑαυτοῖς o ἀναδείκνυσιν.

40 Καὶ τοῦτο πῶς; οὐ δὲ γὰρ παραλειπεῖν ἄξιον. Φροντίδι τῶν ἐπισκηπτόντων τὰ καθ᾽ ἡμᾶς, εὐνοϊκῶς τε ἅμα καὶ ἀντιθέτως, ἤδη ἐν μέσου τὸ σκάνδαλον, δι᾽ οὗ καὶ ἡ διαφορὰ πρὸς τὸν Ἱερουργοῦντα· ἐδυσώπησαν οἱ κρατοῦντες, ἀπελογήσατο ὁ ἁγιώτατος Πατριάρχης πάντα τὰ γεγενημένα ἐξ ἐπιεικείας εἶναι τοῦ βασιλεύσαντος. Τηνικαῦτα ἡ σύμβασις, καὶ ἡ πρὸς αὐτὸν ἀφοσίωσις, ὅτι μὴ δὲ φίλον Θεῷ ἄλλο τι ὡς τὸ τῆς εἰρήνης καὶ ὁμονοίας καλὸν, ἐπὰν ἡ ὁμόνοια οὐ διαφωνία πίστεως, οὐ δὲ ἐντολῆς Θεοῦ παράβασις, οὐδ᾽ οὖν μὴν κανόνος ἀθέτησις, ὡς ἡ παροῦσα δέδεικται, ὅσον τὸ καθ᾽ ἡμᾶς, τοῖς νοῦν ἔχουσι, τὰ διὰ μέσου χαίρειν ἐάσαντας, ὡς ὁμότροπα τοῖς πάλαι ἐπὶ τῶν θεοφόρων Πατέρων συμβεβηκόσι, καὶ ὡσαύτως οἰκονομικῶς παρεωραθεῖσιν, μᾶλλον δὲ ὡς τῆς τούτων ἀκριβοῦς ἐξετάσεως ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι τῷ ἀδεκάστῳ κριτῇ ταμιευομένοις.

41 Τί τὰ μετὰ ταῦτα; Οὐκέτι ὁ Πατὴρ ἐγκεκλεισμένος, ὅτι μὴ δὲ ἰσχὺς αὐτῷ καὶ τὴν τοῦ σώματος ἀναγκαίαν χρείαν καθ᾽ αὐτοῦ ποιεῖσθαι· ἀλλὰ πῇ μὲν ἐπὶ κλίνης κατακείμενος, ἀναδόσει τῶν προληφθέντων ἀσκητικῶν καὶ ἀθλητικῶν αὐτοῦ πόνων· πῇ δὲ ἐπὶ καθισματίου ἀναπαυόμενος, καὶ διὰ γλώσσης τὰ τοῦ Δαυΐδ φθεγγόμενος, καὶ κατὰ νοῦν τῷ Θεῷ προσευχόμενος, ὅσα τε ἄλλα εἰς βοήθειαν τῆς ἀδελφότητος συνεισφέρων, συμβουλίαις, ὑπομνήσεσι, νουθεσίαις, παρακλήσεσιν, κατὰ τὴν προλαβοῦσαν αὐτῷ πατρικὴν καὶ εὔνοικὴν συνήθειαν, οὔπω ἰσχύων ἔτι ἐργάζεσθαι, οὐδ᾽ οὖν μὴν γράφειν, οὔτ᾽ αὖ ἐπισκήπτειν ἀναγνώσεσιν, ἢ ὅσον ἐκ τοῦ παραναγινώσκοντος ὑπηρέτου. Καὶ ἦν ἐν τούτοις συλλυπούμενος καὶ σκυθρωπάζων, ὡς ἤδη ἀπολελωκὼς τὴν ψυχὴν, διά τε τὴν ἀδυναμίαν τῶν πνευματικῶν λειτουργιῶν, καὶ τὴν ἀπραξίαν τῶν σωματικῶν ἐργασιῶν· εἰ πού τι καὶ μετελάμβανε βρῶμα κατ᾽ ἀλλήλων τῇ νόσῳ, ἢ καὶ λουτρῷ καθ᾽ ὑπακοὴν λελουμένος, ηὐχαρίστει μὲν τῷ Κυρίῳ, ἠνιᾶτο δὲ διὰ τὴν ἄνεσιν. Ἀλλ᾽ ὄντως καλὸν δίαυλον καὶ

Aprilis T. I   9   ἠλιακοῦ

offenditur ejus libertate Imperator,

et nolentem consentire restitutioni Josephi

includit carceri.

tandemque relegat,

et multas molestias infert ceteris Studitis,

in eodem proposito constantibus

AUCTORE S. THEOD. STUDITA EX MS VATICAN.

transvectus in gravius exilium Plato,

æger revehitur Constantinopolim

reconciliatur cum S. Nicephoro Patr.

Viribus prorsus exhaustis

vitam protrahit usque ad an. æt. 79

AUCTORE S. THEOD. STUDITA EX MS VATICAN.

ἡλιακὸν δρόμον ὁ πανεύφημος τετέλεκεν, τὸ δὴ λεγόμενον ἐξ ὑπακοῆς ἀνατείλας καὶ εἰς ὑπακοὴν καταλήξας· τῇ δωδεκαταίᾳ γὰρ τῶν ὡρῶν ἡμερινῇ περιόδῳ ἰσάριθμον τὸν τῶν ἐτῶν κύκλον ἐφ' ἑκάστῳ ἀγῶνι διηνυκὼς, εἰς ζωὴν αἰώνιον ἀδιαδόχῳ φωτὶ ἀναβεβίωκεν. Ἀρίθμει τοὺς ἀγῶνας, καὶ εὑρήσεις τοὺς χρόνους, ὀκτὼ πρὸς τεσσαράκοντα· πρόσθες τοὺς πρὸ τῆς ἀποταγῆς δισδυοκαίδεκα, πρὸς ἄλλοις τέσσαρσι τῶν διωγμῶν, καὶ τρισὶ τῆς ἀσθενείας, καὶ εὑρήσεις τῷ ὀγδοηκοστῷ ἔτει πλὴν ἑνὸς τελειούμενον τὸν ἀοίδιμον.

extremum æger

42 Ἀλλ' ὢ πῶς ἀδακρυτὶ τὸ τούτου διηγήσαιμι τέλος; Ἔκειτο ὁ γέρων, ὥσπερ τι γέρας τίμιον, ἡτοιμασμένος τὴν ψυχὴν πρὸς τὴν ἔξοδον, καὶ κύκλῳ ἡ ἀδελφότης περιχυθεῖσα ἐζήτει τῶν ἱερῶν προσευχῶν αὐτοῦ λαβεῖν τὸ δῶρον· καὶ ἐπείπερ ἕνα ἕκαστον ηὐλόγησεν καὶ κατησπάσατο, ἄπεισιν καὶ πρὸς τὸν τάφον, ὃν ἐκ πόθου ἐζήτει πάλαι θεάσασθαι, εἰ καὶ οὐκ ἐπιτύγχανεν τοῦ καταθυμίου, κοπῇ τοῦ θελήματος· ὃν ἰδὼν, ἐχάρη λίαν, ἀνθωμολογήσατο τῷ Κυρίῳ, εἰπών. Αὕτη ἡ κατάπαυσίς μου εἰς αἰῶνα αἰῶνος· μεθηρμόσατο καὶ τὴν φωνὴν ἐκείνην, Θέλημα τῶν φοβουμένων αὐτὸν ποιήσει Κύριος.

visitatur a multis, etiam a Patriarcha:

Ἐκίνησεν καὶ τῶν ἔξω οὐκ ὀλίγους, οἱ καὶ μὴ εὐλαβηθέντες τὸν καιρὸν (ἦν γὰρ τῶν ἱερῶν νηστειῶν ἡ περίοδος) συνέδραμον μοναδικοί τε καὶ μιγάδες, ηὐλογήθησαν, ὑπέστρεψεν, ἐφοδιασθέντες καλὸν ἐφόδιον τὴν ἐκείνου ἁγίαν πρόθεσιν. Καί γε αὐτὸς ὁ ἁγιώτατος Πατριάρχης παρεὶς, ἐξητήσατο εὐχὴν, καὶ λαβὼν ἠσπάσατο. Γέγονέν τε ἡ ὥρα ἐκείνη, πάσης ὑπονοουμένης διαφορᾶς ἀλεξητήριον, τῶν πρὶν λυπηρῶν ἐκποδὼν γεγενημένων. Πάντων οὖν ὑπεμνημάτισε, πᾶσιν ὑπερεύξατο, ἅπασιν ἀφῆκεν, ἐχθράνασι, διώξασι, λυπήσασιν, ὁ ὡς ἀληθῶς τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος καὶ Χριστὸν κἀν τῷ θανάτῳ μιμούμενος.

immoritur sacræ cantioni

43 Ἐπειδὴ δὲ καὶ διαθήκην ἔδει διαθέσθαι, τίς αὕτη; Ἡ ὀρθόδοξος πίστις, καὶ ἡ νόμιμος πολιτεία, αἷς συνέζησεν, καὶ μεθ' ὧν ἀπεδήμησεν· τοῦτο δὲ κἀκεῖνο διανείμειν, οὐ πρὸς αὐτοῦ (ὅτι μηδ' αὐτῆς τῆς ἐπωμίδος ἦν κύριος) διατάττεσθαι. Ἀμέλει ἐρωτηθεὶς πρὸς ἐμοῦ τοῦ ἐλεεινοῦ, μή τι ἔχοιεν παριστάμενον· τῇ μὲν χειρὶ ἁψάμενος τοῦ ἱματίου, τοῦτο κατέσεισεν, ὡς σύμβολον ὑπακοῆς παντελευθέρου, φωνὴν δὲ ἀφῆκεν λίαν ἀμυδρὰν, μηδ' ὁτιοῦν ἔχειν, διὰ τὸ πάντα ἀναθέσθαι τῇ ταπεινώσει μου. Καὶ μὴν οὐδ' ἐκεῖνο παραλείψομαι, προρρήσεως ἔχον ἔμφασιν, ὅτι αὐτὸς ἑαυτῷ ἐπιτάφιον ᾠδὴν πρὸ θανάτου μεμελῴδηκεν. Συνεχόμενος γὰρ ὑπὸ τοῦ θώρακος καὶ ἀσθμαίνων ἐπάλληλα, ἐκίνει μὲν τὰ χείλη ἐκ τῆς συνήθους αὐτῷ τῶν θείων μελέτης, ὑπέψαλλεν δὲ μάλιστα τὸ τῆς ᾠδῆς ἐκείνης μέρος, Ἀναστήσονται οἱ νεκροὶ, καὶ ἐγερθήσονται οἱ ἐν τοῖς μνημείοις, καὶ εὐφρανθήσονται οἱ ἐν τῇ γῇ, συνάδειν αὐτῷ προτρεπόμενος συνεχέστερον τὸν αὐτὸν ἤδη στίχον τοὺς παρισταμένους, ἕως ἂν ἠδύνατο σθένειν, καὶ μικρὰν ἀφιέναι φωνήν. Καί γε ἐπηκολούθησεν τῇ ᾠδῇ ἡ κοίμησις, τότε φθάσασα, ἡνίκα ἡ τοῦ δικαίου Λαζάρου μνήμη ἐπέστη, πρὸς ὃν ἡ ἀναφορὰ τῆς ᾠδῆς, καὶ μεθ' οὗ ἡ μερὶς τοῦ οὗπερ ὁ λόγος.

Sil... ...

... ...

44 Εἶτα τελευταῖον τὸ σώζεσθε ἐπιψιθυρίσας, ἐπὶ σχήματος τε εὐπρεποῦς κείμενος, τὴν κάραν δεξιόθεν ἐπικεκλικὼς, οὑτωσὶ πρᾳεία καὶ ἠρεμαία τῇ κινήσει τοῦ σώματος, ὡς εἰς τὰ ἴδια ἀπαίρειν προαιρούμενος, μύσας τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐν ὥρᾳ δύσεως ἡλίου, παρέδωκεν τὴν ἁγίαν ψυχὴν τοῖς ἀπάγουσιν αὐτὴν ἁγίοις Ἀγγέλοις πρὸς τὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης. Καὶ νῦν ἐστιν ὁ μὲν ἐν οὐρανοῖς, οὐ μόνον ἀσκητικῆς τάξεώς τε καὶ παραστάσεως θαρρῶ λέγειν ἠξιωμένος, ἀλλὰ γὰρ καὶ Ὁμολογητῶν χορείαις ἠριθμημένος· ὧν γὰρ τοὺς ἄθλους ἤνεγκεν, τούτων δῆλον ὅτι καὶ τῆς κληρονομίας μετείληφεν· εἰ βούλει δὲ, μετὰ ὑποτακτικῶν ὑποτακτικὸς δόκιμος μᾶλλον δὲ δὶς ὑπήκοος στεφανίτης, μεθ' ἡσυχαστῶν ἡσυχαστὴς ἔννομος, μετὰ καθηγητῶν καθηγητὴς ἔνθεσμος, μετὰ ἐγκλειστῶν οὐ μόνον ἐγκλειστὸς ἀλλὰ καὶ ὑποτακτικὸς ὁ καὶ σεβάσμιος, μετὰ ὁμολογητῶν ὁμολογητὴς ἀπαράγραπτος, μαρτυρούσης τῷ λόγῳ τῆς πράξεως. Ἐγὼ δὲ ὁ δύστηνος, ἀπορφανισθεὶς τοῦ καλοῦ πατρὸς, ποῦ χεῖρα ἀπερείσομαι κατὰ ψυχὴν σαλευόμενος; τίνα ὑπομνηστὴν εὕροιμι παραλόγως φερόμενος; πῶς τοῦ πονηροῦ τὴν ἔφοδον φύγοιμι, μὴ σὲ τὸν νουθετὴν καὶ παιδευτὴν εὐπορῶν οἴκοθεν;

variis cælestium choris adscribendus

Auctoris ad Sanctum apostrophe.

45 Ἀλλ' ὦ θεία μοι καὶ ἱερὰ κεφαλὴ, σύ με ἐποπτεύοις ἄνωθεν ἵλεως, καὶ ἀνορθοῖς καταπίπτοντα, καὶ διευθύνοις πορευόμενον, καὶ συντηροῖς ἀνεπερέαστον, ἄγοις τε καὶ συμποιμαίνοις μοι, καὶ τήνδε τὴν ποίμνην, ἣν πολλοῖς πόνοις τε καὶ ἀγῶσι συνεστήσω, ἐν ἴχνεσι τοῖς σοῖς περιπατεῖν, ἐν τρίβοις τῶν θείων ἐντολῶν πορεύεσθαι, σκέπων, περιέπων, προπολεμῶν τῶν μεγάλων σου καὶ μικρῶν ποιμνίων, καθὼς καὶ ὑπέσχου ἐν καιρῷ σου τῆς ἐξόδου; καὶ γάρ σου ποίμνια πάντα, ὧν εἰσὶν καθηγεμόνες τὰ σὰ τέκνα, καὶ ἐκ τέκνων ἔγγονα· ὡς ἂν ἔχοντές σε ἅπαντες εἰς Θεὸν καὶ πρὸς Θεὸν προασπιστὴν, ἀπήμαντοι διαμένοιμεν ἀοράτων τε καὶ ὁρωμένων ἐχθρῶν, μηδὲν ὑφιέντες διὰ φόβον τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, μὴ δ' αὖ ἐκφερόμενοι τῶν θείων ἐντολῶν, μήτ' αὖ θύραν ἀνοίγοντες ἀπροσεξίᾳ τοῖς ὀλεθρίοις πάθεσιν, μή τε μὴν κατολιγωροῦντες τῆς ἀσκήσεως, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ ἡ τιμὴ καὶ τὸ κράτος, σὺν τῷ παντοκράτορι Πατρὶ, καὶ τῷ ζωοποιῷ καὶ παναγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

a *An legendum* φάσκουσιν?

b *Quoniam antiqua Roma in Regiones dividebatur (quod in hunc usque diem obtinet) etiam nova Roma, Constantinopolis dico, ejusmodi nomen usurpavit, ut patet ex auctoribus a Meursio recensitis.*

c *Suspicor legendum esse* ῥιζαφρόνων *ut sit compositum a* ῥίζα radix *et* ἄφρων insipiens, *ad significandos, qui ab origine et educatione tales sunt.*

d *Ecgraphum nostrum* ἡ, aut; *puto legendum* οὐκ, neque.

e Ἀκρόδρυα summas herbas *interpretatur Sirletus: sed quia* δρῦον, *altera compositi pars, significat* nemus, *malui arborum fructus, et quidem silvestres, intelligere.*

f *Ecgraphum nostrum* φαίνῃ: *sed sensus videtur infinitivum exigere, quem substitui.*

g *Perperam scriptum erat* προσευχῆς. *Sirletus* recentia exempla *vertit et recte, quia intelliguntur* προσεχῆ, proxima *seu* contigua, *videlicet* tempore. *Sic igitur corrigi versionem velim, ubi nunc* irritamenta *impressum, contra meam et auctoris mentem.*

h *Quod antea in ecgrapho obscure scriptum suspicabar esse* ἐχθρῶν, *et verteram* adversarios; *postea agnovi esse* ἀηθῶν, inexpertos, *uti etiam intellexit Sirletus.*

i *Mendosa scriptio fecerat ut eum a quo adductus est Sanctus, violentiæ exprimendæ caussa crederem designari nomine famosi apud Poætas gigantis* Briarei: *sed levi correctione haberi potest liquidior sensus, et simpliciter* manus violenta *intelligi.*

k *Sirletus videtur* ἐνεκόλλα *legisse, quod ipsum ego quoque credidi substituendum: nunc vero, si placeat ipsi nostri ecgraphi scriptioni inhærere, ubi expresse per majusculam litteram (quod alias rarum et haud dubie in originali inventum) scribitur vox proparoxytona; fortassis habebis proprium ipsius Palatini monasterii nomen,* Echecolla, *et concinnior erit periodus per tria membra divisa sine expressione alicujus verbi, sub intelligendo ubique,* erat. *Tunc autem si vertas:* Carcer erat, miserabile monasterium ipsius Palatii, Echecolla dictum.

l *Perperam in MS.* παρανομίαις: *forte legendum erat* παρ' ἀνομίας propter injustitias, *scilicet exequendas aut defendendas.*

m *Suspicor deesse aliquid: ideoque verti,* propter gentis barbaræ incursionem. *Sirletus vertit* gentis illius caussa: *sed hoc æque obscurum est, quia nihil præcedit ad quod referatur* τὸ illius.

n *Cum integrum satis sensum habeamus in versione Sirleti, liquet ecgrapho nostro verba aliqua defuisse,* quæ

quæ per conjecturam interpretando supplevi; hic nihil addo, satis habens defectum indicasse.

o *Scriptum erat* ἑαυτοῦ, *quod corrigendum credidi.*
p *Item* ἐπιφείας, *quod nihil significat.*

AUCT. NIC. CABASILA EX MS. CÆSAREO

ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ

ΤΟΥ ΑΓ. ΚΛΑΥΔΙΑΝΟΥ

Ex MSS. Menæis Bibliothecæ Ambrosianæ signatis T. 364. quod idem invenimus in duobus MSS. Ducis Sabaudiæ Taurini.

Factus monachus,

Οὗτος ἦν ἐκ Περσίδος· ἐκ προγόνων τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν μεμαθηκώς, τριάκοντα ἐτῶν γενόμενος, ἀκούσας τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου λέγοντος, Ὅστις οὐ καταλιμπάνει πατέρα ἢ μητέρα ἢ γυναῖκα ἢ τέκνα ἢ κτήματα, οὐ δύναταί μου εἶναι μαθητής, πλησθεὶς Πνεύματος ἁγίου καταλιπὼν πάντα, καὶ ἀπελθὼν ἐν μοναστηρίῳ, γέγονε μοναχός. Ἀσκήσας δὲ καλῶς,

et martyrii cupidus,

ἐπεθύμησε καὶ διὰ τοῦ μαρτυρίου τελειωθῆναι. Ὅθεν κινηθέντος διωγμοῦ κατὰ τῶν Χριστιανῶν, καὶ πάντων τῶν σὺν αὐτῷ ἀναχωρησάντων, αὐτὸς μόνος ἐπέμεινεν. Ἔνθα ἐρωτηθεὶς ἄγεται Ὡσδὴχ, a ἀδελφῷ Βαρσαβανᾶ, ὄντι Ἄρχοντι τῆς Νισίβεως· ὑφ᾽ οὗ προσκυνῆσαι τὸν ἥλιον κελευσθείς, οὐκ ἐπείσθη, ἀλλὰ παρρησίᾳ Χριστιανὸν ἑαυτὸν ἀνεκήρυττεν. Ταθεὶς οὖν ὑπὸ δέκα στρατιωτῶν ἐξ ἑκατέρων, τῶν χειρῶν, τῇ βίᾳ τῆς τάσεως ἐξεθρώθη τοὺς ὤμους· εἶτα τύπτεται ῥοπάλοις, καὶ ὑπὸ εἴκοσι στρατιωτῶν κατὰ γῆς σύρεται, καὶ ἀπὸ τῶν σπερμογόνων μορίων δεθείς, ἐπιμένων δὲ τῇ εἰς Χριστὸν πίστει, ὑποταθεὶς καὶ κατὰ τῆς γαστρὸς, λίθοις πολλοῖς τύπτεται. Εἶτα τὰ ψόα καὶ τὰ ὑπὸ τοὺς μαζοὺς μέρη τοῦ σώματος μαχαίραις κατατέμνεται, καὶ τότε ξίφει τὴν κεφαλὴν ἀφαιρεῖται.

a *sistitur Præfecto Nisibeno,*

et post gravia tormenta

decollatur.

a *Vitiumne MS. Mediolanensis fuerit, obscurius exarati vel extriti; an tarditatis meæ, tum cum elogium hoc transcriberem, nullum commodum sensum elicere ex propositis characteribus valentis, nescio: hoc video, meum ecgraphum habere* ὡς δὴχ ἀδελφῷ *in quibus hærens alius, ista me absente Latine reddens, in cogitationem venit alicujus numeri fratrum seu monachorum (qualem* δ̄ χ̄ *exprimere poterant, intermedio, tamquam superfluo, prætermisso) et de ipsis interrogatum Martyrem credidit. Nunc vero meam ipsius scripturam recognoscens et eadem conjectura liberiori emendandam animum intendens, omnino judico haberi hic proprium tyranni nomen, cujus etiam frater exprimatur, tamquam ex Actis celeberrimis S. Anastasii Persæ notior: et expungens quæ* de quater mille sexcentis monachis *impressa jam sunt (numero utique valde exorbitante, et vel per se mendi suspicionem faciente) opto hæc reponi.* ducitur ad Hosdich, fratrem Barsabanæ, Præfectum Nisibis. *Dico* Hosdich, *non quod putem integrum id esse nomen, sed quod nulla certa ratio suppetat per quam hic abbreviate scriptum integre exprimatur; forte* Hosdichalas *aut quid simile legendum. Et rursum paulo infra, mendum aliud reperiens in eo quod scripseram* Σταθεὶς οὖν ὑπὸ δέκα; *et judicans rescribendum esse,* Ταθεὶς, *Latinam versionem sic consequenter immuto.* Cum igitur a decem militibus ex utraque manu tenderetur; ex violentia hujusmodi tensionis, distractæ ab invicem sunt humerorum juncturæ.

ΕΓΚΩΜΙΟΝ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΟΣΙΑΝ ΜΗΤΕΡΑ ΗΜΩΝ ΚΑΙ ΜΥΡΟΒΛΥΤΙΔΑ

ΘΕΟΔΩΡΑΝ

Auctore Nicolao Cabasila Archiepiscopo Thessalonicensi.
***ex MS. Cæsareo Bibliothecæ Viennensis.* a**

a

PROLOGUS.

Auctor laudandam suscipit Theodoram

Ἐμοὶ δὲ, πολλῶν τὰ σὰ θαυμαζόντων, ὦ Μυροβλύτις καὶ τοῦτο μὲν τὰ εἰκότα ἀποδιδόντων καὶ ἃ παντὸς μᾶλλον προσῆκε, τοῦτο δὲ καὶ σφᾶς αὐτοὺς ἐνθεῦθεν κοσμούντων, ἀτὰρ ὑπὲρ σοῦ λόγος καὶ τοῖς λέγουσιν ἐν καιρῷ· εἰκὸς γε ἐδόκει, μὴ μόνον ἐμὲ b τῶν περὶ λόγους ἐχόντων τῶν σῶν χαρίτων ἀπείρατον φανῆναι, ἀλλὰ τοῖς σοῖς ἐγκωμίοις ἐπιβαλόντα κοσμῆσαι μὲν ἐμαυτὸν, κοσμῆσαι δὲ καὶ λόγους αὐτούς· ἅμα δὲ καὶ οἷς πολλάκις εὐπεποίηκας ἐκ πολλῶν ὑπάρξας εἰς, c μισθὸν χαρίτων καὶ παντοδαπὸν χρέος οἷς ἔνεστιν ἀποδοῦναι. Ὁ μὲν οὖν παρὼν ἡμῖν ἀγὼν ὑπὲρ τούτων, ἐργώδη δὲ ὄντα καὶ χαλεπὸν διενέγκαι τίς ἀγνοεῖ ἀλλὰ μάλιστα μὲν οὐ χρὴ δεδιέναι· τῆς μεγάλης οὐ μόνον μεγαλοψυχίαν κεχρημένης περὶ τοὺς λόγους, εἴ τις ἐλάττων γίνοιτο τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ καὶ τούτοις εὖ μάλα συναιρομένης. Ἔπειτα εἰ καὶ πάντας τοὺς εἰπόντας ἑώρων ἢ μηδὲν ἐλλείποντας τῶν γινομένων, ἢ τοῦτο γοῦν σπουδὴν ποιουμένους ὅπως ἂν ἐφίκοιντο· ἦν ἄν τι προὔργου, καὶ ἡμᾶς ἢ τὸ προσῆκον ἐν τοῖς λόγοις διώκειν ἢ μὴ τοῦτο ποιοῦντας ἡσυχίαν ἄγειν. Ἐπεὶ δ᾽ οὐχ ὅσον ἐκείνοις, ἀλλὰ καὶ d πᾶσιν ἁπλῶς τοῖς ἐν λόγοις ζῶσιν, ἐπιβαλοῦσι τοῖς ὑπὲρ τῆς Μυροβλύτιδος λόγοις, οὐ κἂν ἐπέλθοι, μὴ μόνον οὐδὲν εἰπεῖν ἐγγὺς τῶν πραγμάτων, ἀλλ᾽ οὐδ᾽ ἐλπίσαι· περίεργον ἂν εἴη, μόνον ἐμὲ τῶν εἰπόντων ταῦτα, περιεργάζεσθαι παρὰ πάντα δὲ ταῦτα εἰ μετὰ τούτων δεήσει τῶν λογισμῶν, ἡ ἀπαντᾶν εἰς τουτουσὶ τοὺς ἀγῶνας,

b

c

post alios plures

d

agnoscit facultatem suam

2 Καὶ οὗτος ἀεὶ τοῖς λέγουσι κείσεται νόμος, ἢ παρέχεσθαι τὴν γλῶτταν τῶν ὑποθέσεων ἀξίαν e, ἢ σιωπᾶν· τάγε μείζω τῶν ἐπαίνων καὶ πάσαν ἀντεξέτασιν ὑπερβάντα, ἐντεῦθεν οἱ τῶν εἰκόσων τεύξονται f, τοῦ ἐπαινοῦντος ἀπογνόντος οὐκ ὄντος· καὶ συμβήσεται καθάπερ αἴνιγμα τοῖς πράγμασιν, ἀνθ᾽ ὧν γὰρ ἀνάγκη θαυμάζεσθαι τῶν ἄλλων διαφερόντως, ἀντὶ τούτων οὐδεὶς περὶ αὐτῶν ἐρεῖ· ἐγὼ δὲ καὶ τοῦτο λέγω παντὸς μᾶλλον ἀληθείας μετέχον, ὡς ἄρα οἷς ὑπὲρ τῶν πραγμάτων ἐστὶ, τὸ πάντας τοὺς ὑπὲρ τούτων λόγους κάτω πεσεῖν, ἀνάγκη πᾶσα τούτους, λέγειν ὡς ἀληθῶς, ὑπὲρ τούτων ἐπιχειροῦντας, καὶ συνήδεσθαι τῆς ἀξίας ἀποτυγχάνοντας, μή τοιγε δυσχεραίνειν τῷ μεγέθει τῶν ἐπαινουμένων ὥσπερ φθονοῦντας· τὰ γὰρ παρὰ τῆς γνώμης συμπίπτει, εἴπερ οὐχ ὑπὲρ σφῶν αὐτῶν ἀλλ᾽ ὑπὲρ τῶν πραγμάτων ὁ λόγος αὐτοῖς. Εἰ γὰρ χρὴ τἀληθὲς εἰπεῖν, ἐκείνοις ἐγχειρεῖν μάλιστα τῶν ἄλλων προσήκει, ἅπερ ἂν ἡττωμένοις τοῖς λόγοις ἐξελέγχοι φανερῶς. Ἐπεὶ δὲ οὕτω ταῦτα καὶ λέγειν διὰ πάντων ἀνάγκη, Θεοδώρα μὲν, καθάπερ ἐν πᾶσι τοῖς ἄλλοις, οὕτως ἡμῖν κἀνταῦθα χεῖρα ὀρέξοι, καὶ οὐκ ἐάσοι τοὺς λόγους ἥττους πολλῷ φανῆναι τῶν ἄλλων περὶ αὐτῆς εἰρημένων, κἂν εἰ τῶν αὐτῆς χαρίτων ἡττηθῆναι πᾶσα ἀνάγκη.

rerum dicendarum ineffabilitate vinci,

e

f

et auxilium Sanctæ implorat

AUCTORE NIC. CABASILA EX MS. CÆSAREO. CAP. I.

In Ægina insula soli bonitate,

3 Ἡμῖν δὲ, [κατὰ] νόμον πᾶσι κείμενον τοῖς ἐγκωμιάζειν ἐπιχειροῦσι, πατρίδος πρῶτα μνησθῆναι εἰκὸς ἂν εἴη, ὅθεν ἐκεῖθεν ἀρξαμένοις ἔπειτ᾽ ἀκολούθως ἐπὶ τἄλλα προβαίνειν. Ἔστι τοίνυν αὕτη νῆσος τῶν ἐν Ἑλλάδι κεφάλαιον, ὡς ἕνεκα μὲν μεγέθους καὶ κάλλους καὶ θέσεως μείζω καθάπαξ τῶν προσοίκων ἀναφανῆναι, καὶ οὕτω μεγίστῳ παραλλάττειν τῷ μέσῳ, ὡς καὶ δοκεῖν πάσας τὰς νήσους ὥσπερ οὐκ ἀντιλέγειν ἐχούσας Αἰγίνῃ μεθ᾽ ἡδονῆς τῶν πρεσβείων παραχωρεῖν· ὡρῶν δὲ καὶ ἀέρων καὶ τοῦ κατ᾽ ἀμφότερα γινομένου οὕτω τετυχηκέναι λαμπρῶς, ὥστε μόνην ταύτην δοκεῖν καὶ τῆς περὶ πάντα ταῦτα συμπάσης εὐδαιμονίας ὡσπερεὶ g πρυτανεῖον εἶναι ταῖς ἄλλαις, καὶ χορηγεῖν ἔχειν ἐντεῦθεν μετὰ πολλοῦ τοῦ περιόντος, δι᾽ ὧν αἱ πόλεις ἀμείνους. Εἰ δὲ καὶ μεῖζον ὅπου τις ἂν εἴποι πρὸς δόξαν, καὶ τὸ κατὰ τοὺς πολίτας εὖ ἔχον κἀντεῦθεν μάλιστα πάσαις τὸ νικᾶν περιγίνεται, καὶ οὕτω τὸ κατ᾽ αὐτὴν δείκνυται πρόδηλον· ὅτῳ γὰρ πᾶσι τοῖς ἄλλοις περιττῶς φιλοτιμουμένῃ, καὶ κατὰ πᾶσαν τὸ κράτος ἐχούσῃ, καὶ τὴν νικῶσαν ἐν ἅπασι φερομένῃ, μείζων εἰς δόξαν ἡ θαυμαστὴ τῶν οἰκούντων ἐπιτυχία, καὶ τὸ διὰ πάντων ἐλθοῦσα, ὡς μηδενὸς ἐνδεῆ ὧν γε πόλεσι μάλιστα δεῖ καὶ τοὺς πολίτας καταλλήλους κεκτῆσθαι· οὕτω γὰρ χρηστότητι τρόπων καὶ ἠθῶν εὐκοσμίᾳ, καὶ πᾶσιν οἷς ἀνθρώπῳ πρὸς τρόπου πάντας νικῶσιν, ὡς ἐπιεικῶς τῇ πατρίδι προσήκοντας καὶ τοῖς ἐκεῖθεν ἐπαίνοις ὡς οἰκείοις σεμνυνομένους, οὕτως αὐτῇ συνάξειν εὖ μάλιστα τῆς εὐφημίας, ὡς ἑκατέρους ἀλλήλοις κοσμεῖν, καὶ δι᾽ ἀλλήλων ἑκατέρους εὐδαιμονεῖν.]

et incolarum ingenio felicissima,

4 Τούτων δὲ τὸ μέγιστον μέρος οἱ θαυμαστοὶ τῆς μεγάλης πρόγονοι, καὶ οἱ αἴτιοι γεγονότες αὐτῇ τῆς εἰς τὸν βίον προόδου· τοσοῦτον γὰρ καὶ πλούτῳ καὶ δόξῃ καὶ τῷ τοῦ γένους εὖ ἔχειν καὶ τρόποις χρηστοῖς καὶ τῷ Θεῷ φίλοι εἶναι, καὶ πᾶσιν ὡς εἰπεῖν τοῖς βελτίστοις παρὰ τῶν πολιτῶν τὸ συγχωρητικὸν ἔσχον, ὅσον οὗτοι καὶ τούτοις καὶ πᾶσι τοῖς ἄλλοις τῶν ἄλλων ἐκράτησαν. Τίς οὐκ οἶδεν Ἀντώνιον, ὃς εἰς τοὺς ἱεράσθαι λαχόντας τελέσας, καὶ πάντας ἐν πᾶσιν ὑπερνικήσας, ἔδειξεν ἐναργῶς ὁποῖον εἶναι χρὴ καὶ τοῖς ἔργοις τὸν τοιαύτης ἐσχηκότα προσρήσεως· ὅς γε τῶν αἱρετιζόντων ἐπικειμένων καὶ τῆς ἐντεῦθεν ἀχλύος ἐπισκοτούσης τῇ Ἐκκλησίᾳ, μόνος τῶν πάντων, ὥσπερ ἀετὸς ἐν νεφέλαις, τοῦ κλύδωνος ὑπεράνω, ἀνώτερος ὤφθη τῶν ἐκεῖθεν διωγμῶν; Καὶ μὴν καὶ Χρυσάνθην τίς οὐκ ἂν ἀγάσαιτο, οὐκ εὐσεβείας ἕνεκα μόνον καὶ ἧς εἶχε περὶ ταύτην σπουδῆς, ὥστε τοῦτο μὲν αὐτῇ πάντα παθεῖν ἔχειν ἑτοίμως ἢ ταύτης καὶ μικρὸν ἀποστῆναι, τοῦτο δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις, ὥσπερ τις κοινὸς μεθόδων εὐσεβείας, καθίστασθαι, ἀλλὰ καὶ τῆς τῶν τρόπων μουσικῆς καὶ τῆς κατ᾽ ἀρετὴν ἐργασίας· ἐξ ὧν γε προσήκειν εἶχεν Ἀντωνίῳ, καὶ τῆς μεγάλης ταύτης συζυγίας ἀξιόχρεως εἶναι.

ex Antonio Presbytero et pientissima Chrysantha nata Theodora,

5 Οὕτω δὲ ἔχουσι, καὶ οὕτω πάντα βέλτιστα συνελοῦσι, τὸ πάντων μέγιστον καὶ ὡσπερεὶ κολοφὼν καὶ μάλιστα πάντων ὧν εἶχον ἐκείνους κοσμοῦν, ἡ μεγάλη καὶ θαυμαστὴ Θεοδώρα, τεκμήριον ἐναργὲς ἀναφανεῖσα σφίσι τεθὲν τοῦ h Θεοῦ πρὸς αὐτοὺς εὖ διακειμένου καὶ ἵλεω, ὥσπερ ἐντεῦθεν ἐπαίνους ἐπιδεικνυμένου, ὅσου τινὸς ἄγει κἀκείνους, καὶ ὡς ἀντ᾽ ἄλλου τινὸς ἢ πρὸ παντὸς ἄλλου γέρως δέδωκε σφίσι τὴν παῖδα, ἐπὶ τοσοῦτον ἥκουσι καλοκαγαθίας καὶ τοῦ διὰ πάντων εἶναι. Οὕτω, διὰ γυναικῶν βελτίστη, διὰ πάντων τυγχάνει, καὶ πάντα καταλλήλως ἔχει ἑαυτῇ, τήν τε πατρίδα, τούς τε γονέας ἐπίσης, καὶ πανταχόθεν εἰς τὸ εὔδαιμον καὶ διὰ πάντων νικῶσα. Εἰ δὲ καὶ τούτων οὐ μόνον ἀξιόχρεως ἀνεφάνη αὐτή, ἀλλὰ καὶ πολλῷ θαυμαστοτέρα καὶ μείζων, καὶ κρείττονας σφᾶς αὐτῶν ἀνέδειξεν οἷς ἐκόσμησεν, τίς οὐκ οἶδε τῶν πάντων;

optimeque instituta

6 Τοὺς μὲν οὖν ὑπερφυεῖς ἐκείνους ἀγῶνας καὶ τὰ μεγάλα ἐπὶ φιλοσοφίᾳ σκάμματα, ἐν οἷς πολλοὺς ἐπὶ φιλοσοφίᾳ θαυμαζομένους ἡττωμένους καὶ κάτω χωροῦντας ἔδειξε περιφανῶς, αὐτίκα ἐροῦμεν· ἃ δὲ τούτων ὥσπερ πρὸ τελείας ὑπῆρχον καὶ τῶν μεγάλων προοίμια, πῶς οὐ πρὸς ἐκπλήττειν πάντας ἐνάγει καὶ θαῦμα καὶ τῶν εἰς ἔπειτ᾽ ἐσομένων μάντεις σαφεῖς ἀναδείκνυσιν; Εἰς παῖδας μὲν οὖν ἐτέλει, ἀλλ᾽ οὐ κατὰ παῖδας εἶχε τὸ φρόνημα, οὐδ᾽ εἰς παιδιὰς ἑώρα, καὶ τὴν ἐκεῖθεν τέρψιν τῆς ἀρετῆς ἐτιμᾶτο· ἀλλ᾽ ἔχαιρε μὲν ταῖς θείαις διατριβαῖς τὰ θεῖα παιδευομένη, ἡμιλλᾶτο δὲ καὶ συνῆν οὐ ταῖς τῶν ἐναντίων ἐρώσαις εἰδυίαις καὶ τὸ κακοῖς συνοικεῖν, πρὸς ἐλαττώματος ὄν· ἐκείνων δ᾽ ἐξήρτητο καὶ ταύταις μόναις συνέζη, ἃς ὁ φιλοσοφίας ἔρως κατεῖχε καὶ τοῦ συνεῖναι Θεῷ· μόνην γὰρ εὐδαιμονίαν ἡγεῖτο ἃ κεχαρισμένα τυγχάνει Θεῷ, καὶ πρὸς ἀρετὴν φέρει, καὶ τῶν ἀρρήτων κοινωνοὺς ἐργάζεται. Οὕτω τοίνυν τὴν ψυχὴν παρεσκευασμένη ὡμίλησε μὲν γάμῳ· ὡμίλησε δὲ, οὐδὲν μᾶλλον· ἀλλὰ τοσοῦτον ἐδέησεν ὑφεῖναί τι παρὰ τὸν γάμον τοῦ περὶ τὰ βέλτιστα τόνου, ὥστε καὶ πολλῷ μείζων ἡ εἰς φιλοσοφίαν· οὐκ εἰς τρυφὰς ὁρῶσα καὶ ἡδονὰς καὶ τὴν ἐντεῦθεν ῥᾳστώνην, οὐδὲ δόξης ἡττωμένη καὶ πλούτου. Μόνῳ γὰρ Θεῷ καὶ τοῖς ἐκείνου προσεῖχε, καὶ τὴν ἐπιθυμίαν πρὸς ἐκεῖνον ἔτεινε μόνον, καὶ πάντα τὰ καθ᾽ αὐτὴν ἐκείνου γνώμην διώκει. i

et nuptui tradita,

7 Καὶ ὡς ἀληθῆ λέγω, δῆλον ἐκεῖθεν· ἐπεὶ γὰρ τῆς πατρίδος ἀπανέστασα, τῶν Βαρβάρων σφοδρῶς ἐπιτιθεμένων, τὴν Μακεδονίαν ᾤκει, καὶ μήτηρ ἐγένετο, τὸ πρῶτα τεχθὲν, κατὰ τοὺς Παύλου θεσμοὺς, πρὸς τὸν ποθούμενον ἄγει Θεὸν, καὶ ἱερᾷ συνοικίᾳ παρθένων ἁγίων φέρουσα τὴν παῖδα δίδωσιν. Εἰ τοίνυν τὸ κτημάτων ἀπονεῖμαι μοῖραν Θεῷ πολλοῦ τινος ἄξιον καὶ θεοφιλούσης εἶναι ψυχῆς· πῶς οὐχὶ πᾶσαν ἐπαίνων ὑπερβολὴν ὑπερβαίνει τὰ τῆς Μεγάλης οὐ κτημάτων μοῖραν οὐδ᾽ ἄλλο τι τῶν τοιούτων, ἀλλὰ τὸ μέγιστον πάντων, τὰς τῶν οἰκείων σπλάγχνων γονὰς προσαγαγούσης Θεῷ; Οὕτως, ὡς ἔφην, μόνῳ Θεῷ καὶ τοῖς ἐκείνου προσεῖχε, καὶ τὴν ἐπιθυμίαν πρὸς ἐκεῖνον ἔτεινε μόνον, καὶ πάντα τὰ καθ᾽ αὐτὴν κατὰ τὴν ἐκείνου γνώμην διώκει. Οὕτω τίμιον καὶ ἅγιον καὶ ἀμίαντον κατὰ τὴν Παύλου φωνὴν τὸν γάμον ἀνέδειξεν, ὅλον καθάπαξ ἀναθεῖσα Θεῷ.

filiam sibi in Macedonia natam Deo consecrat.

CAP. II.

monasterium ingressa

8 Ἐπ᾽ ἐνταῦθα μὲν δὴ τοιαῦτα k· τοῦ δὲ ἀνδρὸς ἀπελθόντος ἐξ ἀνθρώπων, εὐθὺς ἐκείνη οὐκέτι παῖδα οὐδ᾽ ἄλλο τι τῶν ἔξωθεν, ἀλλ᾽ ἑαυτὴν θυσίαν ζῶσαν προσάγει, ἁγίαν, εὐάρεστον, ἡ καὶ πρόσθεν οὐδὲν ἧττον ἀνειμένη Θεῷ, καὶ μετὰ τῆς παιδὸς γίνεται, καὶ τρίχα τέμνει, καὶ τὰ τῆς θείας φιλοσοφίας διὰ πάντων τελεῖται, χαίρουσα μὲν καὶ συγχαίρουσα ἑαυτῇ τῆς περὶ πάντα τὰ κάλλιστα εὐδρομίας, τῷ δὲ Θεῷ χάριν εἰδυῖα τῆς θαυμαστῆς ταυτησὶ κηδεμονίας, ἣν περὶ αὐτὴν μεγαλοπρεπῶς ἐπεδείξατο, ὧν ἐξ ἀρχῆς [ἤρα, καὶ δι᾽ εὐχῆς] ἐποιεῖτο, καὶ περὶ πλείονος ἦγε τῶν ἁπάντων, τούτων ἀπολαύειν παρασκευάσας. Ἡ μὲν οὖν ὑπογενναίως ἀποδυσαμένη πρὸς τοὺς κατὰ φιλοσοφίαν ἀγῶνας, καὶ οὕτως εὖ τὴν προαγωνισαμένη, ὡς οὐχ ὅσον πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀρχὰς καὶ πρὸς ἐξουσίας ἀνταγωνίσασθαι, ἐφ᾽ οὕτω τοι προῆξε τῆς τύχης, καὶ οὕτω τῷ τῶν ἀγώνων ὑπερφυεῖ πάντας ἐξέπληξεν, καὶ πρὸς τοσοῦτον ἤγαγε θαύματος, ὥστε ἔδοξε μικροῦ καὶ τὸν ἄνθρωπον ὑπερβαίνειν. Πρῶτον μὲν οὖν ταπεινοφροσύνην καὶ ἀγάπην l [διώκει], τὰς τῶν ἀγαθῶν πάντων αἰτίας· ἃς ἐπείπερ οὐ μόνον πασῶν ὑπερκειμένας ἑώρα, ἀλλὰ καὶ κρηπῖδας συμπάσης ταυτησὶ τῆς θείας φιλοσοφίας, τοῦτο μὲν τῶν θείων ἐπιταγμάτων νομοθετούντων, τοῦτο δὲ καὶ πρὸς αὐτῆς αὐτῇ τοῦτο πεισθεῖσα, ὡς ἄρ᾽ οὐκ ἔστιν οἰκοδομεῖν μὴ τῶν κρηπίδων ὑποκειμένων.

egregie proficit,

9 Ἐπεὶ τοίνυν ταύτας οὕτω μεγίστας καὶ πολλοῦ τινος ἀξίας ἑώρα, οὕτως ὑπερφυῶς ἐπέθετο τῶν ἀγώνων καὶ οὕτω κατώρθωκεν, ὡς μηδὲν ἐλλείπειν τῶν γινομένων. Καὶ πρῶτον μὲν οὖν τὸ τοιαύτην οὖσαν καὶ οὕτω πᾶσι τοῖς καλλίστοις σεμνυνομένην καὶ συνέσει καὶ ἀγχινοίᾳ παρὰ πασῶν φερομένην τὸ κράτος, ἐπειθ᾽ ὑφ᾽ ἑτέρᾳ τάττειν ἑλέσθαι, καὶ ταύτῃ μόνῃ τὸ τῆς σωτηρίας πιστεύειν. Δῆλον ὃ λέγω ποιεῖ· ἔπειτα τὸ τοῖς νεύμασιν ἐκείνης ἀκολουθοῦσαν μὴ δὲ τῶν εὐτελεστάτων ἔργων ἀπέχεσθαι, ἀλλὰ τοσοῦτον καὶ τούτοις προσέχειν, ὅσον οὐδεὶς τοῖς ὡς ἑτέρως ἔχουσι· καὶ μὴ μόνον εἰς ἀγορὰν ἐμβάλλειν, καὶ διατίθεσθαι, καὶ ὠνεῖσθαι ὧν ἔδει τῇ ξυνοικίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἄχθος φέρειν δεῆσαν, καὶ πῦρ ἀνακάειν, καὶ χύτραν ἕψειν, καὶ ὅλως

præsertim in virtute humilitatis

AUCT. NIC. CABASILA EX MS. CÆSAREO

ὅλως τὰ πάντα πράττειν ἃ τοῖς εὐτελεστάτοις ἐφεῖται. Ἔπειτ' ἐπὶ πᾶσι τούτοις μὴ μόνον τὸ μηδὲν ἑαυτὴν ἡγεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ σκώληκα καὶ ὄνειδος ἀνθρώπων καὶ τὰ τοιαῦτα προσαγορεύειν, πῶς οὐ ταπεινοφροσύνης μείζονος ἢ παραβάλλεσθαι; Ἥγε, τῆς ἀρετῆς [προκαλουμένης ἐπὶ τῷ καὶ ἑτέρων ἐπὶ φιλοσοφίᾳ] προστατεῖν, καὶ πάντων εἰς τοῦτο παρακαλούντων, οὐδ' ἄκροις ὠσὶ τὸ πρᾶγμα ἐδέξατο, ὑπὲρ ἑαυτὴν εἶναι νομίσασα· τοσοῦτος ἦν ἐκείνῃ τοῦ μετρίου λόγος.

et dilectione Dei

10 Τῆς δὲ περὶ τὸ θεῖον ἀγάπης καὶ τοῦτο μὲν ἀπόδειξις ἐναργής, τὸ πάντα ταῦτα φέρειν διὰ τὸν περὶ αὐτὸν ἔρωτα, καὶ μὴ ὅτι γε δυσχεραίνειν τοῖς δυσχερέσιν, ἀλλὰ καὶ δυσχεραίνειν ὅτι μὴ πλείω τὰ δυσχερῆ· καὶ πρό γε τούτων καὶ μετὰ τούτων τὸ τοῖς ὑπερφυέσιν ἐπιβάλλειν ἀγῶσι τοῦ πρὸς αὐτὸν εἵνεκα πόθου, καὶ νῦν μὲν νηστείαις καὶ ἀγρυπνίαις, νῦν δὲ δυσχερείαις ἁπάσαις ὑπὲρ τὸ μέτρον τὸ σῶμα διδόναι, καὶ ὅλως ἐκείνοις πᾶσιν ἐγχειρεῖν, ἐξ ὧν τὸ μὲν ὑποπίπτειν τὴν δὲ ψυχὴν αὔξειν περιγίνεται.

proximique :

Οὐχ ἧττον δὲ τοῦτο εἰ μὴ καὶ μεῖζον, τὸ πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις οὕτω κεχρῆσθαι ὡς καὶ τῶν καθ' αὑτὴν ταπεινῶν περὶ πλείονος ἄγειν καὶ προτιθέναι τοῖς ὅλοις· ὁ γὰρ τὸν ἀδελφὸν φησὶν ἀγαπῶν καὶ τὸν Θεὸν ἀγαπᾷ· καὶ οὐδέτερον χωρὶς ἑτέρου συσταίη ποτ' ἄν, ἀλλὰ τὸν τῷ Θεῷ κεχρημένον καὶ τοῖς ἀνθρώποις κεχρῆσθαι, τὸν δ' αὖ τοὺς ἀνθρώπους φιλοῦντα, ἀνάγκη πᾶσα καὶ τὸν Θεὸν ἀγαπᾶν. Ἐντεῦθεν αὐτὴ τὸ πάσαις πάντα διακονεῖν, ἵνα μὴ διακονοῖτο, Χριστὸν μιμουμένη καὶ κατ' ἴχνος ἐκείνου βαίνουσα.

excellit prudentia,

11 Οὕτω τοίνυν τὰς μεγίστας ὑποθεμένη τῶν ἀρετῶν, οὕτω καὶ τῶν ἄλλων εἰς ἄκρον ἤλασεν, ὡς μηδ' ἐν ταύταις μηδενὶ τῶν ἁπάντων ὑπερβολὴν λελοιπέναι· ὅλους γὰρ τεσσάρων οὐδὲν ἔνδεον ἦν τῶν γενικωτάτων. m Φρονήσεως μὲν πέρι, ἐκεῖνο λέγω, ὡς εἴγε γνώσεως ὅρος ἐστὶ τῆς μεγίστης, τὸ ᾗ ὄντα ἐστὶ τὰ ὄντα εἰδέναι, καὶ μὴ ἀσύνετον εἶναι περὶ ταῦτα· πῶς οὐ πάντα φρονήσεως ὅρον ὑπερβαίνει τὰ τῆς Μεγάλης οὕτω τὴν ἀκριβεστάτην ἐπιστήμην ἑκατέρων ἐχούσης τῶν ὄντων, ὡς μὴ μόνον ᾗ ὄντα ἐστὶ τὰ ὄντα εἰδέναι, ἀλλὰ καὶ πῶς ἑκατέρων ἀντιληπτέον ἂν εἴη, ὡς τοῖς μὲν ἥττοσι καὶ μείζοσι θέσθαι, καὶ πάνθ' ὑπὲρ τούτων καὶ ποιεῖν καὶ πάσχειν αἱρεῖσθαι· τῶν δ' ἀπέχεσθαι τοσοῦτον καὶ χαίρειν ἐᾶσαι, ὡς μὴ μόνον μηδ' ὁπωσοῦν ἐθέλειν κεχρῆσθαι, ἀλλὰ μηδ' ἔννοιαν τούτων ἐσχηκέναι ποτέ.

justitia,

Τὸ δὲ πάντα τὰ καθ' αὑτὴν δημαγωγεῖν, καὶ διοικεῖν, καὶ δίαιταν ἣ προσῆκε· καὶ λογισμὸν μὲν τοῖς πάθεσιν ἐφιστάναι, τὰ δ' ὑποπίπτειν παρασκευάζειν· καὶ τὴν μὲν σάρκα κατατρύχειν καὶ δουλαγωγεῖν καὶ πιέζειν, τὴν δὲ ψυχὴν καθαίρειν τε καὶ λεπτύνειν· καὶ ὅλως τὸ πάντ' ἐν ζυγῷ καὶ σταθμῷ τιθέναι καὶ περὶ πάντα τὰ γινόμενα σώζειν, πῶς οὐκ ἂν μεγίστῃ δικαιοσύνῃ κεχρῆσθαι;

fortitudine,

12 Φρονήσεως μὲν οὖν εἵνεκα καὶ δικαιοσύνης, οὐχ ὅσα τῇ Μεγάλῃ προσῆν, ἀλλ' ὅσα ἐξῆν, εἶπον, ἐπὶ τὰς ἄλλας καὶ δὴ βαδιοῦμαι. Καὶ μὴν οὐ τοσοῦτοι μὲν τοσαῦτα περὶ τὴν Θεοδώραν σωφροσύνης τε καὶ ἀνδρείας καὶ τῆς ἐν ἅπασι καρτερίας ἐλάττω· ἀλλὰ τοσοῦτον κἀντεῦθεν στεφανοῦν αὐτὴν προσῆκε, καὶ οὕτω μετέχειν καὶ τῶν ἐντεῦθεν ἐπαίνων, ὡς μηδ' ἀποχρώντως ἔχειν διεξελθεῖν. Θεοδώρα γὰρ ἡ θαυμαστή, καρτερίᾳ διὰ βίου παντὸς κεχρημένη, καὶ οὕτω τὴν ψυχὴν παρεσκευακυῖα, ὡς μὴ μόνον ἀνωτέραν τυγχάνειν τῶν τε κατὰ τὸν βίον ἀνιαρῶν, τῶν θ' ὡς ἑτέρως ἐχόντων, ἀλλὰ καὶ τῶν φυσικῶν θεσμῶν παντάπασιν ὑπερέχειν, καὶ τοὺς μὲν τοῦ σώματος πόνους καὶ πᾶσαν τὴν περὶ ταῦτα φιλοσοφίαν ὡς οὐκ οἶδ' εἴ τις κατωρθωκυῖα, τὴν δὲ ψυχὴν καθαρὰν καὶ γενναίαν καθάπαξ ἐν πᾶσι τετηρηκυῖα. Καὶ μαρτυρεῖ ταῦτα πρῶτον μὲν τὸ τῆς σιωπῆς ἐκείνης ὑπερφυὲς καὶ ἣν ἔσχε περὶ ταυτηνὶ καρτερίαν· ἐπὶ γὰρ πέντε καὶ δέκα ἐνιαυτοὺς καὶ πρὸς τὴν παῖδα τὸ σιγᾶν ἐκέχρητο, καὶ ταῦτα ταῖς αὐταῖς ἐκείνῃ χρωμένη διατριβαῖς· ἔπειτα καὶ ὁ μέγιστος ἐκεῖνος καὶ πᾶσαν ἀντεξέτασιν ὑπερβαίνων πόνος τὸν γενναῖον τῶν στοιχείων ἀγών. Οὕτω διὰ πάντων ὑπέταξε τὴν σάρκα τῷ πνεύματι, καὶ μὴ μόνον ἀργὸν καθάπαξ ἀπέφηνεν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ φρόνημα τοῦ πνεύματος ἦγε τοῦ κατὰ φύσιν ἐκστῆσασα. Καὶ τοῖς μὲν ἄλλοις ἀγαπητὸν τὸ μὴ ταῖς σαρκὸς ἐπιθυμίαις τὴν ψυχὴν ὑπάγεσθαι· Θεοδώρα δὲ οὐκέτι, ἀλλ' εἰ μὴ καὶ τὴν σάρκα μεταβάλλοι τὴν φύσιν, καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις τοῦ κρείττονος ἕπεσθαι παρασκευάσοι, οὐκ ἀνεκτὸν οὐδὲ πρὸς αὐτῆς ἡγεῖτο.

temperantia.

13 Ἐντεῦθεν καὶ σωφροσύνης οὕτω μετὰ πολλοῦ τοῦ περιόντος εἰς ἄκρον ἤλασε· τὸ γὰρ τὸν μὲν νοῦν τῶν παθῶν αὐτοκράτορα καταστῆσαι, αἰσθήσεις δὲ καὶ τὴν ἐντεῦθεν ἀνάγκην οὕτω ῥυθμίσαι καὶ καταστεῖλαι, ὡς μήτε τοῖς ὀφθαλμοῖς εἰς ἃ μὴ προσῆκε κεχρῆσθαι, μήτε ἀκοὴν ἑτέροις, μόνοις δὲ τοῖς λυσιτελεστάτοις ἀνοίγειν, καὶ ὅλως πάσας τὰς αἰσθήσεις κατὰ τὸ δοκοῦν ἄγειν τῷ νῷ, ὃ τῆς μεγίστης σωφροσύνης ὅρον ἅπαντες ἴσμεν, τίνι τῶν ἄλλων καὶ πάντα καὶ μεθ' ὑπερβολῆς οὕτω κατωρθῶται; Οὕτω τοίνυν τελέως ἀποστᾶσα τῶν σαρκικῶν, καὶ τὴν περὶ ταῦτα πᾶσαν προσπάθειαν ἐκ ψυχῆς καθάπαξ ποιησαμένη, καὶ τοῦτ' εἰκότως ἐξ ἀνάγκης ἀπήντα, μόνων μὲν γενέσθαι τῶν περὶ τὸ θεῖον ἐρώτων, καὶ μόνης ἐξαρτῆσθαι τῆς ἐκεῖθεν ἀκτῖνος, ἐρῶσαν δὲ καὶ τοῖς λογισμοῖς συντυγχάνειν, καὶ καθαρὸν τῷ καθαρῷ συγγίνεσθαι, καὶ τῶν ἐκεῖθεν ἀγαθῶν ἀπολαύειν, ἀπολαύουσαν δὲ διπλασιάζειν αὖθις τὸ περὶ αὐτὸν φίλτρον, ὥσπερ ἐν κύκλῳ.

CAP. III.

Omnes complexa virtutes

14 Οὕτως, ὦ θεία κεφαλή, διὰ πάντων τῶν βελτίστων, καὶ παρὰ Θεῷ καὶ ἀνθρώποις μεγάλων ἀξιουμένων πραγμάτων, μετὰ πολλοῦ τοῦ μείζονος ἴχνους, καὶ κατὰ πασῶν ἐν τούτοις τὸ κράτος εἴληφας· οὔτε γάρ ἐστιν οὐκ ἔστιν ἀρετῆς εἶδος οὐδέν, ὃ μὴ μετὰ [illegible] διαφέροντος, καὶ πάντας τοὺς ἀκολουθήσαντας, καὶ μὴ συνείληφας ἃ τοῖς ἄλλοις ἰδίᾳ κόσμος καθέστηκεν· ἐξ ὧν γε πάντων μοναδικήν τινα καὶ ξένην οὐσίαν καλοῦ, συμπάσης ἀρετῆς ἑστίαν, τὸν σαυτῆς ἀποδείξασα βίον πᾶσι παράδειγμα προύθηκας, ἐκ κεφαλῆς εἰς πόδας τὸ περὶ πάντα γινόμενον σώζοντα. Οὐ γὰρ νῦν μέν, νῦν δ' οὔ· οὐδὲ νῦν μὲν μᾶλλον, νῦν δ' ἧττον (καθάπερ ἄλλοις τισὶν ἐξεγένετο) λόγον ἔσχες τῆς ἀρετῆς καὶ τοῦ κατ' αὐτὴν πολιτεύειν· οὐδὲ τῶν μὲν τῶν ταύτης εἰδῶν, τῶν δ' οὔ· οὐδὲ τῶν μὲν μᾶλλον, τῶν δ' ἧττον· ἀλλ' ἐξ ἄκρας πρώτης ὡς εἰπεῖν τῆς τριχὸς καὶ προοιμίων αὐτῶν, μέχρι καὶ αὐτῆς τελευτῆς, ὡς καὶ τῶν ἐπιλόγων τοῦ βίου, πάντων καθάπαξ καὶ μεθ' ὑπερβολῆς τῶν βελτίστων ἀκριβὴς ἐγένου ἐργάτις, καὶ μόνη παρὰ πασῶν ἐν πᾶσιν ἔσχες τὸ συγκεκροτημένον, οὕτω διὰ πάντων ἀνεφάνης νικῶσα.

usque per omnem vitam inhærens,

15 Οὐ γὰρ εὐθὺς μὲν ἐν παιδίοις τοιαύτη τις ἐκείνη [illegible] λόγος τῆς ἐν ψυχῇ κατὰ μικρὸν [illegible], ἐπειδὴ ὁμιλήσασα γάμῳ καὶ τοῖς ἐκεῖθεν δυσχερέσι, καὶ μικρὸν ὕφεσις τοῦ περὶ τὴν σπουδὴν τόνου· ἡ δ' αὐτὴ μὲν γάμον οὕτω διέθετο, ὡς πάντα καθάπαξ καὶ παῖδας καὶ κτήματα καὶ χρήματα καὶ ἑαυτὴν ἀναθεῖναι Θεῷ, ἐν δὲ τοῖς ἀγῶσιν οὐ συνέβαινεν ἑαυτῇ· ἀλλ' ἵνα κατὰ μέρος ὧν ἐμνήσθην ἀρτίως ἐν βραχεῖ διεξέλθω, τίς μὲν οὕτω τὰ βέλτιστα πᾶσι καὶ [illegible] τοσοῦτον ταπεινοφρονεῖν ἐπίστατο λόγῳ, ὡς [illegible] τῶν βελτίστων ἑαυτοῖς [illegible]; Τίς δ' οὕτω Θεὸν ἠγάπησε, ὡς καὶ τὴν ψυχὴν αὐτὴν ἐκείνῳ διδοῦσα [illegible]; Τίς δ' οὕτω φρονῶν [illegible], ὡς [illegible] προσῆκεν [illegible] τοῖς ἄλλοις [illegible], ἀλλὰ καὶ παρὰ πάντας εἰδέναι ὅπως δεῖ [illegible];

eamdem in gradu excellenti tenuit :

16 Τὸ δ' εἰς πάντα μὲν δικαιοσύνῃ κεχρῆσθαι, καὶ δίκαιαν τοῖς καθ' αὑτὴν πράγμασι τὰ ἐν [illegible], ὡς δεῖ τοῖς κρείττοσι τίθεσθαι, τότε τῆς ψυχῆς ἐν ἅπασι φρόνημα σώζειν, καὶ οὕτως [illegible] πάντα διευθύνειν, ὡς μὴ μόνον τῶν σωματικῶν [illegible] εἶναι τοῖς ὅλοις, ἀλλὰ καὶ τῶν φυσικῶν θεσμῶν παντάπασιν ὑπερέχειν, καὶ νῦν μὲν [illegible] καὶ [illegible] σιωπῇ πρὸς τὴν θυγατέρα κεχρῆσθαι, νῦν δὲ τοσαύτην ὑπομεμενηκέναι ψόφους ὑπερβολήν, τίνι τῶν ἄλλων ταῦτα προσῆν; Τίς μὲν οὖν οὕτω τὰς αἰσθήσεις ῥυθμίσασα τῷ n νῷ συμβαίνειν παρεσκεύασεν, [illegible] τούτοις βουλομένους; τίς δ' οὕτως [illegible] τέθεικα, Θεῷ μόνῳ προσέχειν [illegible], καὶ τούτου [illegible] αντιποιεῖσθαι, [illegible] ἐντυχεῖν, o Τίς πάντα τὰ κάλλιστα ὁμοῦ καὶ μεθ' ὑπερβολῆς ἑαυτῇ συλλέξασα

συλλαβοῦσα ἔσχε; μόνη γὰρ ὡς εἰπεῖν διενέγκουσα πάντας καὶ πάσας τοὺς ἐκ τοῦ παντὸς αἰῶνος ἐπ' ἀρετῇ θαυμασθέντας, τοὺς μὲν μιμήσασθαι, τοὺς δ' ὑπερβαλέσθαι φιλονεικοῦσα.

comparanda Anna Samuelis,

17 Δῆλον δέ. Ἄνναν μὲν οὖν ἐκείνην τὴν μεγάλην ἀκούομεν πολλοῖς τοῖς καλλίστοις σεμνυνομένην, ὁ δὲ μέγιστον πάντων καὶ οἱονεὶ κολοφῶν τὸ προσευξαμένην γεγέναι τὸν Σαμουήλ, καὶ τῷ νεῷ προσανατεθῆναι τῷ θείῳ· ἡ δὲ τοσοῦτον ταύτην κατὰ πολλὴν τὴν περιουσίαν νικᾷ, ὅσον οὐ μόνον παῖδα, ἀλλὰ καὶ κτήματα, καὶ χρήματα, ἔπειτ' ἐπὶ πᾶσι τούτοις τὸ μέγιστον καὶ ἑαυτὴν, προσάγει Θεῷ. Ποῦ δὲ θήσεις τοὺς τῆς Μεγάλης ἀγῶνας καὶ τὰ μεγάλα καὶ ὑπερφυῆ σκάμματα, ὧν [οὐκ] ὀλίγων ἐκείνη μετῆν, τοῖς αὐτοῖς δὲ τούτοις καὶ τὸν Ἀβραὰμ ἐκεῖνον

Abrahamo,

ὑπερεβάλλετο, εἰ μὴ μέγα εἰπεῖν, καὶ πρό γε τούτων καὶ μετὰ τούτων, οἷς οὐ πρὸς ἀνάγκην προσενήνοχει τὴν παῖδα, καθάπερ ἐκεῖνος, τοῦ Θεοῦ κελεύοντος· ἀλλ' ἀπὸ γνώμης ἐθελούσιον καὶ πρὸς αὐτὴν αὐτὴ κινηθεῖσα. Καὶ μὴν οὐ πλαξὶ λιθίναις αὐτίκα συντριβομέναις· ἀλλὰ τῇ ψυχῇ καθαρωτάτῃ τὸν νόμον Θεοῦ δεξαμένη, καὶ πᾶσι παράδειγμα καλοῦ παντὸς καὶ τύπον προθεῖσα, ὡς μὴ μόνην

Moysi

τὴν δόξαν αὐτοῦ διηγεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ πάντας πρὸς οὐρανὸν μεθιστάναι, καὶ Μωσέα νενίκηκεν. Εἰ δ' οὐ θάλασσαν διέσχε, καὶ στοιχεῖα κεκαινοτόμηκεν, ὁ δὲν πρὸς τὸν λόγον· ὃ γὰρ τούτου πολλῷ μεῖζον, πρὸς ἄγριον τούτων χειμῶνα καὶ τὴν ἐντεῦθεν ἀνάγκην μετὰ πολλοῦ τοῦ περιόντος ἀπεπραγέσατο. Καὶ σιωπῶ τὴν ὑπερφυῆ σιωπὴν, καὶ μετ' αὐτὴν τεράστια.

Jobo,

18 Ἰὼβ τὴν περὶ τὰ δεινὰ καρτερίαν θαυμάσασα τοσοῦτον ὑπερεβάλλετο, ὅσον ὁ μὲν ἐπὶ σμικρὸν χρόνον, ἡ δὲ διὰ βίου παντὸς ταύτην κατώρθωσε, καὶ προσέτι καὶ ὧν ἐκεῖνος οὐχ ἑκὼν ἐγυμνώθη, τούτων ἀπέστη τοῖς πένησι Θεοδώρα, μηδενὸς ὄντος τοῦ βιαζομένου. Ἠλίου

Eliæ

τὴν ἐρημίαν καὶ τὴν ἐντεῦθεν φιλοσοφίαν μεταξὺ πολλῶν κατώρθωκει, ὡς καὶ κατὰ τὸν Δαβὶδ λέγειν ἔχειν, Καταμόνας εἰμὶ ἐγώ. Ἀλλ' οὐ κεκήρυχε μὲν ἀμνὸν τοῦ Θεοῦ,

p Joanni Bapt. ∞t olis.

κατὰ τὸν Ἰωάννην· τὴν δὲ ἐκείνου φιλοσοφίαν p εἴ τις μιμησαμένη ἐδέξατο τοῦτον, καὶ νεὼς ἐγένετο θεῖος, ὁ τοῦ κηρύξαι οὐδὲν ἔλαττον ὡς γεν ἐγὼ νομίζω. Εἰ δὲ μὴ καὶ κατὰ τοὺς Ἀποστόλους πᾶσαν τὴν οἰκουμένην διήει, τὰ σωτήρια πᾶσιν ὑποτιθεῖσα· ἀλλ' οἷς καὶ λόγοις μὲν ἔστιν ὅτε, πολλῷ δὲ πλέον ἐν ἔργοις καὶ τῇ ἐκεῖθεν πειθοῖ (ἣ τῆς ἐκ τῶν λόγων πολλῷ τοῖς ὅλοις ἀμείνων πρὸς τὸ συμφέρον πάντας ὡδήγει) εἰς πᾶσαν τὴν γῆν κατ' αὐτοὺς τὸν φθόγγον ἐξήνεγκεν. Οὕτω μεγίστη πασῶν q··· τοὺς προὔχοντας καὶ τὰ μεγάλα παρὰ Θεῷ δυναμένους, τοὺς μὲν κάκρας μιμησαμένη, τοὺς δὲ οἷς ἔφην παρενεγκοῦσα. Σὺ δ' ἔπειτα καὶ πρὸς τὸν Δεσπότην ἐποιήσω τὴν ἅμιλλαν, συσταυρωθεῖσα καὶ συνταφεῖσα, ἵνα καὶ συναναστῇς, καὶ συνδοξασθῇς, καὶ συμβασιλεύσῃς.

prorsusque perfecta r

19 Ἡ μὲν οὖν οὕτω μεγίστη, Θεοῦ πρὸς ἀνθρώποις φιλοτιμία, φανεῖσα, καὶ τὸν τῆς ἀρετῆς ὅρον σαφῶς ἐπιδειξαμένη, καὶ οἷον εἶναι χρὴ καὶ τοῖς ἔργοις τὸν [νοῦν] κατ' εἰκόνα γεγονότα θείαν r· ἐπεί γε οὐκ ἀπὸ γῆς τὴν γένεσιν ἔσχεν, οὐδ' ἐντεῦθεν εἷλκε τὸ γένος, ἀλλ' ἐκ [Θεοῦ· τοῦ δ'] ἄρα Θεοῦ καὶ τῶν ὀλύμπου πραγμάτων ἐποθεῖτο, καὶ καθαρῶς ἀπαλλάξαι τῶν κάτω, ὧν καὶ πρόσθεν οὐδὲν ἧττον μετῆρε, λαβέσθαι δὲ τῶν ἄνω καὶ αὐτῇ προσηκόντων. Καὶ τοίνυν ἐν βαθυτάτῳ καὶ μάλα πίονι γήρᾳ καταλύει τὸν βίον, καὶ νῦν ἔστι ἐν τοῖς οὐρανοῖς τῷ καθαρωτάτῳ καὶ ἀκραιφνεστάτῳ καὶ τρισηλίῳ συνοῦσα φωτὶ, καὶ ταῖς ἐκεῖθεν ἀκτῖσιν ὅλη γενομένη φωτοειδὴς, ἐναργεῖς ἀποδείξεις ἐκφαίνει ταυτησὶ τῆς μακαριότητος, τὸ σῶμα τὸ θεῖον μύρων ἀναδεικνῦσα πηγήν.

ad cœlos grandæva abiit :

et ab auctore

20 Ἀλλ' ὦ διὰ πάντων βελτίστη πασῶν, καὶ μὴ μόνον πάσας ὑπερβαλλομένη τοῖς ὅλοις, ἀλλὰ καὶ διαφερόντως κοσμήσασα· ὦ τῶν ἀσκητικῶν ἱδρώτων ὅρος καὶ τύπος πᾶσιν ἀναφανεῖσα, καὶ διὰ ταῦτα ἀξιόχρεως τῆς Τριάδος ἑστία, καὶ τῶν ταύτης πρὸς ἀνθρώπους χαρίτων μεγίστη καὶ κοινωφελεστάτη φιλοτιμία· ὦ Θεὸν μάλιστα τῶν ἄλλων ἠγαπηκυῖα, καὶ διὰ ταῦτα μάλιστα πάντων πλήρης γενομένη τῷ ὄντι τῶν αὐτοῦ χαρισμάτων· ὦ καὶ τῶν φυσικῶν ὑπερσχοῦσα καὶ τῆς ἐντεῦθεν ἀνάγκης τῷ περὶ Χριστὸν πόθῳ πολλῷ βιαιοτέρα φανεῖσα· ὦ πάντα τὰ βέλτιστα καὶ ὁμοῦ καὶ μεθ' ὑπερβολῆς συλλαβοῦσα, καὶ διὰ ταῦτα μείζων τῶν ἐπαίνων ἀναφανεῖσα, καὶ πάντας τοὺς ὑπὲρ σοῦ λόγους καθάπαξ κάτω τιθεῖσα· σὺ μὲν ἣν ἐπόθεις Τριάδα καὶ πρὸς ἣν ἐκ πλείονος ἔβλεπες, ταύτης νῦν ἀμέσως μετέχεις· ἐμοὶ δὲ μάλιστα πάντων τὰ σὰ καὶ πνέοντι καὶ θαυμάζοντι, καὶ πολλῶν μὲν καὶ μεγάλων ἀπολελαυκότι παρὰ σοῦ τῶν χαρίτων, ἀντὶ δὲ τούτων, ταυτηνὶ τὴν τῶν λόγων ἀποδιδόντι ξυντέλειαν, τὸν μὲν βίον ἐπὶ τοῦ παρόντος διέποις, καὶ πρὸς τὸ βέλτιον ἀπευθύνοις, τὰ τῆς ψυχῆς ἀεὶ κινήματα πρὸς τὸ συμφέρον ἐνάγουσα, καὶ τοῖς πᾶσι χεῖρα σώζουσαν ὑπερισχοῦσα, καὶ ἐν ἅπαντι τῷ χρείας ἱσταμένῳ προϊσταμένη, καὶ ἀγαθὰ τοῖς ἀγαθοῖς ἐπιπέμπουσα, καὶ ταῖς ὑπηργμέναις εὐεργεσίαις ἑτέρας δή τινας καὶ πλείους καὶ μείζους καὶ καλλίους ἐπάγουσα, ἐπὶ δὲ τοῦ μέλλοντος τῶν ἀρρήτων καὶ ὑπερφυῶν καὶ λογισμὸν πάντα νικάντων ἀγαθῶν ἀξιώσαις, τῇ φιλανθρωπίᾳ καὶ χάριτι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ δόξα καὶ τῷ ἁγίῳ καὶ ζωοποιῷ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

AUCT. NIC. CABASILA EX MS. CÆSAREO.

religiose invocatur

a *Perplexam omnino oportet fuisse scripturam, vel mendosam admodum, unde tam imperfectum ad nos venit ecgraphum, ut pluribus locis conjectura opus fuerit ad versionem qualemcumque procudendam : quod hic præfandum fuit, si quis forte in meliorem codicem incidat, unde hic edita emendari certius possint, quam per eam, qua non libenter utimur, conjectandi licentiam.*

b *Deerat in ecgrapho Viennensi negatio* μὴ, *quam addendam judicavi.*

c *Ecgraphum* μᾶς τῶν.

d *Idem* παῦσιν.

e *Idem* ἀνξίαν.

f *Malim sic Latine legi*, Sed res... a seipsis habent.

g Pritanæum *proprie fuit locus urbis Atheniensis, ubi victus de publico præbebatur : unde hic pro promptuario publico usurpari videtur : sunt qui dici putent quasi* πυρὸς ταμεῖον, *quæ si non est vera etymologia, congrua est ad nomen allusio.*

h *Scriptum erat*, τοῦ πρὸς αὐτοὺς αὐτοῦ διακειμένου.

i *Addit MS.* καὶ ὅλως ἐκεῖθεν τὰ τῆς σωτηρίας ἐξῆ πιεπασμασα *quæ nequivimus ad sanum ullum sensum adducere, ideoque omisimus.*

k Et hæc quidem talia fuerint : *est enim* εἶεν *particula permissiva et ad alia festinantis.*

l *Deesse hoc aut simile verbum, ex sensu liquet.*

m *Ita per conjecturam corrigimus, pro* ου ἀῶν, *quod nihil visum significare.*

n Eumque perfectissime desiderare. *Torsit nos hæc vox,* κάκρας *nusquam alibi lecta : demum judicavi contracte poni quasi* κατὰ ἄκρας.

o *Addebatur*, ὅσαι ὧραι καὶ συνιλόντα φάναι : *cujus phrasis vim necdum assequor.*

p *Hic quoque non sine mendo, interponebatur aliquid* ὡς καὶ δ'.

q *Omnino videntur hic aliqua desiderari : fit enim ad ipsam Sanctam apostrophe, quam omisi Latine exprimere, quia non satis definire poteram quid potissimum supplendo sensui adderem.*

r *Mallem nunc Latine sic legi*, summamque perfectionem præferens, ostendit, qualem esse oporteat eum, qui secundum divinam imaginem factus est ; quoniam a terra originem non habet, neque inde genus traxit sed ex Deo; ideoque Deum et res cœlestes desiderabat.

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ
ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΚΑΙ ΤΡΙΣΜΑΚΑΡΙΣΤΟΥ
ΕΥΤΥΧΙΟΥ
ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ, ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ ΠΑΡ' ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΥ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ, ΤΑΠΕΙΝΟΥ ΜΑΘΗΤΟΥ,

Ex MS. Vaticano signato 1660, estque etiam Venetiis in Bibliotheca S. Marci.

PROLOGUS

Suæ tenuitatis sibi conscius auctor

Θερμὸς ὁ ζῆλος εἰς τὴν παροῦσαν ὑπόθεσιν, ἀλλὰ νωθρὸς ὁ λόγος εἰς τὴν τοιαύτην ἐξήγησιν· διάπυρον τὸ πρόθυμον εἰς τὴν προκειμένην ἐγχείρησιν, ἀλλ' ἡ γλῶσσα κατεψυγμένη, ναρκῶσά τε καὶ μογιλάλος, λογογραφεῖν ἀνδρὸς μεγάλου θαυματουργίας καὶ πολιτείαν ἀρίστην μὴ δυναμένη· πλατεῖα ἡ ἔννοια, ἀλλ' ἡ φράσις στενή· δαψιλεῖς αἱ ὗλαι πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ πύργου Δαυΐδ, ἀλλ' ἄσοφος ἀρχιτέκτων ἐγὼ καὶ οἰκοδόμος ἄπειρος. Παντοδύναμος δὲ Κύριος ὁ Θεὸς, ὁ ἀσόφους σοφίζων καὶ διδοὺς ῥήματα τοῖς εὐαγγελιζομένοις δυνάμει πολλῇ, ἀνοίγων μὲν ὦτα κωφῶν τῷ ἑαυτοῦ δακτύλῳ, τουτέστιν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, τρανῶν δὲ γλῶσσαν δυσκίνητον, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀκίνητον, ὁ καὶ ἐκ λίθων δυνάμενος ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ. Οἶδα πλούσιόν τινα, καὶ δύο προσδεχόμενον ὀβολοὺς ὑπὲρ χρυσίου καὶ τοπαζίου, τὸν μὴ δὲ ποτήριον ὕδατος ψυχροῦ, διδόμενον μόνον εἰς ὄνομα μαθητοῦ, ἀποστρεφόμενον πώποτε. Τί οὖν; ὀκνήσωμεν πρὸς τὸν προκείμενον σκοπὸν, ἐπειδὴ μὴ ἔνεστιν ἡμῖν δύναμις τοῦ κατ' ἀξίαν λέγειν περὶ τοῦ θείου ἀνδρός; οὐδαμῶς· οὔτε γὰρ, ἐπειδὴ τὸν μεταξὺ οὐρανοῦ τε καὶ γῆς τόπον διαβῆναι τοῖς ὀφθαλμοῖς ὅλον ἀδυνατοῦμεν, ὥς φησιν ὁ μέγας Βασίλειος, ἤδη καὶ ὅσον δυνάμεθα καθορᾷν παραιτούμεθα. Οὔτε μὴν, ἐπειδὴ λίαν ὑψηλὸς ὁ λόγος ἐμοὶ, καὶ δυσέφικτος ἡ ἐγχείρησις, τὴν ἀργὴν καὶ ἄπρακτον σιωπὴν ἀγαπήσωμεν, ὥσπερ οἱ δειλοὶ καὶ ἀπειροθάλαττοι, οἱ πρὸς μόνην τὴν ὄψιν τῆς θαλάττης ἀπαγορεύοντες, οὔτε πείρας ἕνεκεν μικρὰς τοὺς αἰγιαλοὺς περιπλέειν ἀνέχονται. Αὐτῷ δὲ τῷ τρισμακαρίστῳ πιστεύσαντες τὴν ἐγχείρησιν, κατὰ δύναμιν τὴν τῶν λόγων εὐφροσύνην παρασχεῖν πειρασθῶμεν τὸ σπουδαζόμενον· ἐπίσταμαι γὰρ ὅτι τοσοῦτον ἀγαπηθήσεται, οὐχ ὅσον ἐκείνῳ τῷ μεγάλῳ καὶ θεσπεσίῳ ὀφείλεται, ἀλλ' ὅσον παρ' ἐμοὶ ἐκπληρωθήσεται τῷ πένητι.

præsumit tamen pro viribus laudare Eutychium

2 Οὐ γὰρ ἐκεῖνος μόνος ἀπόδεκτος ἦν παρὰ Θεῷ, ὁ μόσχους πολυτίμους καὶ πρόβατα ὡσαύτως εἰς θυσίαν προσφέρων, ἀλλ' ὁ καὶ περιστερὰς τρυγόνας τε καὶ περιστερὰν, τὰ μικρὰ καὶ ὀλίγου ἄξια, καθαρὰ δὲ ὅμως, προσάγων ἐπαινεῖται· καὶ ὁ γὰρ ἔχει τις εὐπρόσδεκτος, οὐ καθὸ οὐκ ἔχει γέγραπται. Θαρρῶ οὖν καγὼ εἰς τὸν εἰπόντα, ὡς ὁ ζητῶν εὑρίσκει καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται· καὶ εἰ τὰ μάλιστα σαφῶς ἐπίσταμαι τὴν ἑαυτοῦ ἰδιωτείαν, ἀλλ' ὅμως τολμῶ βραχεῖαν ἐξήγησιν τῶν κατορθωμάτων ποιήσασθαι τοῦ μεγάλου ἀνδρὸς, μᾶλλον δὲ παρέχω ἀφορμὴν τοῖς ἐπιθυμοῦσι καὶ δυναμένοις ἐγκωμιάσαι τὸν πολυπόθητον καὶ ἐγκωμίων ἀνώτερον, ὅπερ ἑαυτῷ εἰς ἔπαινον ἐπισκοποῦντα, κατὰ τὸν λέγοντα Σοφόν. Ἀργύριος πεπυρωμένος γλῶσσα δικαίου, καὶ χείλη ἀνδρῶν δικαίων ἀποστάζει χάριτας· τοιαύτη γὰρ ἡ διὰ τῶν χειλέων αὐτῶν λόγων ἀπαστράπτουσα λαμπηδών. Οὔτε οὖν ἥλιος, ἐξ ἄλλου φωτὸς καταυγαζόμενος, λαμπρότερος δείκνυται, ἀλλ' οἴκοθεν ἔχει τὸ φῶς· οὐ δ' αὖ πάλιν ὁ μέγας φωστὴρ καὶ διδάσκαλος τῆς οἰκουμένης Εὐτύχιος, ἀλλοτρίους ἐπαίνους ἐρανιζόμενος, τέλειος ἀναδείκνυται, ἢ στέφανον δόξης αὐτῷ ἔξωθεν παρατίθεμεν, ἀλλὰ, καθὼς ὁ προφήτης Δαυΐδ φησιν, πᾶσα ἡ δόξα τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως ἔσωθεν πεποικιλμένη· οὕτω καὶ αὐτὴ ἡ θεία τε καὶ ἱερὰ κεφαλὴ καὶ τὰ πάντα ἐμοὶ σεβάσμια, πᾶσαν τὴν ἀρετὴν ἐγκολπωσαμένη, πύργος ὑψηλὸς ἵσταται ἀεὶ φαίνων τοῖς πλέουσι τοῦδε τοῦ βίου τὴν θάλασσαν, ὡς καὶ τοὺς εἰς αὐτὸν ἀποβλέποντας, εἰς ἀχείμαστον καὶ εὔδιον ἐπ' αναπνέειν λιμένα.

omni laude superiorem

3 Οὗτος οὖν ὁ μέγας ἄνθρωπος καὶ τοῦ Θεοῦ θεράπων, Ἀρχιερεὺς ὅσιος, οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων οὐ δὲ δι' ἀνθρώπου, ἀλλὰ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ γενόμενος, δεύτερος Ἰὼβ ἐν ὑπομονῇ, ἄμεμπτος θεοσεβὴς, ἀληθινὸς ἐνεδείχθη πρεπόντως. Ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦ πολυάθλου Ἰὼβ ὁ λόγος ἀπεμνημόνευσεν, εὔλογον ἐστιν ἐκ τῆς κατ' αὐτὸν ἱστορίας καὶ νῦν ἀπάρξασθαι τῶν γνωρισμάτων τοῦ ἀειμνήστου Ἀρχιερέως, καὶ διὰ τὴν πολυπάθειαν καὶ διὰ τὸ καρτερικὸν τῆς ὑπομονῆς. Καὶ ὁ μὲν πρῶτος Ἰὼβ ἄνθρωπος ἦν ἐν χώρᾳ τῇ Αὐσίτιδι a, πλούσιος ἐν κτήνεσι καὶ χρήμασιν· τῷ δὲ πλοῦτος ἦν ἡ ἀκτημοσύνη, καὶ καύχημα τὸ μηδὲν ἔχειν. Κἀκεῖνος μὲν ὑπὲρ ἑπτὰ σχολικῶν τέκνων τὴν ἐκ μόσχων καὶ τράγων θυσίαν προσέφερεν τῷ Θεῷ καὶ Δεσπότῃ· οὗτος οὐ μόνον ὑπὲρ ἑπτὰ τέκνων, ἀλλ' ὑπὲρ μυριάδων ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀναριθμήτων λαῶν τὴν ἀναίμακτον θυσίαν προσέφερεν ἀεὶ τῷ Θεῷ ἀμερίστως μεριζομένην. Ἐπειδὴ καὶ χώρας καὶ τόπου καὶ γένους ἀξιωμάτων ἡ κατὰ τὸν Ἰὼβ ἱστορία μνήμην ἐποιήσατο, ἴδωμεν καὶ τοῦ θαυμαστοῦ τούτου ἀνδρὸς χώραν τε καὶ τόπον, καὶ τὴν ἐκ προγόνων συγγένειαν· καὶ γνῶμεν, ὡς ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων ἐκ πιστῶν καὶ ὀρθοδόξων πατέρων καὶ προπατέρων ἦν γεγεννημένος καὶ ἀνατεθραμμένος· κατανοήσωμεν τὴν ῥίζαν, ἐξ ἧς ὁ κλάδος, καὶ ἐκ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον ἐστὶ γνωσθῆναι· ἐκ γὰρ καρποῦ δικαιοσύνης φύεται δένδρον ζωῆς. Ἐκ ποίας οὖν χώρας ἢ τόπου, καὶ ἐκ ποίας ῥίζης ὁ μέγας οὗτος ἐξέφυ καρπὸς, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἡ πνευματικὴ ἄμπελος, εὐθαλής τε καὶ εὐθηνοῦσα τοῖς τοῦ ἀνεπιλείπτου βίου κλήμασι, καὶ ταῖς ἀγαπητικαῖς ἕλιξι διαπλεκομένη πρὸς τὸ ὁμόφυλον, καὶ χρυσίον μὲν ἀντὶ φύλλου τὴν εὐσχημοσύνην τῶν τρόπων, ἡδύν τε καὶ πέπειρον τὸν τῆς ἀρετῆς βότρυν ἐκθρέψασα καλῶς, τὸν τὴν καρδίαν εὐφραίνοντα, οἶνον ἐγεώργησεν· ἐπεὶ καὶ γέγονεν γῆ δεχομένη τὸν σπόρον, καὶ πλεονάζουσα τὸν καρπὸν ἐν τριάκοντα, καὶ ἐν ἑξήκοντα, καὶ ἐν ἑκατόν· ὃν καὶ παρέσχεν εἰς ἀπόλαυσιν τοῖς τὴν ἕξιν τελειοτέροις, καὶ τὰ αἰσθητήρια γεγυμνασμένα πρὸς διάκρισιν ἔχουσι καλοῦ τε καὶ κακοῦ · b ἀναγκαῖον .... τοὺς ἀγνοοῦντας.

atque cum S. Job comparandum.

4 Οὗτος οὖν ὁ μέγας ἀνὴρ ὥρμηται μὲν ἐκ τῆς τῶν Φρυγῶν χώρας, τόπου δὲ ὑπάρχει τοῦ λεγομένου, Θείου Κώμης, οὕτω προσαγορευομένου θείας κώμης, ἐξ ἧς ὁ Ἅγιος. Ἱκανὴ γὰρ ἡ κώμη εἰς ἐγκωμίων ὑπόθεσιν τοῦ πατρώου γένους· τί γὰρ εὐσεβέστερον τοῦδε τοῦ ὀνόματος ὑπάρχει· ὅσον, ἐν Θεοῦ συνοικισθεῖσα, καὶ θεῖον ἄνδρα προσηγορεύσαν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, διὰ τὸν ἄνδρα καὶ τὴν κλῆσιν ταύτην ὁ προφητικῷ πνεύματι προλαβοῦσα· ὅστις θεσπεσίως ἀναγκαίως αὐτὴν ἀνταμειψάμενος, τεῖχος αὐτῇ περιβαλὼν ἀσφαλὲς, ναὸν ἀνέστησεν ἐν αὐτῇ τῶν ἁγίων καὶ καλλινίκων Μαρτύρων τῶν Τεσσαράκοντα, τὸ πάντως τὸ θεῖον ἱερατεύσας καταγώγιον, καὶ σωτηρίαν ψυχῶν μὲν ὑπάρχοντα πολλῶν, ἐξαιρέτως δὲ τῶν βουλομένων τὸν ἀγγελικὸν καὶ μονήρη βίον ἀσπάσασθαι· πολλοὺς γὰρ τοὺς ἐν τῇ αὐτῇ χώρᾳ τῶν ἐκφύντων, ἐκ τοῦ παλαιοῦ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων, Ζιζανίων, λέγω δὴ τῶν τῶν αἱρετικῶν d λόγων, ἀφθέντας οἱ τοῦ Μεγάλου γεννήτορες φωστήρων ὑπέρλαμπροι, λόγον ζωῆς ἐπέχοντες, καὶ πᾶσαν

Theii oppido in Phrygia natus,

ubi templum ædificarat

τὴν

AUCT. EUSTACHIO EX MS VATICAN.

-τον τῶν τελείων ἁγίων καταρτίσαντες δύναμιν, τὴν ἐξουσίαν λαβόντες ἄνωθεν παρὰ τοῦ Πατρὸς τῶν φώτων πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ.

avum habuit Eutychium Presb. miraculis clarum,

5 Τίς γὰρ τῶν τὴν αὐτοῦ πατρίδα οἰκούντων ἠγνόησε τὸν πρεσβύτερον καὶ θαυμαστὸν τοῦ γενναίου ἀνδρὸς, Εὐτύχιον τὸν μέγαν, τὸν καὶ ἐν ἔργοις διαλάμψαντα, καὶ χάριτος τυχόντα παρὰ Θεοῦ δαίμονας ἐλαύνειν, καὶ νόσους θεραπεύειν, ὃν ἑώρακα καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἔγκοι πυρέτου ἀπὸ πυρετῶν ἀπαλλάττων, καὶ μὴ δυναμένων φέρειν τὸν ἀπαιτούμενον χάριν τοῦ προσώπου αὐτοῦ, παραγγέλλων ἀνέπεμπεν, οὐ τι πλουτεῖς, ὅπερ ἔθος ἐστὶ ποιεῖν τοῖς τὰ παραδοξότατα τοῖς ἀνθρώποις πράγματα, κατὰ τὴν Θεοῦ οἰκονομίαν, εἰς πλάτος τῆς σωτηρίας ἀλλ᾽ ὁ πάντα σοφῶς ἐν τῇ φύσει τὴν τῆς κτίσεως ἀλλ᾽ ὁ φιλάνθρωπος καὶ ἐλεήμων Θεὸς, ὁ μὴ ὑπὲρ δύναμιν συγχωρῶν πειρασθῆναι τοὺς ἐν πειρασμῷ γενομένους, σὺν τῷ πλέονι τοῦ πειρασμοῦ, καὶ τὴν ἔκβασιν τοῖς κάμνουσι παρεῖχε διὰ τῆς πίστεως τῶν γεννητόρων τοῦ ὁσίου ἀνδρός. Γεννηθέντι τοίνυν ἐραστικῶς φίλοις θυγατέρα ἐθαύμασε τὴν ὀνόματι Συνεσίαν, ὡς ὀνόματι οὕτως καὶ ἔργῳ ἐγένετο προκληθεῖσα, συνέσεως γὰρ ἀληθῶς γέγονε μήτηρ. Αὕτη τοίνυν ἐν τῷ τρέφειν τε καὶ αὐξῆσαι, ἐν τῷ δέοντι χρόνῳ ἔρχεται πρὸς Κυρίου ἀνδρὶ ὁμοτρόπῳ καὶ ὁμογνώμονι, ὡς φανερὸν ὕστερον τὰ περὶ αὐτοῦ διαλαμβάνεται.

matrem Synesiam

Annæ Samuelis parem

6 Συλλαβοῦσα τοίνυν, γεννᾷ υἱὸν πρωτότοκον, Εὐτύχιον τὸν μέγαν Πατριάρχην· πρὸ τοῦ γὰρ πλάσαι τὸν ἐκ τοῦ ἀπλάστου Θεοῦ ἐν κοιλίᾳ ἐπίστατο, καὶ πρὸ τοῦ ἐξελθεῖν αὐτὸν ἐκ μήτρας ἡγίασεν, καὶ ἐκάλεσεν τὸ ὄνομα τοῦτο, ὅτι οὓς προέγνω, τούτους καὶ ἐκάλεσεν, οὓς δὲ ἐκάλεσεν, τούτους καὶ ἐδόξασεν. Μακαρία ἡ βαστάσασα, ὅτι τοιούτου παιδὸς γέγονεν μήτηρ, οὐκ ἔλαττον τῆς Ἄννης οὖσα, καθ᾽ ὅτι καὶ πλέον Σαμουὴλ ὧδε. Ἡ μὲν γὰρ ὑπὲρ τὸ ἀνδρὸς ἔπαινος δίδωσι Θεῷ τὸν ἐξ αὐτῆς τικτόμενον υἱὸν, εἶπεν γὰρ ὁμολογουμένη τῷ Κυρίῳ, Ὅτι ἐὰν δώσῃς μοι σπέρμα ἀνδρὸς δώσω αὐτὸν δοτὸν ἐνώπιόν σου πάσας τὰς ἡμέρας αὐτοῦ· αὕτη δὲ τὸ μεῖζον πεποίηκεν, ἀκούσασα δέδωκεν Θεῷ καὶ μὴ ὑποσχομένη τὸν ἑαυτῆς καρπόν. Ἀλλ᾽ ἡ μὲν τὸν Σαμουὴλ εἰς φῶς προαγαγοῦσα μήτηρ, δι᾽ ἑνὸς ἔθνους τοῦ Ἰσραὴλ Ἱερέα καὶ Προφήτην τῆς ὅλης οἰκουμένης ἐγέννησατο, δι᾽ εὐχῆς αὐτὴ γενόμενον· τοῦ δὲ νῦν ἐπαινουμένου Πατρὸς ἡ μήτηρ τῆς ὅλης οἰκουμένης ὁ Ἀρχιερέα καὶ Πατέρα Πατέρων τεκεῖν ἠξιώθη, ἐκ πρώτης καὶ αὐτῆς τῆς ὀπτασίας ἀνέθρεψεν. Τοῦτο γὰρ ἐπ᾽ αὐτῆς καὶ τὸ περιλάμψαν αὐτὴν φῶς, ἔτι βαστάζουσαν ἐν κοιλίᾳ τὸ βρέφος· διηγήσατο γὰρ, Ὅτι ἐν μιᾷ νυκτὶ, ἀνακειμένης μου ἐν τῇ κλίνῃ, φῶς μέγα περιέλαμψέν με καὶ τὴν κλίνην ἐν ᾗ ἀνεκείμην, ὥστε ταραχθῆναί με οὐ μικρῶς ἐπὶ τῷ ξένῳ τῆς θεάσεως, καὶ διαπορεῖσθαι ἐπὶ πολὺ ἐν ἐμαυτῇ. Τί ἄρα θέλει εἶναι τὸ φανέν; Προεμήνυσεν δὲ ὡς οἶμαι τοῦτο, ὅτι ὁ ἐξ αὐτῆς ἀνατέλλων φωσφόρος ἀστὴρ, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν δίκαιος ἐλλαμπρῶν ὑπὲρ τὸν ἥλιον ἑπταπλάσιον, φωτίσειεν πολλοὺς ἐν σκοτίᾳ καθημένους ἐν ἀγνωσίᾳ, καὶ κοιμωμένους ἐν ἁμαρτίᾳ, ὡς καὶ τὸ πέρας ἔδειξεν τὴν τῶν προμηνυθέντων ἀλήθειαν.

e

et de futura filii sanctitate cœlitus edoctam :

patrem Alexandrum pium ac fortem militem :

7 Τί δὲ καὶ περὶ τοῦ αὐτῆς συζύγου καὶ πατρὸς τοῦ μεγάλου Πατρὸς τῶν Πατέρων εἴπωμεν; Ἆρα παραδράμωμεν τὰς τοῦ ἀνδρὸς ἀριστείας καὶ ἀνδραγαθείας, ἢ καὶ περὶ αὐτοῦ τινα διηγησώμεθα; Τίς ὡς Ἀλέξανδρος, τοῦτο γὰρ ὄνομα τῷ ἀνδρὶ, οὕτω γενναῖος, οὕτω τιμώμενος παρὰ Βασιλεῦσί τε καὶ Ἄρχουσι; παρὰ γὰρ τῷ αὐτῷ Βασιλεῖ καὶ Θεῷ ὅλα τὰ τῆς τιμῆς, ἐκ τοῦ ἀνατείλαντος ἐν αὐτοῦ καρποῦ· ὃς καὶ ἐν πολέμοις ἀήττητος, χεὶρ ἡ δεξιὰ τοῦ τηνικαῦτα στρατηγοῦ (Βελισάριος δὲ οὗτος ἦν, ὃς καὶ ἐν πλείονι τιμῇ τε καὶ δόξῃ εἶχεν, τοὺς ἐν ἀνδραγαθίαις διαπρέψαντας ἅπαντας ὑπερβαλλόμενον κατὰ κράτος) τῇ τοῦ Σχολαρίου τετιμημένος στρατιᾷ. Πολλῆς οὖν δόξης παρά τε Βασιλέως, παρά τε τῶν ἐν ὑπεροχῇ γενόμενος ἔμπλεως ὁ καὶ τοῦ Χριστοῦ στρατιώτης, παρ᾽ οὐδενὸς αὐτῶν οὐδὲν τοιοῦτον τετίμητο, οἷον τὸ γενέσθαι αὐτὸν πατέρα τοιούτου ἀνδρός. Ἐκ τοιούτων τοίνυν προπατόρων καὶ πατέρων, πιστῶν τε καὶ ὀρθοδόξων καὶ φιλοχρίστων, τὴν κατὰ σάρκα γένεσιν ἐσχηκὼς ὁ θαυμάσιος οὗτος καὶ μέγας Εὐτύχιος, ἐπαιδοτριβήθη καὶ ἀνετράφη ὑπ᾽ αὐτῶν, μείνας παρ᾽ αὐτοῖς τὴν πρώτην ἡλικίαν.

Augustopoli apud avum pie educatus,

8 Καλὸν δὲ ἐστιν μηδὲ τὸν τῆς ἀνατροφῆς αὐτοῦ τόπον παραδραμεῖν ἀνεξέταστον, πῶς καὶ αὐτὸς ἑαυτοῦ μέλλειν ἔσεσθαι τὴν μεγάλην καὶ πανευδαίμονα τῶν Αὐγούστων πόλιν προσημαίνειν· εὑρίσκομεν γὰρ καὶ Παῦλον, τὸν θεῖον Ἀπόστολον, μνήμην ποιησάμενον τῆς ἑαυτοῦ γεννήσεως τε καὶ ἀνατροφῆς, εἰπόντα γεγεννῆσθαι αὐτὸν ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας, ἀνατεθραμμένον δὲ παρὰ τοὺς πόδας Γαμαλιήλ. Τῆς οὖν ἀνατραφείσης καὶ τὸν μέγαν Εὐτύχιον ἴδωμεν, Αὐγουστόπολις αὕτη καλουμένη, ἐν ᾗ καὶ τὸ ἅγιον καὶ σωτήριον βάπτισμα ἐβαπτίσθη ὁ πολλοὺς διὰ αὐτοῦ ἀναγεννήσας υἱοὺς, καὶ τῷ ἄνω κόσμῳ δημιουργήσας. Καὶ τὸ θαυμαστὸν ὅπερ ποιεῖν αὐτὸν ἐδίδαξεν ὁ πάππος· διηγεῖτο γὰρ ὁ πανάριστος, Ὅτι ἀνέφερέν με εἰς τὴν ἁγίαν κολυμβήθραν, καὶ ἔλεγέν μοι, Ὅτι ὧδε ἐβαπτίσθης, καὶ μέλλεις ὧδε ἀεὶ ἔρχεσθαι, καὶ κλίνειν τὰ γόνατα, καὶ προσεύχεσθαι καὶ λέγειν, Κύριε, ἀγαθὸν νοῦν χάρισαί μοι, ἵνα μάθω τὰ γράμματα, καὶ νικῶ τοὺς ἐχθρούς μου. Καὶ αὕτη δὲ ἐκ θείας ἐπινοίας ἡ εἰσήγησις γέγονεν, ὡς πληροφορεῖσθαι αὐτὸν μετὰ ταῦτα, ὅτι τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας ἐβαπτίσθη τὸ ἅγιον βάπτισμα. Ἀνατραφέντος γοῦν αὐτοῦ παρὰ τῷ μεγάλῳ πάππῳ, καὶ ἐν τῇ κατ᾽ αὐτὸν ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ τῇ κατὰ Αὐγουστόπολιν (αὐτῆς γὰρ ἦν ἐκεῖνος Πρεσβύτερος καὶ Φύλαξ τῶν ἱερῶν κειμηλίων) καὶ αὐξηθέντος αὐτοῦ τὴν πρώτην ἡλικίαν, στοιχειοῦται παρ᾽ αὐτοῦ τὴν τῶν γραμμάτων παράδοσιν, πλέον δὲ τούτων τὸ ἦθος, τὴν κίνησιν τοῦ βαδίσματος, τὸν στολισμὸν, τὸν τρόπον τῆς ψυχῆς, τὸ ἱλαρὸν τοῦ προσώπου, καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, πάντων τῶν εἰς ἀπαρτισμὸν τελειότητος ἔμπλεως γέγονεν.

pueruli ludo

9 Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἐν παισὶν εἰκὸς ἦν αὐτὸν τινα διαπράξασθαι, ἄξιον ἡγοῦμαι καὶ τὰ τηνικαῦτα αὐτοῦ παίγνια μὴ παραδραμεῖν ἀνεξέταστα· ποῖα δὲ ταῦτα; λέξω διὰ βραχέων· ἐν ᾧ οἴκῳ κατέμενεν αὐτός τε, καὶ ὁ τούτου προλεχθεὶς πάππος, μέχρι τῆς σήμερον τῶν Κλονα f προσαγορεύεται· ταύτην δὲ τὴν ἐπωνυμίαν εἴληφεν ὁ αὐτὸς οἶκος, διὰ τὸ Κλονάδας ἐπονομάζεσθαι τοὺς ἀδελφοὺς δώδεκα· γὰρ ἦσαν ἀδελφοὶ τοῦ πάππου καὶ ὑπερήλικες ὄντες, ὅθεν καὶ Κλονάδες ἤκουον, δένδρων γὰρ μεγάλων δηλονότι καὶ οἱ κλάδοι μεγάλοι. Ἐν τούτῳ οὖν τῷ οἴκῳ ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, πολλῶν παίδων συνεληλυθότων, εἰκότως τὰ τῆς παιδιᾶς παρ᾽ αὐτῶν ἐπετελεῖτο. Τί δὲ ἦν, g Ἀρχόντων καὶ Ἱερέων προβολαὶ, ὑπ᾽ ἀλλήλων καὶ ἀλλήλοις τῶν παίδων προβαλλομένων· τινὲς δὲ καὶ τὰ ἑαυτῶν ὀνόματα ἰδιοχείρως ἐν τῷ τοίχῳ κατέγραψαν, μεθ᾽ ἧς ἕλετο ἀξίας ἕκαστος. Οὗτος μέντοι ὁ μέγας ἀνὴρ, θεόθεν ἐμπνευσθεὶς, τὸ ἑαυτοῦ γράψας ὄνομα, τὴν τοῦ Πατριάρχου προσέγραψεν ἀξίαν· μέχρι γὰρ τῆς σήμερον ἐν ἐκείνῳ τῷ τοίχῳ διὰ χειρὸς τοῖς παιδικοῖς αὐτοῦ γράμμασιν ἐντετύπωται ῥήμασι τούτοις, Εὐτύχιος Πατριάρχης. Τίς οὐκ ἂν θαυμάσειεν ἐπὶ τούτοις πᾶσιν; Ἔπαιξεν μὲν καὶ Ἰσαὰκ μετὰ τοῦ Ἰσμαὴλ, ἀλλὰ παρεσιωπήθη τὸ τῆς πατριαρχίας ἀξίωμα, καὶ μὴν υἱὸς Πατριάρχου καὶ μονογενὴς, καὶ ἐξ αὐτοῦ τὸ πλῆθος τῶν φυλῶν, καὶ πατέρα πολλῶν ἐθνῶν τὸν Ἀβραὰμ ἐπηγγείλατο γενέσθαι Θεός. Καὶ Ἀθανάσιος δὲ, ὁ μέγας τῆς Ἀλεξανδρέων πόλεως Ἐπίσκοπος, ὁμοίαν παιδιὰν μετὰ τῶν συνηλικιωτῶν πεποιηκὼς φαίνεται, καθὼς οἱ τὰ περὶ αὐτοῦ γράψαντες ἀπήγγειλαν, ἀλλ᾽ οὐ δὲ οὗτος τοιοῦτό τι γέγραφεν ἢ εἶπεν περὶ ἑαυτοῦ. Μόνος δὲ ὁ μέγας Εὐτύχιος, ὁ ἐκ σπαργάνων Σαμουὴλ καὶ βλέπων τὰ ἔμπροσθεν, θείῳ πνεύματι κινηθεὶς, προεμήνυσεν τὴν μέλλουσαν αὐτῷ δωρήσεσθαι Πατριαρχικὴν ἀξίαν τε καὶ χάριν παρὰ τοῦ Πατρὸς τῶν φώτων· πᾶσα γὰρ δόσις ἀγαθὴ, καὶ πᾶν δώρημα τέλειον ἄνωθέν ἐστιν, καθὼς φησιν ὁ θεῖος Ἰάκωβος.

f

g

designat sororem Patriarcham,

duodennis studiorum caussa mittitur CP.

10 Δωδεκαέτης οὖν γεγονὼς, παρὰ τῷ μεγάλῳ πάππῳ, τοῦ καιροῦ λοιπὸν καλοῦντος αὐτὸν ἐξελθεῖν τῆς ἐνεγκαμένης, ἵνα πληρωθῇ τὰ τῷ Θεῷ προορισθέντα ἐπ᾽ αὐτῷ, ὡς μὲν Ἀβραὰμ οὐκ ἤκουσεν, ἐξελθε ἐκ τῆς γῆς

σου

σου καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου· οὐ γάρ τι ὑπεναντίον ἔπραττον Θεῷ οἱ τούτου πατέρες, καθὼς Θάρα ἐν Χαῤῥὰν) ὡς δ᾽ Ἰακὼβ μετ᾽ εὐλογίας ὑπὸ τοῦ Ἰσαὰκ καὶ τῆς Ῥεβέκκας, ἐξεπέμφθη εἰς τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων, ὑπό τε τῶν ἰδίων γονέων καὶ τοῦ προλεχθέντος πάππου, προφάσει μὲν παιδεύσεως τῆς ἔξω παιδείας, μεῖζον δὲ τοῦ ἔργου τὸ πάρεργον ἐμπορευσάμενος, ὡς δειχθήσεται. Ὥσπερ γὰρ ὁ Ἰακὼβ καταλαβὼν τὴν Μεσοποταμίαν, τὰς τοῦ Λάβαν θυγατέρας, Λίαν τέ φημι καὶ Ῥαχὴλ ἔλαβεν ἑαυτῷ γυναῖκας, ὅστις Λάβαν τύπον φέρει τοῦ κόσμου, ὁμοίως δὲ καὶ αἱ τούτου θυγατέρες τῆς ἐξ Ἰουδαίων καὶ ἐξ ἐθνῶν Ἐκκλησίας τύπος εἰσίν· οὕτως καὶ τὸν νέον Ἰακὼβ καὶ μέγαν Πατριάρχην Εὐτύχιον ἡρμόσατο τῇ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν Ἐκκλησίᾳ, συστάσει μικρὸν ὕστερον, ὁ ἐπὶ πάντων Θεὸς τῆς οἰκουμένης h ὅλης ποιήσας αὐτὸν Ἀρχιερέα. Μετελθὼν δὲ πᾶσαν παίδευσιν, ὡς μίαν καὶ μόνην, ἣν θαυμάζουσιν οἱ πολλοὶ καὶ τοῦ κόσμου τούτου σοφοί, ὀλίγα τὰ ἐξ αὐτῆς εἰς ἀκοὴν ἐπιδεικνύμενος i, πάντων τῶν ὁμηλίκων ἐν ταῖς ἐπιδείξεσιν καὶ τοῖς ἄλλοις στεφάνοις k ὑψηλότερος· ἐπὶ τὴν ἀληθῆ καὶ ὄντως οὖσαν φιλοσοφίαν ὅλον ἑαυτὸν μετήγαγεν, μηδὲν τῆς παλαιᾶς ἐκείνης καὶ ἀκανθίνης, ἔτι γε μὴν καὶ ἑωλοῦς αἰγυπτιακῆς ζύμης, διδαχῆς τε λέγω καὶ παιδεύσεως, ἐπισυράμενος (τοιαύτη γὰρ ἡ εἰς τὸ θεῖον τιμὴ) παρὰ τῶν ἀσόφων φιλοσόφων, ἢ μόνον ὅσον εἶχεν ῥόδινον καὶ εὐχάριστον δρεψάμενος, κατὰ τὸν εἰπόντα καλῶς, Καὶ ῥόδον δρέπου, καὶ ἀκάνθας φεῦγε.

et post egregium in iis profectum

11 Μαθὼν οὖν καὶ πεισθεὶς, ὡς ἡ τῆδε τοῦ κόσμου σοφία κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον οὐκ ἔστιν ἄνωθεν κατερχομένη, ἀλλ᾽ ἐπίγειος, ψυχική, δαιμονιώδης, μὴ παρέχουσα καρπὸν πνευματικὸν τοῖς ἐπερειδομένοις αὐτῇ· ἡ δὲ ἄνωθεν σοφία πρῶτον μὲν ἁγνή ἐστιν, ἔπειτα εἰρηνική, ἐπιεικής, εὐπειθής, μεστὴ ἐλέους καὶ καρπῶν, ἀγαθῶν, ἀπόλαυσιν δωρουμένη τοῖς κτωμένοις αὐτήν· [ταύτην] ἀσπασάμενος σὺν πολλῷ τῷ πόθει l, καὶ περιπτυξάμενος αὐτὴν ὁ μέγας οὗτος ἀνὴρ καὶ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος, ἐβουλεύσατο ἑαυτῷ καλὴν βουλὴν, ἥ τις οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἀπ᾽ αὐτοῦ, ἀλλ᾽ ἐφύλαξεν αὐτὸν, κατὰ τὸν εἰπόντα Σοφὸν, Βουλὴ καλὴ φυλάξει σε, ἔννοια δὲ ὁσία τηρήσει σε· καὶ τῷ νοήματι τὸ ἔργον ἐπηκολούθησεν, διὰ τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος τελειώσεως. Οὐκ ἀνεβάλετο οὖν τὴν χάριν οὐκ εἶπεν, Ἐπανελθὼν αὔριον ποιήσω τὸ βουλευθέν· ἀλλ᾽ εἶπεν Θέλω m, καὶ τὸ ἔργον συνέδραμεν, ἐπειδὴ καὶ Θεὸς ἦν ὁ θαυμαστὸς σύμβουλος· πᾶσα γὰρ δόσις ἀγαθὴ καὶ πᾶν δώρημα τέλειον ἄνωθέν ἐστι καταβαῖνον ἀπὸ τοῦ Πατρὸς τῶν φώτων. Τίς δὲ καὶ ποία ἡ βουλή; Τὸ, καταλεῖψαι τῇ γῇ τὰ γήϊνα, καὶ πᾶν αἰγυπτιακὸν θέλημα θάψαι ὑπὸ τὴν ἄμμον, προσδραμεῖν τε τῷ ὄρει τῶν ἀρετῶν, λέγω δὴ τῷ τῶν μοναχῶν ἀγγελικῷ χορῷ. περὶ οὗ μικρὸν ὕστερον λέξομεν.

majoremque in vera sapientia,

decernit seculo vadicere

CAP. II.

De monasterio cogitans

12 Ὡς οὖν ταῦτα ἦν αὐτῷ μεμελετημένα, καὶ ἐπὶ τῆς πέτρας, ἥ τίς ἐστιν ὁ Χριστὸς, ᾠκοδομήθη καλῶς, καὶ ἔμεινεν ἄσειστος καὶ ἀῤῥαγὴς ὁ θεμέλιος οὗτος· γίνεταί τις ἐκ Θεοῦ πρόφασις, κωλύουσα πρὸς μικρὸν τὴν ἐγχείρησιν, καθάπερ ἐπὶ τῶν ὁδευόντων καὶ πρὸς ἀλλήλους διαλεγομένων ἐξαίφνης βροντῆ γενομένη ἵστησι τοῦ πρόσω καὶ τῆς διαλέξεως τοὺς ὁδεύοντας, παυσθείσης δὲ ταύτης πάλιν ἔρχονται· τὸν αὐτὸν τουτονὶ τρόπον καὶ ὁ θεσπέσιος ἀνὴρ ὑπέμεινεν· ἐν ᾧ γὰρ τὰ τοῦ μονήρους βίου διελογίζετο, προετυπώθη αὐτῷ τὸ τῆς Ἀρχιερωσύνης ἀξίωμα. Καὶ δὴ γίνεταί τις αὐτῷ περίστασις ἀπό τε τοῦ τηνικαῦτα ὁσιωτάτου Ἐπισκόπου τῆς Ἀμασέων μητροπόλεως ἀπό τε ἄλλων τινῶν, ἐπὶ τὸ γενέσθαι αὐτὸν Ἐπίσκοπον τῆς τῶν Λαζιγχνῶν πόλεως. Ἡσσηθεὶς οὖν ταῖς ἐπενεχθείσαις αὐτῷ ἀνάγκαις, καὶ λογισάμενος θείαν ταύτην εἶναι βουλὴν, δίδωσιν ἑαυτὸν ὡς ἀρνίον ἄκακον τῷ τῆς Ἀμασέων Ἀρχιερεῖ, τηνικαῦτα διάγοντι ἐν αὐτῇ τῇ βασιλευούσῃ πόλει.

vocatur ad Episcopatum Lazechenorum

13 Καὶ πρῶτον μὲν ἀξιοῦται τῆς τοῦ Ἀναγνώστου πνευματικῆς χάριτος, ἣν καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ Θεὸς ἡγίασεν· λαβὼν γὰρ τὸ βιβλίον, ἀνέγνω, καὶ πτύξας ἀπέδωκεν τῷ ὑπηρέτῃ. Ἄξιον δὲ καὶ τοῦτο ἐπισημήνασθαι, πῶς οὐχ ἁπλῶς, ἢ ὡς ἔτυχεν, ἢ ἐν ἀσήμῳ τόπῳ τὴν πρώτην ἀπέθετο τρίχα· ἀλλ᾽ ἐν οἴκῳ ἁγίῳ καὶ μετά τινος φρικτῆς καὶ παραδοξοτάτης προφάσεως. Τίς οὖν αὕτη, καὶ τίς ὁ τόπος ὁ ἅγιος; ἄκουε. Πάντες ἴσμεν τὸν οἶκον τῆς ἁγίας καὶ ἐνδόξου Δεσποίνης ἡμῶν, Θεοτόκου καὶ ἀεὶ Παρθένου Μαρίας, τὸν ἐν τοῖς Οὐρβικίου ἐν τῷ Στρατηγίῳ· ἐν τούτῳ σχολάζων ἐκ μικρᾶς ἡλικίας ὁ μέγας οὗτος ἀνὴρ, ἐν αὐτῷ καὶ τὰς εὐχὰς νυκτὸς καὶ ἡμέρας πρὸς Θεὸν ἀναπέμπων οὐ διελίμπανεν, ἀξιούμενος καὶ τῆς μεταλήψεως τοῦ ἁγίου σώματος καὶ τοῦ τιμίου αἵματος Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. Εἰκότως οὖν ἐπιθυμίαν ἔσχεν, καιροῦ καλέσαντος, ἐν αὐτῷ καὶ τὰς πνευματικὰς τῆς ἱερωσύνης λαβεῖν χάριτας. Οὕτως ἄλλη Σιὼν ἐδείχθης ἁγία τῆς μητρὸς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, ὅτι καὶ ἐν σοὶ κατεπέμφθη τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐπὶ τὸν θεῖον καὶ ἀποστολικὸν ἄνδρα· καὶ σὺ δὲ, ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, ἐπιθυμίαν ἀπεθύμησας ἣν ἐπόθησας χάριν, ὡς ἐραστὴς τοῦ κάλλους ἐκ πολλῶν τῶν χρόνων ἐγένου, ἣν ἐν αὐτῷ τῷ ἁγιάσματι λαβεῖν ἐζήτεις.

AUCT. EUSTRATIO EX MS. VATICAN.

qui dum in aede D. V.

14 Τί οὖν γίνεται; Παρῆν ἕτοιμος ὁ ἀποκείρειν πεπειραμένος τὴν τιμίαν ἐκείνου κεφαλήν· ἐξ ἴσου ἰδιάζοντα τόπον· εὑρίσκεται ὁ ἄξιος τῷ ἀξίῳ. Τίς δὲ οὗτος; Τὸ ἅγιον βαπτιστήριον· εἰσφέρεται εἰς αὐτὸ, καὶ μὴ εὑρόντες ἐφ᾽ ᾧ καθεσθῆναι ἐχρῆν, προμηθείᾳ τοῦ κρείττονος, εὑρέθη εἰς τὸ κρηπίδωμα n τῆς σεπτῆς ἐφεζόμενος κολυμβήθρας· καὶ ἀβουλήτως αὐτοῦ τε καὶ τοῦ κείροντος, θείᾳ δὲ ὅμως βουλῇ, αἱ τρίχες πᾶσαι εἰς τὴν κολυμβήθραν ἐκπεπτώκασιν. Θαύματος ἄξια τὰ συμβάντα τῷ μεγάλῳ ἀνδρί. Ἡ γὰρ ἤδη αὐτὸν ἀναγεννήσασα τιμία κολυμβήθρα, χεῖρα ἁπλώσασα τρόπον τινὰ, πάλιν μήτηρ γέγονεν δεξαμένη τὰς τρίχας αὐτοῦ. Καὶ προτύπωσις ὡς οἶμαι τοῦτο γέγονεν τοῦ μέλλοντος, ἀναγεννᾶσθαι δι᾽ αὐτοῦ τε καὶ τῆς ἁγίας σεπτῆς κολυμβήθρας, ἐν ταύτῃ βασιλευούσῃ πόλει, ἀναριθμήτου λαοῦ· οὐ γὰρ δύναταί τις ἄστρα, ἢ ψάμμον θαλάσσης, ἢ κεφαλῆς τρίχας ἀριθμῷ καταληψεῖν· οὕτως οὐδὲ τοὺς τεχθέντας δι᾽ ὕδατος καὶ πνεύματος καὶ προσαχθέντας τῷ Θεῷ, βασίλειον ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον, διὰ τοῦ ὁσίου ἀνδρὸς, ἰσχύσειεν ἄν τις ἀνθρώπων ἐξαριθμήσασθαι. Οὐ δὲ τὸ ἕτερον o, ὅπερ ἐπεσημήναντο, φημὶ δὴ τὴν εἰς τὴν ἁγίαν κολυμβήθραν τῶν τριχῶν ἔμπτωσιν ἄξιον παραδραμεῖν ἀνεξέταστον· πᾶσι γὰρ τοῖς συμβεβηκόσι αὐτῷ μετὰ ἀκριβείας ἐπεσημαίνετο ὡς ἐκ Θεοῦ τὰ συμβαίνοντα δεχόμενος, καὶ παρεφύλαττεν μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας. Ὡς οὖν ἐν τούτοις τοῦτο ἦν, ὥρισεν παρ᾽ ἑαυτῷ ἐξ ἐκείνης τῆς ὥρας μηκέτι λούσασθαι αὐτὸν, ἢ βρέξαι τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ὕδατι καινῷ· ὅπερ ὅρον δεξάμενος ἐφύλαττεν, καὶ φυλάξας ἐπλήρωσεν, μείνας ἐν ἀλουσίᾳ μέχρι βίου ζωῆς αὐτοῦ, τηρήσας τὴν λέγουσαν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, Εὔξασθε καὶ ἀπόδοτε Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν, καὶ, Ἀγαθὸν ἀνδρὶ ὅταν ἄρῃ ζυγὸν ἐκ νεότητος αὐτοῦ.

prope baptisterium tonderetur in Clericum,

capilli ejus in sacrum fontem deciderunt.

15 Καὶ τὰ μὲν περὶ τοῦ πρώτου βαθμοῦ τοιαῦτα. Τί δὲ λοιπόν; Μετ᾽ ὀλίγον καὶ Στέφανος ἄλλος ἀναδείκνυται. Ὑπεισελθὼν τῷ τῆς Διακονίας ζυγῷ, δυνατὸς ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ, πολλοὺς ὠφελήσας τῷ ἑαυτοῦ βίῳ τε καὶ τρόπῳ, διδάσκεταί τε πῶς δεῖ τὴν θείαν λειτουργίαν ἐκτελεῖν, καὶ ἐν οἴκῳ Θεοῦ ἀναστρέφεσθαι, ἥτις ἐστὶν ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ ζῶντος. Ἐνδιατρίψας οὖν χρόνον μικρὸν ἐν τῷ βαθμῷ τῆς Διακονίας κατὰ τοὺς θείους κανόνας, ἵνα ἐφέσεως πλείονος, ἀνάγεται καὶ εἰς τὴν τῶν Πρεσβυτέρων καθέδραν, ἀπολαύει καὶ τῆς τιμῆς. Καὶ σκοπεῖτε, πῶς πάντα εὐρύθμῳ καὶ τάξει προβαίνει τὰ πνευματικὰ χαρίσματα ἐπ᾽ αὐτῷ, οὐ παρὰ καιρὸν ἡλικίας, οὐκ ἐλλειπές τι ἔχων, πάντα πεπληρωμένα θείας χάριτος· λογιζόμεθα οὖν ὅτι τάξις τίς ἐστιν ἀρίστη καὶ ἀκολουθία, εἴπερ ἐν ἄλλῳ τινὶ, καὶ μᾶλλον ἐν τοῖς τῆς θεοσεβείας βαθμοῖς. Τριακονταέτης γὰρ ὢν, χειροτονεῖται Πρεσβύτερος, εἰς μέτρον τέλειον φθάσας, καὶ κατὰ τὴν σωματικὴν ἡλικίαν. Ταύτην φαίνεται τιμήσας τὴν ἡλικίαν Χριστὸς ὁ ἐπὶ πάντων Θεὸς, βαπτισθεὶς τριακονταέτης, ὅλον ἐμὲ φέρων μετὰ τῶν ἐμῶν, ἵνα ἐγὼ μεταλάβω τῶν ἐκείνου διὰ τῆς καθ᾽ ὑπόστασιν ἑνώσεως. Ὡς οὖν ἀνέβη, καὶ εἰς τὴν τῶν Πρεσβυτέρων καθέδραν κατὰ τὸ Δαυιτικὸν λόγιον ὑψώσατωσαν αὐτὸν ἐν Ἐκκλησίᾳ λαῶν, καὶ

Postea Diaconus ordinatus

et anno aetatis 30 Presbyter,

10 ἐν

AUCT. EUSTATHIO EX MS. VATICANO

ἐν καθέδρᾳ πρεσβυτέρων αἰνεσάτωσαν αὐτόν· ἀποδείκνυσι καὶ τοῦτον τῷ ἑαυτοῦ ὑποδείγματι, οὐχ ὑπὸ σπουδῆς καὶ συνηθείας, ὡς ὁ μῦθος ποτὲ τοὺς γίγαντας, ἢ ὥσπερ οἱ ἀνθρώπινοι πλαττόμενοι πήλινοι τοῦ λόγου Προφήτου, οὐ σχεδιάσας οὐδὲ συνέξας τὸν θρόνον, ἀλλ' ὑπ' αὐτοῦ διωχθείς, κατὰ τό, Ἔλεός σου, Κύριε, καταδιώξει με.

Cum altus datus esset Lazichenis Episcopus

16 Πάντα οὖν κατὰ τὸν θεῖον ὅρον καὶ νόμον τελέσας, καὶ φέρων τὰς Ἱερατικῆς τάξεώς τε καὶ στάσεως, ἤδη καὶ ἐν ἐλπίδι γέγονεν τῆς Λαζίγων προεδρίας, αἴρεται τῆς τοιαύτης φροντίδος· μετασκευάζει γὰρ τὴν βουλὴν … τὸ κρεῖττον καὶ ὑψηλότερον βουλευόμενος ὑπὲρ τῶν ἑαυτοῦ θεραπευτῶν Θεός. Οὐ γὰρ ὡς αἱ βουλαὶ ὑμῶν αἱ βουλαί μου, διὰ τοῦ Προφήτου λέγει Κύριος, ὅτι ἄνθρωπος ὄψεται εἰς πρόσωπον, Θεὸς δὲ εἰς καρδίαν. Ἐπεὶ οὖν διεσκεδάσθη τὸ σπούδασμα καὶ εἰς ἕτερον μετετέθη ἡ τοῦ Λαζίγων ἐπισκοπή, ἀναστρέφει πάλιν ὁ πανάριστος οὗτος εἰς ὃ ἐξ ἀρχῆς ἐπόθει βουλήν τε καὶ πρᾶξιν, πραγματεύεται καλῶς τὸν ἄσυλον πλοῦτον, μιμεῖται τὸν ἔμπειρον οἰκοδεσπότην, ὅστις ἐκβάλλει ἐκ τῶν αὐτοῦ θησαυρῶν πάντα παλαιά τε καὶ νέα· καὶ ἀποδυόμενος, μαργαρίτην ὑπερπλουτήσας αὐτὸν καὶ ὁ ἄνθρωπος, τὰ τοῦ βίου τερπνὰ καὶ τὴν αἴσθησιν ὑποσαίνοντα καλῶς ἀντηλλάξατο, δοὺς τὰ πρόσκαιρα καὶ λαβὼν τὰ αἰώνια, διὰ τὸ ὑπερβάλλον μέγεθος τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ· μιμεῖται τοὺς ἁγίους Ἀποστόλους, οἵτινες ἀφέντες ἅπαντα, ἠκολούθησαν τῷ Χριστῷ· δίδωσιν ἑαυτὸν ὅλον ἐπὶ τὸν μονήρη βίον· ἀμφιέννυται τὴν μοναχικὴν ἐσθῆτα, λόγῳ τε καὶ ἔργῳ καὶ σχήματι, τὴν φιλοσοφίαν ταύτην κτησάμενος ἔτι ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ· μιμεῖται μικροῦ δεῖν Ἠλίαν τὸν Θεσβίτην, καὶ Ἰωάννην τὸν Βαπτιστήν, οἱ τὴν ὁδὸν τῆς ἀσκήσεως ὑποδεικνύντες τοῖς βουλομένοις ταύτης ἀσπάσασθαι, πρῶτοι τὴν ἔρημον, [ᾤκησαν. Ὁ δὲ μέγας Εὐτύχιος, οὐ τὴν ἔρημον,] οὐ τὸν Κάρμηλον ᾤκησεν· ἀλλὰ τὴν τῶν Ἀμασέων καταλαμβάνει μητρόπολιν, ἐκεῖσε πληρῶσαι αὐτοῦ τὴν ἐπιθυμίαν· διακεῖται γὰρ ἐν ταύτῃ τῇ πόλει μοναστήριον εὐαγές, πάλαι συστὰν ὑπὸ τῶν ἁγιωτάτων Ἐπισκόπων Μελετίου καὶ Οὐρανίου καὶ Σελεύκου, μεγάλων καὶ θεοφόρων ἀνδρῶν· καὶ οἱ μὲν δύο, Μελέτιος φημὶ καὶ Σέλευκος, τὴν τῶν Ἀμασέων ποιμάναντες, [ἁγιωτάτην Ἐκκλησίαν, ἐν αὐτῷ ὁσίως κεκοίμηνται,] καὶ τὰς θαυματουργίας τῶν ἰάσεων ἐπιτελοῦσιν ἐκεῖσε μέχρι τῆς σήμερον.

fit monachus

in monasterio SS. Meletii Seleuci et Urani.

17 Φέρεται δὲ καὶ θαῦμα παράδοξον τοῦ μεγάλου Σελεύκου, ὅπερ ἔτι ὄντος ἐν σαρκὶ εἰργάσατο δι' αὐτοῦ ὁ Θεός. Λιμοῦ γὰρ βαρυτάτου κατακλύσαντος … τὴν χώραν, κίνδυνος ἦν οὐ μικρός, καὶ ὁ τοῦ σίτου παντελῶς ἐκφωνηθέντος ἐν τῷ ὡρείῳ, ὅπερ … καὶ μέχρι τῆς σήμερον. Μὴ φέρων δὲ τὴν τῶν αἰτούντων ἔνδειαν ἐπίτροπος ὁ τηνικαῦτα ὡρειάριος, ἀπελθὼν πρὸς τὸν ὅσιον Σέλευκον, τὰς κλεῖς αὐτῷ προσέφερεν τοῦ ὡρείου, λέγων, Ὅτι ἐν τῷ ὡρείῳ σῖτος οὐκ ἔστιν, καὶ τὴν ὄχλησιν οὐ φέρω τοῦ λαοῦ. Λαβὼν οὖν τὰς κλεῖς ὁ Ἅγιος, ἔθηκεν αὐτὰς ἐν τῇ ἑαυτοῦ στρωμνῇ, καὶ δι' ὅλης τῆς νυκτὸς … ἀπ' ὅλης … ἱκέτευε τὸν Θεόν, συνήθως δεηθεὶς … Πρωΐας δὲ γενομένης, κατὰ τὸ σύνηθες εἰσελθόντων πρὸς τὸν Ὅσιον τῶν εὐλαβεστάτων Κληρικῶν, λέγει τῷ ὡρειαρίῳ, Λαβὲ τὰς κλεῖς, ἀδελφέ, καὶ ἄπελθε, πλήρωσον τὴν χρείαν τῶν δεομένων. Ὁ δὲ πάλιν μετ' ὀργῆς διισχυρίζετο μὴ εἶναι τὸ σύνολον ἐν τῷ ὡρείῳ σῖτον. Ἐπιμένοντος δὲ αὐτοῦ τῇ ἀπιστίᾳ, λέγει τοῖς Κληρικοῖς ὁ Μέγας, Εὐλογητὸς Κύριος, ἀπέλθετε μετ' αὐτοῦ, … Τῶν δὲ λαβόντων τοῦ Ἁγίου τὴν εὐχὴν καὶ ἀπελθόντων, καὶ βουληθέντων ἀνοῖξαι τὴν θύραν, μόλις ἠδυνήθησαν … γενέσθαι, ἐκ τοῦ πλήθους τοῦ σίτου. Φέρεται δὲ καὶ κατὰ γραφὴν … τοῦ σίτου μέχρι τῆς σήμερον οὔσης. Καὶ ἀπὸ τῆς προσευχῆς τοῦ ἁγίου Σελεύκου μυριάδες δέκα. Τὰ μὲν δὴ περὶ τοῦ μεγάλου Σελεύκου τοιαῦτα. Οὐρανίου δὲ τοῦ Ἱεροῦ … διαλάμψαντος, κἀνταῦθα τελειωθέντος, μέχρι τῆς σήμερον ἰάσεις ὁ τάφος αὐτοῦ ἐπιτελεῖ καὶ τοῦτο … ἐκ τῶν ἑκάστης ἡμέρας … ἀσθενῶν, ἐν ᾧ οἴκῳ κεκοίμηται ὁ Ὅσιος, οὐ κατ' ἀξίαν, ἀλλ' ὡς ἕκαστος ἔτυχεν εἰσελθών, προσεγγίζοντες τῷ τάφῳ τοῦ Ὁσίου, τῆς νόσου ἀπαλλαττόμενοι τρέχουσιν ὑγιεῖς, δοξάζοντες τὸν Θεόν.

ex quibus Seleucus Ep. tempore famis P *horreum vacuum oratione implerit*

et Urani sepulcrum miraculis claret,

18 Ἐν τούτῳ τοίνυν τῷ μεγάλῳ μοναστηρίῳ (ὅπερ εἰς ὕστερον πολυτρόπως ηὔξησεν καὶ ἐπλάτυνεν ἔν τε συντηρήσεσιν οἴκοις, ἔν τε ἱερουργίᾳ θείᾳ, καὶ πρὸς ἐπὶ τούτοις ποσότητι προσθήκαις) ὁ μέγας Εὐτύχιος ἠσπάσατο τὸ μοναχικὸν σχῆμα. Περιζωσάμενος γοῦν τὴν ἀρετὴν ἐν ἀληθείᾳ, καὶ ἐνδυσάμενος τὴν πανοπλίαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἀναδέχεται τὴν φροντίδα, ἤτοι Ἡγουμένων ὅλου τοῦ ὑπὸ τὴν μητρόπολιν μοναχικοῦ συστήματος, ὃς καὶ Καθολικὸς ὠνομάζετο, μηδὲν ἐκ τῆς ἀξίας ἐπαρθείς, μὴ λογισάμενος τὸ ὕψος ἐν καρδίᾳ, ἢ μετεωρισμὸν ἰδεῖν τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ· πᾶσαν γὰρ τοῦ βίου προσκαίρου … εἰς οὐδὲν ἡγησάμενος, ἤδη πεπληροφόρησεν, ὅτι πᾶσα σὰρξ ἀνθρώπου ὡς ἄνθος χόρτου. Γίνεται οὖν, ὡς εἷς τῶν πάντων, ὁ μείζων καὶ ὁ πρῶτος πάντων, καθώς φησιν ὁ Κύριος, Ὁ θέλων ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔστω πάντων ἔσχατος, καὶ πάντων διάκονος· τὸ γάρ, Ἡγούμενόν σε κατέστησαν, γίνου ὡς εἷς ἐξ αὐτῶν, ἀκριβῶς ἦν αὐτῷ μεμελετημένον. Ὡς δὲ πάντα καλῶς ἐποίησεν, καὶ ἐδίδαξεν χρόνον οὐκ ὀλίγον, δεκαετίαν διάγων ἐν τῇ αὐτῇ μονῇ, καὶ ἡγούμενος αὐτῆς, καὶ πολλὰς προσενέγκας τῷ Θεῷ, διὰ τῆς ἑαυτοῦ νουθεσίας [τε καὶ διδασκαλίας,] κατὰ τὸ θεῖον λόγιον, Ὁ ποιήσας καὶ διδάξας, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, καί, Κρεῖσσον ὄνομα καλὸν ὑπὲρ πλοῦτον πολύν· ἠξιώθη καὶ αὐτὸς ἀκοῦσαι τό, Εὖ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω· ἐμφανὴς γέγονε τοσοῦτον, ὥστε καὶ ἐξερρύηναι αὐτόν, ὑπὸ τὸν μόδιον ὄντα, κατὰ τὸ καιόμενον καὶ κρυπτόμενον λύχνον, τεθῆναί τε ἐπὶ τὴν λυχνίαν, εἰς τὸ φωτισθῆναι πάντας ὑπ' αὐτοῦ τοὺς τὴν οἰκουμένην οἰκοῦντας πιστούς, γνωσθῆναί τε αὐτὸν ὡς τὴν ἐπάνω ὄρους κειμένην πόλιν. Πῶς οὖν ἔδει ταῦτα προβῆναι; Θεοῦ προνοίᾳ γίνεταί τις πρόφασις οἰκονομική, χρῄζουσα τοῦ μεγάλου ἀνδρός, ἥτις, ὡς οἶμαι, δι' αὐτὸν καὶ μόνον γέγονεν, … καὶ δι' αὐτοῦ μόνου τῆς θείας ὀρθοδόξως ἔτυχεν … ἡ δὲ πρόφασίς ἐστιν αὕτη.

et toti monastico ordini ibidem præsidet

annis decem.

CAP. III.

19 Ἴστε πάντες, οἱ σπουδαῖοι καὶ φιλομαθεῖς, τὴν συγκροτηθεῖσαν ἐν ταύτῃ τῇ βασιλευούσῃ πόλει πέμπτην ἁγίαν Σύνοδον, ἐπὶ τοῦ τῆς θείας λήξεως Ἰουστινιανοῦ, οὗ τὸν ζῆλον τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως οὐκ ἀγνοεῖτε οἱ ἐπιστάμενοι [τὴν σπουδήν, καὶ μεθ' ὅσης φροντίδος καὶ ἐπιστήμης] τὴν συνέλευσιν τῶν τηνικαῦτα ἁγιωτάτων Ἐπισκόπων ἐποιεῖτο, ἐπὶ ἐξετάσει καὶ κατακρίσει τῶν τριῶν κεφαλαίων, τουτέστιν, τῶν συγγραμμάτων Θεοδωρήτου κατὰ τῶν δώδεκα κεφαλαίων τοῦ ἐν ἁγίοις Κυρίλλου, καὶ περὶ τῆς ἐπιστολῆς τῆς λεγομένης Ἴβα πρὸς Μάρην γεγράφθαι τὸν Πέρσην, καὶ περὶ Θεοδώρου τοῦ Μοψουεστίας, καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ βλασφημηθέντων [Ἰουδαϊκῶν λογισμάτων, τῶν] καὶ ἐξετασθέντων ἀκριβῶς καὶ … καὶ ἀποδοκιμασθέντων ὑπὸ τῆς αὐτῆς ἁγίας οἰκουμενικῆς Συνόδου, καὶ εὐλόγως … Ὡς οὖν ἐν πάσῃ πόλει οἱ ἁγιώτατοι Ἐπίσκοποι μετεστέλλοντο, εἷς δὲ τῶν πάντων καὶ ὁ τῆς Ἀμασέων Μητροπολίτης ἦν, ὃς ἔμελλεν εἰς τὴν Βασιλίδα τῶν πόλεων παραγενέσθαι ταύτης ἐν καιρῷ τῆς … καὶ ἀδυνάτως ἔχων τοῦτο ποιῆσαι διὰ ἀσθένειαν σώματος, μᾶλλον δὲ τὸ πᾶν οἰκονομεῖτο διὰ τὸν ὅσιον ἄνδρα, ἵνα ὁ κεκρυμμένος θησαυρὸς ἀνακαλυφθῇ, τί γίνεται; Προσάγεται αὐτῷ ὁ ὁσιώτατος Ἐπίσκοπος, πρῶτον μὲν δι' ἑτέρων γνησίων καὶ ἀξιοπίστων ὁμιλούντων Πατέρων καταλαβεῖν αὐτὸν τὴν βασιλεύουσαν πόλιν, ἔπειτα δὲ καὶ δι' ἑαυτοῦ παρακαλῶν, ὥστε ὑπακοῦσαι καὶ δοῦναι προθύμως ἑαυτὸν ἀντ' αὐτοῦ παραγενέσθαι εἰς τὴν Σύνοδον, διὰ τὸ καὶ πολλὴν αὐτὸν ἔχειν γνῶσιν τῶν θείων δογμάτων τε καὶ γραφῶν. Εἴξας οὖν ταῖς παρακλήσεσιν, ὑπήκουσεν ὁ πατὴρ εἰς ὑπακοὴν ἔνθα σωτηρίας κέρδος ἦν, … δὲ εἰς ὑπακοὴν ἔνθα ζημία καὶ βλάβος προὔκειτο ψυχῆς.

Ad Concilium V

pro Amaseno Metropolita accedens,

20 Ἐπειδὴ οὖν τὴν ἀρχὴν ἐθαυμάσαμεν, ὡς Μωσῆς ὁ μέγας πάλαι ποτὲ τὴν εἰς Αἴγυπτον πορείαν ποιήσασθαι τῆς

monetur per visum

τῆς ἐλευθερίας ἕνεκα τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, δοκεῖ καὶ οὗτος ὁ νέος Μωσῆς, καὶ μὴ ὄντος καιομένου, ἀλλὰ τρόπον τινὰ ὡς ὁ μέγας Ἀβραὰμ λιθάσιν καιόμενον· ἀκούει καὶ φωνῆς, οὐ τῆς λεγούσης, Μὴ προσεγγίσῃς ὧδε, καὶ τὸ, Λῦσον τὸ ὑπόδημα ἐκ τῶν ποδῶν σου, ὅπερ δηλοῖ τὸ ἀποθέσθαι τὰ γεώδη καὶ σαρκικὰ φρονήματα· ἀλλ' ὁμοίας οὔσης φωνῆς, Ἀβραὰμ Ἀβραὰμ, κατ' ἐμαυτοῦ ὤμοσα, λέγει Κύριος, εἰ μὴν εὐλογῶν εὐλογήσω σε, καὶ πληθύνων πληθυνῶ σε, καὶ ἔσται τὸ σπέρμα σου ὡς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ· τοιοῦτοι γὰρ καὶ τοσοῦτοι οἱ οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὔτε ἐκ θελήματος ἀνδρὸς, οὔτε ἐκ θελήματος σαρκὸς, ἀλλ' ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος, καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων πνευματικῶν χαρισμάτων τυχόντες αὐτῷ υἱοί.

de conferendo sibi Patriarchatu :

21 Τίς δὲ ἡ ὅρασις ἣν εἶδεν, καὶ φωνὴ ἣν ἤκουσεν ἐξαγγεῖλαι καλόν. Πάλιν Ἰωσὴφ, πάλιν Δανιὴλ γίνεται νέος, ὁ μέγας οὗτος ἀνήρ· ἐθεώρουν γὰρ, φησὶν, ἐν ὁράματι τῆς νυκτὸς ἀστράγαλον χειρὸς δεσποτικῆς ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τὸ ὑπερκείμενον ὄρος τοῦ εὐαγοῦς αὐτοῦ μοναστηρίου (ἔστιν γὰρ τοῦτο ὄρος λίαν ὑψηλὸν καὶ μετέωρον, ἐν ᾧ καὶ εὐκτήριος οἶκος τοῦ ἁγίου Μάρτυρος Θαλλελαίου ἐπῴκισται) καὶ ἤκουον φωνῆς λεγούσης μοι, καὶ τὸν ἀστράγαλον τῆς χειρὸς δεικνύντα μοι τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους, ὅτι ἐκεῖ γίνῃ Ἐπίσκοπος. Ποῖον ἄρα τὸ ὄρος εἰκάσειεν ἄν τις ἐκεῖνο; πλὴν τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων (ὡς ἡ ἔκβασις ἔδειξεν) τῆς μητροπόλεως, ὄντως οὔσης τῶν λοιπῶν ὀρέων τε καὶ πόλεων κορυφῆς, περὶ ὧν καὶ ὁ θεῖος Δαυὶδ λέγει, Ποτίζων ὄρη ἐκ τῶν ὑπερῴων αὐτοῦ, εἴτε γὰρ τὰς Ἀγγελικὰς δυνάμεις, εἴτε τὰ αἰσθητὰ ὄρη τε καὶ πόλεις ἐννοήσειέν τις, ἀμφοτέρωθεν ἔχει τὸ ἀληθές.

probatusque Patriarchæ et Imperatori

22 Ὡς οὖν τὴν ὀπτασίαν εἶδεν ταύτην, παρακαλεῖ τὸν δείξαντα Θεὸν, παραιτήσασθαι μὲν τὴν λειτουργίαν ταύτην ἀπ' αὐτοῦ, καὶ τὸν ὑπὲρ ἑνὸς ἑκάστου ἐπικείμενον κίνδυνον, δοθῆναι δὲ αὐτῷ μᾶλλον ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ ἐν ἀπολαύσει γενέσθαι τῶν ἐπηγγελμένων τοῖς δικαίοις ἀγαθῶν, καὶ ἀκοῦσαι, Γίνου ἐπάνω δέκα πόλεων. Ἀλλ' ὁ ἀνάγων νεφέλας ἐξ ἐσχάτων τῆς γῆς, καὶ λαβὼν ἐκ τῶν ποιμνίων τῶν προβάτων τὸν Δαυὶδ, χρίσας τε Προφήτην καὶ Βασιλέα Θεὸς, οὗτος καὶ τὸν [illegible] τοῦτον ἐκλεξάμενος, ἄγει εἰς τὴν μεγίστην τῶν πόλεων, ἧς προεῖπον αἰτίας ἕνεκεν, καὶ γίνεται παρὰ τῷ τηνικαῦτα ἁγιωτάτῳ Πατριάρχῃ. Μηνᾶς δὲ οὗτος [illegible] καὶ λόγιος, ἀγγελικός τε καὶ προφητικὸς ἀνὴρ, ὡς καὶ τὸ μέλλον ἔσεσθαι προϊδὼν, προετρέπετο τὸν Εὐτύχιον μὴ ἀναχωρεῖν αὐτοῦ, τῷ τε εὐαγεῖ Κλήρῳ ὑποδεικνύων αὐτὸν ἔλεγεν, Ὅτι οὗτος ὁ μοναχὸς γίνεται μου διάδοχος. Αὐτίκα οὖν ἀναπέμπει αὐτὸν πρὸς τὸν Βασιλέα, καὶ κινοῦνται παρ' αὐτῷ οἱ λόγοι περὶ τῆς προκειμένης ὑποθέσεως· καὶ φανεὶς ἕτοιμος ἐν πάσαις παιδεύσεσι, [illegible] τε

in confutandis hæreticis,

καὶ τῆς ἔξω, συναίρει λόγους μετὰ τῶν ἀθέων αἱρετικῶν εἰς οὐδὲν χρήσιμον λογομαχεῖν ἐπὶ καταστροφῇ τῶν ἁπλουστέρων, οἵ τινες οὐκ [illegible] τῷ σώματι καὶ τῷ πνεύματι, [illegible] ἀναθεματίζεσθαι τοὺς μετὰ θάνατον [illegible] κοὺς, αὐτὸς ἐκ τῶν θείων γραφῶν [illegible] ματίζεσθαι τούτους, λέγων [illegible] Ἰωσίας [illegible] Βασιλεὺς [illegible] [illegible] εἰς τὰς ἐργασίας μετὰ θάνατον [illegible] παρρησίας οὖν δεῖ καὶ τοῖς [illegible] καὶ μετὰ θάνατον αὐτοὺς ἀναθεματίζειν.

ab hoc

23 Θαυμάσας οὖν ὁ Βασιλεὺς καὶ οἱ πάντες οἱ παρεστηκότες, πολλῆς ἀποδοχῆς αὐτὸν καὶ τιμῆς ἠξίωσαν. [illegible] αὐτῆς οὖν ἐν μείζονι παρρησίᾳ [illegible] αὐτῆς, καὶ πλέον [illegible] τῆς γνώσεως αὐτοῦ [illegible] ἐξεκρίνετο παρὰ Θεῷ καὶ ἀνθρώποις· εἶχεν γὰρ [illegible] τῶν σκήπτρων Κύριος ἐν τῇ ἑαυτοῦ [illegible], [illegible] ὁ Βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων, ὁ εἰδὼς τὰ πάντα πρὶν γενέσεως αὐτῶν, [illegible] προφήτευσεν, τούτους καὶ ἐκάλεσεν καὶ ἐδόξασεν· [illegible] καὶ τὸν μέγαν Εὐτύχιον εἰς τὸ μέτρον τῆς Ἀρχιερωσύνης, [illegible] ὀλίγα πολλά. Οὐ [illegible] πολλὰς γὰρ [illegible], καὶ ὁ προλεχθεὶς ὅσιος καὶ τοῦ Θεοῦ θεράπων Μηνᾶς, τὸν θρόνον διέπων τῆς βασιλευούσης πόλεως, [illegible],

in illius demortui locum subrogatur

καὶ τῶν κατὰ Θεὸν πόνων ὑπάρχων, τοῦ ἀνθρωπίνου βίου ὑπεξελθὼν, τὴν μετ' Ἀγγέλων καὶ τῶν ἁγίων Πατέρων κατάπαυσιν διαγωγὴν. Ὅτε οὖν ἐγνώσθη τῷ πιστοτάτῳ Βασιλεῖ τοῦ ὁσίου ἀνδρὸς ἡ κοίμησις, ἄγων ἄγρυπνος καὶ σπουδὴν [illegible] τοῖς πολλοῖς [illegible] εἰς τὸ προβάλεσθαι τοὺς [illegible] τῆς Ἀρχιερωσύνης, [illegible] δωροδοκίαις βουλομένους [illegible] τοῖς δυνάσταις τοῦ Βασιλέως, [illegible] ἐπιτυχεῖν τῶν [illegible]. Ἀλλ' ὁ πάντα ποιῶν καὶ μετασκευάζων Θεὸς, ἐτάζων δὲ καρδίας καὶ νεφροὺς, [illegible] τῇ [illegible] αὐτοῦ καρδίᾳ Βασιλέως κατ' ἐγὼν μετὰ τῶν πάντων [illegible], [illegible] καὶ τὴν τοῦ γαληνοτάτου Βασιλέως καρδίαν εἰς τὴν ὁδὸν [illegible], καὶ μετὰ πολλοῦ [illegible] Ῥωμανδρίου [illegible], Πατρικίου [illegible] τὸν μέγαν Εὐτύχιον, [illegible] τε μετὰ τῆς πρεπούσης τιμῆς, [illegible] καὶ [illegible].

AUCT. EUSTRATIO EX MS. VATICAN.

24 Ἀλλὰ [illegible] ὀπτασίαν φυλαττόμενος εἶδεν [illegible] ὁ Μέγας, Ὅτι [illegible] νυκτὶ [illegible] οἶκον [illegible], καὶ [illegible] εὐπρεπῆ, [illegible] ὀνόματι Σοφία, [illegible] καὶ προσ[illegible] μοι, [illegible]. Εἶτα μετὰ τοῦτο [illegible] τὸ [illegible], ὅτι χίονος [illegible], καὶ [illegible] ἐν τῷ [illegible], [illegible]. Σωτήριος, [illegible] ἐν τοῦ [illegible] καὶ τοῦ [illegible]. Τί δὲ ἄρα [illegible]; [illegible] τῆς [illegible] τῆς [illegible] Ἐκκλησίας, τοῦτο γὰρ [illegible] καὶ τὸ ἐν [illegible] πνευματικὰ [illegible] δι' ἧς [illegible] διὰ τῆς ἐπιστασίας καὶ κυβερνήσεως τοῦ ὁσίου ἀνδρός. Ὅτε οὖν [illegible] τῆς [illegible], [illegible] ἔλεγεν περὶ αὐτοῦ ὁ φιλόχριστος Βασιλεὺς, τῷ τε εὐαγεῖ Κλήρῳ καὶ τῇ ἱερᾷ Συγκλήτῳ. Καὶ πληροφορήσας, ὡς καὶ [illegible] ὀπτασίαν εἶδον περὶ αὐτοῦ, [illegible] ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ ἁγίου Πέτρου τοῦ κορυφαίου τῶν Ἀποστόλων [illegible] (καὶ γὰρ [illegible] πλησίον) [illegible] τῶν κορυφαίων τῶν Ἀποστόλων [illegible] αὐτῷ τὸν μέγαν Εὐτύχιον, καὶ [illegible]. Ὅτι τοῦτον ποίησον Ἐπίσκοπον γενέσθαι. Μεθ' ὅρκου [illegible] πολλῶν διεβεβαιοῦτο ταῦτα [illegible]. Θαυμάσαντες [illegible] τοῦ Βασιλέως, [illegible] μετὰ [illegible] [illegible] ἐποιήσαντο, [illegible], [illegible], μιᾷ φωνῇ, [illegible], [illegible] Ἄξιος, Ἄξιος [illegible].

juxta visiones tam ipsi Eutychio

quam Imperatori oblatas :

25 Ὅτε [illegible] καὶ [illegible] ἀρχιερατικῆς [illegible] ὑποθέσεως [illegible] καὶ [illegible], [illegible] τῷ ἁγίῳ [illegible] [illegible] Ἀρχιερέως [illegible] [illegible] Π[illegible] [illegible] Ἀρχ[illegible] [illegible] [illegible] Ἀρχιερέων [illegible] Χριστοῦ [illegible] [illegible] Δαυὶδ [illegible] Ὡς [illegible] [illegible] Κ[illegible] [illegible].

et ex Cleri CP. consensu ordinatur,

26 Κ[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] ἔχειν. [illegible], ὡς [illegible]. Καὶ [illegible] Ἰσαὰκ, ὁ [illegible] τοῦ Ἀβραὰμ, [illegible] [illegible] Κατὰ

anno ætatis 40,

AUCT. EUSTATHIO EX MSS. VATICAN.

Χριστοῦ μυστηρίου, καὶ τῆς ἐξ ἐθνῶν Ἐκκλησίας. Τί δὲ καὶ Μωσῆς, ὁ μέγας καὶ θεράπων Θεοῦ, οὐχὶ τεσσαράκοντα χρόνων γενόμενος ἐπεσκέψατο τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ ἐν Αἰγύπτῳ; καὶ ἰδὼν τινα ἀδικούμενον, ἠμύνατο καὶ ἐποίησεν ἐκδίκησιν τῷ καταπονουμένῳ πατάξας τὸν Αἰγύπτιον· πατροθέντος δὲ αὐτῷ πάλιν ἐτῶν τεσσαράκοντα ἐν τῇ Μαδιάμ, ἀξιοῦται τῆς θεοφανείας ἐκείνης, ἣν εἶδεν ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ, ὅτι ἡ βάτος ἐκαίετο πυρὶ καὶ οὐ κατεκαίετο, ἀκούσας δὲ καὶ φωνῆς λεγούσης, Ἰδὼν εἶδον τὴν κάκωσιν τοῦ λαοῦ μου τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ τοῦ στεναγμοῦ αὐτῶν ἀκήκοα, καὶ κατέβην τοῦ ἐξελέσθαι αὐτούς, δεῦρο ἀποστείλω σε εἰς Αἴγυπτον. Τί τοῦτο δηλοῖ; Οὐχὶ τὸ χειροτονηθῆναι αὐτὸν Ἀρχηγὸν καὶ λυτρωτὴν τῶν υἱῶν Ἰσραήλ; Πῶς δὲ καὶ τὰ θεῖα λόγια ἐδέξατο, δακτύλῳ Θεοῦ γεγραμμένα ἐν ταῖς πλαξίν; οὐχὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ νύκτας νηστεύσας, ἐν αἷς ἐδιδάχθη καὶ τὰ τῆς καινῆς διαθήκης μυστήρια. Καὶ Μωσῆς μὲν ἐκεῖνος τοῦ δευτέρου χρόνου ἀξιωθείς, νόμους ὡς καὶ ὑπὸ νόμον· σκιὰ γὰρ ὁ νόμος, οὗτοι δὲ οἱ τῆς χάριτος ὑπηρέται. Τί δὲ καὶ ὁ τῶν πάντων σωτὴρ καὶ λυτρωτὴς Χριστὸς Ἰησοῦς, ὁ τοῦ νόμου πληρωτής, οὐχὶ καὶ αὐτὸς φαίνεται τιμήσας τὸν ἀριθμὸν τοῦτον; τεσσαράκοντα γὰρ ἡμέρας καὶ νύκτας νηστεύσας, πάντα πειρασμὸν καὶ πᾶσαν πανοπλίαν τοῦ ἐχθροῦ καθελών, δέδωκεν ἐξουσίαν τῷ οἰκείῳ ποιμνίῳ φυλάγματι πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ. Μετὰ δὲ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ διατρίψας συναλιζόμενος τοῖς ἁγίοις Ἀποστόλοις καὶ μαθηταῖς τὰς τεσσαράκοντα ἡμέρας, εὐλογήσας αὐτοὺς διέστη ἀπ᾽ αὐτῶν, καὶ ἀνεφέρετο εἰς τὸν οὐρανόν, εἰρήνην καταλείπων τοῖς αὐτοῖς, καὶ δι᾽ αὐτῶν τῇ ἑαυτοῦ Ἐκκλησίᾳ ἣν περιεποιήσατο τῷ ἰδίῳ αἵματι; Καὶ ταῦτα μὲν ἐκ πολλῶν ὀλίγα παρεθέμην, δεῖξαι βουλόμενος ὅτι πάντα τὰ εἰς τοῦτον ἀριθμὸν γενόμενα, μετά τινος θείας χάριτος καὶ θεωρίας προήγετο.

Numeri hujus mysteria.

CAP. IV.

27 Τί δὲ λοιπὸν γίνεται; Ὅτε τὰ τῆς χειροτονίας πρῶτα, καὶ πληρώσαντα τὸν τῆς εὐλογίας δρόμον, ἐκλάμψας τε καὶ πρὸ πάντων παρρησίας, ὡς εἷς τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, ὁ διὰ τῶν πυρίνων γλωσσῶν ὀφθεὶς αὐτοῖς χαρισμάτων, καὶ πλησθεὶς Πνεύματος ἁγίου ἤρξατο λαλεῖν, καθὼς τὸ Πνεῦμα ἐδίδου ἀποφθέγγεσθαι· πρεπόντως ἂν τις ἁρμόσειε τῷδε τῷ τόπῳ τὸ χωρίον ὅλης τῆς γραφῆς ταύτης, Ἦσαν δὲ ἐν Ἱερουσαλὴμ ἄνδρες εὐλαβεῖς ἀπὸ παντὸς ἔθνους τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανόν. Τῷ ὄντι γὰρ ἀπὸ παντὸς ἔθνους συνήχθησαν οἱ εὐλαβέστατοι Ἐπίσκοποι, ἐν τῇ νέᾳ Ἱερουσαλὴμ Κωνσταντινουπόλει, ἐν ταύτῃ προέπων αἰτίας τῶν τριῶν κεφαλαίων. Ὡς οὖν συνῆλθε τὸ πλῆθος καὶ συνεχύθη, ἤκουον αὐτοῦ λαλοῦντος ἑτέρᾳ γλώσσῃ πρὸς τοὺς ἀλλογλώσσους τῶν αἱρετικῶν γλώσσαις· ἑτέρα γὰρ ἐστιν ἡ ὀρθὴ γλῶσσα, πρὸς τὴν διεστραμμένην φθεγγομένην, τὰ ἴδια διαλέγεσθαι τουτέστιν, τὴν ὀρθὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως αὐτοῦ, κατὰ τῶν λαλούντων ἀδικίαν εἰς ὑπερηφανίαν κατὰ τοῦ ὑψίστου Θεοῦ· ὅθεν καὶ καθεῖλεν αὐτοὺς εἰς τέλος ἡ πεφωτισμένη γλῶσσα τοῦ ὁσίου ἀνδρός, συνεργίᾳ τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ τῶν συμπαρόντων ἁγιωτάτων Ἐπισκόπων, ὡς Μωσῆς ἐκεῖνος, μετὰ τοῦ Ἰσραηλίτου γενόμενος καὶ πατάξας τὸν Αἰγύπτιον· σκότος γὰρ καὶ βδέλυγμα τοῖς ἀληθινοῖς Ἰσραηλίταις τὰ τῶν αἱρετικῶν δόγματα, ὅθεν καὶ εἰς τὴν ἄμμον θάπτονται βαρέως ὑπ᾽ αὐτῶν καταδικαζόμενα.

Plenus Spiritu sancto

hæreticos confudit,

28 Τὰ γὰρ κινηθέντα καὶ πραχθέντα καὶ περατωθέντα ἐν τῇ μεγάλῃ πέμπτῃ Συνόδῳ, πάντες ἴστε οἱ ἀκριβεῖς ἐπιστήμονες, καὶ οὐ χρὴ νῦν λέγειν τι περὶ αὐτῶν, ἢ καὶ οἱ ἀγνοοῦντες τοῖς τηνικαῦτα πραχθεῖσιν μαθήσεσθε τὴν ἀκρίβειαν. Ἁρμόσαι δὲ δεῖ ἐνταῦθα καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ ἁγίου Δαυὶδ εἰρημένον, Οἱ Ἱερεῖς σου ἐνδύσονται δικαιοσύνην, καὶ οἱ Ὅσιοί σου ἀγαλλιάσονται· καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου πάλιν, Ἐνδύσασθε τὴν πανοπλίαν τοῦ πνεύματος, ἐν ᾧ δυνήσεσθε πάντα τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα σβέσαι. Ὡς οὖν ἐνδυσάμενος τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης, καὶ ὑποδησάμενος τοὺς πόδας ἐν ἑτοιμασίᾳ τοῦ Εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης, ἐν πᾶσιν ἀναλαβὼν τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως, ἐδέξατο καὶ τὴν περικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου, καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύματος, ὅ ἐστιν ῥῆμα Θεοῦ· ἐξέτεμέν τε τὰς ἀκάνθας, καὶ τὰς τραχείας ὁδοὺς λείας πεποίηκεν, διαρρίψας τοὺς λίθους, εἴτ᾽ οὖν δὴ τοὺς βλασφημούντων αἱρετικῶν λόγους, ἐκ τῆς ὀρθῆς ὁδοῦ τῆς ἀληθοῦς πίστεως, καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσας, εἰρηνεύσας τε τὰς ἁγιωτάτας τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας, διὰ τῆς τῶν ὀρθῶν δογμάτων διηγήσεως καὶ ὁμολογίας. Γέγονέν τε πρᾶγμα θαυμαστόν, καὶ τῆς ἐκείνου ψυχῆς ἄξιον, ὅπερ ὡς οἶμαι, μᾶλλον δὲ οἶδα σαφῶς, ὅτι οὐδέπω γεγένηται, οὐ γενήσεται. Πολλῶν γὰρ διαφόρων συγκροτηθεισῶν ἐν διαφόροις καιροῖς καὶ τόποις ἁγίων Συνόδων, ἐξότε τὰ Χριστιανῶν συνέστη, οὐδεὶς μέμνηται ὅτι τέσσαρες ὁμοῦ Πατριάρχαι συνελθόντες ἐκκλησίασαν, εἰ μὴ ἐπὶ τοῦ μεγάλου καὶ θείου ἀνδρὸς Εὐτυχίου. Πασῶν γὰρ τῶν ἀμφισβητήσεων, οὐ βίᾳ, οὐκ ἀνάγκῃ, οὐκ ἀντιπαθῶς, οὐ προσπαθῶς, ἀλλὰ ἀποδεικτικῶς καὶ πειθανῶς διαλυθεισῶν, εἰρήνη τις βαθεῖα καὶ μεγάλη γαλήνη τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ γεγένηται.

et fidem explicavit

in ea Synodo,

29 Οἱ γὰρ τέσσαρες Πατριάρχαι, ὅ τε τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης Βιγίλιος, καὶ ὁ τῆς νέας Ῥώμης Κωνσταντινουπόλεως Εὐτύχιος οὗτος ὁ μέγας, καὶ ὁ τῆς μεγαλοπόλεως Ἀλεξανδρείας Ἀπολινάριος, καὶ Δομνῖνος ὁ Θεουπόλεως, ἑνωθέντες ἀλλήλοις, τρόπον τινὰ ὡς τὸ ἐκ τεσσάρων στοιχείων σῶμα, σύμψυχοι καὶ ἓν γενόμενοι, ἓν φρονοῦντες, ἀλλήλων τὰς χεῖρας συμπλέξαντες, κατὰ τὸ ψαλμικὸν λόγιον τὸ φάσκον, Ποταμοὶ κροτήσουσιν χειρὶ ἐπὶ τὸ αὐτό, τὰ ὄρη ἀγαλλιάσονται· καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Ζαχαρίου λεχθέν, Ἔσται ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἔκστασις Κυρίου ἐπ᾽ αὐτοὺς μεγάλη, καὶ ἐπιλήψεται ἕκαστος τῆς χειρὸς τοῦ πλησίον αὐτοῦ, καὶ συμπλακήσεται ἡ χεὶρ αὐτοῦ πρὸς χεῖρα τοῦ πλησίον αὐτοῦ, καὶ Ἰούδας παρατάξεται ἐν Ἱερουσαλήμ, καὶ συνάξει τὴν ἰσχὺν πάντων τῶν λαῶν κυκλόθεν· τοιαύτη τις ὄντως ἀποτελεσθεῖσα χρυσῆ καὶ μεγάλη σειρὰ τετρακτύς, εἰσελθόντες εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ, τὴν ἁγιωτάτην οἶμαι μεγάλην Ἐκκλησίαν, τὴν θείαν λειτουργίαν καὶ τὴν ἀναίμακτον θυσίαν ἐξετέλεσαν, ἅπαξ καὶ μόνον ἀκολουθήσαντες τῷ δεσπότῃ καὶ ἀρχιποίμενι Χριστῷ· ὃς μιᾷ προσφορᾷ τετελείωκε τοὺς πάντας, ἅπαξ πεπονθὼς ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων· τὸ γὰρ τοῦ Ἱερέως πάρειμι, ὡς ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων εἰσερχόμενος τὴν τοπικὴν ἐπιτελεῖ καὶ σκιώδη λατρείαν.

cui 4 Patriarchæ adfuerunt,

30 Οὗτοι δὲ οἱ νοητοὶ τέσσαρες ποταμοί, τὰς ἐπιτρίψεις ἄραντες τῶν λογικῶν ῥεέθρων, κατὰ τό, Ἀροῦσιν οἱ ποταμοὶ ἐπιτρίψεις αὐτῶν (ῥύπος γάρ τις καὶ ῥύπος ἐστὶν αἱ τῶν αἱρετικῶν δογματοποιίαι τοῖς πιστοῖς) ἃς καὶ ἐξέρριψαν ἀπὸ φωνῶν ὑδάτων πολλῶν, τουτέστιν ἀπὸ γραφικῶν καὶ πατρικῶν μαρτυριῶν, ἀγαλλίασίν τε καὶ εὐφροσύνην παρέσχεν τοῖς ἁγίοις ὄρεσι, λέγω δὴ ταῖς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαις. Τίς οἶδεν, τίς ἤκουσεν τοιαῦτα; Καλοὶ μέν, καὶ λίαν καλοὶ οἱ ἐκ τοῦ παραδείσου τέσσαρες ἐξερχόμενοι ποταμοί, ἀξιεπαινετώτεροι δὲ καὶ οἱ τέσσαρες οὗτοι οἱ εἰς τὸν παράδεισον εἰσελθόντες· παράδεισος γὰρ ἡ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία, εἰς ἣν κατεφυτεύθησαν, εἰς ὄρος κληρονομίας, εἰς ἕτοιμον κατοικητήριον ὃ κατειργάσατο Κύριος, ἁγίασμα ὃ ἡτοίμασαν αἱ χεῖρες αὐτοῦ, Κύριος βασιλεύων τὸν αἰῶνα καὶ ἐπ᾽ αἰῶνα καὶ ἔτι. Τῆς ἑνώσεως τοίνυν ἐκ τῆς συμφωνίας τούτων γεγενημένης, ἅρματα Φαραὼ καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ ἔρριψεν εἰς θάλασσαν, καταποντίσας τοὺς ἐπιλέκτους τριστάτας τῶν αἱρέσεων, τὴν τῶν τριῶν κεφαλαίων δυσσέβειαν, ὁ κραταιὸς καὶ δυνατὸς ἐν πολέμῳ Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν· πρόδηλον ὡς τοῦ νέου Μωυσέως τὴν χεῖρα ἐκτείναντος, καὶ τῇ ῥάβδῳ, τουτέστιν τῷ σταυρῷ, ἐμπνίξαντος υἱοὺς τοὺς τῆς ἀπειθείας εἰς τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης, οἱ δὲ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐπορεύθησαν διὰ ξηρᾶς ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης.

et tria capitula damnaverunt.

31 Ὅτε οὖν γέγονεν μία ποίμνη, καὶ εἷς ποιμὴν οἱ τέσσαρες ποιμένες, τῇ ὁμοφροσύνῃ καὶ τῇ ὀρθοδοξίᾳ, καὶ πᾶσα εὐταξία κατεφυλάχθη εἰς τοὺς Ἱερεῖς Κυρίου καὶ εἰς τὸν λαὸν αὐτοῦ, ἀπελύθη ἕκαστος τῶν Ἱερέων καὶ Ἀρχιερέων εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν, καὶ πρὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ μετὰ χαρᾶς μεγάλης. Ἀλλὰ τότε μὲν ἐπὶ πολὺν χρόνον ἔσχον εἰρήνην αἱ πανταχόσε τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαι, πορευόμεναι καὶ οἰκοδομούμεναι τῷ φόβῳ Κυρίου, καὶ τῇ

Postea ecclesiam suam rexit Eutychius

παρακλήσει

παρακλήσει τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐλλαμπόμενος· ὑπελείφθη δὲ μόνος οὗτος, ὁ κατὰ πάντα νέος Ἰακὼβ καὶ μέγας Πατριάρχης Εὐτύχιος, ὡς ἐκεῖνος πάλαι ποτὲ πρὸς τῇ διαβάσει τοῦ Ἰακὼβ r χειμάῤῥου παλαίων, οὐ πρὸς ἄνθρωπον τοιοῦτον ἢ τινὰ πάλιν (ὁ γὰρ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ἦν, ὃς καὶ εὐλόγησεν τὸν Ἰακὼβ, μετονομάσας αὐτὸν Ἰσραὴλ ἀντὶ Ἰακὼβ, λέγων, Ὅτι ἐνίσχυσας μετὰ Θεοῦ παλαῖσαι) ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχὰς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας, τούς τε ὁρατοὺς καὶ νοητούς. Μόνος γὰρ ὑπὲρ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν τὸν πόλεμον ἠγωνίσατο, μόνος τὴν μέριμναν τῶν Ἐκκλησιῶν ἀνεδέξατο, ἀντικαθιστάμενος μέχρις αἵματος νυκτὸς καὶ ἡμέρας πρὸς τοὺς τῆς ἀληθείας ἐχθρούς. Μετ' αὐτοῦ γὰρ οἱ βαρεῖς καὶ φθαρτικοὶ λύκοι τοῦ λογικοῦ ποιμνίου, ὅλην τὴν ἡμέραν οὐ διέλιπον πολεμοῦντες, καὶ [illegible], λαλοῦντες διεστραμμένα, καὶ αἰχμαλωτίζοντες ψυχὰς ἁπλουστέρων.

pastorali solicitudine Jacobo comparandus,

31 [illegible] ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος τὸ ἐμπιστευθὲν αὐτῷ ποίμνιον, παρὰ τοῦ ἀρχιποίμενος Χριστοῦ, [illegible]

annis 12 in plena pace,

32 [illegible]

usque dum ope dæmonis turbatæ sunt res,

33 [illegible]

Imperatore sustinente quod Christi corpus fuerit incorruptibile

[illegible] ἀκούσωμεν.

τίσχυεν ὡς τὰ πολλὰ, διὰ συλλογισμῶν πιθανῶν καὶ ἀποδεικτικῶν καὶ γραφικῶν μαρτυριῶν τροπούμενος αὐτούς. Πόθεν δὲ οὐκ οἶδα, ἢ τίς ἦν ὁ εἰσηγησάμενος τὴν [illegible] ὄντως ἐκείνην καὶ βδελυρὰν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν νοσοποιὸν δογματοποιΐαν, φημὶ δὴ λέγειν, [illegible] ἄφθαρτον τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκ τῆς ἑνώσεως γεγενῆσθαι. Ἥτις [illegible] μικροῦ δεῖν τὴν οἰκουμένην ἅπασαν ἀπώλεσεν, εἰ μὴ προφθάσας ὁ ἡμέτερος Φωστὴρ Εὐτύχιος [illegible]. Τίς δὲ καὶ [illegible]; Αἱ διὰ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων [illegible] τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τίς γὰρ [illegible]

AUCT. EUSTACHIO EX MS. VATICAN.

quod esse hæreticum

34 [illegible]

ostendit Patriarcha,

35 [illegible]

atque divina in reos justitia comprobavit.

[illegible] ποιήσασιν

AUCT. EUSTACHIO EX MS VATICAN.

ποιήσασιν· καὶ ὅτι μετῆλθεν [illegible] ὁ δίκαιος κριτὴς καὶ ἐν τῷ νῦν βίῳ, καὶ παραδειγματισθέντες πολυτρόπως αὐτοί [illegible] καὶ πάντες οἱ σὺν αὐτοῖς κατῆλθον εἰς ᾅδην μετ᾽ ὀδύνης.

CAP. V

Heretica opinioni subscribere renuens,

36 Ὡς οὖν [illegible] φωνὴ [illegible] διὰ τῆς τούτου σπουδῆς, καὶ [illegible] μᾶλλον [illegible] χριστιανῶν [illegible] λέγων τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου [illegible]. Ἀναγνοὺς δὲ περὶ τοῦ τοιούτου λόγου, [illegible] καὶ [illegible] αὐτῷ [illegible]. Ὁ δὲ [illegible] αὐτῷ [illegible] πρῶτον γενόμενος [illegible], μὴ [illegible] τὴν [illegible] τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, [illegible] συνέθετο, [illegible] Κύριον. Ὡς οὖν πολλὰ [illegible], [illegible] πᾶσι [illegible] τῆς [illegible] τῶν ὀρθῶν δογμάτων [illegible], [illegible] τοῦ Ἀποστόλου λόγιον, ὅτι [illegible] τῶν [illegible] πρόθυμος [illegible], πάντα [illegible] δεινὰ διὰ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν· Πέπεισμαι γὰρ, ἔλεγεν, ὅτι οὔτε θάνατος, οὔτε ζωὴ, οὔτε [illegible], οὔτε μέλλοντα, οὐ θλίψις, οὐ στενοχωρία, οὐ [illegible], οὐ [illegible], οὐ μάχαιρα, [illegible] χωρίσει με ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν. Ἆρα μέχρι λόγων αὐτῷ ταῦτα [illegible] καὶ ἔργῳ πεπλήρωκεν; Πρόδηλον πᾶσίν ἐστιν, ὅτι τοῖς λόγοις καὶ τὸ ἔργον ἐπηκολούθησεν.

occupato ab hostibus Patriarchio

37 Μὴ βουληθέντος γὰρ αὐτοῦ [illegible] τὴν πλάνην τοῦ δόγματος τῶν [illegible], [illegible] οἱ τῶν κακῶν [illegible] πάντα [illegible] τολμήσαντες, οἱ τοιοῦτοι [illegible] καὶ πρὸς [illegible], συναχθέντες καὶ εἰσελθόντες εἰς τὸ [illegible], [illegible] καὶ μάταια κατὰ τοῦ Κυρίου καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ· καὶ συναρπάσαντες τὸν Βασιλέα, πείθουσιν ἔξω μὲν ποιῆσαι τοῦ θρόνου τὸν [illegible] ἄνδρα, ποιῆσαί τε ἄλλον [illegible] πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτῶν [illegible], ὅπερ καὶ γέγονεν. Συνάξεως γὰρ [illegible] τοῦ ἁγίου Τιμοθέου ἐν τοῖς [illegible], [illegible], καὶ [illegible] τοῦ [illegible], ἐπέστησαν εἰς τὸ [illegible] ἐπισκοπεῖον, [illegible] καὶ οἱ ὑπηρέται [illegible]

eo finem præstolatur in templo :

[illegible] τοῦ ἁγίου [illegible], ἵνα [illegible] ἐν τῆς ἐπισκοπῆς [illegible]. [illegible] Μ[illegible] ἐν τῷ ἐπισκοπείῳ, [illegible] τῶν [illegible] αὐτοῦ τινες [illegible] τῇ [illegible] παραδοθῆναι, [illegible] μετὰ τὴν [illegible] τῆς [illegible], [illegible] λέγων [illegible] δοκοῦντων, [illegible], καὶ [illegible] τὸ Ἀν[illegible], [illegible]. [illegible] ὁ Μακάριος, [illegible] τοῦ [illegible] μετὰ τὸν Ἀπόλυσιν t, [illegible] καὶ [illegible], [illegible] καὶ μεθ᾽ ἑαυτοῦ [illegible] τὰς [illegible], [illegible] παρακαλεῖ τε τὸν Θεὸν [illegible] καὶ τὸ [illegible] διεφύλαξεν.

* An [illegible].

indeque abstractus alio,

38 Προσευχομένου δὲ ταῦτα αὐτοῦ, οἱ [illegible] τῷ [illegible] τε καὶ [illegible], [illegible] αὐτὸν [illegible], ὃ δὴ καὶ γέγονεν. Μικρὸν δὲ καθευδήσας, [illegible] μετὰ [illegible] καὶ ξύλων ὁ μέγας [illegible], μετὰ πολλῆς [illegible] στρατιωτικῆς, καὶ [illegible] τὸν [illegible] Θεοῦ [illegible], ἀπήγαγεν εἰς τὸ μοναστήριον τὸ [illegible] οὕτω λεγόμενον. Ποιήσαντος δὲ αὐτοῦ ἐκεῖσε [illegible] ἡμέρας, διὰ τὸ ἐν πολλῇ πτωχείᾳ ὑπάρχειν τὸ αὐτὸ t μοναστήριον, συμπαθήσαντες τῷ Ὁσίῳ (εἰσάσι γὰρ θαυμάζειν ἀνδρὸς ἀρετὴν καὶ πολέμιοι) πάλιν μετέστησαν αὐτὸν ἐν τῷ μοναστηρίῳ τῶν Ὁσίας u ἐν Χαλκηδόνι· καὶ μηδέπω

tum Chalcedonem traductus,

[illegible] τὰ περὶ αὐτοῦ, εἴτε [illegible] ἐστιν ἔξω τοῦ θρόνου [illegible] εἴτε [illegible], ποιήσαντες [illegible] χειροτονίαν, μετὰ [illegible] ἡμέρας συνέδριον ἐκ πατρίας συστησάμενοι Ἐπισκόπων καὶ Ἀρχόντων, ἐκάλουν τὸν Ὅσιον, τὸν ἤδη [illegible] καὶ [illegible], [illegible] κατ᾽ αὐτοῦ ἐπιθέντων τῷ συνεδρίῳ. Τί δὲ περιεῖχον οἱ λίβελλοι [illegible], Ὅτι [illegible], [illegible], καὶ ὅτι πολλὰς [illegible] καὶ ἄλλα [illegible] τούτοις [illegible]. Διὰ οὖν τοὺς τοιούτους λιβέλλους ἐκάλουν αὐτὸν ἀπολογησόμενον.

citatur ad Pseudosynodum caussam dicturus :

39 Ὁ δὲ Ἅγιος πρὸς τοὺς ἀποσταλέντας ἀπὸ τοῦ συνεδρίου Ἐπισκόπους καὶ Ἄρχοντας εἶπεν, πρὸς τίνα [illegible], καὶ ὡς τίνα με ὄντα καλεῖτε; Οἱ δὲ ὑπὸ τῆς [illegible], ἔλεγον, Ὡς Δεσπότην ἡμῶν καὶ Πατέρα· ὁ δὲ πάλιν, Ὁ Δεσπότης ὑμῶν, ὡς λέγετε καὶ Πατὴρ τίς ἐστιν; Οἱ δὲ, ὥσπερ ἔκ τινων ἀοράτων δυνάμεων μαστιζόμενοι, ἔλεγον· πρὸς τὸν Πατριάρχην ἡμῶν [illegible] τὸν Κύριον Εὐτύχιον. Ὁ δὲ μέγας πάλιν πρὸς αὐτούς, Ἐγὼ Πατριάρχης εἰμὶ τοῦ Θεοῦ χάριτι, καὶ οὐδεὶς αἴρει τὴν ἀξίαν ταύτην ἀνθρώπων ἀπ᾽ ἐμοῦ· τίς ἐστιν ὃν ἐποιήσατε εἰς τὸν ἐμὸν τόπον; Μὴ δυνηθέντες δὲ πρὸς ταῦτα ἀποκριθῆναι, ὑπέστρεψαν ἡττηθέντες πρὸς τοὺς ἀποστείλαντας αὐτούς. Τὸ δὲ αὐτὸ συνέδριον [illegible] πάντας ποιῆσαν, πάλιν δευτέραν καὶ τρίτην κλῆσιν ἀκανονίστως, ἵνα μὴ εἴπω κανονικῶς, πρὸς τὸν Ὅσιον ἐποιήσατο. Ὁ δὲ προσφόρως πάλιν ἀπεκρίνατο, Ὅτι εἰ ὑπάρχει μοι κανονικὸν δικαστήριον, [illegible] μοι καὶ ὁ κλῆρός μου, καὶ ἡ τάξις ἡ πατριαρχικὴ, καὶ ἔρχομαι καὶ ἀπολογοῦμαι, καὶ τοῖς κατηγόροις μου αὐτοῖς κέχρημαι εἰς μαρτυρίαν. Τούτων ἀκούσαντες τῶν ἀποκρίσεων, καὶ μηδὲν ποιήσαντες ἀκολουθίας ἐχόμενον, ψῆφον ἐξήνεγκαν κατ᾽ αὐτοῦ τὴν αὐτοῖς πρέπουσαν· ὅθεν καὶ πρὸ τῆς αὐτῶν ἐπ᾽ αὐτῷ γεγονυίας κατακρίσεως προλαβὼν ὁ Μακάριος, τοὺς πάντας ὑπέβαλεν κανονικοῖς ἐπιτιμίοις, ἕως ἂν τὰ ὑπ᾽ αὐτῶν [illegible] σονται.

coram qu.. comparare recusans

20 Ὡς δὲ μέρος ἐδέξατο τὸ ὑπὸ τοῦ συνεδρίου ἐκείνου [illegible], καὶ ὁ τὴν βουλὴν Ἀχιτόφελος [illegible], συζεύξας δὲ καὶ τοὺς [illegible] Φαραώ, [illegible] αὐτῶν τὴν βουλὴν, συζεύξας αὐτοὺς μετ᾽ ἀλλήλων, καὶ μὴ [illegible] εὔλογον πρόφασιν κατὰ τοῦ Δικαίου, ἵνα [illegible] κανονικῶς ποιεῖν ἅπερ πεποιήκασι παρανόμως (οἱ [illegible] γὰρ καὶ κριταὶ καὶ κατήγοροι ὑπῆρχον) πάλιν μετήγαγον αὐτὸν ἐκ τῶν Ὁσίας εἰς τὴν νῆσον τὴν ἐπιλεγομένην Πρίγκιπον. Καταλαβὼν οὖν ὁ Μακάριος τὴν νῆσον, ἐν χειμῶνι, καὶ ἐν σαββάτῳ, καὶ νυκτὶ βαθείᾳ, πρωΐας γενομένης, πρὸ παντὸς ἄλλου πράγματος, [illegible] σταυρὸν ἐν τῷ τοίχῳ, ἔχοντα ἐπίγραμμα, Χριστὸς μεθ᾽ ἡμῶν, στῆτε. Μεγάλως δὲ χαροποιηθεὶς, ἔμεινεν εὐχαριστῶν καὶ δοξάζων τὸν Θεὸν, τὸν οὕτως αὐτὸν παραμυθησάμενον. Διατρίψας δὲ ἐν αὐτῇ τῇ νήσῳ τρεῖς ἑβδομάδας, ὑπὸ στρατιωτῶν πολλῶν φυλαττόμενος ἀσφαλῶς, καὶ ὡς ὁ καιρὸς ἐκεῖνος ἀπῄτει, πάλιν ἐκρίθη ὑπὸ τῶν [illegible], [illegible] τὴν τῶν Ἀμασέων μητρόπολιν, καὶ οἰκεῖν ἐν τῷ ὑπ᾽ αὐτοῦ συσταντι μοναστηρίῳ, ὅπερ καὶ γέγονεν. Ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν ἐνταῦθα [illegible] καὶ [illegible] ὡς καὶ [illegible] εἰπεῖν [illegible], ἵνα μὴ εἰς [illegible] λόγους ἐμπέσω· ἀρκεῖ γὰρ καὶ ὁ Προφήτης Ἰεζεκιὴλ περὶ τούτων προειπὼν, ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ, Ὅτι τῷ καιρῷ ἐκείνῳ x ἀποστρέψω τὸ πρόσωπόν μου ἀπ᾽ αὐτῶν, καὶ μιανοῦσι τὴν ἐπισκοπήν μου, καὶ εἰσελεύσονται εἰς τὰ ἅγιά μου ἀπαραφυλάκτως, καὶ ποιήσουσι [illegible] μέγαν. Ἴδωμεν δὲ τί μετὰ ταῦτα γέγονεν.

et in Principis ins. relegatus,

denique exilii Amaseni decretum

41 Πάλιν Παῦλος ἀνεδείχθη ὁ τοῦ Θεοῦ πιστὸς θεράπων Εὐτύχιος, πάλιν ἡ κατ᾽ αὐτὸν ἱστορία, τῇ ἐκείνου τυγχάνει παραπλησία· τὰ δὲ γὰρ περὶ τοῦ Παύλου φησιν, Ὡς δὲ ἐκρίθη τοῦ ἀποπλεῖν ἡμᾶς εἰς τὴν Ἰταλίαν, παρεδίδουν τὸν Παῦλον καὶ τινας δεσμώτας ἑκατοντάρχῳ τινὶ ὀνόματι Ἰουλίῳ. Τοῦτο καὶ ἐπὶ τῷ Ὁσίῳ γέγονεν·

γέγονεν· μετὰ γὰρ τὴν πολλὴν τῶν ἀκόσμων ἐκείνων καὶ ἀλλοκότων πεπραγμένων σκανδάλων, ἐκρίθη τοῦ καταλαβεῖν αὐτόν, ὡς εἴρηται, τὴν τῶν Ἀμασέων μητρόπολιν, διάγειν τε ἐν τῷ ἑαυτοῦ μοναστηρίῳ. Ἆρα πρὸς τοῦτο ἐδυσχέρανεν; ἆρα ἀντεῖπεν; ἢ ἔννοιά τις εἰσῆλθεν αὐτόν, περὶ ὧν εἶπεν ὁ Κύριος προφητικῶς, Ὅτι πᾶς Προφήτης ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι ἄτιμός ἐστιν; Οὐδαμῶς· ἀλλὰ προθύμως καὶ ἀγαλλόμενος πάντα κατεδέχετο· ἔχαιρεν γὰρ ὅτι κατηξιώθη ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ ἀτιμασθῆναι· οὐ μόνον γὰρ τὸ εἰς αὐτὸν πιστεύειν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχειν ἐσπούδαζεν, ὅτι καὶ ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστιν. Ἠκολούθησεν καὶ ἐν τούτῳ μετὰ πολλῆς φαιδρότητος Χριστῷ τῷ ἐπὶ πάντων Θεῷ, ὃς τὸν νῶτον αὐτοῦ ἔδωκεν εἰς μάστιγας, τὰς δὲ σιαγόνας εἰς ῥαπίσματα, τὸ δὲ πρόσωπον αὐτοῦ οὐκ ἀπέστρεψεν ἀπὸ αἰσχύνης ἐμπτυσμάτων, οὗ τῷ μώλωπι πάντες ἰάθημεν· ὃς καὶ ἔλεγεν, Εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσιν, εἰ τὸν οἰκοδεσπότην Βεελζεβοὺλ ἐκάλεσαν πόσῳ μᾶλλον τοὺς οἰκείους αὐτοῦ; Τοῦτο καὶ ὁ τοῦ Θεοῦ θεράπων ἐπραγματεύσατο· ἠνέσχετο γὰρ πάντα ὑπομεῖναι τὰ δεινά, ἢ προδοῦναι τὴν πίστιν, ὅπως τῷ ὑποδείγματι τούτῳ πολλοὶ στηριχθῶσιν ἀμετακίνητοι καὶ ἑδραῖοι μένοντες εἰς τὴν ὀρθὴν τῆς πίστεως ὁμολογίαν, ὃ δὴ καὶ γέγονεν. Πάντες γὰρ οἱ Πατριάρχαι, πολλοὶ δὲ καὶ τῶν Ἐπισκόπων οὐκ ἠνέσχοντο, ἐξαιρέτως οἱ τῆς Ἀνατολῆς, καθυπογράψαι εἰς ὃν ἐποίησεν ὁ Βασιλεὺς λόγον περὶ τοῦ ἀφθάρτου· ἀλλ' ἔστησαν ἀνταγωνιζόμενοι συνοδικῶς καὶ ἐγγράφως, καὶ μάλιστα ὁ Θεουπόλεως ὁσιώτατος Πατριάρχης Ἀναστάσιος, ὃς καὶ τῶν ἴσων μετέσχεν κινδύνων, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν στεφάνων, καθὼς καὶ ὁ μέγας Εὐτύχιος.

cum multa patientiæ testificatione accipiens,

42 Ὡς οὖν ἀκρίτως ἐκρίθη τὸ ὑπερόριον αὐτὸν γενέσθαι, καὶ τὰ τῆς ἐξορίας ηὐτρέπιστο· καὶ ἡμεῖς λοιπὸν ἦμεν αὐτῷ συνέκδημοι, καλὸν εἶναι κρίναντες συμφεύγειν τῷ ὑπὲρ Χριστοῦ διωκομένῳ. Ὡς οὖν οὕτως ἐκρίθη, ἀσπασάμενος τηνικαῦτα ἐν τῇ νήσῳ σωματικῶς τοὺς παρόντας, ὡς τοὺς Ἐφεσίους ὁ Παῦλος παρὰ τὸν αἰγιαλόν, νοητῶς δὲ πᾶσαν τὴν ἐμπιστευθεῖσαν αὐτῷ Ἐκκλησίαν ἐν ἁγίῳ φιλήματι, προέθετο αὐτὴν τῷ Κυρίῳ, παρ' οὗ καὶ παρέλαβεν. Παραδοθέντες οὖν τοῖς ἄγουσιν, ἀπεκατέστημεν ἐν τῇ αὐτῇ μονῇ· καὶ ὡς μὲν τοῖς πέμψασιν ἔδοξεν, ἐξορία τὸ γεγονὸς ἦν, αὐτὸς δὲ εἰς σωτηρίαν τὴν ὑπ' αὐτῶν ἐξορίαν ἐδέξατο, ὡς μεγάλων ἀγαθῶν πρόξενον. Ὁποῖα δὲ τοῦ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ κατὰ τὴν [illegible] ἦν γεγενημένα, εἴτε λυπηρὰ καὶ ὀλέθρια, εἴ τε θαυματουργίας καὶ ἀσθενούντων ἰάσεων ἐχόμενα, διὰ τοῦ μήκους τοῦ λόγου, ἑκὼν ὑπερτίθημι. Δείκνυσι δὲ ταῦτα καὶ μείζονα τούτων ἡ αὐτὴ λεωφόρος, ὅταν τὴν ἐπάνοδον ἑορτάζει τοῦ μεγάλου καὶ ἀθλοφόρου ἀνδρός.

per varia itineris incommoda

43 Κάτεισιν οὖν εἰς Ἀμάσειαν ὁ μέγας ἀγωνιστὴς Εὐτύχιος, ὡς Ἀβραὰμ πάλαι ποτὲ καὶ ὁ τούτου ἔγγονος Ἰακὼβ εἰς Αἴγυπτον, ἄμφω δὲ Πατριάρχαι προφάσεως ἕνεκα τοῦ λιμοῦ· τὴν γὰρ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς [illegible] κάθοδον, ὡς [illegible] ὑπερβάλλοντος [illegible], καὶ διὰ τὴν [illegible], καὶ διὰ τὴν πτῶσιν τῶν [illegible]. Ἀλλ' οὔτε αὕτη δίχα θαύματος [illegible] Θεοῦ γὰρ [illegible] καὶ ἐνανθρωπήσαντος [illegible], τῆς καὶ [illegible] παράδοξον θαῦμα ἐργάζεσθαι. [illegible] τῶν μεγάλων Πατριαρχῶν γεγονυῖα κάθοδος εἰς [illegible] θαύματος ἦν, ὡς [illegible] πάντες [illegible] τοῦ Φαραὼ [illegible], [illegible] περὶ τοῦ Ἀβραὰμ καὶ τῆς Σάρρας, ὡς δὲ καὶ μετὰ τιμῆς ἐξέπεμψεν αὐτούς, ἥ τε τοῦ Ἰωσὴφ [illegible], καὶ ἡ πρὸς αὐτὸν ἀφίξις τοῦ Ἰακὼβ καὶ τῶν [illegible] αὐτοῦ. Ἆρα τοιούτων μὲν αὐτοὶ μετέσχον θαυμάτων, ὁ δὲ μέγας πατριάρχης Εὐτύχιος ἀπονώθη τῆς ἐκείνων θαυματοποιΐας; Οὐδαμῶς· ἀλλὰ καὶ τοῦτο παρέσχεν αὐτῷ ὁ τεχνίτης καὶ δημιουργὸς Θεός. Ἴδωμεν δὲ ποῖα καὶ τίνα ταῦτα, καὶ πολλῶν ὀλίγα μνημονεύσωμεν, ἅπερ καὶ ἴδομεν καὶ ἠκούσαμεν, καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν, καὶ ἅπερ ἑόρακα μαρτυρῶ. Ὁ γὰρ εἰπών, Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, τὰ ἔργα, ἃ ἐγὼ ποιῶ, κἀκεῖνος ποιήσει, καὶ περισσότερα τούτων ποιήσει· καὶ Ἐὰν ἔχητε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ, Ἄρθητι, καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ γενήσεται οὕτως· αὐτὸς δέδωκεν τῷ ἑαυτοῦ θεράποντι χαρίσματα ἰαμάτων, νόσους θεραπεύειν, καὶ δαίμονας ἐκβάλλειν.

illuc descendit sicut Abraham et Jacob in Ægyptum

miraculis illustratus.

AUCT. EUSTACHIO EX MS. VATICANO CAP. VI.

44 Ἐπειδὴ καὶ δίχα ἀμφοτέρων χρεία προστασίας ἦν, καὶ τῆς τῶν θεραπευομένων πίστεως, καὶ τῆς τοῦ θεραπεύοντος δυνάμεως· [illegible] ἑνὸς ἐλλείποντος, οὐκ [illegible] τὸ [illegible], ὥσπερ τὸ [illegible] τοῦ [illegible] ἑκάτερον ἐνεργεῖ. Φησὶ δὲ ὁ Εὐαγγελιστὴς περὶ τοῦ Κυρίου, Ὅτι οὐκ ἠδύνατο ἐκεῖ σημεῖα ποιῆσαι, διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν. Δῆλον, ὅτι ὅσοι πιστῶς [illegible] τῷ ἀνδρί, οὗτοι καὶ πλέον μετεῖχον τῆς χάριτος· πάντα γὰρ δυνατὰ τῷ πιστεύοντι προδήλως, ὡς καὶ τούτου ἐνδεδειγμένου τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ παρὰ τοῦ Πατρὸς τῶν φώτων [illegible] [illegible]. [illegible], ὅσοι [illegible]. [illegible] ἡ ἐκ τρίτου [illegible] χαρίσματος; [illegible] ὡς οἶμαι, καὶ εἰ [illegible], ἐνθένδε ποιήσασθαι τὴν διήγησιν.

45 Ἀνδρόγυνον [illegible] ἐν Ἀμασείᾳ, ἐκ νομίμου γάμου συνειρμοσμένον, τοῦτο [illegible] παιδοποιῆσαν, ἀπετύγχανεν εἰς τὰ τικτόμενα [illegible], [illegible] σχεδὸν ἐκ γαστρὸς αὐτὰ προελθεῖν, συνεπλέκοντο ἀώρῳ, πένθος ἀπαραμύθητον τοῖς γονεῦσι παρέχοντα, καθότι τὰς μὲν ὠδῖνας ὑπέμενον, τῆς δὲ χαρᾶς οὐ μετεῖχον. Τί οὖν ποιοῦσιν; Βουλεύονται τὰ συμφέροντα, [illegible] τὸν δυνάμενον καὶ διὰ τῶν δούλων [illegible] νεκρούς· μιμοῦνται τὴν ἐν Σαρεφθοῖς χήραν, ἧς τὸν υἱὸν Ἠλίας ἀνέστησεν· μιμοῦνται τὴν Σουναμῖτιν, ἣ [illegible] ἔδραμεν πρὸς τὸν Ἐλισσαῖον, τοῦ [illegible] ἐν τῷ ὑπερῴῳ· ἔρχονται καὶ αὐτοὶ πρὸς τὸν Μακάριον, παρακαλοῦντες εὐχὴν αὐτοῖς χαρίσασθαι, ὅπως ζήσειεν αὐτῶν τὰ τικτόμενα παιδία. [illegible] οὖν αὐτοῖς, ἔχρισεν ἀμφοτέρους τῷ ἁγίῳ ἐλαίῳ, τοῦ τε τιμίου σταυροῦ τοῦ τε τῆς ἁγίας ἀχράντου δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀεὶ Παρθένου Μαρίας, τοῦ βρύοντος ἐκ τῆς ἁγίας εἰκόνος αὐτῆς τῆς οὔσης ἐν Σωζοπόλει, εἰπὼν οὕτως· Ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· [illegible] γὰρ οὕτως ποιεῖν [illegible] ἑκάστῳ τῶν ἐρχομένων ἀσθενῶν, καθὼς καὶ ὁ θεῖος Ἰάκωβος διετάξατο λέγων· Ἀσθενεῖ τις ἐν ὑμῖν, προσκαλεσάσθω τοὺς Πρεσβυτέρους τῆς Ἐκκλησίας, καὶ προσευξάσθωσαν ὑπὲρ αὐτοῦ, ἀλείψαντες αὐτὸν ἐλαίῳ, καὶ ἡ εὐχὴ τῆς πίστεως σώσει τὸν κάμνοντα, κἂν ἁμαρτίας ᾖ πεποιηκώς, ἀφεθήσεται αὐτῷ.

Conjugibus ob immaturam liberorum mortem afflictis

gravidam prolem impetrat:

46 Πληρώσας οὖν τὴν εὐχὴν καὶ ἐνεὸς γενόμενος, ὡς ἐκ τινος θείας χάριτος ἐμπνευσθείς, λέγει· Πέτρον καλέσετε τὸ τικτόμενον βρέφος, καὶ ζήσεται· ἦν γὰρ ἔγγυος ἡ γυνή. Παριστάμενος δέ [illegible], καὶ πρὸς τὸ λεχθὲν ἐρώτησιν ποιησάμενος καὶ [illegible], Εἰ δὲ θῆλυ τὸ τικτόμενον εἴη, τί ἂν ὀνομάσειεν αὐτό; ἀπεκρίνατο λέγων, Οὐχί, Πέτρον αὐτὸ ὀνομάσωσιν καὶ ζήσεται. Χαίροντες οὖν ἐπὶ τοῖς λεχθεῖσιν, καὶ τρόπον τινὰ ὡς ἐπ' ἀγκάλαις βαστάζοντες τὸ [illegible] παιδίον, [illegible] εἰς τὸν οἶκον αὐτῶν. Τοῦ [illegible] δὲ [illegible], ἐτέχθη αὐτοῖς υἱός, καθὼς [illegible] ὁ βλέπων τὰ ἔμπροσθεν καὶ [illegible] ὁ τοῦ Θεοῦ θεράπων. [illegible] δὲ τὸ τέλος τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, [illegible] Πέτρον. Ἐλθόντες δὲ μετὰ ταῦτα οἱ γονεῖς τοῦ παιδίου μετ' αὐτοῦ πρὸς τὸν Ὅσιον, περιεπτύσσοντο τοὺς πόδας αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι ὅσα [illegible] ὁ Κύριος, καὶ [illegible]. [illegible]. Μετὰ [illegible] τῶν ἐν [illegible] καὶ [illegible] Πέτρον [illegible], [illegible], [illegible] πρὸς τὸν Ὅσιον δοξάζοντες τὸν Θεόν. Παρεκάλουν δὲ τὸν θαυματουργὸν ἐπιθεῖναι [illegible] ὄνομα τῷ δευτέρῳ. Ἰδὼν δὲ τὸν ἔσωθεν τὸν πρῶτον, τὸ [illegible] χαρίσματι [illegible], Ἀδελφὸς ὑπὸ ἀδελφοῦ [illegible] ὡς [illegible] τοῖς δὲ γονεῦσιν αὐτῶν εἶπεν, Ἰωάννην τὸν δεύτερον καλέσατε, διὰ τὸ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου [illegible] Κυρίου τοῦ Θεοῦ τῆς δεήσεως ὑμῶν. [illegible] τὰ παιδία, καὶ διεφημίσθη τοῦτο ἐν ὅλῃ τῇ πόλει [illegible], καὶ ἅπαντες ἐδόξασαν τὸν Θεόν. Τίνα δὲ καὶ ἑτέρα ἐνεργείᾳ Θεοῦ γέγονεν, ἴδωμεν.

et nondum nati sexum dignoscens

Petrum vocari jubet,

ejusque fratrem Joannem.

AUCT. EUSTACHIO EX MS. VATICAN. *mutum et surdum sanat,*

47 Πρεσβύτερός τις, χωρίου διαφέροντος τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης Ἐκκλησίας, υἱὸν ἔσχηκὼς κωφὸν καὶ ἄλαλον ὡς ἐτῶν δεκατεσσάρων, φέρει τοῦτον πρὸς τὸν Ὅσιον, παρακαλῶν καὶ δεόμενος, ὅπως τύχῃ τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ βοηθείας. Ποιήσας οὖν ἐπ' αὐτῷ τὴν εὐχὴν, χρίσας τε πάντα τὰ αἰσθητήρια αὐτοῦ τῷ ἁγίῳ ἐλαίῳ, ἐκάλεσεν τὸ ὄνομα τοῦ παιδὸς τρίτον Νουναγῆ· τοῦτο γὰρ αὐτῷ ὄνομα ἦν. Καὶ τὴν μὲν πρώτην [illegible] ἐπιμείναντος δὲ αὐτοῦ τὰς τρεῖς ἡμέρας, [illegible] τῷ ἁγίῳ ἐλαίῳ, [illegible] τὴν γλῶσσαν τοῦ παιδίου, καὶ [illegible] διὰ παντὸς, καὶ [illegible] τὸν Θεόν. [illegible] Ἀνεχώρησαν καὶ οὗτοι [illegible].

item alium,

48 [illegible]

puerum toto corpore arescentem,

49 [illegible]

immungens oleo et communionem praebens

[illegible]

valentem efficit,

[illegible] Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτου [illegible] ἴδομεν.

50 Παιδίον τινὸς τῶν ἐν Ἀμασείᾳ χαρτοπρατῶν, ἐξαίφνης νόσῳ περιπεσὸν, εἰς αὐτὰς ἔφθασεν τὰς πύλας τοῦ θανάτου. Τοῦτο λαβὼν ὁ πατὴρ ἐν ἀγκάλαις, ἦλθεν εἰς τὸ μοναστήριον, ὥστε προσαγάγειν αὐτὸ τῷ Ὁσίῳ, ἵνα τύχῃ τῆς παρὰ Θεοῦ σωτηρίας. Ὁ δὲ Μακάριος περὶ ἄλλην διακονίαν ἠσχολεῖτο· ἦσαν γάρ τινες ἐν συντυχίᾳ διδασκόμενοι παρ' αὐτοῦ, καὶ καιρὸν τοῦ δέξασθαι τὸ παιδίον κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν οὐκ ἔσχεν. Ὡς οὖν ἱκανὴ παρεστάλη ὥρα, ἠθέλησε ἀναχωρῆσαι ὁ πατὴρ τοῦ παιδίου, λέγων, Ὅτι ἤδη [illegible] τὸ παιδίον, τί καὶ κοπῶμεν τὸν Ὅσιον; Λογισάμενος δὲ ὅτι καὶ ἐκ νεκρῶν ἐγείρειν δυνατός ἐστιν ὁ Θεὸς, ἐπέσχον τὸν ἄνδρα μικρὸν, [illegible] δὲ τὸ παιδίον [illegible], ὅτι τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ σώματος αὐτοῦ ἦν [illegible]. Ὡς οὖν εἶδον τὴν ἀνάγκην, ἀνήγαγον τῷ Μεγάλῳ περὶ τοῦ συμβάντος τῷ παιδίῳ κινδύνου. Ὁ δὲ μηδὲν μελλήσας, ἦλθεν εἰς τὸν [illegible] οἶκον, καὶ προσευξάμενος ἐπέθηκεν τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἐπὶ τὸ παιδίον, χρίσας δὲ καὶ τῷ ἁγίῳ ἐλαίῳ, ἀφῆκεν ἀπελθεῖν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. Τῇ δὲ [illegible] ἡμέρᾳ ἐλθὼν ὁ πατὴρ τοῦ παιδίου, ηὐχαρίστει τῷ Θεῷ μετὰ δακρύων ὑπὲρ σωτηρίας τέκνου. Ἐρωτηθεὶς δὲ πῶς ἔχει τὸ παιδίον, ἔλεγεν, ὅτι διὰ τῆς τοῦ Θεοῦ [illegible] τοῦ ἁγίου [illegible], ὁλοκλήρως ὑγίανεν. [illegible] δὲ καὶ αὐτοὶ εἴδομεν τὸ παιδίον, καὶ ἐδοξάσαμεν τὸν Θεὸν τὸν ζωοποιοῦντα τοὺς νεκρούς. [illegible] μεταβῶμεν δὴ ἐφ' ἕτερον θαῦμα.

item alium moribundum,

et alium aedibus decumbentem,

51 [illegible] ὡς ἐτῶν ἑπτὰ, [illegible] ἐπὶ τὸ κράββατον. Θέλει τῷ παιδίῳ. [illegible] τῷ ἁγίῳ [illegible] Πληροφορηθεὶς δὲ τῆς εὐχῆς, [illegible] Ὡς οὖν [illegible] τὸν Θεόν. [illegible] τοῦ Θεοῦ, τὸν δυνατὸν τοιαύτην χάριν [illegible] ἐκεῖνον καὶ ἐλεύθερον, μᾶλλον δὲ εἰπεῖν [illegible] καὶ ζῶον νεκρότατος.

puellam non valentem communicare

52 [illegible] τῆς [illegible] τοῦ Χριστοῦ [illegible] τὸν Ὅσιον [illegible]

a daemone id impediente liberat

[illegible] Ὡς οὖν ἦλθον ἐπὶ τὸν [illegible], ποιήσας ὁ τοῦ Θεοῦ θεράπων τὴν συνήθη εὐχὴν ἐπὶ τῷ κορασίῳ, χρίσας ὅλας τὰς αἰσθήσεις αὐτοῦ ἐκ τοῦ τιμίου ἐλαίου· ὅτε δὲ προσήγγισεν τῷ στόματι, κράζον φωνὰς ἀγρίας καὶ μεγάλας, ἤρξεν πολλὴν ἀηδίαν, μᾶλλον δὲ τὸ παρενοχλοῦν

παρενοχλοῦν αὐτῷ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ. Μετὰ δὲ ταῦτα, ἐπιτρέψαντος τοῦ Ὁσίου, ἀπήγαγον αὐτὸ ἐπὶ τὸ μεταλαβεῖν τῆς ἀχράντου κοινωνίας, καὶ διὰ τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος ἀφόβως καὶ ἀδισμάκτως μετέλαβεν τοῦ τε ἁγίου σώματος καὶ τοῦ τιμίου αἵματος. Συνέσιον δὲ μέγα τὸ ἰαθὲν κοράσιον, μετὰ τὸ μεταλαβεῖν εἶπεν, Ἰδὲ ἀπαρτὶ τρώγω κολύθιν, τὴν γὰρ προσφορὰν ἤτοι τὸν εὔπυρον ἄρτον, κολύθιν εἰώθασιν καλεῖν τὰ τῆς χώρας ἐν ἐκείνῃ παιδία. Καὶ πάντες οὖν ἐδόξασαν τὸν Θεόν, τὸν ποιοῦντα θαυμάσια ἔνδοξά τε καὶ ἐξαίσια, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμός, καὶ διὰ τῶν ἑαυτοῦ θεραπόντων· θαυμαστὸς γὰρ ὁ Θεὸς ἐν τοῖς Ἁγίοις αὐτοῦ, ὁ Θεὸς Ἰσραήλ.

manum ab eodem inflammatam sanat

53 Νεώτερός τις τὴν τοῦ μουσάριου τέχνην ἐπιστάμενος, εἰργάζετο ταύτην ἐν τῷ οἴκῳ Χρυσαφίου, τοῦ ἐν εὐλαβείᾳ τῇ μνήμῃ, ἐν αὐτῇ τῇ πόλει Ἀμασείᾳ. Τούτου δὲ καταφέροντος τὸ παλαιὸν μουσίον ἀπὸ τοῦ τοίχου, ἱστορίαν ἔχοντος τῆς Ἀφροδίτης (ἐβούλετο γὰρ ὁ μνημονευθεὶς ἀνὴρ ποιῆσαι τὸν αὐτὸν οἶκον εὐκτήριον τοῦ Ἀρχαγγέλου, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐν ἀναχωρήσει, τὸ δὲ κατώγεων μέγαν οἶκον εὐκτήριον τῆς ἁγίας ἀχράντου δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀεὶ παρθένου Μαρίας) ὃ δὴ καὶ γέγονεν· ὅτε οὖν ἐξώρυξεν ὁ αὐτὸς μουσωτὴς τὸ θέμα aa τῆς ἀκαθάρτου Ἀφροδίτης.... μᾶλλον ὁ παραμένων αὐτῇ δαίμων, ἔπληξε τὴν χεῖρα τοῦ τεχνίτου· ἐφλέγμανεν γὰρ καὶ κατεπύωσεν ἡ χεὶρ αὐτοῦ, γέγονεν δὲ καὶ τραῦμα φοβερόν, ὥστε τὴν τοιαύτην οἱ θεωροῦντες ἀνάγκην τῆς χειρός, ἔλεγον αὐτὴν ἀποτέμνεσθαι. Ὡς οὖν εἶδεν ἑαυτὸν ἐν πολλῇ περιστάσει, τὸ κρεῖττον ἐπιλεξάμενος, ἔρχεται πρὸς τὸν Ὅσιον, ὅπως τύχῃ βοηθείας ἀπὸ τοῦ Θεοῦ δι' αὐτοῦ. Ὁ δὲ ποιήσας ἐπ' αὐτῷ τὴν εὐχήν, ἔχρισεν τῷ ἁγίῳ ἐλαίῳ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ χεῖρα, αὐτὴ γὰρ ἦν ἡ πληγεῖσα· πεποίηκεν δὲ τοῦτο ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, καὶ ἀποκατέστη ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὑγιὴς ὡς ἡ ἄλλη διὰ τῆς τοῦ Θεοῦ βοηθείας. Ἐν ᾧ δὲ οἴκῳ τὴν πληγὴν ἔλαβεν ὁ ἰαθείς, ἐν αὐτῷ ὑπὲρ εὐχαριστίας καὶ εἰς ὑπόμνησιν τοῦ γεγονότος θαύματος, ἔστησεν τὴν εἰκόνα τοῦ ἁγίου ἀνδρός· δι' ἧς οὖν χειρὸς τῆς σωτηρίας ἔτυχεν, διὰ ταύτης ἔγραψεν τὸν ταύτης μετὰ Θεὸν ἰατρόν. Παραπλήσιον δὲ τούτῳ γέγονέν τι καὶ ἕτερον.

aa

idem alio in casu facit

55 Λεπτουργός τις ἤνεγκεν πρὸς τὸν Μακάριον παιδίον, ὑπὸ ἀκαθάρτου πνεύματος ἐνοχλούμενον· ὡς οὖν παρίστατο τῷ Μεγάλῳ ποιοῦντι τὴν εὐχήν, διὰ τὸ εἶναι μικρὸν τὸ παιδίον, λέγει τις τῶν παρισταμένων τῷ λεπτουργῷ, Βάστασον ἄνθρωπε τὸ παιδίον, ἵνα λάβῃ τοῦ ἁγιάσματος, ὃ δὴ καὶ πεποίηκεν. Πληρωθείσης δὲ τῆς εὐχῆς, ἀπελύθησαν ἀμφότεροι. Τῇ δὲ ἑξῆς ἡμέρᾳ ἔρχεται ὁ λεπτουργός, κλαίων καὶ ὀδυρόμενος, μὴ φέρων τὰς ὀδύνας τῆς ἑαυτοῦ χειρός. Ἐρωτηθεὶς δέ, Τί κλαίεις, τί ἔχεις; ἔλεγεν, Ὅτι ἐξότε τὸ παιδίον ἐβάστασα, τὰς ὀδύνας οὐ φέρω τῆς χειρός μου· ὁ γὰρ δαίμων, ὁ ἔχων τὸ παιδίον, ἐμοὶ ἐκολλήθη, κἀκεῖνο μὲν ἰάθη, ἐγὼ δὲ κινδυνεύω. Τούτων ἀκούσας ὁ Μακάριος, μικρὸν ὑπομειδιάσας, τοῦ δαίμονος κατεγέλασεν τοιαῦτα πεποιηκότος· ἐπευξάμενος δὲ τῷ ἀνθρώπῳ, ἀπέλυσεν αὐτόν, μηδὲν ἄλλο ποιῆσαι παραγγείλας, ἢ τῇ εὐχῇ ἀρκέσαι μόνον. Ὁ δὲ τῆς βοηθείας αὐτῷ ἐντολῆς ἧττον φροντίσας, φοβηθεὶς τὸν ὄγκον καὶ τὴν περίστασιν τῆς χειρός, ἔδωκεν ἑαυτὸν εἰς ἰατρούς, ἵνα πληρωθῇ τὸ εἰρημένον, Ὅτι ὁ ἁμαρτάνων εἰς τὸν ποιήσαντα αὐτόν, ἐμπεσεῖται εἰς χεῖρας ἰατροῦ· ἔμελλεν γὰρ ἀπολέγειν τὴν χεῖρα αὐτοῦ. Προσδαπανήσας bb δὲ τὸν βίον αὐτοῦ εἰς ἰατρούς, καὶ εἰς θεραπείαν πλανώμενος, καὶ μηδὲν ὠφεληθείς, ἀλλὰ μᾶλλον χείρονος τυχών, ἦλθε πάλιν εἰς τὸν ἀνάγκην τόπον, τὸν δωρεὰν ἰώμενον τὰς νόσους, δεόμενος αὐτοῦ καὶ παρέχοντα τοῖς χρήζουσι τὰ ἰάματα. Ὁ δὲ μηδὲν μνησικακήσας ἢ ἐπιπλήξας, ἐκτενῶς παρεκάλεσε τὸν ἐλεήμονα Θεόν, ὅπως ἰαθῇ, ὅπερ καὶ γέγονεν. Προσρήξας γὰρ τὸ ἀπόστημα, ἀπηλλάγη καὶ τῶν ὀδυνῶν καὶ τῆς [illegible], καὶ ἀπῆλθεν τὰ σωθείς, εὐχαριστῶν τῷ ἑαυτοῦ ἰατρῷ, καὶ δοξάζων τὸν Θεόν. Ἐπειδὴ περιεχομένοις ἐστι πολλοῖς [illegible] ἀκαθάρτων μοναχῶν γέγονεν, πάλιν νεοθνήτων, περὶ ἑνὸς ἐπὶ τοῦ παρόντος τὴν ἐξήγησιν ποιούμενοι, διὰ τὸ [illegible] δὲ τοῖς τοιούτοις ὠφέλειαν παρέχειν τοῖς καταλιμπάνουσι,

etiam postquam adhibitis medicamentis

bb

malum recruduit.

καὶ ἀθετεῖν βουλομένοις τὸ μοναχικὸν σχῆμα.

Pro energumeno quodam frustra laborans,

56 Νεώτερός τις περιέπεσεν δαίμονι πονηροτάτῳ καὶ χαλεπῷ· ὁσάκις δὲ ὑπ' αὐτοῦ ἐνοχλεῖτο, κρατῆσαι τοῦτον οὐδεὶς ἴσχυεν, ἀλλὰ πάντας κατισχύων, τοὺς πάντας [συνέτριβεν]. Ὡς οὖν ἐν τούτοις ἦν ὁ ἄνθρωπος, φέρουσιν αὐτὸν πρὸς τὸν Ὅσιον, τὸν διὰ τῆς τοῦ Θεοῦ συνεργίας ἐλατῆρα τούτου, καὶ τῶν τοιούτων ἀκαθάρτων πνευμάτων. Ὁ δὲ τὸ φοβερὸν κατὰ τῶν δαιμόνων ὅπλον τὸν τίμιον σταυρόν, καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ ἔλαιον, ἐντίθησι εἰς τὸ μέτωπον τοῦ δαιμονιζομένου. Ὁ δὲ τὸν τύπον τοῦ σταυροῦ ὡς ἧλον πεπυρωμένον δεξάμενος, ἤρξατο κράζειν, ἀφρίζειν, μαίνεσθαι, καὶ τοὺς ὀδόντας τρίζειν, ὡς νομίζεσθαι μὴ μόνον ἕνα δαίμονα ἔχειν, ἀλλὰ πολλοὺς δαίμονας, ὡς ἐπ' ἀληθείας γὰρ λέγω, ὅτι πολλῶν μοναχῶν κρατούντων αὐτόν, πάντας ὑπερισχύσας συνέτριψεν. Ἱκανῆς δὲ ὥρας βασανίσαντος αὐτὸν τοῦ δαίμονος, μόλις κατέστη γενόμενος ὡς νεκρός, ὡς λογίσασθαι ἡμᾶς ὅτι τελείως ἀπηλλάγη τοῦ δαίμονος· ἐλθὼν δὲ τῇ ἐπαύριον, τὰ χείρονα πεποίηκεν. Ὡς οὖν ἐπὶ πολὺ ἔμεινεν ὁ δαίμων θλίβων τὸν ἄνθρωπον, ἐθαύμαζεν ὁ τοῦ Θεοῦ θεράπων, καὶ διελογίζετο λέγων ἐν ἑαυτῷ, Ἆρα δι' ἣν αἰτίαν οὐκ ἀναχωρεῖ ὁ δαίμων ἀπ' αὐτοῦ· καὶ λέγει μοι, Ἐρώτησον τὸν πάσχοντα τίς ἐστιν, καὶ πόθεν αὐτῷ συνέβη τοῦ χαλεποῦ δαίμονος ἡ συνάντησις. Ὅτε οὖν κατέστη τοῦ ταπεινοῦ ἐκείνου ὁ λογισμός, ἠρώτησα αὐτὸν κατὰ λεπτὸν τὰ περὶ τῆς καταστάσεως καὶ τῆς ἐκ μικρᾶς ἡλικίας αὐτοῦ διαγωγῆς. Καὶ διηγήσατο λέγων, Ὅτι ἐγὼ ἐκ μικρᾶς ἡλικίας εἰς τὸ μοναστήριον εἰσῆλθον τοῦ ἁγίου Ἰωάννου εἰς Ἀκρόπολιν (οὕτω γὰρ προσαγορεύεται ὁ τόπος τῆς ἐν Ἀμασείᾳ μονῆς) καὶ μονάσας ἐν αὐτῷ χρόνον οὐκ ὀλίγον, ἀκηδιάσας τὴν ἄσκησιν, ἐξῆλθον ἐκ τοῦ μοναστηρίου, περιφρονήσας τοῦ μοναχικοῦ σχήματος, ἀλλάξας μετὰ τοῦ σχήματος καὶ τὸν βίον μου· περιέπεσα γὰρ καὶ γυναικὶ καὶ πολλαῖς ἄλλαις ἁμαρτίαις, καὶ νῦν εἰμὶ καθὼς ὁρᾶτέ με πάντες ὑπὸ τοῦ ἀκαθάρτου πνεύματος κατισχυόμενον καὶ τεταπεινωμένον· ἀλλ' εἴ τι δύνασθε, βοηθήσατέ μου τῇ ἀσθενείᾳ.

intelligit apostatasse a monasterio,

57 Μαθὼν δὲ ταῦτα καὶ ἐξ ἡμῶν ὁ Μέγας (ἢ μᾶλλον δι' αὐτοῦ ἐμάθομεν ἡμεῖς· εἰ μὴ γὰρ ἐγίνωσκεν αὐτός, οὐκ ἂν ἐπέτρεπεν ἡμῖν ἐρωτῆσαι τὸν ἀσθενοῦντα περὶ τῆς καταστάσεως αὐτοῦ) τὸ δὲ πᾶν ὠκονόμει ἵνα ἡμᾶς προσεκτικωτέρους ποιήσαι τῷ ὑποδείγματι ἐκείνου, καὶ σωφρονίσει τοὺς καταλιμπάνοντας καὶ ἀθετεῖν πειρωμένους τὸν μονήρη καὶ ἀγγελικὸν βίον· ἐδίδασκεν δὲ τὸ εἰρημένον τῷ Ἰὼβ λέγων, Ἰδόντες τὸ ἐμὸν τραῦμα φοβήθητε, καὶ τό, Μὴ δῷς εἰς σάλον τὸν πόδα σου, καὶ οὐ νυστάξει ὁ φυλάσσων σε, καὶ τό, Οὐδεὶς ἐπιβαλὼν τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' ἄροτρον, καὶ στραφεὶς εἰς τὰ ὀπίσω, εὔθετός ἐστιν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Τούτοις δὲ καὶ πλείοσι παραπλησίοις χρησάμενος λόγοις ἐπ' ὠφελείᾳ καὶ στηρίξει τῶν ἀκουόντων μοναχῶν, συμπαθήσας ἐπὶ τοῖς λεχθεῖσι παρὰ τοῦ πάσχοντος, μέγα στενάξας καὶ [illegible] μενος, τὸ τοῦ Δαυὶδ [illegible] λέγων, [illegible] σωπον [illegible] κυρίου μου τῷ Κυρίῳ, [illegible] καρδίας μου. Καὶ ὁ μὲν Ὅσιος μέχρι τοῦδε τοῦ στίχου [illegible] λέγων [illegible] προσευχὰς [illegible] μετὰ [illegible] Καὶ [illegible] ται στίχον [illegible] Θεοῦ [illegible] Ὅτε [illegible] ἐπ' [illegible] Θεοῦ [illegible] γεγονὼς [illegible] ἐν [illegible] Πανταχοῦ [illegible] τοῦ Θεοῦ, ὥστε λέγειν [illegible] Σήμερον σωτηρία γέ-

et persuasum redire liberat.

12 γονεν

AUCT. EUSTACHIO EX MS VATICAN. CAP. VII

γονεν τῷ κοσμῳ τούτῳ, ὅτι ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν οὗτος νεκρὸς ἦν καὶ ἀνέζησεν, ἀπολώλως καὶ εὑρέθη· πεπληρωμένου καὶ ἐπὶ τοῦ πράγματος τὸ εἰρημένον. Πολλ[illegible] ἐγένετο [illegible] ἀνεχώρησεν [illegible] δὲ παρ' αὐτοῦ [illegible], Ἴδε, ὑγιὴς γέγονας, μηκέτι ἁμάρτανε. Καὶ ταῦτα μὲν ὡς ἐνομίζεν [illegible].

ob perniciem exercitu lumen restituit:

58 Ἕτερός τις ἄνθρωπος ἦλθεν πρὸς τὸν Ὅσιον, λέγων ἑαυτὸν ἀπὸ Καππαδοκίας [illegible] Πολυκαλάδου· οὗτος ἐπὶ [illegible] ὅλον [illegible] ἀπέστρεψεν [illegible] αὐτὴ τοῦ [illegible] τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, [illegible]. Παρ[illegible] [illegible] καὶ [illegible], [illegible] ἰατρευομένου [illegible] ἐπιμελείας χρηστημα, τοῦτο πεπόνθεν. Θέλων δὲ ὁ Θεὸς [illegible] αὐτὸν, [illegible] αὐτὸν τὸν τῶν [illegible] ἄνθρωπον ἀπελθεῖν. Ὡς οὖν [illegible] [illegible], [illegible] ἀλλ' [illegible] περιπατῶν, ἦλθεν καὶ πρὸς τὸν ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ ἐξομολογούμενος τὸ τῆς [illegible] πάθημα, δεόμενος τε [illegible] ἀξίωσιν, [illegible], ὅτι [illegible] δοκεῖ ὁ Θεὸς [illegible] αὐτοῦ [illegible] τοῦ ἁγίου Ἀποστόλου, λέγων, Ὁ [illegible] [illegible] [illegible] αὐτὸς [illegible] [illegible] [illegible], τὸ τῆς [illegible] [illegible], καὶ [illegible] τὸ [illegible] (τὰ [illegible] γὰρ [illegible] [illegible]) [illegible] τὸν παντοδύναμον Θεὸν [illegible] τὸ [illegible], [illegible] δὲ καὶ τὸν τῶν ὀφθαλμῶν [illegible]. Ποιήσας τοίνυν ἐν [illegible] τὴν εὐχὴν, ἔχρισεν [illegible] τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκ τοῦ ἁγίου ἐλαίου ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, καὶ [illegible], καὶ ὁ [illegible] χειραγωγούμενος ἐλθὼν, [illegible] ἀπὸ [illegible] [illegible], [illegible] τῶν [illegible] ὀφθαλμῶν [illegible] εἰς τὴν πόλιν [illegible], δοξάζων τὸν Θεόν.

59 Καὶ τούτων μὲν ὀλίγων ἐκ πολλῶν ἐμνημονεύσαμεν, ὡς [illegible] πρόσωπον [illegible] γεγονέναι [illegible]. Πολλ[illegible] δὲ πλῆθος ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν καὶ παιδίων [illegible] [illegible] διάφορα καὶ ποικίλα πάθη, [illegible] τε καὶ [illegible], καὶ πάντες τοῦ ἐλέους Κυρίου [illegible]. Ἑτέραν γὰρ γυναῖκα [illegible] παιδίον, βοῶσαν τὸν [illegible], ὀδυρομένην καὶ αἰτοῦσαν τοῦ γάλακτος αὐτῆς ἐπιρροὴν [illegible]. καὶ [illegible] ἔλεον [illegible], στεναγμῶν τε καὶ [illegible] [illegible]. Τί οὖν; [illegible] ὁ μέγας ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, βλέπων [illegible] [illegible] μαστοῖς, τὰ μὲν [illegible] διὰ [illegible], τὰς δὲ [illegible] τρόπον τινὰ τὴν ἀπαιδείαν [illegible] πολλὰ [illegible]. Ἀρα οὖν ὁ οὕτως [illegible] [illegible], ὁ οὕτως εὔσπλαγχνος, ὁ οὕτως ἐλεήμων, οὐ [illegible] τῶν [illegible] τὴν ψυχήν. Πάντως μὲν οὖν [illegible] καὶ [illegible] τῶν [illegible], ἔλεγεν γὰρ προσευχόμενος ὡς Μωσῆς ἐκεῖνος ὁ μέγας, Κύριε εἰ μὲν [ἀφ' ἧς ἀφείς ταύτην] [illegible], ἄφες, εἰ δὲ μὴ, καὶ μὲ ἐξάλειψον ἐκ τῆς βίβλου τῆς [illegible]. Οὕτως [illegible] [illegible] τὸν Θεὸν, [illegible] καταπέμπειν τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς δεομένους τοῦ ἐλέους αὐτοῦ.

ubertatis aridis copiam lactis

60 Καλὸν οὖν ἐστιν, πολλάς τούτῳ περιπεσούσας τῷ πάθει καὶ ἰαθείσας παραδόξως [illegible], μνημονεῦσαι μιᾶς γυναικὸς, ἥ τις ἰαθεῖσα καὶ ἐπανελθοῦσα εἰς τὸ μοναστήριον, ἐξωμολογήσατο τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, λέγουσα Ὅτι ξηρανθέντος τοῦ γάλακτός μου, προσῆλθον τῷ ἁγίῳ ἀνδρὶ μετὰ τοῦ παιδίου· λαβοῦσης ee δέ μου παρ' αὐτοῦ τῆς εὐχῆς καὶ τοῦ ἁγίου ἐλαίου, σὺν τῷ ἐξελθεῖν με τὸν πυλῶνα τοῦ μοναστηρίου, εὐθὺς καὶ παραχρῆμα ἐξέβλυσαν οἱ μασθοί μου, καὶ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἀδιαλείπτως ἔβρυον, ὡς καὶ ἄλλα παιδία τρέφεσθαι ἐξ αὐτῶν, πάντας δὲ τοὺς ἰδόντας τὸ πρὶν δοξάζειν τὸν Θεὸν, ὅτι πρώην ἐρανιζομένη ἀλλότριον γάλα, καὶ ἐξ οἰκίας εἰς οἰκίαν μεταβαίνουσα ἵνα θρέψῃ τὸ ἑαυτῆς ὑπομάζιον, νῦν αὐτὸ ποιεῖν οὐ παύεται πάλιν, ὁμοῦ καὶ ἀντιδιδοῦσα ὅπερ ἔλαβεν, καὶ τὴν αἰτίαν ἐξαγγέλλουσα, καὶ διηγουμένη τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ· αἱ γὰρ τοῦ Θεοῦ χάριτες τοιαῦται, ὅτι ὅπου ἐπλεόνασεν ἡ θλῖψις ὑπερεπερίσσευσεν ἡ χάρις. Μὴ μικρὸν εἶναι δοκεῖ τοῦτό τισιν; Οὐκ οἶμαί τινα τῶν εὐφρονούντων τοῦτο λογίζεσθαι, ἐκείνῳ δὲ μᾶλλον ἴσον εἶναι τῷ τῆς στείρας θαύματι· κἀκείνη γὰρ φύσεως ἔλαχεν τοῦ τίκτειν, ἀλλ' ἠσθένησεν· ὁμοίως δὲ καὶ οἱ μασθοὶ φύσει τὴν τοῦ γάλακτος εἶχον ἐπιρροήν, ἀλλ' ἠσθένησαν, ἵνα φανερωθῇ τὰ ἔργα τοῦ [Θεοῦ διὰ τοῦ] ἰδίου αὐτοῦ ἀποτελεσθέντα θεράποντος. Ἀληθεύω γὰρ λέγω ἐν Χριστῷ, ὅτι πολλαὶ γυναῖκες ἔχουσαι τὸ πάθος τοῦτο, ἄλλαι δὲ ἄλλα κρυπτὰ ποικίλα καὶ δυσίατα πάθη, ἐρρώννυντο καὶ [illegible] τῆς βοηθείας τοῦ Θεοῦ. Καὶ περὶ μὲν τῶν ἰάσεων ἐν τούτοις καὶ [illegible] πλείονα παρελείψαμεν.

etiam super abundantis impertit,

61 Εὕρομεν δὲ καὶ ἄλλην χάριν δοθεῖσαν τῷ Ὁσίῳ παρὰ τοῦ Θεοῦ, ἥ τις ὡς οἶμαι οὐ πολὺ διέστηκεν τῆς ἐπὶ Ἠλίου τοῦ προφήτου, καὶ τῆς ἐν Σαρεφθοῖς γεγονυίας θαυματουργίας. Ἀλλ' ὁ μὲν Θεσβίτης, ὡς διὰ τοῦ οἰκείου στόματος ἐπαγγελθὲν τῷ λαῷ λιμὸν, δῆλον ὅτι φιλοφρόνως αὐτὸν ἐδέξατο ἡ χήρα, τέκνον ὑπεριδοῦσα καὶ ἑαυτῆς, οἱ καὶ εὐξάμενος χάριν ταύτῃ ἀντέδωκεν, τὸ μὴ ἐκλείπειν ἐκ τῆς ὑδρίας τὸ ἄλευρον, καὶ ἐκ τοῦ καμψάκου τὸ ἔλαιον· οὗτος δὲ ὁ μετὰ Ἠλίαν δεύτερος, λιμὸν μὲν οὐκ ἐποίησεν, πολλοὺς δὲ λιμώττοντας προσευξάμενος ἔθρεψεν. Τὴν δὲ αἰτίαν ἐρῶ· Πάντως ἴσμεν τὴν γενομένην ἐπιδρομὴν τῶν ἀθέων Περσῶν εἰς τὴν ἡμετέραν πολιτείαν, ὅτε ὁ νέος Ναβουχοδονόσορ Χοσρόης ἦλθεν ἐπὶ Σεβάστειαν καὶ Μελιτινήν. Πολλῆς οὖν τηνικαῦτα θλίψεως καὶ ἀνάγκης γεγονυίας, πάντες σχεδὸν οἱ πλησιόχωροι, οἵ τε Νικόπολιν καὶ Νεοκαισάρειαν, Κωμανά τε καὶ Ζῆλαν, καὶ τῶν ἄλλων ἐγγύθεν πόλεων, ὡς εἰς ὀχυρωτάτην πόλιν κατέφυγον τὴν Ἀμάσειαν, οὐ τοσοῦτον τῇ πόλει θαρροῦντες, ὅσον ταῖς τοῦ ὁσίου ἀνδρὸς εὐχαῖς· πάντες γὰρ οἵ τε αὐτόχθονες, οἵ τε ἐπισκηνοι ἔνοικοι, πλείονες δὲ τούτων Ἕτερος ἦσαν, ἔτι γε μὴν καὶ οἱ ξενοπολῖται μετὰ [illegible] αὐτὸν τὰς ἐλπίδας ἔχοντες, τῷ στόματι αὐτοῦ καὶ [illegible] ὑπ' αὐτοῦ λεγομένοις προσέχοντες, ἐσώθησαν. Εἰκότως οὖν, τοιαύτης ταραχῆς γενομένης, ἄπειρον [illegible] συνέδραμεν εἰς τὴν πόλιν, οἵ τινες ἐπὶ πολὺ χρόνον ἐν αὐτῇ διάγοντες [illegible] τὴν [illegible] τῶν σιτίων ἐποίουν στένωσιν. Οἱ πάντες τοίνυν, ὡς εἰς εὔδιον λιμένα, κατέφυγον εἰς τὸ εὐαγὲς τοῦ Ὁσίου μοναστήριον τρέφοντες μετὰ τῶν σωμάτων καὶ πλέον τὰς ἑαυτῶν ψυχάς. Πολλῆς οὖν δαπάνης ἑκάστης ἡμέρας γινομένης, καὶ τῆς χώρας λιμὸν ἄρτων ἐχούσης, ἐκ τε τῶν ἡμετέρων στρατοπέδων ἔκ τε τῶν τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἡμετέρας πολιτείας ἐχθρῶν, οἱ πάντες [μὲν] ἐν ἀνάγκῃ καὶ κατηφείᾳ πολλῇ, διὰ τὴν ἐπιγινομένην τῷ πλήθει τῶν ἄρτων τροφήν· αὐτοῖς γὰρ ἐξεκενώθη τὸ ἄλευρον ἐκ τῶν ἀγγείων τοῦ μοναστηρίου, ὡς μηδεμιᾶς ἐλπίδος ὑπολειφθῆναι σχεδὸν ἐν αὐτοῖς ἄλευρον.

Occasione belli Persici

inductam in mona caritatem

liberalitate sua levat Sanctus.

62 Ὅτε οὖν εἶδον οἱ τὴν διακονίαν ἐκπληροῦντες τοῦ κελλαρίου εὐλαβέστατοι μοναχοὶ τὴν ἐλάττωσιν τοῦ ἀλεύρου, καὶ τὴν ἀπαραίτητον τῶν δεομένων δαπάνην, προσῆλθον τῷ Μεγάλῳ λέγοντες γραφικὸν λόγιον, Διαβὰς εἰς Μακεδονίαν dd βοήθησον ἡμῖν, ὅτι ἤδη τὸ ἄλευρον ἐκ τῶν ἀγγείων ἐξέλιπεν, καὶ πᾶσα ἐλπὶς περιῃρεῖται τοῦ σώζεσθαι ἡμᾶς. Ὁ δὲ μηδὲν ἐνδιάσας ἢ ὑπερθέμενος, θαρρῶν εἰς τοὺς πλουσίους οἰκτιρμοὺς τοῦ Θεοῦ, παρεγένετο εἰς τὸ κελλάριον, ἐν ᾧ οἱ σάκκοι βραχὺ ἔχοντες ἄλευρον ἵσταντο· καὶ ποιήσας εὐχὴν, παρήγγειλεν τοῖς διακόνοις λέγων, Ὅτι ὅσον παρέχετε τοῖς χρείαν ἔχουσιν, ὑπὲρ τὸ διπλάσιον χορηγεῖ Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν· πιστεύω γὰρ ὅτι ὡς οὐκ ἐξέλιπεν ἐκ τῆς ὑδρίας ποτὲ τὸ ἄλευρον, οὐ δὲ νῦν ἐκλείψει, καὶ εἰ ἔκλινεν ἐκ τούτου εἰς τοῦτον, τουτέστιν ἀπὸ τοῦ γέμοντος εἰς τὸ κενὸν, πλὴν ὁ τρυγίας αὐτοῦ οὐκ ἐκκενωθήσεται, φάγονται δὲ πάντες, καὶ χορτασθήσονται, καὶ αἰνέσουσι Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν. Μετὰ πολλῆς οὖν χαρᾶς καὶ προθυμίας οἱ εὐλαβέστατοι μοναχοὶ τὸ προσταχθὲν αὐτοῖς ἐπλήρουν, ἀνενδεῆ τὴν χορηγίαν τῶν ἄρτων παρέχοντες πᾶσι τοῖς ἐρχομένοις. Ἐπὶ πολὺν οὖν χρόνον τοῦτο ποιοῦντες, πολὺν πεινῶντα λαὸν ἐχόρτασαν· ἐκ τούτου δὲ πλέον ἐγνώσθη τὸ θαῦμα, ἐκ τοῦ μὴ δέξασθαι προσθήκην ἀλεύρου πρὸς τὴν ἤδη τοῦ ἐνιαυτοῦ γεγονυῖαν εἰσκομιδὴν, οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ τοσαύτης ὑπερδαπάνης γεγενημένης, καὶ μετὰ τὸ εἰσκομισθῆναι τὸν νέον ἄλευρον, ἐπὶ χρόνον ἱκανὸν τὸ παλαιὸν ἐπήρκεσεν, μᾶλλον δὲ διὰ παντὸς αὐτὸ ἐπαρκεῖ, κατὰ τὸ γεγραμμένον Φάγεσθε παλαιὰ ἐπὶ παλαιῶν, καὶ παλαιὰ ἐκ

ex arcis monasterii fere exhaustis,

nec tamen deficientibus

ἐκ προσώπου νέων ἐξοίσετε, ἀμεταμέλητα γὰρ τοῦ Θεοῦ τὰ χαρίσματα.

63 Καὶ περὶ μὲν τῶν ὑπὸ τοῦ ἁγίου ἀνδρὸς θαυμάτων γεγονότων, πολλῶν ὄντων καὶ μεγάλων, ἀρκούντως ἐξ αὐτῶν ὀλίγων ἐμνημονεύσαμεν, τὰ λοιπὰ τοῖς βουλομένοις περὶ αὐτοῦ ζητεῖν καὶ γράφειν ὑψηλοτέρως παραχωρήσαντες· ἄξιον δὲ τὸ μὴ δὲ εἰς αὐτὸν γεγονὸς θαῦμα παραδραμεῖν ἀνεξέταστον. Ποῖον δὴ τοῦτο ἦν; Τὸ τῆς ἐπανόδου φημί, ἤτοι ἀποκαταστάσεως τῆς εἰς τὸν οἰκεῖον θρόνον, ὃν οὔτε ἀπολιπὼν παντάπασιν ἀπολέλοιπεν. Μείνας οὖν τὸν δωδεκαέτη καὶ πρὸς χρόνον ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ συστάντι μοναστηρίῳ, τάς τε προλεχθείσας θαυματουργίας ἄλλα τε πάμπολλα συνεργείᾳ Θεοῦ ἐπιτελέσαντος ἐν αὐτῷ ἔργα, κεφάλαιον ἐπὶ τοῖς λεγομένοις καὶ παρ' αὐτοῦ πραχθεῖσι δείκνυσιν ὁ Θεός, τὴν αὐτοῦ θαυματουργίαν καὶ τίς οὗτος. Οὐ γὰρ πρέσβυς, οὐκ ἄγγελος, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Κύριος, ὁ διὰ λαίλαπος καὶ νεφῶν χρηματίσας τῷ Ἰώβ, ὁ βραδὺς εἰς κόλασιν καὶ ταχὺς εἰς ἀντίληψιν, ὁ μὴ παντελῶς ἀφιεὶς ῥάβδον ἁμαρτωλῶν ἐπὶ τὸν κλῆρον δικαίων, ἵνα μὴ κακίαν δίκαιοι μάθωσιν· ἐπὶ τέλει τῶν ἄθλων ἀνακηρύσσει τὸν ἀθλητήν, λαμπρῷ τῷ κηρύγματι λέγων, Ζῶσαι ὥσπερ ἀνὴρ τὴν ὀσφύν σου, ἐρωτήσω δέ σε, σὺ δὲ ἀποκρίνου· οἴει δέ με ἄλλως σοι κεχρηματικέναι ἢ ἵνα ἀναφανῇς δίκαιος; Τοῦτο τῶν τραυμάτων τὸ φάρμακον, οὗτος τῆς ἀγωνίας ὁ στέφανος, αὕτη τῆς ὑπομονῆς ἡ ἀντίδοσις, καὶ ἀρραβὼν τῆς μελλούσης μισθαποδοσίας· ὅτι αὐτὸς ἀλγεῖν ποιεῖ, καὶ πάλιν ἀποκαθίστησιν.

Annis 12 in exilio actis,

64 Μὴ γάρ τις ὑπολάβοι ὅτι ἐκτὸς πειρασμῶν, ἢ θλίψεων, ἢ κινδύνων χαλεπῶν διῆγεν ἐν τῷ ἑαυτοῦ μοναστηρίῳ τὸν ἅπαντα χρόνον· οὐ γὰρ διέλιπον οἱ ἐμβάλλοντες αὐτὸν εἰς τὴν κάμινον τῶν πειρασμῶν ὁρατοί τε καὶ ἀόρατοι ἐχθροί, καίοντες τὴν φλόγα τῶν παθημάτων, καὶ προσθήκας ἀλγηδόνων αὐτῷ παρέχοντες, κατὰ τὸ ψαλμικὸν λόγιον, Καὶ ἐπὶ τὸ ἄλγος τῶν τραυμάτων μου προσέθηκαν· πολυτρόπως αὐτόν τε καὶ δι' αὐτὸν τὸ εὐαγὲς κακώσαντες μοναστήριον, ὥστε ἐξαπορηθῆναι ἡμᾶς καὶ τοῦ ζῆν, εἰ μὴ ὁ Ἄγγελος Κυρίου συγκατέβη, καὶ ἐξετίναξε τὴν φλόγα τοῦ πυρός, καὶ ἐποίησε τὸ μέσον τῆς καμίνου ὡς πνεῦμα δρόσου διασυρίζον. Ἐπεὶ οὖν ἔδει λοιπὸν τὸν χωνευθέντα χρυσὸν ἐξαιρεθῆναι τῆς χωνείας, ἵνα φανῇ λαμπρότερος (τοιοῦτοι γὰρ οἱ διὰ πειρασμῶν διερχόμενοι Ἅγιοι, ὧν καὶ τὸ πρόσωπον ἀναλαβὼν ὁ ψάλλων ἔλεγεν, Διήλθομεν διὰ πυρὸς καὶ ὕδατος, καὶ ἐξήγαγες ἡμᾶς εἰς ἀναψυχήν) ἐξάγει καὶ τὸν καλὸν ἀθλητὴν εἰς ἀναψυχὴν ὁ τῶν πειρασμῶν κατάλυτης Θεός, ὁ λέγων, Οὐ μή σε ἀνῶ, οὐδ' οὐ μή σε ee ἐγκαταλίπω, καθὼς καὶ ὁ Ἀπόστολος φησιν, Πιστὸς δέ ἐστιν ὁ Θεός, ὃς οὐκ ἐάσει ὑμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δύνασθε ὑπενεγκεῖν, ἀλλὰ ποιήσει σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ τὴν ἔκβασιν ἐκ τοῦ πειρασμοῦ. Τίς δὲ καὶ ποία ἡ τούτου ἔκβασις ἤτοι καθαίρεσις, ἀκούσωμεν δι' ὀλίγων.

multisque in eo toleratis ærumnis,

ee

65 Μεταστὰς τοῦδε τοῦ βίου ὁ ὑπεισελθὼν εἰς τὸν θρόνον τοῦ πολυάθλου καὶ μεγάλου ἀνδρὸς (ἐν ᾧ τρόπῳ οἶδεν ὁ διά τινας ἀπορρήτους μὲν αἰτίας συγχωρῶν τοιαῦτα γίνεσθαι Θεός) καὶ τοῦ φιλοχρίστου λαοῦ ζητοῦντος τὸν ἑαυτῶν ποιμένα καὶ διδάσκαλον, καὶ τὰς ἐκβοήσεις ποιουμένου [πρὸς τοὺς] ff Βασιλεῖς Ἰουστῖνον καὶ Τιβέριον, καὶ πρό γε πάντων πρὸς τὸν Βασιλέα τῶν Βασιλευόντων, καὶ Κύριον τῶν κυριευόντων Χριστὸν τὸν ἀληθινὸν Θεὸν ἡμῶν, ἀποδοθῆναι αὐτοῖς τὸν φύλακα τῆς πίστεως, τὸν κήρυκα τῆς Τριάδος, τὸν ὑπέρμαχον τῆς ὀρθοδοξίας, τὸν πάντα πᾶσι γενόμενον ἵνα τοὺς πλείονας κερδήσει· ταυτὰ παθόντες οἱ ἐν εὐσεβεῖ τῇ μνήμῃ, ἀποδεξάμενοι τὸν ἔνθεον ζῆλον, καὶ τὸ θερμὸν τῆς ἀγάπης τοῦ πιστοτάτου λαοῦ, ὃν εἶχον καὶ αὐτοὶ ἔκπαλαι πόθον εἰς τὸν ὅσιον ἄνδρα ἐφανέρωσαν, τῷ φιλοχρίστῳ λαῷ παρασχόντες τὴν χάριν· ἀεὶ γὰρ ἐβούλοντο γενέσθαι τοῦτο, διὰ πολλὰ μέν, ἐξαιρέτως δὲ διὰ τὸ προσειπεῖν αὐτὸν αὐτοῖς τὰ τῆς βασιλείας πρὸ τῆς βασιλείας· περὶ ὧν ἄξιόν ἐστιν, καιροῦ καλέσαντος, δι' ὀλίγων ἐξηγήσασθαι, κἂν εἰ τοῦ πρόσω εἰργόμεθα· οὐ γὰρ θέμις τὴν τοῦ Θεοῦ χάριν λήθῃ παραδραμεῖν, ἵνα ὁ κίνδυνος τοῦ χώσαντος τὸ τάλαντον λάβῃ καθ' ἡμῶν χώραν. Λέξω οὖν τὰ κατὰ πρόγνωσιν αὐτοῖς εἰρημένα.

restituitur per Justinum et Tiberium

ff

66 Πρὸ τριῶν ἤδη καὶ πρὸς χρόνων τῆς βασιλείας Ἰουστίνου, ἀπεκαλύφθη τῷ βλέποντι καὶ μεγάλῳ Ἀρχιερεῖ, ὅτι μέλλει βασιλεύειν· Ὃς μηδὲν μελλήσας, θέλων αὐτὸν στηρίξαι εἰς τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀσφαλέστερον ποιῆσαι τοῦ ἐπιμελεῖσθαι τῆς ἑαυτοῦ κατὰ Θεὸν ζωῆς, ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ Ἠπανέσου ὄντος ἐν ταῖς Ἰουκουνδιανοῖς ἀπελθὼν, εὗρεν τὸν Ἰουστῖνον ἐν ἡσυχάζοντι τόπῳ ἐν τῷ τοῦ Θεοῦ θεράποντος Εὐτυχίου, ἐν ᾧ καὶ θυρίς ἦν (τοῦτο γὰρ τὸ σημεῖον, ὡς πάλαι ποτὲ ὁ Βουνὸς μαρτυρεῖ, παρειλημμένον ἦν) καὶ λέγει αὐτῷ. Ἄκουσόν Κύρι ὁ Κουροπαλάτης, εἰ καὶ ταπεινός, δοῦλος καὶ Ἱερεύς εἰμι τοῦ Θεοῦ· ἀπεκαλύφθη μοι ὅτι σοι μένει ἡ βασιλεία μετὰ τὴν κοίμησιν τοῦ θείου σου· καὶ βλέπε μὴ ἀγροικίσῃς ὧδε κακῶς, ἀλλὰ πρόσεχε σεαυτῷ, καὶ γνοὺς κάτω θὲς τὸ ποιεῖν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Τούτων ἀκούσας τῶν λόγων ὁ Ἰουστῖνος, ηὐχαρίστησεν τῷ Θεῷ, καὶ εἶπεν τῷ Μεγάλῳ, Ὁ Θεὸς δώσει με κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιῆσαι, καὶ ὑπὸ σοῦ διοικεῖσθαι. Καὶ ταῦτα μὲν ἐν τούτοις. Ὅταν δὲ ἦν ὁ μέγας ἐν τῇ νήσῳ τῇ λεγομένῃ Πριγκίπῳ, διηγεῖτο ἡμῖν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ λέγων, ὅτε ἐν ὁράματι τῆς νυκτὸς σπάθιν μοι δέδωκέν τις, ἔχουσαν στήθεια τῶν δύο Ἰουστίνου καὶ Σοφίας τῆς αὐτοῦ συζύγου· καὶ προσαγγέλλων μοι, Καὶ τί ἄρα σημαίνει τοῦτο; Καί τις τῶν παρεστηκότων ἀποκριθεὶς εἶπεν, Τὴν τομὴν ἤτοι τὸ τέλος τῆς κατασκευῆς τοῦ πράγματος εἰσόρισας. Ὁ δὲ εἶπεν, Οὐκ ἔστιν οὕτως, ἀλλὰ αὐτοὶ βασιλεύσουσιν, καὶ ἐκδικοῦσιν με· βασιλικὴν γὰρ σφραγίσιν εἶδον αὐτοὺς φοροῦντας. Καὶ ὅτι μὲν ἐβασίλευσαν δῆλον, ὅτι δὲ καὶ ἐξεδίκησαν αὐτόν, πολλοῖς γὰρ ἐπεξελθεῖν hh τῶν κατ' αὐτοῦ γενομένων, ἐπὶ τῇ αὐτοῦ ἐκβολῇ, καὶ πάντες ἴσαμεν. Ἀλλὰ περὶ τούτων τοσαῦτα καὶ προειρηθῆ καὶ ἀπετελέσθη. Τί δὲ καὶ περὶ Τιβερίου, τοῦ εὐσεβοῦς τῇ μνήμῃ, προεῖπεν ὁ Ὅσιος ἴδωμεν.

AUCT. EUSTATHIO EX MS VATICANO quibus imperium prædixerat.

gg

Justino tribus annis ante verbotenus

et aliis pridem ex visione:

hh

67 Πρῶτον μὲν ἀπ' αὐτὸν τὸν Τιβέριον, Νοταριεύοντα, παρέθετο τῷ Ἰουστίνῳ πρὸ τῆς αὐτοῦ βασιλείας. Λοιπὸν δὲ διάγοντος Τιβερίου ἐν τῷ Σιρμίῳ ἕνεκεν τοῦ Ἀβαρικοῦ πολέμου, ἔγραψεν αὐτῷ ὁ θαυμάσιος παραφράσεως συντομίᾳ, ἡ δὲ πρόφασις ἦν αὕτη. Τριβοῦνός τις τοῦ καθεζομένου ἀριθμοῦ ἐν Ἀμασείᾳ, θέλων διὰ συγκροτήσιν καὶ προστασίαν συστῆναι τῷ Τιβερίῳ, γράμματα λαβὼν ἀπὸ τοῦ Ὁσίου, προθύμως ἀπῆλθεν πρὸς αὐτὸν εἰς τὸ Σίρμιον· καὶ ὁ μὲν σκοπὸς τῆς ῥηθείσης ἐπιστολῆς ἦν οὗτος· εἶχε δὲ ἐν αὐτῇ καὶ τὴν πρόρρησιν τῆς βασιλείας· περιείχετο γὰρ μετὰ τὸ προοίμιον τῆς ἐπιστολῆς οὕτως, Νῦν οὖν ἐν μέρει τῆς οἰκίας τῆς πολιτείας ἐνεπίστευσέν σοι ὁ Θεός, προσθήσει δὲ καὶ τὸ τέλειον. Ἀλλὰ τότε μὲν οὐδεὶς ἐξ ἡμῶν ἐγίνωσκεν τί σημαίνει τὸ ῥῆμα, ὅτε δὲ γέγονεν Καῖσαρ, τὸ τηνικάδε πάλιν ἐγνώσθη· καὶ γὰρ τὴν ἐπιστολὴν ἐκείνην δεξάμενος ἐφύλαττεν, ὡς ἐγνώκαμεν ὕστερον. Καὶ τὰ μὲν τῆς προρρήσεως τῶν δύο Βασιλέων ἱκανῶς εἴρηται· τί δὲ καὶ περὶ τοῦ νυνὶ φιλοχρίστου Μαυρικίου προεῖπεν, μάθωμεν.

Tiberio per litteras.

68 Πρὸ δέκα ὀκτὼ χρόνων καὶ πρὸ τῆς αὐτοῦ βασιλείας, διάγοντος τοῦ Ὁσίου ἐν τῷ μοναστηρίῳ, τῆς τῶν πραγμάτων ὑπαλλαγῆς οὕτως μεταβληθείσης, συνέβη πάντας τοὺς τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Πόντου διοικοῦντας, τρακτευτάς τε καὶ κυστὰς τῶν δημοσίων, ἔτι γε μὴν καὶ τὰ τῆς Μαθηματικῆς τάξεως ἐμπεπιστευμένους, ὁρμᾶσθαι τῆς ταύτης ἐκ τῆς Ἀραβισσηνῶν πόλεως, ἐξ ὧν τινες ἀπὸ τῶν καὶ ἀγχιστευόντων ὑπῆρχον καὶ εἰσὶ τοῦ νῦν πιστοτάτου Βασιλέως. Εἰκότως οὖν οὗτοι πάντες ἤρχοντο πρὸς τὸν Μακάριον, τὰ μεγάλα εὐεργετηθησόμενοι· καὶ οἷα φιλεῖ γίνεσθαι πολλάκις ἐν συντυχίαις, οἱ μὲν ἐπῄνουν τήνδε τὴν ἐπαρχίαν, οἱ δὲ ἄλλην χώραν. Τοιούτων γοῦν διαφόρων λόγων κινουμένων, ὁ μέγας ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, χαριεντιζόμενος, εἶπεν πρὸς αὐτούς, καὶ ἵνα μή τις ὑποπτευθῶσιν αὐτὸν φθέγγεσθαι νομίσειεν, τοὺς περὶ τῆς πόλεως Ἀραβισσοῦ λόγους τε καὶ ἐπαίνους διαλέξαι· καὶ ὡς μὲν ἡμῖν καὶ τοῖς ἐξ αὐτῆς ὁρμωμένοις ἔδοξεν, τὰ λεγόμενα, πρὸς χάριν καὶ συντυχίας ἕνεκα λέγεται, τὸ δὲ πέρας ἐδείξεν τῶν ῥημάτων τὴν ἔκβασιν. Ποῖα δὲ καί

Idem prædixerat de Mauritio Amaseæ,

laudans ejus patriam

τινα

AUCT. EUSTACHIO EX MS VATICAN.

τίνα παρὰ τοῦ θείου ἀνδρὸς προφητευθέντα ἦν; Ὁσάκις μνήμην ἐποιεῖτο τῆς Ἀμασειανῶν πόλεως, οὕτως ἔλεγεν χαριεντίζων, ἀκουόντων πάντων τυχόν, καὶ τῶν ἐκεῖθεν ὁρμωμένων Ἀρχόντων· Μεγάλη ἐστὶν ἡ πόλις ὑμῶν, διὰ τοῦτο εἴρηται περὶ αὐτῆς, Ἐκ Ναζαρὲτ δύναταί τι ἀγαθὸν εἶναι· καὶ οὐκ ἔλεγεν, Ὅτι ἐγὼ λέγω, διὰ τὸ μὴ δεικνύειν ἑαυτὸν ὑψηλόν, ἀλλὰ ταπεινόν· πᾶς γὰρ ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται, ὁ δὲ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται.

et rursum Constantinopoli

69 Καὶ ταῦτα μὲν ἐν Ἀμασείᾳ προλεχθέντα· ὅτε δὲ ηὐδόκησεν ὁ Θεὸς καὶ ἀπεκατέστη εἰς τὸν ἑαυτοῦ θρόνον, πρὸ δύο ἐτῶν τῆς τελευτῆς τοῦ ἐν εὐσεβεῖ τῇ μνήμῃ Τιβερίου, συνέβη ἀσθένειᾳ περιπεσεῖν τὸν αὐτὸν Τιβέριον, καὶ δὴ ἐπεσκέψατο αὐτὸν ὁ θεράπων τοῦ Θεοῦ, καὶ καλῶς ἔσχεν· ἦν γὰρ καὶ ὅραμα θεασάμενος, ὅτι οὐκ ἀποθνήσκει νῦν. Πολλῶν οὖν τοιαῦτα λαλούντων τε καὶ λαλουμένων, ὅτι ἐὰν συμβῇ ἀνθρώπινόν τι τῷ Βασιλεῖ, τίς ἄρα διαδέχεται τὴν βασιλείαν· λέγει ὁ Μέγας, Οὐκ ἀποθνήσκει ὁ Βασιλεύς. Διαφόρων τοίνυν ὀνομάτων Ἀρχόντων μνημονευόντων, οὐδὲν ἀπεκρίνατο ὁ Μακάριος· ὅτε δὲ τοῦ νῦν εὐσεβεστάτου ἐμνημονεύθη τὸ Μαυρικίου ὄνομα, ἐν ἑαυτῷ γενόμενος, τὰ ἤδη προεγνωσμένα αὐτῷ καὶ προλεχθέντα ἐφανέρωσεν, οὕτως εἰπών, Οὗτος ὁ τὸ ἔχειν ἄλλον, τὸ πιστὸν τοῦ πράγματος διὰ τοῦ ὅρκου βεβαιώσας. Τοιαῦτα οὖν ἐπεμνήσθημεν καὶ τῶν ἐν Ἀμασείᾳ λεχθέντων. Μηδεὶς δὲ ἀμφιβολίαν ἐχέτω περὶ τούτων· διὰ γὰρ τοῦτο πρόσωπα, καὶ χρόνους, καὶ τόπους, καὶ προφάσεις εὐλόγους ἐγράψαμεν, ἵνα μή τις ὑμᾶς λογίσηται πρὸς τὸ κεχαρισμένον τῷ ἀνδρὶ φθέγξασθαι· ὁ γὰρ χωρῶν χωρείτω, καὶ ὁ ἀπιστῶν ἀπιστείτω, τί γάρ μοι καὶ τοὺς ἔξω κρίνειν; Ἀλλ᾽ ἐπανέλθωμεν ὅθεν τὰ τῆς ἀποκαταστάσεως ἠρξάμεθα διηγεῖσθαι τοῦ ὁσίου ἀνδρός.

Revocatus in Regiam

70 Ὡς οὖν τὰς ἐκβοήσεις τοῦ φιλοχρίστου λαοῦ ἐδέξαντο οἱ Βασιλεῖς Ἰουστῖνος καὶ Τιβέριος, εὐθέως καὶ παραγγέλματα σὺν πολλῷ τῷ τάχει καὶ χαρᾷ μεγάλῃ ἀπεστείλαντο τοὺς γενναιοτάτους Σκρίβωνας πρὸς τὸν Ὅσιον, ἵνα καὶ μὴ θέλων ἑκουσίως ὑπακούσῃ, καὶ μὴ βουλόμενον αὐτὸν ἀγάγωσιν εἰς τὴν Βασιλίδα τῶν πόλεων. Οἳ καὶ παραγενόμενοι πρὸς αὐτόν, ἀπέδωκαν αὐτῷ τὸ βασιλικὸν γράμμα. Τοῦτο λαβὼν μετὰ χεῖρας, ἀναβλέψας τε πρὸς τὸν Θεόν, καὶ σύνδακρυς γενόμενος, ηὐχαρίστησεν καὶ εἶπεν· Ἰδοὺ τὰ χείλη μου οὐ μὴ κωλύσω, ὅτι σὺ ἔγνως τοὺς διαλογισμούς μου ἀπὸ μακρόθεν· τὴν τρίβον μου καὶ τὴν σχοῖνον μου σὺ ἐξιχνίασας, καὶ πάσας τὰς ὁδούς μου προεῖδες· ἐθαυμαστώθη καὶ ἐξ ἐμοῦ ἡ γνῶσίς σου, ἐκραταιώθη, οὐ μὴ δύνωμαι πρὸς αὐτήν· τίς γὰρ ἔγνω νοῦν Κυρίου, ἢ τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐγένετο; ἃ γὰρ ὁ Θεὸς ὁ ἅγιος βεβούλευται τίς διασκεδάσει; μὴ ἐρεῖ τὸ πλάσμα τῷ πλάσαντι, τί με οὕτως ἐποίησας; αἰνέσω τὴν αἴνεσίν σου Κύριε καὶ ἐφοβήθην, κατενόησα τὰ ἔργα σου καὶ ἐξέστην, ὅτι φοβερὸς εἶ, καὶ τίς ἀντιστήσεταί σοι; Τοιούτοις καὶ πλείοσιν εὐχαριστηρίοις χρησάμενος λόγοις, καὶ ἐκτελέσας τὴν θείαν λειτουργίαν, εἰς τὸ εὐαγὲς μοναστήριον, καθεσθεὶς καὶ ἐν τῷ θρόνῳ (συνέβη γὰρ καὶ ἡμέραν Κυριακήν, μεθ᾽ ἣν καὶ τὴν μνήμην τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ τοῦ σεπτεμβρίου μηνὸς φαιδρῶς ἑορτάσαμεν) εὐλόγησας τὸ μοναστήριον καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ, ἔτι γε μὴν καὶ πᾶσαν τὴν πόλιν, καὶ παραθέμενος πάντας αὐτοὺς τῷ Θεῷ, ἀπηέχετο τῆς ὁδοῦ· συνείπετο δὲ αὐτῷ καὶ ὁ τῆς αὐτῆς πόλεως Ἀρχιεπίσκοπος μέχρι τῆς β´ αὐλισθείσης.

Amasea discedit

71 Καὶ ἦν ἰδεῖν οὕτως ξένον θέαμα καὶ πρέπον τῇ θείᾳ ἐκείνῃ ψυχῇ, μεμιγμένα τὰ ἐναντία, λύπην καὶ χαράν, δάκρυα καὶ εὐφροσύνην, τῶν μὲν τὸν ἀπ᾽ αὐτοῦ σωματικὸν χωρισμὸν ὀδυρομένων, τῶν δὲ τὴν ἐπάνοδον ἑορταζόντων· οἱ ἑκατέρων δὲ ὀφθαλμοὶ διάφορα τῶν δακρύων προέφερον, τῶν μὲν λυπηρῶν, τῶν δὲ χαροποιῶν, ἢ μᾶλλον ἐξ ἑκατέρου ὄμματος, δι᾽ ὑπερβαλλούσης ἀγαλλίασιν, κατέρρει ταῦτα· κινοῦνται γὰρ ὡς οἴδαμεν δάκρυα καὶ χαρᾶς ἀκράτου προηγουμένης, ἅπερ οὐδὲ περιθλίβειν τὴν καρδίαν οἶδεν, εἰ μὴ ἐκ πάθους τῶν σπλάγχνων καὶ πόνου ψυχῆς ἀναπέμπεται· ὅπου γὰρ ἁμαρτία μὴ προτερεύει

[illegible]

κατὰ τὸ ἐνδεχόμενον, οὐδὲ ὀδύναι παρέπονται· ὅθεν καὶ ὁ κορυφαῖος τῶν Ἀποστόλων ἁμαρτήσας, λέγεται κλαῦσαι πικρῶς· τούτων δὲ μὴ ὄντων, τὸ ἐξερχόμενον δάκρυον οὐκ ἄν τις εὐλόγως δάκρυον, ἀλλ᾽ εὐφροσύνης προσαγορεύσειεν βότρυν· Οὕτω γὰρ καὶ ἐπὶ τῆς ἀμπέλου γενόμενον εὑρίσκομεν, ὅτε κατατέμνεται καὶ περικαθαίρεται, τότε καὶ δακρύει· ὥσπερ καὶ τὸ ἔμπαλιν, ὅταν κομᾷ καὶ τοὺς βότρυας ἔχει περικρεμαμένους, εὐφροσύνην χαρίζεται τοῖς ταύτην ἐργαζομένοις. Οὕτως οὖν καὶ ὁ τοῦ Θεοῦ θεράπων πάντας εὐφράνας, πάντας χαροποιήσας τοὺς ἐνοικοῦντας τὴν πόλιν, παραθέμενος αὐτοὺς τῷ Κυρίῳ, μόλις ποτὲ ἀποσπασθεὶς ἀπ᾽ αὐτῶν τὴν τοῦ πρόσω πορείαν ἐποιεῖτο.

dolore et gaudio mixtis.

72 Τίς ἄρα διηγήσεται ἀξίως τὰ συμπάντα τοιαῦτα θαυμάσια; ποία γλῶσσα δυνήσεται πρεπόντως ἱστορῆσαι τὰς συνεχεῖς καὶ διαφόρους ὑπαντήσεις, ἑτέρας ἑτέρων διαφερούσας φαιδρότητι, τὰς ξένας ἐκβοήσεις καὶ εὐφημίας; συμφώνως δὲ πάντων κραζόντων καὶ λεγόντων, Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου, καὶ Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη. Ἐγίνωσκον γὰρ οἱ ταῦτα λέγοντες τὴν τοῦ Κυρίου φωνὴν τὴν λέγουσαν, Ὅτι ὁ δεχόμενος ὑμᾶς ἐμὲ δέχεται, καὶ ὁ δεχόμενος δίκαιον εἰς ὄνομα δικαίου μισθὸν δικαίου λήψεται. Φέροντες δὲ καὶ ἀσθενεῖς, ἐτίθουν παρὰ τὴν ὁδὸν ἵν᾽ ἡ σκιὰ τοῦ πολυάθλου ἀνδρὸς ἐπισκιάσῃ τινὶ αὐτῶν, οἱ κατὰ τὴν πίστιν αὐτῶν ἠξιοῦντο τῆς βοηθείας Κυρίου· γέγονε γὰρ καὶ θαῦμα παράδοξον. Ἐξερχομένου τοῦ Ὁσίου ἀπὸ Εὐχαϊτῶν, γυνή τις μετὰ παιδίου ἀσθενοῦς προσελθοῦσα, ὠθίσθη ὑπὸ τοῦ ὄχλου, καὶ ἔπεσεν ὑποκάτω τῶν ii βορδώνων, καὶ πάντων ἀπογνόντων ὡς ἤδη τεθνηκυίας, αὐτῆς καὶ τοῦ παιδίου, ἔμεινεν ἀβλαβής, ἀπηλλάγη δὲ καὶ [τὸ παιδίον] τῆς συνεχούσης αὐτὸ kk νόσου.

CAP. VIII. In itinere miraculis honoratur

apud Euchaitas

ii

kk

73 Οὕτως μὲν οὖν διανύσαντες πᾶσαν τὴν ὁδόν· φθάσαντες δὲ τὴν τῶν Νικομηδέων μητρόπολιν, ὡς εἰς ἄλλον τινὰ κόσμον καὶ λαὸν ἕτερον, πρὸς ὃν ἤδη παρεληλύθαμεν· καί, ἵν᾽ οὕτως εἴπω, ὡς ἐξ ὕπνου διεγερθέντες, ἐπέγνωμεν τοῦ πράγματος τὴν ἀλήθειαν· καὶ ὥς φησιν ἡ ἱστορία περὶ τοῦ κορυφαίου τῶν Ἀποστόλων, ὅτι πατάξας ὁ Ἄγγελος τὴν πλευρὰν τοῦ Πέτρου, εἶπεν αὐτῷ, Ζῶσαι, καὶ ὑπόδησαι τὰ σανδάλιά σου, καὶ ἀκολούθει μοι· διελθόντες δὲ μίαν καὶ δευτέραν φυλακήν, ἦλθον ἐπὶ τὴν πύλην τὴν σιδηρᾶν, ἥτις αὐτομάτως ἠνοίχθη αὐτοῖς· τούτων δὲ γενομένων, ἐδόκει ὁ Πέτρος ὅραμα βλέπειν· τοιοῦτό τι γέγονεν καὶ ἐπὶ τῷ μεγάλῳ Εὐτυχίῳ. Ἡνίκα γὰρ ἐφθάσαμεν τὴν Νικομήδειαν, ἔγνωμεν ἀληθῶς ὅτι ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Ἄγγελον αὐτοῦ, καὶ ἐξείλετο τὸν ζηλωτὴν Πέτρου ἐκ χειρὸς πάντων τῶν ἐπιβουλευόντων αὐτῷ. Οὐ μόνον γὰρ ὁ πιστὸς καὶ φιλόχριστος λαός, τὸ βασίλειον ἱεράτευμα, τὸ ἔθνος τὸ ἅγιον, τὰς πρεπούσας ἐκβοήσεις ἐποιεῖτο, καὶ τὰς εὐχαριστίας ἀνέπεμπεν τῷ Θεῷ, ἀλλ᾽ ἔτι μὴν καὶ ὁ τῶν ἀπίστων καὶ ἔξω τῆς ἡμετέρας αὐλῆς δῆμος Ἑβραίων, μικροῦ δεῖν τοὺς παῖδας μιμούμενοι, τό, Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου, καί, Αὐξήσει ll ἡ πίστις τῶν Χριστιανῶν, ἔλεγον κράζοντες.

transit Nicomediæ cum gratulatione omnium.

ll

74 Μετὰ τοιαύτης τοίνυν τιμῆς ἐπάνεισιν, εἰς τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων ἐκ τῆς μακρᾶς ἐκδημίας, ὁ ἀγωνιστής, ὡς πάλαι ποτὲ ὁ πολύαθλος καὶ μέγας Ἀθανάσιος εἰς τὴν Ἀλεξάνδρου πόλιν· τοιαῦτα γὰρ ὁ θεῖος Γρηγόριος περὶ αὐτοῦ συγγράφεται, Πῶλος μὲν ἦγεν τὸν ἄνδρα mm, καὶ (μή μοι τῆς ἀπονοίας νεμεσήσητε) [ὡς τὸν ἐμὸν Ἰησοῦν ὁ πῶλος ἐκεῖνος, εἴτ᾽ οὖν ἐξ ἐθνῶν λαός, ὃν εὖ ποιῶν ἐπιβαίνει τῶν τῆς ἀγνοίας δεσμῶν λυόμενον, εἴτε τι ἄλλο βούλεται παραδηλοῦν ὁ λόγος]· κλάδοι δὲ αὐτὸν ὑποδέχονται καὶ στρώσεις ἱματίων πολυανθῶν καὶ ποικίλων, προσρριπτουμένων τε καὶ ὑποσρριπτουμένων, ἐν ταῦτα μόνον ἀτιμασθέντος τοῦ ὑψηλοῦ καὶ πολυτελοῦς καὶ τὸ ἴσον μὴ ἔχοντος εἰκὼν καὶ αὕτη τῆς ἐπιδημίας Χριστοῦ] καὶ οἱ προβοῶντες καὶ προχορεύοντες, πλὴν ὅσον οὐ παίδων ὅμιλος μόνον τὸ εὐφημούμενον ἦν, ἀλλὰ καὶ πᾶσα γλῶσσα, συμφώνως καὶ ἀντιθέτως νικᾶν ἀλλήλους ἐπειγομένων. Ἐῶ γὰρ λέγειν κρότους πανδοξαστοὺς καὶ θυμιαμάτων ἐκκαύσεις, ὡς πᾶσαν ὀρᾶσθαι καπνιζομένην

Constantinopolim regreditur uti Athanasius Alexandriam

exceptus maximo plausu civium,

nn

et pompa obviarum navium:

νιζομένην καὶ φωτὶ καταστραπτομένην τὴν πόλιν, καὶ δημοσίας ἑστιάσεις καὶ οἰκιδίας, καὶ ὅσοις αἱ πόλεις τὸ φαιδρὸν ἐπισημαίνουσιν, αὐτή τε μεθ' ὑπερβολῆς ἐκείνων, καὶ παρὰ τὸ εἰκὸς ἐχαρίζετο. Τὸν αὐτὸν οὖν τρόπον καὶ νῦν τὴν ἑαυτοῦ πόλιν ὁ θαυμάσιος καὶ μέγας Εὐτύχιος, μετὰ τοιαύτης καταλαμβάνει τῆς πανηγύρεως, ὥστε πολλῶν πολλάκις καὶ πολλοὺς ἤδη γεγενημένων ἐκ τοῦ παντὸς χρόνου τιμῶν τε καὶ ὑπαντήσεων, οὐκ Ἄρχουσι μόνον δημοσίοις, ἀλλὰ καὶ Ἱερεῦσι καὶ τῶν οἰκείων τοῖς ἐπισυνεστάτοις, μηδεμίαν ταύτης μνημονεύεσθαι πολυανθρωποτέραν καὶ λαμπροτέραν· ἀλλ' αὕτη μόνη ὑπέχειται καὶ ὑπερῆρεν πάσας. Ἁρμόσειεν δ' ἂν τις εὐλόγως ἐνταῦθα καὶ τὸ ὑπὸ Ἡσαΐου τοῦ μεγαλοφώνου εἰρημένον, Ὅτι προσάξουσιν nn οἱ ἀδελφοὶ αὐτῶν, τουτέστιν οἱ πιστοὶ λευῖται, καὶ ἱερεῖς ἐν λαμπήναις [illegible] μετὰ σκιαδίων εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν δῶρον τῷ Κυρίῳ. Ἡ οὐχ οὕτως; μᾶλλον δὲ καὶ ὑπὲρ τὸ πλέον τὸν ἑαυτῶν πατέρα, ποιμένα τε καὶ διδάσκαλον, ὁ πιστὸς λαὸς εἰσήγαγεν εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, τὴν νέαν Ἱερουσαλὴμ καὶ βασιλίδα τῶν πόλεων. Πῶς ἄν τις κατὰ λόγον διηγήσεται τὰ τότε γεγενημένα [illegible] κατὰ γῆν τε καὶ θάλασσαν; πῶς ἡ θάλασσα χρυσωθεῖσα τρόπον τινὰ καὶ τὴν γείτονα γῆν μιμησαμένη, ὑπὸ τοῖς πλοίοις καὶ τοῖς πορθμίοις ἀκωλύτως ὑποθεῖσα, τοῖς ἀνθρώποις βαδίζειν παρείχετο; οὐ δὲ γὰρ ἦν ὁ διακρίνων τὴν ὑγρὰν ἀπὸ τῆς ξηρᾶς ἐκ τοῦ πλήθους τῶν ἀνθρώπων· ἀλλ' ἡ γῆ τε πᾶσα χεῖλος ἓν, φωνὴ μία, θεία τε καὶ οὐρανία, πάντων ὁμοῦ δοξαζόντων τὸν ἑαυτῶν δεσπότην καὶ δημιουργὸν Θεόν.

nocte in Hormisdæ palatio acta,

75 Ταῦτα μὲν τοῖς μὲν εἰδόσιν ὑπομνήματα, τοῖς ἀγνοοῦσιν δὲ διδασκαλία γίνεται. Τί οὖν τὸ ἐφεξῆς; Ἀνεξέταστον [illegible] ἔφασαν; Οὐδαμῶς. Τί δὲ τοῦτό ἐστιν; Ὅπως ἐκ τινος οἰκονομίας, ὅθεν ἡ ἀρχὴ τῆς ἐκδημίας τοῦ θείου ἀνδρὸς, ἐκεῖθεν καὶ ἡ ἀποκατάστασις γίνεται. Συνάξεως γὰρ οὔσης τοῦ ἁγίου Τιμοθέου ἐν τοῖς Ὁρμίσδα, καθὼς ἤδη προδεδήλωται, ἐκεῖ τὴν θείαν λειτουργίαν [illegible], κἀκεῖθεν ἐπαρθεὶς ὁ Ὅσιος, ὑπέστη [illegible] ὑπέμεινε [illegible] πληρώσας δὲ τὸν δρόμον, ὥσπερ ὁ ἥλιος, ἀγαλλιάσεται δραμεῖν ὡς γίγας ὁδὸν ἀπ' ἄκρου τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τὸ κατάντημα αὐτοῦ ἕως ἄκρου αὐτοῦ· πάλιν γὰρ ἐν τοῖς Ὁρμίσδα ἀπεκατέστη ὡς νυμφίος εἰσπορευόμενος εἰς τὸν παστὸν αὐτοῦ, καὶ οὐκ [illegible] ἀπολαύσεις, καὶ μὴ ἀπολαύσας αὐτοῦ τῆς θέρμης. Ἕκαστος γὰρ τῶν πιστῶν τοῦ ἁγιασμοῦ καὶ τῆς χάριτος αὐτοῦ μετελάμβανον, οἱ τε διὰ τῆς ὁράσεως, οἱ δὲ διὰ τῆς ἀφῆς, πολλοὶ δὲ καὶ διὰ τοῦ μακρόθεν ἀσπασμοῦ, καὶ τῆς [illegible] ἐντεύξεως αὐτοῦ ἀπηλαύοντο· ἄλλοι δὲ διὰ τῆς ἀκοῆς ἠγαλλιῶντο μεγάλως· εἰς πᾶσαν γὰρ τὴν γῆν ἐξῆλθεν φήμη ὥσπερ [illegible] φήμη [illegible].

ad Blachernas procedit

76 Διανυκτερεύσας τοίνυν ἐν τῷ [illegible] οἴκῳ, καὶ [illegible] ἐκεῖ [illegible], ὅπερ καὶ μεθ' ἑαυτοῦ [illegible] εἶχεν ἀεὶ, παρεγένετο μετὰ τοῦ [illegible] τοῦ Κλήρου εἰς τὸν πανσεπτον οἶκον τῆς πανυμνήτου [illegible] δεσποίνης ἡμῶν [illegible] καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, τὸν [illegible] ἐν Βλαχέρναις· ἐκεῖ γὰρ [illegible] Ἰουστῖνος [illegible] Ὅσιον, μετὰ πολλῆς [illegible] καὶ τῆς πρεπούσης τιμῆς, τὴν [illegible], ἀπέλυσεν [illegible] τὴν θείαν ἐκτελέσαι λειτουργίαν, ἡ γὰρ ἡμέρα ἦν Κυριακή. Τίς οὖν [illegible] ἐπαξίως [illegible] μνημονεύσειεν τὸ [illegible], Ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ ἐρεύγεται ῥῆμα, καὶ νὺξ νυκτὶ ἀναγγέλλει γνῶσιν· [illegible] τῆς [illegible], καὶ τοῦ [illegible] τῆς ἀποκαταστάσεως καὶ τῆς θείας ἐκείνης καὶ [illegible], πολλὴν σοφίαν τε καὶ γνῶσιν ἐν ἀμφοτέροις τοῖς καιροῖς καὶ τοῖς πράγμασιν [illegible] ἐν τῷ καιρῷ μὲν [illegible] σαββάτου [illegible] μηνὸς, Ἰαννουαρίου γὰρ εἰκοστῇ [illegible] δευτέρᾳ ὁ πειρασμὸς ἤτοι ἡ ἐκβολὴ τοῦ ἀνδρὸς γέγονεν· πῶς δὲ αὖ πάλιν ἡ ἀποκατάστασις; Ἐν ἡμέρᾳ Κυριακῇ, καὶ μηνὶ Ὀκτωβρίῳ τρίτῃ γεγένηται, ἐν ᾗ καὶ οἱ τὴν κατ' αὐτοῦ συσκευὴν τυρεύσαντες ἀπετμήθησαν, Αἰθέριος φημὶ καὶ Ἀδδαῖος. Ὁ μὲν γὰρ Ἀδδαῖος Ἔπαρχος πόλεως ἦν, Αἰθέριος δὲ τῶν Ἀντιόχου

Oct

die 3 Oct quo antea obierant adversarii Addæus.

AUCT. EUSTRATIO EX MS VATICANO

Κουράτωρ· καὶ ὥσπερ ἀμφότεροι τὴν ἀναιρεσίαν ἤτοι ἐκβολὴν τοῦ Ὁσίου καὶ τὴν ἄτακτον χειροτονίαν πεποιήκασιν, [illegible] ἀμφω περὶ ὧν εἰργάσαντο καὶ τοὺς μισθοὺς ἐκομίσαντο. Ἐν ταύτῃ γοῦν τῇ ἡμέρᾳ ὁ [illegible] μὲν ὁ πανάριστος τὸν θρόνον καὶ τὴν ἑαυτοῦ κατέλαβεν Ἐκκλησίαν, οὗτοι δὲ τῆς ζωῆς ἐστερήθησαν πρὸ πολλῶν χρόνων τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ Ὁσίου· κἀκεῖνο δὲ τὸ προφητικὸν λόγιον οὐκ ἀπεικότως μνημονεύσαιτο, Καὶ ἔσται ἐν τῷ τόπῳ, οὗ ἐρρέθη, Οὐ λαός μου ὑμεῖς, κατὰ τὸ δοξάζειν ταναντία τισὶν, ἐκεῖ κληθήσεσθαι, Υἱοὶ Θεοῦ ζῶντος. Ἐν τοῖς Ὁρμίσδα γὰρ, ὡς εἴρηται γέγονεν ἡ ἀποκατάστασις. [illegible] γὰρ [illegible] οἱ τὰ στάδια λογιζόμενοι, τὸ, Μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης, ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν· Μακάριοί ἐστε ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς, καὶ διώξωσιν, καὶ εἴπωσιν πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι ἕνεκεν ἐμοῦ, χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

et Ætherius eadem quæ intulerat passus.

77 Οἶμαι δὲ ἀναγκαῖον εἶναι ὀλίγα διηγήσασθαι καὶ περὶ τοῦ ἀρχιερέως, ὅπως οὐκ ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ εἰς τὴν τοιαύτην κατασκευὴν, ἀλλ' ἔμεινεν πρὸς αὐτόν· ἤνεγκε γὰρ τῶν Κληρικῶν εἰσηνέχθη τῷ Αἰθερίῳ [illegible] αὐτοῦ ἀποστοῦ, Ὁσίου ὁ δὲ περιφρονήσας τῶν εἰσηγουμένων, οὐδὲν τῶν ἔλεγον ἐποίησεν. Ὅτε οὖν ἡ ὑπὸ [illegible] ὁ Αἰθέριος, ἔλεγεν τοῖς ἀπαγομένοις εἰς ἀποκεφαλισμὸν αὐτοῦ ἐξομολογούμενος, Ὅτι ὅσα ἐποίησα τῷ Κυρίῳ Εὐτυχίῳ, μετὰ [illegible] αὐτοῦ κατεσκεύασα αὐτῷ, [illegible] τῶν ἀνθρώπων μου κατεσκευάσθη τὰ [illegible] αὐτοῦ ἐπῆρα, τὰ πράγματά μου πάντα ἐπήρθησαν· ἐν μόνον οὐ πεποίηκα αὐτῷ, τοῦτο [illegible] τῶν γὰρ Κληρικῶν λεγόντων, ὅπως [illegible] αὐτοῦ, τοῦτο οὐ πέπραχα, [illegible] ἐν ποίᾳ εὑρεῖ ... καὶ [illegible] τῶν [illegible] μου ἀφαίρεσις οὐ γέγονεν. Κλαίων [illegible] ταῦτα διηγεῖτο, ἀλλ' [illegible] εὗρεν καιρὸν μετανοίας, καίπερ μετὰ δακρύων ταύτην ζητήσας. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τούτων· ἀλλ' ἐπανέλθωμεν ἐπὶ τὰ προκείμενα.

S. de sua restitutione in templo S. Sophiæ

78 Συντεταγμένως ὁ Ὅσιος τοὺς Βασιλεῦσιν, ὡς εἴρηται, καὶ μάλιστα ἀποσταλεὶς, εἰσῆλθεν ἀπ' αὐτῶν, βλέπων χαίροντα τὸν φιλόχριστον καὶ φιλοπάτορα λαὸν, καὶ τὴν ἀδιάλειπτον [illegible] προσφέροντα τῷ Θεῷ προσκαλεῖ [illegible] γενέσθαι [illegible]. Οὕτως οὖν [illegible] παντὶ τῷ λαῷ τῷ πιστῷ εἰς τὴν ἁγίαν τοῦ Θεοῦ μεγάλην Ἐκκλησίαν εἰσῆλθεν, [illegible] (πάλιν ὡς εἰς βασιλείαν Θεοῦ) [illegible] διὰ πολλῶν θλίψεων ἔνδον γενέσθαι τοῦ θείου ναοῦ καὶ ἀνελθὼν εἰς τὸν ἄμβωνα, ὡς πάλαι Μωσῆς εἰς τὸ Σιναῖον ὄρος, τὰς χεῖρας πρὸς τὸν Θεὸν ἀνατείνας, ἐπῄνεσε τὸν λαὸν, τὰς μὲν εὐχὰς [illegible], [illegible] πρὸς τὸν ἐν οὐρανοῖς Πατέρα καὶ Θεὸν, τὸ δὲ ἔλεος αὐτοῦ [illegible] ἐπὶ τὸν λαὸν [illegible] (οὐ γὰρ [illegible] διὰ τὸ πλῆθος ἄλλως ἔνδον γενέσθαι τοῦ ἱερατείου) [illegible] δὲ [illegible], τουτέστι, [illegible] πάντας [illegible] μετὰ τινος [illegible]. Τί δὲ λοιπόν; Ὁ θεῖος [illegible] τὸ ἅγιον θυσιαστήριον, [illegible] καὶ τὴν ἀναίμακτον ἐπιτελέσας θυσίαν, μετέδωκε [illegible] τῷ πιστῷ λαῷ, [illegible] ὥρας [illegible], διὰ [illegible] τοῦ μεταλαμβάνειν·

et populo sacram communionem impertit

tunc et semper ad eum frequentis

79 [illegible] μετέδωκεν, ὡς [illegible], [illegible] ἕως [illegible] εἶχεν [illegible] πρὸ [illegible], ἀλλ' ὅσον [illegible] τῷ [illegible], τοσοῦτον [illegible] ὅσον ὁ ἀδελφὸς πρὸς τὸν [illegible] ἦλθεν, [illegible] ὁμοίως καὶ [illegible] πάντας [illegible] αὐτὸν ἀγαπητικῶς εἷλκεν πρὸς ἑαυτόν. Ὅλος [illegible] κεχαριτωμένος ἐν στολῇ, ὡραῖος κάλλει ψυχικῷ τε καὶ σωματικῷ, ὑψηλὸς τοῖς ἔργοις, ταπεινὸς τῷ φρονήματι, καὶ τὴν μὲν ἀρετὴν ἀπρόσιτος, τὴν συντυχίαν δὲ καὶ λίαν εὐπρόσιτος, πρᾶος, ἀόργητος, συμπαθὴς, ἡδὺς τὸν λόγον, ἡδύτερος τὸν τρόπον, ἀγγελικὸς τὸ εἶδος, ἀγγελικώτερος τὴν διάνοιαν.

AUCT. EUSTATHIO EX MS. VATICAN. *Laudatur Eutychius a conformatione membrorum*

80 Οὐ γὰρ ἱκανὸς εἰμι κατ᾽ ἀξίαν διηγήσασθαι τὰ πάντα τοῦ ἀνδρὸς ψυχικά τε καὶ σωματικὰ γνωρίσματα, [illegible] τὴν διάπλασιν τῶν μελῶν ὅλου τοῦ σώματος, [illegible] ὥς τὰ πολλὰ χαρακτηρίζειν [illegible] τοῦ προσώπου, περὶ οὗ καὶ Σολομών φησι, [illegible] (δῆλον ὅτι τῆς κατὰ Θεὸν) [illegible] ὀφθαλμούς, [illegible] κόρας, [illegible] ὀδόντας, [illegible] Δαβὶδ [illegible] Χριστοῦ καὶ πνευματικὸν [illegible] τῆς θείας χάριτος, [illegible] τῶν Ἐκκλησιῶν [illegible] τοῦ Ἀαρὼν [illegible] τοῦ σώματος, [illegible] ἐνδύματος [illegible] κατὰ Χριστὸν [illegible] θείαν λόγιν τε [illegible] πόδας, μὴ ἐκκλίνοντας δεξιὰ ἢ ἀριστερά, βαδίζοντας δὲ τὴν τετριμμένην καὶ βασιλικὴν ὁδόν, [illegible] πιστός [illegible].

totiusque corporis habitu,

81 Τίς ἀπαγγέλλειν πρεπόντως τὸ εὔτακτον βάδισμα, [illegible] τοῦ σώματος; τοιοῦτο γὰρ τῶν [illegible] [illegible] εὐαγγελιζομένων [illegible] ἀνάστασιν. [illegible] τοῦ προσώπου [illegible]

pp pp [illegible] κατὰ [illegible]

q q [illegible] πνευματικαῖς [illegible] qq δὲ καὶ [illegible] εἰς θάνατον, [illegible] εἰς ζωήν, γινομένων πρὸς τὴν [illegible] Τίς οὖν ἂν θαυμάσειε [illegible] λόγον, [illegible] ὥς καὶ ἐπιτιμῶντα [illegible], καθώς φησιν ὁ θεῖος Γρηγόριος περὶ τοῦ μεγάλου Βασιλείου, καὶ ἐπαινέσαι [illegible] τῇ φιλοσοφίᾳ [illegible], ἀλλὰ [illegible] καὶ τὴν ἐπιτίμησιν πατρικήν, καὶ τὸν ἔπαινον [illegible] ἀλλὰ τὸ μὲν ἐπιεικεία, τὸ δὲ φρονήσει καὶ φι-

r r λοσοφίᾳ rr, ἀμφοτέρων ἐλάχιστα μὲν λόγου δεόμενα διὰ τὸν τρόπον, [illegible] ἐλάχιστα δὲ [illegible] διὰ τὸν λόγον, [illegible] διὰ τὴν [illegible]. Τί ἂν [illegible] τὸν ἄνδρα; Παῦλος [illegible] τοῦτο μὲν [illegible] τὸν Ἀρχιερέα τὸν μέγαν, τὸν διεληλυθότα τοὺς

et morum ornatu, s s

οὐρανούς, ἀναγνωρίσαι τολμήσει γὰρ μοὶ καὶ μέχρι τούτων [illegible], ἐπειδὴ Χριστο[illegible] ss οὐδὲν τοὺς ζῶντας κατὰ Χριστόν, τὸν [illegible] γυμνασμόν, τὸν ὅλον ἐπιθυμίαν ὑπάρχοντα, τὸν ἔτι ὑπὲρ γῆν ὄντα καταλιπόντα τὴν γῆν, καὶ [illegible] τοῦ πνεύματος ἄνω τεθειμένον, τὸν ἔξω σαρκὸς καὶ [illegible] μου ἀεὶ γενόμενον, ζήσαντα ὑπὲρ τὰ ὁρώμενα, καὶ τὰς θείας ἐμφάσεις δεξάμενον, ἀμιγῆ τῶν κάτω χαρακτήρων καὶ πλανωμένων, ὄντως ἔσοπτρον ἀκηλίδωτον Θεοῦ, καὶ ὄντα καὶ ἀεὶ γενόμενον, φωτὶ προσλαμβάνοντα [illegible] καὶ ἀμαυροτέρῳ τρανώτερον, τὸν μετ᾽ Ἀγγέλων στάντα καὶ μετὰ Ἀρχαγγέλων δοξάζοντα, καὶ Θεῷ συνιερατεύσαντα, καὶ tt τὸν ἄνω κόσμον δημιουργήσαντα διὰ τοῦ βαπτίσματος τοῦ ἁγίου καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων πνευματικῶν χαρισμάτων. Τίς ταῦτα καὶ παραπλήσια τούτοις περὶ τοῦ θείου ἀνδρὸς ἀξίως διηγήσεται; ποῖος ῥήτωρ ἢ συγγραφεὺς θείων διηγημάτων; Εἴθε [illegible] ὁ θεῖος Γρηγόριος, [illegible] καὶ νῦν τὸν μέγαν Βασίλειον ἐπαινέσειεν· τοῦ μὲν [illegible] ἀνδρὸς [illegible] πολλὰ καὶ μεγάλα, [illegible] Βασιλείου τοῦ ἁγίου, διὰ [illegible] τὸν Κύριον, Ὅτι [illegible] ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ. [illegible] ἐξήγγειλεν [illegible], ὡς ἔνεστι συγγράψασθαι τὰς τοῦ θείου ἀνδρὸς [illegible] λόγῳ τε καὶ [illegible] δὲ [illegible] ὁ τοῦ [illegible] καὶ τοῦτο [illegible] κίνδυνος [illegible] τοῖς τὰ ἐκείνου συγγράψασθαι [illegible].

82 Ἀλλ᾽ [illegible] μὲν περὶ τῶν [illegible] ὡς [illegible] καὶ μετὰ τὴν ἐπάνοδον [illegible] ὁ πανάριστος ἐπραγματεύσατο, δι᾽ ὀλίγων [illegible] μαθεῖν, [illegible] ὁ θεῖος Γρηγόριος πάλιν συνέγραψεν περὶ τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου· [illegible] μὲν ὥσπερ [illegible] τοσούτου [illegible], [illegible] δὲ οὐχ ὡς [illegible], [illegible] δὲ οὐχ ὡς [illegible], [illegible] τῶν ὑπὲρ τοῦ λόγου [illegible] τὴν εἴσοδον μετὰ τὴν εἴσοδον; [illegible] πάντα δὲ [illegible] ὥσπερ ἐν [illegible] καὶ τῆς ἁρμονίας, ὁ βίος, ὁ λόγος, οἱ ἀγῶνες, οἱ κίνδυνοι, τὰ τῆς ἐπανόδου, τὰ μετὰ τὴν ἐπάνοδον· [illegible] τὴν Ἐκκλησίαν [illegible] τοῖς δι᾽ [illegible] τοῦτο πρῶτον [illegible] ταῦτα [illegible] τὸν καιρὸν [illegible] τὸ μὲν [illegible] τὸ δὲ [illegible] τοῦ ἀντιδρᾶν [illegible],] uu οὕτω [illegible] τὰ τῶν [illegible] μεταχειρίζεται, [illegible] τοῦτο εἰπεῖν, [illegible] τοῦ ἀνδρὸς τὴν ἐπάνοδον. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἄλλοι [illegible], [illegible] τὰ μικρὰ τῶν ἐκείνου [illegible], μικρὰ δὲ [illegible] εἰπω, [illegible] τὰ ἐκείνου τοῖς ἐκείνου [illegible] θεοδοξασμένῳ [illegible] τῆς ὑπερβαλλούσης δόξης [illegible] τῶν τούτου ἑτέροις [illegible] πρὸς εὐδοκίμησιν. Τίνα [illegible] καὶ μετὰ ἐπάνοδον τοῦ νέου Ἀθανασίου εἰργάσατο ὁ Θεὸς δι᾽ αὐτοῦ ἴδωμεν. Ἆρα [illegible] τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων, [illegible] ἐκ τῆς συνεχείας τῶν πραγμάτων [illegible] τοῦτο [illegible]. Τοὐναντίον μὲν οὖν καὶ [illegible] τούτων γεγόνασιν, ὡς φησιν ὁ Κύριος, ὅτι καὶ μείζονα ποιήσετε τούτων, [illegible] ἐν πολλῶν [illegible] διὰ τὴν συμμετρίαν τοῦ λόγου.

CAP. IX. *Idem post reditum qui ante fuerat*

u u

aut etiam major

83 Πάντες ὅσοι τὴν ἐπάνοδον μέμνησθε τοῦ ὁσίου ἀνδρός, οὐκ ἀγνοεῖτε πάντως τὴν οὖσαν τηνικαῦτα μεγάλην ἀνθρωποθνησίαν, ἥτις [illegible] χρόνον πρὸ τῆς αὐτοῦ παρουσίας, ὡς πᾶσαν [illegible] ἡλικίαν ἀνάρπαστον ἐπαίρεσθαι, εἰ μὴ φθάσας ὁ ἐκλεκτὸς τοῦ Θεοῦ ἔστη, ὡς πάλαι ποτὲ Φινεές, καὶ ἐξιλάσατο, καὶ ἐκόπασεν ἡ θραῦσις. Τίς δὲ καὶ ποῖος ἐξιλασμός; Ἡ γεγονυῖα λιτὴ παρ᾽ αὐτοῦ τε καὶ τοῦ φιλοχρίστου λαοῦ, ταύτης ἕνεκα τῆς προφάσεως, ἀπὸ τῆς [illegible] μεγάλης Ἐκκλησίας ἕως τοῦ οἴκου τῆς ἁγίας ἀχράντου δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀεὶ παρθένου Μαρίας, τοῦ τιμωμένου ἐν Βλαχέρναις. Ἡνίκα οὖν [illegible] πρὸς τὸν ἐξ αὐτῆς καὶ πνεύματος ἁγίου σαρκωθέντα καὶ ἐνανθρωπήσαντα Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν ἀνεπέμφθησαν, ἐφείσατο τοῦ λαοῦ, στήσας τὸν ἔχοντα τὴν ῥομφαίαν Ἄγγελον, κόπτοντα καὶ μὴ φειδόμενον τῆς πόλεως· ἐμιμήσατο καὶ ἐν τούτῳ τὸν προφήτην Δαυὶδ ὁ θαυμάσιος, ὃς διὰ τὴν ἐξαρίθμησιν τοῦ λαοῦ φθορᾶς ἐπενεχθείσης, ἔλεγεν πρὸς τὸν Θεόν, Ἐγὼ ὁ ποιμὴν ἥμαρτον, ἐγὼ ἠδίκησα, οὗτοι δὲ τί ἥμαρτον; Ταῦτα προσευξάμενος ὁ Δαυὶδ καὶ εἰσακουσθείς, εἶδεν τὸν Ἄγγελον ἑστῶτα πρὸς τῇ ἅλῳ Ὀρνᾶ τοῦ Ἰεβουσαίου, ὃν καὶ παρακαλέσας, μᾶλλον δὲ τὸν κοινὸν Δεσπότην, ἔπεισε μὴ ἐπιβάλαι τὴν χεῖρα ἐπὶ τὴν πόλιν Ἱερουσαλήμ, ὅθεν καὶ θυσιαστήριον ἔστησεν ἐν αὐτῇ τῇ ἅλῳ,

instituta supplicatione

pestilentiam cessare fecit

ἄλω, ταύτην ἀντιλλαξάμενος, καὶ τοὺς βόας θυσίαν προσενέγκας τῷ Θεῷ, κατέπαυσεν τὸν θυμὸν καὶ τὸν θάνατον. Ἆρ' οὖν οὐχ οὕτως ὁ μέγας καὶ πρᾶος Εὐτύχιος πεποίηκεν, προσενέγκας τὴν ἱερὰν καὶ ἀναίμακτον θυσίαν τῷ Θεῷ; οὐδὲ γὰρ ἄλλως ἐπεστράφη ἡ τὰς χεῖρας καθῆλεν, εἰ μὴ δεξάμενος ἄνωθεν ἀντελάβετο τὴν τοῦ λαοῦ σωτηρίαν. Ἐξ αὐτῆς τοίνυν τῆς ἡμέρας μέχρι τῆς τελειώσεως τοῦ Ὁσίου, ἄπρακτον κατέστησεν τὸν λοιμὸν ἐόντα ὁ ὑπ' αὐτοῦ δυσωπούμενος Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν. Τοῦτο μὲν δὴ τὸ ἓν καὶ πρῶτον ἔργον τῆς αὐτοῦ ἐπιδημίας, τὴν κοινὴν σωτηρίαν ἀπεργασάμενον προσεδέξατο. Τί δὲ καὶ ἕτερον πεποίηκεν ὁ παντοδύναμος Θεὸς δι' αὐτοῦ ἴδωμεν.

MET EU-TYCHII EX MS VATICAN post editos sermones

oculum læsum curat XX

84 Νεώτερός τις τῶν ἱερέων ... Κωνσταντίνῳ τῷ Πατριαρχείῳ XX Ἀνδρέας, ... μᾶλλον ὑπ' αὐτοῦ ... ἐπὶ πολὺν χρόνον, ἐσχάτως ἐκινδύνευεν ... καὶ στερηθῆναι τούτου ... αὐτοῦ, μηδενὸς ἰατροῦ δυνηθέντος ὠφελῆσαι αὐτόν, τοὐναντίον μὲν οὖν πλέον ... τὸν ὀφθαλμὸν ... τοῦ παιδός. Ὡς οὖν ἐν τούτοις ἦν τὰ τοῦ πάθους, καταφεύγει πρὸς τὸν πανάρετον ἰατρόν, ... ἐπὶ ... τὸ πάθος ἰάσθαι, ὅπερ καὶ γέγονεν. Ποιήσας γὰρ ἐπ' αὐτῷ τὴν συνήθη εὐχήν, ἔχρισεν τῷ ἁγίῳ ἐλαίῳ τὸν πάσχοντα ὀφθαλμόν, καὶ ἀπεκατέστη ὑγιὴς ὡς ὁ ἄλλος τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι. Ἴδωμεν δὲ καὶ ἕτερον παράδοξον θαῦμα.

hydropicam sanat,

85 Κυρίλλῳ τῷ Κουαιστωρι(?) συνῴκει γυνὴ ἐκ πολλῶν τῶν χρόνων, αὕτη περιπεσοῦσα πάθει τοῦ ὕδρωπος ἐσχάτως ἐκινδύνευεν, ἣ καὶ πολλὰ ... ἰατροῖς δαπανήσασα, καὶ μηδὲν ὠφεληθεῖσα, ... Ταύτην ... τῶν προαστείων περιῆγεν, ... ἐκ τῆς ... ὠφεληθῆσαι αὐτήν. Συνέβη δὲ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον διάγειν τὸν Ὅσιον ἐν τῷ Πολεστικῷ. Ἐκεῖ δὲ τοῦτο ὁ φιλόχριστος ἀνήρ, ὁ γὰρ καὶ γνωστὸς τῷ Μεγάλῳ, μηδὲν ὑπερθέμενος, φέρει τὴν γυναῖκα πρὸς τὸν Ὅσιον, παρακαλῶν εὐχὴν αὐτῇ χαρίσασθαι ὅπως ἀπαλλαγῇ τῆς νόσου· ἣν καὶ δεξάμενοι πάντες, ἐξεπλήγησαν ἐπὶ τῷ ὄγκῳ καὶ τῷ φυσήματι τῆς κοιλίας αὐτῆς. Ὁ Μέγας δὲ αὐτὴν εὐξάμενος καὶ χρίσας αὐτὴν τῷ ἁγίῳ ἐλαίῳ, ἀπέλυσεν. Μετὰ δέ τινας ἡμέρας, διάγοντος τοῦ Ὁσίου πάλιν ἐν τῷ Πολεστικῷ, ἤγαγεν ὁ ἀνὴρ τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα, χάριτας ὁμολογῶν τῷ Θεῷ, καὶ πᾶσιν ὑποδεικνύων αὐτὴν ἀπαλλαγεῖσαν τοῦ φύσου καὶ τῆς ἀνάγκης ἐκείνης· οὕτω γὰρ ἀφανὴς ὁ τῆς κοιλίας γέγονεν ὄγκος, καὶ ἀποκατέστη ὑγιής, ὡς μὴ δὲ φαίνεσθαί ποτε ὅτι εἶχεν ἀσθένειαν. Πολλοὶ οὖν ἐγνωκότες τὸ μέγεθος θαῦμα, ἐδόξασαν τὸν Θεόν· ἔτη γὰρ ἡ γυνὴ πλείω τῶν τεσσαράκοντα, ἐφ' ... ἐξέφερεν τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς ἰάσεως.

86 Ἀλλ' ἵνα μὴ δόξω τισὶν ἄπιστα λέγειν, φανερὸν ἡγοῦμαι μὴ περαιτέρω περὶ τῶν τοιούτων διηγήσασθαι· τὸ γὰρ ἐπέκεινα, ὥς φησιν yy ὁ Πατήρ, Γαδείρων οὐ περατόν. Λέγει δὲ καὶ ὁ τῆς Νυσσαέων μέγας Γρηγόριος, περὶ τοῦ μὴ δεῖν παρὰ τὸ ὑπερέχον μέτρον τῶν χαρισμάτων φιλαρετεῖν(?) ποιῆσαι, τοιαῦτα περὶ τῆς ἰδίας ἀδελφῆς· Ἐπεὶ τοίνυν πάντα ταῦτα πεπραγμάτευντο, τοῖς μὲν δι' ἀκριβείας ἐγνωκόσιν τὰ περὶ αὐτῆς ἀληθῆ εἶναι πιστεύεται κἂν ὑπὲρ πίστιν ᾖ· ἐπὶ δὲ τῶν σαρκωδεστέρων ἔξω τοῦ ἐνδεχομένου νομίζεται, οἳ οὐκ ἴσασιν, ὅτι κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πίστεως καὶ ἡ τῶν χαρισμάτων διανομὴ παραγίνεται, μικρὰ μὲν τοῖς ὀλιγοπίστοις, μεγάλα δὲ τοῖς μεγάλην ἔχουσιν ἐν αὐτοῖς τὴν εὐρυχωρίαν τῆς πίστεως. Ὡς ἂν οὖν μὴ βλάψειεν οἱ ἀπιστότεροι ταῖς τοῦ Θεοῦ δωρεαῖς ἀπιστοῦντες, τούτου ἕνεκεν καθεξῆς ἱστορεῖν ὑπὲρ τῶν ὑψηλοτέρων θαυμάτων παραιτησάμην, ἀρκεῖν ἡγούμενος τοῖς εἰρημένοις περιγράψαι τὴν περὶ αὐτῆς ἱστορίαν. Ὡσαύτως γοῦν καὶ περὶ τοῦ μεγάλου Εὐτυχίου καὶ λεγέσθω καὶ γραφέσθω.

yy et alius majoribus etiam claret.

87 Ὡς οὖν τὸν δρόμον τελέσας καὶ τὴν πίστιν τηρήσας ὁ τοῦ Θεοῦ θεράπων, λοιπὸν ἀνέμενεν τὸν ἀποκείμενον αὐτῷ τῆς δικαιοσύνης στέφανον, ζήσας μετὰ τὴν ἐπάνοδον ἤτοι τὴν εἰς τὴν ὑψηλὴν καθέδραν ἀποκατάστασιν τέσσαρα ἔτη καὶ μῆνας ἕξ (ὡς γενέσθαι τὰ πάντα ἔτη τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἑβδομήκοντα) καὶ τοὺς διὰ τῆς συνεργείας τοῦ ἁγίου πνεύματος συγγραφέντας αὐτῷ λόγους ἐν τῇ ἡσυχίᾳ κατὰ πάσης αἱρέσεως ... , ἐξηγησάμενός τε αὐτοὺς πᾶσι τοῖς πιστοῖς ... τῆς ὀρθοδοξίας καὶ ... τῆς Ἐκκλησίας ... καὶ συνεστῶτας, ἔργῳ ποιήσας τὰ ... , ἐδίδαξεν μὴ προσέχειν τῷ πλούτῳ καὶ τῇ ἐπιθυμίᾳ, τῷ ... τούτῳ βίῳ καὶ τοῖς μὴ ... ἡ φιλοσοφία, ... τῆς ... τὸν τρόπον μεταβάλλειν, διδάσκων ... τοῦδε τοῦ βίου, τοῖς βουλομένοις παρήνει. Πολλὰ τοίνυν ... ποιήσας, ὥστε ... ἐπ' ... εἶναι τὸν ἐκείνου βίον καὶ ... , ... τὰ ἐκείνου δόγματα ... Χριστῷ εἶναι, καὶ ὅτι οὐκ ... τῶν πολλῶν ... ἐπιμένειν τῇ σαρκὶ ... . Ἤδη ... αὐτὸν ... ἄνθρωπον ὄντα, καὶ ... διαζεύξιν τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος, ... τὴν ἡμέραν πάσχων ... , ... καὶ ἀκολούθως τοῖς ἑαυτοῦ ἁγίοις πατράσι Βασιλείῳ καὶ Γρηγορίῳ, ὧν ὁ μὲν ἔλεγε· Ὑπ... ; παρέχεται γὰρ ἐπιμελοῦ ψυχῆς, πράγματος ... ὁ δέ, Εἰ γάρ, καὶ τὸν βίον ... τοῦτον ... , ... κουφότερον.

ad mortem sese disponit :

88 Ἐν τούτοις ἀναστρεφομένου καὶ ταῦτα ... , ὁ ... τῶν μεγάλων ... , ... ὡς τὰ τε λόγους καὶ τὰ δόγματα Βασιλείου καὶ Γρηγορίου, καὶ τοῦ μεγάλου Διονυσίου, ... καὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων Πατέρων, Ἡρακλείου τὸν ... ἐπὶ ... τούτοις ... καὶ διδάσκειν ... τὸν περὶ ἀναστάσεως λόγον, μὴ ... τὸν δεσπότην μήτε ... , μήτε περὶ ὧν διεξέρχεται. Καὶ τί θαυμαστὸν ... τοιαῦτα ἐψεύσαντο περὶ ... τῶν ... ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν, ἐν δυνάμει Θεοῦ ἐκβάλλων τὰ δαιμόνια, ἤκουσεν ὅτι ἐν Βεελζεβοὺλ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων· καὶ ὁ θεῖος Ἀπόστολος, ἐν Ἀρείῳ πάγῳ τὰ περὶ Ἰησοῦ καὶ τῆς ἀναστάσεως εὐαγγελιζόμενος, ἤκουσεν, Τί ἂν θέλοι ὁ σπερμολόγος οὗτος λέγειν; Βασίλειος δέ, ... τῶν ἀρετῶν, ὁ οὕτως ... τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὑπενοεῖτο παρὰ τῶν ... , μὴ ὁμολογεῖν Θεὸν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· ... καὶ περὶ τοῦ μεγάλου καὶ ... Εὐτυχίου, τῆς τιμίας καὶ ἱερᾶς κεφαλῆς, τοῦ ... τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ κατὰ πάντα ὁμοίου τοῖς ἁγίοις Πατράσιν, ὑπενοήθη τι τοιοῦτον παρά τινων ... , καὶ μὴ φρονοῦντος τὸν λόγον τῆς ἀναστάσεως. Μὴ γένοιτο· γὰρ αὐτὸν ὑπεναντία τῶν θείων δογμάτων ... καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας ... , ... αὐτοῦ τοῖς λόγοις,

temere in suspicionem vocatus

velut non recte sentiens de resurrectione.

89 Ἀναπλέοι τῶν ἁγίων Πατέρων εἰσὶ ... περὶ τούτου χρήσεις, καὶ μάλιστα τοῦ θείου Γρηγορίου λέγουσα, Εἴ τις ἀποτεθεῖσθαι λέγει νῦν τὴν σάρκα, ... τὴν ... τοῦ προσλήμματος, καὶ εἶναι ... , μὴ ἴδοι τὴν δόξαν τῆς παρουσίας. Πῶς οὖν ταῦτα παραδεχόμενος ἐν τοῖς ἑαυτοῦ λόγοις, τἀναντία τούτων ἐδίδαξεν; οὐ γάρ, ἄλλα μὲν ἔλεγεν, εἶχεν δὲ ... ἕτερον, μὴ γένοιτο. Ἐκ καρδίας γὰρ οὐκ ... αὐτῷ ποτε, πολλῷ πλέον οὐ διττῇ γνώμῃ ... δὲ μᾶλλον τὴν ἐκ ψυχῆς τε καὶ σώματος σύνθεσιν, ὡς ἕκαστον ἄνθρωπον, καὶ τὸ, ποίαν μὲν ἐργασίαν ἐπιδείκνυνται ἡ ψυχὴ [ἐν τῷ σώματι], ... τῷ σώματι τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν ἐν ἀπολαύσει γίνεται· πῶς δὲ τὸ σῶμα ὑποπιαζόμενον καὶ δουλαγωγούμενον ἐκφεύγει σὺν τῇ ψυχῇ τὰς αἰωνίους βασάνους, καὶ ὅτι τὸ συναμφότερον στεφανοῦται ἢ κατακρίνεται· πάντας γὰρ δεῖ φανερωθῆναι ἔμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ, ἵνα κομίσηται ἕκαστος, ἃ διὰ τοῦ σώματος ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθὸν εἴτε φαῦλον· δῆλον ὅτι ὡς τοῦ συναμφοτέρου ἐργαζομένου κατὰ τὸν τῇδε βίον, τὸ συναμφότερον καὶ ἔμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ ἵσταται· διὸ γὰρ τοῦτο δίκαιον καὶ ἀπροσωπόληπτον ἐκεῖνο τὸ βῆμα, καθότι οὐκ ἐξ ἡμισείας ἢ ἀπὸ μέρους ἡ κρίσις γίνεται, ἀλλὰ καθώς φησιν ὁ Ἐκκλησιαστής, ὅτι σύμπαν τὸ

quod non possit probari ejus verba,

zz

et evidens auctoritas Scripturæ sacræ.

Denique ætatis an 70

τὸ ποίημα ὁ Θεὸς ἄξει εἰς κρίσιν. Δίκαιον οὖν κατὰ τοῦτο εἶναι τὸ λεγόμενον, ὅτι μετὰ τὴν ἀνάστασιν, οὔτε σῶμα χωρὶς τῆς ψυχῆς, οὔτε ψυχὴ χωρὶς τοῦ σώματος, ὡς ἐβούλετο, καὶ ἀπεξένωταί ποτε, δῆλον ὅτι τοῖς τῆς ἀφθαρσίας κατακοσμούμενον κάλλεσιν.

CAP. X. *Dissolvi ardenter cupiens*

90 Ταῦτα καὶ τὰ τούτων ὑψηλότερα φιλοσοφήσας καὶ διδάξας, ἐπόθει μὲν ἀναλῦσαι ἐκ τοῦ σώματος, ἐνδημῆσαι δὲ πρὸς τὸν Κύριον, καὶ ἐφθέγγετο τὸ τοῦ Δαυῒδ λόγιον τὸ φάσκον, Ὃν τρόπον ἐπιποθεῖ ἡ ἔλαφος ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, οὕτως ἐπιποθεῖ ἡ ψυχή μου πρὸς σὲ ὁ Θεός, καί, Πότε ἥξω καὶ ὀφθήσομαι τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ. Ἐδήλου δὲ καὶ τὰ μέλλοντα συμβήσεσθαι δεινὰ τῇ μεγάλῃ ταύτῃ πόλει, διὰ τὰς ἁμαρτίας καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα ἡμῶν τὰ μὴ ἀγαθά, καὶ παρεκάλει τοὺς οἰκτιρμοὺς τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ, πρὸ τοῦ μὲν μηδὲν ἐπαχθῆναι τῇ πόλει ταύτῃ, ἀλλὰ παραγαγεῖν τὴν προσδοκωμένην ἐπ' αὐτὴν ἀπειλήν. Ἐπὶ δὲ πᾶσι [illegible], ἔλεγεν πρὸς τὸν Θεόν, μετάστησόν με τοῦ βίου, ἵνα μὴ ἴδω τὴν κάκωσιν ταύτης. Οὕτω καὶ ἐπέτυχεν τῶν αἰτήσεων· θέλημα γὰρ τῶν φοβουμένων αὐτὸν ποιεῖ ὁ Κύριος, καὶ τῆς δεήσεως αὐτῶν εἰσακούει, καὶ σώσει αὐτούς. Ταῦτα δὲ [illegible] προειρημένα καὶ τελεσθέντα, [illegible], κατὰ τὸ προφητικὸν λόγιον, Ἔτι λαλοῦντός σου ἐρῶ, Ἰδού, πάρειμι.

Celebrato Paschali festo,

91 Ἐνέστη λοιπὸν ὁ καιρός, τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ὁ στέφανος τοῦ ἐνιαυτοῦ, μᾶλλον δὲ τῶν ἐνιαυτῶν ἡ χρηστότης, ἡ τῶν ἑορτῶν ἑορτή, καὶ πανήγυρις τῶν πανηγύρεων, ἡ ἀπαρχὴ τῆς καθολικῆς ἀναστάσεως, Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἡ Ἀνάστασις, καθ' ἣν τὸν ἐπινίκιον ὕμνον οἵ ἐν οὐρανῷ τε καὶ ἐπὶ γῆς πάλιν ᾄδουσιν· περὶ ἧς καὶ ὁ θεῖος Δαυῒδ λέγει, Αὕτη ἡ ἡμέρα, ἣν ἐποίησεν ὁ Κύριος, ἀγαλλιασώμεθα καὶ εὐφρανθῶμεν ἐν αὐτῇ. [illegible] παραγγέλλεται ἑορτὴν ἐν τοῖς πυκάζουσιν ἕως τῶν κεράτων τοῦ θυσιαστηρίου, τουτέστι τῶν ἀγγελικῶν δυνάμεων, ὡς καὶ τὸ ῥηθὲν καταπέτασμα δηλοῖ τὸ παραγυμνοῦσθαι τοῖς ἐπὶ γῆς τὰ οὐράνια, καὶ δοξολογεῖν ὁμοφώνως, ἀλλ' οὐχ ὁμοίως πᾶσαν τὴν λογικὴν κτίσιν τὸν κοινὸν δημιουργὸν καὶ δεσπότην, κατὰ τό, Γενηθήτω τὸ θέλημά σου ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. Ταύτην οὖν τὴν ἁγίαν ἑορτὴν ὁ μακάριος ἑορτάσας, ὁ καὶ τὰ περὶ αὐτῆς ἐξηγούμενος ὡς ἄλλος οὐδείς, τὴν ἁγιωτάτην μεγάλην τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν [illegible], ποιήσας καὶ τὰ ἅγια βαπτίσματα, πάντας ἠσπάσατο μόνος ἀρχιερεὺς καὶ ἱερεῖς καὶ τὸν εὐαγῆ Κλῆρον, ἔτι γε μὴν Βασιλέα καὶ Σύγκλητον καὶ πάντα τὸν λαὸν Κυρίου, [illegible] κατὰ τὸ νενομισμένον [illegible], καὶ τὰ συνήθη τῆς ἑορτῆς ἀπεργαζόμενοι τοῦτο ποιεῖν [illegible] μόνος ὡς τὸ γινόμενον.

et extremo osculo cunctis dato,

92 [illegible] ταῦτα λέγειν [illegible] ἀπαγγειλάμενος τὸ ἀγγελικὸν [illegible] ὅτι [illegible] τοῦτο πράξας, [illegible]. Ἐρωτήσας δὲ παρ' αὐτοῦ, Τί οὕτως πολλάκις τοῦτο ποιεῖς; εἶπεν αὐτῷ, [illegible], καὶ διὰ τοῦτο ποιῶ τοῦτο [illegible] (ὁ καὶ ἐν ἐπιτάφιον [illegible]) [illegible], μόνος [illegible], μόνος τὸν πολυτίμητον μαργαρίτην ἀπέκλεισεν, μόνος [illegible] κατέκρυψα, μόνος [illegible] ποιμένα, μόνος [illegible] τῆς [illegible] ἀρχῆς, [illegible] κατὰ τὸ [illegible], Ἰδοὺ [illegible] ἐπειδὴ τὸ φῶς [illegible] τῶν ψυχῶν [illegible], [illegible] καὶ [illegible] Πῶς, [illegible], [illegible]. Ἀλλ' [illegible] ἐπὶ πλεῖον [illegible], καὶ μάλιστα [illegible], ἵνα μὴ [illegible] παρ' αὐτοῦ, Μὴ κλαίετε ἐπ' ἐμοί.

quos inter etiam ipse scriptor,

93 Πληρώσας οὖν τὴν θείαν ταύτην λειτουργίαν, ὁ Ποιμὴν ὁ καλός, μεταδοὺς καὶ τοῦ ἀχράντου καὶ ζωοποιοῦ σώματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ παντὶ τῷ πιστῷ λαῷ, ἀνελθὼν εἰς τὸ ἔσωθεν ἐπισκοπεῖον, μετέλαβεν μετρίας τροφῆς, μετὰ τῶν συνήθως αὐτῷ συνεστιωμένων φαιδρῷ τῷ προσώπῳ. Μετὰ δὲ τὴν τροφὴν μικρὸν καθευδήσας, ἐπειδὴ γέγονεν τοῦ Λυχνικοῦ καιρός, καὶ δὴ μέλλοντος αὐτοῦ παραγενέσθαι εἰς τὴν Ἑσπερινὴν λειτουργίαν, ᾐσθάνετο τις συστολὴ γίνεσθαι καθ' ὅλου τοῦ σώματος αὐτοῦ. Τινὲς δὲ τῶν εὐλαβεστάτων Κληρικῶν παρεκάλουν αὐτὸν μικρὸν ἀνεθῆναι. Πολλὰ δὲ δυσωπήσαντες, οὐκ ἴσχυσαν πεῖσαι μὴ κατελθεῖν αὐτὸν εἰς τὴν Ἑσπερινὴν λειτουργίαν. Ἐνδυναμωθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, παρεγένετο εἰς τὴν ἁγίαν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν· ἦν γὰρ καὶ ὁ λαὸς προσδοκῶν αὐτόν, ὅτι πάντες ἐπεθύμουν βλέπειν αὐτόν, [illegible], ἐξαιρέτως δὲ τὴν ἀποστολικὴν ἐνδεδυμένον στολήν· μεθ' ἧς καὶ πληρώσας τὰς πολυτρόπους Ἑσπερινὰς εὐχάς, ἀσπασάμενός τε τὸ ἅγιον θυσιαστήριον, ἅμα δὲ καὶ συνταξάμενος τῷ πιστῷ ποιμνίῳ τοῦ Θεοῦ, ἐξῆλθεν μὲν τοῦ χειροποιήτου θυσιαστηρίου, ἐξ αὐτῆς δὲ τρόπον τινὰ προεπέμφθη τῷ νοερῷ θυσιαστηρίῳ, ἐκ δυνάμεως εἰς δύναμιν, ἐν ᾧ τὰς εὐχὰς ἐπετέλει, μᾶλλον δὲ τὰς ἱκετείας, ἐκ θερμῶν ὅλος ἐξιστάμενος. Ἀνελθὼν οὖν εἰς τὸ ἔσωθεν ἐπισκοπεῖον, ἀνεκλίθη εἰς τὴν ἑαυτοῦ κοίτην, καὶ περὶ τὸ μεσονύκτιον ἐπέθετο αὐτῷ σφοδρῶς ἡ νόσος. Γέγονεν δὲ οὕτως τὰς ἑπτὰ ἡμέρας, μηδὲν ἄλλο ποιῶν ἢ πράττων, εἰ μὴ μόνον εὐχόμενος, καὶ ἀδιαλείπτως κατασφραγιζόμενος.

AUCT. EUSTACHIO EX MS VATICAN. *corripitur febri circa Vesperas:* *et his quoque per se expletis,* *lecto decumbit*

94 Ἐπεὶ τοίνυν ἐπετείνετο τὰ τῆς νόσου, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν τὰ τῆς μεταθέσεως αὐτοῦ, ἐγνώσθη καὶ τῷ εὐσεβεῖ Βασιλεῖ Τιβερίῳ· ὃς καὶ μεγάλως ταραχθεὶς ἐπὶ τῷ συμβάντι, πάσας τὰς πολιτικὰς ἀποθέμενος φροντίδας, περὶ αὐτοῦ μόνου ἐφρόντιζεν, πέμψας καὶ τῶν ἰατρῶν τοὺς πρώτους, ὀφείλοντας ἰατρεῦσαι τὸν πολλὰ καὶ διάφορα πάθη ἰασάμενον· οἳ καὶ μᾶλλον ὠφελοῦντο διὰ τῆς αὐτοῦ διδαχῆς, εἴπερ οὐκ ἰάτρευον αὐτοῦ τὸ σῶμα· οὐ γὰρ ἠνέσχετο τι ἰατρικὸν προσαχθῆναι τῷ σώματι, ἀλλ' ἔλεγεν, Πρόσταγμα ἔλαβον, καὶ οὐ παρελεύσεται· ἔχω ἰατρόν, καὶ ὡς ἂν αὐτῷ δοκοῖ, θεραπεύει με. Ταῦτα μαθὼν ὁ Βασιλεύς, μετὰ πολλοῦ πόθου καὶ πίστεως μεγάλης ἦλθεν πρὸς τὸν Μακάριον, πρῶτον μὲν εὐλογηθῆναι ὑπ' αὐτοῦ, ἔπειτα καὶ πεισθῆναι παρ' αὐτοῦ τὸν ὀφείλοντα μετ' αὐτὸν γενέσθαι Ποιμένα καὶ τοῦ λαοῦ Προστάτην. Ὁ δὲ τὸν Βασιλέα εὐλόγησεν, τὸ δὲ ἕτερον ἀπεσιώπησεν οὐχ ὡς ἀγνοῶν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐπιείκειαν αὐτοῦ, ὡς πάντως ἐγίνωσκεν διὰ τοῦ ἀποκαλύψαντος αὐτῷ Θεοῦ. Διαλεχθεὶς οὖν τῷ Βασιλεῖ τὰ πρέποντα καὶ τοῦ καιροῦ ἐπιτήδεια, μετὰ χαρᾶς πολλῆς καὶ ἱλαρῷ προσώπῳ εὐλογήσας, ἀπέλυσεν αὐτόν. Ὡς δὲ ἤκουσα παρά τινων τῶν τοῦ Βασιλέως κοιτωνιτῶν, ὅτι εἶπεν τῷ Βασιλεῖ καὶ τὴν αὐτοῦ μετάστασιν ἐν τάχει μέλλειν ἔσεσθαι, ὅπερ καὶ γέγονεν· μετὰ γὰρ τέσσαρας μῆνας μετέστη τοῦ βίου καὶ Τιβέριος, ὁ φιλόχριστος Βασιλεύς.

omnem medicinam recusat, *visitatur ab Imp. Tiberio,* *eique mortem instantem praedicit.*

95 Πληρώσας οὖν τὴν ἑβδομάδα ὁ μακάριος ἐν τῇ ἀσθενείᾳ ὁ ἁπλοῦς τὸν τρόπον καὶ πολυειδὴς τὴν κυβέρνησιν, ὁ σοφὸς τὸν λόγον καὶ σοφώτερος τὴν διάνοιαν, ὁ μέγας Πατριάρχης, πάντας εὐλογῶν, πᾶσιν εὐχόμενος, ἐρρωμένος τὴν ψυχὴν [illegible] ἑβδόμης [illegible] τῆς Δευτεροπρώτης Κυριακῆς (ἔμελλε γὰρ τὴν ἑβδόμην ἀναπλῆσαι τῆς κατ' ἀνάστασιν [illegible]) πάντας εὐλογήσας ὡς πάλαι ποτὲ Ἰακὼβ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, [illegible] καὶ αὐτὸς ὁ νέος Ἰακὼβ τοὺς πάντας [illegible], περὶ [illegible] ἑσπερινὴν ὥραν, [illegible] χεῖρας τοῦ Θεοῦ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ παρέθετο, ἐν γήρει καλῷ καὶ πλήρει τῶν ἡμερῶν, καὶ τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ Ἀγγέλοις [illegible], ὑπὸ τῆς [illegible] καὶ [illegible] ἀπήχθη [illegible]. Πῶς δὲ τοῦτο πάλιν ἐγνώσθη; Ἐκ τῶν συμβάντων τηνικαῦτα δύο θαυμάτων. Ἡνίκα γὰρ ἀπὸ τοῦ σώματος ἡ ψυχὴ διεζεύχθη, συμφώνως πᾶς ὁ λαὸς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τὸ μέγα Κύριε ἐλέησον [illegible] Κυρίου τοῦ [illegible] πληρώσαντος τὴν τοῦ Λυχνικοῦ λιτανείαν, καὶ εἰπόντος Ἐλέησον ἡμᾶς ὁ Θεός, κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου, δεόμεθά σου Κύριε, ἐπάκουσον καὶ ἐλέησον. Προτραπεὶς οὖν ὁ πιστὸς λαὸς ὑπὸ τοῦ Λειτουργοῦ, μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς πρὸς Θεὸν ἀνέπεμψεν τὴν

moritur Octava Paschae. *sub noctis initium.* *dum populus Kyrie eleison clamaret*

corporis mortui decorus situs.

τὴν τοῦ Ποιμένος τε καὶ Διδασκάλου ἁγίαν ψυχὴν, οὕτως τοῦ κυβερνήτου Θεοῦ διοικήσαντος. Τίς οὐκ ἂν θαυμάσειεν τοῦτο; Πῶς δ᾽ αὖ πάλιν τὸ ἕτερον, ὅπως οὐδενὸς τῶν ἐπανορθούντων οἱ ὀφθαλμοὶ ἢ τὸ λοιπὸν σῶμα προσεδέοντο, καθάπερ ἐπὶ τοῦ κατὰ φύσιν γίνεται ὕπνου, τῶν ὀμμάτων τοῖς βλεφάροις εὐκόσμως διειλημμένων, τῶν δὲ χειλέων προσφυῶς μεμυκότων, καὶ χειρῶν εὐπρεπῶς ἐπεζευγμένων τῷ στήθει· πᾶσά τε ἡ τοῦ σώματος θέσις, αὐτομάτως κατὰ τὸ εὔσχημον ἁρμοσθεῖσα, οὐδὲν τῆς τῶν κοσμούντων χειρὸς ἐπεδέετο. Θαυμάσαι τοίνυν ἄξιον, πῶς ἡ θεία ἐκείνη ψυχὴ τὸ ἑαυτῆς σῶμα προετύπωσεν· ἀλλὰ, τί λοιπὸν γέγονεν, ἴδωμεν.

exequiæ honoratæ,

96 Πάλιν Βασίλειος δεύτερος ἀνεδείχθη, τάδε γὰρ ἱστορεῖ περὶ αὐτοῦ ὁ μέγας Γρηγόριος· Ὡς οὖν ᾔσθετο τὴν ζημίαν ἡ πόλις, ὠδύρετο τὴν ὀρφανίαν, ἐπένθει τὴν ἑαυτῆς ἐγκατάληψιν, τῆς ἐκδημίας ὡς τυραννίδος κατεμέμφετο, καὶ τῆς ψυχῆς ἐπόθουν λαβέσθαι ὡς καθεκτῆς τυγχανούσης, ἢ χερσὶν, ἢ δεήσεσιν. Ἐπεὶ οὖν πάντα ἡμῖν τὰ ἐν τῇ κηδείᾳ νενομισμένα πεπλήρωτο, προεκομίζετο μὲν ὁ Ἅγιος χερσὶν Ὁσίων ὑψούμενος· σπουδὴ δὲ ἦν ἑκάστῳ τῷ μὲν κρασπέδου λαβέσθαι, τῷ δὲ τοῦ ἱεροφόρου σκίμποδος προσψαῦσαι μόνον. Τί γὰρ ἐκείνου τοῦ σώματος ἱερώτερόν τε καὶ καθαρώτερον; Τῶν δὲ τῶν ἀγόντων ἐλθεῖν πλησίον, τῶν δὲ τῆς θέας ἀπολαῦσαι μόνης, ὥς τι κἀκείνης πεμπούσης ὄφελος, πλήρεις αἱ ἀγοραὶ, στοαὶ, διόροφα καὶ τριόροφα καὶ τὰ ὑπὲρ τούτων· ἐπέκεινα τῶν ἐκεῖνον παραπεμπόντων, προηγουμένων, ἑπομένων, ἀλλήλοις ἐπεμβαινόντων, μυριάδες γένους παντὸς, ἡλικία πᾶσα, οἱ περὶ τὸν Βασιλέα ἔνδοξοι πάντες, ἐξαιρέτως δὲ ὁ τοῦ δήμου τὴν εὐταξίαν πεπιστευμένος

et maximo concursu celebratæ

Ἔπαρχος, ὃς πάντας ὑπερενίκησεν, τιμήσας ὑπερβαλλόντως τοῦ Ἁγίου τὴν προπομπὴν, μικροῦ δεῖν καὶ αὐτὸς παρῆν ὁ Βασιλεὺς, ἀλλ᾽ ἐφύλαξεν πρεπόντως τοῦ λαοῦ τὸ ἀσύγχυτον· πᾶν γένος στρατιᾶς, πᾶσα τάξις Ἱερατικῆς λειτουργίας, μοναστῶν ἄπειρα πλήθη, ψαλμῳδίαι θρήνοις ὑπερνικώμεναι, καὶ τὸ φιλόσοφον τῷ πάθει καταλυόμενον· ἀγὼν ἦν τοῖς ἡμετέροις πρὸς τοὺς ἐκτὸς, ἐκείνοις πρὸς ἡμᾶς, ὅστις πλέον ἀποκλαυσάμενος πλειόνως μετασχεῖν τῆς ὠφελείας. Καὶ τὸ θαυμαστὸν καὶ παράδοξον, οὐδὲ εἷς κίνδυνόν τις ἐκ μυριάδων τοσούτων περιέπεσεν, καὶ ταῦτα τινῶν κατενεχθέντων ἐξ αὐτῷ τῷ βάρει τῶν ἐν αὐτοῖς ἐφεστώτων, θέας ἕνεκεν τοῦ ὁσίου σώματος. Καὶ ἵνα εἴπω τινὰ βραχὺν ἐπιτάφιον, τιμᾷ τὰ τῶν εἰσοδίων [Θεὸς], τιμῶν τὴν ἔξοδον πολυτελεστέραν, πολλὰ μὲν κινήσας δάκρυα, μείζονα δὲ τῶν ὁρωμένων τὴν περὶ αὐτοῦ δόξαν ταῖς ἁπάντων διανοίαις ἐναποθέμενος.

sepultura in templo Apostolorum:

97 Μόγις δὲ τὸ σῶμα διαφυγὼν τοὺς ἁρπάζοντας εἰσηνέχθη εἰς τὸν οἶκον τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, παραδόσει τῶν ἁγίων Πατέρων προσετέθη τοῖς Πατριάρχαις ὡς Πατριάρχης, τοῖς Κήρυξιν ἡ μεγάλη Φωνὴ, ὁ Μάρτυς τοῖς Μάρτυσιν τοῖς, Ἀποστόλοις ὁ κατ᾽ ἴχνος αὐτῶν βαδίσας, οὗ καὶ τὸ σῶμα πρὸς τὰ σώματα τῶν αὐτῶν ἁγίων Ἀποστόλων, Ἀνδρέου, Λουκᾶ, καὶ Τιμοθέου, κατὰ τὸ μῆκος ἔμπροσθεν τοῦ ἁγίου θυσιαστηρίου, εἰς τὸ κρηπίδωμα, τὴν κατάπαυσιν ποιησάμενον ἀποτέθειται· καλῶς αὐτοῦ καὶ τοῦτο ἐπιλεξαμένου τοῦ ὁσίου ἀνδρὸς ἐν ζωῇ, ἵνα καὶ μετὰ τὴν διάζευξιν, μὴ δὲ σωματικῶς χωρισθῇ τοῦ ἁγίου θυσιαστηρίου· τῆς γὰρ ψυχῆς αὐτοῦ τῷ ἐν οὐρανοῖς παρισταμένης θυσιαστηρίῳ, κἀκεῖ μετὰ τῶν ἁγίων Ἀγγέλων καὶ Ἀποστόλων τὰς ὑπὲρ παντὸς τοῦ λαοῦ προσφερούσης δεήσεις, ἐχρῆν καὶ τὸ ὁμόζυγον, καὶ ὁμοπορευτὸν καὶ συναθλῆσαν αὐτῇ σῶμα, κατὰ τὸν τῆδε βίον, μηδέποτε κεχωρίσθαι τοῦ ἐπὶ γῆς ἀχράντου θυσιαστηρίου, ἵνα καὶ αὐτὸ τρόπον τινὰ, μετὰ τοῦ προσευχομένου τοῦ λαοῦ Ἱερέως καὶ τὰ δῶρα προσκομίζοντος Κυρίῳ τῷ Θεῷ, συνικετεύει τῷ Ἱερεῖ ὑπὲρ τοῦ ἑαυτοῦ λαοῦ καὶ τῆς πόλεως, ὅτι τῶν Ἁγίων τὰ σώματα ἴσα δύνανται ταῖς ἁγίαις αὐτῶν ψυχαῖς· τίμιος γὰρ ἐναντίον Κυρίου ὁ θάνατος τῶν Ἁγίων αὐτοῦ, καὶ Ὑπὲρ ἀσπιῶ τῆς πόλεως ταύτης, εἶπεν ὁ Θεὸς, δι᾽ ἐμὲ, καὶ διὰ Δαυὶδ τὸν δοῦλόν μου. Ἔχομεν οὖν ἰσχυρὰν παράκλησιν τοὺς Ἁγίους, ὅτι διὰ πίστεως κατηγωνίσαντο βασιλείας, ἐπιτυχόντες δὲ τῶν ἐπαγγελιῶν, πλέον ἰσχύουσιν καὶ μετὰ τὴν τοῦδε τοῦ βίου ἀπαλλαγὴν καὶ μετάστασιν.

AUCT. EUSTACHIO EX MS. VATICAN.

Synopsis virtutum ejus.

98 Δεῦρο δὴ οὖν συναγωνίσασθέ μοι καὶ νῦν, περὶ τὸν λόγον κάμνοντι διὰ ταπείνωσιν λόγου, οἱ τοῦ μεγάλου Βασιλείου ἐπαινέται, καὶ τὰ πλείω μὲν παρατρέχειν ἐθέλοντι, ἄλλο τε δὲ ὑπ᾽ ἄλλου κατεχομένῳ, καὶ οὐκ ἔχοντι τὸ νικῶν εὑρεῖν, ὥσπερ ἐν σώματι πανταχόθεν ἴσῳ τε καὶ καλῷ· ἀεὶ γάρ μοι τὸ προσπεσὸν κάλλιον φαίνεται, καὶ τοῦτο συναρπάζει τὸν λόγον. Δεῦρο οὖν μοι διέλεσθε τὰ ἐκείνου καλὰ, ὅσοι τῶν ἐκείνου ἐπαινέται καὶ μάρτυρες, καὶ ἀγῶνα καλὸν ἀγωνίσασθε πρὸς ἀλλήλους, ἄνδρες ὁμοῦ καὶ γυναῖκες, νεανίσκοι καὶ παρθένοι, πρεσβύτεροι μετὰ νεωτέρων, ἱερεῖς καὶ λαὸς, οἱ μοναδικοὶ καὶ μιγάδες, οἱ τῆς ἁπλότητος καὶ τῆς ἀκριβείας, ὅσοι τῆς θεωρίας καὶ ὅσοι πράξεως· ὁ μὲν ἐπαινείτω τὸ ἐν νηστείαις καὶ προσευχαῖς οἷον ἀσώματόν τε καὶ ἄυλον, ὁ δὲ τὸ ἐν ἀγρυπνίαις καὶ ψαλμῳδίαις εὔτονόν τε καὶ ἄηττητον, ἄλλος τὸ ἐν προστασίᾳ τῶν δεομένων, ἄλλος τὴν πρὸς τὸ ὑπερέχον ἀντιτυπίαν ἢ τὴν πρὸς τὸ ταπεινὸν συγκατάβασιν, ἄλλος τὸ ἀμνησίκακον ὃ καὶ μᾶλλον ἐκέκτητο, κατὰ τὸ ἀποστολικὸν παράγγελμα τὸ φάσκον, Ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑμῶν.

ob quas ab omni genere hominum laudandus.

99 Πᾶς οὖν ὁ ἐκείνου χορὸς περιστάντες με, ὅσοι τοῦ βήματος καὶ ὅσοι τῶν κάτω, ὅσοι τῶν ἡμετέρων καὶ ὅσοι τῶν ἔξωθεν, τὴν εὐφημίαν μοι συνεργάσασθε, ἄλλος ἄλλο τι τῶν τοῦ νέου Βασιλείου καλῶν διηγούμενοι καὶ ζητοῦντες, οἱ τῶν θρόνων τὸν νομοθέτην, οἱ τῆς πολιτείας τὸν πολιστὴν, οἱ τοῦ δήμου τὴν εὐταξίαν, οἱ περὶ λόγους τὸν παιδευτὴν, αἱ παρθένοι τὸν νυμφαγωγὸν, αἱ ὑπὸ ζυγὸν τὸν σωφρονιστὴν, οἱ τῆς ἐρημίας τὸν πτερωτὴν, οἱ τῆς ἐπιμιξίας τὸν δικαστὴν, οἱ τῆς ἁπλότητος τὸν ὁδηγὸν, οἱ τῆς θεωρίας τὸν θεολόγον, οἱ ἐν εὐθυμίᾳ τὸν χαλινὸν, οἱ ἐν συμφοραῖς τὴν παράκλησιν, τὴν βακτηρίαν ἡ πολιὰ, τὴν παιδαγωγίαν ἡ νεότης, ἡ πενία τὸν ποριστὴν, ἡ εὐπορία τὸν οἰκονόμον, δοκοῦσί μοι καὶ χῆραι τὸν προστάτην ἐπαινέσεσθαι, καὶ ὀρφανοὶ τὸν πατέρα, καὶ πτωχοὶ τὸν φιλόπτωχον, καὶ τὸν φιλόξενον οἱ ξένοι, καὶ ἀδελφοὶ τὸν φιλάδελφον, οἱ νοσοῦντες τὸν ἰατρὸν, οἱ ὑγιαίνοντες τὸν φύλακα τῆς ὑγίας, οἱ πάντες τὸν πάντα πᾶσι γινόμενον, ἵνα κερδάνῃ τοὺς πάντας ἢ πλείονας. Ἀλλ᾽ ἐγὼ μὲν οὕτως τῶν ἀμφοτέρων πατέρων τὰς ἀρετὰς ἀναμίξας τοῖς ἐπαίνοις, τὴν πενιχρὰν τοῦ λόγου πανδεσίαν μετὰ προθυμίας παρέθηκα τοῖς δαιτυμόσιν καὶ τρυφηταῖς τὰ τοιαῦτα· ὡς ἄλλος μετ᾽ ἀλεύρων τὰ λάχανα, τῆς τοῦ προελέσθαι πάντως τὸ καλὸν οὐκ ἀμορήσου τιμῆς· ὑμῖν δὲ οὐκ ἄλλο τι συμβουλεύσαιμι ἂν τοῖς τετελεσμένοις τὰ τοῦ μεγάλου Εὐτυχίου, ἢ πρὸς αὐτὸν ἀεὶ βλέπειν, καὶ ὡς ὁρῶντος καὶ ὁρωμένου τῷ πνεύματι καταρτίζεσθαι· τοιαύτη γὰρ καὶ τῶν αὐτοῦ κατορθωμάτων ἡ κορωνὶς, τοιοῦτος τοῦ θεοφόρου ἀνδρὸς τῶν ἀρετῶν ὁ θησαυρός.

Excusat auctor suæ dictionis tenuitatem

100 Ἀλλά μοι συγγνώμην διδόσθω παρά τε τῶν φιλοπόνως ἐντυγχανόντων τοῖς προκειμένοις, παρά τέ σου τῆς θείας καὶ σεβασμίας μοι κεφαλῆς, τὴν ἐμὴν ἐπιστάμενοι τοῦ λόγου πενίαν, καὶ τὸ μωσαϊκὸν γινώσκοντες παράγγελμα περὶ τῆς βρώσεως τοῦ ἀρνοῦ· λέγει γὰρ οὕτως· Τῇ δεκάτῃ τοῦ μηνὸς τοῦ πρώτου λαβέτωσαν ἑαυτοῖς πρόβατον οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ κατ᾽ οἴκους πατριῶν, ἐὰν δὲ ὀλιγοστοὶ ὦσιν ὥστε μὴ ἱκανοῦσθαι εἰς πρόβατον, προσκαλεσάσθωσαν τοὺς γείτονας τοὺς πλησίον. Εἰ οὖν εἰς βρῶσιν ἑνὸς προβάτου νόμος συναγωγὴν ἐπέταξεν γενέσθαι πολλῶν, τί οὐ καὶ περὶ Ποιμένος καὶ τοιούτου Ποιμένος, πρὸς εὐφημίαν προστάξειεν γενέσθαι; Πειθαρχήσας τοίνυν κἀγὼ τῷ νόμῳ, μὴ ὢν ἱκανὸς συγγράψασθαι τὰ σὰ κατορθώματα, Ὅσιε Πάτερ, συνεκάλεσα εἰς εὐφημίαν τὴν σὴν, οὐ τοὺς ὁμοίους μου πένητας γείτονας, ἀλλὰ τοὺς σοὺς συζύγους καὶ ὁμοδόξους, οὐχ ἵνα πρόβατον ἐδώδιμον θέασονται, ἀλλ᾽ ἵνα Ποιμένα συνέκδημον ἐπαινέσωσιν. Καλὸν γὰρ τοὺς δι᾽ ἰόντας καὶ ὀλιγοστοὺς ἐν ἀργυρίῳ τυγχάνοντας, τουτέστιν ἐν λόγῳ τε καὶ γνώσει, καὶ περὶ τὴν εὔθετον καὶ εὔκροτον τῆς καλλιεπείας σύνθεσιν ἐνδεομένους, πορεύεσθαι ἐφ᾽ ὕδωρ ζῶν, καὶ πίνειν ἐξ ἰδίων ἀγγείων καὶ φρεάτων πηγῆς· οὐ γὰρ θεμιτὸν βαδίζειν πρὸς ἀλλοτρίαν φημι διδαχήν τε καὶ παίδευσιν. Ἀλλ᾽ ὅσα μοι εὐάγωγα

AUCT. EUSTACHIO EX MS. VATICAN.

τῶν σῶν ἀνδραγαθημάτων γεγόνασιν, Ὅσιε, τοῖς διψῶσιν ἀπένειμα ταῦτα προθύμως· ὅσα δὲ δυσάντλητα ἢ δυσπόριστα καὶ τῷ ἐμῷ λόγῳ μὴ καταληφθέντα τοῖς σοφοῖς τὰ θεῖα καὶ τοῖς αὐτῶν λογοις παρέπεμψα, οἵ τινες εἰσιν κατὰ τὸ γεγραμμένον, Λόγοι σοφῶν ὡς τὰ βούκεντρα καὶ ὡς ἧλοι πεπυρωμένοι· Δίδου δὲ σοφῷ ἀφορμὴν καὶ σοφώτερος ἔσται, γνώριζε δικαίῳ καὶ προσθήσει τοῦ δέχεσθαι· σὲ δὲ προστάσσει καὶ ὁ θεῖος Ἀπόστολος, Ὅτι τὸ ὑμῶν περίσσευμα εἰς τὸ ἐκείνων ὑστέρημα, καὶ τὸ ἐκείνων ὑστέρημα εἰς τὸ ὑμῶν περίσσευμα, ὅπως γένηται ἡ ἰσότης· καί, Ὅτι τὰ ὑστερήματα τῶν θλίψεων τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ σαρκί μου ἀναπληρῶ· καὶ πάλιν, Τὸ γὰρ ὑστέρημά μου ἐλθόντες ἀνεπλήρωσαν οἱ ἀδελφοί. Καὶ ὑμεῖς οὖν, ὅσοι τέλειοι φιλοπάτορες τοῦ τελείου καὶ θεοφόρου ἀνδρὸς τε καὶ διδασκάλου ἐπαινέται καὶ γνήσιοι παῖδες τυγχάνετε, τὴν μὲν ἐμὴν ἀποδέξασθε πρόθεσιν· τὸ δὲ λοιπὸν εἰς εὐφημίαν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν τὸ ὅλον ἀναπληρώσατε, ὅπως πληρωθῇ τὸ γεγραμμένον, Ἀδελφὸς ὑπὸ ἀδελφοῦ βοηθούμενος, ὡς πόλις ὀχυρὰ καὶ τετειχισμένη· ἰσχύει δὲ ὥσπερ μεμοχλευμένον Βασίλειον.

et Sanctum invocat.

101 Σὺ δὲ ἡμᾶς, ὦ τρισμακάριε καὶ ἅγιε Πάτερ, ἐποπτεύοις ἄνωθεν, καὶ τὸν πάντα βίον διεξάγοις πρὸς τὸ λυσιτελέστατον· εἰ δὲ μεταστραίημεν, δέξαις κἀκεῖθεν ἡμᾶς κατὰ τὰς σὰς ἐπαγγελίας εἰς τοὺς Ἀβραμιαίους κόλπους καὶ ταῖς τῶν δικαίων σκηναῖς, ὡς ἂν καὶ ἐν αὐταῖς διδάξαι ἡμᾶς καθαρόν τε καὶ τελειότερον τὰ περὶ τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου καὶ συναϊδίου Τριάδος, ἧς νῦν μετρίως δεδέγμεθα τὰς ἐμφάσεις ὑπὸ σοῦ, καὶ τῶν ὡς σὺ μαθόντες καὶ σοφισθέντες· ἣν καὶ παρακαλῶν ἀπαύστως, μὴ παύσῃ ὑπέρ τε ἡμῶν τῶν σῶν ἱκετῶν, καὶ τοῦ σοῦ ποιμνίου τοῦδε, τοῦ πιστοτάτου καὶ φιλοχρίστου λαοῦ, ὅπως ἐπιτύχωμεν τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ δόξα καὶ προσκύνησις ἅμα τῷ ἁγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

a *Ita* LXX, in terra Ausitide. *Aquila vero et vulgata nostra* ἐν γῇ Οὖς.

b *Quæ sequuntur verba defectuosa sunt, possentque ex Veneto MS. suppleri, quod feci ejus versionem secutus: sic tamen, ut quod hic in prolixa periodo ultimum erat, in ejusdem principio ipse posuerim, majoris claritatis ergo.*

c *Ecgraphum nostrum* προφητικῶς.

d *Videtur respicere ad hæresim* Κατὰ Φρύγας *dictam de qua vide* 7 *Februarii ad Vitam S. Apollinaris: antiquam illam quidem, sed tamen identidem repullulantem.*

e *Phrasis hæc Græcorum superbiam sapit,* Oeconomici *titulum Patriarchis Constantinopolitanis affectantium: quapropter prudenter Zinus (quem in hoc sequi placuit) vertit* totius Orientis, *quamvis hoc quoque nimium videatur, nec citra restrictionem admittendum, propter Antiochenum et Alexandrinum Patriarchas, ætate quidem et dignitate Constantinopolitanis priores, hoc tamen multo inferiores auctoritate et potentia.*

f *Nihil dubito quin per apocopen, ex usu vulgi,* τῶν κλόνα *ponatur pro* τῶν κλονάδων.

g *Ecgraphum nostrum,* ἡ δὲ ἦν, *quod per interrogationem hanc corrigendum credidi,* Τί δὲ ἦν;

h *Ecce hic rursum non simpliciter* τῆς οἰκουμένης, *sed* οἰκουμένης ὅλης totius universi *Patriarcha appellatur Eutychius: et tamen Zinus, quem rursum sequimur,* novæ Romæ *titulo dumtaxat utitur: an in MS. Veneto legitur* τῆς νέας Ῥώμης, *pro quibus verbis librarius Græculus in MS. Vaticano scripserit prænotata et Romanæ Sedi injuriosa verba?*

i *Ita corrigo quod in nostro ecgrapho est* εἰς αὐτὴν ἐπιδειξάμενος *quod videbatur bonum sensum non facere.*

k *Ita rursum corrigo, pro eo quod scriptum erat* στεφανείς.

l *Item hanc vocem substitui, loco* πλήθει, *quæ significat* multitudinem.

m *Scriptum erat* Θελήσω *volam.*

n Κρηπίδωμα, *fundamentum* ἀ κρηπιδόω *fundo.*

o Alterum *dicitur, cum respectu ad sessionem super basi fontis.*

p *Perturbatus ecgraphi sensus sic erat:* μὴ φέρων ἐκ τούτων.

q *Alias* Ῥαιφερενδάριος *scribitur, de quo officio multa Meurssius in Græcobarbaris, ostendens fuisse non tantum inter ecclesiasticos (inter quos Referendarii primum sexto, deinde quarto loco censebantur) sed etiam inter aulicos ministros: et hunc ipsum quidem, de quo agitur, Justinianum constituisse, ut solum essent quatuordecim: qui etiam appellabantur honoris ergo* Περίβλεπτοι, Spectabiles. *Eorum munus erat agere partes internuntiorum pro Imperatore apud viros Principes.*

r Gen. 32. v. 22. *Perperam scriptum erat* Ἰακώβ. *Zinus, eumdem fortassis errorem in Veneto MS. reperiens, dissimulavit nomen loci, quod porro sequebatur,* ἡ ὁ ἄνθρωπος *visum est egere correctione, qualem vides adhibitam: indicatur enim hic quod, vir, qui cum Jacob luctabatur, fuerit Dei Filius.*

s *In Missa Chrysostomi, juxta Euchologium Goar, duplex notatur* Apolysis *seu* Dimissio: *altera peracta communione, antequam sacris vestibus se exuit Sacerdos; altera cum ille, ordinario vestitu resumpto, rursum prodit ad populum: utrique respondet unicum nostrum* Ite missa est; *ibi, ut cetera omnia prolixiora sunt, sic et dimissoriæ preces.*

t *Ita malim cum Zino legere, quam cum ecgrapho nostro,* τὸ αὐτοῦ μοναστήριον, ipsius monasterium.

u *Nihilo plus in suo Veneto MS. reperit Zinus: suspicarer deesse nomen* Euphemiæ, *cujus erat celeberrimum Chalcedone templum, adeoque et monasterium conjunctum: sed articulus* τῶν *remoratur conjecturam, imo infra num.* 40 *ecgraphum nostrum habebat* τῶν Νοσίας, *ut omnino appareat monasterium istud fuisse in ædibus seu palatiis, ab aliqua* Hosia *vel* Nosia *cognominatis, uti* τὰ Ὁρμίσδα, *et* τὰ Ἀντιόχου *aliaque hujus generis plura Constantinopoli et alibi. Non ita quæ nominantur a Sanctis: nam horum nomina pro ipsis templis in recto usurpantur.*

x *Locus hic in Vulgata nostra sic exprimitur:* Et avertam faciem meam ab eis, et violabunt arcanum meum, et introibunt in illud emissarii, et contaminabunt illud.

y *Mentem non verba auctoris interpretando secutus, hic indico defectuosum mihi videri locum, qui in ecgrapho nostro etiam obscurior erat, ubi scribitur* προστασίας εἰς.

z *MS.* ἔγηνος.

aa *Idem* θερμην : *neutrum intelligimus: videtur autem deinceps desiderari aliquid, cui spatium punctis signamus.*

bb *Idem,* πλαζόμενος.

cc *Scriptum erat,* λαλούσης δέ μου παρ' αὐτοῦ τὴν εὐχήν, *duplici mendo.*

dd *Videntur hic* Macedoniam *nominare pro regionibus Europæ trans Pontum, in quibus procul ab hostium metu fruges tunc abundare credebantur.*

ee *Scriptum erat,* ἀνῶ *et* ἐγκαταλείπω, *sed patet correctio ex verbis Deuteronomii* 31. *v.* 8. *ubi de Deo dicitur in tertia persona, quod hic in prima,* οὐκ ἀνήσει σε, οὐδὲ μή σε ἐγκαταλιπεῖ.

ff *Rursum in ecgrapho erratum,* ποιουμένους βασιλεῖς.

gg Jucundianæ, *teste Procopio cap. ult. locus extra urbem, augustissimo palatio per Justinianum extructo exornatus.*

hh *Ita correxi, pro eo quod scriptum erat,* πολλοῖς γὰρ ἐπεξελθών.

ii Βόρδων Burdo *mulus, primum Latinis sequiori seculo, tum et Græcis usurpatum: dissimulavit Zinus, quia forte non satis intelligebat: exempla auctorum utriusque*

utriusque linguæ apud Meursium et alios vide.

kk *Sensu id exigente supplevi vocem unam, et loco* αὐτὴν, *scripsi* αὐτό : *alias corrigenda fuisset pars prior, et loco* ασθενοῦς *scribendum* ἀσθενὴς, *si ipsa mater adneverat infirma.*

ll *Ecgraphum* αὔξει, *Zinus (tamquam si legisset* αὐξήσει) *vertit in futuro,* crescet. *Subjunctivum modum requirit sensus : nec magnum fuisset, a Judæis fidei Christianæ augmentum præsagiri ; sed a congratulantibus iisdem præ lætitiæ excessu etiam optari, magnum revera erat.*

mm *Locus hic in MSS. abbreviando corruptus, integre datur ex ipso Basilio.*

nn *Isaiæ* 66 *v.* 20. *Ita legitur,* καὶ ἄξουσι τοὺς ἀδελφοὺς ὑμῶν ἐκ πάντων τῶν ἐθνῶν, δῶρον Κυρίῳ, μεθ' ἵππων καὶ ἁρμάτων ἐν λαμπίναις ἡμιόνων. Et adducent fratres vestros ex omnibus gentibus, donum Domino, cum equis et curribus in lecticis mulorum etc.

oo *Ita in MS. Veneto Zinus reperit, nec dubitamus restituere quod deerat ecgrapho nostro, quia supra dicitur tentus Sanctus in festo S. Timothei, quod a Græcis* 22 *Januarii celebrabatur*

pp *Scriptum erat* κατεσχληκῶς : *apparebat unam ut minimum syllabam desiderari, ut Græca esset vox : addidi etiam alteram, ut sensus subsisteret.*

qq *Hic quoque opus fuit correctione, sic enim legebatur* πυράζοντα καὶ εὐωδιάζοντα, *et mox infra,* γινόμενον.

rr *Videtur Zinus in MS. Veneto hæc sic divisa, ac denique mutila invenisse,* τὸ μὲν ἐπιεικίᾳ, τὸ δὲ φρονήσει, καὶ φιλοσοφίᾳ ἀμφότερα· *sed si reliqua addas, apparet conjungi debere in unum membrum* φρονήσει καὶ φιλοσοφίᾳ; *et tertium membrum facere,* αμφότερα ἐλάχιστα.

ss *Ecgraphum nostrum* σχρηστοὺς bonos, utiles : *sed ea vox mentem auctoris non explet, qui hunc loquendi modum accepit ex Nazianzeno de Athanasio,* Χριστοὺς οἶδε καλεῖν γραφὴ τοὺς ζῶντας κατὰ Χριστόν.

tt *Item* τῷ ἄνω κόσμῳ, *quod mendosum videtur.*

uu *Hunc quoque locum truncaverat librariorum negligentia, integrum exhibeo ex ipso Gregorio, ex eodemque in principio restituo* τοὺς προστησομένους, *ubi in ecgrapho nostro erat* τοῦ προστησομένου, *et rursum pro* ἀεὶ διηγεῖσθαι semper narrari, *rescripsi* ἀνδρὶ γενέσθαι.

xx *Addebatur vox* μέρος, *quam, ut minus necessariam et neque Zino hic intellectam, omisi.*

yy *Gregorius, scilicet Nazianzenus, cujus vel hic nomen excidit, vel de suo addidit Zinus : quem sequimur, quia ejus hoc est proverbium, Orat.* 20 *laudantis S. Balium.*

zz *Ita corrigo, quia non potui commodum sensum videre in his verbis ecgraphi nostri,* ἐπιδεικνυμένην ψυχὴν σὺν τῷ σώματι.

ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ
ΤΟΥ ΑΓ. ΚΑΛΛΙΟΠΙΟΥ
ΕΠΙ ΜΑΞΙΜΙΑΝΟΥ.

Ex Codice Bibliothecæ Vaticanæ signato 1660.

Nobiliter natus et pie educatus

Θεοκλία τις, γυνὴ εὐσεβὴς καὶ φοβουμένη τὸν Κύριον, σὺν παντὶ τῷ οἴκῳ αὐτῆς, ἐποίει ἐλεημοσύνας πολλὰς, σεμνὸν βίον ζήσασα· γένους δὲ βουλευτικοῦ, συνζήσασα τῷ ανδρὶ ἔτη ἱκανὰ, στεῖρα οὖσα οὐκ ἐτεκνογόνησεν. Αὕτη σχεδὸν κατ' ἐπαγγελίαν συλλαβοῦσα, καὶ οὔσης αὐτῆς ἐγκύου, ὁ ἀνὴρ αὐτῆς ἐτελεύτησεν ἐν ὑποστάσει πολλῇ. Αὕτη ἔτεκεν υἱὸν, καὶ ἐκάλεσεν το ὄνομα αὐτοῦ Καλλιόπιον· ἐπαίδευσεν δὲ αὐτὸν πάσῃ σοφίᾳ τῶν θείων ἀναγνωσμάτων. Ἦν δὲ Πατρόβουλος Πέργης τῆς Παμφυλίας. Ἐγένετο δὲ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ἐπικρατῆσαι τὴν πλάνην εἰδωλολατρείας, καὶ ἡ ἀλήθεια ἐκρύπτετο, καὶ ἦσαν πολλοὶ σπένδοντες τοῖς μιαροῖς εἰδώλοις· ἦν δὲ ὁ ἅγιος Καλλιόπιος ἀδιαλήπτως νηστεύων καὶ προσευχόμενος. Γνωστὸν δὲ ἐγένετο τῷ ἐκεῖσε δικαστηρίῳ τὰ περὶ τοῦ παιδὸς, ὅτι Χριστιανὸς ὑπῆρχεν. Ἡ οὖν μακαρία Θεοκλία ἡ μήτηρ αὐτοῦ, δοῦσα αὐτῷ χρυσίον καὶ ἱματισμὸν καὶ παῖδας, ἐποίησεν αὐτὸν διαπλεῦσαι, πρὸς τὸ διαφυγεῖν τὸ ἐκεῖσε δικαστήριον. Κατέπλευσεν οὖν ἐν Πομπηιουπόλει τῆς Κιλικίας. Τοῦ δὲ μιαρωτάτου Μαξίμου ἐπιτελοῦντος βακχίας καὶ τελετὰς, χορούς τε καὶ συμπόσια τοῖς μιαροῖς εἰδώλοις, θεασάμενος αὐτοὺς ὁ ἱερὸς νεανίας, ἔκθαμβος ἐγένετο, τί ἂν εἴη τοῦτο· αὐτὸς γὰρ συνεχῶς ἐσχόλαζεν τῇ νηστείᾳ. Ἠρώτα οὖν τοὺς παρόντας, τί ἂν εἴη τοῦτο; Οἱ δὲ ἔφησαν αὐτῷ, ἑορτὴν εἶναι τῶν θεῶν, καὶ ἔλεγον αὐτῷ· Δεῦρο κοινώνησον ἡμῖν εἰς τὸ συμπόσιον. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· Χριστιανός εἰμι, καὶ νηστεύω ἑορτάζων Χριστῷ· οὐ γὰρ ἔξεστιν μιαρῶν καὶ ἀκαθάρτων εἰδώλων σπονδὰς εἰς δοξολογούντων Χριστὸν στόμα εἰσελθεῖν.

propter persecutionem: in Ciliciam transit, ubi recusans participare sacrificiis,

2 Ταῦτα δὲ πάντα εἰσῆλθεν εἰς τὰς ἀκοὰς τοῦ Ἡγεμόνος, καὶ πλησθεὶς θυμοῦ, ἐκέλευσεν αὐτὸν παραστῆναι, καὶ παρέστη τῷ δικαστηρίῳ. Μάξιμος εἶπεν, Τί τὸ ὄνομά σου λέγεται; Καλλιόπιος εἶπεν, Χριστιανός εἰμι, τῷ δὲ ὀνόματι καλοῦμαι Καλλιόπιος. Μάξιμος Ἡγεμὼν εἶπεν· Πάσης τῆς οἰκουμένης ἐν εὐωχίᾳ διαγούσης τῆς τῶν θεῶν ἑορτῆς, πῶς αὐτὸς ἐν τοιαύτῃ πλάνῃ κατέστης; Καλλιόπιος εἶπεν, Ὑμεῖς ἐστε οἱ ἐν πλάνῃ καὶ σκοτίᾳ διάγοντες, ὅτι καταλιπόντες τὸν ζῶντα Θεὸν, τὸν ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, τὸν λόγῳ τὰ πάντα δημιουργήσαντα, ἀναισθήτοις ξύλοις καὶ λίθοις σαθροῖς προσκυνεῖτε, ἔργα χειρῶν ἀσεβῶν. Μάξιμος Ἡγεμὼν εἶπεν, Τὸ νέον τῆς ἡλικίας σου προπετῆ σε ποιεῖ, καὶ βασάνους οὐ τὰς τυχούσας σοι προξενεῖ· λέγε οὖν, ποίου ἔθνους τυγχάνεις, ἢ ποίου γένους; Καλλιόπιος εἶπεν, Ἔθνους εἰμὶ τῆς Παμφυλίας, γένους δὲ βουλευτικοῦ Πατροβούλου, τὸ δὲ πάντων εὐγενέστατον, Χριστιανός εἰμι. Μάξιμος εἶπεν· Εἰπέ μοι, γονεῖς ἔχεις; Καλλιόπιος εἶπεν· Τὴν μητέρα ἔχω· ὁ γὰρ πατήρ μου πρὸ πολλοῦ ἐτελεύτησεν. Μάξιμος Ἡγεμὼν εἶπεν· Μὰ τὸν μέγαν ἥλιον καὶ τοὺς θεοὺς ἅπαντας, εἰ βουληθείης εὐσεβῆσαι καὶ θῦσαι τοῖς θεοῖς, θυγατέρα ἔχω μονογενῆ, σοὶ ἐκδίδωμι αὐτὴν πρὸς γάμον. Καλλιόπιος εἶπεν· Εἰ ἐβουλόμην πρὸς γάμον τραπῆναι, κατηξίουν θυγατέρα σὴν λαβεῖν εἰς γυναῖκα, ἢ καὶ ἐκδοῦναι αὐτὴν τῷ φροντίζοντι τῶν πραγμάτων τῆς μητρός μου· τοῦτο δὲ γίνωσκε, ὅτι οὕτως πεπίστευκα τῷ Χριστῷ, ὅτι τὸν χοῦν τοῦτον, ὃν ἔπλασεν ὁ Θεὸς καὶ ἐποίησεν κατ' εἰκόνα ἰδίαν, τοιοῦτον ἄσπιλόν με δεῖ παραστῆναι τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ· Τοίνυν τὸ παριστάμενόν σοι ποίει· ἐγὼ γὰρ Χριστιανός εἰμι.

coram Præfecto irridet cultum deorum : ejus filiam sibi oblatam respuit,

3 Μάξιμος Ἡγεμὼν εἶπεν· Ἀνοσιώτατε, νομίζεις διὰ τῶν λόγων τούτων ὀργίλον με καθιστάναι, ἵνα διὰ συντόμων βασάνων σε ἀναλώσω; τοῦτο οὐ ποιῶ· ἀλλὰ κατὰ μικρὸν ἀναλώσας σου τὸ σῶμα, τὸ ὑπόλοιπον πυρὶ παραδώσω. Καλλιόπιος εἶπεν· Ὅσον ἐπιτείνεις πλείονων τὰς κατ' ἐμοῦ τιμωρίας, τοσοῦτον λαμπρότερος ὁ στέφανος διὰ τῆς ὑπομονῆς μοι πλέκεται, καθὼς φησιν ἡ γραφὴ, Οὐδεὶς στεφανοῦται ἐὰν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ. Μάξιμος Ἡγεμὼν εἶπεν· Ἐξαγκωνίσαντες αὐτὸν, τοῖς μολίβεσιν συνθλάσατε τὰ ὀστᾶ αὐτοῦ, ἐπειδὴ δοκεῖ μοι ἐν τοῖς αξιολόγοις διακεῖσθαι. Ὁ δὲ μακάριος Καλλιόπιος τυπτόμενος ἔλεγεν, Εὐχαριστῶ σοι Χριστὲ, ατι κατηξιώ-

immotus ad minas et plumbatis cæsus,

θην

Ex MS Vatican.

θην διὰ τὸ ἔνδοξον ὄνομά σου μαστίζεσθαι. Μάξιμος Ἡγεμὼν εἶπεν, πείσθητί μοι, καὶ θῦσον τοῖς θεοῖς, ἵνα θεάσῃ τὴν πατρίδα σου, καὶ μὴ στερηθῇς τῶν πραγμάτων σου· ὁρᾷς γὰρ τὴν πικρότητα τῶν βασάνων. Καλλιόπιος εἶπεν· Ὁρῶ τὴν γλυκύτητα τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ Χριστοῦ τῆς μελλούσης ἀναπαύσεως, καὶ τῶν βασάνων οὐκ αἰσθάνομαι· εἰ δὲ καὶ ἐν ἀλλοδαπῇ εἰμι, ἀλλὰ τοῦ Κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς, καὶ ἐνταῦθα δὲ ὁρῶ καὶ τὴν μητέρα μου καὶ τὴν πατρίδα μου· ἡ γὰρ μήτηρ μού ἐστιν ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ πατρίς μού ἐστιν ἡ ἐπουράνιος Ἱερουσαλήμ, Ἡμῶν γάρ, φησι, τὸ πολίτευμα ἐν Οὐρανοῖς ὑπάρχει· εἰ δὲ προφασίζῃ σωματικὴν μητέρα, ἀλλ' ἐστὶ λέγων, Ὁ φιλῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμέ, οὐκ ἔστιν μου ἄξιος· αὕτη Θεοῦ φωνή· ἀλλὰ χρημάτων περιουσίαν καταφρονῶ, καὶ μᾶλλον ἐρῶμαι συγκακουχεῖσθαι τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ, ἢ πρόσκαιρον ἔχειν κόσμου ματαίου δι' ἁμαρτίας ἀπόλαυσιν.

contemnit omnia transitoria. — Matth. 10

4 Μάξιμος Ἡγεμὼν εἶπεν, Ὡς ἐστιν ἐξαγκωνισμένος, νεύροις ὠμοῖς τύπτετε αὐτὸν κατὰ τῆς γαστρός, λέγοντες αὐτῷ, Ἀνόσιε, ἕτερα ἀνθ' ἑτέρων μὴ ἀποκρίνου, ἀλλὰ πρὸς τὰ ἐπερωτώμενά σοι φθέγγου. Καλλιόπιος εἶπεν· Ἀναίσθητε καὶ παντὸς θηρίου ἀγριώτερε, καὶ τῆς ἐν οὐρανοῖς Χριστοῦ εὐσεβείας ἀλλότριε, διασαφηνίζω σοι τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, ἐπειδὴ οὐ βλέπεις τοῖς τῆς ψυχῆς ὀφθαλμοῖς, καὶ ἔβυσας τὰ ὦτά σου τοῦ μὴ ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, βασανίζων με οὕτως παρανόμως ὡς φονέα. Μάξιμος Ἡγεμὼν εἶπεν· Στήσατε τὸν τροχόν, καὶ ὑποστρώσατε πυρὰν πολλὴν ὑποκάτω αὐτοῦ. Καὶ συνδεθεὶς τῷ τροχῷ, ἐξάρμος ἐγένετο ὑπὸ τῆς βίας· ὁ δὲ νεανίας θαρσέως φέρων τὴν πληγὴν ἔλεγεν, Χριστὲ παράστα τῷ δούλῳ σου, ὅπως ἕως τέλους δοξασθῇ τὸ ὄνομά σου ἐν ἐμοὶ τῷ ἀναξίῳ δούλῳ σου, καὶ γνώσονται πάντες, ὅτι ὁ ἐπὶ σοὶ ἐλπίζων οὐ καταισχυνθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα. Καὶ εὐθέως προσελθὼν Ἄγγελος Θεοῦ ἔσβεσεν τὸν σωρὸν τῶν ἀνθράκων, καὶ οἱ ὑπηρέται θέλοντες στρέφειν τὸν τροχόν, οὐκ ἠδύναντο· τὰ δὲ τρυφερὰ αὐτοῦ μέλη σὺν τῷ αἵματι περιεχύθησαν a τῷ τροχῷ, ὥστε γυμνωθῆναι πάντα τὰ ὀστᾶ αὐτοῦ· ἦν γὰρ ἔχων ὁ τροχὸς ξίφει δίστομα b πριστηροειδῆ.

rotæ alligatus, juvatur ab Angelo: dissectisque membris

5 Ἐκέλευσεν δὲ ὁ Ἡγεμὼν λυθέντα αὐτὸν κατενεχθῆναι ἀπὸ τοῦ τροχοῦ, ὥστε πάντας τοὺς ὁρῶντας αὐτὸν λέγειν, Ἀνοσία κρίσις, ὁποῖος νεανίας κακῶς ἀναλοῦται; Μάξιμος Ἡγεμὼν εἶπεν, Οὐκ εἶπόν σοι, ὅτι τὸ νέον τῆς ἡλικίας σου προπετῆ σε ποιεῖ, καὶ πικροτέρας σοι βασάνους προξενεῖ; Καλλιόπιος εἶπεν, Ἀναιδέστατε κύων, οὕτω μοι ὁμιλεῖς ὡς παραιτησαμένου μου τὰς ὠμοτάτας σου βασάνους; Μάξιμος εἶπεν· Πανάθλιε, νομίζεις διὰ τῶν λόγων τούτων ὅτι συντόμως σε ἀναλίσκω; ἀλλὰ τοῦτο οὐ ποιῶ· προσελθὼν οὖν θῦσον τοῖς θεοῖς, κερδαίνων τὰς ὑπολοίπους κολάσεις. Καλλιόπιος εἶπεν, Πιστεύω τῷ Χριστῷ μου, οὐ μὴ σπιλώσῃς τὴν εἰς τὸν Θεόν μου ἁγνὴν ὁμολογίαν, τὸ δὲ σῶμά μου πρόκειταί σοι, ὡς θέλεις κόλαζε, ἀπεκδεχόμενος ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως τὰς παρὰ τοῦ Θεοῦ ἀμοιβάς· ἐν ᾧ γὰρ μέτρῳ μετρεῖς ἀντιμετρηθήσεταί σοι. Μάξιμος Ἡγεμὼν εἶπεν· Σιδηρώσαντες αὐτὸν εἰς τὸ ἐσώτερον δεσμωτήριον φυλάττετε, μηδενὸς αὐτοῦ ἐπιμέλειαν ποιοῦντος, μήτις δὲ τῶν ὁμοφύλων ἀσεβεστάτων πλησιάσας, μακαρίσῃ αὐτόν, ἐφ' οἷς ἀσεβῶν εἰς τοὺς θεοὺς ὑπομεμένηκεν. Εὐθέως δὲ σιδηρώσαντες τὸν μακάριον Καλλιόπιον, εἰσήγαγον εἰς τὴν ἐσωτέραν φυλακήν· καὶ ἦν ἐκεῖ ἀδιαλείπτως δοξάζων καὶ εὐλογῶν τὸν Θεόν.

ab ea depositus, conjicitur in carcerem,

6 Γνοῦσα δὲ ταῦτα ἡ μήτηρ αὐτοῦ, πρῶτον μὲν διέθετο, ἐλευθερώσασα διακόσια πεντήκοντα ἀνδράποδα σὺν c πεκουλίοις, καὶ ὅσον ἦν αὐτῇ χρυσίον ἢ ἀργύριον, ἢ ἱματισμός, ταῦτα κατέλειπεν πτωχοῖς, τὰ δὲ κτήματα τῇ ἁγιωτάτῃ Ἐκκλησίᾳ, καὶ οὕτως ἐξορμήσασα, ἦλθεν εἰς τὴν Κιλικίαν πρὸς τὸν ἁγιώτατον υἱὸν αὐτῆς Καλλιόπιον· καὶ εἰσελθοῦσα εἰς τὴν φυλακήν, πεσοῦσα προσεκύνει αὐτῷ, περιστέλλουσα τὸν ἰχῶρα τῶν τραυμάτων αὐτοῦ. Ὁ δὲ ἅγιος Καλλιόπιος ὢν ἠσφαλισμένος τοῖς σιδήροις καὶ ἀλγούμενος τὸ σῶμα ἀπὸ τῶν πολλῶν βασάνων, οὐκ ἐδύνατο ἀναστῆναι καὶ προσελθεῖν τῇ μητρὶ αὐτοῦ· ἀλλὰ τοῦτο εἰρήκει, Καλῶς ἐλήλυθας ἡ μάρτυς τῶν τοῦ Χριστοῦ παθημάτων. Ἡ δὲ μήτηρ, θεασαμένη τὸ σῶμα τοῦ Ἁγίου κατακεκομμένον, ἔλεγεν πρὸς τὸν ἁγιώτατον υἱὸν αὐτῆς Καλλιόπιον· Μακαρία ἐγώ, καὶ μακάριος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας μου, ὅτι ὡς Ἄννα τὸν Σαμουὴλ ἀνέθηκά σε ἱερὸν κειμήλιον τῷ Χριστῷ, ὡς ἡ Σάρρα τὸν Ἰσαὰκ προσήνεγκά σε τῷ Χριστῷ ὁλοκαύτωμα, θυσίαν δεκτὴν εὐάρεστον τῷ Κυρίῳ. Ἔμεινεν δὲ ἐν τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἐν τῇ φυλακῇ, διὰ πάσης νυκτὸς καθημένη πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ ἦσαν οἱ δύο προσευχόμενοι καὶ δοξάζοντες τὸν Θεόν. Περὶ δὲ τὸ μεσονύκτιον φῶς μέγα ἔλαμψεν ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ, καὶ ἐγένετο αὐτοῖς φωνὴ λέγουσα, Ὑμεῖς ἐστε οἱ Ἅγιοι τοῦ Θεοῦ, καὶ οἱ ὁμολογηταὶ τοῦ Χριστοῦ, καὶ οἱ καθαιρέται τῶν εἰδώλων, οἱ καταλείψαντες πατρίδα καὶ χρήματα, καὶ τῷ Χριστῷ συγκακουχούμενοι.

quo, postquam sua pauperibus distribuit veniens mater, gratulatur sibi de constantia filii:

7 Πρωΐας δὲ γενομένης, προκαθίσας ὁ Ἡγεμὼν εἶπεν· Κάλει τὸν τῆς θρησκείας τῶν Χριστιανῶν Καλλιόπιον. Δημήτριος ἑκατοντάρχης εἶπεν· Ἕστηκεν. d Μάξιμος Ἡγεμὼν εἶπεν· Δέομαί σου κἂν νῦν ἔπεισας σεαυτὸν ἀπαλλαγῆναι τῆς μανίας, καὶ πληρῶσαι τὸ πρόσταγμα τῶν Σεβαστῶν, καὶ θύσαντα τοῖς θεοῖς ζῆσαι; ἢ μὴ θύσαντά σε ὁμοιοπαθῶς τοῦ διδασκάλου κακῶς ἀναλωθῆναι; Καλλιόπιος εἶπεν· Θαυμάζω τὴν ἀναίδειάν σου ὅτι πολλοστῶς ἀκούσας παρ' ἐμοῦ ὅτι Χριστιανός εἰμι, καὶ Χριστιανὸς ἀποθανοῦμαι, καὶ ἐν Χριστῷ ζήσομαι, πῶς ἀναισχυνθεὶς εἰ ἀγόμενος τῇ ἀληθείᾳ· σπεύδω τοιγαροῦν ὁμοιοπαθῶς τῷ διδασκάλῳ τελειωθῆναι. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἡγεμών, καὶ μαθὼν ἐκ τῶν ἀποκρίσεων τὸ ἀμετάθετον τοῦ Μάρτυρος, ἐκέλευσεν σταυρωθῆναι αὐτὸν τῇ πέμπτῃ τῶν σαββάτων τοῦ Πάσχα. Ἰδοῦσα δὲ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, τοῖς μέλλουσιν αὐτὸν σταυροῦν ἔδωκε νομίσματα πέντε, καὶ παρακαλεῖ ὅπως ἐπὶ κεφαλὴν σταυρωθῇ, μὴ ὁμοίως τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ. Τῇ οὖν πέμπτῃ τῶν σαββάτων ἐπέβη ἐπὶ τὸν σταυρόν, καὶ τῇ παρασκευῇ ἐπὶ ὥρᾳ τρίτῃ ἀπέδωκεν τὴν ψυχήν· καὶ ἐγένετο αὐτῷ φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λέγουσα, Ἀνάβαινε ὁ συμπολίτης τοῦ Χριστοῦ καὶ συγκληρονόμος τῶν ἁγίων Ἀγγέλων.

qui lætus sententiam crucis accipiens, crucifigitur deorsum verso capite

8 Λαβοῦσα δὲ ἡ μήτηρ αὐτοῦ τὸ λείψανον τοῦ ἁγιωτάτου καὶ τρισμακαρίστου υἱοῦ αὐτῆς, περιεπλάκη περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, δοξάζουσα τὸν Χριστόν, καὶ εὐθέως καὶ αὐτὴ ἀπέδωκεν τὴν ψυχήν· καὶ ἐλθόντες οἱ ἀδελφοί, συνέστειλαν τὰ ἅγια σώματα, καὶ κατέθεντο αὐτὰ ἐν σεμνῷ τόπῳ, δοξάζοντες τὸν Πατέρα, καὶ τὸν Υἱόν, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

a *Scriptum erat* περιεχύθησαν, *forte per solœcismum illius ævi.*

b *Quod si legatur* Πριωνειδῆ· *nam* πριστήρ, *Græce non dicitur, sed* πρίστις, *unde adjectivum istud formari nequit.*

c *Ecgraphum nostrum* Ἕστηκεν, δέομαί σου· *quæ postrema pars visa mihi est potius ad verba Maximi referenda.*

d *Similiter et Gregorius Nazianzenus in Testamento.* Τοὺς οὖν οἰκέτας οὓς ἠλευθέρωσα, βούλομαι καὶ νῦν ἐπ' ἐλευθερίας μένειν, καὶ τὰ πεκούλια αὐτοῖς πάντα μένειν βεβαιῶς.

ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ

ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ
ΒΑΔΗΜΟΥ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΟΥ.

Ex MS. Bibliothecæ Vaticanæ.

Extruit monasterium

Ἐν τῷ καιρῷ τῆς τελειώσεως τῶν τεσσαράκοντα ἁγίων Μαρτύρων, συνελήφθη ὁ ἅγιος Βάδημος ὁ Ἀρχιμανδρίτης, σὺν μαθηταῖς αὐτοῦ τισιν ἑπτὰ, καὶ κατεκλείσθη ἐν φυλακῇ κατὰ κέλευσιν τοῦ Βασιλέως Σαβωρίου. Ὡρμᾶτο δὲ οὗτος ὁ ἅγιος Βάδημος ἀπὸ πόλεως Βηθλαπὰτ, γένους πλουσίου σφόδρα ὑπάρχων, ἀξιωθεὶς δὲ τῆς πολιτείας τῶν μοναχῶν, πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτῷ διένειμεν πτωχοῖς· καὶ οἰκοδομήσας μοναστήριον ἔξω τῆς πόλεως, ἐκαθέζετο ἐκεῖσε ἐν αὐτῷ, ἐν ἅπασι σπουδάζων εὐαρεστεῖν τῷ Θεῷ, καὶ τὸ θέλημα αὐτοῦ πληροῦν· ἦν γὰρ πλήρης χάριτος, καὶ ἀληθείας ὑπάρχων ἀνὴρ, καὶ σκεῦος ἐκλογῆς ἐτύγχανεν τοῦ Θεοῦ·

ubi perfectioni studens,

2 Οὗτος οὖν ὁ Ἅγιος, ἐν τῇ φρονήσει αὐτοῦ τῇ θείᾳ καὶ τελείᾳ, ἀνῆλθεν εἰς τὸ ὄρος τοῦ Κυρίου, καὶ κατεσκήνωσεν ἐν τόπῳ ἁγίῳ αὐτοῦ, καὶ εὐλογίαν ἐδέξατο παρὰ Θεοῦ Σωτῆρος αὐτοῦ, καὶ ἐθεάσατο τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ Ἰακώβ. Οὗτός ἐστιν ὁ καταλειφθεὶς μικρὸν ἄζυμον ἐν τοῖς καιροῖς ἡμῶν, ἀπὸ τῆς τελείας ἐκείνης ζύμης τῶν ἐν ἀρχῇ τελειωθέντων ἁγίων Μαρτύρων, ἐστερεώθη δὲ διὰ τοῦ αἵματος τῆς σφαγῆς αὐτοῦ τοῦ ἁγίου ἡ χαυνότης τοῦ καιροῦ ἡμῶν. Οὗτός ἐστιν ὁ ὄντως λίθος πιστὸς, ὁ λατομηθεὶς ἀπὸ τοῦ ὄρους τῶν ἀγαθῶν πιστῶν· ὑπάγει γὰρ ἐπὶ τὸ μυστήριον, ἵνα γένηται πᾶσιν ἡμῖν σωτηρίας ὁδός. Τοιαύτην γὰρ γενναίαν τὴν προαίρεσιν αὐτοῦ περὶ τὸ μαρτύριον ἐπεδείξατο, καὶ τοιοῦτον ζῆλον παρέστησεν εἰς Θεὸν, καὶ οὕτως ἀπὸ παντὸς ῥύπου καὶ σπίλου καὶ μολυσμοῦ διὰ τῶν ἔργων καθαρὸν ἔδειξεν ἑαυτὸν, ὡς μὴ δύνασθαι λοιπὸν τὰς πονηρὰς πράξεις ἀντοφθαλμῆσαι εἰς αὐτόν. Ἡ γὰρ ἁρπαγὴ ἴδεν αὐτὸν, καὶ ἔφυγεν· ἡ ἐπιθυμία ἐθεάσατο αὐτὸν, καὶ ἐτελεύτησεν· ὁ μαμωνᾶς ὁμοίως κατανοήσας αὐτὸν, ἐπτοήθη· ὁ χρυσὸς ἴδεν αὐτὸν, καὶ ἀπεκρύβη· ὁ πλοῦτος ἐνέβλεψεν εἰς αὐτὸν, καὶ συνετρίβη παρελθών· ἡ ἀλαζονία καθίδεν αὐτὸν, καὶ κατεκλάσθη παραυτά· ἡ ὑπερηφανία ἀντωφθάλμησεν αὐτὸν, καὶ ἐταπεινώθη παρελθών· ἡ ὑψηλοφροσύνη καθώρασεν εἰς αὐτὸν, καὶ ὡς κόνις συνεπατήθη· ἡ μέντοι πενία περὶ τοὺς πόδας αὐτοῦ ἐτάγη δυνάμει δούλου, καὶ ἡ πραότης ταῖς πλευραῖς αὐτοῦ περιεσφίγχθη, ἥ τε ἀλήθεια ἐπ' αὐτὸν ἀνέτειλεν, καὶ ἡ δικαιοσύνη διέλαμψεν εἰς αὐτὸν, ἡ ἀγάπη αὐτὸν περιεπτύξατο, καὶ ἡ εἰρήνη κατεφίλησεν αὐτὸν καὶ ἔχαιρεν, ἡ δὲ ὁμόνοια ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἐφυτεύθη, καὶ πάντων τῶν καρπῶν τῆς δικαιοσύνης πλήρης ὑπῆρχεν ὁ ἀνὴρ, πᾶσαί τε αὗται αἱ ἀρεταὶ ἐνῴκουν ἐν αὐτῷ, ἐπειδὴ ἡ ὀσμὴ τῆς εὐωδίας τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ὑπερβαλλόντως καθεκάστην εὐφραίνει αὐτὰς, καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ τῶν ἀγαθῶν ἡδέως ἤσθιον.

vitia extirpavit

et virtutes exercuit.

Dire cruciatur in carcere.

3 Ὡς οὖν τετραμηνιαῖον χρόνον ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ ἐποίησεν δεδεμένος, σὺν τοῖς ἑπτὰ μαθηταῖς αὐτοῦ, θλιβόμενος, καὶ μαστιζόμενος συνεχῶς, πάντα δὲ προθύμως ὑπομένων διὰ τὴν εἰς τὸν Κύριον ἐλπίδα καὶ τὴν πίστιν τῆς ἀληθείας αὐτοῦ· ἦν τις κατ' ἐκεῖνο καιροῦ ὀνόματι Νερσὰν, Ἄρχων τῆς πόλεως Ἀρίων τυγχάνων, οὕτω λεγομένης, ἐνορίας δὲ Βηθγερμή. Οὗτος τοίνυν ὁ Νερσὰν Χριστιανὸς ὑπάρχων ἠναγκάζετο παρὰ τοῦ Βασιλέως τοῦ προσκυνῆσαι τῷ ἡλίῳ, μὴ βουλόμενος δὲ ἀθετῆσαι τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ, ἐν δεσμοῖς γενόμενος, κατάκλειστος ἐτύγχανεν· ὕστερον δὲ χαυνωθεὶς τὸν λογισμὸν αὐτοῦ, καὶ πτοηθεὶς τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ μαρτυρίου, κρατηθεὶς διὰ τὰς μελλούσας ἐπάγεσθαι αὐτῷ τῶν βασάνων ἀνάγκας, οὐ συνεφώνησεν ἕως τέλους τῇ ἀγαθῇ αὐτοῦ ἀρχῇ, ἀλλ' ἐπιθύμησεν μᾶλλον τὸν πρόσκαιρον τοῦτον κτήσασθαι κόσμον, ἀποφυγὼν τὰς θλίψεις τῶν βασάνων. Ἀλλ' ὅμως ἀμφότερα ἐνθυμούμενος ὁ ἄθλιος, τῶν ἑκατέρων ἐξέπεσεν· καὶ γὰρ τὴν εἰς Θεὸν ζωὴν ἀπώλεσεν, ἀποφυγὼν τὸ μαρτύριον, τοῦ δὲ κόσμου τούτου οὐκ ἀπήλαυσεν, τῆς ἐπιγείου δόξης ἐρασθείς. Τὴν γὰρ τοῦ προσκαίρου καὶ ἐπιγείου Βασιλέως τιμὴν ἀγαπήσας μᾶλλον ὑπὲρ τὴν τοῦ αἰωνίου καὶ ἐπουρανίου Θεοῦ, ὡμολόγησεν ποιεῖν τὸ θέλημα τῆς ἀποστασίας, καὶ ὑπήκειν εἰς πάντα τὰ θελήματα αὐτῷ.

Narsan a fide prolapsum

jussumque et mortem inferre

4 Ὡς δὲ ἔγνω ταῦτα ὁ Βασιλεὺς περὶ τοῦ Νερσᾶ, ἐχάρη σφόδρα, καὶ παραυτὰ ἐν νῷ λαβὼν τὸν ἅγιον Βάδημον, ἐκέλευσεν λυθέντα αὐτὸν τῶν δεσμῶν εἰς τὴν αὐλὴν ἀχθῆναι τοῦ παλατίου διὰ τῆς πλαγίας θύρας. Εἰσῆλθον οὖν ἔνθα ἦν ὁ Νερσὰν δεδεμένος, καὶ λέγει ὁ Βασιλεὺς πρὸς δύο τινὰς τῶν Ἀρχόντων, Ὅτι ἐὰν ἀποκτένει Νερσὰς τὸν Βάδημον, λυθήτω τῶν δεσμῶν, καὶ ἀπολαβέτω τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ· ἦν γὰρ κελεύσας τὰ αὐτοῦ πάντα τῷ ταμείῳ παραπεμφθῆναι. Καὶ ἔστησαν παραχρῆμα τὸν ἅγιον Βάδημον πρὸ τοῦ Νερσᾶ· ὁ δὲ ἄθλιος τοῦτο ἀκούσας παρὰ τοῦ Βασιλέως λήφθη, καὶ ὀρεγόμενος τῶν προσκαίρων, λαβὼν τὸ ξίφος, ἦλθεν τοῦ ἀποσφάξαι τὸν Μάρτυρα τοῦ Χριστοῦ. Ἔντρομος δὲ γενόμενος, θέλων καταγγεῖλαι κατὰ τοῦ Ἁγίου τὴν πληγὴν, ἐπάγει ὡς λίθος εὐθύς. Ἀνέβλεψεν δὲ εἰς αὐτὸν ὁ τοῦ Χριστοῦ δοῦλος, καὶ εἶπεν· Ἕως τούτου ἔφθασεν τὸ τέλος τῶν κακῶν σου, ὦ Νερσά, ὥστε μὴ μόνον ἀρκεῖσθαί σε τὸν Θεόν σου ἀρνήσασθαι, ἀλλ' ἤδη τοὺς δούλους αὐτοῦ ἀποσφάττειν ἀγωνίζεσθαι· οὐαί σοι, οὐαί σοι ταλαίπωρε, τί ποιήσεις ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ; ἢ ποῦ φύγεις ἀπὸ τῆς φοβερᾶς κρίσεως; ὅταν στῇς ἐνώπιον τοῦ φοβεροῦ ἐκείνου βήματος, τῷ μεγάλῳ καὶ αἰωνίῳ Θεῷ ἀπολογούμενος; Ἐγὼ μὲν τοίνυν, ὦ τρισάθλιε, ἐν τῷ μαρτυρίῳ τοῦ Χριστοῦ μου προθύμως τελειοῦμαι, πλὴν δὲ διὰ τῆς χειρός σου οὐκ ἤθελον ἀποθανεῖν, διὰ δέ τινος ἄλλου ἤθελον ὑπομεῖναι.

intrepide objurgat :

et sæpius percussus reddit spiritum,

5 Ὁ δὲ μήτε τοῖς λόγοις τούτοις ἐντραπεὶς, μήτε τὸ κελευσθὲν αὐτῷ ἔργον τελείως ἐργάσασθαι, πελιδνώσεν μὲν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡσεὶ λίθον, καὶ τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ ἔθετο σιδηρᾶ, ἔκρουσεν δὲ τὸν Ἅγιον τετράκις τῷ ξίφει, καὶ οὔτε ἅπαξ ἐπέτυχεν καιρίαν δοῦναι αὐτῷ τὴν πληγὴν, καὶ ἀνελεῖν αὐτὸν, λίαν γὰρ ἔτρεμεν ἡ χεὶρ αὐτοῦ. Ἐν μὲν οὖν τοιαύτῃ θλίψει παρέδωκεν τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ὁ μακάριος Βάδημος, γενναιοτάτως ταῖς πληγαῖς ἀποθανὼν τοῦ ξίφους, ὡς πάντας τοὺς παρεστῶτας ἐκπλήττεσθαι τὴν ἀνδρείαν ὑπομονὴν τοῦ ἁγίου Μάρτυρος, ὅτι αὐτὸς ἑστὼς ὡς στῦλος ἀσάλευτος τὰς βιαίας τῶν πληγῶν ἐπιφορὰς ἐδέχετο, καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ ἀνυμνῶν τὸν Θεόν· ἡμέρα ἐκείνη διὰ τὴν ἀνδρείαν αὐτοῦ καὶ γενναιότητα ἐθαυματούργησαν, καὶ ἐδοξάζοντο. Ἀλλὰ δὴ καὶ αὐτὸς ὁ Νερσὰν μετ' οὐ πολὺ τῆς χειρὸς ἀνομίας ἀπέλαυσεν, ἧς ὑπεδείξατο εἰς τὸν Μάρτυρα τοῦ Χριστοῦ, πολλοῖς κακοῖς καὶ διαφόροις συσχεθεὶς, καὶ διὰ ξίφους δεινῶς ἀπολλύμενος.

ac sepelitur.

6 Ἐτελειώθη δὲ ὁ ἅγιος Βάδημος μηνὶ Ἀπριλλίῳ ὀγδόῃ, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν. Τὸ δὲ ἅγιον λείψανον αὐτοῦ ἔξω ῥιφὲν τῆς πόλεως, ἀνείλαντο αὐτὸ ἄνδρες εὐλαβεῖς λαθραίως, καὶ κατέθεντο μετὰ πάσης ἐπιμελείας. Οἱ δὲ ἑπτὰ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐποίησαν ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ ἐγκατάκλειστοι ἔτη τέσσαρα· καὶ μετὰ τὴν τελευτὴν Σαβωρίου ἐν εἰρήνῃ ἀπελύθησαν ἐν τῇ πίστει αὐτῶν, χάριτι Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· Ἀμήν.

ΤΕΛΟΣ.

INDEX

INDEX HISTORICUS

IN VITAS SANCTORUM

TOMI I APRILIS

Continet hic Index propria seria nomina hominum aut populorum, non tamen Sanctorum, *quorum in hoc Tomo memoriæ aut res gestæ ex professo illustrantur, de quibus peculiaris index confectus sub initium Tomi proponitur. Nota † præposita aliquibus, indicat* Sancti *aut* Beati *titulum illis tribui.*

A

Aben'alua Mahome, R. Saracenus Granatæ 15 *sec.* 494 *c e*
† *Abundius, Ep. Comensis* 743 *f*
† *Acacius, Ep. Melitinensis* 823 *f*
Acephali hæretici in Hispania 7 *sec.* 345 *f*
Ada, uxor Theodorici de Avesnis 12 *sec.* 833 *c e*
Adalbertus, Adalpertus, Adalpetrus, aliis Petrus Ep. Veron. 9 *et* 10 *sec.* 580 *c* 581 *e*
Adaltrudis, mater S. Hugonis Archiep. Rotomag. 835 *f* 836 *e*
Adam, Ep. Cathenensis, in Scotia 13 *sec.* 50 *f*
Adam de Marisco, Minorita in Anglia, 13 *sec.* 282 *f*
Adamus, fundator monasterii Mortarii 11 *sec.* 765 *e*
Adamnanus, scriptor locorum Terræ sanctæ 778 *e*
Addæus, adversarius S. Eutychii C. P. 564 *a*
Adelbero, Ep. Augustanus 10 *sec.* 580 *b*
Adefonsus R. His. 9 *sec. debellat Saracenos* 352 *c*
Adephonsus Legionis R. 11 *sec.* 255 *b*
Adefonsus R. Legionis 13 *sec.* 339
Adhelelmus Ab. S. Walarici 10 *sec.* 26 *e*
† *Adriani M. Reliquiæ Ulyssipone* 888 *eædem translatæ Antuerpium* 74 *c*
Adrianus I *Papa mittit cantores Carolo Magno* 579 *e*
† *Ægidii Ab. Reliq. Ulyssipone,* 888 *nunc Antuerpiæ* 74 *d*
Ægidius Viterbiensis, Generalis Eremitarum S. Augustini 16 *sec.* 800 *c*
† *Æmilianus, Ep. Cyzici* 9 *sec.* 262 *c*
Ætherius, Ep. Lugdunen. 6 *sec.* 99 *d* 102 *d*
Ætherius, adversarius S. Eutychii CP. 564 *a*
Agabius Patriarcha Antiochenus 10 *sec.* 866 *b c*
† *Agathæ V. M. Reliq. Ulyssipone nunc Antuerpiæ* 888 889 74 *b*
Agatha, mater S. Josephi Hymnographi, 269 *c*
† *Agnetis V. M. Reliquiæ Antuerpiæ* 75 *b*
Agnes, Soror B. Julianæ Corneliensis 443 *c* 463 *c d*
Agnes socia B. Julianæ Corneliensis 443 *e* 468 *e* 470 *a*
† *Agricola Cabilonen. Ep.* 6 *sec.* 101 *c*
Agricola, Pelagianus in Britannia 541 *e*
Airaldus Ep. Maurienn. 12 *sec.* 37 *f*
Alani, bello superati in Italia 545 *d*
Alanus de Coetiuy Cardin. 15 *sec.* 524 *f*
Alanus, Archiep. Avenionen. 15 *sec.* 523 *c*
Alanus, Generalis Carmelitarum 780 *b*
Alanus, Dux Britanniæ Armoricæ 15 *sec.* 523 *c*
Albericus, ex Magistro scholarum Archiep. Bituric. 12 *sec.* 623 *c* 624 *d*
Albertus, Archiep. Prussiæ et Livoniæ 13 *sec.* 827 *f*
Albertus, Ep. Bethleemi 12 *sec.* 766 *e f*

Albertus, Minorita Mediolani 15 *sec.* 643 *e*
† *Albitus Ep. Legionen.* 11 *sec.* 353 *c d* 354 *c d* 355 *c*
† *Aldegundis* 826 *c f* 827 *d* 833, 883 *e*
Aleidis, Abbatissa S. Walburgis 13 *sec.* 469 *b*
Alemannus, Ep. Gratianopolitanus 16 *sec.* 118 *d*
Alerannus, socius S. Geraldi, dein 3 *Abbas Silvæ-majoris* 418 *d* 419 *d*
Alexander IV *Papa permittit examen fieri de S. Ricardo Ep. Cicestren.* 313 *b*
Alexander V *in schismate electus* 491 *a*
Alexander VI *Papa* 640 *f* 647 *b*
Alexander Farnesius Cardinalis 16 *sec.* 390 *e* 391 *e* 888 *b d*
Alexander Gerardinus, Vulturariæ et Montis-Corvini Ep. scriptor Vitæ S. Alberti ibidem Ep. 432 *a* 433 *a*
Alexander R. Scotiæ 13 *sec.* 50 *d*
Alexander miles, pater S. Eutychii Patriarchæ CP. 548 *f*
† *Alexii Reliquiæ Antuerpiæ* 73 *b, antea Ulyssipone* 889
Alicia, mater S. Richardi Ep. Cicestriæ 278 *c* 285 *b*
Alfredus R. Angliæ 9 *sec,* 375 *b c e*
† *Alfwoldus R. Northumbriæ M.* 530 *e*
Alphonsus V. *R. Lusitaniæ,* 15 *sec.* 894
Alphonsus Dux Calabriæ 15 *sec.* 115 *b*
Alphonsus Lud. Plessiacus Richelius 814 *d*
Alvisus Ep. Atrebaten. 12 *sec.* 669 *f* 671 *a* 677 *e*
† *Amaledæ Reginæ M. Reliquiæ Antuerpiæ* 74 *a*
Amalricus Patriar. Hierosol. 12 *sec.* 767 *e* 781 *b*
Amalricus de la Motte Ep. Veneten. 15 *sec.* 509 *a* 524 *e*
Amantius, Ep. Comensis 5 *sec.* 91 *e*
Amatus, Ep. Oleronen. dein Archiep. Burdegalen. et Legatus Apostolicus 411 *e*
† *Ambrosius, Ep. Mediolanen.* 319 *e*
Ambrosiana Congregatio dein extincta 641 *c d*
Ambrosius de Mediolano, Ord. Minorum 530 *f*
Amedeus II *Com. Sabaudiæ* 12 *sec.* 45 *c*
Anacletus II *Antipapa* 887 888
† *Anastasia M.* 244 *c d* 245 *a*
Anastasius, Ep. Thessalonicensis 5 *sec.* 91 *e*
† *Anatolius, Ep. CP.* 5 *sec.* 91 *e* 92 *e* 93 *f*
Anatolius, Hegumenus Studitarum 10 *sec.* 265 *d*
† *Andreas Cretensis, auctor Magni Canonis* 69 *c d e f*
Andreas Consul Neapol. 9 *sec.* 33 *d* 34 *f*
Andreas Conversus socius S. Brunonis 4 *b*
Andreas de Alesso, nepos ex sorore S. Francisci de Paula 210 *d ejus familia et posteri* 211, 212
† *Angela de Bohemia Ord. Carmel.* 772 *f*
Angelrannus Ab. Centul. sec. 11 *scripsit cantus de SS. Richario, Walarico, Wulfranno* 15 *f*

Anna de Schurfelberg, Alb. in Franconia 736 f
† Anselmi Ep. Reliquiæ Antuerpiæ 73 b antea Ulyssipone 889
Anthemius Consul cum S. Aphraate agit ex Perside reversus 661 c 664 c
Anthymus, Eunuchus Leonis Armeni 264 c
Antistius, scriptor Vitæ S. Vincentii Ferrerii 479 a
Antonius de Monte Cardin. Papiensis 216 c
Antonius Ferrerius Ep. Arausionen 15 sec. 814 b
Antonius Caledo Genuisio Ep S. Marci 109 c
Antonius Presb pater S Theodoræ Thessalonic. 404 f
Antonius Princeps Portugalliæ 16 sec 74 b 888 889
Antonius Scot et Minorita 15 sec. 110 111 c
Antonius Sylæi iconomachus 262 a 263 b
Antonius de Alesso 212 c
Aphthartodocitæ hæretici, asserentes Christi corpus incorruptibile 555 f
Apollinaris Patr. Alexandr 6 sec. 554 a 555 d
Arcadius, Coepiscopus S. Cælestini 543 d
Arnaldus de S. Felice, Ab. S. Ægidii 15 sec. 814 b
Arnoldus, frater Comitis Hannoniæ 677 c 678 a
† Arnulphus Ab Suessionen. S. Medardi 419 b
Arnulphus Ab. Villariensis 58 a
Arnulphus Dux, fil. Drogonis, Nepos Pippini Herstalli 835 b
Arnulfus Com. Fland. 10 sec. 24 c
Arnulfus Com. Fland. prioris nepos 25 c
Artemia, mater S. Nicetii Ep. Lugdunen. 97 b
Arulfus Episc. Conf. 395 a
Ascanius Sforza Cardinalis 118 f
† Athanasii lætus reditus Alexandriam 563 d
† Athanasius monachus in Bithynia 8 sec. 256 a b f 259 a b
† Attalus Ab. Bobien. 23 f
Avares infestant Imp. Orientale 6 sec. 544 d 555 e
† Augustinus familiaris S. Marcellino 539 c d e rogat patrocinium S. Cælestini Papæ 541 a c
† Augustini Ep. in Anglia Reliquiæ Antuerpiæ 74 d antea Ulyssipone 889
Augustinus Triumphus Anconitanus, Ord. Erem. S. Augustini 14 sec. 58 c d
Augustinus a Jesu, Archiep. Bracaren. 801 f
Augustinus Floritus Soc. J. Latine reddit Vitas Sanctorum Græcas 602 c 603 c
Avitus Ep. Legionensis 11 sec. 892 893
† Aunacharius, Ep. Autissiod. 6 sec. 18 c
† Austremonius, Ep. Claromont. 251 f 252 a b
† Autbertus, Ep. Camerac. 7 sec. 831 b
Aymericus de Sarmaco, Legatus Apostol. in Terra-sancta 780 d
Aymericus Lemovicen. Patriar. Antiochiæ 12 sec. 780 d e f 781 a b c d
Azo Decanus Casinensis 807 a

B

† Babylas Antiochenus baptizat 200 milites 660 d
Bacchylides Ep. ad Pontum Euxinum 739 e f
Balbinæ V. M. Reliquiæ Antuerpiæ 74 a
Baldericus Clivius, Ep. Ultrajecti. 10 sec. 528 c
Baldricus, Ep. Leodien. 11 sec. 827 c
Balduinus Ep. Tornacen. 11 sec. 865 c 888
Balduinus IV, Barbatus, Com. Flandriæ 11 sec. 860 f
Balduinus V, Insulensis et Pius Com. Flandriæ 11 sec. 881 c
Balthasar de Spino, Confessarius Innocentii VIII. 108 f 109 d
Baptista Cataneus, scriptor Carmelita 770 e
† Barbaræ V. M. Reliquiæ Antuerpiæ 73 e antea Ulyssipone 889 c
Bardas Cæsar CP. 9 sec. 266 d
Bartholomæus Majus Siculus Soc. Jesu 376 d
† Bartholomæi Apost. Reliquiæ Antuerpiæ 74 c antea Ulyssipone 889 c ejusdem oratorium in Thessalia et reliquiæ 273 c
Basilides aruspex sub Vespasiano 779 d
† Basilii Regula in monasterio Sacudionis 368 e
† Basilius Presb. Ancyranus M. 819 f
† Baro 866 f 876 c 877 c 884 f corpus elevatum 866 e
Beatus Ep. Montis-Corvini 12 sec. 432 d f
† Beda Anglus, diversus a S. Beda qui Genuæ colitur 856 e
Benabet R. Hispalensis Saracenus 11 sec. 353 b 891 e 892 c
Benedicta Bimia, socia B. Catharinæ Palantinæ 644 e ei Priorissa succedit 646 f 647 b
Benedictus III Papa 328 f
† Benedicti Ab. Reliquiæ Antuerpiæ 74 b antea Ulyssipone 888 f
Benedictus mon. Bonavall. Ord. Cister. 12 sec. 48 d
Benedictus a S. Fratello, vulgo Niger aut Æthiops, Panormi 16 sec. 318 d
Benedictus de Saxo ferrato, Silvestrinus 13 sec. 395 c
Berendus Ep. Ambian 7 sec. 2 e 19 f 23 e
Berlegius, ex milite monachus Silvæ-majoris 418 d e
Bernacus Ab. in Cambria Boreali 652 f
† Bernardinus, æstimatus a S. Vincentio Ferrerio, 478 c d
† Bernardinus de Monte-Feltrio 165 e f
Bernardus Archiep. Toletanus 58 a
Bernardus Archiep. Neapol. 13 sec. 32 c 34 d
Bernardus Ab. Sangallen. 9 sec. 582 c 583 e
Bernardus Ab. S. Walarici 11 sec. 28 e
† Bernardus Clarevall. visit Carthusiam 36 f solatur S. Hugonem Bonavall. 48 a
Bernardus Ab. Bonavall. 11 sec. 47 a
Bernardus Langor, Ab. Bellipodii in Catallania 800 a
Bernardus Colnagus Soc. Jesu devotus erga S. Franciscum de Paula 220 a b
Bernardus Guyard, scriptor Ord. Prædic. 477 d
† Bertholdus I Prior Carmeli 775 d e 777 f 778 782 d
Bertholdus IV Prior Carmeli 780 b
Bertila, matrona Ambian. 7 sec. 19 f 20 f
Bertilia, mater S. Waldetrudis 829 d
Bertoaldus Ep. Trecen. 7 sec. 13 b e
Bertolina, mater B. Ursulinæ 722 b c
Bertrandus I Pater Firmitatis Ord. Cisterc. 847 f
† Blasii Ep. M. Reliquiæ Antuerpiæ 74 b, antea Ulyssipone 889 d Gratianopoli 118 d
† Blidmundus Ab. Leucaonen. 7 sec. 14 c 15 f 19 f
Bobo, ex nobili Autissiod. mon. Luxov. 6 sec. 18 c
Bonifacius Papa VIII 328 d 801 c confirmat vestem albam Carmelitis 797 b
Bonifacius IX Papa Sedem Romam reducit 725 e f
Bonifacius Archiep. Cantuar. 13 sec. 287 e
† Bonifacius Ep. Calaritanus 11 sec. 11 b
Bonifacius, frater S. Vincentii Ferrerii, Generalis Carthusianorum, 483 d 484 d
Bonus Ab. Camaldul. Pisis 136 b
Bonus Consul Neapol. 9 sec. 33 b
Braulius Ep. Cæsaraugustæ 329 d e 342 f 344 f
† Briccius Ep. Turonen. 746 e
† Brocardus II Prior Carmeli 773 e 782 a
† Brigida V. 400 f 401 e 402 b
Brunichildis Reg. Franc. 7 sec. 18 f
† Bruno Fund. Carthus. 36 c 40 e
Burchardus, Ep. Cameracen. 12 sec. 674 d
Burchardus, Ep. Wormatien. 11 sec. 827 c d
Burchardus Com. Nellenburg. filius B. Everhardi 667 c d

Burchardus

Burchardus Com. Paris. 10 *sec.* 25 *f*
† *Burgandofora V. Abbatissa* 237 *a*

C

† *Cæciliæ V. M. Reliquæ Antuerpiæ* 74 *d antea Ulyssipone* 889 *c*
Cœlestinus III *Papa* 844 *b e Sanctis adscribit S. Geraldum Ab.* 409 *b d, benefacit Eccl. Vercellen.* 766 *a*
Cœlestius discip. Pelagii 541 *c*
Cæsarius Spirensis discip. S. Francisci 3 *b*
Callistus II *Papa* 12 *sec.* 42 *f*
Callistus III *Papa* 482 *a c* 522 *e*
† *Calminius Dux Arvern.* 41 *e*
Cano R. Toleti Saracenus, pater S. Casildæ 838 *e*
† *Cantiani adventus Reliquiarum* 3 *e*
Capito, frater S. Theoduli M. Thessalonicæ 321 *a*
† *Carolus Magnus Imp.* 859 *d e f* 861 *a b debellat Sarracenos* 304 *b cantum Gregorianum curat restituι* 579 580
Carolus Masius Ep. Gandaven. 17 *sec.* 884 *e*
Carolus VI *R. Francorum* 14 *et* 15 *sec.* 485 *f* 489 *f*
Carolus VIII *R. Franciæ* 15 *sec.* 115 *b* 116 *e* 153 *c*
Carolus Borbonius, pius S. Franciscum de Paula 192 *d e*
Carolus, Dux Alenzonius 16 *sec.* 192 *e f*
Carolus, Comes de Manderscheidt 17 *sec* 717 *b*
Carolus de Puo, Canonicus Cusentinus 15 *sec* 140 *a*
Carolus Royer, Ord. Minimorum octogenarius 221 *c*
Carolus de Visch, Cisterciensis scriptor 437 *b*
Casimirus, Dux Lithuaniæ R. Poloniæ 15 *sec.* 889 *b*
† *Catharinæ V. M. Reliquiæ Antuerpiæ* 74 *d antea Ulyssipone* 889 *b*
Catharina Thomasa, Canonica regularis S. Augustini, 16 *sec.* 396 *f*
† *Cerebonius Ep. in Italia* 737 *e*
Childebertus R. Chlodovei I *filius* 97 *f*
Christianus, monachus Silvæ-Majoris, scriptor Vitæ S. Geraldi Ab. 421 *e*
† *Christinæ mirabilis Reliquiæ Antuerpiæ* 74 *a* 75 *c antea Ulyssipone* 888 *e*
† *Christophorus convertit* 200 *milites* 660 *d e*
Christophorus Pilckmann, Ab. Steinfeld. 17 *sec.* 711 *c* 713 *a*
Christophorus Butkens, Prælatus S. Salvatoris Antuerpiæ, 17 *sec.* 74 *f*
Chrysanthia, mater S. Theodoræ Thessalonic. 405 *a*
† *Chrysogonus M.* 244 *c* 246 *a*
Chrysophora, soror S. Dionysii Ep. Corinthi, 740 *b*
Cintelanus R. Gothorum in Hispania 7 *sec.* 349 *b*
Clara Neri, Domina in Sicilia 13 *sec.* 49 *b Perperam impressum,* Cara.
Claudia Regina Franciæ 164 *f* 191 *e f*
Claudii, Lupercii et Victorici Reliquiæ Legione 35 *d* 36 *d*
Clemens VII *Papa* 801 *f*
Clemens Antipapa 14 *sec.* 489 *b* 490 *f* 724 *b* 725
Clotharius R. Franc. 7 *sec.* 18 *f*
† *Columbanus Ab. Luxov.* 18 *c*
Conlatheus Ep. Hibernus 6 *sec.* 400 *f*
Conradus de Hochstade, Archiep. Coloniæ 13 *sec.* 468 *d*
† *Conradus Eremita Siculus* 376 *f* 377 *b c d* 378 *a b*
Conradus Offidanus Minor. 13 *sec.* 52 *e*
Constantia Miguel, mater S. Vincentii Ferrerii, 484 *c*
† *Constantii Ep. Perusini Reliquiæ Constantiæ in Suevia* 583 *d*
† *Constantinus Magnus Imp.* 858 *b fidem promovet* 91 *f*
Constantinus Copronymus Iconomachus 260 *c* 364 *c* 367 *e*
Constantinus Imp. filius Irenes, adulter 369 *f*
Contardus Consul Neapol. 9 *sec.* 33 *d*
Corbreus, pater S. Tigernaci Ep. 400 *e*
Cosmus de Medices, Magnus dux Etruriæ coronatus, 889 *c*
Crescens, Ep. Galatiæ ab Apostolis constitutus 238 *e*
Crescentius, Ep. Montis-Corvini 12 *sec.* 432 *e* 433 *e*
Crispinus Majus Siculus Soc. Jesu 376 *b*
† *Cuneræ V. M. Reliquiæ Antuerpiæ* 74 *c* 75 *c antea Ulyssipone,* 888 *e*
Cyprianus, Ep. Legionen. 328 *e f*
† *Cyrillus Ep. Alexandr. repugnat Nestorio* 542 *c d* 543
† *Cyrillus* III *Prior Carmeli* 779 *f* 781 *epistola illi supposita* 778 *a b* 780 *b* 794 *c* 795

D

Damas M. Cæsareæ Cappadociæ 821 *a b*
† *Desiderius Ep. Antissiodori* 835 *c*
† *Davi Conf. Mitylenæ* 8 *sec.* 665 *b*
Dextri Chronicon fabulosum 798 *b*
Didacus Ep. Oximensis in Hispania 59 *e*
Diodorus resistit Valenti Imp. 663 *a b*
† *Dionysio Papæ stigillum affictum* 784 *f* 785 *a b*
† *Dionysius Ep. Atheniensis* 739 *c*
† *Dionysius Ep. Alexandrinus* 740 *d*
Dionysius Ep. Ascalonites 740 *c a*
† *Dominici Vita* 486 *f*
Dominicus Sandolina Ord. Prædicat. in Sicilia 16 *sec.* 378 *c*
† *Dominicus de Silos* 355 *c*
† *Domitianus comes S. Landelini* 672 *c* 673 *e*
Domnina, socia B. Catharinæ Palantinæ 644 *a dein matrimonio juncta* 645 *d*
Domnus Ep. Antiochenus 3 *sec.* 394 *f*
Domnus Ep. Antiochenus 6 *sec.* 554 *a* 555 *d*
† *Donatus Ep. Epiri* 5 *sec.* 72 *a f*
† *Dorotheæ V. M. Reliq. Ulyssipone, nunc Antuerp.* 74 *c* 889 *c*
† *Dorotheo Presb. Antiochiæ libri suppositi* 797 *f*
Dotto Ab. apud Orcades, an Sanctus? 807 *a*
Drogo, filius Pippini Herstallii, pater S. Hugonis Archiep. Rotomag. 834 *a f* 836 *b*
Drogo, fil. Caroli Magni Ep. Meten. 834 *b*
Drogo monachus Floriacensis 9 *sec.* 58 *a*
Ditachus Archiep. Ardmachanus 6 *sec.* 402 *c*
Dulcitius, Præses Thessalonicæ sub Diocletiano, 248 *e* 249 *b*
Dynamius Patricius Rom. Eccl. 6 *sec.* 68 *c*
Duvianus mon. Glastoniensis 737 *d*

E

† *Ebba filia Ethelfredi R. Northumbrorum* 59 *b*
Ebroinus socius, S. Geraldi, dein inclusus, 418 *d*
Echachus R. in Hibernia, avus S. Tigernaci Ep. 400 *e*
† *Edmundus Archiep. Cantuariæ* 277 *c* 278 *f* 279 *a b* 286 *c d e f* 291 *c* 301 *f ei dicata Ecclesia* 281 *d* 287 *b* 305 *f* 306 *a translatio* 303 *a*
Eduardus Farnesius Cardinalis 74 *b* 75 *a* 889 *d*
Edus R. Hibernus 6 *sec.* 402 *e*
Eggehargus Ab. Richenaugiæ 11 *sec.* 667 *c*
Egnatius Dantes, Ep. Aletrinus 16 *sec.* 532 *a c* 895 *a*
Ekkehardus, scriptor Vitæ B. Notkeri, 575 *a*
† *Eleutherius, Ep. Tornac.* 6 *sec.* 68 *f*
† *Elias Eremita, Ep. Seduni habitus* 528 *c f*
† *Elias junior, monachus in Sicilia* 237 *c*
† *Elias monachus in Calabria* 10 *sec.* 603 *a* 607 *e* 614 *d* 615 *d*

†

† *Eligius, fundator monast. Tornac. S. Martini* 832 *f*
† *Elisabethæ Reginæ Reliquiæ Antuerpiæ* 74 *c antea Ulyssipone,* 889 *b*
Elizabetha sanctimon. Steinfeldiæ 14 *sec.* 701 *d*
† *Elpidius M. in Chersona, perperam Hispanis tributus* 798 *c*
Elpistus Ep. ad Pontum Euxinum 739 *e f*
Elstanus Ep. Wiltoniensis 530 *d e*
Elvira, filia Ferdinandi Magni R. Castellæ 25 *b*
Emanuel I *R. Portugalliæ* 16 *sec.* 888 *e* 889 *a*
Emanuel, Princeps Portugalliæ 17 *sec.* 888 *d* 889 *d*
Emma Vidua soror S. Meinwerci Ep. 2 *e*
Emmanuel Philibertus Dux Sabaudiæ 16 *sec.* 889 *d*
† *Engelbertus Archiep. Colonien.* 681 *a* 696 *d*
Epaphroditus Presb. in Sicilia 1 *sec.* 240 *e*
† *Epiphanio suppositi libri de Prophetarum Vitis* 797 *f*
Eppo Comes Nelleburg. pater B. Everhardi 667 *b*
Erembolds Ab. Gandavi, 11 *sec.* 864 *c* 865 *a* 876 *d*
Ermentrudis, socia B. Julianæ, 471 *f* 472 *c*
Ernestus Comes de Marca 17 *sec.* 717 *b*
Eskilus Archiep. Lunden. in Dania 847 *f*
Ethnea, filia R. Momoniensis, 6 *sec.* 401 *c*
Eva reclusa Leodii 13 *sec.* 435 *f* 450 *c d e f* 452 *d e* 453 *d* 463 *f* 465 *a* 475 *d*
Evagrius, an Ep. Tauromenii? 1 *sec.* 237 *f*
Evagrius Ep. Antiochiæ, discip. S. Athanasii, 135 *f*
† *Eucherius Ep. Lugdunen.* 5 *sec.* 98 *d*
Eugenius III *Papa Parisiis* 12 *sec.* 623 *d*
Eugenius IV *Papa mitigat Regulam Carmelitis* 792 *a*
Eugenius V *Papa* 483 *e* 523 *f*
Eugenius Ep. Toletanus 343 *b*
† *Evodius, fil. Theodotes M.* 245 *b*
Euphemia, mater S. Platonis, 364 *e*
Euphrasia uxor Leonis et Contardi Ducum Neapol. 9 *sec.* 34 *b*
† *Eusebius Ep. Vercellen.* 765 *e f ejus ecclesia Autissiodori* 856 *e*
Eusebius, Ep. Dorylæus in Phrygia 94 *f* 95 *e*
Eusebius, Ep. Mediolanen 5 *sec.* 92 *a f*
Eusebius Pamphili, convictor S. Apphiani M. 60 *f*
Eusebius, Prior eremitarum Montis-Nero in Terra-sancta 781 *e*
† *Eustasius Ab. Luxoviensis* 19 *b*
Eustathius Presb. Scriptor Vitæ S. Eutychii Patriarchæ, CP. 547 *e* 546 *e*
† *Euthymius Ep. Sardium* 9 *sec.* 262 *d*
Eutychius, avus S. Eutychii Patriarchæ CP. 548 *d*
Eutychianus iconomachus 261 *f*

F

† *Facundus M. in Hispania* 352 *d f*
Fastradus Advocatus 12 *sec.* 833 *a*
Faustinus, Præses Thessalonicæ initio 4 *sec.* 321 322 *f* 323
† *Felicitatis et filiorum Reliquiæ Antuerpiæ* 74 *c antea Ulyssipone* 889 *c*
Ferdinandus Archiep. Colonien. 17 *sec.* 715
Ferdinandus Ep. Telesien. 15 *sec.* 509 *b*
Ferdinandus Furstenberg. Ep. Paderbornæ 17 *sec.* 886 *b*
Ferdinandus Magnus R. Castellæ vincit Saracenos 11 *sec.* 352 *c d* 356 *d e f* 357 *a b Sancii B. Hispaniæ filius* 891 *c d* 892 *b e f*
Ferdinandus I *Rex Neapolit.* 15 *sec.* 115 *b*
† *Ferdinandus* III *R. Castellæ et Legionis* 329 *b*
Ferdinandus II *Imp. pro cultu B. Josephi Hermanni laborat* 683 *b*
Fiachrius R. Hibernus 6 *sec,* 401 *f* 402 *a*
† *Fidis Congregatio de Conchis* 412 *c*
Firmus Ep. Cæsareæ Cappadociæ 5 *sec.* 543 *b c*
† *Flavianus Ep. CP.* 5 *sec.* 94 *a e*
Flavianus resistit Valenti Imp. 663 *a b*
† *Florentina* V, *soror S. Isidori,* 330 *c* 348 *a*
Florentius Senator, pater S. Nicetii Ep. Lugdunen. 97 *b*
† *Florentii Congregatio de Salmario* 412 *c*
Fortunatianus, Præses in Africa sub Decio, 852 *d e*
† *Franciscus fundator FF. Minorum* 107 *f* 108 *a preces laicis præscribit* 785 *a*
Franciscus de Haluin Ep. Ambianen. 520 *c*
Franciscus I *R. Franciæ, pius erga S. Franciscum de Paula* 192 *e f*
Franciscus Dux Britanniæ 15 *sec.* 117 *c*
Franciscus Geisberger Ab. Sangallen. 15 *sec.* 600 *a* 582 *e* 601 *c*
Franciscus Silvester Gener. Ord. Prædic. 524 *a*
Franciscus de Mayda, Generalis Minimorum et Ep. Lavellensis 221 *a*
Franciscus Binet Generalis Minimorum 216 *c*
Franciscus Martorella Secretarius Alphonsi R. Neapol. 109 *a*
Franciscus Niger circa 1480 *scripsit Vitam et miracula S Theodosiæ V. et M.* 63 *d*
Franciscus Castilionensis scriptor Vitæ S. Vincentii Ferrerii 476 *e*
Franciscus Hubertus S. J., latine reddidit Vitam S. Mariæ Ægyptiacæ 76 *b*
Franciscus Lanovius, scriptor Chronici Minimorum 105 *d*
Franciscus Victon scriptor Vitæ S. Francisci de Paula 105 *b* 107 *a* 121 *a*
Fredericus Ep. Acconen. Archiep. Tyri 12 *sec.* 781 *b*
Fredericus Barbarossa Imp. 765 *f*
Frescendis, mater B. Julianæ Corneliensis 443 *c*
Frichstanus Ep. Wintonien. 10 *sec.* 807 *a*
Fridericus, R. Neapolit. 15 *sec.* 115 *c*
Fronimius, Ep. Agathensis 6 *sec.* 99 *f*
Fulbertus, Ep. Carnoten. 11 *sec.* 847 *e*
Fulco Ab. Corbeiæ 11 *sec.* 413 *b*
Fulcradus Ab. S. Walarici 10 *sec.* 26 *d*
† *Fulgentius Ep. frater S. Isidori* 330 *c*

G

Gabriel Bellordeau, Prior Silvæ-majoris 17 *sec.* 409 *d* 410 *f*
Galeazius de Tazzia Baro de Bellomonte 16 *sec.* 121 *f*
Galloniagnus Ep. Trecensis 6 *sec.* 99 *e* 571 *b* 573 *b*
† *Gallus Ep. Arvernorum* 97 *f*
† *Galli monast. in Helvetia quale* 573 *c f*
Galterius, Ep. Acconen. 13 *sec.* 769 *d*
Gandulphus, Ep. Bobiensis 12 *sec.* 765 *c*
Garmundus Archiep. Viennen. 11 *sec.* 39 *c*
Garsias Galeciæ R. 11 *sec.* 255 *b*
Gaspar Passarellus, Corrector Generalis Minimorum 106 *f*
Gaucherius de Forcalquier, Ep. Vapinc. 15 *sec.* 814 *b*
Gaufridus Ep. Carnot. 12 *sec.* 45 *d*
Gaufridus Comitissæ, Legatus R. Armeniæ 52 *d*
† *Gaugericus, Ep. Camerac.* 7 *sec.* 830 *a*
† *Genovefa* 618 *a* 619 *c f* 620 *e f* 621 *a c d* 622 623 *e f* 624 *b c d* 626 *b c d e* 631 *b*
Genovefa Palatina, credita Ducis Brabantiæ filia, an Sancta? 58 *d e*
† *Genulphus Ep. Cadurcen.* 532 *b*
† *Georgii M. ecclesia* 260 *f*
† *Georgius junior Ep. Mitylenæ* 8 *sec.* 665 *f*
Georgius Card. Ep. Ostiensis 15 *sec.* 522 *c*
Georgius Cardin. Ulissiponen. 15 *sec.* 889 *b*
Georgius Card. Ambasiæ, pius erga S. Franciscum de Paula 210 *f*
Georgius Garnefelt. Carthusian. Colonien. 717 *e f*
† *Germanus Patriarcha CP.* 260 *c* 261 *b*

† *Germanus Ep. Autissiodori* 541 *e*
Germundus, socius S. Gaucherii 11 *sec.* 842 *e*
† *Gertrudis, Virgo Ursulana* 695 *a b*
† *Gertrudis ab Oosten Reliquiæ Antuerp.* 74 *b* 75 *c* *antea Ulyssipone* 889 *b*
† *Glyceriæ insula* 264 *c*
† *Gregorii Magni notitia cum SS. Leandro et Isidoro* 331 *e* 333 *b*
† *Gregorius* VII *Papa Hildebrandus* 39 *a* 40 *d* 752 *a* 756 *d*
Gregorius IX *Papa confirmat Regulam Carmelitis* 789 *e*
Gregorius XII *in Schismate electus* 491 *a*
† *Gregorius Nazianzenus orator* 565 *b*
† *Gregorius Turonen. pronepos S. Niceti Ep. Lugdunen.* 96 *a*
Gregorius, monachus Paguriensis CP. Scriptor vitæ S. Pancratii Ep. Tauromenii 238 *b*
† *Gregorius Decapolita* 9 *sec.* 271 *b c* 273 *a b c*
Grimaldus, Ab. Sangallen. 9 *sec.* 577 *b* 578 *d*
Gilbertus Ab. Luxovien. 653 *c*
Gilduinus Ab S. Victoris Parisiis 12 *sec.* 620 *c*
Gislibertus de Druisencourt Miles 29 *c*
† *Gislenus Ab* 7 *sec.* 830 *e f*
Gobertus, monachus Villarien. 13 *sec.* 474 *a f*
Gonescaleus, Præpositus Nivellen. 11 *sec,* 881 *f*
† *Godefridus Ep. Ambian.* 44 *c*
Godefridus, nepos Pippini Herstallii ex Drogone, 835 *b*
Godefridus, Prior Montis Cornelii Leodii, 13 *sec.* 458 *d e*
Goffredus Allamand, Locum-tenens in Delphinatu 119 *e*
Gosceguinus, filius Theodori de Aresnis 12 *sec.* 833 *e*
Gotebaldus, Ep. in Suedia et Norwegia docens, 394 *f*
Gothardus Gul Ab. Sangallen. 15 *sec.* 599 *e*
Gotifredus de Castro, Ep. S. Marci in Calabria 109 *e*
Guarinus Ab. S. Victoris Parisiis 12 *sec.* 620 *f*
Guarinus Conversus socius S. Brunonis 40 *e*
Guiardus Ep. Cameraci 13 *sec.* 458 *c* 459 *f* 468 *e*
Guido Archiep. Remen. 11 *sec.* 17 *e*
Guido Archiep. Vienn. 12 *sec. postea Callistus Papa* II. 42 *c*
Guido Flammotheus Generalis Ord. Prædicat 521 *f*
Guido Godefridus, dein Guillelmus 7 *Comes Pictavia* 11 *sec.* 417 *f* 419 *c*
Guigones Comites 12 *sec.* 42 *f*
Guigo Prior Carthus. scripsit Vitam S. Hugonis Ep. Gratianopolit. 36 *f*
Guigo Desiderii nobilis Sabaudus 12 *sec.* 45 *d*
Guillelmus Soybertus, Ep. Carpentorat. 15 *sec.* 814 *b*
Guillelmus Guesus Ep. Grassen. 15 *sec.* 814 *b*
Guillelmus R. Scotiæ 13 *sec.* 50 *d*
Guillelmus I *R. Angliæ* 15 *f*
Guillelmus, Ab. Gavelli in Italia 9 *sec.* 859 *f*
Guillelmus, Ab. Villarii et Claræ Vallis 737 *a*
Guillelmus Ab S. Theofredi 11 *sec.* 40 *f* 43 *f*
Guillelmus Fanius, Canonicus Leodii 15 *sec. scriptor* 436 *b*
Guillelmus, mon. Grandis-Silvæ Ord. Cisterc. 12 *sec.* 807 *b*
Guillelmus Bucherius Siculus 13 *sec.* 377 *d e*
Guillelmus, pater S. Vincentii Ferrerii 484 *c*
Guillelmus Ugonis de Stagno 15 *sec.* 109 *d*
Guntherus Cisterc. scriptor 776 *a b*
† *Gunthramnus R pius erga S. Nicetium* 96 *f*
Guynotus de Busiere Magister domus R. Franciæ 150 *e* 151 *c*

H

Hademarus, Ep. Podiensis, Legatus Apostol. 11 *sec.* 780 *c*
Hadewigis reclusa Leodii 13 *sec.* 453 *c*
Harmotus, Conchbas Sangallen. 9 *sec.* 582 *e*
Hedwigis, mater B. Everhardi, an filia S. Stephani R. Hungariæ? 667 *b* 669 *e*
Helinandus Ep. Laudunen. 11 *sec.* 419 *b*
Helias de Mala-morte, Archiep. Burdegalen. 12 *sec.* 409 *f*
Heliodorus, Ep. Bizabden. in Perside, 819 *a*
Henoch de Arimathiam in Ægypto 780 *e*
Henricus, Ulyssipon. et Eboren. Archiep. Cardin. R. Portugalliæ 889 *b*
Henricus IV *excommunicatus* 34 *d*
Henricus Imp. filius Barbarossæ 765 *f*
Henricus III *R. Angliæ* 13 *sec.* 287 *c* 288 *b*
Henricus Lancastrius IV *R Angliæ* 491 *c* 492 *f*
Henricus de Aragonia 16 *sec.* 145 *f*
Henricus, pater B. Julianæ Corneliensis, 443 *c*
Henricus, de Frascarolio, Syndicus B. Alberti Ep. Vercellen. 766 *a*
Heraclius Patriar. Hierosol. 12 *sec.* 767 *b c*
Herchemboldus Cler. Ambian. 10 *sec.* 24 *c*
Hermannus, Ab Tornac. S. Martini 12 *sec.* 833 *a*
Herveus Ab. S. Victoris Parisiis 12 *sec.* 620 *f*
S. Hieronymus familiaris S. Marcellino 539 *f*
Hieronymus de Clara valle Cardin. 16 *sec.* 899 *d*
Hilarion de Costa scriptor Vitæ S. Francisci de Paula 105 *c* 106 *f* 107 *a* 121 *a*
Hildebertus Ep. Cenomanen. scriptor II *sec.* 76 *c*
Hildebrandus Ab. S. Bertini. 10 *sec.* 25 *a*
† *Hildulfus* 7 *sec.* 830 *f*
Honorius IV *Papa concedit vestem albam Carmelitis* 797 *a b*
Hugo de S. Caro Cardinalis 13 *sec.* 458 *c* 459 *f* 461 *c f* 462 *a b c*
Hugo Card. S. Sabinæ 13 *sec.* 790 *f*
Hugo Card. Leg. in Anglia 13 *sec.* 50 *a*
Hugo Archiep. an Remensis? 11 *sec.* 17 *d*
Hugo Leg. Apost. in Gallia 11 *sec. ex Ep. Diensi Archiep. Lugdun.* 38 *f*
Hugo Archiep. Viennen. 2 *f*
Hugo de Vienna Salinorius, Archiep. Bisontinus 14 *sec.* 807 *b*
Hugo Ep. Rotomag. 12 *sec.* 763 *d*
Hugo II *Ep. Gratianop.* 12 *sec.* 37 *f.*
Hugo Ep. Cantuariæ in Suecia 16 *sec.* 593 *d* 594 *c* 600 *f* 601 *a b*
Hugo, filius Caroli Magni, 844 *c d e non fuit Archiep. Rotomagen. neque ut Sanctus colitur : ejus obitus* 910 *d e f*
Hugo Capetus Rex Franc. 25 *b*
Hugo Rex Cypri 13 *sec.* 769 *c*
Hugo de Albineto, Comes Arundeliæ 13 *sec.* 277 *c*
Hugo, Ab. S. Germani de Pratis Parisiis 12 *sec.* 622 *a f*
Hugo Capellanus socius S. Brunonis 40 *f*
Hugo de S. Victore 12 *sec.* 617 *c*
Humbertus II *Comes Sabaudiæ* 11 *sec.* 45 *c*
Humbertus Canon. Lemovicen. 11 *sec* 842 *d*
Humarus tyrannus Syriæ 796 *f*
† *Hyacinthi Reliquiæ Antuerpiæ* 74 *b antea Ulyssipone* 889 *b*
Hymana Abb. Salsinniensis 13 *sec.* 468 *d*

I

Ida, vidua sanctimonialis, 12 *sec.* 833
† *Ignatii Ep. M. Reliquiæ Antuerpiæ* 74 *c antea Ulyssipone* 889 *b*
† *Ignatius Patriarcha CP.* 274 *e*
Ildephonsus Giron, scriptor Ord. Prædic. 477 *c*
Innocentius II *Papa jubet scribi Vitam S. Hugonis Gratianop.* 37 *a scribit S. Agberto* 676 *e f*
Innocentius III *Papa* 587 *e Parisios mittit corpus S. Dionysii Ep. Corinthi* 741 *b*

Innocentius

Innocentius IV consecrat S. Richardum Ep. Cicestriæ contra cupiditas Regis parat 280 *a b* 289 *a b* *mitigat Regulam Carmelitis* 790 *e*
† *Irenes templum CP.* 247 *a b*
Irene Imperatrix 369 *b Orthodoxiam restituit* 261 *a b*
† *Irenæus Ep. Sirmii* 247 *e*
Isabella Comitissa Arundeliæ 13 *sec.* 277 *c* 282 *d* 316 *e*
Isabella Beghina, discipula B. Julianæ 458 *d e f* 468 *e* 470 *a b*
Isabella Regina uxor Friderici II Neapol. 188 *a*
Isidorus Tuscanus scriptor Vitæ S. Francisci de Paula 107 *d*
† *Isidorus mortuus Bononiæ* 327 *d e*
Isembardus Morengia Neti Dominus 13 *sec.* 49 *b*
Ittenacor B. Everhardi Com. Nellenburg. 667 *c*
† *Ivonis Presb. Reliquiæ Antuerpiæ* 74 *c*
Ivo Pentsal. Ep. Venetensis 15 *sec.* 523 *e*

J

Jacobus frater Domini, Ep. Hierosol. 768 *d e*
Jacobus de Trecis, Archidiac. Leodii, tum Papa Urbanus IV. 458 *b* 459 *c*
Jacobus Simoneta Cardinalis scriptor Vitæ S. Francisci de Paula 106 *e*
Jacobus de Vitriaco Ep. Accon. 13 *sec. Cardinalis, scriptor* 537 *a b* 770 *d* 781 *b*
Jacobus Arago, Ep. Valentinus 14 *sec.* 491 *b*
Jacobus Ep. Valentinus in Hisp. 14 *sec.* 483 *d* 484 *d*
Jacobus Minor. Provincialis Syriæ 13 *sec.* 52 *c*
Jacobus de Salicone, pater S. Francisci de Paula 108 *a* 124 *b, factus Oblatus sub fine* 106
Jacobus Tillier Advocatus et Notarius Turon. 16 *sec.* 148 *e* 149 *b*
Jakelina V. soror Comitis Apuliæ. 3 *a*
Joachimus Turrianus Gener. Ord. Prædic. 524 *a*
† *Joanna Valesia* 151 *c* 152 *d*
† *Joannes Evang. apparens, dux itineris B. Urselinæ* 724 *b c d e*
† *Joannes et Paulus Martyres* 686 *b*
Joannes IX Papa transfert S. Venantium 6 *e*
Joannes XXIII in Schismate electus 490 *e f*
Joannes Ep. Hierosol. 5 *sec. an auctor libri de Institutione monachorum ad Caprasium* 776 *c d e* 777 778, 797 *c d*
Joannes Patr. Hierosolym. 8 *sec.* 57 *f*
Joannes Patriarcha Hierosolym. 11 *sec.* 871 *d*
Joannes Card. tit. S. Angeli 15 *sec.* 522 *c*
Joannes Arragonius Cardin. 15 *sec.* 115 *b*
Joannes de Medices Cardin. dein Papa Leo X 899 *a*
Joannes de Muro ex Gener. Francisc. Card. 52 *f*
Joannes Jubertus Archiep. Arelat. 17 *sec.* 814 *d*
Joannes Stephanus Ferrerius Ep. Vercellen. 765 *a*
Joannes de Baillet Ep. Autissiodoren. 15 *sec.* 148 *b*
Joannes de Colliarcis Ep. Tricastinus 15 *sec.* 814 *b*
Joannes Ab. Bonavall. Ep. Valent. 47 *a*
Joannes Sarsalis Ep. Carnotensis 16 *sec.* 124 *a f*
Joannes Miræus Ep. Antuerpien. 17 *sec.* 75 *a*
Joannes Alvarez de Luzana Ep. Portugalensis 17 *sec.* 75 *a* 898 *b*
Joannes Hegumenus S. Zosimæ in Palæstina 5 *sec.* 82 *e*
Joannes Clareo, General. Ord. Prædic. 524 *a*
Joannes Eustachius, Ab. Nizellen. 15 *sec.* 814 *b*
Joannes Roberti, Ab. Floreffiensis Ord. Præmonstrat. 683 *a*
Joannes Luckenracht Ab. Steinfeldiæ Ord. Præmonstr. 683 *c*
Joannes R. Castellæ et Legionis 491 *c* 492 *f* 494 *e*
Joannes V Sapiens, Dux Britanniæ Armoricæ 15 *sec.* 509 *a*
Joannes Galeatius, Dux Mediolan. 728 *c*
Joannes Dux Andegavensis 15 *sec.* 145 *d*
Joannes Franciscus Comes Arenarum et Styli 171 *c*
Joannes Antonius Pulleo, Baro Burgii in Sicilia 16 *sec.* 378 *c d* 390 *f*
† *Joannes, disc. S. Gregorii Decapolitæ* 273 *a*
Joannes, Presb. eremita socius S. Ayberti 672
Joannes Specta iconomachus 261 *f*
Joannes Hylelas Grammaticus, iconomachus 261 *f* 263 *b e f*
Joannes Diaconus CP. Scriptor Vitæ S. Joseph Hymnographi, 267 *d*
Joannes Diaconus Neapol. scripsit Chronicon 32 *b*
Joannes Cimeliarcha Neapol. scripsit Vitam S. Joannis Ep. Neapolitani 32 *c*
Joannes li Donni, Canonicus Syracusæ 16 *sec.* 378 *c f*
Joannes Antonius Phassides, Vicarius Archiep. Montis-Regalis 16 *sec* 378 *c* 390 *e*
Joannes Cholinus, Præpositus Colonien. 17 *sec.* 716 *d*
Joannes Schewan. Canon. Colonien. 17 *sec.* 711 *b* 717 *a*
Joannes Swick, Custos Constantien. 16 *sec.* 593 *d*
Joannes, Archidiac. Leodien. 13 *sec.* 468 *d*
Joannes de Lausenna, Canonicus S. Martini Leodii 13 *sec.* 435 *c* 458 *a* 465 *a* 472 *a*
Joannes Chapeavillus, Canon. Leodii 17 *sec. scriptor* 437 *f*
Joannes, Prior Montis Cornelii Leodii 13 *sec.* 459 *b f* 464 *d* 465 *c d* 466 *f*
Joannes Holsemius, Canonicus Leodiensis scriptor 436 *a*
Joannes Gelenius, Canon. Colonien. 17 *sec.* 711 *b* 716 *c*
Joannes mon. Bonævallis Ord. Cist. 12 *sec.* 48 *d*
Joannes Cormier, Presb. Comes Palatinus, Notarius 16 *sec.* 149 *c*
Joannes Antonius Flaminius, scriptor Vitæ S. Vincentii Ferrerii 477 *b*
Joannes Phocæ, eremita in Patmo, lustrat Terram sanctam 775
Joannes Diesthemius Blærus, 15 *sec. scriptor* 436 *a*
Joannes de Monte-Corvino Minorita in Armenia 52 *f*
Joannes de Pulcro Prato Ord. Prædic. comes S. Vincentii Ferrerii 492 *a*
Joannes de Miluzzo, scriptor Vitæ S. Francisci de Paula 105 *c* 107 *e*
Joannes Hildeshemien. scriptor Carmelita 796 *e*
Joannes de Vineta, scriptor Carmelita 770 *f*
Joannes de Rehac, scriptor Ord. Prædic. 477 *d*
Joannes Baldi, scriptor Auximatium. 801 *f*
Joannes de Alesso 212 *a b*
† *Job visitat S. Hugonem Bonavall. infirmum* 48 *a eidem comparatur S, Eutychius Patriar. CP.* 548 *a*
Jonas Ab. Bobien. 7 *sec.* 18 *e*
Jordanus Ord. Predicat in India 14 *sec.* 51 *b*
Jordanus de Saxonia scribit Vitas Fratrum Eremit. S. Augustini 801 *b c*
† *Josaphat Principis Reliquiæ Antuerpiæ* 73 *c antea Ulyssipone,* 889 *b*
Josaphat Presb. scriptor Vitæ S. Philareti contractæ 603 *a*
† *Josaphat Archiep. Polocen. ex Ord. S. Basilii* 792 *e* 793
Josephus Antiochenus 2 *sec. scriptor suppositus* 778 *b*
† *Joseph Ep. Thessalonicen.* 9 *sec.* 265 *c Hymnographus* 268 *a b*
Josephus de Tellier, Generalis Minimorum 224 *f*
Jovianus Imp. 662 *e*
Joffredus Blagnes Ord. Præd. comes S. Vincentii Ferrerii 492 *a*
† *Juliana V. Reliq. Ulyssipone nunc Antuerpiæ* 888 *e*
Juliana socia B. Catharinæ Palantinæ 644 647

†

† *Juliani M. monast. Autissiodor.* 856 *a*
Julianus apostata Imp. 662 *e* 819 *c* 820 *a*
Julianus de Rovere Cardin. dein Papa Julius II 889 *c d*
Julianus Cæsarinus Cardin. 15 *sec.* 109 *d*
Julius II *Papa* 16 *sec.* 593 *c d* 601 *a. curat examinari miracula S. Francisci de Paula* 123 *c* 148 *b e f*
Julius II *de Medices Archiep. Florent. Cardin.* 16 *sec.* 889 *c*
† *Justa M. Hispalen.* 353 *b*
Justinianus Imp. ab hæreticis seductus 554 *f*
† *Justi et Pastoris Reliquiæ Legione* 357 *d*
† *Justus Ep. Lugdunen.* 4 *sec.* 98 *d*

K

Kellachus Ep. an Chorep. Armacanus? 2 *e*
† *Keranus Hibernus* 6 *sec.* 401 *b*

L

Lambertus, Ab. Crispini 12 *sec.* 673 *f* 675 *b*
Lambertus Ruttus, Vicarius Domus Cornelianæ Leodii 16 *sec.* 435 *f*
Lambertus, Castellanus Gandensis 877 *b*
Laudeolus Ep. an Tarbiensis 9 *sec.* 580 *e* 581 *f*
† *Landoaldus Presb.* 867 *a*
Landuinus II *Prior Carthus.* 40 *e*
Lanzo mon. Cluniac. 2 *e*
† *Launomari monast. Blesis.* 412 *b*
Laurentius, Cardinalis IV *Coronatorum* 16 *sec.* 148 *a*
Laurentius, Ep. Gratianopol. 16 *sec.* 164 *d* 165 *b*
† *Lazari, memoria apud Græcos* 364 *b* 373 *c*
† *Leander Ep. Hispalen.* 330 *c* 331 *b* 333 *d* 334 *b* 335, 348 *a*
† *Leo* I *Papa mittit S. Abundium CP.* 93
Leo IV *Papa* 328 *b*
† *Leo* IX *Papa Garganum profectus* 415 *a*
Leo X *Papa* 164 *d e* 166 *b* 171 *d* 601 *c*
Leo Isauricus Iconomachus 260 *b* 266 *b* 665 *e*
Leo Imp. filius Constantini Copronymi 261 *b*
Leo Armenus Imp. Iconomachus 261 *f* 266 *b* 271 *d*
Leo Consul Neapol. 9 *sec.* 33 *c*
Leocadius, Comes Nicææ sub Diocletiano 245 *b*
Leofredus Ep. Cordubensis 7 *sec.* 343 *c*
† *Leonardi oppidum* 843 *a*
Leonardus Marius, Doctor Colonien. 17 *sec.* 716 *e*
Leonardus Altweger Notarius Constantien. 16 *sec.* 594 *b c* 601 *e*
Leontius man. iconomachus 9 *sec.* 262 *a*
Leovigildus, R. Gothorum Arianus, in Hispania 333 *e*
Licherius, ex milite monachus Silvæ-majoris II *sec.* 418 *c*
† *Lidorius Ep. Turonen.* 746 *e*
Lietbertus Ep. Camerat. II *sec.* 882 *d*
† *Livini corpus Gandavi* 864 *c mons* 882 *b*
Lotharius Imp. 9 *sec.* 33 *d* 34 *c*
Lotharius R. Franc. 10 *sec.* 25 *a*
Lucas Antonius Giglus, Ep. Aletrinus 17 *sec.* 896
Lucas Tudensis, an auctor Vitæ S. Isidori Ep. Hispalensis? 326 *f* 327 *a b c*
† *Luciæ V. M. Reliquiæ Antuerpiæ* 74 *a*
† *Lucili castrum in Calabria* 141 *d*
† *Ludgardis V. Reliq. Ulyssipone, nunc Antuerpiæ* 888 *c*
Ludovicus Imbriacus, Ep. S. Marci in Calabria 109 *c*
Ludovicus Alemand. Ep. Gratianopol. 16 *sec.* 148 *b c*
Ludovicus Rex Germaniæ 9 *sec.* 36 *b* 583 *f*
Ludovicus IV *R. Franciæ* 25 *a*
Ludovicus XI *Valesius R. Franciæ, pius erga S. Franciscum de Paula* 115 *d* 121 *e* 151 *c d e*
Ludovicus Sforza, Dux Mediolan. 15 *sec.* 115 *c*
Ludovicus Dom d'Atichy, scriptor 17 *sec.* 107 *c*
Ludovicus de S. Teresa, Carmelita Discal. 765 *b* 778 *c*
Luitwardus Ep. Vercellen. 9 *sec.* 584 *d* 586 *c*
Lupoldus Presb. Magister B. Everhardi 11 *sec.* 667 *c*
† *Lupus Ep. Trecen.* 341 *e* 570 *a c e*
† *Lutgardis V. M. Reliquiæ Antuerpiæ* 74 *c* 75 *b*
Lyssus, a Siculis Deus habitus, 237 *e*

M

Malachiæ Ep. Hiberni Reliquiæ Legione 357 *d*
Mangoldus Ab. Steinen. in Suevia 11 *sec.* 668 *a b c*
Maniaces Dux, Saracenos ex Sicilia pellit 11 *sec.* 603 *b* 605 *a d e f*
Marcellus scribit Gesta Collationis Carthaginensis cum Donatistis 438 *f*
Marcellus Magister B. Notkeri Sangallen. 578 *f*
† *Marcianus Ep. Syracusis* 1 *sec.* 238 *a c e*
† *Marci civitas Episcopalis in Italia* 108 *c* 109 *c*
Marcus Ep. Prænestin. Card. 15 *sec.* 889 *b*
Marcus Ep. Scotigena in Helvetia 9 *sec.* 578 *f*
Marcus de Monte-Lapone Minorita 52 *d*
Margarita, Balduini Imp. CP. filia 471 *f*
Margarita, filia Georgii Ducis Bavariæ 135 *q*
Margarita, Comit. Flandriæ et Hannoniæ 827 *f*
Margaretha Austriaca, Belgii Gubernatrix 16 *sec.* 888 *f*
† *Margaritæ Cortonen. Reliq. Ulyssipone nunc Antuerpiæ* 74 *c* 75 *b* 889 *f*
† *Mariæ Ægyptiacæ Relip. Ulysipone nunc Antuerpiæ* 889 *e*
† *Maria, neptis Abrahæ* 68 *c*
Maria, mater S. Macarii Antiocheni. 869 *d*
Maria Aragonica, Regina Portugall. 16 *sec.* 889 *a*
† *Marinæ V. M. in Galecia Reliquiæ Legione* 358 *a*
Marinus an Consul Neapol. 9 *sec.* 33 *e*
Marinus Sanutus, scriptor Terræ sanctæ 14 *sec.* 770 *d*
Maristella, Abbatissa Veronæ 14 *sec.* 730 *c*
Martha, uxor Balduini II *Imp. CP.* 471 *f*
Martialis Auribelli Generalis Ord. Prædicat. 522 *a* 523 *c*
† *Martini Ep. Turon. ecclesia constructa* 745 *a b* 746 *d f corpus translatum* 745 *e f*
Martinus V *Papa* 482 *c* 490 *f* 491 *b* 495 *a* 508 *c* 521 *d*
Martinus, R. Aragoniæ 14 *sec.* 489 *f* 495 *a*
Martinus, Parisien. Ab. 13 *sec.* 775 *f*
Martinus, socius S. Geraldi Abbatis 418 *d*
Martorella, nomen familiæ S. Francisci de Paula 109 *a*
† *Martyrum* 40 *ecclesia* 260 *d alia in Phrygia* 548 *c*
† *Masonas, Ep. Emeritensis* 332 *e* 340 *d e*
Mathilda filia Ludovici R. Germaniæ 584 *c*
Mathildis Comitissa. 39 *f*
Maturinus Chabrion, Secretarius Archiep. Turon. 16 *sec.* 149 *f*
† *Mauri Ab. Reliquiæ Antuerpiæ* 73 *b antea Ulyssipone* 888 *f*
† *Mauritii monast. Diæ.* 826 *d*
Maurontus Princeps 7 *sec.* 21 *e*
Maximilianus a Bergis, Archiep. Camerac. 16 *sec.* 888 *f*
† *Maximus, Ep. Tauromenii* 1 *sec.* 238 *a*
Maximus, Præses Pompeiopoli in Cilicia 658
† *Meletius Ep. Amasenus monasterium condit* 551 *a*
† *Menas Patriarcha CP.* 6 *sec.* 552 *c* 553 *c*
† *Mennæ Solitarii in Samnio Translatio* 35 *f*

Metrodorus frater S. Theoduli M. Thessalonicæ 321 *a*
† *Michael Ep. Synadarum* 9 *sec.* 262 *c* 264 *f* 266 *b*
Michael Paphlago, Imp. Orientis 11 *sec.* 605 *e* 606 *e*
Michael Curopalates, Imp. 9 *sec.* 261 *f* 263 *a*
Michael, pater S. Macarii Antiochen. 869 *d*
Monachus, Patriar. Hierosol. initio 13 *sec.* 767 *d*
† *Morennus Ab. Rosnati* 6 *sec.* 401 *a*
† *Moysis Eremitæ M. Reliquiæ Antuerpiæ* 73 *c antea Ulyssipone* 889 *d*

N

Necti ecclesia in Cornubia 375 *a b*
Nersan, a fide apostata, occidit S. Bademum 822
Nestorius Ep. CP. condemnatus a S. Cælestino 542 543
Nicasius, Ep. Diensis in Gallia 4 *sec.* 824 *a b*
† *Nicephorus Patriarcha CP.* 259 *c* 262 *a* 263 *b c* 372 *c* 373 *b e*
† *Nicephorus, fundator et Hegumenus Mediciensis in Bithynia* 253 *b* 255 *d* 256 *d* 259 *c*
Nicephorus Logotheta Imp. 9 *sec.* 261 *f* 263 *a* 371 *c* 372
Nicephorus Callistus, auctor Synaxariorum 70 *c*
† *Nicetas, Ep. Aquileiensis* 5 *sec.* 91 *e* 92 *e*
Nicetius, Consularis Bithyniæ sub Diocletiano 245 *b*
Nicolaus I *Papa Sequentias probat* 584 *b*
Nicolaus V *Papa* 484 *f* 521 *f* 522 *c*
Nicolaus Cabasilas Archiep. Thessalonicæ 14 *sec. scriptor Vitæ S. Theodoræ viduæ* 403 *f* 404 *b*
Nicolaus Ep. Camerac. 13 *sec.* 827 *f*
Nicolaus de Brancas, Ep. Massilien. 15 *sec.* 814 *b*
Nicolaus Ep. Roschilden. in Dania 13 *sec.* 618 *b*
Nicolaus Rodulphius, Gener. Ord. Prædic. 524 *a* 525 *a* 527 *b*
Nicolaus Gallicus, IX *Generalis Carmelitarum* 791 *e*
Nicolaus de Sproverio, Archidiac. Cariaten. 16 *sec.* 147 *f*
Nicolaus Picardus, sub Turcis Martyr obit, 15 *sec.* 139 *d*
Nicolaus Antonius, Eques Ord. S. Jacobi, scriptis clarus 326 *b*
Nicolaus de Wicio, consanguineus S. Ricardi Ep. Cicestriæ 313 *c*
Nicolaus de Alesso, a S. Francisco de Paula resuscitatus 211 *d* 212 *d*
Nilus mon. scriptor Vitæ S. Philareti 602 *f* 603 *c*
Norbertus Horichem Ab. Steinfelden. 17 *sec.* 717 *d*
Notgerus Ep. Leodien. 11 *sec.* 58 *f* 847 *e*
Notkerus Ab. Sangallen. 10 *sec.* 575 *a*
Notkerus Physicus, mon. Sangallensis 10 *sec.* 575 *a*

O

Odilo pater S. Hugonis Gratianop. 38 *c*
† *Odo, ex Ab. Tornac. Cameracen.* 12 *sec.* 833 *a d*
Odo, Ab. S. Genofefæ Parisiis 12 *sec.* 620 *c f* 624 *b* 625 *a*
Odo Ab. S. Joannis Angeriaci 11 *sec.* 412 *a*
Odolricus Ep. Dien. 12 *sec.* 45 *e*
† *Odoricus de Portu Naonis, scribit Martyrium* 4 *Fratrum et ossa transvehit.* 51 *et seqq.*
Odvinus, Ab. S. Gisleni 12 *sec.* 675 *e*
Olbertus, Ab Gemblac. 11 *sec.* 827 *c*
Olivarius Chaillon, Visitator Minimorum in Gallia 221 *a* 223 *b*
Oliverius, Ep. Sabinen. Card. 13 *sec.* 695 *f*
Oramnus, Ausonien. Ep. 11 *sec.* 353 *c* 892 *b* 893 *c*
Orlandus Vicecom. Wimmac. 10 *sec.* 25 *f*
† *Osmannæ Virg. Elevatio* 3 *f*
Otgiva Comitissa Flandriæ 11 *sec.* 86 *f*
Otto Archiep. Treviren. 11 *sec.* 667 *c*
Otto Cardinalis Legatus in Anglia 286 *c*
Otto Truchses Cardin. 16 *sec.* 889 *f*
Otto Gereon de Gutmannis, Chorepisc. Colonien. 716 *d*
Ottoboldus Ab. Gandavi 11 *sec.* 864 *f* 865 *a*
Ottolon, Præfectus Parmæ, 14 *sec.* 729 *e f*
Ozilia in Monte Cornelii soror 451 *b* 453 *e* 468 *e* 470 *a*

P

Palamedes de Caretro, Ep. Cavallion. 15 *sec.* 814 *b*
† *Palladius Apost. Hiberniæ* 541 *f*
† *Pancratii Reliquiæ Gandavi* 864 *c mons* 882 *a d*
† *Papyrius Sardianus* 2 *sec.* 11 *e*
Paschalis II *Papa* 12 *sec.* 675 *d*
† *Paternus, Ep. Venetensis in Gallia* 746 *d*
† *Patricius, missus a S. Cælestino in Hiberniam* 541 *e f*
† *Paulinus Ep. Nolanus, apparet S. Joanni,* I *an* IV *Ep. Neapol.* 32 *c Reliquiæ Antuerpiæ* 74 *c antea Ulyssipone* 889 *b*
Paulus III *Papa Beatis adscribit S. Guillelmum Cuffitellam* 375 *c* 376 *d*
† *Paulus, Ep. Plusiadis* 9 *sec.* 265 *c*
Paulus Diaconus, scriptor 9 *sec.* 76 *b*
Paulus Æmilius Sanctorius, scriptor 17 *sec.* 72 *f*
Paulus de Marchia, Minorita Guardianus Ptolemaide 52 *c*
Paulus de Alesso 212 *e*
† *Pelagiæ peccatricis Reliquiæ Antuerpiæ* 74 *d* 75 *c antea Ulysipone* 889 *e*
† *Pelagii Mart. Reliquiæ Constantiæ in Suevia* 583 *d*
Pelagius, R. Asturum vincit Saracenos 352 *a* 892 *a*
Pelagius hæresiarcha 541 *c d*
† *Peregrinus, Ep. Antissiodor.* 532 *b*
Peteona V. soror S. Gildæ 2 *c*
† *Petronius, Ep. Diensis* 5 *sec.* 824 *f*
† *Petrus Apost. mittit Tauromenium S. Pancratium* 239 *f*
Petrus Leonis, Antipapa Anacletus II 44 *c*
Petrus Albanen. Ep. Legatus Sedis Apost. 13 *sec.* 827 *f*
Petrus Stephanescus Cardin. 494 *f* 496 *c*
Petrus de Luna Cardinalis, in Pontificem ab aliquibus electus, et Bonifacius dictus 485 *f* 486 *a* 489 *a* 728 *d*
† *Petrus Thomasius Patriarc. CP. Carmel.* 766 *c*
Petrus Capoccius Cardinalis 13 *sec.* 462 *e*
Petrus, Archiep. Beneventanus 12 *sec.* 432 *f* 433 *a*
Petrus de Podio, Ep. Anicien. pseudo-Cardinalis 14 *sec.* 724 *f*
Petrus Nasondus, Ep. Apten. 15 *sec.* 814 *b*
Petrus Turelurus, Ep. Dinien, 15 *sec.* 814 *b*
Petrus Marinus Ep. Glandeven. 15 *sec.* 814 *b*
Petrus Ep. S. Pauli Leonensis 813 *a*
Petrus Ep. Nicænus 9 *sec.* 262 *d*
Petrus Roschilden. Ep 13 *sec.* 618 *b*
Petrus II *Ep. Roschilden.* 13 *sec.* 618 *c*
Petrus de Sadano, Ep Vasionen. 15 *sec* 814 *b*
Petrus Ab Leocediensis 12 *sec.* 766 *b*
Petrus de Lanbese, Ab. Silvæ-majoris 12 *sec.* 408 *b*
Petrus VII *Ab Silvæ majoris* 12 *sec.* 425 *b*
Petrus de Lacu, Ab. S. Victoris Massiliæ 15 *sec.* 814 *b*
Petrus, Dux Britanniæ Armoricæ 15 *sec.* 509 *a*
Petrus Ernestus, Comes Mansveldiæ 16 *sec.* 888 *e*
Petrus Rubeus, Præfectus Parmæ 14 *sec.* 729 *e*
Petrus Ferdinandus Velasco, Legatus apud Venetos 16 *sec.* 889 *e*

Petrus

Petrus de Terrail, Locum-tenens in Delphinatu 118 *e*
Petrus Baillebs. Advocatus Turonen. 16 *sec.* 149 *d*
Petrus Cruchet, Canonic. Turonen. 16 *sec* 148 *c*
Petrus Chabrion, Canonic. Turon. 16 *sec.* 148 *c*
Petrus de Wagenare, Præmonstrat. scriptor 437 *b*
Petrus Cerdani Ord. Præd. comes S. Vincentii Ferrerii 492 *c*
Petrus Raynæ Ord. Prædic. Socius S. Vincentii Ferrerii 492 *a*
Petrus de Sanctoia, Minorita Vallisoleti 15 *sec.* 652 *c*
Petrus, pater B. Ursulinæ 722 *b*
Petrus Ranzanus, scriptor Vitæ S. Vincentii Ferrerii 476 *b c e f*
Petrus, frater S. Vincentii Ferrerii 483 *b*
Petrus de Alesso 212 *e alius ibidem.*
Petrus Maceraten. Minor. Zelator paupertatis 52 *a*
Philcon, a Siculis pro Deo habitus, 237 *e*
Philiberta Sabauda, Ducissa Nemorosii 16 *sec.* 163 *d*
† *Philippus Ep. Gortinensis* 739 *e f*
Philippus Luxemburgen. Cardin. Ep. Cenoman. 16 *sec.* 889 *a*
Philippus I *R. Franc.* 752 *c d* 756 *a b*
Philippus III *R. Hispaniarum* 226 *a*
Philippi Cominei testimonium de S. Francisco de Paula 106.
Philippus Presb. S. Cœlestini 5 *sec.* 543 *d f*
Philippus Vander Beke, scriptor Ord. Minimorum 106 *f*
Philippus de Mesemacre, Provincialis Minimorum per Flandro-Belgium 104 *c* 121 *a*
Philostorgius, frater S. Theoduli M. Thessalonicæ 321 *a*
Photius, Patriarcha CP. 274 *f*
† *Pinytus Ep. Gnossiensis in Creta* 739 *e f*
Pippinus, nepos Pippini Herstallii ex Drogone 835 *b*
Pius II *Papa* 15 *sec.* 523 *b*
† *Pius* V *Papa* 889 *e f*
Placentia, filia Ludovici R. Germaniæ 587 *e*
† *Placidi M. Reliquiæ Antuerpiæ* 74 *d antea Ulyssipone* 888 *f*
† *Potentini M. Reliquiæ Steinfeldiæ* 713 *a*
Plotinus, pater S. Josephi Hymnographi 269 *f*
Priscæ V. M. Reliquiæ Antuerpiæ 74 *a*
Priscus, Ep. Lugdunen. 6 *sec.* 98 *c*
Probus, Præfectus Illyrici sub Diocletiano 247 *e*
† *Procopius, Ep. Tauromenii* 237 *c*
Projectus, Coepiscopus S. Cœlestini 543 *d f*
Prudentius Ep. Tricassinus, an Sanctus? 529 *d e*
† *Publius, Ep. Atheniensis* 739 *c*
Puer a Judæis crucifixus in Hispania 3 *c*
Pyrrhus Caracciolus, Ep. Consentinus 15 *sec.* 111 *a* 140 *a*

Q

Quadratus, Ep. Atheniensis 739 *c*

R

Rabanus, Ab. Fuld. excipit corpus S. Venantii 7 *c*
Radbodus, Ep. Noviom. et Tornac. 11 *sec.* 833 *a*
Radulphus Ep. Bethleemi 12 *sec.* 767 *a*
Radulphus de Nevile, Ep. Cicestriæ 13 *sec.* 287 *b* 289 *d*
Radulphus Ord. Prædic. Scriptor Vitæ S. Richardi Ep. Cicestriæ, ejus Confessarius 277 *a* 282 *a*
Ragimbertus Ab. scripsit Vitam S. Walarici Ab. 14 *e*
Ragnerius III *Com. Hannoniæ* 827 *d*
Rainerus Ab. Crispini 12 *sec.* 673 *c d e f*
Rapertus monach. Sangallen. 9 *sec* 578 *f* 579 *b* 583 *a b* 586 *c d*
Raphael Cordona Ord. Præd. comes S. Vincentii Ferrerii 492 *a*
Raso Bonus-amicus scriptor Vitæ B. Hermanni Josephi 680 *c*
Raymundus, Ord. S. Franc. zelator paupertatis 52 *a*
Raymundus Gaufridi, Gener. Minorum 52 *b*
Raynaldus, Princeps Antiochenus 12 *sec.* 780 *f* 781 *a*
Raynulfus, Comes Halifanus in Apulia 12 *sec.* 889
Recaredus, R. Gothorum Catholicus in Hispania 333
Reginaldus seu Renaldus, Ep. Tullen. 3 *a*
Reginbaldus Chorep. Mogunt. 9 *sec.* 8 *f*
Reinaldus, Advocatus mon. S. Walarici 29 *e*
† *Remedius seu Remigius Archiep. Rotomag.* 8 *sec.* 834 *c*
Restoldus, Ab. S. Walarici. 10 *sec.* 26 *b*
Richardus, Ep. Montis-Corvini in Apulia 12 *sec.* 432 *a f*
Richardus, Ab. Corbeiensis 11 *sec.* 413 *b*
Richardus I *Rex Angliæ* 16 *a*
Richardus, pater S. Richardi Ep. Cicestren. 278 *c* 285 *b*
† *Richarii Ab. Centul. relatio* 10 *sec.* 25
Richerius, Ab. Casinensis 11 *sec.* 416 *e*
† *Rithberti recognito Reliquiarum an.* 1651 16 *d*
Robertus, Cardin. S. Anastasiæ 16 *sec.* 123 *e*
Robertus Damiani, Archiep. Aquen. 15 *sec.* 814 *b*
Robertus, Ep. Lincolnien. 12 *sec.* 278 *f*
Robertus Ep. Leodiensis, dat formulam professionis et vivendi feminis in Monte Cornelii 439 *a b c promovet festum Ven. Sacramenti* 461 *a b* 466 *c f* 464 *et* 466 *a b*
Robertus Archidiac. Ostrevandensis, scriptor Vitæ S. Ayberti 12 *sec.* 669 *c* 671 *a*
Robertus, R. Siciliæ et Com. Provinciæ 815 *d e*
Robertus, Comes Cornubiæ 13 *sec.* 280 *c*
Robertus, Comes Drocarum 14 *sec.* 29 *b*
Robertus Kilwarby, Provinc. Angliæ Ord. Prædicat. 283 *b*
† *Rochi Reliquiæ Antuerpiæ* 74 *c antea Ulyssipone,* 888 *f*
Rodericus R. Hispan. perdit regnum 351 *f*
Rodulfus Ab. Cisterc. Neti in Sicilia 13 *sec.* 49 *b*
† *Romanus de Blavia Canonicus* 412 *a*
Rotrodus, Ep. Catalaunensis 12 *sec.* 408 *b*
Rubertus, Princeps Capuanus. 12 *sec.* 889
Rudolphus, Ep. Aletrinus 12 *sec.* 889
Rumoldus, Ep. Constant. in Suevia II *sec.* 667 *e*

S

† *Sabina et Christina, sorores MM. Abulæ* 357 *c*
† *Sacerdos, Ep. Lugdunen.* 96 *a* 97 *c*
† *Sagaris Ep. M. Laodiceæ* 11 *e*
Saladini eremitæ corpus Asculo Lauretum translatum 13 *sec.* 318 *c*
Salomon Ep. Roschildensis 12 *sec.* 630 *b*
Salomon Clericus, dein Abbas, post Ep. Constantien. 582 583 *d*
Salvus Casseta, Generalis Ord. Prædic. 524 *a*
Sampson, Archiep. Remen. 12 *sec.* 763 *e*
Sancia uxor Ferdinandi Magni R. Castellæ 11 *sec.* 352 *c d* 355 *c*
Sancius Castellæ R. 11 *sec.* 255 *b*
Sanctius de Castello, Ep. Salmantic. 15 *sec.* 792 *d*
Sapientia, Priorissa Montis-Cornelii 444 *e*
Sapor, R. Persarum 819 *c* 821 *f* 822 *c*

Saraceni occupant Hispaniam 351 *f a Pelagio R. vincuntur* 352 *a item a Carolo Magno, Adefonso Magno et Ferdinando Magno* 352 *b c*
Saracenorum irruptio in Italiam 9 *sec.* 35 *e*
Saxo, Præpositus Roschild. scriptor 12 *sec.* 627 *f* 629 *d*
Scamandrus, a Siculis pro Deo habitus 237 *e*
† *Scholasticæ V. Reliquiæ Antuerpiæ* 74 *b antea Ulyssipone.* 888 *f*
Sebastianus de Rosmedec, Ep. Veneten 17 *sec.* 524 *c* 527 *b*
Sebastianus Sommarius, Provincialis Minimorum 222 *c*
Sebrandus, Ep. Lemovicen. 12 *sec.* 844 *b e*
† *Seleucus, Ep. Amasenus* 551 *a*
† *Serapion, Ep. Antiochenus* 786 *d*
† *Sergii et Bacchi templum CP.* 271 *c*
Sergius, pater S. Platonis 364 *e*
Sergius Consul Neapol. 9 *sec.* 33 *e*
† *Servatii ad ecclesiam peregrinatio* 461 *a*
Severianus pater S. Isidori 330 *c*
Severinus Binius Rector Universitatis Colonien. 716 *d*
† *Sevoldi recognitio Reliquiarum an.* 1651 16 *d*
† *Sexburga Regina Angliæ Abb.* 737 *d*
Sichardus Princ. Benevent. 9 *sec.* 33 *a* 34 *c*
Sichenolphus Princ. Salernit. 9 *sec.* 33 *e*
Sico Princ. Benevent. 9 *sec.* 33 *d*
† *Sidonius Apollinaris, Ep. Arvern.* 745 *b c d*
Sigerus, Ab. Gandavi 865 *a* 869 *b c*
Sigefridus, Ab. Shafhusien. XI *sec.* 667 *e*
Sigenius Scotus Presb. 653 *a*
Sigismundus Imp. agit de schismate tollendo 489 *f* 491 *a*
Sigismundus Pindarus Secretarius 16 *sec.* 148 *a d*
Sigobardus Comes in territorio Ambian. 7 *sec.* 19 *d*
Sisinnius, Comes Thessalonicæ sub Diocletiano 249 250
† *Simeonis monast. de Antiochia* 865 *b* 866 *d*
† *Simeon Conf. Mitylenæ* 8 *sec.* 665 *e*
† *Simonis et Judæ Reliquiæ in Silva-majore* 419 *d*
† *Simon Stock, Generalis Carmelitarum* 780 *b*
Simon de Zanachis, Carthus. scriptor Vitæ B. Ursulinæ 719 *f*
Simon de Teringe excipit S. Richardum Ep. Cicestr. 289 *a f* 301 *f* 302 *b*
† *Simperti Ep. Translatio* 3 *e*
Sixtus IV *Papa mittit S. Franciscum de Paula in Franciam* 115 *d* 121 *e dedit Mare magnum* 788 *d*
Soffredus Cardin. electus Patriar. Hierosol. 772 *a* 773 *b e*
† *Sophronius, Patriacha Hierosol.* 68 *c* 70 *d f*
Sophronius, Scriptor Græcus 5 *sec.* 76 *a*
† *Soter Papa* 739 *f*
† *Sperati Ducis Scillitanorum Reliquiæ Legione* 357 *d*
† *Spiridion Ep. Cypri* 786 *d*
† *Stephani militia, Florentiæ instituta* 889
† *Stephanus Junior M.* 8 *sec.* 260 *e* 261 *c*
Stephanus Ep. Parisien. 12 *sec.* 623 *a*
Stephanus Poncher Ep. Parisien. 16 *sec.* 121 *d* 148 *b*
Stephanus Ep. Tornaci, componit Officium de S. Geraldo Ab. Silvæ-majoris 408
† *Stephanus, Fundator Ord. Grandimonten.* 843 *d*
Stephanus Canon. S. Martini Leodii 13 *sec.* 462 *e f*
Stephanus Charton, Præbendatus Turon. 16 *sec.* 148 *b*
Stephanus Burgensis socius S. Brunonis 40 *e*
Stephanus Diensis socius S. Brunonis 40 *e*
Sulpitius, Patriar. Hierosol. 12 *sec.* 767 *e f*
† *Sycarii Congregatio de Brantolmia* 412 *c*
Symeon Thessalonicen. scriptor Græcus 793 *d*
† *Symphorianus* 746 *e ejus ecclesia Namurci* 468 *e*
Synesia, mater S. Eutychii Patriachæ CP. 548 *d*

T

† *Tarasius Patriarcha CP.* 256 *c* 368 *a c* 369 *d* 370 *e f*
Tertullus, Præses Leontinus sub Decio, 816 *b c*
Tezzo, ex milite monachus Silvæ-majoris 11 *sec.* 418 *c*
† *Thalalæus M. Edessæ* 552 *b*
† *Theclæ V. M. pars cranii Antuerpiæ* 74 *d antea Ulyssipone* 889 *e*
Theobaldus, Ep. Parisien. 12 *sec.* 763 *d*
Theobaldus, Ep. Silvanect. 12 *sec.* 763 *d*
Theobaldus, Ep. Suessione 11 *sec.* 419 *b*
† *Thobaldus eremita* 672 *b* 673 *e*
Theoclia, mater S. Calliopii M. 657 *f* 659 *a d*
Theoctista, soror S. Platonis, mater S. Theodori Studitæ 365 *d*
Theoctistus, Hegumenus Symbolorum 365 *c*
Theodebertus R. Fr. Austras. 7 *sec.* 18 *f*
Theodinus Ab. S. Walarici 11 *sec.* 27 *b*
† *Theodoræ M. eccleeia Mitylenæ* 665 *f*
† *Theodora Augusta CP.* 9 *sec.* 267 *b*
Theodoretus laudat S. Amantium, æstimatur a S. Leone Papa 93 *a b c*
Theodoricus Rex Franc. 7 *sec.* 18 *f*
Theodoricus de Avesnis 12 *sec.* 833 *b c d e*
Theodoricus de Lureka Cisterc. 2 *f*
† *Theodori M. ecclesia* 260 *d*
Theodorus, Patriacha Hierosol. 7 *sec.* 70 *d*
Theodorus, Ep. Ancyranus scriptor 529 *c*
† *Theodorus Studita, scriptor* 238 *a scribit vitam S. Platonis avunculi* 362 *c oppugnat Leonem Armenum* 262 *b*
Theodorus, Presb. Antiochenus scriptor 529 *e*
Theodosius Imp. promovet fidem 21 *f*
Theodosius Junior Imp. 823 *e*
† *Theodote M. cum* 3 *filiis* 245 *b* 247 *e*
Theodote adultera cum Constantino Imp. 370
Theodotus Spatharius, intrusus Patriarcha CP. 263 *a*
Theophilus, Ep. Thessalonicæ 8 *sec.* 272 *d*
Theophanes Cerameus Ep. Tauromenii scriptor. 237 *c*
Theophilus, Ep. Ephesi 9 *sec.* 265 *c*
Theophilus Imp. iconomachus 9 *sec.* 266 *f* 267 *c*
† *Theophilus Vicedominus* 686 *f*
Theophilus Raynaudus S. J. Scriptor Vitæ S. Mariæ Ægyptiacæ 17 *sec.* 76 *c ejusdem sensus de libro sub nomine Joannis Ep. Hierosol. supposito* 776 *f*
† *Theophylactus, Ep. Nicomediæ* 9 *sec.* 262 *c*
Theosterictus, disc. et scriptor Vitæ S. Nicetæ 253 *c*
Thiento Ab. Wesseprunen. Ab. Hungaris occisus 236 *a*
† *Thomæ Cantuarien. Reliquiæ Legione* 357 *d*
Thomas, Archiep. Lunden. in Dania 13 *sec.* 618 *a*
† *Thomas Aquinas ordinat Officium Ven. Sacramenti* 889
† *Thomas a S. Victore M.* 37 *d*
Tiberius Ep. Neapol. 9 *sec.* 33 *f* 35 *c*
Tristanus de Aura, Ep. Conseranen. 15 *sec.* 814 *b*
† *Titus discip. S. Pauli* 56 *b*
Trithemii fabulæ de antiquis Francis 798 *b*
Turtura, mater S. Isidori 330 *c*
Tutilo, monach. Sangallens. 9 *sec.* 578 *f* 579 *b* 585 *b* 586 589 *a b Beatus habetur* 591 *a*

U

Ubaldus, Archiep. Pisanus 12 *sec.* 766 *e*

Ubertus, an Archiep. Sipontinus 11 *sec.* 416 *e*
Udalricus, Ab. Sangallen. 13 *sec.* 485 *b*
Ugutio, Ep. Vercellen 12 *sec.* 767 *a*
Ulricus VIII *Ab. Sangallen.* 15 *sec.* 602 *c*
† *Uranius, Ep. Iberorum* 551 *a b c*
Urbanus II *Papa Beneventi degit* 672 *e* 673*e*
Urbanus III *Papa benefacit Eccl. Vercellen.* 765 *d*
Urbanus IV *Sanctis adscribit Richardum Ep. Cicestriæ* 276 *c* 313, 314 *dat Bullam de instituta solennitate Ven. Sacramenti Corporis Christi* 458 *b* 475 *d e*
Urbanus, Ab. S. Petri in Montibus Hispanus 530 *b c*
Urbanus Eupsephius, Quæstor Thessalonicæ 4 *sec.* 321 *e*
Urbanus, Præses Cæsareæ in Palæstina sub Maximiano 61 *c* 62 *b*
Urbicius Magister militum in Oriente 551 *e*
Urraca, Filia Ferdinandi Magni R. Castellæ 355 *c*
† *Ursula et sociæ Virgines honorantur a B. Hermanno Josepho* 694 *c d f eædem dicuntur* 12 *millia* 462 *b* 470 *f revelationes de iis an scriptæ a B. Hermanno Josepho* 680 *e e*

V

Valens Imp. persequitur Catholicos 662 *c d e f* 664 *f*
† *Venerius, Ab. in Palmaria insula* 857 *f*
Vigilius Papa in Concilio V 554 *a* 555 *d*
† *Vigilius, Ep. Autissiodori* 856 *b*
† *Vincentius, Sabina et Christeta MM. Abulæ* 356 *d corpus Legione* 892
† *Vincentius Comes, maritus S. Waldetrudis* 830 *d*
Vincentius Caraffa, Comes Groteriæ 189 *d*
Vincentius Littara scriptor 578 *f*
Vincentius Torres, scriptor Vitæ B. Guillelmi Cuffitellæ 376 *c*
Violante, uxor Joannis R. Aragoniæ 49 *c d*
Vitalis, Ep. Sulcitanus in Sardinia 4 *sec.* 11 *b*
† *Vitoni Vita ab Olberto scripta* 827 *d*
† *Vulgani recognitio Reliquiarum an.* 1651 16 *d*

W

† *Walaricus Erem. in Aquitania* 7 *sec.* 14 *b*
Walbertus, pater S. Waldetrudis 829 *d*
Waldemarus, R. Daniæ 12 *sec.* 627 *c* 629 *c*
Waldolenus mon. Luxov. 19 *c an Ab. Bezuensis?* 7 *sec.* 20 *d*
Walterus de Constantiis, Archiep. Rotomagi 12 *sec.* 408 *b*
Walterus, Ep. Norwicensis 13 *sec.* 284 *c*
Walterus, Ep. Wigorniensis 13 *sec.* 282 *f* 283 *b*
Walterus, ex milite monachus Silvæ-majoris 11 *sec.* 420 *c*
Wammirus Ep. Trec. 7 *sec.* 13 *e*
Walterius Cluniacensis 653 *a*
Wazo seu Walo, Ab. S. Walarici 11 *sec.* 29 *a*
Wido, ex milite monachus Silvæ-majoris 11 *sec.* 420 *c*
Wilhelmus Alvernas, Ep. Parisiis 12 *sec.* 284
Willelmus, Ep. Anteradensis 13 *sec.* 790 *a*
Willelmus, Ab. Pontisaren 12 *sec.* 763 *e*
Willelmus, Capellanus S. Richardi Ep. Cicestr. 281 *b* 313 *c*
Wilhelmus Uressenich, scriptor Vitæ B. Hermanni Josephi carmine 680 *c*
† *Willebaldi hodœporicon* 778 *e*
Willibrandus ab Oldenborgh scribit de Terra-sancta 779 *b*
† *Winibaldus Ep. Heidenheimensis* 570 *d*
Witiza R. Hispan. initio 8 *sec.* 351 *e*

Y

Yso monachus S. Galli 9 *sec.* 530 *a Magister B. Notkeri Sangallen.* 577 *b* 578 *f* 579 *a*
† *Yvonis Reliq. Ulyssipone, nunc Antuerpiæ* 888 *f*

Z

Zacharias, Præfectus ædium Regalium CP. 264 *f* 265 *a b*
† *Zoilus, Presb. Aquileiæ* 3 *sec.* 248 *b*
Zosimas, mon. iconomachus 9 *sec.* 262 *a*

INDEX TOPOGRAPHICUS

IN VITAS SANCTORUM

TOMI I APRILIS

A

Ægina insula, *patria S. Theodoræ viduæ* 404
Ægyptus *SS. Victor et Stephanus MM.* 10 a d
Africa *SS. Amphianus, Victor et alii* XIV *MM.* 67. *Martyres sub Genserico in Paschate* 599 *SS. Epiphanius Ep. Donatus, Rufinus, Modestus et alii* XI *Mart.* 655 *SS. Terentius, Africanus et alii* V, *item* XXXIII *aut* XXXVI 851. *item* XXVII 855
Agrotteria Comitatus Calabriæ 189 d
Albona in Delphinatu *Guigo Comes* 12 *sec.* 42 f
Aldenarda urbs Flandriæ. *Reliquiæ S. Macarii* 885 e
Aletrium urbs Latii *Corpus S. Sixti* I *Papæ* 522 c d e 896 897 898
Alexandria *S. Polycarpus et socii MM.* 57
Alexandria *SS. Didymus Presb. Quintus, Pancratus et Successus MM.* 396 *S. Peleusius Presb. M.* 656 *S. Ædesius M.* 743
Alifium urbs Apuliæ. *Digitus S. Sixtus* I *Papæ* 532 d f 897 898
Altilia opp. Calabriæ 173 d 174 f
Amalpantam *contra Saracenos* 9 *sec.* 35 d
Amantea terra Calabriæ 191 a
Amasea metropolis Helenoponti 551 d *Exul S. Eutychius* 556 d 557 d 562 d
Ambiani urbs Picard. *Sigobardus comes 7 sec.* 19 d
Amida urbs Mesopotamiæ. *S. Acacius Ep.* 823
Amenum in Arvernia 44 c e
Antaradus urbs Palætisnæ *ecclesia S. Mariæ* 779 b
Antiochia *SS. Timotheus, Diogenes, Macaria, Maxima, Eleusus Pr. Mart.* 655 *S. Aphraates anachoreta* 661 b *Prochorus M. ex* 7 *Diaconis* 815 e
Antiochia Pisidiæ. *an S. Macarius Archiep.* 866 e f
Antuerpia *Reliquiæ S. Mariæ Ægyptiacæ* 73 f *et aliorum Sanctorum ex Lusitania astatæ* 74 *Reliquiæ B. Hermanni Josephi* 717 f 718
Aphusia ins. an Daphnusia? 31 e
Apulia *Jakelina V. soror Comitis* 3 a
Aquileia *Domicilium et captivitas SS. Agapes, Chioniæ et Irenes sororum VV. MM.* 247
Araxa urbs Lyciæ Episcopalis 60 b
Arelatensis diœc. *SS. Maria Jacobi et Salome* 812 a
Arimino *Fuldam fertur corpus S. Venantii* 7 f
Armenia stricte et late sumpta 865 f 868 e d 876 d *SS. Parthenus, Quintianus, Victor, Secundus Martyres* 9 a d
Armaca urbs Hiberniæ. *S. Celsus Archiep.* 616
Arvernia, *patria S. Walarici* 17 f
Arundelia Comitatus in Anglia 277 c
Ascalon urbs Palæstinæ *Martyres duo* 537
Aspra monast. Hannoniæ. *Corpora SS. Hugonis Archiep. Rotomagen. et Aichadri Ab. Gemmetic.* 837
Atinum urbs Ital. *S. Prudentius Ep. M.* 12
Avenio urbs Galliæ *templum S. Mariæ Ægyptiacæ* 77 a *Magister Sacri Palatii S. Vincentius Ferrerius* 489 b
Augustopolis urbs Ep. Phrygiæ. *S. Eutychius Patriarcha CP. educatus* 549 a b
Aulinas aliis Salinas monast. S. Eliæ in Calabria *S. Philaretus mon.* 603 a 606 c 607 e
Aurelianis *studet Theologiæ Richardus Ep. Cicest.* 287 a
Aurelium in agro Lemovic. *S. Gaucherius Canonicus Regul.* 841
Austa *le bourg d'Aust* in Picardia 21 c
Autissiodorum *S. Palladius Ep.* 855
Autumo monast. Arverniæ 18 a
Auva fl. Picardiæ 21 c

B

Barcino urbs Hispaniæ *SS. Victor et Aetius Epp. MM.* 319 *studia S. Vincentii Ferrerii* 485 d e
Belgentia opp. Galliæ 164 d
Bellopodium monasterium Cataloniæ. *B. Joannes de Organia Ord. Præmonstr.* 799
Beneventum *Principes 9 sec. Sico, Sichardus* 33
Bertolcurtium monasterium constructum 756 c d e
Berytus urbs Phœniciæ *S. Apphianus studet* 60 a 61 a
Bethlehem *Albertus Ep.* 12 *sec.* 766
Bizabdeni urbs Persidis. *SS. Besa Ep. Marimbus Presb. Abdiesus et alii* CCLXX *Mart.* 819
Blachernæ ecclesia CP. 564 a
Bobium urbs Ital. *B. Albertus electus Ep. post Patriarcha Hierosol.* 765 d
Bonavallis Ord. Cisterc. in Delphin. 47 *Abbates Joannes* 11 *sec. Bernardus. S. Hugo* 12 *sec.*
Bononia *Corpus S. Theodosiæ V. M.* 64 a *S. Hilarii M.* 818 b *studet Juri S. Richardus Ep. Cicestr.* 278 e
Britannia *infecta et liberata Pelagianismo* 541 d e
Burgum urbs Hispaniæ *S. Casilda V.* 838

C

Cæsarea urbs Bithyniæ *patria S. Nicetæ Hegumeni* 254 f 255 f
Cæsarea urbs Cappadociæ *S. Eupsychius M.* 819
Cæsarea urbs Palæstinæ *S. Apphianus M.* 60 *S. Theodosiæ V. M.* 62
Calabria *Magna pars corporis S. Mariæ Ægyptiacæ S.* e 72 *Philaretus M. mon. Ord. S. Basilii* 749
Caldis *le pays des Caux* 22 a
Calesium Ab. in Delphinatu 44 b
Camberium urbs Sabaudiæ, *templum S. Mariæ Ægypt.* 77 a
Cantia Comitatus 280 c 295 a
Cantuariæ *Cancellarius S. Richardus Ep. Cicestr.* 278 a 279 c
Caritatis monasteria 2 Ord. Cisterc. 624 c
Carmelus mons *habitatus a Bertholdo, Brocardo et eremitis paucis* 773 774 et seqq.
Carthagena urbs Hispaniæ *patria S. Isidori Ep. Hispalensis et fratrum* 325 f 330 c
Carthago *S. Marcellinus Tribunus et Notarius* 537 Ibid. aut in Africa *SS. Timorius, Januarius et alii* IX 742
Castellio duplex in Calabria 184 f 185 e
Castilio oppida 2 Italiæ 645 e 646 a
Catanzarum urbs Episc. Calabriæ 188 a
Cathenesia prov. Scotiæ *Ep. S. Gilbertus* 49 f
Casalis S. Blasii opp. Calabriæ 183 d 184 e
Castrum S. Angeli Principatus Calabriæ 191 b

Castrum

Castrum-Gualterii in diœc. Parmensi, *patria B. Alberti Patriarchæ Hierosol.* 764 f
Castrum S. Luciti in Calabria 140 a
Castrum-novum opp. Franciæ, *patria S. Hugonis Ep. Gratianop.* 38 c
Chaldæa, *S. Ezechiel Propheta* 848
Chersona, *S. Georgius Ep. Mitylelen. exul obit* 666 b
Choraducim monasterium Constantinopoli 556 b
Cicestria urbs Angliæ *S. Richardus Ep.* 276
Civitas vetula seu vecchia 153 d
Clarus mons urbs Arverniæ *S. Urbicus Ep.* 251
Clochera urbs Hiberniæ *S. Tigernacus Ep.* 891 893
Cluana Abbatia Hiberniæ *S. Tigernanus Ep. fundator* 891
Colonia, *templum S. Mariæ Ægyptiacæ* 76 f *Patria B. Hermanni Josephi* 685 f *Corpus diu asservatum.* 682 f 683 a
Complutum urbs Hispaniæ. *Corpus S. Hilarii M.* 818 a
Compostellam *peregrinatur B. Eberhardus* 11 *sec.* 668 c
Comum urbs Insubriæ *S. Abundius Ep.* 5 *sec.* 90 *S. Amantius Ep.* 743
Consentia urbs Calabriæ 123 d 188 b
Constantia urbs Sueviæ. *Concilium habitum* 491 a
Constantinopolis *S. Josephus Hymnographus* 266 *S. Eutychius Patriarcha* 546 *SS. Terentii M. Africani Reliquiæ* 852 b *Reliquiæ S. Theodosiæ V. M.* 63 e 64 c
Corbeia *S. Geraldus monachus* 410 c 412 f 413 a 422 b 423
Corinthus *S. Dionysius Ep.* 739
Cornubia Comitatus in Anglia 280 c 295 a *S. Guerus* 375
Cremona *Reliquiæ S. Mariæ Ægyptiacæ* 73 d e *et S. Zosimæ Presb.* 73 e
Crispinium monast. Hannoniæ *S. Aybertus* 669
Crotonium opp. Calabriæ 214 a
Curilianum opp. Calabriæ 180 a 202 b

D

Dacia *S. Gaianus M.* 854
Daphnusia ins. Ponti 31 e
Dalmatia *S. Hermes Ep. M.* 738
Dervense monasterium Galliæ. *Reliquiæ S. Theodosiæ V. M.* 63 f
Dovera portus Angliæ 281 a
Doryla vel Dorylæum urbs Phrygiæ 94 f 95 e
Duacum *B. Christianus* 719

E

Edessa *S. Aphraates vixit anachoreta* 662 a
Einham monasterium Flandriæ 868 d
Emerita urbs Lusitaniæ, *clade Saracenica clara* 329 a b
Ephesus *Concilium Oecumenicum habitum* 542 543
Eschil insula Daniæ 627 c
Espain pagus prope Tornacum 670 c d *patria S. Ayberti* 671 e
Excubiarum eremus in Delphinatu 44 b

F

Ferentinum urbs Latii *S. Redemptus Ep.* 748
Forum-novum opp. in Apennino 117 d
Foffa opp. Belgii *B. Juliana mortua* 471 d e f 472
Forestum in Delphinatu 42 f
Fructuariense monast. ad Padum 863 c
Fulcheria opp. *Faucourt* ad Somonam 29 c 30 e
Fulda Abbatia *corpus S. Venantii M.* 7 e
Fussala urbs Ep. Africæ 541 a

G

Gandavum *S. Macarius Archiep. Antiochenus* 864
Garganus mons Italiæ 415 b
Gavellum monasterium Italiæ *S. Beda junior* 857 a b 862 a
Genua *B. Martinus solitarius* 802 *Corpus S. Bedæ junioris* 856 c 862 a
Gisalba opp. Italiæ. *SS. Amandus Comes, Lucius, Leontius, Lucianus* 545
Gorgilianæ Thermæ Carthagine 538 f
Granata *S. Ctesiphon Ep.* 4 a
Gratianopolis *Epp. S. Hugo* 36. *Hugo* 2. 38 b

H

Hamelenburg vicus Germaniæ 8 d
Hasereth vicus Germaniæ 8 d
Hasnonium monast. Hannoniæ 675 f 676 d
Heraclea *SS. Victor, Chionia, Agade, Hereneus, Castus MM.* 9 b e
Hieracium opp. Calabriæ 126 c
Hierosolyma *S. Holda Prophetissa* 848 *S. Maria Cleophæ et Salome* 808 *sacellum S. Mariæ Ægyptiacæ* 71 f
Hildeshemii urbs Episc. 633 a d
Hirschaugia monast. Sueviæ 667 e 669 d
Hispalis *S. Isidorus Ep.* 326 a
Holzkircha vicus Germaniæ 8 b
Hydruntum *anno* 1480 *a Turcis captum* 139 *f*
Hyrcania *S. Asyncritus Ep. M.* 738

I

Iboria urbs Ep. sub Amaseno Archiep. 551 b e
Ilerda urbs Hispaniæ, *studia S. Vincentii Ferrerii* 480 b
Insula urbs Flan. *Brachium S. Macarii* 865 d
Isera fluv. Galliæ 20 f 39 a

J

Jordanis fluv. *S. Maria Ægyptica* 67 70 e

L

Letiense seu Lesciense monast. Hannoniæ *fundatum* 833 b f
Lalandia insula Daniæ 640 d
Larna in diœc. Gandensi. *Ecclesia et Reliquiæ S. Macarii Archiep.* 883 d e s 884
Laodicea *Ep. S. Sagaris* 11 e
Laudunum *S. Geraldus Ab. S. Vincentii* 409 f 417 d 423 f
Lazichi urbs Ep. sub Amaseno Archiepiscopatu 550 b e
Legio Urbs Hispaniæ. *Corpus S. Isidori Ep. Hispal.* 326 a 351 c
Lemovicensis ager *S. Gaucherius Canon Regul.* 841
Leodium *B. Juliana V. Priorissa Montis-Cornelii* 437
Leontini urbs Siciliæ *Judæi conversi Mart.* 816
Lesbus ins. *Quinque puellæ Martyres* 398
Leuconaus *monasterium S. Walarici* in Picardia: *ejus Abbates* 14 b
Licosa opp. in regno Neapol. 35 f
Lismoria urbs Hiberniæ *S. Celsus Archiep. Armacanus sepultus* 617 b
Litolfesbach vicus Germaniæ 8 e

Liuncelum Ord. Cisterc. in Gallia 47 c
Lotharingia inferior 436 f
Lugdunum *S. Nicetius Ep.* 96. *Ejus ibi ecclesia et Reliquiæ* 96 b
Lybæ superior *SS. Coprica, Victor, Donatus Mart.* 656

M

Malæus mons Peloponensis. *S. Georgius solitarius* 324
Malaga *Patronus S. Franciscus de Paula* 225 e
Malbodium op. Hannoniæ 875 d
Malleum op. ad Ligerim 748 e
Mangana, ædes regiæ C P. 264 b
Mantuæ. *an corpus S. Cælestini Papæ?* 547 e f
Massyli regio Africæ, *Martyres Massylitani* 818
Masalæon castrum Orientis 263 d
Marathon *S. Phlegon Ep. M* 738
Mayda opp. Calabriæ 190 e 201 e 213 b
Mazeriæ Ord. Cisterc. diœc. Cabill. 47 a b
Mechlinia. 875 c
Maurienna *Ep. Arialdus* 38 b
Medicium monast. Bithyniæ. *S. Nicetas Hegumenus* 253 f
Melnacum vicus Normanniæ 26 f
Menthleuse oppidum Gall. 842 a 843 a
Mesopotomia *S. Claudianus Persa* 398
Miletum op. Calabriæ 185 f
Misenacium castel. R. Neapol. 35 f
Miserenum in Delphin. Canon. Reg. 44 b
Mitylena urbs in Lesbo insula. *S. Georgius Ep.* 665
Monachium. *Reliquiæ S. Mariæ Ægyptiacæ* 898 a
Monasteriolum castrum *corpus S. Walarici* 24 d
Mons-altus opp. Calabriæ 190 e
Mons-Bardonis seu S. Bernardi, et Bernardonis 416 d
Mons-Cornelii Leodii *B. Juliana Priorissa* 435 *an Ordinis Cisterciensis?* 437 a b c *an Præmonstratensis?* 437 e f 438 439 *Regula S. Augustini ibi observata* 436 d e f 437 d e
Mons-Corvinus urbs Apuliæ *S. Albertus Ep.* 431 alii Epp. 432
Mons-Gaudii, *Monjovetto* opp. in Alpibus 416 d
Mons-Hannoniæ. *S. Waldetrudis* 826 *Reliquiæ S. Macarii Archiep.* 884
Mons-Jovis in Alpibus 416 c
Mons-Roberti Ord. Cisterc. prope Leodium 467 f
Mortaria Canon. Regul. *B. Albertus post Patriarcha Hierosol.* 765 b
Moscovia *cultus S. Mariæ Ægyptiacæ* 77 c
Mylassum opp. Calabriæ 201 b
Myrsinon mons Peloponensi. *S. Illyrius Thaumaturgus* 252
Mysia regio Ponti *S. Agathemerus M.* 243

N

Namurcum. *B. Juliana residet* 468 a b c
Neapolis *Epp. S. Joannes* IV 9 *sec.* 32. *Bernardus* 13 *sec.* ibid. *Tiberius Ep.* 9 *sec.* 34 *Bonus Leo, Andreas, Contardus, Sergius Duces* 9 *sec.* ibid. *Cæsarius Dux* 9 *sec.* 36 a *Caput S. Mariæ Ægyptiacæ* 72 e f 73 a b c *Patronus S. Franciscus de Paula* 225 b
Nellenburgum in Suevia. *B. Eberhardus Comes* 266
Neo-castrum opp. Calabriæ 173 c 180 b
Netum opp. Siciliæ *patria B. Nicolai de Arcu Ord. Cisterc.* 49 b item, *B. Guillelmi Cuffitella* 380 a
Nicomedia *S. Donatus M.* 250 *SS. Claudianus Plautus, Hirenæus MM.* 396 *SS. Firmus, Herenæus Presb. et alii* XIV *MM.* 534. *SS. Cyriacus et socii Mart.* 656 *Prochorus Ep. ex* 7 *Diaconis* 815 e
Nogentum prope Sequanam *patria S. Winebaudi* 570 e
Nuceria *Patronus S. Franciscus de Paula* 225 c

O

Olympus mons *palæstra monachorum* 375 c e
Orcades *an S. Berthamus Ep.* 602
Orbana op. in diœc. Turonen. 748 e
Ormes opp. Indiæ, Ormusia. 53 c
Osteruandum, ditio Hannoniæ 669 c
Oxoniæ *studet, dein Cancellarius, S. Richardus* 278 e f

P

Paderborna urbs Westphaliæ. *S. Paternus reclusus* 896
Padua, *patria B. Jacobi M.* 51
Pagus urbs Lyciæ. *patria S. Apphiani M.* 60 a 61 a
Palantia burgum Italiæ. *B. Catharina Palantina* 641 e f
Panormus *patria S. Philareti M. mon. Ord. S. Basilii* 749
Parisii *Burchardus Com.* 10 *sec* 25 d *studet S. Richardus Ep. Cicestr.* 278 d *Corpus S. Dionysii Ep. Corinthi* 741
Paula opp. Calabriæ *patria S. Francisci de Paula* 108 a initium *conventus* 109 laborat *pro Canonizat.* 109 e
Parma *B. Ursulina Virgo* 719
Partiniacum op. Gastiniæ 119 b
Patara, urbs Lyciæ maritimæ 60 b
Paternum op. Calabriæ 122 c 141 175 e 200 a
Patræ-novæ *S. Herodion Ep. M.* 738
Pelecetes mon. *Hegum. S. Macarius Conf.* 31
Penbrochia Comitatus in Anglia 277 d
Perge urbs Pamphiliæ *patria S. Calliopii M.* 657 a
Persis. *SS. Desa Ep. Mariabus Presb. Abdiesus et alii* 270 *Martyres* 819. *S. Badimus* 821
Polumbum op. Indiæ 55 d an Columbum in Zeylan 56 d
Pompeiolis urbs Ciliciæ *S. Calliopius M.* 657
Pontisara *S. Galterius Ab. S. Martini* 749
Portus-Veneris in ora Genuensi 183 b
Pragæ *Reliquiæ S. Venantii Ep. M.* 889 *S. Abundii Ep. M.* 889
Preconnesus insula Propontidis 264 a
Principis insula Propontidis 556 d 557 c
Proillium in diœc. Turonen. 747 f

R

Regina opp. Calabriæ 166 b 167 c
Resbacum monast. *S. Galterius monachus* 754 e 758 b 750 f
Retinna prope Leodium, *patria B. Julianæ* 436 c 443 c
Ringstatium *sepultura Regum Daniæ* 627 f 629 d
Riontium vicus Galliæ ad Garumnam 419 d
Roma *S. Cælestinus* I *Papa* 540 *S. Sixtus seu Xystus* I *Papa M.* 531 *S. Theodora M.* 5 *Corpus S. Venantii Ep. M.* 7 *S. Musæ V.* 95. *Reliquiæ S. Mariæ Ægyptiacæ* 72 b *et S. Zosimæ* 72 e *templum illius* 76. *an passi Demetrius, Concessus, Hilarius et socii* 817 e
Roschilda urbs Daniæ *S. Willhelmus Ab. Ord. Canon. Regular.* 617
Rossana, Rossina urbs Calabriæ 112 b
Rotnacum op. Flandriæ. *Corpus S. Cælestini M.* 554 f
Rotomagum. *S. Hugo Archiep.* 834

S

S

Sacudionis monasterium prope CP. *S. Plato Hegumenus* 368
Sala fluv. Saxoniæ 8 d
Salesina, Salsinna Abbatia ad Sabim 450 a 468 469 470
Salva terra in Hispania 64 b
Sandon opp. Indiæ alias Zaiton 55 f
Sangallense monasterium in Helvetia. *B. Notkerus Balbulus* 573
Sardeis urbs Asiæ *Ep. Meliton.* 11 d e
Sardinia ins. *Meliton. Ep.* 10 c f
Schaffhusia Helvetis adjecta *B. Eberhardus* 666 c
Scotia. *S. Berthamus Ep.* 602
Selsea urbs Episc. in Anglia 276 b
Senæ *patria C. Petri M.* 51
Senopolis urbs Calabriæ 603 a 606 c
Sextum opp. ad lacum Verbanum 645 f
Siciliæ *laus* 604 605 *Patria S. Josephi Hymnographi* 269 b *S. Honorius M.* 397
Silva-Major monast. Galliæ. *S. Geraldus Ab. Fundator* 407 418 c *Catalogus Abbatum* 430 431
Sinope ad Pontum Euxinum. *SS. Rufinus Thaumaturgus, Aquilina et* 200 *milites Mart.* 659
Sirmium urbs Illyrici *SS. Rufina, Moderata, Romana, Secundus et alii* 7 *et forsan Florentinus, Geminianus et Saturus* 534 *Virgines* v *Mart.* 817
Somona fluv. Picardiæ 14 b
Soretum opp. Calabriæ 167 d 170 e
Spezianum opp. Calabriæ 200 f 203 f
Stabiense Almarinum castrum prope Neapolim 115 b
Steinense monast. Sueviæ 668 a 669 d
Steinfeldia monast. Eyfliæ *B. Hermannus Josephus* 679
Stylum opp. Calabriæ 172 e 173 b
Suessio *S. Geraldus Ab. S. Medardi* 409 f
Sulci urbs Sardiniæ *Meliton. Vitalis PP.* 11 a b
Surregia Comitatus in Anglia 277 d
Swabenhein monast. diœc. Moguntinæ 667 d
Symbolorum monast. in Bithynia 256 b *S. Plato Hegumenus* 363 367

T

Taberna opp. Calabriæ 183 c
Tanaha seu Thamna in India, *ibi passus Thomas ex Ord. S. Francisci cum sociis* 53 c 54 e
Turonius fluv. Picardiæ 27 b
Taurisium *antiquis* Ecbatana 54 e
Tauromenium ur. Siciliæ *S. Pancratius Ep. M.* 237 *S. Attalus Ab.* 253
Terra-nova opp. Calabriæ 170 f
Theium in Phrygia *patria S. Eutychii Patriarchæ CP.* 548 c
Thessalonica *SS. Ingeniana, Saturninus, Parthenius, Dionysius, Pantherus, Alexander MM.* 9 c f
Thessalonica *SS. Agape, Chionia et Irene VV. MM.* 244 *SS. Agathopus Diac. et Theodulus Lector MM.* 320 *S. Theodora vidua* 403 *patria S. Abundii E. Comensis* 91 e *ibi fit monachus S. Josephus Hymnographus* 269 e f
Thracia *S. Gaianus M.* 854
Tiletum opp. Flandriæ 895 a
Tolentinum *patria B. Thomæ M.* 51
Toletum *patria S. Casildæ V.* 838 e
Tomi urbs Scythiæ *Evagrius, Benignus, Christus Arestus, Synnidia, Rufus, Patricius Zosimus MM.* 244
Tornacum *Reliquiæ S. Mariæ Ægyptiacæ* 71 b c *et S. Ayberti* 670 b
Trecæ urbs Galliæ *S. Leuconius Ep.* 13, 14 *S Winebaudus Ab.* 569
Truthmuntiga vicus Germaniæ 8 c
Turgovia 57 c *a patria B. Notkeri* 577 a
Turonum *Patronus S. Franciscus de Paula* 226 d *S. Perpetuus Ep.* 744
Turturicium opp. Siciliæ. *Patronus S. Pancratius Ep.* 238 a
Tuscania vulgo Toscanella opp. Hetruriæ, *Thesidius M.* 10 b e
Tyrus *patria S. Theodosiæ V. M.* 62 a b c *S. Ulpianus M.* 250

U

Urbs-vetus in Hetruria *B. Clemens Generalis Eremitarum S. Augustini* 800
Ultrajectum altare *S. Mariæ Ægyptiacæ* 77 b
Ulysipona *ad Sacellum Regium delatæ Reliquiæ ex Belgio* 888 e *ex Francia* 889 a *ex Hungaria* 889 b *Florentia* 898 f *Venetiis* 889 d
Umbriaticum duplex in Calabria 188 a

V

Valentia Galliæ *patria S. Hugonis Bonævall.* 47 a
Valentia Hispaniæ *patria S. Vincentii* 483 a 496 f
Vallis-benedicta Ord. Cisterc. prope Leodium 467 f
Vallis B. Mariæ Ord. Cisterc. prope Huium 467 f
Vallis-umbrosa *monast. exceptus hospes S. Aybertus* 670 e f 672 e f
Varesium opp. Italiæ cum monte vicino ad locum Verbanum 640 c
Velocassimus ager in Gallia 749 c
Venetiæ *Cultus S. Theodosiæ V. M.* 63 d e *Reliquiæ Ulyssiponem delatæ* 889 d
Venetum urbs Armoricæ. *S. Vincentius Ferrerius Ord. Prædicta* 476
Verbanus lacus Italiæ 640 c
Vercellæ. *B. Albertus Ep. post Patriar. Hierosol.* 765 c f
Vergium in Hispania *S. Ctesiphon.* an Xaverium? 4 e
Verona *S. Saturninus Ep.* 660 *alii* 35 *Episcopi Sancti* 660 c *B. Ursulina exul moritur* 729 738
Verula in Hernicis. *Maria Jacobi et Salome* 811
Vienna urbs Galliæ *S. Dodolinus Ep.* 30
Villarium Ord. Cisterc. *B. Juliana sepulta* 474 *a*
Villavicosa Lusitaniæ. *Corpus S. Hilarii M.* 818 a
Vennaicum castrum, Vinay in Delphinatu 44 c
Viterbiam urbs Italiæ *templum S. Mariæ Ægyptiacæ* 77 a
Vitriacum in Campania Gallica *S. Chlotarius* 664
Vogonia opp. Italiæ 546 e 644 f
Vulturaria urbs Episc. Apuliæ 432 a

W

Walimagum in territorio Ambian. 19 d
Warennia Comitatus in Anglia 277 a b c
Wike seu Wych *patria S. Richardi Ep.* 278 c 285 b
Wimacum pagus Picardiæ *S. Walaricus Ab.* 14 b *Orlandus Vicecomes* 25 f
Winsor, Windelesore palatium R. Angliæ 289 c f

X

Xiclis opp. Siciliæ. *B. Guillelmus Cuffitella* 375
Xilianum opp. Calabriæ 177 e 180 a

Z

Zela urbs Asiæ 560 d

INDEX

INDEX ONOMASTICUS

IN VITAS SANCTORUM

TOMI I APRILIS

A

Abbatiatus *abbatia* 803 *c*
Abdicta *abdicatio* 439 *a*
Absida, *absis*, 8 *f diminutive* Absidula *fornix orbicularis supra altare.* 6 *c*
odarum 691 *e*
Acquietare *debitum solvere* 243 *d*
Adamas, *magnes* 20 *b*
Admiratus, *admirans* 173 *b* 168 *f*
Advisare, *monere* 161 *b*
Advocator, *causidicus* 727 *d*
Affidatio, *locatio* 51 *a*
Albugiatus oculus, *albugine obsitus* 138 *e*
Aldermannus, *summus justitiæ Præfectus* 310 *e*
Algorismus, *arithmetica* 699 *c*
Allex, *illicium* 677 *d*
Anabolus, *amictus genus* 611 *f*
Altarista, *sacerdos altari certo addictus* 390 *b*
Alteritas, *vicissitudo* 417 *b*
Ama, *œnophorus* 544 *a*
Ambassator, Ambasciator, *legatus* 150 *f* 180 *e* 728 *a* 897
Ambienter, *solicite* 101 *e*
Ambulare, *tollutim gradi dicitur de equo* 631 *a*
Anaetens, *necessarius* 655 *f*
Ancianus, *senator* 229 *e* 231 *d*
Anhela, *habitus* 401 *a*
Antependium, *pallium altaris* 712 *e*
Appendiciæ, *fundo annexa* 7 *c*
Appodiare, *sustentare* 122 *b*
Aquamanilis, *guttus* 544 *a*
Aquila galeæ, *contabulatio triremis* 180 *e*
Arbasius, *pannus grossus ex nigralana* 122 *a* 123 *c*
Arbaseus, *ex grosso panno* 182 *a*
Archerius, *balistarius* 512 *c*
Argumenta, *instrumenta* 102 *b*
Aristæ, *spinæ piscium* 757 *b*
Arteticus, *arthriticus* 181 *c*
Artilleria, *machina bellica, apparatus machinarius* 156 *e* 159 *e*
Assecurare, *comitari* 54 *d*
Assentare, *consentire* 835 *b*
Associare, *comitari* 123 *b* 160 *e*
Astrum sinistrum, *infortunium*, disastro *Ital.* 166 *e*
Auca, *anser* 598 *a*
Augmentare, *augere* 29 *d*
Auriphrygium, *pannus auro contextus* 713 *c*

B

Bacilla, *pelvis, malluvium* 770 *c*
Baldechinum, *umbella* 894
Balia, *territorium sub Balivo* 127 *a*
Ballivus, *prætor* 297 *a* 305 *b*
Balneatus, *madefactus* 187 *a*
Banchum, *transtrum nauticum* 170 *b*
Bannalis leuca 436 *c*
Bata, *fluctus, unda* 766 *c*
Barcha, *cymba* 169 *c*
Barillus, *vini vasculum* 169 *c* 175 *b*
Bassa-curtis *gall.* Bassecourt 152 *b*
Bene visus, *gratus, acceptus* 173 *a*
Bidental, *fulmen* 28 *a*
Biplex, *duplex* 339 *e*
Bisaccia, *pera* 169 *d*
Biscotellus, *parvum biscoctum* 189 *f*
Boscus, *silva* 828 *b*
Bostar, *bubile* 880 *a*
Bota, *ocrea* 281 *e* 304 *c*
Brevis, breve, *epistolium* 412 *a*
Brodator, *phrygio* 159 *d*
Brodium, *aposema, jusculum* 128 *a* 146 *b*
Burgum, *castrum, vicus* 29 *e* 54 *a*
Burger-magister, *consul* 597 *c*
Burgesia, *jus civitatis* 770 *d*
Burgensis, *civis* 150 *a* 280 *d* 296 *a*
Burleschus, *satyricus* 793 *f*

C

Cacabatus, *denigratus* 248 *e*
Cadi, *Episcopus Saracenicus* 53 *f*
Calceolarius, *sutor* 132 *d*
Calcineus, *ex calce* 174 *e*
Camera, *contabulatio elegans* 745 *d*
Cambota, *pedum pastorale* 589 *b*
Camisia, *indusium* 124 *e* 128 *c* 296 *a*
Campana, *suggestum ligneum* 132 *b* 729 *f*
Canalatus, *sulcatus* 330 *e*
Canella, *cynnamomum* 127 *c*
Canivatz, *cannabina tela* 152 *a*
Cantarium, *pulpitum cantorum* 579 *d*
Canthareda, *centuria jugerum* 616 *d*
Cantharum, *candelabrum* 544 *a*
Cantharus, *genus ponderis* 132 *e*
Cantones, *lapides quadrati* 187 *c*
Capella, *caputium, pileus* 22 *c*
Capelletta, *sacellum* 720 *b*
Capitulare, *reprehendere in capitulo* 586 *d*
Capsarium, *scrinium* 747 *e*
Capsus, *gremium seu navis templi* 745 *d*
Cassare, *frangere* 425 *d* 426 *f*
Caraxatio, *scriptio* 577 *a*
Caristia, *caritas annonæ* 291 *e*
Carlinus, *moneta Neapolit.* 183 *a*
Carpita, *vestis variegata seu barrata* 792 *a*
Cellerarius, *œconomus* 48 *e*
Centena, *districtus* 836 *c*
Centonizare, *compilare* 580 *f* 827 *c*
Cercimita, *herbæ genus* 129 *f*
Cerina piscium 184 *e*
Certiorare, *indicare* 871 *d*
Certiorari, *certior fieri, intelligere* 50 *f* 123 *c* 867 *a*
Certitudinaliter, *certo* 164 *f*
Cervix, *cerebrum, Franc.* cerveau 123 *d*
Cessatus, *finitus* 157 *e*
Citrangulum, *pomi genus* 384 *f*
Choraliter, *ex ritu chori* 75 *b*
Chronicus, *diuturnus* 423 *a*
Cicendelus, *lampas* 99 *d* 102 *b*
Circare, *obire, circuire,* 588 *c*
Circaria, *circuitus plurium monasteriorum ejusdem ordinis* 685 *f* 802 *f*

Circator

Circator, *circuitor monasterii* 587 *a*
Circinare, *circumire* 428 *a*
Clicia, *phthisis* 182 *e*
Cohibentia, *custodia* 41 *f*
Colobium, *genus thoracis* 96 *e*
Colora, *macula* 648 *d*
Coloritus, *coloratus* 649 *e*
Colothis, *hostia non consecrata* 558 *f*
Columbinæ ficus 113 *d*
Comestabulus, *Domus regiæ Præfectus* 769 *e*
Comitiva, *comitatus* 151 *c* 152 *e* 160 *f*
Commatrina, *commater* 587 *a*
Compatriota, *ejusdem patriæ* 190 *e* 578 *f*
Conabbas, Corabbas, *Vicarius Abbatis* 582 *e*
Concordare, *pacisci* 169 *f*
Confabula, *confabulatrix* 830 *b*
Confemina, *uxor* 53 *c*
Confratria, *convivum* 479 *d*
Conticinium noctis *silentium nocturnum* 66 *d*
Corbestierus, *pellio* 187 *b*
Cordon, *chorda* 177 *b*
Coronarii, *ministri justitiæ in Anglia* 311 *d*
Corrositas, *caries* 733 *e*
Criticare, *dicitur morbus certis diebus* 127 *b*
Critum, *septum* 166 *d*
Crociæ, *fulcra subaxillaria* 384 *b*
Cuppa, *scyphus* 286 *f*
Curialis, *officiosus, aulicus* 278 *d* 891 *a*
Cursus, *Officium canonicum* 22 *d*

D

Damicella, *puellæ titulus* 159 *f* 150 *d*
Debriare, debriatio, *implere, saturitas* 350 *c* 329 *e*
Debriatus, *repletus, satur* 688 *d* 830 *a* 860 *d*
Deceptus, *destitutus* 102, *a b*
Decessus, *defunctus* 191 *e*
Defensare, *defendere* 18 *e* 29 *b* 44 *c*
Deformosissimus, *fœdissimus* 501 *d*
Destina, *fulcrum, columna,* 353 *a*
Diaphonia, *toni diversitas* 579 *c*
Diatim, dietim, *de die, per diem, quotidie* 192 *b* 585 *c* 876 *a*
Disciplinare, *flagellare* 752 *c*
Dislocatus, *loco motus* 229 *f*
Ditatio opum, *opulentiæ* 24 *d*
Dolorosus, *dolorficus* 172 *a*
Donzenans, *habitum religiosum postulans* 721 *c*
Dorsiloquium, *detractio* 585 *c*
Doxologus, *eloquens* 251 *f*
Doxologium, Doxale, *odæum* 641 *f* 713 *b*
Drapus, *pannus* 648 *b* 651 *b*

E

Edilitas, *caritas annonæ* 292 *d*
Effluxum tempus *præteritum* 181 *e*
Emenda, *teli genus* 597 *b*
Emblasma, *emplasma* 747 *f*
Eminitas, *eminentia* 50 *e*
Equitatura, *dignitas equestris* 156 *e*
Equitaturæ, *equi* 40 *f* 769 *f*
Errolus, *vagus* 341 *d*
Eventum, *factum* 27 *b*
Eulogia, *panis aut aliud quid benedictum* 20 *d* 21 *a* 98 *b*
Excapillatus, *capillos sparsos habens* 249 *b*
Exemplaritas, *probitas* 123 *e*
Exemplare, *exprimere* 580 *a* 586 *c* 595 *d*
Exicarre, *arescere* 20 *c*
Exoculare, *conspectui subducere* 723 *e*
Extales meatus, *intestina* 879 *f*

F

Facecitas, *elegantia* 754 *a*
Facietergium, *sudarium* 99 *e*
Famidicus, *garrulus,* 586 *a*
Famulamen, *famulatus obsequium* 24 *d*
Ferratura, *supellex ferrea* 151 *f*
Festivare, *festivum reddere* 427 *f*
Fideimachia, *pugna pro fide* 92 *a*
Filidrissa, *herba quercui adnascens* 128 *a*
Filtrum, *rudis pannus* 752 *e*
Finantiæ, *ærarium regium* 151 *e*
Fiola, *phiala* 168 *a*
Firmare se, *consistere* 182 *d*
Flancus, *pro illis, alias latus.* 169 *c* 170
Flasco, *lagena* 21 *a*
Flaschettinum, *parva lagena* 182 *a*
Focaria, *concubina* 280 *d* 296 *a*
Fontenarius, *præfectus fontium* 149 *f*
Foraria, *metatio hospitiorum* 211 *b*
Forisfactum, *Fr.* Forfait, *crimen* 29 *b* 676 *f*
Forma, *reclinatorium chorale* 636 *f*
Frigdora, *cantus species* 580 *a*
Frigoratio, *febris* 100 *c*
Frigoriticus, *febricitans* 98 *b*
Froccus, frocca, *vestis monastica superior* 28 *c*
Fundatum, *panni pretiosi genus* 6 *e*

G

Gariofolum, *Cariophyllum* 127 *c*
Garulare, *garrire* 98 *e*
Glebaticus, *glebæ addictus servus* 747 *d*
Grangia, *prædium* 701 *a*
Grossus, *rupis magnus* 124 *e* 146 *f* 160 *e* 362 *b*
Grosse anhelare, *difficulter respirare* 48 *e*
Grossitas, *asperitas* 579 *c*
Guerra, *bellum* 43 *d*
Gubernium, *regimen* 192 *c*
Gulfus, *sinus maris* 170 *a*
Gyrovagatio, *circuitio.* 336 *e*

H

Heredium, *hereditas* 881 *a*
Hostellarius, *caupo* 149 *c*
Hostis, *Fr.* Ost, *exercitus* 34 *c*

I

Idololatrare, *idola colere* 53 *a*
Illibare, *imbuere* 591 *e*
Illicentiatus, *non habens facultatem* 443 *f*
Immaculatio, *integritas* 189 *e*
Immedullari, *penitus capi* 677 *d*
Imponere, *inchoare cantum* 584 *b*
Inbannizare, *interdicto subjicere* 676 *f*
Incartatus, *in charta positus* 390 *b*
Incatenare, *catena claudere* 153 *b*
Incorruptela, *incorruptio* 90 *e*
Indultus, *indulgens* 96 *d*
Infasciare, *obvolvere fasciis* 125 *f*
Infilatura ficuum 147 *d*
Infiscare, *fisco addicere* 33 *c* 35 *b* 288 *a*
Ingrandinare, *crebris ictibus cedere* 585 *f*
Ingrossari, *intumescere* 308 *f*
Inimicari, *adversari* 876 *a*
Innodatus, *vestitus* 122 *a*
Inpositus, *incompositus* 87 *a*
Insaisire, *Fr.* Ensaisiner, *occupare* 29 *d*
Insalata, *acetarium* 184 a
Insignium, *indicium* 628 f
Inthronizare, *collocare in throno* 34 a 35 d

Intorquatus, *intortus* 74 e
Intortitium, *cereus intortus* 384 d

J

Jarra, *vas olei* 804 b
Jocalia, *ludicra* 171 c
Judicialis, *culpabilis* 89 e
Juponus, *thorax*, *Fr.* Jupon 802 e
Jussellum, *jusculum* 21 b
Justa, *potio* 757 e
Juvenior, *junior* 588 e

L

Lacrymare, *lacrymari* 125 f
Lambitio, *actus lambendi* 285 d
Laneotum, *lanea culcitra* 630 b
Lascivitas, *lascivia* 576 f
Lavatorium, *lavacrum* 282 e
Laudifluus, *elegans, honestus* 364 d
Leccator, *petulans* 626 e
Lectariola, *stragulum* 22 c
Liberare, *tradere Fr.* Livrer 279 d 803 e
Licentiare, *dimittere* 128 e 157 e
Licinium, licinum, *ellychnium* 310 f
Lignamina, *instrumenta lignea* 166 f 180 f
Lingiaria, *supellectili lineæ Præfecta* 159 c
Listæ, *ornamenta et limbi lignei* 168 b
Litterare, *describere* 416 a
Lobia, *xistus* 649 d
Locellus, *capsa* 25 d f
Logothesion, *Præfectura Notarialis* 256 b

M

Maccarones, *pastilli* 381 c
Machinamentum, *occasio* 19 d
Madidare, *macerare aqua* 152 b
Magistrare, *docere* 827 e
Mala-testa, *diabolus* 177 c 187 f
Mallus, *comitium* 19 d
Manerium, *prædium* 279 f 292 a
Manezare, *contrectare* 649 e
Manicare, *mane surgere* 300 c
Manguderes 185 b
Manipula, *trulla cæmentaria* 188 d
Mansus, *prædium* 747 b
Manualis, *operarius* Manu-operarius, *Franc.* Manœuvre 122 b 187 a
Marchisus, *Marchio* 867 e
Mariscallus, *Magister equitum* 289 c
Maritagium, *dos* 277 c
Marka, *provincia, regio* 337 c
Martyrizare, *martyrium perpeti* 5 b
Martyrizare, *torquere* 27 a
Matracium, *culcitra* 509 d
Matta, *storea* 752 c
Mauseolum, *tumba* 635 d
Maydanum, *platea* 53 f
Medo, *hydromel* 677 c
Melich, *Prætor Saracenus* 54 b
Melificare, *melos componere* 827 d
Mentionatus, *memoratus* 714 c
Mercellarius, *gall.* Mercier, *minutarum mercium propola* 150 b
Minimellus, *digitus auricularis* 19 b
Ministerialis, *minister* 424 c
Mischea, *ecclesia Saracenica* 55 b
Molare, *excipere formam gypso* 160 c
Molestare, *affligere* 29 c
Monachare, *Monachum facere* 426 e
Monachari, *monasticam vitam suscipere* 627 c
Monachulus, *diminutive* 169 b
Mordicium, *bucca* 572 c
Mulettus, *piscis genus* 302 f
Mulcedo, *concentus* 96 e
Mulinum, *mola* 510 d
Mundialis, *mundanus* 18 d
Munifex, *largitrix* 92 d
Murmurium, *murmuratio* 29 f
Musivum opus, *tessellatum* 561 b

N

Naplia, *Neapolis* 123 b
Naturatus, *natura donatus* 310 a
Nepita, *an calamenthu?* 135 c 136 a
Neuma, *nota* 586 e
Neumare, *notis musicis signare* 581 d
Notorietas, *certitudo, evidentia* 716 c
in Notam sumere, *notare* 147 d
Noxialis culpa, *capitalis* 99 d

O

Obdulcare, *demulcere, oblectare* 881 e
Oblata, *panis dulciarius*, *Fr.* Oblie 308 c 310 f
Occidentana, *cantus species* 580 a
Octodialia, *dies Octavæ* 66 f
Ocularia, *specilla* 174 c
Offerendæ, *oblationes* 29 f
Offerenda, *Offertorium, pars Missæ* 586 e 588 e
Officialiter, *honorifice* 33 f
Officiari, *officium facere* 408 e
Omnipotentatus, *omnipotentia* 677 c
Onustare, *vehiculo imponere*, *Fr.* Charger 160 e
Opitulamen, *auxilium* 123 b
Optica, *collectio monasteriorum sub uno Visitatore positorum* 799 b
Orangia, *pomum aureum.* 122 f 123 a

P

Pagensis, *indigena* 100 d
Palpaticus, *palpabilis* 86 c
Panditus, *apertus* 581 b
Panetus, *parvus panis* 648 e
Panicula, *labes in oculo* 178 c
Panna, *panus* 648 a
Panthema, *compositio* 589 d
Parilitas, *similitudo* 329 f
Partagium, *pars hereditatis* 152 f
Partialitas, *dissidium* 122 c
Parvisium, *porta* 904 b
Partita, *regio* 800 a
Parvissimus, *minimus* 330 f
Passagium, *trajectus* 770 e
Passus, *locus, transitus* 169 d
Passus arripere, *metiri quot passuum quid sit* 122 b
in pastum pacisci 169 f
Patriloquium, *precatorium sertum* 122 a 123 c
Pauperticula, *parva paupertas* 296 d
Pedules, *socci, pars tibialium extrema* 45 f 98 f
Pegma, *factus, celsitudo* 309 e
Pelliparius, *pellio*, pellissarius 150 b 155 a
Pene, *vix, ægre* 647 e
Pensionarius, *Syndicus, auditor* 150 d
Peristerium, *tabernaculum Venerabilis* 747 f
Permanendus, *permansurus* 28 a
Pertica, *perca piscis* 614 c
Pertinentiæ, *adnexa fundo* 7 c
Petia, *particula panni* 700 b
Petiatus, *resartus* 699 d
Phlebotomatus, *vena incisus* 691 c
Pico, *cuneus* 178 b
Piereria, *lapicidina* 187 a b
Pittacium, *charta, epistolium* 345 c

Placitum

Placitum, *lis* 42 c 43 c
Planare, *eradere, expungere* 590 d
Plane, *paulatim, Ital.* piano 129 e
Porrecta, *jusculum ex porris* 763 a
Porri, *verrucæ* 139 b
Potagium, *sorbitio, jusculum* 278 e
Potagiarius, *pulpamentarius* 150 c
Potentialiter, *potenter* 26 d
Præbendatus, *præbenda fruens* 148 c
Præconfortare 85 b
Præconisatio, *proclamatio* 845 f
Præmentionatus, *præfatus* 122 f
Præsulare, *Præsulem agere* 844 b
Prætaxatus, *præfatus* 29 d
Primatia, *primatus* 237 b
Principare, *principatum tenere* 350 b
Protocollum, *autographum notariale* 712 b
Psallentium, *psalmodia* 99 b 630 b
Puella, *juvencula* 179 e
Pullulare, *divulgari* 122 f
Pyrale, *an caminus?* 585 f

Q

Quadrigator, *auriga* 160 f
Quartale, *quadrans* 595 b
Quartuccia, *pars quarta poculi* 387 f
Questio, *querela* 95 b

R

Rapetiatus, *pannosus* 118 f
Raucitare, *raucam vocem edere* 572 c
Recessus, *digressus* 728 a
Reconsignare, *restituere* 25 f
Recordium, *recordatio* 389 b
Recuperare, *Gal.* recouvrer, *reperire*, 150 e 153 f
Regere, *sustinere* 176 b
Registrare, *in acta publica referre* 391 d 712 b 717 c
Regratiari, *gratias referre* 580 e
Relatans, *referens* 389 c
Religiositas, *conventus monachorum* 28 a
Remandare, *accersere* 468 c
Renuita, *refractarius, exlex* 750 e
Repa, *corona sepulcralis* 836 d 837 a
Repatriare, *redire in patriam* 578 f 628 b 871 b 877 d
Repedare, *redire* 18 a 23 d 33 e 612 e 631 e 726 b
Repentaliter, *repente* 875 c
Repositura, *reponendi commoditas* 580 a
Resequor, *subsequor* 87 d
Requesta, *supplicatio* 479 c
Revestitorium ecclesiæ 156 b
Ribaldus, *nebulo* 280 c
Rind-live, *epilepsia* 595 a
Riparia, *ora maritima* 479 e 491 e
Rochus, *rupes* 121 f 122 b
Ronciæ, *dumi, spineta* 27 e
Roncinus, *equus vilis, castratus* 630 f
Rotulus, *genus ponderis* 145 f
Rubinolentus, *rubicundus* 162 a
Ruella, *parva platea* 894
Rusticula, *stolida* 473 f
Rythmatice, *per rythmos* 584 e

S

Sablæ, *an fabæ nigræ?* 172 f
Sala, *aula* 650 f
Salcitia, *farcimen salsum* 387 e
Salma, *onus* 178 e
Salvamentum, *honorarium* 570 c
Saraballa, *inferior vestis, subligaculum* 296 a
Satrapizare, *divinare* 859 b
Sattinum, *holosericum* 161 f
Saturies, *saturitas* 92 e
Sbarræ, *crates* 650 f
Scæva, *noxæ* 29 a
Scalerium, *scalæ* 153 b
Sciatica, *ischias, lumbago* 130 f
Scribo, *Prefectus satellitii* 562 c
Scroziæ, *fulcra axillaria* 650 d
Scruellæ, *Scrophulæ* 156 b
Scupittata, *an defluxus?* 380 b
Scutatus, *scutifer* 587 b
Seneschallus, *œconomus* 280 e 292 a 297 a
Senior ecclesia, *principalis* 881 c
Sententiare, *mulctare, damnare* 625 b 846 a
Sententiabilis, *concordis sententia* 29 d
Sergeantius, *decurio* 231 c
Sericales panni, *an* Sergiales? 586 f
Servitor, *famulus* 45 a 46 a 164 a
Serum, *vesper* 152 c
Serurarius, *fabricator serarum* 152 b
Singultinus, *lacrymosus* 881 e
Sisisma, *asthma* 178 f
Sorbitium, *sorbitiuncula* 630 d
Species, *aromata* 449 a
Spiritatus, *energumenus* 168 d 181 b
Splendifluus, *splendidus* 336 a
Stadii, *sedilia* 650 a
Stallus, *sedes choralis* 692 b
Stamineus, *ex rudi tela* 752 c
Staminium, *sindon subtilis* 757 d
Stemma, *diadema* 65 d
Stentus, *occupatus, distentus.* 649 e
Sticharium, *tunica sacra* 608 b
Stoupus, *poculum* 576 e
Strada, *via* 897
Stropha, *fraus* 35 f
Stropiatus, *mancus* 650 b
Stuba, *conclave, aula* 594 b
Subburgermeister, *proconsul* 594 a
Subitatio, *celeritas* 867 b
Subobsitus, *tectus* 85 f
Subterrare, *defodere* 439 b
Subrectum, *congelatum* 586 b
Sumptare, *excipere scripto* 391 d
Sumptuaria, *cibaria* 7 d
Susum et jusum, *sursum deorsum* 580 b
Syncopare, *deliquium pati* 311 c 427 d

T

Taliator, *sartor Fr.* tallieur 802 e
Tamolæ, *fulcra axillaria* 650 c
Tarus, *moneta Sicula* 388 e 389 b
Tegminatim, *per tegmina librorum* 105 f
Tenimentum, *feudum* 182 a *districtus territorium* 195 f
Terraneus, officialis *in terra id est oppido* 390 e
Terraticum, terrenum, *fundus* 174 d 183 a
Thymiaterium, *thuribulam* 34 b
Tobalia, *sindon, mappa* 296 f
Tormentare, *torquere* 8 c
Totaliter, *integre* 186 b
Trachina, *Ital.* Tranna *genus piscis* 139 e
Tradere, *prodere. Fr.* trahir 48 b
Transitus, *transiens* 26 e
Translatare, *transferre* 30 c
Tremere, *concutere, agitare* 30 a
Tristamen, *dolor* 251 f
Trotta, *truta piscis.* 146 b
Tualia, *mappa* 810 f
Tympanizare, *tendi instar tympani* 426 f
Tuffa, *an* treffa? *trifolium* 130 e 138 b

U

Usitare, *usurpare* 22 f
Usus *in cantu quid?* 580 b

V

Vacatæ, *nunc* annatæ *episcopatuum* 151 a
Vallagia, *sepimentum* 413 f
Vassallus, *subditus.* 126 a 169 a 359 c
Veges, *dolium* 187 a
Venale, *merces* 879 c
Venesones, *carnes ferinæ* 181 a
Ventilogium, *venti index* 298 d
Vestibulum, *vestiarium, sacristia.* 623 e
Veteratio hiemis, *ejus finis* 28 c
Viatio, *iter* 251 f
Victualia, *annona* 16 a
Vidula, *parva vidua* 328 d
Villarius, *villicus* 637 c
Violentatus, *violente adductus* 730 d
Visura, *inspectio* 800 b
Volutus, *subversus* 28 d

X

Xanco, *an latus?* 389 a

ONOMASTICUM GRÆCO-BARBARUM

Ἀκρόδρυα, *fructus silvestres* XXXII
Ἀμβλοθρίδιον, *res ſeu homo vilis* XXIII
Ἀρέων, *suggestum* LXV
Ἀνθρωποθνησία, *mortalitas* LXVIII
Ἄκτωρ, *quæstor* LXIV
Ἄτσαπος, *turius* XXIII
Βορδῶν, *mulus* LVI
Γωνιὰ, *mois* XXXIII
Δηνάριος, *denarius* LVIII
Διαλιμπάνειν, *intermittere* LXIII
Ἐλάχιστος θάνατος, XXII
Ἐλάττιον XXII
Εὐτραπελία, *dicacitas* XVII
Κατάκρας, *pro* κατὰ ἄκρας, *perfecte* XLVI
Κάστρον, *castrum* II XXII
Κανδήλα, *candela* XXIII
Κελλάριον, *Cellarium* LVI
Κόλυβος, *panis sacrificalis* LIII
Κόμης, *Comes* VII
Κουράτωρ, *Curator* LVII
Κουρσεύω, *incursionem facis* II
Κοῦρσος, *præda* II
Κρηπίδωμα, *crepido* XLII
Λίβελλος, *libellus* XLVIII
Λογοθέσιον, *notarialis camera* XVII
Λωρᾶς XXIV
Μαγνῆτις, *Magnes* LIX
Μάνδυον, μανδύη, μανδύα, *pallium* 793 a
Μουσάριος, Μουσωτής, *musivi operis faber* LII
Μουσεῖον, *musivum opus* LIII
Νεόχορος, *puer choralis* XXIV
Νέφιτος, *aer nubilus* XXIV
Νοτάριος, *Notarius* LVI
Νοταρικός, *notarialis* XXXVI
Ὀψικεύομαι, *deducor* XXV
Παλάτιον, *palatium* VI
Πάλλιον, *pallium* 796 b
Πατροβουλος, *patricius* LXXI
Πεκούλιον, *Peculium* LXXIII
Πόρτα, *porta* VIII
Προκενσος, *Processio* XLIX LV
Πριμικήριος, *Primicerius* LIX
Πρυτανεῖον, *promptuarium*
Πτυκτίον, *libellus* XVII
Ῥεγεών, *regio* XXXV
Ῥεφερενδάριος, *Referendarius* LI
Ῥιπίδιον, *flabellum sacrum* XVIII
Συκοτοκόλα, *aves delicatiores* LIV
Σκρίβωνες, *prefecti militares* LXIII
Τρακτεύω, *tracto* XXXIX
Τρακτευτής, *quæstor* LXII
Τριβοῦνος, *Tribunus* LXII
Φόλλις, *obulus* XIV

INDEX MORALIS

A

Abbas electus S. Galterius fugit, aut in crypta degit 751 c d 755 a b Abbates variorum Ordinum, Vide Ordines monastici.

Aborsus periculum tollit S. Vincentius Ferrerius 506 c 519 e

Absens de se murmur cognoscit S. Franciscus de Paula 139 a periculum ad se venientis 186 b asserit Hydruntum a Turcis captum et quemdam ibi Martyrem obiisse 139 d Absens concioni matrem suam uti et sororem mortuas indicat S. Vincentius Ferrerius 498 e socium triduo in purgatorio detentum 499 a periculum juvenis dormientis 499 b fraudem detinentis 200 aureos, et fornicarios procul peccantes 499 d e obitum Abbatis 500 c

In Abstinentia maxima vivit S. Franciscus de Paula, nec vinum bibit nec pisces comedit, legumine sub vesperam contentus, Lectus ejus tabula pensilis ex rudi ligno 109 f 151 e f 152 a b non debilitatur abstinentia 111 d Abstinet ab oleo et cibis lautioribus, parcissimus in aqua sumenda, usus veste vili et strato duro, S. Plato Hegumenus 367 b c Pane et aqua ad vesperam contentus studiorum caussa S. Josephus Hymnographus juvenis 269 d

Adolescens 10 annorum S. Franciscus de Paula in Conventu Minorum it lignatum, mendicatum, vacat orationi, incipit solis cibis Qradragesimalibus vesci 108 c d Adolescentia S. Hugonis Gratianopolitani cum magna verecundia inter studia peracta 38 e et passim aliorum Sanctorum Adolescentia Laudatur.

Adulterinas nuptias Imperatoris redarguens multa patitur, eisque etiam carceri inclusus resistit S. Plato 369 f 370 a b c

Amissa recuperantur ope S. Vincentii Ferrerii 513 b 514 b 515 e 518 b invocato S. Geraldo Ab. 422 c Amissum instrumentum litium voto facto B. Antonio Pavono reperitur 845 b c

Amentes sanat S. Franciscus de Paula 133 d 157 a 164 a 175 f 226 b oleo sacro inungens S. Nicetas 258 c Amentia sublata ope S. Vincentii Ferrerii 514 d 518 d f S. Macarii 868 b B. Hermanni Joseph. 708 e S. Galterii Ab. 760 b c d 763 S. Wilhelmi Roschilden. 637 d

Amore divino languens decumbit B. Juliana 451 d aliam eodem igne inflammat 451 d

Alleluia in Paschate canens Lector in Africa sub Geiserico confoditur sagitta 399 a

Angelus revelat, parentibus nascituram B. Ursulinam magnæ sanctitatis 722 b afflictam S. Waldetrudem corroborat 830 b ab eo apparente se salvandam intelligit 832 a Angelus in concionando videbatur, et ab Angelis conspiciebatur cingi S. Vincentius Ferrerius 493 d Angeli supplent locum auditorum concionante S. Beda juniore 860 c Angelus in carcere cibis allatis confirmat SS. Terentium, Africanum, Maximum et Pompeium 853 d, confortat S. Macarium 871 f S. Eupsychium inter tormenta 820 e S. Calliopio M. sistit cursum rotæ et prunas extinguit 658 e ab Angelo evocatus, lapidis lapsu opprimendus, servatur S. Ricardus Ep. Cicestriæ 286 a indicantur Virgini Cisterciensi obitus et sanctitas Hermanni Josephi 698 c ab Angelis defertur corpus S. Walarici e Capitulo ad altare 24 e repræsentatam animam sanctimonialis mortuæ sub Missa videt B. Hermannus Joseph 702 d e ab Angelis canentibus visa deduci ad cœlos anima S. Josephi Hymnographi 275 d e Angelicum cantum audiens in cella S. Francisci de Paula, ante huic iratus, placatur 136 c d

Anima Roberti Ep. Leodiensis, ipsa hora discessus apparens, petit a B. Juliana pro se orari 468 e S. Wilhelmi Roschild. visa in cœlum ascendere, comitantibus Angelis et dæmonibus frendentibus 633 a b c Virginis sanctimonialis mortuæ ab Angelo repræsentatur sub Missa B. Hermanno Josepho 702 d e pro Animabus defunctis integrum psalterium recitat S. Aybertus 674 d

Annonam exiguam multis facit sufficere S. Franciscus de Paula 146 f item paucas ficus 147 d una placenta 30 operarios pascit 147 e Annona ex prædicto copiosa adfertur 178 c servatur indeficiens in fame publica a S. Eutychio 560 f 561 b Vide Cibus et Panis.

Annulo divinitus accepto in fide roboratur S. Theodulus Thessalonicensis 321 a

Antipapam flectit ad emendationem B. Ursulina 726 b c. Eo mortuo ad unionem Cardinales reducit 727 f

Apoplexiam curat S. Franciscus de Paula 137 f 175 e 178 b

Apostema periculosum scindi facit et sanat S. Franciscus de Paula 135 c aliud brachii 137 b aliud capitis 138 c aliud ventris 145 d manus 144 c buccæ 144 e femoris 162 f Apostema in collo curatur ope B. Guillelmi Xiclensis 386 b item in ore 388 d

Apum examine cinctus S. Isidorus infans, sicut S. Ambrosius 339 d

Aquam ad enavigandum accrescere facit S. Franciscus de Paulu 169 f. et triremem qua vehebatur, piraticas naves evadere 170 a ex salsa dulcem facit 201 c Aquæ bullienti manum immittit illæsam 110 f item lexivio bullientis brachium 113 d in Aqua fluminis gelidi nudus pernoctat S. Philaretus 613 a Aqua benedicta locustas ab agris arcet S. Aphraates 664 a locustas et bruchos S. Vincentius Ferrerius 505 f Aqua, qua lotum corpus ejusdem mortui, morbi pelluntur 509 b Aqua lotionis manuum B. Eberhardi cæcus visum recipit 667 f item ablutione S. Macarii sanantur varii 870 e Aqua in vinum mutata benedictione S. Ayberti 677 c d

Arbores incurvas pro fabrica rectas facit S. Franciscus de Paula 167 c

Armentorum et equorum curæ præficitur S. Philaretus monachus 608, 609

Aspectu solo navarchum qui capere se venerat, emollit S. Franciscus de Paula 113 f et refectum dimittit 114 b

Asthma difficile curatur ope S. Vincentii Ferrerii 513 d sanat illud S. Franciscus de Paula 178 f

Avis S, Richardi Cicestrensis, post linguæ privationem, cantat 311 f 312 a

Aurium dolor curatur a S. Francisco de Paula 136 f tumor 139 c dolor ob ingressum vermis ope B. Hermanni Josephi 709 c obstructio 710 d tinnitus et strepitus 715 e f

Azylum per portas ecclesiæ clausas invenit, contra seditiosum vulgus, devotus S. Francisco de Paula 227 d e Plectendus, ad ecclesiam S. Isidori fugiens, pascitur aqua e lapide emanante 358 e

B

Barbæ partem petit matri suæ mitti S. Macarius Archiep. moriens 867 b 878 a

Beatitudo æterna B. Julianæ revelatur 475 b Beatitudinse

titudines *octo Evangelicas complectitur S. Nicetas* 258 b *omni passione vacuus* 259 a

Benedictione *sanat cæcum quinquennio et epilepticum S. Vincentius Ferrerius* 505 a *item febres pellit* 506 a *gutturis malum* 506 b *sanguinis fluxum* 506 b *naviculam eximit periculo in tempestate S. Ricardus Ep. Cicestriæ* 303 e d Benedictionem *flexis genibus petit Ludovicus* XI *R. Franciæ a S. Francisco de Paula in primo hujus accessu* 151 b *eadem illæsus servatur in pugna* 169 a

Beneficia *Ecclesiastica plura simul noluit possidere S. Ricardus dein Ep. Cicestriæ* 296 d *ea ne vendat, monet Regem S. Galterius Ab.* 756 a b c

Benignus *erga adversarios, hospitio eos excepit, et jus suum prosequitur S. Ricardus Cicestrien. dicens, quod meum est volo recuperare, quod Dei est non debeo subtrahere* 280 b 264 e

Blasphemiæ *tentatione infestatus S. Hugo Gratianopol. indicata ea Summo Pontifici, liberatur* 39 d e 44 f *Contemptim interrogans quid ageret Deus, lapsus ex equo crus tibiæ frangit* 572 b c *benedictione B. Notkeri sanatur* 582 d *Vide* Contumelia

Boves *indomiti cicurantur: eorum unius crus ruptum sanatur a S. Francisco de Paula* 200 e

Brachia *manca curantur ope B. Guillelmi Xiclensis* 386 e 387 e *item fistulosum* 386 f *contractum sanat S. Franciscus de Paula* 131 e *distortum* 179 c *fractum* 143 f *infirmum* 179 e *aridum* 185 e Brachium *contractum, alterius aridum, tertii debile, sanantur ope Catharinæ de Palantiæ* 648 e e 651 a Brachii *stupor curatur ope S. Vincentii Ferrerii* 517 f *dolor ope B. Hermanni Josephi* 709 f 710 b *læsio ope S. Macarii Archiep.* 883 b

C

Cæci *illuminantur in translatione S. Isidori coram Rege et aliis* 355 c, *attactu chirothecæ ejus* 344 e, *in translatione S. Venantii M.* 8 a b, *attactu corporis Catharinæ de Palantia* 648 a b 650 c *in itinere versus oratorium S. Walarici* 23 a *ad sepulcrum S. Philareti* 614 e f *sub feretro S. Nicetii Ep. Lugdunen.* 96 f 98 d 99 e *calceo B. Guillelmi Xiclensis oculis apposito* 383 d *ejusdem ope* 387 f *aqua, qua laverat manus B. Eberhardus* 667 f *varii benedictione et ope S. Vincentii Ferrerii* 505 b 514 d 515 d f 517 f 520 b *signo Crucis per S. Winebaudum* 572 b *beneficio S. Francisci de Paula* 131 f 133 a 138 e 174 c 176 a 179 d 219 b *S. Wilhelmi Roschiden.* 635 f 636 a 627 a *S. Macarii* 867 a 868 c 873 a b 879 c *B. Hermanni Josephi* 709 b c 710 b *B. Ursulinæ* 734 e *S. Galterii Ab.* 762 a *duo Episcopi ope SS. Mariæ Cleophæ et Salomes* 813 a *alii ope S. Gaucherii* 844 b Cæcum *se simulans ex prædictione S. Bedæ junioris fit cæcus, pœnitens illuminatur* 860 d e f Cæcitate *et immobilitate ob vim sibi illatam punitos, veniamque rogantes, sanat S. Macarius* 872 f 873 a b

Calculum *permolestum curat S. Franciscus de Paula* 154 d Calculi *doloribus liberatus, vovens Missam celebrare ad altare SS. Mariæ Cleophæ et Salomes* 813 e f Calculus *e vesica ejectus ope S. Vincentii Ferrerii* 513 f *alii sanantur ope B. Guillelmi Xiclensis* 385 a 387 b 388 e

Calceo *B. Guillelmi Xiclensis variæ sanitates procurantur, etiam plures impetratur* 385 b c d 392 a

Campanæ *ultro sonant mortuo Guillelmo Xiclensi* 381 f 382 d

Candelas *oratione accendit S. Franciscus de Paula* 131 d

a Cane *rabido morsum sanat idem* 138 a 178 e

Cancrum, *nares et labia absumentem, tollit idem* 134 e 135 e 146 a

pro Canonizatione *facienda Mandatum Pontificium et Interrogatorium propositum testibus examinandis* 123 e f 124 *de promovenda* Canonizatione *S. Francisci de Paula votum faciens Claudia Regina Franciæ, gravi febri liberatur* 164 d e f. *Canonizationis bulla* 217 218. *pro* Canonizatione *S. Vincentii Ferrerii testes* 400 *auditi* 522 d

Cantica *de SS. Ursulanis componit B. Hermannus Josephus* 698 a Cantum Gregorianum, *duobus Cantoribus Roma petitis, curat restitui Carolus Magnus* 579, 580, *eum auxit et illustravit B. Notkerus* 580 b *alternum in choro Lugdunensi, restaurat S. Nicetius Ep.* 96 c d

Captivus *S. Josephus Hymnographus concaptivos corroborat* 271 f 272 a b c *a S. Nicolao apparente addiscit mortem tyranni, vinculis solvitur, et eductus transfertur Constantinopolim* 272 e f Captivus *in Africa, invocato S. Francisco de Paula, solutis catenis liber evadit* 220 d e Captivum *suo pane pascit, et humeris elatum liberans flagellatur S. Galterius Ab.* 751 a b Captivos *Christianos reficere solita, panes a patre Rege Saraceno rosa visos, defert S. Casilda* 838 f 839 a b Captivi *liberati invocata S. Casilda* 840 d *S. Macario apparente* 868 a 880 b c d *ut redimantur, cum consensu Cleri, vasa Ecclesiæ impendit S. Acacius Ep.* 823 b c *pecunia divinitus augetur S. Waldetrudi* 832 b *catenis ultro solutis, invocato et apparente S. Nicetio Ep. Lugdunen. liberatur* 99 c 100 c 102 b *alii invocato S. Geraldo Ab.* 420 f 427 b c *et S. Alberti Ep. Montis-Corvini* 433 c *Carceris ostio aperto oratione S. Winebaudi* 572 d e Captivum, *oratione facta, prædicit liberandum S. Nicetas* 264 e f

Caput *pueri a mula contusum oratione sanat S. Franciscus de Paula* 122 d 126 e *item ex casu graviter læsum* 129 c *capitis dolorem* 176 a 228 a Capitis dolor *et infirmitas sanatur ope B. Notkeri* 595 c 598 b Capitis dolores ope *B. Hermanni Josephi* 709 b 714 f *S. Galterii Ab.* 761 e 763 a *imposito pileo B. Julianæ* 454 a *impositione manus S. Vincentii Ferrerii* 506 a 518 d *eodem invocato* 510 a 513 c Capitis *vulnus sanat S. Franciscus de Paula* 144 d Capite *testa contrito obit Martyr S. Dius* 251 e Capite plexi *BB. Thomas Jacobus, Demetrius Minoritæ* 54 d *S. Polycarpus* 59 f *S. Rufinus Thaumaturgus et* 200 *milites* 659 f 660 a b *Desa Ep. Mariabus Presb. et alii* 270 *in Perside* 819 b *S. Eupsychius* 820 e *SS. Basilides et Gerontius* 10 f *SS. Zenon, Alexander, Theodorus*, 853 f *SS. Terentius, Africanus, Maximus et Pompeius* 853 f *quinque puellæ Lesbiæ* 398 d *S. Claudianus Persa* 398 f *Domina et Ancilla* 399 f

Caritate *erga Deum sublimi solam Dei gloriam quærit B. Hermannus Josephus* 700 c *amore Dei languens, naturæ necessitati non est subjectus* 705 b *in* Caritate *erga afflictos excellit* 700 c d

Carnes *in conventu S. Francisci de Paula putrescunt* 186 d

ob Castitatem *a suis Joseph appellatur B. Hermannus, et sponsam accipit Deiparam et ab ea et Angelo Joseph vocatur* 692 b c d e *Oculorum custos diligens S. Hugo Gratianopolitanus non aspexit vultus feminarum, imo nec virorum* 41 e f. *Unicam solam feminam de facie noverat, idque per annos* 50 *in toto Episcopatu* 41 f 42 a b *Docet pueros et amorem* castitatis *instillat S. Nicetius Presb. postea Ep. Lugdunensis* 99 Castus *adeo vixit S. Edmundus Ep. ut omnia ejus facta possent absque verecundia in fronte scribi* 299 c d

Catharrus *molestus sanatur ope S. Francisci de Paula* 163 d, *S. Vincentii Ferrerii* 519 d *B. Guillelmi Xiclensis* 387 e

Cellerarius *Crispinii S. Aybertus* 673 b *Discretus, promptus, hospitalis, pacificus, devotus in oratione, abstemius* 673 b c

Censuram *a superiore inflictam ab inferiore non enodari docet S. Isidorus* 343 b c

Cereo

Cereo *a S. Francisco de Paula benedicto sanatur febris furiosa, sedatur tempestas, liberantur puerperæ, vita percusso servatur* 117 e f 118 a 153 e f *Idem commutat ligneam tedam in* ceream 129 f Cereus *in manu S. Ricardi Ep. Cicestriæ divinitus reaccenditur* 302 c Cerei, *in honorem S. Vincentii Ferrerii servati in hora mortis ejus cœlitus accenduntur* 519 f

Christi *passioni addictus adolescens S. Vincentius Ferrerius* 484 b *a* Christo *apparente inter Angelos et SS. Dominicum et Franciscum invisitur, et præco Evangelicus constituitur* 489 f 490 a Christi *divinitatem apud Mahumetanos Judices, usque ad tormenta et mortem, defendunt BB. Thomas, Jacobus et Demetrius Minoritæ* 53 54 Christi *sacrificantis visione, aut Crucifixi specie excitatus abit Hierosolymam S. Geraldus* 416 f 417 a b 423 c d *Erga festivitates* Christi *devota B. Juliana, ejus Passionem prosequitur lacrymis optat in cruce mori, et memoriale Christi patientis cordi impressum habet* 448 e f 449 a b *Visa imagine patientis deliquium animi patitur* 452 b *Ascendentem contemplans, et gaudio exultans, quasi pectore loquitur* 449 b *Dicere quod* Christi *corpus fuerit incorruptibile est hæresis* 554 f 555 a b *huic renuens subscribere S. Eutychius ejicitur in exilium* 553 *vide* Jesus

Chirographum *a dæmone reddi facit Vincentius Ferrerius* 505 a

Cibat *Panibus quindecim* 2000 *hominum B. Vincentius Ferrerius* 502 b, *item vino non diminuto* 2000 *hominum* 502 d *Arcam farina et dolium vino replet* 502 c *Panem et vinum pro pluribus multiplicat S. Franciscus de Paula* 175 b *item paucas ficus* 176 c *et alias escas* 185 d *multiplicat vinum et fabas* 187 b *annonam* 189 f *Insipidos pepones tractando sapidos reddit* 141 b c *vide* Annona

Cilicio *carnem domat usque in diem obitus S. Wilhelmus Roschilden.* 629 f *asperrimo induitur S. Aybertus* 674 b *etiam peregrinatus Romam* 672 e f

Cingulo *S. Francisci de Paula coercentur energumeni* 17 f 174 a b *ipse pro* Cingulo *alteri donato novum inveniri facit* 177 a b

Claudi *sanantur in translatione S. Venantii M.* 8 a *ope S. Walarici* 28 e *S. Vincentii Ferrerii* 519 *S. Geraldi Ab.* 427 e *B. Hermanni Josephi* 710 a b *S. Galterii Ab.* 759 f *S. Gaucherii Ab.* 844 b *S. Macarii Archiep.* 893

Clericos *ætate maturos, moribus ornatos, absque respectu ad consanguinitatem eligit S. Ricardus Ep. Cicestriæ* 298 b c Clericos *colligit, et sub electis Magistris cogit ad studia S. Isidorus* 336 d e

Clibanum *ardentem offert ingredi, pro veritate capitis S. Genonefæ testanda, Wilhelmus Roschilden.* 626 e f

Colici *dolores sanantur ope S. Casildæ* 840 e *S. Francisci de Paula* 134 b 162 f

Columbæ *volatu confirmatu electio S. Marcelli Episcopi Diensis* 825 e Collumbellas *pie appellat Virgines Ursulanas B. Hermannus Josephus* 694 d

Comitialis morbus *curatur ope B. Hermanni Josephi* 709 d 762 c d *S. Mariæ Jacobi* 810 e f 811 *S. Macarii Archiep.* 874 a *B. Notkeri* 577 a *S. Francisci de Paula* 184 c *ablutione dentium S. Wilhelmi Roschilden.* 633 f 634 a

Communio sacra *vide* Eucharistia.

Concionator *futurus egregius S. Vincentius Ferrerius, ostensus patri et matri ante nativitatem* 483 d *puer concionatur pueris* 484 a *Præco Evangelicus a Christo apparente statuitur et extremum judicium jubetur inculcare* 490 a *accipit facultatem prædicandi a Summo Pontifice* 490 c 495 a *post Missam antatam concionatur* 491 d *ad* 10 *aut* 80 *millia* 492 c *perstringit vitia* 392 d *auditur a procul dissitis, et quarumcumque linguarum hominibus* 493 e *maximos fructrus facit* 494 b *Animatur a S. Dominico apparente* 496 a *Auditur a distante ad* 40 *M. P.* 508 d *Eodem* Concionante 2 *rei sub cathedra inventi sunt usque ad ossa consumpti* 511 d e f Concionando *a lacrymas et confessionem peccatorum movet S. Hugo Gratianopol.* 43 f

Confessiones *audit S. Aybertus eremita* 675 d Confiteri *negans etiam monitus ab Hugone Abbate Bonævallis, Corpus Christi deglutire non valet: eo a lingua ablato, expirat* 48 f Confitentium *peccata audiens, lacrymarum gratia donatur S. Hugo Gratianopol.* 41 b Confessus *peccata et sub reservatione absolutus monachus, a morte apparens S. Hugoni Abbati Bonæ-vallis, plene absolvitur* 48 e *petit preces, quod esset in tormentis* 48 e

Conjuges sancti, *Vincentius Comes et Waldetrudis, monasticam vitam amplexi* 826 Conjugibus, *ob immaturam liberorum mortem afflictis, vivacem prolem impetrat S. Eutychius* 557 d e, *Sexum nondum nati agnoscens Petrum vocari jubet, ejusque fratrem Joannem* 557 d e *Uxoris gratias fit monachus B. Eberhardus* 677 d

Consanguineos *suos ad beneficia Ecclesiastica non admittit S. Richardus Ep. Ciscestriæ* 280 e 298 b

Consolationibus *divinis recreatur inter tentationes et dolores capitis et stomachi S. Hugo Gratianopol.* 41 a

Constans *et invictus inter tormenta et plagis discerptus S. Apphianus* 61 de *Irridet Præsidem S. Theodosia V. M.* 62 e Constantes *in fide, inter tormenta et incitamenta libidinis, SS. Agape, Chronia, Irene Virgines sorores* 247, 248 249 *ad* Constantiam *in fide concaptivos: excitat, Episcopum tædio carceris vacillantem corroborat, alium ad defectionem pronum generose martyrium pati facit S. Josephus Hymnographus* 271 f 272 a b c *Vide* Fides.

Consulitur *a Patribus Concilii Constantiensis S. Vincentius Ferrerius* 494 e *Rogatus, jus successionis ad regnum Aragoniæ definit* 495 *a*

Contractus *pedibus ad nates vinctis sanatur ope S. Isidori* 358 b, *annis* 15 *absque incessu signo Crucis per S. Vincentium Ferrerium* 505 c Contractam *manum, lucranti victum scribendo, restituit S. Franciscus de Paula* 128 b c *alium* 184 c *alios* Contractos *manibus et pedibus* 136 e 176 b 139 e 142 b 143 f Contratum *præbito potu ex scypho S. Edmundi erigit S. Ricardus Ep. Cicestriæ* 301 e f *alium* 311 e Contracti *sanantur ope B. Notkeri* 595 d 596 d *S. Alberti Ep. Montis-Corvini* 434 a *S. Walarici* 266 e f *S. Wilhelmi Roschilden.* 630 a b c

Contumelia *afficiens S. Aphraatem, quasi male respondisset Valenti, morte misera perit* 663 b c *Vide* Blasphemia

Convertit *ad pœnitentiam supra centum millia prediorum hominum S. Vincentius Ferrerius* 493 a *Judæos supra* 2000, *Saracenos ad* 8000, *publicos peccatores ad* 4000. 495 b c *barbaros habitatores Vallis puta* 495 c d Convertuntur *multa millia Donatistarum post Collationem Carthaginensem* 539 b

Cordis *tumor sanatur ope B. Notkeri* 595 e

Corpus *S. Francisci de Paula diu incorruptum absque ullo mortis signo* 160 b c d *inclusum sarcophago lapideo, qui ante ab* 18 *jugis boum moveri nequiverat* 160 d e Corpus *suum Hispali, ubi Saraceni erant, Legionem transferri ter apparens mandat S. Isidorus* 353 d e f *ubi situm sit indicat* 353 f *Ferdinandi Regis et filiorum humeris portatur* 355 b c *cæco ibidem illum nato* 355 c *Catharinæ de Palantia* corpus *incorruptum, color vividus reversus, oculi aperti, ungues recrescentes, ex his sanguis defluens.* 649 a b *post* 7 *hebdomadas incorruptum* corpus *B. Hermanni Josephi* 708 a *flexibile* 708 d *ex ore sanguis effluit* 708 d *post sesquiannum integrum et illæsum* corpus *B. Ursulinæ* 733 e Corpora IV *Martyrum Minoritarum diu illæsa, liberant B. Ordoricum ab incendio, et osse in mari merso impetrant ventum prosperum*

prosperum 336 c d e frustra ab impiis quæruntur 55 f Corpus S. Walarici alio transferre conantes, elevare nequeunt 25 f An clericis manibus defertur e Capitulo ad altare 24 e ipso apparente Hugoni Capeto et monente refertur ex monasterio S. Bertini Legonaum 25 Corporis S. Martini solemnis translatio cum Crucibus et cantu seculo 3 facta 745 a e Corporis labores alacritate spiritus subderet B. Hermannus Josephus 689 a Corpore gladio inciso occiditur B. Petrus Mmorita 55 a

Costas tres consumptas habens sanatur a S. Francisco de Paula 179 b

Crus incurabile foliis quibusdam applicatis subito sanat S. Franciscus de Paula 124 d e f 135 a a cane vulneratum 126 f aliud graviter incisum attactu solo 141 f 143 f aliud abscindendum cera a se benedicta 142 c Crus fractum sanatur ope B. Notkeri 595 d 597 b f 598 e Crurum ulcera ope B. Hermanni Josephi 710 c

Crucis Christi exaltandæ festivitas Hierosolymis 4 sec. et ad eam accursus Ægyptiorum 80 d 81 a 87 c Crucem pro recuperanda Terra sancta magno fervore prædicat S. Ricardus Ep. Cicestriæ 305 e f Cruce erecta seditionem civium Tornaci sedat S. Macarius Archiep. 885 e d idem Crucis signo in summa ariditate aquam elicit e terra 883 a eodem signo hostes irruentes prosternit S. Pancratius 240 e f murum ruentem sustinet S. Franciscus de Paula 130 b lapidem ruentem 131 c, reddit muto loquelam S. Gilbertus Ep. Scotus 50 f innumeros ægros sanat S. Vincentius Ferrerius 491 d sanat mutos S. Gilbertus Ep. Scotus 50 et S. Nicetas 258 c surdum 8 annis Vincentius Ferrerius 505 a oculum extractum S. Ricardus Ep. Cicestriæ 303 f cæcum B. Wimbaudus 572 b item rabidum 572 c paralyticum S. Vincentius Ferrerius 507 a 509 fere contractum pedibus 505 b equum Valentis Imp. ægrum S. Aphraates 663 e tempestatem pellit, pluviam sistit, eam in siccitate impetrat S. Vincentius Ferrerius 504 c d e periculum submersionis ob pontem dissolutum 505 e fœcundas reddit mulieres 507 f idola confringunt et templa dejiciunt SS. Zenon, Alexander, Theodorus 893 c Crucem auream sorori suæ, argenteam Ecclesiæ cum Reliquiis donat S, Perpetuus 747 f Crucifici aspectu commotus tradit se Ordini Canon. Regul. S. Wilhelmus Roschilden. 625 c d Crucifigitur capite inverso S. Calliopius 659 d

Cultris confossi lumbi et aliæ partes S. Claudiani Persæ 400 a

D

Dæmon conatur comburere S. Wilhelmum Roschilden. 628 e loco pellere, et occulta ejus revelare 628 e f Dæmonem apparentem Christo invocato fugat et fugienti insultat S. Waldetrudis 831 d eum in specie canis baculo S. Columbani verberat B. Notkerus et insultat 591 e f 592 a jejunio et oratione ejicit S. Walaricus 20 d eum ex idolo depellens multos convertit S. Tigernacus 401 f insurgentem etiam in larvalibus figuris pellit oratione et sacra Eucharistia B. Juliana 454 b c d etiam verberat et conculcat 454 d e eo inter Fratres viso revelat ob cujus peccatum id fiat S. Hugo Ab. Bonævallis 48 c a Dæmone instar eremitæ Ægyptii aut Æthiopis a pœnitentia avocatus, et in desperationem perseverantiæ conjectus et contra virginitatem tentatus, a Deipara V. confortatur S. Vincentius Ferrerius 486 b c d e Dæmones ab inferendis Italiæ malis cohibentur præsentia S. Francisci de Paula 114 c d ejus mandato expelluntur ab obsessis 114 d e 133 f 143 b 144 d e 146 f 168 d item ad ejus nomen 118 f 130 e ab eis sæpe cæditur 117 b Dæmoniaci liberantur ope S. Geraldi Ab. 428 a S. Alberti Ep Montis Corvini 434 b B. Hermanni Josephi 709 b S. Bedæ junioris 863 b Marcelli Ep. Diensis 826 e S. Isidori 360 361 S. Nicetæ 258 d e S. Nicetii Ep. Lugdunen. 98 c 100 d S. Vincentii Ferrerii 502 f 503 c d e f 505 a Alii liberantur ablutione dentium S. Wilhelmi Roschilden. 634 b c in translatione S. Venantii M. 8 b ope S. Walarici 27 c Dæmoniaci ad columnas Sanctuariorum alligari soliti 900 b Energumenum et illitteratum Latine loquentem æque illitteratus intelligit et liberat S. Franciscus de Paula 157 a b Dæmon ejus cordula in energumenam injecta pellitur 158 b et exorcizante B. Alberto Ep. Vercellen. 765 e f

Deliberans de Statu vitæ cilicium induit S. Galterius 751 a 754 c

Dentes, e lapsu evulsos, manu Deiparæ ori impositos recipit B. Hermannus Josephus 693 c luxatos solidat S. Franciscus de Paula 140 c 167 a unum sorori relinquit abiturus 202 f Dentium dolor curatur ope B. Julianæ 475 c B. Hermanni Josephi 708 c ope S. Ricardi Ep. Cicestriæ 309 b c ablutione Dentium S. Wilhelmi Roschild.. sanantur caducus morbus, variæ energumenæ, parturiens 633 f 634

Detractores non tolerat S. Franciscus de Paula 111 e

Dies Veneris tredecim ad honorem et cultum S. Francisci de Paula assumpti 228 f

Digitum læsum et inflatum attacta sanat S. Franciscus de Paula 139 e contractum 143 c Digiti, in adversum detorti, curantur ope S. Macarii 867 d 878 d

Discretio S. Wilhelmi Roschilden. in regimine 629 f

Dissidentes caritate et humilitate conciliat S. Hugo Gratianopol. 43 e

Doctus Latine, Græce et Hebraice S. Isidorus 349 e Doctus et humilis B. Notkerus, et ideo carus omnibus 588 d e f, docet Imperatorem exemplo colentis hortum 590 e Mediocriter eruditus magnos fructus facit S. Aybertus 676 b Litteras numquam doctus, legere scivit S. Franciscus de Paula 12 b prædicat, 123 a Latine loquitur 186 b Quæ Docet verbis, re ipse facit S. Hugo Gratianopol. 43 e ut Doceat alios, scholas erigit, S. Galterius, post monachus et Ab. 750 f 754 b

Dolo simulantis se orthodoxum esse deceptus S. Nicetas, communicat ei : intelligens dolum et pœnitens, se generose sistit Leoni Armeno 263 f 264 a b

Domina et Ancilla simul Martyres apud Græcos 399

Domesticos familiares seligit pudicos, prudentes in curandis temporalibus, fideles lingua et manu S. Ricardus Ep. Cicestriæ 298 e f 299 a b c

Dormire solitus in tabula S. Franciscus de Paula 127 a humi S. Josephus Hymnographus 270 a

Dorsi dolorem tollit S. Franciscus de Paula 133 c 144 a Dorsi spinam confractam sanat 228 c

Dysenteria curatur ope B. Notkeri 596 a S. Wilhelmi Roschilden. 630 b tactu S. Walarici 21 e f cingulo B. Hermanni Josephi 709 c

Disuriam curat S. Franciscus de Paula 145 d

E

Ecclesiæ a Sanctis nuncupatæ, id prohibet Constantinus Copronymus cum Calvinistis hodiernis 260 f 261 c Ecclesiam construit Martyribus a se occisis Judex, ab illis apparentibus territus 55 a b Ecclesiæ ornamenta aurea conficit S. Joannes Ep. Neapolit. 34 b 35 e Scevophylax creatus S. Josephus Hymnographus 274 e f pro Ecclesiastica immunitate severus S. Ricardus Ep. Cicestrien. furis ex templo extracti et suspensi corpus putridum cogit ad illud humeris delinquentium referri 280 c 296 a rigidus pro disciplina Ecclesiastica Clericum et Vicarios fornicarios suis beneficiis privat 280 c 296 a Ecclesiastica munia quid indicent explicat S. Isidorus 343 ob Ecclesiæ defensionem contra Valentem Imp. hæreticum quam juste reliquerit cellam S. Aphraa-

tes 662 e f 663 a b Ecclesiæ janua divinitus aperitur S. Macario Archiep. 875

Eleemosynas ut largiores daret vendit vasa argentea et aurea, imo et equum S. Ricardus Ep. Cicestriæ 280 a 291 f suis manibus gaudet erogare et non petentibus 292 d e Hospitale senibus, cæcis, Presbyteris pauperibus constituit et dotat 280 a 292 b Famelicis cervam cicurem donat S. Franciscus de Paula 110 c Largus in pauperes et monachos, et spolia in illos distribuit Ferdinandus Magnus R. Castellæ 356 f Eleemosynas clam facit per alios S. Galterius Ab. 752 b 755 c 777 b in iis dandis et suadendis largus S. Hugo Gratianopol. 43 a b S. Vincentius Ferrerius tertiam partem hereditatis intra quatriduum pauperibus distribuit 484 c

Elevatus a terra apparet S. Franciscus de Paula 118 a

Epileptici sanantur ope S. Nicetii Ep. Lugdunen. 99 f S. Vincentii Ferrerii 505 a 512 d 514 d 517 e 519 b d S. Francisci de Paula 112 a 131 f 174 b 180 d

Episcopus visitans diœcesim, primo adit ægros pauperes S. Ricardus Cicestr. 291 e Episcopus S. Urbicius, ab uxore provocatus, labitur in incontinentiam et pœnitentiam agit 252 a b Episcopus virtutum exemplar ceteris factus S. Macarius 870 b c d Episcopum irreprehensibilem esse debere sobrium, prudentem, hospitalem, ostenditur in S. Ricardo Cicestrensi 290, 291, 292, item pudicum, ornatum, doctorem, non percussorem sed modestum 293 294 domui suæ bene præpositum, non neophytum 298 299 300 Episcopi, propter crimina dejiciendi 541 a non possunt a laicis ordinari 542 a Episcopos, ne Pontificio mandato se opponant, monens S. Galterius Ab. incarceratur 756 d e Episcopatum præ humilitate diu refugit S. Hugo Gratianopolitanus 39 b petit absolvi 46 b factus monachus Cluniacensis cogente Papa redit ad Episcopatum 40 c d

Episcopatum et Cardinalatum recusat S. Vincentius Ferrerius 490 b

Epistolam S. Nicetii Ep. Lugdun. habens, largis eleemosynis donatur 98 f ad illam perjurus punitur 99 f

Equum Valentis Imperatoris ægrum precibus et aqua Cruce signata sanat S. Aphraates 663 e f Equus læsus sanatur attactu S. Wilhelmi Roschilden. 630 f segnis alterius incessus immutatur 631 a Equo Apocalyptico eique albo, habenti arcum et coronam triplicem, comparatur S. Vincentius Ferrerius 482 d e

Eremita solitarius S. Georgius in Peloponneso 324 Vide Ordines monastici.

Erga Eucharistiam pie reverens, ob hujus attactum asservat segmenta unguium et barbæ superioris B. Hermannus Josephus 697 e f Eamdem sumit singulis Dominicis S. Philaretus 613 b frequenter, B. Catharina Palatina 645 c Ut Viaticum Corporis Christi posset ægra accipere, oratione impetrat B. Juliana 450 b Communione sacra pastum mutum et surdum sanat S. Euthychius 558 a item corpore arescentem 558 b puellam non valentem alias communicare 558 e f in Communione repleta dulcissimo sapore, cupit integra hebdomade manere in silentio et integro mense abstinere a quocumque cibo B. Juliana 446 a b semper aliquod cœleste secretum percipit 446 c corpus Christi abesse vel adesse in templo divinitus cognoscit 450 e coram Ven. Eucharistia obit 473 e f Sacra communione refecta degit 47 annis in eremo S. Maria Ægyptiaca 81 f 88 c et iterum eam ante mortem e manu S. Zosimæ accipit 83 b 89 f Eucharistiam impertit populo in reditu CP. S. Eutychius, 564 d Ad festum Ven. Sacramenti promovendum eligitur a Deo B. Juliana 446 d quo signo illud instituendum didicerit 457 d e jubetur a Christo illud promovere 457 e curat Officium conscribi 459 b c d pro promotione festi Sanctorum patrocinium implorat, 460 d e f celebratur Leodii primo in ecclesia S. Martini, dein in Cathedrali 461 c d et Hugone Cardinali procurante celebratur feria quinta post Octavam Pentecostes 462 a b Indulgentiis et variis redditibus stabilitur solennitas 462 c d amorem ejus festi instillat B. Juliana 464 b c Canonici aversi ab eo festo moriuntur 461 e

In Extasim rapta B. Juliana auditur cum SS. Petro et Paulo colloqui 452 c

F

Facies versa restituitur ope S. Vincentii Ferrerii 519 a

Facies B. Hermanni Josephi, visa quasi cincta lampadibus radios emittere 702 f

Fax cælitus accensa super sepulchrum S. Wilhelmi Roschilden. 635 a Vide Lucerna.

Febri liberatur super stratum B. Guilielmi Xiclensis decumbens 384 a e alii 385 d 387 d f 389 a Febres variorum sublatæ invocatione S. Ayberti 678 679. S. Geraldi Ab. 425 d S. Galterii Ab. 759 f 760 a B. Martini solitarii 804 f S. Gaucherii 844 e S. Macarii Archiep. 873 S. Vincentii Ferrerii 506 a 509 d 512 e 515 c 516 b 517 c S. Winebaudi 571 b Febri gravi detenta Claudia Regina Franciæ, voto a matre ejus facto promovendi Canonizationem S. Francisci de Paula, liberatur 164 d e f Idem pellit Febres 127 f 167 f 142 d 144 f 145 b 153 f 155 e 162 f 164 a 176 b Febris quartana pellitur contactu cappæ S. Ricardi Ep. Cicestriæ 304 b

Feminarum, præsertim devotarum, consortia fugere suadet S. Franciscus de Paula 110 a 152 b

a Feris et serpentibus illæsi SS. Terentius, Africanus, Maximus et Pompeius 853 e Laceratus earum dentibus S. Gallicus M. 251 e

Ferrum candens illæsus tractat S. Franciscus de Paula 175 a

Fidem orthodoxam propugnat indefessus S. Amantius Ep. Comensis 5 sec. 93 94 Vide Constans

Fistula incurabilis curatur ope B. Notkeri 595 a B. Hermanni Josephi 710 a S. Francisci de Paula 155 e f 162 e 185 e

Flagellari a suis petit et impetrat S. Galterius Ab. 753 a 758 a b e Flagellis cædit corpus S. Vincentius Ferrerius præco Evangelicus 491 f Flagellationem in processione curat fieri 492 b

Floribus e sepulcro S. Nicetii Ep. Lugdunensis acceptis curantur febres 99 a b

Fluvio Somona diviso siccis pedibus defertur corpus S. Walarici 25 f

Fons B. Josephi Hermanni, ob aquam pro sacrificio Missæ inde haustam salutaris pluribus 515 e Fontes producit S. Franciscus de Paula 185 f 189 b 199 c d 200 e 205 a

Fornacem calcis ardentis ingressus, ruinam restaurat S. Franciscus de Paula 110 b c 128 d item sine igne percoquit 187 c Agnellum ab ea redivivum educit 199 b

Frater et soror Martyres SS. Hermes et Theodora 5 6 a Fratri pauperi serviendo in omni patientia succurrit S. Richardus juvenis : eidem hereditatem et sponsam opulentam relinquit 278 c d 314 c

Fur abductum vitulum nequit occidere ab Angelo impeditus, a dæmone arreptus edit mugitum, a S. Winebaudo emendatus dimittur 570 f 571 a Furtiva pruna sequestrat ab aliis S. Franciscus de Paula 144 d Fraudatus partem pecuniæ oblatæ obsidetur a dæmone, facta restitutione liberatur ope S. Venantii Martyris 8 c Lana furtiva evanescit 8 d

G

Gena, turpiter inflata, sanatur ad sepulcrum S. Francisci de Paula 162 a 163 a

Genu e lapide lapso attritum, attactu sanat S. Franciscus de Paula 119 c *aliud incurabile* 133 a 174 d Genibus *manuum* 178 a Genua *centies flectit dicendo Ave Maria et c S. Aybertus* 674 d Genuflexum *repe-ritur corpus B. Gulielmi Xiclensis mortui* 382 a

de Gloria mundi tentatus S. Zosimus jubetur secedere in eremum 78 a b 84 d e

Guttur *affectum sanat S. Franciscus de Paula* 144 c 163 e Gutturis dolor *curatur ope B. Hermanni Josephi* 709 e f *et S. Galterii Ab.* 761 f *S. Vincentii Ferrerii* 506 b *ope B. Notkeri* 596 b

H

Habitat *in tugurio* 9 *palmarum et tumulo B. Gulielmus Xiclensis* 380 b f 83 a *ejus lectus ex virgis et sarmentis* 380 e

Haereses *expugnat, maxime Arianam S. Isidorus* 332 e d e f 333 a *Acephalorum* 345 f *Pelagianam S. Cœlestinus condemnat* 541 c d *item Nestorianum* 542 543

Hasta *transfixus S. Zenon Græcus* 397 f

Hernia *curatur ope B. Julianæ* 475 a, *S. Francisci de Paula* 174 d 219 a *B. Notkeri* 596 e 597 d *B. Guilhelmi Xiclensis* 383 f 384 f 385 e 386 e 387 b c e 388 f

Homicidium *patratum dedit B. Martino initium sanctioris vitæ* 803 b c d e

Honores *oblatos repudiat S. Plato* 368 a *Celebri accursu in urbes inducitur cessantibus opificiis et lectionibus publicis S. Vincentius Ferrerius* 493 f

Horreum *vacuum tempore famis oratione implet S. Seleucus Ep. Amasenus* 551 b

Hortum *excolens olera conservat a vermibus S. Walaricus* 18 e *strenue laborat oleribus excolendis S. Philaretus mon.* 611

Hospites *adventare præsciens ad lavandos pedes aquam parari jubet S. Franciscus de Paula* 167 a 180 e *Cibi ab illo appositi non minuuntur* 168 e f

Humerus *luxatus sanatur ope B. Notkeri* 597 a *fractus ope S. Galterii Ab.* 761 e

In Humilitate *maxime excelluit B. Ursulina* 737 a b c *pro* Humilitate *B. Hermannus Josephus res eluvione minimo, nihili suas æstimat* 699 c d *vestes detritas appetit, a rustico in maxilla percuti cupit et ab aliis contemni* 699 d e f *in* Humilitatis *exercitiis excellit S. Theodora Thessal.* [illegible] 753 f [illegible] *intima obsequia affectat S.* [illegible] 762 c [illegible] *in abscondito facit* 756 f 757 d

Hydropici *sanantur ope S. Francisci de Paula* 167 b *S. Vincentii Ferrerii* 515 e *S. Geraldi Ab.* 420 d *S. Eutychii* 566 b *B. Hermanni Joseph* 709 d

Hymnos *et Odas Ecclesiasticas componendi facultatem a S. Bartholomæo Apost. apparente obtinet S. Josephus Hymnographus* 273 c d e *iis Deiparam et Sanctos honorat* 273 f

I

Idola *evertit et in mare projicit S. Pancratius Ep.* 240 d e *pro* Idolo *truncum habitum dejici a puero curat S. Walaricus* 21 d

Igni *injectæ SS. Agape et Chionia illæsæ permanent et orantes expirant* 249 d Igne *combusti S. Zenon Græcus* 397 f *alius Zenon* 853 a *S. Thermus* 399, *S. Aquilina* 660 a *Cineres extinctos solo flatu ardere facit S. Franciscus de Paula* 123 e *ex* Ignis *camino ardenti illæsus erit* 189 d *absque* Igne *fabas percoqui facit* 129 a 141 a *item fornacem calcis* 187 c Ignitum *lapidem innoxie tractat* 144 b *Prunas ardentes* 110 f 113 b 140 b 142 a *titionem ardentem* 128 e Ignem *serpentem reprimit* 147 a *ejicit* 187 f *illæsus calcat* 143 d *Vide* Fornax

Ignis sacer *curatur ope S. Wilhelmi Roschilden.* 637 b c *Tornaci ad Reliquias S. Stephani et S. Mariæ Ægyptiacæ* 72 d

Iliorum *dolorem sanat S. Franciscus de Paula* 179 a

Imaginem *S. Francisci de Paula osculatus a gravi ægritudine liberatur* 170 d *Eam ipse in pariete delineatam relinquit* 203 b *Eadem emittit splendores coruscantes* 172 b *in* Imaginibus *sacris honoratur Christus referendo cultum ad prototypon* 260 a *contra eas agunt Leo Isauricus, Constantinus Copronymus* 260 c d *Leo Armenus* 161 e f Imaginum *cultum coram Leone Armeno propugnant Episcopi convocati* 262 *S. Nicetas* 264 a *S. Josephus Hymnographus* 275 d Imagine *S. Theodosiæ V. M. empta et precibus coram ipsa fusis quædam a gravi liberatur morbo* 65 c d

Impudica *loquentes Sacerdotem et Judicem arguit S. Walaricus* 22 a *divinitus punitos sanare recusat* 22 b

Incendium *extinguitur ope S. Francisci de Paula* 161 f *et S. Vincentii Ferrerii* 515 e 517 b *signo Crucis illud sistit et extinguit S. Macarius Archiep.* 875 b *in* incendio *volens manere in cellula comburitur B. Paternus reclusus* 877 b *ab* Incendio *servatum sacellum S. Ayberti* 678 b *item habens 4 Martyrum Minoritarum ossa* 55 d *in* Incendio *publico Christus crucifixus ecclesiam conservasse visus a B. Hermanno Josepho* 686 d *ad* Incendii *visione quadam imaginaria succenditur ad habitum Ordinis Præmonstr. suscipiendum B. Hermannus Joseph.* 687 a b

Incensum *videt ab Angelis ministrari B. Hermannus Josephus* 690 c d

Inclusus *vivit S. Isidorus* 334 a 337 d e, *et S. Plato, insuper catena ferrea pedem induit* 371 b

Infirmus *in nulla re sibi indulget B. Hermannus Josephus* 704 c d Infirmis *humiliter ministrat B. Notkerus* 578 a

Invisibilis *manet S. Vincentius Ferrerius ingrediente in cellam Regina Aragoniæ* 495 b *B. Hermannus Josephus abscondiens in Christo* 704 b c d

Injurius *verbis in S. Walaricum paralysi punitur, pœnitens sanatur* 23 c d *Vide* Contumelia.

Ischiaticum *curat S. Franciscus de Paula* 178 b

Iter *pedes facit aut asino vectus S. Vincentius Ferrerius præco Evangelicus* 491 f

J

Jejunat *frequenter S. Aybertus puer* 671 e *postea herbis victitat* 672 c *pane et potu abstinet annis* 20 674 b Jejunat 30 *annis usque ad vesperam B. Juliana* 447 c d e *paucis pisis in aqua decoctis contenta* 447 d *ad octo aut* 12 *dies, et semel tota Quadragesima S. Franciscus de Paula* 111 f 3 *panibus annis* 7 *et* 30 *solis herbis victitat in eremo S. Maria Ægyptiaca* 81 e f 82 c

Jejunia *et Vigiliæ pro Ecclesia Turonensi constituta a S. Perpetuo* 746 d e Jejunat *feria* 4 *et* 6 *adolescens S. Vincentius Ferrerius* 484 b *concionator jejunat plurimum parcus in cibo et potu* 491 e f

Jesu *nomine dæmones, sub equorum specie conatos concionem turbare, pellit S. Vincentius Ferrerius* 503 e f *Cum Jesu puero a Deipara oblato colludit B. Hermannus Josephus puer* 685 f *Vide* Christus

Judæus *a dæmone obsessus, precibus Martyrum liberatur, et fit cum aliis Christianus et Martyr* 816

Judex *rerum fidei non est secularis Imperator* 262 b f d

Judicium extremum *jussus a Christo apparente inculcare, id facit sermone et libello scripto S. Vincentius Ferrerius* 489 e 490 a

L

Labori *manuum post Missam auditam tota die vacat S. Franciscus de Paula* 102 d

Lac *adulteræ recusat B. Ursulina infans* 722 d *pro Sequnzo* lac *et aqua effluit e cervice abscissa S. Eupsychii* 820 e *et S. Pompeii occisi* 397 e Lactis *copiam uberibus siccis immittit S. Eutychius* 560 a b *anus miraculose* lactescens *alit puerum, invocato S. Francisco de Paula* 219 f

Lacrymarum *dono excellit S. Josephus Hymnographus* 270 a *etiam ad mensam S. Hugo Gratianop.* 41 b *et cum confitentium peccata audiret* 41 c Lacrymas *pietatis abstergit mappula S. Macarius* 870 d Lacrymas *amicorum reprimunt et arguunt SS. Agathopus et Theodulus* 323 d f Lacrymatur *in Missa, et ad* lacrymas *movet in concionibus auditores S. Vincentius Ferrerius* 492 a b

Lampadem *per se accendi facit S. Franciscus de Paula* 228 d

Lapidem *solo nutu movet S. Franciscus de Paula* 142 e *alium leviter moveri facit* 143 e *ruentem sistit* 144 a 146 f *ejus ictum innoxie excipit* 156 e *ingentem solus portat* 167 b Lapidatus *obit Martyr S. Pancratius Tauromenii* 1 *sec.* 241 a *Judæi ad fidem conversi Leontinis* 816

Ex Lapsu *contritum signo Crucis et oratione sanat S. Vincentius Ferrerius* 505 d *alios S. Casilda* 841 b d *et S. Franciscus de Paula* 161 a b

Lateris *dolor curatur ope B. Guillelmi Xiclensis* 387 d *et B. Hermanni Josephi* 710 e Latera *et costæ raduntur S. Eupsychii suspensi* 820 e

In Lecto *S. Richardi Ep. Cicestriæ recumbens æger sanatur* 304 e Lectulus *ex virgis contextus cum viti lectoriola S. Walarici* 22 c

Lepra *curatur ope S. Vincentii Ferrerii* 510 e 514 a 519 d, *S. Eutychii* 559 f *S. Wilhelmi Roschilden.* 638 b e f *S. Francisci de Paula* 112 e 124 d 138 e 142 c f *attactu mappulæ lacrymarum S. Macarii* 870 d e *Pro* leprosis *erigitur domus Leodii a S. Juliana* 455 e f

Levitates *puellares jubetur evitare a S. Maria S. Musa* 95 c Libidine *ardens Præses in SS. Agapen, Chioniam, Irenem Virgines ... captivas, pro ipsis amplexatus ollas, fit ludibrium et pro insano habetur, cumque eas jussisset nudari, continuo somno corripitur* 248 e f 249 a *Ad* libidinem *provocatus a femina se ægram fingente cum exsecratione discedit, eamque a dæmone obsessam sua præsentia liberat S. Vincentius Ferrerius* 486 f 487 a b c d e *meretricem in cellam adductam, et ad scelus invitantem ad meliorem vitam inducit* 487 f *ab alio turpissimo de* luxuria *infamatus, integritati restituitur, infamia in obtrectatorem rejecta* 488 c d e

Libros *rationum combustos recipit illæsos S. Gilbertus Ep. Scotus* 50 e, *sacros renuit tradere S. Theodulus M. Thessalonicæ* 322 f, *multos describit suis monachis S. Plato Hegumenus* 367 d Librum *a S. Isidoro apparente jussus deglutire B. Martinus Legionensis scientiam adipiscitur* 329 b c

Lignum *grande, quod* 10 *viri non possent, solus refert S. Franciscus de Paula* 132 b c 187 c *juvat tolli* 128 f 135 e 135 b 138 f 143 a 146 c *ab alio portari facit* 140 f 141 a *vertit* 141 Ligna *ardere, non comburi, facit* 187 a

Lucerna *ad* 40 *dies ad Reliquias S. Nicetii Ep. Lugdunen. absque oleo ardet* 99 d

Ludo *puerili designat se fore Patriarcham S. Eutychius CP.* 549 b c

Lux *e cælo effulget ad sepulcrum S. Philareti* 614 d

M

Magister *sacri Palatii Pontificii Avenione S. Vincentius Ferrerius* 489 c

De Magia *suspecta, et quæstioni subjicienda motu atrii liberatur B. Ursulina* 727 b c d

Maleficia *curantur ope B. Notkeri* 597 a

Mamillam *læsam curat S. Franciscus de Paula* 133 d *fistulosam* 162 f *apostemate cruciatam* 172 a

Mansuetus *et patiens S. Franciscus de Paula* 111 d e *S. Philaretus monachus* 612 e Mansuefacit *in suam necem conspirantes S. Trejernacus* 401 f

Manus *tumor sanatur ope B. Notkeri* 595 b *immobilitas ope S. Galterii Ab.* 761 a b, *S. Macarii* 868 c Manus *inutiles sanat S. Franciscus de Paula* 138 c *verrucosas* 139 a *ulcerosas* 146 c *contusam* 145 f *infirmam* 166 e *contritam* 168 b *desperate vulneratam* 214 d Manuum *impositione sanat mutum annis* 40 *S. Vincentius Ferrerius* 505 b *item hemicranium* 506 a

Mare *absque navigio pedes transit ambulans super undas S. Franciscus de Paula* 168 c 169 e f 200 f *injectis soleis pacatum reddit.* 170 a

Maria *Deipara monet S. Galterium, ut certo loco ædificet ecclesiam* 752 e f *monstrat B. Hermanno Josepho puero pecuniam pro calceis et ceteris necessariis* 686 b c *eum docet cum caritate Fratribus servire in ministerio Refectorii* 688 a b, *languentem sanat* 693 f *apparens excitat S. Aybertum* 674 a *dirigit penicillum Tutilonis pingentis imaginem suam* 587 c d *confortat in vocatione S. Hugonem Ab. Bonæ-vallis* 47 f *monet de die obitus S. Musam* 95 c *jubet levitatem puellarem evitare* 95 c *adest morienti* 95 f Mariæ *Deiparæ Ecclesia Tungris antiqua et peregrinatione celebris* 461 a 462 d *Prima ei ecclesia a SS. Petro et Paulo dicitur constructa Antaradi* 779 b *ejus imaginem pie veneratur eique poma offert B. Hermannus Josephus puer* 685 c d *ab eadem invitatus ut accedat, ipsa manum porrigente, ascendit et accipit juxta cor fixuram* 685 e f *Ejus altare erectum a S. Ambrosio deiectis Arianis* 640 b Mariæ *nomen invocans B. Jacobus Minorita injectus in ignem manet illæsus* 54 a *Ejus cultui addictus adolescens S. Vincentius Ferrerius* 484 b *ab ea apparente in virginitate contra infestationes dæmonum confortatur* 486 e f *Erga ejus assensum in Incarnatione præbitum est devota B. Juliana* 448 a b c *et ejus* Canticum Magnificat, *quod novies de die recitat et commendat aliis* 448 d e Mariam *coram ejus imagine invocans, post varias repulsas, obtinet ingressum in ecclesiam S. Maria Ægyptiaca* 81 b c 87 f *ab ea in eremum mittitur* 81 d e *et* XVII *annis varie tentata implorata ejus ope impetrat victoriam et quietem* 81 f 82 a 88 a b c Deiparam *et Sanctos hymnis suis honorat S. Josephus Hymnographus* 273 f *novis a se compositis precibus B. Hermannus Josephus* 689 b 691 d *ad Mariæ nomen percipit odorem omnium florum et aromatum* 690 b c *hanc sibi crebro apparentem videt* 690 f *eidem evocatus colloquitur, vocatur Cappellanus suus, docetur modum decumbendi* 691 b c d *eam inter duos Angelos apparentem in sponsam recipit, et Joseph vocatur ab Angelo* 692 c d *et a Deipara* 692 e 707 c *eam ob modicum torporem instar vetulæ videt, rosam appellat, gaudia ejus cum delectatione recolit* 692 f 693 a *dentes evulsos ab ea iterum repositos recipit* 693 c *in summo frigore ab ea fovetur raptus in extases sub Missæ sacrificio* 701 f 702 a *ab ea jubetur Canticum Canticorum exponere* 703 d Ave Maria *litteris aureis in lilio ex ore Guillelmi monachi Grandis-Silvæ prodiit* 817 e Ave Maria *sæpius recitans mariti pœnam impetrat differri, uxor Theodorici de Aresnis* 833 b c Mariæ *cultum conatus abolere Constantinus Copronymus, nomine spurcissimus* 269 f e f Maria *Deipara et Maria Cleophæ sorores habitæ, quia mariti S. Josephus et Cleophas erant fratres* 808 e f

Martyr voluntate et continua mortificatione habita B. Juliana 472 e

Mater Theoclia gratulatur S. Calliopio filio, videns corpus ejus dilaceratum 658 f corpus depositum a cruce accipiens, et circumfusa collo moritur 659 a

Mellis favum apparens S. Paulinus instillat in os S. Joannis Ep. Neapol. moribundi 36 b

Membrorum officio-destituti sanantur ope B. Hermanni Josephi 710 b inflatio ope B. Galterii Ab. 761 b

Memoriam rerum spiritualium solum in extremo morbo servat S. Hugo Gratianop. 44 f

Mensæ adhibet lectionem aut sermonem piam S. Ricardus Ep. Cicestriæ 291 b et devotam gratiarum actionem 291 c

Meretrix publica per 17 annos S. Maria Ægyptiaca 80 d e f 87 a b ab ingressu templi sæpius repulsam passa, convertitur, et 47 annis sola in eremo degit 81 87 f

Miracula 840 in Processibus probata de S. Vincentio Ferrerio 496 e ob multas curationes a S. Francisco de Paula factas, chirurgi eum conantur cohibere 122 f dicuntur ei omnes creaturæ subjectæ in epistola ad Leonem x 171 d e

Missas duas quotidie celebrat S. Aybertus 674 d in Missæ sacrificio S. Albertus Ep. Montis-Corvini a Christo docetur 7 actus meritorios 434 f patitur mentis excessus B. Hermannus Josephus 700 b cereis minus consumptis quam sub Missa breviori 696 e magnam experitur dulcedinem B. Juliana 445 d cupit quotidie interesse 445 f Missæ sacrificiis sæpe intererat, quotquot fiebant in Conventu, S. Franciscus de Paula 111 e ante Missam auditam bibentes reprehendit S. Walaricus 21 a Missæ addit Introitum S. Cælestinus 542 a pro Missa librum sequentiarum componit B. Notkerus 576 e 584 d e Casula S. Nicetii Ep. Lugdunen. abutens a dæmone obsidetur 98 e Liturgiam valde reverenter peragit S. Nicetas 256 f Flabelli usus et mysteria in Liturgia Græcorum 257 e

Monasticum ordinem conatus extinguere Constantinus Copronymus homo spurcissimus 260 d e a Monasterio ancillas, et animalia quarum caussa habebantur; ablegat S. Plato 368 e f in eodem Monasterio Ord. Præmonstratensis habitabant olim Canonici et Sanctimoniales tecto separatæ 438 a b in Monasterio Carthusiæ condendo S. Brunonem adjuvat S. Hugo Gratianop. 40 e f 44 b ad Monasticam vitam mortificatione et aliis virtutibus animum præparat S. Philaretus 607 a in ea cum magna vestitus victusque austeritate degit 608 e 609 e d e 611 d

Monachorum in Palæstina degentium 5 sec. summa perfectio 78 c d e f 85 a b Monachus ob apostasiam a dæmone obsessas nequit a S. Eutychio liberari 559 c d et persuasus redire liberatur 559 e Monialis apostatandi propositum mutat invocata B. Ursulina 734 f

Monita omni hominum generi præscribit S. Philaretus 611 f 612 præit suo exemplo 612 d

Morbi 400 curantur ope S. Vincentii Ferrerii 509 d Morbis pluribus simul laborans per annos 13 mulier Caletensis, post novenam S. Francisco de Paula factam sanatur subito: quod miraculum auditis 20 testibus oculatis legitime approbatur 229 230 231 233

In Morum gravitate et orandi fervore proficit B. Notkerus 577 c d Mores depravatos in diœcesi magno labore emendat. S. Hugo Gratianopol. 40 a b

Mortem petenti longior vita conceditur, et mortis dies revelatur a B. Martino solitario 805 a b Morte subita plectitur pellens S. Galterium ab ecclesia construenda 752 e f de Morte sua septennio ante præmonitus ad eam se præparat S. Wilhelmus Roschilden. 631 d e f diem prædicunt pieque obeunt S. Franciscus de Paula 159. B. Hermannus Josephus 705 f S. Ricardus Ep. Cicestriæ 306 a b sub Mortem insolitis affligitur tentationibus B. Hermannus Josephus 706 c

Moribundi piis actibus vacant S. Isidorus Hispalensis 345 346. S. Eutychius 567 e B. Ursulina 730 sæpe veniam a suis exposcit S. Hugo Gratianopol. continenter orat, preces aliorum expetit, monita saluberrima dat, sermones otiosos odit 45 in cinere et cilicio obit Ferdinandus Magnus R. Castellæ 11 sec 357 b S. Plato canens, Resurgent mortui, et qui in monumentis sunt, resuscitabuntur 373 c

Moribundos sanat S. Franciscus de Paula 132 f 134 a 137 c d 140 d 141 e 143 c f 144 b 179 b c 174 e 164 b 163 e 147 a 145 c 185 b 219 b 226 d 227 a S. Geraldus Ab. 420 e S. Vincentius Ferrerius 513 d 514 a b d 515 a c d 516 e 517 c d 518 d e f 519 a c e f S. VVilhelmus Roschilden 637 d B. Hermannus Joseph 709 b 715 f B. Ursulina 734 d B. Martinus Solitarius 804 e S. Macarius Archiep. 873 f

Mortuos suscitant S. Amantius Ep. Comensis 5 sec. 744 e mulierem prægnantem S. Isidorus 338 b infantem S. Vincentius Ferrerius 501 b alium a matre occisum, in frusta divisum et coctum 500 f 510 f cadaver ad sepulcrum delatum e suggestu 480 e alios plures 510 d e 511 a b 512 a f 514 a e f 515 a d 517 f 518 a b c 520 b d S. Franciscus de Paula 114 e f 122 e 177 a f 177 b 189 a b c 178 e 185 c 201 a S. Tigernacus 401 a c d Wilhelmus Roschild. 639 d e B. Hermannus Joseph 708 f S. Macarius Archiep. 898 b S. Marcellus Ep. Diensis 826 e S. Ricardus E. Cicestriæ 281 e 310 b 311 b 312 c d e 315 b S. Walericus 19 d e Mortuum agnum suscitat S. Franciscus de Paula 140 d Mortuo monacho Silvæmajoris panis et vinum integro anno datur pauperibus, et Missæ et Vigiliæ 30 diebus recitantur ex instituto S. Gerardi Ab. 411 e f item in aliis monasteriis associatis. 413 b c

Mortificatio S. Hugonis Gratianopolitani in oculorum, linguæ et sensuum custodia. 41 42

Munera a Rege oblata aurea et argentea vasa, imaginem Deiparæ V. auream, magnum numerum aureorum, et pisces lautiores renuit accipere S. Franciscus de Paula 116 a b c Munera Respuit, incorruptus in judiciis S. Hugo Gratianop. 43 c d a suis non permittit accipi S. Ricardus Ep. Cicestriæ 297 b ne mulctæ quidem nomine 297 a

Muti 2 sanantur in translatione S. Venantii M. 8 b e signo Crucis a S. Gilberto Ep. Scoto 50 f et a S. Niceta 258 c Impositione manuum S. Vincentii Ferrerii 505 b a S. Francisco de Paula 110 d 114 e 126 d 128 f 131 a 139 b 168 b 178 a c 228 d ope B. Guillelmi Xiclensis 388 d S. Alberti Ep. Montis-Corvini 434 a S. Wilhelmi Roschilden 636 d S. Galterii Ab. 760 e S. Mariæ Cleophæ. 811 f S. Macarii Archiep. 898 b S. Marcelli Ep. Diensis 826 e Muti et surdi sanantur aut oleo sacro aut data Eucharistia a S. Eutychio 558 a b ope B. Isidori 358 c d S. Macarii Archiepiscopi 872 b Mutæ, ad mortem læsæ, loquelam et spatium consitendi tribuit S. Vincentius Ferrerius et alteri ad pauca verba loquelam 501 d e f

N

Nascitur S. Franciscus de Paula voto S. Francisco facto 108 a in ejus conceptione dicitur flamma per noctem visa 497 e Nascitura B. Ursulina magnæ sanctitatis ab Angela revelatur parentibus 722 b ante Nativitatem ostensus est patri suo, quod futurus esset Ordinis Prædicatorum in signis Concionator S. Vincentius Ferrerius 483 c imo et matri visus est ex utero latrare 483 c

Nasum periculose inflatum sanat S. Franciscus de Paula 142 a

Naves a periculo ereptæ ope S. Vincentii Ferrerii 513 e

Naufragus

Naufragus *invocato S. Geraldo Ab. salvatur* 425 d *et S. Alberto Ep. Montis Corvini* 434 c d Nautas, *a quibus vehebatur in Siciliam, convertit S. Pancratius Ep.* 240 a

Novena *facta ad sepulcrum S. Francisci de Paula ingens infirmitas tollitur* 162 d e 230 *et seqq.*

Nox *illuminatur in martyrio BB. Thomæ, Jacobi, Demetrii Minoritarum* 54 e Nocte *aberrans, a S. Francisco de Paula apparente ducitur ad hospitium reseratis ultro portis* 225 f 226 a

Nuda *et solis ardore nigra degit in eremo annis* 47 *S. Maria Ægyptiaca* 79 b 82 c 85 d *ut alloquium S. Zosimæ admittat pallium ejus ad tegendum se petit* 79 e 85 f

O

Obedientia *ceteris exercitiis præferenda* 368 b *in ea excellit S. Plato* 366 a b c 370 f *Ab* Obtrectationibus *aures et linguam frænat S. Hugo Gratianopol.* 42 b Obtrectationem *passus, ea in obtrectatorem detorta famæ restituitur S. Vincentius Ferrerius* 488 d e f Obtrectatori *veniam petenti suadet Confessionem et prædicit subitaneam mortem* 497 e f *Alius e concione* obtrectans *dejicitur in terram* 507 a Obtrectantem *sibi et divinitus punitum precibus sanat S. Hugo Ab. Bonæ-vallis* 48 d

Occulta *revelat S. Franciscus de Paula* 122 b 126 a 127 e f 134 c 134 d 135 b 135 e 139 d 186 e 187 b *Vide* Absens *et* Propheta.

Oculi *sanitas datur S. Francisco de Paula voto S. Francisco facto* 108 a b 161 b c d Oculorum *affectiones varias sanat ipse* 129 f 133 f 135 a 138 b 146 a 142 e 178 c 147 a 143 f 177 f 189 b 228 f *item S. Vincentius Ferrerius* 506 b 512 e f 515 b *B. Hermannus Joseph* 708 f 710 a 714 d *S. Macarius* 867 e 879 d e *B. Juliana* 454 e *S. Ricardus Ep. Cicestriæ* 303 f *S. Eutychius* 566 b, 560 a Oculorum *dolore punitus, ob dubium de sanctitate S. Engelberti, oblatis oculis cereis sanatur B. Hermannus Josephus* 696 ab

Odia *inveterata plurima componit S. Vincentius Ferrerius* 493 c

Odor *suavis e sepulcro B. Notkeri* 594 f 599 e *ex corpore S. Philareti mortui* 614 c *et vestibus* 615 b Odoris *fragrantiam cœlitus datam prodendo alias perdit B. Hermannus Josephus* 689 e f *eam sentit sub Cantico Benedictus* 690 e

Oleo *vas vacuum miraculo plenum reperit B. Martinus solitarius* 804 b Oleo *ferventi manum immittit absque læsione S. Franciscus de Paula* 110 f Oleo *lampadis ardentis ad sepulcrum S. Nicetii Lugdunen. mortuus habitus reviviscit* 102 b Oleo *sancto inunctum mutum et surdum sanat S. Eutychius* 560 b *item corpore arescentem* 558 a *et puerum moribundum* 558 c *et alium pedibus debilem* 558 d *manum inflammatam* 557 a b *simili* Oleo *maleficium inter maritum et uxorem exortum tollit S. Aphraates* 663 f *pro* Oleo *ad sepulcrum S. Martini legat S. Perpetuus fundum in suo testamento* 747 d

Orans *semper invenitur S. Franciscus de Paula* 151 c *ingentem lapidem movet* 131 d *aliquando ad* 8 *dies abstrahitur a sensibus* 151 d *nocte divinitus illuminatur* 110 d *in aere elevatur S. Maria Ægyptiaca* 28 f 29 a *capite fumat B. Juliana* 470 e *radiis illustratur et elevatur a terra Vincentius Ferrarius* 495 d e *lacrymis afflatur S. Walaricus* 22 e Orandi *studio deditus S. Ricardus Ep. Cicestriæ* 300 c d e Orat *nocte dieque flexis genibus, idque in ovili ut lateat, S. Aybertus puer* 671 e f

Ordinis S. Benedicti *aut antiqui* Abbates, *Walaricus Leuconaensis in pago Picardiæ Wimacensi* 14 *Attalus Tauromenii in Sicilia* 253. *Geraldus fundator Silvæ-majoris in Aquitania* 407 *Winebaudus Trecis in Gallia* 569 *Galterius juxta Pontisaram* 749 Monachi, *Notkerus Balbulus Sangallensis in Helvetia* 573 *Eberhardus Schaffhusiæ in Suevia* 666. *Beda junior in territorio Rhodigino* 856 Reclusi *Aybertus in Hannonia* 669 *Paternus Paderbornæ* 886

Ordinis Cisterciensis *Hugo Abbas Bonæ-vallis in Gallia* 47 *Nicolaus de Arcu monachus Nethi in Sicilia* 49

Ordinis Canonicorum Regularium *S. Guillelmus Abbas Roschildensis in Dania* 617 *Gaucherius Prior Aurelii in agro Lemovicensi* 841 *B. Albertus postea Patr. Hierosol.* 764 *Waldetrudis fundatrix Parthenonis Canonissarum Montibus Hannoniæ* 826 Canonici Regulares *S. Rufi in Provincia, propagati in Hispaniam et Parisios* 617 c f 618 a *item in Daniam* 618 a sub Regula S. Augustini Priorissæ *Juliana Virgo Montis Cornelii apud Leodium* 435 *Catharina Palantina fundatrix S. Mariæ de Monte in Ducatu Mediolanensi* 640

Ordinis Præmonstratensis *B. Hermannus Josephus Steinfeldiæ in Germania* 679 *Joannes de Organia Abbas Bellopodiensis in Catalonia* 799

Ordinis Eremitarum S. Augustini *Clemens Generalis Urbe-veteri in Hetruria* 800

Eremitæ solitarii *Guillelmus Cuffitella Xicli in Sicilia* 375, *Martinus Genuæ* 802

Ordinis Minorum *S. Francisci, Thomas de Tolentino, Jacobus de Padua, Petrus de Senis, et Demetrius Laicus Martyres in India* 51

Ordinis Prædicatorum, *Vincentius Ferrerius* 476 *Antonius Pavonus Martyr Savillani in Pedemontio* 844

Ordinis Carmelitici *Legislator Albertus Patriarcha Hierosolymitanus* 764

Ordinis Minimorum *Institutor S. Franciscus de Paula* 104

Hegumeni, *id est Præpositi apud Græcos, S. Macarius Pelecetensis* 31 *Titus Thaumaturgus* 102 *Nicetas Mediciensis in Bithynia* 253 *Plato Symbolorum et Sacudionis* 362 *Badimus Archimandrita Martyr in Perside* 821 Monachi *Zosimas Presbyter* 68 *Josephus Hymnographus Constantinopoli* 266 *Philaretus in Calabria ulteriore* 602 *Philaretus Martyr* 749 Eremitæ *Georgius in monte Lacomæ Malææ* 324 *Aphraates in Syria* 661 Sanctimonialis *Theodora vidua Thessalonicæ* 403

Os oculosque *distortos restituit S. Franciscus de Paula* 129 f Os *contortum* 144 b *fœtum* Ore *et oculis carentem eundem donat* 176 d Os *distortum sanatur ope S. Vincentii Ferrerii* 513 d

Otii *osor, aut orat, aut legit aut manibus operatur S. Walaricus* 22 f Otiosum *reprehendit monachum in Mediciensi monast. sub S. Niceta* 255 b *qui* Otium *et socordiam evitandam monet* 257 a

Ova *oblata ad tumulum B. Josephi Hermanni, pro ulceribus et tumoribus curandis* 715 d

Oves *patris pascens S. Walaricus puer, litteras in agro addiscit et psalterium* 17 e f Ovis *Evangelica, humeris pastoris deportata, designatur in pallio Patriarchali* 552 f 553 d

P

Panis *a S. Francisco de Paula donatus sufficit pluribus* 143 e 169 d *ab eo benedictus post octennium recens producitur* 155 c *non deficit* 186 e Pane *uno a S. Ricardo Ep. Cicestriensi benedicto, reficiuntur* 3 *millia, et supersunt fragmenta pro* 100 *hominibus* 280 b 292 d e 315 a d Panes *ferens captivis, rosas esse dixit patri et exhibuit S. Casilda* 839 a b *Vide* Annona et Cibus

Papam *Romanum contra injurias Regis adit S. Ricardus Ep. Cicestr.* 279 d *ideo lætus multa patitur* 279

279 e Papa *Sixtus* 3 531 *et Cælestinus, qui Concilio Ephesino præsidet in suis Epistolis* 543 : b Papali tiara *ornatus apparet ad laxe vitas S. Franciscus de Paula* 111 c

Peregrinatur *Romam Gerald Ab.* 427 e f *S. Wilfridi Ep. Mediolani* 434 a S. Wilibaldi 571 c S. Guilielmi Roschildensis 637 f B. Guillelmi Xiclensis 388 e S. Francisci de Paula 112 b 113 a 142 d 128 f 143 a 154 f 178 e f 186 b S. Ricardi Ep. Cicestriæ 281 e 309 d e f 310 a S. Vincentii Ferrerii 505 e 507 f 512 f 513 e 515 f 520 f S. Walt.... 20 b S. Galterii Ab. 761 a S. Macarii 868 879 880 d e

Parturiens *benediction S. Vincentii Ferrerii redditur facile in pariendo* 596 *præmortuo fœtu sanatur ope ab... conditum S. Willelmi Roschild.* 634 *eripit invocato B. Hermanno Josepho* 714 f 716 a Parturienti desperatæ præditum ultra 12 annos vivitur in *B. Catharina Palantina* 645 f Puerperæ *multæ liberantur accensa candela a S. Francisco de Paula* 118 a 130 a 153 f *item illi commendata* 154 c b

Patientia *summa perfert tribulationes immissas B. Juliana* 470 c *affligunt aliquam alteram gen... in o'vertit B. Catharina Palantina* 645 b Patientiam commendat suis S. Nicetas 257 b c act... 6 anni ... 265 e eandem servat ... et frequenter constricta 47 annis in eremo S. Maria Ægyptiaca 81 f

In Paupertate *summa* ... *studet S. Ricardus Cicestr.* 278 e *ob* Paupertatis *servandæ zelum cum aliis carceri inclusus B. Thomas de Tolentino Minorita* 52 e b Pauperibus *fabas distribuendis multiplicat S. Ricardus Ep. Cicestr.* 302 e

Pauperes *Christi, testamento constituit heredes S. Perpetuus Ep. Turon.* 748 b *eis distribuunt thesauros suo SS. Hermes et Theodora* 5 f Pauperum *oppressor punitur invocata S. Casilda* 830 f Pauperibus *parentibus natus S. Joannes Ep. Neapolitanus* 34 f *Vide* Eleemosyna

In Peccata *lapsos moderate adducit ad pœnitentiam* 258 f *post pœnitentiam restituendos docet S. Isidorus* 340 e Peccata *hominum quod non satis deploret, se conversam ducit B. Juliana* 445 b c *ipsa a* Peccato *omni graviore pura* 456 b

Pecuniæ *publicæ appendendæ præpositus S. Plato dives evadit* 365 a Pecuniam *non vult admittere S. Vincentius Ferrerius Præco Evangelicus* 492 d *non tangit S. Aybertus* 674 e

Peregrinatur *Romam, Casinum, Garganum S. Geraldus* 414, 415 *item Hierosolymam* 417 b *Romam nudis pedibus et cilicio tecti S. Aybertus et Joannes Presb.* 672 e f *in Terram sanctam B. Ursulina V. Parmensis* 729 *S. Macarius Archiep.* 871 872 *in* Peregrinis *excipiendis benignus S. Philaretus* 612 f

Ob Perjurium *excæcato lumen restituit S. Eutychius* 560 a Pejeraturus *ad sepulcrum S. Niceti Ep. Lugdunen. fit cæcus, et pœnitens sanatur* 102 a

Pro Persequentibus *se orat B. Juliana* 467 b *optat mortem subire* 469 f *pro* Persecutore *infestissimo orat ferventer S. Hugo Gratianop.* 42 d e

Pedem *fere abscissum curat S. Franciscus de Paula* 176 b *nexum* 137 a Pedes *distortos* 179 c Pedum *vestigia petræ imprimit* 203 a Calcaneo *carens sanatur ope B. Guillelmi Xiclensis* 388 e Lampes *ope S. Geraldi Ab.* 419 e 425 c

Peste *obit S. Macarius* 867 a e 877 f *hac eo implorato pellitur* 867 f 880 a b *corpore ideo Montes Hannoniæ translato* 894 *item Tiletum* 895 a b Pestis *curatio ope S. Vincentii Ferrerii* 509 d f 511 b 513 c 514 a b 515 e 516 b c d f 517 c e 518 b c 519 a 520 *S. Theodoræ V. M.* 66 a *S. Francisci de Paula* 171 f 204 d f Pestem *instituta supplicatione cessare facit CP. S. Eutychius* 566 e Peste *grassante corpora SS. Waldetrudis et Vincentii in Processione delata* 828 a b

Picturis *exornat cœmeterium S. Cælestinus* 544 b

Pisces *lautiores a Rege oblatos renuit accipere S. Franciscus de Paula* 116 c *Missos a Rege Neapol. assos, renat ut vivos* 183 f Piscem *mortuum abluendo vivificat* 110 e *item alios* 131 b 199 b f *Piscatorum infelici capturæ benedictione succurrit* 137 e Pisces *inveniri facit etiam mari tempestuoso* 172 f 184 d Piscationem *salmonum copiosam præstat lotis manibus in aqua S. Gilbertus Ep. Scotus* 51 a *item imploratus S. Ricardus Ep. Cicestr.* 302 d e

Pœnitentiam *continuam commendat suis S. Nicetas* 257 b *eius etiam ipse vitam duxit* 258 a *Utitur lecto duro, aspero cilicio, vestibus tritis, aqua et cibis insipidis, flagellis nodosis S. Galterius Ab.* 757 c d *Austere vivit B. Catharina Palantina* 642 f *in jejuniis et aliis pœnitentiis* 643 a b *Vide* Cilicium.

Pleuritis *curatur a S. Francisco de Paula* 146 *d*, 162 *e*

Pluvia *invocato S. Francisco de Paula in siccitate impetratur per Bernardum Colganum* 220 *a ope Joannis de Organia* 803 b d *delato ad ecclesiam calceo B. Guillelmi Xiclensis* 383 d, *item circumlato capite* 384 a *precibus fusis a S. Isidoro* 337 f *circumlato ejus corpore* 359 c d e f *In* Pluvia *manet vestibus siccis S. Franciscus de Paula* 187 a

Podagra *curatur ope S. Mariæ Jacobi seu Cleophæ* 811 d *S. Vincentii Ferrerii* 515 f 518 c 519 a *S. Ricardi Ep. Cicestriæ* 304 b

Poetarum *fabulis ob falsorum Deorum nomina non fert B. Hermannus Josephus* 687 d

Pomum *facit esse mire sapidum solo attactu B. Juliana* 451 f Poma *sibi oblata multiplicat S. Franciscus de Paula* 173 *a*

In Processione *solenni, ut efferatur corpus S. Walarici, portæ ultro aperiuntur, frustra aliis obsistentibus* 29 d e f 30 a b c

Procurator *Corbeiæ monachus S. Geraldus* 413 c d

Propheta *S. Ezechiel* 848 Prophetissa *S. Holda* 849 Prophetia *spiritu prædicit S. Vincentius Ferrerius Alphonsum Borgiam fore Summum Pontificem, et se ab eo adscribendum Sanctis* 497 a, *naves tritico onustas adfuturas* 497 c *se febri liberandum intra quatriduum, alii mortem subitaneam, S. Bernardinum foro illustrem concionatorem et ante se Sanctis adscribendum* 497 e f 498 a b c *socio diem et horam mortis* 500 a *puerum fore eximium Theologum* 500 b *mortem Martini R. Aragoniæ* 500 d *Judæos venturos ad concionem* 499 f *mortis suæ diem* 508 b Prophetiæ *spiritu clara B. Juliana novit arcana futura et præterita, cogitationes, et peccata occulta* 450 451 452 453 *mortem absentis amici* 451 e *et aliorum, quos recitatis Vigiliis defunctorum juvat* 452 a b *futura prædicit Episcopo Leodiensi* 466 c *de morte ejus præmonetur* 465 d *novit navem submergendam, et Priorem brevi moriturum* 470 f *S. Franciscus de Paula prædicit variorum mortem* 127 f 130 d 146 e e *Item Regis Franciæ* 157 d *Archiep. Consentini* 135, e *Henrici de Aragonia* 145 e *adventum Turcarum in Calabriam* 128 e 166 f 202 c. *Jacturam Hydrunti* 142 b *annonæ caritatem* 133 c *famem futuram* 142 b *Cardinalibus Roboreo et Mediceo Papatum* 189 b 204 a *Mulieribus duabus prolem* 112 d Prædicit *Imperium Justino et Tiberio S. Eutychius* 561 f 562 a b *mortem suam et Comitissæ S. Galterius Abbas* 753 e d 759 b

Prolem *mulieri sterili impetrat S. Franciscus de Paula* 118 c

Psalmodiæ *modulatæ utilitas ad ciendum devotionis affectum* 584 e f

Purgatorii *pœnas sustinet Mangoldus Ab. Steinensis* 668 c *Vide* Anima

Pustulæ *pelluntur ope S. Galterii Ab.* 761 a

Q

In Quadragesima *monachi Palæstinæ e monasterio secedunt in eremum* 78 d e f 85 b Quadragesimalibus *cibis carpit 1 sed anno ætatis* 19 *S. Franciscus de Paula* 108 d *eos præscribit suis* 117 a *semel tota Quadragesima jejunus mansit* 112 a Quadragesimi *numeri mysteria explicantur* 553 a b

R

Raucus *sanatur impositione manus S. Wilhelmi Roschilden.* 630 e

In Refectorio *cupit monachos bene haberi S. Macarius Archiep. ante mortem* 878 e Refectorii *ministerium obit B. Hermannus Josephus, a Deipara excitatus* 688 a

Regulam *monachis scribit usque monasteria condit S. Isidorus* 337 a b *Brocardo Priori et aliis Eremitis in monte Carmelo B. Albertus* 773 774 Regularis *observantiæ studet S. Wilhelmus Roschild.* 625 e f *et ideo multa patitur* 629 e f

Reliquias *Sanctorum testamento variis legat S. Perpetuus* 747 d e *ob eas irreverenter habitas, pio zelo motus, impetrat emendationem B. Hermannus Josephus* 695 b c Reliquiæ *S. Vincentii Ferrerii honorantur a confluentibus ad* 40 *millia* 527 a *S. Stephani et S. Mariæ Ægyptiacæ cœlesti luce, Tornaci exornantur* 72 c *pro* Reliquiis *particulæ vestis S. Ayberti adhuc vivi decerpuntur* 675 e Corpus *S. Sixti I Papa a mula ultro progredi nolente defertur Alatrum* 532 d e *de* Reliquiis *S. Mariæ Ægyptiacæ dubitans subito fit mutus et æger.* 73 a b *pulvis sepulcri S. Nicetii Ep. Lugdunen. sedat tempestates* 102 a Dentem *in elevatione Corporis S. Geraldi Ab. auferens nequit abire* 427 f

Renum *morbum curat S. Franciscus de Paula* 132 e

De Resurrectione *corporum sensus S. Eutychii* 566 d e f 567 a

Revelationes *ab adolescentia habitas jubetur scribere dictare B. Ursulina* 723 c *Voce et* visione cœlesti *monetur S. Eutychius de conferendo sibi Patriarchatu CP.* 522 a b f

Rosam *appellat Mariam Deiparam B. Hermannus Josephus* 693 a

Rosarium *a S. Francisco de Paula acceptum manet incombustum* 118 b *alia ab eo benedicta expetuntur* 155 b *per* Rosarii *mysteria in monte Varesio sacella distribuit B. Catharina Palantina* 643 c e

Rupem *ruituram baculo sustentat S. Franciscus de Paula* 122 b

S

Sacerdotes *impense venerat ut, usque ubique certe S. Franciscus de Paula* 102 c d

Sacramentis *ante obitum munitur S. Josephus Hymnographus* 275 c *et S. Vincentius Ferrerius* 508 c

Sacrista, *Corbeiæ S. Geraldus* 415 c *in Bithynia S. Nicetas* 255 a *Steidfeldiæ B. Hermannus Josephus* 688 f

Sagitta *occiditur S. Irene Thessalonicæ* 250 a, *Martyr Afer sub Geiserico* 399 a

Sanctitas *S. Eutychii pueri revelata cœlitus matri* 548 e

Sanctorum *patrocinium requirit, ut festum Ven. Sacramenti promereat, B. Justina* 460 e f

Sanguinis fluxum *passa S. Casilda eumdem sistit etiam in Isabella uxore Caroli* V. *Imp.* 840 d *idem faciunt S. Vincentius Ferrerius* 514 c *S. Franciscus de Paula* 155 a *B. Guillelmus Xiclensis* 388 b

Sartor *et patronus artis B. Clemens solitarius* 800 80

Scabies *sanatur ope S. Walarici* 27 c d *B. Guillelmi Xiclensis* 384 b 385 b *a Lhoranis, nocte per visum sanatur B. Hermannus Josephus* 687 e

Schisma, *ob varios in Pontificatum electos, ut tollatur strenue agit S. Vincentius Ferrerius* 490 c d, *et cedat Benedictus obstinate hortatur* 490 e *et deinceps, neque non impenditur diviritus B. Ursulina apud Clementem : sed frustra ob ejus et aliorum pervicaciam* 724 *et seqq.*

Scientiam *infusam Scripturarum et mysteriorum fidei habet B. Ursulina* 723 d

Scriptor *apologetici pro Christianis et de Paschate S. Melito 2 sec.* 11 d e

Sensuum *custodiæ et interiori collectioni studet B. Notkerus* 577 e f

Sepelitur *longo luminum flammarumque ordine S. Josephus Hymnographus* 275 d Sepulcro *S. Francisci de Paula vacuo ob corpus ab hæreticis combustum honor perseverat* 224 f *in* Sepulturam *S. Mariæ Ægyptiacæ leo fossam efficit* 83 f 84 a 90 e f

a Serpentibus *morsos sanat S. Franciscus de Paula* 112 e 146 e *illos innoxie tractat* 118 b

Silentium *religiose servat S. Josephus Hymnographus* 269 f *S. Philaretus monachus* 611 e

Singultus *curatus ope S. Francisci de Paula* 172 b

Solis *instar lucet, scientia, virtutibus et miraculis S. Columbanus,* 18 d

Solis *ardori exponuntur vincti BB. Thomas, Jacobus et Demetrius Minoritæ* 53 e

Sorores *Virgines et Martyres SS. Agape, Chionia et Irene* 244 *et seqq. SS. Waldetrudis et Aldegundis fundatrices parthenonum Canonissarum* 826

Inter Spinas *sordesque illæsus et mundus manet S. Franciscus de Paula* 127 b *per* Spineta *innoxie ambulat* 146 d

Speluncam *sibi habitandam eligit S. Franciscus de Paula adolescens* 199 b

Sponsam *opulentam relinquit fratri suo, item aliam oblatam excusat S. Ricardus* 279 c d e 290 f

Sterilibus *conjugiis prolem promittit S. Franciscus de Paula* 155 d 258 b c d 170 c *impetrat precibus B. Catharina Palantina* 645 e *B. Ursulina* 734 a Steriles *invocato B. Hermanno Josepho auxilium sperant* 715 e

Stomachi *dolorem tollit S. Franciscus de Paula* 145 f 163 b e 164 c 178 f

Strumas *sanat S. Franciscus de Paula* 138 c 155 b c 170 b 186 d

Submergendi *servantur invocato S. Niceta* 265 a *puer a S. Francisco de Paula* 219 d e *alius a S. Ayberto* 681 a Submersi, *in mari obeunt Martyres S. Appianus* 61 e *S. Theodosia V. M.* 63 b *S. Bathonius M.* 251 b *SS. Agathopus et Theodulus* 324 a *S. Edesius* 743 b

Superbiam *abominatur et conatur modeste eradicare B. Juliana* 451 a b

Suspensus *B. Petrus Minorita, nihil læsionis sensit tota die* 55 a *Vide* Mortuos suscitatos

Surdi *sanantur ope B. Guillelmi Xiclensis* 386 f *S. Ricardi Ep. Cicestriæ* 310 b *S. Galterii Ab.* 766 a *S. Francisci de Paula* 112 b 139 e 162 c 172 f *S. Vincentii Ferrerii* 505 b 518 a *Vide* Mutos et Surdos

Syngraphæ *contus subscribere Philippus III R. Hispaniarum a S. Francisco de Paula apparente* 226 b

T

Tempestas *aeris submovetur in translatione S. Veneranii* 8 a, *et S. Walarici* 25 e *mira tempestas hujus ope repellitur* 26 e *et accensa candela a S. Francisco de Paula benedicta* 117 f 153 c 156 d *alias verbo ejus* 123 b 159 a *et mersis mari Reliquiis* 220 e 227 c d *item ope S. Vincentii Ferrerii* 504 c 513 e 515 d

Tentatis *compatientiis affligit eosque liberat B. Juliana* 453 f

Testamento *S. Nicetii Ep. Lugdunen. obganniens ab ipso apparente castigatur* 98 d

Tibiæ *curantur, ope B. Guillelmi Xiclensis* 388 a *S. Geraldi Ab.* 428 a *S. Vincentii Ferrerii* 512 e

In Timore *Dei ambulandum ne tentationibus succumbatur, docet S. Hugo Gratianopol* 42 c

Tonsuram clericalem *suscipiente S. Eutychio capilli ejus in baptisterium cadunt* 550 c d

Tormentum *timens ne alius tibias amittat, in præcipiti sistit S. Franciscus de Paula* 188 d e

Inter Tormenta *acriter flagellati et fustibus cæsi aduruntur, dein dire dilacerati capite plectuntur SS. Zenon, Alexander, Theodorus* 853 a b

In Tribulationibus *mentem in Deum elevat ex contemplatione siderum et creaturarum B. Hermannus Josephus* 695 d e f

Tribunus Notariorum *Honorii Imp. S. Marcellinus M.* 537 c

SS. Trinitatis *mysterium subinde contemplatur B. Juliana* 449 d *Officium de ea divinitus completur* 300 c d

Tripudiando *commeritæ amittere concessam sibi prolem nolunt amplius succurrere S. Franciscus de Paula* 170 d

Tumor *corporis molestus curatur ad tumbam S. Geraldi Abbatis* 426 f

Tunicam *novam oblatam non admittit præ alia quam 46 annis habuerat S. Aphraates* 662 d e

U

Ulcera *curantur tactu S. Walarici* 21 c *ope B. Notkeri* 595 e 596 e f 598 b

Uxor *divino jussu accipitur, et ex ea gignitur B. Ursulina* 722 a

V

Vaccas *mulgendi officium impetratum, magna humilitate et patientia peragit B. Juliana* 444 a b

Veneficam *emendat et ad pœnitentiam adducit S. Franciscus de Paula* 112 b *ex* maleficio *moriturum sanat* 159 b

Veneno *bis tentata, divinitus liberatur B. Ursulina* 727 e Venenum *sublatum ope S. Vincentii Ferrerii* 519 e

Ventus *prosper in mari obtinetur exposito corpore S. Walarici* 16 a *osse Martyris in mari merso* 55 e

Verba *inutilia aut procacia non patitur S. Nicetius Ep. Lugdunen.* 98 b *Vide* Otium

Veritatis *studiosissimus S. Hugo Gratianopol.* 42 b c

Vesparum *examen illæsus abducit in silvam S. Franciscus de Paula* 110 e

Vestis *S. Francisci de Paula dissecta divinitus multiplicatur* 172 b 204 e *Ejus attactu sanatur moribundus* 138 a b Vestes *S. Philareti scissæ in partes miraculis illustrantur* 615 b Vestium *modestia id habitu S. Ricardi Ep. Cicestren.* 280 b 294 a b Vestitus *feminei luxum redarguit S. Galterius Ab.* 753 b

Victoria *de Mauris obtenta et Toletum iis ereptum apparente S. Isidoro* 328 e f, *alia obtenta prope Emeritam* 328 f *Hispalis recepta* 329 b *alia ab Adelphonso Rege obtenta* 358 f 359 a b c

Vigilat *sæpe totas noctes in oratione B. Juliana* 499 *usque ad primum pulsum ad Matutinum B. Hermannus Josephus* 689 c

Vincula *S. Petri Apostoli dedit S. Balbina S. Theodoræ sorori S. Hermetis* 5 e

Vinum *ex vase vacuo promi facit B. Guillelmus Xiclensis* 381 d *ex lagenis vacuis, haurit B. Hermannus Josephus* 705 d

Virgines *sint sanctæ corpore et spiritu, et sint humiles* 737 b c *nullis libidinis motibus agitata B. Juliana* 456 b *nuptias deprecanti apparens B. Ursulina prædicit intra triduum felicem mortem* 732 f 733 a b Virginitatem *passim puellis suadet S. Ricardus Ep. Cicestriæ* 293 c

In Virtutum *omnium exercitiis excellit S. Theodora vidua sanctimonialis Thessalonicæ* 405 406 Virtutes *mira pravi docendo integras familias reformat S. Plato* 367 f 368 a b

Vitam *sibi ad annos XV prorogari impetrat B. Ursulina* 729 b *ad annos novem per preces Virginis sanctimonialis B. Hermannus Joseph* 703 d e Vitæ Sanctorum *scriptæ, ut dona spiritualia offerenda Sanctis* 239 *serviunt ad excitandum fidem, ut quod olim faciebant miracula, nunc faciant exempla* 839 a b c *quæ, et potissimum recentiora, vehementius trahunt* 442 d e *in his quædam miranda, alia imitanda* 689 a *legendo* Vitam *S. Dominici proficit S. Vincentius Ferrerius* 485 a Vitam *S. Adalardi componens, liberatur a morbo S. Geraldus* 415 e f *ad* Vitæ S. Nicetii *Ep. Lugdunen. librum oculos apponens cæcus illuminatur* 101 a

Vomitum *sistit S. Franciscus de Paula* 136 f

Vulneribus *multis confossus obit B. Antonius Pavonius* 845 a Vulnus *letale curatur ope S. Casildæ* 840 a

Z

Zelo *fidei accensus ultro arguit Præsidem et Martyr obit S. Polycarpus Alexandriæ* 59 e f *item Apphianus* 61 d *Saluti aliorum incumbit S. Aybertus,* 675 c

FINIS.

MONTE ALBANO EXCUDEBAT VICTOR BERTUOT, DD. EPISCOPI TYPOGRAPHUS. MDCCCLXV.

FALVEY MEMORIAL LIBRARY
VILLANOVA UNIVERSITY

DATE DUE

VILLANOVA UNIVERSITY
BX4655.A2 *v.010
3 9346 00067340 2

FOR REFERENCE
NOT TO BE TAKEN FROM THIS ROOM
CAT. NO. 1935 LIBRARY BUREAU